BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
LI
G
29
NAPOLI

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINA HISTORIA.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ ΡΩΜΑΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINA HISTORIA.

TOMUS PRIMUS.

Libri XI. ab HIER. VVOLFIO jampridem Latini facti, & in lucem editi; iidem nunc auctiores & castigatiores quam antea.

TOMUS SECUNDUS.

Libri XIII. nunc primum e Codd. Mss. eruti, & typis mandati.

Ex his Libros fere XI Latine vertit JOH. BOIVIN, *Bibliothecæ Regiæ Custos alter. Idem Codices contulit, Notas addidit, & alias Appendices.*

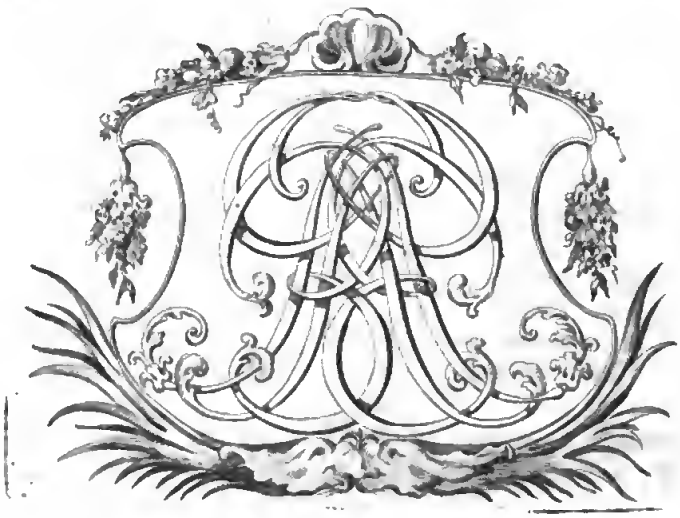

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMÆI JAVARINA.
M. DCC. XXIX.

Bibliotheca Domus Prof. Neap. Soc. Jes.
Catal. ingress.

LUDOVICO MAGNO.

Res gerere, & leges dare populis, Regium eſt. At non cætera omnia, tametſi minus illuſtria ſunt, ſic Principes magnos dedecent, ut Artium quoque & Scientiarum curam negligere, litteraſque & libros aſpernari debeant. Hoc certe apud omnes conſtat, Hiſtoriarum lectionem utilem admodum & frugiferam eſſe imperantibus. Itaque, REX AUGUSTISSIME, *qui hujus generis libros oblatum Tibi veniunt, iis juſta ratio non deeſt, qua audaciam ſuam excuſent; neque adeo mirum cuiquam eſſe debet, quod ego hos rerum Byzantinarum Commentarios* MAJESTATI TUÆ *auſim offerre. Enimvero me, id ut facerem, privatæ etiam rationes, ac eæ quidem graves, timidum ancipitemque perpulerunt. Eccui enim laboris mei fructum hunc, & has velut ſtudiorum primitias, potius conſecraſſem quam Tibi, a quo id omne habui quod affero? Tu otium, Tu libros, Tu facultates ſuppeditaſti. Regiis typis, Regiis ſumptibus Tuis perfecta hæc Editio. Opus ipſum magna ſui parte ex Bibliotheca Tua prodit. Quod ad Hiſtoriam his libris comprehenſam attinet, ea eſt ejuſmodi, ut Francici nominis non heredem modo ac vindicem, ſed & quemcumque amatorem, vel primo narrationis exordio ſtatim allectet. Initium quippe eſt, capta a noſtris Conſtantinopolis: diviſum gentilibus Tuis, Balduino Flandro & Ludovico Bleſenſi, nobiliſſimum Imperium: Comnenorum opes acciſæ; vires attritæ ac diſperſæ. Magna hæc & præclara. Sed ulterius deinde progreſſis non minora occurrunt; Francorum ingens exercitus, ſub* CHRISTI *ſignis militans: Aſia ſubacta: res terra & mari a* CAROLO, *Divi* LUDOVICI *fratre, contra Michaelem Palæologum fortiter geſtæ: Catalanorum denique (nam & horum gloria ad nos pertinet) victoriæ incredibiles de Turcis, de Byzantiis, de Achæis. His*, REX MAXIME, *ornamentis inſignem, & virtutis Francicæ quibuſdam quaſi luminibus illuſtratam*, Nicephori Gregoræ *Hiſtoriam benigne, ut ſpero, excepturus es. Habet vero Hiſtoricus ipſe laudes proprias, quarum commendatione optimum Principem facile ſibi conciliet; nobile apud ſuos* Philoſophi *nomen: omnium fere doctrinarum profeſſionem publicam: Imperatorum familiaritatem: ſupremæ in Eccleſia Græca dignitatis inſignia repudiata: & (quo nihil apud Te, Religionis veræ defenſorem, majus futurum eſt) labores pro recta Fidei doctrina ad extremum ſpiritum exhauſtos. Sed quid ego hæc Tecum*, REX

AUGUSTISSIME, *dicere plane tempore? cum animus cogitationes Tuas tot & tanta negotia sibi vindicant; cum coercendæ undecunque legiones, classes armandæ, munienda oppida; hostes, non nostris solum, sed & sociorum finibus arcendi; cum denique & Populorum salus, & Regum tutela, & totius pene orbis terrarum cura, providentiam Tuam ad se revocant. Plura desino. At Tu,* REGUM MAXIME, *tum sapientibus consiliis, tum armis victricibus bella compone; ut, Pace hostibus imperata, Tibi & Tuis longum vivas. Hæc sunt vota publica. Hoc Religio; hoc alumnæ Tuæ, Artes & Scientiæ, hoc novis quotidie per Te opibus florentes, Bibliotheca Regia & Luparæa Typographia meum vovent.*

IOH. BOIVIN.

PRÆFATIO.

ANNUS hic decimus-quartus eſt, ex quo Carolus Ducangius, Vir de litteris præclare meritus, mihi auctor fuit, ut Nicephori Gregoræ libros ſex hiſtoricos, qui in Bibliotheca Regia manuſcripti extarent, Latine verterem, ut poſtquam abſoluta eſſet editio Chronici Paſchalis, cui ille manum extremam imponebat, ii ſex libri, ad eos quos Vvolfius vulgaviſſet adjuncti, Regiis typis mandarentur. Eram rum ego colligendis Libanii Epiſtolis intentus, & Latinas jam e Græcis feceram non paucas. Senis doctiſſimi conſilio juvenem me & novitium parere æquum fuit. Tametſi igitur amœnitatibus & elegantiis Libanianis mire delectabar, & ab iis ægre diſcedebam, tamen illi ſum obſequutus, idque eo maxime, quod ad ipſius adhortationes accedebat voluntas illuſtriſſimi Abbatis CAMILLI TELLERII, eximia indole præſtantis & ſupra ætatem docti adoleſcentis, cui me & mea omnia ſtudia voveram, Bibliothecæ Regiæ Præfecto, atque eo munere jam rum ſeſe dignum probanti. Hic ut laborem impoſitum alacriore animo ſuſciperem, etiam Patris, Viri ſummi, auctoritatem interpoſuit, non belli ſolum ſed & ſcientiarum bonarumque artium curam demandaram a Rege tunc ſuſtinenris.

His auſpiciis ad libros Gregoræ interpretandos aggreſſus, læta & fauſta omnia mihi ſpondebam: ſed res ipſa opinionem meam multum fefellit. Erenim paucis poſt diebus obiit is, qui mihi novum iter ingreſſo præire ac prælucere unus maxime omnium poterat, optimus & eruditiſſimus Ducangius. Hac Byzantinæ hiſtoriæ face extincta, viæ non ſatis gnarus, laborem ac diligentiam ſubſidio mihi comparavi, & eorum ſex librorum, quorum ille vix unum Latine verſum proximus morti relegerat, interpretationem integram poſt obitum ejus urcumque abſolvi. Bello demum arroci per univerſam Europam ſævienre, interrupta Pacis opera. Iraque & Gregoræ noſtri editio in aliud tempus dilata: cui deinde mora alia funeſtiſſima accidit, Marchionis TELLERII LUVOISII mors repentina, quæ præclaras illas cogitationum mearum ſpes omnino fere everrit.

Cæterum ex iis ipſis publicis privatiſque calamitatibus fructum hunc cepi, quod mihi per decem annos ea quæ ſcripſiſſem corrigere & accurare, ac præterea alios Gregoræ libros eruere e renebris, & ad illos quos primum habuiſſem addere vacavit. Variis nempe Codicum manu-ſcriprorum catalogis perlectis, intellexi editos fuiſſe a Nicephoro Gregora hiſtoriæ Byzantinæ libros multo plures, quam quot ſive impreſſi ſive manu-ſcripti in pluteis Regiis extarent. Docuit me Labbeus repoſitos latere in Bibliotheca Scorialenſi libros ejus auctoris hiſtoricos undetriginta: nec multo poſt in Codicem Regium incidi, qui vigeſimum-octavum & vigeſimum-nonum hiſtoricos habebat, cum quatuor dogmaticis conjunctos. Didici ex Apparatu ſacro Antonii Poſſevini, & ex vetcri catalogo MS. aſſervari in Bibliotheca Vaticana hiſtoriam ejuſdem Gregoræ Eccleſiaſticam, & Acta Concilii, ſeu (ut ibidem vocatur) ΑΗΕΤΡΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ; ac narrationem perſecutionis in Orthodoxos motæ a Palamiris. Demum R. P.

D. Joannes Mabillonius, qui noſtra hæc ſtudia adjuvandi nullam occaſionem prætermittit, communicavit mecum indicem accuratum librorum XXI. in uno Codice Vaticano extantium; quorum primus eſſet Δεύτερου βιβλίου λόγος ζ', id eſt, *Secundæ Partis liber ſeptimus*, ſeu totius hiſtoriæ decimus-octavus; ultimus vero inſcriberetur, Βυζαντίς ἱστορίας λϐ', ſeu *Byzantinæ Hiſtoriæ liber XXXVIII.*

Peropportune autem accidit, ut Romæ per id tempus commoraretur vir humanitate ſingulari præditus J. Vivantius, S. T. Doctor Pariſienſis, idemque Socius Sorbonicus. Hujus cura, & officioſa R. P. D. Stephanotii ſedulitate, ſumptibus autem Ill. Abbatis CAMILLI TELLERII, libros novem ex Codice Vaticano deſcriptos, & Roma ad me allatos, cum avide legiſſem, animadverti eam ipſam eſſe hiſtoriam Eccleſiaſticam, cujus mentio facta eſſet a Poſſevino in Apparatu ſacro. Hi novem libri, ad undecim Vvolfianos, & ad illos ſex, qui penes me erant, adjecti, librorum viginti-ſex numerum efficiebant. Poſt vigeſimum-ſextum deerat adhuc nobis vigeſimus-ſeptimus. Cætetos in Bibliotheca Regia habebamus, exceptis quinque ultimis. Tandem & hi quoque, una cum vigeſimo-ſeptimo, integri ad nos pervenerunt, Friderici Roſtgaardii nobilis Dani opera & ſumptibus; qua quidem de re infra fuſius.

Inter hæc æquitate & moderatione victoris LUDOVICI MAGNI pax Europæ reſtituta eſt. Solutus jam urgentibus difficilium temporum curis Regni adminiſtet (nunc Franciæ Cancellarius) LUDOVICUS PONCHARTRÆNIUS, ad ea quæ ſibi commendata a Rege erant Pacis ornamenta amplificanda, totum ſe animo & cogitatione convertit.

Luparæ officinæ typos Græcos, omnium qui umquam fuerunt elegantiſſimos, inutiles & otioſos vacare ægre ferebat JOANNES PAULUS BIGNONIUS, Abbas nobiliſſimus, Comes hodie Conſiſtorianus: qui ipſo belli tempore, cum avunculus PONCHARTRÆNIUS infinitis negotiis diſtringeretur, Reip. literariæ & Academiarum jura ſic turatus fuerat, ut & ſuus literis honos perpetuo tum conſiteret, & viris Academicis præmia de more perſoluta ſint. Ei igitur, pacatis jam & tranquillis rebus, cura hæc fuit non poſtrema, Græcos libros typorum Regiorum luce illuſtrare. Unde & me, longo familiaritatis uſu conjunctum, hortatus eſt, ut Nicephori Gregoræ ſcripta, quæ parata habere me ſæpius dixiſſem, Regii Typographi præſſis committerem quamprimum. Ego voto permittentibus, immo jubentibus iis, quorum ſumma eſt apud me auctoritas, oblatam occaſionem ſtatim arripui; & pauciſ poſt diebus Tomi primi editio cœpta eſt. Qua in parte, quoniam Vvolfius mihi præivit, quid privatim ipſe præſtiterim exponam.

TOM. I. Inter Codices manu-ſcriptos Bibliothecæ Regiæ, unus chartaceus, cui inſcriptus eſt numerus 2558. præter hiſtoriam ominem Pachymerianam, libros Gregoræ hiſtoricos undecim complectitur, eos videlicet qui a Vvolfio primum editi ſunt. In eo Codice, bonæ alioqui notæ & ſatis antiquo (nam ſcriptus eſt ante captam a Turcis Conſtantinopolim) hoc ſingulare eſt, quod quæ in libris editis manca ſunt & imperfecta, ea ibi integra reperiantur. Deerant autem in libris editis tria illa fragmenta, quæ Peravius a Frontone Ducæo acce-

pta primus vulgavit, & Nicephori Patriarchæ Breviario hiſtorico ſubjunxit. Decrant & alia non minora, quale eſt inſigne illud de Athanaſii Patriarchæ ſevetitate, & de Monachorum moribus emendatis; item quæ pertinent ad ejuſdem libri caput ſeptimum, ad libri noni caput ſecundum, & ad libri undecimi caput item ſecundum. Denique in ſingulis fere paginis dictio aliqua aut etiam plures deſiderabantur. Eos omnes defectus ex Codice illo Regio ſupplevimus in hac editione. Majora ſupplementa in marginibus indicata, minora, cancellis incluſa; mendæ præterea, quæ innumeræ erant, ope ejuſdem Codicis ſublatæ.

Rurſus in eo ipſo Codice hoc notatu digniſſimum eſt, quod quæ Gregoras libris quatuor poſtremis plurima inſerait, variis temporibus a ſe elucubrata, ea fere omnia ibidem deſint, ſic autem ſuis quæque locis recifa fuerint, ut narrationis contextus nullo hiatu abruptus ſit, ſed omnibus partibus apte cohærentibus integer & continuus procedat. Id Gregoræ ipſius judicio factum velim: neque a vero abhorret, eum primæ editionis amore refrigeraro ſuum opus recognoviſſe, ac ea quæ oſtentandi ingenii cauſa aſſuerat, monodias, orationes, aliaque id genus reſecuiſſe. Vereor tamen, ne & gloriæ paulo avidior, eos pannos, in prima ſcriptione omiſſos, repetito deinde operi intertexuerit. Hæc ipſa certe, quæ a Codice Regio abeſſe dicimus, nihil ad hiſtoriam pertinent: immo hiſtoricam rerum ſeriem interrumpunt, & lectori ad majora feſtinanti moram objiciunt. Tamen quia in illo, quo uſus eſt Vvolfius Codice manuſcripto, eum locum obtinebant quem in libris editis habent, non auſi ſumus ea loco movere & alio relegare: ſed eadem, & alia quædam uncis incluſa, non comparere in Codice Regio, lectorem admoneri ſatis eſſe putavimus.

Varias lectiones pleraſque ſuppeditavit idem Bibliothecæ Regiæ Codex; paucas vero is cujus numerus eſt 2078, patum ab editis diverſus, niſi quod in librorum & capitum diviſione diſcrepat: libros autem non plures continet quam quatuor, tametſi præfixus eſt index librorum ſex. Monodiæ duæ, ex ſcilicet quæ initium libri decimi conſtituunt, caſtigatæ & aliquot lectionibus illuſtratæ fuerunt ex Codice Colbertino 4950; cujus nobis copiam fecit Vir quam doctus tam amabilis, Stephanus Baluzius. Habuimus præterea lectiones nonnullas, ex Vaticano Codice deſcriptas Friderici Roſtgaardii ſtudio & diligentia. Sed eas, quia ſero allatæ ſunt, perfectis nempe & jam ſub prælo multiplicatis iis paginis ad quas pertinebant, idcirco hujus voluminis appendicibus annectendas reſervavimus. Conſtat ex Bibliothecæ Seguierianæ catalogo, extare illic, inter Codices manuſcriptos Græcos, *Nicephori Syntaxim hiſtoriæ Romanæ*, cum Chronico Zonaræ conjunctam. Eum Codicem, in quo libros Nicephori Gregoræ undecim priores citulus ipſe contineri innuit, operæ fuiſſet conferre cum impreſſis, ſed mihi ad eam Bibliotheçam aditus nondum paruit.

Latinam interpretationem, cujus auctor eſſet Hieronymus Vvolfius, magnum apud eruditos nomen, ſinceram & intactam ſumma fide repræſentare initio decreveram: conſilii deinde hujus mutandi cauſæ plures fuerunt. Gregoras multijugæ eruditionis & artis Rhetoricæ oſtentator, ſæpe abcrrat a propoſito, & ad ea quæ parum aut

nihil ad rem pertinent digreditur. In iis παρέργοις mirum eſt quam ſit verboſus. Ea Vvolfius, rebus magis quam verbis intentus, breviora facere ſtuduit. Iraque & luxuriantia compeſcuit, & quæ omnino redundabant ſuppreſſit. Ego vero facturum me operæpretium putavi, ſi auctoris Græci veſtigiis inhærerem, atque ejus verba lectoribus, ſi minus annumerarem, ſaltem religioſe & fideliter appenderem; quæ, ut opinor, optima eſt ratio interpretandi. In quibuſdam etiam a vero ſenſu deflexiſſe mihi viſus eſt interpres doctiſſimus; aut ſententiam auctoris obſcure & contorte expreſſiſſe. Nihil dico de minoribus vitiis, quibus nullum opus, quantumvis terſum & limatum, carere omnino poteſt: quæ quidem vitia ut plerumque nos in lucubrationibus noſtris fallunt, ita in alienis vix unquam fugiunt. Equidem eos nævos, corpori alioquin egregio inſperſos, ut eximerem ſedulo operam dedi: nec me ea re injuriam Vvolfio feciſſe arbitror, ſed de eo bene meruiſſe ajo & contendo. Nec enim quia illum identidem lapſum corrigo, idcirco me vel doctiorem ſtatuo vel diligentiorem; neque ei proprerea

detrahere auſim
Hærentem capiti multa cum laude coronam.

In hunc modum tam Græca quam Latina a nobis aucta & recognita fuerunt. Ad hæc libri nova ratione diviſi; quoniam in prioribus editionibus capita, temere & inconcinne prorſus digeſta, etiam numeris carebant. Additæ minores ſectiones. Præfixa ſingulis capitibus argumenta, ſeu breviaria, vulgatis accuratiora, & ad ſectionum numeros accommodata. Anni, menſes, dies, ſiderum ortus & obitus, ſolis & lunæ defectus, & varii temporum characteres ſubinde adnotati. Sententias, & crebra de moribus judicia, item alia quædam levioris momenti, ne oneri eſſent marginibus, omittere viſum eſt. Notæ breves, ubi opus fuit, adjectæ: uberiores rejectæ ad calcem Tomi ſecundi. Porro in his primas tenent doctiſſimi Ducangii Notæ poſtumæ; quas paulo poſt illius mortem meæ fidei commendaverat optimi patris filius dignisſimus Philippus Ducangius, Franciæ Quæſtor apud Pictavos. His partibus ac numeris Editio hæc Regia differt a vulgatis: quas ego ad hunc diem uſque non plures vidi quam quatuor: ſex tamen prodierunt, aut ſaltem quinque. Primam anno MDLIX. Græce & Latine in Germania prodiiſſe Fridericus Roſtgaardius colligebat ex Vvolfiana præfatione, ſeu potius Epiſtola proſphonetica ad Antonium Fuggerum, illo ipſo anno data. Hoc poſito, Secunda fuerit ea quæ Latine prodiit Baſileæ, A. MDLXII. Tertia, quæ Lat. Pariſ. A. MDLXVII. Quarta, quæ Italica, interprete Lud. Dulci, curante Auguſtino Ferentilli, Venet. A. MDLXIX. in 4°. Quinta, quæ Lat. Francofurti ad Mœnum, A. MDLXXXVII. Sexta, quæ Græce & Latine, Coloniæ Allobrogum, A. MDCXV.

In Tomo ſecundo uſi ſumus duobus Apographis, utroque ex veteribus exemplaribus Romæ deſcripto.

Primum Apographum, quod in Bibliotheca Regia extat numero 2079. docta & eleganti manu ante annos plus centum & quinquaginta exaratum fuit, ut patet ex ipſius librarii teſtimonio, qui peracto opere hæc ſubſcripſit. Τέλος ἔλαβεν τοῦτο τὸ σύνταγμα τῇ ἐκκαιδεκάτῃ τοῦ ὀκτωβρίου, ἔτους χιλιοστοῦ πεντακοσιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ τρίτου, σπουδῇ καὶ φιλοπονίᾳ Χριστόφορου τοῦ

Ἀνέῳγε Γερμανὸς μυσαγωγημάτων διαλιλαίῃ ἢ ἢ φλεγμῇ πρὸς τὰ μαθήματα κἀθ᾽ ὅτιμ γὶν τῶ Ἀρμενιακῶ, τὸν Ῥωθίνων ἢ Βάβρων ἐπισκόπω, πρὸς Παῦλον τὸν τέταρτον, τὸν τῶν ἱερωτάτων ἀποστόλων, παρὰ Κελτῶν βασιλέως ἐν τῇ Ῥώμῃ τὴν πάνυ πρεσβεύσαντος. id est: *Absolutum est hoc opus Octobris die* 18. *anno* MDXLIII. *Christophori Auzierii Germani opera ac diligentia transcriptum; munificentia autem & studio in litteras ardentissimo Georgii* * *Armeniaci, Ruthenorum & Vabrorum Episcopi, Gallorum Rege ad Summum Pontificem Paulum III. legati Romam missi.* Ex hoc Cod. libros Tomi istius secundi sex priores accurate descriptos (nam Codicem ipsum quominus Typographis committeremus religio nobis fuit) typis exprimendos curavimus. * D'Armagnac.

Alterum Apographum, ante hos quinque annos Romæ scriptum, & a clarissimo viro J. Vivantio Lutetiam allatum, valde mendosum erat. Nimirum ut apud nos, ita etiam Romæ magna est paucitas eorum calligraphorum, qui manum in Græcis exercitatam habeant; adeoque necesse est ad librarios rudes & imperitos recurrere, quoties-cumque agitur de exscribendis Codicibus Græcis. Ex eo Apographo prodeunt hodie in lucem libri septem, qui reliquam hujus Tomi secundi partem explent; iique, ultimis tribus non totis exceptis, castigati ex Vaticano exemplari, cum quo lectiones dubias contulimus per viros eruditissimos, quos laboris hujus per se ingrati tædium ac fastidium nostra & publicæ utilitatis causa ferre non piguit. Itaque iis hoc loco, si facile paterentur, magnas gratias ageremus, præsertim Abbatibus illustrissimis, Laurentio Alexandro Zaccagnio, & R. P. D. Delmiro; qui Bibliothecæ Vaticanæ præfecti, ereditum sibi pretiosissimum thesaurum ea fide integrum & illibatum custodiunt, ut tamen magnum ex eo communicato fructum omnes eruditi percipiant, atque ex illa totius litterati orbis luce conspicua clarum sibi ac suis lumen accendant. Ex illo ipso Vaticano exemplari libros, ut jam dixi, quinque integros Fridericus Rostgaardius per hominem eruditum, popularem suum, transcriptos, Bibliothecæ Regiæ dicavit, suumque illud votum præfixis elegantibus Heroelegis consignavit. Sed de iis libris alias opportunius. Pertinent enim ad tertium Tomum.

Variæ lectiones nullæ fere in hujus partis marginibus annotatæ sunt; quoniam eorum librorum, quibus constat hic Tomus, unicum exemplar possedimus. Unicum dico: nam Vaticana exemplaria nec penes nos fuerunt, nec pro diversis reputanda sunt, cum nostra ex iis descripta sint. Quas autem ex iis lectiones a viris doctis suppeditatas habuimus, eas, ut veram & genuinam scripturam, non in margines, sed in mediam paginam & in ipsum (ut ajunt) contextum transtulimus; exceptis iis, quas ab amico charissimo Ludovico Tarnio nuper allatas, ad calcem Tomi secundi in Notas retulimus.

Equidem hoc loco temperare mihi non possum, quin & mea & Nicephori Gregoræ causa doleam, quod cum hic per nos posset non modo integer, sed etiam tersus & limatus, in publicum emitti, idem tamen pluribus fortasse maculis respersus ac deformis lucem demum aspiciat. Fieri enim haud potuit, ut non multa in Apographo mendosissimo oculos meos fugerint, & incorrecta remanserint. Poterat autem hic scriptor longe castigatior dari a nobis, si quæ in pluteis Vaticanis vetera extant exemplaria, ea penes nos fuissent. Sed nimirum uni non omnia data sunt. Quod autem facere ego non potui,

id quondam fortaſſe, ſi tanti res eſſe videbitur, felicior alterius induſtria præſtabit.

Ad Latinam interpretationem noſtram quod attinet; ſcriptoris Græci mentem ſi me ubique aſſecutum fuiſſe affirmem, arrogans ſim: præſertim cum nec Vvolfio ipſi, veterano & emeriro interpreti, id contigerit. Poſſumus vero uterque hac ratione nos defendere, quod qui viam nullius greſſu tritam ingrediatur, ei difficillimum ſit non labi; præſertim ſi ea lubrica ſit & confragoſa, & ſalebris plena, quales paſſim objicit Nicephotus noſter, qui quoties evagari libuit (libet autem nimis ſæpe) tum demum diſertum ſe & eleganrem credit, cum ſenrentiam ſuam verborum ambagibus quam maxime perplexis involvere potuit.

Tomi primi ſingulis paginis, quoniam temporum ratio in ea hiſtoriæ parte non ſatis certa eſſe videbatur, annum præſcribere non potuimus. Itaque illic pro annis Imperia, ſeu regnantium Imperatorum nomina, poſita ſunt. In Tomo ſecundo, annos ipſos, quoniam de iis conſtabat, appoſuimus; Impetatorum autem nomina omiſimus. Quippe cum per annos decem perpetuos, quos continet hic Tomus, poteſtas Imperatoria penes duos Principes fuerit, Palæologum & Cantacuzenum, inutile eſſe duximus repetere in ſingulis paginis id quod ſemel monuiſſe ſatis foret. Libros in Capita, Capita in ſectiones eadem methodo diviſimus, qua in Tomo primo. In breviariis quoque, & in Notis, eamdem prorſus rationem ſequuti ſumus.

Diſpurationem cum Cabaſila, libris tribus non totis comprehenſam (nam ea a vigeſimo-ſecundo inchoato ad vigeſimum-quartum fere medium excurrit) quod ad hiſtoriam haud ſatis pertinere videretur, ad ſecundi voluminis calcem rejicere animus primum fuit. Demum, ne continua librorum ſeries abrumperetur, rectius factutum me exiſtimavi, ſi ſuum ei ac proprium locum ſervarem. Una me res morabatur, quod eam diſpurarionem nondum Latine vertiſſem; nec mihi otium ſupereſſet ad iſtud quoque penſum abſolvendum. Interea commodum ſuam mihi operam obtulit M. Claudius Capperonnerius, Licentiatus Theologus Pariſienſis. Huic ego, Græce & Latine doctiſſimo, facile quidem adductus ſum ut eas partes traderem; eo præſertim, quod quæ ille interpretanda ſuſceprurus foret, ea eſſent fere dogmatica, adeoque vix poſſent verbis propriis ac perſpicuis a quoquam exprimi, niſi qui in rebus Theologicis multum verſatus & quotidiano ſcholarum uſu ſubactus foret: id quod, ſi cui umquam, cumulatiſſimum certe iſti contigit.

Tomum tertium conſtituent libri quatuordecim, hiſtorici quidem octo, dogmatici vero ſex, de quibus nil neceſſe eſt præfari initio hujus voluminis.

TOMUS III. Tomus quartus, præter Poema ingens Græcobarbarum de bello ſacro, item de Conſtantinopolitanis, Peloponneſiacis, & Neapoliranis Francorum expeditionibus, ſelecta variorum opuſcula continebit; ea ſcili-
TOMUS IV. cet, quæ Nicephori Gregoræ hiſtoriam poſſunt illuſtrare. In iis erunt,

1. Narratio Niceæ Choniatæ de ſtatuis Conſtantinopolitanis, quas Latini, capta Urbe, confractas in monetam conflaverunt. Cujus narrationis,

tationis, ex Codice Bodlejano deſcriptæ, copia mihi a Vito clariſſimo Joanne Erneſto Grabio facta eſt.

II. Theodoti Laſcaris Orationes duæ. 1ª. Encomium Patris ejus, Joannis Ducæ Imp. 2ª. Laus urbis Nicææ, ex Cod. Reg.

III. Teſtamentum Atſenii Patriarchæ, editum a Coteleerio.

IV. Athanaſii Patriarchæ ad Seniorem Andronicum Epiſtolæ, & Relationes ſelectæ, ex Codice ſingulari, quem Bibliothecæ Regiæ cum aliis multis nuper donavit C. MAUR. TELLERIUS, Archiepiſcopus Dux Rhemenſis.

V. Manuelis Philæ poema hiſtoricum de Michaelis Glabæ rebus geſtis, ex alio Cod. Regio (olim Telleriano) deſcriptum.

VI. Tomus Pſeudoſynodi Palamiticæ, editus a Combefiſio.

VII. Excerpta ex ſcriptis Nicephori Blemmydæ, Gregorii Cyprii, Theoduli Rhetoris, Nicephori Chumni, Barlaami, Acindyni, Palamæ, Nicolai Cabaſilæ, Philothei Patriarchæ, Medici Taronitæ, Cantacuzeni, Demetrii Cydonii, ipſius Gregoræ, & aliorum, omnia pauciſſimis exceptis anecdota.

Ita quatuor Tomis integrum opus conſtabit: quod brevi, ut ſpero, abſolvetur, favente hiſce ſtudiis noſtris Illuſtriſſimo Comite, Cancellarii filio, HIERONYMO PONCHARTRÆNIO. Nempe hic ad ſecretiora Regis conſilia admiſſus, atque ipſius rei navalis adminiſtrationi præfectus, Artium præterea & Academiarum rebus ordinandis incumbit, ſucceſſor idem & æmulus Patris, quem literatum ac literatorum amore & exculto liberalibus diſciplinis ingenio ſic refert, ut ei non tam in curas quam in laudem ſucceſſiſſe videatur.

NICEPHORI GREGORÆ
VITA. OPERA. ELOGIA.

Ad Ill. Abbatem CAMILLUM TELLERIUM, *Bibliothecæ Regiæ Præfectum.*

VITA.

GRegoræ vitam, accurate enarratam, non ita pridem vulgavit Martinus Hankius, vir doctus, & in historiis Græcis Latinisque haud mediocriter versatus. Sed is libros Gregoræ alios non viderat, nisi undecim priores, ab Hieronymo Vvolfio editos. Ego, ut Tu-te scis Abbas Nobilissime, integros duodequadraginta habui; item alia quædam ejusdem auctoris anecdota, ac in iis Dialogum *de Sapientia*, qui & *Florentius* inscribitur. His omnibus, & aliis præterea æqualium Gregoræ Scriptorum libris perlectis, plurima ad hunc diem paucis investigata didici; remque ab homine erudiro, sed illis ipsis adjumentis destituto, jam (ut diximus) tractatam, de novo explicare instituí. Cæterum si Hankii exemplo, alienorum operum pannis undique collatis, quendam veluti centonem texuissem, veritus sum ne parvum per se argumentum in magnum sensim volumen excresceret. Malui itaque meis verbis, & continenti fere narratione, sigillatim quæque & breviter commemorare: nimirum ut cujus Historici libros, per varias Bibliothecas antea dispersos, tuis sumptibus tuaque, Abbas Illustrissime, auctoritate collegissemus, ejus tu dicta & facta brevi per nos libello comprehensa haberes; & hinc quanta apud suos celebritate Gregoras noster floruisset, facilius intelligeres; nec te navatæ huic scriptori operæ unstræ pœniteret. Non sum autem adeo iniquus, ut hac qualicunque grati animi significatione satis me tibi pro officio meo feciſſe existimem: nec tuorum erga me meritorum magnitudinem sic ignoro, ut pares unquam beneficiis gratias relaturum me esse confidam.

QUANDO ET UBI NATUS.

Circiter annum Christi MCCXCV. imperante Andronico Seniore, Nicephorus Gregoras natus est in Asia. Paphlagonem eum facit Patriarcha Philotheus in Antirrhericis [a]. Ipse in dialogo *de Sapientia*, vocat se Heracleotam. Avunculum certe habuit Joannem [b] Heracleæ metropolitanum, ejus scilicet, quæ Heraclea Ponti dicitur, & sita est in finibus Paphlagoniæ. De parentibus aliisque cognatis nihil memoriæ proditum est.

a *Lib.* XII. *Cod. Reg.* 1996. *fol.* 283 b *Gregoras Hist. lib.* XII. *c.* 7.

PRÆCEPTORES.

In ea urbe educarus, prima puerilis doctrinæ rudimenta sub antistite avunculo posuit. Inde [c] translatus Byzantium, tradidit se in disciplinam Patriarchæ Joannis Glyceos, qui apud illius ævi homines disertissimus & Attici sermonis peritissimus habebatur [**]. Ejus autem Pontificis consuetudine studiosus juvenis [**] tantopere delectabatur, ut diu noctuque ab illius ore penderet. Vicissim ipsi Patriarchæ sic Discipuli stilus placebat, ut eum, longo morbo debilitatus, [3] * testamentum sibi scribere & componere jusserit.

c Anno Christi MCCXVI

GLYCYS.

Anno Christi MCCXX.

METOCHITAS.

Ut in Rhetoricis Patriarcham, ita in Astronomicis Magnum Logothetam magistrum excellentem habuit. Erat is Theodorus Metochites: qui quidem initio, sive Gregoræ adolescentis ingenium nondum perunverat, sive arcana scientiarum temere divulgari nefas putabat, parcius cum eo colloquebatur, nec rerum cognitionem integram ei communicabat. Deinde enixis precibus & ad persuadendum composita ejusdem oratione victus, perfecte & cumulate ei omnia recondiræ artis præcepta tradidit. Quin & eum doctrinæ hæredem a se institutum prædicavit non semel; idque in iis versibus, quos exul scripsit, apertius

Lib. VIII. *c.* 7

Lib. VIII. *c.* 8

2 * Eo Patriarcha, A. C. MCCCVII. cum Andronicus Imperator Justiniani statuam equestrem, venti impetu quassatam, fulciri, & columnam ipsam suppositam refarcire curavisset, Gregoras per ligneos gradus, a fabris extrinsecus circumductos, facilem ascensum nactus, statuam curiose contemplatus est, atque ex mensura quarumdam partium, totius Colossi magnitudinem æstimavit: ea scilicet opera rem antiquariis gratam facere se arbitratus. *Vide Hist. lib.* VII. *c.* 12. 3 * Annos natus circiter 21. *Vide lib.* VII. *c.* 11. *f.* 2.

3 * Testamenti scilicet exordium, quod exstat *Histor. lib.* VIII.

profeſſus eſt. Tanti denique ipſum fecit, ut liberis ſuis pene exæquarit. Itaque Monaſterio Choræ magnis ſumptibus inſtaurato, ſocium illic & adjutorem eum ad omnia fere habuit: rerum ibidem pretioſiſſimarum procurationem ei vivus commiſit; moriens, ſuam quodammodo vicem ſuumque in ea domo munus eidem adminiſtrandum legavit. *Lib. IX. c. 13.* *Lib. XVIII. c. 2.*

OFFICIA ERGA METOCHITAM. Contra Gregoras Metochitæ liberos, filium nempe & filiam, erudiit, & obſcuriſſima quæque veterum auctorum ſcripta iis prælegit atque interpretatus eſt. Metochitam ipſum omni ſemper officii genere coluit: imminentis calamitatis metu perculſum & afflictum verbis confirmavit: mortuum funebri oratione publice deflevit. Scitum eſt ejus de illo dictum. Nempe ab Andronico Seniore interrogatus, quo pacto Metochites, a tenuibus iuitiis profectus (nam ex Bryennio præceptore perpauca didicerat) ſummus Aſtronomus evaſiſſet, *nihil mirum*, inquit Gregoras, *ex parva lampade magnam facem accendi*. Cantacuzenus laudatum ait ab Imperatore acumen reſpondentis, qui imagine obvia ac familiari naturam rei ob oculos poſuiſſet. *Lib. VIII. c. 5.* *Lib. IX. c. 5.* *Lib. X. c. 2.* *Cantac. Hiſt. lib. I. c. 11.*

PRIMUS IN AULAM IN GRESSUS. Florebat Aula Byzantina ſtudiis bonarum artium, favente viris doctis Andronico Imperatore; ſic ut ejus domus non modo honeſtatis & omni virtutis officina, ſed & literariæ eruditionis gymnaſium, & dicendi certaminibus quoddam veluti curriculum apertum eſſe videretur. Itaque eo tempore maximus fuit apud Græcos Oratorum, Philoſophorum, aliorumque eruditorum proventus. Gregoras Magni Logothetæ conſuetudine ſatiatus, expedire ſibi credidit, jam annos XXVII. natus, uſum ad doctrinam adjungere, & ex umbra in lucem prodire. Quamobrem ſtudiorum ſuorum fiducia fretus, ad Imperatorem ipſum ſe contulit, ut ſe, ſi poſſet, in ejus familiaritatem inſinuaret. Peramanter & ultra quam ſperaverat benigne exceptus, orationem apud eum habuit, duaſque in ipſo virtutes, Sapientiam, & Eloquentiam, laudavit. Tempore procedente, ita benevolum eundem expertus eſt, ut aliqui indignarentur juvenem nulla dignitate, nullo ſacerdotio commendatum, tanta apud Principem gratia valere. Andronicus, ut os obſtrueret obtrectatoribus, primos Eccleſiæ honores conferre ei juveni ſtatuit, & Chartophylacis dignitatem, velut pignus, ſtatim obtulit: ac jam eidem, tanquam haud dubie accepturo, veſtes & inſignia dignitatis parabat. Gregoras, immaturam ætatem & ſtudiorum ſuorum rationem cauſſatus, gratiis actis, & laudato Imperatore, oblatum honorem repudiavit. Repudianti vis pene illata. Anno Chriſti MCCCXXII. *Lib. VIII. c. 7.* *Lib. VIII. c. 9.*

ORATIA APUD ANDRONICUM SENIOREM.

CHARTOPHYLACIS DIGNITAS REPUDIATA.

DISPUTATIO DE PASCHATE. Aliquanto poſt orta inter eruditos nobilis controverſia. Conveniebant crebro in Palatium viri ſapientes & docti, atque illic certatim de rebus quibuslibet ſcitu dignis coram Andronico Seniore diſputabant. Cum igitur frequentes ibi aliquando adeſſent, Andronicus, ut Nicephoro Gregoræ, quem valde diligebat [*], dicendi occaſionem præberet, mentionem injecit de Aſtronomia. Tum Gregoras, qui de Paſchate ad Imperatorem referre cupiebat jampridem, Aſtronomiam ipſam primum cœpit laudare: deinde uſum ejus etiam ad Paſchatis correctionem pertinere dixit. Ita ſenſim & ſine ſenſu producta in medium ea quam erat præmeditatus quæſtione, ſuam de die Paſchali conſtituendo ſententiam luculenter explicuit: inveſtigandi æquinoctii verni, item plenilunii obſervandi rationem tradidit: ad dies CCCLXV. qui annum ſolarem conſtituerent, integrum unius diei quadrantem non debere addi oſtendit, ſed decimendam inde partem diei breviſſimam, non tamen trecenteſimam ipſam prorſus, ut cenſuiſſet Ptolemæus: alia denique multa in eam rem congeſſit; ex quibus id efficiebatur, ab anno Mundi fere VI. MCCC. qui fuit Chriſti DCCXCII. erratum eſſe in ponenda temporum ratione, atque in Paſchatis die obſervando; eum vero errorem ita poſſe corrigi, ſi de dierum ſumma paulo plus biduo integro detraheretur, & Paſchatis obſervatio proxime ante diem Martii vigeſimum inſtitueretur, quæ a vigeſimo-ſecundo perperam inſtitui ſoleret. Imperator conſilium de Paſchate corrigendo probavit; rem ipſam aggredi noluit, quod negaret facile eſſe omnium nationum ſuffragia colligere, & receptum toto orbe uſum abolere. Gregoræ ſententiam alii poſtea Aſtronomi Chronologique defenderunt, atque imprimis Iſaac Argyrus. Sæculo demum decimo-ſexto, ea quæſtione apud Latinos quoque agitata, Kalen- A. C. circiter MCCCXXIV. *Hiſt. lib. VIII. c. 13.*

[*] Quantopere Gregoram dilexerit, vel ex eo apparet, quod ægrotantem viſitaverit. Extat hac de re in Codice Vaticano λόγος προτρεπτικὸς.

darium ex auctoritate Gregorii XIII, eo fere modo quem Græcos deſignaverat, reformatum, fuit.

Hiſt lib. VIII. c. 14.

LEGATIO AD CRALEM.

Anno MCCCXXVI, legatos ivit ad Cralem. Ejus legationis cauſa hæc fuit. Theodori Metochitæ filia Irene, mortuo conjuge Joanne Palæologo, qui ex Panhyperſebaſto Cæſar creatus noviſſime fuerat, apud Cralem generum morabatur, ac domum redire ad patrem recuſabat. Itaque Metochites pater auctor fuit Imperatori, ut eam redire cogeret. De ea remiſſi ad Cralem legati; quorum unus fuit Gregoras, comes datus fratri ipſius Irenes. In ea legatione, quæ ſibi & ſociis ſuis in itinere acciderint, errores, pericula, & alios caſus ſuſe deſcribit in Hiſtoria. Crales andita legatione, ſocrum Irenen dimiſit. Hæc, ut viro juſta perſolveret, Theſſalonicam inde profecta eſt. Gregoras vero acceptis ab ea mandatis, Byzantium rediit.

CALAMITOSA TEMPORA.

Anno Chriſti MCCCXXVIII Menſe Majo. *Lib. IX. c. 6. & 7.*

Biennio poſt Junior Andronicus Conſtantinopolim noctu per proditionem ingreſſus eſt. Seniori poteſtas omnis abrogata. Theodori Metochitæ domus direpta: [a] ipſe Didymotichum relegatus unde poſt biennium revocatus domum rediit. Græcos, qui eaſdem partes ſequutus fuerat, bonis ſpoliatus, [b] at non etiam in exilium miſſus. Nimirum huic, quia otio & tranquillitati ſemper ſtuduerat, nec publica negotia tractaverat, levior pœna irrogata eſt. Fuit quoque ei is annus [c] Joannis Heraclæ Archiepiſcopi morte luctuoſus, avunculi ſcilicet optime meriti, & ſui *poſt Deum*, ut loquitur, *ab infantia uſque curatoris*: cujus de ingenio, doctrina, & moribus, obiter tantum & ſtrictim agit in Hiſtoria, quia de ejuſdem vita peculiarem librum ediderat. Anno, ut apparet, proxime inſequuto, libelli prophetici ex Italia & ex Colchide Byzantium allati; quos Gregoras, amicis iuſtantibus, partim refutavit, partim contempſit: refutavit autem per epiſtolam [d], quæ exſtat Hiſtoriæ lib. IX. cap. 11.

a *Dialog. voj eſtiæ. C. Reg. 3284. fol. 247.*
b *Ibidem*
c *Lib. VIII. c. 7.*
MCCCXXIX.
d *ad Pepagemen.*

DISPUTATIO CUM BARLAAMO.

Ante Junioris Andronici principatum, magna jam Nicephoro Gregoræ erat diſcipulorum frequentia. Converſo rerum ſtatu, totum ſe mœrori dedit; adeo ut docendi munere abjecto, & auditoribus valere juſſis, ſilentium deinceps perpetuum agere decreverit. Ac fortaſſe in propoſito conſtans permanſiſſet, niſi eum inopina res brevi coegiſſet priſtinam philoſophandi conſuetudinem repetere. Id ut acciderit, ſuſe ipſe, ſed mutatis [1] *nominibus, narrat in eo dialogo, qui, ut jam dixi *Florentinus*, ſeu *de Sapientia*, inſcribitur [2]. Totius narrationis ſumma hæc eſt. Barlaamus [f] Calaber [g], cum ex Italia in Græciam commigraſſet, ut Ariſtotelis Philoſophiam, quam ab interpretibus Latinis non ſatis puram acceperat, e Græcis fontibus ſinceram & incorruptam haurirer; in Ætolia primum conſedit. Ibi Latina veſte exuta, habitum & morem Græcum induit, & Græce loqui didicit. Inde Theſſalonicam ſe contulit; atque in ea urbe, in qua tum literæ florebant, diutius commoratus, fermonis Græci majorem ſibi uſum comparavit. Hinc ſuperbia elatus, magniſacere ſeipſum, cæteros autem cœpit deſpicere. Tandem & Byzantium appulit. Quo cum adveniſſet, prima ei cura hæc fuit, ut quamplurimos ad ſe diſcipulos undecunque congregaret [3] *. Illuſtre erat apud literatos nomen Theodori Metochitæ, nuper ab exilio revocati; nec minor Gregoræ eruditionis fama commendabat. His Barlaamus obtrectando, ſeipſum venditare & fucum imperitis facere inſtituit: ac nonnullos, morum ſimilitudine conciliatos, ad ſe allexit; cum quibus diu ſpes vanas aluit. Demum, quia haud ſuccedebat, & hominem ambitioſum Nicephori Gregoræ fama urebat, ideo hunc ſuadentibus nonnullis, aperte laceſſere ad dialecticam pugnam provocare auſus eſt. Gregoras propriis cladibus ac inſuper amici Metochitæ morbo graviſſimo afflictus, certamen initio derrectabat. Deinde amicis rogantibus, & ut ſuam ſuorumque popularium gloriam tueretur hortantibus, jubente etiam & minis urgente neſcio quo [h] magnæ auctoritatis viro, in arenam ægre deſcendit, de eruditionis palma

e *Extat in C. Reg. 3284.*
f *De quo Cantacuzen., Hiſt. lib. II. c. 39.*
g *natus Seminariæ Vide L. Allatium de Eccl. Occid. & Orient perp. conſ.*

Gregoras in Dialogo Demaratum eum vocat, ſillo nomine. Fortaſſe is fuit Cantacuzenus.

1 * Nomina ſunt, *Nicagoras*, pro, *Nicephori Gregoræ*: *Xenophanes*, pro, *Barlaam*: *Metrodorus*, pro, *Theodori Metochitæ*, &c.

2 * In Gregoras in Dialogo. At longe aliter in libro Hiſtoriæ XIX. c. 9. ſect. 4. ubi ait Barlaamum, cum e Calabria ad Romanos commigraſſet, innotuiſſe Principibus, & quod doctrina præſtaret chariſſimum eis fuiſſe; præſertim Cantacuzeno, qui & eum ad immodicos honores evexiſſet, dato ei munere interpretandi doctrinam S. Dionyſii, ac Theologiæ ſtudioſos erudiendi. Cantacuzenus quoque Hiſt lib. II. c. 39. μοναχὸς τις, inquit, ἐρημικὸν ἐκ Καλαβρίας, τοῖς Λατίνων ἔθνεσι καὶ νόμοις ἐντραφείς, ὅτῳ Βαρλαὰμ ἄλλα τὰ παντάπασι ἔθη, καὶ τὰ τούτοις ἐζηλωκόσι ἐκπεπάτητο, καὶ τὰ Ἑλλήνων καὶ Ἀθηναίων καὶ Πλάτωνος ἐκμεμαθήκει, ἐξ ἐβδόμης τοῦτο ταῦτα ἴσμεν, ἐπεὶ καὶ τὰ Ῥωμαίων ἐπεδείκνυτο βασιλεῖ. tum paulo poſt, ὃν τούτου τε καὶ τῶν ἄλλων σοφίαν, οὐδὲν ἧττον ἐπαίδευσεν ἀπόνους ἀρετὰς καὶ τιμὰς, καὶ παρὰ μεγάλοις Δημοτικὰ εἶδε ὄντα ἐγκαίνια, καὶ ἀφανῶς ἐξώδου, καὶ οὐδὲ ἐλάθομεν τὰ μὲν ἐν ἀφανεῖ ὄντα.

enm Italo decertaturus. In ea diſputatione adverſarium, qui ſe omnia ſcire gloriatus fuerat, eo redegit, ut ſe Aſtronnmiæ, Grammaticæ, Rhetoricæ, & Poeticæ plane rudem eſſe fateretur: immo nec libros Ariſtotelis alios noſſe, niſi qui de rebus Phyſicis agerent, aut ad Dialecticam pertinerent. Præterea Logicam & Syllogiſmos, quibus Itali nnice gauderent, non ſcientiam ſed ſcientiæ inſtrumentum, adeoque bumilis ingenii ornamentum eſſe docuit. Ariſtotelem vero, quem Barlaamus per omnia ſibi conſtare affirmaret, non ſemel ipſum ſecum pugnaviſſe oſtendit. Cedente Barlaamo, alter [a] athleta ſurrexit, & pro Ariſtotele propugnavit; ſed fruſtra ipſe qunque. Gregoras victor [b] declaratus, Principum benevolentia eo merito collecta, in priſtinum gratiæ & bonoris locum reſtitutus eſt. Barlaamus, maculam ſibi inuſtam delere ſæpius cunatus, poſtquam omnium Byzantiorum voluntates a ſe averſas & in Gregoram propenſas animadvertit, recepit ſe ad Theſſalonicenſes.

[a] In Dialogo vocatur is *Xenocrates, Nunficis filius.*

[b] *De ea victoria paſſim gloriatur in Hiſtoria. lib. x i. c. 10. lib. xviii. c. 7. lib. xix. c. 1. f. 4. &c.*

PUBLICA DOCENDI PROFESSIO ET NOMINIS CELEBRITAS.

Ita Gregoras ad primum vitæ inſtitutum, hoc eſt ad publicam docendi profeſſionem rediit. Eo autem munere plurimos omnium gentium, ordinum, conditionum, homines obſtrictos & quaſi mancipatos babuit; ut & parentes & liberi, & totæ civium familię, maximas ei gratias haberent, velut patri, & ad pulcberrima quæque præeunti ſtudiorum moderatori. Unde & nomen ſibi fecit, toto fere orbe notum ac celebratum, & per antnnomaſiam Philoſophus [1] * vulgo dictus eſt, ut bodie in ſcholis Ariſtoteles. Neque vero imberbes ſolum adoleſcentes in ejus domum quotidie conveniebant, ſed & conſummatæ doctrinæ [2] * Philoſophi, Aſtronomi, Rhetores, aliique ætatis provectæ literati; quos videlicet Gregoræ eruditio omnigena, & ſupellectili mathematica librariaque inſtructiſſimum [3] * muſeum, undecunque excitos alliciebant.

OFFICIA REGA SENIOREM ANDRONI. CUM EX IMPERATURE MONACHUM.

Interea obiit [c] Senior Andronicus, utroque oculocaptus, cucullatus, & ad ſummam redactus omnium rerum inopiam. Gregoras, qui illum coluerat Imperatorem, eidem privato, ac etiam Monacbo, aſſiduus conſulator affuit, ſic ut eum tertia aut quarta quaque die inviſeret. Itaque eo ipſo veſpere, qui illius mortem anteceſſit, cum illo familiariter colloquutus eſt. Conſueverat autem is eruditos & graves cum Gregora ſermones babere, quadam urbanitate & gratia temperatos. Ultimus ſermo ultra mediam noctem productus, ad primum uſque galli cantum. Demum, iis qui aderant dimiſſis, ſenex ſubito morbo correptus, ante exitum noctis expiravit. Gregoras altero luctus die, Cralænæ boitatu (erat hæc martii Principis filia, & funebrem pompam ducebat) Monodiam [4] ex tempore recita vit.

[c] Anno Chriſ. MCCCXXXII. mense Febr.

[4] *Hiſt. Lx. 1*

OBITUS THEODOCHITÆ.

Triginta diebus ex eo elapſis, deceſſit [d] & Magnus Logotbera Metochites, non ita pridem [e] * ab exilio reverſus, & Monacbum mutato habitu in Choræ Monaſterio noviſſime profeſſus. Ejus qnoque mortem Gregoras, Moundia publice recitata, lamentatus eſt; qua audita magnus cognatorum luctus, & miſerabilis comploratio extitit. Extincto Andronico, Juniorem demereri & iiſdem quibus antea Avum officiis iiſdemque artibus conciliare ſibi ſtuduit: nec longo poſt tempore apud eum, matris morte afflictum, orationem conſolatoriam babnit. [f]

[d] Mar. die 15

OFFICIA IN JUNIOREM IMP.

Fuerat Senior Andronicus ab Eccleſia Romana alieniſſimus. Patrem Michaelem, quod Latinorum dogma approbaſſet, vix humari paſſus fuerat: in cæteros Αιρετιζοφρονας ſevere animadverterat. Itaque quandiu vixit, de componendis Eccleſiarum diſcordiis nemo agere auſus eſt. Poſt ejus mortem res denno tentata. Anno Cbriſti MCCCXXXIII [g], Antiſtites dun Latini, Franciſcus [h] & Ricardus, hic Epiſcopus Cherſonenſis [i], ille Boſphori [k] Archiepiſcopus, a Papa Joanne XXII legati Byzantium venerunt, de rebus controverſis diſceptaturi. Joannes Calecas Patriarcha, qui nec ipſe linguam dicendi uſu exercitatam habebat, & ſuos Epiſcopos maximam partem indoctiſſimos eſſe cernebat, Nicephorum, Gregoram, Laicum quidem, ſed eruditum & imprimis diſertum, illico advocavit, & ad ineundum cum Latinis certamen bortatus eſt. Hic initio ſilentium ſuadebat: mox futuras inde ſuſpiciones & iniqua hominum judicia reveritus, amplius deliberan-

[f] Ann. Chriſ. MCCCXXXIII

DELIBERATIO UTRUM DISPUTANDUM SIT CUM LEGATIS NOMINE PONTIFICIS.

[g] exeunte.

[h] De Camerino, *vulgo.*

[i] *vulgo*, Voſgrenſis. *Vide Epiſtol. Joannis XXII. ad hunc Archiepiſcopum; datam Avenione* 2 *Id. Jul. an. A.C.* 1333. *Vide & Odoricum Raynaldum* 1333. *n.* 57. 58. 59. *item ad annum* 1334. *num.* 5.

[1] * σοφιστὴν, & φιλόσοφον; & ἀκρόασιν vocatum ſuiſſe teſtatur Philotheus in Antirrheticis. *Cod. Reg.* 1996. *f.* 10. *Y*-paſſim vero ipſe Philoſophum vocat. *Vide Hiſt. lib. xxv. cap. ult. & epiſtolam Lampeni Torchanioteæ infra.*

[2] * *Hiſt. lib. xxii. pag.* 661. *C. D.*

[3] * Vide libellum, κατὰ τῆς τοῦ Γρηγορᾶ λαμπάτου, ubi Gregoras ridetur, eo quod τὸ μαίσιον μὲν αὐτὴ φέρει ἐπὶ τοῖς ἐπιτίμοις, σφυρὸν δὲ ἐμπέπλεκται τῷ πλίνθῳ, καὶ πάντα βιβλίον γέμει καὶ ἀβαρημάτων, καὶ σκιαγράφων ἔτι καὶ ἑρμῶν μικρῶν ἐντετιμένων σοφίαι. *Cod. Reg.* 2965.

[4] * bicentonante. Nam in Dialogo, πυῤῥιχίσαι, dicitur τοῖς δυσὶ ἑξαμέτροις ἀνωτάτω· ἔπειτα ἐπεκδὺς πλοῦν τινα, ἐμμέτρῳ ἐπῳδῇ τελευτᾷ.

dum cenſuit, ac ſuper eo negotio habita coram ſelectis Epiſcopis apud Patriarcham longa oratione, ſententiam ſuam hanc eſſe declaravit: *primo* non cuivis permittendum diſputare cum Italis: deinde ſcopum aliquem diſputationi proponendum: tum conſtituendum eſſe judicem; id vero munus ad Græcos pertinere: Fidei controverſias, omnibus Eccleſiæ præſulibus convocatis oportere definiri: ſyllogiſmum, qua argumentandi ratione plurimum Itali * * valerent, ubi de Deo diſputaretur, locum minime habere: ne ipſa quidem Patrum teſtimonia accipienda, niſi quæ perſpicua eſſent: denique diſputationem omnem hodie ſupervacaneam; eas quæſtiones jampridem agitatas: definita ab antiquis doctoribus non eſſe in dubium revocanda, nec licere in rebus Divinis temere ratiocinari. Hæc & alia, eodem fere ſpectantia, cum dixiſſet, viſus eſt eruditiorum Epiſcoporum opinioni congruentia dixiſſe, cum aliorum, tum maxime Dyrrachini. Horum auctoritatem cæteri, qui eloquentia minus valebant, omni contentionis ſtudio abjecto, ſequuti ſunt. Ita Græci oblatum a Latinis certamen [a] declinarunt. Tamen Barlaamus pro Græcorum dignate multa tum ſcripſit * * adverſus Romani Pontificis legatos: quorum pauca typis expreſſa, pleraque autem extant manuſcripta in Codicibus [b] Regiis.

[a] *Bzov. ad an. 1333. n. 1. Leo Allat. De Eccleſ. Occid. & Orient. perp. conſ. col. 800.*

[b] *Codd. 1997 2950. 2951.*

Annis ex eo ſeptem elapſis, [c] idem Barlaamus, Avenione, quo ab Imperatore ad Papam clandeſtina [d] legatione miſſus fuerat, Theſſalonicam reverſus, magnas turbas in Eccleſia Græca excitavit; ex quibus poſtea multæ in Gregoram moleſtiæ redundarunt. Nimirum ille advena, Monachos Græcos nactus qui ſe Divinum lumen oculis corporeis intueri dicebant, Maſſalianiſmum iis & Omphalopſychorum [e] errorem objecit. Monachorum patrocinium ſuſcepit vir magnæ apud eos exiſtimationis, Gregorius Palamas, jampridem ipſe quoque ideo notatus, quod Divinam Subſtantiam oculis corporeis viſam a ſe jactaviſſet. Nam hunc Gregoras, [f] & ei cognominem Drimyn, antequam [g] Barlaamus in Græciam veniſſet, id de ſe prædicantes audierat, & acribus jam tum verbis utrumque reprehenderat: idemque eam rem Magno Logothetæ & antiſtitibus aliquot doctis declaraverat. Hi vero eam Maſſalianorum hæreſim eſſe dixerant, & ejuſmodi hominum conſuetudinem ut fugeret præceperant; idque eo magis, quod novam Hæreſim, ex aliis omnibus conflatam, olim exorituram eſſe, & generalis Concilii decreto correctum iri, veteris cujuſdam prophetiæ admonitu didicerant. Monachis igitur, Palama duce, pro ſuo errore propugnantibus, & lumen, quod in monte Thabor diſcipulos Chriſti circumfulſiſſet, increatum ſimul & aſpectabile fuiſſe dictitantibus; Barlaamo autem *διθέλιτα*, ſeu duplicis Dei cultum, per eam opinionem invehi affirmante, Andronicus Imperator, litis *dirimendæ* cauſa Concilium habendum cenſuit. Itaque anno Chriſti MCCCXLI. menſe Junio, in Sophiæ ædem Byzantiorum lectiſſimi ac doctiſſimi convenerunt. Gregoram ab Imperatore & a Patriarcha invitatum, domi detinuit capitis dolor vehementiſſimus; qui morbus [h] * * per intervalla & certis temporibus recurrens, tota vita eum afflictavit. Imperator illa die præclare & magno omnium plauſu concionatus, abſentem deſideravit, eoque auditore moleſte caruit. Cæterum in ea Synodo quid actum ſit non conſtat, propterea quod illius ævi ſcriptores alii aliter, & pro ſuo quiſque affectu, rem narrant [i] *. In eo tamen Cantacuzenus & Gregoras conſentiunt, quod Barlaamum uterque, judicio injurioſo offenſum, in Italiam dicant remigraſſe, & ad Latinorum inſtituta ac dogmata rurſum ſe convertiſſe. Triduo vel quatriduo poſt habitam Synodum, Imperator morti proximus ad Gregoram miſit, qui ex eo ſciſcitarentur, facilemne curationem altra ſponderent, an conatibus medico-

PALAMÆ ERRORES DEPREHENDIT BARLAAMO.

[c] *Ann. Chriſt. MCCCXL.*

[d] *Odor. Rayn. ad an. 1339. num. 19. Dem num. 23. & 31.*

[e] *Umbilicanimorum.*

ITEM AB IPSO GREGORA.

[f] *Vide Hiſt. Byz. lib. XXX. c. 1. fol. 4.*

[g] *Ante annum 1342.*

CONCILIUM.

Hiſt. lib. XI. c. 20.

OBITUS ANDRONICI JUNIORIS.

[h] * Græci Latinos Theologos paſſim notant & vellicant, ut ſyllogiſmi nimium ſtudioſos. Cantacuzenus in Antirrhetico contra Prochorum Cydonium (*Cod. Reg.* 1999. *pag.* 41.) οὐ γὰρ κἀγὼ τοῦτο, ὃ καὶ τοῖς ἄνω Λατίνοις διαπεπλεγμένον ἐστὶ, συλλογισμοὺς μᾶλλον ἢ εἰρμοὺς ποιοῦσι, τὴν μαρτυρίαν τῶν παραδόξων. ἀφ' ὧν γὰρ οὐκ ἔστιν ἀποδεῖξαι τοῖς πολὺ συγχεῖσθαι ἐπιτηδείως ἔχουσι, καὶ παῖδα καθ' ὑπερβολὴν ὄντα ἀναπαλαίειν. id eſt; *quod ſi hæc, licet multa & maxima, non ſufficiunt; ipſius quoque Themæ, Latini doctoris, qui ſyllogiſmum magis quam aerem ſpirabat, teſtimonium tibi exhibebimus: cui tu certe repugnare non debes cum & illius ſcriptis delecteris & ea pro inviolabilibus legum tabulis habeas.*

[i] * *Cantacuz. Hiſt. lib. XX. c. 39. Odoric. Rayn. ad A. C. 1333. num. 18. Vide & Epiſtolam Barlaami ad Demetrium Theſſalonicenſem, quæ extat apud Bzov. ad an. 1333. num. xj.*

[j] * Gregoras paſſim in libris ſuis mentionem ejuſce morbi inculcat. Vide libellum, περὶ τῆς Γρηγορᾶ ἀσθενείας.

[k] * Caotacozenus victum Barlaamum veniam petiiſſe, & Palamæ doctrinam approbaſſe ſcribit. Joannes Patriarcha, qui Synodo præfuit, de duobus tantum Capitulis, nempe de Thaborio lumine & de Precatione latam ſententiam ait *apud Leon. Allat. De Eccleſ. Occid. & Orient. perp. conſ. l. II. c. 17.* Gregoras denique ſolam quæſtionem de Precatione agitatam; quod ad cætera attineret, cognitionem dilatam fuiſſe contendit: itaque nec de Maſſalianiſmo, nec de aliis criminibus Palamæ objectis, actum fuiſſe.

rum obſtarent. Reſponſo nondum accepto, in letbargum relapſus, vitam finivit Junii die xv. anno Chriſti MCCCXLI. Tertio luctus die, Gregoras vix tum convaleſcens, Patriarchæ & eorum qui aderant domus Auguſtæ Principum hortatu, mortuum Imperatorem flebili oratione proſecutus eſt.

GREGORAS, ALIIS THEOLOGIS ALTERCANTIBUS, UNUS SILET

Poſt hæc civili bello Byzantii laborarunt: Eccleſia ipſa dogmaticis Palamitarum & Acindynianorum rixis perturbata. Nam Gregorius Acindynus, Barlaamo in Italiam revertſo, deſertæ ab eo cauſæ patrocinium ſuſceperat; & quanquam eodem quo Barlaamus Tomo * ſynodico, ſtatim fere poſt Andronici Imperatoris mortem, eſſet damnatus, Palamam nihilominus variorum errorum accuſare pergebat. Hinc magnum inter Theologos certamen. Gregoras, cujus pacifica conſilia nihil tum apud quenquam valebant, ab Aulæ tumultu & hominum frequentia in otium & ſolitudinem ultro conceſſit, atque ab omni diſputatione diu abſtinuit. *Vid. Hiſt. Byz. lib. xiv. c. 8.*

CUM ASTROLOGO DISPUTANS ANNAM OFFENDIT.

Interea Aſtrologus quidam, a Gallia profectus, Conſtantinopolim venit, & felicem belli exitum in Anna vaticinatus eſt. Gregoras ab Auguſta accitus, ac de novis illis prædictionibus quid ſentiret eloqui juſſus, vanas eas eſſe arguit. Ita refutato hariolo Auguſtam a ſe alienavit, homini illi, populari ſuo & placentia annuntianti, benevolam. Tamen hæc, diſſimulata ira, nihil tum durius dixit; ſed eorum qui aderant gratia vultum hilarem induit, & ultionem in aliud tempus diſtulit. At Gregoras, domum reverſus, omni in poſterum contentionis ſtudio abdicato, rorſum ſe ſuo otio & tranquillæ ſolitudinis umbra involvit. *Vide Hiſt. Byz. lib. xiv. c. 8.*

SYNODUS CONTRA PALAMAM

Per illud tempus, circiter annum MCCCXLV. Joannes Patriarcha, convocata ſynodo, Palamam ut bæteticum damnavit, ac priora illa in Barlaamum & Acindynum decreta ſua abrogavit. Acindynus non longum ea victoria lætatus eſt. Anno quippe MCCCXLVI. Palamas cum Auguſta in gratiam rediit, eaque inſtigante, Patriarcham & Acindynianos continuo ſcriptis acribus oppugnavit [a] Tum vero Acindynus Gregoram cœpit orare, ut expergiſceretur; & Jambis [b] hiſce parum modulatis, figuratum autem inſolentia ævum & ſolum redolentibus, cunctantem increpavit.

GREGORAS AUGINOYNO INCREPATUS.

[a] *quæ extant in Codice Regio 2412.*

[b] *quos ex Co. Vaticano deſcriptos, communicavit mecum R. P. D. Bernardus de Montfaucon.*

Σὺ σίμβλου ἡδὺ, ᾧ λόγῳ μέλι βρύων,	*Tu dulce * ſuccis alveare melleis*
Ἀεθὺ συνάξας τοῦ πτερῶν διομάνου,	*Fervens: volucri mente tu per arduum*
Ἐκ Πιερίας κρῆ Ἑλικῶνος λέρων,	*Helicona perque Pierum floret legis;*
Ταῖς σ' ὁροκόπων ἵδρωσι καθυγράνας,	*Sudore deinde frontis irriguos, docet*
Καὶ θερμάνας βράσμασι τοῖς ἐγκαρδίοις.	*Vapore cordis igneo caleſcere:*
Ἀλλὰ καλύπτῃ τῆς σιγῆς τῷ πάμαγι.	*Sed premeris alto conditus ſilentio.*
Σὺ κῆπος ἡδὺς· ἀλλὰ καρπὸς ὦ τρίφυες.	*Tu dulce rides hortus, at non fructifer.*
Ὁ κρύσταλλος δὲ τῷ παθὼν σε ψυχράνας,	*Pigro timoris quippe tardatus gelu,*
Ἀπαμαράνει τῶ λόγῳ σε τὴν χλόην.	*Florentis in te torpet eloquii vigor.*
Σὺ γῆ πολύχως· ἀλλὰ χαλάζης βάρος	*Tu fertile uber: grando ſed denſa irruit,*
Δεινὸς πατάξᾳ τῶ λόγῳ τὸν ἄσταχυν.	*Et adulta diro contudit ſata * impetu:*
Καὶ τὴν διόπτραν τῶ ἀδύτων ὀμμάτων	*Oculiſque * lumen indutum latentibus*
Ὁ τῆς δυσαρῶν ἐπεφράττει πως γνόφος.	*Nubes minacis obruit potentiæ.*
Σὺ δ' ὁρίαρ πέτιμον· ἀλλ' ὐκ ἐφρίας·	*Tu pura fontis unda, ſed non proſluis:*
Τῶν δὲ ἀγωγῶν ἐμφραγέντων τῇ ζάλῃ,	*Laticis meatum nam quia obſtruxit feror*
Τῶν ὑδάτων ἐφορᾶν ὐκ ἔστι βλέποντι.	*Procella, vivum cernere liquidum haud datur.*

*Verbis Græc.

*Verbi ſpicam Græc.

* id eſt *mentis*, ſeu *ingenio*.

SILENTIUM RUMPIT COACTUS AB ANNA AUGUSTA.

Hæc Acindyni expoſtulatio quantum apud Gregoram valuerit, incertum eſt: ſane eum ut ſilentium rumperet, ac ut ſuam de opinionibus novis ſententiam publica profeſſione declararet, majoris auctoritatis vis permovit. Anna Auguſta, Palamæ (ut diximus) reconciliata, Gregoram omnibus Theologis altercantibus unum tacentem ad ſe accivit; eo nempe conſilio, ut ſi cum ipſa ſentiret, tum ei quoque, veteres iras oblita, reconciliaretur; ſin minus, apertum ipſi bellum indiceret. Ac initio quidem verbis mollioribus compellavit & amice alloquuta eſt: deinde ei Palamæ dogmata propoſuit. Illo autem improbante, & quamlibet opinionum novitatem omnino reſpuente, vehementer irritata, ſcriptam ſententiam confeſtim ut traderet efflagitavit. Ex eo Gregoras Palamam & Palamitas omnes, qua ſcriptis, qua dictis, inſectari uſque perſtitit, exulaturus fortaſſe ob eam rem, niſi Cantacuzenus Byzantium interea cepiſſet. Acindynus lecta oratione [a] *, qua *Gregoras Hiſt. lib. xv. c. 7.*

LAUDATUR AB ACINDYNO.

* ἐκ * σύνδυο συγγραμμάτων δόντιμον, *Tom. Palamit.*

a * lectis fortaſſe prioribus Antirrheticis: de quibus infra, in Indice Operum Dogmaticorum.

Gregoras Orthodoxos ad cauſam veræ Fidei defendendam hortabatur, tanta lætitia * affectus eſt, ut his rurſum jambis eum alloquutus ſit;

Οὕτωμε τοῖς σοῖς ἐξαπρτύσω λόγοις,
Καὶ πῶς καλοῖς ἀγῶσι τοῖς ὑπὲρ λόγου,
Ὡς καυστικοῖς δεδράξει ἐξάψασί με,
Ὦ τῶν λόγων κεύχημα καὶ τῶν δογμάτων,
Καὶ τῶ λόγω σφραγισμα τῶ παντεργάτη,
Καὶ θαῦμα τῆς τῶν σοφῶν φρονησμάτων,
Ὡτι σφαδάζειν πρὸς ξιφῶν ἀκμὰς ὅλας,
Ὡς ἂν πρὸς αὔρας ἐν καλιὰ διωχίας.
Τίς μοι παράσχει μουσικὴν λύρ Πινδάρου,
Ὡς τῶ ὑπερθαύμαστον ὑμνήσω κάρα,
Νικητικοῖς στέφω τε τὸν Νικηφόρον
Ἐκ καρδίας βλίζων ἐνθέοις λόγοις.
Ὁρῶ σε. Φέρε.

Sic me efficacis eloquii potentia,
Sic me eruditis pro Fide laboribus
Incendit, ac ſi facibus admotis agat,
O litterarum dogmatumque ingens decus,
Expreſſa imago Conditori, omnia
Verbo creantis; orbis o miraculum;
Sapientis animi ſenſa quam docte explicas!
Nunc nunc furentes enſibus ſtrictis minas
Molles ut auras appeto, ut feſtas dapes.
O quis ſonantem Pindari lyram dabit,
Inſigne meritis laudibus tollam ut caput,
Verbiſque vates corde fuſis eutheo,
Victrice donem laurea Nicephorum!

CANTACUZENUM A PALAMITIS ALIENARE FRUSTRA CONATUR.

Sub illud ipſum tempus, Anna Auguſta, Palamiticæ factionis antiſtitibus in Palatium congregatis, Joanni Calecæ patriarchatum abrogavit. Nocte autem proxime ſubſequuta, Byzantium occupatum a Cantacuzeno *.

*Anno Chriſti MCCCXLVII. Menſe Feb.

Hic longo ante quam eſſet ad ſupremam dignitatem evectus, Nicephorum Gregoram in intimis habuerat. Litterarum quippe ſtudiis a puero uſque deditus, [a] amabat viros doctos, & cum iis frequens converſabatur. Ubi rerum potitus eſt [b], veteris quidem familiaritatis jus integrum illi ſervavit; ſed plus æquo in Palamitas propenſus, ſpes præclaras, quas is de ipſo conceperat, omnino fruſtratus eſt. Gregoras vero de amici (ita de Imperatore loquitur) ſalute ſollicitus, in eam curam totus incubuit, ut eum aberrantem, in viam reduceret. Quinetiam cognitis adverſariorum machinationibus, qui ut quamprimum exilio mulctaretur clanculum & palam apud Cantacuzenum agebant, liberius hunc arguere inſtituit; ut vel convictum pudore afficeret, vel ipſe Byzantio exactus, Eccleſiæ oppreſſæ conſpectu ſaltem careret. At ille tenax propoſiti, nec hominis irati verbis offenſus, pari uſque jure Imperator cum privato diſputabat; ut illius clementiam, magis quam hujus zelum, plerique admirarentur. Tandem Gregoras, quoniam hæc minus ſuccedebat, aliam viam ingreditur. Cantacuzeno Didymoticum profecto *, Irenen adit illius uxorem, recenti filii morte afflictam. Eam cladem, erroris per Cantacuzenum graſſantis fructum eſſe affirmat, & fidem facit. Ita ſuas partes Auguſtæ patrocinio roborat. Ea re audita, Palamitæ, ac imprimis Iſidorus Patriarcha, ad Irenen accedunt, eique, ut ab omni cum Gregora conſuetudine abſtineat, perſuadere contendunt. Repulſi, Cantacuzenum Didymoticho evocant. Hic tumultum veritus, Byzantium advolat, & litigantes accerſit, Iſidorum nempe & Gregoram. Multis ultro citroque ſermonibus habitis, pervicit Gregoras, ut Iſidori Canones, ſeu Hymnodiæ, igne delerentur, ac ut loquendi libertatem ii reciperent, quibus adempta eſſet. His conditionibus in concordiam reditum eſt, & ſumptuoſo convivio ſancita pax. Sed ea quidem breves induciæ fuerunt. Nam Palamas, quod illi colloquio præſens haud interfuiſſet, Didymoticho poſtmodum accitus, lites renovavit. Diſputatum rurſus apud Imperatorem acri contentione, nullo autem ſucceſſu. De toto illo negotio plura ſcire qui voluerit, il Gregoram ipſum adeant, Hiſtoriæ Libro XV. Cap. V.

[a] *Greg. Hiſt. lib. XXX. c. 1. fol. 311.*
[b] *Lib. XXI. c. 5.*

*Anno Chriſti MCCCXLVII. Autumno exeunte.

IRENEN AUGUSTAM SIBI ET SUIS CONCILIAT.

Biennio fere poſtquam hæc geſta ſunt, ſub exitum anni MCCCXLIX. obiit Conſtantinopolitanus Patriarcha Iliderus. Cantacuzenus Imperator, & Irene Auguſta, Gregoræ animum blanditiis, promiſſis, largitionibus, aliiſque artibus jam ſæpe tentatum, etiam Patriarchali dignitate oſtentata flectere & ſibi mancipare conati ſunt. Gregoras ut ſententiam mutaret adduci non potuit; ſed & illos verbis caſtigatos officii admonuit, & oblatum honorem repudiavit. Itaque creatus Patriarcha Monachus Montis Athos, nomine Calliſtus, vir illiteratus, & Acindynianorum hoſtis acerrimus. Anno demum MCCCLI. Cantacuzenus, ut Acindyniа-

PATRIARCHALEM DIGNITATEM OBLATAM REPUDIAT.

* Gregoras tamen nec Barlaami nec Acindyni ſectatorem ſeſe unquam profeſſus eſt. Imo, teſte Philotheo Patriarcha, Antirrhet. lib. XI. ἀπέκαινεσεν αὐτὸν Γρηγορᾶς, ὡς τοῦ ὑπερβολὴν ἀφρόνως τῶν ἐκείνου μυσαγωγῶν. & paulo infra ibidem, λόγοις μὲν ἀπεκαίνισεν ὡς ἄρα, ἔργῳ δὲ συνῆν ἐκείνοις φανερώτατα ὑπὸ τῶν ἐθνῶν· ἔργῳ δὲ τὰ ἐκείνων ἐν χερσὶν ἔσχεν, ὡς αὐτὸν εἶδε ὁ Βαρλαὰμ τὸ ἐξ Ἀκινδύνου οὐ τοῖς γράμμασιν.

nis turbantibus, & Conſtantinopolitanam Eccleſiam criminantibus, ſilentium imponeret, Synodum convocare ſtatuit, at non œcumenicam, ut ſæpe & jampridem pollicitus fuerat. Gregoras, ea re audita, privatim illum convenit, atque ut ne Epiſcopis paucis, iiſque maximam partem indoctis, judicium permitteret, enixe contendit: tum ne errori ſuffragaretur, multis rationibus deterrere ipſum conatus eſt. Sed longa & aſpera admonitione nihil profecit: immo hominem magis a ſe alienavit. Cæterum ne Religioni periclitanti in ipſo articulo deeſſet, ſtatim ſe ad certamen accinxit, & ei qui pro Fidei veritate pugnaturus foret convenientem armaturam induit, habitum videlicet Monaſticum. Id vero factum citra ullam cæremoniam, unius ſacerdotis Religioſi interventu; e cujus manu veſtem cum acciperet, profeſſus eſt ſe, mutato deinceps vivendi genere, vitæ Aulicæ porſus renuntiaturum.

CANTACVZENVM ADMONET

HABITVM MONASTICVM INDVIT.

Cantacuz. Hiſt. lib. IV. c. 23. Greg. Hiſt. lib. XVIII. c. 3.

Eutat Oratio. l. XVIII. c. 4.

Ibid. ſect. 4.

Ubi inditus dies advenit, convenere in Aulam omnes factionis Palamiticæ Epiſcopi. Eodem quoque Gregoras cum ſociis & diſcipulis affuit. Inter hujus ſocios eminebant tres Pontifices; primus Epheſi, alter Gani Metropolita; tertius Tyri Epiſcopus, idemque Antiocheni Patriarchæ vicem gerens; nec non viri duo eruditione præſtantes, Dexius & Athanaſius[1]*. Cum his Gregoras, circiter horam diei ſecundam, Palatium ingreſſus, atque ab interioris Aulæ aditu per lictores excluſus, diu manſit in veſtibulo, epulantibus interea apud Imperatorem Palamitis. Quibus poſt prandium in Alexii Triclinium[a] hora ipſa meridiana introductis, & cum Cantacuzeno quid agendum eſſet præmeditatis, tandem & Acindyniani impranſi juſſi ſunt intrare. Singula hujus Pſeudoſynodi acta recenſere longum fuerit; nec vero neceſſe eſt; cum ea quivis poſſit ex ipſius Gregoræ libris[b], & ex Tomo Palamitico abunde cognoſcere. Totius diſputationis, quæ intra quindecim dies Seſſionibus quatuor abſoluta eſt, exitus hic fuit. Confirmata Palamæ doctrina. In Barlaamum & Acindynum mortuos horrendi carminis[a]* anathema pronuntiatum[c]. Epheſi & Gani Metropolitis adempta per vim inſignia dignitatis; non item Epiſcopo Tyri, qui ultimæ Seſſioni haud interfuit. Gregoræ diſcipuli alii in cuſtodias dati, alii omnem cum Magiſtro conſuetudinem coacti ejurare. Gregoras tamen ipſe nullo dicto violatus; ſed ei & aliis quibuſdam facile permiſſum eſt domum ut abirent. Tomus Synodicus[d] non ſtatim, ſed poſt duos menſes promulgatus[e]. Subſcripſere Imperatores, Joannes Cantacuzenus, & ejus gener Joannes Palæologus; tum Calliſtus Patriarcha, & alii Pontifices[2]*. Paulo poſt[f] Cantacuzenus, ſumpto omni ornatu Imperatorio, adyta ingreſſus, Tomum illum propriis manibus geſtans altari impoſuit, Palamitis applaudentibus, & finium Imperii propagationem ob illud meritum ſpondentibus. Gregoras, ſtatim ut audivit Palamitas Cantacuzeno, ſi Tomum ſunm novo illo & inuſitato ritu conſecraret, fauſta omnia promiſiſſe; *immo*, inquit, *cum videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, cognoſcite quoniam appropinquavit deſolatio Imperii Romani*. Atque hanc ejus prædictionem eventus veram fuiſſe comprobavit, præclara autem Palamitarum promiſſa ad nihilum reciderunt. Ob eam rem, item alias obcauſas, ſilentium impoſitum Gregoræ, cæteriſque Orthodoxis. Horum quidam paruere: alii, quod contumaces eſſent, in vincula conjecti. Illuſtriores inclnſi ſuis ipſorum ædibus, ne quenquam alloqui poſſent. Ita metu coacti obticuerunt.

PRO FIDE ORTHODOXA PROPVGNAT IN PSEVDOSYNODO.

TOMVS PALAMITICVS.

SILENTIVM ORTHODOXIS IMPOSITVM.

Anno Chriſti MCCCLI. Maii die 27.

[a] *Quod erat in Blachernenſi Palatio.*

[b] *XVIII. XIX. XXII. XXIII.*

[c] *Ut in eos quorum ſalus eſſet diſperata.*

[d] *editus a Combefiſio Auctarii novi ſſimi Parte altera pag. 170*

[e] *Anno Chriſti MCCCLI. menſe Auguſto, ante Feſtum Aſſumptionis.*

[f] *In Feſto Aſſumptionis, Hiſt. l. XXV. cap. ult.*

GREGORAS AD AMICOS SCRIBIT.

MONACHIS CVSTODIENDVS DATVS.

At Nicephorus Gregoras ne tum quidem linguam calamumve continuit: ſed ſcriptis ad Trapezuntios & ad Cyprios amicos literis, Byzantinam Eccleſiam perverſæ doctrinæ accuſavit, & ab ea, velut morbo infecta, ut ſecederent, eos commonefecit. Quin & Principes ipſos criminari auſus eſt. Quamobrem ei, domus ſuæ parietibus ſepto & inclnſo, cuſtodes Monachi appoſiti ſunt. Nimirum ille, etſi habitum religioſum non induit niſi poſt annum ætatis quinquageſimum ſextum, tamen apud Chorę Monachos domicilium ſibi admodum juvenis conſtituerat, ac Theodoro Metochitæ, ut jam dictum eſt, commendatæ ejus Monaſterii adminiſtrationis ſocium ſe & vicarium addiderat. Quin & mortuo ſucceſſerat in procurationem & conſervationem rerum ejuſdem cœnobii præcipuarum. Habebat itaque in Monaſterio propriam & ab aliis ſeparatam domum;

Imprimis ad Georgium Lapitham. Cantacuz. Hiſt. lib. IV. c. 24.

1* Joh. Cypariſſiotes *Palamic. tranſgreſſion. libro ſecundo, cap. ult.* tres Acindynianos memorat ut illuſtres, Burden, Poleranitam, & Lybdicen.

2* μεγίστας τῆ φρονήσεως ἀρετὰς ἀνατιμᾷ Σίνιτος, inquit Philotheus Patriarcha. *Cod. Reg. 1996 fol. 319.*

3* Subſcripſerunt Metropolitani, propria quidem manu, viginti quinque; duo autem *ἐξ ὑγιοῦς*. Affuerunt præterea Epiſcopi ſeptem, ut conſtat ex ſubſcriptionibus Pſeudoſynodi Palamiticæ, a Combefiſio editæ. Tamen Gregoras duos tantum & viginti accerſitos affirmat.

humilem quidem illam, & nulla ſui parte vias publicas attingentem, ſi Patriarchæ Philotheo ** credimus: ſed quam adeunti cuilibet multos per annos patniſſe, & magna diſcipulorum frequentia, tum cum res tranquillæ eſſent, quotidie floruiſſe certum eſt.

Illic itaque incluſo cuſtodes & exploratores additi ii ipſi Monachi, quorum erat jampridem convictor & contubernalis; mandatumque illis, neminem ut ad eum ingredi ſinerent; caverentque, ne ejus literæ foras ad quenquam perferrentur. Hi munere impoſito diligenter, atque adeo parum humaniter functi ſunt; immemores quippe beneficiorum, quibus innumeris affecti erant ab hoc vetere hoſpite, & altero quaſi Monaſterii conditore. Qua de re ipſum Gregoram præſtat audire acerbiſſime conquerentem Hiſtoriæ Libro XXII. Hæc cum ita ſe haberent, tamen variis modis tentata illius conſtantia. Preces & minæ alternis adhibitæ, ac de concordia reconcilianda ſubinde actum per internuntios. Sed nec miſſi a Cantacuzeno Senatores, nec Epiſcopi, aliive a Patriarcha oratores delegati, nec præſens ipſe Patriarcha, hominem movere potuerunt ut novis decretis ſubſcriberet, e quibus illi voces ſuſpectas & litigioſas ſublatas eſſe affirmabant.

Gregoras Hiſt. lib. XXII. c. 2.

TENTATVR VARIIS ARTIBUS.

Magna erat & perquam vetus Gregoram inter & Cabaſilam amicitiæ ſtudiorumque conjunctio: par amborum fama. Sed Gregoram omne eruditionis genus, Cabaſilam non tam doctrina, quam ingenium excellens & naturalis quædam facundia ornabat. Et hunc igitur, quum cæteris oratoribus male ceſſiſſet, ad Gregoram mitti placuit, comeſque ei datus unus ex primariis Calliſti Patriarchæ adminiſtris. Ab his eædem rurſus quæſtiones agitatæ. Longi autem colloquii idem qui priorum diſputationum fructus extitit. Ac illi quidem, minati extrema (nempe ejus orationes, in Sanctorum feſtis recitari ſolitas, ignem eſſe deleturum; ipſum vero poſt mortem extra Urbis mœnia projectum iri, ac ſepultura cariturum) ſucceſſu deſperato receſſerunt. Illum autem durior quam antea circumſedit vigilum Monachorum cuſtodia.

Greg. Hiſt. lib. XXI. c. 5.

Gregoræ diſputatio cum Cabaſila extat.

Hiſt. l. XXII. XXIII. et XXIV.

DISPUTAT CUM CABASILA.

At moroſam excubitorum vigilantiam brevi fefellit veteris fideliſque amici ſolertia, ſi modo vera ſunt ea quę Gregoras de Agathangelo Calliſtrati filio memorat. Nempe exeunte anno MCCCLI, in pervigilio Conceptionis B. Virginis Dei matris, eum in Choræ Monaſterii ædem magna & promiſcua hominum turba conveniſſet, eodem cum cæteris irrepſit Agathangelus, Gregoræ quondam diſcipulus; ac circiter ſecundam noctis vigiliam in magiſtri cubiculum per feneſtram admiſſus eſt. Ægre ab illo agnitus, propterea quod annis decem totis patria abfuerat, poſt amicas ultro citroque allocutiones, primum res inter peregrinandum viſas vel auditas, deinde & ea, quæ poſt ſuum in Urbem reditum ad Gregoram pertinentia didicerat, ſummatim expoſuit. Tum ea ipſa nocte nondum elapſa dimiſſus, domum abiit. Idem ſexto poſt menſe ſub exitum veris reverſus, res domi ac militiæ ſuperinre anno geſtas narravit. Ita per tres annos interviſendo, effecit ne incluſum quicquam lateret earum rerum, quas ſcire ejus intereſſet. Ex his Agathangeli narrationibus Gregoras libros quinque hiſtoricos texuit, continua orationis ſerie in dialogum mutata; eo ſcilicet conſilio, ut poſſet alterius verbis, tum adverſarios argnere liberius, tum ſeipſum minore invidia laudare, ub res poſtularet: id quod alioqui turpe & indecorum, forſaſſe iſti condonandum eſt, optimam cauſam defendenti, & cum Hæreticis decertanti. Mihi quidem veriſimile fit, totum illud Agathangeli ſubinde euntis redeuntiſque epiſodium confictum eſſe ab Hiſtorico ea licentia, qua Philoſophi & Oratores plerique in Dialogis uti ſolent: quanquam hoc ſatis conſtat, floruiſſe illo ævo quendam nomine Agathangelum, qui & adverſus Gregoram librum pro Ariſtotele Apologeticum * ſcripſerit.

Decembr. die 8.

VISITATUR AB AGATHANGELO.

Junio menſe.

* indicatum in Catalogo Bibliothecæ Scorialenſis.

Ab illo tempore, quo Tomus Palamiticus promulgatus eſt, ad illum diem, quo Joannes Palæologus, Byzantium repente ingreſſus, ſummam poteſtatem recepit, Gregoras domo tanquam carcere incluſus multa incommoda pertulit. Ipſe ad eam inopiam redactum ſe queritur, ut cum hyemis frigus acutiſſimum eſſet, gelidæ aquæ pocula aliter tepeſacere haud potuerit, niſi Solis radiis per feneſtram

INCLUSUS MULTA IN COMMODA PATITUR.

Hiſt. lib. XXVIII.

** Τοῦ δὲ τὰ ἐκείθεν φροντιστοῦντος ἀδυνάτως (φασὶν ὁ φιλόσοφος) ἔλεγεν, τὰ ἀγχοῦ, καὶ συγχωδὰ τοῖς λογισμοῖς ἢ τὰ ἀβέβαια, ἢ ἐνοχλοῦντα οὐκέτι ἢ φεύγειν ἀνάγκη τὰ σωθέντα κεδδέσι καὶ ἢ οἰκεῖσθαι, ἢ ἀνέσεσθαι ἀβέ τινα παραπλῆξαι διφθέρα (ἢ τὸ γε ἀβέλτερον ἢ αὐτὸ τοῦτο, τὸ αἰτίαν αὐτῷ χαμαιζῆλον, ἢ σκηπτὸν ἔσεσθαι, ἢ μελαμβοῖ σιφωνίαι φρὶ τοῦτο· ἀλλ' ἢ τοῖς ἀμφὶ τοῖς ἔξω μαθήμασι προσηγγέλθαι, κἀδὲ δὲ ἐ ἐμέτου) τὰ ἀγωγὰ ἐ τοῖς τοιούτοις ἐσκέσθαι, παραλυχνίᾳ τινὰ παρίζειν τοῖς λογισμοῖς ἐνίοτε βιβλίοις. *Philotheus Antir. 1. Cod. Reg. 1996. fol. 7.*

in cubiculum intromiſſis. Ideo memorat aquam ſe exputeo coactum baurire ad ſaxum noctu offendiſſe, atque hinc multis diebus pede ægrotante, neceſſe ſibi fuiſſe aquam pigram & putridam potare, donec Agathangeli miniſterio aliam paraviſſet. Basilio Magno & aliis compluribus viris ſanctis, qui perſecutionis metu in ſpeluncas & in ſolitudines fugiſſent, permiſſum olim fuit, ubi ſacerdos abeſſet, ſacroſanctum Chriſti corpus propriis manibus ſumere & ori ſuo admovere. Illorum exemplo Gregoras, cum aliter non liceret, propterea quod nullus ad eum domo incluſum ſacerdos orthodoxus accedere audebat, Euchariſtiæ ſacramentum ſibi ipſi privatim miniſtravit. Nimirum habebat penes ſe hoſtiarum conſecratarum copiam longo ante proviſam, quas poſtquam omnes conſumpſiſſet, amicum Agathangelum rogaſſe ſe ait, ut alias ſibi cum Antidoris, ſeu Panis Benedicti fruſtis, afferret. Itaque ei ab adverſariis omni fere tam animæ quam corporis ſolatio interdictum fuit. Ab iiſdem ademptos ſibi per vim ſacræ Scripturæ libros ** narrat; item anno quoque redeunte tentatum ſe a Principibus per emiſſarios (quos ἀυθημερινὺς Θεολόγους, ſeu *unius diei Theologos*, vocat) ut aut captioſis argumentationibus deceptus perverteretur; aut, ſi eum nulla ratione flecti poſſe appareret, ſtatueretur denique utrum expediret, carceriſne ærumnis & longa veluti morte eum confici, an manu violenta ſubito opprimi.

EUCHARISTIAM IPSE SIBI MINISTRAT.

Hiſt. l. xxvi i.

Hiſt. lib. xxviii.

Hiſt. l. xxvii.

HISTORIAM BYZANTINAM ET BASILIOS LIBROS SCRIBIT.

Inter hos metus, libros Hiſtoriæ Byzantinæ decem compoſuit tanta celeritate, ut vix dies quadraginta ei ſcriptioni impenderit. Ii ſunt liber decimus-octavus, & novem deinceps continui; quibus tum alia multa continentur, tum Acta Synodi Palamiticæ, & habita cum Cabaſila diſputatio; nec non triplex cum Agathangelo colloquium. Porro in his præcipua obſervarione dignum videtur Teſtamentum ipſum auctoris: cujus quidem Teſtamenti tria ſunt capita. Primo jubet Gregoras illorum decem librorum exemplaria quamplurima ſumma cautione deſcribi, & amicis ubique terrarum degentibus diſtribui. Altero Fidem exponit, de Barlaamo & Acindyno Eccleſiæ decreta approbat, & in Sacramento Euchariſtiæ verum Chriſti corpus & ſanguinem agnoſcit. Tertio cadaver ſuum, quod Palamitæ inſepultum projecturi ſint, ſepeliri vetat. Hæc vero omnia docet ſcripſiſſe ſe raptim ac furtim in charta viliſſima, nec aut corrigere aut expolire potuiſſe, anxium videlicet, ac ne ab inimicis deprehenderetur perpetuo ſolicitum. Non mirum itaque ſi illi decem libri & minus caſtigari ſunt, & magnam doloris acerbitatem produnt; quæ & in reliquis, ad illos poſtea adjectis, non minor quidem exiſtit, abeſt autem a ſeptemdecim prioribus; quos ex eo apparet, & aliunde etiam conſtat, ante Synodum Palamiticam integra adhuc auctoris libertate conditos fuiſſe. Præterea libros decem in Tomum Palamiticum Antirrheticos, eodem illo domeſtico carcere incluſus, ſcripſit: manum autem huic operi tum primum admovit, cum Agathangelus, quarta vice in ejus cubiculum furtim ingreſſus, profeſſionem fidei editam a Palama, & ſelecta ex Synodico Tomo capita, ita ut mandatum ei a magiſtro fuerat, ſecum attuliſſet. Eorum librorum fragmenta extant apud Philotheum Patriarcham; qui Tomi Palamitici defenſione ſuſcepta, Antirrheticos Antirrheticis oppoſuit, ac mortuum Gregoram refutare Cantacuzeno hortante conatus eſt.

Anno Chriſti 1354. Julio & Auguſto menſibus.

Hiſt. Byz. lib. xxvii.

Hiſt. Byz. lib. xxvii. in fine

CUM MATTHÆO IMP. COLLOQUITUR.

Hiſt. Byz. lib. xxviii.

Anno Chriſti MCCCLIV. vere ineunte, Matthæus Cantacuzeni filius in templo Blachernenſi, Philothei Patriarchæ opera ac miniſterio, coronatus & ſolenni ritu ſocius Imperii cooptatus eſt a Patre: atque hujus miſſu paucis poſt diebus ad Gregoram acceſſit, animum ejus denuo tentaturus, & præmiorum ſpe oblata ſuaſurus, ut in Aulam, quemadmodum antea, frequens veniret. Cumque is nec adhortationibus nec promiſſis ullis flecteretur, ſaltem hoc perſuadere conatus eſt, publicarum calamitatum cauſam non Cantacuzeno Imperatori, ſed Providentiæ Divinæ decretis & fatali neceſſitati attribuendam. Gregoras contra validioribus argumentis probavit, quæcunque homines facerent, ea ipſos non Divina præſcientia aut fato cogente, ſed privatæ voluntatis libero inſtinctu ductos facere; ac proinde fruſtra Cantacuzenum ea ratione excuſari, quod quicquid peccaviſſet, id non ſponte ſed fato ſubigente peccaſſet. At Matthæus, ubi illum vidit immotum & inexorabilem in ſententia perſtare, ac ſibi plura dicturo audientiam denegare, triſtis abiit: factumque inde ut ſeverius quam antea Gregoras cuſto-

** Gregoras libros habuit bene multos, ut ſupra obſervatum. Quoſdam in Bibliotheca Regia agnovi, ac in iis Codicem 2259. qui & Chirographum ejus præfert. Eſt autem is Codex, *Flavii Joſephi Hiſtoria Judaica de excidio Hieroſolymitano*.

ditus, graviſſimo terræmotu ** concuſſis aliquanto poſt domus ſuę parietibus, non aulus ſit foras exire [a].

[a] *Ejuſdem lib. vi. Cap. ult.*

Anno Chriſti MCCCLIV. Eodem anno exeunte Joannes Palæologus Byzantio potitus eſt; Gregoras, recepta libertate & cuſtodum metu excuſſo, cum in Aulam ſe contuliſſet, de novorum dogmatum impietate apud Principem non adeo æquum [b] Palamitis liberius diſſeruit: hortatus eſt, ut Religionem afflictam erigeret; paratumque ſe oſtendit ad ea refellenda, quæ Cantacuzenus & Palamas, decreris ſuis per vim confirmatis, iniqua & abſurda definiviſſent. At Joaſaphus (id Cantacuzeno, Monaſticam diſciplinam profeſſo, nomen erat) ubi hæc agitari reſcivit, Palamam, qui tum a Turcis captivus tenebatur, grandi pecunia ſtatim redimi curavit, ut is cauſam ſuam per ſe ipſe præſens ageret: tum filiæ Helenæ, Joanni Palæologo Imperatori nuptæ, auctoritatem interpoſuit, ne judicium conſtitueretur, quod ſibi futurum eſſet ignominioſum. Ita Gregoræ ſtudium omne in præſens irritum fuit.

LIBERTATEM RECIPIT. PALÆOLOGUM HORTATUR UT RELIGIONI SUCCURRAT.

[b] Cur Palamitis infenſus fuerit, docet Gregoras *Hiſt. l. xxvi. 1.*

Anno proxime inſequuto Epiſcopus Latinus, Palæologi amicus, Byzantium legatus advenit. Ejus nomen ſilet Gregoras; doctrinam autem commendat, ut hominis in ſacrarum Scripturarum commentatione verſati, & exercitationibus Theologicis in ſcholis Latinorum eruditi. Erat is procul dubio Paulus ** Archiepiſcopus Smyrnenſis, quem exeunte anno MCCCLV. obſequium & debitam Romanæ ſedi reverentiam a Joanne Palæologo Imperatore pactum fuiſſe, diſcimus ex Annalibus Eccleſiaſticis. Hic cum de Eccleſiæ Græcæ opinionibus novis multa audiviſſet, ab Imperatore poſtulavit, ut ſibi cum Palama, earum opinionum auctore, congredi coram liceret: mox autem, facta colloquendi copia, ubi eum reipſa multis magniſque erroribus imbutum eſſe comperit, ipſum quoque Gregoram cum eo diſputantem velle ſe audire ſignificavit. Itaque Gregoras, per Magnum Logothetam ab Imperatore accitus, in Aulam venit, ignarus quam ob cauſam vocaretur. Nam illum Helena Auguſta, parentis ſui Cantacuzeni amicis favens, præmoneri vetuerat, ne præmeditatus ad diſputandum accederet. Vix Palatium ingreſſo nuntiatur, Palamam illic adeſſe. Eo nuntio primum perculſus hæſit; & parum abfuit, quin pedem ſtatim reſetret. Deinde animo obfirmato, & e re nata conſilium capiens, ulterius perrexit. Aderat tum apud Palæologum generum ſuum Irene Auguſta: aderant Aulæ primores. Gregoras, ſalutato Imperatore, conſedit; atque ut ne in præludiis recenſendis diutius immoremur, propoſita ab adverſario quæſtione de Subſtantia & Operationibus Divinis, hæc in Deo nihil differre multis rationibus probavit. Imperator, utraque parte auditæ, ſive incertior eſſet quam antehac, ſive Cantacuzenum ſocerum ſuum damnato Palama nollet contriſtare, ſententiam ferre noluit. At Palamas, benigni Principis ſilentium prout libuit interpretatus, poſtridie per totam urbem diſcurrit, & ſuæ (ut ajebat) victoriæ famam ubique diſſeminavit. Ea re Imperatorem valde offendit; Aulicos vero, qui beſterno colloquio præſentes interfuerant, ſic irritavit, ut ex urbe in Aulam reverſus, male & ſiniſtre ab iis exceptus ſit. In ea diſputatione quid actum, quidve a ſe aut ab adverſario dictum fuerit, Gregoras duobus de ea re ſcriptis dialogis fuſe tradidit. De Latino Epiſcopo, cujus gratia diſputatum erat, dicere oblitus eſt quodnam de tota illa concertatione judicium ejus extiterit.

DISPUTAT CORAM LEGATO SUMMI PONTIF.

Hiſt. Byz. lib. xxix. c. ult.

Hiſt. Byz. lib. xxx. & xxxi.

Cæterum Cantacuzenus ex Imperatore Monachus, cum novos dialogos publice iectitari & omnium manibus teri videret, ſua interteſſe credidit, ut quamprimum refellerentur. Statim itaque, eo urgente, varii libelli a Palamitis compoſiti prodierunt. Extat nunc quoque in Cod. MS. Biblioth. Regiæ, inter opera Nic. Cabaſilæ, Satyricum opuſculum hoc titulo, *κατὰ τῆς Γρηγορᾶ λαμπάνου, in Gregoræ deliramenta*. Extat in alio Cod. *ἐπίτομος καὶ τὸ δυνατὸν διήγησις ἐπὶ τῶν παλαιῶν ἐκείνων τῶν βασιλέως γοφρίνης ἐβλίξεως τῶν ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, καὶ Γρηγορᾶ τοῦ φιλοσόφου*. id eſt, *narratio quam maxime compendiaria diſputationis, inter Sanctum Patrem noſtrum Gregorium Archiepiſcopum Theſſalonicenſem & Gregoram Philoſophum, in Palatio coram Imperatore habitæ*. eaque narratio dogmaticis Palamę operibus præfixa eſt. Is autem qui eam texuit, Gregoram argumentis futilibus & ſermone inconcinno; Palamam vero non rationum vi ſolum, ſed & verbis elegantibus ſeſe defendentem inducit.

Num. 2965. fol. 252.

Num. 2409. fol. 41.

VARIIS LIBELLIS OPPUGNATUR ET TRADUCITUR.

** Eum terræmotum Villaneus confert in annum 1354. Kalend. Martii.

** Hic Paulus poſtea Conſtantinopolitanus Patriarcha *titularis* fuit. Ejus cum Joanne Cantacuzeno diſputatio manu-ſcripta extat in Codice Regio 1999.

Denique Mediolani in Bibliotheca Ambroſiana libellus extat inſcriptus, περὶ τῶν τοῦ Γρηγορᾶ ψευδογραφίας ὁμοῦ καὶ δυσεβείας, *de Gregoræ ſcriptis mendacibus, & de ejuſdem impietate:* quem qui compoſuit, ia in ipſo exordio ſignificat oppugnati a ſe τῆς ἐριδὸς διήγησιν, id eſt, *narrationem diſputationis*. Hi ſunt nimirum illi, quos Cantacuzenus Gregoræ oppoſuit, frivoli certe & parvi ponderis libelli; ut non immerito eos Gregoras λογάρια vocet, & ἀμφιλωβείδια, ὑμοῦ τῇ πλαγίᾳ ἀίξει πρὸς τὸ ἀκριὲς ἀπόντα, *fabellas* ſcilicet *& vilia quædam embryа, percuſſo aere ſtatim evaneſcentia*. Num°. 0. 1. Hiſt. Byz. lib. xxxii. circiter initium.

DISPUTAT APUD JOASAPHUM CANTACUZENUM.

Nihilominus idem qui eos libellos vulgaverat Joaſaphus Cantacuzenus, elapſo inde anno integro & dimidio, ubi ſpes ſuas ipſo eventu deluſas vidit, Gregoram rurſum experiri ſtatuit, & per amicos domum invitavit. Gregoras amicitiæ redintegrandæ ſpe allectus, & quia illum putabat, mutata ſorte ſententia, velle errata confiteri & corrigere, non gravate paruit, & ſummo mane ad eum venit. Ac ſermo quidem, ut inter amicos eoſque veteres, blandus primum & hilaris fuit. Deinde, Palamæ mentione injecta, cum & Cantacuzenus & aſſentatores Monachi illum laudare & admirari cœpiſſent, ita Gregoras exanduit, ut ex familiari colloquio ad jurgia protinus & ad convitia ventum fuerit. Tantum igitur abfuit, ut eo colloquio lites componerentur, ut novia offenſionibus irritata odia recruduerint. De hac poſtrema diſputatione Gregoras dialogos quatnor ſcripſit; eos videlicet, qui hiſtoriæ libros totidem conſtituunt; trigeſimum-ſecundum dico, & tres deinceps continuos. Sunt autem ii mere dogmatici, primo excepto, cujus exordium hiſtoricum eſt. Ibidem. Ann. Chr. MCCCLVII.

MENDACIIS ET MALEDICENTIÆ ACCUSATUR.

Sub illud credo tempus Joaſaphus Cantacuzenus, pervolutis Hiſtoriæ Byzantinæ libris, quorum Gregoraa auctor eſſe ferebatur, cum alia multa in iis notavit; tum illud de ſe imprimis, quod ibi diceretur, *ſuperſtite Andronico Imperatore Monachos montis Athos fatidicos adiiſſe, & an rerum potiturus eſſet, ab iis ſciſcitatus fuiſſe*. Idem etiam graviſſima criminia, Religioſis eum montem incolentibus ab Hiſtorico objecta, in iiſdem libris obſervavit. Quæ ut falſa eſſe argueret, arbitros convocare & eorum judicio cenſuram libri permittere conſtituit. Acciti igitur viri illuſtres, & civium Byzantinorum lectiſſimi: qui ubi criminoſas illaa narrationes per lectorem recitatas audiverunt, una omnes voce *Gregoram valde mendacem & impudentem & levem eſſe pronuntiarunt*. Ita Gregoras abſens & inauditus damnatus eſt. At hic, ubi rem reſcivir, ægre admodum tulit, & Cantacuzeno convento hunc triumpbum ut iniquum exprobravit: neque enim quæcunque nomen ſuum præferret, ea omnia ſcripſiſſe ſe: *quæ contra Tomum ſcripta circumferreatur, ſua eſſe; quæ contra Cantacuzenum, neſcire ſe cujus forent: velle autem, ubi nactus eſſet, ea ſupprimere; quæ ſi prius accepiſſet, quam ad aliorum aures venirent, igni mandaturum*. Hæc ille; ad quæ Cantacuzenus itonice reſpondit, ut ridere potius quam refellere videretur. Atqui Gregoras, cum negaret ſua eſſe quæ Cantacuzenus publice arguiſſet, baud mentiebatur; niſi forte diverſos ab iis qui ſuperſunt hiſtoriæ Byzantinæ libros condiderat. Nam in his quos babemus (ſunt autem duodequadraginta continui) de illis montanis oraculis a Cantacuzeno conſultis nibil omnino ſcriptum occurrit; de montis Atho Monachis multa quidem; ſed non illa ipſa, quæ Cantacuzenus apud ſe lecta eſſe memorat; immo ea, quę & Montem & Monachos mire commendant *. Cantacuz. Hiſt. lib. iv. cap. 24. et 25.

AJUS LIBRI CORRUMPUNTUR.

Hinc adeo apparet, libros Gregoræ ab hominibus improbis jam tum fuiſſe corruptos ac depravatos; proinde vera eſſe, quæ hic ultimo Hiſtoriæ libro de adverſatiorum nequitia & malis artibus queritur, quod ii multa elanculum ex ſuis operibus, ferro reſecta ſuſtuliſſent, & littera una vel etiam pluribus ſeu additis, ſeu invicem permutatis, verum ac rectum ſenſum omnino invertiſſent, ut φῶς pro ζῶν, καλὸν pro κακὸν, περὶ pro πρὸς, legeretur. Quamobrem etiam lectores admonet, hortaturque ut librorum ſuorum exemplaria conferant; quæ plurima ait extare: quippe ſe, ejuſmodi fraudes præmetuentem, operam dediſſe ut multa apographa diſcipulorum manu quam accuratiſſime ſuo vel amicorum ſumptu deſcriberentur. * *Vide Hiſt. lib. xiv. cap. 7.*

SOMNIUM PROPHETICUM.

Fortaſſe igitur, ut pleriſque auctoribus, ita etiam Nicephoro Gregoræ quædam falſo aſcribuntur, ſpuria videlicet & ſuppoſititia: cujuſmodi eſſe exiſtimo ſomnium illud propheticum, a Philotheo Pattiarcha productum * & exploſum: quod quoniam nondum typis editum eſt, juvat hoc loco integrum apponere. Gregoras domo incluſus, Agathangelum furtim ingreſſum & mox abiturum, in * *Antirrhet. xii. Cod. Reg. 1996. fol. 297.*

Ann. Chr. MCCCLIII. epilogo Operis Antirrhetici, quod Philotheus refutandum ſuſcepit, his alloquitur. Ἐπεὶ δὲ πόρρω νυκτὸς τὰ τῆς ὁμιλίας ἤμῖν, οἷς ὁρᾷς, ἐκπέπτωκε, καὶ δεῖ σε, καθ-εύδοντων οἷς τὰ τῆς ἠμετέρας ἐπιτέτραπται φυλακῆς, φέρε καὶ περὶ τῶν συμβησομένων βραχέα τὰ ἐφικτὰ διαλαβωμεν τρόπον. ἀρ' ἄξιον ἐστὶ σέ γε ἀγνοεῖν, ἐφ' οἷς μέλλεις φίλοις ἡμῶν ὁμιλεῖν καὶ συνεπάθλοις, ἵνα μὴ φρὸς τὸ ἐλπίδος ἀποβλέπωσιν ἄδηλον ἄχθωνται. πυνθάνομαι δή μου ῥᾳθύμως πρὸς δεσμωτήριον ἴόντος τινὶ, περιεχέσθαι μαχρὰν ἀθυμίαν πάνυ κενεῶνα καὶ ἀδικωτάτην μου τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς, οὐχ ὅτι πάσχων αὐτὸς διεπόλουν εἰργόμενος, ἀλλὰ τὰς τῶν ἐκκλησίας ὁρῶν ὑφυμένους χειμῶνας καὶ θεῶν δογμάτων, καὶ τὸ πλῆθος ἀεὶ ἐλαττούμενον· καὶ τὰ μὲν δισσύμενον, τὸ δ' ἐξόχιστον, γενόμενον· καὶ τὸ μὲν κάμπτειν γόνυ τῇ Βααλ, ἐξ' ὃ τὸ τὸ λιμὸν βιαιον καὶ τὸν ἐπιόντων ἀφαίρετον· * καὶ τὸ σῶζον ὡς ὕδατι τὴν ψυχὴν μεσὸς γενόμενος λογισμῶν, ὑδατρύς τε γεγένημαι, καὶ πολλὰ τῇ Θεῷ προσδεόμενος, καὶ καθίσας, κρὶ τῆς δεξιᾶς ἱρύσας τὸ κιραλλὸν, ὕπνῳ λαπτὴ σωμχίθλω. καί μοι ἔδοξεν ὅπερ τῶν φίλων τις ἐπῳδὰς, χαῖρε (φάσκειν) καὶ μὴ ἀθύμει, Θεὸν, ὑπὲρ τῶν ἀθλίως ἐγκαρτερεῖς πεποιθὼς πράττειν ἔχων ἐπίκουρον. ὄψει δὲ οὐ εἰς μακρὰν πᾶσι τοῖς τὰ δ' εὐσεβείας διώκουσι, οὐχ οἷα μόνον ὑμῖν ἐπήνεγκαν πάσχοντας τὰ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ μακρῷ χειλιόπλεθρα. ἐκπολεμωθήσονται δὲ καὶ ἀλλήλων, βασιλεὺς καὶ πατριάρχης καὶ κατ' ἐπισκόπων· ἐκ αὖ καὶ ἀλλήλων ἐπίσκοποι· ἐ τοῖς ἀλλήλων ἀναθεματισμοῖς, καὶ τοῖς οἰκείοις, περιπεσοῦνται· καὶ ἐξωσθήσεται μὲν τῆς θρόνου ὁ πατριάρχης· ἀντεισαχθήσεται δ' ἕτερος· καὶ μετ' ὀλίγον τὰ ὅμοια πείσεται καὶ αὐτός· καὶ ὁ βασιλεὺς ἡ βασιλεία ἅμα ζημιώσεται σὺν ἀτιμίᾳ ποικίλῃ. καὶ φρό γε τῶν ὁ Παλαμᾶς τοῖς βαρβάροις ἁλώσεται, καὶ μὴ ὅτι τὰ ἐχθίστα, ὅτι μὴ καὶ τὰ αἰσχίστα πείσεται. οἳ δὲ πλείως ἐπισκόπων, σεισμῷ κλονηθείσης ἡ Ρωμαίων γῆς βαίᾳ αὐτοῖς ἐπισκοπεῖς καὶ οἰκίοις συγχωθήσονται, καὶ ἀυτοῖς φάσι τοῖς πόλεσι. καὶ τῶν ἐν ἐν καθαίρεσις ἐν Θεοῦ σφίσι δικαία, ἐφ' ὡ αὐτοὶ καθ-ελὼν ἀδίκως ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνισαμένων ὀρθῶς ἐπισκόπων ἐ σφῶν ἀφεστώτων ἐ σωθέντων καὶ ὅσοι ὁμόφρονες ἡ εὐσέβειαν. *Ac quoniam in multam noctem, ut vides, colloquium noſtrum produximus, oportetque te cuſtodibus noſtris dormientibus domum abire; age, etiam de futuris pauca utcunque diſſeramus. Ea quippe nec te, nec eos, quos aditurus es, amicos noſtros & laborum ſocios, ignorare æquum eſt, ne in incertum exitum intuentes ancipiti ſpe torqueamini. Cum ego jam in hunc carcerem conjectus forem, incidi in magnam triſtitiam, ac dolore circumfuſus ſum animum meum vehementer pungente & excruciante; non quia ipſe injuriam paterer, in cuſtodiam incluſus, ſed quia adverſus ſacra Dei dogmata procellas alte aſſurgere ac multos quotidie vexari viderem, & alios quidem vinculis coerceri, alios exulare; alios denique fame violentia & bonorum ademptione adigi ad genu flectendum coram Idolo Baal; ſalus autem nulla appareret. His tum cogitationibus plenus illacrymavi, & multis precibus Deum oravi. Deinde cum refediſſem, & capiti dextram ſuppoſuiſſem, levi ſomno correptus ſum; ac mihi in ſomniis amicus quidam viſus aſtare, & ave dicere; atque ut ne animum deſponderem hortari. Deum quippe, inquit, cujus cauſa hos labores fortiter toleras, potentiſſimum habes adjutorem. Itaque hos veræ Fidei perſecutores, non ea ſolum quæ vobis intulerunt, ſed graviora mala perferentes videbis non longo poſt. Nam & Imperator Patriarchæ & Epiſcopi, & Epiſcopi ſibi invicem evadent inimici; utrorumque anathematiſmis, & ſuis propriis, obnoxii tenebuntur. Sua ſede exturbabitur Patriarcha: in ejus locum intruſus alius ſuccedet: atque hic ipſe mox ſimilem ſortunam experietur. Imperator vero & ſumma poteſtate excidet, & afficietur variis ignominiis. Ante autem quam hæc fiant, Palamas captus a Barbaris, non modo acerbiſſima, ſed & turpiſſima paſſurus eſt. Plerique item Epiſcoporum, Romanis proviuciis violento terræmotu concuſſis, cum ipſis epiſcopatibus, & domibus, & civium plenis urbibus, obruti ſepelientur; eaque illis juſta ſacerdotii abrogatio divinitus reputabitur, eo quodipſi Epiſcopis & Presbyteris, aliiſque doctis & pari pietate inſignibus viris, qui pro vera Religione bonum certamen certaverant, ſuas dignitates abrogaverint.* Hæc ſi, ut apud Philotheum extant, ita a Gregora antequam res eveniſſent pronuntiata ſunt (id quod creditu difficile immo prorſus incredibile eſt) eum oportet divinitus afflatum futura præſciviſſe [a]. Sin eventibus poſteriora, perfecto jam operi ab ipſo auctore aſſuta fuerunt, eum rurſus neceſſe eſt, cum hæc ſcriberet, ſimpliciorum hominum credulitati voluiſſe illudere. Porro hoc videtur ab ingenio & moribus ejus viri alienum. Itaque iſtius fraudis crimen in Palamitas rejici fortaſſe æquius ſit. Minime certe probabile eſt id Gregoram feciſſe, quod ab aliis factum reprehenderit. Reprehendit autem in hiſtoria [b] Iſidorum Patriarcham propriis ſomniis intentum, atque ex iis futura augurantem: cæterorum Palamitarum viſiones nocturnas Diabolo & crapulæ aſcribit [c]: paſſim denique Aſtrologos, hariolos, & eos qui divinandi artem quamlibet profiteantur, exagitat ac deridet [d].

* Deeſt vi ſi ſcr.

a Prædixeras Cantacuzeno unum ex ejus liberis moriturum; conjectura ſcilicet, non divinatione, *Vide Hiſt. lib. XVIII. cap. 4. ſect. 2.*

b *Hiſt. lib. XVIII. c. 1.*

c *Lib. XXI. c. ult. Lib. XXV. c. XII.*

d *Lib. XIII. c. 11. Lib. XIV. c. 8. &c.*

MORS. Quo tempore, & ubi, & qua tandem morte Gregoras ſupremum diem clauſerit, nondum mihi compertum eſt. Hiſtoria quidem ejus Byzantina ad annum Chriſti MCCCLIX, ineuntem progreditur; atque hinc auctorem eo ipſo anno deceſſiſſe credi poſſit: ſed ea tantum conjectura eſt, non argumentum omnino certum. Neque vero deeſt ſuſpicio, idcirco Gregoram ad annum Chriſti MCCCLIX. narrationem perduxiſſe, quo hæretici Palamæ phreneſim & exitum ex hac vita fœdiſſimum in fine operis deſcriberet; ut quem virum capitali ira vivum perſequutus fuerat, in ejus morte velut ſtadio decurſo victor conquieſceret.

SEPVLTVRA. Ea fuit Palamitarum, imprimis Calliſti Patriarchæ, inhumanitas, ut qui ab eorum communione ſeparati vixiſſent, eos poſt mortem inſepultos projici juberent, canibus & lupis prædæ futuros. Quod ſi qui, communis naturæ verecundia & miſeratione permoti, illorum corpora humaſſent, novum crimen ſimili pœna luebatur. Eam ignominiam Palamitæ [a] jampridem Nicephoro Gregoræ denuntiaverant [b]. Huic autem optatiſſimum id erat, ad martyrii palmam aſpiranti. Itaque & hoc præter alia Agathangelo præceperat [c], ut cum ſeſe mortuum ferifque expoſitum conſpecturus eſſet, omni prorſus cadaveris humandi cura & inani labore ſuperſederet. Porro & Palamitarum minæ & Gregoræ vota hactenus rata

ELOGIVM. fuerunt. *Spectandum illud corpus magni Fidei veræ præconis* (inquit Cyparifſiotes [d]) *Indibrio habitum & circumlatum; ejus nempe viri, quo nec inter Philoſophos quiſquam excellentior, nec inter Aſcetas diſciplinæ obſervantior; nec in obeundis pro Religione certaminibus, nec in iis quibus tentatores cum vexarunt perſecutionibus, contumeliis, carceriſque anguſtiis tolerandis conſtantior fuit; admirandi inquam illius NICEPHORI GREGORÆ; de quo per utramque appellationem nihil Deus aliud ſignificavit, niſi eum animo vigili & experrecto victoriæ ab hoſtibus veritatis reportaturum.* Hoc elogio mortuum Gregoram ornabat Joannes Cyparifſiotes; ex cujus grandi volumine Παλαμικῶν παραβάσεων libros duos ſelectos Latine vertit, & in lucem primus edidit R. P. Franciſcus Combefiſius.

VITIA. Gregoræ vitia (neque enim ejus ſcriptoris tam inepte ſum fautor, ut nulla habuiſſe eum contendam) maxime conſpicua hæc fuerunt. Aſper, auſterus, pertinax, Principes æque ac privatos linguę petulantia offendit: Philoſophus, animo haud imperavit: Hiſtoricus, partium affectum non exuit: gloriæ denique cupiditate & amore ſui ipſius nimio laboravit. Plura in ſtilo reprehendenda; imprimis κακοζηλία, ſeu ambitioſa elegantiæ affectatio; Poetica verborum luxuries; figuræ inſolentes; hyperbata; crebræ non modo verborum ſed & ſententiarum repetitiones. Quod ſi conferendum exemplum eſt, in libris ejuſdem argumenti

COMPARATIO CUM CANTACUZENO Hiſtoricis Cantacuzenus longe præſtat. In Chronologia tamen Gregoras diligentior: immo apud Cantacuzenum ſere nulla. Cantacuzenus quędam videtur conſulto omiſiſſe, quæ Gregoras haud prætermiſit. Ejuſmodi ſunt ea quæ hic narrat de Synadeni erga Andronicum Seniorem inhumanitate, de Joannis Palæologi natalibus, de legatis a Papa Conſtantinopolin miſſis, & alia innumera. Hæc inquam omnia Gregoras; qui nec illatas a Barbaris clades diſſimulat. Cantacuzenus vero nec de Nicomedia quidem aut de Nicæa ipſa amiſſa mentionem fecit. Hic ſolas quodammodo res Byzantinas, noſter etiam externas Hiſtoria ſua complexus eſt. Uterque igitur legendus & alter ex altero ſupplendus.

[a] *Lib. XXVIII. c. 1.*

[b] *Lib. XXIV.*

[c] ac ipſi etiam Ignatio Patriarchæ Antiocheno *Vide Joh. Cyparifſiotam Palamitarum tranſgreſſorum Serm. IV. c. ult.*

[d] *Hiſtor. lib. XXVII. Palam. tranſgreſſ. Serm. IV. cap. 3.*

OPERA.

SCRIPSIT Gregoras permulta variæ eruditionis opuſcula; quorum pauca typis mandata; pleraque autem extant manu-ſcripta in Codicibus Vaticanis, Cæſareis, Scorialenſibus, Baroccianis, & aliis multis, ut Regios fileam: quædam item videntur temporis longi injuria intercidiſſe. Eorum fere omnium notitiam dabit Index ubertimus, ex R. P. D. Bernardi* ſchedis, Roma ad nos tranſmiſſis, & ex variis Codicum Manu-ſcriptorum Catalogis concinnatus. Hunc tu quæſo Indicem, ABBAS nobiliſſime, quantumvis longum, totum oculis percurre. In tanta librorum copia, quot hic videbis enumeratos, erit credo aliquid quod ipſo argumento placeat; quod amiſſum doleas; quod ex Bibliothecarum pulvere erui cupias. Erunt etiam aliqua fortaſſe, quorum jacturam facile feras. Mihi quidem librorum Catalogos perlegiſſe hoc ſæpe jucundum fuit, quod ex iis intellexerim deeſſe mihi multa, vel inutilia, vel etiam mala.

* *De Manuſcriptis.*

Digitized by Google

OPERA MYSTICA.

De menſura Arcæ Noe, ex Origene. Cod. Barocc. 48. 19.

Ex Prophetis majoribus & minoribus dicta excerpta, cum Prologo & commentariis. Cod. Cæſar. Vindobon. Theolog. 174. Vide & indicem Prologorum inter opuſcula Rhetorica.

Ἀείσῃ ἐπίλογὴ θείων τινῶν ῥήσεων τῷ μακαρίῳ καὶ γενναίῳ Ἰὼβ, συμβαλλομένῳ παντὶ Χριστιανῷ εἰς ὠφέλειαν. *Optimus delectus Sacrarum quarundam ſententiarum beati & fortis Jobi, cuivis Chriſtiano utiliſſimus.* Initium, Ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Cod. Cæſar. Vindobon. Theolog. 174.

DOGMATICA.

Antirrhetici & Steliteutici priores. Scripſerat Gregoras libros in Palamam Antirrheticos, antequam[a] Cantacuzenus Imperio potitus eſſet, ut ipſe teſtatur, Hiſtoriæ libro XXV[b]. Eos decem fuiſſe indicat hoc programma Codici Vaticano præfixum: πίναξ τῶν ἐκλεγέντων ἐν τῇς καθόλου ἱστορίας Ῥωμαϊκῆς λόγων τῶν Γρηγορᾶ, τῶν συνηθέντων ὑπὸ τῆς ΠΡΟΤΕΡΟΙΣ αὐτῶ ΔΕΚΑ * ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΙΣ. Id eſt: *Index librorum Gregoræ ex generali Hiſtoria Romana ſelectorum, & cum* DECEM. *ejus* PRIORIBUS ANTIRRHETICIS *hic conjunctorum.* At in Colvilliano Scorialenſis Bibliothecæ Catalogo[d] (qui in Mediolanenſi ſeo Ambroſiana extat manu ſcriptus) indicantur tantum tres Steliteutici in Palamam, cum ſelectis Hiſtoriæ Romanæ decem libris conjuncti, idque in duobus Codicibus; quorum numeri ſunt V. H. 19. & I. Λ. 4.

Antirrhetici poſteriores. *. Scripſit Gregoras libros decem Antirrheticos in Tomum Palamiticum, anno Chriſti MCCCLIII. quos ſtatim poſt Tomum promulgatum minatus erat ſe editurum, ut conſtat ex his Agathangeli verbis [f]. σοὶς ἀπειλῆς ἀνάπτυκτας σχῆμα λόγοις ἀντιῤῥητικοῖς καταλύειν ἢ πέμειν, ὃν αὐτοὶ πάντι τὴ λαῖδρα συνῆθεσθαι πολλάκισται. Id eſt: *Minatus es, te eorum Tomum orationibus Antirrheticis refutaturum; eum ſcilicet Tomum, quem noviſſime & clanculum ii componere auſi fuiſſent.* In Colvilliano Catalogo hi quoque Antirrhetici indicantur [e] (ſed octo tantum) cum hac inſcriptione: λόγοι ἀντιῤῥητικοὶ κατὰ τῶ Παλαμικοῦ τόμου * *Orationes Antirrheticæ contra Tomum Palamicum.* In hoc poſteriores Antirrheticos Philotheus Patriarcha libros duodecim edidit, qui extant in Bibliotheca Regia. N. 1996.

Dialogus, cujus titulus: Τίνα δύναται ἆρα Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, τῶν ἀρχῶν ἐποίησεν, ἤτοι θνητὸν, ἢ καὶ ἀθάνατον *Quem initio Deus hominem creaverit, mortalemne, an immortalem.* Biblioth. Cæſar. Vindobon. Cod. Theol. 174.

Quæſtio ſoluta. Græce inſcribitur, ἐπίλυσις περὶ τῆ τίνος χάριν ὑμνῳδὸς ἐνδοξότερα τῷ Σεραφὶμ τὸν Θεοτόκον ὑμνήσας, ἔφη τῆς προσθήκης αὐθις τῆ, ΑΣΥΓΚΡΙΤΩΣ, ἀσύγκριτον τὸ συγκεκριμένον ἐποίησε· ἢ πρὸς τίνα δὲ δόξαν ἀρὰν, ταύτη τὸν ὕμνον ἐξύφηνε. *Quare auctor Hymnodiarum, poſtquam Deiparam Seraphini glorioſiorem cecinit, addito deinde adverbo,* INCOMPARABILITER; *incomparabile eſſe ſtatuit id, quod comparatum cum alio fuerat: item ad quam opinionem reſpexerit, cum hunc Hymnum compoſuit.* Eodem Codice Cæſar.

Dogmaticæ diſputationes variæ, paſſim in Hiſtoriæ Byzantinæ libris dogmaticis.

EUCHOLOGICA.

Εὐχαὶ, ſeu *Precationes.*

1. *Ad Chriſtum, & ad Beatam Virginem.* Biblioth. Cæſar. Vindobon. Cod. Theolog. 174.

2. Πρὸς τὸν βασιλέα, ὡς ἀπὸ μητροπολίτου ἄρτι χειροτονηθέντος. * *Ad Imperatorem, Ex perſona Metropolitani recens inaugurati.* Initium, ἡ μέγας ἢ ὑψηλὸς ..... Cod. Vatic. 1086. fol. 214.

3. Ὡς ἀπὸ μητροπολίτου, ἄρτι σφῶν εἰσερχομένου εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτῆ μητρόπολιν. *ex perſona Metropolitani, eam quæ ipſi obtigit Metropolim primum intrantis.* Initium, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ibid. fol. 215.

*vel, de imper.

4. Εἰς βασιλέα ὡς ἀπὸ μητροπολίτου, ἄρτι χειροτονηθέντος. * *Ad Imperatorem, ex perſona Metropolitæ modo electi.* Initium, ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἢ ἰσχυρὸς ..... Ibid. fol. 216.

Videndum utrum ea precatio ſit Gregoræ, an Epheſi Metropolitæ.

5. Ἐφωνηθεῖσα, ἐπὶ τῇ εἰς τὴν Ἔφεσον εἰσόδῳ ὑμῶν, *pronuntiata ſuper noſtro in urbem Epheſum ingreſſu.* Initium, ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος .... Biblioth. Cæſar. Vindobon. Cod. Theolog. 174.

[a] hoc eſt, ante annum MCCCXLVI.

[b] Eorundem meminit *Hiſt. lib.* 18. c. 7. ſ. 2. *lib.* 23. *p.* 697 *l.* 24. *p.* 708. *et* 713.

[c] Ita Cod. Vaticani titulus. At illi libri in Codice ipſo deſiderantur.

[d] cujus partem, ex mſ. Bibliothecæ Ambroſianæ Codice deſcriptam, communicavit mecum Fridericus Roſtgardius.

[e] De quibus ſupra diximus in Vita.

[f] quæ apud Gregoram leguntur, *Hiſt. l.* XXV.

[g] Cod. 91. E. 22.

* Additur, ὁ δὲ διερμηνεύσας ἐνταῦθα καθὼς ἡ ἱστορία λέγει ἦν Ἀγαθάγγελος, ἦν τέλει φιλοσοφῆ καὶ φίλων ἐτῖ, ἀεὶ, ὅτε μὲ πλησιάζειν ἄρτια ἐν τῷ κλ' λόγῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. *Agathangelus autem ille, qui tum cuſtoditus ingreſſus cum eo in his Dialogis colloquitur, veterum diſcipulorum & amicorum unus eſt, de quo ſupra diſſerui. Hiſt. lib.* XXIV.

6. ἐπὶ

6. ἐπὶ θεμελίῳ οἴκου ἢ πόλεως. *In jaciendo fundamento domus vel urbis.* Initium, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν οἰκουμένην.... Ibid.

PHILOSOPHICA.

Συνταγμα συντομον φιλοσοφίας. *Philosophiæ Compendium* *. Catalogus Bibliothecæ Vaticanæ Morellianus **. fol. 5. 6.

* Non liquet an sit Niceph. Gregoræ.

Dialogus inscriptus, ΦΛΩΡΕΝΤΙΟΣ, ἢ περὶ σοφίας. FLORENTIUS, *seu De Sapientia*. Initium, πόθεν ἡμῖν καλὸς Φλωρέντιος; Cod. Reg. 3284. Item Vat. 1086. De eo Dialogo Gregoras ipse Hist. Byzant. lib. XI. cap. 10. sect. 2.

** qui in Bibl. Reg. asservatur.

Οτι οἱ φῶς ἐποίησαν σοφίαν ἐσχολακότες, οὐ δικαίως ἂν σοφοὶ λέγοιντο· ὑποκριταὶ δὲ μᾶλλον τῆ ἀληθείᾳ τῆς ὄντως σοφίας. *Qui alterutri* * *sapientiæ studuerint, eos non jure sapientes dici, sed potius imitatores reipsa ejus quæ vere sapientia est.* Initium, μίγα μὲν ἀνθρώπους σοφία. Cod. Cæsar. Viodob. Theol. 174.

* *sacræ & profanæ* scil.

Περὶ τῶν ἐπιλαμβανομένων οὐκ ὀρθῶς τῶν νέων καὶ παλαιῶν σοφῶν. *De illis qui recentiores & antiquos sapientes non recte reprehendunt.* Initium, λόγος ἐξανιστάντας τινὰς τῶν ὡς οὗτοι φασι βραδυπόρων, τῶν * πάντα εἰδότων. Eod. Cod.

Incertum utrum Gregoræ, an Maximi Planudæ.

* An τα';

Ad eos qui Fatum statuunt. Indicatur a Possevino in Apparatu sacro. Fortasse ea est Oratio, quæ extat libro XXVIII. Hist. Byzant. cap. penult.

Ad Logothetam de magno pisce, & aliis animantibus. Possevin. in Apparatu sacro.

Utrum brutа sint ratione prædita. Catalog. Biblioth. Barocc. N. 48.

Visionem non fieri extra mittendo. Ibid.

Aerem non esse naturа frigidum. Ibid.

De fluviis & mari. Ibid.

De sole, an sit natura calidus. Ibid.

Utrum anima sit immortalis secundum Aristotelem. Ibid.

Relata esse simul natura. Ibid.

Terram esse naturа siccam & sphæricam. Ibid.

Numerum septenarium multis nominibus sacrum esse. Ibid.

Dialogus φιλομαθὴς, ἢ περὶ ὑβρεων. Vide indicem Miscellaneorum, infra.

ASTRONOMICA.

Πρὸς τινα φίλον, περὶ τῶν ὑβριζόντων τὴν ἀστρονομίαν. *Ad amicum quemdam, de iis qui Astronomiæ insolenter obtrectant.* Ita Catalogus Bibliothecæ Vaticanæ Morellianus. At in Codice Vatic. 1086. fol. 128. Epistola extat, τῷ μητροπολίτῃ Ἀκρῳ, περὶ τῶν ὑβριζόντων τὴν ἀστρονομίαν. Initium, τί ποτε ἄλλα διαπορθμεύουσι.... Vide Indicem Epistolarum infra.

Epistola ἀνεπίγραφος. Initium, οἷον ὠδῖνας περὶ τὸν ἀέρα χειθείσας. Cod. Vat. 1086. fol. 204. Vide indicem Epistolarum.

Epistola, πρὸς τὸν μίγαν Λογοθέτην τὴν συγγραφὴν τὴν βίβλου, παρακλητικὴ περὶ ἀστρονομίας. *Ad Magnum Logothetam scriptorem libri* * *exhortatoria, de Astronomia.* Epistolam hanc, ut indicatur in Catalogo Morelliano, operi Astronomico Theodori Metochitæ Magni Logothetæ præfixam fuisse apparet. Extat Hist. Byzant. lib. VIII. cap. 7: oratio ad Magnum Logothetam hoc titulo, συμβουλὴ μετὰ παρακλήσεως. At eadem in Cod. Vat. 1086. fol. 123. inscribitur, τῷ μεγάλῳ Λογοθέτῃ παρακλητικὴ περὶ ἀστρονομίας. Initium utrobique, οἱ μὲν ἀνίσους ἅπαντα ἅπαντα.... Fortasse hæc oratio eadem est, atque illa indicata a Morello Epistola.

* *ac* consolatoria.

Adde Epistolam, τὴν Χρυσολωρᾶ, quæ & ipsa est de Astronomia. Vide infra, in indice Epistolarum.

Recensetur a Ph. Labbe, in Bibliotheca nova, *Nicephorus in Ptolemæi libros, cum Aristoteno & aliis.* Sed is, ut puto, Nicephorus Bryennius est, non Gregoras.

Πῶς δεῖ κατασκευάζειν ἀστρόλαβον. *Quomodo Astrolabum construi oporteat*, Catal. Morell. fol. 26. It. Cod. Reg. 2737.

Πῶς δεῖ κατασκευάζειν τὴν ἐν ἀστρολάβῳ ἀράχνην. *Quomodo Aranea in Astrolabo construenda sit.* Ibid. It. Cod. Reg. 2737.

Περὶ τῆς ἐν ἐπιπέδῳ καταγραφῆς τῶν ἀστρολάβων, προοιμιακὸς λόγος πρός τινα φίλον. *De Astrolabi in plano delineatione, præfatio ad amicum.* Ibid. fol. 27. It. Cod. Reg. 2737. fol. 105.

DE PASCHATE & DE KALENDARII CORRECTIONE.

Πρὸς τὸν συβασμιώτατον Ιωσὴφ, περὶ τοῦ πάσχα; ἀπόδειξις ὅπως ἐσφάλη πρὸ χρόνων, καὶ ὅπως δεῖ ποιεῖσθαι τὸν νῦν διόρθωσιν. *Ad reverend. Josephum, de Paschate, ut jampridem in eo erratum sit, & quomodo corrigi debeat.* Initium, ἐπειδή μοι φίλος εἶ πάνυ a Extat in Cod. Vat. 1086. fol. 75. & editus est Hist. Byz. l. VIII. c. 13.

a Item est liniqui inscribitur ἐβλογος διάτυπος. Vide Miscellaneorum Indicem infra.

Ad eundem, ut videtur, de eodem argumento. Initium, αἱ δὶς τρεῖς πως φροντίδες, Εὐφρόσυνε φωνή σου, σοφώτατε. Cod. Vat. 1086. fol. 79.

Τὸ διορθωθὲν πασχάλιον ὑπὸ Νικηφόρου φιλοσόφου τοῦ Γρηγορᾶ, περὶ οὗ καὶ ὁ Ἀργυρὸς ἐν τῇ ῥηθείσῃ μεθόδῳ διαλαμβάνει. *Paſchalion a Nicephoro Gregora Philoſopho correctum; de quo Argyrus in Methodo ſupra dicta* [a] *loquitur*. Extat in Uranologio Petaviano. Vide & Catalog. Morel. fol. 26.

[a] nempe opuſculum illud ſubjunctum eſt Iſaaci Argyri libro.

Libri duodequadraginta Hiſtoriæ Byzantinæ; in quibus nonnulli mere dogmatici. Ex iis Libri undecim priores editi ſæpius. Quæ de re ſupra, in Præfatione. HISTORICA.

Oratio encomiaſtica, prolixa & elegans, in Imperatorem Conſtantinum Magnum; digniſſima (inquit Neſſelius) ut ſupplemento corporis Hiſtoriæ Byzantinæ aliquando inſeratur. Cod. Cæſar. Hiſt. 104.

Ex Euſebii Hiſtoria Eccleſiaſtica. Cod. Cæſ. Theol. 174.

Vitæ Sanctorum & Virorum illuſtrium.

De Vita, & moribus, & conflictu S. Patris Michaelis Syncelli, Initium, οὗτος οὗτος ὧδέποτε πάλαι παρ' Ελλησι, ἢ μέγα τῇ χρόνῳ τὸ κράτος εἰλήφει. Leo Allat. de Symeon. pag. 100.

Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας βασιλίσσης. *Vita & diſciplina S. Baſiliſſæ*, ſeu *Reginæ*. Initium, Νικομήδεια πόλις ἐστὶ περιφανὴς. Cod. Vatic. 1086. fol. 197. Adnotat R. P. D. Bernardus, eam Βασίλισσαν virginem & martyrem fuiſſe.

Vita Joannis, Heracleæ Ponticæ Archiepiſcopi, qui avunculus fuit auctoris. Indicatur ab ipſo Gregora. Hiſt. Byzant. lib. xx. cap. 7.

Vita Antonii Patriarchæ Conſtantinopolitani, Cauleæ dicti.* Initium, οἱ δὲ καὶ θεοῦ φύσιν ** ὁ χρόνος, καὶ πάντων ἐστὶ πατὴρ, ὑπόσα φθορὰ καὶ γένεσις βόσκει. Leo Allat. de Symeon. pag. 87.

* extat apud Bolland. ad diem 12. Febr.

** An ἰσχὺν

Τεχνολογία γραμματικῆς. *Ars Grammatica.* Indicatur a Morello, in Catalogo Biblioth. Vatic. fol. 5. GRAMMATICA.

*Incertum an Gregoræ.

Παρακολουθήματα καὶ ζητήματα γραμματικά*. *Enarrationes** & quæſtiones Grammaticæ*. Catalog. Morell. ibid.

** An Gloſſæ

Περὶ κανόνων ἀσυσίας. *De inflabilitate Regularum.* Extat in Cod. Reg. Fortaſſe ii ſunt κανόνες ἐνομάτων, indicati a Morello, fol. 5. Catal. Bibl. Vat.

Incertum an Gregoræ.

Περὶ ὀρθογραφίας. Initium, τὸ ἄ διαστάτου, Catal. Bibl. Barocc. N. 48.

Περὶ ἀντιστοίχων ſeu *de vocibus quæ varie ſcriptæ varia ſignificant*, ut, ἀγὸς, purus; ἄγνος, ignotus. Idem Catal. ibid.

Μελέτη πρεσβευτική. *Declamatio legatorum.* Initium, ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι. Argumentum ſumptum ex Thucydide. Lacedæmonii cum Thebaois Platæam exercitu infeſto petebant. Ad eos legati Platæenſes veniunt, & ut ne bellum inferant petunt. Cod. Vat. 1086. fol. 167. RHETORICA.

Συμβουλευτικὸς εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον. *Suaſoria ad Sacro-ſanctam Synodum.* Initium, ἐμοὶ μὲν ὕπνος ἔχειν πρὸς τὴν παροῦσαν ἅμιλλαν.... Extat hæc Oratio in fine libri decimi Hiſtoriæ Byzant. Extabat etiam in Ms. Cod. Vatic. 1086. ſed hodie ſuperſunt tantum primi duo verſiculi: cætera abſciſſa*.

* nempe eo quod hæc oratio in Latinos ſcripta ſit.

Παραινετικὸς τῇ βασιλίσσῃ ἐξ αὐτοσχεδίου συντεθειμένος ἐπὶ τελευτῇ τῆς Φιλαδελφείας κυροῦ Θεολήπτου. *Ad Imperatricem, de obitu Dom. Theolepti, Philadelphiæ (Epiſcopi,) paræneticus ex tempore compoſitus.* Ioitium, βασίλισσα, τὸ μέγα τὸ γινωσκεῖ καὶ φάσμα καὶ ὄνομα βασίλισσα, τὸ ἱερὸν τῶν Χριστοῦ μυστηρίων. Cod. Cæſar. Vindobon. Theolog. 174.

Ἔκφρασις τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. *Chriſti reſurrectionis depictæ enarratio.* Ioitium, πάνυ μοι δοκεῖ τῆς ἀνοικτίστου ἐκείνης, παιδὸς μὲν Ἐλλήνων φιλοτιμεῖσθαι καὶ κακοδαίμονος αὐτῇ πλάσης ἱστορίᾳ τὸ καὶ θέατρα... Cod. Cæſar. Theol. 174.

Λόγος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Μερκούριον. *Oratio in Sanctum & Magnum Martyrem Mercurium.* Initium, ἡ κυβερνητικὴ μὲν πρὸς ἄνεμον παραπαίμβους βίου. Cod. Vatic. 1086. Leo Allat. de Symeon. pag. 97. Panegyric.

[b] For. ἀνέμων
[c] Fort. βίαν

Εἰς τὴν ὁσίαν Θεοφανῶ τὴν βασιλίδα. *In S. Theophanem Imperatricem, Leonis Sapientis uxorem.*) Initium, πολλοί μοι πολλάκις τῆς ἀρετῆς καὶ σωτίσεως ἡμφεφόντων ἀφορμὰς ἄλλοι πορφυρωθῶντες καὶ συμβουλεύοντες. Cod. Cæſar. Theolog. 279. Allat. de Symeon. pag. 107. Cod. Vatic. 1086. fol. 23. Notandum quod ait Gregoras in exordio, ſe multorum Sanctorum vitam & Martyrum certamina deſcripſiſſe.

Εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, διαλαμβάνων τὴν γένεσιν, καὶ ἡ εἰς τὰ ἅγια τῆς ἁγίων εἴσοδον καὶ ἀνατροφήν. *De ſanctiſſima Virginis Deiparæ nativitate, ingreſſu in Sancta Sanctorum, & educatione.* Ioitium, ἀκτὶς Μαρία τὸ μέγα, τὸ ξένον ἐκεῖνο θαῦμα ἡ

βάτε πάλαι περιεργάζεσθαι θέλοντα. Cod. Cæſar. Hiſtor. 104. Vatic. 1086. fol. 179. Allat. de Symeon. pag. 82.

Εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. *In Annuntiationem ſanctiſſimæ Dei matris.* Initium. ἐμοὶ * δὲ τῆς ζωγράφων πολλάκις ἐκείνης ἐπῆλθε θαυμάσαι τὴν ἀνδρικοπρεπῆ. Cod. Vatic. 1086. fol. 131. Cod. Cæſar. Hiſt. 104. Allat. de Symeon. pag. 88.

* *Vide Hiſtor. Byz. l. xxvi. cap. 1. f. 4. & lib. xxvi. p. 662.*

Τῇ πανάγνῳ μητρὶ τοῦ Θεοῦ εὐχαριστήριος, ὡς ἐκ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης. *Caſtiſſimæ Dei matri gratiarum actio, ex perſona Irenes Auguſtæ.* Cantacuzeous Byzaotio potitus eſt poſt feſtum Purificationis, proxime ſubſequuta nocte. Idcirco ejus uxor Irene rogavit Gregoram, ut ſibi oratioaem ſcriberet, ad agendas B. Virgini gratias: quæ oratio cum accurate eſſet ab illo lucubrata, Cantacuzeno valde diſplicuit hac ratione, quod victoria non Imperatoris prudentiæ, ſed tota Dei matri accepta ferretur; *quaſi hæc Cantacuzenum, ligneo feretro impoſitum, in Urbem mortuum importaſſet; ὥσπερ ἂν εἰ νεκρὸν ὑπάρχοντα κεκόμικε, φησὶν, αὐτὸν ἐκεῖνα μετὰ ξυλίνου τινὸς κραββάτου.* Gregoras, Hiſt. Byzaot. lib. xxvi.

Orationes, in laudem Sanctorum a Gregora compoſitæ, legebantur in Eccleſiis vivo auctore. Id ex libro Hiſtoriæ xxiv. diſcimus; ubi duo Palamitæ, Cabaſilas & alter quidam, illi ſic minantur. Τῶν μὲν σῶν λόγων, ὅσοι ἐπ' ἐκκλησίαις ἐν ταῖς τῶν ἁγίων ἀναγινώσκονται μνήμαις, πῦρ δαπανήσει πολέμιον ἡ ἀπέθετον ἄπασιν ἐκ βραχέος, προσάντους τῷ βασιλεῖ· σὺ δ' ἄταφος θανῇ ἔξω που ῥιφείς, ἢ πόλεως. *Quotquot orationes tuæ per Eccleſias leguntur in Sanctorum commemorationibus, eas omnes flamma inimica & infeſta juſſu Imperatoris brevi abſumet. Tu vero, cum obieris, aliquo extra Urbem projiciere inſepultus.*

Ἐγκώμιον εἰς τὸν βασιλέα. *Oratio in laudem Imperatoris.* Initium, ἐστί τις λίθος τῶν τραπεζίτας. [a] Amabat Imperator opera Platonis. Gregoras eam dicendi materiam nactus, oſteodere conatur Imperatoris facta cum Platonis dictis congruere. Cod. Vat. 1086. fol.

[a] ἑταῖρόν λόγον ἐφιλομάθει· ἢ βασιλέων τοῖς τοῦ Πλάτωνος ἔρασι, συμβαίνοντα δικαίως ἐξ συγγενῆ τὰ τοῦ πράγματος ἐρεῖ τοῖς ἐκείνου λόγοις.

Εἰς τὸν βασιλέα, κατὰ ἰδίωτον Ἰωνικὴν. *In laudem Imperatoris, Jonica dialecto.* Initium, Ἀλέξανδρον τὸν ἐκ Μακεδονίης φασὶν.... Cod. Vatic. 1086. 159.

Εἰς τὸν φρόνησιν τοῦ Βασιλέως. [b] *De Imperatoris prudentia.* Initium, οἱ μὲν ὦ μοι ὀρρὼ, ὃ κράτιστε βασιλεῦ. Edita eſt hæc oratio, Byzanr. Hiſt. lib. VIII. cap. 8.

[b] In Cod. Vatic. fol. 54 inſcribitur, εἰς τὸν φρόνησιν ἢ ἢ δίκαιοσύνην τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου.

Εἰς τὸν βασιλέα περὶ ἑαυτοῦ. *Ad Imperatorem, de ſeipſo.* Inirium, περὶ μὲν ἐμαυτοῦ, ὦ ὡς ἄπω μοι παίεμα. Ea eſt oratio, qua oblatam ſibi ab Imperatore Chartophylacis dignitatem accipere recuſavit. Edita eſt, Hiſt. Byz. lib. VIII. cap. 9. In Cod. Vatic. 1086. male inſcribitur, εἰς τὸν βασιλέα, πατριάρχην αὐτὸν ποιῆσαι βουλόμενον. *In laudem Imperatoris, qui Patriarcham eum facere volebat.*

Προσφωνητικὸς εἰς τὸν μέγαν αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων Ἀνδρόνικον Δοῦκαν Ἄγγελον Παλαιολόγον, περὶ τῆς ἐνούσης τούτῳ φιλανθρωπίας, ἥνίκα ἡμῖν τὸ ἡμέτερον τῇ τότε παλαιπωρήσαντι ἐπεστέψατο. ἐν ὅπῳ καθαρῶς ἀπαλλαγέντος τὰ πάθη, αὐτίκα ἀμειβόμενοι κατὰ δύναμιν, τὸν παρόντα λόγον εἰς εὐχαριστίαν ἐπιτροπάλμεν. *Proſphoneticus ad magnum Imperatorem Romanorum, Andronicum Ducam Angelum Palæologum, de ejus humanitate, qua factum eſt, ut & nos ægrotantes inviſeret. Nos autem morbo nondum plane levati, pro virili eum ſtatim remunerantes, hac oratione gratias egimus.* Cod. Cæſar. Theolog. 174.

Εἰς τὸν βασιλέα υἱὸν Ἀνδρόνικον τὸν νέον. *Ad Imperatorem Dom. Andronicum Junioremn.* Initium ὡς λίαν ἡδὺς ἡ φαιδρὸς ἡμῖν ἐπανήκεις ἐκ τῶν τροπαίων. Gratulatoria. Cod. Vatic. 1086. fol. 33.

Εἰς τὴν ἀμυγδαλῆν. *In Amygdalam.* Eſt encomium ejus arboris. Subjuncti ſunt Seoarii Jambici decem. Cod. Vatic. 1086. fol. 46.

Encomium Patriæ, tribuitur Gregoræ in Catalogo Bibliothecæ Barocciaaæ. num 116 At eſt Luciani.

Πρόλογος εἰς τὸ περὶ Σωσάννας διήγημα. *Præfatio in narrationem de Suſanna.* Initium, ἐκ ἐμελλεν εἶμαι νῦν τὸ τῶν γυναικῶν φῦλον χωρὶς ὑποδείγματος. Cod. Cæſar Theolog. 174.

Prologi. Πρόλογος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὰς θεοπνεύστους ἢ μακαρίας προφήτας, ἐπὶ τῇ παρ' ἡμῶν σωὶ Θεῷ φιλοπονηθείσῃ τῶν καιρίωτάτων αὐτῶν ῥητῶν συλλογῇ, ῥᾳδίᾳ τῆς προσηκούσης αὐτοῖς ἐξηγήσεως. *Præfatio encomiaſtica, de divinis & beatis Prophetis, accommodata operi, in quo eorum dicta Deo juvante collegimus, addita interpretatione convenienti.* Initium. πάσημὲν ἐγὼ θαῖον λόγους ἀνδρῶν. Cod. Cæſar. Theol. 174.

Πρόλογος ἐν βραχέων ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν Ὅμηρον, ὅπως ποτὲ, καὶ μεθ' οἵας τῆς γνώμης τὴν τοῦ Ὀδυσσέα ἐφαντάσατο. *Præfatio brevis encomiaſtica, de Homero, quomodo & quo conſilio Odyſſeam compoſuerit.* Ioitium, ποιητὰς μὲν, καὶ ῥήτορας, καὶ ὅσοι τὴν φιλόσοφον εἵλοντο βίον. Cod. Cæſar. Theolog. 174.

[a] * Bullæ.

Προοίμιον ὡς πατριαρχικὸν σιγίλλιον. *Exordium Patriarchalis* [a] *diplomatis*. Initium, εἰ δὲ τῷ πάντα μαραίνεται. Cod. Vatic. 1086. fol. 212. *Proœmia.*

Aliud. Ibid. fol. 213. Initium, ἐπειδήπερ ἐν χείσει.

Προοίμιον χρυσοβούλλου. *Exordium Bullæ aureæ*. Initium, πολλῶν ὄντων ὁπόσα ἢ β. Ibid. fol. 216.

Προοίμιον ὡς ζῳθήκης. *Exordium Teſtamenti*. Initium, γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. Ibid. fol. 213.

Διαθήκη, ὡς ἀπὸ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Γλυκέος τὰ ἔσχατα πνέοντος. *Teſtamentum tamquam Patriarchæ Joannis Glycei, extremum ſpiritum efflantis*. Initium, τῷ πᾶσι μὲν ἀνθρώποις θανάτου μεμνῆσθαι. Eſt exordium Teſtamenti, non Teſtamentum ipſum; & editum extat, Hiſt. Byzant. lib. VIII. cap. 2. Extat etiam in Cod. Vatic. 1086. fol. 210. *Teſtamenta.*

Διαθήκη ὡς ἀπό τινος μοναχοῦ. *Teſtamentum, tamquam alicujus Monachi*. Initium, εἰ μὲν ὅσων ἡμῶν αἱ ψυχαὶ.... Ibid. fol. 213.

Διαθήκη, ὡς ἀπὸ τοῦ Πελοποννησίου μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου. *Teſtamentum, tamquam magni Protoſyncelli Peloponneſii*. Initium, εἰ μὲν ἀθανάτων ὁ παρὼν ἐτύγχανε βίος. Ibidem.

[b] Incertum an Epiſtola, an Teſtamenti exordium.

Ὡς ἀπό τινος πρὸς τὸ βασιλέα [b] *Tamquam alterius cujuſpiam, Imperatorem alloquentis*. Initium, πολλάκις αἰτήσας τῷ πολλάκις.... Cod. Vatic. 1086. fol. 213.

Ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ μεγαλοπρεποῦς βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, *ſeu* τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ γηραιοῦ. *In obitum maximi Imperatoris Andronici Palæologi, Senioris ſcilicet*. Initium, τὸ μὲν τῆς συμφορᾶς μέγεθος. Edita extat Hiſt. Byzant. lib. x. Extat etiam in Cod. Vatic. 1086. item in Cod. Colbert. 4950. *Monodia.*

Ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ σοφωτάτου μεγάλου Λογοθέτου. *In obitum ſapientiſſimi viri, Magni Logothetæ*. Initium, ἡμεῖ δὲ, ὦ πάροντες, πεπόνθαμέν τι. Edita extat Hiſt. Byz. lib. x. Item in Cod. Vatic. 1086. fol. 208. & in Cod. Colb. 4950.

Εἰς τὸν βασιλέα τὸν Ἀνδρόνικον. *In obitum Imperatoris Andronici Junioris*. Initium, ἡμεῖς δὲ, ὦ πάροντες, ἐπαινίας ἄξιον. Edita eſt, Hiſt. Byz. lib. XI. Extat etiam in Cod. Vatic. 1086. fol. 188.

Ἐπὶ τῷ Χάμνῳ κυρᾷ Ἰωάννῃ ἀποτιταμένου πρὸς τὴν θειοτάτην βασίλισσαν, μετ' βραχείας τινὸς παραινέσεως παραμυθουμένου τὸ ἄλγος. *In obitum Dom Joannis Chumni, ad Divam Imperatricem* [c] *cujus dolorem hæc Monodia ſolatur, adjuncta brevi* [d] *admonitione*. Initium, ἀθλιαὶ μὲν ἡμῖν πόλεται καὶ ταλαιπώροι. Cod. Cæſar. Theolog. 174.

[c] *Eulogiam*, ut opinor: de qua lib. Hiſt. Byz. 29.

[d] vel *adhortatione*.

Ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ φιλτάτου Καλλιέργου. *In obitum chariſſimi Calliergæ*. Initium, ὦ Θετταλῶν πόλις, τίνα νῦν Ῥωμαίων κοινὴ πρότερον, ἢ τῶν δι' ἐμοῦ τῶν ἐχθρῶν ἀγραμίστην. Eod. Cod.

Παραμυθητικὸς εἰς τὴν βασιλέα, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. *Ad Imperatorem conſolatoria, de obitu Matris*. Initium, σὲ δὲ ὦ μέγιστε τῷ θειοτάτῃ βασιλεῖ, πολλάκις. Edita, Hiſt. Byz. lib. x. cap. 6.

PHILOLOGICA & MISCELLANEA.

[*] *Jacta* Græc. Sed legendum fortaſſe ῥηθέντων.

Ἐξηγήσεις τῶν εἰς τὸ γριφωδέστερον τοῖς παλαιοῖς ἐῤῥιμμένων. *Eorum quæ a veteribus obſcurius* [*] *dicta ſunt, enarrationes*. Indicantur ab ipſo Gregora, Hiſtor. lib. XVIII. cap. 7. ſect. 2.

Commentarius in librum Syneſii de inſomniis; cum Præfatione ad Magnum Logothetam. Extat Ms. in Codicibus Regiis; & in lucem editus eſt a Petavio cum operibus Syneſii. Latinus vero interpres Pichonius Gregoram in libri inſcriptione Patriarcham Conſtantinopolitanum fecit.

Ἀντιλογία πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι οὐκ ἔστι ταπείνωσις ἐν ἀνθρώποις. *Adverſus eos qui dicunt, humiliationem apud homines locum non habere*. Initium, ἔχω σοί τι διαλέγεσθαι, ὦ φίλε Σωκράτες. Cod. Vatic. 1086. fol. 49.

Φιλομαθὴς, ἢ περὶ ὑβρεσῶν, διάλογος. *Philomathes, ſeu de contumeliosis, Dialogus*. Initium, ἐπειδή μοι φίλος εἶ τῶν πάνυ. Perſonæ colloquentes, Ariſtobulus & Philomathes. Cod. Vatic. 1086. fol. 60. Fortaſſe is eſt Dialogus indicatus in Catalogo Morel. fol. 21.

Opuſculum initio mutilum; Cujus auctor narrat commiſſam verſus Peloponneſum navalem pugnam; fratrem vero ſuum vulneribus confoſſum & paucis poſt diebus extinctum lamentatur. Cod. Vatic. 1086. *. *ante fol. 22.

ΦΟΛΜΑΤΑ.

Codici Vaticano 1086. præfixus eſt hic titulus, τῶν τῆ Νικηφόρῳ Γρηγορᾷ ποιημάτων βιβλίον δεύτερον. Ea inſcriptione quidam decepti putaverunt, Gregoræ Poe-

mata extare in Bibliotheca Vaticana. Sed eo loco ποιήματα non *carmina* ſignificat ſed quælibet *ſcripta* ſeu *opera*.

Verſus pauciſſimos a Gregora conditos fuiſſe exiſtimo. Extat in Codice Vaticano 1086. fol. 46. poſt Orationem εἰς τὴν ἀμυγδαλῆν, Jambicum de eadem arbore Decaſtichon. Initium, Ἀμυγδαλῆς ἰωὴ σεσω ὑμὶν ἡ φράσις. Extat etiam Tetraſtichon, in obitum Theodori Metochitæ, initio Codicis Regii 2541. & eſt minime modulatum. Tamen ut Poeta laudatur. Vide Elogia.

EPISTOLÆ ordine alphabetico. ΑΓΓΕΛΩ. Initium, Οἱ σὲ νομίζοντές σοι τὸ γράμμα γοητήρια, Cod. Vatic. 1086. fol. 218.

Ἀγωπάπις τεχνὶν τῶ ..... φρὸς ὃς ἴσωλε ἐχ πὶ συγγράμματα αὐτῶ. Initium, Τὸ τῆς φιλαλληλίας χρῆμα κἀν τοῖς.... memorat quoſdam libros ab ſe conſcriptos, iiſdem miſſos. Cod. Vatic. fol. 92.

ΑΘΑΝΑΣΙΩ. (ἀγιωτάτῳ ΑΘΑΝΑΣΙΩ, τῇ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩ.)

Σὲ δὲ θαυμάζειν ἀ χρὴ. Cod. Vatic. fol. 91.

ΑΚΙΝΔΥΝΩ,

Εγένετό τις ἀνὴρ, Κλεόδημος ὄνομα. Familiaris. Cod. Vatic. fol. 120.

ΑΝΔΡΟΝΙΚΩ, τῇ ΖΑΡΙΔΗ.

Οἶμαι μὲ ἀνεγκλήτως καθάπαξ. De itinere, & quæ in via ſibi acciderint. Cod. Vatic. fol. 141.

Καὶ Πλάτων ὁ Λείσωνος ὁ μιᾶς. Philologica. Cod. Vatic. fol. 168.

Εἰσὶν οἳ σε φασὶ, τῷ αὐτὰ δὴ ἴδη. Philologica. Cod. Vatic. fol. 172.

ΒΕΚΩ, (τῇ μεγάλῃ οἰκονόμῳ.)

Λόγος τὰς Πυθαγορείους ὕπω τι. Philoſophica. Cod. Vatic. fol. 178.

ΓΑΒΡΑ,

Οἶδα δ' ἃ φρὸ πολλῶν. Cod. Cæſar. Theolog. 174.

ΓΕΩΡΓΙΩ, (τῇ ΛΑΠΙΘΗ) De Eccleſia Conſtantinop. in errorem lapſa, Deſideratur ea Epiſtola; de qua Cantacuzenus, Hiſt. lib. IV C. XXIV.

ΓΛΑΒΑ, (τῇ μεγάλῃ διοικητῇ)

Λέγεται φρὸς ἄλλα στοιχεῖα συμβάλλει. Philologica. Cod. Vatic. fol. 126.

ΓΛΑΒΑ, (τῇ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης)

Οὐκ οἶδ' ὅ, τι τις ἂν ἐς τῇ βίῳ τοιῶ ἴχοι. Cod. Reg. 2257. fol. 265.

ΓΑΥΚΕΙ, (τῇ υἱῷ τῶ πανευφρχι.)

Ἐμοὶ δὲ τοιοῦτον ὁ σὸς ἐνέπνει πάθος. Familiaris. Cod. Vatic. fol. 175.

ΔΗΜΗΤΡΙΩ. (τῇ ΚΑΒΑΣΙΛΑ, πυρῷ ΔΗΜΗΤΡΙΩ.)

Ἐπιστεί μοι γυναῖκ' θαυμάζειν. Philolog. & Philoſoph. C. V. fol. 148. Vide & infra, in K.

ΖΑΡΙΔΗ. Vide ſupra, in ΑΝΔΡΟΝΙΚΩ.

Θεόφ.) τῇ Θεόφ τῶ βασιλέως, Vide infra, τῇ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΗΝΩ.

ΘΕΟΔΟΥΛΩ, (τῇ σοφῷ ΘΕΟΔΟΥΛΩ, τῇ μαγίστρῃ, οἷς ἡ Θεσσαλονικέων)

Παῖδαί μοι τὸν σὸν ἐμιμήσαντο. Philologica. Cod. Vatic. fol. 108.

Πρόπαρον μὲν ὑμὶν ἰδίωτα λόγων. Cod. Vatic. fol. 209.

ΙΩΣΗΦ. (τῇ φιλοσοφωτάτῳ.)

Λειτοπίλης ὁ Νικομάχου τῷ ὅτοι. Philoſophica. Cod. Vat. fol. 99.

Ἐτι πόλις παράλιος Ελλήνις ..... Σινώπη. Philologica. Cod. Vatic. fol. 155.

ΚΑΒΑΣΙΛΑ.

Οσα μὲν δὴ ἴτιρα φρότερα. Agit de ſcriptis ſuis Imperatori nuncupatis. Cod. Vatic. fol. 177.

Ηκει τις ὑμῖν ἐκ βασιλέως φρότερα αὐτοῦ, τὰς ὑμὰς ἐξαπόμβους λόγους. Ejuſdem argumenti, breviſſima. Cod. Vatic. fol. 178.

Τῷ καθολικῷ κειτῇ. Vide ſupra, ΑΓΓΕΛΩ.

ΚΑΛΟΕΙΔΑ, (τῇ σεβαστῇ)

Τὸν Πυθαγόραν ἐκεῖνον ἢ Σάμιον. Philologica. Cod. Vatic. fol. 94.

Τῶν ἀλόγοις τοῖς λογικοῖς. Philologica. Cod. Vatic. fol. 204.

ΚΑΡΒΩΝΗ

Ορῶν τὰς πολλὰς, ἃ βέλτιστα, ταῖς. Philologica. Cod. Vatic. 176.

*ſupple, Τῷ Κρίτης *.

Μητροπολίτῃ. Η μὲν δὴ βίβλος. Cod. Cæſar. Theol. 174.

ΛΑΜΠΗΝΩ. (ἀμοβαῖα οἷς τὸν φραπποπόμενον τὸν ΛΑΜΠΗΝΟΝ.)

Εθνος ἐσὶ Περσικόν. Philologica. Cod. Vatic. fol. 100.

ΛΑΠΙΘΗ. Vide ſupra, in ΓΕΩΡΓΙΩ.

ΑΕΟΝΤΙΩ
Τῷ μὲν Επικτήτῳ κτῆσιν κτήσασθαι. Philologica Cod. Vat. fol. 193.
ΑΕΠΕΝΤΡΗΝΩ
Δυοῖν τῷ ἡγεμονικωτέρων ὑσῶν αἰσθήσεων. Philologica. Cod. Vatic. fol. 157.
ΑΟΤΚΙΤΗ, (τῷ πρωτοβεστιαρίῳ ὁ Τραπεζουῦντος.)
Περιπάθωτό μοι τῷ ἐλλογίμων πολλοί ..... Philologica. Cod. Vatic. fol. 110.
ΜΑΞΙΜΩ, (τῷ ὁσιωτάτῳ καθηγουμένῳ τῆς μονῆς τῶ Χωραΐτα.)
Οἷ ἐμέλησ ὥσπερ ἀπὸ βαθέος. Conſolatoria. Cod. Vatic. fol. 121.
Οσα τῶν ἐν τῇ ψυχῇ γινομένων παθῶν. Conſolatoria. Bod. Vatic. fol. 128.
Αλίξανδρόν φασιν ἐκεῖνον τὸν Μακεδ. Cod. Vatic. fol. 140.
Θαλλῶ τὸν Μιλήσιον ἴσμεν. Philologica. Cod. Vatic. fol. 145.
ΜΑΞΙΜΩ, (τῷ μαγίστρῳ.)
Πολλάκις κατ' ἐμαυτὸν ἐπῆλθε πθαυμακότι. Familiaris & Philologica. Cod. Vatic. fol. 125.
ΜΑΤΘΑΙΩ, (τῷ Εφέσου)
Ηρετό ποτε κολοιὸς ἀηδόνα. Philologica. Cod. Vatic. fol. 130.
Μεγάλῳ Δεκανῷ (τῷ ΓΑΛΒΑ.) Vide ſupra, in Γ.
Μεγάλῳ Δομεστίκῳ.
Κύρος ἐκεῖνος ὁ Καμβύσου. Philologica. Cod. Vatic. fol. 84.
Αἰσώπου τὸ Φρυγὸς ἐκ ὀλίγου τὸν βίον. Philolog. Cod. Vatic. fol. 99.
Επειδὴ σε φιλεῖν ὁρῶμεν ἅπασαν. Philolog. Cod. Vatic. fol. 103.
Γνώσεσθε οἱ πολλοί μου φιλοῦντα. Landat bellicam ejus virtutem. Cod. Vatic. fol. 107.
Οἱ πολλοί μοι τὰ μέγιστα διώσασθαι παρὰ σοῦ. Commendatitia. Cod. Vatic. fol. 190.
Εγὼ δὲ τὸν Ομηρικὸν ..... Philolog. Cod. Vatic. fol. 219.
Μεγάλῳ Δρουγγαρίῳ.
Μακρὸς ἦδη ὁ χρόνος, ἐξότου σοι. Encomiaſtica. Cod. Vatic. fol. 111.
Ο μὲν κοινῇ τῇ τῶν ἀνθρώπων. Encomiaſtica Ibid.
Εν πόθοις ἀνθρώπων ἐδάλλετο ᾠδῆς. Encomiaſtica. Cod. Vatic. fol. 223.
Μεγάλῳ Λογοθέτῃ.
Τὸν μὲν ἐμὸν εἰς τὸ ὁμώνυμον ἔρωτα. Philolog. Cod. Vatic. fol. 125.
Τὰς τῶν Αἰγυπτίων ἱερογραμματ. Philolog. Cod. Vatic. fol. 164.
His addenda Epiſtola παρακλητικὴ περὶ ἀστρονομίας, de qua ſupra, in opuſculis Aſtronomicis. Cod. Vatic. fol. 123.
Μεγάλῳ Οἰκονόμῳ. Vide ſupra, in ΒΕΚΩ.
Μεγάλῳ Πεμμικηρίῳ.
Πάλαι μὲν ἤκουσα τὰ μέγιστα πάλαι. Philolog. Cod. Vatic. fol. 162.
Μητροπολίτῃ Λαρω, περὶ τῶν ὑβριζόντων τὴν ἀστρομίαν. Vide ſupra inter Aſtronomica.
Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης. Vide ſupra, ΓΑΠΒΑ.
ΜΗΤΡΟΦΑΝΗ.
Παλλαλέξαντος Αλεξάνδρου πάλαι. Philologica, & de Imperatore carptim. Cod. Vatic. fol.* 113, & fol. 196.
* fol. 113. eraſum nomen Metrophanis.
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩ. Vide ſupra, in ΑΘΑΝΑΣΙΩ.
ΠΕΠΑΓΩΜΕΝΩ. (ΝΙΚΟΛΑΩ.)
Περὶ τῶν ἐλθυτῶν αὐτῷ πρατολογῶν μὲν ἄνωθεν, ἐκ Τραπεζουῦντος· τῶν δὲ κάτωθεν, ἐξ Ιταλίας· Edita extat, Hiſt. Byz. lib. IX. cap. XI. Extat etiam in Cod. Vatic. fol. 17. In itium, Οπόσα τῶν λεγομένων τοιῶ ὑγιμόνα φροβάλλεται.
Οσον δ' ὀφαίνεις χαεκόρυφος μὴ ζητῆσι. Familiaris. Cod. Vatic. fol. 129.
Πρωτοβεστιαρίῳ.
Διὰ χρόνου σὰ πρὸς ὑμᾶς πέμπων γράμματα. Familiaris. Cod. Vatic. fol. 122.
Πρωτοβεστιαρίῳ (τῷ Τραπεζουῦντος τῷ ΑΟΤΚΙΤΗ.) Vide ſupra, in ΑΟΤΚΙΤΗ.
Πρωτοσπαθαρίῳ. Vide ſupra, in ΑΑΜΠΗΝΩ.
Πρωτοσιβάστῳ.
Σὺ δὲ, ὦ βέλτιστε, ταυτὸν ποιῶν τὸν μὲν ὑβρισμὸν ..... Philolog. Cod. Vat. fol. 81.
Τῷ Σακελλίῳ ὁ Θεσσαλονίκης.
Εγὼ δὲ σοι πλέον τῶν ἄλλων θαῤῥοῦσα. Cod. Vatic. fol. 106. Manu recentiori
Σιβαστῷ. Vide ſupra, in ΚΑΔΟΕΙΔΑ.
Σοφιστῇ.
Τὸν Νικοκλέα φασὶν ἐκεῖνον τὸν Νικοκλῆν. Philolog. Cod. Vat. fol. 193.

ΥΝΑΔΗΝΩ.

Εσι παλαιὰ παροιμία. Philolog. Cod. Vat. fol 102.

ΣΩΤΗΡΙΩΤΗ. (τῷ ἁγιοταφείτῃ Θεσσαλονίκης.)

Ἐξ ὑμετέρας μοι φάτης χρεώς. Cod. Reg. 2257. fol. 265.

Τῷ ἐπὶ τραπέζης.

Σὺ μὲν, ἄνερ ἀνδρῶν, ἐγκωμίοις. Philolog. Cod. Vat. fol. 97.

Τῷ Υπάτῳ τῶν φιλοσόφων.

Εἰ σὺ μὲν ὁ τοιοῦτος ἐν ἀνθρώποις ὕρας.

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΗΝΩ. (τῷ θείῳ τῶ βασιλίως.)

Αὐτάρ ἐμοὶ κραδίη τε θυμὸς ἐνὶ στήθεσι ἰάνθη[a] Cod. Vat. fol. 84.

Τῶν ἐκείνου τῶ Πισπαράτους. Philolog. Cod. Vat. fol. 96.

Φιλοσοφωτάτῳ. Vide supra, in ΙΩΣΗΦ.

ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ.

Τῶν[b] μὲν παροιμίαν, ἀνί τι Λιβύη. De Astronomia. Cod. Vat. fol. 190.

a Laudat illũ quasi insulæ alicujus servatorem. An Cretæ?

b Idem est initium atque orationis ab Irene Augusta habitæ apud Matthæum filium. *Hist. Byz. lib. VI.*

AD ANONYMOS.

Extant præterea Epistolæ aliquot, ad Anonymos scriptæ. Earum hæc sunt initia.

Ἀλλ᾽ μὲν ἴσως, πρὸς τὰς τοῦ ἀποβλέψαντι τύχας. Brevissima, Philolog. C. V. f. 154.

Εἰ ὅσα τῇ φύσει πρόπρα. Philolog. Cod. Vat. fol. 105.

Ἐμοὶ δὲ εἴ τις φιλίαν οὖσαν. Philolog. Cod. Vat. fol. 95.

Ἑτέρας δίδοται τροφῆν, ἡμῖν δ᾽ ἀνθρακας τὰς θησαυρὰς ὑπορύττειν. Cod. Vat. fol. 195.

Ἰδοὺ σοι ἕτερος ἥκει ἄγγελος. Cod. Vat. fol. 206.

Ο ἀεὶ μὲς τῇ τοίχων δυοῖν σωτὴρ. Cod. Vat. fol. 154.

Οἷον δωδέκας περὶ τὸν ἅλα χιθόνας.[b] Cod. Vat. fol. 204.

Ο παρὼν ὕπνος, ὥσπερ ἐφόλκιον· Cod. Vat. fol. 206.

Ότι δὲ τῷ λαμπροτάτῳ τῶ βασιλέως υἱῷ. [c] Cod. Vat. fol. 217.

Πόσης ὁ παρὼν τῇ διωξάμενος. Brevissima, Cod. Vat. fol. 194.

Σὺ δ᾽ ἐγκώμιον οἶμαι τῇ ἀγωγῇ. Philolog. Cod. Vat. fol. 98.

Τὸ μὲν πρὸς ἄνδρα. Cod. Cæsar. 174.

Τὸ μὲν ὑπὲρ τῶ παρέντος λόγου. Brevis. Cod. Vat. fol. 206.

His addatur Epistola, περὶ στρατηγοῦ τινος φαύλου, κακῶς [d] ἐ πόλεως ἀγτιθέντος. Cod. Cæsar Theol. 174.

c Vide supra, inter Astronomica.

d Significat se semper erga filium Imperatoris probe affectum fuisse: cujus rei signa erant tot Proœmia operum suorum, eidem nuncupata.

In eodem Codice Cæsareo extant Epistolæ duæ, scriptæ a Gregora; quarum Nesselius nec inscriptiones nec initia declaravit.

e Legendum τοῦ τῷ.

ELOGIA.

INcredibile dictu est, quam diversa fuerint de Nicephori Gregoræ ingenio, doctrina, & moribus judicia eruditorum, qui vel æquales ei, vel ætati ejus supparesvixere. Alii enim ipsum immodice, ne dicam putide, laudarunt; alii contumelioseoblatrarunt. En Tibi, ABBAS Nobilissime, utriusque generis elogia, eo ordine digesta, ut laudem reprehensio, adulationem obtrectatio excipiat & proxime subsequatur. Est itaque hoc quasi certamen de fama & existimatione Gregoræ; cujus tu incorruptus & affectu vacuus judex sedebis; quæ pro eo, quæ contra afferentur, alternis audies; ac demum variorum hominum suffragiis perpeosis, sententiam feres quam æquissimam. Certa, qua perspicacitate es, facile secernes vera a falsis, & neutri, ut puto, nec adulatori nec obtrectatori assentieris.

Cæterum (ne vulgaria & de medio sumpta proponi tibi indignere) quidquid hic testimoniorum congestum vides, id fere omne vel ex Codicibus Mss. depromptum, vel ex libris minus obviis excerptum scias.

I.

Epistola data scripta ex Cod. Petav. 1036. nunc R. P. D. Bernardi de Montfaucon.

Γεωργίου τῶ Λαπίθου ἐκ Κύπρου, εἰς Νικηφόρον τὸν Γρηγοραν. De Georgio Lapitha vide quæ Leo Allatius scripsit in Diatriba de Georgiis.

Τὰς τῇ σωμάτων ἐνεργείας, ὅσῳ ἂν μείζονος ὦσι τὰ ἐνεργοῦντα δυνάμεως, τοσούτῳ πρωτίστῳ γ᾽ ἐφικνεῖσθαι φυσικὸν ἀποφαίνονται παῖδες. οὕτω θαυμάζειν χρεὼν, ὦ φίλη μοι

ἢ πόρρωθεν κεραλὴ, εἰ πλησίον ὢν ἐνεῦθεν ἐμᾶς ἀκτινοβολεῖς. φάμι γὰρ, ὦ Θεῶν ἔδοσι ποιηταὶ, καὶ πειρατήριόν γε ἡμῶν τὸ ἐγκορθμίδιον πεφάτται. κἂν αὐτῷ ἀρέσκῃ τῷ Ιρ-
δῶν εἰ μὴ τὸ βάρβαρον ἔθνος ἀπεπηδέσπτε σφῶν ἀκοῇ δύσκλο τὰς ἐ φάμης αὐτὰς. ὑμνεῖ μὲν δὴ ἡ φάμη σε, βίλτιστε, πολλὰ μὲν ἐν γραμματικαῖς ἀκριβείαις, μυζόντα δ' ἐν ῥητορικαῖς
διρόιαις καὶ χάρεσιν, ὀλίγον δ' ἐν λογικαῖς τροφαῖς καὶ κομψείαις. ἃς ἐν πλοκαῖς συλλογι-
σπικὰς, ὀρθάς τε καὶ διαγραμμίους, ὁ σοφιχὴς Ἀριστοτέλης σοφῶς μεμαχάνηται, ἢ τ' ἀληθέστερον
φάναι, τῇ βάθει κεκαλυμμίνας τῆς φύσεως ἀνδρὶ καὶ διατρήσας· βαθεῖ δέ γ' ἐν τοῖς ἐ φύ-
σεως σκίμμασι, καὶ ταὐτὸν τῶν πάντος, ἢ ὅτ, ἐποπτείας καὶ καταλήψεσι· κἀθ' ὅτον ἐν θείᾳ
δὴ τινι πολυτίμῳ σοφίᾳ τοῖς μαθηματικοῖς ἀεὶ κατμὲν τῇ ἐπιστήμῃ, κατ' ἐξαίρετον μέν τι τῇ
κεφαλίδι τούτων, ἢ τοῖς τῇ ἀπλανίσσῃ σωμάτων κινήσεις τε καὶ δυνάμεις εἰδέναι μέλει. ταῦτα μὲν
ἡ φάμη, ἢ θέμις ἐκ ἀπιστεῖν σὺ δ' ὦ θαυμάστε, πόθος ἐμὲ ὅλα τὰ τῶν μυσῶν χορᾶ τῷ σε-
αυτῶ ψυχῷ εἰργασμένος, διδαμοσὲν ἔχεις τῇ μακαρίσσῃ τῶν νοήσεων. ἐπεὶ δὲ ψυχῇ τοῖς
θείοις εἴδεσι μορφωθεῖσαν (τοῦτο γὰρ ἡ ἐπιστήμη) πολὺ φύσεσι εἰκὸς ἢ ἕρωτι ηὐθύνθαι
(τοῦτο γὰρ πάντως τὰ φρονοῦντα ἐκμάττεται, ὅπερ πεπωκόμεν ἀγαθὸν τοῦς μεταχεῖν τὰ βε-
σκαπέων νοουμένων) ὁμοίως σαυτῇ, ὅσους οἷόν τε ποιεῖν ἐπάσπε, ἐν μιγίσῃ σοι γενέσθαι σπουδῇ
* Δι βίλτιον οὖν ταὐτὰ ἢ ταῦτα μὲν * βέλτιος αὐτὸς πάντως φιλοσοφεῖς, τὰ δ' πάχου τὸ ποιεῖν τιθεὶς ἄμεινον ἢ θεάτερον.
* Διοίσομεν· ἐμοὶ δέ γε ἐ σῆς ὡς οἷόν τε * ἐφιγμένῃ πληρόπτος, ὅπερ ἢ ὕλιν φασὶ τὸ εἶδος, ἀξιωτὸν
λαπεῖσθαι βραχέα παυτί. ἢ ποίων παύσων τὰς ἐκφορείας πράσεις· τίνας τε ἢ πυκίνα
εἰλεμμένας λαμβάνεις ἐποχὰς, ἢ πόσος ὁ ἐν ἓ ἐποχῶν εἰς τὸ παρὸν χρόνος. ὦ δὲ ὁμοῦ σε
χρῆσθαι τοῖς Πτολεμαϊκοῖς, τῇ τῶ χρόνου πλάθει τῆς ἀκριβείας, ἐκπίπτουσι. ἔτι δὲ τὰς τῶν
* Ἐχρο ἐκτι- ἀπατηλισμάτων κρίσεις τίνι πιστεύων * ἐκτίθησι πρότερον Πτολεμαίῳ μόνῳ, ἢ καὶ τῷ ἄλλων.
θει, ποτερον Ἱππάρχῳ δὲ, οἷς ἐλαχίσπα τῇ Πτολεμαίῳ χρώμενος, ἢ καπ' ἄμφω τὰ μέρη, τὸ ξυμπτικὸν φημὶ ἢ τὸ φαινο-
* τά μενον, ἐλάχιστα τῇ Πτολεμαίῳ χρώμενος, * τῇ πλείᾳ τοῖς ξυμπροις πιστεύουσιν. ὁ δὲ τοῖς Ἀρρα-
* Εσπ. ἀριπτο- βικοῖς μόνοις * ἀρκοῦντας πανόσιν, ἐν τῷ Μικμίδ ἀργμένοις, ἀλλὰ πολλοῖς ἢ ἄλλοις προ-
σι χρῶνται. Ταῦτά τε δὴ σαφῶς ἐνδίδαξον, ἢ ὅπερ οἷόν τε τοῖς τῆς ἐκφορείας κανόσι (ὅπερ δὲ
τὰ παρεγγέλματα τῶ ἐκφορεῖν καλοῦσι Λατῖνοι) εἴλδσον μετεγγραφίσπας καλῶσί μοι,
ὡς ἂν ἔχω τούτοις τοῖς ἐκείνων παραβαλεῖν. ἡμεῖς δὲ ἄπορ τὸ τῶ λόγου γεγάμενος δακτύλῳ τῆς κλεῖ-
νὸς ἐπιτίμης, φλιεῖμεθα μὲν πλείονος ἀριθμοῦ. τῇ γε μὲν ἀπορείᾳ βιβλίων, ἐκπεσάμε-
θα τὸ σπουδαῖον. ἐπεὶ οὖν ἔγνως, ὦ θαυμάστε, τὰ κατ' ἐμὲ, ἢ ὅπε διοίμην ἀκριβῶς αὐθα
δέπουθεν. σὺ τοίνυν ἔρχον ἤδη ὅτε ἢ διώκω βοηθῶν ὅπω πορρω γε ἰδρυμένῳ, ἐπεὶ τοῖς
* γε * τὰ συμπολίταις πρὸς ἄπαν ἀρκεῖς· ἱδρυμένος ζβιβύρῃς, ὁ τῆς Ελλάδος * ὀζυδορκὴς ὀρ-
* ζυδερκὴς. θαλμὸς, ὁσημέραι τοῖς ὠφελοπέροις προβαίνων, καὶ πρὸς ἀπὸ κομπέτους πρὸς σκοπὸν ἐ
φελεσμένος.

Georgius Lapithes Nicephoro Gregoræ; ex Cypro.

Ajunt Phyſici corporum impreſſiones eo ulterius progredi, quo ea, quæ vim imprimunt, majorem in ſe virtutem habeat. Itaque nil mirum, (o mihi, etiam iſtinc procul, dilectum caput) quod cum tantus ipſe ſis, inde uſque nos irradies. Etenim fama, quam Poetæ Deam fingunt, ultra nos quoque conatur te provehere; ac in ipſam Indiam penetraret, niſi gens barbara importunitate ſua illius voces frangeret ac retunderet. Porro te fama, vir optime, accurata Grammaticorum arte præſtantem, dicendi copia & elegantia præſtantiorem canit: in dialecticis captionibus & argutiis, artificioſas dico argumentationes, quas ingenioſus Ariſtoteles rectas & his diverſas acute excogitavit, aut, ut verius dicam, profundo naturæ ſinu abditas inveſtigavit & in apertum protulit) in iis inquam fama te non mediocrem prædicat. Eadem in cognoſcendis rebus naturalibus, & (quod majus) in eo quod eſt, quatenus eſt, contemplando & comprehendendo ſagacem clamat: denique, velut pretioſiſſima corona, ſcientiis ornat Mathematicis; ea præſertim, quæ eſt omnium apex, intenta nempe explicandis motibus & virtutibus corporum perpetuo motu agitatorum. Hæc de te quidem fama, cui fas credere eſt. At tu, vir admirande, quando effeciſti ut mens tua toti Muſarum choro velut templum pateret, cogitationibus tuis beatus, habes unde ſis felix. Quoniam ſamen animo, Divinis ſpeciebus informato, id quod Scientia eſt, multo prius voluntatem rectam acceſſiſſe par eſt arbitrari (nam ea eſt plane expreſſa prototypi virtus, nec boni ullius particeps quiſquam eſſe creditur, qui invidia laboret) in id te ſummo ſtudio oportet incumbere, ut ſuaviles tui quamplurimos quotidie efficias. Atque hoc tu melius ipſe quam alius quiſquam philoſopharis, cum benefacere quam affici beneficio præſtantius divinitusque eſſe ſtatuis. Mihi autem, qui earum rerum quibus abundas ita ſum appetens, ut formæ materia, de gravetis

quæ-

quæſo reſpondere pauca hæc interroganti; quarum tabularum ope numeros Aſtronomicos computare ſoleas; quænam a te ponantur Epochæ, & quando ex primum poſitæ fuerint: quantum ab illis Epochis ad hunc diem uſque tempus fluxerit. Neque enim puto te uti Ptolemaicis, quæ exactam veritatem longo tempore amiſerunt. Item cui auctori credas in judiciis Aſtrologicis, Ptolemæone ſoli, an & alii cuipiam. Nam Itali, quibuſcum nobis ſedes communis obtigit, neutra in parte, nec in ſpeculatione, nec in praxi, Ptolemæum ducem ſequuntur: ſed recentioribus ut plurimum adhæreſcunt: nec contenti tabulis, quæ a Mohammede initium ducunt, multis præterea aliis utuntur. Hæc tu fac certa ſciam: ac ſi fieri poteſt, etiam * *Pſephoriæ regulas* (ita Latini vocant præcepta computandi) jube ad me tranſcriptas mitti, ut iſtas poſſim cum illorum regulis conferre. Scilicet nos, qui præclaram ſcientiam extremo, ut ajunt, digito delibatam guſtavimus, incendimur quidem deſiderio plura diſcendi; at quia libris caremus, ideo inde repellimur, quo aſpiramus. Itaque, viri præſtantiſſime, quæ ſint mea ſtudia intelligis, atque adeo quid ſit quo indigeam explorate cognoſcis. Tuum eſt igitur, quod in te erit, mihi, qui remotiſſimus dego, opem ferre; quandoquidem ad omnia civibus tuis unus ſufficis. Vive & vale, Græciæ lumen *clariſſimum; altius quotidie progredere, & eos qui infra jacent ad teipſum attrahe.

* ex Græco ψηφορία. At que hinc fortaſſe *Sipbra*, ſeu *Cipbra*.

* Oculo perſpicax. *Grat.*

II.

Καπὶ τῇ τῶ Γρηγορᾶ λιμμάτων.

Vide opuſcula Nicolai Cabaſilæ, Cod. Reg. 1965. fol. 282.

Ο δὲ σοφώτατος Γρηγορᾶς, ὥσπερ ἐκ ἀρχαίου τινὸς αὐτῷ τῷ Βυζαντίῳ εἰς θαῦμα, ἐ Θεσσαλονικέας ἐκαγε πρὸς τὰς ὕμνους τὰς ἑαυτῶ, γράμματα πέμπων, κ᾽ προτρεπῶν μονονὺ κηλεῖν, ἄνδρας ἐλευθέρους, κ᾽ μηδὲν εἰδότας ἢ λέγειν ἢ πράττειν πρὸς ἡδονὴν ἀεὶ ..... Θαυμάζω δὲ ὁπόθεν, εἰ τῶν γλώττων ἡγοῦνται τὸν θαυμαστὸν Θεσσαλονίκης, κ᾽ τὸ παρ᾽ ἐκείνης κατ᾽ αὐτοῦ πῦρ· ἔπειτα εἰ προσδέονται παρὰ Θεσσαλονικέων καλῶς ἀκούεσθαι. εἰ φαυλότατόν τι αὐτὸν, ὡς οἶδ᾽ ὅπως, πάλαι ἠγωνῶτο τῶν εἰς λόγος δυνάμιν, ἵνα ἐπαγγέλλεται τοσοῦτον ἔδη χρόνον κ᾽ νῦν περὶ τὸν Θεὸν, ἀπείρᾶ ..... Καὶ τὸ συμπαγμα πολλῶν τινα καταφωρίζεται ζήλων ἡ πικίνης ὑπερβολῆς, ἐ οἷον δέῖξαι ἐκανῶς ἢ πατρὸς, θερμὸν δὲ κἀκεῖνα γέλασται. φωνὸς μὲν γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ σύμπλεγμα τοῦ συγγράμματος ἀγνοεῖται, κ᾽ ὅ, τι δεῖ καλεῖν οὐκ ἔχομεν, ὥσπερ ἢ παρὰ φύσιν γεννημάτων ..... Ἔπειτα κ᾽ εἴ τις ἀνάγκαιο καπὶ μέρος ἐπιλθεῖν, τὸ Λεπτοφάνες ἐκεῖνο βούσει· δύτε μοι λευκάνῶ, ἵν᾽ ἐμίσω. τοσαύτης γάμει ἢ ἀνδίας· κ᾽ ὕπο παιδαπὶ τὶς ἐσε κ᾽ ποικίλη κακῶν φορά· ..... Ερωτᾶ δὲ πάνυ ἀγροίκως, ἀφαιρίζων τὸν περὶ πάντα κόσμον, κ᾽ οὐκ ἰδίδυν τῶν ἐπωνυμίαν, ἃς κοινωνεῖ τοῖς φιλοσόφοις ..... Αλλὰ τ᾽ ἄλλα μιμησάμενος Πλάτωνα, ὅτι τ᾽ ἰδιλόγως τὰ συγγράμματα καλεῖ, κ᾽ ὅτι τὸ, ὦ ἑταῖρε, κ᾽ τὸ, μάλα μόλις, κ᾽ τὸ, οὐχ ἕπῃ ὦ ἑταῖρε, κ᾽ τὰ τοιαῦτα σωκέρεια, πάντα μόνον οὐκ ἐμιμήσατο ..... Τὰ λύμματα δ᾽ γενναῖα, κ᾽ οἷα σωκράτει ἐπεσίγκαι τῇ Παλαμᾷ. λοιδορία δ᾽ ἔκαστον μακρὰ τις κ᾽ παιπδαπὴ, κ᾽ ἡ ἰδιωτείας ἄξία τῶ φιλοσόφου. ὃς εἰδέναι μὲν ἐπαγγέλλεται τὰ τ᾽ ὄντα, τὰ τ᾽ ἐσόμενα, πρὸ τ᾽ ἐόντα. κ᾽ δ᾽ κ᾽ χρυσμολόγος τις εἶναι βούλεται δοκεῖν, κ᾽ Χαλδαϊκά τινα σωκέρεια, κ᾽ μύθως, κ᾽ ἐπῳδὰς παπαχῆ καπαχῆ τῷ λόγων. ὁ τοίνυν πᾶν μέρος λόγε σωκαγαγὼν, ὑγιόνως ὁ, τι καλῶσιν οἱ ἀποδεικνύοντες λῆμμα, ἀν τε λογικῶς ἀν τε μαθηματικῶς λοιδορεῖσθαι δέῃ· ἀλλ᾽ ἡ λοιδορία λῆμμα ἐκάλεσε..... Καὶ ἀστρονομῶν, ὁ γλώσσῃ μὲν ὑδὲν φέρει ἡ ἐπιστήμης· σφαιρῶν δὲ ἐμπίπλησι ἡ οἰκίας· κ᾽ πάντα βιβλίων γέμει καὶ διαγραμμάτων. κ᾽ συμπαθὰς κ᾽ ὁράφις μηχὴ ἐπιδείκνυσι ἡ σοφίας, ἐ πάντα πάλιν ἢ τῶν ψυχῶν..... Οὐ τῶν τοίνυν θαυμάζω ἡ ἄνθρωπον· ἀλλ᾽ αὐτὸ ὧν ἐθαυμάθη, τὰ δὲ μαθόντων, ἐ τοσοῦτο πελάγη κ᾽ χρόνε κ᾽ λόγων, τῶν ψυχῶν ἁμαθῆ ἀπηρῶσι. καθάπερ τὰς θαυματοποιὰς θαυμάζομεν, ἀπαθεῖς κακῶν κ᾽ πῦρ κ᾽ ὕδωρ κ᾽ ξίφη διερχομένας.

In Gregoræ deliramenta.

At Gregoras, vir ſcilicet ſapientiſſimus, ac ſi ei fatis non ſit Byzantios in ſui admirationem convertiſſe, ipſos quoque Theſſalonicenſes, datis litteris, in ſuas laudes cogit, & adorari ſe tantum non jubet; nempe ab hominibus liberis, qui nihil ad cujuſquam gratiam aucupandam ſeu dicere ſeu facere didicerunt, *&c.* Primum illud miror, quod admirandi Theſſalonicenſium antiſtitis linguam, & ignem in ſe inde erumpentem ignoraverit: tum etiam quod ſe a Theſſalonicenſibus bene auditurum ſperarit, qui & olim neſcio quo fato viliſſimum eum habuerunt, quod ad dicendi facultatem attineret, quamtanto jam tempore profitetur: & eumdem

nunc de Deo male & impie ſentire credunt, &c. Ac liber quidem ipſe parentis ſui caput magna quadam & turbidiſſima procella agitatum arguit, adeo ut illum cujus fœtus eſt ſatis declaret, & riſum vehementem moveat. Nam primo ejuſce operis nomen incertum eſt, nec ullum ſuppetit quod ei conveniat, ut nec iis quæ præter naturam gignuntur, &c. Deinde ſingulas libri partes * legere ſi quis eſt qui ſuſtineat, is illud Ariſtophanis exclamabit; *date pelvim, ut vomam:* tanta abundat inſulſitas; adeo multiplex & varia ineſt malarum rerum colluvio, &c. Eſt autem in interrogando omnino agreſtis, & probatum hac in re legitimumque morem ſuſtulit; nec eum ſubiit reverentia ejus nominis, quod cum Philoſophis commune habet, &c. Enimvero cætera Platonem imitatus, eo videlicet quod Dialogos vocet ea quæ ſcribit, & quod illa (Platoni familiaria) ὦ ἑταῖρε, μάλα μόλις, οὐχ ἅπαξ ὦ ἑταῖρε, aliaque ejus generis ſubinde aſſuta repetat, hoc ſolo haud imitatus eſt, &c. Jam vero * lemmata egregia, atque ejuſmodi ſunt, ut Palamæ ſilentium imponant. Eſt enim unumquodque lemma, atrox & multiplex convitium; dignum ſcilicet ingenio & mente Philoſophi; qui ſe & præſentia, & futura, & præterita ſcire gloriatur. Quippe & vaticinator videri vult; & Chaldaica quædam annectit, & fabellas, & carmina magica orationibus ſuis paſſim aſpergit. Itaque hic qui ſingula dicendi genera collegit, id quod ab argumentantibus (ſive logica ſive mathematica demonſtratione opus ſit) lemma dicitur, quodnam eſſet neſcivit, & quod convitium erat, lemma id vocavit, &c. Idem cum res Aſtronomicas tractat, non ore & lingua ſcientiam præfert; at ſphæris domum implet: omnia ei libris & figuris delineatis referta ſunt: grabata ipſa & tectorum faſtigia doctrinæ plena oſtentat, quidvis denique potius quam ingenium; &c. Hominem itaque non ea re admiror; ſed quod potuerit, cum docendo, tum diſcendo, in tanto temporis & (perpetuarum) dicendi exercitationum * curriculo, rudem & imperitum animum ſervare; itidem ut præſtigiatores admiramur, ignem, undas, gladios, impune pertranſeuntes.

* *Id eſt*, aſſumptæ & probatæ propoſitiones.

III.

Τῦ Λαμπτῦ Ταρχανειώτου εἰς τὸν Γρηγοραν.

Deſcripta ex Cod. Vatic. manu R. P. D. Bernardi.

Εἶτ' ἐς ἀγάλμα μὲν ἂν τις βλέψας ἀφυῶς τῆς τέχνης ἔχων, ἁπλᾶ ἂν δέπτα ῥᾳδίως ἀποφαίη ὅτι μὴ σωὶ ἀνδρίᾳ, ἀλλ' ἀκορίσως ἴξει ὁ ἀπὸ τῦ βλέπειν ἡδονῆς· τοὺς δὲ τῆς σοῖς λόγοις εἶσιν ἐμψύχοις ἀγάλμασιν ἐνατενίζοντας ἔστι κέρδος τὸ κάλλος λαβεῖν, ἢ θᾶττον ἀπὸ τῶν ἀναχωρῶν, ἃ τοὺς τῆς ὄψεως ὀφθαλμοὺς ἐσιᾷ τι καὶ τέρπει, οὐκ ἂν οἶμαί τινα φᾶναι ῥᾳδίως τῶν εὐδόκων λογίζεσθαι. ἐγὼ γοῦν ὁπηνίκα τῶν μεγάλων εἰκῶν ἐτύγχανον πόλιν, τὰ σὰ θαυμάζων ἐ διέλιπον ἀγωνίσματα, ᾗ τοὺς τῆς σῆς φύσεως γονεῖς ὧν ὑδεὶς τῶν ἐλογίμων ὃς ἐ σωπᾶσι μοι κροπωῦσι, ᾗ δι' ὄψεως μνήμης αὐτὰς τιθεμένῳ. τωὶ δ' ἔτι μᾶλλον ἐπῄρθωτοῖς βιβλίοις, ἃ τῶν ἐξόπισθας μετὰ πλείσης ἀρέτερος ᾗ γονεικοὺς λόγους, ᾗ κατ' οὐδὲν τῶν Πλάτωνος ἀποδέοντας, ὅσα γ' εἰς ἦθος συμπίπτει, ἀξίωμα τοῦ, ᾗ μεγαλησοείας, ᾗ εἴτι ἄλλο τῶν Πλατωνικὲ ἰδίων χαρακτηρίζει· τοῖς γὰρ δὴ χάρασι, ᾗ τῇ σωφροσύνῃ, ᾗ ὀρθοέπειᾳ τῶν λέξεων, ᾗ ἀγλωττίᾳ, ᾗ ῥητορικῇ πειθανότητι, εἰς ἴσον πῶς τῷ ῥητορικῇ προῃρημένῳ πεπαιδεύσεις ἀφίκετο. τοῖς δὲ τοιούτοις λόγοις, ᾗ τοῖς περὶ τὸ γενεσιακὸν Δημητείου, ᾗ τοῖς λόγοις ἀποῤῥήτοις Θεοῦ τελετῆς σωφέλας ἐπαίοις, πῶς οἷόν τε φιλοκάλῳ διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ σαυτὸ ὧν τις ἐνθάδε φῶτος αὐτὸς ᾗ μόνος σωτῆρα τῇ θαύματι. ᾗ εἰ χρὴ ᾗ τοῦτ' εἰπεῖν, τωὶ μᾶλλον ἢ πρότερον τὸ τῆς σῆς φύσεως διεδέχθη μέγεθος. τῷ γὰρ τοῖς συντάγμασι τοῖς σοῖς ἐγκειρυμμένῳ σοφίας, τῶτο μὲν ᾗ τοῖς πλείοσιν ἀγνουμένῳ, τῶτο δὲ ᾗ τοῖς ἐπισοσῶ συνιᾶσιν ἐπίπονος φθορμίσῃ, ὡς ἐῷ ἡμεῖς ἀναπτύξαντες, ᾗ τοῖς φθονεῦσιν ἐπισομίσαμεν, ᾗ συμφέρες ἡμῖν αὐτοῖς ἐπ' ἐκείνης ἔχωμεν μᾶλα συχνός· ὡς ἐγώ σε μὲ ὅτι τῶν ἐφ' ἡμῶν ἁπάντων ὑπεραίρειν ἡγοῦμαι σοφῶ· οὐδὲ τῶν ὀλίγῳ πρότερον γεγοότων, ἀλλ' ἴδη ᾗ τῶν ἐπὶ τῶν ἄνω χρόνων· ὧν αἱ βίβλοι τὰ γενεσιακὰ μνημεῖα φύσεως. ὅτι δ' οὐ λόγος ἄλλως τινί, οὐδὲ πρὸς χάριν λωτησοῦ λέγεσθαι, δ' μάλα δείκνυται πολλαχῆ μὲν ᾗ ἄλλῳ, ᾗ οἷς δὲ δέπα μάλιτα λέγειν αὐτέκα. εἰ μὲν ᾗ ἄλλοι ἄλλα τῦ βίᾳ προεισάγοντο σοφίας εἴδη ᾗ σωδάσματα, ὡς ἔπαρος ἐξελήλυθέ τι καὶ προείλεπτο, ἢ μᾶλλον ἐρεῖν φύσεως ἐκχεῖ· καὶ περὶ πάντα δεινότητός τε ᾗ αὐσαντίας, οὗπω τοῖς ἐφ' ἡμῖν καταπτερώσας ἀγωνίσμασιν ἐδέξαν νικητήριαι. σὺ δὲ πρὸς οὐδὲν ἀπειρέναις, οὐδ' ἔστι ᾧ μὴ προσέτεμας σαυτὲ, οὐδ' ἥνυσας ἄρσα· ἀλλὰ τὰ πάντα μετιών, ὡς ἔν τῶν πάντων οὐδεὶς, ἐπίδηλον σαυτῦ τι κρίκειται ἐπαίσω ἄφεσθαι. περὶ ἃ δ' ἑκάσας ἐξαιρέτως διανοῦδας κατὰ μέρη, ἔστι μὲν οἷς παρέτεινας, ἔστι δ' οἷς εἰς ἐφάμιλλον κατῆς, ᾗ τῶν ἄκρων οὐ-

δαμῶ ἀπολέλειφα· ἀλλ' ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν καὶ τῇ γεγενημένῃ ἐν πόλει παρῴδίᾳ, οἷς ὅτι τὰ πλείστα τῆς πολυειδοῦς σοφίας * ἐκείνοις παρῆται. σὺ δὲ σύμπασαν αὐθρόον ἐξηρήνω. καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ταύτης εἰδῶν καρπὸς γενναίως εἰσήνεγκας, ἐκ ἀπὸ πάντων γνωρίζῃ καὶ * προσαγορεύῃ. καὶ σίτις ποιητὴν, ῥήτορα, σοφιστὴν, συγγραφέα, τῶν ἄλλων ἕκαστον προσεπῶν, εἰ ἀν ἁμάρτοι. ἀλλ' ὁ τῆς σεμνοτάτης καθαρῶς ἐπώνυμος φιλοσοφίας, τίς εἶσι· ὑπ' ἀράγματι μίτον, ὡς ὑπεῖ φᾶναι, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀπ' ἄλλης προσηγορίας ὕπω παρὰ πάντων καλεῖσθαι. πολλῶν γὰρ ὄντων τῶν περὶ φιλοσοφίαν * ἐχολικότων, ἀμφιρρύτους αὐτὸς ἐκλιπρώσω τύρομα. τὸν δὲ τῶν ὄντων κατατόσιν σαυτῷ προμνώμενος, καὶ ὡς πάντων λόγους ἀκριβῶς βαλόμενος ἐκμαθεῖν, φυσιολογίαν μὲν σύμπασαν, καὶ θεολογίαν, καὶ τὰς λογικὰς ἀποδείξεις διαρθρώσω μᾶλλον, ἢ τὸν καλλιμέλῃ προπαιδείαν οἱ τῆς παῖδας προδιδάσκοντες. ταῖς δὲ τῶν ὡρῶν ἐπισήμοις μαθημάτων, ἀλίᾳ τε κινήσεις καὶ δρόμους, καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων διωάμεις, καὶ τὸν τῷ σύμπαντος κόσμου ἐν πάσῃ ὡρᾷ ἄλληλα μερῶν ἁρμονίαν καὶ θέσιν καὶ συμμετρίαν ὑπὲρ ἅπαντας ἴσμας. ὧν καὶ πολλοῖς ἐξηγητὴς γενόμενος καὶ διδάσκαλος, κατὰ τὸν ἑπόμενον ἑκάστοις δυνάμεις αὐτὰ διεκρίνοις, ἐ παντάπασιν ἀφεὶς τὸ κάλλιστον ἀνθρώπῳ κτῆμα καὶ οἰκειότατον φιλοσοφίαν ἐξ ἀνθρώπων ἀπολεῖν, οὐδ' ἁμαυρωθῆναι καθάπαξ· ἀλλὰ σοὶς λόγοις ὡς δὲ τὸ σαφέστερον σωτηθεμένοις τὸν ἀσάφειαν ἐνίων μετασκάσας, καὶ ταῖς ὡραῖς τὰς ἀκριβείαις ἐξηγήσεσι καὶ διδαχαῖς ἀνθῦσαν αὐτὸν τὸν εὐσέβειαν βίον παραπέμψεις. καὶ μὲν αὖθις τῶν λογοποιῶν ἔνιοι, τὰς μὲν γνώμας ἐκ ἀφυῶς, τὰς δὲ γλώττης μακρῷ ἄριστα ἔχειν· ἔτεροι δὲ πάνυπαντίον, τὸν μὲν νοῦν ἐρρῶσθαι, τῷ φαίῃ δ' ἀνασκύπτῳ καὶ ἀνεπιμελήτῳ κἀχρῆσθαι· κατίδοι δ' ἂν τις ἑοίκως καὶ τῇ τῆς γραμματικῶν τέχνῃ, τῇ ἅπασα περὶ λόγους σωμάτων κατ' ὀδὸν διατρυχότας, ὡς συμφέρειν αὐτοῖς σιγᾶν μᾶλλον, ἢ πᾶς ἁμαθίας αἶσχη προσεγκαλεῖσθαι. σὺ δὲ σοφία μὲν καὶ ἀφυΐᾳ πᾶς περὶ πᾶσι δοκεῖς, καλλιπρεπῆ δὲ καὶ τῇ τῆς ὀνομάτων ὀρθότητι πᾶς πάνυ διατρυχόντας ἐμιμήσω· καὶ σὺ τὸν γλῶτταν ὥσπερ ἐξ Αττικῶν ἀμέσως κάπων προκύψασα προσβάλλειν ἡμῖν γινώσκομεν, ὁπόταν τὰ σὰς ἡμέρας ἔκγονα μεταχειρίζωμεθα· καὶ πάσης ὥσπερ ἀπὸ μηχανῆς αἴρει τὰ τῆς σῶν ἐξίγων θελγητρα, τὰς ἐξωθούσης αὐτοῖς χάριτος πανάκρατον ἐριλκομένης, καὶ τῆς περὶ λέξιν κατασκευῆς ἄριστα ἐσχηματισμένης. ἔπεισα δέ σοι καὶ τὸ πᾶς πολυμαθίας περὶ τὸν τῆς λόγων ἀρίστην ἀπεργασίαν προσῆκον, ὃ σχεδὸν πᾶσι συμβέβηκεν, οὐδ' ὑλυμπιάτ' οὐδὲν πῇ τῆς σῆς φωνῆς τι ἐ γλώττης * ἀπεζδγμένον. ἀλλὰ τῇ ἄκρᾳ φιλοπονίᾳ πᾶ καὶ ἀσκήσει πάνθ' ὅσα τῆς σοφίας εἶδη ἑ κόσματα συλλεξάμενος, καὶ ταῖς τῆς μείζους καὶ ἐλαττόνως ἑαυτοῦ μέρεσι σκέψεσι, ὥσπερ τισὶ ταμίαις αὐτῶν διανέμων, τὰ κριττὰ ταῖς χρείαις ἐπιφέρεις, καὶ τὰ κράτιστα τῆς ἐγκυκλίου παιδείας, ῥᾳδίᾳ ἐ·ἐξ ἑτοίμου μεταλαμβάνων ἑκάστῳ, τοῖς ἀπορουμένοις ἑκάστοτε συνεισάγων. ἔτι δ' ἀγλώττως τὰ τῆς σοφῆς καὶ φιλοσόφου τῆς ῥητορικῆς ἀπόρρητα. τῇ γὰρ ῥητορικῇ καταμίξαι φιλοσοφίᾳ, καὶ τοσαῦτα βιβλία ἐξ ἀμφοτέρων συνθεῖναι, οἷς ἔνεστι τὰ ἐξ ἀμφοῖν ὁμοῦ κάλλη συνορᾶν, πῶς οὐχ ἕ λόγῳ συμβαῖνον δοκιμάσαι; ὅταν περὶ τῇ σῶν ἡμοὶ λόγων ἔπεσθαι φροντὶς τὸ ἐ λόγειν. καὶ τοι καὶ τοῦτ' ἐκ τῶ παρήκοντος εἰρῆσθαι συμβέβηκε. δῆσαν δ' οἷς ἀγῶνα ἐγκωμίων κατασῆναι, σὺ πάντως ἴδοι τὸν ἀξίων φῶσαι, καὶ μιθ' ἅπερ τῆς λόγους τῆς ῥώμης ἐξένεγκας, μετὰ ταῦτης δίκης ἐ τῆς περὶ αὐτῶν ἐπαίνους ἐγχειρῆσαι. σὺ δ' ἡμᾶς ὥσπερ παρὼν, ὅταν καὶ ἀπὼν ἀφραίνες. ἔχοντες μὲν γὰρ τ' ἀγαθὸν ἐκ χειρῶν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκαρπούμεθα· τὸ δ' ἐναι τῇ βασιλίδι τῇ πόλεως καὶ ἡμετέρᾳ πατρίδι τοσαύτων φιλοτιμίαν, πάσης ἡδονῆς ἐμπίπλησι. καὶ τύπῳ μὲν διεγκόντες, φιλοῦμεν οὐκ ἔτεον ἢ παρόντες· αὐτοπροσώπως δὲ ἀκτέον, ἐξορίας σοί γε κινήμασι σωίσομεν. τὸν μέντοι φύσιν τὸν σὸν τῆς ὑμετέρας λόγους ἐσορῶμεν, καὶ τῆς σῆς οἷς μείμῆλον ἔχοντες ἐγκριβῆς, καὶ τῇ ὁσημέραι φοιτώντων, τὸν Ακαδημίαν καὶ τὸ Λύκειον φαντάζόμεθα. καὶ σοί μὲν τὰ κάλλιστα ταῦτα συγχαίρομεν. μακαρίζομεν δ' ἡμᾶς αὐτὸς τῆς σῆς κατὰ τὸν βίον φορᾶς ἕ σωόδε. εἴη δέσοι κἀπὶ πλεῖστον προελθεῖν τὰ χρόνα, ὅπως καὶ πλείστοι * τῶν ἀγαθῶν μετάσχοιεν ἀνθρωποι.

Lege ἐκείνοις παρῆται.

Fort. προσαγορεύῃ.

ἐχολικότων

Fort. σοῦ.

Lampenus Tarchaniotes, Gregoræ.

Nempe quilibet, habili ad percipiendam artem ingenio præditus, si simulacrum aspexerit, non facile ab eo nec nisi molestè discedet, ac spectaculi voluptate expleti non poterit: illos autem qui in orationes tuas, quasi in simulacra animata, oculis defixis hærent, illos inquam pulchri satietas capiet, aut citius ii discedent ab illis rebus, quæ oculorum mentis epulæ & deliciæ sunt? Id quidem nemo, ut opinor, dicturus est, qui rationis usu instructus sit. Ego, quo tempore magoam urbem habitabam, præclaras tuas disputationes mirari haud desinebam: nemo erat eruditus, qui non conscius mihi esset applaudenti ingenii tui fœtibus, & honorificis præconiis eos commendanti. At nunc ens libros, quos hoc anno in lucem emisisti, magis admirot; quamquam egregias orationes quamplurimas jam ante ediderας, motum gravitate, sententiarum dignitate, verborum majestate nihilo inferiores Platonis orationibus. Quippe & figuris, & compositione, & verborum

apta collocatione, & conjuncta cum ſuavitate copia, & perſuadendi vi rhetorica, illas æquiparant quæ ab oratoriæ artis principe elucubratæ ſuecunt. Ad ejuſcemodi orationes cum & magnanimi Demetrii, & ejus quæ Denm arcanis rationibus peperit, laudes adjunxeris, quonam (putas) erga te ſenſu affeciſti politioris literaturæ ſtudioſos? Equidem quotquot hic degunt, eos primus ac ſolus mecum in admirationem rapni. Quod ſi & illud dici debet, magis profecto quam antea ingenii tni magnitudo nunc demum eluxit. Nimirum doctrinam in tuis operibus reconditam, partim a pleriſque ignoratam, partim eorum, qui utcunque intelligerent, præmeditatæ invidiæ obnoxiam, quantum in nobis fuit ita explicuimus, ut & invidi præcluſo ore obmutescerent, & noſtræ approbationi aliorum præterea complurinm ſnffragia accederent. Jamque adeo te non hujus tantum noſtræ, aut ejus quæ proxime præceſſit ætatis, ſed & ſuperiorum temporum eruditis omnibus, quorum libri monumenta ſunt magnorum ingeniorum, majorem atque excellentiorem ſtatuo. Quod autem non temere id a me nec ad gratiam ullo modo dicatur, cum alia multa abunde declarant, tnm ea quæ ſtatim dicturus ſum. Alii quidem alias diſciplinas & alia ſtudia profeſſi ſunt, prout cujuſque voluntas & inſtitutum fuit, aut (ut verius dicam) natura: in quibus cum excelluiſſent & ad ſummum perveniſſent, tum demum æmulos & ſimilibus laboribus exercitatos viſi ſunt ſuperaſſe. At tu nihil eſt ad quod natus non ſis; nihil quo non teipſum aggregaveris; nihil in quo haud feliciſſime elaboraris. Sed in omnibus ſic verſatus, ut nemo in ſingulis, tni & cæterorum diſcrimen evidens feciſti. Nam in quibus particulatim quiſque præcipuam & ſingularem operam poſuerunt, in iis quoſdam ſupergreſſus es, cum aliis de palma contendiſti; nuſquam infra primos ſubſtitiſti: immo, ut ſummatim dicam, unus hos omnes reipſa ſuperaſti, eo quod ab illis pleraque multiplicis doctrinæ genera neglecta ſunt; tu vero univerſa ſimul perſcrutatus es, & ex omni eruditionis parte fructus eximios produxiſti, habeſque ab omni ſcientia famam & nomen; ſic ut Poetam te, Oratorem, Sophiſtam *, Hiſtoricum, & aliis ſingulis nominibus ſi quis compellet, is a vero aberraturus non ſit. Jam ab Philoſophia, ſcientiarum auguſtiſſima, quis vere eſt denominatus? Nonne is, qui non ſolum re (ut ita dicam) Philoſophus eſt, ſed cui hoc nomen * ab omnibus pro alia qnavis appellatione tribuitur? Multi Philoſophiæ ſtuduerunt: unus tu nomen ex ea ſortitus es eximium. Etenim rerum cognitionem certam tibi providere & harum cauſas perfecta explorare cum velles, Phyſiologiam quidem univerſam, & Theologiam, & logicas argumentationes diligentius perveſtigaſti, quam ea quæ dicuntur rudimenta primi puerorum doctores. Tum ſcientiarum primariarum ſeu Mathematum ſtudio id aſſecutus es, ut ſolis motum & curſum, reliquorum ſiderum poteſtates, totius mundi & partium ejus inter ſe connexarum concentum, diſpoſitionem, proportionem, magis qnam alius quiſquam intelligeres. Quæ tu docendo cum enarres, & plurimis diſcipulis tradas, ſingulis pro ſuo captu accipientibus, non ſines Philoſophiam, cujus rei poſſeſſio homini pulcherrima eſt, penitus ex hominibus ſublatam obſcurari: ſed libris majori perſpicuitate compoſitis, quorumdam obſcure dicta reformabis, interpretationibuſque & præceptis auditores ita erudies, ut eam ſcientiam poſteritati floreneem tranſmiſſurus ſis. Ac nonnulli quidem oratores, cum ingenio minus valerent, dicendo longe præſtiterunt. Alii contra intelligendi facultate pollentes, rudi & incompoſito ſermone uſi ſunt. Quoſdam videas, etiam quod ad Grammaticam artem attinet, nihil ab illis differre qui minime loqui ſciunt, ut iis magis expediat ſilere, quam turpi ignorantiæ crimine argui. Tu doctrina & ingenio, eos qui his rebus inſtructiſſimi fuerunt, facundia & verborum delectu, eos qui in hac parte excelluerunt æmulatus es. Itaque tuam eloqnentiam ex ipſis quaſi hortis Atticis prodeuntem in nos invadere ſentimus, quoties libros tnos in manus ſumimus: ac ſermonum tnorum illecebris velut machinis quibuſdam capti omnes expugnantur, propterea quod efflorescens ex iis lepos & verborum apparatus ſpecioſiſſimus auditorem alliciunt. Neque vero multa ee eruditio prohibuit, ue orationes quam optime elaborares, nec ſermonem eum ulla labe corrupit, ejuſve expoſitioni obſuit. Sed ſummo labore, & per exercitationes plurimas, omnis generis omnis noex eruditionem collectam in theſauris memoriæ & ingenii repoſuiſti; atque ejus velut promuſ-condus exiſtis; quænam * meliora ſint, ex uſu æſtimas, & ex omnigena doctrina facile ac velut ex parato optima quæque decerpis, & ſtudioſis ſubinde conteibuis. Quinetiam effeciſti, ut & Philoſophi elingues, & Oratores minime Phi-

* *id eſt*, Rethorem.

* Gregoras *Philoſophus* per antonomaſiam dictus.

* *vel* meliora uſu probas.

loſophi eſſe viderentur. Hoc ipſo enim quod Philoſophiæ Rhetoricam miſcuetis, & ex ambabus tot libros conflaveris, in quibus obſervare eſt conjunctas utriuſque virtutes, nonne palam exiſtit id quod dico? Equidem ſic de orationibus tuis ſentio & pronuntio. Atqui hæc ſtrictim & velui obiter a me dicta ſunt. Oportebat autem in tuarum laudum curriculum deſcendentem, cavere omnino, ut tua tibi dignitas ſalva conſtaret, & quantum ipſe facundiæ robur in orationibus tuis exprompſiſſes, tanto etiam ad eas verbis prædicandas inſtructum accedere decebat. Tu nos, ut præſens, ita & abſens delectas. Bonum enim, cum eſſet in manibus, eo quo par erat ſenſu peteipiebamus. At quod urbium princeps, eademque patria noſtra, tantum ſibi honorem ambitioſe vindicet, id quidem me ſumma voluptate afficit: ac quamquam locorum intervallo disjungamur, nihilo tamen minus te diligimus quam ſi præſentes adeſſemus; & quia coram non licet, ideo cogitationis motu tecum verſamur. Cæterum indolem tuam in orationibus tuis expreſſam cernimus. Memoria autem conſuetudinis tuæ, & eorum qui diſcendi cauſa quotidie ad te ventitant, animum ſubeunte, Academiæ & Lycei imaginem nobis effingimus. Ae tibi quidem, quod præclara iſta obtigerint, gratulamur; nos vero ipſos, quod te hæc ætas tulerit, & vitæ tuæ tempus in hoc noſtrum ſæculum incideiit, felices prædicamus. Ejus tibi quam longiſſimum ſpatium utinam prorogetur, utearum rerum, quæ in te eximiæ ſunt, homines quamplurimi partieipes fiant.

IV.

Philotheus Patriarcha, Antirrhet. XII.

Γρηγορᾶς δ' οὗτος, ἐν βαρβάροις παρὰ τὴν τῆδε πόλιν βασιλίδα ταυτηνὶ ἐν τῷ μεγάλῳ ἐλθὼν τῇδε ἐκκλησιῶν τῇ Χριστῷ μητέρα (τῆς γὰρ Παφλαγόνων ὥρμητο γῆς) ἐν ἀγωγῇ καὶ παιδείᾳ ἐντεῦθεν ἐν μέσοις Ἑλλήνων μεταχὼν, ὡς ἂν μετεώρων ἀκμῆσαί τινα δόξαι, ἐν ὀνόματος ἐμοιρῆσαί τινος, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν κατ' αὐτὸν πράγματος ὑψηλοτέρου καὶ μείζονος, τὸ μὲν βάρβαρον ἦθος ἀμηχάνῳ ἐν τῷ φωνῷ ἀποβαλεῖν ἴσχε· τῇ δὲ τρόπων τε ἐν τῇς γνώμης τὸ βάρβαρον οὐ μόνον οὐκ ἔχειν ἀποβαλεῖν, ἀλλὰ καὶ προσεξεργάσατο ἐν προσέθηκεν ἐκ πάνυ τοι πολλοῦ τὸ πεφύκοντος, τῶν ὁμορύλων χείρων τὰ τοιαῦτα φανεὶς, ὡς μηδὲ παραβάλλειν ἑξῆναι. μᾶλλον δ' ἐκεῖνοι μὲν, εἰ ἐν βάρβαροι τὴν γλῶτταν ἄλλως ἐν τὸ ἦθος ὄντες τυγχάνουσι, τῆς ἀγωγῆς τε ἐν τῶν πατρίων ὅτου ταυτὶ χορηγούντων, ἀλλὰ ἐν τρόπων οἵσι χρηστῶν, ἐν καλοκαγαθίας ἐν ἀρετῆς φροντίσαι, καθόσον εἶόν τε· δίσβοιας τε πρὸ τῶν ἄλλων, ἐν τῶν ἀποστολικῶν τε ἐν πατρικῶν δογμάτων σπουδαί τε καὶ φύλαξις, ὡς ἐν αὐτῆς ὑπὲρ τούτων μετὰ πλείστης γε τῆς φιλοτιμίας ἐν τῷ καιρῷ παραχόντι, πῶς ἂν ὅπως κάλλιστα, ἀρίστασθαι τῆς ψυχῆς· ὁ δὲ ἐν κατεξαίρων τῆς ἐν θρεψαμένης καὶ παιδαγωγησάσης, ἐν λόγων ἐν ὀνόματος μεταδόσης, ὡς μὴ ὠφελεῖν, ἐκκλησίας· ἐν τὰ δοιότατα, ἐν ἀπόδικτότατα, ἐν πόρρω παντὸς παραδείγματος, ἀπλάστῳ ἐν τολμηρᾷ γλώττῃ κατὰ τῆς Χριστῷ νύμφης ὑβρίζει, ἐν Βαρλαὰμ καθ' αὐτὸ φημὶ τὸ τὸν μυσαγωγὸν τῶν τοιούτων παρεισηκώς.

Ex Cod. Reg. 1996. fol. 283.

Gregoras vero iſte, in hanc urbium principem, & ad maguam Chriſtianarum Eccleſiarum matrem, ex Barbaris cum adveniſſet (Paphlagonia quippe oriundus) poſtquam educatione, diſciplina, & politioribus Græcorum litteris in hac civitate ſic inſtitutus eſt, ut in altioribus ſeieniiis nounihil verſatus & aliquod nomen lucratus eſſe videretur, immo illuſtrius ae majus quam quod reipſa meruerat; ritum quidem & ſermouem barbarum quoddammodo exuit; morum autem & animi barbariem non modo non amiſit, ſed ut major eſſet operam dedit, & * pleniſſima de ſuo acceſſione cumulavit, popularibus ſuis adeo ille pejor hac in parte, ut eum eo ne conferri quidem poſſint. Enimveto hi, quamquam lingua & ritu Barbari, id quod ab educatione & ab inſtitutis patriis habent, tamen moribus probi ſunt, honeſtatemque & virtutem quantum in ſe eſt colunt. Iidem vetam Religionem, Apoſtolorumque & Patrum dogmata ſtudioſe præcæteris amplectuntur & cuſtodiunt, animam ipſam pro iis, ſi tempus ferat, ſumma contentione & * maximo cum gaudio effundere parati. Iſte contra in eam Eccleſiam inſurrexit, quæ & alteraf, & præceptis formavetat; quæ eloquium & nomen (utinam ne ita res eſſet!) impertita fuerat; atque in Chriſti ſponſam atrociſſimas, horreudas, & ab exemplo omni remotiſſimas contumelias jecit, Barlaamum ipſum, hac in re videlicet, horum (magiſtrum &) antiſtitem prætergreſſus.

* Ex abundantiſſima copia. *Græc.*

* Quam pertas alacriter? *Græc.*

NICEPH. GREGORÆ ELOGIA.

V.

Τῦ Ακινδύνου, ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Γρηγοραν.

Deſcripta ex Cod. Vatic. 1086. manu Clar. V. D. Belmanni Succi.

Βαλσαμὼν ὁ γνησιος, φίλος ὢν ἐμοὶ, καὶ φίλος πάντας ὑπερβαλόμενος τὸ πρὸς ἐμὲ, ἀστ' ἄλλης τινὸς λαμπρᾶς καὶ μεγάλης ἀφορμῆς (ἤδει γάρ με σὺ τε καὶ τῶν σῶν συγγραμμάτων σφόδρα περιπαθῶς) φέρων ἐπιχείρεί μοι τιμᾶν ἐπιστολὴν, τιμᾶ περὶ τῶν ἐν ἐρανῷ τὰς ἀγγελικὰς διδάσκουσα· ἀρκεῖτο δὲ τὸν ἀπὸ πάντος ἐπαίνου τῆς γράμμασι· μᾶλλον δὲ ὡς ὅσον ἂν ὑμεῖς ἐθέλω τε καὶ εἰπεῖν ἐξικόμεθα, μὴ ὅσον ἐκείνη προσῆκεν, ἀμφῶς ἐκείνη τε δικαίως, καὶ ὁ πατὴρ· ἐγὼ δὲ παραλαβὼν, καὶ δεξιὸν, ὡ, τε βάθος τῆς ἀφελείας, τό, τε τῆς ἁρμονίας Ελληνικὸν, ὡ τὸ τῶν λέξεων ἀνθηρὸν ἐξ Αττικῆς τε λειμῶνος, καὶ ποικιλίαν ἐνθυμημάτων ἐκ τῶν Πλάτωνος θησαυρῶν (εἰ μὴ πανταπασιν ἄπιστος ἐγὼ τὰ τοιαῦτα) καὶ πᾶσαν ὡς ἔπος εἰπεῖν τιμᾶ μεθ' ὥρας καταπτελῶ αὐτὴν (ἐγ ὅσον μὲν εἰκὸς ἦν, οὐδ' ἐγγὺς, ὅπερ εἶπον) θαυμάσας δ' οὖν οἷς δυνάμην τὴν ἰμαντὰ, πῆς σφόδρα ζητῶσι (πολλοὶ δὲ ἦσαν) δίδωκα. ὡ ἦλθε μὲν πάντων τὸ θαῦμα· ὡ πολλαχῆ σοι θέατρα καθεστήκει μὲν πρότερα ὡ παθημάτων, ἄλλων ἄλλα θαυμαζόντων· μᾶλλον δὲ πάντα πάντων, ὅσα γε δυνάμεις ἐκάστῳ. ἀλλ' ὅπου μὲν τῇ ἡδονῇ τῆς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων ἐξέρπυσας· ἃ δὲ ὠφέλησας τῇ διδαχῇ, πῆς τε τὴν αὐτὴν ἐπεσήμηνας μετρίοπος, ὡς ἐμοί· τῆς μὲν, ἃ μεθαμῶς ἔδοσας, μεμαθηκότας· πῆς δ', ἃ σφαλερῶς, ἐπανορθωμένης, ὡ * τ' ἀκριβὲς ἐγνωκότας· πόθεν τίς οὐχ ὁμολογῆ σοι χάριτας * μείζους ἢπερ ἔχων τυγχάνει; ἐκείνῳ ἐγὼ τὸν ἐπιστολὴν ὑπὸ ποικιλοφόρμιγγος ἀοιδῆς τῆ Θαβαίᾳ ποιητῆ σωστεθῆναι, μὴ μάτην (οἶμαι) νενόμικα· ἐκείνῳ τῆς παρὰ Πλάτωνι καὶ ἐρανῷ Αφροδίτης ὑπείληφα γέμουσαν. οὐ μὴν ἀλλὰ ὡ πάλ' ἴστερα τῆς σῆς γνησίας ἓ γνώμης ἓ γλώττης δημιουργήματα παρ' ἐμοί σοι σωῶνται, ὡ ὡς θαύματος ἄγιστα· ἔπερ ἃ πέπομφας Ιωσὴφ ἰσείῳ τῇ μακαρίτῃ ὡ σοφωτάτῳ, ὡς τῆ θειοτάτῃ ἓ σοφῆ Παλαμᾶ, ὡς μνήμης ἔχεις· πρὸ γὰρ δυοῖν ἐτοῖν τοῦ γε ὡς ἐπειδὴ τὸν φιλόσοφον ἄρι παρὰ τὸν ἐκ μάλα πολλῆς πιεσθεμένον οἰχόμενον (ἤδει δὲ ἄρα ὡ αὖτος δεινὸν ἐμὶ τῶν σῶν ἐραστὴν, ὡ ὡς οἱ κομιεῖ τὰ βιβλίον, τὰ μάγιστα μοι χαριζόμενος ἔσαι) φέρων ἐχειχείρει, φιλοτιμούμενος φοιτητὴν· δίζατ λόγους, ὧν ἔρας. ἀνθ' ὧν παρ' ὑμῶν οὐ μικρᾶς τινας ἀπεμήσατο χάριτας, ἀλλ' ὅσας οὐ μέμφασθαι, ἐκ τοσούτου σοφοῦς ἐρᾶσθαι ἔχοις ἡμᾶς, ὦ μέγα κῦδος Αχαιοῖσι, λέγω δὲ τοῖς Ελλησιν· οἱ μὴ μᾶλλον πάντων πολλοὺς τῶν ἐν λόγοις τὸν βίον καπατελφάντων αἰσχύνει τὰ σὰ τῆ ὑπερβαλῆ ὡ λυπεῖ· ἀλλ' οὐχ * ἡμῖς γε, εἰ ὡ μηδὲν τὸ ἡμέτερον πρὸς τὸ σὸν πέλαγος τῆς συνουσίας, ὦ βέλτιστε. μάλιστα μὲν οὖν ὡ συγχαίρομεν, ἓ ὑφῆς ἥδιστά σοι τῆς κατὰ πάντων εἶναι ἐφιέμενος. εἰ σοι φίτυ ὡ αὐτῇ τῶν δικαίων τι δίζεσι (δίζεσι δ' ἆρα, μὴ τὸν οὖπω τῶν σῶν ἐραστὸν, μόνον εἶναι τῶν Αργείων ἀχέραστον· μηδὲ μόνοις τοῖς πρὸς τοὺς ἄλλους συ γράμμασιν, ἀλλ' ἤδη ὡ τοῖς πρὸς αὐτὸν ἐντυγχάν) ἐπιτελεῖς ὡ ἡμῖν, ὡ δείξοις, ὡς οὐ μάτην ἐρῶμεν. εἰ δὲ μήπω τεθειαμένος τὸν σὸν χρυσῆν κεφαλὴν, μηδ' ἅλως ἀχαρῆ ἐγνωσμένος σοι γράφω, μὴ τὸν θρασύνεσθαι ἀλλ' ἐρᾶσθαι εἶν. εἰ δὲ ψυχὴ σώματος τιμιωτέρα, τῇ βελτίονι δέπω σωίσεται, εἰ ψυχῆς * ἂν ἐγγύτερα τὰ συγγράμματα.

* Απὸ τ' ἀπειρίας?
* Lege μᾶλλον
* Leg. ἡμεῖς.
* Forte, ἀπ

Acindynus Gregoræ. Epiſtola Theſſalonicæ data.

Balſamon vir egregius, cum & amicus meus ſit & mei ſtudii amicos omnes vincat, tuas mihi literas (ſciebat enim me & tui & ſcriptorum tuorum amore vehementer inflammatum) tuas inquam literas mihi obtulit, inſignis & magni cujuslibet beneficii loco habendas; illas videlicet, quæ cæleſtia ignaris panduut. Una hæc laus iis pro alio omni elogio ſufficiat: immo & Epiſtola & Epiſtolæ pater iſtam laudem boni conſulant, ſi minus parem rei dignitati, at pro captu noſtro, quatenus nempe & perſpicere & eloqui poſſumus, ſatis magnificam. Ego vero literas ab illo acceptas cum perlegiſſem, ſenſum reconditum, Græcæ linguæ proprietatem, dictionum ex horto quaſi Attico decerptarum floridam elegantiam, argumentorum varietatem, ex Platonis (ſi qua nobis fides in his rebus) penu depromptam, totam denique, ut verbo dicam, compoſitionem venuſtam & concinnam admiratus ſum: quanquam ea quæ dixi, veris minora & longe infra rem fuerunt. Attamen eas literas pro virili admiratus, eis tradidi qui magnopere expetebant. Erant porro plurimi, ac per omnes admiratio pervaſit. Tum paſſim tibi theatra plaudere, paſſim omnes præ gaudio exilire, alius alia ſuſpicientibus, immo omnia omnibus, pro ſua ſingulis facultate. Ita tu quidem homines ſuſpenſos literarum ſuavitate tenuiſti. Quod autem eruditione tua æque omnibus profueris, tum iis qui eandem ipſi quoque diſciplinam excoluiſſent, tum iis qui

rudes eſſent; bis quidem eas res, quas ounquam audierant, edoctis; illis vero earum, quas petperam didicerant, recta & accurata cognitione inſtructis; quis non tibi eo nomine gratias (maximas) agit, at minores tameo quam quas reipſa habet? Equidem mihi videor haud temere judicaſſe, illam epiſtolam grata lyricorum modulorum varietate a Thebano vate elaboratam, & Veneris, ejus nimirum quæ a Platone cœleſtis dicitur, plenam credidiſſe. Atqui multa tua apud me collecta excellentis iogenii & facundiæ monumenta alia admirationem babeot: quæ tu, ſi meminiſti, beato illi viro & doctiſſimo Philoſopbo * Joſepho divini ſapieotiſque * * Palamæ interventu ante boc biennium miſiſti. Hic a aotem, obi Philoſophum b ad illum cujus jampridem deſiderio arſiſſet migraviſſe comperit, cum & c ipſe ſciret tuorum operum fervidum me amatorem, ac ſe, ſi librum afferret, maximam a me gratiam initurum, illum ipſum librum allatum mihi tradidit, & verbis perquam honorificis alloquutus, accipe (inquit) quas amabas orationes. Pro quo munere gratias ei perſolvimus oec parvas, oec quarum illum pœniteret. Ex illo noſtri in te amoris vis magna extitit, *o ingens gloria Acbivum!* Græcorum quippe tu gloria; niſi potius eorum pudor es & dolor, eo quod illos ſuperaveris, qui in eloquentiæ ſtudio ætatem omoem contriverunt. Nos certe ii mioime ſumus (quibus pudorem ſimul doloremque ea re afferas.) Immo vero gratulamur, ac triumphum de oionibus lubeotiſſime uni tibi decernimus. At ſi id tu-te ipſe æquum judicaveris (judicabis autem, ut ſpero, æquum eſſe ne qui ſic tua amet, *ſolus de gente Pelaſga Indonatus eat*, literiſque careat, quæ, oon ſolum ad alios ſed ad eum etiam ſcriptæ, ipſi ſint in deliciis) ad nos quoque ſcripturus es, ut oe ſtuſtra amare videamur. Quod ſi ego, licet aureum caput tuum nondum aſpexerim, nec aliuode ſim valde notus, mibilominus tamen ad te ſcribo, id tu ne audacię ſed amoris eſſe ducas. Cęterum quoniam aoimus corpori præſtat, meliore utique noſtri parte tecum ſumus; ſiquidem fœtus mentis eſt id quod ſcribitur.

a Palamas. b Joſephum. c Noo minus ſcilicet quam Balſamon, de quo ſupra.

* Extat inter Gregoræ opuſcula Cod. Vat. 1086. fol. 75. περὶ τῶν συλλογισμῶν ἐφ' οἷς τὸ πάλαι ἀπέλυσε, ἵνα ἐφ' ἡμᾶς καὶ χρόνον, ἢ ἵνα δὲ πανδὶ τῶν τότε διάφορα, pariim diverſa ab ejuſdem argumenti diſputatione, quæ edita eſt Hiſt. Byz. lib. VIII. cap. XIII.

** Acindynus, cum hanc epiſtolam ſcripſit, amicus Palamæ erat. At poſtea cum illo capitale odium ipſe & Gregoras exercuerunt. Non eſt itaque ut credamus, Acindynum ideo in hac epiſtola blandiri eſſe Gregoræ, quod is ſecum adverſus Palamam conſpiraret. Vide Cod. Reg. 2409. fol. 183. ubi Palamas magiſtrum ſe Acindyni fuiſſe gloriatur.

VI.

Philotheus iterum.

Cod. Reg. 1996. fol. 1.

Ὁ Γρηγορᾶς Νικηφόρος ἐν πάλαι μὲν ὑπ' αὐτῶν προσκείμενος ταῖς τῶν Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου κακαῖς δόξαις, δεῦρο δ' ὑπαρπάζων ὑπ' αὐτὴν ὀρθοδόξῳ τῷ Θεῷ ἐκκλησίᾳ, οἱ μὲν λάθρα τέως καὶ ὡς ὀλίγους ἐποίει τοῦτο, τοὺς προσέτους αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸ ὀρθὸν λόγου προσάπας κακῶς πάνυ διέκειτο. τῆς δ' ὑπαιθρίας συγχρωθείσης ἐκείνῃ συνόδου, ἣν προσεδέξατο ὁ τῆ Δ' σεβέστατος ἐν φιλόχριστος βασιλεὺς κῦρος Ἰωάννης ὁ Κυντακυζηνός, ἐν ᾧ πατριάρχης ἐκεῖνος κῦρος Κάλλιστος, ἐπεὶ δὲ Γρηγορᾶς, εἰς τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον συνόδου παρελθών, ἐξηλίγχθη συνὼν τοῖς ὁμόφροσιν αὐτῷ τῶν Βαρλαὰμ τε καὶ Ἀκινδύνου νοσῶν, εἰς τε τὸν θεόπτην τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν φυσικὸν τῆς Τριάδος ὑπέργειαν καὶ χάριν καὶ ἔλλαμψιν κάκιστα βλασφημῶν, ἐν ᾧ μόνον τοῖς ἀρχαίοις αἱρετικοῖς χεδὸν πᾶσι, ἀλλὰ δὲ καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς συμπεπλεγμένος πλάναις καὶ δόξαις· δι' ἃ δὴ πᾶν παρὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης συνόδου αὐτὸς τε καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ, μὴ μεταμεληθέντες, τῷ πλημμελῶς ὀρθοδόξων καλῶς ἀντεμπλήξαντα, καὶ τῇ ἀναθέματι παραδόθησαν καὶ τὸ πατρικὰ καὶ συνοδικὰ θεσμά· καὶ τόμῳ προβάντος τοῦ νεωκαίτου συνοδικοῦ, ὃν δὴ καὶ βασιλεὺς καὶ πατριάρχης ἐκεῖνος, ἐπὶ τῶν ἱερατικῶν Ἀρχιερέων ἱερᾶ συνόδου ὑπέγραψαν ὁμοῦ· ὁ Γρηγορᾶς τὸν ἴσον καὶ τὸν αἰρεσιάρχην μὲν φέρων, ἅμα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ κινηθείς, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἐν τοῖς οἰκείοις λόγοις φησί, κατὰ τῆς συνόδου ἐν τῷ ἱερῷ τόμῳ χωρεῖ, καὶ πεφεῦγε λόγους ἀντιρρητικοὺς, οἷς ἐκείνου ὑπέλαβεν, ἀνατρέπων ἐκεῖνα. συγγράφεται τοίνυν λόγους ἓξ ἐξελέγχους ἴσα, ἃς κατέχων ἐν παρ' ἑαυτῷ, καὶ τοῖς ὁμόφροσιν ἑαυτῷ μόνοις κατ' οἶκον ἐπιδεικνύμενος, &c.

Nicephorus Gregoras Barlaami & Acindyni opinionibus perverſis jam olim adhæreſcebat, atque idcirco ortbodoxam Dei Eccleſiam obtrectabat, licet clanculum & apud paucos ad ſe adeuntes id faceret; denique erga fanioris doctrinæ defenſores male omnino erat affectus. Demum coacta ooviſſima illa Synodo, cui præſidebant religioſiſſimus & amans Cbriſti Imperator Dom. Joannes Cantacu-

NICEPH. GREGORÆ ELOGIA.

V.

Τῦ Ακινδύνυ, ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Γρηγοραν.

Descripta ex Cod. Vatic. 1086. manu Clar. V. D. Belmanni Sueti.

Βαλσαμὼν ὁ γενναῖος, φίλος ὢν ἐμοὶ, καὶ φίλους πάντας ὑπερβαλόμενος τοὺς πρὸς ἐμὲ, ἆρ' ἄλλης τινὸς λαμπρᾶς καὶ μεγάλης εὐεργεσίας (ἴδοις γὰρ μὲ σὺν τῇ τῇ σῶν συγγραμμάτων σφόδρα περιπαθῶς) φέρων ἐπιχειρεῖ μοι τοῦ σὺν ἐπιστολῇ, τοῦ περὶ τῶν ἐκ ἱερᾶς τῆς ἀγοσσύπης διδάσκαλος· ἀρκεῖσθαι δὲ τῶν ἀπὸ πάντας ἐπαίνων τοῖς γράμμασι· μᾶλλον δὲ εἰς ὅσον ἂν ἡμεῖς ἰδεῖν τι καὶ αὐτοὶ ἐξικόμεθα, μὴ ὅσον ἐκείνῃ προσῆκεν, ἀμυδρῶς ἐκεῖνο τι διελθεῖν, καὶ ὁ πατὴρ· ἐγὼ δὲ παρελαβὼν, καὶ διῆλθον, τὸ, τι βάθος τῆς ἐμφύτου, τὸ, τι τῆς ἁρμονίας ἐλλιπὲς, καὶ τὸ τῶν λέξεων ἀνθηρὸν ἐξ Αττικῆς τῆς λειμῶνος, καὶ ποικιλίαν ἐνθυμημάτων ἐκ τῶν Πλάτωνος θησαυρῶν (εἰ μὴ παπαῖσαν ἄπιστος ἐγὼ τὰ τοιαῦτα) καὶ πᾶσαν ὡς ἔπος εἰπεῖν τὴν μεθ' ἁρμονίας κατασκευὴν αὐτῆς (ὡς ὅσον μὲν εἰκὸς ἦν, οὐδ' ἐγγὺς, ὅπερ εἶπον) θαυμάσας δ' οὖν εἰς δύναμιν τὴν ἐμαυτοῦ, τοῖς σφόδρα ζηλοῦσι (πολλοὶ δὲ οὗτοι) δέδωκα. καὶ ἦλθε μὲν πάντων τὸ θαῦμα· καὶ πολλαχοῦ σοι θέατρα καθεστήκει μὲν κρότου καὶ πηδημάτων, ἄλλων ἄλλα θαυμαζόντων· μᾶλλον δὲ πάντα πάντων, ὅσα γε δύναμις ἐκείνη. ἀλλ' ὅπως μὲν τῇ ἡδονῇ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων ἐξώρτασας· ἃ δὲ ὠφέλησας τῇ διδαχῇ, τίς τὰ τῶν αὐτῶν ἐπιτήμων σοι μετεώρισε, τίς τὸ μὲν τοῖς μὲν, ἃ μεθαμῶς ἔδοσαν, μεμαθηκόσιν τοῖς δ', ἃ σφαλερῶς, ἐπαναρθμίσας, καὶ * τ' ἀκριβὲς ἐγνωκόσιν· ὧνπερ τίς οὐχ ὁμολογῶν σοι χάριτας * μείζους ἔχων τυγχάνει; ἐκεῖνα ἐγὼ τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ ποικιλοφορμίγγος ἀοιδᾶς τῶ Θυβαίω ποιητῇ σωτεθῆναι, μὴ μάτην (οἶμαι) νενόμικα· ἐκείνῳ τῷ παρὰ Πλάτωνι κατ' ἰφρονῆ Αφροδίτης ὑπείληφα γέμισαι. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάλ' ἔστιν τῆς σῆς γενεαίας ἑ γνώμης ἑ γλώττης δημιουργήματα παρ' ἐμοί σοι σωθῆναι, καὶ ἐξ θαύματος ἄγιαι· ὅπερ ἀ πάντομφας Ιωνὴρ ἐκείνῳ τῇ μακαρίτῃ καὶ σοφωτάτῳ, ἐξ τῶ Θεσπιείω ἑ σοφῶ Παλαμᾶ, ἐξ μνήμης ἔχεις· ἀφ' γὰρ δυοῖν ἐπῆν τὰ γε ὃς ἐπειδὴ τὸν φιλόσοφον ἔρι παρὰ τὸν ἐκ μάλα πολλοῦ πεποθημένον οἰχώμενον (ἴδοι δὲ ἆρα καὶ οὗτος δικὸν ἐμὸ τῶν σῶν ἐράσθη, καὶ ὡς οἱ κομεῖ τὸ βιβλίον, τὰ μέγιστα μοι χαρισάμενος ἔσαι) φέρων ἐχειρώθημεν, φιλοτιμότατα φοιτητῶν· δέξαι λόγως, ὦ ἥρας. ἀνθ' ὧν παρ' ἡμῶν οὐ μικράς τινας κεκόμισαι χάριτας, ἀλλ' οὐδὲ οὐ μέμψασθαι. ἐκ τοσούτου σφοδροῦς ἐράσας ἐχεῖς ἡμᾶς, ὦ μέγα κῦδος Αχαιοῖσι, λέγω δὲ τοῖς Ελλησιν· οἱ μὴ μᾶλλον τοιαυτίου πολλοὺς τῶν ἐκ λόγους τὸν βίον καταπεφλάσθαι αἰσχύνει τὰ σὰ τῇ ὑπερβολῇ * βολῇ καὶ λυπεῖ· ἀλλ' οὐχ * ἡμεῖς γε, οἱ καὶ μηδὲν τὸ ἐμέπρεον φοὺς τὸ σὸν πέλαγος τῆς σοφίας, ὦ βέλτιστε. μάλιστα μὲν οὖν καὶ συγχαίρομεν, ἑ ψῆφος ἤδεται φοι τῆς κατὰ πάντων νίκης ἐκφερομένῃ. εἰ σοι φίλον καὶ αὐτῇ τῶν δικαίων τι δόξειε (δόξει δ' οἶμαι, μὰ τὸν οὗτο τῶν σῶν ἐράσθ', μέγος εἶναι τῶν Αργείων ἀγέρασον· μηδὲ μόγοις τοῖς φοὺς τοὺς ἄλλους σε γράμμασιν, ἀλλ' ἴδη καὶ τοὺς φοὺς αὐτὸν ἐντρυφᾶν) ἐπιστελεῖς καὶ ἡμῖν, καὶ δείξοις, ὡς οὐ μάτην ἐρᾶμεν. εἰ δὲ μικτὰ τεθαμένος τὸν σὸν χρυσὸν κεφαλὸν, μηδ' ἄλλως ἄχαν ἐγκωμίνος σοι γράφω, μὴ τῶν Θρασύππος ἀλλ' ἔρατος εἶμι. εἰ δὲ ψυχὴ σώματος τιμιωτέρα, τῇ βελτίονι δῆπου σώσεσθαι καὶ ψυχῆς * ἂν ἴγγυος τὰ συγγράμματα.

* Απὸ τ' ἀκριβῶς?
* Lego μὲν
* Lege ἡμεῖ,
* Forte, δὲ

Acindynus Gregoræ. Epistola Thessalonicæ data.

Balsamon vir egregius, cum & amicus meus sit & mei studio amicos omnes vincat, tuas mihi literas (sciebat enim me & tui & scriptorum tuorum amore vehementer inflammatum) tuas inquam literas mihi obtulit, insignis & magni cujuslibet beneficii loco habendas; illas videlicet, quæ cælestia ignaris pandunt. Una hæc laus iis pro alio omni elogio sufficiat: immo & Epistola & Epistolæ pater istam laudem boni consulant, si minus parem rei dignitati, at pro captu nostro, quatenus nempe & perspicere & eloqui possumus, satis magnificam. Ego vero literas ab illo acceptas cum perlegissem, sensum reconditum, Græcæ linguæ proprietatem, dictionum ex horto quasi Attico decerptarum floridam elegantiam, argumentorum varietatem, ex Platonis (si qua nobis fides in his rebus) penu depromptam, totam denique, ut verbo dicam, compositionem venustam & concinnam admiratus sum: quanquam ea quæ dixi, veris minora & longe infra rem fuerunt. Attamen eas literas pro virili admiratus, eis tradidi qui magnopere expetebant. Erant porro plurimi, ac per omnes admiratio pervasit. Tum passim tibi theatra plaudere, passim omnes præ gaudio exilire, aliis alia suspicientibus, immo omnia omnibus, pro sua singulis facultate. Ita tu quidem homines suspensos literarum suavitate tenuisti. Quod autem eruditione tua æque omnibus profueris, tum iis qui eandem ipsi quoque disciplinam excoluissent, tum iis qui

rudes eſſent; his quidem eas res, quas nunquam audieraot, edoctis; illis vero earum, quas perperam didicerant, recta & accurata cognitione inſtructis; quis non tibi eo nomine gratias (maximas) agit, at minores tamen quam quas reipſa habet? Equidem mihi videor haud temere judicaſſe, illam epiſtolam grata lyricorum modulorum varietate a Thebano vate elaboratam, & Veneris, ejus nimirum quæ a Platone cœleſtis dicitur, pleoam credidiſſe. Atqui multa tna apud me collecta excellentis ingenii & facnndiæ monumeota alia admiratiooem habent: quæ tu, ſi meminiſti, beato illi viro & doctiſſimo Philoſopho * Joſepho divini ſapientiſque * * Palamæ interventu ante hoc biennium miſiſti. Hic a autem, ubi Philoſophum b ad illum cujus jampridem deſiderio arſiſſet migraviſſe comperit, cum & c ipſe c ſciret tuorum operum fervidum me amatorem, ac ſe, ſi librum afferret, maximam a me gratiam inturum, illum ipſum librum allatum mihi tradidit, & verbis perquam honorificis alloquutus, accipe (inquit) qnas amabas orationes. Pro quo munere gratias ei perſolvimus oec parvas, nec quarum illum pœniteret. Ex illo noſtri in te amoris vis magna extitit, *o ingent gloria Acbivum!* Græcorum qnippe tu gloria; niſi potius eorum pudor es & dolor, eo quod illos ſuperaveris, qui in eloquentiæ ſtudio ætatem omnem contriverunt. Nos certe ii mioime ſumus (quibus pudorem ſimul doloremque ea re afferas.) Immo vero gratulamur, ac triumphum de omnibus lubeotiſſime uni tibi decernimus. At ſi id tu-te ipſe æquum judicaveris (judicabis autem, ut ſpero, æquum eſſe ne qui ſic tua amet, *ſolus de gente Pelaſga Indonatus eat*, literiſque careat, quæ, non ſolum ad alios ſed ad eum etiam ſcriptæ, ipſi ſint in deliciis) ad nos quoque ſcripturus es, ut oe fruſtra amare videamur. Quod ſi ego, licet aureum caput toum nondum aſpexerim, nec aliunde ſim valde notus, mihilominus tamen ad te ſcribo, id tu ne audaciæ ſed amoris eſſe ducas. Cęterum quoniam aoimus corpori præſtat, meliore utique noſtri parte tecum ſumus; ſiquidem fœtus mentis eſt id quod ſcribitur.

a Palamas. b Joſephum. c Non minus ſcilicet quam Balſamon, de quo ſupra.

* Extat inter Gregoræ opuſcula Cod. Vat. 1086. fol. 75. περὶ τῶν συβαπτιζόντων ἐνοδίῳ παρὰ τὸ πάσχα ἀνάδειξις, ὅτι ἐφάλλει καὶ χρίεται, καὶ ὅτι δεῖ σωίδειν τῷ τέτῳ διάβασιν, parum diverſa ab ejuſdem argumenti diſputatione, quæ edita eſt Hiſt. Byz. lib. VIII. cap. XIII.

** Acindynus, cum hanc epiſtolam ſcripſit, amicus Palamæ erat. At poſtea cum illo capitale odium ipſe & Gregoras exercuerunt. Non eſt itaque ut credamus, Acindynum ideo in hac epiſtola blandiorem eſſe Gregoræ, quod is ſecum adverſus Palamam conſpiraret. Vide Cod. Reg. 2409. fol. 183. ubi Palamas magiſtrum ſe Acindyni fuiſſe gloriatur.

VI.

Philotheus iterum.

Cod. Reg. 1996. fol. 1.

Ὁ Γρηγορᾶς Νικηφόρος ἐν πάλαι μὲν ὢν προσκείμενος τοῖς τῶ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου κακοῖς δόξασι, διὰ δὲ ἐπιτάξαν ὧν τῇ ὀρθοδόξῳ τῶ Θεῶ ἐκκλησίᾳ, οἱ ἐν λαύρᾳ τόπος ἐν ὄρει ὀλίγους ἐτοίσι τῶτο, τὸς φροντίσοντας αὐτῆ· ἐς ὃς τὰ ὀρθὰ λόγω προσάπτε καλῶς πάνυ διέφερτο. τῆς δὲ τηλδυτοῖας συγκροτθείσης ἐκείνης συνόδω, ἧς φροκάθητο ὁ τὰ εὐσεβέστατος ἐ φιλόχριστος βασιλεὺς κῦρος Ἰωάννης ὁ Κυταπαζηνὸς, ἐν ὁ πατριάρχης ἐκείνος κῦρος Κάλλιστος, ἐπεὶ ἐν Γρηγορᾶς, εἰς τὸν ἱερὸν ἐκείνου συνόδον παρελθὼν, ἐξελίγχθη συνὼ τοῖς ὁμόφροσιν αὐτῶ τὰ Βαρλαὰμ τε ἐν Ἀκινδύνου τοιαῦτα, ὡς τε τὸν Θεόπατα τὸ μονογενῆς υἱὸν τῶ Θεῶ ἐν τὸν φυσικὸν τῆς Τριάδος ἐνέργειαν ἐν χάριν ἐν ὀλαμψίν κάκιστα βλασφημῶν, ἐ ὑ μόνον τοῖς ἀρχαίοις αἱρετικοῖς χεδὸν πᾶσι, ἀλλὰ δὲ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς συμπεπλεγμένοις πλάναις ἐ δόξαις· δὶ ἃ δὴ πᾶ παρὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης συνόδω αὐτὸς τε ἐν οἱ ὁμόφρονες αὐτῶ, μὴ μεταμεληθέντες, τὰ πληρώματος τῆ ὀρθοδόξων καλῶς ἀντεμώθησαν, ἐν τῇ ἀναθέματι παρεδόθησαν τῇ τὸ πατρικὰ καὶ συνοδικὰ θεσμά· καὶ τόμω ἀφοβάντος τὸ πλωταῦτα συνοδικῶ, ἐν δὲ ἐν βασιλεὺς ἐν πατριάρχης ἐκείνος, ἐ ὁ τῶν ἱεροτάτων Ἀρχιερέων ἱερὰ συνόδος ὑπέγραψαν ὁμῶ· ὁ Γρηγορᾶς τὸν ἴτταν ἐν τὸν αἰχμαλῶτον μὲ φέρων, ἅμα δὲ ἐν ὑπὸ τῶν ὁμοφρόνων αὐτῶ κινηθεὶς, ὡς αὐτὸς ἐκείνος ἐν τοῖς οἰκείοις λόγοις φησὶ, κατὰ τῆς συνόδω ἐ τῶ ἱερῶ τόμω χωρεῖ, καὶ πειρᾶται λόγοις ἀστιρῆ πιπαῖς, ὡς ἐκείνος ὑπέλαβεν, ἀκατρίπτοις ἐκείνοις. συγγράφεται τοίνυν λόγως ἐ ἀξιολόγως δέκα, ἃς κατέχων ἐν παρ' ἑαυτῆ, καὶ τοῖς ὁμόφροσιν ἑαυτὰ μόνοις κατ' οἶκον ἐπιδεικνύμενος, &c.

Nicephorus Gregoras Barlaami & Acindyni opinionibus perverſis jam olim adhæreſcebat, atque idcirco orthodoxam Dei Eccleſiam obtrectabat, licet clanculum & apud paucos ad ſe adeuntes id faceret; denique erga ſanioris doctrinæ defenſores male omnino erat affectus. Demum coacta noviſſima illa Synodo, cui præſidebant religioſiſſimus & amans Chriſti Imperator Dom. Joannes Caotacu-

zenus, & is qui tum Patriarcha erat Dom. Calliſtus, tum vero Gregoras, & alii cum eo ſentientes; in illam ſacram Synodum ingreſſi, convicti ſunt errorum Barlaami & Acindyni: nempe in Divinitatem unigeniti Filii Dei, & in naturalem Trinitatis Operationem, gratiamque, & ſplendorem peſſime blaſphemantes, ac non modo veterum fere omnium hæreticorum, ſed & Gentilium erroribus opinionibuſque temere abrepti & velut circumacti. Quamobrem ſacra Synodus ipſum & ſocios, haud pœnitentes, ab univerſo Orthodoxorum cœtu jure ac merito abſciſſos, anathema eſſe juſſit, prout Patrum Conciliorumque decretis cautum eſſet. Tunc & Synodicus Tomus prodiit, cui & Imperator, & ille quem dixi Patriarcha, & ſanctiſſimorum Pontificum ſacra Synodus, una omnes ſubſcripſerunt. At Gregoras hanc de ſe victoriam & dedecus non ferens, ſociis præterea inſtigantibus, ut ipſe in libris ait, Synodum ſimul & ſacrum Tomum aggreditur, & orationibus (ut ipſi videbatur) Antirrheticis conatur evertere. Conſcribit itaque orationes ſeu Dialogos decem, quos apud ſe ſervabat, domique iis ſolum qui ſecum conſentirent oſtendebat.

VII.

Acindynus iterum.

Gregoram tacentem increpat.

Σὺ σίμβλον ὑδὺ, ᾧ λόγε μέλι βρύοις, — Αὖθι σιωπᾷς, &c. ut ſupra in Vita.

Adde,

Οἴει με πῶς γοῦν ᾧ κινεῖσθαι ᾧ πνέειν, — *Quo modo igitur putas me & moveri & ſpirare,*
Καὶ τὰς ἀγωγὰς τῆς ψυχῆς διεξιέναι, — *Et meatus animæ dirigere,*
Καὶ τὰς ἀνάγκας τὰς τροφὰς ἀποπλέκειν, — *Et neceſſitatis nodos expedire,*
Σοῦ μὴ λαλήσης τῆς πνοῆς μοι Φ λόγων; — *Te non loquente qui ſpiritus et meorum ſermonum?*
Νὴ τὼς λόγως, ἄψυχον ἄντιπρος βρέτας — *Per eloquentiam (juro,) inanimatum plane ſimu-*
Εἰμὶ Βυζαντίδι κακῶς πεπηγμένον, — *Sto Byzantino in ſolo male fixum,* (lacrum
Κᾀν τοῖς θεάτροις ἀκλεῶς ἀηρμένον. — *Et in theatris indecore erectum.*
Αν γοῦν ἀνοίξῃς πνεύμονων σου τὰς τόνους, — *Quod ſi aperueris* pulmonum tuorum* arterias,* *ſpiramina Græc. *interſtitia, Græc. *Elia
Καὶ πνεῦμα πνεύσῃς ζωτικῶν ἐξ ὀργάνων, — *Et ſpiritum inſpira eris vitalibus ex organis,*
Τὴν Θισβίτου πως ἐμφανίσεις τιλὼ χάριν, — *Thesbitæ* virtutem quodammodo repræſentabis,*
Καὶ ζῶντα δείξεις ὡς ἐκεῖνος τὸ βρέφος, — *Infantemque, ut ille, exhibebis viventem*
Καὶ προσλαλοῦντα φιλικοῖς προσρήμασι, — *Et alloquentem amicis alloquiis.*
Καὶ μακαρίαν ἀναδείξεις τιλὼ πόλιν, — *Ac beatam reddes Urbem,*
Ἣν δυστυχὼς ἐγωγε δυστυχὴ κρίνω. — *Quam ego, cum ſim infelix, infelicem judico.*

Idem.

Οὕτω με τῆς σῆς ἐξωπτήσω λόγος — Καὶ τοῖς καλοῖς ἀγῶσι, &c. ut ſupra in Vita. Silentium tempori opplaudit.

Adde,

Ὁρῶ σε, Χριστὲ, τὸν ἀκραιφνῆ λαμπάδι, — *Video te, Chriſte, pura nunc lampade*,* *ſupple, mihi præfulgente.
Ποτίμβιον πρόνοιαν, οὐδ' ἀπωσμένον — *Curæ habere nec repudiare*
Τιλὼ σὸν ταπεινὸν παντελῶς κληρονχίαν. — *Humilem tuam prorſus hereditatem.*
Ἡ λαμπὰς οὗτός ἐστιν ἡ φέγγουσά μοι· — *Iſte lampas eſt, quæ mihi lucet;*
Ἡμῖς ὁ κλῆρος, οὓς ἐπιλπίζεις Λόγε. — *Nos hereditas, quos ſperare jubes, o Verbum.*
Φύλαττε λοιπὸν, σωτικὴ θεαρχία, — *Conſerva demum, ſalutifera Dei poteſtas,*
Τὸν ἐς πράτος λάμψαντα τῆς ἐκκλησίας, — *Eum qui ad gloriam Eccleſiæ illuxit,* (rum.
Θησαυρὸν αὐτῶν παμφαῶς ἀγαλμάτων. — *Theſaurum ipſum ſplendidiſſimorum ornamento-*

VIII.

Gregorius Palamas, in Epiſtola ad Nomophylacem.

Cod. Reg. 2309. fol. 239. Οὐκ ἄλογον ὅπως πέπονθε πάθος, ᾧ βίος ὁ λόγος· οὗπερ οὖ τὰ καπλογημένα βιβλία πέπομφας ἡμῖν ἐναγχος· ᾧ, ἴσ' ὅπως τὸ τῆς γραφῆς, οὐκ ἐμαράνθη φάσκων εἶναι σοφός;... Εἰ δ' ἄρα φησὶν οὗπερ ὁ ἀμαθῶς οὕτω ᾧ σκαιῶς συγγραφόμενος σοφὸς, ὡς ἑτέρων κρύπτει ἕξιν αὐτῶ τὰ ῥήματα, γοῦν μὴ τῶ κρύπτειν ἔοικεν ἀλλὰ τῶ ἐκφαίνειν τιλὼ τῶ λέγοντος ἕξιν, λεγόμενά τε ᾧ γραφόμενα τὰ ῥήματα. διὸ κατὰ τιλὼ ὑγιᾶ δόκουσιν ἀντιστροφὴν, ἄσαφον τὸ ἀσαφὲς, ὥσπερ τὸ σοφὸν συφές..... Ὁ καθ' ἑαυτῶ μιμητὼς οὗπερ ὁ λογογράφος, ἓ αὐτοκατάκριτος λογοποιὸς, ᾧ ταναντιώτατα πρὸς ἄλληλα κατ' ἑαυτῶ τι ᾧ ἡμῶν λογογραφεῖν οὐκ ὤκνησε.

Ibid.

Fol. 260.

κτησει.... Ὁ παρ' ἑαυτῷ σοφὸς οὗτος, ἀλλ' ἀδιάβατον ἔχων ἐπὶ τοῖς κρίττοσι τὸ τῆς ψυχῆς λογιζόμενον, ἃ μὲ ἐώρακε ἰμβαπτόμενα, καὶ φυσιούμενος ὑπὸ τῶν νοσούντων τὰς σαρκὰς αὐτῶν, πολλαῖς μὲν ἐξ ἀνοίας βλασφημίαις περιπίπτει προϊών, πολλαῖς δὲ καταφαρμάκοις ἄλλως ἑαυτὸν, καὶ ἀκολούθως ἐχούσαις πρὸς ἀλλήλας..... Fol. 262.

Nonne prorſus ratione excidit hic, cujus omnis vita in rationis excolendæ ſtudio poſita eſt; hic cujus nobis libros futiles & abſurdos nuper miſiſti; atque ut Scripturæ verbis utar; *Nonae ſultus factus eſt, dicens ſe eſſe ſapientem?*... Quod ſi hic Sapiens, qui tam indocte & imperite ſcribit, alium ſenſum ſubeſſe verbis ſuis occultum dicit; meminerit, non ad occultandam ſed ad declarandam mentem ejus qui loquitur, & pronuntiari verba & ſcribi. Quamobrem recte utique & alienum a ſapientia eſſe dicitur id quod eſt obſcurum, & viciſſim ſapientiæ conſentaneum eſſe id quod eſt clarum & dilucidum.... Hic in ſeipſum furens ſermonum ſcriptor, & ſuomet judicio damnatus fabulator, non dubitavit in ſe pariter & in nos ea ſcribere, quæ ſecum maxime pugnarent.... Hic ſibi ipſi ſapiens, ſed qui mentem & cogitationem ad meliora transferre haud quaquam poteſt; * *quo non vidit, ambulans; fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ;* in plurimas deinde & graves blaſphemias impingit, atque in multas ſententias incidit, cum alioqui vitioſas, tum ex ſe invicem minime conſequentes * *. * *quæ* Vulg.

** Hæc convitia in Gregoram non autem in Acindynum jacta eſſe, apparet ex his verbis, quibus epiſtola claditur: οὐκ ἄκουσον, ὦ καὶ κατηγόκατον, ὅτι τοῦ σκώπτειν αὐτὸν ἕνεκα γεγραμμένον τῶν τοῦ Ἀκινδύνου δόξαν καθαιρεῖ, ἄκοντος τοῦ γράφοντος ἐς ἀγνωσίαν. *Non illepidum hoc, etenim ridiculum eſt, quod quæ ſcripſit, eorum maxima parte Acindyni opinionem convellit, invito eo qui ſcribit & taciente.* Item ex his, in quibus ad nomen Gregoræ evidenter alludit, & ejus patriam notat, quæ erat Paphlagonia: ὁ δὲ ἐπὶ τούτοις συγκεκραμένος ἐφ' ἡμῶν δυοῖν μεγίστων σωμάτων ψύχει δ' ἄκρως ὁ δεῖνα δὲ τῶν γονάτων κλάσει, μείζονα Παφλαγόνα ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοιούτῳ θεάτρῳ. *Nemo eſt, quem duorum ſuper ea re maximorum Conciliorum, noſtra ætate habitorum, deciſio lateverit; nemo inquam experrectus, præſertim ſi Romanus & civis noſter ſit.* Fol. 260.

I X.

Demetrius Cydonius, in Epiſtola ad Patriarcham Philotheum.

C. Reg. 3118. fol. 28.

Τί τοίνυν ἀπειλεῖς; ἵνα τὰς ἑταίρας συναγαγὼν, τοὺς ἐμοὺς καταπλέξῃς λόγους, ἄνευρ ἄλλου τινὸς, ἀρετῇ μὲν ἐν σοφίᾳ συζήσαντος, πρὸς δὲ σοὺς ἐλέγχους λαμπρότερον αὐτῇ τὸν βίον καταστήσαντος; οὐ πρὸς τοὺς λόγους ἀντιβλέψαι μὲν δυνηθείς, ἐπὶ τὸ πῦρ εἶδες ἐν τοῖς ψήφοις τῶν γυναικῶν.

Quid minare igitur? An te orationes meas, collecta amicarum turba combuſturum, ut alterius * cujuſdam, qui quandiu vixit virtutem & ſapientiam coluit, teipſo autem confutato vitam ſuam fecit illuſtriorem? in cujus adverſos libros intueri cum haud poſſes, ad ignem ſtatim & ad ſuffragia mulierum reſpexiſti. * Gregoræ, *ſollicet.*

X.

Cantacuzenus, initio Antirrheticorum de lumine Thaborio adverſus Prochorum.

Ex Cod. Reg. 1999. fol. 24.

Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, ἐξ οὗ ἀνέστημεν ὁ φιλόσοφος Γρηγορᾶς Νικηφόρος, ἐπιδεικνὺς τὰ τῶν Ἀκινδύνου ἐκ Βαρλαάμ. καὶ τοί γε τὸν φιλόσοφον, ὡς φιλόσοφον, πιθανὰ εἶδεν τἀληθοῦς ἐν ἀρεμίᾳ. ὁ γὰρ φιλοσοφίας ὅρος τοιοῦτός ἐστιν, ὥστε τὸν παῦλαν ἀσπαζόμενον, ἁπλοῦν εἶναι προσήκειν ἐν σιωπῇ· ἄνευρ τοιαυτίου ἀναίσχυντον πάντ' ἐν ἰταμίᾳ, τὸν πονηρὸν συζῶντα ἐν βασκανίᾳ. ὁ γὰρ τοιοῦτος. κἂν μυρίαις ἐπίσεμνθῇ, τοσαυταῖς ἀνθίσταται πάλαι. ὁ δὲ τῶν φίλων ἀληθινὸν ἐπιθυμῶν, ἐν ἑτέρους προσλαβόμενος ἑταίρους, κἂν τῆς ἀληθείας ἔσεται ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ πυρὶ ἐμίσουν αὐτῷ. ἐν τούτῳ ἐν αὐτῷ τρίτῳ σωτῆρι συγκρατηθείσης ἐν αὐτῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει παρ' ἐμοῦ, τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸ μακαρίου Καλλίστου κοσμοῦντος, πάλιν γίνεται τόμος, ἐπιδεικνὺς μὲν ἐν ἐπισκέπτων τὸν τε πρῶτον ἐν δεύτερον τόμον, καταδικάζων δὲ τὸν Γρηγορᾶν σωὸν τῷ Ἀκινδύνῳ ἐν Βαρλαάμ. ὁ δὲ τῷ παύλῳ ἐνεχθεὶς ἔλεγον μὲ ἐσιγκὸν, καπὶ τῷ τόμῳ χαρεῖ· κἂν οὐκ ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, ἀλ' ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν θείων πατέρων ἐν θεολόγων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶ βλάσφημα ἐρεύγεται ῥήματα. ἔνθεν τοι ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ πατριάρχῃ Φιλοθέῳ βιβλίον ἐξεπονήθη κἂν πάντων αὐτῶν, τῷ Σοδομιτικῷ συνεῖ ἰοπὸς, τῷ νεφρωτῖτι γλώσσας βλασφήμους ἐν ἀσεβεῖς.

Fol. 262.

Οὐκ οἶδα ὡς ἀρῶσιν ἢ καταρῶσι Ἑ πάντων ὑμῶν ἔξαρχος Βαρλαὰμ, ἀφεσίνης τῆς ἀθέου αὐτοῦ αἱρέσεως χειροτέρας ἀβυσσόθεν ἀναπηδήσας, συνοδικῶς ἀναθεματίζεσθαι, καὶ πάσαις ψήφοις τῶν ὄντων ἀνήγαγεν, ἢ τόμος ἐξεπέμφθη συνοδικὸς τε καὶ πατριαρχικὸς, καθ' ὅλων τῶν ἐκείνου κακοδοξίαν; ὁ δὲ μετ' αὐτὸν τὰ ἐκείνου ἀναλαβὼν Ἀκίνδυνος, οὐ καὶ αὐτὸς ταυτὰ δὴ ταῦτα τῇ Βαρλαὰμ πέπονθε, συναπελιγχθέντος αὐτοῖς καὶ τῷ Πατριάρχου Καλέκα; τὸν δέ γε φιλόσοφον Γρηγοραῖον, ἔτι τε τὸν Ἐφέσου, τὸν Γάνου, τὸν Δεξίου, ἀλλὰ δὲ καὶ τὸν Ἀθανάσιον οὐκ ἀγνοήσας πάντως, ὡς ἢ τεῖχη δι' αὐτὸς συγκεκρότηται συνόδου παρ' ἐμοῦ τε Ἑ τῶ μακαρίτου ἐκείνου πατριάρχου Καλλίστου ἔτι * περιόντων τῇ βίῳ, ἢ τῶν ὁμοίων ἢ αὐτοῖς ἀφολαβοῦσιν ὄντας ὑπισχνουμένους; ἢ τεῖτος αὖθις νόμος ἐκτίθεται, ὑπογραφάντων ἐν τῷ τόμῳ ἐμοῦ τε, καὶ τῶ βασιλέως Ἰωάννου τῶ Παλαιολόγου τῶ υἱοῦ μου; εἰ μὲν οὐκ ἀξιοχρεως ἐκείνους ἡγῇ, τῶν βραδέως μὲν τοῖς ὠσὶ, εἰπεῖν δ' ἀθυμοῦς, ταῦθ' ἃ σὺ προφέρεις ἐμοὶ, οὐδ' ὅπως καλῶς σε ἠξιοπίστου φαίμην ἂν· πλὴν ἀλλὰ συγγενοίμην ὁπωσοῦν· εἰ δὲ πᾶς τις, ὃς τὰ ὑμέτερα οἶδε, πολλῷ τῇ μείζους ἐκείνους εἶναι κατὰ γε τοῦτο, δηλονότι τὸ ὑπὲρ τούτων ἀντιλέγειν, ὁρᾷ· δῆλον ὡς τῇ ἰσχυροτέρων καταβληθέντων, γιλοία πάντως ἡ παρὰ τῇ ἡττόνων περὶ τῶν αὐτῶν εἰς μάχλης ἀφελησις δόξει. τί σοι τοίνυν δοκεῖ;

* Lege περιόντος

* Adde his capp. 23. 24. & 25. Libri IV. Historiæ Cantacuzeni cæ.

Non multo tempore interjecto, Nicephorus Gregoras Philosophus consurgit, Acindyni & Barlaami dogmata defendens: quanquam oportebat Philosophum, ut Philosophum, veritati obsequi & quiescere. Ea enim Philosophiæ ratio & natura est, ut qui hanc amplectatur, is & sincerus & intelligens esse debeat: quemadmodum e contrario is impudens & protervus est, qui vitam in improbitate & invidia exigit. Quippe hujusmodi vir, etsi centies ore obstructo coactus sit obmutescere, toties pugnam redintegrat. Iste autem abjecto dilectæ veritatis studio, aliis complurihus sociis sibi adjunctis, in veritatem insurgit. Sed *inimici Domini mentiti sunt ipsi*. Tertia itaque a me rursum congregata Synodo, eaque Constantinopoli, quo tempore Beatus Callistus thronum patriarchalem ornabat, alius denuo Tomus promulgatus, qui primum secundumque viudicaret & confirmaret, Gregoram autem simul cum Acindyno & Barlaamo condemnaret. At ille sententiam hanc in se latam non ferens, in Tomum invehitur, ac neque ex sacra Scriptura, neque ex Sanctorum Patrum Theologorumque doctrina, sed ex suo ipsius ventre depromptas blasphemias eructat. Unde & sanctissimus Patriarcha Philotheus librum lucubravit similem igni Sodomitico, linguas blasphemas & irreligiosas in cinerem vertenti.

An tu istud ignoras, primum & principem & omnium vestrum ducem Barlaamum, qui impiæ hujusce hæreseos acerrimus defensor audiit, refutatum in Concilio, & communi omnium suffragio victum ac profligatum fuisse; Tomo deinde Synodico eodemque patriarchali edito, perversas ejus opiniones publice damnatas? Nonne & is qui illius dogmata postea excepit Acindynus, hæc eadem quæ Barlaamus passus ipse quoque est, Patriarcha etiam Caleca simul cum illis refutato? Jam vero nec Philosophum Gregoram, nec Ephesi metropolitam, nec Gani, nec Dexium, nec Athanasium plane ignoras; nec te fugit, tertiam eorum causa coactam esse Synodum mea & Beati illius Patriarchæ Callisti adhuc superstitis auctoritate, atque hos, iis qui præcesserant exæquatos, parem damnationem subiisse. Unde & tertius Tomus promulgatus est, cui ego & filius meus Joannes Palæologus Imperator subscripsimus. Hos tu si non satis idoneos, si ad ea quæ nunc objicis vel excogitanda tardiores, vel dicenda infirmiores fuisse existimas, nec sic quidem te recte contendere dixerim, veniam tamen utcumque dederimus. Quod si quisquis res vestras novit, is illos multo majores esse fatebitur, eo præsertim quod de his contentio sit; palam est, postquam eversa sunt ea quæ firmiora erant, prorsus ridiculos esse eos, qui viribus defecti adversarios provocent, & de iisdem rebus pugnam instauratum eant. Ecquid ergo tibi videtur? *&c.*

XI.

Johannes Cyparissiota, Palamicarum Transgressionum Part. I. Lib. IV. Cap. III.

Εἰ δὲ Ἑ μακρόθεν ἐπισκήπτεσθαι πῶν δίοι, ἢ καθέλκεσθαι ἐπιζητεῖν, τὸν περὶ ταῦτα συγγραφῶσαν τῇ πηλίκῃ τῆς ἀληθείας ἀγωνιεῖ Νικηφόρῳ δίκῃ τις βίβλον· ἢ πάνυ ἀκριβῶς ἔσται, μηδενὸς ἐν ἐκείνοις ἀποδέοντα, ἢ ὡς ἀληθῶς ἢ κάλλος ἂν ἀκριβῶς.

Ἀν ἀποδέοντα?

Quod ſi iſta longius repetita explorare & ſingula inquirere oporteat, legat quilibet librum de his rebus a magno veritatis propugnatore Nicephoro conſcriptum: quem qui legerit, is omnia penitus pernoſcet, cum illic nihil deſideretur ſive ad veritatem ſive ad elegantiam pulchre accommodatum.

XII.

Ἀνώνυμος, περὶ τῆς τῶ Γρηγορᾶ ψευδογραφίας ὁμῶ καὶ δυσεβείας. *Ex Cod. O. 1. Bibliothecæ Mediolan.*

Τοιαύτῃ δὲ κεχυμένος ἀσωτείᾳ περὶ τὰ τῆ Θεοῤῥήτων πατέρων διδασκαλίαν, ὃ ὦ *Ambroſiane*, τὸ πλημμελῶς ἐκδεχόμενος * αὐτὰ, οἷς ἡ φρὸς πᾶν τὸ ναντίον ἀποβυκολεῖσθαι, πᾶσαν ἀ- *quem Frideri*
ρετὴν ὁ πάλαι * ἀπεσώρευσε τῆ ἑαυτῶ κεφαλῆ καὶ τῆ ψυχῆ. διὸ καὶ ἀπεικότως κατέσυρε τῆς *co Roſigaar-*
ἐκκλησίας τῶ Χριστοῦ, ἡ ὑπ' αὐτῆς παραβόλως δικαίως ἀπελάθη καὶ ἀποκαρδιοχθισαν L. An- *dio communi-*
παρρησίᾳ, καὶ τοῖς ἀναθέματι καθυποβληθεῖσιν ἐγγράφως συναπεχθῆ, οἱ μὴ ἄρα μετα- *ton. Muratorius.*
μεληθείη, καὶ τῆ πανυρῶν δογμάτων ἀποστῆ, συμφωνίας ἡμῖν καὶ τῆ τῶν δυσεβείας ἀλλο- * *An αὐτῶ?*
θεων. ὅπερ μὲν ἡμῖν ἐλπὶς ἔργον ἡ ἐλπίς. ἀποχρώσαιμεν δὲ εἰς τέλος, φρὸ τῶ πάντα ὑ- *ὑπερῤῥύσει.*
φελομένου τέλους, ἀδένα δεῖ. φροτιθεὶς δ' ὅμως οὖτος ὀσημέραι ταῖς δυσεβείαις, ἀφορ-
σόδυτον αὐτῶ χρόον ἀπεργάζεται τῆ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπάνοδον.

Cum autem is ſanctorum Patrum doctrinam tam male intelligat, tam perperam accipiat, ut ad quemlibet contrarium errorem ſeductus divertatur, omnem hæreſim infelix capiti & animæ ſuæ accumulavit. Quamobrem Eccleſiæ Chriſti adverſarius extitit, & extra ſepta ejus abea juſte ejectus, publico præconio damnatus, & ſcripto anathemate cum alieo is a communione anoumeratus eſt, niſi eum pœniteret, oiſi veram nobiſcum Religionis doctrinam profeſſus a pravis dogmatis abſiſteret: id quod nos & vovemus & ſperamus. Neminem quippe, ante deſtinatum omnibus finem, deſperare oportet. Cæterum ille, quando oovis quotidie acceſſionibus cumulat impietatem, futuræ ad meliorem frugem converſionis nullam fere ſpem facit.

Huc pertinet narratio diſputationis in Palatio habitæ coram Imperatore Joanne Palæologo, quæ extat in Cod. Reg. 2609.

XIII.

Joh. Cyparisſiota, Palamicarum Tranſgreſſionum Part. I. Lib. IV. Cap. ult.

Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο σῶμα τῶ μεγάλου τῆς ἀληθείας κήρυκος παιζόμενόν τε καὶ περιφερόμενον· καὶ τοῦτο μὲν ἐν φιλοσόφοις ὄπως, οἷος ἐδεὶς ἐν αὐτοῖς θαυμασιώτερος· τοῦτο δ' ἐν ἀσκηταῖς, οἷος οὐδεὶς ὕπερ ἀποδαιμότερος· τοῦτο δ' ἐν τοῖς ὑπὲρ δυσεβείας ἀγῶσι, καὶ πῆς ἀπὸ τῆ πειρατῶν φροπηλακισμοῖς, καὶ λοιδορίαις, καὶ καθειρξεσιν, οἷς οὐδεὶς ἄλλος ἐν ἅπασι καρτερικώτερος· Νικηφόρου φημὶ τῶ θαυμαστοῦ Γρηγορᾶ, ἐ μηδὲν ὕπερον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κλέους περὶ αὐτῶ τῶ Θεοῦ δηλώσαντος, ἀλλ' ἢ νίκας ἐν ἐγρηγορότι τῆ νῷ κῆ τῆ τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν ἄραθαι.

Ad hæc ſpectandum corpus magni Fidei veræ præconis diu ludibrio habitum, *&c. Vide ſupra in Vita.*

XIV.

Symeon Theſſalonicenſis, adverſus Hereſes, Cap. xxx.

Contra Barlaamum, Acindynum, & iis ſimiles.

Τοῖς ἱεροῖς δὲ νόμοις ἐντυχὼν ὁ βουλόμενος, οὓς ἡ τῶ Χριστοῦ ὀρθόδοξος ἀνεκήρυξεν ἐκκλησία, εὑρήσει ἀκριβῶς πάντα· φρότερον μὲν τῆ ἐκτιθέντι κατὰ τὸ δυσεβοῦς ἐκείνου Βαρλαὰμ τῶ Καλαβροῦ· δεύτερον δὲ, τῆ τοῦ κινδυνιώδαντος ἐν ὁμοίοις τῆ Βαρλαὰμ πολυκινδύνου Ἀκινδύνου· τρίτον δὲ γε, κατὰ τὸ τρίτον τῆ πολλάκις (ἐπεὶ τῆ πολλάκις παρ' αὐτὰ τὰ ἑξῆς ἄλλως αἰρετιζόντων ὁμοίως ἔχει τὰς παρεχὰς ἡ ἐκκλησία Χριστοῦ) φημὶ δὲ τὸ λίαν

πεπερωμένα τῷ ψυχῷ, ἢ κἀρφ δυσιβοίας ἢ ὕπνῳ βαρεῖ κατεχομένῳ Γρηγορᾷ, σωτηρίοις· ἢ γνώσεται οἷον τὸ τῆς αἱρέσεως ταύτης ποικίλον τε ἢ δόλερον, ἢ ἅμα τὸ ἄθεον ἢ ἐπιβλαβές, ἢ τίς ὁ πάππος αὐτῆς, ἢ τίνες οἱ ἐξ ἐκείνου φύντες, οἳ ἀκαρπον μόνον ἢ καταργοῦντες τῷ γλῷ τῆς δυσιβείας βλαστοὶ, ἀλλὰ ἢ ἀκανθώδεις, ἢ λίαν τραχεῖς, παραλυποῦντες ἢ ἐβαπτοῦντες τὰ τῆς ἐκκλησίας γεννήματα.

Cap. xxxi. Ἐν αἷς ὑπερ ἀσεβείας ἢ ἀπιστίας, ἢ ἐβδόχευ ἑαυτῇ τὸν δύσκωφον ἐκεῖνον ἔχων Ἀκίνδυνον· ἢ ἔτι Δεξιόν τινα, τὸν τῆς ἀκεραίας μερίδος· ἢ Ἀργυρὸν, τὸν ἰοῦμενον, τὸν ἢ πολλῷ τὸ κίβδηλον τῆς Ἑλληνων φλυαρίας πλασάμενα· ἢ φρ' αὐτῶν Γρηγορᾶν ἐκεῖνον τὸν ἀποστάτην. οἳ ἢ τῷ χάει καθάπαξ ἀθετῆσαι τῷ Θεῷ, ἢ τῇ φυσικῇ αὐτῷ δυνάμει ἢ ἐνεργείαν ἐξηρνήσαντο, μηδεμίαν δύναμιν προσεῖναι λέγοντες τῷ Θεῷ, μηδὲ δωρεάν τε ἢ χάειν ἐξ αὐτῷ προϊοῦσαν.

Sacros Tomos, ab orthodoxa Chriſti Eccleſia publice expoſitos, qui voluerit legat, & omnia explorate cognoſcet: primo quidem eum Tomum qui in impium illum Barlaamum Calabrum editus eſt: tum illum qui adverſus [a] temerarium Acindynum, eadem quæ Barlaamus [b] tentare auſum: denique eum qui tertius prodiit, compoſitus videlicet in eum qui ter & ſæpius *(ſiquidem ab eo ſæpe & a variis præterea hæreticis Eccleſia Chriſti ſimiliter perturbata eſt) Gregoram dico, morte animæ penitus mortuum, eundemque impietatis veterno & gravi ſopore oppreſſum. Cognoſcet is quam varia & quam ſubdola ſit hæc hæreſis, quam Dei inimica & noxia; quis ipſius propugnator primus fuerit; quinam denique inde exorti non modo infructuoſi & veræ Religionis ſolum infeſtantes ſurculi, verum etiam ſpinoſi & multum aſperi, eos quos gennit Eccleſia fœtus moleſtia afficiant & dilacerent.

[a b] Græcas alluſiones reddere non licuit.

[*] *Supple* eadem tentavit

Horum (Barlaamus) impiorum dogmatum & errorum hæredem habuit infelicem illum Acindynum; item Dexium, [c] ſiniſtrarum partium hominem; nec non Argyrum [d] æruginis plenum, & Græcanicæ vanitatis falſa moneta [e] inſtructiſſimum; & ante hos apoſtatam illum Gregoram. Ii gratiam Dei omnino contempſerunt, naturalem ejus virtutem & Operationem repudiarunt, nullam Deo adjunctam virtutem, nullum ex eo donum, nullam gratiam procedere dixerunt.

[c d e] *Alluſiones ad nomina.*

HAbes, Vir illuſtriſſime, ſelecta e multis Nicephori Gregoræ elogia, honorifica pariter & injurioſa: quæ longo intervallo diſtantia & plane diſparata, ideo conjunximus & oculis tuis alterna ſubjecimus, quo facilius perſpiceres quam iniqua eſſent judicia hominum, quam cæca & affectui obnoxia. Illud tamen hac in parte diligenter velim attendas, a quibus Gregoras reprehenſus & contumeliis vexatus ſit, eos illi infenſos fuiſſe ob eam prorſus cauſam, quia ſaniorem doctrinam & veræ fidei dogmata propugnaret; a quibus vero laudatus, eorum pleroſque non ſtudio partium ductos, ſed vel opinione ſua deceptos, vel amori (ut fit) indulgentes, plus nimio blanditos eſſe ei quem laudibus ornarent. Ne autem ſuffragiis computatis, dubites utri ſeu benignæ ſeu duriori ſententiæ accedas, eo quod utrobique pares numero calculi judicium ambiguum faciant, adnumerentur iſthæc quoque ſupra allatis teſtimonia amica & mere ἐγκωμιαστικά.

XV.

Cantacuzenus Hiſt. Lib. I. Cap. XI.

Τὸ δ' αὐτὸ πῶτο καὶ Μετοχίτης ὁ μέγας, ὃς μιστεύων μὲν πότε τῇ διοικήσει τῇ βασιλικῇ πραγμάτων ἦν, ἧκας δὲ ἀγχίνους, ἢ οὐ μόνον τῆς καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ ἢ τῆς ἔξω σοφίας εἰς ἄκρον ἐληλακώς. τῷ γὰρ ἀστρονομίαν, ἀπό τινος Βρυεννίου φαύλας τινὰς ἢ οὐ ἀκριβεῖς πάνυ παραλαβὼν ἀρχὰς, αὐτὸς ἰδίοις πόνοις ἐξηκριβώσατο. ὡς ἢ μετὰ ταῦτα πολλὰς ἐν ἐπιστήμῃ τῇ μαθήματος σαφῆ ἀκριβείᾳ γνῶναι παρ' αὐτῷ διδαχθέντας. ὃς ἢ θαυμάζοντος βασιλέως, ἢ φρός τινα τῶν ἐκείνῳ φοιτώντων ἐρομένου, ὁ Γρηγορᾶς αὖτος ἐῶ, πῶς ὁ Μετοχίτης, ἐκ φαύλων τῶν ἀρχῶν ὡρμημένος, οὕτως ἰδιωτικῶν φρὸς πλείαν ἐξέβρισεν τὸ μαθήματος ἐλθεῖν· οὐ θαυμαστὸν, φάναι, βασιλεῦ, τὸν ἱρατικόντα, ἐκ λαμπάδος μικρᾶς πυρσὸν ἀναθῆναι μέγαν· ἐκπαύσαι τε πῦρ τῆς ἀγχινοίας τὸν βασιλέα, ἢ τὸ εἰκαῖον τῆς εἰκόνος θαυμάσαι.

Pontani lectoris prætatio.

Id ipſum & Magnus Logotheta Metochites præſtitit, qui tum domum Im-

peratoriam ſive Aulam regebat, vir alioqui ſolers, & non Chriſtianis modo, ſed externis etiam literis politiſſimus. Etenim cum Aſtronomiæ principia a quodam Bryennio minuta & imperfecta accepiſſet, ipſe in eo ſtudio accuratiſſima diligentia ſua tantos progreſſus fecit, ut deinde quoque permulti in eadem ſcientia ipſo præceptore progreſſus eximios adepti ſint. Quod cum Imperator admirans, Gregoram ejus auditorem percunctaretur, qui tandem Metochites, a tam tenuibus profectus initiis, ad plenam hujus diſciplinæ cognitionem aſpirare potuiſſet, audivit ab eo, *nihil eſſe mirum ex parva lampade luculentam facem accendi*. Laudavit reſpondentis acumen Imperator, & imagine obvia ac familiari naturam rei ante oculos ponente delectatus eſt.

XVI.

Iſaac Argyrus, Cap. XVI. Computi a Petavio editi.

Ταῦτα μὲν δὴ ἡμῖν, ἡ φὼ ἡμῶν ὁ σοφώτατος Γρηγορᾶς ἀπίδωξε, ἢ περὶ τύπου λόγον ἐκδόμενος, μηδεμιᾶς σοφίας ἀπολειπόμενος, ἡ ὑπὸ τὸ κανόνιον μεταποιήσας ἡ ἀποκαταστήσας εἰς τλὼ τῆς νεᾶς χρόνης ὀφειλομένλω αὐτῇ διόρθωσιν· ὃς καὶ τοῖς πᾶσιν ἱμαρὰς καπασὰς ἄχεε ἡ αὐτὸ τὸ βασίλειος ἐωάτου τῆς περὶ αὐτὸν συγκλήτε, ἔτι δὲ ἓ τῶν τῆς ἐκκλησίας λογάδων, ἐπρήθη τε παρὰ πάντων, ἡ πάντες, εἰς δυνατὸν, εἰς τὸ ἐξῆς πολεῖθαι τὸ πάχα κῇ τλὼ τῶ νέω κανόνος διόρθωσιν ἕλεγον εἶναι κατεῖκασε, τλὼ τῶν λόγων δυσκριθέντος ἀληθείας. *Uranolog. pag.* 382.

Et quidem ante nos doctiſſimus Gregoras de hoc ſcripſit, edito libro, in quo nullam eruditionem deſideres, & transformato Canone, & in eum qui huic ſæculo competit ſtatum reſtituto: qui & in populo, & in conſpectu Imperatoris & ipſius Senatus, & lectiſſimorum Eccleſiæ virorum, ab omnibus laudatus eſt; & univerſi Paſcha, ſi fieri poſſet, ex emendatione Canonis celebrandum eſſe decreverunt, ipſa veritate verborum confutati. *Interpretatio Petaviana.*

XVII.

Τοῦ πρωτοσπαθαρίου τὸ Λαμπηνοῦ, εἰς Νικηφόρον τὸν Γρηγοραν.

Οὐ ἐπὶ τ' ἀειτεῖ Χειτοῦ ἡ γυναῖκ' δίδυμα μάρτυρε λόγον, γνησίοι σοφὰς ἐν ὑπιροχῇ κράτυαθῆ, πίπομφα, ὅπη κεμοῦσιν οὐ πφροτικὼς, τῇ δ' ὑπιροχίας εἶναι τὰς ἡμετοιῦπας, ἡ ἄλλως ἦπι ἐπιστραφὰς σφίσι τλὼ κρίσιν. ἐπιτυφεζίθων ἡ βούλοιθ' ἕκαστος ἡ· * ὁ ὅρος ἐπιτίμιος ἐπόμβιος, οἷς κεμοῦσιν ἀγαπήσομῆ· εἰ δὲ ἓ ἀνπισιμοσυλίαν ἔνοι καπαφηροῦται τὸ λόγου, ἦπι' ἀνιασόμιθα. σεῖ δὲ πέμψαι τὸν λόγον, τίνος μὼ ἄκουσ. χθὲν γὸ τ' ἀείτφ ἓ Ἐλλίνων ἀκελβασομένων παρὲ αὐτὸ πέμπων, ἓ μεθ' ὅσης ἑαύτου μοῖραν ἐπεμένες ἐπιστεφορίνη, οὐχ' ὅπως ὅσα γε οἷς νοῶ ἐρχεται ἡ τλὼ ὅλλω χραιδλω, ἀλλ' ὅσα ἡ ὄνομα ἀποῖσι τε ἡ ἀποτραδοι, ἓ λαίνει συωθῆναι, ἡ ἀπόθεσιν ἀναπάυσι, ἡ ἐξ' τῆς, ἔφτον ψυχῆς, τὸν λόγον δ' ἰθυσούσης ἁρμονίας δ' ὅρμοσαι. ἓ * πέπυσης γὰρ, ἡ τῶν γυναικῶν ἐπιπεδόμενον οἱ φοιτάμβοι, τοῖς ἐφ' ἑκάσου αὐτῶν μίγα δυναμένοις σωὶ ὄκφ φιλοῦσιν ἄττ' ἐρθῆσαι καπασκιδασάμβοι ἐπιδέικνυθαι. ἡ σοι τῇ πᾶν εἶδος σοφίας ὀξυσκοπῶντι, ἡ διαιρᾶν δ' * οἷδ' ὅτι λόγως ἡ κρίνειν, εἰπέρ τις τῶν ἐπὶ σοφίᾳ πιθρυλλημένων, σωὶ ὄκφ εἴ τις αὐτῶ λόγως κρίνοιτο πέμψαι. πῶν' ἄρα κρίνῳ σωὶ ἀγωνίᾳ * πέμπων τὸν λόγον, διδοὺς μὴ παρὰ σοὶ κεμῆ ἡ κατ' ἐκστήμην, ἀδ' ἐπ' δρκμίᾳ τὰ μάρτυρος, ἀλλ' ἐρ' ὕβρει παρὰ τλὼ αὐτῶ φαυλότητα ὀξυπίπτεται. εἰ δὲ σοι μέλοι δίους ἡμᾶς ἀπλλαχθαι, τλὼ παρὰ σαυτῶ ψῆφον μὴ ἀποκινήσης θέθαι τῇ λόγῳ. εἶναι γὰρ ἓ σὺ ψηφῇ, ὅρων ἐκστήμης ἐόσω. εἰ δ' ἐλλείπεταί τι τῇ λόγῳ οἱ φροθέσεις, ἐκ ἀνιάσεις· εἰ δ' ἡμᾶς φροθεῖται δηλώσεις, ἡ ὕπως δίφρασῆς.

Hanc Epiſtolam, & decem ſequentes, ex Codice Vaticano partim ſuo partim viri doctiſſimi Belmanni Sueci manu deſcriptas, communicavit meæ R. P. D. Bernardus de Montfaucon.

* *Legendum* οἱ.

* πίπυσαι

* οἶδ' ὅτι

* πίμπων

XVIII.

Τοῦ Ζαρίδου, εἰς τὸν αὐτόν.

Τί μι κινῆς ὅσις ἐν λυπούμβοις, ἡ ὑπ' ἰᾶς θράσους ἡ οἰμωγαῖς τλὼ συμφορὰν ἀφοσιοῦθαι, τραγικαῖς σκιναῖς φιλοχωροῦπας, ἵν' ἐκεῖθεν ἐραγζοίμιλω τὰ τὸ πάθος ἐπιῤῥωννύτα ἡ ἐκάλυπτο φρουροῦπα ἢ ἀεὶ χρόνος; ἐς ποῖνδε δὴ ἀπορίας φρακόμβι, ἀδ' ἃ μάλιτα ὀδυνῶσι ἡμᾶς, ταῦτα φιλοκερνῶν ἡ ῥιπλατῶν, ἵνα τῇ παρόντι δαίμονι ἀξίως ὑπηρετῆμβι, ἓ μὴ κατεφρονδοίμιθα, οἷς συώσειαν δεινοῖς· ἀλλ' εἶτε * φειδόμι ἡμῶν, ἴτ' ἐκεῖθεν * ἀποπαύσωμεν, καὶ μὲ λάθωμεν ἐκτακέντες εἰς δάκρυα, εἶτε ἡ τὰ σαυτοῦ ἓ τιθέμενος ἐν τοῦ πρεύ-

* φειδοῖ

* Ἀπ ἀποπαυ-σώμεν?

* Subeſt aliquid mendum.

τος, ὅπως τῷ δίκαιον * ποιεῖτο τοῦτον σοι ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ ἢ τὸ οἷς σαρκάζειν τοῦτον γοᾶσιν, αὐτὸν καθ' αὑτοῦ ἔχειν μωμητήν. ἀλλ' οἶδ' ὅτι, εἰτ' ἐκείνως, εἴτε καὶ ἀμφοτέρωθεν

* An σὺν?

ἐλκόντων ἡμᾶς ἡμέρα γραμμαὶ φανεῖσαι, δι' ἣν ἴδοι, ἐξέλιπε ἡμᾶς κατὰ κράτος, καὶ τὰ ὅπλα σοι συγχωρεῖμεν, ἧς τῶν λωβάνειν αἰρέσεως ὥσπερ ἀνεπαύλως ἐκρεπόμεθα. αἱ γὰρ * τῆδε συγγραμμάτων Σειρῆνες πᾶς φρένας μετάφυσιν, ἢ ὅτι βούλοιντο χρῶνται ἡμῖν, ἢ ὅποι τράποιντο ἂν ἀπολειπόμεθα. πλὴν παρ' ὅσον τοῦτο, τῷ μὲν δοκεῖν ἐκείνῳ μὴ οἷόν τ' αὐτοῦσαι ἡμᾶς

* An σώσαι?

φῆς γὰρ (ὡς ταύτῃ αἱρήσων) ὡς ἑφ' ἑκάτερα παλαιτέον, ἢ παραλλάξ ταῖς γνώμαις φέρῃ, καὶ τῇδ' ἀμηχάνων ὑδὲν ἐνδεῖς, οὐδ' ὁπότερος δωιάμενος ἔχειν τῆς περὶ ἡμῶν δόξης, σοῦ μὲν νικῆσαι τῆς εἰκοτομοῦσης ἡμᾶς ἐγκείνειν, ἵνα δὲ.... ἀλλ' ἄφημι τὸν χρόνον. ὃς δ' ἂν ἢ προσεδρεύειν χρείπας, εἴ τις αὐτὸν ἐξ ὀφθαλμῶν τε καὶ ἀπὸ μνήμης εἶναι (μικροῦ δεῖν πάντων φάναι) εἰς τ' ἀκριβὲς ἀγγείλειε, ἢ που νῦν ἂν εὖ εἰη ὁμοῦ τῆς ἡλικίας ἐπιδεήσει διδασκάλου, τὰ μὲ τινα τῆς ὀρθῆς ψήφου περὶ αὐτοῦ ἁμαρτεῖν. ὧ μούσας ἁπάσας κεχαλκευμένοι, ὅσον ἐπ' ἄλλῳ φάναι (μὴ ἀλαζονεία τις ᾖ τὸ ἔπος) μὴ ἐμέλλομεν ἀφεῖσθαι ποτ' οἴεσθαι ἐν λόγοις, οὐδ' ἐπαίειν, οὐδ' ἁρπάσειν πόθεν περιεργότερον. νῦν δὲ ἓν πάντασιν ἀπηγορεύσμεθα, ἢ μάλιστα ἐπιδεῖν συμφορὰ συνεύρηκεν ἡμῖν ἀργαλεωτάτη· ἀπεστηλίκαμεν, ἢ ἀπεπάμεθα ἢ λόγοις καὶ ἔργοις, ὥσπερ ἰδὼ χόρτον ἔχον ἡμῖν. καὶ πῶς γὰρ ἂν ἐμέλλομεν συμφορᾷ καὶ οὕτωσι βαλίδαι

* Hæc, & quæ sequuntur mendosa sunt & obſcura

εἰς νοῦν, οὐχ * οἷαί τε οὖσι προσεπταικότες οἱ ἢ ἄλλως τίσιν ἐσὶ & παθάρσιον τῇδ' ἡμῖν βιβωμένων. ἢ μᾶ γά τὴν σοφὴν ἠξιοῦτε * μεμηχάνησθαι. μὴ γὰρ οὔπω τὸ παῖδος καταῦραι δαιμονᾶν τοῖς τοιούτοις δόγμασι συνειθισμένας λογισμοὺς ἡμῶν, ὡς μὴ ταῦτα ταύτῃ διηρῆσθαι

* An μεμηχάνηται?

τῇ κρείττονι εὐρανομένην φωτὶ ἠξιωτραυσῶ. ἀλλὰ μέχρι τοῦτου θαῤῥεῖ. ὑγιαίνομέν σοι, καὶ οἱ αὐτοί ἐσμεν, νοῦ τε ἢ ὅτε ἐξθειείη τὰ παθ' ἡμᾶς. τὰ δ' ἄλλα πρὸς τὸ ζῆν ἀπουτο πρίνας ἐχειμῶ ἢ μὴ μιπρολογοῦ περὶ ἡμῶν, περὶ δόξης κινδυνεύοντας ἐπιτρέφεσθαι εἰόμενος. ἐχόντων αἱ περὶ ἡμῶν ὑπολήψεις πατὰ τὸ ἐπιὸν ἑκάστῳ, καὶ ὅπως ποτὲ ἔχουσιν ἕκαστος περὶ τῶ τ' ἀλλότρια πακὰ περιεργάζεσθαι φιλοσοφίας. ἀλλὰ ταύτῃ μὲν οὐχ ἥλωμεν ἡμεῖς, ἄλλῃ δὲ πολλαχῆ· ἢ τ' ἀληθέστερον φάναι. ἐν ἴσῃ ὅθεν οὖ. ἢ προσίχειν σοι ἐπειτας μιπὰ ποῖῦ θαύματος ἢ βοᾶς· ἢ νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν, ἢ κῇ μόνος ὦσι, ἢ μεθ' ὧν ἑκάστοτε συμβαίνει, ἡμῖν συνὼν ἢ μεμνῆσθαι δοίαν τινὰ μανίαν ἐοίκομεν, ὡς ἐπὶ ποσόν τι, ἀλλ' ὅσον οἷόν τε πορρωτάτω. ἐ δὲ

* Forſ. ἢ τὰς * An ταῦτα?

χρηγοὶ τῇ παίδευ * ἡ ἐπισολῆς σωκικῆς ἀπάληψις, ἢ ἢ τῇδ' ἐν αὐτῇ δὶς ἢ τρὶς ἐπαλήψις γιομένη. καὶ * ταυτὶ ἀπὸ τῇδ' αὐτῶν φοίτησι, λάθη ἢ ἄγνοια ἓ παρόντων, καὶ σοῦ τοῦ ἀπόντος φαντασία, ἐκφεύουσα τὸν τῇδ' πραγμάτων ἀλήθειαν· ἢ ὑδὲν ἢ μικρὸν διεκυνέχαμεν τῇδ' ἐνθουσιώντων, ὡς σκιᾷ τὸν ἀναπαῦσιν λόγους· ἢ συγχαίρομεν τοῖς λόγοις, οἷον ἐπλούτησαν ἀουδαῖς, οἷον ἴχνεσι οὗτοι ἄγαλμα ἡμᾶς ἐλάνθανον. ἢ μὲ ἄλλως οἷον με ταῦτα ῥαψῳδεῖν· οὐμὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἢ τὸ καταπλῶν ἢ καπακῶν ἡμᾶς βάθος, ὃ νοῦ εἶξε τοῖς σοῖς γράμμασιν, ὡ ὡς χάεσ ὁ λόγος, οὐδ' ἐπισθὲς ὑδὲν, ἀλλὰ ψυχῆς ὑδὲν ἀδυὰς ἰσχνὸν, οὐδ' ἀγενὲς ὑπάρχεθαι συγχαιρούσης ἀνδρὶ τῆς ἐπὶ λόγοις ἕσης οἷας ἀδυαμένσεως, καὶ τοῦ γνώμης εἶναι τοῦτον, τῇ μετέῳ ἢ ἀφοσίτῳ, ἢ αὖθις τῇ σωμῷ ἢ σωφρόνως διωρρύπτῳ,

* An ἢ ἀεί? * An δοκῇ δεῖν, pro ρυηθῆ?

ἡκραμένης. ἀλλ' * εἰσὶ τὰ πάθος, ὃ τὸν ἀρώτιλα ἀναγινώσκοντά με τὰ σὰ γράμματα εἰσήλατο, ἢ ἐς ὕδωρ παρικπάσχει, ἀεὶ διῤῥέουσι, ταῖς ὑπερβολαῖς δυσαρέστες δόξεσ. ἀλλ' ὑδὲν μᾶλλον ὁ λόγος τῶν ἀληθειαν αἰχμιδήσεται. ἐναρχίσατο γὰρ φέρειν κατὰ τὰ προσώπα σημεῖα πολλῶ θαύματος, τὸν ἐπισελῶν ἢ μνήμῃ ἀπαλαμβάνων, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπαφιεὶς ταύτῃ. ἐ σωιήκει ἐδέμβους τε ἢ ὀνειάμβους, ὥσπερ ἐπὶ ψευτάεις, ταῖς ἴσαις ῥοπαῖς καὶ σὺ μὲν τὸν τῶ Σωκράτες φοίτασαι ἀπὸ τῶ δογματικωτέρου ἐπόδρασιν, ὅταν δὴ περὶ ἡμῶν σε ψῆφον ἀπενεγκεῖν, τίνες τί ἢ οἷοι· ἡμεῖς δὲ τὸν αὐτὸ τοῦτο ἴσιν οὐ περὶ ὧν ἀπήκεσον τέλμαν, ὡς ἂν ὑμεῖς φαίητ, περὶ τὸ διαιρεῖν τε ἢ ἀφορίζειν, ὅταν καθάμεθα πριταὶ τῶν σῶν. εἰδὰ δὲ πάντες τὸν εἴτε Σωκράτει βούλει, εἴτε ἢ Πλάτωνα, ὡς ἐς τοσοῦτον ἥκει, πόῤῥω τῆ δικαιοῦ εἶναι, περὶ ὅτων δὲ θεμιστῶν, ὡς ἢ ἐπιστήμαν εἶναι τῶτο μαρτύρεσθαι, ἢ πολὺς ἐσι καὶ ἀπαραίτητος πῆς τὸν ἐναντίαν ἰόντας ἀποξέων τῶν ἄπτων φρολήψεων καὶ μὴ σύ γε ὅσα περὶ τὰ λάβῃν Σάρτος

* An ἐσοτιμᾶσθαι? ἀποφαίνεσθαι * ὅποτε φασὶ περὶ ἡμῶν φασιώτης, ἢ τὸ σὸν δὴ αἰρησιώτης ἡμῖν γένοιτ' ὡς ἡμεῖς ἀγαπήσεμεν οἱ παντοίμεθα παρὰ σοῦ, ἐν τῇ καλλίστῳ τὰ τῶν σοφῶν χορεῖ ἀναγραπτόν σι θέντες· καὶ νῦν ἔσασιν ταύτῃ ἀνίσπτον πρήσεμεν· ἢ οὐδ' ἐῶ τὰ δεινότατα ἀνώμεν (ὥσπερ

* An ἔκαμε? ἂν ἔχοιμ, ὑδὲ γένοιτ' ἂν) οἱ περὶ σοῦ ψῆφοι ἐπὶ Σάρτα χωρήσουσιν· * ἐν οὐῶ ἴως ἂν τὰ σὰ μέλη λιγυρὸν εὖπο ἢ μουσικὸν ὑπηχῶσιν. ὡς ἔγωγε ταῦτ' δοκῶ μοι πεποιθέναι, οἷον εἰ χρόνος ἐν σκότῳ που καθειργμένος ἐξέδυσιν τινα ἢ ἀνάλυσιν ἐς αὐγὰς ἡλίε ἔρον, φῶμαι γὰρ ἐγ' ἡμῶν ἐκλιλοιπέναι τὰς λόγους, ἢ τῷ παράπαν, ἢ τῇ πλείσῳ μέρει, ὡς ἢ μεταμέλειν τοῖς φιλοσοφήσασι περὶ τῶν τῶν μακρῶν πόνων, εἴ τινες καταβεβλῶνται, ἵνα τὸ ἀρχαίαν καὶ πάτριον ἴχνι ἀπολαύσοιεν, ὁρῶσιν ὡς συνεισχύσεται τῶτις ἡ ποταῦτ φιλοσοφία, ἢ ἃ τῖς μιπὰ τὸν αὐτῶν ἡλικίαν ὡς ἡλίῳ πασοὶ καταβήσεται. ταῦτ' ἀναπιμπάζοντι, ἤκει ἐπισελὴ ἐγγυωμένη, ὡς σὺν πάντα τὸν ἡλίῳ εἰσομένσω τῇ σῇ ψυχῇ· ἢ ὡς πάντα νωμᾷς τὰ τ' ὑράνια ἢ χθονοσυβῆ· ἢ συλᾷς ῥήτορι ἢ συγγραφῆσι, ἢ ὅσοι ἐν ποιηταῖς· ἢ ἐμέσοι πῆς φυσιπεῖς ἢ ἠθικῆς

* Forſ. ἀν

ἠχώρησας· ἢ τὸν τῶν μαθημάτων πυρακτὸν ὡς ὑδὲς * ἂν πῶν ἠειβώσω.

XIX.

Τοῦ Σχολαστικοῦ Θεοδούλου τοῦ μαγίστρου ἐκ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν αὐτόν.

Καὶ πάλαι μὲν ἔγωγε σοὶ ἆρα πολλοῖς ἑτέροις τῇ φήμῃ κηλουμένοις, οὐχ ὅσον φρενιτικῶς ἔχω τῶν σῶν, ἢ μανικῶς πως περὶ ταῦτα βακχεύω, καὶ πάντοτε φιλῶν ἐξ ὑπερβολῆς θαυμάζων οὐ πέπαυμαι, ἀλλὰ ἢ ὅπως ὅτι μοι τάχιστα ἰδεῖν ἐξέσται τὸν θαυμαζόμενον ὑφ' ἁπάντων σε, τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τοῖς ἐξ ἴσου σοὶ πόθοις ἐκπεπυρωμένοις. ἐξ οὗ δ' οὐχ ἥκιστα αὐτὸς εἰς ἐπιγαλήνειαν, ἔτρεψας, ὁμοῦ μὲν ἐμοὶ τε καὶ σαυτῷ σωφρονεῖν ἐπιτέθεσαι, καὶ εἰ οἷόν τε ἦν ἐπὶ τοσοῦτον εἶναι συμπλάττων, καὶ ἐν ἄμφω τιθεὶς, ὁμοῦ δὲ καὶ ὡς ἐγὼ ποιῶ τὰ σά, καὶ πῶς ἔχω τὸν ἔρωτα ἀμάλα δεικνύς, δι' ὧν φῂς βεβιβλῆσθαι μὲν ἐμὲ πολλάκις ἁρὸς σὲ γράμματα πέμψαι, τῇ δὲ μὴ τὰς σὰς ὁρᾶσις εὐδόκει, τῆς ὁρμῆς ἀποχέσθαι. ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν ταῦτης ἐγενόμην τῆς γνώμης, καὶ οἷος ἐμοὶ ἐπιτέλλειν, ὁμολογῶ· οὐ μὴν ὑφ' ὧν ἔφης αὐτὸς κεκωλύθαι, οὐδὲ μικροῦ δεῖ. ταῦτην γὰρ ἐγὼ ἀπέχω τὴν πᾶσι σοῖ πόθεν ἢ ὁρᾶσθαι καὶ ἀκούειν ὡς καλὸν ἦσαν ὡς πᾶσιν ἐπαινουμένης ἰδίας λόγων τε καὶ βόστρυχος μετὰ πολλοῦ τοῦ πεφύσθαι ἐόντα· τῆς δὲ κατὰ σὲ φορᾶς τῇ βίᾳ συγχώρουν, ὃ πολλοῦ ποιῶν ἐδεῖν τὰς γε ἀμφισβητούσας. οὕτω δὲ πάντα σιγᾷν ἐμοὶ δίδου, ἀλλὰ μάλιστα μὲν γε δὴ τὸ χρῆμα, καὶ τὸ μὴ χρῆναι τοῖς τοιούτοις ἐκ τοῦ θείου ἐπιπλῆξαι· ἔπειθ' ὅτι καὶ βιάσασθαι σιωπᾶν, δίκαιος αὖτος ἐᾶν φρενὸς ἄρχειν γραμμάτων, ὁ δὲ φρενὸς ἡμᾶς δεῖν θαυμαστῆς φύσεις εἰς τὰς κατὰ σοῦ θορύβους ὑμῆρας· ἃ δὴ καὶ φράσειν ἐξίασας, ἀλλ' ἐκεῖνο, καὶ ἡμῖν πάνυ * ἀκριβεστάτους. ὦ γὰρ δὴ φράσειν λεγόμενός τε καὶ ἀκούομενος ὕπως ἐξέτλιπες, καὶ δεῖν τῆς ἐπιστολῆς ὁρᾶσθαι καὶ φθεγγόμενος, καὶ τὰ εἰκότα ξυνών, πόσον τι νομίζοις ἡμῖν εἰς τὰς σὰς ἐργάσθαι πατέρας, τά τ' ἄλλα, καὶ ὅτι τὰ κάλλιστά τε καὶ ἥδιστα παρέχοις ὁρᾶν· τοῦτο μὲν τὰ τῆς σῆς φρενὸς ἐμβριθὴς καὶ γενναῖον, φιλοσοφίᾳ μάλιστα πρέπον, καὶ προσὶὲ ἀγχίνουν καὶ περιττὸν καὶ ὀξύ, καὶ πειθέξιν * πᾶς ἐς πάντα· τοῦτο δ' ὡς παντοδαπῶς ἔχοις τῆς Μούσης, καὶ φέρεις ἑκασταχόσε, καὶ τῆς Ἑρμοῦ πλετῆς, ἵνα ἂν τις ἢ φύσει, δεδύχος τις εἶης καὶ θαυμαστὸς ἀπιδέσθαι, ῥᾳστεκῆ φιλοσοφίαν συνάπτων, καὶ ἄμφω γε ταῦτα τοῖς περὶ ἡρωϊκοῦ πράγμασι, καὶ ὕτω πράτιστος ἐν ἅπασιν ὦν, ὡς ἐκ γε τῶν ἄλλων οὐδείς. ταῦτ' ἄρα καὶ παντοχόθεν πάσης ἔχοις ἐπαγάλλεσθαι καὶ χορεύεσθαι, καὶ σοὶ μὲν ἐκπλήττων, τῶν δὲ κολῶν γε καὶ θέλγων, καὶ ὅλως τοὺς σοὺς τούτους καταγοητεύων ἰσχύει. σὺ μὲν οὖν ὑμᾶς εἶδε δὲ ὧν ὕδη γράφεις πρὸς ἑταιρείαν μάλιστα προπαλεῖσθαι, καὶ συνιέναι καὶ φίλους ἀμείνω παρασκευάζων σαυτῷ· καὶ τῆς παροιμίας κοινὰ τὰ τῶν φίλων νομοθετούσης, αὐτὸς τοῖς γραμμάτων κοινωνίαν πρότερον λόγους τῆς φιλίας ποιεῖσθαι, ὡς καὶ πάνυ γε πάντως ἐνῳκοδόμησ αὐτίκα. λαθὼν δ' ἐμὲ ἴδιοι σαυτῷ, φίλοις ὡς ἀληθῶς ἐπιτέλλων, * ὑ τοῦτ' ἂν κατὰ σὲ γενομένους, ἀλλ' ὕδο πάρεσθαι γεγονότοι ἐξ ἄρα μόνης τῆς φήμης, καὶ τῇ τῆς φήμης βίᾳ λαῶν· οἷς ἡμεῖς ἐπὶ τοσοῦτον ἐτρεπόμεθα, καὶ οὕτως ἐξεπλάγημεν τέρψαν τὰ σά, ὡς καὶ τοῖς ἐκ πολλοῦ σοὶ τὰ φιλικὰ ξυνημμένοις ἀμφιβολεῖν ἔχειν τῇ ἴσῳ.

[*] Ἀπεσχεδιασμένους?

[*] Ἀπὸ τὰ σὰ τε

[*] Fort. ὡ τέτοιοι

XX.

Τοῦ Αὐτοῦ, πρὸς τὸν αὐτόν.

Οὐδὲν θαυμαστὸν ἴσως Κλειοδόμῳ τε δόξαι ἀποφήσεσθαι πρὸς ἀνθρώπου· ἀλλ' ἐκεῖνο θαυμαστόν, οἱ μὲν πλέον ἔχοις ἢ κατ' ἐκεῖνον κλέους, ἄνωθεν ἢ μὲν ὁρισθὰς τύπος ἑαυτὸν ἐξέδειξε τελέσαντι, ἀνερριγαζόμυρος δὴ πω, καὶ ὅθεν ἐκ ὑπολείποι δόξαι θορύμβους· ταῦτ' ἄρα καὶ σιγεκτὸς ἂν εἶμαι μᾶλλον ἢ ἐπαινοῖς ἐδοκεῖ τοῖς ἰθυμήσεις τὸ τέχναμα· σὲ δὲ ἐκ ὁρισθὶς, ἀδ' ἔπερα συσκιάζουσι τοιοῦτ' ἀναλάσμενον, τῇ μηδὲν ἔχειν οἰκοθεν ἀνεπιφάνθαι σοφὸν, εἰς ἄκρον σοφίας ἐπίδειξιν, ἀλλὰ λόγων κάλλος τε καὶ δύναμις μέγας παντοκῆ γῆς κηρύττουσι, καὶ παίδευσιν ἔκαστον, μηδένα φρὸ τῆ σφετέρου πατρὸς αὐτῶν ἄγειν Ἑλλήνων, οἷοι νῦν εἰσιν Ἕλληνες, ὥσπερ τὰ Ὁμήρου τὸν Ὅμηρον, καὶ τὰ Πινδάρου τὸν Πίνδαρον, καὶ εἰ βούλει γε τὰ Δημοσθένους τὸν Δημοσθένην, καὶ ὁπόσοι εἶπόι τις ἂν ἄπορον ἐκείνη δὴ τὰ χορεῖ. καὶ μὲν οὐχ ὅπως οἱ σοὶ σε λόγοι κηρύττουσιν, οὐδ' ἀνθρώπων οἱ τῆς σῆς θαυμασίας φωνῆς γεγηθότες καὶ ἀπολελαυκότες, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰ οὐράνια, ἥλιος αὐτὸς, καὶ σελήνη, καὶ ἄρα κατὰ τὸν σὸν ὑφήγησιν ὁμῶν ἐκλειπόντα τε καὶ πάλιν φαινόμενα, καὶ ὡς ἔχει κεκούμενα· ὡς οὐτ' αὐτὸς εἰκότως ἀπορεῖν μοι δοκεῖς ὅτῳ βόστρῳ καὶ παρ' ἡμῖν δόκιμάκας, οὐτ' ἐγὼ μοι δοῦναι πως ἀπεικότως ἀλῶναί σου. ἀλλ' οὐδὲ μόνος τῇ ἄλλων ἁπάντων ἀλαίνω ἐγώ, οὐχ' οὕτως ἀπορροπάλως ἔχω. ἀλλ' ὅτι φύσει ἔχει τὰ σὰ χορεύεσθαι καὶ τῇ ἅπασι ἁπάντων τοῖς αὐτοῖς ἐντυγχάνουσι, καθάπερ τὰ Σειρήνων μέλη τοῖς ἁλιεῦσιν, ἔστι τοῦτο καὶ αὐτῇ μοι συμβέβηκεν αὐτῶν ἐξηρῆσθαι. ὁ μὲν οὖν ἐκεῖνό μοι πάνυ

δοκεῖς ἀκριβῶς ἐσημῆνθαι εἶπεῖν, ὡς ἄρα μηδὲν τῇ ἀνθρωπίνῃ τοῖς ἀνθρώποις ὁμολογεῖται· ἀλλ' ἢ μὲν οὗτος θαυμαζέτω, ἐκεῖνο φαύλου, ἢ τοὔμπαλιν. ἐγὼ γὰρ ἥττω μὲν δυχερῆς ἢ τῇ καλῶν ἐστι γνῶσις, οἶδα καὶ ἀπαρτῆσαι τὸ μή. πῶς γάρ, μέγα βοῶσης τῆς παροιμίας ὅτι χα-
* Forte, ὅτι δὲ λεπὰ ἐστι τὰ καλά, * ὅπως ἔχει μαθεῖν οὐ ῥᾴστως ἐστι παντάπασιν, οὐδ' ἐν τύποις παρ' ἀνθρώποις
δοκεῖχα ᾠκείωται τις φύσις, ἀλλ' ὅπη τύχοι τύποις ἠρτύμεθα, ταύτῃ ταῦτ' ἔχειν ἀνάγκη, κεῖ-
* Ἀπέγνωκα? νται δὲ ἀποχρώντως ἐλάττοσι, τύποις δὲ πολλῷ δέω τίθεσθαι. ἢ δὲ ἀν νόσημα μὲν ὦ ἁδαμοῦ, πᾶσα δὲ ἀκοσμία. ἀλλὰ φημὶ ἔ εἶναι χαλεὺς τὰ καλά, ἢ οὐκ * ἀγνῶτα εἶναι παντάπασι, ἢ πολλοὺς ἐπὶ τούτοις χωρεῖν, εἰ δὲ δεῖ πείθεσθαι ἢ Σοφοκλεῖ, ἢ πάντας τύπων ἐπιθυμεῖν· φι-
λεῖ δ', φησὶν ἐκεῖνος, φῶς τὰ χρηστὰ πᾶς ἁρᾶν. εἰ δ' ἢ ἔ πᾶς ἐπὶ τούτοις χωρεῖ, ἵπερ λόγος οὗτος, ἢ ἁδὺ τοῦτο φῶς τὸ καλόν. ἀρ' οὖν σε φῶμεν ταυτὶ λελυθέναι, ἢ τινα μᾶλλον τοῦτο φῶμεν εἰδέναι; ἀλλά μοι δοκεῖς τῇ μετεμέλειαν ἐθέλειν ὑπαχθῆναι φῶς τοῦτο. ἀλλὰ μὴ σὺ μετεμέλειαν ἡμῶν αἰναιθησίαν κατηγορεῖς, οἷς καλῶς ἐφείμεθα ἀκεσίας φορίφρων; καί τοι τῇ πιεῖ τὰ σὰ μανίᾳ, παρά γε σοῦ ἢ ταῦτ' ἡμῖν ἥδιστον, ὥσπερ ἢ πλυναὶ τῆς σφόδρ' ἐρῶσι
*Locus mendosus. τῇ καλλίστων σωμάτων. ἀλλὰ τίς ἀνθρώπων ἡμῶν σοι τῶν συγκατανώσεται, μάχεις ἂν * ἐκ σὲ ἢ τὰ σὰ δὲ πᾶ βλέπω· μᾶλλον μὲν τοιοῦτον πᾶς ἐπιεικὼς πεισθεὶς τῆς κρίσεως ἐπαυσέ-
σεται, εἰ καὶ μηδενὸς ἄλλου χοίη. ὡς γὰρ οὐκ ἐπολαυσόμεθα, ἀλλ' ὑπ' ἀληθείας ἰωχμάσ-
μεθα φροντὶ τι ἢ λόγων ταυτὶ περὶ τῆς σῆς σοφίας, κρίνεσθον δῆλον· εἰ γὰρ λόγων ἐρημίαν φορεῖς χάριν, ἵνα χρημάτων χάριν, ἢ δόξης, ἢ τοιούτου τινὸς ἄλλου, λόγους ἃ λέγουσι, φῶς ἕ τι δὴ βούλονται τὸν πολακεύομεν, εἰ χαίρει πίτυς, ὑπάγοιτο τοιαῦτος λόγος. ἐγὼ δ' οὐκ
ἴδ' ὅπως ἔτικα τῷ τοιούτῳ περὶ σοῦ φῶς σέ· τοὺς λόγους ἐποιούμην ἐκείνους· οὐδ' ἔχω εἰπεῖν
ὡ γωνιᾶν· ὥστε λείπεται τ' ἀληθῆ μι περὶ τῇ σῶν εἰρηκέναι. ἐγὼ γὰρ ὥσπερ οἶδα πλεῖστα τῇ ἄλλων ἢ ποιῶν ἔ λέγειν μὴ ἀφαλίσασθαι ὤν, οὕτω τὰ ὄντα περὶ τῶν σῶν ἢ δοξάζειν καὶ λέγειν λίαν ἂν ἀσφαλίσασθαι οἶδα, ὡς ἢ αὐτὰ μαρτυρεῖ μοι τὰ πράγματα. τίνα γὰρ τῶν παρ' ἡμῖν περὶ λόγους ἐχόντων ἰῷ καὶ ἡμῖν ἐπισήμους ἐπεσολῶ, ἐκ εἰδόσιν; ἔτα τ' ἄλλα παρῶ-
μὴν· τί δ', ἐπειδήπερ ἀνεγνώσκετε, μὴ τῶν ἀμφὶ μὲν ἐχόντων ἰωίχθη σε ἀρὸς τ' ἀμφοτέρων πολλῶν ἀπαντησάντων ἢ πολλαχῇ; τίς δ' ἐκ ἐπίδοσε; τίς δ' ἐκ ἐφόσεσε; ἴωθα φὼς τλᾶ ἐπεσολῶ, ἐπειδήπερ ἐκ ἰῷ μοι φὼς σέ, τῶν διειλίχθω· ἀρ' οὖν ἡμῖν μήπω Γρηγορᾶν Θαυμάζειν τὸν ἄρειον; ἢ δὲ μόνον ἐκ ἐρεῖ φανλῶ, ὡς οὐ μόνον ἐκεῖνόν ἐστι τοῦτο γε· ἀλλ' ὁπόσους ἂν ἐγὼ ἐπιστοῖμι πέρας τ' ἀνδρὸς εἰλημένας συμβαίνει. ἀκοιῶ σὺ μὲν ὡς εἰκότως Θαυμάζεις ὅ-
πως δέδοκιμεῖς παρ' ἡμῖν· ἐγὼ δὲ τοὐναντίον εἰκότως ὅπως τοῦτο Θαυμάζεις. ἐδὲ γὰρ οὐδ' ὁ Πλάτων, οὐ δ' ἄλλος ἁδυὶς τῶ κατ' ἐκεῖνον κύκλου, λαθάνειν φῆτο τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἑαυτῆ σοφίαν· οὐδ' ἂν ἐθαύμαζε ᾧ παραύμενος, εἴ τις τῶν ἀπιστίαν διέζευε περὶ τῶν αὐτῇ φὼς αὐτὸν· ἀλλ' εἰδὼς οἶμαι τὴν ἑαυτῆ περὶ τοὺς Μούσας ἰχνῶ, ἔ ἅπερ ταῦτα βιβλία διδημιούργηται, ἢ ὡς πιθανότατοι οἱ λόγοι δοκοῦσί τε εἶναι ἢ λέγονται τοῖς ποιηταῖς, τὰ εἰκὸς ἂν ἐποίει, ἐδίκαιεν ἂν τοὺς λόγους. φὼς ταῦτα πείθου μὴ πολακεύειν ἐμέ, τό γε μὴν ἀληθὲς ἐκ οἶσθα δεῖν ὑποκρύπτεσθαι, ἐδὲ σιγᾶν ἀνέχεσθαι. πολλὰ δὲ ἴδοις σου τοῖς γράμμασι, μάλιστα παρὰ τὴν ὑπόκρισιν τῆς βεβαίου φιλίας ἰώρησα, ἢ μάλα εἰκότως. αὐτὸ τε γοῦν καθ' αὑτὸ τὸ χρῆμα τῶν παρὰ πάντα γῆς τὰ λαμπρότατα· τὰ δὲ ἢ παρὰ τοιούτῳ γοᾶσθαι, εἶτα ὑπερβολὴν ἐ-
δαιμονίας ἀρίστης; βασιλέα δὲ τὸν Θεόπομπον ὅταν λέγῃς τὰς τε λυκους αὐτὸς ἢ τὰς περὶ λόγους Θαυμάζοντα περὶ πλείστου ποιεῖσθαι, πιστῶ τι, ἔ πῶς οἷόν τῆς αὐτῇ γνώμης ἄγαμαι, ὅτι Θαυμάζων ἠγνωκε τὰ βασιλεῖ Θαυμάζειν προσήκοντα, εἰδὼς ὡς ἰδὼν οὗτος οἰκείων ὡς λόγων τῇ βασιλείας φύσει· ὅταν δὲ ὅτι σου διεξίοιμι ἐγκάμια κατ' ἐμοῦ ἢ τῶν ἐμῶν γραμμάτων ἀκούσεται, τοῦτο δὲ σοι μικροῦ πιστώσω, εἰ μοι δίδως εἰπεῖν, ἐκ ἴχω. οὐτε γὰρ ὦα βασιλεῖ γνώεσθαι εἶναι τ' αἰμά, οὔτ' ἂν ἐκεῖνος παρίχοιτο τὰς ἀκοάς. εἰδ' ἔστ τοῦτο ἢ γένοιτ, σὸν ὡς ἔοικτ μόνον ἢ Σειρῆνος τῆς σῆς, βασιλέως ἀκοὰς καὶ φυλοπάτορος αἴρῶ. ἥδιστ συμβάλωμεν μᾶλλον, ἔτε σοι λίαν φιλούμεθα. τῇ γάρ τοι ἀφιροντως φιλῶ, ἢ βασιλεῖ συσῆσαι τοῖμὰ βου-
λήθοις, ἐκ εἰ προσήκοι βασιλέα γνωρίζειν ἐζήτεσε· ἀλλ' ὅμως ἅττα σὺ σέργοις, πάντα ταῦτα δῶν εἶναι ἢ βασιλέα γνωρίζειν (μᾶλλον δὲ ἐκ ἄλλως ταῦτ' ἔοικεν ἴχειν) μηδὲν ἐσημμένος μοῦ * ὑπολογησάμενος, διειλίχθω ἃ διειλίχθω ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς αὐτόν. αὐτ' ὧν παρὰ μὲν ἡμῖν κείσεταί σοι χάρις ὅση δυνατὴ, συμμετρουμένη τῇ βίῳ τῷ ἡμετέρῳ· παρὰ δὲ Θεῷ ἢ μισθός.
* ἐσημῆνθαι.

XXI.

Θεοδώρῳ τῷ Κοντάλα ἐκ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν αὐτόν.

Ὅτε μὲν ἡμᾶς δ' ποιεῖς οἷς ποιεῖς, οἶδά τι ἔ ἄλλους ἐδίδαξα· ὅτι δὲ τὸ τῆς σαυτῆ γνώμης χαίρειν δεινὸς φαίνῃ, ἅπασι δῆλον. τῇ γὰρ τὰ ἡμέτερα ἐπαινῶν καὶ θαυμάζων, ἢ μετέχοντά τινος ἀγαθοῦ λέγειν τὴν περὶ τὰς νόμους ἢ παιδείαν ἀδυνατοῦντα ῥᾴδιον, πῶς οὐκ ἂν μαρτυρήσαιτο πάντες, ὅτι τὸν περὶ σοῦ κρίττω δόξαν ἐπεφημίζομες, ἢ πάσης καταχῦσα λαμπρᾶς ἐτιμ.

ἐπαινέτης τῆς σῆς κεφαλῆς ἀποφαίνει καὶ ἀναγκάζει ταύτῃ μόνῃ ἄδειν, ὡς ταύτῃ μόνῃ ἄρμοῦσα ἀξίαν καὶ πλείων ὅσων ἔστι λόγων; τὸ γὰρ λεγόμενον, οὐκ ὡς ἐν μείζοσιν ἐκείνοις τιθέμενοι· οὐδὲν γὰρ ἱερὸν τὸ καθ' ἡμᾶς· ἀλλ' ὅτι γε μάλιστα τοιοῦτος ὅστις οὐ φαύλους ἡγῇ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν πάντες. ἐκ τούτου τοίνυν πῶς οὐκ εἰκὸς ἡμᾶς ἀπορεῖν πῶν εἰκότων λόγων, ὃς προσάπτειν χρεὼν τῇ γλώττῃ τῇ σῇ, ἢ τοσοῦτον ὀρθῶς καὶ λόγῳ πρέπει, καὶ ἢ μόνη τὸ πρέπον παρὰ Μουσῶν ὥσπερ ἄθλο τι δῶρον δέδοται; ὡς ὃ ἔπος εἰπεῖν, πανταχοῦ χάεσι καὶ πᾶσαις ἄμμασι διαρμοσίαις καὶ συμφωνίαις εἰκειμένου, * Ϛ πάντα τις τὰ βέλτιστα προσείπῃ, οὐδ' ὅπῃ τὸ φαῦλόν ποτε, εὗ οἶδ' ὅτι, πύξεται. τίς γὰρ ἂν λόγων ἐφήσαιτο περὶ τηλικούτων ἀγαθῶν· σὺ δὲ τῷ ἡμετέρῳ ἀπόμβρει γραμμάτων, ὑλίκῳ ἐπαίνων πάντα ποιῇ, καὶ κοσμεῖς τοὺς λόγους τῷ προσώπου πλέον. ἢ μὲν οὖν ἀγωνιστὴν πρὸς ἅπαντας ἀεὶ κέχρησαι, τοσοῦτον ἴσθι περιφανῆς, ὅσον οὐκ ἄν τις εἰπεῖν δυνηθείη· ἢ δὲ μάλιστα πρὸς ἡμᾶς κεχρημένος φαίνῃ, πολλῷ μείζων. οἶδας γὰρ ἴσθι τῶν ἐκεῖθεν ἀφικνουμένων, ὃς ἡμᾶς οἱ φασκει τὰ μέγιστα ὑπὸ σου φιλεῖσθαι, ὡς ἂν ὑφ' ἡμῶν καταγνωσθείη καὶ τῆς ἡμετέρας φιλτρους ἐξηρημένου. ταυτὰ δὲ ταῦτα καὶ ἡμᾶς οἶδ' ἴδοι περὶ σὲ ποιοῦντας, ἱκανῆς μὲν καὶ πρότερον Σειρῆνας τῆς σῶν· πῶς γὰρ οὔ; νῦν δὲ πολλῷ πλέον. εἰ δὲ δεῖ * τὸ τε ἀληθέστερον φάναι, οὐχ ἡμῖς μόνον οὕτω * Λη τοῦτο?
ἐπαιόμεθα, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡμῖν ἄπασα, ἅμα μὲν ὡς Ἑλλήνων ἀγάλματος, ἅμα δ' ὡς παραδείγματος πᾶσης σωφροσύνης. οὐ γὰρ τῆς ἰδοῦσι καὶ ὁμιλήσασι πέφυκας ποθεινὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄκοῃ κατειλημμένοις * πάντα πᾶσιν ἱμερός. τὸ τε γὰρ ἡδὺ τῆς γνώμης, καὶ ἡ ἐγκαθημένη * ταυτόπασιν
τοῖς χείλεσι ἰυγξ, καὶ χάρις ἡ μετὰ πειθοῦς ἐν γλώσσῃ κάλλιστα πεπλεκομένη, ταῦθ' ὥσπερ ἄνθος ἀκήρατον ἐπανθοῦσα τῇ σῇ κεφαλῇ, ἀμάραντον ὥσπερ καὶ ἀθάνατον τοῖς ἡμετέραις ψυχαῖς τὸν περὶ σοῦ μύθον ἐντίθησι, καὶ πάσας ἐπιτέρπει τε Ϛ ἱμείρει ἐπιπάλλει. πλοῦτος τοίνυν ὁρᾶν τις, καὶ μυθὸν τῶν σῶν κάλλους γνησίων ἕλκειν, ἢ που φρενῶν γνησιος ἂν εἴη, οἱ μὲ θαυμάζων ἐπὶ πλέον Ϛ ἔρως ἅπασι φαίνεται. ἐγὼ δ' ἐβουλόμην πῶς εἶναι καὶ δι' ἐμοῦ ἐπεσθαι μόνον σωθῆναί τί σου, καὶ τῶν τῆς γλώττης κρατήρων γεύσασθαι, καὶ πάντως κεσμεῖσθαί τι καὶ τρυφᾶν, ὧν ἐφίενται μὲν Ἑλλήνων οἱ πλεῖστοι, ὀλίγοις δὲ * ὡς πάνυ γλυκάμβροις, ἀποκεῖ δεδόσθαι σοι τὸ Ϛ * Legendum
λόγων κράτος. εἰ δὲ πάντ, πῶς τὰς τῆς γλώττης ἑκάστοτε γαλαμέσεις οὐκ ἂν εἰς δέδαιμονοῦντας; Θεόκλυτ· εἰ γὰρ τοὺς εἰς ἅπαξ ὁμιλήσασι γάνυς ἄῤῥητος ἐγγίνεται, ποίας εἰκὸς ἀπολαύειν ἡδονῆς καὶ ῥᾳστώνης τοὺς συνδιαιτωμένους σοι καθάπαξ; ἢ που παύσυρον καὶ πομπὴν ἄγειν ὅσαι ὧραι * νομίζοιτ' ἂν. παρὼν ὢν καὶ αὐτὸς καὶ ὑφίλουν Ϛ θαύμαζον· ἀπὼν δ' ἂν ἴδοι, ἄδων πά- * Αν νομίζοντ'
λιν ἥδιστα, καὶ τῶν σῶν ἀεὶ μεμνημένος ἀνίσαμαι τῶν ψυχῶν, καὶ ἀκλίνεσθαι δοκῶ τῇ Πλάτω- νος γλώσσῃ. ἐπεί τοι καὶ περιεκόμαι τῆς τῶν σὺν ἁρμονίαν κρούσεσι, Ϛ οὐκ ἀποσπῶμαι φρόντιρος ἐκεῖθεν, πρὶν ἂν ὅλως τῶν σῶν ἥδ πάντων ἀγαλμάτων ἐλθῃ. πιοῦσα γὰρ ὤν, ὑδὲν ὑδίποτ' ἄρισ ἁλμυρὸν ἐκ τῆς γλώττης περώσεται. καὶ θαυμασοί τινες ἵμερροι, τῶν χειλέων ἐφυσώμενοι, τῶν ἐμφιλοχωρούσων τῇ ψυχῇ δεσπόσυσι πρᾶξιν, καὶ τῶν συνόντων θέλγουσι, καὶ πάντας ἀνιᾶσι λαμπρῶς ἐπαινέτας. ταῦτ' ἐγὼ λογιζόμενος, καὶ ἀπολαύειν οὐκ ἔχων, λύπῃ κατεβαπτίζομαι καὶ ἀναβλύσαι μὲ δυνάμενος, ἐπὶ πλέον ἀνιῶμαι· καὶ ποτε τῶν ἐκ τῆς λύπης τοιούτων ἀποσπασάμενος, ὑπόπτερος ἔχομαι φαίνομαι, καὶ περὶ σὰς γνάθους θύρας, ὥστε μικρὸν γοῦν ἀπολαῦσαι τῶν σῶν μυστηρίων. δεῖ δὲ καὶ σὲ τὸν χρεὼν ἐπισφίσαι καὶ παραμυθίαν δοῦναι· * τί δ' ἂν γένοιτο, εἰ γράμματα πέμψεις. ἀν μὲν οὖν ἐπιστείλῃς, τιμήσεις τοὺς γράμμασι, * Fort. τὸ δ' ἂν γένοιτο.
καὶ θαυμάζειν τὰ σὰ μάλιστα δώσεις. εἰ δ' ἄρα σιωπήσεις, ἴδι παντάπασιν ἀνιῶν τὰς χεῖρας τῆς σῆς ἀκριότητος καὶ τῶν ἄλλων σου καὶ τῶν σῶν λόγων ἱκέτας.

XXII.

Τῷ Βαλσαμῶνι ἐν Θεσσαλονίκῃ, εἰς τὸν αὐτόν.

Ἐπὶ τῇ σῇ φιλίᾳ σεφανηφορῶ, καὶ χορὸς ἵσταμι, καὶ χαίρω μᾶλλον ἢ ὀλυμπιάσι νενικηκόσιν· καὶ νῦν ἁμαυτὸν δὴν ἀγοῦμαι καλὸν ἐδαίμονα, ἅπερ φιλίας μὲν ἄντικρυς ἔχειν τὰς Μούσας αὐτὰς, παρὰ δὲ ἢ Ἑλικωνὰ μοι φοιτᾶν ἔξεσιν. ἐὼ γὰρ λόγων Πλάτωνα καὶ * Σωκράτην, Ἀκαδημίαν τε καὶ Στοὰν· ἐπὶ πᾶσι σεμνύσομαι καὶ δεσῶ μέγα φρονῶν, ὁ τὸ μηδὲν ἄγαν φρόνιμον φροντίζων καπὶ Δελφοῖς. ἀλλ' ἔοικα τ' ἄλλα μὲν ἐδαίμων εἶναι· ἐνὸς δ' ἀπολείπεσθαι τὸ μεγίστου. τῇ γὰρ ἄρισον ἄνδρα φιλεῖν, ἃς ὧν τῆς φρένας αἱ Μοῦσαι τῶν Ἑλλήνων ἐξέθεσαν, Ϛ τῶν αὐτῶν δὲ πᾶσιν μετέχειν δοκεῖν, οἷς ἐκεῖνος κεκόσμηται, ὑπὲρ πᾶσαν εὐτυχίαν Ϛ φρόντιον ἡγοῦμαι· τῇ μὲν οἱ μὰ τῶν ἐκείνου χαρίτων ἀπολαῦσαι, καὶ μικρὸν τῆς ἐδαίμονίας ἀφρῆσθαι νομίζω. μαχαίρᾳ δ' ὅμως ἔνια πάλαι ζητῶν, δι' ἧς ἴσομαι τῶν σῶν ἀπολελαυκώς, τῶν ἄρισ μοι δοκῶ· κεκλῆσθαι γὰρ μοι Πυρσὸς, τὸν ἐν ἡμῖν λόγῳ τοιοῦτον, καὶ τὰ αὐτῷ παραχῖσθαι πυρά, ταύτῃ δὲ τῷ ζήσιμον, τῇ τῶν πρὸς τὸ ἐδαίμον βιζάντιον ἐπειγώμεθα, ὡς ἄμα ἴδῃ. * τούτῳ τυχὼν, ἀπαύξομαι τὸν σοφὸν Γρηγόριον, Ϛ ἑμαυτὸν ὅστις * εἶπ- * Λη τοῦτο?
πυθέσθαι μόνῳ σιωπήσομαι, Ϛ χαίρων ἀπελεύσω τῶν σῶν ἀγαθῶν, Ϛ τῇ πατρίδι ἐπαινῶν τοῖς φι- * Λη εἶπω?

λεις συγγίνομαι, μεθ' ἡδονῆς τὰ σὰ διηγάμενος. οὕτως ἐμαυτὸν τῷ σοφῷ πάππῳ τῷ σῷ. σὺ δ' ὀφθήτω ἡμῖν, τῶν δὶ δύο Θεὸς, ποίαν κε δυναίμεθα παίγνιον;

XXIII.

Βρυεννίου τοῦ σακελλίου εἰς Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν αὐτόν.

Οὐκ οἶδα τί τῇ ἀπάντων πόμψας, τοσοῦτον ἀν ἡμᾶς ὄφρανας, ὅσον ἐξ τῆ τιμίων τούτων ἐ πίστεως ἀνδρῶν, ἃς ὁ τρόπος ἀξίους τῶ ἐπαγγέλματος αὐτῶν ἐν τῷ χάματος δείκνυσιν. ὥσπερ γὰρ ἀπό τινος βαθμίδος ἀρξάμενοι, εἰς τὸν κορυφὴν τῆς ἡδονῆς με ἀνήγαγον. προσεῖπον φράσαντες· ἔπεσθε τὸ σὸν φθεγξάμενοι ὄνομα, τὸν ἀπὸ σοῦ μοι προσαπέδωκαν ἀσπασμόν· ἐν τέλος τῶν λόγων διδάσκασι, τὸ τιμιώτατον ἐ σῶν γεννημάτων, ἀ τῇ ἀξίᾳ μόνον, ἀλλὰ ἐν τῇ αὐτίφ. βασιλικὸς γὰρ ἐστιν ὁ παρ' αὐτῶ πρωτεύμβιος, τὰ πάντων ἀγαθῶν ἀκρόθινιον.

* Αν ἀδελφὸν δεῖ * ἡδεῖς, ὡς εἰπὸς οὐκ ἄτοπον ἐξ τὰς μοναχὰς, οὕς μοι συνεχῶς φίλους αὐτὸς ἐκ τοιοῦδε τῷ βόρου, ἤδεται * περὶ φίλου ἀφίκοντο, εἰκότα τινὰ τῆς σῆς σοφίας, ἐν * ἰδίας ὡς εἰπεῖν ἐ λόγου νομίζοντες, ἀνέγνων τῶν ἐν Θεσσαλονίκης μεθ' ὅσης ἀν εἴποις τὴς ἡδονῆς. σὺ γὰρ ἐφαπαζόμιλον ὀρᾷς ἐν τύπῳ, ἐν ἐ σῶν Σειρήνων ἀκούειν ἐκείνων, ἃς μὲ κατηγοροῦντας, ἀπότι * σὺ ἐν ταύτῃ εἶδον τὴν περίδοξον πόλιν. ἀναγνὼς δὲ, ἐθαύμασα τὴν οἰκειομέναν ἐ τὸ ἀντικίζον δὶ ὅλα τῆς γλαύτης· ἐξαιρέτως δὲ, πῶς σωτηρίας ἐχόμενος, ἰσοτελῶν ἐμνήθη ποσούτων τε ἐν τοιούτοις, ἐν γηραιοῖς ἐνθυμήμασι καταγλαΐζεται ἐν πυκνοῖς, μᾶλλον δὲ πῶς τοσαύτην ὕλην ἰσοτελῶν ἐν ἐνθυμημάτων ἐν ὀλίγαις περιέπλεκεν συλλαβαῖς. τὸ δὲ τῶ λόγου τέλος τίς ἀν ἀν ἐπλαγέη, ὅτου μὲν φρονήσεως ἔχον, ὅτου δὲ φράσεως ἀείστης, οὕτου δὲ συνέσεως ἐν εὐρυθμίας; ποιοῦνται ἐν παραπλήσιον ἐν τῇδε τῇ μέρει τῶ λόγα, ὥσπερ ἂν τις ὕφασμά τι πολυτελὲς ὑφαίνων ἐκ χρύσεον, λώρους φοινικίδας τῇ τέλει ἐξ ἄλλης τινὸς ὕλης, ἢ πορφυρᾶς, ἢ χρυσῆς, ἐπάσατο τῶ ὑφαίνειν. οὐ μόνον δὲ αὐτὸς τὸν λόγον τοῦτον τεθαύμακα, ἀλλὰ ἐκ ὁπόσου τοῦτον εἶδον τῇ καθ' ἡμᾶς, μάλιστα δὲ πάντων ὁ διδάσκαλος, ὃς ἐξαφιέρωτος τιμᾷ τὰ σά. ἄφοιτας δὲ ἐ πάντως, ἐκ ὠδῆς ἀνίκητος τῶν γεγύησται. σὺ μὲν οὖν μηδέποτε παύσαιο τοιαῦτα λέγων ἐκ γράφων, ἐ τοῖς φίλοις τερπόμενος· ὁ Θεὸς δὲ ἄνωθεν ἐπιχορηγείη τὰς ἀφορμὰς ἐ τὰς πορείμους τῇ τοιούτων, ἐξ τὸ πανταρκέσιον ἐ χρηστοῦ βασιλέως ἡμῶν. ὁ παράγαθος Θεὸς ἐκ ἐξαιρῶν τῶν ἀντιλήψεν σου πάσης κακίας ἀνώτερον.

XXIV.

Δημητρείου τοῦ Κυδωνίου ἐκ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν αὐτόν.

Ἐγὼ τῇ μὲν ἀγαθῶν ἀνδρῶν εἶναι σύποτ' ἂν ἀξιώσαιμι, ὡς ἀν ἄρτι ἔχειν τομίζω, τὸ * γινώσκειν * αὐτὸν τινα· τῇ μὲν * τῇ τοιούτων φιλοιώτων ἐ χαιρόντων τῇ ἀνδρῶν τοῖς * ἀπ μεν τα ἀσυδαιμονεστάτοις, εἰ μὴ φαῦλον, ἀλλὰ δίκαιον ἔποιμι ἂν μαυτὸν· ἐπεὶ ἐ πάντες τοῦτ' ἀξιοῦσι, τὸ ἀγαθοῦ πάντ' ἐφίεσθαι, εἰ μὴ ἑ αὐτὰ τοιαῦτ' ὄντα τυγχάνει. εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐγὼ τῶν μὲν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀν εἰμὶ, ἀπαίζομαι μέν τοι τὰς τοιούτης ἐπιεικείας, σὺ δὲ τὰς ἄλλους ἀγαθοὺς ἄνδρας ποσοῦτον παρέ ἐγνως, ὅσον ἐκείνων αἱ πονηρίαι συζῶσης ἠπιῶνται, ἴξνει συλλογίσασθαι ὅπως ἔχω γνώμης ἐγὼ περὶ σὲ τῶν θαυμασίων ψυχῶν, εἰ μὴ τὰς μᾶλλον ἐνοχλήσασθαι ἐκείνους βούλει λογίζεσθαι, ἐ τὰς ἐν τῇ τῶν ἄλλων κατηγορῶν εἰρμένης χαρίζεσθαι· ὡς ἀδίκοις ἂν τ' ἀναστὰς δοξάζων περὶ τῶν οὕτω γνώμης ἐχόντων ἀρὸς σέ, οἷς εἴποιεν ἂν ἐκεῖνοι περὶ σοῦ ἐ τοῖς ἄλλοις. εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ φήσεις, πονηροὶ δέ τινες ὑμᾶς ἐ κακοήθεις, ἐ χρηστῶν ἐθῶν ἄκρα μετέχειν δοκοῦντας, * ἀπ κύκλῳ τὸ γοῦν ἀποδίδωσι παραιτημένους, ἐ κατηγορεῖσιν * αὐτῶν συγγνώμην δίδοναι, μὴ καλῶς ἔχειν τινὶ ἂν εἰκάσαις. τῶν τοίνυν γενέσθω ἐ γράμμασι χαιρόντως ἡμῖν τῶν συγγνώμην δίδοναι, χάρισαι ἐ σῶν ἐθῶν τοῖς ἐφιεμένοις.

XXV.

Γεωργίου τοῦ Λαμπάδου ἐκ Κύπρου, εἰς τὸν αὐτόν.

Εἴπερ εἶδέ τι, σοφώτατε, τῶν περὶ ψυχὰς καταπεθυμένων χαρίτων ἐν ἔσῳ τοῖς ἀμαυβαῖς πῆς καπάρξασι παρὰ ἐ δὶ πεπαιδότων γένεσθαι λῶ, ἐκ ἂν ἄκρως πάρ' ὅ, τι ἂν ἴδοι ποιοῦντα τῶν ὠφελῶν ταύτην ἐκείνων. ἐπεὶ δ' ὥσπερ παῖδας τοιοῦσιν εἰς ἄπαν ἐκτείνοις τοὺς χάριτας ἐ οὐκ ἐνδεχομένων ἐστὶ (δήσεις γὰρ ἂν αὐτὸς συλλαβεῖν ἐγκείσῃ, ὑπ ἐθελούσης τοῦτο τῆς φύσεως) * Legendum videtur, ὑχ εἰν τὸ ἀντοι τοῦτο δῆτα ἐγ τοῖς παθηναμένοις τοῖς μαθηταῖς * οὐχ εἶδε τὸ ὄντως τὰ τῶν αὐτῶν ἐπίργειαν τῶν αὐτῶν &c. ἀντιτρέφειν φρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὸ τῶν αὐτῶν· συμβαίνει γὰρ ἐν τὸ αὐτὸ φρὸς τὸ αὐτὸ ἐ ὡς

ποιητικὸν ἴχνη ἢ οἷς παθητικόν· ἢ τὸν Ἡσίοδον τοῖς κεχρημένοις, ὑπ' ἐπὶ ἓξ ὕπο μιγάλων, εὑρήσεις παραπεσόν, ἢ αὐτῇ μέτρῳ ἓ λαΐνου εἴ τι δυύναται, ἀποδιδόναι τὸ δάνειον. ἀλλ' εἴπερ ἄρα ἐπὶ τῶ Πέρσῃ ἀξίων, ἀνδρὸς ἕνεκα φρὸς τὸν ἀδελφὸν βίον ὀρῶντος. ἐπεὶ δ' οὖν γε δύναται, σωὶ Θεῷ δ' εἰρήθω, ἐδαμῶς ἐλλείψειν ὑμῶν, κἂν ὑπὸ πολλῆς ἀγνωμοσυύνης ἢ σὺ καλοκαγαθία, ἀδὲ πῆς ὀφειλέτας ὅλως ἡμᾶς ἀξιοῖς ἐγγράφους. πῶς δ' ἂν οὐ χάριν ὅτι πλείστην εἰδείημεν, λογιώτατε, φροθυμίαν μὲν περὶ τὰ ἡμέτερα ἂν ἐλάσσονα ἡμῶν ἐπιδειξαμένῳ· τὰ γε μὴν περιπόθητα ἡμῖν παραχομένῳ· τῶν μὲν πόνος τῷ ἐπὶ σοφίᾳ βαθυμένων παλαιῶν ἀνδρῶν· τῶν δὲ γράμματα σὰ τῆς φίλης μοι κεφαλῆς, ἀχ' ἥττον ἡμοὶ φίλα ἐκείνων, δι' ὧν τὰ πάσας Σειρῆνας νικᾷς, τὰ μὲν πρῶτον ἀχ' ἥττον ἐκείνων, τὰ δὲ βλάπτον, ὑδ' ὅπωρ ἐκεῖναι, τοιαυτίον μὲν ὖυν τὸ λυσιπλοῦν παρεχόμεναι· ἐγὼ δὲ ᾧ * ἀσφαδεῖς αὐτὰ λειμῶνα καλῶ, ᾧ πεδίον Ἡλύσιον, ᾧ χρῶμαί τε ὡς τοιητῇ, σὺ τῶν σὴν κεφαλῶν. ἐπειδὰν γὰρ ὑπὸ τὸ ἐν χερσὶ * φαρμάκων πλέον ἢ ἐκεῖσε ἔχει ἐ·διλόν, ἢ ἀπιβεμσάντων ἀπεκαίδω, ἐπὶ τὸν λογικὸν τοῦτον ἥμι παράδεισον· ᾧ ἐφ' ἑκατὸν ἡμιλήσας, τό, τε τῆς ἀδυμίας δῦσιν ἀποτίθεμαι νέφος, ᾧ ἑμαυτὸν ἀναπτῶμαι φρὸς ἀδυμίαν ἀγόμενος. ἆ μὴν ὖυν ἡμῖν παρὰ τῆς σῆς ὑπάρξει σοφίας, τοιοῦτα· ᾧ ὑδ' ἂν * μακραν ἀποτείναιμι λόγον, τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐφικοίμεθα· τὰ γε μὴν εἰς τὸ ἐξῆς, τοῖς φρολαβοῦσιν ἀκόλουθα πιποίθαμεν ἔσεσθαι, ᾧ ἐπιδιδόναι γε καθ' ἡμέραν δύχομεθα. ἐπεὶ δέ γε * τῇ καταλόγῳ τῶν σῶν φίλων ἀριθμῶν ἡμᾶς καταξίωσαι, χαίρομεν μὲν ταύτας μᾶλλον ἐγγραφίοις ταῖν κύρβεσιν, ἃ ταῖς Ἀθηναίων οἱ πάλαι. σὺ δ' οὐ βέλτιστε μὴ ἀποκάμοις φίλον ἀνδρα ἀφιργετῶν, εἰδότα φιλεῖν ᾧ χάριν εἰδέναι.

* Locus mendosus.

* Leg. ἀσφοδελὸν, ut apud Homer.

* Fort. μακρὰν

* Fort. ἐντυ-

XXVI.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτόν.

Ἐγὼ μὲν, ὦ φίλη μοι κεφαλὴ, ταυτόν μοι περὶ σὲ πιπονθέναι δοκῶ, τοῖς πόρρωθεν μὲν ἄρτι θαλάσσαν πεθεαμένοις, ᾧ τὸ μέγεθος αὐτῆς ὑπὲρ ἅπαν ὕδατος ἄλλο τῶν ἐνωδόντων σύστημα φαινομένης ἐκπεπληγμένοις· ὅσῳ δὲ μᾶλλον φροσίασι τοῖς ὕδασι * πελάγου γεγεμιζομένης αὐτῆς ᾧ ὑχ ὁρίζοντος, ἔτι μᾶλλον ἀγομένοις, ᾧ παιδιᾶν ἐνιμένοις τὰ φρόθεν γεγιζομένοις; μὲν γὰρ φύσις ἡμῖν τὸ φρὶν πυνθανομένοις, τὰ σὰ θαυμάζειν ἀσείσως ἐπῆκε τῷ διανοεῖσθαι. σωσὶ μὲν τοί γε λόγοις τε σοῖς ἐντυχόντες, κᾀ τῶν πεθεαμένων πυθόμενοι, καπεκτῷ φίλῳ ἐκείνῳ τῶν φραγμάτων ἐγένεθα, * ἀλλεῖον δὲ παροιθὲν ὁρῶντες τὸν ξεῖνον, ᾧ οἷος δῦναι ἂν εἶναι σωσὶ ἔχων πᾶς, κἂν σκῆπτρον φέρῃ Φαιήκων· ὥστε ἓ, ἀπορῶν πόρρω τὸ πικίλον μᾶλλον ἢ τὸ ἄκρον ἐν ἑκάτῳ θαυμάσαιμι· καίτοι ᾧ ἔστιν γε τῆς ἀληθείας ἕνεκα πιστεύσομεθα ἀποδοῦν. τῇ γε μὴν πλικαύτῃ περὶ λόγους ἐχούσῃ τὰς τῦ ὕδους συμπτώσεις χέρνιβας, ὅλον ὁρῶμῖν ἀπηρτισμένον, ὡς ἐν παντελῶν, οὐ ὕτω σωὶ μέρος σκιαζομένου, τὸν κύκλον. ἀλλὰ πύθοι, ἴσως ἂν φαίης, ταῦτ' ἔχεις εἰδὼς, ὥστε ᾧ ἀξιόπιστος μάρτυς ἥκειν ἡμῖν; ἀλήθεις ὦ τὰν ἔχω πικμηρίοις συλλογισμοῖς ταυτί, γλώττῃ τε πειστράπῳ τῷ αἰδεσίμῳ πατρὸς ἡμῶν Ταχίνθυ, ἃ πθέαται σαφῶς ἐκτιθέντος· ἧς δῦθ' ἡμῖν ᾧ τὰ ὕδεσά σε διαιόμενα γράμματα· ὃν ἤκιστ' ἂν τις φαίη τῶν ἐγκωπόντων, τῆς ἀληθείας ἀλλό τι φρόσωπον ἄγειν· ἓ αὐτοῖς δὲ πᾳ θαυμασίοις σε γράμμασι· ἃ δὴ ἐπεὶ δίδυμα ἐκείνῳ, ὃ ἂν μᾶλλον ἀγαθείλω ἐκ οἶχε, ἐπίσης ἐκάτῳ δικαιοῦτος θαυμάζεθαι, τῶν ῥημάτων τὸ μέγεθος, τῆς ἰσορίας τὸ πολυειδὲς, τὸ κάλλος τῶν ὀνομάτων, τῆς συνθήκης τὸ ἄκραιφνον, τῶν χημάτων τὰ καινοφανῆ, ἅλης τῆς ἁρμονίας τῷ ῥυθμῷ ἁμοῦ τε ᾧ ἅρμιαν, τὸ ἦθος δὲ ὅλης ταύτης ἀνακιρνάμενον· ὧν πολυωθεσκεν λειμῶνος οὐ ὑπόρωιν ἐν ἡμαυτῇ, εἰ ἴσι τῇ ὅστι νωὶ ἐπὶ γῆς τοιαῦτα κάλλη λόγων ἀποτίκτειν δυνάμενος. ἆρά σοι δοκοῦμεν ὀρθῶς συλλογίζεθαι τὰ χῇ σὲ, ἢ σοφιστικῶς ἡμᾶς ἰρὸς ἔτι πειρεπίπτειν ἅπασι; πλὴν ἀλλ' ἐπεί σε τὸ ἦθος πείθει τὸ μέτριον τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ἀπιστεῖν, ᾧ τὸ τῆς ἐκτόμης βάρος ἧκιστα ῥιπίζεθαι ταῖς αὔραις τῶν ἐγκωμίων ἐᾷ, καίπερ ἀποδείκτου τῆς ἀληθείας, ἔχοι γε ταῦθ' οὕτω. οὐ γὰρ ἄν τι μεῖζον ἀξιώμεθα, ᾧ ἡμεῖς σοι δοκοῦμεν ἠσυχάσομεν. σὺ δ' ὦ μακρῷ πάντας παρελάσας τοὺς νωὶ, μὴ ἀποκάμοις ὑπιὼν σὺ πᾶσιν ἐργαζόμενος· τοῖς τε πόρρω ᾧ τοῖς ἐγγὺς ἡμοίως τῆς διδασκαλίας τὰ ῥεύματα ᾧ φιλίας δεικνὺς πᾶσιν ὁ ψυδομένης τῆς ἥρεως, τὸ ἀκεραὶς ταύτης ἄγαλμα ἐν σταυτῇ περιφέρων, ᾧ ἡμᾶς σωὶ τοῖς ἄλλοις γράμμασί τε τύπων, ᾧ ὠφιλῶν τὰ φροσήκοντα.

ΑΘανασίου τοῦ * Λειπανδρηνοῦ, ἐκ Κύπρου τῆς νήσου, εἰς τὸν Γρηγοραν.

* An Λευκαδρηνοῦ? Vide Indicem Epistolarum, supra.

Διπλᾶς ὀφείλομέν σου τῇ καλλιγραφίᾳ τὰς χάριτας, οἷς τε φιλίας ἤρξω μηδαμόθεν οἷς τοῦτο παραχώντων ἡμῶν ἀφορμὴν, καὶ οἷς λαμπρᾶς ἐμπεδωσάμενος ἐλπίσι ταύτῃ ἴσασι ἐμφυλάξειν εἰλικρινῆ. ὁ γὰρ κτήσασθαί τι παρ' ἑτέρου βιασθεὶς ἢ τῶ κρίναι βέλτιον εἶναι, πῶς ἂν μὴ οὐχὶ πάντα φοβεῖσθαι ῥᾴδιον εἶναι ἢ τῶ ταυτ... πεφιλοσοφάσου δόξαι καταμελεῖν; τῶ μὲν οὖν τοσοῦτον ὀφείλειν, ἀκριβῶς ἡμῖς ἐπιγνώμονες· ἐκτίσαι δὲ φῶς ἀξίαν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· πλὴν οἱ μή που τό γε παντοῖον σε πεφεῖσθαι τῇ γλώττῃ, καὶ πάντας τῇδ' τῇδ' Ελλήνων κεκαυτοὺς κεκτῆσθαι αὐδήεν τῶς τελετῆς, λύσιν χρίους ὑπὸ σοὶ διακονητῇ φρυγανόσαι. τούτοις γὰρ ἂν καὶ μεθ' ὑπερβολῆς ἀμειψαίμεθα· καὶ νῦν τὸ τῆς βασιλεύσης καλὸν, φοινίκι τι Ἑ Κοίλη Συρία, μᾶλλον δ' ὅσων οἰκοῦσιν Ελλῆνες, θαυμάσονται μᾶλα πεφαρᾶς, ἡμοῦ τε οὐ σιγῶντος, καὶ τῆς παντορίσης ἐπιστολῆς, ἵν' ξυμφόρημα σοφίας παιτοδαπῆς ὑγιῶς ἂν τις κρίνοι κατοσμάσῃ, οἷα τινος σκιαίας προβεβλημένης, καν μυρίων αὐτὶ γλωσσῶν τὸν παῦρον ἀναπρυτάνισης πατέρα νόῦ τῇ βαρβάρων οἱ πλεῖστοι, ἐπόσοις σοφίας μέτεσιν, τῆς καλῆς ταύτης ἀμοιρήσουσι θοίνης, τοσοῦτοι τῇ τερηλώσων Κυφρίων οἷς τε τῶν Σύρων καὶ Ιταλῶν καλαὶς οἰδόπων τὰ Ελλήνων ἐμβιβάζειν· ὧν. ἐπεὶ δὲ σὺ τὸ τῶ ἴδους φιλίσοφον, ὃ μᾶλλον τῇ πεφύτει τῆς σοφίας παρομαρτῶν ἐώθει, εὐχ ὅπως τὰ τῇδε πεφεισῆς ἐμίσησιν, ἀλλὰ καὶ ὅσων ἄλλων θεατὰ καθεστήκαμεν, ἐσχ γενταῖ, ὡς Κύφοι μὲν οἶχον ἂν τι καὶ μεμφοίμα, ἱστεικὸς πεδόμβος νόμος, φῶς τὸ δυσκραίσερον τετραμμένῳ, Ἑ ταῖ ἐπλήθου τοῖς πλοῖσιν, οἱ τί που καὶ πλημμελίσερον διαιτῆσιο, ἐς δίκῃαν λυμαινομένῳ. δίδωκα δὲ μὴ φροντούσιν δόξῃ τῇ τύχῃ, οὔπω φῶς αὐτῶ ἐμβοὺς * ἀπιίσασαν. οἶμαι δὲ καὶ ζωδιακὸν αὐτὸν, ταῖς καθηκούσαις πεφέδοις ἐπῶν τῶ ἰδίῳ ἀπαρτίσαπα κίνησιν, καιπόπερόν πως φῶς τὸ κοινώτερον ἀποκλῖναι, ἀντιπερὺς ἐκπολιμωθέντα τοῖς φροσαρτίοις. καὶ νῦν ὦ βέλτιστε πόρρω μὲν Αφροδίτη τῶ ταύ- * Δη ἀτενισαν? * Malin, τὸ σῃ φροσαίχοπος * τῶ πάλαι δίμιον Συρίων ἐγένεπαι, ὡς ἂν μυθολογήσαιεν Ελλῆνες. Ερμῆς δὲ πεφποδίδες, καὶ Αθηνᾶ, καὶ εἴ τινι λόγου καὶ ἀγχινοίας τῶν ἄλλων μέλει θεῶν. ἔθεν καὶ τὸς ἀπαπαχοῦ γῆς καὶ θαλάπης ἴδοις ἂν συρρέοπας φῶς αὐτὸν, οἷα δὴ πρὸς μαγῆπιν σεσθένε. ταῦτ' ἐν σκιαγραφίᾳ τὰ τῆς νήσου ἐπίσκεμα· καὶ δίκαιος ἂν εἴη, εἰ καὶ μὴ τῆς πάλαι σοφῆς, τῆς γοῦν νῦν οὖσι μνήμης ὅτι πλοίσης ταύτῃ ἀξιωθῆναι. Αθηναῖοί γε μὴν, καὶ Θοβαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὸν Πέλοπος, τὰ πάλαι ποιητῆς τε καὶ συγγραφέων ἐν πολλοῖς περιθρύλλητα, τῆς παλαιᾶς δ' αἰσιμοσίας τῶν ἀγροικίαν ἐκλέξαν· καὶ ἴδοις ἂν τὸς φρὸς * τῶν μεγάλων Περσῶν βασιλίων γῆς βραχείας καὶ ἀντιρρόπου * Δη τοῖς μεγάλοις Περσῶν βασιλεῦσι? τῶ ὕδατος ἐκχωρῆσαι τῶν σφετέρων ἀμφισβητήσαντας, δεδοίκασι τῶν ἰσχνῶν ὑρισαμένης· ὧς γε καὶ Κᾶρας τῇ συγκείσει δ' δίκαιος ἂν * ἀπεφήνας· καὶ πρὸς τύπις Λυκοῦργον, καὶ Χαρώνδαν, * Fort. ἀνεφήνας, vel ἐπεφήνατο. Ἑ Ζάλδικον, καὶ ἴσους ὁ πάλαι χρόνος νομοθέτας ἀνέδειξεν, οὐδ' εἰ ποτ' ἴσως παρ' οἷς νενομοθέτησαν ἴσασι. λοίπεται γε περὶ τῶ τέλους, τῆς Ιταλικῆς ὀρφέως, δηξελθεῖν. ἀλλὰ μήκους φεισόμενος, ὅρως παρόντος ἐπισολῆς, τῇ δίοπι παμεῖσομαι. σὺ δ' ὑγιαινέ μοι, θαυμάσιε, καὶ περιλειφθὲν ἐν Βυζαντίῳ τιμαῖον Ϝ λόγων, καὶ μὲ ἀποκάμοις φιλῶν, καὶ τῶ φιλεῖν παρίχων τιμὴν τὰς σὰς γενταίας ἐπιστολὰς, ὁμοῦ τι ἡδονὴν ἢ κέρδος τὰ τὰ ἴσα δρᾶν ἐπείσας· εἰ καὶ πεζοὶ παρὰ Λυδὸν * Θέαν δόξαιμεν. * Δίαν

* Cod. Vat. fol. 236. * Idem Cod. fol. 90. * Extant in Codd. Regg. 1997. & 3353.

Addendæ his erant Epistolæ duæ; prima, Ματθαίῳ τῷ Ερέσου *, cujus initium, οἶδα δὲ τοῦτο πέπονθα πάθος; altera, Νικολάῳ τῷ Πεπαγομένῳ, * cujus initium, εἰδ' ὅτι φιλήματα δοκῶ σοι παρέχειν. Sed neutram in apographo descriptam reperi. Theodori Metochitæ versus *, εἰς τὸν σοφὸν Νικηφόρον τὸν Γρηγοραν, inconditus & male admodum tornatus, cave delideres.

RECentiorum testimonia, utpote pervulgata & cuilibet obvia, omnino potui omittere, & fortasse debui. Sed ne hujus ac superioris sæculi hominibus fidem abrogasse eorumque auctoritatem contempsisse videar, sex aut septem huc producam: cæteros indicare satis fuerit.

J. Lipsius, Not. ad Lib. I. Politic. Cap. IX.

Nicephorus Gregoras historiam & filum narrationis Niceteæ Choniatis excepit, at non laudem. Scripsit enim ab urbe capta res, ad Andronici Palæologi posteriorismortem, sed nequaquam pari cassigatione aut industria, & vitia plura traxit

ſui ævi. Superfluit aut evagatur, & res orationeſque proprias miſcet, indecore; imo inepte. Judicia tamen ejus crebra, & plerunque recta. Cauſſæ eventuum curioſe poſitæ: pietas inculcata, & multa opportune ad primam illam cauſam, i. Deum, relegata. Sane providentiam & fatum nnn alius ſcriptor aſſeruit magis. Legendus cum hoc nomine, tum etiam illo, quod pleraque ejus hiſtoria ab ævo noſtro non diſſidet: imo lites diſſenſuſque in ſacris reperies haud diſſimiles hodiernis.

Gretſerus in Joannis Cantacuzeni Hiſtoriam, Edit. Reg. pag. 932.

Nicephorus Gregoras omni literarum cognitione ea tempeſtate apud Græcos illuſtris.

Idem Lib. III. Obſervationum in Georg. Codinum Cap. XVII.

Nicephorus Gregoras ſua in hiſtoria parum amico animo fuit in Andronicum juniorem Imperatorem, & in Joannem Cantacuzenum Magnum Domeſticum; de qua Gregoræ iniquitate extat publica querimonia Cantacuzeni lib. IV. cap. XXIV, & XXV. Nec mirum quia ſequebatur partes Andronici ſeniuris, cui addictiſſimus erat, utpote plurimis beneficiis ab illo affectus, & magnis honoribus cumulatus. Quocirca calamum continere non potuit, quominus aliquando Andronicum juniorem & Cantacuzenum mordaciter perſtringeret, & calumnias in chartas effunderet.

Pontanus, in Præfatione Hiſtoriæ Cantacuzenicæ.

Verum quia Gregoras iſte avo, in cujus aulam deſertis ſtudiis liberalibus ſe contulit, amicior, nepoti autem iniquior fuit; illumque plurimum & ſæpe commendavit: hunc aperte, nec modice & non raro inſimulavit ac vituperavit: ad hæc quæ inter illos acciderunt, partem maximam minime comperta habuit: quæ autem comperit, ea confuſe, imperfecte, quædam quoque aliter aliquanto, quid aliquanto? multo aliter quam evenerunt, & cum mendaciis expoſuit: in ipſius quoque Cantacuzeni bello, rebuſque commemorandis (quæ ſcripta vel interierunt, vel adhuc in aliqua Bibliotheca latent) parum bona fide malevoleque verſatus eſt: Cantacuzenus hæc vitia non ferens, longe ſincerius, longeque copioſius, diſtinctius, integrius, certius omnia explicavit, &c.

Idem ibidem.

Attamen fieri poteſt, ut Gregoras de moribus Andronici quædam non prorſus falſa ſcribat, & ea noſter aut tanti non æſtimet, ejuſque juventuti condonanda putet; aut diſſimulet, &c.

Ger. Joan. Voſſius, de Hiſtor. Græc. Lib. II. Cap. XXIX.

Proximus Metochitæ huic eſto Nicephorus Gregoras: quippe qui & literas ab eo accepiſſe ſe referat, &, ut diximus, oratione ſua mortuum honeſtarit. Hic præterquam quod interpretatus eſt Syneſii librum de inſomniis; præter item alia multa, quæ in Italiæ Bibliothecis aſſervantur; etiam hiſtoriæ Byzantinæ undecim condidit libros; quibus complexus eſt res annorum * CXLV. a Theodoro Laſcare priore uſque ad ſuam ætatem, ſive obitum Andronici Palæologi poſterioris, qui incidit in annum Chriſti * MCCCLXI. &c. In rebus Andronici, in cujus morte deſinere eum diximus, minus fidem meretur. Sane Cantacuzenus hiſtoriæ ſuæ lib. IV. cap. XXIV. & XXV. valde eum exagitat, tamquam levem, & mendaciorum manifeſtum. Nempe Nicephorus in aula vixit Andronici avi; nec res nepotis tam exacte potuit noſſe, quam Cantacuzenus. Simul etiam affectu abripiebatur, quo minus cerneret verum. Impenſe enim favebat avo adverſus nepotem, inter quos de imperio certabatur. Neque de Andronico ſolum; ſed de Cantacuzeno etiam mentitur. Sed illa, quæ de hujus geſtis prodidit, vel in Bibliotheca quadam cum blattis tineiſque rixantur; vel penitus interciderunt; quod verius puto, &c.

* CXXXVII

* MCCCXLI.

NICEPH. GREGORÆ ELOGIA.

Leo Allatius, Exercitatione III. in Præfationem Creyghtoni.

In illis (Niceta & Gregora) ſunt & eloquentiæ lumina, & dictionis antiquæ facundia, & χυῦς (ut rem verbo expediam) ἀρχαϊς.

Idem ibidem, poſt allatum Voſſii de Niceta teſtimonium.

Nec allia dici poſſunt de Gregora, qui tamen dictione ſua placidior fluit.

Thomas Dempſterus *.

* *Initio Auctarii Romani Antiq. Roſini. in Elencho Scriptorum.*

Nicephorus Gregoras, Hiſtoricorum illius ævi utiliſſimus.

Gul. Carve, Hiſtor. Literar. Parte altera.

Nicephorus Gregoras, Byzantinus, Philoſophus & Hiſtoricus inſignis, artis etiam Oratoriæ peritiſſimus, Andronico Avo Imperatori inter paucos charus, claruit anno MCCCXLV. &c.

His addantur *Cardin. Bona, in Notitia Auctorum præfixa libro de Divin. Pſalmod. Bzovius, & Raynaldus, in Annal. Eccleſ. ad A. C.* 1334. *Franc. de Moncada, Catalanorum & Aragonum Expeditionis, cap.* VII. *x.* XXII. LXIV. *&c. Creyghtonus, in Præfatione Hiſtoriæ Concilii Florentini. Leo Allatius, de Eccleſiæ Occident. & Orient. perp. conſ. p.* 800. *Petrus Poſſinus in literis ad Lectorem, præfixis Hiſtoriæ Pachymerianæ Andronici Sen. Poſſevinus, Geſnerus, Miræus, Hankius, Verhartonus, Lud. El. Du-Pin. &c.*

NICEPHORI GREGORÆ HISTORIÆ BYZANTINÆ TOMUS PRIMUS.

Digitized by Google

A D

MAGNIF. ET GENEROSUM VIRUM,

D. ANTONIUM FUGGERUM,

KIRCHPERGÆ ET WEISSENHORNI

DOMINUM,

Cæſareæ Majeſtati a Conſiliis, &c.

HIERONYMI WOLFII

IN NICEPHORI GREGORÆ ANNALES

Præfatio.

NON equidem ſine mente, reor, ſine numine divum (ut Virgilii verbis utar) ſic accidit, Vir Ampliſſime, ut tua præſtanti liberalitate, & ſingulari Joannis Dorenſchvvami induſtria, Byzantinam hiſtoriam a Conſtantino Magno uſque ad Conſtantinum poſtremum, a Græcis deſcriptam hominibus, integram & perfectam haberemus. Etſi enim illius epitomæ quædam extant, partim a Latinis ſcriptoribus editæ, partim ex his noſtris auctoribus decerptæ: tamen Græci certius & fuſius pleraque in Oriente geſta deſcripſerunt, quæ illi vix attigerunt: multaque referunt, Latinis illis vel plane incognita, vel de induſtria neglecta, quod ea minus ad ſe pertinere putarent: ſicut & Græci viciſſim res in Occidente geſtas parum curarunt. Nam cum princeps Imperii ſedes Byzantium, quæ a conditore potius quam inſtauratore, non tantum Conſtantinopolis, ſed & nova Roma dicta fuit, tranſlata eſſet: paulatim vetus Roma cum finitimis provinciis a totius Imperii quaſi corpore avulſa, partim Pontificibus, partim exteris nationibus paruit. Secuta ſunt deinde etiam religionis diſſidia, contentiones, inſidiæ, aperta bella, & diverſæ etiam utrorumque populorum appellationes. Nam Byzantini ſe Romanos, & ſuos principes Ῥωμαίων βασιλέας, cæteros autem Chriſtianos populos & Reges, qui Romanum pontificem agnoſcebant, promiſcue Latinos nominarunt, a quibus ipſi contra Græci dicebantur. Ut igitur res in Occidente geſtæ, e Latinis: ſic quæ in Oriente contigerunt, e Græcis rectius petuntur.

Fateor equidem, ad Zonaram convertendum præmiis, a te propoſitis, eoque tempore mihi peropportunis, initio excitatum me

fuiſſe potius, quam meapte voluntate acceſſiſſe: non tam laborum & moleſtiarum fuga, quibus ita tum quoque aſſueveram, ut ignavo otio nihil mihi eſſet moleſtius, quam privatis meis ſtudiis, ſi quid daretur otii, fruendi, & diuturnam quaſi ſitim variæ lectionis reſtinguendi cupiditate. Sed cum e Zonaræ velut ſalebris eluctatus, in Nicetæ Acominati Choniatæ planiciem, & quaſi variis floſculis vernantia prata perveniſſem: jucundus mihi potius quam gravis eſſe labor interpretationis ille cœpit, cum ob dictionem fuſiorem & planiorem, & ſæpe non infeliciter luxuriantem: tum vero propter earum hiſtoriarum cognitionem, quas partim non ſatis tenerem, partim plane ignorarem.

Quo opere abſoluto, cum tam gauderem me gravi onere levatum, quam in medio veluti curſu deſtitutum dolerem, quo minus extremam totius hiſtoriæ metam attingerem: ecce præter omnem expectationem a te offertur Nicephorus Gregoras, qui ab urbe a Venetis & Balduino Flandro capta exorſus, hiſtoriam annorum *CXLV. ad ſuam uſque ætatem, & Andronici Palæologi junioris obitum, eleganti ſtylo deſcriptam nobis dedit; itaque ſupplevit ea quæ reliquerat Choniates, ut hic Zonatæ ſuam narrationem attexuerat.

* non CXLV. fed CXXXVII

Cæterum & hic idem quod in Choniate mihi eum accidiſſet, nec vicina temporibus noſtris Byzantiorum acta auctor ille attigiſſet: nullumque Græcum ſcriptorem extare, aut certe mihi eſſe cognitum doleremi, qui cætera uſque ad Conſtantinopolim a Turcis occupatam, & imperium Græcorum a Mahomete prorſus everſum perſequeretur: commode a clariſſimo viro D. Philippo Gundelio, Viennenſi Jurisconſulto, ad me miſſus eſt Laonicus Chalcocondyles, quo, ut a fatigatione converſionis nonnihil acquieſcerem, avide percurſo, plane mihi ſatisfactum eſſe cognovi: atque in eam ſententiam ſum adductus, ut fato quodam, quod initio dixi, factum eſſe exiſtimarem, ut & liberalitate tua, & Dorenſchvvami Byzantina & Aſiana peregrinatione, & meo qualicunque labore, integrum totius Byzantinæ hiſtoriæ corpus, & omnibus prope numeris ſuis abſolutum, noſtris hominibus proponeretur: cujus lectio non tam jucunda, quam ſalutaris eſſet, ſi ii qui rerum potiuntur, ex alienis peccatis ſua emendare conarentur. Idem enim hoſtis, qui beatas olim Aſiæ & Græciæ provincias oppreſſit, vaſtavit, evertit, noſtris etiam cervicibus imminet: & extrema quæque orbi Chriſtiano, & internecionem religioni, fruſtra illi quidem (neque enim Chriſti ſervatoris noſtri potentia humanis armis vinci poteſt) ſed nobis non ſine capitali periculo minatur: & ita minatur, ut hoc Chriſtianæ reipublicæ ſtatu (quem vel mali ominis cauſa vitandi, vel ne qui ſe perſtringi putent, cum Byzantino haud confero) minæ ejus a nemine cordato contemni queant. Sin aliqui ita ſtupent, ut hæc aut non intelligant: aut, ſi intelligunt, non curent: aut, ſi curant, non in eo pro virili elaborent, omnibus privatis contentionibus omiſſis ut incolumitati noſtræ conſulatur: evidens indignationis divinæ contra nos, & ingentis ſceleta noſtra vindictæ, quod auctor hic noſter crebro queritur, argumentum id eſſe videatur.

Equidem inter convertendum hos ſcriptores, cum ad Imperatorum in fungendo munere oſcitantiam, tenacitatem in neceſſariis, profu-

ſiones in ſupervacuis, & inteſtina bella: procerum vero & ducum perfidiam ac temeritatem: religioſorum inſcitiam, & de lana caprina rixas: populique petulantiam & ignaviam: omnium denique ordinum extrema probra perveniſſem: contraque Turcorum majorem fidem, majorem integritatem, fortitudinem, clementiam, virtutes ipſorum hoſtium elogiis celebratas, legiſſem: ita ſum animo commotus, ut Turcos imperio longe digniores judicarem: & fæcem ac ſentinam illam nefariorum hominum tam diu fuiſſe incolumem, nec citius oppreſſam eſſe, mirarer potius quam miſerarer. Etſi ad commiſerationem clades illæ, & florentiſſimi potentiſſimique quondam Imperii ruina, & Chriſtianæ religionis e tot ampliſſimis provinciis profligatio, vel ſaxa commovere poſſint: noſtros autem homines, ſimili ſtatu rerum, nec illorum miſericordia, nec ſimilis exitii metu commoveri ſit mirandum: nec deſperandum tamen, fore multos, qui his non modo ad voluptatem, ſed etiam ad publicam utilitatem legendis, tuum conſilium laudaturi, & inter cæteta ornamenta quam plurima numeraturi ſint, qui illuſtri monimento poſteris etiam conſultum voluetis: & multorum animos, his Operibus in publicum editis, ad patriæ defenſionem majore ſtudio ſuſcipiendam excitaris.

Atque hæc de hiſtoria. De auctore non multis eſt opus. Nam quo ingenio, doctrina, facundia, auctoritate apud ſuos fuerit, ipſe abunde declarat. Quem cum ea quæ de Michaele Palæologo uſque ad Catelanorum ab Andronico ſeniore defectionem ſcribit, a Georgio Pachymerio mutuatum eſſe, atque in compendium redegiſſe cognoviſſem: ex Auguſtana bibliotheca illud Opus acceptum pellegi: & quæ non inutilia videbantur, excerpta, Gregoræ adjeci: ne, quoad poſſem & liceret, voluntati tuæ atque officio meo deeſſem. Ac plura ſane collegiſſem, niſi is codex & principio & fine mutilus, in medio etiam aliquot foliis partim exectis, partim marinis fluctibus (ut opinor) madefactis, literis vetuſtate exoleſcentibus, ſtudio meo & oculis diuturna fere & perpetua lectione ac ſcriptione feſſis & hebetatis vehementer adverſatus eſſet, atque incommodaſſet. Chalcocondylem autem ſuus interpres, qua eſt doctrina & eloquentia, ita commendabit, ut mihi ſatis nunc eſſe debeat, ſi labores hi mei æquitati & libetalitati tuæ commendati fuerint, & probati. Auguſtæ Vindelicorum, poſtridie Cal. Januarii, Anni a Chriſti ſervatoris humanitate MDLIX. quem tibi tuiſque, & tori orbi terrarum paeatum, felicem ac fauſtum, ex animo precor. Faxit Deus Opt. Max. ut FERDINANDI primi Auguſti, Imperatoris ac domini noſtri clementiſſimi, in urbem hanc, ob graviſſimas de Imperii rebus deliberationes, ingreſſus (ſub id tempus quo pacis, concordiæ & mutui amoris doctor & exemplum CHRISTUS JESUS, propter ſalutem humani generis, diſſimulata divinitate ſua, homo naſci voluit) omnium principum, omnium hominum animos a privatis cupiditatibus ad curam publicæ ſalutis, a luxu & corruptela morum ad ſobrietatem & vitæ integritatem, ab odiis & ſimultatibus ad concordiam & amorem, a rixis & diſputationibus ad verum cultum religionis, a bellis & armis ad firmam & conſtantem pacem convertat.

Cujus voti ſi nos divina liberalitas (merita enim noſtra nulla pro-

fecto jactare poſſumus, nec minus indigni ſumus divino auxilio quam indigi) compotes reddiderit, iis erimus formidabiles, a quibus nunc, non aliis de cauſis quam propter corruptam diſciplinam, & inteſtina bella, per contemptum oppugnamur, cædimur, in acerbiſſimam ſervitutem abducimur, & in ſummas anguſtias redacti profligamur. Quicquid enim calamitatum ac cladium (ut de aliis Chriſtianis provinciis taceam) Pannoniæ patiuntur, id ad nos quoque ex æquo pertinere merito judicamus. Res enim profecto, imo talus noſtra nunc agitur, paries cum proximus ardet.

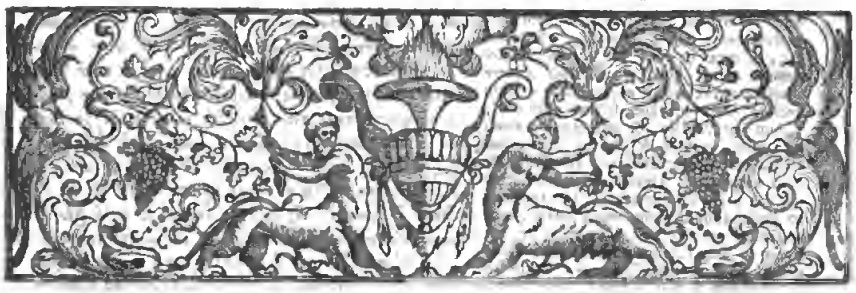

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛΟΓΟΣ Α'.

Edit. Paris. pag. 1.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Historici munus excellens. Historia laus. Veritatis commendatio. Historia scriptores quinam reprehensione digni. II. Andronici Senioris invectiva in Historicos maledicos & mendaces. III. Auctor de scipso, & de opere suscepto.

a ως alibi a Cod. a.

Α. Τοῖς τῶν πάλαι [a] ἐξ μίσχες ἡμῶν γενομένων τὰς βίους ἐξ τὰς ἰσοτίας ἀθανατίζουσι, πλείοις πολλάκις αὐτὰς ἐντυγχάνων, καὶ θείας νυκτὶ προτροπαῖς ἀκούων ὁμολογούντων ἐς ἢ πανύτιλον ἀκοσθαι ἐγχείρησιν, μικρὰ μέντοι ἀκμῆρόν τινα φιλοτιμίαν τῷ ἀνδρῶν κατηγόρησον, κόμπου μετὰ τὰ λεγόμενα ὄντα οἰόμενος· ἔπειτα δ' ἐδόκουν ὑπὸ μοι οἱ ἄνδρες ἐπόνησαν μὲν αὐτῶς ἀληθείας [b] σαφῆς, Θεοῦ δὲ ἐξ ὄντι τὸ ἔργον, καθάπερ ὀργάνῳ χρωμένου τῇ πόνων χειρὶ, μικρὰ ἢ μηδὲν ἀποδόντα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, τῷ μεγίστων καὶ πρώτων ἀυτῷ ποιημάτων, σφῆς γε τὸ τῶν ἀπόρρητον δόξαν ἀναγγέλλων, ὡς ἐφικτὸν, τῷ Θεῷ· τὰ μὲν γὰρ καθάπερ σιγώντες κήρυκες τῆς Θείας μεγαλουργίας, τὸν ἅπαντα ἐξηγέσονται χρόνον, ἀθάνατον φωνὴν μάρτυρα μόνῳ· ἰσοτία, ζῶσά τε καὶ λαλοῦσα φωνὴ, καὶ ὄντως ἔμψυχος καὶ διαπρύσιος κήρυξ αὐτὸς, ἐξηγεῖται τὰ αἰῶνα, καθάπερ ἐν πίναξι παγκοσμίῳ δυνηθοῦσα τὰ προγεγονότα τοῖς ἐπιγεγονόσι ἀεί, ὅσά ποτε ἐν ἐξελίξει ἐξ δὲ ἀθάλων οἱ ἐξ αἰῶνος ἐπεφάνησαν ἐν τῷ βίῳ, καὶ ὅσά ποτε πιφιλοσοφήκασι

A I. Cum plerosque scriptores, qui hominum, seu veterum, seu recentiorum vitas per historiam immortalitati mandaverunt, lectitarem sæpenumero, audiremque profitentes, se ad ejusmodi opus suscipiendum divino instinctu fuisse impulsos: aliquandiu eos ineptæ ambitionis damnavi, illorum dicta arrogantiæ plena arbitratus. Postea vero, acutos veritatis inspectores vitos illos, tum autem ipsam Dei opus esse judicavi, manu illorum tanquam instrumento utentis; atque istud quidem Dei opus parum, ac nihil potius, ut paucis dicam, cælo & terra, maximis & primis ejus operibus, distare visum est, ad arcanam ejus gloriam quantum fieri potest prædicandam.

B Nam illa quidem, tanquam taciti præcones divinæ magnificentiæ, per omne tempus permanent, solos sensus attestantia. Historia vero, viva & clara vox, & vere animatum ac vocale præconium, ad omne ævum pertinet, & velut in universitatis tabula quadam, tum res quovis tempore ultro citroque inter homines gestas posteris intuendas exhibet, tum naturam rerum explicat, quatenus ea a Philosophis percipi ignorarive sint: tum quibus aliis alii vel difficultatibus implicati, vel prosperrimis successibus pag. 2.

divinus ornati, ac præter omnem exspectationem adorti fuerint, ostendit. Ac, ut mea quidem fert opinio, calorum & terræ gloria hoc scripti genere illustratur, & magis explendescit. Nam sublata historia, unde scirent mortales, cælum primo illo & immotabili motu agitatum, solem & lunam cæteraque stellas continenter evolvere constanti & apta varietate, Deique gloriam noctes dieique perpetuo enarrare: terram vero immotabilem illam mutationem, qua ab initio prædita fuit, constanter retinere, ac eundem ortum atque interitum posteris omnibus denunciare? Quamobrem si non majori, pari certe admiratione cupidis cordati hominis digna est. Alioqui enim hujus mundi opificium veluti mancum erat, quod e cæli machina affirmare ac persuadere nemo posset, olim æque genera hominum extitisse, quoque illa fuerint, & quandiu duraverint, & quid in vita egerint, quæque beneficia tuli a Deo, tum a cælo, tum a terra, aliis atque aliis temporibus, atque ætatibus acceperint. Historia autem non id modo præstat: sed etiam lectores suos alio quodam modo vates reddit, quæ futura sint, ea iis quæ præterierunt conjicientes. Jam, ut is qui in exigua & definita terræ parte habitat, orbis terrarum fines & extremitates, & peculiares gentium & locorum naturas, annorumque & temporum discrimina, quæ diversis terræ partibus exsistunt, aliaque bona infinita norit: quis largitur hominibus, nisi una historiæ explicatio? His igitur de causis hoc genus eruditos nec magnopere diligo, nec magnifacio, qui comicis & tragicis fabulis & laudationum blandimentis linguas occuparunt: sed eos potius qui aut naturam rerum pro virili sua indagarunt: aut historias dispersas, & aliorum dicta factaque ad animi fortitudinem ac prudentiam spectantia, suo labore
Edit. Paris. pag. 3. collecta, ad maximam posteritatis utilitatem ediderunt. Quorum admiratio & æmulatio nos ad imitationem impulit, hujusque conatus mihi causa fuit. Quum autem id sit historiæ veritas, quod animantibus oculus, hanc nos tamquam ducem in hoc opere sequi cum primis decet, duabus de causis: tum, ne ea res, quam veluti regulam & amussim posteris proponere statuimus, distorta & pernicioso morbo afflicta videatur: tum, ne amussim iis præbeamus, qui ex paucis totum scriptorum nostrum cavillari, &, quasi nihil frugi in eo sit, traducere cupiunt: id quod nostra ætate eruditis quibusdam, vitiis usu venit, qui quum in maxima rerum ignoratione vitam exegissent, atque ita ad historiam scribendam temere accessissent, multis eam mendaciis ex inscitia contaminarunt, & omni utilitate spoliarunt, causamque probabilem prudentissimo Imperatori Andronico Palæologo, ejus libertis reprehendendæ & singulatim coarguendæ præbuerunt, idque iis hominibus adhuc viventibus ac præsentibus, quos illi plurimis mendaciis infamarant.

A Ἀτοχὴ δὲ τῷ ὄντως φύσιος τὸ σοφὸν, καὶ τίνα κατὸν λιπεῖν τύπον, καὶ τίνα μὴ καὶ τισὶ ποτε δυχερείας ἄλλοτε ἄλλοι σκαληνισθέντες, τίνων ποτὲ ἢ ἐκ Θεοῦ καλῶν ἀφεμένοι εἰς αἶρον ἀπολελοίπασιν, καὶ πόσας ποτὲ ταῖς ἀφροδισίοις ἐπιῤῥοὰς ἐμηχανήσατο ἐπιτυχεῖν. Δοκεῖ δέ μοι τὸ τῶν οὐρανῶν καὶ γῆς δόξαν ἐνδιχόφρασι τῆς ἱστορίας καθίσασθαι, καὶ ὅτι ἄπτα, λαμπροτέρων πολλῷ τῶν λαμπρόντων. Πῶς δὲ ἂν ἄλλως ἄνθρωποι, τῆς ἱστορίας ἐκ ὄντες, εἰς ὁ μὴ ἐκ τοῦ αὐτὸν τούτου ἀρχῆθεν αἰεὶ τὸ ἀλύπητον κατέμενες αἰῶνος, ἦλθον τὸ σεβάσιον, καὶ πάντας ἀφίρας ἐλπίδας ἐξέλιττεν, πρὸς ποικιλίαν ὁμοίας ὑπάντων τε καὶ ζρυθμὸν, καὶ ὁμοίως τῶν τοῦ θεοῦ διαγέτας

B δόξαν ἐφ' ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτὶ δι' αἰῶνος. Ἃ δὲ γῆ ἡ ἄτρεπτον τοῦτον ὁμοίως ἀρχῆθεν αἰεὶ τροπομένη τρόπῳ, ἢ αὖθις τοῖς αἰεὶ ἐπιγιγνομένοις ἀνθρώποις γένεσι τὸ φθορᾶς δι' αἰῶνος ἀφελέσθαι; ὡς εἰ μὴ τοῦτο πλέον, ἀλλ' ὅμως ἂν τὸ τοῦτον θαυμάσειε πᾶς τις, ὅτῳ ζῆνοια ἀφόβητος ὑγιαίνειν καὶ ἐλπὶς ἐλπίς ἐδέασι τὸ δημιούργημα, μὴ τινος ἰσχυρίζεσθαι δυναμένου τὸ πεῖθον, ὡς τὸ ἀλλαί τινες γενεαὶ προϋπῆρξαν ὁμοίως ἀνθρώπων, ἔ πόσαί τινες ὑπῆρξαν, καὶ μέχρι πόσου, τὸ τί ποτε ἄρα a πεφάγασιν ἐν τῷ βίῳ, καὶ εἰς τίνα ἄρα πῆς ἐκ θεοῦ τε καὶ οὐρανοῦ τὸ γῆς ἀγαθοῦς ἐπὶ ἕτερόρους γενεὰς ἐν τῷ χρόνῳ ἐκύρων. Ἀλλὰ γὰρ ὡς ἀφὸς πόνος, τὸ ἀφορμὰς ἕτερον ἕτερου τῷ μιμεῖσθαι πάντας πόνει, ἐκ τοῦ φθασάντων τοχαζομένους τὰ μέλλοντα. τὸ γὰρ μὴν βραχεῖ τινι τόπῳ τὸ ἀεικινήτῳ τῆς οἰκουμένης οἰκουμένης τινα, πόρρωθε γιγνώσκειν γῆς, τὸ ἄκρα οἰκουμένης, μήκιστα τὸ πλάτη θαλαττῶν, τὸ ὅσοι ποταμοὶ καὶ λίμναι εἰσί, τὸ ἰδιοτροπίας ἑθνῶν τὸ τόπων, τὸ ἡμερορεὺς ὑρῶν τε δὲ τὸ χρόνου ἢ ἐκ διαφόρους γινομένων μίρεσι τῆς γῆς, τὸ ὅσα ἕτερα τοῦ ἀγαθῶν μυρία, τίς χαρίζεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ μόνη γε ἡ τῆς ἱστορίας ἐξήγλωσις; ἐφ' οἷσι τῶν τὸ ἡ τύπος μᾶλλον ἠγάπησα τοῦ σοφοῦ, ἢ δὴ τύπος ἐξήλασα, οἳ αὐτοῖς τισι δράμασι καὶ σκηνικῆς τραγικῆς καὶ θυτικῆς ἱστοδεκτικῆς τῶν ἑαυτῶν κεκτήσασθαι γλῶσσαν, ἀλλ' ὅσα τοῦ ὄντως

D τῶν φύσιν, καθόσον αφίκτο ὄμμα, ἀνεκρύσαντες, καὶ ὅσοι τῆς ἱστορίας ἐκ τοῦ καθάπαξ καὶ ἄλλοτ' ἄλλως εἰρημένων τὸ πεφαγμένων ἐς τὸ ἀνδρείαν ψυχῆς βλαστάνειν τὸ σωίσειν, πόνους ἰδίους ξυνειλοχότες, εἰς μεγίστην ὠφέλειαν τοῖς ἐξῆς ἐκδιδάσασι. τὸ μὲν τοι τὸ ὕπερ ὁ φῶς ἐκείνης πόθος ἐξέλιπε αἰῶνα τὰ ἀκόλουθα φάττειν παρίστασι, τὸ ὑπὲς ἄπτας ὁμοῦ τὰ πάσῃ γένεσι ἐγχειρήματος. Ἐπεὶ δ' ἕτερόρους θαλαμὲς τῆς ζάσης, πεπειρήσεται ἀλλάσθαι, προπορρομένου ἄχειν τοῦτον ὑπισθα χρεὼν τὸ ἡμᾶς ὑπὸ πωτὸς, ὅλοι γένεα. ἐνὸς μὲν, ἵνα μὴ, ὅπερ ὡς κακόνα τὸ εὐθυμον τοῖς ἐσομένοις φιλοθέασθαι πρωτοβάνας, τοῦτο ερεβλοτὸ τοσοῦτο τὸ τὰ πάσαν δείξαρθαι· ἕτερα δὲ, ἵνα μὲ φόρμιον δῶμεν τοῖς διατόρνοις ἐξολίγων τὸ ὅλων πραγματείαν ἡμῶν βουλομένοις, τὸ ἐξολίγων ὡς

ὑδὲ τὸ γνῶς κεκτημένοις· ὑπὸν δὲ τὸ ἐφ' ἡμῶν τινος ἐλλογίμου ἐκπαιδεύσεως. ἀπορίᾳ δὲ φραγμάτων πλείᾳ συμβαλόντες οἱ ἄνδρες, ἕτερα ὑποτίθεσθαι ἐς τὸ συγγράφειν ἐμβιβλωκότες, ἐλαθεν πολλοῖς τισι καταχρησάμενοι φαίδροις, καὶ ὅπως ἐς τὸ ἀχρεῖον τῶν αὐτῶν παρασύραντες ἐσοφίαν, ὡς καὶ ἀφέρασι εὔλογον διδοῦναι τῷ πολλῷ τὸν σωίσειν βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ, σὺν ὧδε τῷ κόσμῳ διασύρειν καὶ ἐξελίγχειν ταῦτα ἐκ τῆς καθ' ἕκαστα τὸ πεῦκα, ἐπὶ τὸν τῶν ἀνδρῶν, ἔτι παρόντων, ὧν δικαιοῦσι τὰ πλείσα κατηφύσασθαι.

a *Sic omnes Codd. pro* ἐπεφάγεσαν.

Β. Καίτοι μιᾷ τῇ τῶ βασιλέως δημηγορίᾳ ὢν ἐν ἐμοὶ διεξιέναι, ἐν καιρῷ χρήσομαι· (φανεῖα γὰρ ἂν τῷ ἀμῶν εἰς τὸν παρόντα ἐγχείρησις χρήσιμος) a Πολλάκις, φησίν, ἐθαύμασα κατ' ἐμαυτὸν γινόμενος, πῶς τῇ ἀνθρώπων τοῖς πλείοσιν ἕξιν ἀσεμίαστον καὶ εἰρηνικὸν μεσὸν διαβάσκειν τὸν βίον, καὶ πλείστους μὲν ἔχειν ἐπαινέτας θαυμάσονται, μηδένας δ' οἳ τὸν τρόπον τοῦτον μισήσουσι· οἱ δὲ φθόνῳ μᾶλλον πρὸς τὸ λοιδορεῖν πάντα τινὰ ἀναπεισθῶσι, καὶ γλῶτταν ἑαυτῆς ἀσκῶσι πονηρὰν καὶ ἀπαιδεύτου καὶ ὑβριζούσης. καὶ τοῦτο μηδεμιᾶς πολλάκις προκειμένης ἀφορμῆς, ἣ ἐπιβαλλομένη τι τῇ δικαίων, ἴσως ὑπέπτωμα ἴσως πρὸς τοιαύτας ἀναφλέγει ὁρμάς. καὶ τοῦτο μᾶλλον ἐθαύμασα, πῶς ὁποσοι ψόγοις καὶ βασιλέων ὁμοῦ καὶ πατεμαρχῶν βλασφημίας συρράπτειν καὶ ἀναχωνεύειν ἐπιφέρειν τολμῶσι· καὶ πάντων ἐθαύμασα μᾶλλον, πῶς ὅσοι γραφῇ παρατίθεσθαι πὰς ὑπὸ ψόγοις βλασφημίας αὐτῶν οὐκ ὀκνοῦσι· πὰς δὲ ἀπὸ μόνης τῆς γλώττης φερούσας λοιδορίας, αὔρας λαβοῦσαι, εἰς αἰθέρος ἀβύσσους ἐξαπιδάζουσιν. αἱ δὲ γραφαῖς καὶ βίβλοις ἐντυπούμεναι, μονιμώτεραι, καὶ τυραννικώτεραι καὶ τῇ ὑβριζομένων τὸ πρᾶος ἐχνιάσαι, τὴν ἀγωνίαν τῆς γραφῆς λαμβανούσης καὶ ἐξ μακρὸν παραδόσης τὸ χρέους. οὐ εἰδὰ ἐπέρου, οὐδ' ἐχωράδιος ἐπιγογγύσειεν ἂ χρεὼν πᾶσι ἐπείγοντας δρᾶν, καὶ τίνος ἕνεκα κέρδος εἰς τοιαύτας ἀραμυὰς ἑαυτὸς σωωθῆσαι. εἰτε γὰρ ἰδιώτικα τινα κακίας ἀποσπλάστης ἑαυτῶν, εἴτε πὰς ὕπο ψόγοις βλασφημίας χωρῆσαι, καιρὸς πᾶσι δρᾶσαι τὸ λίαν αἰσχρῶς, καὶ καὶ πὰς ἑαυτῶν, ὡς εἰπεῖν, κεραλῆς, φίλων τε ἐξ ὁ σφῶν κακίας τῇ χρόνῳ παρέχειν, ὅτι οἷόν τε ἐκ πᾶ λίγειν ὑφαμα καὶ φιλοβέβαιον ἀλήθειαν, γυμνίζεσθαι πὸς ἀπάντων· οἱ δ' ἐν τῷ πλοίῳ ἁμάξως ὕβριν πὸς μηδὲν ἀδικήσαντας, δημοσιεύοντες ἕλκοντα ἑαυτῆς. παραπλησίως ἂν εἴ τις, ἐξὸν εὐσεβοῦς εἶναι, καὶ βίον ἐπιφθονέστερον ἐξ ἀνοσίων ζῷ, ἐξ' ἐς Ατλαντικὰ πελάγος χειμῶνας καὶ κλύδωνας φέρων ἐμβέβληκεν ἑαυτόν. τὸ δὲ καὶ κακῶν ἀρχέτυπα τοῖς ἐφεξῆς εἰς μίμησιν φρονεῖσθαι πὰ γράμματα, καὶ εἰκὸς καθιστᾶν ἑαυτὸς αἰτίους τῆς ἐσομένων ἀπωλείας, τῶν δ' ποίων κρημνῶν ἂν b ἐπάξιον, δίδυμα καὶ τετλᾶ φρονεῖν τ' ἀγκλήματα; ἃ γὰρ ὡς ἀληθᾶ πολιτείας καὶ τὸ θεμελίου ὡς πορρωτάτω καὶ ἀπερίπτωτα c ἐμιλοῦν, βιλιότης οἷς πὰ παλαιὰ πρόχειρον λοιδορεῖν, καὶ τῇ πόλιν ὀξωθεῖν, ὡς φησὶ τῇ δικαστικῶν Αθηναῖοι πιτάκιν πὰς ὅσοι παρίγγραπτοι καὶ τῇ σφῶν πολιτείας ἀναξίους· βαιὰ ἀσμένως δὰ δέξαιτ' ἂν πράττειν αὐτοῖ, ὡς ἔ ἄλλος ὐδὲ πεπραγμένα καὶ διδυγμένα, καὶ ὅ ὁρῶ d ὅτι πὰς συνηθείας ὁπὰς. φιλοῦσι γὰρ ὡς τὰ πολλὰ τῇ ἀνθρώπων οἱ πὰς εἰσισδυσάσας ἀπαίμακτον ἀλασκόμενοι, ὡς ἀρχαιοτέρας εἰκόνας ἀνάγειν πὸν μίμησιν, ἔν ἐκεῖσθε ὡς ἐξ ὁρμητέλε καπνρίσκωσιν, εἴ τινές ποτ' ἀρέσκει εἰ πρὸς ἐλέγχας ἀποδύεσθαι. εἶτ' ἂν ἐμὲ καὶ πὸν λοιδορῶσι καὶ ψεύδονται, ἀπιστίτως ἑκατέρου δεῖν ἁμαρτάνειν· εἶτ' αὖ διαμαῆς ἕνεκα πὰς αὐτῶν συγγραφὰς, καὶ ὕπο πέρᾳ δέσαι πὸ σκοπῦ, πὰς ἀρκτίδας τῇ αἰτιῶν εὖ πάνυ τοι σοῦδρα ὑποτεθύμιοι ἀσφαλεῖς. αὐτοὶ μὲν γὰρ ἴσως ὑδότις πὰς τῇ πολλῶν ἀκοὰς, τὰς c τῇ ἄλλων ὕβριει μᾶλλον χαιρούσας ὁ νοῦς ἐπαίνοις, καὶ ὡς πολλᾷ λῆγε ὧδε οἱ πολλοὶ πὰς αὐτιμανικὸν διεξιέναι ὕβρεις ἢ παιᾶσθαι, κᾷ πὰς μὲν ψεύδη μαχαιρὰ καπελθόντι, πὰ δὲ φῶς ἀληθείας ἐχῃ προπορεύεσθαι, ὕπο τὸν ἐσοῖαν αὐτῶν διατίθεσθαι, ἐν ἐς μακρὰς ἐνθεν πὰς χρόνας χαίροντες διεξίεσαν αὐτὸν οἱ τὸν αἰῶνα κᾷ διαδοχὴν ἀμείβοντες

A II. Atque ut Imperatoris oratione una, quam is audiente me habuit, opportuno tempore utar; (quippe ad præſens inſtitutum videri poſſit accommodata) Sæpe, inquit, mecum ipſe miratus ſum, qui fieret, cum plerique mortalium quietam & tranquillam prorſus agere vitam liceret, ac plurimos habere quibus admirationi eſſent, nullos vero penitus inimicos: ut ipſi ad quoſvis proſcindendos propenſi, linguas improbas ſutiles & contumelioſas ultro exacuerent: idque nulla ſæpe occaſione data, quæ ad hujuſmodi maledicentiam jure illos incenderet. Illos vero magis etiam ſum miratus, qui Imperatores ſimul & Patriarchas falſis maledictis inceſſere, ac impudenter proſcindere audent. Sed hi admiratione omnium maxima me affecerunt, qui tam falſa maledicta ſua mandare literis non dubitarunt. Nam convicia, quæ lingua proferuntur, ſtatim aura diſſipat: quæ vero ſcribuntur, & libris imprimuntur, diutius & gravius eos quos læſere injuria, premunt: ſcripturæ auctoris ætatem nacta, & longo tempore oſteotata. Ignoro autem quo conſilio, nec ſcio qua gratia hæc facere ſtudeant, aut cujus lucri ſpe ſio talia præcipitia incurrant. Sive enim, ut ſingularem ſuam improbitatem exerceant, adeo falſa maledicta congerunt, male faciunt, ac turpiter admodum, ſuoque, quod aiunt, capiti nocent. Nam improbitatis ſuæ monimentum produot B posteris, quod cum bene dicendo & celebranda veritate innotefcere auditoribus liceuiſſet, plauſtris conviciorum in innocentes effundendis ſemetipſos traducere publice maluerunt: haud ſecus ac ſi is, cui liceret in terra contineote beate ſecureque vivere, in Atlantici maris tempeſtates ac fluctus ultro ſe conjiceret. Sceleruin porro exempla ſcriptis ſuis proponere poſteris, & interitus eorum ipoute reom fieri: id vero quæ præcipitia non meretur, cum duplicibus aut triplicibus criminibus ſeſe obſtringant? Quas enim res ut inſolitas civitatibus & improbatas, quam longiſſime exterminatari & abominaturi erant eorum metu quibus & inſeC ſtari & urbibus eas exigere promptum eſſet, quemadmodum olim Athenis ex albo judicum delebant per fraudem inſcriptos & republica indignos: has jam cupide amplectentur, ut & ab aliis ante factas ac probatas, & a conſuetudine non abhorrentes. Solent enim homines quorumvis criminum rei, ſuam inimicationem ad exempla veterum referre, ut cauſam habeant invehendi in eos qui illa arguere inſtituerint. Sive igitur hac de cauſa ita convicientur & mentiantur, utroque peccant: ſive ob diuturnitatem ſcriptorum ſuorum, etiam ſic procul a ſcopo xberrant, ioſirmis criminationum ſuarum jactis fundamentis. Sciunt illi quidem forſitan, vulgi aures infectatione aliorum quam collaudatione magis delectari, ac injurias quam recte facta libentius legi, quamvis illas proliaa mendacia venditent, hæc vero lucem veritatis præviſm habeant: eoque ſic hiſtorias ſuas componunt, ut ii qui multis ſæculis poſt futuri ſunt, eas longiſſimo tempo-

a *Vulſius interpoſito aliquo ſententiam abrumpit, repetitque in voce Ita, quam ait eſſe ἀπαράτηρητον. Vide ejus notas.*

b ἀπάξιον.

c ἐμιλοῦν.

d ὅτι πὰς συνηθείας.

e *Cod. Reg. non habet* ταῖς ἄλλων.

pore eum volaptate legant. Nec in hoc vel juſtitiæ præſidem animis intuentur, vel æqua & recta judicia bonorum virorum revetentur. Quæ res non adeo illis obeſt quos vituperant, quam ipſis obtrectatoribus, quod & homines cordati malis ſuſpicionibus adverſus illos conceptis, quæ mille probris ſcatent, eos inter improbos perpetuo numerabunt: & Deus juſtitiæ præſes, linguas eorum gravioribus pœnis perſequetur. Atque etiam interdum ex ignoratione veri, & imperitia rerum, quæ a quovis audierint, priuſquam expendant ſint ne probabilia & veritati conſentanea, an vero abſurda, & ab eo prorſus abhorreant, ſic illa chartis illinunt, ac memoriæ mandant, eaque crimina objiciunt quæ nulla ſuot, & ex dicunt quæ neque facta ſunt, neque omnino fieri poſſunt, quales eſſe Platonis ideas accepimus, & tragelaphos ea Indicis monſtris in Aſia narrari ab iis qui figmenta figmentis cumulant ut majorem in animis auditorum admirationem excitent. Quapropter hujuſmodi vitia ſcriptorum noſtræ ætatis quoad potero, coarguam: qui nec acribus ingeniis præditi, nec in republica verſati ſunt, unde judicium gerendarum rerum peterent, uſu & experientia partum: qua multas etiam ſegnes naturas velut e ſomno randem excitari videmus & urbaniores reddi, ut ioter eos numerentur qui prudentia pollent, & eborum conſuetudine linguas excoluerunt, id quod ſit civilibus quæſtionibus pro tempore propoſitis. Sed quia ſtudia literarum, & iis equidem perperam jam inde ab adoleſcentia longos dies dedere, & in earum otio znicoque uſu conſumpſere, ideo ſurdis auribus res quolibet tempore geſtas præterveſti, omnem ætatem exegerunt. Verum etſi (literis totos dies) in hunc modum non dediſſent, ne ſic quidem illi magno æſtimati fuiſſent. Uſque adeo tenebris & angulis digni illi homines, nullo ingenio, nulla dexteritate, ad eloquentiæ exercitationem ſeſe contulerunt. Omnis enim ſcientiæ & artis perfectio, tanquam fundamento & baſi, natura innititur. Quæ ſana ſi fuerit, magnum eſt ad ſcientiam percipiendam adjumentum: veluti ſerrum & æs, quod fabro facile cædit. At idem fundamentum, ſi infirmum fuerit, peſſimus eſt doctrinæ adjutor, ſociuſque, ut ita dicam, noxius & infidus. Id quod bonis illis viris accidit, qui fere ſegnibus & inertibus ingeniis præditi, ſi quid ex inſtitutione doctrinæ conſequati ſunt, caducum tamen illud & maximis vitiis inquinatum protulerunt. Ego vero quoſdam veterum ſapientum dixiſſe audio, iis qui ad ſcribendum adjecerint animum, bonos pictores eſſe imitandos: qui ſi archetypum aliono naturæ vitio laboret, ſive exceſſu ſive defectu partium corporis, non id totum in pictura imaginis exprimunt, ſed partim quidem ad ſimilitudinem oſtendendam inſerunt, partim vero præterennt, ne vel perpetua ſit imaginis deformitas, vel naturæ probrum quoddam oculis ſemper obverſetur, ac deriſoribus jocl

Edit. Paris. pag. 5.

A ἀνθρωποι· καὶ ὑπ δίκης ἐκπέπτωκε πρὸ ὀμμάτων ἔχουσίας λαμβάνοντο, ὅτ' αἰδῶ τῷ καλῷ ἢ δικαίας κρίσεως εἰδότων ἀνδρῶν. τὸν δ' ὑποπτον ὡς λοιδαρῆσαι λυμαίνονται, ἃ αὐτὸς γε δὰ τοὺβελίζοντας, ὑπερ ἄνθρωποι μὲν σωφρονοῦντες ἀπαντες ὑπονοίας κατ' ἐκείνων ταῖς ψυχαῖς ἐμφυσῶντες, μυρίοις βελτίστας ὀνείδεσιν, ὲ κακοῖς αὐτὸν ἐσομένοις μιμήσονται· Θεὸς δ' ὁ ἐ δίκης προστάτης, δαψιλεστέρας αὐτοῖς παιδεύσει ἐ γλώττης ἢ κόλασιν. ὑ μὲν οὖν ὅτ' ἐκ ἢ δι' ἀμαθίαν ἢ βελτίονος ἢ ἀπειρίαν φαγμάτων, ἃ παρ' ὑποιῶν ἀκούσειεν, ἀρὶ βασανίσας, εἰ τὰ μὲν ἢ εἰκότων παρ' ἕκαστα, ἢ τὰ μὲν ἔοικεν ἀληθείας οἵκοις ἐκδιαιτᾶσθαι, παρ' ὑπορρέοντα ἀληθείας τείρεσι γλώσσαν, ὅπω παῦ-

B ἐφαπλῶσι τοῖς ἑαυτῶν συγγραφαῖς ἢ τῇ χρόνῳ, αἰτιώμενοι τὰ ἀναίτια, ἔ φάσκοντες ἃ μὰ γένοιτο, μήτε γενέσθαι ἢ δυνατῶν ὧν· οἵας ἢ Πλάτωνος τὰς ἰδέας ἀκούομεν, ἢ ὅσους τραγελάφους ἐν ἢ Ινδίᾳ πράττουσι τὰς τῶν Λιβύων ζῳβιβάζουσιν ἀκοάς, ἐκ μείζονος αὖθις μᾶλλον καθιστῶντες, ἵνα μᾶλλον ἐκπλήττωσι τὰς ἀκόας. Διὰ ταῦτα τοίνυν ἐλίγχων ἄρχομαι τὰ τοιαῦτα, καθόσον οἷόντε, τῇ ἐμῶν συγγραφῶν· ἄνθρωποι γὰρ ὑπ δραστηρίοι τινες τὴν φύσιν, ὑπ πολλοῖσιν τισι φαγμάσι συμμίξαντες, ἵνα τινα καὶ φρακτικὸν ὀφθαλμὸν ἐκπλῆξαι ἑαυτοῖς παράσχωσι, καὶ κρίσεως ἐμπειρίᾳ πιπρασμένοι, ὑφ' ἡμῶν ὁρῶμεν πολλοὺς καὶ τῇ παύνυ θρασύτητι εἰλοχότας τὸν φύσιν ἀφανιζο-

C μένους, ὡς εἰκῆν, ἢ αὐτογενομένους ὀφίστοτε, ἢ ἐς ἀνοίατα μανιώδη μένους, ἀφικόμενος ἤδα ἐγκεκυμένους, οἷς βαλλᾶ κρίσις ἀπῆται φαγμάτων, καὶ οἱ γλῶσσαν ἐξήκησαν ἐα τῆς τῇ ἄλλων σωδιαπόνου, πῖς φρενιτιμένους πολιτικοῖς ζητήμασιν ἐκ ἀειρῆ γενομένοις ἀλλ' λόγοις, καὶ τύπις πλαμμελῆς, ἐξέτι νέου διδω-

a Supple, τοῖς μακραῖς χρόνοις. Videtur hoc petendum esse, ἑαυτοὺς ὀφλωκότας. Sed nihil necesse est.

κότες [a] ἢ μόγις τῆ τύπου χολῆ καὶ τελεῖ τὸς μακρὸς παραλλάξαντες χρόνους, ὅπω ἀφοῖ τῇ ἀεὶ γεγενημένου, ἢ ἄπαστα διαμένουσιν βίου. εἰ δὲ μηδ' τοῖς ὑποτίπως ὠδίδοσιν b, ὡδὶν μέγα τὸ εἰκότων ὑπάρχει ἀπαλλαγμα· ὅπω σαφέστ ἢ γνοίᾳ μάλα φροσίκοντες οἱ ἄνθρωποι, ὡς φύσις ὠδ' ἀρύθμως ἐς τὸν τῇ λόγων ἐβάδισαν ἄπαυστον. πάσα γὰρ ἐπιστήμη ἢ τέχνη καθάπερ θεμελίου καὶ

D βάσει τῇ φύσει, τὸν ἑαυτῆς σωτῆλεων ἐπεισεδομεῖ, ἀν γοῦν ἡ φύσις ὑγιαίνουσα ᾖ, μέγα πρὸς κατόρθωσιν γίνεται τῆς ἐπιστήμης ἐφόδιον· καθάπερ καὶ σίδηρος καὶ χαλκὸς, ῥᾳδίως ὑπείκων τῇ χαλκοτύπῳ. ἂν δ' ὁ τῆς φύσεως ἀθέσμως ἔχῃ θεμέλιος, κάπιος ἐπίκυρος τοῖς τῆς ἐπιστήμης οἰκοδομήμασι γίνεται, ἢ ἐν ὅπω πλημμελὴς καὶ ἐπίβουλος σύμμαχος. ὡς καὶ γὰρ οἱ χρηστοὶ ὕπνοι καθαρὸν ὡς τὸ πολλὰ καὶ νοσοῦν τὸ σῶμα ἐς ὑπόμνησιν φρονίμα, εἰκότως ἄρα καὶ ὅσα τῆς τέχνης ἐπεχείρησαν λόγοι, σεσαλευμένον ἐφύλαξαν ἀμοῦ καὶ νοσοῦντα τὰ καίρια. Ἐγὼ δὲ καὶ τῇ πάλαι σοφῶν ἔτυμ ὡς ἐπιθύμου φαμένους, ὡς τοὺς ἀγαθοὺς τῇ ζωγράφων μιμεῖσθαι χρὼν, ἀπόσοις τὸ συγγράφειν ὁρμῶσι. καὶ γὰρ καίπερ εἰδότι που τοῖς ἀρχετύποις ἐν φύσεως παρυπάρχ πλημμέλημα, εἴτ' ἐς τὸ ἔλαττον τὸ δέοντος, εἴτ' αὖ ἐς τὸ πλέον παρασύροντι ἢ τῇ τὰ σώματος μερῶν, ὡχ ἅπαν ἀκεραῖως ἐναρμόσαι ἀπαδίζοντι τῇ γραφῇ τοῖς ἐκείνοις· ἀλλὰ πᾶ μὲν ἐντιθέασιν, ὅσον ἐκδεξάδαι τῶν ἁμεύοντα, πᾶ δ' οὐ, ἵνα μήτε τὸ δύσμορφον καὶ αἰσχρὸν ἡ γραφὴ τῆς εἰκόνος ἔχῃ δίκαιως, μήτε φύσεως ἐνοδος ἀεὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ χρέος ἀποφαίνεται, καὶ γίνηται τοῖς φιλοσκώμμοσι ἀφόρασις γέλωτος ἅμα καὶ χλεύης. οἱ δὲ σεμνοὶ οὗτοι, εἴτ' ἀκ εἰδότες,

a μισαυτὸν, dissimulantes.

ἴστε a μισαυτὸν τινὰ ἀλήθειαν, ἀ μόνον αὐτὸ μικρὰ τῇ ἀληθείᾳ ἁμαρτήματα ὑφηλάμενοι, πυθμένι ἀφίκασιν ψεύδους, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῇ μὲν πραχθέντων ἢ λαληθέντων ἐφάμιλλον τῇ ἑαυτῶν συγγραφῇ· οὔπω πικροὶ καὶ σφοδροὶ ἀντέφασαν τῇς ἀληθείας ἐχθροί. ἃ πᾶ ἂν ἀπειρίας ἐλαύνειν τινὰ φιλοτιμούμενοι γράφειν, ὧν μὲν αὐτοὶ αὐτῶν ἐγγενέσθαι, μὲν αὐτοῦ τῇ πραχθέντων ἢ καὶ διαλαμένων γενέσθαι ἐπαύδασαν· ἀλλ' ὅσα μεθύουσι γλῶτται ἀκρίτοις αἱ τῶν χαμαιτυπείων πλησιοῦσιν, καὶ ὅσα περ αἱ b γρᾶες λαροῦσι καὶ τερατεύονται; ἀλλ' ἵνα μὲν ἐκ' ἀντιστρατευομένοις ἡμοὶ, αὐτὶ πρὰ συγκινδύνων φράγματα τῇ ἑαυτῶν γλώσσαν οἱ ἀνθρωποι ἔστησαν, ἀδὶ κατὰ τῆς ἡμῆς ὁλοχρόως ἐξώπλισαν ἀληθείας, ἃ βίβλος ἑκείνων δηλώσει, ἀποράδας τὰς ἀμετέρας ἐπαίνους πολλαχῇ περιφέρουσα· ὃ δὴ λαμπρὰν ἡμοὶ καὶ περιφανῆ νῦν παραίτησιν ὑπισχνεῖται, μὰ ἂν ὑποπτεύειν τῶ πάντων αὐτὰ, φρὸς ἄμυναν λόγειν ἐμὲ, καὶ ἐξορύττειν εἴ τις ἀαρκὸς ἀληθείας, τῆς αἰτίας ἐξαιρεμένης περιφανῶς, ἀφ' ἧς ἀληθῶς βαδεῖται τις φρὸς τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' δίκαιος ἔνεκα τῆς τε ἀληθείας καὶ τῇ ὑβριζομένων· τῆς μὲν, ὅτι ἐξοστρακίζοιτο ζηλοῦντα· τῶ δὲ, ὅτι ἀδικοῖντο, φέρειν ἐκ ἀνεχόμενον. τὰ μὲν ἂν πάντα ἐθέλειν δικαίνειν καὶ ἀπαρίστειν ἀαθ' ἑαυτὰ, χολάζοντος ἔργου ἂν εἴη, καὶ λόγοις καθάπαξ ἐγκειμένης, ἄλλως τι ἀδὶ πάντ' ὅσα γεγράφασι, τὰς ἄνδρας ψεύδεσθαι ἐφαίνη. πῶν γὰρ ἀδὲν τοῖς τὰς Νείλα πηγὰς ἰδόσι παραδοκίμοις φροσέφασπο ἂν τις ῥᾴδιως, ἀδ' ὅσοι τὰς Αντίποδας καὶ Αντοίκους, οἵ τινές ποτ' ἀρ' ἐσὸν ἐκεῖνοι, καὶ λόγῳ παρασκευάζουσιν. ἀλλὰ πολῶν ὄντων, καὶ ἀφθόρων ὁπόσα καταψεύσανται οἱ ἄνδρες, μετεμίκτα καὶ ὧν πολλοὶ μάρτυρες ἔτι τῇ βίῳ περίεσμεν ἐκλεξάμενοι, ταῦτα τ' ἀληθείας κρινόντως φαιδρῶς ἡμῆς ἐξελέγξομεν. Αλλ' ἀ μὲν Βασιλέως τῶν τῆς ἑαυτῶ δυναστείας ὑπομνήματά που συνελάσας ἀσπάσασιν, πολὺς ἅπασι ἐρρύη φρὸς τοὺς ἐλέγχους, σύμφωνα φάσκων ἑκείνοις παρῆσιν, οἷ τῆς ἑαυτῶν διαπρέποντο σώμασιν, ἄστε ὁ συγγραφεὺς διερθρῶσθαι φάναι, καὶ ἔωσε τῇ ἀληθείᾳ ὁμολογα.

Γ. Ημῖν δὲ ὁ μὲν περὶ τούτων λόγος ἀναμέσας ἐν τῇ παρόντι, ἴσως δῆλος ἐν τοῖς ἑ-ξῆς, ὅτι ἓ ἡμῖν τοῖς αὐτοῖς δικαίοις γένοιτ' ὑποθέσεως. ὁ δὲ τῆς μελετηθείσης ἰσοτιμίας ἀρχὴν λαμβάνοι τὰ μὲ τὴν ἄλωσιν τ βασιλεύσης τ πόλεων, ὧν ὑπὸ τ Λατίνων φῦ ἐπικράθει· καὶ ἄπερ φρὸ τ ἡμερῶν μὲν ἐπέπρακτο χρόνων, παρείληπται δ' ἀμῖν ἐκ τῆδ, οἳ φροβιβασθέντες μάλιστα ἦσαν ὑφ' ἀμῶν, ἐπιτροχάδην ῥητέαν ἡμῖν. τοῦτο μὲν, ὅτι τὰ πλεῖν καὶ ἄλλως εἴρηται· τοῦτο δὲ, καὶ ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ γε ἀλαμβῶ ἴσιν οὐ τῆς ἰσοτιμίας ψευδόμενοι, ἀφηγήσει δικαίνει περαμβῶν λαπτῇ τι καὶ ἐξειργασμένῃ, ὧν μὲ αὐτόπται αὐτοὶ γεγενήμεθα.

& ſatyræ materiam præbeat. At præclari illi vel ignari vel inimici veritatis, tantum abeſt ut aliquid verorum erratorum ſilentio diſſimularint, ut etiam multa quæ nec dicta nec facta fuere, literis mandarint. Adeo acerbi & immoderati veritatis hoſtes eatiterunt. In quas vero ineptias non inciderent, qui ea ſcribenda ſuſcipiunt, quæ nec ipſi viderunt, nec ea iis qui res geſſerint aut viderint, audire ſtuduerunt, ſed ea quæ lingua ebria a ſcortatoribus narrantur, aut ab aniculis vana & portentis ſimilia effutiuntur. Cæterum eos linguas ſæas non contra nos, aut ad res meas convellendas exeruiſſe, neque contra veritatem noſtram proſſus armaviſſe, liber eorum oſtendet, qui multis in locis ſparſim laudes quoque noſtras complectitur. Quæ res claro & illuſtri teſtimonio me ab omni ſuſpicione vindicabit: ne quiſquam putet, vindictæ cauſa hæc a me ſcribi, & ſi quid veri in iis inſit, aboleri: cum ea ſcauſa abunde ſublata ſit, quæ talem opinionem confirmare queat. Sed amor & veritatis, & eorum qui contumelia afficiuntur, huc me provexit. Nam illam veluti relegatam eſſe indignor: & his injuriam fieri, ferre non poſſum. Ac omnia recenſere & refutare, munus eorum fuerit, qui abundantes otio, ſcribendis orationibus toti incumbunt: præſertim cum ea quæ illi ſcripſerunt, falſa eſſe omnia non diaerimus. Id enim crimen ne iis quidem facile impingi queat, qui ſe Nili fontes ſpectaſſe gloriantur: aut iis, qui Antipodas & Antœcos, quicunque illi ſunt, ſcriptis ſuis inſetunt. Sed cum multa variaque ſint illorum mendacia, pauca, eaque quorum adhuc teſtes ſuperſunt, e multis ſelecta, judice veritate, nos evidenter confutabimus. Imperator igitur, cum ad hunc ſuæ concionis locum perveniſſet, in refutando multus fuit: iis teſtibus productis, qui res a ſcriptore corruptas & depravatas ipſi per ſe geſſerant.

III. Nos vero eam orationem differemus eo uſque dum & nobis eædem res explicandæ erunt. Inſtituram autem hiſtoriam, a capta, proh dolor, a Latinis Imperatrice Urbe auſpicabimur: & ea quæ quamvis ante noſtram ætatem acciderint, tamen a natu maximis noſtra ætate viris accepimus, breviter exponemus: cum quod pleraque ab aliis jam tractata ſunt: tum necubi nos quoque mendacii arguamur: qui ea ſubtilius & accuratius perſequi conemur, quæ ipſi coram non vidimus.

Edit. Pariſ. pag. 6.

Edit. Paris. pag. 7.

CAPUT II.

I. Initium narrationis: Conſtantinopolis capta a Latinis. Theodorus Laſcaris in urbe Nicæa Imperator ſalutatur. II. Comnenus Trapezuntem, Michael Angelus Comnenus Theſſaliam invadit. III. Latini reliquas provincias inter ſe partiuntur. In Aſiam expeditionem parant. IV. Iidem a Joanne Aſane, Bulgarorum Principe, profligati. Balduinus captus. Aliorum Ducum exitus. V. Thracia & Macedonia vaſtantur.

ANNO CHR. MCCIV.

I. COnſtantinopoli a Latinis capta, instar magnæ navis, a ventis & pelagi fluctibus comprehenſæ, in plurimas partes & fruſta diſcerpto, alius alibi, quocunque ſors tulit, regnavit: donec vix tandem Theodorus Laſcaris apud Nicæam metropolim trigeſimo ætatis ſuæ anno Imperator eſt renunciatus.

THEODORUS LASCARIS.

II. Tum enim alii victi, alii ſupplices, ultro ſe ad illum contulerunt: præter eum qui Colchidem tenuit Alexium Comnenum, & qui in Europa Theſſaliæ potitus eſt, & ejus provinciæ quam veterem Epirum nominarunt. Is erat ex Angelorum familia Comnenus Michael. Hi enim ab urbe Imperatrice longiſſime ſemoti, & ipſi Romani Imperii, ut ita dicam, extrema ea diametro oppoſita ſortiti, locorumque munitionibus freti, imperium per tyrannidem arroganſius invaſerunt, ſtabilitumque in hunc uſque diem liberis ac nepotibus ſuis veluti patrimonium tradiderunt.

III. Quum enim Latini vetno tempore Urbem expugnaſſent, Imperium tripartito inter ſe diviſerunt Balduinus Comes Flandriæ, Ludovicus Comes Bleſenſis, & Montiſferrati Marchio. Atque hic ſolus Theſſalonicæ & adjacentium locorum Rex eſt declaratus. Imperator autem Byzantii ex iis creatus Balduinus ſtatim contra Occidentales urbes, quæ circum Thraciam ſparſim occurrunt, movit, eaſque omnes celerrime deditione cepit. Montiſferrati autem Marchio Theſſalonicam uſque progreſſus, eaque potitus, facillime inſtar incendii inde omnes ulteriores pagos & urbes eſt pervagatus, donec ipſam Peloponneſum ingrederetur. Ac illo quidem anno res Latinorum ſecundo curſu proceſſerunt. (At vero in annum ſequentem ſomniabant ſe orientem ipſum intraſuros, & omnia illic in poteſtatem ſuam reducturos,) adeo ut nulla Romanis Imperii recuperandi ſpes relinqueretur. Itaque vere appetente, Latinorum copiæ in Orientem trajicere, una cum ipſo Balduino parabant. Ac forſitan trajeciſſent, & Romanorum reliquias internecione deleviſſent, niſi derepente veluti magni tonitrus ſtrepitus, Bulgarici motus terror impetum illorum retardaſſet. pag. 8.

IV. Nam primi Aſanis frater & ſucceſſor Joannes, delecto ex omnibus Bulgaris habito, & non parvis Scythrarum copiis, qui Boreales Iſtri partes accolunt, conductis, occaſionem ſibi oblatam

μεγάλης βροντῆς ἐξαίφνης ἀ Βυλγαρικὰ φῦλα καταφράγισα, τὰς ἐξέπληξέ τι ἀ τῶν πάντων ἐρημία ἀ ἡσυχίτερος.

Δ Ο γὰρ τοῦ Ἀσὰν ἀδελφὸς καὶ διάδοχος γάσας, ἐπαγόμενος δὲ καὶ μισθοφορικὸν ἐκ ὀλίγου ἀείνως, πάντας τοὺς ὑπὸ χεῖρα Βυλγάρους συναθροίσας ἐκ τῆς παρὰ τὰ βόρεια μέρη τοῦ Ἴστρου Σκυθῶν, καὶ-

A Α. ΤΗΣ γὰρ τοῦ Κωνσταντινοπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων ἁλώσης, σωλήν τις τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας, καθάπερ ὁλκάδα μεγάλην, ἀνέμοις ἀγρίοις καὶ κύμασι θαλαττίοις συνελαμβάνετο, καὶ πολλαχῆ καὶ μέρη πλῶσα διαρρῆναι, καὶ ἄλλον ἄλλοθι καὶ μόγις, καὶ ὡς ἔτυχε τύχοιεν, παύτων ἧκιστα ἁλιπλαγχνίας ἀληρώσασθαι, ὧν ὀλίγοι καὶ μόλις περὶ τὴν Νικαέων μητρόπολιν ἀναχορήσαντες συμπίπτουσι βασιλέα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν, ἀ νεαπονὶ τὴν ἀρχὴν ἐγχείρισα.

a Inclusa abſunt.

B Πλωτοῦσι γάρ οἱ μὲν ἀναθέντες, οἱ δ' ὑποπεπτωκότι χρησάμενοι χείματι, πάντῃ φερόμενοι μάλα ἐθέλουσι. πλὴν τῶν Κολχίδος ἀραιώσαντος γῆς Ἀλεξίου b τὸ Κομνηνοῦ, καὶ τῆς Εὐρώπης Θετταλίας τὴν ἕρξε, καὶ ἅ παλαιὰν ὠνόμασαν Ἤπειρον. ἀ ἐξ Ἀγγέλων ὑπὸ τῶν Κομνηνῶν Μιχαήλ. ὑπὲρ ὅσον πλεῖστον τῶν βασιλευόντων ἀποκεκριμένοι, καὶ αὐτά γε, ὡς εἰπεῖν, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας τὰ πόρρω λαχόντες ἐν ἠμέτρου, καὶ ἅμα πᾶς τῷ πόνῳ ὀχυρώμασι σφόδρα τεθαρρηκότες, τυραννικώτερον ἐπενδύσασι τῇ ἀρχῇ, καὶ ἴχνος ἄχει καὶ πόμερον πασὶ τοῖς ἀπογόνοις αὐτῶν, καθάπερ τινὰ πατρῴαν κλῆρον, αὐτοῖς παραπέμψαντες.

b τι abeſt.

Γ. c Ηρος μὲν ἐνιαυσίαν καιρὸς, ὅτι Λατῖνοι τὴν βασιλεύσαν ἐξεπόρθησαν. τειχῆ δ' αὐτὴν διελόμενοι, διενείμαντο ἀπὸ σφᾶς, ὅ, τε κόμης Φλάνδρας Βαλδουῖνος, καὶ κόμης Πλάνης Δολοΐκος· μέτος δὲ Μοντφερράτης μαρκήσιος ῥοῦ ἀποδέδεκται Θεσσαλονίκης καὶ τῆδ' ἐπείνου. Βασιλεὺς δ' ἐξ αὐτῶν ἀπηγόρευτο Βυζαντίδος ὁ Βαλδῶνος· ἐς δ' ὃν ἐ κατὰ τῆδ' ἰσπερίων ἐξώρμησε πόλεων, ἔσαι περὶ Θρᾴκην ἀποράδες εἰσί· καὶ παύτας μὲν τῷ πρίσσῳ ἅπασας αὐτὸς παρεκτήσατο. ὁ δὲ Μοντφερράτης μαρκήσιος μέχρι Θεσσαλονίκης δ' ἐφοδον ποιησάμενος, καὶ παύτης γενόμενος ἐγκρατὴς, ῥᾳστα καθάπερ φλὸξ ἐκεῖθεν ἐπεφέρετο πάσας τὰς πρόσω κώμας καὶ πόλεις, ἕως καὶ αὐτῆς ἐπέβη τῆς νήσου τῶ Πέλοπος. τὸν μὲν δὴ ἑαυτὸν ἑαῦτον, ὕδρωμα τῶ Λατίνων ἐχώρει. ἀνεφοπόλουν γε μὴν ἐς πύπτον ἔτος, καὶ αὐτῆς ἐπιβλῶσι τῆς ὥα, καὶ ὑποχείρια πάντα ποιήσασθαι τῶ ἐκείνῳ, ὡς μηδὲν ἔτι Ῥωμαίοις ἀρχῆς ὑπέκκαυμα λειπόμενον· καὶ μὴν δὴ ἦρος ἐπιόντος, Λατινικὰ γραπώματα ἐξηπειρώθαι πρὸς ὧν ἐξ μιλήτου εἶχον ἅμα αὐτῷ Βαλδουίνῳ. τάχα δ' ἂν ἐξηπειρώθησαν, καὶ τὰ ἴχατα τῆς ἀπωλείας τῆς ἐπιλοίπους Ῥωμαίους ἐπύησχαν, εἰ μὴ καθάπερ ἦχος

c Ἦρος abeſt.

ρὸν ἔχων ὅπερον ἐπιθέσθαι τοῖς Θρᾳκικοῖς κώμαις καὶ πόλεσιν, ἐπεζήλωσε δορύβῳ μιᾶρῳ τὴν Ῥωμαίων τυραννίδα πραγμάτων ὄντων, καὶ τῶν Λατίνων ἐν ἄλλοις πονηρευομένων πεφροντικότων. ὅθεν ἀνάγκη συμπλεκομένου πολέμου, τὸν μὲν ὅσων Λατίνων ἀναλαβεῖν ἐγγενόμενον δύναμιν ἅπασαν Βαλδουΐνός τε καὶ οἱ σὺν γε αὐτῷ ἐπὶ ληϊσμοῖσιν διαλαχόντες, καὶ μέχρι καὶ τῆς Ὀρεστιάδος ἐπιπλέοντες κατασυδασμοῦσιν τινὰ τῶν ἐκφερόντων ποιησάσθαι· οὐ γαμμένου πρὸς μάχην ἑκατέρωθεν ἰσοπληθοῦς στρατεύματα συμπράττειν, καὶ πολὺς ἀμφοτέρωθεν ἐγίνετο φόνος, ἀρώστως ἀγωνιζομένων ἅπαντων μέχρι οὗ πολλοί τινα χρόνον· ὀλίγοι δ' ἀγαλλιάσαι τοῖς Βουλγάροις συνηνέχθησαν, ἐκ δὲ ἀπόπτου, εἴτε τῶν Λατίνων ἡμάλα γενναίως ἐνεγκόντων διωθισμοὶ βαρείαν ὄπλησιν, εἴτ' ἐξεπίτηδες περιέχειν σφᾶς βουλόμενοι περὶ ἑαυτοὺς καὶ τὰς λόχας· ὡς καὶ μᾶλλον τοῦθ' ἅξειν. ἤδη δὲ ἐς πορφύραν τὰ τῆς διώξεως γινομένης, ἀνέστρεψαν τῶν λόχων οἱ ξυνθέντες· ὑπαστρέψαντες δ' ὧς πρὸ ἀπὸ συνθήματος τοῖς Βούλγαροι καὶ τὰς πολεμίους παρὰ πᾶσαν ἰσοπληθεσίαν ἐπιθέσθαι, ἐπέδυσαν, ἐπόντιζον, ἔσφαττον ἀρειδῶς, αἱμάτων δὲ πηγῶν ἐπλήρουν τὰ γῆϊα· καὶ πολὺς ἦν τῶν Λατίνων ὁ φόνος, οὐκ ἐχόντων διὰ τὸ βάρος τῆς ὁπλίσεως ἀντέχειν πρὸς τὰς συνεχεῖς ἀντιμβολὰς καὶ ἐλίξεις καὶ κυφοπαίπας ἐξελίσεις τῶν Σκυθῶν. ὅσων δὲ οὓς καὶ ζῶντας ἐλάμβανον, μεθ' ὧν ἐλαύνοντες καὶ Βαλδουΐνος. ὁ δὲ Πλὰνς κόμης Δουλδίνος ἐπεπτώκει παρὰ τὸν μάχλον. ὁ δὲ τῆς Βρηϊάς Δούξ Ἐρίκος Δάνδολος, μετ' ὀλίγων πάνυ φυγὰς ἐγένετο. μετὰ μικρὸν δὲ τεθνήκει καὶ αὐτὸς οὗτος ἐκ τῶν πολέμου τραυμάτων.

Ε. Τὸ μὲν τοῦ Βουλγαρικοῦ τε καὶ Σκυθικοῦ πλῆθος, κύριος ἦδη καὶ πλέον Λατινικῆ γῆς κύριοι, ἔπραττε καὶ ἐφρόνει λαμπρῶν, ἅλωσιν εἰς τὰ πρόσω προθύμως, μηδένα ἔχοντες ἤδη τὸν ἀνεπαρασπιζόμενον· ὡς τὰς μὲν τῶν Θρᾳκικῶν πόλεων ἑκοῦσι προχωρῶν ἰσόνην, τὰς δὲ πλείας βίᾳ ἁλίσασθαι, αὐτούς τε ἀνδραποδιζομένους, καὶ ἄχει ἐμπιλέον τὰ αὐτῶν ἀποβεβλημένους τείχη. καὶ ὑπὸ πάντα ῥᾳδίως ἡ Ἰωάννης κατέδραμεν ἄχρι Θεσσαλονίκης καὶ Μακεδονίας, ἅπασα ἐκ κώμαις καὶ πόλεσι καὶ φρουρίοις, μικρῷ Σκυθῶν ὁρμίαις, τῷ δὴ λεγομένῳ, ἀποδύξας.

A tam ratus ast Thracios pagos & urbes opprimendi, re Romana vehementer turbata & afflicta: Latinis autem, rebus gravioribus distractis. Unde necessitate coacti, suas omnes copias revocare decreverunt Balduinus & qui cum eo partiti erant Imperium, ac usque ad Orestiadis planiciem celeriter progredi. Quo facto, exercitus illustri pugna conflixerunt, (& multa utrinque strages edita est,) omnibus fortiter longo temporis spatio dimicantibus; donec tandem Bulgari cesserunt, haud scio an quod Latinorum gravem armaturam sustinere non possent, an vero quod de industria illos in insidias pertrahere vellent: id quod probabilius est. Nam cum eos Latini longissime persequuti essent, Scythæ ex insidiis emicuerunt: B & Bulgari velut ea composito conversi, hostes præter omnem expectationem circumventos sagittis & jaculis strenue confecerunt: & terra sanguine & cadaveribus repleta, ingentem Latinorum stragem ediderunt: qui ob pondus armorum, continentes Scytharum incursiones & circuitus, & expeditissimas excursiones tolerare non potemot. Nonnullos etiam vivos ceperunt: inter quos & Balduinus fuit. Nam Ludovicus Comes Blesensis in acie ceciderat. Venetiarum vero dux Henricus Dandulus, cum perpaucis fuga elapsus, non multo post ex accepsis io pugna vulneribus decessit.

V. Bulgarorum vero Scythanumque multitudo, Latinorum opulentia gostata, ac quisque & curribus splendidis potiti, alacriter ad ulteriora pergebant, resistente nemine. Quare Thraciarum urbium aliæ ultro ad Joannem se conferebant: pleræque vero vi expugnatæ & direptæ sunt, mœnibus solo æquatis. Sic Joannes omnia facile Thessalonicam, & in Macedoniam usque pervagatus, pagos, oppida, castella, propemodum Scythanum, quod aiunt, solitudinem effecit.

TURODO. RUSLASCA. RIS.

CAPUT III.

Edit. Paris. pag. 9.

I. Alexius Angelus, antea Byzantii Imperator, a Marchione Montisferrati captus mox dimissus; genero suo Theodoro Lascari invidet. II. Jathatinem Turcum socium sibi adsumit. III. Antiochia a Turcis obsessa. Theodori celeritas.

Α ΟΜΕΝ τοι βασιλεὺς Ἀλέξιος, ἐπειδὴ φόβῳ τῶν Λατίνων ἐφθη τὴν Βουλγαρίδος λάβρως ἐχόντων, καὶ περὶ τὴν Θρᾴκιον πλανώμενος, ἁλίσκεται ὑπὸ τοῦ Μοντισφερράτου μαρκησίου, καὶ ὀλίγον ἐπιφρήσας πλοῦτον ἀφίησιν, γυμνὸς δὲ λοιπὸν πορεύεσθαι ἀριθεῖς, περὶ τὰ Ἀχαΐαν καὶ Πελοπόννησον, συχνὸν παρεμβαλὼν χρόνον πλανώμενος. ὑφ' ἑαυτὸν δὲ ἀκούσας βασιλεύειν ἤδη τῶν περὶ τὴν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων τὸν ἐπὶ τῇ Συγγατοῖ γαμβρὸν Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν, ὃς μόνον Βιθυνίας, καὶ ὅσα παράλιοι ἐπαρχιῶν ἐπὶ βραχὺ μῆκος ἐκτείνονται· ἀλλ' ἤδη καὶ ἐς πολλῷ τὰ αὐτῶν μειοῦσθαι, καὶ ἐπὶ μέλα τὸ πλέον μῆκος ἐκπεμπόντων κιχνᾶσθαι, ἀρχομένων ἀπὸ Καρίας τῆς Μαιάνδρου τὸ ποταμοῦ τὸ νότιον, καὶ διήκοντος πρὸς βορέαν ἄχρι Γαλατικῆς πόντου καὶ Καππαδοκίας αὐτῆς· καὶ χεῖρας δὲ χαρισμένας ἐξιέναι πρὸς τὸν ἱερώτατον Θεὸν καὶ φιλάνθρωπον, ὃς τῆς πολυαρχίας τὸν σάλον διασκέδασε, λιμένα τε σωτήριον παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα προσδοκίας τοῖς ὅσοι

I. Ærum Alexius Imperator cum D Latinorum metu clam Byzantio profugisset, dum in Thracia vagatur, & ipse a Montisferrati marchione capitur; & opibus quas secum serebat, spoliatus, nudusque dimissus, loogo tempore circa Achajam & Peloponnesum oberravit. Tandem audito, generum suum Theodorum Lascarim io Oriente rerum potiri, quæ Romanæ dicionis essent; nec Bithyniæ tantum & ore maritimæ provinciarum, quæ non late paterent, sed jam in mediterranea quoque maltum progredi, ac tenere longissima terrarum spatia, quæ initio versus meridiem sumpto a Caria & Mæandro fluvio, versus Septentrionem ad Galaticum Ponticum, & ipsam usque Cappadociam pertinerent: non gratias egit humaoitati & beneficentiæ divinæ, quæ Imperii diviii tempestatis

THEODORUS LASCARIS.

ces ſedaſſet, & in ſalutatem portum præter omnem expectationem perduxiſſet eos Romanorum, qui e Latinorum fluctibus enataſſent, ipſique maximi ſolatii ſpem ac diuturni erroris multorumque laborum requiem oſtendiſſet: ſed rem gravitet ferebat, animo invidia & æmulatione æſtuante: &, ut paucis complectar, ad pugnam & cognati ſanguinis effuſionem ſeſe offirmabat.

II. Itaque per mare Aegæum Adam ingreſſus, clam Turcarum principem Jathatinem, qui tum apud Attali urbem degebat, ſupplex miſerabili habitu adit; otat ut Imperium ſibi reſtituat; veteres amicitias, quæcumque olim inter ipſos fuerant, in memoriam revocat; (nova infortunia multis cum lacrymis exponit ac tragice lamentatur;) acervos denique pecuniarum promittit. At Barbarus, cum & iſtis pecuniæ pollicitationibus facile alioqui flecteretur, & emolumenta tum alia ſibi fingeret, tum ea, quæ externos hoſtes oppugnantibus ex præda obveniunt, ſimul & copias ſuas convocat, & legatos qui atrociſſima quæque minarentur, ad Theodorum Imperatorem mittit, niſi Alexio ſocero ſtatim ſolio Imperatorio cederet. Is autem principio eo nuncio perturbatus eſt: ſed ſtatim reſumpta fiducia, & ſpe ſua in Deo omnipotente collocata, legatos infecta re dimittit: ac operi ſe accingens, exercitum contrahit, longe ſane Perſico minorem, ſi numerum ſpectes, & ad conſligendum imparem: divina vero ope adjuncta, maximo intervallo majorem. *Edit. Pariſ. pag. 30.*

III. Barbarus igitur cum omnibus & pedeſtribus & equeſtibus copiis Antiochiam ad Mæandrum ſitam petit, & eam circumſeſſam oppugnat, ea ſpe, illa capta cæteris totius Imperii Romani urbibus facile ſe potiturum eſſe: adducto ſecum Imperatore Alexio, quo facilius ea quæ vellet, conſequeretur. Imperator veto ſibi non ceſſandum ratus, nec Barbarorum impreſſionem expectandam, illorumve potius quam ſuæ commoditati ſeruiendum (audaciores enim fore, ſi illa ſubacta, ſpolils ditarentur: ſimulque invicta arce contra Romanos illa urbe uſuros) ſumma celeritate adverſus illos ducit, quum bis mille equitibus nihil amplius haberet: quorum octingentos fuiſſe Latinos ferunt, viros lectiſſimos & bellicoſiſſimos. Superatis autem tertio die montis Olympi anguſtiis, quæ in maximam porrectæ longitudinem, Bithyniam & Phrygiam utramque diſterminant, illam verſus Septentrionem poſitam, has verſus meridiem & Auſtrum ſitas, inde digreſſus, die undecimo Cayſtrum trajicit. Quare adventus ejus minime expectatus, Barbarum maxime perculit: ambiguumque reddidit, ſomnians an vigilans hæc audiret. Perinde enim erat, ac ſi leo unguibus & dentibus caarmatus, ſuopte impetu in turbam urſorum & luporum irrueret. Norat ſcilicet Perſa, Romano Imperio non ita pridem in ſexcenta fruſta diſſerpto, aliiſque diſſipatis, aliis a Latinis cæſis, reliquias aut prorſus eſſe nullas, aut pereexiguas, quæ vix cohortem unam complerent. Unde factum,

A Ρωμαίων ἐξάντες τῶ Λατινικῶ χειμῶνος ἐκάτερ τῆ κλύδωνος ἐγκύμενον, ἢ αὐτῆ παραμυθίας μεγίστης ἐλπίδα, ἢ τῆς μακρᾶς πλάνης καὶ τῆς πολλῶν πόνων ἀνάπαυσιν· ἀλλ' ἐν δευτέρῳ τὸ φρόνημα ἐτίθετο, ἢ φρὸς φθόνου καὶ ζηλοτυπίας ὁδὸς ἤρπασε τὸν θυμὸν καὶ ὅλως εἰπεῖν, εἰς μάχας ἢ φόνους αἱμάτων συγγενικῶν ἐκπέρασον ἑαυτόν.

B. Καὶ δὴ πειρᾶται τῆ τῶ Αἰγαίου φρὸς Ἀσίαν, καὶ ἅπασι λαθὼν εἰς Ἕ ἀρχαῖον τῆ Τύρκων Ἰαθατίνου πρεῖ Ἀττάλω τὴν ἀρχὴν ἔχοντα, καὶ ἐκείνου ἑαυτὸν ἐκείνῳ καθίζει σατρὸν, ἱκετεύσασθαι εἰ τὴν βασιλείαν δόμβος, παλαιάς τε ἀναμιμνήσκει φιλίας, ὁποίαι ποτε πάλαι σφίσιν ἐγένοντο, ἢ τὰ νέα μὴ συχνῶν τῆ δαρείων δυσχύματα ἐκ τραγῳδεῖ προδοσίας· καὶ ἐπὶ τύτοις χρημάτων ὑπισχνεῖται σωρός. Ὁ δὲ βάρβαρος ἐκεῖνος μὲν καὶ φρὸς τὰς τῆ χρημάτων ὑποσχέσεις, ἀνερωτόλησας δὲ τά τε ἄλλα, καὶ ὅσα ἐκ τῆς λείας περιγέγνετο κίρδη τοῖς ἐπεστρατεύκει κατὰ τῆ ἀλλογενῶν, ὁμᾶ τὰς τε ἑαυτῶ συναθροίζει δυνάμεις, ἢ τὰς τῶν μεγίστας ἀπειλὰς κομίσοντας τῆ βασιλεῖ· Θεοδόσῳ πρίσβεις ἐξαποστέλλει, εἰ μὴ ἀντίκα τῆ πενθερῆ Ἀλεξίῳ Ἕ βασιλικῶν ὑπαναχώρει θρόνων. Ὁ δὲ πρῶτα μὲν πρὸς Ἕ ἀκοὴν διαταραχθείς, τάχιστα δ' ἑαυτὸν αὖθις ἀνελκύσας, πρὸς Ἕ τὰ πάντα δυνάμενον τὰς ἐλπίδας ἀναρτᾶ· καὶ τὰς μὲν πρίσβεις ἀπράκτους τε πέμπει ἀφίησι· ὁ δ' ἴργυ ἔχετο, ἢ τὸ ἑαυτῶ συγκροτεῖ στράτωμα, πολὺ τὸ μὲν ἔτος πρὸς τὰ Περσικὰ στρατώματα βάλειν παρατιθέμενον, καὶ νὰ ἄξιον ἐς ἀντίπαλον ὑπείνος μοῖραν ἀπερίδειν· προσθεμένης ἢ καὶ τῆς ἀνωθεν θεσπεσιωτέρας, πολλῶ τῆ Περσικῶν ἐν πολεμάρχοις.

C

Γ. Ὁ μὲν δὴ βάρβαρος ἅρας τὰς πεζικὰς δυνάμεις, ἔ *ἅσα τῆ ἱππίου, ἦσαν ὡς τῶν παρὰ Μαίανδρον Ἀντιόχειαν, καὶ πεπαιδευμένας πανταχῶ πολιορκεῖν, λογισάμενος, ὡς ἐκ τούτου ἐγκρατὴς γένοιτο, ῥᾷστα ἂν ἐκεῖθεν ἔ τὰς ἄλλας παραστήσαιτο πόλεις, ὁπόσαι Ἕ Ρωμαίων ἦμπτρώτευν ἀρχῶν· ἦγε μὲν τὸν μεθ' ἑαυτὸν καὶ Ἕ βασιλέα Ἀλέξιον, ἐφόδιον εἰς ῥᾴδιον κατόρθωσιν ἐβούλετο. ὁ δὲ βασιλεὺς ὡς ἐκεῖνα δέος κατὰ χώραν μένων, πεμφθέντων τῶν τῆ βαρβάρου ἐφόδων, ἢ εἰς τὸν ἐκείνου καιρὸν μετιωρίζειν Ἕ ἑαυτὸν· ἐρασωθέντος ἢ ἂν μᾶλλον αὐτὸς, εἰ Ἕ Ἀντιόχειαν καταστρέψαιμεν, ἢ ἐκεῖθεν λαφύρων ἐμπλήσειε ἑαυτὸς, ἢ ἅμα ἀμηχάνῳ κῆ τῆς Ρωμαίων ὁρμητείᾳ τῆ τοιαύτη χρήσασθαι πάλει· ταῦτ' ἄρα καὶ πάσῃ ταχυΐᾳ συνδῆ, κατ' ἐκείνων ἐκείσε χωρεῖ, μηδὲν πλέον ἐπαγόμενος στράτευμα, ἢ δισχιλίους ἱππέας, ὧν τοὺς ὀπτακοσίους μισθοφόρους ὄντας Λατίνους φασὶν, ἀνδρας λογάδας ἢ μάχιμον ὡς ἀληθῶς πρίσπας. ἢ τοὺς μὲν τοὺς περὶ τὸν Ὀλυμπον ὁρεινὰς δυσκολίας ἀκριβῶς, αἳ πρὸς πολὺ παρατείνουσι μῆκος, Βιθυνίαν διείργουσι, ἢ ἄμφω τὰς Φρυγίας, Ἕ μὲν ἀριστερὰν * πεπλωμένας, τὰς δ' ἐκ μεσημβρίας ἢ νότου ἄκραν βλέπει ἀφεῖ παρέχουσαι· ἐνδιατρίβειν δ' ἐκεῖσε ἐλθὼν, διατρᾶται τὸν Κάϋστρον, ὥστε τὸ ἀπροσδόκητον τῆς ἐφόδου, κατα-

* πεπλωμένας

πεπλῆχθαι μάλιστα τῆ βαρβάρου φασὶν, καὶ πάνυ δυσκίνητον, ἵνα ἔχοντι συμβαλεῖν πόνου τοσοῦτον παρέξειν τοῖς πεισθεῖσι συμβαίνει ἀκούειν, ἢ γηγενοπαῖδι ὁμοίως ἢ ὧν ἀνὴρ ἂν εἴ τις λέων ἀφρομανὲς ὀμύσσοντι καὶ ὀδόντων, ἵππους ἢ ὁπλὰς ἅρπαν Ἕ λύκων. ἦδη δὲ ὁ Πέρσης, ὅτι τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς ὕπω πίρυσιν εἰς μυελὸν διαχιδείσης μίρη, καὶ

καὶ τῷ μὲν ἄλλων ἀλλοδι ἀφαιρήσων, τῷ δ' ξίφος ἔργον Λατινικὸν γνωμίσων, τὸ λειπόμενον ἐσεῖν, ἢ τὸ παράπαν ἰδεῖν, ἢ λίαν βραχὺ, ᾧ ὅσον μόλις εἰς ἑνὸς ταξάρχου σύστημα συμπεραίνεσθαι. κἀντεῦθεν ὅπως πως γνησιμαχεῖν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτῷ σωίβαινε, ᾧ σωῦ μὲν εἰς ὀνείρατος λόγον ἀπάγειν τὴν βασιλικῆς ἐπιλέσεως φήμην, σωῦ δ' εἰς ἀνοίας ᾧ κουρότητος ὑποδῦναι, τὴν τόλμαν ἅμα ᾧ τὴς ὁρμὴς τῷ ὄξυπτα. ὅμως οὐκ ἀμηλυτὸν ἔδοξεν εἶναι τοῖς τὸ πρᾶγμα. ἔφασι δὲ, ὡς ἴσοι ὅτι ᾧ τὸ βραχὺ δεινὸν παροράμβιον, μέγαν ἀπίτιον κίνδυνον· ἐ βραχεῖαι δυνάμεις πολλάκις ἀξύπτοις ᾧ αὐθ' χρησάμεναι, μεγάλας ὁμοῦ ᾧ πολλαπλασίους ῥᾴστα κατηγωνίσαντο, διὰ ῥητόνην ᾧ περφρόνησιν τὸ καθήκοντος.

ut anceps aulmi, expeditionis Imperatorię A famam nunc pro somnio haberet, nunc audaciæ fumul & impetus celeritatem levitati ac dementiæ tribueret. Tamen res non negligenda visa est, quod exiguum interdum malum neglectum, ingens periculum peperisset, & parvæ copiæ celeritate & festinatione sæpe magnos & multo numerosiores exercitus, ob socordiam officiique neglectum, superassent.

CAPUT IV.

Edit. Paris. pag. 82.

I. Turcus aciem instruit. Pugnatur. Latinorum equitum infelix virtus. II. Jathatines a Lascare occisus. III. Victis Turcis pax concessa. Alexius captus. Victoris clementia. Uxores Theodori Lascaris.

THEODORUS LASCARIS.

Α ΚΑΙ μὲν δὴ ὅσα ἐν σφενδόναις ᾧ βέλεσι, καὶ ὅσα ἐν ἀγχεμάχοις δόρασί τε ᾧ ξίφεσι στρατεύματα πάντα σωυθροισθέντα δοὺς μυελοῦν ὁ μελαγχάτης, ᾧ ὕπω παρατεταξάμενος, ἐδέχετο τὸν τῶ βασιλέως ὁρμὴν, ἀχθόμενος μὲν τῇ ξυντυχίᾳ, ὅτι σφὸς ἐν χῷ δύσιππος ἦν ὁ χῶρος, ἐνθα συρρήγνυσθαι τὸν μάχιμον ξυνίππου, ᾧ πολὺν πλῆθος στρατοῦ πολέμιος, ὅσον ὀλίγους σύμμαχος· ἐδέχετο δ' ὅμως ὅμως. ᾧ οἱ μὲν ὀκτακόσιοι ἦ βασιλέως Λατῖνοι σωαγωνιζόμενοι ποιησάμενοι, φαλάγγιον τὸ μέσον διέρρηξαν τῆς τῷ πολεμίων φάλαγγος, λίαν ῥᾳδίως ἀγωνιζόμενοι, ᾧ παρεκπίπτοντες τὸς ἀνδρισαμένους, ἕως διέλασαν ἐν ἐς αὐτὸν τὸν τῷ πολεμίων ἀρχηγέτην· ἐ συρράξαντες αὖθις, πάντ' ἔδρασαν τὰ ἀρίστεια, ὡς ἀπράκτους ἂν φαίνεσθαι ᾧ τὸς τῷ Περσῶν σφενδονήτας τε ἐ τοξότας, ᾧ τὸν ἀπὸ χειρῶν συμπλεκτήν. οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα, ἀλλ' οὐδ' αὐτοί γε ἠμέλουν, ἀλλὰ ᾧ αὐτοί γε πᾶσι μέρη τῶς τῷ πολεμίων συμπλεκόμενοι τάξεσιν, ἔργα γενναῖα ᾧ ἀνδρεῖα ἐπεδείκνυντο· ἕως οἱ πολέμιοι συμφρονήσαντες, ἀνωβοήτι πᾶσι τῷ Λατίνων ἐρμήσαντες, ᾧ κατὰ κύκλον περιελθόντες, ὡς ἀνδ' ἑκείνων πολλῶν αἱμάσσειν, μόλις ἀπέφυγον, βοηθήμασι τῇ πολυχειρίᾳ, ἅπα τοῖς ἡμετέροις συμμίξαντες, τὸς μὲν ἔργον ἀπέφαινον ξίφος, τὸς δ' φυγάδας ἐποίουν.

Β. Οὐδὲ τῷ Τύρκων ἀρχηγὸς ὁ σουλτὰν Ἰαθατίνης, πάντας ἀφεὶς ᾧ παραβαμών, αὐτὸν ἴζανε τὸν βασιλέα· ᾧ ὠσάμενος, ὁμόσε κατ' ἰσόπεδα χωρῶ, μέγα φρονῶν ἐπὶ τῇ μεγέθει ᾧ ῥώμῃ σώματος· ἐ δὲ βασιλεὺς ἐπείγῃ βαδίζων ἐπεσε, βαρέως καταδύσας ἐπὶ τὸν περαλῆς τὸν πλησίον. ὁ δὲ βασιλεὺς, τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον, ἀλλὰ σφενδονήτας μετὸς καπυὸς, πίπτοντα ἀπὸ ἵππου. Θεῷ δὲ μέλειν ὡς ἐοῦ, ἅπαξ ἀναῦσαι τὸν κραδαῖσαν τὸν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν βεβαλομένῳ. διὸ δὴ ἀνάγαγον αὐτὸν ἐς λόφον παλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πολὺ ἐλόος, ᾧ ἔφυσεν ἐπὶ πέτραν ὑπὸ πόδας αὐτῶ· ᾧ ὁ μὲν ἀπὸ δίκλω τῷ ἵππου πεσὼν, αἰρεσιδίως ἀναστὰς, μετὸς μεσαῖ τινὸς ᾧ εὐθυτενέος ὁρμήματος, παραδέξως περιερρήγνυ τὸν ἀπάλειπτον τῇ βαρβάρῳ. τῷ ἑαυτῷ δὲ αὐτίκα ξίφος γυμνώσας, ἐκθηρεύεσθαι ῥᾳδίως τὰς ἀμφοδίους πόδας τῷ βαρβαρικῷ ἵππου, ᾧ ῥίψας τὸν ἐπιβάτην Σουλτὰν, ἐπέμενε τῷ αὐτῷ περαλίῳ, ᾧ κατεδάλλετο τῇ δόρατι μετωπείσας ποιεῖ τὰς τῷ βαρβάρου στρατεύματα. ἦτο δ' τῷ Ῥωμαίων σωπείας π ᾧ

B I. ITaque cum universos milites seu fundis ac missilibus tela, seu idoneis ad eominus feriendum hastis & gladiis armatos, non multo pauciores viginti millibus collegisset, instructa acie, Imperatoris aggressionem expectabat: ægre quidem ille ferens ita cecidisse, ut angustus & equis incommodus esset prælii committendi locus, magnoque exercitui tam infestus, quam paucis opportunus: expectabat tamen. Ac octingenti quidem Latini, qui cum Imperatore erant, congkobati, mediam hostium phalangem insigni fortitudine primum perruperunt, cæsisque resistentibus, ad extremum usque agmen penetrarunt: rursusque conversi, adeo strenue rem gesserunt, ut jam & funditores & sagittarii Persarum, quod eominus pugnabatur, inutiles essent. C Sed nec Imperatorii milites cessabant: quin & ipsi hostiles legiones seorsim aggressi, fortia facinora edebant: donec hostes unanimi consensu, clamore sublato, impetum in Latinos fecerunt: atque in medio circumventos, multitudine freti, non sine magna strage suorum, cecidernnt. Deinde nostros aggressi, alios occiderunt, alios in fugam verterunt.

II. At Turcorum dux Soltanus Jathatines, omnibus omissis & prateritis, ipsum quærebat Imperatorem: illumque, vi pacefacta via, magnitudine & robore corporis superbus invadit; &, velut victor quidam metuendus immmens, gravem ejus capiti ictum infligit. Imperator autem primo ictu non tolerato, sed vertigine obortа, ex equo delabitur. Neque vero Deus, semel restituere mortuum Romanorum imperium volens, eunctari poterat. Quare illum e lacu miseriæ & e luto cœni eduxit, pedesque ejus in rupe collocavit, ut qui instar mortui ex equo deciderat, illam statim erectus, ac veluti furore quodam divinoque impetu concitatus, præter omnem opinionem caitium in Barbari caput converteret. Stricto enim ense, Barbaries equi pedes anteriores facile demetit, prostratoque Soltano caput amputat, atque illud hasta sursum elatum Barbaris exercitibus ostentat. Ea res Romanis pri-

THEODORUS LASCARIS. *Edit. Paris. pag.* 22.

ma salutis occasio, & confisendi causa extitit, adjuvante scilicet Deo, rerum omnium, quæ humanas vires superant, moderatore. Nam Barbari metu & tremore corsepti, effusi fugiebant & celerime retro se recipiebant. Imperator vero mirabiliter magnis illis periculis ereptus, majorique miracalo victoria potitus, triumphans Antiochiam ingrediebatur, ex intimo pectore gratias agens Deo.

III. Barbari autem statim missis ad eum legatis, pacem petunt, atque impetrant: non qualem ipsi cupiebant, sed quæ Imperatori optatissima esset. qui & socerum suum Imperatorem Alexium, in hostili exercitu comprehensum, Nicæamque perductum, monastico habitu induit: deinde omnia necessaria benigne ei suppeditat. Interim conjuge mortua, Imperator consobrinam Roberti, qui tum Byzantii imperabat, uxorem secundam ducit: quam & ipsam non diu in matrimonio habuit, nec ex ea liberos suscepit, sive quod natura sterilis esset, sive quod Imperatoris obitus brevi subsequutus, ei pariendi tempus negavit. Nam iscum ea tribus annis fuit.

ANN. CHR. MCCXXV

Γ. Οἱ δὲ βάρβαροι φοβηθέντες πρὸς ἃ βασιλέα εἶδον, ἐξαπεδὰς αἰτοῦνται καὶ λαμβάνουσι, οὐχ οἵους βουλόμενοι ἐκείνους ἴσαν, ἀλλ' οἵους μάλα ἀσμένῳ τῷ βασιλεῖ. συνάλλαγμα μὲν τοῖς βασιλεῖ τῶν πολεμίων συμβαν, καὶ ἑαυτῶν πυθόμενοι, Ἀλέξιον τὸν βασιλέα· καὶ καταγαγόντες αὐτὸν εἰς Νίκαιαν πόλιν, μοναδικὸν περιέβαλε σχῆμα· ἀφεπτὰ ἐπιμελῶς πάντα ἐπέσα χρεωδῶ αὐτῷ ἐξεπόριζεν. ἐν τούτοις γε μὴν ἡ βασιλὶς, τελεσθείσης τῆς συζύγου, ἄγεται εἰς δόμους γαμετὴ τοῦ ἀδελφοῦ τὸ τρισκαιδέκατον τῆς Βυζαντίδος βασιλέοντος Ρωμαίων· ἦν δὲ μακρὰν σωμασίου χρόνον, οὐδὲ παῖδας ἔτεκεν ἐξ αὐτοῦ, εἴτ' ἐκ φύσεως στερρᾶς αὐτῆς ὕσης, εἴτε ἐξ ἧς μεταβραχὺ τῆς βασιλίδος τελευτῆς, ὥραν παιδοποιίας ἐπαραχώσης αὐτῇ. τρία δ' ἔτη συνῴκησε ταύτῃ.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUS.

I. Mortuo Lascari succedit gener Joannes Ducas. Imperatrix vidua, marito non diu superstes. Theodori Lascaris elogium. II. Laus Joannis Ducæ cum Theodoro comparati. III. Robertus Imperator Byzantinus. Alexius & Isaacius Lascares prælatum sibi Ducam ægre ferunt. Latinorum armis adjuti a Joanne Duca vincuntur. Latini Asiaticas urbes amittunt.

JOANNES DUCAS. ANN. CHR. MCCXXII.

I. LASCARIS octodecim annis in Imperio exactis, vitam cum morte commutavit: Joanne Duca, qui filiam ejus Irenem in matrimonio habebat, successore designato. Mascalam enim prolem nullam susceperat. Relicta est & Imperatrix, pacem Imperio fortunata, tum propter orbitatem, tum quia marito non diu superstes fuit. Cæterum Imperator Lascaris nacer, ut ejus imperus sustineri non posset: & multorum prælionum pericula expertus est, plurimasque urbes pulcherrimas ædificis magnisque samptibus ad retardandum & repellendum Latinorum impetum instauravit. Verum rebus * intempestive aggrediendis laudem illam adulterabat.

pag. 13.

* *ἀκαίρῳ proprie est* negligentia.

II. At Joannes Ducas, gener & successor ejus, vir magno ingenio, animique constantia & morum gravitate insignis, Imperium pulcherrime gerebat atque ordinabat: remque Romanam & legiones brevi tempore plurimum auxit, ut maxime postulabant: nec ante

Α. ΟΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑ δὲ βασιλεύσαντι τούτῳ παραρρύησαν ἔτη, ἡ τὸν παρόντα βίον ἀμείβει, ἑβδόχοις τῆς βασιλείας καταλιπόμενος ἐπὶ θυγατρὶ Εἰρήνῃ γαμβρὸν Ἰωάννην τὸν Δούκαν. ἀρρίζῳ δὲ ὦ αὐτῷ παῖς ἐβιώ, καταλέλειπται δὲ ἡ βασιλὶς, μικρὰ τῆς βασιλείας ἐναμίνη, τῷ μὲν ἡ ἧβη τὸν ἀκμαῖον, τῷ δὲ ὅτι μικρὸν ἐπιβιῶσα, τετελεύτηκε τῷ αὐτῷ. ὁ μὲν ὧν βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὀξὺς μὲν ὢν τὴν ὁρμὴν καὶ αὐτόφωρος· τῇ πλείσας μὲν φροντιστηρίοις μάχας, πλείσας δ' ἀνάρρωστα πόλεις καθίστας οἰκοδομαῖς τῇ πολλοῖς ἀναλώμασιν, ἀσεβῶν τῷ ἀναχαιτίζων ἧβη τῶν τὴν τῆδ' Λατίνων ὁρμὴν. ἀλλ' ἐμβέβληκεν αὐτῷ, ἐωρᾷ πολλάκις ἐς τὰ φάσματα χρ ἀμῶς.

Β. Ὁ δὲ γαμβρὸς ἑ διάδοχος Ἰωάννης ὁ Δούκας, σύστασιν πλατὺν φυσικὴν, τῷ τρόπων ὑψάθειαν, τῷ βιοτεύμασι, πλείστῳ ἐν βραχεῖ τῶν ἐπίδοσιν ἐδιδόκει χ τὸ καιρίους ἀνάλογον, μήτε φρὸ βουλῆς ἐρ

γαζόμενος ἀδίκ, μάτ μὴ τῶν βυλῶν ἀμελῶν ἀδ- A
κός · ἀλλὰ πάντα μέτρῳ καὶ καιρῶν ἐδὼς καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι · ἀλλὰ φασίν ἄττις δ' σύχος, ὡς καιρὸς ἐκεῖνος τὸν Θεοδώρου τοῦ βασιλέως ἀξεῖαν ἐζήτει ὁρμήν · τοιαύτην καὶ ξιφηρύπουν · ὁ δ' ὀφιξὺς χρόνος, ἐν τῷ βασιλέως Ἰωάννου δ' σάδοντος τοιαύτων καὶ σωιδρομῆν . ἀ γὰρ ὀξ ὐκ ἄντων τὰ ὄντα διαφαντίζοντος Κύριος , προσήκοντας ἐκ τῶν ἀνδρῶν , ἀπότε φθορᾶσαι καὶ πθνησίαν ἀναζῆσαι βυβούλεται τῶν τῷ Ρωμαίων ἀγαθονίαν .

Γ. Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις ἦρχε τῆς Βυζαντίων Ρωμυήτης , ὁ τῶ πρὸ βραχέος τεθνηκότος Ἐρρᾶ ἀδελφιδοῦς · ὧτερ προσερρύησαν οἱ τῶ B
βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι ἀδελφοὶ (Ἀλέξιος ὗτος ἐκ Ἰσαάκιος) φθόνῳ στρατηγούμενοι καὶ ζηλοτυπίᾳ μακρᾷ , ὅτι μὴ τῆς βασιλείας αὐτοὶ ἐβδεχοι γένοιντο , τῶ βασιλικῶ τρόπω τυγχάνοντες αἵματος οἰκειότατοι , ἢ ἀ κατὰ ἀνδρὸς προσαμυδοῦς Ἰωάννης · εἰ δ' χρημάτων δωρεᾶς τι καὶ ὑπαρχίστοι , στρατὸν Λατινικὸν σωματροίσασθαι , ὁπόσος τῇ Ρωμυήτρῳ τὴν πᾶσαν παρῆν , (πλεῖστος δὲ ὗτος ἐκεῖ , ἐκ ἀπὸ ἀγυιᾶς τὸ ἐς ὅπλισιν καὶ ἀνδρίαν πολεμικὸν) ἐξίστασι τῷ τῶ βασιλέως Ἰωάννου τῶ Δούκα , καθαιρήσοντες ἴσως αὐτὸν τῆς ἀρχῆς, καὶ μεταδήσοντες πάντων ἐς σφᾶς αὐτούς · καὶ διαβάντες ἐς τὴν Ἀσίαν , τὰς μὲν ναῦς ἀφῆκαν πρὸς τὴν Λάμψα- C
κον , αὐτοὶ δ' ἀναβάντες εἰς μεσόγειον ἀμύρας ἀδὸν , ὁπόσην Λατίνοις ὑπήκοον πρὸ βραχέος πεποίηκε ὁ Ἐρρᾶς , ἀπαντῶσι τῇ βασιλικῇ τῶν Ρωμαϊκῶν δυνάμεως ὑπλίζοντι κατ' αὐτῶν· καὶ λαμπρῶ συρράγητος πολέμω, νικῶσι κατακράτος Λατῖνοι, καὶ ἅμα ζημιοῦται καὶ ὁπόσαι πόλεις περὶ Ἀσίαν αὐτοῖς ὑπῆρχον τότε ὑπήκοοι , ἀντίκα δὲ τὴν τῶν Λατινικῶν δουλείας ζυγὸν ἀπορρίψασα, ἐκεντεῖ τῇ βασιλεῖ προσερρύησαν.

JOANNES DUCAS.

tequam , conſuleret quicquam agendo nec ubi conſuluiſſet , quicquam negligendo : ſed omnia certa lege ac modo , ſuoque tempore adminiſtrando . Ac vere aliquis dixerit , illud tempus Theodori Imperatoris promptam audaciam poſtulaſſe , eamque præſto fuiſſe : inſequutum vero tempus , Imperatoris Joannis conſtantem gravitatem ; proinde & hanc occurriſſe . Nam Dominus , qui ex iis quæ nihil ſunt , aliquid facit , tales invenit viros , quales requirebantur , quum perditum & extinctum excitare vellet Romanorum principatum .

III. Cæterum iis temporibus Byzantii regnabat Robertus , Herrici paulo ante mortui ea fratre nepos . Ad hunc ſe contulerunt Alexius & Iſaacius , Theodori Laſcaris Imperatoris fratres , invidia & æmulatione æſtuantes , quod Imperii ſucceſſores deſignati non eſſent , Imperatorio ſanguini conjunctiores , quam per affinitatem aſcitus Joannes . Hi pecuniarum largitionibus ac pollicitationibus coacto Latino exercitu , quanto Roberto tum erat , (quidem erat maximus , & ſive armorum genus , ſive bellica fortitudo ſpectaretur , haud ignobilis) Joannem Ducam bello petunt , Imperio dejecturi forſitan , atque illud ad ſe translaturi : profectique in Aſiam , elaſſe ad Lampſacum relicta , unius diei iter progreſſi in mediterranea , quæ paulo ante Herricus Latinis ſubjecerat , Imperatori Romanas copias adverſus eos inſtruenti occurrunt . Ibi prælio acri conſerto , Latini vi vincuntur , & eas etiam urbes amittunt , quæ tum iis in Aſia parebant . Nam illæ ratim ſervitutis Latinæ jugo excuſſo , ad Imperatorem ultro deſciverunt .

CAPUT II.

Edit. Pariſ. pag. 14.

I. Theodorus Angelus Michaeli fratri ſuccedit . Imperii ſui fines promovet . Theſſalonica ipſa potitur , abſente Montiſerrati Marchione . Imperator inauguratur ab Archiepiſcopo Bulgariæ , præter morem legitimum . II. Prima Juſtiniana cur dicta ſit Bulgaria . Bulgarorum origo , migratio , & varia fortuna . III. Theodorus Angelus provincias a Latinis , Bulgaris , & Scythis deſolatas , impune pervadit . Omnia Byzantium uſque vaſtat . Rerum ſtatus miſerabilis .

A. ΕΝ τούτοις δὲ ἐξέστασι τῶν Θετταλικῶν βαράθρων D
νέον κακὸν , ὁ τῶ Ἀγγέλου Μιχαὴλ ἀδελφὸς Θεόδωρος . διαδεξάμενος γὰρ , θυμοῦ τῶ ἀδελφῶ , τῶν ἀρχῶν , ἀνὴρ θρασύτατος καὶ παντὸς δεινὸς ἐπιτηδεῦσαι πράγματι , καὶ ἀεὶ τῶ πλείονος ἐφιέμενος , ἐπαύξησε παντῶν ἐς ὅσον πλεῖστον ἐδύνατο · ὅσας δὲ ἑσπερίας πόλεις τῇ Λατίνων ἀρχῇ πρὸ μικροῦ ὑδουλώσαντο , πάσας, ἐκείθεν ἀρξάμενος , ῥᾳδίως καταστρεψάμενος καὶ μυθίσει πρὸς ἑαυτὸν , ἕως καὶ αὐτὴν, ἣ τῆς Μακεδόνων προκαθέζεται γῆς ἐχειρώσατο μεγαλόπολιν τὴν Θεσσαλονίκην , ὑποδαμασάμενος πεισαῖτον τὸν μαρκησίου περὶ τὴν πατρίδα Δομπαρδίαν . αὐτίκα δὲ καὶ βασιλείας ἑαυτῷ περιέθηκεν ὄνομα, καὶ χείρεται βασιλικὰς παρὰ τῶν ἱερωτάτων καὶ ἁγίων Βυλγαρίας ἀρχιεπισκόπου διὰ δάκνους . πλείσας τε δὴ ἄλλας αὐτῶ ὁ βασιλεὺς ἐκ παλαιῶν πατρίκιος Ἰου-

a Theſſalia.

Niceph. Gregoræ Tomus I.

B ij

I. INterim e Theſſalicis barathris novum exiſtit malum, Michaelis Angeli frater Theodorus. Suſcepto enim illius defuncti principatu, vir ſtrenuus & ingenio ad res novas moliendas habili , idemque pluta ſemper appetens , longe lateque fines propagavit. Quotquot ſcilicet Occidentales urbes paulo ante Latinorum regno ſervierant, eas omnes , inde * ſumpto initio , facillima vicit , ſibique adjunxit : donec ampliſſimam & totius Macedoniæ principem civitatem Theſſalonicam ſubegit , Marchione tum in patriam Longobardiam profecto : ſtatimque ſibi Imperatoris nomen aſciſcit , ac Imperatorio more ab eo , qui Bulgariæ Archiepiſcopus tum erat , inungitur. Nam olim Juſtinianus Imperator

JOANNES DUCAS.

eam urbem, quod patria ipſius foret, cum aliis multis rebus ornaret, tum primam Juſtinianam appellaverat, & liberam * juriſdictionem ei in perpetuum attribuerat: eo tamen excepto, ne ejus Archiepiſcopi Romanos Imperatores inungeret: quæ prærogativa per leges aliis eſt conceſſa. Verum Angeli jam tetum per vim potiti metu, & Archiepiſcopi illius levitate & ſimplicitate res eo inſolentiæ devoluta eſt. Nunc unde locus is Bulgariæ nomen ſit adeptus, explicabo.

* Id eſt, nec Metropolitæ, nec patriarchæ obnoxium. *Vide Ducangium notat.*

II. Trans Iſtrum verſus Septentrionem locus eſt, quem fluvius non exiguus, ab incolis Bulga dictus, interfluit: unde & ipſi Bulgarorum nomen obtinuerunt, cum a prima origine Scythæ eſſent. Tandem hi cum uxoribus & liberis illinc profecti, qua tempeſtate Iconomachiæ morbus pios infeſtebat, innumerabili multitudine Iſtrum trajiciunt: & utramque Myſiam ab Iſtro uſque pervagati, obvia quæque Myſorum prædam faciunt, ut fertur proverbio. Tum locuſtarum more eut fulminis inſtar Macedoniam cum citeriore Illyrie occupant, oblatis ibi commodis contenti; ac regia ſedes eorum deinceps urbs ea eſſe cœpit, quam Juſtinianus Imperator Archiepiſcopatus honore, primæque, ut diximus, Juſtinianæ nomine ornavit. Poſt appellatione gentis illic vulgata, locus ipſe Bulgaria dictus eſt, & Bulgariæ quoque Metropolis Prima Joſtiniane. Interjecto demum tempore Baſilius Imperator, cognomento * Bulgaroctonus, hos poſt multa prælia penitus attrivit, & ſubegit: ac eos qui ſuperfuerunt, inde exterminatos, in Myſiam inferiorem ad Iſtrum tranſtulit. Nomen tamen, velut aliud quoddam eorum monumentum, in Archiepiſcopatu hæſit. Sed age illuc revertamur, unde deflexit oratio.

Edit. Pariſ. pag. 65.

* Id eſt, Bulgaricida.

III. Angelus Theodorus Imperator, ut dictum eſt, conſtitutus, ulterius progrediendo, & evagando, & alios atque alios limites ſuperando, agros vaſtabat, donec ed ipſas uſque Byzantii portas nemine prorſus reſiſtente pervenit. Nam Macedoniæ & Thraciæ urbes prorſus exhauſtæ erant, crebris etqui etrocibus eniguo tempore direptionibus veaetæ; tunc e Latinis, nunc a Bulgaris & Scythis. Quid enim non feciſſent gens ſanguinaria Scythæ, Chriſtianis crudeliter oppreſſis? Latini vero Scythis adeo clementiores non fuerunt, et illorum immanitatem longo intervallo ſuperarint. Neque ſemel miſeti illi ab utraque gente diræ hujus prædationis incommoda paſſi ſunt; ſed bis & ter, & ſæpius. Tum vero hæc Angeli graſſatio, ſi quid reliqui fuit, id fere totum abſumpſit. Itaque domos everſas, mœnia diruta, Lemnia mala, Trojanas mœnias, omnis denique generis malorum ſpectaculum videres.

A τινὰς, ἑαυτῶ γεγονέναι πατρίδα, ᾗ πρώτην αὐτὸ μάνον Ἰυςινιανὴν· ᾗ δὴ ᾗ αὐτοκράτωρ παῦλαι ἐς τὸ δίκαιον προσιπάχει, πλὴν ὑχ ὅσα ᾗ βασιλέας χείων Ρωμαίων. τὸν γὰρ ἄλλως ἐρέτται παρὰ τῆ νόμων· ἀλλὰ ᾗ φόβον ἦδη τὸν τοιαυτοῦτος Ἀγγέλα, ᾗ πρός γε ἔτι ᾗ κυφότητα ᾗ ἀφέλειαν τῶν ἐκκλησιῶν δίκαιος τὴν ἀρχιεπισκοπὴν, ἐς τοῦτον ἀνοπίας τὸ πρᾶγμα ἐκπεπόλεται· ὅθεν δὴ τὸ τῆς Βυλγαρίας ἐπώνυμον ἐ τόπος ἀπέλαβεται, διηλώσαν ἔρχομαι.

B. Χώρος τίς ἐςιν ἐκ παλαιοῦ τὸ πέραν ᾗ βορειόπρα τῆ Ἴςρου κείμενος, ᾗ ποταμὸς ῥέων δι' αὐτῆ ὐ μικρὸς· Βόλγαν αὐτὸν ὀνομάζουσι οἱ ἐγχώριοι· ἀφ' ᾧ δὴ καὶ αὐτοὶ τὸ τῆ Βυλγάρων μετωνομάσθαι ἔσχε. Σκύθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄντες· οἳ δ' ἐκεῖθεν αὖθις μὲ τοῦτο γενόμενοι, γύναιξὶν, ἅμα ᾗ γωναιξὶν, ἀναςάντες τῆς εἰκονομαχίας νόσημα τῆ τῆ δυσσεβούντων ἐπιχωριάζη, διαπεραιοῦνται τὸν Ἴςρον, πλῆθος ἀριθμὸν ὑπερβάλλον· ᾗ διαβάντες ἅμφω τὰς μοίρας τῆ Ἴςρου Μοσίας, ᾗ πᾶσαν λοιπὴν Μυσῶν, τὸ Θρᾳκίων, ποιοῦντες τὰ ἐς ποσί, καθάπερ ἀκρίδες, ἐ τὸς αἰρωτὸς αἰθέρος, οἰκειοῦνται Μακεδονίαν μοῖρ τῆς ἑπτέρου Ἰλλυρίδος. ἀρεθέντες τῆς ἐκεῖσε καλῆς· ᾗ βασίλειον ἐνδιαίτημα τόπος εἶναι ἐς τὸ λοιπὸν νομίσαν αὖθις ἡ πόλις, ἣν ἀρχιεπισκοπὴν ὁ βασιλεὺς τετίμηκεν Ἰυςινιανὸς, ᾗ πρώτην ἀνόμασεν, ἀς εἰρήκαμεν, Ἰυςινιανήν. εἶτα τῆς προσηγορίας τὸ ἔθνος ἐκεῖσε διαδεθέσης, Βυλγαρία ὁ χώρος μετωνομάθη, ᾗ μητρόπολις Βυλγαρίας ἡ πρώτη Ἰυςινιανή. χρόνος μὲν τὸν ὕςερον ὁ βασιλεὺς Βασίλειος ὁ Βυλγαροκτόνος, μῆ πολλὰς τὰς μάχας, πόλεμ ἐξέτεμε ᾗ ἐξαλώσατο τοὺτους· ᾗ τῆς μὲν χώρας τὰς ἐκπολεμηθείσης ἐξοχὴν πεποίηκε ἐν τῆ παρὰ τὸν Ἴςρον κάτω Μυσίᾳ· τὸ δ' ὄνομα, καθάπερ ἄλλό τι μνημεῖον ἐκείνων, ἐκπολίλοιπεν τῆ ἀρχιεπισκοπῆ· Ἀλλ' ἐς τὸ πρόπρον ἰχνος τῆ λόγω φέρε ἐπαναλάβωμεν.

C

D

Γ. Ὁ γὰρ Ἀγγέλος Θεόδωρος ἤδη ᾗ βασιλεὺς, ὡς εἴρηται, ἁπασῶν, ἐδὴ τῶν γῆῶ, προϊὼν ᾗ παρεξελαύνων ᾗ ὑπερβαίνων ὄρη ἄλλως ἐξ ἄλλων ἰὼν, ἕως ἤλασε μέχρι ᾗ αὐτῶν τῆ Βυζαντίων πυλῶν κῆ πολλῶ τὸ κωλύοντος ὁρμίας. αἱ δὲ Μακεδονικαί τε ᾗ Θρᾳκικαὶ πόλεις ἐς τέλος ἐξέπαμον, συχνὰς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ᾗ δεινὰς ὑπομείνασαι τὰς αἰχμαλωσίας, τῶ μὲν τῆ Λατίνων, τῶ ᾗ τῶ Βυλγάρων, κὶ τῶ Σκυθῶν. τί δ' οὐ ἂν ἔδρασαν ἐθνος αἱμοβόρον οἱ Σκύθαι Χριςιανοῖς ἐπιβείσαντες ἀπηνῶς; Οἱ δὲ Λατῖνοι ἦδη ὑμπράτερον τῶν Σκυθῶν διετέθησαν, ὅτι μὴ ᾗ πολλῶ τῆ μέτρου τῶν Σκυθικὴν ἀπήνειαν ὑπερέβησαν. ᾗ οὐ ἄπαξ τοὺς παλαιπώρους ἐξ ἑαυτῶν τῶ ἐ δεινὰς πάσης αἰχμαλωσίας ξυμπεπτώκασι παθεῖν, ἀλλὰ ἓ δὶς ᾗ τρὶς, ᾗ πολλάκις. τὸ δὲ νῦν τοῦτο τὸ Ἀγγέλου, μιαρῶ πᾶν, ἦν ἐλλέλοιπται, προσαπάλωσε. ᾗ ἰδὼν οἰκίας ἀπεσκαμμένας, τοίχ περιρρεμένα, Δήμητρα κακὰ, Θρῴσσας Τρῳάσιν, πολλῶν ᾗ παντοδαπῶν κακῶν πανήγυριν.

CAPUT III.

I. Joannes Aſan Bulgarus Theodorum Angelum acie vincit, capit, excæcat. II. Joannes Ducas claſſem inſtruit. Inſulas maris Ægæi & Rhodum occupat. In Europam tranſit. Multis urbibus potitur. III. Pacem init cum Bulgaris. Aſanis filiam filio ſuo uxorem jungit. Ternobi Epiſcopus Metropolitani juriſdictioni ſubeſſe deſinit. IV. Imperator, omnibus a Byzantio ad Strymonem urbibus receptis, Nicæam revertitur.

A. Ἐν τούτοις γὰρ μὴν τοῖς καιροῖς ἦρχε τῆς Βουλγάρων ὁ Ϝ παρὰ Ασὰν υἱὸς ὄνομα Ἰωάννης. ὃν ἰδὼν ὁ Ϝ αὐτοκράτωρ Θεόδωρος ὁ Ἄγγελος, οὐδὲ τῇ Βουλγαρικῶν ἀφίστασθαι πραγμάτων βουλόμενον, ἀλλ' ὅλα κρούοντος βαρβάρου & βλάπτοντος ἐπάγοντα χώρα, συμμάχους ἐκ Σκυθῶν εἵλκυσε, συρράγνυται αὐτῷ πόλεμον ἰσχυρὸν, ᾧ νικᾷ, καὶ χειρώσας τοῦτον, ᾧ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐξορύττει, τῆς δίκης ὀφλὸν παρελθόντος αὐτῷ, ὃν τὸ Ϝ νόμιμον περιφρόνησε τῆς Ρωμαίων βασιλείας, βασιλέως ἑαυτῷ περιθεὶς ὄνομα· & ὧν τοῖς ὁμοφύλοις κακοπραγοῦσιν ὑπὸ τῆς Ἰταλικῶν ᾧ Βουλγαρικῶν ἐφόδων, ᾧ δαιμόνων ἄξια πάσχουσι, οὐ πλέοσι, ἀλλὰ δυσχήμασι δυσχήμασι φορτιζόμενος ᾧ φόνοις φόνος.

B. Ηδη δὲ ᾧ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης, ἐπὶ μέγα φιλοτιμίας ἦκεν τὰ Ρωμαίων πράγματα, δίκαιος οἰκονόμος φανείς, ᾧ συβαιρύτης ἀρίστος τῆς ἡγεμονικῆς τῆς Ρωμαίων ὁλκάδος. ναῦς τε γὰρ μακρὰς κατασκευασάμενος οὐκ ὀλίγας, νησοκλεῖ πρὸς τοῖς κατὰ Ϝ Αἰγαῖον πόντῳ, ᾧ πάσας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ λαμβάνει, Λέσβον καὶ Χίον, Σάμον τε, ᾧ Ικαρίαν, ᾧ Κῶ, ᾧ ὅσαι ταύτῃσι εἰσὶ προσεχῶς· ὑμέτερον δὲ, ἀλλὰ ῥᾳδίᾳ ᾧ ἐς Ρόδον, ἐγκρατὴς ᾧ αὐτῆς ἀναδείκνυται. Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν βασιλεὺς τόλμᾳ ὧν ψαλαντοπρατῶν ἰῷ, ἐν δ' Ασίᾳ τὰ Περσικὰ στρατεύματα ἐμβρισ ἀτρεμίζοντα, τὰ δὲ Λατίνων καπηλεῖα ἐπὶ ἀκτῇσι & ἀδεῶς εἶχεν, ἔγνω ᾗβιβάζων ἤδη τὰ τῆς Ασίας ὅπλα ᾧ ἐς τὸν Εὐρώπων ὁ Βασιλεὺς, ἐλλθεράσων τοὺς ἐπὶ πολλοστῶρας πόλεις τῆς τε Βουλγαρικῆς & Ιταλικῆς χωρίς. ᾧ δὴ ᾗβᾷ & Ελλήσποντον ἅμα ἦει, εἰσβάλλει αὖθις ἐς τὸν Χερρόνησον, κἀκεῖθεν τὸν ὅμορον ἐπόρθει ᾧ ἅπασι χώραν, εἰς ἔκπληξιν τῆς ἐς τοὺς φρουρεῖσθαι ἀκροπόλεσι Λατίνων. αὖθις δὲ ᾧ πολέσας τῶν παραλίων πόλεων, Καλλιούπολίν τε καὶ Σηστὸν, ᾧ τὸν τῆς Καρδιανῶν, ᾧ ἐπάσας τῆς ἀντιγειτόνων ἦσαν, τὰς μὲν βίᾳ ᾧ μηχανήμασι, τὰς δὲ προχωρήσας ἑαυτοῖ.

Γ. Ἐν τούτοις δ' ὄντος τοῦ βασιλέως, ἥκουσι πρέσβεις ἐκ Βουλγάρων, παρεδῶν τε ἅπαντα, ᾧ ἅμα ἐπὶ τῇ διγαμίᾳ τοῦ Ασὰν Ελένῃ, τῇ τοῦ βασιλέως υἱοῦ Θεοδώρου γαμβρὸν ἐξαιτήμενοι. ταῦτα ἀκούσας τῷ βασιλεῖ ἠγγέλθησαν, ᾧ ἅμα ἐβούλετο· ᾧ ἦν ἐθέλων ἐκ ἀλλοις μείζοσι πεφιστάμενος, ἀντιπαλαίειν αὐτοῖς, ὅπου τοῖς παισεῖσις ἐμορούντα Σκύθας, ᾧ ἅμα αὐτοῖς, ὁπότε βούλοιτο, ἐκπολεμοῦντα, & ὅσα ἐν ποσὶ, χειμάρρων δίκην, παραπίπτοντα, πάντ' ἐν ᾧ πλησίοντα τὰ & ἀντιβάλλειν δίκης ἔχοντα, ᾗ ἅμα τὰ τῶν κάτω. ᾧ συνελθόντες περὶ Χερρόνησον ἄ, τε βασιλεὺς & ὁ Ασὰν, συζεύγνυσι Ελένῃ τῇ Ασὰν θυγατρὶ δικαίᾳ ὑὸν, & τὸν βασιλέως υἱὸν Θεόδωρον & τὸν Ἀσσανεζε,

A. I. His temporibus impetebat Bulgaris primi Aſanis filius Joannes. Is cum Angelum Theodorum ne Bulgaricis quidem rebus abſtinere vellet cerneret, ſed jam illis quoque infeſtam & hoſtilem manum intentare, Scythicis auxiliis accerſitis, acre cum illo prælium committit, illicque victo & capto oculos effodit: vindicta tandem illum aſſequuta, tum ob ludibrio habitam Romani Imperii legitimam auctoritatem, cujus ſibi nomen uſurparat: tum quod populares ſuos Italicis & Bulgaricis impreſſionibus afflictos, & deplorandis malis affectos, adeo non miſeratus fuerat, ut etiam calamitates calamitatibus, cædes cædibus cumularet. JOANNES CUCAS. *Edit. Pariſ. pag. 16.*

B. II. Jam vero & Imperator Joannes, Imperii Romani vires multum auxerat, callidi ſcilicet diſpenſatoris, & optimi Reipublicæ gubernatoris officio functus. Nam haud paucis longis navibus, quas ædificarat, ad Ægæi maris inſulas appulſis, eas omnes brevi tempore capit, Lesbum, Chium, Samum, Icariam, Con, quæque his finitimæ ſunt. Nec his contentus, Rhodum proficiſcitur, & eam quoque poteſtati ſuæ ſubjicit. Quum vero Imperatoria claſſis ita mare obtineret, & in Aſia Perſici exercitus quieſcerent, Latinorum autem vires fluxæ, & caduca paulatim minuerentur, jam Imperator arma ex Aſia etiam in Europam transferre conſtituit, ut illic miſeras urbes a Bulgarica & Italica manu liberaret. Igitur ineunte ſtatim vere tranſmiſſo Helleſponto, primum in Cherſonefum irrumpit. Deinde finitimam regionem vaſtat & incendit, ad perterrefaciendos Latinos qui caſtellorum arces tuebantur. Capitque plurimas urbes maritimas, Calliupolim, Seſtum, & Cardianorum civitatem, cæteraſque illis vicinas, partim vi & machinis, partim deditione.

C. III. Imperatore his rebus occupato, e Bulgaria legati veniunt, cum pacis expetendæ cauſa, tum ut Imperatoris filio Theodoro Helenæ Aſanis filiæ nuptias offerrent. Quem auncium Imperator lætus & cupidus accepit. Nolebat enim, aliis gravioribus negociis diſtractus, illum adverſarium habere, Scythis trans Iſtrum poſitis adeo vicinum, illiſque aſcitis quoties libitum eſſet irruentem, & torrentis in morem obvia quæque ſecum abripientem. D Hac igitur de cauſa legatio ſtatim rata fuit, ſimulque affinitas. Congreſſi ergo circa Cherſoneſum Imperator & Aſan, Helenam Aſanis filiam decem annos natam, Imperatoris filio nondum puberi

JOANNES DUCAS. Theodoro Lascari juniori conjungunt. Tuncetiam Ternobi episcopus * liberam jurisditionem in perpetuum impetrat, cum ad id usque tempus primæ Justinianæ Archiepiscopo, propter veterem illius gentis cognationem, paruisset.

IV. Imperator vero secuta æstate Thraciæ & Macedoniæ urbes circuit, ab ipsis, ut ita dicam, Byzantinis portis auspicatus, & ad Strymonem usque progressus, omnes autumni initio recuperat: & sic, omnibus quæ voluerat expeditis, Nicæam recedit, militibus domum ad hybernandum dimissis.

Edit. Paris. pag. 27.

Α μέντοι γε τῆς ἕω πρύμνου παραγγείλαντα. τὴν μὲν δὴ τοῦ Τερνόβου ἐπίσκοπος αὐτονομίαν λαμβάνει δίκαιον, * τῆς πάσης ὑπὸ τὴν ἀρχιεπίσκοπον τὴν φρούριον πόλεων Ἰουστινιανῆς, ἧς τὸ ἀρχαῖον συγγένεια. * Sic omnes Codd.

Δ. Ὁ δὲ βασιλεὺς Θήρας ἐπιγινομένου, τὰς Θρᾳκικὰς τε καὶ Μακεδονικὰς πόλεις, ἀρξάμενος ἀπ' αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, τῆς Βυζαντίων πύλης, καὶ ἐπιλάσας ἄχρι Στρυμόνος, οἷα ἐκ πατρὸς παῖδας, ὅτε ἐς αὐτὸν τὸ φθινόπωρον, καὶ ὑπὸ πᾶσι σωτῆρι διαθέμενος, αὐτός τε οἷς Νίκαιαν ἀνεχώρησε, καὶ τὸ στρατὸν ἀφῆκεν ἐς τοὺς οἴκοι διαχειμάσοντας.

CAPUT IV.

I. De rebus Scythicis. Earum notitia necessaria. II. Scytharum regio. Vitæ genus. Moderatio. Justitia, aliæque virtutes. III. Varia nomina. Scythæ, divinæ indignationis ministri. Multas provincias variis temporibus vastarunt. IV. Mores eorum, apud quos consederint, asciscunt. De Scythis Europæis, veteri Scythæ proximis. V. Scytharum migrationes in Asiam. In Europam. VI. In Africam ipsam. Scythia cur a nemine subacta. Cur aliarum gentium facile victrix.

I. POstquam autem ad hanc historiæ locum ventum est, non præteundi silentio visi sunt Scythæ, qui his temporibus Asiam & Europam sunt pervagati. Nam progressu orationis sæpe illorum mentio incidet. Quare breviter, quantum fieri potest, oportet nos eorum res declarare, & ad intelligenda ea, quæ sequuntur, lucidiorem earum notitiam præmittere; ne as, quæ ipsi scimus, iis qui nesciunt, quasi scirent, narrando, efficiamus ut ii adhibitis commentis a vero aberrent, & aliis ex aliis conjecturas sequantur, veluti canes venatici, qui leporibus vestigandis nares ad alia atque alia vestigia transferunt.

II. Gens est populosissima, magis versus Septentrionem habitans quam ullæ aliæ nostri orbis: & quamvis non prorsus Arctico Polo subjecta, in eo tamen sita parallelo, qui maxime omnium, quotquot universum orbem circumscribunt, versus Septentrionem porrigitur: ut & veterum historiarum Scriptores nobis tradiderunt, & nos quantum licuit diuturna experientia comperimus. Hos * Galactophagos, & * Abios, & mortalium justissimos appellavit Homerus. Apud eos enim neque coquorum lenocinia excogitata, neque sumptuosus mensarum apparatus. Plantatio autem & aratio quid sit, ne per somnium quidem unquam viderunt. Illis victus est herba sponte e terra nascens, & sanguis ac carnes jumentorum, aliarumque pecudum, teræque * & volucrum, si quas capere possunt *. Vestimentum nulla arte confectum, animalium pelles. Argentum vero, aurum, margaritæ, & lapis lychnites, non pluris sunt quam pulvis. Nulli ibi sunt solemnes ludi, nulla ambitiosa spectacula, nullæ deliberationes de navalibus, trierarchiis & æditilis functionibus: sed, quod ad hæc quidem & χρυσὸς καὶ μάργαρος καὶ λίθος λυχνίτης, ὕσα καὶ κόνις ἐστίν ἐστιν. ὁ πανηγυρικὸς ἐκεῖ καὶ φεστιμιάς διάνοια, καὶ βουλευτήρια περὶ ταυτὰ μὲν, ἢ τριηραρχιῶν, ἢ ἀγορανομιῶν· ἀλλ' ἐρήμη πᾶσα τὰ τοιαῦτα, καὶ βίος πάμπαν ἀσυσίαστος. ὥσπερ δὲ οἱ τῆς ἀνθρώπων σώματος ἐπιτυμ-

* Id est, Isedones. * Id est, inopes, vel, longevos.

* Adde ex Gnesio, id quoque ipsis alimentum est fortuitum.

pag. 18.

Β ΑΝΤΑΘΟΙ δὲ γνωμίσω τῆς ἱστορίας, οὐκ ἀρκοῦν μοι ἐδόξεν εἶναι σιγῇ παριδεῖν τὰ περὶ Σκυθῶν, ἐν τοῖς τοῖς χρόνοις ἐπιδραμόντων Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην· βιάσεται δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος φράσαι, ὅσα τὰ αὐτῶν πολλάκις ἐμπίπτοντα δυνάμενα, καὶ χρὴν ἀναγκαιοτάτην ἡμᾶς, καθόσον οἷόν τε ἡ διαλαβεῖν τὰ περὶ αὐτῶν, ἐπαργέστερα παρασκευάσασθαι τοῖς ἑξῆς ὑποθήσεται, ἵνα μὴ αὐτοὶ γε εἰδότες, ὑπὸ τῶν οὐκ εἰδότων ὡς εἰδότων διαξιόντες, ἀμαρτάνειν ποιῶμεν αὐτοὺς τὰς ἐπιβολὰς τῶν ἐπιόντων, καὶ συχνὰ μεταβαίνοντας ἐξ ἑτέρων εἰς ἑτέρας ἀναφορὰς, ὥσπερ οἱ κυνηγετικοὶ κύνες, ἐπὶ τὰς τῶν λαγῶν ἐχνηλασίας νομάς· συχνὰ γὰρ ἐνταῦθα πρὸς ἕτερα ἐξ ἑτέρων ἴχνη μεταγόντας.

C Β. ΕΘνος ἐστὶ πολυανθρωπότατον, βορειότερον πολλῷ τῶν οἰκουσῶν ἔχον ἢ κατὰ πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην, ὡδαμῶς μὲν ὡς ἀκρίβειαν ὑπὸ τὸν ἀρκτικὸν πόλον, παρὰ τὸν ἀρκτικώτατον δ' οὖν ὅμως ἐκδιατεῖνον παραλλήλων ἁπάντων, ὁπόσους τῶν οἰκουμένων ἅπασαν περιγράφουσι, ὡς οἱ τὰς παλαιὰς τε ἱστορίας σωθέντες παρίδοσαν τοῖς ἐπιγινομένοις ἡμῖν, καὶ αὐ ἡμεῖς, καθόσον ἐξῆν, ἐκ τῆς τῶν χρόνου ξυνουσιαμεν πείρας. τοῦτο Γαλακτοφάγους μὲν καὶ Ἀβίους καὶ δικαιοτάτους ἀνθρώπων Ὅμηρος ἔφησεν. * ἐν τούτοις γὰρ ἃ μαγείρων μαγειρικὰ, καὶ τραπέζης ἐπιτήδεια· φυτουργίαι δὲ καὶ ἀρόσεις γῆς, καὶ ἐν ὀνείρατος, ἄν, τί ποτ' εἶεν, ἐρωτᾶσθαι· ἄλλα βορᾷ μὲν αὐτοῖς ἡ τῶν γῆς αὐτοφυὴς πόα, καὶ τὰ τῆς ἀπεζυγίων καὶ τῆς ἄλλων βοσκημάτων αἵματά τε καὶ σώματα· καὶ εἴ τι δὴ τῆς ἀγελαίου ζωῆς καὶ πτηνῶν ἁλιπόρων αὐτοῖς γένοιτο, καὶ τοῦτο δ' αὐτοῖς αὐτοχθόνιος ἴσα τροφή. ἔνδυμα δ' ἀπόκειται, τὰ τῆς ζώων δέρματα. ἄργυρος

* id est, ἀπὸ τῶν ἑπτὰ ποταμῶν. * Iliad. Ν. 6.

D ποτ' εἶεν, ἐρωτᾶσθαι· ἄλλα βορᾷ μὲν αὐτοῖς ἡ τῶν γῆς αὐτοφυὴς πόα, καὶ τὰ τῆς ἀπεζυγίων καὶ τῆς ἄλλων βοσκημάτων αἵματά τε καὶ σώματα· καὶ εἴ τι δὴ τῆς ἀγελαίου ζωῆς καὶ πτηνῶν ἁλιπόρων αὐτοῖς γένοιτο, καὶ τοῦτο δ' αὐτοῖς αὐτοχθόνιος ἴσα τροφή. ἔνδυμα δ' ἀπόκειται, τὰ τῆς ζώων δέρματα. ἄργυρος

βαίνοντες πυρετοὶ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῆς ὕλης ἔχουσι, καὶ παρὰ ποσὸν φλεγμαίνουσι, παρ' ὅσον καὶ ἡ τῆς ὕλης πίφυκε χορηγία· ἐπειδὰν δ' ἀστῖται μαραναί, καὶ ἰατρῶν φαρμακοποσίαι παραλαβοῦσαι τὸ σῶμα, τελῶ ὕλην πᾶσαν ἐξαναλίσκωσιν, αὐτίκα πίπτουσι μὲν οἱ πυρετοὶ, λήγουσι δ' ἐκ τοῦ σώματος ἀδύνατα· ὅπω καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις, τῶν πραγμάτων οὐ ὄντων ἐξ ὧν φιλονεικίαι καὶ ἔριδες φύονται, καὶ κατ' ἀλλήλων ἐπιβουλαὶ καὶ χύσεις αἱμάτων ἐπισκώπτουσι· οὐδὲ διαστάσεις συγχεοπωλοῦσαι λοιπὸν, οὐδὲ βωλάπτεια καὶ ἀναγνώσεις νομίμων, οὐδὲ πιθανοὶ * γλῶτται, καὶ λόγων ἄγυροφαὶ, καὶ ἐγκλημάτων λαβύρινθοι· ἀλλὰ δικασταὶ τῶν ἀτοπημάτων ἐπιτίμιοι τοῖς, καὶ ἀνυπόδητος ἀπονομία. ἃ μὲν δὴ ταῦτα διαπεπόνηκε ἀνθρώπων τὸ Ὁμηρος τοῖς ὠνόμασεν. *

* γλωσσαλγίαι.

* Il. α. v. 6.

Γ. Τὸν γε μὴν προσηγορίαι αὐτῶν ἄγραφοι ἡμῖν οἱ πάλαι σοφοὶ διεπορήμασαν. Ὅμηρος μὲν γὰρ Κιμμερίους αὐτοὺς καλεῖ· Ἡρόδοτος δὲ ὁ τὰ Περσικὰ συγγραψάμενος, Σκύθας πολυωνύμους· ὁ δὲ Χαιρωνεὺς Πλούταρχος, Κίμβρους καὶ Τεύτονας, καὶ εἰκόθει μὲν, ἀνομάζει δ' ὅμως, ὥσπερ ἀμφιβάλλων καὶ ἀπιστῶν αὐτὸς ἑαυτῷ. τὴν μὲν γὰρ κυρίαν αὐτῶν προσηγορίαν, ἑαυτοὶ ἂν κατὰ τὴν σφῶν * αὐτῶν ἰδέαν διάλεκτον· οἱ δ' Ἑλληνικοὶ ὀνόμασιν ἐπ' αὐτῶν χρώμενοι, ἄλλοτε ἄλλως, ὡς ἕκαστοι βούλονται, τὰς προσαγορεύουσιν, ὁπόσοι ἐπεῖδον χειμάρρου δίκην ἐς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην ἐπιῤῥήγνυντες, ἄλλοτε ἄλλως ἐπιλαμβάνουσι τύπου. ὥσπερ γὰρ εἰσὶν ὑράνια μὲν δείματα θεόθεν ταῖς ἀνθρώπους ἐπεισούσαις πολλάκις, κεραυνοὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ ὑετῶν πλῆθος, ἐπίγεια δὲ σεισμοὶ καὶ ῥήγματα γῆς, αἴθρια δὲ πυρώσεις καὶ λαίλαπες· ὅπου καὶ ὑπὸ ναμιδόντων τῇ Θεῷ, ἀρκτικά τινα, ὡς εἰκὸς, καὶ ὑπερβόρεα δείματα, ὧν ἄνθ' ὑπερ μάστιγος σέλλεσθαι καθ' ὧν ἂν καὶ ὁπότε ἡ πρόνοια βούλοιτο. Τύπου τινὸς πολλάκις ἐκεῖθεν ὑπαναβαίνοντος, πολλὰς ἐλυμήναντο χώρας, καὶ πλείστους ἔθνεσι ζυγὸν δουλείας ἐπέτριψαν· ὥσπερ οἱ μεγάλοι πελάγους ἀποπνοαὶ χθόνα κατ' ἄκρας, πάντ' ἐπικλύζει καὶ παραύρους ὑπόσους ἂν ἐπείδωμεν.

* γυμνῆται.

Δ. Ἀλλ' ἐκεῖθεν μὲν * γυμνοὶ τὰ ἄσκεπτοι ἐξιόντες, ὅπλα ἀμοίβουσι τὸν δίαυλον, ἐπιλαμβάνοντες ἢ τῶν ἐκείνων ἐκ εἰς ἐδράσεις ἑαυτούς. ὥσπερ γε μὴν οἱ ἐξ ὀρῶν τῶν μεγίστων ἀναῤῥηγνύμενοι ποταμοὶ, καὶ τὸ ῥεῦθρον εἰς τὴν θάλασσαν ἀποπτύοντες, ἵνα δὴ δύς παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τοῦδε ῥάμμου εἰς ἅλμην τὸ πότιμον αὐτῶν ἐξαλλάττουσιν, ἀλλὰ μέχρι πολλοῦ τῆς θαλάττης εἰσρέοντες ἀκοινώνητοι, ἔστε ἐπόσασιν, καὶ τὰ ἀρότιμα τῆς πλησιοχώρους παρεχώρησαν ὕδασιν, ὅπου καὶ τόπον οἱ τὸν ἐγγὺς τῆς πρώτης οἰκήσεως Σκυθικῆς, ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον ἐῤῥύησαν, ἢ πρότερον προσηγορίαν ἐφύλαξαν ἔτι ἀκήρατον, αὐτοὶ γεγαμαζόμενοι Σκύθαι, καὶ ἡ πᾶσι τριφυσα γῆ Σκυθικὴ. ὅπου δ' εἰσὶν, ὅσοι τε τὸν ὑπὲρ τὰς πηγὰς τῆς Ταναΐδος ᾤκησαν γῆν, καὶ ὅσοι τῆς Τάναϊν ἐπειτα βάντες ἐκεῖθεν, ἐξεχύθησαν ἐς Εὐρώπην, πάντες ζέφυρον ἄνεμον βλέποντα πλαγιάζουσι τὴν μεγίστης Μαιώτιδος διανεμαθέντες.

Ε. Μετὰ δὲ μακρὸν μακρῶν αὖθις ἐνιαυτῶν περίοδον ἕτεροι, καθάπερ ἐκ μεγάλης πηγῆς τῆς φωτὸς ἀποῤῥαγέντες Σκυθικῆς, ἐς δύο χίζονται μοίρας· καὶ ἡ μὲν, πρὸς ἑῷ τῆ Ἀσίᾳ Σαυρομάτας καπασρίασα, ἴδραμε μέχρι καὶ ἐς θάλασσαν τὴν Κασπίαν, οἳ καὶ πᾶν τὸ πάντεσσιν ὧδε ἐκλελοιπὸς κλῆσιν, σαυρομάται καὶ Μασσαγέται ἐκαλοῦντο, καὶ Μελάγχλαινοι, καὶ Ἀμα-

dem attinet, pacata omnia, & vita ſeditionum omnino expers. Ut enim febres quæ humanis corporibus ſuperveniunt, e materia oriuntur, ac tandiu vigent, quandiu illa præſto eſt: eum vero & media diuturna & potiones a medicis corpori adhibitæ materiam omnem conſumpſerint, ſtatim & febris deſinit, & morbus relangueſcit: ſic etiam apud illam gentem, cum eæ res non ſint, e quibus lites & contentiones oriuntur, mutuæque inſidiæ & cædes ſuſcipiuntur, neque judiciis, neque curiis, neque legum recitationibus eſt opus: ac ne eloquentia quidem, verborumque argutiæ ac perplexæ inventiones locum habent: ſed innata quædam juſtitia illos regit, & minime invidioſa libertas. Quibus de cauſis & Homerus eos mortalium juſtiſſimos nominavit. JOANNES DUCAS. Edit. Pariſ. pag. 58.

III. Eorum vero appellationem ſcriptores veteres nobis varie tradiderunt. Nam Homerus Cimmerios eos vocat: Herodotus vero, Perſicæ hiſtoriæ auctor, Scyrbas diverſos: Plutarchus Chæroneus, Cimbros & Teutonas: eum ille quidem ſuapte auctoritate, ſed tamen nominat velut ambigens, ac ipſe ſibi diffidens. Nam propriam ſuam appellationem ipſi utiq; ſua lingua norunt. Qui vero Græcis nominibus eos appellant, alias aliter ſuo quiq; arbitratu illos vocant, quicumq; torrentis inſtar in noſtras provincias irruentes, alias alia loca occupant. Ut enim terrores ſæpe hominibus a Deo eventuntur, de cælo quidem, ut fulmina, incendia, & crebri imbres: e terra autem, ut telluris hiatus & quaſſationes: item ea aere, ut typhones & nimbi: ita hi a Deo aſſervantur Septentrionales & Hyperborei quodammodo terrores, ut pro alia plaga, quando & in quos providentiæ viſum fuerit, immittantur. Horum aliqui patriis ſedibus relictis, multas provincias vaſtarunt, plurimaſque gentes jugo ſervitutis ſubdiderunt: non ſecus ac magni maris fines per declivia effuſus, omnia ſuo circuitu obvia inundaret ac proſterneret.

IV. Cæterum cum inde nudi atque inopes exierint, mutata victus ratione, mores eorum imitantur, apud quos conſederunt. Quemadmodum tamen e maximis montibus prorumpentia flumina, & in mare influentia, potabilem ſuam aquam non in ipſa ſtatim arena littoris in ſalſuginem convertunt: ſed pura & maris expertia longe profluunt, deinde ſociantur, & ab aquis copioſioribus vinci ſe patiuntur; ſic ii qui proxime veterem Scythiam, ex qua primum eggreſſi erant, conſederunt, nomen priſtinum integrum ſervant. Nam & ipſi Scythæ appellantur: & terra quæ eos alit, Scythia dicitur. Ejuſmodi ſunt ii, qui ultra Tanais fontes, & ad ipſum Tanaim olim habitarunt; poſtea eo flumine trajecto in Europam effuſi, Mæotidis maximæ paludis latera ad occaſum ſpectantia occuparunt. pag. 59.

V. Poſt multa deinde ſæcula alii e prima Scythia velut ea magno fonte erumpentes, in duas partes ſunt diviſi: quarum una, Sarmatis Aſianis everſis, ad Caſpium uſque mare excurrit: qui patrii nominis etiam obliti, Sarmatæ, Maſſagetæ, & Melanchlæni *, ad ſit, nigro veſtiti.

JOANNES DUCAS.

& Amazones vocabantur: & quæ ſingulæ ab eis domitæ gentes nomina ſortitæ fuerant, eadem & ipſi aſſumpſerunt, ſuo vitæ genere ad illarum mores translato, quaſi tinctu quodam profundo & indelebili expreſſos. Alteri vero verſus Europam profecti, & omnem Oceani oram pervagati, Sarmatarum & Germanorum omnia ſibi vendicarunt. Denique in Galliam quoque impreſſione facta, eaque ſubacta, Celtæ & * Galatæ ſunt appellati: ut Cimbros & Teutones taceam, qui multo poſt Alpibus ſuperatis, cum innumerabili multitudine, uxoribus & liberis etiam adductis, Italiam ingreſſi, via illi quidem, ſed tamen cæſi ſunt a Romanis exercitibus, Caii Marii & Luctatii Catuli Conſulum ductu atque auſpiciis.

* Γαλάται, Galli.

VI. Quid multa, cum in ipſam Africam ſæpe penetrarint, Iberia occidentalibus ſubactis, & freto Herculis trajecto? Nam quibus arma inferunt, eos omnes plerumque vincunt, & alienis regionibus dominantur. Eorum vero patriam Scythiam nemo unquam ab omni ævo videtur domuiſſe. In cauſa eſt, quod delicatam & luxu diffluentem vitæ rationem ab initio perofi, nec frumentum edunt, nec vinum bibunt. Quamobrem neque terram arant, neque vineam unquam coluerunt, neque alias fruges ferunt, unde interioris orbis incolæ victitant. Quæ cum Scythis, quippe aſſuetis, minime gravia, ac potius jucunda ſint, hoſtibus eorum acerbiſſima ſunt, impedimenta plura quam bellica inſtrumenta adducentibus, & ubi caſtrametari ſunt, mercatum omnis generis requirentibus, ne quid vel ipſis vel jumentis deſit. At illi expeditæ ac tenui vitæ ſemper aſſueti, facile bella ſuſcipiunt, ac ttidui iter ſæpe uno die volucrum inſtar conficiunt: & alias atque alias ante famam adventus ſui terras occupant, nihil quidem ſecum adducentes, ſed iis rebus omnibus inſtructi, quibus victoria facile paretur. Eæ ſunt, multitudo eorum pene innumerabilis, agilitas corporum, ac celerrimæ profeſſiones, & (quod his majus eſt) animus vitæ omnino prodigus, & ferarum more rectus in adverſum hoſtem impetus.

Edit. Pariſ. pag. 30.

A ζονες· Ἕ ὅσα αἱ δυλωθεῖσαι φυλαὶ τῷ διαίρειν εἶχον ὀνόματα, πάντων τῷ ὅπλ κεκοινωνήκασι τύπις, διὰ τὸ ἐς τὰ ἐκείνων ἴθη δέδοσθαι τε καὶ ἀκαπόκτου μεταδιώκειν. Οἱ δ' ἐς τὴν Εὐρώπην ἐκνεμόμενοι, τὴν παρωκεανίτιν πᾶσαν καταδραμόντες ἤπειρον, ἐς τε Σαρματίας καὶ Γερμανὺς τὰ ὁμόματα ἠμοίψαντο καὶ αὐτοί. χρόνῳ δὺστερον καὶ ἐς τὴν Κελτικὴν ἐμβαλόντες, Ἕ πόνλοι εἰσιωσάμενοι, Κελτοί τε ἅδα καὶ Γαλάται ἐκλήθησαν. ἐὼ λέγω τὰς ἐφ' ἑ τὰ χρόνε τὰς Ἄλπεις ὑπερβαλόντας, καὶ κατὰ τὰς Ἰταλίας αὖθις μυριάσιν ἐκρατύσαντας πολλᾶς, Τεύτονάς τε καὶ Κίμβρας, αὐτᾶς γυναιξί τε καὶ πλήθει. οἳ καὶ μόλις μὲν, καπεκόπησαν δ' ὅμως ὑπὸ τῆ Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, ὑπάτων

B τῶνδε αὖ τραπεζῶν τυγχανόντων τῶν τε Μαρίε Γαΐε καὶ τῶ Κάτλε Λυτατίε.

ς'. Καὶ τί δεῖ λέγοντας διατείβειν; ὅπου γε καὶ Λιβύες αὖθις πολλάκις ἐπέβησαν, πᾶς τε ἰσπερίας ἀπερεφάμενοι Ἴβηρας, καὶ τὰ κατὰ τὰς Ἡρακλείους στήλας πορθμὸν διαβάντες; αὐτοὶ μὲν γὰρ, ἐφ' ἃς ἀφίκοντο ἐπιλάσωσι, πάντας ὡς τὰ πολλὰ καπνροκωῦται, καὶ τῆ ἄλλων κεκλῆσθαι τόπων, τῶν δ' αὖτῶν Σκυθῶν τῆ πάντων ἰδέας ἐξ αἰῶνος φαίνεται δυλωσάμενος. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἀσῖτοι τὸν ἀβρὸν καὶ ἁβρυνθῆ βίον ἀρχῆθεν ἐξεμισάμενοι, * ὑπ' οἴνου ἐδωτοι, ὑτ' αὖθις πίνωσιν, ὃ χάρν ὑτὲ γῦν ἀρῶσιν, ὑπ' ἄμπελον ἐγκεφύτευσαν πάντων, ὅτι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐκπεπόνηται, ὧν οἱ τῆς εὐδοτήρας οἰκήσεις καθιτάσασι τρόφιμοι. ἃ τοῖς μὲν Σκύθαις ἐθάνιε ὑπῆν, ἡδία καὶ ἥκιστα ἐπαχθῆ, τοῖς δὲ παλαιοῖς καὶ μάλα πολέμια, οἳ τὰ σκεδοφόρα πλέον τῶν μαχίμων ἐπαγόμενοι, καὶ ὅπη γραπτὸν δύσειαν, πολλῆς καὶ παντοδαπῆς δύσεται τὴ ἀγορᾶς, ἐν αὐτοῖς τε καὶ πρὸς ἀνεζυγίοις ἀνεπιδεῶς χρημάτων τὰ χρήσιμα. οἱ δὲ τὸ ἄπαδον καὶ κῦφον ἀσκήσαντες * βίου ἀεὶ, ῥᾳδίως τῆς ἐκστρατείας ποιοῦνται, καὶ τειῶν διὰ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, δίκην πτηνῶν αἰθερίων πτερυγίζοντες γῶν, ἀλλὴν ἐξ ἄλλης, πρὶν ἀπαντᾶσθαι, καταλαμβάνοντες· μηδὲν μὴ παρόμενοι, πάντα δ' ὁμοῦ χέοντες, ὅσα ποὺς τὸ πικρὸν ῥᾳδίως ἐφόδια κρατήσα. οὕτως ἦν πανταὶ, τὸ, τῆ κατὰ πλῆθος ἐπὶ τῆς αἰσίονος ὠγτροφον τῆ ἐξύπνων· Ἕ τῶνδε μᾶζον, τὸ τυλίως ἐφειδεῖν ἑαυτῶν, ἢ κατὰ κράτος δίκην ἀγείων θηρῶν ἀπαντᾶν ἐς τὰς μάχας.

* Ἡσιόδ. de Diis, lib. 2. verſ. 341.

* βίον.

CA-

JOANNES DUCAS.

CAPUT V.

I. Hyperborei Scythæ ad Caſpium mare deſcendunt. Mors Sitziſchanis eorum Ducis. Hujus filii Chalaus & Telepugas exercitum dividunt. Telepugas in Europam ſuos ducit: Plurimas gentes ſubigit. II. Scythæ Comani Scytharum Hyperboreorum metu Iſtrum trajiciunt. A Joanne Duca benigne excepti. In Romanas legiones referuntur. Iidem ſedes in Europa & in Aſia aſſignatæ. III. Altera pars Hyperboreorum Scytharum, ſequuta Chalaum Ducem, ad Taurum montem hybernat. Ejus montis deſcriptio. IV. Scythæ in Indiam uſque penetrant. Hinc retro converſi citeriores provincias pervadunt. Demum in Meſopotamia ſedem figunt. V. Eorum Imperator quietis impatiens Perſas, Parthos, & Medos per Satrapas ſubigit. Imperium litoribus maris terminare conſtituit. VI. Scythæ aurum ac delicias primo negligunt: deinde communi naturæ humanæ vitio, degenerant. Victis tributa imponunt. VII. Aſſyriorum ac Perſarum conſuetudine manſueſcunt. Eorum Religionem, habitum, ac ritus omnes amplectuntur.

A. ΑΛΛ' ἐπανιτέον, ὅπου τὸ πρότερον ἴχνος τοῦ λόγου καταλελοίπεμεν. ἤδη γὰρ ὁ Ἰωάννης ὁ Δοῦκα τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέπων, μῆκος Σκυθῶν πᾶσαν ἐλεηλάτους, ὡς ἐς πολλὰς ἀναρίθμητα τὸν ἀριθμὸν μυριάδας, ἀνωθεν ἐξ ὑπερβορέων ἀποπαύσασθαι κάτωσε μὲν ἀθρόα μίσχει τῆ Κασπίας θαλάττης. ὧν πάππος ἦν τοῦ ἡγεμόνος Σιτζιχᾶν ὀπλάρχης, ὀνόματι τῷ ἐπωνύμῳ ἡγεμονίαν τῆδε στρατεύματος ἄμφω αὐτῶ νεύσει, ὅ, τε Χαλαῦς καὶ ὁ Τελεπουγᾶς. καὶ ὁ μὲν Χαλαῦς, πρὸς ἄρκτον ἀφεὶς τὴν τῆ Κασπίαν Ἰαξάρτῃ παραμείψας, ἃς ἐκ τῆδε Σκυθικῶν ῥιγηλὰς ὀρῶν, πλατύς τε καὶ βαθύῤῥους ἐξ ὧν τῆδε Σογδιανῶν χώρας κατιὼν, ἐς τὴν Κασπίαν ποιεῖται τὴν ἐκβολὴν, κατὰ δὴ τὴν κάτω Ἀσίας. ἀλλ' ἃ μὲν περὶ τούτων λόγος ἀναμεταξὺ· ἀνθέλκει γὰρ ἡμᾶς ἀκοῦσαι ὁ τῆς Εὐρώπης. ὁ γὰρ ἕτερος τῆδε υἱὸν τῆ Σιτζιχᾶν ὁ Τελεπουγᾶς, ὅρους τῆς οἰκείας ἀρχῆς ποιησάμενος, ὡς μεταμβείαν μὲν τοῖς τῆ Καυκάσου ὑπερβολῆς, καὶ ἐρεῖς τὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης πελάγη, ἐπορεύετο ἐξ τῆς τῆδε Μασσαγετῶν καὶ Σαυροματῶν γῆς, πᾶσαν ὑποποιούμενος αὐτῶ τε, καὶ ὅσα Μαιώτιδάτε καὶ Τανάϊν τῆδε ἐθνῶν· πλεῖστα δὲ ταῦτα περίκεισι καὶ πανοδαπά· ὧν τὰ μὲν ἐς μισόγειον, *νεμαχίσατο δὲ λείψανα ἦσαν πάλαι Σκυθῶν, ὅσα ἐς νομάδας ἐρήμους ἐμεμίζοντο· τὰ δὲ ὁμορούντα τῆ Μαιώτιδι, καὶ τῶν Πόντου πλησιοῦντα παράλιον, Ζιχοί τ' Ἀβασγοί τε ἦσαν, Γότθοί τε, καὶ Ἀμαξόβιοι, Ταυροσκύθαί τε καὶ Βορυσθενῖται, καὶ ὅσοι πάντες ὅτοι τῆ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἴστρου Μυσίαν ἐνέμοντο.

B. Οὗτοι δὲ ὅτε καὶ Κόμανοι ἐκαλοῦντο· ὅσαν δὲ οἱ καὶ τῆ *Σκύθας αὐτὰς καταπόμαζον, οἳ καὶ τῶν βορείων καὶ ἀνωτάτω ἱδρυμένων Σκυθῶν, ἴγνωσαν δεῖν ἀναστάσης ἐκεῖθεν πολέως· ἀγαθὸν γὰρ ἐλπίσιν ὅλως χρηστὰς ὑδεὶ τὸ ἀνθίστασθαι τῶ, ἀλλὰ πάντα ὑπεικόντων καὶ πόλεις καὶ ἔθνη· καὶ δίκην ἀστραπῶν, ὡς ἐς ἅπαν διειρῆ συντρέβοντό τε καὶ ἐρθείροντο. Ὧδε

A I. SEd ad hiſtoriæ ſeriem redeundum eſt. Nam cum Johannes Ducas rerum jam potiretur, Scytharum portus numeroſa, quæ multis hominum millibus conſtabat, ab Hyperboreis effuſa, ad Caſpium mare protinus deſcendit. Interim vero duce eorum Sitziſchane defuncto, ambo ejus filii, Chalaus & Telepugas, exercituum principatum diviſerunt. Ac Chalaus Caſpia & Jaxarte fluvio lato & profundo, qui e Scythicis montibus ortus, Sogdianam perfluens, in mare Caſpium irrumpit, ad Septentrionem relictis, per inferiorem Aſiam deſcendit. Sed de his loqui ſuperſedeamus. Nam de Europa prius eſt dicendum. Alter enim Sitziſchanis filius Telepugas, limitibus imperii ſui conſtitutis, meridiem verſus Caucaſi cacuminibus, & deinceps mari Caſpio, per Maſſagetarum & Sauromatarum terram proficiſcitur: nec eas tantum, ſed omnes gentes quæ Mæotidem paludem & Tanaim accolunt, ſubigit. Deinde Tanais fontibus ſuperatis, impetu adverſus Europæas gentes deſcendit: quæ multæ ac variæ fuerunt. Nam quæ *Edit. Pariſ.* in mediterraneis habitabant, partes quæ- *pag.* dam ac reliquiæ erant veterum Scytharum, in paſtores & aratores diviſæ: quæ autem Mæotidis confinia, & Ponti oram accolebant, Zinchi, & Abaſgi, Gotthi & Hamaxobii, Tauroſcythæ & Boryſthenitæ erant: & Myſiæ, quæ eſt ad Iſtri oſtia, habitatores.

II. Hi vero Hunni & Comani vocabantur. Erant etiam qui eos Scythas nominarent. Ii gravi & intolerabili Scytharum impreſſione perterriti, mutandas ſibi ſedes cenſerunt. Neque enim ullis ſatis fiduciæ ad reſiſtendum erat, ſed omnes & urbes & gentes trepidabant, & ſpicarum inſtar, quaſi in area conterebantur ac proſligabantur. Unde

* νεμαχισατο Cod. Reg. fort. pro συμαίχμα τε.

* Comani vocantur in margine codicis Regii. Nam illic adſcriptum eſt, περὶ τῶν προσαγορευομένων Κομάνων τῶν βασιλικῶν.

JOANNES DUCAS.

& hi Scythici belli ſucceſſu deſperato, pellibus palea plenis pro ratibus uſi, cum uxoribus & liberis iſtrum tranſierunt, & ſatis longo tempore in Thracia oberrarunt, idoneam ſibi coloniam quæritantes, decem millibus haud pauciores. Sed priuſquam vagandi finem feciſſent, Imperator Joannes magnificis muneribus aliiſque beneficiis eos ſibi adjungit: & ipſos etiam in Romanas legiones refert, alias aliis ſedes partiens, quibuſdam in Thracia & Macedonia, quibuſdam in Aſia ad Mæandrum & apud Phrygiam.

III. Verum jam in Orientem eſt tranſeundum, & ad illos longiſſime proiectos Scythas veniendum, qui in Aſiam velut magna vis locuſtarum effuſi, propemodum univerſam conturbarunt & oppreſſerunt. Nam Caſpius anguſtiis ſuperatis, Sogdiana a tergo relicta, & Bactrianis & Oxo Sogdo flumine, qui plurimis iiſque magnis fontibus augetur, ad radices magnorum montium progreſſi hybernarunt, ubertate illius regionis & præda ante para fruentes. Montes autem illi & plurimi ſunt, & maximi: qui quod una quadam continenti ſerie cohærent, in unum velut montem conflantur, qui nomine communi Taurus dictus, Aſiam univerſam perfecte mediam cingit ac dividit. incipiunt illi ab Occaſu, proxime Ægæum mare. Inde vero exorſi, totam Aſiam in duas partes ſecant, donec ad Subſolanum ventum juxta ipſum Oceanum terminentur.

IV. Vete igitur, cum omnis terra graminis viriditate veſtitur, relictis ad montium radices hybernis, Scythæ velut hædorum greges, boumve armenta, montium cacumina ſuperant, & in populos ſubjectos irruunt; eoſque omnes prædati, in Indiam penetrant, quanta in utramque ripam maximi fluviorum Indi patet. Qua ſub jugum miſſa, verſus ortum ultra progredi deſiterunt, ob aſperitatem & æſtum loci: ſed itinere in Arachoſiam & Carmaniam converſo, gentibus illis facile ſubactis, ad Chaldæos & Arabes pervenerunt. Deinde ad Babylonios & Aſſyrios tranſgreſſi, occupaque Meſopotamia, amœnitate loci allecti, longos ibi errores finiunt, tertio anno poſtquam Jaxarten fluvium trajecerant, & a popularibus ſuis avulſi, Aſiam inferiorem ſibi vendicarant.

Edit. Pariſ. pag. 22.

V. Sed quemadmodum ignis in denſam ſylvam delatus, non eam ſolum, quam primam corripuit, conſumit, ſed & circumjectam omnem. ſi ei pariter obvia fuerit, facillime depaſcitur: ſic dux illorum Scytharum, totius Aſiæ ad omnem humanam commoditatem oportuniſſima ſede ſibi delecta, poſtea non quievit, neque finitimis abſtinuit: ſed tribunis ſuis & ſatrapis alio atque alio miſſis, Perſas primum, & Parthos & Medos ſubigit. Deinde per Armeniam majorem aſcendendo, verſus Septentrionem ad Colchidem, & finitimam illi Iberiam excurrit. Habebat porro in animo, ſequentibus annis interiorem quoque Aſiam pervagari, & Imperii ſui limites arenis litorum, qua mare & terra coeunt, terminare. Neque enim ferendum eſſe, ullam gens ejus ditioni non ſubeſſet,

A Ἐπεὶ γὰρ ἅπαξ ἐπὶ τοὺς Σκύθας πόλεμον, διῳδύραις αὐτ' ἄλλης χθονὸς ἀόρρητος πεπληρωμένοις ἐς Ἴστρον διέβησαν, ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις. καὶ οἱ μικρόν τινα χρόνον ἀπὸ Θρᾴκων πλανώμενοι περήσαν, ἱππαίαν ζητοῦντες ἀρμόττουσαν ἑαυτοῖς, χιλιάδες οἱ μείους τῶν δέκα. ἀλλὰ πρὶν αὐτοὺς καταλῦσαι ἡ πλάνη, ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης δωρεαῖς μεγαλοφρόσι καὶ δεξιώσεσιν ἄλλαις ἐφέλκεται, καὶ τοὺς Ῥωμαίοις καὶ αὐτὸς ἐγκαταλέγει στρατεύμασι, χώρας ἄλλοις ἄλλας ἐγνεμάμβους εἰς κατοίκησιν, τοῖς μὲν περὶ Θρᾴκην καὶ Μακεδονίαν, τοῖς δ' ἐν Ἀσίᾳ περὶ Μαίανδρον καὶ Φρυγίαν.

Γ. Ἀλλ' ἐπὶ τὸν πάλιν ἡμᾶς ὁ λόγος ἐκβιβάζειν ἐπαίγεται, καὶ τοὺς *ὑπερορίους ἐκείνους Σκύθας, οἳ κατὰ τὰς Ἀσίας, δίκην ἀκρίδος βαρείας, χθόνιοι μάλα σφοδρῶς μιαρὰν πᾶσαν συνεκύκησάν τε καὶ ἐδηλήσαντο. ὅπου δὲ ἐπεισέβαλε τὰ περὶ τὸν Καϋστρον πεδία διέβησαν, κατὰ νώτου ἀφύλακτοι Σογδιανούς τε καὶ Βακτριανοὺς καὶ Ὦξον τὸν Σόγδον *ποταμὸν, ἐν μεγάλαις τε καὶ πλείσταις τρίβοις πηγαὶ, παρὰ τοὺς ὀρόπεδας τοῦ ὄρους μεγάλων ὀρῶν διηκόϊμασαν, ἅτε ἐκείνοις τοῖς χώραις ἐκείνης ἀγαθῶν ὑπολαύοντες, ὅσα τῆς ἄνωθεν λείας ὕπαντο. ὄρη δὲ πάντα εἰσὶ πλεῖστα καὶ μέγιστα, ἃ πάντα ἀπὸ συνεχείας ἀλλήλων ἐχόμενα, ὥστε ἓν ἅπαντα γίνεσθαι ὄρος, Ταῦρος ὀνόματι καλούμενον γνησίῳ, ὃ καὶ μέσον ἀκριβῶς διέζωσε πᾶσαν Ἀσίαν. ἀρχὴ μὲν γὰρ αὐτῶν πρὸς ζέφυρον ἀνέμου τὰ ἔγγιστα τῷ Αἰγαίῳ πελάγει· κἄπειτα δι' ἐναντίας ἐξέπιπτε μέρεσι δυσὶ τῆς ὅλης Ἀσίας, ἄχρις ἂν ἐς *ἀπηλιώτην ἄνεμον παρ' αὐτὴν πλεύσεσι τὰ Ὠκεανοῦ.

*ὑπερβορέους.

*Σόγδον ab. eſt.

*ἀφηλιώτην.

Δ. Ἀλλὰ γὰρ ἄρας ἐπιγνώμονας, ὅτι πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἡ χλόη τῆς πόας ἐνδύεται, τὰ παρὰ τοὺς ὀρόπεδας τῶν ὀρῶν χειμάδια καταλιπόντες οἱ Σαύθαι, καθάπερ αἰπόλια καὶ βουκόλια, καὶ πλῆθος τὸ κουρεὰς τῶν ἱρῶν ὑπερβάλλοντες, ῥοῦσί τε μὴ τῶν ὑποτεταμένων ἐθνῶν· καὶ πάσης ἐν λόγῳ λείας ποιούμενοι, καταστώσιν ἐς Ἰνδικήν, ὑπόσην ἐφαπλοῦται ἡ μεγίστη τῶν ποταμῶν Ἰνδός. καὶ παύτῃ ζυγὸν ὑπιδύντες δουλείας, οὐκέτι ὁρμὸς ἦν πάντῃ ἐπέκεινα ὁδοῦσι, διὰ τὸ τραχύ τε καὶ καυματώδες τῆς χώρας· ἀλλ' ἐπ' Ἀραχωσίαν τε καὶ Καρμανίαν τὴν ὁρμὴν ἐποιήσαντο· καὶ πάντων ῥᾳδίως ὑπουκτίσαντες, ἐπὶ Χαλδαίους ἀφίκοντό τε καὶ Ἄραβας. ἔνθεν ἐς Βαβυλωνίους καὶ Ἀσσυρίους διαβάντες, καὶ Μεσοποταμίαν καταλήψαντο, καὶ ταῖς τῆδε χάρεσιν ἀρεσθέντες, ἐκεῖ τῶν μακρῶν καταλύσασι πλάνων, ἔτος τρίτον ἤδη τελοῦντες ἀφ' ὅ τὸν τὸν Ἰαξάρτην διαπεραιώσαντο ποταμὸν, καὶ ἀλλοτρίους δίκην ἐμούλων, τῆς κάτω Ἀσίας κληρούχους κατέστησαν ἑαυτούς.

Ε. Ὡσαύτως δὲ πῦρ ἐς ὕλην βαθεῖαν ἐσπεσὸν, οὐ μόνην ἣν τὸ πρῶτον ἐδράξατο, παύλην λυμαίνεται μόνην· ἀλλ' οἱ ὁμοίᾳ καὶ πάντῃ τῇ περιξ ἐντύχοι, ἐδωδὴν καὶ πᾶσαν ἑαυτῷ ῥᾳδίαν ἐπιβουκίνει· ὧδε καὶ ὁ τῆς Σαυθῶν ἀρχηγὸς πανοῦ, τὴν τῆς ὅλης Ἀσίας ἐξαίρετον φορὸς ἅπασαν ἀνθρωπίνῳ ἀπόλαυσιν ἐς οἴκησιν ἀπολίξας ἑαυτῷ, ἐκ τρίμοιρον τῷ λοιπῷ, ἐδήλου τῆς περιξ ἀπέχειν· ἀλλὰ τοὺς ὑπ' αὐτῷ σατράπας καὶ χιλιάρχους ἐξαπεμπόμενος, Πέρσας μὲν πρῶτον καὶ Παρθυαίους καὶ Μήδους παρεσκεύασε· ἔπειτα διὰ τῆς μεγάλης αὐτῶν Ἀρμενίας, ὕλασε πρὸς μὲν ἄρκτον ἄχρι Κολχίδος καὶ τῆς ἐκείσε Ἰβηρίας. ἐμέλλε δὲ ἤδη ἐς τὰς ἐπιούσας ἐνιαυτὸς καὶ διὰ τῆς ἐνδοτέρας ἐλάσαι Ἀσίας, καὶ ὅρους ἐποιήσασθαι τῆς ἀρχῆς ποιήσασθαι τὰς παραλίους ἁλμυρὰς, ὅπου θαλάσσα τε καὶ ἤπειρος ἀπέδυνται. μεθὸ δὲ εἶναι τῶν ἀπάντων. ἴζω τι τὸ αὐτῶν ἐλλελεῖφθαι χερός,

ὁπόσα τῶν τῆς Ἀσίας ἤπειρον ἅπασαν ἄχει θαλασσῶν οἰκοῦσιν αὐτῶν. τοὺς δ' αὐτόθι καταμένειν ἀρεμιώτης ἐγνώκεσαν, ἀλήρους ἑαυτοῖς ἀφορίσαντες χωρῶν τῶν πόλεων, φόρους τε οἰκείων, καὶ κτημάτων ἀτήσεις καὶ καταγωγάς, πολλῷ ἐμπαριχομένας τῷ σώματι θυμηδίαν τε τερφθῶ.

ς'. Χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος καὶ χρημάτων ποικιλία καὶ πολυτέλεια (πολλὰ δὲ ταῦτα ἐπιχωριάζει κατ' ἐκείνους τοὺς χώρους) ὅπως ἐγνώσκετο τοῖς ἔθνεσι τοῖς ἄ, τε χρήσιμα ἐν τοῖς ἔχουσι. διὸ καὶ παρέτρεχον αὐτὰ ἴσα καὶ κόπι, καὶ ὅσα ἐς ὕλλιν ἀνάγκην ἐρίζονται· ἡ γὰρ φύσις τῷ ἀναγκαίων γίνεται φρόνιμος διδάσκαλος. ἀνοχῶν ταῦτα μὰ ἀνάγκης ἐσεχωρῆ τις, ἀλλ' ἐς πλάθος ἡ τύχη παρίχη προεῖσθαι, τὐπικαῦτα ὡς ἐα συγκείσιως προμηθὶς αὖθις ἡ φύσις καθίσαται, κατ' ἐξωσίαν τὸ φροντιστήριον ἐκλεγομένη σαφῶς τοῖς αἰθέσιον. ἀν δὲ κόρος ἐπὶ τίνος γένηται, συμήγορος ἄνος αὐτίκα καθίζει τοῖς πλειττοῖς, καθάπερ τινα πλάνην ἡδίστην μηχανώμενος φρῶσιν τὸν αὐτῶν ἐς διάφορα εἴδη ποικιλίαν καὶ συμθέσιν· ἀμήκανα ἐγγονεύων ὑπνοῖ πως ἀπόρρητον ἀδονὴν, ἵνα μὴ τὸ ἐ πλειττότος ἐμβριθὶς, ἐπαχθὶς φαίνηται ἅμα καὶ λυπηρόν· ὡς ἐμοὶ γε καὶ ὕτοι μόνοις τοῖς ἀναγκαίοις ὄντες ἐθάδες, καὶ τίνος ἐσσομένους, ἔτοιμα τοιαύταις τῷ τίνων ἐκείνων χάρισιν ἐντυχόντες, ὁπόσας ἡ Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων φέρει πλειχωρος, οὐκέτι τίνων ἀπαλλάττεσθαι ἔκεινον δέον, ἀλλὰ χαίρειν εἰπόντες τοῖς μακρὰς ἐκείνης πόνες καὶ πλεθρόμους, ἐκεῖσε ἐ λοιπὸν ποιεῖσθαι καθημένης τῶν δίαιταν. ἐκεῖθεν δ' ὁπόσους ἐπῆλθον ἔθνεσι, φόρους συμπέξαντες ἅπασιν, ἀνὰ πᾶν ἡ διαλείπωσιν ἔτος δασμολογοῦντες, καὶ ἐπιπάττοντες ἅπα καὶ δῶλοις, ἐ χρηματίζοντες ὡς ἐκ μεγάλου τρίποδος, καὶ θεμιχώοντες ὁπόσα σφίσι δοκοίη ἐς ἐκείνους καθίεσθαι.

ζ'. Τῷδὲ χρόνῳ τοῖς τῷ Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν καὶ Χαλδαίων ἀμιλλαστῆς πεπαιδάμενος ἤθεσιν, ἵς τι τὸ αὐτῶν ἤκιστα σίβας, τῶν πάτριον ἀθέσιν ἀφέντες, καὶ τοῖς αὐτῶν ἐκκεισωκόσι νόμοις καὶ ἔθεσιν, ὁπόσα τε ἐς ἐδῶτα καὶ τράπεζαν ἄγει πολυτελῆ, καὶ ὁπόσα ἐ ἄλλης διαίτης ὑπαγορύει τρυφῆ· ἐς τοσαῦτα γὰρ τῶν μεταδιάκοσιν ἀδὴ παρήλλαξαν, ὥστε φρόνιμον ἐ μὲν κραδὴν παχὺν τοῦ πίλου καὶ ἀνειμένου σκέπουσι, τῆς δ' ἄλλης κόσμου ἐθάτος τὸ ἐδαίμον ἐς δέρματα ζώων ἀγρίων ἐγκλείσαντες, καὶ διφθέρας ἀντιμιδύσας, ὅπλοις δ' ὁμοίως χρώμενοι ῥοπάλοις τισί, καὶ σφενδόναις, δόρασί τε καὶ βέλεσι καὶ τόξοις αὐτοχειδίοις ἅπασιν ἔα τε δρυῶν καὶ τῷ ὁμοίως δένδρων, ὅσα ὄρη καὶ λόχμαι τῶν ὥραις δυλύουσι φέρουσιν αὐτορυῆ βλαστήματα, σπερικῆς τε χρυσοῦφείου ὕφους ἐχόντων τοῖς ὅλοις ἐνδύμασιν· ἐς τοσοῦτον ἀμυθρίας ἐξώκηκαν τῶν ἀβρόντα ἐ τρυφῆς, ἐκ διαμέτρου καθάπαξ στάντες ἑαυτῶν τῆς προτέρας διαίτης.

quæ per totam Aſiæ continentem ad maria uſque habitaret. Sed tum quiete ibi conſidere decreverunt, provinciis, urbibus, habitationibus, aliarumque rerum poſſeſſionibus prædilſque voluptariis & amœniſſimis inter ſe diſtributis. JOANNIS DUCAS.

VI. Aurum vero, argentum, varias pecuniæ ſpecies, ſumptuoſaſque divitias, quibus loca illa abundant, cui uſui eſſent cum adhuc ignorarent, non ſecus ac lutum ac veluti res abjectas & inutiles negligebant. Natura enim res neceſſarias in primis monſtrat, quæ ſi propter penuriam anguſtæ non ſint, ſed beniguitate fortunæ ſuperſint, tum naturæ providentia veluti per æmularionem rurſus excitatur quatenus poteſt ad ea diligenda, quæ ſenſibus magis blandiantur. Quorum ſatietas ſi ſubſequatur, ſtatim ea patrocinatur rebus ſuperfluis; & primum quamdam veluti fraudem machinatur, ac tamquam eſcam varietatem earum rerum & compoſitionem multiplicem objicit; deinde arcanam voluptarem quaſi per magicas præſtigias infinuat; ne nimia rerum ſuperfluarum copia gravis & moleſta fiat. Ita hi quoque principio ſolis neceſſariis, liſque anguſtis aſſueti: deinde in tot earum regionum amœnitatibus verſati, quot Babyloniorum & Aſſyriorum confinia ſuppeditant, eas non eſſe deſerendas judicarunt: ſed diuturnis illis laboribus & vagis curſibus repudiatis, ibi confidendum & deinceps vivendum eſſe. Unde ils gentibus quas lovaſerunt, annua tributa impoſuerunt: nec ea eo deſiſtunt eas exactionibus & edictis pro mancipiis quotannis exagitare, & veluti ex magno tripode oracula reddere, ac pro ſua libidine quidvis in illas decernere.

VII. Tandem cultioribus Aſſyriorum, Perſarum, & Chaldæorum moribus manſuefacti, ad eorum religionem inclinarunt, patrio numinis contemptu relicto: illorumque mores & inſtituta in veſtibus, in ſumptuoſo victu, cæteriſque vitæ deliciis receperunt, tanta mutatione facta, ut cum prius caput craſſo & promiſſo pileo regerent, & reliqui veſtitus omnis felicitas in pellibus animalium & coriis illaboratis apud eos conſiſteret, arma vero eis eſſent clavæ, fundæ, haſtæ, ſagittæ, & arcus, omnia ex tempore quernis & aliis ſimilibus lignis fabricata, qualia montes & ſylvæ certis tempeſtatibus ſponte naſcentia producunt, iidem poſtea veſtes integras ſericas & auro intertextas uſurparent. Uſqueadeo luxu immodico diſſluere cœperunt, priſtina vitæ ratione prorſus in contrarium mutata.

Edit. Pariſ. pag. 23.

Nicephori Gregoræ Tomus I. C ij

CAPUT VI.

I. Scytharum victoria Turcis & Arabibus suspecta. Turcorum legatio de pace ad Joannem Ducam. Ejus faciendæ necessitas par utrinque. II. Pax cuncta quam utilis rei Romanæ. Agrorum cultu & rei pecuariæ cura Imperator suis & pauperibus consulit. Cognatis, & aliis nobilibus, idem ut faciant auctor est. Quo consilio. Quantæ inde divitiæ. III. Fames apud Turcas. Romani illorum pecunia ditescunt. Ex ovis venditis corona Imperatricis, dicta Ovata. IV. Edictum Imperatoris, ne quis vestibus utatur extra Imperii fines quæsitis. Pœna addita. Æquitas ejus legis.

JOANNES DUCAS.

I. INter hæc Turci, qui Asiam intra Euphratem, & Arabes, qui Cœlesyriam & Phœniciam tenent, non parum apud se trepidabant, propter periculosam Scytharum vicinitatem. Itaque Turcorum princeps legatos summa rei gerendæ auctoritate præditos, ad Imperatorem Joannem firmandæ pacis causa mittit, timens ne ipse Scythico bello distractus, gravem hostem
Edit. Paris. pag. 34. a tergo haberet Romanam exercitum. Eas quippe extremas angustias esse, & certissimum Imperii sui exitium, si Scytharum tantum incursionibus vix audens resistere, ob geminatum bellum vires suas partiri cogeretur. Id & Imperatoris in votis erat, ac multis de causis fuerat jamante decretum quod minime utile aut facile, imo grave ac permolestum huic quoque videretur, bellis Asianis & Europæis distringi: tum, quod firmissimum & opportunissimum vallum futuri essent Turci inter bellum Scythicum interjecti, commune periculum suis corporibus excepturi, velut robusti propugnatores, ac tamquam saxei obices, quos in maritimis plagis natura alicubi saevientibus pelagi fluctibus opponit.

ANN. CHR. MCCXXIV. II. His igitur de causis libenter, & eupide admotum fœdus cum Turcis tunc fecit: quod rem Romanam plurimum juvit. Metu enim liberati, hac diuturnorum bellorum intermissione, possessiones & res suas curandi otium habuerunt. Nam Imperator tantum terræ arationi & vineis plantandis idoneæ usurpavit, quantum satis fore putabat ad mensam Imperatoriam instruendam, & ad ea omnia procuranda, quæ beneficus ac prolixus Principis animus decrevisset. Ea erant alimenta, & hospitia senum ac pauperum; item quorumlibet morborum ac vulnerum curationes; quibus rebus & administratores præfecit, qui & agros colere, & vineas plantare scirent: ac quotannis uberem frugum proventum reposuit. Neque id solum; verum etiam armenta equorum & boum, ovium item & porcorum greges, ac varia genera cicurium avium paravit, unde multiplicem singulis annis proventum percipiebat. Idem cæteris etiam faciendi auctor fuit, tam cognatis suis, quam reliquæ nobilitati: ut cum domi quisque haberet unde viveret, neque plebejos & inopes per vim opprimeret, & Romana Respublica omni

Α Α. Ἐπὶ τούτων οἱ ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου Ἀσίαν ἔχοντες Τοῦρκοι καὶ οἱ τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην Ἄραβες, δόρυβον εἶχον ἐφ' ἑαυτοῖς ἐκ μικροῦ, ποιηροῦ τοῦ Σκυθικοῦ ἐρῶντος γενέσθαι. πρόσβασις ἐὼν αὐτοκράτορας ὁ τῶν Τούρκων ἡγεμὼν πρὸς τὸν βασιλέα ἐπέμπετο Ἰωάννην, περὶ βεβαίων σπονδῶν. ἐνθένδε δὴ, μὴ περιπαύμενος ἐς τὰς τῶν Σκυθῶν μάχας αὖθις ἐπίδοξος ἦν μεγάλως ἐχθρὸς τῶν Ῥωμαίων διακεῖσθαι. εἶναι δὲ αὐτῷ τῆς παντὸς ἀδιωκίτου, καὶ σαφῆ τῆς οἰκείας ἡγεμονίας ἀπώλειαν, εἰ μόλις ἔχων τὸ θαρρεῖν αὖτε παρακατασπάσθαι πρὸς μόνας τὰς Σαυθικὰς ὁρμάς, ἔπειτα πρὸς δύο μείζοσι τοῖς ἑαυτοῦ δυνάμεις ἀναγκάζοιτο, ἐς τὰς Β ἑκατέρωθεν μάχας. τῶν τε καὶ τῷ βασιλεῖ πρὸς Εὐλίσσιος λιμὴν, καὶ πάντοθεν περιδεδομένον, πολλῶν εἵνεκα· ἑνὸς μὲν, ὅτι μηδ' ὅπῃ ἰδεῖν συνιὸν, μηδ' αὖ κινούμενον ῥᾴδιον, ἅτε μὰλα βιαίων καὶ ἐπαχθῶν, μεμίζεσθαι πρός τε τοὺς τῆς Ἀσίας μάχας, πρός τε τοὺς τῆς Εὐρώπης· ἕτερα δ', ὅτι καὶ μέγα καὶ ἐπιτείχισμα καὶ σφόδρα τοῦ καίριος γίνεσθαι, μέσης κειμένης τῆς Τούρκοις καὶ τῇ Σκυθικῇ πολέμου, καὶ ἅτε κοινὸν διχομήνις κίνδυνον ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασι, δίκην θρομάχων στρατῶν, ἐπιβαλὸν πέτρων, ἃς ἐναχὺς τῇ παραλίων μυρίων κατὰ τῆς ὡς θαλάττης ἀγρίων κυμάτων ἡ φύσις ἐξώπλισε.

Β. Τῶν ἄρα καὶ φόβου τε καὶ μάλα εὐλογοῦς C τοῖς μὲν τῶν Τούρκων ἐπλέκετο σπονδάς· καὶ τὸν μέγα ὅρκιον τοῖς Ῥωμαίοις τότε κατὰ φάγμασιν. ἀδεὲς δὲ ἐκ ἀπαυχὼ τῇ μαχῶν εἰλαρότης πολέμων, ἐς τὰ εἰκαῖον κτημάτων καὶ πραγμάτων ἐπίδοκιμ ἐκβολεῖσθαι. αὐτός τε δὴ ὁ βασιλεὺς, πυνθανόμενος ἐπιπεμπόμενος γᾶς, ὅση τε ἀρόσιμος, καὶ ὅσα ἀμπελουργίαν ὠθοῦσα, ὁπόσα ἐξαρκῶν ἐκείνῃ ἐς τε βασιλικὴν τράπεζαν, καὶ ἐς ὅσα ἀ διεργασίαν καὶ ἐμπρᾶξις χορηγοῦσα γνώμα τῷ βασιλέως παρεκελεύσατο (γεωτροφίαν δὲ ἦσαν ταῦτα καὶ κτηνοτροφίαν, καὶ ὅσα τοῖς ἐκ παντοίων κεκαμένοις ἐθνῶν ἐπιμελείας τε τέχνης ἐπισήσας, ὁπόσοι καλῶς γεωργοῦντες καὶ ἀμπελουργοῦντες ἦσαν, πολλοί τε ἐφ' ὅσον ἐν τῇ χαιρῶν ἐπίσης ἔθροιζε χορηγίαν. ἀ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἵππων, καὶ βοῶν, καὶ προβάτων, ἐμοῦ τε καὶ συῶν ἀγέλας προσκτήσασθαι ἐπὶ πᾶσι, καὶ παντοίων ὀρνίθων ἀμέρων ἐάσθη, ἐξ ὧν πολύχους ὁ τῆς γεννομένων προσμοὺς ἐφαίνετο καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. τῶν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παρῆνει ποιεῖν, ὅσοι τε τῆς γένεσι προσηκόντων, καὶ ὅσοι τῆς ἄλλως ἀγωνῶν ἦσαν, ἵν' ἕκαστος ἔχων ἐκ χρείας τὸ διαρκὲς, μήτε χεῖρα τοῖς ἰδιώταις καὶ αὐθαιρέτοις ἐπάγῃ πλεονεκτοῦσα, καὶ ἅμα

ανδραπόδισαι Ρωμαίων πλείους ὁ τῶνδε ἐδεήσαμεν
ἡ πολιτεία. καὶ μὲν τοι καὶ χρύσωμα πλίγου καὶ πάντων ἀ-
πορρύπαι βριθόμεναι ταῖς καμήλοις ἐφαίνοντο, αἵ τε ὑδρίαι
καὶ ἄγναι καὶ πᾶσα μάνδρα ἐ σπανὸς ἐσεσωρεύοντο
ταῖς ὠναῖς, καὶ ὑπόσαι ἦρι θύσαι ἦσαν ἀγέλαι.

Γ. Συνέβη δὲ τὰ μὲν ἀπὸ τῆς Τάρσου ἐν δυ-
κίᾳ καὶ τῶν Ρωμαίων, λιμὸς ἰσχυρὸς, καὶ ἀπάντις
μᾶλλον ἢ χρυσοῦν· καὶ ἦσαν δὲ δὴ τῶν μισεῖ τὰ
πάντα γενέσθαι αἱ ὁδοὶ πᾶσαι, γυμνιῶντες καὶ ἀνδρῶν,
καὶ ὅσοι ἕβης ἐλικτῆς, ἀνόητον ἐ κατόψεσθαι ἐς τὰ
Ρωμαίων χώρας. καὶ ἐκεῖθεν σπανὶ ἀφθονία μεταβᾶσα
ἡ τῆ Τούρκων πλοῦτος ἐς τὰς Ρωμαίων ἀξίας, ὅσος ἐν
ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ, ὅσος ἐν ὑφάσμασι, καὶ πᾶν κτηνῶ-
λεγείδος καὶ τετράπου καὶ τροφῆς μισεῖν πολυτελοῦς. καὶ δὴ
ἰδόντα τὰ πολλὰ ἄξια χρήματα, εἴτε βραχίος ὠνίᾳ
ἀφθονίμβια. τότε καὶ ὄρνις εἰσδήσεσθαι, καὶ ὑπὸ γῆ
ἵππ βοῦς τε καὶ ἔλεφας, πολλοῦ νυνὶ ἐνημοῦντο. ἐ πάνυ
τῇ ἔσχατα τάχιστα οἱ Ρωμαίων νῦνει πλοῦτα βαρβαρικοῦ
πλήρεις κατέστασαν, πολλῷ δὲ πλέον τὰ βασιλικὰ
ταμεῖα ἤδη τῇ τῶν χρημάτων ἐβρύθη δαψιλείᾳ. καὶ
ἐν ὀβραχεῖ παραχύσαι τὰ πᾶν, οἱ ταῖς τῶν ὀρνίθων
ἀγέλαις ἐπιτεταμένοι ὑπόσα νικτοῖον αὖται ὠά, ἀ-
νὰ πᾶν συναθροίζοντες ὀλίγου ἐπὶ πράσσου· ὡς ὀλίγου
χρόνου πρὸς τῶν συναχθέντων ἐντεῦθεν χρημάτων,
εἴφασαν κατασκευάσθαι τῇ βασιλεῖ, λίθοις καὶ μαρ-
γάροις λίαν πολυτελέσι διαθετμένον· ὃν καὶ αὐτὸν ὁ
βασιλεὺς ἐκαυτόμασε, διὰ τὸ ἐ τῶν ὠῶν πράσεως
κατεσκευάσθαι αὐτόν.

Δ. Ἐν μὲν δὴ τοῖς ἐκείνου βασιλικῆς καὶ πολιτικῆς
προμηθείας δίγμα. ἕτερον δὲ, ἐπειδὴ εἶδε ἡ Ρω-
μαϊκὸν πλοῦτον μᾶλλον κεκτήμενος τὸ τῆ ἀπλουστέρων
ἐθνῶν ἐνδύματα, ὅσα τε ἐκ Σηρῶν Βαβυλῶνόθεν καὶ Ἀσ-
σύριοι παλαιουργίαι πολύλους δημιουργοῦσι, καὶ ὅ-
σα χεῖρες Ἰταλῶν ἀφοῦς ἐξυφαίνουσιν, ἐξώνητα
δόγμα, μηδένα τῶν ὑπηκόων χρῆσθαι αὐτοῖς, εἰ μὴ
βούλοιτο, ὅστις πανάρ' ἄν, αὐτός τε καὶ γένος ἄτιμος
εἶναι· ἀλλ' ἢ μόνοις τοῖς ὅσαι Ρωμαίων γεωργεῖ, καὶ
αἱ Ρωμαίων ἀστικαὶ χεῖρες. τῶν δὲ ἀναγκαίων ἢ χρη-
σις ἐσὶν ἀμετάβλητος, τὰ δὲ * ἐνδυχάμενα ταῖς τῶν ἀρ-
χόντων ἀπολαυσταῖς ὁρίζειν· καὶ τῶν νόμος αὐτοῖς καὶ τιμὴ, ἢ τοῖς ἀρχουσι δεδόγμενον ἐσίν
ὧν κέρδους ἂν ἰδίᾳ, ἑαυτοῦ μὲν ἐν Κυρὸς κατεσάπτα μοῖρα τῶ λοιπῶ, τὸν δὲ τῆς ἀγοντίας
ὧν κέρδους ἂν ἰδίᾳ, ἑαυτοῦ μὲν ἐν Κυρὸς κατεσάπτα μοῖρα τῶ λοιπῶ, τὸν δὲ τῆς ἀγοντίας
τὸν δὲ πλοῦτον ἄχθη εἰκαδὶ (τὸ δρυλλοσί-
φορμον).

* τὰ ἐνδεχόμενα ita vertas, quæ vulgo vocantur contingentia. Wolfius ἔρρει ἐν τοῖς τῆ Ρωμαίων ἐνδύμασι πεπαλαιδίσθαι, τὸν δὲ πλοῦτον ἄχθη εἰκαδὶ legebat, εἰς μυρίους φορμίσκους.

A mulefício & crimine vacaret. Itaque paucis annis omnium horrea fructibus referta conſpiciebantur, & viæ ac plateæ, & ſtabula & mandræ pecoris multitudinem & ovium greges quoſcunque vix capiebant. JOANNES DUCAS.

III. Accidit autem illud etiam felicí Romanorum fato, ut Turci moleſta fame & maxime rerum neceſſariarum penuria conflictarentur. Quæ de cauſa plenæ erant omnes viæ illius gentis hominum, mulierum, virorum, impuberum redeuntium & advenientium in Romanorum agros. Omnes Turcorum opes acervatim, aurum, argentum, telæ, omne genus rerum voluptuariarum ac ſumptuoſarum exhauriebantur, & in Romanorum manus perveniebant. Videres magni pretii merces exiguo frumento commutari. Tum quælibet avis, bos, hœdus magno pretio vænibant. Eo pacto cum Romanorum ædes celerrime Barbaricis opibus affluebant, tum Imperatoris fiſcus pecunia redundabat. Et ut rem omnem paucis expediam, cum ova gallinarum il, quibus avium greges commiſſi erant, quotannis collecta venderent, exiguo tempore tantum inde pecuniæ conflatum eſt, ut Imperatrici corona gemmis & margaritis pretioſiſſimis diſtincta pararetur, quam Imperator exeo ovorum nomina vit, quod de venditis ovis confecta eſſet. *Edit. Paris. pag. 25.*

IV. Ac unum hoc illius Imperatoriæ ne politicæ providentiæ ſpecimen eſto. Alterum illud, quod cum videret Romanas divitias effundi in peregrinas veſtes, quas ſive Babyloniæ & Aſſyriæ textrinæ Sericis filis variarent, ſive Italicæ manus elegantes contexerent, edicto ſanxit, ne quis ſubditorum iis uteretur, niſi ipſe quiſquis eſſet, cum omni familia in ordinem cogi ac notari igoominia vellet: ſed iis contenti eſſent, quas Romanæ provinciæ ac manus præberent. Neceſſariarum enim rerum uſus eſt immunibilis: non neceſſariæ, principum cupiditatibus parent: idque leu eis eſt & bonor, quod principibus viſum fuerit. Proinde tum quoque cernere erat, illas res deinceps minimi fieri: nobilitatis autem limites Romanis veſtimentis definitos, & divitias domo, quod ajunt domum ferri.

CAPUT VII.

I. Imperatrix Theodori mater ex equo lapsa desinit liberos parere. Rempublicam præclare cum marito administrat. II. Templa ab utroque extructa. Ædes curandis alendisque pauperibus assignatæ. III. Moritur Irene. Imperator viduus Annam Alemanam sororem Manfredi Siciliæ Regis, uxorem ducit, Marcesinam, Annæ magistram & educatricem, perdite amat. Imperatoriis insignibus ornari patitur. Uxori ipsi præfert. IV. Conscientiæ stimulis urgetur. Monachi Marcesinam templo excludunt jussu præpositi Blemmydæ. Hujus elogium. Ut Marcesinam semper insectatus sit. V. Mulier irata, & aulici assentatores Blemmydam eriminantur. Imperator seipsum damnat, & culpam suam deplorat.

JOANNES DUCAS. *Edit. Paris. pag. 26.*

I. SEd jam ad alia tranſeat oratio. Cum Imperatrix filium Theodorum peperiſſet, acciditut equo dejecta, per longum ſpatium traheretur. Nam caſu venerat cum marito Imperatore ſpectatum quandam venationem. Unde læſa matrice, parere deſiit. Cæterum ambo Imperium graviter & modeſte adminiſtrabant, ſummoque ſtudio curabant, ut juſtitia & æquitas in urbibus floreret; avaritia vero & rapinæ prohiberentur.

II. Etiam templa elegantiſſima uterque maximis ſumptibus amplitudine & varietate ſtructuræ inſignia ædificarunt: Imperator quidem unum Magneſiæ, Deiparæ virginis nomine, quod Soſandra dicitur: & alterum Nicææ, magno Antonio ſacrum: Imperatrix vero illud, quod intra Pruſæorum metropolin, ad montem Olympum ſitam, nomine venerandi prophetæ præcurſoris & Baptiſtæ notum eſt. Atque his plurimas poſſeſſiones, & annuos reditus liberaliter attribuerunt, Monachorumque & aſcetarum domiciliis in his conſtituerunt plena gratiæ & piæ animi voluptatis. Nec his contenti, complura hoſpitia ad ægros curandos, & ad alendos pauperes deſtinarunt: alia quæ fecerunt, quæ amorem eorum erga Deum evidenter declararent.

III. Interim Irene Imperatrice mortua, Imperator atque idem maritus obitum illius longo tempore omnino moleſte tulit. Tandem ſolitudinis pertæſus, ſecundam uxorem duxit Annam Alemanam, admodum adoleſcentulam, Manfredi Siciliæ Regis ſororem. Quam inde educatricis & magiſtræ loco cum multis aliis mulieribus comitabatur fœmina pulcherrimo vultu, cujus oculi quædam quaſi retia inevitabilia erant, nomine Marceſina. Hæc phileris & illecebris amatoriis, ac morum urbanitate paularim etiam Imperatoris oculos in ſe converterit, amoreque ſui ſic incenderit, ut jam haud diſſimulanter Imperatrix Anna præ ea negligeretur. Nam tandem eo dementiæ redactus eſt Marceſinæ amoribus, ut eam Imperatoriis inſignibus ornari pateretur. Quamobrem ea mulier hac in parte Imperatrici Annæ nihil cedebat: amore autem & propenſione Imperatoris, & ſubditorum obſervantia ac reverentia ſi non ſola fruebatur, certe legitimam uxorem & Imperatricem Annam longe ſuperabat.

A A. a ΑΛΛΑ ταῦτα μὲν ἐφ' ἕτερα ἰμῖν ἀγάθω λόγος. b τῇ μὲν βασιλίδι Εἰρήνῃ μὴ τὸ πεῖν ἡ παῖδα Θεόδωρον, σωμάτῃ ῥιφεῖσαι τῷ ἵππῳ, ἐπὶ πολὺ τῶ πεδίῳ συρῆναι. ἐτυχε δὲ ἐπὶ θήραν κυνηγεσίου τινὸς ἄρτι ἐληλυθυῖα μετὰ τοῦ συζύγου τῆ βασιλίως, ὡς ἐστιῶθαι βλαβῆναί τι τῆ μήτρᾳ, ἐμκείνει πολὺν τὸν λοιπόν. ἐσάρξε μὲν ἄμφω τὴν βασιλείαν ἰθύνοντες πάνυ σωφρόνως τῆ κοσμίως, καὶ πλείστην ποιούμενοι πρόνοιαν τοῦ δικαιοσύνην τε τῆ ἐυνομίαν ἀεθῆναι ἐν ταῖς πόλεσι, πλουσίαν τε ἀπόνοιαν τῆ ἁρπαγήν.

B. Εὐέμαντο δὲ τῆ ναοὺς ἀμφότεροι λίαν περικαλλεῖς, πλείστης ἀναλώμασι μεγίστης καὶ ποικίλης τῆς τύπου οἰκοδομῆς κατασκευάσαντες· ὁ μὲν βασιλεὺς, τὸν τε περὶ τὴ Μαγνησίαν εἰς ὄνομα τῆ Θεομήτορος, Σώσανδραν καλούμενον, καὶ τὸν ἐντὸς τῆς Νικαίας εἰς ὄνομα Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου· ἡ δὲ βασιλὶς, τὸν ἔξωθεν τῆς παρὰ τὸ ὄρος τὸ Ὀλυμπον κειμένης τῆ Προυσαέων μητροπόλεως, ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου προφήτου προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ· κτήμασί τε πλείοσι ἀφθόνοις καὶ προσόδους ἐτησίους ἀνεκδεεῖς ἐπιχορηγήσαντες, μεγαλόνοιαν καὶ ἀσκητῶν ἐνδιαιτήματα ἐδείξαν, πλάνῃ χάριτος καὶ ξυμβίας πνεύματικῆς. ἐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ νοσοκομεῖα τῆ πτωχοτροφεῖα τοῖς τότε καιροῖς ἐπιδαψιλεύσαντο, τῆ ὅσα τοῖς ἑαυτῶν κατὰ Θεὸν ἔρωτα ἐδείξαν ἐναργῶς.

C. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ μὲν βασιλὶς Εἰρήνη τὸν ζῆν ἐξεμέτρησεν. ὁ δὲ βασιλεὺς τῆ σύζυγος, πάνυ βαρέως ἐπὶ μακρὸν ἡ ἐκείνης λῶσαι στέρησιν· ἀφ' ἧ μὰ φέρων ἡ μόνωσιν, τῆ δευτέραν ἄγεται σύζυγον. αὕτη δὲ ἦν Ἄννα ἀνὴρ Ἀλαμανῶν, ἔτι νέα πάνυ τῆ ἡλικίᾳ, ἀδελφὴ τῆ ῥηγὸς Σικελίας Μαφρέ. ὧν πατὴρ δ' ἐκάθεν αὐτῆ καθάπερ τροφὸς καὶ παιδαγωγὸς ξυὶ πολλαῖς ἄλλαις καὶ γυναιξὶ τῆς ὥρας ἐπαγομένη προσώπῳ, τῆ ὀφθαλμῶν ὡς εἰπεῖν ἁρπακτόν τινα σαγήνην, ὄνομα Μαρκεσίνα· ἃ φίλτροις τῆ κατασύροις ἐρωτικοῖς, τῆ αἰδῶ ἀγεώτητι κατὰ μικρὸν ὑπαγάγοντο καὶ τὰς βασιλικὰς ὀφθαλμὰς, καὶ ὡρὸς τὸν ἑαυτῆς ἐξέκαυσεν ἔρωτα, ὡς παραδῶναι ῥᾳδίως λαμπρῶς ἤδη τὴν βασιλίδα Ἄννην· ἐς τοσοῦτον δὲ ὕστερον ἀπονοίας αὐτὸν οἱ τῆς Μαρκεσίνης ἐξεκύλισαν ἔρωτες, ὥστε τῆ συμβόλοις κοσμεῖσθαι βασιλικοῖς συγκεχώρηκε πάντως· ὡς τόπου μὲν εἵνεκα μηδὲν ἐνδεῖν τῆ βασιλίδος Ἄννης, τῆ δὲ βασιλικῆς τοργῆς τῆ ῥαθῆς, καὶ τῆς τῷ ἀπελῶν αἰδοῦς καὶ ὑποζαλῆς, εἰ μὴ πάσης ἀπάλαυσε, ὡς εἰπεῖν, αὐτή γε τῆ μόνη, ἀλλ' ὅσῳ πλείστης ἦ χρῆ τῆ νόμιμον σύζυγον, τῷ βασιλίδα Ἄννην φαμί.

a Inclusa absunt a cod. E

b Inde incipit liber tertius in cod. B

Δ Ομως σωστὸς γὰ τυγχάνων ὁ βασιλεὺς, ὡς ἄλυπος τὸ παράπαν ἦν βίου διάθεσις, ἀλλ' ἀσπφόας ἢ σωτεχθῶς ἦ φροντίδος ἐκπὸς · ἀλλὰ νύττουσα αὐτὸν καθάπερτι κέντρον ὀξὺ τὴν φιλοσοφίαν, ἢ ἐπιφορὰ ἀνίαμβα μετανοίας, ἢ λύσιν ἐζήτει διόδου ἦ παιδεύσεως παρατροπῆς. ἔνθεν δ' ἐντεῦθεν πανὶ ἀκούειν γὰρ ποτε τῶν Μαρκεσίνου φασὶ προσκυνήσεως ἕνεκα εἰς ἦ θεῖον ναὸν, ὃν ὁ Βλεμμύδης οἴκοθεν ἐδείματό τε, ἢ εἰς ἅγιον ἢ θεοφιλῶν ἀνδρῶν ἀσκητήριον κατεσκάπτο, πολλῷ ἐπαχθοίνῃ τῶν τροφῶν, ἢ σφόδρα τῆς βασιλικοῖς σκοθυμίνοις συμβόλοις ; ἢ τὴ τῶν ἀκολούθων πλήθει. ἀλλὰ φρὶν ἢ προθύρων αὐτῶν ἐπιβῆναι, τὰς τῶ τῶν θύρας ἐνδοθεν κλείσαι ὁ τῆς θείων ἐκείνων ἀνδρῶν σύλλογος, ἢ * ταύτῃ τῶν ἐντεῦθεν ἀπωλείσαι, κελεύσει τὸ καθαγιὰ Βλεμμύδου. ἀνὴρ δὲ οὗτος πολλαῖς περιωθισμένος ταῖς ἀρεταῖς, ἢ πολλῇ τῇ σοφίᾳ ἐξησκημένος, οἱόσπερ τὸ Ελλήνων ὑμνῶσι παιδὸς, ἢ ἐπόσον οὐ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας προστάτας καὶ ῥήτορας ἐς ἀμετέρας ἀφίλησαν προῦθυμον. ἡ γὰρ ἐκεῖνο δίκαιον ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ, βιβλίοις ἢ αἰθημίτοις ποσὶν ἱερὸν πατεῖν ἐδαφος, τὸ ἀνόσιον ἐκεῖνο καὶ ἀνοσιὸς χωίσιον, πῶς γὰρ ; ὃς οὐδὲ πρέπειν ἔλεγε σκιμμασι βάλλων αὐτὸν, ἢ γλαίττη καὶ γράμμασι ῥωσὶν ὠδί.

Ε Η δὲ τὰ δεινότατα πάσχειν οἰομένη, ἢ τῆς βασιλικῆς ἀνάξια σφόδρα τιμῆς, ἐς θυμὸν ἀνῆπτεν ἑαυτὴν ἢ βαρεῖαν ἢ ζέουσαν ὀργὴν, καὶ μᾶλλον ὅτι ἢ πρὸς τὸ κολάσαι παροξυνομένη μᾶλλα ἐτύγχανεν. ὅθεν ἐ ἐπαίρει πρὸς τὸν βασιλέα λίαν ὑβρισταθοῦσα, ἢ πρὸς ἅπασαν ὅλως ὁρμὴς αὐτὸν διεγείρουσα, καὶ ἐς τὸν τῶ βασιλέως ὑπόστεγον ἀποφώνουσα ἀνατρέχον τὸ τῆς ἀτιμίας πανταχοῦ. ἡ μόνον δὲ, ἀλλὰ ἢ οἱ περὶ αὐτὴν αὐλακες ; οἱονεὶ πῦρ πνεῦ ἢ ξύλοις ξύλα προστιθέντες, ἐς ὀργὴν ἀνάπτειν ἐπειγοντο μείζονα ἔτι τὸν βασιλέα ; χαριζόμενοι τῇ καιρῷ. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐνδακρυς γενόμενος, ἢ βυθίου τε τοιάξας, ἢ πάσης μετὰ καπφόας ἢ κατανύξεως ἐν βραχεῖ καιρῷ, ἵνα τί μοι κολάζου ἄνδρα δίκαιον σαυτοῦ ; ἔφασκε, εἰ γάρμοι πρὸς βουλήσεως ἦν ἀνιμίας ἐμοῦ ἢ αἰσχύνης καθῆπτο ἑαυτῆς, ἀκίβδηλον ἂν τὴν τῆς βασιλείας ὑπόκωσιν σωσὸν ἢ αὐτὸς. νυνὶ δὲ τὰς αἰτίας τῆ ἐμῶν ὕβρεων ἢ τῆς βασιλείας αὐτῆς αὐτὸς παρεχόμενος, προσκεύσας ἀπολαμβάνω λοιπὸν ἐντεῦθεν τὰς ἀμοιβὰς, ἢ τῆ παυρῶν ἀτιμιάτων ἄξια τὰ γινόμενα.

* ταύτῃ, ab. ῃ.

IV. Cæterum Imperator cum eſſet vir prudens, vitam agebat non omnis prorſus moleſtiæ ac triſtitiæ doloriſque juſti expertem: ſed conſcleatiam acris inſtar ſtimuli pungentem habebat, & pœnitentiæ occaſionem expectans, pravitatis illius correctionem a Deo quærebat; id quod ex eo conitat. Ajunt Marceſinam aliquando tum adorandi, tum ſpectandi cauſa templum adiiſſe, Blemmydæ ſumptibus exædificatum, & ſanctorum ac religioſorum virorum exercitationibus dicatum; eoque illam advenſſe multo cum luxu, Imperatoris inſignibus ſuperbam, & magna comitum frequentia ſtipatam: ſed priuſquam veſtibulum intraſſet, cœtum illum ſanctorum virorum templi fores intrinſecus occluſiſſe, atque huic aditum præcluſiſſe Blemmydæ præpoſiti juſſu. Erat is multis virtutibus inſignis, & varia eruditione perpolitus, tum ea quæ a Græcis veteribus celebrate eſt, tum illa quam Eccleſiæ noſtræ antiſtites & oratores ad utilitatem noſtram propoſuerunt. Neſas enim judicabat divinus ille vir, nefariam illam & impudicam mulierculam prophanis & conſceleratis pedibus ſacrum pavimentum calcare. Quid mirum, ubi ille eandem antea acerbe dictis inceſſere, & tam lingua quam calamo infectari numquam deſtiterat?

JOANNES DUCAS.

Edit. Pariſ. pag. 27.

V. Ea vero ſe graviſſime læſam arbitrata præter honorem Imperatoriæ dignitati debitum, cum per ſeſe eacandeſcebat, violentamque & fervidam iram animo concipiebat, tum ab adulatoribus magis inflammabatur. Uade ad Imperatorem magna cum indignatione reverſa, toto impetu illum ad vindictam incitabat, eam ignominiam lo ipſam Imperatoris perſonam redundare clamitans. Neque hæc ſolum; ſed & ejus aſſentatores ignem quaſi igni & faces facibus addebant, & iram Imperatoris majorem in modum incendebant, aucupandæ gratiæ cauſa. At Imperator lachrymis obortis, cum profundo ſuſpirio: quid me (inquit) ad virum juſtum puniendum impellitis? Nam ſi ego ſine probro & ignominia vivere voluiſſem, Imperii majeſtatem inviolatam conſervaſſem. Nunc cum ipſe meæ atque adeo ipſius Imperii contumeliæ cauſam præbuerim, meritis meis gratia refertur, ut malæ ſementis malam meſſem percipiam.

Edit. Paris. pag. 28.

CAPUT VIII.

I. Michael nothus, Theſſaliæ & Ætoliæ Princeps. Quatuor filiorum pater. Mariam Imperatoris neptem ſponſam ambit filio ſuo Nicephoro. Sponſalium celebratio. II. Idem ſtatim rupto fœdere urbibus Thraciæ imminet. Imperator exercitum cogit. Urbes adventu ſuo alias confirmat, alias recuperat. Fœdus cum Michaele renovatum. Deſpotæ dignitas ei conceſſa: item ejus filio: ob affinitatem. III. Michael Palæologus affectati Imperii accuſatur. Purgat ſe jurejurando. Milites in hyberna dimiſſi. IV. Imperator in Aſiam reverſus morbo corripitur. Ægrotat annum integrum. Moritur. Sepelitur. Ubi. Qua ætate. Quo Imperii anno. Ætas Theodori filii ejus.

JOANNES DUCAS.

I. Cæterum his temporibus Theſſaliæ & Ætoliæ, vicinisque regionibus præerat Michael nothus filius Michaelis Angeli, illius qui primus rebellaverat. Nam tota ejus cognatione extincta, omne locorum illorum Imperium ad unam hunc nothum Michaelem devolutum fuit. Huic filii fuerunt, Nicephorus, Joannes, Michael, & quartus nothus, cui & ipſi nomen Joannes erat: inter quos brevi * poſt diſtributurus erat ſuum principatum. Tum autem miſſis ad Imperatorem Joannem legatis, filio ſuo Nicephoro ſponſam petebat Mariam, Theodoro Laſcari Imperatoris filio genitam. Et voti compos factus eſt. Peracta enim tunc ſponſalia & pacta, qualiacunque ea fuerunt, cum in Orientem Theodora una cum filio Nicephoro, tum viſendæ ſponſæ, tum confirmandorum ſponſalium cauſa veniſſet. Quibus peractis, ſponſa ibidem apud ſuos relicta, cum filio Nicephoro Theodora Michaelis conjux domum rediit, fide accepta, fore ut anno ſequenti nuptiæ celebrarentur.

* *Vide infra lib. 4. cap. 9. ſect. 2.*

II. Sed paulo poſt Michael iterum rupto fœdere limites ſuos tranſgreſſus, Occidentales urbes quæ Imperatoribus Romanis parebant, infeſtavit: ut niſi Imperator Joannes ipſe illi bellum inferret, periculum eſſet, ne omnes illæ urbes a Michaele occuparentur. Vete igitur appetente, Imperator, exercitu maximo coacto, contra rebellem Michaelem proficiſcitur. Fama vero ſparſa & præcurrente, Occidentales Romanorum urbes confirmatæ animum & audaciam receperunt: Michaelis vero res dilabebantur, & peſſum ibant. Imperator autem eum Theſſalonicam & Macedoniam attigiſſet, pleraſque urbes Occidentales, quas Angeli Michaelis incurſio concuſſerat, & ad breve tempus intetceperat, facile recaperavit, ut Caſtoriam, Preſpam, aliaſque præterea non paucas. Unde ſummo timore perculſus Michael, miſſis ad Imperatorem legatis, priſtinum fœdus renovat, & præter alia caſtella, Prillapum etiam, & Beleſum, & * reſtituit. Imperator contra & patri Michaeli, & filio ejus Nicephoro, propter affinitatis neceſſitudinem, De-

pag. 29.

Α Λ. Ἐπὶ πόσον μέντοι τῶ χρόνῳ ἦρχε Θετταλίας καὶ Αἰτωλίας, καὶ τῷ πλεῖ, Μιχαὴλ ὁ νόθος υἱὸς τῦ ὁμώνυμε ἀπεστάλη Μιχαὴλ τῦ Ἀγγέλε. πλάσας γὰρ τῆς ἄλλης συγγενείας ἐκείνε πάσης, περιελήλυθεν ἤδη πᾶσα ἡ τῷ χώρων ἐκείνων ἀρχὴ εἰς ἕνα τινὰ τὸν νόθον Μιχαήλ. τέτῳ παῖδες ἐγένοντο, Νικηφόρος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Μιχαὴλ, καὶ τέταρτος νόθος, ὄνομα Ἰωάννης καὶ ἄνος· οἷς ἐπιμεμέχθαι ἐμέλλε μὴ βραχὺ καὶ τὶ τῶν ἐκεῖ ἀρχῶν. τέτων μὲν δὴ τῶν ὑστέρων ἀποστείλας πρὸς βασιλέα Ἰωάννην, αἴτησε νύμφην ἀγαγέσθαι τῷ ἑαυτῦ υἱῷ Νικηφόρῳ τὴν τῦ υἱῦ τῦ βασιλέως, Θεοδώρου τῦ Λάσκαρι συγκάτρα Μαρίαν· καὶ ὧδε τὸ ζητεμένον. ἐγένοντο γὰρ τἀναντία μνηστῆρι καὶ
Β συμφωνίαι, οἷαι δὴ καὶ γεγένασι, συμπαραγενομένης τῇ υἱῷ Νικηφόρῳ καὶ τῆς μητρὸς Θεοδώρας κατὰ τὴν ἕω, ἅμα μὲν καὶ πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μνηστευομένης νύμφας, ἅμα δὲ καὶ πρὸς βεβαίωσιν τῇδε τῶν γάμων συμφωνιῶν. ὧν δὴ γενομένων, τὴν νύμφην αὖθις παρὰ τοῖς καταλιπῶσα, ἐπανέρχεται αὖθις σὺν τῇ υἱῷ Νικηφόρῳ Θεοδώρα ἡ τῦ Μιχαὴλ σύζυγος, ἐγγύας λαβῶσα παρὰ τῦ ἀνδρὸς βασιλέως, ἧς τὸ * ἐπὶ τοῖς τῆς γάμοις τελεῖσθαι. * τοῦτο

Β. Βραχὺ δὲ μεταξὺ, καὶ πρὸς καταλύσεις ἤβλεψε τῇ παιδὶ αὖθις ὁ Μιχαὴλ· καὶ ἥρας τὰς οἰκείας * ὑπερέβαινε χώρας ἐπὶ πολέμῳ τῇ δυτικῇ πόλει, * διέβαινε.
C αἳ πᾶς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν ὑπῆρχον ὑπήκοοι· ὡς ἀνάγκην εἶναι ἢ τῷ βασιλέα Ἰωάννην χρατῆσαι ἐν ἐκείνων, ἢ αἱρεθῆναι ἅπασι πάσας ὑπὸ τῇ Μιχαὴλ τῆς δυτικῆς χεσθαι πόλεις. ἧρος δὲν ἐπιγενομένε, πλέοντα ὁ Βασιλεὺς ἀθρόως χρατιὰν, ἔξεσι κατὰ τὴν λοιπὸν Μιχαήλ. τῆς δὴ φήμης ῥαδίως ἢ προπορδομένης, αἱ μὲν δυτικαὶ τῇ Ῥωμαίων πόλεις ἀνῃρῶντο πρὸς τὸ ἐὐθαρσές τε ἢ ἀνδρικώτερον· τὰ ἢ τῦ Μιχαὴλ ὑπέρῤῥει ἢ ὑπεπτάχει. ἐπεὶ δὲ ἡ ὁ βασιλεὺς περὶ Θεσσαλονίκην Μακεδονίαν ἐγένετο, πάλιν ὑπ' αὐτῇ ῥᾳδίως αἱ πλείες τῇ δυτικῶν ἐγένοντο πόλεων, ἀπόσας τὸ Ἀγγέλε Μιχαὴλ ἐφόδε ἐκ-

βασιλέα, καὶ τὰς πρότερας ἀνακαλεῖται ἀποδοὰς, ἀποδιδὺς αὖτῇ ἃ φρυξεῖα, τά τε ἄλλα καὶ ἡ Περίλαπτον, ἔτι τε τὸν Βιλισσὸν, καὶ τὸ * ἐπιμήκες μέχρι τε ὁ βασιλεὺς ἐκπέμψει τῇ διακοσίῳ ἀ- * *Sic & Cod. Regii.*
ξιώματι ἧδη τὰς ἢ κόδης μνηστείας, τὸν τε Μιχαὴλ καὶ ἢ αὐτῇ γενεᾶς Νικηφόρον, ἵνα μεθὸν μεταξὺ ἀ-

ταιύ-

ικαὶ πᾶν ἀμφίδοξον, ὁπόσα ψυχάς τε παράττει, καὶ κυ- A ſpotarum honorem conceſſit: ne qua diſſi- JOANNES DUCAS.
ριώτερα ἐγκείρει πραγμάτων. ἀλλ' ἅτε γὰρ οὖσα τὰ ἐπὶ σκη- dentia intercederet, quæ animos ſollicitare,
πτούχοις ἡ βασιλὶς, ἐπειδὴ ἔπεσε, μὰ βουλόμενος ἐκεῖσε τὴν & negotiorum turbas excitare poſſet. Re-
χειμέριον ὥραν διαβιβάζειν. διὰ γὰρ bus autem ibi ſic ordinatis, redirum parat,
τὰς Ἀραπίρα ἐπιπολάζει καιρός. quod ibi hybernare nolebat. Inſtabat enim
tum Arcturi exortus.

Γ. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὸν Φιλίππου γενόμενος ἡμέρας ἱ- III. Cum vero Philippos perveniſſet, &
κανὰς συχνὰς διατέτριφε, διαβολαί τινες ἀνερρύησαν κα- complures illic dies manſiſſet, criminatio-
τὰ τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὅτι βασι- nes quædam contra Michaelem Comnenum
λείας ἐφίεται. καὶ ἦγετο οἵ τε πρώτως τὰ τοιαῦτα διαψιθυρίσαντες φίλοι αὐτῷ, καὶ εἴ τις κατ' αὐτὸν ἐλέγχους ἐτίθετο πρότερον. ἀλλ' ἀεί χυρα τὰ τῆς ἐλέγχου ἰδέας. καὶ ψεῦδός αἱ διαβολαί, εἴτε καὶ τῷ παλαιῷ ψεῦδός ἰσόν, εἴτε καὶ τὸ καιρὸ χαλάσαντος ὑποστί. ὅμως ἔδοξεν ὁρκοις αὐτὸν βεβαιώσασθαι ὅτι τε ψεῦδός αἱ διαβολαί, καὶ ὅτι οὐ μάχεται * βουλοῦ βασιλείᾳ ἐπιχωρῆσαι, ἀλλ' ὑπερόν τε εἶναι τοῦ λοιποῦ τῆς ἐντεῦθεν καταδίκης, καὶ ὑποψίας ἀπάσης μένειν ὡς πορρώτατω, ἐπεὶ καὶ ἔτι ἡ πρότερα ἐφ' ὁμοίῳ ἅρμα τοῦ τελαίου τιμῆς. καὶ γέγονε τοῦτο. ἐκεῖθεν μὲν οὖν ὁ βασιλὶς, αὐτὸς μὲν ἀπῆρε διαπεραιωσόμενος ἐς Ἑλλήσποντον· τὸν δὲ στρατὸν διαφέρε ἀπιέναι πρὸς τὰ ἴδια διακομίσοντας.

Δ. Πρὸς δὲ τοῖς ἐν διαβάντι τῇ βασιλῇ, καὶ περὶ τὴν Νίκαιαν διτρίβοντι, νόσος ἐπιπτεν δεινὴ οὐκ εἰδ' εἴτε φρενῖτιν χρὴ προσειπεῖν, εἴτ' ἐπιλη- ψίαν. ὃς δὴ καρηβαρίαν τινὰ καὶ νάρκωσιν ἐπιφέρουσι τοῖς ἡγεμονεύουσι, ὁποῖον καὶ οἱ τὰ περὶ † ἰγκέφαλον οὐχ ὑγιῶς διακείμενοι πάσχουσιν ἐν ταῖς ‡ ὑραίων φοιτήσεσι συμπόδοις, τῷ περιέχοντος ὑγροῦ τὸ ἅμα καὶ ψυχροῦ τὴν ἐπιπολὴν καθιζάνοντος, καὶ * ἱλιγγιῶν σφίσιν ὑπαγόντος ὑγιεινὰ, ἀδυνάτως ἔχουσι δίχεσθαι τὰς τοιαύτας τροπὰς καὶ μεταβολάς. ἄρτιος δὲ, καὶ πλέω τοῦ ἀναπεῖν νεφρὸς ἐπὶ τρισὶ ἅλας διετηλέσας ἡμέρας, καθάρσεων ἔδοξεν αὖθις, καὶ τῷ νοσήματος ἀπαλλαττέσθαι. πλέω δὲ ἢ πλὴς ἐξοχραλίζον ἑαυτῶν ἐπίνοιαι τὸ πάθος διδοῦσιν. ἀλλ' ὥωτρ ἐμπεφύλικεν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ἔδρα τινὰ δυσπεδάσασον ἔχει· τῷ μὲν τὰ λοιπὰ πάσχειν, τοῦ δ' ὑγιαίνειν δοκεῖν. καπὶ μὲν ἀμφοῖν ἄγκιμα, τοῦ μὲν πλέον, τοῦ δ' ἧττον, τοῦ μὲν ὑπεχώρει, τοῦ δ' αὖθις ἐπιχωρεῖ. καὶ τοῦ μὲν ἐν οἴκοις ἐγκείβοντι, καὶ δ' ἐν ὁδῷ, προσδοκίας ἀπροσυσκεύους ἐδήμιας, ἐξαίρνης ὑπῆρε· καὶ πολλάκις ἔπεσε πίπτω διαπεδωσάμενος, δεξάμενοι φορὰ δὲ ἐς τὰ ἀρχεῖα ἐκόμισαν. καὶ τῷ κεφαλῇ τὸ πάθος πολέμιον ὅλον ἐνιαυτὸν, λάθρα καὶ ἐν μικρῷ ἐς αὔξησιν προβαῖνον ἀεί· ὡς πολλῷ πρατεύτερον πάσης ἐπιτειχίζεσθαι γενέσθαι. ἐξ ἀνθρώπων ἐπιτοιοῦσι γενέσθαι αὐτόν· ἐγένετο μὲν οὖν ἐξ ἀνθρώπων ὁ βασιλὶς, πεπαιδευμένος τὰ τότε, περὶ τὸ Νύμφαιον ὕστερ ποιμὴν τὰς διατριβάς· ἐκεῖθεν δὲ ἐν τῇ μοῦ τῷ Σωσάνδρᾳ, ἐν αὐτὸς ἐδείματο. ἦσαν δὲ ἔτος, ὁπότε ἐτελεύτα, ἑξηκοστόν· ὁπότε δ' αὐτὸς τὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἐπαναχείρεσο σκῆπτρα, ἕβδομον ἦδη καὶ εἰκοστόν· ὡς μόνα τὰ † αὐτοκρατορίας αὐτῷ γένεσθαι ἔτη τελεία καὶ τεμάσαντα· ὁπόσα δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτὸ καὶ τῆς βασιλείας ἔβδομος ἦσαν Θεόδωρος. ἅμοῦ γὰρ αὐτὸς ἐξ ὠδίνων ἐς φῶς προήγαγο μητρικῶν, καὶ ἅμα τὰ † αὐτοκρατορίας σκῆπτρα ὁ πατὴρ ἄρτι ἐδέδωκα.

B

C

D

ſpotarum honorem conceſſit: ne qua diſſidentia intercederet, quæ animos ſollicitare, & negotiorum turbas excitare poſſet. Rebus autem ibi ſic ordinatis, redirum parat, quod ibi hybernare nolebat. Inſtabat enim tum Arcturi exortus.

III. Cum vero Philippos perveniſſet, & complures illic dies manſiſſet, criminationes quædam contra Michaelem Comnenum Palæologum ſuborta ſunt, eum regnum affectare. Producebantur ii qui primi illud ſuſurrarant, amici ejus: & ii qui indicia adverſus ipſum aliunde afferebant. Sed & hæc infirma, falſæque criminationes viſæ ſunt, ſive reipſa eſſent falſæ, ſive * per id tempus tales haberentur. Placuit tamen, eum jurejurando affirmare falſa eſſe ea crimina, nec ſe unquam regnum affectaturum; ac deinceps eum pœna liberari, & ab omni ſuſpicione quam remotiſſimum in priſtinum dignitatis gradum reſtitui. Id vero factum eſt. Imperator autem motis inde caſtris, ipſe quidem Helleſpontum trajecturus abiit: exercitum vero demum in hyberna dimiſit.

* Sive ita caſus tempore perſuaſit.

IV. Quum vero Imperator in Orientem trajeciſſet, & apud Nicæam verſaretur, atroci morbo eſt correptus, qui haud ſcio phrenitis an epilepſia ſit appellandus. Nam gravitate & ſtupore mentis afficiebatur, ut iis qui a cerebro laborant, in cæleſtium ſyderum congreſſibus accidere ſolet, quo tempore aer circumfuſus humidior eſt & frigidior, adeoque cerebri vertiginem ipſis affert, tales converſiones & motationes ferre nequeuntibus. Quum autem motus, & reſpiratione cæpta mortuus tres perpetuos dies jacuiſſet, ad ſe redire, morboque levari viſus eſt. Quem tamen ars medicorum non penitus ablegare potuit; quominus ex eo tempore in eo delitescere & firmam ſedem fixiſſe videretur: ita ut deinceps aliis affligeretur, aliis valere videretur. Nam nunc plurium, nunc pauciorum dierum intervallo vel æcedebat vel recedebat malum: nunc domi, nunc in via, nullo præcedente ſigno, ſubito eum invadebat, ut ſæpe ea æqua delapſurus, * lectica in palatium referretur. Morbus is annum integrum caput ejus infeſtavit, clam ac paulatim ſemper augeſcens; donec omni medicorum arte ſuperata, e rebus humanis eum ſuſtulit. Deceſſit autem ea eo morbo Imperator, eum circa Nymphæum verſaretur: ac ſepultus eſt in Sofandrio, monaſterio a ſe extructo, anno ætatis ſexageſimo: ſeptem & vigiſti natus annos cum Imperium ſuſcepiſſet: ita ut anni ipſi, quibus Imperator fuit, tres ac triginta fuerint; quot annos & filius ejus ac ſucceſſor Imperii Theodorus impleverat. Nam is eodem tempore, quo pater ſummæ rerum potitus eſt, e ſinu matris in lucem prodit.

Edit. Pariſ. pag. 30. * ὑπὸ δίφρου, *propria geſtatione, ſeu in ſer gobarum manu.*

ANN. CHR. MCCLV.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUS.

I. Theodorus Laſcaris patri ſuccedit. Cur vivo patre Imperator non deſignatus. II. Totius populi ſuffragiis creatur. Mortuo Germano, de Patriarcha eligendo deliberatur. Nicephorus Blemmydes omnium digniſſimus. Oblatum honorem recuſat. Arſenius eligitur. Ejus elogium. Princeps electionem ratam habet. A novo Patriarcha inungitur. III. Bulgarus, & Theſſalus in Thraciam irrumpunt. Imperator fœdus cum Turcis renovat. Helleſpontum trajicit cum magno exercitu. Venationis miniſtri in militum numerum relati. IV. Bulgarus, viribus Romanis impar, ablata reſtituit, & pacem impetrat. V. Bellum in Theſſaliam transfertur. Theodora Michaelis uxor Imperatori occurrit. Reconciliata gratia, Mariam filii ſui ſponſam ſecum abducit.

THEODORUS LASCARIS JUNIOR.

I. CUm autem Imperium jure hæreditario ad filium ejus Theodorum Laſcarim rediturum eſſet; quia is a patre vivente non appellatus fuerat Imperator, eodem defuncto, communi concurſu totius exercitus nobiliumque omnium ac procerum Imperator eſt ſalutatus. Conſtabat enim Joannem utique nemini omnium niſi filio Imperium relinquere voluiſſe: quod & pater fuerat prius in liberos, & nemini alteri id reliquerat. ſed obſcuris adhuc ſubditorum voluntatibus, ac id ils lubentibus ac approbantibus futurum eſſet, vivens

ANN. CHR. MCCLV.

Edit. Pariſ. pag. 31.

„ enim, inquiebat, tempus multa novare „ ſolet, cum res eo ſtatu eſſe reperiuntur, „ qui minime uniquique convenit. Nam „ adoleſcentia ſuapte natura mobilis & „ contumax, temere ad omnia fertur quæ „ concupiverit. Quod ſi ſpem ac nomen „ Imperii præterea acceperit, cujus cauſa „ affluit magnus numerus adoleſcentium „ delicatorum, quolibet ſermone inepto „ aures oppleantur, idem accidit ac ſi homo ebrius, qui cum judicio ac mente, „ tum corpore ipſo a capite uſque ad calcem omnino delirat, ad magnæ navis „ gubernacula deligendus proponatur, cum „ nec il qui eligunt recte judicent, nec „ is qui eligitur, quorſum feratur, quidve agendum ſit intelligat. Hanc igitur unam ob cauſam ipſe, dum adhuc in vivis eſſet, filium eſſe deſignandum haud cenſuit: tum ut ſpe adempta, adoleſcentiæ lavitatem coerceret: tum quod multi adeo puſillis eſſent animis, ut hæreditatis cupiditate longiorem patrum vitam moleſte ferrent, nec expectato fato curſum illius abrumperent, eoſque ex hac vita ante tempus exigarent. Adde quod populus plerumque eum qui ad Imperium pervenit, ſi non ipſe ſua ſponte elegerit, Tyrannum vocat; ac primum quidem invidia & obſcuris obtrectationibus eum aggredi-

Α Α. Ἐπεὶ δὲ τῷ κλήρῳ πατρικὸν ἡ βασιλεία ἐφέλκεται ὁ υἱὸς αὐτῷ Θεόδωρος ἐμέλλεν εἶναι ὁ Λάσκαρις, παρὰ δὲ τὸ πατρὸς ἔτι ζῶντος οὐκ * ἀνηγορεύετο βασιλεύς, ἀνηγορεύθη ἅπαντες ὁμοῦ σὺν συμφορᾷ τῇ τῆς στρατιᾶς πάσης, ἣν ἐκέκτητο τῷ ἐκβεβιῶσθαι ἅπασι τὸ δίκαιον. τὸ μὲν γὰρ ὅτι ἡ βασιλεία ὠφελεῖ τῷ πάντων ἑτέρῳ, πλὴν ἢ τῷ υἱῷ καταλιμπάνειν ὁ Ἰωάννης ἐβούλετο, παντὶ που δῆλον, ὅτι τῷ πατρὶ ἰδίῳ πάνυ φιλόπαις, ᾧ ὅτι μὴ ἄλλῳ οἷόν τε καταλείπειν τοῦτο. τὸ δὲ ζῶν ἔτι βασιλέα ἀναγορεύειν αὐτὸν, ἐς ἀδελφὸν νεμόντων ἔτι τῶν τῷ ὑπηκόῳ ἐκείνῳ γνώμας τῷ προαιρήσεως, πῶς δ' ἂν πάνυ ἐβούλετο. ποθὲν γάρ φησι τοιαῦτα εἰδὼν ὁ χρόνος, ἐπὶ μὲ κατὰ λόγον ὥρας ἑκάστῳ προσήκοντα ἐκ τῆς πραγμάτων γενομένου καταστάσεως. ὁ γὰρ νέος ὀξύρροπόν τι καὶ αὐθαδὲς οἶδεν ὅσα, ἀλόγως ἅττα πρὸς πάθη ὅσα τὸ βουλόμενον εὐσχημονεῖ). ἂν δὲ καὶ βασιλικὰν ἐλπίδα καὶ φύμλα προσλάβωσι, δὶ ὧν ἡ δῦμος ἔφεται μαραίνων τρυφῶντας, καὶ πάσης ἀπτὸν γλώσσης τὰς ἀκοὰς ἐμπιπλάντων, ἄμοιρα γίνεται τἀληθοῦς, ὥσπερ ἂν εἴ τις μεθύων ἀνθρώπος, καὶ πάντα παράφορα φέροιτο καὶ δυσκίνητα ἀπόκα περὶ λογισμοὶ καὶ βήσεις, καὶ ὁπόσα τῇ κεφαλῇ ἄχεα πεδᾶν, ἅπασα μεγάλης εἰάσας ὀλκάδος ἄγαν ἐμέλλε χειροπονήσας, ὅτι τῇ χειροτονίᾳ ἀντεσωώπει ὀρθῶς κεμένοις, ὅτι τῇ τῶν χειροτονιῶν ἀντελαμβάνει, ὅτ' ἐς ἄ, τι φέροιτο, οὐθ' ἅ, τι πράττειν χρεὼν εἰδέναι. ἀλλ μὲν οὖν τε γέ τι νῦν βασιλέα χειροτονῶν ἡ οἷόν ζῶν αὐτὸς ἔτι οὐκ ἔσεσθαι δέος, τῇ τε τῆς ἐλπίδος ἀναιρέσει κελεύων τὸ ἡ τύχης ἄσκοπον, καὶ ὅτι πολλοὶ ἀλλ μιαροψυχίᾳ, ἐπιθυμίᾳ τῇ τῶ κλήρω, τῇ τῆ πατρῴᾳ ἠχθέσθησαν μακροβιότητι· κἄπειτα μὲ περιμένοντες τὸ χρεὼν, ἐξεπρόησε τὸ πατρικὰς ζωῆς μεταξὺ ἡ δρόμου, ἢ τῶ παρόντος φθάσαντες ἀπέλλαξαν βίου. καὶ δῆμον δ' οἱ πλείους ποθάκις μὲ καθ' ἑαυτῶν γνώμην ἡ ὡς τὸ ἄρχειν ἐλευθέρᾳ προειμένοντες, τύραννόν τε αὐτὸν ὠνόμασαν· καὶ μέν τοι καὶ ἐς φθόνος καὶ ὕβρεις ὑπ'

ἐδόντα τῇ λαθραίας τὰ πρῶτα ἐχώρουν· ἔπειτα τῇ ὡς ἐπιβουλὰς καὶ φόνος τὸ τελευταῖον ἐξώπλιζεν.

Β. Διὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐκ ἀνηγορεύετο βασιλεὺς ὁ Θεόδωρος, πεπύστος ἔτι τὸν πατρὸς ἀνηγορεύετο δ' ὕστερον παρ' ἑκόντων τῷ ὑπηκόων ἁπάντων, καθιδὼν ἐπ' ἀσπίδος, κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος. ἐδεῖτο δ' αὐτὸν ἡ τῆς πατριαρχικῆς χειρὸς τὸ βασιλικὸν ἀναδήσασθαι στέφος. ἀλλ' ὁ μὲν παῦτα ἐ πατριαρχικὸς θρόνος ἁρπαζόμενος τὸ διϊθύνοντος, ἐπεὶ πρόβρωκτος ἦδη γεγάμηκε ὀξ ἀνθρώπων ὁ πανσέβαστος Γερμανὸς, ἀνὴρ σωφρὼν τῇ ἀρίστῃ καὶ λόγῳ ἐ βίῳ κοσμούμενος. Σκέμματα τοίνυν τῇ λογοι πρυτάνευτο περὶ ἐ τὰ πατριαρχείας ἀναδεξομένου τὰς οἰακας· τῇ ἦσαν ἐπὶ γλώττης πολλοὶ τὸ τῆς ἐπιδέξεων, τῇ ἄλλοι ἄλλως. ἐν τοῖς πᾶσιν δ' ἐκεῖνο φέρειν μᾶλλον ἁπάντων ὁ σοφὸς τῇ ἀρετῇ περιόντως Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης, ὃς ἐτύγχανε παρὰ ἑαυτῷ μονῇ, ἀδόρυβον ποιμένος τύπῳ τὸν δίαιταν, τῇ ἀσκήσει τραχείᾳ σωφρόνων ἐ βίον· ὃ γε μὰ δόξαιμεν, πρωτεῖα τῆς ἄλλων ὁ μοναχὸς Ἀρσένιος, ὃς τὰ πάντα ἐ ἀκριτικὸν ὅλως δίαυλον περὶ ἓν τι ἐ ἀκριτεῖον, ὁ τῆς τοῦ Ἀπολλωνιάδος ἵδρυται χώρος, ἀνὴρ πεφυκὼς μὲν τὸν κατ' αὐτὸν ἀρετὴν, ἐ τῇ τρόπον ἁπλῆς, τῇ μὴ πάλλας ἐξελίττειν εἰδὼς τὰς λαβυρίνθους περὶ τὸν λογισμόν. ἱερᾶται τοίνυν ἔτος, τῇ πατριάρχης χειροτονῆται κοινῇ τῇ τὸ Ἀρχιρίων γνώμῃ τῇ τὰ βασιλέως τὰ μέγιστα συμπαιόντος, τῇ ἐπικυροῦντος, ὡς ἔθος, τὸν ἀρχιρατικὸν ὑφηνιόχου. ἐπεὶ τούτου ὁ βασιλεὺς παρὰ τὸ πατριάρχη χειδὼς, ἐ τὸ στέφος ἀναδησάμενος, πρὸς ἐκστρατείαν παρεσκεύαζετο.

Γ. Ἀκάμας γὰρ ὁ τῆ Βουλγάρων ἄρχων, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐτεθνήκει, πρὸς ἀθέμιτον ἐβλέψε αὐτίκα τὸ μετ' ἐκείνου σπονδῶν, τῇ συμχοῖς λοιπὸν ἐπεσείετο τοῖς ἐκδρομαῖς κατὰ τῆ τῶν Θρᾴκην Ῥωμαϊκῶν πολιχνίων, ὡς ἡ ἐκ ὀλίγα τὸ περὶ γε Ῥοδόπην τὸ ὄρος ποιήσασθαι ὑποχείρια. τὸ δ' αὖτε ὁ ἀσκεσάμενος περὶ Θετταλίαν ἐπιπρόπους Μιχαὴλ, κατὰ τὸ ὁμορούντων αὐτῷ χαράκων καὶ πόλεων, ὁπόσαι Ῥωμαίοις τὴν ἐκ ἦσαν ὑπήκοοι. ἀλλὰ γὰρ πρῶτον ὁ βασιλεὺς ἂς αὖ τὸ Τύρκων ὁ πατὴρ ἐπεποίηκει σπονδὰς, ταύτας ἤδη καὶ αὐτὸς ἀσπάσμενος ἐπεκύρωσε, ἵν' ἐκ φρονίδος ἁπάσης ἐκτὸς, τῇ ἴσον χάριν πραγμάτων. εἶτα διέβαινε τὸ Ἑλλήσποντον ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ καὶ πλειάδες ἄρχοντες ἐπετέλλεσαν. * ἐπαγάγετο δὲ κρατιὰν πολλὴν τῇ μέτρῳ τὴν τῷ πατρὸς ὑπερβαίνουσαν. ὁ δὲ μόνος ἐξ ἁπάντων ἐδεῖ σωφρονοῦντες ἔρατο, ἀλλὰ καὶ ὅσοι περὶ τὸν τῷ κωμητείων ὑπηρεσίαν ἐκέλαζον, πάντας κυνῶν τῇ ὀρνίθων ἀπαλλάξας, ἔρατείᾳ σωφρόνων.

Δ. Ἐπεὶ δ' ὁ τῆ Βουλγάρων ἄρχων τὸν τῷ βασιλέως ἀκμὴν βαρεῖαν ἤρεσεν, φόβοις ἤδη μεγάλοις τὸν καρδίαν παραπτήσαι ἤρχετο, συχνός τε καὶ ἄλλοτε ἄλλας αἰτούλλει τὰς λογισμὰς. ἐπεὶ δὲ καὶ πολέμου τὸν τῇ πραγμάτων ἐδέσθαι κρίσιν ἄπορον ἦν αὐτῷ καὶ σφόδρα ἐ ἀμωμήτου, τοῦτο μὲν, ὅτι ἔρατος ἀντίρροπος ἐκ ἦν αὐτῷ, ἀλ' ἱκανὸς ἀντιπαρατάξασθαι πολεμίων ποσοῦτῳ πλήθει, τῇ ἅμα βαρείᾳ καὶ λαμπρᾷ καπνιστραγμίᾳ τὴν ἐπλίσει, τοῦτο δ' ὅτι τῇ βασιλέα ὥρα νέον, ἐ λαμπρὰς τὰς φιλοτιμίας αἰδουῦτα, τῇ πλουτοργοῖς τὰς ὁρμὰς χρώμενος ἐς τὰ πράγματα, ἴσχυε τὸ σωφρονεῖν ὁλῶ, τῇ τὰς προτέρας ἀνακαλοῦντο σπονδὰς. ἦν γὰρ ἐν ἐλπίσιν αὐτῷ ῥᾴστα τυχεῖν ἐ βασιλικῆς φιλοτιμίας, ὅτι γαμβρὸς ἦν ἐκ ἀδελφῆ τοῦ βασιλέως· ἐξαμαῦδει ὡς τῇ ἐκ Θετταλίας φίλην ἐ ἀποστάσαι Μιχαὴλ,

THEODORUS LASCARIS JUNIOR.

A tor; dainde ad inſidias, & ad cædem tandem prorumpit.

II. His igitur & id genus aliis de cauſis Theodorus patra ſuperſtite non fuerat Imperator appellatus. Poſt ejus obitum autem totius populi ſuffragiis creatus eſt, in clypeo ſedens, more eum uſitato. Sed cum patriarchæ manu coronandus eſſet, ac tum ſedes vacaret, (nam Germanus, vir prudens, & doctrina & probitate vitæ inſignis, non ita pridem deceſſerat) de ſucceſſore eligendo deliberatum ac diſputatum eſt. Ac multi in expectatione atque in ore erant, & alii alii. Sed doctrina & virtutis celebris Nicephorus Blemmydes omnium ſermonibus cæteris præferebatur: qui cum in monaſterio ſuo quietam agens vitam, aſpera victus & exercitationem ratione ſeſe macerabat. Is cum delatum ſibi honorem recuſaſſet, cæteris præſtitit * Arſenius monachus, qui in quodam monaſterio juxta Apolloniadem ſitenue ſeſe exerciebat, virtute illuſtris ille quidem, ſed ſimplici vir ingenio, & qui animi ſolertia non poſſet multiplices ambages expedire. Hic itaque conſecratur, & patriarcha creatur communi pontificum ſententia & ſuffragio, Imperatore maxime approbante, & pontificium illud ſuffragium (uti moris eſt) confirmante. Quibus peractis, Imperator a patriarcha unctus & diademate ornatus expeditionem parat.

* Vide Duran-gii notas.

Edit. Pariſ. pag. 32.

III. Nam Bulgarorum princeps, ut primum Imperatoris mortem audierat, fœderis, quod cum illo fecerat, rumpendi conſilia agitans, Romanæ ditionis oppidula in Thracia continentibus incurſionibus ita vexabat, ut non paucis ad montem Rhodopen ſitis potiretur. Idem & fœdifragus Michael in Theſſalia fecerat adverſus finitimas ſibi provincias & civitates, quæcumque in Romana ditione tunc erant. Enimvero Imperator fœdus quod pater cum Turcis percuſſerat, primo renovat & confirmat, ut Orientalium negotiorum ratione, omnis ſollicitudinis eſſet expers. Deinde ſub Plejadum exortum, Helleſpontum trajicit, exercitum paterno longe majorem ſecum adducens. Nec ejus eos tantum, qui militiæ deſtinati erant, ſed venationis etiam miniſtros, relictis canibus & avibus, militare omnes juſſit.

IV. Cæterum Bulgarorum princeps, tanto Imperatoris apparatu audito, gravi terrore percelli cœpit, & variis ſubinde cogitationibus æſtuavit. Cum autem armis decernere nullo modo poſſet, tum quod exercitum non haberet hoſtili parem, quem poſſet opponere tantæ bellatorum multitudini, gravi & ſplendida armatura inſtructæ: tum quod Imperatorem ætate florentem gloriæ ſtudio flagrare, & deſtinata ſtrenue atque alacriter exequi cerneret: tandem quid a re ſua eſſet animadvertit, & priſtinum fœdus renovari poſtulavit. Sperabat videlicet Imperatorem facila ſibi reconciliatum iri, quod is * ſororem ſuam in matrimonio haberet. Sciebat præterea famam veniſſe ex Theſſalia de fœdifrago Michaele, quæ Imperatorem per vim abſtraheret, cogeretque ut ſibi ſuæ, id' ἱκανὸς ἀντιπαρατάξασθαι πολεμίων ποσοῦτῳ πλήθει, τῇ ἅμα βαρείᾳ καὶ λαμπρᾷ καπνιστραγμίᾳ τὴν ἐπλίσει, τοῦτο δ' ὅτι τῇ βασιλέα ὥρα νέον, ἐ λαμπρὰς τὰς φιλοτιμίας αἰδουῦτα, τῇ πλουτοργοῖς τὰς ὁρμὰς χρώμενος ἐς τὰ πράγματα, ἴσχυε τὸ σωφρονεῖν ὁλῶ, τῇ τὰς προτέρας ἀνακαλοῦντο σπονδὰς. ἦν γὰρ ἐν ἐλπίσιν αὐτῷ ῥᾴστα τυχεῖν ἐ βασιλικῆς φιλοτιμίας, ὅτι γαμβρὸς ἦν ἐκ ἀδελφῆ τοῦ βασιλέως· ἐξαμαῦδει ὡς τῇ ἐκ Θετταλίας φίλην ἐ ἀποστάσαι Μιχαὴλ,

* Vide ſupra Lib. 2. cap. 10. ſect. 3.

THEODORUS LASCARIS JUNIOR.

que illuc celerrime proficisci ad res suas stabiliendas, antequam Michael omnia sibi subjecisset: quæ res vel imprimis ad impetrandam pacem adjumento sibi futura esset. Igitur legatis ad Imperatorem missis, spe facilius pacem impetravit, restitutis omnibus castellis, quæ post violatum fœdus Romanis intercepserat.

V. Ac ne diutius moror, sub autumnale æquinoctium Imperator cum Romanis legionibus recta in Thessaliam contendit. Sed priusquam Macedoniæ Imperatoris copias excepisset, Theodora Michaelis fœdifragi uxor eò occurrit, eam ut ob causas Nicephori filii sui & Mariæ filiæ Imperatoris conficeret: tum ut quæ maritus longius progrediendo Romanæ ditioni per latrocinium quoddam fobtraxerat, restitueret. Quibus rebus paulo post facile ab Imperatore confectis, Theodora ad maritum Michaelem revertitur, filii sponsa Maria secum adducta;

Edit. Paris. pag. 33.

Α βασιλεὺς αὐτὸν ἀσπάλιστον ἴσατο, πάντων τῶν πρίν ἀπηλθότα χαμηλότερον, πρὶν ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι πάντα τῷ Μιχαὴλ. ὧν δὴ ἕνεκα μικρὸν ἀδιάτρεπτον τὸν Θεόδωρον πεῖσαι ἐγένετο αὐτῷ. ἦ μὴν τοῦ τε πρίγκηπος ἀποστέλλει ἐς βασιλέα, ῥᾴων ἦν κατὰ τὰς ἐλπίδας ἔνοχλε τῷ στρατῷ, ἀπόδους πάντα ὅσα μὴ τῶν παραπόντων ἦν ἐλῶν Ῥωμαίων ἐπιτήδεια φρονεῖν.

Ε. Καὶ ἵνα μὴ μηκύνωμεν, ἅρτι τῶν ἀλίων περὶ τὰς Θηβαίδας τυγχάνοντος Θεοπωμπείας, ἀναλαβὼν τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα, ἐν Θετταλίᾳ ὁ βασιλεὺς ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἦκεν εἰς Μακεδονίαν τὰ βασιλικὰ στρατόπεδα ὑπεδέχετο, ἡ Θεοδώρα ἀπὸ τοῦ Μιχαὴλ γαμβροῦ ἐφοίτα πρὸς αὐτὸν, ἐκ πλείστου τε τὰς γάμους τῆς τε ἐν Νικηφόρου, ἡ Μαρίας τῆς τῶν βασιλέων θυγατρός, ἡ ἀποδώσουσα ὅσα παρεξιὼν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐν λείας τρόπῳ ὑπηγάγετο μέρη τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας. ἡ ὧν ταῦτα μὴ μικρὸν ῥᾳδίως τῷ βασιλεῖ πλειόντα, καὶ ἡ Θεοδώρα αἰτεῖ * πρὸς ἢ ἄνδρα * παρὰ Μιχαὴλ, ἡ Μαρίαν ἅδη μοῦ ἐαυτῆς ἐπαγομένη τῷ ἐπὶ τῇ υἱῷ νύμφῃ.

CAPUT II.

I. Michael Palæologus, Nicææ Præfectus, ad Turcos fugit. Fugæ causa. II. Iconii Sultanus cum legioni Romanæ præficit. Scythis opponit. Sultani cognatus ad hostes transfic. Turci vincuntur. III. Palæologus rogatu Imperatoris in aulam redit. Jusjurandum præstat. Conostauli dignitatem recipit. IV. Res Bulgaricæ. Asanis obitus. Ejus Successor Myrzes, mollis & ignavus. Constantinus Techus Regni sedem obsidet. Myrzes in Asiam fugit. Mesembriam Imperatori tradit. Annuos reditus & prædia ab eo obtinet. V. Techus per legatos Theodoram, Imperatoris filiam, uxorem ambit. Voti compos, priorem conjugem repudiat, & fidei obsidem dat. VI. Imperator ægrotus. Monasticum habitum paulo ante mortem induit. Peccata expiat. Moritur.

ANN. CHR. MCCLVI.

I. IMperatori his rebus occupato litteræ Nicæa reddantur, quæ Palæologi ad Turcos fugam significarent. Ei enim abiens Nicænam præfecturam, dum ex occidente in Orientem rediret, mandarat. Quæ res Imperatorem non mediocriter contristavit, & subito cogitationum æstu perturbavit. Fugæ vero prætextus hic ferebatur. Cum videret magnam invidiam undecumque in se conflare, & ad aures suas verba livoris plena clam manare, atque ab Imperatore parari & susurrari adversus se supplicia, quæ barbaris hostibus imprecanda essent, negabat sibi aliomodo quieto esse licuisse, quo minus sursum deorsum huc atque illuc ferretur plenus infestis cogitationibus, animum tanquam captivum agentibus, tapientibus, & indigne excruciantibus: timuisse Imperatoris in puniendo rigidam, atrocem & promptam severitatem, nec quicquam clementiæ ac misericordiæ sperare ab eo potuisse. Neque enim expeditum sibi fuisse magnas calumnias & supra modum exaggeratas, quas invidi sui conflavissent, ac Imperatoris auribus ingessissent, exiguo tempore sefellere. Quare se deliberatione coactum nihil prius habuisse, quam ut fuga salutem quæreret.

Β ΕΝ τούτοις δ' ἀχθλουμένῳ τῇ βασιλεῖ γράμματα ἐφοίτα παρὰ τῆς Νικαίων, τὸν τῶ Παλαιολόγου Μιχαὴλ ἐς τοὺς Τύρκους φυγὴν ἀπαγγέλλοντα. αὐτῇ γὰρ ἐξιὼν τὴν τῆς Νικαίων ἐπιμέλειαν ἐπέτρεψεν, ἕως ἂν ἐκ τῆς ἑσπερίων αὖθις ἐπανέλθῃ πρὸς ἕω. ἃ δὴ καὶ ὁ μυσὸς τὸν βασιλέα λελύπηκε, καὶ εἰς παραχλὴν ἐκβαλὼν λογισμῶν * ἡ δὲ πρόφασις ἡ φυγῆς τοιάδε τις * ἐλέγετο λογίζετο. ἐρῶν, φασι, πορφύρεον πολλὰ πολλαχόθεν ἡ φθόνος, καὶ λόγος φθόνῳ μυσὸς λάθρα * ἀκοὴν αὐτῷ περιελίζοντας, καὶ κολάσεις κατ' αὐτῷ πρὸς τῶ βασιλέως μελετωμένας καὶ ψιθυριζομένας, ἅς ἂν τις ἐχθροῖς αἰκιζομένοις ἐπαράσατο, μένει ὅλως C ἐφ' ἡσυχίας ἐκ εἶχε· ἀλλ' ἄντικα καὶ πάντα φερόμενος, μεσὸς ἐν λογισμῶν πυκνιῶν, * ψυχὴν ὥσπερ αἰχμάλωτον ἀγόντων τε καὶ φερόντων καὶ ἀγόντας παραττόντων. ἐδεδίει γὰρ τὸ τῶ βασιλέως πρὸς τὰς τιμωρίας ἀπότομόν τε καὶ ἀκρὲς καὶ ὀξυρρόπως, καὶ ἤμερον ἤδη ἤδη συμπαθὲς ἐνεσόει πρὸς τὸ βασιλέως αὐτῇ γινησόμενον· ἐπεὶ καὶ μεγάλας ἐβεβλὰς καὶ ἐς ὕψος καρφοθέσας μικρὸν, ἃς οἱ φθονεσῶντες κατ' αὐτῶ συνεκύκησαν καὶ τὰς τῶ βασιλέως ἀκοὰς ἐμπεπλήκασιν, ἀ ῥᾴδιον ἐβλεπτε αὐτῇ ἀπολύεσθαι τὸν βραχεῖ. ταύτῃ τοι καὶ ἀπορῶ, φυγῇ τὸν σωτηρίαν πορίζεται βέλτιον πάσης ἐτέθη βουλῆς.

Β. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπιὼν παρὰ τὸ Ἰκόνιον, ὥρα τὸν Α
καιρὸν ἦν Σελτὰν πάσῃ σπουδῇ τὰς ἑαυτῆ συγκροτοῦντα δυνάμεις, ἵν' ἐπιλαύσηται καιρὸν πλῆθος τῶν Σκυθικῶν στρατιωτῶν δέξατο, ὥσπερ τι μέγιστον ὄφελος ἐκδέξον ἐκείνην, ἣ μάλα τοῖς καίριος ἐπεφοίτα ὑπ' αὐτῆς πάλαι διδιλωμένοις Ῥωμαίων συχνοῖς, ὅπως οἷς μέρων καταλείψας στρατῷ, ὑπὸ στρατηγῷ τῷ Παλαιολόγῳ πέντε θαι προστετάχει, Ῥωμαίων ἡ ξύ-
* Legendum λων * ἢ κατὰ ἢ ἐκείνων ἐγχωρίων πεζικωμένος συ- ἢ, nisi ξύλων sit idem quæ ἄλλων ἢ
λλὼ τι ἢ ὅπλοις, ἵνα τοῖς Σκύθαις καταλυξις τὸ πρᾶγμα γένηται, λογισαμένης χεῖρα συμμαχικὴν ἐκ Ῥωμαίων ἀρτιλαλαθέναι· ὁ δὲ καὶ ξυνίβη. φασὶ γὰρ τοὺς Σκύθας, ὁπότε ξυμβαλοιεν τοῖς χερσὶ τοῖς Τύρκοις, συχνὰ λίαν τινὰ ἢ δύο ἢ μέτρια φεύγειν, ἀλλ' ὁπότε ἐξαίφνης ἰδόντας στρατὸν κατ' αὐτῶν ἐκίνεται, καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκδοῦναι κόσμῳ φεύγοντες ἤχοντο κατὰ τάχος λαβόντες διώκοντας, ὡς ἀπροσδοκήτως ἐλήφθησαν, οἱ μέντοι τῇ τῆ Σκλαβίνι κατὰ γένος προσῳκίσθαι ἐξ ἔτους προσληφθέντας ἀπὸ χθονὸς, πολλῷ φαιδρύνοντες στρατιᾷ, ὅσον προσῆρόα τοῖς Σκύθαις, ῥᾳδιουργίας ἕνεκα καὶ μάχης· ἐπεὶ γὰρ ἐπὶ τῷ Τύρκου ῥᾴστα ἐπέστησε πράγματα, ἢ τὸν πλείονα χώραν ἐνεκτήσατο τῶν Σκυθῶν ὑπέθηκε αἰχμῇ.

Γ. Ἀλλ' ὕπω πολὺς παρῆν χρόνος, ἢ γράμματα πολλῆς τῆς βασιλικῆς εὐμενείας μετὰ, ἢ πολλῷ ὑπισχνούμενα τῷ στρατῷ μᾶλλον παρὰ βασιλέως, ἀναπαλαίμενον ἢ Παλαιολόγον, ὅπερ ἐν ἔχοντα τῶν ἀσφαλειῶν ὧν ὑπίσχετο· καὶ οὕτως ἡ Ῥωμαίων γῆ τὸν Παλαιολόγον αὐθις ἐλάμβανεν, ὁ πρότερον μέντοι, πρὶν ἢ ἐς αὐτὸν δουῆναι ἢ ἀσφάλειαν τῆς αὐτῆ πρὸς ἢ βασιλέα πίστεως βεβαίας δι' ὅρκων φρικωδεστάτων, ὧν ἐμμένειν τοῖς ὅροις ἀεὶ τῆς ὑποσχῆς, καὶ μὴ ζητεῖν ἐθέλειν ἑαυτῇ βασιλείαν ποτὲ, ἢ ἐπανιέναι πρὸς τὰ πρότερα κατ' αὐτῆ λαλεθέντα, ἐς βεβαιωθῆναι μᾶλλον διὰ τῆ ἔμπροσθεν ὅρκων τῶν ὧν τιθεμένων ὑποθέσεων, ἀλλὰ τηρεῖν ἢ διαβιβάζειν ἐμοὶς ἀεὶ τῶν αὐτῶν ὑποσχέσεων ἢ στρατῷ πρός τε αὐτὸν δὴ ἢ βασιλέα Θεόδωρον, ἢ πρὸς ἢ αὐτῆ γε υἱὸν Ἰωάννην, ἢ τῆς ἐφεξῆς διαδόχους τῶν τε γένους αὐτῶν καὶ τῆς βασιλείας. ἢ μὲν δὲ ἐπὶ τούτοις αὐθις τῇ τῆ μεγάλου
* κατὰ τὸ ἀρίτιμον. τιμήματι ἀξιώματι κοσκινίου, * καθὰ ἐς τὸ πρότερον· ἢ ἐν ἢ λοιπῇ λαμπρᾷ τῆς βασιλείας κηδεμονίας ἀπολαύων ἢ εὐμενείας.

Δ. Ἐν τούτοις τοιούτοις τε τὰ τῇ Βυλγάρων ἀγγέλλεται πράγματα· ἃ ἦν τῇ Βυλγάρων ἄρχοντι Λεόντι, ἀ ἢ βασιλέως Θεοδώρου γαμβρὸς, ἢ τὸ ζῆν ἐξεμίσησε· αὐτῇ δὲ πάλιν ἐν ἐν ὁ διαδεξόμενος, ὡς εἰκὸς, τῶν ἀρχῶν· ὡς ἀνάγκη εἶναι λοιπὸν κατὰ δύτερον, τὸ λεγόμενον, πλοῦν, ἐς τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν ἢ Μυτζῶ αὐτῶν διαβαίνειν· τοιγαροῦν τε ξυνερρύηκε. ἐν δὲ ἐ αὐτῷ ῥωστός τις τῇ ἀνδρὸς, τῇ δὲ αὐτῇ γένος τὸ πρὸς τὸ καταφρονούμενον ὑπορρέον κατὰ μικρὸν, ἐς τὸ παντελῶς ἀπορᾶσθαι ἐκκεκόλισται τὰ δίχαστά οἱ παρὰ τὸ πλῆθος. ἐν δ' τις ἐν Βυλγάροις ἐπίσημος τὴν αὐτὸν, Κωνσταντῖνος ὄνομα, Τεῖχος ἐπώνυμον, φρονήσεως ἐμβριθείᾳ τῇ ῥώμῃ σώματος πολλῷ ἢ ἄλλων προέχων· ὃς πλαμπόλιτας ἰδὼν τῶν ἀρχῶν τῇ Βυλγάρων, ἐπανίσταται κατ' αὐτῆς· τῇ προστασιεύομενος τὸ, τὸ δημοτικὸν, καὶ ὅσον ἐν ἐπισήμοις τῷ ἔθνους καὶ ἔκγονον, καὶ παρ' ἑκάστων ἀκάστων αὐτῶν ἢ ἢ ἀρᾶσις δεξάμενος ἀναχώρησιν, ἐπολόρκει ἢ Τέρτβετρ ἐν ἢ τὰ βασίλεια

II. Iconium profectus, Sultanum reperit suas copias summo studio cogentem adversus Scythas cum magno exercitu irruentes, atque maximi lucri instar peroportune advenit. Nam cum is Romanos complures pridem subactos penes se haberet, eos in unam legionem contractos Palæologo parere jussit, Romanis & peregrinis armis & vestibus aliter quam illis locis usitatum erat ornatos, ut ea res Scythis terrori esset, qui crediturі essent, Turcis recentia auxilia a Romanis missa: id quod accidit. Ajunt enim Scythas, ubi manum cum Turcis conseruissent, non parum coborruisse ac trepidasse, peregrinum exercitum adversus se ingruentem derepente conspicatos, ac forsitan perturbata acie fugaturos fuisse, ac cæsa daturos iis quos ibique ullo negotio debellarunt si a se credidissent, nisi quidam Sultani cognatus, ab exercitu simularem, cum magnis copiis, ubi jam ad manus ventum esset, ultro se ad hostes contulisset. Quæ res fortunas Turcorum facillime evertit, & majorem partem ditionis eorum Scythicis armis subjecit. THEODORUS LASCARIS JUNIOR. Edit. Paris. pag. 34.

III. Non longum ex eo tempus effluxerat, cum Imperator litteras dedit singularis benevolentiæ plenas, amotemque & honorem plurimum policentes, per quas revocabatur Palæologus, promissis jurejurandis firmatis. Ita terra Romana Palæologum recuperavit, non prius tamen quam ipse cautionem dedisset de fide Imperatori servanda, juramentis maxime tremendis firmatam, promisisseque se intra obsequii fines semper mansurum, nec regnum affectaturum esse unquam, nec ad ea reditorum quæ ante crimini data ipsi essent, neque deinceps quidquam factorum quod internorum suspicionem denuo confirmaret, sed conservaturum & propagaturum parem semper benevolentiam & honorem erga ipsum Imperatorem Theodorum, & filium ejus Joannem, cæterosque tam familiæ quam imperii successores. His igitur conditionibus Magni Constantii dignitate, ut antea, ornatur; ac deinceps Imperatoris patrocinio & benevolentia splendide fruitur. ANN. CHR. MCCLVII.

IV. Inter hæc Bulgaricam rem laborare nunciatur. Nam Asanes Bulgarorum princeps, cujus soror Theodoro Imperatori nupta erat, vitæ curium emensus, nullam prolem reliquerat, quæ ei, ut fit, in principatum succederet. Alterum itaque illud subsidium necessario restabat, ut potestas summe ad Mytzen fororis ejus maritum transiret: idque factum est. Erat autem is homo segnis & effœminatus, quibus de causis paulatim contemptui esse cœpit, eoque res devoluta est, ut quæ ille decrevisset, prorsus irrita a populo haberentur. Erat autem iis temporibus in Bulgaria, vir clarus, nomine Constantinus, cognomento Tœchus, prudentiæ auctoritate, & robore corporis multum aliis antecellens: qui, cum Bulgaricum Imperium male administrari videret, adversum insurgit: conciliataque sibi & plebis, & eorum qui totius gentis illustrissimi ac lectissimi erant, benevolentia; illorum omnium voluntate Princeps declaratus, Ternobum obsidet, quæ Bulgarorum pag. 35.

THEODORUS LASCARIS JUNIOR.

regia erat: ut Myrzes vel invitus cum uxore & liberis in munitum quoddam & maritimum caſtellum, nomine Meſembriam, confugere cogeretur. Unde ad Imperatorem tranſit, Nicæa in Aſia tum degentem; atque exinde Romanæ ditioni Meſembriam caſtellum adjecit: prædiiſque circa Trojam & Scamandrum ab Imperatore cum annuis reditibus acceptis, ibidem deinceps cum uxore ac liberis conquievit.

V. Cæterum Conſtantinus Tmchus Bulgarici regni potius, legatos ad Imperatorem mittit, ſe amicum ejus & fœderatum profitens, ſi ex ejus filiabus una ſibi deſponderetur. Eam autem petebat, non quod conjuge eſſet opus; quippe qui uxorem & liberos haberet. Sed quia nullo gentilitio jure Bulgaricum regnum ad eum pertinebat, iniquo ferebat animo, ea ſe parte illegitimum Principem ac veluti nothum & dici & haberi. Cum igitur Imperatoris filium, Aſanis non ita pridem defuncti Regis ex ſorore neptem eſſe ſciret, idcirco ſui honoris cauſa, & ad firmandum principatum, eas nuptias ambiebat, priorem conjugem ſtatim ſe repudiaturum promittens. Id & ipſi Imperatori gratum fuit: cujus filia Theodora thori & regni ſocia accepta, Conſtantinus Tœchas priorem conjugem Nicæam mittit, ut hoc fœdi pignore ſummæ alteram amorem Romanis confirmaret.

ANN. CHR. MCCLIX.

VI. Quid plura? Imperatorem annum ætatis ſextum & tricesimum agentem, moleſtus ac difficilis & mortis ut ita dicam telis inſtructus morbus invaſit, (qui Principis corpus variis tormentis oppugnatum non deſiit vexare & conterere, donec ipſam ei mortem intulit,) cum is paulo ante obitum alacriter monaſticum habitum induiſſet, & multos pecuniarum acervos ſuis manibus diſtribuiſſet, ferventique coràm magnam vim lacrymarum profudiſſet, quibus animi vulnera in tantæ neceſſitatis articulo eluerentur & curarentur.

A ἰῶ τῷ Βυλγάρων· ὡς ἀναγκαθῆναι τὴ ἄκοντα τὴν Μυτζλῶ φεύγειν ἅμα γυναικί τε καὶ τέκνοις εἰς ἐχυρόν τι καὶ παράλιον φρούριον Μεσημβρίαν καλούμενον. ἐνθεῦτεν εἰς βασιλέα μεταχωρεῖ κατὰ τὸν ἐν Ἀσίᾳ ἄρτι βίβοντα Νίκαιαν, Ῥωμαίοις ὑπήκοον ποιησάμενος καὶ τὰ τῆς Μεσημβρίας ἐπὶ τούτοις φρούρια. καὶ χωρία τινὰ περὶ Τροίαν καὶ Σκάμανδρον εἰλικρὰς παρὰ βασιλέως εἰς ἐπίκτητον φόσοδον, ἐκεῖσε τὸ λοιπὸν ἤδη σὺν ἑαυτῷ ἅμα γυναικί τε καὶ τέκνοις.

B Ε. Ὁ γε μὴν Κωνσταντῖνος ὁ Τοῖχος τῆς Βυλγαρικῆς ἀρχῆς ἐγκρατὴς καταστήσας ἑαυτὸν, διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα, φίλος εἶναι καὶ σύμμαχος ἁπλοϊκῶς, καὶ λάβοι πρὸς οἰκειότερα γάμου μίαν τῶν αὐτοῦ θυγατέρων. ἐζήτει δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι γυναικὸς ἐδεῖτο· ἦν γὰρ αὐτῷ καὶ γυνὴ καὶ παῖδες· ἀλλ' ἐπειδήπερ ἀπὸ γένους ἦν ἄσημον καὶ ἦν ἀδὲν αὐτῷ πρὸς τὸν Βυλγαρικὸν ἀρχεῖον, ἤχθετο τῷδε κατ' αὐτὸν δοκεῖν ὁμοῦ τε καὶ λέγεσθαι. τοῦτ' ἄρα ἦν ἀδελφιδοῦς ὢν τοῦ πρὸ μικροῦ τυπλάνικος ἄρχοντος τῆς Βυλγάρων Ἀσὰν τοῦ βασιλέως εἰδὼς θυγατέρα, ἐζήτει τιμῆς τι ἕνεκα τῆς ἑαυτοῦ, καὶ βεβαιώσεως ἅμα τῆς ἀρχῆς, ἀπολύσων ὑπεχούμενος αὐτίκα τὴν φοτέραν ὁμόζυγον. τοῦτ' ἀρεσθὲν ἔδοξε καὶ αὐτῷ βασιλεῖ καὶ Θεοδώρᾳ τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ κοινωνὸν εἰλικρῶς C τῷ τε λόγῳ καὶ τῇ τῆς ἀρχῆς Κωνσταντῖνος ὁ Τοῖχος, πέμπει πρὸς Νίκαιαν τὴν ἑτέραν σύζυγον, ἐχέγγυον πίστεως παρεχόμενος τοῖς Ῥωμαίοις τῆς ἐς τὸν δεσπότην ὀργῆς.

ς. Τί ἔτι; ἔκτον καὶ τεσσαρακοστὸν ἀπὸ γενέσεως χρόνον ἀμείβοντι, νόσος ἐνσκήπτει τῷ βασιλεῖ χαλεπὴ καὶ ὅπλα φέρουσα θανάτου φοβερώτατα· ἃ δὴ καὶ ποικίλας τὰς ἐλπίδας κατὰ τὸ βασιλικὸν σώματος ἀντισήσασα, ἐκ αὐτῶν παίουσα καὶ συντείβουσα, μέχρι καὶ αὐτῶν ἐκπνεῦσαι τὸν τῶν τελῶν, ἀλλαξαμένῳ προθύμως τὸ χῆμα μικρὸν πρὸ τῆς τελευτῆς εἰς τὸ μοναδικὸν τεμένιον, καὶ πολλοῖς ταῖς ἰδίαις χερσὶ διανέμαντι χρημάτων σωροὺς, καὶ πολλὰς δακρύων ἐκ μάλα ζωσας καρδίας ἀφύτοις πηγὰς· εἰ ἄρ' ἦν τὰς πληγὰς ἀπέπλυνέ τε καὶ ἰδιράπευσεν ἐν ἀσάγκοις θεραπείας κειρὶ τῆς ψυχῆς.

CAPUT III.

Edit. Paris. pag. 36.

I. Georgius Muzalo, homo novus, ut in aulam irrepſerit. Theodoro juniori pergratus. Protoveſtiarii dignitate ornatur. Uxorem ducit cognatam Imperatoris. II. Cum Patriarcha Arſenio tutor teſtamento datur Joanni Laſcari, Imperatoris filio quatuor. Filius unicus. Jusjurandum pupillo & tutori bis præſtitum. III. Nobiles agre ferunt prælatum ſibi Muzalonem. Qui Proceres convocat. Tutela & rerum adminiſtratione vult ſe abdicare. IV. Prohibetur. Novum jusjurandum exigit. V. Nobilium invidia. Tumultus in exercitu. Novendiale ſacrum. Muzalonis, duorumque ejus fratrum cædes in templo perpetrata. Mulierum, ſacerdotum, aliorumque trepidatio. VI. Arſenius Patriarcha, anxius & conſilii inops. Vir ſimplex & ſanctus, adminiſtrandæ reipublicæ minime aptus. VII. Inita cum nobilibus deliberatione, male omnino ſaluti pupilli conſulit.

Α. Ἐμὲ δὲ μικροῦ τὸ τῆς ἱστορίας παρέδραμε κατεώπτον. ἀνὴρ γάρ τις Μυζάλων ἐπίκλην, Γεώργιος ὄνομα, γένους ὢν ἀμαυροῦ, ἐξ δὲ μόλις ὑπεισδύσας γνώσεως τῆς ἐθῶν ἀστείωτε εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν παρεισδὺς οἰκίαν ἐξέτι παιδὸς, ἐν ὧν δὴ πυθόμενος τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ τῷ αὐτοῦ συνῆλικες πολλοῖς συμπαίζων ἐλαύνοντι, ὁπότε κρείττους ἦ ἕπεσθαι παρέλαττον ἐλαύνοντα, ποτὲ μὲν ἀρμάτωτα διϊθύνειν πίττα πρὸς τὰ ἦ τὸν βασιλέως τὰ ἑαυτῷ ἴδια, ὡς αὐτὸς ἐν ἐκείνῳ μόνος τὰ πάντα, προσφυῶς τῇ καιρῷ γνώμῃ τῷ λέγειν τῷ πράττειν· τῷ τῇ χρόνῳ προβαίνοντος, συνηύξανον ἀεὶ τῷ τῶν παιδὸς ἤθεσιν τῷ φορτῷ, ὥστε τῷ τὸν αὐτοκράτορα παιζόντα σαφέστερον ἀρχεῖν, πάντ' ἐν αὐθεντικοῖς αὐτῷ, ἀεὶ τὰ δέοντος γνώμων τῇ ὅσα βουλομένῃ τῇ βασιλικῇ διανοίᾳ ὑπῆρχε· διοικητὴς δίκαιος τῇ ἑκάστῳ· μυρίων κτεὶς πολυανὸς ἦ ἐπὶ. δι' ἃ δὴ τῷ ἐς τὸ ἦ πραιτωριαρίου πίττα ἀνήχθη ἀξίωμα, τῷ γυναικὶ συνίζηται, ἦ ἦ καθ' αἷμα προσηκόντων ὑπῆρχε τῇ βασιλεῖ.

Β. Τούτου ἐπίτροπον ἀνέστησε ὁ βασιλεὺς ἦ βασιλικῶν ἀφῆκε πραγμάτων ἅμα τῷ πατριάρχῃ Ἀρσενίῳ, μίχεις ἀν' ἓς τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐλπίδων ὁ τῶν βασιλέως φθάσας παῖς Ἰωάννης. ὧν δὲ ἔτος τέταρτον διανύων αὐτὸ γενόμενος ἔτος ἐκεῖνος, τεθνεώτος ἔτι, ἔ γαμέτου, ἐπίρ ποτε, τοῦ μάλιστα χρῄζων, ὑπῆ ἀμροτέρων στρώματος. Συγκαίρις μὲν δὴ ἐγένοντο τῇ βασιλεῖ τελεσφόρων ἄγγουσι ἐλπίδων τέτταρες· ἀρρὴν δ' ἄλλος ἐκ δυοῖν, πλὴν τούτου δὴ τῶν βραχέων ἄγοντος ἄρτι τῶν ἐλπίδων Ἰωάννου. οὗ δὲ Συγκαίρων τῶν πρώτων φημὶ ἦ Μαρίας, ἃς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἔσχε δὴν λαβὼν εἰς γυναῖκα νόμιμον ὁ Αἰτωλὸς Νικηφόρος, ὁ τῇ δεσπότης διὰ τὸ κῦδος παρὰ τῶν θεοῦ ἐ βασιλέως τετιμημένος· τῶν δέ γε δεύτερα ἦ Θεοδώρα ἔσχεν ἐμοίως ὁ ἦ Βουλγάρων ἄρχων Κωνσταντῖνος ὁ Τέχος, ὃς ἅμα δὴ τῇ τὸν ἐρθυμῆν εἰρηκότι. ἐλαύνοντο δὲ δὴν ἦ αὐτὸν τὰς ἁρμαξίας ἕλκουσι ζυγὸν, ἵπποι συγκαίρις δύο, τῷ ὁ νεώτατος ἵππος παῖς Ἰωάννης· δὶς δὲ αὖτε ἦ βασιλέως ἐγγραφοι ἐξετίθεντο διαθῆκαι, ἐπίτροπον ἦ Μυζάλωνα καθιστῶσαι, τῷ πρός γε δὴ φειλάδες ὁρκωμοσίαι παρὰ πάντων ὁμοῦ μεγάλων τε τῷ μικρῶν ἐτελέσθησαν· ἐτελέσθησαν δὲ οὐκ ἄκαιρ, ἀλλὰ πρῶτα μὲν τελεσθέντος τῷ βασιλέως, ἔπειτ' ἐθὸς μετὰ τοῦ αὐτῷ τελευτῆ.

I. Sed me id pene præteriit, quod vel in primis exponendum eſt. Nam vir quidam cognomento Muzalo nomine Georgius, non claro genere ortus, ſed qui ob ſolam ingenii dexteritatem, & urbanitatem morum, a puero in aulam Imperatoriam irrepſerat, ut ſcilicet Imperatori Theodoro cum multis aliis ipſe quoque æqualis colluſor eſſet: poſtquam is puerilem ætatem exceſſit, ita ſe ad mores junioris Principis ſtatim accommodavit, ut unus illi eſſet omnia, ac pro ejus ingenio & voluntate omnia & diceret & faceret. Quantum autem ætate procedebant, tantum hic affectus & amor eorum augebatur: adeo ut Theodoro dignitatem Imperatoriam adepto anus tum quoque omnia eſſet; eorum quæ Princeps vellet certiſſima regula, ſortis, dexter negotiorum adminiſtrator; domi, ſidus ætatis ſuæ particeps. Quas ob res Protoveſtiarii dignitate quam optimam ornatus, uxorem duxit, quæ Imperatorem ſanguine attingebat. ANN. CHR. MCCLIX.

II. Hunc una cum Arſenio patriarcha Imperator moriens curatorem Imperii reliquit, donec filius Joannes ad maturam ætatem pervenisſet. Nam is tunc ſenarum ætatis annum explebat, ſub nutricibus adhuc agens, & parentum, ſi unquam, eo maxime tempore egens, cum utroque orbatus eſſet. Nam filias quidem natu grandiuſculas quatuor reliquerat Imperator, matrem vero nullum præter hunc Joannem adhuc infantem. Quarum filiarum natu maximam Mariam, ut ſupra expoſui, legitimo ſibi matrimonio Nicephorus Ætolus junxerat, cui a ſocero titulus Delpotæ additus fuerat: alteram Theodoram Bulgarorum princeps Conſtantinus Tœchas uxorem pariter habebat, quod & ipſum jam diximus. Reſtabant aliæ duæ, idem orbitatis jugum trahentes, cum puero hoc Joanne natu minimo, propter quem Imperatoris teſtamentum ſcriptum extabat, quo tutor illi Muzalo dabatur, præterea que ſanctiſſimum jusjurandum a ſummis & infimis exactum erat: nec id ſemel, ſed primum Imperatore mortuo, deinde ſtatim poſt ejus obitum. JOANNES LASCARIS. pag. 37.

JOANNES LASCARIS.

III. Nam homines quidam dignitate & generis ſplendore illuſtres, cum Muzalonis fortunam novitate tam ſubita mutatam cernerent, inter ſe muſſitabant, ægre ferentes delatum ei honorem ipſius conditione majorem; cum multi eſſent, ad quos ſimul & tutela pueri Imperatoris, & reipublicæ adminiſtratio magis pertineret; tum quod propinqua cognatione Imperatorem attingeret, tum quod ad hujuſmodi muniſ obeunda multum aptiores eſſent quam Muzalo, ad quem contemnendum & odio proſequendum, ut ipſi dicebant, multæ cauſæ omnibus ſuppetebant. Nam quod nec genere nobili ortus eſſet, & ut homines multi punirentur operam ſuam ſæpe Imperatori contuliſſet, hæc res ad ejus odium animis vulgi ingenerandum ſatis efficaces erant. Quod ſi Imperium etiam concupiſceret ac ſomniaret, ut quidam calumniabantur, quo * ſcelere caput ſuum non obligaret? Hæc Muzalonem non latebant. Etenim vir ille cum antea ad talia intelligenda acutus fuerat, tum hoc negotiorum æſtu ſervente & maximam ei animi anxietatem afferente, ſeipſo longe prudentior videbatur. Igitur proceribus omnibus celerrime in curiam convocaris, dexteram univerſis porrigit: ac tamquam inferior cum eis collocutus, haud obſcure ſere, ſe libenter eorum tum adminiſtratione Imperii, tum tutela pueri Imperatoris ceſſurum eſſe.

* Ex, Id vero quas non ferat, ſacere in ea put ejus accendere.

IV. Quoniam vero omnes ſimul velut ex compoſito recuſabant, & eum præferendum eſſe confitebantur, quem ipſemet rerum & pueri dominus ſupremuſque arbiter Imperator judicaſſet; Muzalo autem nullo modo cedebat, ſed fortiter reſiſtebat, otium præferens, & negotium totis animi viribus ac facultatibus a ſe amoliens propter obrepentem invidiam, ac in primis ob periculum, quod ſubobſcure inde apparebat & conſtabatur; idcirco jurjurandum priore ſanctius ac magis tremendum dant. Jurant omnes tam nobiles quam ex plebe militari: ſibique & toti familiæ ſuæ quilibet exitium imprecantur, ni quod juraſſent, religioſe ſervarent, ac Muzaloni tutelam, Imperatoris vero filio Imperium inſidiarum expers & per omnia inviolatum, non ſolum ipſi, ſed & futuris ejus liberis tuerantur. Sic illi diſceſſerunt; res vero rurſus a Muzalone adminiſtrabantur.

Edit. Paris. pag. 38.

V. Sed nondum toti dies novem elapſi erant, cum aliqui nobilitate & opibus præſtantes, violenta invidia impulſi, tumultum in exercitu excitarunt, & dexteras ſuas in Muzalonis cædem armarunt. Scilicet juramenta illa horribilia noviſſime præſtita, & funeſtiſſimas preces (heu principium malorum!) altiſſima oblivio excepit, & profundis quaſi fluctibus demerſit. Aderat dies nonus ab Imperatoris morte. Omnes matronæ nobiles in Sofandrorum monaſterium, ubi exſtat Principis ſepultum erat, convenerant, ut de more lugerent, & ejus memoriam precibus proſequerentur. Aderant omnes principes, plebeii omnes: inter quos ii quoque qui inſidias inſtruxerant verſabantur. Confluebat omnis exercitus, alii ob luctum, alii cædem

A Γ. Τῶν γὰρ ἐν ἀξιώματί τινες ἀπὸ γένους σεμνυνόμενοι λαμπρότητι, ταυτηρίσασα ὑπὸ ταχέως ἐδόντες τὴν τῷ Μυζάλωνος τύχην, διεψιθύριζον πρὸς ἀλλήλους, ἀχθόμενοι τῇ πέρα τοῦ τιμᾶν, πολλῶν ὄντων ἑτέρων, οἳ μᾶλλον ἐκείνου προσήκουσι τῆς τε ἐπιτροπῆς τοῦ βασιλικοῦ παιδὸς ἀναδέχεσθαι, καὶ ἅμα τῶν ἄλλων πραγμάτων διοικεῖν, ἐκ τοῦ ἐγγυτάτω τὸ γένος ἀναφέροντες, καὶ οὐδὲ γε τὰ δίκαια πολλῷ πειρεῖναι ἐς τὰ τοιαῦτα, ἢ κατὰ τὸν Μυζάλωνα, ἄνδρα πολλὰς κεκτημένον τὰς ἀφορμὰς ἐς τὸ πλεφρονεῖσθαί τε καὶ μισεῖσθαι παρὰ πάντων, ὡς αὐτοὶ διετείνοντο. τό, τε ἐξ οὐ μὴ γένους φασὶν ἀλλ' ἀλεαῖ ἔλκειν ἀπὸ τῶν φώτων, τό, τε συμφορὰς γενέσθαι τῇ βασιλεῖ πολλάκις ἐς τὰς τῶν πολλῶν τιμωρίας, ἱκανὰ πᾶσι μῖσος δοῦναι ἑστιεῖν τοῖς ψυχαῖς τῶν πολλῶν κατ' αὐτοῦ. εἰ δὲ καὶ βασιλείας ἔρα, καὶ παντὶ ἀνεροπόλει, καθάς τινες διαβάλλοντες πραύφερον, τοῦτο δὲ πείσειν ἂν ἀν' ἅπαντα κακίας πυρὸς καὶ ἀπὸ κεφαλῆς; πῶς δ' ἂν ἐλελήθει Μυζάλωνα. δεινὸς μὲν γὰρ ἐν ἀνὴρ καὶ πρότερον ἐν ἐς τὰ συμβαίνοντα τοιαῦτα· τότε δὲ καὶ τῶν πραγμάτων ζέοντων, καὶ ἀγωνίαν μεγίστην καὶ τὴν ψυχὴ προξενούντων, συνετώτερος αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐδόκει πολλῷ ἑαυτῷ. καὶ δὴ τὸν ταχίστην ἐς βουλευτήριον ἅπαντας μεγιστᾶνας συναθροίσας, διελέγετο ἰδίᾳ τοῖς ὅλοις, καὶ δοὺς τῶν ἄλλων προφέρεσθαι τὴν ἐμελλεν· καὶ δῆλος ἐν παραχωρῶν ἑαυτὸν τῇ βουλομένῳ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν τε κοινῶν πραγμάτων, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦ παιδὸς τοῦ βασιλέως.

B

C

Δ. Ἐπεὶ δὲ πάντες μὲν ὥσπερ ἀπὸ συνθέματος ἑαυτοῦ παρητοῦντο, αὐτὸν προτιμᾶσθαι τῶν ἄλλων ἐμολογοῦντες, ἔν τε βασιλεὺς αὐτὸς ὁ τῆδε φραγμάτων, τῶν παιδὸς ἀδικήσαντα κύριος τε καὶ αὐτοκράτωρ· ὁ δὲ Μυζάλων οὐδ' ἐπωμοσιῶ ἐνεδίδου, ἀλλὰ γνησίως ἀνθίστατο, τοῦ τε ἤσυχίαν ἀγαπῶντος, καὶ τὸ φοβεῖσθαι ὑποπτεύοντος ὅλως ἑρμαῖς καὶ κινήσεσι τῆς ψυχῆς, ἥ τε τὸν ὑφ' ἑπτὰ φθόνου τῷ φράγματι, καὶ μάλιστα ἥ τε ἐκτὸς ὑποφαινομένη τε καὶ πλασμαγμένη κίνδυνον, φεύγοντα τὸν προστῶν ὄρους πάλιν ἐγίγνετο· καὶ ὤμνυον ἅπαντες δοῦναι * τε ἐν ἀξιώματι, καὶ ὅσοι τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτικῶν· καὶ ὀφεῖσι τε αὐτοῖς ἴσαν ἐπαράτοις ἀπαναλωθέντα, ἕ ἅπαντι τῷ γένει σφῶν * ἕκαστος, εἰ μὴ τοῖς ὅρκοις ἐμμένοιεν ἀσφαλῶς, καὶ ἥμπροσθεν τῷ μὲν Μυζάλωνι ἐπιτρέπειν, τῷ δὲ ἥ βασιλέως υἱῷ βασιλείαν ἀνατιβεβλῆσθαι τε καὶ ἀπαράτητον μένειν ἥμπαντος, αὖτῷ τε καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεννηθησομένοις. καὶ οὕτως εἰ μὲν ἀπέλαττοντο, τὰ δὲ φράγματα ἦσαν αὖθις ὑπὸ τῷ Μυζάλωνι διακείμενα.

D * ἥ, non τε

* ἕκαστος

Ε. Ἀλλὰ τέλεια μὲν ὥπω παρέλαττον ἡμέραι ἑπτά, καὶ τινες τῷ γένει καὶ πλούτῳ πρωτεύοντες, φθόνῳ δοὺς τραπόμενοι, τὸν στρατὸν συνεκίνησαν, καὶ τὰς αὐτῶν ὥπλισαν δεξιὰς κατὰ τοῦ Μυζάλωνος. ὡς δὲ χθὲς καὶ πρώτεμπτα τελεσθέντες φενακώδεις ὅρκοις ἐκείνου καὶ τὰς παλαμναιοτάτας ἀρὰς, φεῦ τῆς ἀρχῆς τῶν κακῶν, λάθης ἀπολαβόντες βυθοῦ καὶ ἀλαμύραι διέφθειραν. ἐνεστᾶσι μὲν δὴ ἡμέραι πεντὰ καὶ τελευτῶν τοῦ βασιλέως, καὶ ἅπασαι δὴ ἐνδέξων συνῆγαν γυναικῶν ἐπὶ τῇ μετὰ τὴν Σωτείρας, ἔνθα καὶ τὸ βασιλέως πέφανται σῶμα, τὸ πεπεμμένον τελέσασαι πένθος καὶ τὰ μνημόσυνα. παρῆσαν δ' ὁμοῦ καὶ πάντες ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ἐν οἷς καὶ οἱ τοῦ ἐπιβουλῆ ἐξαρτύσαντες ἦσαν· καὶ συμπᾶσα πᾶς ὁ στρατὸς, εἰ μὴ πενθοῦς ἕνεκα,

ἴντια, οἱ δὲ φοιτῶντες ὠδίνοντες ἐρμιλί. Ἐπὶ δὴ τῷ τε- A
τρίβωνι, ὅτι τῆς ἱερᾶς τελουμένης ὑμνῳδίας, πᾶς ἕκα-
στος συμπάσχοντες πάντες οἱ σπουδῶντα, ὧδον ἐξαίφνης ἐπ'
αὐτὸν ἐποιήσαντο, ἐν παρὰ τὴν θείαν ἐν ἱερᾷ τραπέ-
ζῃ καταφυγόντα τὸν Μαζάλαυσα κατέσφαξαν ἀπηνῶς,
ἀμφὶ πάτρῳ τοὺς δύο ἅμα ἀδελφούς, Ἀνδρόνικόν τε
φημὶ τὸν μέγαν δομέστικον, ἐν Θεόδωρον τὸν φρουτο-
κυνηγόν· ἐν φρὸς τούτοις τὸν σφῶν ὑπογραμματέα,
δι' ὁμοιότητα προσώπου τινά, συμβὰν ὥσπερ πως,
σφαλέντες. ἐν ὅπως αἵ τε γυναῖκες ἐν ὁ λοιπὸς ὄχ-
λος ἀπλήστου ἀφέντες τὸ πένθος, ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ
συμπεσόντες διὰ τὸν φόβον, ἔφυγον ὅλοις ποσὶν
* ὅποι τύχοιεν ἕκαστοι· τὸ δὲ ἱερατικὸν ἅπαν, ἐν
ὁ τῆς μοναχῶν σύλλογος ἐνδὸς τῶ ἱερᾶ πρώτης ὁ- B
κόντες ἄκοντες συνελαθέντες, ἀλλήθαιόν τε ἐν ἔπι-
πτον ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, τῶτο μὲν ἐν ὑφ' τὸ βίᾳ ἐν
ῥύμῃ σφοδρᾷ παρ' ἀλλήλων συνωθεῖσθαι, τῶτο δ'
ἐν ὅτι ἀνέδραζον ἔχον τῶν τῆ ποδῶν βάσιν ἐκ τ'
χαθέντων αἱμάτων.

ς Ὀλίγαι παρῆλθον ἡμέραι, ἐν ὁ πατριάρχης
Ἀρσένιος ἐπίτροπος ὢν ἐν αὐτὸς, ἐν γινώσκων, ὡς
εἰ μὴ διαφεύξοιτο ταῦ, ἐν τοσοῦτο θορύβῳ τ' Ῥωμαϊκῶν
φερομένων πραγμάτων, ἐν μίγιστα ἐν ποσὶ εἶναι ὑπο-
χρουμένων τῶν κηδεμόνων τε τε παιδὸς ἐν τ' ὅλων πραγ-
μάτων, εἶδεν ἔχοι τὸ κωλύον ἐς καιρίας ἔχασι χορή-
σειν αὐτίκα τοῖς πράγμασι· δί ἃ δὴ τὸν ψυχὴν μερι-
ζόμενος ἐς διαφόρους ὁδοὺς λογισμῶν ἀμφιβόλων, ἐν C
ἔχων ὅ, τι φράζοιτο καίριον. ἐν μὲν γὰρ ἐν φρὸς ἄρ-
τον φέρεσθαι ἐν κῦ Θεὸν ἀγωγὴν ὁ ἀνὴρ ἐν πολὺ τῆ
*λειπόμενος ἄκρον * ὑπολειπόμενος· ἐς δ' φραγμάτων πεῖρα, ἐν
πολιτικὴν διοίκησιν, ἐν αὐτῶν ὡς εἰπεῖν τῆ ἀπὸ
σκοπιᾶς ὀφὲ τῆς ὥρας ἀπαλλαττόντων ἀπολειπο-
μένης. ἐ δὴ θεωρία πνεῦματικὴ ἐν πρᾶξις πολι-
τικὴ ὡς τὰ πολλὰ συνεῖναι πεφύκασιν· δύοιν δ'
ἀν, εἰ μὴ μαχόμενα τὸ πλέον πρὸς ἄλληλα φαί-
νοιτο, καθάπερ σῶμα ἐν πνεῦμα, ἐν αὖ ὅσα τῆ
αἰθητῶν πρός γε τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν· ὁμοῖ δ'
ἁρίστως κρῖναι ἐξ ἀμφοτέρων ἔχειν, ὁστίς ποτ' D
ἐστιν ὁ βουλόμενος ἄρχειν, καθάπερ κἂν τοῖς μυσ-
τικοῖς ὁρῶμεν ὀργάνοις τὰς αὐτῶν ἐπισήμους πρά-
τοντας· ἐ γὰρ ἰσοτόνους τὰς νεύρας καθιστῶσιν ἁπά-
σας· ἄμουσον γὰρ τὸ τοιοῦτον ἐν ἐκμελές· ἀλλὰ τὰς
μὲν πρὸς τὸ βαρύτερον τείναντες, τὰς δὲ πρὸς τὸ
ὀξύτερον, ἐν τὰς μὲν μᾶλλον, τὰς δ' ἧττον, ὕ-
*καθίκασι τω ποικίλῳ τινὶ ἐ ἐμμέσῳ * καθιστῶσι ἢ ἁρ-
μονίαν. τῇ γὰρ μόνῃ προσέχοντι τὸν νοῦν τῇ κα-
τὰ Θεὸν θεωρίᾳ, ὁρισι ἐ σπουδαίοις ἐνδιατρίβειν
προσήκει, ἀκοινώνητον ὡς τὰ πολλὰ τὸ ἦθος ἀπ-
αίσαντι, ἐ πάνυ τι ἄμικτον, ἐ τοῖς πολλοῖς
ἀλλοτριωμένον. ὅσις δὲ μετὰ ἢ ἀρετῆς ἐ πολιτικὸν
ἄσκησιν ἦθος ἐ χαρίεν ἐ κοινωνικὸν, ἐν πεῖραν
ἔχει πραγμάτων παντοίων, ὅτος λαὸν ὁδηγεῖν ἐς
τὰ βέλτιστα ἐ σωτήρια κρατιστος, ἐπεὶ ἐν ὁ σω-
τὴρ ἡμῶν ἐ Θεὸς, εἰ μὴ τοῖς ἀνθρωπίνοις ὑπε-
κύπτε πάθεσι, ἐν τελώνους συνήθη, ἐ κοινω-
νικὸν ἐδείκνυτο ἦθος, ἐ τοῖς πᾶσι τὰ πάντα μὴ
τὸ καθήκοντος ἐγίγνετο λόγε, ὡς ἂν εἴμαι πρὸς
τὰ λυσιτελοῦντά τε ἐν σωτήρια ῥᾳδίως ὅλης ἦγε

Ζ. Ἀλλ' ἐκεῖσε πάλιν. διπορεῖτο μὲν ὢν ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος, μέσος ἐκπλαγθοὶς
*ἐσκεπτο τοσούτῳ θορύβῳ πραγμάτων, ἐ * ἐπεσκοπεῖτο καὶ ὅπως μὲν ἔκεινα πῶς γὰρ, πεῖραν πραγ-
μάτων τοιούτων, ἐ λυσιτελῶν λαβυρίνθους ἐκ ἔχων, ὡς εἰρηται· ἐσκοπεῖτο δ' ὅμως μὴ τῆ ἐν

spirantes. Quid multis moror? Dum ad hoc hymni sacri cantarentur, milites omnes in templum sacto, Muzalonem qui ad sacro-sanctam mensam confugerat crudeliter occiderunt; item duos ejus fratres, nempe Andronicum magnum Domesticum, & Theodorum venatorum principem. atque etiam horum scribam, formæ similitudine (ita fors volunt) decepti. Quamobrem & matronæ & omnis reliqua turba, inchoatum luctum omittentes, & alii alios ex metu urgentes, quo quemque pedes ferebant, celerrime aufugerunt. Sacerdotum vero ordo, & cœtus monachorum intra templum volentes nolentes compulsi, habentes alii in alios incidebant, tum quod vi & impetu vehementi invicem urgebant, tum quod ob fusum cruorem pede stabili consistere non poterant.

VI. Paucis diebus ex eo elapsis, Arsenius patriarcha, qui & ipse tutor erat, tanto tumultu rem Romanam turbante, & maximum periculum pupillo & summæ rerum adesse nuntiante, intellexit nisi se ipse contra erigeret, nihil deinde obsituram esse, quominus omnia statim ad summum scelus ruerent. Itaque animo huc & illuc ambiguis cogitationibus divulso, quid potissimum agere deberet nesciebat. Nam quod ad virtutem & Dei cultum attinebat, ille vir parum a summa aberat. sed ubi rerum & publica administratione ne cum fulore quidem fuit conferendus. Scilicet mystica contemplatio, & Reipublicæ administratio vix fere conjungi solent. Immo illud optandum, ne videantur inter se plurimum pugnare, ut paro cum spiritu, ut res quæ tentantur, cum iis quæ animum excedunt. Mihi vero placet, cum qui ad principatum adspirat, ex utraque contemperatum esse, ut in Musicis instrumentis fieri apud peritos cernimus. Neque enim ii chordas omnes æqualiter intendunt: quippe id inconcinnum & absonum esset: sed aliis ad graviorem, aliis ad acutiorem tonum, aliis plus minusve intensis, variam quandam & modulatam efficiunt harmoniam. Qui enim soli divinarum rerum speculationi est intentus, in moribus, & spelunca debet vivere, ut pote qui vitam instituens societatis plerunque expertem, ac plane solitariam & a vulgi consuetudine abhorrentem. Qui vero præter virtutem, etiam morum civilitatem & comitatem gratam studiumque societatis excoluit, ac omnigenum rerum usum sibi comparavit, is populum ad res optimas & salutares facile deduxerit. Nam & Servator ac Deus noster, nisi ad humanos affectus se demisisset, & cum publicanis cibum cepisset, & societatis studium præ se tulisset, & quatenus par erat, omnium ingeniis se accommodasset, haud facile opinor totas civitates ac populos ad amplectendas res utiles & salutares perduxisset.

VII. Sed illum redeo. Arsenius igitur patriarcha tanto rerum tumultu circumventus anceps erat ac deliberabat: non tamen ille secum: (quomodo enim id faceret, qui, ut dictum est, nullo rerum usu, nullis consiliorum ambagibus, erat instructus) sed cum proceribus quid agendum esset consultabat, prudentiam

*Edit. Paris. pag. 39.

*Illis ipsis inferior erat, qui sub vesperam a lucerna discedunt. Gr.

JOANNES LASCARIS.

JOANNES LASCARIS.

per insidias Joannes Imperatoris filius ferro peceretur. Cæterum minime prospiciebat, id consilium, quod nullo usu rerum nulla prudentia uteretur, facilius ei cui prospectum vellet exitio facturum, quam omnes gladios hostiles: ut progressu orationis declarabitur.

A πάλει τὸ πουηθὲν, πρὶν ἐπίβουλον ὀπλισθῆναι σίδηρον κατὰ τῆς ἀσφαλῶς Ἰωάννου τοῦ βασιλέως υἱέως. ἐλαθεῖν δὲ ἄρα πάντας αὐτὸν, ὡς ἡ πεῖραν βαθεῖαν φρένας ποικίλας οὐκ ἔχουσα σκέψις, αὖτη μᾶλλον ἂν εἴη ταχύτερος ἄλεθρος ὑπὲρ οὗ γίνεται, ἢ πάντα ξίφη πολέμια. ἐδηλώσει δὲ προιὼν ὁ λόγος.

Edit. Paris. pag. 40.

CAPUT IV.

I. Michael Palæologus ob eximias corporis & animi dotes omnibus gratus. Variis præsagiis Imperio destinatur. II. Generis nobilitas. Avi & patris dignitates. III. Fisci claves a Patriarcha accipit. Largitionibus animos nobilium sibi mancipat. Item militum & concionatorum. IV. His auctoribus, ipso Patriarcha assentiente, Imperii administrationem suscipit donec heres legitimus adolescat. V. Despotæ titulo ornatur.

ANN. CHR. MCCLIX.

I. COmnenus Michael Palæologus, cujus supra mentionem sæpe fecimus, inter proceres erat cæteris superior, vultu perquam hilari, consuetudine commodus, moribus urbanus: ad hæc manu larga & liberali. Quæ res magnum ejus amorem in omnium animis accendebant. Facile itaque cunctos ad se alliciebat, tribunos, centuriones, exercitum, duces, plebem universam, & quidquid senatorum erat. Movebantur etiam præsumpta Imperii opinione, ut illi se adjungerent & ejus amore flagrarent. Movebantur ancem ejusmodi opinione nescio unde acceptâ, sive ex rumoribus contra illum antea sparsis, sive ex infamiis, aliisve omnibus. Solent enim hujusmodi rebus passim in hac vita obviis plerique commoveri, idque non omnino temere aut inscite, aut ita ut nonnulli imperiti fortasse diacrint. Nam plurima earum testimonia apud eos abundant, qui illas diligentius observarunt.

II. Suppetebant tamen aliæ maiores his rationes, quibus ad hoc Imperii fastigium jam inde antiquitus vocaretur: nempe a veteri stirpe veluti a magno fonte derivata & ad eum usque descendens, nobilitas, qua ipse & amici ejus freci, hujusmodi de eo cogitationibus multum tribuebant. Nam ejus avia materna Irene, primogenita filia fuit Alexii Imperatoris: qui cum masculam prolem non haberet, illi rubras crepidas induci jussit, ut ipsa, & qui illam donasset, in Imperio sibi succederent. Itaque idem Alexium Palæologum, cui eam nuptum dederat, Despotæ titulo ornavit: & hic nisi morte prius sublatus fuisset, post Alexium socerum Imperator fuisset. Sed cum mortuus unam tantum filiam reliquisset, eam non multo post mater Andronico Palæologo nuptui collocat, quem deinde Theodorus Imperator magnum Domesticum fecit. Ea bis natus est Comnenus Michael, duplex ut ita dicam Palæologus, paterno simul maternoque genere. Habuit igitur inde quoque, ut dictum est, adjumenta non parva ad eam rem qua de nunc agitur: & ut paucis dicam, omnibus rebus & ab omni parte vir ille illustris erat & suspiciendus, famaque ejus paulatim circumferebatur, omnium auribus sensim obrepens, & eas quasi incantatas deliniens.

pag. 41.

B A. ΟΚΟΜΝΗΝΟΣ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, περὶ ὃ πολὺ ἀνατέρω λόγον ἐποιησάμεθα, ἐν μεταξὺ τῶν ἐν τέλει τῶν ἄλλων ἐτίμα, πολλῷ ἐπὶ τὸ προσώπῳ φέρων τὸν ἱλαρότητα, τόν τε ὁμιλίας χρηστὸν, καὶ τὸ ἦθος αἰδέσιον, καὶ πρὸς πότους, καὶ χεῖρα φιλότιμος. ἃ δὴ πάντα πολλὰν αὐτὸν τὸ εὐεργὸν ἀπεριέπτιζον ἐν ταῖς ἁπάντων * ταξιάρχων. ψυχαῖς· καὶ πάντας ῥᾳδίως ἐφείλκετο, * ταξιάρχας, λοχαγοὺς, στρατὸν, στρατηγὰς, τούς ὅσοι τῷ δήμῳ, ἔ ὅσοι τῆς συγκλήτου. ἐσήγε δὲ πάντας καὶ πρόληψις λογισμῶν βασιλείας προέχειν αὐτοῦ, καὶ περιφανῶς αὐτῷ γε ἐκκαίεσθαι. ἐσήγε δ' αὐτοὺς οὐκ οἶδ' ὁπότερόθεν, εἴτ' ἐκ τῶν προλαληθέντων ἀπ' αὐτοῦ, εἴτ' C ἐξ ὀνείρων καὶ κληδόνων τινῶν. φιλεῖ γὰρ καὶ ταῦτα περιπολεῖσθαι τὸν βίον πείθειν τοὺς πλείονας, ἃ πάνυ τι σφόδρα ἀλόγως οὐδ' ἀμαθῶς, οὐδ' ὡσάν τινες φαῖεν ἀπειρίαν τοιοῦντες. πλεῖστα γὰρ καὶ τούτων μαρτύρια καλιδοῦνται παρὰ τοῖς ὅσοι σφίσι προέχουσι καὶ τοιοῦ.

B. Ησαν μὲν τοι καὶ ἄφορμαί τινες ἕτεραι μείζους τῶν ἄλλων, ἃ βασίλειον τοῦτον ἀρχεῖον ἀνωθεν αὐτῷ μυεσδόμενα, καθάπερ μεγάλης πηγῆς ἀπορροαί τινες διήκουσαι ἐς αὐτὸν κατίσασι. ὧν αὖτος τε καὶ ὅσοι τῶν φίλων ἀμασόμενοι, τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ τοιούτοις λογισμοῖς μέγα παρείχον τὸ δίκαιον. ἡ γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μήτηρ Εἰρήνη, ἡ πρώτη τῶν θυγατέρων ἦν Αλεξίου τοῦ βασιλέως· ὃς ἐπειδὴ γαμοῦ D ἄρρενος αὐτῇ οὐκ ἐγένετο, τοῦτον * ἐρυθροῖς ὑποδεδέσθαι ἀναπίσει προσεπέταξε, ἵν' εἴη αὐτοῦ τι καὶ ὁ τοῦτο συζεύξασθαι τῆς βασιλείας ἠξιωκὼς. ὅθεν συζεύξας αὐτῷ Αλεξίῳ τῷ Παλαιολόγῳ, καὶ διαπόντιον αὐτὸν αὐτίκα τετίμηκε, καὶ εἰ μὴ φθάσας αὐτὸν ὁ θάνατος ἐξέρρει τῶν τῇδε βίων, ἄνισς ἂν ἦν ὁ μὴ τοῦ πρεσβυτέρου Αλεξίου βασιλεύς· ἐπεὶ δὲ θανόντος θυγατέρα μόνην καταλελοίπει, τοῦτον μὴ βραχύ τινα χρόνον ἡ μήτηρ αὐτοῦ συζεύγνυσιν Ανδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ, ὃν δὴ μέγαν δομέστικον ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τετίμηκε ὕστερον. ἐκ τούτων ὁ Κομνηνὸς γεγένηται Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, διπλοῦς ὡς εἰπεῖν Παλαιολόγος ὤν, πατρόθεν ἅμα καὶ μητρόθεν. ἔσχε μὲν οὖν κἀντεῦθεν ἀφορμὰς, ὡς ἔφαμεν, ἡ μοῖρας ἐς τὰ τῶν προκειμένων ὑπόθεσιν. καὶ ἁπλοῦς εἰπεῖν, πᾶς πᾶσι πεπλαχόθω ἐπίσαμος ἐκ ἀέρος καὶ περίβλεπτος, καὶ ἀ περὶ πᾶν φῦλον ἀμέρα πεφηνὼς πᾶς ἁπάντων κλέπτρα καὶ χοπτόμενα ἀκοάς.

Γ. Ο γε μὴν πατριάρχης, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς πόρρω τῶν ἐκείνου φιλοσόφων ἵστατο· ἀλλ' οἱ μὲν πλέον τῆς ἄλλων, οὐδενὸς μέντοι ἧττον ἐκείνου τὸν αὐτὸν γε ἐφίλει, καὶ μυστικῶν αὐτῷ ἐκοινώσει, καὶ τὸ γε μεῖζον, τὸν κλεῖν τῶν βασιλικῶν ἀρυτωνίου μόνῳ ἐπίστευσε, ὁπότε χρημάτων ἰδίων τὰ στρατιωτικὰ πράγματα, ἃ ἀεὶ τοῦ ἀναγκαίων χρέα ἀπῄτει· ὃ δὴ ἀνυσιμώτατον εἰς τὰ λάθρα μηχανήματα, καὶ πέρας ἀξύστατον τοῖς ἐκ πολλῶν θρυλλουμένοις παρέσχεν. ἀφείας γὰρ ἐκεῖνος λαβόμενος τοσαῦτα μεταχειρίζεσθαι χρήματα, ὃ δ' ἔξεσθαι μὲν ἐνέλπιζεν αὐτῷ, ἐλπίσαι δ' οὐκ ἂν ποτ' ἐνέλπιζεν, ὅλαις λοιπὸν ἐξήντλει χοίνιξιν εἰς τὰς δίξεις τῶν τε ἀρχόντων ἐν γένει καὶ τῆς στρατείας κατειλεγμένων, καὶ ὅσοι καὶ γλώττης πειθοῖ καταδημαγωγεῖν τὸν ὄχλον ἐδύναντο. ἐν οἷς ἦσαν καὶ τὰ ἱερατικὰ βήματος οὐκ ὀλίγοι.

Δ. Ἐντεῦθεν βυλεύσεια συνεχῆ παρὰ πύπτον ἁπάντων συνεκροτοῦντο, τὸν πατριάρχην συνεκβοᾶσθαι μὴ ἀμελεῖν, ἀλλὰ διανίζεσθαι, καὶ νέῳ ἀντύπωσαι τοῖς ἐνεστῶσι πράγμασι δίδοσθαι φρονίδεσαν. ὑδὶ γὰρ ὑδὶ μικρᾶς δεῖσθαι πύπτης αὐτῷ, καὶ οἷας ἂν, εἰ παροῦσαί τις, μόνον αὖθις εἰς τὸ καθεστὼς αὐτῷ, ἀλλ' αὐτίκα μάλα διακινδυνεύειν ἐπιταλαίπωι, καθάπερ μυελοφόρος ὀλκὰς ἐν μέσῳ πελάγει τῆς εὐπλοίας ἀφρυμίου, ἢ ὥσπερ οἰκία μεγάλη καταπεσεῖσθαι τῆς θεμελίου· καὶ ἐπὶ γλώττης αὐτίκα τοῖς πλείοσιν ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ἰσχὺς, ἐμβεβηθὼς σωτηρίας καὶ ἐμπειρίᾳ πραγμάτων, τοῦτον ὄχλου βασιλεῖς ἀναδέξασθαι διοικήσεως, μέχρις ἂν ἐς ἥβην προέκυψεν ἡλικίαν ὁ τοῦ βασιλέως φθόνου υἱός. ὑπὸς σύμφορος ὁ πατριάρχης ἦν τῷ ἑαυτὸν ἐποιεῖτο, καὶ εὐρὺν τὰ δεδογμένα λοιπὸν. ἐν ᾧ ἐπὶ τῇ κοινῇ πραγμάτων ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ, πλὴν τῆς βασιλικῶν συμβόλων, πᾶσαν ἐξουσίαν ἀπειλημμένος. αὖθις γίνεται τῷ Μιχαὴλ τῆς εἰς βασιλείαν ἀναγωγῆς ἀρχὴ ἐκ τοιᾶσδε φορᾶς· ἐντεῦθεν γὰρ ἐξ ἡσίας ἦσαν τὰ πράγματα, καὶ πλήρεσιν, ὡς εἰπεῖν, τοῖς ἰδίοις ἐς τὰς τῆς βασιλείας ἵππους λιμένας.

Ε. Ὀλίγαι παρῆλθον ἡμέραι, καὶ δεῦρον συγκροτοῦσι βυλευτήριον οἱ αὐτοὶ συνεδρικοί, ὁ δέον εἶναι φάσκοντες τὸν τῶν βασιλικῶν καὶ κοινῶν διοικοῦντα πράγματα, καὶ ἀριστείας πολλῶν ἀναδιδυγμένον ἐνθεῶν, μὴ ἐκ τῆς βασιλείας ἐγγύτερα ἔχειν καὶ τὸ ἀξίωμα, τιμῆς ὕπατα τῶν Ῥωμαίων γένους, καὶ ἅμα βεβαιότητος τῶν μεταξὺ γιγνομένων κατηπάτων· πῶς ἄρα καὶ τὸ τῶν δυνατῶν ἀξίωμα δίκαιον παρὰ τὸν πατριάρχην, καὶ τὸν υἱὸν τὸν βασιλέως.

A III. Ne ipſe quidem Patriarcha ab amore ejus abhorrebat, eumque ſi non plus quam cæteri, non minus tamen quam quiſquam alius diligebat: & arcana conſilia cum eo communicabat; & quod majus eſt, Imperatorii fiſci claves ei ſoli credebat, quoties opus erat pecunia ad militares uſus, aut cum publica neceſſitas poſtulabat. Id quod ad clandeſtina conſilia efficaciſſimum fuit, & ceterem lis quæ diu jactata erant finem impoſuit. Accepta enim tantæ pecuniæ tractandæ poteſtate, quam optare ille quidem potuit, ſperare autem nunquam auſus fuiſſet, jam totis modiis eam in manus nobiliſum & militum effundebat, eorumque etiam qui eloquenria demulcere populum norant. In quibus & ſacri ordinis haud B pauci erant.

IV. Hinc crebra concilia ab his omnibus coacta, quibus Patriarcha urgebatur ne ceſſaret, ſed expergiſceretur, eamque rerum curam ſuſciperet, quam tempora poſtalarent. Neque enim eas ejuſmodi eſſe, ut parva diligentia egerent, qua vel omiſſa, integer earum ſtatus maneret: immo in præſenti exitii diſcrimine verſaturas, quemadmodum navis infinitis mercibus onuſta, ſi in medio pelago gubernaculis deſtitura ſit, aut amplum ædificium, fundamentis labefactaris. Statim autem in ore erat plerique Michael Comnenus Palæologus, & prudentia & uſu rerum tantæ Imperii moli ſuſtinendæ par, donec Imperatoris filipe ad maturam ætatem perveniſſet. His vocibus etiam Patriarcha eſt aſſenſus, eamque ſententiam approbavit. Itaque Reipublicæ præfuit Comnenus Michael, omni auctoritara prædituus, Imperatoriis inſignibus exceptis. Hoc Michaeli fuit initium & primus gradus Imperatorium faſtigium aſcendendi. Ex eo enim res ejus ſecundis ventis ibant, & plenis quod ajunt velis in Imperii portum deferebantur.

V. Pauciſ diebus elapſis, aliud concilium ejus ſtudioſi convocaut, negantes oportere eum qui negotia Imperii & Reipublicæ adminiſtraret, multaramque gentium legationes audiret, dignitate Imperatoriæ proxima catere, tum ut ſuus nationi Romanæ honos conſtaret, tum etiam ut *Edit. Pariſ.* ea, quæ ille interim conſtituturus foret, firma eſſent. His de cauſis igitur Deſpotes titulo ornatur, tam a Patriarcha quam a filio Imperatoris.

JOANNES LASCARIS.

CAPUT V.

I. Michael Angelus Macedoniam & Thraciam ſtatuit invadere. Exercitum cogit. Socios ſibi aſciſcit generos ſuos, Peloponneſi Principem, & Manfredum Siciliæ Regem. Hi provincias nondum ſubactas ſorte dividunt. II. Joannes Sebaſtocrator, Michaelis Palæologi frater, illis opponitur. Viros principes ſecum ducit. Thraciæ & Macedoniæ legiones ſuis adjungit. Proxime hoſtem caſtrametatur. III. Hoſtes Bellegradum obſident. Viribus ſuis nimium confidunt. Romanum exercitum adoriuntur, militum numero imparem, ſed divina ope ſubnixum. IV. Michael Angelus per transfugam decipitur. Proditum ſe a ſociis putat. Eos noctu deſerit. V. Socii, cognito Michaelis diſceſſu, ipſi ſe proditos putant. Turbati & trepidantes a Romanis cæduntur. Princeps Peloponneſi capitur. Rex Siciliæ cum paucis fuga elabitur.

ANN. CHR. MCCLIX. I. SUb hæc, quum Ætoliæ & Epiri Princeps Michael Deſpotes audiſſet, ſocerum ſuum Theodorum Imperatorem nullo maturæ ætatis ſucceſſore relicto obiiſſe, eaque de cauſa magnis agitari turbis proceres Romanos; cæteris curis omnibus repudiatis, ſperavit ſe facili labore magno Imperio potiturum. Neque enim Romanos eo rerum ſtatu eſſe, ut ſi vellet ſtatim Macedoniam & Thraciam invaderet, arcere eum poſſent, magna negotiorum domeſticorum mole iis imerea incumbente, & omnem eorum curam ab externis rebus abſtractam uni ſibi vindicante. Igitur magnum e ſuis provinciis exercitum contrahit, & longe majorem aliunde a fœderatis accipit. Etenim legatione ejus benigniſſime audita, celerrime adſunt Peloponneſi & Achaiæ Princeps, ejus gener, (nam ipſius filiam Annam in matrimonio habebat) & qui tum in Sicilia regnabat Manfredus, gener ipſe quoque, Helena euſdem filia uxore ducta: uterque copias ſecum adducens, ut ferebatur, prope innumerabiles. Nec enim tam adjuvandi Michaelis quam ſuas ditiones amplificandi, cauſa, & alienas urbes occupandi, aderant. Sperabant ſcilicet Romanas provincias omnes, ab Jonio ſinu Byzantium uſque, ſe ſtatim abſque labore occupaturos: & haud ſecus ac ſi jam earum poſſeſſionem firmam haberent, ſorte illas, priuſquam bellum inchoaſſent, diſtribuebant.

II. Hoc illuſtri & memorabili apparatu Michael Comnenus Palæologus audito, modo Deſpoticum titulum adeptus, & poteſtate ſua ipſo adminiſtrationis initio ſtabilita, nihil moratus, fratrem ſuum Joannem Sebaſtocratotem cum magnis copiis mittit: eique ſocios & adjutores adjungit viros Senatorii ordinis illuſtres non paucos, qui aliquem rei militaris uſum haberent; in quibus etiam Cæſar erat Conſtantinus, uterinus ejus frater: & Alexius Strategopulus, magnus Domeſticus: præterea que Conſtantinus Tornicius Sebaſtocratoris ſocer, magnus Primicerius. Factum hoc eſt poſt æſtivum ſolſtitium, ſub ipſum Orionis & caniculæ exortum. Igitur Helleſponto celerrime

Edit. Pariſ. pag. 43.

A. ΕΝ τούτοις μέν τι τῶν χρόνοις ἐκύρας ὁ τῆς Αἰτωλίας * τε καὶ Ἠπείρου κρατῶν Μιχαὴλ * τε abeſt.
ὁ δεσπότης, ὡς ὁ συμπενθερὸς καὶ βασιλεὺς Θεόδωρος ἐτεθνήκει ἀπ' ἀδύτου διαδόχου πλοίῳ τῆς βασιλείας, καὶ ὡς πολὺς ἐντεῦθεν θόρυβος ἐπιχωριάζει τοῖς ἐν τέλει Ρωμαίων, πάσας τὰς ἔξω φροντίδας ἐκρίψαι, ἤλπισε μικρὰ πονήσας, μεγάλης ἀρχῆς γενήσεσθαι αὐρίως. μηδὲ γὰρ ἔχειν Ρωμαίους ὅπως αὐτὸν ἀποσοβήσωσι, καταπτήσσειν Μακεδόνάς τε καὶ Θρᾴκας αὐτίκα μάλα βυλόμενον, τῆς αἰκεθεν πάνυ ἀχαλάς μὴ πολλὰ τὸ κράτος σφίσιν ἐπενθεμένης, καὶ πᾶσαν φροντίδα πρὸς μόνῳ ἑαυτῷ ἔξωθεν μεθελκύσας. ὅθεν πολλῷ ἐκ τῆς χώρας αὐτῷ συνήθροιζε στρατιὰν, πολλαπλασίονα δ' ἔξωθεν αὖ παρὰ συμμαχίαν προσελάμβανε. τῷ γὰρ αὐτῷ φρονεῖν ἀσμένως δεξάμενοι, τάχιστα ἅπαντες ἦ, τε Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πείγεσθαι γαμβρὸς ἐπὶ Λευῃ τῇ θυγατρὶ τυγχάνων αὐτῷ, καὶ ὁ τῆς Σικελίας τότε κρατῶν Μαρφὶ, γαμβρὸς καὶ αὐτὸς ἐπὶ Ἑλένῃ τῇ θυγατρὶ τυγχάνων αὐτῷ, πλῆθος ἐπαγόμενοι στρατιᾶς οὐ πάνυ * τι ῥᾴδια ἀριθμῷ ὑποπίπτειν ἐπαγγελλόμενον. ἃ γὰρ πανοῦπω συμμαχήσοντες ἦκον τῇ Μιχαὴλ, ὅσον σφίσιν αὐτῆς περιποιούμενοι πλάτος ἀρχῆς, καὶ πόλεις ἐλλοτρίας. καὶ γὰρ τὸν μετὰ τὸν Ἰάνιον κόλπον οὐδὲν ἄχει Βυζαντίου πᾶσιν Ρωμαίων ἀρχὴν ἤλπισαν ἕξειν ἀπονεί· καὶ ὡς ἤδη βεβαίως ἔχοντες, ἀλλήλοις παύλῳ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς διελάγχανον, πρὶν ἅψασθαι ἔργου. * τι abeſt.

B. Τῆς δὲ λαμφθείσης παύσης καὶ θαυμασίας πρασσιδίας ἐκ κοίτης ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ἄρτι τὸ διαστηθὲν πιεζωσμένος ἀξίωμα, καὶ βεβαιότερα ἐκ τῆς φήμης ἢ ἐξ ἔργου πεπιστωμένος ἀρχῇ, πίμπει μηδὲ μελήσας ἑαυτῷ ἀδελφὸν Ἰωάννην, στρατοκράτορα ἅπαν, χεῖρα συχνὴν ἐπαγόμενον. πίμπει δ' ἐπὶ αὐτῷ καὶ τὸν συγκλῆτον λαμφθέντα ἐκ ὀλίγης σπουδῆς καὶ συλλήπτορας, ὁπόσοι στρατηγικῆς ἐμπειρίας ἢ πάνυ τι αἰδοῦς ἦσαν τότε ἐτύγχανον· ἐν οἷς καὶ Καῖσαρ ὁ ἀμφιμήτριος ἀδελφὸς αὐτῷ Κωνσταντῖνος, καὶ Ἀλέξιος ὁ Στρατηγόπαλος μέγας δομέστικος ὤν· καὶ πρός γε τούτοις Κωνσταντῖνος ὁ Τορνίκιος, ὁ τῷ σεβαστοκράτορι πενθερὸς, μέγας ὢν πρωτοστάτης. ἐν δὲ τούτοις αὖθις ὁ χρόνος μικρὸν μετὰ ξυπὰς διῆσας, καὶ αὐτὸς δὴ πᾶς ὁρμὸς καὶ χυὸς πλατείας ἐπιπλὰς· καὶ δὴ ἢ πυκίνον διαπεφωτάμενοι ἢ

Ἑλλήσποντον, ἦσαν διὰ Θράκης καὶ Μακεδονίας, ἅμα A trajecto, per Thraciam & Macedoniam proficiscentes, Romanas eorum locorum legiones una secum omnes adducunt, quæ sparsim in urbibus, pagis & agris otium tum agebant. Cum vero jamjam autumnale æquinoctium instaret, ad Achridam & Deabolim perveniunt. Sunt autem ea Macedoniæ præsidia ita munita, ut eos a quibus tenentur cutissimos præstent. Inter utrumque castris positis audiunt, hostes ipsos in Aulonis planitie castrametari, ut ambo exercitus interjecto monte dividerentur, Romanos versus Septentrionem, hostilis autem ad meridiem vergens.

III. Ac hostes quidem Belicgradum, castellum altissimum & supra oubes fere eminens circumsedentes oppugnabant: eo consilio, ut postquam illud expugnasseot, inde velut ex oportuna quadam statione in omnes alias Romanorum occidentales provincias excurrerent, instar magni fluminis ex alto monte in subjectam vallem cum impetu ruentis: vani quidem illi & dementes, cum ea animis agiterent, quæ oon successura erant: igneri nimirum, omne corporum robur, omnem equitatum armorumque apparatum, Deo oon adjutante, ab agmine formicarum prorsus nihil differre. Itaque arrogantiæ & superbis animis tota re permissa, Romanos iovadunt, atque adeo cogitationibus tenis conveniebtem exitum sortiuntur. Romani vero, qui sese absque divina ope nihil esse intelligerent, Den & cæleiti auxilio, quidquid aggrederentur, nnice connisi, dimicare cum longe pluribus non dubitarunt, & illustrem victoriam propitio numine reportarunt, ut statim dicturi sumus.

IV. Nam cum propius hostem castra posuissent, quemdam mutuum hominem valde idoneum ad committendos inter se, & mutuis discordiis conturbandos hostiles exercitus. Neque enim id adeo difficile erat, ut fieri non posset, cum Achajæ Princeps & Siciliæ Rex peregrini essent, non ejusdem gentis cujus Angelus Michael. Surgit itaque is confestim, ac per speciem transfugæ ad hostes nocte transit, & clam cum Angelo Michaele Principe Ætoliæ congressus: Scito, inquit, hodie tibi & tuis omnibus magnum periculum impendere. Ambo enim generi tui idemque socii, tam Peloponnesi & Achajæ Princeps, quam Siciliæ Rex, clam per legatos pacem Romanis offerunt, si sibi certæ largitiones dentur. Si ergo salus tua curæ tibi est, quam primum tibi prospicito, priusquam illorum fœdera & pacta ad exitum perducantur. Credit Michael: & re paucis inomm, quibus poterat & tempus fiuebat, clam indicata, ante solis ortum fugit: eumque alii atque alii, cum de ejus fuga aliquid susurrari audirent, sequantur: atque ita sparsim oones ejus milites alii alios fuga anteverterе stadentes, in pedes sese conjecerunt.

V. Manet vero socii expertefti, fuga Michaelis cognita, (cujus quæ causa esset, nulla conjectura consequi poterant) præ stupore obmutuerunt; & Romanos armis lacessere veriti sunt, tum quod quid ageretur ignorarent, tum quod ipsi panciores jam essent, qui

E. Ἅμα δ' ἕω διεγερθέντες οἱ σύμμαχοι, καὶ ἅμα μὲ φυγὴν μαθόντες τὴν Μιχαὴλ, καὶ δι' ἃ φυγῆς αἰτίαν οὐκ ἔχοντες συμβαλεῖν, ἀχανεῖς ἦσαν. καὶ τὰ μὲν ὅπλα καὶ Ῥωμαίων ἀκριβῶς ἀπηγόρδον, πῶν μὲν ὡς ἀγνοοῦντες τὰ δρώμενα, πῶν δὲ καὶ ὡς βραχύτεροι τὸν ἀριθμὸν ἐαυτῶν

E iij

* καὶ ἀποσβ.

* ἐκ τε ἐκεῖθεν στωμυλλόμενοι πάντα Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα, ὁπόσα ἀποράδην κατὰ πόλεις καὶ κώμας καὶ ἀγροὺς ἐχολαύοντα τότε δῆγον. μέλλοντος δ' ὅσον οὔπω τὴν ἰσημερίας ἐπιπλεῖν, φθάνουσι περὶ Λχρίδαν τε καὶ Δεάβολιν. φρούρια τοῦτα Μακεδονίας, πολλαῖς παραχώμασι καὶ ἀσφαλέσι τοῖς χρωμένοις αὐτοῖς. τόπων μεταξὺ τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον ἑκάτεροι ἐκάτεροι καὶ τὸ πολεμίων στρατοπεδεύοντος ἐς τὰ τῶν Αὐλώνων ἐπίπεδα, ὡς διαιρεῖσθαι τὰ ἀμφοτέρων στρατόπεδα ὄρει τῷ μεταξὺ παρατείνοντος ὑψηλῷ, ἧ γίνεσθαι τὸ μὲν Ῥωμαίοις ἀρκτικώτερον, τὸ δὲ πολεμίοις νοτιώτερον.

Γ. Οἱ μὲν τοι πολέμιοι περικαθέσαντες, ἐπολιόρκουν τὸ ἐν Βελλιγράδοις ὕψαλόν τε, ὃ, ὡς εἰκεῖν, ὑπερύψηλον φρούριον, μελέτῃ ἔχοντες μὴ πλεῖον ἑαυτοῖς καταφρονεῖν, ὡς ἐξ ἐρυπηδὸν λαμπρόν τινες κεχώρηκαν ἐκ πάσης ἄλλης ἀπάσης δυτικῆς τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας, καθάπερ τις πλούσιος ποταμὸς ἐξ ὄρους ὑψαλοῦ τινος ἐς τὸ κάτωπες ῥαγδαίως καταῤῥαγεὶς· μάταιοι τῆς ἀπονοίας· πάντα ἐλπίζοντες ἃ δὲ ἡ τελεῖσθαι ἔμελλεν. ὁ δὲ ἔστιν, ὡς πᾶσα ῥώμη σώματος, ἧ πλῆθος ἵππου, ἧ ὅπλων ἐπισκευὴ, μυρμήκων ἀγείλας ὑδὲν κάμνῃ δεινόνοχε, μὴ συναιρομένου Θεοῦ. δεῖ δὲ ἀλαζονείᾳ τὸ πᾶν ἐπιτρέψαντας ἧ εἰδέναι, ὅπως ἐχώρουν πρὸ Ῥωμαίων. ταῦτ' ἄρα ἐκ τοῖς ματαίοις λογισμοῖς ἀσάλευτον ἐπικολλᾶσθαι τὸ πίλος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὑδὲν ἑαυτοῖς λογιζόμενοι, πλὴν ἢ θεοῦ ἐπικουρίας, θεῷ ἧ τῇ ἑαυτῶν ἀρωγῇ πᾶσαν ἐφ' ὑμῶν αὐτῶν ἐπιτρέψαντες αἴσιοις, ἀγωνίζεσθαι πρὸς πολλαπλασίους ἐθάῤῥησαν· ἐκ μέντοι ἧ λαμπρᾶς, συναιρομένου Θεοῦ, ἧ εἶναι εἰργάσαντο, ὡς αὐτίκα εἰρήσεται.

Δ. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἦδε τῶν πολεμίων οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέξεσαν τὰ στρατόπεδα, πέμπουσι δὰ τινα τῶν μάλα ἐπιτηδείων ἐκπολεμῶσαι καὶ συναράξαι κατ' ἀλλήλων τὰ τῶν πολεμίων στρατεύματα. ἐ γὰρ ἔν τι τῶν ἀφ' ὑπάτων πάνυ γε ἦν, τὸ τε τῆς Αχαΐας φύγαπος, ἧ τὸ ῥηγὸς Σικελίας ἐπερφύλων ὄντων, ἧ ἐκ ὁμογνίων τῷ Αγγέλῳ Μιχαὴλ. ἥκασὰς οὖν ἐκεῖνος αὐτόθεν, αὐτόμολος δῆθεν ἀπὸ τοῦ πολεμίου ἐς τὸ πολέμιον, καὶ προσελθὼν λάθρα τῷ τῆς Αἰτωλίας ἄρχοντι Μιχαὴλ τῷ Αγγέλῳ, ἔφη, ὡς σοί τε καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ σὴ μέγας ἐπήρτηται κίνδυνος ὁμοῦ γὰρ οἱ σοὶ γαμβροί τε ἧ σύμμαχοι, ὅ, τε φύγαπος Πελοποννήσου ἧ Αχαΐας, ἧ ὁ ἐκ Σικελίας ῥὰξ λάθρα * ἀφαιρεῖσθαι πρὸς Ῥωμαίους περὶ αὐτῶν ἐπὶ δώροις πακτῆς. εἰ σοι τοῦτο ζωῆς μέλει, προνοήσαι τῶν ταχίστου σαυτῷ, φησὶν ὡς πέρας ἐλθεῖν τοῖς ἐκείνου σοφοῖς τε ἧ συμφοραῖς. πεῖθεται ὁ Μιχαὴλ, ἧ διαμωμησάμενος τὴν ἐκ τῶν οἰκείων * ὑπόσους αὐτὸς τε ἐδώκατο, ἐ ὁ καιρὸς ἐχώρει, φεύγων ἔχειν φησὶ ὁ ἀσπετέλας τὸν ἔλεον, ἧ τότε καὶτοῦ ἄλλος ἐξ ἄλλου τῶν φυγῶν ἐθορυβεῖτο ἀκούοντες τὸ Μιχαὴλ, ἀποράδες ἔθεον ἅπαντες οἱ στρατιῶται, τὴν φυγὴν ἀπολαμβάνων ἕκαστος ἕτερον ἑτέρου ἀπώδοντες.

* ἀποσβέννυται.

* Ita codices omnes, nec ῥήγων, φεύγων ἔχειν φησὶν ὁ ἀσπετέλας τὸν ἔλεον, ἐκείνου.

Digitized by Google

JOANNES LASCARES.

numeroſiſſimi antea fuerant. Itaque in fugam vertuntur, ſe a Michaele proditos rati. Eos igitur ita turbatos Romani facto ſtatim impetu adorti maximam partem ceciderunt: cæteros, paucis exceptis, vivos ceperunt, inter quos ipſe Peloponneſi & Achajæ Princeps fuit. Siciliæ vero Rex cum perpaucis ſuorum clam effugit.

A πολλῶν καταστάντες. ἔθεν ἐ πρὸς φυγὴν ἅδην ἐτράποντο, προδιδομένους ἑαυτοὺς ὑπὸ Μιχαὴλ λογισάμενοι. πάνυ ἄπο παραγμένους αἰφνιδίως οἱ Ρωμαῖοι ἐπεκπλήττουσι, καὶ μὲν πλείστους ἔργον ἐπίφημον ξίφους· τοὺς δ' ἄλλους πλὴν ὀλίγων ἐζώγρησαν, μεθ' ὧν καὶ ὁ ἡγούμενος Πελοποννήσου ἐ Ἀχαΐας. ὁ ἐ τῆς Σικελίας ῥὴξ διάδρα λαθὼν σὺν ὀλίγοις πάνυ τοῖς ἑαυτοῦ.

Edit. Paris. pag. 45.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER QUARTUS.

CAPUT PRIMUS.

I. Michael Palæologus Imperator ſalutatur. Arſenius moleſte fert. Novum juſjurandum ab eo exigit. Eidem diadema imponit. Quibus conditionibus. II. Victoriæ Macedonicæ nuntius. Honores victoribus delati. Princeps Peloponneſi captum ſe redimit. Urbes ab eo datæ: quibus præficitur Conſtantinus Sebaſtocrator, Latinorum Peloponneſiorum clades. III. Arſenius ſecedit. Seceſſionis cauſa. Nicephorus ei ſubrogatur. IV. Palæologus Galatam fruſtra obſidet. Byzantium præſidiis cingit: unde Latinorum inopia. Idem Nicæam redit. V. Scythæ Syriam & Arabiam occupant. In Aſiam, quæ eſt cis Euphratem, irrumpunt. VI. Turcici Imperii ſede potiuntur. Sultanus Azatines Palæologum ſupplex adit.

MICHAEL PALÆOLOGUS. ANN. CHR. MCCLIX.

I. QUæ cum ibi ita gererentur, viri auctoritate & nobilitate præſtantes circa Magneſiam clypeo imponunt Michaelem Palæologum & Imperatorem appellant. Quo audito patriarcha Arſenius, qui tum Nicææ verſabatur, vehementius doluit quam ſi ipſius cor gladio tranſfixum fuiſſet. Neque ellatenus quieſcere poterat, de puero ſollicitus. Primum itaque in animo habuit, tam ei qui appellatus eſſet Imperator, quam illis qui appellaſſent, facria interdicere. Deinde ſeipſum cohibuit, moderatius & melius eſſe arbitratus eos tremendo jurejurando adſtringere, ne vel pueri vitæ inſidiarentur, vel Imperio ejus fraudem injuriamve ullam facere cogitarent. Idque peractum ſtatim * Calendis Decembribus. Nondum autem toto menſe tranſacto, is ipſe qui hæc timuerat, & illa ipſa pro pucro pepigerat atque caverat, ſuis manibus in ſacro ſageſtu Michaelis Palæologi capiti coronam imponit, & Imperatorio diademate virum ornat, abreptus ipſe quoque ſententiis aliorum, qui vel Senatorii vel ſacerdotalis ordinis erant. Cæterum non perpetuum illi decernit imperium, ſed quod, rebus ita cogentibus, ab eo tandiu adminiſtrandum eſſet, donec legitimus Imperii hæres & ſucceſſor adoleviſſet: tum vero illi ſoli ceſſurum eum ultro & ſolio & omnibus ſimul imperii inſignibus. Atque in hæc verba juratum eſt ſanctioribus quam antehac juramentis.

* *An*, ſtatim poſt Calendas Decemb. *Vide notata.*

ANN. CHR. MCCLX. *Calendis Januarii. Vide Ducangii notas.*

B A. ΑΛΛΑ πάντων ἅπως ἐκεῖ πλημμύρων, ἐπὶ ἐ αὐτοῦδος ἐναῦθα πρὸ τῶν Μαγνησίαν καθίστασιν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον, ἀναγορεύσι βασιλέα εἰ δίξη ἐ γένει φούχοντες. ὅπερ ἀκουσὼς ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος, καὶ Νίκαιαν πότε ἤδηγον, ξίφος πασὶς καλεπώτερον κατὰ καρδίας τῶν λόγων ἐδέξατο· ἐ ἀρκεῖν ὅλως ἐκ εἶχε, διδιὼς περὶ τῶ παιδός. ὅθεν ἀφορισμῶ καθυποβαλὼν ἐπεχείρησε φρῶτον τόν τε ἀναγορεύσαντες, ἔ τὸς ἀναγορεύσαντας. ἔπεσθαι ἐπέχει, ὑπερώπρόν τι τῶ βέλτιον ἐγκαλοῦντας ὅρκοις φερεώδεσιν αὐτὸς ἀσφαλίσασθαι, μήτε τῇ ζωῇ τῶ παιδὸς ἐπίβουλον χεῖρα ἐπιβαλεῖν, μήτε τέρνον τινα ἐ παρδοκίμαστον ἐ C αὐτῶ βασιλείας ἐνθυμηθῆναι. ἐ δὲ γένεται τοῦτο, Καλανδῶν Δεκεμβρίων ἄρτι ἐπελαμπτῶν· ὕπω δ' ὅλος ἀπαρτίζετο μὴν, ἐ αὐτὸς ὁ ταῦτα μὲν διδιὼς, ἐκεῖνα δ' ὑμνιδῶν, ἐ ἀσφαλιζόμενος ὑπὲρ τῶ παιδὸς, οἰκείας χερὸν ἐπὶ τῶ ἱερῶ καταγίσει βήματος Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον· ἐ τῇ βασιληκῇ κομῆ διαδήματι, καὶς γνώμαις τῇ ἄλλων ὅσοι τῆς συγκλήτου, καὶ ὅσοι τῶ ἱερατικῶ καταλόγου συγκαθιλυθεὶς ἐ αὐτὸς. πλὴν ὑπ' αὐτῇ γε διηνεκῶ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχὴν χαρίζεται, ἀλλ' ὡς τῇ πραγμάτων τὸν ἀναγκαζόντων διοικεῖν αὐτὸν αὐτὴν, μέχρις ἂν ὁ γνήσιος τῆς βασιλείας κληρονόμος ἐμῶ ἐ ἡβηδόκος φθάσῃ. πότε δ' αὐτὸν ἐκόντα παραχωρεῖν ἐκείνῳ μέτῳ τῶντι αὐτοκρατορικῶν ὄρκων, ἐ πάντων ἅμα τῇ βασιλικῶν συμβόλων. ἐ ἐπὶ πᾶσι αὖθις ἄρκοι ἐτέλουῶτο φερεωδέστροι τῇ προτέρᾳ.

Β. Τίνων οὖν γενομένων καθάπερ τις ἄρτιος οἰωνὸς τῶν αὐτῷ βασιλείας, ἀγγέλλονται πᾶσι τὰ δυτικὰ Ῥωμαίων ξύμπαντα, ἢ μικρὸν ὀλίγοι ἄνωθεν ἢ οἱ τὰ τρόπαια πεπραχότες, αἰχμάλωτοι ἄγοντες τὸν τε Πελοποννήσου ἢ Ἀχαΐας ἡγεμόνα, ἢ πλείστας ἄλλας τῶν πολεμίων. κἀκεῖνοι μὲν ἄξια νομίζονται τῶν γέρα ἢ τῶν πόνων τὰ ἐπαθλα. ὁ μὲν δὴ Σεβαστοκράτωρ, ὡς τὸ Δωροστικὸν ἀπάγεται παρὰ τὸν βασιλέως ἀξίωμα· ὁ δὲ μέγας Δομέστικος ἐς τὸ Ϝ Καίσαρος· ὁ δὲ Καῖσαρ ἅμα τῇ πεδήρει τῷ Διπλοΰν, ἐς τὸ Ϝ Σεβαστοκράτορος. ἐποίει δ' ἐπίσημον τὴν ἐν τῷ πεδήρει ἐξφοράν, ὅτι ἐν τοῖς πυκνοῖς πεδίλοις καὶ χρυσοφεὶς αὐτῷ ἐνερμάζετο αὐτοῖ. ὁ γεμὼν δὲ ἡγεμὼν Πελοποννήσου ἐς Ἀχαΐας ἀνώλυσε τὸν ἐλεύθε- Β
* συμίωτον τὸν ὁ Παλαιοπόντιος ὑπὸ Ῥωμαίων ἀνδρὸς ἔρξατο γίνεσθαι. *Cod. Reg. A.*
ρίαν μετὰ ἑαυτῷ ζωῆς, δίδωσι τῷ Βασιλεῖ * τὸν τοῦ Πελοποννήσου πάλαι τρεῖς τὰς βελτίους τῶν τῆ Μονεμβασίαν, ἢ τὴν περὶ τὸ Λύωτρα Μαΐνην, ἣ Ταινάριά πάλαι παρ' Ἕλλησιν ἄκρα καλεῖτο, ἐς τελεῖν τὴν προσαθλομένην τῆς Λακωνικῆς Σπάρτην. ἢ ὅπως ὤσπερ ἐξ ἄδου ἀνθρώπων ἀφροδέκτους ἐκκείζοιτο τοῖς ἰδίοις. ἐγκρατὴς δὲ τῆ ἐρημίαν γένηται πόλεων ἐν Πελοποννήσῳ Κωνσταντῖνος ὁ ἀμφιμήτριος ἀδελφὸς ἐξ βασιλέως, ὃν, ὡς μικρῷ ἀνόδεν εἰρήκειμεν, ὑπ Καισάρων Σεβαστοκράτορα ποιοῦσι. ἢ ἀπελθὼν ἐκεῖσε, πολλὰς εἰργάσατο νίκας κατὰ τῆ Πελοποννησίων Λατίνων· καὶ πολλὰς ἐπέρας προσεκτήσατο πόλεις, ὡς ἐξ ἑρμηνείων μεγάλων τειῶν ἐκείνων ἀπελθόντας πόλεων.

Γ. Ἐπὶ τούτοις καταλιπὼν τὸν πατεμαρχικὸν ὁ Ἀρσένιος Θρόνον, ᾤχετο ἡσυχάσων ἐς τὸ παράλιον τὸ Παχατὰ μοναδήριον. φράσας δ' ὑπ' αὐτῷ τὰς ὑποχωρήσεως, ἢ περιφρόνησις ἰωάννου τοῦ Λάσκαρι τῶν βασιλέως παιδὸς. ἐπιμὰς γὰρ αὐτὸν ἀφ' ἁρπαχίου ἢ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐν Μαγνησίᾳ φυλάττεσθαι, μήποτε νεωτερισμόν τινα δεῦρο φράξῃ παρά τινων ἔχων εἰς τὸν ἱππέρατον, ἢ αὐτῷ γε ἐμφάσεια. ἢ δὴ Νικηφόρος αὖτ' ἐκείνου ἐς τὸν πατεμαρχικὸν ἀνάγεται Θρόνον, ἢ ἡ Ἔφεσος μητροπόλεως, ἧς ἔνα ἐπίβιος ἐκεῖνον ἐτελέσθησε.

Δ. Ὁ μὲν τοι βασιλεὺς σὺν πολλοῖς τοῖς στρατεύμασι D διεπεραιώθη εἰς Θρᾴκην, ἐπίδοξος ὢν ἐσβαλεῖν ἢ ἐς τὴν Κωνσταντινουπόλεως φροντίδα, πείρας ἕνεκα πολεμικῆς, ἢ δὴ μὴ τὸν ἔξω ἡσυχίᾳ παρελάσας, ἐπολόρκει πρῶτον τὸ κῆ τὸν πειραὸν τὸ Γαλάτα ἐπικαθήμενον φρούριον, ὡς ῥᾳδίως ἐντεῦθεν ἀλωσομένης αὐτῆ ἐ τῆς Κωνσταντίνου, εἰ αὐτὸ παρασκοιτο φρούριον. ἀλλ' ἦσαν ἄρα τὰ τῆ πάντων ἐλπίδων αὐτῆ γηγενοκτόνα ἐνύπνια. πλεῖστα δὲ ἐ λιθοβόλων μηχανημάτων ἀντιπερίστασας αὐτῆ, ἢ πολλὰς ἐπενεγκαῖν βίας, ἐλεῖν ἀδυνάτου. ἔνθεν ἀχυρώσας τὰ φρὸ ἢ Βυζαντίδος φρούρια, ἢ ὁπλίσας ἀρκῆς ἐν αὐτοῖς, προσεπέτρεψε σωμηχεῖς ἐπιδρομὰς ἢ ἐπόρους ποιεῖσθαι κῆ τῆ Ἐυζαντίου Λατίνων, ὡς μηδὲ προϋπτεύειν ἔξω εἰ δυνατὸν αὐτὸς τῶν τειχῶν. ἢ δὴ φρὸς ποσὶν ἤδη τοῖς Λατίνοις ποείας, ὡς τῆ Ϝ ξύλων ἀπένεν, ἢ τὰς τῶ Βυζαντίου πλοίσας ἢ περιφανεῖς οἰκίας καθιλὼν, εἰς δαπάνην χαλάδι τὸ πυρός. ἔντεῦθεν ἐς Νίκαιαν αὖθις ὑποσρέφει· αὖτα δὲ ἐγεγόνει Ῥωμαίων βασίλεως, μετὰ τὴν ἐ Βυζαντίδος πόρθησιν, ἢ ἰὼ ἐπὶ ἤδη ἐβδομήκοντα ἐφ' ἑαυτοῦ.

Ε. Ἐν τούτοις μὲν τοι τοῖς χρόνοις, ἤδη τὴν Εὐφράτην εἰ Σκύθαι, τὴν ἔχει Παλαιστίνης οἰκεσιῶται Συρίαν ἢ Ἀραβίαν. μηδὲ γὰρ * εἶναι τῶν πάνυ ῥᾳδίων πείρας λαμβάνειν τὴν ἀνθρώπων πλουτοξίαν, μέχρις ἂν ἐπιμίγῃ τῇ δίξῃ καὶ τῇ

II. Porro nunc, velut optimum imperii auſpicium, victoria Romanorum Occidentalis ei nunciatur: pauloque poſt ipſi victoriæ auctores adſunt, Peloponneſii Achajæque Principes, & multos alios ex hoſtibus captivos adducentes. Et illi quidem juſtis laborum præmiis honoribuſque afficiuntur. Nam Sebaſtocratori Deſpotica poteſtas ab Imperatore decernitur: Magnus Domeſticus Cæſar, Cæſar vero cum Deſpotæ ſocero Sebaſtocrator appellatur. Soceri autem illuſtre diſcrimen in caerulei calceis aureæ aquilæ intereunt conſtituebant. At Peloponneſi & Achajæ Princeps, redimendæ vitæ & liberratis ergo, tres optimas Peloponneſi civitates Imperatori dat, Monembaſium, Mainen ad Leuctra ſitam, quæ olim apud Græcos Tænarium promontorium dicebatur, & Spartam principem Laconiæ urbem: utque ita velut ex inferorum faucibus ereptus, ſuis reſtituitur. Urbibus vero illis Peloponneſiis uterinus Imperatoris frater Conſtantinus præficitur, quem, ut modo diximus, a Cæſare Sebaſtocratorem fecerat. Quo cum perveniſſet, Latinos Peloponneſios ſæpenumero vicit, & multas alias urbes ſubegit, ex illis tribus tamquam magnis quibuſdam caſtris ad bellum erumpendo. MICHAEL PALÆOLOGUS. *Edit. Pariſ. pag.* 46.

* An nigris?

III. Poſt hæc Arſenius, relicta ſede patriatchali, ſe in maritimum Paſchaſii monaſterium * quieſcendi cauſa contulit. Cauſa illius ſeceſſionis ſuæ, quod Joannes Laſcaris filius Imperatoris contemneretur. Miſerat enim eum paulo ante Imperator Michael Palæologus Magneſiam cuſtodiendam, ne præſentia ejus quoſdam ad aliquid rerum novarum cupidos commoveret. Proinde Nicephorus Epheſi metropolitanus Arſenii loco in Patriarchalem ſedem evectus eſt: qui uno anno in ea dignitate exacto, mortem obiit. C

* tranquillam ac ſolitariam vitam adhuc. *Vide Gloſſarium Ducangii.*

IV. Imperator vero cum magnis copiis in Thraciam tranſfretavit, ut crederetur in Conſtantinopolitana ſuburbia irruperus, ad tentandum belli fortunam. Et cum foris morari deſiſſet, ultra proyectus, caſtellum cognomento Galatæ in adverſo littore ſitum primo oppugnavit, quaſi ita demum facile Urbis porturus, ſi illud prius occupaſſet. Sed eæ ſpes nihil utique aliud fuerunt quam ſomnia vigilantium. Nam cum illud caſtellum multis machinis ſaxa ejaculantibus circumdediſſet, & muleos conatus adhibuiſſet, cupere tamen haud potuit. Unde Byzantino agro finitima caſtella munivit: & milites in iis reliquit, ea lege impoſita ut crebris incurſionibus utque inſidiis Byzantinos Latinos infeſtarent, ne, ſi fieri poſſet, illis vel proſpicere extra mœnia liceret. Quæ res Latinos ad tantam egeſtatem redegit, ut ob lignorum inopiam plurimas & pulcherrimas urbis ædes deſtruerent, ad uſum ignis neceſſarium. Inde Nicæum redit, quæ poſt Byzantii vaſtationem regia Romanorum fuit: ibique aliquandiu commoratus eſt. *pag.* 47

V. Cæterum his temporibus Scythæ, etiam Euphrate ſuperato, Syriam ad Paleſtinum uſque ſubigunt; item Arabiam. Neque enim avaritia humana facile conquieſcit, dum conatibus fortuna reſpondet. Ac multas illic manubias nacti, domum redeunt plenis manibus, poſt imperatam ſibi ab Imperatore ſtipem. * in marg. edit. Wolf.

MICHAEL PALÆOLOGUS. ANN. CHR. MCCLXI.

perata annus tributa Syris, Arabibus, & Phœnicibus, veluti miseris quibusdam mancipiis. Anno sequenti, etiam in Asiam * citra Euphratem irrumpunt, eamque prædati facile fabigunt: limitibus excursionis & motus illius constitutis, versus Septentrionem Cappadocia & flumine Thermodonte: ad meridiem Cilicia, & Tauri omnium Asiæ montium maximi jugis, quæ paulo post suum latitium in multas partes dividuntur.

* ad eſt, in Asiam Minorem

VI. Deinde Turcorum quoque regia potiuntur. Quare Sultanus Azatines, cum fratre Melecco exul, ad Romanorum Imperatorem Michaelem Palæologum confugit, hospitalitatis non omnino veteris & magnorum officiorum recordationem, veluti certum præclaræ spei pignus, conservans; quod & ipse eum aliquando excepisset, imminens ab Imperatore discrimen fugientem & plurima terrorum illorum gravissimorum vestigia in animo circumferentem. Quæ cum in memoriam illi revocasset, duorum alterum petit, ut vel opem ferat contra Scythas, vel partem aliquam Romani agri, ac veluti proprii domicilii possessionem certam assignet, in qua cum suis sedem figat. Adducebat enim secum uxorem & liberos, & famulos multos, ne præterea magnas divitias. Imperatori autem, tot undique bellis urgentibus, non committendum esse visum est, ut Romanas copias divideret: terræ autem partem tanto viro, qui multis provinciis imperasset, & regio more ab ineunte ætate educatus esset, assignare, ne id ipsum quidem sine suspicione carere aut metu in posterum. Necesse enim esse ut subjecti Satrapæ ducem suum quærant, & alibi atque alibi dispersi & veluti noctu oberrantes, ad eum qui facem præferat ac viam monstret, concurrant, ac tandem Romanos insigni detrimento afficiant. Unde animum ejus velut in æquilibrio nutantem, ac tanquam spei parasitum agebat & versabat.

Edit. Paris. pag. 42.

A αἰχμὴ τὸ δυνάσθαι ἢ πολλὰς ἐκεῖ τῶν λαφύρων πιεσιτυχοῦντες, βριθυσαις ἱππικοις δέξεσι, φόρως ἱππείους, ὅσα καὶ δύλοις ἀθλίοις, παίζοντες τοῖς ἐναπολειφθεῖσιν Ἀραψί τι, ἢ Σύρις, καὶ Φοίνιξι. καπὶ μὲν τι τὸ ἐντὸς ἔτος ἐισβάλλωσι ἢ ἐς τὰ ἔνδον Εὐφράτου Ἀσίαν, ἢ πᾶσαν ῥᾳδίως καταστρέψωσι ἢ λείζονται, ὅρως ποιεμένοις τῶν τοίνυν δρόμων ἢ κλόνου, πρὸς μὲν ἕω τὴν Καππαδοκίαν ἢ ποταμὸν τὸν Θερμώδοντα, πρὸς δὲ μεσημβρίαν, τὰ τε Κιλικίαν, καὶ τὰ μικρὸν μετὰ τὰς ἀρχὰς πολλαχῆ διειρόμενα μέρη τῆ Ταύρου, ὃς μέγιστος ἐπέφυκε τῆ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὀρῶν.

B ς'. Χορεύονται δ' ἐπὶ τόποις ἢ τὰ τῆ Τούρκων βασίλεια. ἢ φυγὰς ὁ συλτὰν Λζανίτης ἅμα τῆ ἀδελφῆ Μιλίκῃ, φοιτᾷ πρὸς τὴ βασιλέα Ρωμαίων Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον, ἐπίχειρα φέρων περὶ μεγάλων ἐλπίδων ὑ πάνυ παλαιᾶς φιλοξενίας ἢ μεγάλης ἐνδημενίας ὑπομνήματα· ὁπόνι δηλαδὴ καὶ αὐτὸς παρ' αὐτὸν ἦλε, φύγων τε τὰς βασιλικὰς ἐκείνης αἰσθήσεις, ἢ πλείστα φέρων ἐπὶ τῆς καρδίας τὰ τῶ μεγάλων φόβων ἐαύτῳ ἴχνη. τούτων ἀπάμενον ἐπ' αὐτῶ ποιεσάμενος, αἰτεῖ δυοῖν θάτερον· ἢ συμμαχίαν τῶ τῶν Σκυθῶν, ἢ γῆς Ρωμαϊκῆς ὑποτομὴν τινα, ἢ οἰονεὶ κληρυχίαν εἰς παροικίαν μεταπεμφθεὶς αὐτῶ τε ἢ τῶν ἅμα αὐτῆ. ἰῶ δὴ ὑπαγόμενος C γνώμαια ἔ πίστα ἢ θεραπείαν συχνὴν, ἢ πρὸς τοὺς πλοῦτον μάλα μακρὸν ἢ πολυτελῆ· τῆ μὲν ὧν βασιλεῖ τὰ Ρωμαίων καπηρματίζων τραπεύματα, πολλῶν πολλαχόθεν πιεκυκλουμένων πολίμων, ἢ * κλυδωνίου πάνυ τοι ἀσφαλὲς ἐδόκει. τό, τε γῆς * ἀληθεσέρας εἶναι ἀποίμην ἀνδρὶ τοσούτῳ, πολλῶν σατραπειῶν ἀρχηγῷ καπεξάντι, ἢ ἡγεμονικῆ τινος ἤθους ῥοίμῳ, ἢ τὸ δὴ ὠμὸν ἀνύποπτον ἰῶ αὐτῆ, ἀδ' ἀνδ φόβων μιλλόντων. ἀνάγκη γὰρ τὸς ὑπὸ χεῖρα σατράπας ζητῆσαι τὸν ἀρχηγόν· ἢ τὸς ἔνθεν ἀφικέθεν διασπαρίστης ἢ φιρομένης οἷα πλανήτας ἐς τυχὸν, ἐπὶ ἢ λαμπαδοῦχον ἐμὴ ὁδηγὸν σωσθαμεῖν, καὶ χρόνῳ γνώσθαι Ρωμαίοις κακὸν ἀμήχανον· ὅθεν ὡς ἐπὶ τρυτάνης μετωρίσας αὐτὸ τῶ ζυγῶ, ἴχνι ἢ ἐφερεν ἐλπίδων ἄστρῳ παράσιτον.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

CAPUT II.

I. Michael Ætolus pacem rumpit. Cæsar Strategopulus adversus illum missus. Paucos secum milites ducit. Byzantinos jubetur transeundo lacessere. II. Ubi primum castrametatus. Quos homines obvios habuerit. De divina Providentia. III. Latinorum vires exiguæ. Daphnusia ab iis obsessa. Byzantii recuperandi ratio inita cum proditoribus. IV. Cæsar in Urbem noctu intromittitur. Domorum incendia. Latinorum, qui Byzantii imperarunt, enumeratio. Balduini conatus irritus. Fuga. V. Classis, quæ Daphnusiam obsidebat, Byzantium redit. Latinos fugientes excipit. In Italiam vela dat. Michel Palæologus recuperatæ Urbis nuntio quemadmodum affectus. VI. Ut per portam Auream intraverit. Ut imago Deiparæ Hodegetriæ antelata sit. Urbis aspectus ruinis deformatus. Latinorum incuria. VII. Imperator Urbem instaurat. Arsenius iterum Patriarcha. Alexii Cæsaris triumphus.

Α. ΔΥΟ ἐξῆς ἐνιαύσια ἦν, ἀφ' ὧν τῷ τε βασιλικῶν θρόνων ἐγκρατὴς ὁ Μιχαὴλ ἐγεγόνει, ἐν ᾧ δυτικὴν τὴν Θετταλικὴν ἅπασαν δόρυ, τὸν μάχιμον φαμὶ τῆς τε Λαρισαίων καὶ Αἰτωλῶν, τὴν τῶς πανυρᾶς ἐκείνης ῥίζης πάλιν ὑπερφύσαν πανυρὰν τὴν ἀκανθώδη βλαστήσασαν, τὴν πάλιν ὄρθριον ἀναστρέψαι τὴν μάχιμον παλαιμοσύνην τὸν ἔκγονον Μιχαήλ. πέμπει τοιγαροῦν κατ' αὐτὸν ἐπ' ἐκείνου ὁ βασιλεὺς Καίσαρα τὸν Στρατηγόπουλον, δὺς αὐτῷ τὴν Βιθυνὸν μὲν ὁπλίτας μικρὸν ὑπὲρ τοὺς ὀκτακοσίους, τοὺς δ' ἄλλους ἐκ τοῦ ἰδίου ἀπὸ χρόας ζητεῖν, στρατολογοῦντα αὐτὸν ἐν τε Θρᾴαις καὶ Μακεδονίᾳ. προσέταττεν δ' αὐτῷ καὶ πάρεργον ὁδῷ ποιήσασθαι, μὴ δὲ ἐπιφέρεται Βιθυνὸν ὁπλίτην τινὰ ἐξ τῆς τοῦ Βυζαντίου προαστίου ἐξβάσεις, θορύβου τινὸς ὄντος ἐν τῷ Βυζαντίῳ Λατίνων· ἐᾶν μὲν πάνυ χαλεπὸν αὐτοὺς ἀπαραπτοίησαι συναχωρῆσαι, κἂν πλείους ἢ τοιχῶν παρεξίωσι ἐκόντα βούλωνται· ἀλλ' εἶναι περιδεεῖς αἰεί, ὡ οἷον ἐν εἱρκτῇ φρυαμένους.

Β. Καὶ μὲν δὴ ἐξαπίνης ἀμφὶ τὴν Προποντίδα, ὁ Καῖσαρ, γεγονὼς περὶ τὸ Ῥήγιον· ἔνθα περιτυγχάνει τισὶν ἀγροίκοις ἀνδράσι, λόγος μεγάλους ὡ ἀπορρήτους τῶς πάντα δυναμένης προνοίας· ἃ πλήθει μὲν ἵππου ὡ στρατιᾶς οὐκ ὀπωρτεῖ πολλάκις, βραχέῃ δέ τινι δυνάμει, ὡ πολλῶν ταῖς ἐλπίσι τροφὴν χορηγῶν οὐκ ἰσχύος σωματίου μᾶλλον, ἐ νίκας μεγίστας παρίσχεται. τῇ μὲν γὰρ ἡ ἐλπὶς ἐμβυθίζεται τὰ ὅπλα παλλάκης, ὡ ἡ τῶς ἀλλης ἕνεκα παρασκευῆς ἀφθονία, ὡ οὐκ ἐᾷ ῥᾳδίως ἄνω φέρεσθαι πρὸς ἢ ζωῆς ὡ θυμὸν αἴρειν· ἀλλὰ καπυρᾷ ὡ βαρυῖσι, ὡ περὶ τὸν γῆν ὡς τὰ παιδὰ καλινδεῖσθαι βιάζεται· τῇ δὲ ποιοῦντον ἡ ἀνάγκη τῇ ἀναγκαίων ἀφορτίρας ποιεῖ, ὡ οἷον αἰθεροβατεῖν τε ἀναπλάττει, ὡ θαρρύτερον ἢ ἄνωθεν ἐκαλεῖσθαι δέξιόν. δὶ αὐτὸ γε μὴν τῶν ὡ πολλοὶ μεγάλα ἐλπίσαντες, ποιοῦντον ἀ κῆς ἐλπίδας ἀπήλλαξαν. ἔνιοι δὲ δὶ ἀπορίαν ὡ ἑαυτῶν ἀναγόντες, τροπαίων μεγίστων ἐπέτυχον· ἰδὺ γὰρ κἂν τῇ παρόντι βασιλεῖς τῇ τειῶν ἐκ ἐλάττως πολλαῖς πολλάκις χιλιάσι στρατῷ προβαλόντες τῇ Κωνσταντίνου, ἄφραστοι ἱππῆται, ἐξ τῆς τείχεσι καθαρῶς

A I. SEcundus annus ibat, ex quo Michaël Imperatorio solio positus, Occidentalia & Thessalica arma repressérat, (de pugna Acarnanam & Ætolorum loquor) cum malæ illius radicis mala & spinosa germina repullularunt, victoriis rursum fœderibus, & bello Michaëlis rebellatoris perfidia suscitato. Imperator igitur celeriter adversus illum mittit Cæsarem Strategopulum, Bithynis illi paulum supra DCCC datis: reliquos milites, quocquoe res postularet, e Thracia & Macedonia cogere jubet. Mandat etiam, ut cum Bithynis militibus obiter per suburbia Byzantii transiret, ad Latinos qui in urbe essent aliquatenus perturbandos, ne prorsus otium agere & desides esse sinerentur, aut longius extra mœnia quoties B libitum esset evagarentur: sed in perpetuo metu essent, & tanquam in cæcere inclusi.

ANN. CHR. MCCLXI.

II. Itaque Cæsar Propontide trajecta, castrisque circa Rhegium positis, in circumforaneos quosdam homines incidit, magno arcanoque cuncta gubernantis Providentiæ consilio: quæ sæpe multitudini equorum & exercituum non subservit; exiguis autem viribus, quæ spem non admodum blandam suggerunt, magis adest manumsque victoriæ largitur. Nam illorum quidem spem arma sæpe & reliqui apparatus magnitudo adulterant, & sursum ferri non sinunt ad vitæ necisque dominum, sed gravi quodam pondere deorsum pressam versari humi plerunque cogunt. Contra, horum fiduciam penuria C rerum necessariarum expeditiorem facit, ac propemodum ad percurrendum cælum impellit, & ad supernam dexteram vocis ardentioribus evocandam. Hinc est quod multi magna spe concepta, contrarium ac speraverant experiuntur: alii vero ex summis angustiis, cum de seipsis desperassent, maximos triumphos sunt adepti. Ecce enim in præsenti negotio non minus quam res Imperatores cum multis sæpe hominum millibus Constantinopolim aggressi, re infecta discesserunt, cum nec ad ipsa mœnia

Edit. Paris. Pag. 49.

* ἀφορτίρας.

MICHAEL. ABAL. NEOLOG. propius accedere licuisset. At Cæsar eandem cepit, cum ne mille quidem hominum exercitum adduceret, nec ullum tormentum mutale, nec machinarum copiam paratam haberet, sed ad solam divinam opem omnia retulisset. Cepit autem hoc modo.

III. Cum in illos viros incidisset, genere Romanos, Constantinopoli vero natos, qui ob rem frumentariam, & colligendorum fructuum causa foris agerent, togavit eos, quales & quantæ essent Latinorum vires, & alia quæ par erat curiosius scisciari exercituum ducem, harum rerum usu instructissimum. Hi vero cum Latinorum jugum longo jam tempore moleste ferrent, & alioqui etiam popularium suorum quam alienigenarum consuetudine uti mallent, Cæsaris occursum in maximo lucro deputarunt, eique cuncta accurate narraverunt. Quin & consilia proditionis cum eo agitarunt, & magnorum præmiorum pollicitationes facillime, tanquam rato negotio, acceperunt. Nam Latinorum vires non modo exiguas nunc esse, sed etiam maximam earum partem abesse in Daphnusiæ obsidione occupatam. Est autem Daphnusia urbs ad Pontum Euxinum sita, multis aquis circumdata, mille stadiis a Constantinopoli distans. Porro sibi facile esse noctu præparare aditum exercitui, atque etiam ascitis amicis eum adjuvare & manu & armis & totis viribus ad hostes propulsandos, quod & domum haberent contiguam illi portæ, quæ recta fanum Deiparæ Fontanæ spectaret: occultumque aditum scirent, quem vetus quidam cuniculus, quasi ad illud ipsum sua sponte oblatus, clam præberet; per quem quinquaginta armati ingressi, occisis vigilibus, effractaque porta, facilem ingressum universo exercitui patefacerent.

IV. His illi dictis domum revertuntur, paucis diebus interjectis, quæ verbis promiserant, re ipsa præstiterunt. Cæsar autem noctu sub diluculum urbem ingreditur, cum diem in illis locis alicubi transegisset, copiis ad pugnam instructis. Postridie ignem injici ædibus, & quatuor in locis urbem incendi jubet, ne gemino bello exitium Latinis machinaretur. Regia Latinorum erat Pantocratoris monasterium. Qui vero tum Constantinopoli regnaret, Balduinus erat, Balduini primi ex sorore nepos. Ei enim frater Hetticus successit: huic sororis Jolentæ primogenitus filius Robertus: Roberto frater ætate proximus Balduinus, quartus & posterior a Balduino primo Constantinopolis Imperator. Is mane cum surrexisset, ac hostes in urbe esse audivisset, simulque urbem flammis eiri eumdatam conspexisset, quæ actæ vento mox ipsius quoque regiam invasurę essent: primum arma & bellum spectavit, coactis si qui aderant Latinis militibus. Sed cum statim animadvertisset, ittitum esse consilium suum: & insignia imperii & ipsum Imperium valere jubet, ac nudus cymba quadam arrepta, fuga salutem quærit.

V. Ejus rei fama eodem die manat ad eos qui Daphnusiam obsidebant. Itaque illi sublatis anchoris, celerrime, si unquam, in altum provecti, postri-

Edit. Paris. pag. 50. ANN. CHR. MCCLXI. *die 25. Julii.*

A δυσθένης ἐγγίσαι. ἀλλὰ πύστει ὁ Καῖσαρ οἷλος αἰχμάλωτα, μηδ' ἄχρι χιλιάδος μιᾶς ἐπαγόμενος στράτευμα, μηδὲ τειχῶν ἀμυντήριον ἅρμασι ὑφίει, μηδὲ μηχανημάτων ὄχλον ὁτιοῦν, ἀλλὰ μόνῃ τῇ θείᾳ ἐπιπνοίᾳ τὸ πᾶν ἀναρτήσας. εἷλε δὲ ὧδε.

Γ. Ἐπεὶ γὰρ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνοις ὁ Καῖσαρ ἐντύχοι, Ῥωμαίους μὲν ὄντι τὸ γένος, αὐτόχθονι δὲ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ δὴ χρείαν ἄλλως τε καὶ παρὰ συλλογῆς ἔξω διατεμνούσης τῆς πόλεως, ὑφηγεῖτο περί τε τῆς τῶν Λατίνων δυνάμεως ὅση τε οὖσα, καὶ περὶ ὅσων ἄλλων εἰκὸς ἦν περιεργάζεσθαι στρατηγὸν ἄνδρα, καὶ πολλῶν ὀλυμπιάδων τούτων μεσίτην. Β οἱ δὲ τῇ τῶν Λατίνων πάλαι ἀχθόμενοι ζυγῷ, καὶ ἅπασι τοῖς ὁμορρύλοις μᾶλλον, ἢ τοῖς ἀλλοφύλοις συνδιαιτᾶσθαι πεφυκόσι, ῥᾷστον κάλλιστον τὸν τῆς Καίσαρος ἡγήσαντο ξυντυχίαν, καὶ πάντα σαφῶς τε ἀπήγγειλαν, καὶ ἐπὶ προδοσίᾳ, καὶ δωρῶν ὑποσχέσεις μεγάλων ῥᾴδια ἐλάμβανον, ὡς ἐφ' ὁμολογουμένῃ τῇ πράξει. ἃ δὴ μόνον αὐδᾶν τὸν τῶν Λατίνων δυνάμιν ἴσασιν ἅπερ τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ πάσης τὸ πλεῖστον ἀπεῖναι ἐς τὴν τῆς Δαφνουσίας πολιορκίαν. πόλις δὲ αὕτη πρὸς τὴν Εὔξεινον κεῖται, πολλαῖς αὐλημέναι ταῖς ὕδασι, χιλίοις σταδίοις διεχούσα τῆς Κωνσταντίνου· σφίσι δ' αὖ ῥᾴδιον εἶναι ἐκ τοῦδε πίστιν τῇ στρατᾷ συσκευάσαι, καὶ C ἅμα συμπράττειν μετὰ τῶν φίλων αὐτοῖς καὶ χειρὶ καὶ ὅπλοις καὶ πάσῃ δυνάμει τὴν τῶν ἀντιπάλων ἄμυναν. τὴν τε γὰρ οἰκησιν ἐγγυτάτω πως τῆς πύλης ἀκεῖσθαι, ἣ κατ' εὐθεῖαν βλέπουσα πρὸς ἑῴαν ἡ θεομήτορος τῆς πυγῆς· εἶναι δέ τι αὐτόθεν λαθραῖον, ὃν παλαιὸς τις ὑπόνομος ἐλάθοι ἄν ἐξ αὐτοῦ τοῦ παρεκβύμους, δι' οὗ πεντήκοντα ἐπίλεκτοι ὁπλῖται ἴασιν, τὰς τε φύλακας ἀνατρέψαι, καὶ τὴν πύλην σωτηρίαν ῥᾳδίαν ἅπασι τῇ στρατῇ πεποιηκέναι τὴν εἴσοδον.

Δ. Ταῦτ' ἔφασαν οἱ ἄνδρες· ἃ οἰκαδὲ ἀπιόντες, καὶ μάλα συχνὸν ἡμερῶν εἰς πέρας ἄγον τὰ ὑποχήμενα. καὶ Καῖσαρ εὐθὺς ἐπὶ Κωνσταντινούπολιν ναυτικῷ ὁρμᾷ ὁρθρου, *ἐξ αὐτοῦ πυθόμενος, σωστικῷ μέ- *Vide notas* D νος πρὸς πόλεμον· τῇ ὑστεραίᾳ πύρ τε ὑφίησι κατὰ τῶν εἰκόνων αὐλίδι, καὶ τετραχῇ ἐπὶ πάλιν ὑφέλκει, ἵνα διπλοῦς πολεμίους ὁ τῶν Λατίνων ἄλεθρος ἐν μεμηχανημένος. τὰ μὲν δὴ τῶν Λατίνων βασίλεια, ἃ τὸ πανυπεράτορος ὑπῆρχε μονῇ· ὁ δὲ λειπανδρῶν Κωνσταντινουπόλεως βασιλεὺς Βαλδουῖνος, ὁ τῶν πρώτου Βαλδουίνου ἀδελφιδοῦς· ἐρρῶς μὲν δὴ ἐκείνου ὁ ἀδελφὸς ἐβεβήκει, τὸν δὲ ἐκ τῆς ἀδελφῆς Ἰολάντης πρῶτος υἱὸς ὁ Ῥομπέρτος· καὶ τῶν αὖ ὁ Ῥομπέρτου δεύτερος ἀδελφὸς Βαλδουῖνος, πάππος καὶ τηλεθυῖος ὢν ἀπὸ τοῦ πρώτου Βαλδουίνου τῶν Κωνσταντινουπόλεως βασιλέων. ὅπως ἔωθεν ἀναχὰς, καὶ ἀναπεὰς ἔνδον ὅπως τὰς πολεμίους, καὶ ἅμα ἰδὼν ὡς τὸ πῦρ τὴν πόλιν διέζωσε ἅπασαν, ἐ ὅσον ἐδύπει καὶ ἅπλα καὶ πόλεμον ἐβλιψε, σωληθρεὰν εἴ τι που τῶν Λατίνων ὑπάρχον ἀπλητικὸν. πίχεια δ' αὐθις ἐγκαὶς αἰδοίοις ἐπιχειρῶν, χαίρων ἀπέπω καὶ σύμβολα βασιλέως καὶ βασιλείαν αὐτῷ. ἃ δ' ἀλλάδι τινὶ γυμνὸν ἑαυτὸν ἐμβαλὼν, φυγῇ τὴν σωτηρίαν ποιεῖται.

Ε. Ῥώσια δ' ἡ φήμη φθάσει αὐθήμερον, καὶ ἐς τὰς τῶν Δαφνουσίων πολιορκοῦντας. εἰ δὲ καὶ ἔφαντες ἐπεῖδον, πανωλεθρίαν εἶπόν τινι, καὶ ὁρῶνται τῇ ὑστεραίᾳ τὰ τείχη ἐ

πόλεως παραπλέοντες τε ἠ περιπλέοντες, ἠ τὰς ἐκ- A
πίπτοντας τῶν Λατίνων σωρούντας ὅσοι ἐφαπτο. τοὺς
τότ' ἐξ ἑσπέρας εἰς ὄρθρον ποιοῦντες διαπαλαίσαντα.
ἅμα δ' ἕω τὰ ἱστία ἐξαπτάσαντες, διὰ τῆς Ιτα-
λίας τὸν ῥοῦν ἔπλουν ἐποίουν, μαρὰ ἠ αὐτοὶ χαίρειν
ἐκέκραγον τὴν τόδε πατρίδα. Τὰν δὲ ταχίστην φθά-
σαι τῶν παραγγέλων τὰ ἀγγέλια ἠ ἐς βασιλέα
περὶ τῶν Νίκαιαν. ὁ δὲ πεσθεὶς ἐκ ἔχε τὸ πρῶτα
ῥᾴδιος, ὅπερ ἐς ἀπὸ βραχέος αὖτις μὲν * ἐκ μι-
κέων ἐπαγγέλμος αἰχμῆ, ἠ μυρίων ἐπιδεξίμβρος
μηχανῆ ἑλεῖν ὑδὲ τὸ σμικρότατον ἐδοκέθη τῷ Γαλά-
τῃ πολίχνιον· κἄποτα παραδόξως αὐτὸς ἐ Κωνσα-
τίνα, τὸ μέγα θαῦμα τῆς οἰκουμένης, ἀλλ᾽ ὅσα ῥᾳ-
δίως ὑπ' ἐκπλοίας ἀνδρῶν. ἔπειτα δ' ἑαυτὸν γενό- B
μενος, ἠ σωσικὸς ἀὸς τῷ Θεῷ ἐ πρόνοια διώκειν τὴν
τοῖς ξυροῖς διδόκει βλάπτειν, ἠ τοὺς πένητας πλοῦτον, ἠ ῥω-
μαλέους τοῖς ἀδρανέσι, ἠ μεγέθος τοῖς μικροῖς, ὥσπερ ἠ
νοσώδεστον, ὅπου ὁ πλούσιος ἐν τῇ πλούτῳ καυχᾶται
τῇ ἑαυτῷ, ἠ ὁ δυνατὸς ἐν τῇ δυνάμει αὐτῷ· ἀλλ᾽ ἐκ-
ταπείνας ἀνεπίπτως χεῖρας πρὸς Κύριον, ἠ ὕμνους πολ-
λοὺς ἀναλαλύθει νηγλώττῃ, μάλα τῇ ὑποθέσει προσήκοντας. Ο μὲν δὴ βασιλεὺς, ὅπω περὶ τῶν ἀκολου
δήθηκε ἑαυτόν. τῇ δὲ ὧν ἔργον ἐπιμελὲς λοιπόν,
πάσαν ἀφιμένῳ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ἴέναι πρὸς
τὸν βασιλέα τῶν πόλεων ἅμα τῇ συζύγῳ δυσοίνῃ,
ἠ τῇ υἱῷ Ανδρονίκῳ τῷ νέῳ βασιλεῖ, δόμπορον ἴσης
ἄγοντι τῆς ἡλικίας.

ς'. Συχναὶ παρῆλθον ἡμέραι, ἠ ἦκε τὸν βα-
σιλέα ἡ τῶν πόλεων βασιλίσσα· πλοῦ δ᾽ πρόσ-
πορον εἰσελθόντα * αὐτὸν, πρὶν ἢ τῶν θείαν εἰ-
κόνα τῆς ὑπεράγνου Θεομήτορος τῆς Οδηγητρίας ἐς
τὸν ὧν πως ὀνομαζομένου χρυσῆν πύλην εἰσελ-
λυθέναι· ἐνθα αὐτῇ τὰς ἐκχαιρετηρίας ἀνεδίδα-
σι ὕμνους, ἄνωθεν ἔπεσθαι εἰσίσαν πεζῇ ἠ βάδην, * αὐτῇ τῇ
προηγουμένης τῆς θείας εἰκόνος τῆς Θεομήτορος,
ἐλθόντα δὲ * τὸ πρῶτον οἰκῆσαι παρὰ τὸ ἔγγιστα.
τῷ Ιπποδρόμῳ παλάτιον. τὸ γὰρ ἐν Βλαχέρναις
ἐμέλλετο ἐς πολλὰ, ἠ ὧν τὸ πλεῖστόν γε ἀσπρου
ἠ πόνου ἐμπεπλησμένον. Ην μὲν οὖν ἰδεῖν τῶν
βασιλέων ἢ πόλεων, πολίων ἀφανισμὰ, με-
γάλων ἐρειπίων ἠ κολωνῶν, οἰκίας τὰς μὲν κατε-
καμμένας, τὰς δὲ πυρκαϊᾶς μεγάλας μεμφ λείψα-
να. ἀπεμαίρουσι μὲν γὰρ ἠ πολλάκις πρόσπορον τὸ
κάλλος αὐτῆς ἠ τὸν κρατιστον κόσμον δυμὸς πυρὸς,
ὁπότε Λατίνοις τὸ πρῶτον δηλάσειεν ἐμέλλε· ἔ-
πειτα δ' αὖ δηλωθέντα, ὑδεμίαν ἐδίξατο παρ'
ἐκείνων ἐπιμέλειαν πώποτε, ἄνευ μὲ καπέλυσιν
πυρκαϊᾶς ἐφ' ἡμέρᾳ ἠ νυκτί, ὥσπερ ἀπεσοώντων
τῶν Λατίνων τῇ πάσης ἐς πόλεως οἰκήσει, φόβου
τῷ θείᾳ τὸ μέλλον φανῆς ἀλαλήτοις σφίσιν ὑπο-
σημαίνοντος. ἀπεμαίρουσι δ' αὐτὴν οἱ μετρίως
ἠ τὸ τελευταῖον πῦρ τὸ πῦρ, ὃ Ρωμαῖοι δὶ ἐκ-
πλεξιν τῶν Λατίνων τοῖς οἰκίαις ἐπέβαλον φόρτεμα.

ζ. Ἐργον μὲν ὧν αὐτίκα τὸ πρῶτον ἠ σπουδαι-
τατον ἦν βασιλεῖ, πάντῃ ἀνακαθάρειν, ἠ τὰ πολ-
λὰ ἀκοσμίαν ἐκείνῃ εἰς ἀκοσμίαν μετάγειν, ὡς
ἐφαπτο ἦν· τοὺς τε περιφράττειν, οἳ μᾶλλον πλέως καπαπεπάτωσι· ἠ τὰς ἀπεσωμέ-
νας οἰκίας ἀνθρώπων πλησιοῦν. δὴ τοῦτον, ἀνακαλεῖδαι τὸν πατριάρχην Αρσένιον, ἐπεὶ
καὶ ὁ πατριαρχικὸς ἠλωκὼς Θρόνος ἐκ ἔχε τὸν δίκαιον. ἦκεν ὧν ἠ ὁ πατριαρχικὸς
τῆς Κωνσταντινοπόλεως Θρόνος Αρσένιον πατριάρχην, πῶς μὲν ἄκοντα, πῶς δ' αὖ ἑκόν-

die præter & circum Urbis mœnia navigantes conſpiciuntur, & Latinorum elabentium turbam quantam poterant recipientes. Idque a veſpere uſque ad diluculum continenter fecerunt. Mane autem ſtatim expanſis velis recta verſus Italiam curſum intenderunt, multum & ipſi pariam non legitimam valere jubentes. Lætus vero bene geſtæ rei nuncius cum Nicæam ad Imperatorem quamprimum perlatus eſſet, is initio non facile credebat, cogitans ſe paulo ante maximo cum exercitu, maximoque machinarum apparatu, nequidem exiguum Galatæ oppidulum ea pugnare potuiſſe: nunc autem præter opinionem audire, Conſtantinopolin, grando orbis terrarum miraculum, ab octingentis viris facile captam. Deinde cum ſe collegiſſet, ac reputaret Providentiam Divinam facere poſſe ut etiam arida repullulent, & ut pauperibus divitiæ, robur infirmis, parvis magnitudo accederet: contrarium autem accidere, cum dives ſuis opibus gloriatur, & potens ſuis viribus intumeſcit: ſublatis ad cælum manibus gratias Deo egit, & multos hymnos huic argumento convenientes lingua percurrit. Ad hunc ergo modum Imperator eo nuncio affectus eſt. In eamautem curam deinde incubuit, ut omiſſis aliis rebus omnibus, cum uxore * & Andronico filio, juniore Imperatore, tum bimulo, principem urbem ingrederetur.

VI. Dies complures ex eo affluxerant, cum & Imperatorem excepit Regina urbium. Non prius tamen eam intravit, quam caſtiſſimæ Dei Matris Hodegetriæ imago per portam, quam Auream vocant, introducta eſſet. Cum autem ibi hymnis cantatis gratias Deo Matri egiſſent, pedibus deinde & lento gradu, ſacroſancta Deiparæ imagine præcedente ingreſſus, venit in palatium, quod Hippodromo proximum eſt, & illic primum habitavit. Nam Blacherniorum longo jam tempore neglectum, & fumo ac pulvere plenum erat. Tum vero Reginam urbem * vaſtitatem eſſe cerneres, ruderibus & aggeris lapidum plenam: ædes alias everſas, alias magni incendii parvas reliquias. Nam & prius ſæpe vis flammarum, pulchritudinem ejus & potiſſimum ornatum abſumpſerat, cum ei primum ſervitus a Latinis immineret. Subactam vero illam adeo non curarunt, ut etiam noctu atque interdiu omnimodo deſtruerent: ac ſi diffiderent Latini ſeſe recuraturos ſe perpetuam ejus poſſeſſionem; Deo, opinor, occultis, vocibus, quid futurum eſſet, illis ſignificante. Nec mediocriter illam poſtremos ille ignis deformavit, quem Romani noviſſime ad terſorem Latinorum, domibus injecerant.

VII. Prima igitur ſtatim & præcipua Imperatoris occupatio fuit, ut eam repurgaret, ac multiplicem illam confuſionem quoad liceret in meliorem ordinem redigeret; atque ut templa nondum prorſus collapſa fulciret, & vacuas ædes habitatoribus compleret. Altera, ut Arſenius patriarcha revocaretur, quoniam ſedes patriarchalis tunc vacabat. Habuit itaque & Conſtantinopolitana Eccleſia Arſenium patriarcham, partim volentem, partim no-

MICHAEL PALÆOLOGUS.

* Græc. cum uxore Deipœna, id eſt Domina, ſua Augusta. Edit. Pariſ. pag. 51.

* Græc. tempeſtatem defolationis.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

lentem: nolentem quidem propter superiores offensiones: volentem vero, quod & ipse Imperatricem urbem spectare cupiebat, & ab amore gloriæ non erat prorsus invictus. Homo enim & ipse erat: & nihil novum, si cum alii multo majore ambitione tenerentur, minori ipse laboraret; ac potius non tam sedem adamaret quam sortem quæ jure sibi obvenisset, ipernere iniquum judicaret. Tertia, ut Alexio Cæsari præmium dignum persolveretur, cujus opera Deus Imperatricem urbem Romanis donasset. Præmium autem fuit triumphus frequentissimus & splendidissimus ab Imperatore indictus, in quo Cæsar magna pompa per totam urbem incederet, non Cæsaris tantum insignibus ornatus, sed etiam pretiosa corona, eaque parum abesset quin dicam Imperatoria, redimitus. Id vero factum est. Præterea mandavit Imperator, ut nomen Cæsaris una cum Imperatorum nominibus in præconiis & acclamationibus quibusliber, quacunque Romanum Imperium pateret, per integrum annum celebraretur.

Edit. Paris. pag. 52.

τῶν βασιλέων, ἐν τοῖς ὑμνηρίοις ἢ κρατείας ἄχεις ἐναυτῷ.

Α πα. ἄκοντα μὲν, ᾗ τὰ φθάσαντα σκάνδαλα· ἑκόντα δ' αὖ, ὅτι τὸ τοῦ βασιλεύσαι ἐπεθύμει ἐ αὐτὸς θεάσασθαι τῶν πόλεων, ἐ ὅτι οὐδ' αὐτὸς δόξης ἐράστης ἀπτωτος ὑπῆρχε τελέως. ἀνθρωπος ᾗ ἦν ᾗ αὐτός. ᾗ καινὸν οὐδὲν, εἰ τῶν μὲν μᾶλλον ᾗ μᾶλλα μᾶλλον ἡττωμένων εἰς ἀρχικὴν δόξαν, αὐτὸς ἧττον ἡττᾶτο· ἢ μᾶλλον ἢ τοῦτον ἦρα τῶν θρόνων, ὃν οὐδὲν ἡγεῖτο πλεονεκτῶν ἢ λαχόντα δίκαιον ἀλλότριον. τρίτον, ἀντάξιον ἀποδοῦναι γέρας Ἀλεξίῳ τῷ Καίσαρι, ὅτι δι' αὐτὸ Ῥωμαίοις τὴν τῶν πόλεων θεασάμενος ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο. τὸ ᾗ ἦν, θρίαμβος συγκροτηθῆναι πολυανθρωπότατος ᾗ πλεονεκτικώτατος αὐλιδῶσι τῷ Αὐτοκράτορος, ᾗ ἐπὶ πᾶσι τὸν Καίσαρα πομπεύσαι ᾗ πάσης τῆς πόλεως, ἀ * μέσον τοῖς τῷ Καίσαρος παρασήμοις * μόνοις κοσμούμενον, ἀλλὰ φορὰ τίνος ᾗ ἐνθέου πολυτελῆ ᾗ μεγάλου δέον λίθων βασιλικῶν· ὃ δὴ ᾗ γέγονε. προσεπῆχθη δ' ἐπὶ πᾶσι ὁ βασιλικὸς, ᾗ μόνιμος ᾗ τὸ τῷ Καίσαρος ὄνομα ἀγαθαῖσιν τοῖς ἀρίστοις * ἅπασι, παπαχῆ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπεν * ᾖσμεν.

CAPUT III.

I. De humana felicitate, quam fluxa & caduca sit. Philippi Macedonis apophtegma. Cæsari malus genius invidet. II. Michael Ætolus Romanos fines vastat. Cæsarem vincit ac vivum capit. Rerum humanarum vices. Cyrus. Hannibal. Pompejus. III. Cæsar cum sorore Manfredi Siciliæ Regis permutatur. Byzantium redit. Michael Ætolus affinitatem jungit cum Imperatore.

I. ACæsaris quidem felicitates hæ fuerunt. Invidiæ autem maligno auctori in more positum est ut acerbas & infestas aliquas calamitates prosperis successibus aspergat, tanquam iegeti lolium, nec ullum fere humanæ vitæ gaudium solidum, ac perpetuum esse patiatur. Itaque Philippus Macedoniæ Rex, cum ei tres uno die successus obtigissent, lætitia quidem tacite secum exultavit: non tamen ita transversum se abripi passus est, ut ob præsentem fortunam magnifice gloriaretur, supercilioumve atrolleret: sed cum sciret ex immodicis prosperitatibus clades longe majores existere, eventus illos moderatus tulit: & magis „ de simuris solicitus, quam præsentibus „ lætus, o Deus (inquit essurgens) me- „ diocre bonis hisce malum admisce, „ ne tanetorum bonorum illecebris elatus, „ in magnorum malorum barathrum præ- „ ipsam opinionem præceps deferar. Ob eam ipsam causam his nocendi artibus exercitati * Telchines, in ipsius quoque Cæsaris secundas res invidis oculis conjectis, cetera molestiam reliquum tempus ætatis eum degere non siverunt; ut mox declarabitur.

* *Id est* Cacodæmones, *sive* mali genii.

II. Post magnas enim victorias istas & triumphos, Cæsar iterum missus ab Imperatore institutum iter pergit, bellum illaturus Michaeli Despotæ, Epiri & Ætoliæ Principi. Nam hic limites suos transgressus, Romanos fines vastabat, ut ante diximus. Cæsar vero Thracicis & Macedonicis exercitibus con- τῆς Ἠπείρου ᾗ Αἰτωλίας ἄρχοντι Μιχαὴλ τῷ διωνύμῳ, τὰς οἰκείας ὅρους παρελθόντι, ᾗ πολλὰ τὰ Ῥωμαίων ἠργασμένῳ κακά, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε. ὁ δὲ σωμηθροικὸς τὰ τε Θρᾳ-

C A. ΚΑΙ τὰ μὲν τῷ Καίσαρος δυτυχήματα τοιαῦτα. ἦθος δὲ τῷ βασκανίᾳ ἀρχηγέτῃ, ἀῤῥας τινὰς ἐπαδώσιν ᾗ ἀντιπάλως τοῖς ἀγαθοῖς δυτυχήμασιν ἐπιπαίρει, καθάπερ ἐν σίτῳ * χωρίῳ ζιζάνια, ᾗ ἵνα ἄκρατον ἐς τέλος τὸ ἐφορατικὸς ἀπολῇ ἐν τῷ βίῳ συγχωρῶν τοῖς ἔχουσιν ὡς τὰ πολλὰ περιγίνεσθαι. ᾗ τοῦτο ᾗ Φίλιππος ὁ Μακεδονίας τύραννος, τελῶν αὐτῷ ποτε περιγενομένων δυτυχημάτων ἡμέρας μιᾶς, ὑπερήδετο μὲν τῇ τῆς ψυχῆς ᾗ θείσει, γλῶσσαν δὲ μεγαλορρήμονα τοῖς παρεστῶσι δοῦναι οὐ ἔζετράπη, οὐδ' ἐπὶ μέγα ἦρε τὸ θρυῤῥοῦ· ἀλλ' εἰδὼς ὡς τοῖς ὑπερβολαῖς ἐ δυτυχημάτων ὑπερβολικώτερα ἐπιφύεται τὰ λυπηρὰ, μετεμέπτων μὲν διετέθη πρὸς τὰ μεγαλεῖα· φόβον δ' ἔχε περὶ τὸ μέλλοντος μείζονα ᾗ κρὶ τὸ μέτρον τῆς ἐφορατικῆς· ᾗ ἀναγὰς, ὦ Θεὲ, εἶπε, μέχρι τί τοῖς ἀγαθοῖς ᾗ δυσχήμασι μέτεσιν, μόνοις ταῖς ἡδοναῖς συμπαρθεῖς τῇ μεγάλων καλῶν, οἷς μεγάλως ἀκροσδοκήτως ἐμπίπτω ἀρημένος τῇ ἀκαιρῶν. ᾗ δὴ πάντα ᾗ τοῖς ἐ Καίσαρος δυτυχήμασι βάσκανον ἐπιῤῥίψαντος ὀφθαλμὸν οἱ ἀγὰς πάντα ἐναντιοῦσι Τελχῖνες, ἄλυπον οὐδ' αὐτὸν ἀφέντες οἷς πέρας ἀφῖχθαι ἐ βίω· δηλόσει ᾗ ἑφοῖων ὁ λόγος.

B. Μετὰ ᾗ τὰ μεγάλα ἔργα πανὶ ᾗ τὰς ἐπινικίους θεριάμβους, πέμπεται πάλιν ὁ Καίσαρ * παρὰ ἐ βασιλέως ἐπὶ ἐ φρουρίῳ ὀδόν, πολιμήσων * *abest* παρὰ τοῦ βασιλ.

Digitized by Google

πικὰ τῶ Μακεδονικὰ στρατεύματα, τῇ χεῖρα πεπεισμένος ἰκανῶ, ἐπὶ τὸ ἀντίπαλον ὁρμᾶται. τῇ μετὰ πολλὰς τὰς τῶ πολέμω τροφὰς, καὶ τὰς τῆς τύχης αὐτὰς, τὰ Ῥωμαίων νικᾶται στρατεύματα· τῇ ὁ Καῖσαρ ἀλίσκεται ζῶν, ὁ τῇ ἑαυτῶ τῇ χθὲς τροπαίων καὶ θριάμβων ἐκείνων, βορᾶν τῇ τόπον ἡγεῖρας εἰς ἁπλῆξιν. ὅπως οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις ἀλλὰ, οὐδὲ βέβαιον, ἀλλ' ἐν ἀδήλοις ὥσπερ πλάγαις συγκυκᾶται τῇ ταναγεῖ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ βαθὺς τις πλάνος καταχεῦσι τῆς ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας καὶ γνώσεως, ἄνω τῇ κάτω σεσῶν καὶ παράττων πᾶσαν βουλευτηρίων συνέδρω, καὶ δίκην κύβων ἀναστρέπων τὰ δόγματα ἰσχυροῖς κυρώμασι σαίμματα. Κῦρος ὁ Περσῶν καὶ Μήδων καὶ Χαλδαίων ἄρξας πασῶ, μὴ τὸ τῆς Ἀσίας τὸ πλεῖστον καταδραμὼν, τῇ Βαβυλῶνα τὸ τῆς Ἀσίας ἁλῶναι ῥᾷστα καταστρέψαθαι, γυναικὶ Μασσαγέτιδι πολέμῳ ξυμβαλὼν, αἰχμὰς καταστρέφει τῶ τύχῳ. Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος, ὁ Λιβύων καὶ Ἀφρικανῶν δυναστάμενος ἅπασων, μὴ τὰ Ἰβηρικὰ τῇ Κελτικὰ ἐκείνα τρόπαια, τῇ τὰς καταδρομὰς τῆς τραχυτάτων Ἄλπεων, τῇ τὰς θαυμαστὰς καὶ Ῥωμαίων νίκας, ἑνὸς τῆς Ῥώμης στρατηγῶ μετὰ βραχύ, καὶ πάντα τὰς παντοίας ὄντας, τὸ ξίφος ὑπογυίων ἀφωπλίθη, ἀλλ' ἤρδην ψυχὴ γυμνὸς, γῆν πρὸ γῆς ἁλισκόμενος, ἢ μᾶλλον ἀπτῶς ὑπὸ τῆς τύχης ἁλισκόμενος. Μάγνος Πομπήϊος Ῥωμαίων ὕπατος, τῇ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ, Ἀσίας ἄχρι Καυκασίων ὀρῶν τῇ Κασπίας θαλάσσης δραμὼν, τῇ μυρία καταστρεψάμενος ἔθνη, τῇ χρημάτων ἀπείρως τῇ Ῥώμῃ σωρὸς χαρισάμενος, ὑπὸ βραχυτάτου τοῦ πλείστου στρατεύματος ἐν τοῖς ἰδίοις τοῦ μέγα κατέλυσεν ἀλέος. Κατὰ ταυτὰ δὴ ἐκ τῶ νῦν τῇ λόγῳ φυσικόμενος Καῖσαρ, ὁ χθὲς τὰ μέγιστα καταρθωκὼς τρόπαια, ἀδοξότερον ἀγώνων γίνεται παραπλήσιον σάμερον τῶ Θεῶ πάντως μυστικώτερον διὰ τῆ τοιούτων λόγων ἀκριβεστέρου τῆς, ἴσα τῶ ἑαυτῶν ἐν τοῖς τῆ φαυλοτέρων ὕπτιας καταγινώσκοντες δυνάμεν, τοῖς τῆ μεγάλων τῇ εξαιρέτων τροπαίων αἰτίας ἐν Θεῶ καθαρὰς εἶναι νομίζομεν.

Γ. Ἀλλὰ τῇ ὕπως ἀλόντα τὸν Καίσαρα ὁ Μιχαὴλ αὐτίκα τῇ γαμβρῷ ζητήσαντι πέμπει τῇ ἐκ Σικελίας ῥηγὶ Μαφρὲ, ἀντάλλαγμα τῇ λύτρον ἐσόμενον τῆς αὐτῶ ἀδελφᾶς· ταύτην δὲ εἰς γυναῖκα * δεύτερον ἠγάγετο μετὰ τῶν τῆς Εἰρήνης πολλῶν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Δούκας, παρὰ Θεοδώρῳ τῶ παύτης πατρὸς καὶ ῥηγὸς Σικελίας λαβών· ἣ δὴ τῇ μὴ τῶν ἓξ συζύγων πολλῶν, οἵαπερ ἀπάνων ἐν ἔχουσα, παρὰ Ῥωμαίοις εἶχε τῶν δίαιταν, σωφροσύνης ὥρᾳ ἐκ βίου κοσμοῦσα, τῇ τρόπους σεμνύπτης ἐκ ὄψεως αὐγῶν λαμπροτέρων δεικνῦσα. καὶ πῶς ἐκ τρόπου πάλιν τὸν φίλον ὁ μεγαλόπολις ἐλάμβανε Καίσαρα. τῇ ἐπὶ πᾶσις ζητήσας ὁ Λιτωλὸς. Μιχαὴλ ὁ δεσπότης νυμφῶν ἐπὶ τῇ υἱῷ Νικηφόρῳ τῇ δισπότῃ χρυσόστι, λαμβάνει τῶν βασιλέως ἀδελφιδῆν Ἄννην· καὶ ἵνα ὁ τοιαύτη συζυγία, βεβαιωσις τῇ ἐκεῖθεν σπονδῶν.

ctis, juſtaque manu collecta adverſas hoſtem movet: Sed poſt multas belli viciſſitudines, ac variam fortunæ lexem, Romani victi ſunt; quique victoriarum & triumphorum ſuarum Aquilonem & Auſtrum noviſſime in admirationem converterat. Sic nihil humani ſincerum firmumque eſt, ſed omnia incerto eventu velut in mari æſtuant & quaſi naufragium patiuntur. Profundas quidam errat humanam peritiam cognitionemque ludit & irritat, ſurſum deorſumque impellens ac diſturbans omnem conſiliorum laborem, & velut teſſeras evertens firmis decretis nixas deliberationes. Cyrus, qui olim Perſis, Medis & Chaldæis imperavit, cum Aſiæ maximam partem percurriſſet, & Babylonem Aſiæ decus facillime expugnaſſet, acie cum Maſſagetica muliere congreſſus, a fortuna turpiter deſtituitur. Hannibal Carthaginenſis, qui Libyam & Africam omnem domuit, poſt Ibericas illas & Celticas victorias, poſt aſperrimas Alpes ſuperatas, poſt mirabiles victorias de Romanis partas, mox unius Romani ducis armis, idque in patria ſua tolerare non potuit: ſed plane nudus diſceſſit, exilium exilio mutans, vel potius a fortuna crudeliter exagitatus. Pompejus Magnus, Romanus Conſul & ſumma poteſtate prædituſ Imperator, cum victor Aſiam uſque ad Caucaſeas ripas & mare Caſpium pervaſiſſet, & plurimis nationibus ſubactis, Romam infinitis pecuniarum acervis collocupletaſſet, tandem apud ſuos pereaigua armatorum manu oppreſſus magnum illud decus amiſit. Ita quoque ſi de quo nunc agimus Cæſar, maximis rebus heri geſſis, hodie obſcurioribus certaminibus confectus jacet: Deo hujuſmodi exemplis arcanam doctrinam explicante, ut noſtris viribus, cum a deterioribus ſuperamur, agnitis, magnorum atque admirabilium ſuccеſſuum cauſas nil plane Deo acceptas referamus.

III Porro Cæſarem ita captum Michael petenti Manfredo Siciliæ Regi, genero ſuo, ſtatim miſit, ut is ſuam ſororem cum illo permutatam redimeret. Nam eam Joannes Ducas Imperator poſt Irenes obitum alteram uxorem duxerat, a * Theodorico patre, Siciliæ Rege, acceptam: quæ cum poſt conjugis obitum redire domum haud poſſet; apud Romanos vivebat pudicitiæ laude commendabilis, ac morum honeſtate vultus ſui ſplendorem illuſtrabat. Eo pacto urbs princeps adamatum ſuum Cæſarem recepit. Deinde Michael Ætolus Deſpotes, Nicephoro filio viduo uxorem quærens, Imperatoris neptem ex ſorore Annam accipit: quo conjugio pax cum illo firmata eſt.

MICHAEL PALÆOLOGUS. Edit. Pariſ. pag. 53.

* Fredericus. Vide Ducang. notat.

pag. 54.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

CAPUT IV.

I. Palæologus ſtabilit poteſtatem ſuam. Theodori Laſcaris filias nuptum collocat. Quibus maritis. Joannem earum fratrem excæcat. II. Quis inter hæc ſenſus Arſenio fuerit. Ut Palæologo ſacris interdixerit. Palæologus veniam ſceleris petit. III. Non auditur. Concilium indicit adverſus Patriarcham. Pontifices fraternæ charitatis expertes. Crimen Arſenio objectum. De Azatine Turco. IV. Patriarcha judicio ſe non ſiſtit. Damnatur ut contumax. Germanus ei ſuccedit. Quænam hujus merita erga Palæologum fuerint.

I. CÆterum Imperator Conſtantinopolio jam renens, & res proſpere ſibi ſuccedere cernens, ſecundæque fortunæ auram iuis laboribus aſpirare, plane jam Imperium ſibi vendicare ſtatuit; eique deinceps curæ fuit, ut omnem metum iominentem funditus extirparet, veritus ne tandem ii qui nunc tacite ipſum diris devoverent, iramque velut parturiendo premerent, non parvo prærextu freti, videlicet ſuccedendi in Imperium, & paternæ hæreditatis adeundæ, ea inſidiis in apertam vim erumperent, & extremum ipſi periculum crearent. Igitur Latino cuidam, qui e Peloponneſo negotii cujuſdam cauſa obiter in Urbem venerat, nobili quidem illi, ſed non illuſtri, Velicurto nomine, Theodoram, unam e Thcodori Laſcaris filiabus deſponder, eumque hortatur uti ſecum eam abducat. Alteram Ireneo viro cuidam deſpondet, dignieate Comiti, nomine Vingiorimiliæ, Genuenſi, qui & ipſe * forte-fortuna Conſtantinopolin venerat: & eum quoque domum cum illa abire permittit. Fratrem vero earum Joannem, qui jam decimum agebat annum, oculis privandum curat; & in hunc modum totam Imperii ſucceſſionem ſuſpicione ac metu vacuam ſibi aſſerit.

* obiit.

ANN. CHR. MCCLX.

II. At patriarcha Arſenius, audita Joannis exacæatione, turbatus exilit, ſurſum deorſum curſitat per totam domum, vociferatur, plorat, plangit; animum acerbiſſimis cogitationibus crudeliter excruciat; terræ & ſoli injuriam hanc annuntiat; elementorum opem implorat indigni facinoris vindicem; mali remedium quærit, eoque deſtituens, ſuſpiria ex ore fundit; vel potius fumos vehementiſſimos ex iotimo corde exhalat, doloris flamma exacinatos. Sed cum ulciſcendi nullus modus nulla ſpes eſſet, aliam rationem init. Ac ſacris quidem Imperatori interdicit; mentionem autem ejus in pſalmodiis non tollit, veritus, ne per iracundiam aliquid nori in Eccleſiam moliretur: neve fumum (quod ajunt) Patriarcha fugiens, in ignem incideret. At ille cenſuram moderate ferens, compluribus diebus geſtu & habitu ſupplex manſit, & abſolutionem expectavit.

Edit. Pariſ. pag. 55.

III. At cum ſpe fruſtraretur, ad ultionem converſus, non eam quam potentiæ licentia omnino ſuggerit, (nec enim poteſtate ſua palam uſus eſt,) Pontificum concilium cogit; eaque crimioa quæ ſparſim a quibuſdam con-

Α. ΟΜΕΝ τι βασιλεὺς ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκρατὴς ἄδη γενόμενος, ἓ ὁρῶν ὡς ὀξὺ ὑείας αὐτῷ τὰ πράγματα φέροιτο, ἢ αἱ τῆς τύχης αὖραι ὑμῖν ἐπιπνέοιεν τὴν αὐτὴ δηλῶν, ἀφιξ τῆς βασιλείας ἐχεσθαι ἔγνωκεν ἤδη, ἢ τὰ λοιπὰ ὁμίλου αὐτῷ ῥιζόθεν πάντα φέρειν ἐφίεται ταυτὶ, διδόναι μέν πως ὀλίγα τῷ χρόνῳ, φέρασιν χάοντες ὑ μικρὰν τὰς βασιλικὰς ἐμβολὰς, ἢ τὰς πατρῴας πλήρεις, εἰ τινὰ ὑπ' ὀδόντα καταρώμενοι, ἢ ἐν ὠδῖσι κρύπτοντες ἢ ἐγγλωῖ, εἰς ὕψος ἀναρρήξασαι πικρὰς τῷ ἐπιβουλῷ, ἢ κολοφῶνα ἀνδιδοῦσαν αὐτῷ ἐπιγέρασιν. ὅθεν καπί τινα χρόνον ἐπιδιδαμνόνι ἐν Ἢ παρόντος εἰς Ἢ βασιλεύουσαν Πελοποννήσου Λατίνῳ τινὶ, Δ'γουδὶ μὲν, ᾧ πάνυ δ' ἐνδόξῳ, ὄνομα δὲ Βελισάριος, Θεοδώραν τότε συζώγνυσι, Ἢ μίαν τῶν τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι θυγατέρων, ἢ εἶναδὶ ἀκμάνας ἅμα αὐτῇ φορτοῦσθαι τόπον· τῷ δὲ ἑτέραν ὁνόματι Εἰρήνῃ, συζεύγνυσι τότε τινὶ τῶν ἀξίων, ὄνομα Βεντιμίλιᾳ, ἐκ Γενόης, ἐκ τῶν παρόντος ἢ αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπιδιδημηκότι, ἢ ἀδὺς οἰκαδὲ ἀπιέναι ἢ αὐτὸν μετ' αὐτῆς ἀρίστῃ· τὸν δὲ ἀδελφὸν * αὐτῶν Ἰωάννην πέμπλας τῷ ἑπτάτῳ, δίκαιον ἤδη τυγχάνοντα· ἢ ὅπως ἀνύποπτον ἢ φόβου παντὸς ἐλεύθερον ἑαυτῷ κατεστήσατο τῶν ὅλων τῆς βασιλείας ζηδοχῶν.

* αὐτῶν ab. rſt.

Β. Ὁ γὰ μὲν πατριάρχης Ἀρσένιος, ἀκοὴν Ἢ τῶν Ἰωάννου τυφλώσεων, ἐπορόχθη ἢ ἀπεπήδησε, καὶ δεῦ ἓ κάτω τὰ εἴσω πεσὼν, ἰβόα θρηνῶν, ἔντυπτεν ἀπωδὰς, χαρᾶ μὲν τὰ εἴσω, λογισμοῖς δὲ ξιφηφόροις εἰπεῖν τῶν καρδίαν· γῇ ἢ ἡλίῳ τῶν ἀδικίαν φροσήγγελε· τὰ στοιχεῖα φρὸς ἐπικουρίαν ἐπιβοᾶτο τῆς ἀπορίας· λύσιν τῶν πάθος ὥρμα ζητεῖν· ἀλλ' ἔχων δὲ, καπνὸς ἐσκαμμῶν ἐκ τῶ ἑήματος σφοδρότατος ἀνέπεμπεν, ὡς τὰ ξύλα τῆς λύπης ἐκ τῆς καρδίας ἀνέφλεγεν. ἐπεὶ δ' ἄπορα ἢ ἄλλως ἀπηγνωσμένα τὰ τῆς ἐκδικήσεως ἦν, ἀλλ' ἐβάδιζεν· ἢ πέμψας, ἀφορισμῷ μὲν τὸν βασιλέα καθυποβάλλει καὶ καθυσιάζεσθαι· τῶν δὲ τότε μείζω ἐν ταῖς ὑμνῳδίαις * ἐκ ἐκκλησιῶν ἀναῤῥιφθαι, δείσας μή τι περὶ Ἢ ἐκκλησίαν ἐκπτοίη, τραπεμμένης τῇ θυμῷ, ἢ ὅ φησιν ἡ παροιμία, καπνὸν φεύγων ἐβέλων, εἰς πῦρ ἐμπίπτειν ὁ πατριάρχης ἀναγκαδῇ. ὁ δὲ μετρίως τῶν ἐπιτιμίων ἐσχηκὼς, ἐφ' ἑκάσταις ταῖς ἁμάραις ὑποπεπτωκότι τὸ δίμηνον χρόνῳ χήμασι, ἢ λύσιν τῆς ἐπιτιμήσεως ἀναμένων.

* ἐκκλησιῶν

Γ. Ἐπεὶ δ' ἡ σπουδὴ τῆς ἐλπίδος, * εἰς ἄμυναν ἔβλεψεν, οὐκ εἴσω καθάπαξ ἀχεῖρ ὑφηγοῦτο ἡ ἐξουσία. ὑφ' ἑκάστῃ λυμαίνῃ χρῶτο τῇ ἐξουσίᾳ· ἀλλ' ἐκκλησίαν Ἀρχιερέων ἀθροίσας, εἰς

* ἐφ'

ἐκείνων ἐξέπεσεν ὑπηκόων κελεύει τὰ ἀποῤῥήτων παρά τινων ψιθυριζόμενα κατὰ τῆς πατριάρχου ἐγκλήματα· οὗ τὸ κελεύσθὲν ἀθρόως, πῶς ἂν εἴποιμι; διξάμενοι, εἰ τοῖς ἄλλοις φιλαδελφίας ὑπόδειγμα γένοιτο παρὰ Κυρίου προπαγμένοις, συιόδῳ τε κατὰ τὸ φῶς ἀδελφῶν συναιρόντων ἐν τῷ παλατίῳ, ἐν οἷς μέσον παράγεσθαι τὸν κατήγορον ἐκέλευον· εἰ δὲ ἑτέρωθεν ἄλλος ἄλλον τῇ προθυμίᾳ ῥᾴονος· ἐν ᾧ ἡ λαλαθείσα κατηγορία, ὅτι ὁ σουλτὰν Αζατίνης ἡ ἱερᾶς πλαμύνης δοξολογίας πολλάκις συμπαρὼν ἐν ἀμέλει τῇ πατριάρχῃ εὐδοκεῖ τὸ ταῦ, καὶ τοι τῇ τε βασιλεῖ ἐν τοῖς Ἀρχηρεῦσιν ἐγνωσμένος ὢν, ὅτι Χριστιανῶν τὸ ὑπαρχὲ γονέων υἱὸς, ἔτ τῇ θείᾳ ἔτ αὐτὸς τετελεσμένος βαπτίσματι ὢν· τύχης δὲ φορᾷ χρασάμενος ἐν αὐτὸς, οἷα πολλὰ παρ' ἐλπίδα συμβαίνει, φυλάττ ἐν ἀρχηγὸς ἐγίγνου τῷ Τούρκων, πάντ μὲν ἐν ἀρωτῇ ἡμερῶν τὰ τῆς εὐσεβείας σωτήρια, τῶν δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς θείας ἀσπαζόμενος εἰκόνας, ἐν πάσῃ ἐς προῦπτον τὰ Χριστιανῶν ἐργαζόμενος ἴθυμα. ἀλλὰ ταῦτα καθάπερ ὅπλα τῇ πατριάρχῃ * τυχάνοντι ὀχυρὰ, κατέλυσε οἱ μαχόμενοι, πολέμια τυγχάνοντα τῇ σκιᾷ τῆς καθαιρέσεως, ἐν ἀκύρῳ ἐς τε τὸ ἀμφίβολον καὶ τὸ ἀφανὲς· ἀφικνεῖσθε ἐξεπύλιον εἰς τὴ μὴ ὄν.

* τυχάνοντα

Δ. Εἰσκαλεῖται τοίνυν ὁ πατριάρχης ἀπολογούμενος· ἐκ ἀπαντᾷ δὲ, ἀλλὰ παραγράφεται ἔ συιόδου κελεύσει βασιλεῦ γενομένου, ἐν ἔ ἀντιδίκῳ προσθημένου κριτῆ· ὅθεν οἱ φυγοδικοῦντες αὐτὸ καθαίρεσιν καταψηφισάμενοι, πέμπουσι φρὸς αὐτὸν, καὶ ἀποχωρεῖν τὸ θρόνου κελεύουσι· καὶ ἅμα παρῆσαν οἱ φρὸς ἐξορίαν ἀπάξοντες· ἃ δὲ, ἐν νῷ ἡσυχίαν ποθῶν ἐκ πολλῆ, ἐν τοῖς ἐνεστῶσι λίαν ἐχθόμενος πράγμασιν, ἄσμενος τοῖς ἀπάγουσιν ἑαυτὸν ἐδίδωσι. ἐν δὲ τετάρτῃ ἀπῆχθη ἐς τὴν Προικόνησον. καὶ ἀνάγεται λοιπὸν οἷς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Ἀδριανουπόλεως Γερμανὸς, φίλος ὢν ἐκ πολλοῦ τῷ βασιλεῖ· ἐν ταύτῃ δὲ ἡ κυρίᾳ ὥσπερ τι κεχρωσμένον γέρας ἅδα λαμβάνων. φυγάδι δὲ ἐν τοῖς ἐμπροσθε χρόνοις αὐτῷ γενομένῳ φρὸς τὸν Σουλτὰν, ἐξ τὸν φόβον, ὡς εἴρηται, τῷ βασιλέως Θεοδώρου τῷ Λάσκαρι, ἐν τοῖς ἄκροις αὐτὸς ὀρείοις τῆ Ρωμαίων τότε τὸν μοναδικὸν βίον ἀσκῶν, χαίρων ὑπέμεινε, ἐν μεγαλοπρεπείᾳ ἐχρήσατο διξώσει φρὸς αὐτὸν, καὶ φιλοτίμως φρυπεμψε τοῖς ἱεροῖς. ὕστερον δὲ τῷ βασιλέως ἐξουσίαν λαβόντι φρόσεισι, ἐν μετὰ πολλὰς νας τιμὰς, καὶ τὸν τῆς Ἀδριανουπόλεως λαμβάνει θρόνον. ἐκεῖθεν δ' ἀρτίως ἔ εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀναφέρεται.

A tra Patriarcham muſſitabantur, in canonicam diſquiſitionem vocari jubet. Mandatum illud vix diei poteſt quam cupide acceperint ii, quos Dominus aliis fraternæ charitatis exemplum eſſe juſſit, qui & concilium contra primatium fratrem in palatium convocarunt, & ut accuſatores in medium prodirent, proclamarunt. Ii vero, alius alium anteverrere ſtudens, accurrebant. Crimini autem dabatur, Sultanum Azatinem, cum facta doxologia peragereturſæpe interfuiſſe, & intra templum cum Patriarcha verſatum eſſe: quamvis & Imperatori & ſacerdotibus conſtaret, eum & Chriſtianis parentibus ortum, & ſacro baptiſmate initiatum fuiſſe; ac fortunæ quodam impetu ipſum quoque evectum (ut multa præter ſpem eveniunt) Sultanum & Principem Turcorum extitiſſe; ac tum quidem præcipua religionis capita in animo conſervaſſe; B nunc vero Conſtantinopoli & ſacras imagines venerari, & omnia patam Chriſtianorum ſolemnia celebrare. Quæ cum arma Patriarchæ firma ſuppeterent, adverſarii rejiciebant, contraria videlicet inſtitutæ abrogationi; ac primum dubia & incerta, poſt etiam plane nulla eſſe contendebant.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

IV. Acceſſitur Patriarcha ad cauſam dicendam: judicio ſe non ſiſtit: concilium juſſu Imperatoris coactum aſſe excipit, ac eum judicem præſidere qui adverſarius foret. Igitur cum ut contumacem condemnant, & ſede cedere jubent: unaque adſunt, qui in exilium eum abducant. Ia vero cum & quietam longo jam tempore deſideraſſet, & præſentem rerum ſtatum moleſte ferret, ultro eos a quibus abducebatur, ſecutus eſt. Tertio autem die in Proconeſum pervenit. Deinda Adrianopolitanus Epiſcopus Germanus illi ſubrogatur, vetere amicitia cum Imperatore conjunctus, ac ea dignitate eum debito præmio donatus. Nam illi ſuperioribus temporibus, Theodori Laſcaris Imperatoris metu, ut dictum eſt, ad Sultanum fugienti, in extremis tum Romanorum finibus monaſticam vitam agens, lætus occurrerat, ſplendideque exceptum, & liberali viatico inſtructum profecutus erat: deinde ad eum Imperio potitum acceſſerat; & poſt multos alios honores, etiam Adrianopolitano ſollo impoſitus fuerat. Inde autem noviſſime in patriarchalem ſedem translatus eſt.

Edit. Pariſ. pag. 56.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

CAPUT V.

I. Icarius ab Eubœæ Principe deficit. Confirmatis viribus ſocietatem init cum Palæologo. Eubœam ſubacturum ſe promittit. II. Eubœæ Princeps in inſidias delapſus capitur. III. Ad Imperatorem perducitur. Ut ſubito expiraverit. IV. Veneti & Piſani opifices Galatam transferuntur. Item Genuenſes. Iſdem immunitas conceſſa. Eorum magiſtratus. V. Balduinus Caroli Italiæ Regis filiam uxorem ducit. Palæologus, maxima claſſe inſtructa, ejus ſpe fruſtratur. Inſulas recuperat. VI. Michael Ætolus denuo fidem frangit. Palæologus ei bellum infert. Viſo Cometa terretur. Imminentem Scytharum irruptionem timet. Domum redit.

Vide Dorangii notat.

1 SUb hoc tempus ¶ Icarius quidam ab Eubœæ Priocipe (eſt autem ea Venetorum provincia) poſt captam Conſtantinopolin cum defeciſſet, & alios Eubœenſes non paucos ſibi aſciriſſet, munitam arcem occupavit: e qua crebro deſcendens, e finitimis agris & vicis prædas agebat. Quamobrem agreſtes omnes ira brevi tempore perterrefecit, ut nec extra mœnia habitare, nec in villis & agris ſine ſpeculatore verſari auderent. Non longo poſt, munito etiam oppidulo potitur, unde aperto Marte cum Eubœæ * Principe congredi auſus eſt. Tamen veritus ne ab illo totis viribus irruente ſubigeretur, per legatos ſocietatem Imperatoris petit, quæ impetrata, oppidulum juſtum præſidio firmat. Tum ultro ipſe ad Imperatorem tranſiit, atque cum alia pollicetur, tum, ſi juſtum exercitum a Romanis accepiſſet, nihil prohibiturum quo minus univerſam Eubœam illius Imperio ſubjiceret.

¶ Ponſius Præſotem vocat.

II. Celeriter igitur cum multis Romanis militibus abit, priuſquam acceſſum ejus Eubœi præſentirent. Sed Latini ſupercilii non ignarus, ſciensque Eubœæ Principem, non committurum eſſe, quin peregrino exercitu viſo, ex urbe ſubito erumperet; noctu multos milites circa urbem in inſidiis collocat; deinde mane ipſe apparet circumjacentia loca incurſans. Itaque Latini, qui tum intra mœnia aderant, ſubito arma cum ſuo duce arripere, & hoſtibus celeritate occurrere coguntur: quos derepente adorti circumſtant a tergo ii qui in inſidiis erant duces & milites; a fronte Icarius cum ſuis copiis: ac Principem quidem vivum capiunt, & complures alios cum eo; cæteros vero cædunt.

Edit. Pariſ. pag. 57.

III. Princeps igitur Eubœæ captivus ab Icario ad Imperatorem perducitur, & paulo poſt obit. Obiit autem hoc modo. Regiam ingreſſus, & ut captivum decet, ante fores ſtans, cum Imperatorem in ſolio conſidentem, Senatumque omnem ſplendido & decenti habitu circumſtantiem: Icarium vero non ita pridem ſervum, nunc ſplendida veſte & cum gravitate introeuntem, & exeuntem, & in aurem Imperatoris familiariter inſuſurrantem conſpexiſſet, abrupta ilatim vita, pronus humi concidit, quia fortunæ ſævientis inſolentiam ferre non potuit.

IV. Cæterum poſtis Urbe Latinis, turba opificum & circumforaneorum [illegible], περὶ δ' αὐτὸν πᾶσαν τὴν σύγκλητον μετὰ λαμπρᾶς τῆς κοσμίου τὴν χλαμύδα τῆς ἰσαμείλω, τὸν δ' Ἰκάριον τὸν χθὲς ἐκ πρότερα δοῦλον, νῦν δὲ λαμπρᾶς μὲν ἐσθῆτος, σοβαρᾶ δὲ τῇ ὄψει εἰσιόντα καὶ ἐξιόντα, ἐς ὀφθαλμοὺς τῆς βασιλέως καθορῶντα, ἀπροσδοκήτως αὐθις τὴν ψυχὴν, καὶ πίπτει ἀφνὼ ἐπ' ἐδάφους ἐξαίφνης, μὴ δυνηθεὶς ἐνεγκεῖν τὴς βιαίας τύχης παράλογον.

Δ. Μετὰ μέν τι ἡ ἐξωθίσθη ἡ πόλεως τῶν Λατίνων, ἐκπεπλεῖφθη χειροτονητικὸν καὶ ἀγοραῖς ἀχο-

ΚΑΤΑ τοῦτο τὸν χρόνον ἀποστάντες, Ἰκάριος ὄνομα, τῆς Εὐβοίας κρατοῦντος, (ἔστι δ' αὕτη Βενετικὴν ἐπαρχία) ἀποστὰς τότου αὐτὸς μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἅλωσιν, καὶ προστασίαν μέγας οὐκ ὀλίγους, καὶ ἄλλως τῆς Εὐβοίας, ἄρας ἐκράτησεν ὀχυρᾶς· ἀφ' ἧς συχνὰ παρακατιὼν, ἐλᾴζετο τὰς ὁμορούσας ἀγρὰς καὶ τὰς κώμας· ὡς ἐν βραχεῖ πᾶσι ἀγροίκους πάντας εἰς τοῦτον συνελαθῆναι δῆμον, ὡς μὴ ἔξω τείχους οἰκεῖν, μήτ' ἄνδρ' ὑμεροσκόπων ταῖς κώμαις ἐφεστεῖβον καὶ τοῖς ἀγροῖς· χρόνος οὐ μάλα συχὸς παρῆλθεν, καὶ ὀχυρά τινος πολιχνίου γένεται ἁγαρατὴς, ὡς ἐστῶσα καὶ πρὸς μάχας ὑμαρεῖς παρατάττεσθαι τῇ τῆς Εὐβοίας κρατοῦσης. δείσας δ' ὅμως μὴ πολὺς ἐπιλθὼν ἐκείνος χειρώσηται πᾶσαν, * ἔσω ξὺν φιλοτιμίᾳ περὶ συμμαχίας πρὸς βασιλέα· καὶ λαβὼν, πάνυ μὲν φρυαγῆ τῇ πολιχνίῳ καθίστησιν ἱκανὴν· αὐτὸς δ' αὐτόμολος ἦκε πρὸς βασιλέα, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ὧν στρατιὰν ἐκανὴν ἐκ Ῥωμαίων κομίσασθαι, μηδὲν ἧττον τὸ κωλύον ὑποχείριον τῇ βασιλέως ἐποιήσατο τὴν ἄπασαν Εὐβοιαν.

Β. Ἀπαναστὰς οὖν ἀνδρὶ μετὰ συχνῆς τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς, φὴν εἰδέναι τοὺς Εὐβοίας τὸν ἔρωτα· εἰδὼς δὲ τὴν Λατινικὴν ὀφρυὴν, καὶ ὡς ἂν ἀνέξεται ὁ τῆς Εὐβοίας ἄρχων μὲ αἰρετίδας παρίλαβεν τὰς πόλεις, στρατὸν ἐπιτρέχοντα βλέπων ἀλλότριον, προλοχίζει τινὰς περὶ τὴν πόλιν συχνὰς ὁπλίτας. ἔπειτα ἐπιφαίνεται ἑῴας αὖπερ κατατρέχων τὰ κύκλῳ, ὡς ἐν ὅπλοις ἐνδὺς ἀναγκαδίως γενέσθαι τοὺς ἔνδον τειχῶν ἐρυθέντας Λατίνους ἅμα τῇ τῶν ἀρχηγῷ, καὶ μάλα πολλὰ ἐξίους ἀναστὰν ἐς τὰς πολεμίας. ὅθεν αὖπις ἐξαπίνης ὄπισθεν μὲν ἐπιπεσόντες, καὶ κυκλώσαντες μὴ τῷ λόχῳ οἱ λοχαγοὶ, ἐμπροσθεν δ' αὖ μὴ ὧν ἐπεφύκεσαν στρατιῶται ὁ Ἰκάριος, τὸν μὲν ἀρχηγὸν τῆς Εὐβοίας ζῶντα χειροῦται, καὶ πλείστους ἄλλους ἅμα αὐτῷ· ὅσοι δ' ἐπέλοιποι, πάντας δ' ἐργοναίφνης ἔφυγον.

Γ. Ἀγόμενος μέν τις παρ' Ἰκαρίου πρὸς βασιλέα δέσμιος ὁ τῆς Εὐβοίας ἄρχηγος, καὶ βραχύ τι ἐπιβὰς ἐπελάμπετο. ἐπελάμπετο δὲ ὑπὸ τῶν βασιλείων, καὶ τὰς πρὸς τὴν πύλης ὡς δεσμίῳ χρεών, καὶ ἰδὼν αὐτὸν μὲν βασιλέα καθήμενον ἐπὶ τῷ βασιλείῳ θρόνῳ

ἀχολώμβων πλῆθος, σύμμικτον ἐκ τε Βενετικῶν καὶ Πισσαίων. ὅθεν ἐκ ἀσφαλὲς, οὐδὲ φρὸς εἰρήνην βλέψαν ἐδόκει, τὸ κῆ τὰς ἐν Γενούαις ἴνδον οἰκοικίζειν ἐν πόλει. ἐβ ὧν τῇ σφίσιν * ἀντιπέραν περὶ τὸν τῶ Γαλάτα τόπον ἀποτίμως χωρίον εἰς οἴκησιν, χαριζόμενος αὐτοῖς τῇ πλῆ τῆς ἐμπορίας ὑπεχωμίλιν ἀτέλειαν. φρὸ δὲ ἀλῶναι τῇ βασιλεύουσαν, συνεφώνησε τῇ τοιαύτῃ αὐτοῖς παρέχειν ἀτέλειαν ὁ βασιλεὺς, εἰ βοηθοῖεν αὐτῇ τῇ ἀραπωίπον τῆς πόλιως Λατίνων. ἢ δὲ ἐκ πεπλήρωτο τῇ πόπτα, δίχα ἐ σφῶν βοηθείας γενέμβως αὐτῆς ἐγαρατὸς. εἰ γε μὴν καπὰ χρόνος τινὰς ἄρχειν ὑποτελέμβοι τότων, ὁ μὲν ἐκ Βενετίας, καλεῖται μπάϊλος· ὁ δ' ἐκ Πίσης, κουσέυλος· ὁ δ' ἐκ Γενούας, ποτεστάς· ὅπερ εἰς ἡ Ἑλλάδα φωνὴν μεταγόμβα, τὸ μὲν πρῶτον ὁνομάτων καλεῖται ἐπίτροπος, τὸ δὲ ἕτερος, τὸ δὲ ἐξουσιαστής.

* ἀντιπέραν.

Ε. Ο δὲ Βαλδουῖνος ἐβράς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κίνδυνον, ἐκ ἀποπλεύσας εἰς Ἰταλίαν, ἐπιβῆναι τῇ ῥηγὶ τῆς Ἰταλίας Καρόλῳ, νύμφην ἀγόμβος τῇ υἱῷ τοῦ Θυγατέρα ἐαυτοῦ· ἐλπίζων ἐκείνῳ συμμάχῳ χρησόμβος τοῦ Κωνσταντινοπόλιν ἀναλήψεσθαι, μάταιος τὰς τε ἐρίσεις ἐκ τῆ ἐλπίδων. ὁ δὲ βασιλεὺς πλεῖον ἐξήρτυσε ναυτικὸν, ἐμπλήσας τειρήρεις ὑπὲρ τὰς ἑξήκοντα, ἐκ τε πᾶσαν τῆ γῆν τῶν Τασμουλικοῦ. ἅσα δὲ αὖτοι συντεθραμμένοι τοῖς τε Ρωμαίοις καὶ Λατινικοῖς ἤθεσιν, ὡς ἔχειν ἐν μὲν Ρωμαίων τὸ ἰσταμμένως ἐς τὰς μάχας ἰέναι, ἐν δὲ Λατίνων τὸ ὑπόλμον. συνῆν δὲ αὐτοῖς ὁ τρατὸς ἐκ τῆς ἁπλοῦς Θαλάττιος, Λάκωνες ἄρτι προσηλθότες ἐκ Πελοποννήσου τῇ βασιλεῖ, ὧς ἡ κοινὴ παραφθέγματα γλῶσσα Τζάκωνας μετονόμαζεν. ἃ γοῦν βασιλικὸς τόλος, ὅπου λαμπρῶς συγκεκροτημένος, ἔπλει ἀτλοῦσι τῶ βασιλέως, καὶ πλεῖον ἐκπεπλεῖ φόβον ἐ θάρρβος τοῖς Λατίνοις. προσηλθόρει δὲ καὶ τῆς ἐν Αἰγαίῳ νήσης μικρᾶ πᾶσας, Λῆμνον, καὶ Χίον, καὶ Ῥόδον, καὶ ὅσαι Λατίνοις ἐδούλδον.

ς'. Τότον ὅπως ἀχολυμένων περὶ τῶν Θάλασσαν, ἤρξατο πόλις παραπανδεῖν, καὶ τῶν ἄμορον χώραν Ρωμαίων δρομῶ, ὁ Αἰτωλὸς Μιχαὴλ· ὅπερ ἀκηδῶν, εἰς λύπην καὶ ἀργὼ ἡ βασιλέα κινήσειν· ὅτε καὶ τῶν ταχίστην αὐτὸν ἀπελθεῖν ἑαυτοῦ, δι' ἑαυτῆ ἀσπασόμβος τὰ τῆ ἑαυτοῦ φραγμότων ἐσόμενα. οὗ γενομένου, ἐ τῶ βασιλέως ἐν Θετταλίᾳ τὰς ἡμερεβὰς ποιμένος, ἰφάνη σημεῖον ἐξ ὑρανοῦ, μάντις κακῶν ἐ πρόαγγελος· τὸ δὲ ἰῶ κομήτης περφανὴς, περὶ τὸ τῶ ταύρου δωδεκατημόριον, περὶ τὰ ὠθειρὰ τῆς νυκτὸς φαινόμβος μιᾶρὸν ὑπὲρ τὸν ἀείζοντα. καὶ ὅσον ὁ ἥλιος παράλλαττεν εἰς τὰ ἑπόμβα, τοσοῦτον καθαμέραν καὶ αὐτὸς εἰς πλεῖον ἠρίμα δίεκεν τῶ ἀείζοντος, ἕως καὶ αὐτὸ δὴ τὸ μεσημβρίαμα ὠδὰ παρῆλθεν. ἀπότε δὲ ὁ κομήτης τὰ πρῶτα φαίνεθαι ἤρξατο, τῶν Θεσσαλῶν ὁ ἥλιος ὥραν ἑ. πούσι, δίεσιν τὸν κηρύκιον. ἐπότε δ' αὖτὸς ἐμαράνθα καὶ ἀφανὴς ἐώ, πᾶς φθινοπωρινὸς ὁ ἥλιος ἐποίει τροπάς· ὡς γίνεθαι τὰ ἀπὸ Θεσσαλῆς ἕωπᾶς μάχας τῆς φθινοπωρινῆς τελῶν δωδεκατημορίων ἤδη, ἄπιρά ἥλιος ἦλασε, τῶ κομήτη περὶ ἡ ταῦρον ἐδραζομένη, καὶ ἠρίμα ἑαυτὸν ἀναλίσκοντος. τῶτο μάντις κακῶν ἐ προάγγελος ἐδόξεν εἶναι τῇ βασιλεῖ· καὶ αὐτίκα χαίρειν ἐπῶν τὰ Θετταλικὰ, ἄλῃ ῥυτῆναι ἡ ἐς Βυζάντιον ἦλασεν. ἐτάραττε δὲ αὐτὸν ὁ μετξὺς καὶ φήμη τις Σκυθικὰ, μεθάπτων αὐτῶν ὅσον οὐδέπω ἐς ἡ Ρωμαίων ἐσβαλεῖν γῆν. ἀλλὰ περὶ ἐς Βυζάντιον ἦσαι ἡ βα-

A hominum remanſit, ea Venetis & Piſanis permiſta. Quare noo totum, nec paci accommodatum eſſe viſum eſt, etiam Genuenſes in Urbem recipere: eaque de cauſa e regione in Galatæ territorio locum eis aſſignavit * ad habitandum, etiam mercium immunitatem promiſſam iiſdem gratificatus. Nam antequam Urbs Regina aperetur, promiſerat Imperator daturum ſe iis, ſi ſibi adjumento eſſent adverſus Urbis poſſeſſores Latinos, ejuſmodi immunitatem; id quod reipſa noviſſime præſtitit, quanquam abſque illorum ope urbem cepiſſet. Magiſtratus vero illuc ſtatis temporibus mittuntur, Venetiis, is qui Bajulus vocatur; Piſis, Conſul; Genua, Poteſtas. Quibus nominibus io Græcum ſermonem ttanslatis reſpondent, Bajulo ἐπίτροπος, Conſuli, ὕπαρχος, Poteſtati ἐξουσιαστής. MICHAEL PALÆOLOGUS. * *Supple*, Imperator.

B V. At Balduinus periculo Conſtantinopolitano elapſus, in Italiam navigavit, ubi cum Rege Italiæ Carolo affinitatem junxit, ejus filia ſuo filio deſponſa; ſperans ſe illius opibus Conſtantinopolim recuperaturum; inani utique ſpe & cupiditate. Imperator enim maximam claſſem inſtruxit, & triremes plus ſexaginta complevit tum aliis hominibus, tum gente Gaſmulica. Erant autem hi Rumanis pariter & Latinis moribus imbuti; adeoque ab illis prudentiam in ſuſcipiendo, ab his audaciam in gerendo bello ſumpſerant. Cum his erat etiam armatus navalis exercitus Laconum, quos vulgaris lingua corrupto nomine Tzacones vocat; qui ſe recens ad Imperatorem ex Peloponneſo contulerant. Igitur claſſis Imperatoria adeo ſplendide inſtructa juſſu Imperatoris navigabat, & maximam La lnis terrorem ac tumultum injiciebat. Recepit etiam Ægæi maris inſulas fere omnes, Lemnum, Chium, Rhodum, & cæteras quæ Latinis ſervierant. *Edit. Pariſ. pag. 58.*

C VI. Interim dum hæc mari geruntur, denuo fidem ſtegit, & finitimam Romanorum ditionem vaſtare cœpit Ætolus Michael. Quo audito, mœrore & ira affectus Imperator, quamprimum ipſe illuc proficiſcitur, ut illis reipublicæ morbis per ſe ipſe mederetur. Cum autem in eo res eſſet, ac Imperator in Theſſalia verſaretur, oſtentum in cælo apparuit, vates & nuntius malorum. Erat autem is Cometa conſpicuus, juxta ſignum Tauri, noctu ſub

D aurotam ac diluculum paulum ſupra horizontem apparens: & quantum ſol ad ulteriora pergebat, tantum in dies & ille ab horizonte ſenſim diſcedebat, donec randem ipſum cæli medium præteriret. Nam cum is primum apparere cœpit, ſul eo tempore Cancrum perambulans æſtatem efficiebat. Idem, cum Cometa langueſceret atque extingueretur, autumnale æquinctium peragebat: ita ut ab nſtivo ſolſtitio ad æquinoctium autumnale ttium ſignorum ſpatium ſol percurreret, Cometa interim circa Taurum fixo, ac paulatim evaneſcente. Is inquam malorum vates ac præmuntius Imperatori viſus eſt. Statim itaque valere juſſa Theſſalia, latis habenis Byzantium contendit. Nam & fama Scytharum, qui moa in Romanos fines irrupturi eſſent, haud mediocriter eum turbabat. Sed priuſquam, ANN. CHR. MCCLXIV.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

in Urbem Imperator rediisset, Scythæ Istriani per universam fere Thraciam effunderentur instar exæstuantis maris & longe extra suos limites evagantia. Est enim expeditissima natio Scytharum, adeo ut sæpe tridui iter uno die conficiant. Excursionis autem eorum causa hæc fuit.

A σιλία, φθάνουσιν ἐς πᾶσαν μικρῷ πλεῖσθέντες Θρᾴκην οἱ παρὰ Ἴστρον οἰκοῦντες Σκύθαι, καθάπερ θάλασσα πλημμυρήσασα, ἐξ λίαν ἐπὶ πολὺ τῆς ὄχθης ὑπερπηδήσασα. ταχύδρομος γὰρ τῷ Σκυθῶν ἔθνος, τρισὶ μιᾶς ἂν ἡμέραις πολλάκις πεποίηται τὴν ὁδόν. αἰτία δὲ τῆς αὐτῶν ἐξελάσεως, ἥδε τις ἦν.

CAPUT VI.

I. Joannis excæcati soror maritum suum Constantinum Bulgarum adversus Palæologum stimulat. Azatines Turcus eundem promissis solicitat. II. Scythicus exercitus accitu Constantini in Thraciam irrumpit. Palæologus triremes duas nactus fuga elabitur. III. Scythæ Azatinem liberant. Præda onusti discedunt. Thraciæ vastitas. De Azatina uxore, liberis, pecunia, & comitibus quid actum sit.

Edit. Paris. pag. 59.

I. CONstantino Bulgarorum Principi nuptam fuisse diximus Lascaris Imperatoris filiam. Quæ cum fratris Joannis excæcationem audivisset, maritum ad illius facinoris ultionem solicitare atque impellere non desistebat. Ille igitur vindicandæ injuriæ occasionem quærebat. Pendente autem deliberatione, rei aggrediendæ causam veluti flammæ materiam præbuit Snitanus Azatines. Nam cum Imperator domo abesset, iste apud Ænum maritimum oppidulum degere jussus est, ut etiam custodia aliqua ei clanculum apposita esset, quæ suspectam ejus fugam prohiberet. Quod cum ei malum intolerabile videretur, in causa fuit, ut Constantinum moneret, bellum Romanis inferre meditantem, eique pecuniam non parvam, si ejus ope liberatus esset, polliceretur.

B Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ τῷ τῆδε Βουλγάρων ἄρχοντι συνοικεῖν ἐφιλεῖτο τῶν Δουκαίνα Λάσκαρι τῷ βασιλέως. αὕτη τῶν τ' ἀδελφοῦ Ἰωάννου ἀνάσασα τύφλωσιν, ἐπ' ἐρήμοις ἐκκλῖσα τὸν ἄνδρα, ἐξ παρωθοῦσα πρὸς τῶν τοιαύτης ἐκδίκησιν· ὅθεν ἐκεῖνος ἐζήτει παιρὸν ἐς τῶν τὰ ἀδικήματος ἀμύνασθαι. μετιόντι τοίνυν τὰ σαίμματος ὄντος, ὕλλως δίδωσι τῇ φλογὶ τὰς ὁρμὰς ἐξ ὁ σουλτὰν Ἀζατίνης. τὰ γὰρ βασιλέως ὑποδημενοῦντος, τῶν δίαιταν ἐξ τὰ τῆς Λίνου παράλιον ποιεῖσθαι πολίχνιον αὐτὸς ἐκελεύθη, ὡς ἂν ἐξ φρουρὰ τις ἅμα αὐτῷ εἴη λαθραίως, αὐλύουσα ἐξ ὑποπτον τὴν ἀπόδρασιν. ὁ δὲ πάνυ δεινὸν ἀφέρπειν ὄν, ἐξαμυνόμενος Κωνσταντίνῳ ἐξ αὐτὸν ἀναγκάζει, ἐπιδέξασθαι Ῥωμαίων ἄρτι ἐξίτηλα τυγχάνοντι, ἐξ τῆς ἐλευθερίας ἀντιμετρήσειν αὐτῷ ὑπισχνεῖται χρήματα μὰ ὀλίγα.

C

II. Quam occasionem Constantinus ut pignus non leve arripit; & cum Imperatoreum ex Thessalia Byzantium redire accepisset, amplius viginti millia Scytharum Istrum accolentium accersit: cum quibus celerrime in Romanos fines impressione facta, ipsum etiam imperatorem in itinere excepturum se confidebat. Scythæ igitur cum per omnem Thraciam fagenæ instar se explicuissent, ad maris usque littora provecti sunt, ut neque jumentum, nec homo ullus, nec Imperator ipsos effugeret. Ac cætera quidem illis omnia ex sententia successerunt. Solus autem Imperator salvus elapsus, spem eorum fefellit. Nam cum eorum incursionem antevertisset, clam per montes, qui circa Ganos sunt, ad mare descendit: ubi divina quadam providentia in duas Latinas triremes incidit: quæ cum Byzantium iter haberent, aquationis causa illac transibant; in quas cum se conjecisset, biduo post in Urbem pervenit.

Β. Ταύτης τὰς ἀφορμὰς, ἐνέχυρον εὐμενὲς ὁ Κωνσταντῖνος λαβών, ὧδε δὴ τῷ βασιλέα φῶς Βυζάντιον ἐκ Θετταλίας ἐπανιόντα μαθὼν, πλείους ἢ διςμυρίους τῆδε Παιονίων Σκυθῶν μεταπέμπεται· μεθ' ὧν τὴν ταχίστην ἐς τὴν Ῥωμαίων ἐισβάλλει γῆν, ἐλπίζων βιβαίως ἐξ αὐτὸν βασιλέα χειρώσεσθαι, ἐντυχὼν ἐπανιόντι. οἱ μὲν δὴ Σκύθαι καθάπερ σαγήνην καθ' ὅλης τῆς Θρᾴκης ἀπλώσαντες ἑαυτὸς, ἅλασαν ἄχρι τῆδε παραλίων ψάμμων, ἵνα μήτε ὑπερῶν ὠδὶν, μήτ' ἀνθρώπων ὠδείς, μήτε βασιλέως * αὐτὸς διαδράσῃ. πάντα μὲν δὴ οὕτω κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἐκπεπόνηκε πάντα· βασιλεὺς δὲ μόνος ἀσάλωτος διαμείνας, ἀΐσσοντι τῆδε ἐλπίδων αὐτός. τῶν δὲ αὐτῶν φθάσας ἱρόδον, ἵλαθι δὴ τῆδε περὶ τὸ * Γάνος ἱρὸν ἐς θάλασσαν πατιών· ἔνθα συμβὰν ὑποκαὶ θεοπέρᾳ πρεσβείᾳ, τελέρησιν ἐυτύχει δύο Λατινικαῖς, ἐς Βυζάντιον μὲν ἀνεπίσασις, καὶ δὴ χρόνῳ ὕδατος ἐκεῖ πε παρασκευάσασις· αἷς ἐμβαλὼν ἑαυτὸν, δευτεραῖος ἐς τῶν βασιλεύουσαν ἔρχεται.

* αὐτὸν

* γάμον

D

III. Scythis autem qui Imperatoris capiendi occasionem amisissent, illud restabat, ne Soltano Azatine fraudarentur. Quare omnis eorum labor & cursus Ænum versus recta tendebat, ut illum aut solum, volentibus civibus, aut iis invitis, cum ipso oppidulo & civibus abriperent. At ii qui pignus detinebant, veriti ne funditus caderentur, tradito eo impetrarunt, uti *pag. 60.* *lib.* ἄθεν σφίσι δρόμος ἀλωὰς ἐγένετο, ἐξ πάσας ἄπας ἐς τὰς Λίνου πολίχνιον ἐλθόντας, αὐτὸν ἀφελέσθαι, ἃ παρ' ἐκείνου τῆδε πολιτῶν μέσοι αὐτὸν, ἃ μὲ βιλοφόρων αὐτῶν, αὐτῇ πόλει τοῖς αὐτοῖς αὐτόχθοσιν. ἀλλ' αὐτὸν οἱ κατέχοντες, δίκει τῶ μὲ παρωλισθείᾳ φθαρῆναι, ἐκδοῦναι πεισθέν-

Γ. Τοῖς δὲ Σκύθαις, ἅ βασιλέως σφαλεῖσι, ἅ γε συλητὴν Ἀζατίνη μὲν σφαλῆναι ὑπέλειπεν * ἴργον· * abeſt ἴργον

μῆνι, καθ' ἡσυχίαν ἐπαλλάξαι τὰς πολεμίους ἐπιπομπάς. Ἰδὼν δὲ καὶ ἐδὼν αὐτὰς ἐν τῇ ἐπανόδῳ, ἔνθα καὶ Θρᾴκων φύσιν πλῆθος μακρῷ πάσης νικᾶν ἀριθμὸν συνελαύνοντας ἅμαν θρεμμάτων· ὡς μέγας τις διὰ χρόνου ἀποράδας ὁρᾶσθαι βοῦς ἢ ἀρότῆρας παρὰ Θρᾳξὶν αὐτοῖς ἐς βάθος τῆς εἰλαπόρου ἐμέλησεν, ἅμα τῶν ἀνθρώπων. ἀλλὰ ὁ μὲν περὶ τούτων λόγος ὑπερτιθέσθω τοῖς νῦν. ἱρίσονται γὰρ ἡμῖν πάλιν πλατύτερον ἐφεξῆς ἐμπροσθεν· ἡμῖν δὲ ἐπείπερ χρεὼν συνάπτειν πόνους, ἐπὶ θρᾳξὶν αὖθις ἰωμεν· τὰ δ' ἐκείνων χρήματα ἐς τὸ βασιλικὸν ἐκομίζοντο πρυτανεῖον· ὁ δὲ περὶ ἑκάστου ὄχλος, ἄνδρες δ' ὅσοι μάλα καὶ πλῆθος ἐκράτησαν τὰ πολέμια, τῇ Χριστιανῶν ἀναγεννᾷσθαι βαπτίσματι, τῇ Ῥωμαίων συγκατελέγοντο στρατιᾷ.

A Scythæ pacati diſcederent. In reditu autem cerneres illos multitudinem Thracam pene innumerabilem jumentorum inſtar abigentes: ut aliquando vix raros ſeu boves ſeu aratores in Thracia conſpiceres: uſquequaque eam & habitatoribus & jumentis ſpoliarunt. At narratio de Sultano nunc differatur. Nam de ejus rebus fuſius infra dicturi ſumus. Uxor vero illius & liberi ſtatim ſunt in cuſtodiam dati: pecunia eruſdem in fiſcum Imperatorum relata. Eius autem comitatus, qui plurimi & bellicoſiſſimi viri erant, Chriſtiano baptiſmate regenerati, & Romanæ militiæ adſcripti ſunt. MICHAEL PALÆOLOGUS.

CAPUT VII.

I. Legatio ab Ægypti & Arabiæ Sultano ad Palæologum. Navigatio per Boſporum Ægyptiis mercatoribus temere conceſſa. Ægyptii effœminati & imbelles. Militibus e Scythia aſciciis Aſricam & Libyam domant, Gallos Phœnicia & Syria exterminant. II. Digreſſio. Galliæ limites. Galli ſanctum Sepulchrum vindicaturi in Syriam proficiſcuntur. Danubii oram leguue. In Thracia caſtrametantur. III. Eorum legatio ad Alexium Comnenum de commeatu, & de trajiciendo Helleſponto. Pactum cum eodem de Turcis Romano ſolo expellendis. IV. Gallicæ copiæ Romanis junctæ magnam Aſiæ partem ſubigunt, Urbibus Alexius, Galli omni præda potiuntur. Cilices tranſitum Chriſtiano exercitui dant. V. Syriam & Phœniciam ingreſſuris Arabes obſiſtunt. Galli commeatu excluſi bellum gerunt. Hoſtibus debellatis, domicilium in Syria conſtituunt. Voti oblivi ſcuntur. VI. Finis digreſſionis. Ægyptiorum Arabum Imperium laciſſime patens.

A. ΕΝ τούτοις τοῖς χρόνοις διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα ὁ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίας σουλτάν, φίλος εἶναι Ῥωμαίοις ἐθέλων, καὶ ἄδειαν ἔχειν τὸν ἐμπορικὸν πορθμὸν ἅπαξ ἀνὰ πᾶν ἔτος, τῷ ἐκεῖθεν Αἰγυπτίων ὃς ἂν αὐτῷ γε εἰς βουλομένῳ, κατ' ἐμπορείας τρόπον. τῶν λόγου μιαροῦ τινος ἄξιον δόξαν ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀνεῖται ῥᾳδίως. τῷ δὲ χρόνῳ προϊόντος, ὅσον καὶ οἷόν ἐστιν ἀναπαλορθοῦν, κωλυθῆναι οὐκ ἐχρῆ, πᾶξιν ἤδη συνηθείας καὶ ἀρᾴος δυσπαγώτερον εἰληφός. ἀνάγοντες μὲν γὰρ ἔκ τινος, ἢ καὶ ἀδίκως ἐδ' ὅτι ὁλκάδος κατ' ἐκεῖνον, εἰς τοὺς περὶ Μαιῶτιν καὶ Τάναϊν Εὐρωπαίους Σκύθας, καὶ λαμβάνοντες ἐξ αὐτῶν τοὺς μὲν αὐτομόλους, τοὺς δὲ πιπρασκόντων ἢ τῶν γονέων ἐξωνούμενοι, εἰς τὴν κατ' Αἴγυπτον Βαβυλῶνα καὶ Ἀλεξάνδρειαν ἐπανήρχοντο, στρατὸν Σκυθικὸν ὑπαὶ χαλκόμυσι τῇ Αἰγύπτῳ. μηδὲ γὰρ εἶναι τοὺς Αἰγυπτίους ἀγαθοὺς τὰ πολέμια, ὅτι μὴ δειλοὺς ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀνάνδρους· ἀφ' ὧν δὴ στρατολογεῖν ἐξ ἀλλοδαπῆς ἀναγκάζεσθαι, καὶ αὐχεῖς, ὡς εἰκῶν, ἑαυτῶν τοὺς ἀργυρωνήτους ποιεῖσθαι, πάσης ἀπηλλαγμένους φροντίδος, ὧν ἐν χρείᾳ κεκτῆσθαι ἄνδρας. χρόνου πίνυν ἐκεῖθεν ἡ πάνυ συχνοῦ, πολλῶν ἐκ τῆς τοιαύτης προφάσεως στρατὸν συναγείραντο οἱ κατ' Αἴγυπτον Ἄραβες, ὡς μὴ μόνον τοῖς ἰσοπέδοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνατολι-

B I. HIs temporibus Ægypti & Arabiæ Sultanus, miſis ad Imperatorem legatis, Romanorum amicitiam ambit: unaque petit, ut Ægyptiis, quos ipſe veller, liceret quotannis ſemel per fretum noſtrum mercaturæ cauſa navigare. Quæ res cum initio parvi momenti eſſe videretur, facile conceſſa fuit. Progreſſu deinde temporis, qualis & quanta eſſet patuit. Verum quia jam firmitatem ac robur oppugnatu difficile a conſuetudine acceperat, prohiberi non potuit. Trajiciunt enim quotannis una, interdum & altera navi oneraria ad Europæos Scythas, Mæotidem paludem & Tanaim accolentes: & ex iis partim ſponte oblatos homines accipiunt, partim a dominis aut a parentibus vendito emunt: tum inde in Ægyptiam Babylonem & Alexandriam reverſi, Scythicas legiones Ægypto ſuppeditant. Neque enim bellicoſos eſſe Ægyptios ferunt: immo timidos C atque effœminatos pleroſque: eaque de cauſa neceſſario ſibi peregrinum militem parare, & ære emptis mancipiis prope modum ſeipſos ſubjicere velut dominis, omnis ſollicitudinis earum rerum, quibus humana vita eget, immunibus. Proinde tempore non adeo longo, tantum per eam cauſam exercitum paraverunt ii Arabes qui Ægyptum incolunt, ut non Occidentalibus tantum,

Edit. Pariſ. pag. 61.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

ſed iis etiam populis, qui magis verſus Orientem habitant, admodum formidabiles exiſterent. Africam enim univerſam, & Libyam Gades uſque, deinde Phœniciam & Syriam, & omnem oram maritimam uſque in Ciliciam domuerunt, habitatoribus cum aliis occiſis, tum vero * Galatis & Celtis, qui longo jam tempore provincias & urbes earum regionum optimas tenebant, quique illuc ex Occidente ſic ferme tranſierant.

* Gallis.

II. Sunt in Europa montes altiſſimi qui Alpes dicuntur: e quibus ortus fluvius maximus in Oceanum Britannicum influit. Is Rhenus vocatur, a meridie habens Galliam utramque, & earum incolas belliciſſimos, * Galatas & Celtas. Qui cum ſalutaris ſepulchri cauſa ardentiſſimo zelo inflammarentur, decreverunt magno exercitu coacto, ad illud adorandum & vindicandum proficiſci, atque ad Arabes qui ejus loci imperium invaſerant, inde ſi fieri poſſet exterminandos. Itaque armis & equis inſtructi infinitus hominum numerus pulchram illam expeditionem ſuſceperunt: trajectoque Rheno, Iſtrum maximum fluvium ſecuti ſunt: qui & ipſe ex iiſdem Alpibus erumpens, quinque oſtiis in Pontum Euxinam influit. Hujus Septentrionales ripas cum porro uſque legerent, prope ad ipſius oſtia progreſſi ſunt: terribile utique ſpectaculum gentibus in medio habitantibus, ferrei cujuſdam muri ambulantis ſpeciem præbentes: ſed ea prædati probitate, ut nemini proſus nocerent. Sic igitur ibi Iſtro trajecto, ulterius progreſſi caſtra in Thracia poſuerunt.

* Gallas.

ANNO CHR. MCCVI.

III. Rei Romanæ præerat eo tempore Alexius Comnenus, a quos per legatos petunt commercium, ad coemendas res neceſſarias: item vectores, per quos trajecto Helleſponto in Orientem tranſmittantur. Ea occaſio Imperatori peroportuna viſa eſt. Itaque eam, quod propoſito ſuo valde conduceret arripuit. Quippe hic principatu recens ſuſcepto Romanum Imperium videbat undique oppugnatum, & crudeliter diſcerptum, ob graves ſuperiorum Imperatorum culpas. Nam Turci in Oriente cum alia omnia longo jam tempore obtinebant, tum ipſam Niceæam, celebrem illam urbem: præterea ingens pecuniæ inopia aulam ornatu ſuo ſpoliatam deformaverat, omni ſpe convenientium redituum intercluſa: neque quicquam præter extrema & funeſtiſſima mala expectabatur. Hunc igitur rerum ſtatum intuenti & anxio Imperatori optatiſſimus fuit & valde oportunus Gallici exercitus adventus. Cum his habito colloquio paciſcitur, ſi inita in hunc modum ſocietate, Turcos Romanis provinciis & urbibus expoliſſent, ut illorum opes acciperent, ſibi vero urbes opum vacuas habere liceret. Qua conditione illi avide accepta, Helleſpontum cum ipſo Imperatore trajiciant.

Edit. Pariſ. pag. 62.

IV. Sicut autem ignis denſæ ſylvæ injectus, alia tanquam ſtipulam celeriter, alia propter viriditatem tardius quidem, ſed tamen abſumit: ſic geminus ille Romanorum Gallorumque exercitus, terribilis haſtilibus ac toleratu difficilis viſus eſt, tum ob armo-

A κωπόροις ἔθνεσι λίαν καθέτλιαθαι φοβεροί· ἐδουλώσαντο μὲν δὴ Λφρικὴν ἡ Λιβύην ἅπασαν ἄχρι Γαδείρων· ἔπειτα Φοινίκην καὶ Συρίαν, καὶ πλὴν ἄχρι Κιλικίας παράλιον πᾶσαν, σύμπαντα μαχαίρας τε καὶ χαλκοῦς παραδόντες, τούς τε ἄλλους, καὶ μάλιστα Γαλάτας καὶ Κελτοὺς τοὺς πάλαι πολλῷ ἤδη χρόνῳ καθέξοντας τήν τε ἐκεῖσε χωρῶν καὶ πόλεων τὰς βελτίους. οἱ δὲ ἐξ ἐκείνου ἐκεῖσε διέβησαν αὐτομάτως.

B. Ἔστι παρὰ τὴν Εὐρώπην ὄρη πρὸς ὕψος ἐπηρμένα μέγιστα, Ἄλπεις καλούμενα, ἐξ ὧν ποταμὸς καταῤῥεῖ μέγιστος ἐς Ὠκεανὸν τὸν Βριττανικὸν, Ῥῆνος καλούμενος. ὅστις μεσημβρινώτερος ποιεῖ τοὺς ἄμφω Γαλάτας, καὶ τοὺς ἐν τούτοις οἰκοῦντας ἀνδρικωτάτους Γαλάτας καὶ Κελτούς. Τούτοις ἐξαπύρου τινὰ ζῆλον ἐν καρδίᾳ βασάσαντα ὑπὲρ τῆς σωτηρίου ταφῆς, ἔδοξεν ἀξιόλογον στρατὸν συναθροίσαντας, ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἐκείνου προσκύνησιν, καὶ ἅμα ἐαδίκησαν, ἀμύνασθαι ἐξέλασιν, εἰ δύναιντο, τῆς ἐκεῖ τυραννούσης Ἀράβων. καὶ δὴ κατὰ πλῆθος μυριάδων ἀθροισθέντες, αὐτοῖς ἵπποις, καὶ αὐτοῖς ὅπλοις τὴν καλὴν ἐκείνην ἐξέστειλαν ἔξοδον. Καὶ διαβάντες τὸν Ῥῆνον, Ἴστρῳ κατ' ἴχνος ἵππευτο πεπαμένῳ τὴν μεγίστην· ὃς καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἄλπεως ῥαγνύμενος, πέντε στόμασιν εἰς τὸν Εὔξεινον ἐκδίδοται πόντον. τότε τὰς βορείας ἀεὶ παραλλάττοντες ὄχθας, προέσαν ἄχρι καὶ αὐτῶν μικρὸν ἔμπροσθεν τοῦ παρὰ τὸν Εὔξεινον ἐκβολῶν αὐτοῦ, φοβεροὶ μὲν τοῖς μεταξὺ ἀεμένοις ἔθνεσι καθιστάμενοι θέαμα, καθάπερ τι σιδηροῦν τεῖχος κινούμενον· λυμαινόμενοι δὲ τὸ παράπαν οὐδένα αὐτῶν ἔργοις χρησόμενοι. ὅπου γοῦν καὶ ἔστησαν τὰ Ἴστρου ἐπιβάθρα διαπερασθέντες, ἐκ προελθόντες παρὰ τὴν Θρᾴκην στρατοπεδεύσαντο.

C

D

Γ. Βασιλεὺς δὲ τηνικαῦτα Ῥωμαίων ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, πρὸς ὃν διαπρεσβεύσαντο, ἀγοράν τε ζητοῦντες εἰς τὰ τῆς ἀναγκαίων ἐξώνησιν, καὶ ἅμα τοὺς διαπεραιώσοντας πρὸς ἕω δι' Ἑλλησπόντου. τοῦτο ἀρέσαν ἔρημον ἐδόξει βασιλεῖ, καὶ ἀπρὶξ ἔσχεται μᾶλλον ἀπὸ συχνὸν ἀφαιρεῖσθαι. πανοῦ γὰρ αὐτὸς τὰ σαυτοῦ τῆς βασιλείας λαβών, καὶ ἰδὼν πολλαχόθεν πολυμοίρως, καὶ ἀπηνῶς τὰ Ῥωμαίων διακοπτόμενα πράγματα, πλημμελείαις μεγάλαις τῶν προβασιλευόντων· (πάντα γὰρ τὰ πρὸς ἕω κατεῖχον οἱ Τοῦρκαι χρόνους συχνοὺς πρὸ τοῦ ἄλλα, καὶ Νίκαιαν αὐτὴν τὸ περιβόητον ἄστυ, ὅτε βαθεῖα τῆς χαμαὶ πάσης ἀκοσμίαν ἔπρατταν τοῖς βασιλείοις μαράν· ἐλπὶς δὲ πᾶσα τῶν ἁρμοζόντων προσόδων ἀπεκέκλειστο· καὶ τὸ προσδοκώμενον λύ, ἀπωλείας ἄβυσσοι, καὶ ᾅδου κίνδυνοι) ἰδὼν ὅλως ὅπως ἔχοντα τὰ πράγματα, καὶ διαπορούμενος, ἅρμασιν ἀράττεσθαι καὶ μάλα τοῦ καιροῦ ἠγεῖται τὸν νῦν Κελτικὸν τοῦδε στρατὸν παρουσίαν. μεθ' ὧν κοινολογησάμενος πρέσβεις συνθήκας, εἰ ὅπως συμμαχήσαιεν * ἐξελάσωσι τῆς Ῥωμαίων χώρας καὶ πόλεων τὰς καπέχοντας Τύρκους, σφίσι μὲν ἐξεῖναι τὰ ἑαυτῶν λαμβάνειν πράγματα· τοῦτο δὲ τὰς πόλεις χρημάτων αὐτὰς· ἃς δὲ συνθήκας ἄσημος λίαν ἑαυτὸς δέξαιμι, διαπραισωῖται ξυὶ γε αὐτῷ βασιλεῖ ἡ Ἑλλησποντία πορθμός.

* ἐξελάσωσι

Δ. Ὥσπερ γὰρ μὴ ὕλῃ βαθείᾳ πλῆθος ἐσκέψαν πῦρ, τὰ μὲν ὡς καλάμῃ ἐπινέμεται ῥᾷστα, τὰ δὲ δῇ χλωρότητι βραδίως μέν, ἐπιτίμησαι δ' οὖν· ὅπω καὶ διπλοῦντες στρατὸν τὴν Κελτῶν τε Ῥω-

μαίων συγκρατηθεὶς, φοβερὸς τοῖς πολεμίοις ἦν διὰ παντὸς τοῦ βίου, ἔν τε βάρει ἀπλέτου, καὶ σώματος ῥώμῃ, καὶ ψυχῆς ἀτρομίᾳ καὶ εὐσταλείᾳ. καὶ οἱ μὲν τὴν πολιορκίαν, ὡς ἂν ἔτυχέ τις, καρτερεῖν ἠναγκάζοντο καὶ πύλας· οἱ δὲ ἀπειλούμενοι βοηθήμασι ποτὲ μὲν ταῖς δυκωκείαις τῶν τόπων, ποτὲ δὲ τοῖς τῶν Ῥωμαίων τείχεσιν. ἀλλ' οὐκ ἦν ἐς πέλας ὑπ' αὐτοῖς τὰ τῆς τύχης ἀνέπεπτα· ἀλλ' οἱ μὲν ἑκόντες ὑπέκυπτον, οἱ δὲ βίᾳ ἁλίσκοντο, οἱ δὲ φυγάδες καὶ δραπέται ἐγίνοντο. καὶ πάντῃ τῇ τρόπῳ πᾶσαν τὴν ἐντὸς Ἅλυος ἐξεκάθηρεν Λυκίας, καὶ ὅσα Μαιάνδρῳ καὶ Παμφυλίᾳ ὁρίζεται· καὶ ἐπὶ τούτοις τὰ συμπεφωνημένα τῇ ἐλευθερωθεισῶν πόλεων εὐλαβῶς χρήματα, τὴν αὐτοῖς προκειμένην ὧδῖνα εἶδον. καὶ δὴ ἤδη σφίσι φρονοῦς, καὶ μεγάλα τινος ἀγῶνος μετὰ, ἐβεβαίουν τὰ μεταξὺ Παμφυλίας καὶ Κιλικίας ὄρη, ὅρος Κίλιξι καὶ Σύροις καὶ Φοίνιξιν, οἱ μὴ συγχωροῦντες τὴν πάροδον, αἴρεσθαι πόλεμον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν Κίλικες αὐτίκα τὴν πρώτην ὁρμὴν ἀνασχόντες ὕβριν, τὰ βέλτιστα περὶ σφῶν αὐτῶν ἐβουλεύσαντο, καὶ ὡς ἥκιστα τῆς ἑαυτῶν ἴδοιεν ἐβεβαίουν, ἀγοράς τε παρεῖχον, καὶ τοὺς προσιόντας ὁδηγοὺς, καὶ πᾶν ὅ, τι * φίλον ἐχρῆν εἶναι ἐς ἀλλήλους ἐπεδείξαντο ξυνιέναι. Κίλικες μὲν οὖν ὥσπερ ῥᾳδίως ἐς ξυμβάσεις ξυνῆκαν τοῖς ἑωσφορίοις πόροις Γαλάταις καὶ Κελτοῖς, οὐ μόνον τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐς τὴν ῥώμην δείσαντες, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν σωμάτων ἐγγενὲς πᾶσιν, καὶ οὐ πάνυ τοι ἀλλοτριωμένοις αἰδοῦντες.

* φίλιον

Ε. Ἐπεὶ δὲ ἦλθε ἐς Συρίαν καὶ Φοινίκην ἐπιβαλέσθαι ἤδη καιρὸς ἦν αὐτοῖς, οὐκ ὁμοίαν τὴν ἐκεῖ τοῖς ὄπισθεν ἀπαντῶσαν. Ἀραβίοις γὰρ ἔνεστι αἱ πάντῃ καταστάσεις, γένος ἀλλόφυλον καὶ ὑπερφυείας μεῖζον, πράγματα παρέχειν αὐτοῖς· μᾶλλον δ' οὐκ αὐτοῖς, ἀλλ' ἑαυτοῖς. ὅπλα γὰρ ἀράμενοι, τὴν πάροδον διεκώλυον, ὁρισάντες τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας λογισάμενοι, οἱ δ' αὐτῶν * αἵματος καὶ καιρῶν χωρὶς διῄδεσαν γένος ἐκφυλον, καὶ πάντοθεν ὑπερόχλον τὴν αὐτῶν γῆν. ὅθεν σπάνιοι οἱ Κελτοὶ ἐκπολεμούμενοι, καὶ ἀτάκτοις πιεζόμενοι τῇ ἄλλων ὅσα ἐς ἀναρίθμητον χρῆσιν ἐτύγχανον τοῖς περὶ ὑποζυγίοις καὶ αὐτοῖς, ἅπλοις καὶ διαμάχαις ἐδόξαν τὴν τῆς ὅλων ἐπιτρέψαι ἀξίωσιν. ἐντεῦθεν πόλεμοι συνεχεῖς ἀπερρήγνυντο, καὶ χύσεις αἱμάτων * Ἀραβικῶν κατὰ τὰς θριαμβικὰς ἐρρύησαν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέρας, καὶ πόλεων ἐγίνοντο ἀνδραποδισμοί, ἐπαρατηρήσεις ἀναιμάκτου τῆς τῆς Κελτῶν γινομένης ἰσχύος. καὶ ἵνα τῶν μέσων συκήσω, πᾶν ὅ, τι ἀράτιστον ἦν τῶν Ἀράβων ὁπλιτικῶν, τὸ μὲν αἵματι καὶ κόνει δάπτης, τὸ δ' ὡς πορρωτάτω διώξαντες, δούλοις ἀσπλοις ἅπασιν ἐχρήσαντο, τὸ λοιπὸν δὲ αἰσχύνῃ αὐτῶν πιεσθείσῃ. τὰς δὲ ἄνδρας τοιαυτοὺς, ὅρατε τῇ τῶν πάνυ χαλεπῶν ἡττᾶσθαι· καὶ ἐξ αἰῶνα διαμένον ἐγκαταλιπόντας, ἔλεγχος πάσης καταγελάσεως αὐτοῖς ἑαυτοῖς καταστάντες. ἔργον γὰρ αὐτοῖς καὶ σκοπὸς τῆς οἰκοθεν ἐκδημίας ὑπῆρχε, ἐς Παλαιστίνην τε δυνηθέντα ἐλθεῖν, καὶ τὰς ἁγιωτάτας καὶ πάσας ἐπελθόντα ἐξελάσαι, καὶ τὸ ἑαυτῶν ἐκείνοις ἀσεβήσαντας αἷμα σωτηρίαν ψυχῆς ἀντιλαβέσθαι. καὶ τούτοις μὲν ὁ τῆς πατρίδος ὑπεροχὴς αὐτὸς πεπομπεύκει ἔρως, θεῖος ὡς ἀληθῶς, καὶ ὑμνούμενος τοῖς ἀκούουσι· ἀλλ' ὁ τῆς Φοινίκης καὶ Συρίας ἔρως τὸν θεῖον ἐκεῖνον ἀληθῶς ἐξέκαυσε ἔρωτα,

A tum gravitatem, robur que corporum, tum ob conſtantiam animorum inexpugnabilem. Proinde hoſtium alii veluti gramen & lutum (ut ita dicam) concalcabantur: alii repugnabant, modo angustis locorum, modo Romanarum urbium mœnibus defensi: ſed ne iſtorum quidem ſortuna prorſus invicta fuit, quin alii deditionem facerent, alii vi ſubigerentur, alii exules & fugitivi abirent. Hoc modo omnem Aſiam quæ eſt intra Alym, item quæ Mæandro Pamphyliaque terminatur, repurgarunt, promiſſique aſſertarum urbium opibus acceptis, cœptum iter proſecuti ſunt. Ac deinde cura ipſis fuit non parum anxia, ut ſuperatis iis montibus, qui ſunt inter Pamphyliam & Ciliciam, adverſus Cilices, Syros, & Phœnices, B ſi tranſitus ſibi ab iis non daretur, bellum ſuſciperent. Verum primi Cilices ipſo ſtatim conſpectu illorum territi, rectiſſime ſibi conſuluerunt: eoſque per ſuos fines tanquam amicos tranſmiſerunt: atque etiam ſora ipſis nundinaria præbuerunt: & viæ deces dederunt, omniaque amicitiæ & hoſpitalitatis officia præſtiterunt. Porro Cilices adeo prompte cum Occidentalibus iſtis Galatis & Celtis tranſegerunt, non multitudinem tantum & robur eorum veriti: ſed religionis quoque ad ſuam proxime accedentis parumque abhorrentis verecundia addacti.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

Edit. Pariſ. pag. 63.

V. Cum autem jam eis in Syriam & C Phœniciam invadendi tempus afferret, non eadem illic quæ in relictis retro provinciis evenerunt. Nam qui eam regionem incolebant cum Arabes eſſent, natio genere diverſa, eademque ſuperbiſſima, negotium illis fecerunt: immo non illis, ſed ſibi ipſis. Nempe arreptis armis tranſitu eos prohibuerunt: exiſtimationem ſuam imminutum iri rati, ſi terram eorum gens peregrina & remoriſſima ſine ſanguine & cædibus penetraret. Unde Galli commeatu excluſi, penuriaque laborantes eorum quibus nec ipſi, nec jumenta carere ullo modo poterant, armis de ſumma rerum decertandum eſſe ſtatuerunt. Hinc pugnæ D continentes; & nocturnæ diurnæque cædes Arabum, ſuo ſanguine alterius terram perfundentium; item urbium cacidia, Gallorum viribus in dies invalescentibus. Ac ut ea quæ interceſſerunt pauca comprehendam, belliconſiſſimis Arabibus partim cæſis & proſtratis, partim longiſſime fugatis, reliquos pro inermibus mancipiis tractarunt: ac poſtea iis in locis conſederunt. Viris enim victis, locorum amœnitate victi ſunt, atque ibi reliquum ætatis exigere decreverunt. Quo facto, ipſi ſeſe manifeſti criminis reos peregerunt. Munus enim atque inſtitutum profectionis eorum fuerat Paleſtinam, E ſi poſſent, occupare: & impios, qui ſalutare Sepulchram tenerent, aut funditus inde exterminare, aut ſuopte ſanguine illic profuſo animarum ſalutem redimere. Cum autem talis amor eos patria extorres egiſſet, plane divinus & laude dignissimus: eum tamen divinum amorem Phœnicis & Syriæ amor turpiter exſtit. Nempe di-

MICHAEL PALÆOLOGUS.

vitilis onerati & ut ita dicam ebrii, aliter ac ſpectaverant judicarunt.

VI. Sed omiſſis Celtogalatis, ad inſtitutæ hiſtoriæ ſeriem redeundum. Nam Ægyptii Arabes, Scythicis (ut dixi mus) copiis auctа majorem in modum potentiæ, extra ſuos fines quam longiſſime excurrerunt, verſus Occidentem Libyeis & Mauritanis gentibus domitis: ad ſolis vero ortum tota felici Arabia, quam & Indici muris ora terminat, & utrioque ſinu Perſicus & Arabicus includunt: item, Cœleſyria & Phœnicia univerſa, quam fluvius Orontes continet, Celtogalatarum illorum poſteris partim inde pulſis, partim, ut jus belli eſt, brevi tempore interfectis.

Edit. Pariſ. pag. 64.

ὑπὸ πλήτου * βαρυωθέντι, ᾧ οἷον εἰπεῖν μεθυσθέντι * βαρυθέντι κρείττοις ἐστυχῶν παρ' ἐλπίδα.

ς'. Αλλ' ἐπαυτίου, ἔθεν εἰς τὰ περὶ Κελτογαλατῶν ἡμῖν παρετράπημεν λόγον. εἰ δὲ καὶ Αἰγύπτιοι Ἄραβες, πλεῖστα προσειληφότες διὰμεσον ἀπὸ τῶν Σαυθικῶν στρατεύματος ἐκείνου, καθάπερ ἔφθημεν εἰρηκότες, πλεῖστον ὅσον μάλα ἐξέβησαν τῆς οἰκείας παρίδρυμον ὄρης πρὸς μὲν ἑσπέραν Λιβύας, ᾗ ὅσα Μαυρητίων ἔθνη διωκισάμενοι πρὸς πρὸς δ' ἀνατολὴν ἥλιον, γῆθεν μὲν Ἀραβίαν ἀξάμενοι πᾶσαν, ὅσην τὸ τε ἄπορα τῆς Ἰνδικῶν οἰκήσεως θαλάττων, ᾗ ἐκατέρωθεν, τε Περσικὸς ᾗ ὁ Ἀραβικὸς συγκλύσει κόλποι· ἔνθεν δὲ τὸν τε Κοίλου Συρίαν, ᾗ τὸν Φοινίκην πᾶσαν, ὅσην ὁ ποταμὸς Ὀρόντης ἔνδον ποιῆται, τὰς τ' Κελτογαλατῶν ἐκείνους ἐκχύσεις τὰς μὲν ἐκεῖθεν * ἀποβήσαντες, τὰς * ἀποβάντες δ' ἐς ὅλεθρον, φῶν πολέμιος ὑποπίπτει νόμος, ὀλίγῳ παραπέμψαντος χρόνου.

CAPUT VIII.

I. Germanus cur Patriarchatum abdicaverit. Joſephus ejus ſucceſſor, quis: unde: quo ingenio: qua doctrina. Michaelem Palæologum perjurii & crudelitatis quomodo abſolverit. II Solis defectus futura a Turcis mala portendit. Quæ & quanta ſit vis aſtrorum. III. Andronicus uxorem ducit Annam. Imperii inſignibus ornatur. Jusjurandum quibus præſtiterit: a quibus acceperit. Ejus nomen Edictis ſubſcriptum. Qua formula.

I. CÆtetum patriarcha Conſtantinopolitanus Germanus, cum ſibi vulgus per ſummam petulantiam inſultare audiviſſet: quippe qui Arſenii legitimi patriarchæ adhuc ſuperſtitis ſedem occuparet: ea cuivis alii relicta, * quieti ſe dedidit. Huic in patriarchatum ſuccedit Joſephus, vir canitie venerandus, qui longo tempore in monte Galleſio vitam auſteram & negotiorum expertem egerat, Græcarum litterarum plane rudis, & ingenio valde ſimplici. Nam ejuſmodi ſunt ſi mores qui a civilibus negotiis & a rerum uſu abſuerunt. Hujus ſpiritualis conſuetudine utebatur, *& delictorum confeſſionem ei edebat Imperator Michael. Ad hanc itaque, poſt factam myſtagogiam ab ipſo primum cum cæteris Pontificibus celebratam accedit, & in veſtibulo facti ſuggeſtus proſtratus, ſemetipſum diferte accuſat de duobus peccatis, de perjurio ſcilicet & de excæcato Imperatoris filio. Tum abſolutionem petit. Primus igitur Patriarcha ei jacenti aſtans ſcriptam quandam abſolutionis formulam recitavit: ac poſt eum ſinguli pontifices ſuo quiſque ordine, eandem perlegerunt. Ita lætus diſcedit Impetator, tam ob illam abſolutionem, quam quod Deum etiam ſibi placatum & reconciliatum exiſtimabat.

† in Monaſterium receſſit.

* *Vide Ducæ-gii notas.*

II. Sub hoc tempus luna ſolem obſcuravit, cum is quartam Geminorum partem præteriret, ſub horam ante meridiem tertiam, XXV. die Maii, anni vc. M. DCC. LXXV. Fuit tota eclipſis * punctorum fere 12. Tantæ autem ſub medium tempus illius eclipſeos tenebræ circa terram extiterunt, ut multæ ſtellæ apparerent. Ea nimirum maximas & funeſtiſſimas Romanorum calamitates portendebat a Turcis imminentes. τοιαῦτα δὲ κατὰ τὸν μέσον τῆς ἐκλείψεως χρόνον ἐγγύθεν τὸ σκότος περὶ τὸν γῆλιον, ὡς ᾗ πολλὰς τῆδ' ἀστέρων φανῆναι. ἐδήλου μέν τοι τὰς μεγίστας ᾗ παλαιοτάτας συμφορὰς τῇ Ρω-

ANN. CHR. MCCLXVII.

* *Græc. digitorum.*

B ΑΕΙΕΝ. ὁ μὲν τοι Κωνσταντινοπόλεως πατριάρχης Γερμανὸς, ἀνὴρ ἰσιπὼν ὑπὸ τῶ πλήθους ὑβριζόμενος ἐνὶ πλείστῃ τῇ ἀκοσμίᾳ, ἅτε Ἀρσενίου ζῶντος ἔτι τῶ γνησίω πατριάρχη, αὐτὸς τὸν ἐκείνου καθίχων θρόνον, παραχωρεῖ τοῖς βουλομένοις φίπτειν· αὐτὸς δ' ἡσυχάσων ἄπεισι· ᾗ μὴ τῶν Ἰωσὴφ ᾗ πατριαρχικὸν διαδέχεται θρόνον, πολὺς μὲν ἀὴρ, ᾗ ἀσκήσει μακρᾷ ᾗ ἀπραγμόνι βίῳ κατὰ τὸ Γαλλήσιον ὄρος συνειζκυκὼς· στορίας δ' Ἑλληνικῆς παντάπασιν ἀμέτοχος * ὢν, ᾗ λίαν τὸν τρόπον ἁπλῶς· τοιαῦτα δ' ἐπὶ τῇ πολιτικῶν πραγμάτων ᾗ ἐμπειρίᾳ ἄμικτα ἦθη· πόθεν πεδαμανικῶς ὡμίλει, ᾗ τῆς λογισμοὺς ἐξηγέρθη ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ. διὸ καὶ πρώτως ᾗ ἱερὰν ἐπιπλήκτοι μυσαγωγίαν ἔξω γε τοῖς ἄλλοις Ἀρχιερεῦσι, προσελθὼν πίπτει πρηνὴς ἐπὶ τῷ προθύρου ᾗ ἱερᾶ βήματος, διαρρήδην ἐπὶ δυσὶν ἁμαρτήμασιν ἐγκαλῶν ἑαυτῷ, τῇ τε τῆς ἐπιορκίας φημὶ, ᾗ τῇ ἐς ᾗ ἐμὲ βασιλέως τυφλώσεως. καὶ ἐπὶ τούτοις αἰτεῖται συγχώρησιν· πρῶτος μὲν οὖν ὁ πατριάρχης ἐπιςὰς αὐτῇ κειμένῳ, συγχωρήσεως ἔγγραφον τινὰ * διέξεισι λόγον. ᾗ μετ' αὐτὸν ἕκαστος τῇ Ἀρχιερέων, κατὰ τὸν ἑκάστου προσήκουσαν τάξιν διαδεχόμενος, ἀνέγνωσαν ἅπαντες ἐφεξῆς ἐπ' αὐτῷ τὸν εἰρημένον ᾗ συγχωρήσεως λόγον. ᾗ ὅτως ἀπῆει χαίρων ὁ βασιλεὺς ὡμὶ τῇ τοιαύτῃ συγχωρήσει, ᾗ θεὸν αὐτὸν ὡμνὺ ᾗ ἐξ ἥλιον καταφῦναι εἰόμενος.

* λέξεως

D Β. Κατὰ τοῦτο τὸν χρόνον ἐπισκότησις ᾗ σελήνη ᾗ ἥλιον, ἄρτι τὸν τῇ διδύμων ὑπάρξαν παραλλάττουσα μοῖραν, περὶ ὥραν πρὸ μεσημβρίας τρίτην τῆς ἑωθινῆς πέμπτης ἡμέρας τῦ μαΐου, τῦ ͵ϛ͵ψοϛ' ἔτους. ἐν μὲν οὖν ᾗ πᾶσα ἐκλειψις δακτύλων ἔγγιστα δωδεκάδικα. τοσοῦτον δὲ κατὰ τὸν μέσον τῆς ἐκλείψεως χρόνον ἐγγύθεν τὸ σκότος περὶ τὸν γῆλιον, ὡς ᾗ πολλὰς τῆδ' ἀστέρων φανῆναι. ἐδήλου μέν τοι τὰς μεγίστας ᾗ παλαιοτάτας συμφορὰς τῇ Ρω-

μῶν, ὡς ὑπὸ Τύρκων ὑφίεσθαι ἴσταλλον. ὁ γὰρ ἅλιξ ἦν ἡ τῷ γένει κάκωσις, ἐκεῖθεν ἀρξαμένη, καὶ συχνὸς ἐπὶ μεῖζον αἰεὶ καταβραχὺ κορυφουμένη. ὅτι δὲ ὀλισθαίνουσιν ἐπιγείων παθῶν τὰ ἡβῶντα φαντάσματα τοιαῦτα συμπτώματα προαναφαίνουσι, ἀμφιβάλλειν οὐδεὶς ἡβᾷ πάντων ἰδέᾳ, πλὴν ὁ μὴ ἐξ ἁπάντων πεπειρῶσθαι ἐπιφύσει μᾶλλον ἐθέλειν. εἰ δὲ τῶν τοιούτων λόγοις πείθειν παρῄνεῖτις, ὃν πείθειν οὐ δύναται τὰ ἐν τῇ θεάτρῳ τῆς εἰκαμένης κατ' ἄλλας ἄλλοτε χρόνους γινόμενα πράγματα, μάταιος ἂν εἴη· κἀκεῖνοι φορτικὸς, συνιέναι ἐντεῦθεν τοῖς πάνυ συληροῖς ἐγχειρῶν. ἓν γὰρ ἑνὸς ἀνθρώπου σῶμα ἐστι, τῶν κἀν τῷ τοῦ κόσμου σώματι παντὶ γίγνεσθαι ἄρ. ὃν γὰρ ὁ κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν καὶ μελῶν ὡς ὁ ἄνθρωπος φάναι συγκείμενος· καὶ ὥσπερ ἐνταῦθα τῆς κεφαλῆς ἢ τῶν σκελῶν τὸ πάθος, * ἐνεργετήσαν πρὸς γλῶ κνήμῃ καὶ τὸν ἀστράγαλον γλῶ κάκωσιν ἐξεπέδοσαν, ἔτω κἀν τῷ τοῦ κόσμου σώματι τὰ ἡβῶντα φαντάσματα κινήματα, πρὸς γλῶ γλῶ ἀπαρίδονται, κἀντεῦθα δύσοστύσει γλῶ ἐνέργειαν.

Γ. Συχνὸς ἐπὶ τοῖς ἐρρύη χρόνος, καὶ ἄγεται ὁ βασιλεὺς τῇ ἰῷ Ἀνδρονίκῳ γυναῖκα, Ἄνναν γλῶ ἐκ Παιόνων, ἣ ἅμα τῇ βασιλεῖ κατοπτρον συμβόλῳ. εἶτα αὐτὸς μὲν Ἀνδρόνικος ὄμνυσι τῷ πατρὶ, πρῶτον μὲν σέβειν γλῶ τὴ Θεοῦ ἐκκλησίαν ὀρθῶς, καὶ πᾶσι φρονίμως πειρᾶσθαι καθ' ἅπαντα τρόπον, καὶ ἀλάβητα σωτηρῶν· δεύτερον δὲ, ἃ αὐτὸ δὲ τῷ πατρὶ ζωῇ καὶ βασιλεύοντι ἠβουλήθησαν, ὅση δύναμις, ἀπραβούλευτον μέχρι τελευτῆς * αὐτῆς· καὶ ἐπὶ τοῖς ἅπασι τὸ Ῥωμαίων ὄμνυσι γένος τῷ νέῳ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ τὰ αὐτοκράτορα τοῖς βασιλεύσιν. ὁ γὰ μὲν πατριάρχης, καὶ πᾶν τὸ τῆς ἐκκλησίας ἄθροισμα γράμμασι τοῖς ἑαυτῶν ἐγχαράξαντες ὅρκοις, τοῖς ἱεροῖς ἐναθείκασι κώδιξιν, ἀντιβουλεύσειν αὐτῷ βλαβερόν γλῶ βασιλείαν ὁμολογοῦντες, αὐτὸ τε καὶ εἰ ἐφεῖτο τὰ τῆς ἐκκλησίας διαλεχόμενοι. ἐπέτρεψε δ' αὐτῷ ὁ πατὴρ, καὶ δι' ἐρυθρῶν ὑπογράφων γραμμάτων προστάγματα, ἃ μέχρι καὶ νῦν ἰσχύει· ἄλλα, ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΙΤΙ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ.

minentes. Populi enim afflictio ab eo tempore non deſinit, & ſubinde paulatim io majus auctæ eſt. Terrena autem malæ hujuſmodi cæleſtium luminum affectionibus præſignificari, extra controverſiam eſſe puto: niſi forte quiſpiam rixis inanibus delectetur. Quem porro ea quæ in theatro univerſitatis hujus aliis atque aliis temporibus eveniunt, convincere non poſſunt, cum ſi quis conetur verbis convincere, ſtultus ſit & plane ineptus, qui indociles velit erudire. Quod enim in hominis unius corpore ſit, idem etiam in corpore hujus univerſi contingit. Unum quippe mundus corpus eſt cohærens, ex partibus & membris compoſitus itidem ut homo. Quemadmodum autem in homine capitis aut colli affectio dolorem acriorem ad tibias aut ad talos ejaculatur: ſic etiam in mundi corpore excitatæ cæleſtium luminum affectiones terris ſe imprimunt, & vim ſuam illic exerunt.

III. Poſt hæc longo tempore elapſo, Imperator Andronico filio uxorem dat Annam Pæoniam, ſimulque inſignibus Imperii ornat. Tum ipſe quidem Andronicus patri jurat; primum, ſe Dei Eccleſiam rite veneraturum, ejuſque privilegia modis omnibus procuraturum, & inviolata conſervaturum eſſe; deinde ſe vitam & Imperium patris ſui ab inſidiis eorum pro virili præſtiturum eſſe atque ad ipſam mortem. His peractis, omnis Romanus populus ſolemne jusjurandum imperatori Andronico dedit. Patriarcha vero & collegium omne ſacerdotum jusjurandum ſuum litteris conſignatum in ſacros codices retulerunt; profitendo ſe, & eos qui deinceps in adminiſtrationem Eccleſiæ ſucceſſuri ſibi eſſent, Imperium ejus ab omni fraude tutum ſervaturos. Pater autem ei permiſit edictis ſubſcribere rubrix literis, cæterum ſine menſe & indictione: ſed, ANDRONICUS CHRISTI GRATIA IMPERATOR ROMANORUM.

MICHAEL PALÆOLOGUS. Edit. Pariſ. pag. 63.

MICHAEL PALÆOLOGUS. *Edit. Pariſ. pag. 66.*

CAPUT IX.

I. Michaelis Ætoli obitus. Quatuor liberi. Hereditas duobus diviſa. Natu minimis ut conſultum. Eorum fuga ad Imperatorem. II. Joannes Sebaſtocrator Theſſaliæ Princeps, Romanas provincias populatur. Joannes Deſpotes cum magno exercitu Theſſaliam ingreditur. Sebaſtocratoris trepidatio. III. Militum Comanorum ſacrilegia. IV. Sebaſtocrator multa oppida amittit. Novarum Patrarum mœnibus ſe defendit. Feſſus longa obſidione clam exire ſtatuit. Conſilium uni tantum homini indicat. V. Noctu per funem demiſſus Romana caſtra pervadit. Athenarum Ducem adit; a quo delectos milites quingentos accipit. VI. In Romanos nec opinantes impetum facit. Joannes Deſpotes obſidionem deſerit. VII. Oppidani cum Sebaſtocratore Romana caſtra diripiunt. Inſtant fugientibus. Spoliis contenti, cæde abſtinent. Mos vetus. Milites Romani quonam ſe ex fuga receperint. Urbs Sicyon, cur Demetrias dicta.

I. HOc ſtatu rerum a vivis exceſſit Michael Deſpotes, Epiri & Theſſaliæ Princeps, * relictis liberis; in quibus unus nothus, nomine Joannes; legitimi vero tres. Horum natu maximus fuit Nicephorus Deſpotes, qui * Imperatoris neptem ex ſorore in matrimonio habebat: eujus curæ ac tutelæ reliquos duos natu minores Filios Michaelem & Joannem adhuc cœlibes pater commiſit; diviſitque omnem ſuam ditionem in duas partes: quarum unam, quæ vetus appellatur Epirus, Nicephoro Deſpotæ reliquit. Continet autem Theſprotos, Acarnanes, Dolopes, prætereaque Corcyræos, Cephalenios & Ithacenſes: terminatur ab occaſu Adriatico & Jonio mari: verſus Septentrionem altis montibus Pyduo & Acrocaraunis: ab ortu Acheloo flumine: a meridie inſulis Corcyra & Cephalenia. Alteram partem Joanni nothо filio reliquit: quæ & ipſa continet Pelaſgos, Phthiotas, Theſſalos, Locros Ozolas: ac verſus Septentrionem Olympum montem habet: ad meridiem Parnaſſum; utrumque altiſſimam & nubibus vicinum. Cæterum duo ſtatim, Michael & Joannes, Nicephori fratris tutelam & curationem ægre ferentes, & alloqui rati habituram eam non bonum ipſis exitum, ad Imperatorem profugiunt.

II. Nothus autem Joannes, effræni impetu & vaſto ingenio vir, ſais conterens quieſcere non poterat, quamvis nuper admodum Sebaſtocratoris honorem ab Imperatore confecutas: ſed raptis crebro fœderibus, Romanas provincias populabatur: ut indignatus Imperator contra illum mitteret fratrem ſuum Joannem Deſpotam, magnis Romanorum copiis undecunque collectis, & eum ſequi juſſit. Is igitur coacto exercito, quantus aderat ex Paphlagonibus & Bithynis equitibus conflatus, adjunctis etiam Comanorum & Turcopulorum turmis, pedeſtres copias ex Thracia & Macedonia ipſe delecturus abiit. At Sebaſtocrator, audito Romanarum virium adventu, cum ſe ab omni parte deſtitutum & tanto exercitui imparem eſſe cerneret, graviſſimis curis æſtuabat. Nam ſuppe. ἐς μὲν συναγαγὼν, ἓσυ δὲ παρὼν ἐπύγχανε δύναμις, ἣν τε Παφλαγόνων ἱππέων ἀθροισμὸν καὶ Βιθυνῶν, συγκαπηλεύσας δὲ καὶ τὰ Κομάνων καὶ Ταρκοπούλων τάγματα, ἄπρακτος τῆς πεζικῆς αὖτος φαλαγγῶν δυνάμεως, ἣν τε Θρᾴσας καὶ Μακεδόνας· ὁ μὲν τοι σεβαστοκράτωρ ἀνὼν καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων ἔφεδρον, βίλιστι λογισμῶν ἐδαπάνα καὶ ψυχῇ, ἄπορα πασχόθε ὁρῶν τὰ

* *Vide ſupra lib. 2. cap. 1. fub. 2.*

* *Vide ſupra hujus libri cap. 3. fub. ult.*

AA. ΤΟΥΤΩΝ ὧπως ἐχόντων, ἐξ ἀνθρώπων ἐγγόνου τῷ Μιχαὴλ ὁ διωνύμος, ὁ τῆς Ἠπείρου τῷ Θετταλίας ἀρχηγὸς, τῷ παῖδας καταλιπὼν, ἕνα μὲν νόθον, Ἰωάννην ὄνομα· γνησίους δὲ τρεῖς, ὧν καθ' ἡλικίαν πρωτεύων ὑπῆρχεν ὁ ἐκ ἀδελφιδῆς γαμβρὸς τῦ βασιλέως Νικηφόρος ὁ διωνύμος· ὑφ' ᾧ καδημένη τῷ ἐπιτρόπῳ καπάλιπεν ὁ πατὴρ ὡς ἀπλεύρως τῶν ἡλικίαν, τῷ ἄζυγας ὄντι, τοὺς δύο ἑπέρους υἱέας Μιχαὴλ τῷ Ἰωάννην. χρίζει μέντοι τῷ τῶν ὅλων αὐτῷ ἐπικράνειαν εἰς δύο μερίδας, ὧν τὴν μὲν μίαν, ἣ δὴ τῷ παλαιὰ ὀνομάζεται Ἤπειρος, ἀφίστι Νικηφόρῳ τῇ διωνύμῳ· περιέχει δὲ αὕτη Θεσπρωτὸς, τῷ Ἀκαρνᾶνας, τῷ Δόλοπας· τῷ ἀφὸς πάσης Κερκυραίους, τῷ * Κεφαλλῆνας, τῷ Ἰθακησίους· ὁρίζονται δὲ B ἀφὸς μὲν δύσιν Ἀδριατικῷ τε τῷ Ἰονίῳ πελάγει· ἀφὸς δ' ἄρκτον ὄρεσιν ὑψηλοῖς τῇ τε Πύνδῳ, τῷ τοῖς Ἀκροκεραυνίοις ὀνομαζομένοις· ἐκ δ' ἀνατολῶν Ἀχελῴῳ τῇ ποταμῷ· ἐκ δὲ μεσημβρείας * τῇ Κερκυραίων πόρῳ, τῷ τῇ * Κεφαλληνίᾳ. τὴν δὲ ἑτέραν μερίδα ἀφῆκεν ὁ πατὴρ Ἰωάννῃ τῇ νόθῳ παιδὶ· ἣ τῷ αὐτὴ περιέχει Πελασγοὺς, τῷ Φθιώτας, ἔτι τε Θεσσαλοὺς, τῷ Λοκρὸς τοὺς * Ὀζόλας· τῷ ἀφὸς μὲν ἄρκτος Ὀλυμπον ἔχει τὸ ὄρος, ἀφὸς δὲ μεσημβρίαν, τὸ Παρνασσὸν, ἀμφότερα ὑψηλὰ, τῷ ἐς βαθὺν τὸν ἀέρα τοὺς κορυφὰς ἀνατείνοντα. οἱ μὲν τοι δύο αὐτάνα Μιχαὴλ τῷ Ἰωάννης, δυσαρεστήσαντες τῇ τ' ἀδελφῇ Νικηφόρου ἐπιτροπῇ τῷ ἐφορείᾳ, τῷ ἄλλως ἐκ εἰς ἀγαθὸν αὐτοῖς πόρας αὐτὴν προχωρήσειν * νοσφίττες, φυγάδες ἐς * ἐπιτιθέντες βασιλέα χωρέσιν.

pag. 67.

C B. Ὁ δὲ νόθος Ἰωάννης, ἀκάθεκτος ὢν τὸν ὁρμὸν, τῷ ποικίλος ἦν σώμασιν, ἐκ πρώτης τῆς ἡλικίας ἀρχόμενος· τῷ ταύτῃ τὸ σεβαστοκράτορος ἀξίωμα παρὰ τῦ βασιλέως φρόντιτα εἰλαφώς. ἀλλὰ συχνὰ παρακινδυνεύων, τὴν Ῥωμαίων ἰδίᾳ γῆν· ὡς ἀγανακτήσαντα ἄδε τὸν βασιλέα, πέμψαι ἦ ἑαυτῦ ἀδελφὸν Ἰωάννην τὸν διωνύμου αὖτ' ἐκεῖνα, πολλὰς πολλαχόθεν ἀθροίζομένας τὰς Ῥωμαίων δυνάμεις· ἔνθα πόρῳ αἰτιάσασθαι

τὰ ἑαυτῆ, ἢ ἐκ ἀξιόμαχα πρὸς τοιαῦτα παρασκευὴν ἀντιπάλων δυνάμων· ὅθεν ἐπεὶ πᾶν ὑποπτεῦσαι χρὴ καὶ χεῖμα ἢ συγγνώμην τῇ ἀμαρτημένων ζητεῖν, ἂν ὁδὸν ἑώρα, ὅτι μὲν ἀνύσιμον, διὰ τὸ πολλάκις ἀνεῖσθαι μὲν, ἐκ ἐμμένει δ' ἐπὶ * μαχῇ τοῖς ὁμολογίαις τῇ σπονδῶν, ὁ δὲ ἄλλως ἐβάδιον γνώμην. ὀχυρώσας δὲ καθ' ὅσον ἐξῆν ἢ ἀσφαλισάμενος τὰ ἑαυτῆ φρούρια, περιῆν σὺν γε τοῖς ἑαυτῆ στρατεύμασι πορρωθεν περισκοπῶν τὰ ὑπὸ τῶν πολεμίων γινόμενα, ἴσως ἐλπίζων λόχοις τισὶ ἢ αἰφνιδίοις ἐπιδρομαῖς παράτων ἢ ἀφυλακτεῖσθαι τὰ Ῥωμαίων στρατόπεδον. ἀλλ' ἄρτα τῶν ὁρῶν περαγμένων, ἢ ἐκ ἔξω τῆς τομῆς ἐμπορείας τὰς ἐπιδρομὰς ποιουμένης, προσπεγνύναι ἢ πεῖρα· ἢ δὴ ἄνω ἢ κάτω, ἐδεδίει περὶ τῇ ἄλλων.

Γ. Ὁ μὲν δὴ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης ἐν τοιούτοις ὑπῆρχε θορύβοις ἢ φόβοις· πάσχει δ' ἂν ἢ πᾶς ἐλάμβανε αὐτῇ τὸ ζῆν ἐν πάσῃ τῇ χρόνῳ, ἢ ἡ ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχία πᾶσ' ἂν ὑπὸ βασιλεῖ ἐγεγόνειτο, εἰ μὴ μεγάλη τις ἀναξία τε ἢ πλημμέλεια τῇ συστρατευομένων τοῖς ἡμετέροις ἀλλογενῶν, ἴσφυλε παρ' ἐλπίδα, ἢ λίαν αἰσχρῶς τὰ Ῥωμαίων ἀνέτρεψε πράγματα. ἐσβαλόντων γὰρ τῇ Ῥωμαίων εἰς ἢ ἐκείνου, ἢ μυδεσὶς ἀνθισαμένη ῥᾳδίως ὑπεποιημένων ἅπαντα, ὑδὲν ὑγιὲς οἱ συστρατευόμενοι Κόμανοι ἐφρόνουν, ἀλλὰ πάντας ἐκὰς ἢ ἀσπόνδως πάντα ἐσύλων, ἢ ἀδεῶς ἐνεπίμπρασαν, ἢ σεμνὰς παρθένους ἐβιάζοντο καὶ ἐξαπολλύζοντο, ἐ ὡς αἰχμάλωτοι ἐχρῶντο τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς τε ἄλλοις, ἢ πρός γε ἔτι αὐτοῖς τραπέζαις τοῖς ἱεροῖς εἰκόσι. ἢ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; πάντ' ἦσαν ἀδεῶς, ὅσα χρὼν ἀσεβῆσαι ἀνδράσι. ἧς τοι τοῦτο ἢ ἀ ἀεκὼν οὐδ' ὁμολόγως τοῖς ἀρχαῖς τὸ τέλος ἀπέλαυξε τῶ πολέμω. δηλώσει δὲ προιὼν ὁ λόγος.

Δ. Ἐπεὶ γὰρ ἔκτε ἄγων ἢ στρατιὰν ὁ Δεσπότης Ἰωάννης, τὰ μὲν τῇ πολιχνίων αὐτίκα ὑπήκουσεν· τὰ δὲ τοῖς τῇ τόπων ὀχυρώσει θαρροῦντα, ἀνθίστατο μέχρι τινός· ἔνθεν ἢ παῦτα ὑπήκουσεν, ἀπῆγεν οἷς τέλος ἦκεν διωκόμενα φρὸς τὰς βιαίας τῇ πολεμίων μηχανημάτων ἐπιφοράς. ὁ γε μὴν Σεβαστοκράτωρ ἀπογνοὺς παντελῶς, εἰς ὀχυρώτατον καταφεύγει φρούριον τὸ τῇ Νέων Πατρῶν ἐπικαλουμένου. ἐνθα δὴ κυκλοῦσιν αὐτὸν οἱ πολέμιοι, ἢ συχνόν τινα χρόνον πολιορκοῦσι περικαθήμενοι. τὸ μὲν τοι φρούριον ἑαυτὸ τῇ Νέων Πατρῶν ἐφ' ὑψηλῆ τῆ ὄρας ἱδρυμένον, ῥᾴστα μὲν τῇ πολεμίων καταφρονεῖ μηχανημάτων· ἧς δὲ ἦν ἔνδον ἀποκλεισθέντα πολυάνθρωπον ὄχλον, ἀπορίαν ἐδίδει τῇ ἀναγκαίων. διὸ καὶ ἀμηχανίᾳ παντοδαπῇ τὴν ψυχὴν ὁ Σεβαστοκράτωρ ἐμελέτα, ἢ ἄνω ἢ κάτω τὸν λογισμὸν περιέστρεφε, τῇ περιεστώτων δεινῶν λύσιν ζητῶν. ὁ δὲ μετὰ πολλὰς στροφὰς λογισμῶν, οἷς ὕστατα ἐλυθεῖσι ξύνεσι καὶ διανοίαν ὡς ἀληθῶς· λῶ ἄμπυ ἱεράν τινα καὶ ἀπόρρητον ἐκπεμίδειν ἐν ἑαυτῇ, ὑδενὶ κοινωσάμενος * πλὴν μόνῳ τῇ τῶ ἄστεως φύλακι· τὸ δὲ οἷς πλοῖς μᾶς ἀκὸς ἧς καθαρὸν μυστήριον, πολύχουν ἀνέχει γιάργυρον, ἢ πλὴ ἐπωνυμίαν ὡς ἔτι μυστήριον ἐστίν, ἀλλὰ ἧς πρίσις φέρει, ὅλα στρατιῶτα παραμείβοντα γνησίᾳ τε ἢ πολλὰ * φυσόμενα· ὅθεν ἢ αὐτὸς σωφρὼν ὢν, ἢ τῇ τοιούτων ὡς ἀδαὴς, σωφρὼν τὸ σοφὸν * φυσόμενα βύλλεμα ἑαυτῶ. λῶ δὲ τῶν τοιῶν.

Ε. Νύατα παραφυλάξας, ἐν ᾗ ἡ σελήνης τῇ ἥλιον συνοδεύσης, σκότος βαθὺ περιστρέχει ἢ γλῶ,

plici habitu accedere & delictorum veniam petere, neque expeditum, neque etiam efficax esse judicabat: quod multoties fœdera pepigisset, & pactis nunquam diu stetisset. Itaque aliam viam ingressus, firmatis quantum poterat, & munitis suis castellis, cum suis exercitibus circumibat, eminus circumspiciens quid ab hostibus ageretur: forsitan & spe concepta, insidiis & subitis incursionibus se Romana castra turbaturum & aliqua parte afflicturum. Sed cum omnia optime munita, & disciplinam militarem a Romanis observari cerneret: illo conatu desperato, sursum deorsumque ambulans, summæ rerum metuebat. MICHAEL PALÆOLOGUS.

III. Igitur Joannes Sebastocrator in tanto angore & metu versabatur. Ac fortasse eo tempore vivere desiisset, illinsque ditio ab Imperatore occupara esset, nisi exterorum commilitonum immodestia & nimia licentia rem Romanam præter spem labefactasset, & fœdissime pervertisset. Nam cum Romani impressionem in illius fines fecissent, & resistente nemine omnia facile subigerent, Comani cum iis militantes nihil frugi faciebant, sed omnia fana, omnia monasteria spoliabant, & impune cremabant, (& venerabiles virgines captivas abducebant,) ac sacris ut profanis abutebantur cum aliis rebus, tum sacrosanctis imaginibus, quas pro mensis habebant. Et quid multis est opus? sine ullo metu faciebant omnia, quæ impiorum hominum consuerendo fert. Quamobrem belli exitus non bonus, nec principiis consentaneus fuit: ut progressu orationis ostenderur.

IV. Nam cum Joannes Despores exercitum secum adducens advenisset, oppidula partim statim deditionem faciebant: partim sita locorum freta aliquandiu resistebant; mox bellicarum machinarum violentis ictibus ad extremum sustinendis imparia, ipsa etiam se submitrebant. Quare Sebastocrator Joannes, rebus omni ex parte desperatis novas Patras (id munitissimo castello nomen est) se recepit: ubi eum hostes circumcludunt, & longo tempore circumsessum oppugnant. Id castellum in edito monte situm, bellicas machinas faciles contremebat: sed ob multitudinem hominum ibi inclusam, rerum necessariarum penuriam metuebat. Itaque Sebastocrator inops consilii multis curis distrahebatur, & urgentium malorum remedium quærens, animum in omnes partes versabat. Tandem post multas deliberarinnes, consilium mirum ac plane divinum init: quod, ut sacrum & arcanum, penes seipsum religiose custodit, ac nemini communicat, nisi urbis custodi. Nam arcanum plurium auribus quam unius commissum, multifariam erumpit: amissoque arcani nomine, fama pervulgata dici debet, tota castra tam amicorum quam hostium permeans. Unde ille, quippe vir prudens & hujus rei non ignarus, ealiide sum commentum struait; quod erat hujusmodi. ANN. CHR. MCCLXXI. *Edit. Paris. pag. 68.*

V. Observata nocte, in qua ob insetinnium profundæ tenebræ terram circumirent, sune se de muro demittit. Deinde, cum alius transitus ei non

MICHAEL PALÆOLOGUS.

pateret, clam in Romana caſtra lacetis veſtibus ingreditur: & ne agnoſceretur, magna voce, & verbis aliquantulum barbaris, velut amiſſum equum quæritans clamat, & ſic tota caſtra pervadit, ac præterit. Turba vero militaris eum deridet & exſibilat, & ſuaviſſimis dicteriis exagitat. His dolis caſtra cum pertranſiſſet, & longiſſime abeſſet, monaſterioium quoddam remotum adit, & ſoli præpoſito ſeſe quis ſit indicat, a quo quoque jumentis & totidem famulis acceptis, ſub auroram monte Thermopylarum ſuperato, poſtridie in Boeotiam pervenit, ac tertio inde die in Atticam: ubi & Athenarem Ducem convenit; cui pecuniam promittit, ſplendidaſque & opulentiſſimas liberorum affinitates: tam ab eo auxilium perit, & pacta magna mercede milites accipit quingentos, omnes Athenienſes delectos.

VI. At Romanorum exercitus, Sebaſtocratorem Joannem in caſtello eſſe latus, perſtabat in obſidione, & crebris velitationibus mœnia laceſſebat: (neque enim erat unde machinæ admoveri poſſent) atque omnes circum exitus obſervabat, necubi Joannes furtim elaberetur; ſed aut ſponte deditionem facere cogeretur, aut invitus a civibus dederetur duplici malo preſſus, obſidione, atque intus penuria rerum neceſſariarum. Et hi quidem ita ſecuri deſidebant; quidem vero etiam e caſtris excurrebant, alii prædatam adverſus finitimos Achæos; alii venatum: in quoe primos ita diſcipatus incidit Joannes Sebaſtocrator cum quingentis illis Athenienſibus; eoſque partim illico capit, partim aliquo ad caſtra perſequitur; ut exre inopinata & ſubita tumultus in exercitu Romano oriretur, & cum alii duces, tum Joannes ipſe Deſpotes perturbaretur, eo quod crederetur aut Peloponneſi & Achajæ Principem cum juſtis copiis adeſſe, aut magnas Thebanorum, Euboeorum, & Athenienſium copias cum ſuo Duce caiſſe, Joanni Sebaſtocratori opem laturas. Igitur priuſquam illi irruerent, clam & paulatim Romanus exercitus ſuapte diveliitur: & alii alios ſubinde prævertentes, contento curſu fugiunt; ducibus quidem multum reclamantibus & manere jubentibus; illis autem non audientibus, ſed effuſe fugientibus. Itaque & ipſi duces cum Joanne Deſpota, quum ſibi, ſi manerent, certum exitium imminere proſpicerent, ac præterea nullum ſe egregium aut memorabile facinus edituros, ipſa occaſione non alium exitum ſponcente, ceſſim ac furtim pedem referre coacti ſunt cum reliquis Paphlagonum, conſervato tamen ordine ac diſciplina militari.

VII. Hac tam inſperata clade Romanis oblata, cujus cauſa fuere Comanorum commilitonum ſactilegia in iis locis commiſſa, oppidani ſtatim patefactis portis univerſi erumpentes, ad Joannem Sebaſtocratorem, & ad ſocios convoiunt. Cum quibus quantum opus erat colloquuti, partim ibi jubentur manere, ad colligendum Romana tabernacula, equos, impedimenta quælibet & omnigenas divitias, quas Romani ſive ipſimet ſecum domo attuliſſent, ſive e præda coegiſſent: partim tergis Rolaðòs ἀναχωρῶν, ἅμα τῇ πιεζομένῃ ἐπὶ τὴν Παφλαγόνων στρατιάν, καὶ τάξεως μέν τοι

A χείρων τῶν τοίχους καθίσαις ἔξω ἑαυτοῦ· καὶ ἅπερ ἐκ ἐπῆρας ὄσης αὐτῷ παρόδου, λάθρα κατέρχεις τῷ τῆς Ῥωμαίων στρατοπέδου ἐς διερύκασι τοῖς ὀδύμασι· καὶ τὸ λαθεῖν ἔπαρ, μεγάλη τῇ φωτῇ, καὶ βαρβαρικῇ τινι μίξει πως τῇ διαλέκτῳ, ὡς ἀτολμήσας ἢ οἰκεῖον ἄθρει ἵππον ἐζάνει, διὰν τὸ παραμείβων ὑποσὶ τὸ στρατόπεδον ἅπαν. εἰ δὲ πολλοὶ τῶ στρατῶ καταγέλων ἀπόντες αὐτῶ, τῇ * ὑποπτεύεζον, καὶ ἰδιωτάναις εἰρωνείαις ἐχλεύαζον. ἀλλ' ἐ- * ὑπεσέρτων
τὸν
B αἰεὶς ἄλλοις πειθοῖς παρελθὼν τὸ στρατόπεδον, καὶ πάντα πόρρω γενόμενος, περί τι μονάδεμον γίνεται τῇ ὑπηρεσίων, καὶ γνώσιμον ἑαυτὸν κατασήσας μόνῃ τῇ τῆς μονῆς ἐπισάτῃ, ὑποζύγια πίντε καὶ θεραπόντων τοσούτους λαμβάνει παρ' αὐτοῦ· καὶ ἅμα τῷ διαβῆς τὸ τῆ Θερμοπυλῶν ὄρος, ἑδιπραῖος ἐς Βοιωτίαν ἀφίκετο· τεττάρτῃ δ' αὖθις ἐκεῖθεν ἐς Αττικὴν· ἔνθα δὴ καὶ τῷ τῶ Ἀθηναίων ἐντυγχάνει Δυκί, καὶ χρήματα ὑπισχνεῖται, C καὶ λαμπρὰ τῇ πίνων πολλῶ ἐπαγόμενα πλοῦτον· καὶ ἐπὶ πίνες αὐτῷ καὶ λαμβάνει συμμαχίαν ἐπὶ συμφωνίᾳ μεγάλων μισθῶν, πεντακοσίους τοὺς πάντας κατ' ἐλογίαν Ἀθηναίους.

ς'. Ὁ δὲ Ῥωμαίων στρατὸς, ἐπεὶ ἔνιπι νομίζων τὸν Σεβαστοκράτορα Ἰωάννην, πιεζικάθητο ἀδιαλείπτως, ἀραβολισμοῖς τισὶ κατὰ τῶν τειχῶν χρώμενος, (οὐ γὰρ εἶχεν ἔνθεν ἀνεπαγαγεῖν τὰς μηχανὰς) καὶ αὐτὰς διεξόδους αὐλῶν παραφυλάττων, ὡς μὰ λάθῃ διαδρὰς ὁ Ἰωάννης· ἀλλ' ὡς ἀνάγκαν ἴλαθε, ἃ προδοσίᾳ ἐθελοντὰς ἑαυτῷ γενέσθαι, ἃ προδοθῆναι μὲν θέλων αὐτὸς, παρέλπιδων τῶν πολιτῶν, δυσὶ πεζεμένων ἀκμῆς, τῇ τε πολιορκίᾳ, καὶ τῇ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεᾶς ἐσεσηκυίᾳ. οἱ μὲν ἐν ὅπως ἐκαθίωτο ἀπιεμενείμενος. τινὶς καὶ δὲ τῷ στρατοπέδῳ παρεξέλαυνον, οἱ μὲν λόγας ἴνεκα ἐπὶ τὰς ἐμόρους τῶν Ἀχαιῶν, οἱ δ' ἐπὶ συναγωγίσι· οἷς ἐπεσπέντες πρῶτος ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης μὴ τῷ πεντακοσίων Ἀθηναίων ἑαυτῶν, αὐτοὶ διεστειδασμένους· καὶ τὰς μὲν αὐτῶν ἀνδρὸς αἱρεῖ, τὰς δ' διώκει μέχρι τῷ στρατοπέδῳ· ὡς τῇ ἀπροσδοκήτῳ καὶ αἰφνιδίῳ τῷ πράγματος, θόρυβον * ἐγγενίδαι τῇ Ῥωμαίων στρατῷ, καὶ παραλόγῳ λογισμῶν τοῖς τε ἄλλοις στρατηγοῖς, καὶ αὐτῇ δὴ Ἰωάννῃ τῇ δεσπότῃ, νομίσασιν ἅπαν Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας ἥκειν πεζικὸν μὴ πλάθος ἀξιόλογον, ἢ Θηβαίων καὶ Εὐβοέων καὶ Ἀθηναίων στρατὸν παμπληθῆ, μὴ δυνὸς τῷ αὐτῶν ἀρχηγοῦ πρὸς βεβαίωσιν ἐξήκειν τῷ Σεβαστοκράτορος Ἰωάννου· ὅθεν πεζὸν ἐκείνως ἐπισῆται, λάθρα ἐ κατὰ μικρὸν οἰκοθεν ὁ Ῥωμαίων στρατὸς διελύετο, καὶ ἄλλος ἄλλον συχνὰ προλαμβάνοντες, ὁρμὴν ἀμπαρρητί· ἐ πολλὰ τῇ στρατηγῶν ἐπιβοωμένων, καὶ καρτερῶς κελευόντων, οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον, ἀλλ' ἅμα πάντες ἴθεον πλὼ αὐτῶ ἀμπαρρητί· ὡς καὶ αὐτὸς ἤδη τοὺς στρατηγοὺς ξυνάγει τῇ δεσπότῃ Ἰωάννῃ, συνιδόντας ὡς κατὰ χώραν μένουσιν ἄλιθρος ἔσεται σφίσι προφανὴς, μετὰ τὰ μαθόν τι γενέσθαι ἔργον καὶ ἀξιόλογον πεπραχέναι, ἵπερ πέρας ἂ μάλα τῆς ὥρας ἐθελούσης χαρίζεσθαι, ἐπὶ πόδα λοιπὸν ἀναχαθίωσι καὶ τὰ λι- * τοὺς abeſſ

Z Τῶ δὲ τοιούτῳ πταίσματος ὕπω παρ' ἐλπίδα Ῥωμαίοις συμβάντος δι' ἑαυτοὺς ὧν ἐπεπράχεσαν ἑαυτὸν ἀτιβεμένων οἱ συστρατιώμενοι Κόμανοι, τὰς πύλας ἀθρόοι ἐπὶ τὸ φρούριον ἀναπετάσαντες, καταθέσει παρδαμεὶ, καὶ οἷς ταυτὸν ἔρχονται τῇ τῷ Σεβαστοκράτορος Ἰωάννῃ, καὶ τοῖς συμμάχοις καὶ κοινολογησάμενοι ἅπαντα ἐχρῶν, οἱ μὲν αὐτόθι τῇ χώρᾳ μένειν πρυτεράπεσαν, οἷς συλλογὴν τῷ Ῥω-

μαινῶν σκυτῶν, ἠ ἵππων, ἠ τῆς πάσης ἀποσκευῆς, ἠ τὰ παντοδαπὰ πλούτου, ὃν τὴν εἰκοσθὸν ἔχειν αὐτοὶ ἐπαγόμενοι, ἠ ὃν ἐν τῆς λείας προσκτήσαντο· οἱ δὲ κατὰ νότου Ρωμαίοις ἵπτανται ἀσφαλῶς ἄλλοις ἄλλοσε διεσκεδασμένοις· ἓ τοὺς μὲν ξίφος ἀνταιρομένους ἔκτεινον· ὅσοι δὲ συλλαμβανόμενοι μὲν ἀντεῖχον, οὗτοι δὲ ηὐ ἀπὸ γε δὴ τοῦ χιτωνίσκου γυμνούμενοι, μόνης ἀπελύοντο τῆς ἀναξυρίδος. Νόμος γὰρ οὗτος ἀνωθεν ἐν διαδοχῇ ἀεὶ παισὶν ἐς τοὺς ἀπογόνους διήκων, ὑ μόνοι Ρωμαίοις ἠ Θετταλοῖς, ἀλλὰ ἠ Ἰλλυριοῖς, ἠ Τριβαλλοῖς, ἠ Βουλγάροις, ἀφ' ὧν τῆς πίστεως παυόμενοι, τὰ μὲν πράγματα μόνα σκυλεύειν, τὰ δὲ σώματα μὴ ἀνδραποδίζεσθαι, μηδὲ φονεύειν ἔξω τῆς πολεμικῆς παρατάξεως μηδένα. ἠ οἱ μὲ φθάσαντα τὴν ἐπείρας σπάσας ἢ τῇ διωκόντων πολεμίων ἀσχάτιστα δρόμου, πάχ' ἁπλῶς μείζω τῇ εἰρημένων· τὰ δεινὰ τοῖς φεύγουσιν ἀπάντα τὸ πέρας· ἀλλὰ τῆς ἐπείρας καταλαβόντες, οἱ μὲν πολέμιοι μὴ τῶ Σιβαστοκράτορος ἀνεχώρησαν οἷς πάσω, νῦ παραλόγῳ πάνυ γανυσάμενοι· οἱ δὲ τῶν κύδωνος διαφυγόντες Ρωμαῖοι, σὺν δύο ἠ σὺν τρεῖς, ἠ πλείους ἐπὶ πλείοσι, περὶ ἢ διασπάτιλω Ἰωάννῃ ὑδροίζοντο, τῇ λύπῃ συγκεχυμένοι ἐπὶ τῇ παραδόξῳ πάντῃ διαμαρτίᾳ· ὅπου δ' ἔχοντες δυσχῶς, κατεπεσεῖν ἐς τὰ πλησίον ἢ Δημητριάδος χωρία. πόλις δὲ αὕτη, Σικυὼν μὲν πρότερον ἐπικεκλημένη· ὕστερον δὲ τῶ ἐπωνυμίαν πρὸς τὸν ἀπασάμενον μετονομάσαι, Δημήτριον δηλαδὴ τὸν Πολιορκητῶ· ἐς ἐτύγχανε πᾶσι τῇ Ἀλεξάνδρου διαδόχων ὑπὸ Αντιγόνου, τῶ τῆς Ασίας κατάρξαντος, ἐπέστη ὁ ποταμὸς Εὐφράτης ὅσον οὐδέπω.

* εἰ ἀφῇ

* σπάσαντας

manorum inhærent palantium ac diſperſorum; ac ſi qui reſiſtant, eos occidunt: qui vero comprehenſi ſe non defendant, eos etiam interula exuta, nec relicta ulla veſte præter femoralia, dimittunt. Inſtitutum enim hoc a majoribus conſtanter ad poſteros propagatum ſervatumque fuit, non modo a Romanis & Theſſalis, ſed Illyriis etiam, & Triballis & Bulgaris, propter religionis communionem, ſpolia tantum auferenda: homines vero nec ad ſervitutem rapiendos, nec extra aciem occidendos eſſe. At niſi veſpertinæ tenebræ offuſæ hoſtium perſequentium curſum iuhibuiſſent, pejus forraſſe quam dictum eſt, cum fugientibus actum eſſet. Sed noſte obortа ipſi quidem hoſtes cum Sebaſtocratore inopinata victoria elati retro nbierunt. Qui vero periculum evaſerant Romani, bini ac terni, & ſubinde plures ad Deſpotam Joannem confluebant, triſtes & confuſi ob improviſum illum & infauſtum eventum. Hoc miſerabili habitu ad vicina Demetriadi loca pervenerunt. Urbs ea quondam Sicyon dicta, poſt a Demetrio Poliorcete occupata, nomen ejus aſſumpſit. Fuit autem hic unius ex Alexandri ſucceſſoribus filius, nempe Antigoni, cui Aſia cis Euphratem paruit.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

Edit. Pariſ. pag. 70.

CAPUT X.

I. De ſinu Pelaſgico. Imperatoria claſſis inſulas a Latinis occupatas vexat. Cretenſium & Eubœenſium claſſis. II. Naves Romanas in ſinu Pelaſgico ſtantes pene opprimit. Prælium navale. III. Navium moles, forma, apparatus. Philanthropenus Romanæ claſſis Præfectus ſuos adhortatur. Pugnæ exitus. IV. Romani fugiunt. Joannes Deſpotes, recens a terreſtri clade, pugnam inſtaurat. Hoſtes in fugam vertit. Inſignia Deſpotica cur numquam deinceps geſtaverit.

ANN. CHR. MCCLXII.

I. ΑΛΛΑ γὰρ ὕπω πλέως τῆς ἀθυμίας ἀναλαβεῖν ἑαυτὸς ἠδυνήθησαν πάντες, ἓ δή πορ ἀγγέλλεται τούτοις δεινὸν, ἠ ἓ προλαβόντες ὠὰ ὅλαττον, ὃ δὴ ἠ λέξων ἔρχομαι. Κόλπος ἐστὶ Πελασγικὸς ὑπωσί πως καλούμενος, ἐπὶ πλεῖστον τῆς μεσογείου παρεξιών, ἠ πρὸς ἄρκτου ἀφιεὶς τῶ Ὄσσαν τε ἠ τὸ Πήλιον· ὄρη δὴ ταῦτα πρὸς ὕψος πᾶς κορυφὰς ἀναπέμποντα μέγιστον· τῶ δὴ τούτου κόλπου ἠ τὰ ἀκρότατον ἠ ὑ προσκειμένη παραφαίνει πόλις ἓ Δημητριάς. ὁ δὴ βασιλικὸς στόλος τὰς ὑπὸ τῇ Λατίνων κατοχομένας νήσους παραπλέων ἠ πελαγίων κακῶς διατίθει· ἠ ἵν' τοῦτο δεινὸν τοῖς Λατίνοις ἀρότατον· πάντων δὲ μάλιστα τοῖς ὅσοι τῶν Κρήτων οἰκοῦσι, ἠ πρός γε δὴ τοῖς ὅσοι τῶν Εὐβοίας· οἳ δὴ ἠ σωζόμενοι, ναυτικὸν ἐξαρτύσαντο, ὡς ἂν φασὶν ἐγὼ ἀρωσι πόλεμον ἠ ἓ βασιλικῇ στόλῳ· (τοῦτο δ' ὅμοιον τούτοις ἔδοκει, ὥσπερ ἂν οἱ οἷς οὐρανὸν ἐπιχειρεῖν νοξδίειν) ἀλλ' ἐν ἐπίπονος τῆς ναυτικῆς ἓ βασιλείας δυνάμεως, τὰς ἑαυτῶν παραφυλάττουσιν ἄκρας, ἠ ἀντίσχουσιν ἀπὸ γῆς ὁμοῦ ἠ θαλάττης μαχόμενοι.

C

D

I. ENimvero vix ex hac mœſtitia recreatis, aliud malum priore haud minus nunciatur; quod jam narrabo. Sinus eſt, quem Pelaſgicum vocant, in mediterranea longiſſime excurreus, Oſſamque & Pelium verſus Septentrionem reliquens. Sunt autem ii montes altiſſimi. Hujus ſinus extremitatem Urbs Demetrii ſupradicta attingit. Imperatoria vero claſſis inſulas, quæ a Latinis occupabantur præter & circum navigando infeſtabat. Id malum intolerabile Latinis erat, iis præſertim qui Cretam incolebant, nec minus Eubœam tenentibus. Igitur inita concordia, claſſem inſtruunt, non ut adverſus Imperatoriam claſſem apertum bellum ſuſciperent: (quod perinde eſſet ac ſi in cælum jacularentur) ſed ut navalibus Imperatoris copiis ingruentibus, ſua promontoria cuſtodirent, ſeſeque defenderent, ſimul & terra & mari pugnam clientes.

II. Contigit autem, ut ſub hoc tempus Imperatoriæ triremes amplius quinquaginta ſinum hunc ingreſſæ, velut in tuto portu conſiderent. Ac Cre-

B. Σωμβαίνει γοῦν κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τὰς βασιλικὰς τριήρεις ὑπὲρ πεντήκοντα ὄσας,

MICHAEL PALÆOLOGUS. *Edit. Paris. pag. 71.*

tenſes & Euboei pridem occaſionem captantes & illis inſidiantes, tempus ad invadendum illas opportunius aliud ſibi dari non poſſe putaverunt. Itaque triremibus & quadriremibus ſuis quam celerrime inſtructis: quæ paulo plures triginta erant, & ligneis turribus in pleriſque ad proram extructis, curſum accelerant: ut priuſquam Imperatorii ipſorum acceſſum animadverterent, ipſi naves occuparent, & ex navalibus detraherent vacuas vectoribus, qui interim ſecuri & incauti in terra verſarentur. Quæ res, niſi Dominus præter expectationem opem Romanis attuliſſet, hoſtibus e ſententia ſucceſſiſſet. Nam Romani adventum Cretenſium & Euboeorum ſenſerunt: ſed angoſtiæ temporis eos ita ua oportebat armari non ſiverunt. Tamen ſolutis anchoris feſtinanter & ut ſe habebant, in altum provehuntur: & magnam utrique alacritatem præ ſe ferunt, minus quindecim ſtadiis a littore diſtantes.

III. Ac hoſtiles quidem naves mole & pondere præſtabant, tam ob magnitudinem, quam ob armaturam novam, & urbium inſtar per mare ambalantium, tarde ad pugnam ſeſe præparabant. Romanæ vero tantum magnitudine inferiores erant hoſtilibus, quantum numero ſuperiores: alioqui faoe celeres & agiles ad hoſtem circumveniendum; ſed paribus armis baudquaquam inſtructæ. Tamen & ipſæ contra in aciem producebantur, non tam cum navibus quam cum mœnibus pugnaturæ. Nam primæ hoſtium ſimiles mœnibus erant, militum robuſtiſſimorum corona cum faſtu circumdatis. Porro claſſis Romanæ prætectus Philanthropenus Prætoria nave circumvectus, milites ſuos confirmabat, & nunc in dextro, nunc in ſiniſtro cornu verſabatur. Romanæ autem naves in adverſas hoſtium proras impetum facere non poterant, hoſtibus velut e ſtabili ſolo magoa ſaxa continenter in ens ex editiore loco jaculantibus, & alia quæ deorſum commode mittuntur, peſſimeque eos accipientibus. Quare ad latus euntes, impreſſionem quatenus dabatur faciebant. Ac ſiniſtrum hoſtium cornu impulſum laborabat, matutino ſole oculos eorum confundente. Dextrum vero naves Romanas violentius premens aperte vincebat, graviterque & milites & remiges vulnerabat, ut jam in rebus deſperatis ſeſe proriperent, & fuſi fugatique in terram evaderent, navibus vacuis in arena derelictis. Itaque niſi is qui res imperitas expedit, & deſperatis ſpe bona præluceat, Deus, tum quoque Romanis inſpe ſantibus optm tuliſſet, fortaſſe is ultimus fuiſſet rei Romanæ interitus, duabus *pag. 72.* ſimul claudibus magnis oppreſſæ.

IV. Sed merito aliquis admiretur inſcrutabilem Dei providentiam, qua effectum eſt ut clades terreſtris inopinata ſalutem claſſi afferret magis inopinatam. Nam Imperatoris frater Joannes Deſpotes, qui in proximo cum iis qui cladem Epiroticam evaſerant, verſabatur, pugnam illam navalem conſeri animadvertit; cujus fama in mediterraneum uſque jam vagata peterebuerat. Itaque ad illius ſinus oram progreſſus

Α ἐν τῇδε τῇ κόλπῳ τὸν ὅπλοιων πουναμίαις, ὡς ὑπ' ἀσφαλὲς ἐορμίσαθαι. οἱ δὲ Κρῆτες, ἢ Εὐβοεῖς, πάλαι παρορυλακοῦντες καὶ παυλοχοῦντες αὐτὰς, οὐχ ἕτερον τοῦτο βελτίονα ἐς τὸ ἐπιθέθαι αὐταῖς εὐκαιρον ἔχειν καιρόν. καὶ δὴ τῷ ταχέι σὺν συναθασαμβοι τὰς τετήρεις καὶ πτήρεις αὐτῶν, μιαρὸν ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα ὕσας, ἢ πύργως ξυλίνως ταῖς πρώραις ἕ πλειόνων ἐπιφύσαντες, ταχυναυτοῦσιν· ὡς ἂν φθὶν αἰδίθαι τὰς βασιλικὰς τὸν τόπον ἐπίπλοων, αὐτοὶ * περιαπολαβόντες ἐα τῶ ναυσάθμου θεοῦς τῷ ἐπιβατῶν τὰς ναῦς ἐφιλκύσωντας, ἔξω περὶ τῶν γλῶ ἀπτερμερίμνως τῶνταῦτα ἀγτεβέντων αὐτῶν· ὃ δὴ ὧ, εἰ μὴ Κύριος ἀφορυδάαντον χεῖρα παρεῖχο Ρωμαίοις, καὶ ἓ ἕ ἐχθρῶο ἂν ἐς τέλος σωαιπτπώαει βύλωσιν. ἤθετο μὲν δὲ ὧ Ρωμαῖοι τὸν τῇ Κρατῶν ἓ Εὐβοίων ἐπίπλοων. ἀλλὰ θεοὶς τυγχάνων ὁ καιρὸς, χάραν ἐπλίσαθαι, ὡς ἐχρῆν, ἐα ἐδίδυ. ἅραντς δ' ὅμως ἐκ τῆς γῆς κατὰ ταυδὲ ὡς εἶχον ἀνήχθησαν· ἓ γίνεται προθυμία πολλὴ παρ' ἀμφοτέροις τῇ μερῶν, πεπεκτίδια σαδέως ἐα ἴλαττον ἀπεχόντων τ γῆς.

Γ. Αἱ μὲν τι πολέμια νῆες, ὄγκον εἶχον καὶ βάρος ὑπὸ μεγέθους ἢ ἐπλίσεως καινοτέρας, καὶ ὥσπερ πόλεις ἐπὶ θαλάττης κινούμεναι χαλεπώτερον παρετάσσοντο. αἱ δὲ Ρωμαϊκαὶ τοσοῦτον ἠλαττοῦντο μεγέθει τῇ πολεμίων, ὅσον πλῆθι τὰς ἕ πολεμίων ὑπερεῖχον· ὕστερος δ' ἦσαν ἅπως καὶ ταχέως πρὸς εὐκλοσιν, ἀλλ' ὡς ἀντίρροπον ἔχουσαι τὸν παρασαδὸν τῆς ἐπλίσεως. ὅμως ἀντιπαρετάσαντο ἢ αὐταὶ, ὡ τοσοῦτον πρὸς ναυμαχίαν, εἰπεῖν, ὅσον πρὸς τειχομαχίαν· τοίχοις γὰρ ἐοίκεσαν αἱ τῇ πολεμίων πρῶραι, σοβαρῶς * ἐστφαγμέναις ἐπλίταις ἀκμαιοτάτοις. ὁ μὲν ὖν ἀρχηγὸς τῆ ναυτικῆ Ρωμαίων ὁ Φιλανθρωπηνὸς, ἐπὶ τῆς Wolfius in marginem. ναυαρχίδος ὤν, πιστοῖς παραθαρρύνων πρὸς πόλεμον τοὺς ἐπλίτας, ποτὲ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας γινόμενος, ποτὲ δ' ἐπὶ τὸ ἀριστερόν· κατὰ κόρμα μὲν δὴ D τοῖς τῇ πολεμίων πρώραις ἐμβάλλειν αἱ Ρωμαϊκαὶ νῆες οὐκ εἶχον, τῇ πολεμίων ὥσπερ ἐκ γῆς κειμένης, ἀφ' ὑψηλῆ λίθος μεγάλως ἢ συνεχῶς βαλλόντων ἐπ' αὐτὰς, ἓ ὅσα ἄλλα πρὸς ἄρσιν ἀνωθεν ἐπιτήδεια, ἢ μάλα εὐκαίως διατιθέμενον αὐτὰς. ὅθεν πυρὰ πλοῦραν ἐπιῶθαι, τὰς ὁμβολὰς καθόσον ἐξιὼν ὑποσκῶπτ. τὸ μὲν ὖν ἀριστερὸν κέρας ἓ πολεμίων ἐπεῖνε πλεπτόμβον, ὥσθεν τὰ ἄλλα τὰς ζῶσας συγχέοντος σφῶν· τὸ δὲ δεξιὸν κρατιώτερον τοῖς Ρωμαίοις ναυσὶν ἐχρείμβον, ἐοίκα λαμπρᾶς, ἢ δεινᾶς ἐπαυμάτιζε τὰς Ρωμαίων ἐπλίτας τε ἢ ἐρέτας· ὡς ἀπογινώσκοντας ἤδη τὸν τόπον διαπίπτειν, καὶ παρὰ τὴ E γλῶ τρεπομένους ἐξέναι, κενὰς ἐπὶ τῆς ἁρμοῦ τὰς ναῦς ἀφέντας. καὶ εἰ μὴ ὁ τῆς ἀνόρους ὀπτερίαν δεδὼς καὶ τῆς ἀνελπίστου ἐλπίδα θεὸς, ἀφορδιάσαν τότε τῇ Ρωμαίοις ἐχαρίζετο χάρα, ταχ' ἂν ἐς ἓν ἐθέλω εἶπεῖν τὰ Ρωμαίων τότε ξυνωθεῖτο φράγματα, δυσὶ μεγάλοις ἅμα πεπτπτωκότα πτώμασιν.

Δ. Ἀλλὰ θαυμάσειε ἂν τις τὴν ἀνεξιφάστον πρόνοιαν τῆ Θεῆ, πῶς τὸ παράδοξον τῆς ὑπόθεν σφάλμα παραδεξαμένη τῇ θαλάττῃ τὸν ἀσφάλειαν ἐκομίσατο, ὁ γὰρ τῆ βασιλέως ἀνεψιὸς Ἰωάννης ὁ δεσπότης, μετὰ τῆ ἐκ τῆ ὑπερφυτικῆ ἐκείνη πολέμη διασωθέντων ἐγγισά πη ποιμένος τὰς διατριβάς, ἤθετο γυμνάζειν τῆς ναυμαχίας ἐκείνης, καὶ διακωδωνιζομένης ἤδη τῆς φήμης ἄχει τῆς μισογείου, ἢ παρελθὼν ἐς τὸν παραλίαν τοῦ

κόλπου, ἔρῤῥ δίαμα ἐλεεινὸν, καὶ δακρύων ἄδη καὶ τὰ ναυτικὰ τῆς Ρωμαίων δυνάμεως· ἡ αὐτίκα τῷ ἵππῳ ἐποχαδήσας, μετὰ πολλῶν τῆς δακρύων ῥύσεως τὰ τῆς δεσποτικῆς ἀξίας σύμβολα / γυμνὸς, λέγων, ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς ἡ ἀπελεύσομαι σήμερον. εἶπε καὶ κεφαλῆς ἐπάρας κόμην· καὶ βύθιόν τι ἀναβοᾷς, ἐβόα πρὸς Κύριον, ἐξῶθεν ἐπικαλούμενος τὸν βοηθὸν· μὴ καὶ παύσῃ ἐπὶ πλεῖστον τὴν προτέρᾳ τῆς ἴσης ἐπευχθείσης Ρωμαίοις, εἰς τέλος ἀπαυτράφθαι καὶ ἀπολωλέναι τὰ Ρωμαίων * γίνεται πράγματα. ἡ μὲν δὴ σύμμαχον ἑαυτῇ διαῤῥήσας ὄντα τὸν Θεὸν, ἔργα εἶχετο· καὶ τῆς βαπτιστῆρος τῆς ὁπλιτῶν τῆς πιζικῆς αὐτῇ δυνάμεως ἀπολεξάμενος, ἅλις πανδυεῖ ἐνεβίβαζεν εἰς τὰς ναῦς, καὶ ἅμα ἄλλως ἐπ' ἄλλοις συχνὰς πεζέτας καὶ σφενδονήτας, καὶ ὅσοι ἀκοντισταί· καὶ αὖ τῆς τραυματίας ἀπαλαμβάνων, ἄλλως ἀμοιβαδὸν εἰσῆγε παρὰς καὶ ἀπαίζοντας, χερμαδίοις καὶ πάσῃ τὰς πλοίους κατὰ τῆς ἐκαστέων χρωμένους. καὶ ὑπὸ μίχει δείλης ὀψίας ποιῶν, ἕως ἔτι ἐκατὰ τῆς πολεμίων· καὶ πλοῖ δυεῖν φυγῇ χρησαμένων, πᾶσαι τῆς πολεμίων αἱ τῆς Ρωμαίοις ἑάλωσαν. ὕμνοι παγκρατῆ ἀνεκαινίζοντο παρὰ πάντας ἀνέγοντο τὰ τρόπαια πρὸς Θεὸν, παραδόξως αὐτοῖς χαρισάμενον τὴν τε σωτηρίαν ἐμοῦ, καὶ τὴν νίκην. ὁ δὲ τῶ βασιλέως αὐτάδελφος Ἰωάννης, τὰ τῆς δεσποτικῆς ἀξίας ἅπαντα ἀποθέμενος, ὡς εἰρήκεμεν, σύμβολα, ὅπως ἐς τὸ Βυζάντιον ἦλθεν ἀξύμβολος, ἐπὶ πόδα τῷ χήματος τὸ λοιπὸν παραλλάξας τοῦ βίου.

A miſerable ſpectaculum video, navales Romanorum vires ipſas quoque in periculum adductas; ac ſtatim ex equo deſiliens, Deſpotica inſignia cum multis lachrymis abjecit, ac, Nudus, inquit, ex utero materno ſum egreſſus, nudus etiam hodie diſcedam. Tum caput pulvere conſperſit, & ab imo tuſpirans clamavit ad Dominum, ſubitum ab eo auxilium implorans: ne poſt recentem cladem altera hac illata Romanum imperium funditus periret atque everteretur. Deinde futurum ſibi adjutorem Deum conſitus; rem aggreditur: milites probatiſſimos, ea pedeſtribus copiis delectos, omni diligentia navibus imponit: item ſagittarios, funditores & quidquid ferentariorum erat alios ſuper alios crebro ſubmittit: vulneratos ſubinde recipit; & iis viciſſim alios recentes ac vegetos ſubſtituit, & hos quidem ipſos B maximam partem lapidibus adverſus hoſtem armatos. Quod cum ad veſperam uſque faceret, victoriam de hoſtibus reportat; (quorum omnes naves a Romanis captæ ſunt, duabus exceptis, quæ fuga evaſerunt.) Proinde omnis exercitus laudes Deo cecinit gratiaſque perſolvit, ſalutem & victoriam præter ſpem iis largito. Cæterum frater Imperatoris Joannes, Deſpoticæ dignitatis inſignibus omnibus depoſitis, ut diximus, ſic Byzantium ſine ornamentis rediit, eoque habitu reliquum vitæ exegit. MICHAEL PALÆOLOGUS.

* γίνεται

Edit. Paris. Pag. 73.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER QUINTUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Fœdus a Balduino initum cum Carolo Italiæ Rege. Pactum de Conſtantinopoli recuperanda. II. Caroli ambitio; prudentia; bellicæ virtutes. Quid illum impulerit ad bellum Palæologo inferendum. III. Belli apparatus. Copiæ terreſtres. Claſſis. Palæologus Byzantium munit. Siculiæ Regem & Venetos in Carolum concitat. Artaxerxæ ſtratagema. IV. Carolus incœpto non deſiſtit. Palæologus Legatos ad Papam mittit: per quos de avertendo Carolo & de Eccleſiarum concordia agit.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

I. CÆterum ut ordine progrediatur oratio, & hiſtoriæ contextus ignotatione rerum, quas præcognitas eſſe oportet, non interrumpatur, quædam paulo altius repetenda ſunt. Supra diximus Balduinum, Conſtantinopolitanis periculis elapſum, veniſſe in Italiam, ibique ſocium ſibi adjunxiſſe Regem Catolum, atque ejus filiam ſuo filio deſponſiſſe: ac dotis compenſandæ cauſa datutum ſe ei promiſiſſe quam perdidiſſet Conſtantinopolin, ſi illius opibus in bello adjuvaretur.

II. Ille igitur, eum hoc promiſſum velut ſemen quoddam animo concepiſſet, nihil jam exiguum de ſumma rerum agitabat, ſed totam Julii Cæſaris & Auguſti monarchiam ſomniabat, ſi Conſtantinopoli potiretur. Erat enim vir ejuſmodi, ut non ſoluni quæ opus eſſent deliberando provideret, ſed etiam deliberata ſtrenue exequeretur. Et ut paucis dicam, naturæ excellentia & ſolertis ingenii vi majores ſuos longe ſuperabat. Quare ea quæ diximus quum animo parturiret, brevi perductarum ſe ad exitum ſperabat. Ad eam porro expeditionem ſuſcipiendam eum excitabat cum ipſius Conſtantinopolis paſſim divulſæ & ruinis abruptæ infimitas, quæ multum temporis ad inſtauration̄em & confirmationem poſtularet, tum Imperatoris in rebus novis excogitandis ſolertia, & ſumma in negotiis conficiendis celeritas. Quæ ſane permoleſta illi erant, ejuſque rationes turbabant, ne magnum illi terrorem incutiebant. Atque ob hæc ipſa eum opprimere feſtinabat, priuſquam is majoribus copiis terra
pag. 74. & mari inſtructus in extremas anguſtias hunc adduceret.

III. Ac primum ſtatuit juſto exercitu comparato & trans mare Jonium miſſo, jubere in Romanos fines impreſſionem fieri, & ab obviis quibuſque ſubigendis non prius abſiſti, quam ipſa Imperii ſedes ad deditionem compulſa eſſet: deinde magnæ claſſe inſtructa, Imperatorem duplici periculo diſtractum circumvenire. Sed ſpe ſua fruſtratus eſt, eum Imperator eo ſolertior dux extitiſſet. Namque hic ſtatim ſumma celeritate illius conatus prævertere & irritos reddere ſtuduit, Impeiatricemque ſuam τὴν βυλόμαυον, δεινοτέρᾳ πειθυχοὶ στρατηγήσῃ τῇ βασιλεῖ. αὐτίκα γὰρ ὁ βασιλεὺς πᾶσαν ἐνθυσπουδῶ προκαταλαβὼν αἱ πράκτις τὰς ἑαυτοῦ βυλὰς ἀποῤῥωυ. διὸ καὶ παραλίζιτο καὶ πειρᾶται πασαχόθεν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, καὶ τεῖχος ὑχυρὸν ἔτι παραλίων τειχῶν ἐξαπλωσιν

A ΑΑ. ΑΛΛ' * ἐπειπὸς τὸν λόγον μικρὸν, ἵνα καθ' * ἐυτακτέον εἰρμὸν ὁ λόγος ἀδῇ, καὶ μὴ σωυεχὴς ἡ ἱστορίας διακόπτηται, δι' ἄγνοιαν ὧν προγεγένθαι χρεών. ἔφθημεν εἰρηκότες τὸν Βαλδεῖνον τὰς τῆς Κωνσταντινοπόλεως διαδράντα κινδυνους, ἐς Ἰταλίαν ἀφικέσθαι, καὶ ἐκεῖσε τῇ ῥηγὶ τῆς Ἰταλίας Καρόλῳ συζάντα, τῇ ἑαυτοῦ παιδὶ τὸν ἐκείνου ἀγαγέσθαι θυγατέρα, ὑποχέσθαι τε δωῶναι αὐτὸ πρεσὸς ὧν ἀπώλεσε Κωνσταντινόπολιν, εἰ συμμαχήσειε κρείττονος αὐτῷ.

B Ἐκεῖνος μέντοι τὸν τῆς ὑποχέσεως λόγον ἐς καρδίᾳ σπέρματος δίκην δεξάμενος, οὐδὲν ἔτι μικρὸν ὑπενόει περὶ τῶν ἄλλων· ἀλλὰ ἤδη ὅλων, ὡς εἰπεῖν, Ἰουλίου Καίσαρος καὶ Αὐγούστου μοναρχίαν ἀνεστοπόλει, Κωνσταντινοπόλεως εἰ γένοιτο ἐγκρατής. δεινὸς γὰρ ὢν ὁ ἀνὴρ, οὐ μόνον σκέψασθαι τὰ δέοντα, ἀλλὰ καὶ ῥᾳδίως τελεσιεργὸν τοῖν σκέψιν ἐν τοῖς ἔργοις ἐνδείξασθαι· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, δυνάμει φύσεως καὶ ἀρέτει σωμάτων, μακρῷ τῷ μέτρῳ πάντας ἐκείνα τοὺς πρὸ αὐτοῦ. διὸ καὶ τὴν εἰρημένων μελέτην ἐγυμνάσας, εἰς πεῖρας ἄξειν ἐθάῤῥυνε χρόνῳ βραχεῖ ἐπὶ τῷ ἔργων αὐτῷ. ἐσῆγε δ' αὐτὸν εἰς τὸν τοιοῦτον ἐγχείρησιν, τι τῆς Κωνσταντινοπόλεως αἴθυσις, πολλαχόθεν διεσπασμένης ἐς διῤῥωγμένης, καὶ πολλὰ δεομένης χρόνου πρὸς ἀνοικισμὸν ἐς συεγεῖς τῶν διῤῥωγότων· ἤ τε τῶ βασιλέως περὶ τὰς τῶν καιοτέρων δίρεσεων ἐπιστίας δεινότης, καὶ ἃ σφόδρα περὶ τὰς πράξεις ἐξύπτε. ἃ δὴ καὶ σφόδρα ἑαυτὸν ἐλύπει, καὶ τὰς ἐκείνου λογισμὰς περιεθρανε, καὶ πρὸς μεγάλης ἐνέβαλλε φάβους. δι' αὐτὸ γέ τοι τοῦτο καὶ ἐσπόδε καθιέναι αὐτὸν, πρὶν ἂν μείζω τῆς οὔσης κτησάμενος αὐτὸς δυνάμιν κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν, ἐς τὰς ἐχάτας ἑαυτὸν περιεσάσεις ἐλάσῃ.

C Γ. Καὶ πρῶτα μὲν ἔγνω σφᾶν ἑαυτὸν ἀθρήσας, κἀκεῖθεν διαβάντα τὸ ἰόνιον, ἐμβαλεῖν ἐς τὰν Ῥωμαίων ἐς μὴ πρότερον σῶναι δυλυμένους τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα, πρὶν καὶ αὐτὰν παρασύσασθαι τὴν βασιλέα· ἔπειτα μεγάλων δὴ θαλάττης ἐξαρτύσας δυνάμιν, διελθὼν τὴν βασιλεῖ πειρᾶσαι ἐς αἰσθυσιν. ἀλλ' ἐ-

* *abeſt πάμπολλα* ἐπὸ Θεσ. ὑ μόνον δὲ, ἀλλὰ ἢ * πάμπολλα ἢ πρόφορα χρήματα πίμπων ἐξεπολέμωκατ' ἐκείνε τὰς πιεζ ἐκείνε ῥίγας, τὸν π τῆς Σικελίας κρατοῦντα, ἢ ἅπαν τῆς Βενετίας τὸν παλαιὸν μιμησάμενος Ἀρταξέρξλν ἐκεῖνον, ὃς τλὼ Λγησιλάν τὸ Σπαρτιάτε δέσας ὁρμλὼ, χρήματα πίμψας συχνὰ, τὸν π Θηβαίων Ἐπαμεινώνδαν, ἢ Πελοπίδαν, Ϛ ὅσοι τῆς Ελλάδος πρώχοντες ἦσαν, ἐξεπολέμωσε κατ' αὐτῆ· ἢ περὶ αὐτὸν τι παθεῖν παρ' ἐκείνε, αὐτὸς ἐποίησε παθεῖν ἐκεῖνον φθάσας ἐπιστράτευσε στρατῆς ἐπινοίας.

Δ. Ο μὲν οὖν Κάρυλος ὕπω καταστρατηγύμενος ὑπὸ τῦ βασιλίως, ἢ ποίκις αὐτῆ τοῖς ἀκροβολισμοῖς ἀποκρούμενος, ἦλος ὅμως ὧν ἀκ ἠρεμήσων ἦτι· τῇ π τῦ εἰκείν στρατῦ δυνάμει θαῤῥῶν, ἢ τῷ χρημάτων πλήθει. ὅθεν ἀναγκαίως τοιαύτας συνιζδγμένος ὁ βασιλὰς, πρὸς ἀπόγνωσιν ἐλαυνύσας, ἤδη ἢ πρὸς τὸν Πάπαν πρεσβεύεται περὶ τῆς ἐκλησιῶν ὁμονοίας τε ἢ ἑνώσεως, τῆς π παλαιᾶς Ῥώμης δηλαδὴ ἢ τῆς νέας, εἰ μόνον ἐμποδὼν τῇ ἐκστρατείᾳ γένοιτο τὸ Καρύλε.

que urbem præſidiis & ſtructuris ab omni parte munilt, fitmamque murum intra maritima mœnia extendit. Nec his contentus, magna pecunia finitimos Reges, nempe Siciliæ Principem, & Illum etiam qui apud Venetos imperabat, ab bellum illi faciendum concitavit: Artaxerxem illum veterem imitatus, qui Ageſilai Spartani impetum reformidans, magna pecuniæ vi tranſmiſſa, Thebanum Epaminondam, Pelopidam cæteroſque Græciæ primores ad bellum ei inferendum impulit: prudentique conſilio cavit, ut priuſquam inſignem ab eo cladem acciperet, cum illo peſſime ageretur. MICHAEL PALÆOLOGUS.

IV. Cæterum quamvis Carolus Imperatoris armis ita eluderetur, ac per illas quaſi velitationes repelleretur, tamen palam erat eum non eſſe quieturum, tum viribus exercitus fui, tum pecuniæ copia fretum. Proinde tot difficultatibus circumventus Imperator, ac pene ad deſperationem compulſus, legatos ad Papam mittit, acturos de Eccleſiarum concordia & communione, nempe veteris & novæ Romæ, modo ille Caroli expeditionem everteret.

CAPUT II.

Edit. Pariſ. pag. 75.

I. Paleologi legatio benigne auditur a Romano Pontifice. Initur concordia. Quibus conditionibus. II. Joſephus Patriarcha concordiam improbat. Secedit. Sacerdotes & Magiſtratus non pauci Imperatori adverſantur. III. Imperatoris blanda & artificioſa oratio. IV. Ejuſdem ſeveritas in contumaces. Paucorum zelus & conſtantia. Vulgus imperitum paſſim diſperſum. Sectæ duæ. Fanaticorum bacchationes. V. Becs Chartophylacis elogium. Concordiam ipſe quoque repudiat. Imperatorem & ceteros eruditos facile refellit. Ingenio & eloquentia longe omnibus præſtat. VI. In carcerem cum omni fere cognatione conjicitur. Blemmydæ libros, pro Latino dogmate ſcriptos, accurate legit. Confert cum ſcriptis SS. Patrum. Sententiam mutat. VII. Creatur Patriarcha. Imperatori egregiam operam navat. Quos adjutores habuerit. Liturgia ſemel cum Latinis celebrata. Ubi. A quibus. Quonam caſu.

* *πάντας*

A. ΔΕΧΕΤΑΙ ἢ φιλοβίων ἀνμένως ὁ * Πάπας· ἢ ὑπιχνῆται ῥᾳδίως ἐκπλίσειν ὁπόσα ἢ βάλοιτο ἴσι τῇ βασιλεῖ· καὶ πίμπει μετὰ τῶν βασιλικῶν φίλων ἄνδρας τὰς δεξομένους ἢ συμβιβάσοντας τλὼ κοινωνίαν. ἦκον οὖν, ἢ γέγονε ἡ κοινωνία ἐφ' ὅρῳ τεσῶν κεφαλαίων· ἑνὸς μὲν, ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνῳδίαις τὸν Πάπαν εἰς τὰ Δίπτυχα μνημονεύεσθαι ὁμῦ τῆς ἑσπερίου πέντε πατριάρχας· δεύτερα δὲ, ἐκκλίτε· τοῦτο δὲ ἴσιν ἐξέτασιν τῇ βαλομένῳ καθάπερ εἰς μεῖζον ἢ ἐσχλίσερον ἀνατρέχειν δικαστήριον τὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης· καὶ τρίτον, τὸ πρωτεῖον ἐν ἅπασι· περὶ δὲ τῆς προδύκης, ὡς ἐκεῖνος περὶ τὸ ἱερὸν καινοτομοῦσι σύμβολον, ἢ περὶ ἄλλης αἰσεως ὑποθέσεως, ἀναγκαστικὴ τις ἐξις πᾶς ἀ συνιόχθη· ἀλλὰ μακρὰ τις ἡρεμία ἢ ἄνεσις τὰ μεταξὺ πεφιτρεχε πράγματα πάντα γε ἕνεκα.

B. Ο γε μὴν πατριάρχης Ἰωσὴφ, τλὼ παντλὼ ἡ δεξάμενος κοινωνίαν, παραχωρεῖ τοῖς βελομένοις τῶν θρόνων· αὐτὸς δὲ μικρὸν τῆς βασιλδίσης ἀνεχωρηκὼς, φέρων ἑαυτὸν τῇ περὶ τὸν Βόσπορον τῷ Ἀρχιστρατήγῳ μονῇ ἐδδόκει, ἐκεῖ τὸ λοιπὸμ ἢ ζωῆς μεθ' ἡσυχίας ἢ γαλῆς

C I. EAM legationem Papa cupide accipit; promittitque ſe facile quæ Imperator petiiſſet, confeſturum: ſtatimque ſuos legatos Imperatoris adjungit, qui acciperent & inirent communionem. Venerunt itaque, & communio inita eſt; adjecta lege, cujus tria capita fuerunt. Primum, ut inter ſacras hymnodias Papa, cum aliis quatuor Patriarchis in diptycha relatus, memoraretur. Alterum, de appellatione; hoc eſt, ut liceret cuivis ad veteris Romæ curiam, tanquam ad majus & auguſtius tribunal, provocare. Tertium, ut primatus in omnibus deferretur. De appendice vero quam ii ſacro Symbolo novantes adjiciunt, aut de alio quovis argumento, nulla tum contentio incidit, quæ vim faceret: ſed (quod ad eas quidem res attinebat) pacata & tranquilla fuerunt omnia. ANN. CHR. MCCLXXIII.

II. At patriarcha Joſephus ejuſmodi communione repudiata, ſede ſua ceſſit volenti cuilibet: nec longe ab Urbe digreſſus, ſe in Archiſtrategi monaſterium ad Boſporum contulit, ubi reliquum ætatis tranquillo & religio-

MICHAEL PALÆOLOGUS.

ſo otio exigeret. His peractis, palam erat ſacerdotum collegium non eſſe quieturum. Quin & plebem concitabant, & ab Imperatoris communione revocabaot, Martyrii & corooarum atbletis deſtinatarum tempus eſſa clamitantes: ita ut magnus inde tumultus excitaretur xeque io atrocam tempeſtatem erumperet: & Imperatot xb externis negotns abſtractus, omne ſuum ſtudium ad res domeſticas tranſferre cogeretur, inteſtina pericula bellis graviora arbitratus. Erant coim non pauci e magiſtratibus etiam, qui ſuam ſententiam Imperatoriis edictis alacrner opponerent. In eas igitur redactus xnguſtias viam inire ſtatuit duarum xlteram; ſumma oeceſſitate alium exitum non admittente io præſentia: quippe aut omoes ſibi aſſenſuros, aut omnes æque hoſtium loco habendos.

Edit. Pariſ. pag. 76.

III. Quamobrem factioſorum aoimos principio banditiis veborum & comitate morum conciliare ſibi & mancipare conabatur: eaioque rem non novitatis ſtudio ſed prudenti conſilio cœptam eſſe xjebat: eſſe autem prudentiæ, impendentes præcavere calamitates: & ſi quid ad graviora malx avertendæ novandum ſit, non eſſe cunctandum. Si eoim hoſtes adventarent, Urbe maltis io locis adhuc per ruinas patente, ac noviſſime inſtauratu, & velut revivilcente poſt illas moites quas paulo ante pertuliſſet, preſentix malx graviora futura prateritis: ac dominos fore hoſtes non tantum facrorum, ſed omnium ſimul, liberum, conjugum & rerum: quorum vero pspriæ hæ res eſſent, eos vi abreptos, libertate amiſſa, oon corporibus tantum, ſed animis etiam ſervituros, & hoſtium ſequi voluntates violenta neceſſitate coactum iri. Id etiam, inquiebat, reliquum eri, ne quis patriorum rituum & inſtitutorum, aut etiam leiam ac dogmatum ſacrorum patrocinium ſuſcipiat. Sed eorum omnium depravatio & abrogatio liberrima futura eſt. Quæ ego nunc proſpiciens, in hanc adminiſtratiooem cupide meipſum inrerpolui. Eſt autem ſapientis adminiſtratoris officium, neceſſitate ſubigente, leve damnum ſuſferre amplioris lucri graria, & vim facientibus, minora concedere, ut majora ipſi facilu percipiat.

IV. Hac oratione xlios commovit Imperatcr, xlios non icem. Unde ſuaſione omiſſa, viam xlteram iogreſſus eſt, quæ erat vis apera: cujus cum multæ ſint ac variæ ſpecies, omoes ab Inperatore adhibitæ ſunt: publicationes bonorum, exilia, cuſtodiæ, excæcationes, flagra, manuum ſmputarioocs; omnia denique quibus vnorum fortium & mollium animi explorantur. Ac quorum zelus erat ſecundum ſcientiam, (qui quidem pauci erant) ii firmam & virilem conſtantiam præferentes, omnia libenter tolerabant & perpetiebantur, quæ Principis manus inferebat. Maxima vero pars, veri judicii expers, fæx plebis & circamſoranea turba, ſemper iſtiuſmodi rebus novis gaudens, hirſutis pannis velati ſcenico amictu novo induti, toto orbe diſperſi ſunt, ubi Chriſtianos eſſe audiverunt: in Peloponneſum

pag. 77.

A βιώσων πολιτικῶς. Ἐπὶ τούτοις ὁ ἱερὸς τῆς ἐκκλησίας σύλλογος αὐτός τε δῆλος ἦν οὐκ ἀρημένων, καὶ τὸν ὄχλον ἀνίστασαν, ἀπάγων τῆς κοινωνίας τὴν βασιλέως, μαρτυρίου λέγων εἶναι καιρὸν καὶ στεφάνων ἀθλητικῶν. ὡς μέγας ἐντεῦθεν ἐκίνδυνος θόρυβον, καὶ ἐπὶ μέγιστον κορυφοῦσθαι τὸ πρᾶγμα κλύδωνα· καὶ ἀνάγκη εἶναι τῶν ἔξω πραγμάτων ἀποσπασθέντα τὸν βασιλέα, πᾶσαν εἰδέναι τὴν σπουδὴν μεταθέσθαι, μείζω τὸν ἐνδοθεν ἐγκύμονα κινδύνων τῶν ἔξωθεν πολεμίων. ἦσαν γὰρ οὐκ ὀλίγοι καὶ τῶν ἐν τέλει τῆς γνώμης τὰ δόγματα κατὰ τὴν βασιλικῶν προσαγμάτων ὁπλίζοντες μέλα ἐθέλοντα· ἐν τοσῷ μέντοι κομιδῇ κατῆσχε ὁ βασιλεὺς οὐτωσί, ἐγὼ δυεῖν δήπου εἶναι * ἑτέρων, τῆς B τῇ πραγμάτων βιαίας ἀνάγκης ἧττον οὐκ ἐπιδεχομένης πείρας ἐν τῇ παρόντι· ἢ γὰρ πάντας αὐτῇ συμφρονεῖν, ἢ πολεμίους ἴσα τούτοις κεχρῆσθαι. * εἰσὶν Wolf. in marg.

Γ. Ταῦτ' ἄρα καὶ μειλιχίοις τοῖς ἀρῶσι λόγοις καὶ ἤθεσιν ἱλαροῖς καταδαμαζῶν καὶ ὑποποιούμενος τοὺς τῆδε στασιάζοντας ἐπειρᾶτο γνώμης, οἰκονομίαν εἶναι λέγων τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐ καινοτομίαν· φρονίμων δ' εἶναι, πρὶν γενέσθαι τὰ δυσχερῆ, προνοεῖσθαι ὅπως μὰ γένηται· ἀρέντι δὴ καινοτομεῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ μείζοσι κινδύνοις περιπεσεῖν, μηδὲ τῶν φειδέσθαι. ἐὰν γὰρ ἐπίωσιν οἱ πολέμιοι, πολλαχῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτι διῃρημένης, καὶ ἄρτι ἀνακειζομένης, καὶ οἷον εἰκὸς ἀναβιωσκούσης ἐκ τῆς πρὸ βραχέος θανάτου, χείρονα τῆδε πρότερον ἴσασι τὰ παρόντα δεινά, καὶ κυέμει καθειστήξουσι οἱ πολέμιοι, οὐ μόνον τῆδε ἱερῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἅμα, παίδων καὶ γυναικῶν καὶ πραγμάτων· οἱ δὲ πᾶσι δικαίοις, ἁρπάσασι, καὶ δούλοις αὐτῶν ἐλευθέροις ἀμείνοσι τὰ σώματα, ὅτι μὰ καὶ τὰς γνώμας αὐτοὺς, ἀναγκῇ βιαίᾳ πρὸς ἄπερ ἂν οἱ πολέμιοι βούλοιντο, ἐπομβρεῖ. καὶ πάντ' ἀνελεύθερα, μηδένα τῶν προσιόντων εἶναι τῆδε πατρίων ἐθῶν καὶ νομίμων· καὶ πρός γε ἔτι τῆδε ἱερῶν θεσμῶν καὶ δογμάτων· ἀλλὰ πάντων ἔσαι ῥᾳδία παρατροπὴ καὶ κατάλυσις. ἃ τοῖς ἐγὼ προορωμένοις, ἥμενον πρόθυμον ἐμαυτὸν παντοῖ τῆς οἰκονομίας καπνεσαμένου. οἰκονομίας δ' ἐστὶν ἐμφορεῖς, ἀνάγκης ἀντιπεσούσης, ζημιωθῆναι μικρόν, κέρδος εἴσκα μείζονος· καὶ συγχωρῆσαι τὰ ἥττω τοῖς ἥκιστα, ὑπὲρ τοῦ τὰ μείζω ῥᾴδίως κερδῆσαι.

Δ. Ταῦτα λέγων ὁ βασιλεὺς τοῖς μὲν ἔπειθε, τοὺς δ' ἐδαμᾶς. ἦδε τὸ πείθειν αἰρεῖς, τοῖν ὑπέρα ἐβάδισε· πάντα δ' εἶναι τοῖν ἢ βιάζεσθαι· ὧν πρὸς πυθὰ τῇ ῥέοντα μειζόμενα εἶδε, πάντα ἦσαν ἐναργὰ τῇ βασιλεῖ, δημόσιοι, ἐξοχίαι, φυλακαί, ὑφθαλμῶν ἀφαιρέσεις, μάστιγες, χειρῶν ἐκτομαί, πάντα οἷς αἱ γνῶμαι τῇ ἀνθρωπίνῃ καὶ μὰ, δουλεύονται. ὅσοις μὲν ἔνεσι καὶ ἐπίγνωσιν ἐ ζῆλος ἐῶ, (κακίοις δ' οὖσι ἐτύγχανον) ἅπαι στρατὸς καὶ ἀνδριὰν τοῖν ἔτεσιν ἐδείκνυμεν, πάντα ἀσμένως ὑπωϊγαιον ἐ πτοεῖσθαι, ὁπόσα ἢ βασιλέως ἐπάνεγαι χεῖρ· οἱ δὲ πλέονες, μηδὲν ὑγιὲς εἰδότες, ἀλλὰ δῆμος ὄντες ἐ ἀγοραῖος ὄχλος, ἐ χαίροντες ἀεὶ ταῖς τοιαύταις καινοτομίαις, τείχιτα καθάπερ ἄλλοι σκιοῖσι ὑποδεδυκότες τειβώνια, παντχῇ ἐ οἰκουμένης ἐξέπλωσαν ἑαυτούς, ὅπου φῦλα Χριστιανῶν ἦσαι ἐπύθοντο· ἐν τε Πελοποννήσῳ φασὶ, ἐ Αχαΐα,

Ἀχαΐᾳ, ἢ Θετταλίᾳ, ἴσπ τῇ Χαλκίδι, ἢ ὅπη μὴ ἐθέλω ἐπιπράτεια τῷ βασιλίσσῃ. Ἢ πεφοίτων ἐνθεν κἀκεῖθεν ἀποράδες ἢ πλάνητες, μήτε πρὸς τὸ καθάπαξ ἢ ἀρίδηλον ἰδιάζοντες ἥκιστα ἕστῶτες· μήτε πρὸς ἀλλήλους· ἀλλ' ὀνόματα πεφθέγγετο ἑαυτοῖς ἄλλα ἄλλα, οἱ μὲν Ἀρσενίου λέγοντες εἶναι τοῦ πατριάρχου, ἢ τὰ ἐκείνου φρονεῖν, οἱ δὲ Ἰωσὴφ, οἱ δὲ ἄλλα λέγοντες, ὅπῃ ἢ χρόνος παρεκρούετο, πλανῶντες οἱ πλείους ἢ πλανώμενοι. ἦσαν δὲ οἳ ἢ προφασισμοὺς εἶπόν τε πόλεις ἢ κώμας ἐπέρασαν, ὥσπερ ἀπὸ θηρτίας ἄρτι κατιόντες. Ταῦτα δ' ἐποίουν λημμάτων ἕνεκα ἢ βαλαντίων πληρώσεως· οἳ δὲ καὶ δι' αὐτό γέ * του τοῦτο παρέμειναν ὅπως ἔχοντες ἔσονται, μηδὲ μὴν ἢ τῆς ἐκκλησίας διόρθωσιν τῶν δέοντων ἀλλαξάμενοι.

* τοῦ αὐθις.

Ε. Ἐν τούτοις μὲν τοῖς καιροῖς ὁ μεγάλης δὴ ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ, ὄνομα Βέκος, σωτὴρ ἀνὴρ ἐς τὰ μάλιστα, ἢ λόγῳ ἢ παιδείας τρόφιμος· τοσοῦτος δὲ ἢ παρὰ τῆς φύσεως συγκαταπρεπόμενος χαρίσμασιν, ὅσοις ἔστιν ὁπότε ἀνθρώπων ἥδεις. σώματος γὰρ ἀμέτρου μεγέθει, ἢ ὄψει μὴν τῷ χαρίεντος ἐμβρίθῃ ἢ μεγαλοπρεπεστάτῳ, ἢ γλώττης εὐκολίᾳ ἢ δρόμῳ σωτῆρι, ἄλλοις τε πλείοσις, ἢ ἵνι ῥᾳστώνης ἀποζῇ τε καὶ ὀξύτητι πρὸς ἅπαν τὸ προτιθέμενον, πάσης ἄφατον ἀφεῖκα πᾶσιν ἡ φύσις ἐξώπλισεν, ὡς εἶναι βασιλεῦσι ἢ ἄρχουσι ἢ πᾶσι σοφοῖς αἰδέσιμον ἢ λαμπρὸν περιλάλημα. πᾶσι γοῦν αἰδεσιμώτατος τῷ βασιλικῷ δόγματι, παρ' οὗ ὁ βασιλεὺς ἐγεγόνει δι' ἑαυτοῦ τε καὶ τῷ τότε λογίων, ἀποδείξεσι λογικαῖς ἢ νομίμοις πᾶσι συνθέσθαι τῷ δόγματι. Ἀλλ' ἐκείνος τῇ ἀθλιότητι τοῦ νοῦ καὶ τῆς γλώττης, ἅπασαν συγχεῦναι, ὡς εἰπεῖν, ἀκοὴν, ἀπλοῦν τὸ πρᾶγμα προβλήματα, καθάπερ τινα Πηνελόπης ἱστόν· Ἑλληνικῆς μὲν οὖν παιδείας ὅσον ἦσαν οἱ τότε προέχοι αὐτῶ· φύσεως δ' ὀξύτητι ἢ γλώττης ῥόμῳ, ἢ ἐπιπόνοις δογμάτων ἐκκλησιαστικῶν, παῖδες ἀνδρὶ παραβαλλόμενοι πάντες ἐδόκουν ἐς αὐτόν.

ς'. Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς τῷ ἐντεῦθεν ἐλπίδων ἐσφάλη, τὸν ἑτέραν ἐβάδιζε· ἢ συλλαβὼν αὐτὸν ἢ γένος μικρὸν πᾶν, διαμπερὲς καθείργνυσι δυσπάτοις. καὶ ἦν ὅπου ταῦτα. οἷά δ' ἐπὶ τοιοῦτῳ ἀναβιβαζόμενος ὁ βασιλεὺς, ὡς καὶ πρὸ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἐπὶ τῆς Ἰωάννου τοῦ Δούκα βασιλείας, ὁ αὐτὸς παρὰ Λατίνων ἑαυτὸν ὑπόθεσις, ἢ ἦν τοιαύτα τορὸς ἀνὴρ Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης, θείων γραφῶν ἐμπειρότατος· ὃς χολῇ δηλονοτὶ ἑαυτὸν, ἀρξάμενος συλλέγειν πολλὰς παρὰ τῶν θείων γραφῶν μαρτυρίας, συγαρτεῖν δοκούσας τῷ τῶν Λατίνων δόγματι, ἢ λογογραφεῖν ἀπὸ τούτου· λάθρα μὲν οὖν τῶν τῶν πολλῶν ὑπόπλεων· ἐλογογράφει δ' ὅμως ἔστιν ἅ. ταῦτα δὴ τοῦ ὁ βασιλεὺς ἀνδρὸς, πίμπει τῷ Βέκῳ· ἄτερ αὐτὸς ἀναγνοὺς μὴ πολλὰς ἀγχινοίας, πρὸς ἅγιον ἐζητήκει βίβλους, ἐξ ὧν ὁ Βλεμμύδης τὰς μαρτυρίας ἐκ ἐκείνης ξυνελοχάς· ἢ μάλα ἀσμένως παρὰ τοῦ βασιλέως τὸ ἐκδόσιμον εἴληφεν, ἔργον ἐκ αὐτῷ ἢ λοιπὸν, ἐπιμελῶς αὐτὰς ἐπείνα ἢ ἀνιχνεύειν, ἢ μὴ λέξιν ἐπιφανῆν· ὡς ἐν ὀλίγῳ πονῆσαι αὐτὸν συνθροισθείσας μαρτυρίαν ὁρμαθὸν, ὡδ' ἱκανὰς εἶναι βίβλους ὅλας πληρωθῆ· ἢ ὁ φιλομαχώτατος δίσσαμος κατὰ Λατίνων ἐξαμβὼς, φρύαγμα ἦδη χρυσάμβως, ἐπαρκεῖας ἢ νίκης ποιήσεται.

A inquam, Achajam, Theſſaliam, & Colebidem, & quacunque Imperatoris ditio non patebat. Sparſi autem & vagi huc illuc circumibant; neque cum Catholicis pacem conſervare volentes, neque inter ſeſe: ſed alii alii nominibus aſcitis, aut Arſenii Patriarchæ ſectatores ſe & ejus doctrinæ addictos profitebantur, aut Joſephi, aut aliud quid jactitabant; atque ita tempus fallebant, plerique & decipientes & decepti. Nec enim deerant qui oracula in vicis & urbibus, quaſi a conſpectu Dei modo reverſi, cantarent. Id vero faciebant lucri cauſa & ad implendos ſaccos. Iique ob eam ipſam rem ſemper in eodem habitu perſeverarunt, nec poſt Eccleſiæ inſtaurationem vitæ ratione mutata. MICHAEL PALÆOLOGUS.

B V. His temporibus magnæ Eccleſiæ Chartophylax erat * Becus, excellenti vir ingenio, idemque eloquentiæ & eruditionis alumnus: præterea tantis naturæ donis ornatus, quantis quiſquam alius illo ætate. Nam & proceritate corporis præſtabat, & majeſtate vultus in quo venuſtas erat cum gravitate coojuncta; item dicendi facultate ac torrente eloquio, aliiſque rebus plurimis; maxime autem ingenii ſolicitate & acumine ad expoliendam qualibet quæſtione propoſita: iis ioquam omnibus ornamentis natura ipſum pulcherrime inſtruxerat. Quibus id erat conſecutus, ut & Imperatoribus & principibus, & omnibus eruditis venerabilis, atque illuſtri apud eos fama eſſet. Qui cum Imperatorio decreto acriter adverſaretur, Imperator nihil non tentavit, tam per ſe ipſum quam per alios eruditos, quo ipſum petitis ex ratione & ex legum auctoritate argumentis adduceret, ut decreto aſſentiretur. Verum ille ingenii & linguæ vi omnium animos commovebat, eorumque argumenta velut Penelopes telam retexebat. Nam Græcarum litterarum doctrina, erant qui illum ſuperarent: ſed acumine ingenii, & linguæ volubilitate, & Eccleſiaſticorum dogmatum uſu, omnes cum illo collati, pueri videbantur. * fuit Veccus.

C VI. Ea ſpe fruſtratus Imperator, aliam viam init, eumque & omnem fere ejus cognationem in teterrimos carceres conjicit. Quibus peractis, tandem in mentem venit Imperatori, eandem rem a Latinis ante quinque & viginti, Joanne Duca rerum potiente, agitatam fuiſſe: ac tum doctum extitiſſe virum, Nicephorum Blemmydam, divinarum likerarum peritiſſimum; qui cum ſe in otium contuliſſet, multa e ſacra Scriptura teſtimonia, quæ dogma Latinorum confirmare viderentur, colligere cœpiſſet; ac poſtea etiam de iis ſcripſiſſet; clam ille quidem, * propter opinionem, in qua plerique erant: ſed tamen ſcripſiſſet quædam. Quæ tum Imperator nactus Becco miſit; quibus ille multa cum ſagacitate perlectis, ſanctorum libros e quibus Blemmydes ea teſtimonia collegerat, poſtulavit: quorum copiam cum Imperator lubentiſſime ei feciſſet, in eo deinde occupabatur, ut diligenter illos legeret, expenderet, ad verbum conferret. Itaque brevi tempore eum teſtimoniorum acervum coegit, quæ integra volumina compleri poſſent: & qui dudum acerrime Latinis adverſabatur, mutata ſententia victoriam * faceret ambiguam. Edit. Pariſ. pag. 78. * Vide notas. * ad illos transferret. Græc.

D

E

MICHAEL PALÆOLOGUS.

VII. Quamobrem patriarchali ſede conſeenſa, Imperatori unus fuit omnia, & lingua, & manus, & velociter ſcribenti ſcalamus, & dicendo, & ſcribendo, & dogmata exponendo: ejus certa minis ſocius & adjutoribus Meliteniote & Metochite, Imperatorii cleri archidiaconis, & Georgio Cyprio. Nullus tamen eorum omnium cum Pontificiis Latinis liturgiam celebravit; ne ipſe quidem Patriarcha, neque alius quiſquam, niſi quod *Fratrum nonnulli licentia impetrata ſemel in Blachernio templo id fecerunt, * propter ordinationem cujuſdam e ſuis. Sed ad inſtitutum redeundum eſt.

* Minorum

* Vide Ducangii notas.

Ζ. Δι' ἃ δὴ ἡ ἐπὶ τ πατριαρχικὸν ἀναβιβασὰς θρόνον, πάντα ἦν αὐτῷ τῇ βασιλεῖ, ἡ γλῶττα, ἡ χεὶρ, ἡ κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου, ἡ λέγων, καὶ γράφων, ἡ δογματίζων· ἔχων συνεργὸς ἡ συλλήπτορας τῦ ἀγῶνος, τόντε Μελιτηνιώτην, καὶ τὸν Μετοχίτην, ἀρχιδιακόνους ὄντας τῦ βασιλικῦ κλήρου· καὶ ἔτι Γεώργιον τὸν ἐκ Κύπρου. συνελειτούργησε μὲν ὅμως τῷ πάντων ἀδεὲς τοῖς Φ Πάπα, ὅθ' ὁ πατριάρχης αὐτὸς, ὅτι τῷ ἄλλων ἀδεὲς, ὅτι μὴ τὸ εὐδόκιμον εἰληφότες τῶν Φραγγίων τινὲς ἐλειτούργησαν ἅπαξ ἐν τῇ ναῷ τῷ Βλαχερνῶν, ἀλλ' ἐπανελθόντες ἡ λόγον.

CAPUT III.

I. Anna & Maria, Imperatoris neptes ex ſorore, quibus maritis nupſerint. II. Lachanas Bulgarus latrociniis diteſcit. Exercitum cogit. Conſtantinum Tæcum vincit & occidit. Ejus Regnum & uxorem accipit. Oppidis Romanis imminet. III. Palæologus eum anteservertere ſtatuit. Joanni Aſani, legitimo Bulgarici Regni heredi, filiam ſuam Irenen deſpondet. Eumdem cum magnis copiis in Bulgariam mittit. IV. Lachanas Palæologi dolo occiditur. Aſan regnat. Conſtantini Tæchi uxor & filius expelluntur. Terteres Bulgarus Aſani ſocero exitium machinatur. Eum regno ſpoliat. Aſan Byzantium aufugit.

I. SOror erat Imperatori nomine Eulogia: quæ cum filias matras haberet, Annam Nicephoro Ætoliæ Principi deſpondit; Mariam Conſtantino Principi * Zagoræ. Nam illorum primæ uxores deceſſerant; quas ipſas quoque ſorores fuiſſe, & Imperatoris Theodori Lascaris filias, ſupra diximus.

* id eſt, Balſamæ.

Edit. Pariſ. pag. 79.

II. His temporibus quidam ex Bulgaris conſurgit, paſtorali quidem genere ortus, ſed verſuto vir ingenio, & ad res novandas promptus, nomine Lachanas: qui magna hominum vilium & improborum manu ſibi adjuncta, latrocinari inſtituit: unde brevi tempore magnas divitias & juſtum exercitum coegit. Hujus continentes incurſiones & illata ſibi detrimenta non ferenti Conſtantino viſum eſt, convocatis in unam copiis ſuis, acie eum illo decernere, ac jacta omni alea de ſumma rerum dimicare. Turpe enim ducebat, nihili hominem exiguo tempore tanta potentia auctum, non modo magnas Bulgaris eladet ſubinde inferre, ſed jam toti regno periculum ingens minari & intentare. Itaque bellico apparatu inſtructus progreditur, & collatis ſignis vincitur; nec modo regnum, ſed vitam etiam amittit. Lachanas autem non ſolum principatu præter ſpem potitur, verum etiam nuoris Conſtantini viduæ maritus eaſtit. Quin & conſtituebat deinceps, exacta hyeme, ſub veris initium, Romanorum finitimos agros & oppidula ex inſidiis aggredi: ut illorum viribus imminutis, ipſe validiſſimus haberetur.

III. Quæ Imperator cum audiviſſet, non ferenda, nec per oblivionem aut contemptum negligenda eſſe judicavit: ſed curis æſtuare & æger animo eſſe cœpit. Nec tamen illum in præſentia formidabilem putabat: at cum

Β Α. ΗΝ ἀδελφὴ τῇ βασιλεῖ ὄνομα Εὐλογία. ταύτῃ παῖδων ὧν Συγατέρων, τὴν μὲν μίαν ἡ Ἄνναν συνοίζδεσε ἀνδρὶ Νικηφόρῳ * τῇ τῆς Αἰτωλίας ἄρχοντι· τὴν δὲ ἑτέραν τὴν Μαρίαν Κωνσταντίνῳ τῇ τ Ζαγορᾶς ἄρχοντι· ἄμφι τῇ προτέρων * αὐτῇ γυναικῶν ἡ βίον ἐκπλησάντων. ἀδελφὰς δ' ἀμφοτέρας ἐκ λόγος ἐθάσας εἰδέναι, καὶ Συγατέρας τῦ βασιλέως Θεοδώρου τῦ Λάσκαρεως.

* abeſt τῷ

* legendum αὐτῶν ut legitur in cod. Reg.

Β. Ἐν τούτοις μέν τοι τοῖς χρόνοις ἀνίσταταί τις ἐκ τῇ Βυλγάρων, βοσκημασὶν μὲν τὸ γένος ἀνὴρ, ποικίλος δὲ τὴν φρόνησιν, καὶ δεινὸς καιροῖσι ἐπιθέσθαι φρεγμασιν, ὄνομα Λαχανᾶς. ὃς πολλὰς φορυτολεσχήσας τῇ χυδαίων ἡ ἀποβάλων, λησεικὸν ἐπιτηδεύσε βίον· ἐξ ὧ πολλὰ ἐν βραχεῖ συνίλεξε πλοῦτον, καὶ ἅμα ἐρατὸν ἑαυτῷ. πόλεις τὰς συνεχεῖς ἀπαθρομὰς καὶ ζημίας ἐκ ἀνεχομένῳ τῇ Κωνσταντίνῳ, ἐδόκει συμφορητέον τὰς ἑαυτῦ δυνάμεις, εἰς ἀντιπαράταξιν ἐξιέναι ἐκείνῳ, ἡ ἀκινδυνεύσαι ἢ περὶ τῇ ὅλων πραγμάτων κινδύνῳ. αἰσχρὸν γὰρ εἶναι ἡγεῖτο, ἀνθρώπου τὸ μηδενὸς ἄξιον ἐν βραχεῖ χρόνῳ μεγάλων ξυνελοχότα δυνάμεων, ἡ μόνον μεγάλας ἐπάγειν συχνὰ τοῖς Βυλγάροις καακώσεις, ἀλλὰ καὶ μέγαν ὅλῃ τῇ ἀρχῇ τὸν κίνδυνον ἐπιστῆσαι ἤδη. παρασκευάσμασιν ἐων ἔξεσι· ἡ συμβαλὼν ἐκείνῳ, νικᾶται· ἡ ἡττᾶται μὲν μόνον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ ἡ ζωῆς αὐτῆς· ἡ γίνεται παρ' ἐλπίδα μὰ μόνον ἡ ἀρχῆς ἐγκρατὴς ὁ Λαχανᾶς, ἀλλὰ ἡ σύζυγος ἄμφοτερος τῆς γυναικὸς Κωνσταντίνου· ὃς ἡ δίκαιον λοιπὸν τελευτήσας τὸ χειμῶνος, ἅμα ἦρι πίμπλησι ἑώρας ἐ αὐτὰ τῇ ἐμπορικῶν Ρωμαίων χωρίων

Γ. Ταῦτα τῷ βασιλεῖ ἀκουόντι, οὐκ ἐπὶ ἤδεται, οὐδὲ λήθης ἄξια ἡ περιφρονήτως ἐλλ' ἐν παντὶ φροντίδος ἐχώρει, ἡ πλήρης ἦν ἀθυμίας· οὐκ ὅτι πάνυ ἐνόμιζε φοβερὸν ἐ-

πάντα· ἀλλὰ σπουδῇ χώμβωνι θερμοτάτῃ πρὸς ὅπερ ἂν τὸ βελόμβωνι ὑποτιθοῖτο βλέπων, ἴλεγεν ὁδῷ προβαίνοντα καὶ μικρὸν ἐς μέγα δυνάμεως ἐπιθλῶσαι, ὡς δυσπαραγώνιστον ἤδη Ρωμαίοις ὀφθῆναι. χρῆναι δὲ τὸν ἀκινδύνως βιοῦν ἐθέλοντα, φθάσαι τὰ προφαινόμενα τῶν ὁρμῶν τῇ διανοίᾳ· τὴν παρὸν ἐν τῷ ῥίζῃ τὰς ῥίζας ἐκτέμνειν ἐν τῇ παρόντι τῆς μελλούσης βλάσης, μὴ μέλλειν μοθὶ πειρᾶσθαι τῇ πονηρῶν ἔργων ἀμωσθαι μὴ κινδύνων ἢ δράσαντα, παρὸν ἀκινδύνως τὰς ἀρχὰς τῆς ὁρμῆς * αὐτῶ. ὅθεν ἐπειδήπερ ὁ λόγος φθάσας ἐθέλοντα τὸν τῶ Ασὰν * ἀπόγονον τὸν Μυτζῶ περὶ τῶν Τροίαν πεπεῦθαι τῶν δίκαιον δι' ἃς πον' εἰρήκαμεν τὰς αἰτίας, εἶτα αὐτὸς μὲν ἔρθο τῶν βίου ἀπολιπὼν· καπελοίπει δὲ παῖδα Ιωάννην τὸν Ασάν· τοῦτον ὁ βασιλεὺς τοῦ μοναρχήσαντος, ἄνωθεν ἐκ παίρων τὰ δίκαια τῆς Βυλγαρικῆς ἀρχῆς κατεχόντος· ἐν τῇ ἰσονῆ θυγατρὶ συζεύξας Εἰρήνῃ, πέμπει μῆ βαρείας δυνάμεως ἐλεθησόμενα τὰ τῆ Βυλγαρικῆν ἀρχῆν τῆς τὰ Λαχανᾶ τυραννίδος, ἐν ἅμα διαδεξόμενον αὐτὸν αὐτὸν, δίκαιον κλῆρον ὧδη πρὸς αὐτὸν καταβιβοῦσαν.

Δ. Ο μὲν τὰ Λαχανᾶς, ἐπειδήπερ ἐτύχη τὰ ἐκ παῖδα τῶν ἐπὶ Σκύθας ἰὼν βιβαιότατος ἔτυχε ἢ τυραννίδος, καθαιρεῖς ἢ βασιλέως ἐπιβυλαῖς ἐκὼν τῶν δι' ἄμματος δίδωσι δίκην. Ἰσονικὸν δ' ὁ Ασὰν τὴν ἀρχὴν διαδέχεται, τῆ Βυλγάρων ἀποδεξαμένων ἀσμένως. πάντ' ἄκρα πολεθέντων, ὀξωθῆται ἐν Μαρία ἐκεῖθεν ἡ τῶ βασιλέως ἀδελφιδῆ σὺν υἱῷ Μιχαὴλ, ἐν ἐν τῶ Κωνσταντίνου γενέσθαι, ἐν ὅπι πρὸς Κωνσταντινούπολιν. ἐπεὶ δ' ὡς τὰ πολλὰ ταῖς μεγάλαις εὐφροσύναις ἐπιφύεται λύπαι, καθάπερ τινα ξίφη πολέμια τῶν ἐν ἀνθρώποις ἑκάστης κατάστασιν ἐπιπαράττοντα ἐν συγχέοντα, οὐδ' ἐνταῦθα τὸ ἦθος ἐπιλελοίπει· ἀλλ' ἐν τοιαῦτα ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πᾶς μάλιστα σωφρονῶν, τῇ τῇ δραστηρίᾳ τῆς φύσεως ἐν Βυλγάρους ἐπίσημος, ὅσπερ Τερτερῆς· τοῦτον αἱρεσιάσασθαι θέλων ὁ Ασὰν, ἐν ἅμα πειρασόμενος ἑαυτῇ ἀφοβίαν, γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ ποιεῖται, ἀφιλόμενος καὶ ἀποστέλλας ἐς Νίκαιαν τῶν πρότερον ὁμόζυγον συνῆ τοῖς παισὶ αὐτῶ. ἐτείμησε δ' ἐπὶ τούτοις αὐτὸν ἐν τῇ ἢ διαπόντῳ ἀξιώματι· ἀλλ' οὐ ἐνέμεινεν ὕστερον ἐπὶ πολὺ τῇ πρὸς ἢ πεπιμπόσι φορᾷ· ἀλλ' ἀφίλοιτο ἐν κυρόπτα πλείστῳ καπεγενέσθαι αὐτῶ, ἴλαθεν ὲν ὑ μακρῇ τῇ χρόνῳ τὰς γαμβρὰς ἐφελκυσάμενος ἢ τὸ ερατιωτικὸν πᾶσης, ἐ πρός γε ὀλίγων ὅσον τῇ ἐν τέλει. ἐμελλε δὴ ὧδη ἐ Ασὰν διαχειρισάμενος, ἐγκρατὴς ἔσεσθαι καὶ τῆς ἀρχῆς· ὅπερ αὐτὸς ἐγνωκὼς, προσοικεῖται μετὰ τὰς γαμβρικὰς ἐκδημίας ἐς τὸν πεδιῶν ἐν βασιλέα· ἐν λάθρα ξυναγαγὼν πᾶν ὅ, τι τῇ στρατιᾶς ἐν χρημάτων ἐκ τῇ Βυλγαρικῶν τὸ ἐξαίρετον, ἦκε εἰς τὸ Βυζάντιον παρὰ τὸν βασιλέα ἐν πεδιῶν· κἀν αὐτὸς μὲν ἐνταῦθα διήγαγε τοῦ λοιποῦ· ὁ δὲ Τερτερῆς καπὶ πολλῷ τῶ κωλύσοντος ἐρημίαν τῶν τῇ Βυλγάρων ἀρχῇ ἐκὼν στρατεύεται. ἦκε.

* αὐτὸν

* *Vide notas.*

ad ea quæ concupiſſet, acerrimo eum ſtudio ferri cerneret, dicebat ipſum ſenſim ac paulatim progrediendo ad magnam potentiam ſeſe evectum ire, ut & Romanis ipſis tandem expugnatu difficilis foret. Oportere autem eos qui contra periculum vellint vivere, antevertere & occurrere malis impendentibus: & ſi in præſentia exſcentis plantæ radicem facile præcidere poſſis, non eſſe cunctandum, neque expectandum donec acceptam injuriam cum periculo ulciſcaris, cum ipſa conſilia & ipſos conatus poſſis ſine periculo tuo ulciſci. Igitur cum, ut ſupra eſt expoſitum, Myrzes ex Aſanis poſteritate, apud Trojam ob eas cauſas quas diximus degens deceſſiſſet: filium ejus Joannem Aſanem, ut cui regnum Bulgariæ paterno jure deberetur, accerſit: deſponſaque Irene filia, cum magnis copiis mittit, tum ad Bulgariam a Lachana tyrannida liberandam, tum ad ſuſcipiendum regnum, juſta ſucceſſione ad ſe devolutum.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

* *lib. 3. c. 1. fol. 4.*

IV. Cæterum Lachanas firmandæ tyrannidis cauſa tum in Scythiam proficiſcens, clandeſtinis Imperatoris inſidiis profuſo illic ſanguine dat pœnas. Aſan vero citra laborem volentibus Bulgaris regno potitur. His peractis, Maria, Imperatoris ex ſorore neptis, eam filio Michaele, quem ex Conſtantino ſuſceperat, indidem expulſa Conſtantinopolim venit. Quoniam autem magnis gaudiis dolores plerumque ognaſcuntur, & velut gladii quidam hoſtiles, illam lætitiæ tranquillitatem turbant & confundunt, idipſum tunc quoque uſaveoit. Nam eo tempore extitit vir quidam nobilis, ſingulari prudentia & animi promptitudine inter Bulgaros inſignis, nomine Terteres: quem Aſan ut ſibi conciliaret, atque ut ſecuritati ſuæ conſuleret, jungit ſibi affinitate, deſponſa ei ſorore ſua: priore videlicet uxore adempta, & cum liberis Nicæam miſſa. Deinda Deſpoinæ dignitate illum ornat. Verum is non diu apud eum, e quo ita honoratus fuerat, in fida & officio permanſit: ſed animadverſa ejus ſimplicitate & levitate inſigni, brevi tempore totim exercitus & procerum non paucorum animos ſibi clam conciliavit. Jamque id agebat ut Aſane interfecto principatu potiretur. Quo ille cognito, ſe cum uxore ad viſendum Imperatorem eumdemque ſocerum proficiſci ſimulat: opum & pecuniarum Bulgaricarum electiſſima quæque clanculum cogit: deinde ſe Byzantium ad ſocerum Imperatorem confert, atqua illic reliquum vitæ tranſigit. Terteres vero, prohibente nemine, Bulgaricum regnum occupat. Et hæc hactenus.

ANN. CHR. MCCLXXX.

MICHAEL PALÆOLOGUS. *Edit. Paris.* pag. 82.

CAPUT IV.

I. Genuenſes Galatæ inſoleſcunt. Paleologus ob unius civis Byzantini cædem minatur illis extrema. Ut veniam impetraverint. II. Eorundem triremes duæ Piraticæ inſalutato Imperatore Conſtantinopolin prætervehuntur. Earum reditum Imperatoriæ expectant. Genuenſes conantur evadere. III. Cum Imperatoriis confligunt. IV. Vincuntur. Latinorum faſtus imminutus.

I. EGo vero quod a multis veterum cognovi, difficilius eſſe res ſecundas quam adverſas civiliter & moderate ferre, nunc ſeipſa edoctus, magis admiror. Ecce enim Genuenſes, quæ regiona Conſtantinopolis habitabant, lucro immunitatis inebriati, elatique ſuperbia, adverſus Romanos inſoleſcere, eoſque ut imbecilliores contemnere cœperunt. Ac tandem aliquis ob paucos autumnales fructus, rixa cum quodam orta, enſe quam lingua promptior, ſtatim hominem interficit. Quod facinus cum Imperator audiiſſet, non ut unius cædem negleait: ſed ita exarſit & commotus eſt, ac ſi tota civitas everſa, & Imperatoria majeſtas violata eſſet: ſtatimque exercitu omnes eorum ædes cio.it. Nondum enim murorum munitiones habebant, nec urbem quæ cum vellet Imperatrici urbi adverſaretur. Ac fortaſſe tum funditus periiſſent, niſi miſerabili habitu, ultro multa ipſi ſibi irrogata, ſupplices ſeſe ſtatim ad pedes Imperatoris abjeciſſent, atque ita veniam impetraſſent.

II. Hoc illi primo documento promptum & acrem Imperatoris animum cognoverunt. Alterum & majus illud. Quidam eorum populares duas piraticas triremes inſtruxerunt, & Byzantini freti anguſtiis clam ſuperatis, in Euxinum pontum delati ſunt, omiſſa ſolenni & uſitata Imperatoris ſalutatione. Quod nec ipſum illa inultum pati voluit. Collectas itaque triremes non paucas, & unam magnam onerariam navem ad promontorium * ſani collocat, (quod os Ponti appellatur, ubi Cyaneas & * Planctas Græci olim eſſe dixerunt) pitatarum acceſſum expectaturas, ne audaces illi & ſcelerati homines incolumes clam evaderent. Quod cum illos haud fefellitſſet, hac calliditate ſaluti ſuæ conſulunt. Omnes opes quas latrocinando coegerant per ſpeciem negotiationis una ſecum in maximam onerariam transferunt. Deinda omni armorum genere eas tegunt & muniunt; ut cum Septentrionales venti vehementius ſpiraturi eſſent, oram ſolverent, & vi patefacta via per eos qui in faucibus ſtationem habebant, citra periculum evaderent. Paulo poſt, cum vehementior Boreas a tergo erupiſſet, etiam piratica illa navis e medio pelago plorimis armatis cincta apparet, quaſi quædam urbs integra per fluctus gradiens, vel potius navis inſtar maria pervolans.

III. Jam & Imperatoris triremes inſtructæ adeant. Ac oneraria quidem navis Impetatoria ſublatis antennis nondum vela expanderat, ſed manebat immota. Hoſtili autem onetaria

* *Vide lib. 18. cap. 2. fell. 1.* * *Lege, Cantolas.*

pag. 82.

A Α. ΕΡΩ δὲ τοῦτο ἐκεῖνο τῇ πάλαι πολλῶν διακεκοῦς, ὡς πολιτικῶς ἢ μετρίως ἐνεγκεῖν ἀτυχίαν χαλεπώτερον ἢ δυσχίαν, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς χρείας ἐπθαυμάκειν συνεστηκώς. ἰδὼ γὰρ καὶ οἱ ἐν Γενούῃ ἀντιπέραν οἰκοῦντες τὴ Βυζαντίᾳ, τῇ τῆς εὐτελείας ὑπόθει μεθυθέντες, καὶ πέρα φρονήσαντες τὴ μετρίου, ἀκπαίρεσθαι ἤρξαντο Ρωμαίων, ἐ περιφρονεῖν ὡς ἀσθενεστέρων. ἤδη δέ τις ἢ φιλονεικίας τινὰ καθ' ἑνὸς τῶν τύχῃ ῥάμβος ὑπὲρ βραχείας ὀπώρας, προχειρότερον ἔχει τὸ ξίφος τῆς γλώττης, καὶ παραχρῆμα τὸν ἄνθρωπον τὰ βίᾳ ἀπήλλαξε. Τοῦτο ἀκηκοὼς ὁ βασιλεὺς, ὠχρὸς ἐνὸς φονεύσαντος τὸ φῦλον παρόδραμεν, ἀλλ' ὡς ὅλης πόλεως καταφρονήσας, ἢ τῶ βασιλικῶ περιφρονεῖσθαι ἀράμενος, ὕπως ἐξέλωαί τε ἢ ἀξιώσῃ· ἢ * αὐτίκα πεμίγαγε τὸ στρατόπε- * τῶ τάχει δον περὶ πάσας αὐτῶν τὰς οἰκίας. οὕπω δὲ σφίσι τῶν τειχῶν ὀχυρώματα ἦν, ἢ πόλις ὡς ἀντιπαλεσόμενον βύλοιτο καθεσταμένη τῇ βασιλεύσῃ· ἢ τάχ' ἂν ἐμέλλησαν ποτὲ πωωλεθρίᾳ φθαρήσεσθαι, εἰ μὴ χῆμα περιδύντες ἐλεινὸν, ἢ ζημίαν ἐκείνων αὐτοὶ ἑαυτοὺς * ἐπιτιθέντες, προσέπεσον δραμόντες αὐτίκα μάλα * ἐπιδέντες τῇ βασιλεῖ, ἢ ὕπως ἀπήλλαξαν ἑαυτούς.

B Β. Τῶν τῆς βασιλίσσης ἀνδρῶν ἢ ἐξύπνης γένοιτ' ἂν γνώρισμα ἀρῶσιν αἰτῆς. δύ' ἦσαν δὲ ἢ μείζους· συνεστρατεύσατό τις ἐκ τῶ γένους αὐτῶν * δύο τεμένες ἐπὶ * δυὸ δίαιταν, ἢ τρόπον πειρατικὸν, ἢ λάθρα ἐξβάντες τὰ περὶ Βυζάντιον τῆς θαλάττης ἐπὶ τὴ Εὔξεινον πόντου ἐκπεπλεύκασαν τὸν ἀπόπλουν, μὴ παραχρῆμα τῶν σωμάτων τῆ βασιλεῖ ἐξαμίαν· ὑ δὴ τῶν πόνων ἀτιμώρητον ἔδοξε παρελκυδύναι τῆ βασιλεῖ. ὅθεν τεμένες σωμπρομικῶς ὑπ ὀλίγας, ἐ μέσω μεγάλω ὁλκάδα, περὶ οἷω ἄκρατ ἔχουσι τῶ Ἰερῶ, (ὃ δὴ σόμα καλεῖται τῶ Πόντου, ἔνθα τὰς Κυανέας ἢ Πλαγκτὰς ἔφασαν Ἑλλήνες εἶναι) τὸν ἔσπλουν ἐκδεχόμενες τῆ πειρατῶν, μὴ λαθόντες, ἀπαθεῖς οἱ θρασεῖς ἐκεῖνοι ἢ ἁλίπεδοι ἐξῆράσωσιν. ἐπεὶ δὲ τῶν ἑαυτῶν ὑπ ἐλπίδι, μηχανῶνταί τινα σφίσι σωτήριον τρόπον. πάντα γὰρ πλῶτον ἐν ἐκ λρσείας σωμίγαγον πραγματείαν ἐμπορικὴν ποιησάμενοι, μεθ' ἑαυτῶν εἰς μεγίστην ἐμβιβάζουσιν ὁλκάδα, ἢ πᾶσαν ἐπὶ πᾶσι φροκαταπλήξαντες ἢ παρασκευάζουσι πωσπλίαν, ἵνα καιρὸν ἐπιτηρήσαντες, ἐπότε σφοδρότερον ῥέοιεν τ ἀρκτικῶν πνευμάτων αἱ πνοαὶ, λύσαντες ἀποπλέωσι, ἢ βίᾳ ῥηξάμενοι τὰς ἐπὶ τῶ σόματος καυλοχοιπίας, ἀνένδυτον τ ἐαυτῶν ποιήσωνται. ἐπεὶ δὲ μετὰ μικρὸν * σφο- * σφοδρὸς δρότερος ἀνωθεν καπέβαλε βορέας, ἐπιφαίνεται κατὰ σα ἢ πειρατικὴ ἐκείνη ὁλκὰς ἀπὸ πολλῆ τῶ πλόω, μυρίοις ἐξηρασμένη τοῖς ὁπλίταις, καθάπερ πόλις ὅλη κατὰ κυμάτων πεζεύουσα, ἢ μᾶλλον πτηνῶ δίκην ἐφιπταμένη τοῖς κύμασιν.

Γ. Ἤδη δὲ ἢ αἱ βασιλικαὶ τεμένες παρεσκευασμέναι παρῆσαν. ὁμοίως δὲ ἢ βασιλικὴ ὁλκὰς, ἄρασα τὰς πτερύας, ὕπω διηπτατο τοῖς ὄθοναις, ἀλλ' ἔμβρυον ἠρεμοῦσα. ἐγγίσασης δὲ ἤδη ἢ τοῖς πολε-

μίας ὁλκάδος, τότε δὴ αὖτη διαπεράσασα τὰς ὁδοὺς, λαμβάνει τὴ πολεμίαν, πῆ μὲν ἐν πλάραις, πῆ δ' ἐν ἁρμέναις, ἑκομίτη κατ' ἰχνος, βάλλοντά τε καὶ βαλλομένη, ἡ δ' αἰθέριον εἶπεῖν ἐκεῖνον καὶ ἐκτάκτοις σχήμασι πόλεμον. ἐνταῦθα δὴ ἰδεῖν ἦν φορὰς καὶ ποικίλα πάγματα φρατερικὰ ἐν ταυτῷ κατ' ἀλλήλων συστάδην μαχόμενα. εἰ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆ καταστρωμάτου, πῆς ἀπὸ τῆ καταστρωμάτου ἐβαλλον· εἰ δ' ἀπὸ τῶ ξυλίνων πύργων, πῆς ἀπὸ τῶν ξυλίνων πύργων· εἰ δ' ἀπὸ μετώπου τῆ ἄκρων ἰσίων, πῆς ἀπὸ μετώπου τῆ ἄκρων ἰσίων. ἐχῶντο δὲ ἀεὶ * ἑκατέρων ἑκατέροι χειροπληθέσι χρημάδεσι, καὶ βέλεσι τοξικοῖς· ἦσι δ' ὅτε καὶ πελάσειαν ἀλλήλοις, ἀπόντα μάλα δὴ πελάσειεν ἀλλήλους. εἰ δὲ τεμόντες ἢ μάλα τὼ ἐγγύθεν παραπλέοντε, μόνοις ἐχῶντο τοῖς * πλαβόλοις βέλεσι. ἐπὶ πολὺ δὲ μάχε πολλὴ τῆς ἡμέρας, τὸν ἀπὸ τῆ σώματος ἱδρῶτα βύσσης ἀνχόνας, ἀρρύτως ἐκπεράσθε ἅπαντες ἠναγκάζοντο· καὶ ὡς μὲν ἀρχὰς ἐκπεπτώκεσαν τὰ Λατίνων ἰδύκα, ἔπειτα καλυόμενον ὑπὸ τῆ τῆς βασιλικῆς ὁλκάδος ἰσίου τὸ πνεῦμα, ἀνατάσασα παραπλέοντας διωκεῖ καὶ συμμίσγει ἐς τὰ πρύμνης καὶ πλάρας δίξιας, ὅθεν ἐκεῖνοι προσίβαλλον, καὶ ἐ σφᾶς ἐ δὲ μάλα τὸ ὕπνου παρῆκε τῆ ὁλκάδι τῶν κίνησιν.

Δ. Ὁ δὲ μεῖζον Λατίνοις ἀνύχημα ἠγωνίσω, θρασύπορός τις ἐξ αὐτῶν τῆ Ῥωμαίων ἐκπεπλεύκας ὁλκάδι, ὀξεῖ πελέκει τὸ καμπτήριον τῆ καλωδίου ἐξέτεμε· δὸ κατοκωθεῖσα ἀφαίρετόν μέρος τῶν τῆ Λατίνων ὁλκάδα, ἀπόλωλε ἐκείνας τὸ πλοῖσον ὁπλιτικὸν ἐξαίφνης πανοίκει· κρίττωδον ἀδῶς κατὰ κύκλον ἡ αἱ τεμόντες πελάσαντα ἐπῆρτησαν ἐκ τῆ σωλήνος ἐβαλλον. ἤδη δὲ τις ἐ εἰσπέπλευκε ἐνδον τῆς πολεμίας ὁλκάδος, ἡ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, καὶ τρεῖς ἐπὶ δύο, ἡ πλείους ἐπὶ πλείοσιν, ὥως πλῆσαι πραίτωρες, τῆ πολεμίων ὅσοι μὲ ἐπεθνήκεσαν, πῆς μὲν τραυμασίας, πῆς δὲ δεσμώτης ἐκεῖθεν ἐξῆλθε. τῶν δ' ἄλλων τῆς βασιλικῆς ὀξύτητος καὶ σπουδῆς ἐπαργέστερον * γοάσιτμα τῶν τῆς Λατίνους εἰς ἐχάτην ἄλασι δυλίαν καὶ φόβον· καὶ τὸ πολὺ τῶ Θρᾴκας μεταθυμίους, ἡ τὸν σωσθὲν τύρον ὡς ἄκαιρον ὑποῤῥίψαντας, μετεωνίρους γενέσθαι ἰωάγκασεν.

* ἑτέρων.

* Cod. Reg.

* ἀδεῆ γνώμημα

A accedente, ipsa etiam vela explicat; & illam modo a latere arripit, modo a puppi insequitur, quasi vestigiis inhærendo; cæditque & cæditur, ac prælio quodam veluti æthereo & volatili defungitur. Ibi dispares ac varios militum ordines comminus eodemque in loco pugnare inter se cerneres. Alii enim ex tabulatis eos qui in tabulatis essent feriebant: alii ex ligneis turribus, eos qui in ligneis turribus starent; alii denique ex summis navium malis, eos qui e similibus fastigiis pugnarent. Petebant autem se utrinque pugillaribus saxis, & missilibus telis: aliquando & securibus & aliis armis, cum propius hostem ventum erat. Triremes vero, quia non ita propinquæ navigabant, telis solum missilibus utebantur. Ita in multam diem ab ostiis usque per fretum provecti, utrinque omnes ferriter dimicabant. Ac initio quidem Latini superiores videbantur. Deinde cum ventus interpositis one-
B rariæ Imperatoriæ velis inhiberetur, (quippe hæc alteram continenter & æqualiter cum a puppi tum a dextro latere, unde ventus spirabat, usque assectabatur, nec ab ea divelli potesat) eo fiebat ut in hostium vela segnior ventus incideret, ac proinde eorum navis tardius ac lentius moveretur.

IV. Jam, quæ major Latinorum calamitas fuit, quidam ex iis audacius Romanam navem cum insiluisset, acuta securi funes maxime necessarios resecuit. Quare antennæ in mediam illorum navem delapsæ, milites eorum plurimos subito pugnæ inutiles reddidenunt. Atque ex eo triremes ipsæ propius advectæ audacter eam circumsteterunt, & validioribus ictibus comminus oppugnarunt. Tum statim aliquis in hostilem navem insiluit. Deinde alii atque alii, terni, quaterni, &
C subinde plures: donec lotegram victoriam adepti, eos ex hostibus, qui non occubuissent, partim vulneratos, partim in vincula conjectos inde abduxerunt. Alterum hoc specimen fuit quo Imperator animi sui promptum ac celerem impetum evidentius declaravit. Ea res Latinis metum ac terrorem maximum incussit, coegitque posita audaciæ insolentia, & suo illo intempestivo fastu abjecto, fieri moderatiores.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

Edit. Paris. pag. 83.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

CAPUT V.

I. Azatinæ Sultani obitus. Melecus ejus filius paternum Imperium repetit. Ab Amurio Satrapa vincitur. Domum reverſus occiditur. II. Turci ut latrocinari cæperint. Romanas provincias populantur. Adverſus Scythas infirmi; adverſus Romanos validiſſimi. III. Palæologus magnum exercitum eis opponit. Duces præficit incautos. Turci præparatis inſidiis prælium ineunt ſuo more. IV. Terga vertunt. Romanos in inſidias pertractos circumveniunt & opprimunt. V. Ad Sangarium uſque prædabundi excurrunt. Palæologus munita Sangarii ripa Bithyniam tutatur. Copiæ ejus terreſtres ac navales aliis bellis diſtractæ. VI. Turci Aſianis provinciis occupatis graſſantur. Lamentatio Rhetorica. VII. Prædæ partitio. Sorores duæ in mutuo complexu expirant. VIII. Andronicus juſſu Patris Tralles inſtaurat. Eadem Urbs quadriennio poſt Turcis dedita. IX. Oraculum de Trallibus & de Andronico multis ſuſpectum. Eventu comprobatur. Attalus Trojanus Trallium conditor: unde Urbis nomen.

I. NUnc ego illuc redeo. Cum Sultanus Azatines ea oppido Æno, ut dictum eſt, una cum filio ſuo Meleeo profugiſſet, Iſtrumque trajeciſſet, ipſe quidem id quod deſtinatat conficere non potuit, morte præventus. Melecus vero cum illic vitam peregrinam & parum gratam aliquantiſper egiſſet, pet Pontum ad Scythas Aſianos tranſiit: a quibus poteſtate accepta, Turcorum principatum, ut paternam hereditatem, poſtulavit. Ac cæterorum quidem Satraparum alii convenerunt, illumque adierunt ut dominum ſuum: alii * idem cogitabant. Unus autem nomine Amurius, collecto latronum exercitu, non parvo quidem illo, ſed valde numeroſo, bellum adverſus eundem ſuſcepit, ac tandem ſuum fugatumque ad mare uſque compulit. Tum igitur Melecus ad Heracleam Ponticam fuga evaſit. Vere autem appetente, Imperatorem adire apud Nymphæum commorantem decrevit. Cæterum iter ingreſſus, non eo uſque pertexit, ſed interea alio converſus, ad Turcos denuo ſe contulit; atque ab illis paternum principatum reſtitui ſibi poſtulavit. Deinde & ipſe non longo poſt vita excedit, clandeſtina quorumdam ſicariorum conſpiratione oppreſſus.

* *Vel potius*, cunctabantur.

ANN. CHR. MCCLXXV.

II. Turcorum imperio ſic everſo, & eorum rebus ex honeſta diſciplina ſplendidaque fortuna ad maximam perturbationem prolapſis, non modo Satrapæ & quotquot nobilitate ac fortuna eminebant, omnem ditionem in plurimas partes divulſam partiti ſunt: ſed multi etiam obſcuri & ignobiles adjuncta ſibi hominum infimorum colluvie, latrocinari cæperunt, præter arcum & pharetram nihil ſecum geſtantes: qui faucibus montium inſeſſis, finitimos agros & urbes Romanorum crebris & occultis incurſionibus vexabant. Nam paulo ante acciderat, ut præſidia quæ arces tuebantur, inde migrarent, cum annua ſtipendia e fiſco Imperatorio non numerarentur. Quod initio ut res parvi momenti neglectum, maximum poſtea

Edit. Pariſ. pag. 84.

A Α. ΕΓΩ δὴ ἐκεῖνο ἐπαναλήψομαι· τῇ σουλτὰν Ἀζατίνῃ φυγάδι ὡς ὕστερα γενομένῳ ἐκ τῆς πόλεως Λίνου ἅμα τῷ υἱῷ αὐτοῦ Μελίκῃ, τῷ διαβάντι τὸν Ἴστρον, αὐτῷ μὲν τὸ βουλόμενον ἐκπληρῶσαι οὐκ ἐξεγένετο· φθάσας γὰρ τὸ χρεὼν, τῆς βουλήσεως ἐξέστησε τὰς ὁδούς. ὁ δὲ Μελίκ, βραχὺ διατρίψας αὐτόθι βίον ἄπλουν, ᾧ οὐ μάλα οἱ ἀρίσκοντα, ὥσπερ ἐξ τοῦ Πόντου διέβη πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Σκύθας· ἀφ' ὧν τὸ ἐκδόσιμον αἰτήσας, ἅτε ζητῶν τιὼ τῆς Τύρκων ἀρχῆς ὡς πατρικόν τινα κλῆρον. τῆς μὲν οὖν ἄλλων σατραπῶν, οἱ μὲν συνῆσαν καὶ προσῆσαν ὅσα ᾧ διανοίᾳ σφῶν B αὐτῶν, ὁ δ' ἠμέλλεν. ὡς δὲ τὸν Ἀμούριον ὄνομα, δῆμον συνηθροισὼς λῃστικὸν ὑ βραχὺ, ἀλλὰ μάλα συχνὸν, πόλεμον φανὸ κατ' αὐτῶ, ᾧ τέλος τροπαίμιος ἐδίωξεν ἄχρι Θαλάττης· ὁπὸ μὲν οὖν ὁ Μελὶκ ἰὼς τιὼ κατὰ Πόντον Ἡράκλειαν διεσώθη καταφυγών. ὕρος δ' ἐπισάντος ἔδοξεν αὐτῷ ἀπιέναι πρὸς βασιλέα περὶ τὸ Νύμφαιον διατρίβοντα. καὶ μέν τοι καὶ ἀπιὼν, ἐκεῖ μὲν οὐκ ἀφίκετο· ὁ δὲ ἀλλ' ἑτέραν ἐτράπετο μεταξύ, ᾧ παρὰ τὸς Τύρκας αὖθις ἐλθὼν, τιὼ πατρικὴν ἐζήτει ἀρχήν. ὅθεν ἐν ὑ μακρῷ ᾧ ὕνος τὸν βίον ἀπολιμπάνει, λάθρα τινῶν φονέων συσάντων ἐπ' αὐτόν.

B. Τῆς δὲ τῶν Τύρκων ἀρχῆς ὕπω φθαρείσης, ᾧ τ' πραγμάτων ἑαυτῶν ἐξ ἀπαξίας ᾧ τύχης λαμπρᾶς εἰς ἀπαξίαν μεγίστην κεχωρικότων, ὑ μόνον στρατιαὶ ᾧ ὅσοι τῷ γένει ᾧ δόξῃ διαφόντων, οἷς πλέστα πεμόντες τιὼ ὅλλων δίλαχον ἐπιπράτειαν, ἀλλὰ ᾧ πολλοὶ τ' ἀδόξων ᾧ ἀνωνύμων ὄχλος τινὰς συρφετώδεις προστησαμένους, πρὸς λῃστικὸν ἀπίκλιναν βίον, μαδὲ τόξα ᾧ φαρέτρας ἐπιφερόμενοι πλέον· οἳ ᾧ τὰς τ' ὀρῶν δυσκολίας ὑποδυόμενοι, συχναῖς ᾧ λαθραίοις ἐχρῶντο ταῖς ἐφόδοις, ᾗ τὰς ὁμόρους χώρας ᾧ πόλεις Ῥωμαίων κακῶς διετίθεσαν. σωνβα ᾧ ᾧ πρὸ βραχέος τὰς πὰς ἄκρας οἰκοῦντας φύλακας, μεταπάσας ἐκεῖθεν γενέσθαι δὲ ἴδειαν τῶν ἐπιτίων λημμάτων, ἃ παρὰ τ' βασιλικὴ πρυτανεῖα ἐλάμβανον· ὕστερ οἷς ἐξὸν

ἄξιον παραθεῖναι τὸ ἀρχαῖς, μίγιστον ὕστερον ἔδοξε Ρωμαίοις ἀτύχημα, καὶ τῇ μάλα μεγίστῳ αἴτιον συμφορῶν. οἱ δὲ τὰς σατραπείας ἐκείνοις πολλαχῇ διελόμενοι Τοῦρκοι, παρὰ Σκυθῶν ἐλαυνόμενοι Ρωμαίους ἤλαυνον· καὶ ὅσον πρὸς Σκύθας ἐθαλλοίοντο, τοσοῦτον κατὰ Ρωμαίων ἐθρασύνοντο· ὡς εἶναι σφίσι τὴν τῶν Σκυθῶν φοβερὰν συμφορῶν αἰτίαν, ἀλλὰ σφᾶς μεγίστης χορηγὸν εὐτυχίας. οἰκεῖόντο μὲν οὖν κατὰ πλῆθος τὴν Παφλαγονίας, ἔκ τε Παμφυλίας, καὶ Ρωμαίων ἐξόχως γῆ· ἤδη δὲ καὶ πόλεμοι συνεῤῥήγνυντο συνεχῶς· ὡς δὲ καὶ μίγιστος, ὃς καὶ Ρωμαίοις ἀρχηγέτης γίγνοιτο τῶν ὅλων κακῶν. A

Romanis infortunium extitit, & clades ipſis graviſſimas importavit. Turci autem illi qui Satrapias varie diviſerant, cum a Scythis pellerentur, Romanos pellebant: & quam infirmi erant adverſus Scythas, tam adverſus Romanos invalescebant: ut Scytharum incurſio non calamitatis cauſa, ſed ſummæ felicitatis occaſio illis eſſet. Frequentes itaque e Paphlagonia & a Pamphylia irruebant, Romanaſque provincias populabantur. Tandem etiam ad bella & aſſiduas dimicationes venerunt: e quibus nunc prælium Romanos in omnia mala conjecit. MICHAEL PALÆOLOGUS.

Γ. Στρατοπέδων πολλῶν Τυρκικῶν ἀθροισθέντων περὶ Παφλαγονίαν, ἔδοξε τῇ βασιλεῖ μεγάλῳ ἐξόμυχον σείλαντι δυνάμει, τὴν ἐκείνων ἔξοδον ἀναχαιτίσαι ἐφοδον, καθόσον ἐφικτόν· καὶ καθάπερ πύλας ῥήξαντες ἐκεῖνο τὸ μέρος, μὴ πολλῆς ἔπεσθαι τῆς ἀδείας τῇ κατὰ τὰς ἄλλας χιθῶσι χώρας. ὑπεμφῶν οὖν στρατὸν τε ἱκανὸν, ἐς τοὺς ἄξοντας στρατηγὸς, οἳ διὰ κακοβουλίαν αὐτοί τε ἐφάλωσαν, τῇ τὸ πᾶν ἐπώλεσαν στράτευμα. οἱ γὰρ Τοῦρκοι τῇ ὑστεραίᾳ μιλλώσης ἤδη μάχης συῤῥήγνυσθαι, διαγρηγορήσαντες, πρὶν ἡμέραν γενέσθαι προλοχίζουσιν ἀκ ὀλίγας ἑσπέρας παρὰ τὰς πρὸς ἕω τὰ * πλησίον ποταμοῦ ὄχθας· κἄπειτα διαβάντες τὸν ποταμὸν, ἐνταῦθα πηγνύουσι στρατόπεδον. τοῖς δὲ προσκαύσας ὥρας ἱλιγγιώσης, σωμήσαντα στρατόπεδα, καὶ τὰ μὲν πρῶτα, ὡ μάλα ἀνυπόστατος ἔδοξε Τούρκοις ἡ Ρωμαίων ὁρμὴ· ἀλλ' ἐκπαρτίρουν ὅμως καὶ ἀντέσχον μαχόμενοι, ὡ * συναδῖναι τῷ μάχῃ ποιούμενοι, ἀλλὰ συχνῶς ἐναλλασσομένῳ, ὡς ἔθος αὐτοῖς. νῶτα γὰρ διδόντες, φόβῳ δοκοῦντες· εἶτα ἐπαναστρέφουσι τάχιστα, καὶ συχνὰ τῶν ποσοῦντες διαπλάσιον, ὡς ἂν τῷ τῶν ἀντιπάλων στρατοπέδων τάξιν πράττωσι, καὶ τῆς προσκείσης φάλαγγος ἐξιοῦσι· κἄπειτα ὑπὸ τεταραγμένοις ἐπισκήπτουσι, ῥᾳδίᾳ καταστροπωῖται. B C

* πλησίον ἀδεῖ

* συνάδειν

III. Multis Tarcorum copiis in Paphlagonia collectis, Imperatori viſum eſt magno & idoneo exercitu celerem illorum, quantum fieri poſſet, impreſſionem inhibere: ne illa parte veluti porta perfracta, impune deinde ac prohibente nemine longius evagarentur. Exercitum itaque illuc validum miſit. Duces vero præfecit, qui ſtultitia & temeritate ſua tum ipſi impegerunt, tum omnes copias amiſerunt. Nam Turci pridie inſtantis pugnæ tota nocte inſomol exacta, antequam dies illuceſceret, homines non paucos ad Orientalem vicini fluminis ripam collocant. Tum amne ſuperato ibidem caſtrametantur. Cum pugnæ tempus adveniſſet, confligere exercitus. Ac initio quidem Romanorum impetus Turcis non adeo vehemens eſſe viſus eſt ut ſuſtineri non poſſet. Subſtiterunt igitur & repugnarunt, non ſtataria pugna, ſed ut eorum mos eſt, crebris alternisque vicibus repetita. Fugam enim ſimulantes terga dant, ſtatimque redeunt: idque ſubinde facere pergont, ut hoſtilem aciem perturbent, & de ſtatu dejiciant. Poſtea ita turbatos cum impetu adorti, facile in fugam vertunt.

Δ. Τότε μὲν οὖν κατὰ Ρωμαίων ἀύσαν τὸ σφῶν αὐτῶν ἐπινίκιον μὲ διδοῦσιν, ἀράσσα πεφαγμένων τῇ ἀπλησμόνων· ἀλλὰ μάλα τοι τῷ οἰκείων πλείσας ἀποβαλόντες, ἔφυγον παρὰ τὸν ποταμὸν ἀμπωτεροῦντί· ἰδίωσε δ' ὁ φραγὴς (ὡς μὴ ἄρτιον) ἀναπόστασα· τῇ παῖπᾳ τῷ σωστικωτέρῳ φραγγῶν συχνὰ βούσιν, τῇ κωλύοντα τῷ δίοδον, ὡ μάλα τοι πεφυκότα ἀνάπαυσιν, ἀδὲ πόρρωθεν δίως· ἀλλ' ἐχρῆν ἄρ, ὡς ἔοικε, ἀρχὴν ἐκείνου εἶναι τὸν πόλεμον τῆς Ρωμαίων καταστροφῆς, κολαζούσης μετρίως ἄνωθεν τ' ἀφρονείας μυρίων κακῶν ἀμαρτημάτων· ταύτῃ τοι καὶ διαβάντας τὸν ποταμὸν, διαβάντες ἐδίωκον τῇ αὐτοῦ, κόπτοντες καὶ τοὺς ναυδρόπορον φάλαγγας, ἕως ἐντυχόν αἰφνιδίως τῇ ἀπροόπτως τοῖς λόχοις τῶν Τούρκων, ἀνδράσιν ἀκαπιπαυμένοις τῇ ἀμαζίοις, ἀνδρες ἀθυμοῦντες ὑπὸ δρόμου τῇ καύματος· τῇ ὅπου δὴ κυκλωθέντες, ἐκείθεν μὲν μυρίασι φαῦ, ἐντεῦθεν δὲ τῇ ποταμῷ, πλὴν ὀλίγων ἅπαντες κατεκόπησαν, ὀλίγοι διαθέντες ἐκδέξασθαί τι λόγου τῇ μνήμης ἄξιον. D

IV. Tum autem aſtus is nihil illis contra Romanos profuit, optime munitos & armatos: ſed plurimis ſuorum amiſſis, effuſe ad flumen fugerunt. Romani autem illos (quod utinam non feciſſent) continenter perſequuti ſunt: quamvis prudentiores duces identidem reclamarent, ac receptui canerent; quod hoſtium fuga ſuſpecta & periculoſa eſſet. Sed illam pugnam utique oportebat excidii initium Romanis exiiſſe, quorum inſolitis peccatis Divina Providentia mediocrem hanc pœnam repetebat. Itaque Turcos flavium tranſgreſſos tranſgreſſi ipſi quoque ſequuntur, & eos qui ſegnius fugerent, uſque occidunt; donec in inſidias Turcorum repente & de improviſo incurrunt, nempe in viros recentes & vegetos ipſi curſu & æſtu anhelantes. Ita hinc numeroſo exercitu, inde flumine interclusi, paucis exceptis omnes ceciderunt, via ulla re memorabili geſta. Edit. Pariſ. pag. 85.

V. Turci autem inde auſpicati, velut porta aperta, ſecuri ac prohibente nemine, omnes Romanas provincias ferro & flammis vaſtabant, & ad Sangarium uſque fluvium progrediebantur. Quamobrem deſperatis rebus Imperator ripas fluminis crebris caſtellis munivit, ne ipſa etiam Bithynia potirentur. Neque enim cæteras Romanas legiones ab urgentibus bellis revocandas

Ε. Ἐκεῖθεν μὲν τοι τὰ ἀρξάμενοι καθάπερ πύλας ἀνοιχθείσης, κατὰ πολλῷ ἄδη τῇ κωλύοντος ἱρημίας, οἱ πολέμιοι πᾶσαν ἐπόρθουν τῇ ὅσαν τῇ Ρωμαίων χώραν, καταίοντες ἄχρι Σαγγαρίου τῇ ποταμοῦ. ἔνθεν ἀπεγνωσμένως ὁ βασιλεὺς, πολιορκίοις συχνοῖς ὡ χάρακι τῇ ποταμὸν Σαγγάριον, μὴ καὶ αὐτὴ ἐπιβάντες πυελίσωσι Βιθυνίας. ἀῤῥᾳθέντι δὲν ἀπεσκάσαι τὰς ἄλλας Ρωμαίων δυνάμεις, ὁ-

MICHAEL PALÆOLOGUS.

esse censebat. Nam Thracenses, Bulgaricis; (Macedonicæ, Thessalicis) & Illyricis motibus; inferioris vero Asiæ vires (quam Phrygia & Lycia terminant, & quam Mæandri flumina dirimunt) aliis atque aliis Turcarum latrocinatorium incursionibus obstare debebant. Neque etiam ullo modo committendum videbatur, ut classe dissoluta & in tetram perducta, maris ipsius tranquillitas majoribus statim tempestatibus ac procellis turbaretur, quam quibus Asia laboraret. Quapropter Imperator suis quasque locis hostium adventum expectare jussit: prudentem & tutam eorum quæ superessent custodiam, incerto & periculoso eventui præferendam ratus.

VI. Postquam vero Turci nostrorum finium arces impune in Asia occupaverunt, & terris, quas subegerant in Satrapias divisis, totam amplexi sunt a mari Ponticо & Galatico usque ad mare quod est circa Lyciam & Cariam, & fluvium Eurymedontem: quis Iliade prolixiorem eorum malorum, quibus nocto atque interdio in Romanos grassati sunt, commemorationem pro dignitate absolverit; Romanorum viribus tantum imminutis & depressis, quantum potentia Barbarorum augebatur? Nam omnia quidem velut uno collecta fasce perstringere, segnioris & ingenii & linguæ fuerit: nec quam lamentabilia sint ea quæ perpetrata fuerunt, unus ac simplex sensus ullo modo percipiat. Contra singularim omnia neque nos narrando persequi possimus; neque quisquam, cujus animus miseratione & doloris sensu facile afficiatur, sine magna vi lacrymarum legere queat. Alioqui vero non historiam, sed næniam scribere putaremus. Quare nec dicenda nec prætereunda sunt omnia; sed quædam selecta de multis, atque alias alia, prout se dabit occasio, retexenda erunt.

Edit. Paris. pag. 26.

VII. In illa igitur prima aggressione Barbari prædam maximam & innumerabilem, virorum, mulierum & earum rerum quæ a viris expeditis ferri queunt, cum coegissent, inter sese diviserunt. Porro in illa præda inter cæteras res fuerunt & duæ adolescentulæ sorores: quæ cum divellendæ essent, quod non eidem domino sorte obvenerant, altera alteram intuens, ita lamentari cœperunt, ut & Trojanam Hecubam hac te superarent, & Niobem ipsam perennibus lacrymis genas rigantem, & quascunque libri Tragici jactant. Nam & pectora palmis plangebant, & sanguinis rivos unguibus exprimebant, & ardentibus dolore visceribus gemitus edebant, veluti quosdam fumos ea magna fornace erumpentes: donec animo prorsus defecta, mutuo in complexu vitam abrupevont; quasi natura corpora non prius quam animas separari pateretur.

ANN. CHR. MCCLXXX.

VIII. Post hæc Imperatoris filius Andronicus abiit jusso Patris instauratum urbem jampridem eversam. Ea erat Tralles, ultra Mæandrum sita. Ideo autem instauravit, ut esset deinceps propugnaculum vicinæ regioni, quandocunque hostes incursuri essent. Sed priusquam ex eo tempore anni quatuor integri elaberentur, cum eam-

A Θεσ ἀπηχόλουτο. αἱ μὲν ὧν Θρᾳκικαὶ τῆς Βυλγαρικῆς ἀπηχόλουτο μάχας· αἱ δὲ Μακεδονικαὶ ἢ τῆ Θετταλικῆς ἢ τῆ Ἰλλυρικῶν· αἱ δ' αὖ τῆς κάτω Ἀσίας, ὅσην Φρυγία τε καὶ Λυκία περίσχουσι, καὶ οἷ περὶ Μαίανδρον ἀρδόμενοι πεδία, πρὸς τὰς λῃστρικὰς ἐφόδους τῶν ἄλλοτε ἄλλοσε ἐρχομένων Τύρκων * ἐμέλλον ἀπεργήσειν· τὸ * ἐμποδὼν εἶναι τοῦτο, τε ναυτικὸν καταλύσαι καὶ ἀσθένειαν πρὸς ἤπειρον, τῷ ἀπρονόητον εἶδέναι. πάντα δὲ ἂν ὕπνῳ γε ἀναπεπόσθαι καὶ τὸν τῆ Θαλάττης γαλήνην πρὸς χειμῶνας καὶ κλύδωνας μείζους τῆς τῆ Ἀσίας. ὅθεν καπὶ χώρας μυρίους ἀνῆκε, ἀνθ' ὧν ἀπάντων πρὸς τὰς πολεμίους ὁ βασιλεὺς προσεπάσχετο, ἀγαπητὸν εἶναι μᾶλλον αὐτὰς ἢ ἰσχυμίσιν τῆ ὅπως ἀσφάλειας, ἣν ἢ μὴ αὐθαδίων ἄδηλον ἦβασεν.

B

Ε'. Ἐπεὶ δὲ τὰς τῆ τῆ Ἀσίαν ἄκρας τῆ ἡμετέρων ὁρίων εἰς εἴασιν σφῶν αὐτῶν ἀδεῶς οἱ βάρβαροι καπεχρήσαντο, καὶ τῆ σατραπείας ὅσην αἱ χμάλωτοι ἔχουγε ὑπὸ ἀνοὶ διελόμβοι, διέζωσαν πᾶσαν ἀπὸ Θαλάσσης τε περὶ Πόντον καὶ Γαλατίαν, ἕως Θαλάσσης τε περὶ Πόντον καὶ Γαλατίαν Καρίαν καὶ ποταμὸν τε Εὐρυμέδοντα. Τίς ἂν ἱκανὸς εἴη μακρόπνους Ἰλιάδος ἀποτείνας λόγον πρὸς ἀξίαν ἀφήγησιν τῶν δεινῶν, ὧν ἐπῆγον Ῥωμαίοις δυνηθέντες ἐν ἡμέρᾳ καὶ νυκτί; ὡς τοσοῦτον ἰσχυὶ τὰ Ῥωμαίων εἰς φθορὰν καταρρεῦν, ὅσον οἱ Βάρβαροι φρυχόρουν ἐπὶ τὸ μεῖζον· πάντα μὲν ὧν ὡς ἐν κεφαλαίῳ ξυμπλοχότος παραδραμεῖν, ῥαδρᾶς ἂν εἴη καὶ γράμμης καὶ γλώττης· εἷς μία μὲν ὑδρία γένοιτ' ἂν ἀνθηκτις, * ὅσων ἄξια θρήνων τὰ πεφαγμένα. * ὧν πάντα δ' αὖ καθ' ἕκαστον ἀφηγεῖσθαι πειρᾶσθαι, μήτε τῶν ἐμῶν δυνατὸν εἶναι, καὶ φρὸς γε ἴτε διάσεσι παγὰς δακρύων ἀρίστοις συχνὰ τε ὀφθαλμῶν, ὅσοι φίλοικτον καὶ μάλα ἐλεήμονα ἴσχον καρδίαν· καὶ δέξειεν ἂν οὐτιγε ἡμᾶς μονῳδεῖν, ὑχὶ τοιχείοις διεξιέναι. ὅθεν ὕτε πάντα λευκὸν, ὕτε πάντ' ἀρίστον· ἀλλὰ μίτρα τινα λευκὸν ἀπολεξαμένους * ἀπὸ πολλῶν, καὶ ἄλλοτ' ἄλλα, καὶ αὖρον ἕκαστα τε προσέποντα. * ἐν

C

Ζ. Ἐν μὲν ὧν τῆ πρώτῃ ἐκείνῃ ἐφόδῳ, πλείστην καὶ ἀναρίθμητον ξυναγαγόντες οἱ Βάρβαροι λείαν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, καὶ ὅσα τῆ πραγμάτων δίζωνες ἀνδράσιν ἐτύγχανον φορτὰ, διημερίζοντο κατὰ σφᾶς. μετὰ μίαν τῶν ἄλλων ἡμέραν ἐν ἐκείνῃ τῇ λείᾳ καὶ ἀδελφαὶ δύο κόραι νεάζουσαι· αἳ δὲ ἐπειδὴ χωρίζεσθαι ἤμελλον ἀπ' ἀλλήλων, διὰ τὸ μὴ ὑφ' ἑνὶ δεσπότῃ λαχεῖν, εἶδαν κατὰ πρόσωπον * ἀλλήλας, ἥτις τῆς Ἑρμίους ἀπέδοξεν, τῷ τε Εὐάβλῳ ἑκάτερα τῷ ἀπὸ Τροίας, καὶ Νιόβῃ ἑαυτὴν τῷ δ' αἰῶνος δακρύουσαν, καὶ πάσας ὑπάσας βίβλους φέρουσι τραγικαί· ἱστροτυποῦντα πυρῶς, ῥώμας αἱμάτων ἐτρύγων τῆς ὄνυξιν, ἐπυρπολοῦντο τὰ σπλάγχνα, σπαραγμὸς ἀνέπιμπλον εἶα κατὸν ἐκ μεγάλης καμίνου· πλὴς, πιεχπλακεῖσαι ἀλλήλαις, ὑπὸ λειποθυμίας ἀμφὶς τῆ ζῆν ἀπερράγησαν· ὕστερ ὑπ' ἀνιχομένης ἐνδοῦσαι τῆς φύσεως ἀβρόχθοῦσι τὰ σώματα πρότερον ὑπὸ τῆς ψυχῆς.

D

Η. Συμβὰν δ' ἐπὶ τούτοις ἀπελθόντα τὸν τῆ βασιλέως υἱὸν Ἀνδρόνικον, ἐντολαῖς πατρικαῖς ἀνοικοδομῆσαι πάλαι πεπτωκυῖαν τῆ πόλιν Ἀνδρου τῆ ποταμῷ πόλιν ὕπω πως ἐπικεκλημένην Τράλλεις, ἵρυμα δῆθεν γενησομένην τῶν ἐγγὺς χωρίων, ὁπότε κατατρέχοιεν οἱ πολέμιοι· ἀλλ' ὕπω μὴ πτίσιν πάντα ἐξοδοιπορῆλ-

E

Ση

δεν ἐαυτοῦ, καὶ κυκλωσάντων τῶν Τούρκων καὶ πιεσσαπασθάντων ἐφ' ἱκανὸν, λιμαγχόνησαν ἑαυτοὺς τῷ ἐχθρῷ καὶ τὴν λιμῷ ἐνθτήσαντας, ἑαυτοὺς τοῖς πολεμίοις προδοῦναι, εἴκοσι χιλιάδων τὸ πλῆθος ἀ μόνις ὑπάρχοντας· οἳ δὴ ἀπαγόμενοι δίσμοι τὸν πλάνησαντες ὑμνάριζον, ἅπαξ δουλείας καὶ πόνων ἀπαλλαγέντες μακρῶν.

Θ. Ἀλλ' ἐκεῖνο μικρὸν μὲ παρίσταμαι. ἀνεκαδομμένης, ὡς ἀρτίως εἶπον, τῆς πόλεως ταύτης, ἔρεισε λίθος πάλαι πολλῷ καπρουργμένος ἐκεῖ που ἐν χρόνῳ, ἐν ᾧ ἐνεγέγραπτο χρησμὸς οὗτος· ΤΗΣ ΔΕ ΠΟΛΕΩΣ ΤΡΑΛΛΕΩΣ ΤΟ ΚΑΛΛΟΣ ΧΡΟΝΟΙΣ ΕΣΣΕΙΤΑΙ ΣΒΕΝΤΜΕΝΟΝ. ΤΟ ΔΕ ΠΟΛΛΟΣΤΟΝ ΤΑΥΤΗΣ ΚΑΤΑΛΕΙΦΘΕΝ ΕΝ ΤΣΤΑΤΟΙΣ * ΕΚΦΟΒΗΘΗΣΕΤΑΙ ΕΘΝΕΙ ΑΝΑΡΧΩι .. ΑΛΩΣΕΤΑΙ ΔΕ ΟΤΔΑΜΩΣ. ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΘΗΣΕΤΑΙ ΔΕ ΠΑΡΑ ΔΥΝΑΤΟΥ ΝΙΚΩΝΤΜΟΥ· ΟΣ ΟΚΤΑΠΛΗΝ ΑΓΑΛΛΩΣ ΕΝΝΑΔΑ ΒΙΩΣΕΙ ΔΙΣΚΩΝ ΚΑΙ ΤΡΙΣ ΕΠΤΑ ΚΥΚΛΩΝ ΠΟΛΙΝ ΑΤΤΑΛΟΥ ΛΑΜΠΡΥΝΕΙ. Ὡι ΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΕΣΠΕΡΙΑΙ ΥΠΟΚΥΨΟΤΣΙ, ΚΑΙ ΑΓΕΡΩΧΟΙ ΤΠΟΚΑΙΘΗΣΟΝΤΑΙ ΠΑΙΔΙΚΩΣ. Οὗτος ὁ χρησμὸς τῶς πολλοῖς ἀ πολλοὺς ἐδόκει χρησμὸς, ἀλλὰ πατέρων πλάσμα τῶν .. ὅσαν δ' ἐπ' αὐτῷ πιστὸν ἡγούμενοι ἀληθῆ ἐπὶ πολλοῖς ὀνοῦδεο ὑπέκειτον χρόνῳ τῇ βασιλεῖ τῆς ζωῆς. ἀ γὰρ ἐπὶ μέτρῳ ἔφατο τῶν ἑπτακλῶν ἐνιαύτων, ἢ περὶ δύο ἐβδομήκοντα ἀναλύεται ἔτη· ἀλλὰ καὶ ὡς τρεῖς ἑπτὰ περιτίθεται πύλας, ὡς ἂν γένοιτο ἅμα τὰ πάντα τρία καὶ ἐνενήκοντα. ἀλλ' ὅπερ ἐν πᾶλλα τῶν χρησμοδοτημένων δυσίκαστά εἰσι καὶ δυσξύμβολα, καὶ πλείστας διχόμοια τὰς ἀτελέξεις καὶ ἀναπτύξεις μέχρις αὐτῆς ἐκβάσεως, ὅτου καὶ ὅτος ὁ χρησμὸς ἐπλάνα τὰς πλείστας, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον μέχρις αὐτῆς παλάτης, ὡς εἰρήσεται. ἐξ ἀνθρώπων δ' αὐτῷ γενομένῳ, αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ χρησμὸς διενάρσιος. ἐγένοντο μὲν ὧν ἐπὶ τὰ μὲν μὴ τῶν βασιλικῶν παρατήμων τῆς τῶ βασιλέως Ἀνδρονίκου ζωῆς δύο καὶ ἑβδομήκοντα· τὰ δὲ μὴ τῶ μεταχειῦ χρόνου ἐνιαυτὰ δύο ἄγγιστα. τὰ δὲ, τρεῖς ἑπτὰ πυλῶν, ἐδὲν ἐπὶ ἕνιαυτ, ᵇ ὡς φασὶν, ἢ ὅτι σφῶσι καὶ εἰκοσὸν πλειπαῦται ᶜ ἡμεῖβεν ἔτος, ὁπότε τὸν δὲ νῦν πόλει αἰτίωται καὶ ἐλάμπρυνεν. ἐπὶ δὲ τῆς πόλεως πρῶτος εἰσεῖτο ταύτης, Ἀτταλός τις ἐγγενὴς, ἄνοπλος Τροίας, εἰς ἀπόμνημα παύτῳ ἐγείρας τῆς πυλαιᾶς ἐκείνης Τροίας ἀλύσεις, ἔθεν καὶ ἀναλομένη τὸ ὄνοματος τύχε, Τροία ἄλλη, καλῶν ἂν ἡ ταυτὴ πόλις. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῆς τῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου βιωτῆς καὶ τελευτῆς εἰρήσεται καθ' ὅσον καὶ ἡ προκειμένη τάξις ἐμφορδὼν· τῶν δ' ἐπὶ τὸ πρότερον ἴχνος τῦ λόγου φέρε ἐπανακάμψωμεν,

dem orbem Turci circumdedissent, & diuturna obsidione pressissent, coacti sunt seipsos hosti dedere qui intus erant, quotquot videlicet nondum siti & fame perierant, viginti millibus haud pauciores: qui cum in servitutem abducerentur, felices eos prædicabant qui occubuissent, propterea quod semel & servitute & diuturnis laboribus defuncti essent. MICHAEL PALÆOLOGUS.

IX. Sed illud pene præteriissem. Cum ea urbs, ut diximus, instauraretur, saxum inventum est, longo ibi tempore desossum, in quo hoc oracului inscriptum erat: HUJUS URBIS TRALLIUM PULCHRITUDO ANNIS EXTINGUETUR: SED EJUS EXIGUÆ RELIQUIÆ EXTREMIS TEMPORIBUS A POPULO, CUI NON ERIT PRINCEPS, PERTERREFIENT. SED NEQUAQUAM CAPIENTUR. RENOVABITUR AUTEM A POTENTE, CUI A VICTORIA NOMEN EST: QUI OCTUPLICEM SPLENDIDE NOVENARIUM VIVET DISCORUM: ET TER SEPTEM VOLVENS, ATTALI URBEM ILLUSTRABIT: CUI ET OCCIDENTALES URBES PAREBUNT, ET FEROCES PUERORUM INSTAR SE SUBMITTENT. Hoc oraculum multi non vetus vaticinium, sed recentiorum hominum commentum putabant. Nec etiam decrant, qui id fide dignum & verum judicarent, indeque Imperatorem longævum fore augurarentur. Nec enim in octuplici novenario resistebant, qui septuagintaduos annos conficit: sed & ter septem adjiciebant circuitus; ut totus numerus annos nonaginta tres impleret. Cæterum ut alia oracula obscura & intellectu difficilia sunt, multæque explicationes & interpretationes admittunt, donec ipso eventu comprobentur; sic & hoc plerosque decipiebat, atque ipsum adeo Imperatorem Andronicum ad obitum usque decepit, ut paulo post dicetur. Eo vero humanis rebus exempto, ipsum sese declaravit. Nam Andronicus cum Imperii insignibus annos duos & septuaginta exegit, & in habitu monastico fere bienium. Verum illud, *ter septem volteas*, nihil volebat aliud, nisi quod, cum orbem instauraret & exornaret, annum ætatis ageret primum & vigesimum. Primus autem orbis illius conditor fuit Attalus, nobilis quidam Trojanus, qui cum vetus Troja capta esset, hanc lo patriæ memoriam extruxerat. Unde τράλλεις, si nomen resolvatur, non aliud est nisi τρία ἄλλα: hoc est, altera Troja. Sed de Andronici vita & obitu singulatim post suo loco agemus. Nunc ad institutum redeat oratio.

* ἐκφοβήσεται *Wolf. Edit.*

ª In Editione Wolfiana post ἔτους, ita reperiuntur hæc verba, ἐνιαυτὸν ἐπὶ ἑπτὰ πύλαις σημαινομένοις, ὁ δὲ Βάλτιος, quæ tamen Wolfius non vertit. *Absunt a textu Regio, & scholium sapiunt. Vide Notas.*

ᵇ ὡς φασὶν *abest.*

ᶜ παρίμβαν

MICHAEL PALÆOLOGUS. *Edit. Paris. pag. 38.*

CAPUT VI.

I. Carolus Rex & Palæologus Imperator, diverſis artibus pares. Sibi invicem officiunt. Providentia Divina. II. Carolus hoſtis perpetuus Palæologi; ſed irrito ſemper conatu. Byzantinos terra marique aggreditur. Roſoſules terreſtribus copiis præfectus, Jonium trajicit: quo conſilio, qua ſpe. III. Palæologus Fridericum Siciliæ Regem in Carolum armat. Eo aſtu claſſem Caroli in Siculos avertit. IV. Publicis precibus indictis exercitum cogit. Italorum militaris diſciplina. Ut ſuo faſtu ſibi noceant. Dolis & levibus pugnis laceſſuntur. V. Roſoſules Belligradum obſidere pergit. Cum paucis progreditur ad aquatores defendendos. Byzantini eum circumvenunt. Reliquas ejus copias opprimunt. VI. Carolus male adverſus Siculos rem gerit. Filium amittit. Mœrore confectus moritur.

I. SUpra oſtendimus, Carolum Italiæ Regem virum fuiſſe magnis rebus gerendis intentum, & ſingulari ingenii vi cum in excogitandis & deliberandis, tum in edminiſtrandis negotiis uti ſolitum. Verum ei protinus obſtabat efficacior & vividior Imperatoria virtus, ac velut e ſuperiore loco illi repugnebat. Ita fiebat, ut neque huic ſui contra Romanos conatus, nec illi quæ contra Latinos mollebatur ſuccederent. Sed amborum vires longo tempore adeo pares & quaſi æquilibres fuerunt, ut illud a viris prudentibus vulgo diceretur, niſi Reſpublica Romana talem Imperatorem habuiſſet, facile Romanum Imperium ab Italiæ Rege Carolo potuiſſe invadi; & contra, niſi talis Rex eo tempore Italicis rebus præfuiſſet, Italiæ principatum facile ab Imperatore occupari potuiſſe. Itaque mirari mihi ſubit imperveſtigabilem Dei ſapientiam, qui eatreme contraria uno fine concluſit. Nam cum binas adverſarias provincias conſtabilire vult, nec alteram alteri ſubjicere, duorum alterum providet. Aut enim magnanimos & diligentes utrique moderatores ſuſcitat ac præficit, ut uterque æqualium virum oppoſitu alterius conatus retundat & irritos reddat, ac ſic locorum ſecuritati conſulatur: aut utroſque animi puſilli, & imbecilloa deligit, ut neuter alterum tentare, ec ſepta quod ajunt tranſilire audeat, veteresqua provinciarum limites convellere. Sic ex duobus extremis contrariis unam eandemque ſecuritatem efficit.

II. Ecce enim præſens ejus rei exemplum. Nimirum Rex Carolus per omne vitæ ſuæ tempus, Romanos & inſidiis & armis appetere nunquam deſtitit: nec tamen quicquam profecit, Imperatore ſumma celeritate ac pari contentione conatus illius evertente. Ac cætera quidem ſingula ſuis locis ſupra commemoravimus: nunc, quod poſtremo actum eſt, id dicam. Carolus Imperatori perpetuas ſtruebat inſidias, eaſque perducendi ad exitum occeaſionem captabat. Cum autem hinc Joannem Sebaſtocratorem Theſſaliæ Principem, inde Illyrios bellum inferre illi cerneret; ſibi quoque opportunitatem dari ratus eſt oppugnandi terra & mari rem Romenam ita turbatam, & ca

A Α. ΕΘΘΗΜΕΝ ὑποδιδεχότες τὸ ῥῆγα τῆς Ἰταλίας Κάρολον, ἄνδρα μεγαλεργόν, ἢ βελτίσῃ δυνάμει σωμάτων χρώμενον ἐς τε τὰς ἐπινοίας ἢ τὰ βουλεύματα ὧν ἐμέλλε δρᾶν, ἐς τε αὐτὸ δὴ τὸ δρώμενα· ἀλλ' ἀντιπράττον αὐτῷ καθάπαξ εἰκὸς ἡ τῆ βασιλέως δραστηρία ἐξύπνει, ἢ ἀντεκθεῖναι ὑπαρξίεις· ἢ πέρας ἡ σωμοχώρει χρηςὸν ὑφ' ὑπνῳ ἢ ἐκείνα τῆ Ρωμαίων ἐπικαλυθῆναι φράξειεν, ὅτ' ἐκεῖνος ταῖς τῶ βασιλέως κατὰ Δαυίνου· ἀλλ' ἰῶ ὑπνος ἐπὶ μακρὸν τὰ ἐξ ἀμφοτέρων αὐτίπαλα ἢ ἰσόῤῥοπα, ὡς ἢ φήμην ἐξενεχθῆναι πανταχῆ πρὸς τῆ σωτηρίων ἀνδρῶν, ἑτέρους ἐπ' ἀμφοῖν εἰρημένοις, ὡς οἱ μὲν νικῶντα πάντως βασιλέως τοῖς Ρωμαίων ἐπεσάτοι φράγμασι, ῥᾳδίως ἂν ὑπὸ τῆ ῥηγὸ ἡ Ἰταλίας Καρόλῳ ἀ Ρωμαίων ἡγεμονία ἠγένετο· ἢ αὖ τὸ ἀνίσχυρον, εἰ μὴ νίκωντα πάντως ῥᾳδίως τοῖς Ἰταλῶν ἐπεσάτοι φράγμασι, ῥᾳδίως ἂν ὑπὸ τῆ βασιλεῖ ἡ Ἰταλῶν ἀπῆρε ἡγεμονία· ὅτε ἢ θαυμάζειν ἔπεισί μοι τὰ ἀνεξιχνίαστον τῆ Θεῦ φρονέσεως, πῶς καὶ τῆ ἄκρων ἐναντίων ἓν ποιεῖ συμπίπτειν τέλος, ὁπότερα ἢ ἐναντιμένας ἀλλήλως * δύο τινὰς ἐπαρχίας συμπεσεῖν ἢ ἄμφω βλάπτειν, ἢ μηδέτερα παρὰ τῆς ἑτέρας κυριεύθῆναι, δυοῖν οἰκουμῶ δεσπόταν· ἢ δὴ μεγαλογνώμονας ἢ σπουδαίως ἑκατέρας τῆς ἀρχηγοὺς ἰφιλείσκει ἢ ἰφιτᾷ, ὡς ἂν ἢ ἀντιπερίσασιν παρ' ἑκατέρων τὰ ἑκατέρων ἁρμόσματα θραύσται τῆ αἰσθήσεσθαι ῥᾳμίων, καὶ τ' ἀσφαλὲς ἑκατέρῳ τοῖς τόποις ἐξασώζεται. ἢ ἢ ἄμφω τῆς ἀρχηγὸς ὀλιγογνώμονάς τε ἢ αὐθεσεῖς, ὡς μηδέτερον καθ' ἑτέρα πρεσθεύειν δύνασθαι, μηδ' ὑπὲρ τὰ ἰσταμένα παθεῖν, ἢ συγχέειν τὰς ἀρχαιοτέρας τ ἐπαρχίας ὅρως· ἢ ὅπως ἐξ ἀμφοτέρων τῆ ἄκρων ἐναντιωμάτων μίαν ποιεῖται ἀσφάλειαν.

B Ἰδὺ γὰρ καὶπῦδα παρὰ πάντα τὸν χρόνον τῆς αὐτῆ βιοτῆς ἐπ ἴλαξεν ἐπίβουλα δρᾶν τῷ πολέμια κατὰ τῆ Ρωμαίων ὁ Κάρολος· ἀλλ' ἔμβρυον ἀσφαλῶς παρῃωρημένος ἢ τὰ βασιλέως ἐξείαις ἀντιμβολαῖς, ἢ ἀντεπιχειροῦσαι· ἢ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ ἢ αὐτὸν βιοτῆς ἰδὼν κατὰ βασιλέως ὑφ' ὧν μὲν Ἰωάννῃ ἢ σεβαστοκράτορα ἢ ἡ Θετταλίας ἄρχοντα, ἐκεῖθεν ἢ τῆς Ἰλλυριάς, ἔγνω ἀμφὸν ἔχειν ὕπο τεταραγμένα, τῆς Ρωμαίων * ἢ αὐτὸς ἐπιθέσθαι φράγ-

*οἰκείαν ἔκασα διεξελκύσειμεν χώραν· ἔδα δὲ τὸ τελευταῖον ἐρῶν ἔρχομαι. αὖθις μὲν ὁ Κάρολος ἀεὶ κατὰ βασιλέως ἐπιβουλεύ, ἢ καιρὸν ἰζήτει ἢ ἀδίκια ἐπαρξαι. ἄρτι δ' ἐπολεμωδίστις ἰδὼν κατὰ βασιλέως ὑφ' ὧν μὲν Ἰωάννῃ ἢ σεβαστοκράτορα ἢ ἡ Θετταλίας ἄρχοντα, ἐκεῖθεν ἢ τῆς Ἰλλυριάς, ἔγνω ἀμφὸν ἔχειν ὕπο τεταραγμένα, τῆς Ρωμαίων * ἢ αὐτὸς ἐπιθέσθαι φράγ-*

p. 89.

Deſ.

abeſt καὶ

μασιν ἐκ τῆ γῆς ἡ θαλάττης, ἡ ἀνύσαι τὰ πάλαι σπουδ-
μένα· ἡ δὲ πολλὰς τὰς ναυτικὰς ἐξαρτύσας δυ-
νάμεις, πλείονα συγκροτεῖ τὰ ἐκ τῆς χέρσου στρατιᾶς,
ὧν ἡγεμόνα καθίστησιν ἄνδρα γενάδαν ὄνομα * Ῥωσσουλλῶν· ὃς τὰς ἠπειρωτικὰς παρελαφὼς δυνά-
μεις, διαπορᾷ ἡ ἰόντων, ἡ ἐπ' αὐτῆ σκοπεῖσθαι ἐπα-
λληλοπάσαντι τὸ * Βελιγράδων φρούριον, ἐ ὅσα ἐ
Μακεδονίας ἀσυλεμπόρων, ἵνα τὰ λοιπὰ ἀδεῶς ἄγοι Βυζαντίῳ
προσίοιτο. μηδὲ ἓν ἐᾶσθαι μηδένα, ὃς πρὸς τοσαῦ-
τα στρατιᾶς, ἡ ὕπλα στέρεα ἀπλησμόνα πολέμιον ἐφ'
ἁλμὸν ἀντίσταιτο, ἵνα τὰ καλῶς ἀπαλλάξει.

Γ. Τῷ γε μὴν βασιλεῖ, τοσαύτην ἀκοὴν διδεγμέ-
νῳ, οὐκ ἐνὸν ὑπερθέσθαι, ἀλλ' ἀνθίστασθαι ἡ ὅπλοις, ἡ
χρήμασι, ἐ πῶς ἀπὸ συμέσεως μηχανήμασί τε ἡ
ἀκροβολισμοῖς ἐστῶσι ἧττον ἰέναι ἰδεῖν, ὅσον ὑπερίσχει σύ-
στασις ὅπλων, ἡ φρονήσεως ἐπιτηδεύματα μυελεῶν στρα-
τῶ. πρῶτον μὲν οὖν χρήματα πέμψας παντοδαπά, ἡ
Σικελίας ἐξεπολέμωσε ῥῆγα Φερδέριχον κατὰ Καρόλου, ἵν' εἰ μή τι ἄλλο, τῆ γοῦν ναυτικῶν δυνάμεων
ἐκείνῳ καλύψῃ τὸν ἔκπλουν, ἡ ἀντιπερασθῆ πᾶς καισα-
ρίας φροντίδας πρὸς τοῖς ἐν πλάβαις, ὡς εἰκὸς, πό-
νοις μᾶλλον ἢ τοῖς ὑπαρχοῦσι· ὃ δὴ ἡ μέγιστον ἔδοξεν
ἔργον ἡ τελεσιουργὸν, εἰ μήτι τῆ πάντων ἄπορον.
πᾶς μὲν οὖν ναυτικὰς τὰ Καρόλου δυνάμεις, ὅπως ἀ-
φράκτως ἀπίδειξεν ἐ τῶ βασιλέως συμέσεως, πρὸς τὰς
ἐγγύθεν πολέμους ἀντιπερασθείσας αὐτῆς.

Δ. Μετὰ δὲ ταῦτα δύσεις πρὸς Θεὸν παραγγεί-
λας ἁπάσας ἡ ἐκκλησίας, ἡ ὅπη Ῥωμαίοις τέλε-
ται στρατὸν ἐκπέμπει κατὰ * Ῥωσσουλᾶ· οὓς δὲ
ἡ ἀπολθύσειν, οὐκ ἐῶ ἔχειν ἔδοξεν, ὑδὲ πάντας ἀσ-
φαλεῖς, πόλεμον ἐμφανῆ κατὰ ἐ ἐναντίων ἐγείρειν,
πλείσων τε ὄντων, ἡ λίαν ἀσφαλῶς ὡπλισμένων,
ἡ ἄρτια πεφραγμένων· ἀλλ' ἐείδρας ἐ λόχοις
ἡ ἀκροβολισμοῖς ἐκ λόφων ὑπερδεξίων παρακειμέ-
νων, ἡ ἐκείνων παροξύνειν ὀργὴν ἡ τὸν νῦφος,
ἐς ἀσυμπάκτου τινα κίνησιν ἡ ἀρμήν· τὸ γὰρ πᾶν
γένος τῆ Ἰταλῶν πανοῦργον ἀρχῆθεν συμπέφρακται
πᾶς ἤθεσι. ἐν μὲν δὴ ἑτέροις ἀκαιρα πρὸς ἡ
πόλεμον, τοῖχός ἐστι ἀχυρὸν ἐ ἀμίχανον· ἐν δὲ
βραχύ τι τῆς νομισμένης παραλύσαι πάσεως, ὑδὲν
ἂν εἴη τὸ κωλῦον αἰχμαλώτως σφᾶς ὑπὸ ἐ πολεμίων
αὐτίκα μάλα ἀχθῆσθαι. ἐνίοτε δὲ ἡ τὸ τῆς ἐμφύ-
του κορύσσης τὸ ἡ ὀρύσσειν μεγάλως παρίβλαψε, τῆ μὴ
ἐν καιρῷ τῶ θυμῶ στραγγυμένης ῥᾳδίως· πῶν ἄνω
ἐκ πολλῶ συνειδότες ἀ Ῥωμαίων στρατὸς, πάντοις
αὐτὸς περιέχοντο δόλοις ἡ μηχανήμασι· ἡ τοῖς
μὲν λόχοις τὰς σιταγωγὰς ἁμάξας καπήκοπτον, ἐ
τὰς ἐπομένας καπήλυον ἀγοράς, τοῖς δ' ἐκ τῆ λό-
φου ἀκροβολισμοῖς τὰς ὑδρεύσεις ἔπαιον.

Ε. Τὸ μὲν οὖν αὐτίκα μετασῆσαι τὸ ἐαυτῶ στρα-
τόπεδον ἐκ τῆς τῆ * Βελλιγράδων πολιορκίας ὁ *
Ῥωσσουλῆς εἰς ἀσφαλέστερον τόπον, ὁρᾶτο ἀπά-
ξιον ἔσχεν ἡ οἰκείας ὀργῆς· ἡ ἅμα ἐ πόρρω
μεγάλης αἰσχύνης, * Δηρόν τι μένειν, αὐτόν τε νέ-
σθαι. ἐ δὲ ἄλλα τῆ θυμῶ κινδῆς, ἵπασι μὴ πάν-
βραχέων κατὰ τῆ βαλλόντων τὰς ὑδρεύσεις· οὓς οἱ
Ῥωμαῖοι θαυσάμβοι, αὐτοῦ παρακατέστησε ἐκέλευσαν, ἡ αὐτίκα τὰς μὲν ἵππους νεκρὰς τοῖς τοῦ
πέπροι θανάτοις, αὐτοῦ παρακατέστησε ἐκέλευσαν, ἡ αὐτίκα τὰς μὲν ἵππους νεκρὰς τοῖς τοῦ-
ξέμασιν ἔφυσαν, πάντας δ' αὐτοὺς εἰς τὸ ἐ Ῥωμαίων στρατόπεδον ζῶντας ἐκόμισαν. τότε μὲν Λατί-
νους τὸ ἔχπα συμπάσχειν τε ἡ συμπράξειν· τοὺς δὲ Ῥωμαίους τῶν τοιχίσιν παρέπεισε, σφίσιν ἐπιθέ-
σθαι πεφραγμένοις. ἀλλ' εἰ μὲν Ῥωμαῖοι ὕπνῳ ῥᾳδίως ἡ πόνων μεγάλων χωρὶς, ἀπὸ Λατίνων ἐσ-

MICHAEL PALÆOLOGUS.

quæ jampridem animo deſtinaſſet exequendi. Itaque magna claſſe inſtructa, terreſtres copias majores parat: quibus virum fortem nomine Roſonſulem præponit. Hic exercitum tetreſtrem ſecum ducens, Jonio mari trajecto, nihil ſpectabat magis, quam ut caſtello Bellegrado, & opportunioribus Macedoniæ locis expugnatis, imponeret Byzantium uſque progrederetur. Neque enim fore quenquam, qui contra hunc tantum & tam gravi armatura inſtructum exercitum oculos uſus attollere, hoc malo diſcederet.

ANN. CHR. MCCLXXXI.

III Quod cum Imperatori nuntiatum eſſet, non cunctandum ratus, ſe armis & pecuniis & prudentibus conſiliis reſiſtendum illi atque animus cum eo veli tandum cenſuit. Unde apparet, quanto prudentia ſit armis potentior, & ingenii inſertia mille numeroſo. Primum itaque omnis generis opibus miſſis, Siciliæ Regem Fridericum ad bellum Carolo faciendum concitavit; at ſi aliud non poſſet, ſaltem ejus claſſem foras progredi vetaret, atque ipſius curas præcipuas, e longinquis expeditionibus abſtractas, ad negotia circumitantia revocaret. Id quod maximum & efficaciſſimum eſſe viſum eſt. Ac navales copias Caroli, bellis vicinis occupatas, Imperatoris prudentia hoc modo inutiles reddidit.

IV. Deinde ſupplicationibus per omnes Eccleſias indictis, Romanas copias, quæ tum erant, contra Roſonſulem mittit. Quibus præfectis neque conſultum neque tutum viſum eſt, aperto Marte congredi cum hoſte numeroſiſſimo, firmiſſimis armis inſtructo & optime munito: ſed dolis & inſidiis & velitationibus a loco ſuperiora laceſſendos aſſe, & cum ſuperbi atque impatientes eſſent, concitandos, ut per indignationem nullo ordine ſoluta que acie erumperent. Nam Italorum a multis ſeculis ea diſciplina eſt, ut cum ordine conſervato invadunt hoſtem, firmus ſint motus & ineapugnabilis: ſin a confuſo ordine nonnihil receſſerint, nihil prohibeat quo minus ſtatim ab hoſtibus capti abducantur. Neque raro inſitus illos faſtus & ſtolida arrogantia multum læſit, intempeſtivo animi impetu facile abreptos. Quæ cum Romanis olim nota eſſent, talibus eos dolis ac machinis circumveniebant. Frumentarios mulos ex inſidiis cædebant, & mercatum qui illos ſequebatur impediebant. Velitationibus autem eos qui aquabantur ea editioribus locis occidebant.

Edit. Pariſ. pag. 90.

V. Roſonſules vero copias ſuas a Bellegradi obſidione ſtatim ad tutiorem locum ſeducere, ſuo ſpiritu indignum judicabat: præterea que turpiſſimum ducebat, *Manſiſſe diu, vacuumque reverti*. Sed ita inflammatus, cum perpaucis ſuorum invadit eos qui aquationem infeſtam reddebant. Quod noſtri cum vidiſſent, promptiſſime deſcenderunt, & hoſtibus circumdaris, equos ſagittis confixerunt; equites vero omnes in Romana caſtra vivos perduxerunt. Quæ res Latinos vehementer perturbavit, & maximum apud eos tumultum excitavit; Romanos autem ſtatim impulit, ut in eos turbatos impetum facerent. Ita Romani inſignem & omni ſpe majorem victoriam de

* Ῥώσσου Σαυλῆ

* Βελιγραδίου

* Βελιγραδίων

* Ῥώσσου Σαυλῆς

Hom. Iliad. lib. 2.

Latinis facile & minimo labore reportarunt.

MICHAEL PALÆOLOGUS.

VI. Carolus vero artibus Imperatoris ita ſuperatus: & uno bello facili & expedito, quod terra marique paraverat, præter ſpem in duo diviſo: ac altero exercitu qui Jonium tranſierat, prorſus perdito: altero vero, qui cum Siculis pugnarat, non quidem plane deleto, ſed filio per illud bellum amiſſo; acribus doloris ſtimulis animum ſubinde pungentibus æger & afflictus ſedebat, ut eum his malis fractum vitæ tæderet. Nec longo poſt e vivis exceſſit confectus eo mœrore; quem multiplicem & levatu difficilem eoncoquere ad extremum non potuit.

A σάντο τρόπαιον μίγιστόν τε ἢ πάσας ἐλπίδας ἀχρεῖς ὑπερβαίνον.

ς΄ Ο δὲ Κάρολος ὕπω καταστρατηγηθεὶς ὑπὸ τῶ βασιλέως, ἢ ἀντὶ μιᾶς μάχης ἀχρεῖός τε ἢ ἀμηχάνε διεχόθη συγχεομένης ἐκ τε γῆς * ὁμοῦ καὶ θαλάττης, ἐς δύο παρ' ἐλπίδα μεριθεὶς, καὶ τῶδε μὲν ὅλα συλλαβδὸν ζημιωθεὶς τὸ ἢ Ἰόνιον διαβάντα ἑρατόπεδα, κατα δὲ τὸν Σικελικὸν μάχλον, οὐχ ὅλα μὲν, ἢ υἱὸν δ' ὧν ἀπολωλεκὼς, ἐκάθητο πικροῖς βέλεσι τὸ λύπης κυτούμενος πυκνὰ τὸν ψυχὸν, καὶ τὸ ζῆν ὑπὸ βαροθυμίας ἀπολογόμενος βραχὺ τὸ μεταξὺ καὶ τὸ ζῆν ὀξυμόρως ἐμίσησεν, ἐ δυσπαθὴς ἐς τέλος καταπέψαι τὸν λύπην, * πόλλαπλοῦν τινα ἢ δυσίατον ὄντα.

* abeſt ὁμοῦ.

* πολλαπλῶν

Edit. Pariſ. pag. 91.

CAPUT VII.

I. Joannes Trapezuntis Imperator Byzantium venit. Eudociam Palæologi filiam uxorem ducit: unde natus Alexius Joannis ſucceſſor. II. Joannes Sebaſtocrator fidem rurſus frangit. Palæologus legatos mittit ad Nogam Scytham affinem ſuum. Auxilia ab eo accipit. Theſſaliæ exitio imminet. III. Subito morbo correptus non poteſt deſtinata exequi. Audito locorum nomine reminiſcitur Oraculi. Dolet ſe ænigmate deceptum oculos viro inſonti effodiſſe. IV. V. Digreſſio de Oraculis. Quis eorum auctor. Cur ambigua & obſcura. Quænam cavenda. VI. Quo anno mundi Michael Palæologus obierit. Quo ætatis. Ejus cadaver neglectum & fortuito humatum. VII. Ejuſdem dotes eximiæ. Conſcientia. Charitas erga liberos nimia. VIII. Quantum cuique liceat ſui ipſius & liberorum cauſa. Palæologus ſuorum amore jus omne violavit. Scelerum fructus.

I. SEd me illud pene præterierat. Nam Joannes Alexii nepos, (illius qui poſt Urbem captam, Colchorum, & Lazorum tyrannidem invaſerat) cum juſjurandum ſcriptum ab Imperatore accepiſſet, Byzantium venit, & Eudociam ejuſdem filiam uxorem ducit. Ac paulisper in Urbe apud Imperatorem commoratus, una cum Eudocia conjuge in regnum ſuum revertitur: cujus regia ſedes erat Trapezus. Ubi antequam annus elaberetur, filius ei ex Eudocia natus eſt, junior Alexius Comnenus: qui patri deinde, ut infra dicetur, in regnum ſucceſſit.

II. Hoc rerum ſtatu rurſus fidem fregit Theſſaliæ Princeps Joannes Sebaſtocrator: quæ res exacerbavit Imperatoris animum & maxima iracundia inflammavit; extincta & ut ita dicam mortua omni fœderis & amicitiæ ſpe. Nam quod ſocietas & ſæpe abrumperetur, & ſæpe reſarciretur, & vix redintegrata per vim coiret; facile vero turbata ac direpta diffluereet & confunderetur; id quidem nullam prorſus Imperatori retineodæ ejus ſpem relinquebat. Quare omni deinceps pacificationis mentione ſublata, legatos mittit ad Nogam Scytham, qui altra Iſtrum ſedes & domicilium habebat. Erat enim huic cum Imperatore firma amicitia ob affinitatem: quippe Irenen, filiam illius notham, paulo ante duxerat; atque idcirco ejus amicus erat. Ab eo accepta quatuor millia delectorum ἐπισβδέτων πρὸς ἢ Σκύθων Νογᾶν, ὃς τὰς διατειβὰς ἢ τὸν δίαιταν ἐχε πέραν τῶ Ἴστρε. ἰὼ ἢ τούτῳ φιλία βιβαία πρὸς βασιλία ἢ τὸ κῦδος. ἠγάγετο ἢ πρὸ βραχέος ἑαυτῷ

B A. ΑΛΛ' ἐκεῖνο μικρῶ μὲ παρέδραμεν. Ἰωάννης ὁ ὁ τῶ ῥαθίνος Ἀλεξίε ἀπόγονος, ἢ μὴ τὸν τῶν Κωνσταντινοπόλεως ἄλωσιν, τὰς τῶ Κόλχων καὶ Λαζῶν τυραννίσασης γῆς, ὅρκως ἐγγράφως παρὰ τῶ βασιλέως ἐκεῖθεν δεξάμενος, ἐπιδημᾶ τῇ βασιλεύσῃ· καὶ τῇ τῶ βασιλέως συζύγνυται Θυγατρὶ Εὐδοκίᾳ· καὶ βραχὺ τινα τῶ βασιλεῖ παρὰ τῇ βασιλεύσῃ συνδιατρίψας χρόνον, ὑπεστρέφησε ἅμα τῇ γυναικὶ Εὐδοκίᾳ πρὸς τὸν ἰδίαν ἀρχὸν, ἐς τὰ βασίλεια Τραπεζοῦς. ἔνθα δὴ καὶ μάτην πολέως ἐνεστῶ πληρωθέντος, παῖδα μὲν ἢ Εὐδοκίας ὧν γεγέννηκεν, Ἀλέξιον ἢ νέον Κομνηνὸν· ὃς δὴ καὶ ὕστερον γεγένηται ἐκείνε ἀρχὸς, ὡς εἰρήκαμεν.

B. Τότον δ' ὧν ἐχόντων, ἄρχεται πάλιν παραπονδεῖν ὁ τῆς Θετταλίας ἀρχηγὸς Ἰωάννης ὁ Σεβαστοκράτωρ· ὃ δὴ καὶ εἰς λύπην καὶ ἀκαπάστατον θυμὸν ἀνῆλε ἢ βασιλία. πᾶσα γὰρ ἤδη σπονδὴ καὶ φιλίας ἑλπὶς ἔσβα, ἐ ὡς εἰκὸν ἐπῆνεν· τὸ μὲν συχνὰ μὲν αὖτις διαῤῥήγνυθαι, συχνὰ δ' αὖθις συνδεῖσθαι, καὶ βία μὲν καὶ μόλις λαμβάνον τὸν ἐπανόρθωσίν τε καὶ σύμπηξιν, ῥᾷστα δὲ καὶ τῶ ταχέως πρὸς σύγχυσιν καὶ ἀβέλυσιν καταῤῥεῖν καὶ * συμφύρεσθαι, πρὸς ἀκόγνωστον ἤδη τὸν βασιλία συνήλασε πανταχῆ· καὶ ἐκέτι σπονδῶν ἄθων ἐμνημόνευε τῶ λοιπῶ. ἀλλὰ διά-

* συμφύρεσθαι

σύζυγον Εἰρήνην υἱὸν ἐκ πρώτης γαμετῆς τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου· ᾧ καὶ ἦν πάνυ φίλος τοῦ βασιλέως ἐκεῖθεν ὄντα εἰληφὼς τετρακισχιλίους Σκυθῶν ἱππέας τραπέντας, ἐμαθέτην Ῥωμαίων ὑπερτείνειν τινὰ δύναμιν προσμίξας, πέμψειν κατὰ τὴν Θετταλῶν Ἰωάννην τὸν Σεβαστοκράτορα, ἵνα τε αὐτὸν τῶν ἀρωτρῶν, καὶ ἅμα ἐπὶ σφαγὴν τῆς ὅλης ἡλικίας ἁπλῶς, ὅσους τῶν ἡβώντων παραλάξαντες, πολέμιά τε ἐπεπόδιζον ἔργα καὶ ὄψις τῇ Θετταλίᾳ φέναι ἐτύγχανον.

Γ. Ἀλλ' ἀρὶ εἰς πέρας αὐτὸν ἀγαγεῖν τῷ μελέτῳ, φθάσας ὁ Θάνατος τὴν δρόμῳ ῥᾳστώνῃ ἐξαίφνης ἀφείλετο. ἄρτι γὰρ αὐτῷ Λυσιμαχίας ἐγγὺς, περὶ κώμην μεταξὺ Παχωμίου καὶ Ἀλλαγῆς, ὑποτίπτως αὐτῶν ὀνομαζομένων τῇ χώρᾳ, διατρίβοντι, ἀφικόμενος τὸ Σκυθικὸν ἐξεπέζοντι στράτευμα, καὶ τὰς ἄξονας ἐν Ῥωμαίων συναπαλήγοντι στρατιᾷ, καὶ ἃ χαλδαῖοι φέρουσι παραπελάσειεν, ὥστε ἐσχηκέναι δεινὴ περὶ τῇ καρδίᾳ, θάνατον συμπαθῆ ἀπαγγέλλοντα, καὶ πάσας ἰατρῶν τὰς περὶ τὴν σωθησομένην καὶ φυσιφθαρτικὰς, καὶ ἀπράκτους ἀποδεικνύουσα τὰς συμμαχίας τῆς τύχης. φασὶ δὲ καὶ αὐτὸν τελικαῦτα δέσπαστα περὶ τῶν θεῶν, τὰς παρατυχόντας φράσαι, ὑφ' ὧν καλοῦτο ὁ χαλδαῖος ὀνόματι. ἀκούσαντα δὲ Παχωμίου καὶ Ἀλλαγῆς ἐπιλύσεις, βύθιόν τι ἐσκάζαντα, ἐκπαῦθαι φάναι λοιπὸν τὸ πέρας ἄμεν, ὦ παρόντες, καὶ μὴ ἀλλαγὴν κακῶν τὸν βίον μεμφόμενοι πολλὰ ἑαυτῶν, ὅτι Παχώμιόν τινα ἄνδρα σεμνὸν ἐζημίουν φθάσας τὰς ὀφθαλμούς· ἐν γάρτις θρυλλήμασι χρησμὸς περὶ τῆς βασιλείας, ὡς ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΑ ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΣΕ ΔΙΑΔΕΞΕΤΑΙ. ἀφ' ἧ πλανηθεὶς, ἄτε περὶ τῆς βασιλείας πόθον λίαν ἐσπουδάκως, ἄχρησον περὶ τῆς βασιλείας ἔπαθεν ἀπορῆναι Παχώμιον.

Δ. Ἀπορεῖται δ' ἄν τις τῆς τῶν χρησμῶν, ὁπόσοι κατ' ἀνθρώπους ἄλλοτε ἄλλοι πλανῶνται, γένοιτο τὸ εὔρεσις· ἐν ἅπασι μὲν πόνου φέροντος δύλασιν ἀναγκαίαν, εἴτα βυθοῦ αὐτὰ αἰνιγμάτων ἐπιλυγάζουσι. πατρὸς μὲν γὰρ τοῦτον ὅστις ποτὲ ἐν ὁ πάντα ποιητικὸς τε καὶ τῆς χρόνου φύσεως παραχών, ὑδατά ποτε τῇ πάντων ἀναγράφοντα εὑρομένῳ, οὐδ' ἄρις ἰσοσυγράφων ἢ συγγραφέων ἐγένοντο. ἀλλὰ τοῦτο μάτην εὑρεῖν τὰς ἐν ἐπισταμένοις ἅπασιν, ὡς κατὰ τόνδε ἢ τόνδε τὸν χρόνον συμβῆν τόνδε ἢ τόνδε διαθρυλλήμενον τὸν χρησμὸν, τελεῖσθαι ἢ τελεῖσθαι τὸν ἐκβασιν καὶ τὸ πέρας ὕστερον χεῖν. τὰς δ' ἀφ' ὧν τὸς λαλήσας ἔπεσον τύπον, τοῦτο δὲ ἀφ' ὧν τοῖς πᾶσι καθάπαξ ἀπολελάληκέ τι καὶ ἀγνῶσον, πλὴν εἰ μὴ φιλοθέαν βιλοπὸ τις. τισὶ δὲ δοκεῖ, δυνάμεις τινὰς ὑπηρετικὰς καὶ λειτουργικὰς, τὰς μὲν ἀγαθὰς, τὰς δ' τοιαύτην τιμωρητικὰ ὄργανα, ἐπισκήπτειν ὕπας ἢ τῷδε περιπολεῖν ἄρα καὶ γῆν· τὸν τε γνῶσιν ἢ ἐσομένων ἀνωθεν εἰληφέναι, καὶ φῶς γε ἔτι ἢ ἐπιτροπὴν τὸ μεταδίδοναι αὐτὸν τοῖς ἀνθρώποις, πῇ μὲν δι' ἐνυπνίων, πῇ δὲ ἀείρων, πῇ δὲ διὰ Δελφικῆς τινος τελετῆς, πὰ δὲ διὰ ἁπλάγχνων ἔτι ἐν ἑαυτοῖς θυομένων ζώων, πῇ δὲ, ἵνα τὰ πολλὰ παραδράμω, διὰ φάμης ἐξ ἄρος τὰ ἀρῶτα ποθὲν γενησόμενος, εἴτα περιθεῖσης ἀμαιβαδὸν τὰς τῆδε παλῶν ἀκοὰς, ὧν δὲ καὶ θείαν ἐκάλεσαν ὅσαν οἱ πάλαι σοφοί. ἔστι δ' ἃ ἐν πίναξι ἢ τοιχοις ὕφαντα γεγραμμένα πυθάκαις, μηδενὸς ὅτεῦ πωτὲ ὁ γεγραφὼς δηλωμένου.

Ε. Δίδονται μέντοι δι' αἰνιγμάτων τὰ πάντα καὶ ἐκ πάντα σαφῆ, ἀνθ' ὅτου τὰ τῆ βασιλείᾳ

rum Scytharum, & iis adjunctas aliquas Romanas vires, miſſurus erat Imperator adverſus Theſſalum Joannem Sebaſtocratorem, cum ut eum ipſum deleret, tum ut omnes adultos, qui militiæ operam navarent, ac Theſſalicæ dos quo lammodo eſſent, jugularet. MICHAEL PALÆOLOGUS. *Edit. Pariſ. pag. 92.*

III. Sed priusquam conſilium hoc ad rem conferatur, proſperum jus curſum mors repente abrupit. Nam cum prope Lyſimachiam verſaretur, juxta pagum qui inter Pachomium & Allagen (locorum hæc nomina ſunt) ſitus eſt, ibique Scythicum exercitum inſpiceret, Romanoſque duces iis copiis præficiendos deligeret, eoſque quid agendum eſſet moneret; graviſſimo cordis morbo corripitur, qui brevi mortem denunciaret, ac medicorum omnia judicia confunderet & turbaret, atque omnem operem artus inanem redderet. Ferunt & ipſum mortis metu eos qui adeſſent percontatum, quo nomine locus ille vocaretur, cum Pachomii & Allages nomina audiſſet, cum alto ſuſpirio dixiſſe: Hic nobis demum finis eſt, o ſocii, & vitæ [a] mutatio fatis decreta: deinde cum graviter ſeipſum accuſaſſet, quod honeſtum quendam virum nomine Pachomium oculis mulctare occupaſſet; propterea quod vulgo ferebatur Oracium de Imperatore his verbis conceptum, SUB VITÆ [a] MUTATIONEM PACHOMIUS TIBI SUCCESSURUS EST: quo deceptus, & Imperii cupiditate amens, Pachomium Imperio inutilem efficere feſtinarat. ANN. CHR. MCCLXXXII

[a] *Græce*, ἀλλαγὴ

IV. De ortu & inventione Oraculorum, quæ alias alia paſſim apud homines circumferuntur, aliquis fortaſſe dubitaverit; item qui fiat, cum futurorum neceſſarium ſignificationem complectantur, ut intricatis verborum ambagibus eam obſcurent. Nam quis ea compoſuerit, & ad poſteros tranſmiſerit, a omnino unquam vel hiſtoriarum vel aliarum rerum ſcriptore traditum reperimus. Sed illud tantum ab omnibus annotatum deprehendas, alio atque alio tempore hoc vel illud Oraculum vulgo jactatum, hunc vel illum exitum poſtea habuiſſe. Quis vero primus ea ſingula pronuntiaverit, id vero omnibus prorſus inditum & ignotum, niſi quis mentiri velit. Sunt tameo qui ea iſtiſmenr, ſpiritus quoſdam famulantes & adminiſtros, alios bonos, alios velut quaſdam inſtrumenta ſuppliciorum maleficos, inſpectores eſſe eorum quæ hic gerantur, aeremque & terram peragrare; qui futurorum ſcientiam ſuperne acceperint, ac præterea licentiam ejus communicandæ cum hominibus, partim per inſomnia, partim per aſtra, partim per Delphicum quempiam tripodem, partim per exta quarundam pecudum immolatarum: partim (ne ſim proliſior) per vocem primum ex aere ulicunde ortam, ac deinde aures hominum viciſſim circumſonantem, quam veteres ſapientes divinam vocem appellarunt. Sæpe etiam factum, ut in faxis aut parietibus, nullo ibidem auctore iodicato, ſcripta reperirentur. *pag. 93.*

[a] *Græce*, ἀλλαγὴ

V. Sed tamen omnia ambagibus involuta, nec ſatis perſpicua proponuntur; quemadmodum Imperatorum or-

MICHAEL PALÆOLOGUS.

namenta, quæ divini quiddam habere, & (uti par eſt) vulgi conditionem ſuperare exiſtimantur. Nam quæ expoſita ſunt omnibus, facile faſtidiuntur, & fere ut inutilia negliguntur. Non tamen eorum uſus omnino inanis aut nullus eſt, ſi quis ea non perfunctorie, ſed cum debita animi attentione expendat. Aliis quippe beneficii, aliis ſupplicii loco ſignificatur. Quidam enim, ſeipſos repreſſis ac ſapienter præparatis, calamitatum impreſſionem molliorem reddidere; aut etiam vitæ emendatione placato Deo, prorſus illa averterunt: quibuſdam, quod animo puſillo eſſent, interjectum tempus & ipſa calamitatum expectatio ſupplicio fuit, priuſquam advenirent ea quæ perpetienda erant: ita gubernante Providentia, ut gravius ob commiſſa plecterentur. Quod ſi qua mentiantur hominumque ſpem fruſtrentur: (nam omnia quæ ſignificantur, aliis moleſta ſunt, aliis jucunda: ut Impetii, quod Cræſus habuit, deſtructio, Cræſo & Lydis moleſta, Cyro & Perſis pergrata viſa eſt) ſi qua igitur ita fallere videantur, id non ipſorum oraculorum natura fit, ſed hominum avidiorum præpropera potius cupiditate, qui tempora anticipent, & oraculorum ſenſum ad optata ſua detorqueant. Interim tamen videndum, ne qui ſint, qui hujuſmodi oraculis addictos indificentur, & novos commentitios verſiculos ad oraculorum imitationem confingant, eoſque clam in vulgus ſpargant, horumque mendacis etiam illorum veritatem confundant: id quod multos noſtra etiam ætate feciſſe conſtat. Sed illuc tedeo.

VI Imperator illis in locis, quæ dixi, præter ſpem ſuam fato functus eſt, * anno ab orbe condito ſexies milleſimo ſeptingenteſimo nonageſimo primo, annos octo & quinquaginta natus. At filius ejus Imperator Andronicus, qui tunc aderat, patrem Imperatoria ſepultura adeo non honoravit, ut ne vili quidem, qualis opificibus & foſſoribus tribuitur, dignatus ſit: præterquam quod juſſit, ut noctu pauci quidam cadaver procul a caſtris abductum multa terra obtegerent: id modo cavens, ne Imperatorium cadaver a feris diſcerperetur. In cauſa erat, quod ille dum viveret, a recta Eccleſiæ doctrina deſciviſſet, ut ſupra expoſuimus: quod quidem filius iſte omni animi affectu tacito averſatus fuerat, ut ſuſius infra dicturi ſumus. Non enim patrem, ſed illud partis factum valde oderat. Nam pietate & obſervantia & reverentia omni parentibus debita eos omnes ſuperavit, qui unquam patribus ſuis ſeſe obſequentes præbuerunt.

ANN. CHR. MCCLXXXII Decemb. xi.

Edit. Pariſ. pag. 94.

VII. Ac Michaelis Palæologi hic exitus fuit: cui viro natura ipſa dederat ſpeciem decoram; necnon gravitatem quandam, & dignam Principe majeſtatem. Eo acceſſerat robur corporis, & rei militaris peritia longo tempore collecta & multo uſu exercitata. Cum autem & prudentia & eloquentia valeret, in rebus gerendis multo fuit actior. In Imperii principio munificentiſſimus eſſe viſus, ut ſubditorum animos nimirum ſibi conciliaret. Deinde modum ſumptibus adhibuit,

A κειμήλια, ἐξ ὧν τὸ ἔνθεν εἶναι ἢ οἷα χρεὼν ὑπὲρ τὰς πολλὰς. τὰ δὲ τοῖς πᾶσι προκείμενα κοσμεῖ * ἴχνη, * ἴχνε
ἢ ἀκριβεία σοφίσει ὡς τὰ πολλὰ πεπλέκεται. γίνεσθαί γε μὲν τινὰ χρείαν αὐτῶν, οὐ πάνυ τοι μάταιον οἶμαι· ἀρχεῖ, εἴ τις μὴ παέργως πᾶσιν, ἀλλὰ μετὰ σωφίσεως τῆς προσηκούσης σκοπεῖτο. οἷς μὲν γὰρ πεμψείας, οἷς δ' ἀνεργασίας εἶναι προδείκνυται. φ' μὲν γὰρ ἃ κουφότερα τῶν ἐφοδίων τῇ δεινῶν εἰργάσαντο προαπαλλάττοις ἢ προσκαρτεροῦντας ἑαυτῆς· ἃ τελέως σφᾶς αὐτὰς ἀπέλαξαν τῆ δεινῶν, ἢ ἀπειλουμένας ἀγωγῆς ἐξαμβλυνόμενοι τὸ δεῖον. τοῖς δὲ ἢ μικροψυχίαν ὁ μεταξὺ χρόνος πλάσεις τῇ τῆ δεινῶν προσδοκίᾳ γίνεται πρὸ τῶ παθεῖν ἃ χρὴ παθεῖν, τῆς φρονίας ἅτως οἰκονομούσης, δι' ἑαυτοῦ ἀκμαιοτέραν ὧν ἐπλημμέλησαν. οἷ δ' ἢ ἐλέγχεται τινα, ἢ διαπίπτουσι οἱ τοῖς ἐλπίσι τροφίμοις τῶν (πάντα γὰρ τὰ διλήμματα τοῖς μὲν ἐσθλὰ ἀκούει, τοῖς δὲ πρὸς ἄκαιρα· ὥσπερ ἀ τοῖς τῶ Κροίσου ἀρχῆς καπήλοις Λυδοῖς μὲν ἢ Κροίσου λύσιος, Κύρῳ δὲ ἢ Πέρσαις ἔδοξεν ἐλθεῖν) οἷ ἴσως ὑποσίτους δοκοῦσί τινα ἐξελέγχειν, οὐ παρὰ τὸν τῆ χρησμῶν φύσιν συμβαίνει τοῦτ', ἐπεὶ μὴ παρὰ τὸν * φλεγμαίνουσαν ὄρεσιν τῆ λε- * φλέγεσα
χοπίρων ἀνθρώπων, τοῖς χρόνοις προαρπάζοντας, ἢ τὸν τοιῶ τῆ λογίων πρὸς τὸν οἰκεῖαν διαγριφόντων ὄρεξιν. σκεπτέον δ' ὧν ὕμως μὴ τινες ἐξαπαίζοντες ἔνθεν τοῖς τοῖς τοιούτοις χρωμένους, ἢ τὰ σιχίδια πλάττοντες εἰς μίμησιν τῆ χρησμῶν, ὕστερα αὖτα τὰ λελαθῶς παραπείρωσιν αἷς τὸν δῆμον αὐτὰ, ὥστ' τοῖς τῶν ἐλέγχοι τὰ τὸν ἐκείνων συγχεῖν ἀλήθειαν· τὸν δὲ ὠὰ ὀλίγοι ἢ τῆ ἐφ' ἁμῶν πεπραχότες ἐάλωσαν. ἀλλ' ἐκεῖσε ὑπάνεμι.

ς'. Ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς περὶ ὃς εἰρήκαμεν τόπος παρ' ἐλπίδα τὰ οἰκείας ἔτυχε τελευτῆς, κατὰ τὸ * ἑξακισχιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν ἐνενηκοστὸν πρῶτον ἔτος, ἐκτὸς ὢ πεπλοκὼς ἐτῶν τυγχάνων. ὁ δ' υἱὸς ἢ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τελευταῖος. παρὼν, μὴ ὅτι γε τὰ τῆς βασιλείου νομισμένης ἐκ ἀξίωσε ἢ πατρὶ πομπῆς, ἀλλ' ὑπὲρ ὁποία βασιλέως ἢ σκαπανεῦσιν ἐφεῖται· πλὴν ὅτι παρεκελεύσατο τοῦ πων βραχύς τινας ἄνδρας πόρρω πη ἢ ερατοπέδου ἀπαγαγόντας πλείστῳ ὑπισωρυῦσαι γῆν· τοῦτο μόνον αὐτῶ προμαθόμενος, μὴ θηρίων σώμασιν ἴσως σῶμα βασιλικὸν διαμερισθῇ· τὸ δ' αἴτιον, ἃ ἢ ὀρθοῦ τῆς ἐκκλησίας δόγματος ὑπῆρχε παρατροπή· ἣ ζῶν μὲν ἐκείνος, ὡς ἀρόδρα εἰρήκειμεν, κατεχρήσατο· ἅτος δὲ λάθρα προθέσεσιν ἄλλως ἀπέσυρε ἢ ψυχᾶς, ὡς φοιτῶντες ἐρῆμῳ πλατύπορον. ἃ δὲ ἐκεῖνον, τῶν δ' ἐκείνου τοιούτων μάλα σφοδρῶς ἀπεσείετο φρᾶξις. πατρικῆς δὲ εὐνοίας εὐεργεσίᾳ ἢ τιμῆς, ἢ ὅσα ἄνακες αἰδοῦς. πάντας υἱὸς ὑπερβέβληκεν, ἐπόσοι πατράσιν ἀρίστοσιν ἐδόξαν.

ζ'. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ἢ Παλαιολόγου, ἐς τοῦτον καταλύσει πέρας. ὃν δὲ ὁ αὐτὴρ τῶν τὸ ὄφιν ἀμφιπὶ κεκαμένος ἐκ φύσεως, μετὰ τινος ἐμβριθείας ἢ ἐγκρατείας παρασήματος· ῥώμῃ τε ἴσχυε σώματος ἢ πείρᾳ ἔργων πολεμικῶν, ἐξ πολλῶν ἢ χρόνων συγγυμνασθεῖσαν ἢ ἀγαθεῖσαν αὐτῇ· ἢ δουὶς ὢν γένναι ἢ εἰκεῖν τὰ δέοντα, ὀξύπορος ὢν ἐς τοῖς πράξεσι· μεγαλοδωρότατος δ' ἐς τὰ μάλιστα ἔδοξεν ἐν τοῖς φοιτμίοις ἢ βασιλείας, ἵνα ἢ δίκαιος εἶμαι οἰκειώσεται τὸ ὑπήκοον λαὸν πρὸς τὸ μετεώ-

Digitized by Google

πρὸς ὑπηκόλασι, τῇ πατρῴδι ὑπεφυομένων πολέμων μακρᾶς τε πολυτελεῖς τὰς τῇ χρημάτων δαπάνας ἀπαιτούσης μετὰ τινος ἀνάγκης ἀπαραιτήτου· εἶχε δέ, τῷ ὡς τινες ἔφασαν, συνηρεβύ τινα λογισμῶν, ἀσυνήσαν αὐτὸ τὸ συνειδὸς τῇ ψυχῇ, τῷ νέῳ καινοτομίαν τοῦ δόγματος, εἰς ὃ ὑπὲρ τῆς εἰς τοὺς παῖδας διαδοχῆς τῆς βασιλείας ἑαυτὸν κατέψυχεν· ἀφ' οὗ, ὡς τὸ εἰκὸς, αὐτὸς ἀπώκτατο, μηδὲ ταφῆς πλέονος ἀξιωθῆναι βασιλικῆς, τῆς τῇ ἐκκλησίᾳ θεσμὸς τῆς πατρικῆς τοῦ τιμᾶν πόθῳ προτιμώσης.

H. Ἐμοὶ γοῦν ἐκεῖνος ἂν εἶη σοφὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος, ὅστις ἑαυτῷ γε ἅπασι φάσκοι αἱρεῖσθαι τὰ βέλτιστα, ἅπερ ἂν οἵοιτο καὶ αἵμα προσήκειν. ὅστις δ' ἐλλοχῶν εἰς ἢ τὸν βίον φλεγμαίνουσαν κέκρυπται δόξαν, καὶ τοῖς υἱοῖς ψυχὴν ἐπικλινῆ ζώσης εὐτυχοῦς τῇ παρόντων ἢ λυμαίνων περιπετείας, καὶ * προτιμῶν τὰ ἥδιστα τῇ βελτίστων, οἴδ' ἑαυτῷ χάριν, οἴδ' ὅστις αἵματος γείτων αὐτῷ, ἄθλιος οὗτος ἐμοὶ τῆς ἀπονοίας, καὶ μάταιος τῆς ἀνοήτου σπουδῆς· ὅτι πρὸς τῇ καὶ Θεὸν ἀντιστρατούμενον ἔχειν τῇ γνώμῃ καὶ τοῖς βουλεύμασιν, ἤδη καὶ παντὶ προφανὲς τὸ ἐλπίδων ὠλέσκει πρὸ τῶν ποδῶν, καὶ τοῖς τῆς κακοδαιμονίας ἐχθροῖς ἁρμοῖς περιπίπτει. ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ τῆς λόγῳ προκείμενος βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, πάλαι σωτὴρ ὢν, ὅλῳ ὡς εἰκὸς τῷ τῆς τύχης ὑμέναιος ὑπακολουθῆσαι ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, πρός γε τὸ φίλτρον τῆς παίδων ἐξυβριλιώθη· καὶ ἀλαθεύοντα ἴδοις Πλάτωνα, πᾶν τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον ἐπιτέρπεσθαι, φάσκοντα. δέον γὰρ οἷς τῷ ἄνωθεν οὐ τὰ πάντα κινοῦσαι καὶ διοικοῦσαι Πρόνοιαν ἀναρτῆσαι τῷ ἅλῳ ἑαυτῷ τι καὶ τῇ παίδων φροντίδα· ὁ δὲ τυφλῷ ποδὶ πρὸς τὰ φίλτρα τῆς παίδων φύσει βαδίζων, ἴλαθεν ἑαυτὸν ἀρχῆς ἀπ' ἄκρας εἰς τὸ βάραθρον τῆς τε ἄλλων δικαίων σωφροσύνης, καὶ πρός γε ὅσα δημοτικὸν κατέρρει ἐφίλτατα. ἐπεὶ γὰρ ἐκ βρέφους αὐτῷ τῷ βασιλείαν ὁ Κύριος ἀνῴδει ἐμηχανήσατο, ὡς πολυτρόπως καὶ πολλαχόθεν δηλῶσαι, οἱ τῷ μικροψυχίαν καὶ αὐτὸς ἐπὶ βραχὺ παραρρύτο, καὶ τῷ τὸ γλυκασμὸν ἐπιπορίας παντοίας, πᾶς τε χεῖρας αἱμάσσων ἀθῴους ἐφύλαττε, καὶ πρός γε ἔνι οἱ τῷ γνώμῃ ὑπερόρειον τῆς τῶ ἐκκλησιαστικῶ ἤθους ἐκεῖ καινοτομίας, μακρῷ ἂν τῇ μέτρῳ τὰς πρὸ αὐτῷ βασιλείας παρέλαυνε ἅπαντας ἄπεστιν ὅτι πλεῖον ἐγκωμίων ἐφίλυται. ἀλλ' ἐκεῖνο, ὡς ἔοικεν, ἐρράφθαι μὲν ὑπὸ Ἰσαὰκ τὸ κάδιλον, ὑποδεδῆσθαι δὲ τὸν Λεσκαύρᾳ, ἵν' ἡμεῖς εἰς τὰς τῇ δικαίων ἐκκλησίας καταπίπτωμεν, εἴτε δι' ἑαυτοῦ κακῶν παλαιῶν τε καὶ νέων, εἴτ' ἐκ τοῦ ὅπως, εἶεν.

A cum bellis undequaque exiſterent, quæ diuturnos & magnos ſumptus eoſdemque neceſſarios & inevitabiles poſtulabant. Nec deerat, qui eum atflicto animo, & perpetuo turbata conſcientia fuiſſe dicant ob innovatum dogma; cui ille cuſpæ adeo ſuccubuerat, ut Imperium ad liberos ſuos propagarat: a quibus id ſcilicet honoris ei ut par erat habitum eſt, ut ne Imperatoria quidem ſepultura ornaretur, Eccleſiæ ſanctionem patriæ pietati longe præferentibus. MICHAEL PALÆOLOGUS.

VIII. Mea vero ſententia is prudenter ſapienterque rebus ſuis conſulet, qui ſui ipſius primum, deinde liberorum etiam & cognatorum cauſa, elegerit, ea quæ optima ſunt. Qui vero inanem mundi gloriam unice aucuparur, & rerum præſentium ac fluxarum proſperos ſucceſſus, quibus anima veluti demergitur, unica inhiat, jucundiſſima optimis anteponens, ſive id B ſua, ſive aognatorum ſuorum cauſa faciat; is mihi & ob amentiam miſer, & ob inane ſtudium vanus videtur. Etenim præterquam quod Deum ſuæ voluntati inifque conſiliis adverſantem haber, etiam ipſos rerum caſus alios plane experitur quam ſperaverat, & in extremas miſerias præcipitatur. Ecce enim is de quo nunc agimus Michael Palæologus, vir alioqui prudens, & qui in rebus gerendis fortunam amicam prorſus & obſequentem habuit, charitate liberorum vi- *Edit. Pariſ. pag. 94.* ctus, verum eſſe oſtendit illud Platonis dictum; *quidquid amat, eorum eſt circa id quod amatur*. Nam cum omnes de ſe & de liberis ſuis curas in Divinam Providentiam omnia recta adminiſtrantem ac diſpenſantem rejicere debuiſſet: illa aucl inſtar, dum amori liberorum ſuorum indulget, imprudens a ſummo principatu in calamitatum barathrum ſeſe præcipitavit; idque conſecutus eſt, ut vulgo eum execrentur. Enimvero cum Deus imperium illi inde ab infantia daſtinaſſet, ut multis variiſque exemplis declaratum eſt, ſi puſilli animi impotentiam tantiſper ipſe quoque coercuiſſet; ſi linguam abſtinuiſſet ab omni perjurio, & manus a cruore puras ſervaſſet; ſi denique voluntatem habuiſſet ab omni diſciplinæ Eccleſiaſticæ novitate allenam, longo intervallo ſuperiores Imperatores omni laudum genere ſuperaſſet. Sed oportabat utique aalceum ab Iſtæo conſui, ab Ariſtagora vero indui, ut nos in extrema mala deveniremus: ſive ad veterum & recentia delicta luenda, ſive oeſeio quam aliam ob cauſam. Atque hæc hactenus.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

Edit. Pariſ. pag. 96.

LIBER SEXTUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Andronicus Patri ſuccedit. Imperii initia turbulenta. Scythæ auxiliares ut dimiſſi. Michael Glabas. II. Corpus Imperatoris quo translatum. Luctus indictus. Res Eccleſiaſticæ. Exules domum redeunt. Beccus clam ſecedit. Joſephus iterum Patriarcha. III. Diaboli principatus & vectigalia. IV. Tres in Eccleſia Græca factiones. Joſephus iterum patriarchatu cedit. V. Imperatoris æquitas. Factioſi Atramyttium conveniunt. Moritur Joſephus. Gregorii Cyprii eloquentia. Ut Patriarcha deſignatus ſit. Cur dilata conſecratio. VI. Mozylenus antiſtes Debreno prælatus: Heracleenſem inaugurat. Hic novo Patriarchæ manus imponit. Lex Severi Imperatoris. Conſtantinus Magnus conceſſa urbibus privilegia non abrogavit. VII. Zelotæ, cur Gregorium Cyprium ſuſpectum habeant. Eorum crudelitas: ambitio: avaritia. VIII. Synodus Atramyttena. Judicium de libris ignis permiſſum. Ignis neutris favet. Concordia redintegrata. Patriarchæ auctoritas ſtabilita. IX. Arſeniatarum poſtulatio. Corpus Arſenii in Sanctæ Sophiæ templo deponitur. Quonam deinde translatum. De Theodora Eulogiæ filia.

ANDRONICUS JUNIOR. ANN. CHR. MCCLXXXII Decemb. XI.

L. CUm autem ad filium Andronici ſuprema auctoritas & Imperii ſucceſſio tranſiſſet, magno tumultu plena erant omnia. Hinc enim ii qui ab Eccleſia abſciſſi erant, bellum Eccleſiaſticum ſuſcitabant, occaſionem nacti ipſum Imperatoris obitum: indeque alia Scythica, quæ quatuor millium numerum excedebant, magnum Reipublicæ periculum minitabantur, ne propter obitum ejus a quo accerſita fuerant, novi aliquid in hac rerum mutatione molirentur. Erat autem eis facillimum, ſi vellent, cum Romanæ legiones nondum adeſſent, omnia miſceere cædibus, & prædas agere, & pecuniam una cum ipſo Imperatore & Patribus conſcriptis abducere. His igitur de cauſis Andronicus plerique negotiis dilatis ac præteritis, omnem ſuam curam ad id convertit, quod maxime urgebat. Eos porro manibus non plenis domum dimittere, nec Scytharum inſtituto conſentaneum eſſe id videbat, neque alias extra tumultum & pugnam abituros. Romana vero pecunia eos explere velle, nec facile erat, & nefas eſſe videbatur. His igitur de cauſis, viæ duce adjuncto Michaele Glaba, magno Comite ſtabuli, qui rei militaris uſu tantum excellebat, ut reliqui duces præ eo pueri viderentur, adverſus Triballos, qui & ipſi infeſtiſſimi hoſtes erant & Romano Imperio magnas quotidie clades inferebant, abire eos quamprimum juſſit, ut eadem opera & Triballorum vires imminuerent, & ipſi maxima præda parta inde domum Iſtro trajecto recederent. Et hæc quidem ea ſententia ſuccefſerunt.

pag. 97

A. ΕΠΕΙ δὲ πρὸς τὸν υἱὸν Ἀνδρόνικον ἡ τῶν πραγμάτων ἐκ τῆς βασιλικῶν σκήπτρων μετίβη διαδοχὴ, πολὺς πολλαχόθεν τὰ πράγματα θόρυβος συνεκύκα. ἐνθεν μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπορραγίζεσθαι ἤρξατο πόλεμος παρὰ τῶν ἀποτραγόντων μερῶν, ἀφορμὴν εἰληφότων ἤδη τὸν τελευτῆσαν τὴν βασιλείας· ἔνθεν δ' ὁ τῶν ἀπελαυνόντων Σκυθῶν ὄχλος τετάρων ἐλάττων ἐπέκεινα χιλιάδων, πολλὴν ἐπίνοιαν τοῖς πράγμασιν αἴροντος, μὴ τὸν καλέσαντα βασιλέα ἀνάστατον ζημιωθέντες, σπουδαίως τι περὶ τὰ τῶν πραγμάτων ἀλλοιώσειν. ῥᾷστον δ' ἦν αὐτοῖς βουληθεῖσιν, ἐπειτὰ Ῥωμαϊκὰ μὲν παρῶσαι στρατεύματα, φόνον τε καὶ ὄλεθρον τῶν παραντιχόντων Ῥωμαίων ἐργάσασθαι, καὶ λείαν τὰ τῆς βασιλικὰ χρήματα, καὶ πρός γε αὐτὸν βασιλέα ὁμοῦ τῷ συγκλήτῳ λαβόντας ἀπαλλάττεσθαι. ἃ πάντα γὰρ ὑπερθύμως καὶ παραβάλλοντας τὰ πολλὰ, πρὸς τὸ κατεπεῖγον ὁ βασιλεὺς ἁπάσας ἐτρέψατο τὰς φροντίδας. αὐτὸς μὲν ἦν μὴ βεβιωμένος δεξιᾶς ἐς τὰ εἴκαια παραπέμπειν, ὅτε τῶν Σαύδας νομιζομένων ἐώρα τυγχάνοντας, ὑπ' ἄλλου θορύβου μάχης ἐκτὸς ἀπαλλάξειν ἠπειγόμενος· τὰ Ῥωμαίων δ' αὖ χρήματα αὐτὸς ἐμπεπλάσθαι ζητῶν, ὑπ' ἐνόρων ἐώρα, ἃ δ' ἔσεσθαι ἐνομίζετο. Ταῦτ' ἄρα ἐν σφᾶς ὁδηγῶ παραδὺς τῷ μεγάλῳ κονοσαύλῳ Μιχαὴλ τῷ Γλαβᾷ ἐς στρατηγικὴν ἐμπειρίαν ἐξησκημένῳ, τοσοῦτον οἷς παίδας νομίζεσθαι τοὺς τότε στρατηγοὺς παραβαλλομένους αὐτῷ, ἢ ταχίστου ἐπὶ Τριβαλλοὺς ἀπαλλάττεσθαι παρεκελεύσατο, πολεμίους ἐς τὰ μάλιστα καὶ αὐτὸς ὄντας αὐτοῖς, καὶ συχνὰ ἢ Ῥωμαίων κακῶς διατεθεμένους γλῶ ἐν ταυτῷ τῶν τε Τριβαλλῶν ἀθετησάντων ἐρχάσασθαι, καὶ ἅμα αὐτοὶ πλείστων πτερυβαλλόμενοι λείαν, ἐκεῖθεν ἐς τὰ οἴκοις ἢ Ἴστρου διαβάντες ἀποχωρεῖν. αὐτὰ ταῦτα μὲν δὴ τῷ γε πίπραται ὡς ἄρα γε καὶ βιβλίοις.

B. Τῷ

Β. Τῷ δὲ βασιλεῖ ἀναγκαῖον ἦν τὴν βασιλεύουσαν A ἐπιδημῆσαντι, ἢ τὸν πατρὸς ἑαυτοῦ βασιλέως ἀπαγγεῖλαι Θάνατον τῇ μητρὶ ἢ διαποίῃ Θεοδώρᾳ, καὶ τὸ τοῖς βασιλεῦσι πρεπῶδες δημοσίᾳ ἐπιτελέσαι πένθος. ὅθεν ἢ βασιλέως παρὸν ἐντὸς ἦ ἄρτι Σηλυβρίας ἀπαχθῆναι ἐκέλευσας, δέει ἦ μὴ ἁλοῦσαι παρὰ Λατίνων, αὖτις ἐς Βυζάντιον ἐπανῆλθε· καὶ τελεσθέντος τὸ πένθος, ἔργον πεποίηται μέγιστόν τι ἑαυτοῦ πρῶτον τὴν ἐκκλησίας κατάστασιν· ζῶντος μὲν γὰρ ἦ πατρὸς, ἐκρύπτω ἦ μελέτῃ αὐτὸς ἐν τοῖς λογισμοῖς, καθάπερ ἐν πίστει γῆ χειμῶνος δίγνωῖ τινα σπέρματα. σοῦ δ' ὄρος, ὡς εἰπεῖν, ἐπιγνωμόνου τοῖς πράγμασιν, ἐδείκνυ ὅτις ὢν ἐλάνθανεν. καὶ μὲν δὴ κήρυκες πανταχῆ ἑ βασιλικὰ ἐξαπέμποντο διατάγματα, τὰ τῆς ἐκκλησίας διορθώσεις ἀναγκάζοντα, καὶ ὅσοι τῇ ἀκριβείᾳ τι ἐπεπλήθοσαν. Ἐπὶ πᾶσι δὲ * Βίλας λάθρᾳ ἦ Θρόνου καπηλικῶν ὑπεχώρησε, καὶ σωπήσασα ἑαυτὴν εἰς τὸν τῆς Παναχράντου μονὴν, δείσας μὴ φόβοισιν τὸν ἀθρόαν μεταβολὴν τῇ πραγμάτων λαβόντες τινὲς, ἁρπαράξωσι τῶν δραμόντος ἐξαίφνης. ἀνέχθη δ' ἀθὺς ἐ τῇ Βίλᾳ φρόνημα παραχωρήσας ἦ Θρόνου πατριάρχης Ἰωσὴφ, τόν τε καὶ γάρ τὸ σῶμα καπακινούμενος ἤδη, καὶ λαμπροῖς ἦ Θεάτρῳ τοῖς φοιτῶσιν εἰς ἦ πάσῃ ὅλος σωπλαυσόμενος.

Γ. Ἀλλ' ἐπειδὴ κοσμοκράτωρ ὁ ἑῷβολος τῶ αἰῶνος τοῦτο καλεῖται παρὰ τῇ Θείᾳ γραφῇ, καὶ ἄρχων τῶ περιγείου τοῦδε κόσμου καθέστηκε, ξόπερ ἀποῤῥήτοις συγχωροῦσιν ἦ τὰ πάντα δημιουργοῦντος Θεοῦ, εἰκὸς αὐτὸν κατ' ἴχνος ἕπεσθαι καὶ τοῖς γεγονόσιν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ· καὶ τὰ μὲν ἐλάττω ἑαυτοῦ καθάπαξ ποιεῖσθαι, ἀπόσα καιρὸς μεῖζα· τοῖς δὲ μείζοσι ἴχνη διττεύουῶ καὶ αὐτὸς, ἀπόσα τῇ βιλτίστου ἐπιφύκει· καθάπερ τῇ ἀνθρώπων οἱ χῶροι τινα κληρουχόμενοι, ἔπειτα τοὺς ἐνοικοῦντας δασμολογοῦντες, καὶ μοῖραν ἐκεῖθεν ἐτήσιον ἀπολαμβάνοντες ἀεί. ἅπερ δὴ αὐτῇ φυσὶ τῇ ἀδικωτάτῳ, εἰ ἀέσμα καλήμεθα ἀρχὴν, ἔπειτα μὰ πάντων ὅσα παρὰ ἦ γῆι νέμεται, τῇ μὲν ἀρχηγὸς ἐν ἦ αὐταράπαρ, τῇ δὲ μέταχος καθόσον ἔξεστι. διὰ τοῦτο, καὶ ἵνα μὴ μακρολογῶμεν, παραδράμωμεν τά τε ἄλλα, καὶ τὰς κατὰ τὸ Χριστὸ καὶ σωτῆρος λυττήσαντας Ἰουδαίους. ὅπερ δὴ καθάπαξ ἐγένοντο κλῆρος αὐτῇ· ἀλλὰ ἑ αὐτὸς τὸ Σωτῆρος B τοῖς μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις προβαλὼν, τὸν ἵνα ἀρέλητο καθάπερ τινα φόρον διαστολὸν· ἔπειτα ἁπῆρε τοὺς ἁπάσας, τοὺς ἐν ὄρεσι καὶ ἀναλλοίους ἀσκοῦντας, τοὺς τῇ ἐκλησίαν ἐπισκόπους, τοὺς τῇ δογμάτων σοφοὺς προφήτας, τὰ τῇ μαρτύρων παλαίσματα· καὶ πανταχόθεν λυπουρούμενος, καθόσον ἀνθεῖν ἡ θεία * ἐπίστευε δυνάμει, ὅμως ὑπ' ἀμοίρου πλοῦ ἀπέλαβεν, ἀλλὰ πανταχόθεν ἀφαίσατο δῆμον πολυειδῆ, καὶ ἀσυστόρου τι γραπτοῦ, δι' οὗ εἰς αὐτῇ συμμειγεῖ τὸς μεθύσης φλογός.

* Βίλας

* ἐνίστατο Edit. Wolf. in margine.

II. Imperatorem vero neceſſe erat Conſtantinopolin proficiſci, & patris ſui Michaelis Imperatoris obitū matri ſuæ Theodoræ Deſpœnæ renuntiare; item luctum publicum, qualis Imperatoribus convenit, indicere. Itaque cadaver Imperatoris in urbem Selybriam deportari juſſit, veritus ne id Latini furarentur. Ipſe Byzantium rediit. Peracto deinde luctu prima & maxima ei cura hæc fuit, ut rebus Eccleſiæ conſtituendis operam daret. Etenim vivo patre id conſilium animo ſuum celaverat, veluti generoſa ſemina pinguibus ſuleis per hyemem condunturTunc autem, cum Reipublicæ ver quaſi quoddam affulſiſſet, quis eſſet demum oſtendit. Ptolinde caduceatoribus & Imperatoriis edictis quolibet miſſis, Eccleſiæ correctionem nunciabat: & qui Eccleſiæ ſtudio exulabant, aut extremis paſſi fuerant, eos revocabat. Interea Becus ſeda clam relicta ſecedit, ſeque Panachranti monaſterio includit, veritus ne in hac ſubita mutatione repentino aliquorum impetu diſcerperetur. In ejus vero locum ſtatim ſuffectus eſt idem qui illi antea loco eeſſerat, Patriarcha Joſephus, morbo & ſenio confectus, ac totus jam vergens ad tumulum, quo illum manifeſta mortis præludia compellabant.

ANDRONICUS SENIOR

III. Enimvero cum Diabolus in ſacris literis hujus mundi princeps appelletur, atque hujus terreſtrium rerum univerſitatis rector conſtitutus ſit, Deo omnium creatore arcanis, rationibus id permittente; probabile eſt eum res quæ hic geruntur diligenti inveſtigatione perſequi: & quæ prorſus depravate ſunt, ſibi prorſus vendicare: ea optimis autem portionem qualemcumque decidere, more hominum, qui prædii alicujus poſſeſſionem nacti, colonis vectigal imponunt, & aliquam inde portionem quotannis percipiunt. Iniquiſſime enim ſecum agi exiſtimat, qui mundi princeps vocetur, niſi terum, quæ in terra ſunt, alias imperio & poteſtati ſuæ penitur ſubjectas habeat, alias quantum fieri poteſt patticipet. Itaque, ut & alia & ipſos Judæos, qui rabiem ſuam contra Chriſtum Servatorem exercueruet, ſtudio brevitatis omittamus, (hi enim ſolida Diaboli hæreditar fuerant) in ipſos Servatoris diſcipulos atque Apoſtolos facto impetu, unum ex iis abſtulit, veluti tributum quoddam ſibi tanquam Principi debitum. Deinde omnes ordines peragravit, eos qui in montibus & ſpeluncis vitam auſtetam profiterentur; Eccleſiæ Epiſcopos; eruditos dogmatum propugnatores; Martyrii athletas: & quamvis undique excludetetur, quatenus divinæ Providentiæ decretis jubebatur, tamen non prorſus inanis & vacuus abiit, ſed undecunque multiformem populum coegit & novum quendam exercitum, qui ſecum flammę patticipes eſſent.

Edit. Pariſ. pag. 58.

IV. Tum autem, cum Imperatorem a pio conatu averterе non poſſet, alio pacto confuſionem effecit, & pulchram illam concordiam tempeſtate diſſenſionum turbavit, ac novam illam feſtivitatem publicamque lætitiam infeſtam reddidit; Eridem illam imitatus, quæ pomum in Thetidis & Pelei nuptiis projecit, unde poſtea magnæ pu-

Δ. Καὶ πῶ δ' ἐπειδὴ τῆς ἀγαθῆς ὁρμῆς ἀσαλόπτων ἦν εἶχε τὸν βασιλέα, σύγχυσιν ἔπρεπε τρέπειν αὐτάρκη, καὶ κλύδωνα ἐγείρει κῇ τὰς καλὰς ὁμονοίας ἐκείνης, καὶ αὐτομα τίθησε τῶν καινῶν ἐκείνου ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων· καὶ μιμεῖται ἦ Ἐριν ἐκείνην, ἢ τὸ μῆλον κῇ τὰς Θέτιδος καὶ Πηλέως ἑρόεντα γάμους· ἃ πολλὰς αὐτομάτῳ μάχας καὶ φλόγα πολέμων ὕστερον, ὡς οἱ ἦ μύθοι πα-

ANDRONICUS SENIOR. gnas & hoſtiles flammæ exortæ ſunt, uti fabularum parentes Poetæ tradunt; ac potius luporum exemplum ſecutus, qui gregem prius diſſipato, facile nonnullas oves abripiunt. Nam eo redegit populum, ut in duas & tres ſectas ſciderentur, quorum alii Joſephi Patriarchæ, alii Aſenii olim mortui partes tuerentur; atque ut illi quidem dicerent, Joſephum anathemate perculſum fuiſſe ab Arſenio, cujus adhuc ſuperſtitis ſedem occupaſſet; illi vero reclamarent, canonice depoſitum eſſe Arſenium a toto pontificum qui tum aderant concilio: alii utrique factioni alia crimina objicerent. Quamobrem Joſephus ſua ſede cuilibet cedere coactus eſt duabus de cauſis; tum ut pace fruerentur il qui propter ipſum vexabantur: tum quod patriarchæ manus obire nequibat, totius corporis viribus morbo & ſenio exhauſtis. Ac relicti ſunt Zelotæ inter ſe diſſidentes, & acuentes contra ſe invicem linguas ſuas, non zelo divino, ſed iracundiæ temeritate concitatas. Nam zelus divinus a ſuperna potentia pendet, cæleſtique & concinna quadam rarione gubernatur. Qui vero animum ſuum ſic inſtituunt ac quaſi excubet ad limen vanæ gloriæ, il non animadvertunt ſe zelum in zelotypiam convertere, ac pro frumento & uva cæteriſque bonis fructibus, ſpinas & tribulos quodammodo eacolere, ejuſmodi ſunt lites ab animo non bene inſtituto proficiſcentes, & reciproca contradicendi certamina.

Edit. Pariſ. pag. 99.

V. At Imperator natura mitis, cum neutros offendere veller, & ſcandala utrinque caveret, media via incedere inſtituit. Eſt autem ad Orientale latus Helleſponti freti locus dictus Atramyttium. Eo viros illos Principis edicta convocarunt, cum & ipſe Imperator illic præſens aſſeret. Confluunt itaque non ſolum ii quorum zelus ratione regebatur, ſed & promiſcua turba, plerique rationis pudoriſque experres; alii ſedium Epiſcopalium cupidi, quæ res conditionem eorum longe ſuperabat; alii pecuniæ; alii inanis gloriæ & hujus mundi honorum variorum inſtabilemque appetentes. Sed pene me illud præterlit

ANN. CHR. M. CCLXXXIII. quod, ut ordine procedat oratio & ne ſeries narrationis poſtea interrumpatur, oportet primum explicari. Nam cum Joſephus, ut diximus, mature ſedem patriarchalem reliquiſſet, ac paulo poſt vita etiam exceſſiſſet, nec juſtum eſſe nec longe a prava diſciplina abeſſe viſum eſt, Eccleſiam in tanta temporum confuſione paſtore deſtitui. Erat autem tunc inſigni vir facundia ex Imperatorii cleri collegio, Georgius Cyprius, qui elegantes græcæ litteraturæ numeros, & Atticam illam linguam, longo jam tempore oblivionis gurgite demerſam, ingenti dexteritate ac ſingulari ſtudio in lucem produxit, ac velut ab inferis revocavit. Hunc, cum non ita pridem monaſticum habitum induiſſet, in animo habebat & ſtudebat Imperator ad patriarchicam ſolium evehere: a nemine tamen eorum qui participes fuiſſent dogmaticæ novitatis, ſed ab aliquo qui purum ſe ab illorum communione ſervaſſet, manus ei imponi volebat: ut periculum eſſet ne

A πρὸς ἔφεσιν ποιεῖται· ἢ μᾶλλον μιμεῖται τοὺς λύκους, οἳ τὸ πείμνιον διορυβήσαντες, ὕστερον ῥᾳδίως ἔξεισι τῆς προβάτων ἁρπάζοντες. παρασκευάζει δὲ αὐτὸς δίχῃ τε καὶ τριχῇ διαιδέσθαι σφᾶς αὐτούς· καὶ τοὺς μὲν Ἰωσὴφ εἶναι μεῖζόν φασιν τὸ πατριάρχου, τοὺς δὲ Ἀρσενίου τοῦ πάλαι θανόντος· καὶ τοὺς μὲν εἶναι λίχνον ὑπ' Ἀρσενίου ἀφωρισμένον τοῦ Ἰωσὴφ, ὅτι ζῶντος ἐκείνου, καὶ ἐκείνου θρόνον εἰλήφει· τοὺς δὲ καθυφημοῦσιν εἶναι καινοῖς Ἀρσενίου ὑπὸ πάσης τῆς τότε παρόντων Ἀρχιερέων συνόδου· τοὺς δὲ ἅμα κατ' ἀμφοῖν προτείνειν αἰρέσεις, ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκαζόντων μὲν Ἰωσὴφ τὸν θρόνου τοῖς βουλομένοις παραχωρεῖν, διοῖν ἕνεκα, τοῦ τε εἰρηνεύειν τῇ δὲ αὐτὸν ὀχλουμένου, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι τὰ τῆς θρόνου προσήκοντα φρόντιστ, ὅλῳ ἀφῃρημένου ὑπὸ γήρως καὶ νόσου τοῦ τοῦ σώματος δυνάμεως· τοὺς δὲ τὸ ζῆλον προσάπτοις ἀπαλοιφθῆναι σπουδάζοντας, καὶ κατ' αἰθάλων τοὺς γλώσσας ἐπιλίζοντας, ὑ ζήλῳ θείῳ δημαγωγουμένους, ἀλλ' ἀνοίᾳ σφαττομένους θυμοῦ. Ὁ δὴ κατὰ Θεὸν ζῆλος τοῖς ἄνωθεν ἐξῆπται δυνάμεως, καὶ ἄγεται θείων καὶ ἐμμόνων ἀγγελῶν· οἱ δὲ ταῖς τῆς ἀνοδοξίας πύλαις τὸν τοῦ παραδῶναι ἐξασπάσαντες, ἵλαθον τὸν ζῆλον μεθαρμόσαντες πρὸς ζηλοτυπίαν, καὶ αὐτὶ σίτου φόνου καὶ ταραχῆς, καὶ ἄντι τῶν καρπῶν ἀγαθοῦ, ἀκάνθας χαρησάμενοι καὶ τερβόλους· ταῦτα δ' ἐστὶν ἔριδες, ἀπὸ γνώμης οὐ μάλα πεπαιδευμένης, καὶ λόγων ἀντιπάλων δίκαιοι.

Ε. Ὁ μέν τοι βασιλεὺς φύσει πρᾶος ὤν, καὶ μήτε τοῖς ἐθέλουσι λυπεῖν, μήτ' ἐκείνοις, ἀλλὰ τὰ ἑκατέρωθεν φυλαττόμενος σκάνδαλα, τῷδε μέσην ἴσχειν βαδίζειν. ἔρις δὲ παρὰ τὰ ἴσα πλάστα τὰ Ἐδικτοστείου πορθμοῦ χαῦρός τις Ἀτραμύττιον κεκλημένος. πρὸς δὲ τοῦτον ἐκάλει τὰ βασιλέως προσάγματα τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, ἐκεῖ τότε καὶ αὐτὸς γε παρόντος. ἠθροίσθησαν δὲ μόνοι οἱ λόγῳ τὸ ζῆλον λαχόντες ἰσιόχων, ἀλλ' ὄχλος τὸ πλεῖστον ἀλογίᾳ καὶ ἀναιδείᾳ συνεθραμμένος, οἱ μὲν θρόνων ἐρῶντες, πράγμα πολλῷ τοῦ τάξιν αὐτῶν ὑπερβαῖνον· οἱ δὲ χρημάτων, οἱ δὲ δόξης ἀνοῦς καὶ τιμῶν. εἶεν παρὰ τὸν βίον πλανῶνται πολυειδῆς. ἀλλ' ἐκεῖνα μικρὸν μοι παρέβραμεν, ἃ προδιαληφθῆναι χρεών, ἵνα καὶ εἱρμὸν ὁ λόγος βαδίζῃ, καὶ μὴ ἐξαπίνης τοῦ συμπλοκῆς ἐφιζῆς πρόοιτο. Ἐπεὶ γὰρ Ἰωσὴφ, ὡς εἰρήκεμεν, ἐκ βραχεῖ τὸ πατριαρχικὸν θρόνον ἀπολιπὼν, μικρὸν ὕστερον καὶ τὸν βίον μετέστη, ὁ δίκαιον ἔδοξεν, οὐδὲ πόρρω δίκης ἁμαρτήσης, ἀνδ' ποιμένος ἐν ὧν συγχύσεως γέμοντι χρόνῳ τοῦ ἐκκλησίαν τυγχάνειν. καὶ δὴ τοιοῦτον ἀνὴρ ἐν λόγοις ἐπίσημος τῷ βασιλικῷ συγγενεικῶς κλήρῳ Γεώργιος ὁ ἐκ Κύπρου· ὃς δὴ ἐν ταῖς γραφαῖς δίγνα τὸς Ἑλλάδος ῥυθμὸν, καὶ τοῦ Ἀττικίζοντα γλῶσσαν ἐκείνην, πάλαι πολλοῦ ἤδη χρόνου λήθης ἀρυβίστα βυθοῖς, φύσεως δεξιότητι καὶ φιλοπονίᾳ τοιαύτῃ πρὸς φῶς ἤγαγε, καὶ οἱονεί τινα ἐκ χαρίσασθαι ἀναβίωσιν. τοῦτον ἐμελέτησέ τε καὶ πρωτεθύμητο ἐς τὸν πατριαρχικὸν ἀναγαγεῖν θρόνον ὁ βασιλεύς, ἄρτι καὶ τὸ μοναχικὸν ἀπαξάμενον σχῆμα· πλὴν οὐκ ἦν ὅπως καὶ ἀπάντων ἐβούλετο τοῦ χειροθεσίαν αὐτὸν τελεσθῆναι, ὁπόσοι τῇ τῶν δόγματος καινοτομίᾳ ἀποσκιρτήσαντες, ἀλλ' ὃς ἀκεραίου ἐκ αὐτὸν σωτῆρος. ὡς εὐθυωρίαν ἐντεῦθεν βραδύνειν τὰ τῆς ἀνοδίας· προσβλέπει μὲν γὰ

παρὰ τῶ βασιλέως μὴ τὰς ψήφους ἢ μαρτυρίας τὰς ἐφιλώτους, ἢ τὸ πεισματικὸν ῥάβδον ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ βήματος παρὰ τῆς Ϝ βασιλέως εἰλήφει χειρός, ἀπὶ τὸ πάλαι κρατῆσαι ἦθος. ἢ δὴ διὰ ταῦτα ἢ ἄλλων ἢ διαιτῶν ἔστι δ' ἢ τῆ πατριαρχικῶν δικαίων, ἅπερ οὐκ ἱερωσύνης ἐδόκει. A

ANDRONICUS SENIOR.

res diutius differretur. Eſt tamen ab Imperatore poſt debita ſuffragia & teſtimonia deſignatus: & paſtorale pedum in Imperatorio ſuggeſtu more veteri ab ipſo Principe porrectum accepit. Eratque ex eo occupatus in adminiſtrandis rebus, quæ etſi ad Patriarchale munus pertinerent, ſacerdotio tamen haud indigebant.

ς'. Βραχὺ τὸ μεταξύ, ἢ ὑποτίπως εἰπεῖν ἀπὸ τὸ αὐτόματον, ἢ μᾶλλον προνοίᾳ Θεῦ, πρόσβυς ἐξ Αἰτωλίας ταλεῖς παρὰ τῶ ἐκεῖσε ἀρατοιῶτος Νικηφόρου τῶ Δουκάτου, ἐς τὸν Κωνσταντινούπολιν ἀφικνεῖται ὁ * Μοζύλης ἐπίσκοπος· ἢ ἐπ' αὐτῆ ἐκ Μακεδονίας ὁ Δεβρῶν ἐπίσκοπος, ὁ πρόσβυς αὐτὸς ἀφικόμενος οὐδενοῦ, ἀλλ' ἑπέρας αὐτὸς χρείας. πάντα ἀμφοτέρων ἀπεπάντων ἢ ὑπερφάντων τὸν γνώμην ἢ τῆ ἄλλων ἐπιμιξίας, ὁπόσοι τῆ κατοικεμία τῶ δόγματος ἐκόντες ὑπήχθησαν, πρωκρίθη ὁ * Μοζύλης ἐπίσκοπος τῶ Δεβρῶν. ἀ μὲν γὰρ ὁ Μοζύλης ὑπὸ τὸν τῆς Ναυπάκτου ἐτέλει μητρόπολιν· ἀ δὲ Ναύπακτος ὑπὸ Ϝ ἢ Κωνσταντινοπόλεως Θρόνον· ὁ δὲ γε Δεβρῶν ὑπὸ Ϝ Θρόνον ἐτέλει τῆς πρώτης Ἰουστιανῆς· ἢ ὧν ἢ πῶ γε σεμνότερος τῆ παμάκρ χρείᾳ διακονῆσαι μᾶλλον ὁ Μοζύλης, ἀ ὁ Δεβρῶν. ταῦτ' ἄρα χρὴ παρὰ τὸ ἔδα, ὡς εἴρηται, προβληθέντος τῆ βασιλεῖ πατριάρχῃ Γρηγορίῳ τῶ ἐκ Κύπρου, πρωτοπαπεὶς ὁ τοιοῦτος Μοζύλας, χειροτονεῖ Γερμανὸν τινα μοναχὸν εἰς τὸν τῆς Θρᾳκησῶς Ἡρακλείας μητρόπολιν. τοῦτο γὰρ κρ τὸ πάλαι ἐφύτευε προτέμια χειροτονεῖν τὸν Κωνσταντινουπόλεως· εἴτε ἐπὶ Ϝ μεγάλου Κωνσταντίνου, Ϝ τὸ Βυζάντιον ἐς νίαν ἢ μεγίστην ἀπαρίσαντος Ῥώμην, μὰ ἀπαλύσαι ἐθελήσαντος τὰ τῆ πάλαι βασιλέων πρεσβεῖα, ἀλλ' ἐπιτιμήσαντος μᾶλλον, αἰδεῖ τῶ μακρῶ χρόνῳ, ἢ Ϝ ἢ νόμου Θέντος Σεβήρου τῶ αὐτοκράτορος, ὅτινι σωῖ μάλα τοι πλοίτου ἱδρῶσι ἢ πόνοις ἑαυτὸν αὐτῶ παρεσήσατο, Βυζάντιον ἅσαν ἔνι, ἢ τὰ τε ἄλλα πρὸς ἄμωνα κατασχώσας αὐτῶ, ἢ τὰ τύχη ἀνθρωπεῖος, τὸ τελευταῖον τότος δὰ τοῖς ἐνὶ Θρᾴκης Ἡρακλεώταις ὅσα ἢ αὖμη χρῆσαι αὐτῆ ἐχαρίσατο· εἴτε ὧν διὰ ταῦτα τὸν αἰτίαν τυρέννει διαιτᾶς τὸ ταυτὸν προνόμιον, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως, πέπρακται δ' ὧν ὅμως ἐνὶ πῶδε Ϝ χρόνου τινί γε, ὡς εἴρηται· ἢ ἐς διάνοιάν τε τῆ ἱερέα ἐξ ἀναγκαίου προβιβάσας ὁ ῥηθεὶς Ἡρακλείας Γρηγόριος τὸν ἐκ Κύπρου, εἶτα ἢ πατριάρχῃ ἀεχειροτονηκε τότου, συλλειτουργοῖς χρυσάμβος ἀμφοτέρους ἐκτίνεις τοῖς ἐπισκόποις, τῆ τε Μοζύλης, ἐ τῆ Δεβρῶν. ἀλλ' ἐπανιτέον ὅθεν ἐς ταῦτα ἐξέβημεν. B

VI. Aliquanto poſt caſu quodam fortuito, vel potius Dei ipſius providentia, Conſtantinopolim venit Mozyles epiſcopus, Nicephori Ætoliæ Principis legatus: & poſt hunc e Macedonia Debrorum epiſcopus, non ille quidem legatione fungens ulla, ſed alterius negotii cauſa: quorum uterque cum animum ſemper alienum ba- *Edit. Pariſ.* buiſſet a communione eorum qui dogmati- *pag.* 100. cis novitatibus ſeipſos ſponte ſubjeciſſent, Mozyles epiſcopus præfatus eſt Debreno. Mozylenus enim metropolitano Naupactio, Naupactius Conſtantinopolitano parebat: Debrenus vero ad primæ Juſtinianæ ſedem pertinebat. Unde ad hoc munus ſungendum Mozylenus magis idoneus videbatur quam Debrenus. Itaque idem Mozylenus hortatu Gregorii Cyprii, jam ab Imperatore ut dictum eſt Patriarchæ deſignati, Germanum monachum quendam, metropolitanum Heracleæ Thracicæ inaugurat. Hic enim antiquo privilegio jus habet conſecrandi Conſtantinopolitanum Patriarcham: ſive quod Magnus Conſtantinus, qui novam Romam eandemque maximam e Byzantio fecit, privilegia a veteribus Imperatoribus decreta abrogare nolaverit, ſed potius confirmarit; adductus ſcilicet verecundia non ſolum diuturni temporis, ſed & Severi Imperatoris, a quo lex illa lata eſt, quando Byzantium multis ſudoribus captum, cum cæteris defenſionum præſidiis, tum mœnibus per ignominiam nudavit, & hiſdemum Heracleæ Thracicæ civibus pro pago habendum donavit: ſive inquam ob eam, ſive neſcio quam aliam ob cauſam hoc privilegium perpetuo ſervetur, id tum quoque peractum eſt, ut diximus: & e lectore Gregorium Cyprium ſupradictus Heracleæ metropolitanus primo diaconum & ſacerdotem, poſt & patriarcham conſecravit; duobus illis epiſcopis Mozyleno & Debreno adjutoribus. Sed ad inſtitutum redeundum eſt. C

VII. Diſſidebant ipſius, ut dictum eſt, illæ Zelotarum factiones ob eas cauſas, quas expoſuimus. Iidem etiam & propter ipſum Patriarcham, inter ſe contendebant, eo præteatu quod viginti natus annos e Cypro ad Romanos mores ſe contu- D liſſet, & quibuſdam Latinorum ritibus ſecum allatis, locum dediſſet vulgo ſuſpicandi, lectoris ordinem ei collatum fuiſſe a Latinis; ſive id malevolus quiſpiam ante ſpatſiſſet, ſive Zelotarum improbitas ex tempore conſinxiſſet: ſive inſtigator & litis illius præſultor dæmon dictaſſet, ut multiplex & varium eſſet perturbationis & confuſionis illius ſpectaculum. Ac ſpecie quidem hanc illi cauſam habebant improbandi Patriarchæ. At reipſa exilia & allis malis, quæ ob zelom paſſi fuerant, gloriantes & ultra modum elati, volebant ipſi cum alia omnia, quæ in Eccleſiaſticis negotiis fieri ἐκείνων καπηχορδίσαντος ἔμοιγε, πάντ' ὑπαγορδίσαντος, ἵνα πολλαπλοῦν τι ἢ πολλαχόθεν ἢ συγκεκροτημένον τὸ τῆς παραχῆς ἢ συγχύσεως ἐκείνης θέατρον. φόβαντο μὲν ὧν ἢ πῶ πάντες ὁ πατριάρχης ἀφόβητος λῶ· τῆ δ' ἀληθείᾳ ταῖς ἐξοχαῖς ἢ τοῖς ἄλλοις Ϝ ζήλου παθήμασι πέρα τὸ δίκαιος ἐγαλλωπιζόμενοι ἢ ἐπαιρόμενοι, ἤθελον αὐτὶ τῆς αἰτίας ἔχειν τῆ τὰ ἄλλα,

permiſſum eſt, ex auctoritate ſua pendere, ita ut in omnibus regio more jus diceret; tum etiam unum ex ſuis, quem ipſi delegiſſent, in patriarchico ſolio collocari, ut hac veluti munitiſſima erce ſteti, & magna ac ſplendida dignitate ſubnixi, omnes epiſcopatus & metropoles inter ſeſe partirentur, & omnibus monaſteriis dominarentur, & omne Eccleſiaſticos ordines ſibi vendicarent, & omnes ſacras provincias adminiſtrarent, inferendique & efferendi & diſtribuendi quidlibet poteſtes omnis penes eos eſſet, ut ſic ferme juſta virtutis & zeli ſui præmia acciperent.

ANDRONI. CUSSENIOR. *Edit. Pariſ. pag.* 103.

VIII. Cæterum, cum Atreamyttii ut dictum eſt convenſſent, omnibus poſt multa verborum certamina placuit, ut utrorumque opiolones, unde illius magnæ contentionis rationes germinaſſent, duobus libris inſcriberentur, ac Deo judicium per ignem & miracula committeretur. Cum autem * per totam noctem ſtetiſſent, & Deum ſedulo deprecati eſſent, ipſo magno & Sacroſancto Sabbato libros in ignem conjecerunt, idque medio in templo. At utraque ſene factio ſperabat ſuum codicem inviolatum permanſurum. Sed venæ ſpes illæ & vigiliarum, ut ajunt, ſomnia ea fuerunt. Ignis enim mirumque ſubito complexus, celerrime in cineres redegit. Idque Dei judicium ſcit, & derifus eorum omnium, qui rem ſeriam in nugis egerent, & intempeſtivis tumultibus Eccleſiam turbarent. Quod cum vidiſſent, ipſi quoque unoibus ſemel placuit, repudiata contentione, ſpectare ed eommuoia pacis * bone, & ad unam concordiæ menſam convenire; atque edeo benedictionem & ſolemnes preces e Gregorio Patriarcha oblatas accipere.

* noctarnas vigilias in æde ſacra exegiſſent. *Ducange.*

* ſalus, *Græc.*

IX. His peractis Arſeniatæ Imperatorem adeunt & ab eo petunt, ut Arſenii Patriarchæ cadaver in Urbem referatur. Ea poſtulatio minima ſimplex fuit, ſed ab elatori conſilio profecta, uti ſcilicet factum illud Arſeniatis palam booorificum eſſet, ſoſephitis vero clam ignomioiium. Faeile tamen impetratum eſt. Cum eutem corpus ad Eugenii portam uſq; perlatum eſſet, Patriarcha eum omni clero, & Imperator cum toto Senatu deſce aderunt, atque ita cum hymnis inſignibus & ſacibus in * ſanctæ Sophiæ amplifſimem ædem eſt perductum. Sed poſtea Theodora, Michaelis Imperatoris e ſorore Eulogia neptis Muzalonis primum, deinde Raulis, utriuſque Protoveſtiarii uxor, idem corpus dari ſibi petiit, & in Divi Andreæ monaſterio, quod ipſa renovarat, repoſuit.

* Dei ſplendia *Græc.*

Α Ὅσα ἐφέτου τῆς ἐ ἐκκλησίας πλεῖδαι φράγμασι, καθάπερ ἀπό σκήπτρου τῆς ἅπασι διαιρίνοντες, ᾗ φῶς γε ἵνα ἕνα σφῶν αὐτῶν τῇ πατριαρχικῇ θρόνῳ ἐγκαθιδρύσαι, ὃν ἂν αὐτοὶ βέλοιντο, ἵν' ὡς ἀπὸ στρώτης τινος ἀκροπόλιως, ἐ λαμπρᾶς ᾗ μεγάλης ταύτης ἀξίας ἁρμοσθέντες, ῥᾳστα πάσης ἐπισκοπᾶς τε ᾗ μητροπόλεως κληρώσαιντο, ᾗ πάντων αὐτοὶ γε ἐξαγοῖντο ἀσκηπείων, ᾗ πάσας αὐτοὶ διαλαγχάνοιεν τάξεις ἐκκλησιαστικὰς, ᾗ πάσης διέπωσιν ἱερατικὰς ἐπαρχίας, εἰσφορᾶς τε πάσης ᾗ ἐκφορᾶς ᾗ δωρεᾶς αὐτοὶ γε τυγχάνοιεν κύριοι, ὡς ἂν αὐτοί πως ἀποχρῶντα ὁρίσειν * ἐπεδαθεῖεν· ταῦτα ἐ ἀ- * *al.* ἐπιδοῦναι μοῦς ᾗ τῷ ζήλῳ τῷ ἐπαθλα.

B Η. Ἐπεὶ μὲν τὰ σωμένα, ὡς εἴρηται, περὶ τὸ Ἀτραμύττιον, ὡμολόγηται πᾶσι ᾗ συμπεφώνηται μᾶλλον ἢ λόγων διαύλου, βίβλοις δυσὶν ἐγγραφέντα ἑκατέραν τὰς δόξας, ἃ ἂν αἱ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐβλάστησαν ἰδέαι λόγοι, τῷ Θεῷ δῴη πυρὸς ᾗ σημείων ἐπιτρέψαι ἢ κρίσιν, πανυχίας τινὰς πεπλεκότες φάσεις ᾗ δύσεις παμπόλλας περὶ ἢ Θεόν, κατ' αὐτὸ δὴ τὸ μέγα τοῦ ἱεροῦ σάββατον, τὰς βίβλους καθάπαξ εἰς πῦρ κατὰ μέσον τὸ θεῖον ἀνέπεμψαν. ἐλπὶς μέν τις ἦν ἑκατέροις ἑκατέρους ἰδιαζόντως τοῖς μέρεσι, θᾶττον ἀλωβήτου φυλαχθήσεσθαι· ἀλλ' ἦσαν ἄρα ἐλπίδες παῦται ἐσαί, ᾗ χρησμοσύνων ὡς ἀληθῶς ἐνύπνια. ἀθρόον δὲ τὸ πῦρ ἀμφοτέρων δρεπόμενον, σταδὸν ἢ ταχίστου παρέσχε· ᾗ ὧν πᾶν ὕφος Θεοῦ τοῦ χαλδαίου κατὰ πάντων ὁμοῦ, σταδὸν ποιμένων τῶν παιδιάν, ᾗ ἀσώρους τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιφερόντων κλύδωνας. τῶν θαυμασίους ἐδοξε ᾗ αὐτοῖς κατιγνῶσι τῆς ἰερίδος, ἀσμένως τε βλίψαι πρὸς τὰς κοινὰς ἢ εἰρήνας ἄλας, ᾗ ἐς τὸν ἢ ἀμφοτεροῖς ἐλεηθέντας τρατίζειν, ᾗ ἀλογίαν ἅμα ὠχῆς παρὰ Γρηγορίου δίξασθαι τῷ πατριάρχῃ καθάπαξ τὰς ἅπαντας.

Θ. Τῶν ὕστερον γεγενημένων, ἀρσενιατῶν οἱ Ἀρσενιάται τῇ βασιλῇ, μεταμεμελῶσι ζητοῦντες ἢ Ἀρσενίου ἢ πατριάρχου νεκρὸν ἐς ἢ βασιλείωσιν. ᾗ ὧν ἡ ζήτησις ἡ μάλα ἁπλῆ, ὅτι μὲ βαθυγονίμους πεφυκίας ἴσχυον, ἵνα τιμᾷ μὲν ἴσως τοῖς Ἀρσενιάταις ὑπὲ κατοχὰν λαμπρὰ, λαυδάνοντα δὲ τοῖς Ἰωαννίταις αἰσχύνη. γίνεται δ' ὧν ὅμως ῥᾳστα τῆς εὐδοσίας γνωμίνης. ᾗ δὴ μέχρι * Εὐγενίου ἢ * Εἰγενίου πύλης μεταπεμπιδέντες ἐκόντα, κατίασιν ὅ, τε πατριάρχης μᾶ τῶ κλήρου πάντος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἅμα πάσῃ τῇ συγκλήτῳ· καὶ ἔπα μεθ' ὑμνων περιφανῶν καὶ λαμπάδων ἀνήγαγον ἅπαντες αὖτον ἐς τὸν μέγιστον τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ναόν. ὃν μετὰ χρόνον ζητήσασα, ἤγαγεν οἰκ ἰδιώτιον ἢ ἁγίᾳ Λυδρέᾳ μονῇ Θεοδώρα, ἐ συγκήρ μὲν ἦν τῆς ἢ βασιλέως Μιχαὴλ ἀδελφῆς Εὐλογίας, γαμὴ δὲ πρότερον ἢ Μιζάλωνος τῶ πρωτοβεστιαρίου, ὕστερον δὲ τῶ Ραὴλ, πρωτοβεστιαρίου καὶ αὐτῶ γενομένω.

CAPUT II.

I. Andronicus viduus ab Hiſpanorum Rege uxorem petit. Irene ei datur, idque inconſulto Papa. Mos vetus Latinorum Principum. Irenes elogium. II. Gregorius Cyprius Beco invidet. Eum relegari curat. Beci querelæ. III. Synodus. Beci eloquentia. Gregorius Patriarcha & Muzalo Magnus Logotheta eum refellunt. IV. Muzalonis auctoritas. Inſigne dignitatis. Becus diſputando nihil proficit. Communionem adverſariorum repudiat. In exilium denuo mittitur cum Meliteniota & Metochice. V. VI. Crudelitas Zelotarum in eos qui Latinæ Eccleſiæ adhæſerant. Juſta crudelitatis pœna. VII. Andronicus paterni ſceleris vindictam timet, Laſcarem cæcum inviſit & ſolatur. In Orientem abit.

Edit. Pariſ. pag. 102.

A. ΕΠΕΙ δὲ τῇ τῷ βασιλεῖ σύζυγος ἀπ' αἰῶνος τέλευτᾷ καὐτὴ, (προπεθήκει γὰρ ἡ ἐξ Οὐγγρίας ἐλθοῦσα πρότερα τὸν γαμὸν, ἐπὶ δυσὶ, τῇ τε βασιλεῖ Μιχαὴλ, καὶ Κωνσταντίνῳ τῇ δευτέρᾳ) διαπρεσβεύεται πρὸς τὸ ῥῆγα τῆς Ἰσπανίας· ὁ δ' ἀπέμπει αὐτῷ θυγατέρα ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἄλλου τῷ γένους αὐτῷ προσήκουσαν. Εἰρήνην φημὶ τὴν μαρκησίου ἐκείνου ἔκγονον, τὸν μὲν τὴν Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσιν ἀληθεσαμένην Θεσσαλονίκην μὲν τῆς πίστεως· ἐπέμφθη δ' αὐτὴν, ὡς εἰρήκαμεν, ὁ τῆς Ἰσπανίας ῥὴξ, ἃ τῷ τὰ πάλαι παρὰ Λατίνοις πρατθέντα ἔθος, τὸν Πάπα * προτρέψαντος πρότερον. Ἦθος γὰρ τοῖς τῆς Λατίνων ἐντιμοτέρους, μὴ ἀνδάνειν Ῥωμαίοις, πρὶν τὸ ἐκδόσιμον εἰλαφίνεα παρὰ τοῦ Πάπα· ἀλλ' ἐπειδήπερ ἥδε τινα σκανδάλη πρόφασιν ἀφορισμοῦ ἀεδυπροβλημένος ἐντιμίῳ παρὰ τὸν Πάπα ἐτύγχανε, συῶν τὸ σκάνδαλον ποσάμβως, λάθρα πάνυ τοῦ ἐξέπεμψε, βασιλίδα Ῥωμαίων ἐσομένην. ὧν δὲ ὁ μὲν βασιλεὺς τέλεα τοιαῦτα ἁλιάσας τέσσαρα τῷ εἴκοσιν ἔτεσι ἀμείβων, ἐνδέκατον δ' ἤγετο σύζυγον ἡ Εἰρήνη, ᾗ δὴ τῷ κάλλει τῷ ἁρμονίᾳ τῇ ἕξει τῷ τοῦ προσώπου ἐπέπρεπεν ἡ μετρά.

* ἐντετιμημένος in margine Edit. Wolf.

B. Ἐπεὶ δ' ὥσπερ τοῖς ὑγροτέροις τῶν ξύλων ἐμφύονται σκώληκες, οὕτω δὲ ταῖς φιλοτίμοις ψυχαῖς οὐκ ἐπίπαν ζηλοτυπίαι τῷ φθόνοι δεινοί τινες ὑφιδρύονται κατὰ τῆς ὁμοτέχνου, τῷ πρὸς ἃ μάλιστα τῆδε ἐπιτεθυμήκασι ἐκείνου σκυδάζοντι, λυσὶ καὶ τὸν πατεμάρχλιν Γρηγόριον ἡ τῆς τῶ * Βέκκου γλώττης τῆδε διανοίας ἀξύπνου· τῷ δυοῖν αὐτῇ λῶ εἰ διαβόητος μὲν ἐν τοῖς πάνυ γενόμενος Ἕλλησι μόνος οὗτος, διαβόητος δὲ καὶ τοῖς τῆδε πατεμαρχῶν ἐλλογίμοις ἐλπίζων ἀκούσεσθαι, ἔπειτα ζημιοῦτο δὲ τῆς ἐν ταῖς διαλέξεσιν εὐδοξίας ἑαυτὸν ἢ τοσαύτου φιλοτιμίας· ἧττον τοῦτο ᾗ αὐτὸς ἡ μίτρα συνέβαλετο πρὸς ἢ ἐξοχὰς ἑαυτοῦ. ὅθεν ἐξόρισος ἑαυτὸν πρὸ πολλῶν πρόσθεν ἢ Ὀλύμπῳ πεμφθεὶς, ἐκ ἴλιγον ὑραιῷ τε ᾗ γῇ προσαγγέλλων ἢ, ὡς ἑαυτὸν ὁρᾶτον, ἀδίκως ὁμῶ ἢ ἀπόνοιαν, ἵνα ἀσυμπαθῶς ἀπ' αὐτοῦ γε ἐπύθοιτο, ἐξὸν φιλανθρωπότερον τῇ ἑαυτοῦ κηδόσει χρήσασθαι, ᾗ ἢ ἱερωσύνῃ ἀφιλομένως αὐτὸν ἀποχρῶν ἡγεῖσθαι, τὸ προμηθὲς περὶ τ' ἄλλα περιχωμένης αἴσπερ, ἀνθρώπου γε ὄντος, ἀνθρώπῳ γε ὄντι, ἢ μεγάλης δόξης ἐπιποιοῦτι, καὶ δι' αὐτὸ δὴ μάλιστα πολλὰς ἄπορ ποτὲ ἢ περὶ τ' ἄλλα δομένῳ ψυχαγωγίας, ὁπόσα τὰς ἀναγκαίας ἐπικουφίζει χρείας· παπαχόθεν ὧν εἰς ἁμαρτίαν κατενεχθείς, εἶχεν διαλύσασθαι κρίσει δημοτελεῖ τὰ ἐγκλήματα, ἵνα δικῶν ἴσως ἐπιτύχοι θαπέρου·

A I. SEd cum Imperator tunc conjugem non haberet, (nam prior uxor, quæ ex Hungaria venerat, duobus filiis Michaele Imperatore & Conſtantino Deſpota relictis deceſſerat) legatos ad Hiſpaniæ Regem mittit: qui libenter ei miſit, non filiam ſuam, ſed aliam cognatione ſibi conjunctam; nempe Irenen, Marchionis illius neptem, qui Urbe capta Theſſalonicam cum finitimis locis ſibi vendicarat. Eam inquam Rex Hiſpaniæ miſit præter morem apud Latinos antiquitus receptum, permiſſa Papæ nonexpectato. Etenim Latinis illuſtrioribus mos eſt, ut affinitates cum Romanis non prius jungant quam a Papa licentiam acceperint. Sed ille Rex, quia alicujus ſcandali occaſione interdicto damnatus fuerat a Papa, eodem ſcandali prætextu uſus eſt, ut puellam clam ablegaret, Romanorum Imperatricem futuram. Excedebat tum Imperator annum, ætatis

B * tertium & vigeſimum, nova autem nupta Irene undecimum: quam & cultus re- *Vide Notas.* nuſtas, & elegantia morum haud mediocriter ornabant.

II. Cum autem, velut in humidioribus lignis vermes naſcuntur, ita etiam in ambitioſis ingeniis æmulationis & invidiæ ſtimuli vulgo exiſtant contra ejuſdem artis profeſſores, in eo præſertim genere in quo maxime elaborabant; ſic Gregorium Patriarcham angebat vivida illa ingenii & facundiæ vis, quæ in Becco erat: eique haud ferendum videbatur, ſi ſolus ipſe inter illius ætatis Græcos celebris, & inter Patriarchas quoque eruditos celebrem ſe fore ſperans, illius in diſputationibus eloquentia ſuperatus, tanto honore fraudaretur. Qua de cauſa relegationem ejus non parum promovit. Ille autem verſus radices Olympi relegatus, cælo & terræ injuriam, ut dicebat, & immanitatem illam prædicare non deſtitit, qua illi adverſum ſe immiſericorditer uſi fuiſſent; cum C *pag. 103.* in pœna decernenda humanius ſecum agere potuiſſent: erepto videlicet ſacerdotio contentos, curare oportuiſſe ne quid ipſi deeſſet, & homini homines conſulere debuiſſe; idque eo magis quod magna gloria excidiſſet, & ob eam ipſam cauſam magna conſolatione egeret, quantum ad ea omnia quibus rerum neceſſariarum inopia ſublevaretur. Itaque ab omni parte deſtitutus, publico judicio cauſam diſceptari poſtulabat: forte ut duorum alterum conſequeretur; [illegible]

ANDRONICUS SENIOR.

quippe aut judices præſentis conſpectuque ſuo & oratione molliturus, aut ſaltem omnibus oſtenſurus quam immiſericordes & duri iidem eſſent.

III. Quæ cum audiſſet Imperator, non negligenda eſſe judicavit. Sparſa quippe ſuſpicione creditturos vulgo injuriam hominibus fieri; atque adeo multis convitiis proſciſſum iri a populo eos qui injuriam facere viderentur: quæ convitia cum nunc muſſitarentur, aliquot deinde revolutis annis in apertam lucem eruptura eſſent. Multa enim maledicta, multas etiam laudationes præter æquitatem per omne ærum circumferri, illa in eos qui nihil mali commiſerint, has in eos qui nihil laude dignum geſſerint. Viſum eſt igitur oportere convocatis in regiam univerſis Pontificibus, Clericis, Senatoribus, & viris doctis, illuſtre in tanto theatro fieri de illo judicium. Quo facto, cum Becus in medium prodiiſſet, atqua omnia eloquentiæ vi confunderet ac refuraret, quæ ſani dogmatis defenſores objiciebant, fortaſſa mendacium veritatem vicifſet, & curioſa diligentia virtutem ſuperaſſet, niſi Gregorius patriarcha, & Muzalo magnus logotheta, doctrinæ copia & ſacræ ſcripturæ ſelectis teſtimoniis ai reſtitiſſent, & ingentem illam eartioſæ linguæ tempeſtatem ſedaſſent.

IV. Erat autem is Muzalo magnatune apud Principem auctoritate, atque in Imperatoriis & publicis negotiis velut arbiter verſabatur, & maxime in honore habebatur ab Andronico, ob eruditionem & ſenectutem, longo ac vario rerum uſu prudentiaque inſtructus. Quibus de cauſis aximlus ei ſolli ea omnibus, qui eodem munere olim functi fuerant, hic honos eſt habitus, ut calyptram in capite geſtaret purpureo aureoque panno circumdatam, ſuperiore ſcilicet parte, qua pater ſuperficies pyramidi impoſita; plane ſimilem ei quam Imperatorum nepotes geſtant, hoc uno excepto, quod non eriam inferiorem & cavam ſuperficiem habebat circulis auratis variatam, ſed prorſus lævem. Ut autem ea quæ interceſſerunt prætereamus, Becus poſt multas diſputationes & magnum linguæ ſtrepitum, cum nullam pro ſe clementem ferri ſententiam, nullam ſuorum commodorum rationem haberi cerneret, unionem aperta repudiavit. Quapropter demum in exilium in oppidulum quoddam Bithyniæ maritimum cum ſociis ſuis mittitur. Erant autem ii Meliteniotes & Metochita.

V. Ego vero illud reſumam, quod mihi neſcio quomodo a memoria exciderat. Nam poſt Attamyttenum illud rixoſorum librorum incendium, omnes ii qui * ſtudium religionis ſimulabant, metropoles & cæteras dignitates alias jam partiti, alias deinda partituri, pleniſſimam abrogationam pontificum & clericorum omnium qui Michaeli Imperatori aſſenſi fuiſſent, inclementer decreverunt: fortuna non moderate nec humaniter aſi. Nam cum da pleba circumforanea & rudi & ſtolide feroci plerique eſſent, quibus paulo ante os vultum quidem Imperatoris intueri licuiſſet, iidemque derepenta prolixam arga ſa ejus voluntatem

E dit. Pariſ. pag. 104.

*Ἕσων σχῆμα

Α ἢ γὰρ φιλανθρωπότερος τῇ παρούσῃ ᾗ τῇ αὐτοφωράτῳ δίκῃ ᾗ ὁμιλίᾳ τὰς δίκας ἐργάσαιτο· ἢ τό γε δίκαιον, καταδήλου ὄντος ἅπασι τὸ ἀσυμπαθὲς αὐτῶν ᾗ ἀμείλικτον.

Γ. Ταῦτα ἀκούσαντι τῷ βασιλεῖ, δ' ἔχειν μὲν ἔδοξε περιφρονητέα κεῖσθαι τὰ λοιπά· ὑποπτεύσθαι δὲ ἂν ὑπόνοιαν ἐς τὰς τῷ πολλῶν λογισμὸς, ἀδικεῖσθαι ἄνδρα· ᾗ ἔσαι κατὰ τῆ δυσκώνων ἀδικίαν ἐκ ἔδικε λοιδορία μακρὰ, σαθμὸν ὑπ' ὀδύνης ψιθυριζομένη, μὴ δὶ κύαλος ἔσαι ἂς ἑαυτῶν ἀνακαλυμμένα ᾗ ὑπαθρος. πολλαὶ δὲ λοιδορίαι, πολλὰ δὲ ᾗ ἐγκώμια περιτρέχοντο τὸν αἰῶνα μὴ πάνυ σωθῆναι· ἐκείνων μὲν καθ' ὧν ἐκ ἠδίκησαν· ταῦτα δὲ καθ' ὧν ἀδίκως ἄχθοι ἐπιπράττοντας. δῶν ἐων ἐνομίζθη πάντας σωφρονίζειν περὶ τὰ βασίλεια, ὅσοι τε τῇ ἀρχιερίων, καὶ ὅσοι τὸ κλήρου, ὅσοι τε τῆς συγκλήτου, ᾗ ὅσοι τῇ ἱλλογίμων, ἐς τοσῶδε θεάτρου περιφανῆ ᾗ ἐκείνου πρόκαθθαι κρίσιν. ἦν γνωμένη, ᾗ τὸ * Βίκκα παχύτητος ὡς μέτρος, ᾗ πάντα τῇ γενναίᾳ παλάμῃ τῆς γλώττης σφοδρῶς συγαυκῶντος ᾗ ἀναξαίνοντος, ἐπέσα οἱ τ' ἀφαλὲς * περιφέροντες δίγμα ὑπέφορον, εἰ μὴ Γρηγόριος ὁ πατριάρχης, ᾗ Μιζάλων ὁ μέγας λογοθέτης, σοφίας περιουσίᾳ, ᾗ γραφῶν ἱερῶν ἐπλογικῆς αὐτεῖχε, ἐ ᾗ σφοδρὸν ἐκείνου χειμῶνα ᾗ παλαμαίας ἐκείνης ἀνίσχυον γλώττης, παχὺ ἂν τὸ ψῶδος ἀπὸ ᾗ ἀληθοίας ἐλάμβανε κράνος, ᾗ τῆς ἀριτῆς ᾗ περιεργίας τὸ πλέον ἐπάτει.

* περιέποντες

Δ. Ἦν δὲ ὁ Μιζάλων ὑπὲρ τῇ βασιλεῖ παραδυναστεύων τότε, ᾗ τοῖς βασιλικοῖς καὶ δημοσίοις μυστηρίων πράγμασι, ᾗ παρὰ τὸ βασιλέως μεγίστην καρπούμενος τιμὴν αἰδῶ, ᾗ τῇ σοφίας ᾗ γήρας, μαραντὸ ᾗ ποικίλην ἐμπειρίαν πραγμάτων μὴ φρονήσεως ἔχων· δὶ ἃ δὴ ᾗ τιμῶ τινα παντὸς ἔχων ἐξαίρετο μέτος τῇ πάλαι τὸ ὁμοίου ἀντῇ προειλημένου ἀξίωμα, καλύπτραν φορεῖν ἐπὶ κεφαλῆς χρυσοκεντήτῳ ἀτκαλυμμένην ἐνδύματι, ὅσον τὸ ἄνω καὶ πρὸς τῇ πυραμίδι τῆς ἐπιφανείας κῦμα, ἐν τούτῳ παραπλάτησαν μόνῳ τὸ παραπλήσιον εἶναι καθάπαξ τῇ τῇ βασιλέως ἐγγόνου, ὅτι μὴ ᾗ τῶν κάτω ᾗ κοίλῳ ἐπιφανείᾳ εἶχε καλλίστοις πεποικιλμένῳ χρυσοειδέσιν, ἄλλα λείαν τελέως. Καὶ ἴσα τὰν μέσῳ παρέλθωμεν, ἐ πειδήπερ πολλῶν μεταξὺ τῇ ἀπὸ γλώττης ᾗ γενόμενον διαύλων ᾗ πρόπυ, ἡδέμεθα ἐώρα περὶ αὐτὴν γενομένῳ φιλανθρώπου γνώμου ᾗ προμηθείας δηλώσειν ὁ Βέκκος, ἀγύπτου ἀνακαλυμμένη τῇ γλώττῃ τῶν ἐνοσιν. ταῦτ' ἄρα ᾗ * ὑπεροχῆς αὖθις ἐς τε πολύχρων τῇ περὶ Βιθυνίας παραλίων πέμπεται ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτῷ. Μελιτηνιώτης δ' ἦσαν ὕπνι, ᾗ Μετοχίτης.

* ψηφίσεται

Ε. * Ἐγὼ δ' ἐκεῖνο μὲν οἶδ' ὅπως παρερρύη μοι τῆς μνήμης ὑπαλιθόμενον. μετὰ γὰρ τῶν περὶ τὴν Ἀτραμυττιον πυρκαϊὰν ἐκείνων ᾗ βίβλων τῆς Ἐφέσου, ἐς τὸ Βυζάντιον ἅπαντες συμφραμόντες οἱ ᾗ ζῆλος ὑποκεκόμφοι, ᾗ τὰς μητροπόλεις, καὶ τ' ἄλλα τῇ ἀξιωμάτων, τὰ μὲν ἤδη ᾑρεμένους, τὰ δὲ μέλλοντες, καθαίρεσιν κατεπλῆ ᾗ Ἀρχιερίων ᾗ ἑλάτης πάσης, ὅσοι τῇ βασιλεῖ Μιχαὴλ τῷ δόγματος ἐκοινώνησαν, πρὸς ἀπόνοιαν κατέψηφίσαντο· ἅτε μετρίως, ὡς ἀνθρωπίνως τῇ τύχῃ χρησάμενοι. δῆμος γὰρ ὄντες τὸ πλέον ἀγόρμως ᾗ ἀνώμαλος ᾗ αὐθάδης, χθὲς ᾗ πρώην ὕπω βασιλέως ἠξιωμένοι θεᾶσθαι πρόσωπον,

* Ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδ' ὅτι. ἰώ. περ.

Digitized by Google

κέρδους ἐξαίρετος ἢ παρ' ἀξίαν πλουτίας ἀπολαυ- A
σοντες αὐτῷ τὸ ἀμήχανος, μᾶλλόν τι ἐφρόνησαν τὸ ἑαυ-
τῶν τύχης, ἢ τῷ μεθύοντι ὕδωρ ἄμεινον διπλῆσαι.
παρὰ γὰρ τῷ βασιλέως τὸ ἐνδύσιμον ἀληθοῦς, ἅπα
μικρῷ πρὸς ἅπαντα τὸν ὑπείροντος, διὰ τὸν
φλέγουσαν ἔρωτα, ἐν ᾧ ἐν καρδίᾳ πρὸς τὸν τὸ ἐκ-
κλησίας ἔτρεφεν ὕφεσιν, ἅπερ πολλῷ τινα ἄδη
τὸ ἄδωτον καθ' ὧν ἐμελλον τὸ ἄτιμον ἐκείνῳ ψῆφον
ἐπενεγκεῖν, πάντας ὡς πρόβατα πρὸς τὸν ἐν Βλα-
χέρναις συναθροίσαν μέγαν νεών. ὧν πολλὰ πρὸς
εἶναν εἰσαγόντων τὰ χώματα ἢ ῥήματα, καὶ φι-
λανθρωπίας ἔμοιγε τῷ παλαιῶν ὑποδείγματα, τὰ
τε ἔλεα, ἢ ὅτε ἐπὶ τῷ χρόνου ἐπωξδηκότος
τῆς ἐκκλησίας εἰκονομαχίας ἐγένετο, ὅπως χείρονα
τῷ νεῷ πεπραχότες ἐαύτοι, φιλανθρώπων τε ἀπό-
λαυσαν τὸ ὕστερον τὸ ὀρθοδοξίας * προσάντων, ἀμέ- B
τὸ πάξιας ἢς ἔλαχεν ἐμέναν ἔνιοι, ἀπαλλαγὴν
τὸ σκληρὸς γνώμης ἐκ ἔχοντα ὑδ' ὁπωσοῦν εἰ-
λικρίνει· ἀλλὰ πάντα φειδώτε ἢ εἰκότος οἱ τὸ κακίας
ἀπειληρότες, ἐς Ατλαντικοῦ πολάγους
πυθμένας ὡς ἔοικε κατιβάπτισαν. ἔπω πολύς τις
ἐχόρδα φθόνος ἐν μέσῳ τὸ ἱερὸν συλλόγου ἐαύτου,
καὶ μάλα πικρὸς ἀπορχεῖτο αλύδων δύθυς ἐξαρ-
χῆς τὸ καλῆς ὁμονοίας ἐαύτης.

ς'. Ἀλλὰ τὶς ὕπω σκληρὸς ἢ ἀδαμαντίνου ἔχων
ψυχὴν δυνήσαιτο τὸ ὕβρεν ἐαύτου καὶ μεγίστην ἀ-
πανθρωπίαν, ᾗ κατὰ τὸ ἀθλίων ἐχρήσαντο Επισ-
κόπων, ἢ ἔστι τὸ ἱερατικὸν ἀσπάσαι; ᾗ γὰρ
τὰς ἀπὸ γλώττης λοιδορίας, εἶτα προσίσταντο οἱ
τῆς προεδρίας τὸν ὑπεδρίσοντας; λαβομένους τῷ ἐ-
πὶ ἀφαλὰς καλυμμάτων ἐκείνων, ῥίπτειν αὐτὸ C
κατὰ γῆς, ἐπιβοᾶσθαι τὸ, ἀπάξιος, τρὶς· ἄλλους
δὲ ἄλλων τὰ ἱμάτια περιδύειν ἀπὸ τῷ ἀραμιδῶν ἐ-
πὶ κεφαλὴς ἀντιστρόφως αἴρεσθαι, ἢ τὸ, ἀπάξιος,
αὖθις ἐπιβοᾶσθαι τρὶς. ἔπειτα ὠθισμῷ τὸ βίᾳ τὸ
πῆς ἐπὶ ἀόρῦς ῥαπίσμασιν, ὧς τινας τῷ ἀν-
δροφόνου, ἐξελαύνειν τὸ ἱερᾶ. ταῦτα οἱ δίκαιοι ἀσε-
ταὶ, ἢ τὸ διαγγελίᾳ μίσει. ὁ δὲ φιλάνθρωπος Ιη-
σοῦς ἢ σωτὴρ, ἢ τὸ λησὴν προσδέξατο, ἢ τὸ προδό-
τη τὸ μετάνοιαν, ὕπερ αἰτήσειν πρὸς βυλόμενος ἐῶ,
ἄσμενος ἐπίδοι τὸ ἐαυτοῦ· ταύτῃ τοι τὸ βραδέως
μὲν, ἀλλ' ἄρας τὸ ὕτοι τὸν δίκαν ὁφὲ, τὸν ἀξίαν
ἐπάγουσαν ἀντιμέτρησιν. ὡδὲ γὰρ ἰδίως τῷ τίσιν τί-
των νομοθετῶν ἐ ἀειτῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ τιτελεσμένῃ
τιμῇ· ἀλλ' αὖχισα τῷ οἰκείων ἐξιλασθέντες θρό-
νων, ὡς πραότητι ἱρῶμβ, βέλεσι λύπης τὸ ζῶν D
ἀπορράψασαν.

ζ. Μετὰ ταῦτα τοῖνυν ὁ βασιλὰς ἐς μεῖζόν ἐ-
λαυθῶς, ὧν ὁ πατὴρ ἐπεπράχει κατὰ τὸ τοῦ
Ιωάννου ἐ Λάσκαρι, ὅπερ ἀ τὴς βασιλείας μᾶλ-
λον προσᾶσα διαδοχὰ, καὶ δείσας μὴ ἐ δίκης ὀφὲ
ποτε διανασάσης, τὰ ὅμοια ἴσαι τῷ αὐτὸς πεπονθώς,
ἀφαίρεσιν δαλαδὰ βασιλείας τῷ ὀρθαλμῶν, ἰζήτει
καθόσον ἐξιὼ τὸ προσᾶσαν ἐπενεγκεῖν τῇ τραύμα-
τι φάρμακον. συνετὸς γὰρ ὢν, οἶδεν ὡς πολλάκις αἱ
τῷδὴ τῇ βίᾳ τὸ θεῖον φιλεῖ τῷ τάδημα διαιέναι τῷ πεφαγμένων τὰ τῶν βραβέων ἀποιά που ἂν ᾖ,
ἵνα δρασικὴ τις τῶν παραίνησις τῇ βίᾳ ἐμπολιτεύηται, ἐπαμῶς ἀπολῶσα, οἵ τινές ποτ' ἄρα
ἔσο οἱ τῶν ἀνωθεν ἐπεπιδύσασι δίκαν κατέπιν ἐ οἰκείων τεθέμβοι βυλόμενοι. οἱ δὲ μὴ τὸ αὐτὸς
ἄρασιν ἰδιωτικοῦ σωφρονοῦντες ἐδεδώκει τῇ γνώμῃ τὸ χειρὶ ἐ πατρὸς, ὧς τότε βραβεῖς ὁλκὰς ἀσυρὸν
ψυχόντος, τῷ τὸ τῷ σωματικῶν ὀργάνων ἐκ ἔπειλες, ἐμφανίζειν ἢ ἐν τοῖς κύκλοις ἐ ψυχὴς

* sic Cod. Reg.

Edit. Par. pag. 105

VI. Quis autem adeo durus eſt, & animo adamantino, ut contumeliam illam & maximam inhumanitatem referre queat, qua contra miſeros epiſcopos & univerſos ordinis ſacerdotalis miniſtros aſi ſunt? Nam poſt verborum convicia, præſides inferioribus imperabant, at direptos illis pileos humi abjicerent, ter acclamantes, indignus eſt: alios vero alinrum veſtes exuere, eaſque a fimbria inverſas ſuper caput attollere, atque iterum ter acclamare jubebant, indignus eſt: deinde pulſatione, & vi, & alapis in os impactis, tanquam ſicorios templo ea trudere. (Hæc juſti illi judices & Evangelii ſacerdotes.) At humaniſſimus Jeſus Salvator, etiam latronem admiſit: & proditoris pœnitentiam, modo ipſe voluiſſet, deſideravit & expectavit. Proinde ſero illi quidem, ſed juſtos tamen pœnas luerunt, & debitam mercedem acceperunt. Neque enim ooverum illorum legislatorum ac judicum ullus in ſua dignitate deceſſit: ſed turpiſſime ſuis pulſi ſedibus, ut poſtea dicemus, præ animi ægritudine vitam abruperunt.

VII. Poſt hæc Imperator recordatus, quo pacto potet cum adoleſceute Joanne Laſcori egiſſet, ad quem Imperii ſucceſſio magis quam ad ſe pertineret; ac veritus vindicta eadem expergiſcente, eodem & ipſe modo tractaretur, & oculos una cum Imperio amitteret, convenientia vulneri medicamenta ſtatuit adhibere. Qua enim erat prudentia, non ignorabat, Deum ſæpenumero etiam in hac vita facinorum exitus ad juſtitiæ normam dirigere, qualiacunque ea perpetrata ſint; ut documentum iſtud efficax ſit, quod hominum vitam emendet, & atrocibus minis perterreat eos, qui ſuis ipſorum conſiliis poſtponunt numinis vindictam, humanis rebus invigilantem. Etſi enim patris conſilium aut factum nullo ipſa animi motu libero adjuverat, propterea quod illo tempore infans erat, adeoque nondum poterat, infirmis adhuc corporis faculratibus, lareutem animi affectum ac voluntatem præ ſe ferre.

ANDRONICUS SENIOR. tem declarare: tamen idcirco pater ſcelere illo ſe contaminarat, ne filius, legitimo & ſano hærede ſuperſtite, Imperio privaretur. His de cauſis, quum vehementius conſcientiæ ſtimulis pungeretur, ad Joannem Laſcarim, qui ſua cauſa a patre excæcatus fuerat, & in quodam Bithyniæ oppidulo caſtodiebatur, abiit, tum ut videret eum, tum ut conſolaretur; præterea omnia, quæ uſui eſſe poſſent, abunde ei, quoad victurus eſſet, ſuppediturus. Quod cum feciſſet, ac fieri juſſiſſet, lætus

Edit. Pariſ. pag. 106. inde verſus Orientem progreſſus eſt, certis de cauſis ibi commoraturus: tum ut rei militaris uſum conſequeretur: tum ut minis prudenter intentatis terrorem Barbaris incuteret, ne impune, quoties & quo vellent, in Romanos fines irrumperent.

A χειρομάλλου ἀφιεὶς τὸ βύλευτι· ἀλλ' ὅμως δ' αὐτὸς ὅμως ὁ πατὴρ τὸν ἀδικίας αὐτῷ πυρσὸν ἐκεῖνος, ὡς μὴ τὸ γνήσιον παρόντος τοῦ ὑγιαίνοντος ἐβλάπτετο τὰς βασιλείας· αὐτὸς τοίνυν ἄρα ὁ σφοδρὸς [a] *abeſt*, αὐτὸς τὰς συμφύτους αἰτρος πλαττόμενος, ἅτε παρὰ τὸν τυφλωθέντα δι' αὐτὸν παρὰ τὸ πατρὸς ἰαόμενον ἐν Δάσκαρι, ἐν τινι πολιχνίῳ τῆς Βιθυνίας φρουράμενον, ἐξόμβιός τε ἅμα αὐτῷ, καὶ τὰ οἰκοθεν παραμυθούμενος, καὶ πρός γε τούτοις τὰ πρὸς τὸν χρόνον ἅπαντα πάντα παρέχων αὐτῷ βίου· ὃ δὴ καὶ πραχθὲν, καὶ φανέντα προσηκόντως, ἄτιμος ἐκεῖθεν ἀπῆλθε πρὸς ἓν τῶν ἡγετειβάς ἐπὶ ῥοπῆς ποιησόμενος, στρατηγικῆς δ' ἕνεκα ἐμπειρίας, καὶ δίκης τινὸς ἀπολαῖς τῆδε βαρβάρων, πρὸς συχνολὼ οἰκειότητος συνωδίνους αὐτὸς, ὡς μὴ ἀδεῶς ἐπὶ τὴν ὁποι βύλοιντο, ἐπιλαυίοιεν ἐς τοὺς Ρωμαίων τομάς.

CAPUT III.

I. Quinam Andronico auctores fuerint ne ſumptum faceret in claſſem. II. Quam funeſtum id conſilium rei Romanæ fuerit. Latinorum vires ex eo auctæ. Piraticarum navium audacia. III. Gaſmulica turba ob inopiam diſpergitur. Neglecta triremes multæ pereunt. Paucæ incolumes ſervatæ.

I. HOc rerum ſtatu, nonnulli ex iis qui Principibus gratificari in omni re ſtudent, Imperatori conſilium proponunt. Nam plerunque ſolent ſubditi ad Principum voluntatem ſe accommodare, ad eamque animum & linguam & omnes actiones velut ad ſcopum quendam dirigere. His enim obſequiis eorum benevolentiam facile redimunt. Conſilium autem fuit hujuſmodi. Cum pericula omnia, propter quæ Romana claſſis tantopere aucta fuiſſet, ſublata eſſent: ac præter cætera, etiam Carolus Italiæ Rex, omnium malorum caput, e rebus humanis eaceſſiſſet; inanem eſſe navium ſumptum, qui fiſcum Imperatorium plus fere quam cætera omnia exhauriret. Quod cum Romanis evidentem perniciem afferret, C tamen in præſentia opportunum atque utiliſſimam eſſe viſum eſt animis pecuniæ fitientibus, & ejus cauſa facile contemnentibus omnia præſidia, quæ Imperium ſic muniunt, ut domos columnæ, & ſepta, & aggeres.

II. Hoc Romanis malorum principium & immobile fundamentum extitit: hoc Latinos, qui Romanorum vires ut invictas antea metuebant, confirmavit, & eorum animos gladiatoria quadam audacia armavit. Hinc enim, illorum maritima creſcere & amplificari: hinc illis accedere lucra, majoreſque & latiores principatus: Romanis vero paulatim decedere ac ſubinde imminui, poſteriorque dies priori deterior ſuccedere, calamitatem calamitate cumulando. Nam piraticæ triremes aliæ atque aliæ, modo hinc, modo illinc, modo aliunde; nunc binæ, nunc ternæ ac plures, ad ipſam uſque Urbem per ludibrium audacter acceſſerunt. Unde iuſulæ maritimaque loca affligi cœpta: cum nullo modo navium acceſſus & circuitus, & noctu atque interdiu inſtantia pericula prohibere poſſent, quæ extrema omnia ipſumque

pag. 107

B A. ΕΝ τούτοις γε μὴν τῆδ πραγμάτων ὄντων, βυλὴ τῇ βασιλεῖ παρεισάγουσί τινες τῆδ πάντα τοῖς ἡγεμόσιν ἐπιζυγομένων χαρίζεσθαι· ἐπεὶ ἡ τὰ πλεῖστα φιλεῖ τὸ ὑπήκοον πρὸς τὸν τῆδ ἀρχόντων συμβιάζεσθαι βύλευτιν, ἡ πρὸς ἐκείνου ὡς ἐς τινα σωφρόνα καθάπαξ ῥυθμίζειν ἡ διαδύεσιν ἡ γνώμην ἡ γλῶτταν, ἡ πᾶσαν χειρὸς πραξιτικὴν κίνησιν· τοῖς γὰρ τοιούτοις οἷόν τε ἐξωνεῖσθαι ῥᾳδίως τὸν τῆδ ἀρχόντων διάνοιαν· ἀδὲ βυλὴ, ἐπειδὴ φησι πάντα ἐξεπιχωρήκει τὰ δεινὰ, δὶ ἃ τοῖς τεμήσι Ρωμαίοι πρὸς τοσοῦτον ἐπηύξησαν πλοῦτος· τά τε δὴ ἄλλα, ἡ Κάρουλος ὁ τῆς Ἰταλίας ῥηξ, τὸ ἀφάλαιον τῆδ δεινῶν, ἐξ ἀφράτων ἐγένετο· μάτιος ἄρα τῆδ τῶν ἀ δακάτα, μιαρὸν τῆδ ἅπαν· ἅπαντων ἐπέκεινα τὸ βασιλικὸν [a] *abeſt* ἐπιτρέβεσθαι παμεσον. ἃ δὴ ἡ Ρωμαίοις ἐλεθρος ὧν τὸν φροφυτὴς, καιρὸν ὅμως ἔδοξε ἡ μάλα ἀνυσιμώτατον γνώμας διψάσας χρημάτων, ἡ τόπον ἅπαξ πάσας ἐνίμως ἐχούσας προῖσθαι τῆς τῶν ἀρχῶν συμφώνους αἰτίας, καθάπερ τῆς αἵμας τὰ ἱρύσματα, ἡ οἱ φρόβολοι, ἡ αἱ χάραξ.

B. Αὖτη δὴ γίνεται Ρωμαίοις δυσυχημάτων ἀρχὴ ἡ θεμέλιος ἄσειστος· πῶν τὸ ἀφὶν τὸν Ρωμαίων δυνάμεως ὡς ἄμαχον ἀῤῥωδοῦντας Λατίνους αἰῤῥῶσαι, ἡ πρὸς λογισμὸς [a] ἀθλητικήν τινα γύμνωσις ἁρμῶν μάλα ἐξάπλισεν. ἐντεῦθεν ἦδ τὰ πρὸς θάλατταν ἰαόμενοι μὲν ἦγε ἡ ἐλαμπρύνετο, ἡ αὖθις [b] προστίθεσο, ἡ μείζως ἡ πλατυτέρας ἀρχὰς· τοῖς Ρωμαίοις δ' ὑπὲρῥεῖ εὐτυχάλα καπνιαρὸν ἀεὶ, ἡ τῆς πρώτης ἡμέρας ἡ δευτέρα καπνὸν ἐβάδιζον, ἐπὶ δυσχήματι προσιθεῖσα δυσύχημα· πειρατικῇ γὰρ τεμήσι ἄλλοτε ἄλλαι καὶ τοῦ μὲν ἐντεῦθεν, καὶ δ' ἐκεῖθεν, καὶ δ' ἀλλοθεν, συμβύσι ἡδὴ συμπτωσις, ἡδὴ καὶ πλοῖς ἤδη πρὸς αὐτὸν ἀδεῶς εἰσικνόμενον τὴν πόλιν. ἦσαν αἱ τότε ἡ τὰ παράλια ἔρχοντο ἤδη τοσοῦτοι, ὡς ἴχνεσι μεδαμόθεν ἔπεσθαι ἂν ὁπωσοῦν ἀπορῆσαι. τῆς παράπλους ἡ πελάπλους ἐκείνου, ἐ τὰ τύπτοντα ἡδὴ μιᾶ ἡμέρᾳ ἐκεῖθεν δεινὰ, ὅσα δῆος ἐχάπτων κινδύνων [b] *ἐπιστρέφου* τὰ

ἡδὴ

ἐξ ὑπαίθρου πότε μὲν ἀπείλουν καὶ ἐμάχοντο, ὕστερον δ' ἐναργῶς ἐπέκειντο.

Γ. Ἐντεῦθεν τὸ Γασμουλικὸν ἅπαν διεσπάσθη, ἄλλοτε ἄλλα μέρη νέμουσι διαμένοντες, δι' ἐνδείαν τῶν ζώων. τὸ μὲν γὰρ παῖς Λατίνων αὐτομάτως χρείας, ὅσαι πρὸς τὰ ἐλαφρὰ καὶ τερπνὰ ἐκείνων μεθέλκουσι· τὸ δ' ὑπόμισθον ἐγεγόνει τοῖς ἐνδόξοις καὶ πλούτῳ φοίνιξι καὶ Ῥωμαίοις. τὸ δὲ, τὰ ὅπλα ἀποδόμενοι, πρὸς γεωργίαν ἐτράποντο, αἱρετώτερον ἡγησάμενον ἅπαν τι μοχθῆσαι καὶ βίᾳ, ἢ ταῖς ἐποίσις καταρρίπτεσθαι πλούταις καὶ φορολόγοις, ἃ λιμῷ συμφθονοῦντι πρὸς θάνατον πρόδηλον [a] ἑαυτοὺς γε ἔσαν [b] ἑαυτοῖς καταφορεῖσθαι. αἱ νεῶν δ' ἄλλαι κατ' ἄλλα μέρη τῆ Κέρως καταλειφθεῖσαι ἔνεκα, τῇ χρόνῳ διαφθαρῆναι, αἱ μὲν ἔν πυθμέσιν θαλάσσας, αἱ δὲ διερράγησαν. ὅσαι δ' αἱ ἐν ἐπιμελείᾳ ἀξιωθεῖσαί τινος, ὀλίγαι δ' ἦσαν παρέμειναν, ὡς χρείας ἴσως ἐλπίδος μείζονος. ἐς ὅσον γε μὴν πόρας κατώρθωσε τὸ βούλημα πᾶσι, ἐξ οἵα τῶν Ῥωμαίων προὔξένησε τὰ δεινὰ, τῷ λόγῳ προϊόντος ἔσται δῆλον.

a ἐκεῖσε
b ἐκεῖσε

A exitium tum quidem minabantur, parabantque inferre; reipſa autem poſtea intulerunt. ANDRONICUSSENIOR. Edit. Pariſ.

III. Hinc omne * Gaſmulicum diſſipatum eſt, & in alias atque alias terræ partes diſperſum, ob victus inopiam. Partim enim ad Latinos ſponte tranſiverunt, operam ſuam iis locaturi ad onerarias naves & triremes agendas: partim a nobilibus & locupletibus Romanis mercede conducti fuere: partim armis veoditis, ad colendos agros ſe contulerunt, latius eſſe rati per omnem ætatem opus facere, & quotannis a publicanis & tribatorum exactoribus vexari, quam fame adpertam mortem compellente, ſuam ipſorum ſalutem ultro prodere. Triremes vero aliæ in aliis Ceratini ſinus partibus vacuæ relictæ, tractu temporis perierunt. Quædam ſcilicet in fundum maris depreſſæ; quædam diſruptæ: nonnullæ tamen cura aliqua dignatæ, quæ quidem paucæ remanſerunt, in ſpem fortaſſe alicujus futuri uſus. Quis autem hujus conſilii fuerit eventus, & qualia Romanis mala importaverit, orationis progreſſu exponetur.

* pag. 107. * Vide lib. 4 n. 5. fol. 5.

B

CAPUT IV.

I. Gregorius Cyprius Becco ſupplici opem negat. Juſto Dei judicio punitur. II. Accuſatur a ſuis ut blaſphemus. Ab amicis ingratis proditur. Idem ei accidit quod olim Julio Cæſari. III. Omni præſidio deſtitutus ſecedit in Monaſterium Hodegetriæ. Inde in aliud tranſit, a muliere nobili evocatus. Moritur. IV. Chilas & Daniel ejus accuſatores animi ingrati dant pœnas. Accuſantur ipſi quoque a chariſſimis. V. Imperator eos averſatur. Contemnuntur a collegis. Vitam in Urbe finiunt mœrore confecti.

C

Ἐπεὶ δὲ ἴδοι ἐξ Γρηγορᾶ ἐπισχεθῶσι πάλαι παρὰ, ἐξ γνοίδαί τινα τίσιν αὐτῆ τῆς ἀνθαλγυχίας, ὅτι μήτε χώρα βοηθείας ἄρηξε ἐπιβοωμένῳ τῇ Βίκκῳ, ἐξ πάντα ὑπέχειν ὁμολογοῦντι οἱ παραδοχῆς τινος ἀξιωθέν, μήτε τὰ δεινὰ τῇ πολιτικῇ φροντιστῇ ἔσεσθαι, ἀλλὰ πολλοῖς παντοχόθεν χειμαζομένῳ τοῖς κύμασιν, αὐτὸς κατὰ τύπον μείζως ἀνῆρτηται πῆς κλύδωνος, ἄλλως ἐπ' ἄλλοις συχνὰς ἐπιστλῶν, σφόδρα τὰς ἑαυτῆ σοφίας ἀπάξια φράσων, * ὁ πλὼ τῷ παρόντος τάλλα πάντων ἐπαίνων ἄξιος. ἐπεί γε μὴν ἴδοι ἔ τῶν παθέων ἀκακῶς, τί παρὰ τᾶς τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ἀγούσας προνοίας οἰκονομεῖται; ἐγκαταλιμπάνεται ἐξ ὑπὸ παρὰ Θεῦ προνοητικήν τινα ἔ παίδευσιν ἐπαπόλειψε, ἵνα τλὼ φροντεσβεῖσα ἐντεῦθεν αὐτῆ κηλῖδα κηλῖδι ἀποτερίψηται, ἐξ καθαρὸς αὐτῆ μὴ ἀρώσαν εἶναι τιμωρίαν κατὰ τῆ Βίκκῳ τλὼ ὑπουργέσαν δίκαιαν ἐξ ἀπαγωγὴ τῆ φίλων ἐξ συγγενῶν, ἀλλὰ ἐξ λόγος ἐξ γραφαῖς ἔβαλε πέρρωθεν, ταῖς ἐκείνα γραφαῖς ἐξ τοῖς δόγμασι, ἔ ἀντιπάλους προβλήμασί τε ἐξ δόγμασιν ἀντισυλλογιζόμενος. ἐκ ὅσῳ γε μὲν ἐαυτῷ ἔ τοῖς ἐκείνα μαχόμενος ὅπως λύ, ἐλανθάνει νικηφορούμενος ὑπ' ἄλλων αὐτὸς, κἂν πάσας ἐξ ἀπὸς ἁλισκόμενος, οἷς ἄλλων ἐπελαμβάνετο· καθάπερ εἴ τις τοξόλων ἐχθρὸν ἐξ πολέμιον, ἐλάνθανε ἀπειρότερον αὐτὸς τοξόλους παρὰ πλοῦρον ἐκ τῶν φιλουμένων.

* ὁ πάντα πλὼ τὰ παρ. ὑπ. ἐξ.

D

I. SED cum Gregorium etiam dolore affici oporteret, & immiſericordiæ pœnas luere, quod Becco opem imploranti, & omnia conceſſurum polliceri, ſi qua ſalutis haberetur, & auxilium negaſſet, & miſeræ calamitates augere non dubitaſſet: immo multis undique fluctibus jactato, ipſe a tergo majores procellas incuſſiſſet & accumulaſſet, indignam ſane eruditione ſua rem agens, qui hoc excepto, cætera omnibus laudibus dignus erat: cum igitur hic quoque affligendus eſſet, quid a Providentia omnia utiliter adminiſtrante fit? Derelinquitur & ipſe a Deo, ut per eam derelictionem ſaluti ipſius conſulatur, ut eruditatus, ut labem ſibi inde aſperſam eluat, & puros ad alteram vitam tranſeat. Etenim non ſatis Becco ſupplicii eſſe ratus, quod extorris ab amicis & cognatis a vulſus eſſet: verbis etiam & ſcriptis eminus illum feriebat: ejuſdem ſcripta & dogmaticas definitiones contrariis argumentationibus ac definitionibus redarguebat. Dum vero illum & ſectatores illius oppugnat, imprudens ab aliis & ipſe vulneratus eſt: & in iis capetus, quibus alios captabat: non aliter quam ſi quis tela in hoſtes conjiciens, ipſe a ſuis ex obliquo graviorem plagam præter opinionem acciperet.

pag. 108.

II. Quidam enim e pontificibus & Clericis eum reprehenderunt, ut blaſphemantem: ac monnerunt, ut vocabulis nonnullis mutatis, periculum &

E

B. Ἐπελάβετο γὰρ αὐτοῦ ὡς βλασφημοῦντος τινὸς τῆ Ἀρχηρίων καὶ τῆ τοῦ κλὼ * μετατιθέντα ρου, καὶ παρῄνουν ὅσιν ἂς * μετατιθῖτο τῆ λέξιν, ἀκίνδυνον εἶναι

* μετατιθέντα

ANDRONICUS SENIOR

convictum vitaret. Ea admonitio non ſine cauſa eſſe nec ſuſpicione omni carere, ſed obſcuram & furtim ſubrepentem invidiam clare ei viſa eſt. Proinde remurgebat, & ad contradicendum acuebatur, & probationes probationibus, ac diſputationes diſputationibus cumulabat, quibus accuſatorum ora, ut putabat, obturaret, ſeipſum autem pro virili tueretur, ac ſuis dictis robur adderet. Sed apparet utique Deum, qui ad utilitatem omnia dirigit, noluiſſe viro illi etiam cæteta ex ſententia ſuccedere. Itaque vires adverſationum augentur, certamenque accenditur, ut e parva ſcintilla magnum oriatur incendium. Primum non minima pontificum & clericorum pars eum deſtituit: deſtituitur & ab iis quos præ cæteris pontificibus diligebat, Chila Epheſio & Daniele Cyziceno, quibus ob eruditionem juſto majores honores detulerat, qui omnium primi ſacerdotes & pontifices conſtituti ab eo fuerant: idque Patriarcha iniquiore animo tulit, quod quos pro ſe ab aliis laceſſito & oppugnato decertaturos, præſidiumque & munimentum ſibi firmiſſimum futuros ſperaverat, eos ipſos experiretur inimicos, & ut proverbio dicitur, carbones pro theſauro invenifſet. Sic idem illi accidiſſe fertur, quod olim Julio Cæſari, cum a Bruto & Caſſio occideretur. Nam contra ultorum enſes aliquantiſper reſtitit repugnavitque ut potuit: ſed cum Brutum etiam ſtrinxiſſe gladium vidiſſet, quem * germani filii loco dilexerat, tum demum ajunt re inexpectata perculſo animo, ſtatim e animem humani concidiſſe.

*legitimi

III. Ad eundem modum Gregorius cæteris ad tempus refragabatur. Sed cum fidiſſimos & chariſſimos infeſtos ſibi eſſe cerneret, neque adeſſe defenſorem videret, non Imperatorem, non ullum potentem: tandem Dei judicium eſſe intellexit, & pœnam adverſum ſe a numine ſanctam ac decretam. Proinde contentionibus & ſummis Eccleſiæ honoribus valere juſſis, ſeceſſit in Monaſterium caſtiſſimæ Dominæ ac Deiparæ Hodegorum, & a negotiis in otium ſe contulit. Sed inde non multo poſt evocatus eſt a fundatrice Monaſterii ſancti Andreæ. Erat enim ea mulier literarum ſtudioſa, & ab ore Patriarchæ pendebat. Itaque domo proxime Monaſterium extructa, eo virum pertraxit: ubi parvo tempore elapſo defunctus eſt.

Edit. Pariſ. pag. 109.

IV. Sed, ut conſuevit Deus plerunque exitu rebus geſtis conſentaneo factu cujuſque remunerari, ut defunctorum cladibus ſuperſtites admoniti erudiantur, & ad bonam frugem evadant: paulo poſt Chilas Epheſius & Daniel Cyzicenus juſtas pœnas dederunt, quod ſecundæ fortunæ flatu elati, erga virum de ſe bene meritum acerbe & arroganter ſe geſſiſſent: nec cogitaſſent, quantus error in rebus humanis ludat, inexpectato exitu expectationem hominum falleus, & rebus deſperatis ſalutarem opem afferens: quo quidem errore leves animi ſic decipiuntur, ut facile inſoleſcant & res abſurdas ſuſcipiant, non aliter quam cum Cæcius navem onerariam ancoris deſtitutam violentus adoritur & in fluctibus male

A ἡ λαοδοξίας ἐκπὸς. ὁ μὲν ἰδοξε τὰ τῆς παρρησίας τότε τυγχάνειν ὑγιὰ ἡ ἀνύποπτα, ἀλλ' ὑποπεπτωκὸς ἔχειν καὶ ὑφίστασθαι φθόνον. ταύτῃ τοι καὶ ἐκίνατο καὶ παρωξύνετο πρὸς ἀντιλογίας ἡ ἀποδείξεις, ἡ λόγους λόγῳ συνείρων ἐπὶ πολὺ διατείνει, ἀποφράττοντας τε τὰ τῇ ἐγκαλοῦσιν ὡς ἐδόκει σόφισματα, ἡ ὑπερίδοντας ὡς ἐνίοις αὐτὸν, ἡ τὸ σαφὲς τοῖς αὐτὸ περιποιοῦσι λόγοις. ἀλλ' ὡς ἰοικε θεῷ τῷ Θεῷ, τῷ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομοῦντι, ἡ εἰς τὸ ἐξῆς ἀβρομῆσαι τὸν ἄνδρα. ἔδοξεν δίδασθαι τοῖς μαχομένοις ἰσχὺς, ἡ ἀναπτεῖ τὰ τῆς φιλονεικίας, ὥσπερ ἀπὸ σπινθῆρος εἰς πυρσόν. ἀπορρήγνυται δὴ αὐτῷ πρῶτον μὲν τῷ Ἀρχιερέων οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, ἡ τῷ τῶ κλήρῳ· συναπορράγνυνται δὲ ἡ οἱ τότε μᾶλλον τῷ ἄλλων Ἀρχιερέων φιλοῦντες· τοὺς περὶ Χειλᾶν τὸν Ἐφέσιον φημὶ ἡ Δανιὴλ τὸν Κυζίκου, οἷς ἡ μείζονα τῶ προσήκοντος ἔχειν τὸν λόγον ἐχαρίζετο τοῦ τιμᾶν, ἡ πρώτους τῷ ἄλλων ἱερέας τε ἡ Ἀρχιερέας ἀπέδειξεν· ὃ ἡ μᾶλλον ἐλύπει τὸν πατριάρχην, ὅτι πῦρ ὡς ὕλητζον ἄλλων λοιδορουμένων ἡ μαχομένων αὐτὸς ὑπερμαχεῖν, καὶ αὐτ' ἀκροπόλεως ἡ τάφρου αὐτῷ καθίστασθαι, τούτους δ' ἔσεσθαι παρέλπιδα πολεμίους, ἡ τὸ δὴ λεγόμενον ἀνδρακας ἀντὶ θησαυρῶν· ὥστ ἡ τοῦτο * ἐκεῖνον λέγεται καὶ * ἐμὸν αὐτὸν πεποιθέναι, ὁποῖόν ἡ ὁ Καῖσαρ πάλαι Ἰούλιος ἐπιπόνθει κτεινόμενος ὑπὸ τῷ περὶ Βροῦτον ἡ Κάσσιον. πρὸς μὲν δὴ τὰ τῷ ἄλλων ξίφη μέχρι τινὸς ἀντέσχε καὶ ἀνεμάχετο καθόσον εἶχε. ὁπότε δ' ἀπίδοι καὶ Βροῦτον ἐσπασμένον τὸ ξίφος, ὃν ἴσα ἡ γνήσιον παῖδα διετέλει φιλῶν, τότε πλαγίαν φασὶ τὴν καρδίαν τῇ ἀδοκήτῳ τὸ πράγματος ἄψυχον αὐτίκα πεσεῖν κατὰ γῆς.

B

C

Γ. Τὸν αὐτὸν ἡ ἔπος τρόπον ἀπέλιγε τοὺς ἄλλους μέχρι τινός. ἐπεὶ δὲ ἡ αὐτὸς δὴ τοὺς πιστοὺς ἡ φιλουμένους, ἁπλοῦμενος ἔβλεπε κατ' αὐτὸ, τὴ μηδένα τὸν βουθυτοῦντα, μήτε τὸν βασιλέα, μήτ' ἄλλον * μηδένα δωνάμενον, συνῆκεν ὁπὶ κεῖσε ἔκει * τῷ Θεῷ, ἡ δίκῃ ἀνωθεν ἀκροθίνιον τὴ * αὐτὸν Θεὸν. καταψηφιζόμενον αὐτῷ. παύτῃ τοι ἡ χαίρειν ἐπῶν φιλονεικίας ἡ ὀρέγειν, ἀπῆλθε χολάσων ἐν τῇ μονῇ τῆς ὑπερόχου διατοίνης ἡ θυμάτρος τῆς τῷ Ὁδηγῶν. ἀλλ' ἐκεῖθεν δὶς βραχίος ἐκλίθη παρὰ ϟ κυνηγέσιος τῆς τὰ ἀγίου Ἀνδρέου μονῆς. φιλολόγως δὴ ἰῶ ὁ γυνὴ, ἡ τὰ πολλὰ τῆς γλώττης τῶ πατριάρχου ἐξεχούσης· διὸ ἡ κατοικίαν ἐγγύτερα τῆς μονῆς δεμαμένη, προσηγάγετο πῦρ ἑαυτῇ. ὅπου καὶ χρόνῳ βραχίος παραρρύπτης, τὸν βίον ἀπέλαυσεν.

D

Δ. Ἐπεὶ δ' ἐιωθεν ὡς τὰ πολλὰ τὸ θεῖον ἀνάλογα τοῖς πεπραγμένοις τὰ τέλη τοῖς πράξεσιν ἀντιμετρεῖν, ἵνα δὴ τοῖς πεισθεῖσι παίδευμά τι ἡ σωφρονισμὸς τῇ παραλθόντων γένοιτο τὰ πάθη, ἵνα οἷς μεταβὰς ἀ ἀξία μεπλθε δίκη ἡ τοῖς περὶ Χειλᾶν τὸν Ἐφέσιον, ἡ Δανιὴλ τὸν Κυζίκου, διότι πικρὰν ὀργὴν αὐτοῖ τῇ ὑπερτέρῳ ἐπόρριψαν, τῇ παράκλητο-

νύχῃ πεπεισμένος, ἐ μὴ θέντες ἅλως οἷς νοῶ ὅτι πλέως πεεχορδίκε τ' ἀνθρώπεια πλάτες, τοῖς τε προσδοκωμένοις δίδως ἀπροσδόκητα πάρα, ἡ τοῖς ἀπιγνωσμένοις δυτυχῶτα φέρων παλάμας. καὶ φιλεῖ γε ὡς τὰ πολλὰ τὰς ἀνιδρύτως ψυχὰς ὑπολήπτορι ῥᾳδίως καὶ παραφέρειν εἰς ἴκρυλα θρέπτα ἡ φράξεις ἀτόπως, καθάπερ ὁπότε Καικίας ὀλκάδα λαμπρὸς ὑπολαβὼν ἀγαυρὰν ὀρμαίῳ, οὐ

καλῶς ἐρ' ὑγροῖς παλαιτέ'οι τοῖς νόμοις· ἢ ὡς χρὴ A
τοῖς τοιούτοις προσίκειν τὸν νοῦν ἀσφαλῶς, μὴ πάθω-
μεν ἐς τὸ ὑστεραίτερον ἀνθρώπῳ αὐτοὶ μείζω τι ἢ πα-
τέρα. ἐγείρονται δὲ ἢ κατ' αὐτῶν οἱ τὰ ἀλύρα τῆ μη-
τροπόλεων αὐτῆ ἔκλεκτοι ἢ πιστότατοι, ἢ ἐς τὰ μάλι-
στα ἀγαπώμενοι, καὶ διδάσκει τῆ τε βασιλέως καὶ τοῖς ἄλ-
λοις Αρχιερατικὰ γράμματα, πολλὰ τῆ ἀθεμίτων αὐ-
τοῖς μαρτυρούντα, καὶ ὅτα καθαίρειν ἔσαν αὐτοῖς ἐγ-
κλήματα· ἃ δὴ καὶ σωὶ πολλῆ τῆ σπουδαιότητι ὅ, τε
βασιλεὺς καὶ ἡ τῆ Αρχιερέων * παύσασθαι προσδεξά-
μενοι, γράμμασι μὲν καὶ ψηφίσμασιν ἐναγόντο τοῖς
αὐτοῖς τὰ βασιλέως. τὸν δὲ τῆς ἐξετάσεως καιρὸν
ἡμέρας ἐξ ἡμέρας ὑπερτιθέμενοι παρεκρούοντο.

* ἐμέλησε.

Ε. Εἶτα ἐπειδὴ ἔδει πιεῖν καὶ αὐτοὺς δεκαέτειρον * ἐν
τῷ πατριάρχῃ κρατῆρα συμπεπλά-
σασθαι, τὰ Θεῷ τὰ τοιαῦτα δικαίως ἀντιμετρούμενος
ἀνεθεσε, δεξάμενος μὲν ἀκεκαπνισμένον παρὰ τοῦ βα-
σιλέως ὑποτροφῶ, ἃ δὴ ἐ πολλῷ πλέον τῆς φατρίας
ἐπιφέρει τὰ λυπεῖν, ὁμαλῶς πως καὶ λελυθότως ἐ-
πεῖν ἄχει μᾶλλον ἢ ὀργῆ διαβάντα, κρύπτει τὰ ἄ-
φορα τῆς ψυχῆς ἀπλῶς ἐπιβουλεύτα, καὶ τὸ φιλότι-
μον ἅπαν μαραίνεται· ὠδίνουσι δὲ παρὰ τῆ ἀδελ-
φῶν ἐ συλλειτουργῶν περιῤῥάσεσιν δυσμενῆ, καὶ πά-
σης παραμυθίας ἐξεσωμένου. τὸ δὲ μεῖζον, ἀπαλλεί-
ται καὶ τῆ ἐπείου προσόδου, ἃς αἱ μητροπόλεις αὐτοῖς ἐνεώργουν. καὶ ἵνα μὴ διατείβω
μῦ, ὕτω καθάπαξ παρὰ τὸν βασιλέως τὸ λοιπὸν τοῦ βίου παρέμειναν, σφόδρα
φλεγμαίνουσαι θρασύτητος ἐν τοῖς αὐλάγχοις τὸν λύπην, ἕως ἀπηγορεύκεσαν φέρον τὸ σῶμα τὸν
ἔκπυσιν τῆς ὑπερβολῆς.

* οἱ in marg. Edit. Wolf.

A libratam exigitur: unde vigilandum & ſolicitæ cavendum, ne poſtridie majora & acerbiora quam fecerimus perferamus. Nam ex eorum metropolibus clerici ſelecti & fidiſſimi & chariſſimi contra eos inſurgunt, ac Imperatori & cæteris pontificibus literas offerunt, quibus illos multa nefanda & abrogationem ſacerdotii certam importunis commiſiſſe teſtabantur. Quæ cum Imperator & pontificum collegium cupide accepiſſent, libellis decretiſque eos in Urbem evocarunt; tum deinde cognitione quotidie dilata ipſos eludebant. ANDRONICUS JUNIOR

V. Tandem cum & ipſis acerbius poculum, quale patriarchæ bene merito miſcuerunt, exhauriendum eſſet, divina juſtitia eas ipſis vices rependente, apud Imperatorem tacitam averſionem jovenunt, quæ plus doloris affert quam ita aperta, ſenſimque & clanculum ad ipſas uſque medullas ut ita dicam penetrans, omnem depaſcit animi amœnitatem, omnem generoſum ardorem eatinguit. Apud fratres autem & collegas inimicum contemptum & ab omni conſolatione alienum animadvertunt: & quod majus eſt, annuis reditibus, quos illis metropoles pendebant, privantur. Deni- *Edit. Pariſ.* que, ne longum faciamus, ita in Urbe ſe- *pag.* 130. dentes vitæ reliquum exegerunt, vehementiſſimum dolorem intimis viſceribus alentes, donec nimiam ægritudinem corpus non ferens omnino tandem defecit.

B

CAPUT V.

I. Gregorio Cyprio ſuccedit Athanaſius, vir illiteratus, ſed auſteris moribus. Clericos caſtigat. II. Nec Pontificibus pareit. Gregorius Cyprius viros doctos & eruditos Eccleſiis præfecerat. Iis Athanaſius reſidendi neceſſitatem imponit. III. Ipſos Principes cenſuræ metu continet. Quas res Monachis interdixerit. De equitatione quid ſtatuerit. IV. In Monachos hypocritas ſevere animadvertit. Item in fanaticos. Pœnæ impoſitæ. Athanaſii conſtitutiones non diu viguerunt. V. Mos antiquus interpretandi publice ſacras Scripturas: item prædicandi verbum divinum. VI. Uterque mos noviſſime abrogatus. Status Eccleſiæ in pejus mutatæ. Morum depravatio. Jurandi licentia. Rationis & doctrinæ lux extincta. VII. Ejus mutationis cauſæ expenduntur. Cur Eccleſiam Græcam deſolari oportuerit. Mirum, eamdem in Athanaſii tempora incidiſſe.

Α. Ἀλλ' ἐλεύσει ἐπάνειμι. διαδέχεται μὲν τοι
τῆ πατριαρχικὸν θρόνου μοναχὸς τις Αθα-
νάσιος ὄνομα, ἐκ παιδὸς τοῖς ἀσκητικοῖς ἐγγυμνασά-
μενος πόνοις, καὶ τὸν ἀνύχιον βίον ἤδη ἔχων ἐκ ὄρεσι
τοῖς τῶ * Γάνου· ὧν δὲ ὁ ἀνὴρ ἀδαὴς μὲν τῆς τῶ γραμ-
μάτων παιδείας, καὶ τῆ πολιτικῶν ἠθῶν, πάλαι δὲ
ἀγαθὸς καὶ θαυμάσιος, ὅτα τῆ μοναδικὸν ἀπεργάζεται
βίον, ἐγκρατείαν φαμὶ, καὶ τάσεις πανύχιος χαμαι-
δόνιος, καὶ ἀνεπτόητος, καὶ πεζοπορῶν ἀεὶ, καὶ τρόπον
ἔχων μᾶλλα προσάντατα τοῖς διατεμνόμενος καθ' αὐτὸς
ἐν ὄρεσι καὶ ἀνηλαίοις. ἐνῆν ἂν δὶς βίῳ μακαριστὸς ὁ ἀνὴρ,
εἰ καθ' αὐτὸν ἀεὶ διῆγεν. ἀλλ' ἐχρῆν ὡς ἔοικε παθεῖν
κακῶς τὰς τε ἄλλας τῆ Αρχιερέων, καὶ ὅσοι τοῦ κλή-

* Γάνος.

C I. SED illuc redeo. In patriarchicum ſolium ſuccedit monachus quidam, Athanaſius nomine, auſteræ diſciplinæ exercitationibus a puero aſſuefactus: tum autem in Gaui montibus vitam ſolitariam agens: homo rudis ille quidem literarum, morumque civilium: ſed alioqui bonus & admirandus, quod attinet ad ea quæ monaſticam vitam conſtituunt; continentiam dico & vigilias nocturnas: humi cubans; illoris pedibus, ac pedes ſemper incedens: moribus denique ils præditus, qui decent maxime eos qui ſoliturii in montibus & ſpeluncis degant. Ac per omnem ille ætatem fortunatus dici poteſſet, * ſi fu- * ſi ſolitarius ſemper vixiſſet. ANN. CHR. 1289. CCLXXVIX. *Anal. Odoric. Poſtine.*

Nicephor. Gregoræ Tomus I.

M ij

ANDRONICUS SENIOR.

improbitate ſua luere pœnas, tam priore illa, quam ea qua contra Gregorium patriarcham uſi fuerant. Nam cum patriarchicum ſolium conſcendiſſet, ſtatim in eos primos trucem conjecit oculum, zeli divini & acerbitatis plenum: ut prudentiores ab ipſo quod ajunt limine quid futurum eſſet conjectantes, vitam deinceps domi nbicuram agere conſtituerent, priuſquam inviti aliquid paterentur, quod minime eis placeret: aliis vero paulo poſt Urbe quaſi exulare neceſſe eſſet.

II. Eadem & cœtui pontificum accidere. Plurimi enim erant, & omnes * clari, & Eccleſiaſticarum ſanctionum peritiſſimi, quod patriarcha Gregorius in ea re plurimum elaboraſſet, haud ſcio an tum traditum antiquitus morem amplexus, an ſuo ipſius ſtudio ad meliora propenſo obſequutus, ut populus eruditos moderatores & doctores haberet, qui religionis propugnatores eſſent fortiſſimi, & ſi res poſtularet, adverſus linguarum inſeſtarum violentiam inconcuſſi velut obices ſtarent. Nam qui Conſtantinopoli inventi ſuos, cujuſcumque rei cauſa adeſſent, eos in ſuam quemque metropolin miſit, ut ibi ævi reliquum exigerent: ne, inquiebat, hic defideores, aliquod mali contra ſe invicem & contra me ipſum conſuant, (quos pacis magiſtros eſſe convenit.) Qui vero aliunde adveniebant, eo præterxtu quod ſacroſanctorum Conciliorum decretis cautam eſſet, ut metropolitani bis aut ſemel quotannis apud patriarcham convenirent, de fidei dogmatis ſeſe invicem conſulturi, & quæſtiones Eccleſiaſticas quæ interim incidiſſent diſceptaturi, eos Urbis ingreſſu prohibuit. Recte ſane. Dicebat enim æquum eſſe, ut ſuam quiſque Eccleſiam paſceret, ſicuti patriarcha Conſtantinopolitanam: & ac præſentes ovium ſuarum curam agerent, non autem emolamenuris inde acceptis contenti in Urbe morarentur. Poſſunt autem eatenus utrique merito reprehendi, quod utrique modum exceſſerunt.

III. Erant & alia multa in illo viro prælata, & illius ætatis hominibus urilia. indignatio in eos qui injuriam facerent adeo magna & inſignis, ut non ſolam ii omnes qui genere Imperatorem contingerent, ſed & filii quoque Imperatoris liberrimas ejus voces reprehenſionesque, magis quam ipſius Principis juſſa, exhorreſcereot. Nam illius hominis vita inculpata, & Imperatoris erga illum reverentia magnum his angorem & metum afferebant. Iis certe, qui monaſticam vitam profeſſi eſſent, nihil indulgebat eorum omnium, quæ aut ventri delicias afferrent, aut marſupiis egerent & ſolicita cuſtodia, quæve occupationis vanæ plena eſſent. Quod ſi quem eas res habere compertum eſſet, iis ille invitus & per ignominiam ſpoliabatur. Sed & eos qui monaſticam vitam & habitum ſimplicem & morem ab inani faſtu alienum ampleai, nollent pedibus ire, graviter corripiebat, monebatque eos ut pedibus uterentur ſuis, cum eſſent in Urbe commoraturi; id autem non cum libitum eſſet facerent: caverentque ne per ſocordiam delicari ac luxa diffluentes in publico ſe intempeſtive oſtenterent, ut reverſi inde animam ina-

* eruditione inſignes. *Edit. Paril. pag.* 102

ρου ἰλλόγιμοι, ἢ αἰτίσαθμα τὰ δεινὰ τῆς σφῶν ἀρυαίνας ἀαιίας, τῆς τε προτέρας ἐκείνης, ἢ ἰῶ ἀατὶ τὸ πατειάρχου ἐτυδείξαντο Γρηγορίε. ὁρὸς ὃν τὸν πατειάρχικὸν ἀναβεβηκὼς θρόνον, αὐτοῖς φρῶτις * ἀδὺς βλοσυρόν τε ἐπέρριψε ἄμμα, ἢ * ζήλου θείας ἢ πιειέας μετὸν· ὡς μὲν ἐντυδεν τὰς μὲν συνετωτέρους ὑπὸ φρώτης ὃ φησι, γραμμῆς ἐοχαταμένους τὸ μέλλοντος, τλὼ ααπ' οἶκον ἰόντας ἰλίδθαι ατερυμμένου ἤθους λόγου, πρὶν ἄοωτος παθεῖν τι τῆ ἀ μὰ ὁρὸς βυλήσεως ἰῶ. τὰς δ' ἀναγκαθέντας μετὰ βραχὺ τῆς βασιλδώσης ἄκαιρ φυγάδας γενέθαι.

* βαρέσι εἰσὶν ὑπέρ. *Vide Notas* * ἐπικαθημένῳ τῷ ζυλῳ μετὰ.

B. Τὰ δ' ὅμοια ἢ ἀπ' ἀρχηρέων πλῆθος ὑπεπόθεσαν. πλεῖσι δὲ ἦσαν, ἢ πάντες ἰλλόγιμοι, ἢ νομίμων ἐκκλησιαστικῶν ἐμπειρότατοι, εἰς τοῦτο τὰ πολλὰ φιλονικησαμένα τῷ πατειάρχῃ Γρηγορίῳ, ἐκ οἷδ' ὁπότερον, εἴτε παρελκρέτος ἀνωθεν, εἴτ' οἰκοθεν αὐτὸ φιλοτιμησαμένου ἢ τὸν τῷ βελνίονος πόθον, ἵνα τι σοφοὶ παιδόται ἢ διδάσκαλοι τῆς ὑπὸ χεῖρα γένωνται, ἢ ἵνα ευρίοι προέχαται τῆς ἐκκλησίας ὦσι, ἢ ἵ' ὥσπερ προβλῆτες ἀτίρασται ὁρὸς τὰ ἔξωτέρων γλωσσῶν ἀπότε δύσεσι αὐτῶν. τὰς μὲν δὴ ἐντὸς ἐρυθίστας τῆς Κωνσταντινοπόλεως, οἵας δή τινος ἕνεκα χρείας, εἰς τὰς οἰκείας ἕασεν μητροπόλεις ἀπέπεμψε, ἐκεῖ τὸ [a] λοιπὸν τῷ βίῳ ἀμπλέοντας· ὡς μὴ ἐσπουδα φησὶ καθάμβοι, συρράπτειν τι [b] ααπ' ἀλλήλων τι ἢ αὐτὸ, τῆς εἰρήνης ἀφειλοτης αὐτοῖς διδάσκαλε· τοὺς δ' ἔξωθεν ἐόντι, [c] ὁρφάσεσι δῆθεν ἢ τὰς ααινὰς τῆ ἁγίων ἢ θείων συνόδων, τὰς δὲ ἢ ἄπαξ τὰ ἅπας συνόδου τῆ μητροπολιτῶν παρὰ τῷ πατειάρχῃ αὐλδύσεως γίνεθαι, ὡς ἂν παρ' ἀλλήλων τὰ τε τῆς ὀρθοδοξίας ἀπαειβῶντας δόγματα, ἢ τὰ μεταξὺ παρεμπίπτοντα ἐαλλητιαστικὰ ζητήματα ἀμλύνεται, τλὼ ἐσαῦθι ἀπέαλειτ τῆς Κωνσταντίνε, ἔ' ποιῶν· δίαιτεν ἅπαε λέγων τλὼ λαχόσαν ποιμαίνειν ἕκαστον ὥσπερ τὸν πατειάρχλω νλὸ βασιλδάσας, ἢ τῆ ἰδίων φρενεῖθαι ὁροδόπων παρόντας αὐτὸς, ἢ μὰ μόνα τὰ ἐκεῖθεν αἰρδα ἐασμελογῶντας χρονίζειν παρὰ νλῷ βασιλδύσας*. παρὰ τοσοῦτον δὲν ἐαατέρους εἰώθεσ μέμφαιτό τις, παρ. σον τῷ δίκτυος ἴξυ ἢ ἄμφω πεπτάκασι ἢ τλὼ τῦ ὑπερβάλλοντος ἐνδρομῆ.

[a] λοιπὸν
[b] ααπ' ἀλλήλων
[c] Uncis in cluſa abſunt a Codice Regio.
*Incluſa abſunt a Codice Regio.

Γ. Πολλὰ δὲ ἢ ἄπρα πιεῖλῶ τοιδεῖ τὰ χρηστὰ, ἢ πῖς τότ' ἀνθρώποις ὠφέλιμα· ζῆλος ααπὰ τῆ ἀδικημάτων ἄτω πάντοθι μέγιστος ἢ πιειφανὴς, ὡς μὴ μόνον αὐτὰς γε τὰς ὅσα τῆ βασιλδι ααπὰ γένος προσήκοντες ὦσιν, ἀλλὰ ἢ αὐτὰς γε τὰς αὐτ' γε ὑείας δεδόσθαι ἢ αὐτ' μετ' ἐκπλήξεως παρ' ἐκείνων, ἢ τὰς ἐλίγχως μᾶλλον ἢ τὰ βασιλέως ὁροσάπτοντας. τὸ δὲ ἄλαστον τῶ ἀνδρὸς, ἢ ἡ ὁρὸς αὐτὸν τῶ βασιλέως αἰδὼς πολλὰ ἐδίδυ τοὺς νλὸ συγολλῶ ἢ τὸ δίος. ὁρὸς γε μλὼ τὰς ὅσοι μοναδικὸν ἐρασὶ τὸ δίαγεν βίον, μαδὸν μετὰ τῆ ὅσα γαζει παρίχει τρυφᾶν παρῶν, μηδ' ὅσα βαλανείων ἀπαιτεῖ χρείαν ἢ πειεδὲν φυλακλὼ, μηδ' ὅσα γύμνασιν ἀχολίας τράπεζαν ἔχει. ἀδὲ νὺς ἴχων ἐλίσσετο, ἄκαιρ ἢ σωὶ αἰχμὴν τῶν ἐξίσατο. ἀλλὰ ἢ τοῖς ὅσοι μοναδικὸν μὲν αἱρέσθαι βίον, ἢ ἀπέχεσθαι χήμα ἢ ἄτυφον τρόπου, ἵνεκα πεζῆ βαδίζειν ἀ μάλα ἰωόχοιτο, σφοδρῶς ἐπετίμα, ἢ τοῖς εἰκόσις κεχρῆθαι ποσὶν ἐνδύτες ὡς τὰς ἐν τῆ πάλει ἐβτελβὰς ἢ πώπας ἀε αὐτονομίᾳ πως χρωμένας, ὑδὶ βλαισὸς ἦκεν, τρυφῶσιν ἓ διαρρέουσι ὕδασιν ἀγοραῖς ἀκαίρως ἐσδεικνυθαι, ἵ' ἐκεῖθεν ἐπαισιόντες θεάτρῳ μεῖζον ἐπαίωσιν νοῦν. ἀναγκαίας δ'

ὠθούσης χρείας, ἢ τῶ τῆς μονῆς ἡγουμένω φορτίπτοντος, ἢ τετήρητο τοῦτο πᾶσιν ἐαθῆσι παρ' ὅλον τὸν τῆς πατειαρχείας χρόνον αὐτῶ. εἶτα δὴ ἀπαντάπασιν ἔφασκε, τὸν μὲν πατειάρχην ὑποζυγίω μηδενὶ μηδόλως, ἀλλὰ τοῖς οἰκείαις ἐν ταῖς ὁδοιπορείαις ποσὶ χρῆσθαι, αὐτὸς ἐπὶ * γάυρων καὶ ἱππων ὀχεμένος, ἀσίμοις σαιρήμασιν ἢ ἁρσεσι τοῖς ἀγυιὰς ἐμπιπλᾶν καὶ τὰς ἀγορὰς καὶ τὰ θέατρα.

* Sic Codex Regius, pro γαύρων.

Δ. Τοὺς γε μὴν ἐν οἰκίσκοις δῆθεν βραχέσι, πρὶν τὸν μοναδικὸν παιδαγωγηθῆναι τρόπον, πολλὴν μὲν πικιλομίσους ἐν ἀσκήσει ὑποκρίσει, πολλὴν δὲ τοῖς ἐνδόξοις πικροσοώτως οἰκίαις, ἢ γυναικείων ἀφίλτων ῥᾳστα ἐξαπατῶντας ἢ χειμένους διὰ τὸ χίματος, ἢ δίρματα μὲν προβάτων ἔχοντας, ἔσωθεν δ' ὄντας πλέον ἃ κατὰ λύκους ἅρπαγας, ὧν ὄντι καὶ ὑποκαθημένων αἱρίσεων ἔχοντας σπέρμα, ῥᾳστα πρὸς βάραθρον ἀπωλείας ἀπλυτέρας ὠθοῦσι ψυχάς. τούτους πέτιον ἀθροίζων, καὶ ἅμα ὅσοι μανομένων Βακχικά τινα ἴθια ἐπιδεδύκασι αὐτῶ τινος δόξης ἢ λημμάτων ἕνεκα, καὶ κατόσιν ὑποτεθεὶς ἀσκητὰς, ὡς μὲν ἀσίμων ἔχοντας σωμάτων τὸν τρόπον, φρονηματείας πολυαθρόπους ὑπείκειν ἰδίδυ, θελήματος ἄρειον παραγγέλλων φυλάττειν ὁπόση δύναμις. ὡς δ' ἀίδιον ψυχῆς ἐώρα νόσημα ἀκτημόσυς, δυοῖν ἕδρα θάτερον. ἢ ὃ ἐφεκτὴ παριδέδε, σαίζων ἢ ἄκοντας σῴας, ἢ τῶς πόλεως ὑπηρεσίης καθίσα· ἢ ὅπως ἄμεικτον παρασκεδάζειν ἔχειν τὸν βίον ἀγοραῖς ἢ πλατείαις, ὅσοι π ἢ ὅσαι τὸ μοναδικὸν ὑπήσαν χῆμα. πολλοῦ δ' ἄρα ἰῶ ἄξιον, εἰ τὸν τοιοῦτον ἐκείνου ἀκοῦσα καὶ τύπαι ξυμβαίη παραμίσειν ἀμοίως ἀεὶ τῆς ἐξῆς ἡδόχοις τῶ θρόνω, καθάπερ δὴ ἢ παρὰ πάντα τὸν χρόνον αὐτῶ τῆς πατειαρχείας. ἀλλὰ δὴ εἰ πλείω ἐπλει τὸν χρόνον ἐν τῇ πατειαρχείᾳ, πλείω λοιπὸν ἢ τῶ εἰς τὸ βέλτιον πᾶξιν τὰ τῆς μοναδικῆς πολιτείας ἔθη λαβόντα παρίμβιον ἄν. ἀλλ' ἐν μέσω τῶ ταχίστω αὐτῶ γενομένω, πάντα καθάπερ ἀσράκου μεταπιόντος ἀπὸ τῆ ἱερῶν φροντιστηρίων ἀπέρρωγε τὰ τῆς διαβολικῆς ταυίας νοσήματα.

Ε. Ἀλλ' ἐκεῖνο μικρῶ μὲ παρίδραμε φρότερον δὲ ἐξ ἀρχαιοτάτων τῆ χρόνων παροιληφὼς μετὰ τῆ ἄλλων αὐτόχι καὶ διδασκάλων ἡ ἐκκλησία· οἳ κατὰ ἡμέραν ἀμέρας καὶ πάσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδίδασκον, ἢ μὲν τὰ τῶ προφήτε Δαβὶδ ᾄσματα, ἃ δὲ τὰς τῶ μεγάλου Παύλου ἐπιστολὰς, ὁ δὲ τῆς Εὐαγγελικοὺς τοῦ Σωτῆρος νόμους. ἢ καθ' ἕκασα πάλιν ὅσοι περὶ ἱερατικὸν ἠσαν ἀξίωμα περικόμμοι κατὰ ἡμέδχω ἐκεῖθεν κατ' ὤμως ἢ πατρὸς εἰπῶν καὶ σωαυλίας τῆ παρεισρώντων τὸν θεῖον ἐκείνου λόγον. ἢ ἰῶ τῶν θεῖόν τι χρῆμα τῆ βίω καὶ τῆς δ'στιβείας ἐπίγνωσις ἀληθὴς, ἢ φρὸς τὸ καλὸν ὁδηγός. ἢ μᾶλλον ὥσπερ ἀρδεία τις ἀπὸ μεγάλης ἢ θείας πηγῆς τὰς ψυχὰς τῆ ἀκουόντων ἀρδεύουσα, καὶ πάντας φρὸς ἀμείνω πλάσω ἢ σωθῆναι μεταπλάττουσα.

ς'. Τοῦ δὲ χρόνου ῥέοντος φρῶτα τὰ νεαῦτα πάντα κατ' ὀλίγον, πάντες καλῆς σωωθείας ἀπατρεπόντως ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις, ἢ ὥσπερ εἰς θαλάσσης κατεδύσης κυδμόνας. ἐ τῆς λύμης ἐντεῦθεν ἢ φρὸς τὰς ἅλλας ἡδοθείσης ἐκκλησίας, ὥσπερ ἐν γῇ ἑρέμῳ ἢ αὖπτε

nibus ſpectaculis plenum referrent; ſed neceſſitata urgente, & monaſterii præfecto horrante foras exirent. Id vero ab omnibus deinceps obſervatum quamdiu is patriarcha fuit. Abſurdiſſimum enim ajebat illud eſſe, ipſum quidem patriarcham, cum iter faceret, nullo prorſus jumento ſed propriis uti pedibus; illos autem equis ferocibus vectos, ſaltibus immodeſtis & quadrupedante ſonitu vicos, fora, ac theatra implere. A ANDRONICUS SENIOR. *Edit. Pariſ. pag.* 112.

IV. Illos quoque, qui antequam monaſticum inſtitutum edocti eſſent, modo anguſtis cellulis auſteriorem vitam mentiti includebant ſe, modo illuſtrium domos circumibant, & mulierculârum ſimplicitatem facile decipiebant ac ſibi per ipſum habitum mancipabant, ovium pelle indut, intus autem pluſquam lupi rapaces, quorum & nonnulli infidentium animo hæreticatum opinionum ſemen foventes, in exitii barathrum animas incautas facillime propellebant; illos inquam & eos omnes, qui fanaticorum inſtar ritus quoſdam Bacchicos manis gloriolæ & lucri gratia profitebantur, ſparſos congregans, & religioſæ vitæ legibus aſtringens, quoſcumque animadvertebat ingenio eſſe ſanabili, illos monaſteriorum frequentiſſimorum regulæ ſubjiciebat, præcipiebatque iis, ut quantum poſſent voluntatis propriæ exuendæ votum ſervarent: quos autem videbat inſanabili animi morbo laborata, in illos duorum alterum decernebat, Aut aoim in tatcerem coojiciebat, etiam invitos eos ſervans, aut longe ab Urbe relegabat; afficiebatque hac ratione, ut vitam foro & plateis procul agerent quotquot ſive viri ſive fœminæ monaſticum habitum induiſſent. Fuiſſet ſana illud perquam utila, ſi ea lex eaque formula manſiſſet ſub illius ſucceſſoribus, ut toto illo tempore quo patriarcha ipſe extitit. Enimvero ſi diutius eam dignitatem tenuiſſet, ſtabilita deinceps in melius monaſticæ vitæ diſciplina diutius ipſa quoque viguiſſet Sed cum ille e medio ſtatim ſublatus eſſet, omnes teſſera valuti convetſa irrupere in tal·gioſas domos diabolicæ improbitatis peſtes. B C

V. Sed me illud pene fugit. Antehac ab antiquiſſimis uſque temporibus, tum aliis rebus abuodabat Eccleſia, tum doctoribus, qui variis diebus variiſque in locis Conſtantinopoleos docebant, hic Davidis prophetæ Pſalmos, illa Pauli magni Epiſtolas, alius Evangelica Salvatoris præcepta: tum ſinguli quotquot ſacerdotali munere fungebantur, vicatim lode per domos & tribus & * curias verbum Dei prædicatum ibant, Eratque illud divinum quiddam in vita humana; vera ſcilicet Religionis cognoſcendæ ratio, atque ad virtutem via certa; aut potius quædam quaſi rigatio ex magno cæleſtique fonte animos audientium irrorans, eoſdamque in melius fingens & componens. D *pag.* 113. * *Al.* præcatibum

VI. Verum procedunta tempore avanere illa omnia, omni honeſto more his temporibus abolito, & in profoodum quaſi mare demetio. Dehinc peſta in alias Eccleſias ſerpente, in terra veluti deſatta, invia, & inaquoſa E

ANDRONICUS SENIOR totius Christianæ universitatis animæ ad hodiernum usque diem versantur. Itaque eo insolentiæ res provecta est, ut oboli unius gratia utrinque juramenta horribilissima, qualia nec scribentis calamus exarare audeat, interponantur. Extincta enim [a] rationis doctrinæque salutifera luce, omnia confunduntur, plerisque in brutum stuporem prolabentibus, ac nemine existente, qui quæ utilia sint, & quo discrimine pietas ab impietate dignoscatur, possit ex se intelligere. Ecquis autem particulatim queat versæ in pejus Ecclesiæ mutationem enarrare, quam ne Patriarcha tum vellet emendare potuit!

[a] de verbi?

A ἢ ἀνύδρῳ, πάντες αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν Χριστιανῶν πολίταις πλημμύραις, ἄχει ἢ ἐς τὸν τάφον. ὥστε ἢ ἐς ποινὰς ἀπρόπτωτα τὰ φάσγανα κολοφῶνας ἀπτήματων, ὡς ἢ ὑπὲρ ὁσίου ἑκατέρωθεν ὅρκους φερεωνύμους γίνεσθαι, οἷους οὐδ' ἂν κάλαμος γραμματέως γράφῃ παραδοῦναι τολμήσαι. τὰς δὲ ζωτικὰς τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας ἀκτῖνας σβεσθείσας, ἀμὴ πάντα γίγνοτο χρήματα, τῇ πλούτου εἰς ἀλογίαν ἐκπεπτωκότα, ἢ οὐκ ὄντος τοῦ οἰκοθεν ἐν πηγαίοις δυνάμει τὰ χρήσιμα, & τίνι γνωρίσμασι δίκτυον ἀσεβείας διῤῥῆξαι. ἢ νὺξ ἂν δυναθεὶν καθ' ἅπασαν τὴν κατὰ μικρὸν τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ χεῖρον διῤῥύσαι μεταβολὴν, ἕως διορθωθῇ ὁ πατριάρχης θέλων ἐδυώνατο;

VII. Mihi vero mirari subit, quod cum hæc fieri oporteret, inconstans fortunæ temeritas ejus rei exitum deduxerit ad illum virum tranquillitatis Monasticæ alumnum. Oportuisse enim Ecclesiam ita desolari, & illius primates cum toto Cleticorum ordine puniri, sapiens quisque intelligit; ex quo nempe illi pœnitentiam eorum qui a communione Latinorum reversi erant non admisissent; immo eos maximis injuriis affecissent, colaphis etiam inflictis, aliisque in illos nefarie commissis; quæ & nos supra breviter commemoravimus. At hujus patriarchæ temporibus, in quibus optima hæc spes omnium animos subibat, oriturum de terra veritatem ac de cœlo justitiam, omnia huic spei maxime contraria extitisse, ac ut inutilem, in contemptum abiisse vitam monasticam, ipsumque eden virtutis fructum vilusse, ut pote qui in summam improbitatem sat illime degeneraret, id vero quam non admirationem afferat; quos non animos commoveat, & ἢ natura sua ferrei sint?

B Ζ. Ἐμοὶ δὲ θαυμάζειν πείθει, πῶς δέον γενέσθαι τοιοῦτον, ἔπειτ' ἐς τοῦδε τὸν τῆς ἡσυχίας τρόφιμον ἀνδρα συμβάσης τοῦ καιροῦ ἢ τῆς τύχης ἀταθμήτως πεφυκέναι. τὸ μὲν δὴ χρῆναι τὴν ἐκκλησίαν ὅπως ἐρημωθῆναι, ἢ τὴν δίκην πεπλῆσθαι τῶν τούτου ἐνδείξεων, ἢ ξυνετὸς πᾶς ἅπαντα τὰ λίαν τὸν ἐρημωθέν, εἰδέναι οἱ τὰ σπλάγματα κείσεται εἰδότες ὀρθῶς, ἀφ' ἢ τὴν μετάνοιαν τῆς ἐκ γε τῶν Λατίνων κοινωνίας ἐποιήσαντο ὑπ' αὐτοῦδείχθεντο, καὶ τὰ μίγιστα προσαδικήσασαι, κονδύλοις τε ἐντείναντες, ἢ πάλαι ἀθεμίτοις ἐπ' αὐτὸς πεφαχότες· ὧν ἢ ἡμεῖς ἀνωτέρω μνείας ἐμνήσθημεν· τὸ δ' ἐν τοῖς τοῦδε πατεναρχέωτος χρόνοις, ἐν οἷς ἡ τῆς ἐλπίδων βελτίστη τοῖς πάντων πεπεῖσθαι ψυχὰς, ὡς ἀληθῶς ἐκ τῆς γῆς ἀναπολεῖ ἢ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πάντα συμπεπτωκέναι πανταπασιώτατα, ἢ πεπυθεσθήναι μὲν ὡς ἀνόητον τὸ τοιοῦτον βίου, πεπυθεσθήναι δὲ τὸν τῆς ἀρετῆς καρπὸν, ὡς ῥᾷστα φρικὶ τὸ τῆς καλίας ἀκρότατον ἀπαλλάττοντα, τίνο δὲ πῶ ἂν ἐκ λύπης ἐλαύνοι; τίνας δ' ἂν καπασείοις ψυχὰς, ἢ εἰ σιδήρου νῦν φύσιν εἰσίκασιν;

Edit. Paris. pag. 664

CAPUT VI.

I. Andronicus Constantinum Porphyrogenitum fratrem suspectum habet. Prima simultatis causa. II. Secunda. III. Tertia. IV. Priores duæ prorsus iniquæ. Tertia paulo justior. Cyrus junior cur fratrem in se armaverit. Cur Augustum Antonius. V. Porphyrogenitus uxorem ducit. Studii Monasterium instaurat. Andronicus in Asiam transit. Porphyrogenitum in carcerem conjicit: item ejus amicos.

I. His temporibus calumniæ quædam ortæ sunt contra Constantinum Porphyrogenitum, Imperatoris germanum fratrem, quasi regnum affectaret, & omnes quotquot dignitate vel alio titulo in exercitu eminerent, præsationibus, salutationibus, & pecuniæ largitionibus citeumveniret, ut eorum voti compos rederetur. Hæ, ut plerique affirmant, falsæ erant criminationes, confictæ ab iis, quibus oculum malignum in bonos conjicere familiare est: qui opportuna occasione & Imperatoris voluntate adjuti (nam ejus animo degener quædam suspicio de fratre infederat) in extremum discrimen [*] rem adduxerunt. Suspicionis autem causæ hujusmodi fuere. Patri Imperatori ab infantia Porphyrogenitus charior quam Andronicus fuerat. Quippe illi multa a natura inerant, quæ paternum amorem multifariam excitarent; quod & ille animi bonis præditus esset quæ principem ornant, & morum urbanitate, & oratorum [*] elegantia excelleret. Quare nisi illud

[*] Porphyrogenitum.

[*] Nitenitate

C Α. Ἐν τούτοις μέν τοι τοῖς χρόνοις ἐβεβολαί τινες [*] ἀπρόοπτο κατὰ Κωνσταντίνου τοῦ [*] Πορφυρογεννήτου, τοῦ αὐταδέλφου τοῦ βασιλέως, ὡς ἐρῶν μὲν τῆς βασιλείας· καὶ ὅσοι δὲ τῆς ἐν τέλει, ἢ ὅσοι τῆς ἀλλαξίας πρυχόντων ἐν τῇ στρατῇ, δεξιώσεσί τε ἢ αἰσασμοῖς ἢ χρήμασι πειστρχεται πάντας, ἵν' ὦσι αὐτῇ συμεργοὶ τοῦ σκοποῦ. Ταῦτα δ' ὡς ὁ πολὺς ἔχει λόγος, ὑπῆρχον συκοφαντίαι ψεῦδος, σωσπθεῖσαι παρ' ὧν ἔργον, βάσκανον [*] τοῖς ἀγαθοῖς ὀφθαλμὸν ἐπιβαλόντων εἰ δὴ ἢ συμμάχῳ χρησάμενοι τῇ καιρῷ ἢ νῦν τοῦ βασιλέως, ἀγεσιν τινα τρίφοντος ὑποψίαν περὶ τὸν αὐταδελφον, οἷς τὰς ἐχάπις κινδύνους ξυνεύθυνον. τὰ δὲ τῆς ὑποψίας αἴτια, τοιαῦτά τινα ἦν. Ηγαπᾶτο παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ βασιλεὺς ἐξ ἁπάντων ὁ Πορφυρογέννητος μᾶλλον ἢ ὁ Ανδρόνικος. πολλὰς δὲ ἐκ φύσεως τὰς αἰτίας τῇ φίλτρων παρείχετο τῇ πατρὶ πολλαχόθεν, ἐκ τε τῆς τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν, ὁποσα τοῖς ἄρχειν ὀρέλιμα ὑπάρχει. ἐκ τε τῆς τοῦ ἤθους

[*] ἀπρόοπτα

[*] Πορφυρογεννήτου, & β

[*] ἀγχίστροφον

δ' τραπελίας, ἓκ τινῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἀσεσήπτος. ὥστε καὶ εἰ μὴ τὸ σύστροφος μέγα πρὸ ποδῶν ἔκειτο κώλυμα, αὐτὸν ἂν μάλα ἀσμένως τῇ βασιλείων σκήπτρων ἐδίνου ἀδελφὸν ὁ πατήρ. ὃν μὲν οὖν πάντα τὸν φρόνιμον αἴτιον, ἅ φωνὴ καὶ τὰς τῶν ἀδελφικῆς ὁμοιότητας δυσμὰς, ἅπαξ μεταξὺ συμπνοὰ, καὶ ἀπαραίτητον τῇ τῶν Ἀνδρονίκου ψυχῇ γενόμενα μάλα ἀνυπόπτως κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ.

B. Δεύτερον δὲ, φασὶ βουλήσεως ἐγγενομένης τῇ βασιλεῖ καὶ πατρὶ μίαν ἀγαγέσθαι τῇ Πορφυρογεννήτῃ γυναῖκα, ἥ ἔφαβον παραλάξαντες, ἀπόσας τῇ Δατιανῶν ἀγενείᾳ προέχουσι, τὴν βελτίστην πασῶν, ἵνα τῇ ἰσότητι καὶ τὸν μελίτην πάνυ τοῦ φιλοῦντος ἔχῃ τὰ. ἐβούλετο δὴ καὶ μελίτην ἔχειν τὸν ἀπλάγχνως ἐμφιλοῦσαν ἐν πᾶσιν, τὰ περὶ Θεσσαλονίκην τε καὶ Μακεδονίαν μέρος τῆς ἄλλης ἡγεμονίας Ῥωμαίων ἀποτμᾶν, ἰδίαν ἀρχήν τινα περιποιήσασθαι τότε τῇ βασίλειον αὐτοκρατορίαν. εἰ δὲ μὴ φθάσας ὁ θάνατος αὐτὸν ἐξ ἀνθρώπων ἀπῄρασε, τάχ' ἂν ἐξ ἴλιος εἰς ὄργον προβάντα τὰ τῆς μελίτης ἐγκύκλιον· ἀλλ' οὐκ ἂν τῇ Θεῷ φρὸς βουλήσεως, ὡς ἔοικεν, εἰς πέρας ἐκεχώρησε τὸ πρᾶγμα δυσχερείας μεσόν. τοῦτο δεξαμένου τὸν τῆς Ἀνδρονίκου βασιλείας πεποίηται γοῦν τῷ ἀδελφῷ, τῇ ὥσπερ ἐκπεφυκὸς ἀνθρώπου ἐξελίξεσθαι εἰς πυρσὸν τὸν τῆς ψυχῆς ὀργιζόμενον. ἐπεὶ δὲ συνέσεως βαθείας ἐμβεβίωται τῷ τῷ βασιλέως Ἀνδρονίκῳ ψυχῷ πεφύσθαι, τῇ δεινοῦ τὸ πικρὸν ἐπικρύπτειν τὸ πολὺ συγκρύπτει δυσμένειαν, τῇ πεπλασμένον ἦθος ὡς ἄπλαστον ἐπὶ πλεῖστον φορεῖται, ἐλάθωσε ὡς ἀμφὶ πεπὶ τὸν ἀδελφὸν παραμείβων τὸν χρόνον. *

Γ. Τρίτον, ὃ τῇ μετὰ θάνατον τὸ βασιλέως τῇ πατρὸς συνοικήσαι, πλοῦτον ἀθροίζων πολὺν τῇ πανέλλαν, ἁπάσαν κατ' ἐκατὸν ἐγκύκλιον τοῖς τῶν πανοικίοις, ἁπόσα παρὰ τῷ πατρὸς τῇ βασιλέως εὐλόγοις πλήθρα ἀνημένον, ἅμα πανοικίοις παμπάλοις τῇ βυκολίοις, μυγαλοπρεπῶς ἀνάλωτα τῶν, τῇ πᾶσιν ἀρεσθῆς ἀχορήγει τοῖς φροσοῦσι, μεγάλοις τὸ γένος ἁμῶ τῇ μικροῖς· τῇ φρὸς γε ἀνυποπτότατον τῶν ἦθος τῇ χαρίεν φροτιθέμενος ἀπασι, μάλα ῥᾳδίως ἑαυτῇ καθάπερ ἀδαμαντίνοις εἴχετο ἐξαρπαμένοις δεσμοῖς. φιλεῖ δὲ ὡς τὰ πολλὰ τὸ τῇ ἄθυς ὑγρόν τι τῇ μαλίκιον, ἐπειδὰν ἀφ' ὑψηλοτέρου φροφαίνηται τῇ φροσώπου, ῥᾷστα χειρώσασθαι τοῖς γεώμασι ἅπαντων· καθάπερ δὴ τῇ λαμπρὰ τῇ ἀνθέων ὥρᾳ, ἀπόσα χλαΐζονται τῇ ἥδιστα ἐπὶ μειδιῶσα τῷ βαρεῖ τῆς χροιᾶς ὑπογράφει, ῥᾳδίως τῇ παρέστησε τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐφέλκεται, τοιοῦτον μέν τοι τῇ τὸ ἐν ἰδοῖς σοφιστὴν ἀπαραίτητος ὑφηνῆται τὸν ἄρχειν βεβουλημένον· ὕπνου δὲ ἀπὸ μάλιστα φησὶ φιλυδρία τοῖς ὑπ' αὐτὸν, ἀφ' οὗπερ ὑπέρπαρος ὤν, ἀδ' ἑσπέρ ἐπιστικὸς ἑαυτὸν γενέσθαι σφίσιν ἀράττει τῇ μίσους.

Δ. Ἐπ' ἀμφοτέροις μὲν δὴ τοῖνυν τοῖς φρόνοις αἰτίοις, ἀδικοῖα ἂν ἐναρχῶς, εἴ τις ἄτοπον τῇ Πορφυρογεννήτῳ φροσάψειε ἐγκλημα· εἰ μὰ πω τὸν πατέρα λέγοι τις ἂν ἀρχηγὸν τῇ πάσης, ὃς πλείστα πάντα τῷ δύσπις ἔνιμε τῷ σοργῷ. ἐπὶ δὲ γε τῇ τέτρτῳ, ὡς ἀμφὶς καθάπαξ εἰπεῖν ἀπαθάνατον καλὶδος ἀνθρώπου δύναιτ' ἂν. εἰπὼ δὲ ἀπωτέρᾳ καταλυθησας τοιαύτας ἰδεώδεσι φιλοτιμίας, αἳ βασιλεῦσι τὰ πλεῖστα φροσήκουσι, ἄλων μὲν ἴσως, φροσεπέφατο δ' ἄων ὡ μιαρὰν ἐστῷδε ἑαυτῇ κῆμ καλὶδα τῷ πταίσματος εἰπ ἴδοι μὲν ἢ αὐτὸς ὡς οὐκ ἀνύποπτος ἓα τῇ ἀδελφῷ τοσαῦτα φιλοτιμούμενος, ἔπειτ' ἀμέλει τὸν χρόνον ἀφροντίστως ἠμυβίουν, ἐπαῦθα τῆς αἰτίας τὰ πλεῖστα φέροιτ' ἂν εἰκότως αὐτός. ἐχρῆν δὲ αὐτὸν οὐ μέν τε

valde obſtitiſſet, quod minor natu erat, cupide illam Imperii ſucceſſorem pater deſignaſſet. Una igitur hæc & prima cauſa exiit, quæ cum ſemel interceſſiſſet, & ſuſpicionem femina adverſus fratrem animo Andronici ſubjeciſſet, fraternæ concordiæ vinculum reſolvit. ANDRONICUS SENIOR

II. Accedebat altera. Habuerat in animo pater, Porphyrogenito, cum adoleviſſet, Latinam uxorem nobiliſſimam & optimam deſpondere, at ea re conſilium de eo initum adjuvaretur. Ezenim jampridem id rolebat & ſecum taeite meditabatur, eam partem quæ circa Theſſalonicam & Macedoniam eſt, a toto Romano Imperio reciſam huic tradere, ut pecaliaris ejus Principatus & Imperatoria poteſtas eſſet. Ac niſi mors eum e vivis prius ſuſtaliſſet, fortaſſe ea conſilia ad exitum perducta in apertam lucem prodiiſſent. Sed cum Deus, at videtur, eam rem non approbaret, funeſtus ejus exitus fuit. Hæc res magis etiam Aodronici animum exacerbavit contra fratrem, & incendio velati ea ſcintilla nato, ad majorem iracundiam concitavit. At idem Andronicus Imperator, altiſſima prudentia & gravi judicio inſtructus cui facillimum erat inſidentem animo malevolentiam diu celare, & ſimulationem ita plerunque componere, ar nulla apud eum eſſe videretur, odium aliquandiu diſſimulavit, & cum fratra tanquam amicus vixit. *Edit. Pariſ. pag. 115.*

III. Tertiam ſuſpicionis cauſam attulit id quod etiam poſt patris mortem accidit. Nempe magnas omnis generis opes, ea iis prædiis & pecuariis quæ pater illi aſſignarat, cum quotannis colligeret, eas liberaliter & magnifice tam parvis quam magnis, a quibus adibatur, communicabat: præterea comitate & ſuaritate morum omnes facile adamantinis ſibi vinculis davinciebat. Soiet enim dexteritas & benignitas morum, in altiore dignitatis gradu, facile omnium animos ſibi reddere obnoxios: quemadmodum verno tempore ſplendidi flores, ii videlicet qui amœno & velut renidente colorum facetiaeti ſunt, præterentium oculos in ſe convertunt. Hoc illud eſt Indorum ſapientam præceptum, imperare volentibus datum; ira demum a ſubditis amatum iri quemque maxime, ſi quanto ipſe per ſe ſublimior foret, tanto humaniorem ſe & moderatiorem erga inferiores præberet.

IV. Qui ergo ob illas duas priores cauſas aliquam Porphyrogenito culpam attribuat, plane injurius ſit; niſi horum capue & fontem faiſſe ipſum patrem dicat, qui nimia charitate eam complexus fuerit. Quod ad tertiæ criminationis cauſam ſpectat, non omnis labi expers idem Porphyrogenitus evaſerit. Sive enim ea imperitia ſit ambitionis ſtudijs dedita fuerat, quæ maxima ex parte Imperatoribus conveniunt; invitus quidem ille fortaſſe, non parvam tamen ſibi eo peccato maculam inaſſit. Sin & ipſe norat, ob tantam magnificentiam non eatra ſuſpicionem forte ſe apud fratrem, & tamen temere ac ſecure tempus conterebat: maximam culpæ partem merito ſuſtineba. Quippe ſi nihil aliud, ſaltem repu-

* *Wolfius non interpūgebat; ſed conjunctim legebat, τὸν χρόνον τοῦτον, quod interpretatur, tertium annum. At hic non de anno tertia, ſed de tertia cauſa agitur.*

* *Nota τοῦτον αἴτιον.*

* *Vide Notat.*

ANDRONICUS JUNIOR.

tare debebat, quem exitum habuiſſent ii qui antiquitus eadem commiſiſſent. Nam & olim Cyrus ille Darii & Paryſatidis filius, cum majorem quam pro ſatrapia ſua faſtum præ ſe ferret, in ſuſpicionem & odium apud Artaxerxem fratrem incidit: unde nihil præter infelicem exitum eſt conſecutus. Antonius item, qui maximam orbis terrarum partem cum Auguſto partitus erat, cum ſpretis pactis & conventis, plus ſibi quam par erat arrogaſſet, una cum principatu etiam vitam amiſit. Ita etſi hic Porphyrogenitus nulla arma, nullas inſidias contra fratrem patavit, tamen prioribus ſuſpicionibus, quæ quidem haud leves erant, non parvum pondus nova hæc addiderunt: atque hinc factum eſt, ut calumniis, quæ immoderatam ambitionem ſolent ſubſequi, Imperatoris aures paterent.

Edit. Patiſ. pag. 116.

V. Sed ad inſtitutum redeundum eſt. Agebat tum Porphyrogenitus in Lydia, recentibus nuptiis lætus, & eas ſpes concipiebat, quibus vita humana maxime floreſcit. Nam paulo ante uxorem duxerat unam ex Raulis filiabus, quæ & corporis & animi pulchritudine reliquis præſtabat, cum ipſe ad annum ætatis trigeſimum jam accederet: quo etiam tempore ſplendidum tectum Studii templo addidit, (locus enim is deſolatus erat a Latinis, & longo jam tempore oves paſcebat) & firmo muri ambitu circumducto, magnis impenſis habitationi monachorum accomodavit ædificium, ut nihil aut parum a vetere forma differret. Cum autem tunc ad Nymphæum in Lydia cum uxore commoraretur, & clam apud fratrem delatus eſſet, viſum eſt Imperatori tranſire in Orientem, ſpecie quidem, quod alia negotia eo vocarent; revera autem ut fratrem incautum nec opinantem ſine ſtrepitu opprimeret: quod & accidit. Nam & Porphyrogenitus celerrime comprehenditur: comprehenduntur & ejus intimi: quorum princeps fuit & opibus, & genere, & rebus geſtis celebris, Michael Strategopulus, Ac ipſi quidem in carcerem compinguntur; omnes autem eorum opes in fiſcum rediguntur.

A ἄλλο, ἀλλ' ὅπως τὰς πάλαι τοῖς ὁμοίοις διαβολὰς ἐνθυμηθῶσι πρὸς οἷον ὤλισθον τέλος. ὁ Κῦρος γάρ ποτε ἐκεῖνος, ὁ Δαρείου τοῦ Παρυσάτιδος, μείζω τῆς ἑαυτῷ σατραπείας ἢ ἄγκον ἐπιδεικνύμενος, εἰς ὑποψίαν τοῦ μίσους ἀνήγετο τοῦ ἀπάλληλφον τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου, ἀφ' ὧν πλέον ὠδίνει ἀδυσωπήτῳ ἐπράγματο πόλει. Ἀντώνιος αὖθις, ὁ τῶν πλείστου οἰκουμένης ἡγεμονίαν Αὐγούστῳ συμμεμερισμένος Καίσαρι, τὰς τοῦ Καίσαρος ἀποστάσεις ὁμολογίας, ἢ μείζω τῆς ἑαυτοῦ φιλοτιμοτέρας δόξης, ἀφῄρητο μετὰ τῆς ὄντως ἀρχῆς ἢ * τὸ ζῆν· ἢ ὅπως γε μὴν ὁ Πορφυρογέννητος, εἰ μὴ μιᾶδι ἐπίβουλον ἐβουλεύσατο, μηδ' ὅπλα καθ' αἵματος συγγενοῦς ἐνεδύσατο, ἀλλ' ὅμως ἢ ἄλλαις προσληψίαις ὑ μιαραῖς ὑποψίαις πολλοῦ προσέθηκεν τῷ ῥοπῷ ἐπιδόντα ἢ αὐτὸν ἢ τοὺς τοῦ βασιλέως σφόδρα ἀνέῳξεν ἀκοὰς ἐς ὑποδοχὴν τῶν ἐκβολῶν, ἀπόσαι παραπετάσασι τοῖς ἀπαμιδίοις φιλοτιμίαις.

* τῷ

B

V. Ἐπὶ δὲ τὸν λόγον. ἐν μὲν δὴ τοῖς τῶν αὐτοῦ τοῖς ἡγεμόσι πονήμασι ὁ Πορφυρογέννητος περὶ Λυδίαν, τοῖς τε νέοις ἀγαλλόμενος γάμοις, ἢ μακραῖς ἀνδῶν τοῖς ἐλπίσι τοῦ βίου. ἠγάγετο δὲ πρὸ βραχέος ἐκεῖθεν γαμετὴν τῶν Ῥαοὺλ θυγατέρων τὴν ψυχῆς ἢ σώματος κάλλος ἀρίστην, ἐς τελευτὴν ἀδήλως ἐλαίας χρόνου ἐγγίζων αὐτός· ὅτι ἐ τῇ νεᾷ τοῦ Στουδίου λαμπρὸν ἐπιθεὶς ἢ ὄροφον, (ἐρήμωτο δὲ ὁ χῶρος ἐκεῖνος παρὰ Λατίνων, ἢ μηλόβοτος ἦν ἐκ πολλοῦ) ἔπειτα στρῶσαι πεμίψαντα φραγμὸν ἢ κύκλῳ βολὴν, καὶ πολλοῖς τοῖς ἀναλώμασι εἰς μοναζόντων καθοσιωσαν ἀσκητήριον, οὐδὲν ὁ μιαρὰ τοῦ παλαιοῦ χαρακτῆρος ἐπιδοὺς ἐκείνου. ἐπεὶ δὲ τῶν περὶ τὸ Νυμφαῖον τῆς Λυδίας ἐτύγχανον τῆς βασιλέως μετὰ τῶν συζύγου ποιούμενος, καὶ διαβολαὶ κατ' αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἀδελφὸν λάθρα ἀνεκινήθησαν, ὠδῦξε τῷ βασιλεῖ διαβῦναι πρὸς ἕω. τῷ μὲν φανομένῳ πραγμάτων ἄλλων ἐπιθέσθαι κλοπώτατον αὐτῷ· τῷ δ' ἀληθείᾳ πρὶν αἰδέσθαι τὸν ἀδελφὸν, ἀφορητὸ συμπεσεῖν καὶ χειρώσασθαι· ἃ δὴ ἢ γεγένηται. καὶ κρατοῦσα μὲν ὑποσὶ τῶν ταχέως ἀ Πορφυρογέννητος, κρατωῦσα δὲ καὶ ὅτοι γνησίως ὠμίλουν αὐτῷ· ὧν προύχων ὑπῆρχε τὰ μάλιστα, καὶ πλούτῳ ἢ γένει ἢ στρατηγίας περιβόητος, Μιχαὴλ ὁ Στρατηγόπουλος. αὐτοὶ μὲν ὧν ἐν δεσμωτηρίοις καθείργνυνται. ὁ δὲ πᾶς πλοῦτος αὐτῶν ὡς τὸ βασιλικὸν συγκομίζεται ταμεῖον.

* ἐπαυστέον Wolfius in margine.

CAPUT VII.

I. Tumultus publicus contra Athanaſium. Irarum cauſa. Athanaſius ſecedit. II. De excommunicationis ſententia manu ejus clanculum ſcripta. Ut a pueris inventa ſit. Quos motus excitaverit. III. Athanaſii fama imminuta. Ut is apud Imperatorem ſe excuſaverit. Veniam dat & petit. IV. De Joanne Sozopolitano. Eo Patriarcha, Monachi improbi reſpirant. Michael Andronici filius diademate ornatur.

pag. 117.

I. NON multo autem poſt, inde reverſo Imperatori ſcriptam reſignationem offert Athanaſius patriarcha, quartum jam annum eo ſacerdotio fungens: cujus cauſa erat, omnium pontificum & monachorum & laicorum tumultus, ſpiritualem illius rigorem non ſetentium: eique principio clam & taciro murmure, poſt etiam aperte & abſque larva maledicentium;

D Α. ΜΕΤ' ὀ πολὺ δ' ἐκεῖθεν ἐπανιόντι τῷ βασιλεῖ, παραίτησιν ἔγγραφον δίδωσιν ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος, πάππον ὄδε ἤδη χρόνου ἐπανιόντι ἐπὶ τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ. ἀ δ' αἰτία, πάντων ἀ θορυβος ἰῶ Ἀρχιερέων καὶ μοναζόντων καὶ λαϊκῶν, φέρειν ἐπιπλέον μὲ δυναμένων * τὸν ἐκείνου πνεῦμα- τικὸν σκυθρωπότητα. καὶ διαλοιδορουμένων αὐτῷ ; καὶ διαλ-

* τῶν ἐκείνου σκληρότητα κ-

ὑπ

ὑπ' ὀδόντα μὲν ᾗ λάθρα πρῶτον, ἐπεπαλυμμένους δ' A
πάντα, ᾗ πλὴν σκυτῆς ᾗ πρεσωπείᾳ, ἓ ὅσον ἀδύπα
διαῤῥῆξαι μελλόντων αὐτὸν, εἰ τῷ θρόνου ἐπιπλέοι
αὐτοχειρὶ. ἐλπίζᾳ μὲν οὖν ὁ πατριάρχης βοηθείαν ἕ-
ξειν παρὰ τῦ βασιλέως, ὅτι τὰς λειτουργικὰς ἀμιλλα-
θεὶς ἐπεὶ δ' ἄπρακτα τὰ τῇ ἐλπίδων, ὡς οἷ' ὕπως ὑφεσ-
ις, ζητεῖ ᾗ λαμβάνει τὰς * ἀπαθῆ διαφυλάξοντας ἐκ
γε τῆς ᾗ πλήθυς ὁρμῆς, ᾗ διασώσοντας * εἰς τὸ πρεῖ ᾗ
Ξηρίλοφον ἀσκητήριον αὐτῦ.

* alterâ autem * ἄχρι τῦ ἐς τό

Quæ sequuntur hinc usque ad sedile quartum, desunt in libris editis: extant autem in Codice Regio.

Β. Συμβαίνει μέντοι, πρὶν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἐκεῖσε, πρᾶγμά τι διὰ τῶν ᾗ θρόνα γέρουσι πεπραχέναι σφό-
δρα τῆς αὐτοῦ προσωπάσεως ἀνάξιον κατ' ἀσπάσιος· χάρ-
τιον γὰρ εἰλήφως, γράμμασιν ἰδίοις ἐκκλησιαστι-
μὸν ἀφορισμὸν κατὰ πάντων ὁμῦ βασιλέων τε ᾗ Ἀρ- B
χιερέων, ἓ ὅσοι ᾗ ἱερατικῦ καταλόγου, ᾗ ὅσοι τῇ ἐν
τέλει, ᾗ ὅσοι τῦ δήμου, ὅτι μὴ σωτηρίαν σωσαπο-
θέντα τῆς θρόνου ᾗ βίου· ὃν δὴ ᾗ ὀρφάνοις τισὶν ἐ-
νειλίσας, ὑπέχυτε τοῖς τῇ ᾗ μεγίστων φέρων ἐμβέ-
βλητο. διετέλεσε μέν τι πρωτόμβριος ὕπος ᾗ χάριτος ἐκεῖ
ὅλον ἐκεῖνον. ἔπειτα μοιραίοις τισὶ πομπαῖς ἐν ταῖς
ἁπαῖς ἐρήμοις τῶν θρόνων τινῶν ἀπροσδοκήτως ἐφίστα-
ται διδυμίδες ὀφρᾶσις· εἶτα ἐμφανίζεται τῇ κλήρῳ ᾗ
ᾗ Θεῦ Σοφίας, ἐμφανίζεται τῇ βασιλεῖ. ἐκεῖθεν οἱ
τῆς φήμης ἀπολαβόντες παῖδες πάντων πεφυκότες
τὰς ἀκοὰς πρὸς ὀργὴν ἐκκαίονται πάντες ᾗ πάχ ἂν διασ-
πάραξαν ἐπέβραμόντες ᾗ ἀνθρώπου, εἰ μὴ θάσας ᾗ
βασιλεὺς ἀνέχαιτισε τῶν ὁρμῶν.

Γ. Τῶτο πολλῶ προσῆλε τῶν μῶμον Ἀθανασίῳ· C
ᾗ ἅμα τῇ ὑπὲρ αὐτῦ λαλούντων πὰς γλώσσας συ-
νίσουλε. τὰ δὲ ἐπιτίμια παῦτα ἀπειλᾶς χάριν ὡς
τὰ πολλὰ τοῖς ἱερωμένοις ἐπιτάσσεται, ὥσπερ τις ῥάβ-
δος παιδάγωγὸς ἐπ' τῇ μὴ σωμῶς πῆς θείοις χρωμέ-
νων. διὰ γὰρ τῦτο ᾗ φασὶν μὴ ἐπιτιμᾶσι τοῖς ἁ-
μαρτάνουσι οἱ κρίνοντες εἰδότες ὀρθῶς, ἵν' ἐκφοβήσαν-
τες ἀποσώσωσι ᾗ ψυχάς· ψυχαγωγὸν δ' ὑπὲρ αὐτῶν
θερμὰς ἀναφέρωσι τῇ Θεῷ τὰς εὐχάς, μή πως ἐξάφ-
ρων ᾗ Σατανᾶς ψυχωσεσμένης λαβῶν ᾗ Θεῦ, παρα-
πέμψῃ τῷ διαβόλῳ ᾗ τοῖς ἀγγέλοις αὐτῦ. τὸ γοῦν
πεπραγμένον Ἀθανασίῳ ἅπαν ἐκ τοιῦτον. διὸ ᾗ
ᾗ τῶν ἐναβῶν δόγματος δόξαν ἀλλόκοτον, μέμφε D
μενίσκη προσῆλε τάσδε· ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς ὑποσεί-
λας Ἀθανασίῳ ᾗ χάρτιον, τῶν αἰτίαν ἐρώτα ᾗ δρά-
ματος, ἡμῖρας ᾗ φιλανθρώπως τῆς προπετείας αὐ-
τῦ καθαπτόμενος, ᾗ ἅμα προσανεδίζων τὸ ᾗ γνώμης
μικροψυχίαν ᾗ ἀφιλάνθρωπον. Ὁ δὲ μετεμέλῃ σωστέ-
ξας τὸ ἦθος, μικροψυχίαν γνώστε ᾗ λύπην· τὰ δ'
ἀπὸ γινόμενα φησὶ ᾗ λογόμενα, ἄνευρα νεῖσθαι τῇ
κρίσει ᾗ ἀληθείας. διὸ δὴ ᾗ συγχώρησιν ἐδίδα τε
ᾗ ἐζήτει· ᾗ ὅτου καθάπερ σκιὰ ᾗ δρᾶμα τὸ παρὰ
δόξαν πραχθὲν διελύετο.

Δ. Ἦν δέ τις μοναδικὸν πεφυκὼς χῦμα, ὄ-
νομα Ἰωάννης, πάλαι μὲν γυναικὶ συζυγὲς, ᾗ
παίδων πατὴρ κατασάς· ἔπειτα θανάτῳ παύτῳ
ἀποβαλὼν, τὸ μοναδικὸν ᾗ αὐτὸς ὑποδὺς τελεῖ-
σιον, τῇ χρόνῳ πάσι προβεβηκὼς, ἀρεταῖς φορτι-
κὸς προσφιλούμενος ᾗ πᾶς ᾗ ζῆσαι ἀπλῶπος, Ἐλλιπὴς παιδείας πάμπαν ἀμέτοχος,
ἐν Σωζοπόλεως εἰς ᾗ βασιλέως ἄρτι ἐπιδημικὸς· ὅπος γνώμῃ βασιλικῇ ᾗ ὑφῃ ᾗ
ἱερατικῆς σωκέδα ᾗ πανεμαρχικὸν ᾗδέχεται θρόνον· ἐφ' ᾧ ᾗ τὰ πράγματα ἐδόξη * πῆς
τῇ μοναχῶν κακοτρόπεις ἐκ ζάλης ᾗ κλύδωνος εἰς δόξαν ἐλλυθέντα, ᾗ ἀπὸ χειμῶνος
εἰς ἦαρ. ὅπως ᾗ τῇ ᾗ βασιλέως ἐφῇ Μιχαὴλ τὸ βασιλικὸν πεφυτεῦσαι σέφος.

* οἱ τοῖς μοναχοῖς κακοῖς ἐν ζάλῃ.

ANDRONICUS SENIOR

qui eum jamjam diſcerpturi videbantur, ni ſolio cederet. Sperabat ille quidem, ſe Imperatoris ope conviciatores ulturum: deinde ipſe neſcio quomodo fruſtratus, petit atque impetrat ſatellites, per quos ab impetu plebis ſervatus in monaſterium ſuum circa Xerolophum incolumis reducitur.

ANN. CHR. MCCXCIII. menſe Octob.

II. Cæterum ille, antequam eo migraret, dolore ademptæ dignitatis, rem fecit plane indignam gravitate quæ eum virum decebat. Charta enim ſumpta, propria manu excommunicationis ſententiam ſcripſit, in quoſcunque ſive Principes, ſive pontifices, ſive alios ſacerdotali ordini aſcriptos; item in omnes tum nobiles, tum plebejos, per quos non conceſſum ſibi fuiſſet patriarchalem thronum nonniſi cum vita relinquere. Eam veto chartam concharum teſtis involutam in limam quandam injecit unius e parietibus manu ſimi cempli. Ibi charta illa per annum integrum latuit. Deinde a pueris, qui avium nidos per fotamina quæritabant, reperta eſt de improviſo conchæ incluſa. Statim ſanctæ Sophiæ clero oſtenditur; oſtenditur Imperatori. Tum re inde in famæ tubas tecepta omnium aures circunſonane: omnes ira incenduntur; ac fortaſſe irruptione facta hominem diſcerpſiſſent, niſi huic malo occurrens Imperator eorum impetum repreſſiſſet.

III. Magnum hoc probrum Athanaſio fuit: hoc linguas eorum qui illi patrocinabantur compreſſit. Nam ejuſmodi parmæ ad terrorem ut plurimum excogitatæ fuerunt a factis miniſtris, quaſi virga quædam correctrix, in eos qui divina non ſatis revetenter tractaturi eſſent. Ideo ſcilicet peccantibus ponam irrogant ſapientes judices, ut eos incuſſo metu a peccando deterreant. Clanculum autem pro illis preces Deo ædentes fundunt, ne forte illos a Deo ſeparatos mors repentina invadat, Diaboloque & ejus Angelis tranſmittat. Id vero, quod rem ab Athanaſio fiebat, eſſe prorſus huic rationi contrarium. Itaque id, cum ulienum viſum eſſet a ſapientium inſtituto, in manifeſtam reprehenſionem virum adducit. Ac Imperator quidem, miſſa Athanaſio chatta ſupradicta, cauſam illius facinoris ſciſcitabatur, humane ac benigne ejus temeritatem coarguens, ſimnique exprobrans illi animum illiberalem & inhumanum. Ille vero pœnitentia mollito ingenio, puſillum unimum cauſabatur ac triſtitiam ſuam. Quæcunque autem ſic fierent, ea dicebat ipſo veritatis judicio ierira eſſe. Veniam itaque & dedit & dari ſibi petiit. Atque ita quod præter omnium opinionem factum erat, tanquam ſcena ac fabula evannit.

Edit. Pariſ. pag. 118.

IV. Erat autem quidam habitum monaſticum gerens, nomine Joannes, qui olim duxta uxore liberos ſuſceperat, eaque amiſſa eucnllum ipſe quoque induerat; vir jam ætate provectus; natura ad virtutem optime compoſitus ob morum ſimplicitatem; Græcarum litteratum plane rudis; recens Sozopoli in Urbem profectus. Is decreto Imperatoris, & ſacri collegii ſuffragiis patriarchalem ſedem occupat: ſub quo Monachi male morati res ſuas e tempeſtate ac naufragio in totum portum perveniſſe, & hyemem in ver commutatum putabant. Is Michaelem Andronici filium Imperatorio diademate ornavit.

ANN. CHR. MCCXCIV. Cal. Januar.

ANDRONI. CUSSENIOR.

care debebat, quem exitum habuissent ii qui antiquiores eadem commisissent. Nam & olim Cyrus ille Darii & Paryſatidis filius, cum majorem quam pro ſatrapia ſua faſtum præ ſe ferret, in ſuſpicionem & odium apud Artaxerxem fratrem incidit: unde nihil præter infelicem exitum eſt conſecutus. Antonius item, qui maximam orbis terrarum partem cum Auguſto partitus erat, cum ſpretis pactis & conventis, plus ſibi quam par erat arrogaſſet, una cum principatu etiam vitam amiſit. Ita etſi hic Porphyrogenitus nulla arma, nullas inſidias contra fratrem paravit, tamen prioribus ſuſpicionibus, quæ quidem haud leves erant, non parvum pondus nova hæc addiderunt: atque hinc factum eſt, ut calumniis, quæ immoderatam ambitionem ſolent ſubſequi, imperatoris aures paterent.

Edit. Pariſ. pag. 116.

V. Sed ad inſtitutum redeundum eſt. Agebat tum Porphyrogenitus in Lydia, recentibus nuptiis lætus, & eas ſpes concipiebat, quibus vita humana maxime floreſcit. Nam paulo ante uxorem duxerat unam ex Raulis filiabus, quæ & corporis & animi pulchritudine reliquis præſtabat, cum ipſe ad annum ætatis trigeſimum jam accederet: quo etiam tempore ſplendidum tectum Studii templo addidit, (locus enim is deſolatus erat a Latinis, & longo jam tempore oves paſcebat) & firmo muri ambitu circumducto, magnis impenſis habitationi monachorum accomodavit ædificium, ut nihil aut parum a vetere forma differret. Cum autem tunc ad Nymphæum in Lydia cum uxore commoraretur, & clam apud fratrem delatus eſſet, viſum eſt Imperatori tranſire in Orientem, ſpecie quidem, quod alia negotia eo vocarent; revera autem ut fratrem incautum nec opinantem ſine ſtrepitu opprimeret: quod & accidit. Nam & Porphyrogenitus celeritate comprehenditur: comprehenduntur & ejus intimi: quorum princeps fuit & opibus, & genere, & rebus geſtis celebris, Michael Straregopulus, Ac ipſi quidem in carcerem compinguntur; omnes autem eorum opes in fiſcum rediguntur.

A ἄλλο, ἀλλ' ὅμως τῆς πάλαι τὰ ὅμοια διαφαύσας ἐνθυμηθῶσι πρὸς οἷον ὤλισθον τέλος. ὁ Κύρος γὰρ ποτ' ἐκεῖνος, ὁ Δαρεῖου καὶ Παρυσάτιδος, μείζω τῆς ἑαυτῷ σατραπείας φρόνημα ἐπιδεικνύμενος, εἰς ὑποψίαν καὶ μῖσος ἀνήγαγε τὸν ἀυτάδελφον τὸν βασιλέα τὸν Ἀρτοξέρξαν, ἀφ' ὧν πλέον ἢδίω ἢ δυσχερῆ ἐτράγησε τέλη. Αντώνιος αὖθις, ὁ τῶν πλείστου οἰκουμένης ἡγεμονίαν Αὐγούστῳ συμμεριζόμενος Καίσαρι, τὰς τῶ Καίσαρος ἀποστέρξας ὁμολογίας, καὶ μείζω τῆς ἑαυτῶ φιλοτιμησάμενος δόξης, ἀφῆρται μετὰ τῆς ὅσης ἀρχῆς καὶ * τὸ ζῆν· καὶ ὅπως γε μὴν ὁ Πορφυρογέννητος, εἰ καὶ μηδὲν ἐπίβουλον ἐβουλεύσατο, μηδ' ὅπλα καθ' αἵματος συγγενῶν ἐνεδύσατο, ἀλλ' ὅμως καὶ ἄλλως προσληψίας ἀ μικρᾶς ὑποψίας πολλὰ προσάπτουσι τῷ ῥᾳδίῳ ἐπιλόγοις καὶ ταύτα· καὶ τὰς τῶ βασιλέως σφόδρα αἰτήσεως ἀκοὰς εἰς ὑποδοχὴν τῶν ἐξ ἐμβολῶν, ἀπόσας παραπιπτούσας ταῖς ἀκαμπίσεσι φλογιμίαις.

B

* καὶ

E Ἀλλ' * ἐπαυτίκα τὸν λόγον. ὡς μὲν οὖν τῶν καθ' ἑσπέραν τὰς ἐξωτερικὰς ποιήσεις ὁ Πορφυρογέννητος περὶ Λυδίαν, καὶ τὸν τῆσδε ἀγαπλόκαμον γάμους, καὶ μακρᾶς αἰθὼν ταῖς ἐλπίσι τὸν βίον. ἠγάγετο οὖν πρὸ βραχέος ἐκεῖνος γυναῖκα τῆ Ραοὺλ θυγατέρων τὴν ψυχῆς καὶ σώματος κάλλος ἀείσω, ἐς τεκμαιρόμενος ἤδη τὰς ἐλπίδας χρόνου ἐγγίζων αὐτός· ὅπερ ἐν τῆ νέᾳ τῶν Στουδίου λαμπρὸν ἐπίθετο ἢ ὄροφον, (ἐρήμωται γὰρ ὁ χῶρος ἐκεῖνος παρὰ Λατίνων, καὶ μηλόβοτος ἦν ἐν πολλῶ) ἔπειτα στρῶσαι πεζάγαν φραγμὸν καὶ ἀναβολὴν, καὶ παιδοῖς τοῖς ἀναλώμασιν εἰς μοναζόντων καταγωγὸν ἀσκητήριον, ὑδίᾳ ἢ μικρᾶ τῶ παλαιῶ χεραιτήρος ὑπολείψει ἐκείνου. ἐπεὶ δὲ τίνος περὶ τὸ Νυμφαῖον τῆς Λυδίας ἐτύγχανε τῆς ἡγεμονίας μετὰ τῆς συζύγου ποιούμενος, καὶ διαβολαὶ κατ' αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἀδελφὸν λάθρα ἀνέμιξθησαν, ὥστε τὸν βασιλέα διαβῦσαι πρὸς ἑω. τὸν μὲν φανερώτερα πραγμάτων ἄλλων ἐκεῖθεν ἀπελθόντα αὐτὸν· τὸν δ' ἀλλοθεν πρὶν αἰδέσθαι τὸν ἀδελφὸν, ἀφοπτὶ συμπεσόντων καὶ χειρώσασθαι· ὃ δὴ καὶ γέγονεν. καὶ κρατοῦσι μὲν ὑπὸ τῶν ταχίστων ὁ Πορφυρογέννητος, κρατωθεὶς δὲ καὶ ὅσοι γνησίως ὑμίλουν αὐτῶ· ὧν προύχων ὑπῆρχε τὰ μάλιστα, καὶ πλούτῳ καὶ γένει καὶ στρατηγίας πεζεβόπος, Μιχαὴλ ὁ Στρατηγόπουλος. αὐτὸ μὲν δὴ ὧν ἐν δεσμωτηρίοις καθείργνυται. ὁ δὲ πᾶς πλοῦτος αὐτοῦ εἰς τὸ βασιλικὸν συναρμίζεται ταμιεῖον.

* ἐπαυτίκα Wolfius in margine.

C

CAPUT VII.

I. Tumultus publicus contra Athanaſium. Iracundiæ cauſa. Athanaſius ſecedit. II. De excommunicationis ſententia manu ejus clanculum ſcripta. Ut a pueris inventa ſit. Quos motus excitaverit. III. Athanaſii fama imminuta. Ut is apud Imperatorem ſe excuſaverit. Veniam dat & petit. IV. De Joanne Sozopolitano. Eo Patriarcha, Monachi improbi reſpirant. Michael Andronici filius diademate ornatur.

I. NON multo autem poſt, inde reverſo Imperatori ſcriptam reſignationem offert Athanaſius patriarcha, quartam jam annam eo ſacerdotio fungens: cujus cauſa erat, omnium pontificum & monachorum & laicorum tumultus, ſpiritualem illius rigorem non ferentium: eique principio clam & tacito murmure, poſt etiam aperte & abſque larva maledicentium;

pag. 117.

D Α. ΜΕΤ' ὀ πολὺ δ' ἐκεῖθεν ἐπαυτόντι τῶ βασιλεῖ, παραπιπτοῦσγγραφον δίδωσιν ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος, πάντων ἤδη ἐξανύσαι ἐπιταύτου ἐπὶ τῶ πατριαρχικῶ θρόνω. ὁ δ' αἰτία, πάντων ὁ θόρυβος ὡς Ἀρχιερέων καὶ μοναζόντων καὶ λαϊκῶν, φέρειν ἐπιπλέον μὰ δυναμένων * τὸν ἐκείνου πράγματων σκυθρωπότητα. καὶ διαλοιδορουμένων αὐτῷ ὑπ

* τὸν ἐκείνου σκληρότητα. καὶ δικαι-

ὑπ' ὀδόντα μὲν ἢ λάθρα φῶτον, ἐσοικαλυμμένος δ' Ἅπαντα, ἢ πλὴν σκυτῆς ἢ φρεσωτοῦ, ἓ ὅσου ἐδύνατο διαρρᾴξειν μιλόντων αὐτῶν, εἰ τῷ Θρόνου ἐπιπλέον ἀντίχοιτο. ἤλπιζε μὲν οὖν ὁ πατειάρχης βοήθειαν ἕξειν παρὰ τῶ βασιλέως, ὥστε τὰς λοιδορωπὰς ἀμυνάσθαι· ἐπεὶ δ' ἄπρακτα τὰ τῷ ἐλπίδων, ἐκ δ' ἄπρακτα εὐεργετεῖ, ζητεῖ ἢ λαμβάνει τὰς * ἀπαθῆ διαρυλάξαντας ἐκ τῆς † πλειθυσέρμης, ἢ διασώσαντας * εἰς τὸ πρὸ † Ξηρόλοφον ἀσυλητήριον αὐτῶ.

*abeſt ἀπαθῆ * ἔχει ἢ ἐν τῶ

Quæ ſequuntur hinc uſque ad ſolitum quartum, detexi in libris editis: extant autem in Codice Regio.

Β. Σωίβα μέντοι, πρὶν αὐτὸν ἀπιλθεῖν ἐκεῖσε, πράγμα τι διὰ τῶν † Θρόνου εἴρηται πρᾶξαι σφόδρα τῆς αὐτῷ προσηκούσης ἀξίας καταδεέστερον· χάρτην γὰρ εἰληφὼς, γράμμασιν ἰδίοις ἐκπέθηκε ἐπιτίμιον ἀφορισμῶ κατὰ πάντων ὁμῶ βασιλέων τε ἢ Ἀρχιερέων, ἓ ὅσοι † ἱερατικῆ κατάλογω, ἢ ὅσοι τῷ ἐν πόλει, ἢ ὅσοι τῶ δήμω, ὅτι μὴ συνεχώρησαν συναποθεῖναι τοῖς Θρόνοις † βίον· ἓν δὲ ἢ ὑσράκος τισὶν ἐνειλήσας, ὑπῆγεν τὸ χαρτῆ † μεγίσης τῶν φίρων ἐμβίβλημα. διπλῆσας μέν τοι κρυπτόμενος ὅπως ὁ χάρτης ἐκεῖ ὅλος ἐνειαυτόν. ἔπειτα μεφανίσας τισὶ πιστικὰς ἓν ταῖς ὑπαὶς ἑρδινῶσιν ὁρκίων τινῶν ἀπροσδοκήτως δέεσθαι διδυμίους ὑσράκους· εἶτα ἐμφανίζεται τῆ κλήρῳ † Θεῦ Σοφίας, ἐμφανίζεται τῆ βασιλεῖ. ἐκπλήσσει τῆς φήμης ἀπολαβόντες κώδωνες πάντων πιεζαχόσι τὰς ἀκοὰς πρὸς ὁρκῶν ἐκκέεσθαι πάντες· ἢ τάχ' ἂν δισπάραξαν ἐπεβραμόντες † ἀνθρωπον, εἰ μὴ φθάσας ὁ βασιλεὺς ἀπεκάτεσε τῶν ὁρκῶν.

Γ. Τῦτο πολλῶ προσῆλθε τὸν μῶμον Ἀθανασίῳ· ἢ ἅμα τῷ ὑπὲρ αὐτῦ λελεωκότων τὰς γλώσσας συνέχειλε. τὰ δὲ ἐπιτίμια ταῦτα ἀπειλῆς χάριν ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἱερωμένοις ἐπιτίθεται, ὥσπερ τις ῥάβδος παιδευτικὴ τῷ μὲ σωφρονεῖν τοῖς θείοις χρωμένων. διὰ γὰρ τῦτο ἢ φυσικῶς μὲν ἐπιτιμῶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι οἱ κρίνοντες εἰδότες ὀρθῶς, ἵν' ἐμφοβήσαντες ἀποσώσωσι † ψυχάς· καίτοι δ' ὑπὲρ αὐτῶν θερμὰς αἰναφέρουσι τῷ Θεῷ τὰς ἀχάς, μή πως ἐξαίφνης ὁ θάνατος ἀχωρεσμένης λαβὼν † Θεῦ, παραπέμψῃ τῷ διαβόλῳ ἢ τοῖς ἀγγέλοις αὐτῦ· τὸ γοῦν παπραγμένον Ἀθανασίῳ ἅπαν ἐῶ τοιοῦτον. διὸ ἢ † τῶν ἀλαβῶν δόγματος δέξας ἀθότερον, μέμφεται μεγίστῳ προσῆλθε τάνδρί. ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς ὑποσείλας Ἀθανασίῳ † χάριτας τῶν αἰτίαν ἐρώτα † ἁρέματος, ἐμέρας ἢ φιλανθρώπως τῆς προτέρας αὐτῷ καθαπτόμενος, ἢ ἅμα προσονειδίζων τὸ † γνώμης μικροψυχίαν ἢ ἀφιλάνθρωπον. Ὁ δὲ μεταμέλῳ σωστέξας τὸ ἦθος, μικροψυχίαν μὲν ἔφασκε ἢ λύπην· τὰ δ' ὕπω γινόμενα φησὶ ἢ λεγόμενα, ἄκυρα κεῖθαι τῇ κρίσει † ἀληθείας. διὸ δὴ ἢ συγχώρησιν ἐδίδου τῷ ἢ ἐζήτει· ἢ ὕτω καθάπερ σκιὰ ἢ ὄρεμα τὸ παρὰ δόξαν πραχθὲν διελύετο.

Δ. Ἦν δέ τις μοναδικὸν πεπεπαίμενος χῆμα, † ὄνομα Ἰωάννης, πάλαι μὲν γυμνικῇ συζυγίας, ἢ παίδων πατὴρ κατασχὼν, ἔπειτα Θαπάτῳ παύλῳ ἀποβαλὼν, τὸ μοναδικὸν ἢ αὖτις ὑποδὺς τελβώνιον, † χρόνῳ τῶν προβιβασκὼς, ἀρετᾶς φυσικῶς προσημαινομένης ἢ τῆς † ζώσης ἀπλάστως, ἐλληνικῆς παιδείας πάμπαν ἀμίπτος, ἐκ Σωζοπόλεως οἷς † βασιλεῦσιν ἄρτι ἐπιδεδημηκώς· ὕτος γνώμῃ βασιλικῇ ἓ †ῥοφῇ † ἱερατικῆς συνόδῳ † πατειαρχικὸν ἢδίχετο Θρόνον· ἐφ' ᾧ ἢ τὰ πράγματα ἐδόξει * τοῖς τῆ μοναχῶν κακοτρόποις ἐκ ζήλης ἢ πλούτου εἰς δίκην ἐλκυθῆναι, ἢ ἀπὸ χειμῶνος εἰς ἔαρ. ὕπως ἢ τῆ † βασιλέως ὑφ' Μιχαὴλ τὸ βασιλικὸν πεπεπεῖσθαι σέφος.

* τάδε μεταμέλειαν ἐν ζήλῳ.

qui eum jamjam diſcerpturi videbantur, ni ſolio cederet. Sperabat ille quidem, ſe Imperatoris ope conviciatores ulturum: deinde ipſe neſcio quomodo fruſtratus, petit atque impetrat ſatellites, per quos ab impetu plebis ſervatus in monaſterium ſuum circa Xerolophum incolumis reducatur. ANDRONICUS SENIOR

ANN. CHR. MCCXCIII. menſe Octob.

II. Cæterum ille, onerequm eo migraret, dolore ademptæ dignitatis, rem fecit plane indignam gravitate quæ eum virum decebat. Charta enim ſumpta, propria manu excommunicationis ſententiam ſcripſit, in quoſcunque ſive Principes, ſive pontifices, ſive alios ſacerdotali ordini aſcriptos; item in omnes tum nobiles, tum plebejos, per quos non conceſſum ſibi fuiſſet patriarchalem thronum nonniſi cum vita relinquere. Eam vero chartam concharum teſtis involutam in rimam quandam injecit unius e parietibus maximi templi. Ibi charta illa per annum integrum latuit. Deinde e pueris, qui avium nidos per foramina quærita baot, reperta eſt de improviſo concha inclaſa. Statim ſanctæ Sophiæ clero oſtenditur; oſtenditur Imperatori. Tum re inde in famæ tubas tecepta omnium aures circunſonant: omnes ira incenduntur; ac fortaſſe irruptione facta hominem diſcerpſiſſent, niſi huic malo occurrens Imperator eorum impetum repreſſiſſet.

III. Magnum hoc probrum Athanaſio fuit: hoc linguas eorum qui illi patrocinabantur compreſſit. Nam ejuſmodi pœnæ ad terrorem ut plurimum excogitatæ fuerunt a ſacris miniſtris, quaſi virga quædam correctrix, in eos qui divina non ſatis reverenter tractari eſſent. Ideo ſcilicet peccantibus pœnam irrogant ſapientes judices, ut eos incuſſo metu a peccando deterreant. Clamoſum autem pro illis preces Deo ardentes fundunt, ne forte illos a Deo ſeparatos mors repentina invadat, Diabolique & ejus Angelis tranſmittat. Id vero, quod tum ab Athanaſio fiebat, erat prorſus huic tutioni contrarium. Itaque id, cum alienum viſum eſſet a ſapientium inſtituto, in maximam reprehenſionem virum adduxit. Ac Imperator quidem, miſſa Athanaſio charta ſupradicta, cauſam illius facinoris ſciſcitabatur, humane ac benigne ejus temeritatem coarguens, ſimulque caprobans illi animum illiberalem & inhumanum. Ille vero pœnitentia molito ingenio, exſillum animum cauſabatur ac triſtitiam ſuam. Quæcunque autem ſic fierent, ea dicebat ipſo veritatis judicio irrita eſſe. Veniam itaque & dedit & dari ſibi petiit. Atque ita quod præter omnium opinionem factum erat, tanquam ſcena ac fabula evanuit. Edit. Pariſ. pag. 118.

IV. Erat autem quidam habitum monaſticum gerens, nomine Joannes, qui olim ducta uxore liberos ſuſceperat, eaque amiſſa cucullum ipſe quoque induerat; vir jam ætate proiectus; natura ad virtutem optime compoſitus ob morum ſimplicitatem; Græcarum literarum plane rudis; recens Sozopoli in Urbem profectus. Is decreto Imperatoris, & ſacri collegii ſuffragiis patriarchalem ſedem occupat: ſub quo Monachi male morati res ſuas e tempeſtate ac naufragio in tutum portum perveniſſe, & hyemem in ver commutatam putabant. Is Michaelem Andronici filium Imperatorio diademate ornavit. ANN. CHR. MCCXCIV. Cal. Januar.

ANDRONICUS SENIOR.

CAPUT VIII.

Edit. Paris. pag. 119.

I. Italus & Armenus affinitatem Imperatoris ambiunt per legatos. Italus cur non auditus. Metochites & Glycys, qui & quales viri. Eunt in insulam Cyprum legati de affinitate. Re infecta, in Armeniam proficiscuntur. II. Suum illud iter Glycys describit. Maria Regis Armeniæ soror Byzantium adducitur. III. Turci Romanos fines populantur. Philanthropenus & Libadarius in Asiam mittuntur. Eorum elogium. Philanthropeno omnia prospere succedunt. Multi ad illum se adjungunt. IV. Libadarius eum suspectum habet. Cretenses transfugæ ipsum hortantur ad defectionem. V. Philanthropenus hæsitat. Consentit. Imperii insignia non admittit. VI. Ejus defectio nuntiatur Libadario & Imperatori. Philanthropenus imprudens Libadarium imparatum omittit. Theodorum Imperatoris fratrem invadit. VII. Libadarius pecuniam & militares copias cogit. In Lydia castrametatur. Cretenses pecunia corrupti Philanthropenum ei vinctum tradunt. VIII. Libadarius capto insultat. Visum adimit. Notatur ut insolens & crudelis.

I. HOc tempore legatos ad Imperatorem mittit primum Italiæ Rex, qui filiam habebat ea muliere, quam [a] supra diximus filiam fuisse Balduini, ejus qui Constantinopoli pulsus fuerat: mittit inquam legatos acturos de filiæ suæ nuptiis cum juniore Imperatore Michaele. Post, simili tatione Rex Armeniæ, ejus quæ Ciliciæ finitima est, fororem per legatos offert, annos natam plus tredecim. Sed cum Regis Italiæ legatio, propterea quod ea postulabat quæ concedi non debebant, repudiata esset: legati deliguntur ejus ætatis doctissimi viri, Theodorus Metochites, & Joannes Glycys, quorum alter Logotheta rei privatæ, alter Logotheta cursus publici tunc erat, non eo tantum quia rerum usum habebant, sed etiam quia prudentia doctrinæque copia longe aliis præstabant, nec solum in sacris ac nostris disciplinis, sed & in [b] Græcis literis versatissimi erant. Tales enim eos esse opus est, qui legati ad exteras nationes proficiscuntur, ut linguam ea omni parte instructam habentes, in quovis disputationum genere palmam obtineant. Expeditis igitur navibus conscensit, primum ad Cyprum applicant. Nam paulo ante, inde etiam de tali affinitate cum Imperatore actum erat. Ubi cum diu commorati, non ea invenirent Cypri consilia, quibus delectarentur: inde digressi Ægæa appellunt, quæ maritima urbs est ultra Ciliciam vallem, ad Issicum sinum sita.

II. Quæ autem his sive aspera, sive facilia & jucunda acciderint, cum abirent, cum navigarent, cum insulas circumirent, & portus intrarent, & ut totam legationem confecerint, alterius legati Joannis Glycæos facundissimi viri liber, in quo omnia & singula enarrantur, pulcherrime & evidentissime volenti cuique declarabit, præclaro sane stylo scriptus, & eruditorum hominum quorumlibet admiratione dignus. Mihi vero non propositum est singulis immorari, qui multarum & variarum rerum historiam scribere instituo. Quæ

[a] ουσχεσις id dixit. *Vide Notas.*

[b] Ἑλλ. γραμμασι.

pag. sup.

Α Α. ΕΝ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀφικνεῖται πρὸς βασιλέα, πρέσβεις μὲν ὁ τῆς Ἰταλίας ῥὴξ, θυγατέρα ἔχων ἐκ γυναικὸς, ἣν θυγατέρα φάσας ὁ λόγος εἶναι Βαλδούϊνου τοῦ ἐξωσθέντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως· ἀφικνεῖται δὲ περὶ γάμου αὐτῆς τε, καὶ τοῦ υἱοῦ βασιλέως Μιχαήλ. ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ δὲ καιροῦ ἀφικνεῖται καὶ ὁ τῆς περὶ Κιλικίαν Ἀρμενίας ῥὴξ, ἀδελφὴν ὑπὲρ τοῦ τεσσαισκαιδέκατον ἔχων ἔτος ἐν ἡλικίᾳ αὐτοῦ. ἐπεὶ δ' ἡ τῆς Ἰταλίας ῥηγὸς παραδιωρῶντο φρενῶν, διὰ τὸ ὑπὲρ τὸ φρονοῦν ζητήματα, ἐκλίγοντας λοιπὸν εἰς φρενῶν οἱ πρέσβεις τὸν πλησιαίτατα σοφῶν, ὅ, τε Μετοχίτης Θεόδωρος, καὶ ὁ Γλυκὺς Ἰωάννης· ὁ μὲν λογοθέτης τοῦ

Β πλησιαίτατα τῶν οἰκειακῶν, ὁ δὲ λογοθέτης τοῦ δρόμου· ἐκλέγονται δ' οὗτοι, μὴ μόνον διὰ τῶν πραγμάτων τὴν τύχην ἔχοντες πεῖραν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πολλῷ τῷ ἄλλων περίεργον συνέσεως ἐμβριθείᾳ, καὶ σοφίας πρεσβυτέρᾳ, ὅσα τε περὶ τὰ θεῖά τε καὶ ἡμέτερα δόγματα, καὶ ὅση περὶ τὴν Ἑλλάνων λόγον ἀκρίβεια. τούτους δὲ οὗτοι αἱροῦνται τοὺς πρὸς ὑπηρεσίαν πρεσβεύσοντας ἰόντι, ἵνα παπαχόθεν αὐτοῖς τὴν γλῶτταν ἔχοντες ἀπλησιάστῳ, κἂν ταῖς ἐξηλέγξεσι περιτύχωσιν, οἱοῖσί ποτ' ἂν εἶεν. οἱ δὲ καὶ τῶν πεζευσαντῶν ἐπιβάντες, ταυτολοῦσιν εἰς Κύπρον τὸ πρῶτον. ἐκ δὲ ἀφικνοῦσι τῶν λόγος μαρτῶ πρότερον περὶ τούτου πάσης εἰς βασιλέα· ἐπεὶ δὲ συχνὸν

C διατρίψαι χρόνον ἐνταῦθα, μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἀπηντηκὸς τὰ ἐν Κύπρῳ σκέμματα, ἀναβάντες ἐκεῖθεν κατέπλευσαν εἰς Αἰγὰς· πόλις δὲ αὕτη παράλιος ὑπὲρ τὴν Κιλίκιον αὐλῶνα κειμένη, πρὸς τὸν κόλπον τῶν Ἰσσικῶν.

Β. Οπόσα μέντοι πάντες ἐν χαλεπὰ, εἴτε ἀρτίως γίγνονται καὶ τριφῆς συνδιοικοῦσι κατά τε ἤπειρον, κατά τε πλοῦν, καὶ κατά τε τοὺς περίπλους καὶ κατάπλους τῶν τόπων καὶ τὸ λιμένων, καὶ ὅπως ἅπασαν ἐξεπίλευσαν τὴν περίπλουν καὶ τὸν πρὸς ἕω πόντον, καὶ ὅσα τὰ ἐπιφανῆ τῶν ἐθνῶν καὶ τὰ ἀξιόλογα, καὶ ὅσα τὰ ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ Ἰβηρίᾳ καὶ τῇ Λιβύῃ καὶ τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Κελτικῇ καὶ τῇ Σκυθικῇ καὶ τῇ Μαυρουσίᾳ καὶ τῇ Ἀραβίᾳ καὶ τῇ Περσίδι καὶ τῇ Ἰνδικῇ καὶ τῇ Αἰθιοπίᾳ καὶ τῇ Ἀρμενίᾳ καὶ τῇ Κολχίδι καὶ τῇ Ἰβηρίᾳ καὶ τῇ Ἀλβανίᾳ καὶ τῇ Μηδίᾳ καὶ τῇ Ἀσσυρίᾳ καὶ τῇ Βαβυλωνίᾳ καὶ τῇ Μεσοποταμίᾳ καὶ τῇ Συρίᾳ καὶ τῇ Φοινίκῃ καὶ τῇ Παλαιστίνῃ καὶ τῇ Ἀραβίᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ καὶ τῇ Λιβύῃ καὶ τῇ Αἰθιοπίᾳ καὶ τῇ Ἰνδικῇ καὶ τῇ Περσίδι

τῆς ὑποθέσεως. φράσαντος δὲ Αἰγῶν, ἀδοιποίοις ἐν καθημοῖς ἡμερησίοις ὁσονοῦν χωρεῖν ἔκεισε ὅπη τῷ δόξειεν ὁ ῥῆξ ἑκάστοτε. ἐνθα δὴ πολλὰς διατρίψαντες ἡμέρας, πάντα διωκήσαντο σφίσι καλῶς ἐξειργάσθαι, ὅσα τε πρὸς βασιλέως ἐπετάλμησε αὐτοῖς, καὶ ὅσα διαιτήσεως ἰδίας εἴνεκεν ἔχοιεν αὐτοί. καὶ ἵνα τὰ πολλὰ παραδράμωμεν, Μαρίαν ἐκόντες ἀνειλήφεσαν τῷ τε ῥηγὶ ἀδελφῷ, ἐπαινέσαι τύμπαν τῷ βασιλεῖ κομίζοντες.

Γ. Ἐπεὶ δὲ τε Πορφυρογενέτου καὶ τε Στρατηγοπούλου κρατηθέντων, ὡς ἅπαντα, ἀνδρῶν τὰ πολέμια μάλα πρακτέων, καὶ μάχας μεγάλας καὶ στρατηγικὰς ἐμπειρίας ῥᾴστα τοὺς Τούρκους ἀναστρεφομένων καὶ ἀποτροπομένων ἐν τῇ Ῥωμαίων ὑρείᾳ, (ταῦτα δ' ἐπὶ τὰ πρὸς ἕω τούτου τε Μαιάνδρου χωρία) κατὰ πολλὴν ἤδη τὴν καλύπτοντες ἐρημίαν, πάντα ἐπέκεινα τε Μαιάνδρου λεύζοντας πάντα, διαβαίνουσί δ' ἔτι καὶ αὐτὸν ἤδη τὸν Μαίανδρον οἷς πλῆθος ἀνθρώπων ὑπερβαῖνον οἱ πολέμιοι· ἃ δὴ καὶ πρὸς ἀνάγκας ἔχει ὁ βασιλέα, τοὺς λειποτάκτους ἐκείνους Ῥωμαίων ἐπισκοπεῖσθαι, ἐπιλέξασθαί τε καὶ πέμψαι ὁπόσοι τοῖς παρὰ τὸν Ἀσίαν κατοικοῦσιν Ῥωμαίοις χώρας καὶ πόλεσιν. ὧν δὲ ἕνεκα στρατηγὸς ἀνὴρ καὶ δεινὸς τὰ πολέμια, Ἀλέξιος ὁ Φιλανθρωπηνὸς, Πηγαίρης ἐξέπεμπε ὧν, ἐν τοῖς ἀκμαῖς ἤδη τῆς ἡλικίας αὐτῶν, καὶ καιρὸν παρεμένων ἐπιδείξασθαι τὸν περὶ αὐτὸν φιλοτιμίαν τῆς φύσεως. τότε ὑπόσα ἐχέτω ὁ βασιλεὺς στρατεύματα δὴς, ἐκ πέμπει πρὸς ἕω. συνεπέμπετο δ' ἐπὶ τότε καὶ Λιβαδάριον ἢ πρωτοβεστιαρίτην, ἄνδρα γεραιὸν ἐν στρατηγικὸν, καὶ * βαθεῖαν αὖλακα, φάναι, διὰ φρενὸς καρπούμενον, ἵν' οὗτος μὲν διέπῃ τὰς περὶ ἢ Ἰωνίαν πόλεις, ὁ δὲ Πηγάνης τὰς ἐπέκεινα πάσας. ἐδόκει τοίνυν ἐν ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ μέγας γενέσθαι κατὰ τὰς μάχας τῇ Τούρκων ὁ Φιλανθρωπηνὸς, καθάπερ ὕλης ἐπεσπεῦσται φλὸξ ἰσχυρά. ὧν γὰρ ἐ φιλοδοξότατος ὁ ἀνὴρ, καὶ ἅλλως κοινωνικὸν τὸ ἦθος τοῖς ὑπ' αὐτὸν παρεχόμενος· ὃ δὴ κράτιστον ἐφόδιον τοῖς στρατηγοῦσιν εἰς τύπας καὶ τρόπαια. ἦθος καὶ ἤρει δ' ἐπὶ τὸ σκοπὸν τὰ πάντα τῆς τύχης αὐτῷ· καὶ ὧν ἐδίδου ἃ μὴ καταβάλλειν ἐπαστῶν ὧν· ὥστε καὶ διαπέμποι μὲν ἐκεῖθεν παρὰ τε Σκυθῶν οἱ Τοῦρκοι, * ἀναστρεπόμενοι δ' ἐντεῦθεν παρὰ τὸ Πηγάνιον, τῶν λοιπόντων ἐξ ἀπάγχης οἱ πλείους τῇ ἐμφορούσῃ ἐβάδιζον, καὶ ἅμα γωμυζί τε ἐ πάνυ ὑπομόλοκα πρὸς ἢ Πηγάνιον, ὡ ποῦπο δεδιότες τὰς κατὰ * πάπου κομίνας ἐχθρὰς, ὅσον οἷά νεύειν ἴυγξιν ἐλκόμενοι τοῖς τε Πηγανίου δεξιώσεσι καὶ φιλοδωρίαις· ὡς ἐν βραχεῖ μεγάλῳ κρὶ πάνυ γενέσθαι μοῖραν τῇ πάνυ στρατῷ.

Δ. Λλ' ἐπειδὴ ἤδη ἀναπεπαῦσθαι τοῖς λυπηροῖς τὰ ἡδέα, ἐ τερπνὸν κἀθεν ἦκεν φασὶν Ἑλλήνων παιδὸς ἐν Διὸς ὄντα κακῶν ἀμεινῶ, ἱλαρὰ μὲν ἐ πάνυ δείκνυσιν ἡ τύχη τὰ πρόθυρα, καὶ πλήρη χαρᾶς, μετὰ δ' ὀλίγον ἢ εἶκεν κακῶν ἀναρρήγνυσι κατ' αὐτὰ. ἐρῶντι δὴ τῇ Λιβαδαρίῳ ἢ τύχαι εἰς ὑείας ἐπομένων τοῖς τε Πηγάνιον πράγμασι, δεινὰς καὶ ὑποψίας ἐνσπέχνει λογισμοί· ἐδεδίει γὰρ, μὴ φρονήσας ὑπὲρ τὸ μέτριον ὁ Πηγάνης, πάσσοπα τῇ καιρῷ καὶ νῇ τύχῃ συμμάχῳ χρησάμενος, ἐς ἀποστασίαν καὶ τυραννίδα χωρήσῃ, καὶ κινδυνῶσι πρώτοις αὐτὸς ἀπεσφαγμένος ὦν, τὸ δ' αὐτὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἐκ τέλει ὑπενθυμίζοντο· ἐ καὶ τοῦτο βασιλέως νεύς, ὡς εἰπεῖν, ἐκ ἀπεργάνοις ἴτι κομίνη καὶ γάλαξιν, ἅτε περ ἂν θρᾷξ ἐκ ἀποδῇ τὸ ζώπυρον πρόπαν. ἀλλ' ἦν ἐλαλήθει

re ad alia pergendum. Ægis, digreſſi, per ANDRONI-
itinera & manſiones diurnas neſcio quot ad CUS SENIOR
eum locum pervenerunt, in quo Rex domicilium habebat: ubi dies complures commoruti, ex ſententia omnia conceſſerunt, quæ ab Imperatore in mandatis acceperant, & quæ ipſi ſponte ingenio excogitarunt. Ac ne plura verbotior, Maria Regis ſorore accepta redeunt, eamque Imperatori ſponſam addu-cunt.

III. Cæterum Porphyrogenito & Strategopulo in vincula conjectis, ut dictum eſt, viris bellicoſiſſimis, qui magnis præliis & Imperatoriis artibus Turcos abigebant, & Romanis finibus facile arcebant, (fines autem Romani eo tempore erant loca Orientalia Mæandro adjacentia) impune jam & nullo prohibente, omnia ultra fluvium hoſtes populabantur, & ipſum flevium cum multitudine innumerabili tranſgrediebantur. Quo neceſſitate compulſus Imperator, ex reliquis optimatibus Romanis delectu habito, mittere aliquem ad periclitantes Aſiæ provincias & urbes tuendas inſtituit. Erat autem tum vir imperandi arte & rei militaris ſcientia inſtructus, Alexius Philanthropenus, dignitate Pincerna, in ipſo juventutis flore conſtitutus, qui occaſionem oſtentandæ præclaræ indolis ſuæ expectabat. Hunc Imperator, datis quot opus erat legionibus, in Orientem ablegat: unaque cum eo mittit Libadarium protoveſtiaritem, virum provectæ ætatis, gnarum imperandi, & profundo mentis ſinu velut fertilis * ſundi ubere fruentem, ut hic Ionicas urbes gubernaret; Pincerna vero ulteriores omnes. Extiterunt igitur tempore Philanthropeni in bellis Turcicis magnus evaſit, materiam nacta virtute ejus, veluti fomitem flamma vehemente. Erat enim & liberaliſſimus & humaniſſimus erga inferiores: quo præclarum ducibus viaticum eſt ad victorias & triumphos. Proinde ex animi ſententia omnia illi ſuccedebant, neque quicquam eum fruſtrabatur. Cum autem Turci illinc a Scythis fugarentur, hinc a Pincerna eſterterentur, neceſſario plerique finitimorum leniorem ingreſſi viam, cum uxoribus & liberis ad Pincernam confugiebant, aut tam hoſtem tergis inhærentem metuentes, quam Pincernæ benignitate & munificentia quaſi quibuſdam illecebris tracti ac delinici; ut & horum magnus numerus ad illius exercitum accederet.

IV. Sed cum triſtia lætis admiſcenda eſſent; ne tertium dolium Græci nullis malis miſtum in Jovis aula eſſe negent, lætum quidem veſtibulum & amœnitatis plenum hanc fortuna oſtendit, ſed domum totam refertam malis in eum effudit. Nam cum ei Libadarius omnia proſpere ſuccedere videret, timere & ſuſpicari aliquid cœpit. Verebatur enim, ne proſperis fortunæ fluctibus Pincerna elatus, defectionem & tyrannidem ſpectaret, & primus ipſa velut æmulus poteſtatis plecteretur. Idem multi etiam e proceribus ſuſpicabantur. Sed invidia hæc erat. Immo turus adhuc, & quaſi quidam fomes ſub cineribus ignem celans. Neque vero id latebat Cretenſes: qui apud Pincernam primum gratiæ & auctoritatis locum obtinebant, ex quo cum uxori-

* Æſchyl. in Prom. vinct. Hiſt.

* ἀναστραπ.

* πάπου

* Græc. in conſu adhuc jacens, laſtenſq; ut ita dicam.

ANDRONICUS SENIOR

hus & liberis ad eorum Creta fe contulerant. Nam in magno honore apud illum erant, & principatum inter intimos habebant: nec in acie tantum illius latera claudebant, ſed & in poteſtatis quandam communionem veniebant. Quæ res animos illorum depravarunt, & ut ſorte ſua non contenti majora ſuo capta ſuaque conditione concupiſcerent, impulerunt. Etenim proſperis quandoque ſucceſſibus, veluti palæſtra quadam certoque examine, hominum animos explorari cernimus; quibus, ſi ſint minime ſani, tantum inſolentiæ cumulum addent ſecundæ res, quantam & quam ſtabilem iiſdem, ſi ſani ſint, conſtantiæ & gravitatis laudem undecunque afferunt. Nam cum & ipſi ea quæ de Pincerna murmurabantur, accipiſſent, magnum onus curarum moleſtiſſimarum ejus vari animo injiciunt, rem non ita uti erat renunciando, ſed quaſi elephantum e muſca faciendo: conantarque ei perſuadere, ut primo quoque tempore deficiat, priſquam eadem patiatur, quæ paulo ante miſeri illi Strategopulus & Porphyrogenitus experti fuiſſent.

V. His ille commovetur, in medio veluti conflictu incertarum deliberationum conſtitutus, & iſtius quaſi procellæ alternis fluctibus oppreſſus. Itaque unum conſilium ingreſſo, alterum ſtatim ſubir; ac in ejus animo diverſarum cogitationum confuſa quædam pugna tumultuoſuſque æſtus excitatur. Nam qui delictorum quacunque in re ſibi conſciſunt, is ſi, ut par eſt, aliquid imminet mali, præſcitis imminet & expectantibus ex eo tempore qua deliquerunt: quibus, ſi non aliud, ipſa tamen præſcientia calamitatem nonnihil levat. Contra, quos mala præter expectationem opprimunt, nullius peccati ſibi conſcios, quo pacto illa meruerint; hos non mirum eſt obſtupeſcere, & extra ſeſe quodammodo rapi. Tandem poſt longos cogitationum conflictus, defectionis auctores vincunt. Ac initio quidem Pincerna edixit ne in exercitu nomini Imperatoris de more acclametur. Quamobrem Cretenſes non parvo inde momento adjuti, vim illi inferunt, & quamprimum Imperatoriis inſignibus uti jubent ad confirmandos ſuorum animos. Conſilia hujuſmodi „ inquiunt, ipſa res ſequi ſtatim debet: „ neque quicquam eſt omnium, quod pa- „ rem ingenii & manus promptitudinem „ & adeo ardens ſtudium flagitet. Sin tempus terere vis, militum animos ſuſpenſos atque ambiguos facis, in ipſo re- „ rum diſcrimine fluctuantes, & incerti e- „ ventus expectatione trepidos. Neque ipſe „ pores effugere, quin ab iis ſtatim prodendus ſis. Hæc ille audienti negligebat, haud ſcio reina magnitudine territus, an aliquid ſecreti animo meditatus, id credo expectans ut Libadarium inprimis ſubigeret.

VI. Hoc rerum ſtatu ceteres nuncii ad Libadarium & Imperatorem perferuntur, confuſionem & diſſipationem rerum atque adeo ipſius Imperii nunciantes. Quibus Imperator ex improviſo auditis ita perturbatus eſt, ut totam ejus prudentiam profundus quidam mœror penitus abſorberet. Tamen freena conſcientia ſuæ erga

Edit. Pariſ. pag. 122.

A τῶν τε Κρῆτας, ἢ πάντα ἴσαν αὐτοὶ τῷ Πιγκέρνῃ, ἀφ' ἧς συὼ γυναικὶ τῇ ἄνακτος ἐμνᾶτο ἐκ τοῦ Κράτους καὶ πρὸς αὐτὸν. ὑμᾶς τε γὰρ αὐτίκα πάνυ πολλὰς παρ' αὐτῷ, καὶ τὰ πάντα πλεονεξίαν ἔχοντα οὐ φαῦλον, ἢ μόνον αὐτῷ παραιτίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ παραδωσείοντας· ἃ δὴ πάντα πρὸς ἀλαζονικὴν γνώμην αὐτὸς εἰσηκόλαυε παρίστασαν· καὶ οὐ βέβαιόν ἐστι μένον ἐν τῇ εὐδαιμονίᾳ, ἀλλ' ὑπέρπαν πολλῷ ἑαυτὸν ἀξίας ἡ τύχης ἐφόρτωσαν· τάδια γάρ, ὡς εἰπεῖν, καθοράται ἡ βάσανος ἀκριβὲς τοῖς ἀνθρωπίνοις ψυχαῖς, ὁπόσα κατὰ χρόνον δυτυχήματα φύεται, παρὰ ποσὸν ἐς ὕβριος ἔρχον ὑψοῦται πρὸς ἄφρονας, παρόσον τοῖς εὖ φρονοῦσι βαθυμίας γοῦμα βαθυκόπα φέρει ναυηγοῦσι πολλαχόθεν ἐπαυρεῖν, ἐπεὶ γὰ μὴν ἀκριβῶσαι ἡ αὐτὴ τὰ σταθερὰ τῷ Πιγκέρνῃ ψιθυρίζοιμι, φόρτον αὐτάγυστι λογισμῶν χαλεπῶν ἐς τὸν παρόντα τ' ἄνδρος, οὐκ ὀλίγα τὰ τῆ πράγματος ἐπαγγέλλοντας, ἀλλ' οὖν τὰ μέγας δημιουργοῦντας ὀλέθρους, ἡ ἐπὶ πᾶσι πάθοι ἐπιχειρεῖ τις τοῖς ἀπὸ ἀνάστασιν χωρήσεσι, φεῦ παθὼν ἃ πρὸ βραχίονος οἱ δυσνυχεῖς πεπαθήκασιν ἄνδρες ἐμοῦ. τὰς περὶ τὸν Στρατηγόπουλον λέγω καὶ τὸν Πορφυρογέννητον.

B Ε. Ταῦτα πρὸς παραχὼ εἰσιοῦσι ἡ ἄνδρα, καὶ ἄσπερ εἰς μεταίχμιον φόρτοι λογισμῶν ἀμφιβόλων, ἐκπεπληγμένον ἄλλα ἐν ἄλλοις συχνὰ ἐπιστάλλοντας τὸ τῆ παθὼν κλύδωνος εἶναι. ὃ γὰρ ἔχει ἄσπερ βαλάμπας εἶναι αὐτὸν, θάτερον αὖ πάλιν, ἡ συγχυσίς τις ἅμα πάντων τὸ συνειχὲς ἡ κυκεὼν ἡγεμὼν λογισμῶν ἀπομοῖον. οἷς δὲ ἔστι συνειδήσει σφαλεῖσι σφίσιν αὐτοῖς ἐφ' ὅτῳ δέοντα πράγματι, καὶ ὑπέρπαν ἔσα εἰκὸς τῷ δεινῶν, προσδόκιον ἔπεσι ἡ πάλαι παραδεδόσασιν, ἐξότου δὴ ἡ σφαλεῖσα ξυμπεπτώκασι· οἷς οἱ μὲν ἄλλο, τὸ γοῦν προμαθὲν, λάθρα πως ὑφαρπάζονται τὰ πάθος ἡ ἀκριβὲς· ὅσους δὲ συνειδὸς ἀπροσδοκήτως ἔπεσι τὰ χαίρα, μὴ συνειδέναι ἑαυτοῖς μηδὲν τῷ ὅσα προέχοια σφῶν καθαρεύειν, ἀνεπικλήτους ὦδε, ἡ σφῶν αὐτῶν ὀφείλεσθαι. ἀλλὰ μᾶ πολλὰς τῷ λογισμῶν τὰς παλαίστρας, σκοῦσι τὶ τὰ ἀκρασίας ὑποτιθέμενοι. ἡ ἀνωτέρω ἐπὶ τῷ σφαῖρᾳ τῆς τῷ βασιλικῶν ὀπαδῶν ἀφορμίας ὁ Πιγκέρνης προσέπτατο τὸ σφῶν. διὸ δὴ ῥᾳδὰς ἡμερῶν οἱ Κρῆτες δραξάμενοι, ἡ βίᾳ ἐπάγεσθαι, ἴδια διεγώρουσι τὸν ταχίστῳ ἡ τοῖς τῆς βασιλείας συμβόλοις

D χρήσασθαι, ἡ σπείρει τῷ ἐπομένων τὰς γνώμας. Τὰ γὰρ πολλὰ τῷ βαλάμπων κατ' ἴχνος, φασὶν, ἐπομένων ἔχειν χρεὼν ἡ τὸν ἀρχέτυπον· ἡ οὐδὲν ἄπω τῷ σφᾶς ὕπνον ἀζύγωτα γνώμης ὁμοῦ ἡ χορὸς ἅπαντες, ἡ φλέγουσαν ἄσπερ ἀναδίδωσι. οἱ δ' ὑπερίδοθαι βαλεῖν χρόνον, πῶς τε ψυχὰς ἅ στρατιωτῶν μυπόρους ποιεῖς ἡ ἀμφιβόλους, ἡ ὥσπερ ἐπὶ ξυρὸν ταλαντεύοντας τὰς γνώμας αὐτῶν τῶν ἅ μέλοντος ἀδήλου πολλάδ- *αὐτοῖς wolf. In mar. Cod. Regius pun- ctum habet ante δ. ſed ſine ullo ſenſu.

δοπους, ἡ * αὐτοὺς, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἂν φόβους φοβεῖσθαι δοκοῦσι ὧν ὑπὸ ἅ ταῦτα. ὁ δ' ἀνὴρ ἐμίλει, ὡς τὸ ἀπότερον, ὅτι ἡ ὄγκου ἅ φρόγματος δυλεῖν, εἴτ' ἔων ἄλλο ἐξοικοῦμβος πίως ἀπόρρητον, εἴμαι τε μείονα χειρώσασθαι ἡ Λιβάδαριον πρότερον. pateſt διάστημα.

ς'. Τούτων ὅπως ἐχόντων, ἀπαγγελίαι φοιτῶσιν ἐξύπνως παρὰ τὸν Λιβάδαριον, παρά τε ἡ βασιλέα, σύγχυσιν ἡ μερισμὸν ἐξευρύττουσαι ἅ τῆ φρονήματος ἑ ἡ βασιλείας αὐτῆς. ἡ μὲν δὴ βασιλέα τὸ ἡ ἀκοὴς αἴρει δίνη σφοδρὸς ἐφορμῶσα, ἡ οἷον εἰκὼν, λύπης πυθμένες ὅλως ἐξερράφησαν τότε

* περιχεῖ

* συμμάχοις

* κοσμεῖν, ἀντὶ τοῦ κοσμεῖσθαι

* legendum ἐκπαγῆναι

* πολλοστὸν

* ἰδίοις

ὡς λογισμός. ἅμως τῇ πρὸς Θεὸν εὐσεβείᾳ ἐσωνδύσατο ἀφ' ὧν, τῇ μυδρίᾳ ταύτῃ καὶ ἀνίᾳ τῆς ψυχῆς περιχεῖ καὶ ἀποδύεται, ἵμασι κατὰ χεῖρας, μήτε πρὸς ὅπλα βλέψας ἢ βέλη, μήτε πρὸς στρατήματα συμμάχους φάλαγγας· ἀλλ' ἄλλας οἷς ἐπῄρητο Θεμιστοκλῆς ἐλπίδας ἀπορρίψας, ἐς τὸ σῶμα Χριστοῦ, εἰδὼς ὡς οὐκ ἔστιν ἀδιάβλητος ἐκείνου χορὸς ἐξάπαξ, ἀλλὰ πάντα προνοίας ἐκείθεν ἀπόῤῥητα βούλεται λόγος, ὅπερ ἂν βούλοιτο τέλος ἐπὶ τοῖς ἐκείνου τῇ πραγματεύᾳ ἐπάγων. τοιοῦ δὴ τοιούτων αὐτὸν συνειλιγμένον ἡ ψυχὴ ἐπιβλέψασ' ὁ Κύριος, ἔτρωσε τὰ τῶν Πηγαίρου στέμματα, καθάπερ φορυτοῦ τινος τοῖς ἰδίοις ἀφελόμενος οἰκείοις· καὶ ἀντὶ τοῦ Λιβαδαρίου ἐπιθέσθαι κατὰ τὸ πρῶτον ἰόντα, ἀπαρασκεύῳ ἔνι τυγχάνοντι, οὐδὲ Θεοδώρου τοῦ βασιλικοῦ ἐπίοντος ἀδελφῷ, ἐκεῖ πως περὶ τὸν Λυδίαν ἡ αὐτὴ ἐπιτρέποντι πότε. αὐτόπτης γὰρ ὢν ὅτου τῇ βασιλεῖ, καὶ πολλῆς ἐκείνου τῆς Φιλιππίας ἀπέλαυε· καὶ διατοῦτο διέτρεβεν ὅπῃ τὸ ὅπως ἐβούλετο. ἀφ' ἁ γὰρ οἰδὲ καταχθόντα τὸν ἀδελφὸν, σωθῆναι ἐς καλὸν τὸ μετεωίσμενον φόρτου τῷ τύχῳ· ἢ ῥίψας τὰ ὁρμηθέντα τῆς ἀξίας σύμβολα, ἰδιωτικοῖς τὸ αὖθις χρῆσθαι ἐδύνατο. διὸ καὶ πάλιν ἁρπάσας τὸ καθαρὸν ἢ βασιλέως Φιλίππου. πῶτον οὖν ἐπελθὼν καθῆκεν ὁ Πηγαίρης, ὡς μὲ βασιλείας ὄνομα πάντ' ἐπεκτείνοντα προσρήσεσί τισι· κἀντεῦθεν σύσσημα γίνεται στρατιώτῃσι, καὶ γέγονεν οἱ πάντες ὡς ἐλάχιστον κώλυμα.

Z. Ἀλλ' ἐλελήθει ταῦτ' αὐτ' ἀληθείας κρατοῦν. ὁ γὰρ πρωτοβεστιαρίτης Λιβαδάριος, τὸν περὶ τὰ πάρεργα τοῦτα τῶν Πηγαίρου σχολίαν καιρὸν ἴδιον ἡγησάμενος, παρῳδήσας παρὰ τὰς ἄνωθεν δίξεις ἐν ἅτου βιαίᾳ τῷ * ἀξίως ἀπεγνωκόσι μένῳ πράγματος ῥοπῇ, πάντα κινεῖ χρήματα, καὶ πάντα τὸν τυχόντα συναγείρει στρατὸν ἐκ τῶν παραλίων τῆς Ἰωνίας, ἅτε δὴ μισογαίου· τῷ, συμβάλοντι φάναι, παντοχόθεν. τὸν ἴδιον δὲ ἐξαργυρισάμενος πλοῦτον, καὶ ὅσοι περὶ αὐτὸν πλουτοῦντες ἐτύγχανον, τῷ ὅτι γε ἐν ἐ Φιλαδελφείας πλῆτο βασιλικὰ μεταχειλάμενος χρήματα, ἁρθέντα πάντα φουτίδιον χρηναῖον τῇ στρατῇ, μοῖζες ἔτι προσιόντος τῷ τὰς ὑπαγγελίας, τῷ * ἰδίους ποιῶν τοῖς ἐλπίσιν αὐτοῦ· ὡς φησὶ ἡ δίκη ἐξάκοντα ἡμέρας, μῆ βαρείας ἀλθόντα δωμάτιμας κατὰ μέσον ἢ Λυδῶν χώρου πήξασθαι τὸ στρατόπεδον, πρὶν βαλέσθαι ἅπλως ἐ ἰόντα ἐκδέχεσθαι τὸν Πηγαίρην. ἢ δ' ἀνυσιμώτατον ἐδόξει τῇ ἐ Λιβαδαρίου αὐτοῦ, τῷ τὸ πᾶν ἐν βραχεῖ καταφράξαι· εἰδὼς γὰρ ὡς μᾶλλον πάντων οἱ Κρῆτες παραπαίζουσι τῇ Πηγαίρου, ἐ τῇ ἐγγυτάτω πάντ' ἀνελοιῶνται εἶσί, λάθρα πέμψας χρήματά τε δώσειν αὐτοῖς ὑπισχνεῖται πάμπολλα, καὶ λαμπρὰς νέας τιμὰς προξενῆσαι παρὰ τῷ βασιλέως αὐτοῦς, ἵνα ἐ Πηγαίρου ἀπολαβόντες δίσμους παραδῶσιν αὐτῷ, συρῥηγνυμένου ἤδη τῇ στρατοπέδου. οἱ δὲ τῷ πάλαι δυσχεραίνοντες πρὸς τὸν ἀς τὰ παρόντα στέμματα βραδύτητα τῷ μάλιστα ἐ Πηγαίρου, καὶ ἄλλως τὸν ἐ πραγμάτων τύχῳ ἀντισπασμοῖς μιλιοῤῥώντες αὐτῷ, κλίνουσι πρὸς τὰς ὑποχίσεις, τῷ τὸ πᾶν αὐτοὶ καταφράζειν ἔπεινα δρᾶμα μεταξὺ ἐ πολέμου. τῷ ὅπως αὐτός τε παραδόσεται δίσμιος, τῷ τὸ πᾶν ἐν βραχεῖ καταλύσει πᾶν στρατόπεδον.

Deum pietatis, & quia ſciebat nullam ſe huic rei cauſam præbuiſſe, quietus manſit: non arma, non tela, non auxiliarium cœtus quærere conſtituit; ſed omnem ſpem in ſanctiſſima Dei genitrice & ſervatore Chriſto collocavit, nihil non ab ejus potentia pendere ſciens: ſed occultis illius providentiæ ſatonibus gubernari, & ad eum finem tendere omnia, quem ille præſcripſiſſet. Hanc ejus animi contritionem intuitus Dominus, Pincernæ conſilio ſubvertit, (velut adempto onerariæ navi gubernaculis.) Atque hic cum Libadarium adhuc imperatorem primo impetu aggredi debuiſſet, Theodorum Imperatoris fratrem invaſit, qui & ipſe tum illis fere locis in Lydia verſabatur. Is animi non ſuſpectus Imperatori, liberaliſſime ab illo tractabatur, & ubi libitum erat ad arbitrium ſuum vivebat. Ex quo enim fratrem comprehenſum eſſe cognorat, moderatius eſſe vivendum intelligebat: abjectiſque dignitatis ſuæ debitis inſignibus, privati habitu utebatur. Quibus de cauſis multum & ſiocera ab Imperatore diligebatur. Hunc igitur Pincerna invadit & comprehendit, ne ad illum Imperatorio nomine ornatum aliqui accurrerent, conflatoque inde exercitu, rei a ſe incœptæ non minimum obſterent.

Edit. Pariſ. pag. 123.

VII. Sed haud animadvertit, ſe umbram omiſſo capearc corpore. Nam Protoveſtiarites Libadarius, Pincernæ in ſupervacaneis iſtis occupationem ſi' i peroppor unam ratus, & divinitus oblatam occaſionem in tam violento & ſubito adverſarum rerum motu amplexus: omnem pecuniam contrahit, omnes copias ſumma feſtinatione, tum e maritimis Joniæ locis, tum ex mediterraneis, deinque undecunque in unum conducit. Suis enim opibus, aorumque quos ſecum habebat divitum, in argentum redactis, atque etiam pecuniæ Imperatoriæ magna vi e Philadelphia accerſito, exercitui abunde omnia ſuppeditabat, majora etiam pollicens, & ſpe alacriores reddens. * Qua factum ut priuſquam dacem exirent dies, cum magnis copiis in media Lydia caſtrametoretur, & ibi Pincernæ imperum validis viribus exciperet. Jam ad perficienda ea quæ Libadarius cupiebat efficaciſſimum illud vi-ſum eſt, quod & totum negocium cito confecit. Nam cum ſciret Cretenſes maxime Pincernam in acie tueri, oc circo illum proximos conglobari, clam cum illis egit: maximamque pecuniam daturum, & apud Imperatorem illuſtres dignitates ei Impetraturum ſe promiſit, ſi poſtquam exercitus confligera cœpiſſent, Pincernam vinctum ſibi traderent. Qui cum jam pridem illius cunctationem & moras in præſenti iollito moleſta ferrent, & alioqui fortunam ejus conatibus adverſari viderent, pollicitationes admittunt, & inter pugnandum totam fabulam peragunt. Sic & ipſe vinctus traditur, & brevi tocus ejus exercitus diſſipatur.

Vide Notas.

VIII. Protovaſtiarites autem Libadarius, cum negotium ex ſententia confeciſſet & ad felicem exitum perduxiſſet, non mediocri faſtu victo loſulavit, nec fortunam viti reveritus, nec humaniter ſucceſſibus ſuis uſus.

ANN. CHR. MCCXCVI.

Ἐπεὶ δὲ τῇ πρωτοβεστιαρίτῃ Λιβαδαρίῳ κατὰ γνώμην ἀπηντήκει τὰ πράγματα, τῷ πόρας εἶχε τῷ χρυσῷ· ὁ δὲ μετεπέζωσαν ἐρρῳμένῳ πρὸς ἐ ἐπιθέσθαι, ἀδ' ἡδίστῃ ἐ τύχῃ ἀνδρὸς ἀ

ANDRONICUS SENIOR *Edit. Pariſ. pag.* 124.

Sed Imperatoris clementis conſiderata, qui ad decernenda ſupplicia difficillime moveretur, & metuens ne captivus veniam impetraret, tertia poſtquam eum ceperat die viſum illi ademit. Adeo acerbus & ſaaeus in hominem calamitoſum fuit. Solet enim humana mens facillime de ſtatu dimoveri, niſi rationis ductu regatur, quæ inconſtantem fortunæ temeritatem certo moderamine coerceat. Nam in pugna quidem & acie, quicquid egeris, excuſationem habet, cum circumſtantium negotiorum mole ratio opprimitur, eum manus velut ebriæ ſint, nec mens adeſt, quæ eas regat & rebus gerendis præſit. Verum cum pericula ipſa jam propulſata ſunt, cum libera voluntas tempus ad conſultandum habet, re perpenſa, certo animi judicio manum armare eique jus omne permittere, id vero animum vitioſum arguit, ſi quid ſecus quam oportet committatur.

A ὑπ' ἀνθρωπίνως προσπίπτῃ τοῖς πράγμασιν· ἀλλ' ὃν τῷ λαβεῖν τὸ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς πολέμους ἀκίνητον, ἢ δύσας μὴ φιλανθρωπίας ἀ δέσμιος τύχῃ, ἀπολθεῖν μὴ τρίτῃ ὑπὸ τῆς καταιχίσεως ἡμέρᾳ ἀμειρῆναι τῆς ὀφθαλμῶν αὐτῷ τὰς αὐγάς. ὕπνω πικρὸς ἢ λιθίνῳ αὐχένι τὸν καρδίαν ἐράνι περὶ τὸν δυσυχήσαντα ἄνθρωπον. φιλεῖ γὰρ ἐς ἀπόνοιαν ῥᾴστα χωρεῖν τὸ ἀνθρώπινον, ἐπὰν μὰ λόγου λαίσχιον ἔχοι, ἐμμιλὰς αἰσχύνοντα τὴν τῆς τύχης αἰσάθμητον περιπέτειαν. τὰ δὲ ἐν πολέμῳ ἢ μάχῃ γινόμενα, ἀπολὰ ποτ' ἂν ᾖ, συγγνώμην ἔχει τῆ παραχρῆτι· περιεσπασμένου γὰρ τοῦ λογισμοῦ, ἢ τὰς χεῖρας οἱονεὶ μεθυούσας, ἢ λόγον κὰ ἰσχύος χειραγωγὸν ἢ φρονοῦντα τῆ φρασσομένων· τὰς δ' ἀκμὰς τῆ δεινῶν παυσαμένης, ἢ καιρὸν ἤδη τῆς προσηκούσης αἰληφυίας, μὴ φάθμης τινὸς ἢ αἰσίους τὰς τῆ πράξεων ἀρχὰς * παρέχειδαι * non male τῇ χειρὶ· μοχθηρίαν γνώμης κατηγορεῖ τὸ πραξαντος, ὅ τι μὴ τῷ τὸ προσῆκον γίγνεσθαι. λίδαι

CAPUT IX.

I. Terræmotus. Multæ ædes labefactatæ. Michaelis Archangeli ſtatua dejecta. Quis illam primum erexerat. Quis lapſam reſtituit. II. Moritur Joannes Trapezuntis Imperator. Alexius filius ei ſuccedit. Eudocia vidua Byzantium venit. Crali nubere recuſat. Cralis inconſtantia erga uxores. III. Imperator filiam ſuam Simonidem ei deſpondet. Theſſalonicam conveniunt. Porphyrogenitus fratrem vinctus ſequitur. IV. Obſides dati a Crale. De Sphendoſlavi ſorore & de Cutrule. Simonis quinquennis a ſponſo quadragenario abducitur.

I. SUb hoc tempus terræmotus maximus fuit, quo multæ magnæ ædes, multa etiam & magna templa partim corruerunt, partim dehiſcentibus muris labefactata ſunt. Corruit & Michaelis * Archiſtrategi ſtatua, quam Michael Palæologus ante ædem S. Apoſtolorum, cum Conſtantinopolin recepiſſet, columnæ impoſuerat. Eandem autem deinde filius ejus Andronicus Imperator eodem habitu refecit & erexit.

* Archangeli

II. Inſequuta æſtate, Eudocia Imperatoris ſoror Trapezunte in Urbem venit, marito ejus Joanne * Lazo mortuo. Venit autem cum filio ſuo juniore. Nam primogenitum Alexium ad paternum imperium adminiſtrandum domi reliquerat. Eudociæ nuptias Crales Serviæ per legatos ambiebant, ut perpetuum fœdus cum Romanis ſanciret. Erat enim potens, neque unquam Romanam rem turbare deſiſtebat, partim occupando urbes, partim agros populando. Ea res in magnam dubitationem Imperatorem adduxit, primum quod Cralis amicitiam magni faciebat: deinde quod ſoror Eudocia illius conjugium abominaretur, & * ne vocem quidem eorum qui de illo loquerentur admittebat, tertio, quod quartum eſſet illud quod peteret conjugium. Nam cum prima uxore, Blachiæ Principis filia, per annos aliquot vixerat; deinde ea in patriam remiſſa, * ſororem uxoris fratris ſui; monaſtico prius habitu detracto, duxerat uxorem. Cum autem Triballorum Eccleſia illegitimis illis nuptiis diutius adverſaretur, * Latini vetuſtum vocant longo poſt tempore & illam ablegaverat, & Bulgariæ Principis * Sphengárgo ſe τὸν γυναικάδελφον ἢ αὐτοδέλφου; τὸ μοναχικὸν αὐτῶν περιδύσας πρόσπορ χῆμα, εἶτα τῆς τῆ Τερβελλῶν ἐαλωσίας ἀνθισαμένης ἐπιπολὺ πρὸς τὸ παράνομον, ἐκπίμπει ἐ πολὺν μετὰ πολλῶ ἢ χρόνον. ἄγεται δὲ τὸν ἀδελφὸν τῶ τῆς Βυλγαρείας ἄρχοντος Σφενδοσλά-

Vide Notas.

pag. 125.

Græc. ne primoribus quidem auribus

Vide Notas.

Latini vetuſtum vocant

B A. ΚΑΤΑ τοῦτον μέντοι τὸν χρόνον συμβῆναι γενέσθαι σεισμὸν ἢ πάνυ μεγίστων, ὑφ' ᾧ πολλαὶ μὲν ἢ μεγαλοπρεπεῖς, πολλοὶ δ' ἢ μεγάλων ναῶν οἱ μὲν ἐπεπτώκεσαν, οἱ δ' διῳρύττοντο. ἐστηκὸς δ' ἦν ἀν ἐπὶ ἢ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλων ἐπὶ αἰσους ἵστασι ἢ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἀνδριάντα Μιχαὴλ βασιλεὺς ὁ Παλαιολόγος, ἐπότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκρατὴς ἐγένετο· ἀνῃρέθη Ἀνδρόνικος βασιλεύς, ὁ ἐκείνου παῖς, ὡς ἔχει χήματος, ἐπισκευάσαι τε καὶ ἀνιστάναι.

B. Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν θέρος ἦκεν ἐκ Τραπεζοῦντος εἰς Κωνσταντινούπολιν Εὐδοκία ἡ ἢ βασιλέως ἀδελφὴ, θανόντος ἤδη ἢ ἀνδρὸς αὐτῆς Ἰωάννου ἢ Λαζοῦ· ἦκε δὲ μετὰ ἢ ἑνὸς τῶν ἢ υἱέων παιδός. ἢ δὲ πρώτων Ἀλέξιον ἐκεῖ καταλείπει, τὸν πατρικὸν περιέπειν ἀρχὸν. ταύτην δὲ τὴν Εὐδοκίαν πέμψας ὁ Κράλης Σερβίας ἐζήτει γυναῖκα λαβεῖν, ἵν' αἰσχύσας ποιήσῃ πρὸς Ῥωμαίους ἀποδάς. ἐχυρὸς δ' ἦν, ἢ ἀ διάλυτο τὰ Ῥωμαίων ἀεὶ συγχίων πράγματα, ἢ πόλεως ἢ χώρας τῆς μὲν αἱρῶν, τῆς δὲ λαΐζομένης. τοῦτο πολλαχῆ μεζομένην τῆ βασιλεῖ τὴν ἀπορίαν ἐποίησε· πρῶτον μὲν, ὅτι περὶ πλείστου τὴν τῶ Κράλη φιλίαν ἐτίθετο· δεύτερον, ὅτι ἢ τὴν ἐκείνου συμπάθειαν ἀποτρόπαιον ἐγήτο ἡ τῶ βασιλέως ἀδελφὴ Εὐδοκία, ἢ ὡ' ἄκρος ὡσὶν ἀκούειν ἐκείνου ἐδείχητο τῆ λεγόντων· τρίτον, ὅτι ἢ τέτρατον ἐῶ ἄπιρ μὴ συμπείσειν· τῆ δὲ πράξει, συγαπεῖ ἢ τῆς Βλαχίας ἄρχοντος ὄσῃ, χρόνος τινὰς συμπείσας, εἶτα αὐτὴν μὲν ἀπέπεμψεν εἰς τὴν Θετταλίαν· ἡ

βα, σύζυγον τελίνλω αὐτῷ· ἐπαιδοποίουν ϑ μετ' αὐτ μιᾶς τῇ τεσῶν. ἄδε δὲ ϑ ταύτῃ ἀποτέρξας, ἀγωνιᾷ ἴζιτο συγγένειαν.

Γ. Ἐπεὶ δ' ἀ μὲν Εὐδοκία τλὼ ἐκείνου συμπεσεῖν ὅλως προθύμοις τῆς ψυχῆς ἀπηρᾶτο, ὁ δ' ἐκείνου ἐμβεβῶς ἐπίκοτος ζητῶν, ὑμπρὰς προσθεὶς ϑ πὰς ἀπειλάς, ἀναγκαθεὶς ὁ βασιλεὺς, μιμνήσει τῇ Κράλη περὶ τ ἑαυτῆ ϑυγατρὸς Σιμωνίδος, πίμπτον τ ἤλικίας ἀγάσης ἴτος, ἵν' ἐπ' ἐκείνῃ λαβόντι τρίφοιτο; μίγχεις ἂν ἐς τ ἐμελλόμενον ἴλθῃ τ γάμου χρόνον, κἄπειτα ἐπ σύζυγος αὐτῇ τ λοιπὸν· ἵαρος ὅμως ἐπιστάντος, ἄπεισι βασιλεὺς μετὰ τῆς διανοίας ὁμοῦ ϑ τῆς ϑυγατρὸς ἐς Θετταλονίκλω, ἐπαγόμενος καὶ τὸν Πορφυρογέννητον δόμιον, δέος τὸ μὰ ξυμβήσεσθαι συμπραγίας μετεσχαῖς. ἡ ϑ δείλαινα ἡ μήτηρ Θεοδώρα ἀ διανοίᾳ, δίλιπὼς ὑπὲρ τ παιδὸς ἀχάλλουσα, καὶ ζητοῦσα τ λύσιν αὐτῆ.

Δ. Ἦκε δ' ἐκεῖθεν καὶ Κράλες, φέρων ὁμήρους τὼς ϑ γόνος πρὸ χρόνου υἱέας τῆ Τεβαλῶν· φέρων δ' ἐμοῦ καὶ τὸν ἀδελφὸν τῶ Σφενδοσθλάβου πρὸς πίστωσιν τ συνθηκῶν. ϑδὲ ϑ μικρὸν ὕστερον πρὸς τ Κωνσταντινούπολιν χωμιζομένη, μίγνυται * σωματικῶς Μιχαὴλ ὁ Κουτρύλης, ὃς τ βασιλέως γνώμῃσι τ' ἀδελφῆ γαμβρὸς καὶ διετέλει χειρίαν ἄγων, ϑανόντος ἐκείνης. μίγνυται μὲν ὧν γρηθείσῃ λάθρα τὸ πρῶτον, ὕστερα ϑ σύζυγος ἄγεται νόμιμος νύμφιός. ἡνίκα τὸν μέσῳ συντέμω, στρὰς ϑ μάλα βαβαίας ὁ Κράλης πὶς ἀποδὰς ποιεῖται μὴν, ϑ οἷα κατὰ γνώμλω ἔσας τῷ βασιλέως, ἐπάνισι τλὼ Σιμωνίδα λαβὼν βρέφος ἔτι σαν, παραπομπὸς τυγχάνων αὐτὸς, καὶ τῷ βασιλέως ϑ πεθυρῷ καθ' ἡλικίαν προῆκεν πέντε ἔτεσιν ἔγγιστα.

* ὑπ'

* συρκικῶς

A dosthlavi sororem sibi junxerat, uxorem ANDRONICUS SENIOR. tertiam. Atque ex nulla harum trium uxorum liberos suscepérat. Sed cum & hujus amor refrixisset, illustriorem affinitatem quærebat.

III. Enimvero cum Eudocia matrimonium illud toto animo averſaretur, ille vero petitionem vehementer urgeret, non parvis minis additis: coactus Imperator, illi de Simonide filia ſua ſignificat, quintum jam annum agente, ut ab illo domi accepta aleretur, donec ad nubilem ætatem perveniret, ac deinde conjux ejus eſſet. Appetente igitur vere, Imperator cum Imperatrice & cum filia Theſſalonicam profiſciſcitur, in vinculis etiam Porphyrogenitum adducens, veritus ne matris opera elaberetur. Nam mater Theodora Imperatrix non deſinebat quotidie ob filium quiritari, & liberationem ejus flagitare.

B IV. Eodem & Crales venit, obſides adducens ſecum principum Tribalorum filios: item Sphendoſthlavi ſororem, ad pacem confirmandam. Cum qua non multo poſt quam in urbem perducta erat, furtim conſuevit Michael Cutrules, qui uxorem duxerat ſororem Imperatoris, eaque mortua viduus tunc erat. Cum ea inquam iſte conſuevit principio etiam, deinde eandem palam uxorem duxit. Et ut rem in pauca conferam, Crales fœdera ſancito, & probe ita ut Imperator volebat firmato, domum diſcedit, ſecumque Simonidem infantulam abducit, ipſe quadrageuarius, & ſocero quinque circiter annos natu major.

* Vide Notas.

CAPUT X.

Edit. Pariſ. pag. 126.

I. Alani a Scythis ſubacti legatos mittunt ad Imperatorem. Eorum poſtulata & promiſſa. Andronicus Romanis diffiſus; ad auxilia externa ſe convertit: quanto rei Romanæ damno. II. Alani cum uxoribus & liberis admiſſi. Acerbis exactionibus occaſionem præbent. In Aſiam tranſeunt Michaelis Imperatoris ductu. Circa Magneſiam caſtrametantur. Turci eos obſervant. III. Inordinatos adoriuntur. In fugam vertunt. Imperator recipit ſe in urbem Magneſiam. Alani Chriſtianorum agros populantur. Turci uſque ad oram Lesbi progrediuntur.

C I. SEquente anno aliqui Maſſagetæ ex iis qui ultra Iſtrum habitant, (Alani vulgo dicuntur) clandeſtinam legationem ad Imperatorem cum in Urbem redirent miſerunt; qui cum jam inde antiquitus Chriſtiani eſſent, poſtea a Scythis per vim ſubacti, corporibus inviti ſerviebant: animis vero deſiderio libertatis abhorrebant, & impios abominabantur. Petunt igitur locum ſufficientem ad habitandum amplius decem millibus hominum: quo, ſi Imperatori placuiſſet, cum omni familia migraturi eſſent; unaque ſtrenuam operam ſe contra Turcos velle navare promittunt, qui auctis viribus tota Romanorum Aſiam impune incurſabant, ac populabantur. Ea legatio tam grata Imperatori fuit, quam ſi divinitus miſſa, totius Aſiæ debellandæ ſpem afferret. Nam poſt illum Philanthropeni

Α ΚΑΤΑ δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐς ϑ βασιλέα ἐκπαύσοντι τῇ βασιλεῖ, πέμπουσί τινες τ ἐπὶρ ϑ Ἴστρου Μασαγετῶν λαθραίαν πρεσβείαν· Ἀλανὶς ἐ κοινῇ πᾶσι καλεῖ ϑνόματος· οἳ δὲ τὸ Χριστιανοὶ τυγχάνοντες ἄνωθεν, ἐπειτα τῇ βιαίᾳ χειρὶ τῇ Σκυθῶν ὑπαχθέντες, σώμασι μὲν ἐδουλάσαν ἄκοντες· ϑ δὲ γνώμλω ἀυτοκρατίας ἀεὶ κατέβρασκεν ἔφεσις, ἐ τῇ ἀσεβῶς ἀλλοτρίωσις. πίμπουσιν οὖν χώρου ἀρκοῦντα ζητοῦντες, εἰς οἴκησιν ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν, βουλόμενοι ἐλθεῖν πανοικὶ, εἰ γε βουλοίμην αὐτῶ ϑ βασιλεῦ, ϑ ἅμα συμμαχήσειν ὑπισχνούμενοι εαπὶ τ Τούρκων ὅλως χειρὶ, πρατεῖν δέοντα ἤδη ϑ καπετρεχόντων ἀδίκως ϑ πορθούντων ἄλλω ϑ τ Ῥωμαίων Ἀσίαν. τῇ μὲν οὖν βασιλεῖ παρέσεσθαι ἐφάτο τὸ τῆς πρεσβείας καθ' ἡδονὴν, παρέσεσθαι δὲ οἱ Θεόθεν ἐύγχυτα κατεῖσα, καὶ τὰ κατὰ πάσης Ἀσίας μνησικακίαν τρόπαια. μῇ ϑδ' ϑ φιλανθρωπεῖ συμβῆναι ἐκείνῳ εὐγχω-

ANDRONICUS SENIOR.

tumultum, omnes ſibi Romanos ſuſpectos esse dicebat, ut nullum recte erga ſe affectum esse exiſtimaret. Quapropter eaterna fœdera noſtis atque interdiu ſomniabat: quod utinam non feciſſet. Nam cum Romani omnes improbarentur, Romana res laborare cœpit, & in extremum diſcrimen eſt adducta, ut poſt explicabitur.

II. Cæteram legationem tam cupide accepta, Maſſagetæ amplius decies mille cum uxoribus & liberis advenerunt. Cum autem eis & pecunia, & equi, & arma danda eſſent, ea partim ex Imperatorio fiſco dabantur, partim e militaribus, partim e publicis privatiſque pecuniis. Hinc multi & poſt alios alii proficiſcebantur, qui tributa e provinciis colligerent, eaque publicani augebant: omnia arma, omnes equi cogebantur: perquirebantur pagi, urbes, ædes procerum, ædes militum, monaſteria, populi, theatra, fora: & omnes dabant equos & pecunias inviti & lamentantes, non votis & bonis ominibus, ſed lachrymis & diris novum exercitum proſequentes. Ex Europa in Aſiam cum Michaele Imperatore tranſgreſſi, circa Magneſiam caſtra poſuerunt, Turci vero initio, ut ſolent, in montes & ſaltus ſe receperunt, ut inde præſidiis locorum tuti, copias horum quantæ & quales eſſet ſpecularentur, ſerrentque an illi militarem in caſtris diſciplinam obſervarent. Norant enim, famam multa quæ haud eſſent nuntiare, & in rebus augendis modum facedere. Itaque circumſpiciebant, verumne eſſent quod ferebatur, non poſſe illos invadi: an vero dolis & inſidiis Perſicis circumveniendi & in fugam conjiciendi eſſent.

Vide Num.

Edit. Pariſ. pag. 127.

III. Cum autem eos vidiſſent nullo ordine prædatum crebro exire, (Romanos enim agros magis populabantur, quam ſi aperti eſſent hoſtes) bellicoſiſſimi Turcorum conſueto ordine & diſciplina militari de montibus deſcendunt, initio paululum, deinde longius, ac ſubinde majore & confidentiore cum impetu: nec obſcurum erat, eos caſtra Imperatoris circumdaturos. Verum noſtri ne prima quidem hoſtium aggreſſione tolerata, paulatim pedem referendo diſceſſerunt, Barbaris pone ſequentibus, & caſtra in proximo conſtituentibus. Noſtri enim, quam multi eſſent Barbari non videbant: ſed idem illis ex metu accidebat quod ebriis, qui non ea quæ reipſa ſunt vident, ſed pro aliis alia videre ſe putant, quia humore plurimo circa cerebrum collecto, viſus eorum turbidus exiſtit, & ad res objectas temere velut ſubmerſus fluctuat. Exercitus enim quos injuria & audacia antecedit, ruinam ſibi ipſis protinus & interitum aſciſcunt: & priuſquam hoſtis ireruat, ipſi ſua timiditate evertuntur ipſimet ſibi hoſtes ſunt; divina vindicta eum exitum decernente, quem facta illorum meruerunt. Neque enim probabile erat, rem bene geſturos eſſe eos, qui lachrymas & execrationes pro viatico ſecum abſtuliſſent. Cæterum Imperator Maſſagetas fugiſſe cernens, quod cum paucis reſiſtere Barbaris non poterat, in munitiſſimum caſtellum Magneſiam, calamitatis exitum præſtotiaturus, ſeſe conjecit. At Maſſagetæ

A σιν, πάντας ἔλεγεν ὑποπτεύειν Ῥωμαίους, καὶ μηδένα τοσοῦτον ἐρᾷδιὸν αὐτῷ ἡγεμόνα ὑπολιμπάνειν. διὸ καὶ συμμαχίας ὑπεροπτικῶς ἀνεπιτόλεπτον καὶ ἡμέρας, ὡς μὴ ὤφελεν. Ὑποδυομαζομένων δὲ ἅπάντων Ῥωμαίων, τὰ Ῥωμαίων ἐσόντα πράγματα, καὶ ὡς ἐκ ἀτακτίας κατλωιχθῆναι ἀνδιῶν, ὡς ὑμαρὲς δηλωθήσεται.

B. Τὰς μὲν τοι ἀφισβείας ὅπως ἀσμένως δεχθείσας, ἥκασι οἱ Μασσαγέται πέντε ἅμα καὶ γυναιξὶ χιλιάδες ὑπὲρ τὰς δέκα. ἐποὶ δὲ ἐδόη χρήματα καὶ ἵππους καὶ ἔσθλα πάντα διδόναι, τὰ μὲν ἐκ τῆ βασιλικῆ ἀποταμείου ἐδίδοντο, τὰ δ' ἐκ τῆ στρατιωτικῶν, τὰ δ' ἐκ τῆ κοινῶν καὶ ἰδιωτικῶν· ἐστὶν ὅτε συχνοὶ καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ ἐξήεσαν οἱ τὰς χώρας ἀγχουλαγοῦντες· B ἠύξουν οἱ φορολόγοι τὰ πλῆθ· πᾶν ὅπλον, καὶ πᾶς ἵππος ἀ θρείζετο· ἀφθονῆτο ἀῶναι, πύλαι, οἰκίαι τε μεγιστάνων, οἰκίαι τε τῶ στρατείας ἀπολελυμένων, ἀσκητήρια, δῆμοι, θέατρα, ἀγοραὶ, καὶ πάντες ἐδίδουν ἵππους καὶ χρήματα, ἄκοντες μὲν καὶ ὀλοφυρόμενοι, καὶ δι' ἀχέων καὶ λόγων δ' ἠρέμων, ἀλλὰ δῶρα καὶ ἀρὰς παραπεμπτὰς ἐφοδίους τῆ νέα στρατῆ συνεκπέμποντες. ἐποὶ δὲ καὶ ἐς Ἀσίαν ἐβεβήκεσαν ἐξ Εὐρώπης ἅμα τῆ βασιλεῖ Μιχαὴλ, αὐτοὶ μὲν στρατοπεδεύουσι περὶ Μαγνησίαν, οἱ δὲ Τοῦρκοι τὰ ὀρεῶτα περὶ τὰ ὄρη καὶ τὰς λόχμας ἀναχωροῦσι· πῶν δὲ τὸ συμβὰν σφίσι ποιοῦντες· ἵν' ἐκεῖθεν αὐτοὶ ἥ δυκαιρίας φρουρέμενοι, τὰ κάτω ὁρῶσι στρατεύματα ὁπόσα πεῖ οἷα C τυγχάνοιεν, καὶ οἱ κῆ στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν στρατοπεδεύοιεν. ἴσασι γὰρ ὡς πολλὰ τῶ ἐόντων ἡφάνισε καμίζει δ' ἀκοαῖς, ὑπὲρ τὸ προσῆκον τὰ πράγματα αὔξουσα· ὅθεν περιόντες ἐσκόπουν, εἴτε κατὰ τὴ φήμην ἀνεπιχείρητα εἴη τὰ πρὸς αὐτὸς, εἴτε χρὴ δόλοις καὶ λόχοις αὐτὸς Περσικοῖς περιελθεῖν καὶ καταστρωπῆσαι.

Γ. Ἐπεὶ δὲ ἴδοσαν ἵππος ἀτάκτως ἐπὶ λείαν παρεξιόντας συχνὰ, καὶ γὰρ ἐλπίζοντο τὰ Ῥωμαίων αὐτοὶ μείζονα ἢ κατ' ἐχθρὸν προφανῆ, παρακατίασι δ' ὁρῶν οἱ μαχιμώτατοι μὴ πᾶς σωμὸς σφῶν ἐς τὰ πολέμια τάξεως, μέρος μὲν πρῶτον, ἔπειτα πλεῖον· καὶ ἀεὶ μείζονι τῆ διαλειπούσης χρόμβοι τῆ ὁρμῆ τῆς ὁρμῆς, ὅλοι ὕστερα τὰ τῶ βα- *ποτκυλίσαντι D σιλέως * κυκλώσοντες στρατόπεδα. ἀλλ' οὐ ἐνίμεινε οὐδὲ τοῦτο πρώτῳ ὁρᾶσθαι τῆ βαρβάρων οἱ ὑπέρτεροι· ἀλλ' ὁρμητὸς ἐκπέσε, ἐπὶ πόδα ἀπεχάρουν καταμακρὸν, κατόπιν τῆ βαρβάρων ἰόντων, κρὰ τῆ ἴγγιστα παρατραπεσθέντων. ἐ δὲ ὡς εἶχον πλῆθος ἰόντων τῆς βαρβάρων οἱ ὑπέρτεροι· ἀλλὰ ταῦτ' ἐπιστρέψασα ὑπὸ δηλίας, οἷον οἱ μεθύοντες ὑπὲ οἴνε, οἵ τ' ἐν τῆ ὕπνε καπὶ φύσιν ὁρῶσιν, ἀλλ' αὖθ' ὑπνον ὕπνε οἰόντα βλέπουσιν, ὕπνῳ δ' περὶ δ' ὑγιφάλοιν πλαίσιν ὑγρότητος ξυμπεμπλεῖς δ' ὄψεως, καὶ εἰσοὶ κολυμβώσης ἐς τὰ φαινόμενα πλημμελῶς· τὰ γὰρ εἰδιαίως ἔχοντα προπορδομένῳ καὶ θράσος σταπῆσθαι, συγχεῖ φθορᾶν αὖθις καὶ ἀπάλλαξιν ὑπιφέροντα· καὶ πεῖν τὰς πτολιμίας ὑπωπτεύσεν, αὐτοὶ πρόπορον ὑπὸ δηλίας ἀναστρέψαντας, σφῶν αὐτῶν αὐτοὶ γενόμβοι πολέμιοι, δ' δίκης ἄνωθεν κατὰ τὸ προσῆκον διδόσης τῆ πραττομένων τὰ πλῆ. ᾗ γὰρ ὧν εἰκὸς ἀστρθῶσαί τι τὼς ἀρὰς καὶ δῶρα λαβόντας ἐφόδια πρὸς τὴ ἔξοδον· ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς τὼς Μασσαγέτας φυγῆ χρησαμένους ἰδὼν, καὶ μηδαμόθεν μετ' ὀλίγων ἀντιστρατεύεσθαι τοῖς βαρβάροις, φέρων ἐμβέβληκεν ἑαυτὸν ἐς ἀσφαλέστατον φρούριον τῆ Μαγνησίας, τῆς συμφορᾶς τὸ τέλος ἀποσκοπῶν. οἱ δὲ Μασσαγέται κατήσας ἄχει τῶ Ἑλλησπόντε, πάντα λαμζόμβοι τὰ Χριστιανῶν, κρᾶτ-

πρὸς αὖθις ἐς Εὐρώπην διαπερασωσῆναι· ὥστε οὐ μέντοι ἐς μάκρος τινὰ προτελεύτησαν ἐν Σκυθῶν, ἵνα τῶν ἔθνεσι προαίσιον τὸν Τούρκων ἄχθος Σκλάβοις ὁδηγήσαιεν. οὐ γὰρ πολλαὶ μεταξὺ παρελελύθησαν ἡμέραι, καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐς Βυζάντιον ἐπανῆκε, οἱ δὲ βάρβαροι κατήσαν μικροῦ πάντα ἐξαχόθεν τε μάχης καὶ ἐς τὴν Λεσβίαν παράλιον.

A ufque ad Helleſpontum Chriſtianorum agros populantes deſcenderunt, atque inde in Europam trajiciunt, non aliter quam ſi ea de cauſa dantaxat e Scythia accerſiti eſſent, ut Turcis maturius quam oporteret viam ad mare moſtrarent. Nec enim multi dies interceſſerunt, cum & Imperator Byzantium rediit, & Barbari ingruentes omnia fere ad oram uſque Lesbi inter ſe partiti occuparunt.

CAPUT XI.

Edit. Pariſ. pag. 228.

I. Veneti a Genuenſibus ſæpius victi magnam claſſem inſtruunt. Genuenſes Galatæi ut ſibi & rebus ſuis conſuluerint. Eorum domus & naves vacuæ incenduntur. Byzantini ob incenſa ſuburbia in Venetos ſæviunt. II. Veneti ſatisfieri ſibi ab Imperatore poſtulant. Non audiuntur. Byzantinos ob abjectam rei navalis curam injuriæ expoſitas deſpiciunt. III. Iiſdem ſuperbe illudunt. Præda onuſti domum redeunt. IV. Joannes Patriarcha contemnitur ut ſimplex & indoctus. Secedit. In patriam revertitur.

ΣΥΝΕΒΗ δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κινεθῆναι τὸν μάκρος μεταξὺ Γενουηνσῶν καὶ Βενετικῶν· καὶ πλείσας μὲν ἀπολέσαι ναῦς καὶ χρήματα τοὺς Βενετικούς, πταμένους ἄλλοτε ἄλλοθι παρ' ἐκείνων. οἱ δὲ ἑβδομήκοντα παρασκευάσαντες ναῦς ἐλθεῖν κατὰ πύστιν τῶν Γενουηνσῶν, οἳ τὴν οἴκησιν ἀντίπορον ποιοῦνται τῆς Κωνσταντινουπόλεως. καὶ αὐτῶν μὲν μαθόντες κατελαβεῖν· φρασθέντες δὲ ἐκείνους, γυναῖκας μὲν καὶ παῖδας καὶ χρήματα τὰ βασιλέως ἐντὸς ἀσφαλίσασθαι· αὐτοὺς δ' ἐς τὰς αὐτῶν τριήρεις ἐμβάντας, φυγῇ τοὺς διώκοντας, ἀποπλεύσαντας ἐς τὸν Εὔξεινον· ὡς ἐντεῦθεν μὲν κατελαβύσι σφίσιν ἐκείνους ἐπιόντα, ἀναχωρῆσαι χάριν τοῦ τὰ οἰκίδια ἐκείνων καὶ τὰς παραιγιαλίους νεὼς ἐλαύνειν· καὶ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς Ῥωμαίων ἐπῆλθε τείχους οἰκίας ἁπάσας, ἀμαυρώσαι δυνάμενος γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ χρήματα τῶν ἐχθρῶν ἐν τῇ ἀσφαλεῖ· ἀφ' ὧν ὀργισθέντας Ῥωμαίους τῷ τε βασιλέως ἐντὸς καταισχυνῶν Βενετικῶν ὅτι ὧς ἠμαυράζει, καὶ τὰ αὐτῶν λαΐσασθαι πάντα χρήματα.

B I. HOC tempore bellum etiam inter Genuenſes & Venetos exarſit: in quo Veneri multis navibus & pecuniis amiſſis, alias alibi victi. Tandem ſeptuaginta navibus inſtructis, eos Genuenſes qui e regione Conſtantinopolis habitant, adorti ſunt; ſed neminem eorum ceperunt. Nam illi præcognito illorum adventu, uxores, liberos, & opes ſuas intus Urbem concluſerunt: ipſi vero ſuis triremibus conſcenſis, in Euxinum pontum delati, hoſtem perſequentem fugerunt. Itaque Veneti, cum eos capere non poſſent, eo deinde redacti ſunt, ut domos illorum & vacuas onerarias quæ occurrebant incenderent, unaque cum eis Romanorum omnes ædes extra mœnia: ulti eos, quod hoſtium uxores, liberos & opes in tuto collocaſſent. Unde factum, ut Romani adverſus Venetos in Urbe habitantes concitati, nonnullos diſcerperent, eorumque res diriperent.

C

Β. Δι' ἃ δὲ ἓξ ἐς πέντε ἔτεσι ὕστερος ὀκτακαίδεκα τριήρεις ἄνδρες ἐπλήσαντο οἱ Βενετικοὶ ἅπαν, ἡ γνώμη ἦν ζημίαν ἀπαιτῆσαι παρὰ τοῦ βασιλέως. μηδὲ γὰρ εἶναι φασὶ πρὸς τὴν πομπεμένην φιλίας, τῇ πρεπτὸν ὑπάρχειν μεγάλα, ἁμαυρώσαι μέγεθος, τέλος τῇ ἐχθρῶν ὑποβῆναι ζημίαν. προκαπόρξαι δὲ τοῦ παρανομήσαντος Ῥωμαίους, ταῖς τῇ ἀντιπάλων γαυρώσῃ καὶ πλεῖστα μὴ τῇ χρημάτων ἐν τῷ τῆς μάχης ἀκμῇ πᾶσαν τὴν πατρίδα πεπεισμένης ἀσφάλειαν. τὸν δὲ βασιλέως μήτε λόγον δίκαιον ἔχειν τὴν ἀπαίτησιν ἀποδεχομένου, μήτε ἀρμόσασθαι τὴν χρὴ βασιλικὴν τὴν ἐπιείμενον τῷ τὸ αὐτὸ ἀναιδὲς ἐπομένων ἔχοντος τόλμης. τῇ μὰ καταῦθι τριήρους ἀντιπεραθουμένας, (προαπολέσασα δὲ, ὡς εἰρήκεμεν) ἐς τοσοῦτον ὀξυνέχθησαν θράσους τῇ μάλα πεπερονεῖν τῇ Ῥωμαίων τὸ ἀνανδρον, τῇ πανταῦθα προεξέπεσαν τῇ Ῥωμαίων ὀργωνίᾳ τῇ αἰχμάλω, ἐς ὅσον αἰχμαλώτους ἂν αὐτοὺς ἀφηγούμενοι. ὅπερ δὲ κατλωσηκασμένῳ ἀτυχημάτων ἔπεστι τὰ αἴτια, λύπας μὲν τῇ οὔπω ἔξεστι τῇ ψυχῇ κατατρύχειν· μετρίας δ' οὖν ὅμως, ἐπεὶ τῇ συνειδὸς οὐδὲν μαστιγοφόρου μετάμελον ἔχοντος, ἀλλὰ θείαν τινὰ χεῖρα ἀποφήνας τὰς

II. Qua de cauſa ſequente æſtate cum octodecim armatis triremibus Veneti advenerunt, damnum datum penſari ab Imperatore poſtulantes. Neque enim illud amicitiæ jus eſſe, ut magnam injuriam moderate ulci, tandem extremo ſupplicio afficerentur. Romanos priores tutiſſe fœdus: quod in ipſo belli diſcrimine, hoſtium uxoribus, liberis, pecuniis tutum aſylum aperuiſſent. Sed eum Imperator poſtulationem illam æquam eſſe negaret, neque etiam pro majeſtate Imperatoria impudentem illorum audaciam caſtigare auderet, quod triremes quas opponeret non habebat; (nam quas habuerat, ex ut diximus perierant) eo confidentiæ venerunt, cum infirmas Romanorum vires omnino contemnerent, ut id dedecus Romano Imperio impreſſerint, quod me vel referre pudeat. Nam eum alicui invito & coacto malorum cauſæ exiſtunt, dolere quidem fas eſt, ſed moderate quoniam illic conſcientia nullo pœnitentiæ verbere flagellatur, ſed divinum illud judicium credit, cujus id-

D

ANDRONICUS SENIOR *Edit. Paris. pag.* 129.

circo ratione occultæ & arcanæ ſint. Hic aurem Romani de induſtria & data quodammodo opera ultro dignitatem Imperii infra ſervilem conditionem abjecerunt, triremibus e mari ſublatis ob ſpem lucri; quod cum perenniguum eſſet, diuturna & maxima detrimenta peperit, cum ignominia multo majore conjuncta. Neque enim vel Latinis Romanos ita audaciter deſpicere, vel Turcis arenoſum maris intueri aliquando licuiſſet, ſi Romana claſſis, ut olim mare tenuiſſet: neque unquam in id diſcrimen res adductæ fuiſſent, ut Romanis non tantum finitimæ genres, ſed etiam remotiſſimæ, inſtar Tantalei cujuſdam ſaxi ealguo filo ſupra caput ſuſpenſi, formidandæ eſſent, & omnibus annua tributa (pendere cogerentur,) quemadmodum Lyſandro & Dercyllidæ, & Lacedæmoniis præfectis, quos Harmoſtas vocant, olim Athenienſes & Bœoti clade accepta perſolverunt.

III. Sed illuc redeo. Veneti cum triremibus armati, in ſinum Ceratinum progreſſi, ad Septentrionale littus appulerunt, e regione palatii: & inde legatis miſſis res repetebant, quaſcunque Venetis Urbem incolentibus Byzantini nulla ab ipſis injuria affecti ademiſſent: ſe plura invitis Romanis erepturos minitantes, niſi ſponte quod æquum eſſet redderent. Sed cum Imperatorem nolle res reſtituere intellexiſſent, illico Romanam potentiam per ludibrium contemnere cœperunt, & omnes ædes e regione Urbis ſitas incenderunt vacuas habitatoribus. Nam ii adventu illorum non expectato migrarant. Item manipulos frumenti, quotquot in areis erant, igne conſumpſerunt: quod non aliud fuit niſi ludibrium quoddam & ſubſannatio Imperatoris. Sic enim accidit, ut tenui aura a Septentrione aſpirante, flamma ventillaretur, & multo fumo regia compleretur. Poſtridie digreſſi, in eo fuerunt occupati, ut onerarias in Urbem eunres interciperent, & e Propontidia inſulis prædas adnavigando agerent: nec cumulandis opibus contenti, vitros etiam ex antennis capite deorſum verſo ſuſpenſos ante Urbis muros flagellarent, ut cujuſque cognati ſpectantes illud, captivos magno pretio redimerent. Ita Veneti majore pecunia quam poſtularant conquiſita, domum redierunt.

IV. Joannes autem patriarcha, cum ſe *pag.* 130. ob inſcitiam & ſimplicitatem contemni cerneret, & manifeſtis conviciis a quibuſdam pontificibus inceſſi, mœrore & animi puſilli ægritudine victus, ſcriptam offert Imperatori dignitatis ſuæ abdicationem, quandoquidem opem ſibi ferre nollet. Digreſſus, aliquandiu in ſanctiſſimæ Dei genitricis Pammacariſtæ monaſterio ſolitariam vitam egit. Deinde in patriam Sozopolin oppidulum ſeſe contulit, ibique ævi reliquum * tranquille egegit.

ANN. CHR. MCCIV. Poſt feſto, MCCIII. Martio David. * in ſolitudine

λόγως ἀρύπτων ἡγμένη τὸ πρᾶγμα. ἐνταῦθα δ' ἐξεπίπλεις, καὶ οἷον εἰκὸς μετὰ τέχνης, οἷς ἀνδραπόδοις μοῖραι ἐκόντες ἐρρίψατε Ῥωμαίοις τὸ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἄξίωμα, τὰς οἰκείας τειρήρεις ἀλλάττης γυμνώσαντες, ἐλπίδος ἴσως κἀμοῦ, ὃ μάλα βραχύπεπλον ὄν, μάλα μακράν τι καὶ πολυτάλαντον ἐγκόρσιον τῇ ζημίᾳ, καὶ ταύτῃ πολλῷ μᾶλλον ἔχοντας τὸ τῆς αἰχμῆς ἔγκλημα. οὐδὲ γὰρ ἂν ὧδε Λατίνους ὧδε τῷ Ῥωμαίων θρασυνθῆναι, ὧδε ψάμμον θαλάσσης θεάσασθαι Τύρκας ποτὲ, τῆς ναυτικῆς τῇ Ῥωμαίων δυνάμεως θαλαττοκρατούσης, ὡς πρόσθεν· νῦν δ' εἰς πᾶν ἀναγκῆς συνελαθῶσι Ῥωμαῖοι, ὥστε μὴ μόνον ὑπόσα τῇ ἰθνῶν ἐμπορεύεται περάσασιν, ἀλλὰ καὶ ὅσα ὡς πορφυρᾶπλα ἢ δίαιτα ἐκληρώσαντο, εἰ᾽ τινα λίθοι φοβοῦνται Ταντάλειον ἀνὰ λεπτὸ τινὸς μίτου μετεωριζόμενοι ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ πᾶσιν ἀναγκάζωσι φόρον εἰσφέρειν ὑπήκοον, καθάπερ Λυσάνδρῳ καὶ Δερκυλλίδᾳ, καὶ τοῖς ἐκ Λακεδαίμονος ἁρμοσταῖς δασμὸν ἢ ὑπήκοον Ἀθηναίοις πάλαι ἢ Βοιωτοῖ δυσχώρασεν.

Γ. Ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι. παρελθόντες μέν τοι οἱ τὸ Κέρας ἐπὶ τῇ πρώρᾳ ἀκλοφορωῦντες οἱ Βενετικοὶ, τῇ πρὸς ἄρκτον φορεῖον παραλίᾳ, ἀντικρὺ τῆς βασιλικῶν οἴκων· κἀκεῖθεν πέμψαντες, αἰτοῦντο τὰ χρήματα, ὁπόσας τὰς ἴδιον τῆς βασιλέως οἰκουμένης Βενετικὰς οὐδὲν ἀδικήσασας ἐζημίωσαν. πλέον λαβεῖν παρ' ἀκόντων Ῥωμαίων ἀπελαυνῶσι, εἰ μὴ αὐτοί γε ἑκόντες ἀποδοῖεν ὁπόσα χρεών. ἐπεὶ δ' ἀποφάσεως ἢ ἀποδόσεως ἢ βασιλέα τυγχάνεσαν, ἀνεῖδον κατειρωνεύεσθαι ἢ Ῥωμαίων ἄρξαντα δυνάμεων, τῇ ὑφ' ἓν ἅπαντας τὰς τε ἀντιπόρας οἰκίας ἀνάσας, ἐσὰς ὕσας τῇ ὑποκωφῶσαν. φθάσασης δὲ ἐξόπισθεν ἐκείνου σφᾶς αὐτὰς ἐκεῖσε· τῇ ἐτεροπόσα πυρὶ τὰς ἄλλας ἀναχώσαν ἁρπαγὰς ἅπασι. τὸ δὲ ὕστερ παιδιᾷ καὶ χλεύῃ τις ἐκείνων κατὰ τῶ βασιλέως. ξυμπίπτουσι δὲ τῇ λαπάς τινας ἄνρυς ἀπ' ἄρκτου πνέουσα, τῇ τε φλογὶ διδοῦσι ῥαπίζειν, τῇ πλείστη κατὰ τὰ βασίλεια ἐμπιπλᾶν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐκεῖθεν ἁρπαγὰς, ἔργον ὧδε τὰς ὀδυνδήσους πρὸς ἢ βασιλέως ἐσαῦ οἰκοδόμους ἀλαλάξαι χειρῶσαι, τῇ τὰς ὑπὸ τῇ Προποντίδι νήσους λαΐζεσθαι παρακελεύσας, τῇ οὐκ ἄπωθεν ὅσα ὠφελήσειν ὧδε συναθροίζειν, ἀλλὰ τῇ τὰς ἀνδρας ἐπὶ κεφαλῆς μετεωρίζοντας ἀπὸ τῆς αἰραίας μαιεύεσθαι πρὸ τῇ τῆς βασιλείσσης τοιχῶν· ἐν ὁρῶντες οἱ κατὰ γένος ἑκάστῳ προσήκοντες, πολλὰ καταβάλλουσι χρήματα πρὸς ἐξόπισθεν. τῇ ὅπου πλείω τῇ ζημιώσαν οἱ Βενετικοὶ συμβάλλοιεν χρήματα, ἀπεχώρησαν αὖκαδε.

Δ. Ὁ δὲ πατειάρχης Ἰωάννης ὁρῶν περιφρονούμενον ἑαυτὸν ἀμαθίας τε καὶ ἁπλότητος ἕνεκα, καὶ ἀκατακαλλιμάχως παρὰ Ἀρχιερέων ἔστι ὧν λοιδορούμενον, τῇ λύπῃ καὶ τῇ μικροψυχίᾳ νικᾶται, καὶ δίδωσι φέρειν τῇ βασιλεῖ τὴν θρόνα παραίτησιν ἐγγραφον, ἐπεὶ μὴ βέλοιτο ἑαδικεῖν. ἃ δὲ ἀπελθὼν ἡσύχασε μείζει τινὸς παρὰ τῶν μοναχῶν ἢ ὑπαράγη Θεομήτορος, ἢ Παμμακαρίστου ἕνεκα· ἀγὼν παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων, τοῦτο. Ξωζοπόλεως λέγω πολίχνιον. ἔνθα καὶ τὸ * λοιπὸν ἐν ἡσυχίᾳ τὸ βίω παρέμεινε.

* λοιπὸν

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

ANDRONICUS SENIOR

LIBER SEPTIMUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Provinciæ Aſianæ a Turcis occupantur. Earum partitio. Nomina Satraparum. II. Athanaſius imminentem Dei iram prænuntiat. Terræmotus. Imperator Athanaſium præ ceteris Patriarchatu dignum judicat. Reſtituendum cenſet. III. Plurimi refragantur. Quidam obtemperant. Athanaſius Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ iterum præfi:itur. IV. Patriarcha Alexandrinus fabellam Imperatori narrat, & Athanaſium notat.

A. ΚΑΤΑ τοῦτον τὸν χρόνον ἐκ τῆς ἑῴας τὰ μέγιστα τῆς καλουμένης ἀντιβάρβαρα πυλῶνος, καθάπερ μυελὸν πνεύματος ἐξαίφνης ὁμοῦ συρραγέντος, τῇ πάντ' ἄνω καὶ κάτω ἑλαυνούσῃ συγχυσιῶντος. ἐπεὶ δὲ ἅπαν σφετερισάμενοι τὰ πρὸς ἕω τῆς Ρωμαίων ἡγεμονίας ἐλείποντο, συναπασιασμοὺς τῶν Τούρκων σατράπαι ποιησάμενοι, πάντα κατέδραμον ἄχρι θαλάττης ἁπάσης, καὶ πρὸς αὐταῖς ἤδη ταῖς ἀκταῖς μεταπίπτοντες. καὶ οἱ μὲν πλῆθος τῆς τε ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν καὶ παίδων, καὶ ὅσα ἐν κτήσεσι, καὶ ὅσα ἐν χρήμασιν ἦσαν, ὑπὸ τῇ πολεμίων ἄρτι αἰχμαλωτιζόμενα. ὅσοι δ' ἐλαθον ἐξεφέροντες, οἱ μὲν εἰς τὰς ἐγγὺς πόλεις καταφυγόντες, οἱ δὲ καὶ εἰς Θρᾴκιον ἄστυ καὶ γυμνοὶ τῇ προσόντων διέβησαν. εἰς δὲ ξυμφωνίας ἤδη ἐλαυνόμενοι οἱ Τοῦρκοι, ἁλίαν διέλαχον πᾶσαν, ἀπόσα τῆς Ρωμαίων ἡγεμονίας ἐτύγχανε γῆ κατὰ τὴν Ασίαν. κατέχουσι δὲ, ἃ μὲν Καρμανὸς Αλισούριος τὰ πλεῖστα τῆς μεσογείου Φρυγίας, καὶ ἔτι τὰ μέχρι Φιλαδελφείας, καὶ τῆδε ἐγγὺς πάντων ἀπὸ τῆς περὶ Μαίανδρον τὸν ποταμὸν Αντιοχείας. τὰ δ' ἐκεῖθεν μέχρι Σμύρνης καὶ τῆδε ἑτοῖς παραλίοις τῆς Ιωνίας, ἕτερος ὄχλος Σαρχάνης. τὰ δὲ περὶ Μαγνησίαν καὶ Πελλώνην καὶ Εφεσον, φθάσας ὑφείλετο σατράπης ἕτερος ἄνομα Σασάν. τὰ δ' ἀπὸ Λυδίας καὶ Αἰολίδος ἔχει Μυσίας τῆς πρὸς τῇ Ελλησπόντῳ, ὅ, τι Καλάμης λεγόμενος, καὶ ὁ παῖς αὐτοῦ Καρασῆς. τὰ δὲ περὶ τὸν Ολυμπον, καὶ ὅσα τῆς Βιθυνίας ἐξῆς, ἕτερος ἄνομα Ατμάν. τὰ δ' ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Σαγγαρίου μέχρι Παφλαγονίας μεμερισμένος εἰς τοὺς Αμυσίου διέβησαν παῖδας.

B. Τὰ μὲν νυν ἐξῆς ἅπας φασὶ διαμιᾶσαι λάθρα τῇ βασιλεῖ καὶ πρὸ τῶν Ιανίνου πανεμπρεπῶντα καὶ παραπεσάμενον Αθανασίου, θείαν προβλέπειν ὀργὴν κατὰ τῶν Ρωμαίων, παρακινδυνεύσαι τε αὐτὸν ὁλοσυρτεῖ δύσει χρήσασθαι πρὸς Θεὸν, ἄχρι καὶ ἐς νεύσιν ἡμέρας· τῇ δ' ὑστεραίᾳ γενομένου σεισμοῦ, τῶν εἴνεκα, φάναι τὴν βασιλέα, τῷ προειρημένῳ Αθανασίῳ διαμιλᾶσθαι. ἐχρῆζεν οὖν τὰ λοιπὸν, ὡς οὐχ ἕτερος ἄξιος μᾶλλον αὐτοῦ πρὸς τὴν πατριαρχικὴν ἀναβιβάσασθαι θρόνον. μηδὲ δὲ ἀναβλέπειν τὰ ἔμπροσθεν, ἀπὸ θεσπέσιας ἐλάμψεως. πτοεῖσθαί τε τὰς πολεμίους ὡς πορρωτάτω γενέσθαι τῆδε ἅπαν τῆς Ρωμαίων ἡγεμονίας, ἅμα τῇ πᾶσι τὴν πατριαρχικὴν ἀναβιβάσασθαι θρόνον.

I. SUB hoc tempus ex Oriente maximi calamitatum fluctus exundarunt, perinde ac ſi infiniti ventorum turbines tepente cunctigerent, & omnia ſurſum deorſum agerent ac permiſcerent. Nam cum Imperii Romani Orientales tractus miliaribus copiis deſtituti eſſent, Turcorum ſatrapæ ſociatis viribus omnia uſque ad mare univerſum incurſare, & in ipſis jam littoribus colonias conſtituere cœperunt. Et maxima quidem pars virorum ſimul & mulierum, item infantes, jumenta, pecuniæ, in hoſtium poteſtatem conceſſere. Qui vero clam evaſerant, eorum alii in proximas urbes confugerunt, alii inopes & ſuis rebus ſpoliati in Thraciam trajecerunt. At Turci jam inita concordia, omnes quæ in Aſia erant Romanæ ditionis provincias ſorte diſtribuerunt. Carmano Aliſuria major Phrygiæ mediterraneæ pars obvenit: item quæcunque ad Philadelphiam & ad proxima quæque loca pertinant, ab Antiochia uſque urbe, quæ ad Mæandrum fluviam ſita eſt. Quicquid inde eſt Smyrnam uſque, & ad eam quæ interjacet maritimam Joniæ oram, Sarchani cuidam obtigit. Nam Magneſiam, Prienen, & Epheſum alius, nomine Saſan, jam intercoperat. A Lydia & Æolia uſque ad Myſiam Helleſponto adjacentem, Calames & filius ejus Caraſes obtinebant. Quæ circa Olympum ſunt, & omnem inde Bithyniam, Atman. A flumine Sangaria ad Paphlagoniam, Amurii liberi inter ſe partiti ſunt. *Edit. Pariſ. pag. 131.*

II. Sequente anno dicunt Athanaſium, qui patriarchatum ante Joannem tenuerat & abdicaverat, Imperatori clam nunciaſſe, prævidere ſe impendentem Romanis divinam indignationem: hortatumque eſſe, ut ritibus perpetuis noctibus Deum deprecaretur. Cum autem poſtridie terræmotus factus eſſet, dixiſſe Imperatorem, eam eſſe prædictam ab Athanaſio numinis indignationem: ac poſt affirmaſſe, neminem patriarchico ſolio digniorem eſſe. Neque enim, niſi divinitus illuſtratum, futura prævi:urum fuiſſe: perſuaſumque habere, cum primum is in Patriarchalem ſedem reſtitutus foret, hoſtes quam longiſſime ſe recepturos, & ab Romanorum imperio, ſimul ac ille ſedem patriarchicam aſcendiſſet, ſe abſtinere. Quæ cum ita eſſent, Athanaſium patriarchicæ ſedi reſtituendum cenſet.

ANDRONICUS SENIOR

gissime ab Imperii Romani finibus receſſuros, futurumque ut ver hyemi, ſerenitas tempeſtati ſuccederet, & Romanæ ditionis limites facile propagarentur.

III. Ea res fere omnes Pontifices & Sacerdotes, omnes Monaſteriorum præpoſitos, clericos omnes, & univerſos pene dixerim ædilitiorum munerum aliorumque negotiorum publicorum adminiſtratores, viri ſervitutem recordatos, haud mediocriter perturbavit. Itaque Imperatrici, de terræmotu & vaticinatione Athanaſii conſonanti, fidem habere non poterant: ſed ſubmurmurabant, quod illius magnificandi ſtudio ea confingeret, & falſam illi auctoritatem conciliaret, ut ſui deſiderii probabilem haberet cauſam videretur. Sed tamen blandimentis & verbis ad perſuadendum accommodatis Imperator quoſdam e pontificibus & monachis circumventos in ſuas partes pellexit; cum quibus pedes ad Athanaſii cellam circa Xerolophum abiit; & apud illum quæ dicenda erant de patriarchatu locutus, perſuaſit ut illius dignitatis inſignia reciperet. Neque enim alta manuum impoſitione applauſive & triumphis ad eam pertinentibus opus eſſe, cum ea illi jampridem abunde contigiſſet, quamvis interim eam ea mœrore repudiaſſet. His ita geſtis, ſeptimo die Athanaſius in patriarchicum ſolium redit.

ANN. CHR. MCCCIII. *Edit. Paris. pag.* 132.

IV. Tumautem forte in Urbe verſabatur Ægyptiacæ Alexandriæ patriarcha, vir gravis, cujus mores ſolertia ipſa ingenii ornabat: quas ob res eum Imperator plurimum ſe verebatur & diligebat. Is cum inflammatum Imperatoris ſtudium erga Athanaſium videret, auditerque eum illius nomen magnis laudibus ad miraculum uſque extollentem, adeo ut eum toto animi affectu divo Chryſoſtomo æquipararet; feſtive admodum magniloquentiam & intempeſtivum ejus ſtudium taxavit, his fere verbis; „Erat, inquit, ſutor quidam, qui ſelem albam habebat, unum quotidie murem domi capere ſolitum: quæ aliquando per imprudentiam in medium vas incidit, in quo ſutor ille atramentum habebat, tingendis coriis deſtinatum: unde & vix eluctata, tota nigra evaſit. Ac mures quidem opinabantur eam, monaſtico habitu ſumpto mutatam, non commiſſuram eſſe deinceps, ut carnibus veſceretur. Itaque metu poſito, per pavimentum diſperſi, odorari & veſtigare cœperunt ea quibus alerentur. Illa vero cum prodiiſſet, & tantam prædam oculis ſuis obverſari vidiſſet, omnes ſimul comprehendere admodum cupiens, haudquaquam poterat; attamen duobus comprehenſis epulata eſt. Reliqui omnes fuga ſalutem quæſiverunt, admirantes, quo pacto ſumpto monaſtico habitu crudelior evaſiſſet. Vercor igitur, inquit, ne & Athanaſius hic, prædictionum præmium ſedem patriarchicam jam nunc conſecutus, priorem illam aſperitatem poſteriore multo majore deleat, ſumpra inde ſuperbia elatus.

A σον, ἢ γενέσθαι, οἷον εἰπεῖν, ἦαρ μὴ χειμῶνα, καὶ γαλήνην μετὰ κλύδωνα, ἢ ῥᾷστα πλατυνθῆναι τὰς τῆ Ῥωμαίων ἡγεμονίας τὰ χωρίσματα.

Γ. Τῦτο μικρῶ πάντας Ἀρχιερέας καὶ ἱερέας, ἢ ὅσοι ἀναπεφύκασιν ἐντυχεῖν προεδρίαις, Ϛ ὅσοι τὸ κλῆρω, Ϛ ὁ πολλῶ δέω λέγειν, ὅσοι τῆ ἀγορανομικῆν, καὶ * δημοσία δή τινα ἐγκεχειρισμένοι ἦσαν πράγματα, ἀναπαδέοντας τῆς παλαι πεδηματικῆς βαρύτητος τῶ ἀνδρὸς, ὡ μιαρῶς διετάραξε· ὥστε ἢ δημηγορεῖν τῆ βασιλεῖ περὶ τῦ σεισμῦ ἢ τῆς Ἀθανασίᾳ φορρήσεως πιστεύειν ἐκ εἶχον, ἀλλ' ὑπεψιθύριζον, ὡς ποθῶν ἑαῦτον ἐνδοξότερον καθιςᾶν, πλάττει καὶ χαρίζεται ψεῦδη ταῦτα τῶ ἀνδρὶ, B ἵν' ἁπαράδεκτος ἢ ὁ τῦτο πρὸς ἐκεῖνον δοκοῖ πόθος. δείκνυσι δ' ὧν ὅμως ἢ λόγοις πειθῆς ὁ βασιλεὺς ἦεν ὡς τῆ τε Ἀρχιερέων ἢ μοναζόντων πειελθών, ἰδίας τῆ ἑαυτῦ ἐπιποίησε βυλήματι· μεθ' ὧν πέζη ἢ βάδην ἅπασι παρὰ τῶ τῆ Ἀθανασίᾳ καταγωγῶ τῶ περὶ ἢ Ξηρόλοφον· ἢ ὁμιλήσας αὐτῆ τὰ εἰκότα περὶ τῦ θρόνῳ, ἔπειτα ἢ τὰ πατεμαρχικὰ περιθέσθαι σύμβολα. μεθ' ἃ δόδαι φάναι χειροθεσίας ἔπρας, * (ἢ ὅσοι περὶ αὐτῶ ἀρότοι ἢ θείαμβοι, πάλαι ταῦτῶ εἰλαφότα βιβλίοις, εἰ ἢ λύπης ἔνεκα μεταξῦ ταῦτῶ δόξειε χωρεῖσθαι. τῶν ὕπο γεγομένων, ἄπασι C ἑβδομαῖος ἐς τὸν πατριαρχικὸν Ἀθανάσιος θρόνον.

* *Pro inclusi, Codex Regius habet, ἐκ τολμᾶσθαι καὶ κικτημένων. ἢ ὥστε εἰς τὸν πατριαρχικὸν Ἀθανάσιον ἦλθε ἑβδομαῖος εἰς τὸν θρόνον.*

Δ. * Ἔτυχε δὲ νεωστὶ ἐπιδημῶν τῆ βασιλίδι ἢ τῆς κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας ὁ πατριάρχης, σοφὸς ἀνὴρ, ἢ συνέσει λογισμῶν τὰ πολλὰ ἄλλα κοσμῶν· ὡς ἐνεῦθεν πολλῶ τῶ περὶ αὐτῦ ἢ τὴν βασιλέως πρὸς τὸ βασιλίδος ποιεῖσθαι. οἷος ἦεν ἢ ἡ βασιλέως περὶ τῶν πατριάρχων Ἀθανάσιον φλεγμαίνουσαν χάριν, ἢ ἀκόνων αὐτῆ ἢ θαύματος μεγάλων ἐπαίνων, τὸ εἰκότα τιθέμενον ὄνομα, Ϛ ἴσον τῆ θειοτάτῳ τῶν ἀρετῶν Χρυσοστόμῳ προθέσιν ἅλως τὰς γνώμας τῶν ὑποφαινόμενον, μάλα τοι χαλεπῶς τῆς τῦ βασιλέως καθάπτο γλώττης, ἢ οἷον εἰπεῖν, τῆς ἐν ὑ καιρῷ φιλοτιμίας, ὑπαιθρί πως εἰπών. ἰῶ τις ἀνὴρ ἢ πίνακι σκυτεύς, γαλῆν' ἔχων τὸ χρῶμα λελυκῶς, ἢ τῆ παν' εἶναι μυῶν καθημέραι ἐπόρισε ὥστε, ἄνω λαθοῦσά ποτε κατὰ μέσον ἐμπεσοῦσα τῶν λιπάρων, ἐν ᾗ τὸ πᾶ σχεῖν μιλαῖνον ἑαυτοὺς ἐκείνης εἶχον ὑγρόν· ἢ μόλις ἐκεῖθεν ἄνεισι μέλαν ἔχουσα χρῶμα. ἐδέδοκτο οὖν πᾶσι μυσὶν, ἐκείνῳ ὅσως μεῖζόν ἀριφραγῶν ἐθελήσειν, εἰς μοναδικὸν ἑαυτῶ μεταμορφάσαν χρῶμα. ὅθεν καὶ αὐδῶς ἑαυτὸς ἐς τὸ ἔδος ἐρπύλασσεν, ῥιπλατοῦντος ἄνω ἢ κάτω οἷς τραφήσονται. ἀλλ' ἐκείνοι πρὸς πεῦπον ἄγρας παριδᾶσα θέατρον, πάσας μὲν ὁμῶ σαγηνεύσειν ἐκ εἶχε, καὶ μάλα ἐθέλησε· δύο δ' ὧν ὅμως συλλαβοῦσα καπεσιτήσατο, οἱ δ' ἄτρεμ πάσης ᾠχοντο φιλογοίας τε, ἢ ἅμα θαυμάζοντες, ὅπως ἀπηνεγκέν γέγονε, ἀφ' ὧ τὸ μοναδικὸν περιέθετο χρῶμα. δίδυμα πίνων, φασὶ μὲν Ϛ Ἀθανάσιος ἄπο ἤδη τῆ προρρήσεως γέρας πατριαρχικὸν εἰληφὼς θρόνον, ἀντικρύψ τῶ προπάρα ἐκείνῳ σκληρότητα τῆ νῦς ὑγίας ὑπερβολῆ, ἢ τῶν ἐντεῦθεν εἶπεν.

* *Tota hæc ſectio omiſſa eſt in Codice Regio. Vide Notas.*

CAPUT II.

I. Italiæ Rex Siciliæ Regem imparatum terra marique oppugnat. Variis cladibus afficit per biennium. II. Rogerius Catalanus; maris & insularum terror. Quas copias secum habuerit. A Siciliæ Rege accersitur. Ejus adventu Urbes redeunt ad dominum legitimum. III. Italiæ Rex eas armis repetit. Re male gesta discedit. Bellum reparat. Vincitur. Pacem petit, & affinitatem.

a τῷ δὲ τότε πόλεμόν τε ἄλλον ἀμφὶ τὰς ῥίγας τὰς ἐπέκεινα συνέβη. b c d abeſt. e ταῦτα δὲ ἐστίχισε τὰς ἵππους.

A. a ΚΑΤΑ μὲν τοί γε τοὺς χρόνους σωὶ- A
πισι πολεμῶν ἄλλους ἄμφω τὼ ῥῆγας, Κάρολόν τε τὸν b τῆς Ἰταλίας, καὶ Θεοδέριχον τῆς c τῆς Σικελίας. νῆσος δ' ἡ Σικελία μεγάλη καὶ παλαίθρωπος, d μιλίοις ὑπλίοις ἀπίσχουσα τῆς ἠπείρου τεσσαράκοντα, εἴ τις ἰθέλοι μετρεῖν τὸ ἀπὸ Σκυλλαίου τοῦ παραλίου τῆς Ἰταλίας ἄκρου μέχρι Μεσσήνης τῆς πόλεως, παραλίου καὶ παύτης οὔσης Σικελίας τῆς νήσου. ὁ μὲν οὖν Κάρολος ποθῶν ἐκ πολλοῦ τὴν Σικελίαν ὑποχείριον θέσθαι, καὶ δὴ μελέτης ποιούμενος * πᾶσι, μακρὰς λάθρα ἐναυπήγησε ναῦς, καὶ πάλαι παρεσκεύαζε, ὡς ἔσπ, ὅσα πρός τε ναυμαχίαν καὶ πεζομαχίαν ἀνήκοντα. ὀψὲ δὲ τῆς ἔχθρας ἐς φανερὸν ἀναῤῥαγείσης, φοβηθεὶς ὁ Κάρολος τὰ πρῶτα ἰδόντι τῷ Θεοδεΐχῳ ἀπαρασκεύῳ τυγχάνοντι, καὶ πολὺς αὐτῷ ἐπέκειτο, συχνὰ ξυμπεραιούμενος ἐς τὴν νῆσον ἐκ τῆς ἠπείρου, ὅσον τε πεζόν, καὶ ὅσον οἰκ ἱππέας ἐξιππαζόμενον ἰσχυρῶς τὰ ἐκείνου ποιῶν. ἐπὶ δυσὶ μὲν ἐνιαυτοῖς, χειμῶνος μὲν οἰκαδὲ ἀπιόντος, ἔαρος δ' αὖ λαμπροῦ πρὸς ἐκστρατείας ποιουμένου.

B. Ξυνέπεσε δὲ τηνικαῦτα, Λατῖνόν τινα, Ροντζίερον ὄνομα, στρατηγὸν ἀθροίσαντα ἔκ τε Ἰβηρίας τῆς κάτω, καὶ Γαλατίας τῆς ἐπέκεινα καὶ δυτικωτέρας τῶν Ἄλπεων, βάναυσόν τε καὶ μάχαις αἰεὶ ξυντεταμένας καὶ ἠπειρωτικαῖς χεροὶ, τριήρεις ἑπτὰ μὲν πεντήρων ἀπὸ τέτων πλεῦσαι, δὶ ὧν δὴ καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς ἀδεῶς μονῆς βίον, διανύτας ἐν τάχει τῇ πρώτῃ γενομένους. καὶ μόνον ἦν πᾶς ἀπ' ἄκρης καὶ νότου κατιούσας καὶ ἀνιούσας φορτίσι ναυσὶν ἐπιτίθεσθαι. ἀλλὰ παραπλέων καὶ περιπλέων, κακῶς καὶ αὐτὰς ἤδη μεγάλας τῇ νήσῳ ἐτίθει, καὶ φοβερὸς ἰδόκει τῇ κάτω θαλάττῃ. ἐπεὶ τοίνυν ἀπεκέκλειστο ἤδη πανταχόθεν ὁ Σικελίας, τῇ τε ναυτικῇ καὶ πεζῇ τῶν Καρόλου στρατῷ, καὶ εἰς τῶν ἦκεν ἀνάγκης Θεοδέριχος, ὡς ὑπεροίων δόλῳ συμμαχιῶν, μεταπαλέται ἐξ ἐρημίας Ροντζίερον, παραγγείλας αὐτῷ, καὶ ὅπῃ ὅθεν δὴ ποτε μεταπέμψασθαι κρατίστης, ὡς ἐς χιλίους ἱππέας, ἵν' ἐξ ἀντιπάλου γενοίμην τῷ ἀρώσει δὴ μάχοιτο πρὸς τὸν ἀντιπεπεμμένον τὰ Καρόλου στρατόν. ἐπεὶ δὲ ἦκεν ἐκεῖνος ἄγων χιλίους μὲν, ὅσον τὸ ἀπὸ τῆς ναυτικῆς πεζῆς, χιλίους δ' ὅσους ἐς ἱππέας κατέπαξεν, ἐξ ὧν ὁπόσας Σικελικὰς πόλεις ὁ Κάρολος εἶλέ τε καὶ διέλαβε, πᾶσαι καθάπαξ ὑφ' ἑνὶ ἐγένοντο ἐκείνῳ ἐπαγόμενος ἐς Θεοδέριχον ἐπανῆκον, ἃ εἰωθότα ἀλλοτρίῳ ζυγῷ φορεσλαπαρεῖσθαι.

I. HIs temporibus Carolus Italiæ, & * Theodoricus Siciliæ Rex, bellum inter ſe geſſerunt. Eſt autem Sicilia magna & populoſa inſula, * milliaribus non amplius triginta a continente diſtans: ſi quis fretum, quod inter Scyllæum Italiæ promontorium & Meſſanam Siciliæ maritimam urbem Interfluit, metiatur. Carolus igitur, qui jampridem Siciliæ potiri cupiebat, & id conſilium animo agitabat, clam naves * longas ædificat: cæteraque ad bellum cum mari quam terra gerendum neceſſaria, pro virili comparat. Tandem eum inimicitiæ in apertum erupiſſent, Carolus Theodorico adhuc imparato formidabilis erat, & valde eum premebat, e continente ſubinde in inſulam trajiciendo, eum omni & peditatu & equitatu ſuo: nec per biennium damnis illatis, hyema dumtum ſe recipiebat; verno autem tempore majoribus ſemper copiis bellum redintegrabat.

* Fredericus. *Vide Ducangii Notas.* * *Vide Notas.*

Edit. Pariſ. pag. 333.

II. Illis porro temporibus accidit, ut Latinus quidam, Rogerius nomine, ex inferiore Iberia & ex Gallia, quæ ſita ultra Alpes magis verſus Occidentem vergit, collecto exercitu fortiſſimorum hominum, bellis tam marinis quam terreſtribus aſſuetorum, non minus quatuor triremibus inde compleret; atque ita piraticam, cujus erat omnium qui unquam fuerunt peritiſſimus, impune exerceret. Non enim naves onerarias tantum, quæ a Septentrione & Auſtro profectæ aſcenderent & deſcenderent, invadebat: ſed magnas etiam inſulas præter & circum navigando infeſtabat, & mari infero metuendas evaſerat. Cum igitur Sicilia jam ab omni parte Caroli exercitibus obſepta eſſet, ac Theodoricus eo redactus forer, ut externa auxilia petere cogeretur, Rogerium illum quem diximus accerſit, horteturque, ut etiam alios undecunque fortiſſimos aſciſcat, circiter mille equites, ut æquatis viribus ſtrenue & fortiter dimicent adverſus Caroli exercitum ſuo oppoſitum. Cum autem ille adveniſſet, & mille pedites quibus elatſis conſtabat, ac totidem, quos inter equites retulerat, ſecum adduxiſſet, ſtatim omnes Siculæ urbes, quaſcunque Carolus captas ſubegerat, teſſeta veluti converſa, ad Theodoricum redierunt, alienum jugum tolerare haud alsuetæ.

III. Id Carolus cum audiſſet ægerrime tulit, ut quodam quaſi furore percitus videretur, quod diuturnas ſpes ſuas ad exitum jam perductas, & ex laborum fructu tantum non camolatas, in ipſo portu cerneret effuſas. Igitur exaunte vere cum magnis eo-

Γ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Κάρολος, λίαν ἀχθέσθη, καὶ μετρμίνῳ ἐῶ, ὡς εἰπεῖν, παραπλήσιος, ὅτε χρονίως ἐλπίδας ἐς πίρας ἐλαυνθείσας ἴδη, ἔμπυκι τῷ κέντρῳ ὅπῃ ὅλως ἐκφορτιζομένης χαρπὼς, ἐξαίφνης, ὡς εἰπεῖν, ἐς αὖπις πᾶς λιμένα ἀκατάπαυστος πλέεται. ὅθεν ἔαρος πλεόντος, ἅμα

ANDRONICUS SENIOR

pii adventat. Sed cum Theodorico jam & numero & viribus firmiore congreſſus, aliter quam volebat diſceſſit. Eo anno ſic exacto, ſub veris initium totum Italiam, ut ita dicam, Carolus in Siciliam traducit: ut ultima hæc diſceptatio eſſet, quæ diuturnis bellis finem imponeret. Sed denuo longe pluribus amiſſis, victus domum redit, malorum graviſſimorum oneroſum veluti agmen ſecum trahens. Rebus ergo ea omni parte deſperatis, legatos ad Theodoricum de pace, & affinitate inter liberos jungenda mittit.

Edit. Pariſ. pag. 134.

A μὴ βαρείας δυνάμεως. ἀλλὰ κρατιστόφρω ἤδη συμμίξας τῇ Θεοδερείχῳ κατὰ τὸ πλῆθος ἢ ἀντίπαλον δυνάμει, οὐχ ὡς ἤθελεν ἀπήλαξε. τὰ μὲν οὖν ἐς τὸν τηλικόνδε πόλεμον τὸν ἐνιαυτὸν, ἅμα ἦρι πάσαν ὡς εἰπεῖν τὴν Ἰταλίαν διαβιβάζει ἐς Σικελίαν ὁ Κάρολος, ἵνα τελευταίαν δὴ κρίσιν αὖθις ἢ πέρας τῆδε μακρῶν κατοίσει πολέμων. ἀλλὰ πολλῷ πλείως αὐθις ἀποβαλὼν, ὑπημίνος ἐπ' οἴκου ἀναχωρεῖ, παύσιγνις, ὡς εἰπεῖν, ἐπαγόμενος θλίψεων. ταῦτ' ἄρα ἢ ἐς τὸ ἄπορον παπαχόθεν τῇ γνώμῃ σωιλαθεὶς, πρεσβευτὰς πρὸς Θεοδείριχον ἤδη ἀφικνεῖται, ἢ πίστεων γαμικὰ συναλλάγματα.

CAPUT III.

I. Rogeriani militis, rebus Siciliæ tranquillis, incerti quo ſe vertant. Byzantium eunt ab Andronico acciti; Catalani mille; Almugavari totidem. II. Honores Rogerio delati; item Berengario Entenҫæ. Catalani in Aſiam miſſi; hoſpites & ſocios vexant. III. Philadelphiam obſeſſam liberant, Epiſcopi Theoleptι virtus. Aſiæ recuperandæ occaſio eur omiſſa. IV. Romani & Alani domum revertuntur. Catalani ſtipendiis fraudati Romanas Urbes hoſtili more pervadunt. Eorum crudelitas. V. Imperator ut hæc tulerit. Rogerius ex Aſia in Thraciam redit. Juniorem Imperatorem adit. Stipendia perſolvi poſtulat. Obtruncatur.

I. QUÆ cum utrinque placuiſſent, armiſque poſitis Reges pacem concordem agitarent: Theodorici [a] ſocii deliberandum eſſe viſum eſt, quo converſi rebus ſuis conſulerent. Neque enim ædes illis aut certæ poſſeſſiones erant, quæ eos reditum ſuum urgere cogerent: ſed ex lius alimnde, & multis e locis, vacui & expediti, propter latrocinii emolumenta confluxeraot, incertis ſedibus in mari oberraotes. Eorum igitur duci Rogerio placuit ad Imperatorem Andronicum legatos mittere, qui ſignificarent veoturum ſe ei auxilio contra Turcos ſi ita vellet. Quæ conditio eom valde Imperatori placuiſſet, e Sicilia Byzantium proficiſcitur, duo hominum millia ſecum ducens: quorum mille Catalanos nominabaț, quod plerique ab illa gente oriundi eſſent: alteros mille [b] Almugavaros; ſic enim Latinus ſermo ped..ea ad bellum euntes vocat. (Id circo ille hos quoque, in eum militiæ ordinem aſcriptos, eo etiam nomine appellavit.

[a] Catalani.

[b] Vide Notas.

II. Statim igitur cum veniſſet, Imperator eum ſibi per affinitatem jungit, Mariæ ſororis ſuæ & Aſanis filia ouptum illi data, eundemque Magni Ducis dignitate ornat. Sed cum paulo poſt alius etiam Catalanus Berengarius Entenҫa, a Rogerio accerſitus adveniſſet, ipſi quidem Rogerio Cæſaris titulum, Berengario autem Magni Ducis dignitatem Imperator decernit. Impenſæ vero, quæcunque io eorum veſtimenta & donativa & annua ſtipendia factæ ſnot, adeo omnem modum exceſſere, ut brevi tempore fiſcum exhauſerint. His ita proviſis eum io Aſiam trajiciendum eſſet, & cum hoſte pugnandum, quid dicam quantas in tranſitu clades Romanis, qui in oppidula,

pag. 135.

B Ἐπεὶ δ' ὧν ταῦτα ἀλλήλοις ξυνέβησαν, ἐκ τὰ ὅπλα θήμενοι εἰρήνην ἦγον εἰρλάβεια οἱ ῥῆγες, συμπέμπουσι τοῖς Θεοδείριχον συμμάχοις ἄνδρας, ὅπως ἄρα τραπόμενοι, τῷ κεφάλαιον ἔσεσθαι τύραννον. οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοῖς οἰκίαι ἢ κτήσεις ἐνταῦθα, ἵνα τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν ἐπισπεύδωσιν· ἀλλ' ἄλλοθεν ἄλλος, ἐκ πολλοῦ πολλαχόθεν ἀτρεμοῦντες ἢ γυμνῆτες, κύριος ἕνεκα λησείας συνδραμόντες, πλάνητα ἐκ ἀκτήνιον βίοτον βίου. ἔδοξεν οὖν τῷ τότε ἄρχοντι Ῥωτζελίῳ, διαπρεσβευσαμένῳ πρὸς βασιλέα Ἀνδρόνικον, συμμαχήσειν ἐλθόντα οἱ κατὰ τῆδε Τύρκων· εἰ γε βουλοίμην αὐτῷ εἶναι. ἐκ μὴν τοι ἢ σφόδρα ἀσμένῳ ἢ πρισβείαν προσδεξαμένῳ ἢ βασιλέως, ἄρας ἐκεῖνος ὧν ἐκ Σικελίας, ἐς διχιλίους ἐπαγόμενος ἄνδρας· ὧν τοὺς μὲν χιλίους ὠνόμαζε Κατελάνους, οὓς ἐκ τοιούτου τὰ πλεῖστα τὸ γένος κατάγοντας· τοὺς δ' ἑτέρους χιλίους, Ἀμογαβάρους. ὄνομα γὰρ ἡ Λατίνων φωνὴ τοῖς πεζοῖς ἐν πολέμοις καλεῖ, ἐκ ἄλλο τοῦτο ἐκ τίνος ἐν μοίρᾳ τοιαύτην τοιαύτῃ, τάχα ἐκ οὕτος αἴτιος τῷ ὀνόματι.

C Τῶνδε μὲν δὴ ἐλθόντα, γαμβρὸν ἀΐδιον ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ ἀδελφιδῇ ποιεῖ Μαρίᾳ, νἱῇ τε Ἀσὰν δυναστεύει, ἠύξησέ τε μεγάλῃ δυοῖν ἀνάγκαιν ἀξίωμα. ἑτέρῳ δ' μὲν μικρὸν ἔπι ἢ ἕτερος Κατελάνος, ὄνομα Περιγκείος Τόρτζας, προσκαλεσαμένῳ ἢ Ῥωτζελίῳ, αὐτῷ μὲν δὴ Ῥωτζελίῳ τὸ Καίσαρος ἀ βασιλεὺς περιέθηκεν ἀξίωμα, τῷ δ Περιγκείῳ Τόρτζᾳ, τὸ τῶν μεγάλων δυοῖν. ἀ μὲν τοι τῇ χρημάτων δαπάνῃ, ὁπόσα περὶ τὰ ἐκείνων ἐσδύμενα, ἢ τὰς δωρεὰς, ἢ τὰ ἐ. πίτεια διδασπάσαι σπουδὴ, ἐς τοσοῦτον ἀπέλθει

πλουτοῦσίας, ὥσ' ἐν βραχεῖ τὸ βασιλικὸν ἐξαντλῆσαι ταμεῖον. ἐπεὶ δ' ὧν ταῦτα, ἢ ἴδοι διαβάντα ἐς Ἀσίαν, πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς, τί χρὴ ἢ λέγειν ἐπέρα ἐργάσαντο παλίντις δυοῖν, κατὰ ἓν

τὸ τοῖς περὶ τὴν Λυδίαν καταφυγόντων πολιχνίοις Ρωμαίων; ἀνδράσι μὲν γὰρ καὶ γυναιξὶν ὑδὲν ἄμεινον, ἢ ὡς ἀνδραπόδοις ἐχρήσαντο· τοῖς δ' ὑπάρχουσιν ἅπασιν, ὡς οἰκείοις ἀδύσι κατεχρήσαντο, καὶ ἀπίλαυον ὥσπερ ἐκ πολλῶν τῶν ἐνοδίων ἀρῶν, ἐκ μύσης ψυχῆς καὶ μετὰ πάνυ πολλῶν τῶν δακρύων ταύτας καταχέοντας τῆς παλαιπώρου ἐκείνης, ὡς ὑδίκουν. καὶ ταῦτα μὲν δὴ τὰ πρῶτον ἐπράχθη ἐκείνῃ.

Γ. Τὸ δ' ἐπιόντος ἦρος, ἀπάσαν ἐξελάσαντες τὴν πολιορκοῦσαν τὴν Φιλαδέλφειαν πολεμίους. διπλοῦς γὰρ ἐπολεμοῦντο δυσοῖς οἱ Φιλαδέλφειαν κατοικοῦντες· ἔξωθεν μὲν τοῖς χρονίοις ὑδὴ πιεζεσθενίοις ἐχθροῖς· ἔσωθεν δὲ πολῷ χείροσι πολεμίῳ, τῇ τῆς ἀναγκαίων ἐνδείᾳ, καὶ τῇ λιμῷ· καὶ τοῦτο μὲν ἔργον κάλλιστά τι καὶ ἀνδρικώτατα κατεπράξαντο, ὑπ' ἄνωθεν δίκης συμπραττούσης, διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς μέγεθος τοῦ τῆς πόλεως ἱεροῦ προεδρεύοντος θεοῦ ἀνδρὸς Θεολήπτου. ἰδόντες δὲ οἱ πολέμιοι τὴν τῶν Λατίνων ἄπρακτον κίνησιν, καὶ ὑπὸ τῶν ὅπλων λαμπρότητα, καὶ τὸ ἄνριπτον ὑπὸ ἰρμῆς, συχνιθέντες πεῖς φόβοις, ἤχοντο φεύγοντες· οὐ μόνον τὴν πόλιν ὡς πορφυρᾶν σφᾶς αὐτοὺς ἀπάγοντες, ἀλλὰ μικρῷ καὶ τῶν πάλαι * Ρωμαίων οἰκίαν αὐτῶν. τοσοῦτος δὲ καὶ τοιοῦτος ἐαυτὸς ὑπέγκυκλος ὁ στρατὸς, καὶ ὥστε ἄρισα συγκυκρουμένος ἐκ τῶν ὅπλων, ἐκεῖνο τῆς κατὰ πόλεμον ἐμπειρίας, ἐκ τῆς τῶν πλέθρης, (συνισταμένου δὲ ἐκεῖ τοῖς Λατίνοις οὐ μόνον οἱ τῶν Ρωμαίων ἐπίλεκτοι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ τῶν Αλανῶν ὁπόσοι ἐτύγχανε στράτευμα) τοσαύτην γοῦν ἐποίει ἡ πᾶσα τοῖς πολεμίοις τὴν ἔμπληξιν, ὥστε πολλοί τινες ἔφασαν τότε, ὡς εἰ μὴ τῆς θείας τινὰ φόβου ἦσαν ἐπικαλυπτὰ τὰ τῆς βασιλέως προστάγματα, οὐδὲν ἂν λῦσαι τὸ κωλῦον, ὅλας ἐν βραχεῖ τῇ Ρωμαίων ὁπόσαι πόλεις καὶ χώραι ὑπῆρχον, καθαρὰς πολεμίων παραδοῦναι τῇ βασιλεῖ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερα φθεγγόμενοι πρὸς μόνα τὰ παρόντα βλέποντες ἄνθρωποι, καὶ μηδὲν τῶν παρόντων ὑπέρτερον ξυνιέναι δυνάμενοι. κρίσις δὲ ὡς ἀληθὴς ἐν τούτοις θεοῦ, πάλαι κεκρυμμένα, πρὸς ἐκατὸς καταβῆναι δυσχερῶς τὰ Ρωμαίων πράγματα. καὶ ἐξ ὧν λόγοις ἀπορρήτοις τῆς προνοίας τὴν μὲν ὠφελοῦσαν πλεῖστα ἐδέοντο τὰ ἱππόδων, τὴν δὲ βλαπτόντων πολύχρως ἡ σωφροσύνη· ἀλλὰ τοῦτο μὲν πρῶτον ἅμα ἦρι πλεόντι ῥᾳδίως καταφράξαντο.

Δ. Ἐπεὶ δὲ φόβοι εἶναι ἄπορον σφίσιν ἐν, παραπομπὰς οὐκ ἔχουσιν, οἳ τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀτελὲς τῆς ὁδοῦ ἐξελθοῦσι καὶ οὐδὲν ὑπόπτως πάντες· (ἐν γὰρ ἀνοδίαις πολλαῖς ἐκ τῶν γενομένων τὴν ὑπερόχων ἐκστρατείαν, βουλόμενοι ἐκείνοις ἀνὰ παραπομπῶν ἀπέναι) τὰ δ' ἀμαθῶς αὐτοῖς μεγάλως ἀναρρίπτουσι κινδύνως φοβεῖ τὴν Ροντζελίν ἐκ ἐν, πολλὰς ἀνατλάντος πολέμους, καὶ πολλὰ ἐντεῦθεν ξυνελοχότος τὴν πεῖραν· ἀναστρέψαντες διελύθησαν κατὰ γένος, Ρωμαῖοι μὲν οἰκαδ' ἀπιόντες, Αλανοὶ τὸ ὁμοίως. Λατῖνοι δὲ τὴν Ροντζελίν ἐπόμενοι Καίσαρι, πιεζόμενοι τὰς ἐκπολιλειμμένας τοῖς ἀθλίοις Ρωμαίοις πόλεις, καὶ κάκιστα διατιθέντες, τὴν πολεμίαν ὁρμὴν ἐπὶ τὰς καλίστους τρέψαντες· φόβασιν λέγοντες, ὅτι τὴν παρὰ τῆ βασιλικῆ φρουρᾷ ἐκχθέσαν ἐπίτηδες δακρύων ἐκ ἐκομίζοντο, καὶ εἶναι ἀνάγκην φρὶν ἐπιτιμηθῆναι σφᾶς ἢ λιμὸν, ἐπιτιμηθῆναι σφᾶς τὰς καλίστους μὲν, μὴ πληρούσας δὲ τὰ ὑπισχνούμενα. ἐν ὧν ἰδὼν ὁ μόνος τὰς ὁσίας ἀρᾶς τῆ παλαιπώρου ἀρπαζομένας Ρω-

A Asiæ maritima confugerant, Importarint *Pannonii*. Viri enim & mulieribus pro mancipiis *Cussenior.* abusi sunt; eorum vero rem familiarem omnem pro sua consumpserunt: & (ut fieri solet) in itinere multas execrationes ex imo pectore profectas, & lacrymas multas collegerunt, quas miseri illi injuria ab his affecti profundebant. Et hæc quidem primo anno acta sunt.

III. Insequuntur autem vere Philadelphiam iverunt, ad expellendos hostes qui eam urbem obsidebant. Nempe cives Philadelphienses gemino malis oppugnabantur: foris hostilibus copiis, quæ jamdudum circumsedebant, intus hoste multo graviore, penuria rerum necessariarum & fame. Ac id quidem munus pulcherrime & fortissime B administrarunt, dextera ipsa Dei superne adjuvante, propter insignem virtutem Theolepti, divini viri, qui illi urbi præerat in sacris. Nam cum Turci Latinorum disciplinam militarem, armorumque splendorem, & violentissimum impetum vidissent, metu perterriti, non modo procul ab urbe, sed pene ultra veteres Romanorum fines fuga se abripuerunt. Tantus enim & talis erat ille exercitus, ita & armis & rei militaris usu & militum numero instructus, (una enim cum Latinis militabant non modo Romani lectissimi sed & omnis Alanorum exercitus) ut haud absque conspecta illius hostes percellerentur: multique dicerent, nisi eos Imperator, aliquo metu deterritus, longius progredi vetuisset, nihil fuisse prohibiturum, quo minus brevi omnes Romanas & urbes C & provincias hostibus vacuas ac purgatas Imperatori tradidissent. Sed ea loquebantur homines, qui præsentia tantum considerabant, neque quicquam altius animo complecti poterant. Divinum enim severa judicium illud erat, jampridem confirmatum, ut Romanum imperium extremis calamitatibus affligeretur. Quapropter arcanis Providentiæ sationibus, plurimæ res utilia consilia impedire, multæ autem ad adjuvanda ea quæ nocuissent concurrere videbantur. Sed istam quidem expeditionem sub finem veris facile confecerunt.

IV. Cum autem longius progredi non possent, propterea quod nullos habebant ductores, qui vias ignotas & minime tritas indicarent, & planum iter ipsis facerent, *Edit. Paris.* D (videbant enim expeditionem illam longinquam, nemine viam monstrante, sine multis cædibus confici haud posse: neque vero is erat Rogerius, qui multis bellis magna prudentia parta, magnum discrimen sic temere adiret) diversi ac dissipati abierunt; ac Romani quidem domum reversi sunt, itemque Alani: Latini vero cum Rogerio Cæsare urbes quæ miseris Romanis reliquæ erant pervagati, pessime habuerunt, hostili impetu in eos, a quibus accersiti fuerant, converso: causam afferentes, quod constitutum ab Imperatore annuum stipendium non accepissent, ac proinde necessario antequam fame consumerentur, eorum opes consumerent qui se accersissent, & pactis ac conventis non steterissent. Itaque cernere erat bona miserorum Romanorum omnia diripi, virginibus & matronis commeliose illudi, senes & sacerdotes vinctos abduci, & supplicia cum alia pati, quæ

Digitized by Google

ANDRONICUS SENIOR.

nova quotidie in miseros Latinorum immanitas excogitabat : tum imminentem cervicibus securim, ut jamjam morituros videre, nisi abditam pecuniam ostendissent. Qui omnia proferebant, pistillo nudiores abibant: qui nihil quo le redimerent habebant, extremitatibus corporum mutilati, miserabile in vils spectaculum jacebant, aliquem scilicet quærentes, qui frustum panis aut obolum porrigeret ; ut quibus nihil ad sustentandam vitam subsidii, præter vocem & lachrymarum rivos, reliquum esset.

V. Quæ cum Imperator resciviſſet, haudquaquam ferenda ei visa sunt ; quoniam hæc Romanas provincias longe atrocius quam belli mala affligebant & simul Deum etiam ad iram concitabant contra eos qui peregre illos accerſiſſent. Neque tamen eorum injurias ulcisci promptum erat, eo quod ob magnam egestatem ludibrio erant Imperatoriæ legiones. Angustiis igitur rebus, cum opus esset aliquo stratagemate, cujus præsens auxilium foret, trajicit Rogerius Cæsar, & omnem Latinum exercitum secum in Thraciam adducit. Nihil enim Asiaticis Romanis erat reliquum vel pecuniæ, vel rerum aliarum, quibus earnificum ventres explerentur. At visum illi est, exercitu in præsidio Callipoleos relicto, cum ducentis militibus delectis Michaelem Imperatorem, qui tum Orestiade in Thracia cum exercitu commorabatur, convenire, & ut constituta omnia stipendia postularet ; & si esset opus, minas adderet. Quo facto inflammata iracundia, quam Imperator contra istum jam antea animo conceperat, plures milites strictis ensibus circumdatum juxta regiam interficiunt, unaque aliquot ejus comites. Nam major eorum pars clandestina fuga periculum evaſerunt ; atque concepto curſu Latinis Callipoli agentibus quid actum esset nunciarunt.

E Hist. Parisi. pag. 137.

A μαίων, κέρας τε ἡ γωνίας ὑβριζομένας, φρεσβύτας τε ἡ ἡφαίας ἀγομένους δεσμίους, ἡ τὰς ἄλλας ὑπομενούσας τιμωρίας, ἁπάσας ἀ τῇ Λατίνων δυσμενείᾳ χεὶρ ἀεὶ καινοτέρας ἐφεύρισκε κατὰ τῶν ἀθλίων· ἀλλὰ ἡ συχνὰ γυμνὸν ἀρῶντας τὸν πέλεκυν κατὰ τὰ τραχήλια, ὡς αὐτίκα πθνηξομένους, εἰ μὴ θησαυρὸς ἀπολογοῖτο χρημάτων· τοὺς οἱ μὲν ἐκτιθέμενοι πάντα, ὑπέρ γυμνότεροι ἀπηλλάττοντο· οἱ δὲ μὴ ἔχοντες, ἵνα ἐξωνήσονται ἑαυτοὺς, ἢ ἀκρωτηρίων τὰ σώματος ἄλλα ἄλλα ἀφαιρούμενοι, θέαμα ἐλεεινὸν παρὰ τοῖς ἀδικοῦσι παρεῖχοντο, ἢ τις ἄρτου τυμάχιον ἢ ὀβολὸν παρέσχοι ζητοῦντες. ὡς ἐπ' οὐδενί τινι τῶν πάντων ἐπέρῳ τῷ ἀφορμῶν τὸ ζῆν καταλειπομένων, ἢ ἐπὶ τῇ γλώττῃ ἡ ταῖς τῶν δακρύων πηγαῖς.

B

E. Ταῦτα πωθανομένῳ τῷ βασιλεῖ, ὧδ' ὅλως ἀνεκτὰ εἶναι ἐδόκει, τὸν τε Ῥωμαίων χῶν πολὺ πλέον ἢ κατὰ πλημμύρας λυμαινόμενα, καὶ ἅμα θεὸν παροξυνόντα κῆ τῷ ἐξ ἀθεσφάτου προσκαλεισθαι αὐτὸς· ὃν ἄλλως ὑπορρεῖν ἐῶ τὰς ἀδικίας τίσασθαι αὐτὸς, ἐνδείας μακρᾶς τὰ βασιλικὰ καταγελώσης τραπέζια. ἐν σεμῷ τοίνυν ὄντος αὐτῷ, ἡ μηχανὴς δεομένου τινὸς βοηθούσης, ἐμβαίνει πρὸς Θρᾴκην ὁ Καῖσαρ Ροτζέριος, τὸν Λατινικὸν ἐπαγόμενος πάντα στρατόν. ἐ γὰρ ἐλάλειπτο ἔτι τοῖς ἐν Ἀσίᾳ Ῥωμαίοις, ὅτε χρήματα, ὧδ' ὅσα τρέφει δημίων γαστέρας. ἐδοξε μέν τοι τοῖς μὲν ἄλλοις ἐς τὸ τῆς Καλλιουπόλεως καταλειπόντα φρούριον, αὐτὸν ἀπολεξάμενον ἑξακοσίους παρὰ τὸν βασιλέα ἐλαυνθέντα Μιχαὴλ, ἐν Ὀρεστιάδι ἐγγύτατα πού τῇ Θρᾴκαιᾳ μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἀπαντήσοντά τε τοῖς ὑποπεμπομένοις αὐτοῖς ἐπιστάς φρούδοις, καὶ ἀπελᾶς εἰ δίοι φροθήσοντα. οὐ γενομένου, καὶ ἐς πυρσὸν ἀναφθέντος, ἢν ἡ φρόνημα, καὶ ἐπιστὰς αὐτῶν πιεζόντες συχνοὶ τῷ στρατιωτῶν, αὐτῷ παρὰ τὰ βασίλεια καπνόπωσι, ἡ ἅμα αὐτῷ τισὶς τῷ περὶ αὐτὸν· οἱ γὰρ πλείους ἐλαθον ἐμβάντες ἐ κύνδυνον· οἱ δὲ ἡ δρόμῳ σωτῆρι χρησάμενοι, * ἔφθασαν ἀπαγγέλλοντες τὰ πραχθέντα τοῖς ἐν Καλλιουπόλει Λατίνοις.

* ἐφθασεν

C

CAPUT IV.

I. Milites Romani occiſo Rogerio cum Catalanis debellatum putant. II. III. Providentiæ divinæ decretis non reſiſtendum. Malorum conſiliorum malus exitus. Romanarum cladium cauſæ. IV. Catalani Callipolin, cæſis oppidanis, muniunt. Terra & mari bellum apparant. Mari vincuntur a Genuenſibus. Berengarius navarchus captus; deinde redemptus. V. Catalanorum conſternatio. Omnia ipſis infeſta. Tolerandæ obſidionis ſe accinguunt. Turcos auxilio accerſunt. Prædas agunt. VI. Michael Imperator in eos movet. Turcopulos & Maſſagetas ſecum ducit. Juxta Apros caſtrametatur. Exercitum inſtruit. VII. A Maſſagetis & Turcopulis deſeritur. VIII. Turbatam aciem fruſtra conatur reſtituere. In hoſtes temere invectus vix evadit. Equitis fidelis virtus. IX. Andronicus filium objurgat, ut vitæ prodigum. Romanorum fuga & clades. Turcopulorum ad Catalanos tranſitio. X. Catalanorum duces inter ſe diſſident. Berengarius occiditur. Ximenes Byzantium ſe recipit. Ornatur Magni Ducis titulo, & affinitate Imperatoris. XI. Maſſagetæ in Scythiam tranſituri a Turcopulis & Catalanis profligantur.

A ΤΟΙΣ μὲν δὴ τραπέζαις ἔδοξε τὸ πιστεῦσαι, θραῦσαι τὸ τῆ Λατίνων τὸ φρόνημα, καὶ τὸν ἐ πόλεμος ἔχοι εἰς τὸ μετεμὸν τρόπον ἀπαλλάξαντας, σφᾶς ὅσα καὶ δίκης ὑπείκειν Ρωμαίοις αὐτὰς χρεὼ καὶ αὐταῖς γνώμαις παραπλήσιαι· καὶ δυεῖν θάτερον ὁμονοήσαντας ἰλίσθαι, ἢ δυλεῦειν Ρωμαίοις ἑκόντας, ἢ τλῶ ἀγαγώτατα ἄκοντας ὑπαείκειν.

B. Ἀλλὰ τὸ ταῦτα λογίζεσθαι διανοίας ἰσὶ χαμερπὲς, καὶ ὧδ' αἱ χεῖρες τῆς φύσεως ἰς ὕλης ἀχλυώδης ἀπολαβέσθαι πυθμένας κατλιπόντας, ὡς μηδ' ὑποῦν ἔχειν, ὅτι λόγοι προνοίας τὰ φρατσόμενα πιστρέχωσιν, ἑκάστῳ τέλος ἔχοντες ἑπίχρεα, προκαναβλυθέντας αἰτίας, ἃς ἡμεῖς μὲν ἐ κόντες ἐπιλανθανόμεθα, τὸ ἐκεῖθεν αὖθις ὑπὸ φιλαυτίας ἰκκλίνοντες· ἐ δὲ δίκη τῆ γραμματεῖφ ἑαυτῆς ἐγχαράξασα, θῆρας καὶ ἄλωσις ὑπὲρ πᾶσι τοῖς ἐφεξῆς καιρὸν, ἵν' ἐπέδεια τῆ αὐτομάτου κ ἀποδῷ τοῖς πράξασι τὰ γεώργια. b ἢ γὰρ ἂν ἐξ αὐτῶν ἐδιδάσκετο τῆ πραγμάτων ἀνθρώπος, ὡς ὅσα μὲ συναιρομένῳ ἔχει τλῶ ἄνωθεν δέξιαν, πίστις καὶ γῆ καὶ θάλασσα μάχεται καὶ ἀὴρ, ὥσπερ τινὲ δρακοντη Θεοῦ ἓ τῆς δίκης ἀλάσσοις δρασμοῖς ἐπιτιθέμενα· καὶ δεδαικόμενος ὅτις ποτὲ ἐν, ἑαυτῆ ἂν παρῆναι μὲ ἀντιπαλαμᾶσθαι πρὸς τλῶ ἄνωθεν κυρωθέντας ψῆφον, ἑτοῖα ποτ' ἂν ἦ, μηδὲ βίαιον πράττειν μηδὲν, ἀλλὰ μέντοι κατὰ χώραν ἡσυχῆ διαπνεῖσθαι τὸν χρόνον, καὶ στέργειν μᾶλλον τλῶ συμβρομεν τῆ φέροντος ἀγωγλῶ, καὶ οἱ μὲ κατὰ γνώμλω φέρειν, ἢ τλῶ ἀντίδρομον. πολλῷ γὰρ δέπα βίλιον ἀπραγῶντα τῆ φέροντι συμφερθαι, ἢ πράττοντά τι καθάπερ ὕλλω χορηγῶν τῆ καθ' ἑαυτὸ φορᾶ τῆ καιρῆ. ὁμοιον γὰρ ἂν εἶα πτί, ὥσπερ ἂν εἴ τις πυρὸς ὁρμλῶ διδοὺς, ἵνα τὰ κύκλῳ πιεζθέισσαν τῆς οἰκίας, ὅδ' αὐτὸ τῆ πάσῃ χρῆσθαι μηχανῆ, ἢ τῆς πρόσω συτέλλειν ὁρμῆς, ἢ παύειν πλέως, φρυγάνων ἐπιτίθει φασέλλους, καὶ ἔλαιον * ἐπέχει πολύ· ἢ ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀπαρκνίαι σφοδρῆ καταῤῥέοντος ἄνωθεν, καὶ δυσὶ πρὸς

I. AC Romani quidem milites hoc facinore perpetrato putarunt ſe Latinorum animos contudiſſe, & ab inſolenti faſtu ad meliorem frugem revocatos, eo adduxiſſe, ut & voluntatibus poſthac & corporibus ultro tanquam mancipia obnoxii eſſent Romanis; ac ut duorum iterum uno conſenſu eligerent; vel illis ſponte ſervire; vel qua veniſſent, inviti pedem referre.

II. Verum hujuſmodi cogitationes animum humi repentem & craſſioris materiæ limo ab ipſa naturæ infimum ſapiunt; qui intelligere non poſſit, quaſdam eſſe Providentiæ rationes, quæ ad omnes humanas actiones pertineant, & quibus rerum exitus certos cauſæ ipſæ præviæ ſpondeant: porro nos eas quidem ultro oblivifci, & moleſtiam quæ inde exiſtit præ philautia declinare; vindictam vero eaſdem ſuis pugillaribus inſcriptas cuſtodire, ac meſſis triturænque tempus quodammodo expectare, ut quemadmodum quiſque ſementem fecerit, ita & ſuo tempore metat. Alioqui ſane ipſo eventu homo doceri queat, iis quæ divinitus non proſperentur, & terram & mare & aerem adverſari, tanquam fugitivum Dei, & violatorem juſtitiæ fortiter ulciſcentia. Idem ubi ſeſe cognorit, ipſe ſibi præcipere queat; non refragandum eſſe latæ divinitus ſententiæ, qualis ea cunque fuerit; neque violenter quicquam agendum; ſed ſua ſorte acquieſcenti faciendum tempus, ac vim neceſſitatis adjutandam potius quam impediendam, licet aliter agat nos quam vellemus. Longe enim melius eſſe potentiorem vim ſequi nihil agendo, & eodem cum ipſa impetu abripi, quam agendo aliquid materiam velut præbere iniqui temporis violentiæ: quid perinde fuerit, ac ſi quis flammæ impetum reformidans, adhuc circum ædes vagantis, non quidvis moliatur, quo eam longius progredi vetet, aut etiam prorſus reſtinguat, ſed ſarmentorum faſciculos congerat, & multum olei affundat: aut ſi quis vehementi Borea deſuper ingruente, & immanes fluctus per pronum ex alia

a Sic Codex Regius, non τοῖς ἐφεξῆς καιρὸν, ἵν' ἐπέδεια τῆ αὐτομάτου κ ἀποδῷ τοῖς πράξασι τὰ γεώργια.

b Sic Codex Regius, non ἢ γὰρ ἂν ἐξ αὐτῶν ἐδιδάσκετο τῆ πραγμάτων ἀνθρώπος, ὡς ὅσα μὲ συναιρομένῳ ἔχει τλῶ ἄνωθεν δέξιαν, πίστις καὶ γῆ καὶ θάλασσα μάχεται καὶ ἀὴρ, ὥσπερ τινὲ δρακοντη Θεοῦ ἓ τῆς δίκης ἀλάσσοις δρασμοῖς ἐπιτιθέμενα.

* non ἰσχὺν

Edit. Paris. pag. 138.

ANDRONICUS SENIOR

alias volvente, tamen navicula exigua adverſis fluctibus quaſi navigare incipiat. Ea enim eſſe ejuſmodi, ut aſpectum minimè lætum jucundumve præbeant: immo ea earum rerum numero eſſe, quæ maxime inſeſtæ ſunt, & ultimum earum ſtatim afferunt.

III. Hæc ita ſe habere, ſi nulla alia in præſenti exempla ſupperant, ea certe quæ his temporibus acciderunt, abunde comprobent. Nam cum Romani nihil quod ad rem bene gerendam pertineret omiſiſſent, adverſationes maximas fortunæ experti ſunt Romanorum enim duces, cum injuſtis de cauſis in ſuſpicionem veniſſent, alii in vinculis erant, alii ab Imperatoris benevolentia longe ſummovebantur. Unde cum externa veniſſent auxilia, primum Maſſagetarum, deinde Latinorum, ab iis longe major quam a manifeſtis hoſtibus perniciei Romanis exorta eſt. Ac nos jam pauca e multis proculimus, quæ, ſi quis recte & ſine affectu expendat, manifeſtam Dei iracundiam arguunt, licet mediocrem contineant non mediocrium delictorum caſtigationem. At ejuſdem rei documentum evidentius eſt ipſa cædes Rogerii Cæſaris. Nimirum Romani, quos illius accerſiti pœnitebat, ſuæ agritudini mederi cupientes, ejus hominis cædem peregerunt, & moleſtis negotiis defunctum iri ſe hoc pacto ſperaverunt. Sed illud ipſum facinus, ut progreſſu orationis dicemus, longe majorum & graviorum malorum cauſa extitit. Ita quoties divina Providentia conſiliis & actionibus humanis non ſuffragatur, malus & plane infelix exitus iis ſuccedit. Nam nec prudentibus conſiliis valet vir prudens, nec fortitudine vir fortis. Immo & provida conſilia in firem improviſum incurrunt, & facta generoſa ac fortiſſima ad ignavum & turpem caſum devolvuntur. Sed ad inſtitutum redeundum eſt.

Edit. Paris. pag. 139.

IV. Latini itaque, qui Calliupoli erant, audita cæde Cæſaris, primum omnes Romanos cujuſcunque ætatis in ea urbe habitantes jugularunt, & mœnibus egregie munitis, turriſſimum in iis receptum ac præſidium habuerunt. Deinde ſuis militibus in duas partes diviſis, una parte triremes ſuas, quæ omnino octo erant, compleverunt, eiſque navarchum Berengarium Entençam præfecerunt, ut ex inſidiis naves Romanorum onerarias, ſeu aſcendentes, ſeu deſcendentes, in Helleſponti anguſtiis excepterent: altera armis omnibus ſumptis prædatum in Thraciæ reliquæ perniciem exiverunt, eamque noctu atque interdiu incurſando vaſtare cœperunt. Ac Berengarius Entença cum omni ſua claſſe, providentia numinis, eaſdem tempore ſummum diſcrimen adiit. Nam cum imprudentes in ſexdecim naves, quæ tum ex urbe Genua advenerant, metu piratarum egregie armatas, incidiſſent, partim demerſi, partim cæſi ſunt. Navarchus vero Berengarius cum multis ſuorum captus, ſuis populoribus venditur.

V. Verum Catalani, adeo ſubito & claſſe & magna parte ſuorum amiſſa, complures dies immoti manſerunt, incertum eventum metuentes, imminuta audacia, & animis valde trepidis. Eos ſi, ſi μὲν αὐτῶν ἔργον ἐγένετο θαλάττης, οἱ δὲ ξίφους. ὁ δὲ ναύαρχος Πιερρήγιος ζωγρεῖται σὺν ἅμα συχναῖς ἅμα αὐτῇ, ὧν τῆς ὁμοφύλους πιπράσκεται.

E. Ἀλλὰ γὰρ ὅπου γυμνωθῆναι ἐξαίφνης οἱ Κατελάνοι θαλάττης τε ἅμα καὶ μεγάλης μέρας στρατοῦ, ἐπὶ συχνὰς τὰς ἡμέρας ἔμειναν κατὰ χώραν ὑπεπτηχότες τὸ πὶ μέγεθος ἄδηλον· ἀτολμότεροί τε ἐγένοντο, καὶ μάλα ταῖς γνώμαις πιεζόμενοι. ὑπῆρχε

A τῶν ἀνάντης ἐπαστλοῶσης ἀλλὰ ἐπ' ἄλλοις τὰ εὐμάτια, ὅδ' ἀκάτιόν τιν' ὡς ἀνάρσιον ἰθέλοντες ἐπιχειρεῖ πειρᾶσθαι τοῦ πλοῦ. εἶναι γὰρ ταῦτ' ἔφ' ἅπασι τοῖς μεδιῶσιν ὁμῶς καὶ φιλανθρώποις τοῦ ὄψιν παρεχομένου τοῖς βουλομένοις, ἀλλὰ τῶν ἐν ὁποσαοῦν πολίμων ἀνατείνει χεῖρα, ἀφ' ἧς σωλήγγις μακρὸν ἐπιφέρει ἢ ὀλεθρον.

Γ. Μαρτύρια δέ μοι τῆδ' ἁλισκομένων, εἰ μή τι πλέον ἐχοιμὶ ἐκ τῆ τοῦ ἔπους μαρτύρεσθαι, ἀλλ' ὅμως τά γε ἐκ τύπης τοῖς χρόνοις συμβάντα· ὡδεῖ γὰρ ἁλίσκεσθαι Ῥωμαίοις ὧν ἴδει δρᾶν ἀφ' ἁπορθωσιν, πάντα ἐπῇει τἀναντιώτατα. εἰ μὲν γὰρ Ῥωμαίων στρατοὶ δί' ἃ μὴ θέμις ἐν ὑπερβολῇ γενόμενοι, οἱ μὲν ἐκ δεσμοῖς ἐγίγνοντο, οἱ δὲ πόρρω τῆς βασιλικῆς ἴσαντο ὀμμάτων. ὅθεν ἀλλοφύλων συμμαχίας ἐλθούσης, φρῶτα μὲν τῆς Μασσαγετῶν, ἔπειτα τὸ τῆ Λατίνων, πολλαπλασίονα συμπίπτουσι Ῥωμαίοις γενέσθαι τὸν ἅλισθρον ἐξ αὐτῶν, ἢ τῆ ἐκ τῆ φρουσεῦς ἐχθρῶν. ἀν' ὡς ἐκ πολλῶν μέτρα τῆ ἡμῖν ἐφθυμῆ εἰρηκότες, ἢ δὲ σαφῶς ἐκ ἐκ θυμώσεως δείγματα, εἴ τις ὀρθῶς τῆ πάσης ἐπὶς ἰθέλοι σκοπεῖν, τῆ * παιδείαν μετρίαν ὑ μετρίων πλαμμελημάτων· τούτων ἐναργέστερον δεῖγμα, τῆ ὁ τὸ Ροτζερίου Καίσαρος ἐγεγένει θάνατος. ἢ γὰρ ἐκ τῆς φρουκλησιως μετάμελον θεραπεύειν Ῥωμαίοι βουλόμενοι, ἢ τῶν ἀπορρήξαντο θάνατον, ἀπαλλαγὴν ἐποιοῦντο τῶν πονηρῶν πραγμάτων νομίσαντες, ὁ δ' ἀρχηγὸς παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα μεζόνων ἐγεγένει τῆ μάλα χαιρίων πραγμάτων, ὡς προϊόντες ἐρῶμεν· ὥστε τῆς θείας τῆ συμμαχούσης προνοίας τοῖς τῆδ' ἀνθρώποις βουλήμασί τε τῆ πράγμασι, πονηρὸν αὐτοῖς ἅπαντα τὸ τέλος, τῆ φρόδρα τοι ἐναντιώτατον. ὥστε γὰρ βουληφόρος ὁ βουληφόρος, ὥσ' ἀνδρὸς ὁ ἀνδρός· ἀλλά τι τῆ σοφὰ βουλήματα πρὸς ἄσφορα τελεῖσθαι πέρας, τῆ τὰ γενόμενα τῆ ἀνδρώπινα πράγματα, ἄνανδρόν τε τῆ μάλα αἰσχρὸν τοῦ ὕπνου καρπούμενα. ἀλλ' ἐπαυσίσθω ὅθεν εἰς τοῦτο ἐξέβημεν.

Δ. Πυθόμενοι γὰρ οἱ ἀπὸ τῆ Καλλιπόλεως Λατῖνοι τῆ τῆ Καίσαρος φόνου, φρῶτον μὲν πάντας τε ἀπὸ D σοι Ῥωμαίων ἐς Καλλιπόλεις φασεως, ἀπέφραξαν ὕβδον· τῆ τὰ τείχη λαμπρῶς ὀχυρώσαντες, ἀρτίσως εἶχον ἐρμηνεῖν τε τῆ φρούριον· εἰς δίτιμας δὲ μοίρας ἔπειτα διαμερισάμενοι τὰ ἰδέα στρατεύματα, τὴν μὲν πᾶς ἑαυτῶν ἐπλήρωσαν νεῶρεις, ἑαυτῶ τῆς πάσας ὅσας, τῆ ναύαρχον τούτοις ἐπέστησαν τῆ * Πιερρήγιον Τίρζαν, ἵνα ἀπὸ τῆ Ελλησποντίου παυλοχῶσι πορθμόν, αἱ τῆδ' Ῥωμαίων ὁλκάδες ἀνῶσται τῆ ἀπίωσαι ἁλίσκωνται. οἱ δ' ἴτεροι τῆ ἑαυτῶν πανοπλίαν ἀναλαβόντες ἐπὶ λείαν ἔλθρου τῆ ἅπας ἐξέρασαν θρᾴκης, ἔ ἀπὸς αὐτῶν διτὶ θοῶν νάπερ τῆ * μεθαμίραν ἐπιπορεύομεν. ἀλλὰ τῆ μὲν Πιερρήγιον Τίντζα μᾶ τὸ ταυτικὸ πάντες, ἃ μακρὸν ἰδίασε τῆ καιρὸν νῆ προνοίᾳ ὠκαιρίαν ἐπιπνεῦσαι θεόθεν. ἀναγομένους γὰρ ἐκ Γαρίας μᾶ βραχὺ νεώρεσι δίκα ἓξ, λαμπρῶς ἁπλισμένας διὰ πάντων πειρατῶν ἀκοὰς, ἀγρεῖᾳ συνεπαισόντες αὐ-

* Πιερρηγίου Ὑφ' ἀδέ quæ.

* μεθ' ἡμέραν

Digitized by Google

ANDRONICUS SENIOR

δὲ αὐτῶν τὰς ἀρχούσας, καὶ ὑ μετρίως ἐκπαρατταπό, τὴν τῶν Μασαγετῶν δέος, ὅτι κατὰ τὴν Ἀσίαν αὐτοῖς συρραξάντες ἐξεπολεμώθησάν τι καὶ αὐτῶν ἐπὶ μικραῖς τισι ταῖς αἰτίαις, καὶ συχνὰς αὐτῶν περιφθάσαι· τάς τε οἰκίας αὐτῶν ἐμπρήσαι· τάς τε ὁδοὺς τῶν Θρᾳκῶν στρατιώτας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ὑμπρῶς ἐδηώσαι. τάς τε χώρας αὐτῶν χθὲς καὶ πρώην συχνὰ παρεξιόντες ἐδήουν, καὶ τὰς οἰκίας ἀδεῶς ἐνεπίμφασαν· καὶ ὑδημίαν ὑδέτι φιλανθρωπίας ἀπολιπὼν πρόφασιν, ὥστι βουλομένοις ἀπέσεσθαι τῆ βασιλεῖ, καίσθαι σφίσι τὸ φρᾶγμα κινδύνων ἐασε. καὶ τὰ γε τῶ φόβω ἔχοντα σφίσιν ὑπῆρχεν, ὅτι καὶ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ἅπτα ἐπίδοξον ἦκειν ἔπειν ἐπ' αὐτὰς σὺν πολλῆ τῆ στρατῆ. ὅθεν βαθεῖαν περὶ τὸ ῥηγεῖον πᾶφορ ἐλάσαντες, καὶ χάρακα κύκλω βαλλάμβοι, φρὸς πολεμαίαν παρεσκευάζοντο, πολλὰ πρότερον ἐκ τῆς λείας εὐθέμβοι τὰ χορτάσματα. ἐπεὶ δ' ὅ, τε χρόνος ἐτρίβετο, καὶ ἡ προσδοκωμένη τῶ βασιλέως ἔφοδος ὑ παρῆν, ἐπ' ἄλλας ἐνρίσκοντο σκεμμάτων ὁδούς. ἀλλὰ γὰρ ὕπο τοῖς Κατελάροις τῶν φραγμάτων σωνελαθέντων, ὑκ ἦν ἐπ' ἀλκεβαπῆς διάγειν φόβω ἐνπῆς· ἀλλ' ὑποφίαι κινδύνων πολύτροποι παντοχόθεν ἔθρασυν σφᾶς. ὅθεν εἰς ἀνάγκας τοιαύτας ἐλιλυθάντες, ἐπιτοῦσι φράγμα ἀκαρομάχαιρον, καὶ πολὺ κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀδίκου ἀλάθρου. καὶ δὴ διαφερβίσονται περὶ συμμαχίας φρὸς τὰς ἀντιπέρας οἰκουμπὰς τῶν Τύρκων· καὶ λαμβάνουσι τότε μὲν πεντακοσίους ἁπλίτας, τετρακοσίους δ' ὄντας αὐτοῦ· μετὰ ὑ πολὺ δὲ καὶ ἑτέρους ὡς ὀλίγους αὐτομόλους ἐάσας· σὺν οἷς ἐξιόντες συχνὰ, τὴν ἄμορον χώραν ἐδήουν, καὶ πάσας ἀγέλας συνήθροιζον ἵππων τε καὶ βοῶν καὶ ποιμνίων ἅμα τοῖς ἔχουσιν. ἐπεὶ δ' ἐπιπλέον φέρειν ὡς ἐδύνατο Ῥωμαίοις, ὥτε τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων, πολέμω συγκρότησις οἰανοῦν εἶναι παρ' ἀμφοτέροις.

ς'. Τῶν γὰρ Κατελάρων ἅμα τοῖς Τύρκοις, δυοῖν μεταξὺ πολιχνίοιν τὰς διατειβὰς νυκτὸς ποιουμένων, Κυψέλλων καὶ Ἄφρων φημὶ, ἀναλαβὼν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τὰς Θρᾳκικὰς τε καὶ Μακεδονικὰς δυνάμεις, καὶ ξὺν γε αὐτοῖς τὰς τε Μασαγετῶν, καὶ ὅσαι τῶν Τυρκοπύλων φάλαγγες ἦσαν, ἀναστρατοπέδευσε φρὸς τὸ πεδίον Ἄπρος πεδίον. χίλιοι δ' ἦσαν οἱ Τυρκόπυλοι οὗτοι, οὓς τῆ Σελτὰν Ἀζατὴν φρὸς Ῥωμαίους, ὡς εἰρήκεμεν, ἀκολούθησαν μὲν αὐτομολήσαντι, ἀπαχθέντι δ' * ἔπειτα μετ' αὐτῶν Εὐρωπαίων Σαυθῶν, ὡς δεδήλωται, ὅτι σωκπάχθησαν, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀσπασάμβοι σωνδιαίτησιν, καὶ τὸ ἱερὸν μετὰ τῆς ὡσαβείας ἤλοντο βάπτισμα· καὶ ἦσαν τὸ λοιπὸν τῆ Ῥωμαίων ἐξεπεζόμβοι καὶ αὐτοὶ στρατιᾶ. ἐπεί γε μὴν οὐ πάνυ πολλῶν παρελθόντων ἡμερῶν, ἵνα τινες τῶν σκοπῶν, ἀπαγγέλλοντες ἦκον τὴν πολεμίαν, ἀνασὰς ὁ βασιλεὺς τὸν τε στρατὸν ὁπλίζεσθαι, καὶ τὰς στρατηγὰς καὶ ἡγεμόνας παρατάττεσθαι ἐς παράταξιν ἰαίλδα φρὸς τὸ πόλεμον τὴν τε λοχαγὰς καὶ τὰς φάλαγγας· τὰς μέν τοι πολεμίους τεπλῶ πεπεικότας ἰδόντες τῶν τάξιν, τεπλῶ καὶ αὐτοὶ φρὸς ὁμοίαν ἀντιπαράταξιν ἑαυτῶν κατεστήσαν. καὶ τὸ μὲν εὐάνυμον αἴρας οἱ Τυρκόπυλοι μετὰ Μασαγετῶν ἐλαφρύναντο· τὸ δεξιὸν δ' οἱ τῶ Μακεδονικῶν τε καὶ Θρᾳκικῶν ἐπίλεκτοι· τὸ δὲ μέσον οἱ πλούσιοι καὶ λοιποὶ μετὰ πεζῶν. ὁ δὲ βασιλεὺς περιὼν τὰς τάξεις, ἐπεθάρρυνε φρὸς ἁρμὸν ἀνδρεῖον.

Ζ. Ἅμα δ' ἡλίω καὶ οἱ πολέμιοι φρουλάσσοντες, μετεπέμποντο ὅσους ἑαυτῶν, ἔχοντες μὲν ἐφ' ἑαυ-

quippe incesserat, ac non mediocriter turbabat Massagetarum metus, quorum in Asia secum militantium inimicitias parvis de causis susceperant, occisis etiam eorum quamplurimis. Quin & Thracios milites haud parum timebant, quorum agros & ædes paulo ante crebria incursionibus vastaverant, ac domos audacter incenderant. Nec ullam sibi veniæ a quoquam impetrandæ spem reliquerant; ut nec si vellent paeem cum Imperatore facere, citra periculum eam factaros se sperarent. Illud autem terrorem is maximum incutiebat, quod Imperator Michael mox adventurus & eos magnis cum copiis oppugnaturus ferebatur. Igitur profunda fossa circum castellum ducta, eaque vallo undique munita, ad tolerandam obsidionem se accingebant, commeatu ex præda sibi ante provisso, & in oppidum intromisso. Sed cum tempus tereretur, & expectatus Imperatoris adventus differretur, ad alia consilia se convertunt. In eas enim angustias redacti, ut externo in solo nusquam secuti vivere possent, sed undique vario periculorum terrore urgerentur, in eam inquam necessitatem adducti, funestam & ultimum Romanis exitum allaturam fraudem excogitant. Turcos in adverso littore habitantes missis legatis socios sibi asciscunt, & cum ipsi ter mille essent, quingentos ab illis accipiunt. Nec longo post multi etiam transfugæ se ad illos conferunt: cum quibus egressi, finitimos agros infestabant, atque omnes equorum & boum & ovium greges una cum earum rerum possessoribus colligebant. Quæ cum nec Romani, nec Romanorum Imperatores ferre diutius possent, bellum utrinque apparari cœptum est.

Edit. Paris. pag. 140.

VI. Catalanis igitur & Turcis inter duo oppidula, Cypsella & Apros, per illud tempus commorantibus, Imperator Michael cum Thracibus & Macedonicis copiis, nec non Massagetarum & Turcopolorum phalangibus, in ea planitie quæ est circa Apros castrametatur. Erant autem illi Turcopuli mille, qui Sultanum Azatinem, cum is ad Romanos ut ante diximus transfugisset, secuti erant: sed cum illo ab Europæis Sythis, ut & supra dictum est, abducto non abierant, verum Romanorum consuetudinem una cum religione & sacro baptismate amplexi fuerant, atque ex eo inter Romanos militas numerabantur. Cum haud multi dies elapsi fuissent, & aliqui e speculatoribus adventum hostium nunciarent, surgit Imperator; exercitum in armis esse jubet; ducibus ac tribunis edicit parati sint ipsi, ac præterea cohortium doctores cohortesque instruant. Qui cum hostilem aciem tripartito distributam viderent, suam ipsi quoque, ut æqualis pugna esset, tripartito diviserunt. Ac Turcopulos quidem cum Massagetis in sinistro, Macedonicos & Thracios delectos equites in dextro cornu collocarunt: reliquos autem, eosque plurimos, cum peditatu in medio constituerunt. Imperator vero circum ordines obequitans, suos ad fortiter pugnandum cohortabatur.

VII. Orto sole, hostes in occursum

ANDRONICUS SENIOR.

progreſſi ex adverſo conſiſtunt, Turcis lo-
utroque cornu collocatis, Catalanis medi-
um ob armorum gravitatem obtinentibus.
Ibi Maſſogetæ, qui jam olim defectionem
parturiebant, quod Romanorum moribus
haud delectarentur, & jam occulte ab Eu-
topæis Scythis invitarentur, dolum cum
Edit. Pariſ. jam in procinctu ſtarent aperuerunt. Nam
pag. 141. cum ſignum pugnæ utrinque datum eſſet,
ſtatim ii inclinati ſeorſum conſtituerunt,
nec Romanos adjuvantes, nec adverſus
hoſtem pugnantes. Idem & Turcopuli fe-
cerunt; ſive inter utroſque de ea fraude
convenifſet; ſive occaſio ipſa derepenta
id conſilii ſuggeſſiſſet. Id quod Romanis
in ipſo diſcrimine maximum damnum at-
tulit, & integram hoſtibus victoriam nul-
lo labore peperit. Siquidem tanta clades,
præter omnem expectationem exercitui il-
lata, tantum terrorem animis militum in-
cuſſit, tantum apud eos tumultum pertur-
batis ordinibus excitavit, quantum Aquilo
cum onerariam in medio pelago naviganti
violentus adoritur, eandemque confra-
ctis rudentibus & velis, in imam tandem
fundum & gurgitem maris demergit.

VIII. Imperator autem, cum aciem ſu-
bito turbari vidiſſet, & maximam partem
fugam ſpectare, celeriter circumvectus, du-
ces, tribunos, centuriones nominatim cum
lachrymis inclamat, hortaturque ut ſtent,
nec ita facile hoſtibus fortunas Romano-
rum prodant. At illi parum ejus verba cu-
rabant; immo effuſe fugiebant. Quamo-
brem Imperator in tanta rerum deſperatione, cum partem peditum maximam cæ-
di ab hoſtibus & crudeliter conculcari vi-
deret, tempus adeſſe ſtatuit, quo pro ſub-
ditis ſalute ſua neglecta manifeſtum peri-
culum adiret, eoque argumento perfidiam
militum refelleret. Igitur ille ad ſuos con-
„ verſus, qui perpauci erant: nunc, inquit,
„ viri, tempus illud eſt, quo mors vita
„ potior habeatur, & vitæ morte acerbi-
„ or. Quæ cum dixiſſet, & divinam ope-
rem imploraſſet, cum illis impetum in
hoſtem facit; & propugnatores quidem ali-
quot occidit, ac phalange perrupta non par-
vam hoſtili exercitui trepidationem injicit.
Sed multis ipſe quoque ſimul cum equo telis
undique obrutus, nec tamen vulneratus,
equo colloſo parum abfuit quin ab hoſ-
tibus circumdaretur. Ac fortaſſe eo in-
felicitas illius pugnæ proceſſiſſet, niſi qui-
dam a comitibus benevolo affectu impul-
ſus, ſua ipſius morte Imperatori vitam re-
demiſſet, & ſuum equum illi dediſſet;
quo conſcenſo incolumis quidem ille eva-
ſit, & impendens periculum effugit: is
vero qui ex equo deſiluerat, ab hoſtibus
conculcatus occubuit.

IX. Inde Imperator Didymotichum proficiſcitur, & proliae a patre objurgatur,
pag. 142. quod Imperator non pro Imperii dignitate
ſe geſſerit, ſed fortunam Romanorum, in
ejus ſalute poſitam, periculoſæ oleæ velut
ſua ſponte commiſerit. Hoſtes vero exinde
ad perſequendos eos qui fugerant converſi,
alios occiderunt, alios vivos ceperunt:
donec ſuperventu noctis revocati, a
perſequendo deſtiterunt. Mane cada-

A πρὸ τῆ παράπω τὰς Τύρκας· τὰς ἢ τῆ Καταλάνων ἐκλινικὰς φάλαγγας, μέσας ἔχε τὸ βάρος. οἱ μὲν δὴ Μασσαγέται τῆ πάλαι ἀποστασίαν ἐνδίνοντες, ἔχε τὸ μή πάνυ τοῖς Ρωμαίων ἀρέσκεσθαι ἤθεσιν, ἤδη ἢ ἐ λαθραίας πρεσβείας δεξάμενοι παρὰ τῆ Εὐρωπαίων Σκυθῶν, ἐξαίφνης ἐπὶ τ πολέμιν τ δόλον ἐξέφηναν. ἄρτι ἢ τ συμβολὰς τῆ στρατεύματος ἐπαπερῶσι σαμαθείσης, ἀλλὰς ἐκίνηται αὖτοι, τῆ παρὰ μέρος ἴστασαι, μήτε Ρωμαίοις βοηθοῦντες, μήτε τοῖς πολεμίοις μαχόμενοι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ Τυραπόπλοι πεποιήκασαν, εἴτε συναίσθησιν ὃν ἀμφοτέρους τὸ πανοῦργον τοῦτ' δράμα, εἴτε τὸ καιρῦ χρόνου ἐπιστάσης τισί ποις. ὃ δὴ ἐ τὸ ἔχαπε ὑφῆλε τοὺς
B Ρωμαίους ἐν ἀμῆ τῦ πολέμε, ἢ ὅλον τ τύχης τ κλῖνον ἐνεχείρησε φέρον ἀπέρας τοῖς πολεμίοις. ἀφροδόκητον ἢ αὐτοῖς τὸ πραῦμα δεινὸν ἐπελθὸν τῆ στρατῆ, πανταχῶ ταῖς τῶν ψυχαῖς ἐσήνεγκε τλὺ δειλίαν, ἢ πάντα ἐπάνυσε θόρυβον καὶ τῆ τάξεων σύγχυσιν, ὅσαν ἂν ἐπενέγκ καὶ βαρὺς ἐπιβρίσας ἀπορίας κ φορτίδος ἐπὶ μεγάλου πλοίου πελάγους, ἢ τὰς τε ἀλλας καὶ τὰ ἱστία σωντρίψας, πλεύσαιον καταδῦναι ἢ αὐτλὼ ἰς βυθὸς ἢ πυθμένας βιάσηται.

H. Ὁ μὲν τοι βασιλεὺς ὑποσὰ παραπομπὰς τὰς τάξεις ἐξαίφνης ἰδὼν, ἢ φρὸς φυγὴν τὸ πλῆσον
C ὁρμῶσας, αὐτὸς περιθέων ἡγεμόνας ἢ στρατηγὺς καὶ λοχαγύς, ἐπιβοᾶν σὺν δάκρυσιν ἐξ ὀνόματος, ἔχειν παρακελῶν, ἢ μὰ φρέπα τοῖς πολεμίοις ὑποσὶ φοδιδόναι Ρωμαίων τ τύχλ. εἰ δὲ μικρὰ τ λεγομένων φροντίζοντες, φέγγος φάγγεσι ἀμπαρέχειν. ἀλλὰ δὴ ἐς τοσοῦτο αἰσχρασέως τλὺ ἀπόγνωσιν τὰ πράγματα βλέπων ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸ πεζὸν τ πλεῖον ἀφειδῶς ὑπὸ τῆ πολεμίων κατακοπτόμενόν τε ἢ συμπατόμενον, ἔχειν καιρὸν ἴσχει * ὑπὲρ τῆ ὑπαιόν ἀφειδεῖν ἑαυτῦ, ἢ αἰσθό- * *al.* ὑπὲρ
νον ἀναδέχεσθαι φροφασῆ, καταγορεῦ ἐσάμενος τ τῆ στρατεύματος ἀγνωμοσύνης. ἢ μὲν δὴ ἢ ἐς τὰς ἀμφ' αὐτὸν συσταφεῖς, (λέα δ' ἦσαν ὑπὸ βραχεῖς) Νῦν
D ἄνδρες, ἔφη, καιρὸς, ὅτε βελτίων ὁ θάνατος γίνεται τῆς ζωῆς, τὸ δὲ ζῆν τῶ θανεῖν πικρότερον. ταῦτα εἰπὼν, ἢ τλὺ θείαν ἐπικαλεσάμενος συμμαχίαν, ἅμα αὐτοῖς ἐμβάλλει κατὰ τῆ πολεμίων. ἐ φονεῦσι μὲν ἴσιν ὡς τῆ προβόλων, διαῤῥήγνυσι δὲ τλὺ φάλαγγα, θόρυβον δ' ἐ μικρὸν ἐμποιεῖ τῆ στρατοπέδε τῆ πολεμίων. πολλοῖς γε μλν ἢ αὐτὸς πιέσπαρσε ἅμα τῆ ἵππῳ τοῖς βέλεσιν, αὐτὸς μὲν ἄτρωτος ἐμεινε· τ δ' ἵππου πεσόντος, αὐτὸς ἐκπηδήσας κυκλοῦται θέων παρὰ τῆ πολεμίου. ἢ τάχ' ἂν ἐς τοσοῦτο κακὸν τὸ πρᾶγμα προχώρει, εἰ μήτις τῶν ἅμα αὐτῆ τῆ βασιλέως ζωλν τῶς ἑαυτὸ ἀλκαστήμους ὑπ' εὐνοίας, αὐτῆ μὲν βασιλεῖ τ ἑαυτὸ δίδωσιν ἵππον, δι' ὃ καὶ σέσωσται, ἡδρᾶς τ ἐπιχειρικιδίνα κίνδυνον· ὁ δ' ἀποβὰς συμπατεῖται παρὰ τῶν πολεμίων, ἢ ἀπαλλάττει τὸ βίν.

Θ. Ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς, ἅπασιν ἐκεῖθεν ἰς Διδυμότειχον. μακρὰν δὲ παρὰ τ πατρὸς τῆ βασιλέως ἀκούει τ μέμφιν, ὅτι βασιλεὺς ὤν, οὐκ ἄξια πράττει τῆς βασιλείας, ἀφειδῶν τ οἰκείας ζωῆς ὑπὲρ τῶν Ρωμαίων κίνδυνον ἐκκυβεύων ἐπὶ τῶ σώματος οὕτω εἰκ αὐτομάτω. οἱ δὲ πολέμιοι ποιήσθαι ἰς δίωξιν τ φυγόντων τραπόμενοι, ὃς μὲν ἔκτεινον, ὃς δὲ ζωγροῦντες εἶχον· ἕως γνωμίνης ἑσπέρας, ἀπῆκε τ δίωξιν. ἅμα δ' ἡμέρᾳ σαν-

λέσαντες τὰς περαίας, καὶ τὰ λάφυρα διελόμενοι, ἀδεῶς A vectibus ſpoliatis, diviſiſque manubiis, ANDRONI-
τὰς ἐπὶ Θρᾴκην κώμας ἐπόρθουν καὶ ἐνεπίμπρασαν. CUS SENIOR.
οὐ πολλαὶ μεταξὺ διῆλθον ἡμέραι, καὶ πρὸς Καταλάνας
ἀπομολοῦσιν οἱ ῥαθέντες Τουρκόπουλοι· καὶ ἀσμένως δε-
χθέντες, τῇ τῶν Χαλύβων ὁμοφύλοις συγκαταλέγονται
Τούρκοις. Χαλὺβ δ' ὁ τῶν Τούρκων ἀρχηγὸς ὠνομάζετο.

I. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐπολεμωθῶσι συμβαίνει τὸν τε
* Φαρέντα Τζαμπᾶν, καὶ τὸν Πετριγγέλην Τέντζαν, καὶ
Ρικαρδῶν τὸν ἐνύπνιον ἡγεμόνα· ἀνάξιον εἶναι λέγοντας, τὸν
δ' γεγενῆσθαι ὅπως αὐτὸς, ἀρχεῖα παρ' ἀνδρὸς δυσ-
γενοῦς καὶ βασιλέως τλωτύχως. καὶ ἵνα τὰν μέσῳ συμ-
πέσῃ, ὅπλοις ἐπιρίπτουσι· καὶ ὁ ἰδιώτης τύχη. ἀλλ' ὁ
μὲν Πετριγγέλης Τέντζας πίπτει παρὰ δ' μάχην δι-
* Φαρέντας Θύς. ὁ δὲ * Φαρέντας Τζυμπᾶς καταφεύγει πρὸς B * Vide Notas
βασιλέα Ἀνδρόνικον· καὶ οὗτος παρ' ἐλπίδα λαμ-
πρᾶς τυγχάνει τῆς ὑποδοχῆς, ὥστε καὶ εἰς τὸ τῶν με-
γάλου δουκὸς ἀνάγεται ἀξίωμα, καὶ Θεοδώρᾳ τῇ
τῶν βασιλέως ἀδελφιδῇ γαμβρὸς συζεύγνυται.

ΙΑ. Ἐπεί γε μὴν οἱ Μασσαγέται λαθραίας ἐφ-
θασαν πέμψαντες εἰς τὰς Σκύθας συνθήκας παντὶ
πρὸς αὐτοὺς ἀπομολύνσει ἐπαγγελόμενοι, ἀναλα-
βοῦσιν ἅδε γυναῖκας ἅμα καὶ παῖδας, καὶ μέλ-
λουσι διαβαίνειν τὸν Αἷμον τὸ ὄρος, ὃ δὴ μεθόρι-
ον τυγχάνει Ῥωμαίοις τε καὶ Βλγάροις, ἄθρόοι
σφίσιν οἱ Τυρκόπουλοι σὺν Καταλάνοις συχνοῖς ἐπε-
σπίπτουσιν αὐτοῦ πη παρὰ τὰς ὑπωρείας, καὶ πλεῖ-
όλίγων ἅπαντας ἐβιάδην συναπέφαξαν. τοὺς δὲ Μασ- C
σαγέτας αὐτοὶ συστραφέντες ἐκ πολλοῦ, καὶ πολλῶν
πολλάκις ἀπεκπεσόντες αἰμάλοις ἀγῶσι καὶ λαφύροις
καὶ φιλονεικίαις ἐς τὰς μερισμοὺς ὀλίγων, καὶ διὰ
ἄπυρα μοῖραν λαγχάνοντες, ἅτε μὴ δυνάμενοι πρὸς
ἐχυροτέρους αἰδοιότεροι μάχεσθαι, διεπίπτουσι οὕπω
χρόνου, ὑπ' ὀδόντα θαλαμεύοντες τρίποντος δ' ὀργῇ.
διὰ δὴ καιροῦ καὶ δυτυχῶς ἐς προῦπτον ἐξερρήξαν· καὶ ταῦτα μὲν οὕτως,

X. Non ita multo poſt accidit, ut Ferrandus Ximenes, & Berengarius Entença, cum Rocaforta duce ſuo graviter diſſiderent: indignum eſſe dicentes, ſe claris ortos natalibus, homini ignobili & ſordidæ fortunæ parere. Ne autem longum faciam, litis diſceptationem armis permittunt. Ac Berengarius quidem Entença ſtatim in pugna cadit. At Ferrandus Ximenes ad Imperatorem Andronicum fugit: a quo præter ſpem ita ſplendide exceptus eſt, ut ei Magni Ducis titulus decerneretur, & uxor daretur Theodora, Imperatoris * ex ſorore neptis, quæ tum vidua erat.

XI. Cæterum cum Maſſagetæ, clandeſtinis pactionibus ad Scythas præmiſſis, vela ſe ad eos una cum omnibus familiis tranſfugere ſignificaſſent, jamque uxoribus & liberis adſe evocatis, per Hæmum tranſituri forent, (qui quidem mons Romanos a Bulgaris hodie diſterminat) in eos Turcopuli frequentes & conferti, cum Catalanis quamplurimis, circa radices montis impetum faciunt, & paucis exceptis omnes promiſcue occidunt. Nam cum longo tempore commilitones Maſſagetarum fuiſſent, in lucri & prædæ partem cum iis ſæpe venerant; & altercationibus non paucis in partitione manubiarum exortis, minorem portionem ſempee acceperant. Quod autem infirmiores eſſent, & adverſus fortiores pugnare non auderent, tempus veluti ſefellerant, & iram animo inſidentem tacite aluerant, quæ tandem opportuna occaſione oblata in apertum erupit. Et hæc quidem in hunc modum geſta ſunt.

CAPUT V.

Edit. Pariſ. pag. 143.

I. Imperatrix, privignum exoſa, liberos ſuos conatur ei exæquare. Mos ſuccedendi apud Latinos Principes receptus. Andronici uxores duæ: liberi ſex. II. Andronicus uxoris petitioni refragatur. Hæc virum faſtidiis ulciſcitur. Unde diſſidium. III. Irene Theſſalonicam ſecedit. Maritum traducit. Mulierum impudentia. VI. Andronici lenitas. Irene filio ſuo Theodoro uxorem quærit. Conditione ab Athenarum Duce repudiata, ad Spinulam itur. Latini nobiles Imperatorum Byzantinorum affinitatem vix dignantur. Irenes genus. Marchionum dignitas. V. Digreſſio de dignitatum titulis. VI. Marchionum Longobardorum provincia. Theodorus eo mittitur. Multas opes ſecum tranſfert. VII. Joannes, alter Irenes filius, Nicephori Chumni filiam uxorem accipit. Sine liberis decedit. VIII. Irenes profuſa liberalitas erga Cralem generum. IX. Spes deluſa. Cralis uxor cur ſterilis. X. Crales, Irene urgente, ſucceſſorem ſibi deſignat; primo Demetrium; deinde Theodorum Marchionem, uxoris ſuæ fratres. Neuter in Triballia aſſueſcit.

Α. Ἥδε τῷ βασιλέως σύζυγος Ἀνδρονίκου Εἰ- D
ρήνη, φύσει φιλότιμος οὖσα, ἐβούλετο
κατὰ ἡδονὴν παῖδας καὶ ἐκγόνους αὐτῆς ἐς αὐτοκ-

I. ΑΤ Irene Imperatoris Andronici uxor, ambitioſo ingenio mulier, ſuos liberos & nepotes Imperii Romani ſucceſſionem ac ſummam poteſtatem

ANDRONICUS SENIOR. tenere per multas ætates, & immortalem fui memoriam in posterorum nominibus permanera cupiebat: &, quod insolentius erat, non more monarchico, qui jam inde antiquitus apud Romanos vigeret, sed eo qui apud Latinos receptus esset, Romanas provincias ita dividi volebat, ut filii omnes, in ea quisque sorta ac ditione quæ sibi obtigisset, plenum dominium haberent, ab ipso quidem patre ad illos devolutum, ut juris est in bonis ac possessionibus hominum plebejorum; ab illis autem deinceps ad aorum liberos & successores simili modo transmittendum. Nam cum Latina stirpe orta esset, novum etiam hunc morem, ab illis acceptum, ad Romanos transferre instituebat. Maxime autem ad eum conatum impellebatur zelotypia quadam, quam ut noverca animo conceperat adversus privignum Michaelem Principem, quem Imperator ex priore conjuge, ab Hungaris oriunda, susceperat. Nam prima uxor, ut supra diximus, duos filios marito peperetat, Michaelem Imperatorem, & Constantinum Despotam: Irene vero hæc Longobardica filiam unam Simonidem quam ante diximus Crali Serviæ nuptum esse missam: filios vero tres, Joannem, Theodorum, Demetrium: quos illa omnes designare Imperatores studebat: qui secundum quidem locum a privigno Michaele cum dignitate, tum ipsa Romani Imperii partitione obtinerent; sed sui tamen juris essent, & summam potestatem haberent, ita ut nemo alteti pareret.

Edit. Paris. pag. 144.

II. Cum igitur se assequi plusquam conjugali diligi a conjuge eodamque Imperatore cerneret, eum credidit suaveum sibi obsequentem ad ea, quæ liberorum suorum causa decrevisset. Itaque ei clam noctu atque interdiu perpetuo instabat, alterutrum ut faceret, sive Michaeli abrogarat Imperium, idque inter suos filios divideret: sive hos illi participes & consortes Imperii redderet. Respondente autem Imperatore, nefas esse violati jura Imperii, quæ multis jam sæculis stabilita & confirmata essent, illa ira inflammabatur, & habitu gestuque apud maritum varia & multiplex erat, nunc mœrens, seque vitæ pertæsam dicens, nisi filios viva Imperatoriis insignibus ornatos videret: nunc fastidiosa & superbe delicata, ac formæ usuram marito quasi nudinans, venalemque ea lege copiam sui faciens, ut suas de filiis consilia ejus consensu approbarentur. Quæcum sæpe, nemine alio aonscio, fierent, ab Imperatore perpetuo ferri non poterant. Itaque ardor ille amoris jam paulatim languescebat; & acris contentio, sed plerisque ignota, succedebat. Tandem etiam ejusdem thori consuetudinem perosus est.

III. At Irene uxor præter expectationem tam cito spe sua frustrata, hostili in maritum odio exarsit. Cum itaque ulcisci illum cuperet, & aliter non posset, Thessalonicam abiit, Imperatore non admodum volente: quippe qui vereretur, ne mala domestica vulgo innotescerent. Illa autem eo magis cupiens Imperatorem pudore afficere, cœpit ejus peccata, sibi cum illo communia eaque occulta diffamare,

A ρως εἰλίς κληρῶσαι ἢ ἓν Ρωμαίων ἀρχὴν ἢ τὸ βασίλειον αὐτὸ πράτος καὶ ἀθάνατον ἧρτωζιδαι ἢ μνήμην αὐτῆς ἐν τοῖς ἢ ἀπογόνοις ὑσόμασι. τὸ δὲ καινότερον, ὅτι ἡ μοναρχίας τρόπῳ κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν Ρωμαίοις ἀρχὴν ἐθος σωιήθειαν, ἀλλὰ τρόπον τινὰ Λατινικὸν, ἧρτεμαμένης τῆς Ρωμαίων πόλεως ἢ χώρας, ἄρχειν κατὰ μέρη ἧ υἱῶν ἕκαστον, ὡς οἰκείᾳ κλήρῳ ἢ κτήματι τῷ λαχόντος, ἃ πατρῶα μὲν εἰς αὐτὸς, κατὰ ἢ ἐπικρατήσαντα νόμον τοῖς πεσοῦσιν ἢ κτῆσιν ἧ βασιλέων ἀνθρώπων, κατιόντος· παρατιμαμένην δ' ἐπειδὴ ὁμοίως εἰς τὰς ἐφεξῆς παῖδας ἢ διαδοχὰς. Δατίνων ἢ ὄνα γέννημα, ἢ παρ' ἐκείνων εἰληφὸς τοῦτ' τὸ κάκιστον, ἦθος,

B Ρωμαίοις ἐπάγειν ἐβούλετο. ἐνῆγε δ' ἐς τοῦτο. * τὸ μάλιστα γνώμη ζηλότυπος, ἣν ὡς μητρυιὰ πρὸς τοὺς προγόνου ἔσχεν, ἢ βασιλέα φημὶ Μιχαὴλ, ὃν ἐκ τῆς πρώτης συζύγου ἢ ἐξ Οὐγγρων ἡ βασιλὶς γεγέννηκεν. ἐρθημὸν ἢ εἰρηκότες, ὡς ἐξ ἐκείνης μὲν γεγόνασι παῖδες δύο, τόν τε βασιλέα Μιχαὴλ, καὶ Κωνσταντῖνον ἢ διαπότην. ἐκ δὲ τῆς Εἰρήνης τουτουὶ τῆς ἐκ Λογγιβάρδων, θυγατέρα μὲν μίαν τὴν Σιμωνίδα, πρὸς ἣς ἐμαρόθη εἰρηκεμεν, ὅπως ἐπέμφθη σύζυγος τῷ Κράλῃ Σερβίας, υἱοὺς ἢ τρεῖς, Ἰωάννην, Θεόδωρον καὶ Δημήτριον· ὧς δὴ πάντας βασιλέας ἐβούλετο καθίστασθαι· δόξης μὲν μετὰ ἢ πρωτοῦ Μιχαὴλ κατὰ τὸ τῆς τιμῆς ἀξίωμα. δόξης

C ρως δὲ καὶ ἢ διανομὴν τῆς Ρωμαικῆς ἡγεμονίας αὐτοκράτορας ἑκάστῳ, καὶ μηδένα μηδενὶ ὑπακούοντας.

B. Ὁρῶσα τοίνυν τὸν βασιλέα καὶ σύζυγον τοργὴν αὐτῇ χαλεπόμενον πλείονα ἢ κατὰ σύζυγον, ἐνόμισεν ἔξειν καταπειθῆ καὶ ἁρὸς τὰ περὶ τῶν παίδων βουλήματα. ὅθεν ἡ δόλιος λάθρα τύκτωρ καὶ * μεθημέραν αὐτῇ ἐνοχλοῦσα δυσὶν θάτερον καταπράξασθαι· ἢ ἢ βασιλέα Μιχαὴλ ὑποχειροποιήσασθαι τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, καὶ παύσαι ἧμᾶς ἐπαίρουσα τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ· ἢ τί γε θάτερον, κοινωνὸς καὶ συμμέτοχος αὐτῇ καθιστῶσα τῆ πράτης. τῶ δὲ βασιλέως ἀδύνατον ὄντος λόγοις παραλύειν τὰ διὰ

D πολλῶν ἤδη τῷ χρόνων κυροῦσθαι τε καὶ βεβαιοῦσθαι βασιλικὰ νόμιμα, ἡ δὲ ἁρὸς ὀργὴν ἐξέπιπτεν, καὶ διάφορα καὶ ποικίλα ἐθέλοντο ἁρὸς ἢ σύζυγον καὶ βασιλέα τὰ χρήματα. καὶ μὲν * λυπημένης καὶ ἀπολογουμένης τὰ ζῆν, εἰ μὴ τὰς υἱέας ὄψεται ζωσα βασιλικοῖς κοσμηθέντας συμβόλοις· καὶ δὲ * ἀναζομένης, καὶ θρυπτομένης, καὶ οἷον * ἀπομπολώσης τῇ συζύγῳ τῶν ἄρων, καὶ ἄνιον συγκατατιθέσθαι τὰ περὶ τῶν υἱῶν βουλήματος ποιουμένης. ταῦτα πολλάκις γινόμενα, καὶ μηδενὸς ἑτέρου ἢ πάντων γινώσκοντος, φέρειν οὐκ ἐῶ ὡς τέλος τῇ βασιλεῖ. δὸ καὶ τὰς φλεγμαινούσης ἐκείνης τοργῆς δὴ κατὰ μικρὸν ἐμαμύνετο, καὶ ἀντεσκήπτετο μάχη διάφορος μὲν, λανθάνουσα δ' ἔτι τὸ πλεῖστος. τέλος δὲ καὶ αὐτὸν ἀπέφερε ἢ τὰ λίχνος αὐτῆς κοινωνίας.

* λυπουμένου

* ἀναζομένου * ἀνομολογουμένου

Γ. Ἡ μὲν τοι σύζυγος Εἰρήνη παραδόξως ὕπο ἢ ταχέτου ὁρμῆς τῆ ἐλπίδων ἀπεσᾶσα, πολέμιον ἐδρᾶτο τὸ τῆς σύνεσεν λογισμὸν κατ' αὐτῆ· καὶ ἀμυνέσθαι ἐβούλετο μὲν, οὐκ ἔχουσα δ' ὅπως ἔθελε, φύγειν ἀπέσπευδε ἁρὸς Θεσσαλονίκην, ἡ μάλα τῷ βασιλέως ἐχθροῦς. ἐφοβεῖτο δὲ αὐτὸς, μὴ καταφορᾷ τῆς πλείστης κατ' οἶκον γένηται πταίσματα. ἡ δὲ διὰ τῶν μάλιστα αἰσχύνην ἐβούλετο ἢ βασιλέα ἢ σύζυγον, ἀπὸ θριαμβεύσα λοιπὰ καὶ λαθραία ἢ συζύγια

ἐγκλήματα, τοῦτο μόνον φυλαξομένη, τὸ φωὶς δήμοις ἐν πλήθει φοφέρειν αὐτά. φως δέ γε τὸ φως ὡς ἑκάστῳ τε τῷ ἑκάστου οἷς ἐθάρρει τὰ μάλιστα πιστεύσαι, φως τοῦτο δὲ ἐν μάλα ἀφειδῶς εἶχεν· ἀπολλὺ χαμαιτιζομένη συμπότοις. ὑβριστικῶς γὰρ ἐν μοναχοῖς καπηλεύουσα τὰς ἐκείνων πραότητας, τοῦ μήτε Θεὸν φοβουμένη, μήτ' ἀνθρώπους αἰδουμένη, πολλὰ δὲ φύσεως ἐξαμαύλευεν ἀπόρρητα τῷ συζύγῳ τε καὶ ἑαυτῆς, ἡ πάντολμός τε καὶ ἀναιδὴς, ἃ κρὺψ ἐρυθριάσασ' λέγουσα καὶ ἡ τῆς ἑταιρίδων ἀσελγείας. καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις κατ' ἄλλο μέρος τῆς μοναζούσης ὑποκαμβαίνουσα, κατηγόρει τῶν ἀνδρῶν, ὁπόσα ἐβούλετο. τοῖς δὲ πρὸς τῆς αἰσθήσεως τῆς ἀγαθῆς, τούτῳ τε ἐν πλείω τῶνδε ἐξαγγέλλει· τοῖς δὲ πρὸς τὸ Κράλλιν Σερβίας ἢ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸν ἔγραφεν, ὅσα ἐδεῖ λέγειν χρεών, παντοχόθεν ἑαυτῆ μὲν περιποιουμένη τιμὴν καὶ σωφροσύνην, τῷ δὲ συζύγῳ πᾶσαν ὕβριν μαχαιρώσασα. οὐδὲν γὰρ ὕπως διέκρυπτεν, ὡς γοῦν γυναικὸς, οὐδ' ὅτε προχειρότερον εἰς τὸ πιθανὸς σωθῆναι βάβολάς τε συκοφαντίας, καὶ τὰ εἰκῆ κακὰ περιτρέψαι τοῖς ἀνηκέστοις. ἂν μισῆται, μισεῖν ὑπερείσεται· ἂν ὀργᾷ, ἰράδαι φασίν· ἂν ἀλίσκῃ, κλέπτεσθαι λέγει. καὶ ζητεῖσθαι μὲν φάσκει, βούλεσθαι δὲ διὰ σωφροσύνην. καὶ ἐπὶ τούτοις ἐγκαλωπίζεσθαί τε καὶ θρύπτεσθαι ἐπ' αἰδοῖ τινι. οὐδὲ δυσωπεῖται τὸν ἔλεγχον· ἀλλ' ἐξιάβολα τὰ τοιαῦτα οὐδὲ καὶ ἥδιστα ἀκουῆς ἀνεκάστους, κἀδωνὸς ἐξωτέρω φωτοῦσα γλῶττα· καὶ ἐπιορκοῦσα παρρησιάζεται, καὶ μάγγανα γλῶ ὑφαῖνε. ἂν δὲ καὶ γένοιτο ἐξαπίνης φοβηθῇ, ἃ τὰς ἐλέγχους τῆς ἐγκλημάτων πόρρωθεν ὅπως πατεσκεύασται, τὸν ἀμώμους δὴ Θεὸν, καὶ θαλάσσης μεγάλης, ἀποπλωΐσαι τὰς ὕβρεις τε καὶ συκοφαντίας ἢ ἀθλίου, καθ' ἣ τῶν γλῶσσαν ἡ παρὰ ἀκίνητος.

Δ. Ὁ δὲ βασιλεὺς φρὴς τε ὢν, καὶ ἄλλως δεινὸς τῶν τε γλώσσαν αὐτῆς, καὶ τὸ γε μέζον, μὴ τὸν ἑαυτοῦ ἐκπολεμήσῃ γαμβρὸν κατὰ τῆς Ῥωμαίων, λέγω δὲ ἢ Κράλλιν Σερβίας, πατρίοις ὧν θεσπεσίοις αὐτῶν, καὶ πλείστοις τὰ περὶ τῆς κοινῶν καὶ ἰδίων πραγμάτων ἐκείνης ζητήματα, καὶ πλέον ἢ διανοίᾳ χαλεζομένης αὐτῇ τὰ τῆς ἐξωτίας δίκαια, ἵνα λανθάνῃ τοὺς πλείστους τὰ μεταξὺ σκάνδαλα. ἡ δ' ἀπογνῶσα τῶν ἀπὸ τῶ βασιλέως εἰς τοὺς υἱέας βοήθειαν, ἀποίαν ὡς εἰράσεσθαι ἄνωθεν παρὰ τὸ δέον ἐζητεῖ, μὴ λοιπὸν ἐπιχείρει μηδενὸς ἀμελοῦσα, τῷ ἅπερ φρὸς δίκαιον ἦσαν αὐτῇ· ἀνύσασα τοίνυν, ὡς ὁ τῆς Ἀθηνῶν δοὺξ θυγατέρα νηφοὶ παρθένον, διαφιερεθέσθαι φρὸς αὐτὸν, ἐγγυωμένη ἑαυτὸν γαμβρὸν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Θεοδώρου τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τοῦ δεσπότου, ἐπὶ συμφωνίαις, ἵν' ἡ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἐκεῖθεν τῆ ἀρχοντι Πελασγῶν τε καὶ Θετταλῶν ἐγκράσει πόλεμον, καὶ μὴ φρότερον παύσασθαι, φρὶν * αὐτὸν μὲν ἐκ μέσου ποιήσωνται, ἢ δ' ἀρχὴ τῶν αὐτῆ Θεοδώρῳ τῷ παιδὶ υἱῷ περιταύσωνται, ἵν' ἓν πλῆρος ἀρχῆς ἴδιος αὐτῷ ᾖ δίκαιον κῆς. ἀλλὰ τῇ ἐλπίδων ψευδέσθη, πλέονος ἅμα χρήμασι φρὸς τῶν ἑαυτῆς ἐκπέμπει πατρίδα Δογγοβαρδίαν, συζεύξθησόμενον θυγατρὶ νεὸς ὁνόματι Σπινέλα τε ἀπάνω μεγάλων ἐπὶ γένους περιφανοῦς καὶ δόξῃ τυγχάνοντος. οὐ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ περιπύστων ἐστὶ Δατίνοις τοῖς δὲ γεγονόσι κηδέσαι, μὴ ὅτι Ῥωμαίοις ἁπλῶς, ἀλλ' οὐδ' αὐτοῖς βασιλεῦσιν· ἄλλως τε οὐδ' αὐτὴ τῇ ἐπὶ δόξῃ λαμπρῶν ὢν, οὐ γὰρ

id ſolum cavens, ne in publico & pro concione illa proferret: ad aurem vero & viris & mulieribus, quibus maxime fidebat, eadem occinere geſtiens abſque ulla verecundia, cum alioqui magnam gravitatem ſimularet. Indignabunda videlicet, furens, lenitati illius inſultans, ac neque Deum timens, neque homines reverita, multa conjugis & ſuę ipſius naturæ arcana audax atque impudens mulier retegebat, quæ vel impudiciſſimum ſcortum ſiue rubore haud diceret. Nunc apud monachos, alium alibi ſecum privatim aſſumens, maritum prout libebat criminabatur. Nunc apud nobiles matronas, a quibus adhibatur, eadem & plura recenſebat. Nunc ad Cralem Serviæ, generum ſuum, ea ſcribebat, quæ vel dicere nefas eſt, honorem ſibi andecanque & pudicitiæ laudem aſſerendo, maritum vero omnibus contumeliis afficiendo. Nihil enim concitatius eſt muliebri animo, nihil æque promptum ad probabiles criminationes calumniaſque confingendas, & ſua mala in infontes conferenda. Cum odio eſt mulier, ſimulat ſe odiſſe: cum amat, amari dicit: cum furatur, ſe compilari queritur. Ac expetî quidem ſe profitetur, ſed ea eſſe modeſtia ut amatorem exercetur: & hujuſmodi rabas gloriari & ſuperbire non dubitat, nihil verita ne coarguatur. Immo cum talia crimina facile fingi & jucunda petulantium hominum auribus eſſet norit, tintinnabulo ſonantiorem linguam exerit, audacterque pejerat, cælumque terræ miſcet. Quod ſi nobilitate & potentia eminet, quæ eas indicium omne longe ſubmovent, quo peccata convinci poſſint, cum propitio Deo eſt opus, & magno mari ad eluendas contumelias & calumnias ei miſero, cætera quem, improba lingua ſuam exacuit.

IV. At Imperator, mitis vir ingenio, alioqui cum linguam ipſius, tum vero illud in primis metuens, ne generum ſuum Serviæ Cralem ad bellum Romanis inferendum concitaret, omnibus modis illam placabat, & poſtulata ejus tam publicis quam privatis de rebus exequebatur: plus denique ei poteſtatis impertiebat, quam dominæ convenîret, ut offenſæ quæ interceſſerant latèrent. Illa vero, cum ea quæ pro filiis præter æquitatem ab Imperatore petierat, deſperaſſet, ſola deinceps rem aggredi cepit, nihil quicquam omittens, quod in ipſius poteſtate ſitam eſſet. Cum igitur audiviſſet Ducem Athenarum habere filiam virginem, per legatos petit, ut ea filio ſuo Theodoro deſponderetur, iis conditionibus, ut Pelaſgorum & Theſſalorum Principi bellum utrinque inferatur, hinc quidem a ſe, inde autem ab ipſo Duce, nec prius arma deponantur, quam is de medio ſublatus fuerit, ejuſque ditionem Theodorus filius acceperit, proprium nempe & perpetuum eum principatum habiturus. Sed ſpe fruſtrata, eundem cum pecunia maxima in patriam ſuam Longobardiam mittit, ut filiam Spinulæ cujuſdam, nec generis ſplendore nec dignitate multum eminentis, uxorem duceret. Latini enim nobiles non modo cum Romanis quibuslibet, ſed & cum ipſis Romanorum Imperatoribus jungere affinitates plerunque negligunt. Neque vero ipſa ex illuſtrium numero erat: nec ſi fuiſſet, Romano Principi tam facile innupſiſſet. Erat enim e

ANDRONICUS SENIOR.

Edit. Paris. pag. 845.

ANDRONICUS SENIOR. *Edit. Paris. pag.* 146.

Marchionam familia oriunda. Marchionis autem dignitas non inſignis eſt apud Latinos. Sed quod eſt apud Romanos is qui vexillum Imperatorium geſtat, idipſum eſt apud Latinos Marchio.

A ἐν ἐς τὰ Ῥωμαίων οὔπω ῥᾳδίας ἐσήλλυτο κλίνης. Μαρκιονὶν γὰρ ἐπέγουσι λῶ αὐτοι. ὁ δὲ τῶ Μαρκιονίν τάξις, ὁ τῇ ἐπισήμων ἐστὶ παρὰ Λατίνοις. ἀλλ' ἅπερ ἐν τοῖς Ῥωμαίων τραπόμενον ἀ τὸν βασιλικὸν κατέχων σημαίαν, τῶν παρὰ Λατίνοις Μαρκίωνος.

V. Ut autem dilucidiora fiant ea quæ dicimus, pluribus eſt agendum. Cum ſumma rerum ad Romanos devoluta eſſet, potentia Urbis ipſos prope cælos attingebat. * Imperatores Eorum enim Conſules & * Dictatores, alii Africam & Libyam, alii Galliam, & Iberiam & * Celticam, alii pleraſque Aſiæ & Europæ provincias ſubegerant, uſque ad Tanaim & Gades. Ac tum ſervitutis lege aſtricti, alii aliunde Romam ad dominam urbem in dies confluebant, duces, ſatrapæ, Reges, principes nationum & rectores provinciarum: alii ut Cæſaribus & Auguſtis innoteſcerent, alii ut dignitatis gradum & locum aliquem in Cæſareo ſenatu ſortirentur. Accedebant & alii viri clari & ſpectati, ut reverentiæ & honoris cauſa in civitatem adſcriberentur, & illuſtri aliquo nomine Romano ornarentur: quemadmodum Joſephus Hebræus ex Palæſtina oriundus, & Ptolemæus, qui de rebus aſtronomicis omnium optime ſcripſit. Illinc quipe uterque cognomen accepit, FLAVII quidem Joſephus; Ptolemæus vero CLAUDII. Tum igitur confluentibus undecunq; Principibus Partbicis, Perſicis, & cæteris omnibus, alii alias appellationes primitus ſortiti ſunt. * Vide Notas Ducangii. * Magni autem Conſtantini temporibus Rofficus locum & dignitatem dapiferi: Peloponneſi rector, Principis: Atticæ & Athenarum, Magni Ducis: Bœotiæ & Thebarum, Magni Primicerii: magnæ vero inſulæ Siciliæ, Regis: alii denique alios titulos obtinuerunt. Quorſum enim ea ſingula recenſere attinet, quorum memoriam tempus obrait, atque alia penitus abſcondit & oblivionis fluctibus merſit, alia incerta & obſcura temere apud homines jactari permiſit? Neque enim apud quos ilia olim fuerunt, ita tunc ſe habebant, ut apud nos hodie ſe habent. Sed quaſi ſucceſſionis jure receptum eſt, ut ad ſingularum provinciarum præfectos eæ dignitates tranſmitterentur ab iis qui primi illas accepiſſent. Et nunc quidem aliqua ex iis longo tempore corrupta vetuſtatis originem ſatobſcure indicant. Nam Bœotiæ Thebarumque Principem pro magno Primicerio * *Megan Kyrion* nunc appellant, in errorem prolapſi, eo quod primam ſyllabam corruperunt. Articæ item & Athenarum rectorem, pro Magno Duce, nunc Ducem Athenarum vocant. * Id eſt, Magnum Dominum. *pag.* 147.

B μέχρι Ταναΐδος διλαδὴ, ᾗ ὅσα μέχρι Γαδείρων. πάντ πάντων δουλείας φερόμενοι τόμῳ, σωτῆρίων ἄλλοθεν ἄλλοι, συχνὰ πρὸς τὸν ἄρξασαν Ῥώμην, ὅσοι στρατηγοὶ κατὰ πάντας, ᾗ ὅσοι σατράπαι ᾗ βασιλεῖς ἐθνῶν ᾗ ἡγεμόνες πάντων ᾗ πόλεων· οἱ μὲν, ἵνα γνωσθῶσι τοῖς τὰ Καίσαρσι ᾗ Αὐγούστοις καθίστασθαι· οἱ δὲ, ἵνα τάσιν τινὰ ᾗ κλῆρον ἐν τῇ περὶ τοὺς Καίσαρας συγκλήτῳ ᾗ τάξει λαγχάνοιεν. ἀ μόνον δὲ, ἀλλὰ ᾗ τῇ ἄλλως ἐνδόξων ᾗ ἐλλογίμων * προίασιν, ἵνα τῆ τῆς Ῥώμης δόμῳ αἰ- * προίασιν δοῦς ἵνεκα ᾗ τιμῆς ᾗ αὐτοὶ πολιτογραφῶνται, ᾗ ὀνόματος ἀξιῶνται τῇ ἐπισήμων τῆς Ῥώμης· ὥσπερ καὶ ἀ ἐκ τῆς Παλαιστίνης Ἑβραῖος Ἰώσηπος, ᾗ Πτολεμαῖος ἀ ἀράτικα πάντων τὰς ἀστρονομικὰς συγγραφάμβος ὑποθέσεις. ὁ μὲν γὰ Φλαύιος ἐκεῖθεν ἐπωνόμασαι, ὁ Ἰώσηπος· ὁ δὲ Κλαύδιος ὁ Πτολεμαῖος. πόν δὰ ὧν ᾗ τῇ παπαχόθεν συρρύτων ἡγεμόνων Παρθυαίων τε ᾗ Περσικῶν, ᾗ τῇ ἄλλων, ἄλλας ἄλλας ἀπελάμβανον πρότερον ἀλήσεις. ὁ δὲ Ῥωσικὸς τὸν τάσιν ᾗ τὸ ἀξίωμα τὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης παρὰ τὸ μεγάλα κυκλάρχου Κωνσταντίνου· ἀ δὲ Πελοποννησιακὸς, τὸ τὰ φρίγκιπος. ὁ δὲ τῆς Ἀττικῆς τε ᾗ τῇ Ἀθηνῶν ἀρχηγὸς, τὸ τὰ μεγάλα δουκὸς· ἀ δὲ τῆς Βοιωτίας καὶ τῇ Θηβῶν, τὸ τὰ μεγάλου φριμμικηρίου· ὁ δὲ ᾗ μεγάλης νήσου Σικελίας, τὸ τὰ ῥηγὸς· ᾗ ἄλλοι ἄλλα. τί δὴ δεῖ καθίκαζα διεξιέναι, ὧν ᾗ μνήμῃ ὁ χρόνος συνέχωσε, ᾗ τὰ μὲν πόλλας ἐκάλυψε, καὶ λήθης πόντιοις ἀφῆκε συμφέρεσθαι, τὰ δ' ἀπεμάρτυρα συγκεχώρηκε πεῖσι τὸν βίον πλανᾶσθαι. ὁ δὲ ὥσπερ τοῦ παρ' ἡμῖν, ὅπα ᾗ πάντ ἐγένοντο πάντα, παρ' οἷς ἐγένοντο· ἀλλ' ὥσπερ ἐς διαδοχὰς συνεχωρήθησαν παραπέμπεσθαι τοῖς τῇ ἐπαρχιῶν ἐκάστων ἄρχουσι τὰ τῇ φαίνος εἰληφότων ἕκαστα ἀξιώματα. ᾗ μὲν δὴ ἔχει ἃ τῇ τοιούτων παραφθορὰν τέρα τῇ μακρῷ χρόνῳ πεδόντα, ἀμυδρῶς πῶς ὑπεμφαίνουσι τὸν ἀλήθειαν. τὸν γὰρ τοι τῆς Βοιωτίας καὶ τῇ Θηβῶν ἀρχηγὸν, ἀντὶ μεγάλου φριμμικηρίου, μέγαν τοῦτον ὀνομάζουσι νῦν, εἰς τὸ παρεισχθέντες, ἐκ τῶ * παρεισχθῆναι ᾗ φαίνου * παραβλήσεως συλλαβῶν· ὁμοίως ᾗ ὃ ᾗ Ἀττικῆς ᾗ τῆ Ἀθηνῶν ἀρχηγὸν, ἀντὶ μεγάλου δουκὸς, δοῦκα καλοῦσι τῆ Ἀθηνῶν.

Mantiſſerta ſcilicet.

VI. Ut autem ad propoſitum revertamur; iiſdem illis temporibus etiam * provinciæ ejus quam diximus Princeps Marchionis dignitatem obtinuit, exignata ſane, & illi ipſi provinciæ parem. Sita autem eſt ea regio intra Alpes * & inferiorem Iberiam. Ea inquam Marchioni obtigit, perpetuo munere attributo, ut ſi quis ex ea gente Imperator exiſteret, iſte apud eum vexillarii officio fungeretur. Sed illuc redeo. Theodorum filium ſuum alterum Irenæ Imperatrix ſic illuc mi- * Vide Notas.

ς'. Καὶ ἐν ἐπανιλθωμεν, ἔθος εἰς τὸν ἐξέβημεν· ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις καὶ ὁ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀρχηγὸς τὸν τῇ μαρκισίου εἴληφε κλῆρον, μικρόν τινα, ᾗ τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ ἀνάλογον. κεῖται δ' ἡ χώρα ἄντι μεταξύ πη τῆ Ἀλπείων ᾗ τῆς κάτω Ἰβηρίας· ὧν ἃ μαραίσιος ἐλληνάσατο, χρίος αἰδίου ἔχων, εἴ τις ἐν τὰ ἔθνος ἀνίσασιο βασιλεὺς, τὸν τὸ συμπιστόρε πᾶσιν * ἀπαλληροῦν πρὸς ἐκεῖνον αὖτος. ἀλλ' ἐκεῖσε ἐ- * non, sine πάλεμι. Θεόδωρον μὲν ὃ ᾗ ἑαυτῆς δεύτερον υἱὸν ἡ βασιλὶς Εἰρήνη οὕτως ἐκεῖσε παρέπεμψεν, *τὸν προσ-*

ἴσα

ἵνα μὴ παρὰ Ῥωμαίοις ὦσι, ἄλλος αὐτός τε καὶ ὁ τοῦ A
πάππατος αὐτῷ γένηται τοῦ πρωτοῦ βασιλίως. εἵλετο γὰρ μᾶλλον τὸν Λατίνων τῶν μᾶλλον καταστῆσαι θρησκείας, ἢ ἀτιμότερον εἶναι πρὸς ἄλλους ἥκοντα, ἢ παρὰ Ῥωμαίοις ἐνδοξότατα δουλεύειν τῷ μισομίσῳ αὐτῇ πρωτοτόκῳ, καὶ ἅμα παῖδας παισὶ καὶ ἀπογόνοις ἀπογόνοις. συνεξέπιμψε δ' ἐκείνῳ καὶ σωρὸς χρημάτων Ῥωμαικῶν. καὶ ὅπου δὴ τὴν φλεγμαίνουσαν ἐρωτα ἑαυτῆς, ἐναντιουμένη τῷ συζύγῳ καὶ βασιλεῖ, ἐπὶ τὸν υἱὸν γε τὸν υἱέα ἐπέρασεν Θεοδώρα τὸ μαρνησίτη.

Z. Τὸν μὲν τοι πρῶτον υἱὸν αὐτῆς Ἰωάννην, πάντων πλεῖστα ἐπαύδασε πρότερον εἰς ὑπεροχὴν ἀνδρὸς ἐκπέμψαι καὶ αὐτὸν, καὶ πλεῖστα ἀνηλώκει χρήματα, B
Θέλουσα τῶν ἀρχόντων καταστῆσαι τῷ Λίπωλῶν π
καὶ Λιαρτάνων, καὶ ὅσα τῆς Ἠπείρου περίχωρος· ἀλλ'
* ἐδαμῇ ἔγνω δ' οὐδὲν θεῖναι τὸ βούλημα. ὅπερ δ' * ἐδαμοῦ
αὖθις βουλομένης αὐτῆς περὶ τὸν υἱὸν, φθάσας ὁ βασιλεὺς ἐμπεδῶν ἐγένετο τῆς ὁρμῆς, παραθέσθαι λέγων καὶ αὐτὸς, καὶ οὐχ ἧττον τῆς μητρὸς, κηδόμενος τὸν υἱέως. προσιθεμένη δὲ καὶ τὸ μείζονα δυνάσθαι τῆς μητρὸς ἢ πατέρα, τὸ κωλύον οὐδὲν τῶν τὸ πατρὸς πλεῖθ' ὧναι βάλεσιν ἐπὶ τῇ παιδὶ μᾶλλον ἢ τῆς μητρός. ὧν δὲ τἀναντία * μισάζων τοῖς φράγμασι * Vide Glossarium Ducangii.
σφοδρὸς ἀνὴρ, καὶ πολλὰ τῶν ἐμπειρίαν καὶ συνέσεια πλειστὸν ἐς τὰ κοινὰ, καὶ ἐξ' ὧν μάλα τοι πλείστης ἀπολαύων τῆς ἡ κρατούσης δ' μβρείας τε καὶ ῥοπῆς, C
ἐ πολλοῖς τισι βεβίωκεν τοῖς χρήμασι ἐξ' αὐτῶν, Νικηφόρος ὁ ἐπὶ τῶ Καισαλείᾳ. ὅπως δωσόμενοις τε σι λόγοις καὶ φράγμασιν ὑπιλθοὺν τὸν τῷ βασιλέως φρένα, αὐτοῦ καὶ λαμβάνει γαμβρὸν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τὸν ῥηθέντα τῷ βασιλέως υἱὸν Ἰωάννην, δευτεραθύσης μὲν καὶ ἀδαμῆ ἐθελούσης τῆς μητρὸς καὶ διανοίας. ἐλαβὲ δ' ἐκεῖνο. ἀλλ' ὧν ἐπὶ πολὺ τῶ κήδους ἀπώτανο οὐδ' ὁ λαβών, οὐδ' ὁ ληφθείς, φρὶν ἢ ὅλα ἐξέκεινο τέσσαρα ἔτη, ἅπαις ἢ βίου ὁ Ἰωάννης ἀπέλαξεν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐπὶ μητρὶ καὶ πενθερῷ καὶ συζύγῳ.

H. Ἐτοὶ δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τέτῳ τῆς μητρὸς ἐλπίδας ὁ χρόνος εἷᾶ τις Χάρυβδις ἀφιλόμβως καταβέ- D
πτισε, αἱ Κραλαίνης τῆς θυγατρὸς καὶ Δημητρίου τῶ παιδὸς κατελείφθησαν μόναι. τοσαῦτα τοίνυν ἐξαίνησε Ῥωμαϊκὰ χρήματα φρὸς τὸν Κράλλιν ἀποσταθρά τε καὶ δέησοινα, τὰ μὲν * ἐκὼν πέμπτα, τὰ δ' * ἐκόντα
αὐτὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ μεταπεμπομένη καὶ ἐπιφορτίζουσα, ὅσα καὶ τειήρεις ἑκατὸν ὀξάρτυσαν ἂν, καὶ διλωσαῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἐγίγνοντ' ἂν ὅρολες. καὶ τί δεῖ καταλέγειν τὰς καινὰς ἐπινοίας αὐτῆς, ὁπόσας μέπω φρὶν γεγονυίας, ἢ πόρρω τὰ καιρῶ φιλοτιμηθεῖσα γνώμη τῆς συμπάσης ταύτης διανοίας ἐνεωτέρισε; θέλουσα δὲ ἡ θυγατέρα * ταύτης βασιλικοῖς * κατὰ τὸν
παρατήμοις κοσμῆσαι, ἵνα μηδ' ἑαυτὴ μηδενὸς ἐλαττῶτο, ὁπόσα Ῥωμαίων θετμοὶ τὰς βασιλίδας χρῶνται πάλαι κοσμῶν, μὴ δυναμένη δ' ἄλλως τὸ καταθύμιον ἐκπραξαι, φύρσα καλύπτραν ἐκείθεν φρόπορον τῇ κεφαλῇ τῶ γαμβροῦ, λίθοις τε καὶ μαργάροις πολυτελέσι κεκοσμημένην, ὁπόσοις τε οἷοις μικρῷ ἔ ἢ τῶ ἀνδρὸς αὐτῆς Ἀνδρονίκου τῶ βασιλέως ἐκεκόσμητο· ἔπειτ' ἐκείθεν ἀρξαμένη * κατ' ἔτος
φρότερα ἀεί. τάς τε πολυτελείας τῇ ἐσθήμασι καὶ τὰς λαμπρότητας, ὧν ἐχαρίζετο συχνοτέρων αὐτῇ τε καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτῆς τῇ Κραλαίνῃ, τίς ἂν ἀριθμοίη; τίς δ' ἂν ἐξαπαζοιτὸ βασιλικῶν

ANDRONICUS JUNIOR

fit, ne ipſe & ejus poſteri, ſi maneret apud Romanos, privigno Imperatori ſervirent. Maluit enim eum ad Latinorum religionem communionemque tranſire, & peregre minore dignitate eſſe, quam inter Romanos illuſtrem invito privigno ſervire, atque ejus liberos illius liberis, & nepotes nepotibus. Una vero etiam acervos Romanæ pecuniæ miſit. Atque ita inflammatam ſuam cupiditatem, marito Imperatori adverſata, in uno ſaltem filio Theodoro Marchione explevit.

VII. Enimvero primogenitum Joannem & ipſum prius Impenſiſſime ſtuduerat ad externum conjugium ablegare, & maximos ſumptus fecerat ut eum Ærolorum & Acarnanum & Epiri totius circumjacentis principem conſtitueret. Sed nullo modo deliberata exequi potuerat. Cum autem eidem filio aliter conſulere vellet, Imperatoe conatus illius antevertit, ac inhibuit, ſe quoque parentem eſſe dictitans, nec minus quam matri filium ſibi curæ eſſe: eo autem accedere, quod paterna auctoritas major foret quam materna; ac proinde nihil obſtare, quo minus patris voluntas potius quam matris de filio rata haberetur. Primarius eo tempore imperii adminiſter erat vir ſapiens, multa experientia & acri judicio ad publica negotia tractanda inſtructus; quam ob cauſam magna apud Principem gratia & auctoritate pollebat; & ob id quoque opum vi maxima abundabat. Erat is Nicephorus, * Caniclei præfectus. Hic * Vide Notas. blandis ſermonibus atque obſequiis lenitare Imperatoris callide conciliatis, petit & accipit generum eum quem diximus Imperatoris filium Joannem, indignante quidem & reluctante Imperatrice ejus matre; ſed tamen accipit. Verum affinitatis illius non diuturnum fructum tulit nec is qui generum acceperat, nec is qui datus fuerat. Nam priuſquam integri anni quatuor e- Edit. Pariſ. laberentur, Joannes matre, ſocero, uxore ſuperſtitibus, Theſſalonicæ fine liberis deceſſit. pag. 148.

VIII. Cum autem etiam hanc Imperatricis ſpem in eo filio poſitam tempus ſuſtuliſſet, ac velut Charybdis quædam abſorpſiſſet, nihil quo ſe conſolaretur reliquum erat, præter filium Cralænam, & Demetrium filium. Tantam igitur Romanæ pecuniæ copiam Crali genero partim miſit, partim Theſſalonicam accerſito dedit, quanta vel centum triremes in perpetuum Romanorum præſidium inſtrui potuiſſent. Et quorſum attinet nova commenta & prius inaudita, quæ intempeſtiva mulieris ambitio excogitavit, commemorare? Nam cum ſuam filiam Imperatoriis inſignibus ornare vellet, ut ne quid ei deeſſet earum rerum, quibus Imperatrices decorari Romanorum inſtituris jam pridem placuit, nec aliter voti compos fieri poſſet: primum calyperam capiti Cralis impoſuit, perioſis lapidibus & margaritis tot & talibus diſtinctam, ut eam ferme æquaret, quam ejus vir Andronicus Imperator geſtabat. Atque inde auſpicata, priore decimoſexto pretioſiorem quotannis illi miſit. Immenſa vero pretia ſplendoremque veſtium, quas & genero & filiæ ſuæ Cralænæ ſæpiſſime donabat, quis enumeret? Quis ſingula domus Impe-

ANDRONICUS SENIOR.

ratoriæ ornamenta percenſeat, quæ Romanis erepta a Cralem Servium, Imperatoris conjugis ſui lenitati illudens, & ſuam ipſius cupidinem explens, conferebat? cupido autem eius hæc erat; fiſci Imperatorii theſauros in liberorum ſuorum, præſertim Cralænæ filiæ, ſinum exhaurire. Quippe ex hac ſuſcepturum liberos Cralem, eoſque viſuram ſe ſperabat. Atque idcireo præſeſtinans præcurrenſqua legitimum tempus, theſauros illis reponebat, quibus adjuti & opportuna tandem occaſione invitati, Romanarum virium imbecillitatem opprimerent, & imperium quod volentibus Romanis non fortiti eſſent, iiſdem invitis eriperent.

IX. Verum non animadvertit, ſe humana ſemper conſilia animo agitaſſe; nunquam vero in animum induviſſe ut Deum cogitaret, ex cuius manu pendent omnia; quem inimicum quivis experitur, qui cum homo ſit, humano captu eltiora effectat, ſuorumque conſiliorum & actionum exitum & ſucceſſum ad Deum non refert. Ecce enim hæc Imperatrix Irene, magna ſpe in liberis ſuis collocata, humana prudentia ſine Deo res adminiſtrabat, & Romanis opes ut diximus in Romanorum hoſtes erogatas utraque manu effundebat. Res autem non ex illius ſententia ſuccedebant: ſed irritos illius conatus exitus ipſe arguebat, divion ut videtur judicio ejus cogitationes fallente. Crales enim quadragenatio major, cum puella octo annos nata congreſſus, matricem ejus læſit, ut fœtum nullum poſthac edere poſſet.

Edit. Pariſ. pag. 149.

X. Igitur Imperatrix etiam hac ſpe ſtuſtreta, ad aliam ſe convertit: & quietis impatiens, multis atque innumerabilibus donis Crali perſuadet, quoniam ſpes nulla jam ſuperſit ſuſcipiendæ prolis ex Cralæna, ut ſaltem alterum e Cralænæ ſtarribus Triballici principatus heredem inſtituat. Hi Demetrius erant & Theodorus Marchio: quorum alter nondum ex ephebis exceſſerat; alter in Longobardia jam etiam liberos ſuſceperat, quo a matre, ſicut diximus, ut generis reliquiæ extarent, miſſus fuerat. Ac primum Demetrium cum magnis opibus conſpicuum luxu & mollitie ed Cralem mittit, ut quemadmodum dictum eſt ſucceſſor principatus deſignaretur. Eum autem Crales libenter excepit. Sed dura & immanſueta locorum aſperitas, totis quaſi viribus ipſum abigena atque evertens, manere illic & commorari diutius vetuit. Recepto itaque Demetrio, qui illinc non longo poſt redierat, mater oblatam inde ſpem irritam ac deluſam videns, alterum e Longobardia filium Theodorum Marchionem accerſit (is ruſam barbam ferebat) eodemque modo & illum, ut Crali Serviæ in principatum ſuccederet, ablegavit. Porro hunc etiam Crales benigne excepit. Sed nec illum locorum aſperitas & inſolentia longius morari ibidem permiſit. Enimvero ipſe quoque reverſus, ſalutata matre, quæ præter ſpem omni ſpe deſtituta erat, in Longobardiam ad uxorem ſuam rurſus ſe contulit.

Α κειμηλίων τὸν ἀριθμόν, ὁπόσα αὐτὸ τῶς Ρωμαίους ἀποσφῦτα τῇ Κράλῃ Σιρβίας ἐδίδα, καπηρυφῶτα μὲν τῆς τῶ βασιλέως γῆ συζύγω φιλότητος, τὴν δ' ἑαυτῆς ἀδελφὴν ἀποπιμπλῶσα ἐφετοῦ; ἔφετος δὲ ἦν αὕτη τῶν βασιλικῶν ταμιείων τὰς θησαυρὰς ἐς τὰς κόλπας τῶ ἑαυτῆς ἐκχεούσα τόκου, καὶ μάλιστα τῆς Κραλαίνης καὶ θυγατρός. (ἦλπιζε γὰρ καὶ παῖδας ἕξιδθαι γενησόμενος τῇ Κράλῃ παρὰ τῆς θυγατρός.) καὶ διατόνο πρωπαίζασα τὸν καιρὸν, σφίσι τὰ Ρωμαίων ἐθνη ταῖς πλῶτον, ἵνα ταῦτα παλαιώτος ὀφὶ τῶ χρόνω τῆς τῶ Ρωμαίων ἀδρανείας ἐκπθῆ αὐτὴ καταβραμοῦσι, καὶ ἦ ἐκείνων Ρωμαίων ἐκ ἐκληρώσατο βασιλείαν, ταύτην ἀκόντων ἀφέλωνται.

* Pro Inclusi, Cod. Regius habet, ἐνταῦθα ἐγκατακλειόμενον ἐξ αὐτῆς.

Β Θ. Ἀλλὰ ἦλθεν ἀνθρωπίνας μὲν ἐπινοίας καθ' ἑαυτὴν ἀεὶ τρέφασα, Θεὸν δ' ἐπὶ λογισμὸν ἂν ἀναβιβασαμένη τὸ σύμπαν, ὅτι τῆς ἐκείνου τὰ πάντα χειρὸς ἐξήρτηται· καὶ πολέμιον ποιοῦ πᾶς τις ἀξίσκει, ὅσις ἄνθρωπος ὢν πέρα τῶ ἀνθρωπίνου μέτρου φρονεῖ, καὶ ἐκ εἰς Θεὸν ἀναφέρει τὸ ἐπιγιγνόμενον τῷ καὶ βουλόμενον τῷδ' ἐκβαίνειν ἢ πλέοσιν. ἰδοὺ γὰρ καὶ ἡ βασιλὶς αὐτὴ Εἰρήνη, μεγάλως ἑαυτὴν ἀναρτήσασα ταῖς περὶ τὰς παῖδας ἐλπίσιν, αὐτὴ μὲν ἀνθρωπίνως ἐχρῆτο τοῖς φαγμασιν ἀνὰ Θεὸν, καὶ τὰ τῶ Ρωμαίων, ὡς εἰρήκεμεν, ἀμφοτέρως ἐξῶντλει χρήματα πρὸς τὸ τῶ Ρωμαίων ἐχθρὸς· τὰ δὲ φαγμασια ἀ φιλοχώρει κατὰ τὰς ἐλπίδας αὐτῆς, ἀλλὰ ματαίαν τῷδ' ἐκείνως ἐξήνεγκε πλίγχον, σφᾶλσπος ὡς ἔοικε ἄνωθεν τὸ τῆς δίκης νεῖματος. τῇ μὲν γὰρ θυγατρὶ ἐκπαιδὶ πλέον ἢ τεσσαρακοντάτης ὁ Κράλης μιγείς, βλαβῆναι τῷδ' αὐτῆς πίσπραχε μήτραν, ὡς μηδὶ γοῦν ἐξ ἐκείνης ὕτι δύνασθαι γίγνεσθαι.

C

I. Κἀντῦθεν ἡ τῶ τοιούτου ἐλπίδων ἐκπεπτωκυῖα ἡ βασιλὶς, ἑτέρας αὖθις ἐπιχειρεῖ, καὶ ὐκ ἠρεμεῖ. καὶ πείθει τὸν Κράλεω πολλοῖς ἢ ἀναισθήτοις ὑπερχομένη τῆς δώρεις, ἀπαγορδεύοντος ἤδη τῶ παῖδα γενέσθαι οἱ ἐκ τῆς Κραλαίνης, ἐλθεῖν κατὰ δεύτερον πλοῦν τῷδ' διαδοχῷ τῆς τῶ Τριβαλλῶν ἀρχῆς εἰς ἥν τινα τῶ ἀδελφῶν τῆς Κραλαίνης. Δημήτριος δ' ἦσαν ἄπι καὶ Θεόδωρος ὁ μαρκίσιος· ὁ μὲν ἄπω τότε τῶ ἐφηβου παραλλάττων, ὁ δὲ ἐκ παίδων ἤδη τυγχάνων πατρὶ κεῖ χώρας τῆς Λαμπαρδίας, ἔνθα παρὰ τῆς μητρὸς ὡς ἐρήκεμεν ἐξετέμφθη τῷ γήνυς λείψασα. καὶ πρῶτον μὲν ὁ Δημήτριος πολλαῖς ναῦς τῶ χρημάτων τριφαῖς ἢ βλαχαίαις πρὸς τὸν Κράλεω σωκεκόμικει, ἐξ δοχὴν χειροτονθησόμενος ὡς εἰρήκεμεν τῆς ἀρχῆς· ὃς ἐπεὶ ἀσμενος μὲν ὑπεδέχθη παρὰ τῶ Κράλη. τὸ δὲ τῶ τόπω σκληρὸν καὶ ἀπαραμύθητον ὅλως ὁρμαῖς ἀνατρέβει καὶ ἀπετρέπετο ἢ ἐπεὶ ἤδεμενὸς ἢ μακροπόρως αὐτὰ ἐκδιαίτησεν. ὅθεν μετ' ὀλίγον τὸν Δημήτριον ἄπως ἐκέθεν ἡ μήτηρ ἠπατηκυῖα δεξαμένη, ἢ ἤδη ἐντεῦθεν ἤδη ἐλπίδων, τὸν ἐπιρρύτη τῆς Λαμπαρδίας υἱὸν μεταπέμπεται Θεόδωρον τὸν μαρκίσιον, πεπαρμένον ἐπιφερόμενον πώγωνα. τὸν ὅμοιον τρόπον ἐκπέμπει καὶ τοῦτον, ἢ δοχὴν ἐσόμενον τῆς τῶ Κράλη Σιβίας ἀρχῆς. ἄσμενος ὅτω ἢ τοῦτον ὁ Κράλης ὑποδέχεται. τὸ δὲ ἀρχὴ μεμιωτόρως ἐκεῖ πεπαιδεῦσθαι τῷδ' ἐμπεδίας· ἀλλ' ἐπαιλθὼν ἢ ὕπνος, ἢ ἀσωσάμενος τῷδ μητέρα, πάσας παρ' ἐλπίδα ὁπόσας ἐπὶ πᾶσι ἔτρεφε ἐλπίδας ἀποβεβλοῖσα, φῦκτο ἀπίων ἐς Λαμπαρδίαν αὖθις παρὰ τῷδ σύζυγον.

D

CAPUT VI.

Edit. Paris. pag. 150.

I. Catalani Thraciam vaſtant. Locum quærunt in quo conſiſtant. Quanta eorum copia fuerint. II. In Macedoniam apud Caſſandriam hybernant. Urbibus Macedonicis imminent: in primis Theſſalonica. III. Andronicus Chriſtopolitanas anguſtias munit. Milites conſcribi curat qui urbes defendant. IV. Hoſtes commeatu deſtituti reditum in Thraciam parant. Audiunt præcluſum ſibi iter. V. In magno metu verſantur. Theſſaliam petunt. Juxta Olympum caſtrametantur. Agros finitimos populantur. VI. Qui & quot Turcei fuerint in exercitu Catalanorum. Quos duces habuerint. Ut in itinere Theſſalico prædam partiti diſceſſerint a Catalanis.

A. Καὶ πεῦτε μὲν πᾶσιν τοῖς χρόνοις τῶν ἐχθρῶν τρόπον. τὰ δ' ἐφεξῆς εἰρήσονται ἐν τοῖς ἐφεξῆς. νῦν δὲ τὰς Κατελάνων ἀῤῥᾳδίας τρεπτέον τὸν λόγον. ὅτοι γὰρ μετὰ τὸν γενόμενον περὶ τὰς Ἀφρας πόλεμον ἐπαρθέντες νῷ τε νίκῃ καὶ τῇ τῆδε Τυρκοπούλων συμμαχίᾳ, οἷ ὡς εἰρήκεμεν Ῥωμαίοις ἀρίστοις, ἀντεμόλησαν πρὸς αὐτὸς, συχναῖς χρησάμενοι ταῖς ἐκδρομαῖς καὶ ἐφόδοις ἐφ' ὅλοις ἔτεσι δυσὶ, πᾶσαν ἅρπαν καὶ ἀτελῆ πεποιήκεσαν τὴν τε παράλιον καὶ μεσόγειον χώραν, ὁπόση τε ἄχρι Μαρωνείας τε καὶ Ροδόπης καὶ ἄχρι * Βιζύης διήκει. ἔπειτα ὑπογύοις ἐπῆλθον τῇ χρονοδῶν, ἐγνωσαν ἐπὶ πᾶσιν πορεύεσθαι τὰ ἐν ποσὶ λαζόμενοι, μέχρις ἂν ὑποχρῶσαν καὶ μέσιμνον ἄρασιν εἴασιν. καὶ δὴ ζῴβαντες τὰν πρὸς Θάλασσαν ὁρεινὴν τῆς Ροδόπης, γέμουσαν οἴκων, λαφύρων συχνῶν ἐντὸς ἐμπεπλῶντες. ἦσαν δ' ὁμοῦ χιλιάδες, τὸ μὲν τῆδ Τύρκων πλῆθος ὑπὲρ τὰς δύο, τὸ, τε πεζὸν καὶ τὸ τῆδ ἱππέων· τὸ δὲ τῆδ Κατελάνων ὑπὲρ τὰς πέντε, ὅσον τε ἐν ἱππεῦσι καὶ ὅσον πεζόν.

A I. ATque hæc iis temporibus ad hunc modum ſe habuerunt. Quæ vero conſecuta ſunt, deinceps exponentur. Nunc ad Catalanos redeundum. Hi enim poſt Aprinum prælium, & victoria & Turcopulorum (qui a Romanis ut diximus ad ipſos defecerant) ſocietate elati crebris excurſionibus & impreſſionibus per integrum biennium omnia & maritima & mediterranea loca, uſque ad Maroneam, Rhodopen & Bizyem, vaſta ac deſerta reddiderunt. Deinde cum ſpes nulla ſupeſſet percipiendi indies res neceſſarias, ulterius progredi obvia quæque prædando ſtatuerunt, donec idoneam & ſtabilem ſedem invenirent. Itaque montanis Rhodopes quæ admare vergunt ſuperatis, ſpolia ſibi erebra accumulantes, impune progrediuntur. Erant autem Turcorum quidem tam pedirum quam equitum pluſquam duo millia: Catalanorum vero omni tum equitatu tam peditatu, millia plus quinque.

B. Τῶ δὲ μεσοῦντος, ὅτε δὴ μάλιστα καὶ ἀρχαῖος ἄρχεται ἐπιτέλλειν, τὰ ἐπιτήδεια τῆς τῶ χειμῶνος τροφῆς παρασκευάζειν βουλόμενοι, εἰσβάλλουσιν εἰς τὰς τῆς Μακεδονίας κάμπους· κἀκεῖ τὰ πλεῖστα ἀσπερχὲς λάμβανον, ἐκ πολλῆς ἀνωμοτῆς τῆς ἐκ τῶν λαφύρων ἐμπλήσαντες ἀφελείας, στρατοπεδεύσι περὶ τὴν * Κασσανδρείαν. πόλις δὲ αὕτη πάλαι μὲν ἦσα περιφανὴς, νῦν δὲ καὶ τῆδ αἰκατέρων ἔρημος. ὃ γὰ μὲν περὶ αὐτὴν χῶρος ἐπιπέδους ὢν ἐς στρατοπεδείαν ἐκ χειμερίαν καταγωγὴν, ὑποδέχεται, ὡς εἰρήκεμεν, καὶ τῆδ Καπλάνων πλωάτιμ στρατόν. ἄκρα δὲ ὑπὲρ ἐστὶ φρουρᾶναι εἰς θάλασσαν, κόλπος ὢ μεγὰς ἐκατέρωθεν * περιελαμβάνει, δι' ὧν ἐν ταῖς χειμεριναῖς ὥραις τὰ τῆς χώρας ὑποστέγασται ὑπερβάλλον· ὅρος δ' ἀρχομένη ἄκρωτος ἐκεῖθεν, ἐπιχείρουσι ταῖς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεσιν· ἐν αἷς τὰ τῆδ ἐλπίδων κεφάλαιον ἐν Θεσσαλονίκῃ κατέστηκεν. ἧστο δὲ, ὡς εἰ πάντες γένοιντο φρούραρχοι ἐγκρατεῖς, μεγάλης τε καὶ πολλῆς τῆ πλούτῳ βεβιῶσης, ἐ μάλιστα καὶ ὅτε καὶ τὰς βασιλίδας ἔκαιρον εἶναι ἐντὸς, Εἰρήνῃ φαμὶ καὶ Μαρίᾳ, μηδὲν εἶναι ἐξὸς τὸ κωλύον πάσης ἐκεῖθεν εἰς ὁρμητήριον τῆς ἄλλης Μακεδονίας διατόμως γενέσθαι.

B Autumno jam medio, in ipſo Arcturi primo exortu, commeatum ſibi in hybernum tempus paraturi, in Macedonicos pagos impetum faciunt. Ibi, poſt omnia fere devaſtata, uberrimo ſibi fructu ex præda coacervato, apud Caſſandriam caſtrametantur: quæ urbs olim illuſtris, nunc habitatoribus vacua eſt. Verum ager ei circumjectus ad habenda ſtativa & ad hybernandum aptus, ex errabundo Catalanorum exercitu ut diximus occupatur. Eſt enim promontorium longe in mare prominens, ſinibus utrinque non parvis comprehenſam, per quos nivis redundans copia hybernis menſibus effluit. Ineunte vere illinc digreſſi, Macedonicas arbes adoriuntur; inter quas ſumma ſpei erat Theſſalonica. Putabant enim, ſi hac primum potirentur, quæ & ampla eſſet & magnis opibus abundaret, eo præſertim tempore, cum Imperatrices Irene & Maria intus eſſe dicerentur, nihil deinde obſtiturum, quin hujus urbis opportunitate aſi, totius Macedoniæ dominaram occuparent.

C. Γ. Αλλ' ἔρθη τῶν τῶν πρωτεπομένων ὁ βασιλὰς ἐπίνοιαν· πίμψας γὰρ, φράσων μὲν τὰ περὶ * Χερσόπολιν μακρὸν ἔπεσε τεῖχος, ὅτε θαλάσσης μέχρι τῆς τῶ παρακειμένου ἄρους ἀκρωνυχίας· ὡς ἄβατον εἶναι τὸ χωρίον καθάπαξ, μὴ βουλομένῳ τῷ βασιλεῖ, τοῖς τ' ἐκ Μακεδονίας τοῖς Θρᾴκην ἐθέλουσι ζῴβαινειν, τοῖς τ' ἀπὸ Θρᾴκης ἐς Μακεδονίαν.

III. Sed illorum inſtituto Imperator antevertit, eamque ipſis ſpem præcidit. In primis enim longum murum apud Chriſtopolin a mari uſque ad vicini montis cacumen extrui curat, ut niſi ipſe veliet, prorſus impervias foret hic locus ila qui vel e Thracia in Macedoniam, vel e Macedonia in Thra-

ANDRONICUS SENIOR.

ciem iter habituri eſſent. Deinde cum primo vere Catalanorum in Macedoniam & Macedonicas urbes impetſionem futurem expectari didiciſſet, ducibus quotquot rei militaris non imperiti eſſent delectis & in Macedoniam miſſis mandat, ut milites ex ea provincia conſcribant, defendendis urbibus pares, ſi hoſtibus liberet eas circumſeſſas oppugnare: item ut rerum ad victum neceſſariarum ubertem copiam e ſuburbanis locis in eas comportent: cæteraque omnia provideant; ne obſidionis tempore urbium cuſtodes graviorem externo hoſte famem intus prementem experiantur.

IV. Cæterum hoſtes vere jam facto relicta Caſſandria, partim proxime Theſſalonicæ ſuburbia diverſati ſunt: partim prædatum exiverunt. Sed cum totam provinciam caſtoribus vecuam, nullos greges, nulla armenta ſupereſſe, urbes vero multis armis firmatas conſpexiſſent; in Thraciam redire ſtatuerunt: neque enim ſibi licitum eſſe illic deſidendo tempus terere, ac ſeipſos peteuntes fruſtra prodere. Nam ſi commeatu deſtituerentur, qui tot equos, tot captivos ſecum ducerent, cum ipſi octo millibus haud pauciores eſſent, exitium haud dubium a fame imminere. Sed priuſquam cœtilium illud multitudini militum innotuiſſet, a captivo quodam audivere, viam ſibi in Thraciam non patere, longo illo muro, qui recens ad Chriſtopolin extructus eſſet, eos prorſus inde excludente.

V. Ea res præter omnem expectationem eudite illos perculit, & conſilii prorſus inopes reddidit: eoque redegit, ut quo ſe verterent neſcirent, cum & fama premerentur, & timerent ne populi Romanis Macedoniam incolentibus finitimi, Illyrii, Triballi, Acarnanes & Theſſali ſingulæ irruptiones eorum vetiti, & ſe invicem cohortati, omnes vires conjungerent, atque iſtos circumventos funditus delerent, nullum ſcilicet locum habituros, in quem incolumes fuga eraderent. Quare, ut in neceſſitatis articulo, conſilium furori quam audaciæ ſimilius ceperunt: ut omni mora ſublata, primo quoque tempore ultra progreſſi vel Theſſeliam ſubjugarent, cujus aget omnia ad victum neceſſaria affatim ſuppeditaret, vel ulteriorem aliquam provinciam ea iis quæ inde uſque ad Peloponneſum ſorent, ac certa tandem aliqua ſede fixo ſibi domicilio diuturnos errores finirent: aut, ſi hoc non ſucceſſiſſet, cum aliqua maritima gente factis induciis, liberum in ſua reditum haberent. Relicta igitur Theſſalonice, tertio die ad Theſſalicos montes pervenerunt, Olympum, Oſſam, & Pelium: juxta quos caſtris poſitis & egro veſtato, quæ ad ſuſtentandam vitam neceſſaria eſſent, abunde paravere-runt. Sed illud pene me prætereriat, quod ut hiſtoriæ ſeries continua ſit, explicandum eſt.

VI. In Latinorum exercitu, ut dictum eſt, etiam Turcorum [a] tria millia fuerunt: quorum mille & [b] ceotum eos fuiſſe diximus, qui cum Meleco poſt Azatinis ad Scythas fugam remaoſiſſent, eoſdemque ſacro baptiſmate initiatos & in Romenas legiones relatos, nova deinde ſobole auctos demum

[a] Dixit ſupra fuiſſe amplius bis mille. Hæc rep. ſcil. 1. Infra numerabit ter mille & ſexcentos. rep. ſcil. 2. [b] mille tantum. ſupra rep. 4. ſcil. 6.

A ἐπεπα ἐπεὶ ἔγνω τὴν τῷ Καταλάνων αἰχμὴν ἐπίδοξον ὖσαν ἁρμόσων ἴαρος ἀρχομένου κατὰ τὴ Μακεδονίας ἐν τῇ ἐν Μακεδονίᾳ πόλιων, στρατηγὸς ἀπολίξας, ὁπόσοι τὰ πολέμια ἦσαν ἐν ἀδαῆς, πέμπει στρατολογήσοντας ἐν Μακεδονίας, οἳ ἐσοντει ἱκανοὶ φύλακες τῇ ἐν Μακεδονίᾳ πόλιων, εἰ βούλοιντο οἱ πολέμιοι περιπαθίσαντες τύπος πολιορκῆν, ἄρθονά τε τὰ πρὸς τροφὴν ἐπιτήδεια ἐκ τῇ περιοικίων ἐς πάντας ξυναθροίσοντας, ἐν πάντα τἄλλα ἵ διαθήσοντας, ἵνα μὴ τῇ τῆς πολιορκίας ἀπορῇ μείζονα τὸν ἔξωθεν ἔρωσιν οἱ φύλακες τὴν ἔνδοθεν πολιορκίαν ἐκ τῦ λιμῦ.

Δ. Ἀλλὰ ἐν ὅρος ἦν ἐφεστὸς, ἅρπαγες οἱ πολέμιοι ἐκ τῆς Κασανδρείας, οἱ μὲν ἀγχισά πη τῆ τῆς B Θεσσαλονίκης περαιτέρω κυλίσαντο, οἱ δ' ἐπὶ λείαν ἐξίασιν. ἐπεὶ δ' ἐν τὴν τὴν χώραν ἅπαν ἅπασαν τῶν περιοίκων ἔρημον, ἐν ὅσα ἐκεῖνοι αὐτοῖς πείρια ἐν βικάλια, ἐν οὐ τὰς πόλεις πολλοῖς τῆς ὅπλοις ἀχυρωμένας, ἔγνωσαν ἀνδρὶς ἐπὶ * Θρᾴκης ὑπατεύειν. * Θρήκης.

μηδὲ ἐν εἶναι σφίσι τῶν ἐνδεχομένων, ἐπεὶ καθημένοις τρίβειν τὸν χρόνον, φρᾶς αὐτοὺς ἐφθαρμένους ἐπὶ συγχωρῶν. μηδὲ ἐν ὅπως αὐτοὶς ἐπιπλέων, πασαὶ τὰ ἵππον ἄγωσι, πασῶν δ' αἰχμαλώτης, ὡς ὕστερον ἐ ἑπτακισχιλίας οὖσι ἐν καὶ αὐτοὶς, κίνδυνος ἦναι προφανῆ, φθαρέντας εἰ χώραν τῇ λιμῷ. ἀλλ' ὅπως τὰ δόξαντα γένοιτο ἵκπυσε τῇ πλήθει τῦ C στρατεύδν, καὶ πωθανόντας παρὰ τῦ αἰχμαλώτων, ὡς ἀπόρους ἴσαι αὐτοῖς ἐ φρὸς Θρᾴκην ὁδὸς, τὸ * φρὸ βραχίος ὠκυρθέντες πεῖ τὸν Χερσόνησον μακρὸν τεῖχος, ἀποκλείοντες τὸ παράπαν αὐτοῖς. * φρβραχίος

Ε. Τῦτο παρὰ πᾶσαν ἐκκλῆν προσδοκίαν, ἐξέπλαξε καὶ φρὸς ἀμηχανίαν ὕλασι λογισμῶν. καὶ ἐκ ἴχον ἔ, τι καὶ χρήσοντο, τῇ τι λιμῷ πιεζόμενοι, καὶ ἅμα δεδίότες μὴ τὰ τοῖς Μακεδονίᾳ Ρωμαίοις ἀμφοῖντα ἴδοιεν, ἢ αὐτῖ ἴκασι ἐφοδν ὑποπτεύοντα, παροξύνωσιν ἀθλίους, Ἰλλυριοί τε δηλαδὴ καὶ Τριβαλλοὶ καὶ Ἀκαρνᾶνες καὶ Θετταλοὶ, καὶ συμπαπισμὸν ποιησάμενοι, κυκλώσονται τύπος, καὶ παντας ἀρδὴν Edit. Paris. pag. 155. D ἐκ ἔχοντας * ὅπου φυγόντες τὴν σωζοντας ἅρμασι, * ὅτε διαφθείρωσιν. ὅθεν ἐδοξε τύποις, ὡς ἐν ἀσφαλεῖ καιρῷ, μανικώτερον ἢ πλημμελέστερον ἅψασθαι τῶν πραγμάτων. ἐδόξε γὰρ μηδὲν μελλήσασιν, ὁμόσε τοῖς πρόσω χωρῶν τὴν ταχίστην, καὶ ἢ ἐ τῶ Θετταλῶν χώραν ἀρθονα φέρουσαν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπιπλέων ἔξειν αἰχμαλώτης, ἢ τῶ ἐπίκουσα μίαν, ὁπόσαι ἱππεῖς εἰσὶν ἄχρι Πελοποννήσου, καὶ ἅπως ἐπὶ μιᾶς τινὸς χώρας τὴν οἴκησιν ἱδρυσάμενοι, τὰς μαχρὰς ἀπαλλάξοιμεν πλάνης. ἢ τό γε δεύτερον, μεταμεῖσις τινὶ τῇ παραθαλαττίων ἐθνῶν, ἀκώλυτον εἰληφέναι ἢ ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἀπόπλουν. ἅρπαντες ὧν ἐκεῖθεν, τελευτῶσι ἀρίστοις ἐς τὰ πρὸ τῆς Θετταλίας ὄρη· Ὄλυμπος τοῦτο τῇ Οσσα τῇ Πήλιον· ὧν ἀγχισάπα τραπεσθέντες, ἐπέρθουν τὴν χώραν, τῇ φρᾶς αὐτοὶς ἐντεμπλὰν ἀρθονον τῇ ὅσα πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτήδεια ἦν· ἀλλ' ἐκεῖνο μεθ' ἡμᾶς ὁ λόγος ἐδάλη.

ς'. Συμφράτωρ τοῖς Λατίνοις ὡς * ἐφημῖν ἐν Τῦρκοι τεῖχίσει· ὧν τὰς μὲν ἐκατ' χιλίους ἐφαμῖν εἶναι τὰς ἐκπολεμηθέντας ἅμα τῇ Μιλκᾶ, μετὰ τὴν τὰ Σιλτᾶν λῄστειαν φρὸς τὸν Σκύθας φυγὴν, τῇ τε θείᾳ βαπτίσματι πλυθέντας, καὶ συγκαταλεγέντας μὲν τοῖς Ρωμαίων στρατιώταις, καὶ ταῖς τῇ παίδων ἐνδόξοις αὐξηθέντας, ὕστερον δ' ἀπο- * ἐφημεν

ANDRON. CUSSENIOR.

ἐστάσιασε μὲν Ῥωμαίων, προσρυέντας δὲ πρὸς τῶν Κατελάνων στρατῷ, ὁπότε συμβήσεσθαι καὶ ἄλλως ἔμελλον τὰ στρατεύματα, κατὰ τὰς περὶ Ἀπρον πεδιάδας· τοὺς δὲ πλείους εἶναι τοὺς ἅμα τῇ Χαλὰλ ἐξ Ἀσίας διαπεραωθέντας εἰς μισθοφορικὴν συμμαχίαν τῶν Κατελάνων· τῶν ἐκ τῶν Κατελάνων δὲ ἐπὶ Θετταλίαν ὡς ἐφαμὴν ὁδεύοντων, ἤρξαντο κατ' αὐτῶν φασπάζειν οἱ Τοῦρκοι, τῷ σφῶν συμβιάσεσθαι ὑποπτεύοντες, ᾗ ἀμάλα τι σφόδρα ἐπίφθονον ἰσομοίρως οἰόμενοι. συστάντες δὲν οἱ τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων ἡγεμονεύοντες, ὅ, τε Μελὲς καὶ ὁ Χαλὰλ, τῇ τῶν Κατελάνων ἀρχηγῷ, λόγως περὶ τῶν ἅμα αἱρήσειν διαλύσεως ἐκοινώσαντο. ὧν δὴ προθύμως τῷ αἱρεῖσθαι δέξασθαι (ἤδη γὰρ * ὠφ' αὐτοῖς ἦν Ῥωμαίων ἀπαλλαγῆναι χρονίους ἐπόχους ἀ τῶν Τούρκων ἐνδεμὲς συστρατεία) ἄσμενοι διηλάλητο, τὰς τε αἰχμαλώτους καὶ ὅσα ἐπηφίοντο λάφυρα διανεμάμενοι κατὰ τὸ ἀνάλογον ἑκατέροις πρὸς μέρισιν. ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν Τούρκων, πλείονος δεόμενα λόγου, ἐρῶμεν ἐν τοῖς ἑξῆς.

* ὠφ' ἁβεβ.

A a Romanis defeciſſe, & ad Catalanorum ſigna tranſiiſſe, cum ambo exercitus in campis * Apro ubi circumjectis conflicturi eſſent: majorem vero partem ex Aſia cum Chalela trajeciſſe, a Catalanis in auxilium evocatos & mercede conductos. Cum igitur Catalani in Theſſaliam, quemadmodum dixi, proficiſcerentur, Turci adverſus eos tumultuari cœperunt, quod familiaritatem illorum ſuſpectam haberent, nec ſibi tutam prorſus futuram arbitrarentur. Turcorum igitur duces Melecus & Chalel, cum Catalanorum duce congreſſi, verba fecerunt de pacata diſceſſione. Qui cum poſtulatis illorum haud cunctanter annuiſſet (neque enim ipſis jam Romanorum metu liberatis Turcorum auxilia neceſſaria erant) B cupide diſceſſerunt, poſtquam & captivos & omnem quam ſecum ferebant prædam, pro rata utrinque inter ſe partiti ſunt. Sed de rebus Turcorum, quæ fuſiori narratione egent, infra diſcuti ſumus.

* Stephanus Ἄπρῳ vocat; Gregoras Ἄσπρῳ.

CAPUT VII.

I. Catalani Turcis dimiſſis in Theſſaliam irrumpunt. Principum Sebaſtocratorum hæres ultimus morti vicinus. Ejus uxor. Liberi ex ea nulli. Theſſali Catalanos ſibi conciliare amicitia ſtatuunt. II. Catalani Theſſalorum pecuniam & ſocietatem incertæ ſpei præferunt. III. Superatis Thermopylis, juxta Cephiſum caſtra ponunt. Cephiſi curſus. IV. Athenarum Princeps Catalanis tranſitum negat. Eoſdem contemnit. V. Catalanorum vires. Callidum ſtratagema. VI. Athenienſis exercitus numeroſus in limum impingit. Internecione deletur. Catalani Thebas & Athenas capiunt. In iis locis conſidunt.

Edit. Pariſ. pag. 353.

C I. CAtalani autem, Turcis jam digreſſis, ſoli ad montes Olympum & Oſſam ut diximus hybernabant. Verno autem tempore motis inde caſtris, montium cacumina & interjecta Tempe pertranſeunt, ac ante æſtatem in Theſſalicam planiciem irrumpunt. Ubi cum ſolum bonum & pingue invenirent, totum annum exegerunt, agris urendis & omnibus iis quæ extra mœnia arant vaſtandis, reſiſtente nemine. Tunc enim res Theſſalorum infirmæ erant, ob immaturam Principis ætatem, nullo magnarum rerum gerendarum uſu inſtructi, ac præterea diuturno morbo onuſtati, & jamjam morituri; ſecum cautam Principatum a majoribus ſuis Sebaſtocratoribus perpetua ſucceſſione ad ſe uſque tranſmiſſum extincturi. Uxorem hic D paulo ante duxerat Irenen, nothan Imperatoris Andronici filiam: atque ex ea nullam prolem ſuſceperat, cui relinqueret Principatum. Ob hæc rerum ſtatus in ea provincia tunc temporis perturbatus, majores in poſterum turbas ac diſſenſiones parturire videbatur, quod in obſcuro adhuc foret, quis Principatum illum eſſet excepturus. Proinde cum Princeps extremo morbo laboraret, & hoſtas flammæ inſtar provinciam pervagarentur atque abſumerent, habita deliberatione il qui genere eminebant cenſuerunt, pecuniis illiciendum hoſtem, & ducum voluntates largioribus donis redimendas, priuſquam illa ab iis jure belli raperentur; ductoreſque promittendos qui eos in Achajam & Bœotiam, regionem cultam & frugiferam & amœnitatis plenam, & omniam

A ἐφημι

* κατατείνω

ANDRONICUS SENIOR.

maxime commodam ad habitandum, perducerent. Quod si auxiliis esset opus, ea quoque alacriter danda, & per omnem ætatem amicos illorum futuros se profitendum.

II. Id & Latinis ipsis placuit; immo optatissimum fuit. Etenim, ajebant, si belli eventum & armorum fortunam experiamur, vastabitur provincia, opes atterentur, & ex magna copia ad summam inopiam recident, pro quibus omnis a nobis labor suscipitur. Deinde penes quem victoria futura sit, præter Deum nemo omnium prospicit. sed hæc prorsus ambigua & adhuc minime explorata. Nam quamvis plerique eventus ab hominibus ex æquo sperentur, nihilo tamen minor illis vincendi quam nobis spes proposita est. Ac neque nos futuræ victoriæ pignus ullum certum habemus; nec si qua illis ejusmodi fiducia est, ea falli non potest. Quippe & montium juga aspera, quibus natura regionem undique munivit, habitatores turos & audaces præstant; & castella in altis sita montibus obsidendi facultatem omnem nobis adimunt. Quare uncunque res ceciderit, non facile hæc via nobis succedet, in alieno ac peregrino solo oberrantibus, & tam longe a patria relegatis. Absurdissimum igitur fuerit, cum absque labore pecunia dexteras implere, (eademque opera socios nobis & amicos tales adquirere) possimus, ea occasione spreta, magna pericula incerta spe subire.

III. His illi consideratis ac perpensis, pacem & fœdus cum Thessalis quibus dixi conditionibus pepigerunt. Itaque vetis initio, pecuniis & ductoribus acceptis, montes supetant ultra Thessaliam stros, & Thermopylis superatis apud Locridem & Cephisum castra ponunt. Fluvius iste permagnus e monte Parnasso erumpit, & versus ortum profluens, a Septentrione Locros Opuntios & Epicnemidios, versus Austrum & meridiem mediterranea totius Achajæ & Bœotiæ habet. Idem usque ad Lehadiæ & Haliarti campos maximus & indivisus manet. * Inde in duos amnes distractus, Asopo & Ismeno suum omen commutat, ac per Asopi quidem alveum Atticam usque ad mare secat; per Ismenum autem juxta Aulidem (ubi olim Græcos heroas Trojam petituros primum appulisse & statiua habuisse ferunt) Euboicum mare influit.

IV. Cum autem Thebarum & Athenarum Princeps, & totius tractus illius dominus (qui, ut supra observavimus, magnus olim Primicerius appellatus fuerat; tum autem corrupta voce * Μέγας Κύριος vulgo dicebatur) hostium adventum didicisset, Catalanis petentibus transitum dare noluit, ut quo vellent, per ejus territorium abirent; sed immodicum fastum verbis professus, & illos ut non magnopere curandos multo risu prosequutus, suas vires per autumnum & hyemem ad ver usque collegit. Parabant sese & Catalani, ut aut statim pugnando morituri, aut victuri cum gloria.

V. Cum autem ver supervenisset, Catalani Cephiso trajecto, apud Bœotiam non procul a flumine castra posuerunt, hostem expectantes, illis videlicet. ὁ δὲ ἀλλὰ μαχεῖν ἐφρύαττε διὰ τὴν γλώττης ἐπιδεξιάμενος, καὶ πολλὰ δὲ μυκτῆρα κατ' αὐτῶν ὡς ἀφροντίδος μεγάλης μέλα ἀξίων κατεχεόμενος, ἔδρομζε τὰς διωμένες, διὰ τὸ φθινοπώρα καὶ χειμῶνος ἐς ἔαρ, παρεκαθέζοντο δὲ οἱ Κατελάνοι ὡς ἀπτηξόμενοι τῇ πολέμῳ, ἅ ζήσοντες ἀλλως.

E. * Ηρος μὲν οὖν ἐπιγενομένου, διαβάντες οἱ Κατελάνοι τὸν Κηφισὸν, καὶ παρεκαθέζοντο πρὸς * ἄκρα τὴν Βοιωτίαν καὶ πέρην τὸν πρηνῆ, αὐτὸ πω συξῦναι τὸν πόλεμον προσμένοντες. ἦσαν μὲν οὖν τῷ Κα-

A χώραν ἀβρᾶν τε καὶ ἄκαρπον, καὶ πολλὰς κακοπαθείας τοῖς ἐλθοῦσι παρέξουσαν, ἐν ἅμα πρὸς οἰκείαν ἐπανδραποδίσαι πασῶν· εἰ δὲ καὶ συμμαχίας δέοιντο, καὶ τοῦτο μάλα προθύμως τελεῖν, καὶ φίλους εἶναι σφίσι διὰ βίου.

B. Τοῦτο καὶ τοῖς Λατίνοις ἀρεσκὸν τε ἐδόκει, καὶ μάλα δίκαια λέγειν ὑφασαν· ὡς εἰ πολέμῳ καὶ μάχῃ τὰ τῆς βασιλείας ἐπιτρέψαιμεν, ἢ τε χώρα φθαρήσεται, καὶ τὰ πράγματα συντεθήσονται, ἀφ' πολλῶν εἰς σφᾶς κομιδῇ συνελαθήσονται, ὑπὲρ ὧν ἡμῖν πᾶσα σπουδὴ. ἔπειτα καὶ τὰ τῆς νίκης οἱ προχωρήσει, τῶν πάντων ἐσὶν ἀδηλότατα πλὴν ἢ Θεός. ἡμῖν δ' ἔσιν ὡς ἐπὶ πᾶν ἀμφισβητήσιμα ταῦτα, ἐλπίδα πω σαφῆ. εἰ δὲ καὶ πλείας ξυντυχίας τοῖς ἀνθρώποις ἐπίσης εἶναι ἐλπίζομεν, ἀλλ' ὅμως καὶ σφίσι τὸ πιεζωτέρω συμβαλλόμενα ὑπὲρ ἡμῶν. ἔτι γὰρ ἡμῖν ἐσι πεζόν τι ἐχίγγυον ἐς τὰ μέλλοντα περὶ τὴν νίκης, ὅτι αὐτοῖς ἁπλοῦς εἶναι περὶ ταύτης δόξα πρόκειται. αἱ γὰρ δυσχωρίαι ὑπάρχουσιν οἷς ἡ φύσις πολλαχόθεν τὴν χώραν ὠχύρωσεν, ἀσφάλειάν τε ἐς θάρσος τοῖς ἔχουσι δίδωσι· τὰ δὲ ἐρύεται ἐφ' ὑψηλῶν ἱδρυμένα τῶν τόπων, ἀμήχανον ἡμῖν παρέξει τὴν πολιορκίαν. ὥστε ἀπόρως ἕξει τὸ πρᾶγμα, καὶ ὑόδα τὰ τῆς ἀποβάσεως ἡμῖν ἀπαντᾷ, ὅπως ἐπὶ ξένης πλανωμένοις καὶ ἀλλοτρίας, καὶ τοσοῦτον τῆς οἰκείας ἀπῳκισμένοις, τῶν ὅτου ἀτοπωτάτων ἀν εἴη, παρὸν ἐμπλῆσαι τοσοῦτον χρημάτων τὰς δεξιὰς ἄνευ πόνου, καὶ ἄμαχον μάχην καὶ φίλων εὐπορῆσαι τοιούτων, ἔπειτα παραδραμόντας, ὑπὲρ ἀδήλων ἐλπίδων μεγάλως ἀναδέχεσθαι κινδύνους.

C Γ. Οὕτω μὲν οὖν ἐπεισε συνιόντας, καὶ ὅπως ἀσφαλέσθαι, σπονδὰς καὶ ξυμβάσεις ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τίθενται πρὸς τοὺς Θετταλούς· καὶ ἅμα μὲν τὰ χρήματα καὶ τοὺς πομποὺς παρ' αὐτῶν εἰλήφασι, ὑπερβάλλουσι τὰ μὴ Θετταλίαν ὄρη· καὶ ὑφέβαντο τὰς Θερμοπύλας, φραπεδάσαι περὶ τὰ Λοκρίδα καὶ ποταμὸν * Κηφισσὸν· ὃς μέγιστος ἂν, ῥέοντα μὲν ἐξ ὄρους τοῦ Παρνασσοῦ, κάτεισι δὲ πρὸς ἕω τὸ ῥεῦμα κλινόμενος, καὶ πρὸς μὲν ἄρκτους ποιεῖται τοὺς τῶν Ὀπουντίων καὶ * Ἐπικνημιδίους Λοκροὺς, πρὸς δὲ μεσημβρίαν καὶ νότον ἄνεμον καὶ μεσόγειον ἅπασαν τῆς τε Ἀχαΐας καὶ Βοιωτίας· μέγιστος μὲν καὶ ἀδιάρρυτος ἄχρι τοῦ περὶ * Λιμναῖα καὶ Βαφύαν τε καὶ Ἁλίαρτον πεδιάδων πρεσβύς· ἔπειτα πρὸς δύο χειμάρρους ῥεύματα, καὶ ἐς Ἀσωπὸν τε καὶ Ἰσμηνὸν μεταπίπτοντος τὰ ὀνόματα· καὶ ὃς μὲν Ἀσωπὸς τίμιον καὶ Ἀττικὴν ἄχρι θαλάττης· ὃς δ' Ἰσμηνὸς τὴν τῆς Εὐβοϊκῆς θαλάττης ἀποδέχεται περὶ τὰ τῆς Αὐλίδος πρασύλια· ἔνθα πάλαι τοὺς ἐπὶ Τροίαν πλεύσαντας Ἕλληνας τε καὶ βαρβάρους τὰ πρῶτα προσχοῦσαί τε καὶ αὐλίσασθαι λέγουσι.

D Δ. Ἐπεὶ δὲ ἡ πολεμία ἐπύθετο ἐφοδον ἐπὶ τὴν τῆς Αθηνῶν καὶ Θηβῶν διάπυρα ἀρχὴν, καὶ ἡ χώρα ἐπιτήδεια ἔχειν ἅπασαν, ὃς δὴ μέγας μὲν, ὡς φαντάζειν ἐφικτὸν μὴν, ἐπωνύμως φρυμικώτερος, ἐ δὲ λεῖος ὑπὸ τῆς δάμεως ἐφεδαφίσης, μέγας ἐλαίας κύκλος· ὅτος πάντων δίοδον μὲν αἰσθάνεται τοῖς Κατελάνοις ἐς βιβλίωνας δοῦναι, ὧδ' ὅπως βούλοιντο ἀπέναι διὰ τῆς χώρας ἀνεπτοημένος δὲ μεγάλως μάλα ἀξίων κατακεχεόμενος, καὶ πολλὰ δὲ μυκτῆρα κατ' αὐτῶν ὡς ἀφροντίδος μεγάλης μέλα ἀξίων κατακεχεόμενος, ἔδρομζε τὰς διωκομένες, διὰ τὸ φθινοπώρα καὶ χειμῶνος ἐς ἔαρ, παρεκαθέζοντο δὲ οἱ Κατελάνοι ὡς ἀπτηξόμενοι τῇ πολέμῳ, ἅ ζήσοντες ἀλλως.

E. * Ἦρος μὲν οὖν ἐπιγενομένου, διαβάντες οἱ Κατελάνοι τὸν Κηφισὸν, καὶ παρεκαθέζοντο πρὸς * ἄκρα τὴν Βοιωτίαν καὶ πέρην τὸν πρηνῆ, αὐτὸ πω συξῦναι τὸν πόλεμον προσμένοντες. ἦσαν μὲν οὖν τῷ Κα-

Edit. Paris. pag. 154.

Vide Notas.

* Id est, Magnus Dominus.

pag. 155.

* Ἐπικνημιδίους, In mar. Edit. Wolf.

* Ita & Codex Regius, pro Λιβαδίαν.

πολέμου οἱ μὲν ἱππεῖς πεντακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, τὸ δὲ πεζὸν τετρακισχίλιοι· οἷς καὶ πολλοὶ τῶν εἵλωτῶν ἐμβάντες ἐς τὰς τριήρεις συγκατέλιγησαν. ἀκμάσαντες δ' ὅσον οὐδέπω τοὺς πολεμίους ἐφεστήξοντας, ἀρῶσι μὲν τὴν γῆν ἐκείνην ἅπασαν, ἵνδα συνῆσαν τῶν πολεμίων ἔγνωσαν. ἔπειτα περιτρέψαντες, καὶ διώρυχας ἀνοίξαντες ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ὅλον ἀρδῦσαι τὸ πεδίον ὕπο πλησίας, ὥστε ἑλμινθάζειν, καὶ ἀνίσχυρον τὴν βάσιν τῶν ἵππων ποιεῖν, συγχωσυμένων τῇ πηλῷ τῶν ποδῶν, καὶ οὐκ ἐχόντων κινεῖσθαι.

ς'. Καὶ μὲν δὴ μετοιῶπις ἦρος, ἱσταται κατὰ τὸ τῆς χώρας ἀρχηγὸς, πολλῷ ἐπαγόμενος στρατὸν, συγκεκροτημένον ἐκ τῶν Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων καὶ Πλαταιέων, καὶ ὅσοι Λοκρῶν καὶ Φωκέων καὶ Μεγαρέων ὑπῆρχον ἐπίλεκτοι. ἱππεῖς μὲν οὖν ἦσαν ἑξακισχίλιοι πρὸς καὶ πεντακόσιοι, πεζοὶ δ' ὑπὲρ τοὺς δεκακισχιλίους· οἵπερ δὴ καὶ φρόνημα πολὺ τὸ παράλογον ἐκέκτηντο. ἤλπιζε γὰρ οὐ μόνον τοὺς Κατελάνους αὐτίκα συγκαταφάξειν, ἀλλὰ καὶ πάσας ἐρήμους χώρας καὶ πόλεις ἄχρι τῆς Βυζαντίδος ἕξειν ὑποχειρίας. τὸ δὲ ὧν πᾶν τοιοῦτον. ἐπεὶ γὰρ ἐν ἑαυτῷ καὶ οὐκ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ τὴν τῆς πραγμάτων ἐπικρατείαν ἔβαστον, παίγνιον ἐν βραχεῖ τὴν πολεμίων καθίσταται. θαμὰ γὰρ τὸ πεδίον πολλῇ τῇ χλόῃ ἡ πόας κατάκομον, εἰ μηδὲν τὴν γεγονότων ὑποψίας, βοῇ καὶ παραπελάσμασιν ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτῇ πᾶσιν ἱππεῦσιν ὁρμᾷ κατὰ τῶν πολεμίων, ἀκίνητον ἔξω τοῦ πεδίου κατὰ χώραν ἑστῶτα, καὶ τῶν αὐτοῦ προσδοκώντων ἔφοδον. ἀλλὰ πελὶν εἰς μέσον ἐλθεῖν τὸ πεδίον, ὥσπερ σφῆκάς τινας πεδυθέντες οἱ ἵπποι διεμῷ, καὶ ἡ ὑγρα-θέσης γῆς φορὰ ἡ τῶν ποδῶν θρασυτέρας βάσιν μᾶλλα ὑπείκοντι, οἱ μὲν ἅμα τοῖς ἱππεῦσιν ἐνυλίονται κατὰ τοῦ πηλοῦ· οἱ δὲ τοὺς ἱππέας ἀποβαλόντες, πλημμελῶς ἐφέροντο κατὰ τοῦ πεδίου· οἱ δὲ τοὺς πόδας συγκαταχώσαντες, ἐφ' ἑνὸς ἕστασαν, καθάπερ ἀνδριάντας τοὺς ἱππέας ἀνέχοντες. οἱ μέν τοι Κατελάνοι ἀναθαρσήσαντες πρὸς τὰ δρώμενα, παντοδαποῖς κυκλωσάμενοι βέλεσιν, τούτους μὲν ἅπαντας ἀρδῦν κατέφαξαν· κἄπειτα ἀθρόοι ἐπῆλθον ἐξιππασάμενοι, τοὺς φεύγοντας κατόπιν ἐδίωκον ἄχρι Θηβῶν τε καὶ Ἀθηνῶν· οἳ δὲ ἀπροσδοκήτως ἐπειγόμενοι ῥᾷστα χειροῦνται, αὐτοὺς χρήμασι καὶ αὐτῶν γυναιξί τε καὶ τέκνοις. ὅπου τοίνυν ὥσπερ ἐκ νόσου ἐξάφνης μεταπεσούσης ἡ ἀρχὴ ἐγκρατὴς οἱ Κατελάνοι γενόμενοι, τῆς τε μακρᾶς πλάνης ἀπαλλαξάμενοι ἑαυτοὺς, καὶ ἅτε πρὸς τὸ πλέον ὑρίμα τῆς ὁρμῆς καὶ λόγοισιν ἄχρι καὶ τέμενος αὔξοντες ὧν ἴσχυν αὐθεντίας· ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τοὺς Κατελάνων ὧδε ἴσχεν.

licet locis pugnam commissuri. Erant autem Catalanorum equites ter mille & quingenti, pedites quatuor millia: in quos multi etiam e cuptivis ob legitrandi peritiam relati erant. Ubi hostes jamjam affuturos nuntiatum est, omnem illam terram arant, ubi præsium conferere decreverant. Deinde circumfodiunt, & rivis e flovio ductis totam planiciem ita copiose irrigant, ut stagnaret & gressum equorum initabilem redderet, quorum pedes luto infixi ægre loco moveri possent. ANDRONIC. CUSSENIOR.

VI. Vere medio ipsius regiosis Princeps eum magno exercitu udest, coacto ex Athenienssibus, Thebanis & Plataeosibus; item ex Locrensibus, Phocensibus & Megareosibus delectis. Equitum sex millia & quadringenti, peditum amplius octo millia erant. Opinio vero & arrogantia Principis multum a recta ratione aberrabat. Sperabat enim se non modo Catalanos statim deleturum, sed etiam provincias & omnes Iode urbes Byzantium usque occupaturum. Quod longe uliter evenit. Quippe dum suis viribus non divino auxilio rerum exitum permittit, paulo momento risui hostium exponitur. Nam cum planiciem multo gramine virentem conspexisset, nihil eorum quæ usu erant suspicatus, cohortatus suos & vociferans, cum omnibus quos secum habebat equitibus impetu contra hostes fertur, qui extra eampum immoti in procinctu stabant ejus impressionem expectantes. Sed priusquam ad mediam planiciem perveniret, equi veluti firmis vinculis impediri, mutefacta terra ad audaciorem gressum subsidente, partim una cum equitibus in luto volutantur, partim iis excussis temere per campum feruntur, partim pedibus luto immersis uno in loco immoti stant equites veluti statuas sustinentes. Quibus rebus Catalani animati, omni telorum genere circumventos illos omnes internecione deleverunt: tum illinc statim emisso equitatu, usque ad Thebas & Athenas fugientes persecuti sunt. Quin & ipsas urbes ex improviso aggressi, cum opibus, uxoribus & liberis facillime ceperunt. Sic velut in aleæ ludo fortuna repente mutata, Catalani potiti Principato & diuturnum errorem finiverunt, & suæ ditionis termines in hunc usque diem paulatim proferre non desistunt. Atque ita Catalanorum res se habuerunt. ANN. CHR. MCCC.X. *Edit. Paris. pag. 156.*

Digitized by Google

ANDRONICUS SENIOR

CAPUT VIII.

I. Turei relictis Catalanis ſuos duces ſequuntur. Meleeus recipit ſe ad Cralem. II. Chalel in Macedonia ſubſiſtit. Pacem offert Romanis. Pacis conditiones. Magnus Stratopedarcha Turcos ad Helleſpontum perducit. Romani fidem violant. III. Turei caſtellum occupant. Auxilia acceruntur. Regionem vaſtant. IV. Michael Imperator ad eos debellandos evocatur. Militum ruſticanorum temeritas. V. Romanorum ſocordia. Barbari ſibi & rebus ſuis optime conſulunt. Vexillum Imperatorium adoriuntur. VI. Imperator a militibus deſtituitur. Flebilis & invitus diſcedit. Duces reſiſtunt. Ab hoſtibus capiuntur. Imperii inſignia directa & ludibrio habita.

I. TUrci autem cum a Catalanis diſceſſiſſent, in duas partes dividuntur, & alii Chalelem, alii Melecum ſequuntur. Meleeus ſacro baptiſmate eum ſuis primum initiatus, magnis etiam ſtipendiis ab Imperatore acceptis, cum deinde & fidem illi datam fregiſſet, & religionis inſtituta legeſque repudiaſſet, & ad Romanorum hoſtes defeciſſet, prorſus deſperata Romanorum amicitia, ad Cralem Serviæ a quo accerſebatur ſe conferre maluit, quam in conſpectum Romanorum venire. Quare ipſe & mille ejus equites cum quingentis peditibus profecti ad Cralem, omnes equos & arma tradere juſſi ſunt, & privatam vitam agere: ea tamen lege, ut belli tempore & cum res ita poſceret arma ſumerent, ac Triballorum exercitum totidem ſequerentur quot ipſe imperaſſet.

II. Chalel vero cum trecentis & mille equitibus & octingentis peditibus in Macedonia immoratus, duabus conditionibus pacem cum Romanis facere cupiebat, at & Chriſtopolitanos anguſtias tranſire fineretur, & Romanis navibus cum omnibus quas haberet manubiis impoſitus, trajecto Helleſponti freto in patriam perduceretur. Imperator hac legatione audita, qualem & quantam Romanis provincialis perniciem attuliſſent recordatus, illos tanquam grave onus quamprimum excutere voluit. Quamobrem ſtatim præſtanti duce Senacherim, qui tunc magnus Stratopedarcha erat, cum tribus equitum millibus miſſo, illos e Macedonia in Thraciam ad Helleſpontum uſque perducendos curavit. Ibi cum Romani duces & milites multitudinem equorum, pecuniarum & omnis generis mancipiorum vidiſſent, quas e Romanis provinciis hoſtes in Aſiam tranſportaturi forent, indignum rati ſunt ſe volentibus id fieri. Sive igitur rem Romanam commiſeratl, ſive lucri & emolumentorum ſpe corrupti ea conſilia ceperint quæ a pactis & conventis abhorrerent, non modo iis naves quibus tranſportarentur non dederunt, ſed & illos noctu aggredi ſtatuerunt.

III. Ea res Tureos non latuit. Quapropter loco mutato, ad Romanorum impetum tolerandum ſeſe paraverunt. Immo curſu citato vicinum quoddam caſtellum petiere, eoque occupato ad bella & pugnas e loco munitiore gerendas ſe armarunt. Id facinus conſilium Romanorum turbavit, & quam longiſſime ab

Ed. Par. pag. 557

Α Α. Οἱ δὲ Τοῦρκοι μὲν τὸ χωρῆσαι τῷ Κατελάνων, εἰς δύο σχίζονται μοίρας· καὶ οἱ μὲν τῷ Χαλὴλ, οἱ δὲ τῷ Μελὴκ ἕπονται. ὁ μὲν γὰρ Μελὴκ, ἐπειδὴ τῷ θείῳ βαπτίσματι πρότερον τελεθεὶς μὴ τῷ περὶ αὐτὸν, καὶ πρός γε ἱκανὸν μεθὺς ὑπολαμβάνων παρὰ τὰ βασιλέως, ἵ-πετο τάς τε πρὸς αὐτὸν ἀθεσπίσους ὅρκους, καὶ ἀποστρέφεται τὰς τῆς εὐσεβείας θεσμούς τε καὶ νόμους, πρὸς τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐχθρὰς ὑπομείλησε, ἀπέλιπέν τε παράπαν ἐνόμιζε τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἄδη φιλίαν. ἐντεῦθεν εἵλετο μᾶλλον προσίστασι καλεσῶντι τῷ Κράλῃ Σερβίας, ἢ Ῥωμαίοις εἰς ὄψιν ἐλθεῖν· καὶ ἀπελθὼν ἅμα χιλίοις ἱππεῦσι καὶ πεντακοσίοις πεζοῖς, πᾶ τε ὅπλα ἔθεντο, καὶ τὴν ἵππον πᾶσαν παρέδοσαν τῷ Κράλῃ Σερβίας κελεύσαντι, καὶ ἰδιωτικόν τινα ζῆν προσηνέχθησαν βίον, πλὴν ὅτι μόνῳ * πολίμῳ καὶ χρῆσις τοιούτῳ καιρῷ τὰ ὅπλα λαμβάνοντας, ὅσας ἂν ὑπατάξειεν αὐτὸς, ἕπεσθαι τῇ τῶν Τριβαλλῶν στρατιᾷ. * πολέμου

Β. Ὁ δὲ Χαλὴλ πεμπόντων ὁ Μακεδονίᾳ μὴ τριακοσίων καὶ χιλίων ἱππέων, καὶ πεζῶν ὀκταπεντήκοντα, ἐζήτει ἀπέσασθαι Ῥωμαίους ἐπὶ δυοῖν, ἵνα τὰ περὶ τὴν Χερσόνησον ἀριθῶσι σφᾶ διλήθεν, καὶ ἵνα Ῥωμαϊκῆς ναυσὶ ἧττον διαπερασσόμενος τὸ Ἑλλησπόντιον πορθμὸν, ἀπέλθωσιν ἐς τὰ οἴκοι μετὰ τῆς λείας ἣς ἐκφέροντο πάσης. ταῦτα δὴ ὁ πρεσβείας ἀκροὰς ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀναμηνδεὶς ὅσα τῇ οἷόν ἐπάγειν τὴν φθορὰν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ, ὥσπέρ τι βαρύτατον ἄχθος ὅσον τάχος ἀποφορτίσασθαι πᾶς ἐβούλετο. καὶ μέν τοι καὶ ἀποστείλας εὐθὺς τῷ τότε στρατηγῶν * προύχοντα Συναχηρὶμ, μέγαν τινὰ τῶν στρατοπεδάρχων τυγχάνοντα μετὰ τεσσαρακοσίων ἱππέων, διεβίβαζεν αὐτὸς ἐκ Μακεδονίας εἰς Θράκην ἄχρι τῆς Ἑλλησπόντου. ἐστασθοὶ δὲ τοῖς στρατιώταις καὶ στρατηγοῖς τῶν Ῥωμαίων θεσσαμένοις τὸ πλῆθος τῆς τε ἵππου καὶ τῶν χρημάτων, καὶ τῆς ἄλλης πάσης κτησίας λείας, ὅπερ ἐχοντες ἐκ Ῥωμαίων ἐμέλλον οἱ ἐχθροὶ διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἄτοπον ἐδόξεν ἐκουσίοις πᾶσι γενέσθαι αὐτοῖς. εἴτε γοῦν οἵκοθεν τῇ Ῥωμαίων σχόντες πραγμάτων, εἴτε κέρδους καὶ λαμπρότητος * παραχθέντες ἐλπίδι πρὸς ἀλλοτρίας τῶν συμπολεμίων τε καὶ φιλούντων ἐβιάσαντο λογισμούς, ὥστε ναῦς ἐδίδουν, αἳ πρὸς Ἀσίαν αὖθις διαβιβάζουν ἐμέλλον. καὶ πάντες ἐπιδίδασι σφίσιν ἐσπίφαντο. * παρατρεπτικῆς δίκης.

Γ. Τῶν δὲ Τούρκων ἐκ ἐλελήθει. διὸ δὴ τῶν ἀμείψασθαι, παρασκευάζοντο δέξασθαι τὴν Ῥωμαίων μάχην· μᾶλλον δὲ ὁρμῶντες αἱρῆσαι τὸ παρασκευῶν φρούριον, κἀκεῖθεν ὡς ἐξ ὁρμητηρίου τὰς μάχας καὶ τὸν πόλεμον ἀπολίζοντο. ἀπὸ δὲ Ῥωμαίων μελέτην διέκοψε, καὶ ὡς περάσαιτο τοὺς

τούτων αὐτὸς στρατοπεδεύειν ἠνάγκασεν, ἕως ἂν ηὐ- βασιλεῖ ποιήσωνται δῆλον τὸ ξυμβεβηκός. Ἐ μὲν τοι ηὐκολίγος ἐν τύποις ἐτρίβετο χρόνος, εἰωθὼς ὑπ' οἰδ' ὅπως τοῖς Ρωμαίων ἄρχουσι ῥᾳθύμως χρῆσθαι τοῖς τῆ πεδαίων πραγμάτων σπέρμασιν. ἐπὶ τούτοις ἀμελεῖν ἐα ἐώλῳ τοὺς βαρβάρους· ἀλλὰ πέμψαντες ἐς Ασίαν, πλοῖα ὑπ τῆ ὁμοφύλων βαρβάρων ἐν βραχεῖ διεπραιώσαντο συμμαχίαν· ὅθεν αὖ παρῇσάν τε, ηὐ ἀφριδίως ἅμα ηὐ ἀπροσδοκήτως ἄλλοθεν ἄλλοθεν ποιούμενοι τὰς ἐφόδους, ἐδῄουν τὴν χώραν.

Δ. Τοῖς γε μὴν τῆ Ρωμαϊκῶν στρατευμάτων ἀγνώμοσι τῆ ἀποπαύειν ἐδόκει, καθαμίνης ὁρᾶν δημεύειν τε χώραν. διὸ φὴν ἐπὶ μᾶλλον ἀρθῶναι Θρᾷσσας τοὺς πολεμίους, ηὐ πρὶν πλείονα τῆ ἀδείαν τοῖς Ρωμαίων ἐπεισπεῖν πράγμασι, δὴν ἐνομίσθη τῆ βασιλέα Μιχαὴλ ἀναγκάσαντας, ἅμα αὐτῆ πάντα στρατὸν συναθροῖσαί τε, ηὐ τῆ φρούριον ἐκπολιορκήσαντας διαφθεῖραι τοὺς πολεμίους. ὃ δὴ γενομένου, πάντες στρατιῶται ηὐ πάντα στρατεύματα περὶ τὸν βασιλέα ἐθρύλλουν. ὡ μόνον δὴ, ἀλλὰ ηὐ ὅσοι δῆτα ἀγρῶν ηὐ διαίλλης ἀπέζωσι, ηὐ ὅτι πάντες ἐκεῖ συναλαιώσοιτο, διαίλλαν ἔχοντες ἕκαστος ηὐ σκαπάνην ἐν ταῖν χεροῖν. ὡ δῆ τοσοῦτος ὡς πολεμήσοντες ἀπῆσαν, ὅσον ὡς ἐφ' ἑπτὰ μὴν τῆ θάρφ, συγκαταχώσοντες αὐτοῖς πολεμίοις αὐτὸ τὸ φρούριον· ὅθεν ἅπαντες ἐπορεύοντο πρὸς τοὺς πολεμίους οἵ τε στρατιῶται, ηὐ ὁ στρατὸς σὺν γε τῆ βασιλεῖ, πολὺ ηὐ ἀγοραῖον ἐπισυρόμενοι ηὐ ἀγοράνομον ὄχλον, ηὐ ὅσοι σκαπάνης ηὐ διαίλλης ἀποζωσιν, ὡ μᾶλα ἄκοντας ἅπαντας. ὑπὸ δὴ ἀπειρίας οἱ πλέονες ξυναλαιώμενοι, πρὸς ἐλπίδα μόνον τῆ αἴρδως ἰόντων· τοὺς δ' ἐπὶ τύποις κεδνῶς λήθῃ μακρᾷ παραπίπτοντες διεπόλουν.

Ε. Ὅσῳ μὲν τοι τοῖς πολεμίοις ἐώλῳ ἰρᾶσθαι πρὸς αὐθαιρέτως κινδυνεύειν, ηὐ τῆ δὴ τῆ ἐν πολεμίᾳ πειρασκεῖσθαι γῇ, Ἐ ηὐ τῆ πλήθει στρατῆ * πολλῷ τῆ ἀντιπαρατεταγμένων ἀπᾶσθαι, τοσοῦτῳ Ρωμαίοις ξυμβαίνειν περιφρονοῦντας εἶναι ἐπ' αὐτοῖς, ηὐ ἀμελοῦντας τῆ τακτικῶν, διὰ τὸ πολὺ τῆ πολεμίων ὅπλοις τῆ πλήθουσιν ὑπερέχειν. μὰ ξυμβῆσαι, ὡς ἔοικεν, ὡς οὐκ ἔστιν ἰδεῖν τῷ ἐν κόσμῳ πραγμάτων βέβαιόν τε ηὐ ἀσφαλές, ἀλλὰ παίγνιον θεῶν τὰ ἀνθρώπινα, κατὰ Πλάτωνα, ηὐ ἀβάλλοις πάντ' ἄνω ηὐ κάτω περιχωρεῖ, ηὐ ὀναμάξ ἀνάμαρτον πορεύεται δρόμον. ταῦτ' ἄρα ηὐ οἱ πολέμιοι πρότερον ἀπὸ μόνης τῆς φήμης τὰ τῆ Ρωμαίων διδύσης στρατεύματα, ηὐ τῆς νεθηκόσι μᾶλλον ἢ τοῖς ζῶσι συναπολέγοντες ἑαυτούς, νῦν δὲ ὡς ἐν τάξει τῶν διασώμων κίνησιν, ἀσφαλεστέροι σφίσιν γίνεσθαι πρὸς τὴν μάχην· ηὐ συναγαγόντες ἅπαντα χρήματα, ηὐ γυναῖκας, ηὐ ὅσα μὴ πρὸς τῆ προκείμενον ἦσαν χρήσιμα πόλεμον, ἐπὶ ὀφαλίσαντο τῆ τε χαρακώματα ηὐ τάφρον, ἃ φθάσαντες καλῶς προπαρεσκεύασαντο πρὸς οἰκείαν ἀσφάλειαν. αὐτοὶ δὲ τοὺς ἐπιλέκτους ἱππέας ἀναλαβόμενοι, ηὐ ὁπλιζόντες λαμπρῶς, ὡ πλείους τῆ ἑπτακοσίων τυγχάνοντες, ἐξαίφνης πρὸς τῆ τῆ βασιλέως διαθέσει σημαίαν, ὧν' ἐν ἀσφαλεῖ τὸ πᾶν καθῶσαν, ὑπὸ τῆς προσπύστου δυνάμεώς τε ηὐ ἐπιξένης ἐξεμάνθη.

ϛ'. Πρὸς δὲ τὸν τοῦτο αἰφνίδιον δρόμον τῆ πολεμίων θερμοθέντες φωὴν ὁ στρεφόμενος ἐκεῖνος ηὐ ἀγρότης ὄχλος πρὸς ἄκρον ἐβλέψαν παρὰ θοὺς τοῦ φυγεῖν· ἔνεπτα κατ' ὀλίγας ἕτεροι διελύοντο· ηὐ τέλος τραπόμενοι πάντες δίχα πολεμικῆ κρότου, ἐφέ-

Nicephor. Gregoras Tomus I. R

A lis caſtra abducere coegit, donec Imperatorem etiam quid actum eſſet certiorem reddidiſſent. Proinde non parva mora interceſſit, neſcio qua Romanorum Principum conſuetudine, res quæ feſtimationem poſtulent ſegniter adminiſtrandi. Quæ cum ita eſſent, Barbari nihil negligendum rati, miſſis in Aſiam nunciis, brevi tempore magna populatium ſuorum auxilia accerſiverunt. Proinde eacurrentes alias alibi, ſubitis & inexpectatis irruptionibus agros vaſtabant. ANDRONICUS SENIOR

IV. Romani autem duces ita ſe deſidere & provinciæ vaſtationem cernere abſurdiſſimum eſſe judicabant. Quamobrem priuſquam hoſtium audacia creſceret, & Romanorum vires magis attererentur, Imperatorem Michaelem, omnibus copiis B coactis, ad caſtellum oppoguandum & delendos Barbaros adigendum eſſe cenſuerunt. Quo facto, duces & milites omnes ad Imperatorem convenerunt. Nec illi ſolum ſed & agricolæ & foſſores univerſi eodem confluxere, bidentem quiſque & ligonem manu geſtantes. Quippe non tam ad gerendum bellum, quam ad paratam prædam hoc eſt ad hoſtes cum ipſo caſtello evertendos accedebant. Duces igitur & exercitus omnis cum Imperatore adverſus hoſtem proficiſcebantur, magnam ſecum hominum circumforaneorum multitudinem trahentes, nec non ruſticanam turbam, quæ ligonem etiamnum & ſarculum redolebat. Et hi quidem omnes haud inviti ſequebantur: eum plerique ea imperitia emolumenta tantum victoriæ reputarent; quibus vero ea pericula conſtarent, penitus oblivi- C ſcerentur. *Edit. P. miſ. pag. 138.*

V. Quantum autem hoſtes ad pericula ultro obeunda ſe confirmabant, quod & in hoſtili terra concluſi & numero longe inferiores eſſent adverſariis, eo Romani contemptius neglectaque militari diſciplina contra illos procedebant, propterea quod numero & armis hoſtem longe ſuperabant; illud videlicet non reputantes, nihil in mundo eſſe firmum & tutum, ſed res humanas, ut ait Plato, ludibrium eſſe Dei, ſurſumque ac deorſum temere ferri omnia, incertoque curſu huc & illuc vagari. Hoſtes itaque, qui antea Romanas copias vel e ſola fama timebant, & ipſi D eſſe inter mortuos potius quam inter vivos numerabant, cum eos nullo ordine progredi cernerent, multo alacriores ad pugnam facti, omnes opes, mulieres, ceteraque ad ioſtans prælium inutilia colligunt, & intra munitiones, ac foſſas, quas ad ſalutem ſuam defendendam diligenter præparaverant, includunt: ipſi vero cum delectis equitibus probe armati, non plures ſeptingentis, ad Imperatorium vexillum excurrunt, nec in tuto loco poſitum, nec Juſtis viribus & ea qua oportebat diſciplina cuſtoditum.

VI. Ad hanc tam ſubitam excurſionem hoſtium turbata primum collivies illa & agreſtium hominum turba effuſe fugere cœpit. Deinde alii atque alii paulatim ſe ſubducere: denique omnes abſque bellico ſtrepitu converſi trepide fugere cœperunt. Cum autem Imperator in aciem revocare milites cuperet, nemmem invenit qui audire

ANDRONICUS SENIOR. vellet. Itaque rebus desperatis eadem via & ipse abiit, mœstus & lachrymis oppletus, pœnam hanc evidentem veterum recentiumque delictorum divinitus sibi infligi cogitans. At plerique duces, quos fugere inordinatos pudebat, ad tempus resistebant, & Barbarorum arma in se convertebant, ac veluti reprimebant, ne Romanos fugientes aut ipsum Imperatorem persequerentur. Tandem ab hostibus omnibus simul junctis circumventi, deditione facta, in vincula conjecti & in custodiam dati fuerunt. Pecuniam vero Imperatoriam Turci inter se partiti sunt: item quicquid insignium Imperii in tentorio Imperatoris extitit: in quibus & * calyptra Imperatoris fuit, gemmis de more & margaritarum nexibus ornatas; quam capiti suo Chalel imposuisse traditur, ac Imperatorem ridiculis & jocalaribus verbis perstrinxisse.

* Tegmen capitis.

Edit. Paris. pag. 559.

Α γον ἀμεταστρεπτί. βυλόμενος δ' ὁ βασιλεὺς φρὸς τῶν ἀθροίζοντι τὸ στράτευμα, ὕστατα τῇ πάντων ὑδύνᾳ ἑ ἀφειλόμενον· ἢ ἀναγκάσας, ἦν τὸν αὐτῷ ἓ αὐτὸς, λύπης ἢ δακρύων μεστὸς, ἔκτισεν εἶναι πᾶσι σαφῆ διαλογιζόμενος ἐκ Θεῦ παλαιῶν τε ἢ νέων ἁμαρτημάτων. οἱ δὲ πλοίοις τῇ στρατιᾷ αἰσχυνθέντες ἑ ἐκ τὸ τάχει φυγῆ, * ἐκαρτέρουν μέχρι τινὸς ἀντεχόμενοι, ἢ πεισαθέντες εἰς ἑ ἑαυτῶν πόλεμον τὸς βαρβάρους, ἢ εἶτ' ἀναστήσαντες αὐτὸς, μὲ διώκειν τὸς φυγόντας τῇ Ῥωμαίων, μεθ' αὐτὸν δὲ ἑ βασιλέα. πλὸς δὲ κυκλωθέντες ὑπὸ τῇ πολεμίων πάντων ἀθροιδέντων ὁμῦ, παρέδοσαν ἑαυτὸς. οἱ δὲ πολέμιοι τίνας τε ἐς δεσμοῖς ἐφαλίσαντο, ἢ τὰ βασιλικὰ διεσείμαστο χρήματα, ἢ ὅσα τῇ βασιλικῶν παρασήμων ἐν τῇ τῦ βασιλέως σκευῇ· μεθ' ὧν ἰδὼ ἢ ἡ βασιλικὴ καλύπτρα, κεκοσμημένη σωιδῶς τῇ τε λίθῳ ἢ τοῖς ἓ μαργάρων σειραῖς· ἰδὼ δὲ ἢ τῇ ἑαυτῇ κεφαλῇ ἓ Χαλὴλ ἐπιθέντα φασί σκωπτικός τε ἢ ὑβρικὰς λόγως ἀφεῖναι κῇ τῦ βασιλέως.

* ἐκαρτέρουν

CAPUT IX.

I. Athanasii Patriarchæ altera secessio. Secessionis causa. II. Nipho in ejus locum succedit, vir illiteratus. Ejus studia & malæ artes. III. Uno hoc laudandus, quod Arseniatas ad communionem admiserit. Arseniatarum petitiones. IV. Quinam ex his schisma renovaverint.

ANN. CHR. MCCX. I. SUB hoc tempus, etiam patriarcha Athanasius, abdicata dignitate, in cellis suis ad Xerolophum solitariam vitam amplexus est. In causa hoc erat. Quidam illi infensissimi, cum eum tandiu patriarchica specula potiri cernere non possent, (octavus enim annus exibat, ex quo is denuo in patriarchalem sedem restituerat) insidias illi atrocissimas & impietatis plenas apparant. Nam cum ille potestatem patriarchalem adhuc retinens, in Xerolophi cellis plerunque versaretur, e patriarchico solio scabellum furati, Christi Servatoris figuram fabris delineant, ac utrinque imagines duas appingunt; alteram Imperatoris Andronici, frænos in ore habentis: alteram Patriarchæ Athanasii, illum erahentis, velut eques equum solet. Tum idem scabellum ita ornatum ibi reponunt ubi prius fuerat, in solio videlicet patriarchico. Deinde quidam præter expectationem id conspicati, eam fabulam vulgant, & patriarcham apud Imperatorem impietatis reum agunt. At Imperator calumniatores accersit, eosque, ut quos impias nefandæque illius fabulæ auctores esse minime dubitaret, in gravissimum & perpetuum carcerem compingit. Patriarcha vero indignatus quod non multo gravior pœna illis irrogata esset, patriarchæ sedi ilatim renunciat.

Β ΚΑΤΑ τῦτον τὸν χρόνον τῇ ὁ πατεάρχης Ἀθανάσιος, ἢ πατεαρχικὸν παραπησάμενος θρόνον, ἡσύχασεν ἐν τοῖς περὶ ἢ Ξηρόλοφον κελλίοις αὐτῦ. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι τινὲς τῇ πολὺ κατ' αὐτῦ βάρος τριφόντων, ἐκ ἀνεχόμενοι βλέπειν αὐτὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον τῆς πατεαρχικῆς περιωπῆς ὑπολαύοντα, (ὀγδοὸν ἦν ἔτος ἰωὸτο τούτῳ γλυκαίνοντα, ἀφ' ὗ τὸ δεύτερον ἐς ἢ πατεαρχικὸν ἀνεβιβάσθη θρόνον) ἐπιβυλὴ ἐξαρτύουσι κατ' αὐτῦ, μάλα φρενώδη τῇ ἀσεβείας μέσῃ. ἐπεὶ δὲ ἑαῦτος ἴστε ἓ τῇ πατεαρχικῆς ἐξουσίας ἔχων, ἐν τοῖς περὶ ἢ Ξηρόλοφον αὐτῦ κελλίοις ὡς τὰ πολλὰ διέτριβε, κλέπτουσιν ἐκ ἢ πατεαρχικῦ θρόνου τὸ ὑποπόδιον αὐτῦ· ὑφ' ὃ C τῇ θείαν εἰκόνα ζαλογραφῦσι ἢ σωτῆρος Χριστῦ, ἢ ἐφ' ἑκάτερα πύπης τό τε βασιλέα Ἀνδρόνικον, χαλινὸν ἐν τῇ στόματι φέροντα, ἢ ἢ πατεάρχλν Ἀθανάσιον ἕλκοντα τῦτον, ὥσπερ τις ἱππεύς ἵππον. ἔπειτα ὕπως ἔχον τὸ ὑποπόδιον, ἀπιόντες τιθέασιν ἔνθα πρότερον ἦκεν· παρὰ ἢ πατεαρχικὸν δηλαδὴ θρόνον. ἔπειτα διατρίζοντι τὸ δρᾶμα τινὲς διατάμενοι παρ' ἐλπίδα, ἢ ὡς ἀσεβῆ ἢ πατεάρχλν διαβάλλωσι πρὸς ἢ βασιλέα. ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς τοὺς διαβάλλοντας μεταπεμψάμενος, ἢ αὐτοὺς ἀναμφιβόλως εἶναι συλλογισάμενος τὸς τὸ ἀσεβὲς ἐκεῖνο ἢ ἄθεσμον δρᾶμα συνδιαπαμένος, εἰρκτῇ παραδίδωσι χαλεπωτάτῃ τε ἢ δίωξει. ὁ δὲ πατεάρχης δυσχεράνας, ὅτι μὲ πολλῷ μείζονι τούτῳ παρέδωκε τιμωρίᾳ, τὸν πατεαρχικὸν ὠθῦς παρητήσατο θρόνον.

ANN. CHR. MCCXII. II. Interim duobus annis elapsis, Nipho Cyzici metropolitanus sedem vacantem occupat, pontificibus Imperatoris voluntati obsecutis, ex urbe Cyzico translatus, & ad patriarchalem apicem evectus. Erat autem ille vir Græcarum literarum, non fere, sed omnino rudis; immo etiam sacrarum; ut qui sua manu nec elementa il-

D Β. Δύο δὶ μεταξὺ παρεῤῥυπόπων ἑαυτῶν, εἶτα ἢ Κυζίκυ μητροπολίτης, τῇ βασιλικῇ θελήματι ἢ Ἀρχιερέων εἰζάντων, ἢ μετασησάντων αὐτὸν ἐκ Κυζίκυ πρὸς ἢ πατεαρχείας περιωπήν. ἰδὼ ὁ ἀνὴρ πάντῃ μὲν ἀδαὴς ἢ ἔξω παιδείας, ἔχωὶ τὰ πολλὰ δὶ, ἢ ἢ θεοπέρας, ὡς μηδ' οἰκείᾳ χειρὶ τὰ ἢ

γραμμάτων στοιχεῖα γράφειν εἰδώς. ὅσον δὲ ἄκρῳ δακτύλῳ τύπος γλυπάμενος, ἱκανὸν τῇ φύσει χρῶμενος. συνιὼν δὲ πλειόνων ἢ περίεστιν φυσικὰν, εἰ καὶ ὡς γραμμάτων ἀσχολίαν παντὶν ἐκείνοις, τοῖς μάλιστα τῇ σοφῶν ἐξηπλίζετ' ἄν. ἀλλὰ φθάσας τῇ χρημάτων ἡ πόθος, καὶ τῆς κοσμικῆς περιφανείας καὶ δόξης τὸ ἀπερίσκεπτον, ὅλων ἐς ταῦτα τῶν φυσικῶν ἐκείνων ἀπασχόλησι συνίσων καὶ περίεστιν, ἢ ὅλην ὥσπερ ἄμπωτις ἐξερρόφησι τὸν πάντων καὶ μυθαμέραν μελέτην αὐτῶν. καὶ δὴ ἐμπεφύκασι ἕμπυτα πρὸς πᾶσαν βιωτικὴν πραγμάτων ἐπιφάσιαν, ἐς τε φυτοσμίας δηλαδὴ, καὶ ἀμπελώνων ἐργασίας ἐκείρας, καὶ οἴκων παντοίων οἰκοδομὰς· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅσα τοῖς σιτῶνας καὶ τῶν οἴνων τοῖς ἀποθήκας καὶ τὰ βαλάντια ῥήγνυσι, μεῖζον τῇ ὄντων ἀπαιτοῦσι καθ' ἕκαστον τῇ ἑαυτῶν. τὸ λίχνευ ἐνδυμάτων βλακείαν, καὶ ἵππων ἀγεράρχων καὶ ὑφαυχένων κτήσεις, καὶ τραπέζης ὅσα θωπεῖαι τὸ σῶμα, καὶ μήτε ὕλης πάχος ἐντίθησι, μήτε τὸ εὔχρουν ἀπαγορεύει. ἰδίᾳ δὲ καὶ τῇ γυναικωνίτιδι καιρὸν ἀσχολίας, ἢ ῥᾳθυμόν τινα ἢ κατὰ τὸ ἐπίσης ἐνδεχόμενον, ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ ὡς εἰπεῖν ἁπαραίτητον. [a] ὁ δὲ τοιοῦτος ζόφος παρέπεισε πᾶσιν καὶ τῶν ἐπιτρόπων καὶ διοίκησιν ὕστερον τῇ γυναικείων πραγμάτων καὶ ἀπράτου ὑπελθεῖν, λέγω δὲ [b] τῇ δύο παρθενώνων, τοῦ τε Περιζῶ καλουμένου καὶ Κρατικοῦ, [c] (ἵνα ἅμα μὲν ἐκ τῆς προσόδου ἔχοι ἃ σφισιζίσται προσάσει τῇ οἰκοδομημάτων, ἅμα δὲ καὶ συχνοτέραν ἔχῃ ποιεῖσθαι τῶν ἐκεῖσε ἡδυτειβῶν μετὰ τινος γαύρου καὶ χλιδῶντος ἄθους.) * οὗτος ἑπόσης ἐδοκιμήσεις χαμαίνης ἰώρα φύσεως ἃ πάσης ἀκοσοκεῖ, ὁπόσαι φὼς ἀρίσκειαν καὶ ἀσυῇ τοῖς πᾶσι καὶ ἰδίᾳ τοῖς βασιλεῦσι πεφύκασι, φίλες εἶναι σφῶν ὑπεκείνου μὲν, ἢς γε τὸ φαινόμενον· κρύφᾳ δ' ἄχθιτο πᾶσι, καὶ βάσκανον ἑτέρᾳσε ἐφθαλμὸν τε καὶ γνώμαν κατ' αὐτῶν· καὶ λάθρα σφισιν ἀεὶ, τὰ βασιλέως ὑπερύττειν ἐκ ὄντες τοῖς ἀσκοῖς, ἄλλοτε ἄλλοις λοιδορούμενος, παραπλήσιον τοῖν τῇ ὄφει τῇ Λιβυκῇ· γίνεσθαι γάρ φασι παρὰ τοῖς Λίβυσιν ὄφιν ἐχίδνῃ παρόμοιον, ὃς πολλὰ ἀπειχάμενος φάρμων, ὡς μὴ θέλῃ τοῖς παρίοῦσι, μόνον ἀνερυμένον ἔξω πυ τῆς φάρμου τὸ σῶμα μῇ τῆς γλώττης ἀφίνει τοῖς παριοῦσιν ἀφροδόκητον ὄλεθρον.

Γ. Ἐν τι μόνον ἐδόξε τῇ βασιλεῖ * συμβουλεύσειν χρηστὸν, ἢ τὸν δ' ἐ ἑαυτὸν ἐνδεικνύμενος τρόπον· ἀλλὰ τῶν τῷ βασιλέως ἐς τὸν διαπυρον ζωσεσυκὼς ὁρμὴν, συμεργὸς ἐδόξει ἐς τὸ βούλημα ἢ αὐτός. συμέργεσε δὲ τῇ τῷ βασιλέως δίγματι ἐς τὸ δίξασθαι τὴς Αρσενίαπης, ἅπαξ τῆς καθολικῆς τῇ Θεῷ ἐκκλησίας ἀποῤῥαγίσης τῇ κενοδοξίᾳ, ἵνα μὴ αὐτὴ τε ἢ ψυχικὸν κατὰ τῇδε λυμῶνα ἐνδιωδόσωσι θάνατον, ἢ ἅμα ἄλλας ἐξαπάτησης, ἐς ἢ αὐτὸν συνολκώσωσιν ὄλεθρον. τὸ δὲ βασιλέως * ἐξαιτεῖν ἢ πατριαρχικῆς συμβουλῆς ὑποσὶ, ἂν ἐκ πολλῶ ἢ αὐτὸ τοῦ βουλόμενα, συναθροίζονται πολλοὶ πολλαχόθεν ὥσπερ ἐκ πηγῶν ἓ ῥέοντ ἀνθίμιροι βλασφημίαι, ῥᾳδίως πεπλεσμένοι διηρμοσμένα, πλέον δ' ἐν τοῖς ἢ καρδίας μυχοῖς ἢ ἢ κενοδοξίας καλύπτοντες ὄγκον. ἢ δὲ βαρία τινὰ ἢ ἢ

tectatum scitet pingere. Nam is doctrina vix cartemo digitum degustata, ingenio contentus fuit. Quod si illam quam a natura accepetat intelligentiam & ingenii vim ad litterarum studia contulisset, inter doctissimos numerari certe potuisset. Sed divitiarum amore præoccupatus, externique splendoris & inanis gloriæ desidetio abreptus, omnem inlectiam & excellentiam animi naturalem eo convertit, & iis rebus velut fluctuum reciprocorum æstu sua omnia studia tam nocturna quam diurna absorberi passus est. Itaque omnium rerum ad usum vitæ pertinentium peritissimus erat administrator; seu plantandæ arbores forent, seu vires oportuno tempore colendæ, seu omnis generis ædificia extruenda. Denique quicquid granaria, quicquid cellas vinarias implet, quicquid loculos rumpit & capaciores quotannis exigit, solertissime prospiciebat. Omitto laxum in vestibus, & ferocium atque altorum equorum armenta, mensarumque delicias, quæ neque crassos hamores gignerent, neque bonam faciei colorem corrumperent. Nam & muliebribus partem occupationum suarum tribuebat, idque non segniter, ac si parum interesset, sed necessarin, & quasi haud posset detrectare. Qui mores cum post impulerunt, ut muliebrium rerum & possessionum (duo monasteria virginum intelligo, quorum altetum Pertze, alterum Cratei dicitur) curam administrationemque susciperet: simul ut aliquod de reditibus occasione ædificiorum subtraheret; simul ut sæpius ibi cum fastu & mollitie versari posset. Hic quocunque vel excellenti indola, vel quavis earum artium, quæ aut publice omnibus aut privatim Imperatoribus placerent, præstare carnetet, eotum se palam amicum simulabat: clam vero oderat, animumque & oculum malignum in omnes intendebat; & alias alios criminando, Impetatoris aures furtim pulsare non dubitabat. In quo Libycum serpentem imitabatur. Aiunt enim seipentem nasci in Africa, viperæ simílem, qui ne a prætereuntibus ennspiciatur, multa arena seipsum cooperist, & ore tantum cum lingua extra aranam caerto, impetovisum viatoribus exitum afferat.

III. Unicum Imperatori rectum consilium dare visus est. In eo autem non voluntatem suam declavit: sed cum Imperatorem ardentissimo studio id cupere intellexisset, effecit ipse ut in partem ejusdem consilii veotisse crederetur. Etenim quod Imperator fieri decreverat, ut Arseniatæ semel a Catholica Ecclesia ob inanis gloriæ studium avulsi recipetentur, id ut fieret operam dedit; ne il morbo per succes- *pag.* 161.
siones propagato salutem animæ suæ in discrimen vocarent, & alios quoque deceptos in idem secum exitium traherent. Hoc Patriarchæ consilium cum Imperator approbasset, qui & ipse diu id animo agitaverat, multi multis e locis conveniunt, veluti terrigenæ quidam, e fauis & tubis subito enati, lacaris pannis obsiti; animis vero inanis tumorem vanæ gloriæ immodicum celantes. Et hi quidem quæstiones molestas, & quibus aures haud

a ἢγε μὴν ἀρὶ διοίκησις συμφωνῶ τρόπον πεφίτ. *Vide Notas.*

b τῇ δύο παρθ. c Inclusa absunt a Cod. Reg.

* διπλόωμα μὲν τὸ παρὰ ἢ πλείων δὲ ἑτέρως δίτυπ. *Vide Notas.*

* ρτο συμβουλεύειν.

* δεξαμένου ἑαυτὸν συμβουλὴ, ἂν ἐκ τοῦ.

ANDRONICUS SENIOR. mediocriter morderentur proponebant, ut vulgo ſcilicet probarent ſe non ſine cauſa diſceſſionem feciſſe. Erant autem hæc. Primum, ut Arſenii patriarchæ reliquiæ, e Divi Andreæ monaſterio honorifice translatæ, in maximo Sanctæ Sophiæ templo collocarentur. Deinde, ut pœnæ aliqua pinculari ſacerdotum ordines plecterentur; videlicet ne quadraginta diebus rem divinam facerent. Poſtremo, ut jejuniis & genuflexionibus certa lege definitis populus univerſus mundaretur: aliaque eidem amentiæ affinia: quæ omnia Imperator ob pacis & concordiæ bonum propere exequitur.

IV. Aliquanto poſt Schiſmatici, quotquot convenientibus præmiis ornati non fuerant, cujuſmodi ſunt metropolitani epiſcoparum, monaſteriorum præfecturæ, prærogativæ in palatio, annuorum redituum emolumenta, omnes ſtatum abrupta concordia ad priſtinum propriumque morem redeunt, & in ſchiſmate denuo perſeverunt. At Patriarcha, ipſis Arſenianis qui eodem convenerant hortantibus, ambone conſenſu, & ſacerdotali ſtola indutus, ante Arſenii reliquias ſtans, recitato velut Arſenii nomine abſolutionis formula, omnem populum venia donavit.

A ἀκολουθῶ μυσερίας πίζοντα προβάλλονται τὰ ζητήματα, ἵν' ἐς τὰς πόλεις ἐμφανίσωσι δῆθεν ὡς εἰκότως ἑαυτὰς χηλομένας. φῶτων μὲν, ἵνα δηλαδὴ τὸ τῶ πατριάρχῃ συσπὰς Ἀρσενίου λείψανον, ἐκ τῆ τῶ ἁγίω Ἀνδρέου μονῆς ἐντίμως ἀνελκυσθὲν, ἐν τῇ μεγίσῃ τῆ τῶ Θεῦ Σοφίας ναῷ μετασῶσι. δεῖπνον, ἵνα καθαρτικῷ τινι καθυποβληθῶσιν ἐπιτιμίῳ τὰ γένη τῇ ἱερέων, ἀργίαν δηλονότι τῆ ἱερουργίας, ἐφ' ἡμέρας τεσσαράκοντα. τρίτον, ἵνα νηστείας τῇ γονυκλισίας ἐπὶ ῥητοῖς τῇ φοβεροῖς ἅπασι λαοῖς καθαρθῶσι· τῇ ἐπὶ πᾶσι ὑπερτὸ ὁμοίας ἀποσίας ἰχόμενα· ἃ πάντα ἐξ τὸ τέρμονος Ε ὁμονοίας καλὸν ἀπέδειξε βασιλεὺς ἐπιτεύξεσθαι.

Δ Εἰδὼς ἐξὸς ὅσοι μὴ ἀξιώμασιν ἀναλόγοις τετιμῶν-

B ται τῇ ἀπὸ τῆ χίσματος ἀφορίσεως, προεδρίαις δηλαδὴ μητροπόλεων, προεδρίαις μοναστηρίων, παρρησίαις ἐν βασιλείοις, στιχισμοῖς προσόδων ἐπισίων, καὶ δὴ πάσης μεταβραχὺ τῆς τοιαύτης ἀπορρήξασα ὁμονοίας, ᾠκείοι τῆ πρότερας αὖθις ἐμμένοντες ἰδιοτροπίαις ἐν σχίσματι. ὁ δὲ πατριάρχης προτραπεὶς παρ' αὐτῶν δὴ τῇ συνελθόντων Ἀρσενιατῶν, ἀνῆλθεν ἐπὶ τῶ ἄμβωνος, ἐνδεδυμένος τὴ ἱερατικὴν στολὴν, ἐν τῇ τὰς πρὸ τῶ λειψάνω τῶ Ἀρσενίου, ἐξιφώνησε ὡς ἐκ τῆ Ἀρσενίου δῆθεν συγχώρησιν ἅπασι τῇ λαῷ.

Edit. Pariſ. pag. 162.

CAPUT X.

I. Turci Thraciam vaſtant. Imperator mercenarios milites peregre accire ſtatuit. Fiſci inopia. Petitum a Crale auxilium. II Philes Paleologus Turcicum ſibi bellum depoſcit. Ejus elogium. III. Ab Andronico ob innocentiam vitæ laudatus, poſtulata impetrat. IV. Militum animos ſibi mancipat. Hoſtium conſiliis per exploratores cognitis legiones educit. V. Apud Xerogypſum fluvium caſtra ponit. Turcorum adventus. Pugnæ apparatus. VI. Ut aciem inclinatam Philes reſtituerit. Barbarorum ſtrages. Romani inſtant fugientibus. VII. In Cherſoneſo caſtrametantur. Imperatoriæ triremes Helleſpontum obſtruunt. Auxilia Romanis a Crale & a Latinis miſſa. Turcici præſidii oppugnatio. Latinorum machinæ. VIII. Barbari nocturnis eruptionibus fruſtra tentatis, ſpem ſalutis abjiciunt. IX. Se & ſua omnia Latinis dedunt. Multi per noctem a Romanis intercepti & trucidati. De cæteris quid actum ſit a Latinis.

I. His temporibus poſt victoriam illam Barbari ſumpta maximæ audaciæ, omnes fere Romanorum agros etiam Thraciam vaſtaverunt, & peſſime illic graſſari ſunt; ut Romani duobus propemodum annis mœnibus egredi nec ad arandum nec ad ſerendum auderent. Quæ res gravi mœrore & importuniſſimis curis animum afflixit Imperatorum. Jam enim a Romanis legionibus nulla prorſus auxilii ſpes ſupererat, ſero tandem intellecta hominis iracundia, quæ illas commiſerat; cauſis vero illius iracundiæ haud ſcio quomodo non intellectis. In id igitur unum inteſti erant Imperatores, ut mercenarium undecunque militem conducerent. In quo mora temporis non parva interceſſit, dum futuros ſumptus reputant, magnos videlicet, & quos fiſcus ferre difficillime poſſet. Etenim fiſcus, ſi unquam alias, tum vel maxime erat exhauſtus ob provincias vaſtatas. Tamen urgente neceſſitate & minimum quietis indul-

C Α. ΕΝ τούτοις τοῖς χρόνοις μᾶλλον τὸ ἐκεῖθεν Θρᾴκην σωθέντες ὅσον πλεῖστον ἐξῶν οἱ βάρβαροι, μικρὸν πᾶσαν ἐδῄωσάν τε καὶ κατέσυραν τὴν πρὸς τὸν Ὀρφανὸν τῇ Ῥωμαίων χώραν, ὡς μήτε ἀροτριᾶν, μήτε σπείρειν τῇ πόλεων ἐξιόντας δύνασθαι Ῥωμαίους, ἐφ' ὅλοις ἔτεσι παραβραχὺ δυσὶ. ᾗ ὅσα διὰ πᾶσης λύπης βαθείας ἐ παλαμναιοτάτας φροντίσι τὸν ἑαυτῶν οἱ βασιλεῖς ψυχὸν κατατήκοντες. τὸν μὲν γὰρ ἀπὸ τῇ Ῥωμαίων στρατεύματος βούθειαν ἀπηγνώκεσαν ἤδη πλέως, ξυνιέντες μὲν ὀλῇ θεομηνίᾳ τοῦ πρὸ * τῶν ἐπιπολάζειν, τῶν δ' * τούτοις τῆς θεομηνίας αἰτίας ἐκ οἷόν' ὅπως ἂ ξυνιέντες. ᾗ ὧν αὐτοῖς ἅπασα μελέτη μηδοφερεκόν τινα προσκαλέσασθαι συμμαχίαν ὁπωσδήποτε. ᾗ μέντοι ᾗ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐτέρωτο χρόνος ἐ μέτριος, ἀναλογιζομένων τὸν τῇ χρημάτων δαπάνην ἰσομέλλων μεγάλων, ᾗ ἐ μάλα τε φορτὸν τῇ βασιλικῷ ταμείῳ, χρημάτων εἰπέρ ποτε τῶν μάλιστα ἀναπίζοντε ᾗ τὸν τὰς χώρας κάκωσιν.

ὅμως μὲν τοι ἡ ἀνάγκη ἠρέμα ἤνυτε συγχωρούσης, πέμπει πρὸς ἡ ἐπὶ Θυγατρὶ γαμβρὸν, τὸν Κράλιν λίγω Σερβίας, ὁ βασιλὰς Ἀνδρόνικος συμμαχίαν μεταπεμπόμενος.

Β. Ἀλλὰ πρὶν ἐκεῖνον ἐκεῖθεν ἀφικέσθαι τλὼ συμμαχίαν, ὁ πάντα πτιὼν ἡ μετασκάζων πρὸς τὸ βέλτιον Κύριος, διαίσησι πρὸς ἀνδρικόν τινα ζῆλον τετὰ ἡβῶντα ἡ συγκλῆτον, ἡ κῆ γένος τῆ βασιλεῖ προσκόσμον, Φιλῆν ἡ Παλαιολόγον, ὃς ἡ πρωτοστατεμὰν παρὰ βασιλέως ὕστερον πυρελαβὼς λῶ βαστρίαν. ὕπνος ἄων περὶ τὰ βασίλεια διατρίβων ἀεὶ, ἡ μάλα τοι πλέσιον καρπίμβρος ἡ τῶ βασιλέως ἀμέτερον διὰ τὸ ἡ γοώμενος ἀεὶβδηλον ἡ διάπυρον πρὸς ἡ βασιλικὴν ὕσιον, ἡ ἴτι τὸ τῶ βίω σεμνὸν, ἀδαὴς τις ἐδόκει ἡ ὕπειρος τοῦ πολέμου, ἅτε ἡ τὸ σῶμα κῆ φύσιν ἔχων ἰσχνὸν, ἡ τὰ πλεῖστα νοσηλεύμενος· ἡ μᾶλλὰ ἔτι ἡ μονὰς ταῖς θειοπρεπεσι μελίταις λῶ ἐνδιατρίβων, ἡ ναοῖς προσεδρεύων ὡς τὰ πολλὰ, ἡ πλείστην αὐτῶ τοῖς ἱεροῖς τῆ πραγ-

* ἀφεῖ γὰρ μάπω παρέχειν ἔργον ποιήμβρος. ὕπνος δὲ * ὑπὸ βαρείας φροντίσι κάπεχον θεοσάμβρος ἡ βασιλέα Ἀνδρόνικον, ἵπαθε ἡ ψυχῆ· ἡ προσιλθὼν, δός μοι, φησὶν, εἰς τὰ τῆ Ῥωμαίων στρατιᾶδα παρελθόντι, βραχύ τινα στρατὸν ἀπαλέξασθαι, ἡ λοχαγὸς ἡ ταξίαρχος, ὧς ἂν ὑπὸς ἐθέλοιμι, ἡ πρὸς πτῖσι βασιλέως αἰσχυνθῆ τῆ χρεωδῶν ἕ τῆ ὑποζυγίων ἡ αὐτῶν. αἱ δὲ πρὸς Θεὸν ἐλπίδες μὴ ἀφ' ἑαυτῶν ὀλισθήσωσι καρδίαν, καί μοι πείθωσι διαχυρίζεσθαι, ὡς ὄφελε μὲ τλὼ ταχίστην βάρβαρα φέρουσι κῆ πτῶσι τῆ βαρβάρων.

* κάγω

Γ. Πείθεται τοῖς * λεγομένοις ὁ βασιλὰς, ἐπιστὼν, ὡς δίκαια πτιῶν ὁ Θεὸς ἐκ τῶν κρίσεων τὸ ἀνδρὸς διδοῖ, ὑδ' ἐν πλέθει ἰσχύος, ὡς αὐτὸς δῆ Δαβὶδ ἕ προφὴν φησὶν, ἀλλ' ἐν συντετριμμένῃ καρδίᾳ ἡ πεδίμασι πανοικίαις· τῆ μὲν ὧν ἐῶ τῆ ἰμῶ ἡ βασιλεῖ Μιχαὴλ εἶμαι ἀπαχθανόμβρος, διὰ τὰ τῆ φυσάντων πλημμελήματα, ἕ παρ' ἑαυτῶ συμμαχίαν ἡ δίδωσι· δώσει δ' ἴσως ποτὲ τῆ σεμνῶ πε τε βίου ἡ τρόπου. τιμιωτέρα δῆ παρὰ Κυρίῳ σεμνότης ἡ βίος ἁλιπτος, ὑπὲρ δύναμιν ὅπλων. ἀπίσρεφα γάρ, φησὶ, ἡ εὐθὺ ὑπὲρ ἕ ἥλιον, ὅτι ἡ τῆς αὐρίου ὁ δρόμος, ἡ ἡ τῆς δυνατοῖς ὁ πόλεμος, καίγε ἡ τῆ σοφῶ ὁ ἅρπαξ, καίγε ἡ τοῖς σωφροσὶ ὁ πλοῦτος, καί γε ἡ τῆς γινώσκουσιν ἡ χάριν· ἔτι καιρὸς ἡ ἀπόνημα σωφρονήσεται πᾶσιν αὐτοῖς. ἡ μὲν δὴ πᾶσαν τὴν ἕ ἄπνοιαν ὁ βασιλὰς ἀσμένως ἀποπιμπλᾷ, χρήματά τε ἡμῖ ὅπλα ἡ ἵππον ὅσην ἡ οἷας ἐβούλετο δύς.

Δ. Α δὲ πάσης καπὶ γνώμης αὖτῆ γεγονότα παρειληφὼς ὁ Φιλῆς, πρῶτα μὲν φιλοφρονήσεις τοῖ δαξιώσασι παντοδαπᾶς ὑπαρ'ιπίζων τοὺς τρυτιώντας ἐς φάλαγα πολεμικὰς ὁρμῆς, χρήματά τε χαριζόμβρος, ἡ ἵππους, ἕ ὅπλα, ἡ ἐκπώματα· ἴσι δ' ὅτε ἡ ἑαυτῶ ζώνην λυσάμβρος, στρατιώτῃ χαρίζεται· ἄλλῳ δὲ τὸ ἑαυτῶ παραξιφίδιον· ὁμοδίαιτός τε αὐτοῖς γίνεται, ἕ ὁμόπνους· τιμὰς τε αὐτοῖς ὑπισχνεῖται ἡ δωρεὰς ἡ μισρὰς μῆ ἕ πόλεμον, ἀναλόγως τοῖς ἀγῶσιν ἑκάστου· ἵνα τε πᾶσιν ὑδικίας ἀφίξεσθαι πυρασκᾷ· ἱρῶσί τε πλεῖστα διανέμει χρήματα, διότιπερ ἕνεκα ἕ ὑπὲρ τῶ στρατῶ ἡ αὐτῶ πρὸς Θεὸν. ἕ ἐπὶ πᾶσι δῶν ἔχειν, πεῖν ἐξελθεῖν ἑ βασιλεύσης, λάθρα τὰς καπασκιφομένας τὰ τῆ πολεμίων στρατόπεδα πέμψαι, ὡς μὴ ἀπέμαρτον ἔχοι ἕ κίνησιν. ἡ δὴ μαθὼν ὡς χιλίας πεζὰς ἡ διακοσίας ἱππέας ὁ Χαλὴλ

gente, Imperator Andronicus ad filiæ ſuæ maritum Cralem Serviæ auxilii accerſendi cauſa legationem mittit. ANDRONICUS SENIOR

II. Sed priuſquam auxilia inde aduenirent, Deus qui omnia perficit & in melius refert, nobilem & ſenatorium virum Andronici Imperatoris cognatum excitat & generoſo quodam zelo inflammat. Is erat Philes Paleologus, qui & Protoſtratoricum ab Imperatore baculum deinde accepit. Qui cum in palatio aſſiduus verſaretur, & magna apud Principem gratia polleret, quem ſincero & ardente animi affectu atque ipſa vitæ honeſtate ſibi conciliaverat, ignarus & imperitus rei militaris habebatur; tum quia corpus natura ſua tenue & morbis obnoxium habebat; tum maxime ob id quia uni rerum diuinarum contemplationi immorabatur, & fere in templis degebat, ac cultu religioſiſſimo ſacra proſequebatur. Is cum Imperatorem Andronicum tantis curis æſtuantem videret, animo indoluit, & ad illum ingreſſus; permitte, inquit, mihi ad Romana caſtra proficiſci, ut & parvam militum manum, & centuriones ac tribunos quos ipſe voluerim deligam. Fac item ut commeatum mihi ſuppedites, qui & hominibus & jumentis ſatis ſit. Spem enim firmam & inconcuſſam in Deo collocavi, qua animum ſubeunte ita confido, ut affirmare non dubitem victorem me Barbaris hiſce profligaris quamprimum affuturum. *Edit. Pariſ. pag. 163.*

III. Paret dictis Imperator, ac juſtus eſt Deus, inquit, cui * non in tibiis virl beneplacitum eſt, nec in multitudine virium, ut ipſe per David prophetam ait, ſed in contrito corde & in ſpirita humiliatis. Nimirum filio meo Michaeli Imperatori, propter parentum delicta ut opinor infenſus, ferre opem recuſat: iſti autem fortaſſe laturus eſt, vitæ honeſtate & antiquis moribus commendabili. Pluris quippe ſit apud Deum honeſta & inculpata vita, quam vires armorum. Converti enim me, inquit, * & vidi ſub ſole, nec velocium eſſe curſum, nec potentium bellum, nec ſapientis panem, nec prudentium divitias, nec intelligentium gratiam: quoniam tempus & eventus iis omnibus occurrent. Itaque quidquid ille petierat, cupide Imperator exequitur, pecunia, armis, equis, quot & quales voluerat datis. * *Pſal. 146. 10.* * *Eccleſiaſtes 9. 11.*

IV. Quæ cum omnia Philes ex animi ſententia obtinuiſſet, tum ipſe humanitate primum & omnis generis officiis bellicum ardorem & impetum in animis militum excitare; pecunias, equos, arma, pocula largiri: interdum & zonam ſuam ſolvere, & militi dare; alii pugionem offerre: eodem victu uti; idem velle & ſentire: honores & donativa non parva, quæ cujuſque laboribus reſponderent, bello confecto perſolutum ſe promittere; item monere ut ab omni flagitio ſibi temperent: denique ſacerdotibus magnam pecuniam diſtribuere, ut Deum pro ſe & exercitu deprecentur. Ad hæc antequam Urbe egrederetur, occeſſarium duxit exploratores præmitti, qui hoſtium caſtra ſpecularentur, ne ſe ipſe temere moveret. Cum autem cognoviſſet, Chalelem nudiuſtertius mille

ANDRONICUS SENIOR. *Edit. Paris. pag.* 164.

pedites & ducentos equites delegisse, qui omnes agros juxta Bizyam popularentur, & maximam inde prædam afferrent, maturat exitum eo consilio, ut cum hostibus nondum ad suos reversis, sed cum præda redeuntibus, in itinere congrediatur.

V. Tertio die postquam ex Byzantinis suburbiis discesserat, ad flumen quod incolæ Xerogypsum appellant, pervenit. Planus est is locus, & campis ad castra metanda & ad prælium committendum aptissimis diffusus. Ibi igitur castris positis aciem explicat; ordines & ordinum ductores, cohortes & præfectos cohortium cum primi tum extremi agminis, legiones denique ad pugnam instruit; benignis sermonibus omnes subinde confirmat, & propinationibus demeretur: omnia denique facit, quæ animorum alacritatem maxime nugent. Biduo post sub mediam noctem speculatores adsunt, hostem in proximo esse nunciantes, multis spoliis onustum, (vivos, mulieres, puerosque & jumenta) secum abducentem. Sub ortum solis, etiam hostes se ostendunt, atque eminus & ipsi hostilia castra cernunt, splendore armorum coruscantia. Quare presso gradu ad pugnam se parant. Ac primum curribus in orbem circumpositis, captivos in medio vinctos collocant una cum cæteris manubiis. Deinde pulvere capitibus insperso, & manibus in cælum sublatis, arma corripiunt. Jam & Romanum exercitum instructum videns contra sese ire, & Philen pone sequi, peditum & equitum copias regentem, & variis adhortationibus ad pugnam extimulantem.

VI. Qui igitur in dextro cornu ordines ducebat, primus cum suo agmine in hostilem phalangem facto impetu, hostem oppositum lethali vulnere inflicto ex equo detrubat; mox statim alterum. Deinde equo suo vulnerato, ex acie discedit. Id Romanam phalangem aliquantisper conturbavit, effecitque ut hostes reparatis viribus incondito clamore & ululatu ad persequendos Romanos cum impetu ferrentur. Sed Philes huic malo statim occurrit, cum aciem rebeundo equites pariter & pedites verbis & cohortationibus confirmares; & hinc quidem ipse lacrymis divinam opem imploraret, ne totum Romanum Imperium paulo momento fundus everti pateretur; inde autem captivi gementes & ululantes, ferventibus suspiriis & fletibus præsens Dei auxilium exposcerent. Tum igitur pag. 165. pedestres Romanorum copiæ Barbaroram peditatum comminus aggressi, feriunt & feriuntur, cædant, cæduntur; & utrisque fortiter dimicantibus atrox & ardens pugna exurgit. Maxima vero parte equitum Philes Barbaricam aciem involvit; ac ipse sumptis secum iis qui armis optime instructi erant, totam a latere phalangem hostium perrumpit, & in eam usque mediam delatus, ita strenue obvios disjicit ac perturbat, ut Barbari neque consistere possent, nec quid agendum esset scirent, undique circumventi & fœde trucidati. Ita omnibus ferme illic cæsis, pauci dumtaxat equites effugerunt: quos Romani equites gradu accelerato usque ad ingres-

A ἀπολεξάμενος ἑξακόσια πέμψαι, πάσας τὰς περὶ τὸν Βιζύην καπηρεφομένους χώρας, καὶ πλεῖστα ἐκεῖθεν αὐτῷ τὰ λοιπὰ κομίσοντας, ἵξεσι τῇ ταχίστῃ, βουλόμενος πρὶν ἐπαλύειν τοὺς πολεμίους συμμίξαι σφίσι περὶ τὴν ὁδὸν, ἅμα τοῖς λαφύροις ἐπανιοῦσι.

E. Τριταῖος μὲν οὖν ἐκ τῆς βασιλεύουσης ἅρας προαγείων, ἀφικνεῖται περὶ ποταμὸν Ξηρόγυψον * ὃν τινες τῶν ἐγχωρίων καλέουσι. ἔνθα ὁ ὁμαλὸς χῶρος ἦν, καὶ παιδιᾶς ἄειρε πρός τε στρατιωτικὴν καὶ συῤῥῆξαι πολέμων. ἐνταῦθα δὴ ὧν στρατιωτικῶς ὁμιλήσας, διίστησι τὰς τάξεις, τοὺς ταξιάρχους, τοὺς λόχους, τοὺς λοχαγοὺς, τοὺς ἡγεμόνας, τοὺς φάλαγγας, λόγοις τε μειλιχίοις συχνὰ παραθαῤῥύνων, καὶ προτρέπων ἕκαστον, καὶ πάντα ποιῶν, ὅσα τινὰ δίδωσι τῇ τῶν ἀνδρῶν προθυμίᾳ. δύο παρελθὼν ἡμέρας, καὶ νυκτὸς οἱ σκοποὶ περὶ μέσας νύκτας, ἔγγυς εἶναι τοὺς πολεμίους ἀγγέλλοντες, μετὰ πολλῶν τῶν λαφύρων ἐπανιόντας, ἀνδρῶν ὁμοῦ, καὶ γυναικῶν, καὶ νηπίων, καὶ κτηνῶν. ἅμα δ' ἠλίῳ καὶ οἱ πολέμιοι ἀναφαίνονται· ὁ πύργαρχος καὶ αὐτοὶ τὰ τῆς πολεμίων ὁρῶσι στρατόπεδα, τῇ λαμπρότητι τῶν ὅπλων ἀστράπτοντα. καὶ δὴ κἀκεῖνοι χωρασάντες, παρισταμίζοντο πρὸς τὸ πόλεμον. καὶ πρῶτα μὲν τὰς ἁμάξας κατὰ κύκλου στήσαντες, δεσμοῖς ἔνδον τοὺς αἰχμαλώτους εἰσάγουσιν ἅμα τοῖς ἄλλοις λαφύροις. ἔπειτα κόνιν χαμόθεν κατὰ κεφαλῆς, καὶ χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἀνατείναντες, ἀνιλάβοντο τὰ ὅπλα. ἤδη δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ὁρῶσι φραλγὲ * συνταττομένων ἑκατέρωθεν τὰς τε τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων δυνάμεις ἰθυνόντα τε Φιλῆ, καὶ λόγοις παντοίοις πρὸς πόλεμον παροξύνοντα.

* ὑπτιάσαντες

* συνταττομένων

Γ'. Πρῶτος μὲν οὖν εἰσπηδᾷ ἐς τὴν φάλαγγα τῶν βαρβάρων ὁ ταξίαρχος τῶν δεξιῶν κέρως, μετὰ τῆς ἑπομένης αὐτῷ φάλαγγος· ἔπειτα καιρὸν τὸν ἀντισάντα πολέμιον καταβάλλει τῷ ἵππῳ, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἕτερον. καπεσόντα τὸν ἵππον βλαβέντος αὐτῷ, παρακλίνει τὸ μεταχμίον. τοῦτο διέσεισε πρῶτον τὴν Ῥωμαίων φάλαγγα. καὶ ἀναῤῥώσαντες οἱ πολέμιοι, καὶ ἀσήμῳ χρησάμενοι τῇ κλαγγῇ βοῇ, πρὸς δίωξιν ὥρμησαν. ἀλλὰ φθάσας ὁ Φιλᾶς πεζῇ, λόγοις καὶ * παρακελεύσεσι θαῤῥύνων τὸ, τε πεζὸν ἔσω τῆς ἱππέων, καὶ πολλοῖς ἐνθεν μὲν αὐτὸς ἐπιβοώμενος δάκρυσι τὴν θείαν ἐπικουρίαν, μὲ πεμφθὴν κατδικάσας ἐς βραχὺ τὸν ὅλον Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, ἐκεῖθεν δ' ἀμύζοντάς τε καὶ ὀλολύζοντας τῇ αἰχμαλώτων τὰ πλήθη, καὶ θερμοῖς στεναγμοῖς τε καὶ δάκρυσι τὴν ἄνωθεν δέξιαν ἐπικαλουμένους σύμμαχον· τότε τοίνυν αἱ μὲν πεζικαὶ τῆς Ῥωμαίων δυνάμεως εἰς χεῖρας ἰοῦσαι τοῖς τῆς βαρβάρων πεζοῖς, ἐκ τοῦ συμβαίνειν ἐβλάβη τι καὶ ἐβλάβετο, ἔστιν ὅτε καὶ ἐπέπτωτο· καὶ ὑπ' καρπαζῆς καὶ βιαίᾳ τῇ πεζῶν ἐμάχοντο, λίαν ἀμφοτέρων τῆς δυνάμεων ἀγωνιζομένων. τῇ δ' ἱππικῷ τὰς μὲν πλείστας κύκλῳ περιηγαγε τὰ βαρβαρικὰ στρατεύματα ὁ Φιλᾶς· ὁ δὲ τὰς ἄκρας περαγμένους τοῖς ὅπλοις ἀναλαβὼν, ἐπῆγεν ἐκ πλαγίας ἢ ὅλῳ φάλαγγα τῶν βαρβάρων, καὶ μέσους ἐλάσας ἐλόγησέ τε καὶ συνετάραξεν ἀράτους πάντῃ, ὡς μηδέτι δυνάσθαι τοὺς βαρβάρους συνιδεῖν τε καὶ γνῶναι τὸ ποιητέον, ἅτε παντοχόθεν περιεστοιχισμένους καὶ ἀφανῶς κοπτομένους καὶ μὲν δὴ πλειόνων ἱππέων, ἅπαντας ἐπεὶ καπασφάξαντες, ἔπειτα ἱππασόμενοι τὴν πορείαν, ἐξιππασάμενοι μίχει τῶν εἰσόδων τὴν * Χερσόνησον,

* ἐπιστάντες

* Χερσόνησον

ἵνα ἐντὸς ὡς ἐν δικτύῳ συγκλείσαντες τοὺς λοιποὺς τῶν A βαρβάρων, ἀ ἐπιχείρητον τῷ πόνῳ ἀπόλοιντο τοῦ λοιποῦ ἀφοπλίζωνται.

Ζ. Θᾶσσον οὖν ἐποιοῦντο τραπεσθῶσι, τοῖς τε ἐπινικίοις τρυφῶντες, καὶ ταῖς ἐκ βασιλέως τιμαῖς τε καὶ δωρεαῖς. πέμπει δὲ καὶ πάντα τεῖχος βασιλεὺς ἱππέας, ἵνα παρακλείσαι τὴν Ἑλλήσποντον παραφυλάττοντας, μὴ λάθῃ παρὰ τὴν αὐτοκράτορας βαρβάρων ἐλαυνθεῖσα δυνάμις τῆς Χαλκῆ. πάντων δὲ τῶν ἐχόντων, ἦσαν καὶ ἐ πάλαι ἀληθεύσα τῇ Τριβαλλῶν συμμαχίᾳ, λογάδες ἱππεῖς δισχίλιοι. ἦσαν δ' ἐπὶ τούτοις καὶ ἀ τῆς ἐν τοῖς Γαλάταις Λατίνων πατρίδος παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτόκλητοι Ῥωμαίοις σύμμαχοι, τεῖχος ἔχων ἐκεῖ, καὶ τειχομαχικὰ μηχανήματα. καὶ δὴ στρατιάσαντες ἔνδοθεν μὲν τὰ Ῥωμαίων καὶ Τριβαλλῶν στρατεύματα, ἐκεῖθεν δὲ πὰ ἐκ τῆς τεῖχος, μιμησάμενοι κατὰ γένη καὶ φυλὰς πηγνύουσι τὰ στρατόπεδα κύκλῳ τῶν ἄστεως καὶ τῆς πόρρω, ἐν οἷς τῶν ἄλλων ἀνέχον οἱ βάρβαροι. καὶ μὲν τοι Ῥωμαῖοί τε καὶ οἱ Λατῖνοι δίξεως ἔχοντες πρὸς τειχομαχίαν καὶ πολιορκίαν, πεμπόντων πάντοθεν ἐπὶ ἰσχυρὰ μηχανήματα, δι' ὧν πλῆθε λίθων ἐρρίπτουν, καὶ πολλὰ ἐπῆγον τὸν ὀλισθρον τοῖς τε ὑποζυγίοις τῆς βαρβάρων καὶ αὐτοῖς· καὶ πῶτο νύκτωρ καὶ μεθημέρας ποιοῦντες οὐκ ἔληγον.

Η. Τοῖς δὲ βαρβάροις πρὸ ὀφθαλμῶν ἤδη τὸν ὄλεθρον βλέπουσιν ἑαυτῶν, καὶ μὰ ἔχουσιν ὅθεν ἀφύγοιεν, ἀφ' τὸ παντοχόθεν πολλοῖς ἀσυκλῶσθαι στρατεύμασιν, ἐδόκει ἀμυνεῖσθαι τὸ ζῆν ἀποῖ. ἔδοξε δὴ λάθρα καὶ * νυκτὸς ἐπιθέσθαι τῇ Ῥωμαϊκῇ στρατῇ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις, ἅ τε ἐθάδες ὄντες τοῖς τοιῷδε αὐτοὺς, καὶ ἅμα πτοβαμένους καὶ αὐτοὺς ἄπαις ἐν τῇ φθονούσῃ δυσχημάτων. ἵνα ἀφ' ὅτου ἴσως καὶ τὰ τῶν ἄλλων στρατόπεδα θορυβήσαντες, ἀναπαχῶσι τῆς πολιορκίας ἐργάσωνται· ἀλλὰ τότε πρῶτον ἤθυνεν σφαλερὰς ὑποπλέξεις κατὰ Ῥωμαίων θρέψασα. ἀ δὴ ἔλαθεν αὐτοὺς καὶ ἀ φρόνημα τῶν βαρβάρων ὁρμὴ ἀκλινεμένους καὶ ἐγρηγορότας, καὶ συχναῖς φυλακαῖς ἀμοιβαδὸν ἢ νύκτα παραμένουσας. ἐπὶ δὲ τῶν καὶ ὡς πύργῳ τῷ πρὸς βαλόντας ἀνιαρόν ἐσαν, καὶ ὑπέστρεφεν αἰσχρὰ. ἀ μὲν μάχεσθαι τότε γε οὐκ ἐτόλμησαν. ἀλλὰ σφόδρα τῇ πολιορκίᾳ πιεζομένους ἔδοξεν αὐθις πεῖραν λαβεῖν καὶ τῆς Τριβαλλῶν. ἀλλὰ τὰ ἄμεινα καὶ παρὰ σφῶν πιστωθέντες, ὡς οὐκ ἐκατὸν ἤδη ἀπογνώσεως ἦσαν σκιωβατοῦντες.

Θ. Καὶ δὴ τῇ ὑστεραίᾳ περὶ μέσας νύκτας τὰ ὅπλα ῥίψαντες, ἀπομολύνουσι πρὸς τὰ τεῖχος βέλθαι κόπτοις καὶ βαλαντίοις. τοῖς δὲ Λατίνοις μόνοις τῶν ἑαυτῶν ἐθάῤῥησαν φυλακὴν, μᾶλλον ἐλπίσαντες πειθεῖσθαι δοῦλοι ὑπ' αὐτῶν, ἃ τε μηδὲν μᾶλλον αὐτοὶ δοῦλοι κατ' αὐτῶν ἐργασάμενοι πρότερον, ἀλλὰ τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἀσυλλήπτου καὶ ζοφερᾶς τυγχανούσης, ἰλαθοῦ ὑπ' ἀγνοίας οἱ πλείους αὐτῶν παρὰ τὰς τῆς Ῥωμαίων τειχέρεις καπηλεύοντες, καὶ κατὰ φεύγοντες εἰς πῦρ ἐμπεπτώκασι, τὰς τῆς Ῥωμαίων δηλαδὴ χεῖρας· ὑφ' ὧν τὰ τε χρήματα ἁρπάσαντα τῷ ταχίστῳ, καὶ αὐτοὶ καπηλήσαντα ἀφειδῶς, οἱ δὲ Λατῖνοι τὰς καπηλεύοντας εἰς αὐτὰς πάσας μὲν οὐκ ἀπῆλθε, ἀλλὰ μόνας τὰς πλήσασα κομίσασθαι χρήματα, ἐφ' ᾧ ἀνίφορα μεῖναι, καὶ μὰ γεωθέντα ζητεῖσθαι παρὰ Ῥωμαίων. τοὺς δὲλοιποὺς τῶν μὲν ζώντας ἐπήρκεσαν ἐν δεσμοῖς

ANDRONICUS SENIOR

sum Chersonesi persecuti sunt, ut ibi tanquam intra rete conclusos reliquos facili labore mactarent.

VII. Quo cum pervenum esset, gaudio ob victoriam exultantes, honoribusque & donis ab Imperatore cumulati, castra ponunt. Statim etiam quinque triremes Imperator misit, quæ Hellespontiorum oram legendo caverent, ne a Barbaris in adverso littore habitantibus Chalcedonis auxilia submitterentur. Hoc rerum statu Triballorum quoque auxilia jampridem evocata adsunt, delectorum aquitum duo millia. Adest & Latinorum Galatæorum Potestas apud Hellespontum ultro nostris opem laturus, cum octo triremibus & muralibus tormentis. Cum igitur hinc Romanorum & Triballorum copiæ, inde ii qui in triremibus erant advenissent, pro gentium & nationum varietate distincti ac divisi circum oppidum & fossas intra quas Barbari se continabant castrametantur. Ac Romani quidem & Latini obsidionem & oppugnationem periti, omnis generis firmas machinas contra castellum disponunt; quarum ope saxa plurima ejaculantes, magnam apud Barbaros hominum & jumentorum stragem edebant: idque nec interdiu nec noctu facere intermittebant.

VIII. Barbaris vero, quibus jam ante oculos mors erat, nec ullum effugium patebat, quod undique multis exercitibus cincti essent, discrimen vitæ adire visum est, hoc modo. Nocte Romanorum potius quam aliorum exercitum invadendum esse statuerunt, quod & vincere eos hactenus consuevissent, & præterea temporis cladibus adhuc territos eos putarent: ut per hos fortasse cæteris quoque hostibus perturbatis, moræ alicujus spatio oppugnationem interrumperent. Sed tum primum senserunt, se falsa de Romanis opinione imbutos esse; quos ne prima quidem Barbarorum eruptio latuit, armatos & vigilantes, & per crebras excubiarum vices noctem transigentes. Quare inani impetu velut in sortem turrim facto, repulsi turpissime recesserunt. Nec tamen in eo demum subsistere ausi placuit, ut nihil ultra tentarent. Verum gravi obsidione premente, etiam Triballorum periculum facere illi duce. Sed eodem modo ab illis etiam tractati, jam in extrema desperatione versabantur.

IX. Itaque postridie sub mediam noctem abjectis armis, ad triremes planis finibus & saccis decurrunt. Latinis enim solis, quod nihil ab illis mali timerent, ut quos nec ipsi ulla injuria antehac læsissent, salutem suam credera ausi sunt. Sed cum ea nox obscura & lunis foret, plerique imprudentes ad Romanas triremes deveniunt: ibique, dum fumum fugiunt, in ignem delabuntur, hoc est, in Romanorum manus incidunt, qui & pecunile omnibus eos actutum spoliant & absque misericordia enutricidant. Latini vero suos supplices non quidem omnes occiderunt, sed eos tantum qui pecuniæ plurimum attulerunt, ut quid accepissent incompertum maneret, ne Romani si resciviſſent pecunias reperent. Cæteros tum quidem in vinculis vivos habuere: deinde ex iis alios Im-

* νύκτωρ

Edit. Paris. pag. 166.

ANDRONICUS SENIOR.

peratori ottulerunt, alios inter ſeſe partiti ad ſervitutem retinuerunt. Et hæc quidem in hunc modum geſta ſunt.

A ἔπεσπε τὰς μὲν ἐξ αὐτῆ ἐκόμισαν τῇ βασιλῆ, τὰς δὲ φῶς δουλείαν ἑαυτῆ διενείμαντο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῶτον ἔχει τὸ τρόπον.

CAPUT XI.

I. Niphoni ob ſacrilegia expulſo Joannes Glycys laicus in Patriarchatum ſuccedit. Hujus elogium. Cur habitum monaſticum non induerit. Gregoras juvenis. Eloquentiæ ſtudioſus. Glyceos auditor aſſiduus. II. Theodori Metochitæ auctoritas. Filia Joanni Panhyperſebaſto nupta. Laus Metochitæ. Animi & corporis dotes. Summa eruditio. III. Dicendi genus. Ut literarum ſtudium cum Reipublicæ adminiſtratione conjunxerit.

I. SEquenti anno etiam Niphon e patriarchali ſede ejicitur, ob multa & varia ſacrilegia, atque ob amorem pecuniæ, quo ille impulſus quæſtum ioiquum nec ſatis dignitati ſuæ convenientem inſtituebat. Is autem digreſſus, domicilium ſibi elegit eam partem monaſterii Peribleptæ, quæ mare ſpectat. Uno anno interjecto, in patriarchicum ſolium impoſitur Joannes Glycys, tum * Logotheta curſus publici, qui uxorem filioſque & filias habebat. Erat hic vir doctiſſimus, & generoſæ illius Athenienſium elocutionis, ſi quis unquam, retinentiſſimus, utpote qui eam dicendi formam ac rationem tanquam divinum aliquod exemplar obſervaret. Idem gravi judicio, animi affectu ad optima quæque propenſo, & morum ſanctitate longe omnes ſuperabat. Quas ob res patriarchalem ſedem velut meritum præmium accepit, cum uxor ejus ſtatim monaſticum habitum induiſſet. Atque ipſe quoque ſedis reverentia eundem habitum induere quidem voluit: ſed illius conatui Imperator obſtitit. Nam cum corpuſculum humor non ita multo ante articulos ejus inveſtiſſet, certis anni intervallis graviſſime cruciabatur, & de ſententia medicorum eum neceſſe erat carnibus veſci: qua de cauſa monaſticus ei habitus non conceſſus eſt. Hujus viri conſuetudine uſus & ipſe ſum, quoad potui & licuit, nocturnis diurniſque ejus colloquiis intereſſe & uberrimos fructus ex ipſius ſermonibus colligere ſolitus; cum apud me maxime vigebat eloquentiæ amor; ætas autem mea vicefimum annum excedebat.

ANN. CHR. MCCC.XVI. * *Vide lib. 6. cap. 8. fub. 1. Edit. Pariſ. pag. 167.*

II. Erat eo tempore ſummæ apud Imperatorem auctoritatis, ac rerum omnium adminiſtrationi præerat Theodorus Metochites, Logotheta tum generalis. Tanto autem ſtudio Imperator eum complectebatur, ſic de eo totus pendebat, ut nihil adeo arcanum eſſet, quod ei ſive parvum ſive magnum haud concrederet, omniaque fierent quæ hic vellet, contraque nihil quod nollet. Ac jam eidem generum dederat nepotem ſuum Joannem, fratris ſui Porphyrogeniti filium unicum: quem patre ejus ſuperſtite ideo averſabatur quia ipſum patrem oderat: deinde eodem defuncto ad ſe recepit, & maxime dilexit, cum is ex ephebis modo exceſſiſſet; eique ſtatim Panhyperſebaſti dignitatem decrevit: quam illius amo-

B Α. ΕΣ δὲ τὸν ἐπιὸν ἔτος ἐκβάλλεται καὶ Νίφων τὸ πατριαρχικὸ θρόνου, αἰτίαν ἔλαβε πολλαπλῆς καὶ πολυειδῆς ἱεροσυλίας, καὶ χρημάτων ἔρωτος, ἀδίκου τε καὶ μὴ πάνυ τῇ πανευαρχικῇ προσήκοντα θρόνῳ τὸν ποιεσμὸν ἐφελκόμενον. καὶ ἀπελθὼν, εἰς ἀπόκλεισιν ἐποιήσατο τὸ πρὸς θάλασσαν τετραμμένον μέρος τῆς Περιβλέπτου μονῆς. ἐνὸς δὲ μεταξὺ παραδραμόντος ἔτους, ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον Ἰωάννης ὁ Γλυκύς, λογοθέτης ὢν τηνικαῦτα τοῦ δρόμου, καὶ γυναῖκα ἔχων καὶ υἱὸς καὶ θυγατέρας. ὃν δὴ ὁ ἀνὴρ σοφὸς ἐν τοῖς μάλιστα, καὶ σφόδρα τῆς ἀγαίας ἐκείνης Ἀθήνηθεν ἔχων ἐπίρρησιν ἐχέμυθος, καὶ τύπον ἐκεῖθεν καὶ τρόπον καθάπερ τι θεῖον ὑπὲρ ἀρχέτυπον σωζόμενος δ' ἐμβριθείᾳ, καὶ γνώμῃ βουλομένῃ τὰ δίκαια, καὶ τρόπων συμπόνοις, μακρῷ τῆ μίτρᾳ πάντας ὑπῆν. ᾧ ταῦτα δὴ καὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐπαθλήσαντα κατὰ τὸ προσῆκον λαμβάνει, ἡ γυναικὸς αὐτῆ τὸ μοναχικὸν ἔνδυσις ὑπελθόσης χᾶμα. καὶ αὐτὸς μέν τοι τὸ μοναχικὸν ὑπελθεῖν ὁρμήσαντα χῆμα εἶδον τὰ θρόνου, τῆς ἕρμης ἐπέχουσ ὁ βασιλεύς· χρυῆ γὰρ τινος διηρθρότος ἐ πάνυ φρὸ πολλᾶ τὰ νῦν ξυβρεμένους ἄρθρα τακτικῆς περιόδου τὰ ἐπὶ ἐπαχθῆ τὰ δεινότατα, καὶ ὧν ἀνάγκη κατὰ τὰς ἐ ἰατρῶν κρίσεις, χρίσαι τῶτον κεχρῆσθαι. ᾧ δ' ᾧ τῶτο δὲ τὸ μοναχικὸν ὑπελθεῖν ἐ συγχωρήσαι χῆμα. τάχα τὰ ἀνδρὸς * ἀπολελαύκειν κρίνω, καθάσον πλέῖσον εἶχεν τῆς σύκτηρ ᾧ μιθημέραν χολαῖς λογικαῖς αὐτῆ συγγινόμενος, ᾧ πολλῶ τ ἐκείνου γλώττης τρυγῶν τὰ ὠφέλιμα. ἐπότε δὲ ᾧ παρ' ἐμοὶ οἱ τε ἐ λόγων μάλα τοι ἐκμαζόμενος ἔρωτες, ᾧ ἡ ἡλικία τὸν εἰκοστὸν παρήλλαττε χρόνον.

* ἀπολελαύκειν

B. Ην γε μὲν τηνικαῦτα τῇ βασιλεῖ παραδωσούων, ᾧ πᾶσαν κατάσασιν ὅλοις μυστηρίων τοῖς πράγμασιν ὁ Μετοχίτης Θεόδωρος, λογοθέτης ὢν τηνικαῦτα τοῦ γενικοῦ. τοῦτον δ' αὐτῆ προσεπῆκτο, ᾧ ὅπως ὁ βασιλεὺς αὐτῷ γε ἐξήρτητο, ὡς' οὐδὲν ἰδίᾳ αὐτῆ μικρὸν ἢ μέγα ἐ πάνυ ἀπόρρητον φρὸς αὐτόν. ἀλλὰ πάντ' ἐποίει βουλόμενος ᾧ τῶτ· ᾧ αὖθις αὖθι, ὃ μὰ τότῳ φρὸς βουλόσεως ἰδ' οὐδὲ δὴ ᾧ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τὸν ἀδελφιδοῦν τότῳ παρέχειν, Ἰωάννην φημὶ τὸν μονογενῆ τὸ Πορφυρογεννήτου υἱόν. ἐν δὲ ζώντος μὲν αὐτῆ τοῦ πατρὸς ἀπεστρέφετο, διὰ ἦχθος τὸ φρὸς ἐκεῖνον· ἐκείνου δ' ἀπαλλάξαντος, ἐδέξατό τε ᾧ ἐς τοῖς μάλιστα ἴσιρσεν, ἄρτι ἐ ἥβησαν παραλλάττοντα. ἐτιμᾶτο δ' αὐτῶ δ' ὃς ᾧ τῇ τὸ πανυπερτέθειτο ἀξιώματος, ὃ καὶ ᾧ αὐτὸ ᾧ τῶ φρὸς αὐτὸν σοφῶ ἐκδέξερον ἢ πρότερος

ιχθ

ANDRONI. CUSS. SENIOR

* ἐκαθέσσατο ἐῖχε πολλῷ κατεσόφατο. ἐνδύμασι δὲ ᾗ * πεζέλλοις A re longe auguſtiorem quam prius fuerat effecit. Quippe & veſtimentis & calceis, & equi ornamentis coloris lutei uti permiſit, ut inter aulæ nobiles maxime conſpicuus eſſet. Hunc igitur Imperator, quem tam charum habebat, Logothetæ generum eſſe voluit, ei viro ob eximias dotes quamplurimas in hunc modum gratificatus. Nam proceritate corporis, & membrorum ac partium proportione, & oculorum hilaritate, omnium oculos in ſe convertebat. Facundia porro naturali, laborum tolerantia, memoria firma & nitida, ſummum omnis eruditionis faſtigium conſenderat. Si quid ex eo ſive novum ſive antiquum quæreres, *Edit. Pariſ.* ita recenſebat, quaſi ex libro recita- *pag. 168.* B ret. Quare iis qui cum eo colloquebantur parum aut nihil opus erat libris. Erat enim viva bibliotheca, & eorum quæ ſcire vellet parata copia: tanto intervallo omnes eos ſuperabat, qui unquam in ſtudiis verſati ſunt.

III. Unum hoc in eo reprehendi queat, quod ad nullius veteris oratoris imitationem ſtylum conformavit, neque gravitatem ſententiarum amœnitate ac lepute quodam dictionis condire voluit, neque ingenii ubertatem nimiam fræno ullo moderatus eſt: ſed ſuo quodam genere & genio delectatus, procellotum veluti verborum mare objicit, atque adeo legentium aurea offendit & veluti pungit, ut ſpinæ C digitos eorum qui roſas carpunt. Verum qua dicendi facultate præditus fuerit, cuilibet æſtimare promptum eſt e plurimis libris, quos multæ & variæ frugis plenos compoſuit. Jam quod in eo viro maxime mireris, cum tantæ moleſtiæ premerent, tantus negotiorum publicorum æſtus incumberet, cum curæ aliæ aliæ animum ejus veluti inundarent, nihil unquam fuit quod eum a lectione & ſcriptione revocaret. Sed ea dexteritate in utrifque verſabatus, ut a mane uſque ad veſperam in palatio tempublicam adminiſtraret, & uni huic rei ita ſedulo, ita acri ſtudio vacaret, quaſi a litteris prorſus alienus eſſet. Sero inde digreſſus, adeo totus in litteris erat, quaſi ſcholaſticus eſſet, neque eum republica negotii quicquam haberet. Plura de hoc viro dicenda haberemus: ſed in alium locum ea differenda ſunt.

* γνώτῃ τι μέσον ἴσως αὐτῷ σταμίμφαιτό τις, ἅτι πρὸς ὑδέτα τῷ πάλαι ῥητόρων ἀναφέρων βιβλίοις τὸ τῆς αὐτῆς γραφῆς χαρακτῆρος τῷ μιμήσει, ὑδ' ἱλαρᾷ τινι καὶ μειδιώσῃ * γλώττῃ, τὸ τῆς φύσεως πάνυ τι γόνιμον χαλινῷ τινι σαφηνείας προσθύμενος. ἀλλ' ἰδιοτροπίᾳ τινὶ καὶ αὐτονομίᾳ φύσεως καπνολυθήσας, χεομῶσά τινα καὶ θάλατταν γλώττης προΐχεται· κρύπτουδε ἀμύσσει καὶ ονίζει τῷ ὑπερόπτῃ καὶ ἀκολῷ, καθάπερ τῶν τῷ τραγῴδῶν παλαιῶν ὁ περὶ τὸ ῥόδον ἄκανθα. ἔξεσι δὲ καὶ πᾶσι τοῖς βυλομένοις τεμοσκοῦδαι τῶν τὸ ἀνδρὸς ἐν τοῖς λόγοις δ' ὑάμει, ἐξ ὧν συκοφάγκα πολλῶν τε καὶ πολλῆς καὶ ποικίλης γνώσεως τῆς ὠφελίας βιβλίων. ὃ δὲ πάντων μᾶλλον θαυμάζειν ἔχοι τις ἂν τὸ ἀνδρὸς, ὅτι τοιοῦτο πρὸς τῷ κοινῷ πραγμάτων θορύβῳ καὶ ὀλύδωνος ἐπικειμένου καὶ φροντίδων ἄλλοτε ἄλλων ἐπιπολάζόντων αὐτῷ τῷν ἐξ νοῦ, ὑδὲν ὧν τῶν ἀναγκαίοτατον καὶ γράφειν ἀπαχόλοιτο πώποτε· ἀλλ' ὅπως εἶχε πρὸς ἄυρᾳ δέξεως, ὡς τὰ φρούας μὲν ἐς ἑαυτὸν ἐν βασιλείοις τὰ κοινὰ δεινῶν ὧν ὅπως ὁλοχερὼς & ξυῶ γε πολλῷ καὶ ζυόρῃ τῇ φρονήσει, ὥσπερ ἂν εἰ τῷ λόγων ἔξω παντάπασιν ἐτύγχανε. ὁφὲ δ' ἄυθις ἑαυτὸν ἀπαλλαττόμενος, ὅπως ὅλως τῶ λόγων ἐγίγνετο, ὥσπερ ἂν εἰ σχολαστικός τις ὧν, καὶ τῷ φραγμάτων παντάπασιν ἰσὸς. καὶ πλέῖσα δ' ἔστρα περὶ τοῦ λόγου ἔχοντος τὸ ἀνδρὸς, παμδόσαμεν ἐν τοῖς ὕστερον.

CAPUT XII.

I. Irenes Imperatricis obitus. Sepultura. De ejus pecuniis quid actum ſit. Sanctæ Sophiæ Templum ruinam minatur. Duabus pyramidibus extructis fulcitur. II. Andronicus mavult vetera ædificia inſtaurare, quam nova extruere. Ejus modeſtia laudatur. III. Templa ab eo reſtituta. Eiuſdem opera alia publica. IV. De Columna, Statua, & Cruce in veſtibulo Templi Sanctæ Sophiæ erectis. Crux dejecta reponitur. Cætera longo tempore labefactata renovantur. V. Statuæ dimenſio. Item Crucis & globi.

A. ΤΗ, γε μὴν Εἰρήνη τῇ * βασιλίσσῃ πλέῖστον ἐν Θεσσαλονίκῃ ᾠκτεγλάσῃ χρόνον, δι' ἀξιόλογόν αἰτίας, ἐδόξεν αὐτῇ ἀσπὶ τάπης τοὺς χρόνους & περὶ τὸ πολίχνιον ἀφαιδδαι * Δράμας, σιωδὸς ὧν D I. PER illud tempus Irene Imperatrix, cum diu ob quas diximus *pag. 169.* cauſas Theſſalonicæ commorata eſſet, ad oppidulum Dramam iter inſtituit: quod & prius facere ſolita erat, recreandi animi cauſa, ubi eam longio-

ANDRONICUS SENIOR.

peratori attulerunt, alios inter ſeſe partiti ad ſervitutem retinuerunt. Et hæc quidem in hunc modum geſta ſunt.

A ἔπεσπε τὰς μὲν ἐξ αὐτῆ ἐκέμισαν τῇ βασιλεῖ, τὰς δὲ πρὸς δουλείαν ἑαυτῆ διενείμαντο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

CAPUT XI.

I. Niphoni ob ſacrilegia expulſo Joannes Glycys laicus in Patriarchatum ſuccedit. Hujus elogium. Cur habitum monaſticum non induerit. Gregoras juvenis. Eloquentiæ ſtudioſus. Glyceos auditor aſſiduus. II. Theodori Metochitæ auctoritas. Filia Joanni Panhyperſebaſto nupta. Laus Metochitæ. Animi & corporis dotes. Summa eruditio. III. Dicendi genus. Ut literarum ſtudium cum Reipublicæ adminiſtratione conjunxerit.

I. SEquenti anno etiam Niphon e patriarchali ſede ejicitur, ob multa & varia ſacrilegia, atque ob amorem pecuniæ, quo ille impulſus quæſtum inlquum nec ſatis dignitati ſuæ convenientem inſtituebat. Is autem digreſſus, domicilium ſibi elegit eam partem monaſterii Periblepti, quæ mare ſpectat. Uno anno interjecto, in patriarchicum ſolium imponitur Joannes Glycys, cum * Logotheta curſus publici, qui uxorem filioſque & filias habebat. Erat hic vir doctiſſimus, & generoſæ illius Athenienſium elocutionis, ſi quis unquam, retinentiſſimus, utpote qui eam dicendi formam ac rationem tanquam divinum aliquod exemplar obſervaret. Idem gravi judicio, animi affectu ad optima quæque propenſo, & morum ſanctitate longe omnes ſuperabat. Quas ob res patriarchalem ſedem velut meritum præmium accepit, cum uxor ejus ſtatim monaſticum habitum induiſſet. Atque ipſe quoque ſedis reverencia eundem habitum induere quidem voluit: ſed illius conatui Imperator obſtitit. Nam cum corruptus humor non ita multo ante articulos ejus invaſiſſet, certis anni intervallis graviſſime cruciabatur, & de ſententia medicorum eum neceſſe erat carnibus veſci: qua de cauſa monaſticus ei habitus non conceſſus eſt. Hujus viri conſuetudine uſus & ipſe ſum, quoad potui & licuit, nocturnis diurniſque ejus colloquiis intereſſe & uberrimos fructus ex ipſius ſermonibus colligere ſolitus; cum apud me maxime vigebat eloquentiæ amor, ætas autem mea viceſimum annum excedebat.

ANN. CHR. MCCXVI.

* *Vide lib. 6. cap. 8. fin. 1. Edit. Pariſ. pag. 167.*

II. Erat eo tempore ſummæ apud Imperatorem auctoritatis, ac rerum omnium adminiſtrationi præerat Theodorus Metochites, Logotheta tum generalis. Tanto autem ſtudio Imperator eum complectebatur, ſic de eo totus pendebat, ut nihil adeo arcanum eſſet, quod ei ſive parvum ſive magnum haud concrederet, omniaque fierent quæ hic vellet, contraque nihil quod nollet. Ae jam eidem generum dederat nepotem ſuum Joannem, fratris ſui Porphyrogeniti filium unicum: quem patre ejus ſuperſtite ideo averſabatur quia ipſum patrem oderat: deinde eodem defuncto ad ſe recepit, & maxime dilexit, cum is ex ephebis modo exceſſiſſet; eique ſtatim Panhyperſebaſti dignitatem decrevit: quam illius amo-

B A. ΕΣ δὲ τὸν ἑπόμενον ἐνιαυτὸν ἐκβάλλεται καὶ Νίφων τὸ πατριαρχικὸν θρόνου, αἰτίαν εἰληφὼς πολλαπλῆς καὶ πολυειδοῦς ἱεροσυλίας, καὶ χρημάτων ἔρωτος, ἀδικόν τι καὶ μὴ πάνυ τῇ πατριαρχικῇ προσήκοντα θρόνῳ τὸν ποιεσμὸν ἐφοδεύσαντος. καὶ ἀπελθὼν, οἰκίσεως ἐπιτυγχάνει τὸ πρὸς θάλασσαν πεταμένον μέρος τῆς Περιβλέπτου μονῆς. ἐνὸς δὲ μεταξὺ παραδραμόντος ἔτους, ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον Ἰωάννης ὁ Γλυκύς, λογοθέτης ὢν τότε καῦτα τὰ δρόμου, καὶ γαμέτην ἔχων καὶ υἱεῖς καὶ θυγατέρας. ὧν διὰ σοφὸς ἐν τοῖς μάλιστα, καὶ σφόδρα τῆς ἀγωγῆς ἐκείνης τῷ Ἀθηναίων ἔχυς ἐπίρτης ἐχόμενος, καὶ τύπου ἐκείνου καὶ τρόπου καθάπερ τινὸ θείου παρῶν ἀρχέτυπον· σωφρονεῖν δ' ἐμβεβιθέκει, καὶ γνώμῃ βουλομένῃ τὰ δίκαια, καὶ τρόπων σεμνότητι, μακρῷ τῆ μέτρῳ πάντας νικῶν. ἐξ ταῦτα δὴ καὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνου ἐπαθλον κατὰ τὸ πρόσφορον λαμβάνει, ἐ γυναικὸς αὐτῷ τὸ μοναχικὸν διὰ θύος ὑπελθούσης χῆμα. καὶ αὐτὸς μὲν τοι τὸ μοναχικὸν ὑπελθεῖν ὁρμήσαντα χῆμα αἰδοῖ τῷ θρόνου, τῆς ὁρμῆς ἐπίσχεν ὁ βασιλεύς· χυμῷ γάρ τινος διαφθορότος ἐ πάνυ πρὸ πολλοῦ τὸ πᾶν ἐξεδραμόντος ἄρθρα τακταῖς περιόδοις τῆ ἕης ἐπαχθῆ τὴ δεσπότατα, καὶ διὰ ἀνάγκη κατὰ τὰς τῶ ἰατρῶν κρίσεις, αἱρεῖται τοῦτο κεχρῆσθαι. καὶ ἐξ τοῦτο δὲ τὸ μοναχικὸν ὑπελθεῖν ὦ συγκεχώρηται χῆμα. τότε τὸ ἀνδρὸς * ἀπελελαύκειν

C τι θεῖον παρῶν ἀρχέτυπον· σωφρονεῖν δ' ἐμβεβιθέκει, καὶ γνώμῃ βουλομένῃ τὰ δίκαια, καὶ τρόπων σεμνότητι, μακρῷ τῆ μέτρῳ πάντας νικῶν. ἐξ ταῦτα δὴ καὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνου ἐπαθλον κατὰ τὸ πρόσφορον λαμβάνει, ἐ γυναικὸς αὐτῷ τὸ μοναχικὸν διὰ θύος ὑπελθούσης χῆμα. καὶ αὐτὸς μὲν τοι τὸ μοναχικὸν ὑπελθεῖν ὁρμήσαντα χῆμα αἰδοῖ τῷ θρόνου, τῆς ὁρμῆς ἐπίσχεν ὁ βασιλεύς· χυμῷ γάρ τινος διαφθορότος ἐ πάνυ πρὸ πολλοῦ τὸ πᾶν ἐξεδραμόντος ἄρθρα τακταῖς περιόδοις τῆ ἕης ἐπαχθῆ τὴ δεσπότατα, καὶ διὰ ἀνάγκη κατὰ τὰς τῶ ἰατρῶν κρίσεις, αἱρεῖται τοῦτο κεχρῆσθαι. καὶ ἐξ τοῦτο δὲ τὸ μοναχικὸν ὑπελθεῖν ὦ συγκεχώρηται χῆμα. τότε τὸ ἀνδρὸς * ἀπελελαύκειν

D κειν κρίνω, καθόσον πλεῖον εἶχεν, ἐν ταῖς σύνεσι καὶ μεθημέραι σχολαῖς λογικαῖς αὐτῷ συγγινόμενος, καὶ πολλὰ ἐκείνου γλώττης τρυγῶν τὰ ὠφέλειας· ὁπότε δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ οἱ τι ἐ λόγων μάλα τοι ἅπτεσθαι ἤρατο, καὶ ἡ ἡλικία τὸν εἰκοστὸν παρήλλαττε χρόνον.

B. Ην γε μὴν τοιαῦτα τῇ βασιλεῖ παραδυναστεύων, καὶ πᾶσαν κατάσασιν ὅλοις μεσιτεύων τοῖς πράγμασιν ὁ Μετοχίτης Θεόδωρος, λογοθέτης ὢν τηνικαῦτα τῶ γενικῶ· τοιοῦτον δ' αὐτῷ προσετύγχανε, καὶ ἔπως ὁ βασιλεὺς αὐτῶ γε ἐξήρτητο, ὡς· οὐδὲν ἂν αὐτῷ μικρὸν ἢ μέγα ἐ πάντων ἀπόρρητον πρὸς αὐτόν. ἀλλὰ πάντ' ἐποίει βουλόμενα καὶ τότε· καὶ ἀυδὶς οὐδὲν, ὃ μὴ τότε πρὸς βουλήσεως ἂν· ἔδη δὲ καὶ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τὸν ἀδελφιδοῦν τὸν

τῷ παρόντι, Ἰωάννην φημὶ τὸν μονογενῆ τῶ Πορφυρογεννήτου υἱόν. ὃν δὴ ζῶντος μὲν αὐτῷ τοῦ πατρὸς ἀπεστρέφετο, διὰ ἔχθος τὸ πρὸς ἐκεῖνον· ἐκείνου δ' ἀπαλλάξαντος, ἰδίζατό πῃ ἐς τοῖς μάλιστα ἔνεγκον, ἄρτι τ' ἐφηβον παραλλάττοντα. ἐτιμᾶτο δ' αὐτὸς διὰ θύος καὶ τῷ τὸ παντοπρεπέστατον αἰδώμονι, ἢ καὶ ᾗ αὐτὸ δὴ τοῦ πρὸς αὐτὸν σοφοῦ ἐνδοξότερον ἢ πρότερον

αἰχθ

* ὑπεδέσμει ἦν ἐχρῆτο πολλῷ κατεσκάφατο. ἐνδύμασι δὲ ἠμφιέσατο * πεζὸλος A αὐτῷ, ἢ ὅσα τῶν ἵππων τῶν κοσμεῖ, ἀφροῖς τῆς ἅπασι χρῆσθαι κεχάρισται, ἵν' ἡ ἐξουσιάσπασις ἐν τοῖς περὶ τὸν βασιλέα ἀγῶσιν. τότε τοίνυν ὑπὸ πολλῆς ἀπολαύσεως τῆς βασιλικῆς ἁβρύνεσθαι, Θεοδώρῳ τῷ λογοθέτῃ γαμβρὸν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ θυγατρὶ παρέχεται, χαριζόμενος δι' ἅπερ ἐπλήτει καλὰ κἀγαθά. σώματος γὰρ μεγέθει, ἢ μελῶν ἐμμέτρων συμμετρίᾳ, ἢ ὀφθαλμῶν ἱλαρότητι, πάντας εἶλκε πρὸς ἑαυτὸν ὀφθαλμός. φύσεως δ' ἀμοιρεῖν πρὸς λόγους, ἢ καρπεῖν πρὸς πόθους, ἢ μνήμης ὑγιείᾳ ἢ ἀκριβείᾳ πρὸς ἅπασι τοῖς ἀκροάμασιν ἄλασσον. ὅπου δ' ἔπορος ἦν ἅπασιν τοῖς ζητοῦσι παλαιά τε ἢ νέα προφέρων ὡς ἐκ βι- B βλίου τοῖς γλώττης, ὥστε μηδὲν ἂν δεῖν ἔνδον βιβλίων τοῖς ὁμιλοῦσι. βιβλιοθήκη γὰρ ἦν ἔμψυχος αὐτὸς, ἢ τῷ ζητεῖν πρόχειρος ἐπιστήμη. ὅπου πάντας μακρῷ τῷ μέτρῳ παρέδραμεν, ὅσοι ποτὲ λόγων ἥψαντο.

Γ. Εἴ τι μόνον ἔσως αὐτῷ ἁπαμέμφατόν τις, ὅτι πρὸς ὑδέτα τῷ παλαιῷ ῥητόρων ἀναφέρων βιβλάπτει τὸ τῆς αὐτῷ γραφῆς χαρακτῆρος τῷ μίμησιν, ὑπ' ἐλαφρᾷ τινι καὶ μεσθίσῃ * γλώττῃ, τὸ τῆς φύσεως πάνυ τι γόνιμον χαλινῷ τινι ἀπέχειν προπεθύμησεν. ἀλλ' ἰδιοτροπίᾳ τινὶ καὶ αὐτονομίᾳ φύσεως ἀκολουθήσας, χαμαιπετές τινα καὶ ἀλλόκοτον γλώττης προέχειν· ἀφιππεῖσθαι ἀμύνει καὶ ἀπίζει τῷ ἐπι- C σόπτῳ * ἀκοῇ, καθάπερ τῷ τῷ τραγῴδῳ παλαμῶν ὁ περὶ τὸ ῥόδον ἄκανθα. ἔξεστι δὲ καὶ πᾶσι τοῖς βυλομένοις παμπειθῆναι τῷ τὸ ἀνδρὸς ἐν τοῖς λόγοις δύναμιν, ἐξ ὧν συνηγάγομεν πολλῶν τε καὶ πολλῆς καὶ ποικίλης γνώμονος τῆς ἀρίστης βιβλίων. ὃ δὲ πάσων μᾶλλον θαυμάζειν ἔχοι τις ἂν τὸ ἀνδρὸς, ὅτι ποτὲ πρὸς τῷ κοινῷ φορυμάτων δορυβῳ καὶ ἀλύσεως ἐπικειμένης καὶ φροντίδων ἄλλοτε ἄλλων ἐπιπολαζόντων αὐτῷ τῶν ἐξ οἴκου, ὑδὲν ἧττον ὁ τὰ ἀναγινώσκων καὶ γράφων ἀπηχόλητο πάντοτε· ἀλλ' ὥσπερ ἔχει πρὸς ἄκρον δίξιος, ὡς ἐν ἀρχαίᾳ μὲν ἐς ἑαυτὸν ἐν βασιλείοις τὰ κοινὰ διοικῶν ἦν ὅπως ὁλοχερὴς ἐξ ἑῴου γε πολλῆς καὶ ζώσης τῆς προθυμίας, ὥστερ ἂν εἰ τῷ λόγων ἕξιν παντάπασιν ἐνήγκατο. ὀψὲ δ' αὖθις ἐκῶθεν ἀπαλλαττόμενος, ὅπως ὅλως τῶν λόγων ἐγίγνετο, ὥσπερ ἂν εἰ σχολαστικός τις ἦν, ἢ τῷ πραγμάτων παντάπασιν ἐκτὸς. ἢ πλέῖσα δ' ἔσπερα περὶ τοῦδε λέξειν ἔχοντες τῷ ἀνδρὸς, παριδόσθαι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

ANDRONIC. CUSSENIOR

re longe auguſtiorem quam prius fuerat effecit. Quippe & veſtimentis & calceis, & equi ornamentis coloris lutei uti permiſit, ut inter aulæ ornatiſſimos maxime conſpicuus eſſet. Hunc igitur Imperator, quem tam charum habebat, Logothetæ generum eſſe voluit, ei viro ob eximias dotes quamplurimas in hunc modum gratificatus. Nam proceritate corporis, & membrorum aequa partium proportione, & oculorum hilaritate, omnium oculos in ſe convertebat. Facundia porro naturali, laborum tolerantia, memoria firma & nitida, ſummum omnis eruditionis faſtigium conſcenderat. Si quid ex eo ſive novum ſive antiquum quereres, *Edit. Prior. pag. 168.* ita recenſebat, quaſi ea libro recta- B ret. Quare iis qui cum eo colloquebantur parum aut nihil opus erat libris. Erat enim viva bibliotheca, & eorum quæ ſcire velles parata copia: tanto intervallo omnes eos ſuperabat, qui unquam in ſtudiis verſati ſunt.

III. Unum hoc in eo reprehendi queat, quod ad nullius veteris oratoria imitatione ſtylum conformarit, neque gravitatem ſententiarum amœnitate ac lepore quodam dictionis condire voluit, neque ingenii ubertatem nimiam freno ullo moderatus eſt: ſed ſuo quodam genere & genio delectatus, procelloſum veluti verborum mare objicit, atque adeo legentium aures offendit & veluti pangit, ut ſpinas C digitos eorum qui roſas carpunt. Verum qua dicendi facultate præditus fuerit, cuilibet æſtimare promptum eſt e plurimis libris, quos multæ & variæ frugis plenos compoſuit. Jam quod in eo viro maxime mireris, cum tantæ moleſtiæ premerent, tantus negotiorum publicorum æſtus incumberet, cum curæ aliæ aliæ animum ejus veluti inundarent, nihil unquam fuit quod eum a lectione & ſcriptione revocaret. Sed ea dexteritate in utriſque verſabatur, ut a mane uſque ad veſperam in palatio rempublicam adminiſtraret, & uni huic rei ita ſedulo, ita acri ſtudio vacaret, quaſi a litteris prorſus alienus eſſet. Sero inde digreſſus, adeo totus in litteris erat, quaſi ſcholaſticus eſſet, neque eam republica negotii quicquam haberet. Plura de hoc viro dicenda haberemus: ſed in alium locum ea differenda ſunt.

CAPUT XII

I. Irenes Imperatricis obitus. Sepultura. De ejus pecuniis quid actum ſit. Sanctæ Sophiæ Templum ruinam minatur. Duabus pyramidibus extructis fulcitur. II. Andronicus mavult vetera ædificia inſtaurare, quam nova extruere. Ejus modeſtia laudatur. III. Templa ab eo reſtituta. Eiuſdem opera alia publica. IV. De Columna, Statua, & Cruce in veſtibulo Templi Sanctæ Sophiæ erectis. Crux dejecta reponitur Cætera longo tempore labefactata renovantur. V. Statuæ dimenſio. Item Crucis & globi.

A. ΤΗ, γε μὴν Εἰρήνῃ τῇ * βασιλίσσῃ πλεῖ- D στον ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐβιοτεύσατο χρόνον, δι' ἀξίωμά τι αἰτίας, ἐδόξεν αὐτῇ κατὰ τύπους τοὺς χρόνους καὶ περὶ τὸ πολίχνιον ἀριστῆσαι * Δράμαν, ἐνθένδε ὁρ-

I. PER illud tempus Irene Impe- *pag. 169.* ratrix, cum dia ob quas diximus cauſas Theſſalonicæ commorata eſſet, ad oppidulum Dramam iter inſtituit: quod & prius facere ſolita erat, recreandi animi cauſa, abi eam longio-

ANDRONICUS SENIOR. ris apud Theſſalonicenſes moræ tædium cepiſſet. Quo cum perveniſſet, haud multo poſt gravi morbo invaſit, & celeriter rebus humanis eaemit. Deinde cum & Cralæna ipſa a Triballis ad matris exequias veniſſet, reliquiæ ejus Conſtantinopolim in Pantocratoris monaſterium ſunt relatæ. Pecuniam vero ipſius, quæ maxima erat, partim ejus liberis dedit, partim ad ſarciendum maximum Sanctæ Sophiæ templum Imperator contulit. Audierat enim ex petitis architectis, duas ejus partes, Septentrionalem & Orientalem, vetuſtate labaſcentes proximum ruinam minitari, niſi mature occurreretur. Quare idem Imperator multis ut diximus aureorum millibus de Imperatricis pecunia datis, per eas quas videmus pyramides ea altius fundamentis eductas, periculum quod imminebat egregie propulſavit.

II. Hoc loco declamandi occaſio datur, quo animo in hujuſmodi rebus ſuerit. Nam cæteri quidem omnes Imperatores, qui ſacroſanctas ædes extruxerunt, ad eam rem ſuſcipiendam ambitione quadam impulſi fuere. At iſthæc ambitio parum abeſt a vanitate & ſuperbia: quæ vitia ubi eminent, honeſtam actionem dedecorant, velut inſidens vermis pomum deformat. Andronicus vero Imperator ſatius eſſe arbitratus jam extructas meliorare ac tueri prout decuret, atque imminentia ea vetuſtate pericula convenientibus auxiliis & diligenti ſtudio ſubmovere, quam eas collabi ſinere, & alias e fundamentis ad oſtentationem extruere, (omnem in id unum curam ac diligentiam conferebat.) Ezeuim illic non deeſt livoris taciti ſuſpicio, qui ruentia veterum *Edit. Pariſ. pag. 170.* ædificia negligi jubeat, ut ſimul cum illa monumentis evaneſcat ac deleatur memoria eorum qui illa poſuerunt, nova autem ædificia, aliis ſilentio alto obrutis permanentia, ejus a quo extructa fuerint nomen prædicent; (quemadmodum præſentis veris ſmœnitatem novi palmitum declarant.) Hic vero gravitate & conſtantia animus inſtructus veluti judex pro tribunali ſedet, ac nullo affectu pravo corrumpitur; ſed Deo ipſo conſcientiæ ſuæ teſte æquam lancem ſuſpendit.

III. His igitur de cauſis Imperator veſtra ſana refici & fulciri curabat, quamvis ea res multo majores ſumptus poſtularet, quam ſi nova extruere voluiſſet. Nos autem Aſiæ Europæque oppidulis quæ inſtauravit & e fundamentis erexit omiſſis, ſolius Conſtantinopolis operum mentionem faciemus, quæ in hunc uſque diem cura ejus conſiſtunt. Sunt autem hæc. * *Vide Notas.* juxta portam * Eugenii, maximum Pauli Magni templum; duodecim Chriſti diſcipulorum ſeu omnium Apoſtolorum ædes; item Urbis mœnia partim inſtaurata, partim deintegro ſtructa: denique maximum illud & celeberrimum Sanctæ Sophiæ templum, cui ille majorem adhuc curam impendere decreverat, cum Imperii diviſio ac perturbatio, veluti tempeſtas quædam repentu ſupervenit, ac eas cogitationes irritas reddidit: qua quidem de re infra diſturi ſumus.

A αὐτῇ ἢ φρότιρον τῶν ποιεῖν θυμηδίας χάριν, ἀφ' τ' πόρν τῆς ἐν Θιστολονίκῃ * προσεδρείας ὑποπίμπλα· * φρουρίας θαι. ἐνθα δὲ γενομίνων καλιτὸς αὐτ' πυρετὸς πιριέχι μιτ' ὀ πολύ, ὃς δὴ ἢ παχίως αὐτὸν ἐξ ἀνθρώπων πικόμενον. ὧτω ἐλαλυθυίας καὶ τῆς Κραλαίνης ἐκ Τριβαλλῶν ἐπὶ τ' τῆς μητρὸς πίνθος, διακομίθη τὸ λείψανον ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ϛ ἐν τῇ τῶ Παντοκράτορος ἐπέθη μονῇ. τὰ δὲ χρήματα αὐτῆς πάνυ πολλὰ συγχώσαντα, ἃ μὲν δέδωκι τοῖς παισὶν αὐτῆς, ἃ δὲ φρὸς βοήθειαν ἰκαλέκτο τῷ μιγίστῳ νεῷ τῆς τῶ Θεῶ Σοφίας ὁ βασιλεύς. ἦκτο γὰρ παρὰ τῇ δοκίμων οἰκοδόμων, ὡς τῇ μακρῇ χρόνῳ καμόντα συμβῆναι τὼ δύο αὐτῆ ἐπικόρθιτα μέρη, τό, τε φρὸς ἄρκτος ἀ- B ρῶν καὶ ἐπὶ τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετραμμένον, ἃ δὴ πᾶσιν ἀπειλῆσι ταχέως, εἰ μὰ συνεπιλάβοιτό τις. ὅθεν χιλιάδας νομισμάτων τὰ ὀλίγας τοῖς οἰκοδόμοις ὁ βασιλεὺς διδοὺς ἐκ τῆ τῆς διανοίας χραμάτων, ὡς ἔφαμεν, τὰς ὀρυμένας πύππας ἐκ βαθέων τῆ θεμελίων ἀνήγειρε πυραμίδας, δι' ὧν κράτιστα ἢ ἀπειλήμμενον ἴσχυε κίνδυνον.

B. Ἄξιον δ' ἐπιῦθα γενομένους, διλῶσαι τὸν γνώμην ὁποία τῶ βασιλέως ἐν τοῖς τοιούτοις· τῆ μὲν * ὃ ἄλλων βασιλέων ὁπόσοι θείας ἢ ἱερὰς ἀνηγείρ- * *alibi γὰρ* καστο οἴκους, φιλοτιμία τινὶ φρὸς τοὺς * ἠγέρθησαν * *ἀνωκίσθησαν* τὸν σωτῆρ, καὶ ἰὼ ἢ πόρρω κεκοσδόξις ἢ τύφω τινὸς ἢ τοιαύτη φιλοτιμία. ἐνθα δὲ τὰ τοιαῦτα ἐπιπαλά- C ζει, τὸ σεμνὸν ὑφαιρῶνται πως τῆς πράξεως· καθάπιρ μόλυ ὥραν ὑφαιρῶνται σαθρὰν ἐφεδρῶν. ὁ δὴ βασιλεὺς Ανδρόνικος ὗτος, πολλῷ βέλτιον κρίνας τὰς φρουπάρξαντας βελτιοῦν τε ἢ σωίζειν ἀπὸ τὸ εἰκὸς, ἢ τὰς ἐπιούσας ἐκ τῶ χρόνω κινδύνους μὴ φροσωτέρους βουθείας τε ἢ ἀσφαλὲς ὑποκρύθθαι, ἃ τὰς μὲν ἀφείναι πίπτειν, φιλοτιμεῖσθαι δ' ἐκ βάθρων ἐγείρειν ἑτέρας, ἐν τῷ τῶν πάντων * ἐκείνα αὐτῶν * *legendum* ἐκείνου, ex- φιλοτιμίαν. ἐπεὶ μὰν ὃ ἢ βασιλεία τις ὑφίστηται *hauriebat.* δυνεῖ, πείθουσα τῆ παλαιῶν τὰς οἰκοδομὰς καταπίπτειν ἰῆν, ἵνα ἢ τῆς τῆ οἰκοδομησάντων μνήμης ὁμῶ τοῖς οἰκοδομήμασι συναπορρύσης ἢ συναποθησούσης, μίαν τὰ νέα συσήματα, ἐν βαθείᾳ τῆ ἀλ- D λων σεγῇ, ἐξετανοῦται τῶν μνήμων τὸ πᾶν συσύσωτος, καθάπιρ οἱ νέοι βλαστοὶ τῶν τῶ πρὸς γε τὸ παρὸν ἐπισάντος ἔαρος χάριν ἢ δύναμιν. ἐνταῦθα δὲ λογισμὸς ἐμβαλθὴς ἢ ἀρχαῖα τὰ σκήπτρα τῆς περίσιως καὶ τοῦ βήματος εἰληφὼς κάθηται, μὴν τὶ αἰβδηλον ἐπαγάμβρος φρόνημα, Ϛ ἅμα ὑπὸ Θιῷ μάρτυρι τοῦ συνειδότος μετωρίζων τὰς πλάσιγγας.

Γ. Διὰ παῦτα τοίνυν τῆ πάλαι ναῶν ὁ βασιλεὺς ἐπιμέλιτο, συνεσάς τε ἢ ὑπιροίδων, ἢ παῦτα πολλῷ μείζονας τῆ χρημάτων δαπάνης αὐτῆ δομέναν, ἃ οἱ νῆες ἠγείρειν ἐβούλιτο· ἢ ἵνα τὰ ἐν Λσίᾳ ἢ Εὐρώπῃ πολίχνια παραδραμὼν ὅσα τι ἐκαινούργησι ἢ ὅσα ἐκ βάθρων ἀνήγειρε, μόνων τῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει μνηθῆναι ἔργων, ὁπόσα μέχρι ἢ ἐς

* τόμερον ἢ τῶ τοιῶτο βασιλέως σωίζονται φρομηθείας· ἔστι ὁ περὶ τὰς πύλας * Εὐγινίου μέγιστος νεὼς τῶ μεγάλω Παύλου· ἢ ἵπρος ὁ τῆ δώδεκα τῶ Χριστῶ μαθητῶν ἢ Λποστόλων, ὁμῶ καὶ τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλιως τείχη ὅσα ἐκαινούργησι, καὶ ὅσα ἐκ βάθρων ἀνήγειρε· ἢ τελιώτατον ὁ μέγιστος ὗτος ἢ περιβόητος τῆς τῶ Θεῶ Σοφίας νεώς· ὧν δὲ ἢ ἐς πλέον περιποιήσασθαι ἀθυμία, ἀπόχρη δ' αὐτὰ τὰ τοιαῦτα σκέμματα ὁ καθάπιρ λαίλαψ αἰφνίδιος ἐπελθὼν τῆς βασιλείας μεσισμός τε ἢ σύγχυσις· περὶ ὧν λέξομεν ἐν τοῖς ἑμφρόθεν.

ANDRONICUS SENIOR ANN. CHR. MCCCXVII.

Δ. Ἀλλ' ἐκεῖνο μικρὸν μὲ παρίδραμε. τὸ πατε- A
ἀρχου Ἰωάννου τοῦ Γλυκέος δόξαν ἅπας ὁ ἅγιος ἐ-
πὶ τῶ πατριαρχικῶ θρόνω, κατὰ τὸ * ἑξακισχι-
λιοστὸν ἑπτακοσιοστὸν πέμπτον δηλαδὴ τῆς τοῦ κό-
σμου συστάσεως ἔτος, ἀπαρκτίᾳ βιαίᾳ πνεύσαντος,
σωλῆνα πεσεῖν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἐπὶ τῶ κίονος
ἀνδριάντος χαλκοῦν σαυρόν. πάντες δὴ λίαν, τὸν
ἐν τοῖς προαυλίοις τῶ μεγίστω νεῶ τῆς τοῦ Θεοῦ Σο-
φίας ἱσάμωνον. ἐξ ἁπάσης τοίνυν ἔτι μειζόνος ἐ-
θέτο ἐκ πάσης ἐπὶ τῆς ὑποστρώσεως κίονος
ὁ βασιλεύς. συχναῖς οὖν βαθμίσι ξυλίναις ἐκ τῆς
βάσεως ἐκείνα πάντα περιλαβὼν, ἀναπέμπει μέ-
χρι τοῦ ἀνδριάντος· δι' ὧν ἀνιόντες οἱ τῶν τεκτόνων ἐρ-
γάται, θεῖσκιον πάντα τὸν σίδηρον, ἐπάσσε ἔνθεν B
κἀκεῖθεν ὑπερειδὲ τὸν τοῦ ἀνδριάντος ἵππον, ἐς βά-
θος δαπανηθέντα τῇ ἰσῷ· ὡς κινδυνεύειν ἑστῶ-
σης ἔσεσθαι ἰδίᾳπω πασάντων τῶ ὑφασμάτων, συγκα-
παπτόντων ᾗ τῶ ἀνδριάντος, ἢ τὸ κάλλιστον ἀπολέσθαι
τῶτο θέαμα τῆς βασιλεύσης, ἃ μόνον ἐξ ἁπάντων ἢ
ἱστορίαν μνήμη ἀλώβητα διαφυγὸν τῶ πυρκαϊᾶς τὰς ἐπιβουλάς, καὶ τῶ Λατίνων πλεονεξίας.
ἀνθ' ὧν ἄμεινον τὸ μὲ σφῷτερον ὑποσησάμενοι ἐ-
ρίσματα τῇ τοῦ ἀνδριάντος ἵππῳ, τὸ ἀσφαλὲς τοῦ
ἄσεσθαι ἐχαρίσαντο, ἔπειτα καταγάγοντες κατὰ τὸ
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς βασιλικὸν σύμβολον, ἢ ἐπὶ τῦτο ἐν
τῇ χειρὶ σφαῖραν, βαθύτερον περιλήσαντες τὸν χρυσὸν C
καὶ * πλαυγέστερα κατασκεύασαν. εἶτα ἢ κίονα πάν-
τα ἄνωθεν μέχρι τῆς βάσεως τοῦ θραυσμένου ἢ ἐπι-
φάνειαν ἔχοντα ὑπὸ τῆς τῶ ὕλου ἐκβολῆς, ὡς ἅμα τῇ
τῶν κίονα πάλαι καλύπτοντι χαλκῷ περιέπασαν οἱ
Λατῖνοι, λευκασίᾳ σφόδρᾳ περιελάβασι, καὶ τὸ χάσ-
μασι πάντα συμπεριέζωσι τε καὶ συγκαλύψασι.

Ε. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἄξιον εἶναι κρίνας τῶν διὰ πολλῶν
ἤδη τῶ χρόνων ἐπὶ τῶν ἀνδριάντα συμβᾶσαν ἐφ' ἡμῶν
παύσω ἄνοδον περιιδεῖν, καὶ μὴ συναναβὰς τοῖς ἄλ-
λοις ἔνα θαυμαστὸν ἀπελελαυκέναι τῆς θέας περιεργότε-
ρον, συναναβῆναι, καὶ περιεργασάμενος, καὶ κατιὼν ἑκασά-
μενα πάντα καθ' ἓν. καὶ τὸ μὲν τῶ κίονος μῆκος, ῥᾴδιον ἀπὸ
τυγχάνον τοῖς βυλομένοις ἐκ τῆς σκιᾶς καταμετρῆσι, ἄκαιρον ὑπεμείσαμεν λέγειν ἐν τῷ παρόντι· ἃ δ' οὐκ ἔξεστιν ἰδεῖ- D
ναι τῶ πάντων ἑπτὰν, ταῦτ' ἡμεῖς ὑποπτωτικοῖς λέ-
ξομεν ἀκριβῶς *. Ἐστὶ τοίνυν ἡ μὲν περιφέρεια τῆς ἢ
ἀνδριάντος κεφαλῆς, ἐργυιὰ μία ἡμίσυς ἀνδρός. το-
σοῦτον δ' ἡμεῖς καὶ τὸ ἀπὸ ἢ ὦμων αὐτῶ μέχρι ἄκρου
ἢ ἐπὶ ἢ κεφαλῆς βασιλικῶ συμβόλω. τὸ δὲ μῆκος
ἁπάσης δακτύλου τῶν τῦτο χειρῶν, ἀριθμεῖται. τὸ
δὲ μῆκος ἢ ἢ ποδὸς αὐτῶ βάσεως, ἀριθμοὶ τρεῖς
καὶ δίτριτον, ἔστιν πεντάρας παρὰ τρίτον μιᾶς ἀρι-
θμῆς. τὸ δὲ μῆκος τῦ ἐπὶ τῆς σφαίρας σαυρῦ, ἀρι-
θμοὶ πέντε. τὸ δὲ πλάτος, ἀριθμοὶ τρεῖς ἢ
δὲ σφαίρας τὸ χρῆμα, μέτρα πολιτικὰ τρία· πόδ'
ἐκ τῦ σήθους ἢ ἵππου μέχρι ἢ οὐρᾶς, ἐργυιαὶ τρεῖς
ἡμίσεως καὶ τὸ πάχος ἢ τραχήλου αὐτῆ, ἐργυιαὶ τρεῖς
ἐγγύς. πόδ' ἐκ ἢ ἄκρου ἢ ῥινὸς αὐτῆ μέχρι ἢ ὦπων
αὐτῆ, ἐργυιὰ μία. τὸ δὲ τῆς * κνήμης ἢ ποδὸς
αὐτῶ πάχος κατὰ περιφέρειαν, ἀριθμοὶ πέντε. τὸ
δὲ ἱμάτιον αὐτῦ, ἔξω ἀρσαί * τισι συνημμένον,
καὶ ὅτι φύλλοις καὶ κλάδοις πεποικιλμένον, καὶ ἀκριβῶς ἐξειλεγμένον ἔστι εἰς ἢ ὦνωθεν ἐκ Σκυ-
θῶν κομιζόμενον.

IV. Verum illud pene me præterilit. Cum Josannes Glycys alterum eamum in Patriarchali ſolio ſederet, (qui annus ab orbe condito jujt ſexies milleſimus octingenteſimus vigeſimus quintus) accidit, ut vehementi Borea ſpirante, crua ænea e manu ſtatuæ ſuprx columnam poſitæ (eam dico quæ in veſtibulo maximi ſanctæ Sophiæ templi erecta eſt) elaberetur. Eam quoque Imperator ſumma feſtinatione in priſtinum locum reponendam curavit. Crebris videlicet gradibus ligneis columnam ab infima baſi totam circumplexus, effecit ut ad ſtatuam uſque perveniretur. Per eos gradus cum ii qui ejuſmodi operibus præſunt aſcendiſſent, omne ferrum, quo ullius ſtatuæ equus utrinque fulciebatur, rubigine prorſus conſumptum eſſe animadverterunt: ut periculum proxime inſtaret, ne ſulcris brevi collapſis, ſtatua ipſa ſimul collaberetur, ac pulcherrimum illud Imperatricis urbis ſpectaculum periret, quod unum ex infinitis ejuſdem generis & æqualis magnitudinis operibus adhuc reliquum incendiorum pericula & Latinorum rapacitatem effugit. Melioribus igitur & firmioribus adminiculis ſuffulto equo, totam eam ſtatuam atque immanem præſtiterunt. Deinde Imperatorium etiam capitis inſigne detractum, & globum quem manus eſtiat, ſolid ore au o circumdederunt, & ſplendidiora effecerunt. Columnam item, quæ tota a ſummo ad baſia uſque pertuſam ſuperficiem habebat, ob exemptos clavos, quos Latini una cum ære quo obtecta fuerat abſtuleranı, lævi & firmo tectorio induxerunt: & quæ hiabant, omnia conſtrinxerunt & conſolidarunt.

V. Ego vero indignum ratus, cum poſt tot annos ad eam ſtatuam liceret noſtro tempore adire, oblatam occaſionem ita a me negligi, ut nollem cum aliis aſcendere, & admirabili illo ſpectaculo frui curioſius, alcendi ipſe quoque, & omnia diligenter inveſtigare ſingulatim enumerevi. Ac longitudinem columnæ, quam facile quivis metiri *ex umbra poteſt, recenſere hoc loco ſupervacaneum eſſe duximus. Quæ vero nemo omnium poteſt dicere, ea nos, qui ipſi vidimus, explicabimus accurate. Eſt igitur, quod ad hominis ſimulacrum pertinet, capitis circuitus orgyia una proceri viri. Tantundem etiam ab humeris eius uſque ad ſummum apicem coronæ Imperatoriæ. Longitudo cujuſque digiti, (anaunm videlicet) unius ſpithamæ eſt. Pedis planta, tres ſpithamas longa, unius ſpithamæ beſſe plus; ſeu quatuor ſpithamas, unius triente minus. Longitudo Crucis globo iacumbentis, ſpithamæ quatuor: latitudo, ſpithamæ tres. Globi capacitas menſuræ civiles tres. Ab equi pectore uſque ad caudam, orgyiæ tres. Pariter craſſitudo colli ejus, orgyiæ trea fere. * A ſummo aſſo uſque ad aures ejus, orgyia una. Tibiæ craſſitudo ſive arabitus, qua ad pedem accedit, eſt quinque ſpithamarum. Amictus vero ejus ſtellis quibuſdam inſignitus, præterea que ſolito & ramis variatus, perſimilis eſt nonnullis qui e Serum regione * olim aſferebantur.

* —— πεντε

* non tam quam ſuperat

* Vide Cod. Reg. 2523. fol. 256.

* Nos vero hic eam metiri non poſſumus. Vide ſis in margine.

* Ab infima ora

* Vide Notas.

* abeſt tisi

ANDRONICUS SENIOR

Edit. Paris. pag. 172.

CAPUT XIII.

I. Andronico juniori uxor datur Irene Alemana. Michael Imperator Theſſalonicam abit. Abeundi cauſa. Ibidem moritur. II. Oraculum de ejus morte. III. De rebus Theſſalicis repetuntur ea quæ jam dicta fuerant. Joannis Ducæ ſine liberis defuncti provinciæ & urbes diſtractæ. Quædam Romano Imperio adjectæ. Cæteris pœna a Synodo fruſtra indicta.

ANN. CHR. MCCCXVIII.

I. SEquenti anno Imperator nepoti Andronico Imperatoli uxorem deſpondet Irenen ex Alemanis ortundam, quos Galatas Occidnos vocare antiquitas conſuevit. Poſtea Michael Imperator cum conjuge Maria Imperatrice Theſſalonicam proficiſcitur; ubi anno integro exacto, ſupremum diem obiit *. Atqui illic moriturum eum eſſe prædictum abeunti fuerat, timueratque ob eam ipſam cauſam illuc ire. Sed ob Theſſalorum & Pelaſgorum tumultus illa tempeſtate ſubito exortos, de quibus nos ſtatim dicemus, eo profectus eſt. Oraculum autem hujuſmodi fuit.

* Vide ſupra lib. 8. cap. 10. fol. 30.

II. In Adrianopolitano palatio, ante fores, paulo ſupra limen ſuperius, circulus deſcriptus inventus eſt, & in ejus circuli ambitu quatuor animalia depicta, leo, pardalis, vulpes, lepus, : & ſupra ea Oraculum verſibus comprehenſum; quo obſcure ſignificabatur, Imperatorem quendam e Palæologorum familia, ubi Theſſalonicam veniſſet, obiturum eſſe. In circulus duorum virorum menſura ſurſum a terra diſtabat, ut ſuſpicari non liceret, ſed abſurdum & quaſi incredibile eſſet, ab homine depictum eſſe, cui oportunum tempus defuiſſet ad ſcalas applicandas, & ad aſcendendum, nedum ſatis oth ad pingendum fuiſſet, cum & Impetator adeſſet; & homines innumeri crebro ingrederentur & egrederentur. Proinde cum nemo mortalium hæc pinxerit, ad illa recurrendum eſt, quæ ſupra de hujuſmodi rebus copioſius expoſuimus.

* Lib. 5. cap. 10. fol. 40. & 51.

III. Sed ad Theſſaliam & res ibi geſtas convertatur oratio, ut illic quoque explicatis, ad majora & graviora commemoranda accedamus. Theſſalorum & Pelaſgorum Principatum in Joanne Duca deſiiſſe diximus *: qui & juvenili ætate & corpore morbido cum eſſet, & iis de cauſis res ibi perperam geri videret, timebat ne eorum qui inter ſubditos maxime eminebant aliquis res novas moliretur, ac ſummam poteſtatem tyrannice uſurparet. Quamobrem legatis ad Imperatorem Andronicum miſſis, notham ejus filiam Irenen uxorem duxit. Sed triennio tantum cum ea exacto nullis liberis ſuperſtitibus deceſſit. Cum itaque Imperii Theſſalici poſſeſſio deficiente ſucceſſore vacua remanſiſſet, diſtractæ ſunt provinciæ & urbes illius regionis; quarum aliæ Imperatori ceſſerunt una cum filia ſuperius memorata; aliæ indigenis quibuſdam nobilibus ſe ſub miſerunt; aliæ denique Catalanis e Bœotia per illud tempus incurſantibus

* Hujus libri cap. 7. fol. 10. pag. 171.

Α Α. ἘΣ δὲ τὸν ἑπόμενον ἔτος ἄγεται τῷ ἐγγόνῳ ὁ βασιλεὺς Ἀνδρονίκῳ τῷ βασιλέως γυναῖκα Εἰρήνην τὴν ἐξ Ἀλαμανῶν, οὓς Γαλάτας ἀνωτέρους οἶδε ἡ πάλαι καλεῖν συνήθεια. ἐν μετὰ ταῦτα ἄπεισιν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ εἰς Θεσσαλονίκην μετὰ τῆς βασιλίδος Μαρίας τῆς συζύγου αὐτοῦ· ἐνθα δὴ καὶ τὸ πέρας μεθ' ὅλον ἐνιαυτὸν τῆς παρούσης ἐδέξατο βίου. καί τι προμεμαντευμένον ἦν * ἀπόντι αὐτοῦ ἐκεῖσε θανεῖν, καὶ ἐδεδίει δι' αὐτό γε τοῦτ' ἀπιέναι. ὅμως ἀπῆλθε βλέπων τὰ Θετταλῶν καὶ Πελασγῶν πράγματα, ὁπόσα ἀνηρώκει τῇ τυραννικῇ· περὶ ὧν ἐρῶμεν αὖτίκα. ὁ δὲ τῆς μαντείας τρόπος, τοιοῦτος ἦν. * αὐτῷ ἀπόντι

Β Β. Ἐν τῇ τῶν Ἀδριανουπόλιν παλατίῳ, ἐρέθη περὶ τὴν πύλην, ἀνωτέρω μικροῦ τῆς φλιᾶς τῆς ἄνω, γράμμασι κύκλος· ἐν περὶ τὸν κύκλον τέτταρα ζῶα γεγραμμένα, λέων, πάρδαλις, ἀλώπηξ, καὶ λαγώς· καὶ ἐπ' αὐτοῖς χρησμὸς τις ἔμμετρος, αἰνιγματώδης πως ἐμφαίνων ταλαντὸν βασιλέως ἑνὸς τῆς Παλαιολόγων, ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν πόλει ἐπιδημήσοντος. ἦν δὲ ὁ τοιοῦτος κύκλος τῆς γῆς ἀπέχων εἰς ὕψος δυοῖν ἀνδρῶν μέτρος· ὡς ἀμφίβολον ἐντεῦθεν γίνεσθαι τὸ εἶναι ἄπιστον ἐν ὑποψίᾳ λαβεῖν ἀνθρώπου εἶναι τὸν γράψαντα, καιρὸν ἂν ἔχοντα θεῖναί τε ἁλίσκεσθαι, καὶ ἅμα ἀνιστάντα γράφαι μετὰ τὰς προσταττούσης χολῆς, βασιλέως τε παρόντος, καὶ ἅμα συχνῶν καὶ ἀναριθμήτων ὄντων τῶν εἰσιόντων καὶ ἐξιόντων· ὥστε μηδενὸς τῶν ἀνθρώπων ὄντος τὸν γράψαντα, χρόνῳ ἀναμενθλῶναι τῷ ἀνωτέρω πλατύτερον περὶ τῷ τοιούτῳ προειρημένων ἰρεῖ.

Γ. Ἀλλ' ἐπὶ Θετταλίαν τὰ τοιαῦτα πράγματα ὁ λόγος ἀγέτω, ἵνα τὰ τῆδε ἐκεῖθεν ἀπαλλαγέντα, τῶν μειζόνων καὶ βαρυτέρων ἀψώμεθα ὑποθέσεων. ἔφαμεν, ὡς ἡ Θετταλῶν τε Πελασγῶν ἀρχὴ εἰς Ἰωάννην ἥκοντα περιῆλθε τὸν Δούκαν· ὃς νέος τε ὢν τὴν ἡλικίαν, καὶ ἄλλως νοσώδης τὴν ἕξιν τὸ σῶμα, ἐν ὁρῶν ἔφη τοῦτο πλημμελῶς τὰ ἐκεῖ φερόμενα πράγματα, ἐδεδίει περὶ τῆς ἀρχῆς, μή τις ἢ ὑπ' αὐτῷ γε ἐκδέξων τυραννικῶς αὐτῆς ἐπιλάβηται. ἔνθεν ἥρμοσε βδελυκτὸν, ἄγεται ἑαυτῷ γυναῖκα Εἰρήνην, τὴν νόθην Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως θυγατέρα. ἀλλὰ τρεῖς μόνοις αὐτῷ συνοικήσας ἐνιαυτοὺς, ἅπαις ἀπολείπει τὸν βίον· ὡς ἐντεῦθεν ἀδιαδόχου τῆς ἀρχῆς καταλει-

μίνης ἐκείνης, διῤῥᾴχθαι τὰς ἐκεῖ χώρας καὶ πόλεις· καὶ τὰς μὲν προσρυῆναι τῇ βασιλεῖ μετὰ τῆς εἰρημένης αὐτοῦ θυγατρός· τὰς δ' ὑποπέσαι τισὶ τῶν ἐνδόξων τῆς χώρας. τὰς δὲ τοῖς ἐκ Βοιωτίας τυραννοῦσι Κατελάνοις δουλῶσαι· ἅτε τοίνυν τῆ συχνοὶ παρὰ

ANDRONICUS SENIOR

ἡ Θάσς ἡ ἱερᾶς συνόδου γραφαὶ πρὸς Θετταλὸς ἡ Φθιώτας ἡ Πελασγούς ἀπεστάλησαν, παραινέσεις τε ἔχουσαι, ἡ ἅμα φειδοῦς τοῦ ἐπετίμια κατὰ τῶν μὴ βουλομένων ὑπήκοον τῷ βασιλεῖ, ἡ εἶναι μία τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς σὺν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν χρόνοις. ἀλλ' ὧδέ πῃ τῷ Θασίτων πλέον ἐνδόν. * ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῶν ἔχει ἡ τρόπων.

A ferverunt. Tum igitur erebræa ſacroſancta Synodo literæ ad Theſſalos, Phthiotas & Pelaſgos miſſæ ſunt, quæ & illos officii monerent, & iis qui Imperatori parere, atque ut cæteri cum Romano Imperio (quemadmodum olim receptum fuiſſet) conjungere ſe detrectarent, graves pœnas minitarentur. Verum nihilo magis illæ profecerunt quam quæ præceſſerant. Atque hæc ad hunc modum ſe habuerunt.

* *Inde incipit Liber 8. in Codice Regio.*

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER OCTAVUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Michaelis Imperatoris filiæ duæ. Quos maritos habuerint. Ejuſdem filii duo. Avus Andronicum cæteris omnibus præfert. Eum apud ſe educat. II. Andronici junioris mores, conſilia, ambitio. III. Meretricem amat. Rivali inſidias ſtruit. Manuel frater pro rivali occiditur. Patris triſtitia; morbus; obitus. Avi mœror. IV. De urbe Genua. Ubi ſita. Guelphorum & Gibellinorum factiones. Earum propagatio. V. Cralena ad maritum redire cunctatur. Cralis minæ. Mulier ad virum redire juſſa cucullum induit. Conſtantinus frater cucullo diſciſſo Triballis abducendam tradit.

A. ΕΠΕΙ δὲ μείζονων ἡ καινοτέρων ὑποθέσεων ἄρχεσθαι μέλλομεν, ἀναγκαῖον ἀναλαβόντας τὸν λόγον, ὥρμόν τινα ἡ τάξιν τῇ πολυπλοκίᾳ συνιρᾷ χορηγοῦντα τῷ πραγμάτων, ὡς ἂν μὴ * ἀσαφὴς ὁ λόγος ἐπὶ τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχὰς παρόδεύων, ἀνδὸς φαίνηται ἡ ἀποκναίων ἐπιπόνως. τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ παῖδες ἐκ Μαρίας τῆς ἐξ * Ἀρμενίας ἐλλυθυίας αὐτῷ γυναικὸς ἐγένοντο, Θέκλα μὲν δύο, Ἄννα ἡ Θεοδώρα· ὧν ἡ μὲν Ἄννα ἀπάσας συνεζύγη Θωμᾷ τῷ Ἠπείρου καὶ Αἰτωλίας ἄρχοντι· ἐῶ ἔχειν μὴ ταῦτα φοιδίσας * Θωμᾶν ὁ ἐκείνου ἀδελφιδοῦς κόπος· ἡ δὲ Θεοδώρα ἀπασῶν συνεζύγη Σφετσθλάβῳ, τῷ τῶν Βυλγάρων ἄρχοντι. Συγατέρες μὲν οὖν δύο αὗται τῷ βασιλεῖ γεγένηνται Μιχαὴλ· ἄῤῥενες δ' ἀμείνους δύο, Ἀνδρόνικός τε ὁ βασιλεὺς, ἡ Μανουὴλ ὁ δεσπότης. τὸν μέντοι Ἀνδρόνικον ποτοῦν ἐκθύμως ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ἐκ πάντος ἠγάπα, ἡ ὅτι. τῆς ἡλικίας αὐτὸ γε ἐξέφυτο, ὅτι πάντας πρωτογονεῖς τε καὶ ὑστεροτόκους ἅμα καὶ συγατέρας καὶ ἐγγόνας ἐκ δόμου τέρπ ἡ τελετῇ φύσεως τιθέσθαι μέρας, καὶ πάντας οἱ δίκη ῥᾳδίως ἕτοιμος εἶναι προίδεσθαι δ' ἔνεστι τοῦτο· τὸ μὲν καὶ διὰ τὸν τῆς βασιλείας μονιμώτερον διαδοχὴν· τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὸν εὐφυΐαν τῆς γνώμης· τοῦτο δὲ ἐκ διὰ τὸ τῆς ὄψεως ἀέλπτως· ἔστιν δὲ καὶ διὰ τὸν ἁμαρτημάτων· ὥστε δὶ αὐτὰ γε τοῦτα καὶ παρ' ἑαυτῷ τρόφιμον ἔκειτο δὲν ἐκ παιδείᾳ βασιλικῇ, ἡ ἅμα τῷ σύντροφ καὶ μεθημέραν αὐτῷ δίλωτῶς θεωρίᾳ τρυφᾶν ἡ ἀγάλλεσθαι.

B I. QUONIAM autem majora deinceps & recentiora expoſituri ſumus, neceſſe eſt repetita aliqua narratione multiplicem rerum contextum ſerie & ordine aliquo digerere, ne oratio ad auditorum animos obſcura perveniens, ingrata ac ſalebroſa merito videatur. Michael Imperator ex Maria uxore, quæ Armena erat, duas puellas ſuſcepit, Annam & Theodoram. Anna Thomæ Epiri & Ætoliæ Principi nuptum data eſt; quam Comes avunculo ſuo Thoma * occiſo poſtea uxorem duxit. Theodora Venceslao nupſit Bulgarorum Principi. Hæ inquam filiæ Michaeli Imperatori ex uxore natæ ſunt. Idem etiam filios duos habuit *ex eadem ſuſceptos*, Andronicum Imperatorem & Manuelem Deſpotam. Ex his Andronicum nepotem tanto amore proſecutus eſt Imperator Andronicus, ita ejus aſpectu gaviſus, ut cæteris omnibus ſeu majoribus ſeu minoribus natu filiis, filiabus, nepotibuſque ſecundum ab illo & tertium dignitatis gradum aſſignaret & unius hujus ſervandi gratia, ſi neceſſe foret, aliorum omnium jacturam facere paratus eſſet; tum ob Imperii ſucceſſionem, quæ per hunc firmior ac diuturnior futura videbatur; tum propter ingenii præſtantiam; tum propter oris venuſtatem: forſitan & ob ſimilitudinem nominis. Quibus de cauſis eum apud ſe regia diſciplina inſtituendum eſſe cenſuit, ejuſque conſpectu noctu atque interdiu ſeſe oblectare & exhilarare ſtatuit.

II. Poſtquam autem Andronicus junior adoleſcentiæ limen ingreſſus eſt, quo tempore voluptatum ardor maximus exiſtit & naturam eorrumpit, cum illæ licentiam omnis caſtigationis &

* *Vide cap. 6. ſect. 6. infra. edit. Pariſ. pag. 174.*

* *non, ἀσαφὴς legebatur.*

* *Θωμᾶς, at aliter legebatur. Vide Notas.*

S iij

ANDRONICUS SENIOR. modestiæ inimicam quærunt, in regia præfertim potestate, & flore adolescentiæ; tum ejus æqualibus facillimum fuit præire illi quocunque vellent, & ea omnia ipsi suggerere, quæ juveniles animi excogitant, nihil non ad libidinem referre, nullum pudoris frænum solvi admittere. Ac primum ad deambulationes, ad spectacula, ad venationes educere illum coeperunt: deinde ad nocturnas vagationes, non satis dignas Imperio. Quæ res cum magnos sumptus postularent, & ii sumptus non facile fierent, eo quod avus idemque Imperator quotidianum ei victum sic appendebat & admetiebatur, ut ad magnificentiam & splendorem nequaquam ipsi satis foret; in amicitiam Larinorum quorundam, præsertim opulentiorum, qui Galatæ habitabant, sese insinuat. Inde fœnora, æs alienum, conquisitio pecuniarum: lode consilii & conatus clandestinæ fugæ. Nam cum avum Andronicum diu rerum potiri, eoque defuncto summam potestatem ad partem suum Michaelem deventuram esse cerneret, nullam jam adipiscendi Imperii supereſſe sibi spem putabat. Itaque animus ejus regnandi avidus, impatientia quadam non omnino ignobili longo tempore vexatus, ad eas tandem cogitationes prolapsus est. Quum enim avo Imperatori tamquam prædecessori parere, & aliorum voluntatibus semper servire initar pueri nollet, Imperatoriam auctoritatem & magnas opes requirebat: ut & ipse quod satis esset haberet: & aliis ut Imperator libidinis gratificari posset. Quod cum vivo avo, & patre illic residente non licere cerneret, aliarum provinciarum dominatum ambiebat, & nunc Armeniam matris causa ad se pertinentem, nunc Peloponesum, nunc Lesbum & Lemnum, cæteraſque meris Ægæi insulas somniabat. Quæ cum clanculum modo ad patrem, modo ad avum deferrentur, nunc ab hoc, nunc ab illo clam impediebantur.

Edit. Paris. pag. 375.

III. Et ut plurima silentio transeam, noctu ad mulierem non sane ignobili familia ortam, meretricis vero præditam moribus, concessatum ibat. Ejus porro amator erat & amasius & Adonis alter quidam ætatis flore & formæ pulchritudine conspicuus. Unde Imperator Andronicus, inflammante animum zelotypia, homines sagittis & gladiis armatos circa meretriculæ ædes cogebat excubare. Semel autem fortuito casu accidit, ut circa mediam fere noctem Manuel Despota, frater Imperatorem quærens, juxta meretricis domum transiret. Quem cum Imperatorii speculatores properare ad se cernerent, nec quis esset per tenebras cognoscerent, mulierculæ amasium esse rati, crebris telis impetunt. Unde ille ictu lethali accepto, ex equo delabitur. Deinde concursu circa ipsum facto agnitus, hominum manibus excipitur, & semianimis in palatium defertur. Quod facinus ubi illuxit dies cognitum, Imperatorem avum magna & vehementi tristitia affecit, non præsens modo tempus intuentem, sed futuram etiam prudenter considerantem. Cæterum Manuele Despota ex eo vulnere defecto, & fama ad Imperato-

μάλιστα ἐν ἀξίᾳ βασιλικῇ, καὶ αὐθύστη πάντι; τότε δὲ πολλὰ τῆς ἡλικιώτας ἐῶν ἐξουσίαν πάσαν κατ' ἔφεσιν ὑφηγεῖσθαι, ἐπόσα νεωτερίζουσι γνώμαι τῇ βουλήσει πάντα παραμυθούμεναι, καὶ ἄλυς χαλινὸς αἰδοῦς ἀπεπτύσσαι· καὶ πρῶτα μὲν ἀρξάντο περιέλκειν αὐτὸν εἰς περιπάτους καὶ θέατρα καὶ κυνηγέσια· ἔπειτα εἰς συντυχίας περιπλανήσεις, οὐ πάνυ τι βασιλεῦσιν ἁρμοττούσας. αὗται δὲ πολλὰν ἀπαιτοῦσι χρημάτων δαπάνην· πόθ' ἂν ἐν ὑπαίτοις, τὰ βασιλέως καὶ πάππου σκῆψις καὶ μέτρος ἐν πολλῷ τῷ μεγαλοπρεπεῖ τε καὶ φιλοτίμῳ ἐπεισρομένοις, καὶ ἡμερησίαν αὐτῷ χορηγοῦντος τροφήν. ἐντεῦθεν φιλίαι πρὸς Λατίνων ἔσιν ὧς τισι καὶ τῶν Γαλάτᾳ καὶ εἴποιεν αὐτοῖς, καὶ μάλιστα ὅσοι πλούτῳ κομῶντες ἦσαν μεγάλῳ· ἐντεῦθεν δάνεια καὶ ἀγοραὶ, καὶ ζητήσεις χρημάτων· ἐντεῦθεν βουλαὶ καὶ μελέται λαθραίας φυγῆς. ἐρῶντι δὲ τοῦ πάππου Ἀνδρόνικου μακρὸν ἐπὶ τὴν ἡγεμονίας παρατάσσοντα τὸν χρόνον, καὶ μετ' ἐκεῖνον ἐφεδρεύοντα τὴν αὐτοκρατορίας αὐθις τὴν αὐτοῦ πάππα Μιχαὴλ τὴν βασιλέα, ἀπεγνωσμένῳ ἤδη καὶ ἀπέλπιστον ἑαυτῷ τὴν αὐτοκρατορίαν ἐκβῆναι νομίζειν. ὅθεν τὸ περὶ τὴν φιλαρχίαν λίχνον τῆς λογισμῶν μεταφυχίας τοῖς ἀμάλα ἀγωνῆς ἐφ' ἑαυτὸν ἐπιβοσκομένοις, πρὸς τοιαύτας ἐξαίλλειν ἰωάγκαζε τὰς μελέτας· μηδὲ ὧδε ἄλλως ὑπὸ τῆς πάππα καὶ βασιλέως, καθάπερ ὑπὸ παιδαγωγῷ παιδοκομεῖσθαι, καὶ ἄλλων λατρείαν βουλήμασιν ἄσπερ παιδίον ἀεὶ, αὐτεξουσίαν ἐζῆναι βασιλικὴν καὶ ἀρθενίαν πραγμάτων, ὥσπερ ἑαυτῷ τι ἔχειν τὸ διαφορὰς, καὶ ἄλλοις οἷα βασιλεῖ ὑπηκόοις χαρίζεσθαι. ἐπεὶ δ' ἀδύνατον ἔβλαπτον εἶναι τῶν ζώντος τὸ πάππα, καὶ τῆς πατρὸς ἐνταῦθα καθημένης, πρὸς ἑτέρας ἐπόπτου χώρας ἐπιπρατίας· καὶ τὸν μὲν Ἀρμενίαν ἀπεστρέλλει, ἅ τ' ἐν μητρὸς αὐτῷ προσήκουσαν· τὸν δὲ Πελοπόννησον, τὸν δὲ Λέσβον καὶ Λῆμνον, καὶ ὅσαι τὸ πολὺ τῷ Αἰγαίῳ πλησιοῦσιν· ἀλλὰ πᾶσα μὲν εἰς ἀκοὰς ἦει λάθρα τοῦ μὲν τὸ πατρὸς, τοῦ δὲ τῆς πάππα. ὅθεν καὶ λάθρα τοῦ μὲν ὑπ' αὐτῷ, τοῦ δ' ὑπ' ἐκείνου διεκόπτετο.

Γ. Καὶ ἵνα σιωπῇ παραδράμω τὰ πλεῖστα, νύκτωρ ἐπόμενός πρὸς γυναῖκά τινα, γένει μὲν τῆς ἀσήμων, τὸ δὲ τρόπου ἑταίραν· πώγωνος ἁραιὸς ὢν καὶ ἐφήβοις, καὶ Ἀδωνις ἄλλος, ἦν δὲ ἐν ἡλικίᾳ τις καὶ ὥρᾳ ἄκρᾳ προσώπου· δι' ὃν καὶ ζηλοτυπίᾳ τὸν πυρπολοῦσα τὴν Ἀνδρόνικου τοῦ βασιλέως ψυχὴν, τοξότας καὶ ξιφηφόρους ἐπάγκαζε προλοχίζειν περὶ τὴν τῆς ἑταιρίδος οἰκίαν. ἐν μιᾷ τοίνυν περὶ μέσας νύκτας τὸν βασιλέα ζητῶν ὁ ἀδελφὸς καὶ δυνάμης, ἔτυχεν ὑπὸ ταυτομάτου συμβάν ἐκεῖσε παρείναι περὶ τὴν τὴν ἑταιρίδος οἰκίαν. ἐν δὲ οἱ τῆς βασιλέως σκοποὶ θεατάμβιοι αὐτῷ προσιλαύνοντα, καὶ μὴ γνόντες διὰ τὸ σκότος ὅστις εἴη, ἀλλὰ τὸν τῆς ἑταιρίδος ὑπονοήσαντες εἶναι ἐρώμενον, συχνὰ κατ' αὐτὸν ῥίπτουσι βέλη. καὶ μὲν δὴ παιρίαν ἐκείνος διξάμβιος, πίπτει τῆς ἵππου. κἀκεῖνα σωθραμόντες καὶ γνόντες ὅστις εἴη, φοβοῦσιν εἰς τὰ βασίλεια φέροντες ζῶντα τὸν μάλα μόλις. τοῦτο μεθημέραν γνωσθὲν τῷ πάππῳ τῷ βασιλεῖ, μεγάλας ἐνέπειρε καὶ σφοδρὰς τὰς ἀνίας, ἃ μέσον πρὸς τὸ παρεσφρῶντι, ἀλλὰ καὶ τῆς μέλλοντος ὡσαύτως σοχαζομένῳ. ἐπεί γε μὴν, τῆς διανὺξ Ματυὴλ ἐκ τῆς

πειούμης Θωμίτης πληγῆς, ὑφ' ἧς ὁ βασιλέα Μιχαὴλ ἐν Θεσσαλονίκῃ διατρίβοντα ἤκουε· φέρε, τί χρὴ λέγειν; ποῖόν σοι δραστήριον βέλος πασῶν ἐνεφάνη περὶ τὴν ἐκείνου καρδίαν τὸ τραῦμα, ὥστε καταπεσεῖσαν καὶ βαπτισθῆναι συχνοῖς τοῖς τῶν πάθους λογισμοῖς, τόσος ἐκκέκριται θυμὸς, ὃ δὴ καὶ μετ' ὀλίγον πάνυ ἐξέλιπε καὶ βίου. τῷ μὲν τοι γεραιῷ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ πολλοὶ χαμαὶ ἐκτεῦθεν καὶ κλύδωνες * ἀναμίξαντα λογισμῶν, καὶ πολλοὶ ὄρεμβοι τὸ αὐτοῦ συμπαύσαντα φρόνημα, ὥς οὐκ ἔχειν πῶς ἀσειχέτου πρὸς ὕδωρ τῷ θαλάττων παράδειγμα. φοιτῶντες δ' ἐρῶμεν αὖθις.

Δ. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ συμβῆναι φασί τινα τῶν ἀρχόντων τοῖς τῆς Γενούας εἰκήσασιν. ἔστι δ' ἡ Γένοια πόλις παράλιος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ δυτικωτέρα, μεταξὺ Τυρρηνῶν τε κειμένη καὶ Ἀλπέων. φκίσθη δ' ἀρχῆθεν ὑπὸ δυοῖν γενοῖν, τῆς τε Γέλφων καλουμένων καὶ Γιβελίνων. καὶ ὧν μὲν ἄρχει πλείσων τῆς χρόνου ἐνδοξότερόν τι ἐς τὰς ἀρχαιρεσίας ἐξ * αὐτοῦ πεπόνθασι τὸ τῆς Γιβελίνων. ἔπειτα ἐσπάνισε μεταπεσόντος, ἐπιπαρέστησε τὸ τῆς Γέλφων καθίστασθαι γένος, καὶ πάσας πρὸς ἑαυτὸ νέμει τάξιν ἐκόντων μᾶλλον τῶν ἐνοίκων τῆς Γενούας πολιτῶν, ὡς μὴ ἐξ ἴσου δυνάμει τινὰ προσελθεῖν, ἢ αὖθις ἀνατρέψειν τὸν κρατοῦντα. ἐκπίπτουσι δὲ φασι δραμόντα καὶ ἐς τὰς πανταχῆ τῆς γῆς τῆδε Γενουϊτῶν οἰκίσεις, τὰ ὅμοια τῷ μητροπόλει ἀφάντων ἰδιάσασθαι. ἐ (ἐντεῦθεν μάχας καὶ πολέμους τῆδε Γενουϊτῶν πασῶν καὶ ἀλλων. οἱ δὲ ἐξωθούμενοι, μιθοφορικάς τινας δυνάμεις ἔξωθεν προσλαμβάνοντες, κακῶς τοὺς ἐξώστας διενέσουν.)

Ε. Ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν τῶν βασιλίδος Εἰρήνης * παῖς, Κράλαινα ἡ Συγάπη αὐτῆς ἐπιτάλεον τῆ * Βυζαντίῳ ἐνδιατρίβειν ἐβούλετο, ἤκουσε φόβους τε * ἡ συζύγη αὐτῆς δηλαδὴ τῶ Κράλη Σερβίας, ἀπε- * λᾶς τῆς Ῥωμαίων φέροντες γῆς, εἰ μὴ τάχιστα * παρὰ ἡ σύζυγον αὖθις ἀφίκοιτο. ἐρατεῖ δὲ τῆ πρὸς αὐτὸν φλογμοῦς, πλείστας μὲν ἀροβίων παρέχειν τοῖς πλησιαζούσαις χάριτας ἡ πόλεσι τῆδε Ῥωμαίων ἐζηλωτύπει δ' ἄνω ὅμως τὸν πάντα δεσπότην ἡ μετὰ τοὺς ὑποτελίας ἰών. ὁ μέν τοι βασιλεὺς τὰς ἀπελθεῖν ἡ γαμβρῷ δίσας μὴ ἐς ἔργον αὐτὰς ἐξοίσειν, (ῥᾴδιον δὲ ἰὼν ἐκείνῳ διὰ τὸ πεδίον κεκτῆσθαι στρατιωτικὸν δύναμιν) προπέμπει παῖδα δύο. ἰὼν δὲ τὴν αὐτὴν δδὸν τὸν ἡ εἴκοσιν αὖτη ἡ ἡλικίας ἄγουσα χρόνον. δύσασα πάνυ μὲν ἀπολυθῆναι φοιδοῦσι ποὸς ἡ ἀνδρὸς, ὑποπτεύοντος μὲν αὐτὴν ἀεὶ, πολὺ δὲ ἡ ποὸς μεγάλου ἔρωτος ἐκαυδίοντος, ἔγνω τὸ μοναχικὸν ὑπολαβοῦσα χῆμα, φυγεῖν ὑποτὶ τὸν αὐτὸ συνδιάπνοιν. πάντα μὲν δὴν ἐπιπόθει παρὰ τῆ πατρὶ διατρίβουσα ποιεῖν οὐκ οἴκτιτο, ἧς τὸ μὲν ἡ πατὴρ καὶ τοι μὴ συνειδότα καθυποβαλεῖν ἐς φρένας ἡ τῶ συνοικέσιος αἰτίας. ἡ ποὸς φτιῤῥᾶν κτίσασα μάχην. * ἡ Κράλη τῆ πατρός. διὰ μέχρι ἡ πολιορκία τῆδε Σοφίᾳ, ὡς οὐχὶ χήματος ἀπολυθῆναι, ἡ συχνὰς ἡμέρας κάκοι διατρίψασα, λάθρα παράνυμος ῥάσις ὑπεναντίου μεταχειρὸς, μιᾷ τ' νυκτῶν ἐπιδύσατο πάντ ἡ ἄπαρ' ἐλπίδα μεθημέραν φανῆναι τοῖς μετ' αὐτὴν Τεβαλλοῖς, ἔκπληξίν τε ἡ παραχλὴ ἐσίβα-

a abeſt alibi.
b Δέσνου.
c τῶν πανταχῆ Γενουϊτῶν
d Σερβίαν
e inciſa ſunt.

* ἀναμίξαντα

* ἐαυτῆ

* Vox ſuſpecta legit ἀνατρέψειν

A rem Michaelem Theſſalonicæ tum degentem petlata, quid dicam? Itæ ea res cujuslibet teli ictu potentius animum ejus perculit, tantum ejus cordi vulnus inflixit, ut illius cladis cogitatione ſubinde recurrente afflictus & oppreſſus, in gravem morbum inciderit, qui illum non * longo poſt e vita ſuſtulit. Imperatorem vero Andronicum Seniorem tantus inde animi tumultus curarumque æſtus invaſit, tanta confuſio ac perturbatio ejus res permiſcuit, ut inter ævi ſuperioris exempla vix ullum occurrat, quod cum his conferri poſſit. Qua de re infra dicturi ſumus. ANDRONICUS SENIOR. ANN. CHR. MCCCXX.

IV. Hoc tempore ſeditio & tumultus non parvus apud Genuæ habitatores eſt exortus. Eſt autem Genua maritima Italiæ B urbs verſus Occidentem, inter Tyrrhenos & Alpes ſita: quam familiæ duæ jam inde antiquitus incoluerunt. Guelphos & Gibellinos appellant: quorum hi diutiſſime & gloria præſiluerunt, & factionis ſuæ magiſtratus creavere. Deinde mutata fortuna, Guelphorum familia ſuperior evaſit, & omne illud jus ad ſe tranſtulit. Quin & uteram familiam ea urbe Genua funditus exterminavit, ne confirmatis aliquando viribus, vereretur ſibi dignitatem * vendicaret. Quæ fama cum e metropoli ad Genuenſes ultro gentium habitantes perveniſſet, idem & illos facere coegit. Hinc pugnæ & inteſtinæ Genuenſium bella ubique. Nam qui pulſi erant, conducto externo milite adverſarios inſeſtabant. Edit. Pariſ. pag. 176.

* Vox ſuſpecta legit ἀνατρέψειν

C

V. Cum autem poſt Imperatricis exequias, Cralæna filia ejus diutius Byzantii commorari vellet, maritus ejus Crales Serviæ legatos in Urbem mittit, qui Romanis provinciis cladem minitentur, niſi mox quamprimum ad ipſum revertatur. (Illius quippe amore incenſus, magnam provinciis & urbibus Romanis ſecuritatem præſtabat. Sed idem ob abſentiam mulieris zelotypia & ſuſpicionibus variis torquebatur.) Quare Imperator generi minis territus, ac metuens ne verba ad rem conferret, (id enim illi facile erat propterea quod militaribus copiis abundabat) filiam ſtatim dimittit. Ea tunc annum ætatis alterum & vigeſimum agebat. Verita igitur ne a marito D ſemper ſuſpicaci, tum vero ira etiam percito, domum reverſi occideretur, monaſticum habitum, quo convictum & conſuetudinem viri fugeret, induendum eſſe cogitavit. Id vero, dum in Urbe apud patrem verſabatur, facere noluit, ne & patrem, quamvis inſcium, manifeſto crimine velut conſcium implicaret, & ad apertum bellum illi faciendum Cralem concitaret. Quare uſque ad Serrhas oppidulum ita ut veſtitu erat abiit: atque ibi etiam dies complures commorata, clam alicunde emptum cucullum noctu indutt: in quo, poſtquam dies illuaſt, a Triballis quos ſecum habebat, præter expectationem

* τῶν Κράλου abeſt.

f Quæ ſequuntur, notata aſteriſci, ita legentur in Codice Regio; μετὰ μέν τοι τὸν τῶν βασιλίδων Εἰρήνην παῖδα, τὸν τὸ βασιλικὸν ὄνομα Στεφάνου τὸν Κράλου ἐπιγεγραμμένον ἐφορεῖσθαι τοῦ τοῦ ἡ Κωνσταντινουπόλεως ἀφικομένου αὐθις αὐτὸν, λέγω τὸν Κράλη, ἔλεγε φοβεῖσθαι ἐκεῖθεν ἀπαλλαγῆναι φέροντος τὰ πολεμικὰ τάγματα κατὰ τὸ αὐτοῦ, ἢ μὴ τὸν ταχίστα ἀφικόμενον βουλητὸ τυγχάνειν.

ANDRONICUS SENIOR. *Edit. Paris. pag. 177.*

conſpecta, non mediocrem ipſis ſtuporem ac perturbationem attulit; adeo ut ex neceſſitate & herili meta gravius in eam conſulturi viderentur; nempe aut cuculum laceraturi, & invitam ad maritum reducturi: aut ſi eo deſcendendum eſſet, interfecturi eandem, ne viva quam longiſſime a marito habitaret, & animum ejus acri & violento dolore incenderet. Sed Conſtantinus Deſpota frater ejus conſanguineus (nam & ipſe aderat) eos præverrit, & fabulam illam ægre lætarum Crulem arbitratus, temerarium ſororis factum correxit. Nam ſtatim accurrens cuculum vi lacerat, & ſolitis ornatam veſtibus Triballis eam reddit, ut ipſam quam celerime domum reducat, quantumvis invitam & plorantem. Atque hæc ita ſe habuerunt.

Α λεν ὑ μαρὰν, ὡς βυληθῶσι παράβολόν τι δί' ἀνάγκην αὐτὸς ἢ φόβον διαπεπρᾶχθαι· ἢ γὰρ διαρρῆξαι τὸ ῥάκος, ἢ ἄκοντα αὐτὴν εἰς ἢ ἄνδρα ἀγαγεῖν· ἢ τό γε δεύτερον, αὐτὴν διαχρῆσαθαι, ἢ μὴ ζῶσαν αὐτὴν ὡς πορρωτάτω τε τῦ ἀνδρὸς εἶναι, ἢ ἅμα δεμνίας τε ἢ σφοδρᾶς τῆς ἀνίας ἐμπεπρᾶν ἢ ἐκείνου θυμόν. ἀλλὰ φθάσας ὁ παῖς ἀμφιμήτριος ἀδελφὸς Κωνσταντῖνος ὁ δυσώνυμος (παρῆν γὰρ ἢ αὐτὸς) διώρθωσε τὸ καινοτομήματος ἐπιπρᾶξαι, ἢ πρῶος ὑπεγκὼν ἢ Κράλην τὸ δρᾶμα εὐμόρως ῥύγνυσι τὴν βιαίας ἐπιδραμὼν τὸ ῥάκος ἐκεῖνο, ἢ τὸ σωφρονιζόμενον αὖθις ἐκδῦσαι χῆμα. ἓ παραδὺς τοῖς Τεβαλλοῖς, ἄκοντά γε ἢ μὴ κλαίουσαν, ἀπάγειν ἐκέλευσε τὸν παῖδα. ἢ τοῦτο μὲν τοῦτον ἔχει ἢ τρόπον.

CAPUT II.

I. Glycys Patriarcha morbo ingraveſcente in monaſterium ſecedit: minime avarus, adeoque parum dives. Gregoram accerſit, cui ultimam voluntatem dictat. II. Patriarchę teſtamentum. III. Luculentior narratio ab auctiore indicata. Geraſimus Monachus, vir ſimplex & indoctus, Glyci ſubrogatur. Quales Patriarchę Imperatoribus placeant.

I. AT patriarcha Joannes Glycys, cum & ſpem recuperandæ valetudinis nullam ſibi ſupereſſe, & eo munere fungi ſe intelligeret, cujus adminiſtratio magnas vires & firmum corporis robur poſtularet; contra autem magna tranquillitate opus eſſe ſciret corpori ægrotanti, & viciſſim animam ipſum utpote condolentem corpori, & ejus ægritudine diſtractum, magno ab exteriis rebus otio egere animadverteret; (duo quippe inde maxima mala exiſtebant, eum nec quotidiana negotia commode & celeriter expediri, nec vulgi ſeu indignatio ſeu convicia reprimi poſſent) in medio adminiſtrationis curſu fatigatus, otio ſuo conſulere, atque ex illo magno circumfluentium negotiorum æſtu emergere ſtatuit. Quibus de cauſis Imperator ejus voluntati annuit, eique Cyriotiſſæ monaſterium, in quo habitaret, aſſignavit; ANN. CHR. MCCCXX. in quod ſe quarto anno patriarchatus ſui contulit abdicata utcunque dignitate. Ibi quatenus licebat valetudinem curans, propter pedes paralyſi affectos mortem in dies timebat. Quare cum pecuniarum ut alii plerique avidus haud fuiſſet, non magnas opes e patriarchatu ſecum attulit: ſed parvam & numerabilem pecuniam, quam in *pag. 178.* ſumptus conſervando monaſterio neceſſarios impendit. Me autem accerſitum rogavit, ut ſupremam ſuam voluntatem in charta ordiorarem. Nam meo dicendi genere admodum delectabatur.

„ II. Omnes mortales, inquit, mortis meminiſſe oportet, & ſobriis oculis conſiderare quam vana ſit præſentis vitæ umbra; ut is qui heri fuerit, rerum ſinu detegeare exceptus ſit, priſquam de rebus domeſticis ex ſententia decernere & infidiantis calamitatis adventum proſpicere poſſet: item ut is qui hac ipſa die e domo ſua progreſſus eſt, ad lites ſe extra non contulerit, neque ſe ad ſolitum ſtudium & ſermonum ſuavitatem recipere poſſit. Quæ cum ita ſint, ad ea quæ ſunt ultima, ad ea quæ ſunt neceſſaria, ad ea quæ ſunt ſalutaria, ad ea quæ ſunt ſanctiſſima, ad ea quæ ſunt juſtiſſima, ad ea quæ ſunt pulcherrima, ad ea quæ ſunt ſuavia, ad ea quæ ſunt ſine dolore, ad ea quæ ſunt ſine pœnitentia, ad ea quæ ſunt ſine invidia, ad ea quæ ſunt ſine impedimento, ad ea quæ ſunt ſine ſatietate, ad ea quæ ſunt ſine fine, ad ea quæ ſunt ſine ſollicitudine, ad ea quæ ſunt ſine timore, ad ea quæ ſunt ſine luctu, ad ea quæ ſunt ſine lacrymis, ad ea quæ ſunt ſine ſenectute, ad ea quæ ſunt ſine morte, ad ea quæ ſunt ſine ſomno, ad ea quæ ſunt ſine fame, ad ea quæ ſunt ſine ſitu, ad ea quæ ſunt ſine frigore, ad ea quæ ſunt ſine æſtu, ad ea quæ ſunt ſine ullo malo, ad ea quæ ſunt ſine ullo bono

συμβείη φανῆς, σκότος ἢ λάθης ὑπέλθοι μυχὸς, ἐν ἀμφὶ τῇ ἀλικίᾳ, πολλάκις ἢ ὀρτῇ ἐπροσώπου, ἢ ἵν' εἶπω τὸ πάθος ἀνελπιστίᾳ. * πολυτελεῖ πολλῷ δ' ὄντι ἀναγκαίως δικαίως μᾶλλον μεμνῆσθαι, εἰς ἢ τόσος εἰσὶ τῆς δι' ἀνομαλίαν τῆ ἢ ἀπαξίαν τῆς ὕλης συμπέπτωκεν, ὡς πολλαῖς τῆ ἢ παιπάλαις ἄλλοτε ἄλλας τὸ ἀνθρώπινον ἀσχέτου σῶμα, συγχεούσας τι ἢ διαπαύσας τῶν ἐπ * συνθέσεων στοιχείων ἀλληλουχίαν. ὅπου γὰρ ἢ μεσοῦν θανάτου χεὶ τῶν τὸ θανάτου κόπτουσι θύραν, ἢ τὸ πλέον τῆς τῆ ζῆν ἐλπίδος ἀπάντες ἀβλεπόντες, θανάτῳ βλέμματι ἀφὸς τὰς τῇ μνημάτων ἄδα ἀραμένης ἠκούπτουσι, πάσης παντὶ τρόπῳ λυσιτελήσει τῆς οἰκείας φροντίσαι ψυχῆς, καὶ ἀθανάτῳ γε τῇ ἀθανάτῳ πάσῃ σπουδῇ ποιεῖσθαι, μᾶλλον διπλοῦν ἢ θάνατον φέρειν αὐτοῖς προξενήσασι, τόν τε τῆ σώματος, τόν τε ἢ ψυχῆς· ἐμοὶ δὲ ἢ μάλιστα πάντων δεινῇ τινι καὶ βαρείᾳ τῇ νόσῳ τυμὸν ὑπὶ σῶμα μικρῷ τελέως ἰαθεδαπάνησεν. πάνυ γὰρ ἐκ μικροῦ πάνδημός τις ἐπεισρεύσασά μοι, παλινοίσουν αὖτ' αὖθις * βιβούλυται, ἀλλ' ἐμπεφόλιδαι ἰσάπαξ, ὥσπερ τινα ἑαυτῆς οἰκίαν κατοληφυῖα, ἢ διτέλεσεν ἰσαεὶ τῶν μὲν ἐμοὶ τὰ σώματος οἰκεῖα οἰκεῖ τις ἐκμυζῶσα βδέλλα, τῶνδ' αὖ πλεονείαν ὑφαρπάσα μι κατὰ μικρὸν δηδύμη τῳ λιχούμενον χειρὶ, καὶ τοῖς τῆ ἰατρῶν κόλποις ἐπεισρέουσα, καθάπερ τινὶ ταμιείοις οἴκοι ἑαυτῆς. Ἐπεὶ δ' οὖν ἢ πρὸς αὐτῷ ἡμέρα σπουδῇ, μάταιος ὧδ καὶ ἀνόητος ἄχλος, καὶ οἷς πῦρ (τὸ τε λόγου) ξαίνοντες ἐδεκνύμεθ', τί ἂν τις ἐκπραγμόσυν, ἐν τε τοῖς βασιλείοις, ἔν τε τοῖς καὶ οἶκον πράγμασι; συμβέβηκε γάρ μοι κἀν τοῖς βασιλείοις τυγχάνειν, ἄρτι τῆ λόγων ὑπαγαγόντα, καὶ τὸν ἔφηβον παραλλάττοντι, καὶ τιμῶν παρὰ τῆς θεσπεσίου βασιλῶσιν ἀξιοῦσθαι ἔπει γε ἐλαχίστῳ. καὶ ἔτι τῶν μέσῳ παρέλθωμεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ πατριάρχης ἀμᾶς ὕστερον ἀνέκλυεν Θρόνου, καὶ δὴ καὶ προσγάγετο ἄκοντάς τε ἢ οὐκ ἄκοντας· ἄκοντας μὲν, διὰ τὸ μὴ σφόδρα ἀνυπόφορον τῆς ἀθυμίας βάρος. Θάτερον δὲ, διὰ τὸ τῆς ὑγιείας προσδοκώμενον· (ἢ γὰρ τοιαύτης ἐπισκίασε παθούσης ἐλπὶς, πάντα μοι φαιδρύνουσιν ἐκ ἀκαρεῖ παλαιὰ τε καὶ νέα νῦν θείου τεράστια πατρὸς, ὧν ἴσως ὧ τι τῇ τυμῷ * ἐλεγεν ἐσιδεῖν, οἱ φιλανθρώπως ἴδοι Κύριος ἐπὶ τῇ χειροθεσίᾳ ἢ τοῦ τῆς ὑψαλῆς ταύτης ἀρχιερωσύνης χείσμενοι) ἐπεὶ δ' οὖν ἄμως ὑπεστὶ ἀρχὴ τὸν πατριαρχικὸν θρόνου ἀπὸ τῆ συγκλητικῶν ἀρχῶν μετελθεῖν, καὶ τοῖς αὐτοῖς αὖθις ἡμῖν δεσμοῖς τὸ τοῦ σώματος, καὶ λύσις ἐδαμόθεν ἀφ' ἡτοιμοῦ ἐωρᾶτο, ἐγνωμῇ ἀεῖσιν εἶναι τῶν Θεῶ, σφὸς θάνατον συμπαθῶσιν ὁλοχερῶς, ἢ παιδείαν ἴσως μετρίαν ὧν ἐ μετρίως ἁμαρτεῖν. ἔνθεν ἢ τὰ μὲν τῆς ὑγιείας ἤδη φρυδὲ ἢ ἀπ' ἐλπίδος ἐγίγνετο· τὰ δὲ τῆς τελευτῆς, ἢ σφόδρα γέ τοι, ὡς ἔφημι, ἐκ ἀπέλπιστα. καὶ τί γὰρ ἄλλο γ' ἐχρῆν, ἀνότε τῶν μὲν νῆς γαμὸς ἰαμάδα μικρῷ πᾶσαν ἰαρέσασαν ἐβλέπετο ἤδη ἰατρῶν ἢ παίδας, ἐ ἀπὸ τ' ὀνόμα ὄντας, ἀλλ' ὧδέ τό γ' ἐπ' ἐμοὶ χυδὸν τῶν πολλῶν διαφέροντας; ὅθεν τὸν πολὺν τῶν πραγμάτων ἐκπαταμβος ὄχλον, ἢ ἐ πονηρῶν γλωσσῶν σύγ-

fas cum ſole exoriri & in theatro vitæ infinita ſpe plenus obambulare videbatur, ſub meridiem deinde tenebrarum & oblivionis latebras ſubierit, in primo flore ætatis, ſæpe & in media vultus feſtivitate, cum imminentium malorum omnis ut ira dicam ſpes longiſſime abeſſet. Quanto autem magis ii debeor mortis meminiſſe, qui ob vitioſam & pertarbatam materiam morbis conflictantur, qui multi & varii atque alias alii humana corpora afficiunt, elementa confundunt, & optam eorum compagem diſſolvunt? Hi enim tantum non altera manu fores mortis pulſant. Hi vitæ ſpem maxima ex parte retro abjecerunt, & alterum jam oculum ad ima tumuli præcipitia intendunt. His prorſus expedit, animi curam ſuſcipere, atque cum ſit immortalis bona immortalia omni ſtudio providere: ne forte duplicem ſibi mortem accerſant, & corporum & animorum. Mihi vero tanto magis hoc quam aliis omnibus faciendum eſt, quanto graviore morbo totum ſcre corpus meum eſt conſumptum. Nam hic morbus poſtquam ſemel tota vi in me infeſtus irrait, nolu t ea eo deinde a me diſcedere, ſed perpetuo in penetralibus meis habitare perſtitit, quaſi eam ſibi domum propriam nactus eſſet: neque unquam corporis mei ſuccum hilitudinis in morem caugere deſtitit, & rem familiarem meam paulatim deminutam ambabus ut ajunt manibus congerere, & in ſinum medicorum velut in theſauros ſuos conferre. Cum autem noſter adverſus illam conatus inanis & uritus ſuerit, &, ut fertur proverbio, ignem cædere hactenus viſus ſim, quid vitæ meæ adverſitates tam Imperatoriis quam domeſticis in rebus commemorem? Sic enim accidit, ut ſtudiis iterarum vix defectus, cum ea ephebis excederem, in aulam receptus ſim, & a divis Imperatoribus honores non mimimos acceperim. Atque ut ea quæ interceſſerunt ſilentio prætereamas; cum ipſa quoque nos patriarchalis ſedes ad ſe deinde vocaviſſet, atque etiam pertraxiſſet partim nolentes, partim non nolentes: nolentes quidem, ob infirmitatis onus pene intolerabile: haud nolantes, ob expectationem ſanitatis; (nam hujus ſpes in dies mihi blandiens, momento omnia ſuggerebat & vetera & recentia ceſtis patris miracula: quorum de numero meam quoque ſanitatem fore exiſtimabam, modo Deus delaram mihi impoſitionem manuum & pontificiam unctionem benigne intueretur) cum inquam a ſenatoriis muneribus in hunc modum parriarchico ſolio conſcenſo, iiſdem morbi cruciatibus conflictaremur, neque ullam uſquam remedium oſtendaretur; judicium illud divinum, quo ad mortem compelleremur, & mediocrem fortaſſe peccatorum non mediocrium caſtigationem eſſe intelleximus. Unde ſpes ſanitatis irrita prorſus evanuit, mortis autem inſtantis expectario, ut diximus, confirmata eſt. Quid enim aliud cogitarem, cum omnem fere carnis ſuccum effluxiſſe jam viderem: medici vero, eo nomine indigni, nihil (quod ad me quidem attineret) a vulgo differrent? Itaque magna negotiorum mole excuſſa, & mala-

* ταυτολί Wolfius in margine.

* legendum, σωθησόμενος, vel σωθείσημον καὶ συνθέσημον καὶ συγχείων

* βεβούλυται Wolfius in marg.

* legendum, ἰωαννίδου

* legendum, ἔλεγεν

Edit. Pariſ. pag. 179.

ANDRONICUS SENIOR. „ rum linguarum confuſo ſtrepitu me de „ pulſo, hic vitæ reliquum exigendum eſſe „ judicavi.

* ubi?

III. Sed hæc a nobis dilucidius * alibi explicata poterit quivis cognoſcere. Nunc rerum ordinem proſequamur. Hoc tempore in patriarchicum ſolium ſuccedit ſacerdos monachus e Manganorum monaſterio Geraſimus, cano capite, ſed ſimplici vir ingenio, idemque furdaſter, audiendi ſenſu per ſenectutem maxima parte imminuto. In Græcas literas ne extremo quidem digito unquam attigerat. Sed erat ob inſcitiam & morum ſimplicitatem ad Imperatoris obſequia aptiſſimus. Hac enim de cauſa ad ea munera obeunda tales viri ab imperatoribus diliguntur, ut dicto audientes eis ſint, tanquam mancipia, & nulla re ipſis refragentur. Atque hæc de eo viro hactenus. Cætera poſt ſuo loco referentur.

Α χωτα, ἐνταυθοῖ τὸ λεῖπον ἔκειτα ἐδὲν ἀνύσειν ἔ βίου.

(Γ. Ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν ἡμῖν ἐναργέστερον ἀλλαχῆ δηλώμαθ', τοῖς βουλομένοις ἐξέσται μανθάνειν ἡμεῖς δ' ἐκομιθα τῇ ἱστορίᾳ.) κατὰ δὲ τῶν ἔ χρόνον, ἔ πατεμαρχικὸν ἐδρύσατο θρόνον τῇ ἐκαμένων τὶς μοναχῶν ἐκ μονῆς τῇ Μαγγάνων Γεράσιμος, ἀνὴρ πολιὸς μὲν τὴν τρίχα, ἁπλοῦς δ' ἔ βάθος, καὶ τῆς ἀκουσίας διακείμενος τὸ πλεῖστον ἀφυρμένος ὑπὸ τῦ γήρως. Ἐλληνικῆς μὲν παιδείας οὐδ' ἄχρι σμικρῦ γλυσάμενος πώποτε· ἐδ' ἀμαθίαν ἐδ' ἄκλησ ἁπλοτητα βάθος, ταῖς βασιλικαῖς ἀρεσκείαις πάνυ προσήκων· ἐδ γὰρ πάνυ τοῦτο οἱ βασιλῆς ἐς πιότητας ἐκλέγονται τὰς ἀρχὰς, ἵνα τὶς τύπον ἐχρεὼς ὑποκινῆται προσαγορεύσει, καθάπερ ἀνδράποδα, ἐδενδεὶ τῇ ἁπάντων ἐναντιαφροσύνῃ. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιῶνδε. λελίξεται δὲ τὰ ἑξῆς ἔ ἀνδρὸς ἡμῖν ἐν τοῖς ἡμαρόθη.

Etiam hæc, quæ uncis in claſſibus, abſunt a Codice Regio.

Edit. Pariſ. pag. 180.

CAPUT III.

I. Conſtantini Deſpotæ Mater. Prima uxor. Filius ex ancilla ſuſceptus, nomine Catharus. Cur a patre neglectus. II. Eudociæ Palæologinæ elogium. Ut Conſtantino Deſpotæ nupſerit. III. Catharus nothus apud Seniorem Imperatorem potens & gratioſus. Junioris Andronici indignatio. IV. Irarum cauſa juſtior, populus inuſitato ſacramento adactus. Syrgiannes cuſtos Nepoti adductus ab Avo.

I. CONSTANTINUS autem Deſpota Imperatoris Andronici filius e* priore conjuge, quæ oriunda ab Hungaris erat, ſuſceptus, uxorem primum habuit puellam innuptam, Muzalonis Protoveſtiarii filiam quæ cum diu apud maritum fuiſſet, ſine liberis deceſſit. Habebat illa ancillam formoſam, nomine Catharam, ex qua clam compreſſa filium genuit Deſpotes, quem Michaelem Catharum appellavit. Hunc Deſpotes initio oderat & averſabatur, ut ne limis quidem eum aſpicere dignaretur, ſed quam longiſſime a ſe educari juberet. In cauſa hoc erat, quod alterius mulieris vehementior & potentior multo amor repente excitatus, Catharæ quoque matris ejus amorem depulerat.

* *vide lib. 3, cap. 3. fin. 3.*

II. Nam rerum Macedonicarum & ipſius Theſſalonicæ præfecturam cum a patre Imperatore accepiſſet, & in ea urbe plerumque verſaretur; mulieris cujuſdam illuſtris amore captus eſt. Erat ea Neocæſaritæ Protoſecretarii filia, Conſtantini Palæologi uxor. Ita vero & elegantia formæ, & linguæ facundia, & blanda morum comitate præſtabat, ut non modo aſpectu ſuo animos eorum a quibus adhibatur inevitabili quodam amoris laqueo irretiret, ſed ſola etiam fama excitatos plurimos pari ardore inflammaret. Tanta enim naturæ ſolet erga eam liberalitas, ut toto vultu elegantiam præferret; in ingenio plurimum acuminis, in lingua vim dicendi ac perſuadendi maximam, necnon volubilitatem haberet. Erat & humanioribus literis erudita, & in familiaribus colloquiis omnia omnis ge-

Β Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ δὲ ὁ διαπόνς ὁ ἐκ τῆς προτέρας γυναικὸς τῆς ἐξ Οὐγγρων γεγενῆς τῇ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ, ἔχει μὲν ἐκ παρθενίας γυναῖκα πρότερον τὴν Δυγατέρα Μαζάλωνος τῦ πρωτοβεστιαρίου· ὑδὲν ᾧ σφίσιν συμβιώσασα χρόνον αὐτῷ τεκλόπωσε παῖδας. ἔχει δ' ἐκείνη θεραπαινίδα τινὰ ἀνέδην, Κάθαρον κεκλημένον. ταύτῃ λάθρα μιγνὺς ὁ διαπόνς, ἔτεκε υἱόν, ὃν τῷ ὠνόμασε Μιχαὴλ Κάθαρον. τοῦτον αὐτὸς τὰ πρῶτα μὲν βλέπειν ὐδ' ἀκριβῶς ἤθελεν ἐκείνῳ, ἀλλ' ἐμίσει, ᾧ ἀπετρέπετο, ᾧ ὡς πορρωτάτω που διατρέφεσθαι ἐκέλευε. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι τῇ ἐ μητρὸς αὐτοῦ Καθαρᾶς ἔρωτα ἔπρα ς ὀξυπέτης ἐκείθραμμον ἀκήρατον ἔρως ἐπιταραπίστρος πεῖθῷ τῷ σφοδρότερος.

Β Ἐπειδὴ φησὶ ἐ πατρὸς τῷ βασιλέως ἔ ἐπιτροπὴν ἐδίξατο ἔπ τὸ Μακεδονίᾳ πραγμάτων, ᾧ Θεσσαλονίκης πάσης, (διήνεγθε δὲ τὰ πλοῖα ἔ ἄστυς ἐνδὸν Θεσσαλονίκης) ἔρωτι γυναικὸς ἁλῶναι τινὸς τῶν περιφανῶν. ἁλῷ ᾗ αὖν Δυγατρὶ μὲν Νεοκαισαρείας ἔ πρωτεκδίκου, σύζυγος δὲ Κωνσταντίνου τῦ Παλαιολόγου. ὅπου δ' ἀπαρέμιλλος ἁλῶ τῇ τε ὄψιος κάλλει, ᾧ τῇ τῆς γλώττης δεινότητι, ᾧ τῇ ἐρίπτοντι τῶ ἤθους ὑγρῷ, ὥστε καὶ τοὺς τῇ ἐντυγχανόντων μόνον ψυχὰς ἄρρητόν τινα ἔ ἐρωτικὸν σαγήνῃ ἁρπάζειν, ἀλλὰ καὶ μόνης ἔ φήμης τοὺς πλείστους ἐρᾶς τοὺς ἐκτὸς ἀνέφλεγεν ἔρωτος. ὅπερ δὲ ἡ φύσις περὶ τὸν ἄνδρειον ἐφιλοτιμήσατο, ὥστε πολλῶν μὲν ἐπὶ τῷ φρονήσει τῷ διαβούλῳ πολλῶν δὲ ᾗ τῇ γλώττῃ ὑπερ-

* ἐφιλωσε, πολλῶν ᾗ ἔ ἐξύνεσι περὶ ἔ διάνοιαν ἐδυναμένων, πολλῶν δὲ ᾗ τῇ γλώττῃ ὑπερμοσι ἔ πειθῶ ᾗ δεινότητι, ᾧ τῷ ὥτροπον ᾗ ἐπίχαρες ἔ ἠχῦς. ἁλῶ δὲ ᾗ σοφίας ἔ δυράθεν ἐκ ἄμπρος ἔ γυνή. ἁλῶ ᾗ ἰδὲν αὐτὴ πᾶσα ᾗ πασσία ῥᾳδίως κατὰ καιρὸν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ διὰ

γλώττης προφέρουσα, ἅσά τε αὐτὴ δ' ἐαυτῆς ἀνεγνώκει, καὶ ὅσα λεγόντων ἄλλων ἐπήκουε, ὡς Θεανὼ τὶς Πυθαγορικὴ, καὶ Τραϊανὴ ἄλλη ἀρομάζοισθαι παῖδα πρὸς τῆ ἐφ' ἡμῶν σοφωτάτη· τῶν ἁπάντων Κωνσταντῖνος ὁ δεσπότης, ὡς ἔφαμεν, ἐς τὰ μάλιστα ἤττητο, καὶ ἀπιπεφάτο τὰς γυναικὸς, καὶ λάθρα ἐξῆα μίγνυσθαι. ἡ δὲ, εἴτε τὸν σύζυγον δεδιοκυῖα, ὥτε μυσαττομένη τὸ τῆς πράξεως ἄθεσμον, αὐδίκατό τε καὶ ἀπετρέπετο. ὃθ' ἕως ἐκείνῳ ἀποτραπομένῳ ἐώρα, πᾶσιν αὖτις πρὸς μείζονας ἐξεπάτα τὰς αὐτῆς ἐρωτας· καὶ ὡς εἶδεν τὸ ἐν Πλάτωνος, τὴν ψυχὴν τῶν ἐρώντος ἐν ἀλλοτρίῳ ζώσαν τῷ σώματι. ἐπεὶ δὲ μὴ χρόνον τινὰ ἐπὶ βίον ἀπαυδῶν ἀπέλιπε σύζυγος, ἀλλ' σφοδρότερον ὡς ἐγκείμενος ὁ δεσπότης, καὶ πάντα λίθον κινῶν, τὸν τῆ λόγῳ, νόμιμον ἀγαγέσθαι βιλόμενος σύζυγον. ἡ δὲ γνησίους, παισὶν ἐξεθρέψατο γυναικῶν καὶ ἐρώντων ἄλλων, καὶ αὐτὴ γε ἐπὶ ῥαδίοντος υἱὸς Καθαρῶ Μιχαὴλ, ὃν ἐκ τῆς Θρασυανίδος γεγόνεσαι· καὶ ὡς μόνης * ἄλλως Θρεμμὼς ἐξεχόμενος Εὐδοκίας ἐπ Παλαιολογίνας.

Γ. Τούτων δὲ ἕνα ἐπ Καθαρὸν Μιχαὴλ πεντεκαιδέκατον ἄδα χρόνον τῆς ἡλικίας ἀμείβοντα, πάμφας ὁ βασιλεὺς Ανδρόνικος ὁ γεραιὸς, προσαγάγετό τε καὶ τῆς κατ' οἶκον ὑπηρετικῶς παιδαρίοις συναπέλεξε· πρῶτον μὲν, ἵνα μὴ διαφθαρείη λιμῷ, μηδ' ἀλλως προμηθουμένου· δεύτερον δ' ἵνα καὶ τινὶ ἐπιξυνῇ ἐδῶν εἰς ἀδὸς δεδοῖα, ὡς ἐξ αἵματος ὢν βασιλείου, καὶ γένηται σκανδάλων τινῶν πρόξενος, καὶ τινὸς ὠφελείας Ρωμαίοις καὶ τοῖς Ρωμαίων πράγμασιν αἴτιος. ἃ δὴ νομιθεὶς, καὶ ἐφεξείβων ἐν βασιλικοῖς, τοσοῦτον ὡς τῶν ἑαυτῶ χρόνῳ ἐν βραχεῖ τὸν βασιλέα ἀνερπύσατο, ὡς καὶ αὐτὸς δὴ τὸς τὸ βασιλικὸν ὠφελὸς ζηλοτύπως ὑποβλέπειν αὐτὸν. ὁ δὲ βασιλεὺς Ανδρόνικος ἀ εἰος, καὶ πλέον τῶν ἄλλων ἀργίζετο καὶ ἐδυσφόρει, ὁρῶν τῶν πρὸς αὐτὸν ἀνυπερβλήτων ἐπείλει ἀγάπην τὸ βασιλέως ἓ πάντα μαραινομένων, τῶν δ πρὸς ἓ χθεσινὸν καὶ ὑπερβολιμαῖον τουτονὶ δίλωνκῶς ἀ αὐδοῦσαν καὶ αὐξανομένων ἐφ' ἡμέρᾳ καὶ νυκτί.

Δ. Ὁ δὲ μᾶλλον δικαίως αὐτὸν ἐξέμηνεν εἰς λύπην καὶ ὀργὴν καὶ μελέτας πολιτικὰς, ἐξ ὧν αἱ περὶ τῆς βασιλείας ἐβλάπτοντο τάξεις, καὶ αἱ τῆς καλῆς ἀρξαντο χειμῶνες καὶ κλύδωνες, λίξομαι δὲ. Οὕτω δὴ ὡς ὁ σίραξαμὸν πλημμελῶς ἓ πραγμάτων ἐχόντων, καὶ μεταξὺ τῶ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ υἱοῦ, ἐαιλάσθη ὁ βασιλεὺς ἁπάντων πρῶτον μὲν σάβεσι καὶ προσκυνεῖν ὡς βασιλέα καὶ δεσπότην αὐτὸν· ἔπειτα καὶ ὃν ἂν αὐτὸς ἐκλεξάμενος ἐς τὸν τῆς βασιλείας προέσθαι διαδοχὸν. τοῦτο λιχθὲν ἀορίστως μικροῦ πάντας ἐπαραξε, καὶ μάλιστα τὸν ἔγγονον Ανδρόνικον τὸν ὠφισμένον τῆς βασιλείας ἐξόδοχον. διὸς δὴ ἅπαντες τὰς ὑποψίας ἐς τὸν ὑποβολιμαῖον τουτονὶ Μιχαὴλ, ὡς ἐκ συνθήματος ἤγαγον. καὶ πολὺς τις ἐντεῦθεν ἐφίστα θόρυβος λογισμῶν, καὶ ἀλλοπάλλαλος μελέτων ἀκαίρως ἐξεδυσζέζοντο. τινὲς μὲν ἄλλ φόβῳ τῆς ἐξουσίας ἐξαντες ὤμυνον· οἱ δὲ πλείους ἐς τοῦμφανὲς τὸν τοιοῦτον ἀπείπαντο ὅρκον. εἷς ἀπάγκην τινὰ τυραννικὴν ἐπάγειν ἐκ ἐγνωσε δεῖν ὁ βασιλεὺς ἐν τοσούτῳ θορύβῳ πραγμάτων. ἐβλεπε γὰρ ἄδα καὶ τὸν βασιλέα τὸν ἔγγονον χαδίζοντα τῆς φυγῆς τῶν μελέτων, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῦ ζητδίντος παρὰ τῶν ὑπ-

a Quæ hinc ſequuntur uſque ad ſe-nem primæ ſectionis Capitis quarti, deſiderabantur in Wolfiana Editione; extant autem manuſcripta in Codice Regio; & jam in lucem edita fuerant a Petavio, cui Breviario Hiſtorico ſancti Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani hæc præmittit

ANDRONICUS SENIOR.

neris, quæ tam ipſa legerat, quam ex aliis audierat, facila & nportune proferebat, ut altera Pheano Pythagoriça & altera Hypatia ab eruditioribus quibuſque appellaretur. His omnibus Conſtantinus Deſpota, ne diximus, omnino victus eſt, ut ejus pudicitiam ſentaret, & clandeſtinum ejus concubitum peteret. Ipſa vero, ſive mariti metu deterrita, ſive rem ipſam utpote illicitam averſata, reſiſtebat ac refugiebat. Ille quo magis abhorrere eam videbat, eo vehementius amore ejus incendebatur. Itaque, quod ait Plato, amantis animam videre erat in alieno corpore ſpirantem. Cum autem aliquanto poſt maritus ejus deceſſiſſet, jam acrius ſem urgebat Deſpotes, omnemque, ut vulgo ajunt movebat lapidem, quo illam uxorem legirimam duceret. Quo facto, omnium aliarum mulierum & amorum oblitus, ipſiuſque adeo fiili Michaelis Cathari, quem ut diximus ex ancilla Cathara ſuſceperat, unius Eudociæ Palæologinæ amoribus vacabat. Edit. Pariſ. pag. 181.

III. Eum Michaelem Catharum, annum ætatis decimum quintum jam agentem, Imperator Andronicus Senior accerſitum pueris domeſtica miniſteria obeuntibus ſocium aſcribit: primum, ne ab omnibus neglectus fame periret; deinde fortaſſe, ut per eum ſanguine Imperatorio ortum affinitas cum aliqua ex finitimis gentibus jungeretur, atque ut fœderis alicujus concilianti occaſio eſſet, Romanique & rei Romanæ quolibet tandem pacto profeſſet. ille autem eum in palatio educaretur & aſſiduus illic verſaretur, brevi tempore Imperatoris animum ita ſibi conciliavit, ut & ipſi Imperatoris filii oculis invidis eum aſpicerent; Andronicus vero junior Imperator iraſceretur magis quam cæteri, moleſteque ferret, ſingularem illum ſui amorem apud avum langueſcere, erga novitium vero iſtum & ſuppoſititium excitari perpetuo ac dies noctesque creſcere.

IV. * Nunc quibus de cauſis juſtiorem dolorem atque iracundiam variaſque & multiplices curas animo conceperit, dicendum nobis eſt; ex quibus conſpirationes adverſus Imperium, & malorum tempeſtates ac turbines exorti ſunt. Nam cum publicæ res, uti dictum, * negligenter adminiſtrarentur, mortuo interim Michaele Imperatore, ſacramento adigi Imperator omnes juſſit, primum ſeſe tanquam Principem ac Dominum veneraturos & adoraturos eſſe; tum quemcumque Imperii hæredem ipſe deligeret. Quod infinite dictum pene omnes turbavit, Andronicum præcipue deſignatum jam Imperii ſucceſſorem. Neque quiſquam omnium fuit, qui non velut ex compoſito ad ſuppoſitum illum Michaelem ſuſpicionem converterit. Inde tumultuoſa omnium conſilia, & malorum crebertimæ machinationes, quæ taciti vocibus differebantur. Ego alii Majeſtatis metu ad jusjurandum adacti: plerique palam detrectare auſi: quos in tanta rerum perturbatione violenter eogendos Imperator non cenſuit. Jam enim Imperatorem nepotem ſuum videbat ob infinitam illud jusjurandum a ſubditis pag. 182.

* Petavius corſe.

* male habuerunt. Gnec.

ANDRONICUS SENIOR

exactom de fuga cogitare. Obtentu restantisper quievit, & ab exigendo jurejurando destitit. Deinceps secum agitare cœpit, quemadmodum Imperatorem nepotem suum fuga prohiberet: veritus ne si ad Latinos confugeret, navalibus eorum copiis adjutus rem Romanam turbaret, atque Imperium sibi per tyrannidem usurparet. Proinde occultum ei custodem apposuit Syrgiannem nuper e carcere productum. Hic enim paulo ante arctissima in custodia certis de causis habitus fuerat, quas paulo altius repetito principio par est hoc loco reddere, ut qui historiam ejus viri nesciunt a nobis eam accipiant.

Α χόων ἄρκυ. ἧς δὴ τῶν πάνυ ὑφέμενος ὁ βασιλεὺς, ἐς τὸν αἰπαίσιον ἔπαυσε τῆδε εἱρημένων ὅρκων. ἐκπέπτωκε δὲ ἀδῆ πῶς ἂν πρὸς τὸν φυγὴν ἐμποδὼν ἢ ἐγγόνε ἐς βασιλέως γένοιτο. ἰδεδίει δὲ μὴ ἀπιὼν, ἐς βοήθειαν ναυτικὴν παρὰ Λατίνων λαβὼν, τὰ τῶν Ῥωμαίων συγχυτὴν πράγματα, ἐς ἅμα ἢ βασιλείαν αὐτῷ τυραννικῶς πως ὑφέλκηται. ὅθεν λαθραίαν ἐπέστασε φύλακα * τὸν ἢ Συργιάννην ἄρτι τῆς εἱρκτῆς ἐξάγοντα. ὃν δὴ αὐτὸς ἀρὸ βραχέος ἐν εἱρκτῇ δεσμοῖς δι' αἰτίας, ἃς ἀνωθέν ποθεν ἀρξάμενος δίκαιον ἀφηγήσασθαι· ἵνα δὴ οἷς τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα οὐκ ἴσμεν * γνώριμα καταστῶσι. *πον, τέτον *γνώριμα

CAPUT IV.

I. Syrgiannis genus, institutio, virtutes. II. Provinciæ præfectus, omnium animos sibi devincit. Mira hominis solertia. III. Perfidus & fœdifragus, populos finitimos vexat. Provinciam ademptam ut recuperaverit. Pincernæ dignitate ornatur. Rebellat. IV. Comprehenditur. In carcerem conjectus, precibus matris restituitur. Jurat se fidelem fore. V. Junioris Imperatoris consilia jubetur explorare. Senioris consilia Juniori aperit. Oratio qua istum hortatur ad defectionem. VI. Pactiones & juramenta. Conjurationis socii tres, VII. Syrgiannes & Cantacuzenus, corruptis aulæ primoribus, Provincias Thraciæ administrandas obtinent. Variis artibus viam defectioni muniunt.

I. HUic Mater erat cum Imperatoribus sanguine conjuncta; pari specie corporis ac modestia. Pater illustri loco ortundus e Comanis, * illis scilicet, qui ante multos annos ex Hyperboreis Scythis, uti supra memoravimus, ad Joannem * Imperatorem sese transtulerant. Syrgiannes porro ante quam puerilem excederet, summa ingenii celeritate prædictus, magnum sibi in doctrinis nomen peperit. Hinc apprime rem militarem edoctus, facile in ea princeps est habitus, non modo corporis robore, sed & animi prudentia, ac divina ut ita dicam sagacitate.

* Vide Notas. * Ducem scilicet. Vide supra lib. 2. cap. 5. fol. 21.

II. Annum autem jam quintum & vigesimum * agens, ab Imperatore dux & administrator provinciæ cujusdam Macedonicæ, quæ Illyrios potissimum vicinos habet, ablegatur. Et quia liberalissimus erat, nihilque privatim possidebat, nec plus sibi vendicabat quam quivis eorum, quibus pro se & circa se dimicantibus in medio pugnarum æstu uteretur, sic animos omnium sibi devinxit, ut pro illo mortem oppetere jucundius eis foret, quam sine illo lucem intueri. Ad hæc in rebus dubiis ac pene deploratis præsentissimo erat consilio, & e summis difficultatibus mira solertia sese explicabat: nec IIII, cum res postularent, audacia deerat, ut omnes præclaram indolem ejus admirarentur.

*excolens

Edit. Paris. pag. 183.

III. Una res tantum, veluti morbus quidam malignus in ejus actionem obrepens, eas omnes corrumpebat, ac tanquam oculis pulchro & eleganti & robusto corpori ereptis, eadem ipso caitu tristes & insuaves efficiebat. Nam primum fœderibus, finitimis Triballis, Ætolis & Acarnanibus negotia facessebat. Postea cum inde decessisset, ita ut dicturi famus, Impe-

Β ΑΤΤΟΥΤΟΙ μὲν μήτηρ μὲν ὧν μία τῇ κατὰ γένος τῶν βασιλέων προσηκόντων ἀφωπὸς καὶ ἀσφαλὴς· πατὴρ δὲ τῷ ἐκ Κομάνων ἐπίσημος, οἵ παρὰ τῷ ὑπερβορείων Σκυθῶν ἀρὸ χρόνου συχνοῦ, ὡς * αὐτικρυς, Ἰωάννῃ τῷ βασιλεῖ προσῴκησαν. οὗτος ἀξύνετι φύσιος, ἀρὶν τὸν τῷ παίδων παιδεραστῶν ἡλικίαν, ἐς τοὺς λόγους ἐξαισίως ἀνῆφθη. ἔπειτ' ἐπιμελῶς ἐς τοὺς ἐγχωρίους βασιλικοὺς παιδεύσεις, ἀράστως ἂν τύπος ἔδοξε τῷ ῥώμῃ σώματος, καὶ γνώμης βαθύτητα, καὶ οἷον εἰπεῖν δαιμονίαν τινὰ φύσιν. *ὑρίκειτο a ἀσυνετος ἐχων βαλλαμπρὸς ἀνηφάνη

C Πέμπτον δ' ἄρτι ἐτῶν ἐπὶ εἴκοσι τὴν ἡλικίαν ἔτος ἀμείβων, πέμπεται πρὸς τὸ βασιλέως στράτευμα καὶ διοικητὴς μιᾶς τῶν περὶ Μακεδονίαν ἐπαρχιῶν, ἃ τὰς Ἰλλυρικὰς μάλιστα ἀμορούσας ἔλαχε. φιλοδωρότατος δὲ ἂν, καὶ μηδὲν ἴδιον ἀποκεκλεισμένος, b μηδὲ πλέον μηδὲν ἔχειν βουλόμενος τῶν ἄσον τῶν συμπαίζοντός τε καὶ παραπίζοντος ἀσαν ἐν ταῖς ἀκμαῖς τῶν ἀγώνων, ὅτῳ τὰς γνώμας ἀπάντων ἐξιδιώσατο, ὡς ἅδην πάντας ἀγαθὸν πολλῷ διάφορον ὑπὲρ αὐτὸν, ἢ ζῶντας ἀρᾶν τὸν ὅλεθρον ἀνὰ αὐτῶν. ὧν δὴ ἕνεκ ὁ ἀνὴρ, ὑπέρ τις, πόρις ἐν ταῖς τῷ πειρατῶν ἀποβολαῖς ἐφέστηκεν, καὶ τοῖς ἀμυχάνοις τῷ πραγμάτων μαχαιρὰς τινας ἀκινήτους χαλίζεσθαι, καὶ πλῆμμα ὑμφαπτον ἐσθίειν αὐτὸν παντᾶ, ὡς ὑπλίτευσθαι πάντας ἀρῶντας τὸ μεγαλοφυὲς τοῦ ἀνδρός.

Γ. Ἐν τι μέτον, ἄσπερ τι ῥόσημα ποικῖλον οἷς τοῖς αὐτοῦ πράξεις παρεστόλιζε, * ἰαιβδύλλοντα πάντας, καὶ ὥσπερ σώματος καλοῦ καὶ χαρίεντος καὶ γυναικὸς τοῖς πλαθίσεσι καὶ ἀνέπτυκτο τὸ γεώργιον. παραπετόδων δὲ, σφῶσιν μὲν πράγμασι παρῆκε τοῖς ὁμόροις Τριβαλλοῖς καὶ Λιτωλοῖς καὶ Ακαρνᾶσιν· *ιαιβδύλλοντα

ἵνα ἐκεῖθεν ἀναλαμβάνοις, ὡς ὑφίστατο, τὰς τῆς βασιλείας τε καὶ τὰ τῷ βασιλεῖ * συμφέροντα πράγματα. διὸ καὶ ἑαυτῷ φαῦλον προὐξένησε τέλος. καθαιρεθεὶς γὰρ τῆς πεμπτης ἀρχῆς, καὶ μετ' ὀλίγον χρήμασιν ὑπολυθεὶς τοὺς τῆς βασιλέως παραδωσατύποις, πάντων τε ἀνθις ἀναλαμβάνει, καὶ ἅμα τὸ τῶ πηγούρη τιμᾶται ἀξίωμα. ὅθεν καὶ ἀποχαρισάμενος ἑαυτὸν, ἐξωρύξε παντὸς ἐκεῖσε ἐλθεῖν ἐν εὐμαρεῖ τῆ χρόνῳ. ἔγνωσαι γὰρ ἰδιοποιούμενος ἐν ἔρχου ἐπαρχίας, καὶ τῆς τῆ βασιλέως ἐξουσίας λάθρα δίειρων.

Δ. Ὅθεν ἐν δόλῳ παρὰ Μονομάχου τοῦ Μυστικοῦ ἁλίσκεται, καὶ δίσμιος ἐς τὸν βασιλέα πέμπεται. * Μονομάχος μέρος τι δὲ οἰκεῖον τῆς Μακεδονίας παρὰ τῶ βασιλέως πεμφθεὶς ἐν διὰ τὸν ἐγγύτατα τῆ ἐπαρχιῶν, συχνὰ φροντίσιν καὶ ἐπιμιγνὺς τῆ Συργιάννη, καὶ ἐχπλανῶν τὰ ἐκείνου ἀπόρρητα, καὶ φίλος εἶναι ὑποκρινόμενος, δόλοις δόλος ἐρέπτει. ἕως δόλῳ συνελαφὼς, δίσμιον ὡς εἰρήνευμ * τοῦτον ἐπεπόμφει τῆ βασιλέῖ. ἀλλὰ ἐν εἰρατῆ παραδοθεὶς διὰ τὸν τεκμήριον αἰτίαν ὁ Συργιάννης, ὅμως χρόνου ἐν τούτῃ συχνοῦ. ἐπεὶ δέ ἡ μήτηρ ἀ δέλτεσε ὀδυρμοῖς καὶ δάκρυσι προσίστα τοῖς περὶ τὸν βασιλέα, καὶ ἱκετεύουσα, καὶ ἐ ὑπὸ ἐξαιτουμένη, καὶ πάσας ἐγγύας προβαλλουσα, ὁφὶ ἐν μόλις ἐδυνήθη τὰς εἱρκτὸς αὐτὸ ἐξελίσθαι. πλὴν ἀ πρίτερον, πρὶν ἂν ἐγγράφως αὐτὸν ἀποδοῦναι τῆ βασιλεῖ τὰς ὅρκους ἐναντίου ἐ θείας κἀδεις τῆς ὑπεράγνου Θεομήτορος τῶς Ὁδηγητρίας, μὰ τοὺς τῶ βασιλέως προσάγμασιν ἑαυτὰ ποτὲ διαφυλάξαθαι.

Ε. Ἀλλὰ ἐν ὕπω πάσης ὑποψίας ἀπολυθεὶς ὁ ἀνὴρ, καὶ πᾶσαν δίοιαν διασώζειν πεφυκὼς φρὸς ἐ ἐφιγένιλν, ἐν ἀπορρήτων ἤδη λοιπὸς ἐν ἔξιστο γίγνεσθαι, ὡς πεπυσθῆναι λοιπὸν ἐν τινὶ τὰ ἀπόρρητον, λέγω, τὸ φύλαξ λαυβάνων πεμπόμενος καὶ προσίστα τῆ ἐγγόνῳ τῶ βασιλέως Ἀνδρονίκῳ τῆ βασιλεῖ, μὴ λάθῃ φυγὼν, ὡς ἐφάμην ὑρκτός. ὁ δέ, εἰ χρὴ τοῖς ἐκ ποιῶν ὑπολάμψασι πείθεσθαι, φίλαρχος ἀν ἀεὶ, καὶ καιρὸν μὴ τυχὼν ἀδίκου τὸ βουλόμενον ἐνδείξασθαι τῆς ψυχῆς, νῦν ἔγνω καιρὸν εἶναι τοῦτον ὑπὸ τῆς τύχης παρεχόμενον, κατ' ἀλλήλων τοὺς βασιλέας ἐκπολεμώσας, καὶ τὰ Ῥωμαίων ἔτι συγκυκήσας ἅπαντα πράγματα, τῆ σκήπτρων αὐτὸς ἐπιβῆναι· ἢ τό γε δεύτερον, μέρος τῆς ὅλης τῆ Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀποτεμόμενος, οἷς οἰκείας ἀρχὴν αὐτὸ καταγίσασθαι. ὅθεν Ἀνδρονίκου τοῦ νέου βασιλέως προσελθὼν, ἅπαν τοῦ πάππου τὸ βασιλικὸς ἀνακάλυψε τὸ ἀπόρρητον, λέγων ὡς ἐμὲ μὲν οὐά τινα αὐτα ῥιπλατῶσαν τὰ σὰ βουλεύματα πτηχὼν ὁ βασιλεὺς περὶ σέ· ὁ δὲ κάθηται συσκευάζων ἀγχόνας τῶ δημὰ κατὰ σὲ, σὺ δ' ἀγνοῶν κάθεσαι τυφὼν βουλεύμασι γαυρούμενος. τί γάρ σοι τὸ ὄφελος ἀποκλεῖσαντι λάθρα φρὸς ἀλλοτρίαν οἰκεῖσαι χώρας; ἵνδα καθάπερ δόλῳ δόλου ἀνθυπόφορος ἀλλοτρίας βλέπων τράπεζας, ὁπόταν ἴσως μηδὲ φονεύσῃ ἐντύχῃς τοῖς ξυνίζουσι, μηδὲ ταῖς τοῦ πάππου τῶ βασιλέως ἄρτοις ἐ πάγαις ἁλῷς; εἰ δὲ πάντα φρὸς λάθρᾳ βυθοῦ τὰ τοιαῦτα ταῦτα ῥίψας βουλεύματα, παρθέμενος ἐμοὶ τὰ βέλτιον σοι τῶ σωτηρία συμβουλεύοντι, ἃ ἂν φθάσῃς τὰ σκήπτρα τῆς Αὐτοκρατορίας λαμβάνων ἀποκτᾶ. μίαν γὰρ ἀνυσιμωτάτην ὁρῶ φρὸς τοῦτο φέρουσαν ἄρρα-

* συμφέρ

* Μονομάχ

* ἀφεῖ τοῦτ

ratores eorumque res turbabat. Quam obrem ſibi ipſi malum eaſtum conciliavit. Eum videlicet magiſtratum ſibi abrogatum, largitione corruptis iis qui apud Imperatorem inultum poterant, brevi recuperat, ac præterea Pincernæ dignitate ornatur. Unde & defectione animo concepta illuc profectus brevi effecit, ut, quæ parturiebat in actum erumperent. Compertum enim eſt eum provinciam, quam regebat, propriam ſibi aſſerere, & clanculum Imperatoriæ poteſtati ſubtrahere. ANDRONICUS CUSSENUS.

IV. Quare dolo a Monomacho Myſtico capitur, & ad Imperatorem vinctus mittitur. Nam & ipſe Monomachus in Macedoniam ab Imperatore miſſus, illic regioni cuidam præerat, & ob vicinitatem provinciarum Syrgiannem crebro adibat. Cum itaque apud illum frequens eſſet, arcana ejus inveſtigabat, & per amicitiæ ſpeciem alios ex alio dolos nectebat, donec eundem artu comprehenſum, & in vincula ut diximus conjectum, ad Imperatorem miſit. Ob illud crimen Syrgiannes in cuſtodiam datus, diu carcere incluſus manſit. Sed cum ejus mater gemitu & lacrymis aulam quotidie impleret, & quavis cautione oblata filium ſupplex repoſceret, ægre tandem impetrare potuit, ut e carcere educeretur. Non prius tamen id obtinuit, quam ille ſcripto jurejurando coram ſacroſancta imagine caſtiſſimæ Dei genitricis Hodegetriæ præſtito, caviſſet Imperatori, nunquam ſe ejus juſſis poſtea adverſaturum.

V. Sic ille omni ſuſpicione liberatus, Principi benemerito optime velle credebatur: a quo & is honor ei habitus eſt, ut etiam arcanorum particeps fieret. Ac inter cætera illud quoque ejus fidei commiſſum fuit, ut furtivus veluti cuſtos Imperatorem Andronicum juniorem circumeundo adeundoque, ne clandeſtinam fugam moliretur obſervaret; quemadmodum ſupra diximus. At ille, ſi quid vulgi opinionibus credendum eſt, homo ſemper ambitioſus, cui mentis declarandæ hactenus defuiſſet occaſio, oblatum denique a fortuna opportunum tempus adeſſe exiſtimavit, quo Imperatoribus inter ſe bello commiſſis, & rebus Romanorum omnino ſic perturbatis, ipſe ſceptris potiretur; aut ſaltem portione aliqua a toto Imperio reciſa, proprium ſibi Principatum conſtitueret. Itaque Imperatorem Andronicum juniorem adit, eique avi Imperatoris arcanum omne conſilium aperit. Me, inquit, Imperator vetuſti ſagacem canem toas cogitationes odorari juſſit: & cum ille catenas tibi & vincula fabricetur, tu ignarus pueſilia conſilia agitas. Quid enim tibi profuerit clam in altum deferri & peregre abire, ubi aliena quadra (quod ajunt) vivendum tibi erit, ſi res optime cadat, & non illud accidat, ut ab hoſpitibus aut trucideris, aut in Imperatoris avi caſſes laqueoſque incidas. Quod ſi iſtis cogitationibus, quæ puerum ſapiunt, penitus oblivioni traditis, meliora & ſalutifera, conſilia, quæ ego daturus ſum, ſequi volueris, nihil obſtabit quominus ſummam poteſtatem primo quoque tempore citra ullum laborem arripias. Etenim unam

ANDRONICUS SENIOR.

„ esse video, qua id assequare, efficacissimam rationem. Nimirum Byzantio fa-
„ gendum, & ad Thraciæ urbes provinciasque excurrendum. Nam cum & humanum ingenium novis rebus gaudeat,
„ & miseri Thraces crebris exactionibus vexentur, si levationem onerum & liber-
„ tatem proclamaveris, ultro omnes te quo volueris præeuntem sequentur, avi tui diuturno jugo facillime excusso, quasi Tantalei cujusdam saxi mole a cervicibus depulsæ. Hoc consilium tibi si placet,
„ ego hujus negotii procurator & administer futurus sum; ego omnem illius certaminis laborem suscipiam ac brevi conficiam; modo & ipse mihi pollicearis, &
„ certis pignoribus fidem obstringas, te pro dignitate labores meos remuneraturum.
„ Quæ vero ista præmia sunt? illustres dignitates; multa prædia, quæ magnos annuos reditus afferre possint: præterea, ne quisquam auctoritate apud te mihi præferatur, nec a te quicquam nisi me conscio in republica ordinanda constituatur. Etenim vides, calamitatum earum particeps, & periculorum socius volens lubensque accedo, posthabita charitati tuæ etiam jurisjurandi religione, qua sum Imperatori obligatus. Quo si fortunæ temeritas mali aliquid capiti meo illatura est, id alacriter esse ferendum ipse mihi imperavi. Quibus consideratis & tu non gravatim meis petitionibus annuito, si salvus esse vis. Cum autem hic temporis articulus moram deliberationis non admittat, sed procrastinantibus extremum discrimen impendat: age, cum aliis etiam hoc consilium communicemus, qui ob Imperatoris odium oeque nos neque arcana hæc prodituri sint, sed institutum nostrum opportuno auxilio adjavare plurimum possint.

Edit. Paris. pag. 825.

VI. His conditionibus Imperator, quæ ille petierat, ea perfecturam se scripto jurejurando promittit. Adsunt etiam arcanorum futuri consilii, Joannes Cantacuzenus, & Theodorus Synadenus; ille tum Magni* Papiæ titulo honorarus, hic Domestici mensæ Imperatoriæ: & cum iis tertius, Alexius Apocaucus, Domesticus & ipse nunc occidentalium provinciarum, & finis præfectus. Hic non admodum nobilis, sed prudens erat & solers, & dolis fabricandis mire aptus. Illi vero ambo Imperatorem cognatione contingebant. Veram Cantacuzenus etiam æqualis & unanimis & concordia ab ineunte ætate cum Imperatore Andronico conjunctus fuerat propter animi candorem, & sermonum veritatem, & quia moribus commodis præditus erat. Synadenus autem cum patre Andronici Michaele Imperatore, dum is superstes esset, conjunctissime vixerat. Illi igitur ad arcanam illam deliberationem tanquam ad ejusdem poculi communem haustum admissi, faces veluti fuerunt, quæ igni admotæ incendium augerent; aut veluti equitatus in apertum campum emissus. Sic societatem vinculo irrupto firmatam statim coivere, horribilibus juramentis adhibitis; magnarum autem remunerationum ac præmiorum promissionibus vicissim acceptis.

* Sic vocatur in cui palatii classe commemorasse fuimus.

VII. Quæ cum in hunc modum inter eos convenissent, tem ipsam famis ἀρ' ἁγὰς δ' Θὺς οἱ ἀνθρωποι ἐγεγόνεισαν, καὶ ὁρωμοσίεια φέρεις μετὰ ξωνεσίθεων τε καὶ ἐδίδοσαν, καὶ ὑποχήσεις μεγάλων ἀντιδόσεων καὶ γεγῶν ἀπιλάμβανον.

A μὰν, ὧν φυγὼν τὸ Βυζάντιον, ἐς τὰς τῆς Θρᾴκης * δρό- * ἐνδήμη
μης πόλεις καὶ χώρας. φύσει δὲ χαίροντες ταῖς καινοτομίαις ὁ ἀνθρώπινος γένος, καὶ ἅμα βιβαρημένοι τοῖς συχνοῖς φόροις οἱ παλαίπωροι Θρᾷττες, ὧν κουφισμὸν καὶ ἀλάθειαν ἐξελθὼν ἀρύξῃς, ἅπαντές σοι πάντες ἕψονται πρὸς ὅπερ ἂν αὐτὸς ἐθέλοις. τὴν γὰρ δ' πᾶσαν καὶ βασιλέα πολιτῶν δυλείαν ῥᾴστα λακτίσαντες, καὶ ὥσπερ τινα Ταντάλειον φόρτον ἀποσεισάμενοι. εἰ γοῦν ἀρτίως τὸ ἐμὸν σοι τόδε φαίνοιτο βάλδμα, ἐγὼ καὶ παμίας καὶ χορηγὸς σοι τῶν δράματος ἔσομαι, καὶ πάντα τὸν ἄθλον ὑποσὰς τὸν ταχίστην ἐκπλέων· ὧν μόνον καὶ σύ μοι ὑποχέσθαι ἐθέλῃς ἃ δοκῶμι περὶ τὰ ἐχέγγυα περὶ τῆς
B ἀξίων γερῶν καὶ ἐπάθλων. τίνα δὲ ταῦτα; ἀξιωμάτων λαμπρότατος, καὶ χωρία πολλὰ, καὶ πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων παρέχεσθαι δυνάμενα πρόσοδον· καὶ ἐπὶ πᾶσιν μηδένα τῆς πάντων δυνάσθαι πλέον ἐμοῦ παρὰ σοί, μηδεμίαν τινὰ πραγμάτων κατάστασιν περαίνεσθαι παρὰ σοῦ, πλὴν τῶν ἐμοὶ συνδόξων. ὁρᾷς δὴ, ὅπως τῆς συμφορᾶς ἐθελοντὴς σοὶ γίνομαι κοινωνὸς, καὶ τῆς ἰδιωτικῶν αὐθαιρέτως συναιρεθῆναι βούλομαι, πάσης ἐκείνης τῆς ἀρᾶς ἣ βασιλέα τῆς σῆς ἀγάπης ὀπίσω δίωκος ὅρκος· ἀφ' εἴ τι δεινὸν κατὰ τῆς ἐμῆς ἀσφαλείας τῶ * τῆς τύ- * abest τῆς
χης φέρῃ παράλογον, προθύμως φέρειν παρήτησα ὑμωνῆ. ταῦτα τοίνυν δίωμος, προθύμως γίνου
C καὶ σὺ περὶ τῆς ὑποχέσεως τῶν ἐμῶν ζητημάτων, ἵνα σώζεσθαι θέλῃς. ἐπεὶ δ' ἃ τῶν πραγμάτων ὀξύτης ἡμᾶς εἰς ἐᾷ τὰ παρόντα χαλαιότερον διατίθεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ ξυρᾶ ἡμῖν ἡ ἀμφὶ περίστασις τῶ κινδύνῳ μιλήσασι, φέρε καὶ ἐπέρας τῆς γνώμης ταυτὶ ἀκουσώμεθα, οἱ δὴ τὸν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέχθειαν, ὑφ' ἡμᾶς καὶ τὰ τοιαῦτα μηχάνεια προδέναι ἀπάσχειν ἂν, καὶ τῇ παρούσῃ χρείᾳ ἐς καιρὸν ἂν τοῖς μάλιστα γένοιτ' ἄν.

D ϛ'. Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς τάς τε ὑποχέσεις τῶν τῶν ζητημάτων ἐγγράφως μεθ' ὅρκων ἐδίδου. καὶ παρῆσαν οἱ τῶν μυστηρίων ἰσόμοιροι κοινωνοὶ, Ἰωάννης τε ὁ Καντακυζηνὸς, καὶ Θεόδωρος ὁ Συναδηνὸς, ὁ μὲν τῇ τε μεγάλῃ παπίᾳ νεωκαθῆτα σεμνυνόμενος ἐπαλήσει, ὁ δὲ τῇ τῶ δομεστίκου τῶ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς βασιλικῆς· καὶ τρίτος Ἀλέξιος ὁ Ἀπόκαυκος, δυμέσιος καὶ αὐτὸς νεωκαθῆτα τῶν δυτικῶν θεμάτων ἀκούμενος, ἐπὶ τῶν ἄλλων νεῶν διοίκησιν πεπιστευκώς. ὧνπερ μὲν ὧν ἐγὼ πάντων ἀγωνῶν ἐλῶ, βαθυγνώμων δὲ ἀνὴρ καὶ δίμαχος, καὶ δόλως σωθῆναι δεινὸς· ἄμφω δ' ἐκείνοι κατὰ γένος τῇ βασιλεῖ προσήκοντες· πλὴν ὁ μὲν Καντακυζηνὸς ἐπικαιρότερος ἐῶ καὶ ὁμόψυχος καὶ ὁμότιμος ἐξ ἴσου νέου τῇ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ, ἅτε τῆς γνώμης ὀρθότητα, καὶ τῆς γλώττης ἀληθείαν, ἐπὶ τῷ ἦθος καίριον· ὁ δὲ Συναδηνὸς ὁμοίως τῷ πανυ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ, ὡς ἐῶ ἐκεῖνος ἔτι ζῶν. ὑπὲρ τούτων ὕστερον ἐν μιᾷς ὑποχρέως τὸ ἀπόῤῥητον ἐκείνο διξάμενοι βάλδμα, δολὸς * ἦσαν * forte ἔφασαν, ab ἐμὶ, eo.
εἰς πῦρ, καὶ ἵππος εἰς πεδίον. οὕτω φρατρεία

Z. Τούτων ὕπω ξυμβάντων, ἠργυείχετο ὅλη σωδῆ τε ἐ λιώμη. καὶ σπῶτα μὲν χράμασι πιεζ-

ἐλθόντες πρὸς τὴν βασιλέα παραδιαπρεσβεύεσθαι ὅ, τε Συργιάννης καὶ ὁ Καντακυζηνὸς, ὥστον εἰλήφεσαν τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἐν Θρᾴκῃ χώρας καὶ πάλιν. ὁ μὲν τὰ τε πλοῖα τῆς μεσογείου καὶ τῆς παραλίου πάσης ἄρχει τῆς ἀκροπόλεως Ῥοδόπης· ὁ δὲ Καντακυζηνὸς ὀλίγα τῆς μεσογείου μέρη, ὁπόσα τῆς Ὀρεστιάδος ἐστὶ πλησίον. ἐπεὶ τῶνδε στρατιώταις σωμικροτέρου, καὶ ὅπλα παρεσκευάζοντο, καὶ στρατιώτας ἄλλους ξυνέλεγον, καὶ ἱππέας τινὰς, καὶ ὁπόσοι δὲ ἐνδεεῖς τῶν χρημάτων ἀπόμαχοί τε καὶ ἄπρακτοι δύγον τὸν βίον· καὶ πρός γε τούτοις μὴ οἰκοσπόροις καὶ πιστοῖς αὐτῶν φύλαξιν ἐπεποίηντο τῆς πόλεως. τοὺς δ' ὑποπτεύοντας ἔχοντας πρὸς ἀντίσασιν τῶν μελλησόντων, ἄλλους ἄλλως ἀποφάσεσιν ὑποβάλλοντες ἐξεπίθουν τῶν πόλεων· τοῦτο δ' ἐποίουν, κυρύξαντες φάτναν ἔξοδον, τοῦ μὲν τῶν Παζινεκίων Σκυθῶν, τοῦ δὲ ναυτικῆς τινος δυνάμεως τῶν ἐξ Ἀσίας Τάρκων· ἵν' ὑπὸ παραπετάσματι τῷ τοιούτῳ καλυπτόμενοι φύλαξ, ἀνύποπτοί τε ἐφ' ὅπλοισι, καὶ ἅμα ἐπαίνων ἄξιοι παρὰ τῆ βασιλεῖ γίγνοιντο προμηθείας ἕνεκα καὶ σπουδῆς. ἀλλ' ὁ μὲν Συργιάννης τοιαῦτα λαθρᾴνων ἐδραματούργει, καὶ συχνὰ τῆ νέᾳ ἐμέλησε βασιλεῖ λάθρᾳ πάντα πράττομένα καὶ πραχθησόμενα.

ma diligentia & alacri ſtudio aggrediuntur. Ac principio Syrgiannes & Cantacuzenus, pecunia circumventis aulæ proceribus procurationem Thracenſium orbium & provinciarum redimunt; ille maximam partem mediterranearum regionis, & oræ totius maritimæ uſque ad ſummum Rhodopes ſortitus; Cantacuzenus vero exigua eaque mediterranea, quæ Oreſtiadi adjacent. Deinde copias contrahunt, arma parant, & novos milites colligunt, advenas ſcilicet quoſdam, & alios qui ob egeſtatem neque militarent, nec quicquam rei gererent. Ad hæc familiariſſimos ſuos & fideliſſimos cuſtodiæ civitatum præponebant: eos vero qui ſuis conſiliis adverſaturi videbantur, alios alia de cauſa Urbe ejiciebant. Quæ antequam facerent, nunc impreſſionem Scytharum Danubium accolentium, nunc Turcicæ claſſis ex Aſia adventum proclamabant, ut ſub ejus famæ obtentum tanquam ſub velo aliquo delitescentes, ſuſpicionem vitarent, iidemque providentiæ ac diligentiæ ergo laudari ab imperatore merentur. At Syrgiannes hæc dolum machinabatur, & junori Imperatori ſubinde & quid actum & quid agendum eſſet nunciabat. ANDRONI. CUSSENIOR

Edit. Pariſ. pag. 186.

CAPUT V.

I. Arcus Nepotem judicio publico rerum agere conſtituit. Metochita differendum cenſet donec genialis dies effluxerint. II. Equi picti honatus. Metochita de ea re conſultus in Choræ Monaſterio. Ejus reſponſum. III. Perior interpretatio. Byzantis columna dies complures agitata. IV. Imperatoris & Metochitæ arcanum colloquium. Libri fatidici. Sortes. Siniſtra augurata. Metochitæ ſtupor & ſilentium. Uxoris & liberorum anxietas. Filiæ Panhypersebaſtæ elogium. V. Ejuſdem verba. VI. Metochita oratione filiæ excitatus lamentatur. Magnam cladem prædicit. Iterum ſilet. Recumbit. VII. Ejus merita erga Gregoram. Ipſius Gregoræ officia erga Metochitam & ejus liberos. VIII. Oratio qua eum afflictum ſolatur.

Α. Ὡς δὲ βασιλεὺς τὸν ἔγγονον βλέπουσι ἀνεπιστρόφως τε ἔχοντα, καὶ περιφρονητικῶς ἐς τὰς αὐτοῦ ἀκροάσεις, καὶ ἀεὶ τῇ συνηθείᾳ τῶν * ἐν ὧν αὐτοσχεδίᾳ χρώμενον, ἔδοξεν εὐλόγως πρότερον αὐτὸν ὑπὸ τῷ πατριάρχῃ καὶ τῇ συγκλήτῳ, ἔπειτα τῇ αἰρετῇ παρακίνδυνα δικαιῶσαι. ἀλλὰ τότε μὲν τῶν μελλόντων ἐπέσχε ὁ λογοθέτης τὸ γενικὸν Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης, ἀτελεσφόρητον τῶν πραξιῶν σπεῦσαι μαντευόμενος διὰ τὸν τῶν ἡμερῶν ἄνεσιν. ἀπόκρυφα γὰρ ὧν καιρὸς, ὁπότε πρὸς ἡδυπάθειας ἀβροτέρας καὶ ἀκρατοποσίας διδόασιν ἄνθρωποι, καὶ πολυμερέστεροι γίνονται διὰ τὸν τῦ οἴνου παραφορὰν πρὸς τὰ σπουδαῖα ὁμιλεῖν. καὶ δίος οἶμαι * μὴ ἐ κατὰ γνώμην ἐξεργάσθαι τῶν ὑπάρχοντι ἡ μελέτη, τῆς τύχης ἐς τὰ πολλὰ πραγματικῆς, καὶ πολυτρόπου τῶν δοξάντων πολλάκις βλασφημούσης ἐξαίφνης.

Β. Ὁ μὲν τοιγαροῦν λογοθέτης τὸ γενικὸν ἄρτι τοῦ πραγμάτων ἐπέσχετο τῶν τῆς Χώρας μονῶν, ὁπόσους ὁ ἐνδὺν ἐπύγχανε κόσμος. ἔδοξε δ' ἐμοὶ τοιοῦτόν τι ἐπιτηδεύσαντι ἐν ταῖς παννυχίσιν εὖ ὅτι μὴ τῶν μεναχῶν. ἐπεὶ οὖν ἦκε τὴ τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῆς

C I. IMperator autem, cum nepotem cerneret ſua monita negligere & contemnere, & in eadem ſemper morum licentia perſeverare, decrevit eum coram patriarcha & partibus conſcriptis primum objurgare & convincere; deinde in vincula & in carcerem conjicere. Cæterum id ejus propoſitum Logotheta generalis Theodorus Metochita tum inhibuit, quod ejus rei executionem fruſtra ſuſceptum iri augurabatur, ob ſolennem illis diebus morum diſſolutionem. Etenim carniſprivii tempus aderat, cum lautioribus conviviis & meracioribus pocalis dediti mortales præ vini intemperantia facilius ad ſeditiones concitantur. Quare metuendum eſſe ajebat, ne incœptum ex ſententia haud procederet, quandoquidem fortuna plerumque prodigii gaudens contrarios ſpei eventus ſoleret ſubito edere.

D II. Deſieras modo Logotheta generalis Monaſterium Thoræ omni ornamento interiore abſoluto renovare. Quocirca in porrigitiis nonnunquam illuc pernoctare cum monachis ſolebat. Primo igitur Quadrageſimæ hebdomade, cum dies ſabbati adveniſſet, cujus poſtridie Ortho-

pag. 187.

ANDRONICUS SENIOR

do eorum Imperatorum & partiateharum memoria publico præconio commendanda erat, tam quoque ad illius noctis pervigilium Logotheta de more venerat. Atque ibi sub mediam noctem eum & nos adesſemus, & doxologiam una cum eo audiremus, quidam ab Imperatore adeſt, novum illi nuncium apportans, & ejus sententiam exequirens. Modo enim, inquit, cum Imperatorii bipennifieri & milites & ensiferi cubitum ituri essent, tantus subito hinnitus circa palatium exauditus est, ut omnes, quotquot intus erant percellerentur. Intempesta enim nocte, cum neque Imperatorii neque Senatorii equi nec in ipso palatio, nec ante fores essent, improvisa res animos audientium perturbavit, & mutuo quidnam rei esset sese inter-
rogarunt. Eo tumultu nondum sedato, alter hinnitus priore major exauditus, cujus sonus ad ipsiusmet Imperatoris aures pervenit. Quamobrem ille missit scisciteturn, unde ille hinnitus tam alieno tempore: Sed nihil aliud audivit, nisi edinam eum fuisse ab equo, qui in palatii pariete ante facellum Deiparæ * Nicopeæ pictus foret: illum dico equum, cujus tergo Georgium Christi martyrem pulcherrime infidentem Paulus ille pictorum præstantissimus olim effinxit. Ad hæc Logotheta jocatus, ut solebat, ad Imperatoris interrogationes: Gratulor tibi, inquit, Imperator, futuros triumphos. Monstrosum enim istius equi hinnitum nihil aliud indicare reor, nisi tuam adversus Agarenos Asiam nostram populantes Imperatoriam expeditionem.

* alii Victoriam dantis.

III. His Imperator auditis, alio adolescentulo ad eum misso: Tu quidem, inquit, isto responso, sive ut soles mei exhilarandi gratia, sive alia de causa dato, rem videris ignorare. Ego autem quid verum esse censeam, tibi dicam. Nam ut patres nostri nobis tradiderunt, equus isto alias etiam ad eundem modum hinnuit, cum Imperator pater meus Balduino Latinorum Principi Urbem hanc magnificentissimam erepturus esset: Quippe & ille rei auditæ insolentia aliquando perculsus trepidavit, sinistrum illud omen esse cogitans: nec multo post, in caput ipsum effulas augurii minas ipso eventu expertus est, cum eandem hanc præclaram urbem a Romanis vastari vidit. Logotheta, quoniam ad hæc quid responderet non habebat, ibi nunc, homini illi dixit: Crastina die egomet meum responsum Imperatori referam. Quin & columna, ante Orientalem arcem erecta, in qua Byzantis, illius nempe qui Byzantium condidit, statuam olim positam fuisse fama est, ante multos dies ipsa commoveri cœpit: quæ agitatio per dies complures manifesta extitit, omnibus ad spectaculum concurrentibus.

Edit. Paris. pag. 188.

IV. Postridie, cum Magnus Logotheta ad Imperatorem venisset, tum quidem quid privatim inter se collocuti fuerint, nemo omnium scivit: post tamen ex indiciis quibusdam conjicere nobis licuit, eos fatidica quædam volumina inspexisse, quibus futuræ res incerto auctore obscure & per ambages exponerentur: deinde figura

τῆς ἡμέρας, πάντων συνηρχόντων τῇ διαμέσου.

Δ Ἐπεὶ δ' ἐς τὴν ὑστεραίαν * ὁ μάγας ἀφίκετο λογοθέτης πρὸς τὸν βασιλέα, ἅπαντα μὲν αὐτοῖς κατὰ μέσας ἐκοινολογήσατο πρὸς ἀλλήλους, τότε μὴν ὧδέ πως ἔγνω τῇ πάντων. ἐπημείων μέν τι τῶν τοιούτων ἐφαίνετο, ἐν οἷς τισὶ δὲ μᾶλλον ἀσαφῶς τε καὶ αἰνιγματωδῶς παρ' ὅπερ δή ποτε ἐξεπίθεσαν

A παραπλησίᾳ σάββατον, ὁπότε δὴ τῇ ὑστεραίᾳ ἀναγνῶσθαι δημοσίᾳ τὴν ὀρθόδοξον ἀ μύημα, βασιλέων ὁμοῦ τε πατριαρχῶν, ἐλαλύθει ἐπὶ τὸν συνήθως ἐς τὸν ἑξῆς ἱστόρας ἐκείνων παννυχίδα. περὶ δὲ μέσας νύκτας ἅμα αὐτῇ συνισαμένων ὁμῶν, ἐκ τῆς δοξολογίας ἀκουόντων, ἄκει τις ἐκ βασιλέως, παυσόμεναι τινὰ ἀμίζων αὐτῇ ἀγγελίαν, ἐς ζητῶν ἐφ' ἑαυτῷ γνώμης κρίσιν. ἄρτι γάρ φησι τῇ περὶ τὸν βασιλέα πελεκυφόρων τε στρατιωτῶν τε ξιφηφόρων καταβαρθάνειν μελλόντων, ἐξαίφνης χρεμετισμὸς πάντα περιέχων τὰ βασίλεια, ὡς ἐκπλαγῆναι πάντας τοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις. ἀκοὰς δὲ ὕστας πολλὰς, ἐκ μὲ παρόντος τῇ ἵππων τινὸς, ἄτε τῇ βασι-
B λικῶν, ἄτε τῇ συγκλητικῶν, ἄτε ἐκ τῆς βασιλείων, ὧν ἀφ' ἑαυτῇ πυλῶν, θόρυβον τὸ τῆ πράγματος παράδοξον ἐκπεσόντα τοῖς τῇ ἀκουόντων ψυχαῖς, τε ἀλλήλων ἅπαντες ἐπωθάζοντο. * ἅπαξ δὲ τὸ θορύβου * alii, ἐτε πεπαυμένου, τε δεύτερος ἐξαίφνης χρεμετισμὸς μείζων τὸ πρώτου, ὡς τε αὐτὸν αὐτικοῦ τῆς ἐχὰς γενέσθαι τῇ βασιλέα, ἐκ πέμψαντα ἰδεῖσθαι, εἰ τις αἰδοία ἔθει ὁ χρεμετισμὸς ἵππος ἐν ἀκοίᾳ τοσαύτῃ. ἀλλ' ἀνάκτι πλέον ἀδέν, ἢ ὅτι παρὰ τὸ ἵππα τὸ γεγραμμένα περὶ ἕνα τῇ βασιλείων πίνακα πρὸ τῆ ἀνατολῆς Νικοπεῖᾳ Θεοτόκου· ἵππον δὲ λέγω τοῦτον, ᾧ ἐποχεῖσθαι ἀέθλια Γεώργιον τὸν τῆ Χριστῆ μάρτυρα ἄριστα πάλαι Παῦλος ἐκεῖνος ὁ τῇ ζωγράφων ἄκρος. πρὸς ταῦτα ὁ λογοθέτης χαριεστιζόμενος, ὡς
C οἶσθα πρὸς τὰς τῆ βασιλέως ἐρωτήσεις, συγχαίρω σοι, ἔφασκε, ὦ βασιλεῦ, τῇ μελλόντων ἤδικα τροπαίων. ὑδὲν δὴ ὑπερβέβηκεν σημαίνειν, φησί, τὸ παράδοξον τοῦτο τῆ ἵππου χρεμετισμοῦ, ἢ σὺν βασιλεῖ τῷ σῷ εὐτραπείᾳ ἀπὸ τῆ ἑῴας τὰ Λυδίαν καὶ Ἀσίαν λεηλατούντων Ἀγαρηνῶν.

Γ. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, μεφακίσαντι ἔτι ἄνδρι πρὸς αὐτὸν ἐπιτόμως· σὺ μὲν, λέγων, εἶτ' ἐμοὶ τὰ τῆς θυμηδίας ὡς ἥδιστα λέγων, εἶτ' οὖν οἶδ' ὅπως ταῦτ' ἀποκρίνῃ, δοκεῖς ἀγνοεῖσθαι. ἐγὼ δέ σοι πλεῖστα μὲν δοκοῦσα ἀκηκοέναι. ὡς δὲ ἡμῖν οἱ ἡμέτεροι πατέρες παρέδοσαν, ᾧ ἄλογε ποθ' ὁ ἵπ-
D πος οὗτος ἐκ ἄμεσον ἐχρεμέτισε τρόπον, ἀπότε Βαλδουῖνος ὁ τῆ Λατίνων ἄρχων ὑπὸ τῶ μὴ πατρὸς ἐκ βασιλέως ἐμέλλετο ἀφαιρεῖσθαι τὴ μεγαλόπολιν ταύτην, πρὸς ἣν τὸ παράδοξον τῆς ἀκοῆς συμβὰν τινα χρόνον κρεῖττον ἐθορυβεῖτο, καὶ οἱ αὐτὸν ἑαυτῇ λογιζόμενος τοῦτο, ὅπως ἐκ ἐμ μακρᾷ τῇ χρόνῳ τὸ πέρας εἶδε τῆ οἰωνοῦ κατὰ τῆς αὐτῇ ἀσφαλῆς ἐκπεξέσασα, ἀτε πρὸ Θυμέλιν τὴν μεγαλόπολιν ἱδρυκὸς ταύτην ὑπὸ Ῥωμαίων. ὁ δὲ λογοθέτης οὐδὲν ἔχων πρὸς ταῦτα ἀποκεῖ-
σθαι, ἄπιθι, ἔφη * ἄνθρωπος ἂν γε τῇ πα- * ὡς Wolf. in margine.
ρόντι. ἐγὼ δ' ἐς τὴν ὑστεραίαν τῆς ἡμαυτῇ κομίσω τῇ βασιλεῖ ἀποκρίσεις. Λιὰ δὲ ὁ περὶ τὴν ἡμῶν αὐτοκράτειραν ἱσάμενος πίνακα, ἐν ᾧ λόγος ἦν τὰ Βυζαντος πάλαι καθῆσθαι τὸ κτίσαντος τὸ Βυζαντίου ἀνδριάντα, πρὸ πολλῶν δὲ αὐτὸς ἤρξατο σύνθεσθαι ἡμερῶν, ᾧ ἐπὶ πολλοῖς δ' ἐμφανὴς ἐστήτο

*διὸ τ δείσ- ωθησαν· ἢ ἐπὶ τίνος θεμάτων ἐξέστησε, * δι' ὧν ἀ- A
στέρων τὰς δρόμους ἱρᾶσθαι ἀνθρωποι, ἢ μελλόν-
των ἀρρᾴνειν προγνῶσιν. ἐξ ὧν ἐχθεσιάν τινα ἐ-
φοβοῦντο γενήσεσθαι, ἐπ' ἀνοικοῦ τινα τῆς βασιλικῆς ἡγεμονίας αἰ-
δίμων. ἃ δὴ συμβαλὼν ὡς ὁ βασιλεὺς ὁ νέος Ἀνδρό-
νικος ἔσοι ἐ τοῦτα ποιήσων, τῷ Θεῷ τὰ πιεῖσθαι τρο-
*ἀπορρήτοις πους * ἀρρήτοις συγκρύπτοντος. ὅθεν πολλὴ ἐπαρ-
πάσασθαι φόβου καὶ θορύβου λογισμὸν. Ὁ δὲ λογο-
θέτης μετὰ ἑαυτοῦ ἐν τῷ βασιλείων ἀναδὺς ἐλθών,
ἐκάθητο ἐπιπολὺ σιωπῶν, καὶ μηδ' ὅλως μηδὲν
φωνῆς ἀφιγγόμενος· ἀλλὰ τρέφων λογισμοὺς ἀ-
πὸ πυρὸς ἐν νοῦ συχνοὺς, ἢ τῷ μηδόλως πλήρους,
καφῇ τι ἢ μηδὲν αἰθαιρόμενος τῷ παρόντων ἀτυχῶς B
ἔχειν. ἢ πάντα τὰς συζύγου μετὰ τῆς θυγατρὸς πανυ-
περτιθάσης ἢ τῷ υἱέων παρακαθημένων καὶ τὸ ὠ-
φελὲς, καὶ ἱλαρόν τινα ἢ μειδιῶσαν ἐαδιχρόνιον
γλῶσσαν ἀπαιόνια. ὁφὶ δ' ἀναγκαδεῖσα ἡ σύζυ-
γος, ἀπὸ μὲν ἀφελοῦς ὑπὸ φύσιος ἔχουσα φρὸς τὸ
λέγειν, δίνδεσο πρὸς τὴν θυγατέρα τὴν πανυ-
περτιθάσην, φθέγξαιτό τι τῇ χρείᾳ καὶ τῇ καιρῷ πρόσφορον. ἐν δὲ ἄνω πάζωσα μὲν τὰ τῆς ἡ-
λικίας, ἀλλ' ὅμως ἐπὶ μέγα σωφόσως ἤνυσα, καὶ
γλῶτταν παρὰ τῆς φύσιος δ'τυχήσασα, ὡς αὐτῇ
μᾶλλον ἢ Πυθαγόρᾳ ἢ Πλάτωνι καὶ τῷ σοφῶν
τοῖς τοιούτοις μᾶλλα προσήκουσαν. ἢ δὲ ἢ διέρρα-
σα φρὸς τὸν πατέρα τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἴλεξε τοιάδ'. C

Ε Τολμηρὸν μὲν ἴσως καὶ φροπετείας δέξεσθαι
ἄν πως μετὸν, ὦ πάτερ, θυγατέρα νεάζουσα ἔτι
φρὸς πατέρα παρῄσιάζεσθαι, καὶ ἀμαθέα συζώ-
σαν γλῶσσαν ἀπαίζειν φρὸς ἢ τῆς σοφίας Ὀλυμ-
πον. ἐπεὶ δ' ἦτε μάτηρ φροτέρησε, καὶ μετὰ τὰ
πράγματος ὁ καιρὸς ἐπετίθετο, φθέγξομαι τό γε
ἐμὸν δυνάμιν ἦπερ. Ἵνα τί δὴ ἐπὶ τοσοῦτον σιγῶν,
σοφώτατε πάντων ἀνθρώπων, ἀνίχρ μὲν γνωσι-
μαχῶν ἐπὶ σαυτῷ, ἢ κατασκευῇ σαυτοῦ, κοινω-
νῶν δ' ἡμῖν τὰ ἰδίλους ἢ γνώμης, ἵνα τῇ ἢ λύπης
ἡμῖς σοι γενόμενοι κοινωνοὶ, κυφότερον καπασκευ-
μὴν σοι τὸ πάθος; πολλὰ δὲ ἡμῖν ἡ τῷ ὄψεων
σύγχυσις, ἢ ἡ τῆς γλώττης ἀσφάλεια, μᾶλλον D
σαφῶς τῶν ἐν τῇ ψυχῇ σε τῆς λύπης ἀμῶν, ἢ
τῆς καρδίας χειρασαμένη τὰ καίρια, καθάπερ ἀ-
πρόπολις, ἢ ῥίζαν τινὰ τῇ σωιδόμιον τῷ ζωτικῶν
τῆς ψυχῆς δυνάμεων, κάθηται ἀναπάσασα ἐπι-
βοσκομένη ἢ ὥραι ἢ λογισμῶν, ἢ σωιδολῦσα τοῖς
πιεσθεῖσι αὐτῶν, ἢ ἐμβελὴς ποιήσα τὸ ἡγεμονικόν.
ὥσπερ δ' ἔλαιον ἢ ὑγρὸς ἢ καλάμη ἢ χόρτος, πυρὸς
ἐπιφύσει τροφὴ, ὅπω ἐ σιωπὴ περὶ ἢ ψυχῶ ἐθροι-
μένης ἐξέκαυσε τῆς λύπης τὰς ἀνθρακας, καθά-
περ ὕλην αὐτοῖς ἢ [a] τροφὴν ἑαυτὴ χορηγεῖ, μηδα-
μῇ διαγλώττης ἐξάπαις [c] παρεχωρῆσα τὸν ἐγγενόμε-
νον ἐαυτῷ καπνὸν τῇ ψοχῇ. σὺ γοῦν, ἵνα μὴ τῇ
χάσῃ τὸ πάθος ἐχεῖ κηδὸς βλάβλω ἀνέλπιστον [d] ἀ-
ναῤῥῆρ, ῥῆγέσθι φρὸς Θεὸν, καὶ γοᾶ σαυτῷ. ἡ δὲ
σὸν τῶν ἀγένεια τῆς φιλοσοφίας οἷς τοιούτοις κατα-
πεφῆ σμικροφρόνησεν, καὶ ἀναίαν ποιαύτην τῷ πάντα καπασκεδάζον σιγμάτος. πίφυκε γάρ
πως τὸ ἢ λύπης δυσὸν ῥᾶσα τῇ παραπόσει ἢ σωπῆς πολλαπλασιάζεσθαι. χωρεῖ δὲ ἀπαρῖα-
χοε ἐπὶ τὰ ἔνδον ἀεὶ δίαυ ἴλιγξ, ἢ ἃ πρόπορ ἀφίςαται ἢ πάντα νέμεσθαι λάθρα τὰ πρόσω,
φρὶν ἂν ἢ αὐτὴς ὡς εἰκῶν δηλῶσῃ τῆς μυελὸς ἢ ψυχῆς, ἢ αὐτὰ ἢ ζῶν τὰ ἀναιρότερα καπερτροπώσηται
μόρια. ἢ εἰ μέν τι ἢ ἀπορρήτων ἐστὶν, ἄθλοις χρεὼν ἦναι ἀπόρρητον· ἡμῖν δὲ τοῖς σοῖς ἢ μάλα ἤκουα

a τροφὴν Wolfius in margine.
b ποιῇ, ἑαυτῇ c ποιῇ, παρεχωρῆσα, aut συγχωρῆσα d ἀπορίᾳ

ENDRONI-CUS SENIOR*

Edit. Paris. pag. 189.

Niceph. Gregoræ Tom. I.

V

ANDRONICUS SENIOR

VI. His & pluribus hujuſmodi verbis generoſa illa filia cum aures patris mulſiſſet, ſic ferme illius animum movit, & ea profundo quaſi ſomno excitavit, ut ea mari piſces a piſcatoribus, e ſylva colubri a præſtigiatoribus plectrorum vi extrahuntur. Itaque ille ſedato paululum dolore, animum linguæ commodavit, ut Jobi verba parum immutata proferret: Pereant, inquit, dies illi in quibus uxorem duxi, & liberos ſuſcepi, qui ſi non eſſent, facillime rebus meis conſuluiſſem. Nunc vero tanta curarum turba ob ea ipſa incumbente, ignoro qua ratione effugere poſſim peſſimam cladem, quæ mihi incertum unde & quomodo mox ſtatim inferetur. Imminet enim gravis nobis impreſſio hoſtium neſcio quorum, ſive terra ſive mari ad rentantium, qui res noſtra peſſime turbabunt: ac ſi magnam mnerarim anchoris deſtitutam in medio mari protervus aliquis ventus deprehendat, & in vela furioſus irruens fluctibus agitatis debacchetur. His dictis rurſus obticuit, cogitationibus illic mente propemodum alienatus: & ſui ipſius ſuæque lioguæ oblitus ſurrexit, ſeque in lectulum contulit, ac recubuit: diu autem inſomnis manſit.

Edit. Paris. pag. 190.

VII. Ego vero poſtridie de more ad eum ingreſſus, omnia cognovi. Etenim eum frequens colloquendi cauſa invifebam. Quippe ex quo pluris ab eo factus, & in Choræ monaſterio, quod ille inſtauraverat, collocatus fueram, magna deinde me benevolentia ac jucundo animi affectu complexus, pene liberis ſuis æquaverat; adeo ut aſtronomicam diſciplinam, quam ſolus eo tempore perfectiſſime norat, mihi traderet, nec tantas opes invideret: & ſæpe cum apud Imperatorem tum apud proceres gloriaretur, me a ſe hæredem doctrinæ ſuæ inſtitutum eſſe. Idque evidentius in ſuis ad me epiſtolis, & in verſibus quos poſtea exul fecit, declaravit: *de quibus luculentius infra dicturi ſumus. His igitur de cauſis, cum viro multum deberem, gratiam ei referebam quantam poteram, adibamque eum crebro, non colloquendi tantum ſtudio, ſed etiam jucundi cujuſdam miniſterii cauſa. Docebam enim & filium ejus, & quam dixi filiam, interpretabarque ipſis libros prophanos pariter & ſacros, ambigua & perplexa explicans, & obſcuris lucem afferens. Erat enim mulier & magno prædita ingenio, & diſcendi cupida: quorum alterum naturæ, alterum voluntatis donum eſt.

Vide Notas.

VIII. Illis vero auditis, quamvis præ timore pene exanimatus, non tamen tacendum eſſe exiſtimavi: ſed ad illum primum ingreſſus: Alios fortaſſe, inquam, qui animos philoſophicis rationibus non firmarunt, ſuccumbere adverſis rebus non mirum fuerit. Te vero, quem in ejuſmodi calamitatibus velut turrim inconcuſſam ſtare, & fortis animi exemplum vulgo præbere oportebat, eodem modo quo cæteros affici, divine vir, laudare haud poſſum. Quod ſi manifeſtis & præſentibus in rebus forti eſſe animo philoſophum oportet, quid de iis dicemus quæ nondum adſunt, ſed eventu adhuc incerto deliteſcunt? Multa numen

A σ'. Τύποις δὲ τοῖσδε πλοίοις, ἢ τοιαύτῃ παλάμῃ τῆς γλώττης ἡ γενναία ἐκείνη συγκαμπτε τὰς τῶν πατρὸς ἀκοὰς μαλάξασα κατὰ τὸ ἐγχωροῦν, παρὰ πόνον τῆς διανοίας ἐκείνου ἀναθήψατο, ἢ ὥσπερ ἀπὸ βαθέος ἀνηρτήσατο ὕπνου, παράσυρον ἀλιέων ἢ θαυματοποιῶν παῖδες οἱ μὲν τοῖς πλέκτροις ἐκ θαλάττης τοὺς ἰχθῦς ἀναπαύοντες, οἱ δὲ τοὺς ὄφεις ἐκ τῆς λόχμης· ὡς ἐκεῖνον μαφὸν τῆς λύπης χαλάσασα, τῇ γλώττῃ δουῶσι τὸν νοῦν, ἢ τὰς ῥήσεις ἐκείνας βραχὺ τι ἰσβ ὑπαλλάξασα, * ὡς ἀπόλοιντο, φάναι, αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, ἐν αἷς γυναικί τε συνῴκησα, ἢ τέκνων ἐγενόμην πατήρ· ῥᾴστα δ' ἂν, μὲ παρόντων αὐτῶν, πάντα διεθέμην. νυνὶ δὲ τοσούτου δεῖ πάντα πε-

B ερρίσσους ὄχλου φροντίδων, ὡς οὐδὲ πῶς ἂν ἀφύγοιμι τὸν ὅπως ποτὲ ἠσθενημένῳ ἀπειλημμένου ἐπεισχεθῆναι ὅσον οὐδέπω κακίστῳ παραγμάτων φορᾷ· μέλλειν γὰρ ἐφ' ὅτῳ τινὶ βαρέως * εἰς ἐκ θαλάττης, εἰς ἐξ ἠπείρου, ἐχθρῶν μὲν, ὡς οὐδὲ δ' ὅπως· * ἐπανασείεσθαι καθ' ἡμῶν, καὶ πάντα κακῶς συμπαράξειν τὰ καθ' ἡμᾶς, καθάπερ ὁλκάδα μεγάλῳ ἐπειδὰν ἐπὶ πόντου λαβὼν ἀγκυρῶν ὀρφαλοῦ ὑβρεσιν ἄνεμος, μαίνηται κατὰ τῆν ἰσίων καὶ καταχορδὴν τῶν κύματος. Ταῦτα εἰπὼν, ἐσιώπησε· αὖθις, ὁλκὰς ὥσπερ ἡ νοῦν ὑπὸ τῶν λογισμῶν ἐκείνων, καὶ θαλαθόμενος ἑαυτῷ καὶ ἡ γλώττης. ἢ ἀναγὰς, ἐς

C πόδας μὲν, καθ' ὅδὸν δ' οὐ εἶχε μέχρι πολλοῦ.

Z. Ἐγὼ δ' ἐς ὑστεραίαν πάντα ἐμεμαθήκειν, καπὶ τὸ εἰωθὸς ἀφικόμενος. ἀπῆειν δὲ σωφρονέστερον ἐς τὸν ἀνδρὸς ὁμιλίαν. ἀφ' ὧν δὲ περὶ πλείονος ποιησάμενος ἐμὲ, καπὶ τῶν αὐτῷ συμπεφοιτηκότων μοῦσῶν ἡ Χώρας φέρων * κατάπεμπτ, πολλῶν ἕνεκα τῶν μοι γλῶν ἐδόκουν πρὸς ἐμὲ, ἢ ἐλαρὸν τῶν ἤθους, ἢ μικρῶν τοῖς αὐτῶ παισὶν ὑπίσης εἰδέναι τὴν χάριν μοι. ὥστε ἢ ἀσμενέστερον ὑπεσήμαν μόνες κατὰ πόδας τὰς χρόνας εἰδὰς ἐς τὸ ἀκρότατον, ἵνα ἀπεξέσασι μὴ ἀ μεταδοῦναι ἀμοί τῶ τοιούτω πλούτω. ὥστε ἢ πολλάκις ἐνεκαλωπίσατο ἐπί τε τῇ ὑμολογίμων ἐμῶν ἕνεκα, ὅτι ἠξιόουν τῆς αὐτῶ σοφίας ἐπιποθεῖν μεθέιαυσι δὲ τοῦτο σαφέστερον ἔν τε ταῖς πρὸς ἐμὲ πάνυ ἐπιστολαῖς, ἔν τε τοῖς ἔπεσιν, ἃ πεποίηκε ὕστερον ἐν τῇ ἐξορίᾳ αὐτῶ. περὶ ὧν ἀσελεδλότερον ἡμῖν ἐν τοῖς ἐμπροσθε λελέξεται. ἢ δὲ παῦτα τοίνυν ὀφείλων παιδεῖ μεγάλας παῖς ἀμοιβὰς, τῇ κατὰ δύναμιν ἐκ ὁμίλων. ἀλλὰ προσγέων συχνὰ οἱ, ἡ μάνον λογικῆς ἕνεκα ὁμιλίας, ἀλλὰ ἢ ἀφικοίμην τινὰ ἀυμόρου πλοῦν αὐτῇ. ἐδίδασκον δὲ τὸν τε υἱὸν, ἢ ἰῶ ἁρμῆ αὐτῶ συγκάρα, τε τῇ Εὐριπίδου ἢ ἡμετέρων βιβλίων αἰνιγματώδη ἢ γείρα ἀβλεπαίνων, ἢ τῶν ἐκείνων εὐκαι πρὸς ἡμέρας μεθαρμοζόμενος. ἰῶ δὲ ἡ γυνὴ μεγαλοφυὴς ὁμῶ, καὶ φιλομαθὴς· τὸ μὲν δῶρον τῆς φύσεως εὐληφῶα. τὸ δὲ ἡ γνώμης.

H. Ἐγὼ δ' ἐκεῖνα ἀκριβῶς, ἔνθως μὲν ὑπ' ἐκπλήξεως ἐγεγόνειν· ὐκ ἔχειρα δ' ὅμως δεῖν σιωπῇ τὸ πρᾶγμα παραδραμεῖν. ἀλλ' ἰδίᾳ προσελθὼν ἐκείνῳ. ἄλλως μὲν ἴσως, ἔφην, ἐν τοῖς δεινοῖς καταπίπτειν, ὅσοι μὴ φιλοσόφοις λόγοις ἐχάλκευσαν ἢ ψυχὴν, ὐκ ἄν εἴη τῇ ὐκ εἰκότως. σὺ δ' ἂν ἔδει πύργου ἀλόγατος ἐν τοῖς παῦτης καθίσασθαι, ἢ καρτερίας ὑπόδειγμα κράτιστον γίνεσθαι τοῖς πολλοῖς, ὁμοίᾳ τι πάσχειν τοῖς ἄλλοις, δεινοπαθοῦντας ὐκ ἂν δυνάμενον αὐτοὺς ἐπαινεῖν. εἰ δ' ἐπὶ τῷ ἐμφανῶν καὶ παρόντων χρῆναι φαμὲν καρτερῶν ἢ φιλόσοφον διάνοιαν, τί ἂν τις φαίη περὶ

* abeſt, οἱ

* ſupple, σφοῦ
* ἐπανασείεσθαι

* non, κατέδημεν

* Vide lib. 9a. infra.

τῷ μέλλοντι παρέσεσθαι, ἀλλ' ὁ ἀδήλως ἔτι πυθμένι ἀρρήτων ἐκβαίνει; πολλὰ δὲ κρύπτει Θεὸς καὶ δυσανάλυτα τὰ ἐπιλέβδην· τῷ δ' ἀδοκήτων πόρον δῶρα Θεός. αἱ δὲ προσαφωνήσεις τῷ μέλλοντι ὅσαι δι' ὀνειράτων, ἢ ὅσαι διὰ μυρίων ἄλλων, ὡς ἴσμεν γίνονται τρόπων, πολλὴν ἐπαυρόμεναι γνόφον, καὶ αὐτῶν ἄνωθεν σκιώδη τεθύμβωνται τῷ δοκεῖν φῶς αὐτῶν, πολλὰς τῶν ἀσθενούντων ἐξαμαύρωσαν, καὶ πρός τινας τῆς ἀληθείας ἐναντίας ἐπείας βαδίζειν παρέπεισαν· καὶ οἱ μὲν τὸ τέλος ἀνύτοις παρ' ἐλπίδα πεπείρανται· οἱ δὲ τυμβωρύχοι, οἷόπερ δὴ τὰ τε ἄλλα, καὶ ὡς Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα ἐξορύττοντες ἤδη ἀπὸ τῆς Τύρου, κοραξὶ ἐξ αὐτομάτου πτεμβροις, ἄνωθεν ῥίψαντι ὀστοῦν ὑπέπαξε τῷ αὐτῷ κεφαλῷ, καὶ ἐδέξατο τὸν ὀρνεοσκόπους καὶ μάντεσι τῶτο καλὸς οἰωνός, καὶ ἀπηγόρευον * ἤδη τῷ πεῖραν. ὁ δὲ καὶ ἀπῆρε, καὶ πόνος ὑπῆρξε, καὶ πολιορκίας ἔλυε αὐτόν. Ἐλπίδας πάλαι Περσῶν ὑπεστόρεσε, ἐλπίσας ἐς πυθμένας θαλάττης αὐτοὺς ναυσὶ καταδύσεσθαι πρὸ τῆς Σαλαμῖνος, * ἀπειλούσης πάντα γυναικῶν ἀπολέσειν· ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τὰς ἐναντίους καπετροπώσατο, ἐξ ὅλης βίβλου μισὰς τῷ οἰκείων ἀφῆκαν τροπαίων. Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἤλπισε τὰ ἄλλων ἕψεσθαι, μεγάλῳ ἀρχῷ καταλύσειν τὸν Κύρου· ὁ δὲ καὶ τῶν αἰσίας ἀπέβαλε. Ῥωμαῖοι πάλαι φλεγμένης τῆς Ἰταλίας ὑπ' Ἀννίβου τοῦ Καρχαδονίου, καὶ μονοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ αὐτὸν τῶν τῆς Ῥώμης ἑδόντες καπασαφῶς, τὸ πλείστου παρ' ἐλπίδα τῆς αἰσυμίνης καθῆκαν αὐτοκράτορες. Λύκιος ὁ μὲν Καίσαρα δίκηρες μοναρχήσας ἐν Ῥώμῃ, Ἀντωνίῳ καὶ Κλεοπάτρᾳ ἐπιόντων αὐτῷ μὲν βαρείας δυνάμεως ναυτικῆς τε καὶ πεζικῆς, φόβῳ τὸ ζῆν ἀπεπάμενος, ὁ δὲ καὶ τῆς ἐχθρᾶς παρ' ἐλπίδα τυγχάνει, ἅμα τῶν ἑαυτοῦ ἀρχῷ προσελάβετο, Λιβύῃ φημὶ καὶ Ἀσίᾳ. καὶ τί δεῖ τὰς ἱερὰς τῆς προνοίας λόγῳ καταμεθμεῖν; ἃ τὰ ἀπ' ἐμᾶς διοικοῦσα, ἄνωθεν ἐκ βυθοῦ ἴσμεν ἐώθασι ἐπιφέρειν τοῖς ἐμπείροις πράγμασι τέλος· τῶν μὲν ἄνωθεν ἐλπιζόμενον· τῶν δ' ὧν μή. καὶ τῶν μὲν σωτὴρ θαύμαστον, τῶν δ' αὖτε θαύμαστον θαύμαστον. ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐκ τοῦ Πειραιῶς τὸν ἀπάλοιπον ἐς τὸν Αἰγαῖον ποιεῖσθαι ἐβούλετο· τὸν δ' ἔπειτ' ἐς Κρήτην καὶ Σαρδὼ καὶ ἀρατικῶν ἀπόπνοιαι πνευμάτων αἱ πνοαὶ, * μὰ παντοῖ προσδοκώσαντα. καὶ ὃ πτῶτος κύβος πᾶσαν ἐπιπορεύεται τῶν ὁμοίως ἀεὶ καὶ θάλαττα· καὶ σοὶ πίστιν προσδοκήσαντι λυπρὰ, ἴσως ἀπατηλὰ τὰ χρηστότερα, καὶ τὰ τῶδε τὰ ἀπόρματος κατοπῆς ὅλους γεωργήσει χοίνικας ἀφροσύνης. ἐσμοιρίαν δὲ δεῖ καὶ τῆς μελλόντων ἐλπίσι χαρίζεσθαι, καὶ μὴ καθάπαξ τῷ μόνοις διδόναι τοῖς ἀνδράσιν ἅπερ χρηστοῖς. ἔνεστι καὶ ὡς δοκεῖ τῷ παρὰ Εὐριπίδῃ, * λόγος ὁ αὐτὸς ἐκ τ' ἀδοξούντων πρὸς τῷ δοκούντων εἶναι, καὶ ταὐτὸν θέσει· πάντες μὲν δὴ πάντα φάσκοντες, ἵνα τι μάλιστ' ἢ καὶ δύο παράσχωσι * ἀν· σὺ δ' ἄτε καὶ τῷ ἀπορρήτων τῆς βασιλεῖ κοινωνὸς, ἅμα τῷ ἀσφαλεῖ ἀπορρήτων τῆς βασιλεῖ κοινωνὸς, ἅμα τῷ ἀσφαλεῖ πάντων ἐλπίδα, ὥσπερ θυμίας ἀεὶ διὰ γλώττης προτείνοντι πάσης τρα-

* *Euripid. in Medea, Alceſtide, &c.*

* *abeſt vir.*

* *abeſt illa*

* *Herodot. in Polymn.*

* *nam qui*

* *In Hecuba, v. 294.*

* *abeſt ab*

perficitur ac ea quidem quæ expectabantur, ad exitum non perducta ſunt: quæ vero nemo expectabat, eorum perficiendorum rationem reperit Deus. Nam futurarum rerum prædictiones, ſive per ſomnia, ſive aliis modis, qui ut ſcimus innumeri ſunt, fore aliquid ſignificetur, multa caligine involutæ, & obſcuritate propria velint * amictu quodam circumfuſæ, multos ab officio depulerunt, & in errorem induxerunt; unde alii præter ſpem exitum felicem adepti ſunt, alii vero contrarium. Noſti enim cum alia, tum ut Alexandrum ad oppugnationem Tyri abeuntem, corvus fortuito & ſua ſponte advolans adjecto in caput oſſe perculerit: quod augures & vates malum omen interpretati, eorum deſiſtere jubebant. Ille vero nihilominus abiit, & laboribus eaantlatis urbem obſeſſam eapugnavit. Græci olim, cum a Perſis invaderentur, in fundum maris ſe cum ipſis navibus ante Salaminem, quæ mulierum liberis exitium minabatur, demerſum iri ſperaverunt. Idem præter omnem ſpem victis hoſtibus totos libros ſuis triumphis referſerunt. Creſus Lydus magnum Cyri imperium everſurum ſe confidebat, ubi Halym fluvium tranſgreſſus foret. Sed & ſuum regnum amiſit. Romani olim, cum Italia ab Hannibale Carthaginenſi incendiis vaſtaretur, & ipſius Urbis excidium tantum non oculis ſuis obverſari cernerent, maximæ partis orbis terrarum domini præter opinionem evaſerunt. Auguſtus, qui poſt Cæſarem ſecundus Romæ regnavit, cum ab Antonio & Cleopatra magnis exercitibus terra marique peteretur, deſperata vita, & hoſtes præter ſpem vicit, & illorum Principatum etiam occupavit, Libyam inquam & Aſiam. Et quid opus eſt ſacras Providentiæ ſationes recenſere? quæ res noſtras gubernat & eo fine concludere ſolet, quem ignoramus, nunc ſperato, nunc inſperato: & nunc alterum cum altero miſcet; nunc pro altero alterum tribuit: non ſecus ac ſi quis Piræeo egreſſus, Ægæum mare trajicere inſtituat; Septentrionalium autem ventorum vi in Cretam & Sardiniam præter expectationem deferatur. Nam talis inconſtantia & terras & maria perpetuo pervagatur. Quamobrem tibi ſorſitan etiam deteriora metuenti, meliora contingent: & iſthæc triſtitiæ ſementis uberem lætitiæ meſſem producet. Futura enim in æquilibrio quodam collocanda ſunt, nec in jucunda, nec in triſtia nimis inclinante animo. Deinde ut Poeta ſapientiſſimus Euripides pronunciat, eadem oratio ab obſcuro aut nobili habita, non idem auctoritatis habet. Omnes enim omnia dicendo, vix unum atque alterum commoveant. Tu vero, ut arcanorum Imperatoris conſcius, idemque aſtronomorum doctiſſimus, omnium animos extrema deſperatione affectos facillime peſſumdederis. Proinde ſi noo tua, at univerſæ reipublicæ cauſa, & linguam tuam & te totum ad hilariorem habitum conformato. Imitare lætiores navium gubernatores, qui & adventantibus & jam urgentibus periculis triſtitiam diſſimulant. Nam cum ſciant meliorem vectorum omnium ſpem a ſuis labris pendere, eos verbis

ANDRONICUS SENIOR. „ recreatos buono animo eſſe jubent, & „ ſecundo plau ſi confirmant: quamvis „ ſæpe & mare fundo exæſtuet imo, & „ præruptus aquæ mons ſupra caput aſtet, „ & imber violentus e nubibus erumpat, „ & diſcrimen ante oculos verſetur. Hęc „ cum dixiſſemus, virum in verecundiam adduximus, ut mœrore illo quatenus licebat remiſſo, ſeipſum deinceps omnibus jucundum & hilarem & affabilem ut antea præberet.

Α πεζῶ, ἠ ἐπιπροσθοι ἠ παραθαῤῥύνουσι· ἠ ταῦτα μὲν θαλάττης πολλάκις κάτωθεν ὑθρίζουσης, ἠ αὐμάτων δ' ὑπὲρ πάντα Καύκασον ὑψιμίτων. ὑετῶ δ' ἄνωθεν καταῤῥηγνυμένη βιαίω, ἠ τῶ κατιδεῖν πρὸ ὀφθαλμῶν ἐγκειμένω. ταῦθ' ὕπω λεχθέντα παρ' ἡμῶν, ἠ ἄνδρα καταδυσώπησεν, ἠ τῆς λύπης ἐκείνης ὡς ἐοικότως καθυφῆκε, χαρίεις αὖθις ἐδόκει τοῖς πᾶσι ἠ ἱλαρὸς ἠ ἀκροσόγορος, ὡς τὸ πρόσπαν.

CAPUT VI.

I. Imperator Pontifices convocat. Nepotem accerſit. Nepos armatus armatos ſecum adducit. Paterna objurgatio. Jusjurandum ultro citroque præſtitum. II. Conjuratorum querelę. Andronicus Junior pro illis intercedit apud Logothetam. Graviter increpatur. III. Redit ad priora conſilia. Avi indignantis exclamatio. Anxietas. Deliberatio de Nepote comprehendendo. Patriarcha commiſſum ſibi arcanum prodit. IV. Nepotis fuga. Providentia Dei. V. Vires Romanę adverſus Turcos infirmę. Vectigalia aucta, ut pax auro redimeretur. Publicanorum arviditas. Fiſci opulentia, in quos uſus reſervata. VI. Indulgens Dei ſeveritas. Vicinorum Principum obitus. VII. Mors Patriarchę. Pœnę factioſis ab Eccleſia indictę. Populus novo ſacramento adactus. Thraces oblata immunitate allecti Juniorem ſequuntur. In Publicanos ſeviunt. Conſtantinopolin expugnatum eunt. VIII. Legati ab Avo ad Nepotem miſſi. Syrgiannes Matris precibus mollitur. IX. Pacta inter Avum & Nepotem.

ANN. CHR. MCCCXXI. die Aprilis 30. I. SExta porro hebdomade ſanctæ quadrageſimæ, Imperator Geraſimo patriarcha & aliis pontificibus qui tum forte aderant accerſitis, nepotem adducit palam reprehenſurus, monituruſque ut fugæ conſilia abjiceret: quo vel teſtium tantorum præſentia territus ac pudefactus inceptо deſiſteret, vel ſi puniretur, non ſine cauſa probabili videretur eſſe mulctatus. Ingreſſus igitur eſt Andronicus nepos, adductis ſecum nonnullis, occulta non manifeſta armatura inſtructis, pugiones videlicet gerentibus; nec ipſe plane inermis. Coovenerat enim inter eos, ſi avus Imperator paternis & lenibus admonitionibus erga ipſum uteretur, ne ſe quidem confidentius aut audacius quidquam deſigoaturos, ſed omnino quieturos: ſin vero iratus ſupplicium minitaretur, ſtatim impetu facto in ipſo Imperatorio ſolio illum occiſuros, & in ſolum juniorem Andronicum omnem imperii auctoritatem collaturos. Ingreſſus igitur, juxta avum Imperatorem in conſueto ſolio conſedit, ſua illa factiosa ad Imperatoriam aulam relicta. Cum autem admonitio & caſtigatio a patria cura & ſollicitudine proficiſci videretur, oihil tum ioſolentius actum eſt, ſed cooeilium pacate & tranquille dimiſſum, jurejurando ultro citroque ab Imperatoribus dato. Ac avus quidem juravit ſe nemini niſi Imperatori Andronico nepoti relicturum eſſe Imperium: ocpos autem, oihil ſe aut meditaturum unquam aut facturum, qun auctoritas vel vita avi Imperatoris oppugnaretur

Edit. Pariſ. pag. 193.

Β Α. ΚΑΤΑ δὲ τὸν ἕκτον ἑβδομάδα τῆς ἁγίας παρασκευῆς, προσκαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς ἠ πατριάρχην Γεράσιμον, ἠ τῶν Ἀρχιερέων τὸς παρατυχόντας, ἄγεται ἠ ἔγγονον παῤῥησίᾳ ἐλέγξων π ἐ παραινέσων ἀπέχεσθαι τῶν τῆς φυγῆς βελδμάτων, ἴν' ὑπὸ μάρτυσι * τοσοῖς ἢ συγκλεὶς * τοσούτων ἠ αἰσχυνθεὶς ἀπάσχοιτο, ἢ κολασθεὶς ἀνύσαλπτον ἀρῇ τὶς κολάσεσι τὸν αἴτιον. οἱσπερ μὲν οὖν ὁ ἔγγονος Ἀνδρόνικος, ἔχων μεθ' ἑαυτῶ ἠ τινὰς ὡπλισμένους λαθραίως τινα ἠ μὰ φανερόν ὅπλισιν, ἐ παραξιφίδια φέροντας, οὐδ' αὐτὸς ἄοπλος ὢν παντελῶς. συνέθεντο δὴ, ὡς εἰ μὲν πατρικοῖς τισι ἠ πρέσεσι χρήσεται παραινέσεσι ὁ πάππος ἠ βασιλεὺς πρὸς αὐτὸν, μηδ' αὐτὸς τὸ παράπαν ὑπόπτευσαι τι τολμηρὸν ἠ θρασύτερον, ἀλλ' ἠρεμήσειν καθάπαξ. εἰ δὲ πρὸς ὀργὴν ἠ κόλασιν βλέψει, εἰσπεδήσαντας ἐνδὺς ἐν αὐτοῖς βασιλικῆς θρόνοις καταστρώσειν αὐτὸν, ἠ τὸν Αὐτοκρατορίαν μόνῳ τῷ νῦν καταστήσειν Ἀνδρονίκῳ. εἰσελθὼν οὖν, αὐτὸς μὲν παρὰ τὸν πάππον ἠ βασιλέα κεκάθικεν ἐπὶ τῶ συνήθως βασιλικῶ θρόνῳ· τὸν δὲ φρατρίαν ἐκεῖνον παρὰ τὸν βασιλέων ἕκαστ ἐζητεῖτο αὐλαῖς. Ἐπεὶ δ' ἡ παραίνεσις μετὰ τῶν ἐλέγχων πατρικὰ τις ἐδόξει ἠ ἐνδημοῦσαι, οὐδέν τι παρέβολον πέπρακται πω̃ς, ἀλλ' ἀπλᾶγα ἠ διελύθη μετ' εἰρήνης ὁ σύλλογος, ὁμωμοσάτων ἀλλήλοις ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων· τοῦ μὲν, μηδέν τῶν πάντων τῆς Αὐτοκρατορίας διάδοχον καταλείψειν πλὴν αὐτοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ ἐγγόνου ἠ βασιλέως. τὸν δ' αὖ ἐγγόνου, μηδὲν μήτε κατὰ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ βασιλέως ἠ πάππου, μήτε κατὰ τὴν αὐτοῦ ζωὴν μήτε βουλεύσασθαι, μήτε μὴν ἐφαρέξασθαι ποτέ.

ANDRONICUS SENIOR

Β. Ἐξιόντα δ' ἐκεῖθεν τὸν νέον Ἀνδρόνικον πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς συμφορᾶς οἱ περὶ αὐτὸν ἐβεβαιοῦντο τὴν εὐνομουμένην πολιτείαν, καὶ ὑβρίσθαι τὸν δεσπότην ἔλεγον, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς πίστιν παραβεβάσθαι. Καὶ τίς ἂν, ἔφασαν, ἀνάσχοιτο τοσαύτης ὕβρεως; τίς ἂν ἀνάσχοιτο τοσοῦτον ἀδικούμενος; Ἐπὶ τίνι γὰρ ἂν ἀδικίας ἐλαύνειν ἔφασκον, εἰ μὴ δι' ἃς φοβερὸν ὁμοῦ καὶ δύσμαχον ἅπασιν, ῥᾳδίως τὰ κατὰ γνώμην αὐτῷ κατεπράξατο· ἃς δ' ἐν τόμοις μαχαίρας ἅπασι προφανῶς καὶ συθημέροις ᾄδουσι κατέλυσεν; τίνος μὲν τοι καὶ τοῖς πᾶσι ἤδεσί τε καὶ ῥᾴστοις κατακλασθείς τε καὶ αἰσχυνθεὶς ὁ βασιλεὺς, διεμολύσατο πρὸς αὐτὸν ἀφεῖσθαι τῶν μέγαν λογοθέτην, καὶ ἐλθόντα ἥξειν παρασκευάσαι τὸν πάππον καὶ βασιλέα δι' ὅρκων καὶ τῆς ῥαδίστης φρατρείας χαρίσασθαι τὸ ἀνύδωτον. ὁ δ' οὐδ' ἀκοῦσαι ἠνέσχετο· ἀλλὰ, σὺ δὲ ὦ θαυμάζεις, ἔφη, καὶ θεῷ πολλὰς ὑποδίδως εὐχαριστίας, ἀγαπῶν ὅτι παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῆς τοῦ ᾅδου πύλης αὖτις ἀναβὰς, ὡς εἰπεῖν, ἐκφεύγω τὸν σωτῆρα; ἃ γὰρ οἶδας ὡς χρεὼν σε μεγάλας ὀφείλειν χάριτας καὶ παῖδι τῷ ἐμοὶ τῆς βίου τὰς χάριτας, ὅτι βουλῇ καὶ σὺ μᾶλλον ἐξαρτυθεῖσα ἐξαρτυθεῖσα, εἰς τόλμης διῤῥᾳξα παρελθὼν αὐτὸς, καὶ τοῦ δι' ἐμοῦ πατρὶ τὸν ὅλεθρον καθορᾷς; σὺ δὲ ταῦτα ἀφεὶς, ἐκείνῳ ὑπὲρ τῆς ἀδίκου λυπηρίας γίγνεσθαι βούλει; ἄπαγε πρὸς Θεοῦ· μὴ αἰσχύνει τοιούτοις ἀνδράσι. πῶς δὲ τοὺς πρὸς σὲ ἀθετήσασιν ὅρκους, οἳ τοὺς αὐτοὺς τὸν βασιλέα καὶ πάππον καὶ σὸν, μυδεσὸς καὶ δεινῶν ἀναγκάζοντος, ἐξελάθοντο, μᾶλλον δὲ θεὸν ἐφοβοῦντο, μᾶλλον ἀνθρώπων αἰδῶ καὶ ὀφθαλμῶν δέοντες;

Γ. Τοῦτον ὑπὸ παρὰ προσδοκίαν λιχθέντων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἔστι σιωπῶν ἐπὶ πλέονα. ἔπειτα ἅπαξ εἰπεῖν ἐκείνοις, οἷς τοὺς πρόσθεν ἀπῄτει βουλὰς καὶ μελέτας. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ μεγάλη καὶ θεία ἐπεδήμησε ἑβδομὰς, ἐν ᾗ τὰ σωτήρια ἑορτάζομεν πάθη, καὶ ἡ ἔγγαιος αὖθις ὁ βασιλεὺς ὡς καὶ τοὺς παραυτίκα ἔβλεπε ἔχοντα, ἀλλὰ τὸν τε τῆς αἰτίας ὀρμὸν ἀσαπῆναι, καὶ ὅλως εἰπεῖν ἀλλοφρόσυνον, ἰωμένου καὶ ἀδυσφόρει· ὥστε καὶ δὶς καὶ τρὶς ταῖς τῆς λύπης ὑπερβολῇ καὶ οἷον ἔνθους γενέσθαι, πεπλάσθαι, ἵνα ὡς τοὺς παρόντας, ἢ τὰ βασιλέα ἐφ' ἡμῶν ᾄδη, καὶ ἀπὸ ἐναλυσίας δύσβουλα. ὁ μὲν δὴ ἐξάρτυε τὰ πρὸς φυγὴν μετὰ φλιγώσεως τινὸς τῆς ὁρμῆς, καὶ ἐξεπορδίστο συχνὰ, καὶ παρισκάζετο μετὰ τῆς * φρατρείας ἑαυτοῦ· ὁ δὲ μὴ σωμῶν τὰ βουλεύματα, ἠθύμει καὶ διαπόρει καθ' ἑαυτὸν γνωσιμαχῶν. φαχασμοῖς δέ τισιν ὅμως καὶ ὑποπτείαις τὰ δρώμενα παραβάλλων, ὡς ἔζω πανταχοῦ ἦλθε καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ τὰ μελετώμενα ξυμβάλλειν. ὅθεν συλλαβεῖν ἐβουλεύσατο, καὶ τῇ πατριάρχῃ Γερασίμῳ τὸ τοιοῦτο βουλεύματος ἐκφορήσας κεκοινώνηκε. ὁ δ' ἀδὺς πρὸς τὸν βασιλέα καὶ νέον Ἀνδρόνικον δραμὼν, τὸ ὑποφορτον ἀνεκάλυψε· καὶ ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνος τῶν φυγῶν ἐπιτύχοιεν.

II. Cæterum juniorem Andronicum inde egreſſum conjurati circumſtantes indignabantur, & in eum vociferabantur, ut qui ſanctiſſimum illud jusjurandum ipſis præſtitum violaſſet, & manifeſta proditione fidem datam fregiſſet. Quid enim, inquiunt, ad iſtius injuriæ magnitudinem accedere queat, ſi nolmetipſos, per quos formidabilis & invictus omnia ea animi ſententia facile confeciſti, ſub eultro & quaſi in ipſis orci faucibus ita aperte deleras? His & hujuſmodi affectibus ac verbis fractus & pudefactus Imperator magnum Logothetam ad ſe venire juſſit: ab eoque petiit, ut animum avi Impetrantis, ad impunitatem factioni ſuæ dandam ac jurejurando interpoſito confirmandam promptum paratumque efficeret. At ille ne audire quidem ſuſtinens: Tu vero, inquit, non mutaris, non immortales Deo gratias agis, nec bene tecum actum eſſe putas, quod præter expectationem ex orci faucibus ipſe quodammodo ereptus, incolumis & ſalvus evaſeris? An ignoras te & mihi & liberis meis, quoad vixeris, magnam debere gratiam, quod conſilium, contra te initum & inſtructum, meo tandem interventu teſciſſum eſt, quodque meo beneficio ſolem hunc intueris? Tu vero his omiſſis, pro perditiſſimis & male perturis iſtis ſupplex intercedis? Apage per Deum: nihil tibi rei ſit cum iſtis. Quomodo enim tibi ſervabunt fidem, qui fidem avo tuo datam nulla coacti neceſſitate feſellerunt, nec Dei metu nec hominum verecundia deterriti?

III. His Imperator præterexpectationem auditis cum tacitus diu ſteriſſet, abi, dixit. Deinde ad paſſima conſilia & cogitationes denuo redit. Cum ea tem magna & ſancta hebdomas adeſſet, qua ſalutarem Chriſti paſſionem celebramus, & Impe- ſator nepotem non e monitis ſuis vivere cernetet (quippe in ejus actionibus inconſtantiam, in moribus non gravitatem ullam ſed ſummam levitatem meſſe animadvertebat) graviter & iniquo animo id ferebat; adeo ut bis & ter magnitudine doloris victus, & veluti numine affla- tus, ad eos qui aderant diceret; Intereſt demum noſtra ætate & Imperii majeſtas, & reverentia Eccleſiæ debita. Nempe ille fugam ardenti ſtudio adornabat, & ſubinde egrediebatur, & cum factione illa ſeipſum parabat. Senex vero conſiliorum ignarus, æger animo & incertus hærebat, ac tacitis cogitationibus æſtuabat. Sed tamen ſignis & conjecturis quibuſdam ea quæ agebantur expendens, haud procul erat, quin quid ſtruerent ſuſpicaretur. Quare eum comprehendere ſtatuit, & cum Patriarcha Gerasimo conſilium iſtud ſuum ac arcanum communicat. At ille ſtatim ad juniorem Imperatorem Andronicum accurrit, & arcanum prodit. Quamobrem is fugam ex eo cepit accelerare.

IV. Cum autem Reſurrectionis ſolemne & illuſtre feſtum adveniſſet, & quæ decreta erant, perfici ejus diei veſpere neceſſe eſſet, claves portarum, per quas ad Gyrolimnam itur, de more petiit & accepit. Hoc enim propter matutinam venationem facere conſueverat. Igitur ſub mediam no-

Editt. Paris. pag. 134.

Δ. Ἐπεὶ δὲ ἡ λαμπρὰ καὶ ἀναστάσιμος ἐπεδήμησε ἡμέρα, καὶ ἔδει πρὸς ἑσπέραν τὰ βουλεύματα πέρας λαβεῖν, * ἧκεν ἐπὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς καὶ ἔλαβε τὰς αὐλὰς καὶ πρὸς Γυρολίμνῃ ἀνεγομένων πυλῶν. εἰώθει δὲ τοῦτο ποιεῖν διὰ τὰ ἕωθεν αὐτηγέσια. καὶ δὴ περὶ μέσας νύκτας, πρὸς ὅπνον ἤδη κατεβαρθέντων ἁπάντων, ἔξεισι μὴ πάντων ὅσοι αὐτῷ γε συνωμόκεισαν· καὶ ἐξιπ-

ANDRONICI CUSSENIOR. ANN. CHR. MCCCXXI. Aprilis 20.

ſtem, cunctis dormientibus cum omnibus conjuratis egrediretur. Tum equitando provecti, in Syrgiannis & Cantacuzeni caſtra poſtridie perveniunt. Hi enim magno apparatu ad Adrianopolim fugam illius præſtolabantur. Erat is dies Aprilis vigeſimus, anni ſexies milleſimi octiogenteſimi vigeſimiocti. Eſt autem obſervatu dignum, quod nihil humanarum rerum ſine Providentia adminiſtretur, ſed omnia arcana ratione agantur: licet nos ignari ſedeamus, ac Providentia & veritate indignas rationes comminiſcamur. Cum enim Deus ob vetera & recentia delicta quemlibet mulctare velit, periti medici inſtar, plagis curatu difficilibus ferrum & ignem admovet. Mox terram læto ubere fertilem aer gravis infeſtat, aqua maris indignatur, venti importuni & voto contrarii reflare incipiunt, peſtilentia graſſatur: affliguntur quotquot virtute & eruditione ſeipſos exornarunt, ac mores ſuos ad Doriam ut ita dicam harmoniam compoſitos ea poliverunt. Quicquid inſtituunt exitum ſortitur infauſtum & primæ operum incœptioni maxime adverſarium, ſupremo Dei numine ſic decernente. Contra calamitoſi, obſcuri, vecordes, & Futiarum alumni, proſperam fortunam experiuntur: ſapientes ab ioſipientibus penitus vincuntur: ſanniones & mancipia modeſtis honeſtiſque imperant. Tum & urbium magiſtratus, & patres familias, & tribunos plebis, & ædiles, & prætores, immo ipſius quoque monaſticæ diſciplinæ antiſtites omnes videas, velut ea compoſito, impudentiæ & petulantiæ ſervire, nec ea officio quicquam facere aut poſſe aut velle. Hæc ita ſe habere ex iis quæ jam dicemus conſtabit.

Edit. Pariſ. pag. 191.

V. Nam cum Turcarum irruptiones rem Romanam undecunque atterentes & afflictantes increbreſcerent, & quicquid opis ac ſubſidii in viribus ſeu domeſticis ſeu auxiliaribus poſitum foret, id omne prorſus inutile ac nullum eſſe Imperator divinitus intelligeret, alia via rem aggreſſus eſt, lubrica illa quidem, ſi vere conſideres, & æquitatem ipſactes: non tamen prorſus imprudenti, tam adverſis & tam iniquis temporibus. Nam annua ſubditorum tributa augere ſtatuit; quibus diviſis, partem in alios uſus quotannis conferret, partem hoſtilibus impenderet, eaque ratione venalem ab iis pacem acciperet. Quod perinde fuit, ac ſi quis amicitiam luporum mercari volens, venas ſibi in pleriſque corporis partibus incideret, & ſanguine ſuo illos potari & ingurgitari ultro permitteret. Unde publicani & exactores ſumpra occaſione, alii alios antevertere ſtuduerunt, quiſque plura ſe perſoluturum pollicens, ſi ejuſmodi muneris adminiſtratio ſibi mandaretur. Itaque eaiguo tempore, quamvis Romani Imperii fines ſubinde contraherentur, ſic reditus annui creverunt, ut millies millena nomiſmata quotannis in fiſcum ab iis qui pecunias ac tributa tolligebant referrentur. Unde Senior Imperator in animo habebat, perpetuam vigioti triremium claſſem contra marinos & maritimos hoſtes inſtituere: terreſtres vero copias, in Bithynia mille equites perpetuos; in Thracia & Ma-

A *πασάμενοι, φθάνουσι δὲ τὰ περὶ τὸν Συργιάννην καὶ τὸν τοῦ Καντακζηνοῦ στρατόπεδον. ἐκάθηντο δὲ ἐκεῖνοι πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως, ξυνήγε λαμπρᾷ τῇ παρασκευῇ τὸν πάντα φυγὴν ἐκδεχόμενοι. ἦν δ' αὕτη ἡμέρα ἀπειλῆς μὲν εἰκοστὴ, * ἵνα δὲ ἑξακισχιλιοστὸν ἑπτακοσιοστὸν εἰκοστὸν ἔνατον. ἐπισκέπτεται δ' ἄξιον, πῶς τῷ ἀνθρωπίνων πραγμάτων οὐδὲν τῆς προνοίας ἀπὸς διοικεῖται, ἀλλὰ πάντα λόγον ὑπόρρητον ἔχει ἡ ἄγνοια· ἀφ' ἡμᾶς ἀγνοοῦντες καθήμεθα, λόγους προφέροντες τῆς τε προνοίας ὁμοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἡμάλα ἀξίους. ὅταν γὰρ ἰδίᾳ κολάζειν ὡς ἂν ἴδιοι, παλαιῶν τε ἐγκλημάτων ποινὰς ἐπιτίνειν, οἷα σοφὸς ἰατρὸς τοῖς καυτῆρα τοῖς δυσιάτοις ἐπάγει πλαγξὶ. καὶ ἅμα τῇ γῆς ἀθλιότης αἴρει τινὰ τερατολογεῖσθαι. καὶ ἀγανακτεῖ κατ' αὐτῶν ὕδωρ θαλάττης· καὶ ὑβρίσαι τῇ τῶν βυλόσιος ἀντιπνέουσι ἄνεμοι. καὶ λοιμῶν ὁδὸς δέδοται. ἐ κακοδαιμονοῦσι μὲν ὅσοι πρὸς ἀρετὴν καὶ παιδείαν ἐρρύθμισαν ἑαυτὸς, καὶ τὸ ἑαυτῶν πρὸς ἡ Δίκαιον, ὡς εἰπεῖν, ἁρμονίαν ἀπίζησαν ἅπας· καὶ πᾶν ὅτι πράξαιεν, πέρας ἀρίστου σφαλεροῦ καὶ μάλα πολυμιάστατον τῆς ἀρχαιοῖς τῇ ἔργων βυλόμενοι· ἡ Θεῖ τοιαύτῳ τινὰ ἡ κρίσιν διωθεῖν παλαντεύοντος. ἀδαιμονοῦσι δ' ἀπόσοι δυσχερεῖς τινες καὶ ἀφανεῖς ἐ παραλλήλους καὶ Ἐριννύων πτερύγεσι θρίμματα· καὶ νεμέσει * ἀπὸ ἀράτου τῆς ἐμφρονος ἄφρονες, καὶ αὐχοῦσι τῇ σοφίᾳ καὶ ἐγκρίνουσι ἀνδρῶν ἐμπαίζεσθαι τινες καὶ εἰσόπτρῳ ἀνθρώποι. καὶ ἴδοι τις ἂν νεανίαν τὸν τε δημαγωγὸν, τὸν τε τῇ πόλεως ἄρχοντα, τὸν τε ἰδιώτην, τὸν τε ἀγοραῖον καὶ διπλασιάλλας, καὶ πρός γε ἁπόσοι τῷ μυριάδι προστᾶν ἴλαχον βίᾳ, πάντας καθάπερ ἀπὸ συμφώνου τινὸς τῇ ἀναιδείᾳ καὶ ἀπαξίᾳ λατρεύοντας, καὶ οὐδὲν ὑγιὲς πράττειν ὅτι δυνατόν ἐστι ἰδιώτης. βεβαιώσει δὲ τὰ λεγόμενα καὶ ἄπερ αὐτίκα λεχθέντες ὕστερον καὶ ὑμεῖς.

B

C

VI. Ἐπεὶ γὰρ εἰς πλῆθος ἡ τῆδε Τύρανν ἐπιστόλαιον ἐφοδος, παντοχόθεν ἀεὶ ζαμένεσα καὶ βρυθυμίᾳ ἀπαθὲς τὰ Ῥωμαίων πράγματα, καὶ πᾶσαι μυχαναὶ καὶ παλάμαι γνῶσαί τε καὶ συμμαχηθῆ τῇ βασιλεῖ θεόθεν παντάπασιν ἐλλιχθῆσαι ἴσαι μενδν, ἑτέραν ἑτράποντο, σφαλεραὶ μὲν καπὶ γε ἡ ἀληθὲς καὶ δίκαιον λόγον· πρὸς δὲ οὕτω βίαιον καὶ ἀπαγωγικὸν χρόνον, ἃ πάνυ τοι σόφρα ἀσύνετον· ἴσχυε γὰρ τὰς ἐπισίας τῇ ὑπεικόσι αὐξῆσαι φόρους, ἐφ' ὧν μεγέζομεν χορηγεῖν ἀνὰ πᾶν ἔτος ταῖς τε ἄλλαις χρείαις, καὶ ἅμα τοῖς γείτοσι τῆδε ἐχθροῖς, καὶ ὅπιον ἑτῶσι τῶν ἐπιθεῖν λαμβάνειν εἰρήνην· ἄμεινον ποιῶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις φιλίαν παρὰ τῶν λύκων ὠνοῦτο, ἔπειτα πᾶς αἰκείας πολλαχόθεν πάντων φλίβας, πίνειν ἐκείνοις παρέχει καὶ ἐμφορεῖσθαι τῶ αἵματος. ὅθεν καιρὸν εἰλαρότης αἱ τελοῦσαι ἐ φορολόγοι, ἕτερος ἕτερον ὑφθανεν ὑπερσχύμβος πλεῖον παρέξειν αὐτὸς, ὑπερβὰς ὁ τοιαῦτα ἀπατᾶς διοικήσας· καὶ ἕτος ἐν ὀλίγῳ τῇ χρόνῳ, καί τοι βραχυτέρας ἀεὶ γιγνομένης τῆς τοῦ Ῥωμαίων ἐπικρατείας, ἅμως εἰς χιλίας ἑξήκοντα χιλιάδας τὰ πρὸς τῇ ἀργυρολόγων καὶ φορολόγων κατ' ἔτος εἰς τὸ βασιλικὸν εἰσαγόμενα * ταμεῖον νομίσματα. ἐξ ὧν καὶ τῇ γηραιῷ βασιλεῖ * ταμεῖον πρὸς βυλόσιος ἀπαξιῶναι τεσσαρες μὲν εἴκοσι δίμοιρος ἀπὸ τῇ Θαλαττίνου καὶ παραθαλαττίων ἐχθρῶν· ἑρατὸν δ' ἠπειρωτικὸν, ἐν μὲν Βιθυνίᾳ χιλίους ἱππέας δίμοιρος, ἐν δὲ Θρᾴ-

* ἵστα τοῦτο

* εἰσπράττεται

* ὁμοίως

ΑΒ

ΑΒ

ΑΒ

ANDRONICUS SENIOR

venerunt, & in ejus urbis conſpectu castra poſuerunt.

VIII. Cum autem ulterius progreſſuri eſſent, & Senior Imperator urbanam turbam, ſi hoſtilem exercitum ante portas vidiſſet, non quieturam eſſe ſciret, ſed novitatis ſtudio aliquid auſuram, eorum adventum antevertit, præmiſſis legatis; quorum princeps erat * Theoleptus Philadelphiæ epiſcopus, vir non tantum omnis generis virtutibus ornatus & magna ſui reverentia obvios quoſque præoccupare ſolitus, ſed & prudentia ſingulari excellens. Miſſa eſt & Syrgiannis mater, quæ filiam ſuum potiſſimum in verecundiam adduceret, eique perſuaderet, ne ad mœnia Urbis oppugnanda progrederetur: periculum enim fore, ne diffidio inter Byzantinos orto, maximus interitus conſequeretur omnium opum, ædium, virorum, matronarum, magiſtratuum, ſubditorum: cujus criminis reus, qua ratione tranquillo animo per omnem ætatem unquam eſſe poſſet? ſed ut paulum regreſſus, ita demum verba & liberas factiones e longinquo faceret. Syrgiannes igitur, cum epiſcopi Philadelphienſis præſentiam reveritus, tum precibus matris ſuæ fractus, ad Imperatorem, qui circa Oreſtiadem tum agebat, tevertitur. Eo itaque Senioris Imperatoris legationes mittebantur; atque illinc quæ ſuper ſingulis poſtulationibus decreta eſſent plenum robur accipiebant.

IX. Tandem inter utroſque convenit, ut Junior Imperator Thraciam, quæ a Chriſtopoli uſque ad Conſtantinopolis confinia & ſuburbia verſus Rhegium pertinet cum ſumma poteſtate obineret, ſimulque ea prædia quæ ſuæ factioni aſſignaſſet in Macedonia; quæ & multa erant, & ſingulis multa millia quotannis pendebant: Senior vero tum Conſtantinopolim, tum urbes & provincias omnes Macedonicas ultra Chriſtopolim ſitas: ad hæc, legationes finitimarum gentium audiret, & iis curam convenientem impenderet: quod ex ſollicitudine Juniori minimè cordi aſſent, cui ad vitam otioſam & ad venationes natura propenſo, & rebus ejuſmodi occupato, graviſſimum onus illud & inanis moleſtia eſſe videretur. His conditionibus fœdus initur, quale Junior Imperator non quale Senior optabat. Immo hic, ſi vera dicenda ſunt, omnino invitus illud fœdus init; & tantæ calamitati, præter ſpem ſibi affatæ, obluctati quidam voluit: ſed omni auxilio deſtitutus obtorpuit, ac ea quæ a nepote tanquam ex Delphico tripode reſponſa reddebantur accepit.

* Vide lib. 7. cap. 3. fol. 3.

Edit. Pariſ. pag. 138. ANN. CHR. MCCCXXI. ſub initium menſis Junii.

A κατὰ τὴ ἱεραπολίτιδα ἐστρατοπεδεύσατο πρὸ τῶν Σιλυμβρίας ἄστεος.

Η. Ἐμελλον δ' ἔτι τῇ προσωπίδι προβήσεσθαι· ἀλλ' οὐδὲν ὁ γυμνὸς βασιλεὺς ἐκ ἀρεμαίου τὸ πλῆθος ἢ πόλις, ἀλλὰ τοιοῦτον, οἱ πρὸ τῆς πυλῶν θεάσαιντο ἢ σφᾶς, φθάνει πρεσβεία * ἐπεκάλει Χατζιλᾶς πρὸς αὐτόν. ἦρχε δὲ ἡ πρεσβείας ὁ Φιλαδελφείας Θεόλειπτος, ἀνὴρ ὑ μόνον ἀρεταῖς παντοίως κεκοσμημένος, Ὲ πᾶσαν αἰδῶ τοῖς ἐντυγχάνουσι προπέμπων, ἀλλὰ ᾗ βαθεῖαν αὖλακα ᾗ φρενὸς καρπούμενος. ἀπεσάλη δὲ ᾗ ὑ τῆ Συργιάννη μήτηρ, δυσωπήσουσα τὸν υἱὸν μάλιστα πάντων, Ὲ πείσουσα μὴ ἐμβῆναι χωρὶς εἰς τὰ τείχη ἢ B βασιλεύουσης· αἰσθανομένη γὰρ ἂν ὅπως σατιάσας κατ' ἀλλήλων τοὺς Βυζαντίους, ᾗ μείζονι γενέσθαι φθορᾷ πάντων ὁμοῦ χρημάτων, οἰκιῶν, ἀνδρῶν, γυναικῶν, ἀρχόντων, ἀρχομένων· ὧν τῶν αἰτίαν ὁ καιρίμβρος, ὡς εἰδ' ὅπως ὑ διατυπωθήσεσθαι διέξει ἢ ἅπαντα βίον· ἀλλ' ἐπαινέσουσα μιαρὸν ὄπα πόρρωθεν ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, ᾗ αὐθαιρέτως τῷ ζητήματι τὰς κατασάσεις. ὁ γε μὲν Συργιάννης αἰδεσθεὶς μὲν ᾗ τὸν τῆ Φιλαδελφείας παρουσίαν, καταπλαγεὶς δέ πως ᾗ τὰς τῆς μητρὸς ἐκστάσεις, ἐπαύσατο φρὸς τὸν βασιλέα διατείβοντα περὶ τῶν Ὀρεστιάδα· ἀφικόμενοι πέντε οἱ πρὸς τὸν γυμνὸν βασιλέως ἐπέμποντο πρεσβεῖαι· ἀφικνοῦντο τὸ κύρος αἱ τῆ ζητημάτων ἐδέχοντο κρίσεις. C

Θ. Τέλος, κυροῦται παρ' ἀμφοτέρων τῆ βασιλέων, τὸν μὲν νέον κατέχειν αὐτοκρατορικῶς τὴς Θράκης ὅσον τὸ ἀπὸ Χερσοπόλεως ἄχει τῆ περὶ τὸ Ῥήγιον προαυλίων ᾗ προαστείων τῆς Κωνσταντινοπόλεως, ᾗ ἅμα τὰ παρ' αὐτὸ τοῖς περὶ αὐτὸ ζητημάτων τῆ τῆς Μακεδονίας χωρίων· ἅτινα γὰρ τοῦτο παλαὰ, ᾗ ἐς πολλὰς χιλιάδας ἐκάστῳ τῶν ἐτήσιον ἀναφέροντα πρόσοδον· τὸν δὲ γυμνὸν, τῶν τε Κωνσταντινοπόλιν, ᾗ τὰς ἐτήσιους τῆς Χερσοπόλεως λοιπὰς Μακεδονικὰς χώρας ᾗ πόλεις· ᾗ πρὸς τούτοις δίκαιόν τι ᾗ διοικεῖσθαι ᾗ τὰς πρὸς τῆ κυκλοτερῶν ἐθνῶν πρεσβείας. μυθὸς γὰρ πρὸς Θελόντως εἶναι τῆ νέῳ τοιαύτας φροντίδας. ἀνδρὶ γὰρ ἐκ φύσεως ἁρμοττόντι πρὸς ἄνεσιν ᾗ συνουσίαν ᾗ ἀχολίας τοιαύτας, φόρτου τί γε τοιοῦτο φαίνεσθαι πάνυ βαρύτατον, ᾗ μᾶλλον ἄχθος· ἐπὶ τούτοις ὧν οἱ στασθαὶ γίνονται, ἀσμένῳ μὲν τῆ νέῳ βασιλεῖ, ὡ μάλα δ' ἀσμένῳ τῆ γεραιῷ· ἀλ' ὡ χὰ παλυθῆ φάσεων, ᾗ πάνυ τι σφόδρα ἔκοντι· ᾗ βιλομένῳ μὲν ἀντιπαλαμᾶσθαι πρὸς τοιοῦτον ἀνίκητον συμφοράν· ἐλὰ δ' ἀμηχανίαν ναρκῶντι, ᾗ τίργοντι τὰ παρὰ τῶ ἐγγόνῳ διαμεδύμενα, καθάπερ ἀπὸ νείτοδος Διλφικῆ.

CA-

CAPUT VII.

ANDRONICO SENIORE.

I Gregoras Andronici Senioris familiaritatem expetit: Philoſophiam & Aſtronomiam jam tum a Logotheta edoctus. Qualem hunc initio expertus fuerit. II. Oratio qua hortatus eſt ut Philoſophiæ & Aſtronomiæ præcepta plenius ſibi traderet. III. Quantum ea oratio apud Logothetam valuerit.

Quæ ſequuntur hinc uſque ad initium Capitis decimi, non extant in Codice Regio. Probabile eſt Gregoram ipſum ea tandem ſuperflua recidiſſe.

A. ΚΑΤΑ τοῦτο δὲ τὸν χρόνον κἀμοὶ τῆς ῥητορικῆς καὶ φιλοσόφων βίβλων ἀπαλλαγέντι, χρήσιμον ἐδόκει εἶναι προσιέναι τῷ γηραιῷ βασιλεῖ, καὶ συνιδεῖν τῆς ὁμιλίας αὐτῷ ἁπτομένῳ, σιωπᾷς τε ὄντος καὶ φιλοτίμου, καὶ ἀκοῆς εὐλογίμων σφόδρα ἀξίας, καὶ ζητημένης μὲν πρὸς τῶν λογίων, ὑ ῥᾳστα δ' ἁρισταμένης, οὐ' ἐκκειμένης τοῖς βυλομένοις. τῆς μὲν γὰρ τῶ μεγάλω Λογοθέτω ὁμιλίας (πτίμητο γὰρ ἐδὴ καὶ τοῦτῳ πρὸς τὰ βασιλέως ἀξιώματα) νῦν τοῦτω τῆς ὁμιλίας, ἐπείπερ ἀφροατὴς ἐγυμόμην αὐτῶ ἀσπό γε τὸ τῆς ἀστρονομίας μάθημα, ξυνέβη μοι ὑστερλαυκέναι εἰς κόρον. καὶ τε καὶ ὑπ' αὐτὸς ἔξω φοιβοῦς ἐν ἀρχαῖς ἢ αὐτῶ μοι παρεῖχε γλώτταν, οὐδ' αὐτὸς δὴ τῆς ἀστρονομίας ἀρθόνως μεταδιδόναι ἐβύλετο· εἴτε τὸν ἐμὸν ἀγῶνα ἴτι τρόπον· εἰδ' ἔπειρ ἐδηδῆς ἦν, τῶ αὐτῶ Συνεσίῳ τῷ πάνυ Ϛ Λυβιδῖ τῆ Πυθαγορείῳ τρίφωνα γνάμενον. κελεύσει γὰρ ἐκεῖνος, μὰ κοινὰ ποιεῖσθαι τὰ φιλοσοφίας ἀγαθὰ τοῖς μηδ' ὅναρ τῶ ψυχῶ κεκαθαρμένοις. ὑ γὰρ δίμις ὁρίζων τοῖς βυλομένοις τὰ μὴ πολλῶν ἀγώνων προειδέναι. ἐ γὰρ Ϛ τὰ δημόσια φιλοσοφῶν μεγάλως, φησὶ, ἐς ἀνθρώπως ἦρξε Ϝ θείων ἀπαφρονήσας.

B. Καὶ ἰδίαν δὴ αὐτῷ προσῆλθον, Ϛ ἀπίβδηλον τὸν ἐμὸν ὑπεδείξας τρόπον αὐτῷ, μὰ κῆ τὰς πολλὰς ἐξίους ἡγεῖσθαι κἀμέ. πάῤῥω γὰρ τὰ Φρυγῶν καὶ Περσῶν ἕρματος εἶναι ὀξίσματα. ἔνθεσε ἐγὼ γλώττῃ μειλιχίῳ πειθῦς τινὸς ἴτικα χρώμενος, τάδε πρὸς αὐτὸν διεξῆλθον. Εἰ μὲν ἐπίσης ἅπασι τὰ βίω τιμητὰ διανέμειν ἔσχεν ἡ φύσις, ἀνέρασος ἂν ἦν δίκης γε ἡ ἀπαλαίπωρος ἁ τούτων ζήτησις, καὶ ῥᾳστα δὴ τοιοῦτόν τῆς φιλομαθείας ὑπόμνημα ξυνέβαινε τοὺς λόγους. νῦν δ' ἐπειδὴ ἴδοι ἀνακεκρᾶσθαι τοῖς λυπηροῖς τὰ ἡδέα, καὶ τεῖπον πίθου ἃ φασιν Ἑλλήνων παῖδες ἐν Διὸς εἶναι κακῶν ἀμιγῆ, λοιπὸν * μὲν τῆ ἐνδεῖ· πόρρω δ' αὖ ἐν προθύροις οἰκίζουσα τὴν ἐλπίδα τῆς ἐνοχείας, ἡ διδοῦσα παλάμην ἀντίπαλον τῇ πλουσίᾳ τοῦ ἐνδεοῦς· ἡ ζητεῖ μὲν ὅπως, δίδωσι δ' ἑκάστῳ· ἡ τοιαυτίον αὐδις, ἡ διὰ παντὸς ἐκάστοτε· καὶ νόμος τοῦτο γίγνεται φιλίας, ἡ δυσμὰς ἀλλήλοις ἀφικνεῖσθαι ἐνθένων. ἡ τοῦτ' εἶναι γίγνεσθ' ἂν ἔμμαι φάσκ παντὶ, ἐ γὰ μὲν πλατὺν ἐργάζεται θάλατταν, καὶ ταύτην αὖδις εὐεῖν βάσιμον. ἡ Τάναϊς μὲν δ' αὐτὸ γέ τι τοῦ τοῦ δρόμου ποιεῖμβος ὑπερόεσσα ἐπιῤῥεῖ τῇ Ἑλλάδι, καὶ Ἴστρος ἐπ' Αἰγυπτον ἵρχεται, ἡ Μαιώτιδι Νεῖλος κοινῶται τὸ ῥεῦμα. εἰ δὲ τις φοιβοῦ χρόνους, μὰ ἀβέβαιον βύλοιτο γίγνεσθαι τὰ καλὰ, μὰ ἡ λαθὴ πόρων ὅπως διὰ πάσης χρόφων γῆς καὶ ἀρχαίτλου, ἡ ἐς πυκτὸς ἐν' ὦπω βαραθρα ἡ στοτεινὰς ἀλίδας ἅλη ῥύμη ξυνωθῶν τοὺς τῆς ἐπιμιξίας λόγους. ἡ πειθεφανὲς ἀδικῶν, δίκης ἐκείνῳ τῶν ἐχαρίσατο πάγαθὸν ὁ ἡ φύσις δημιουργός· οὐδαλοῦ γὰρ δίκαι τοῖς ὅλοις μοῖρα μοῖραι παρὰ τῆς προοίκης ἀγαθὸν παραχίγνεσθαι δίκαι γέ τινα τὸ εἰλικρότατ' ὡς ἄρα οὐδ' ἥλιος

A. SUb hoc tempus & mihi, oratoriis & philoſophicis * libris relictis, utilia viſum eſt Seniorem Imperatorem adire, & in ejus familiaritatem me inſinuare; quæ & prudens eſſet, & liberalis, & eruditorum auſcultatione dignissima: quæ cum a doctis quibuſque expeteretur, non pateret facilis neque contingeret omnibus. Nam Magni Logothetæ conſuetudine (jam tum enim ea dignitate ab Imperatore ornatus erat) ajus inquam cum in Aſtronomicis auditor fuiſſem, conſuetudine factatus aram. Quanquam is quoque initio parcius mecum differebat, nec ipſam aſtronomiam affatim mihi communicabat; ſive ingenii mei adhuc ignarus; ſive, id quod verum erat, eodem B animo præditus, quo præſtantiſſimus Syneſius, & Lyſis Pythagoreus. Illi animvertunt, na philoſophiæ bona iis communicentur, quorum animus nondum vel lavitar ſaltam purgatus fuerit. Nefas anim aſſe, ea quæ magula laboribus parta ſint, culvis offerre. Præterea publice philoſophandi conſuetudinem magnum apud mortales rerum divinarum contemptum peperiſſe.

II. Cum autem ſeorſim eum adiiſſem, & integritatem meam illi demonſtraſſem, rogavi, ne me vulgi ſimilem arbitraretur. Multum enim inter Phrygum & Perſarum, quod ajunt, limitis intereſſe. Deinde blando ſermone perſuadendi cauſa apud illum ejus, hujuſmodi orationem habui. a Si ea quæ C delectationem pariunt, omnia ex æquo diſtribuera natura potuiſſet; b facilis & laboris omnis expers eſſet utique nunc eorum indagatio, & mutui amoris cauſæ facilime præciderentur. Nunc vero cum jucundis admiſceri moleſta neceſſe fuerit, & Græci tertium dolium in Jovis aula nullis permiſtum malis aſſe negent; ut inopia moleſta aſt, ita copiæ ipas delectat: hæque inter ſeſe pugnant, & efficiunt ut alius petat, alius largiatur, c ſintque hæ vices perpetuæ, ultro citroque commeantes: quæ amicitiæ lęa aſt, & vinculum firmiſſimum. Et hoc illud eſſe dicere liceat, quod telluri præſtet ut mare navigetur, & mari ut in tellure ambuletur: uequa Tanais longinquo curſu in Græciam ferat, & Iſter in Ægyptum perveniat, & Nilus aquas ſuas Mæotidi communicat. Si quis vero adeo tenax fuerit, ut bona diſtribui nolit: ei cavandum eſſe, ne legem per orbem terrarum ferat omnis improbitatis auctorem, & omnes congreſſus, omnia commercia funditus tollat: d beneficiantiæ divinæ ingratus, a qua illa omnia quæ haberet accepit. Neque enim obſcurum cuiquam eſſa poteſt, e ullum a divina providentia bonum cuiquam contingere, ut ſolus eo fruatur: ut nec lucam Soli, ut ſibi

a *In his declamationibus, quæ ad hiſtoriam nil faciunt, Wolfianæ interpretationis contextum, tum non interpolo; ſed interdum & interpolem exhibeo. Pauca quædam in marginibus ſuppleo.*

b *Græc. inamabilia. Edit. Pariſ. pag. 199.*

c *ut manifeſta inſuria afficiat, cui prius ea quos ex bona fide beneficia contulerit.*

d *dolium*

* *ſuppleo, ἡ φύσις*

ANDRONICUS SENIOR

soli luceat. Quod si res æternum vi-
ɔturæ, eodemque ſtato permanſuræ eſ-
ſent, poſſet forſitan aliquis qualibuſ-
conque de cauſis communicationem vir-
tutis eludere. Cum autem id nulla ra-
tione fieri queat, nonnulli artificio quo-
dam immortalitatem confectantes, ne-
que quicquam unde gloria exiſtat præ-
termittentes, omnem laborem ultro ce-
perunt. Ac ne longius abeam, Pytha-
goras cum Ægyptiorum ſapientibus con-
greſſus, eorumque ſacris initiatus, in
Græcia laudari concupivit: eaque cupi-
ditate impulſus, in eam trajecit: virtu-
teque ſua per totam Græciam vulga-
ta, nomen æternum eſt conſecutus.
Eſt etiam qui Delphicam laurum, &
Olympicum oleaſtrum, ex Aſia proſe-
ctus petat: non ignarus marceſcenti
illi corollæ ineſſe gloriam quæ non mar-
ceſcat, & poſterorum memoriam magis
excitet, quam omnia Aſiæ prata & fon-
tes, & ſuci tincturarum. Hi igitur &
alii plurimi horum ſimiles variis rationi-
bus ſui memoriam tradere poſteris po-
tuerunt. Nunc vero, ne longum faci-
am, allorum ingeniis noſtra ætas ſteri-
libus relictis elabitur & ſapientia deſti-
tutis: ac parum abeſt quin belluinis*
dicam, ut noſtræ res deplorandæ eſſe vi-
deantur. Te vero ſolum omnium ex-
preſſam naturæ imaginem, & optime
informatam tulit*, Lunæ inter ſtellas
ſimilem, & igni in hyemis rigore. Ne-
que nos adeo fana & mœnia & luci &
porticus ornare poſſunt, ut tu, & tuæ
virtutis* mundus. Ac plurimum quidem
te Reipublicæ prodeſſe fareantur omnes
quippe qui magno Imperatori id præſtes,
quod gubernatori ii qui polum & Heli-
den obſervant. Sed quid dicamus? Fuit
& Phidias apud Græcos magnus ob apis
& cicadæ ſculptoram: ſed non tantus,
quantus ob Jovem Olympicum. Præte-
rea, quæ inde colligitur gloriola, cum
ipſa memoria & corpore citius interit
quam agrorum gramina. Sin theſauros
ingenii & eruditionis tuæ aperueris, no-
men tuum ab oblivione vindicabitur,
qui noo claudam, ut Plato ait, vitam
exegeris: & tu ipſe potiſſimum tui præ-
co in medio terrarum orbe ſtabis: & non
modo longi temporis fama celebraberis
ſed immortali etiam memoriæ commen-
daberis. Age igitur: age vir quos ſol in-
tuetur omnium doctiſſime: imperii pa-
triæ ornamenta tua, ſicut Lycurgi &
Solones: bonorem habe celebri huic ur-
bi, quemodmodum olim Athenis Socra-
tes & Platones. Aperito mentis noſtræ
palpebras. Evidentius demonſtra qui ſit o-
mnium moderator, & qualis eorum a-
pteiſſima compages. Doce quo cauſæ con-
ferendæ ſint nobis tanti boni: numquid ad
neceſſitatem aſtrorum, ut prophani tradunt
aut ad univerſitatis auctorem. Qua de re
cum longo tempore anceps hæſitarim, ne-
mo adhuc contigit, qui ſcrupulum hunc a-
nimo meo eximeret. Quare ſi noo ob ali-
ud, vel propter boc unum doceto. Quid
vero miſerius fieri queat, quam cum cæli
Dei gloriam enarrent, omnem terram
circunſonantes: nos ſurdaſtros non exaudi-
re quid dicant, * ſed aſtris (ut valgo jacta-

* Vide Notas.

* ſuppl. ætas poſt.) Edit. Pariſ. pag. 200.

* ornatus.

* ideſt, ſedulo conjectura tantum intelligere.

A τὸ φῶς, ἵν' ἐντὸς ἀπολαύσι μόνος. εἰ δ' ἀθάνατα ἐμιλλᾶτο βιώσεσθαι τὰ σφέτερα, κἀκεῖ πᾶς ἂν τὶς ἐτέχνα πρηπῖδος ἀεί, ἄχρι ἂν τις ἴσως οἵαις δή τισιν αἰτίαις ἡ ἀρετὴς παραχρήσθαι τὸν ζῆλόσοις. ἀλλὰ νῦν ἐστὶ τῷ ἀμηχάνῳ πάντη πεῖ. πάντη τοι ἀθανασίαν ἀντιτεχνώμενοί τινες, ἢ κλέος ἀπέρανον σφίσιν αὐτοῖς προμνώμενοι, πᾶν ὅ,τι κλεὸς * ὁσιωῦ ἀρχὼ αἰδοία γίγνεσθαι, πρὸς τῶ αὐθαίρετος παρεῖν. ἢ Πυθαγόρας μὲν αὐτίκα πρὸς τὸ Αἰγύπτῳ σοφοῖς ξυμβαλὼν ἢ ξυνοργιάσας Ἑλληνικῶν ἐπεθύμησε ἐγκωμίων· ἀρκεῖσι δὲ καμάλη ἐξαπόντιος ἱρακὸς, ἢ ἡ ἀρετὴ ἢ πάσης δημοσιδυσας Ἑλλάδος, μεσὸν ἑαυτῆ ἐρεῖσε ἐλπίσι αἰώνα. ἀδὴ δέ τις ἢ πρὸς ἡ ἐσ Πυθεῖ δάφνῃ, ἢ πρὸς ἡ ἐσ Ὀλυμπίᾳ κότινον ἐξ Ἀσίας ὁρμᾶται. ἦδει δὲ ὡς ἔνεστι τῷ μαρανομένῳ τῇδε θαλλῷ κλέος ἀμάραντον· ἢ τὸν μᾶλλον ἀναζωπυρεῖ τὸν μετὰ τοῦτο μνήμῃ, ὁ πάντας οἱ τῆς Ἀσίας λειμῶνας, ἢ αἱ ἀρῶναι, ἢ ἡ παπαδαπὴ τῷ ἰκεῖ φυομένων βαφῶν. πάντες δὲ ὧν ἢ πλείσους ἄλλοις διὰ ποικίλης * ἐλθοῦσι παραπλησίαν τῇ ἰρήξῃς παραδίδαι βίῳ ἡ μνήμῃ ἐξεγέρσει. νῶῖ δ' ἔτε μὲ διατρίβω, τῷ μὲν ἄλλων ἡ φύσει καθάπαξ εἰπεῖν τὰ καθ' ἡμᾶς ἐξειλίττων αἰεὶ ἄπαρτον διαφθγων διαλιμπάνων, ἐρεμόν τε σοφίας, ἢ ὑ πολῷ δέω λέγειν μηλόβοτον· οἷαι δὲ ἢ τῶν ἢ Θαβαίων Ἀλέξανδρον πάλαι πεποιήκασι φασίν· ὡς ἐξῶναι γίγνεσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπόθεσιν διαρκῆ τοῖς ἐσχυκῆ τραγῳδοῖσι. μόνον δ' ἐξ ἁπάντων σὺ πρατίσῃ οἰκεῖα φύσεως ἐξαπίφνης πράτισα ἁρμοσμένων, εἶα δὲ ἢ σιλλύων ἐσ ἄστρασι, τῇ ζώπυρον ἐσ ἁρυμῷ ἢ χειμῶνι. ἢ οὐκ ὕτω τὰ καθ' ἡμᾶς * πῶς τῇ τοίχη διώκειν· ἂν ἢ ἄλσι ἢ σοᾷ κοσμοῖ, ἢ σὺ ἢ ὁ τῆς σῆς ἀρετῆς κόσμος. ἢ μέγα μέν σ' ἂν ὄφελος εἶναι σὶ τοῖς κοινοῖς ὁμολογοίημι ἅπασις, ἅπ τῆ μεγάλῃ βασιλεῖ συναιρόμενον, ὅσα ἢ αὐβιρήναις αἱ ἢ πόλοι ἢ ἡ Ἑλλὰς διασκευάζομεν. ἀλλὰ τί τὶς ἂν φαίη; ἰὼ ἢ Φειδίας ἐσ Ἕλλησι μέγας, ἐπ τι ἡ μᾶλλητης, ἔπ τε τῶ πίττηγος· ἀλλ' οὐκ ἀΐος ἐπ τῶ Ὀλυμπίσι Διός. ἔτι τοίνυν ἢ πωϊτεύθεν κλεὸς ἅπτεται ἡ τὲ ἐσ ἀγορᾷ φυόμενα διαῤῥεῖ, αὐτῇ μνήμῃ, ἢ αὐτῇ σώματι. εἰ δ' γε τῇ ἐσ τῇ ψυχῇ τῆς σοφίας θησαυρὸν μεταδοίης, ἀκίνησοι μᾶλλον τὸ νομα κεῖσται, καθάπερ οἱ χαλκοῖ ἡ βίου ζωὴν ἰβάδισαν, ὅ φησι Πλάτων· κόρυξ δ' ἐς παμάλιθ' ἑαυτῶ χεῖσε ἐπὶ μέσης ἐσηξεν ἡ εἰκμήσης, ἢ τῇ μακρῇ χρόνῳ μᾶ φαρμακίδος ἐμπομπεύσει ἡ ἀοιδῆς· ἢ μᾶλλον γε μνήμης ἀξιώσεται ἡ διὰ γῆς πλανωμένης, ἢ προσκαίροις ἀοσὶς τὸ ἴχνος ἐρεισθέσης· ἀλλὰ κρείττονι γέ τι, ἢ ἢ αὖτον ἀνθρώπου παραθεῖ, ἢ τὶ παράπαν ἀπαρὲς ἀεὶ διαγίγνεται. ἄχρι δὲ ὧν ἄγε, ἡ ὑρ' ἡλίῳ σοφώτατε, μετάδες ἡ σῦ κόσμου τῇ Θριαμβίῳ, καθάπερ Αὐκοῦργοι ἢ Σόλωνες· τίμησον τὸ διαβόητον ἄχρι τινὶ, καθάπερ ἡ Ἀθηναίων πάλαι Σωκράτεις ἢ Πλάτωνες. ἄνοιξον ἡμῶν τὸ ἡ νῦ βλέφαρον· δεῖξον ἐναργέστερον τίς ὁ ἡ παντὸς ἁρμονίς, ἢ ποία πρὸ' ἀτῶν παναρμόνιος συνταξις· δίδαξον τῷ τὰς αἰτίας θεσέως ἡ ποσὸν δεθέντος ἀμαθοῦ· σῇσ ἄχρων ἀνάγκη, κατὰ τὰς θύραθεν λόγους, ἢ τῇ ἡ παντὸς αἰτίῳ.

ἀκ πολλῶν δ' ὡς τὰ πολλὰ διαπορεμένῳ ὑδὶς ὑδέπω μετρὶς ἀπαντᾶκει, ἀ ἐμὶς αποχειροτονῶν ψυχὸς τὰμφιβαλλόμενον. ὧς' εἰ μὰ δί ἀλλό τι, διὰ γοῦν ἴν γέ τι τῶν δὶ δέξει. νῦν δ' ἐν ἐλαμίοι χειλιόντος, ὑραυὸς μὲν διογῶδαι δέξαι Θεοῦ, πεμεχουΐας πᾶσαι γλῶ, ἐμὰς δὶ κωφδεῖν ἐκ ἐπαίοντας ἄτια φασὶν, ἀλλ' ἄτροις τὸ θρυλλύμβας τιμαιριδαι τλὶ τοῦτον ἐπιστήμῃ;

ἴσως ἢ ἧ παντὸς ἂν πάντως ἐλλείποι μὲ ἀδικίας
ὑχατὸν ὄντα τινὶ, εἰ μήτε κατὰ Πυθαγόραν ἐς Αττικὴν
ἐκ Αἰγύπτου διαβαίνειν δέον, μήθ' ὁμοίως Πλάτωνι
πολλάκις διαπλεῖν ἢ Ἰόνιον, ἡνίκα τῆς Αττικῆς ἐς Σικε-
λίαν ἢ τυράννους ἰόντας, ἡνίκαὖθις αὖθις ἐς Ακαδημίας
ἢ περιπάτους ἰτητέον, ἴσως γ' ἐξέσται διαχεῖν σε
κοινῇ ἢ ἀρετῇ, ἀλλ' ἀντὶ Δυκείου ἢ Στοᾶς τῇ σωφρονεῖν
χρώμενον ἐς ἅμιλλαν, κόσμῳ παντὶ παραπέμπειν τὴν ἀρε-
τὴν, ὅπου δ' ἴσχνοί τι ἢ ἀκάνθων προτιμήσεις ἕτερον, ἢ
ῥᾳστώνῃ δοῦς συγγνώμῃ ἢ παντὸς ἀξίαν γλῶτταν. ὁρᾷς
ἢ δίκη χρεὼν ἢ ὅσα τοῖς πράγμασιν ἀνοίκεια τὰ ἢ πλημ-
μέλειαν περιέχοντα· καὶ ὅσους αὐτὰς τύχης ἐπιβουλαὶ
μέχρι νῦν τῶν πάντων ἐώσιν ἐφ' ἑαυτοῖς· ἀλλ' ἀνθρω-
ποι μὲν, οἱ μὲν ἐν μετεμβλεπτῷ φωτὶ, σκότους ἢ λή-
θης ὑπέστησαν μοῖρες· οἱ δ' ἐξ ὕπνου ἢ πάντες ὡς ὕπνος ἢ
νύκτας διλυκὰς μεταβαίνουσι, πάσας φροντίδας
παύσαι διαλιμπάνουσι. ἡ δὲ σοφία ἢ αὐτὴ πολ-
λοῖς τοῖς ἀποικίας ἐχρήσατο. Αἴγυπτος μὲν γὰρ
αὐτὴν, φασὶν, ἡ περὶ ἰσίαν. εἶτα πρὸς Πέρσας
ἢ Χαλδαίους δόξαν. εἶτα παρ' Αθηναίοις κατ-
έλυσε· νῦνἀῦθις τὸ τελευταῖον ἀπέστη· ἢ οἰονεί
τις ὄρνις ἐ καλιᾶς ὑφ' ἑαυτῇ ἐξωθεῖσα, πτερύ-
σεσιν ἄρτι διὰ μακρῦ πλανωμένη. κινδυνεύει δ' οὖν
τάχα, ἢ παρ' ἡμῖν ἐστιν ὅτε ἢ λοιπὸν μεῖναι, φεί-
σασα τῆς πλάνης, εἰ σοί γε ὦν διδαγμάτων· ἢ
πλείας εἰ χθὲς δραμεῖσα δι' αἰθέρος· ἢ μή μοι
ἀχθεσθείης ἐπὶ τοιούτοῖς σε παροξύνοντι. λέγω
γὰρ ἐξάγομαι ἢ ἧ κάτω πόρρω, νῦν ἧ χρό-
νου δηλῶσαι πυκνότερα, μὲ ὥσπερ ἐξ ἀφανοῦς τε ἢ
λόχου δραμὼν, τοσοῦτον καλὸν οἴχεται ἀποκρύψας.
οἱ γὰρ ἢ πᾶσ' ὑπὲρ χρὴ, οὐχ ἡμῖν αὐτοῖς ἡμῶν
αὐτῶν τοσοῦτον μέλει, ὅσον ἢ τῆς σῆς εἰς πᾶν-
προσθεν ἡλικίας· ὥστε ἢ ὑπὲρ ἐξὸν ἀξιώσειν
τυχεῖν ἂν ἀν εἰ ἐθέλοντι, ἅδις ἂν δι' αἰῶνος σε
ζῆν εὐξάμενοι, ἵν' εἰ ἡμῖν ἥδιστον διὰ παντὸς ἐπὶ
σοί, καθάπερ ἐπὶ μάλ' ἀτυχεῖ ἐπαυρῷ. ἀλλὰ γὰρ σὺν ἂν εἰ τοιούτῳ δεκαεῖον, εἰ
μὴ παρὰ θύραις ἕστηκεν ἡμῶν αἱ παραλύσεις.

Γ. Αλλὰ τοιούτοις μὲν δὴ τοῖς λόγοις ἐς ἢ μέγαν
χρυσάμβους λογοθέτην, ἢ οὕτως αὖτις ἢ ἐμὸν ἐνδυ-
ξάμβος τρόπον, ἐλαγγάνετε ἢ ἵστασθε πρὸς ἅπαν
ἀνυπόπτως ἐς κόρον ἢ αὖτε γε ἀπόλαυσον ὁμιλίας.

tur) Illorum ſcientiam ponderare? Illud vero extremæ iniquitatis fuerit, cum nec ut Pythagoræ ex Ægypto in Atticam navigandum, nec ut Platoni mare Jonium ſæpius trajiciendum, & ex Attica in Siciliam ad tyrannos proficiſcendum, atque inde in Academias & ambulacra redeundum tibi ſit, ut publice virtutem ſpargas: ſed pro Lyceo & Stoa in conſuetis tuis ædibus, virtutem tuam in totum terrarum orbem propagare queas: aliquid aliud majori tibi curæ eſſe ſinas, & linguam tuam incomparabilem obſolefcere ſilentio patiaris. Jam illud quoque ridendum, quam inconſtantia & incerta ſint omnia ut fortunæ inſultus nihil eſſe diuturnum ſinat: ut alii ſerius, ocyus alii, rebus omnibus relictis, præter expectationem, in noctem, in tenebras, in obli- Edit. Paris. vionem, in mortem præcipites, ruant. pag. 201. Ipſe porro ſapientia quoque migravit ſæpius; cujus primo domicilium Ægyptus fuiſſe perhibetur. Inde ad Perſas & Chaldæos tranſiit: poſt apud Athenienſes divertit: atque illinc etiam tandem avolavit: & nunc velut avicula aldo exturbata, longo etiam tempore incertis ſedibus vagatur & oberrat. Fieri autem poteſt, ut aut apud nos finitis ettoribus, ſi tibi ita riſum fuerit, domicilium conſtituat, aut prorſus in cælos abeat. Ne vero mihi ſuccenſeas oro, te ad talia exhortanti. Id enim dicere cogor, quod nullam veri ſimilitudinem habet, incerta momenta temporum veritus: ne velut ex occulto atque ex inſidiis erumpentia tantum nobis bonum eripiant. Nam, ſi & hoc dicendum eſt, non tam noſtram vicem ſolicite ſumus, quam de tua in poſterum exiſtimatione. Quod ſi optando tantum proficeretur, quam prompta voluntas eſt, immortalem eſſe te reliemus, ut te gaudete, tanquam excellenti theſauro, perpetuo liceret. Enim vero tuum jam fuerit oſtendere, num fruſtra fores pulſaverimus.

III. His verbis apud magnum Logothetam uſus, meoque ingenio ita demonſtravero, effeci ut libenter omnibus rebus mihi obſequeretur: ac deinceps ejus conſuetudine citra ſuſpicionem ad ſatietatem uſus ſum.

ANDRONICUS SENIOR.

CAPUT VIII.

I. Aula ſtudiis bonarum artium floret ſub Andronico Seniore. Idcirco hujus familiaritas a Gregora expetitur. De uſu cum doctrina conjungendo. Gregoras benigne ab Imperatore exceptus. II. Orationem apud illum habet. Duas in ea virtutes, ſapientiam, & eloquentiam laudat. Panegyricum voto concludit.

Α. Ἐποθοῦν ἢ ὧν ἢ ἐ ἢ βασιλέως τυ-
χὸν τελεώτερον· αὐτὸς γὰρ πολλάκις
ἐθεασάμην, ἢ ὅτι παρὰ πάντων ἀκούειν, ὁπόσοι
πρὸς ἄκρον ἀφίκοντο πῦρ αὐτῷ, ὡς ἐ μόνον εὐκοσ-
μίας ἢ ἠθικῆς ἁπάσης ἀρετῆς ἢ ἀκριβοῦς ἐργαστή-
ριον ἐ βασιλικὸν καθέστηκεν οἶκον, ἀλ' τῷ μακρῷ χρό-
νῳ ἢ τῇ περιόντι ἐ φύσεως πλείσιν ἐπὶ τοῦτο πῦρ
ξυνθροικὸς, ἀλλὰ ἢ λογικῆς φάσι παιδεύσεως
ἀρίστου γυμνάσιον, ἢ εἶον ὑπὸν, ἐλλογίμων γλωτ-
τῶν τραπεζοῦς. διὰ ταῦτα τοίνυν ἐρᾷς ἐ τοιούτου

Β. Ἐπόθουν ἢ ὧν ἢ ἐ ἢ βασιλέως τυ-
χὸν τελεώτερον· αὐτὸς γὰρ πολλάκις
ἐθεασάμην, ἢ ὅτι παρὰ πάντων ἀκούειν, ὁπόσοι
πρὸς ἄκρον ἀφίκοντο πῦρ αὐτῷ, ὡς ἐ μόνον εὐκοσ-
μίας ἢ ἠθικῆς ἁπάσης ἀρετῆς ἢ ἀκριβοῦς ἐργαστή-
ριον ἐ βασιλικὸν καθέστηκεν οἶκον, ἀλ' τῷ μακρῷ χρό-
νῳ ἢ τῇ περιόντι ἐ φύσεως πλείσιν ἐπὶ τοῦτο πῦρ
ξυνθροικὸς, ἀλλὰ ἢ λογικῆς φάσι παιδεύσεως
ἀρίστου γυμνάσιον, ἢ εἶον ὑπὸν, ἐλλογίμων γλωτ-
τῶν τραπεζοῦς. διὰ ταῦτα τοίνυν ἐρᾷς ἐ τοιούτου

Β. I. Tandem & Imperatoris familiaritatem majorem expetivi. Nam ſæpenumero & ipſe ſpectaram, & ex omnibus intimis ejus audieram, Palatium ab eo non modo honeſtaris & omnis virtutis graviorisque diſciplinæ officinam effectum, propterea quod ille longa ætate & naturæ excellentia magnum ſibi earum rerum uſum comparaviſſet, ſed & litterariæ ut ita dicam eruditionis optimum gymnaſium, & veluti campum eloquentium linguarum certaminibus patefactum eſſe. Quamobrem & ipſe talibus bonis adama-

ANDRONICUS SENIOR.

tis, eo me contuli. Num otiosa disciplinarum tractatio, quam libri studentibus suppeditant, sive illa tenuior, sive copiosior sit, mea quidem opinione similis est corporis organici structuræ animam desideranti, quam per sensuum experientiam accedere dico: aut potius variis ciborum generibus in ventrem congestis comparari queat, quæ calorem ad concoquendum possunt. Is vero calor non alius fuerit, nisi quem submiuistrant omnigenæ tempestates & multiplex rerum sensilium singularisque experientia. Itaque aliquos videre est, qui quod otio otiosi dediti fuerint, vitamque solitariam ac nullo externo convictu exercitatam egerint, omnes animi vires enervarunt, atque ita effeminarunt, ut nec dicere nec agere quicquam publice auderent. Cæterum cum & ego, annum ætatis jam septimum & vigesimum * agens, ad Imperatorem accessissem, & ultra spem omnem ab eo exceptus essem, in ejus prudentiæ & eloquentiæ laudem hujusmodi orationem coram eo statim habui.

ANN. CHR. MCCCXXII. * An. excedens?

Vocifera oratio integra.

II. Si eos nostra ætate viros, potentissime Imperator, extitisse cernerem, qui Majestatem tuam dignis laudibus celebrarent, equidem nec ad dicendum prodissem, neque silentio quicquam antiquius habuissem: ut iis esset locus, qui tuas laudes æquare dicendo possent. Sed cum decorum tuorum amplitudo omnem orationis copiam inopiæ condemnarit, neque ullus omnino sit qui ornamentu tua verbis non dico assecutus sit, sed prope ad eu accesserit: mihi eon vitio vertendum esse duxi, si & ipse illorum vestigia, qui infra dignitatem dixerunt, subiecutus, meum quoddam debitum persolvere studerem. Ut enim ineptissimum fuisset, nos solos tanto oegotio impares, audere aliquid: ita consentaneum est una cum cæteris frustrari. Neque eoim affirmare dubitem, ei qui tuu facta ut merentur laudare instituat, la primis linguam tuam exoptandam esse: alioqui vero neminem id facile præstare posse. Nam & orationis ornatu longo intervallo omnes a tergo relinquis: nec ullum in te bonum desideratur, quorum ullum vel nostra ætate, vel a primordio par aut simile exemplum reperiri queat. Hoc orationis loco neque omnes tuas laudes recenfere, neque aliquas præterire audeo, evidentibus gravibusque de causis. Nam & ingenii imbecillitas, & debiti magnitudo animum meum diverse trahunt: ut periculum urrinque caventi mihi, & utrumque fit conandum, & neutrum, ambobus inter se * conjunctis. Si enim li omnes, quibus illustre nomen olim eruditio peperit, adessent, nec tamen argumento satisfacere possent: & eadem est eorum etiam qui ounc vivunt conditio: quid mihi restat, oisi ut maxima parte omissa, pauoula explicem, quæ fine periculo tractare possim? ne forte, ut Olympicorum certaminum rudes, meapte culpa suscipium dedecus. Ac omnino persuasum habeo, nihil omnium æque ac periculum hoc cavendum esse mihi, & nihilo minus quam

* conjungendis. pag. 803.

A καλῶν ἡ αὐτὸς καπυὸς, προσῆλθον αὐτῷ. ἡ γὰρ καθ' ἡσυχίαν τῇ μαθημάτων ἄσκησις, ἑπόσην αἱ βίβλοι τοῖς μετιοῦσι χαρίζονται, κἂν ἧττον ᾖ πολλὴ, κἂν πλεῖστον, ἐοίκοι ἂν κατ' ἐμὲ δόξαι σώματος ὀργανικῆς ξύστασιν ἁρμόττειν ἑφημίνη ψυχῇ, ἵνα δὴ φημὶ ξὺν τοῖς ἐκ τῆς αἰσθήσεων ἐμπειρίας προσγίγνεσθαι· ἡ μᾶλλον ἐοίκοι ἂν συμφορήσει ξηρόφορον βρωμάτων ἐν ποιλίᾳ συναθροιδίσασα, τῇ δυνάμεων θέρμης πρὸς πέψιν· τοιαύτη δ' ἂν εἴποι τις παντοίας τῇ χρόνου ὥρας, τὴ ἐπαγωγικὴ τῇ αἰσθητῶν ἐ μειζόνων πραγμάτων ἐμπειρία παρίσχοντα. ἴδοι δ' ἄν τις ἐ ὅσας τινὲς διὰ τὴν τῆς ἡσυχίας ἐπίπαυσιν, ἐ τὸ ἄμπνον τῇ ἀγώνατον τῆς ἔξω συναλλαγῆσαι, τὰς ψυχικὰς δυνάμεις ἠμάραναν, ἐ τὴν φύσιν ἐξεθήλυναν, ἡ παπάπασιν ἀπαρρήσιαστον ἐ θνητὸν. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ ἡ αὐτὸς προσῆλθον ὑπὸ τῆ βασιλῆ, ἕβδομον ἤδη τὴ οἰκοσίν τῆς ἡλικίας ἀμοίβων ἐνός, ἡ ὑπὲρ πᾶσαν προσδόκησιν ἐλπίδα, δύο ἔπαινον ἐπ' αὐτῷ δηξῆλθον ἡ δίγλωττίας καὶ συμβόσεως αὐτῷ πούσδε.

B. Εἰ μὲν δὴ μοι ὁρᾶν, ὑράνιος Βασιλῆ, τὴν καθ' ἡμᾶς τῷ χρόνῳ φορὰν ἀξιόχρεως ἐ τὸς ὑμνητὰς προσεγκῶσαν τῷ σῷ κράτος, οὐκ ἂν τὸ λέγειν προρρύμην, ἡ πᾶν ποιῶν τὴν λέγειν ὑπὲρ σῆ σιγῆ σφόδρα προσίμην ἄν· αὐτὸς δὲ τίνος ἄρμενος τῆς παῤῥησίας παρεχώρουν, οἷς ἐφαμίλλως τοῖς ἐγκωμίοις σε λέγειν ἐξῆν. ἐπεὶ δὲ πάντων, ὡς ἐπίπαν εἰπεῖν, κατέφηρέν τὴν ἧττον τῇ τῆς καλῶν σου πλειοξίᾳ, ὑπὶ δ' ὑδεὶς τὸ παράπαν μὴ ὁ πρὸς ἀξίαν εἰπών, μήτε μὴν τῆς ἀξίας ἐγγύς, ὑδαπῶ μοι ὑδ' ἡμοιγε κείσθαι φαῦλος τὸ πρᾶγμα, ἀγαπᾶν τὴν αὐτὸς, ὡς ἔξεσι, τίμον καπατιθείσι ὄφλημα. ὥσπερ γὰρ ἂν τῆ ἀπεπωπάνων ἦν, μόνος ἁμᾶς τῆς ἀξίας ἐλαύνοντας, ὑπὸ ἐπιχειρῶν λέγειν· ὅτου δὲπα τῆ εἰκόνων αὖ, ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις καπᾶσιν τῆς ἀξίας βαδίζοντας, πᾶν' αὐτὸ ποιῶν, ὡς μάλα ὃν ὑδὲν αἰκρόν. ἐξετεναίμην γὰρ ἂν σφόδρα ἄγαγε, ὡς τὴν σὴν πλουτοῦσαν γλῶτταν οὖξαθαι χρὴ πρόπορον, ὅσης βύλοιτο πρὸς ἀξίαν διεξίσαι τὰ σά. ἄλλως δ' ὡς ἂν διατεταίμην εἶναι ῥᾴδιον ὑδεσί. ἡ ᾗδ' ἡ γλώττης ὑπερποίᾳ βασιλικῇ τῇ πίχοι τῆς ἄλλης παράλπασας, ἡ πάντα σοὶ πρόσεσι τὰ καλὰ· ὧν ὑδ' ἂν ὑδεσὶ τῇ ἀπάντων ὠσαύτως, ὑπ' ἐκ οἷς ἡμεῖς, ὑπ μὴν ἐ πελὶ ἡμᾶς, ὑκουν ὑδ' ἂν τῆς ἐξαρχῆς ἀεξθμὸν τις ἐθέλῃ. ἐπεισθεὶ δὲ ἐ λόγων γενόμενος, ὡς διεξίσαι πολλοῦ, ὡς πάντ' ὠς ἐπίπαν ἐπόσα σοὶ ἐξεπίγνωσμα, ὑπ μὴ πάσας αἰτίας δὲ ὡς λαμπρὰς ἡ λαμπρῶς ἐγκεῖσθαι· ἡ γὰρ τὸ μὲ διώκεσθαι, ἡ τὸ τῆς χρίσις ἐυτιστις, δύο δὴ ταῦτα ἐκαττίας πως ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, τὴν ἐμὴν ἐφ' ἑκάτερα κρίζει διάνοιαν· ὡς ἐμὲ γοῦν ἐκπεφυκέναι φυλαττόμενον κίνδυνον, ἀπαγκάζεσθαι ἡ ἀμαρτάνειν μαπροιεῖσθαι, ἡ αὖ μηδέτερον, ἁμωσάμενον δὲ ἀλλήλων ἑκάτερα. ὁπότε δὴ ὧν ἐπὶ σοφίᾳ πάλαι συμπόσιος ὁρίσασα, ὅπου πάντες οἱ παρόντες, ἧττόν τινες ἂν εἶεν τῆς τῇ καλῶν πλειοξίας, ἐ τὸ πιὼν ὅσον τὸ πρᾶγμα ὑδὲν διαφοίτους ἔχει, τί λοιπὸν ἐμοὶ, ἢ τῶν γε πλειόνων ἀριθμὸν μικρά τινα διαλαβεῖν δεῖ, ἡ ὅσα μοι παφαλὶς ἴσι προμνήσασα; μήπω τοι καθάπαξ οἱ ἐ Ολυμπιακῶν ἄθλων ἀπλῆστοι, κινδυνῶ χρησάμενος, αἰσχύνης ἀθλητὴς ἑμαυτῇ καπασκεῖν. ἡ πείθομαί γε μηδὲν εἶναι ἐ πάντων ἕτερον, ἢ με προτρέπει μᾶλλον ποιεῖν, ἢ ἐ ἐντεῦθεν φυλάττεσθαι κίνδυνον, ἡ μάλα μᾶλλον ἐμὶς, ἢ ὡ τι βρίφος ἐβούλετο μάζαν σινεῖσθαι,

ἐμὲ ἀπέστιδον γενέσθαι. ἐξὸν δὲ ἂν γέ που πάντας ἀνιᾶσθαι πλαθύντας. χρὴ μὲν τοι αὐτὰ, ὡς οἷς ἀνωτέρω εἰσόντι παμπόλλοις φαιδρυνομένοις ἐ ποικίλοις ἀγάλμασιν, ὡς δὲ καὶ τοῖς τῶ βασιλέως ἐγκωμίοις χεσμένῳ, τοῖς ἄλλοις τῆ ἄλλων παραπεχωρηκότι, ὁσος τις ἢ ἡ * δύο τὰ πλέονα ἐπιμνησθῆναι. πλείονα δὲ ὡς ἂν ἀσφαλὲς ἂν εἶα λέγειν, ὅτῳ δὲ μὴ μεταμέλειν μέλοι, ἔχειν εἰρημένον. εἰ δὲ τῆ δύο ἂν ἀνέχοιμι, τοῖς ἄλλοις τῆ ἄλλων ἀπαλλάξαιτο, χολὴ τῆ γε πλειόνων. ἄλλοι μὲν πάντα ἀλλάττα λεγόντων, ὡς γε ὁρῶται, ἐ τῶ βασιλέως. ἐμοὶ δ' ἐχέτω μέμφεσθαι, τὸ, τὸ τῆς φρονήσεως αὐτῆ μέγεθος, ἐχὶ ἀ τῆς γλώττης κράτος. ὧν αὐτός τι πεῖραν χών, τοῖς τῶ ἄλλοις χρώμασι ἀεὶ δὴ γλώττης ἄχρωτι, ἐ ἀδίστ μὲν θαυμάζοιτο, ἀκ ἐδ' ἅπ μέμνημαι ἐχὶ αὐτὸς, μὲ ἀχολώτερος μα τὸν νοῦν τῶ αὐτῶν θαύματος, ἐ ἀπορῶν ποτοῦ τος, πότερον πρότερον ἐ μᾶλλον ἐπαινοίην ἑκατέρων· ἐ ἀεὶ πεφυκέναι τῶ λόγω δηλῶσαι δύσκολον, μεταχωρῶ πρὸς ἑμαυτὸν διολισθάνων, καθάπερ οἱ σώματι λείοις τοῖς χεῖρας ἐρείδειν ταπεζόντες. ὡς νυῶ γε, ὥσπερ ἐξὸν μοι, ἡδομένῳ ἂν ὑφίμιλω μὲ καλεῖν σε γῆς ἥλιον, ἀ βασιλεῦ. ὡς ἢ πάντες φωτὸς θυσαυροὶ τῆ ἡλιακῆ ξυνηλθότες δίσκῳ, πᾶσιν ἐκεῖθεν ὥσπερ ἐκ κοινοῦ φρουτικοῖα τὰς ἀρρμὰς διδόασι τῶ βλέπειν, ὕπω δὲ κρὸ σοὶ πᾶσα φρόνησις συνδραμοῦσα, φέρεται ὥσπερ ἐξ ὑρανᾶ πανταχόσε τῆς γῆς, ἀρρμὰς διδοῦσα πᾶσι τῶ θαυμάζειν. ἐ ὥσπερ ἐκ ἔστι ὑδὲς ὃς τῆ ἀλαθῶν ἀκτίνων ἀθίκτος ἵμενος, ἀδ' ἀ μὲ μίγη, πλεῖῶ ἢ ὀλίγῳ εἰδὴ πλεῖῶ τῶ βλέπειν· ἅπας δ' αὖ ἔστ ἰδεῖς, ὃς ἀκίνδυνος τῆς σῆς φρονήσεως διτίλεσται, ἀδ' ἀ μὲ ἄβληλέσῃ, πλεῖῶ ἢ ὅσος ἐγένετο πλεῖῶ τῶ ἀκμέων. ὕπω σε γῆς ἥλιον πρυσεπεῖν, ἀκ ἔνθές τι φάσκα δοκῶ μοι· εἰ δὲ ἐ πλέον τι λέγοι τις, ἀκ ἐγὼ γε διοίσομαι. ἐπὶ μὲν δὴ οἶμαι τῆ ἀρχαίων σωμάτων, τὸ δὲ ὠσαύτως ἔχειν ἀφαρπάτα τὸν ὑπεροχὴν ἐ θαύματος· τοῦ ἄλλοτ' ἄλλως ἔχειν τῆ ἀνθρώπων ὄν, ὑπερχόντων ἔθ' ὅτε ἐ οἷς ἀλλήλας, εἶπα τὸ σὸν ἀρᾶγμα πάντ βέλτιστον καθάπαξ κατασκάν, πῶς ἂν ἀπλῶς ἐοικὸς ἂν ὑπερβολὴ θαύματος; ἐ οἰκότως. ἐχρῆν γὰρ πάντας πω ἐ ἄλλων ὅσον ὑπερέχοις ἀξιώματι, τοσόνδε δῆτα ἐχὶ φρονήσει. πεγαρωῦ ἐ ξυνιέρ'ὑκα. σοφιστῆ μὲν ὦν ἔδε τινὶ ὑρᾶσθ τὸ Δομνάκπος εἰπόντι χαρίεντα ἀποφθέγματα, ἐ σοφίσαι ὁπόσα δηλῶσαι Δομνάκπος, ὡς χρῆμα ἐχὶ πάνυ πάνυ πολλῶ τίμιον ὂν τοῖς ἀνθρώποις. * ὑ μὲν, ἐ γλώττη ἐχρῆν τι ὀρύσσειν, διδύλωσε. οὐ δὲ οἶμαι εἶχεν. ἐ γὰρ οἶμαι ἐὼ ἂν ἀντῆ ἄρρητον, ἐπαινέν ὕπω προελομένην σοφίας μεγάλης ἔκοντα ἄνδρα. σῦ γε μὲν νῦς σοφίας * πῆς λαβυρίνθας κἀν ἐ δηλάσαι τις, πίναι δὲς τὰ σὰ γνωστεύματα, ὁμῶς δὲ ἐ γλώττης ἥ ὄρειον ἂν ἂν ἅπτα, εἰ μὲ ἄλφ τῆ χρῆτο τρόπῳ, ἢ ταῖς ἥ Νείλω παραβάλλων προχύσεσιν, ἃς διασκορπώσας πάχυσιν Αἰγύπτιοι, ἢ δέντα αλάδους ἐξ ἀμπέλω ποικίλας. ἐ γὰρ ἐ κῆ πάχεις ἄυξειν ἔχει πὰς ἔνδοθεν πηγὰς τῶ νῶ, ἐ αὖ ὡς ἄμπελος ἀπ' ὀτυχῶς γέ που ῥίζης ἀνίσχνα, πολλὰς ἐλίσσει τὰς πλάλας, ἐ ἐ πάντος ἐκ βλέφις βλάστω φύει σφόδρα γέ τοι ὀρυώς. ὑ γαρεῖσι πάντω ἕλαχες τὸ γόνιμον ἐ ἔνδοθεν πηγὴς ἐξαμβλών, ἢ μηγέσι νῦ συγχωνσας μυσηεῖα, ἀδ' ἀγύμνασόν τι ἀσκ, ἐ μὲ σαφῶς ὑπλισμένῳ τοῖς ἥ τοσούτων ὀργίοις· ἀλλ' ὕπω γ' ἀποχρῶσαν, ὡς ἐ φιλαυς ὅλως εἶναι ὡς εἰκεῖν ὁπωτίκα ἐ * ὁπόσα εἶα ἐθέλοντι ἐξαυλεῖν, μιπὶ σάθμης μέν τι ἐ

A si * quis viminea ſcapha pontum trajiceere ſtudeat. Etſi autem conatus eſt arduus, tamen [b] decere arbitror, non minus quam ſi in ſacratiam omnis generis imaginibus exornatum ingrederer: ta etiam Imperatoris laudes aggreſſus, cæteris aliis concedenda, unius vero atque alterius mentionem eſſe faciendam. Nam plures attingere periculoſum fuerit. Qui enim binas abſolvere difficulter queat, quid pluribus accidet occupato? Itaque alii alia commemorent: a me vero & ingenii magnitudo, & dicendi vis celebrerur, quas & ipſa experimento cognovi: * & neminem audivi haſtenas, quin maxima cum admiratione & ſuspe & mea prædicarit: me ſemper ambigente, utrum eorum magis laudare debeam, cum ſubinde plura B quam dicta fuerant, dicenda occurrant. Ad meipſum ergo redeo, non ſecus ac ii qui lævibus corporibus ionis ſtudent, labſcentes. Nam nunc quidem ſi liceret, non committerem quin terræ ſolem te dicerem, Imperator. Ut enim omnes lucis theſauri una cum ſolari orbe prodeuntes, omnibus uſuram lucis impertiunt: ita etiam in te omnis ſapientiæ concurſus velut e cælo in omnes terras fertur, admirandi tui cauſas ſuppeditans: & ut nemo eſt omnium qui ſolis radios aſpe acerit, niſi quem ſol luminibus orbatum aſpexerit: ita nemo eſt, neque erit, qui de tua ſapientia nihil audierit, niſi audiendi ſenſu deſtitutus. Hac ergo ratione ſi te ſolem terræ appellaro, non inepte id factu- C rus mihi videor: & ſi quis aliquid majus dixerit, me minime refraganza dicet. Cæleſtium enim corporum idem perpetuo ſtatus admirationem nonnihil imminuit: omnium vero rerum humanarum, quarum nonnullis alii aſtis anteceſſunt, eam perpetua mutatio ſit, nonne tuæ res omniam optime conſtituræ omnem admirationem excedunt? Omnino certe decuit, ut quantum dignitate alios antecedis, tantum eriam ſapientia illos ſuperares. Itaque factum eſt. Rhetori ſaoe caidam ſatis fnit, recitatis Demonactis ſalibus, *Edit. Pariſ. pag. 204.* illius omnem ſapientiam oſtendere: quaſi ea quoque res magni æſtimanda eſſet. Nec tameo quanta fuerit ejus eloquentia oſtendit, quæ nulla in illo fuit. Nam ſi D qux fuiſſet, non ab eo tacita fuiſſet, cui tanta virum ſapientia celebrare propoſitum fuit. Tuæ vero ſapientiæ receſſus tamerſi aliquis indicarit, tuaque conſilia veint in tabula expoſuerit, orationis mmen copiam noo alia ratione expreſſerit, niſi ut Nili inundationibus eam compaſſet, quas cubitis Ægyptii metiuntur, aut varis vitis ramis. Nam & * menſura cubitorum internos mentis fontes auget, & * vitis x fœcunda radice orta multos eorymbos implicat, & germina germinibus cumulat, perquam * ingenioſe. Nec enim ea tibi linguæ contigit, quæ mentis fontem hebetet, aut immanuros ex infeltis fœtus edat, & maaimi ingenii arcana confundat: neque me xercitata, aut ſacris præſtantis animi non ſatis iniciata: ſed ita inſtructa, ut totis phialis, ut ita dicam, quoties, & quando libuerit, inde hauire liceat, certo tamen modo, & exquiſito cum judicio, * & quo redundantia coercentur. Non illa ut fons exun-

* ANDRONICUS SENIOR a Cæſ. infans, nondum ab ubere remotus, prius veſci caput. Nam ſi id ferret, aſſeruaque ipſi docendi hoca. * decerro, b *decudat.*

* & alii, quorum conſortia, quotidie prædicant, nemine non admirante; neque ego umquam commemoro, quin admiretur, & ambigam, &c.

* *legendum videtur*, οἱ τὸ ὀρύσσειν, διδύλωσε.

* *Ita vertit*

* *fort.* αὐτόσε

* *legendum videtur*, ἐ μὲ σαφῶς ὑπλισμένῳ τοῖς ἥ τοσούτων ὀργίοις· ἀλλ' ὕπω γ' ἀποχρῶσαν

ANDRONICUS SENIOR.

„ dat, e quo plus quem oportet effluit: „ ſed id quod excidit, confirmat, eum „ ſtudendi otium datur: ut tua verba, „ cum meditandi otium deeſt, tam in„ eruditis non ſint, quam illuborata ſaxa „ quæ in ſtructura templorum politis lapi„ dibus adjunguntur. Tanta porro ſuavi„ tate oratio conditur, ut æſtimare queat „ deſiderium in tua lingua ſeſſitare, quę & „ præſentes exhilarat, & abeuntes aurem „ veluti ſequitur, in iis reſonans, & me„ moriæ inhærens, quemadmodum ſapor „ guſtati mellis linguæ adhæreſcit. Verum „ enimvero luci & pratę & deſertę ſuaviſ„ ſimis tempore verno cantillantium avi„ cularum vocibus reſonent, certis loco cer„ tis temporibus. Tuæ autem prudentis „ ſecundiæ, loco veris, quatuor annitem„ porum ambitus perpetuus eſt: loco pra„ torum autem & fulcrum, omnis terræ con„ tinens, non quantam Herculanæ colu„ mnæ includunt, ſed quantam terrarum or„ bis amplectitur, quovis Attico peplo e„ videntius tuas virtutes depingens. Credo „ enim nec in extrema Gallia, nec ullis „ Oceani accolis, famam tuam ignotam „ eſſe, aut ipſis Indis: ſed inde etiam eam „ tibi laudem tribui, quod omnes morta„ les prudentia vincas. Sic tua gloria, ſu„ mus veluti navi recte, plena admiratio„ nis, omnes terras pervagatur. Verba mea „ illud confirmat, quod nullæ in orbe ter„ rarum gentes ſunt, unde non aliqui fama „ tui nominis inducti ad te venerint: tan„ ta quidem cum feſtivitate omnes, ut gra„ ve incommodum interpretentur, ſuum ab „ aſpectu & conſuetudine tua diſceſſum. „ Quod enim multi ex omnibus terræ par„ tibus aquarum torrentia inſtar ad te con„ fluunt, & ſubinde circa te verſentur, ut „ circa Pythagoram ejus diſcipuli, & avi„ dis auribus tua dicta, tanquam divina reſ„ ponſa venerabundi cum ſilentio accipiunt: „ hæc inquam ſigna eſſe, quod conſuetu„ dinem tuam ardenter expetunt ut admi„ rabiliſſimam, omnes aſſentientur. Quod „ autem ad tam varias quæſtiones & propo„ ſitiones, quas & inter ſeſe differunt, & „ noſtris moribus abhorrent, omnibus eo„ dem tempore de graviſſimis & maximi „ momenti rebus tam apte prudenterque „ reſpondes: dicere non verebor, Neſto„ res & Pericles abs te ſuperari. Num illo„ rum orationes ſæpe irritæ fuerunt; tuæ „ vero nunquam non efficaces. Ac gentiliis „ tius linguæ illorum faſtus, velut improbi„ tatis propago quædam, illorum orationem „ deformebat, ut vermis pomi elegantiam: „ tua vero labia ab omni faſte aliena, ſolida „ & indelibata laude tuam linguam eu„ ornant. Græci quidem ad res ſuas am„ plificandas, eum quoſdam, ſtolidos ut „ reor homines, Orphei cithara demulſiſ„ ſet, cantu illius etiam inanima quædam „ commota eſſe fabulati ſunt. Quod ſi no„ bis etiam liberet veritatem fabulis com„ mutare, eoque modo exaggerare: quis „ id facillime fieri poſſet, nemo negabit. „ Nam nunc quidem perſuaſum habemus, id „ nec incredibile, nec humanæ naturæ ne„ gatum eſſe, cum pleraſque res a poetis in „ fabulas redactas eſſe videamus; ſive in„ genio illorum temporum obtuſiore fue„ ρων, ὅτ᾽ τινα τρόπον * ποιᾶται μείζω ὁ ἔχων τι ἅπερ ὡς κε τις ῥᾳδίον εἰρεῖν κε τὸν δόκιμον φαναι. ὡς τό γε νῦν εἶναι ἔτι πιστώσασθαι, μοῦ᾽ ἂν ἀπίστως ἔχειν, μηδ᾽ ἀπέρκειν ἀνθρώπους ἡγεῖσθαι, ὑπολαμβάνοντας ἐς μῦθους τὰς πηγὰς τὰ πλέω τῷ φρονήματι ἀπάγοντας. εἰπὲ μὴ ὡς * ἐκείνους τῇ πόλει σώμα

a nemo opinor negaverit, difficile eſſe talia rationem commutari, quæ eo quem nunc ſunt, majora fingantur quam reipſa ſint.

Edit. Paris. pag. 229.

A κρίσεως ἀκεραῖος, κολαζούσης μὲν τὸ πλημμελοῦν, μὴ ὥσπερ πηγὸ τὶς ὑπερλαμπάζουσα πλέον ἀπορρέοντος τοῦ δέοντος. ῥωννύσης δὲ τὸ καταπίπτον, ὁπόσον ἂν ἐρρωμένου τοῦ σπουδάζειν. ὡς εἶναι τὰς τῶν μὴ σπουδάζοντας λόγους σπαρὰ πολὺ τοῦ ἀξιοπλόου, παρ᾽ ὅσον οἱ τοῖς ἐξεσμένοις ἀλάξοσι σωμηθέντες λίθοι τοῖς ἐν ἱεροῖς περιβόλοις. τοσοῦτόν γε μὴν τὸ ἡδὺ τοῖς λεγομένοις πιεσθῆ, ὡς οἶσθα νομίζειν ἔμοιγε τινα ἐγκεκρᾶσθαι τῇ γλώττῃ σου. ὃς καὶ παρόντας ἀφραίνει, καὶ μετασκόπους εἶναι τοὺς ἀκούοντας ἐποίησε καὶ ἐμοιγε, καὶ ἐξαρπάσας χυμὸς μέλιτος, ὁπηδόν τις ἀπορρύσηται. Ἀλλὰ γὰρ ἄλσεα καὶ λειμῶνες καὶ ἠρημίαι, ταῖς ἥ φιλικωτάτοις ὀρέων φάραγξι ὕδατος ἄφατος πεπληρωμένοις, ἀεννάοις τόποις καὶ B χαρίεσι ἀεισομένοις. σοῦ δ᾽ ἐν σώφρονος ἀγλαΐας, ἀντὶ μὲν ἔαρος, ὁ τῆς παιδὸς ὥρας κύκλος διλυκὴς. ἀντὶ δὲ λειμώνων καὶ ἀλσέων, ἅπειρος ἄπασα, οὐχ ὅσην Ἡρακλῆς ἀείζωνι φάλαγι, ἀλλὰ σύμπασα φωνὴ ὅσην ἔτι, τῆς αἰκυμένης ἔνδον, καὶ ὁ κύκλῳ διάσπορος ἐξευφαίνει, Ἀττικῇ παντὸς ἐναργέστερον πέπλου πᾶς σὰς ἀρετὰς διαγράφων. πείθομαι γὰρ μηδ᾽ ἂν τοῖς ἐπ᾽ ἐσχατιῇ γῆς Κελτοῖς, μηδ᾽ ἂν ὑδίοις ὅσοι περὶ τῷ ὠκεανῷ τυγχάνουσιν ὄντες, ἀ μέν τοι καὶ δι᾽ ἀεὶ ἐνδοξεῖν σου τῆς φήμης, μηδ᾽ αὐτοῖς Ἰνδοῖς, ἀλλὰ ἐμοὶ κεῖθεν τὸ κῦρός σοι δίκαιόν τ᾽ εἶναι πᾶσι φρονήσεως πάντα ἀνθρώποις γίνεσθαι τοι τὸν ἥλιος, καθάπερ ἐπὶ γῆς τὰς φήμας ὀχεῖν, πλῆρες θαύματος ἅπασι ἴχνιον γῆς. πλ- C μέλια δέ μοι τῷ λόγῳ. ἐγὼ γὰρ ὧν εἰσὶν ὑπόσα κατὰ γλῶσσαν, ἐξ ὧν μὴ ὑκ ἦλθον ὡς σὺ τῇ φήμῃ δημαγωγοῦμαι. ὅτε μὲν τοι σωὶ ἑορτῇ πάντες, ὡς ἐξεῖναι ζημίαν νομίζειν, εἴ τις ἀπαλλάξει τοῦ ἰδίου τι καὶ συγγενέσθαι. τὸ γὰρ πολλὰς ἐκάστοτε τὰς οἰκειότητας ἐκπαγχόθεν συρρέειν ἴσως χειμάρρῳ ῥεύμασι, τὸ δὲ κύκλῳ ἑλίσσειν ἀεὶ περὶ σὲ, οἷον καὶ περὶ Πυθαγόραν αἱ ἐκεῖνα φοιτῶσαι, τὸ δὲ διψῶσιν ὥσπερ ὠείν ἀτρεμίζοντας δίχεσθαι τὰ λεγόμενά σοι, καθάπερ οἱ θεμένοντες ἐκπεσεῖν ὁπότε θείας ἐμφορεῖντο. ταυτὶ τοίνυν μὴ σύμβολα εἶναι τῆ δικαίας σφόδρα ἐφιέσθαι τῆς σῆς ὑμιλίας, ὡς ὕσης θαυμασιωτάτης, πάντες εἰ μάλιστα ἐρῶσι. τὸ δ᾽ αὖ σὲ ἅπερ ὑπὸ πανδαπὰς D πόθους τινὲ προβλήματα, διαλάττοντα μὲν ἅπερ ἄλλα, οὐκ ἐπιχάρεια δὲ ἐδὲ τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς ἴδεσθαι, ὅπεστα πᾶσιν οἰκείως ἐκ ταυτῆ διαλέγεσθαι τὰ πλείστης ἐπαξία ἀνθρώπου τε καὶ μελέτης, τουτὶ δ᾽ ἐγωγε πολλοῦ δέω μὴ λόγιον ὡς Πιερικλῆς ἅμα καὶ Νέστορας ὑπερβέβληκεν. ἐοίκασι μὲν γὰρ τοῖς λεγομένοις ἐδ᾽ ὅτι ἐν σφαλομένοις πλάστιγξιν ἔβαιτο. σοῦ δ᾽ ἐκ ἐδ᾽ ὁπότε μὲ προσέπεσε. καὶ τῇ μὲν ἐπιχωριάζουσι ὁ τύρος τοῖς χείλεσιν, ὡς ἂν ἀπορρὺς ὀπώρας, τὸ σμικρὸν τῇ λόγῳ ἀρρεῖτα, καθάπερ μήλων ὥραι ἀφαιρεῖται σπάληξ ἐφηδύνων· χείλεσι δέ γε τοῖς σοῖς τύρε μυδεσσ μυδαλῆς ἐφηδύσαντος, ὡς προεῖπαι καὶ τὸν νῶν γλώττης πρῶτον πάντ᾽ ἀκριβάλλοντον. Ἐλλιῶσι μὲν οὖν παῖδες τὰ ἐαυτῶν σεμνύνειν ἐθέλοντες, ὁπηδή τινας οἶμαι ὀλιδίους ἀνθρώπους ὁ τὰ Ὀρφέως ἐκείνῃ κιθάρα, κυπεῖσθαι ἐφασαν καὶ τὰ ἄψυχα τοῖς ἐκείνου πρὸς λύρας ᾠδήσασιν. εἰ δὲ καὶ ἐμὲ ἐῶ βουλόμενος ἐλλιθίαν ὡς μῖδος ἐξαί- * ἐκαστὸς ἕστι Wolfius in marg. forte, καὶ-

ANDRONICUS SENIOR.

„ dat, e quo plus quem oportet effluit: „ ſed id quod excidit, confirmat, eum „ ſtudendi otium datur: ut tua verba, „ cum meditandi otium deeſt, tam in„ eruditis non ſint, quam illuborata ſaxa „ quæ in ſtructura templorum politis lapi„ dibus adjunguntur. Tanta porro ſuavi„ tate oratio conditur, ut æſtimare queat „ deſiderium in tua lingua ſeſſitare, quę & „ præſentes exhilarat, & abeuntes aurem „ veluti ſequitur, in iis reſonans, & me„ moriæ inhærens, quemadmodum ſapor „ guſtati mellis linguæ adhæreſcit. Verum „ enimvero luci & pratę & deſertę ſuaviſ„ ſimis tempore verno cantillantium avi„ cularum vocibus reſonent, certis loco cer„ tis temporibus. Tuæ autem prudentis „ ſecundiæ, loco veris, quatuor annitem„ porum ambitus perpetuus eſt: loco pra„ torum autem & fulcrum, omnis terræ con„ tinens, non quantam Herculanæ colu„ mnæ includunt, ſed quantam terrarum or„ bis amplectitur, quovis Attico peplo e„ videntius tuas virtutes depingens. Credo „ enim nec in extrema Gallia, nec ullis „ Oceani accolis, famam tuam ignotam „ eſſe, aut ipſis Indis: ſed inde etiam eam „ tibi laudem tribui, quod omnes morta„ les prudentia vincas. Sic tua gloria, ſu„ mus veluti navi recte, plena admiratio„ nis, omnes terras pervagatur. Verba mea „ illud confirmat, quod nullæ in orbe ter„ rarum gentes ſunt, unde non aliqui fama „ tui nominis inducti ad te venerint: tan„ ta quidem cum feſtivitate omnes, ut gra„ ve incommodum interpretentur, ſuum ab „ aſpectu & conſuetudine tua diſceſſum. „ Quod enim multi ex omnibus terræ par„ tibus aquarum torrentia inſtar ad te con„ fluunt, & ſubinde circa te verſentur, ut „ circa Pythagoram ejus diſcipuli, & avi„ dis auribus tua dicta, tanquam divina reſ„ ponſa venerabundi cum ſilentio accipiunt: „ hæc inquam ſigna eſſe, quod conſuetu„ dinem tuam ardenter expetunt ut admi„ rabiliſſimam, omnes aſſentientur. Quod „ autem ad tam varias quæſtiones & propo„ ſitiones, quas & inter ſeſe differunt, & „ noſtris moribus abhorrent, omnibus eo„ dem tempore de graviſſimis & maximi „ momenti rebus tam apte prudenterque „ reſpondes: dicere non verebor, Neſto„ res & Pericles abs te ſuperari. Num illo„ rum orationes ſæpe irritæ fuerunt; tuæ „ vero nunquam non efficaces. Ac gentiliis „ tius linguæ illorum faſtus, velut improbi„ tatis propago quædam, illorum orationem „ deformebat, ut vermis pomi elegantiam: „ tua vero labia ab omni faſte aliena, ſolida „ & indelibata laude tuam linguam eu„ ornant. Græci quidem ad res ſuas am„ plificandas, eum quoſdam, ſtolidos ut „ reor homines, Orphei cithara demulſiſ„ ſet, cantu illius etiam inanima quædam „ commota eſſe fabulati ſunt. Quod ſi no„ bis etiam liberet veritatem fabulis com„ mutare, eoque modo exaggerare: quis „ id facillime fieri poſſet, nemo negabit. „ Nam nunc quidem perſuaſum habemus, id „ nec incredibile, nec humanæ naturæ ne„ gatum eſſe, cum pleraſque res a poetis in „ fabulas redactas eſſe videamus; ſive in„ genio illorum temporum obtuſiore fue„

a nemo opinor negaverit, difficile eſſe talia rationem commutari, quæ eo quem nunc ſunt, majora fingantur quam reipſa ſint.

Edit. Paris. pag. 229.

Digitized by Google

ἀνθρώπων τῆς φύσεως· ὅτι ἡ αὐτοῖς δὴ τοῖς ποιη- A
ταῖς δόξει ἐπίπεδος ποιῆν πεῖραν εἶναι πλείο-
νος. ὡς ἔγωγε μείζω ἢ ὡς ἀνθρώπου φύσει χωρα-
τὰ εἶναι, ὁπόσα πρὸς θαῦμα καὶ μῦθος ἐκεῖνοι ἀπή-
νεγκαν, ἐδειξας σὺ ἐξ πάντων ἐλάσας. ἀφικόμην
δ' ἐγὼ εἰς Ἀκαδημίαν, ἡ Λύκειον, καὶ Στοὰν, μέγα τι αὐτὸ φόμην εἶναι καὶ πᾶν ὅτι κάλλι-
στον καὶ ὑπερφυὲς, ἐξ Πλάτωνα γοῦν ἡ Σωκρά-
τὴν ἡ * Σόλωνα, ἡ ὅσοι ἄριστοι ἐς ἐξήλεγξιν ἐ-
πέδοσαν. νῦν δὲ πάσας τὰς περὶ αὐτῶν δόξας
δόξαν ἀπιβαλόμην, ὥσπερ εἰ διαγραφόμενος τὰ
ἐν τοῖς ὕπνοις ἐνύπαια. καὶ οἶομαί γε ἐκείνων
θαῦμα εἶναι ἐδ' ὑπερτέρου ἢ οὐδ' ἄμεινον ἄρξιν, ἀλλ'
εἶναι μέτριον, καὶ μόγις μέγα, ποσῶν ἐκείνους B
παρόντα ὁρᾶν σι, ὅσον ἐγὼ τῇ καπεξίαν θαυμά-
ζειν σι λοίπομαι. Καί τι μέγα ἂν εἰη, εἰ ἡ πα-
ραπλησίως τοῖς φθόμασιν ἔχει τὰ σά, σὺ δὲ ἄλλα
ἡ ὑπερῆκας φύσῃ ὅσον ἐν ραψῳδίας ἡ ἄλλων κηρύ-
ων ἡ ὑπερφωνῆν ὁ Στέντωρ. ἰδὺ γὰρ ὑπὲρ πάσας Α-
καδημίας καὶ Λύκειον ἓ Στοὰν σοῖς λόγοις ἀποφαίνεις
τὰ σὰ βασίλεια, πρυτανεῖον παιδαγῶν παιδείας
φαίη τις ἂν εἰκότερον. εἶναι γὰρ ἡ μαθόντα ἂν τινα ἐ
σῆς ἀπολιλαυκότα φωνῆς, ἢ ἅπερ μόνος τῆς θείας, B
μὲν ἡ ἀφελείας ἐ μεγίστης, ἴσα γε πρὸς ἅθως ῥυθ-
μὸν ἡ γνάσεως ἄυξιν, ἴτε μὲν πρὸς τὸ ἐγκυμονῆσαι
λόγους ἡ ἐξελίξασθαι ἑτοιμότερον· παυτὶ τίνων ἡ ἅ-
σα παραπλήσια, ἐκ μόνης γέ σε τῆς ἐμιλίας ἂν εἰ- C
σὶν οἵ τινες ἂν ἀπόναντο· οἱ δ' ἀπόναντα, πάντες
* ἂρ οἱσίν. ἴσως δ' εἰσὶ καὶ παρ' οἷς ἀγαθὸν λαχὼν
σι τὴν φύσιν, ὡς ἂν ὑπὸ ζεφύρου πρωθῆ αὔρου ἀ-
σεται ἐμιμλίς, ὡς δὴ ἀπὸ τῆς σῆς ἐπιπνοίας ἐμιμ-
λὴς ὁ πάντων τῶν καλῶν ἐξεδύσατο. οἷς δὲ πᾶσι καὶ
ἀριστον πολλῷ φιλοτιμία τίς ἐστιν, εἴ τις ἀποφθε-
γμάτων τῶν σῶν ἀπομνημονεύσειε, ἢ τῶν Ὁμηρικῶν
Ὁμηρίδας. ἐξαίρετον χρῆμα ἀδόντων, ἀπόσας δὲ
ἀκοὰς πρὸς ψυχὴν ἀπαντῆσι, φασὶ τὰς Σειρήνας
πάλαι γοᾶσθαι· ἃ μὲν ἀπολώλασιν γε, ὅτι μὴ θα-
νάσι τιμώμενον. ἃ δὲ τεθνᾶσι ἀκόσασα πάντ' ἀντι- D
κοῦ ἴδοι, ἃ μὴ, κηρὸν τὰ ὦτα φραξάμενον, ἀφ'
οὗθεν κωφὸν τοῖς ἐκείνων μέλεσι μείναντα. σὲ δὲ θα-
μυγοροῦντος, ἀχ ὅπως οὐ κηρῷ τὰς ἀκοὰς ἀποφράτ-
τειν ἐθέλωσιν, ἀλλ' ἀντικεμένους θάνατον ἡγοῦνται,
ὅτι μὴ παντὸς τινὰς, ὡς εἰκὸς, ἀνέδεξε ἡ φύσις,
ὥσπερ ὅσα τοὺς παόπτας οἱ μῦθοι τίνας δὲ οὐκ ἂν
ὑπερβίβασας δαιμονίους τῇ τῆς δημιογερίας οἰκο-
νομίᾳ τῷ καὶ δοιότητι; τίνας δ' ὁ Πλάτωνας, τῇ τ
τοῦ μεγαλοφυοῦς τε καὶ σωφρόνος; τίνας δ' οὐκ ἂν ἀ-
νηρίθμων ἀνθρώπων, σὺ μᾶλλον θαυμάζοι, ἢ τὸ τ
Ἀντιόχου ἐλικίας ἀκμάζον πάλαι ἐ Σωκράτου, ἐφ'
ὅλῳ σε τῷ δημιογερίᾳ χαίρειν ὁμοῦ καὶ ποθεῖν συ-
νερῶντας ἐφίκνουμ, καθάπερ ἐν' ἀνδρὶ ἀγρῷ τὸ
ποικίλον τὸ χρώματος; ὅτως ἁρπαγὰς ποιεῖς ἅπαν-
τας τῆς Καλλιόπης, ἐκκλέων ὑπερφυῶς· ἔχων
δὲ ὅμως τὰ τῆ Σολομῶντος τοῖς σοῖς ἁρμίλλας,
ἰδοὺς ἂν ἔχοι ἀμφισβητεῖν· ὑπερίσχυε γε μὲν,
τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἴσιν ὅστις * ἔκειται. ἐδὲ γὰρ οὐδ' ἔστ
φάναι, ἐκεῖ μὲν οἷς χρήσεται τις πολλοῖς ὅσι μαρτυρίοις· ἐνταῦθοι δὲ βραχέσιν. ἃ ταύτας
μὲν, μὴ τοιαύτας δὲ πολὺ μᾶλλον ἂν πάντων. οἷς δὲ τὰ ἐκείνα θαυμάζειν ἔτι, τίνας οὐκ ἂν πλεῖ-
ν τῆς θείας βασιλείας, ἐῶ ἐς Παλαισίνην ἐκείνη πορείαν ἐτοίλατο, μαρτύριον ὅσον δὲ θεῶν
μίμεῖσθαι, τίνας ἡ βορέαν ἡ νότου, ἀμὰ τοῖς λαοῖσις ἐ γῆς πέρασιν, ὅσοις μὰ ἡ φάσκειν μαρτύρια εἶναι,

nunc, ſive alioqui poetæ de induſtria pro pter majorem * evidentiam illa ſint commenti. Ea enim haud quaquâ eſſe majora ingenii humani captu, quæ illis ad miracula & fabulas detorſerunt, ſu demonſtrafſi, qui illa omnia confeciſti. Ego vero eum pridem Academiam, aut Lyceum, aut Stoam nominari audirem, magnum aliquid imaginabar, & pulchertimum atque excellens, ob Platonem utique & Soeratem & * Solonem & cæteros, qui diſſerendo valuerunt. Nunc vero omnem de illis præclaram opinionem abjeci, quemadmodum experrecti ſomnia, illorumque miraculam non majus judico, quam cui ſimile reperiri queat: * ſed id eſſa tam mediocre, quam ego te præſentem incuens pro dignitate admiran nequeo. Quamvis autem magnum eſſet, ſi res tuæ fedus eorum qui celebrantur confimiles eſſent, tamen te tantum illos vincere conſtat, quantum Stentor clamando cæteros præcones ſuperavit. Ecce enim palatium tuum eloquentia tua ita inſtruxiſti, ut quamvis Academiam, quodvis Lyceum, quamvis Stoam vincat, quod multo æquius omnia eruditionis domicilium appellaretur. Nemo enim eſt, qui tua ſuaviſſima voce audita, aut vultu tantum conſpecto, non maximum inde fructum ad formandos mores, ad incrementum doctrinæ, ad eloquentiæ copiam, & differendi acumen ceperit. Hæc igitur, & id genus alia eo ſolo congreſſu tuo emolumenta nulli ſunt qui non perceperint: qui vero perceperunt, omnes C optimi evaſerunt. Fortaſſis etiam ſunt bonis quidam ingeniis prædiți, * qui ut cygni matutino Zephyro aſpirante, præclare canant, & ſic te aſpirante elegans inſtitutionis egregiæ fœtus apparet. Qui omnes longe magis eo gloriantur, ſi quis ſcite dicta abs te referat, quam Homeridæ, ſi Homericas ſententias audierint. Suavitas inſignis Sirenum vocis olim magnopere celebrata eſt. Sed ea non ſine magna calamitate atque interita audiri potuit: nec ulli manſerunt incolumes, niſi aures cera obturaſſent, ſibique audiendi ſenſum ademiſſent. Te vero concionante, tantum abeſt aures cera ut obturent, ut mortis inſtar ducant, quod natura eos non ab omni parte auritos fecerit, ſicut fabulæ quoſdam plenos oculorum fuiſſe tradunt. Quos enim Demoſthenes concionũ artificio & vi non ſuperaſti? quos non Platones ingenii magnitudine & gravitate vicifti? Quos vero non ita tibi devinxiſti, ut magis te mirentur quam Attica illa ætas Socratẽ? quippe qui conetonem tuam & perſuadendi ri & voluptatum illecebris conditam eſſe parſpiciſt. Ieuti agri variorum florum exornantur. Uſque adeo tuę Calliopes amatores omnes rodis, & mirabiliter lacendis. Quare te Solomonis eſſe ſimilem, nemo eſt qui dubitet: ſuperari autem ab illo, nemo contendat. Neque enim dici poteſt, illic multa ſuppetere teſtimonia, hic vero pauca: aut totidem quidem, non autem talia: ſed contra potius. Nam quæ in altero mireris, in altero non mireris, excepto Reginæ Auſtri teſtimonio, quæ Hieroſolyma profecta eſt. Qui varo tuarum rerum mentionem faciunt, hi ad mendacii ſuſpicionem abolendam, & Septentrionis & Auſtri una cum cæteris

ANDRONICUS SENIOR a ſtitudinem *

* Zenonem Proſſum in margine.

* Immo mediocre eſſe, & vix magnum habendum toto, cum tanto intervallo eos ſuperpreſſum eſſe videam, quanto infra dignitatem te admirot. Edit. Pariſ. pag. 806.

* apud quos te aſpirante, elegantis. egregius apparcat; ut Cycnus ſecundit, qui matut. Zephyr. aſpiraprælive canunt.

* Nam qui illum mirantur, iis non eſſed competit teſtimonium, niſi Reginæ Auſtri, in Valeſtinam profectæ.

* ἔστω, Wolfius in margine.

ANDRONICUS SENIOR. Edit. Paris. pag. 207.

» tetræ finibus teſtimonia proferre mihi poſſa videntur. Cæterum, cum Anaxagora auctore mens ſapiens ſit, quæ cuncta gubernet, & omnium cauſa rerum exiſtat; & tu excellenti ſapientia res adminiſtras, & imperium gubernas, ingenii magnitudine omnia in melius convertens, at nemo unquam ea æquo id præſtiterit, & recta is diciſſe videatur, qui conſilio, prudentia, viribus animi pleraſque res, non autem rerum copia ponderari affirmavit. * Ut enim optimus Muſicus ſonorum concentum, chordis quæ intendendæ ſunt inteodeodis, contraque laxandis ubi id expedit, & moderatis intervallis relinquendis, cantum elegantiſſime permiſceat: ita & tu, qui prudentia veluti rhythmis muſicis omnia temperes, abſolutiſſimum concentum efficis, quo res pulcherrime gubernatæ, & ab omni parte conſtantiores, efficiant, ut omnes exiſtiment Deum plane eſſe, qui tuo in iis regendis miniſterio utatur. Ita te omnes homines divinum quendam hominem & homine ſuperiorem exiſtimant. Nam animi puritata ſubditorum omnium affectiones & voluntates penetrans, & ad quas virtutes aut vitia potiſſimum tendant, accerrime perſpiciens, ita rē componis, ut dictum eſt, quemadmodum omnibus hominibus convenit: & ut Pindarus ait, varium cujuſque ingenium gubernas, itaque ſingula diſponis, ut oportet collocentur. Neque vero quiſquam ignorat, Themiſtoclem nunquam ad tantam gloriam fuiſſe perventurum, niſi Xerxes in Græciam invaſiſſet. Neque etiam Miltiades ille, ut arbitror, tantum nomeo haberet, niſi Perſici Satrapæ & Aſiana arma prius in Atticam & Marathonem penetraſſent: ſed eorum virtus, ut terra obruti theſauri, in obſcuro latuiſſet. At tuum divinum ingenium, cum ea aliis infinitis perſpicere queant: tum vero ex eo, quod cum tempora adverſarentur, nec tamen res ſuas everterent, id evidentiſſimum ſignum ſuit præſtantis tuæ ſapientiæ. Nam cum Imperium perturbatione plenum ſuſcepiſſes, nec diſſimile nubibus ab Aquilone agitatis, & pene omnes nationes in noſtrum exitium conſpiraſſent tanta vehementia, quantus in Nili cataractis impetus eſſe fertur: tu ſolus impreſſiones illas conſtanti animo, ioſtar immotæ rupis violentos fluctus aſpernantis, excepiſti: * atque omnium periculorum tempeſtatibus ſedaris, in tranquillum portum nos perduxiſti. Ita tu quidem & deliberas & diſponis omnia, ut nemo omnium prius illa cogitare poſſit, quam perfecta fuerint: idque adeo facile, ut difficilius ſit aliis ea commemorare, quam tibi adminiſtrare. Unde fit, ut ſi qui enumerare velit prudentiſſima & dicta & facta tua, non aliud agit, quam qui cujuſque diei horas numerare inſtituerit, quarum nulla elabitur pulcherrimarum tuarum vel orationum vel actionum expers. Nam vel tuæ vocis ſonus unus mitigat & manſuefacit hominem etiam immaniſſimum: idque facilius, quam * cinyra Davidis, dæmonium Saulis fugabat. Nunc igitur tuo beneficio metu omni vacui ſumus. Nam cum te in puppi, ut ita dicam, rerum, noſtrarum ſedentem videamus, & diligenter accu-

* Ut enim Muſicus, qui ſonorum concentum optime callet,

* Ψάλτης

A ὅπως ἀθῶος φανεῖναι τῶ ἀλῶναι ἐδέδομεθος, ὑχ-
οἱός τ' ἂν εἶναί μοι δοκεῖ. ἐπεὶ μὲν τοι καὶ τὸν
Ἀναξαγόραν, τὸν ἐσιοφὸς ὁ τὰ πάντα ἐξευρεσμῶν τῶ
πάντων αἴτιος, ὕνα ἔλεγε τῆ περιόντι σοι τ τῦ νοῦ
σοφίας ἐξηγῆ τῆ πραγμάτων, ὧ ὕπω σοι τ ἀρχὰν
ἐξευρεσμοὶς, τὰς φρονήσεως τῆ μεγάθει πάντα πεφ-
ρίπων εἰς τὸ χρήσιμον, ὡς τῆ ἐξ αἰῶνος ὑδεὶς ἄμει-
νον. ἰρρῶδαι δὲ τῶ ὁ λόγος τῆ φύσαντι τιὼ μοι δο-
κεῖ, ὡς γνώμη τῶ φρονήματι τῶ ἀνδρεῖρ ψυχᾶς τὰ πολ-
λὰ τῆ πραγμάτων, ἀλλ' ὁ τῆ πλήθει τῆ ὑπαρχόν-
των ἀρίστευε. ὡς ᾗδεί τις ἄεσος μυσικὸς τὸν ἐν τοῖς
φθόγγοις ἁρμονίαν, ἐντείνων μὲν τὸ τῆ χορδῆν ἔπου
πτίδυα δεῖ, χαλῶν δ' ὅπου τῶτο βέλτιον, τὰ τῆ ῥῆ-
γήματα μίτρᾳ ποιοῦντος, κάλλιστον εἶσε τὸ χρῆμα τᾶς
φδᾶς ἀφάπτεσθαι· ὡς δὲ τῶ σὺ τῆ φρονήσει ἔσα τῶ ἐν
B δημοῖς τιοὶ μυσικοῖς τὰ πράγματα διηκάζων, τῶ
δῆ πασῶν, ὡς εἰπεῖν, ἁρμονίαν ἁρμόζῃ, ὡς εἶναι συ-
νῳδὸν πανταχόθεν ἑαυτῆ κάλλιστα τὸ ἔχειν, τῶ ὡς ἂν
πάντες πειθόμενοι θεὸν εἶναι σαφῶς τ δῆ σὲ τὰ τῆ-
δε καθιστάμενον. ὕπω σὺ θεῖόν τινα ὑπὲρ ἄνθρω-
πον πάντες νομίζωσιν ἄνθρωποι. φθάνεις δῆ τῆ τὸ
τῦ καθαρότατι τᾶς τῆ ὑπηκόων ἁπάντων διερχόμενος
διαθέσεος τῶ γνώμας, τῶ ἅπου μάλιστα τεύχεσι ἀρε-
τᾶς ἀ κακίας κάλλιστα διαγινώσκων· ἀφιτῦθαι
ἁρμόζες, ὡς εἴρητα, σαυτὸν ὡς δεῖ τοῖς πᾶσιν ἀν-
θρώποις. τῶ αὐθερᾶς, κῆ Πίνδαρος, τὰν πο-
C λύτροπον γνώμαν ἰπάζων, τῶ διανθρῶπει ἂν χοίη
τὰ πράγματα βέλτιστα. γνωεμὸν δ' ὀν παντί πω,
ὡς ὑκ ἂν ποτε Θεμιστοκλῆς φρὸς φύμας ἄλαστ ἐπῆ-
τοτο, εἰ μὰ Ξέρξης ἄλασε ἰφ' Ἑλλάσας· ὐκ ἂν δὲ
Μιλτιάδης ἀνῶνος εἶμαι ἰς ὄνομα ἄγετο, εἰμὶ Πέρ-
σικοὶ σατράπαι τῶ τὰ τᾶς Ἀσίας ὅπλα φρὸς Ἀττι-
κὰν τῶ Μαραθῶνα δίβαινον φρότερον· ἀλ' ὑχὶ
ἂν ἦ ἀρετὰν θαλαμευομένην, ὡς εἰπεῖν, τῶ ἀ-
πηχεῖς ὸν ἀδήλῳ κειμένην, ὥσπερ οἱ θησαυροὶ τῶ
D σὺ δὲ τὴν ὁρατῶ ψαύοντα φρόνησιν κατίδοι ἂν τις
ἐκ μυρίων μὲν τῶ ἄλλων· ἐπεὶ δὲ τῶ ὁ καιρὸς ἀν-
τήνεγκε μέν, ὐκ ἀνεσίβασε δ' σε τὰ πράγματα,
πάσας βασάνῳ σαφίστερον τῶν ἂν εἰπ δεῖγμα, ἀναβ-
δήλῳ φάναι χρυσῶ καπνοδάδαι σε τὰ τ διανοί-
ας. πολλᾶ γὰρ νὰ πράγματα εἰλαφὼς διατρέχοντος
ψυχεῖος, εἶος ἂν διαδράμοι πρόλας ἀσκνίνα εἶα
ἐρρῶν ἀπαρείας, τῶ μικρῶ πάντων ἰδῶν ἰφ'
ἡμᾶς κινημένων ὕπω σφοδρῶς, ὥσπερ ὧς φασι κατα-
ράκτας Νείλω, μόνος αὐτὸς τᾶς ἰμβολᾶς ἐς σαυτὸν ἀ-
ναδεχόμενος ἐςῶσι φρονήμασι, παραπλησίως φρο-
βλῶσι, πολλῶν φορυγνυμένων κυμάτων ἀκυμάντω
μένεσι, * ὕπω τῆ βυλῆ τῆ διανίδας, ὡς ἐδ' ἐσιὸν-
δεσι ὅπασιν ἐνθυμαδέωσι φρὸ πλειδέωσι· ὕπω
μέλῳ ῥᾳδίως, ὧς' ἄρχον εἶναι μᾶλλον, ὡς ἐν πειθ-
μένος λόγῳ δικάζειν, ἃ σοὶ ἔργῳ πληροῦτι. ὡς ἐξεῖναι, εἰ τις βύλοιτο διαμιτρεῖν ὅσά τε λόγες, ὅ-
σα δὲ τῆ ἔργοις, φρονίστως γνώμασιν ἐασπίρος, ἐπιπ-
λοῖς τρόπαια, ἡμέρας ἐκάσης ἀριθμοιῦτι τὰς ὥρας
πάνυ τοι σφόδρα πολὺ εἰδός. μηδὲ γὰρ εἶναι μηδὲ-
μίαν, ἧς παρίλθοι σὰν ἀ λόγων ἀ ἔργων καλλίσων
ἀμοιρος. σοῦ δὲ τῆ φθόγμα ἰσ ἐαμιλίαται τῆ πειστρέπει ἐς τὸ φᾶον τῆ ἦ σφόδρα ἀμιλίκτων καὶ
ἀπηθεωμένον δ' μάλα ἀνθρωπον, ῥᾴον ἀλέγεται τὸ Σαοὺλ δαιμόνιον ἀ Δαβὶδ κιτήρα. ὡς
νωῖ γε σοὶ χάειν χολὼ ἀχομβ φόβω παντὸς ἡμῖς. ἐν γὰρ νῦ φρόμεν ὧν καθ' ἁμᾶς ὡς εἰκὼν
πραγμάτων καθημένων ὁρώντις σε, τῆ διαγραπτοῦσῃ ἐπιμελὸς, ὃν γε τῆ προλαβόντων πε-

* Vel ſic Natal. pag. 208.

* Wolfius plus aequo reprimit. Itaque aliquid deeſſe ſuſpicor.

ρεσκυά-

ANDRONICUS SENIOR

ρευδώσμεθα ἢ τὰ πάνυ προσδοκώμενα δεινὰ * φρίττωμεν πάσης πείρας ἀεὶ παρακρούεσθαι, γενησόμεθα πάντ' εἰδότες τῆς σῆς φρονήσεως τρόπαιον. ἢ μέχρι τίνος πάσχ' ἔν τινες ἀθυμήσαιεν, μέχρις ἂν πείσωσι ἢ αὐτὸν σὲ σωφρονεῖν ἐνθύμιον. ὅπερ ἐδόξας ὡς ὑφ' ἡλίῳ κομώντες ζέφυρος. ἔλαθον δ' ἄρα ἐμαυτὸν ἔγωγε εἰς τὰς ἀβύσσους τῆς σῶν καταβραχὺ καθειὰς πλοκαστικημάτων. πότε δ' ἐν ὕπνῳ, ὅπερ ἀπολεγόμενος τῷ λόγῳ ἀρχόμενος, σαφέστατα * πάντων ἀπορούσῃσι αἰσθόμενος αὐτὸς ἐμαυτόν. ἢ γὰρ ὥρων μιαράτατα εἰκότως, ἃ ἄσα ἀρᾶσθαι εἶναι χρέως ἐστίν, μᾶλλον ἔτι πλημμελὴς ἢ γ' ἐξῆς, εἰ βουληθείην, ἀποσκεῦσαι. παρῆλθε δέ μοι, ὡς ἀρχόμενα δύμβος. περὶ γάρ τοι τῶν μεγίστων χρημάτων ἢ σὺς * λόγους ἐποιοῦμεν, πλὴν ἧρχον * δὲ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀφαντάτων, ἢ ἢ ὅπερ ὅλκάδι ἐφόλκια, προσόμενα ἄγειν ποιεῖν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἁρμαθῦ τινος ἄκρα λαβὼν τῇ χειρὶ, ὅπερ ἐκόμιζεν ὑφαιρεῖσθαι τινὶ, λοιπὰ τῷ ὀφθῆναι κινᾶσθαι δύναται. τόδε δ' ἐν ἀβυσσίας μέσῃ, ὥσπερ δὴ ἐν πόντῳ πού. ὁ μὲν οἶδ' ὅτ' οὐκ ἔχειν παραίτησιν. εἰ μή τινες κἀκεῖνα ἢ συγγνώμων ἀπόχως ἀφαιροῦντο, εἴ τις ἀπεροθάλαττος ὤν, ὅπερ περιπολοῖεν μὲν τὰς ἀκτὰς, ἐς δὲ τὰ τῆς πλαγῶν ἁμίλλας οὐκ * ἐθέλει ἁδρὰν ἁδρῶς ἐρέσσει. ἀλλὰ γὰρ ὧν ἢ δ' λόγων εἶναι ἀφ' οὗ δοκεῖ, τῆς σῶν ἀγαθῶν ὡς εἰπεῖν τῆς ἀκτῆς παραπλέοντα ὥσπερ ἐξῆς, δ' χῆ ἢ λόγου ἐκορμίζεσθαι. ὁ γὰρ δὴ τῇ ἀρχῇ ἢ τῇ τοιῷδε ἀπαρήνας σὺ Θεὸς, αἰῶνι παντὶ σωδιαμενοῖεν σὺν νε ἢ τῇ ἐκ σοῦ τὸ βασίλειον ἀράτος, ὡς ἂν ἢ ἡμῖν εὐδαιμονεῖν εἰν μέχρι ἥκοντος.

bantem, ex iis quæ præceſſerunt, parati ſumus: & nuper expectata pericula, priuſquam periculum eorum faciamus, auertimus, tua ſapientia illa omnia propulſatum iri prævidentes. Ac cautiper non tam aliqui deſperarint, donec ſummam prudentiam tuã cogitarint: tum vero ita recreantur, ut affatu Favonii æſtuantes. Sed quid ego imprudens in excellentię tuę gurgites me paulatim immitto? * Neque vero aliud ago, quam quod orationis dicebam initio, me plane dubitare quid ſit agendum, aut dicendum. Putabam enim, ſi pauca dixiſſem, quæ ad æs alienum diſſolvendum ſatis eſſent, licæum fore mihi cęteris ſuperſedere: ſed non animadverri me id facere, quo mea opinio plurimum falleretur. Nam cum de re maxima, tua nimirum ſapientia, dicere inſtituiſſem, præter opera per quam illa geruntur, & quam ita ſequuntur ut majora navigia lembi: perinde me facere animadverti, ac ſi quis catena ſumma manu prehenſa putaret eam ſic ſe ablaturum, ut annuli reliqui non moverentur. Id quod incogitantiæ ſummę fuerit, ſicut & meum factum: quod tamen veniam meretur, niſi ea illi etiam negetur qui maris ignarus in littoribus obverſetur, ſed in profundum pelagus ſeſe demittere minime velit. Mihi certe quidem non a ratione alienum videtur, tuorum bonorum quaſi littora ut licuit prætervecto, in voti portum appellere. Deus, quiſquis huic Imperio & his temporibus aptiſſimum & opportuniſſimum produxit, idem tuam tuorumque Imperatoriam majeſtatem in omne ævum tueatur, ut & nos perpetua felicitate floreamus.

* ἀεὶ

* pro, περὶ πάντων λόγων ἀπορ. Vide ſupra pag 102. F.

forte, καταποιῶν εἶναι, ἢ ἐμῆς τὰ μέγιστα γνώμης ἀπαφλοιόμενον δύμβος

* pro, ἃ δὲ φρονήσεως προθύμως λέγεις, πλὴν τῷ ἔργῳ * δὲ αὐτῶν ἀπὸ

* legendum, ἐθέλει

χρόνῳ μᾶλλα προσφῦῆ καὶ προσήνυστα

Edit. Pariſ. pag. 209.

CAPUT IX.

I. Senioris Andronici benevolentia erga Gregoram: unde quorundam invidia & indignatio. Chartophylacis dignitas eidem oblata. Cur eam repudiaverit. II. Oratio quam de ea re coram Imperatore habuit. III. Repudianti vis pene illata.

I. ΕΜΟΙ μὲν ἓων ταῦτα διεξίοντι τὴν τυχοῦσαν ξυμβίβασε. τῷ δὲ χρόνῳ προβαίνοντος ἐς τὸ πρόσω, παρὰ τοῦτο πλείονα ἢ αὐτὴ ἔξ ἔνοιαν ἀεὶ ἢ ἐμέτεραν ἐκαρπώμην, παρ' ὅσον τῷ ἢ χρόνῳ τὸ πρόσω προβαίνειν ξυνέβαινεν. ὥστε ἢ ἐς τὰς τῆς ἱερατικῶν μι ἢ ἐκκλησίας ἀρούσης τιμὰς ἀνάγειν ἐσπέπτευε. ἤδη δὲ καὶ ὥσπερ ἀρραβῶνά τινα ἢ ἔ χαρτοφύλακος ἀξίαν ἐν γε τῷ παρόντι ἐμοὶ ἐπάγκαζε δίξασθαί με, ἵν' ἂν τις τῶν δ' πρόσωπος αὐτῷ ἀφορμὰ πρὸς τὰς βασκαίνοντας, ἢ ὑπ' ἀδίκου λοιδορημένους αὐτῷ ἢ ἡμπέρας ἔστασι νίμας, ὃς παρ' αὐτῷ λαμπρῶς δ' ὑὸς ἐκαρπώμην, μετὰ χρόνον προσιστεγκῶν, ὡς ἔθος τῆς πλείστοις, μετὰ τινα πολιτὰν τεῖχα, μετὰ τινα τιμὴν ἱερατικήν. ἐντρέπεζε δέ μοι ἄδη, ὡς ἐφ' ἑτέρῳ τῷ πράγματι, ἢ ἃ τῇ ἀξίᾳ προσήκοντα ἄσω ἐσθήματα. ἐγὼ δ' ἐς νέον ἐμαυτοῦ σώτητα ἀπιδὼν ἢ ἢ πάντων ἀωρίαν πραγμάτων, παρῆλθόν ἕλεξα τοιάδε.

II. Περὶ μὲν ἐμαυτοῦ ἢ ὡς ἄπαν μοι καίριον τὰ ἐφαρμόττοντα, βραχύ τινα ἀποκρίνειν μοι δοκῶ τὸν ἀπόλογον. ἅ, τι γὰρ μοι χρόνος ἄπω ὡραῖος πρὸς γε τὰ τοιαῦτα· ἢ μὲν τοι γε ἢ οἱ τῆς ἰσυχίας ἢ τῶν λόγων μανιώδης ἢ λελυπημένος ἐρω-

Niceph. Gregoræ Tom. I.

I. TUm igitur ſic accidit ut hanc orationem haberem. Tempore autem procedente, majorem in dies erga me ejus affectum ac benevolentiam expertus ſum; adeo ut primos etiam Eccleſiaſticos honores mihi conferre cogitaret, ac ſtatim Chartophylacis dignitatem velut pignus quoddam accipere me cogeret; ut ſpecioſam cauſam haberet ora nbturandi obtrectatoribus, qui clam illi ob talem erga me affectionem conviciabantur; quod nec provecta ætate, nec cano capillitio, nec facerdotio aliquo commendatus, ut plerique ſulerent, illa fruerer. Jam vero, ut re non dubbia, etiam dignitati conſentaneas veſtes mihi parabat. Ego vero, cum adoleſcentiam meam & tempus huiuſmodi rebus alienum conſideraſſem, ad hunc modum rerba feci.

II. Quod ad me & immaturam ſacerdotio ætatem attinet, non magna opus eſſe arbitror eacuſatione. Nam & anni mei tallibus rebus ſunt impares, & otii ac literarum * ſummus amor adhuc apud me ferret: nec me mirſum facturum affirmat, priuſquam iis ad

* τῶν ἀπορ. Vide Notas.

* infimus ac ſordidus.

Digitized by Google

ANDRONICUS SENIOR.

satietatem fruatur. Tum enim & liberum fore meum animum, & ad Dei ministerium idoneum. Nunc vero * & majorem esse meam audaciam quam aut sacra illa patiantur, aut ego facile sustinere queam. Quod ut nemini alii, sic mihi abunde notum est. Nam quantam res experientiam postulant, tantæ mihi sum imperitiæ conscius, hoc quidem tempore. Atqui hominem adeo rudem divinis & non tangendis sese rebus ingerere, non aliud fuerit, quam si quis natandi nescius, in mare desiliat: neque sani hominis ego esse puto, & valde mirer, si quis animo constans vel cogitate tale aliquid sustineat. Quibus enim fulminibus, quibus maris gargitibus non digna fuerit illa confidentia? Cæterum tuæ majestatis clementiam erga me, solicitudinem, & summam ad bene merendum propensionem, si quid usquam aliud, vel inprimis * magnifacio; & quocunque me vertero, non habeo, quo consilio adductus, qualibusve rationibus, Imperator, te mihi talem præbeas: nisi quod apparet, te cum omnium Domino ingeniose contendentem, non ullas expectare beneficentiæ causas: sed illud tantum spectare, qua ratione benemereri possis. Quod sane omnibus Imperiis dignissimum est, & maxime proprium. Num beneficentiæ causa suppeditata benefacere, non tam beneficii fuerit, quam ejus qui id meruerit: & nunc diuturnus illis consuendo tua in immutabilem naturam est mutata: & ita ut omnes aliæ res sive naturæ munus ultro faciunt, ut aqua humectat, ut ignis urit, eodemque modo cætera per omne ævum naturas suas retinent, nec ulla unquam vi ab iis depelluntur: sic & ipse ad beneficiendum natus, neque verbis neque factis benemereri desistis. Quate cum gratum animum declarare verbis in primis cupiam, nec id pro dignitate facere possim, non minus & tempori & orationi, quam ipsi mihi succenseo, cum utrumque ex æquo reprehensione dignum existimem. Nam oratio cum materiam superet, & virtutes propius attingat, diuturnitate temporis nec mutationi nec exitio fore obnoxia videbatur: sed perpetuo sibi constatura, ut vir rerum abunde exprimeret. Verum enim vero & ipsam esse mutatam, postquam ad te divitem bonorum thesaurum se convertit, animad verto. Adeo enim debilitata est, ut nemo unquam ea usus, res gestas tuas pro dignitate celebrare potuerit. Quare nec ego ea spe fretus accedere potui; quamvis nihil mihi sit optatius. His enim verbis meis dignitatem majestatem conciliarem, sicut iis manibus fuit qui res sacras contrectant. a Sed cum, ut proverbio dicitur, multa in libris contineantur, quæ nos præstare nequeamus: e multis illis & hoc b unum fortasse & est & c dicitur Hac orationis parte Atticæ fabulæ in mentem venit, quæ Momum jovi succensentem & illudentem fecit, quod cum tanta & tali universitatis pulchritudine non etiam dignum universitatis laudatorem produxisset. Eo-

* sudacem my. sternium Græcorum esse gravius quam ut facile illi id possim succenseo. & nemo alius intelligit, ego certe sic intelligo, ut nihil magis.

* admiror. *Edit. Paris. pag.* 210.

a Sed cum multa in libris proverbia occurrant, quibus aliquid impossibile esse innuitur, &c. *Vide Notas.*

b *solum*, vitiosa tuas dignas laudare.

c dici potest.

A τῆς ἐβῶσιν ἔτι παρ' ἐμοὶ, καί μὰ μὴ; φησὶν ὡς κἀμοὶ ἐξέσται, παράσειν δὴ χωρεῖζοντας. τότε δὴ ἡ τῶν ἱερείων ἀρετὴ ἴξοιτ', ἢ ἀποχρῶν πρὸς θεῖα λειτουργίαν. τὸ δὲ νῦν ἐμβριθεστέραν εἶναι τὴν τῆς μυσταγωγίας πάλαι, ἢ ὡς ἐμοί γε εὐκόπως ῥᾳδίως ἐνίκησε, τοῦτο δ' οὐκ οἶδ' εἰ μή τῳ δὴ τῷ πάντων ἄλλῳ, ἀλλὰ δὴ ἄν τι τῷ ἀπάντων ἄλλο, ἡ τοῦτο δὴ τῷ πάντων φοβέλλων ἐμοιγε. ὑπόσον δὴ ἐχρὴν τὸ φράγμα τοῦ πείρατος, πόσῳ ὡς εἰπεῖν ἀσῷ τοῦ ἀπειρίᾳ ἐν γοῦν τῇ παρόντι. τὸ δ' ὕπερ ἔχοντ' ἀμαθῶς, καταπλήξαν τῆς θείων καὶ ἀφύκτων, ὅμοιον ὃν ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐπιπέδα θαλάττης, πρὶν ἢ μαθεῖν ἄβυσσίδας, οὐδ' ὑγιὲς ἴχνημα, καὶ ὡδὶ πλεῖσιν δίων

B θαυμάζων; εἴ τις ἀνάσχοιτό ποτε τοιαύτῃ τόλμᾳ ἀναχίδαι, λογισμῷ καθεστικότι πλάττων ἑαυτόν. ποίων μὲν δὴ οὐκ ἂν εἴη φησόμεθα, ποίων δ' οὐκ ἂν θαλαττίων τυθμίνων τὸ φρᾶγμα ἐπάξειν; εἶεν. τό γε μὴν πρὸς ἐμὲ ἀμφὶς ἢ κυδώνιον τοῦ σῦ κράτος, καὶ πρὸς ἀποιείας πάνυ τοι σφόδρα ἐπιπλήξις καὶ ὀξύρροπον, εἴπερ δή τι τῷ ἀπάντων ἴσμεν, ἢ τῶν δ' ἐν τοῖς μάλιστ' ἔγωγε ἄγαμαι. ἢ οὐκ ἔχω παιδαγὸς γενέσθαι, τίνι χρυσάμμος ἐπιστείας γοεῖν ὑπὸς ποτε, ἢ οἷς τισι τοῖς αὐτίοις αὐτὸς χρυσάμμος, ὦ βασιλεῦ, παῖδός μοι γένῃ. ἀλλ', ὡς ἔοικε, πρὸς τὸν κοινὸν διαπότην ἄσπερ πρὸς ἀρχέτυπον ὑφοῦς ἀμπλώμβος,

C οὐκ ἀναμένεις αἰτίας αἱ πεῖ πᾶν ἀγαθὸν· ἀλλὰ πημὶν *, πῦ δ' αἰσίτως γένῃ καὶ σφόδρα φιλότιμος ὑφηγίας. ὃ δὴ ἡ μάλιστα πάσας ἀρχαῖς οἰκειότατόν τι ἡ φησωδέστατον. τὸ γὰρ φρουπρημένης αἰτίας ὑφηγητέον, ἡ μᾶλλόν γ' ἂν εἴη τῷ ῥᾴστος, ἢ τὸ ἢ αἰτίαν προβεβλημένῳ. ἡ νῶν γένοι σοι τὸ ἢ ἕξεως φύσις ἀμεταβλήτως ἔχουσα· ἡ ὥσπερ ἔκασα τῆς ὄντων τὸ ἢ φύσεως ἴδιον αὐτομάτως ἀποπλῶ, ἡ ὑγραίνει μὲν ὕδωρ, καίει δὲ πῦρ, καὶ πάλιν ὡς ἡ φύσις ἑκάστῳ κεχειροτόνηκε, ὅπω δίεσι ἢ πάντα κιόντα ἀβλαπλώντα, ὑδαμῇ ὑδαμῶς ὑδιπώποτ' ὑδωμᾶς ἀποχειροτονῆσαι διδωμένης τροπῆς, ὅπω δὲ καὶ αὐτὸς πεφυκὼς φρὸς ὑφηγησίας, τὸν καὶ

D λόγος ἡ φράγμασιν, οἷσπέ τι φύσεως ἀτρεπτον ἡ ἀκήρατον ἴδιον, ὑδί ποτε ὑδαμῇ ἀβλαπτες ἀβλαβῶς. ἐνθὼν τοι ἐκ χάεως ἀπάσας ἐθέλων ὑμολογεῖν, ὅπερπε τὸ φρὸς ἄξιον οὐκ ἔχων, ἡ ὑχὶ τὸν ὑμαυτὸν γε τῇ τῷ λόγῳ ἡ τῇ χείρῳ τεμεῖν. διεῖν γὰρ κατ' ὑδὲν ὑδέτερος ἐσάπαξ ἀνέγκλητος ὑμοιγε φαίνεται. ὅτε γὰρ λόγος αὐτόπρως ὢν τῆς ὕλης, καὶ φροσίκων μᾶλλον ἀρτιᾶς, ἐθέλει δὴ μοι μηδ' ὁτῳοῦν τῶν χρόνῳ μὴ τροπῇ, μηδὲ φθορᾷ τινι λατρεύσειν, ἀλλ' ὑμοίως ἔχειν ὲν παντὶ διαπαντὸς ἢ τῶν φραγμάτων φύσιν ἀποφαίνειν ἀποχρώντως. ὁ δὲ λέλαθεν ἔδη μεταβαλὼν ἡ αὐτὸς, ἐπειδὴ σοί γ' ἐπιτύχοις τῆ μακρῷ θησαυρῷ τῶν καλῶν. ὅτω γὰρ ἀθεσίας ἔχοις, ὡς ὑδεὶς τῷ αὐτῷ χαμαίνων ὑμνοίας φρὸς ἄξιον τὰ

σὰ, πάλαι πάλαι ὑδὲ χρόνου πειραθέντες τῷ ἡ πειρώμενοι. οὐκοῦν οὐδ' αὐτὸς θαρρύνας ἔπον· ὡς τῆς ἀξίας ἴσως δυσπρόμβος ἐφιεῖσθαι· καί τοι γε ἐβουλόμην γ' ἂν μᾶλλον, ἢ πάντα μοι ἐγγυᾶσθαι χρήματα μυρίων ἢ ἂν ὕπω τοῖς ἐμοῖς παρεῖχον λόγοις ἢ ὀγδοήκοντα, ὥσπερ ἄρα καὶ ταῖς ἐμαυτῷ χερσὶν οἱ τῶν ἱερῶν μυστείων ἐπόπται· ἀλλὰ πολλῶν τῶν ἐκ τῆς παροιμίας ἐμὲν ἀδυνάτων ἐν ταῖς βίβλοις κειμένων, ἵν τι τῶν πολλῶν ἡ τῶν * αἰσθάνοιτο ἢ ἐκνοῦ ἡ λέγεσθαι. ἐπιοῦσι δὴ τῷ λόγῳ ἐπόμενος, ἀνεμνήσθην τῶν Ἀττικῶν μύθων, ἐν ᾧ τῶν Μώμον ἐκθύμως ἐπάγοντα τῷ Διΐ καὶ ἀποσκώπτοντα, ὅτι μὴ συμπαρέλαγε τῇ ποιῇ καὶ πάντα πάλαι τῶν πάντες ἡ τῶν ἄξιον ἦν.

* *sollicet*, τὸ φρὸς ἄξιον ὑμνῆσαι τὰ

τῶ παντὸς ἐπαινέτου. κατὰ ταυτὰ γάρ μοι τῆ αὐτῆ καὶ ὑποτρώτειν ἔπρεπε καὶ ἄχθεσθαι τῆ χρόνου τυχῆ. ὥσπερ καὶ ὅδ', ὡς ποτ' ἄνδρων ἀγαθῶν ὑμπλεων προλιπεῖν ἀνθρωπίνη τε καὶ οἵαν ἐμὲ μάχεσθαι, ὁ δὲ τὴν ὑμνήσοντας ἀξίως συμπολιόντα, πάνυ γ' ἂν ἐπιεικῶς ἀθυμοῦντα τῆ προσκοπῆ λόγω. τῶν δ' ἐξ ὑμοιότητος φιλοτιμεῖται τὰ κάλλιστα. πάλαι μὲν ὅδ' ἐδόκει τῆ σοφῶν τε φορὰν ἐρημίαν ἀξίων πραγμάτων· νῦν δὲ τὰ θαύματος ἄξια προσιγνώσκειν, λαθεῖν τὴν τοὺς ὑμνήσοντας ἀξίους συμπροσιγνώσκειν, ἀπαντᾶ γε πεῖν, τὴν ὡς ἀληθῶς ἐπάξια τὰ ἑαυτῆ φύσεως. ἐπίσης δὲ ἀπολαύσει τὰ ἀπλῶς τὴν λόγος, τῆ δεξομένων πραγμάτων ἐκ ὄντων. καὶ θαυμάσιον ἐπάξια πράγματα, τῆ θαυμασέντων ἐκ ὄντων, ἢ παραπεμψόντων τοὺς ἐξῆς. ὡς νῦν γε μέσοι τῆ χρόνῳ τῶν χάρεν ἐχόντων, ὧν * οἷον ἀλίας ἀκόρεμῆν ἐπί τε τῆ φρονήσει, τῆ τοῖς ἄλλοις μέρεσι τὰ ἀρετᾶ, εἰωθότι μετὰ γε τὰ φύσιν ἐπὶ μέγα κόρειν τὰ πράγματα. σωσαπέντες μὲν τὰ παρῆλθὸς ἐλίγχου τῆ θνήσασιν. σωσαπέντος δὲ καὶ τὰ ἐκ τοῦς σωνθείας ἐγγινομένου κόρου τοῖς πράγμασι. φιλεῖ γάρ πως τὰ μὲν παρὸν ἀεὶ φρὸς κόρον ἀποκλίνειν καὶ μαρύνειν τὰ τερπνὸν, διά τε δὴ τὰ πλείοσιν αἰθάσεσι καὶ σωνεχῶς εἰς τὰ τῶ τὰ συμφέρειν πιμέσον, τῆ ἔτι δὴ τὰ τῆς ἐξουσίας τὰ χρῆσθαι ἀκόλαστον. ὥσπερ αὖ ἐκ τοιωυτέν τὰ παρόχυκὸς ἀπόρεσιν ἀεὶ δεῖν πλεῖ, δὴ γε τὰ ἀναίσιος καὶ ποτὲ προσβάλλειν τῆ αἰθάσεων μιᾶ τινι τῆ ἀκορῆ τῆ μόνῃ. τῆ μέλιτος μὲν δὴ ἐ κρῶν τῆ ὄντα πλησίας τραπέζης εἰσὶν ἀπαθήματα, εἰς κόρον ἀπολελεικυκός τις, ἐπεθύμησε ἤδη καὶ τορεῦ τῆ θύμε. ἐκ ὅτι ταῦτα ἀρέσπο ἐκείνων· ἀλλ' ἔδοξεν ἤδη δὴ τὰ ἀνάγκη τὰ κεχρῆσθαι. εἰ δ' ὅπο ταῦτα, τῆ κόρος ἀεὶ πῆς παρῆσιν εἶναι· ὁμολογέσαι, τὰ δὲ σὰ τῆ παρόντα διὰ μαρᾶ τὰ χρόνε, τῆ βλεπόμβρά πε τῆ ἀανόμβρα, κόρον ἀδέπα τοῖς κεχραμένοις ἡμῖν ἀδεπώποτε ἐμποιοῦσιν, ὅτε μὴ τῆ φρὸς ἔρωτας ἐξάπτωσι μείζως, ὥσπερ τὰ τῆ ποταμῶν ῥεύματα τὰς πολλῷ τῆ δίψει κωνομένης, ἤπερ γε τῆ τὰ παριμαίδη ἢ γραφῆς ἐνίκησας μᾶ πολλῷ τὰ κρέττονος. ὑφ' γεγηρακότων ἀντιλίτεων ἔχει τὰς πραγμάτων κύκλος ἐπὶ σῦ· οἷς ἔξεσι δή πε σωνέρειν τῆ μυθικά τινα γοητεύματα, τροφῶντα κατὰ τ' ἀληθείας (μὰ τοῖς λόγοις ἴσως ἀποχρήσης τὰς ἐκ τῆ πραγμάτων ὕλας) τῆ τοῦτ' τοῖς ταυτικοῖς ἐξ ἀπείρας δρᾶν, εἰ μὰ ἐξενεμένων τῆ φόρτων, ἄμμων θαλαττίων τὰ ἀνὰ πλυρῶσι τῆς ὁλκάδος· ἀλλ' ἐν θεάτρῳ κῶνται πᾶσιν ὀφθαλμοῖς, τῆ πάσας ἰαβοῦσαι γλώσσας, καὶ εἰσὶν ὑδέσαι ἀγαυμίων ἴαδημα· μόνῳ δ' ἀπασῶν γλῶτταν τρόφιμον Ἀκαδημίας τῆ Στοᾶς, τῆ λύχνων Δημοσθενικῶν ἀπόζουσαν. πασῶν γὰρ ὅσαι νῦν εἰσὶν ἐν λόγοις γλῶσσαι, πάλαι πολλῷ τινα καταφηρίσασθ' ἤτταν ἢ σῶν ἀγαθῶν αἱ πηγαί. ὧν ἂν ἄπροί τινες ὑφ' ἡμεῖς ἂν φασείημεν, εἰ δὲ γλῶτταν χάσασθε τὰ λόγου, ὄψει μάτηγε τῆ σῶν ἀπατεῦφμεν. τάτε γὰρ ἕνεκα καὶ πλείσοις τοῖς αἰδεσιμοίοις φρὸς ἢ τῶ ἡμέτερα τὰ ἀεχρίμιθα βελτίωσιν, ἵνα μεθὲν ἡμᾶς ἢ διδάσκαν τῆ ἐν τῆ κόσμῳ· ἀλλὰ ἢ ἤτταν θεάτρου θάτρου ἀνακῶται. ἃ μὲν δὴ τῆ παλῶν ἀμφιβάτησι-

* μοι, ἐλλείδεται

* non, alludit ad Homericum illud, ἤμαρ δ' οὔ πω πάντα τελείεται ἀνθρώποις.

* Vide Notas.

* Desk aliquid. Vide Notas.

dem enim modo & ipſe tempori nunc & illudere & ſuccentere queo, quod cum te tantis bonis refertum virum produxerit, qualem ante ta neminem, ſi una etiam eos qui pro dignitate celebrare te poſſent, genuiſſet, recte omnino feciſſet; cum nunc pulcherrimarum rerum ſemiſſem tantum oſtentet. Nam olim quidem doctorum hominum proventum tulit, rebus geſtis deſtitutum: nunc cum res admiratione dignas procluerit, eos etiam qui illas pro dignitate celebrent, gignere eſt oblitus, neglecto utique ordine & plane pro natura ſua. Ex æquo enim imperfectæ orationes ſunt, cumires quibus celebrandis adhiberentur deſunt: & res admiratione dignæ, cum qui eas mirentur, aut ad poſteros celebrent, non repetiuntur. * Nam nunc quidem il tempori ſoli debent, quorum ſapientiæ famam ante aliarum virtutum audimus, quod una cum fama res amplificare ſolet. * Nam hominis obitum & reprehenſio deſerit, & comitari ſolitum nimiam familiaritatem faſtidium. Nempe quæ adſunt, plerumque ſatietas comitatur, a voluptatemque imminut: quod & plurium ſentiunt adminiculo ſubinde animi receſſibus ingeruntur, & iis pro libidine & ati & abuti licet. Contra vero quæ præterierunt, nihil habent faſtidii, quod raro, & uni fere aurium ſenſui offeruntur. Nam melle & carnibus, cæteriſque divitis menſæ delicis ſatiati, caſeum interdum & * thymum deſiderant: non quod hæc illis præſtent, d ſed propter raritatem requiruntur. Quod ſi hæc nta ſunt, e nt præſentia faſtidium comitetur: cætera quæ ea inter aalis & videntur & audiuntur, adeo nos non ſatient, ut vehementiut deſiderentur, quemadmodum fluuus amnium ab iis qui magna ſiti afficiuntur: nimirum etiam provebia multum viciſti. Neque enim res ætuſtate obſoletas de te referre quiſquam putaſt, quibus etiam fabulola commenta, & ærtitati fucum facientia poſſunt inſeri, rerum geſtarum materia ſotiean orationem deſtituente: eodem plane modo, quo vacuæ naves arena impleri ſolent: led in theatro expoſitæ ſunt omnium oculis, & omnium linguis & laudibus celebrantur. Cæterum linguam requirunt in Academia, & Stoa educatam, & Demoſthenicas lucernas redolentem. Nam bonorum tuorum fontes, omnium hujus ætatis eruditorum linguas jam olim demerſerunt. Quat ob tes ne nos quidem inepte facturi ſumus, ſi lingua repreſſa, tuo aſpectu contenti fuerimus. Hac enim de cauſa pluribus ſenſibus ad mentis noſtræ correctionem præditi ſumus, ne quid eorum nos quæ in mundo ſunt lateat: ſed quod in alio deceſſerit, alio penſetur. Ac ea quidem bona quæ auribus dubiis accipiuntur, recte interpretem poſtulant orationem: quæ vero in oculis incurſant, ea ſi quis explicari ſibi jubeat, perinde ſecerit, ac ſi quis meridianum ſolem verticl imminentem caniguo carbunculo demonſtrare inſtituat: præſertim cum res inuſitatæ magnitudinis, quæque vires

* ἔταιρε tempori gratias agere eos oportet, qui tum ſapientiam aut aliarum virtutum famam tantum audiverunt; *tempori* ſuccumbere, quod una, &c.

b Etenim hominis interitum & præſentia indicia, *quidus* verum *argui poſſe*, evanescunt, &c.

c cepam

d ſed quia obſcuriorem uſum videntur mo-

e e re illud in confeſſo eſt, præſe ntibus ſemper imeſſe faſtidium; tuo autem, quemvis diuturna jam temporis oculis & auribus noſtris obversentia, nullum faſtidium nobis præſentibus pariant; quamvis ardentiore ardentiorem ſui excitent cupiditatem proflucntes aquæ, hominibus ſitientibus; omnium proverbium ipſa Scriptura multum vicistis *Vide Notas*,

pag. 212.

ANDRONICUS SENIOR

orationis superant, tacite admirari magis conveniat, ne fortasse non eadem mos illas, sed deformemus. Ecce in cælis quam admiranda res est sol, quod ita perambulat, ut ineffabilem splendorem secum trahat! Sed nemo in hunc usque diem secundum laudationum leges palam ejus pulchritudinem & magnitudinem & jucunditatem, celebrate ausus est. Nam cum nihil sit in orbe quicum conferri possit, multum aberit ut quisquam perspicue de eo dicat. Longe certe minus, vel nullo pacto potius, res tuas quisquam enarrabit, qui quicquid in rebus humanis vel pulchritudine vel magnitudine excellit, ex complexus. Quod si ea te laudationum leges petitæ essent, assent ea non modo magis eariæ & copiosiores & artificiosiores, sed & illustriores & sinceriores, neque a fide veri ab horrere ederentur. Nunc vero, ut rosa languida, amissa ubi non opottebat venustate, aliis fortassis usui esse eideaotur: tibi certe usque adeo inutiles sunt, ut aereis volucribus lineæ cestes. Quare mihi dubitanti, & ad quod dignum exemplar orationem referrem nescienti, eo utendum esse videtur, quod sit longe infectius. Ita enim sunt res humanæ, ut alias copia abundent, alias penuria laborent & subinde aliter atque aliter sese habeaot. Quare medicina illis non simplex, sed varia est adhibenda *: & si hac minus succesiit, res alia eia aggredienda. Est enim omnium rerum cognatio quædam & similitudo, propterea quod ea iisdem elementis omnes constant. Ecce enim sacibus & rogis utimur, cum solis splendore destituimur, & nocte eeluti alium quendam solem machinamur. Atque eriam cum totum mundum eaprimere studemus, ac circulos & motiones cæli, & cum terra configurationes: pareis quibuidam eum globulis abumbramus. Quod si ad pictorum attes sermonem transtulerimus, ibi vero imaginum & exemplorum copiam inveniemus, & eere scenam quandam atte histrionica refertam, quæ indicia quedam veritatis uecunque coloribus nonnullis repræsentet. Nam cum alia, tum uniceritatis hujus * architecturam eaprimentes, cum neque spiritum iis quas faciunt umbris impertiti [c], neque civilicum seminibus solem: in materia colores, ludi & joci quidam sunt illorum. Ac inde quidem germinantem legetem e terra producunt, & herbescentem eiriditatem: illic vero adultam ostendunt, quę neque culmo neque spicis, neque aristis jam se contineri velit, & falcem tantum non flagitet; eaque faciunt, nec tempore expectato, nec astrorum eaortu vel occasu: sed uno sæpe die, & segetem germinantem & maturum frumentum ostendunt. Ad eundem modum & nos, qui certitatem assequi nequimus, id facimus quod licet, eaemplisque mimur, indignis illis quidem, sed ea animo sincero deprompiis. Nunc enim oportebat stellas magnitudine & splendore illustres in unum cæli locum * coactas depingere atque informare, quibus tua virtus agnosceretur, ut quemamodum Dei gloriam cælt enarrant, ita & tuam memoriam in omnibus suis conver-

A μέντοι θαυμάζειν· εἰ δ' οὖν, λήσομεν αὖτ' ἀδοξίας ἀδοξίαν πράττοντες ἀπαξ. ἰδοὺ γὰρ ὑπέρτερόν τι χρῆμα τῆ ὑρανίων καὶ ἡλίου, ἐ ἁμαχητὶ καὶ δίκαιον ὑπουρώμιος τῶν ἑαυτῶ λαμπρότητα, ἀλλ' οὐδὲς πω μέχει καὶ τήμερον παπὶ τὴς τῆ ὑγκωμίων ἐθάμιτος τόμος εἰς φραστὸν ὑμνῆσαι καλῶς αὐτὸ ἢ μεγεθος καὶ πρᾶγμα. μηδὲ γὰρ ἴχων ὅτῳ τὶς παραθεὶν τῆ ἐκείνῳ, * πολλῶ δ' ἔδεται πλείονος, ἢ μᾶλλον τῶ παντὸς γενήσεται πᾶς τις ἁρμοττόν γλῶττη ἀκήκοεν τὰ σά, ὃς ἅπαντα τῆ ἐν ἀνθρώποις τὰ ἐλλιπῆ καὶ ὑπερφυᾶ συλλήβδην ἴχοις συλλαβών. καὶ μὲν δὴ μὲν ἀπὸ σῦ γε ἄτου ἠρχμένοις τῆ ὑγκωμίων οἱ νόμοι, ἢ μόνον τοιαδιὶ τὰ ἐγίγνοντο, καὶ πλείης τῆ τέχνη παρῆχον πᾶς ἀφορμάς· οἱ δ' αὖτοὶ καὶ παρώτεροί σοι προσβάλλοντες καὶ ἀκίζδηλοι, ἢ πλέως ἂν ἐνδοῦεν ἰδόκουν ἑαυτοῖς. νυνὶ δὲ καθάπερ ῥόδον μαλαχθὲν καὶ ἀπολέσαν τὴν ὥραν ἐν οἷς οὐκ ἰχρῶ, ἄλλοις μὲν δή τισι φανεῖεν ἀνίσως οὐκ ἀξιωπλεῖς· σοὶ δ' οὔπω ἢ πάντα σφόδρα ἀξιωπλεῖς, ὥσπερ τοῖς ἀγοβίμοις πλωτοῖς τὰ ἐκ τῆ λίνου ἐνδύματα. ὥστέ μοι ἀπορουῶντι καὶ ἢ πόθεν ἄρξωμαί σου ἢ ποῖ τελευτήσω ἢ τίνα μάλιστα ἐπαινέσω, χρῆσθαι ἔπεσι πρὸς τὸ δίοντος ἐνδιοντι. τοιαῦτα γὰρ τὰ τῆ ἀνθρώπων πράγματα· τὰ μὲν ἀπορουῶ τα, τὰ δ' ἀπορωῦτα, καὶ ἀεὶ ἄλλοτ' ἄλλως ἴχοντα. ὅθεν καὶ οὐκ ἄπλη τις, ὅτι μὴ καὶ μάλα γε πολύτροπος ἢ πάντ' ἀγαπητὰ. ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν ὁ δεύτερος πλοῦς ἐξενίκηται· καὶ τῆ πρώτου ἀποτυγχάνοντες, δευτέρου ἀπτόμεθα, καὶ τρίτων ἔτως. συγγένεια γάρ τις ἔοικε διὰ πάντων καὶ ὁμοιότης, ἅτ' ἐκ τῆ στοιχείων, ὥσπερ ἐκ μιᾶς τινος μητρὸς καὶ ῥίζης εἰληφότων τὸν τῶ ὄντος σύστασιν. ἰδοὺ γὰρ καὶ λαμπάσι καὶ πυρσοῖς κεχρήμεθα, ἵνα ἐκ μὲν πυρὸς ἢ τὰ πάντα βοσκούσης λαμπάδος, οἱονεί τινα δεύτερον ἐκ μηχανῆς ἥλιον φαίνοντες τῷ νυκτί· καὶ αὖτὸν δὲ ἢ πάντα κόσμον οἰκοτίζειν ἐθέλοντες, καὶ κύκλῳ καὶ κινήσει οὐρανοῦ, καὶ ὡς ἔχει χρόματος εἰς τὰ περίγεια, μικροῖς τισι σώμασι σφαιρικοῖς * ὑπερμαιεμθμ. ἂν δὲ καὶ πρὸς ζωγράφων τέχνας ἀπαγάγωμεν ἢ λόγον, ἐπαύθα δὲ καὶ ἀφθονίαν εἰκόνων παραδειγμάτων ἀφέξομεν, καὶ σαλιδαίως ἀληθῶς ὑποκείσεως χέμστας, καὶ ἀμωγήτους τῆς χρόμασιν ἐπιπλωομένας ἔχοντα παλθοῦς τῆς ἐμφάσεις. τὰ τι γὰρ ἄλλα, καὶ τὸν τὰ παντὸς ὑποκειομένων δεμιεργὸν ἀεῖσοι, ἵστατα μὲν πολὺ ἂν δημιουργοῦσι σκιᾶς διδυμάονι χαείζεσθαι, μὲν ζωγόνοι τῆς ἐπίρματος ὕλαις, παίζουσιν οἱονεὶ ταῖς ὕλαις καὶ τῆς χρόμασι· καὶ τῆδε μὲν ἐκ γῆς ἀτάγως τὸν σῖτον δῆθεν ὅτι χλοάζοντα καὶ γαλακτροφούμενον· τῆδε δ' αὖ πλησφόρον διειπόντες, μήθ' ὑπὸ καλάμῳ καὶ φλοιῷ ἢ ἀνθέρικιν ὄντα καλύπτεσθαι θέλοντα, καὶ μογεροῦ τὸ δρέπανον φρικαλέον. καὶ πῶπα ποιοῦσι μηδ' ὥραν πεπεμένους, μὲν ἄστρων ἐπιπλῆς τι καὶ δύσεις, ἀλλὰ μιᾶς ἡμέρας ἐνίοτε βλάσειν τὰ σίτου καὶ ἄλωσιν ὥραν δυσευρύτου. ἐ ἡμεῖς πεφαρμῶ, μὲ δυνάμενοι πάντεβοῦς ἐν τῆ παρόντι κατισχεῖν, δεύτερον μετ-

* Deest aliquid. Vide Notas.

* legendum, ὑποσφαιρικοῖς.

D μὲν πλοῦν· καὶ παραδείγμασι ἀχρήμεθα πρὸς ἀληθείας ἔνδειξιν, οὐ μάλα μὲν ἀξίοις, μάλα δ' ἀπὸ γνώμης ἀκιβδήλω. τῶ γὰρ ὄντι κατ' οὐρανὸν τὸς μεγίστους καὶ κάλλει ἔχοντας τ' ἀστέρων, ἐφ' ἁπὰ τινα τ' ὑρανίαν ξυμπλευσάντας σώματος πόντου, διαζωγράφοντα καὶ ἀσφαλίσατο ἀγχαράξαι τ' σῶν γνωρισμάτων τὰ κάλλιστα. εἰ ὥσπερ τὸν τῶ Θεῶ δοκοῦσι δόξαν οἱ οὐρανοὶ,

* undo illud proverbium, ὁ δεύτερος πρῶτος.

* architectum imitantes. Edit. Paris. 1553.

* fuppl. poſſit

* coruntes, figuris & characteribus certis ea quæ in re ſingularia & poſcherrima ſunt deſcribatur.

ANDRONICUS SENIOR

ὕπω ἢ τὸ σὸν διατραύσης ἔσο μνημόσυνον ἐν πᾶσι τοῖς αὖθις ἐξολεγμοῖς ἀεί, ἢ πεφροντίκατον αὐτοκρατορίας ἀρχέτυπον σὲ τοῖς ἑφεξῆς προβαλλόμενοι. τοῦ ἕδει πάσης ἀνθρώπης, ἐφ' ἑνὶ τινι τῶ ὑπηκόου συναλυθούσης σώματος πόπου, δίκαιόν τινα μίαν ταῦτην ποιήσασθαι παρὰ σοῦ τὸ παραχρῆμα σοι τὸ βασιλεύειν, δι' οὗπερ σοι ἢ τὸ ζῆν παραχθῆ, ἢ διαμένον διδάσκαλον τῶ ἐθελόντων ἄρχειν ἑαυτοῦ, ἔα γυμνάσιόν τινα πάσης ἀρετῆς ἢ παγκόσμιον Ἑλλανοδίκην. τοῦ ἕδει πάσαν ἀνθρωπίνῳ γλῶτταν τῶ ἐμὸν ἀναλαβόντα γνώμῳ, πρότερον τῆ λεγομένων· ἵνα δὴ ἐντεῦθεν ἢ κοινή τις πλοῦς ἢ παγήγυρις, ἢ συμφωνία παγκόσμιος ὑπὲρ σοῦ ἢ τῆ σῶν· εἰκοῦ ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐν τῆ παρόντι ἡμῖν ὁμολόγηται, μείζων ἢ κατὰ λόγου δύναμιν ἅπαν τῆ σῶν ἐγκωμίων τὸ μέγεθος, καὶ ὑδὲ πολλαῖς γλώσσαις ἁλώσιμον· εἰ δ' ἀξίαν ζητοῖ τις, λοιπὸν ἂν εἴη καταλύειν ἐνταῦθα τὸν τῆς γνώμης καὶ ἄκοπος φέρομαι. μενοῦν δὴ σαφὴς ἂν εἴη, τὸ τοῖς ἀδυνάτοις ἀνεικρότ ἐσόπτας ἐγκαρῶ.

Γ. Ἐμοὶ μὲν ὕπω τὰς διδομένας ἀπηγορεύκοντι τιμάς, βίαν ἐπενεγκεῖν ὁ βασιλεὺς ἠβούλετο μέν. δεῖν δ' ὅμως οὐκ ἔκρινεν· ἀλλ' ἠύχατο, παμπόνηρος εἰς ἕτερον τὸ πρᾶγμα καιρόν.

A fionibus explicarent, & illuſtriſſimum Imperatoriæ majeſtatis archetypum poſteritati proponerent. Nunc omnes homines in unum aliquem telluris congreſſos locum, unum hoc votum facere oportebat ad eum qui tibi poteſtatem iſtam dedit, ut & immortalem tibi vitam donaret, quo magiſter eorum eſſes qui ubivis terrarum regnare vellent, velut omnis virtutis gymnaſtæ & univerſalis Hellanodicæ. Nunc omnia humanæ lingua debebat meum aſſumere animum, eorum quæ dicereotur promum, ut inde communis quædam feſtivitas & ſolennitas, & totius mundi de te & tuis conſeſſio exiſteret. Cæterum, quia jam confeſſi ſumus, ampliorem eſſe laudum tuarum magnitudinem, quam quæ oratione comprehendi queat, ac ne multis quidem linguis edifferi, ſi quis dignitatem ſpectet: id ſcilicet reſtat, uti jam vel iovitl alacritatem animi noſtri omittamus. Manifeſti enim furoris fuerit, ea ſuſcipere ultro, quæ nullo modo ſuſtinere queant.

III. Cum igitur oblatos honores non ad hunc modum recuſaſſemus, vim quidem afferre nobis voluit Imperator: ſed cum id non oportere fieri ceoſeret, quievit, re in aliud tempus rejecta.

B

CAPUT X.

Edit. Pariſ. pag. 64.

I. Funambuli aliique Ægyptii circulatores, multis regionibus percerratis, Byzantium veniunt. II. III. IV. Mira ſpectacula ab iis exhibita. V. Eæ artes ut quæſtuoſæ ita etiam exitioſæ artificibus. Byzantio egreſſi, Europam pervagantur. Gades uſque penetrant. VI. Turci claſſibus tunc primum conſtructis, maria & terra infeſtant. Fiſci inopia.

Α. Κατὰ τῶτον τὸν χρόνον τῆ Κωνσταντινουπόλει κατὰ πάροδον ἐπιδεδημήκασι θαυμασταί τινες, τέχνῃ ἐξησκημένοι ἀνδρες, ἢ μάνις τῆ ἐκεῖθι· οἵους ὑδείς πω τῆ ἡλικίᾳ προβεβακόσιν ἦν ἐνοῆ ἔσχεν, ὅτ' ὄλβιε τυδίστα. ἐς φῶτα μὲν ὁρμηθέντας ἐξ Αἰγύπτου, ἢ ὥσπερ τινα κύκλον ποιησαμένους, διελθόντ ἐξεγένοντο πρὸς μὲν ἕω ἢ ἄρκτος τῶν ὁδὸν ποιουμένους, Χαλδαίοις τε ἢ Ἀραβίοις ἢ Περσικῶν Μηδικῶν τε ἢ τῆ Ἀσσυρίων γῆν· πρὸς δ' ἑσπέραν ἀποκλίναντας, ἢ περὶ τὸ Καύκασον Ἰβηρίαν, Κολχικῶν τε ἢ Ἀρμενίων· ἢ ὅσα μέχρι Βυζαντίου μεταξὺ κατοικοῦσιν ἔθνη, ἓ πάσας χώρας ἢ πόλεις τῶν ἑαυτῶν ἐπιδείξασθαι τέχνῃ. τὰ μέντοι πολύμορφα ὑπ' αὐτῶν, τεραστίου μὲν ἔσου ἢ θαύματος πλέον, ἢ μὴν δαιμονικῆς τινος μαγγανείας μέτοχα· ἀλλ' ἐπιτηδεύματα φύσεως δεξιᾶς, ἐγγυμνασθείσης ἐκ πλείστης ἐς ὄργον τοιοῦτον ἄσκησιν. ἵνα δ' ὡς ἐκ παραλλήλου τινὰ τῆ πολλῶν διεξέλθωμεν, ἦσαν τοιάδε.

Β. Ὀλκάδος ἰσὸς τινας δύο ἢ τρεῖς λαμβάνοντες, ἓ ἀρθίους ἐπὶ ξαπίδα τινὸς ἰσῶσης, καλωδίοις ἐρεθισμένοις ὑπηρείδον, ὅσον μὲν ἐπὶ ξάπρα πεφρίκασι. ἔπειτα σχοῖνον ἑτέραν ἐκ τῆ ἴσης κορυφῆς εἰς τὸν τῆ ἑτέρα διέτεινον· ἢ ἀφὲς τούτοις ἕτερον σχοῖνον ἀπὸ κρηπίδος ἄχρι κορυφῆς περιλίσσοντες, βαθμίδας τινὰς ἐλικοειδῆς ἢ αὐτῶν ἀναβάσιον ἐφαπτον, δι' ὧν αὐτῶν εἷς ἐξ αὐτῶν, ἵστατο ἐπ' ἀκροπάτῃ ἓ γομφῳ τῆ κορυφῆ τῶ ἴσου, τὸν μὲν

C

I. Sub hoc tempus Conſtantinopolim obiter ingreſſos vidimus mirabilium operum arte inſtructos viros, non pauciores viginti; quales nemo unquam provectæ ætatis homo vel audierat, vel viderat. Qui primum ex Ægypto progreſſi, veluti circulum quendam confecerant; ac verſus quidem Orientem & Septentrionem, Chaldæam, Arabiam, Perſidem, Mediam & Aſſyriam peragraverant; deinde deflexo ad occaſum itinere, Iberiam Caucaſo finitimam, Colchidem, Armeniam, cæteraſque gentes pervagati, quæ inde Byzantium uſque habitant, artem ſuam in omnibus provinciis oſtentarant. Quæ autem ab illis agebantur, erant illa quidem monſtroſa, & ſane mirabilia; non tamen quicquam cum diabolicis præſtigiis commune habebant: ſed erant ſtudia quædam dextri ingenii, longo tempore in hujuſmodi rebus verſati. Ut autem breviter pauca ex illis narremus, eo qualia ab iis ſpectacula exhibebantur.

D

II. Navis onerariæ malos binos vel ternos, alicubi in ſolo fixos & erectos, funibus hinc inde firmabant, ne in alteram partem inclinarent. Deinde funem alium ex unius mali cacumine in alterius cacumen extendebant; prætereaque alium funem a ſolo ad cacumen circumplicantes, gradus quoſdam in gyri ſpeciem quibus aſcenderent, faciebant: per quos unus ex eis cum evaſiſſet, nudo cacumini mali inſiſte-

ANDRONICUS SENIOR

bat, nunc altero in pede ſtans, nunc ambos verſus cælum diſtendens, caput vero deorſum verſus ad malli cacumen applicans: poſt ſubito ſaltu facto, unaque manu funem fortiter comprehenſo, inde pendebat; & ita ſæpe ſeſe rotabat & circumvolvebat, ac ſurſum verſus cœlum, & infra verſus terram paulo momento & continenter totæ in morem pedes circumagebat. Deinde non manu, ſed inflexo crure, reſte apprehenſa, ſupinus dependebat; atque ita rurſus eodem modo rotabat ſe ac circumvertebat. Mox rectus in medio fune ſtans, arrepto arcu & ſagittis, ad ſcopum eminus poſitum collimabat, adeo ſolerter, ut qui humi conſiſteret, melius non poſſet. Deinde clauſis oculis accepto in humeros puero quaſi viatore quidam aerios per funem gradiebatur ab altero malo ad alterum. Et hæc quidem iſte.

Edit. Pariſ. pag. 215.

III. Alius autem equo inſidens, ad curſum illum extimulabat; eoque currente nunc erectus in ſella ſtabat, nunc ante in juba, nunc retro in clunibus, pedibus ſemper dextre impleatis, & velut avis in morem volitaos. Nunc ex equo currente deſcendens, ejuſque cauda prehenſa inſiliens, rurſus in ſella ſedens conſpiciebatur: & inde rurſus ea altera ſellæ parte ſe demittens, & circum equi ventrem ſe circumagens, facile ea altera parte aſcendebat, ac curſus in eo vehebatur. Quibus rebus cum occuparetur, ne id quidem negligebat, ut equum flagello ad curſum incitaret. Et hæc altet e monſtrificis illis hominibus faciebat.

IV. Alius vero cubitali clava capiti impoſita, ac vaſe humoris pleno in ejus ſumma parte collocato, ita circumibat, ut vas illa immotum ſervaret. Alius & ipſe lunam haſtam in capite ſuo ſtatuebat, tribus orgyis non breviorem, fune inferne verſus apicem circumplicato gradum inſtar: quo puer manibus & pedibus aſcendebat paulum alternantibus uſque ad haſtæ cacumen, & rurſus inde deſcendebat. At qui haſtam in capite gerebat, continenter obambulabat. Alius vitreum globum in altum jactabat, & relabentem nunc extremo manus ungue excipiebat, nunc poſteriore cubiti parte, nunc aliter atque aliter. Omitto ſaltationum varia genera, cæteraſque exercitationes quaſcunque illi nobis ſpectandas exhibuerunt. Neque vero ſinguli ea ſingula, ſed omnes univerſa callebant: neque ea quæ expoſui tantum, ſed alia ſexcenta ſciebant.

V. Sed cum ea ſtudia periculoſa ſint, ne ipſi quidem periculorum expertes fuerunt; ſed ſæpe præcipitati aliqui perierunt. Nam cum amplius quadragiota patria caceſſiſſent, pauciores viginti Byzantium pervenerunt. Vidimus & nos unum malo delapſum interire. Magnam itaque pecuniam a ſpectatoribus colligendo, quovis terrarum proficiſcebantur, partim lucri faciendi cauſa, partim artis ſuæ oſtentandæ gratia. Digreſſi autem Byzantio per Thraciam & Macedoniam Gades uſque pervenerunt, toto fere terrarum orbe artis ſuæ theatro conſtituto.

VI. His temporibus Tuteci, animadverſo affliſto & turpi Romani Imperii ſtatu, ædificare claſſes & ingredi mare cœperunt, λά τοίνυν ἐκ τῆ Θεμίσκυρα σωμάγοντες χρυσᾶ, πεμίσκυν παντᾶχ τῆς γῆς, ἅμα μὲν λέρδυς ἕνεκα, ἅμα δὲ ἕ τλὺ ἑαυτῶν ἐπιδεικνύμδοι τέχνλν. ἕραντες δ' ἐκ Βυζαντίου, διὰ Θράκης καὶ Μακεδονίας ἀκίσεως ἄχρι Γαδείρων, μιαρᾶ πᾶσαν ἕ οἰκεμένλν ἕ ἑαυτῶν τέχνης ποιεμβοι Θέατρον.

A Θατέρᾳ τοῖν ποδοῖν, τὸν δ' ἕτερον μὲν ἄμφω τὰς πόδας πρὸς ὑρανὸν ἐξαπλῶν, τλὺ δὲ κεφαλλὸν κάτω πρὸς τῆ κορυφῆ τὲ ἱσὲ φερομένου. ἔπειτ' ἐκπόδων ἄλμενι χρυσῦλος αἰφνιδίφ, μιᾷ χερεὶ τῆς σχοίνου σφιγκτῶς ἐδράξατο καὶ ἐξέρπετο· καὶ πολλὰς μὲν τὰς περιφορὰς καὶ περιδινήσεις ἐποίει, ἄνω τε πρὸς ὑρανὸν καὶ κάτω πρὸς γλῶ τὰς πόδας ἐν βραχεῖ καὶ σωμιχῶς περιφέρων δίαυ τροχᾶ. ἔπειτ' αὖτι χειρὸς κοίλη τῆ κτένη τῆς σχοίνου δραπτεύσας, ἐξήρτητο κύμβαχος· ἕ ὅπως αὖθις ἀμοίως τὰς περιφορὰς καὶ περιδινήσεις ἐποίει. ἔπειτα ὀρθὸς ἀπὸ μέσης ἕ σχοίνου ἑστάμενος, ἕ λαμβάνων τόξον καὶ βέλος, κατὰ σημεῖον τινὸς ἐπέζδα πόρρω κειμένου· ἕ ἐβάλλετ' ἄπαντοι εὐσχολίατα, ὡς οὐδ' ἐπὶ γῆς ἑστάμενος ἕτερος. ἔπειτα μὲν τὰς ὀφθαλμὰς, καὶ λαμβάνων ἐπὶ τῆ ὤμων παιδίον, ἐναίσιόν τινα νέαν πορείαν ἐβάδιζεν ἐπὶ τῆς σχοίνου ἐξ ἑνὸς ἐσὲ φερὸς ἕ ἕτερον. καὶ ταῦτα μὲν ἅπας ἐποίει.

Γ. Ετερος δ' ἐφ' ἵππα καθήμενος, τρέχειν ἐμάσεζε· καὶ τὸ ἵππα τρέχοντος, ὀρθὸς αὐτὸς ἐπὶ μὲν ἐπὶ τῆς ἐφεσείδος ἕσατο, ἐπὶ δ' ἐμπροσθεν ἐπὶ τῆς ἕ ἵππα χαίτης, ἐπὶ δ' ἄπισθεν ἐπὶ τῆ τὸ ἵππα γλουτῶν καὶ ὑφοῦς ἀεὶ παραλλάττων τὰς πόδας, καὶ ὥσφ ἐπιμελῶς δίαυ ποιῶν· ἐπὶ δ' αὖθις ἀναβαίνων ἕ ἵππα τρέχοντος, καὶ τῆς ὑρᾶς ὀραπτόμενος καὶ ἐναλλόμενος, ἐπὶ ἕ ἐφεσείδος αὖθις ἐκράτο ἀσθενῶς· ἀφ' ἑκάθεν αὖθις χαλῶν ἑαυτὸν ἐπὶ θατέρᾳ τῆς ἐφεσείδος μέρης, καὶ κατὰθεν διὰ τῆς τὸ ἵππα κοιλίας περιφερόμενος ὑπτιῶς ἐπὶ θατέρᾳ μέρης ἀφῆς καὶ ἐκρυχᾶτο αὖθις, πάνυς δ' ἀσχολῶν ἑαυτὸν, ὠδὶ τὸ τὸν ἵππον ὁρᾶν ἐμέλλεν ἐκείνεν ἡμέλει νῦ μᾶσιγι. ταῦτα μὲν δὴ καὶ ὗτος τῆ πρατπτικῶν ἑαυτῶν ἐποίει.

B

C

Δ. Ετερος δ' ἐπὶ τῆ κορυφῆ ἑαυτῶ ῥόπαλον πηχυαῖον ἱσᾶν, ἕ ἐπὶ τῆ ἕ ῥοπάλυ ἄκρῳ ἀγγεῖον ὑγρὸ μιᾶσν, πεζεῖος βαδίζων κἀλέπαιν τὸ ἀγγεῖον ἐπὶ τὸ πολύ. ἕτερος δ' ἐπὶ τῆς ἑαυτῶ κορυφᾶς καὶ αὐτὸς ἱσᾶν δόρυ μακρὸν, ἐ μέσον τετᾶν ἀργυρᾶν, περικαλλεμένον σχοινίφ κάνωθεν ἄνω δίαυ βαθμίδων, δι' ὧν χαρεῖ τε ἕ ποσὶ περιδρατόμενος παῖς νεᾶς, ὁ μὲν παῖς ἄκρᾳ βραχεῖ παραλλάττων ἀεὶ χεῖρας καὶ πόδας ἄχρι τὸ ἄκρυ ἕ δόρατος, καὶ αὖθις ἐκεῖθεν κατῶθεν· ὁ δ' ἐπὶ ἕ κορυφᾶς ἔχων τὸ δόρυ, περιέρχεται βαδίζων δίκυκλᾶν. ἕτερος δ' ἐξ ἄλλυ σφαῖραν ἔχων, ἄνω ὁρᾶς ὕψος ἱρῆ ἵππου· καὶ κατέσαν καὶ μὲν ἄκρᾳ τῆ τῆς χειρὸς ἐνυχεῖ ἐν χειρὶ, καὶ δὲ τῆ ὀπίσθιφ ἄκρᾳ τῆ ἀγκῶνος, καὶ δ' ἄλλως καὶ ἄλλως. ἐὰ λέγειν τὰ τᾶς ὀρχήσρας διάφορα εἴδη, ᾗσα ἐν ἡμῖν ἐξετέλεσαν ἕτερα τῆ ἐπιτεδεμάτων. ἕ γὰρ ἔκαρος ἓν μόνον ἀπολαβὼν ἐγίγνασκεν ἐπίτδεμα, ἀλλ' ἔκαρος ἅπαντα· ἀδ', ἃ διεξῆρεν μόνα πανὶ ἦδεσαν, ἀλλὰ μυρία ἕτερα.

D

Ε. Οὐκ ἀνιπόδων δ' ὄντων τῆ τοιούτων ἐπιτδευμάτων, οὐδ' αὖτοι γε ἀπέδυσαν διαγένετο· ἀλλὰ ἀριθμεζόμενοι πολλάκις τινὲς διεφθείροντο. πλείας δὲ τῶν παραφκόντα τᾶς πατρίδος ἑαυτῶν ἐξελυθότες, μόνοι τῆ εἴκοσιν ἐς Βυζάντιον διεσώθησαν. ἐθεατρίζθα δὲ καὶ ἡμεῖς ἵνα τὰ ἰσοῦ πανταχόθα νενῆ θαύματα. πολλαχοῦ δὲ καὶ ἐν τῆ Ἑσπερίᾳ ἐθεατρίζθη, καὶ μάλα αἰσχρῶς τὰ Ρωμαίων

διαπέμπει πράγματα, ταπεινῶν ἤρξατο, καὶ ἐπιβαίνων θαλάττης ἀδίκως τι ἢ κατὰ πλοῦτος· καὶ ναυλοχῶν μὲν ἀνόκνως ἢ κατουσιᾶς ὁλκάδας· καταπρίσιν ἢ ἢ Μακεδονίαν ἢ Θράκιλν· καταπρίσιν ἢ οὐσης μικρᾶς τε ἢ μείζους, καὶ πάντ' ἐπιφόρων ἐπὶ χρείσεις ἀεὶ τὰ χρείσεα· ὡς ἂν βασιλικῶν ἀναλίσκοντων ἐντεῦθεν χρημάτων, τὰ τῆ πάλαι βασιλίων κειμήλια δι' ἀνάγκην ἐνδεᾶς πιπράσκεσθαι.

A ldque impune; & magno numero, & naves onerarias adeuntes ac abeuntes intercipere, atque etiam Thraciam & Macedoniam incurſare; inſulas item tam magnas quam parvas; & maximis ſubinde cumulare non deſinerunt. Unde factum, ut exhauſto fiſco, veterum Imperatorum ornamenta urgente inopia divendere neceſſe eſſet. ANDRONICUS SENIOR *Edit. Pariſ.* *pag.* 216. * aſcendentes ac deſcendentes

CAPUT XI.

I. Syrgiannes ab Andronico Juniore neglectus, clam cum Seniore agit. Mutata ſententiæ ſpecioſam cauſam affert. II. Seniori optatiſſimus; fide data & accepta Byzantium ingreditur. Ejus rei nuntio quinam lætati ſint. III. Junior prope Urbem caſtra ponit. Audita Syrgiannis excurſione territus fugit. IV. Conſtantinus Deſpota Theſſalonicam proficiſcitur ſiniſtris auminibus. Junioris Imperatoris Matre Byzantium miſſa, exercitum per Chriſtopolitanas anguſtias traducit. V. Junior Synadenum Syrgianni opponit. Deſpotam edictis terret. Rumores ſpargit de Arvi nece. Deſpota Theſſalonicam ſe recipit. VI. Cives factioſos comprehendere jubetur. Seditione ab iis excitata, cogitur cucullum induere. Juniori Andronico traditus, vix mortem effugit. VII. Didymotichi in teterrimum carcerem conjicitur. Inde tandem in alium tolerabiliorem tranſfertur. VIII. Senior, conſulto Pſalterio, pacem ſpectat. Junior, pacis & ipſe cupidus, cum Matre deliberat. IX. Imperatorum colloquium & reconciliatio. Junioris Mater & Amita ubinam inter hæc diverſatæ ſint.

A. Ὀργὲ μὲν μέγας δοὺξ ὁ Συργιάννης, ὁρῶν B ἢ κατὰ γνώμην αὐτῆ χωροῦντα τὰ πράγματα (ὁ μὲν γὰρ ἤρτο παραδώσασθαι καὶ ἄγειν καὶ φέρειν ὡς αὐτὸς ἐβούλοι τὰ πράγματα, καὶ μηδὲν ἢ μικρὸν ἢ μέγα διαπράξεσθαι τῆ πάντων ἀγνοοῦντος αὐτῆ· ἅπαντα παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ὁρᾶν τὸν βασιλέως γνώμην ὁλοσχερῶς Καντακουζηνῷ τῆ μεγάλῳ δομεστίκῳ μόνῳ προσῳκειωμένην) ἐπιμαρτυρατο τὸν καρδίαν, καὶ δίκην ἐσκυθρωπακὼς καὶ ἀνιώμενος, καὶ ἐσκοπεῖτο καθ' ἑαυτὸν πῶς ἂν ἀμυνάιτο τὸν βασιλέα· ὃς ἂν ὑπισχνεῖτο φόνον, οὐ δὲ τοῖς ἔργοις ἐδόκει ἐμέμνητο, ἀλλὰ πάντ' ἐν δρῶν ἐναντία, παροῦν τε αὐτὸν ὡς ἕνα τῆ πολλῶν, καὶ μηδενὸς κοινωνῶν αὐτῆ βουλεύματος. ἔγνω τοίνυν τῆ γυναικὶ προσθεὶς βασιλεῖ, πάντ' ἐν βραχεῖ τὰ τὸν ἀνατρέψαι διαβούλιά τε καὶ πράγματα. καὶ δὴ θεῖν τὰς τῆ πραγμάτων αἰτίας ἀνετίθει· ἀλλ' ὅποι ῥίψειε αὐτὸς, ἐκεῖ καὶ τὸ ἰσχυρὸν τῆ πραγμάτων καθάπερ ὑπ' ἀνάγκης φέρεσθαι τινὸς ἐνόμιζε. πέμπει τοίνυν τινὰ τῶν οἰκειοτάτων αὐτῷ λάθρα, ἐρωτῶν τῆ γυναικὸς βασιλεῖ τὸ ἢ γνώμης αὐτῆ, καὶ ὅπως ἔχει τὰ καθ' αὑτόν· προστιθεὶς δὲ διὰ τὸ τῆς πίστεως ἰσχυρὸν, καὶ ὡς οὐκ ἀνέχομαι βλέπειν ἢ τὸν βασιλέα πειρῶντα τῆς ἐμῆς γαμετῆς.

B. Τῷ μὲν τοι γυναικὶ βασιλεῖ ὅπως ἐπρόσωπος ἢ τῆς ἢ ἀνδρὸς ἤδεζε γνώμης μεταθεσις, ὡς τοῖς ὑφ' ἡλίῳ κατοικοῦσι ἄρα δῆλος ζέφυρος, ἐ τοῖς δύσει φλεγμαίνουσι πάμα ψυχρὸ· καὶ δὴ αὐ' αὐτὸς ἀνίσχειν πλέον ἤδη ἐδώκατο, ἑαυτὸν τε περιῤῥαγούμενον καὶ ἐμπαίζομενον οὐκ βλέ-

I. CÆterum magnus Dux Syrgiannes, rebus non ex ſententia ſuccedentibus (putaverat enim ſe veluti conſortem Imperii fore, & ſuo arbitratu moderaturum omnia, neque parvum aut magnum quicquam ſe oeſciente actum iri: videbat autem præter omnem expectationem animum Imperatoris Cantacuzeno Magno Domeſtico prorſus eſſe devinctum) dolore atque invidia æſtuabat: ac mœſtus ſecum meditabatur, quomodo ulciſceretur Imperatorem, qui eorum quæ rebus ante promiſiſſet nunc reipſa nullius memimiſſet, ſed contraria potius omnia faceret: quippe a quo ut unus e multis deſpiceretur, nec alii conſultationi ſociari adhiberetur. Decrevit igitur ſe ad Seniorem Imperatorem conferre, ac brevi tempore omnia conſilia, res omnes Junioris evertere. Neque coim quicquam ad Deum referebat: ſed quo ipſe inclinaſſet, eodem etiam negotia omnia neceſſario inclinatura putabat. Quodam itaque ex intimis ſuis ad Seniorem miſſo, animi ſui affectum, & quo loco ſint res ſuæ clam indicat; & quo major fides habeatur, illud præterea addit, ſe ne valtum quidem adoleſcentis intueri poſſe, a quo uxoris ſuæ pudicitia tentaretur. *pag.* 217.

II. Ea Syrgiannis immutatio tam grata Seniori Imperatori fuit, quam per æſtatem ex ſolis ardore æſtuantibus Favonii flatus, & ſiti confectis frigidæ bauſtus. Nam nec ipſa diutius ferre poterat ſe ita negligi & deludi: & homines ſibi addictos, ſummos pariter & infimos, prædiorum ſuorum poſſeſſione a junioribus ſpoliatos, & tan-

Digitized by Google

ANDRONICUS SENIOR

cum non fame enectos circumire. Quaob res ſanctiſſimo jurejurando clam ultro citroque miſſo, Syrgiannes coactus eſt rebus ſuis celeriter compoſitis venire Byzantium: idque citra moram ignaris omnibus factum. Quod cum fama vulgaſſet, plurimorum animi majorem in modum exhilarati ſunt, ſummam rerum ſtatim velut teſſeris inverſa ad Scenem redituram eſſe ſperantium, veteresque poſſeſſores Thracia & Macedonica prædia recuperaturos. Sed cum idem Deo viſum non eſſet, mox inanis ſtudio actus ea fuiſſe apparuit, ut progreſſu orationis a nobis exponetur.

III Enimvero Junior Imperator, qui longo jam tempore ſciret Byzantios ſui ſtudioſiſſimos eſſe; quippe a quibus clam acceſſeretur; turbatæ pacis occaſione uſus ad urbem accedit, & omni Thracio exercitu ſecum adducto, prope Coſmidii monaſterium caſtrametatur: onde Palatium conſpiciebat, frigiota circirer ſtadiis diſtans. Ac ipſe quidem ibi biduum totidemque noctes ſubſiſtit, frigidiſſimo ſpirante Borea, ipſius brumæ tempore. Excubitores vero in vils circumcirca diſtributi obſervabant, ne ipſos aliquo ſtratagemate deciperet Syrgiannes, qui tum Perinthi verſabatur, & circumjacentia caſtella melioribus promiſſis in fide retinere conabatur. Tertia vero nocte Syrgiannes trecentis armatis delectis, circa veſperam equitando provectus, ante ſolis ortum Byzantium pervenit, omnibus illis Imperatoris excubitoribus ac ſtationariis militibus, non ſecus ac ſi ſomno oppreſſi fuiſſent, interceptis. Et ni ſenex Imperator vetuiſſet, impetum in eor illius facinoris adhuc ignaros facturus fuit. Sed inexpectata incurſione, cum nec Byzantii ulla re junioris Andronici conatus juvarent, nec ipſe Imperator illos * factı pœnitentes recepturus eſſe videretur, fugam arripuerunt.

ANN. CHR. MCCCXXII. Hyems.

* id eſt, eos qui cum Juniore erant.

Edit. Paril. pag. 218.

VI. Poſtea Deſpota Conſtantinus ſtatim per mare Theſſalonicam mittitur, ut terum Macedonicarum adminiſtrationem gubernationemque ſuſcipiat, & Xenen * Junioris Imperatoris matrem Byzantium mittat; prætereaque militem ibi legat, ue ipſo inde cum Macedonicis copiis iovadente, hinc vero Syrgianne cum Turcico exercitu & Bithynis Romaois occurrente, Junior Imperator in medio circumventus cum ſuis capiatur. Sed cum jam Deſpotes e Byzantino porta ſoluturus eſſet, ſtatim e famuli manibus omnis ea delapſa vidit & in fuodum maris demerſa, quæ ad ornandam ejus menſam aurea & argentea vaſa collecta fuerant. Quæ res magnum illi dolorem attulit, non tam ob ejus ſupellectilis jacturam, quam ob malam ſo ipſo, quod ajunt limine omen, quo animus rei conficiendæ parvam ſpem concipiebat. Cæterum Theſſalonicam profectus, Xeoen cum omnibus miniſtris comprehenſam, nulla modeſtia tritemi impoſitam Byzantium miſit. Quo cum illa invita perveniſſet, in Orientali Palatii parte cuſtodiebatur. Et primum hoc atque graviſſimum opus fuit Conſtantini-Deſpotæ, ubi is Theſſalonicam advenit. Alterum, quod collecto omni

* quæ antea quam nuptas iſſet, Maria vocabatur. Lib. 6. cap. 8. ſect. 2. Lib. 7. cap. 6. ſect. 2. & cap. 13. ſect. 2. Lib. 8. cap. 2. ſect. 1.

An matrem matrimonio habitam mentiretur?

* τῶν πυστῖμο

* ἀεν μέλλοντας

A πων, ἢ ἅμα τῶς περὶ αὐτὸν μικρὰς τε ἓ μείζους ἀριθμὸντας ὑπὸ * τῇ πυκνότητι τῶν τῶν οἰκείων χωρίων κλήρους, κἀντεῦθεν πιεζόντας εἰς τὰς ὑπὸ λιμῶ τηνικαῦτα μένας. ὅρκοι τοίνυν φερωνύδεις ἀπ' ἀλλήλων ἐς ἀλλήλους πρύφα διαβάντες ἰσάγχασαν ἢ Συργιάννην, αὐτὴν προκαταστήσαντα ἑαυτὸν, οἰκάδαι πρὸς ἢ βασιλεύσαντα. ὁ δὲ ἢ τὴν ταχίστην, αἰδομένην μᾶλλον, ἐγεγόνει. ῥύσιν δ' ἡ φήμη, ἀῤῥοσύνας ἓ πλείων ἐπίπλησε τὰς καρδίας, ἐλπιζόντων αὐτίκα πρὸς ἢ γηραιὸν αὖθις ἐπανήξειν τὰ πράγματα βασιλέα, καθάπερ κύβῳ μεταπεσόντος, ἢ ἀποδοθήσεσθαι τὰ περὶ Θρᾴκην ἓ Μακεδονίαν χωρία τοῖς προπάρξασιν ἐς ἢ κλῆρον. ἀλλ' ἐπεὶ ἢ τῇ θείᾳ σοφίᾳ διδυμίνα ταῦτα οὐ λῷ, B μάταιος ἐν βραχεῖ ἓ πεπραγμένων ἔδοξεν ἡ σπουδή, ὡς εἰρήσεται προϊοῦσιν ἡμῖν.

Γ. Ὁ μὲν τοι βασιλεὺς ὁσίοις εἰδὼς ἐν πολλῷ τὰς Βοζανίου ὅλας γνώμας προσεῤῥιζωμένας αὐτῷ, ἢ λάθρᾳ προσαλωμένας, ἐπειδὴ φόβαισιν ἤδη ἢ ἐφάνης ἐλαβε σύγχυσιν, ἐπὶ τῷ πορεύεται μὴ πασῶς τὰ Θρᾳκικὰ στρατεύματος, ἢ ἐλθὼν στρατοπεδεύεται περὶ πύλας τὰς ἢ Κοσμιδίου μονῆς· αὐτὸς δ' ἐν τοῖς βασίλειοις καθεύδων, τεμάχεσι πυκνοῖς πάνυ φρικώδης. αὐτὸς μὲν ὧν αὐτὸς δύο διλούσας ἔλαχε νυχθήμερα, ψυχρότατα κατ' αὐτὸν ἐπιπνέοντος ἢ βορρᾶ, κατ' αὐτὸν ἢ ἀμάλα ἢ χειμῶνος ὄντος τὸν χρόνον. οἱ δὲ φύλακες πανταχόθεν C κρυοπαγοῦντες τὰς ὁδοὺς, ἐπρουμήθησαν καταστρατηγήσας αὐτὸς ὁ Συργιάννης, ἴξων τὴν αὐτὸν περὶ τὸν Πόντον ξυνείβων, ἓ πειρώμενος ὑπηρέτου χρεοπόρους τὰ πέριξ ἐφιλυόσθαι ῥοώδεα. τῇ δὲ τελευτῇ τοῦτ' τεσσαρεσίᾳ ὑπαλλαξάμενος ὁπλίτας ὁ Συργιάννης, ἢ ἐξ ἱππάρας ἐξιππασάμενος, ἴκει πρὸς τὸ Βυζάντιον, φὴν ἐπιτέλλει ἢ ἥλιον, πάντας ἐκείνης τοὺς βασιλικοὺς ὁδοφύλακας, ἄφνῳ ὑπισωπῶντας, ἀῤῥήτῳ σιωπῇ φρουρούς. ἢ εἰ μὴ διεκώλυσε ὁ ὑγραὶς βασιλεύς, ἢ ἐπεπατεῖν αὐτὸς ἐβούλετο ἐν ἀγνοίᾳ τὸ δρᾶμα. ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἐγένετο, ἢ ἢ Συργιάννη παράδοξον ἢ αἰφνίδιον ἐπιφοίτησε ῥόθον, ἐβλήπτο δὴ ἢ ἄλλως ὑπὸ τῶς Βυζαντίους ἀνύοντας λάθρᾳ τι ὑπὲρ αὐτὸ, μήτε ἢ βασιλέα D προσδέχεσθαι * μέλλοντα ἐπιῤῥῖψαντας πρὸς μετάνοιαν, * ἀεν μέλλοντας ᾤχοντο φεύγοντες.

Δ. Πέμπεται μὲν δὴ λοιπὸν ἐπ' αὐτὸς ὁ διανότης Κωνσταντῖνος ἢ Θαλάττης ἐς Θεσσαλονίκην ἐπίτροπος τῇ διοικητῆς τῆ ἢ Μακεδονίας πραγμάτων, τὸν τε Διογένην Ξίφιλον ἢ ἓ τὸν βασιλέως πατέρα πέμψων ἐς Βυζάντιον, ἢ πρός γε στρατολογησόμενος ἐκεῖθεν, ἵν' ἐκεῖνον μὲν ἐκεῖθεν ἐπιόντος μὴ τῶ Μακεδονικῶ στρατεύματος, ἐναντίους δὲ τῷ Συργιάννη σφῶν γε Τυραννοστράτῃ, ὅσοις ἐν Βιθυνίας Ῥωμαίων ὁπλίται, μίσος ὁ νέος συγκαλεῖ θεὶς βασιλεὺς, ἢ ταχίστου ἀλόα ξυλογενεῖς ἀμφ' αὐτόν. μάλιστα δ' ἤδη τῆ Βυζαντίων λιμένων ἀποκλεῖσαι ὁ διανότης, ἐᾶσαι δ' ὅσους τῆ τῶ ἥλιον χεῖρας ἐλιδήναστα πάντα σωμηρισμένα, ὁπόσα ἢ ἐκεῖνα τράπεζαι ἐπλήρου χρύσια ἢ ἀργύρια σαθρὰ, ἢ ἄχει πυθμένων καταδύντα θαλάττης· ὃ ἢ ἦν μεγάλως ἠγεγλύπας αὐτὸν, ὑποσῦναι ἐξ τῶν σίφωνα τῆ σαθρῶν, ὅσοι διὰ τὸ ἐκ πρώτης φάναι γραμμῆς δυσοιώνισον σωμάτημα, καὶ τοῖς μελίσς ἐντεῦθεν δυείλκισεν. ἀλλ' ἢ ἀπέλθων ἐς Θεσσαλονίκην, πάντας δ' ὅσους συλλαβόμενος τὰς περὶ τὸν διανότην Ξίφιλον ἅμα αὐτῇ, καὶ μᾶλλα ἀσόμους ἐμβιβάσας ἰς τριήρη, ἐξέπεμψεν ἐς Βυζάντιον· ἢ δὲ καὶ ἄκουσα ἐλκυσθεῖσα ἐφρουρεῖτο περὶ τὸ ἰῶον μέρος τῆ βασιλείων. ἓν μὲν δὴ τῶτο ἢ σπουδαιότατον ἔργον Κωνσταντίνου τῶ διανότου, γενομένου περὶ Θεσσαλονίκην. δεύτερον δὲ, πάντα τὸν ἐκ Μακεδονίας συναγείρας

χώρας ἐραστὴν, ἔρχεται καὶ τῶν ἀνεψιῶν βασιλέως. ἐλ- A
θὼν μὲν δὴ παρὰ τὴν Χερσόπολιν, πίμψας μηνυτὰς δόλου παρ' ἑαυτὸν τὸν φρουρὸν, καὶν παρ' αὐτοῦ λαβὼν ἀπαλλᾷ. τῇ δὲ μὰ διξάμηνον, διασάλπιγξ αὐτὸς δίεσφε μέρος τὸ τῶν δίδυο ἐπιτειχίζοντος μαρᾷ τείχος, καὶ ὅπω πᾶς ἀκωλύτως διέβαινεν ὁ στρατός.

Ε. Στραφεὶς δὲ πρὸς ἑαυτὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ σωτηδὼν ὡς ἐν σκιᾷ συναλαύνεται οἱ τὰ πράγματα, τὸν μὲν πρωτοστράτορα τῶν Συναδίων, τὰ Θρᾳκικὰ παραδυὼς στρατεύματα, πέμπει φρουρὸν τῶν κατὰ Βυζάντιον βλεπόντων ὀχέων τῆς αὐτῷ ἀληθοῦς ἀρχῆς, καὶ ταῖς τῶν Συργιάνου ἐφόδοις ἀντίπαλον. αὐτὸς δ' ἐκεῖθεν δαιμονίαις τισὶ μηχαναῖς καὶ δό- B
λοις ἴσως πολεμεῖν τῇ θείᾳ καὶ δικαίᾳ. καὶ πρῶτα μὲν ἐξετάγματα πλεῖστα αὐτῷ γραφῶναι παρασκεύασεν, ἐν οἷς ὑποσχέσεις ἐγράφοντο ἄνευροι χρυσάτων, καὶ κτημάτων καὶ τιμῶν πρωτοκύρτων διανομαὶ τῶν συλλαφυρέντων τῇ διατρίβῃ τῶν θεῶν. ἃ δὲ πάντα βασιλεῦσι τισὶ παροδίοις ἀνδράσι δόλωσις, ῥίπτειν ἐκέλευσε καὶ διασπείρειν. ἐξεπίτηδες παρὰ τὸν στρατηγὸν τῆς διατρίβης καὶ πανταχῇ τῆς ὁδοῦ. ἔπειτα πρὸς τούτοις θάλασσα κυρτοῦσα ἐκέλευσε τῷ βασιλεῖ καὶ πάσῃ, στασιασάντων δήθεν τῶν Βυζαντίων, καὶ
* ααα, οἱ ἀπεστειλάντων αὐτόν. * ὁ δὲ καὶ διετράνωσεν πεῖσιν ἀπατηλὴν οἱ τὰ παῦτα πλάττειν δοκεῖ· ὧν οἱ πλείας καὶ ὁρᾶς προσετίθησαν, ὡς παρῆσαν, καὶ αὖ- C
πάλιν τῆς πηρᾶς ἐκείνης τελέσης ἐχίσεως· καὶ παρέσεσιν ποιοῦσι τῷ πράγματος θέλοντες, τείχας ἐδείκνυσαν λιθικὰς, αἳ ὅσα μὲν ἐκ φρέατος λιθικὸν, ἐδείκνυτο δ' ὡς ἐκ τῆς κιβωλοῦ καὶ τῆς ὑπαίας τῶν γηραιῶν βασιλέως, ἅτε ταῖς τῶν δήμων διασκεδαζόσαι χερσὶ· παῦτ' ἀκούσαντα τοῖς ἐν ἀστεῖ καὶ πόλει, καὶ μάλιστα τῇ τῶν δεσπότου στρατῇ, ὡς ἂν μένειν ἐπὶ βεβαίοις τοῖς λογισμοῖς. ὧδα δὲ καὶ διασπαρέντα ἐκεῖνα βασιλικὰ διατάγματα ὑφεστήκασι καὶ διδόμενα τῇ δεσπότῃ, ἐς δεῖλιον καὶ φόβον ἐνέβαλλον ὡ μάλα ἀγενῆ· ὥστε καὶ φόβῳ ἀναπεισθεὶς ὑπὸ τῆς οἰκειοτάτης, λεγόντων ὡς ὡς ἂν φθάσοις προδιδόμενος ὑπὸ τῶν στρατιῶν, ᾤχετο ἐς Θεσσαλο- D
νίκην· καὶ παῦτα μὲν ὅπως τελεσθῆναι χειμῶνος ἐγίγνετο.

ς. Ἤρος δ' ἀρχομένου, πίμπεται τελέσης πρὸς τὴν γραικῶν βασιλέως ἐς Θεσσαλονίκην, καὶ λαθραίας γράμματα πρὸς τὸν διατρίβης Κωνσταντῖνον, παρακελευόμενα τῶν ταχίστην δυνάμεως ἐς τὸ Βυζάντιον μὴ τὸ τελέσαι τὸν δῆμον τῆς Θεσσαλονίκων πειθομένους πέντε καὶ ὅσοι σασιώσας. αἰτὰ ἐκεῖνος εἰς ἔργον παῦτα προβάλλων, διακινούσης ἐκείνοις, κρύφα διερεθίζουσι δραμόντες τὸν δῆμον· καὶ ἀναβάντες τὰς ἱερὰς κρήνας κάδωσαν. τῶν δὲ τὸ πᾶς στάσεως ἀρχηγὸν σύμβολον. καὶ δ' ὃς ὅπως πανδημεὶ πρὸς τὸ διατρίβης οἶκος· ἐκ αὐτοῦ μὲν οὐκ ὤρου· προσιόντος δὲ, ᾤχετο καταφυγὼν εἰς ἀκρόπολιν· τοὺς δ' ὑπὸ χεῖρα συλλήψεσθαι, τοὺς μὲν ἀπέκτειναν· τοὺς δὲ τῶν ὑπαρχόντων ψιλώσαντες, δυσμαγείοις ἐκίβαλον· τοὺς δ' οἴκους καταπρήσαντες, πάντα τῶν ἐνδον διήρπασαν πλοῦτον. αὐτοῖς δὲ δραμόντες δ' ὃς ὑφάπτουσι τὰς τῶν ἀφεστηλώτων πύλας. ἔπειρι δὲ ὁ δεσπότης, καὶ ἀπογνοὺς, ἔπτα τινὲς ἱππεῖς, ἔλαυνε
* ααα, Χαρτείτου ἔξω πρὸς τὸν τῶν * Χορτάτου μοναστήριον. ἔνθα δὴ τῆς διώξεως συλληφθείς, τὸ μεταχρὶς καὶ ἄκων ὑπὸ τοῦ θείου ἔπεμψε, καὶ ἀφεωθεὶς τῶν Θεσσαλονικέων ἐκτὸς ἐκείνων, ὀναιφρόνως ἐπὶ παῦσι τοιούτοις

Macedonico exercitu, contra Impetatorem fratris filium contendit. Porro Chriſtopolim progreſſus, a præſidio tranſitum poſtulavit, minitans, ni ultro darent, iis invicte ſe tranſiturum. Quod cum illi recuſarent, perrupta parte longi muri viam intercludentis, omnem exercitum prohibente nemine traduxit. ANDRONICUS SENIOR.

V. Imperator autem cognitione his de rebus ſuſcepta, cum ſe in arctum cogi cerneret, Protoſtratorem Synadenum, Thraciæ exercitibus datis, ad cuſtodiendos Imperii ſui fines, qui versus Byzantium ſpectarent, & ad Syrgiannis incurſiones prohibendas miſit. Ipſe vero miris quibuſdam machinationibus & dolis parricum Deſpotam inde oppugnare inſtituit. Ac primum edicta plurima feſtinanter conſcribi juſſit, quibus jurejurando ſancite pecuniarum pollicitationes continebantur: item poſſeſſionum & honorum conveoientium diſtributiones proponebantur iis qui Deſpotam comprehenſuri eſſent: eaque prætereuntibus plebeiis hominibus dedit, ut abjicerent & de induſtria ſpargerent, cum juxta Deſpotæ caſtra, tum paſſim in viis. Deinde obitum avi Imperatoris proclamari juſſit, quæ Byzantiis per ſeditionem occiſus eſſet: idque hujuſmodi commentorum artifices ubique vulgarunt; per quæ etiam jurejurando addito, ſe interfuiſſe, & ſuis oculis acerbum illius interitum vidiſſe. Et ut rem confirmarent, alios pilos oſtendebant albarum ovium, quaſi e capite & mento Senioris Imperatoris vulgi manibus avulſi eſſent & diſſipati. Quæ cum in pagis & urbibus, atque in primis in Deſpotæ exercitu audirentur, animos hominum variis cogitationibus diſtrahebant: Tum diſperſa illa edicta cum & inventa & Deſpotæ tradita eſſent, metum ac terrorem illi non nimis degenerem incuſſerunt: ut intimorum cohortationibus adductus, proditionem illi exercitui jamjam imminere affirmantium, Theſſalonicam ſe fuga reciperet. Atque hæc ſub hyemis exitum geſta ſunt. *Edit. Pariſ. pag. 219.*

VI. Veris initio a Seniore Imperatore tertius Theſſalonicam mittitur cum arcanis literis, quibus jubebatur Conſtantinus Deſpota quamprimum eadem nsvi viginticumque ſeditioſos, qui Theſſalonicenſem populum ad novas res moliendas incitarent, Byzantium vinctos mittere. At illi priuſquam hoc fieret, periculo ſuo cognito, clam populo concitato & terribus conſenſis, ſacra rimabuntur pulſant, incboandæ ſeditionis ſignum. Statim igitur collecta plebe ad ædes Deſpotæ accurrunt: ac ipſum quidem non reperiunt; (nam ille, cum præſenſiſſet, in arcem ſe receperat) obvios autem quoſque partim comprehenſos occidunt, partim bonis. etepeis ia exercitum conjiciunt: domos convellunt, & operomnes intus repoſitas diripiunt; atque ipſi ſtatim facto impetu arcis portas rincendunt. Quo Deſpotes viſo, rebus deſperatis, equum conſcendit & in Chortaitæ monaſterium excurrit. Ubi a perſequentibus comprehenſus, monaſticum habitum vel invitus induit, ad evidens mortis periculum declinandum, quam ſubitus ille caſus minabatur.

ANDRONI-CUS SENIOR * fratris filium

batur. Inde ad Imperatorem * nepotem vinctus ducitur, quite longe humaniorem omnibus proceribus & fuellicibus tois erga eum præbuie. Nam bi quidem earnium ejus & sanguinis quodammodo uvidi in eum irruerunt, quasi statim disserpturi. At ipsum Imperator, corpore suo protectum, ab omni vulnere servavit.

VII. Postridie suis obsecutus, eundem Didymoticbum mittit sævissimo & atrocissimo carcere inludendum. Promontorium enim, in quo Didymotichos oppidulum situm est, una rupes est, in qua, quod ad excidendos lapides apta esset, incolæ subterraneas cellas & puteos, quæ pluvialium aquarum receptacula essent, excavarunt. Eorum puteorum unum aquis penitus euhauriont, ue per scalas Despotam eo demittunt, necnon puerum unum parvulum ex ejus mioistiis. Neminem autem præterea prospicere illuc sinunt; sed operculo injecto iitos cuilodiunt, ob loci angustias miserrime affectos. Et ut omittam cætera mala, tenebras inquam & * vapores, quomodo majus illud & horrendum malom declarem? Cum enim peranguitus esset locus, aliter fieri non poterat, quin olla quæ eacrementa capiebat, & panis quo famem solarentur, in proximo jacerent. Quo ani no eos fuisse probabile est, eum eis vefcendum esset in tanto fœrore? Ad hæc olla cum vesperi a cuilodibus funiculo attraheretur, sepe in Despotæ caput effusa est; seu custodibus de indoitia ipsi illudentibus, seu invitis iis olla inveria. Verum Imperatore muitorum hominum religiosorum precibus euorato, tandem in leviorem carcerem est translatus.

* respirandi difficultatem.

Edit. Paris. pag. 220.

VIII. Quæ cum fic accidiffent, Imperator animi dubius, quid agendum esset nescibat, quodve malis remedium quæreret. Quicquid enim incipiebat, id omne præter opinionem in leipsum revolvi ac relabi cernebat. Itaque aperto Psalterio, duhitationum suarum explicationem quærenti primus statim oblatus est hic versus: * DUM COELESTIS DISSOCIAT REGES, NIVE CONSPERGENTUR IN SELMON. Unde cum intellexisset, omnia quæ in præsenti rerum perturbatione fierent, a Deo decrera esse, licet homines arcanas Providentiæ rationes ignorarent: statim ad reconciliationem & pacta prioribus fimilia Nepotem provocat, Syrgiannis confiliis necessario adrersatus. Ille * autem jam olim talis statua cupidus, nulla mora interposita statim accurrit. Supra enim diximus, juniorem Andronicum Imperatoriæ potestatis licentiam ambiviſſe; habitum vero & sollicitudines totis viribus a se repulisse; ac nisi a familiaribus subinde obeurbatus & ad totius Imperii affectationem impulsus fuisset, pacl jam constituræ omnino acquieturum. Enim vero cum in præsentia aecertitus Rhegium primo venisset ibique matrem adiisset (etenim jam unte e carcere educta, & illuc futuræ paeificationis ergo præmissa fuerat:) ibi cum matre & per matrem omola quæ fieri oporteret decernit.

* Dum discernit cælestis reges super eam, sive deliberantur in Selmon. Psalm. 67.

* Nepos scilicet

IX. Intra paucos vero dies & ipse foras progressus, cum avo Imperatore anre Urbis mœnia congreditur. In quo

A σις ἐχωλύετο. δόσεις δὲ ὧν ἐκεῖθεν ἄγεται πρὸς ἡ ἀνεψιὸν ἡ βασιλέα· ὃς δὲ ὡς παῖδα τῇ μητρὶ φιλανθρωπότερος ἐδόκει πάντων ὅσοι παραδυναστεύουσι τε ἡ παραπαίζοντες ὧσαν αὐτῷ. οἱ μὲν γὰρ ἐφιέμενοι τῆς αὐτοῦ σαρκῶν ἡ τῶν αἱμάτων ὡς ἐπιὼν ἀπογλύψασθαι, ὥρμησαν ἐπ' αὐτὸν, ὡς αὐτίκα διαρρήξοντες· ὁ δὲ βασιλεὺς περιχυθεὶς, ἄτρωτον διετήρησε τὸ παράπαν αὐτόν.

Z. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πεμθεὶς τοῖς περὶ αὐτὸν, πέμπει πρὸς Διδυμότειχον, καθειρχθησόμενον ἐν εἱρκτῇ δεινοτάτῃ ἡ ἀπαραμυθήτῳ. ἀγαρ αἰχμὰ τὸ Διδυμοτείχου πολίχνιον ἄκρα, μία τίς ἐστι πέτρα, ὧν οἱ ἀνοικοῦντες δίφωρες εἰς τὸ λαξεύεσθαι ἡ χρῆσθαι λίθοις ὑπόγειος κοιλάνσεις ἀποθήκας ἡ φρέατα, ὑμβείων ὑδάτων δοχεῖα. τῇ δὲ πάσαν φρέατων ἐκείνων ἄντλησαντες τὸ ὑγρὸν, κατάγουσι διὰ κλίμακος τὸν διαπύλου ἐν πύργῳ, ἡ παιδάριον ὑπ' ἐκ ὑπηρετούντων. ἄλλως δὲ ἐκ ἔστιν ὅπου παρῆκαν ἐκεῖ παρελθεῖν. ἀλλ' ἐπιτηρήσαντες, ὑπόρων ἐκεῖ συμπατουμένους τὸ ὑπὸ τῆς τότου ῥύπους, ἡ δυσχύτους πάνυ διακειμένους. ἵνα δέ τ' ἄλλα * παραδράμω ἐκ δεινῶν, ζοφώδης φησὶ καὶ πτηνώδης, πῶς παρασῆσω τὸ μεῖζον ἐκεῖνο δεῖ ἡ φρικώδες; τοσοῦ γὰρ πάνυ τὸ τόπο τυγχάνοντος, ἀλλόλων ἐξ ἀνάγκης ἐχόμενα παρέκειτο, ἔ τε τὸ διαχώρημα ἡ τὸ σῶμα ἔχοντα χύτρα, ἡ ὁ ἁλμὸν παραμυθούμενος ἄρτος. τίνα οἴεσθε, ὦ παρόντες, ἔχειν ψυχὴν, ὁπόταν αὐτὸς ἐδέετο ἐκεῖνα, δυσωδίας τοσαύτας τῇ τραπέζῃ παραμιγείσας; ἀλλὰ ἡ χύτρα ἀνεχομένη ὑπὸ ἔ φυλάκων ἐξ ἡμέρας, πολλάκις ἐξεκενοῦτο ἡ ἐκ πολλῶν ἔ διαύτου· εἴτε ἔ φυλάκων ἐξοτιοῦν ἐμπιπλῶντων αὐτὸν· εἴτε ἡ χύτρας ἀδόκητον αὐτῶν περιτροπή. ἀλλὰ πολλῶν παραλήσεσι χρησαμένων ἐς βασιλέα πνευματικῶν ἀνδρῶν, ἐς ἑτέραν μὲν ταῦτα κατοικίαν εἱρκτὴν μετῳκίσθη.

B

C

H. Τότων ὧν συμπεπτωκότων, διαπρᾶττεται ἐ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς γιγνόμενος, ἡ ἃ ἐκεῖνος, τι ἡ διαπράξεται, ἡ ἄθεν ὕστερ τῶ ἀκμῆ λύσει. ὅσα δὲ ἀντιχειροῖα, πανθ' ὁμοίως καθ' ἑαυτὸν ὁμοθύμως παραδύξας. ὅθεν ἀνοίξαι ἑαυτῷ δῶν ὁ φλανεῖος τὸ πρίβλημα ἔ οἰκείων ἀποριῶν· ἡ ἀνοίξας, ἐπέτυχε δ' ὧν τῇ πρώτῳ σίχῳ λέγοντι· * ΕΝ ΤΩι ΔΙΑΣΤΕΛΛΕΙΝ ΤΟΝ ΕΠΟΤΡΑΝΙΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΠ * ΑΥΤΟΙΣ, ΧΙΟΝΩΘΗΣΟΝΤΑΙ ΕΝ ΣΕΛΜΩΝ. γνὺς ὧν ἐντεῦθεν ὡς πάνθ' ὅσα τελεῖται πρὸς τῶν παρόντα φορᾶς ἔ πραγμάτων θεῷ δεδογμένα τυγχάνει, ἀφ' τοῖς ἀνθρώποις ἀγοωῦνται τῶν ἀπορρήτων προνοίας οἱ τρόποι, πρὸς διαλλαγὰς αὖθις ἡ σπονδὰς τὰς προτέρας ἁμοίας ἐξεμάλαττε ἡ ἔχοντος, ἀντίπαλα δὲ ἀναγκαῖα πραγματευόμενος τοῖς τὰ Συργιάννου βουλήμασιν· ἐς * διὰ θέλων ἐκ πολλοῦ ἡ τοιούτων ἀπάτασιν, ἅτε αὐθις μελλήσας ἐδίν. ἐφαμῆ γάρ πω ἐ ἀνάπαυμα, ὡς ἡ μὲν αὐτονομίαν ἡ βασιλικὰς ἐξουσίας ἔχειν ἐβούλετο· τῷ χῶρα ἡ τὰς φροντίδας ὅλως ὁμοίως ἑαυτῷ ἐξωθεῖτο· ἡ οἱ μὲν αἱ περὶ αὐτὸν ὠὸ ὀχλεῖν τι αὐτὸν ἐ ἀρθέζοι πρὸς ἡ ἐ ὅλης ὑγιαινούσης ἐ-

D

* Psal 67. v. 15.

* vulgo legitur, αὐτοῦ.

* Supple, ἐπὶ τὸν γαμβρόν.

φησιν, ἄρκτον ἂν αὐτῷ καθάπερ ἡ ἔ γενομένων σπονδῶν κατάστασιν. ἅμως ὑπιδύπτερ ἐς τῇ παρόντι κλυδωνίῳ ἐκ πρῶτον περὶ τὸ Ῥήγιον, ἁμαῦ τῇ μητρὶ ἡ διαπλεῖν ἐσπευχήκει, προαπελυθέντα τε τὸν αἰφνῆς, ἡ πιμφθέντα ἐκεῖ ἔ γαμουμένων ἅπαντα τὰ γαμήσιμα.

Θ. Ὀλίγων δ' ἐστὸς ἡμερῶν ἐξελθὼν ἑαυτὸς, ἐκοῦται τῇ πάππῳ ἡ βασιλεῖ ἐξω πρὸ ἔ τειχῶν

τῆς πόλεως· τῷ μὲν πάππῳ ἐβασίλευε τὰ ἀποβάντα ἔτη, χαλεπὰς αὐτὰς τῷ ἵππῳ πορρωθεν ἀφιεὶς ἐαυτοῦ ἰούς· καὶ τοι πολλὰ τὸν πάππον ἀπαυτομένου καὶ κελεύοντος, ὅμως αὐτὰς πεζῇ προσελθεῖν, ἐπασαντο τῶν χεῖρα καὶ τὸ πόδα αὐτῷ ἐφ' ἵππου καθημένῳ. εἶτα ἐξ αὐτοῦ ἵππου ἐπιβάς, περιστὺξ ἀπτοῦ, ἐξ ἀναπαύλου ἐπαύσατο ἑκτελῶν· ἐξ οὗ δὴ πρακτέα λέξεως ἀφ' ἑαυτῶν, ἀσπάζονται. ἐξ ὁ μὲν εἰσῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ὁ δὲ υἱὸς ἀνελθὼν γραπτοῦ λίνου περὶ τὸν τοῦ ὑπεράγνου Θεομήτορος τὸν Πηγῆς. ἔνθα συχνὰς ἡμέρας, οἷσπερ ἐξ εἰς Κωνσταντινούπολιν μεθημέρας, ἐξ αὖθις ἐξῆει. (δίηγε δὲ τὴν παῦσαν ἐξ ἡ διατριβὴ ἐξ μήτηρ αὐτῷ κατὰ τὸν τοῦ ὑπεράγνου Θεομήτορος τὸν Πηγῆς, ἔνθα μὲν ἐξ ἐν ἀθύτοις τισὶ, ἔνθα δὲ ἐξ ἐν τῷ φιλτάτῳ σωαλείποντο· συνῆν δὲ τῇ διατριβῇ ἐκεῖ ἐξ ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Σιμωνὶς ἡ Κράλαινα, ἄρτι ἐλευθωθεῖσα ἐκ Τριβαλλῶν, πλείστους τῶν αὐδρῶν. ἦ δὲ ἐξ τὰ ἐξῃθυσχεζόμενα τῇδε κἀκεῖσε ἐξηγεῖτο τῇ πάππῳ, ὁ πάντα τῇ ἑαυτῆς ἐναργέστερον ἐθέλει πατεῖ ἐξ βασιλεῖ.) μῆ βραχὺ δὲ ἐξ οἱς Ορεστιάδα ἐξ Διδυμότειχον ἐκαυῆκε*.

occurſa Avus quidem ex equo non deſcendit: Nepos autem procul diſtans, anno ſtadio adhuc interjecto, ex equo deſiluit: ac quamvis avo multum refragante & vetante, tamen pedes acceſſit, ejuſque equo inſidentis manum & pedem oſculatus eſt. Deinde equo rurſus conſcenſo, cum amplexus & oſculantem plene eſt oſculatus. Statimque paucis quædam ex tempore collocuti diſceſſerunt, Sene Conſtantinopolim ingreſſo; Juniore autem juxta ædem ſacroſanctæ Dei genitricis, quæ * Peges dicitur, caſtrametato. Ubi dies complures commoratus, interdia etiam Conſtantinopolim ingrediebatur, & rurſus egrediebatur. Tum enim & ipſa mater ejus, partim ob infirmitatem quandam, partim propter charitſimi filii conſuetudinem, in illa caſtiſſimæ Deiparæ ade commorabatur, habebatque illic ſecum Simonidem Cralænam, Imperatoris filiam, modo e Servia defuncto mariro reverſam; quæ patri Imperatori ea quæ hinc inde fuſurrabantur planius exponebat. At paulo poſt illinc Oreſtiadem & Didymoteichum reverſus eſt.

ANDRONICUS SENIOR *Edit. Pariſ. pag. 221.*

* ἐρυχία τι

* ἰδοῦ, Fontis

Uncis inclusa absunt a Cod. Reg.

ANN. CHR. MCCCXII. mense Augusto Indict. 5.

* suppl. ὁ υἱὸς τῷ ἑαυτῆς ἐναργέστερον ἐθέλει πατεῖ ἐξ βασιλεῖ.

Vide Cantacuz. lib. 1. cap. 14.

CAPUT XII.

I. Eſaias, vir ſimplex & indoctus: multorum criminum accuſatus: favente Imperatore creatur Patriarcha. Favoris injuſti merces. II. Eſaiæ opera Philanthropenus in priſtinum gratiæ locum reſtituitur. Hujus elogium. III. Turcæ Philadelphiam obſident. Audito Philanthropeni adventu, arma ultro abjiciunt. Cujus illum reverſi. Maxima frumenti copia in urbem liberatam invecta. IV. Syrgiannes Imperatorum concordia minime lætus. Aſanis Andronici fidem tentat. Ab eo apud Imperatorem delatus, in carcerem conjicitur. Omnibus bonis mulctatur.

* τοῦτο δ' οὕτω ἰχθύτων, μοναχός τις τῶν Βαζάτων ἐξ ὄρους

* οὗτος δὲ τοῦ πατρὸς χρηθέντος ἀπέγοντα.

* Uncis inclusa absunt a Codice Regio.

a ταύτῃ τοῦτον σ' ἄλλα τὴν γοῦμεν ἀφαιρεῖσθαι τῶν ἐξ μέλλα ἀφαίρωμεν, ἐξ τοῦτο ἐστὶ ἐκ τοῦ τοιαῦτα ἐξ ἐν τῷ, τῶν μὲν τοῦ Φιλανθρωπηνοῦ Αλεξίου, τῶν γὰρ ταῦτα τοῦ βασιλέως Δ' μάνου, &c.

b Ita etiam Codex Reg. 91, ὥστε Σαπίωνας ἐκείνης ἐξ Θηβαίους Επαμεινώνδας ἐδόξαν βλέπειν ἔ τὸν παῦτα παρόντα οἱ

A. * ΕΤΥΧΕ μέν τοι ἐπιδεδημηκὼς τὸν παῦτα μοναχός τις ἐξ ὄρους τῷ Αθω ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, μὴν ἀξίωμα ἴσχων οὐδὲ ἱερατικὸν, μήτε γοῦν τὰ θεῖα ἐξ τοιχεώδη σωφρόνων ἀσφαλῶς διανύμενος γράμματα· * τῶν δὲ ἀγαθῶν τῶν τρόπων ἀρίδηλον εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἄρτι χηρεύοντος θρόνον ἐβασιλέως ἀναβιβᾶται· (καὶ τοι πολλῶν κατ' αὐτοῦ παρρησιαζόντων ἐγκλημάτων, ἐξ ὑπὸ πολλῶν ἐμολογηθέντων· δι' ἃ ἐξ πάλαι πολλάκις ἀπεδίωκτο τυχὸν ἱερατικῆς βαθμίδος τιμῆς. ὅθεν ἐπειδὴ τὸ θεῖον ἀπαπερρύητως ἀλλοιον δι' ἱερέων ἀνθρωπίνων συγκαχώρησε ὁ Θεὸς τῆς οἰκείας καθαιρεθῆναι τιμῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῶ ἀφελεσάμενος τὸν ἀνδρὸς, ἵνα τοιαῦτα ἀδικος ὑπὲρ αὐτῶ τῶν σπουδῶν ἐσηνέγκαντο· ὡς αὐτὸ δηλώσει λεγόμενα τὰ πράγματα, προϊόντος ἐ ἱστορίας.)

B. [b] Ο μὲν οὖν πατριάρχης ὕπερ ἅμα τῷ φρονεῖν τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀναβαίνει, τῷ πολλῷ τῶ βασιλέως φρονεῖν αὐτὸν φίλτρῳ τεθαρρηκώς, τῶν πάλαι αὐτῶν γε διμένων ὁμοίως ἐξ τιμίων τῇ περιφέρῃ ἀφιξίνοντι Φιλανθρωπηνῷ· ὃν φρονεῖν ὀκτὼ ἐξ ἐ τελέσαντα ἐξ ἐφόνευ παλαίμαις τοῖς αὐχεῖ ἔ ὁμμάτων ὑποδείκνυται δηδηλωκόμενον· ὃς ὕπνος ἐν ἔ βυλαῖς ἄεισεν ἐδόξε τοῖς βασιλικοῖς ἐδοξε πράγμασι, ἐξ μάλιστ' ἐν δορύβῳ πονέτῳ πραγμάτων ἐ κλύδωνι τοῦ βίου, ἐξ ἐν ἀπόροις ἐξ ἀμηχάνοις ἐκβάσεσι

ANDRONICUSSENIOR

peril nihil habeant, ſed fortuna continenter in illarum mutatione & deſtructione vim ſuam exerat, & vitam, quaſi tragediam quandam agens, variis viciſſitudinibus ludat) quo pacto prudentia illius integra atque incolumis manſiſſet, ac firmior quam fortuna exitiſſet, tandemque ipſum, malo invidiæ genio depulſo, e condemnationis præcipitio revocaſſet.

III. Teſtimonio eſt orationi meæ illud tempus, quo virtus ejus veluti Lydio lapide explorata enituit. Nam cum finitimi & ſuburbani Turci Philadelphiam obſidione cinxiſſent, & continenter validis viribus oppugnarent, foris ipſi, intus vero dira fames: indigenæ qui in ea civitate reſtabant, in periculo erant, ne Turcis cum ipſa urbe atque aris & focis proderentur: idque intra paucos fortaſſe dies acciditſſet, niſi Alexius Philanthropenus in tanto periculo conſtituros ab imminente exitio liberaſſet. Nam in anguſtias redactus Imperator, & conſilii plane inops (neque enim armorum apparatus, neque exercitus ſuppetebat urbi defendendæ par, quæ tot ſtadiis a mari diſſita, tot gentibus cincta eſſet) hunc ipſum delegat, oihil ſecum afferentem, non exercitum, non arma, non pecuniæ copiam: ſed tantum naturalem prudentiam & uſum rerum. Qui priuſquam ad urbem acceſſiſſet, cum in medio adhuc itinere eſſet, hoſtium ſatrapæ & duces fama audita, ſtatim abjectis armis ab obſidione receſſerunt, viri virtutem reveriti: & ſupinis ſimul manibus & pacatis animis obviam progreſſi eum exceperunt: & beneficiorum quæ olim ab illo acceperant memores, gratias ei egerunt, ſe quicquid petiiſſet facturos pollicentes. Quidam enim ex illis vitam olim ejus opera conſervarant & mortem certam ac paratam effugerant: alii eo magiſtro educati, & ad arma & militiam inſtructi fuerant. Et quid multis opus eſt? Philadelphiæ ſubito ea felicitas & uberias extitit, ut maximum frumenti medimnum drachma comparaverit.

Edit. Paris. pag. 223.

IV. Syrgiannes vero, Imperatorum concordia minime lætus, animo æger & triſti vultu obambulabat: maxime quod tranquillis rebus nullus ejus uſus in Republica eſſe videbatur. Quos igitur publicus rerum ſtatus quocumque modo offendiſſet, eos ſeu ſedentes, ſeu ſtantes, ſeu ſecundum viam euntes nactus, conveniebat & cupide adibat: atque Imperatoribus conviciabatur, ut a quibus ſummis affectus eſſet injuriis, cum adverſiſſimis temporibus nunc huic nunc illi maximo uſui fuiſſet. Cum autem Afanem Andronicum mœrore plenum obambulantem conſpexiſſet, qui Romanos Peloponneſios, dum Imperatores inter ſe diſſiderent, rexerat atque gubernaverat; deinde vero per ignominiam a Juniore Imperatore pulſus, & ad Seniorem profectus, nullum ejuſmodi præmium impetrarat, quo dolor ejus levaretur; quamvis magnis honoribus dignus eſſet, Sebaſtocratoricia videlicet, & majoribus etiam, cum ob rei militaris uſum, quo tunc alios ſuperabat, tum ob illuſtre genus; ob eas inquam cauſas Syrgiannes ad hunc quoque acce-

A σωτηρίοις. ὃ μὲν τοι ὁ ἰθαύμαζον πῶς ἐν ἀνθρωπίνοις πραγμάτοις οὐδὲν κεκτημένον ἀκήρατος οὐδὲ μόνιμον, ἀλλὰ τῆς τύχης διὰ κενῆς ἀκμαζούσης ἐν τῇ τῶν μεταβολῇ καὶ φθορᾷ, καὶ παιζούσης ἐπὶ βίον ἐμπορικαῖς καθάπερ σκιώδει τραγῳδίᾳ, ἀκήρατος ἡ τῆς τῶν γονέων ἔμφυτος ἀρετὴ, καὶ σῴζουσα ἐν τύχῃ ἢ δὴ καὶ ὡς τῆς βασιλείας ἀπεσαμένη Τελχῖνας, τῷ πυθμένι τῆς καταδίκης ἀνακαλέσασα.

Sed legendum, ὃ ἀνόητον. Vide Notas.

Γ. Μαρτύρεσι ἐν λογομένων, καὶ ὁ προλύσας πάνυ ὁ χρόνος, καθάπερ τινὰ βάσανον τῆς ἐν ἀνδρὸς ἀρετῆς. ἐν ᾧ αὖτε τῷ χρόνῳ περιερασθεὶς ὁ τῶν Φιλαδέλφεων τῷ περιοίκων καὶ ἀσυγκρίτων Τούρκων, καὶ τῷ συνήθως πολιορκουμένης ἐν πόλεως σφοδρῶς, ἔξωθεν μὲν ὑπ' αὐτῶν, ἔνδοθεν δ' ὑπὸ σφοδροῦ τοῦ λιμοῦ, ἐς κίνδυνον ἦλθον οἱ περιλοιπούμενοι τῇ αὐτοχθόνων πολιτῶν προδοθῆναι τοῖς Τούρκοις αὐτῇ πόλει καὶ αὐτοῖς οἴοις. καὶ πάνυ ἂν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐπράπτετο τοῦτο, εἰ μὴ ὁ Φιλανθρωπηνὸς Ἀλέξιος ἐφθη τὸ βυθὸν τῇ τοιούτου ἀπωλείας ἀνδιῶνι. ἐν γὰρ γνώμονος ὁ βασιλεὺς, καὶ μὴ ἔχων ὅ, τι δράσειε τῇ πάντων ἀδίκῳ (οὔτε γὰρ ὅπλων ἐπίσκηθε, οὔτε στρατὸς ἀντίπαλος ἦν εἰς πόλιν οὕτω θαλάττης παντοῖς σαθροῖς ἀπωκισμένην, καὶ παντοῖς * κεκυλωμένην τοῖς ἐθνικοῖς βουθοῖς) πέμπει τοῦτον αὐτὸν μηδὲν ἐπιφερόμενον, ὅτι στρατὸν, ἢ ὅπλων ἐπίσκηθε, ὅτι χρημάτων πλῆθος, ἀλλὰ μόνῳ τῷ τῆς φύσεως σωθῆναι καὶ ἐμπειρίᾳ. ὃ δὴ ἐς πᾶν ἐπιζῆναι τὴ πόλῃ Φιλαδέλφειᾳ, ἔνθ' ἐν μέσῃ πορείᾳ τυγχάνοντος, καὶ φήμῃ ἀπροόπτῳ οἱ τῷ πολιορκούντων σατράπαι καὶ ἄρχοντες, τά τε ὅπλα δῄθεν ἀφῆκαν, καὶ ἐπολιορκοῦντο ἀπέστησαν, αἰδεσθέντες ἐπ' ἀνδρὶ ἀρετῇ καὶ ὑπείκοντες ἄμα χαρᾷ καὶ γνώμῃ εὐφυΐσασι ὑπατικῇ καὶ ὑποδέχονται· καὶ ὧν πάλαι κελῶν ἀπέλυσαν ἐξ αὐτῆ σῶν ἐν μνήμῃ γενόμενοι, χάριτας ὁμολογοῦσι, καὶ πᾶν τὸ κατὰ γνώμην τελεῖν ὑπισχνοῦνται. οἱ μὲν δὴ αὐτῶν πόλεως τὸ ζῆν ἐποιήσαντο δι' αὐτὸ, προφανῶς ἀπαλλαγέντες θανάτου· * οἱ δὲ ἐν αὐτῇ παιδευτῇ τεθραμμένοι πρὸς ὅπλα καὶ πόλεμον ἀσκησιν ἦσαν. καὶ τί δεῖ λέγειν; ἐς τοσοῦτον εὐπαθείας καὶ εὐτυχίας ἦλθεν ἐξαπίνης ἡ Φιλαδέλφεια, ὡς μιᾶς δραχμῆς ὠνεῖσθαι ἐν μίγιστον λαμβάνειν μέδιμνον τοῦ σίτου.

Edit. Paris. pag. 223.

*ἐκκλησιάσαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν.

Δ. Τῷ μὲν τοι Συργιάννῃ τῷ βασιλέως ἡ ἕνωσις μὲν καὶ γνώμῃ συσᾶσα, ἀθυμεῖν ἐποίει, καὶ ἑσπερωπαῖόν τι περιέπειν· καὶ μάλιστ' ὅτι ἐν πράγμασι ῥᾳδιουῦσιν, ἄξιωτὴς αὐτὸς ἐν τοῖς δημοσίοις ἐδόκει καὶ ἄχρηστος. ὅθεν ἐπ αὐθαδίᾳ ἐπ ἐπὶ τοῖς ἐνοῦσι καὶ ὁδοῖς, τοιούτοις τισὶν ἐντυγχάνων καὶ πρασιὰν αἰτοῦσιν, ὅσοις λύπης τινὰ τὰ κοινὰ πράξαντας πράγματα, ἰλαίσκεσθαι τοῖς βασιλεῦσιν, ἅτι ἀδικωτάτους περὶ αὐτὸν γενομένους, χρησιμώτατον ἐν τοῖς ἐνεστῶσι καιροῖς καὶ μὲν αὖτῳ, καὶ δ' ἑαυτῷ γενόμενον. ἰδὼν δὲ ὁ καὶ Ἀνδρόνικος ἐν Ἀσὰν λύπης περιόντα μέτρον, ὅτι ἐμπειρίᾳ καὶ ἐπιστροπῇ καὶ διοίκησιν ἔχων ἐκεῖνος ἐν Πελοποννησίοις Ῥωμαίοις ἐν τῇ καιρῷ τῆς ἐν βασιλέως διαστάσεως, ἐπ' αὐτὸν ἐξωθεῖσι ἐκεῖθεν ἀτίμως παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐλθὼν πρὸς ἐν γραικὸν, οὐκ ἀφροντίδι ἐξ εὐφυΐᾳ, καὶ αὐτῷ ἐν λύπης ἀσπάζεσθαι εἰς διαπείσει· καὶ τοῦ μεγάλου ἄξιος ὑπάρχων ἀξιώματος, σιβαζοκρατορικοῦ καὶ μάλιστα ἐν γένους λαμπρότητι· διὰ ταῦτα τοίνυν ὁ Συργιάννης πρόσεισι καὶ αὐτῷ, καὶ φίλος αὐτῷ γίνεται,

*ἐξωθεῖσι ὑπὸ τῶν αὐτῶν.

*ἐκκλησιάσαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν.

*ἐξωθεῖσι ὑπὸ τῶν αὐτῶν.

ἐν ἀνδρὶ, ἢ γίνεται ἐν ἐφυΐᾳ, καὶ ἐν ἀνδρὶ ἀνδρικῷ καὶ ἐν ἀνδρὶ ἀνδρικῷ.

τὰ τῆς λόγης ὁμοίωτα γνώμης προβαλόμενος συν-
δεσμον. ἡ μὲν δὴ Συργιάννης ὡς ἀμφοῖν ἦν ἀρ-
ρήτως ἐπίφορ, πάντα ἔτι λοιπὸν ἀπαπατωμένη τῇ
γλώττῃ, ἅπερ τοῖς λυπημένοις ἐοικός· ἡ δὲ Ἀσὰν
βαθείᾳ συνέσει προσιὼν αὐτῇ, γλώσσαν μὲν ὁ-
μοίαν * τοῖς ἐκείνη πραττομένοις, τῷ συνδιαδεδρη-
κότι τοῖς βασιλεῦσι δόλῳ ἐσκέπτετο· τὰ δὲ παρὰ τὸν Συρ-
γιάννη λεγόμενα πάντα εἰς τὴν διανοίας ἄρρητον μυ-
χὸν ἐμίσει γὰρ αὐτὴ τὸ φίλαρχον [a] καὶ φρόν. [b] καὶ
αὖθις δ' οὐκ ἦττον ἐχθρὸν οἱ, ἐχθρῷ γε ὄντι τῷ Κα-
ταζηνοῦ τῷ ἐπὶ δυναστῇ γαμβρῷ, τοῦ μεγάλου φη-
μὶ δομεστίκου· ὃς τὰ μέγιστα παρὰ τῷ νέῳ δυνά-
μενος βασιλεῖ, [c] ἐλπίδας ἀγαθὰς αἱ γραφαὶ ἐπέ-
θεσαν [d] καὶ αὐτῷ προύτεινον. ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν δραμάτων
πάντα συμπράττει, λέξαι τῷ θείῳ καὶ βασι-
λεῖ προσελθὼν ἡ Ἀσάν, Εἰ μὴ διατρώσῃ, ἔφησε,
ὅσον τάχος ποιήσεις ἢ Συργιάννην, βασιλείαν ἐ-
αυτῷ συναλίζοντα, οὐκ ἂν φθάσοις φονεύμενος ὑπ'
αὐτοῦ· ἀλλ' ὧν ἢ μὲν Συργιάννην ἴσχε τὸ δεσμω-
τήριον· τὰ δ' εἴσω αὐτοῦ μὴ τῶν ἐκτὸς ἁπάντων ἀρ-
ξῃ ἀπώλειαν καὶ διάλυσιν οἱ τὸ δόμα. οἱ δ' ἀμπελὼν αὐτοῦ συμ γε τοῖς οἰκοπέδοις * μελόβοτα πάντ' ἐγεγόνει. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει ὁ λόγος.

dit, & quaſi mœroris ſimilitudine tevinctus, amicus ipſi exiſtit. Itaqua, ut amico animum conſilas, omnia quæ dolor fert, ſine ulla diſſimulatione eloquitur. Aſan vero ſingulari prudentia cum viro agens, verbis haud diſſimilibus utebatur: & ipſe quidem Imperatoribus maledicabat; omnia vero quæ a Syrgianne dicebantur, animo intimo recondebat. Nam & prius ambitionem ejus oderat: tum autem haud minus quam antea ipſum averſabatur, at inimicum genero ſuo Cantacuzeno, magno Domeſtico, qui apud juniorem Imperatorem potentiſſimus erat, & ſcriptis inde litteris ſpe ſubinde bona ipſam Aſanem ſolabatur. Cum autem tota fabula inſtructa eſſet, Aſan Imperatorem avunculum clam adit: &, niſi Syrgiannem, inquit, Imperium affectantem primo quoque tempore in vincula conjeceris, primo quoque tempore ab illo occideris. Statim igitur Syrgiannes in vincula conjicitur; domum ejus cum omnibus opibus plebs evertit & diripit; ſolum ædium cum vineis, in orium paſcua convertitur. Et hæc quidem ita geſta ſunt.

ANDRONICUS SENIOR

* abeſt, vox

a abeſt vox φρόν

b ἐχθρὸν δὲ καὶ αὖθις ἀπὸ τοῦ ἐχθρὸν ἔτι Καντακ.

c καὶ abeſt, vox

* ἐξπαβδίσθη ἀπὸ ἄλλου.

CAPUT XIII.

Edit. Pariſ. pag. 224.

I. Diſputatio de Paſchate ut primum in Palatio nata ſit. Eam Gregoras cupide amplexus; ſervente Imperatore; refragantibus fruſtra adverſarius. II. Exponit ſententiam ſuam de die Paſchali conſtituendo. III. Imperator conſilium probat. Rem aggredi metuit.

Tota hæc de Paſchate diſputatio exſtat in Codice Regio.

A. ΟΥΚ ἐκαίρως δέ μοι δοκεῖ σιωπῇ παρελθεῖν B ἃ ὅσα κατὰ τὸν ἐνιαύσιον χρόνον περὶ τὸ Πάσχα λαληθῆναι ξυνέβη. κατὰ δὴ τὸ εἰωθὸς ἀπιὼν εἰς τὰ βασίλεια, τοιούτῳ νιν τῇ ὁμιλίᾳ ἐντυγχάνω. τῷ τὰ μὲν ἄλλα παρεῖδα γε πως πολλὰ τῶν ἐντὸς, τῷ οὐ πάνυ τι ἀσχολίᾳ * πάντως ἐ- Legerat Wolfius, οὐ πάνυ τοι ἐδο-λώθη. σχολάζων ἀεὶ, καίπερ ὄντα κρείττονα σιω-πᾶν, τῷ σοφῶν ἀκοὴν ἄξια· τὸ δ' ὧν τῆς ἀσχο-λουμένης ἡμῖν ὁμιλίας, ἐς ἃς ἂν τις αὐτοὺς ἐθέλοι τὰ μάλιστα. λόγου ποιήσεως ὁ βασιλεὺς περί γε ἀστρονομίας τῷ σφαιρῶν ἐνιαυτῶν, ἐς κύκλους πλα-νωμένων τῷ ἀπλανῶν, τῷ τοιαῦτα ἄττα ἡμοὶ κα-θυποβάλλων πρόφασιν τοῦ λέγειν. πολλῷ δὲ πρὸς ἡμᾶς τῶν ἐμέσων ἤνεγκε. ἐγὼ δ' ὑπολαβὼν, C ἔπαινον διδόμεν πολλοῦ τοῦ μαθήματος· πόνῳ γὰρ μοι τὸ ὀπτικὸν, ὡς εἰπεῖν, τῆς ψυχῆς ἐκάθηρε, τῷ πρὸς τέλειον εἶναι χωρητικὸν πολλά μοι πάντα μαθήματα ἦγαγε. συναγωγίᾳ δὲ ὡς ἀληθῶς εἰσήκασι πάντα χωρεῖς, ὅσα κατ' ἀνθρώπους εἰσὶ τέχναι τῷ ἐπιστήμαται. μὴ μέντοι γε τῶν ἄλλων τῷ ἃ τῷ Πάσχα λόγος ἀνέωγε, ἐμοῦ πάνυ μεταξὺ παραῤῥίψαντος, ὡς μέρος ὄντα τῷ τούτου μαθήματος· τῷ ἄλλως ἄτι τῷ εὐδίτως ἂν ἐφ' μακρὸ πρὸς βασιλέως τὸ πρᾶγμα ἀνενεχθὲν ἀεὶ ἀπόῤῥητον ἦν, ὡς ἀκριβὲς μοι τὸ πρᾶγμα παρέσεσθαι ἔφασκε, πολλῷ ἢ ὅσοι τῆς ἀστρονομίας ἁπτόμενοι ἐγένοντο. ταῦτ' ἄρα τῷ καιρὸ λαβόμενος, ὡς ἔφην, ῥίπτω τῷ εὐδίτως, ἵν' ἀχείμαστος μὲν ἀεὶ τοῦ ἀπαλλάξας ἦσαν γὰρ οἱ τότε πολλά μοι παρέχοντες πράγματα, μὴ ξυνιλοχόντες ἐκ τοῦ ῥᾴστου ἢ τοῦ λίγου σατόν· τῷ εἰ μὴ βασιλεὺς (ἐκεῖνος γὰρ μόνος ἦν συνιὼς ἃ διέξιμεν αὐτός· ἀφορμὴν γὰρ εἰληφὼς,

I. NEque vero ea mihi prætereunda ſilentio videntur, quæ hoc tempore de Paſchate diſputata ſunt. Nam cum de more Palatium ingrederer, tali colloquio interveni. Ac cætera quidem, quamvis & ipſa præclara ſint & digna eruditorum auribus, tamen quia & multa ſunt, & occupatis hominibus non admodum ſcitu neceſſaria, prætereantur. Quæ vero ſcitu digniora & jucundiora, exponantur. Mentionem intulit Imperator de aſtronomia & cæleſtibus orbibus & ſtellarum tam errantium quam fixarum motibus, ac de aliis ejuſcemodi rebus, ut mihi differendi occaſionem ſuppeditaret. Nam magna ejus erga me benevolentia erat. Itaque ego ſermone ſuſcepto eam diſciplinam plurimum laudavi, quod & mentis oculos mihi quodammodo repurgaſſet, & cæteras omnes diſciplinas quaſi viris coloribus eaornaſſet. Re ipſa quippe, ſi ea non adſit, reliquæ artes ac ſtudia hominum quælibet rudibus & adumbratis imaginibus ſimilia ſint. Porro inter cætera, etiam de Paſchate quæſtio orta eſt, cum ipſe ejus mentionem injeciſſem, ut ad eam quoque diſcipinam pertinentis. Alioqui vero de ea re ad Imperatorem referre jampridem cupiebam; quam me diligens inquiſitio arcanam eſſe edocuerat, & iis tantum notam, qui aſtronomiam degustaſſent. Tum igitur, quod parturiebam, dara ut dici occaſione peperi; non tamen ſine magnis difficultatibus. Erant enim qui ejus diſputationis ſuem non facile animo concipientes, multum mihi negotii faceſſerent. Ac oiſi Imperator (nam quæ dixeram, ſolus ille intelligebat; & arrepta hac occaſione, excallentis ſcientiæ ſuæ thaſauros aperiebat ipſe quoque ac palam exponebat) niſi inquam Imperator inſigni benevolentia viam orationi meæ patefeciſſet, forſitan per injuriam

ANDRONICUS SENIOR

condemnatus, non pulchre inde nec honeſte hae tandem vice diſceſſiſſem. Cum igitur, ut dixi, Imperator poteſtatem integram nobis feciſſet, mihi quidem dicendi, illis autem qui aderaot audiendi, primum ea quæ maxime ad rem faciebant, velut principia ac fundamenta poſui; deinde ea iis ipſis cœpi argumentari.

Edit. Pariſ. pag. 225.

II. Ac primum neceſſariam eſſe dixi accuratam veri æquinoctii inveſtigationem; quod, ut poſtea dicetur, totius quæſtionis caput & cauſa eſt: deinde plenilunii, quod poſt æquinoctium exiſtit, obſervationem. Porro plenilunium eſſe tum dicimus, cum lunæ hemiſphærium nobis obverſum totum lucidum eſt: id quod accidit paulo plus decima quarta die ex quo luna cum ſole in eadem Zodiaci parte congreſſa fuerit, una eademque perpendiculari utrumque contingente. Cum autem Paſcha noſtrum ad legale, hoc vero ad plenilunium quod poſt æquinoctium exiſtit accommodetur, iis explicaris, ratio Paſcharis noſtri omnibus perſpicua erit. Exquiſitum æquinoctium binis tantum anni diebus naturalibus accidit; ſemel, autumni initio; iterum, vere ſtatim ineunte. Ac de autumnali quidem æquinoctio oobis laborandum non eſt in præſentia: de verno autem accurate agendum. Fit igitur exquiſitum æquinoctium vere, cum ſol primam arietis partem ingreditur; in qua etiam æquinoctialis circulus ab aſtrologis deſcribitur. Neque vero in quibuslibet annis ſimiliter caſtile: ſed in annis Nabonaſſari, ſub finem verſperæ vigeſimi quinti dici Martii: in annis Philippi Aridæi, ſub meridiem vigeſimi quinti dici ejuſdem menſis: quibus autem diebus Chriſtus pro nobis mortem oppetiit, die vigeſimo tertio, * multum ante ſolis ortum, ac potius media illa nocte: nunc vero noſtra ætate die decimo ſeptimo. Horam diei, aut partem horæ curioſe noo cacuein; ne in re haud neceſſaria, immo quoad præſens inſtitutum ſupervacanea, tempus teram. Quare annorum ab eo tempore elapſorum diſcrimen hinc colligi poteſt; ac facile eſt ſupputare, quot revolutis annis unius dici ſpatio tempus * retroagatur: item poſt quot annos, biduo; atque ita deinceps. Hoc vero non ratione moras ſolaris accidit, qui æqualis eſt, nec uſquam deflectit: ſed ob enumerationem dierum anni, in qua nos labimur, trecentenis ſeſagenis quinis diebus integrum unius dici quadrantem adjiciendo, contra quam oportebat. Ut enim magnus Ptolemæus auctor eſt, non quadrans integer addendus, ſed ex eo trecenteſima dici pars deducenda: ut autem ego diligenti inquiſitione comperi, * major & minime trecenteſima pars. Quam meæ rationis certitudinem nunc explicandi locus non eſt: viderint hoc qui ſequentur aſtrologi. Sed tameo ſit ita, ut ille dicit. Ea enim ratio, in annis non plurimis, parum noſtram diſputationem impediet. Hoc itaque obſervandum eſt; Ptolemæum virum maximum cenſuiſſe, annis totis trecentis integrum diem naturalem conflari. Porro minuta illa diei pars tot quidem annis evidentiſſima exiſtit. Ternis vero, quaternis,

*ſupple, contigit æquinoctium.

*æquinoctii ſupple.

* Au potius, minor diei pars, ac non trecentæ præcelle? *pag. 226.*

A ἀλλ' ὡς ἑκάστοις ὑποδέδυπτο ἢ ἐδημοσιεύθη ἢ τύχαις αὐτῶ συμίσχουσι τοῖς θησαυροῖς) εἰ μὲν ὅσα ἑαυτοῦ πλείονα ἐμοὶ τὸ προσλωΐς χαριζόμενος, δίοδον ἑαυτοῖς τῆ λόγω, πρὶν ἂν τὸ πλεῖστον τοῦ πόνου ἢ ἀγωνος ἐκεῖθεν ἀπολλαττον, ἄδικόν τινα ἢ καταδίκιλον δίκαιος ὀφείλων. ἐπεὶ ὧν πᾶσαν, ὡς ἔφην, ἡμῖν ἀβασιλὸς ἢ κατέσασιν ἐποιήσατο, τὰ μὲν λέγειν ἐμοὶ, τὰ δ' ἀκούειν τοῖς συμπαροῦσι, φρόντισα μὲν ὡσπερ τινας ὅρους ἢ κρηπῖδας ὑποθεῖς τὰ καίρια, εἶτα δι' αὐτῶν τὰς ὑποδείξεις ἐποιούμην.

B Καὶ δὴ δέον εἶναι φρόντιν ἐφάμην, πλὴν ἑαυτοῦ ἰσημερίαν ἐς τακεβὶς ἐρωτᾶσαι. τοῦτο γὰρ αἴτιον ἁπάσης τῆς ἐξῆς ὑποθέσιως, ὡς προεῖπον ἐρωμὲν· εἶτα ἢ ἐρήσῃς μετ' ἰσημερίαν πασχάλιον. πασχάλιον δὲ φαμὲν, ὁπότε πλησιφαὲς ἐν τῶ πρὸς ἡμᾶς ἡμισφαίριον τῆς σελήνης. τοῦτο δὲ γίγνοιτ' ἂν ἀπὸ βραχύ τι πλεῖον ἢ τεσσαρεσκαιδεκατημόριον ἡ σελήνη ἢ ἡμέραν ἄγοι, ἐξότου περὶ τὸν αὐτὸν ἐν πάσῃ συνόδῳ τῆ ἐκλῖψ μοῖραν τῆς ἢ ζωδίου σφαίρας, μιᾶς ἀψαμένης ἀμφοτέρων καθ' ὅλου. ἐπεὶ ὧν τῆ σεμνᾶ μὲν ἑορτὴ τὸ ἡμέτερον Πάσχα, ἑαυτὸν δὲ τῆ μετ' ἰσημερίαν πασχάλιον, δέον ἑαυτὰ διελεγχόμενα πρὶν εἶναι τοῖς ἄπασιν ἄδηλον ἂν εἴη τοῖς δ' ἡμᾶς. ἀκριβὴς γίνεται ἰσημερία ἐν μόνοις δυσὶ τῶ ἐνιαυτοῦ συχθημέροις· ἐεὶ μὲν ἀρχομένω ἦδη φθινοπώρου, ἑτέρᾳ δ' ἀρχομένω ἔαρος ἀδύς. ᾗ περὶ μὲν τὰς φθινοπωρινὰς ἰσημερίας ἐδεὶς ἡμῖν ἐκ τῆ παρόντος C λόγος· περὶ γε μὴν τὰς ἐαρινὰς, ἐ μάλα γ' ἐν τοιούτοις. γίνεται τοίνυν ἀκριβὴς ἰσημερία ἐν ἔαρος ὥρᾳ, ἀπάντ περὶ μοῖραν φρόντιν ἀ ἥλιος γίνοιτο ἢ ἀρίστου· ὅπη ᾗ ὁ ἰσημερινὸς τῆς ἀρρθιάμους διαγράφεται αὐκλος. γίνεται δὲ ἀχ ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἔτεσιν. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἢ Ναβονασσάρ, περὶ λήξιν ἐσπερίαν τοῦς ἢ μαρτίᾳ πέμπτης ᾗ εἰκοστῆς. ἐν δὲ τοῖς Φιλίππ τῶ Ἀριδαίω, περὶ μεσημβρίαν τῆς εἰκοστῆς τετάρτης αὐτοῦ. ἐν ἧς δ' ἡμέρας ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἐθανατώθη, τετάρτ ᾗ εἰκοστῆ διανύοντος αὐτῶ, πολῶ πρότερον πρὶν ἢ ἀνατεῖλαι ἢ ἥλιος, ἃ μᾶλλον εἰπὼν περὶ μέσην ἐκείνην τὴν νύκτα· νῦν δ' ἐφ' ἡμῶν ἑκκαιδεκάτην D ἀνύοντος αὐτῶ. ἃ ἀκριβολογούμενος δ' ὕστ μὲν τὴν τῆς ἡμέρας ὥραν, ὕτε μὴν οὐδὲ γε τὸ τῆς ὥρας μέρος· οὐ γὰρ ἀναγκαῖον τοῦτ, ὅτι μὴ διατριβὴ μὰ πάνυ τοι προσάκτα τῆ χρείᾳ. διὸ ἔξεστ συλλογίζεσθαι ἢ ἐν μεταξὺ χρόνου διαφορὰν ἀμυνθῆναι, ᾗ δ' ὅσων ἐν ἀπισθάπτως ἀ χρόνος ἡμέρᾳ μιᾷ γίγνεται, ᾗ δ' ὅσων δυθῆς ἑτέρᾳ μιᾷ, ᾗ ὁμοίως ἀεί. τοῦτο δ' οὐ παρὰ τὴν τῶ ἄλλου γίνεται εἴνοιαν· ἀμαλὸν γὰρ ἑκάστος τούτῳ ποιεῖται ἐ ἀπαρίγαλιτον· ἀλλὰ παρὰ τὰν ἢ ἐνιαυτίου ἡμέραν ἀπαρίθμησιν, ἣν σφαλερῶς αὐτὸ ποιούμεθα. φρὸς γὰρ τοῖς τεσσαρσίοις ἑξήκοντα πίπτει συχθημέροις τρίθμῳ χῃ ὁλόκληρον πέμπτον συχθημέρου ἑνὸς ᾗ οὐκ ἐφιλοντος οὔπω. ὡς γὰρ ὁ μέγας φησὶ Πτολεμαῖος, τεσσαρακοστοῦ δέοντος ἡμέρας μέρος δεῖ πῶν φορεῖσθαι, ᾗ οὐχ ὁλόκληρον· ὡς δ' ἐγωγε αὐτὸς ἐξακριβάσας εὗρον, * μεῖζονος, ᾗ ἢ * an μείονος?

*ποσα τεσσαρακοστοῦ πλίους, εἰ μὲν ἀσφαλῶς ἠκριβωσάμην. εἰ δὲ μὴ, σκέμμα τοῦτο τοῖς ἔπειτ' ἀστρολόγοις. ἐγὼ γὰρ ἐ χολάζω τοῦτο νῦν ζητεῖν. ὅμως ἔστω ὡσ' ἑαυτόν. ἕντεν γὰρ λυμανεῖται τῆ λόγῳ πρὸς ἐ πάνυ τι πολλὰς τὰς χρόνους ᾗ τρίβοντι. παρατηρητέον δὲ ὡς ἀπ' ἑαυτοῦ ἢ μέγιστον δηλαδὴ Πτολεμαῖον, δι' ὅλων τεσσαρσίων ἐνιαυτῶ συχθημέρου ὅλου συτάττεται. τὸ δ' εἰρημένον πολλοστημόριον ἢ ἡμέρας, ἐν μὲν ποσὶ πίπτοι ἔτεσιν ᾗ μάλα ἐπίδηλον ἦδη αυθίσεται. ἐν ᾗ τεσσὶ ᾗ πέντε τοῖς

πέντε ἢ δέκα ἢ τρὶς πεντάς, ἵνα ἂν δύπτ, ἢ τὸ A βραχύτατον τὴ προθέσεως. ὅπερ δὴ ἢ καὶ ἐνιαυτῶν παραδρομὴ πεντῶν οἱ πρὸ ἡμῶν τὰ μετέωρα φροντιςαὶ ἢ ἀςροθεάμονες ὑφαιρεμένοι, ἀσφαλῶς τὴ ἰσημερίας ευχθήμερον ἔρεσκον. ἀφιτῶδεν γε μὴν ἀσφαλῆ ἢ τὸν τῶ Πάχα διόρθωσιν ἐποιοῦντο· ἢ τὸ τῆς διορθώσεως ταύτης ἐγίνετο, μέχρι τῶ ἐξ Ἀδὰμ ἑξακιχιλιοςῶ τεσσαρακοσῶ ἔτους ἐγγύς. τὸ δ' ἐξ ἐκείνε μέχρις ἡμῶν ἀκριβῶς οἱ δ' ὅπως ἐρράθυμηκέναι τὸ πρᾶγμα ἢ ἀδιόρθωτον ἐμεινε. ἢ ναὶ ἀφιλόπονοι οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀκριβείας ἄνθρωποι τὸν ἀρχὸν τῆς τῶ Πάχα παρατηρήσεως πρὸ τῆς τῶ μαρτίου ἐγγύτα ποιῆσθαι ἐνόησε, οἱ δ' ἐκ τῆς αὐτῆς δόξης ἢ ἀκοῆς ποιεῖσθαι, ἀκ ὀρθῶς γε πειθομένοις τινί. ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἀλλοθέν ποθεν, ἢ τῆς πρὸς ἀρίον ἀληθοῦς ἐποδῶ τὰ τῆς ἰσημερίας ἀποφαινόμεθα, τὸν δὲ γε πασχάλιον ὁμοίως οὐκ ἀλλοθέν ποθεν, ἢ ἐκ τῆ ἀλία ἐφημερικῆς ἀποσάσεως, ἢ ἔτι γε τὸ Πάχα τὸ νομιζόμενον οὐκ ἀλλοθέν ποθεν, ἢ ἐκ πασχαλίων. δ' ἄδηλον ἄρα ὡς ἐ ἰσημερίας μεταπιπτούσης, μεταπίπτειν ἢ τὰ ἐ πασχάλια. ἢ τούτῳ γε ἐπομένως συμπαραλαβεῖν ἢ τὸ τῆ Ἰουδαίων Πάχα, ἃ αὐτῷ δ' αὖ δὴ πῃ συμπαραλάττειν χρεὼν ἐ τὸ ἡμέτερον. πρὸς γὰρ ἐκείνο γε ἀρορᾷ τὸ ἡμέτερον, κρίσιν πίπτειν ἐπεδὴ, εἰσαῦ τινι ἀριπῖδι ἢ ζυμελίῳ. ῥᾴδιον δ' ἂν ἴη βουλομένοις ἡμῖν ποιήσαδαι ἐ διόρθωσιν, βραχύ τι πλέον ἢ δύο ευχθημέρων ὑφαίρεσιν ποιησαμένοις αὖτε γὰρ ἀνάγκη τοῖς μεταξὺ τουτοῦς ἕπεσι ἡ τῆς ἀριθμήσεως ἐπαγγέλλεται μέθοδος. πάν δὲ μὴ γένηται, τὸ σφάλμα τὸ μικρόν, συμπίπτει γὰρ ἐν ἔτι, καθ' ἢ πολλάκις ἤδη γεγένηται, εἶναι μὲν ἐπὶ τὰ πασχάλια ἐπεδὴ, εἶναι δὲ τινα ἀριπῖδι ἢ ζυμελίῳ. ῥᾴδιον γε μὴν τὸ φιλεῖς γεγενῆδαι ἤδη πρὸ δύο ευχθημέρων, ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν ἀλαδεῖς παρελθυθείας ἑβδομάδος ἡμέρας· ἀφ' ἑτοῦδεν σφαλλομένους ἄλλο ἀντ' ἄλλε πιεμένου πιεμαχοῦ. ἢ πασῶν τῶν ἀναςασίμων ἑβδομάδα, ἑβδομάδα τῆ τῶ Χριςὸ παθημάτων ἢ ἐκείνη γεγένηται. ἢ δὲ μετὰ ἢ ἰσημερίαν τὸν πασχάλιος, τῆ μὲν αὐτῶ ἐξῆς, ὅτις καὶ ἐκείνης ἐῶ παρατετακαιδεκάτη τῶ Νισὰν· ἐς ἀπὸ τῶ καθ' ἡμᾶς μαρτίου πρῶτος αὐτοῖς ἐο πῖς μετὰ τῶ ἐνιαυτῶ ἀριθμῆται ὁ ὑφ' ὁμοίως ἡμῶν, ἀφ' ἀπὸ μιᾶς ἢ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πασολῶται τὰς τῆ μιῶν τε ἢ ἐνιαυτῶν ἀρχὰς Πέρσαι ἢ Ἀλεξανδρεῖς ἢ Αἰγύπτιοι, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίων παῖδες, ἀλλ' ὡς ἑτέρας ἕκασον. Ἀλεξανδρεῖς μὲν ὑπὸ πρὸ τελῶν ἡμερῶν ἐ πρώτης τῶ καθ' ἡμᾶς συναμβάλλα, ἢ ἀρχὰ ἐ σφετέρα τίθενται ἔως. Αἰγύπτιοι δὲ νεωμηνίαν αὐτὰν, νεῶ δ' ἑτέραν, ἢ ἄλλοτ' ἄλλην εἰεί. καὶ Πέρσαι δὲ ἢ Μῆδοι ἐ Ἰνδοί, πάντες τε πᾶσι ἢ σφίσιν αὐτοῖς ἀλλήλοις ἀσύμφωνα. καὶ Ἰουδαῖοι δή, ποτὲ μὲν νεομηνίᾳ τῆ καθ' ἡμᾶς μαρτίου, ποτὲ δ' ἑτέρᾳ ἡμέρᾳ, ἢ ἄλλοτ' ἄλλην ἀεί, ἀρχὰν τὰ παρ' αὐτοῖς ποιοῦνται Νισάν. ἀπὸ γὰρ σταυδῶ πρὸς σταυδὸν τῆ δύο φωτήρων τὰς τῆ μετῶν ἀριθμοῦντες περιόδους, ἢ ἑκατὸν μεταξὺ τὸν ἑξακὸν ἰσημερίαν πε-

ANNOTATIONES SENIOR

quinis, & denis, aut ter etiam totidem, exigua illa acceſſio non ſentitur. Qua ante nos poſt totidem annos ſuberacta rerum cœleſtium & aſtrorum periti diem æquinoctii ea quiſite reperiunt; eique inde etiam Paſchatis tempus vera ac certa correctione conſtituerunt: eaque correctio obtinuit ad annum fere ab Adamo [a] ſexies milleſimum ac trecenteſimum. Ex eo vero tempore ad noſtram uſque ætatem res neglecta, neſcio quomodo incorrecta manſit; & qui noſtro tempore in Eccleſia Paſchatis obſervationem proxime ante vigeſimum Martii diem auſpicari debebant, eam a vigeſimo ſecundo auſpicantur, non recte ſane. Nam cum æquinoctium ab ingreſſu ſolis in arietem, plenilunium a diſtantia ſolis diametrica, Paſcha autem legale ab ipſo plenilunio repetamus, ſatis conſtat [b] mutato æquinoctio plenilunium etiam mutatum eſſe. Unde ſequitur, Judæorum etiam Paſcha variaviſſe, ac ſimul cum eo noſtrum etiam variaſſe oportere; quoniam noſtrum ab illo pendet, & ex eo tanquam baſi ac fundamento aducitur. Facila autem hic error corrigetur, ſi paulo plus biduo integro detrahere voluerimus. Ita enim tot interjectorum annorum rationi convenire methodus aſtronomiæ docet. Quod niſi fiet, errot haud parvus incidit: & fit interdum, ut ſæpe jam factum eſt, ut opinemur, primo & Dominico hebdomadis inſtantis die plenilunium fore; id autem falſo opinemur, cum plenilunium biduo [c] ante, hoc eſt in ſextum ejus quæ antecedit hebdomadis diem ineiderit, & nos ob eum errorem alium atque alium Dominicum cum diem expectemus, & Chriſti paſſionem in hebdomade reſurrectionis celebremus. Unde quæ errata conſequantur, nemini eſt obſcurum. Hæc autem non inepte neque temere ab auctoribus eſſe poſita, ſed tationem ſingula probabilem habere jam declarabo. Hebræi plenilunium quod poſt æquinoctium exiſtit obſervant; quoniam & illud ipſum tempus fuit, quo agnum immolarunt, & ex Ægypto fugerunt. Nam illius anni æquinoctium die Martii nono & vicesimo fuit: & plenilunium, ab æquinoctio proximum, poſtridie exſtit, nempe eo die, qui ſecundum illos decimusquartus menſis Niſſan fuit, quem illi Martii noſtri loco primam anni menſem numerant. Neque enim ſicuti nos, ecc ab uno eodemque die menſes & annos Perſæ, Alexandrini, & Ægyptii auſpicantur, nec ipſi præter alios Judæi: ſed ſinguli aliter. Alexandrini [d] tertio Cal. Septembris noſtri annum ſuum auſpicantur: Ægyptii nunc ab eodem, nunc ab alio die, & ſubinde aliter. Perſæ, Medi, Indi neque cum his neque inter ſe conſentiunt. Judæi vero nunc ab hoc nunc ab illo, atque alias ab alio Martii noſtri die ſuum Niſſan ordiuntur. Nam a congreſſu ad congreſſum duorum luminum, menſium circuitus numerate ſolitl, eum menſem qui vernum æquinoctium continet, reliquorum menſium principium conſtituunt, eumque Niſſan vocant: cujus ipſius incertum eſt principium. Dominus quidem Moſi olim dixit: Menſis hic vobis principium menſium: primus eſt vobis in

[a] Exod. cap. 12. v. 2.

[b] Vid. eſt. mutato æquinoctii die.

[c] Id eſt. ante eundem diem Dominicum.

[d] An quarto? Vide Notas ad Edit. Pariſ. pag. 227.

ANDRONICUS SENIOR

condemnatus, non pulchre inde nec honeſte hac tandem vice diſceſſiſſem. Cum igitur, ut dixi, Imperator poteſtatem integram nobis feciſſet, mihi quidem dicendi, illis autem qui aderant audiendi, primum ea quæ maxime ad rem faciebant, velut principia ac fundamenta poſui; deinde ea iis ipſis corpi argumentari.

Edit. Pariſ. pag. 225.

II. Ac primum neceſſariam eſſe dixi accuratam verni æquinoctii ioveſtigationem; quod, ut poſtea dicetur, totius queſtionis caput & cauſa eſt: deinde plenilunii, quod poſt æquinoctium exiſtit, obſervationem. Porro plenilunium eſſe tum dicimus, cum lunæ hemiſphærium nobis obverſum totum lucidum eſt: id quod accidit paulo plus decima quarta die ex quo luna cum ſole in eadem Zodiaci parte congreſſa fuerit, una eademque perpendiculari utrumque contingente. Cum autem Paſcha noſtrum ad legale, hoc vero ad plenilunium quod poſt æquinoctium exiſtit accommodetur, iis explicatis, ratio Paſchatis noſtri omnibus perſpicua erit. Exquiſitum æquinoctium binis tantum annis diebus naturalibus accidit; ſemel, autumni initio; iterum, vere ſtatim ineunte. Ac de autumnali quidem æquinoctio nobis laborandum non eſt in præſentia: de verno autem accurate agendum. Fit igitur exquiſitum æquinoctium vere, cum ſol primam arietis partem ingreditur; in qua etiam æquinoctialis circulus ab aſtrologis deſcribitur. Neque vero in quibuslibet annis ſimiliter exiſtit: ſed in annis Nabonaſſari, ſub finem verſperæ vigeſimi quinti diei Martii: in annis Philippi Aridæi, ſub meridiem vigeſimi quinti diei ejuſdem menſis: quibus autem diebus Chriſtus pro nobis mortem oppetiit, die vigeſimo tertio, [a] multum ante ſolis ortum, ac potius media illa nocte; nunc vero noſtra ætate die decimo ſeptimo. Horam diei, aut partem horæ curioſe non exacutio; ne in re haud neceſſaria, immo quoad præſeos inſtitutum ſupervacanea, tempus teram. Quare annorum ab eo tempore elapſorum diſcrimen hinc colligi poteſt; ac facile eſt ſupputare, quot revolutis annis unius diei ſpatio tempus [b] retroagatur: item poſt quot annos, biduo; atque ita deinceps. Hoc vero non ratione motus ſolaris accidit, qui æqualis eſt, nec uſquam deflectit: ſed ob enumerationem dierum anni, in qua nos labimur, trecentenis ſexagenis quinis diebus integrum unius diei quadrantem adjiciendo, contra quam oportebat. Ut enim magnus Ptolemæus auctor eſt, non quadrans integer addendus, ſed ex eo trecenteſima diei pars deducenda: ut autem ego diligenti inquiſitione comperi, [c] major & minime trecenteſima pars. Quam meæ rationis certitudinem nunc explicandi locus non eſt: viderint hoc qui ſequentur aſtrologi. Sed tamen ſit ita, ut ille dixit. Ea enim ratio, in annis non plurimis, parum noſtram diſputationem impediet. Hoc itaque obſervandum eſt; Ptolemæum virum maximum cenſuiſſe, annis totis trecentis integrum diem naturalem conflari. Porro minuta illa diei pars tot quidem annis evidentiſſima exiſtit. Ternis vero, quaterois,

[a] *ſuppl.* conſtat æquinoctium.

[b] æquinoctii *ſuppl.*

[c] *An potius, minori diei pars, ac non trecenteſima?* *pag. 226.*

A ἀλλ' ὅτι κράτιστος ἐπιδέδυντο τῇ ἰδιωτικῇ ἀπὸ ψυχῆς αὐτῶν σωτηρίας τοὺς θησαυρούς· εἰ μὲν οὖν ἑαυτοὺς πλούσιον ἐμοὶ τὸ προσὸν χαριζόμενος, δίκαιος ἐπαινοίμην τῇ λόγῳ, παρ' ὃ τὸ πλάτιστον τῶν πατρίων τῷ ἀγενεστέρῳ ἐκείθεν ἀπάλλαττον, ἀδικίαν τινὰ τῷ καταδικάζειν δίκαιος ὀφείλων. ἐπεὶ ἕτω πᾶσαν, ὡς ἔφην, ὑμῖν ὁ βασιλεὺς τῷ κατέσεισεν ἐποιήσατο, τῶν μὲν λέγειν ἐμοὶ, τῶν δ' ἀκούειν τοῖς συμπαροῦσι, πρῶτον μὲν ἀναγκαῖόν τινας ὅρους τῷ κρινεῖσθαι ὑποθεῖς τὰ καίρια, εἶτα δι' αὐτῶν τὰς ἀποδείξεις ἐποιούμην.

B Καὶ δὴ δεῖν εἶναι πρῶτον ἔφαμεν, τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἐς ἀκριβεῖς ἡρισθῆναι. τοῦτο δὲ αἴτιον ἁπάσης τῆς ἐξῆς ὑποθέσεως, ὡς προϊόντες ἐροῦμεν· εἶτα τῷ ἐρίζειν μὲν ἰσημερίαν πανσέληνον. πανσέληνον δὲ φαμὲν, ὁπότε πλησιαίτατα τὰ πρὸς ἡμᾶς ἡμισφαίριον τῆς σελήνης. τοῦτο δὲ γίγνεται ἂν ὁπότε βραχύ τι πλέον ἢ παραρτηκαιδεκαταίαν ἡ σελήνη τῷ ἡμέραν ἄγει, ἐξ οὗ περὶ τὴν αὐτὴν ἐν πυκνῇ συνόδῳ τῇ ἡλίῳ μοῖραν τῆς τοῦ ζῳδίου σφαίρας, μιᾶς ἀφαμίνης ἀμφοτέρων καθ' ἑαυτὴν. ἐπεὶ οὖν τῇ σεληνῇ μὲν ἔπεται τὸ ἡμίφωτον πάχος, ἐκεῖνο δὲ τῇ μετ' ἰσημερίαν πανσελήνῳ, δέον ἐκεῖνα διακρῖναι φῶς εἶναι τοῖς ἄπασιν ἄδηλον ἂν εἴη πόθεν ἡμῖν. ἀκριβὴς γίγνεται ἰσημερία ἐν μόνοις δυσὶ τῷ ἑαυτοῦ ψυχῆμέροις· ἐν μὲν ἀρχομένῳ ἐδὴ φθινοπώρου, ἐπέρᾳ δ' ἀρχομένῳ ἔαρος ἀΐδιος. ᾧ περὶ μὲν τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας ἐδεὶς ἡμῖν ἐκ τῷ παρόντι λόγος· περὶ γε μὴν τῆς ἐαρινῆς, ἐ μάλα γ' ἐν τοῖς πλείοσιν. γίνεται τοίνυν ἀκριβὴς ἰσημερία ἐν ἔαρος ὥρᾳ, ὁπότε περὶ μοῖραν φαίνων ὁ ἥλιος γίνοιτο ἐ περιοῦ· ὅπερ ᾧ ὁ ἰσημερινὸς τοῖς ἀρτοβιάμοσι διαγράφεται κύκλος. γίνεται δὲ οὐχ ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἔτεσιν. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἐ Ναβονασσάρου, περὶ λῆξιν ἰσημερίας τῆς ἐ μαρτίου πέμπτης ᾗ εἰκοστῆς. ἐν δὲ τοῖς Φιλίππου τῶ Ἀριδαίου, περὶ μεσημβρίαν τῆς εἰκοστῆς πέμπτης αὐτοῦ. ἐν αἷς δ' ἡμέραις ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἐθανατώθη, νεύειν ᾗ εἰκοσιῶ διανύοντος αὐτῇ, πολλῷ πρότερον φαίη ἂ ἀνατεῖλαι ἐ ἥλιος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν περὶ μέσην ἐκείνην νύκτα· νῦν δ' ἐφ' ἡμῶν ἑπτακαιδεκάτην

D αὐτοῦ. ὧν ἀναβολογούμεθ' ὅτι μὲν τῶν τῆς ἡμέρας ὡρῶν, ὅτι μὲν οὐδὲ γε τὸ τῆς ὥρας μέρος. οὐ γὰρ ἀναγκαῖον ἦν, ὅτι μὴ διατριβὰ μὴ πάνυ τοι προσῆκεν τῇ χρείᾳ. ὡς ἔξεστι συλλογίζεσθαι ἐ τὴν μεταξὺ χρόνου διαφορὰν κρίνοντα, ᾗ δι' ὅσων ἐπ' ὀπισθότερος ὁ χρόνος ἡμέρᾳ μιᾷ γίγνεται, ᾗ δι' ὅσων αὖθις ἑτέρᾳ μιᾷ, ᾗ ὁμοίως ἀεί. τῶν δ' οὐ παρὰ νῶν τοῦ ἡλίου γίνεται πλείστων. ἁμαλὸν γὰρ ἑκάτερος πάντη ποιεῖται ἐ ἀπαρίγκλιτον· ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐ ἐναυσίαν ἡμέραν ἀπαρίθμησιν, ἣν σφαλερῶς αὐτοὶ ποιούμεθα. πρὸς γὰρ τοῖς τριακοσίοις ἑξήκοντα πίπτει ψυχῆμέροις τριῶμισυ ὡ ὁλόκληρον πλέον ψυχῆμέρου ἑνός, οὐκ ὀφείλοντες οὕτως. ὡς γὰρ ὁ μέγας φησὶ Πτολεμαῖος, τριακοσιοστοῦ ἑνὸς μοίρας μέρος δῶ τοῦτο προσῆθεν, ᾧ οὐχ ὁλόκληρον· ὡς δ' ἔχει γε αὐτὸς ἐξακριβώσας ὅρον, * μείζονος, ᾗ ἢ ἐλάσσονος;

* *An potius, minoris?*

εἰκοσιτετρακοσιοστοῦ πλείους, εἰ μὲν ἀσφαλῶς ἠκριβώσαμεν. εἰ δὲ μή, σκέμμα τοῦτο τοῖς ὕστερον ἀστρολόγοις. ἐγὼ γὰρ οὐ χολάζω τοῦτο τοῖς ἐξαφεῖν. ὅμως ἔτι καὶ ἐκεῖνον, ὅτιον γὰρ λυμανεῖται τῇ λόγῳ πρὸς οὐ πάνυ τι πολλὰς τὰς χρόνους ᾗ τριβόντι. παρατηρητέον δ' ὡς καὶ ἐκεῖνο ᾗ μέγιστον δηλαδὴ Πτολεμαῖον, δι' ὅλων τριακοσίων ἐνιαυτῶν ψυχῆμερον ἕλον συνάγεται. τὸ δ' εἰρημένον πεπλεονημένον ᾗ ἡμέρας, ἐν μὲν πυκνοῖς ἔτεσιν ᾗ μάλα ἐπίδηλον οὐδὲ παθίσεται. ἐν δ' ἕτεσι ᾗ ὕστερα ᾗ

πέντε ἢ δέκα ἢ τρὶς τοσοῦτος, ἵνα ἀν δέκα, ἢ τὸ βραχύτατον τὴ προθέσεως. ἔπερ δὴ καὶ κατ' ἐνιαυτὸν παραδρομὴν τοσοῦτον οἱ πρὸ ἡμῶν τὰ μετέωρα φροντισταὶ καὶ ἀστροθεάμονες ὑφαιρούμενοι, ἀσφαλῶς τὴν ἰσημερίας τυχοῦσαν ἔμεσκον. κἀντεῦθέν γε μὴν ἀσφαλὲς καὶ τὸν τῶ Πάσχα διόρθωσιν ἐποιοῦντο· καὶ τοῦτο τῆς διορθώσεως τοῦτο ἦν, μέχρι τοῦ ἀπὸ Ἀδὰμ ἑξακισχιλιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔτους ἔγγιστα. τὸ δ' ἐξ ἐκείνου μέχρις ἡμῶν οὐκ οἶδ' ὅπως ἐρραθυμημένον τὸ ἐπάγγελμα καὶ ἀδιόρθωτον ἔμεινε. καὶ ταῦ ἀφιλοπόνως οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀκλεοῦς αὐδρωποι τὴν ἀρχαίαν τῆς τῶ Πάσχα παρατηρήσεως φορὰν τῆς τῶ μαρτίου ἔγγιστα ποιοῦσθαι ἐποίησε, οἱ δ' ἐν τῆς αὐτῆς δεσπορᾶς ἐν ἴσοις ποιοῦνται, οὐκ ὀρθῶς γε ποιοῦντες τυγί. ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἄλλοθέν ποθεν, ἢ τῆς φορᾶς ἀεὶν ἀλλαττομένης τὰ τῆς ἰσημερίας ἀποφαινόμεθα, τῶδ' δή γε παντελῶς ἐμοίως οὐκ ἄλλοθέν ποθεν, ἢ τῆ ἀλλοιμερεικῆς ἀποστάσεως, ἐν ἔτι γε τὸ Πάσχα τὸ νομικὸν οὐκ ἄλλοθέν ποθεν, ἢ τῆ πανσελήνου. δῆλον ἄρα ὡς τῆ ἰσημερίας μεταπιπτούσης, μεταπίπτειν ἐν τὸ τῆ πανσελήνα. ἐν τούτῳ γε ἑπομένως συμπαραλάβειν ἐν τὸ τῆ Ἰουδαίων Πάσχα, ἃς οὐτέρᾳ δ' αὖ δεῖ πανσυμπαραλάττειν χρεὼν ἐ τὸ ἡμέτερον. φησὶ γὰρ ἐκείνο τῆ ἀρορᾶ τὸ ἡμέτερον, κἄπειτα ἔπεσθαι, οἱονεί τινι πρεπόδει τῆ θεμελίῳ. ῥᾴδιον δ' ἂν ἴν βουλομένοις ἡμῖν ποιήσασθαι ἢ διόρθωσιν, βραχύ τι πλέον ἢ δύο τυχοῦσαν ὑφαιρέσεων ποιησαμένους. οὕτω γὰρ ἂν ἅπασιν τοῖς μεταξὺ τοσούτοις ἔτεσιν ἡ τῆς ἀστρονομίας ἐπαγγέλλεται μέθοδος. πάνυ δὲ μὴ γιγνομένου, τὸ σφαλερὸν οὐ μικρόν. συμπίπτει γὰρ ἐνίοτε, καθὰ καὶ πολλάκις ἤδη γέγονται, τὴν ἡμέραν τὴν ἱερὰν πανσέληνον ἐ κυκλικὴν τῆ φαύλῃ ἡμέρᾳ ἐ μελλούσης ἑβδομάδος. οἷόν μοι γε μὴν τὸ φθάσας γεγενῆσθαι ἤδη ἐπὶ δύο τυχοῦσαν, καπὶ τῶν ἑπτὰ ἐπλασθῆναι τὰς παραλυθείσας ἑβδομάδος ἡμέρας· καὶ τοῦτο σφαλλομένης ἄλλου ἀπ' ἄλλης πεμπούσης ἀνεμικοῦ. τῆ ποιεῖν τῶν ἀναστάσιμον ἑβδομάδα, ἑβδομάδα τῆ τῶ Χριστῶ παθημάτων τῆ τὰ ἐξῆς τῶ σφάλματος ἐντεῦθεν γινόμενα πᾶς ἄπασιν ὅτι δ' ἀφ' ἁπλῶς οὐ εἰκῆ τῆ μᾶλλον τὰ τοιαῦτα παρὰ τῆ θεμένων ἐπῆνται, ἀλλ' ἔκαστα λόγον ἔχοντα δῆλον, δῆλον ἤδη ποιήσομαι. ἡ μὲν μὴν ἰσημερίας παρασύλλυσις τοῖς Ἑβραίων ζητοῦσι πυκνόν. ἐπειδὴ τῆ καιρὸς ἐκείνος ἦν, καθ' ὃν τὸν τῶ ἀμνὸν ἔθυσαν, τῆ Αἰγύπτου ἔφυγον. ἡ μὲν δὴ ποτὲ ἰσημερία τῆ τῶ μαρτίου ὀκτάτη τῆ εἰκοστῆ γεγένηται. ἡ δὲ μετὰ τὴν ἰσημερίαν τὸν πανσέληνος, τῆ μὲν αὐτῷ ἑξῆς, ἢ τις κατ' ἐκεῖνος ἰὼν παρατηρεῖσθαι τὴ Νισὰν· ὃς ἀπὸ τῶ καθ' ἡμᾶς μαρτίου πρῶτος αὐτοῖς ἐν τοῖς μετὰ τῶ ἐνιαυτῶ ἀριθμεῖται ἡ δὲ ἡμέρας ἡμῖν, ἀφ' ἁπὸ μιᾶς τῆ τῶν σὺν ἡμέρας ποτὲ μὲν τὰς τῆ μηνῶν τῆ ἐνιαυτῶν ἀρχὰς Πέρσαι τῆ Ἀλεξανδρεῖς τῆ Αἰγύπτιοι, καὶ ἀφ' οἷς οἱ ἄλλοις Ἰουδαίων παῖδες, ἀλλ' ὡς ἑνὸς ἕπασιν. Ἀλεξανδρεῖς μὲν δὴ ἀφ' ἑνῶν ἡμερῶν ἐ πρώτης τῶ καθ' ἡμᾶς ἐνιαυτοῦ ἐνίοτε, ἢ ἀρχὴ ἐ σφίσιν τοῦδε τοῦ μετὰ τοῦτον ἐνιαυτοῦ ἐνίοτε δὲ ἀφ' ἑνῶν ἡμερῶν τῆ καθ' ἡμᾶς μαρτίου πρώτης

NERONIUS SENIOR

menſibus anni. Decima menſis hujus ſumat unuſquiſque filiorum Iſrael pecus per domum. Et erit vobis conſervatum uſque ad quartam & decimam menſis hujus. Et occident ad veſperam. Et manducabunt. Et faciet is diem hunc legitimum æternum in progenies veſtras. Hac de cauſa & in memoriam illius diei quotannis feſtum Paſchatis celebrant. Nec ob eam tantum cauſam: verum etiam ut ſit typus ſeu figura tranſitus ex hoc ſæculo in futurum, ſicut ipſe tranſitus ex Ægypto. Cum itaque futurum ſæculum veſperam habiturum non ſit, alio modo ſine veſpera utiam ejus ſolennitatis diem eſſe oportere ajunt: id quod fit, cum lunæ hemiſpharium, nobis obverſum, plenam lumine ſeu totum lucidum eſt. Solis enim occaſum ſtatim tum exortus lunæ ſequitur, nec ullam horam cælum nobis obſcurum eſſe ſinit. Fuit igitur tam quoque, ut probabile eſt, hemiſpherium lunæ, quod verſus nos ſpectat, plenum luminibus ſexta ſexti illius * diei hora, cum luna centum & octoginta partibus a ſole diſtaret. Quamobrem monſtroſa viſa eſt aſtrologis & ſupra rationem ea quæ tum accidit ſolis defectio. Neque enim cauſam in natura aliquam habebat. Nam eam eadem utrumque lumen pariem Zodiaci occupat, naturales ſolis defectiones eontiuguns, luna ſolem ſubeuute. Eam vero partibus centum & octoginta diſſitam retro converſo curſa ſolem ſubiiſſe, id vero ſupra naturalem omnem rationem factum eſt. Quare id miraculum nitronomi ante alios omnes ſunt mirati, & Deum eſſe qui pateretur dixerunt. Nam iudoctis, minime quidem id portentoſum, ſed ſuperioribus etiam anuis uſitatum viſum eſt. Eo igitur plenilunio Paſcha Judæi immolarunt: eo æquinoctium fuit: eo & Servator noſter mortem pro oobis oppetiit. Omnibus porro notum eſt, tertiam fuiſſe poſt legale illud feſtum, eam diem qua Dominus ooſter a morte refurrexit, eamque fuiſſe menſis Martii diem vigeſimam quintam. Quæ duo utique, nimirum & menſis diem & refurrectionis myſterium, cum conjuncta eſſent, bifariam & trifariam & multifariam diviſa piorum cœtus obſervavit. Nam alii menſis diem perpetuo inſtituto noſtræ feſtivitati dicaverunt: alii Paſchatis diem ex obſervatione legis prius indagabant: deinde tertio poſt die myſterium noſtrum celebrabant. Unde ioteſta, ut ita dicam, feſtivitas exiterat, & non parva ſeditio & perturbatio in Chriſti Eccleſiam invaſerat. Nam ſi ſemper tertius a legali Paſchate dies incideret in quintum ac vigeſimum Martii diem, melius id eſſet, feſtumque coofentiret. Sed quia perraro ſic ut ſimul incidant, & vix intra annos plurimos: perpetuo autem & quotaonis fere accidit, ut alterum ab altero diſtet: alii plenilanium, quod poſt æquinoctium exiſtit, aoteverterunt, alii ſeeuti ſunt: alii ſpretis æquinoctiis & agois & ſacrificiis & omnibus legitimis ritibus, quadrageſima tantum numerata, jejunium abſolverunt, oblivis & uecumque cecidiſſet. Hinc multa confuſio & perturbatio, & quædam veluti linguarum * partitio extitit ex unica re. Certe enim probabile eſt,

* *ſuppl.*, quo Chriſtus paſſus eſt.

Edit. Pariſ. pag. 228.

* *alludit ad eam quæ apud Turrim Babel extitit.*

ρα, τῶν δὲ μικρῷ διπλασίς ἢ ἴσιον αἱ μὲν ἑβδομαι τὴν μιᾶ· ἰσαμείλια πασείλιος, οἱ δ' ὑσέρεζον. ἄλλοι δὲ χαίρειν φάσκοντες ἰσημερίας ἢ ἀμπὼς ἢ θύματα, ἢ πάντα νόμιμα ἴθιμα, μόνῃ τῇ τεσσαρακονθήμερον ἐξαριθμοῦντες λοῦον ηηστείας, ὅποι τε ἢ ἅπας τύχοις. ἐντεῦθεν ἢ σύγχυσίς τις ἢ αὐχὴν, ἢ γλωσσῶν ὡς εἰπεῖν μερισμός, ἐφ' ἑνί τινι πράγματι. ἅπαν γὰρ

A ἐσὲν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ. κ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτω ἕκαστος ἀφ' ὑμῶν Ισραὴλ πρόβατον κατ' οἰκίας. h ἢ ἔσαι ὑμῖν ἀφωρισμένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου. καὶ σφάξουσι αὐτὸ ἅπαν τὸ πλῆθος. c ἐ φάγονται. d ἢ ποιήσετε ἀφ' ἡμέρας ταύτης νόμιμον αἰώνιον εἰς γενεὰς ὑμῶν. Ταῦτ' ἄρα ἢ εἰς ἀναμνησιν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἑορτὴν ἀεὶ πανηγυρίζουσι ἢ τὸ Πάσχα πανήγυριν. ὑ μόνον δὲ, ἀλλὰ ἢ εἰς τύπον τῆς ἐν τῷ παρόντι αὐτοῖς πρὸς ἢ μέλλοντα αἰῶνα ἀφ' ἁβάτου, κατὰ τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἀφ' ἁβασιν. ὅθεν ἢ ἀπαύστου τὸν μέλλοντος ὄντος αἰῶνος, ἀνέλαττον ἕτερα τρόπου ἔτι δεῖν φασὶ ἢ τὸ τῆδε τῇ πανηγύρει ἀφικνούμενον τυχὸν ἡμέρου. τοῦτο δὲ γίνεται, πλησιφαὲς τι ἢ πανσέληνον τὸ πρὸς ἡμᾶς ἀμιτφαίρειον τῆς σελήνης ἔχοντος, ἢ ἧ τῷ ἡλίου τυγχάνῃ δύσει ἡ τῆς σελήνης ἀνατολὴ ἀφ' ἑσπέρας φαίνεται, ἢ ὑδιμίαν ὥραν ἐᾷ συνεθίσαι τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς αἶρα. ἐὰν μὲν τοίνυν ἢ τότε, ὡς εἰκὸς, πλησιφαὲς τὸ πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς ἀμιτφαίρειον ἔχοντα ἡ σελήνη, νὺ ἔκυν ἑπτὰ ἑπτὰς ἡμέρας ὥρᾳ, ὀγδοήκοντα ἢ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τοῦ ἡλίου ἀριθμοῦ μοίρας. ἀφ' οὗ τοῦτο ἢ πράξιν ἔδοξε τοῖς ἀστρολόγοις καὶ ὑπὲρ λόγον ὁ λόγος τῆς τότε γεωμέτρας ἰλιακῆς ἐκλείψεως. ὁ δὲ φυσικὸς τῆς εἴποτε τοιοῦτος λόγος. ἐν ᾧ μιᾷ τοῦ ζῳοδιακοῦ γεωμένων μοίρᾳ τῶν δύο φωστήρων, αἱ φυσικαὶ τῶν ἡλίου πλανωτῶν ἐκλείψεις, ὑπερχόντος τῆς σελήνης ἢ ἥλιον. ἀγδοήκοντα δὲ ἢ ἑκατὸν δύο μοίρας τοῦ σελήνου ἀπιδορμῶσι ἢ ὑποδραμεῖν ἢ ἥλιον, τοτὸ δ' ὑπὲρ παντὸς φυσικὸν ἐπλεπεργάθη λόγον. ὅθεν ἢ ἀφ' οὗ γε πάντων ἀφορμὴ τὸ θαῦμα ἢ θαύματος ἦγαγον, ἢ θεὸν εἶναι ἢ πάντα ἔφασαν. πῆς γὰρ ἀμαθίαν ἂν πράξιν ἔδοξεν, ἀλλ' εἰωθὰς πῆς πλέονος ἦσαν. ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τῇ παντελοῦρ καὶ τὸ Πάσχα τοῖς Ιουδαίοις ἐδύετο· ἐν ἐκείνῃ δὲ γε ἢ τὰ τῆς ἰσημερίας ἐώ. ἐν ἐκείνῃ δὲ ἐ ὁ Σωτὴρ, ὡς ἔφημεν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐθανατώθη. γνώσεσθαι δὲ δήπου πᾶς ἅπασιν, ὡς νεῖται μὲν ἐώ μᾶ ἢ τεμιαὼ ἐκείνου ἑορτὴν, ἐν ᾗ τὸ τῆς θείας ἡμῖν ἀναστάσεως μυστήριον ἐγεγένητο· ἢ ὡς πέμπτῳ ἢ εἰκοστῷ τυγχάνῃτα ἀ μάρτυς ἰώσε μοι. ἀ δὲ δύο ἄντε ἐν ταυτῷ, τὸν τε τῶ μηνὸς ἡμέραν δηλαδὴ, ἢ τὸ ἀναστάσιμον μυστήριον, δίχῃ ἢ τεχῇ καὶ πολλαχῇ διελόμενοι τὸ τῶν δ' σεβῶν σύστημα, οἱ μὲν τὸν τῶ μηνὸς ἡμέραν, νόμιμον αἰώνιον ἄγον ἐξὰς ὑπηρέτιν τῆς ἡμῶν πανηγύρεως· οἱ δὲ τὸν τῶ τεμιαὼ Πάσχα πανήγυριν ἀφίτιρον ἀνιχνεύοντες, εἶτα ἐξ ἐκείνης τεῖχιν, ἑόρτιον ἄγον τὸ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου· κρατοῦσιν αὐτόρτου ἢ τὸ τῆς ἑορτῆς ἐφιστὸ, ἢ οὐ μικρόν τι τὸ κατέζον ἢ ἀπαυστοῦ τῇ Χριστῷ ἐκκλησίᾳ ἐπήγετο. εἰ μὲν γὰρ αἰεὶ ἢ ἐκ ἢ τεμιαὼ Πάσχα τελεῖν ἐν ταυτῷ συμπίπτει ἢ πέμπτῳ εἶναι τῶ μηνὸς ἢ εἰκοστῷ, βέλτιον ἂν ἦν, ἢ ὁμόγνως ἦν ἀ πανήγυρις· ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν συμπίπτειν ἀμφότερα παν τοι ἀπαιρεῖ, ἢ μόγις πῃ ἐφ' πλέοσιν ἑτῶν· τὸ δὲ διεχάναι διάφορα διαφορᾶ

B

C

D

Digitized by Google

γὰρ οἰκοῦς, τοὺς μὲν ἀστίαν ἀσκεῖν, καὶ συμπαθεῖν τοῖς τῶν Σωτῆρος πάθεσι· τοὺς δὲ τρυφᾶν, καὶ τοῖς ἐκείνῳ ἐπιτιμίοις συνιδεῖσθαι· καὶ τὸ καλὸν ἐκ καλοῦ ἑκατέρους ἐπιτελεῖν, πολλὰ ποιοῦντας τὸ εὖ, καὶ ἡδονῶντας δὲ τὰς ἐκκλησίας ὁμόνοιαν, καὶ τὸν καλὸν ἀλλήλοις συνδεσμὸν μεμελημένους συνδεῖσθαι. τῶν πίνων ὑπὸ τεμνόμενον, καὶ ὑπὸ ἡμαυρόμενον, οἱ τῆς ἀσεβείας φρόβολοι καὶ θεῖοι συνιδόντες διδάσκαλοι, διατόμασι κανονικοῖς ὡσπερεί τισι χαρακώμασι περιφράττουσι, μηδένα πιεῖν πρὸ γε τῆς ἀνακειμένης νομοθετήσαντες παννυχεῖν· ἀλλ' ἐν κυριακῇ τῇ ἑορτῆς μετὰ τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα, τῇ μὲν πανσέλη-
*σεν, εἰκὸς? νον δηλαδὴ * τῇ μετ' ἰσημερίαν. τοῦτ' ἄρα καὶ χρεὼν πάντα πιστὸν σωὶ ἀκριβείᾳ ζητεῖν τὸν μετ' ἰσημερίαν πανσέληνον, οἱ βέλτιστε μὴ παραβαίνειν τὰ τῆς ἐκκλησίας θεσμά. οὗτος γὰρ λανθανόντως, ἵνα τι λανθάνειν ἐθέλω ὑμῖν ὀφειλομένῳ ἡμέραν ἑορτίου, καὶ ὥσπερ ἐν ἀβύσσῳ πελάγει ναυαγεῖν ἡμᾶς, ἴσα γε πλανωμένην νηΐ, ἐῶ ἀποβεβῦσαι νύκτις καὶ χειμῶνος, καὶ τὸ ἀγκύρας ἐξενεγκεῖν, καὶ αὐτῷ τῆς προσηκούσης μάλα ἀπάλλαξαι καταγωγῆς.

Γ. Τύπον οὖν λεχθέντων καὶ ὅπως ἐγεγραμμένων, προσῆκεν μὲν καὶ ἄδην τῇ ἀποδείξει ὁ βασιλεὺς· πάχα δ' ἂν καὶ ἐμέλλησεν ἢ διορθώσειν αὐτίκα ἐπεσχηκὼς· ἀλλ' ἵνα μὴ πάντα σύγχυσις μᾶλλον τοῖς ἀμαθέσι φανῇ, καὶ μεσμὸν ἐπαγάγῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, στεγνωθὲν αὖθις τὸ πρᾶγμα, καὶ ὅλως ἀνεπιχώρητον· μηδὲ γὰρ ἂν εἶναι ῥᾴδιον ἔφασκεν, ἅπαντας ἐν ταυτῷ τοὺς ἀνὰ πᾶσαν ἤπειρον καὶ νῆσον ὁμοφύλους διαδραμεῖν, καὶ πεῖσαι μεταθεῖναι καὶ διορθώσειν· μειζόνως δ' αὖ καὶ ἄλλως ἄλλην παννυχίζειν, καὶ ἑτέραν ἑορτὴν ἄγειν ἑορτίου, πάντ' οὐ σφόδρα χρηστόν· ὡς ἐξ ἑκατέρων θάτερον κυφότερον ἐφάνη, κεῖσθαι τὰ τῶν φραγμάτων ὡς ἔχοντα, καὶ μένειν ὡς ἔμοιγε μίχεις ἡμῶν· ἐμοὶ δὲ πάντεσσιν μᾶλλον ἰδόκει κυφότερον· τὸ γὰρ τοὺς ὁμοφύλους ἅπαντας καθάπαξ πᾶσαι τῇ διορθώσει συνιδεῖσθαι, οἱ μὲ ῥᾴδιον χρόνῳ ἰσί, ἀλλὰ δυσὶ καὶ τρισὶ ῥᾴδιον ἂν λῷ· ὥσπερ καὶ πρὸ ἡμῶν, ὡς ἔφημεν, πάλαι πολλάκις γεγένηται. ἀλλὰ δι' ὧν ἐφθέγμεθα εἰρηκότες αἰτίαν τὸ τῶν βασιλέως τότε ἐκράτησε δόγμα μᾶλλον ἢ τὸ ἐμόν. ἀλλὰ πάντων μὲν ἄλις.

A allos cibis abſtinuiſſe, & Servatoris ANDRONI-
paſſionem cum dolore eſſe recordatos: CUS IUNIOR.
alios vero indulſiſſe genio, & ejus triumpho exultaſſe: & quod rectum erat, neutros recte obiiſſe, unam in multa dividendo, & Eccleſiæ concordia divellenda, & unionis pulchro vinculo diſſolvendo. Quam ita ſciſſam ita diſtractam religionis propugnatores ſanctique doctores cum animadverti-ſent, canonicis ſanctionibus velut aggeribus quibuſdam objectis prohibuerunt, ne quis fidelis ante vernum æquinoctium Reſurrectionis feſtum celebraret: ſed die Dominico qui poſt Paſcha Judaicum, ſeu poſt plenilunium proximum ab æquinoctio exiſtceret. Qui- *Edit. Pariſ.*
B bus de cauſis cuilibet fideli diligenter *pag. 229.*
eſt id plenilunium quærendum, quod ab æquinoctio proximum eſt: niſi ritus Eccleſiæ violare malet. Hoc enim ignorato, ſequitur etiam diem ignorari, quæ nobis feſta eſſe debet; noſque velut in ignoto pelago facere naufragium; perinde ac errantem navem, quæ nocte & tempeſtatibus intercepta, & abſciſſis ancoris ſpoliata, ab opportuna ſtatione longe abducatur.

III. Hæc ad hunc modum explicata & demonſtrata Imperator cum voluptate accepit: fortaſſis etiam correctionem ſtatim aggreſſurus, niſi veritus eſſet, ne indocti[a] magis perturbarentur, ac diffideret Eccleſiæ. Itaque rem [a] *majorem confuſionem inveniri per eam correctionem cre-detens.*
C ſilentio præteriit, & plane intactam reliquit. Negavit enim eſſe facile, univerſos ſimul omnium orbis regionum & inſularum habitatores percurri, & correctionem hanc demam edoceri, Rurſum diſſenſiones eſſe & alias alio die feſtum celebrare, ne id quidem valde bonum eſſe. Quibus incommodis inter ſe collatis, præſtare viſum, ne quid novaretur; ſed ita manerent omnia, ut ad nos perveniſſent. Mihi vero contrarium magis probabatur. Nam omnes ejuſdem Imperii cives, ſi non uno, at altero & tertio anno facile adduci poſſe, ut correctionem illam ratam haberent: id quod & ante nos olim, at diximus, ſæpe factum eſt. Cæterum ob eas cauſas, quas dixi, Imperatoris ſententia magis valuit quam noſtra. Sed de his quidem ſatis hactenus.

ANDRONICUS UTRAQUE, AVUS, & NEPOS.

CAPUT XIV.

I. Junior Andronicus coronatur. Senior equo dejectus, ſiniſtrum omen. II. Panhyperſebaſtus Cralis ſocer. Generi armis adjutus rebellat. Oblata Cæſaris dignitate contentus, arma ponit. Moritur. Legatio de ejus uxore Byzantium reducenda. III. Gregoras legatus cum aliis miſſus. Quæ ſibi & ſociis ſuis in itinere acciderint narrat. Scythicæ incurſionis fama. De Strymone fluvio, ut eum Legati trajecerint. IV. V. Errores, pericula, & alii caſus. VI. De Strummitza oppidulo. Paſcha ab oppidanis ritu barbaro celebratum. VII. Scopiorum ſitus. De Axio flumine. Cæſariſſa a Legatis convenitur. Ejus mulieris mœror & habitus miſerabilis. VIII. Crales, audita legatione, Cæſariſſam dimittit. Abeuntem proſequitur, non ſatis ſplendide. Barbarorum mores notati. Cæſariſſa Theſſalonicam abit, ut viro juſta perſolvat. Gregoras, acceptis ab ea mandatis, Byzantium revertitur.

ANN. CHR. MCCCXXV. * die 2. menſ. Februarii. Edit. pariſ. pag. 230.

I. POſt hæc Byzantium profectus Imperator * sv. Nonas Februarii, octava Indictione coronatus eſt. Accidit autem, ut utroque Imperatore ea de cauſa in magnum Sanctæ Sophiæ templum abeunte, Senior lapſo equo in limoſam quandam paludem ex aqua pluvia collectam concideret in via: qui caſus non bonum ei qui cecidiſſet omen eſſe viſus eſt judicio prudentiorum.

Α Α. ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς Βυζάντιον, ἐσέβη * φιβρουαρείου ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, τῆς ὀγδόης Ἰνδικτιῶνος. σωσίβιον δ' ἀπερχομένοιν τοῖν δυοῖν βασιλέοιν εἰς τὸ μέγα τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ναὸς τῆς εἰρηνοφεσίας ἕνεκα, πεσεῖν τὸν γηραιὸν βασιλέα ξυμβαίνει ἐφ' ἵππου ὀλισθήσαντι εἰς πηλματώδη λίμνην τινὰ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐξ ὑμβρίων ὑδάτων συρρέουσαν. ἡ ἰδοὺ τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα τοῖς σωφρονεστέροις ἐκ ἀγαθὸς ὄρνις εἶναι τῇ πτήσει κρίνει.

Judicii. 9.

II. Sequenti anno Panyperſebaſti filia Crali Serviæ nuptura abiit. Paulo poſt & mater, ejus viſendæ gratia, eodem ſe contulit. Quam mox & * Panyperſebaſtus ſecutus eſt, nolens Imperatori diutius obnoxius eſſe, ſed ſibi ipſi vindicare Imperium, quod nimirum hereditario jure ad ſe pertineret. Relicta igitur Theſſalonicæ cura & adminiſtratione, & ipſe ad Cralem generum ſuum abiit, a quo ad exequenda deſtinata adjuvaretur. Ab eo igitur ſuſceptus, & una cum eo egreſſus, omnem regionem uſque ad Strymonem & Serrhas populatur. Quamobrem Senior Imperator, majorum maiorum meru, legatos ad eum miſit, & Cæſareæ dignitatis inſignia deferenda ei ſimul curavit. Quæ ille Scopiis, quod exiguum oppidum eſt, acceptra geſtavit: ſeque deioceps quietum eſſe promiſit, neque quicquam amplius petiturum. Sed jam Theſſalonicam rediturus, graviſſimo morbo affectus, intra paucos dies illic deceſſit. Cæſariſſa vero uxor ejus, cum conſuetudinem filiæ & generi deſideraret, tum Romanos reverita, propter illa quæ maritus ejus fecerat, inde abire noluit. Qua re pater ejus coactus, Imperatori auctor fuit mittendæ ad Cralem legationis, tum de cæteris Romani Imperii rebus ordinandis, tum de Cæſariſſa cogenda ut domum rediret.

* Joannes Paleologus Metochitæ gener. Vide Hiſt. Cantacuz. lib. 2. cap. 43.

Β ἐθέλων ἔτι ὑπὸ βασιλεῖ εἶναι, ἀλλ' ἑαυτῷ πειρατοῦσθαι βασιλείαν, ἅτε δηλαδὴ κλῆρον οὖσαν αὐτῷ πατρικόν, ἀφεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπίτροπον τὸν διοικήσοντα, ᾤχετο ἐς αὐτὸς ἀπιὼν ἐς Κράλλω ἐς γαμβρὸν αὐτοῦ, σύμμαχον αὐτὸν ληψόμενος τῇ στρατιᾷ τῇ παιδὶ βαλλόμενος· ὑφ' ᾧ προσδραθεὶς, ἐξῆλθεν ἅμα αὐτῷ, ἐς πᾶσαν τὴν ἄχρι Στρυμόνος τὲ ποταμοῦ ἐς Σερρῶν ἐλάσατο χώραν. Οθεν ὁ γηραιὸς βασιλεὺς, διὰ δέος μειζόνων κακῶν, ἀπήγειλε πρεσβείαν πρὸς αὐτὸν, ἐς ἅμα τῇ πρεσβείᾳ ἐς τὰ τῆ Καισαρικοῦ ἀξιώματος σύμβολα. ἅπερ ἐν τῇ ἐν Σκοπίοις πολιχνίῳ διδάμενος ἐκείνος ἐφόρησε, καὶ εἰρήνευεν ὑπῆρχεν τὰ λοιπὰ, ἐς μηδὲν ἔτι πλέον ζητεῖν.

Judicii. 9.

III. Atque ipſe quoque tunc legatus ad Cralem ivi, cum aliis comitaturus, tum Cæſariſſæ ipſius fratrem, ob eas ſcilicet cauſas quas ſupra * diximus. In eo autem itinere non paucas experti ſumus difficultates, cum Scythicæ incurſionis fama Thraciam pervagaretur ac perterreret, & homines ex agris in caſtella ſe recipierent, deſertis ædi-

* fuerat Gregoras Cæſariſſæ præceptor, & cæterorum Metochitæ liberorum. Vide cap. 3. lib. 7. hujus libri.

C ἔμελλε δὴ κἀκ τῆς ἐς Θεσσαλονίκην ἐπανιέναι. ἀλλὰ τόφρ' δεινοπάθησεν μετὰ βραχείας ἡμέρας ἐκεῖ τὸ πέρας τῆ βίᾳ ἰδίξασθ· Καισαρίσσα ἡ γυνὴ αὐτῷ, προθυμά τε συνεῖναι τῷ θυγατρὶ ἡ τῇ γαμβρῷ, καὶ φοβός γε αἰδημόνη Ρωμαίους ἐξ τὰ συμπεσόντα τῇ ἀνδρὶ αὐτῆς, ἐκ ἤθελεν ἐκεῖθεν ἐξελθεῖν. ταῦτ' ἄρα ἀναγκαζθεὶς ὁ παὴρ αὐτῆς, κτείνας τὸν βασιλέα πρισβείαν πρὸς τὸν Κράλλω ποιήσασθαι περὶ τε καταστάσεως ἄλλης τῇ Ρωμαίων πραγμάτων, καὶ περὶ τῆς Καισαρίσσης, ὅπως οἱ καλὰ ἀναγκάσῃ ταῦτα ἐκπανύειν.

[a] Quæ hinc ſequuntur, uſque ad ſectionem ſeptimam, omnia abſunt a codice Regio.

Γ. Τότε πέμπει ἀποστέλλει ὑμᾶς ἀφ' ἑσπέρας ἐς Κράλλω σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς, δι' ἃς ἐφ' ἅμαξαν εἰρηνότις αἰτίας. (* ἐπειράθημεν δὲ καὶ ὀλίγων ἐν τῷ δεῦρο τῷ δεινῶν, φύμης τε μελλούσης Σαυθιανῆς ἐφόδου ἐκ τροχίσκης ἐς Θρυβάνου, καὶ Θρᾴκης, καὶ διωκούσης ἐκ τῆς χώρας ἐς τὰ φρούρια τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς εἴκοσι ἡμῶν ποιούσης, ἐφ' ὧν ἐκεῖ ἐγὼ

ὧν καπηλεῖσθαι ἡμᾶς ἐχρῆν, ἢ δ' ἐν τῇς ὁδῷ μόχθοις A
ὑποτρίβεσθαι. ἢ τὰ μὲν ἄχεα Στρυμόνος συμπεπω-
κέναι ἡμῖν ἐῶ. ἐκεῖσε μὲν γὰρ γενομένοις ξυμβαίνειν τὶ
ἢ παθεῖν ἡμᾶς πλέον, ἀκοὴς μᾶλλον πάντων ἄξιον,
ὁπόσα λύπης ἢ γέλωτος φόρτα ἀνθρώπου ψυ-
χῇ. ἀβουλίᾳ γάρ τοι πολλὴ χρησαμένοις ὁποία ἐ Δη-
μοκρίτου μᾶλλόν τοι γελῶντος ἐρῶν ἂν, ἢ τοιοῦτον συ-
μπλάθη πένθεσιν ἀμὶν τὸ ἡμέτερον, ὁποῖος ἢ Ἡρακλεί-
του μᾶλλόν τι δακρύοντος ἐρῶν ἀν. ἴσασι γὰρ πάν-
τες πλῆρές ἢ ἱππόταις ἀνδράσιν ἄπορον ὄντα Στρυμό-
να τὸν ποταμόν· ὅτι ἢ μέγιστος ἐπιφαίνεται ὁπόσοι Θρᾴ-
κιον ἐ Μακεδονίαν πέμποντες ἐς τὸ Ἑλλήσποντόν ἢ Αἰ-
γαῖον πεδιοῦνται τὰς ἐκβολάς. τίνασι γὰρ αὐτὸν τὰ
ὑπερκείμενα ὄρη, ἃ ἀπὸ τῶ σωληνὸς παρα- B
τείνει μέχρι τῶ Ἰονίου πελάγους, ἐπὶ τῶ πόντῳ ἀρξάμε-
να τῶ Εὐξείνου· ἐρίζοντα μὲν ἀρκτῳ μεσημβρίαν ἢ νό-
τον ἄνεμον Θρᾴκην ἢ Μακεδονίαν· πρὸς δ' ἄρκτου ἐ
πὰς τὸ Μυσῶν χώρας ἢ ποταμὸν ἢ Ἴστρον. ὃς ἢ αὐτὸς
μέγιστος ὢν, ἢ πάντες ὅσοι ἢ Σκυθικὴν ἐπίασι, πέν-
τε ῥέμασιν ἐς ἢ Εὔξεινον ἐκδίδοται πόντον. τῶνδ' οὖν
ἢ Στρυμόνα, ἐκ πάντων πάγων ἀνίσχοντα, ἢ ὑπὸ βα-
δυδίνων γιγνόμενον, ἀκατίῳ ἐπί τινι πάνυ σμικρῷ ἐξε-
περαιώμην, καθ' ὑπό που * ἃ ἢ σωῆρες ἐκέκτηντο, ξύν-
τῳ ὑποζυγίοις αὐτοῖς, πλὴν τινα τῶν ἀμέρων κα-
τηναλώκειμεν· ὁ δὲ τῷ ὑποζυγίων ἢ ἀμῶν αὐτῶν ἀ-
ριθμὸς εἰς τὸ διπλάσιον, ἃ καθ' ἑπταπλάσιον δεκάδα
ἐν ἀνηγμένος. ὁ δ' ἅλιος ἢ ἡμέτερον παραλλάξας με-
σαμβρινόν, ἐς τὸ δύσιν ἐ ἐρίζοντα τὸν ἑσπέριον μέ- C
χρι δίον ὃν ἐαθμῷ χρήσασθαι, ἢ καπηλεύειν αὐτῷ
πα, ἡμεῖς δ' ἀμαρτόντες, ὁδῷ ἴσι ἐχρώμεθα, ἐλ-
πίσαντες πάντως καπηγωγίοις ἐντοχρώσιν αὐτίκα ἐντεύ-
ξεσθαι, πρὶν ἃ πεπαιδίκα ἐφάδων ἔχειν αὐτόθεν
ἐς τὸ πρόσω ἰδεῖν. ἰὼ δὴ ἄρα τὰ τῇ ἐλπίδων ἢ μᾶλλα
ἐπιτυχῆ. ἐφοδοι γὰρ νηνὶ λυσιτελεῖ σωληνὸς χρησά-
μεθαι πρὸ μικρῶ πάχιστα ἐ πάνυ ἐρημον ἐκείνου ἢ ἀ-
τερβᾶ πεπεικόσιν. ἢ μὲν τοι ἢ ἐφερόμεθα ἀσθα-
πῶς τινες πλάνητες, Θεῷ τι ἢ ἀθλίοις ἐλπίσι τὰ
ἡμέτερα ἀναπέμψαντες.

Δ. Νὺξ δ' ἐπὶ πᾶσιν ἤρᾳῶ. * δύσιντο γὰρ ἠέ- * Homer. Odyss. o.
λιος, σκιόωντό τε πᾶσαι ἀγυιαί. ἀ δὲ σελήνου ἀ-
πὴν. ἐς γὰρ τὸ περίγειον τῶ ἑαυτῆς τὸ δίπτερον ἄρ- D
τι ἐλαυνθεῖα ἐκκέντρου, ἐ κατὰ τετράγωνον τῇ ἀ-
λίῳ γενομένη χαμαιτισμόν, ἢ μάλα ἀραιούσης ἀμὶν
ἐβούλετο χαρίζεσθαι τὰς αὐγάς. * παύτῃ τι ἐ ζειμῷ
ἐξῇ παχυπάγη τὰ σώτης, καθάπερ ὃς ἐξ' τῶ Τα-
ίνάρου τὰς ἐς ᾅδου καθόδους ποιεῖσθαι φασίν, ἃ τὰ
ὑπόγεια Τροφωνία μαντεύματα. ἀφοσιέ Θετο γὰρ τῇ
ἀστιλβοῦσι ἑαυτῆ τυχεῖ ἢ ἐ τῇ κυκλοωσῶν λόφων
σκιᾷ. αἱ δὲ σφῶν ὑπερβολαὶ παρὰ πολὺ ἢ οὐ-
ρανῶ τὸν ὕπνον ἡμᾶς ἀφροιῶτο, παρ' ὅσον οὐδ'
ἄχρις τὸ ὀρυκτὸμενον παμαίρεσθαι σαφῶς τὸν δυ-
συχᾶ πορεῖαν ἔχομεν ἑαυτῶν. * αὐτὰρ ἡμεῖς ἀα- * Homer. Odyss. δ.
πελάθα φίλον ὕπνον. αὐτικά μοι ἰόντες δολε-
χὸν ὁδὸν ἀργαλέῳ τε. λόχμῃ δὲ ἐντυγχάνομεν πά- a legendum
ν δασείᾳ ἢ a ἀνωμάλως συχαὶς ἀατ' ὀλίγον ἐ- ἀνωμάλῳ, b first. 5th, ubi.
χούσῃ λόχνῃ ἢ φάραγγας· b ὅτι δὴ ἐ ἐς τοσοῦτο
ἀμελῶς ἔχομεν ἐς τὸ δαψιλὲς ἐξερευνημένων τῶ ἡ-
μετέρων τῇ τε πεδίλων τῇ τε χλαμύδων ταῖ τῇ ἀκανθῶν ἀσθολαῖς, ὥστε περὶ τῇ ἕλιον αὖ-
τὸν ἰδεῖσθαι, συχαῖς ἢ ἀδιαπαλάλοις τοῖς τῇ ἀραβδρύοις βοτρύχοις χρώμενοι πολεμίοις τῶ ἡμετέρων
προσώπων. ἢ μὲν τοι ἢ ἀμιλλασαιτο λώιον ἢ βύτερον, εἰς τὰς ἵππους ἰδιώσεσθαι, σαίνειν ἐπεσι-

bus, in quibus nos veſperi diverſari & corpora feſſa de via recreare oportebat. Ac ea quæ ad Strymonem uſque nobis acciderunt, mitto. Ibi enim gravius aliquid nobis accidit; eorum nempe omnium, quæ dolorem & riſum in hominum animis conflociant, maxime dignum auditu. Temeritate enim noſtra, quæ Democriti ſplenem poſtulet, lo id pericalum devenimus, quo rel Heraclíti lachryme exhauriantur. Norunne enim omnes, Strymonem fluvium & pedirtibus & equi- Edit. Pariſ. pag. 231.
tibus eſſe impervium: propterea quod maximus eſt omnium fluviorum, qui Macedoniam ac Thraciam mediam ſecaotes in Helleſpontum & Ægæum mara exoneraut. Oritur enim e ſaperimpeodentibus maximis montibus, qui a Ponto Euxino eaorſi, continentibus jugis uſque ad Jonium mare porriguntur; ac Meridiem & Auſtrum verſus, Thraciam & Macedoniam; verſus Septentrionem, Myſorum terras & Iſtrum fluvium terminant; qui & ipſe maximus, inter eos qui Scythiam perfluunt, quinque oſtiis in Euxinum pontum irrumpit. Hunc igitur Strymonem talibus fontibus ortum, & adeo vorticoſum, unica eaque exigua navicula trajiciendo nunc ſinngalli, * atque * forſan poſſe. inrerdum etiam terni cum ipſis jumentis, magnam diei partem conſumpſimus. Nonſtrum enim & jumentorum numerus bis ſeptuaginra eacedebat. Et jam ſol meridiem prætergreſſus ad occaſam & ad veſpertioum horizontem vergebat. Cumque ibi ſubſiſtere & diverſari deberemus, ultra per imprudentiam peroreximus, ſperantes nos opportuna diverſoria ſtatim Inventuros, priuſquam ſtadiorum quindecim iter conficeremus. Sed ea ſpes fraſtrata nos eſt. Nam prædonum continentes Incurſiones locum illum paulo ante vaſtum & deſertum celerrime effecerant. Proinde velut errones quidam, rebus noſtris Deo incertæque ſpei commiſſis vagabamur.

IV. Deinde nox ſupervenit. Nam ſol occiderat & viæ omnes umbra involvebantur. Quin & lana aberat. Modo enim alterum ſuum circa terram eccentricum prætergreſſa, quadratoque radio ſolem intuens, * parum nos ſuo lumine juva- * cronychum bat. Quare in denſiſſimis tenebris, at nobis lucem li qui per Tænarum ad Inferos deſcende- præbere recuſe te aut Trophonii antrum faridicum ſubire perhibentur, ambulabamus. Nam ad illunem noctem etiam montiam in circuitu poſitorum umbræ accedebant, quorum vertices cæli conſpectum ira nobis eripiebant, at infelia iter ne ſtellatum quidem ut ajunt obſervatione regere poſſemus. Tum veto aoimus meus frangi cœpit, cum me ingredi oporteter longam ac difficilem viam. In ſilvam enim deoſam & inæqualem Incidimus, latebraram plenam, & profundis voraginibus paſſim abruptam: lo qua caligas & chlamydes noſtras ſpinarum morſibus fœde laceraras ita negligebamus, ut cum crebræ & ea aliis aliæ ramorum comæ in ſvalrus noſtros infeſtæ invaderent, ocalis ipſis metueremus; habeniqueper. 232.
& loris quibus equos tegebamus omiſſis, manuum objectu faciem protegeremus. At in famulitio, quod pone ſequebatur, nonnulli præſentia pericala parum me-

ANDRONICUS SENIOR

tentes, vociferabantur & tragicis cantibus celebrabant laudes veterum heroum, quorum famam ſolam audivimus, res autem geſtas non vidimus. Abrupta autem & concava, vicinis undecunque montibus interjecta, clamorem editum intercipiebant, & quaſi animata corpora, integrum & illibatum & articulis ſuis diſtinctum ſervabant, accentuſque & voces alteritis referebant; ac ut in choreis fieri ſolet, ipſa etiam viciſſim audiebantur, & ad præſcriptos modulos accinebaot. Ego vero interea animum meum jubebam recreare & erigere ſe, nec terroribus ſubinde ingruentibus jacere oppreſſum. At ille oou parebat: ſed & viam alieno tempore ſuſcepram aſqae exprobrare velle videbatur, & ad ſeipſum identidem converſus, inſidias & latrones tacite ruminabat, ac viros ſanguinum ſibi fingebat, qui ex obſcuro nos adorturi & occituri eſſent.

V. Dum autem in his ſumus, ſubito viri quidam ex illis rupibus & cavernis exurgunt, nigris induti veſtibus e lanis & velleribus, quæ pecudibas detraxerant ii quibus opus fuerat, diabolica plane ſpectra. Sed lidam non gravi armatura inſtructi; immo omnino leves & expediti erant. A e plerique arma ad comminus pugnandum apta in manibus habebant, nempe haſtas & ſecures. Quidam & tela miſſilia geſtabant. Ac principio quidem fieri non poterat, quin nobis & incompeſta nocte & ignotis in locis terrorem incuterent: preſertim cum noſtra lingua haud uterentur. Illius enim loci incolæ plerique Myſorum coloni ſunt, ſioitimæ narlonis, & communi cum noſtris popularibus victu utuntur. Deinde recepimus animos, & ad nos rediimus. Nam ſua lingua nos comiter & hilariter ſalutabant, nec quiequam iuſeſtum & latrocinii ſimile præ ſe ferebant: ſive quod pauci & rari, nobis qui multi eramus oppugnandis futuros ſe impares arbitrabantur: ſive Deus non ſivit; quod potius reor: ab altera autem opinione longiſſime abſum. Cum enim ibi habitarent, & in iis præcipitiis inſidiaa collocare conſueſſent, & ſylvæ denſitate reliat inexpugnabili propugnaculo defenderentur: obſcura nocte nobiſcum, qui peregrini eſſemus, ut videntes cum cæcis pugnaſſent. Sed tamen cum eos ſimili modo ſalutaſſemus (e- *Edit. Pariſ. pag. 233.* rant enim nonnulli e noſtris, ſermonis eorum non plane rudes) cur ibi degerent, hanc cauſam paucis afferebant: ſe cuſtodes eſſe virtum, ad propulſandos eos qui finitimos agros clam latrocinando infeſtare vellent. Jam tertia noctis pars effluaerat, ut e qaibuſdam ſtellis, quæ ſupra capita erant, conjiciebamus. Demum & latratus canum procul eaauditi, qui nos tantum non invirabant, & pagum frequentem eſſe oſtendebant in quo homines multo labore confecti hoſpitari poſſent, ſi oon commode ea omni parte, at nec omnino etiam incommode. Quo cum propere perveniſſemus, alii alio diſpeti, diverſoria intravimus, veluti e tempeſtate & naufragio in quemlibet portum utcunque eluctati. Quod ſi eſurienti quivis panis ſuavis eſſe dicitur, nobis quoque certe in cineribus volutari ſuave tum & liberale videbatur.

μιθα τὰς χεῖρας τῇ ὄψει. τῶν γε μὲν ἐπομένης θρασύτητος, οἷς οὐδὲ πάνυσι τῇ παρόντι ἦμελε φόβων, ἦσαν οἱ φωναῖς ἐχρῶντο τῇ μέλεσι τραγικοῖς. γῆν δ' ἄρα [a] πλέα ἀνδρῶν, [b] ὧν οἷον πλέες ἀκούομεν, οὐδέ τοι ἴδομεν. αἵ τε περὶ ἡμᾶς φάραγγες, τῇ ὅσα μεταξὺ κοῖλα τῇ πέριξ ὀρῶν, περιλαμβάνουσαι τὴν ἀραγλῶ, τῇ ἀπαρτι ἐμφυχοί τινες καίριπτο φυλάττουσαι ταύτην τῇ ἀπαθῆ, τῇ τῇ ἀρθρων ὁμοίας ἔχουσαι, ἀεπὶ ἠχοδόχων οἷον αὐτήχουν τῇ ἀντιφώνουν, ἄπαρ τὸ ταῖς χορείαις ἐπόμβοι τῇ αὖται, τῇ ἀντέδοσαν πρὸς τὸ τῶ μέλους ἐκδόσιμον. ἐγὼ δ' ἐν τύτοις ἀναρίθμησα παρήγουν τὸν λογισμὸν, τῇ μὰ συχροῖς περιαντλεῖσθαι τοῖς φόβοις· ἃ δ' ὠκ ἐποίθετο. ἀλλὰ δῆλος ἦν ὑπ' ἐδὲν τῆς ἀκριβείας ἀφιγμένος λοιδορῶν. αὐτὸς τε ἐφ' αὐτὸν συχνὰ ἀναστρέφων, λόχυς τῇ λωποδύτας ἀναύλους, τῇ ἄνδρας αἱμάτων, μάπως ἐξ ἀφανῶς εἰσπεσόντες ἔργον ἡμᾶς ἀπορήναι ξίφες.

Ε. Οὕτω δὴ ἐν τύτοις ὄντων ἡμῶν, ἐξαίφνης ἀνίστανταί τινες ἄνδρες τῇ ἐκεῖθεν πετρῶν τῇ φαράγγων, μελαίνας ἐσθῆτας τινὰς περικείμενοι, ἃ εἶσιν ἐξ ἐρίων ἐκ λασίων, ἄντα ποτιζώων ἀπεδύσαντο οἷς δύνα γ' ἐχρῶν· ἄτυπτοι δαιμόνια φάσματα. πλὴν οὐ ἀσιφραστοί τινες ὁπλῖται, ὅτι μὴ ἀσθάπαξ ψιλοί· τῇ ἀγχέμαχά τινα ὄργανα τῶν χερῶν οἱ πλείως ἔχοντες, ὅσα ἐν λόγχας εἶσι τῇ πελίασιν. ἦσαν δ' αἱ τῇ ὅσα ἐν βλιβόλοις. τῷ μὲν φωνὴν ἐκπλῆξαι τῇ δεῖν ἀσθυπτίβαλον τὸ ἡμέτερα. πῶς δὴ οὖ; ἐν τόποις ἀλωτείοις ὄντων. τῇ ἀωρίᾳ τινὶ δὴ, τῇ γλώσσῃ πρὸς τύτοις ἠχ ἡμέτρα χρώμβοι, Μυσῶν δὲ ἄποικοι τῇ ἐκεῖσε φοροσκοπῶντων εἰσὶν ἀρχῆθεν οἱ πλείως, τῇ τοῖς ἡμῖν ὁμοφύλοις ἀναμίξ τὴν δίαιταν ἔχοντες. ἔπειτα [*] ἀναφέρομεν, καὶ ἑαυτῶν ἐγγενόμεθα αὐτοῖς. ἐκάζοντο δὲ ἡμᾶς ἐκεῖσε τῇ σφῶν διαλάτῳ φιλικώς τι τῇ ἱλαρόν. τῇ ἀδυνάμῃ λησμονὸν ἐπιδύσασθαι. εἶτα πρὸς πολλὰς ἁμᾶς, ὀλίγοις τῇ βραχῆς τινες ὄντες αὐτοὶ, καὶ ἀξιομάχως σφᾶς αὐτὸς κρίναντες εἰς μοῖραν ἀντίπαλον καπέστασαν. εὖτε τῇ Θεὸς καλύσαντος· ἢ τῇ μᾶλλον τί θυμεῖ, τῇ πολὺ δὴν θάτερον· εἰ μὲν δὴ ἄντες ἐγχώσειαν, τῇ τῆς ἐκεῖσε προλοχίζειν ἐνέδρας ἰθάδες, πρὸς ξένες ἡμᾶς ἐν ἀπροζαρώδει τῇ ὥρᾳ, τῇ ἅμα τὸ τῆς ὕλας συμπρῆς σύμμαχον ἅμαχον ἔχοντες· πανοῦργον εἶπερ ἐβύλοντο τὰ μάχιμα ἐπάλεσθαι ἂν, εἶσι τῇ βλίποντες ἐν πρὸς τυφλὸς. ὅμως μέν τοι τὰ ἡμέτερα ἐξ ἀμῶν ἐ αὐτὸ πρόσρησιν ἀντελωφόρες (ἦσαν δὲ οἱ τῇ ἐμπόρων τὰς ἐκείνων γλώττης ἀ πάνυσι ἀδαὲς ἦσαν) τὰ αἰτίαν ἐν βραχεῖ διήσαν τῆς σφῶν αὐτόθι διαίτης· ὡς φύλακας εἶεν τῇ ἀδῶν, τῇ ὡς ἀποτροβοῖεν πάντα τινα ἐ βελόμβον τὰς ἴγγιστα χώρας ἐπιόντα λάθρα λαΐζεσθαι. ἅδα δὲ τῇ τὸ τρίτον τῆς νυκτὸς παρῆρτο, ὡς ἐκ τινων αἱ ὑπὲρ κεφαλῆς ἦσαν ἄστρες ἐπαμπερόμεθα. ἄρτι δὲ τῇ αὐτῶν ὑλακαὶ προσίβαλον πόρρωθεν ἡμῖν, μετεκεῖ φοσαλάμβανε, τῇ ἐ φέρουσαν αὔμβυ δεανύσαι, ὡς πολυάνθρωπον, τῇ πόρρω πολλῶ βαντιδύντας ἀποχρῶσαν ξενίσαι ἀνθρώπες, εἰ ἐ ἴσως πάντως, ἀλλ' ὅμως ὠδὲ πάνυσι ὄντων ἀτυλίας. ἔνθα δὲ τῇ σταδὸν προσελάσαντες, ἀπαγωγίοις ἄλλος ἄλλοσε ἐμπαρέντες ἐχρώμεθα, ὥσπερ ἐν σάλῳ τῇ ναυαγίῳ ὅτῳ δύπτοντες περιευχόντες λιμένι. οἱ δὲ τῇ ἀδὼ τῷ πειθοῖτι πάντα τινα ἄρτον εἶναί φασιν, ἀλλὰ τῇ ἡμῖν τοῖς ἀοδοῖς ἐγαλιβδίδαι τέως ὠδή, τι τῇ φιλάνθρωπος ἐκρμίζετο.

a Homer. Odyſſ. 9.
b Homer. Odyſſ. ω.

* Legendum, ἀπῆρ.

ς'. Τῇ δ' ὕστεραίᾳ πανημέριον ἀνύσαντες πορείαν, ἐς τι γενόμενοι πολίχνιον, ὡς εἶπον, ὑπερύφηλον, Στρύμμιτζαν ὕπουρον ἐγχωρίως καλούμενον, ὑψηλῷ τῷ ὄρει ἀποκεκριμένον, ὥστε τὸς ἐπὶ τῷ ἐπάλξεων καθημένους ἀνθρώπους ὁρίζουσι τοῖς ἐοικέναι, εἴ τις κάτωθεν ἐς τὰς πλευρὰς ὁρᾷη. ἐνταῦθά γε μὴν τὸ Θεῖον ἐπεπλήκειμεν Πάσχα· ἀνιαρῶς μὲν ἡμῖν παρὰ νοῦν ἀρχῆθεν ἡμῖν συνέβαινε· ἐπεπλήκειμεν δ' οὖν. λῆρος γὰρ τοῖς ἐκεῖ παίδευσις ἅπασα, καὶ ῥυθμός, καὶ μοῦσα ἐμμελὴς ἱερᾶς ὑμνῳδίας, βάρβαρον ἠχοῦσι γλῶτταν ὡς τὰ πολλά, καὶ ἄθυ μάλα γέ τι ἀφωνὸς προσήκοντα σκαπάνῃ. ἦ γὰρ μιξοβάρβαρον μὲν, ῥυθμὸν δὲ τὸν ὑγιᾶ φυάσιον, ἴνά τις καὶ δεῖ λέγειν οἱ αὐτὸς, ὥσπερ οἱ Μιξολύδιοι, καὶ οἱ δὴ λέγειν οἱ Μιξοφρύγιοι, ἀλλ' ὅλον βουκυμαντόδη καὶ ὄρειον, καὶ ἀποῖον ἂν εἰ Νομάδων ἤκουσε παῖδες, ἀπόπτερος τὰς ῥαχίας καὶ τὰς νάπας τὸ ποίμνιον ἄγοντ', * ὥρῃ ἐν ἐαρινῇ, ἅπ τ' ολόγος ἄγγελα δέλτα. ἐπεί γε μὴν καὶ χώρας ἀνθημερὸν ἐμέπαμψε, νῦν ὁρᾷ ἑορτὴ νέμοντες τὰ ἀθήκοντα, καὶ ἡμῖν μέρος ἀντέσπευς καὶ ῥᾳστώνης, ἐν τῷ τειχῶν φρουήσαντες ἀνωθεν ὥσπερ ἐκ περιλεῶν ὄρος νέω παιδιᾶδα, τά τε ἄλλα ἅπαντα τοῖς πανηγύρεσιν ἐπιτράπουσι γίνεσθαι ἰωμῇ, καὶ δὴ καὶ χορείας παντοδαπὰς ἀνδρῶν ἐφύβων τε καὶ ὄντι ἄβις ἐλλιπεῖς. καὶ τῶν παρίχοσε ἀμὲν ἡ παρῦσα πανήγυρις, ἀντ' ἄλλης ἀνέσεως καὶ τρυφῆς, πολλῷ γε μᾶλον ἢ Λεβιναίοις καὶ Σπαρτιάταις, ἀπότε γε σφέτερ' ἐπὶ πλεῖν ὡρ' ἦσεν; τοῖς μὲν τὰ Διάνια, τοῖς δὲ ἄρασιν Ταλείθιον. ὧδ' οὖν ὑμῖν ἀομεδὴ συμμαχόμεθον ἐς τὸ μᾶλλον * ἐαείνων ἤδεσθαι τὸ, τ' ἀστιβὲς, τὸ, τ' ἐξ ἄρους ὑπερορείους ἀκρωρείους, καὶ ἦ οἰκείων ἄπτως ἐεδύμεθ', ὑπερχεῖν καθάπερ ἐπὶ μεγάλα πελάγους αἰσθά τινι νήσῳ· ἀπότε καὶ τὰ δ' ἀφροσυνίης, ἀποίᾳ γε εἶα, πολλῷ πολλαπλάσια φαίνεται, ἤπερ ἐγὼ ἐς γε τοῦτ'.

Ζ. Ἐκεῖθεν τεταῖοι ἐς τὸ ἦ Σκοπίων πολίχνιον * καταλιόμεθ', ἐν ὅροις ἤδη τῆ Τριβαλῶν· (* ὃ παραφαύουσα καὶ ἦ Λιξιὼ ποθνίμεθα ποταμὸν· ὃς μὴ Στρυμόνα μέγιστος ἡμῖν ἐδόξεν, ἐξ ἀρῶν τῆ αὐτῶν ἐκείνῳ ῥεγνύμενος· καὶ ποσῖν δ' ὧν ἐα πηγῶν ἄδυς, ἀλλ' ὕων ἐς τὸ κάνασπις ἰὼν, καὶ ἄλλοις ἐκμάῤῥοις τὸ ῥεῦμα κοπόμενος, καὶ ἐς Βαρδάριον μεταπεθόμενος πλῶμα, ἄδη καὶ ναυσίπορος ἐστὶν καὶ ἐσαχῆ καθίσταται ἐνταῦθά καὶ ἦ ῥηγὸς, ᾧ Τεριβαλοὶ πάντες ὑπόκεινται καὶ οἱ μάλα ὑπήκοοι, νῦ προσθῇ ἐπιγλάνομαι, τῷ δι' αὐτοῦ Καισαρείαν, σύμβολα τὰς ἐνδον ὁδωμένας ψυχὰς τὰς προσθίμως περικειμένη χιτῶνας. ὧδ' οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἦ ἀμάζονται συγκεχυμένον τῇ πάθει.) ᾧ * καὶ πάντοτε πλείστων ἤδη κρὴ ἦ ἀμῶν θέας ἦ ῥοὴν δεδακυῖα, ἀλλ' ὀφθαλμῶν καὶ τῇ δακρύων αὖθις ἐγίγνετο, συχνὰ ἐπιβωμένη ἦ σύζυγον Καίσαρα, ἦ πολλῶν βασιλέων συγγενῆ, ἦ αὐλὸν, ἦ χρυσοῦν, ἦ γλυκὺν, ἦ πᾶσι ἀγαθοῖς πεπερεῖδοντα. θάλασσα εἶχε συμφορῶν ἦ καρδίαν, καὶ πηγὰς δακρύων τὰς ἀρθαλμούς· καὶ ἄλλα καταβάντος ἑαυτὸν τοῖς ἦ θλίψεων αὐμασὲν στιν, ἐν γὰ ἐρύμῃ καὶ ἀλλοτρίᾳ, καὶ ἐπὶ ποταμοῦ ὡς εἶπεν Βαβυλῶνος, ἔρημος φίλων, γοήτων, συγγενῶν, ἔχοντ' ὁμοφύλων ἀνθρώπων, πάντων ὁμῶ τῇ ὅσα δίκαιοῦται ψυχὴ κατελιπεῖν μέλλω ὑπὸ σφοδρᾶς ἀθυμίας· * ἵνα τί, λέγουσα, δίδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς, καὶ ζωὴ ἦ ἐν ὀδύναις ψυχαῖς; ταῦτα καὶ τὰ πάνυ ἐπόμβιμα λέγουσα, ἐπαύρατο τῆς παρεὰς, καὶ ῥύακας

A VI. Poſtremum diem in ſtinere totam conſumpſimus, & ad oppidulum devenimus, quod pene ſupra nubes eminet; (Strummitza ab incolis vocatur) adeo præruptо & excelſo monti impoſitum, ut homines in propugnaculis ſedentes e valle ſuſpicientibus evicularum ſimiles videantur. Ibi ſacrum Paſcha, molaſſe quidem, & præter veterem noſtram conſuetudinem, ſed tamen celebravimus. Ibi enim omnis doctrina, rhythmi, & ſacræ hymnodiæ Muſica pro nugis habentur: quippe cum oppidani barbara fera lingua utantur, & ils ſint moribus qui aratrum & ligonem ie primis decerunt. Neque enim eum ſonum edebant, qui etſi ſemibarbarus, tamen modulatus foret, & aliquis ipſe quoque eſſe cenſeretur, ut Semilydius, & ſi fas dicere, Semiphrygius, ſed belluioum plane & montanum ſonabant; quo ritu Nomades ipſi canerent, gregibus ſuis præeuntes ad juga & ſylvas, vere novo, cum cymbia lacta eaundant. Ibi cum toto die conſiſteremus, partim ſolennitatis reverentia, partim acquieſcendi & recreandi animi cauſa, a mœnibus tanquam nubibus in ſubjectem vallem proſpectantes, tum alia quæ in feſtivitatibus fieri ſolent, tum choreas virorum, adoleſcentum, & puerorum ſpectabamus. Ac nobis illius feſtivitatis præſens lætitia præ alia quavis animi remiſſione & obleCtatione hic placuit, ut ſpectaculum iſtud nobis multo eſſet jucundius quam Athenienſibus & Spartanis gratum fuit, quo ieu ſub urbe, illis quidem ſua * Diæſia, bis vero ea quæ Hyacinthia dicuntur celebrare viſum fuerat. Ut enim iis magis delectaremur in cauſa erat religio, & quod peregrino in ſolo a noſtris ramoti velut aa veſto pelago ad inſulam appelleremus: quo caſu omnia jucundiora videntur quam ravura ſunt.

* Homer. l. β.

* ἐαείνων

* Ἰουλία, Julia.

Edit. Pariſ. pag. 234.

VII. Tertio inde die ad oppidum Scopiorum divertimus, ipſos jam Triballorum fines ingreſſi, ac præterlabentem vidimus Aaium fluvium, qui poſt Strymonem maximus nobis videbatur, & iſidem quibus ille montibus erumpens, ub ipſa quidem origine non tenuis, ſed in decurſu montium multis torrentibus auctus, nomine in Bardarium mutato, aliquando & quibuſdam in locis navigabilis eſt. Ubi Regis, cui Triballi omnes ſumma cam obſervantie parent, ſoerum contrenimus, generoſam Cæſariſſam, lugubri habita dolorem animi teſtificantem; erat enim ob recentem & acerbum caſum perturbata. Cui dolori eum ex conſpectu noſtro magna vehamenria ſtatim acceſſiſſat, tora in lachrymas & lamentationes ſolvitur, crebro maritum Cæſarem, multorum Imperatorum cognatum inclamens, formoſum, aureum, dulcem, omnibus bonis undequaque ratartum. Pectus ajus mare calamitatum erat, oculi fontes lechrymarum, totaque mœroris fiactibus mergebetur, in terra deferta & aliena, & ut ita dicam ad fluvina Babylonis, deſtituta ab amicis, omnibus denique rebus quæ animum gravi triſtitia oppreſſam conſolantur. Cur, inquiebat, in acerbitate lumen detur, & affictis animis vite? Hæc & id genus alia dicens, lauiabat ganas, & ſan-

* Que hinc ſequuntur uſque ad ta tium ſectionis οὗα vel abſunt aCodice Regio.

* Job. cap. 3. v. 20.

ANDRONICUS SENIOR

guinis rivos unguibus eliciebat; tantum non res inanimatas ad dolorem & lachrymas commovens. Nos autem conſolando & monendo ſedare dolorem ejus ac velut flammam aqua extinguere conabamur: hinc optimus illius frater, illinc legationis collegæ, nunc ego, nunc ſinguli, nunc univerſi; donec tandem effecimus ut reſpiraret, non quidem penitus, & ut nos maxime optabamus, ſed aliquo modo tamen. Erat enim alioqui mulier omnium, quaſcunque ætas noſtra vidit, prudentiſſima, & ad celerrime intelligenda concipiendaque animo ea, quæ quis in tempore recte ſuaderet, ingenium habebat promptiſſimum. Tum igitur, nobis quoque quicquid ad conſolandum pertineret aſſerentibus, planctum quidem & lachrymas compeſcuit; animus vero ejus, ob calamitatis magnitudinem, nullam conſolationem admittebat. Sed capite manui impoſito, omnes ſenſus ad animi penetralia revocabat, ac mariti imaginem ſibi ipſi ſublinde effingens & in animum revocans, ac fortunæ præſentis ſtatum reputans, tota cogitationibus hiſce occupabatur; & ſecum sacire tum aiia verſabas, tum as ſupra cedros Libani exaltata, & liliis agri pridem floridior, & felicitate omnes æquales ſuas prætergreſſa, ſubito concidiſſet, floremque ſuum miſerabiliter carpi & marceſcere videret. Ob hæc igitur cum profundis ſuſpiriis gemebas, velut e magno camino acerbitatis interuæ fumos evolvens ſerventes & flammeos. Tandem & noſtro conventu inter hæc diſſoluto, ſuum quiſque diverſorium petiit.

Edit Pariſ. pag. 335.

VIII. Diebus interim decem elapſis, Triballorum Princeps, qui in proximo verſabatur, cum cætera peregiſſet, de quibus eadem legatione agebatur, reſponſo uni e legatis dato, eoque abire juſſo, una cum uxore ad ſocrum conſolandum advenis, legationi quoad reliqua ſatisfacturus. Id vero erat, ut Cæſariſſam honorifice debitaque cum reverentia, partim ut ſocrum ſuam, partim ut magni Imperatoris * narum, denique ut inſigni calamitate affectam comtaretur. Quæ omnia exiguo tempore confecit, ut ipſe putabat, pulchre, ſed revera multum infra dignitatem. Verum, ut proverbio dicitur, ſimiæ ſimiarum, formicæ formicarum more ſuas res adminiſtrant. Quod ſi aquilarum & leonum ritu haud poſſunt, id in earum poteſtate ſitum non eſt, quæ naturam abjectam ab initio ſortitæ, & ingenio bene ac rite eas moderaturo deſtitutæ adoleverunt. Quare ſapiens ille fuit, qui primus animo concepit & lingua expreſſit, ſive is Thales Mileſius fuerit, ſive Plato Ariſtonis filius, ſeu potius uterque, ita ut alter ab altero acceperit: „ Beatum eſſe ſeſe, qui non Barbarus, ſed Græcus natus eſſet. „ Nam & mihi aliquid haud diſſimile ipſa experientia edocto in mentem venit. Sed ne lingum faciamus, illuc nobis tedeundum eſt. Cum enim domum redire inſtituiſſemus, unius diei iter progreſſi diſceſſimus. Cæſariſſam enim urgebat neceſſitas, una cum cæteris eundi Theſſalonicam, ut extrema conjugis mandata exequeretur. In extremo enim ille ſpiritu mandarat, ut ſuum cadaver in

* *Erat quæſtorum. Nam Andronicus Senator cum uxore ad diligendum filio fratris ſui.*

A ἐντεῦθεν αἱμάτων ἐτρύγα ὄνυξι· μονονουχὶ καὶ τὰς ἀψύχους ἐκείνει φύσεις εἰς θρῆνόν τε καὶ δάκρυα. ἐντεῦθεν λόγοις ἡμεῖς ἐπεφοιμῶμεν παραμυθητικοῖς, καθάπερ ὕδατι, τῆς ἀδύνου σβεννύειν δ' φλόγα, ἐνθεν μὲν ὁ πάντ' ἄριστος αὐτῆς ἀδελφός, ἐκεῖθεν δ' οἱ συμπρέσβεις, καὶ τοτὲ μὲν ἐγὼ, τοτὲ δ' αὐτὸς ἕκαστος, τοτὲ δ' ἅμα πάντες· ὥστε καὶ ἀναφῦραι ὀλίγα πεπείκαμεν τοῦτο, ὡ τελέως μὲν, οὐδ' ὡς μάλα ἡμῖν δ' ἐφίστιος ἦν· πεπείκαμεν δ' ὅμως. ἦν γάρ πως καὶ ἄλλως ἡ γυνὴ σωφρόνως ἔχουσα ἐπὶ μέγιστον, ὁπόσας ὁ καθ' ἡμᾶς βόσκων τεθέαται χρόνος· ἀλλὰ δὴ & ξυμπάσαι ὀξύπαρ, καὶ νοῦν ἐνθέσθαι, ὅτις ἐν καιρῷ συμβυλεύοι τὰ καίρια, δεινὴ πάντων μᾶλλον. καὶ

B δὴ καὶ τότ', ἡμῶν χρωμένων ἐπόσα ἰσχύομεν εἰς παραμυθίας λόγων, τὰ μὲν παρήττητο καὶ δακρύων ἐπῄει· ἡ δὲ ψυχὴ αὐτῆς ἀπωκίστατο, διὰ τὸ τῆς συμφορᾶς ὑπερβάλλον, παρακαθῆστο· ἀλλ' ἐπὶ τὸ δεξιᾶς ἱρύσασα τὴν ἀσφαλῆ, ὅλας σωπῶσα ἐπὸς πᾶς αἰθύσσεις ἐς τὰ τῆς ἕξεως μυχία· καὶ συχνὰ τὸ εἴδωλον ἐφ' ἑαυτῆς ἀναπλάττουσα & συζύγια, καὶ τὰς παρούσας τύχας ἀνακυκλοῦσα, ὅλα τῷ λογισμῶν ἰῷ, ῥίψουσα τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅπως ὡς εἰπεῖν ὑπὲρ τὰς χέρσους ὑψωθεῖσα τὰ Λιβάνου, καὶ ὑπὲρ τὰ κρίνα ἀνθήσασα τὰ ἀγροῦ, καὶ εὐδυτυχήσασα τῷ βίῳ μᾶλλον ἁπασῶν, * ὅσαι οἱ ἐμοῦ τροφῶν κῦδ' ἐγίνοντο, ἐὺν ἀπηρύρη παχύ, καὶ τὸ ἄνδρος ἐλεεινῶς εἶδε κειρο- C μένων ἑαυτῆς, καὶ κομιδῇ μαραινόμενον. ταῦτ' ἄρα καὶ βύθιον ἐφίκαζε, καθάπερ ἐκ μεγάλης καμίνου ἐ ἴνδον πικρίας καπνὸς ἀναπέμπουσα ζέοντας καὶ φλογώδεις. τὸ δ' ὅων τιλάνιον ἐν πότοις καὶ ἑταίρους διελύετο σύλλογος, καὶ ἐφ' ᾧ κατέλυεν ἕκαστος ἀπηλλάττετο.

* Homer. Odyss. δ.

H. Ἡμέραι μεταξὺ παρῳχύσασαι δέκα, καὶ ἐπεὶ δύσερ ἔγγιστα ἑξαετρίβων ὧν ὁ τῆς Τριβαλλῶν ἀρχὼν, πάλαι τὰς ἀριστείας τετελεσμένα παραδὺς & ἀριστεῖον ἰσί, καὶ ἀπέναι κελεύσας, ἵνα ἅμα γυναικὶ παραμυθησόμενος & αὐτὸς ἑαυτῷ πιθήσαι, καὶ τὸ λεῖπον τῇ ἀριστείᾳ προσαποδώσων. πιτὶ δ' ἰὼν, προπέμψαι ξυὶ γε πόσμῳ καὶ ὅσα ἀνήκεστα ἐν αἰδοῖ, τὸ μὲν & ὡς αὐτῆς κηδεστής, τοῦτο δὲ καὶ ὡς μεγάλου βασιλέως τύμφιλον, καὶ τοῦτον ὡς πιεῖ τὰ καίρια δυσχύσας· ἃ πάντ' ἐν βραχεῖ διατιθάχει· ὡς μὲν ἐκείνῳ ἐδόκει, καλῶς· τῇδ' ἀληθείᾳ πολλῷ τῷ δέοντος ἐνδεῶς. ἀλλ' οἱ πίθηκοι, * φασὶ, πιθηκίζοντες, καὶ οἱ μύρμηκες μυρμηκίζοντες, τὰ σφῶν ποιοῦσιν αὐτῶν· εἰ δὲ μὴ καὶ τὰ αὐτῶν, καὶ ὅσα λύσειν ἐθέμα δύνανται, μὴ ἀ σφὸς αὐτῶν ἂν ὑπάρχῃ τινὶ, φαυλόπτε φύσεως ἀρχῆθεν σωτιθραμμένων, καὶ ἀπωσίᾳ & ὧν τε καὶ παγμίνης λιωσχύσεντος λογισμοῦ. ὅσφος λῷ ἀρ' ἐκόντος, ὃς σφῶτον ἐν γνόμητόδ' ἰβάσασε, καὶ γλώσσῃ διαμυθαλόγουσιν, εἴτε Θαλῆς ὁ Μιλήσιος λῷ, εἴτε Πλάτων ὁ Ἀρίστωνος, εἴτε καὶ ἄμφω, παρὰ δαπρὺ ἄτερος ἐκδεξάμενος, τό γ' ἑαυτὸν μακαρίζειν ἐκθύμως, ὅτι μὴ Βάρβαρος, ἀλλ' Ἕλλην γεγένηται. ἰδοὺ γὰρ ἐκείνους ὁμοίοκα λέγειν ἔπῃσι κἀμὲ, βίβλων & νοῦν ἐκ & πείρας ξυνελοχόπα. ἀλλ' ἴσα μὴ ζηνείβωμεν, ἐπανιτέον ἡμῖν ἐκεῖσε ἐφ' ἐπεσθε δ' ἐφ' ἡμῖν ἡμεῖσι, ἀμοῖρας διλυνιότος ὁδοῦ, εἶτα ἀπαλλαττόμεθα τῇ μὲν δὴ, τῇ Κασσελόπῃ, σφόδρ' ἀναγκαῖον λῷ & ἐς Θεσσαλονίκην ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἰέναι, ὡς ἂν πὰς τελευτάσας ἐπιτελέσειε τὰ ἀνδρὸς ἐντολάς· φθάσει δὲ ἐκεῖνος ἐπ' ἰσχάνας & βίου πνοαῖς ἐπισπάπτων, ἐντὸς πυ τῆς ὑρμιένης μεπαρομιδλωαίοι πόλιος & τυρόν. ἐμὲ δ' αὐτὸ, τῇ

κατὰ βούλησιν ἔσαι πρὸς βυλήσιος ἰὼ ἀναθῆσα, ὃ-
σον τάχος ἐς Βυζάντιον * ἀνύτειν ἄφιξι, δόσα ἐστὶν
σὺν Τριβαλλῶν, ἐς ἣν τραχείας τινὸς ἡμᾶς ἀγα-
γὼν, ἀπιρὰν ἡμῖν πραξίνειν ἐπάνοδον.

A eam urbem perfarretur. Mihi vero, cum quidquid libuit commendaſſet, quamprimum Byzantium ire permiſit, Triballo neſcio quo adjuncto, qui nobis per aſperas vias ducendo moleſtum effecit reditum. ANDRONICUS UTER. QUE.

* ἀνύτειν

CAPUT XV.

Edit. Pariſ. pag. 236.

I. Andronicus Junior, mortua Irene Alemanna, Annam Longobardam uxorem ducit. II. Cum Turcis naufragis in Cherſoneſo pugnans vulneratur. Bithyniæ magna pars a Turcis ſubacta. III. Manichæi aliquot inſignes, abjuratis erroribus ſuis, baptizantur. IV. Oſtenta ac prodigia, futuram Imperii calamitatem portendentia.

Α. ΕΝ τούτῳ τῷ χρόνῳ, τελευτήσαντος ἄπαιδος ἐξ Ἀλαμανῶν ἐληλυθότος τῷ τότε βασιλεῦσι γυναικὸς Εἰρήνης, μετανέμεται δεύτερον εἰς Λαμπαρδίας, ὧν ἡ μετονόμαστο Ἄννα. μεθ' ἃς καὶ παίδων ἐγγένοιτο πατὴρ, ὡς ὑρίσεται προβαίνοντος ἡμῖν.

Β. Ἀχολμήσου δὲ ποτε τῶν βασιλέως περὶ τὰ κυνηγέσια περὶ Χερρόνησον, σωλῆν ναυαγίῳ χρησαμένης ἑβδομήκοντα Τύρκας ῥιφῆναι περὶ Χέρρονησον καὶ αὐτοὺς· οἳ δὴ καὶ ἀντίτασιν τοῖς περὶ τὴν βασιλέα μάλα τι ἰσχυρὰν πολεμοῦντες μόχις πολλῷ· ὕστερον περὶ ἑαυτῶν τέλους ἄπαστος καπικοπῆναι, ἀ μόνον πολλὰς τῇ Ρωμαίων τοῖς βέλεσιν ἐτραυμάτισαν, ἀλλὰ καὶ τὸν πόδα τῷ βασιλέως· ὡς πολλῷ ὕστερον χρόνῳ ἀδυνώμενον τὰς πεζοπομπλυγὰς. ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις τῇ ἑῴᾳ ἀμελυθέντων, αἱ πλῆσαι πόλεις καὶ χῶραι τῆς Βιθυνίας ὑπὸ τοῖς Τύρκοις ἐγένοντο· ἥλωσαν δὲ καὶ Προῦσαι τῇ λιμῷ πολιορκηθεῖσα πόλις.

Γ. Προσῆλθε δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τῇ καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ καὶ ἃ τῇ Μανιχαίων διδάσκαλος, σωφρὼν ὢν ἀνὴρ, καὶ τῶν συνόντων ἐξαίρετος τῇ αἱρεσιωτῶν ἐπαγχόμενος. οἳ δὲ καὶ πάσῃ προθύμῳ ψυχῇ ἐξομοσάμενοι τὰ τῇ ὁμοφύλων ἔθιμα, τὸ θεῖον ἐδέξαντο βάπτισμα. ἐβυλόμην καὶ τὰ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι διεξελθεῖν δόγματα, ἵνα τοῖς ἀκούσι γέλως ἐν· ἀλλ' ἐπειδήπερ αὐτά τε ταῦτα πολλοὶ πρὸ ἡμῶν βίβλοις παρέδοκαν, καὶ ἀντιρρήτοις ἐχρήσατο κατ' αὐτῶν λόγοις, ἡμεῖς δ' αὖ αὐτοῦ πρὸς τὰ παρόντα χρήσασθαι ἐσοφίαν σπουδάσωμεν, παύσασθαι ἐκείσε ἐπανερχόμενοι.

Δ. Παρατρήσαι δ' ἄξιον τὰς τῇ μελλόντων δεινῶν προαναφωνήσεις. σημεῖα γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ τὰ ἐπὶ ἓνὸς φανέντα σωτῆρα, ἰσαρὰ τὸν ἐν τῇ αὐτῇ ἕτει παραστῆσαι γενησόμενον κάκωσιν. ἀρχομένου γὰρ * ἐξακισχιλιοστοῦ ἐπτακοσιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔτους ἑνὸς, δ' ὧν τῇ πρώτῃ τῶ * σεπτεμβρίου ἡμέρᾳ, γέγονε τελεία τῆς σελήνης ἔκλειψις· ἧς ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς * ἑκτακόσιος γέγονε ἔτι νυκτὸς οὔσης· τὸ δ' ἑξῆς τῷ τοῦτο ἰαλεπτικὸν πάθος, μέχρι τῶ τῆς ἀναλαθάρσεως τέλους, γέγονε ἀνατείλαντος μὲν τοῦ ἡλίου, τῆς δὲ σελήνης ὑπὸ γῆν καλυφθείσης. προαιρῶνται δὲ τὸ σημεῖον δόλως λαθραίως μὲν, οὐκ ἀνυπόπτως δέ, ἐπὶ συγχύσει μεγάλῃ τῷ κοινῶν συναλαζομένης πραγμάτων. περὶ δὲ τετάρτην ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, τῇ θείων εἰκόνων κατὰ τὸ πάλαι ἀρατῆσαι ἔθος σωανθρισθεισῶν ἁμὰ τῇ βασιλεῖ καὶ πατριάρχῃ καὶ τοῖς Ἀρχιερεῦσιν ἐπὶ ἁ πορφυρᾶ κίονος, ἐφ' ὑπερ ὁ θεῖος ἵδρυται

B I. HOc tempore, cum Alemanna Irene junioris Imperatoris uxor abſque liberis deceſſiſſet, alteram e Langobardia accerſit, quam mutato nomine Annam appellavit; ea eaque liberos ſuſcepit, ut orationis progreſſu dicemus.

II. Cum autem Imperator aliquando in Cherſoneſo venationibus vacaret, accidit ut ſeptuaginta Turcæ naufragio facto circa eam plagam in littus ejicerentur. Ii fortiter pugnando ſatellitibus Imperatoris longo tempore reſtiterunt. Itaque, priuſquam ibi univerſi penitus occiderentur, non Romanos modo multos telorum ictibus, ſed Imperatoris etiam pedem violarunt: cujus vulneris dolore diu ille conflictatus eſt. Iiſdem temporibus, cum Orientalia negligerentur, pleræque urbes & provinciæ Bithyniæ a Turcis ſubactæ ſunt. Capta eſt & Pruſa, fame urbs expugnata.

C

III. Hoc etiam tempore Manichæorum doctor, vir ſapiens, cum aliis ejuſdem ſectæ, qui intelligentia maxime præſtabant, ad orthodoxam noſtram Eccleſiam ſe contulit: ſique popularium ſuorum ritibus ex animo abjuratis, ſacrum baptiſma ſuſceperunt. Vellem equidem & ſectæ illorum dogmata hoc loco referre, ut lectoribus riſus materiam præberem; ſed cum ea ipſa ab aliis multis ante nos expoſita, & diſputationibus contra illos editis refutata ſint, nos vero ad abſolvendam hiſtoriam feſtinemus, his omiſſis illuc redeamus.

D

IV. Obſervatu dignæ ſunt impendentium malorum prædictiones. Prodigia enim ſtatim anni initio apparuerunt, quæ futuram eodem anno calamitatem ſatis portenderent. Nam anno incipiente ſeries milleſimo octingenteſimo & trigeſimo ſexto, Calendis Septembris, luna prorſus defecit. Cujus deliquii initium nondum exacta nocte extitit; reliqua autem defectio, uſque ad ultimam reſtituti luminis reparationem, orto ſole facta eſt, cum ipſa luna ſub terra conderetur. Id oſtentum clandeſtinos ſine dolos ſignificabat, ſed non plane improviſos, qui ad magnam publici ſtatus perturbationem concinnarentur. Sub quartam porro ejuſdem diei horam, cum ſacræ imagines veteri more ab Imperatore, Patriarcha, & pontificibus ad porphyreticam columnam, cui crux ſacra infiſtit, comportatæ eſſent, dum ſacri hymni canerentur, ANN. CHR. MCCCXXVII Cal. Septembr. pag. 237.

* ἑκατὸν

* σεπτεμβρίου

* ἑκατοστοῦ

narentur, porcus alicunde elapſus ſubito in medium pſallentium cœtum inſilit, multo cœno inquinatus: & incompoſito curſu temere huc atque illuc vagatus, vix tandem exceſſit. Id prudentioribus aliquam Eccleſiæ Dei confuſionem ſignificare viſum. Poſt ſemeſtre ſpatium rurſus luna defecit, Umbra autem, in qua latuit, colore quaſi nebuloſo ac nigro fuit: quæ a meridionali ejus latere exorſa, eam uſque ad decem digitos obſexit. Quod utique calamitatem a meridiana Romani Imperii parte imminentem portendebat. Paulo poſt aliud etiam in cœlo ſignum apparuit. Cum enim ſol in ipſo meridie verſaretur, occidentem verſus per longum cœli ſpatium nubes crucis imagine apparuit, ex albo & nigro colore velut contemperata. Sed res altius repetendæ ſunt.

Ἀ σταυρὸς, ἡ τῆς ἱερᾶς τελουμένης ὑμνῳδίας, χοῖρος ποθὲν ἐκδραμὼν, εἰσπήδησε ἐξαπίνης ἐς μέσον τῆ τῆ ψαλλόντων χορῷ, πολλῷ τῷ πλήματι βεβρυγμένος· ἡ πολλὰς ἐνθεν κἀκεῖθεν ἀπάτης περιφορὰς ποιησάμενος, μόλις ἐξῆλθε. καὶ ἀδοξεῖ τῶν τὰς συμπτώσεις σύγχυσιν ἐ ἔ θεοῦ ἐκκλησίας μεγάλῃ τινὰ φοσημαίνειν. ἐγένετο δὲ ἡ μὴ μείους ἐξ ἐκλειψις αὖθις ἔ σελήνιακῆ φωτός· ἡ ἰῶ τὸ χρῶμα τῆς καλυπτούσης τῆδε σελήνης σκιᾶς, οἷον νεφώδες ἡ μέλαν· καὶ ἀρξάμενον ἀπὸ τῆ νοτίων μερῶν αὐτῆς, ἐκάλυψεν αὐτὴν ἄχρι τῆ δίκα δακτύλων· ὃ δὴ ἡ ἐδήλου τῆδε Χριστῆ νοτίων μερῶν τῆς τῆ Ρωμαίων ἡγεμονίας μετ' ὀλίγον ἄρξεσθαι μέλλουσα κάκωσιν. ἐφάνη δὲ μεταβραχὺ ἡ ἕτερον ἐν ὑρανῷ σημεῖον. περὶ γὰρ τὰ θεῖα μεσημβρίαν τὴ ἡλίου τυγχάνοντος, ἐφάνη περὶ τὰ ἑσπέρια μέρη τὴ ὑρανίης οἷς τύπον σταυρῦ, πολλὴ ἐπέχοντος τόπον τὴ ὑρανίου σώματος, ἐκ λάμπε ἡ μίλανος ὥσπερ συγκεκραμένου χρώματος. ἀλλ' ἐπαναληπτέον ἐκεῖθεν.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

ANDRONICUS UTERQUE. *Edit. Paris. pag.* 238.

LIBER NONUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Junioris factio Seniorem tollere e medio ſtatuit. II. Michael Bulgarus, Veceslai uxore vidua & Principatu potitus, per legatos accerſitur a Juniore Andronico uxoris ſuæ fratre. III. Didymotichum venit. Societas adverſus Seniorem ſuita; quibus conditionibus. IV. Nepos Avo inſidiatur. Pecuniam per vim a publicanis aufert. Thraciæ urbes ſibi mancipat. Byzantium multis comitantibus proficiſcitur; quo prætextu. V. Avus de ejus conſiliis per transfugam certior factus. VI. Urbis aditu ei interdicit. Multa crimina eidem objicit. VII. Litteris ad Cralem & ad Demetrium Deſpotam ſcriptis, copias cogi & urbes præſidiis firmari jubet. Chartaceæ litteræ interceptæ. Lintea quo oportebat perlatæ. VIII. Omnium animi in Juniorem propenſiores. Senex ab ipſo filio Theodoro Marchione proditur. Hujus ſocordia, ambitio, vitæ genus, religio. IX. Demetrius Deſpota factioſorum bona diripit. X. Junior magnificis promiſſis multos ſibi devincit.

Α. Ὁρῶντες οἱ περὶ τὰ βασιλέα τὸν νέον Ἀνδρόνικον, ὡς χρόνῳ μᾶλλον ἰσχυρότερον ὄντι τὸν τοῦ βασιλέως, καὶ μὰ δικαίως φέρον ὑπὸ μικροψυχίας τὴν ἀρχῆς μεταστῆναι, ἀλλ' ὅλως τὴν ἐξουσίαν ὡς ἀνοῦς μετενεγκεῖν ἀποδόντος, ἐβουλεύσαντο δόλοις καὶ πανουργίαις τισὶ, ἢ τὸ σχῆμα τὸ βασιλέως αὐτῷ καθαιρεθῆναι, ἢ μὴ τὸ σχήματος καὶ αὐτὸ γε τὸ ζῆν. καὶ δὴ λοιπὸν ἅπαντ' ἐποίουν ἐξῆς, μᾶλλον μᾶλλον αὐτοῖς, ἅπερ πρὸς τὸ βούλημα συνεργὰ τὰ μάλιστα ἦσαν.

Β. Καὶ πρῶτα μὲν διαπρεσβεύονται πρὸς Μιχάηλον, τὸν διαδεξάμενον τὸν ἀρχαῖον τὴν ἐπὶ Ἴστρῳ Βουλγάρων μετὰ τὸν Στρεσσθλάβου θάνατον, περὶ συνθηκῶν βεβαίων καὶ μὰ ῥᾴστα λυομένων. ὁρᾷ γὰρ ὁ νέος Ἀνδρόνικος τὸν Κράλλην Σερβίας τὴν γαμετὴν βασιλέως μάλα προσκείμενον, διὰ τὸ νεωστὶ γεγενημένον περὶ τὴν Καίσαρος Θυγατέρα κῆδος, καὶ δείσας μὴ ἐμποδὼν αὐτῷ περὶ τὰ νέα βουλεύματα γένηται, προλαμβάνεται οὗτος τῆς Μιχάηλον, ἅτε καὶ ἐπ' ἀδελφῇ πρὸ βραχέος γαμβρὸς γενόμενος· παύλῃ δὲ λέγω τὸν Στρεσσθλάβου γαμέτην. ἐγκρατὴς γὰρ τῆς ἀρχῆς τῆς Βουλγάρων αὐτὸν καταστάντα, καὶ πρὸς δυνατήρας δὴ θυγατέρας ἀποβλέψας γάμους συναπτόντων. ὅθεν καὶ τὴν πρώτην Ἰταβαλάμβους σύζυγον, μεθ' ἣν καὶ παίδων ἐγεγόνει πατὴρ, (ἀδελφὴ δὲ ἦν αὕτη τοῦ τηνικαῦτα Κράλλη Σερβίας) τὸν βασιλέως ἀδελφὸν αὐτ' ἐκείνης, ὡς εἰρήκεμεν, ἐν τῇ Τερνόβῳ χηρεύσας ἔρασθείς, εἰς γάμους ποιησάμενος ἤγαγετο· καὶ δὴ τότε τοῦ χρόνου τὴν Διδυμοτείχου ἐπιδημούσης καὶ τὰς δυσπούσας τὰς τοῦ βασιλέως μητρός, πέμπονται πρέσβεις ἐς τὸν Μιχάηλον, ἐρωτῶντες ἐλθεῖν αὐτὸν ὁμοῦ τῇ συζύγῳ πρός τε τὸν βασιλέα, καὶ τὴν τῆς συζύγου μητέρα τὴν δέσποιναν, πολλῶν ἕνεκα. τὴν τε γὰρ δέσποιναν ἐκ μεγίστης ἐφέσεως ἔχειν ἐκ πλείστου ἤδη τὸν χρόνου τὴν Θυγατέρα θεάσασθαι. εἶναι δὲ ὑπὲρ τὰ τρία καὶ εἴκοσιν ἔτη, ἀφ' ὅπερ οἱς ὄψιν ἀλλήλαις ἐλθεῖν ἔτυχε ἐξεγένετο· τὸν τε αὖ βασιλέα πε-

A I. JUnioris Andronici *factio, cum vi- *Vide Notas.
tam Senioris in longiſſima extendi ſpatia cerneret & pra animi impotentia Principatus diviſionem ſette non poſſet, ſed omnem poteſtatem in ſe quam primum translatam aellet, decrevit ei dolis & machinationibus quibuſdam, aut *habitum *id eſt, inſi-
Imperii, aut una cum habitu ipſam etiam gnia.
vitam auferre. Itaque omnia deinceps ſine ulla cunctatione facere cœperunt, quæ ad id quod meditabantur perficiendum conducerent & efficaciſſima eſſent.

II. Ac primum ad Michaelem, qui Bulgariæ latra Iſtrum ſitæ Principatum poſt Veoceslai obitum ſaſceperat, legatos mittunt de firmo & itrupto fœdere ineundo. Cum enim Junior Andronicus Cralem Servium Seniori eſſe addictiſſimum cerneret, B
proptet recens contractam cum filia Cæſaris affinitatem, ac veteretur ne ille novis ſuis conatibus obſtaret, ipſe ad Michaelem ſe adjungit, quippe cui nuper ſoror ſua *nupſiſſet; eam dico, quæ Venceslai uxor prius fuerat. Nam hic cum Bulgarici regni potitus eſſet, ſtatim nobiliores nuptias expetivit: dimiſſaque priore conjuge, ex qua liberos ſaſcepetat, (erat autem ea ſoror Cralis, illius qui tunc in Servia regnabat) Imperatoris ſororem in urbe Terno- pag. 239.
bo viduam nactus, matrimonii ſocietate ſibi alterius loco junaetat. Sub hoc itaque tempus etiam Imperatoris *matre Augu- *Augustam
ſta Didymotichi commorante, Legati ad voce, qua Græ-
Michaelem mittuntur, qui eum cum uxore ci utuntur,
ad Imperatorem & ad Auguſtam ſocrum vo- id eſt, Domi-
catent, multis de cauſis. Auguſtam quippe na, dicitur.
permultos jam annos videndæ filiæ cupidiſſimam eſſe: (eſſe enim ſupra tres & viginti annos, ex quo mutuo conſpectu illis ſui non

ANDRONICUS UTENQUE.

lieuerit) Imperatorem etiam cupere tum ſororem, quam nunquam ante vidiſſet, tum maritum illius videre, & quia affinis eſſet, & ut arcanorum participem eum faceret.

III. Quæ cum ita ſe haberent, Michael cum uxore Dukymotichum profectus, per multos dies ab Imperatore & Augusta Imperatoris matre publice privatimque ſplendidiſſime & magnificentiſſime habitus eſt. Tandem ſic inter eos convenit, ut Michael Imperatori contra avum, Imperator Michaeli contra Serviæ Cralem auxilia ferret: quod ſi totum Romanum Imperium avo Imperatore dejecto occupaſſet, tum magnam ei ſe pecuniam daturum, agroſque & urbes Romanæ ditionis aſſignaturum, partim ut affini, dotis nomine, partim ut ſocio, laborum ergo. Hæc ita peractis, Michael cum uxore domum redit, amantiſſime tractatus a ſocru, multiſque acceptis muneribus, & promiſſis majoribus in poſterum erectus.

IV. Hoc ſtatu rerum fretus Junior Imperator, & præter cæteras urbes, Byzantios quoque favere ſibi cernens, & quibus clam ad maturandam expeditionem incitaret, diuturnam vitam & corporem Avi jam faſtidientibus, meditari cœpit ac deliberare, quibus dolis ac machinationibus Avo devicto ſolus Romanis Imperaturus eſſet. Cum autem pecunia ei eſſet opus ad tales conatus, pecuniam quæſtoribus a Senione in Thraciam miſſis per vim eripuit. Sibi enim ad neceſſarios ſumptus opus eſſe pecunia: Imperatorem ſe quoque eſſe: ſumme autem neceſſarium atque æquiſſimum eſſe, ut publicæ pecuniæ in uſus neceſſarios impenderantur. Deinde legatos Alexandriam ad Ægypti Principem certis de cauſis miſſurum ſe ſimulans, Byzantium proficiſcitur: inde enim onerariam maximam e portu ſoliturum, quæ Alexandriam iret. Nequa verum ſimpliciter proficiſcebatur, ſed magna manu collecta prius, Thraciis urbibus univerſis perluſtratis ac ſibi conciliatis; cum de eas muniviſſet, & ſuſpectos omnes illuc exegiſſet, homines autem ſibi addictos & ſecum conſpirantes intromiſiſſet.

Edit. Paris. pag. 340.

V. Sed dum hæc agitat, quidam ea ejus intimis clam fuga elapſus Avum Imperatorem convenit, & omnes ſingulatim conſiliorum illorum dolos detegit, cum cætera elocutus, tum illud etiam: „ut Ne„pos ſtatuiſſet ei vel vitam ipſam eripere, „ſi reſiſtereturus; vel ſi negocium nihil difficultatis facileſque progreſſum haberet, „una cum Imperio poteſtatis etiam inſignia ei abrogare, & monaſtico cucullo indutum in cuſtodiam dare. Quare, inquit, cavendum ne ille ſolitam viam ingreſſus in Urbem ſurtim introeat: & vos oportet non pigre illi occurrere, in ſummum enim diſcrimen res adductæ ſunt.„ His Imperator auditis, & ad rem quæ ex aliis audierat, aures adhuc veluti perſonantia, collatis & expenſis, cum nihil falſi eſſe comperiſſet, inſurgit & ipſe, atque ad Dominum clamitans: „judica eos Domine, inquit, qui injuria me afficiunt; & qui contra me inſurgunt, erubeſcant: & Imperatoriam mihi poteſtatem conſerva, quam „abs te donatam, ab ereptum venit manibus

A Θεὸν μὲν ἢ αὐτὸν τὸν ἀδελφὸν θεάσασθαι, μᾶλλον ἀράτρου θεᾶς ἄμεμπτον· παῖδα δ' ὅμως ἢ † αὐτὸς θεάσασθαι σύζυγον, τὸν μὲν ὡς γαμβρὸν, τὸν δὲ ὡς τῷ ἀπορρήτων ἰδίων λαβὼν κοινωνόν.

Γ. Τότε τοίνυν ἔτως ἐχόντων, ὑπεδήμει τῇ Διδυμοτείχῳ μετ' † τῆς συζύγου ὁ Μιχάηλος, ἢ λαμπρὸς † φιλοφροσύναις ἢ δεξιώσεσιν ἐντυγχάνων πρός τε † βασιλέως ἢ τῆς διασείσης ἰδίᾳ τε ἢ δημοσίᾳ ἐπὶ συχναῖς † ἡμέραις· ἐν αἷς δὴ ἢ συνεδύετο παρ' ἑκατέρων προῒὼν· τῷ μὲν, τῇ βασιλεῖ συμμαχῶν ἢ † τῷ βασιλέως ἢ πάππῳ· τῷ δὲ, τῇ Μιχάηλι κατὰ τὸ Κράλη Σιρβίας· ἢ εἰ τῆς ὅλης Ρωμαίων ἡγεμονίας ἐγκρατὴς καταστάς, καθελὼν τὴς ἀρχῆς † βασιλέα ἢ πάππον, χρήματά τε παρέξειν ποτὲ, ἢ γῆς κληρουχίας καὶ πόλεων ἐκ τῆς τῶν Ρωμαίων ἡγεμονίας· τοῦτο μὲν ἢ ὡς γαμβρῷ φρουρὸς ἔσεσθαι· τοῦτο δὲ ἢ ὡς συμμάχῳ τῷ πόνων ἔσεσθαι· τέλος ἅπασι τοῖς, ὁ Μιχάηλος μετὰ † συζύγου εἰς τὸν εἰρημένον αὖθις ἀπῆρε χρόνον, συχνῶν πρὸς τῆς διασείσης ἢ προθυμίας ἀπολελαυκὼς τῷ χαίρειν καὶ δωρεῶν, ἢ χρυσοπήρων ἐπαγγελιῶν εἰς πάππον.

Δ. Τῷ μὲν τοι οὕτω βασιλεῖ ταῖς παύσαις ἤδη θαρρύνοντι καταῤῥάσεσιν, ἐρῶντι δὲ καὶ τὴς δήμου † πόλεως, τῷ τε ἄλλων ἢ τῆς βασιλεύσης αὐτῆς, αὐτῷ προσιόντες, ἢ λαθρᾳ † ἐρρωμένως αὐτὸ κατεσκεύαζον (κέρδος ἦν ἤδη μικρὸν εἰληφέναι † τὸ πάντα μαροβιότατος ἢ ἀκινησίας) μελίτιος ὑπὲρ ἐλπίδας ἢ συμμαχίᾳ, τίσι δόλοις καὶ πανουργίαις χρησάμενος, ἢ * πείσας † πάππον, ἀπορρήτους Ρωμαίων. Ἐπεὶ δὲ χρημάτων αὐτῷ ἔδει ἅτε πολέμου ἀγῶνας ἰέντι, πέμψας ἀφῖκτο χρήματα παρ' ἀκίνητον † ἐν τῇ Θρᾴκῃ πομφθέντα πρὸς † χορηγὸν βασιλίσσης ἐξιόντων, φάσας ἐς τάχος καὶ χρῄζειν αὐτὸν. Βασιλέα δ' εἶναι ἢ αὐτὸν· βασιλεῖ δ' ἐν τῷ αὐτῶν χρημάτων τοῖς ἀναγκαίοις ἀποπιμπλάναι χρέας, τῷ σφῶν ἀναγκαιοτάτων ἅμα ἢ δικαιοτάτων εἶναι. ἐπ' ἐσχατιᾷ προβαλέμενος, βέλτιον προσβοᾶν πέμψαι ἐς † Αἰγύπτου δυνασεύοντα περὶ τῶν ζημιάτων ἢ χρεωδῶν, ἢ πορεύεσθαι πρὸς † βασιλεύσαν. μᾶλλον δ' ἐντεῦθεν ὁλκάδα μεγίστην ἐκπλεῖν, καὶ ἐς Ἀλεξάνδρειαν † πορεύειν ποιεῖσθαι. ἐπορεύετο δ' οὐκ ἀκλεὴς· ἀλλὰ χεῖρα συχνὴν συλλεξάμενος πρότερον, καὶ τὰς Θρᾳκικὰς πόλεις πειθοῖ ἀπάσας ἢ εἰκείοις μᾶλλον ἢ ἀσφαλεστέροις, καὶ πάντας μὲν ὑπέπτως ἐξαναίζων ἐκ τῶν, πάσας δ' εἰκείους ἢ ὁμοιουμένους εὐσεβίζειν ἐκέλευε.

Ε. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὄντος αὐτῷ, λαθραίοις † οἰκοπόνων αὐτῷ φυγὰς ἔκπεμπε παρὰ † βασιλέα ἢ πάππον, καὶ πάντας καθάπερ † ἐκ βυθὸς ἀναλύπτειν, τά τε ἄλλα φάσας τῇ βασιλεῖ, ἢ ὡς ἐβουλεύσατο περὶ † σωτηρίᾳ ἢ συνέβη τοῦτο καθαίρειν, † ἢ αὐτὸς † σῶς ζοῦς, εἴτις αὐτίς μένοι τὸ εἰ ῥᾳδίως ἢ μυδὲν ὑπόδικον ἐκπεπρᾶχθαι τύχοι τὸ βούλημα † ἀδὸν, ἀφιλέσθαι μέν σε μὴ † βασιλέως ἢ τὰ τῆς εὐσεβείας σύμβολα· σοὶ δ' ῥᾴους μεταδιώκειν πειρωμένῳ, φρουρᾶς παραδοῦναι ἢ φυλακαῖς. σκέψασθαι τοίνυν χρεών, μὴ' ἐκεῖνον τῇ συνῄδει πορεύσῃ χρησάμενον εἶσω πυλῶν † βασιλεύσης γενέσθαι λαθόντα, μηδ' ὑμᾶς ῥᾳδύμως διατιθῆναι πρὸς † ἀπαντῶν. περιῆν δὲ τῇ μεγίστων οἱ κίνδυνοι. ταῦτα ἀκηκοὼς ὁ βασιλεὺς, ἢ ὡς ἐναυλον ἤδη † ἀκοὴν ὀξὺ ἄλλων ἔχει πολλῶν παράκλητα θεὸς, ἢ ἀκριβασάμενος, ἢ μυδὲν εἶναι ψεῦδος ἐφρασε, διατίσασθαι ἢ αὐτὸς. ἢ βοᾷ πρὸς Κύριον, ὡς * Δίκαιον Κύριε τὸς ἀδικοῦντάς με· ἢ † εἰ ἐπολεμήθησάν μοι καὶ ἐχειρώθησάν μοι· ἢ ἐπαίσασθαι ἐμοὶ τὸ βασί-

* πια, κινδύνους

Pſ. 34. v. 1. Pſalm. 108.

v. 28.

Iſai. c. 1. v. 2. λοιν κράτης· ὁ σὺ μὲν ἐχαρίσω, ἐγὼ δ' ἐγὼ * γεγέ- A „ meis, quem ego genui & evexi. „ Deinde, ad rem gerendam accedit. ANDRONICUS UTERQUE.

νηκα ἠ ὕψωσα, ἐκ τῆ ἐμῶν ἁρπάζει χειρῶν· εἶπε πρὸς ἔργον ἐχώρει.

5. Καὶ πρῶτα μὲν ἐς τὸν ἔγγονον, ἔτι περὶ μίσου ὄντα τὴν πορείαν, πέμπει τὰς ἀπαγορεύσοντας τὴν πρὸς τὸ Βυζάντιον ἔξοδον. καινότερα γὰρ ἂν ἔφη, φησὶ, ἢ ἀνακεκαλυμμένως ὑπωσὶ παρασπουδοῦντα, ἢ εἰς ἂν τὰ αὐτὰ φθορέα, πῶς πράττοντα τὰ ἢ ἀσπασάμενος, λαθόντων ἀξιοῖ· ἵν' δὲ τοῖς πεμφθεῖσι προσεπαγμένοι, διέξελθεῖν ἐπ' αὐτῆ πρὸς ἔλεγχον τὰς γνώμας αὐτῆ, ἢ ὅσαι προφάσεις ἐγίνοντο παρ' αὐτῆ, τίνι ἢ εἰρωνίᾳ αὖθις ἢ τοῖς σωθῆναι λιλύθασι, καὶ χώραν τὰ σκάνδαλα χεῖν. ἦσαν δ' ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἄδε. μία μὲν, ὅτι ὅσοι τῆς βασιλικῆς φόρυς ἔκσμολογεῖσθαι ἦσαν, ἅπαντας συλλαβὼν ἀφεῖλε τὰ χρήματα, ἀναιστόρων μὲν εἰπὼν ποτε τοῦ τῆ χρημάτων, πολυδαπανωτέρων δὲ τῆ πραγμάτων ὄντων, ἢ τῆ νῦν βασιλείας μεγεθῶν. δεύτερα δὲ, ὅτι τὰς πεμπομένης ὑφόρυς τῆ πόλεων καὶ διαπαῖς * ἀτίμως ἐαυτῶν ταβάλλων ἐκπέμπει· τίνων δ' ἂν ἑαυτῶν αὐτὸς ἔπρυς, ὃς ἂν ἐθέλοι. τρίτα δ', ὅτι ἢ Κράλαινα, πανρὸς τι ἀδελφὸν οὖσαν ἢ μοναχικὸν πεπλασμένον χῆμα, πρὸς ἄθεσμον ἐβιάζετο μίξιν, δυσανασχετοῦσά τι ἢ ἐθέλουσα αὐτῶ. ἦσαν δὲ πρὸς πούτοις ἢ ἔπρυα προφάσεις, δι' ἃς * ἀπηγόρδυτο ἀ πρὸς τὸ Βυζάντιον αὐτῆ εἴσοδος· πλεῖστα μὲν, ἃ ποῦτον δὲ τὸ ἰσχυρὸν ἔχουσα.

Edit. parif. pag. 248.

* ἀπηγορεύ-το

C

6. Ἐπὶ τούτοις γραφὰς λαθραίους ἐξέπεμψε πρός γε ἢ Κράλιν Σερβίας περὶ συμμαχίας· ἢ πρὸς ἢ ἑαυτῆ υἱὸν Δημήτριον ἢ δεσπότην, ἐπιτροπεύοντα τῶν αὖτα Θεσσαλονίκης ἢ τῆ περιξ· παρακελδομένας, συμπαραλαβόντα μεθ' ἑαυτῆ καὶ τὰς δύο ἀνυφὰς, ἑαῖσι περὶ τῶν ἐπιτροπὴν ἢ Βελλιγράδων καὶ τῆς ἄλλης Μακεδονίας τῶν αὖτα διατεῖβοντας, Ἀνδρόνικόν τε ἢ πρωτοβεστιάριον, καὶ Μιχαὴλ ἢ Ἀσὰν, καὶ ἅμα τὰ Μακεδονικὰ στρατόπεδα, ἀσφαλίσασθαι μὲν πρῶτον τὰς Μακεδονίας πόλεις ὡς ἑκάς, ἃ μέσα ποιοῦμεν ὅσοι ἐκ ἔξω ἢ ὑποπτεύεσθαι περύκασιν· ἔπειτ' ἐαῖσθαι ἅπαντας, ξυύ γε τῆ συμμαχικῆ στρατῆ τῆ ἐκ ἢ Κράλη Σερβίας, ἐρχεσθαι τῶν ταχίστη κατὰ τὸ βασιλέως Ἀνδρόνικον ἢ νίου. τῆ δὲ ταλαιπώρῳ, ὡς ἔφαμεν, γραφῶν πρός τε ἢ Κράλιν Σερβίας ἢ πρὸς ἢ δεσπότην, ἢ πρὸς ἄλλους ὅσοι βασιλικὰς διῴκουν ἐπιτροπὰς, αἱ μὲν ἐλάνθανον παρὰ ἢ τὰς ὁδὰς φρυρούντων ἀνθρώπων ἢ νίου βασιλέως, ὅσοι ἐπὶ χάρτῃ γραφῆσαι ἐτύγχανον· αἱ δὲ λαθοῦσαι, παρῆλθόν τε ἢ πρὸς ἃς ἐπέμφθησαν ἀφίκοντο, ὅσαι ἐπὶ λίνῳ λεπτοῦφῆς ἢ λάκῃ γραφῆσαι, τοῖς τῆ γραμματοφορίων ἐνδύμασιν ἀφανῶς συνῤῥάφησαν. κῆ δὴ πῶς σεσὶς τῆ ὁδῶν, ἢ μάλιστα κατὰ τὰς περὶ Χερσόπολιν πύλας, φρυροὶ οἱ περὶ τὸν νίον ἵδρυσαν βασιλέα· οἳ πάντας τοὺς παρόντας ἐξήταζον, εἴ γραφὰς ἐκ Βυζαντίου κομίζοιεν· ἢ δὴ δυσχερὴς ὑπωσὶ λαθόντα τινὰ παρῆλθεῖν.

B „ Etenim, inquit, „ norum id eſſet, ſi tam aperte fœdifragus, eaque quibus reſpublica pereat agens & moliens, latere conatus ſuos „ poſtularet „. Erat autem iis, qui ad illum miſſi iverant, mandatum ut coarguendi ejus animi cauſa recenſerent apud eum, quot occaſioner pacis denuo rumpendæ præbuiſſet, ut & irrita fierent ea de quibus convenerat, & offenſionibus locus eſſet. Eorum autem quæ recenſebantur ſumma hæc erat. Primum, quod Imperatoris quæſtoſibus omnibus pecuniam cripuiſſet, cujus nunquam major penuria fuiſſet, cum ea eſſent tempora, quæ ob diviſionem Imperii ſumptus maximos poſtularent. Alterum quod urbibus præpoſitos ab Avo præſides ac procuratores, ille ignominia affectos ejiceret, atque in eorum locum quoſcunque ei libitum eſſet ſubſtitueret. Tertium quod Cralænam amitam ſuam, & monaſtico indutam habitu, indignantem & reluctantem, ad inceſtum coitum compuliſſet. Accedebant & alię cauſæ, propter quas ei Urbis ingreſſus ioterdiceretur: pluriмæ illæ quidem, ſed non ita firmæ.

VII. Deinde clandeſtinis literis ad Cralem Serviæ miſſis, auxilium ab eo petit. Scribit & ad Demetrium Deſpotam filium ſuum, qui tum Theſſalonicæ & adjacentium locorum curam agebat: eique mandat, ut duos fratris filios, qui Bellegradis & reliquæ Macedoniæ præerant, Andronicum Protoveſtiarium & Michaelem Aſanem, ſimulque Macedonicas legiones ſecum adducat; ac primum quidem Macedonicas urbes idoneis præſidiis muniat, & eos omnes qui quoquo modo ſuſpecti ſint removeat: deinde cum auxiliaribus copiis, quas Crales Serviæ miſſurus ſit, primo quoque tempore contra Juniorem Imperatorem Andronicum moveat. Cæterum literæ, quas ad Cralem Serviæ, ad Deſpotam, ad cæteros omnes, quotquot Imperatoris negotia in provinciis procurabant, ſcriptas eſſe diximus, partim ab Junioris Imperatoris militibus vias cuſtodientibus exceptæ ſunt, ex nimirum quæ chartis inſcriptæ erant: partim iis deceptis evaſerunt, & quo mittebantur pervenerunt, illæ videlicet, quæ tenui & albo linteo inſcriptæ, tabellariorum veſtibus ſolerter inſutæ fuerant. Nam Imperator junior cum in aliis viarum anguſtiis, tum in iis quæ ſunt apud Chriſtopolim, cuſtodes collocarat, qui omner prætereuntes exactiebant, ſi forte literas Byzantio afferrent; quos fallere perdifficile erat.

VII. Ac illos quidem eorum quæ Byzantii clam agebantur & agitabantur nihil latebat; iſtos vero latebant omnia quæ illi foris & agebant & agitabant. Nam omnes ſponte ad eos inclinabant, alii aperte & animis & corporibus: qui vero corporibus non poterant, animis certe & toto pectore cum illis conjuncti erant; non modo omnis fere Byzantina plebs, ſed & Senatorii & aulici proceres, & il qui Seniorem Imperatorem cognatione ma-

H. Κἀκείνους μὲν ὧν ἐδέν ἐλελήθει τῆ ἐν Βυζαντίῳ πρύφα μελετωμένων τε ἢ δρωμένων· τούτους ἢ πάντα ἐλελήθει ὅσα κατὰ τύτων ἔζωθεν ἑαυτοῖς ἵδρυτο τε ἢ ἐμηχάνατο, πάντες δὲ σφίσι προσεχώρουν ἑθελονταί, οἱ μὲν ἐς τιμωρὸς αὐτοῖς γνώμαις ἢ αὐτοῖς σώμασιν· ὅσοι δὲ μὴ ἐδυνάσθη, οἱ ἢ ἄλλα ἢ γνώμαις σφίσιν ὅλοσχερῶς προσέκειτο. ὑ μόνοι μεμῆ πάντες ὅσοι ἢ δήμυ ἢ Βυζαντίων, ἀλλὰ ἢ ὅσοι ἢ συγκλητικῶν καὶ * οἰκιακῶν, καὶ ὅσοι ἢ μάλα καθ' αἷμα τῆ γραμῆ βασιλεῖ προσή-

* οἰκειακῶν

ANDRONICUS UTRAQUE.

ximie attingebant. Ac ſi quæcumque illic gerabantur curioſe indagantes, ſingula illis ſignificabant. Quorum unus fuit etiam Imperatoris filius Theodorus Matchio, qui in matris patriam aote multos annos uxoris ducendæ cauſa ab ipſa matre, ut dixi, miſſus, ac procedente tempore per temeritatem & focordiam ſuam ære alieno oppreſſus, poſt matris obitum ad patrem Imperatorem, uxore & liberis illic relictis, reverſus fuerat. Atque ex eo Byzantii commorabatur, ubi paterna Imperatoris cura ac benevolentia ex omni parte ſublevatus, & ſuppeditatis ex fiſco ſumptibus ſuſtentatus, omne etiam æs alienum pecunia Imperatoria diſſolverat. Quæ ille per amentiam cuncta obliteus, debita patri obſervantia prorſus neglecta, Judam imitari & patris Imperatoris proditor eſſe maluit. Nam Romanum Imperium ſomniabat ipſe quoque, excluſo videlicet eo ad quem ſucceſſio pertinebat. Et cum pater multis de cauſis, quod & animo & religione & habitu & raſa barba & alio omni vitæ genere mere Latinus eſſet, poſtulatis ejus annuere nollet, ipſe, quo illum contriſtaret, ad Juniorem Imperatorem defecit. Ita quo erat ſanguine conjunctior, eo acerbior patris Imperatoris inimicus extitit.

Edit. Pariſ. pag. 342.

IX. Sequenti menſe Novembri Demetrius Deſpota, Imperatoris literis Theſſalonicæ acceptis, ſtatim Protoveſtiarium & Aſanem accerſit. Qui cum convenissent, illico & exercitus cogi, & eorum, qui ad Juniorem ſe adjunxiſſent, bona & poſſeſſiones, quæcunque in Macedonicis urbibus & agris erant, militibus diſtribui cœperunt. Aperiebantur eorum granaria, & cellæ vinariæ & cuilibet rapere volenti omnia paſſim expoſita erant. Præterea qui minime aſſentiri vellent, eorum bona publicabantur, & ipſi exilio mulctabantur. Ac ibi quidem hæc fiebant. Erant etiam Cralis auxilia jamjam ad eos ventura.

X. Cæterum nec Junior Andronicus quietus ſedebat, ſed clam in omnes terras & inſulas, Byzantium, Theſſalonicam, & Macedoniam edicta mittebat, per quæ populis immunitatem & libertatem a tributis, militibus vero reditus & majora ſtipendia promittebat. Quæ mox ut audita fuere, omnes commoverunt, & animus facillime depravatis impalerunt, ut & voluntatibus & linguis & manibus & omni ſtudio ei adhæreſcerent, & clandeſtinis literis illum accerſerent, & impreſſionem ejus acceleraret.

A κόσμου ὄντας· οἱ δὲ πάντα καθ' ἓν τὰ ἐντυθὲν ἀκριβέστερον ἐκάστοις ἐξηύρον. ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ τῆ βασιλέως υἱὸς Θεόδωρος ὁ μαχαίσιος. ὃς πρὸ ἐτῶν συχνῶν εἰς τὴν τῆς μητρὸς πατρίδα πεμφθεὶς ὑπὸ τῆς μητρὸς, εἰς ἐρήκεμβε, γάμου ἕνεκα, ἐν δὲ ἀβουλίαι καὶ ῥᾳθυμίαι τῆ χρέως ἀσπάχρεως γενόμενος, ἐπὶ τῆς μητρὸς θάνατον ἐπανῆκε πρὸς τὸν πατέρα ἐς βασιλέα, παῖδάς τε γαμβρὰς ἐκεῖνος καταλιπών· ἐν ᾧ τῶ λοιπῶ διατρίβων ἐν Βυζαντίῳ. ὅτι δὲ ἐν ἄλλης τε πάσης ἀπήλαυνε πρὸς τῶ βασιλέως καθημερίας ἐν ἀμφιάσις ἐν χορηγίας ἐν τῶ βασιλικῶ πρυτανείω, ἐν δὲ ἐν πάσων χρεῶν ἀπάλλαττε διὰ τῆ βασιλικῶν χρημάτων. ὧν ἀπάντων

B ἐκλαθόμενος ἐκεῖνος διὰ φρενῶν ἀνδίαν, καὶ πᾶσαν πάππω πατρικὴν σπίσω λιπὼν, προδότης εἶναι γενέσθαι ἐ βασιλέως ἐ πατρὸς, ἐ δ' Ἰούδα ἐκείνε μιμήσεως. ἀνηρρόπλει γὰρ ἐ Ῥωμαίκὴν ἐ ἀνὸς ἡγεμονίαν, ἐκποδὼν ἑαυτῶ ἐ διαδόχε· ἐ καπανύσαι μὴ βελόμενον τὸν πατέρα, πολλῶν ἕνεκα, ὅτι καὶ γνώμη ἐ πίσει ἐ σχήματι ἐ γενέσει κυρᾷ ἐ πᾶσι ἔθνεσιν Λατῖνος ἦν ἀκριβὴς, ἴγνω λυπήσειν αὐτὸν τῆ πρὸ αὐτῆ βασιλέα. ὅθεν ἐ ἄσφ πάντων μᾶλλον καθ' αἷμα τῆ βασιλεῖ προσηκόντα, τοσούτῳ ἐ θυμούτερος πάντων ἐχθρὸς τῶ βασιλέως καὶ πατρὸς γενέσθαι περιλοιπὸς μᾶλλον αὐτός.

C Θ. Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ μηνὶ νοεμβρίῳ τὰ βασιλικὰ δεξάμενος γράμματα Δημήτριος ὁ δεσπότης ἐν Θεσσαλονίκῃ, δημοῦσιον ἐθὺς τὸν τε πρωτοβεστιάριον ἐ Ἀσάν. ἐ ἐπειδὴ συνῆλθον, ἐρωτήματά τε συνεπροτείνετο, ἐ ἅμα αἱ ἐ τῆ νέῳ βασιλεῖ συνόντων οὐσίαι ἐ τὰ κτήματα, ὁπόσα περὶ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεις ἐ χώρας ἔτυχον ὄντα, πάντα τοῖς στρατιώταις διεμερίζοντο· εἴπε τε καὶ εἴπε σφῶν ἰδίοις γένοιτο λυθῆναι, ἐ τοῖς ἁρπάζειν ἐθέλουσιν ἀφθονα πρόκειντο πάντα, ἐξορείαι τέ καὶ δημεύσεις τῆ ἥκιστα συμφερούσης ἐθέλουσιν. καὶ μὲν ταῦτα ἐτελεῖτο. ἐμελλε δ' ὅσον οὐδέπω ἐ τὸ τῶ Κράλη συμμαχικὸν ἐς αὐτὰς ἀφικνεῖσθαι.

D Ι. Ἀλλ' αὐτὸ ὁ βασιλεὺς ὁ νέος Ἀνδρόνικος ἠρέμει καθήμενος· ἀλλ' ἔπεμπε διατάγματα λάθρα πανταχῆ θαλάττης τε ἐ γῆς, ἔν τε Βυζαντίῳ ἐ Θεσσαλονίκῃ ἐ Μακεδονίᾳ ἐ νήσοις, ἐπαγγελλόμενα τοῖς μὲν δήμοις ἀπόλυσιν καὶ φόρων ἐλευθερίαν· τοῖς δὲ στρατευομένοις πόρους προσόδων, ἐ μισθῶν ἐπιδόσεις. ἄπιρ ἀκούσαντα, πάντες ἀνέντων ἐ ῥᾴστα τὰς γνώμας σφῶν διέτρεφε, ἐ ἀπίστως ὅλοις χρῶς αὐτῆ προσίσθαι γνώμῃ τε ἐ γλώσσῃ καὶ χερσὶ καὶ πάσῃ προθυμίᾳ, καὶ λαθραίοις γράμμασι προσκαλεῖσθαι αὐτὸν, καὶ τὼ αὐτὰ ἐπιτάχειν ἐφοδον.

ANDRONICUS UTERQUE. *Edit. Paris.* *pag.* 243.

CAPUT II.

I. Nepos duorum alterum petit; ut aut Byzantium ingredi ſibi liceat; aut ii ad ſe mittantur, quibus internuntiis uti poſſit. Mittuntur ex omnibus ordinibus delecti. II. Oratione artificioſa ſeipſum apud eos commendat. Avum infectatur. Cauſam rebellionis probabilem affert: Crimina objecta dilui. Poſtulata ſua exponit. III. Ejus blanditiis corrupti internuntii Byzantium redeunt. Ei apud omnes aperte patrocinantur.

* ἴων

Α. Ὅυτω δὴ τῷ πραγμάτων ἐχόντων, * φθάνει πελᾷ Ῥηγίου ὁ βασιλεύς· ἀφικόμενος προσβάλλεται πρὸς τὸν βασιλέα τῷ πάσαν δυσὶ ζημιῶν ὑποστῆναι συγχωρῆσαι οἱ. ἢ τὸν μὲν πρὸς τὸ Βυζάντιον ὑπόπλουν εἴσοδον, ἢ τῷ ἐς Βυζάντιον τινῶν εἰς ἐκεῖνον ἄφιξιν, ἔκ τε τῷ τῆς συγκλήτου, ἔκ τε τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων, ᾗ εἴ τινες ἐκ τῷ δήμου παιδιᾶς δ' ἔχοντες εἶεν, οἵ τινες ἐκεῖσε ἴσαντα τὰ ὑπ' ἐκείνου λεχθησόμενα ἀπαγγέλλει τῇ τε βασιλεῖ καὶ ὅλῳ τῷ Βυζαντίῳ. ἦ μὲν τοι γεραιὸν βασιλέα, δόλου μεστὰ ἡγησάμενον τὰ παῦτα προβλήματα, σιωπῆσαι μέχρι πολλοῦ, καὶ ἀπορῆσαι περὶ ἄρσεως. ὡς τε δὴ οἷς τὸ Βυζάντιον εἰσοδον τῷ ἐγγόνῳ ὀλιθρίαν ὁρᾶν καὶ ἐκ ἀνὰ αἱμάτων. ἐπίμως δὲ εἶναι τοὺς Βυζαντίους αὐτίκα ἐκείνῳ τε προσιθάσθαι φανέντι πυλῶν ἔσω, καὶ πᾶν πικρῶς τὸ βίᾳ ἀπάξειν· πλὴ τε αὖ πρὸς ἑαυτὸν τῷ Βυζαντίων ἄφιξιν, ἀδὲ παύτῃ αἰσιάσειν βλέπειν. σαφὲς δὲ εἶναι τῷ ἐγγόνῳ, λόγως τε δημοχαρεῖς παῤῥησίᾳ λαλῆσαι, καὶ λάθρα δῶρεις καὶ ἐπαγγελίαις ὑποσπάσαι χρησαῖς αὐτῶς τε καὶ δι' αὐτῶν ἑπόσοι τὸ Βυζάντιον οἰκοῦσι. χαλεπῶν δ' ὄντων ἀμφοτέρων, ἔμως τὸ κυρότερον εἶλετο· καὶ πέμπει δύο μὲν ἐκ τῆς συγκλήτου, δύο δ' ἐκ τῷ Ἀρχιερέων, δύο δ' ἐκ τῷ τῆς ἐκκλησίας λογάδων· καὶ πέτταρας τῷ τε δήμου προκρίτους.

Β. Οὓς δὴ πάντας ἀπιόντας ἑαυτοῦ μεταπεμψάμενος ἐκεῖνος, καὶ ἐκκλησίαν ποιησάμενος, δημηγορίαν τινὰ ἐκπεπατισμένην ἐπ' αὐτῶν διεξῆλθεν. Ἐγὼ, φησὶ, ὅτι μὲν τὰς ὑπηκόους ὑμᾶς πλέον ἢ ἐμαυτὸν φιλῶ, καὶ ὅτι μὰ αὐτοκρατορίαν ἐμαυτῷ περιθεῖναι σπουδάζων ἐξῆλθον παρὰ τὸν τῷ βασιλέως καὶ πάππου μου βάλασσαν, παντὶ που δῆλον. ὁρᾶτε γὰρ ὅπως τῆς ἐμαυτῷ ζωῆς ἀρνοῦμαι, μήτε γαστρὶ δουλεύων καὶ τρυφῇ, μήτε δορυφόρως ἢ πελεκυφόρως ἐπαγόμενος, ὡς εἰθισται μὰ ὅτι βασιλεῦσι, καὶ τὸ ἐπίφθονον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ οὓς ἡ τύχη, τῷ γονέων καὶ ξυγγενῶν ἐξορίσασα, πλανήτας ἐνθεσ ἀφικέσθαι ἐκώλυσα περιφέρεσθαι, καὶ δίκαιος τὸν τῷ αὐτίκα * ἐνίξεσθαι περὶ ὀφθαλμῶν ἔχειν ἐλπίδα. εἰ δ' ὧν φρασάντος ἐμοὶ παρελθὼν, ὑπὲρ τίνος ἂ πεπόνθαμεν τραύματα ἐπὶ τῇ σαρκὸς ἐδεξάμην, τοῖς τῷ Ῥωμαίων ἐχθροῖς παραβαλλόμενος, ὑπέσοι τε ἐξ Ἀσίας οἷς Θρᾴκην ταυτελῶσι, καὶ ὅσοι τῇ Ἴστρου πλησιοῦντες βάρβαροι, ἔπειτ' ἐκεῖθεν ἐξελαύνοντες, καταῤῥήγνυσιν ὁμοίως καὶ ἄπορον τὸν δυσχῆ Θρᾴκην; ἐγὼ γὰρ, ἵνα πάσας ἐξέπω τῇ ἀλύθειαν πρὸς ὑμᾶς, ὁρῶν τῇ βασιλέα ἐς πολὺ τὸ ναθρὸν καὶ ἀνάλυτον ἐν τῷ γήρᾳ ἐκπλέοντα, καὶ μηδὲν ἔλως διηγερόμενον, μηδ' ἀλγοῦντα, τῇ Χειστιανῶν ἀεὶ τύχῃ καὶ μεθημέρᾳ, τῷ μὲν κοπτομένων ὑπὸ τῷ βαρβάρων ἱερεῖα δίκην, τῷ δ' αἰχμαλωτιζομένων καὶ ἀνδραποδιζομένων,

Α. Cum res ſe ita haberent, Rhegium pervenit Imperator; atque inde legatis ad Avum Imperatorem miſſis alterutrum ſibi concedi poſtulat, ut aut per inducias ipſe in Urbem introeat, aut aliqui ex Byzantiis ad ſe veniant, ſenatus primores & Eccleſiæ Principes, & ſi qui ex populo eruditione commendabiles ſint, qui ea, quæ dicturus ſit, Imperatori & toti Byzantio renunciare poſſint. Senior vero, eum ea poſtulata plena doli eſſe judicaret, diu filut, ſecum deliberans utrum eligeret. Nam Nepotis in Urbem ingreſſum pernicioſum nec incruentum fore: paratos enim Byzantios, ſtatim atque eum intra portas conſpecturi eſſent, illi quidem obſequi, ſibi vero vitam acerba morte eripere. Ruſſus Byzantiorum ad illum itionem non ſine ſeditione fore. Id enim eſſe Nepoti propoſitum, ut palam illos blandis verbis, clam vero muneribus & magnis pollicitationibus, & eorum opera omnes Byzantinos cives ſibi conciliet. Cum autem utrumque grave eſſet, id quod levius erat elegit: & duos ſenatores, duos pontifices, duos ex Eccleſia ſelectos, & quatuor ex civibus primariis ad eum miſit.

Β. Ille vero iis omnibus, qui illuc veniſſent, accerſitis & convocata concione, orationem quandam artificioſam coram iis recitavit. Ac, vos, inquit, chariores mihi eſſe quam meipſum, meque nulla ambitione aut ſummæ poteſtatis affectatione contra voluntatem avi Imperatorie egreſſum eſſe, nemini eſt obſcurum. Videtis enim ut nec vitæ meæ parcam; non corpori curando, non genio indulgeam; non ſatellites, non bipennifferos adducam: ut non modo Regibus mos eſt, propter invidioſam Imperii conditionem, ſed iis etiam quos fortuna a parentibus & cognatis procul relegatos huc atque illuc ferri, & continenter mortem ob oculos habere coegit. Sin minus, dicat mihi quiſpiam, vulnera quæ in corpore meo geſto, qua de cauſa acceperim, cum Romanorum hoſtibus pugnando, qui ex Aſia in Thraciam trajiciant, & cum Barbaris qui Iſtrum accolunt, unde ſæpe excurſionibus & ipſi pariter miſeram Thraciam vaſtant? Ego enim, ut omnem veritatem apud vos eloquar, cum Imperatorem præ ſenio ad locordiam & ſtuporem labi viderem, & e veterno non excitari, neque dolere cum Chriſtiani ſemper noctu atque interdiu partim velut victimæ a Barbaris macten-tur, partim captivi trahantur & in ſervitutem abducantur, partim nudi ex ædi-

pag. 244.

ANDRONICUS UTERQUE.

„ bus atque urbibus expellantur (graviora mala taceo, Aſiæ videlicet, & urbium quæcunque Imperatoris incuria & ignavia captæ ſunt) eum ego inquam hæc viderem, ægerrime tuli, & infixum cordi dolorem non ferens, duabus de cauſis ſum egreſſus; ut aut quovis letho vitam ſimul & gravillimum mœrorem abrumperem, aut Romanæ reipublicæ pro viriſi ſubvenirem. Nullo enim modo, nullo modo fieri poteſt, quin homo, & is longo tempore rerum potitus, faſtidio ſit ſuis qui parent, & capitalia eorum odia ſuſcipiat. Nihil ſcilicet Deus in rerum natura ea ſe immutabile & ſtabile eſſe voluit. Unde fit, ut omnia terrena mutationibus gaudere ac delectari videamus. Quod ſi quis injurioſo quodam ac violento conatu velit efficere ut res ſuę eodem ſemper ſtatu conſiſtant, is rerum ordinem naturalem invertat. Quicquid autem cum natura pugnat, id cum limites excedat legitimos, facit ut jucunditatis & voluptatis, quæ naturam ſequi ſolent, limites excedantur. Eodem pertinent ſapientes veterum ſententiæ, præcipientes, Ne quid nimis: &, Modum eſſe pulcherrimam virtutem, pronunciantes. Videtis enim, ut meus avus ad extremum ſenium progreſſus, & tot annos Imperio potitus, quot (parum abeſt quin dicam) nemo omnium qui unquam fuere Imperatorum, in totius populi eſt odio: nec ullam curam vel odii illius a ſcamovendi, vel Romanæ reipublicæ ſuſtentandæ ſuſcipit, neque dolet ſuccelſores Imperii ante ſe mori. Obiit enim Imperator pater meus ſine ullo Imperii fructu, niſi nomen exceperis. Obierunt & alii ſanguine ei conjunctiſſimi, & minores ætate. Moriar & ipſe fortaſſis, priuſquam ex Imperio fructus aliquid capero. Quid enim facilius accidit homini, præſertim nullam periculum deſugienti, & de vita minime ſolicito? Fortaſſis autem me regnandi cupiditate laborate aliqui ſuſpicabuntur, qui ab ato Impe-
Edit. Pariſ. pag. 143. „ratore deficiam, nec ei parere velim. Id vero ego neque plane inhicias irerim, nec verum eſſe plane conceſſerim. Nam ſi Romanum Imperium creſcere ac dilatari fines noſtros cernerem, libenter ſederem, & otioſus quam diutiſſime manerem: & ea ſpe me conſolarer, qua li qui prolixiores epulas & majorem ciborum varietatem ab ſuis coquis vident apparari. Sed eam rem Romanam in dies ruere in deterius, & pene ante urbis Imperatricis portas miſeros Romanos ſubinde abripi ab hoſtibus atque interfici videam, quo me eſſe animo putatis? Ac mortalium quidem plerique futuri expectatione præſentem mœrorem levant: quantumvis ea expectatio vana ſit. Mihi vero ne falſa quidem ſpes ad falſam conſolationem relinquitur. Et miramini Alexandrum Macedonem prę animi impotentia ægre ferentem ac patri indignantem, quod is victorias victoris perpetuas cumularet, & omnem filio gloriæ captandæ viam quodammodo præcideret, paucis bellorum ac triumphorum occaſionibus relictis: ego vero, cui plane contrarium accidere videtis, (nam mihi non tantum ſpes Imperii, quod funditus perit, ſed & facultas ipſa com-

A τῇ δὲ γομῶν ἐλαιωμένων πάσης χώρας ἡ πόλις· ἵνα μὰ λέγωπά μείζω τῆς Λυΐας παθη, ἡ τῇ ἐκεῖνο πόλιον, ὅσαι τοῖς βαρβάροις ἁλόντες ἢ τῶν τὰ βασιλίως ἀμέλειαν ἡ νωθρότητα· ὁρῶν ἐμαυτὸν ἐγωγε, ἡ περαλγὴς λίαν γινόμενος, ἡ ἢ τὸν πολάγχνην ἀδυνίλω φέρων ὑπ ἔχων, ἐξῆλθον δυοῖν ἕνεκα. ἃ ἢ θυάτρῳ οἰφδάτῃσι περιπιπτωκὼς, ἅμα τῇ ζῆν ἢ ἢ λύπης συναπορρῆξαι φόρτον ἐνόμισα, ἢ τῶν Ῥωμαίων τύχῃσιν τὰ βίλτιον καθόσον ἐφικτὸν ἀπαμάξαι. ἡ γάρ ἐστιν, ὑκ ἔστιν ἐφικτὸν, ἀνθρώπου ὄντα τινὰ, ἡ πλείσων ἐνδιατρίψαντα χρόνου τῇ ἀρχῇ, μὴ κόρον ἐμποιῆσαι τοῖς ἀρχομένοις, ἡ μῖσος φόνου * πνέον. *σλέον, Wolfii. ὑδὲ γὰρ ἀμπεβλητον ὑδὲ μόνιμον ἐν τῇ βίῳ ἢ φύσιν ſua in natu-

B πεποίηκε ὁ Θεός. διὰ τῦτο ἡ ἐν τῇ μεταβάλλεσθαι ἔχει βλέπομεν τὰ ὧραι τὲς ἐνιαυσίους ἡμῖν ὑδονὰς ἔχοντα πάντα τὰ γένεα. εἰ δέ τις βιαίῳ τινὶ ἡ κατέναγκασμένῃ φορᾷ χρώμενος, ἐπὶ μιᾶς ἵστασθαι τύχης ἐθέλοι, ὅπερ ἐς τὸ παρὰ φύσιν κίνησιν ἄγει τὰ πράγματα. πᾶν δὲ τὸ παρὰ φύσιν, ὑπερβαίνον τὰς ἁρμοττὰσας ὅρας, ὑπερβαίνειν παρασκευάζει καὶ τὰς ἄρας ἢ ἐθελόντης ἵστασθαι ἐνιαύσιος καὶ ἀδενὲς. ἐς τῦτο γὰρ τείνει ἡ τὰ σοφὰ τῇ παλαιῶν γνωματεύματα, μηδὲν ἄγαν λεγόντων, ἡ πᾶν μέτρον ἄριστον. ὁράτε γὰρ ὅπως καὶ ὁ ἐμὸς πάππος εἰς βαθὺ γῆρας ἐλαλακὼς, ἡ τοσαῦτα ἔτα τὸ βατίλευσεν ἔχων κράτος, ὅσα μικρῦ δεῖν λέγειν ὑδεὶς πω τῇ πώποτε βασιλέων, μεμίσηται μὲν παρὰ πάντων ὑπηκόων, ὰ ἐπιστρέφεται δ' ὅλως ὕτε πρὸς θεραπείαν τῦ μίσους, ὕτε πρὸς ὁρμὴν βουθήσεως τοῖς Ῥωμαίων πράγμασιν, ὕτε μὰν ἀλγῶ βλέπων τὰς ἡδονὰς τῆς βασιλείας ἀφαιρεθησόμενος. τὸ θνητὰ μὲν δὴ ὁ βασιλεὺς ὁ ἐμὸς πατὴρ, μηδενὸς ἀπολελαυκὼς τῇ ὅσα βασιλεῦσιν ἐφέπεται, πλὴν τῦ ὀνόματος. τεθνήκασι δ' ἄλλοι τῇ καθ' αἷμα μᾶλα τοι ἀγχιστόνοι, ἡ ἢ ἡλικίαν νεώτεροι. κἀθνήξομαι δ' ἴσως κἀγὼ, πρὶν τι τῆς βασιλείας ἅψασθαι. τί γὰρ τὸ ἀποθανεῖν ῥᾴδιον, ἡ παῦτα ἀνθρώπῳ κινδύνους ἀεὶ παραβαλλομένῳ, καὶ ὅπως ἀφειδοῦντι ἢ ζῆν; ἴσως δ' ἂν τινες ἡ φιλαρχίαν ὑσεῖν με ὑποπτεύσασι, ἀποσκοποῦσι βλέποντες τὰ πάντα ἡ βασιλέως, ἡ ὐκ ὑπείκειν ἐθέλοντα. τῦτο δ' ὅπ πάνυ πόλεως ἀποφώσομ' ἂν ἐγωγε, ἅπ πάνυ σωφρόνων. εἰ μὲν γὰρ ἑαῦτον αὐξησομένῳ τῷ τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, καὶ πλατυνόμενα τὰ ἡμέτερα ὅρια, ἡδέως ἂν ἐκαθήμην, μακρὰν τινα τῷ ἀσυχίαν ἀγῶν, ἡ τοιαύτας τινὰς βίσεων ἐλπίδας, ἑποίας καὶ οἱ τῶς ἑαυτῶν ὀφθαλμῶς ὁρῶντες, μακρότερον ὁμῶ ἡ ποικιλωτέρων τῷ παιδευτίων παρασκάζοντας. ἐπεὶ δὲ καθ' ἡμέραν ὁρῶ πρὸς τὸ δυ- *μοσεως
σχέστερον συνωθύμενα τὰ Ῥωμαίων πράγματα, καὶ πρὸ τῇ πυλῶν * μενεῦ τῆς βασιλείσης ἁρπαζομένης τῶς παλαιπώρως Ῥωμαίως, ἡ σφαττομένης ὑπὸ τῇ πολεμίων ἀεὶ, τίνα ἂν οἰκθὲ με καρδίαν ἔχειν; καὶ οἱ μὲν πλείως τῇ ἀνθρώπων τὰς ἐλπίδας ἔχυσι τῆς ἐσεχούσης λύπης φάρμακον, ἡ εἰ ψεῦδος ἔσο· ἐμοὶ δ' ὐδὲ ψεῦδος ἐλπίδες λείποσται πρὸς ψεῦδεσθαι παραυδίον· ἔπα ἢ ἐκ Μακεδονίας Ἀλέξανδρον τῇ θαύματος ἄγετε, δυσχεραίνοντα διὰ μικροψυχίαν ἐ ἀχθόμενον τῇ πατρὶ, ὅτι νίκας ἐπὶ νίκαις προστιθεὶ δίωκὼς, ἡ ὑπεπίμπτο ἢ παιδὸς ὡς ἂν εἴποι τις τὰ φιλότιμον, μετεωτέρας καταλιμπάνων αὐτῇ προφάσεις πολεμικῶν τροπαίων. ἐμὲ δὲ πανταπάσιπα πάσχοντα βλέποντες, ἡ ζημιύμενον, μὰ μόνον τὰς ἢ ἀρχῆς ἐλπίδας,

διὰ τὰς παντελῆ φθορὰν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν δὴ τὸν δρόμον τῶν ἐν ζῷ, καὶ δικαίως νομίζειν δυσχεραίνειν; ὅμως ἐγὼ μὴ δυνάμενος ἡσυχίαν ἄγειν, διανίσσω, καὶ ἀπήντησα παρὰ τῶ βασιλέως ἐ πάντα δοθλίως μοι μόνης χιλίας ἑπτάκις. ὑποχόμβρος διὰ τὰς θρᾳς Θεὸν ἀρῤ ἀγκὰς ἐλπίδος πεφόρτισθαι μὲν αὐτῶν ἐ πεφροντικὼς τὰς ἐν Βιθυνίᾳ πόλεις, ἐ ἀπεσοβῶν ὡς ἐφικτὸν τὰς ἐχθρὰς πόρῤω πω, πρὶν ἐκείνας χειροπαμένας καὶ φραγμὸς διαβάντας, πολιορκεῖν τὸ Βυζάντιον. [a] ἃ δὴ μὴ δοκῶ, καὶ πολέμιον ἄγαται, [b] ᾧ ἐπαρᾶταί μοι τὰ δέοντα. προφέρει μοι δὲ καὶ ἐγκλήματα, ἀπόσα τὸ δημόσιον ἐλάττω λογον δᾶδε αὐτῷ πρὸς τὸ μισεῖν με δίδωσιν. ἐν μὲν [B] ὅτι χοιτὰ χράματα, δωρεᾶς χρυσάμβους, ἐκὸς ἦν ἐξετασθῆν ἀφειλόμην. τῦτο δ' ἐδὲν ἐμοὶ ἦν ἀπόπαν ἐδόξε, βασιλᾶ τε ὄντι καὶ πάνυ πολλῆ πιεζομένῳ, μὰ δίδόναι θέλοντος τῦ βασιλέως καὶ πάντα, εἰ τοῖς στρατιώταις ἐκδιδοκίναι ἐξεγένετο μεικρά τινα χράματα αἱλικρίνας, πορισμῶ τινος ἦν ἀναγκαίων ἔσχα. Δεύτερον δὲ ὅτι ἦν ὑπ' αὐτῶ πεμπομένων ἐπιτρόπων εἰς τὰς Θρᾳκικὰς χάρας καὶ πόλεις ἔσω ὧς ἐξοστρακίζω αὐτός. καὶ τῦτο δ' ἐγωγε πράττω κ᾽ ἀδικῶν, ὡς ἐμοιγε φαίνεται, ἀλλὰ καὶ μάλα κατὰ τὸ ἔλογον. πλείσων γὰρ εἰληφότα χραμάτων αὐτὸς διατεινόμενοι τὰς παλαιστόρους Θρᾴκας, ἀπυρίστερον ἂ ἀνδραπόδοις χρῶντας αὐτοῖς. οἷ δὲ ᾧ ὑπ' ἀνάγκης σωμεθωκίζωσι, καὶ ἐ [C] σώζεσθαι τύχῃ ἐκ ἔχοντες ὅθεν προίσωνται, πρὸς ἐμὲ αἰδόντες καὶ ὀλοφυρόμενοι τρέχωσι. πρὸς ἃ ἐν τῶν τοιῦτον ἀπάνθρωπον συμφορᾶν ἀπαμπύκομαι, ἀπαλλάττειν ἐπιχειρῶν. ὅμως [c] ἐγὼ τὰ πλείω παρεὶς, ἐφ' ἑτέραις [d] ταύτῃ τριάκοντα ζήτησιν [e] τῶν ἐμῶν ἐν μέρει. [f] ἃ δὲ ἐξῆν ἑαυτοῖς χρέως χιλιάδων ἀπὸ τεσσαράκοντα, ἃς τοῖς ἐμοῖς στρατιώταις ἐφίλω, αἱ πολλαὶ ἐδὲ χρόνον ξυὸ γε ἐμοὶ τῶν πλανωμένων πτερύσσει βόσποντες τύχην. ἃ γοῦμενοι, πλείω δὴν ἀντικείσομαι τῇ παπτῇ ᾧ βασιλεῖ.

a δεδίέμενον ἐ δίδωσιν, ἀλλ' ἔστι καὶ πολεμίῳ μὴ μάχεσθαι.

b Quæ ſequuntur, vertibus paulo plus vigint comprehenſa, deſunt in libris editis; extant autem in Codice Regio.

c abeſt ἐγὼ παρεὶς, ἐφ' ἑτέραις ταύτῃ τριάκοντα ζήτησιν τῶν ἐμῶν ἐν μέρει.

d abeſt ταύτῃ

e ἐγὼ τὰ πλείω παρεὶς, ἐφ' ἑτέραις ταύτῃ τριάκοντα ζήτησιν τῶν ἐμῶν ἐν μέρει.

f ἃ δὲ ἐξῆν ἑαυτοῖς χρέως χιλιάδων ἀπὸ τεσσαράκοντα, ἃς τοῖς ἐμοῖς στρατιώταις ἐφίλω, αἱ πολλαὶ ἐδὲ χρόνον ξυὸ γε ἐμοὶ τῶν πλανωμένων πτερύσσει βόσποντες τύχην. ἃ γοῦμενοι, πλείω δὴν ἀντικείσομαι τῇ παπτῇ ᾧ βασιλεῖ.

mode ac ſuaviter vivendi eripitur) vobis videor non juſte dolere? Tamen eum orbum agere non poſſem, ſurrexi, & ab Imperatore avo mille taotum atmatos petii; pollicitus me firma ipſe divini auxilii fretum, urbes Bithyniæ cum iis copiis circumiturum, atque ea omni par e turaa præſtiturum, & quam longiſſime hoſtes propulſaturum, priuſquam iidem illis ipſis urbibus captis, elauſtra oppoſita tranſgreſſi, Byzantium obſiderent. Quibus ille negatis, me hoſtem judicat, (& graviſſima mihi imprecatur. Quin & crimina objecit, ea videlicet, quæ ejus erga me odium excuſare poſſint. Unum, quod publicam pecuniam, poteſtate ſumma uſus ademerim uni ex publicanis. Mihi vero nequaquam abſurdum eſſe viſum eſt, cum & Imperator forem, & magna inopia premerer, ſi quam Avus Imperator denegaret non magnam pecuniæ ſummam, eam militibus ipſe concederem ad parandas ſibi res neceſſarias. Alterum crimen objicitur, quod Thraciæ provinciis & urbibus quoſdam ab eo præpoſitos, ipſe inopes ac nudos ejiciam. Quod & ipſum haud injuria, ut opinor, ſed æquiſſima ratione facio. Nam illi, cum miſeros Thraces multis nummis redemptos ſibi obtigiſſe contendant, iis pejus quam mancipiis utuntur. Iisque hi cogente neceſſitate, cum ſaluti ſuæ conſulere aliter non poſſint, flentes ac lamentantes ad me accurrunt: atque ego tam iniquam eorum ſortem miſeratus, eos conor liberare.) Atqui plerique omiſſis, hodie ad aliam paſtalationem hanc deſcendo, ut mihi ſolvantur octo millia aureorum, quæ militibus meis debeo, qui longo jam tempore meum incerta fortuna vagantur. Quo facto, ubi amplius Avo Imperatori refragabor.

III. His ille dictis, e ſolio ſurrexit, & alio in aliam partem ſeducto, blandis verbis & ſplendidis promiſſis tanquam illecebris quibuſdam delinitos eos dimiſit. Itaque inde digreſſi, per totam Urbem præcones laudum ejus fuerunt, & populum majore ejus deſiderio inflammarunt.

ANDRONICUS UTERQUE.

Edit. Pariſ. pag. 246.

Γ Ταῦτα μὲν δὴ τοιῦτος διῆλθεν, ἐξαίφνης ἐ θρᾴκη, ᾧ ἄλλων παρ' ἄλλο μέρος ἀπολαμβάντο, μυλικίοις φρονήμασι λόγοις, ᾧ ἐπαγγελιῶν ἀβρότερον ὕψυξιν. ὥστε καὶ ἀπαλλάξαντες ἐκεῖθεν, χαρικὴς τε ἐκείνου πάλιν πανταχῆ ἐ βασιλεύοντος πεφύκοντες γεγένηνται, ᾧ ἀνέπεισαν πάντας ὅλως ἐκ ἐκείνῳ πόθον.

* τῶν τε αὖ ἰδίων ἴσαμεν ἔρων τοῦ λοιποῦ τῷ αὐτῷ ᾧ βασιλεῖ. ταῦτα διῆλθεν ἐξαίφνης καὶ θρᾴκη· ᾧ ἄλλα κῇ ἄλλα μέρη ἀπολαμβάνεται, λόγοις πρέπουσι μυλικίοις, ᾧ ἐπάγγελιῶν ἀβροτέροις ὑπαγόμενα. οἷ δὲ πάντα τοιαῦτα ἀπαλλαγέντες ἦλθε ἐκείνου λόγου ᾧ ἐδών, ὥστε καιρικὴ ἐγεγένητο ἦλθ ἐκείνου πάλιν πανταχῆ τοῖς βασιλεύουσι πεφύκοντα. καὶ ἀνέπεισαν ....

ANDRONICUS UTER-QUE.

CAPUT III.

I. Senior ſuorum perfidia irritatus, animum Patriarchæ explorare ſtatuit: item aliorum Pontificum. II. Oratione coram iis habita rationem affert cur Imperium non abdicet. Nepotem notat. Pœnis Eccleſiaſticis coercendum cenſet. Peroratione ejus explodit. III. Sapientiſſimi quique aſſentiuntur. Patriarcha cum reliquis diſſentit. In Seniorem conſpirat. Junioris nomen ſileri in Eccleſiis vetat. Adverſæ factioni ſacris interdicit. Senioris dolor & acerba conqueſtio. IV. Ipſe Patriarcha ſententia canonica damnatus, in monaſterium Manganorum ablegatur.

I. SEnior autem Imperator, cum vidiſſet eos ipſos, qui amici ejus eſſe putabantur, omnes pene a ſe deſeciſſe, veritus ne concurſu facto ab iis occideretur, prorſus exaſperatus eſt. Viſum tamen ei rectius, Eiaiæ Parriarchæ & aliorum ſim ul pontificum volantatea ante omnia explorare.

II. Iis ergo convocatis, viro quodam „ Senatorii ordinis ad eos miſſo, ſi quidem „ viderem, inquit, depoſita purpura & me „ extra periculum futurum, & ſubditos „ recte gubernarum iri, a Chriſti * ecetu „ alienus eſſem, niſi quietem & otium lon- „ ge ſuavius & præſtantius Imperio judi- „ carem. Si enim delectatio quæritur ani- „ mi, quid eſt jucundius quam a curis & „ periculis eſſe remotiſſimum? Quod ſi, pro- „ pter mea & populi atque etiam majorum „ noſtrorum peccata, vindicta numinis, „ tanquam atrox tempeſtas contra nos in- „ ſurgens, rempublicam affligit & evertit, „ & ego, qui cum eſſem adhuc adoleſcens „ Principatum Eccleſiaſtico diſſidio & fini- „ rimarum gentium incurſionibus fluctuan- „ tem compoſui, & adjuvante Deo tran- „ quillum facillime reddidi, tameo hodie, „ longo tempore maxima rerum experientia „ collecta, in tanto motu & tempeſtate quo „ me vertam neſcio; quo pacto Nepoti „ queam tantam mandare Imperium, qui „ & adoleſcens eſt, & rerum adeo impe- „ ritus ut ne ſuas quidem res probe admi- „ niſtrare ſciat? Nam adoleſcentibus & in- „ doctis hominibus poteſtate ſua rradita & „ Imperatoriis poſſeſſionibus donatis, ipſe „ in egeſtate vivit: nec quicquam aliud cu- „ rare vult, niſi ut canes & aves alat; ca- „ nes non pauciores quam mille, aves toti- „ dem; & totidem prope eorum curatores. „ Ei igitur, qui talis ſit, qua ratione vel „ vitam meam, vel divinitus mihi manda- „ tam Imperii adminiſtrationem credam? „ Verum ego nunquam eerte illad com- „ mittam, ut vel ſubditos meos vel me- „ ipſum ſponte prodam. Nam Nepotem „ quidem plus non modo uxore & liberis „ meis, ſed etiam magis quam meipſum di- „ lexi. Et vos omnes ſcitis quo pacto eum „ educarim, inſtituerim, monuerim; * pru- „ dentiæ meæ hæredem & Imperii ſucceſ- „ ſorem, qui & Deo & hominibus place- „ ret, relicturus. At ille ſpretis moniris „ meis, rocas noctes in comeſſationibus & „ diſſoluta licentia exegit; in quibus etiam „ fratrem ſuum occidit. Deniqae & contra „ me ipſum, qui & bene de eo merui

* portione.

Edit. Pariſ. pag. 247.

* benedictionis.

A Α. ΙΔΩΝ δὲ ὁ γηραιὸς βασιλεὺς ὅτι μικρῷ πάντες ἐξέκλιναν τῷ * οἱ δοκοῦντες τῷ φίλων, καὶ δείσας μὴ δραμόντες αὐτοχειρίᾳ τῶν ἀπέλωσι, διωκίσαι πρὸς τὸ * τραχύτατον. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ κρότερον βέλτιον εἶναι, πεῖραν εἰλαφέναι τῆς Ἠσαΐου τῦ πατριάρχυ γνώμης, καὶ σὺν γε αὐτῷ τῆς ἄλλων Ἀρχιερέων.

* ἀπὸ, οἰκειωθέντες. * τραχύτερον.

B Συνεβουλεύσατο * τοίνυν αὐτῶν, πέμψας νυκτὸς τῷ συγκλητικῶν· Εἰ μὲν εἴρων, φησὶν, ἐμοί τε καὶ τῷ υἱῷ ἀλυσιτέλειαν πάντων ἀποθεμένῳ περιεσόμενον τὸ ἀνεύθυνον, καὶ ἅμα τῷ ὑπηκόῳ παντὶ τὸ καλῶς * ἄρχεσθαι, ἀλλότριος ἂν εἶμι τῆς τῦ Χριστῦ μερίδος, εἰ μὴ τὸ ἐμὸν ἡσυχίας καθῆσθαι τῶν βασιλέων πολλῷ πρωτιμότερον καὶ ὑδύτερον ἡγοῦμαι ἐνομίζετο. τί γὰρ ἂν εἰς ἀφροσύνων, ἀνυτιμώτερον, ἢ τὸ φρονεῖσθαι καὶ φέβου ὡς πορφυρίδα καθῆσθαι; εἰ δὲ διὰ τὰ ἐμὰ καὶ τῆς λαῦ πλημμελήματα, καὶ ἅμα * τὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων, θεομηνία τις ἐπιχωμάζουσα καθ' ἡμῶν, δίκην κατηγίδος ἀγρίας ὀλούει καὶ φθείρει τὰ πράγματα, καὶ ὁ νίος ἵνι παραλειφθῶ ἐγὼ ἡ ἀρχὴ, πλημμελήσας * ὑπό τι τῶ τῆς ἐκκλησίας κλύδωνος τυπικαῦτα καὶ τῇ πίριξ ἐνδύσῃ, καὶ εἰς γαλλῶν τὰ πάντα ξυῦ γε Θεῷ ῥᾴστα μεταβαλὼν, ὅπερ ἐκεῖθεν νῦ μακρῷ χρόνῳ μᾶλα τοι πλείστων πείραν ξυνειλοχὼς καὶ φρονήσεις ἐμαυτῷ, καὶ φρὸς τοῦτον συνιόντα καὶ ζῆλον φαγμάτων ἀμηχανῶ· πῶς ἂν δικαιοῦμαι τῷ ἐγγόνῳ πιστεύσας τοιαύτην ἀρχὴν, νέφ τε ὄντι, καὶ τοσαύτων ἀπειρίαν ἀσκοῦντι, ὡς μηδὲ τὰ κατ' αὐτὸν εἰδέναι διαθέσθαι καλῶς. ἀλλὰ νέοις τισὶ καὶ ἀμαθέσιν ἀνθρώποις ἐκδόσπα τλὼ ἐαυτὸν ἐξουσίαν καὶ τὰ βασιλικὰ ἀνάκτα, αὐτὸν τε ἐν πολέμῳ δίζεσθαι, καὶ μηδεμίαν ἄλλην ἔχειν φροντίδα βυλόμενον, πλὴν τῶ κύνας καὶ ὄρνεα τρέφειν· κύνας μὲν οὐκ ὄντας ἧττον ἢ χιλίους. ὄρνεα δὲ τοσαῦτα καὶ τὰς αὐτὰς ἐπιμελητὰς ἐγγὺς τοσοῦτος. πῶς οὖν τῷ τοιῷτῳ πιστεύσαιμι ἢ τὴν ἐμαυτῦ ζωὴν, ἢ τὴν ἐκ Θεῦ πιστευθεῖσάν μοι λειτουργίαν τῆς βασιλείας; ἀλλ' οὐκ ἂν ποτ' ἔγωγε φροδόπης εἰκὼν γε εἶναι χρείμην, ὥστε τῇ ὑπηκόων, ὧν ἐμαυτῦ. Ἐγὼ γὰρ ἡ ἐμὸν ἔγγονον, οὐ μόνον καὶ παίδων καὶ γυναικὸς ἠγάπησα πλέον, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτῦ· καὶ ἴσε πάντες τοι· καὶ ἀνέτρεφον ἐν παιδιᾷ καὶ τουθείᾳ, βουλόμενος κληροῦχόν τε τῆς ἐμῆς διάλογίας, καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας καταλιπεῖν· ὁ Θεῷ ὁ ἀνθρώποις ἀρέσκοντα. ὁ δὲ τὰς ἐμὰς τουθείας παρ' ὐδὲν θέμενος, κώμοις καὶ ἀπαξίαις διευκτέρδεσε. ἐν οἷς καὶ τὸν ἀυτῦ περιέδυσε ἀδελφόν. καὶ τέλος ἐπανέστη καὶ κατ' ἐμῦ τῦ διργάνου καὶ πατρὸς, πρᾶγμα πο-

τολ-

πλμακὼς, οἷον ἐξ αἰῶνος ὐδέπω πεθίατω ἅλως. διὸ A
χρὴ τὴ ὑμᾶς ζαλῶσαι ἀπὸ τῆς ἀθιαίας, τὴ ἐγναῦ-
σαι πρὸς συζολὴ τῆς ἀναιδείας αὐτῦ, καὶ καρυξαι ἐκ-
κοπὶω τῆς ἐπ' ἐκκλησίας φήμης αὐτῦ, τὴ ἀπειλῆσαι
αὐτῷ τὸν ἀπὸ Θεῦ χωρισμόν· ἵνα συζαλὶς τὴ σω-
φρονιθεὶς, ἐπιστρέψῃ καλῶς, ἄθεν ἐξῆλθε κακῶς·
τὴ γένηται κληρὶχος ἀνθις τῆς τ βασιλείας, τὴ ἅ-
μα τῆς ἡμᾶς δ'λογίας. τῷ δ' ἀπάντων ὐδεὶς αὐτῦ
κέκευται φροτιμότερος ἡμιγε πρὸς τὴν βασιλείαν·
μόνος οἱ βύλοιτο τὴν προσήκουσαν νόμων αἰδῶ ταῖς ἡ-
μᾶς ὑποθήκαις τὴ παραινέσεσιν. ὃν δ' ἐπίδηλα τῇ
αὐτῦ δημηγορίᾳ ἐπίλογον, πιπλασμένος ἰῶ, καὶ
πολὺ τὸ πανοῦργον ἔχων ὑρέμενον. ἀλ' ὅσαπερ δ' ἐπό-
νας πᾶς λοιδορίας παρ' ὅλων αὐτὴ τὴν δημηγορίαν B
ἐπάντλησεν κατ' ἐμῦ. πρὸς ἃς ὐδὲν μοι ἔχει ἡ ἁρμονία ὁ
ἐπίλογος. ἀλ' ἵνα τὰς ἀκόνοντας ἐξαπατήσας ἐγείρῃ
κατ' ἐμῦ, τοῦτον ἐπέθηκε τῇ δημηγορίᾳ τὸν τέλος.

Γ. Ταῦτα ἀκκοῦσαι, οἱ μὲν σωφρόνως τὴ λόγῳ
κοσμήμασι τ Ἀρχιερέων, σωφρόνησαν τοῖς εἰρημένοις,
τὴ σιωπῇ παντὶ τὸ ὁράματος τὸ τὴν βασιλέως
πανταχᾶ τ ἐκκλησιῶν ἐνόρυσαν ἀπρυχθῆναι, μή-
χεις ἂν ἐπισρέψῃ. τῷ δὲ πατριάρχῃ * τὴ τῇ Ar- * κέκ
χιερέων τὴ τῇ ἀληθείᾳ ἔστιν οἷς οὐ ἐδόκει δ'λο-
γα τὰ εἰρημένα. διὸ τὴ ἀναστάντες, ἀπήσαν οἴκα-
δε, μηδὲν πλέον εἰπόντες· εἶτε ἐξ τὸν συνόντων ἀ-
λογίαν, εἴτ' οὐ καὶ αὐτὸ ὅπως. ἔπειτα ἐγνωπαρόξυσ- C
τῆς τὴ ἅπαξ τὴ δὶς ἐν πᾶς πατριαρχικοῖς οἴκοις
συνωμοσίας Ϛ * φρατρείας συνισαδύζοντο κατὰ τὸ * φατρίας
γαμεῖν βασιλέως· ἃ διαφθυρεῖδὸν τὴ διαδοθὶς
ἐ δῆμον, τὴ ἐς τὰ τῇ δ' γιγνόμενα συζήματα, πλεί-
στους τὴ τότων ἰώλγασι λάθρα ξωνλαλυθέντα τῇ τό-
των συνωμοσίᾳ τι τὴ φρατρίᾳ, τὴ ὅρκις ἐγγράφους
συνισπευγαῶν, ἐξ τεινομένης μέχρι πλάτακος ἐκ-
φίδας πᾶσι, τὴ πᾶσαν (εἰ τότο δύνοιτο) ὑποζῆναι
τὸν κάκωσιν. ἔθεν ἐς τέλος ἐκεῖθεν ἀμύραν τὴς
ἱερὰς κρύτας κώδωνας ὁ πατριάρχης, τὴ πλέονος ἀ-
θρόισας ὄχλου ἀγορᾶν, ἀφορισμὸν ἀπερρήνατο τῷ
πάντας τὰ βελυθυσομένα σιωπῆσαι τὸ τὰ τὸν βασι-
λέως ὄρομα, τὴ μὰ τὰ προσήκοντα πάντα νόμον αὐ- D
τῇ, ὅσα τῷ βασιλεῖ· τὴ ἐπὶ τότοις ἀφορισμὸν ἔπρον
ἐξεφώνησε κατὰ τῷ ἄλλων Ἀρχιερέων, ἀπόσσα
τὸν ἑτέραν ἐβάδισεν. τῶτο τὸν γηραιὸν βασιλέα τὸ
μετρίως ἰώσατο, τὴ ἐξέπληξεν ἀπροσδοκήτως ἀκ-
θέν. τὴ οἱ ὁ τῆς ὑρώνης διδάσκαλος, ἔφησε, ὅτι
καθ' ἡμῶν ἡμέρᾳ τῷ λιμμάτων προσδοκίας,
ὃν αὐτῷ ἐπαγγέλλεται ὁ ἡμῖς ἅγγελος, τὴ πᾶσαν
ἐπίσω ῥίψας αἰδῶ τὴ σεμνότητα, τάσσως ἀρχηγὸς κα
ὁκτὴ γενέθαι, τίς ἂν ἐ ἄξιος τῷ δίκη καθ' ἡμῶν
ἐγεῖσαι φορὰν, εἴ τις ἐς τὸ ἀνθρώκινον βλέπει;
ὥστε φανὸς ἡμῖν ὁ πατριάρχης τὸ καθ' αὐτὸν ἀπερ-
τισμένος γεγένηται.

Δ. Οἱ μέντοι Ἀρχιερεῖς ἐκεῖνοι, πολλῶ ἀναί-
δεια ἐ ἔ πατριάρχου ἀξιοῦς τὴ γλώττης ἀπαγόρ-
ους, ἀφορισμὸν τὴ αὐτοὶ συναθροιδίσης ἐξεφώνησαν
* non, αὐτῷ * solœcismus: κατ' αὐτὸ Ϛ ἔ * αὐτὸ συμφορουσῶτον τῇ ἀπειρίᾳ,
pro, πάντρο- τοῦ, &c. ἃ τε * παπρησιῶ τὴ συνωμοσίας συναδικὸν, τὴ σατιαγῶν ἀξ δωροδοκίας γεσόμενον. παρῆγον δὲ
καὶ ἀκόνας τὴ νόμες, οἱ πολλῶ αὐτῷ ἀπαδίκως ἐπέντελον. ὧν ἡμῖς ἐν τῇ παρύσῃ τῆς ἱσορίας
ἐαθέσει ἔ ἀπακριβέστερον ἔ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ κανόνα ἀπαράτρητον κατὰ λέξιν ἐαδέμενοι, ἀπε-

& parens ipſius ſum, inſurrexit, facinus autus quale ab omni ævo nullum ſol vidit. Quamobrem & vos oportet pia indignatione incitari contra iniquitatem, & ad hujus impudentiam coercendam inſurgere, & ejus nomen ea Eccleſiaſtico præconio expungendum proclamare, & interdictionem eidem minitari, qua a divina communione excludatur; ut compteſſus, & emendatus, pulchre eo revertatur, unde tntpitet eſt egreſſus, & rurſus hætes fiat & Imperii & * moderatio- * benedictio-nis nie meæ. Nemo quippe omnium eſt, quem ad Imperium evectum malim: modo is velit præcepta mea & monita ita ut par eſt revereri. Quam enim ſuæ concioni perorationem addidit, ea ſimulationis p'ena ſuit, & latentis malitiæ plurimum in ſe habuit. Auditis enim quot convicia in me tota ſua concione effudetit; cum quibus petoratio ipſa minime conſentit. Sed ut auditotes deceptos contra me concitaret, talem orationi ſuæ finem impoſuit. ANDRONICUS IIIUS.

III. His auditis, pontifices prudentia & eruditione præſtantes aſſenſere; & pet omnes Eccleſias edicendum eſſe cenſuerunt, ut Junioris Andronici nomen, donec is reſipuiſſet, omnino ſiletetur. Patriarchæ vero & pontificibus & clericis nonnullis ea ſententia non probata eſt. Quare nihil amplius locuti ſuttexerunt, ac domum abierunt, ſive ob familiarem illis elinguem quandam ſtupiditatem, ſive ob aliud neſcio quid. Deinde nocte in patriarchicis ædibus ſemel atque iterum exacta, in Seniorem Impetatorem conjurarunt & ſocietatem coiverant. Quod cum muſſitaretur, nec populo tantum, ſed & * nobilibus qui- * nobiliumcol-legia buſdam innoteſcetet, plerofque etiam hortum coegit ad factionem & conjurationem illorum clam conferre ſe, & ſcr.ptum jusjurandum date, quo affirmateot, ſe ad extremum ſpiritum perſeveratutos, & nullum, ſi opus eſſet, ſupplicium recuſaturos. Unde triduo poſt Patriatcha, ſacris tintinabulis pulſatis, coactoque magno circumforaneæ turbæ numero, factle interdictum eſſe omnibus promulgavit, qui Junioris Imperatoris nomen ſilentio prætetituri, nec honorem omnem Imperatori debitum eidem habituri forent. His peractis, adverſæ etiam partis Pontificibus ſactis interdixit. Ea res Impetatorem non mediocri moleſtia affecit, & præter omnem expectationem audita ipſum perculit. Quod ſi, inquit, ita contra nos pacis doctor infanit, mercedis a Nepote meo promiſſę ſpe, & omni abjecta verecundia & gravitate, ſeditionis auctor eſſe non dubitat: quiſnam temerarium vulgi contra nos impetum coercebit, ſi quis humana præſidia reſpiciat? Itaque Patriarcha, quantum in ipſo eſt, plane percuſſor noſtet & paratus homicidia extitit.

IV. Cæterum pontifices illi, cum magnæ impudentiæ animum & linguam Patriatchæ damnaviſſent, ipſi quoque convenerunt, & tam ei quam ejus amentiſſimæ factioni factle interdixerunt, ut ſeditionum & factionum auctori, & largitionibus ad reipublicæ perturbationem incitato: adductie & canonibus & legibus, quibus gravitſime & manifeſtiſſime condemnabatur. Ea quibus nos in hac hiſtoria decimumoctavum Chalcedonenſis concilii Canonem nihil mu-

tando recenſere ad verbum ſat habebimus. Similia enim & quartus Oecumenici concilii ſexti, in Trullo celebrati ſancit: item & quartum caput trigeſimiſeſti tituli legum. Eſt autem hujuſmodi. * Conjurationis & factionis crimen, „ etiam civilibus legibus ubique eſt interdictum. Quanto magis id in Dei Eccleſia eſt prohibendum? Si qui ergo „ clerici aut monachi deprehendentur, qui „ conjurent, aut factionibus ſtudeant, epiſcopive aut clericis inſidias ſtruant, o„mnimo gradum ſuum amittunto. Hinc pontificum cœtus ratiocinabatur: ſi eos, qui contra epiſcopos & clericos conjurant & factiones inſtituunt, clericos & monachos Canones ita mulctant; quanto magis pontifices & patriarchas talia contra Imperatorem machinantes? qui ideo conſtituti ſunt ut pacis auctores & magiſtri ſint, & præter alia ad quietem & concordiam pertinentia, illud in primis docere debent, quod & verus lex & magnus apoſtolus Paulus præcipit, Principi populi tui ne male dicito: &, * Imperatorem honorate. Verum Senior Imperator, cum videret eo perturbationis rem proceſſiſſe ac vereretur ne malum ingraveſcerer, Patriarcham juſſit in cuſtodiam dari, ita tamen ut ne in vinculis eſſet. Atque ex eo ille in Manganorum Monaſterio manebat, nec foras progrediebatur.

ANDRONICUS UTERQUE.

* Canon 18. Concilii Chalcedon.

Edit. Pariſ. p. 449.

* hoc Petrus præcipit, non Paulus.

A χρῶνται νομίζομεν. τὰ γὰρ ὅμοια τῷ ὁ τῆς ἐν * τῇ Τριλλῳ πέμπτος τῆς οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου, τῷ ὅτι τὸ πέμπτον κεφάλαιον τῶ τριακοστῷ ἕκτου τίτλου τῷ νόμου διαγορεύει. ἔχει δ' ὧδε. τὸ τῆς συνωμοσίας ἢ * φρατρίας ἔγκλημα τῷ παρὰ τῷ ἔξω νόμον πάντα κωλύεται. πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ πᾶσα ἀπαγορεύειν προσήκει. εἴ τινες τοίνυν κληρικοὶ ἢ μοναζοντες ὑρεθεῖεν, ἢ συνωμνύμενοι, ἢ * φρατριάζοντες, ἢ καπηλείας τυρεύοντες * ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἐκπιπτόντων πάντα τῷ οἰκείῳ βαθμῷ. συνελογίζετο τοίνυν ἐντεῦθεν ὁ τῷ Ἀρχιρίνου ὅμιλος, ὡς εἰ τὰς κατὰ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν συνομωμοσίας ἢ φρατριάζοντας κληρικὰς ἢ μοναζοντας ἅπως οἱ κανόνες κολάζουσι, πολλῷ πλέον τὰς κατὰ βασιλέως Ἀρχιερεῖς τε ἢ πατριάρχας τοιαῦτα καπηλεύοντας, τὰς τ' εἰρήνης παχθέντας εἶναι διδασκάλους, ἢ περὶ καπηλείας τε ἢ ὁμοουσίας, τά τε ἄλλα διδάσκειν, ἢ μάλιστα ὅσα ὁ παλαιὸς νόμος ἐβεγορᾶει, ἢ ὁ μέγας Ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι τε [a] ἀρχοντα τῶ λαῶ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς, ἐφ' ὅτε [b] τῶν βασιλέα τιμᾶτε· ἃ μὲν νοι γραικὶς βασιλεὺς, ἐς ποσῶν ἁπλείας προβάτια βλέπων τὰ ἀγέλαια, ἢ δεῖσας μὴ ἢ ὁ ἐς πλέον προσόψῃ τὸ καλὸν, ἐν αἰδίσμῳ καταχθόνιον φυλακῇ προστατάχει τὸν πατριάρχαν. ἢ εἶχε λοιπὸν ἡ μονὴ τῷ Μαγγάνων τῶνο ἀπρόϊτον.

[a] Exod. c. 22. v. 28. Act. c. 23. v. 5.

[b] Petri Epiſt. 1. c. 2. v. 17.

CAPUT IV.

I. Junior Andronicus ad Urbis mœnia accedit. Ab ingreſſu contumelioſe arcetur. II. Quidam ex populo operam ſuam ei promittunt. Navicula conſcenſa, aditus omnes veſtigat. Re infecta diſcedit. III. A Theſſalonicenſibus clam evocatus, Protoſtratorem Byzantio inſidiari jubet. Theſſalonicam, adverſariis diſſidentibus, aſſu occupat. Arcem vi expugnat. IV. Demetrio & aliis ducibus fœde diſſipatis, Serrhas in deditionem accipit. Cæteris Macedoniæ urbibus, item adverſariorum liberis, uxoribus & aliis rebus potitur.

ANN. CHR. MCCCXXVIII.

I. JUnior autem biduo poſt ad mœnia Conſtantinopolis venit, ut cognoſceret quo animo Avus nuncioa illos accepiſſet. Ac vehementer quidem orabat, ut ſibi liceret ſoli intrare ad Avum adorandum. At neque ipſe, neque verba ejus ullatenus admittebantur. Sed & acerrime repellebatur, lapidibus ſuperne appetitus ab iis qui propugnacula mœnium tuebantur: qui ne vocem quidem ejus ferebant, eumque contumelioſis dictis impune inceſſebant, & ignominioſe dimittebant, ingenium & verba ejus dolo plena eſſe dictitantes. Itaque ille ſic dimiſſus, paululum a muro declinavit.

*e plebe] a turba

II. Nox vero jam aderat, cum quidam * ex urbano populo factioſi, ſique non pauci, clam in unum locum congregari, occulte illi ſignificant, ut ſub mediam noctem quo tempore & Byzantii omnes dormiant, & mœnium cuſtodes ad negligentiam labi incipiant, proxime mœnia veniat. Se enim paratos eſſe ad eum ſune in propugnacula attrahendum. Quod ſi fieret, totum negotium fore confectum. Perſuaſum quippe habere ſe, ſi in medio Urbe conſpiceretur, Byzantios omnes ſtarim ad eum defecturos. Media jam nocte, cum Βυζαντίους δ' ὡς ἀκολουθήσαι φαίνετο περὶ μέσας τὰς βασιλέως.

pag. 250.

C ΑΟ δὲ νέος βασιλεὺς ἅτε μετὰ δύο ἡμέρας περὶ τὸ τεῖχος τῆς Κωνσταντινοπόλεως, βυλόμενος μαθεῖν ἅπως ὁ πάππας πρὸς τὰς ἐκεῖθεν ἀπαγγελίας διατίθεται. ἐδεῖτό τε σφοδρῶς συγχωρηθῆναι εἰσελθεῖν μόνος εἰς προσκύνησιν τῷ πάππα· ἀλλὰ παραδραμὼν ἀκοὴ ἔχει ὅλως, οὐ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ πρὸς αὐτὸν λαλούμενα. ἐδιώκετο δὲ μάλα σφοδρῶς, λίθοις βαλλόντων αὐτὸν ἔνθ' ἄνω παρὰ τὰς ἐπάλξεις τῷ τείχους καθημένων· οἳ δὲ φωνῆς αὐτὰ ἀκοὴν ἐφίεντο· ἀλλὰ ὑπερβαίνει ἔπαινον ἀδικῶς, ἐπὶ ἀσύμνους ἀπέπεμπον, διδόντα δώρα φάσκοντες εἶναι τὰ τῶν θῶν ἐπὶ τοὺς λόγους αὐτὰ ἐκεῖνος μὲν οὖν ὅπως ὑπεστρέφθη ἐξέκλινε κατὰ τὸ τείχος μικρόν.

B. Νὺξ δ' ἦδη παρῆν, καί τινες τῷ τῶ πολιτικῶ δήμου ταξιαρχῶν ἐκ ὀλίγοι, * λάθρα συναθροιζόντες εἰς λάθρα πέμπουσιν, ἐγγίσαι ἐκέλευθόν τε τοῦ τείχους περὶ μέσας νύκτας, ὁπότε ἡ Βυζαντίων πᾶσα ὑπονύσσει, ἢ οἱ ἐπὶ τοῦ τείχους φρουροὶ πρὸς τὸ ῥᾳθυμότερον ἀνασπῶνται. ἐπέμπε δ' οὗτοι σφᾶς ἀνιμήσασθαι αὐτὸν διὰ μηχανῆθου τινὸς ἀπὸ τῆς ἐπάλξεως· αὐτὸ δ' εἰ γένοιτο, πόρρω εἶναι τῆς ὅλης ἀπειλῆς ἡ τὸ μακρὸν δρόμου· πεπεισμένος δὲ οὗτος, πάσης

* alibi τῷ

* ταξιαρχίας

* φατριάζοντας

* Wolfius legendum putat, κατ' ἐπισκόπων ἢ συγκλ. Vide Notas.

γενόμενος, ἢ βλέπω ὁ βασιλεὺς ὡς ἀμοιβαδὸν οἱ φρουροὶ τῶν τύπτα πᾶσαν παραλλάττοντες, ἀπαύστοις φωναῖς ἀλλεπαλλήλοις ἀλλήλους πρὸς τὸ ἐγρηγορέναι διεγείροντες, ἀναπὴν τινὰ πιστὸν ἑαυτὸν ἐξ ἀνάγκης, ξυὸν γε Καντακουζηνῷ τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ καὶ Συναδηνῷ τῷ πρωτοστράτορι. δι' ἣ τὸ τοῖχος* μέρος τῆς Καισαρευουσίλεως κάμψαντες, ὁμαλῶς διαπεραιοῦν τὸ πεδίον τὸ ἀσύχως τὸ παράλιον τεῖχος, φρουροὶ σπανιοθόμβοι, τραχυτέρᾳ τῇ βοῇ ἢ τῇ θορύβῳ ἐχρήσαντο. καὶ* μὰ ὑποπεπονημένων, καὶ λίθους ἄλλα κατ' αὐτῶν ἤρξαντο πέμπειν· ὡς ἐκεῖνοι φοβηθέντες, ἀναστρέψαντες ἀπῆσαν· τότε μὲν δὴ ταῦτα ἐπράχθη.

* ἐκεῖνο

* καὶ, ἢ μὴ

A videret Imperator excubitores perpetuam noctem aeternis cuſtodiendo tranſigere, & aſſiduis clamoribus invicem ad vigilandum cohortari non deſiſtere; neceſſitate adactus, ſeipſum cum Cantacuzeno magno Domeſtico & Synadeno Protoſtratore naviculæ committit, declinataque auſtrali Urbis parte, ſenſim ad alteram ripam provehitur, maritimum murum tacite circumiens, ſicubi facilem ingreſſum reperire poſſet. Quod ii qui in mœnibus excubabant cum ſenſiſſent, aſperius & vociferati & tumultuati ſunt: & in illos nihil reſpondentes ſaxa etiam conjicere cœperunt, donec iidem territi receſſere. Ac tum quidem hæc acta ſunt. ANDRONICUS UTIQUE.

III. Inſequato autem menſe Decembri, Juniori Imperatori literæ Theſſalonicenſium clam afferuntur, quibus quamprimum acceſſebatur. Etenim plebejos omnes, & proceres pleroſque, & ipſum pontificem compoſito decreviſſe, illatimque is prope mœnia affuturus eſſet, ad ipſum accurrere, & portas ei aperire. Quibus cognitis, Imperator magnam militum manum Protoſtratori dedit, eique præcepit, ut Imperatricem Urbem circumiret & eminus velut caſtris cingeret, nec Byzantios uſque ad Rhegium egredi foriſve commorari pateretur, eoſdemque arcanis literis & pollicitationibus, quæ cuique convenirent, ambiret & poteſtati ſuæ ſubjiceret. Ipſe vero cum paucis delectis Theſſalonicam abiit. Tum vero, propter ſuſpiciones tumultuum, Demetrius Deſpota, & Protoveſtiarius Andronicus, & Michael Aſan, cum auxiliaribus Triballorum copiis caſtra mœnia diverſabantur, & Macedonicas etiam Romanorum legiones ſecum habebant. Qui rixis & contentionibus privatis cum occuparentur, quas ambitio & cæcus amor ſui vel potius ira numinis accendebat, ut rebus ipſorum confuſis ipſi ſibi perniciem crearent: cum inquam illi Theſſalonicam inter & Serrhas in eo eſſent, Imperator Theſſalonicam clanculum ingreſſus eſt, ſummæ pueritatis inſignibus habitu privato ſuperinduto celatis: quem, ubi intra urbis portas ſtatim abjecit, & omnibus verus Imperator patuit, concurſuque facto, a tota fere ea civitate adoratus & ſalutatus & fauſtis acclamationibus acceptus eſt. Erant tamen perpauci, qui cum eum odiſſent, & Seniori Imperatori vere ſtuderent, arcem prope occuparunt & munierunt; unde eos a quibus obſidebantur, Imperatorem dico & factioſorum turbam quæ eum ſtipabat, fortiter propulſabant, ac plurimos ſaxis & miſſilibus telis vulnerabant; quorum multa Imperatoris ſcuto infixa ſunt. At poſtridie ilsqui Imperatorem ſequebantur, magno ſarmentorum cumulo circumpoſito, portis exuſtis arcem ceperunt. Decembr. an. 1328.

Γ. Τῷ δ' ἑπόντος μηνὸς δεκεμβρίου, γράμματα παρὰ τῆς Θεσσαλονικέων λάθρα τῇ νέᾳ αὐτοκράτορι βασιλεῖ, προσκαλούμενα τὸν ταχίστου αὐτόν. ὅτου γὰρ ξυγκέκληνται τοῖς τε δημόταις ἅπασι καὶ τοῖς πλείοσι τῶν προυχόντων, καὶ αὐτῇ γε δὴ τῇ Ἀρχιερεῖ, ἅμα τῇ πλησίον φυλῶσαι τὸ τεῖχος αὐτόν, δραμόντας* αὐτοῖξαι αὐτοῖς πύλας. Ἐπεὶ ταῦτα ἐμεμαθήκει ὁ βασιλεύς, συχνὺς παραδὺς τῇ πρωτοστράτορι στρατιώτας, περιέστησε παντελῶς, μικρὸν ἄπωθεν, ἢ μὴ ἐξῆν ἄχει Ρωμαίοις τοῖς Βυζαντίοις ἐξιέναι ἐφ' εἴβοιαν. καὶ πρός γε λαθραίους γράμμασι ἢ ὑποχίσεσιν ὑπάρχειν ἢ ὑποποιεῖσθαι τοὺς Βυζαντίους τῷ πρωτοστράτορι ἐκέλευε. ὁ δ' ἀλίγους τινὰς ὑπολιξάμενος, ἧκεν ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην. ἔτυχον δὲ τηνικαῦτα ἐφεστρατευκότες ἔξω τειχῶν, ἐπὶ τὰς ὑποψίας τῇ θορύβῳ, μετὰ τῶν ἀπὸ τῆς Τερβαλλῶν συμμαχικῆς στρατιᾶς, ὅ, τε διαπόνης Δημήτριος, καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος Ἀνδρόνικος, καὶ ὁ Ἀσὰν Μιχαήλ, ἐπαγόμενοι καὶ τὰ Μακεδονικὰ τῶν Ρωμαίων στρατεύματα. ὧν δὴ καὶ ἀχόλων ὄντων περὶ τὰς κατ' αὐτὰς ἔριδας, ἃς ἀνέφλεξαν ἀσυνδοξίας καὶ φιλονεικίας πλεκτὰς τινὰς, ἃ μᾶλλον θυμώδεις τις, ἵνα τὰ κατ' αὐτὰς συγχυθείη πράγματα, καὶ σφῶν αὐτῶν αὐτοὶ πρόξενοι γένοιντο ἀπωλείας· τῶνδε πάντων ἀχολίαν ἀγόντων τυγχάνων, μεταξύ πη Θεσσαλονίκης καὶ Σιδηρῶν, ἐλαθεν ὁ βασιλεὺς εἰσιὼν εἰς Θεσσαλονίκην ἐνδύμασιν ἰδιωτικοῖς πάντα τὰ βασιλικὰ περικαλύπτων γνωρίσματα· ἃ δὴ πάντα πυλῶν, ὅσα γε σώμασι δῆθεν ἀπήρτυτο, καὶ καπήδηλος* πᾶσιν ἐγένετο βασιλεὺς ὤν. καὶ δ' ὁ δραμόντας μεταξὺ πᾶσα ἀπόλις ἐκείνη, προσκύνει τε αὐτὸν καὶ ἀνακόπτει, καὶ δ' ἅμιλλαν ἐδέξατο τῶν φυγῆς. ἔσαν δέ τινες βραχεῖς τινες πάνυ, αὐτόν τε μισοῦντες, καὶ τῇ γαμεῖ καθαρῶς προσκείμενοι βασιλεῖ. οἳ καὶ δραμόντες ἦ ἀκρόπολιν ἐχειρώσαντό τε καὶ ἠσφαλίσαντο, κἀκεῖθεν διρώσας ἠμύνοντο* πολιορκοῦντας τόν τε βασιλέα, καὶ ὅσοι περὶ αὐτὸν αἱρούμενοι διασῶσαι τῆς σώσεως· καὶ πολλὰς ἐπέτρεπον, βάλλοντες λίθους καὶ βέλεσιν· ὥστε καὶ πολλὰ τῇ ἐκεῖθεν βιλῶν καὶ περὶ τὸν τῷ βασιλέως ἐνεπάγη ἀσπίδα. τῇ δ' ὑστεραίᾳ φρυγάνων ἀθροίσαντες πλῆθος οἱ περὶ τὸν βασιλέα, τὰς πύλας ὑφῆψαν τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ἅπας αὐτὸν παρεσώσατο.

* ἐπεὶ

* ἀπὸ, ἢ ἐπὶ

* ἐπιτρεπόντων

* καπήδηλος

* ἐπιμύνοντο

B clam afferuntur, quibus quamprimum acceſſebatur. Etenim plebejos omnes, & proceres pleroſque, & ipſum pontificem compoſito decreviſſe, illatimque is prope mœnia affuturus eſſet, ad ipſum accurrere, & portas ei aperire. Quibus cognitis, Imperator magnam militum manum Protoſtratori dedit, eique præcepit, ut Imperatricem Urbem circumiret & eminus velut caſtris cingeret, nec Byzantios uſque ad Rhegium egredi foriſve commorari pateretur, eoſdemque arcanis literis & pollicitationibus, quæ cuique convenirent, ambiret & poteſtati ſuæ ſubjiceret. Ipſe vero cum paucis delectis Theſſalonicam abiit. Tum vero, propter ſuſpiciones tumultuum, Demetrius Deſpota, & Protoveſtiarius Andronicus, & Michael Aſan, cum auxiliaribus Triballorum copiis caſtra mœnia diverſabantur, & Macedonicas etiam Romanorum legiones ſecum habebant. Qui rixis & contentionibus privatis cum occuparentur, quas ambitio & cæcus amor ſui vel potius ira numinis accendebat, ut rebus ipſorum confuſis ipſi ſibi perniciem crearent: cum inquam illi Theſſalonicam inter & Serrhas in eo eſſent, Imperator Theſſalonicam clanculum ingreſſus eſt, ſummæ pueritatis inſignibus habitu privato ſuperinduto celatis: quem, ubi intra urbis portas ſtatim abjecit, & omnibus verus Imperator patuit, concurſuque facto, a tota fere ea civitate adoratus & ſalutatus & fauſtis acclamationibus acceptus eſt. Erant tamen perpauci, qui cum eum odiſſent, & Seniori Imperatori vere ſtuderent, arcem prope occuparunt & munierunt; unde eos a quibus obſidebantur, Imperatorem dico & factioſorum turbam quæ eum ſtipabat, fortiter propulſabant, ac plurimos ſaxis & miſſilibus telis vulnerabant; quorum multa Imperatoris ſcuto infixa ſunt. At poſtridie ilsqui Imperatorem ſequebantur, magno ſarmentorum cumulo circumpoſito, portis exuſtis arcem ceperunt. C D *Edit. Pariſ. pag.* 451.

IV. Inde digreſſus Imperator ad urbem Serrhas perrexit; ubi Triballorum auxilia erant, qui primo quoque tempore arma adverſus eum movere cupiebant. Sed cum Demetrium Deſpotam, & reliquos, Protoveſtiarium & Aſanem, turpiter diſſipatos cernerent; milites vero, qui eos ſequebantur, in Imperatoris caſtra tranſfugiſſe; compoſitione facta, & ipſi oppidum Impe-

Δ. Ἄρας δ' ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς, ἧκεν ἐπὶ τὰς ἄκρας Σιδηρῶν, ἔνθα τὸ συμμαχικὸν ἦν τῶν Τερβαλλῶν, ἐξ ὧν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἦν τὸ σῶστρον ἅπλα πᾶσι τοῖς βασιλέως ἁρασθαι. ἐπεὶ δὲ τὸν μὲν διαπόνην Δημήτριον, καὶ τοὺς ἄλλους, τόν τε πρωτοβεστιάριον καὶ τὸν Ἀσὰν, ξὺν υἱεῖ νόσῳ ξυναναθέντας εἶδον, τοὺς δ' ἱππέας αὐτοῖς στρατιώτας αὐτομολήσαντας ἐς τὸ τῶν βασιλέως στρατόπεδον, ὑπόπτων-

ANDRONICUS UTERQUE.

ratori dediderunt, domumque abierunt. Is autem, cum fortunam ſibi arridentem & obviae quaſi manus benigne porrigentem cerneret, cum gaudio & lætitia pergebat ulterius, bona ſpe plenus: & (ne longum faciamus) intra paucos dies omnibus Macedoniæ oppidulis peragratis, facillimeque & ſine labore in poteſtatem ſuam redactis, Deſpotæ, Aſanis, & Protoveſtiarii, nec non Senatorum omnium, qui cum illis erant, conjugea, liberos & pecuniam ſimul cepit.

Α δὲ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ τὰ ἄνω παρέδωκαν, ἀπῆ-
ὄντες οἴκαδε. Ἐπεὶ γὰρ μὲν ὁ βασιλεὺς ὅπῃ ἢ τύ-
χῃ ἰόντα τὴν δεξιὰν ἄρθουόν τε ἐ μεδιάσαν αὐ-
τῷ ἀποπέμπεται, ἅδην μὲν ἅλως ἀθυμίας ἐ ἀθυ-
μίας ἐς τὸ πρόσω πρυχώρει, μετὰς ἀγαθῶν ἐλπίδων.
ἐ ἵνα μὴ ἐμπελάσωμι, ὀλίγων ἐπὶς ἡμερῶν ἅ-
παντα ἐκυλίσθη τὰ ἐκεῖ παρὰ τὸν Μακεδόνων πο-
λίχνια, ῥᾳδιά τε ἐφ' αὑτοῦ παρεσκάσατο, ἐφ'
ᾧ γε αὐτοῖς πᾶς τι γωμῶνας ἐφ' ἅ πάντα ἐφ'
ᾗ χρήματα ξυναλίφει τῷ πεδιάσῃ, ἐ τῷ πρωβευτείῳ, ἐ τῷ Ἀσᾳ, ἐ ὅσοι ἦβ ἄλ-
λως ἐχόντων συγκλητικῶν ἐκείνοις ἐπέσπ συνδιατρίβοντες ὦσαν.

CAPUT V.

Edit Patiſ. pag. 135.

I. Senior belli pertæſus; inita cum Bulgaro ſocietate, animum exigit. Cralæna filia, ab hariolis decepta, eundem vana ſpe implet. II. Logotheta de ſe admodum anxius. Somnio terretur. Suis rebus conſulit. Secedit in Palatium. III. Præfecti urbium Macedonicarum capti a Juniore; in carcerem conjiciuntur. Demetrii Deſpotæ fuga. Protoveſtiarii exitus miſerabilis. Aſan Proſiacum occupat. Ad Cralem ſe recipit. IV. Baſilicus Nicephorus caſtellum Melenicæ munit ac tuetur, Juniori non deditурus niſi poſt mortem Senioris. Junior ejus fidem ut remuneratus ſit. Philippi Macedonis Apophtegma. V. Pugna ad Mauropotamum. Senioris copiæ vincuntur. Junior Bulgaros antevertere ac Byzantium ire properat. Tria Urbis pericula. VI. Claſſis Veneta, Genuenſibus Galataeis infenſa. Ponti fauces obſidet. Plurimas naves onerarias intercipit. Unde fames Byzantii. Venetorum æquitas ac moderatio. Auxilium ab iis Juniori denegatum. VII. Bulgaricus exercitus, alterum Urbis periculum. VIII. Junior Urbem ingredi fruſtra conatur. Senior ab eo exorari non poteſt. IX. Dux Bulgarorum Juniori reconciliatus, copias ſuas domum reducit.

ANN. CHR. MCCCXX-VIII. I. AT Senior Imperator, cum illa quoque ſpe excidiſſet, jam legatos ad Nepotem miſſurus erat de fœdere & pace, priuſquam ille Macedonia excederet. Sed ſtatim alia ſpes (quod utinam non accidiſſet) interpoſita, conſilium illud everſit. Michael enim Bulgarorum Princeps, ſpe magnorum emolumentorum elatus, clam Seniori Imperatori nunciavit, ſe, ſi vellet, opem ei contra Nepotem laturum. At Imperator, velut e magna tempeſtate & naufragio portum inſperato adeptus, mordicus ipſum illum tenuit. Deinde legati ultro citroque miſſi, quid agendum ſit deliberant: item de promiſſis & pactionibus agunt, omnibus interim horum conſiliorum ignaris, duobus aut tribus intimis & Cralæna exceptis: quæ ſubinde patrem bona ſpe implebat, quam * vani vates & * engaſtrimythi ei faciebant.

* *Qui ventre ſua quaſi Dæmonem in ventre habent.*

II. Magnus autem Logotheta Metochites, poſtquam Seniorem Imperatorem & Rempublicam vidit fortuna iniqua ac proterva conflictari, omnium maxime ſibi timuit: quippe quicum ille omnia dicenda taceodaque communicaret, & ſine quo nihil deceneret aut ageret. Quare triſtis & ſolicitus ſemper erat, & futurorum planus, quorum exitum ſibi parum felicem fore prævidebat. Quadam igitur nocte no-

Β Ὁ δὲ γηραιὸς βασιλεὺς, ἀπολωλικὼς ἐ τὰς
ἐκεῖθεν ἐλπίδας, ἐ εἰς ἀμηχανίαν ἐχά-
τῳ ἐμπεπτωκὼς, ἐβάλετο ἤδη πέμπειν πρεσβείας
πρὸς τὸν ἔγγονον περὶ σπονδῶν ἐ εἰρήνης, φρὶν
ἐν Μακεδονίας αὐτὸν ἀναλῦσαι· αἰὰ δ' ὅτις ἐπρα-
τὶς ἐλπὶς, ὡς μὴ ὤφελε, ἐπεσφράσατο, ἐφ'
αὐτῷ ἐξέφυσε ἢ βυλή. Μιχάηλος γὰρ ὁ τῆβ
Βλγάρων ἄρχων, λημμάτων ἐλπίδι μεγάλων ἑαυ-
τὸν ἐπάρας, διεμωσάτο λάθρᾳ τῷ γαμβῷ βα-
σιλεῖ, εἰ βάλοιτο, συμμαχήσαι αὐτῷ κατὰ τὸ ἔγ-
γονον. ὁ δὲ βασιλεὺς, ὥσπερ ἐκ μεγάλα ταναγίου ἐ
κλύδωνος ἀφροσδοκήτως λιμένι πιστεύσαν, ἀφῆξ
* ἐπελάβετο αὐτῶ. ἐξῆξε διεπρεσβεύοντο φρὸς ἀλ- * *non, ut ſa-*
λήλους περὶ τῶ ποιητέω, ἐ περὶ ἐπαγγελιῶν ἐφ' *lebat.*
C συνθηκῶν, μυδενὸς ἐπιγινώσκοντος τὰ βελόμε-
να, πλὴν δυοῖν ἢ τριῶν τῆβ πάνυ πιστοτάτων, ἐ
τῆς Κραλαίνης· ἣ δὴλωτὸς τὸν πατέρα ἐ βασιλέα
ἀγαθῶν ἐπιπλέα ἐλπίδων, ὧν αὐτὸν οἱ ψεύ-
δομάντεις ἐ ἐγγαστρίμυθοι ἐπέπλασαν.

Β. Ὁ μὲν τοι μέγας λογοθέτης ὁ Μετοχίτης, ὁ-
ρῶν τραγῳδίαν ἀνωμάλως τοῖ τύχῃ κατὰ τὸ γηραιὸ
βασιλέως ἐ καπορχεῖσθαι ἅπα τὰ φράγματα, ἐ-
δείδιε περὶ ἑαυτῷ μάλιστα πάντων αὐτὸς, ἅτε καὶ
μάλιστα πάντων σὺτὸς κοινωνὸς τῆ βασιλεῖ ῥητῶν ἐ
ἀπορρήτων, καὶ γνώμης ἐ φρήσεως πάσης. διὸ καὶ σωίνης τὶς ἐν ἐμμίριμνος ἀεὶ, ἐ τ μελλόντων
πλήρης, ἐ μάλα τι δοξῶν τὸ πέλαγος σκοπεῖσθ ἐπέσ. ἐν μιᾷ γοῦν τ νυκτ ἔδοξεν ἀδόκητόν τινα

θάνατον ἀνθρώπου, ὑπνώττοντι μεμίνῃ, ἀπροσδόκητος A λωποδύτης νυκτὸς ἐγείρῃ λυπῇ ἰσχυρᾷ, τὴν χεῖρα τῆς ἐμβαλούσης, ἀφελέσθαι τῶν προσκεφαλαίων τὰς τῶν θαλάμου κλείδας, ἐν ᾧ τὰ τε ἱμάτια καὶ οἱ πολυτελεῖς λίθοι, ἢ ὅσα τῇ χρυσάμπυκι αὐτῆ πρέπει. Ἐκ δὲ βίᾳ ἐκ ὕπνου ἀναπτερωθέντα, καὶ θορύβου μεγάλου ἐγερθέντα βοᾶν, καὶ τοῖς θεράπουσιν ἐγκαλεῖσθαι διώκειν ἐκ λωποδύτην, μὴ φθάσαι ἁρπάσαι μὲν τῇ χρυσάμπυκι. ἐλπίζειν δὲ αὐτὸν ἐνύπνιον εἶναι τὰ φαντασθέντα, καὶ οὐκ ἀληθεῖναι. τῇ δὲ θεραπόντων ἐφισταμένων δ' ὀλίγῳ, καὶ τὰς θύρας κεκλεισμένας εὑρόντων, καὶ ἐμβεβαιωσάντων φαντασίαν εἶναι τὸ πρᾶγμα, καὶ μεθημερινῶν φροντίδων βλάσφημα, μόλις εἰς ἑαυτὸν ἐλθόντα, θεραπόντων τινὰ συναγωνίᾳ βάθους ἀνεπιμιξίᾳ, ἐκ ποιοῦ- B τον μεθημερινῶν φροντίδων βλάσφημα τὸ φαιδρὸν ἐαφεῖναι, ὅσα μαντείαν τινὰ καὶ προσαφώνησιν ἐκ μέλλοντος καταλαβεῖν ἐκ οἷόν τε ἀφορισμά. ὅθεν ἀμέρας γενομένας, τὰ πλεῖστα τῆς χρυσάμπυκι ἀφελόμενος τοὺς οἰκείους, ἅτε ἀπηγνωσμένους ἤδη, διαμερίσαι τε καὶ τῆς φίλων τοῖς πιστοτάτοις λάθρα ἐδίδωσι φυλάττειν αὐτῆ. ὁ δὲ υἱὸς γυναῖκα ἐκ τῶν Θεραπουτίδας περὶ τὸν αὐτὸν ἀφεὶς, αὐτὸς περὶ τὰ βασίλεια ἀκρόπολιν τῶν λοιπῶν υἱῶν ἐβασιλεύε καὶ ἀπαμοιβὴν ἐποιεῖτο, δεδιὼς ἐ τὸ δῆμου ἔσεσθαι φλεγμαίνουσαν κατ' αὐτοῦ.

Γ. Οἱ μὲν τοι παρὰ τῶν γαμετῆς βασιλέως ἀποστελλόντες οἷς τῶν τῆς κατὰ Μακεδονίαν χωρῶν καὶ πόλεων διείπησεν, ἐάλωσαν ἅμα γυναιξὶ τε καὶ παισὶν C ὡς ἔφαμεν εἰρκτῆς, καὶ διαμεμενήκεσαν ἄχρι περὶ Θεσσαλονίκην τὴν Διδυμότειχον διεκπεσεῖν πάντα μετὰ ἑαυτῶν πεποιήσασθαι. ὁ δέ γε Δεσπότης Δημήτριος, φυγὰς ἔχειν ἀπίων παρὰ τὸν Κράλλην Σερβίας, γυναῖκα ἐκ παῖδας καταλιπὼν διώκειν. ὁ δὲ Ἀφὼπ βεστιάριος Ἀνδρόνικος, μέχρι τινὸς ἐπόμενος καὶ αὐτὸς τῇ διωγμῇ, οὐκ ἐδυνήθη μέχρι τέλους καθάπαξ τῆς παρούσης ἐς ἀλλοτρίαν ὑποβλῆσαι τράπεζαν, ὥσπερ ἐκεῖνος. ἀλλ' ἀναλογισάμενος ὅσον εἰς πένης ἀφῆκται πλοῦτον ἐκ κτῆμα καὶ ἄπρακτα, καὶ δέξας μὴ πασῶν τῇ ἐλπίδων, ὑποστρέψας δὲ ἐκ περὶ τὰς γυναικὸς ἅσα εἰ παρὰ τῇ ἐχθρῶν ἁλισκόμεναι πάσχειν ἄσημα, ἐς ὑποψίαν καὶ ἀμετρίαν λύπης βυθὶς ἑαυτὸν ἐδίδω- D κει· ἐκ ὕπνος ἐο βραχεῖ τὸ ζῆν πικρῶς ἐξεμέτρησεν, ἐκ τύπος ἀλλοκότους ἐκ ἐρημίας πλανώμενος. ἀ ἦ Λασκὰ Μιχαὴλ αὐτὸς, εἰσπλεύσας ἐς τὸ τῶ Προσοτᾶν πολίχνιον, ἐ τὰς οἰκήσεις ἐκείθεν ἐνβιβλήκως, οἷς ἑαυτὸ τῶν σωθέντων οἰκητόρων ἐκ ἔχειν ἀσφαλισάμενος. μὴ βραχὺ προδοσίας αἰθόμενος ἑαυτῶ, μεταπέμπεται παρὰ τῶ Κράλη Σερβίας φοιτᾶν, ᾧ τὸ πολίχνιον παραδῶς, ᾖκετο παρὰ τὸν Κράλλην ἐκ αὐτὸς ἀπιών.

Δ. Ἐτυχε δὲ τηνικαῦτα τὸ τῶ Μελενίκου φρούριον, καὶ ὁ πόσον πέτρᾳ πεφυκὼς διοικῶν ἐκ ὑπηρετούμενος ὑπὸ Βασιλικὸς Νικηφόρος. ὕπος τῇ ὦ μὲν γεγονότων τῶ· *ἐδόκει δὲ τοῖς πᾶσιν κρίσιν εἰδόσιν ὀρθῶς, τὸν τε ἦθος ἐκαστα ἁπλῶς, καὶ φρενητικῆς ἐς τὰ μάλιστα ἄπειρος. ἀλλὰ πάντα ὁ χρόνος ἐδείξε τῇ τότε πάντων ὡς ἀληθῶς σωφρονέστερον. οἱ μὲν δὴ ὑπογνόντες δόντες ἑαυτοὺς, ἀγχοῦ τε συμφέροντος, πικρᾶς τὸν βίον ἀπηλλάξαν· οἱ δὲ ἐάλωσαν ἄκοντες, καὶ μυρία πεπόνθασι τὰ δεινά· οἱ δ' ἐκόντες φιλόσοφα ἑαυτοὺς. ὕπος δὲ μόνος Θεῷ τὰ πείσματα τῇ ἐλπίδων ἀναφέμβλος, φρὴς πάντων πρᾳγμάτων κλύδωνα ἑαυτῶν ἀπόστασι, μέχρι τελέτατος ἀκαπνοῦ τῶ γαμετῆ βασιλέως τῶν πρὸς αὐτὸν ἀκλινεστάτου γνώμων καὶ πίστεως πρώτας, καὶ μάτε πρὸς τὰς τῶ υἱῶ βασιλέως λαμπρὰς καὶ μεγάλας ὑποχύσεις ἐνδοὺς, μήτ' αὖ πρὸς τὰς παλαμναιοτάτας ἀπειλὰς καὶ στεμφατοποιδύσους αὐτῶ δίκας

vam ignoti hominis formam videra vi- ANDRONI-
ſus eſt ſibi jacenti aſtantem, prædoni & CUS UITA-
agreſti latroni perſimilem, qui manus ſibi QUE.
injiceret, & de cervicali clavet cubiculi
eripere vellet, in quo ſupellex & gemmæ *Edit. pariſ.*
repoſitæ erant, & quicquid opum habebat. *pag. 253.*
Somno autem vi excuſſo, totus adhuc trepidans quanquam expergefactus, inclamavit famulos, ut prædonem perſequerentur, ne una eum pecunia effugaret. Ignorabat enim viſa illa ſomnium eſſe, non rem veram. Qui cum ſtatim ſurrexiſſent, fores clauſas reperiſſent, & affirmaſſent imaginationem eſſe, e diurnis cogitationibus ortam; ille vix ad ſeipſum reverſus, ardentiſſimum ſuſpirium ex imo traxit, ac non tam diurnarum curarum imaginem, quam præſagium everſionis familiæ ſuæ, viſionem illam eſſe judicavit. Quare cum diluxiſſet, pleraſque opes e ſuis ædibus tanquam deſperatis jam translatas, inter amicos fidiſſimos clam diſtribuit cuſtodiendas. Uxore vero & ancillis domi relictis, ipſe in palatio commorari ac reſidere ea eo ecepit, onde nec foras egrediebatur, ſeditionem populi contra ſe efferveſcentem pertimeſcens.

III. Cæterum qui a Seniore Imperatore urbibus & provinciis Macedoniæ præpoſiti antea fuerant, una cum uxoribus & liberis (ut ante diximus) capti ſunt, & partim Theſſalonicam, partim Didymotichum miſſi, omnes earum urbium carceres impleverunt. Demetrius vero Deſpota, uxore & liberis relictis, qui a perſequentibus capti ſunt, fuga ad Serviæ Cralem elapſus. Protoveſtiarius autem Andronicus, ad tempus & ipſe Deſpotam ſecutus, non potuit perpetuo paraſiti more aliena quadra vivere ut ille. Sed quantas modo opes, jumenta, poſſeſſiones, gloriam cum omni ſpe ſubito amiſiſſet ſecum reputans, & illa etiam de uxore ſuſpicatus probra, quibus captivæ mulieres affici ab hoſtibus ſolent, deſperationi & immenſo mœrori totum ſe dedidit; atque ita poſt pauln in locis alienis & deſertis oberrans, acerba morte vitam finiit. At Michael Aſan, Proſiaci oppidulo feſtinanter occupato ejectiſque oppidanis firmato, tutum ibi receptum habuit. Idem non longo poſt verſus proditionem, a Serviæ Crale præſidium accerſit: cui oppidulo commiſſo, & ipſe ad Cralem abiit.

IV. Tum autem Melenici caſtello & circumjacentibus locis præerat Nicephorus * Baſilicus. Erat is nobilis quidem ge- *Vide Notas.*
nere, ſed perverſo quorundam judicio, ſimplicis ingenii vir & rerum gerendarum omnino rudis eſſe credebatur. Atqui eun- *pag. 254.*
dem cæteris omnibus reipſa prudentiorem eſſe tempus ipſum declaravit; nam alii partim ex deſperatione & conſilii inopia acerbam mortem oppetierunt, partim inviti capti & infinita mala perpeſſi ſunt, partim ultro ſeipſos prodiderunt. Hic vero ſolus ſpe in Deum collocata, tantæ rerum perturbationi ſe oppoſuit, & ad extremum uſque Senioris Imperatoris ſpiritum, ſincerum animum & fidem ipſi præſtitit. Neque enim Junioris Imperatoris vel præclaris magnificiſque pollicitationibus ceſſit, vel ſæviſſimas minas & obſidiones pertimuit. Sed ea-

Verſus legendum putavit, νῦν.

ANDRONICUS UTENQUE.

ſtellum * illud ſibi commiſſam optime munivit, in eoque contemptis rebus illis omnibus ſedit, donec Senioris Imperatoris obtutum audiviſſet. Nimirum eo uſque contentionem æquam judicavit: ultra vero iniquam, & ratione minime probabili ſubnixam. Quapropter ſtatim pactione cum Juniore Imperatore facta, ab eoque magnificis præmiis donatus, caſtellum dedidit: ac deinde ejuſdem Principis voluntate illi ipſi caſtello præfuit, eam quoque fidei erga dominum ſuum & charitatis mercedem ac remunerationem conſecutus. Nam viri prudentes etiam ejus cujus hoſtes ſunt virtutem revetentor. Itaque Demoſthenem Athenienſem, quamquam acerrimum inimicum, Philippus beatum judicabat, cum diceret: „ Si quis Athenienſis, Athenis degens, „ patriæ me præferre non recuſat, eum ego argento emerim, amicitia vero mea „ non item. Si quis autem propter patriam me odit, eum ego quidem ut arcem „ & murum & navale & * vallum oppugno: ſed tamen virtutem ejus admiror, „ & urbem propter eam poſſeſſionem fortunatam judico. Sed hæc poſtea. Nunc eo redeundum eſt, unde digreſſi ſumus.

* non, ſenſum, ut Pontiſus putavit, ſed Meletiæ caſtellum.

* foſſam

Initium veris a. 1328.

V. Initio veris, feſta videlicet hebdomade ſanctæ quadrageſimæ, prælium commiſerunt utriuſque Imperatoris exercitus ad Mauropotamum, hinc Conſtantino Aſane, inde Protoſtratore duce. Atque illic quoque adverſarii vicerunt. E noſtris autem in acie ceciderunt milites non amplius decem. Tribuni plerique ante cum duce Aſane capti. Cæteri ſpoliati Byzantiam infeliciter pervenerant. Junior igitur Imperator, fortunam videns conatibus ſuis obſecundantem, rebus per omnem Macedoniam & Thraciam ſuo arbitratu ordinatis, medio vere Byzantium & ipſe properat, ne Bulgaricus exercitus prior in Urbem irrumpat, tum eandem nec juſto exercitu munitam, & fame præterea, quam illo ipſo tempore Veneta claſſis attulerat, laborantem occupet, Imperatorem eum omni ætate macter, unumque & continuum Imperium ſuo duci a Byzantio uſque ad Iſtrum efficiat: aut ſi id non poſſit, ſaltem Seniori Imperatori novis viribus de repente additis, Juniori ipſi deinceps aditum Byzantii intercludat; ut cum omnium votorum ſuorum pene jam adeptus fuerit, naufragium faciat, ac poſt tot demum curſus ſpes ſuas omnes ita ſubmerſas abjicit. Accidit itaque ut infeliæ iſthæc arbiam princeps tria ſimul pericula experiretur, quæ ſingulatim exponemus.

Edit. Pariſ. pag. 455.

VI. Quadraginta longæ naves a Venetis ſplendide armatæ, contra Genuenſes, qui Galatæ habitabant, miſſæ ſunt: propterea quod hi pecuniam, quam Genuenſes piratæ in medio Infero mari ab oneraria Venetorum nave per vim abſtuliſſent, bona gratia reſtituere recuſabant. Ac duæ quidem & triginta, in finam Ceratinum qui Byzantio prætenditur invectæ, frontes obverterunt, Genuenſibus Galatæis obſidionem minitantes, ſi pecuniæ reſtitutionem differrent. Octo reliquæ progreſſæ ulterius, fretum quod eſt ante * Hieron cuſtodiebant, * quas Ponti faaces appellant. Ubi quatuor rotundæ naves ad ſolvendum paratas nactæ ceperunt: eaſque copiis impoſitis, contra Ge-

* fanum. Vide Notas. * quod Ponti caſtium appellant.

A ὅλως· ἀλλὰ τὸ φρούριον ἐκεῖνο * εὐρέως ἀσφαλισάμενος * non, εὖ ἐκάθητο, λῆρον μακρὸν ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ἡγούμενος, ἕως ἀκμάσει τῷ γήρᾳ βασιλέως ἀπαλλαγή. μέχρι δὴ τότε δικαίως ἠγεῖτο τιμᾶν ἕκαστον· τὸ δ' ἐξῆς ἀδίκου τινὸς ἡφάστου ἀδὺ οὔλογον ἔχοντας. διὸ δὴ στρατιὰς πρὸς ἅ νέον αὖθις ποιησάμενος βασιλέα, τὰ λαμπρὰς πὰς ἀμοιβὰς παρ' αὐτοῦ δεξάμενος, ἐδεδώκει τὸ φρούριον· τὰ λοιπὸν βιλάσιος τῷ βασιλέως, αὐτὸς αὖθις ὢν ὁ διοικῶν τὰ ἐπιτροπεύων αὐτό, γέρας τε τῶν λαβὼν & αὐτίδοσιν τῆς πρὸς ἅ διαστάσεως ἐκείνου πίστεως καὶ εὐεργεσίας. ἐπεὶ τὰ συμπὸς πολεμίοις αἰδέσιμος ἀνδρὸς ἀρετή. & ὃν Δημοσθένην τὸν Ἀττικὸν ἐν τοῖς μάλιστα πολεμίοις ὄντα Φίλιππος ἐμακάριζε, λέγων· Εἰ μέν τις Ἀθηναῖος ὢν ἐν Ἀθήναις φάσκει τῆς πατρίδος ἐμὲ προτιμᾶν, τῶν ἀργυρίου μὲν περιαίμλα ἂν, φιλίας δ' οὐκ ἄν· εἰ δέ τις ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐμὲ μισεῖ, τὸν προσπολεμῶ μὲν, ὡς ἀκροπόλει τε ὄντι, καὶ τείχει, καὶ λιμέσι τε πάσῃ· θαυμάζω δὲ τὴν ἀρετὴν, τε μακαρίζω & πόλιν & κτήματος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. καὶ δ' ἐπαντίον ὅδε ἐπὶ ταῦτα ἐξέβημεν.

B

Ε. Ἔαρος δὲ ἀρχομένου κατὰ & ἔτος δηλαδὴ & ἀγίας τεσσαρακοστῆς ἑβδομάδα, συμπαρόντων πόλεμον τὰ ἀμφὶν τὸν βασιλέων γραπτώματα, ἀγχοῦ τ' ** Μαυροποτάμου, ἱσταμένων δὲ, τῶν μὲν Κωνσταντίνου Ἀσάν, ἐκείνων δ' ὁ πρωτοστράτωρ. εὐλόγως τοίνυν * κἀνταῦθα τὸ κράτος οἱ ἐναντίοι. τῇ δ' ἡμε- * ante, νὶ πέρων πεπτώκασι μὲν ἐν τῇ πολέμῳ πλείους τῇ δεύτερα τὰ γραπτωμάτων· ἁλῶναι δὲ τῇ παξιάρχων οἱ πλείους μετὰ τῶν γραπτωμάτων Ἀσάν. εἰ δ' ἕτεροι γυμνωθέντες, δυσχερῶς & ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐκομίσαν. ἰδὼν δὲ ὁ νέος βασιλεὺς κατὰ ῥοῦν τοῖς αὐτὰ αἰτήμασιν ἐπαμύνων τῷ τύχῳ, τὰ κατὰ Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην πάντα καταστησάμενος ὡς αὐτῷ γε ἐν βυλομένῳ, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον μετεωίζετο ἱερεῖ ἐπεδὸς τῷ αὐτὸς· μεθ' ἁθάσαντες ἐντὸς ὁ τῇ Βυλγάρων στρατὸς εἰσπηδήσουσι· ἵππεῖς μὲν στρατὸν ἀνάλογον ἔχοντας ὑπηκόους & βασιλεύσας, τῷ ἄλλως πεποιημένας ἰδόντες ἐκ & λιμοῦ, ὃν ὁ τῇ Βενετικῶν τιμωμένη σύλος ἀφυξόμενοι, καταφάξουσι τόν τε βασιλέα τῷ πᾶσαν εἰρήνην ἐλπίσαν, & μίαν ἀρχὴν καταστήσασι τῇ σφῶν αὐτῶν ἀρχηγῷ τῶν ἀπὸ Βυζαντίου μέχρι τοῦ Ἴστρου· καὶ μὴ τοῦτό γε δυνηθέντες, ἀλλ' οὖν νέ γε δεύτερον δυνάμιν αἰρησόμενοι τῇ γαμετῇ βασιλεῖ παραχόντες, ἄβατον αὐτῇ δὲ τῇ νέῳ τῷ λοιπῷ & ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καταστήσασι, ἀφ' οὗ δὴ περὶ τὸ τῆς σωθῆς ἅπασης συμπέρασμα τὸ σαφὲς αὐτῇ τῆς τύχης ἀναπαυτέα, πᾶσας τὰς τῇ ἐλπίδας ἐκείνων ὑποβρυχίους ποιησάμενος. ἐντυχὼν τοίνυν τρεῖς ἐν ταυτῇ ἀπροσδοκήτως ἀπὸ παλαίπωρος αὐτῇ μεγαλόπολις Θεσσαλονίκην τότε ὡς κατὰ μέρος λίξοντες ἀκμῇ.

C

D

ς'. Νῆες μακραὶ τεσσαράκοντα παρὰ Βενετικῶν ὁπλισθεῖσαι λαμπρῶς, & ἔκπλουν κατὰ τὸ ἐν τοῖς Γαλάτᾳ Γενουϊτῶν ἐποιήσαντο, μὰ βυλομένων μεθ' ἡσυχίας λανθάνειν τὰ χρήματα, ὅσα παρὰ φορτίδος τινὸς αὐτῶν πειρατικὴ Γενουΐτικὴ περὶ μέσα πως τὰ πύλαγα & κάτω θαλάσσης βιαίως ἀφείλοντο. τῇ ἐλθοῦσαι, αἱ μὲν δύο τῇ τελέουσαι ἑσπλεύσαν τὸς τὸ προ Βυζαντίου Κέρας, τῇ ἔστησαν ἑαυτὰς μετωπηδὸν ἐς ἐπαγγελίαν πολιορκίας τὸ ἐν τοῖς Γαλάτᾳ * Γενουϊτικῶν, εἰ ἀναβάλοιτο * non, Γενο τὸ & τῶν χρημάτων λύσιν. αἱ δ' ὀκτὼ παρεφύλαττον ἀνεῖσαι & πρὸς τὰ Ἱερὰ πορθμὸν, ὃν δὴ τῶν τῷ Πόντῳ καλοῦσιν ἀυχένα. ἔνθα τριγύλας πέντε ναῦς ὑπηκόους πρὸς ἔκπλουν ἑτοίμους, ἁρπάσαντι, τῇ διώλαμεν αὐτὰς ἐνιβίβασαν, τῇ κατὰ τῶν ἐκ τῆς Πόντου καταγομένων Γενουϊτικῶν

ὁλκάδων ἡ πύπης ἀπλίσασης ἔσεσθαι. ἰδὼ ὅτω ἡμερῶν ἐλίγων ἰδὼν πεφίπης ὁλκάδας ἁλύσας Ρωμαϊκὰς ὁμοῦ ἡ Λατινικὰς, ὡς πεπληρῶσθαι πάντα μικρῷ τὸν πορθμόν. κλίσασθαι γὰρ σφίσιν ὁμοῦ ἡ Ρωμαίων ὁλκάδες, μὰ λάθωσι δί αὐτῶν παραρρύπης ἡ Λατίνων συχνοί. ἐ συμβαίνοσ ἔπω τῆς σπουδῆς ἀπολυθέισης, λιμὸν τοῖς Βυζαντίοις ἐγγενέσθαι μέγαν. διήρκεσε γὰρ τὸ ἐ πολιορκίας ἄχρι πεντεκαίδεκα ἡμερῶν, ἐν αἷς πόλεμος μὲν οὐκ ἐγίγνετο. ἃ δὲ ἀπελέγοντο τοῖς τῆς ζημίωσιν χρεμάτων οἱ Γενουῖται ἀπόδοσιν· ἀλλ' ὑπισχνοῦντο μὲν ὑπερτίθεσθαι δί· τοῖς δὲ Βενετικοῖς ἔνεσε τῆς δυνατῶν λῦ ὅλως ἐπιμένειν κοινῆς. ἰσάν γε μὲν ἐδόκει, ὡς ἁ μάλα ἐξέπλαξε ἡ τῆς Βενετικῶν ἀνδρεία, ἡ ἡ μὴ δικαιοσύνης μεγαλοφρόσυνα. οὐδὲ δὲ ἐξίεσε τῆς πάντων ἑαυτῶν ὐδὲς ἐξελθὼν ἐρὶ λίθου τὸ τῆς ἁπάντων ἀνὰ τιμῆς ἀργυρίᾳ· ἡ πᾶσι ποσὶν παμπληθῆς τε ἡ συρφακὸς ὄχλα συνέπιπτε. ἀλλ' ἦσαν ἅπαντες ὡς τὸν τῆς ἀρχόντων ἐξετίαν ἐπόμβροι καθάπερ ποιμένι τὰ ποίμνια. ἡνίκα ἦσαν αὖθ πάσας ἑαυτῶν τὰς ἡμέρας ἐκπέμβοι ἐπὶ τῆς νεῶν, μηδαμῶς ἐνδιδόντες ὡς τὸν ἀκμὸν ἐκείνου τῆς τὸ ἀλίκ φλοιός. τὰ δὲ τῆς Ρωμαίων ἀκάτια ἅπαντα πλῆθος περιεκύκλουν αὐτὸς, πᾶν ὅ, τι χρεώδες ἐνύγχανε σφίσιν ἀφθόνως κομίζοντα, ἡ ἀντιλαμβάνοντα πλέονα ἢ ἐχρῆν ἢ μισθόν. ἀλλ' ὑδὲ τῆς ἁλισκομένων ἐκείνων νεῶν ἅπασῶν τὸ πληρώματος ἐλυμήνατο τὸ παράπαν ὐδέν. ἰδὼ γὰρ * τῆς μὲν πλήρωμα σῖτος ἡ κριθή· τῆς δὲ, ὅλων παρέχα, ὁπόσα γεωργοῦσι λίμναι * Κωπαΐδες τε ἡ Μαιώτιδες, ἡμῖν ποτιμοὶ Ταναΐδες. ἀλλὰ διατηρήσας ἐς πάντας ἁλώβητα, ἕως ἀπολαβόντες τὰ χρέος, ἀπέδοσαν ἅπαντα. ἦν μὲν δὲ τῶν δεινὸν ἐπέζη τὶ τῆ πόλει. δευτέραν δ' ἂν ἰδὼ, εἰ ἡ εἰς πύρας φρύβαινον τὰ λαθραῖα βυλεύματα. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔξωθεν φιτρβίαν φρὸς αὐτὸς κρύφα ἀπισκάλλει, χρήματα ὑπιχνέμβος, εἰ συωργοὶ συνεσκευασμένοι γένοιντό οἱ φὸς τὸν τῆς πόλεως ἅλωσιν. τῶν μὲν ἕως ἀκ ἐγίγνοντο, ἕστε μὰ δεξαμένων τῆς Βενετικῶν ἡ πικύτου φρτρβίαν, ἕστε ἁ ῥᾳδίου εἶναι τῶν συνεργατῶν, ἧς τὸ συνεχὲς φρυκτοῖς πεπυργωμένον εἶναι τὸ τεῖχος ἅπαν ὁμοῦ καὶ τὰς πύλας τῆς Βυζαντίων.

Ζ. Δεύτερον δὲ τῆς πεμπτέσπερ τότε τῆ πόλει δεινῶν, τεσσαρακόσιοι ἱππῖς κατὰ τὰ ξυγκείμενα ὁ τῶν Βυλγάρων ἀπολεξάμενος ἀρχηγὸς, συμμαχήσοντας ἀποστέλλει τῆ βασιλεῖ κατὰ τὸν νέα βασιλέως. οἷς δὲ φροσταγμένον ἦν, ὡς ἐδρυμένα παρ' αὐτονομῶ, * εἰ αἰδοίας ἐπιτύχοιεν φροσκύσεος, σωτηρίσμόν τινα ἐμφράξασθαι πρὸ τὸ Βυζάντιον. ἀλλ' ἐλαλυθότων ἁ συγκεχώρηται σφίσιν ἐντὸς γενέσθαι πυλῶν, πλὴν ὁ μέτρ τῆς σφῶν στρατιᾶς. διὸ ἡ παρεκλίναντες, ἐστρατοπεδεύκασι πρὸ τοῦ τοῖχος σαδίους ἀπέχοντα τῆς βασιλέως πέντε καὶ ἑπτακόσια.

Η. Ἀλλὰ μιᾷ ἁμέρᾳ φρότερον ἐξιππασάμενος ὁ νέος βασιλεὺς μετ' ὀλίγων πάνυ τινῶν, ἦκε ἐξ ἀφανοῦς ἀθρόως εἰσπεδήσων ἐς τὸ Βυζάντιον, αἰδομένων δὲ τῆ πυλαρῶν ἀπωλείδε· ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκαδέντα δεῖδαι τῶ βασιλέως ἡ πάντα θαρσοῦς, ἐ ὑπιχνεῖσθαι φρὸς ἅπαν ὑπείξειν τὸ φροσταττόμενον, ὡς ὃς τῆ ἀργυρωνέσων, περί τι γενέσθαι τῆ ἀπόκτου θατέρᾳ δυσὶν, ὑπὸ κορυφωθείσας ἡ μακρὰ μάχης. ἀλλ' αἱ τῆ Βυλγάρων ἐλπίδες κυρίζεσαι ἡ τῶ γηραιῶ βασιλέως ἐτι ψυχῶ, ἐκ ἐῶν σωδῆναι τοὺς ἐπὶ τοῦ

A ouenſes oneratias, quæ e Ponto remeahant, armarunt. Intra paucos igitur dies, tot Romanas & Latinas oneratias captas videres, ut totum pene fretum iis compleretur. Capiebant enim una etiam Romanas naves, ne multi Genuenſium in eas receptiſcenium evaderent. Ita factum, ut frumentatione interclusa, fames Byzantios non parva vexaret. Nam ea obſidio dies quindecim duravit; quibus prælium factum non eſt. Neque enim poſtulatam pecuniam reddere Genuenſes recuſabant, ſed cum pollicerentur, differebant. Veneti autem nullo modo vacui abire poterant. Cæterum nemo erat, cui non admirationi eſſet Venetorum diſciplina militaris, & cum æquitate magnificentia. Nemo enim omnium illorum quicquam cuiquam adimere niſi pecunia data ſuſtinuit: idque, cum tanta & promiſcua turba eorum ea eſſet. Enimvero parebant omnes magiſtratibus ſuis, ut paſtoribus oves: & omnes dies illos in navibus ſtabant, ſolis ardori, qui tunc vehementiſſimus erat, minime cedentes. Romanarum veru navicularum magna multitudo circumens abunde eis quicquid erat opus afferebant, & ab iis vicifſim majus quam quod debebatur pretium accipiebant. Sed neque iis rebus, quibus captæ illæ naves plenæ erant, ullum omnino detrimentum attulerunt. Erant autem plenæ, aliæ frumento & hordeo, aliæ ſalſamentis, quot & qualia * Copaides & Mæotides paludes, & * Tanais fluvius ſuppeditant. Sed ea prorſus illæſa religioſe conſervarunt, donec recepto debito omnia reſtituerunt. Ae unum quidem hoc periculum Urbi tunc ſupervenit. Gravius autem fuiſſet, ſi arcana conſilia ſucceſſum habuiſſent. Foris quippe Imperator miſſa ad eos legatione, pecuniam ipſis promiſerat, ſi occulti ſibi ad Urbem capiendam adjutores eſſent. Id vero factum non eſt, ſive repudiata a Venetis legatione tali, ſive quod eam rem haud facilem eſſe cernerent, cum continentibus præſidiis mœnia & portæ Byzantiorum munitæ eſſent.

VII. Alterum Urbis periculum fuit, cum Bulgarorum Princeps Senior con ra Junioremtria milia delectorum equitum ſubſidio ea pacto miſiſſet: quibus mandatum, nefcio quibus auctoribus, ferebatur, ut data opportunitate res novas in Urbe molirentur. Sed ii cum adventiſſent, intra Urbis portas non admiſſi ſunt, quas ingredi omnes niſi eorum duci permiſſum eſt. Quamobrem inde declinarunt, ac circa locum ſtadiis quinque & nonaginta ab Urbe diſtantem caſtra poſuerunt.

VIII. Pridie vero ejus diei Junior Imperator equitando progreſſus eum pauciſſimis hominibus ea occulta advenerat, ſubito impetu in Urbem irrupturus. Sed animadverſo eius conatu, a cuſtodibus excluſus fuerat. Quæ res eum ſubegerat ut vehementer avum Imperatorem oraret, ac ipſi polliceretur ſe quidquid is juſſiſſet dicto audientem fore perinde ac mancipium, potius quam ut alterum aliquid gravius accideret, cum eo diſcriminis ventum eſſet. Sed Bulgarica ſpes, Seniorii animum adhuc erigens, precibus

ANDRONICUS UTER. QUE.

Edit. Pariſ. pag. 256.

* Vide Notat.

* Tanaidem fluvium. Græc.

* ἀσσ, τῆ

* Vide Notat.

* ψὶ δ

ANDRONICUS UTERQUE. * Greg. ob illa multa quæ præcesserant.

ejus nullum relinquebat locum. Deinde plane illi fidem habere, * toties deceptus, non poterat. Tres igitur hæ calamitates Urbi tunc minitatæ sunt; nec ulla tamen ad exitum est perducta.

IX. Enimvero Junior Imperator irrita consilia sua gravissime dolens, & illum qui tunc inciderat rerum eventum ægre ferens, quasi desperanti similis inde discessit, quatque ultra progressus, ad locum quendam divertit, cui Logus nomen est. Inde ad Bulgarorum ducem, qui castra in propinquo habebat, legatos mittit; ac dona eidem partim jam nunc perferri curat, partim in futurum promittit, si copias suas domum reducat. Assensum ad epulas invitat cum tribunis: eosque postridie luctos domum vetsus abeuntes prosequitur.

Edit. Paris. pag. 257.

Α διώσειν. ἔπειτα δὲ πιστεύων εἶχεν αὐτῷ καθαρῶς ἐπὶ πολλῷ τῷ φρονηματίσαι. τῶν μὲν δὴ τελῶν περιέστησε τότε κινδύνων τὴν πόλιν, οὐδὲς τὸ σταυρωθὲν τετύχηκε πόλις.

Θ. Ὁ γοῦν μὲν βασιλεὺς ὁ νέος ἔρας ἐντεῦθεν ἀπῆλθε, σφοδρῶς ἀνιώμενος πρὸς τὴν αὐρίαν τῶν βουλευμάτων, καὶ τὴν ὅπως συμβᾶσαν τῶν πραγμάτων ἐμέμφετο περιπέτειαν, ὡς οἷον εἰκὸς ἀπιγνωκότι ἦν· ὡς προελθὼν κατέλυσε παρὰ χωρίῳ τινὶ Λόγῳ ἐπικαλουμένῳ. ἐκεῖθεν δὲ προεβάδιζε πρὸς τὴν ἐκείνου στρατὸν ἐπὶ τοὺς Βουλγάρων, ἀγχοῦ στρατοπεδεύοντα· ὡς δῶρα τὰ μὲν δὴ ἀπόμπει, τὰ δ' ὑπισχνεῖται, εἰ λαβὼν τὴν εἰκείου στρατὸν ἐπὶ τὰ οἴκοι ἀναχωρεῖν. ὡς συνδείπνου, πρὸς δεῖπνον καλεῖ μετὰ τῶν αὐτοῦ ταξιάρχων· ὡς τῇ ὑστεραίᾳ ψυχῆς ἡδομένους αἰκαδὲ ἀφίπομψε.

CAPUT VI.

I. Duo Urbis custodes cum Juniore agunt de proditione. Aliis custodibus astu circumventis, illum nocte introducunt. II. III. Senior bis præmonitus; cavendum censet. Magnus Logotheta providentiam ejus non probat. IV. Imperator valde anxius. Nepotis adventu cognito, ad imaginem Dei Matris confugit. V. Nepos injuriam Avo fieri vetat. Suos, ne victoria abutantur, admonet. VI. Avi supplicatio miserabilis. Humanitas Nepotis. VII. Patriarcha triumphans reducitur. Triumphi pompa immodesta. VIII. Opulentissimæ ædes diripiuntur: in primis domus Logothetæ. Ejus bona omnia aut expilata, aut in fiscum redacta. Ipse maledictis vexatus. IX. Civiles discordiæ, Junioris Imperatoris prudentia compressæ. X. Gregoras Seniori addictus. Calamitatis particeps.

I. QUæ cum ita se haberent, duo custodes mœnium Urbis ad Juniorem Imperatorem, in eo quem diximus loco castra habentem, transfugiunt, nomine alter Camaris, alter Castellanus, fabrilem quandam artem exercentes: qui seducto Imperatore, omnibus arbitris remoris, Cantacuzeno Magno Domestico excepto, de proditione verba faciunt, & scriptas pollicitationes pecuniarum ac possessionum amplarum exigunt. Quibus facile impetratis, & hora & ratione rei gerendæ indicata, ipsi quidem veriti ne vicinis suspecti essent, postridie redeunt. Imperator vero quatuor dies ibi cunctatus, scalas e funibus confecit, quales sunt eæ quæ in maximis onerariis circa malum suspenduntur. Cum destinata nox adesset, proditores vesperi multum vinum mercati, vicinis

ANN. CHR. MCCCXXVIII. Indict. xi. die Maii 23.

cubitoribus merum bibendum dederunt, ut somno gravissimo omnes oppressi, respiratione excepta, nihil differrent a mortuis. Media nocte adsunt qui scalas ad mœnia apportent; quas mox sune demisso attrahe runt proditores, ac per eas subvectos octodecim armatos introduxerunt, qui deinde, cum in Urbem descendissent, portam quæ Romani dicitur facile demoliti sunt, ut Imperator cum exercitu, prohibente nemine, ingrederetur.

II. Sed illud pene me præterlit. Post solis occasum, Byzantii portis clausis, quidam e proaimis agris anhelans ac-

Β Α. ΤΟΥΤΩΝ ὅπως ἐχόντων, ὁμολογοῦσι πρὸς βασιλέα τὸν νέον, περὶ τὸ δηλωθὲν χωρίον στρατοπεδεύοντα, δύο τινὲς τῶν τείχους τῆς βασιλευούσης φρουρῶν, ὄνομα Καμαρὶς τε καὶ Καστελλάνος, τεκτονικήν τινα μετιόντες τὴν τέχνην· οἳ καὶ ἀπολαβόντες τὸν βασιλέα, μηδενὸς ἀλλοτριώτου, πλὴν τοῦ μεγάλου δομεστίκου Καντακουζηνοῦ, ἀμφιλέγονται περὶ προδοσίας, καὶ ἀπαιτοῦσιν ἐγγράφως ὑποχέσεις χρημάτων ὁμοῦ καὶ κτημάτων ἀρθόνων. ἃ δὴ πάντα λαβόντες ῥᾳδίως, καὶ διδάξαντες τὴν ὥραν καὶ τὸν τρόπον, αὖτις μὲν ἐπανίασιν ἐς τὴν ὑστεραίαν, δύο τὰ μὲν ἐς ὑποψίας ἐμπεπτωκέναι τοῖς ἐκ γειτόνων. ὁ δὲ βασιλεὺς τέτταρας πεμψάμενος ἡμέρας ἔχει, κλίμακα C δὴ μηρίνθου κατασκευάσει, ἐποίας τὴν πύρι τὸν ἐσέναι μέγεσαι αἰωρησιν ἀλκάδες· τῆς δὲ αὐρίας ἐλκυθούσης ευκτὸς, οἱ μὲν προδόται ὧνιον εἰλκρόης ἐξ ἑσπέρας οἶνον πολὺν, ἄκρατον πίνειν παρέχουσι τοῖς γείτοσι τῶν φρουρῶν· ὡς ἐντεῦθεν εἰς ὕπνον τραπέσθαι πάντας βαθύτατον, καὶ μηδὲν πλὴν τὸ ἀναπνεῖν αἰσθάνεσθαι νεκρῶν. περὶ δὲ μέσας νύκτας, ὕπνῳ οἱ ἐλίμακα φέροντες παρὰ τὸ τεῖχος· ἐπὶ δ' ὑψηλὸν ἀνεμέσαντο χοῖνον καλάσαντες ἄνωθεν οἱ προδόται, δι' ἧς καὶ ἀνήγαγον τῶν ἔξωθεν ὁπλιτῶν ὀκτωκαίδεκα· οὓς κατα-βιβάσαντες, ἐκμοχλεύσαι ῥᾳδίως τὴν τῶν Ῥωμαίων καλουμένην ξυμβαίνει πύλην· καὶ λοιπὸν ἀκωλύτως στρα-

τὸς εἰσιχώρει ξυὼ γε τῇ βασιλεῖ.

Β. Ἀλλ' ἐκεῖνα μικρῷ με παρίδραμε. δυσὶ γὰρ ἦν τῷ υἱεῖ, καὶ τῶν Βυζαντίων πυλῶν κλειθεισῶν, καὶ τις καὶ τῶν ἐγγιστα χωρίων, τῇ δρόμῳ αἴθμαίνων. καὶ κρύας τὰς

ὡς παρὰ τὴν Γυρολίμνην πύλας ἐκπλαττικώτερον, ἐκάλει τινὰ τῶν ἔνδον· καὶ ἐλθόντι, ὑφαιρέσει ἔφασκε πρὸς βραχίονας πολλούς τινας τῶν τοῦ νέου βασιλέως, σπουδὴν προσλαύοντας πρὸς τὰ περὶ τὸ Ρωμαϊκὸν τεῖχος τοῦ πόλεως. ὅπερ ἀκούσαν τὸν βασιλέα, φόβου ἐνέβαλε πλεῖστον, καὶ θόρυβον ἐκίνησεν λογισμῶν· ἐξ ἔδοξεν αὐτοῖς ἐξιέναι, συχνοὺς τῶν στρατιωτῶν ἐξαποστεῖλαι, φύλακας περιπόλους τοῦ χρυσοῦν καπνοφόρους τείχους, ἀπὸ θαλάττης ἄχρι θαλάττης. Ἀλλ' ὁ μέγας ἐμποδὼν γενόμενος λογοθέτης, ἀνάξιον εἶναι φύσας μεγαλοφρονεῖσι φρενήμασιν, ἐνδιδόναι πρὸς ὕπνον μικροψυχεῖς ἀκοὰς καὶ φήμας ἀγενεῖς. ἃ γὰρ μὴ εἶναι τὸ λαληθὲν ἀληθές, ἢ μαρὰν εἶναι τῶν ἐπιχειρησιν, πανύστους ὅπλοις τοῦ περὶ πύλαις ὁμοῦ καὶ τοῦ τείχεσι περφραγμένων. ταυτὸν δὲ πείσονται οἱ τῇ εἰσόδῳ τινὰ ἐπιχειρεῖν ἐθελήσαντες οἱ πολέμιοι, ὑπεῖσιν καὶ οἱ πρὸς κέντρα λακτίζοντες. ταυτὶ δ' ἔφασκεν ἕτος, εἴτε διὰ τὸ ἀδαὲς στρατιωτικῶν εἶναι φραγμάτων, εἴτε τῷ Θεῷ σφάλλοντος τῶν τότε ἔργοιαν, ἵνα καὶ πέρας ἡ καρτερὰ Θέσις ἀνωθεν ὕφος χοῖν κατὰ τοῦ γαρακὰ βασιλέως καὶ τοῦ τότε φραγμάτων.

Γ. Οὔπω τὸ τρίτον τῆς νυκτὸς παρῆρρύη, καὶ συχνοὶ παρὰ τὰς πύλας αὐθις τῆς Γυρολίμνας ἦκον ἀγροῖκοί τινες ἐκ τῶν προαστείων τῆς Βυζαντίδος, καὶ πολλὰ ἐδάλουν τοῖς φυλαξὶν ἀθροίζεσθαι ὅμιλον ἔξωθεν παρὰ τὰς πύλας τοῦ Ρωμαϊκοῦ. ὅπερ αὖθις εἰς τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς ἀνεκινυμένον, εἰς φόβον καὶ θόρυβον ἦγαγε πλείονα· καὶ τραχυτέρᾳ χρησάμενος τῇ φωνῇ, φησὶ μέγαν ἔφασκε λογοθέτην· ἰοῦσας, ἄνθρωπε, σεσῦρε φύσιν εἰληφέναι. ἢ δὲ τοῦτ' ἀδίκως ἔχεις τοῦ λογισμῶν, καὶ ἐκ παιδάγνη τοῦ πεζεσοιχιζόντων ὑμᾶς ἄρτι αἰσθάνῃ. ἃ οὐχ ὁρᾷς, ὡς οὐκ ἐφ' μετὰ φάγμα καθεύδει, μᾶλλ' καταβαρθάνει· ἀλλ' ἀπαίρ τις ἰσχυρὸς πάταγος ὁ τοῦ ἐγγύς μου θόρυβος προτεῖ μου τὰς ἀκοὰς, καὶ συγχεῖ μου τὸ ἥδιστον, καὶ δεινῶν μοι πέλαγος ἐῤῥωγε, τὰς γε φρένας τινάττων συχνὰ, καὶ κυκᾷ καὶ βυθίζων μου τὸ καρδίαν· ὃδ' ἄντικρυς Μαυκαβαῖος ἰῶ, τὰς προπορείας ἐμμένων δόγμασι, καὶ πεζεῤῥωὼν τὸ λιγόμβωμα, καθάπερ τις προβλὴς θαλάττιος ὥστε καὶ ἀναφὰς ἀπὸ καθεδόντων, ἔργῳ δοκεῖν ὡς μάταιος ὄχλος, καὶ οὐδὲν ἰσχυρὸν τοῦ φρὸς πολεμίων ἔξωθεν δρόμβωμα.

Δ. Ὁ δὲ βασιλεὺς μόνος ἀπολειφθεὶς, καὶ ἀναίχων, πλὴν τῷ οἰκειακῶν μειρακίσκων, ἕτερον ἠκοιωμένον τοῦ πάθους, ἐπὶ τὸ βασιλικὸν καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν καπήλιτ κλίνης, μηδὲν τῶν ἱματίων ἐνδύς· ἀλλ' ἅμα πάντες καὶ ὅλιμι ἐνδεδυμένος σαφὰ τοῦ ὑπόγνωσιν, ἔκειτο μεμελετημένος πικροῖς καὶ ἀλλεπαλλήλοις λογισμοῖς τοῦ ψυχῇ, καὶ ὅλος τὸ σῶμα περιῤῥεμβόμβος τῆδε κἀκεῖσε συχνὰ, ὥσπερ ἂν ἀναπαρας ἐχὶ πυρὸς ὑράπτοντας κάπωθεν τοῦ κλίνου. πάντων ἅμα ἐχόντων, πολὺς ἀκούεται θόρυβος ἔξω περὶ τὰ βασίλεια, καὶ τὰς βασιλείους πύλας, τῶν τοῦ νέου βασιλέως περιεχῶν ὅσους, καὶ κρότος ὅπλων μάλα πολύς· ἅπερ οἱ σωματοφύλακες τοῦ βασιλέως στρατιῶται πλείους ὑπαυσίαν· καὶ ἅμα πανταχόθεν ἀφημίαι καὶ γλῶσαι τὸν νέον ἀναπεφύτευσαι βασιλέα. αἰδόμβους δ' ὁ γηραιὸς βασιλεὺς τοῦ θορύβα καὶ τοῦ βοῆς, ἐξαίφνης τοῦς κλίνης, ἐκπλήξω πολλῷ σωνεχόμβως· καὶ μὰ ἔχων ὑδέναι τοῦ βουθήσοντα, μήτε στρατιώτην, μήτε στρατηγόν· πλὴν δὲ τοῦ Θαλαμηπόλων μειρακίσκων, ἁρμία πολλὰ τὰ βασίλεια ἔχει· καταφεύγει πρὸς τοῦ Θείαν εἰκόνα τοῦ ὑπεράγνε Θεομήτορος τοῦ Οδη-

currit, & Gyrolimnæ porta * vehementius pallata, aliquem eorum qui intus erant evocare cœpit, & ei qui veniſſet dixit, videſſe ſe paulo ante ex Junioris Imperatoris exercitu compilares, qui ad Urbis mœnia * Romani portæ vicina cum feſtinatione prograderentur. Quæ res audita terrorem Imperatori maximum incuſſit, ac ejus animum variis cogitationibus perturbavit. Unde viſum ipſi, porta aperta, quam plarimos milites emittere, qui terreſtria mœnia a mari uſque ad mare cuſtodieodo circamirent. Sed Magnus Logothera impediit, „ Indignum eſſe magno animo ioquiens, „ levi rumore & ignobili famæ commoveri: „ aut enim falſum eſſe ouncium, aut ſtultum eſſe cooatum tam paucorum, cam „ & mœnia & portæ tot armis ſeptæ ſint. „ Idem enim hoſtibus, ſi ii nunc ingredi „ conenrur, uſuventurum, quod contta ſtimulum calcitrantibus. Hæc vero dicebat, vel ut rei militaris ignarus, vel quia Deus ipſe mentem ejus ſubverterat, ut ſententia contra Seniorem Imperatorem & contra res ejus divinitus iata tandem rara eſſet.

III. Nondam tertia parte noctis elapſa, denuo complures ruſtici e ſuburbiis Byzantii ad Gyrolimnæ portam adſunt, & cuſtodibus indicant, magnam hominum multitadioem foris ad Romani portam ennveoire. Quod rurſus ad Imperatoris aares perlatum, ejus metum ac trepidationem auxit. Itaque aſperiore roce Logothetam increpans: „ Videris, loquit, homo ferrens „ eſſe factas, qui adeo ſecurus ſis, nec peri„ cula quæ nos circumſtant ſentias. Nonne „ vides rem ejuſmodi eſſe, ut me nec ſedere oec dormire patiatur? Nepotis enim „ tumalras aares meas tanquam vehemens „ aliquis fragor petſonat, meumqae perturbat animum, & exuodant in me quidam „ veluti terrorum fluctus, qui & mentem ſubinde concutiunt, & cor xgitatum demerſumque obruunt. Verum ille Machabæus erat, atque io priore ſententia permanens, nuncios illos uti rupes marina contemnebat. Proinde ſarrexit, cubitum iturus; ut reipſa oſtenderet, inanem eſſe hoſtium laborem, ac nullam vim habitura ea quæ illi foris agereot.

IV. At Imperator ſolus relictus, nec quenquam habens, quicum dolorem ſuum commuoicaret, præter domeſticos adoleſcentulos, io ſuum lectulam & ipſe incubuit. In quo nulla veſte exuta, ſed extrema inſuper deſperatione induta, animo crebris & diverſis cogitationibus æſtuaote jacebat, totum coepas huc atque illuc ſubinde revolvens, noo aliter quam ſi prunæ lecto ſubjectæ eſſent. Interim magnus circa palatium & ad palatii fores tumultus audi- pag. 259.
tur, Junioris Imperatoris ingreſſum nanciscens, & plauſus armorum magnus. Erant enim milites amplius octingentis com Imperatore ingreſſi. Simul etiam undique fauſtis acclamationibus Junior Imperator ſalutabatur. Senior vero, tamultu & clamore audito, de lecto ſurrexit perturbatiſſimus; & cum neminem haberet, a quo adjuvaretur, oeque ducem, neque militem (palatium enim, cubiculi miniſtris adoleſcentibus exceptis, deſertam prorſus erat) ad ſacram imaginem Dei-genitricis Hndege-

ANDRONICUS UTÆQUE.

ttiæ confugit, ante multos dies in palatium translatam, quæ ei firmo solatio erat. Ad hanc inquam confugit, & humi prostratus, eum dolore & lachrymis ardenter obtestatur, ne periclitantem & sicariorum cœtibus expositum deserat. Exaudivit preces ejus & festinum tulit auxilium, quæ * quidvis potest, castissima Dei genitrix.

* quicquid vult Græc.

V. Nam dum ille in palatio Deiparam ad hunc modum deprecatur, Junior Imperator foris, omnibus ducibus & tribunis sua convocatis, graviter edicit, ne avum Imperatorem vel manu violenta interficiant, vel ullo ennumelioso dicto incessant, nec quenquam protius ommum. „ Hanc enim, inquit, victoriam Deus nobis dedit, non ipsi paravimus. Dei voluntas movet omnia, & omnia ei famulantur, „ stellæ, aer, mare, terra, homines, fulmina, „ ignei turbines, pestilentiæ, terræmotus, „ imbres, sterilitates, & alia consimilia, partim ad felicitatem, partim ad infelicitatem, ac potius castigationem. Nobis igitur, hodierno castigationis ministris & æquatoribus, victorias & trophæa largitur. Fortassis autem eras aliis contra nos utetur: & quales nos in eos fuetimus, qui in manus nobis castigandi traduntur, tales utique & illi, quibus trademur, in nos futuri sunt. Quare si nos neque cognatio neque ejusdem gentis necessitudo ad clementiam & misericordiam adduxit, nostri ipsorum saltem respectu humanitate uti nunc satius est, ne ipsi graviorem Dei indignationem experiamur.

VI. Interea quidam e palatio egressus, Juniori Imperatori portam apesit, & ab Avo hunc nunclum affert. „ Quoniam hodie Deus, „ mi fili, sceptrum Imperatorium mihi ademptum tibi donavit, unum hoc beneficium a te petn, pro multis quæ ab ipso ortu tuo in te contuli (omitto enim hoc rerum mearum statu, me tibi ipsius nativitatis & progressionis in vitam, post Deum, auctorem fuisse) dona mihi vitam meam; patee paterno capiti; nec violento ferro eum sanguinem haori, a quo tu vitæ fontem acceepisti. Homo quidem cœlum & terram intuetur: humanas vero astinoet cœlum & terra intuentur. Ne velis igitur nefandi facinoris, quale ab omni ævo nemo ooquam ausus est, inspectotes habere cœlos & terram. Quod si fraternus sanguis nlim ad Dominum contta Calnum clamabat, quanto magis paternus sanguis ad Dnminum clamabit, & tettæ & insi & astris tantum facinus annunciabit, & apud omnes gentium Regea detestabitur? Reverere manus, quæ te sæpe in cuois & in sinu nutricis amplexæ sant. Revetere labia, quæ te sæpe summa ebaritate deosculata sunt, & alteram animam appellarunt. Calamia fottuna projecti miserere, nec tu eum denuo conterete velis. Neta, cum homo sis, præsenei fortunæ confidas; sed rerum incnnstantiam & varietatem, a me ipso eaorsus, coosidetato. Respice loogæ vitæ finem. Admirare, ut una ooa, quæ me multorum annorum Impetatorem aceepit, alieon Imperio subjectum relinquat. „ His verbis Junior Andronicus delinitus, via etiam a lacbsymis tempetans, palatium ingreditur, & de salute Avi cutam dili-

Edit. parif. pag. 260.

γητείας. συχνῶν δὲ ἡμερῶν ἐπορίδη πρὸς τὸ βασίλειον ἀφίκετο, ἐν ᾧ αὐτῷ παραμύθιον ἀσφαλές. πρὸς ταύτην πίστιν καταφεύγει, ἐν περιχυθεὶς πέδαφος μάλα περιαλγῶς τῇ ἐδάφει, ἱκέτην θερμῶς μὲ περιβάλλειν κινδυνώδους μαιφορίας ξίφεσι τὴν ψυχὴν παραπέμψαι. καὶ μὴν ἐν ἐπήκοος ἐγένετο τῆς δύσεως αὐτῷ, ἐ τυχίστη ἐχαρίσατο ἐπικουρίαν ἡ πάνδ' ὅσα βούλεται δυναμένη πάντων Θεοτόκος.

E. Τοιαύτας γὰρ ἔνδον τῷ βασιλείων αὐτῷ τὰς δήσεις τῇ Θεοτόκῳ προσφέροντος, ὁ νίος ἔξωθεν βασιλεὺς, συγκαλέσας πάντας τοὺς περὶ αὐτὸν στρατηγοὺς ἐν ταξιάρχους, πυρπολοῦντο μάλα σφοδρῶς, μήτε χεῖρα φονεύειν, μήτε γλῶσσαν ὑβρίζειν ἐπιτηδείαν μήτε τῷ πάππῳ ἐ βασιλεῖ, μήτε μηδενὶ τῶν ἀπάντων ἑτέρων. Οὐ γὰρ μικρὰς, φησὶ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἡμῖν τὰ τοιαῦτα περίχειρα τρόπαια· ἐ Θεοῦ μὲν βούλησις πάντα κινεῖ· ὑπηρετεῖ δὲ πάντα, ἀστρα, ἀὴρ, θάλασσα, γῆ, ἄνθρωποι, πραιτωροὶ, φυτῶρες, λοιμοὶ, σεισμοὶ, ὑετοὶ ραγδαῖοι, καρπῶν ἀφορίαι, ἐ ὅσα πόνοι ἐπόμβια· τὰ μὲν φρὸς εὐδαιμονίαν, τὰ δὲ πρὸς κακοδαιμονίαν, ἃ μαθὸν πρὸς παίδευσιν ἐν σωφρονισμὸν. ὑπηρέτας δὴ ὧν ἡμῖν ἐ πολιτείας τῆς παρούσης χρόμβους παιδεύσεως, δίδωσι νίκας ἐ τρόπαια ταῖς ἡμῶν δεξιαῖς. χρήσεται δ' ἴσως ἄλλοις αὖθις καθ' ἡμῶν· ἐ ὁπόσοι ἐ ἡμεῖς ἐσόμεθα πῶς ἐς πάντας ἡμῶν χεῖρας παραδοθεῖσιν εἰς παίδευσιν, πάντως πάντως ἔσονται ἐ ἡμῖν, εἰς ἡμᾶς παραδοθησόμενα. ὥστε εἰ μὰ δί ἄλλων ἐ εἶπτο συγγνώσεώς τι ἐκ ἐμοφύλων αἱμάτων, ἐκ γοῦν πρόνοια ἡμῶν αὐτῶν, φιλανθρωπία τινὶ χρήσασθαι βέλτιον, μὴ βαρυτέρας αὖτὶ πειρασθῶμεν θεομηνίας.

ϛ'. Ἐν τούτοις ἐλθόντες ἐπὶ τῷ βασιλείων, ἀνέῳξέ τε τὰς πύλας τῷ νίῳ βασιλεῖ, ἐ ἀγγελίας αὐτῷ τούτους κομίζει παρὰ τοῦ πάππου· Ἐπειδὴ τάχιστα ὁ Θεὸς ἀφελῶν ἐμοῦ τὸ βασίλειον, υἱέ μου, σκῆπτρον, σοὶ τοῦτ' ἐχαρίσατο, μίαν ταύτην αἰτῶ παρὰ σοῦ χάριν, αὐτὶ πολλῶν, ὧν ἐξ αὐτῆς σοι γενέσεως ἐδωρησάμην αὐτός· (εἰ γὰρ λέγειν ἐν τοῖς παρούσαις τύχαις ἐστὶ, καὶ τῆς γενέσεως αὐτῆς, ἐ τὰ ἐς βίον προὔδωκε μοι τὰ γε Θεὸς, αὐτὸς σοι πάντων αἴτιος) χαρισαί μοι τὴν ἐμαυτῷ ζωήν· φείσαι πατρικῆς ψυχῆς· μὴ βίαιον ἐπενέγκῃς αἷμα τοιόνδε, ἀφ' οὗ σύ τοι πηγὰς ἐδίξῃ τῷ ζῆν. ἀνθρώπου μὲν ἐποίησε ἐ ἐν ἀρχῇ τι ἐκ γῆς· τῇ δ' ἀνθρωπίνων πράξεων ἐπόπται γῆτε ἐ ἀρχαί. μὴ δὴ ἐμὲ ἐθελήσῃς αἰθεμίτων ἔργων, ἐ οἷων οὐδεὶς πω πεπλημμέλει ἐξ αἰῶνος, ἐπόπτας λαβεῖν γῆν τε ἐ ἀρχάς. εἰ δ' ἀδελφοῦ αἷμα κτὶ τὸ Κάϊν ἔβόα πάλαι πρὸς Κύριον, πῶς ἐ πατρικὸν αἷμα βοήσει πρὸς Κύριον, ἐ γῆτε ἐ ἥλιός ἐ ἄστρα τὸ τοσοῦτον ἀναγγελεῖ πλήμμα, ἐ ἐπιτραγῴδησει πρὸς ἅπαντας βασιλέας ἐθνῶν; αἰδέσθητι γῆρας ἐλεεινόν, ἐμοὶ μὲν βίου τελευτὴν ἐκ ἐς μακρὰν ὑπιχνούμενον, σοὶ δ' ἐροτιέσθαι μακρῶν ἀπάντων. αἰδέσθητι χεῖρας, ἃς σὺ πολλὰς ἐς ἀπαρχάς ἐπτα ἐ γάλακτι ἐγαλάκτωσαν. αἰδέσθητι χείλη, πολλάκις μ' ἐ στόματι τῷ φίλτρῳ φιλήσαντα, ἐ δευτέραν προσεποιοῦντα ψυχήν. καίπερ ἐμοὶ

Editor's note: Ἐπειδὴ τάχιστα ὁ Θεὸς ἀφελῶν ἐμοῦ τὸ βασίλειον, υἱέ μου, σκῆπτρον, σοὶ τοῦτ' ἐχαρίσατο, μίαν ταύτην αἰτῶ παρὰ σοῦ χάριν, αὐτὶ πολλῶν, ὧν ἐξ αὐτῆς σοι γενέσεως ἐδωρησάμην αὐτός· (εἰ γὰρ λέγειν ἐν τοῖς παρούσαις τύχαις ἐστὶ, καὶ τῆς γενέσεως αὐτῆς, ἐ τὰ ἐς βίον προὔδωκε μοι τὰ γε Θεὸς, αὐτὸς σοι πάντων αἴτιος) χαρισαί μοι τὴν ἐμαυτῷ ζωήν· φείσαι πατρικῆς ψυχῆς· μὴ βίαιον ἐπενέγκῃς αἷμα τοιόνδε, ἀφ' οὗ σύ τοι πηγὰς ἐδίξῃ τῷ ζῆν. ἀνθρώπου μὲν ἐποίησε ἐ ἐν ἀρχῇ τι ἐκ γῆς· τῇ δ' ἀνθρωπίνων πράξεων ἐπόπται γῆτε ἐ ἀρχαί. μὴ δὴ ἐμὲ ἐθελήσῃς αἰθεμίτων ἔργων, ἐ οἷων οὐδεὶς πω πεπλημμέλει ἐξ αἰῶνος, ἐπόπτας λαβεῖν γῆν τε ἐ ἀρχάς. εἰ δ' ἀδελφοῦ αἷμα κτὶ τὸ Κάϊν ἔβόα πάλαι πρὸς Κύριον, πῶς ἐ πατρικὸν αἷμα βοήσει πρὸς Κύριον, ἐ γῆτε ἐ ἥλιός ἐ ἄστρα τὸ τοσοῦτον ἀναγγελεῖ πλήμμα, ἐ ἐπιτραγῴδησει πρὸς ἅπαντας βασιλέας ἐθνῶν; αἰδέσθητι γῆρας ἐλεεινόν, ἐμοὶ μὲν βίου τελευτὴν ἐκ ἐς μακρὰν ὑπιχνούμενον, σοὶ δ' ἐροτιέσθαι μακρῶν ἀπάντων. αἰδέσθητι χεῖρας, ἃς σὺ πολλὰς ἐς ἀπαρχάς ἐπτα ἐ γάλακτι ἐγαλάκτωσαν. αἰδέσθητι χείλη, πολλάκις μ' ἐ στόματι τῷ φίλτρῳ φιλήσαντα, ἐ δευτέραν προσεποιοῦντα ψυχήν. καίπερ ἐμοὶ βιαίου ὑπὸ τῆς τύχης εἰπόντος, ἐ μὰ ἐ αὐτὸς ἐθελήσῃς δεῦτέραν ἐπενεγκεῖν σωτηρίαν· μὴ τῆς παρούσης ἀνθρωπος ὢν πίστευε τύχης· ἀλλ' ὅρα τὸ τῇ πραγμάτων ἀβέβαιον ἐ αὐθάμητον, ἀρξάμενος ἐξ ἐμοῦ· ὅρα μακρᾶ βίᾳ πίλος. θυμήσον, πῶς μία δὴ νὺξ αὕτη μὲ βασιλέα παρελπηφεῖα πολυτῆ, βασιλεύσαντα οἰχεται καταλιμπάνοντα. Τούτοις τοῖς λό-

γους μελαχιδεῖς ὁ νίος Ἀνδρόνικος, μαρῶ τῇ δεκρίων ἄπτων γενόμενος, εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ, παλαιῷ ὑπὲρ σωτηρίας τῶν πάντων ποτίμῳ φρονοῦντι. τῇ φρῶτα μὲν τῇ σεβασμίᾳ τῆς Θεομήτορος εἰκόνι νεωὶ προσήνεγκεν ἀποδὺς προσκυνήσων, ἔπειτα ἢ πάππον τοῦτος ἰχνήμασιν ἀπολαβών, ἀπασπάζεται περιττυξάμενος, τῇ λόγοις ἀνακάπτει μειλιχίοις.

Σ. Ἐκεῖθεν ἀπειστὸς τὸν τῇ Μαγγάνων μονὴν, ἔνθα φθάσας ὁ λόγος εἰδέναι ἐν ἀδύτῳ φυλακῇ ἢ πατριάρχου * Ἡσαΐαν καθῆσθαι. πῶν δὲ ὧν ὥρας ἐκεῖθεν, τῇ ἐφ' ἅρ ἢ βασιλικῶν ἐγκημάτων ἀναβιβάσας, ὡς εἶχε τῷ ῥιπιδοφόρων κοσμούμενον, τῇ πατριαρχικῇ φέρων ἀποδίδωσι θρόνῳ· ὧν ἐπισκόπων τινῶν ἀδὲ ἀρχιερέων προσδόκιμον τῇ ἱερομένων· ἀλλ' αὐλητῶν, τῇ αὐλητρίδων, τῇ ὀρχηστῶν τῇ ὀρχηστρίδων συὺ φδαῖς χαρμοσύνοις νεωὶ πομπὴν ποιουμένων ἐκείνῳ. ὧν μία νὺς, ἀμάλιστα τῇ ἄλλων αὐλητρίδων δοκιμώτατα, ἐπτὰ ἐν ἀνδρεῖῳ τῇ χόρτῳ ἐπιβαίνουσα, πῶς τραπεζομένους ἔφασκεν μὲν τῇ φρόνιμον, ὕστερον δὲ τῇ πωῦ, ἀποπομπὰ τὸ τῇ πατριάρχῃ, τῇ ταῖς συμφοραῖς τῇ πορισμὸς φλυαρίας τὸν τῷ πατριάρχῃ, τῇ ὅσοι πότε παρῆσαν, εἰς γέλωτας ἀσήμους ῥᾴστα παρασύρουσα.

Η. Ἦν δ' ἴωθεν ἐς ἑσπέρας ἰδεῖν νεωὶ ἡμέρας ἑκάστης κεκοσμῆσθαι ἢ ὅλβου ἅπαντα τῇ οἶκον τῇ λαμπρότητος, τῇ λειψανεῖν ταχίστῳ καπηλεύειν αὐτὰς ἐρεπίοις, τῇ δημοτικὸν ἄθυρμα· τῇ μάλιστα πάντων ἢ τῶν μεγάλων λογοθέτῃ λαμπροτάτῳ οἰκίαν, τῇ ὅσα φ θάσας τινὶ τῇ φίλων παρέθετο. τῶν γραμματέων δὲ ἕνα θέντων, ἃ τὰς οἰκαφίτας φίλας ἐδίδου, λαβύρων * μεσὶς ἐγεγένητο πάντα, τῇ ἐδὲν τῶν ἀπάντων αὐτῇ παρελείφθη· ἀλλὰ τὰ μὲν εἰς τὸ βασιλικὸν εἰσεκόμιστο πρυτανεῖον, τὰ δὲ δημοτῶν διενεμήσατο χεῖρας· τῇ γέγονε πάντας ἐξ ὧν τοῖς πᾶσιν, ἃ πάντων μετὰ βασιλέα ἐδαιμονίσατος πᾶσι δοκῶν. ἀκράτῳ δὲ ἢ ἐδαιμονίας ἐν πολλοῖς ἀπαλλαγὰς τοῖς ἡλίου, ὅλον ἐκπίπτουσι ἄκρατον ἡμέρᾳ μιᾷ ἢ ἡ λύπης κρατῆρα. τῇ δὴ αὖθις τῶν μεμψιμοίρων λεγόντων τὰ τε ἄλλα, τῇ ὡς ποσῶν δὴ αἱμάτων τε τῇ δάκρυα τὰ τοιαῦτα χρήματα, συμπεφορημένα τε τῇ χορηγήματα παρ' * legendum, οἷς ἐπιτέρπετο πόλεων τε τῇ χωρῶν * διοικήσεις Ρωμαίων· ἐν ἑκάστοις μὲν ἅπασιν χρημάτων τοῖς ταμείοις λαμπρότερος Ῥωμαίοις, εἰδέτασιν αὐτοῖς ἀνδραπόδοις, αὐτὸς ἐπιτεχνᾷ πάντας ἢ ἐς βασιλέα καταφυγὴν, τῇ μὲν τὸ μέγα τῶν δεινῶν ἀνακάπτων πανταχόθεν· ὅθεν ἀ τῆς δίκης ὀφθαλμὰς ἂν εἰς τέλος κεκοίμηται· ἀλλὰ ζῇσίκα, τῇ ἢ προσκυνεῖν ἐξῆν ἐ μόλις ἐπὶ γυναικὸλασιν. ταῦτα παρὰ πολλῶν ἀδόμενα, πικρότερα ἐτοίμων νεωὶ ἢ ἀνδρὸς συμφοράν.

Θ. Πῶς δ' ἂν τις ἐξεργάσαιτο ἢ τὸν πρὸς ἀλλήλους ἐπασάσαν πάντων Ρωμαίων, ἐ μάλιστά γε ἢ Βυζαντίων; ἀ γὰρ ἢ δυοῖν βασιλέοιν ἄγεσθαι, ἄγεσθαι ὡς τὸ εἰκὸς τῇ τῆς ὑπασάσης πομπαστὰ, καὶ ἀλλήλων ἐξέμνυ· πάντα τῇ γονέων, φημὶ, τῇ γονέας τῇ παίδων, ἀδελφὸς κατ' ἀδελφῶν, τῇ κατὰ γενεῶν γόνιμας· τὸ δὲ μεῖζον, ἐπισκόπως τῇ πρεσβυτέρων κατ' ἐπισκόπων τῇ πρεσβυτέρων, τῇ μοναχῆς κατὰ μοναχῶν· τῇ εἰ μὴ βασιλεὺς φιλανθρώπου γνώμης τυχὼν ἐς ὑπερβολὴν, ἢ τὸ στρατιωτῶν τῇ τῷ δήμῳ ἢ φορὰν ἀνεχαίτισε, πῶς ἂν Μυσῶν λείαν εἰργάζοντο τὰ τε ἱερὰ ἐ ἢ Βυζαντίων τοὺς οἴκους· τάχα δ' ἂν τῇ φόνος ἠγέρετο πλείστος, ἕκαστ βυλομένου παρ' ἀλλήλων ἢ πλείστων λαμ-

A gentem ſuſcipit. Ac primum venerabilem Dei-genetricis imaginem ea qua par eſt adoratione impertit: deinde Avum illi inhærentem abductum ſalutat, ampleditur, & blandis verbis recreat. ANDRONICUS UTRIUSQUE.

VII. Inde in Manganorum monaſterium abit, ubi patriarcham Eſaiam in cuſtodia vinculis libera ſedere diximus. Quem inde abductum, & uni ex Imperatoris curribus impoſitum, ornamenta, ita ut erant, rubra præferenti, in patriarchicum ſolium reſtituit, nullis epiſcopis aut presbyteris ſequentibus aut antecedentibus: ſed tibicinibus & tibicinis, ſaltatoribus & ſaltatricibus comitantibus, ac lætis cantilenæ eum proſequentibus. Quarum quidem tibicinarum una probatiſſima, habitu virili equitabat; & militea, ut ſequuta antea fuerat, ita tunc quoque ſequebatur; Patriarcham vero ipſam antecedebat: quem ſolitis & meretriciis nugis, ut & cæteros qui aderant, ad illiberalem riſum facile provocabat.

B

VIII. Eo die a mane ad veſperam omnes opes domorum ſpleudidiſſimarum axhauriri & ipſas domos ita ſtatim detrui ac vulgi ludibrium eſſe cerneres, ut vix ruderа ſupereſſent: in primis Magni Logothetæ ædes magnificentiſſimas, in quibus quidquid opum repoſitum erat, direptum eſt: item quidquid ille apud quoſdam amicos depoſuerat. Literis enim repertis, quibus perſcriptum erat quid quiſque amicus acceperit, omnia prædæ fuerunt: nec omnium rerum quicquam ai eſt ralictum; ſed alia in fiſcum relata, alia manibus vulgi diſtracta. Ita ſubito una cum liberis ad egeſtatem redactus eſt, qui poſt Imperatorem omnium felicſſimus habebatur; & cui per multos annos mera quadam proſperitate fra contigerat, is uno die totum ac merum triſtitiæ poculum hauſit. Ibi homines querulos dicera audires cum alia, tum opea illas pauperum eſſe ſanguinem & lachrymas; contributas videlicet & ſuppeditatas ei ab iis, quibus Romanarum provinciarum & urbium adminiſtratio commiſſa fuiſſet; ut cum illi Romanos crudeliter pro ære emptis mancipiis tractarent, ipſe miſeris confugium ad Imperatorem obſtrueret, quo magna illa facinora ab omni parte manerent impunita. Itaque Vindictæ oculum non perpetuo dormitaſſe: ſed eaperfectum ſero ac vix tandem debitas illi pœnas irrogaſſe. Quæ cum valgo cantarentur, calamitatem ejus acetbiorem faciebaot. C D

IX. Quis vero enumeret ſeditiones illas, quibus tunc Romani omnes atque in primis Byzantii inter ſe laborarunt? Nam duobus Imperatoribus diſſidentibus, etiam ſubditi ut ſit diffidebant: ut furore quodam liberi contra parentes, parentes contra libetos, fratres contra fratres, vicini contra vicinos, & quod majus eſt, epiſcopi contra epiſcopos, presbyteri contra presbyteros, monachi contra monachos ſeviront. Quod ni Imperator, humaniſſimo ingenio præditus, & militum & plebis impetum repreſſiſſet, fortaſſis illi templa & domos Byzantiorum ſœdiſſime * vaſtaviſſent: fortaſſis etiam cædes plurimæ patratæ eſſent, cum multi a ſe invicem pœnas expetere vellent, ſi quis * Græc. Myſarum præſidem, effecſſet.

ANDRONICUS UTERQUE.

alteri in diſſidio illo contumelioſe inſultaſſet. „ Nam ſi ego, inquit Imperator, iis „ qui vel petulanti lingua, vel enſe inſidioſo „ contra me uſi ſunt, crimen omne remiſi; „ multo magis vobis id erga conſervos re„ ſtros eſt faciendum: partim quia exem„ plum meum imitari debetis; partim quod „ non ignoratis, haud eundem eſſe exitum „ ejus cædis, qua Imperator, ac ejus qua „ homo privetus interfectus ſit.

* *Gregoras de ipſo.* *Edit. Pariſ. pag. 262.*

X. Quod ſi & * nos, Seniori Imperatori merito addicti, tempeſtatis illius ſtactus aliquot ſuſtinuimus, nihil eſt novi. Neque enim æquum erat nos neutri parti ſtudere, ut Solon monuit. Præterea conſentaneum eſt, ipſo paſtore perculſo, univerſum gregem pro rata parte mela perperiſſe.

Α βάσιν, εἴ τις τινὶ κατὰ τὰς μάχας ἐκείνας ἐμπεπαρώνηκε. εἰ δ' ἐγώ, φάναι βασιλεὺς, τοῖς γλώσσαν τε βαρυύνασι καὶ ξίφος ἐπιβουλον ἄραντι κατ' ἐμοῦ, πάσαν αἰτίαν ἀφῆκα, πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς τῶν πολιτῶν χρὴ πρὸς τοὺς συνδούλους τοῦτο μὲν ἐξ οἷς ἐμιμήσασθε ἀναφέρειν ὀφείλοντας εἰς ἐμέ· τοῦτο δὲ καὶ εἰδότας ἀκριβῶς ἐμοῦ ἐν τῷ τῆς ἐκβάσεως τέλει, ὑπαίτιον τὸν φονεύσαντος καὶ βασιλέως.

I. Εἰ δὲ καὶ ἡμεῖς, τῇ γνώμῃ κατὰ τὸ εἰκὸς προσκείμενοι βασιλεῖ, ῥοθίοις τισὶν ἐσυνεχόμεθα τοῦ χειμῶνος ἐκείνου, καινὸν οὐδέν. ὅτε δὲ δίκαιον ἦν ἡμᾶς μηδαμῇ προτιθέναι μεζόνι, ἢ Σόλωνος τοῦτο προτρέποντος· καὶ πρός γε τῶν εἰκότων αὖ, τὸν ποιμένος παταχθέντος, δεινὰ παθεῖν κατὰ τὸ ἀνάλογον ἅπαν τὸ ποίμνιον.

CAPUT VII.

I. Niphon Senioris cur infenſus. Ejus male tractandi auctor. Invidus. Ingratus. II. Andronicus Senior ſola Imperii inſignia retinet. Annuus reditus ei aſſignatus. Logotheta Didymotichum relegatur. III. Eſaias patriarcha Senioris inſultat. Epiſcopis & ſacerdotibus pœnas irrogat. IV. Joannes Heracleæ metropolitanus, Gregoræ Avunculus, moritur. Ejus elogium. De eodem plura in ejus vita; quam Gregoras ſcriptam a ſe teſtatur.

ANN. CHR. MCCCXXVIII. *Cauſa accurate dari ſi fuit Maii 29. Vide Notas.*

I. FUit ille dies quartus & vigeſimus menſis Maii, undecimæ Indictionis, quo hæc omnia geſta ſunt. Eo ipſo die ſub veſperam Imperatori in pelatium redeunti obviam factus Niphon, qui patriarcha fuerat, rogat quo pacto tractaturus eſſet avum? Illo reſpondente, humaniter & ut Imperatorem decuerat, graviſſime tulit, eumque reprehendit. Erat enim hic cum erga eos omnes, quibus fortuna favebat, perverſo animo & invidentia plenus, tum privatim ac præcipue in Senio-rem Imperatorem odium obſcurum & inveteratum animo alebat; quod is nullam ſibi opem tuliſſet, cum ſacrilegii cæterorumque criminum reus manifeſto deprehenſus atque condemnatus patriarchico ſolio exciderat. Itaque ob eam primum cauſam, deinde & quia patriarchatum denuo ſomniabat, volebatque ad eam dignitatem aditum ſibi facilem illo ſublato reperire, Imperatorem ſic elloquitur. „ Si citra metum „ imperare ſtudes, ne daro honorem tu„ um alteri: ſed omnibus Imperii inſigni„ bus Avo abjectis, cilicium injicito, & „ vel in carcerem conjicito, vel relegato. Id enim nefarius ille Nipho cupide agebat, ut non ipſe ſolum pridem patriarcha, ſed & Andronicus pridem Imperator diceretur. Hoc enim invidentiæ ſuæ remedium ſtatuebat homo venus: haud reputans, ſe vilem adhuc & obſcurum ab illo ſuſceptum, & honoribus ſubinde auctum, ad ſummum denique ſplendoris, opum & dignitatis gradum ab eodem fuiſſe evectum.

II. His autem ejus verbis alii quoque nonnulli proceres ſuffragati, Imperatori perſuaſerunt, ut benignam erga Avum mentem exueret, & eum ſi non omnino perverterent, dubium certe ac vacillantem effecere. Volenti quippe Avum Imperii ſocium admit-

pag. 263.

Β. ΗΝ μέντοι τετάρτη καὶ εἰκοστὴ τοῦ μαΐου μηνὸς ἡ ἡμέρα ἐκείνη, τῆς ἐνδικτίωνος ἰνδικτιῶνος, ἐν ᾗ ταῦτα πάντα πέπλεται. Περὶ δὲ δείλην ὀψίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπανιόντι τῷ βασιλεῖ πρὸς τὰ βασίλεια, ὑπαντᾷσας ὁ χρηματίσας πατριάρχης Νίφων, ἤρετο ὅ, τι βούλοιτο πράττειν ἐπὶ τῷ πάππῳ; τοῦ δὲ φιλανθρωπα φήσαντος καὶ βασιλικά, ἐδυσχέρανέ τι τὰ μέγιστα καὶ ἐμέμφετο. ἰῶ γὰρ ὕτος ὢν πρὸς ἅπαντας μὲν τοὺς πράττοντας νέα γνώμῃ δήτορος καὶ φθόνου μεστός· ἰδίᾳ δ' ἐς τὰ μάλιστα ἰῶ μέγας ὑποκαθήμενον τρίφων ἐκ πολλῶν κατὰ τοῦ παραυῦ βασιλέως, ὅτι μὴ ἐπεκύρησε τότε, ὅτε τὰς δίκας ἢ C τῆ ἱερωσύνης ἐ τῶν ἄλλων ἀποκαμάτων ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλοὺς, τῶν πατριαρχικῶν ἐκπέπτωκε θρόνων. ὅθεν πρῶτον δὴ ἐν μὲν δὴ τοῦτο, ἐν δεύτερον, ὅτι ἐς τὰς πατριαρχικὰς αὖθις ὠνειροπόλει θρόνους, * ἐβούλετο τοῦτον ἐκ μέσου ποιησαμένῳ ἀκώλυτον εὑρεῖν τῷ τῆς δόξης ἀναβάσιν, φησὶ πρὸς τὸν βασιλέα· Εἰ βούλει, φησὶ, βασιλεῦσιν ἀρόβως, μὴ δῶς ὑπὲρ τὴν δόξαν σου· ἀλλὰ πάντα τὰ τοῦ πάππου τὰ τῆς βασιλείας ἀφελόμενος σύμβολα, τείχισον ῥᾴκος ἀναγκαῖον ὑπολθεῖν· κἄπειτα ἢ πρὸς εἰρήνην, ἢ πρὸς ὑπηρεσίαν πεφαπιμψον. ἔφυσε γὰρ τῷ μοχθηρῷ τοῦτῳ Νίφωνι ζέουσα, μὴ αὐτὸν μόνον χρηματίσαντα λέγεσθαι πατριάρχην, ἀλλὰ καὶ αὐτοκράτορα χρηματίσαντα βασιλέα. φάρμακον γάρ τι τοῦτο τῆς αὐτοῦ βασκανίας ἐνόμιζεν, οὐκ ἐνθυμούμενος ὅλως ὁ μάταιος, ὅτι φαῦλον ἐκ φαύλου τυγχάνοντα ἄνθρωπον ἀνελλιπῶς ἐκεῖνος, καὶ τιμὰς ἐκ τιμῶν ἀεὶ χαριζόμενος, ἐπὶ μέγιστον ὕψωσε δόξης τε καὶ πλούτου καὶ περιφανείας.

* *legendum* ἐβούλετο

Β. Ἀλλὰ τοῖς μὲν λόγοις ἐκ τοῦ περὶ τὸν βασιλέα τινὲς συμβάντες, ἔπεισαν ἀποθέσθαι τὸ περὶ τὸν πάππον φιλάνθρωπον γνώμιον, καὶ εἰ μὴ τελέως, ἀλλ' ὧν ἀμφίβολόν πεποίηκεν· ἐκ βουλομένῳ συμμεῖξαι ἑαυτὸν τῇ βασιλείᾳ

καταξύσαι τὸν πάππον, ἐμπόδιον ὄντι καπήσαι. ὅθεν μὴ πλείστα σκίμματα, κιυόμενοι, πεμπέσθαι μὲν τὸν πάππον τὰ βασιλικὰ σύμβολα, καθῆσθαι δ' ἐν τοῖς τῆς βασιλείων θαλάμοις, ἀφιέντα τε ἐς ἀφανὲς, ἔχοντα πρὸς ἑαυτὸν ἀπορρήτῳ ἐμεῖ τε καὶ ὅσοι συνελήφθησαν αὐτῷ μειρακίσκοι, τὴν ἐπίτευκτον πρόσοδον τῆς ἀλιείας, ἣ φορᾷ τὰ Βυζαντίων πλοῖα, δέκα χιλιάδων πως ἐγγὺς ὄντα· ἔ δὲ μέγας λογοθέτης τὸν Μαυρίκιον, ὑπερέχειν πέμψας ἐς Διδυμότειχον.

Γ. Ἡσαΐας δ' ὁ πατριάρχης, καταβλαθέντα διακαίρως τοσοῦτον ἐπὶ βασιλέα, ἐν οἷς εἰκὸς καθαρχθέντα, οὐκ ἐκάμφθη τὰ σπλάγχνα· ἀλλ' ὑπορθὸν, ἐν φανερῷ ἀρχὴν ἐλέγχεσθαι τὴν τοῦ σκληρότητα ἐν τῷ ἀνοσίῳ, ἢ μᾶλλον ἀσέβειαν αὐτῶν· * Εὐφραινθήσεται γάρ, φησι, δίκαιος ὅταν ἴδῃ ἐκδίκησιν· δίκαιον μὲν ἐκεῖνο ὑπομένειν, ἐκδίκησιν δὲ τὸν τῶν βασιλέως καθαίρεσιν. ὅπερ φρὸς ἄμεινον ἔβλεψε τὸ καταδρομὴν τῆς ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων· ἐν τοῖς μὲν ἀργὸν τῆς ἱερωσύνης ἐκίλδοσε ἐπὶ ῥητοῖς ὕπνοις· τοῖς δὲ μέχρι πολλοῖς. ἦσι δ' οἷς ἐν μετριώτερον ἐκύτεγε τὸ ἐπιτίμιον· ἁπλῶς δ' οὐκ ἐᾶν ἐδόκει τῆς τῆ γεραιῷ βασιλεῖ συμφορουσίαν ἔσεσθαι ἀτιμώρητον.

Δ. Ἐν τούτοις ἐν Ἰωάννης ὁ ἐμὸς μετὰ γε Θεὸν ἐνδεμένος ἀπὸ βρέφους φωνεῖς, ὁ φῶς μητρὸς θεῖος ἐμοὶ, οἷς βαθὺ γῆρας ἐλαλακὼς, καταλύει τὸν βίον ἐν τῇ λαχούσῃ * μητροπόλει, μυδὶν μὲν ὑπὸ γήρως, μυδὶν ὑπὸ τῆς πλευρᾶς τῆ ποδῶν τυφωνθεὶς καθυφέντα βραχὺ τῆς ἡλικιώτιδος ἐν μεγάλης ἀσκήτως μέχρι πλοῦς αὐτῆς. ἐν δ' ἡ λαχοῦσα τῶν μητροπόλεις ἡ κατὰ Πόντον Ἡράκλεια. ὃν δὴ ἐν ὁ φρώτον εἶδε δῆμος b Ἡρακλεώτης, πατέρα χρηστὸν, καὶ Θεῷ μισθὸν· ὑπ' ἀγρόκαλον ἄνδρα, ἐν διδάσκαλον αὐτοχέδιον, καὶ γλῶτταν ἐν ὑ καιρῷ φροτείνουσι βαχέως ἀπὸ δίφρου, καὶ κόπτουσαν μὲν τὰς ἐπὶ τῷ βήματος ἀκοὰς, ἐν πολλῷ ἐπιστέλλουσαν τὸν ἄλογον θόρυβον, πρὸς δέ τι χρήσιμον ἀδαμῆ ἀπαντῶσαν. ἀλλ' ὀξὺ ἐπὶ νῷ γλῶσσαν καὶ ἀκοὰς καὶ διάνοιαν παιδεύσεται καλῶς πάση παιδείᾳ τῆ τε τῶ πεδίμανος λόγου, καὶ ὅσου τῆ θύραθεν· ὡς ἔχειν ἀρκούντως ἅδε ἐν βίῳ καὶ λόγῳ τοὺς ὑπηκόους διδόναι θεσμοὺς καὶ κανόνας, ὁπόσου κοσμοῦσιν ὑπερπολίαν ἀθῶν, καὶ ῥυθμίζουσι πολέμους κρότος, καὶ θυμὸν μετριάζουσι παρακαθιζοῦσι, ἐν ἀκόλαστον ἅπαν παλαντεύουσι πίστημα. ἴζουσι δὲ τοῖς βιλομένοις ἀκούειν κατὰ μέρος ὁπόθεν καὶ ὅσος ἦ ἅπασαν ἀρετὴν ὁ ἀνὴρ, ἐξ οὗπερ ἡμεῖς αὐτῷ συγγεγράφαμεν βίῳ.

* *Psal.* 57. v. 10.

* *abeſt*, μετρόπολιν

a πρώτον, *dignitas Eccleſiaſtica. Vide Notas.*

b Ἡρακλεώτην

tere ii obſtiterunt. Unde poſt plurimas deliberationes decretum, ut Avus Imperii quidem inſignia geſtaret, ſed in palatii thalamis ſederet otioſus, nec in publicum prodiret: & ad ſuum ipſius victum, necnon adoleſcentum qui cum eo remanſerant; haberet annuum tedirum piſcationis, quæ antè Byzantium penditur; (erat autem illo tempore ferè decies mille *aureorum*) Magnus vero Logothetà Didymotichum relegaretur. ANDRONICUS UTERQUE.

III. Potrò Iſaias patriarchà tot annorum Imperatorem ſolio deturbatum, & velut conjectum in carcerem videns, non indoluit, ſed exultavit, & vocem emiſit dutitiæ ſuæ & amentiæ ac potius inſaniæ teſtem: „Lætabitur, inquit, juſtus cum „videbit ultionem; ſeipſum quidem juſtum, „Imperatoris vero abdicationem, ultionem vocans. Deinde ad vindictam & ad perſequendos Epiſcopos ac presbyteros ſeſe convertit, eorumque aliis ſacerdotalis munetis adminiſtratione ad certos annos interdixit, ut is uſque ad obitum. Fuere etiam quos ſenius mulctarit. Sed, ut paucis abſolvam, neminem eorum qui Senori Imperatori faviſſent impunitum dimiſit.

IV. In his & Joannes, qui meus ab infantia poſt Deum curator fuerat, matris meæ frater, provecta ætate in ſua metropoli vitam cum morte commutat. Quem neque ſenium, neque pedum plaga adducere potuit, ut de * juvenili & vehementi auſteriorisvitæ exercitatione quicquam ad obitum uſque remitteret. Erat autem ejus metropolis Heraclea Pontica. Sed & hunc * Primum populus Heracleoticus vidit; patrem bonum & Deo plenum, non agreſtem virum & temerarium doctorem, & linguam e ſuggeſto infanam & importunam exertantem, quæ & audatorum aures lauciaret, & magnum ineptumque tumultum excitaret, numquam vero ad utilia ſe conferret; ſed & lingua & auribus & animo ab adoleſcentia probe inſtitutum, & omni doctrina tum ſacra tum profana imbutum, ut & * vitæ & eloquentiæ ſatis ad auditores ſuos regendos inſtructus eſſet, & ad eas regulas præſcribendas, quæ motum elegantiam formant, & vires prævalidas temperent, & animorum impetus moderentur, & omnem immodeſtum motum coerceant. Quantus autem & qualis fuerit hic vir in omni genere virtutum ex vita ejus a nobis conſcripta cuivis particulatim cognoſcere licet. *Edit. Pariſ. pag.* 264.

* *coerva.*

* *Vide Notas.*

* *moribus*

ANDRONICUS UTERQUE.

CAPUT VIII.

I. Michael Bulgarus bellum Andronico Juniori infert. Legatis ad ſe miſſis quid reſponderit. Utrinque ſe ad pugnam parant. Imperatrix filio timet. Eum cum Michaele genero reconciliat. II. Metochites exul ſtranguriæ doloribus cruciatur. III. Senior utroque oculo captus, omnibus ludibrio eſt. Synadeni inhumanitas. IV. Solus Cantacuzenus fortuna moderate utitur. Ejus elogium. Apophthema. V. Syrgiannes, fide variis modis ſancita, e carcere educitur. VI. Annonæ copia apud Byzantios.

ANN. CHR. MCCCXVIII. I. SED priuſquam triginta dies elaberentur, cum audiſſet Imperator Michaelem Bulgarorum Principem finitimas Romanorum urbes provincias incurſare, ſtatimque Didymoteichum & Adrianopolim uſque, Scytharum ad Iſtrum habitatorum non parva manu mercede conducta, progreſſurum eſſe; ipſe Adrianopolim profectus quam celerrime, legatos ad illum mittit, & rupti fœderis cauſam quærit. Cui ad hunc modum ille reſpondit: „ Tu „ nullo pacto Byzantium ingredi & rerum „ potiri potuiſſes, ſi ego avo tuo opem „ ferre voluiſſem, & pecuniam & finitimam provinciam mihi pollicito: quibus nunc tua & tuarum promiſſionum „ cauſa omnino fraudatus ſum. Quantis „ enim promiſſis me oneraris ipſe noſti, „ iiſque longe majoribus quam avus tuus, „ non tantum ut ne eum adjuvarem, ſed „ & propter ſororis tuæ matrimonium „ & junctam tecum affinitatem „. At Imperator ad cavendam ignaviæ ſuſpicionem, quanquam non paribus copiis nec ad propulſandas hoſtium vires idoneis inſtructus, tamen Martis aleam experiendam eſſe duxit. Naturalem enim audaciam magis quam rationem aut conſilium ſequebatur, quicquid acciderat. Quare magno ſtudio exercitus utrinque ſe parabant; Romana autem reſpublica in magno periculo & metu verſabatur. Mater vero eademque * Domina filio timens, ad utranque de pacificatione legatos mittit, eoſque reconciliat, quippe amborum mater. Unde etiam utriuſque objurgandi auctoritatem uſurpate non dubitabat. Sic pace facta, Michael maxima pecunia accepta domum rediit.

* id eſt imperatrix.

II. Cæterum Magnus Logothetes Metochites, cum in exilium indigno more ac modo abduceretur, in ſtranguriam inciderat, quæ moleſtior ei fuit, quam cætera omnia quæ perpeſſus fuerat, carcere iniquam, jactura dignitatis, opum ereptione, vilium hominum obtrectatione & convicio. *Edit. Pariſ. pag. 265.*

III. Imperatoris vero avus, corrupto ea doloris acerbitate corporis habitu, unius oculi uſum amiſit, ejus videlicet lumine ſenſim extincto: nec multo poſt, alterum etiam, & deinceps in perpetua nocte viait, ac, ut ſacræ literæ loquuntur, potum ſuum cum fletu miſcuit, & panem dolorit comedit. Omitto enim illuſiones & ſonda convicia, quibus & cuſtodes eum & famuli laceſſebant. Mitto etiam, omnibus lotricibus datam licentiam in-

Α Α. Ἀλλ' ὀλίγου τεσσάκοντα παρελθόν ἡμέρας, ὁ ἀνὴρ ὁ βασιλεὺς, ὡς ὁ τῆς Βουλγάρων ἀρχὼν Μιχαὴλος ἐξὼν κατατρέχοι τὰς ἀσυγκύτους πόλεις τε χώρας Ῥωμαίων, μέλλει δ' αὐτίκα προχωρήσων ἄχρι τε Διδυμοτείχου τε Ἀδριανουπόλεως, μισθοφορικὸν ἐπαγόμενος πλῆθος ὀλίγου ἐκ τῆς παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκουμένης Σκυθῶν, ἔξεισι τῶν τειχέων, τε φθάσας πρὸς Ἀδριανούπολιν, ἀφικνεῖται πέμψας πρίσβεις, ἐξαιτεῖ μαθὼν τὸν τῆς παρασπονδήσεως αἴτιον· τε ἀκούσας ἐκεῖθεν, ὡς ἔλαττα ὑπὸ σοῦ τῆς δυνατὸν εἰσελθὼν εἰς Βυζάντιον, τε τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀρχῶν τινὸς ἐλέσθαι, εἰ σύμμαχος αὐτὸς ἐβούλοιτο τῷ πάππῳ γίνεσθαι τῷ σῷ, χρήματά τε τῇ χώρᾳ ὅμορος· Β παγγελόμενος μοι δώσειν· ἃ πάντα νῦν ἐζημίωται σὺ γε ὄντα, τε τῆς σῶν ἐπαγγελιῶν. οἶδα δὲ, ὡς πολλῶν μὲ τῆς ἐπαγγελίας ἐμπέπληκας, τε πολλῷ μοχθοῦσα τὸ πάππος ὁ σὸς, ἡμῶν τὰ μὲ συμμαχεῖν ἐκείνῳ γενέσθαι, ἀλλὰ τε διὰ τὸ ἐκ τῆς ἀδελφῆς κῆδος τε τῶν συγγένειαν. ὁ δὲ βασιλεὺς δεινὰς αἰτίας ἐφέρετο ἐπάγειν ἑαυτῷ, καί τι μὴ αὐτίκα καταπέλας κατηπείγοις στρατεύματα, μηδὲ ἀξιόμαχα πρὸς τὸν ἔχθρὸν δύναμιν, ὅμως πολέμῳ τῶν τῆς φραγμάτων κείσει ἐπιτρέπειν ἔγνωσε δεῖν. τόλμῃ δὲ φυσικῇ μᾶλλον ἢ λογισμοῖς τε τε καίπερ ἐκ τοῦ πρὸς ἅπαντα τὰ συμπίπτοντα. ὅθεν πολλὰς ἐγίγνετο ἀπορίας τε παρασκευὴ τῆς ἐπαρθῆναι στρατιᾶς· C φόβος πολλοῖς τὰ Ῥωμαίων φράγματα. διάτασα δ' ἡ μήτηρ τε * διανοίᾳ περὶ τοῦτο, ἁμφισβήτησιν πρὸς ἀμφοτέρους περὶ τῆς τε ἀλλήλοις αἰσθάνεσθαι. τε γίνεται ἁμαρτίας ἀμφοτέρων, ἅτε μήτηρ ἀμφοτέρων τυγχάνουσα, τε τὸ θαρρεῖν ἐντεῦθεν μαχρὸν ἀπεμπίπτει, τε ἐπιτίμησις οἰκείας ἰδίᾳ καθ' ἑκατέρου ἐκτενεῖται. ὅπου μὲν οὖν τῆς αἰσθάνεσθαι χρεμίσειεν, χρήματα πλεῖστα διέλαμψε ὁ Μιχάηλος, ἀνεχώρησε οἴκαδε.

* διανοίαις

Β. Ὁ μέντοι μέγας λογοθέτης ὁ Μετοχίτης, ἐς ὑπερορίαν ξὺν ὕβρει κόσμῳ ἀπαγόμενος, τῷ τὰς στραγγουρίας νοσήματι κάτοχος ἐγένετο. ὃ τε μᾶλλον ἐπίεζε πόνος, τε πάνθ' ὅσα ἐπεπόνθει, εἰρᾶτ' λέγω, τε δόξης ἔκπτωσιν, τε χρημάτων ἀφαίρεσιν, τε φαύλων ἀνθρώπων ἐλέγχως τε λοιδορίας.

Γ. Ὁ δὲ τῶ βασιλέως πάππος, δεμυτίραν τὸν ἔξω τὸ σώματος ἐκ τῆς λύπης ἀνασάμενος, τῶν μὲν τῶν ὀφθαλμῶν ἑτέρου ἐζημίωται, τῆς ἑτέρας ἀυγῆς μαραθείσης. οὐ πολλῷ δ' ὕστερον τε τὸ ἑτέραν * Psal. 101. v. 10. τῆς ὄψεως φροντίζαμίωται, τε διέμενεν ὅπως ἐξῆς συνεχὲς τὸ δελεάσων δώσηκεν, τε τὸ τῆς Θείας φάσκει γραφῆς, * τὸ πόμα ἑαυτῷ μῆ ἀλαυθμῶ κεράσω, τε * ἄρτον ὀδυνῶν ἐδίσω ἀλλὰ δὴ λέγειν τὰς ἐμπαγμὰς τε τὰς * Psal. 126. ἀσίμους λοιδορίας τῶν φυλάκων ὁμῶν τῶν οἰκετῶν, ὑπούας τε ὅσας αὐτῷ κατηχοῦντες ἦσαν ὅ' δ' αὖ τε v. 2.

ὅπως ἄδεια δίδοται πάσαις τοῖς πλυνοῦσαις εἰσιέναι ὁπότε βούλοιτο πλύνειν ὧν τινων βέλονται τὰ ἱμάτια παρὰ τὸ ῥέον ὕδωρ διὰ τῆς τοῦ παλατίου αὐλῆς· ᾗ ὅπως τοῖς ἐκ γειτόνων ἀλόγοις ζώοις κατάπατμα γένοιτο τὰ βασίλεια, ᾗ κοπὴ, ὄνοις λέγω ᾗ ἵπποις ᾗ βουσὶ ᾗ ὄρνισι κατοικιδίοις, ᾗ εἴ τι δὴ τοιοῦτον ἕπεται οἷς ἐμπεφύρθαι ᾗ πεπλέχθαι τὰ γύρωθεν βασίλεια ἔφυ, πάντ' ἐκ ἐμέλει πράττων ὁ συμπραγῶν ὁ οἰκουμενοπράτωρ, τῶν ἐν Βυζαντίῳ πραγμάτων ἐπίτροπος ὢν καὶ διοικητὴς τελευταῖος.

Δ. Μόνος ὁ μέγας δομέστικος ὁ Καντακουζηνὸς ἀκρατον διετήρησε λοιδορίας καὶ γνώμην καὶ γλῶσσαν καὶ ἦθος, ὡς τὴ βασιλέα, καίπερ ἡ εὐσύνοπτος ἐξέπεσον δόξης. οἱ δ' ἄλλοι καθάπερ ἄκρατον πεπωκότες τὸν τῆς καιρῆς πεπλάτυνται, μεθύουσι γνώμῃ ὡς τοῖς εὐτυχοῦσιν τύχαις ἐχρήσαντο. σωφρονεῖ γὰρ ὑπὸ αὐτοφυοῦς καὶ βαθείας φρενὸς αὔλακι κοσμούμενος ὁ ἀνὴρ, ἐς τοὺς τῶ παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθοὺς χαρακτῆρας ἑαυτὸν αἰνίττεσθαι ἑαυτῷ, κατὰ τὸ μεγαλοφρόνειον τρόπον, καὶ δίκης ἀφθονίαν· καὶ τοῦ γὰρ ἀτυχῆσαι τῶ πράγματος ἐλθόντων αὐτῷ, ὁ δὲ ἐκ ἐντρέφεται τῇ τύχῃ, οὐδ' ὑπὲρ τὸ μέτρον χρῆ τῶν ὀφρυῶν, ἀφειδέστερος ἴσως ἐς τὸ φιλότιμον τῶ φρονήματος. ἀλλ' ἔμοιγε τοῖς σωφροσύνης τῶ ὅρων ἐντὸς ἀκλινὴς. καὶ τοῦ ἐμοὶ νῦν ἐπαινεῖν (ἐλεγε) χρεὼν, ὅτι τοὺς ἄλλως μεθύοντας αἰσχυνάδην γὰρ ὡς εἰκὸς καθορᾶται καὶ βάναυσος ἀκριβὴς ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς, ὁπόσα κατὰ χρόνον ἀτυχήματα φύεται, παρὰ τοσοῦτον ἐς ὕβρεως ὄγκον ὑφοιοῦται τοὺς ἄφρονας, παρόσον τοῖς δ' ὀρθοῦσι βαθυπλοίας γνώμης βαθυπότα φέρει τρυγᾶται πολλαχόθεν ἔπαινος.

Ε. Ἐν τούτοις ἐξάγεται καὶὁ Συργιάννης τῆς εἱρκτῆς, ὅρκους ἐγγράφως πρότερον δούς, καὶ ἐπαράσεσθαι αὐτῷ τὰ φερωνύμως, εἰ * μελετήσει τι κατὰ τοῦ βασιλέως. εἰ δ' ὅπως ποθ' ἁλοίη ψεύδεσθαι ὑπὸ κριτοῦ ἀπροσωπολήπτου, μετὰ ἡ κληρονόμον εἶναι ἡ φερωνύμως ἐκείνου ἀρῶν, καὶ κεφαλαίῳ ὑφίστασθαι νεμεσίαν.

ς'. Ἀλλὰ δὴ ἐν τούτῳ τῇ ἔτει, ᾗ ἅμα τῇ ἐφεξῆς, ἀρμενιάσης ἡ τῆ Ῥωμαίων ἑάσεως, ᾗ τῆ ἐπ' ἀλλήλοις πολέμων ἐκ ἐκδρομῶν πεπαυμένων, τοσοῦτον διθλιβέντα ἐθαύμαστο οἷα Βυζάντιοι, ὁποσίῳ ὑδὶ πώποτ οἱ πρόγονοι πάλαι πολλῶ ὕδη ἡ χρόνου.

A grediendi palatium quandocunque vellent, ad lavandas quorumlibet veſtes in aqua, quæ per palatii aulam fluebat: & ut a vicinorum beſtiis palatium concalcatum & depaſtum ſit, aſinis, inquam, equis, bobus, & domeſticis volucribus. Denique ſi quid aliud hujuſmodi erat, quod ad illum illudendum pertineret, id omne Protoſtrator & ipſe faciebat, & aliis ut facerent auctor erat, cum is eo tempore curator & adminiſtrator Urbi præeſſet. ANDRONICUS UTERQUE.

IV. Solus Cantacuzenus Magnus Domeſticus animum & linguam & mores, tum erga Imperatorem, tum erga alios qui dignitatibus excideranı, ab omni convitio temperavit, & incontaminatos ſervavit. Cæteri vero, illa temporum converſione velut multo mero ebrii, inſolenter ſortuna abuſi ſunt. Ille contra naturali prudentia & magno ingenio ornatus, ſe ad præclara illa veterum exempla componebat, qui & moribus magnificis & manu liberales fuiſſent. Et cum tunc res ei feliciter ſucceſſiſſent, ſortuna corruptus non laſciviit, neque immodice ſupercilium arrexit, nimia videlicet ambitione abreptus; ſed intra modeſtiæ limites immotus manſit. „ Nunc me, inquit, ſobrium eſſe oporet, cum alii non ebrii eſſe non poſſunt. „ Proſperi enim ſucceſſus, veluti palæſtra quædam, humanas mentes certo indicio explorant, & eos qui vecordes ſunt tam inſolentes reddant, quam cordatum quemque conſtantiæ, moderationis & gravitatis laudibus cumulant.

V. His temporibus Syrgiannes carcere educitur, ſcripto prius jurejurando dato, & atrociſſima quæque ſibi imprecatus, ſi quid contra Imperatorem moliretur: hac etiam lege ſibi dicta, ſi quovis modo apud integros judices mendacii convinceretur, non ſolum ut diris eſſet obnoxius, verum etiam ut capite plecteretur.

VI. Cæterum e hoc & b ſequenti anno, ſeditione Romanorum ſedata, cum a præliis & ab excurſionibus mutuis ceſſatum eſſet, tantam frumenti copiam Byzantii viderunt, quanta nec apud majores Illorum longo ante tempore extiterat. a 1328. b 1329. *Edit. Pariſ.* pag. 466.

* μελετήσει

ANDRONICUS UTERQUE.

CAPUT IX.

I. Turci, duce Orchane, Nicæam obſident. Imperator in Aſiam tranſit. Quales ejus milites fuerint. Orchanes ei occurrit. Romani apud Philocrenen caſtra ponunt. II. Velitationes. Pugna. Romani caeduntur. Imperatoris vulnus. III. Orchanes, relictis equitibus trecentis, recedit. Imperator Philocrenen ingreditur. Romanorum conſternatio. Præceps ac turpis fuga. Equites trecenti partim caſtra diripiunt, partim inſtant fugientibus. IV. Imperator Byzantium redit. Deum offenſum putat: quibuſnam delictis? V. Patriarcha populum abſolvit: non item Epiſcopos; neque Sacerdotes, niſi quoſdam tantum. Viri quatuor ſelecti juri dicundo præficiuntur. Annui reditus iis aſſignati. VI. Claſſis Imperatoria. Martinus Chii Rector. Ejus inſulæ præfecturam ut adeptus ſit. Multis rebus geſtis clarus, ideoque ſuſpectus. Ab Imperatore capitur, & Byzantium vinctus mittitur.

ANN. CHR. MCCCXXIX.

I. SEd cum id modo tempus veniſſet, quo Veris manus terram arborum eomis ornantes, eandemque variis herbarum & florum coloribus pingentes, amœniſſimum oculis hominum ſpectaculum præbent; Imperator copias Romanorum præſto eſſe juſſit. Etenim velle ſe trajicere in Aſiam, & * Orchani Birhyoiæ Principi bellum inferre, cum aliis de cauſis, tum quod periculum eſſet ne is Nicæam, primariam Bithyniæ urbem, bello daplici, fame nempe & exercitu, oppugnatam ſubigeret. Vere igitur jam exeunte, trajecto Byzantio freto, exercitus una cum Imperatore in Aſiam tranſiit; milites quidem ſelecti bis mille; reliqua autem ac maxima turba, homines circumforanei atque opifices, quos facile cerneres pugnam velut adulteraturos eſſe. Advehebant enim ſecum ignaviæ argumenta, lembos & naviculas plurimas, & fere tot, quot erant homines: ut ad fugam, ſi opus foret, parati eſſent; de perſequendo & ſuperando hoſte nihil prorſus cogitantes. Birhyniæ vero Principe Turcos rei militaris peritiſſimos delegerat, & ad cuſtodiendas virarum anguſtias miſerat. Ipſe autem, octo millibus armatorum acceptis, Imperatori occurſurus exit. Qui cum tertio die, ex quo Aſiam ingreſſus fuerat, ad oppidulum maritimum, cui Philocrene nomen eſt, perveniſſet, ac didiciſſet Orchanem anguſtiis circumcirca occupatis, cum Barbarico exercitu in proximo conſedisse, ipſe quoque caſtris ibi poſitis pernoctavit.

* *Gregoras Orchanem vocat, non Orchanem. Wolfius maluit Orchanem vocare. Vide ejus Notas.*

Edit. Paris. pag. 267.

II. Cum autem Barbaros nonnullos, orto ſtatim ſole, e circumjacentibus montibus deſcendere videret, levis primum, deinde & gravis armaturæ milites, atque in primis equites; ipſe etiam arma cepit & ad eos contendit. Ac primum ſagittarii Barbarorum eminus tela in noſtros conjecerunt, nec propius accedere voluerunt. Id quod Imperator Barbaris familiare eſſe non cogitavit, ſed timoris argumentum credidit. Itaque fiducia ſumpta, paucos ſubinde equites evagari & excurrere extra ordines juſſit. Quod non feliciter caſurum eſſe cum aliqui ex iis quos circa ſe habebat, tum cæteris peritio-

Α Α. Ἀρτι δὲ τῆ ὥρας ἐπισάσης, ὅτε δὴ φυτουμένας τῆ ποικίλη τῆς χλόης βαφῆ, πλείστων ταῖς ἀνθρώπων ὄψεσι τὸν τέρψιν χαρίζονται, ἑτοίμως ὁ βασιλεὺς τῆς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεως εἶναι παρεσκεύασατο. βούλεσθαι γὰρ αὐτὸν διαβῆναι πρὸς τὴν Ασίαν, καὶ πόλεμον ἄραι κατὰ Ορχάνου τοῦ τῆς Βιθυνίας ἡγεμονεύοντος, πάντ' ἄλλα, καὶ ὅτι Νίκαιαν τὴν πρωτεύουσαν Βιθυνίας πόλιν κινδυνεύειν χειρώσασθαι, διπλῆ πολέμῳ πολιορκῶν, λιμῷ τε καὶ στρατῷ. λέγοντος μὲν ὧν ἐκεῖνα τοῦ ἤρος, ὁ στρατὸς ἡμιπεμπάμπας τὸν πρὸ τῆ Βυζαντίου πορθμὸν, διέβαινε εἰς Λσίαν ἅμα τῷ βασιλεῖ, διχίλιοι μὲν Β τῆ στρατῆ τὸ ἀπόλειπον ὄντες. τὸ δὲ πλεῖστον ἀγοραῖοι τινὲς καὶ βάναυσοι, καὶ ἄλλοι ἄττες ἀβδελύσσειν τὸν μάχλον. ἐπεφέροντο γὰρ τὰ τῆς δειλίας τεκμήρια, ἀκάτια φημὶ καὶ ἰφόλκια πλεῖστα τὸν οἶον ἐπιτήδειον ἑαυτῶν σώμασιν. ἵνα φυγῆς γενομένης, ἑτοίμως ἔχοιεν πρὸς αὐτόν. περὶ δὲ διώξεως καὶ νίκης, οὐδὲν αὐτοῖς ἐδεμνημελήτητο. ἀ δὲ τῆς Βιθυνίας ἀρχηγὸς, τῶν Τούρκων τῆς τὰ πολέμια ἐμπειροτέρους ἐκλέξας, τὰ στενὰ τῶν ὁδῶν ἐπεπάμφυε φυλάττειν. αὐτὸς δ' ὀκτακισχιλίους ὁπλίτας λαβὼν ἕξειν, ἐ βασιλέα ἐκδεξόμενος. ὥσθε βασιλεῖ, τεττάρων μιτὰ ἐ εἰς Ασίαν διβάντων περί τι πολίχνιον γεωμένῳ παράλιον, Φιλοκρήνην ὑπονοῦ πως ὀνομαζόμενον, ἐπεὶ ἐμαθήκει τὰς πέριξ δυσχωρίας διελαφόπα παρακαθῆσθαι μὴ ἐ βαρβαρικὴ φαλαγγίδα ἐ Ορχάνου, ἐπαυθὲ ἐ αὐτῷ πίζασθαι τὸ φαλαγγίδον καὶ ἀμυντερεῖσθαι ξυμβαίνει.

Β. Επεὶ δ' ἅμα ἡλίῳ ἔ βαρβάρων ἐσίας ἰώρα τῶν πέριξ ὀρῶν παρακαθίσπας, ὁρῶτα μὲν ψιλὸς, ἔπειτα δ' ὁπλίτας, καὶ * μάλιςα ἄλλως ἐπτίας, ὁπλισαμένους καὶ αὐτὸς ἐλαύνοντας ἐπ' αὐτὸς. ὁρῶτα μὲν οὖν ἀροβολισμοῖς παρὰ τῶν βαρβαρικῶν ἐγίγνοντο πόρρωθεν ἑταιρίσαι, καὶ ὑ μάλα ἐθέλοντας τοὺς ἀφεστάναι. ἔπερ οὐ νομίσας ὁ βασιλεὺς ἐναι λογισάμενος τοὺς βαρβάρους, ἀλλὰ δειλίαν, θάρσος τε ἀντλάμβανε, καὶ παρεξέναι κατ' ὀλίγους καὶ ἐξιππάζεσθαι τὰς πέριξ ἐκέλευε. ἔπερ ὡς εἰς καλὸν ἀποβήσεσθαι πίρας ἔνιοι τῷ περὶ αὐτὸν ἐμπειροτέραν φάσκοντες, ὡς ἠδυνάθησαν ἐπιχεῖν.

* *μάλα ἄλλως Cod. Reg. Sed legendum videtur, μάλα ἐθελόντων.*

ἐπεὶ

ἐπεὶ δ' ὕπω αὐτομβατούσης τῆς μάχης παρῆσε τὸ μεσυμβρινὸν ὁ ἥλιος, ὀπότε δὴ μάλιστα κατὰ γῆς αὐτὸς ἀκμαιοτέρας καταπέμπει τὴν φλόγα, θιασάμενος ἀνωθεν ἐκ τῆς ἀκροφείας ἀπαγορεύοντας ἤδη Ρωμαίους ἐκ τε τῶ καύματος, ἅ τε τῷ συνεχῶν δρόμων καὶ πεδήσεων, ὁ Ορχανὸς κάτεισι καὶ αὐτὸς, οὐκ ἀπείθμητον ἐπαγόμενος στράτευμα. καὶ πιεσάντες σὺν ἀσπίμῳ τῇ κραυγῇ, οἱ μὲν συχνοὶς τοῖς βέλεσι ἐβαλλον, οἱ δὲ τοῖς ξίφεσι κατὰ σῶμα προσυπαντῶντες ἔκτεινον. οἱ δὲ Ρωμαῖοι τὴν ἀρετὴν ἐκείνων ἤροσον γενναίως ὑπεσχημένοι, διῤῥῶγας ἡμύοντο μέχρι πολλῶ, καὶ πλέους ἐτέτρωσκόν τι καὶ ἔφαττον. ἔπειτα τὴν νύκτα βλέποντες οὐκ εἰς μακρὰν ἐπιοῦσαν, καὶ δείσαντες ὑπασπίσωσι τὸ τοῦ πολεμίου παπμαχῶν, ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν ἐπαγόμενοι παρὰ τὸ αἰεῖον στρατόπεδον. ὅτι καὶ μάλιστα σφοδρότερον ἐπετιθέντες οἱ βάρβαροι, οὐκ ὀλίγον ἐργάζοντο φόνον τῆς τε ἵππου καὶ αὐτῶν, ἕως ἡ νὺξ ἐπελθοῦσα τὴν μάχην διέλυσεν. τέτρωται δ' ἐν τούτοις καὶ ὁ βασιλεὺς ἄπρονοήτων ποδῶν ὀλαφρῶ τινι βέλει καὶ οὐ μάλα καιρίῳ.

Γ. Ἐν ταύτῃ δὴ τῇ νυκτὶ, γίνεταί τι θέαμα ἐλεεινὸν, καὶ φοβερὰς τοῖς θεωμένοις. Ἐπεὶ γὰρ ὁ βάρβαρος ἐπθαυμάκει θιασάμενος τῷ Ρωμαίων τὸν τε ὁπλισμὸν καὶ τὴν ἀνδρικὴν ἕνστασιν, ἐνόμισεν οὐ μέχρι τότε σῶσαι θελήσειν αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐς τὰ πρόσω χωρῶν ἐς τὴν ὑστεραίαν. ὅθεν τριακοσίους ἱππεῖς καταλελοιπὼς ἱππέας, θιωρείας ἕνεκα, αὐτὸς τὴν ὅλην ἀναλαβὼν στρατιὰν, ἤλαυνεν ἐς * τὰ πρόσω, σπεύδων φθάσαι καταλαβεῖν τὰ τῆδε ὁδῶν καιριώτερα. ἐκείνος μὲν δὴν ὅσον ὕπος ᾤχετο ἀπιών. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐς τὸ τῆς Φιλοκρήνης οἴκημα πολίχνιον, θιρατείας ἕνεκα τῆ πόλει. ὅπερ ὁ στρατὸς θιασάμενος τῷ Ρωμαίων, ἐς ἄκρα καθαρῶς τὴν αἰτίαν μεμαθηκότες, φύγειν ἐνόμισαν ὑπὸ δουλείας αὖθις. μέλλεν δὲ ἐπικεῖσθαι πάσις τοῦ Ορχανοῦ μετὰ μάλα πολλῆ τῆ στρατῶ, ἐς μηδένα ζῶντα Ρωμαίων καταλιπεῖν, τὸν ἐς τὴν ὑστεραίαν θιάσασθαι ἥλιον. ὅθεν ὅσοι μὲν ἀκάνια ἐπιφέροντο, ἔφευγον φύγοντες γυμνοὶ δὲ αὖτῶν. οἱ δὲ ἀναδύοντες φοβῆ τὴν πυλῶν τὸ πολιχνίου, καπνακίθησαν ὑπ' ἀλλήλων οἱ πλέους, ἐς ἀπιπίγασαν ἀλλήλων ἐξαρπάσαντες δίκην σειρᾶς, οἱ μὲν δὴ τῆ ἐπάλξεων ἐσπεσόντες· οἱ δὲ ἀποσωρεύοντες ἀφὸς τῆ ὄπιθεν ἐφιλοκινδύνων, ἀντερίποντό τε καὶ ἴθυκτον πίπτοντες. ὅσοι δ' οἷ ἐς ὑπὸ μόνης δουλείας ἀπέψυξαν ἑτάμενοι. ἄρτι δὲ ἐς ὁ ἥλιος ὑπερβὰς τὸν ὁρίζοντα, ἠμύνοντο τοῖς τριακοσίοις ἐκείνοις βαρβάροις ἀπίκοι ἐκείθεν συμφορὰν τῷ Ρωμαίων στρατῶ· ἐς προσιλάσαντες, ἐς θιασάμενοι φοβεόμενα παρὰ τὸ στρατόπεδον * ἵππους ἐς ὅπλα, ἐς σκηνὰς ἀνδρῶν κενὰς, φόβος δὲ πάντες ἐς τοὺς βασιλικοὺς ἵππους μὴ ἔτι ῥυθμῶν ἐφιεμένους, ἐς τὸ βασιλικὸν σκήνωμα, ἅπαντα λαβόντες οἱ βάρβαροι ἀπῆσαν. οἱ δ' ἐκαθ' ἑαυτοὺς ἐγγὺς γενόμενοι, πολλοῖς καπνοῖσι βέλεσι, ὅσοι μὲν ἔφθασαν μὴτ' ἐς ἀκάτια, μήτ' ἐς τὸ πολίχνιον ἑαυτὸς ἐμβαλόντες.

Δ. Ταῦτα θιασάμενος ἐς ὁ βασιλεὺς, καὶ μὰ ἔχων ὅ, τι ἐς δράσει, τῆς παρεστώσης ὕδε ὑδαμῆ χορηγούσης ἐμάχετο, ἐς πλοῖον ἐμβὰς καὶ αὐτὸς, ἐπειγόμενος πρὸς τὸ Βυζάντιον. διατόρει δ' ὀλίγον ὅμως καθ' ἑαυτὸ γνωσιμαχῶν καὶ ζητῶν τὴν τῆς θεομηνίας αἰτίαν, δι' ἣν τὸ τῶ Ρωμαίων στρατόπεδον ὧπως ἐν ἀκαρεῖ διέφθαρται, μηδενὸς τῶν πολεμίων δεωσαντος. σωθεὶς δ' ὀλίγοις καὶ πλείοσι

res, affirmavent, impetum tamen ejus reprimere non potuerunt. Dum autem hæc tumultuaria pugna ultra meridiem producitur, quo tempore gravissimus solis æstus est; Orchanes e vertice montis, Romanos & æstu & continuis cursibus & circumcursationibus jam defatigatos esse conspicatus, descendit & ipse cum exercitu non facile numerabili. Qui confuso clamore edito, undique irruentes, partim sagittis crebris noxios petunt, partim cominus gladiis rem gerunt. Romani vero, primo illorum impetu fortiter excepto, longo tempore strenue se defenderunt, plurimis hostium & vulneratis & occisis. Deinde cum noctem instare viderent, & hostili in solo per tenebras pugnare periculosam judicarent, pedem in castra sua properantes retulerunt. Quamobrem Turci vehementius instantes, multos & equos & homines occiderunt, donec noctis intervento prælium est diremptum. Inter cæteros autem ipse etiam Imperator levi quodam & minime lethali sagittæ ictu alterum pedem vulneratus est. ANTRONICUS UTERQUE.

III. Ea nocte spectaculum miserabile, & evidens iræ divinæ signum extitit. Nam Barbarus, qui Romanorum armaturam & virilem in pugnando constantiam viderat & admiratus fuerat, eos non quieturos, sed postridie longius progressuros ratus; trecentis equitibus specnlandi gratia ibi relictis, ipse cum omni exercitu perrexit ulterius, ad opportunas vias occupandas. Atque ita quidem ille discessit. Imperator vero oppidulum Philocrenem ingressus est, curandi vulneris gratia. Quod Romani milites cum animadvertissent, nec causam satis certo scirent, eum præ metu fugere putarunt. Nocta enim Orchanem cum magno exercitu affore, neque quenquam Romanorum salvum evasurum ac solem postridie intnituru. Itaque qui naviculas secum attulerant, oudi in ipsis fugiebant. Alii festinantes, ante portas oppiduli sese mutuo plerique conculcabant & suffocabant. Alii catenæ instar ex se invicem nexi ac suspensi, partim in propugnacula eradebant, partim a sequentibus detracti & eversi, casu mosiebantur. Erant etiam qui solo timore exanimati, stantes expirarent. Mane vero statim sole orto, trecenti illi Barbari incredibilem eam Romanorum cladem conspicati progrediuntur, & cum in castris equos, arma, vacua hominibus tentoria, Imperatorios item equos cum rubris sellis, & Imperatorium tabernaculum viderent, ducenti ex iis, his omnibus rapraptis abeunt. Reliqui centum propius accessere, & eos qui neque in naviculas neque in oppidulum confugerant frequentibus telis confixerunt. *Edit. Paris. pag. 268.*

VI. Imperator vero his rebus, cum nihil agere posset, nec ullam tempus opportunitatem præberet, conscensa & ipse nari Byzantium rediit. Cæterum ille anceps hæsitabat & secum tacite umbigebat, quam ob causam Deo irato Romanus exercitus, cum nemo ex hostibus persequeretur, temporis momento ita esset profligatus. Tandem post multas dubitationes, cum alia plurima tum id quod gravissimum erat animadvertit; publicæ disciplinæ

ANDRONICUS SENIOR

perturbationem dico, & perversum morem judiciorum; qui quidem morbus late diffusus, & ipso temporis lapsu inveteratus, magnam confusionem ac multum detrimenti reipublicæ afferebat. Etenim morbi, qui ex malo aliquo corporis habitu oriuntur, paucos invadunt, nec publice vagantur. Aere autem infecto, omnes qui eundem & communem aerem participant, ipsius etiam morbi participes fieri necesse est. Eandem autem ille rationem esse ajebat privatorum omnium delictorum, si cum iniquis judiciis conferentur.

V. Proinde non multis post diebus Esaiam patriarcham convenit: ac primum ei conatur persuadere, ut iram adversus episcopos deponat, & populum interdicto
„ solvat. Neque enim par esse, cum ipse
„ omnibus omnia condonaret, ad quem
„ publica delicta aperte spectarent: illum
„ qui & patriarcha foret & pacis auctor ac
„ magister esse deberet, iram adversus
„ quosdam latentem & residuam alere,
„ tot solibus interea occidentibus, cum
„ ne unus quidem durante illius ira oc-
„ cidere deberet. Patriarcha igitur im-
Edit. Paris. pag. 269. peratori obtecturus, sacerdotali stola indutus, divinæ mystagogiæ hora, populo & viventi & mortuo scriptam absolutionem in ambone recitat. Episcopis autem & presbyteris plerisque minime ignovit. Deinde eodem Patriarcha, eum multis episcopis & presbyteris mystagogiam celebrante, quatuor viros * delegit Imperator, sibi ad civilia judicia exercenda probatos: quorum unus ex episcopis erat. His medio in templo juris dicundi potestatem dedit, tradito etiam sacrosancto Evangelio; item Imperatorio gladio: sanctissimumque jusjurandum ab eis exegit, quo se sine respectu personarum & largitionum pronunciaturos affirmarent. Quippe si in ejusmodi delictis deprehensi essent, nullam eis excusationem reliquie quominus condemnarentur. Nam prædia ipsis assignavit, ex quorum annuis reditibus splendide possent vivere. Atque hæc ita ferme se habuerunt.

** Vide Notas.*

Autumnus 1339.

VI. Autumno ineunte, omnibus triremibus Romanorum, quæ Byzantii, Lesbi atque in cæteris insulis & maritimis urbibus erant, nec non uniremibus coactis, item quatuor auxiliaribus triremibus ab insularum Cycladum rectore accersitis, e portu solvit, contra Barbaricas naves, ut fama ferebatur; reipsa vero contra Martinum Chii præfectum. Qui cum Latinus foret, ex eorum videlicet numero, qui divitiis & dignitate eminebant, hereditariam acceperat a patre procurationem ejus insulæ; item jus percipiendi ex ea annuos reditus, ea lege ut Romanorum Imperatoribus pro servo pareret, & quicquid jussissent summo studio exequeretur. Romanorum enim esse insulam, quam Imperator idemque Imperatoris avus regendam illi dedisset, pecuniario etiam reditu ob vetus quoddam beneficium concesso. Quæ Martino & ejus fratri cum a patre relicta fuissent, fratrem quidem Martinus dolis quibusdam eluserat: ipse autem, vir strenuus, & latissima prudentia instructus, triremes ædificaverat; atque ex Barbaris, oram Asiæ maritimam accolentibus, prædas

A μὲν ἴσπρα, χαμερπέστερον δ' ὄναρ τὸ τῆς πολιτικῆς πραγμάτων ἀσύθμητον, ᾗ τὸ περὶ τὰς δίκας νόσημα πολύχουν ὂν καὶ δυσίατον, διὰ τοῦ ἐκ τοῦ χρόνου προσγενομένου ἕξεως αὐτῷ, καὶ πολλὰ ἐπάγον τῇ κοινῇ τῆς πραγμάτων ἅπασι καὶ σύγχυσιν καὶ ζημίαν. ὥσπερ γὰρ τὰ τῶν τοιούτων νοσημάτων εὐχερῶς ἐπιγινόμενα τοῖς ἀνθρώποις, ταραχὰς * ἐπιγεμβαίνει τοῖς σώμασι καὶ τὸν ἀέρα τὸν κοινὸν τοῦτον ἀναπνέουσι, καὶ οὐκ ἐς τὸ κοινὸν τοῦτο διάβασιν * ἴσχει, τὸν δ' ἀέρα τοιοῦτον ὄντα, ἀνάγκη πάντως τῶν τοιούτων ἅπαντας, ὅσοι τὸν αὐτὸν κοινῇ μετολήφασιν ἀέρα, ὥσπερ ἴσχειν ἔφασκε τὰ μεγάλα πάντ' ἀδικήματα, φησὶ τὸ περὶ τὰς κρίσεις γινόμενα.

* ἐπισυμβαίνει
* ἴσχει

E. Ὅθεν μὲν ὁ πολλὰς τοῖς ἡμέραις ἄπεισιν ἐς B ᾗ πατριάρχῃ Ἡσαΐαν. Ἐκ φωτὸς μὲν πεῖθεν τοῦτον * ἀποδύεσθαι ἐπιχειρεῖ τὸν ὀρὸς τὸς ἐπισκόπους αὐτοῦ, καὶ λύσαι ᾗ ἀφοσιῶσθαι τῷ λαῷ· μὴν δὲ γὰρ εἶναι φασὶ τὸν εἰκότα, αὐτὸ συγχωροῦντας ἅπασιν ἅπασα, πρὸς οὓς καὶ τὰ κοινὰ φυσικῶς ἁμαρτήματα, ἐκείνου πατριάρχου ὄντα, καὶ τὰς ἰδίως ἅμα διαβολὰς εἶναι ἐφειλόμενα, ἕνεκα ὑποκαθημένου τρίφου ἀρχὴν καὶ ἀνθρώπων ἐκ πολλοῦ δυσμενοῦς ἀλοὺς, μηδ' ἐφ' ἑνὸς συγχωρήσαντος. τῷ μὲν δὴν λαῷ, τῷ τε ζῶντι καὶ τῷ τεθνεῶτι, συγχώρησιν ἐγγράφου ἐπ' ἀμβωνος ἀναγνῶναι, ᾗ ἱερατικὴν περιβαλόμενος στολὴν, ἐν ὥρᾳ ᾗ θείας μυσταγωγίας ὁ πατριάρχης, τῷ βασιλεῖ παρῆσαν. τοὺς δ' ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τοῖς πλείοσιν οὐκ ἔσχε συγκεχώρηκε. ἔνεστα τοῦτο θείαν ἐπιτελοῦντος μυσταγωγίαν σὺν πολλοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις τε πατριάρχου, τέτταρας ἐκλεξάμενος ἄνδρας, ὧς αὐτὸς ἀξίους ὑπηρετήσειν ἔκρινε τοῖς πολιτικοῖς δίκαις, ὧν οἷς ἐκ τοῦ ἐπισκόπων ἓν, τοὺς ἐν μέσῳ * τῷ θείῳ νεῷ τοῦ θείου ᾗ δικάζειν ἐνεχείρισεν ἐξουσίαν ὁ βασιλεὺς, παραδὺς αὐτοῖς καὶ τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον, καὶ ὁρκῳ γε τοῦ βασιλικοῦ σώθη, καὶ ἄλυκ ἀπαιτήσας καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ὅρκους φειδωλίσιμος, ἀπροσωπολήπτως τε καὶ ἀδωροδοκήτους ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις. πεποίηκε γὰρ αὐτὸς καὶ ἀκριβέστατον ἔχων τὸν καταδίκων, ὡ τοὺς ἀλίσκοιτο, χωρὶς δὲς ἀποχρῶντα καλῶς ὁρᾶς ἐπίτασιν ἀρόσθαι. καὶ ταῦτα μὲν τῇδέ πῃ ἴσχε.

* ἴσχει

* τοῦ θείου

C

D

ς'. Φθινοπώρου δ' ἰσαμένου συλλεξάμενος ὅσαι τριήρεις ἦσαν Ῥωμαίοις ἐν τῷ Βυζαντίῳ καὶ Λέσβῳ καὶ ἄλλαις νήσοις καὶ παραλίοις πόλεσι, καὶ πρὸς γε ἔτι ὅσαι μονήρεις, καὶ ἐπὶ ταύταις τέτταρας ἄλλας συμμαχίδας τριήρεις ἐκ τῶν τῆς Κυκλάδων ἡγεμονευόντος νήσων προσκαλεσάμενος, ἀπέπλευσε, τῇ μὲν φήμῃ κατὰ τῶν βαρβαρικῶν νεῶν, τῇ δ' ἀληθείᾳ, τῷ Μαρτίνῳ τῷ τοῦ Χίου ἐπιτροπεύοντος. ὃς δὴ Λατῖνος ὢν, τῶν πλούτῳ καὶ δόξῃ διαφερόντων, κλῆρον εἰλήφει παρὰ πατρὸς, ἐπιτροπείαν μὲν τῆσδε, ᾗ πάσης ἐπεφέζοθαι πρόσοδον. ὑπῆκτο δὲ τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίοις ὅσα περὶ δοῦλος, καὶ πᾶν τὸ προστεττόμενον σφίσιν ὅλῃ σπουδῇ προθυμίᾳ. Ῥωμαίων δ' εἶναι τοῦ νῆσον. δοθῆναι δ' αὐτῇ παρὸς τῷ βασιλέως ᾗ πάππου * ᾗ βασιλέως, ἐπιτροπῆς τε ἕνεκα ᾗ πορισμοῦ χρημάτων, παλαιόθεν τοῦτο χάριν ὀφείλοντος αὐτῷ. ὃς δὲ ὑπὸ παρὸς ᾗ πατρὸς ᾗ διξαμένου παῖδα ἅμα τῇ ἀδελφῇ, ᾗ μὴ ἀδελφὸν δοῦλος τοῦ παραχρῆσθαι. ἐπεὶς δὲ δραπέτης ἐν ἀνὴρ, ᾗ συνέσει βαθεῖ κοσμούμενος, τειήρεις τε ἐναυπηγήσατο, ᾗ ἐλᾄζετο τοὺς βαρβάρους, ὅσοι τε τὴ ἐκεῖ τῆς Ἀσίας ἦσαν παραλίοι, ᾗ ὅσοι λιγυρικῆς ἐς τὰς ναῦς

* τοῦ Λατίνου, *deletum*

ἐμβιβάζοντες ἑαυτοὺς, τοὺς πόσους παρέπλεον. καὶ ὥστε τοὺς ἐφόβησε τὸ βραχεῖ, ὡς καὶ φόρους ἐπιτίμια λαμβάνειν ἐκ τούτων, ὡς μὴ τὰ μέγιστα βλάπτῃ μαχόμενος. ὅθεν ἐπὶ μέγα πλοῦτον καὶ δόξης τῷ πρίν ἐλθὼν πραβαίνων, ὑποπτεύεται ἐδίδου Ῥωμαίοις, ὡς εἰς μακρὰν δὴ ἐπὶ πολὺ ἀφ' ἡμῶν τοῦτον τὸν ἐς βασιλέας ὑπεσταλῶ. καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἀπαρακαλύπτως ἔπλεων ἡ βασιλεὺς κατ' αὐτὰ νῦν ποιούμενος, τόν τε τόπον καθέξω ὑδρεὶ πόνῳ. καὶ αὐτὸς χειροωσάμενος, διεμώλω τοῖς Βυζαντίοις παρέπεμψεν.

Agebat; item ex iis qui navibus piraticis vecti circum insulas vagabantur. Quos brevi tempore adeo perterrefecit, ut de eos bello male multaret, annua illi tributa penderent. Ad magnas igitur opes & ad summum splendorem brevi evectus, Romanis suspectus fuit, ne paulo post jugum Imperatoris excuteret. Eaque de causa non palam eum Imperator classe aggressus, nullo negotio insulam cepit & vinctum illum Byzantium misit. ANDRONICUS IUNIOR.

CAPUT X.

Edit. Paris. pag. 270.

I. Junior ægrotat. Morti proximus cucullum petit. Reos carcere educi jubet. Ultimam voluntatem dictat. Uxori & postumo Imperium, Cantacuzeno tutelam relinquit. II. Mater præteritam se dolet. Syrgiannem adoptat. Thessalonicenses sacramento sibi obligat. III. Constantino Despotæ libertas datur, & adimitur. Prima nominis littera Imperium ei portendere credita. IV. Senior Synadeno instante habitum & nomen invitus mutat. V. Junior aquam poscit ex sacro Deiparæ fonte: qua capiti inspersa convaluit. VI. Patriarcha Senioris calamitate lætus. Ex ipso quærit qualem sui mentionem in Ecclesia fieri velit. VII. Senior suam sortem deflet. In Patriarcham invehitur. VIII. Ad interrogata nihil respondet. Ex magno dolore stupor & silentium. Vecus apophtegma Regis Ægyptii. IX. De Senioris nomine in Ecclesia commemorando quid Patriarcha decreverit. Populi murmur & indignatio. Senior Synadeni minis territus Imperium ejurat. Scriptam formulam ut consignaverit. X Auri numi antiqui in finibus Persarum inventi. Multi a Latinis mercatoribus in varias oras transmissi. Quanti apud Byzantios æstimati sint.

Ὀλίγων μέντοι διελθουσῶν ἡμερῶν, νόσου ἐπιλαβούσης σωμάτων τῷ βασιλεῖ μάλα βαρείας, ἐς Διδυμοτείχου διέσχεσε. λουτρῷ γὰρ χρησάμενον, ἔπειτα ἐδίαιταν μετὰ τὸ λουτρὸν ἑαυτῷ ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι παραχρῆμα, καὶ ταῦτ' ἐν ἀκμῇ τῶν χειμώνος ὄντος τοῦ χρόνου, πυκνοῖς τε ὁλοσώμασιν χεῖν. καὶ μάλιστα ἐς τὸν κεφαλὴν ἀθρόοις ἐντινασσομένοις τε πλείοσι πάθους, εὖ μάλα σφοδροπόρας ὑπιμένειν ἐστῶσα τὰς ἀλγηδόνας, ἀλλὰ καὶ ἐς ἔκστασιν ἀπενεχθῆναι πίπτειν τῆδε φρενῶν. Ἐπὶ δὲ τοῖδε πάσης ἰατρικῆς ἐμπειρίας ἐχούσης ἐγγύτερον ἐγεγόνει τὸ πάθος, καὶ ἀπηγόρευτο τῷ βασιλεῖ ὁ ἐς τὴν ὑγείαν ἅλις, ἐξαίρνης μὲν τοῖς περὶ αὐτὸν μαχητὰς αὐτὸν ἐνδῦναι τεθέντων, φρὶν ἐνθυμῆναι τὸ ζῆν. ἐξαίρνης δ' αὖθις αὖτις, ἀπολῦσαι πάντας δεσμώτας, Καντακουζηνόν τε τὸν δυνάστην, καὶ τὸν μέγαν λογοθέτην τὸν Μετοχίτην, καὶ ὅσοι ἐξῆς τοῖς ὁμοίοις ἔτυχον κακοδαίμονες. διέθετο δ' αὐτὸ τοῦτο τοὺς ὁμοίους πάντας Ῥωμαίους, σίβας ἀποδιδόναι τῇ τε συζύγῳ δυναστείᾳ (παρῆν γὰρ ἔτι ἔγκυος οὖσα, καὶ ἔτυχε τῇδε λεγομένῳ) καὶ ἅμα τῷ τεχθησομένῳ παιδίῳ, ὅσα καὶ βασιλεῖ, εἰ ἀρρενοῖτο. ἐπίτροπον δ' εἶναι τὸν Καντακουζηνὸν τὸν μέγαν δομέστικον. ἃ δὴ μόνα γραφῇ παραδοθέντα, ὡς διαθήκην ἐπέμψατο.

B. Μετὰ δ' ἡδέμιά τούτῳ γιγνόμενα τοὺς ὑπὲρ μὲν τὸ βασιλέως καὶ πάππα, αὖτε τῆς μητρὸς καὶ δεσποίνης τὸ Θεσσαλονίκης τῆς πλειπαύτα τ' ἄλλα ποιουμένης. ὁ δὲ καὶ μαυρὰν ἔχειν ἐκέλευσεν τὴν λύπην, καὶ λογισμὸς ἔδρυφεν ὑποψίας μισεῖν. ἀπηγόρευε γὰρ ἤδη τὴν ἑαυτῆς ζωὴν, εἰ πεθναίη παῖς καὶ

B I. Paucis diebus ex eo elapsis, Imperator Didymotichi agens in morbum gravissimum incidit. Nam cum lavisset, & in summo rigore hyemis convenienter sui curam balneo egressus non habuisset; tum illi reliquum corpus * est denatum, tum vero caput ita afflictum, maxima parte malleo inclinante, ut non modo gravissimis doloribus cruciaretur, sed & mente statim alienaretur. Cum autem id malum omnem medicorum artem superaret, & de vita illius postridie actum fore videretur: * jurejurando stantes adegit, primum ut sibi monostilicum cuculium inducerent, priusquam vita excessisset: deinde, ut eos qui in vinculis erant liberos dimitterent, Constantinum Despotam, magnum Logothetem Metochiten, omnes denique eodem crimine damnatos. Ore porro mandavit, ut omnes Romani jurarent, se ipsius conjugem Imperatricem (ipsa enim aderat gravida, eaque verba audiebat) & postumum, si filius nasceretur, ut Imperatorem veneraturos: cujus tutor esset Cantacuzenus Magnus Domesticus. Quæ sole in literas relata, vim testamenti habuerunt. ANN. CHR. M. C. C. C. XXXIX. obligat adjuravit astantes

II. Nulla vero tum facta est mentio nec Avi Imperatoris, nec Dominæ matris, quæ Thessalonicæ tum temporis agebat. Id quod huic magnum tristitiam attulit, & curas injecit suspiciosum plenas. Jam enim de salute sua desperabat, si defuncto filio alii ad Im-

ANDRONICUS URSACIUS. *Edit. Paris.* pag. 271. *Id eſt*, Imperatrix.

perii curam ſuſcipiendam vocarentur, ipſa vero minime. Negabat quippe poſſe ſeri, ut ſibi, quæ Domina * eſſet, vita concederetur a Magno Domeſtico Cantacuzeno, & matre illius, prætet omnem expectationem Imperii adminiſtrationi ſe ſummo rerum præfectis, & longo jam tempora ſibi inimicis. Redacta igitur in anguſtias, ademptoque rebus ſuis aliter conſulendi ſpatio, ſtatim accerſit & * adoptat Syrgiannem, qui tum Theſſalonicæ præerat atque ibi commorabatur, eique vitam & animam ſuam committit: ſimulque Theſſalonicenſes, eo res adminiſtrante, jurare jubet, ac polliceri, ſe heram ipſam & dominam eodem modo ſemper agnituros, & ad extremum ſpiritum pro ea dimicaturos. Quod ſi filius ſuus Imperator moreretur, filio ipſius nondum nato Imperii ſucceſſionem ciera ſeditiones incolumem conſervaturos. Hæc ita tunc acta magnum invidiæ incendium & graves offenſiones in poſterum exciearunt, ut deinceps dicturi ſumus. Nunc illuc nobis redeundum eſt.

* *Videinfra lib.* 10 *cap.* 5. *de Notis Ducange ad hunc locum.*

III. Conſtantinus Deſpota, una cum cæteris, ut diximus, ſolutus vinculis, cum paulum ſe oſtendiſſet ex oculis quaſi evanuit. Siquidem nocte inſequenta in obſcuras latebras a proceribus aulicis eſt abditus. Veſitl enim ne Imperatore defuncto turba in populo oriretur, quum ob alia, tum propter C literam, & olim temere de illa jactatam rumotem, ſic eum tractaruet. Vulgaris enim fama erat, Imperii ſucceſſionem, Seniore Imperatore defuncto, ei eſſe deſtinatam, cujus nomen a C litera inciperet. Unde cum & iſte Conſtantinus diceretat, ſuſpectus erat.

IV. In Seniorem vero Imperatorem plures malorum vias excogitarunt, quæ omnes eodem ducerent. Optionem enim ei dederunt, mallet ne monaſticam habitam induere, an aliud quodlibet malum ſubire: id vero eſſe aut cædem, aut acerbiſſimum exilium, aut violentam in oblivionis caſtellum abductionem: quorum omnium vehementiſſimus miniſter eſſet Theodorus Synadenus. Imperator vero, tanta periculorum tempeſtate ſubito oppreſſus, diu ſine voce in lecto jacuit. Quid enim faceret aliud, niſi fetteus eſſet, aut cor adamantinum ſortitus foret, multis Barbaris & efferatis militibus circumfuſis, domeſticis vero omnibus extruſis, ac nemine præſente, qui hominem duceret, non videntem nec ubi ſtaret nec quo tranſiret? Sed ne longum faciamus, volentem noleatem tondent, & cucullo induunt, & mutato nomine Aaronium vocant. Et hæc quidem ita ſe habuerunt.

pag 272.

V. Imperator autem Didymotichi, nullo vitæ ſigno apparente, præter exiguam & tenuiſſimam reſpirationem, vitalibus inſtrumentis immoris, & extremitatibus corporis emortuis, plane mortuus totum biduum jacebat. Tertio veto die, velut e profundo ſomno nonnihil expereetus, divinum laticem caſtiſſimæ Dei-genitricis, quæ * Peges dicitur, poſtulavit. Quo ſtatim allato, & capiti affuſo, tecreatuseſt, & cibum cepit, & intra paucos dies confirmatis viribus priſtinam valetudinem recuperavit.

* *Id eſt*, a Fonte

A Βασιλεὺς, ἄλλως μὲν ἐς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς βασιλείας οὐσαγομένων, αὐτὸς δ' ἦσυχα. μηδὲ ὅλως τῷ δυναστῶν ἄρασι, δίκαιον ὅσα αὐτῷ, συγκεχωρῆθαι ζῆν παρὰ τὸ μεγάλου δομεςίκου Καντακυζηνοῦ, ᾗ τῆς αὐτοῦ μητρὸς, ὅπως εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ᾗ διοίκησιν τῆς τῶν βασιλείας πραγμάτων ἀνασοβήτως εἰσαγομένων, ᾗ παύσῃ δὲ ἐχθραζόντων πολιτῶν τὸν χρόνον. τοῦτ' ἄρα ᾗ ἐν τοσῷ καταπάσα ἡ ὥρας, ᾗ οὐ ἔχυσα χρόνου ἄλλως χειδίζειν τὰ κατ' αὐτὸν, προσκαλεῖται ᾗ οἰκειοῦται τὸν Συργιάννην ἄνδρα, ἐπιτροπὴν τῆς Θεσσαλονίκης διεζωσμένον, κἀκεῖ ᾗτειβοντα, ᾗ τὴν ἑαυτᾶς ἀναπνοὴν τούτῳ ζωὴν ᾗ ψυχήν. ᾗ ἅμα ὁμόσαι ἀπαντας τοὺς Θεσσαλονικέας ὑπὲρ τούτου διοικητὴν, καὶ ὑπερχεῖσθαι τυχεῖν τῆς ἴσης αὐτῷ ἐξουσίας τοῖς ἀεὶ, ᾗ ὑπὲρ αὐτῆς ἀνδίσασθαι μέχρι θανάτου· οἱ δὲ ᾗ τὸν υἱὸν καὶ βασιλέα πᾶσιν συμβαίνειν, περιποιεῖσθαι καὶ φυλάττειν τῷ πεφυκότι παιδὶ τῶν τῆς βασιλείας ἡδαχίων ἀσφαλῶς τε ᾗ ἀκέραιον. Ταῦτ' οὖν πραξάντα, πολλῷ ὑστέρῳ σανδάλων πυρσὸν ἐν τῇ ἕωθεν, ὡς ἐρίσται προϊόντων ἡμῖν. νῦν δ' ἡμῖν ἐπανιτέον ἐστὶ ἀνδις ἐπὶ ὧν.

B

Γ. Κωνσταντῖνος μὲν δὴ ὁ δεσπότης, ξυὶ γε τοῖς ἄλλοις δεσμώταις ἀπολυθεὶς ᾗ αὖθις, ὡς εἰρήκαμεν, βραχὺ φασὶς ὡς εἰπεῖν ἀπεκρύβατο. τῆς δὲ τύχης τοὺς ἐπίσους, ἐς ἀδύλας μυχὰς οἱ περὶ τὸν βασιλέα καπήγαγε. δείσαντες δὲ μὴ τὰ βασιλίας ἐπαρῴσωσι, δόρυβος κατασεῖσαι τὴν δήμῳ, τά τε ἄλλα ᾗ δὴ τὸ Κωνσταντίνου, ᾗ τὰ μάλιστα πάλαι δρυλλούμενα δι' αὐτὸ, πάντ μὲν ὅπως ἐχρήσαντο. ἐδρυλλεῖτο γὰρ, ὡς ἀ τοῦ βασιλέως ἡδελξόμενος τῷ γηραιᾷ βασιλέως, τὸ Κωνσταντίνου ἐν τῇ ἀρχῇ τῷ ὀνόματος ἔχει ἀταλπραμένου· Κωνσταντῖνος οὖν ᾗ ὅπως καλλιέμενος ὑπαπτεύεται.

C

Δ. Καὶ δὴ τὸ γηραιᾷ βασιλέως πλείας μὲν τὰς ἀδὰς ἐμελέτησαν τὸ δοκεῖν, εἰς ταυτὸ δὲ ᾗ τούτους ἀπάσας φερούσας. ἄρασι γὰρ ἔδοσαν τὴν φιλίαν ἀποτέρου βούλοιτο, ᾗ τὸ μοναχικὸν ἐνδύσασθαι χιτῶνα, ᾗ τῷ ἄλλων δοκῶν ἐπέσθαι ἐθέλοι· τοῦτο δ' εἶναι, ἀσφαλῶ, ᾗ τινὰ ἐξοχὴν ἀπαραμύθητον, ἀ βιαίως ἀπαγαγὼν ἐς τὸ τῆς λάθης φρούριον. τοῦτο δ' εἶναι ᾗπυρον ὑπαράλιον τοῦ προπύργιον Θεόδωρον τὸν Συνασδηνόν. ἀ μέντοι βασιλεὺς, τοσαύτα χειμῶνος δεινῶν περιστάντος ἐξαίφνης αὐτῷ, ἄφωνος ἐπὶ πολὺ ᾗ ἄπρακτος ἔκειτο ἐπὶ κλίνης. ᾗ τί γὰρ ἄλλο εἶδος, εἰ μὴ σίδηρος ἦν, οἱ μὰ ἐξ ἀδάμαντος ἔλαχε ᾗ καρδίαν ἐσκλασμένος, πολλῶν μὲν ἐπλιτῶν ἀλλογλώσσων τε ᾗ ἀγείων περιχυθέντων αὐτῷ, ᾗδ' * εἰκαιῶν ἐξαιθέντων ἀπάντων, ᾗ μηδενὸς ὅπως τὸ ὀδυνησόμενος ἄνδρωπος, ἱστημένου τὸ βλέπειν πῦ μὲν τάσσεται, πᾶ δὲ ᾗβαίνεται; ἀλλ' ἵνα μὴ ᾗτειβωμῶν, ἅπαντος εἴδους πως, εἰπεῖν, τὸν τε καιρὸν κατρωσε πᾶν, ᾗ τὸ μεσονυκτίου χᾶμα περιεδύσατο, καὶ ἐς Ἀσπάσιον πλοῖα μεταφέρωσι. ᾗ ταῦτα μὲν ὅπως ἔχει.

D

* μικρὸν

* κατασῆ

* ἀκαιρῶν

E. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν Διδυμοτείχῳ * ὠδὲ πλέον· * μεδὲν ἄχων ὧδα σημεῖον τὸ ζῆν, πλὴν βραχείας ᾗ λειποψυχίας ἀναπνοὰς, ᾗδ' ζωτικῶν ὀργάνων ἀκινησίαν μενάντων, ᾗ ὃ τὸ σώματος πυρῳδίστων ἀναισθησίαν, ὑπνου παρὸς ἀτυφῳ ὑπὸ δυσὶν ὅλαις ἡμέραις. τῇ δὲ νεύτῃ καθάπαξ ἀπὸ βαθέος ὕπνου μικρὸν ἀναψυχὼν, θείου ὕδατος ἐκπίνει πάσα ἡ ὑπαργυρᾶ θεομήτορος ἡ Πηγῆς. ὃ κομιδέντος δ' ὕδατος, ᾗ ἐπιχεθέντος τῇ κεφαλῇ, ἐφίεταί τε, ᾗ * τροφῆς μετέχει, ᾗ μῦ βραχείας ἡμέρας ἀπρόφθη τε, ᾗ ἐς ᾗ σφοδρὰν ἀποκτησιν ὑγιείας. * τροφὴν ἔλαττο

ς. Τῷ γε μὴν πατριάρχῃ Ησαΐᾳ μηχίστην προῤῥέ- A
ποντο αἰσθῆναι τὰ περὶ τὴν βασιλέα συμβάντα. μᾶλ-
λον δὲ ὅτι λοιπὸν μὴν ἐκείνῳ βασιλείας ἐλπίδα,
μήτε τινὰ φόβα λοίμιον ἀδίκου. σκέψις μὲν οὖν ποιη-
σασθαι ἐδόκει, ὅπως χρὴ τὸν ἐν ἐκκλησίαις ἔχειν μνή-
μιον, εἰ ἄρα (φησὶ) δεῖ χρή. πέμψας οὖν δύο τῶν ἐπι-
σκόπων, αἰμαιροδόμους, καὶ πλαστόμυρος λύπην
καὶ ἄγνοιαν τῶν ἐν αὐτῇ πεπραγμένων, ἐξ αὐτῶν τοῦ
μὴ ἀλόδοξα ζητεῖν τὸν τῆς σατάνας ῥάφον ἐπίπαγεν. ὁ δὲ, βαρείας ταῖς ἀλγηδόσι κάτοχος ὢν τὴν ψυ-
χὴν, βύθιόν τινα καὶ πολλῶν τὴν καρδίας πυρὸς γέ-
μοντα στεναγμὸν ἀνέσπασε· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα, τοῦτο διέξεισι πρὸς αὐτούς.

Ζ. Ωσπερ, φησὶν, ἐπὶ τῷ Λαζάρου διπλοῦν ἐγε- B
γόνει τὸ θαῦμα, ὅτι τε νεκρὸς ὢν ἀνέζη, καὶ ὅτι δε-
δεμένος ἐβάδιζεν· ἅπερ κἀγὼ νῦν ἐπ' ἐμοῦ. ἰδοὺ γὰρ κἀγὼ νεκρὸς ἄντικρυς εἰμὶ, πολλοῖς καταῤῥαγεὶς κύ-
μασι τῆς δεινῶν, καὶ πρός γε ὅτι δεδεμένος, οὐ μόνον χεῖρας καὶ πόδας, ἀλλὰ καὶ γλῶτταν αὐτήν, δι' ἃς οἱ μὲν πλέον, τὰ γοῦν ἐμὰ πάθη καὶ ἀδικήματα ἀπεγ-
γέλασιν εἶχον πρὸ τοῦ αἰεὶ καὶ τοῖς ἀκούσι τῆς ἀνθρώ-
* Pſal. 68. πων, ὧν φωνὴ συμοικεῖ σαφέστατα πικρά. ἀλλ' * ἐπαλ-
λήλοις ἑστρατὴ τὸ πρόσωπόν μου. ἀπηλλοτριωμένος ἐγ-
γυτάτω τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς
* Pſal. 37. μητρός μου· * καὶ τὸ φῶς τῆς ὀφθαλμῶν μου καὶ αὐτὸ οὐκ
ἔστι μετ' ἐμοῦ. οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξεναν-
* Pſal. 21. τίον μου ἔστησαν· * καὶ πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξε- C
* Pſal. 72. μυκτήρισάν με. * ἐμοὶ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθη-
σαν οἱ πόδες· παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ ἴχνη μου· ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἁμαρτω-
λῶν θεωρῶν. δεδώκειν μὲν τοι τῶν βασιλείων πάλαι ξυμπατριώτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ προόμνυμα, τοῦτο δὲ
καὶ μίσχει τοῦ θεοφιλοῦς· δεδώκειν δ' αὖ καὶ τῶν
ἐκκλησίαν τῇ βασιλείᾳ τὸ πατριάρχιον, ὃν ἂν ἐθέλοι τῶν ἀφιδίτων, προβάλλεσθαι. αὐτὸν δ' ἐμόνον ἐγὼ προβαλοίμην αὐτός, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐξελέξαι-
μην, καὶ τῶν πολλῶν καὶ περιβλέπτων τοῦ ἐλλογίμων ἀνδρῶν πρόκριμα, ἄνδρωπον ἐν ἰδιωτείᾳ καταγηρά-
σαντα, καὶ μὴν ἱερατικῆς τυχόντα, μὴτ' ἀμφανοῦς τινὸς· ἐῶ λέγειν ὅσας ἐξῆς ὑπὲρ αὐτῶ πρότεινα βου-
θείας καὶ χάριτας. τοῦτο ἐφείλων μοι βουθεῖν καὶ αὐ- D
τὸς πράττοντι δυσχερῶς, ὁ δὲ σωπῇ τῆς κολάζου-
σι, βαιότερος αὐτὸς ἐμοὶ καθεστώμενος δήμιος· εἰ-
πεῖν μὲ ἀρατῷ, ὅπως αὐτὸς ἐν ἐκκλησίας ἄρτι μνημο-
νεύεσθαι βούλομαι, καὶ πλάττεται λύπην καὶ ἄγνοιαν ὅ
τι μὴ ἐμοὶ πλεονάσαν· ὅμοιον ποιῶν τῷ Αἰγυπτίῳ ἀρο-
δείλῳ, ὃν βόσκει τὰ Νείλια ῥέεθρα τῶν Λιγυπτίων ἀπο-
πνίξαντα. ὑπόταν γὰρ ἀφανὴς ἀπαπνίξῃ τῶν
ἅμα αὐτῷ διαιταν ἐκεῖ πνευμάτων ζώων ὃν, ἔ-
πειτα καθίσας ἐπὶ τὴν ἐκείνου πτερὰ καταχεῖ
τὰς αὐτοῦ κεφαλὰς δάκρυα. ἐγὼ δ' οὐκ ἔχω ὅ, τι σὸν
ἀποκεκριμένῳ πρὸς τὰ ὑπνοί πεπλασμένως μοι προ-
τεινόμενα. εἰ μὲν γὰρ ὡς βασιλέα φαίεν, οὐκ ἂν ὀφθά-
νοιμι φονοδίωκτος ὑπὸ τῶν ἔχθιστά μοι δίκαιον ἐχόντων·
εἰ δὲ μοναχὸν Αντώνιον, ὁμολογία τὸν ἂν νομιζόν-
τες τὰ ἐμὰ πρὰγματα κακουργεῖσθαι, ὅτι μὴ βιαίως, ἀλλ'
ἑκὼν προαιρούμενον τὸ μοναχικὸν περιθέσθαι σχῆμα αὐτός.

VI. Cætetum Eſaiæ Patriarchæ, id quod ANDRONI-
Seniori Imperatori acciderat jucundiſſi- CUS UTER-
mum fuit, propterea quod nec illi olla QUE.
Imperii ſpes, nec ſibi metus ullus relinqueretur. Deliberandum tamen eſſe viſum, quo pacto ejus in Eccleſia mentio facienda eſſet, ſi qua tamen (ajebat ille) facienda. Miſſis igitur duobus ad eum epiſcopis, per deriſum opinor, triſtitiam & ignorationem rei geſtæ ſimulans, ejus eon altarius de ea re ſententiam ac judicium caquirit. Ille vero, graviſſimis animi doloribus oppreſſus, profundam & ardens ax imo corde ſuſpirium traxit, & ad illos converſus, io hæc verba os aperuit.

VII. Ut, inquit, duplex in Lazaro miraculum contigit, quod & mortuus reſurrexit, & vinctus ambulavit, ita & io me fieri oportabat. Ecce eoim & plane mortuus ſum, multis calamitatum fluctibus deoerſus: idemque non tantum manus & pedes vinctus, ſed ipſam etiam linguam, qua, ut oibil aliud, ſaltem mala mea & factas mihi injurias aeri, & homioibus (ſi qui forte audirent) & acerbis tenebris, in quibus nunc verſor, annuntiarem. * Operuit confuſio faciem meum. Extraneus factus ſum fratribus meis & peregrinus filiis matris meæ. Et lumen oculorum meorum & ipſum non eſt mecum. Amici mei & proximi mei adverſum me ſteterunt. Et omnes videntes me deriſerunt me. Mei autem pene mortui ſunt pedes: peoe effuſi ſant greſſus mei. Quia zelavi ſuper iniquos, pacem peccatorum videns. * Olim quidem Imperium ea privilegia Eccleſiæ dedit, quæ etiam nunc obſervantur. Rurſus autem Eccleſia id Imperio conceſſit, ut quem veller e deſignatis patriarcham declararet. Illum vero non ſolam ego deſignavi, ſed & ipſe elegi, & multis iſque conſpicuis doctrinaque illuſtribus viris præſtitil: hominem, qui in * vita privata conſenſit, nec ſacerdotio nec ulla re alia inſignem. Mitto, quoties ei opem tulerim & benefecerim. Nunc autem, cum & ipſe in calamitate ſublevare me deberet, tortoribus meis operam navat, quovis alio carnifice erga me crudelior. Tum me interrogat, quomodo in Eccleſia mentionem mei fieri velim, dolorem & ignorantiam rerum mearum ſimulans. In quo non alter facit quam Ægyptius crocodilus, quem Nili flamina Ægyptum irrigantia educant: qui cum aliquod ſecum illic degentium animalium interfecerit, cadaveri illius inſidet, & caput ejus calidis lacrymis perfundit. Ego vero ad quæſtionem, mihi ita ſimulate propoſitam, quid reſpondeam non reperio. Nam ſi me Imperatorem nuncupandum dixero, ſtatim occidar ab iis qui ea de cauſa me in vinculis tenent. Sin monachum Antonium, confeſſio ea aſſe exiſtimabitur ab iis qui res noſtras fraude pervertunt, quaſi non coactus, ſed ultro ac volens monaſticum habitum induerim.

VIII. Hæc & plura cum iis eloquutus, nullo ad ea quæ rogabant reſponſo dato, eos dimiſit. Tum in lecto conſidens: reverterc, inquit, anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. „ Nec ullum prorſus verbum deinde protulit, quo dolorem teſtaretur:

H. Ταῦτα δὲ πλείω τούτου διεξελθὼν ἐν αὐτοῖς, μαθὼν δ' ὧν ἐζήτουν ἑαυτοῖς μαθὼν ἀπεκρινά-
* Pſal. 114. μην, ἐξέπιπτον. αὐτὸς δ' ἐπὶ τῆς κλίνης καθηδεὶς, * ἐπίστρεψον, φησὶ, ψυχή μου εἰς τὴν
ἀνάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος ἐυηργέτησέ σε· μαθὼν δὲ λοιπὸν λύπης ἄξιον ἑαυτὸν ὄντα πάντων, ἐ-

* Alter Vocat. ſine. Sed Vulgata verſio Veſtra ex profunda.

* Locus hic Vocat. ſic videtur emendandus.

Edit. Pariſ. pag. 373. * Ita, imperitia.

ANDRONICUS UTERQUE.

sive is singulari quadam prudentia liaquam suam frænaverit; sive ob magnitudinem doloris vel invitus calamitatem suam indeflectam præterierit, inerti stupore & quodam veluti torpore anima astricta, priusquam collecti in cerebro humores in lacrymas resolverentur. Nam & sol, si quo moderatos radios emittit, ventos inde & humores multos attrahit: si supra modum acres, eadem illa consumit, priusquam attrahat. Eodem modo & animorum affectus, si apud nos moderati existant, flammam corde conceptam verbis declarare non recusant. Qui vero modum excedunt, ii animum quasi de gradu tumultuantem dejiciunt, ac duorum alterum solent suadere, etsi neutrum videntur efficere, ut aut quidvis potius dicas quam quod oportet, aut nihil plus quam quod oportet. Ad hanc sententiam confirmandam, ut aliquid e memoria vetustatis repetam; cum Cambyses Persa Susis profectus Ægyptum bello petiisset, Rea Ægyptiorum una cum regno captus, filios suos sine ulla clementia ad necem trahi videns, ne verbum quidem loquebatur, sed tacitus, prono capite, oculos in terram defigebat. At cum unum vidisset ex familiarthus suis, qui Ægypto incolumi opibus & splendore fortunæ floruerat, tunc autem laceris pannis obsitus oberrabat mendicans, si forte frustum panis ab aliquo acciperet, tum ille capite suo percusso, cum alto suspirio sodalem illum nominatim inclamavit, verba quasi lacrymis imbuens. Deinde causam rogatus a Cambyse, cur propter filios neque illacrymasset, neque dixisset quicquam, amicum autem deflevisset & allocutus esset, respondisse fertur, id, quod filii paterentur, majus esse quam ut flendum foret: amicei veto calamitatem, ut pote non tantam, debere deplorari, cui magna dignitate dejecto in extremo senectutis limine tantum infortunium accidisset.

Edit. Paris. pag. 274.

IX. Cæterum Patriarcha decrevit, ut ante Imperatorem Nepotem Senior commemoraretur, hac formula, RELIGIOSISSIMUS ET CHRISTIANISSIMUS (IMPERATOR) ANTONIUS MONACHUS. Sed priusquam inde quatuor dies elaberentur, Protostrator cum audiret populum per domos, per fora, in portis & ubique murmurare, cum Seniore Imperatore inique agi, qui & fuisset Imperator, & defuncto Nepote futurus esset, quolibet alio exclusio, (neque enim legem esse monasticam, invitos & vi tyrannica subactos cucullum induere) injuriis injuria cumulando iterum sævire statuit. Itaque ad Seniorem misit, qui scriptum jusjurandum ab eo exigerent, quo promitteret se Imperatoriam potestatem nunquam quæsiturum; immo nec oblatam acceptarum; neque alium ullum ab eo promotum iri. „ Sin minus, hac ipsa die, inquit, de capite tuo actum est. „ Simul jubet peregrinos illos satellites eum denuo circumsistere. Ille autem rursus vitæ suæ timens, id quoque invitus præstitit: & quia cæcus erat, alio manum mana ducente, crucis sacrosanctæ duo signa apposuit [a], rubrum quidem supra, infra vero nigrum.

[a] *Instrumento, subscripsisse. Wolfius aliter accepit.*

X. Hoc [b] tempore in finibus Persarum occulta turris reperta est, innume-

[b] *Anno 1321.*

A π περιουσία συμφορῶν χαλεπώτερος γεγόνατε; εἴτε ὑφ' ὑπερβάλλοντος τῆς λύπης ὑ μᾶλλον εἰκὼν ἀδακρυτὶ παραδραμὼν ἢ συμφορὰν, ὥσπερ ἀμαχανίᾳ τῆς ψυχῆς πεδηθείσης, πρὶν τὸ περὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀθροισθὲν ὑγρὸν εἰς δακρύων φορὰν ἐκταθῆναι. ἰδὼν δὲ ὁ ἥλιος, ὅπου μετρίας ἀρίσει τὰς αὐτῶν, πολλὰ τὰ πνεύματα ὑ τὰς ὑγρότητας ἐκεῖθεν ἀνέλκει· ὅπου δ' ὑπερβαλλούσας, ἀφ' ἑαυτοῦ κατέλαλασεν σφᾶς, περί τι ἐκεῖθεν ἀτμήσασθαι. παραπλησίως δ' ἔοικε καὶ τῶν ἐν ψυχῇ γινομένων παθῶν μετριότερά πως ἡμῖν ξυνέσεσι ἐθέλοι, ταῦτα καὶ λόγοις ἔχειν ἐρμήνεια τῆς ἐν καρδίᾳ φλογὸς ὑ μᾶλλον ἀπαντᾶν. ὅσα δ' ἀφειδεῖ τῶν πλειστάκις χρᾶσθαι τοῖς ἔξωθεν,

B ταῦτ' ἴδοι τις ἂν ἐξισῶντα μὲν πως ὑ τῷ ψυχῷ, δυσὶν δ' πείθοντα θάτερον, εἰ ὑ μαθήτερον ὡς εἰπεῖν· ἃ δὲ πάντα λέγειν μᾶλλον ἢ ἃ δεῖ, ἢ μηδὲν μᾶλλον ἢ ἃ δεῖ. ἵνα δὲ πρὸς τῷ τὰ παρόντος λόγου βεβαίωσιν καὶ παλαιπόρου τινὶ διηγήματι χρήσωμαι· Ὁπόταν ὁ Καμβύσου τὰ Πέρσῶν τραπόμενος ἐς Σύσων ἐπ' Αἴγυπτον, ἐκεῖ μετὰ τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ τῶν Αἰγυπτίων ἐάλω βασιλεὺς, ἀγομένων ἐπὶ θάνατον ξὺν υἱέσι κόσμῳ τῶν οἰκείων, υἱὸν βραχύ τι αὐτὸς βλέπων ἐφθέγξατο, ἀλλὰ σιωπῇ αὖ μας, ἕστετα μένει ἑώρα πάθεσι· τῶν δὲ γνωρίμων ἕνα ἰδὼν, ὃς πρότερον μὲν πλούτῳ πολλῷ ὑ δόξῃ χρησάμενος * ἐπὶ ἑσπέρης Αἰγύπτου, νῦν δὲ πάνυ δηλαδὴ ὑ ἔχων ἐδόκει πτωχεύσειν, προσαιτῶν πτωχὸς, εἴ τις ἄρτου ὀλίγου παρέχοι· ὁ δὲ ἢ αὐτὸς ἑαυτῷ ἀσφαλὴ ἤδη πατήξας, ὑ βύθιόν τι σκάζας, ἀνομασεν ἕτερον ἑκάλει, μονοτῇ τοῖς δάκρυσι βρέχων τὰς λόγας. ἐπεὶ δὲ ὑ τῶν αἰτίων ὁ Καμβύσης ἤρετο, ὅπως ἐπὶ μὲν τοῖς υἱέσι μὴ δακρύσας μᾶλλ' φθεγξάμενος μᾶλλον, ὁ δὲ ἢ ἑτέρου ἐδάρσει ὑ φροσείρας, φάναι λέγεται, ὑ σφόδρα μείζον εἶναι, ἃ ἅπτ ὑ δακρύσαι τὸ τῆ υἱέων πάθος· τὸ δὲ τῶ ἑταίρου μὴ πᾶσιν ὂν, καὶ δακρύειν λοιπὸν δίκαιον· ὃς μεγάλης ἐμπεπτωκὼς δόξης, ἐς τοσαύτην δυσχέρειαν ἐπὶ γήρως ἀφίκετο ὕβρ.

** ὦ, scrip.*

C

D Θ. Τοῖς μὲν τοι περὶ τὸν πατριάρχλιν κεκύρωται, μνημονεύεσθαι πρὸ τῶ ἐγγόνου καὶ βασιλέως αὐτὸν, ΕΤΣΕΒΕΣΤΑΤΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΝ * ΒΑΣΙΛΕΑ ΑΝΤΩΝΙΟΝ ΜΟΝΑΧΟΝ. ὕστερον πέντε ἐκείσε ἡμέραι παρῆλθον, καὶ ἀκούων ἢ δῆμον ὁ φρενοτρόπον ὀχλιθυείζοντα ἐν οἴκοις, ἐν ἀγοραῖς, ἐν πύλαις, ὑ παπαχῆ περὶ τῶ γαμαὶ βασιλέως, ὡς ἄδικα ἐπιτόνθοι, καὶ βασιλεὺς ἰῶ, ὑ ἔσαι τελέσασπος τῶ ἐγγόνῳ, ὑ ὐχ ἕτερος τῆ ἅπαντων· ὁ γὰρ ἂν τῶν νόμος ἓν μοναδικὸς, ἄκοντας καὶ τυραννουμένους ὑπέρχεσθαι τὸ μοναδικὸν χῶμα· δοκὰ ἐπὶ δεινοῖς ἐμελέτησεν αὐθις. ὑ πέμψας ὅρκου ἀπῄτησε ἐγγράφου ἐξ αὐτῶ διαβεβαιώμενον, μηδέποτε [a] μὲν ζητῆσαι βασίλειον ἀράπος, μήτε μὴν διδόμενον [b] δέχεσθαι, μήτ' ἄλλον τινὰ προβαλέσθαι. εἰ δ' ὄυν, ἐπὶ ξυρῶ σοὶ φησι τὰ ἄκρα πάντων ἔσεται. ὑ ἅμα τοῖς αἰκαφύλως ἐκείνης ἀπλίτας αὐτῷ πεπίστευσε αὐθις·

** Vide Notas.*

a b *Aoristi pro futuris. Sic supra lib. 8. c. 6. fcct. 1.*

ἁ δ' αὐθις δείσας περὶ * τῇ ζωῇ, ἄκων ὑ τὸν ἐπιφάχει· ὑ ἐπεὶ τυφλὸν εἶναι πάντα ὑρίπεσθαι, ὑφ' ἑνὸς τῶν * τῶν χεῖρα χειραγωγούμενος, ἄνω μὲν ἐρυθρὸν φράσαι ἢ τῶ θείω σαυρὸν τύπον, κάτω δὲ μέλανα· ὑ ὅπω σωτεχωρᾶθη τὸ ζῆν.

** τῶν ζωῆς*

** ὧ χειραγωγούμενος Wolfius in margine.*

I. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ εὕρηται παρὰ τὴ Περσῶν γλωπύργος τις ἐγκεκαλυμμένος, νομιζο-

Digitized by Google

μάτων μυριὰς, καθαρωτάτου χρυσίου, μυριάδες ὑπὲρ δισχίλιαι ἀναθήσουσι. ὧν οὐκ ὀλίγα ἐξηλέγξαμεν οἱ τῶν Λατίνων ἔμποροι, διάφορα πανταχῆ γῆς καὶ θαλάττης, οἷδεν χρυσὸν συγκόπτοντα ἐξ τοῦ τῶν χρυσῶν καθαρώτατον· οὗ ἕκαστον πολλοῖς τοῦ Βυζαντίων ὄντων ἐγγόνοις τελῶν ἀμυγμάτων πολιτικῶν.

ris fere millibus nummorum auri puriſſimi plena. Quorum non paucos, inde ad ſe tranſmiſſos, Latini mercatores quovis terrarum exportarunt. Horum ſingulos multi cives Byzantii ternis vulgaribus aureis redemerunt. ANDRONICUS UTER-QUE.

CAPUT IX.

Edit. Pariſ. pag. 275.

I. Vanæ prædictiones ex Italia & Colchide Byzantium afferuntur. Gregoras, amicis inſtantibus, eas refellendas ſuſcipit. II. Epiſtola, quam de ea re ad amicum ſcripſit.

Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ γραφαὶ παρά τε Ἰταλῶν, ᾗ ἔστ ὀπίσω Κολχίδα Περσῶν ἀποσπάδες οἰκοῦσι, ἥκουσιν εἰς Βυζάντιον, ὀφρύς τε καὶ καρύζης μακρᾶς ὕσαι μᾶλλον, καὶ φαρμάκων ὅσαι μεμηχανῆσθαι ἐρωτικοὶ καὶ ἀγωγοί, καὶ οἷας αὐλητρίδες καὶ ὀρχηστρίδες εἰς χαμαιτυπεῖα φοιτῶσαι χαλκόρυμα τοὺς ἐκεῖσε κομᾶζωσιν. εἴτουν γάρ τι τῷ ἀπάντων ἵεσθαι, καὶ τὸ τῆς ἐμαθίας δ' ἐμοιγε εἰς τὸ παθεῖν τοὺς εὐφυεστέρους καὶ ἀκαταφρονήτους δραστικώτατον ἔδοξε, καὶ ἀπεριμάχητον, φοιτῶσαι ἀπαλεκτόνων ὑφηγημάτων, καὶ φερόμεναι εἰς ἅπαν καθ' ἅπαντα χρόνου, εἴ τι πω τοῖς κύφοις αὐτῶν λογισμοῖς ἐπιφύεται. φρὸς μὲν δὴ ταύτας ἀντιλέγειν καὶ ἀντιλέγουσι οἱ πλέονες τῷ φίλων παρῃτήσατό με· ἃ εἰδὰ οὐκ ἐμὲ βασανίζειν ἐθέλοντες, ὥσπερ τοὺς ἀμιλλητικοὺς τῷ ἵππων ἐν ἱππόδρομος πεδίοις ἐλαύνοντες οἱ δρόμων Ὀλυμπικῶν ἀθληταί, αὐτοῖς μέρος ἐπιῤῥοὴν ἡδονῆς ἑαυτοῖς ἐζητοῦντες. ἡδοναὶ γὰρ ἐπῆρτο τῷ πάντων ὅσα ἐστὶν ἅδεσθαι τῶν ψυχῶν, ὡς ὅσα καὶ οἷα τῷ κατ' ἔφεσιν ἐστὶν ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι. παραπλήσιον γάρ ἐστιν, ὥσπερ ἂν εἴ τις διψῶντι μὲν τῷ ἡδίστου πιεῖν ἐδωδοῦ ἀδόντι, φλεγομένοις δ' ὥρᾳ θέρους ζέφυρον ἐμηχανήσατο ἀναψύξαι. ἐφίεται δὲ πάντως ἄλλος ἄλλου, καθ' τῶν τὸ ἐν αὐτοῖς κεκτῆσθαι τῆς ψυχῆς ἕκαστος δύναμιν, καθάπερ αἰτίας τινὸς καὶ ῥίζης ὑποκειμένης τῆς ἐκάστου κινουμένης ὁρμῆς, καὶ ἀναλόγως χειραγωγούσης ἐς τὰς προθέσεις τούτου ἢ τούτου τοῦ βίου, ὁποίας πολλὰς καὶ ποικίλας καὶ τὰ αὖτε καὶ ὑρμὰς ἑκάστους προΐσχεται. τῶν μὲν ὧν οὐκ αἴρεσιν τῆς τύπου ἐρίστιος πανταχοῦ, εἰ μὴ καθάπαξ ἅπαντες, ἀλλ' ὅσοι πλείους δίξασθαι ἂν οἶμαι· τῶν γε μὴν ἀκριβῶς αὐτῆς ἢ τὸ λίχνου, τούτων δ' ὡς πάντας ἄγωγε. πάντα μὲν δὴ ἐρασθῆναι, εἴ τι τῷ ἁρμοζόντως εἶναι, οὐκ ἂν πού τις αὐτὸς ἐκὼν γε εἶναι ἀπαγορεύσαιμι· ὃν δ' ἅπαντι καιρὸν καὶ χρόνον καὶ παντὶ τῷ βουλομένῳ, τοῦτο δὲ ἤδη μάλα τοι σφόδρα αὐτός. ὧν δὴ παντὶ καιρῷ τὸ καίριον ἔνεστιν, ὧν αὖ παντὶ τῷ βουλομένῳ προσῆκεν πανταχῆ τὸ βούλεσθαι· ἀλλ' ἔστι τῷ καιρὸς ἀκαιρίας γέμων, καὶ βούλησις ἀβουλίας πολλάκις μείζων. ἀλλ' ὅσων ἐπεσθῆναι ταῦτα συγχωρητέα ὅπως ποτὲ ἔδοξεν εἶναι ἡμῖν, ἅπαξ τὰ βαρὺ τῷ τούτων ὁποίᾳ γε ὧν φροτίσθαι φορθμίοις, καὶ χαλίζεσθαι ψήφοις ὁπόσον τὸ ἐρωτικὸν ἐπαφίησι, ὅτ' ἀκόλουθος αὐτοῖς, ὅτι γλίσχραν ἀπικλείσαιμι· ἀλλὰ μετρίως ὀλίγοις ἔοικε τῷ γραφομένων ὑμεναίοις· καὶ ὁπόσης τῷ καίριον εἰς τὸ ἐ ἀσφαλὲς μυστῶν ἐκπαιδαγώγησε, καὶ πᾶς τις οἶμαι ἀκηκοὼς ἂν

I. Hoc illud tempus literæ ab Italis & Colchidis habitatoribus, iis videlicet qui ortum a Perſis ducunt, Byzantium afferuntur, ſupercilio & * ilolido ſaſtu plenæ, nec non prædictionibus puerilibus & ineptis, quales tibicinæ & ſaltatriculæ in proſtibulis propinant ſuis amatoribus. Nam ſi qua alia res, inſciria certe omniam efficaciſſima eſt, ad quidvis perſuadendum hominibus vanis & ſuperciliosis, quæ ad inconſultam eos temeritatem impellit, & ad quidvis ſine conſilio ſuſcipiendum incitat, quæcunque levibus eorum animis cogitatio oboriatur. Ad eas coarguendas & refutandas, plurimi ex amicis me hortati ſunt: qua mente neſcio; ſive, ut cuſticuli Olympici athletæ equos ad certamen deſtinatos variis in campis ſolent agitare, ita etiam bi vires meas periclitari voluerint: ſive aliquid inde voluptatis ſibi ipſis captaverint. Nulla enim res eſt, quæ animum ita delectet, ut videre & audire ea omnia, quorum deſiderio teneatis. Periode quippe eſt, ac ſi quis ſitientibus ſuaviſſimam aquam offerat, & æſtatis calore torridis frigidum zephyrum aliqua arte ſubminiſtret. Deſiderat autem alius aliud, pro ſui quiſque judicii captu: ex quo * tanquam cauſa & radice oritur appetitio, & unde quaſi manu ducimur ad alia atque alia resam ſtadia, qualia multa, eaque diverſa, cœlum & terra ſuggerunt. Porro ipſam rationem hujuſce amicorum meorum deſidesii, ſi non omnes prorſus, plerique certe probaverint. Mihi autem tam alienn tempore tam vehemens deſiderium minime probatur. Nam ut omnia inquiri pulchrum eſſe nunquam ego inficias Ivesim, ita quovis loco ac tempore aut quolibet voleate pulchrum id eſſe plane negaverim. Neque enim quodvis tempus opportunitatem habet, neque quemlibet quidvis velle decet. Nempe & tempus aliquod eſt minime tempeſtivum, & voluntas ſæpe plena eſt imprudentiæ. Sed tamen cum hoc amicis dandum eſſe prorſus videretar. ut hujus oneris moleſtia qualicunque ſuſcepta pro virili eam ſatisfaceremus, neque aures illis noſtras occluſimus, neque linguam denegavimus: ſed aliqua eorum, quæ ſcripta erant, parce & moderate refutavimus. In quo nemo opportunitatis ac prudentiæ ſtadioſus ſectator, neque quiſquam credo qui audaverit, nos

* *Ἰσσικὸν, ante.* *Vide annotata, infra, pag. 235.*

* *Græc. muco;*

* *Judicio*

pag. 276.

ANDAONICUS JUNIOR

repehenſurus eſt. Ac cæterum quidem illo ſcripto comprehenſa, ſileotio præterivimus, eo quod in pleriſque vana & importuna temeritas inſolentes exultare videretur. Quæ varo in epiſtolæ formam redacta amico cuidam diximus, ne honeſti ſileotii noſtri cauſam eſſe ignorantiam importuni obtrectatores exiſtimarent, ea nunc hiſtoriæ illuſtrandæ cauſa, ſi qui forte cognita ſibi velint, legenda proponemus.

EPISTOLA

„ II. Quæcunque, inquam, verba ſic dicuntur, ut mentem ducem ſibi propoonant, eique legitimam auctoritatem omnino tribuaot, eadem etiam oculos meotis ad ſe alliciunt, & linguam ſapienter judicantem merito expectant. Quæ autem, omnis harmoniæ legibus tepudiatis, veræ cogoitionis limites quaſi fugitivo pede traoſiliunt, ea nec meotis oculos ſciunt allucere, & orationem quaocumque interpretem acerrime repellunt, cum ooo aliud ſint niſi quidam naturæ morbi, & veluti ruptæ lyræ abſoni ſtrepitus. Quamobrem, amicorum optime, vehemeo- ter mirari mihi ſubit, quo pacto me amicum ad futilia iſta compellas, & linguam ad nugas haſce evidentes refotandas accommodare cogas, tum eas quæ ea * Epipephyrlis birathris frequenter erumpunt, veluti Vulcaniorum cuoterum rivi ſponte manantes, tum illas quæ numero & copia hybernis nivibus pares e ſuperiore continente * deſcendunt. Quippe & ſcientiæ regulis medius fidius & nobis ipſis faceremus injuriam, ſi eas regulas illis adhiberemus. Nam ſemetipſum ultro corruptis tradere moribus & ſermonibus, non abeſt a malitia, nec reprehenſione vacat, ſed velati cognatam maculam reprehenſionem invidioſam ſecum trahit. Quem enimm ſummum inſciliæ* gradum non ſuperant ſive illæ verborum inſolentiæ, quas infetioris tractus incolæ a veritate remotiſſimas fabricare conſueverunt; ſive illi ignavi puerileſque ſtrepitus, quos ſuperioris regionis habitatores cient; idque, cum Perſarum & Chaldæorum ſcientiam profiteantur? Nam ſi Chaldæorum & Perſarum omnis methodus eo redit, & cœlum propter hoc per ætheris ſpbæram hene & compoſite ſtellarum curſus circumfert, ut veris ioitio lucri acceſſionem ſcribis apportent, ſenibus vero ſub exitum ætatis morbos, facetum hercle id eis videhitur qui utilitatem artis deprimere verbis cupiunt: eritque hæc opportuna illodendi occaſio iis, qui de plauſtro convitiantur; necnon iis qui fabulas io ſcena agunt. Ego vero illud etiam cum riſo miror, quod noo prædixerint quercus multas glandes laturas, & ſentes contrectantem manus puncturos eſſe: & muſelam, ſi pepererit, matrem fore ſui ſimus, ſi non hominibus certe quidem. Sed ne moleſtia tute iple afficiaris, & diſciplinæ gravitas in tales ſordes demerſa ludibrio ſit, age media incędentes via, panca * meridianorum iſtorum nebulonum, ac potius terreſtrium planetarum, qui ætheriam provinciam plurimis mendaciis infamant, coarguamus, ut a fimbtia torum conteatum ſolvatur, & ut illa Peoelopes tela retexatur. Ventos ajunt commotum

* Epipephyrlis. — * Id eſt, ex Colchide. — * Græc. Crucis ſom. — Edit. Pariſ. pag. 277. — * Calabros eos do intelligit. Nam Calabria inter occaſum & meridiem ſita. & Byzantium ſpectat.

ἀμῖν μέμψαιτο. * ᾗ τὰ μὲν ἄλλα τῶν γραφομένων ἀπέρριπτε ἀεὶδαι παρίεμαι τοῖς, ἀκμῆς ὡς τὰ πολλὰ καπρχυρίνης αὐτῶν πάντοι φορτικῆς ᾗ μανιώδους· ἃ δ' ὡς ἐν ἐπιστολῆς σχήματι πρὸς ἕνα τῶν φίλων εἰρήκαμεν, ἵνα μὰ τὸ τῆς ὑγκήμονος ἀκοῆς σιωπᾶς ὑπόληψιν ἀπορίας ὑπόθοιτο τοῖς ἀφειδεστέροις τῆ ὑβρεισῶν, ταῦτα ᾗ τοῦ τῆς ἐντυγχάνειν ἐθέλωσιν ἱστορίας ἕνεκα παραθησόμεθα.

* Quæ hinc ſequuntur, uſque ad Caput duodecimum, abſunt a Codice Regia.

Β. * Ὁπόσα δῆ, ἔφην, τῆ λεγομένων τῶν ἡγεμόνα προβάλλεται, ᾗ τοῦ τῶν πρώτων αὐτοπάντων σαφῶς ἐπιτρέπει, ταῦτα ᾗ τοῦ πάντας ἑπόπτην ἐφίλαττε, ᾗ γλῶσσαν ἀναμένει σωὶ ἐπὶ κρίμῳ διαίζεσθαι, ὅσα δ' ἁρμονίας ἁπάσης ῥαιμεάμβοα νόμος, ὅρων ἐπισημοτάτων ὑπερίεται ᾗ φυγάδα τίθησι πάδα, ταῦτ' ἤτε σοῦ ἐπόπτου εἶδεν ἐφίλασθαι, ᾗ πάντα λέγον ἐρίμοια μάλα σφοδρῶς ὑποτίτται, φύσιος ἔντα σαφῶς ἀρρωσήματα, ἓ λύρας ἄκαιρ ῥαγέσης πλημμελῆ τινα ῥυθματα. ὡς ἐπεσί μοι σφόδρα θαυμάζειν, ὦ φίλων ἄριστε, πῶς ὖτω ἀμοι ξυνωθεῖς καλεῖσθαι ᾗ φίλον περὶ τὰ φαῦλα, ᾗ γλῶτταν παρίχθαι τοῖσι τῆς σαφοῦς ἐξελίγχουσαν λήρους, ὑπόσοι τῆ Ἐπιζεφυρίων βαράθρων συχνὸν ἀναρρήγνυνται, καθάπιρ τινες τῆ Ηφαίστου κρατήρων ἐυτόματοι ῥύσεις· ᾗ ὅτι ὑπόσοι τῆ πλήθει * ῥιφάδων χειμερίων ἐοικότες, τῆς ἀνωτέρας ἠπείρου ἀπίασιν. ἀδιαοίκτῳ δῆ ἂν, εἰ τῶν φιλίων, πῶς τε τῆς ἐπισήμης καιόνος τῶνος προσαγοντες, ᾗ ἁμᾶς αὖτις. τὸ δὲ ἀπωστοῦ ἑαυτοῦ ἑαυτῶν γε εἶναι διαφθορέσι διδόναι ξύσιος ᾗ λόγους, ἐκ ἀποχωρεῖ ἀσκίας, οὐδ' ἀναστοβεῖ τὰ δίκτυα τῆ ψέγω· ἀλλὰ καθάπιρ συγγενῆ καλίδα χλιδίων ἐπιφθονον ἐπισύρεται. τίνα δῆ ἀμαθίας Καύκασον ἐκ ὑπερβαίνουσιν, ὑπόσους οἱ μὲν ἀπωθεν ὡς περῥωπόπτω τῆ ἀληθείας χαλκέων εἰδότων ἔγανς ῥιπίσμασιν, οἱ δ' ἄνωθεν αἰγυπιῶν τίνας ᾗ μυραιοτόδες ἀρυσῖσι θορύβοις, ᾗ ταῦτα τῶν Περσῶν καὶ Χαλδαίων μετέχειν φάσκοντες ὑπεισέμβλει; εἰ δὲ ἐς τῶν Χαλδαίων ᾗ Πέρσας ἡ πᾶσα πειθέσθαι μέθοδος, ᾗ ὑρανὸς ἀεὶ τῶν ἐς τὸν αἰθέρος σφαῖραν δι' ᾗ τυπωμένως περιφέρει τὰς ἀεὶρων δρόμους, ὡς λεμμάτων μὲν φορὰν ἴρος ἀρχομένην γραμματεῦσι φορεῖσθαι, νοήματα δ' αὖ γέρουσι φθίνουσας ἤδη τῆ θέρος, χάειος ἂν, νὰ τοῖς λόγοις, δόξειε τοῖς ἡσσόρων ποθῆσι τῆ τῆς ἐπισήμης χρησὸν, ᾗ τοῖς τι ἐξ ἁμάξης λοιδορῆσαι δυνηχρῶσα φράσεις ἐς ὕβρεις, ᾗ ὑπόσοι φρὸς τοῖς σχοινὶς ἄρθρον δραμαπορῆσαι τῆ σκίμματι. Ἐγὼ δὲ λίαν ἰδίως ἀκαιρο θαυμάσαιμι ἄν, ὅτι μὰ ᾗ περὶ δρυῶν προσθίασιν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς πολλὰς ἐξωθάσει τῆ γίνος βαλάνους, ἓ ὡς ἄνωθα τῶν ἐφαπτομένου ἁμάξει παλάμῳ, ᾗ εἰ πίσει γαλᾶ μήτηρ ἔσαι τῆ τιχθησομένῳ, ᾗ θέρος μὲν ἔσαι καῦμα, χειμῶνος δὲ ψύχος, ᾗ ὅσα τῆ πάνυ προδήλων, εἰ μά γε δὰ βιοῦν, ἀλλ' ὦν ἀθρώποις ἄπασιν ἐσίν. ἵνα δὲ μὰ ἐπ τῆ λυπημένων ὦμι, μήτε τὸ σιμὸν τῆς ἐπισήμης ἐς τοιαύτας ἐχατὰς καπηλευόμενος ὑβρίζοιτο, φέρε μίσω βαδίσαντες, βραχέα τῆ μεταμβελῶν τινοὶ λάρων ἐξελίξωμεν, ἃ μᾶλλον ἐκ ᾗ πεῖν, τῆ γένων πλαδᾶσιν, ᾗ τὰ πλέοα ἐ ἄνω λέξεως καταψηδόμενον, ὡς ἂν ἄρθλω, εἰ ἡρασμένα τὸ ὕφασμα λύσειο πᾶν, καθάπιρ ὁ ἐ Πηνελόπης ἐκεῖνος ἱστός· ἀτίμων ἐκεῖνοι προ-

λέγ-

λόγων ἴσθαι κίνησιν, ὑφ' ἣν ἰς φθορὰν τὰ ἔνθρωπων λυθήσονται σώματα. ἐδίως ἂν οὖν ἐγωγε τὰς αἰτίας ἱροίμην τ ἔ ἀνθρώπων λύσεως. οἱ μὲν γὰ * ἄλλό τι ἢ φορά τις αἴρος ὁ διαίρεσις ἄλλως ὁ ἀπλῶς, οὐκ ἂν τινα λόγον ἴσως ὁ λόγος. ὅσα μὲν γὰ ἄλλό τι παρὰ ἔ αἶρα τυγχάνοντα δίεσιν αὐτὸν, ὁ διόδῳ σωματικῇ τίμνονται φέρεται δ' αὐτῇ, καθάπερ λίθος ἢ σίδηρος, ὅσα σκληροτέρας ἢ κατὰ ἔ αἶρα φύσεως ἴλαχεν· ἢ διαδύσει ποιοῦντες, ὅσα δὲ λαδὰ χωρίνλω, ἢ τῇ αἴρι πάντοτε προσφῶς ἀναφερομένῳ ἶχεν αὐτὸν, ὥσπερ ὀσμαὶ, ἢ χρώματα, ἢ σκληροὶ, ἢ πρασῆρες. ἢ μὲν τοι ἢ ἄνεμος, εἰ καθ' ὁπτιασοῦν τυπωτὶ τρόπον, ὁ διαιρῶν δηλαδὴ ἔ αἶρα ἢ ἐκεῖνα τόπον μεταλαμβάνων δίρει, ἢ τότῳ διαδύσει ποιοῦντος σφαλερᾶς ἀνεκιρᾶτο, πᾶσαν γένεσιν τὸ ἔ παραχρῆμα φθορὰ προφανὴς διεδέχετο ἄν. τῶν δὲ τοιαύτιον ὑγρασίας ἡμᾶς ἁπάσης ἐμπιπλώσης βλέπομεν τότον αἰεί. νῦν δ' ἕτερον ἄνεμος, ἢ σφοδρότερα φορὰ ἢ χύσις αἴρος· ὃς ἀεὶ πλύσεις μὲν ἡμῖν πιεραίχυται, αὐτὰ δ' ἀπολαύομεν καθόσον ἐφικτὸν ἦν ἐκείνῳ πάντοτε πλοῦτος ἔπηται. ἐκεῖνό γε μὲν ἢ μαντείας ἴσως δεῖται, ἧς ἐγὼ οὐκ ἔχω, τι φῶ. πόλεων δ', ἢ δένδρων, ἢ ὀρῶν φασὶν ὀξ ἀνέμων πάντων ὁμοῦ κινδύνων καταφορᾶς ἢ μεταβάσεις. πῶς δ' ἢ πῦ πιεχωρήσει ἢ μεῖς ποτεῖ τι τῶτων, πιεκκλινόντων, ὡς φασιν, ὑπωσὶ τῷ ἀνέμων ἐπὶ διαμέτρου; ἐπὶς μὲν γὰρ ξυνωθίσαντος ἀνέμου, ἢ ξυὼ βίᾳ κλασίσαντος, ἀναπτεράθαι οἰκίαν ἐδ' ὅτῳ ἢ δένδρον ἐπὶ θάτερα μέρη, καινὸν γε ἂν εἶη, ἀλλ' ὡς τὰ πολλὰ ἔ ὄρων τ συνηθείας ἐσπς. πολλῶν δ' ἀντιπιοήτων ὁμοῦ, χολῇ γ' ἂν καταφαρείη τὶ τῷ ἁπάντων. τῶν δὲ Τίτος ἀντίθηση ὁ θαῦμα ὀξεσκεπτίας ἀντίσαις θραύσασα ἢ ἀρκαπτίζωσα, ἀκλάστον τὸ παρὰπαν ὀξ ἀντιπιεσάσεως ἴσαθαι παραπλήσιν τὸ διεζόμβος. ἄλλως τε ἢ ὁμῶ τὰς κατὰ ἥμισφαιρα ἀνέμως κινεῖσθαι, ὅτ' Ἀριστοτέλης φύσιν ἶχειν δίδωσιν, ὧδ' ὁ πολὺς ἔφατ χρόνος. Ἀλλ' ἐκεῖνο μεμῦ μὲ παρέθραμα. τῶν δὲ ἔ Κρόνῳ ἢ Ἄρεως ὑφ' ἑνὶ ζωδίῳ σωνίλθοιν, αἰτίαν τῆς ἢ ἀνέμων τίθοιτο μάχης, ἢ πρά γε τότων ὀλιγίστη τινα ἔλλειψιν. εἰ δὲ ὧν ταῦτα φαεὶν ψυδος πιεφυκὸς, ἡγέμῶνα ὄντα ἢ ἐφεξῆς, ψυδῆ πάντως μετὰ ἔ μείζονος προσθήκης φανεῖσθαι ἂν ἢ τὰ τούτοις ἐπόμενα· ὥσπερ ἂν εἴ τις τῶ ῥίζαν τὰ δένδρῳ τεμὼν, σωαφεῖλεν ὐθὺς ἢ τῶ ἢ ἀεροβρόων ψυχῶ. ἡ γὰρ μόνα ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς ἐκ εἰσὶν ὑπὸ ζώδιον ὃν Κρόνος ἢ Ἄρης, ἀλλ' ὑδὲ δυοῖν σωνιχῶς ὀξελιττομένοιν ἑαυτῶν, ἐν ἄν πω σωνίλθοιεν ἄν. Ἄρης δ' ἐν πολλῷ πιεῖ τῶ τοῦ λέοντος πιντεκαιδεκάτῳ μοῖραν ἢ Κρόνον καταλελοιπώς, ὑδὲ ἢ ἐς τὰς τὸ σκορπίν χηλὰς διαβάτω. ὀλιγὸν γε μὲν ἔλειψιν οὔτε τὸ παρὸν ἅπαν δίρος, οὔτε τὸ ἐφεξῆς μετὰ τῦτο φθινόπωρον ὄψεται, οὐκ πάντες ἄνθρωποι, οὐκ πάντες φάσκουσιν ὁρνιθες. ἴσως δὲ σοι τῦτον διδάσκαλος, ὅ, τι χρόνος ἢ ἀισθησις πρὸς ἀκριβῆ τῶ ἐλλείποντος. νῦν δ' ὅπως εἰς ἐπιτόμως ἀπόδειξιν ἀναστίρροπον ἕτερον, ὡς ἐμπειρίᾳ ἢ ἄδηκτις. ἄδηκτις μὲν γάρ, φησιν, ἐμπειρίαν ποιῖ, ὁ δ' ἐμπειρία τὰς ἀρχὰς δίδωσι τῇ ἐπιστήμῃ. ὥσπερ οὖν εἴτε παρόντος εἰς γλῶ, ἐνδίχεται σάχω ἴσθαι. πόρῳ δ' ἐκ ὄπος, νῦν βλάστῃ ἐκ-

* Vulgus legit, ἀλλό τι ἢ φορά τις αἴρος ἢ διαίρεσις ὁ ἁπλῶς ὦ, & ita legendum puto.

ἰri, unde humano corpora corrumpenda ſint. Ego vero corruptionis ejus cauſas ſcire velim. Nam ſi quid aliud quam impetus aeris ac diviſio ventus eſſet, rationis fortaſſis aliquid ea haberet oratio. Quæ enim aliquid aliud ſunt quam eer, eumque permeant, ea vel corporeo tranſitu illum ſecant & permeant, ut lapis & ferrum, & aliæ res quæ natura ſua aere dociores ſunt; vel qualitatis ſuæ diſtributione; id quod faciunt ea quæ fluxa & aeris naturæ plane cognata ſunt, ut odores, colores, fulmina, inceſſi turbines. Quod ſi & ventus aliquo horum modorum, vel eerem dividendo & ejus locum occupando tranſiret, vel eidem diſtributione qualitatis lubricæ commiſceretur, ſtatim omnem generationem manifeſtus interimus exciperet. Nunc contra omni nos temperie compleri videmus ab eo ſemper. Neque enim aliud eſt ventus, quam fortior impetus & quaſi diffuſio aeris, qui nos ſemper copioſe circunfundit: eoque nos frolmur, quatenus eſt unicoique conceſſium, quamvis copioſiſſime nos ſequatua. Illud vero fortaſſis etiam vatiein tionem deſiderat, neque ego habeo quid ſtatuam. Dicunt iidem, urbes & erbores, & montes, ventis ſimul omnibus concitatis, everſum atque tranelatum iri. Quomodo ea videlicet & quonam trenulata tranſibunt, cum venti omnes, ite ut hi dicunt, ex oppoſito ſpirantas ea circumdaturi ſunt? Nam venti quidem animi impulſu & violento impetu everti domum, aut arborem rnere, novi nihil fuerit, nec a conſuetudine abhorreat. Sed ubi plurimi ſimul ex adverſo ſpicarint, non utique quicquam omnium proſternent. Nam cum unius impreſſionem elterlus contreria impreſſio frangat & reprimat, ex iſta pari utrinque violentia in medio inconcuſſum & ſtabile permanebit id cui vis infertur. Præterea ventos ex adverſo ſimul moveri, nec Ariſtoteles ſecundum naturam eſſe concedit, nec temporis diuturnitas verum eſſe oſtendit. Cæterum illud pene me præterlit, quod Martis & Saturni in uno ſigno congreſſum pugnæ ventorum cauſem ſtatuunt, & ante has defectionem quandam ſolis. Quæ cum principia ſint, ex quibus cætere conſequuntur, ſi falſa eſſe patuerit, magis utique falſa erunt ea omnia quæ inde colliguntur: ſicut ſuecifa radice arboris, ſummi etiam cacuminis anima interit. Atqui hoc tempore Saturnur & Mars non ſolum in uno ſigno non ſiunt, ſed nec annis quidem continuis duobus evoluti ſimul congredi poſſunt. Etcoim Mars, Saturno jampridem in decimaquinta Leonis parte relicto, in Scorpii chelas jam traoſit. Solis vero defectionem nec tota hæc * æſtas, nec ſecuturus * autumnus ſentiet: etſi omnes omnes aves id affirmarint. Cujus tibi rei magiſter & tempus & ſenſus erit, ad veritatem penitus intelligendam. Nihil enim eſt cui ad ſcientiam demonſtrationem minus refragari liceat, quam ſenſui & experientiæ. Seoſus quippe, inquit *Philoſophus*, experientiam giguit: experientia vero principia ſuppeditat ſcientiæ. Sicut igitur frumento in terram ſeto, ſpica naſci poteſt, ſioe ſe-

Edit. Pariſ. pag. 278.

* Æſtas autem 1330. ſolis defectionem habuit, de qua infra, cap. 12. fol. 2. Item Autumnus annis 1331. et inſequentibus ver. cap. ultimum. Itaque hæc videntur ſcripta fuiſſe anno 1329.

ANDRONICUS JUNIOR

„ mente vero ne germen quidem expectari debet; ita & in hac re; ſi erit defectus ſolis, ſi Saturnus & Mars congreſſuri ſunt, dicere forteſſe illi queant, fore turbines & everſiones urbium, & montium a radicibus evulſiones. Sin illa non erunt, neceſſario ſequitur, omnem montem, omnem urbem ſuo loco manſuram eſſe. Neque enim ignoramus, ſublato eo quod propter aliquid fit, quodque alterius cauſa eſt, ipſos quoque & effectus & eas res, quarum cauſa illud futorum erat, neceſſario ſimul tolli. In hanc autem abſurditatem iſti devoluti ſunt, quod eam quæ cauſa eſt, cauſam non putarunt: & quæ cauſa non eſt, cauſam putarunt. Nimirum aſtrorum alii alias aſpectus eventus etiam alias aliis præſignificant, partim brevi, partim longiore poſt intervallo exituros. Iſti vero ne hoc quidem intelligere potuerunt, & alienas cauſas attulerunt, multum a via aberrantes: non ſecus ac ſi quis, quia Themiſtocle Megaris Athenas eunte plaſir, caſum eum Themiſtocli imputet: aut Creſio, quod cum is Halym tranſiret, ſol eo tempore ſupra horizontem aſcenderat. Namque etiam Themiſtocle abſente, natura ferè ut imbres effundantur: atque ex quo Lydus diſceſſit, ſol poſt quamlibet noctem pergit nihilominus ſupra horizontem aſcendere. Erant alia ſex centa, quibus illos convinceremus, quæ ob prolixitatis faſtidium omittemus. Nam pulchrum argumentum pulchre tractare, quantumvis prolixe id fiat, laude ſua non caret. In nugis vero & rebus abſurdis idem facere, nec laudis quicquam habet, & parum abeſt a ridiculo. Itaque ferunt Philippus Alexandrum filium deriſiſſe, quod cithara belle & modulate caneret; quoniam turpe ajebat eſſe, generoſum hominem ingenium vilibus in rabus oſtentare.

Edit. Pariſ. pag. 279.

A δ' ἔχεσθαι χρή· ὑπὸ ὑὲρ πόνος· εἰ ἔσαι ἔκλειψις ἡλίου ἢ συνόδοις Κρόνου ἢ Ἄρεως, φάσκειν ἂν ἔσεσθαι καὶ ἀνέμους ἰσχυροὺς, καὶ στόλων καταστροφὰς, καὶ ἀναμοχλεύσεις ὀρῶν. εἰ δ' ἀκέραια ἐκ ἔσαι, ἐξαναγκὲς ἕπεται καὶ κῆ χώρας ἵστασθαι πᾶν ὄρος καὶ πόλιν ἅπασαν. ἴσμεν δὲ οἷς πᾶσιν ἀναιρεμένων, ὅσα γε ἕνεκά τῳ γίνεται καὶ αἴτια νομίζεται ἢ ἐξῆς, συναναιρεῖ πάντως ὁμοῦ τὰ τε αἰτιατὰ, καὶ ὧν ἕνεκα ἐκεῖνα γίγνεσθαι ἐμέλλετο. ἐκπεσόντες δὴ πάντες ὁ λόγος ἐς τοῦτο ἦλθε ἀνοίας, παρὰ τὸ νομίζειν τι, τὸ αἴτιον ὡς μὴ αἴτιον, καὶ αὖ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον· τὰ γὰρ τῇ ἀστέρων ἄλλοτ' ἄλλως ἐχόντα σχήματα, καὶ ἄλλοτ' ἄλλως ἐχόντας τὰς

B ἐκβάσεις προφαίνει· τὰς μὲν * δὴ ἐκ τῶ συμβεγκὸς, τὰς δὲ μεθ' ἑκατὸν ἢ χρόνον. οἱ δ' ὅτε τοῦθ' ἑκάστοις ξυμπίπτει ἐγένοντο, καὶ ἄλλα ἀντ' ἄλλων γεγάασιν, ἐδὸν τῶ προσώπους πόρρω βαδίσαντες· ὥσπερ ἂν εἴ τις, ὅτι Θεμιστοκλέους ἐκ Μεγάρων Ἀθήναζε κατιόντος ὑετὸς καταῤῥάγη, αἴτιον ἀΘηναίοις τῶ συμπτώματος ἐγοῖτο Θεμιστοκλέα· ἢ πάλιν Κροῖσον, ὅτ' αὐτῶ ἐξαπιναίως ἢ Ἅλυϊ, ἥλιος ὑπερέβαλε ἢ ἐλείποντο. καὶ γὰρ Θεμιστοκλέους ἀπόντος, φύσις ὑετὸς καταῤῥήγνυσθαι· καὶ ἀπαλλάξαντος ἢ Λυδὸς, ἀδιαλείπτως ἢ ἐλείποντο καὶ πᾶσαν ἥλιος ὑπερβάλλει ἢ νύκτα. ἰῶ ὑετρα μυρία πρὸς ἔλεγχον· ἀλλὰ μάκρος ἔσται καὶ μέρα σιωπῶμεν. Τὸ μὲν δὴ καλῶς ἐκ καλῶς

C ὑποθέσεως λέγεσθαι εὐδοκιμεῖν, καὶ ἐν οἷς μάκρος ὁ λόγος ἐδοκεῖν, ἀλλ' ἅμα ἐπαίνων καὶ ἐπιπλήττειν· τὸ δ' ἐν ἀπόροις καὶ ἀβεβήλοις, πάντα δὲ καὶ ἢ ἐπαίνων πάμπαν ἐξαιτιχωρίσει, καὶ μυκτῆρας καταπτύοντος ἀσφόδρα ἀπαλλάττει. λέγεται δὲ καὶ Φίλιππος ἀποσκῶψαι πρὸς τὸν παῖδα Ἀλέξανδρον, ὅτι δεξιῶς τε καὶ ἐμμελῶς ἐκιθάριζεν, αἰσχρὸν εἶναι φάσας ἐν τοῖς φαύλοις ἐπιδείκνυσθαι φιλοτίμως ἢ ἀγαθῶ.

CAPUT XII.

I. Michael Bulgarus cur bellum Crali intulerit. Imperator in belli ſocietatem aſcitus. II. In Pelagonia caſtrametatur. Solis defectus. III. Bulgarus Triballorum agros vaſtat. Crales cum eo confligit. Gallorum equitum virtute adjutus, eundem vincit & capit. Michael ex vulneribus moritur. Imperator nulla re geſta Byzantium redit. IV. Fortunæ inconſtantia. Cralis uxores duæ. Filius ex prima ſuſceptus rebellat. Potitur Principatu. Ipſe Crales a factioſis in carcere ſuffocatus.

ANN. CHR. MCCCXXX.

I. INſequuto vere, cum Serviæ Cralem appareret non quieturum, niſi Michaelem ob injuriam & contumeliam ſororii factam ultus eſſet; quod is eam legitimam conjugem, ex qua & liberos regni heredes futuros ſuſceperat, nulla de cauſa repudiaſſet, ac ſororem Imperatoris duxiſſet; Michael legatos ad Imperatorem mittit, eumque hortatur, ut per Romanas provincias tranſiens, in Triballorum terram impreſſionem faciat. Nam & ſe magnis cum copiis arma eidem infeſta illaturum, ut duobus bellis ſuſtinendis impar, multa utrinque agris amiſſis, debilior exiſteret. Proinde ad expeditionem ſub veris uſque exitum ſeſe parant.

D A. Τοῦτ δ' ἐπιγινομένου ἔρους, ἐπεδήπερ ὁ Κράλης Σερβίας δοῦλος ἰῶ ἐκ πρώτων, εἰ μὴ ἐπεξέλθοι Μιχάηλον ἢ ἐς γλῶ ἀδελφὸν ὕβρεως καὶ ἀδικίας, ὅτι γυναῖκα νόμιμον ὧσαν αὐτῇ, καὶ παῖδας τεκοῦσαν αὐτῇ τῆς ἀρχῆς ἠξίωσεν, διωσάμενος αὐτὸν ἐν ἀδήμῳ προφάσει, γλῶ τὸ βασιλέως ἐγάγετο ἀδελφόν· διαπρεσβεύεται πρὸς ἢ βασιλέα Μιχάηλος, ξυνωμοσίαν αὐτὸν, ἢ τῆς τῇ Ῥωμαίων ἰόντα χώρας, εἰσβάλλειν εἰς ἢ τῇ Τριβαλλῶν γλῶ. μέλλοντι δὲ ἢ αὐτὸν ἐκστρατεύειν κατ' ἐκείνου μετὰ βαρείας δυνάμεως, ὡς ἂν μὴ ἔχων ὅπως ἀρκέσει πρὸς τὰς ἑκατέρωθεν μάχας, ἀβεβαιότερος γίνεται, πολλῶ ἀποβλωσκούσης ἑκατέρωθεν χώρας * αὐτῶ. Ἐ δὲ παρεσκεύαζοντο πρὸς ἐκστρατείαν ἄχει φθίνοντος ἔαρος.

* ἑαυτοῦ

B. Θέρους δ' ὄντος ἰσαμένου, ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπειδὴ μὰ ἀξιόλογον οὐχὶ στρατὸν πρὸς ἢ Κράλη

διώκειν, ἐτραπεδεύσατο παρὰ τὸν Ἀδριανοῦ πόλιν τῆς Πελαγόνων χώρας, ὅπου ἡ ὁμώρα ἐστὶ Ῥωμαίοις ὑπήκοα πολίχνια, παραδοκῶν ἐκεῖθεν τὸν ἐπιόντα τῷ Μιχαὴλ στρατὸν κατὰ τῆς Τριβαλλῶν ὁρμὴν ὅπη χωρήσειε ἀκριβῶς μανθάνειν· ἔπειτα δ' ὅ, τι γνοὺς ἡ αὐτὸς ἐφαρμόζεσθαι. ὅτε δὴ ἡ ἀλίωσις γεγενῆσθαι ἐπιστάσεως ἐξηγίνετο περὶ τὴν δωδεκάτην ὥραν ἡ ἑνδεκάτης τοῦ Ἰουλίου μηνὸς, ὁ μέσος τῆς ἐπὶ δεξιὰ τόπος, εἴτις παρὰ ἡμῖν Βυζαντίου παράλληλον ποιοῖτο τὸν ὁρίζοντα, πεπάρτηκε τὴν εἰκοστὴν τοῦ καρκίνου τροπικοῦ μοῖραν ἀμείβοντος τὸν ἥλιον, ἡ τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ μέσου δυσμῶν ἐπόντος καὶ Θρᾳκίου, τὸ δὲ πέλος ἀπ' ἀρχομένου ἐγγίσαι ἀπηλιώτου.

Γ. Ὁ μέντοι Μιχάηλος πλῆθος ἀγείρας στρατοῦ, δώδεκα μὲν χιλιάδας ἐκ τῆς οἰκείας χώρας, τρεῖς δ' ἐπάρας Σκυθῶν μισθοφόρων, ἐσβάλλει διὰ τοῦ ἀρκτικωτάτου Αἵμου τοῦ ὄρους, ἐς τὴν τοῦ Τριβαλλῶν χώραν, ἔνθα δὴ μάλιστα ἡ πομπὴ τῶν Στρυμόνος εἰσὶν αἱ πηγαί. πέντε μὲν οὖν ἡμέρας διανυσὰς ἐπὶ τῆς πολεμίας, ἰδὼν καὶ ἕωρα τὴν γῆν ἀδῄως, καὶ ἐδενδροτόμει τὰς ἀγρὰς, καὶ κακῶς ἐποίει τὴν χώραν, ὅπου μάλιστα ἐκεῖθεν ὅπλα ἀναίροιτο. τῇ πέμπτῃ δ' ἅμα ἡλίῳ ἐπιφαίνεται καὶ ὁ Κράλης Σερβίας, χώρα βαρβάρου ἐπαγόμενος, καὶ ὅπλα τῇ λαμπρότητι τῆς τοῦ ὁρᾶσθαι ἀναπρέποντα ὅμοια. ἐπεὶ δ' ἑκάτερα τὰ στρατεύματα παρετάξαντο, καὶ τὰ σημεῖα ἤρθη, ὁ Κράλης τὰς ἑαυτοῦ τάξεις ἐρρωμένως παραλαβόντας μαχεῖται, ὁ δ' ἐπὶ τῷ τοῦ Μιχαὴλ σημείῳ ἑστήκει, ἔχων περὶ αὐτὸν χιλίους ἱππέας Κελτῆς, μιγάδι τε σώματος καὶ ῥώμης πεφυκότας καὶ ὅπλων ἐμπειρίᾳ πολεμικῶν κράτιστα ἠσκημένους τε καὶ ἐσταδασμένους. καὶ πάντων ξυὶ ἀ πολλῷ πόνῳ καθρηνικὸς, ἑδραιοῦ ἐπὶ τῷ τοῦ Μιχαὴλ παρατάξει, καὶ συμπατήσας τὸ πλεῖστον τοῦ περὶ αὐτὸν στρατεύματος, καὶ καταβαλὼν, ζῶντα χειροῦται ἐς πτραυματισμένον καὶ τὸν Μιχάηλον. τὸ δὲ Βουλγαρικὸν ἄλλο στράτευμα τὸ μὲν πλεῖστον ἀεὶ κατεκόπη, τὸ δὲ * περιλειφθὲν γεγυμνωμένους σαρκὸς ἐς τὰ οἰκεῖα ἐχώρουν. ὁ μὲν τοῦ Μιχάηλος τρεῖς ἡλίους τὸ ἐξ ἑαυτοῦ πιδίατα ζῶν, ἐς μάλα μόλις τῷ συμφορᾷ ἐπιγινώσκων δυνάμενος· τῇ δὲ τετάρτῃ μετέμαξε, μὴ δυναμένου τοῦ σώματος πλέον ἐξαρκέσαι φορὸς τὸ πλέιον τῆς τραυμάτων. ὁ δὲ βασιλεὺς μαθὼν τὸ φαγεδαῖνα, τῷ ταχίστῳ ἐς Βυζάντιον ἐπανῆκε, μηδὲν μήτε δεδρακὼς μήτε πεπονθώς.

Δ. Ἐπεὶ δ', ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, ἐδόκει τῇ ἐν βίῳ δυτυχημάτων ἀνάρσιον ἐς τέλος διαφορᾷ ἐπίσω, οὐδὲ βασιλείας ἐπὶς, οὐδ' ὁπωσοῦν ἐπέλιπε τὸ χρεών· ἀλλ' ἀντιπέδει ἡ πῖς τοῦ Κράλη λαμπρῶς δυτυχήμασι χωμὸν χαλεπὸς τε καὶ φρενώδεσιανος, * ἐς πάντα ἐπέκλυστε ἡ καπέχωσε αὐτῇ τὰ τῆ βίῳ τερπνὰ, καὶ αὐτὸ γε τὸ ζῆν ἀφοσαφήκεσε. ἔχει δὲ ὧτος. ὧν αὐτῇ πῶς δέδρατ τοιαῦτα καὶ εἰκοσὸν παραδάντων ἔτος, ὃν ἐξ ἑτέρας γεγένηκε γυναικὸς, ἐς ἐς διαδοχὴν αὐτῷ τῆς ἀρχῆς μάλα ἐπιμελῶς. ἐπεὶ δ' αὐτὸς μὲν τῇ τοῦ Καίσαρος θυγατρὶ συμζύγη, πεσπκοντούτης ἀνὴρ κόρῃ δωδέκατον ἀγούσῃ ἔτος, καὶ περὶ τῇ παιδὶ γυμνάσια ἀγαγέσθαι, παιδοπαιῶν ἤρξατο μὴ τῆς τοῦ Καίσαρος θυγατρὸς, ἐς ὑποψίας καὶ φόβους ὁ πὰς ἐξεκύκλωσεν, ὁποίους ὑποπτεύειν οἰκὸς τοὺς ἀλλοτρίους ἐς τὸ σφετερισθὲν τύπῳ ψυχῷ· καὶ ἀποσοβεῖσθαι λοιπὸν ἐμελέτα, καὶ ἐπαδᾶσθαι καὶ τοῦ πατρός. ὃν ὧτος ἔχοντα βλέποντες οἱ ἐκεῖ μεγιστᾶνες καὶ στρατηγοὶ καὶ ταξιάρχοι, καὶ

ANDRONICUS JUNIOR. Julii mensis die 26.

noon ſatis magnæ erant, in planicie quadam regionis Pelagonum eaſtrametatur eui fiortima erant oppidula quæ Romanis parebant: atque ibi præſtolatur, donec audiat quorſum ex altera parte evaſerit Michaelis in Triballos firmior impreſſio, ut ipſe deinde quod e re viſum fuerit exequatur. Tunc autem circa horam duodecimam, die Julii decimaſeſta, ſolis obſcuratio facta eſt non minor decem digitis; obſervata nempe ab eo qui in parallelo per Byzantium ducto habitaret: quo tempore ſol partem Cancri vigeſimam quartam pertranſibat. Ejus potro eclipſeos obſervandæ initium a medio Iapyge & Thraſcia, fiois ab initio fere Subſolani fuit. *Edit. Pariſ. pag. 280.*

III. Michael vero, ingenti coacto exercitu (nam indigenarum millia duodecim, Scytharum mercenariorum tria millia erant) per Septentriooalem montis Hæmi partem, in Tribaillorum ditionem impetum facit, ibi fere ubi Strymoois fluvii fontes ſunt. Quatuor igitur continuis diebus in hoſtico traductis, agros impune ferro & flamma vaſtat, arbores eas ſcindit, tota denique regione graſſatur, nemine interim arma adverſus eum movente. Quinto demum, una cum ſolis ortu Crales Serviæ ſe oſtendit, magnis ſecum copiis adductis, quæ ſplendore armorum oculos intuentium perſtringebant. Cum autem utraque acies in procinctu ſtaret, & ſigna ſublata eſſent, Crales ſuos ad fortiter pugnandum cohortatus, ipſe ad Michaelis vexillum, cum mille Gallis equitibus, magnitudine corporum & robore inſignibus, & in re bellica exercitatiſſimis eacurrit: eoque citra magnum laborem revulſo, ad Michaelis agmen properat: & magna ejus militum parte proſtrata & conculeata, vivum & faucium Michaelem capit. Reliquus Bulgarorum exercitus major ex parte ibi cæſus eſt. Qui ſuperſtites fuere, nudis corporibus domum redierunt. Michael autem tres ea eo die vivus ſolem aſpeait, ſic affectus, ut vix cladem ſuam intelligeret: quarto die expiravit, cum ejus corpus lethalibus vulnetibus ſerendis impar fuiſſet. At Imperator cognita re Byzantium rediit, nulla neque re geſta neque clade accepta.

IV. Sed cum, ut ſæpe diximus, nulla ſit perpetuo ſincera & incorrupta invidiæque expers ullius mortalium felicitas, nec tum quoque fatalis ea occeſſitas defecit. Nam illuſtribus Cralis ſucceſſibus tempeſtas gravis & ſupra modum horrenda reflavit, quæ omnia illi vitæ gaudia inundavit & demerſit, & ipſam ei vitam eripuit. Res autem ita ſe habet. Erat ei filius annum tum alterum & vigeſimum agens, ex alia uxore natus, quem ad principatus ſucceſſionem diligenter educabat. Sed cum Cæſaris filiam, annos natam duodecim, ipſe quinquagenarius duaſſet, & priuſquam filio deſpondiſſet uxorem, liberos ex illa ſuſcepiſſet: in ſuſpicionem & metum filius ejus impulſus eſt, cujuſmodi probabile eſt ab æqualibus luxurianti adoleſcentis animo ingeri. Itaque deſectionem & rebellionem contra patrem molitur. Quem cum proceres, duces, & tribuni, aliique imperium patris ob diuturnitatem tem- *pag. 281.*

ANDRONICUS JUNIOR

poris faſtidientes, ſic affectum viderent, ſinguli privatim adeunt; defectionis conſilia animo volventem inflammant; poſt dies non multos ad ſe recipiunt; hoſtem patri ſuſcitant, & ſummæ poteſtate ipſi delata, Serviæ Craſem declarant. Cum aarem compluribus diebus paulatim omnis flos exercitus ad eum confluxiſſet, patrem etiam vinctum ſine allo negotio ad eum perducunt, ac mox in catcetem conjiciunt, invito fortaſſis & graviter ferente filio, ſed tamen tacente, & furori populi adverſari non audente. Verebatur enim, ne in ſeipſam nec opinantem gravius aliquid conſuleretur. Poſt paucos dies patrem quidem in vinculis ſuffocant, ſuavibus illis ſucceſſibus in acerbum interitum verſis: filio autem principatum firmant atque ſtabiliunt. Mox ſtatim una cum eo egreſſi, Romanam provinciam uſque ad Strymonem & Amphipolim, capta etiam Strummitza & aliis oppidulis, ſubiguut.

A ὅσοι κόρον εἰλήφεσαν τῆς ἀρχῆς ϗ πατρὸς ἀφ' ϗ χρόνου, λάθρα τοῦτο προσήσαν ἕκαστοι, ϗ τοὺς τῆς ἀποστασίας ἐξευρίσκουν αὐτῷ λογισμούς· ϗ μετ' ὀλίγας πάνυ ἡμέρας ἀπολαβόντες αὐτὸν, ἐξεπολέμωσάν τε κατὰ τοῦ πατρὸς, ϗ Κράλλιν Σερβίας ἀυτοκράτορα ἀνηγόρευσαν. ἐπεὶ δὲ συχνῶν ἡμερῶν αὐτ' ὀλίγως * ἅπαντες αὐτῷ προσερρύησαν τῷ στρατοῦ τὸ πλεῖστον, φοσιλάσαντες δίσμιον ἀποκρύπτουσι ϗ τὸν πατέρα προσήκειν τῷ υἱῷ· χάριν δὲ εἰς εἰρατὴν ἀπήγαγον, ἄκοντος μὲν ἴσως ϗ ἀχαλίνοντος ϗ υἱέως, σιωπῶντος δ' ὅμως ϗ ἀντιλέγειν ἀδυναμίᾳ τῇ ϗ πλήθους ὁρμῇ. ἰδιάζει δὲ μικρὸν τι ϗ αὐτὸς πάθη ϗ ἀδόκητον. ϗ πολλαὶ παρῆλθον ἡμέραι, ἀχνὸν μὲν ϗ δισμῶς ἀπέπνεεν, πικρὸν αὐτῇ ϗ βίῳ τὸ πέρας ἐπισχόντες αὐτὶ τῶν ἰδίων ἐκείνου δυστυχημάτων· τῇ δὲ υἱῷ τὴν ἀρχὴν ἤδη βεβαιότερον ϗ ἀσφαλῆ κατεστήσαντο, ϗ ἅμα αὐτῇ ἐξελάσαντες δῄους φυλάσσοντο ϗ Ῥωμαίων χώραν ἄχρι Στρυμόνος ϗ Ἀμφιπόλεως· ὅπ δὲ ϗ Στρύμμιτζαν εἷλον ξυὶ γε ἄλλοις πολίχνίοις.

* abeſt, ἐ-πὶ

CAPUT XIII.

I. Bulgaris per interregnum diſſidentibus, Imperator Meſembriam & alia oppida invadit. Alexander, Bulgariæ Principatum adeptus, Romanorum fines vaſtat. Urbes amiſſas recipit. II. Turci Niceam capiunt. Imagines, libros, & ſacras reliquias vendunt Byzantiis. Maritimam Bithyniæ oram occupant. Tributarios omnibus modis vexant. III. Choræ Monaſterium a quo conditum; a quibus inſtauratum. Metochitæ ab exilio reverſi domicilium. Hujus ædes ut dirutæ ſint. De evulſo pavimento. Adempta libertas alloquendi Seniorem.

Vide Notas.

I. PRoximo anno *, cum audiſſet Imperator Bulgaricum Imperium & a priore Michaelis juuore, & a cognatis ejuſdem Michaelis divelli, (nam Impetatoris ſoror ægre ſuga ſalutem quæſierat) in ea multorum contentione de principata occupando, juſtis copiis delectis, oppidula Hæmo vicina invaſit, & fere omnia citra negotium cepit, habitatoribus altro ſeſe ad eum conferentibus. Intet cætera vero, etiam urbs munita & frequens, nomine Meſembria, ad mare ſita, dedicionem fecit. In qua cum Imperator fere cum militibus verſaretur, ſtatim gravis eſſe cœpit, tum quia urbem res neceſſariæ ob illos deficiebant, tam quia pecuniæ conſumptæ peribant. Sed cum poſt multas de regno concertationes, ad Alexandrum Michaelis conſobrinum ſumma rerum delata eſſet, is firmato principatu, exercitum Bulgaricum cogit, & Scytharum non parva manu mercede conducta, in finitimam Romanorum provinciam irrumpit: tum ad Oreſtiadem uſque progreſſus, maxima præda parta, ac pleriſque ad Hæmum oppidulis deditione captis, & ad inſtituta Bulgarorum reductis, lætus cum magnis ſpoliis domum redit.

Edit. Pariſ. pag. 282.

II. Sub hoc tempus etiam Niceam, magnam illam & celebrem urbem, diuturna fame & obſidione oppreſſam Barbari ceperunt, ac multas inde imagines ſacras multoſque codices, una cum arum ſanctatum mulierum reliquiis, Byzantium advectos vendiderunt. Jam

B Α. ΕΣ ϗ τοῦτον τὸν ἀκμὴν ὁ βασιλεὺς ἡμῶν μόνῳ ϗ τῷ Βουλγάρων ἀρχηῷ ὑπό τε ϗ πρωτύρας τῦ Μιχαὴλ γνωσιὸς, ὑπό τε τῶν ϗ Μιχαὴλ συγγενῶν, (ἡ γὰρ ϗ βασιλέως ἀδελφὴ μόλις ἐκεῖθεν φυγοῦσα τὸ ζῆν ἐπορίσατο) πολλῶν ὅμως ἐκὶ μαχομένων, ϗ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ἀντιποιμένων, στρατὸν ἀπολέξας ὁ βασιλεὺς ἑαυτὸν, ἐπέθετο τοῖς περὶ ϗ Αἶμον πολίχνίοις, ϗ ἅλα μικρῷ πάντα ἀπορανὶ, τῶν οἰκητόρων προσρύπαστον ἑαυτῷ. μεθ' ὧν προσρύπὺν ϗ παραθαλασσία πόλις ὀχυρά τε ϗ πολυάνθρωπος, καλουμένη Μεσημβρία. ἐν ᾗ διατρίβων ὁ βασιλεὺς ὡς τακτάλλα μᾶλλον ϗ στρατῷ, φορτικὸς ἐδόκει τοῖς ταχίστοις, ἀφ' ὅτε ϗ γνωμίσιν δι' αὐτὸς ἐπίC λοιφις τῶν χρυσῶν, ϗ διὰ ϗ τῶν * προσόδων φθορὰν ἐπεί γε μὴν μετὰ πολλὰς τὰς περὶ ϗ ἀρχῆς ἀγῶνας, ϗ νικήσας Ἀλέξανδρος εἰλήφει ὁ ϗ Μιχαὴλ ἀδελφιδῆς, ϗ ϗ ἡγεμονίας τὰ ἁρπὸς βεβαίως περιεζώσατο, ϗ Βουλγαρικὸν συλλέξας στρατὸν, προστησεσάμενος δὲ ϗ μισθοφορικὸν τὰ Σκυθῶν ὐκ ὀλίγον, ἐς τὴν ὅμορον ἐνέβαλε χώραν Ῥωμαίων, ϗ ἄλασεν ἄχρις Ὀρεστιάδος, ϗ πλείστην μὲν λείαν ξυνωθροισὰς, πολλὰ δὲ ϗ τῶν περὶ τὸν Αἶμον πολιχνίων κατ' ὁμολογίαν παρασπασάμενος, ϗ ἐς τὰ τῶν Βουλγάρων ἤδη πάλιν ἐπανεστρέφθη πικοικὼς, ἐπαινεῖ χαίρων εἰκαδὶ μᾶ πολλῶν τῶν λαφύρων.

* φοβεῖσθαι φορὰν. Wolfius in margine.

B Ἐν τούτῳ ϗ χρόνῳ ϗ Νίκαιαν εἷλον οἱ βάρβαροι, τὸ μέγα ϗ πεμβόνεον ἄστυ, λιμῷ ϗ στρατῷ πολιορκηθέσαν μακρῷ ϗ πολλὰς ϗ ἐκείσε θείων εἰκό-

ANDRONICUS JUNIOR

των τῶ βίβλων ἐς Βυζάντιον κομίσαντες, τῶ ἁγίων γυναικῶν λείψανα δύο, χρύσεον ὠμάξαντο. ἀδιῶς δὲ ἤδη τῆς οἰκήσεως ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Βιθυνίας οἱ βάρβαροι ποιήσαντες, βαρυπάσης ἐπίθυμιαν φόρους τοῖς ἐκπολεμηθεῖσι βραχίοι πολιχείους. δι' ὧς πως ἐν ἄνυπαρξία ἀφῶς ὅλεθρον ἅλασιν παντελῆ, μᾶλα ῥᾳδίως διωκόμενοι τῶ ἐν βραχυπάτῳ χρόνῳ πάντα τὸν πολέμου. καὶ ἐπιλείποντες δ' ὅμως συχνὰς ποιούμενοι τὰς ἐφόδους, τῶ ζωγροῦντες τῆ καλιπτώρων τῆς πλοίας ἐκ τῆς τῶ θαλάττης ἀεί.

Γ. Ὁ μὲν τοι μέγας λογοθέτης ὁ Μετοχίτης ἐλθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας, ἃ παρὰ τῆ οἰκίᾳ κατέλυσε πάλαι ἦν, ὡς ἐρήμοιο, εἰσελθόντος τῶ βασιλέως ἐν Βυζαντίῳ, αὖτη διέφθαρται τῶ τοῖας ἐρήμωται ἀφῶς τῆ δόμοῦ· κατέλυσε δ' ἀπίσωσι τῶ πλησίον παρὰ τῆ ἱερᾶ δηλαδὴ μονῆ τῆς Χώρας, ἵνα πολλοῖς αὐτὸς ἀναλώμασιν ἀνακαίνισε φρότερον, τοῖς ὀδοῖ τῶ χρόνου δυσὶν ἀποκρύψαν ἰδών. ἐδομήθη δὲ αὐτὴ τὸ ἀρχαῖον ἀφῶς τῶ βασιλέως Ἰουστινιανῶ ἐπιμήκης τὸ σῶμα. εἶτα τῶ χρόνῳ παύτῃ μέχρι κρηπίδων σωτρεψάσης, ἄλλον ἐκ βάθρων ἀνήγειρε νεών, εἰς ὃ τῶ σωῶ ὁρᾶται χώματος, ἃ τῶ βασιλέως Ἀλεξίου τῶ Κομνηνῶ πενθερᾶ. τῶ δὲ χρόνῳ πάλιν φθορὰν ἀπειλούσης, ὕπως ἀ- * χωσάμενα βρονέρᾳ * διξάμενος δίξῃ, πάλιν τῶ μεσαιτάτω νεῶ, πάντα καλῶς ἐπισκάψας. ὅθεν δὴ πάντων εἰς πάλος ἐκπολωλότων ἤδη τοῖσδε τῆ ἔξω φαγμάτων, σωτρεύσας αὖτη λειμῶνι ἐν καιρῷ περιστάσεως ὥρθωσε ψυχῆς- μῶ τῶ σώματος. φῶς μὲν ὖν ἡ ἱερὰ ἐκκλησίαν μονῶ τὸ λοιπὸν, ἀδιῶλῳ ἀπορρήτως παρείχετο τῆ ψυχῆ. φῶς δ' ἂν ἡ ἐρήμωσις τῆς οἰκίας, κατῆρεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀργάνα μακρὰν, τῶ πλήθεσι ὀ- * ἀκρῆ, τοῖ χεσ ἄνθις ἡ ψυχῶ πυρὸς * τῶ φλογὸς, ἵνα ἐκπυρσώσῃ τοιαύτας βαρυθυμίας τῆ συμφορᾶ. τῶ μὲν τοι τῶ τὸ τύχης φῶς τιμωρίας ἀκόρεστον ἀναλογιζόμενος ἐξεκλύετο, πῶς ἀδῆ ἄθαφος τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης οἰκίας ἐς ἡ ἐσόντα κόσμου ἀφείθη. ἀλλ' ὁ μὲν τοι φρότερον ἐξ αἰῶνος ἐφ' ἑνὸς ἐκπεπόνηται, νεῶ ἐπὶ τῶδε τῶ πέφακται· ἐκκαθὸν δὲ ἅπαν, ἐκέμηθε δῶρον τῆ τῆς δυτικῆς Σκυθῶν ἄρχοντι, λαμπρόπολις τινὸς ἕνεκα τῶ τῆς οἰκίας ἐδάφους ἐκείνου ζητήσαντι. ἐκωλύετο δὲ φῶς τῆ ἡγεμονίαν διοικοῦντος, μηδόλως μήτε δι' ὄψεως, μήτε διὰ γλώττης ἐνδιημεῖ τῆ γυναικὶ προσομιλεῖν βασιλεῖ. τῶ ἵνα οὐ μικρὰ τῶν λύπης προσέκπιπτε δεῖ.

A vero impune in maritima Bithyniæ ora ſedibus delectis, gravia tributa reliquis oppidulis impoſuerunt. Quæ quoniam ipſis pendebantur, idcirco non prorſus una cum habitatoribus illa oppida deleverunt, cum facile poſſent, & breviſſimo quidem tempore. Nec tamen crebris incurſionibus vexare, & mari terraque pleroſque ex illis miſeriis capere deſiſtunt.

III. Magnus autem Logotheta Metochites ab exilio reverſus, non domi ſuæ divertit, quæ (ut jam diximus) Imperatore Urbem ingreſſo, ptidem erat diruta & vaſtata prorſus a populo, ſed e regione, & in proximo, nempe in Choræ monaſterio, quod ipſe antea dentibus ævi labefactatum magnis ſumptibus inſtaurarat. Extructum enim initio fuerat a Juſtiniano Imperatore forma oblonga; deinde, cum vetuſtate uſque ad fundamenta concidiſſet, aliud templum, ea qua nunc forma cernitur, Alexii Imperatoris ſocrus condiderat. Sed cum rurſus temporis injuria ruinam minitaretur, hic medio templo exceptо, omnia liberali manu probe inſtauravit. Itaque cum omniam fortunarum naufragium feciſſet, ſalutaris hic ei & corporis & animi portus in neceſſitate extitit. Cum igitur ſacrum monaſterium intueretur, arcana voluptate animum ejus delinebatur: cum vero domus everſionem, oculi ejus gravi mœrore turbabantur, & animum ipſius pervadebat doloris ignis ac flamma, qualem hujuſmodi angores & calamitates ſolent accendere. Et cum ſecum reputaret ut nullis pœnis fortuna ſeviaret, obſtupeſcabat nec ſolo quidem ſplendidarum ædium ornatum ſuam inviolatum permanſiſſe: ſed, quod ab omni ævo nuſquam in alio eſſet cogitatum, id tum hinc accidiſſe. Evulſum enim pavimentum omne Occidentaliam Scythatum Principi, pavimentum ad ſuas ædes ornandas ſplendidius requirenti, dono miſſum eſt. Porro eidem Metochitæ interdicta erat ab iis, qui Imperium adminiſtrabant, omnis cum Seniore Imperatore ſermonis communicatio, ut cum nec præſens nec per internuntium alloqui ei liceret. Quæ res homini non parvam doloris acceſſionem attulit.

Edit. Pariſ. pag. 283.

CAPUT XIV.

*I. Varia oſtenta. Solis & lunæ defectus. Terræ motus. II. Cruces & Columna dejectæ. Vox temere emiſſa; ipſo eventu probata. III. Gregoras Seniorem invifere ſolitus. Cum eo ultimum colloquitur. IV. Senior, amicis dimiſſis, cibum capit. Frigidam potat. Subito morbo corripitur. Peccata precibus & & lacrymis expiat. Sacris myſteriis deſtitutus, Dei matris imaginem ori ſuo * admovet. Expirat. V. Liber in quo Imperatorum fata figuris enigmaticis involuta fuerunt. Oraculum de Seniore Andronico explicatur. VI. Corpus ejus quonam perlatum. Juſta de more perſoluta.*

* vel, inſtrin.

Α. ΚΑΙΡΟΣ δὴ ἤδη τῶ περὶ τῆς τῶ γηραιῶ βασιλέως διεξελθεῖν πλάτης, ἵνα δυσημέσας πολλὰς ἀφομοιώσω. ἀλ' ἴσως πειθὼ. ἐκπεπόνησε φρότερον ἰλιακὰ, πεντήκοντα ἡμέρας φροειληφὼς νῦν

D I. JAM tempus poſtulat, ut etiam Senioris Imperatoris obitum exponamus, quem multa oſtenta prænunciarunt. Fuerunt autem hujuſmodi. Primum, a eclipſis ſolis, quæ ejus obitum tot diebus præceſſit, quot annos

ANN. CHR. MCCCXXXI. die 10. Nov.

ANDRONICUS JUNIOR *Calvisio*. a *Vide Mabillonium*. b *Est*, vigilia ante diem festum. c *Parisienses Constantinop.* ANN. CHR. MCCCXXXII d *quo celebratur festum D. Antonii*.

ipſe vixerat. Hanc ſolis obſcurationem ſecutus eſt a lunæ defectus. Tum huic ſucceſſit terræ motus, b ea veſpera qua D. Antonii, cujus illi nomen inditum erat, memoria reteri more a Chriſtianis celebratur. Ipſo autem d die Februarii duodecimo, quem inexpectati ejus obitus conſecutura erat veſpera, cum a meridiei barathris vehement ventus erupiſſet, marini fluctus ita efferati ſunt, ut ſuos egreſſi limites multas murorum Byzantii maritimorum & Orientalium partes proſtraverint, & multas illic portas effregerint; & boſtium inſtar irrumpentes, multa quoque ædificia urbana mundarint.

II. Tum etiam multæ ferreæ crucestemplis impoſitæ, impetu ventorum non tolerato, deciderunt. Columna quoque, olim ante ædem quadraginta Martyrum poſita, concidit; quæ juxta baſim uſtulata & confracta, prætereuntibus ruinam proximam minitari videbatur, adeoque metum ipſis

Edit. Pariſ. pag. 284.

non ſine juſta ratione incuttebat. Quamobrem aliquando hunc ipſum Imperatorem, illac prætereuntem, qualem ea iis quos circa ſe habebat, veriti forte ſe periculum, propius accedere vetuerunt. Ille autem derifa eorum timiditata, hæc fere verba, ut fortuito in os venerant, pronuntiavit. „ Utinam tam diu ego viverem, quam diu hæc columna ſtabit! „ Quod cum tunc demum quemadmodum ille effatus erat, accidiſſet, admirationi eis erat, qui dicti illius recordabantur.

III. Sole autem jam ad occaſum vergente, ego quoque de more ad Imperatorem abivi. Solebam enim ſolatii cauſa eum tertia aut quarta quaque die invifere. Ad eum igitur cum me tum quoque ut mos erat contuliſſem, & aſſediſſem, illius familiari colloquio fruebar. Conſueverat autem aruditos & graves mecum ſermones habere, cum quadam urbanitate & gratia. Aderat & ejus filia Simonis Cralæna, & alii quidam, iisdem quibus ego animis præditi, & ita affecti erga Imperatorem & Cralænam, eadamque cum illis familiaritata conjuncti. Is vero ſermo noſter ad mediam noctem eſt pro-

* *ergo obiit die 13. menſis Februarii.*

ductus, immo & ad *primum uſque Galli cantum, nullo ullius morbi ſigno in eo apparente.

„ IV. Deinde: Vos, inquit, valete atque „ abite; ea vero, quæ reſtant, cras omnia „ dicentur. „ Atque ipſe allato cibo edit. Erant autem illa, quibus veſcebatur, omnia teſtacea, propter illorum dierum ſolenne jejunium. Poſt quæ cum merum bibendum fuiſſet, quo veſtibus ſtomachus ad duriorem cibum conficiendum firmaretur, ille frigida uſus eſt. Solebat quippe, cum venas ſuas calore nimio affectas ſentiebat, immoderata frigidam bibere, ne ulla venæ ſectione eſſet opus. Tuli ergo diæta tam quoque uſus, ſtatim æger eſſe, & e ſtomacho & corde graviter laborare cœpit. Cum autam ipſius ſpiritus meatus obturari & coarctari ſentiret, ac mortem jam ſibi inſtare cerneret, & propter intempeſtam noctem neminem reperiret qui ſibi divina myſteria impertiretur, omnibus circa palatium portis clauſis, ferreaic & gratias egit Deo, & pro ſalute animæ ſuæ cum aberibus lachrymis & genu-

A αὐτῷ τελευτὴν, ὅσα ἡ αὐτὸς ἰδὼ ἔτη * τὰ πάντα βαβιωνώς. ταύτην τὴν ἐκλειψὶν ἐπισύσσειε, ἢ κλονῆς διαδέξαι σελίνιακὰ, ἢ ταύτην αὐθις σεισμὸς γῆς, ἐν ἑσπέρᾳ ᾗ ἡ μνήμη ἐτέλουν ἐν χρονικαῖς περιόδοις Χριστιανοὶ τὴν ἀμωνίμην αὐτῷ λιτουργίαν. κατ' αὐτὴ μὲν γε ἡ τῆ φεβρουαρίε δωδεκάτην ἡμέραν, ἰδὼ ἡ ἀφροδοκήτε πλάνης ταύτης ἀφιξόμενα ἐμελλε * ἑσπέρα, βιαία πεπνεύσασα ἐκ τῆ βαράθρων ἡ μεσημβρίας ἀνέμε, ἐγείραντα μὲν τὰ θαλάττης ὕδατα τοσοῦτον, ὥστε τὰς ὄρας ὑπερβάντα, πολλὰ μέρη τῆ ἑῴων ἡ παραλίων τῆ Βυζαντίων τειχῶν κατηράσαντα. πολλὰς δὲ ἡ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ μέρει πυλῶν ἐκμοχλεῦσαι· ἡ εἰσδραμόντα δίαντινῶν πόλεων, πολλὰ τῆ ἐνδον εἰκημάτων κατακλύσαι.

Id est, noctu.

B. Τυπτοῦσι μὲν τοι πεπτώκασι ἡ πολλοὶ τῶν ἐπὶ τῆς νεὼς ἱδρυμένων ἐκ σιδήρε σταυρῶν, ὑπενιγκεῖν ἀδυνάμενοι ἢ τῆ πνεύματος βίαν. πέπτωκε δὲ καὶ ὁ πρὸ τῆ νεὼ τῆ παρακάτου μαρτύρων ἑστὼς ἐκεῖνος πάλαι πίνακι, ὃς ὑπό τινος μὲν ἀσυνεζίας πεφυσημένον ἔχε τὸ πρὸς τῇ βάσει μέρος, ὃ ἡ τοῖς παροῦσιν ὑπόνοιαν * παρεῖχεν αὐτίκα ἀπατρακτήσεσθαι, ἡ φόβον ἐντεῦθεν ἀμάλα παράλογον. ὥστε παροῦσά ποτὲ ἡ τῶν βασιλέων ἰκώλυσε τινὰς ἢ πρὸ αὐτῶν μὴ πλησίον ἰέναι, δεδοῦσα ἴσως ἢ κίνδυνον. ὁδὸς πρὸς ἢ σφῶν ἱερωδυσάμενος δεινὰν, ἡ παιδιά τινα λόγον, ὑποσὰ πως ἐπιλεχθεῖσα τῇ γλώττῃ, τότε πρὸς ἰώντας. οὐδὲ συμπαρατείνοντό μοι τῷ ζῆν τῇ πᾶσι τοῖς αἰσθάνεσθαι. ὁ δὲ ἡ κατὰ ἢ προῤῥησιν ἐκεῖνος, θαυμάζειν ἔπρει τοῖς μεμνημένοις.

* *vox obſcura, ἔχειν*

C Γ. Τοῦ δ' ἑξῆς πρὸς ἑσπέραν ὧδε ἐπεγομένε, ἀπῆειν ἀφ' ὧ πρὸς τὸν βασιλέα κατὰ τὸ εἰωθός. εἰωθὸς γάρ μοι παρεῖσθαι πρὸς αὐτὸ παραμυθίας ἕνεκα, κατὰ περίοδον τριῶν πω ἀ τεττάρων ἡμερῶν. ἀπιὼν μὲν οὖν ἡ παῖ αὐθις κατὰ τὸ εἰωθὸς πρὸς αὐτὸν, ἡ παρακαθίσας, τῆς συνήθους ἀπέλαυον ὁμιλίας. συνήθεια δ' ἦν αὐτῷ, ἐπαγείρειν τινὰ πρὸς ἡμᾶς ἡ παιδαγωγίαν χρῆσθαι τῇ ὁμιλίᾳ, μετὰ τινος αἰσιόπικε ἡ χάριτος. παρῆν δὲ ἡ αὐτῷ Συγκάτηρ Σιμωνὶς ἡ Κράλαινα, καί τινες ἕτεροι τῆ ὁμοίαν ἐμοὶ τροφὴν γνῶμιν ἡ τρόπε διάθεσιν πρός τε ἡ βασιλέα ἡ τὸν αὐτῷ Συγκάτηρα τὸν Κράλαινα, ἡ ἢ ἴσον ἐχόντων ἐμοὶ πρὸς αὐτὸς οἰκειότητα. παρεῖδε δὲ πὰ τῆς ὁμιλίας ἐκείνης * ἡμῖν ἄχει μέτρων ἐναπῶν, ἡ πρὸς γε ἔτι μᾶχει πρώτης ἀλιτηριωδίας, μηδενὸς ἐκρανέντος συμβόλου τοιούτου οὐτινοσοῦν.

* *ἀφεῖ, ἡμῖν*

D Δ. Ἐπειτα ἡμῖν μὲν, ἄπιτε χαίροντες, ἔφατο· τὰ δὲ * τῆς νεὼ ὁμιλίας λείψανα ἐς τὸν ὑστεραίαν πάντα λελέξεται· ὁ δὲ τροφὸς αὐτῷ κομιδεῖσθαι ἐδίδοτο κάκει. ἰδὼ δὲ πὰ τῆς τροφῆς ὀστρακόδερμα πάντα, διὰ τὸ τῷ νυκίμων ἐκείνων ἡμῶν νόμιμα. ἐφ' οἷς δίων ἀκρατοποσίᾳ χρήσασθαι, δυναμένῳ γοραῖς τισὶν ὥραις τόμαχον πρὸς ἀπεργασίαν τῆς σκληρότητος ἐκείνης τροφῆς· ὁ δὲ ψυχροποσίᾳ ἐχρήσατο. ἦθος ἦν αὐτῷ ἰδὼ, ἀπότε αἴδεσθαι θερμοπρᾶς τῆς ἕξεως

* *ποτ. τῶν*

τῷ οἰκείων φλεβῶν γινομένης, ἀμύτρῳ χρῆσθαι ψυχροποσίᾳ, ὑπὲρ τὸ μὴ ἰσαγκάσθαι ποτὲ τῷ φλεβῶν μυδήμασι τεμεῖν. τοιαύτην τοίνυν διάτε τῷ τῶν χρησάμβους, δυσφορεῖν δ' ὑὸς ἤρξατο ἡ πέπου ποτόρως ἔχειν τὸ τοῦ στόμαχου ἡ τῆς καρδίας. ἐπεὶ δὲ ἡ τῷ ἀπαυδυσιῶν ὀργάνων ἐμφραττομένων ἤδη τῷ τοιοχωρημένων ἠθάνετο, ἡ ὅσον αὐτίκα πιθηξόμενον ἔβλεπεν ἑαυτὸν, ἡ διὰ τὸν ἀναίσθητον ὑπ' ἐκείνου ἐδίνα ἃς αὐτῷ μεταδοὺς ἡ θείων μυστηρίων, κυκλουμένων ἁπασῶν τῶν περὶ τὸ

βασίλεια πυλῶν, ἀναρὰς εὐχαρίστησέ τε τῇ Θεῷ, A ἡ ἐπὶρ Σωτῆρίας ἐ αὐτῇ ψυχῆς ὑπῆρξατο σωὶ πλησίους τοῖς δάκρυσι ἡ γαστριδίαις πολλαῖς. εἶτα ἠγάλλετο φέρων τὴν τῆς Θεομήτορος θείαν εἰκόνα, ἃς τὸ σῶμα ἐνέβαλεν αὐτὶ τῷ θείων μυστηρίων, ἡ καθίσας ἐπὶ τῆς κλίνης ὑδὺς ἀπήλλαξε, ὕπω τῆς τυχὸς ἐκείνης λιβάδος. κλίνης δ' ἐσταῦθα γενέσθαι, ἡ τὴν σωμάτη ἡ ἐν τῇ φαγρῷ κειμένην, ἀλλὰ τὴν πάντοι ἐνδοτάτην, ἡ παρὰ πλάρας ἔ συμβόχε κεῖσθαι αὐτίκα. ἀφ' οὗ δὲ ὑπῆρξατο δυσφορεῖν ἡ συνχωρεῖσθαι τὰ ἔνδον, συχνάκις ἡ κατὰ μόνας ἄρας ἐς ἃ πιεῖν εἰσῆει εἰκίσκον, χρείας ἀναγκαίας ἕνεκα τῆς γαστρός· ἃ δ' ὧν πλανταῖν μὲ διωνθεὶς ἐς τὴν σωμάτη ἡ φαγρὰν ἑαυτὸν B * ἐνατενίσας ἀνασώσασθαι κλίνην, πάρεξ πεδιδίσιων τῷ νάρθηκι τὸ ἡ ἁρμονιῶν * ἤδη τῷ σώματι, ἐς τὴν ἐφεμένην καθίσας ἀπέπαυσε.

* abeß, ἕδη

Ε. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἐμὲ ἐξεγίνετο ῥᾴδιον ἤδη ξυνίναι τὸν τῆ χρησμοῦ λύσιν, ἀδηλον ὄσαν πρότερον ἅπασιν. Εὕρηται γὰρ ἐν πυκνῇ βίβλῳ τῇ βασιλεῖ, ἐν ὁ γεγραφὼς ἄδηλος ἦ τὸ παράπαν, γράμμασί τε αἰνιγματώδη ἡ ἀμυδρά τινα δὲ εἰκόνων γνωρίσματα φέρουσα τῷ μέλλοντι αὖ βασιλεύειν. ἐν ᾗ τὰ μὲν τῆς γνώμης ἡ πρεσβείας τὸ πάνυ βασιλίως γνωρίσματα ξυῆ τε ἄλλοις ἡ ἐ τῆς ἀλώπεκος ἰδέαιν εἰκών· τῆς δὲ ταλάντης, ἐν πεύκῃ κειμένη πάρῳ καθέδρα, ἡ δύο παρισάμβαι C * non, μελανομοσώπα μορφάια, ἀπεμπαλύπτως ἔχοντα πάντα τὰς σφῶν αὐτῶν ἀφαλάς. τὸ δὲν μελανομοσῆν, ἡ τὸ ἀπαπῆς εἶναι, ἡ τὸ δύο τὰ μορφάια φανῆναι, ἰδίαν τῇ βασιλεῖ τὸ τῆ μέλανος ῥάκους ἔνδυμα, ἡ τὴν σίρωσιν τῆς βασιλικῆς καλύπτρας, ἡδὴ τὴν ἐπὶ πόδας διατίαν. δύο δ' ἔτη σωίζεσθαι τοῖς ποιμνίοις ῥάκεσιν. ἡδέμαι γε μὴ δαμαρτάνειν ἐμὲ τῆς προτεκούσης λύσεως, πιεῖπα περὶ τῆ χρησμῆ διεξέντα.

ς'. Ἅμα δ' ἅλίῳ τὸν ἐκείνα πατρὸς ἡ μονὴ τῆ Λιβὸς ἐπιπεκλυμένῃ ἀπετέγκατο, ἔνθα ἡ μήτηρ αὐτῆ Θεοδώρα ἡ δέσποινα ἀπεκάθισεν, ἐνθα δὴ ἡ τὸ πένθος κατ' ἔθος ἐπὶ ἑνέα ἡμέρας πεπλέκεται.

fictionibus multis oravit. Deinde sacram Dei genitricis imaginem, quam in sinu gestabat, loco divinorum mysteriorum in os inseruit: cumque in lecto consedisset, ea nocte nondum elapsa, subito decessit. Lectus autem in præsenti intelligatur, non consuetus ille, sed omnium intimus, is videlicet qui ad latrinæ latus situs fuit. Ex quo enim male habere cœpit, & difficilius spirare, sæpius uno horæ quadrante ad requisita naturæ ea se conferebat. Postremo autem, cum ad solitum & apertum lectum pervenire non posset, nervis & compagibus corporis jam obtorpescentibus, in eo quem diximus decessit. ANDRONICUS JUNIOR

Edit. Paris. pag. 285.

V. Ex eo nos quoque oraculum, prius omnibus obscurum, facile intelleximus. Multo enim antea repererat Imperator librum, cujus auctor omnino erat incertus. In quo perpetuis litteris & obscuris imaginibus * indicia continebantur eorum omnium qui unquam Imperio potituri essent. Ibidem autem animi & prudentiæ signum huic Imperatori, præter cætera, attributa erat vulpes: obitum vero designabant: tali in loco posita sella, & duo nigro vestitu astantes adolescentuli, apertis omnino capitibus. Niger autem vestitus, & aperta capita, & duo tantum adolescentuli, Imperatori monasticum cœnobium significarunt, Imperatorii diadematis amissionem, & biennium ex eo transigendum. In eo enim habitu annos duos egit: & in hac oraculi explicatione me non falli arbitror. * designationes

VI. Sole orto, cadaver ejus in Libis monasterium est perlatum, quod mater ejus Domina Theodora renovarat. Ubi de more * exequiæ ejus per novem dies celebratæ sunt. * luctus

ANDRONICUS JUNIOR *Edit. Paris. pag. 286.*

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ LIBER DECIMUS.

CAPUT PRIMUM.*

* *Ultimum of Liber IX. in Indice Capitum Cod. Reg. fol. 346. verso.*

I. Cralæna defuncti filia, luctui præsit. Gregoras, ea hortante, ad canendam lamentationem prodit. II. Funebris lamentatio. III. Auditores ut ea oratione commoti sint. IV. Principis mortui ætas. Forma. Mores. V. Ejusdem in summa inopia liberalitas, duobus exemplis declarata. VI. Æs alienum post ejus mortem repertum. Annus Mundi. Ætas Nepotis.

I. ALtero die luctus, cum me Imperatoris filia Cralæna (nam ea luctui præerat) hortata esset, ut mœniam aliquam ex tempore canerem, in medium prodii & cœtu frequenre ejusmodi orationem habui.

MONODIA *Pulsi versus integri.*

II. Magnitudo quidem casus hujus tacere nos cogit, & quasi emortuus circumferre, linguam, aures, cogitationem, vitali solis nostri radio extincto & terra oppresso. Magnum autem illud perturbans & percellens orbem rerrarum mœroris tonitru, silentium hoc loco magnę abfoeditatis arguit. Qui enim convenit, cum exili superne magnitudinem luctus proclament, cum sua lumina *sol & luna extinxerint, terra vero inferne (ut videtis) quatiatur, & mare fluctibus inhorruerit, ac evidenter hæc omnia nunciarint hujus calamitatis sensum ad universum mundum pertinere, nos tantam jacturam silentio dissimulare? At tu, o terræ sol, in qua terra occidisti, felicis nobis ut glacie calamitatum eximemur? O communis Romanorum anima, quo tandem ablata es? Heu falcem temporis, quale orbis rerrarum caput crudeliter demessuit? qualem urbium oculum effodit? O quis Reipublicæ magnam facem extinxit? O quis *bonorum omnium largitore subito nos spoliavit? Ille Imperatoriæ disciplinæ fundamentum fuit, nunc vero exiguo fano contectus jacet. Heu qualem cordibus omnium acerbitatis cuminum incendit? Ille fuit, qui totas noctes pervigil eacubatet, ne quid Respublica Romana caperet detrimenti, nunc vero in sepulchro longum illum somnum dormit. Ille fuit arguta & plena mellis lingua, illud omnis prudentiæ instrumentum, nunc autem jacet diuturno illo silentio oppressus. Heu dirum nuncium, qui celeriter terras simul & maria perambulans, omnium animos quovis ense gravius fauciat! Ille fuit magna illa orbis terrarum gloria, & eruditionis præstantissimum exemplar, nunc autem pulvis exiguus illius corpori insultat. Ille fuit suavis illa omnium linguarum narratio & commemorario, nunc autem acerba illum

* *vir de omni pulchra & honesta arte benemerito*

pag. 217.

ΑΑ. ΤΗ, μήτι δὴ σήμερα τῶν πάνυ προτέρων ἡμῖν ἐπὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἡ Κραλαίνης, ἅτε τῶν πάνυ προεξαρχόντων, ᾄσαί τινα θρῆνον ἀπὸ γλώττης αὐτοσχεδίου προτέτακται παιρῷ, a ἐπὶ τῇ τῶν πλείστων ἀθρόοις b παρελθοῦσι ἔλεξε τοιάδε.

Β. Τὰ μὲν τῆς συμφορᾶς μέγεθος, ὦ παρόντες, σιωπᾷν ἡμᾶς ἀναγκάζει, ἢ ὥσπερ νεκρωθέντα φέρειν ἢ γλῶτταν ἢ ἀκοὴν ἢ διάνοιαν, τῆς ζωτικῆς τοῦ ἡμέτερου ἡλίου ἀκτῖνος σβεσθείσης, ἢ ὑπὸ γῆν καταδύσης. ἀλλ' ἡ βοῦβρυσις ἢ καταπλήττουσα ἡ σὺν μέσῃ μεγάλῃ τῆς λύπης βροντῇ, μᾶλλα ἄνωθεν αὖθις ἐπαΰσα τὸν σιωπῶν ἀπελέγχει. πῇ γὰρ εἰκὸς ἁρπὰς μὲν βοῦς ἀνωθεν τῇ θρήνου τὸ μέγεθος, ὅτι τῆς ἑωθινῆς ἐσβεσεν ὀφθαλμὸς ἥλιος ἢ σελήνην, γῆν δὲ κάτωθεν ὡς ὁρᾶτε σεσεισμένην ἢ θάλασσαν κατασίζουσαν ἐναργῶς ἀπαγγέλλειν παγκόσμιον εἶναι τὸν τῆς συμφορᾶς αἴθυσσιν, ἡμᾶς δὲ σιωπῇ τὸν ποιητὴν ἀνέχεσθαι φέρειν ζωμένους; ἀλλ' ὦ γῆς ἥλιε, πῦ γῆς ἔδυς, καταλιπὼν ἡμᾶς τῇ παγκοσμίῳ πυρώθαι τῇ συμφορᾷ; ὦ κοινὴ τῶν Ρωμαίων ψυχή, ποῖ ποτε ᾤχθης; φεῦ τῆς δραπάνης τοῦ χρόνου, οἵαν τῆς οἰκουμένης ἁπλῶς ἐξεθέρισε κεφαλὴν, οἷον τῆς πόλεως ἐξώρυξεν ὀφθαλμόν; ὦ τίς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐσβέσατο νεὸν μεγάλου λαμπάδα; ὦ τίς τῆς ἁπάντων ἀγρυπνίας ἐξαίφνης ἡμᾶς ἀπεστέρησε; ἐκεῖνος ὢν ὁ τῆς βασιλικῆς δυσπραξίας δυσμίλος· ἀλλὰ νῦν κεῖται βραχεῖ παλιντύμβῳ λίθῳ. ὦ οἵαν πικρίας ἀνέφλεξε κάμινον ταῖς ἁπάντων καρδίαις ἐκεῖνος ὢν νύκτωρ ὅλας ἐγρηγορώς τε καὶ ἀγρυπνος διαμένων, ὡς μὴ τῇ Ρωμαίων πραγμάτων κλαπῇ τι συμφόρον. ἀλλὰ νῦν ὁ παρὼν *μακρὸν ὕπνον ὑπνώττει. ἐκεῖνος ὢν ὁ δύστροφος καὶ μέλιτος γέμουσα γλῶσσα, τὸ πάσης καὶ παιτοίας φρονήσεως ὄργανον, ἀλλὰ κεῖται νῦν τὸν μακρὸν σιωπῶν σιωπῶν. ὦδεσθῆς ἀγγελίας, ἣ καχίους διερχομένη γῆν ὁμοίως καὶ θάλασσαν, τοὺς ἁπάντων πλήττει ψυχὰς, ξίφος παντὸς χαλεπώτερον. ἐκεῖνος ὢν τὸ μέγα τῆς οἰκουμένης κλέος, καὶ τὸ πᾶσι θάρσος πρότερον ἀρχέτυπον. ἀλλὰ νῦν βραχεῖα κόνις τῶν ἐκείνα καταχορδίζει σώματος. ἐκεῖνος ὢν τὸ γλυκὺ τῶν ἐν γῇ γλωσσῶν ἁπασῶν δίψημά τι καὶ πικρολάλημα· ἀλλὰ νῦν ὁ πικρὸς ἐκείνου

a *Sic videtur interpungendum.*

b *Tota hæc Monodia abest a Codice Regio: in quo tamen indicatur his verbis, φασκόντων ἔλεξε τοιάδε. Extat autem in Codice Colbertino 4950. ex quo varias lectiones infra annotatas excerpsimus.*

* *ὕπνον ὑπνοῦν τινα*

ἐκείνου δύσκολον μέν γε τὸ καὶ θαλάττιον ἀκρότατον

ἐκείνου καταπυράσαι δάπανος. ἀλλ' ὦ πόθεν ἐξαίφνης ἐπὶ A
μῖν τὸ τοσοῦτον ἀναῤῥάγη τῆ συμφορῶν πέλαγος, θαλάσσης ἁπάσης ὑπάρχον πικρότερον; πόθεν ἡμῖν ἐπέπεσε οἱ τοσοῦτοι τῆ δεινῶν χειμῶνες καὶ κλύδωνες, τὰς ἡμῶν ἐπάρξαι λογισμούς, καὶ φρὸς τῶν ἄπαντα ἀναδῆσαι φύσιν ἐπεγείρεσθαι συμπνεύσαι; τίς ὁ τοσοῦτος κλόνος καὶ βρασμὸς τῆ ἀνθρώπων; μὴ κεραυνῶν ἐξουσίων ὑρανόθεν πολλῶν ὁμῦ συῤῥαγέντων, πλαγὰ τις ἐπέκυψε τοῖς ἀνθρώποις ἀφόρητος, καὶ τὰς μὲν εἰς γλῶ κατέλιγε, τὰς δ' ἡμιθνήτους κατέλιπε φέρεσθαι; ὦ ἆρα καὶ παθ' ἡμῶν ὡς ἔοικε τῆ δυσλιῶν πλαγὰ παιδευομένη τῆ χρόνῳ, πολλῶν κεραυνῶν αἰθερίων ἀπαξίως, τῶν τῆ βασιλέως φωμὶ συμφορᾶς. νυῶ ἴδετε πάντες ἀνθρώπους, βροντῆς μεγάλης B
ἀναλαφόντας ἐνταῦθα φωνὴν, συμφωνίαν τινὰ πανηγυρίσαι παγκόσμιον, καὶ κοινὸν ἀνεγεῖραι μέγιστον θρῆνον, ἴσ' ἁρμῶσαν ἢ ἐνδεῖξιν ὅπως τὸ πάθος ἴσως προσ-
* sic supra, pag. 172. D. λάβῃ. * νυῶ ἔδει τὰς μεγίθει δὲ κάλλει διαπρεπεῖς τῆ ἀστέρων ἐφ' ἑν συνδραμόντας, ἁρμόσασθαι καὶ ἀσφαλίσασθαι ἐγχαράξαι τῆ τῶ βασιλέως ἡμῶν γνωρισμάτων τὸ κάλλιστα, ἵν' ἄσειρ ἢ τῶ Θεῦ διηγῶνται δόξαν οἱ ὐρανοὶ, ὅπως καὶ τὸ τῶν διατρανοῦντος ὅτι ἐν μεμόσιωσιν ἐν πᾶσι τοῖς αὐτῶν ἐξελεγμοῖς ἀεὶ, καὶ πειρασάντων Αὐτοκρατορείας ἀρχέτυπον πᾶσιν προβάλλοιντο τοῖς ἐξῆς. ἐκεῖνος δὲ ὧν ὁ τῆς βασιλείας δ' Θρόνος καὶ σάθμη Ἐκείνος ὧν ὁ τῆς ἱερωσύνης αἰδοῦς καὶ σεμνότης, καὶ ὁ τῆς ἐκκλησίας φαιδρότατος C
λύχνος· ἀλλὰ νυῶ τῆ τῶ πάνυ μοδίῳ συγκρύπτεται. ἐκεῖνος ὧν ὁ καθάπερ ἐλκάδα μεγάλῳ σαλευομένῳ τὴν ἐκκλησίαν ψυείξας, καὶ τὸς πάντας εἰς γαλήνην τρέψας χειμῶνας, ἀεὶ τῆ πάντος δογμά-
* pro, τῶν τῶν ἐσάμβης πύργος ἀκλόνητος. ἀλλὰ νυῶ ἐς * ἕδρ πυθμένας φῶ καταδύεται. ἐκεῖνος ὧν ὁ τῶ Θεῦς παναὴρ, ὁ τῶ ἀνθρακίνῳ εἴδος ἀτενμία. οὗ ἐ ὁ σιωπὴ πολλῶ βελτίων ὑπῆρχε τῆ ἄλλων λαλουμένων παραινέσεις· ὁ γάρ τι φύσις ἀΘρὸς βασιλικὸν τὸ μεγαλοπρεπείας μεσὸν τὸ εἶδος ἀρχῶθεν ἐνέρμοσε, κάλλει τε ἐμβριθείᾳ τῆ φροντίσεν ταύτῃ κεράσασα, καὶ οἱονεί τινα ψῆφον καταστάσεως αἰδοῦς καὶ σεμνότητος. οἷς ἅπασιν ἐπέφυτό τε καὶ ἐπεπόρευτο τὸ, τὸ D
ἱλαρὸν καὶ τὸ ἀμβλὺς, ὅλον χαρίεσσι γέμον, καὶ, ἵν' εἴπω, ὅλον μεσὸν ἀνθέων ὑρεών. ἀλλὰ νυῶ πόλεσι γῆς σωὶ ἀκοσμίᾳ πικρῶς ἐμείσαντο. ἀλλ' ὦ τῆς ἀδίκου ταύτης τῆ συμφορῶν τυραννίδος· ὡ βαθείας νυκτὸς, ἣ τὰς ἡμῶν ὀφθαλμὰς συσκιάζουσα, ὅπη πλανώμεθα βλέπειν οὐ συγχωρεῖ. ὦ πόθεν νῦ τοσοῦτοι καταῤῥαγέντες τῆ δεινῶν ἀπαρκτίας καὶ νότου, καθάπερ ἐξ ὁρμητηρίου κοινῦ, τὰς ἡμῶν δυσμενῶς συγκυκῶσι ψυχὰς, ἐριζόθεν ἐπέχονται ἁπάντων. ὦ τίς τῆ τοσοῦτον καλῶν ἢ λειμῶνα ἢ διαθὲ λάθρα καὶ νυκτὸς ἐπιλθὼν, ἐξέτμε; τίς ἢ πάσης ψυχῆς ναυαγὸς λειμὼν καπέχωσε; ὦ πόσοι κλαυθμοὶ ἐ ὀνειγμοὶ, καὶ κραυγαὶ φρὸς αἰθέρα σύμπαν ἐκ ἢ γῆς ἀναπρέχουσι, καθάπερ καπνὸς ἐκ μεγάλα πυρὸς ἢ καρδίας ἐκάστων ἀναῤῥηγνύμενοι; ὦ πόσοι πᾶς τῶ Νείλω πηγαὶ φροθυμοῦνται ζητεῖν οἷς δακρύων φοραὶ, ὡς ἂν ὑποσῖ πως δυνηθῆσε ἐξισῶσαι τὸς θρήνους τῆ καταχόντι ἢ εἰ κυμάτων πάθει, ὦ τὰ πολυειδὲ ἢ ἁπάντων ὀνόματα κποσάμβος μόνας αὐτὸς βασιλῶ· οἱ μὲν γάρ σε πατέρα καλῶσι κοινόν· οἱ δὲ κηδεμόνα τε καὶ προστάτην καὶ ὀρφανίας ἐπίκουρον· οἱ ἢ λιμένα σωτῆριον καὶ σκέπην πραμηθία. οἱ δὲ γυμναστήν τινα καὶ διδάσκαλον πάσης ἰδέας καλῆ, καὶ παγκόσμιον ἄκανθον ἢ ἐν κόσμῳ παντοίων πραγμάτων, σωλῆς ἢ φύσιν ἢ ξύλων πολλάκις διέρθειρεν. ἡμῶν ἢ φθείρει νυῶ τὰς καρδίας

mors violenter oppreſſit. At o, unde ſubito oobis tantum erupit calamitatum pelagus, mari quovis amarius? Unde tantæ malorum tempeſtates & fluctus excitati, animos noſtros perturbarunt ac ſtupore perculerunt? Quis tantus tumultus & fremitus hominũ? Nunquid horibillum fulminum, e cœlo multorum ſimul erumpentium, ictus aliquis percuſſit homines intolerabilis, atque alios humi proſtravit, alios ſemianimes oberrantes reliquit? Fuit, proh dolor, & contra nos miſeros plaga in hoc tempus reſervata, multis fulminibus ætheriis gravior: Imperatoris inquam obtus. Nunc oportebat omnes homines, magni tonitrus * exaudito fragore, ſymphoniam quandam toto orbe reſonantem & publicum luctum maximum inſtituere, ut calamitas ita uti decet declararetur. Nunc oportebat magnitudine & pulchritudine præſtantes ſtellas uno in loco congreſſas depingere & firmiſſime exculpere Imperatoris noſtri pulcherrima inſignia: ut quemadmodum Dei gloriam enarrant cæli, ita & hujus decora explicantes, in omnibus ſuis revolutionibus poſtetis ſemper illuſtriſſimum Imperatoriæ majeſtatis exemplar proponerent. Illa enim fuit * regni perpendiculum & amuſſis. Ille fuit ſacerdotii reverentia & dignitas, & ſplendidiſſima Eccleſiæ lucerna: nunc vero ſub modio tegitur. Ille fuit, qui Eccleſiam velut in magna tempeſtate fluctuãtem firmaret, & tempeſtatem ſereniate commutaret, & velut immota turris dogmatum ejus conſiſteret: ſed nunc, heu dolor, humi concidit. Ille fuit regula morum, & humanæ formæ ornatus: cujus etiam ſilentium * plus habebat gravitatis, quam aliorum verboſæ præceptiones. Natura enim a primo ortu regia & plena dignitatis eum forma ornarat, gravitate & pulchritudine temperata, & veluti ſtatua propoſita pudoris & majeſtatis: quæ omnia hilaritas & placabilitas gratiarum plena & venuſtatis adornabat: nunc autem hæc omnia telluris receſſus ſibi vendicarunt. O iniquam calamitatum tyrannidem! O profundam noctem, quæ noſtros obtexit oculos, nec quo eamus videre ſinit! O quæ ventorum procellæ, velut ex uno antro erumpentes, animos noſtros hoſtiliter perturbant, & radicitus evellere conantur! O quis tot bonorum paradiſum noctu vaſtavit! O quot lamentationes, ſuſpiria, ejulatus e tetris in cælo, veluti ſumus e magno cordis incendio tendunt! O * quot Nili fontes ad fundendas lachrymas exoptant, ut fletum magnitudini caſus quo terrarum orbis oppreſſus, eſt, æquate poſſent! O qui varios omnium titulos ſolus meruiſti Imperator! Nam alii communem te parentem vocant: alii curatorem & patronum, & orbitatis adjutorem: alii portum ſalutarem, & * acutum ſpeculatorem: alii præceptorem & magiſtrum omnis boni, & toti, mundo communem omnis generis negociorum arbitrum & judicem. Vermis ſæpe lignorum naturam erodit: noſtra vero corda nunc acerbius lædit perpetua Imperatoris cogitatio. Vitibus & ſegetibus ſæpe nocuerunt grandines, & cæleſtis ignis ardores: nobis Impe-

* vocem mutatus

* Imperii norma

* utiliter erat admonitio.

Edit. Pariſ. pag. 288.

* quot ſunt qui ipſos Nili fontes

* & formem pro vi

ANDRONICUS JUNIOR *Edit. Paris. pag. 286.*

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ LIBER DECIMUS.

CAPUT PRIMUM.*

a *Ultimum of Liber IX. in Indice Capitum Cod. Reg. fol. 128. verſo.*

I. Cralæna defuncti filia, luctui præeſt. Gregoras, ea hortante, ad canendam lamentationem prodit. II. Funebris lamentatio. III. Auditores ut ea oratione commoti ſint. IV. Principis mortui ætas. Forma. Mores. V. Ejuſdem in ſumma inopia liberalitas, duobus exemplis declarata. VI. Ex alienum poſt ejus mortem repertum. Annus Mundi. Ætas Nepotis.

I. ALtero die luctus, cum me Imperatoris filia Cralæna (nam ea luctui præerat) hortata eſſet, ut næniam aliquam ex tempore canerem, in medium prodii & cœtu frequente ejuſmodi orationem habui.

MONODIA *Poſſit verſio integra.*

II. Magnitudo quidem caſus hujus tacere nos cogit, & quaſi emortua circumferre, linguam, aures, cogitationem, vitali ſolis noſtri radio extincto & terra oppreſſo. Magnum autem illud perturbans & percellens orbem terrarum mœroris tonitru, ſilentium hoc loco magnę abſurditatis arguit. Qui enim convenit, cum cæli ſuperne magnitudinem luctus proclament, cum ſua lumina * ſol & luna extinxerint, terra vero inferne (ut videtis) quatiatur, & mare fluctibus inhorruerit, at evidenter hæc omnia nunciarint hujus calamitatis ſenſum ad univerſum mundum permiſere, nos tantam jacturam ſilentio diſſimulare? At tu, o terræ ſol, in qua terra occidiſti, celictis nobis ut glacie calamitatum eanimemur? O communis Romanorum anima, quo tandem ablata es? Heu falcem temporis, quale orbis terrarum caput crudeliter demeſſuit? qualem urbium oculum effodit? O quis Reſpublicæ magnam facem extinxit? O quis * bonorum omnium largitore ſubito nos ſpoliavit? Ille Imperatoriæ diſciplinæ fundamentum fuit, nunc vero exiguo ſaxo contectus jacet. Heu qualem cordibus omnium acerbitatis caminum incendit? Ille fuit, qui totas noctes pervigil eacubaret, ne quid Reſpublica Romana caperet detrimenti, nunc vero in ſepulchro longum illum ſomnum dormit. Ille fuit arguta & plena mellis lingua, illud omnis prudentiæ inſtrumentum, nunc autem jacet diuturno illo ſilentio oppreſſus. Heu dirum nuncium, qui celeriter terras ſimul & maria perambulans, omnium animos quovis eſſe gravius ſauciat! Ille fuit magna illa orbis terrarum gloria, & eruditionis præſtantiſſimum exemplar, nunc autem pulvis exiguus illius corpori inſultat. Ille fuit ſuavis illa omnium linguarum narratio & commemoratio, nunc autem acerba illum

* *ſolem & lunam.*

* *viro de omni pulchra & bonoſta arte benemerito*

pag. 287.

Α Α. Τὴ, μὲν τοι ἤδειρα τῶ πένθους ἡμέρᾳ πρωτοπαθεῖς ἐγὼ καὶ ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἡ Κραλαίνα, ἅτε τῶ πένθους προεξαρχούσης, ᾄσαί τινα θρῆνον ἀπὸ γλώττης αὐτοσχεδίως προσκαλουμένη τὴν καιρόν, [a] ἐπὶ τῇ τῶ πλήθους ἀθρόῳ [b] παρελθὼν ἔλεξα τοιάδε.

Β. Τὰ μὲν τῆς συμφορᾶς μέγεθος, ὦ παρόντες, σιωπᾶν ἡμᾶς ἀναγκάζει, ἡ ἄφατα τετιημένα φέρειν τῇ γλώττῃ τῇ ἀκοῇ τῇ διανοίᾳ, τῆς ζωτικῆς τῶ ἡμέρου ἡλίου ἀκτῖνος σβεσθείσης, ἡ ὑπὸ γῆν καταδύσης. ἀλλ' ἡ θορυβοῦσα τῇ καταπλήττουσα ἡ αἰωρήσουν μεγάλα τῆς λύπης βρουτή, μᾶλλον ἄφατον ἀνθεῖς ἐστυφθαι τῶν σιωπῶν ἀπελίγχει. πῶ γὰρ εἰκὸς ὁρᾶσθαι μὲν βοᾷν ἀνοῖξαι τῇ θρήνῳ τὸ μέγεθος, ὅτι τῶ ἰσοῦν ἔσβεσαν ὀφθαλμῶν ἥλιος ἡ σελήνην, γᾶν δὲ κάτοπτον ὡς ὁρᾶτε σεισμοῖσι τῇ θαλάσσαν καταιγίζουσαν ἑαυτῆς ἀπαγγέλλειν πανκόσμιον ὄντα τῶν τῆς συμφορᾶς αἴθωνα, ἡμᾶς δὲ σιωπᾷ τῶν τοσαύτῳ ἀνέχεσθαι φέρειν ζημίαν; ἀλλ' ὦ γῆς ἥλιε, πᾶ γῆς εἶδες, καταλιπὼν ἡμᾶς τῇ παγκοίνῳ κηρύσσειν τῇ συμφορᾶν; ὦ κοινὴ τῶ Ῥωμαίων ψυχή, ποῖ ποτε ῥᾳδίως; φεῦ τῆς δρεπάνης τῶ χρόνου, οἵαν τῆς αἰωμένης ἀπλῶς ἐξεθέρισε κεφαλὴν ἐν ἐσθ τῇ πόλιν ἐξώρυξε ὀφθαλμόν; ὦ τίς σ' ἐσκύλευσε θησαυρῶν ἔσβεσε τὸν μεγάλων λαμπάδα; ὦ τίς σ' τῶ καλῶ πάντος διεργάτου ἐξαίφνης ἡμᾶς ἀπεστέρησε; ἐκεῖνος ἦν ὁ τῆς βασιλικῆς ἀτελείας δημιουργός· ἀλλὰ νῦν κεῖται βραχεῖ καλυπτόμενος λίθῳ. ὦ οἷαν πικρίας ἀνέφλεξε καμίνου τοῖς ἁπάντων καρδίαις ἐκεῖνος ἐν νυκτὶ ὅλας ἐγρηγορώς τε ἡ ἄγρυπνος διαμένων, ὡς μὴ τῇ Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων ἁλῶναι τῷ συμφόρῳ. ἀλλὰ νῦν ὁ παρὼν μακρὸν * ὕπνον ὑπνώττει. ἐκεῖνος ἦν ὁ φιλόπονος ἡ μέλιτος γέμουσα γλῶσσα, τὸ πάσης ἡ παντοίας φρονήσεως ὄργανον. ἀλλὰ κεῖται νῦν τῶν μακρὰν σιωπῶν σιωπῶν. ᾠδοῖς ἀγγελίας, [a] ἃ ταχέως διερχόμενα γῆν ἡμῖν ἡ θάλασσαν, τοῖς ἁπάντων πλήττει ψυχὰς, ξίφος παντὸς χαλκοῦ ἄτρωτον. ἐκεῖνος ἦν τὸ μέγα τῆς αἰωμένης ἀλόης, ἡ τοῦ πανδέσμου ἀρώτου ἀρχέτυπον. ἀλλὰ νῦν βραχεῖα κόνις τοῦ ἐκείνου καπνοχοΐδιον σώματος. ἐκείνου ἰῶ τὸ γλυκὺ τοῦ ἐν γῇ γλωσσῶν ἁπασῶν δίνημά τι ἡ πιερίδαιμα· ἀλλὰ νῦν ὁ πικρὸς

[a] *Sic videtur interpungendum.*

[b] *παρελθὼν Tota hæc Monodia abeſt a Codice Regio: in quo tamen indicatis verbis, παρελθὼν ἔλεξα τοιάδε. Extat autem in Codice Colbertino 4950. in quo variæ lectiones infra annotatas extremiſſimas.*

* *ὕπνον ὑπνον*

[c] *ἃ πάσαν ἐξίσου διερχόμενα γῆν τε καὶ θάλασσαν*

ἐκεῖνος

ANDRONI-
CUS JUNIOR

ἐκείνη καταπυρέσσουσα θάνατος. ἀλλ' ὦ πόθεν ἐξαίφνης ἡμῖν τὸ τοσοῦτον ἀνερράγη τῆς συμφορᾶς πέλαγος, θαλάττης ἁπάσης ὑπάρχον πικρότερον; πόθεν ἡμᾶς ἐπέπτησαν οἱ τοσοῦτοι τῆς δεινῶν χειμῶνες καὶ κλύδωνες, τὰς ἡμῶν ἐπήραξαν λογισμούς, καὶ οἷος τέως ἦν ἀναίδητος φύσιν ἐπεγείδαι σωωδῆσαι; τίς ὁ ποσοῦτος κλόνος καὶ βρασμὸς τῆς ἀνθρώπων; μὰ καταυγὴν ἐξαισίαν ὁρατόδεν πολλῶν ὁμοῦ συρραγέντων, πλαγὴ τις ἐπέπληξε τοῖς ἀνθρώποις ἀφρήτως, καὶ τοὺς μὲν εἰς γλῶ κατέλυσεν, τοὺς δ' ἡμιθνῆτας καταλιπεῖν φέριδαι; ἰὼ ἆρα καὶ καθ' ἡμᾶς ὡς ἔοικε τῆς δυσλύτου πλαγὴ παμέλοιπεν τῷ χρόνῳ, πολλῶν καταυγῶν αἰθερίων ἀπάξιος, τῶν τ' βασιλέως φημὶ συμφορᾶν. καὶ ἴδοι πάντας ἀνθρώπους, βροντῆς μεγάλης ἀπολειφθείσης ἐκπύδα φανῶν, συμφωνίαν τινὰ πεποιεῖσθαι παγκόσμιον, καὶ κοινὸν ἀνεγεῖραι μίγιστον θρῆνον, ἵν' ἀρῶσαι τ' ἐνδεξιὸν ὕπνῳ τὸ πάθος ἴσως προσ-

* Sic ſupra, pag. 172. D.

λάβῃ. * καὶ ἴδοι τὰς μεγίστου ἐκ κάλλους διαπρεπεῖς τῆς ἀστέρων ἰφ' ἓν συνδραμούσας, ᾧ γράψαι καὶ ἀσφαλέσατα ἐγχαράξαι τῆς τῶ βασιλέως ἡμῶν γενεσιουργὸν τὰ κάλλιστα, ἵν' ὥσπερ τ' τῶ Θεῶ δυνῶνται δόξαν οἱ οὐρανοί, ὅπω καὶ τὸ τῶν διατρανοῦσιν ἐν ἐσ μνημόσυνον ἐν πᾶσι τοῖς αὐτῶν ἐξελεγμοῖς ἀεί, καὶ περιφανέστατον Αὐτοκρατείας ἀρχέτυπον τῶν προβάλλοιντο τοῖς ἐξῆς. ἐκεῖνος δὲ ἰὼ ἡ τῆς βασιλείας δ' Θύπος καὶ σάθμη Ἐκείνος ἰὼ ἡ τῆς ἱερωσύνης αἰδοῦς καὶ σεμνότης, καὶ ὁ τῆς ἐκκλησίας φαιδρότατος λύχνος· ἀλλὰ νῦν τῆ τῶ πάντα μοδίῳ συγκρότητι. ἐκεῖνος ἰὼ ὁ καθάπερ ἐλκύδα μεγάλω σαλδομένῳ τὴν ἐκκλησίαν σκείξας, καὶ τὰς ταύτης εἰς γαλήνην τρέψας χειμῶνας, ἀεὶ τῆ ταύτης δογμά-

* pro, τάφε τοις ἐσάμβης κύργος ἀκλόπτος. ἀλλὰ νῦν ἐς * ἤδη πυθμένας φῶς καταλύεται. ἐκεῖνος ἰὼ ὁ τῶ Θεῶ καὶ ἀνθρωπίνῳ ἐδὸς ἀκεσμία. οὐ δὲ ἡ σιωπὴ πολλῷ βελτίων ὑπῆρχε τῆ ἄλλως λαλεῖσθαι παραπλησίως· ἀ γάρ τοι φύσις δ' Θὺς βασιλικὸν τὸ καὶ μεγαλοψυχείας μέσον τὸ εἶδος ἀρχῆθεν ἐνέρμοσε, κάλλει τε καὶ ἰμβριθείᾳ τῆ φροσυνίσῃ ταύτῃ κεράσασα, καὶ οἱονεί τινα ζήλῳ κατεσκδακυΐα αἰδοῦς καὶ σεμνότητος. οἷς ἅπασιν ἐπέφρεπέ τε καὶ ἐπεκόσμει τὸ, τε ἐλαρὸν καὶ τὸ ἀμβρὲς, ὅλον χαείπων γένος, καὶ, ἵν' εἶπω, ὅλος μεσὸν ἀνθέων κρίνων. ἀλλὰ νῦν κόλπος γῆς σοὶ ἀκοσμίᾳ πικρῶς ἐμεμίσατο. ἀλλ' ὦ τῆς ἀθλίας ταύτης τῆ συμφορῶν τυραννίδος· ὦ βαθείας νυκτὸς, ἣ τῆς ἡμῶν ὀφθαλμὸς συσκιάζουσα, ὅπη πλανώμενα βλέπειν ἀ συγχωρεῖ. ὦ πόθεν οἱ ποσοῦτοι καταῤῥάγντος τῆ δεινῶν ἀπαρχίαι καὶ ὅπου, καθάπερ ἐξ ὁρμητηρίου κοινοῦ, τὰς ἡμῶν δυσμενῶς συγκυκώσας ψυχὰς, ἐριζόδεν ἐπέγονται ἀναπαῦ. ὦ τίς τῆ ποσοῦτον καλῶν ἀπολωλεκὼς ἀνθρώπων λάθρα καὶ νυκτὸς ἐπιελθὼν, ἐξέτεμε; τίς ἀπάσης ψυχῆς παναγέστης λιμένα ἀπέκλεισε; ὦ ποσοι κλαυθμοὶ ἐ στεναγμοὶ, καὶ κραυγαὶ πρὸς αἰθέρα σύμπαντος ἐκ τῆς ἀνατρέχοντες, καθάπερ ἀπὸς ἐκ μεγάλου πυρὸς ἀ καρδίας ἑκάστων ἀναῤῥηγνύμενες; ὦ πόσοι πὰς τῶ Νείλε πηγὰς προθυμοῦνται ζητεῖν εἰς δακρύων φορὰν, ὡς ἀνάπασί πως δυνηθεῖεν ἐξιῶσαι τὰς θρήνης τῆ καταχύσει ἀ οἱ κυμένων πάθεσι, καὶ τὰ πολυειδῆ ἀπάντων ὀνόματα ἀπεράμβος μόνος αὐτὸς βασιλῆος μὲν γάρ σε πατέρα καλέσει κοινὸν. οἱ δὲ κηδεμόνα τε καὶ προστάτην ἐ ὀρφανίας ἐπίκουρον· οἱ δ' ἀμέτρα σωτῆρα καὶ σκέπην προμηθέα· οἱ δὲ γυμνασίων τινα καὶ διδάσκαλον πάσης ἰδέας ἀλλ', ἐ παγκόσμιον δικαιοῦν ἀ ἐν κόσμῳ πάντων πραγμάτων, σκώληξ ἀ φύσιος ἀ ξύλων πολλάκις διέρθειρεν ἡμῶν δ' φθείρει νῦν τὰς καρδίας

mors violenter oppreſſit. At o, unde ſubito nobis tantum erupit calamitatum pelagus, mari quovis amarius? Unde tantæ malorum tempeſtates & fluctus excitati, animos noſtros perturbarunt ac ſtupore percuſerunt? Quis tantus tumultus & fremitus hominū? Nunquid botibilium fulminum, e cœlo multorum ſimul erumpentium, ictus aliquis percuſſit homines intolerabilis, atque alios humi proſtravit, alios ſemianimes oberrantes reliquit? Fuit, proh dolor, & contra nos miſeros plaga in hoc tempus teſervata, multis fulminibus æthere gravior: Imperatoris inquam obitus. Nunc oportebat omnes homines, magni tonitrus * exaudito fragore, ſymphoniam quandam toto orbe reſonantem & publicum luctum maximum inſtituere, ut calamitas ita uti decet declararetur. Nunc oportebat magnitudine & pulchritudine præſtantes ſtellas uno in loco congreſſas depingere & firmiſſime excælpere Imperatoris noſtri pulcherrima inſignia: ut quemadmodum Dei gloriam enarrant cæli, ita & hujus decora explicantes, in omnibus ſuis revolutionibus poſteris ſemper illuſtriſſimum Imperatoriæ majeſtatis exemplar proponerent. Ille enim fuit * regni perpendiculum & amuſſis. Ille fuit ſacerdotii revetentia & dignitas, & ſplendidiſſima Eccleſiæ luccina: nunc vero ſub modio tegitur. Ille fuit, qui Eccleſiam velut in magna tempeſtate fluctuantem firmatet, & tempeſtatem ſerenitate commutaret, & velut immota turris dogmatum ejus conſiſteret; ſed nunc, heu dolor, hæmi concidit. Ille fuit regula morum, & humanæ formæ ornatus: cujus etiam fileotium * plus habebat gravitatis, quam aliorum verboſæ pra..ptiones. Natura enim a primo ortu regia & plena dignitatis eum forma ornarat, gravitate & pulchritudine temperata, & veluti ſtatua propoſita pudoris & majeſtatis: quæ omnia hilaritas & placabilitas gratiarum plena & venuſtatis adornabat: nunc autem hæc omnia telluris receſſus ſibi vendicarunt. O loiquam calamitatum tyrannidem! O profundam noctem, quæ noſtros obtexit oculos, nec quo eamus videre ſinit! O quæ ventorum procellæ, velut ex uno aotro erumpentes, animos noſtros hoſtiliter perturbant, & radicitus evellere conantur! O quis tot bonorum paradiſum nocte vaſtavit! O quot lamentationes, ſuſpiria, ejulatus e terris in cælo, veluti fumus e magno cordis incendio tendunt! O * quot Nili fontes ad fundendas lachrymas exoptant, ut fletum magnitudini caſus quo terrarum orbis oppreſſus, eſt, æquare poſſent! O qui varios omnium titulos ſolus metuiſti Imperator! Nam alii communem te parentem vocant; alii curatorem & patronum, & orbitatis adjutorem: alii portum ſalutarem, & * acutum ſpeculatorem: alii præceptorem & magiſtrum omnis boni, & toti, mundo communem omnis generis negociorum arbitrum & judicem. Vetmis ſæpe lignorum naturam erodit: noſtra vero cordis nunc acerbus lædit perpetua Imperatoris cogitatio. Viribus & ſegetibus ſæpe nocuerunt grandines, & cæleſtis ignis ardores: nobis Impe-

ANDRONI-
CUS JUNIOR

* vocem mutatos

* tempeſti nor-ma

* utilior erat admonitio.

Edit. Pariſ. pag. 288.

* quot ſunt qui ipſos Nilo fon-t &c.

* & fortem pro-vi-

ANDRONICUS JUNIOR

» rator ademptus plus nocuit. Hortus ille
» fuit omnis generis fructibus refertus, &
» perpetuo vernans: sed nunc æstu mortis
» emarcuit. O multarum urbium in Europa
» & Asia conditor: non autem dubitabo
» dicere, etiam hujus Imperatricis urbis,
» quam olim Constantinus Magnus, & mo-
» tibus tibi similis condidit, tu vero in ge-
» nua prolapsam exsiisti. Omnis enim pri-
» stinæ illius structuræ elegantia & orna-
» tus, in servitutis jugum commutatus, ob-
» erat atque conciderat: eoque res rediera,
» ut regium tuum solum Latinorum prædo-
» num esset diversorium, & profanorum
» hominum domicilium. Sed tu alter illius
» conditor extitisti. Ecclesiæ & dogma-
» tum crimina sustulisti: eamque ruinam
» minitantem, probe constabilisti: mœni-
» bus, templis, ædibus pristinam ejus pul-
» chritudinem renovasti. * (O magnum &
» factum debitum, quo universos fideles,
» quotquot deinde extitati sunt, tibi obstri-
» ctos habes; tibi inquam, de omnibus be-
» nemerito, & vetæ fidei nostræ summo as-
» sertori!) Heu! quomodo, cui par nihil dici
» potest, ut flos agri præteristi? En ipsa
» elementa te lugent, ac periculum est ne
» nos obruant. En ob tuum obitum, e-
» tiam urbium mœnia concidunt, & colu-
» mnæ evertuntur, quæ multis seculis firmę
» steterunt. Sed date mihi * magnum no-
» strum thesaurum continentem cistam, ut
» videam quomodo lachrymarum rivis in
» natare queat. Quas enim mortales o-
» mnes ubertim profundunt lachrymas, fa-
» cile illam, ut arcam Noæ aquarum illa
» abundantia, sustinebunt. Enimvero illa
» eos quos vehebat, e diluvio eripiebat:
» hæc contra nos in mille diluviorum tem-
» pestates conjecit. O horrendum casum,
» o insolitam vesperam illam, quæ con-
» tra rium mihi Davidici illius carminis o-
» stendit, * Nocte, inquit ille, cecinit
» exultatio, & mane lamentatio. Papæ,
» qualis hæc est & quam absurda invetio,
» quæ mihi quovis absinthio amatiorem
» crattesem temperavit? O noctem illam in-
» clementem, ut in clementissimum & hu-
» manissimum insesto & inhumano fulc,
» omni benevolentia & verecundia repu-
» diate? O maxime bonorum thesaure Im-
» perator, cui nos te desiderantes, ut as-
» pernantes deseruisti? Omnibus enim tua
» bona, ut horres publica, pascuerunt. Per
» te enim & nobiles nobiliores facti sunt,
» & cœtus sacedotum venerabilior, & col-
» legium sapientum sapientius, & urbium
» mœnia firmiora. Denique omnes te mo-
» deratore ipsi * nos superavimus. At o
» immensam & inexplicabilem malorum
» implexionem! Intetit mundi * respubli-
» ca, interit urbium ornatus, interit rhetorum
» & philosophorum gymnasium: quod o-
» mnem Academiam, omne Lyceum vin-
» cit, omnem Stoam Atticam. O quis dabit
» capitibus nostris aquam, & fontes lachry-
» marum oculis nostris, ut nova mala Hie-
» tosolymitanis graviora deploremus? Da-
» te mihi Orphei in tragœdiis facultatem,
» ut inanimes etiam naturas ad mali com-
» miserationem moveam. Date mihi eos
» qui ad flumina Babylonis olim Sionem
» ex animo deplorarunt, ut nostros etiam

* Quæ sacri ædificia fuerit, non extare apud Pachymer.

* eam arcam, quæ continet &c. Edit. Paris. pag. 289.

* Pertendum erat, nam ut vesperam mœsti vomera ta est Ieremias, & ad matutinum fletus. Pachymeres nec Gregoram nec Davidem sequitur. Vide Pf. 29. v. 6.

* nos in fol.

* rolnicum regimen

A πικρότερον ὁ τῶ βασιλέως ὕμνους λογισμός. πῶς ἀμπέλως ἢ τὰ λεῖα τοῖχαις ἐλυμήναντο χάλαζαι, ἢ ἄνθρακες ὑραίου πυρὸς ὑμᾶς δὲ πλέον ὁ τῶ βασιλέως ἐλυμήνατο σίφωνις. κἄπως ἐκεῖνος ἰῶ παντοίας βείθων καρπούς, ἢ ἄνυδρον ἔαρος ἄρουρα ἀεί. ἀλλὰ τῶ αὐτὸν ἀμάρωσεν, φῶ τὸ πάθος, αἰ θαλάτ φλόγες. ὦ πολλῶν πόλεων οἰκιστά, καὶ τῆς Ασίας φαμὶ καὶ Εὐρώπης. τὸ σκῆπτρον δ' αἰνῶ, καὶ παντοί τῆς βασιλίδος τῆ πόλεως. ἰῶ πάλαι μὲν Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἐκτίσεν καὶ σύ γε ὁμότροπος ἔσεσι, σὺ δ' ἐπὶ γόου * κλιθῆσαν ἀνόρθωσας. πᾶσα μὲν δὴ * πυκάσαι

B ἢ τὰς πρεπίρας ἐκείνης οἰκοδομὰς καλοκαὶ ἢ περιστύλους, δωλώας ἀλλαξαμένη ζυγόν, ὑπὸ θυσίαι καὶ ἀπερρύη. ἢ γοᾶσθαι τὸ βασιλικὸν ἐξηγέντο θρῆνοι Λατίνων λαῶν καπηλεῖον ἢ βαβήλων ἰερῶν. ἀλλὰ δ' ἔπρος αὐτὸς καπῆς οἰκείης, βασιλεῦ, ἐκ μέσου * πεπολέμηκας τὰ τῆς ἐκκλησίας δ' ὀρθὰς ἢ τῆ δογμάτων ἐγκλήματα, ἢ φαρμάκοις ἐπέξεις πάντα ἐς ἄκρα τὸ κράτιστον. τοιχοι * δὲ ἢ ναοὶ ἢ οἰκίαις, ἐς τὸ πρὶν αἰνέγκας κάλλος αὐτόν. ὦ τὸ μεγάλω τῶν Θ ἱερῶ χθονὸς, ἅ πάντες οἱ ἐφεξῆς σοι ὀφείλωσιν δίκαιος, καθάπερ δίρχεγγ σωφ ἢ ἀρχηγῶ τῆς ἑρδᾶς ὑμῶν πίστως. ὦ πῶς ὁ τὸ παντὸς ἄξιος, ὡς ἀνθος παρῆλθες ἀγρῶ; ὦ πῶς ἐπὶ σοὶ ἢ τὰ ξοιχεῖα θρηνοῖ, βασιλεῦ, ἢ δίος μὰ ὑμᾶς καπαλύσωσι; ὦ πῶς ἐπὶ τῆ σῶ παίδει ἢ τοῖχα πίπτοσι πόλεων, ἢ λίθοις ἐκρεζῶνται, πάλαι πολλῶ ἦδη Θ χρόνω βαβήλοις ἐτέμνοις; ἀλλὰ δότε μοι Θ μέγαν ὑμῶν θησαυρὸν καθῖχωσαν κιβωτὸν, ἵνα θεάσωμαι πῶς ὑπερπλέοσι τὰ πολλὰ τῆ δακρύων δωάτια φόβματα. ἀρέσασα δ' ὄμως πάντων αἰτῶν, ἃ πάντες ἀνθρωποι τῶν ἐρεωκοπῶν ἀροχέοσι δάκρυα, καθάπερ τῶν τῶ Νῶε τῆ ὕδατος ἐκεῖνα τὰ πλήσια ῥόβματα εἰβωτὸν. ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἐκ τῆ καπακλυσμῶν ὡς ἔφερε, ἐσωζεν· αὖτη δὲ πανοικτίσει, οἷς μυρίων καπακλυσμῶν ὑμᾶς σωθέντας ἀλύδωνας. ὦ φρενῶν σωμεμάπης. ὦ ξένης ἐκπλήξ ἐκείνης, ἢ πανοικία μοι Θ ὁ Δαβίδειος ἰδεῖχεν φόβος. ἢ ἐκπλὴξ γὰρ μοι ἢ ὠλίσαν ἀγαλλίασις, ἢ εἰς τὸ πρωῒ κλαυθμός. ἢ βαβαὶ τῆς ἐναλλαγῆς ταυτοῖ τῆς αὐτῆς, ἅ μοι παντὸς ἀφανδὲς πικρότερον ἐκίρασεν Θ ὀρατῆρα. ὦ τυπτὸς σατο

D ἐκείνης ἀνυμπαθὲς, πῶς ἐς τὸν σφοδρὸν συμπαθῆ ἢ φιλανθρωπον ἐκόντα ἀνθρωπον, δυσμενὴς ἢ ἀριλανθρωπος ἐδέξω, πᾶσαν δίνοιαν ἢ αἰδῶ καπίπτι ὦανῖρ ἐς ἀβύσσους ἢ ῥόβματα πανομῶν ἀπορρίψασα; ὦ μέγιστε θησαυρὲ τῆ καλῶν, βασιλεῦ, ἵνα τί τὸς ποθουῦπας ὡς μισοῦντας καπήλικτε; πάντες δ' ὡς ἐκ κοινῆ φιτυτόν τῆ σῶν ὑπολελαύκασιν * ἀγαθῶν. ἢ σὺ δ' ἢ εἰ ἀγενὴς * θησαυρὸς δ' ἐμφύτερος καθίσασαι, ἢ ὁ τῆ ἱερέων δῆμος σιμύτερος, ἢ ὁ τῆ σοφῶν καπήλογος σοφώτερος, ἢ τὰ τοῖχα τῆ πόλεων ἰχυρότερα, Θ ἁπλῶς εἰπεῖν ἅπαντες ἐξ σῦ βιλνίας γεγόναμεν ἑαυτῶν. ἀλλ' ὦ τῆς ἀμετρήτε Θ ἀνεπάσε πλοῦτε τῆ δεσπότ. εἶχεται ὁ τὰ κόσμε πολιτεία. εἶχεται ὁ τῶ πόλεων κόσμος. εἶχεται τὰ τῆ ῥετόρων ἢ φιλοσόφων γυμνάσιον; τὸ πᾶσαν ὑπερβαῖνον Ακαδημίαν ἢ Λύκειον Θ a Στοὰν Αττικὴν. ὦ b τις δώσει Θ ὑμῶν κεφαλαῖς ὕδωρ, ἢ πηγὰς δακρύων τῆς ὑμῶν ὀφθαλμοῖς, ἵνα τὰ μείζω τῆ τῆς Ιερυσαλὴμ νέα θρηνήσωμεν πάθη. δότε μοι Θ Ορφέως ἐκ τραγῳδίας δύναμιν, ἵνα ἢ τὰς ἀψύχως φύσεως κινήσω πρὸς οἶκτον τὰ πάθος. δότε μοι τὰς ἐκ ποταμῶς Βαβυλῶνος ἐκ βάθους ἐκ παρδίας πάλαι θρηνήσαντας τὸν Σιὼν, ἵνα κἀ τὰς ὑμετέρας ἐδώδας ἀξίως ἐκείνοι

a Δαυτικὰ b Psal. 129 c Wolfius legit, σύλα

πυκάσαι A b Jo. cap. v. 2.

ANDRONICUS JUNIOR

πεσθήνωσιν, ἃς ἀπὸ Βασιλέως ἡμῖν ἐπήνεγκε θάνατος. ὦ πῶς παρέβλεψε ἡμᾶς ὁ ἡμέτερος ἥλιος, καὶ παρὰ πᾶν τὸ εἰκὸς ἀπεκλάνησε, καὶ ἀντὶ τῆς ἑῴας ἀνατολῆς ἑσπέρᾳ τὴν δύσιν πεποίηται. ὦ * ἵνα τί δίδονται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς, ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ἀδυμίαις ψυχαῖς; θανεῖν αἱρετώτερον, ἢ δυσκόλως ἄρτον ἐσθίοντας ἰδίοις, καὶ πόμα πίνοντας κλαυθμῶ. Ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν, ὦ παρόντες, ἀμοιβαίαν δικαίως ἡ Θεὸς καὶ ἀκήρατος διοδέξατο βασιλείαν· ἡμεῖς δ' ὀρφανοὶ καταλελειμμένοι, τὸ μὲν εἶναι ἐλευθέρως καὶ δακρύειν, οὐδέποτ' ἂν αὖθις παυσαίμεθα, ἕως ἂν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὴν τοῦ ἐκείνου στρώσεως περιφέρωμεν μνήμην. παύεσθαι δ' ἀνάγκη τῷ λόγῳ· * πάντα γὰρ λόγον οἱ τῶν βασιλέως ὑπερβαίνουσι θρῆνοι.

* Job. cap. 3. v. 20.

* ἐπὶ τέλει λόγου Etiam hæc ſectio abeſt a Codice Regio.

Γ. Τοῦτο διεξιόντος μου, θρῆνος ἁπὰ παρὰ πάντων ἠλαφρυμὸς ἠγείρετο μέγιστος καὶ πολυσυδὴς, καὶ εἶον εἰπεῖν ἄχεις αἰθυίαν ἀφίδων φθάσειν δυνάμενος. πάντες γὰρ ὡς πατέρα τινὰ ἐπόθουν τε καὶ ἐπένθουν. ὁ γὰρ μακρὸς χρόνος κόρον μὲν ἴσως, ὡς ἄν τις φαίη, ποιεῖ παρόντος τοῦ πράγματος· πολλὰ δ' ὅμως ἐνεστι ἐν ᾗ χρόνῳ ταῖς τῷ χρωμένων ψυχαῖς, ὡς καὶ ἀπίστου τοῦ πράγματος μᾶσσον παίρειν τὴν μνήμην, ἀλλὰ παραμένειν ἐπὶ πολὺ ταῖς τῷ λειπομένων ἀνθρώπων ψυχαῖς, ὥσπερ ἐν ἐσχάτῃ καπνοῦσαι, ἢ πως δυσμενὴς καλῖδος φύσιν ἔχουσα διαδιδράσκειν ὡς τὸ πολλά.

Δ. Τέτρατον μὲν δὴ καὶ ἑβδομηκοστὸν ἔτος ὁπότ γένοιτο αὐτῷ τελευτῶντι λαύετο, πεντηκοστὸν δ' ἀφ' οὗ τὰ σκῆπτρα τῆς Λυπκρατείας ἐδέξατο. ὧν δὲ ἡ ἡλικίας ὄψινος; τὸ εἶδος δ' ἀφανὴς, καὶ λίαν αἰδέσιμος, καὶ ὥσπερ ἐκ φύσεως ἔχων τὸ ἡγεμονικόν τι καὶ φοβερόν. οὐκ ἄκρατόν γε μὴν· ἀλλ' ὥσπερ * τῇ αἴγλῃ κιρνάμενον τὸ τῆς ἡλικιακῆς ἀκτῖνος φῶς, χρῶμα γίνεται * πάντῃ, καὶ ὥσπερ μέλιτι γλυκύτης, αὐτορυὲς γίνεται ποιότης. ὅπου δὲ καὶ φαιός ἀκοίτης, μετὰ τινος θελγούσης χάριτος τοῖς ἤθεσιν αὐτὸ κιρνάμενα, χρῶμά τι ἅμα καὶ αὐτοκάλλυντος αὐτῇ ποιοῖς ἐφαίνετο. πολλὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῷ φρονήματι τὴν ἐμφρούνην ἡ φύσις ἐποίησε, πολλῷ δ' ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ γαλήνῃ, λαμπρὰ δ' ἐπὶ τῇ γλώττῃ καὶ τῇ ἐχῆς ἁρμονίᾳ. τῷ δὲ ἤθει παντὶ τὸ ἱλαρὸν καὶ σεμνὸν ἐφαπλώσασα, περπόν τι καὶ ἐνθεον παρασκευάζει ἐπιτρέπειν. ἃ πάντα μᾶλλα σαφῶς τῷ συμπότων ἀδὼν ἡ ἐκείνου ψυχὴ ἐμήνυετο ἄγγελοι.

* τοῦ, τὸ

* ἤτοι, τοῦτο ἐστι

Ε. Ἐπεὶ δὲ τὰς τράπεις ἡ γνάμας, ἐποίας ἐκεῖνος, παραστήσω, ὡς ἂν καὶ δυοῖν τῷ ἐκείνῳ μνηθήσομαι. μικρὸν πρὸ τὴν πλοῦν ἐς πολιῷ καὶ τῇ τῷ ἀναγκαίων ἐνδείᾳ ἔφυγον, ἐπεὶ μὴ ἰδιώτου καθάπαξ ἡ τοῦ ψυχῆς φέρειν ἀκμὴν (χειμῶνος δὲ τηνικαῦτα τὸ ἀκμαιότατον ἦν) σκέπην ἐπέτρεψε αὐτῷ γενέσθαι νυκτερινὴν ἐξ ἁλωπεκῆς. πάσης οὖν τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἀφειδησάσης, τελῶν νομισμάτων οὐκ ἔφαται πλέον ἢ δύο. ὅθεν τῶν μόνων ἐξ ἀνάγκης ὤνιον γενέσθαι, ἢ τῆς ψυχρότητος μεμελέτηται παραμύθιον, μετοῦρι δὲ τῆς μελίτης ὕσης προσελθόντες ἡ πάλαι οἰκειακῶν ἡ τῆς ἐκείνης πατρίας ἐξετραγῴδει κίνδυνον βιαίου ἐπιτεθέμενον, ἢ πρὸς θάνατον ἐλοχιρῶς σωωθέντα, πάντα κατα-φθείς, ἐδίδου τὰ τέλια ἐκεῖνα νομίσματα, συμφορᾶν ἀλλοτρείων ἡ αὐτῷ προλόμενος θάνατον, ὅτου τὸ ἐπ' αὐτῷ. ἓν μὲν δὴ τῶν αὐτῷ συμπαθοῦς γνώμης παμπλήσιον. δεύτερον δὲ. ἐπεὶ δὲ ἐπιρρεῖν μὲν πολὺς αὐτῷ ἡ παλιμπερὲς ψυχροποσίαν ἀπηγόρευεν, ἀ δ' οὐ προσίετο τῷ οἰνοποσίαν, μέσον βαδίσας, νομίσματος, ἑνὸς μόλις ἐκ δανείου ἀρκέσαι παρόντος, ἄκρον ἔχει μέρος τι τῶν ἐξ Αἰγύπτου

A doloris illi pro dignitate lugeant, quos nobis Imperatoris obitus attulit. Heuu noſter ſol noa deſpexit, & præter omnem expectationem decepit, & pro matutino ortu matutinum oceaſum ſubit! O cur iis qui in acerbitate ſunt, datur lumen: & iis vita, qui doloribus conflictantur? Mori optabilius eſt, quam continenter panem doloris edere, & calicem luctus potare. Nam illum quidem divinum & immortale regnum juſtæ remuneratione excepit: nos vero pupilli relicti, ſuſpirare miſerabiliter & lachrymare nunquam deſinemus, dum illius ademptl memoriam in animis noſtris circumferemus. Neceſſe autem eſt orationis finem facere. Omnem enim orationem * luctus Imperatoris excellit.

* lamentationes de Imperatoris morte ab cedunt. Edit. Pariſ. pag. 490.

B III. Hæc cum ego recitaſſem, fletus ſimul omnium & lamentatio maxima & vaſia eſt exorta, quæ pene dixerim ad æthos penetrare potuiſſet. Omnes quippe eum ut patrem & requirebant, & lugebant. Temporis enim diuturnitas rei præſentis fortaſſe faſtidium parit: magnam tamen familiarium animis affectionem imprimit, qua fit ut ipſa re ſublata non evaneſcat ſimul rei memoria, ſed quam diutiſſime mancat, ac velut quodam vere reſtituta floreat in animis eorum, qui ſuperſtites vivant, veteſum inimicitiarum macula facile plerunque exoleſcente.

C IV. * Annum ætatis moriens implebat quartum & ſeptuageſimum: ex quo veto Imperium ſuſceperat, quinquageſimum. Procera ſtatura fuit, decora facie, & perquam venerabili; ab ipſo ortu principale aliquid & formidabile præ ſe ferens; non tamen hoc merum & integrum; ut aeri miſtum ſolaris radii lumen fit ei color, & ut melli dulcedo qualitas nativa accedit, ita etiam elementia non ficta, cum blando quodam gratiæ lepore moribus contemperata, color ipſius & inaffectata qualitas videbatur. Multum enim hilaritatis natura vultui ejus indiderat, multum oculis ſerenitatis; linguæ autem claram & canoram vocem in omni deniique ejus habitu ac geſtu hilaritatem & gravitatem ſic explicuerat, ut amœnum quiddam ac divinum in eo emineret. Quæ univerſa tacitos ejus mores & animum nunciabant.

* Vide Notas

D V. Ut autem ingenium ejus etiam declarem, unius atque alterius ejus facti mentionem faciam. Paulo ante obitum, cum paupertate & rerum nec eſſarium inopia urgeretur, & hyemis vim ferre non poſſet (nam hyems tum maxime ſæviebat) vulpinam ſibi noctuoram veſtem fieri juſſit. Omni autem ejus opulentia perquiſita, tribus nummis non plus eſt repertum. Tanti itaque neceſſe fuit emi veſtem, quæ el in frigoribus ſolamen paratum eſſet. Id vero conſilium cum adhuc agitaretur, quidam e veteribus ejus familiaribus præſentem pauperatem deplorabat, quæ ita atrox ſibi incumberet, ut jam in aperto mortis periculo verſaretur. Ei, adductus miſericordia, tres illos nummos dedit: morti præoptatus, quod in ſe eſſet, quam alienarum calamitatum ſpectator eſſe. Unum igitur hoc ejus benignitatis ſignum eſto. Alterum illud. Cum ei frigidæ aquæ potu diuturno mediei ioterdicerent, atque ipſe vini potationem repudiaſſet, mediam ingreſſus viam, via uno aureo, eoque mutuaticio, aliquid ſibi dulcium liquorum emit, qui ex Ægypto

ANDRONICUS JUNIOR *Edit. Paris.* pag. 295.

& Arabia advehuntur, ut his frigidæ potum meraciorem temperarer atque levaret. Sed priusquam eos gustasset, rursus alius veterum domesticorum eum accedit, longi morbi breve quærens solatium. At ille, cum nihil haberet quo hominem consolaretur, & huic dari jussit remedium, suæ infirmitatis causa comparatum. Tanta ejus erat humanitas & commiseratio eorum qui male habebant.

VI. Quin & eo mortuo æs alienum emersit: nummus autem ne unus quidem aspiam inventus. Hunc iste exitum fortitus est, anno ab orbe condito sexies millesimo octingentesimo & quadragesimo; quo tempore annum ætatis trigesimum septimum Imperator Andronicus expiebat *.

* Vide Notas.

A καὶ Ἀραβίας κομιζομένων γλυκέων ὑγρῶν, ἵνα γε τούτῳ κιφίζῃ τὸ ἐ ψυχροποσίας ἄκρατον. ἀλλ' πρὶν γεύσασθαι τύτων, πρόσεισιν ἀνθ' ἑτέρ τις τῶν πάλαι οἰκετικῶν, μακρᾷ νοσήματος βραχύ τι ζητῶν παραμύθιον. ὁ δὲ μὴ ἔχων ἀδὲν ἔτι τὸν ἄνθρωπον παραμυθήσαιτο, διδόναι προσέταξε τὸ * πόμα τοῦτο ἐ ἑαυτῷ ἀθροείας ἕνεκα παρασκευασθὲν ἐκεῖνο φάρμακον. Τοσοῦτον αὖτ τῆς συμπαθείας πεμλῶ, τὸ ῥᾷστα πρὸς τὰς κακῶς ἐχοντας κάμπτεσθαι.

* πόμα, τοῦτο

ANNUS Mundi 6840.

ς'. Ἀλλὰ τὸ πλάσαντι χρὸς μὲν ἔρυται, πέπεσμα δ' ὕδὲν ἀδαμῦ. ἀλλ' ὅπερ μὲν πᾶσιν ἔλαχε πέλας. ἵνα δὲ τὸν ἐνενήκοντα τῆς τῶ κόσμου γενέσεως ἑξακισχιλιοστὸν ἐπακοσιοστὸν πεπαρακολύθ.

τλωπαῖτα δὲ τῷ τῆς βασιλέως Ἀνδρονίκῳ ἔτος τὸ τριακοστὸν λιόντο ἵνα ἀπὸ γενέσεως.

CAPUT II.

I. Metochites tribus malis afflictus. Habitum monasticum induit. Moritur. Gregoras lamentandi munus suscipit. II. Monodia, seu funebris lamentatio. III. Luctus cognatorum. Breve elogium Metochitæ.

ANN. CHR. MCCCXX. XIII. Martii die 13.

I. TRiginta diebus ex eo elapsis, Magnus Logotheta Metochites decessit, tribus maximis malis victus, & corporis & animi. Nam stranguriæ quidem morbo pridem laborare cœperat. Jam autem filiis quoque ejus comprehensis, & in carcerem conjectis, ejus morbi vim animi dolor auxit. Paulo post Imperatoris etiam mors consecuta, desperationem illi de summa rerum attulit, & naturam ejus ad extremum debilitavit, laxatis nervis præcipuorum organorum, vitalibusque viribus resolutis. Quare monastico habitu induto decessit. Sed quia & ego, ut par erat, ex eorum numero fui, qui illum gravissime lugerent, hujusmodi de eo funebrem orationem habui.

B Α. ΕΚΕΙΘΕΝ ἡμέρας τεσσάκοντα μεταξὺ παρῳχήκεσαν, ηὖ ὁ μέγας τοπολόνυμος λογοθέτης ὁ Μετοχίτης, τεσσὶ μεγίστοις δεινοῖς αὐχενθείς, τό, τε σῶμα ὧ ἐ ψυχὴ. ἐπείζετο μὲν ἤδ ἐκ πολλῶ τῆς τραγγωρίας νοσήματι. πραπθέντων δ' ἤδη καὶ τῶν υἱέων εἰς δεσμωτήριον, ἀρατειότερον ἐργάσατο ὧ ἐπεῦθος λύπη τὸ τῶ πάθους δεσμόν. ἐπ τῶ σωιζγγος δὲ ὧ ὁ τῶ βασιλέως ἐπιλῶν θάνατος, καὶ βιβλίας ἤδη κομίσας αὐτῷ τὸν τῆ ἕλων ἀπόγνωσιν, ἀνίκυρον εἰς τέλος ἐ φύσιν πικοίαις, χαλάσας τὰς τόνες τῆ καρτερωτάτων ἐργάνων, ὧ τὰς ζωτικὰς παραλύσας δυνάμεις. ὅθεν τὸ μοναδικὸν ὑπέλθων χῶμα, μετέλαξεν. ἐπεὶ δὲ μέρος κρ' γὼ ἐ ἐκείνου θρασύτατον θερμῶς ὡς πὰς ἐγγενόμην, παρελθὼν μοναφδίαν διέλθον τοιάδε.

MONODIA. *Funebris oratio integra.*

C „ II. Mihi quidem, auditores, idem usu„ venit, quod navi subito adversis ventis „ circumventæ, cujus puppis cum demergen„ da sit, priusquam consistere possit, ab alio „ fluctu a latere obruatur. Priusquam enim „ priorem illam & maximam nbitus Impe„ratoris calamitatem excussissem, altera „ hæc hodie me aggressa, veluti fluctus post „ fluctum, tempestas post tempestatem, „ graviter demersit, & in abyssos & fundum „ calamitatum heu dejecit. O anima, cur „ non statim evolasti? cur adhuc in misero „ isto corpore permanes? Heu cur non præ„ doloribus ruptum est corpus meum, sed „ adhuc tot fluctuum violentiæ resistere po„ test? O infelicem linguam meam, ad „ hujusmodi lamentationes reservatam! pag. 292. „ Heu malorum cumulum: heu mutatio„nem rerum! Quos enim firmos quasi obi„ces contra malorum insultus habebamus, & illustria solatia, iis hodie con„tra nos calamitatum cohortes educunt. „ Nos vero adhuc subsistimus, & lamen„tari non desistimus? Ubi est familiari„tas sapientium? ubi doctorum certa„mina, & honestæ velitationes? ubi ora„torum cœtus, applausus, theatra, mul„to Panathenæis illis splendidiora? Eva„nuerunt omnia; in pulverem abierunt

B. Ἐμοὶ δὲ, ὦ παρόντες, ταυτόν τι συμβὰν παθεῖν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ναῦς εὐκάρσιος ἐνπίτοις ἐντυχοῦσα πνεύμασιν, ἐπὶ πρύμνας ἐκπεδώσα καταδύσεως. ἐπειτα πρὶν ὃ διαπλῶσαι ῥᾳδίως καλῶς, ἕτερος ἐπέδραμεν ἐκ πλαγίας κλυδώνιος, ὑποβρύχιον ἐμβύσας ταύτην γενέσθαι. πρὶν δ' ἢ φθάσαι ἐ μεγίστου ἐκείνου τῶ βασιλέως ἀποσπασθῆναι συμφορᾶς, ἑτέρα μοι σύμπεσεν αὖτε ἐπιδραμοῦσα, καθάπερ ἐπὶ κλύδωνι κλύδων, ἀρ' ἐπὶ χειμῶσι χειμών, δεινῶς καταβάπτουσα, ὧ πρὸς ἀβύσσους πυθμένας φέρ, κατέπηγε * συμφορῶν. ὦ πῶς ἂν δ' ἐγὼ ἀπόπτας, ψυχὴ, ἀλλ' ἔτι τῷ δυστρόπῳ τύτῳ περίμενας σώματι; ὦ πῶς ἐχύτο ἐ ἀλγεινῶν διῤῥάγα μοι τὸ σῶμα, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἔτι διώσασα πρὸς τοσαύτας συμπάσας ἐπαγωγάς; ὦ δύσυχές μοι γλῶττα, οἵας σοι τὰς μονῳδίας ἐ χρόνος ἐπαμᾷσατο; φεῦ ἐ ἐ δεινῶν συμπτώσεως. βαβαὶ ἐκπλαγῆς ἐ φαντάσματος. ὡς γὰρ ἀεὶ τῶν συμφορῶν προβόλως ἐχομὴν ἀῤῥαγὴς καὶ λαμπρὸς

* συμφορᾶς

παραγόρως, οὕτε στρατήματα συμφορῶν ἐφ' ἡμᾶς ἐπαλίζετο σήμερον. ὑμεῖς δὲ παρτρεμμὴ ἔτε, ὧ μοναφδὸν αἰσχόμεθα. τοῦ σοφῶν συναυλίας, ὧ λογίων ἄμιλλας, ὧ σεμνὰ πανδίσματα, πῦ ῥητόρων πυκνὰ ὧ κρότοι ὧ θέατρα, πολλῷ ἐ Παναθηναίων ἐκείνων λαμπρότερα; φρῦδα τὰ

πάντα, κύριε ἄναξ. ὦ κάκιστε χρόνε, πῶς ἐν μέσῃ λιλίχυι τὴν οἰκουμένης ἡ τῆς σοφίας μητρόπολιν ἐξέλειν ἀπρεπῶς; πῶς ἡ τῆς λόγων καθέδρας ἐπιβουλεύσας * ἀπρόπτως; πῶς ὕπνῳ τοιούτῳ καθ' ἡμῶν σωληνῶς, μᾶλλον τινα εἶπον λαμβάνων, μᾶλλον κορυσσόμενος ὑπὸ τῆς τροφῆς τῆς δικαίων; χθὲς ἀφῃλις ἦμαρ ἡ μέγιστον βασιλίδα· σήμερον ἡ δίξιον ὑπερίστιλον, ἡ Νίσσορα ἡ βυλησάρου, ἡ μόνον τοσοῦτον βασιλεῖ δυνάμενος ἐξαρκεῖν. χθὲς ἡ τῆς Χαλκίου θάλαμος· σήμερον τὸ τῆς Χαλκίου προπύλαια· χθὲς τὸ ἶαρ τῆς ἀγαθῶν· σήμερον ἡ τὸ πᾶσιν ἶαρ ἀγγέλλουσα χιλιόδια· χθὲς ἡ μέγα τῇ ἀπαραμίλλου νοῒ· σήμερον τὸ πικρὸν τῶν ἐναρμίων κέρυκα· χθὲς ἡ χρυσῆς ἡ μεγάλης γλώττης τοὺς λόγους· σήμερον ἡ Ἀκαδημίαν ἡ ἡ Περίπατος, ἡ ἡ Στοὰ ἱκείνης ἡ γλώττης, * κἀκείνων τῆς λόγων· χθὲς τὰς Μούσας· σήμερον τὸ ζῶν ἡ κινοῦν μυσῶν· χθὲς ἡ εὐσεβείας ἡ τὸ δογμάτων ἡ κράτιστον φρούριον· σήμερον ἡ δογματικὴν πανοπλίαν· χθὲς ἡ ἡ ἱερατικῆς καρδίας τὸ ἡ ἡ τάθλιον· σήμερον ἡ ἱερὰν ὁπλοθήκην. ἀλλ' ὦ πόσοι κλαυθμοὶ τοῦ συναγμοὶ συμπλαυθήσῃς εἰς ἴσ, ἐξισωθῶσι δυνηθεῖσι ἂν τοῖς τοῦ καταχῦσαι ἡμᾶς πάθεσι; εἰμαι γὰ, εἰμαι, ἂν θάλασσα μὲν ἅπασα μεταβάλῃ φορὰς φύσιν δακρύων, ποταμοὶ δ' αὖ, ὁπόσοι ἡ γῆν περικλύζουσι, φορὰς δακρύων τραπῶσι φορᾶν, οὐδ' ὅπως ἂν ἱκανῶς δυιχθεῖη τὸ μέγεθος ἅπαν τῆς τοῦ συμφορῶν. ἐκεῖνος γὰ ὁ ἡγεμονικὸς τῆς Ῥωμαίων ἀλκάδος ἄειρος κυβερνήτης· ὅπως ὁ τοῦ Ἑλλάνων καὶ ἡ πόλεως ἥμισυπόμβος ἄειρα. ἐκεῖνος ἐ τοῖς αἰθέρας ἡ τὰ νέφη τῆς πόλεων ἡ τοῖς ἐκεῖθεν χεμῶσας φροβλίπων· ὅπως ὁ τὰ ἰσία ἡ τοῖς κάλως καὶ τὰ φυμιάσια ἥμιδίμβος δ'. ἐκεῖνος ὁ τῆς φρονίσεως πρύτανις· ἅνος ἐ τῆς φρονήσεως ἐκείνου ἥμισυμὶς δίξις. ἀλλ' ἄμφω τοῦ ἀ θάνατος εἶχεν ἐπιδραμὼν, ἀ δυσμενὴς ὁπλίτης, φοῦ τῶ πάθους, εἰς γῆν Ἑ κόνιν κατέχωσεν. ὦ πῶς, οὐ γῆν * μέσον, ἀλλ' ὕδα Ἑ αὐτοῖς ὑρανὸς ἡ ἀστέρας ὀξίους τὰ τοῦ πομπίδραμι πάθη, Ἑ αὐτῆς τῆς ἀνωτέρας ἀλάμπα λάξεως; ἀλλὰ δύρο δὴ μοι πᾶς ἀ τῆ λειτομένου σοφῶν χορὸς, εἰπέρ τινες λοίσονται, θρηνήσατε τὸν πυγὸν τῶ λόγω φραγῆσαι. θρηνήσατε σιγῶσαν, τὸν πάντιπα ἰμμελῶς ἀντικίζουσαν φόρμιγγα γλῶσσαν, ἡ τὸ γλυκὺ πίκρον ἐκείνης ἀθρόως εἰς γῆν καταρρύσασαν. θρηνήσατε τάμα ἐκεῖνο, ὃ χθὲς μὲν ἡ πρότερος αἰσκιστὶ * σύμβολον κατηραίστο μέλιτος, νῦν δὲ ἀκάπτ κυφίως διέφθορεν. θρηνήσατε ἡ τὸ Ῥωμαίων κλὸς τῆ σοφίᾳ συμπνέουσα πλέον, ἃ τὸ τῆ Ἀθηναίων πάλαι Σωκράτους ἡ Πλάτωνος. θρηνήσατε τὰς ἡ σοφίας κραπύρας ἀπάσης ἐν βραχεῖ κεκαθάπτας εἰς γῆν. ἀλλ' ὦ τίς ἐν μέσῃ τῆς οἰκουμένης ἡ τῆ Μουσῶν ἁρπάσασα Ἑλικῶνα; τίς ἡ ἡ σοφίας κατέχωσε Ὄλυμπον; τίς ἡ λύχνον ἔσβεσε ἡ φωτίζουσα τὰς ἡμῶν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς, Ἑ καλῶς ἡμῶν τὸ τῶ τοῦ διανοίγοντα βλέφαρα; τίς τὸν πόνον τῆ πόνων, ἡ τὸν τῆ ἐπιστημῶν ἐπιστήμην διέφθειρε; τίς ἡ ὑράνιον ἀνδρώπου εἰς ᾅδου συθμίνας κατέπιγε; πάλαι γε μὲν ἡ Ἑλλὰς τὸν τῆ λόγων ἐσίαν ἐθρήνησε τὰς Ἀθήνας, ἐπεὶ ἐπιβύλως δραμὼν καθεῖλεν αὐτὰς ἡ Λακεδαιμόνιος Λύσανδρος. ἡμεῖς δ' οὐ δίκαιος θρηνεῖν ἔχομεν σήμερον ὅλας Ἑλλάδας αὐτὰς Ἀθήνας συγκαθελόντας. πάντα δὲ ὁς ἀνὴρ ὕτος ἐν. ὦ Μοῦσαι ἡ λόγοι ἡ ἀρεταὶ, ἡ πᾶσα παιδιά, πῶς τὰ κρῖνα ταχέως ὑ-

omnia. O tempus iniquiſſimum! itane e medio terrarum orbe, ſapientiæ metropolim tollere crudeliter haud dubitaſti? itane per inſidias eloquentiæ arcem everſiſti? Cur tam continenter inſultas nobis, ſine ulla miſericordia & ſatietate malorum? Heri maximum nobis Imperatorem abſtuliſti: hodie ſolertiſſimum illius miniſtrum, Neſtorem conſiliarium, eum qui ſolus * Imperatori ſatis fuit. Heri Gratiarum thalamum: hodie Gratiarum veſtibulum. Heri vet bonorum: hodie nuncium ejus birundinem. Heri magnam & * incommunicabilem mentem: hodie mentis illius arguta præconem. Heri aureæ & magnæ illius linguæ ſermones: hodie Academiam & Peripatum & Stoam * illius linguæ. Heri ſermonum Illorum Muſas: hodie vivum & motu præditum Muſeum. Heri pietatis & dogmatum firmiſſimum munimentum: hodie dogmaticam panopliam. Heri ſacerdotii regulam & amuſſim: hodie ſacrum armamentarium. Sed quæ tandem lamenta, quæ ſuſpiria in unum conjuncta, malis noſtris æquari queant? Arbitror, arbitror enim, ſi mare totum in lachrymarum naturam converſum, & omnes fluvii qui terram irrigant, in lachrymarum * decurſum mutentur: ne ſic quidem magnitudinem calamitatum, quibus nunc oppreſſi ſumus, ſatis oſtendi poſſe. Ille principalis Romanorum navigii optimus fuit gubernator: hic Helices & poli diligentiſſimus inſpector. Ille ſerenitates & nubila arbitrum & imminentes inde tempeſtates proſpexit: hic vela, funes, rudentes probe direxit. Ille prudentiæ penu: hic dexter illius promus condus fuit. Sed utrunque nunc mors celeriter arreptum, inſeſſus ille miles (proh dolor!) in terram & pulverem depreſſit. O quomodo non terram tantum, ſed jam ipſos etiam cœlos & ſtellas celeriter hæc mala percurrerunt, & ſuperiorem provinciam etiam invaſerunt? Age vero prodi mihi huc omnis reliquus doctorum cœtus, ſi qui ſuperſunt. Deplorate fontem eloquentiæ obturatum. Lugete Atticam illam linguam, annis pridem ſuaviſſime loquutam, & dulce illud nectar prorſus hami effuſum. Lugete os illud, quod paulo ante mellis vobis * imago fuit, nunc vero a mortis ſucis eſt perditum. Lugete eum qui Romanorum gloriam ſua ſapientia magis auxit, quam olim Athenienſium Socrates & Plato. Lugete univerſæ crateres ſapientiæ, paulo momento in terram effuſos. At o quis e medio terrarum orbe Muſarum abripuit Heliconem? Quis ſapientiæ deſtruxit Olympum? Quis lucernam extinxit, mentis noſtræ oculos illuſtrantem, & cilia noſtri animi pulchre aperientem? Quis artem artium, ſcientiam ſcientiarum perdidit? Quis cœleſtem hominem in fundum * inferorum dejecit? Olim quidem Græcia Athenas eloquentiæ domicilium deploravit, cũ eas per inſidias celeres deſtruxiſſet Lyſander Lacedæmonius. Nos vero hodie non ſatis deplorare poſſumus totam Græciam cum ipſis Athenis, demerſam. Unus enim hic vir fuit omnia. O Muſæ, o facundia, o virtutes, o omnes diſcipline, quomodo agreſtia lilia adeo celeriter eſtis imitatæ; cito quidem in

* non μετρόπολιν

* Wolfius male interpunxerat, & idio male verterat.

* μέλιτι

* ἰσυμβλον Cod. Colb. Legendum, συμβλον

ANDRONICUS JUNIOR

* tanto

* incomparabilis.

* illius linguæ, & illorum ſermonum. Heri Muſas e hodie dic.

* abundantiam

Edit. Paris. pag. 293.

* Lycus

* tumuli

ANDRONICUS JUNIOR

„ altum decus arrectæ, sed citius arefactæ
„ & dejectæ? Divina enim vestra cella, ma-
„ gnum illud & celebre veilrum di verſorium
„ nunc terræ & interitu oppreſſum, una ve-
„ ſtram quoque gloriam depreſſit. Hic fu-
„ it, qui omnes * ingenio philoſophos ſuper-
„ aret, & oratores, quos omnia ſeculæ cele-
„ brant: ſed heu, jacet, am in pulvere &
„ tumulo motus. Hic fuit qui mente & lin-
„ gua cœlos & terras dimetiretur, quovis
„ perpendiculo, quavis amuſſi rectius: nunc
„ vero lapis exiguus eum dimetitur. Hic fu-
„ it magnorum cœli & terræ horizontum &
„ parallelorum optima diopter: hic optimus
„ & ſponte natus horoſcopus: ſed nunc eum
„ ante tempus, o miſeriam, brevis horizon
„ terræ complectitur. Hic fuit, qui ma-
„ gnum impendit ſtudium, ne in poſterum
„ Græci eruditi, in * judicio veterum ſapi-
„ entrum hallucinatentur. Hic fuit, qui con-
„ templatricis ſiderum ſapientiæ ſcientiam
„ facilem reddiderit. Hic fuit, qui Ariſto-
„ telicæ linguæ labyrinthos extricarit: at
„ nunc obſcuri ſepulchri labyrinthi acerbe
„ circa eum intricantur. Hic * optima ve-
„ tecunditiæ & modeſtiæ regula: ſed nunc e-
„ um mors impudentes amputavit. Heu quo
„ pacto tempus hoc paulo momento vetu-
„ ſtatem omnem lamentationibus vicit: *
„ quæ poſt multa ſolis curricula tantum de-
„ trimenti univerſe naturę humanæ in hunc
„ uſque diem inferre non potuit, noſtra ve-
„ ro ætate facillime potuit. Heri enim ma-
„ xima & pulcherrima bona abſtulit *: ea
„ veto quæ reſtabant, hodie reverſum eti-
„ am ademit. Heri terræ ſolem terræ vi-
„ ſceribus occultavit, nunc etiam Lucifetum
„ ſimul occultavit. Heri Muſicam harmo-
„ niam abſtulit, hodie magadem & net vos.
„ O quomodo is qui effecit ut cœli, qui lon-
„ go jam tempore tacuerant, Dei glotiam
„ enarrarent, nunc ipſe in ſepulchro tacet?
„ Heu quomodo ipſe mortuus atque immo-
„ tus, viventem & mobilem miſeru mihi do-
„ lorem facit; qui toto die cor meum quovis
„ enſe acutius penetrat, ac potius toras no-
„ ctes, ſi quod majus eſt dici debet? Interdiu
„ enim & familiarium congreſſus crebri, &
„ cœli ac terrę eorumque quæ his continen-
„ tur, pulchritudo, ſorſitan a dolore nonni-
„ hil avertunt atque paulisper abſtrahunt a-
„ nimum noſtrum: noctu veto, cum datur
„ ocium, nec eſt quod prohibeat, omnes ca-
„ lamitatum dolores ſimul ſtruunt: & pecto-
„ re ac memoria mea occupata, ut feri canes
„ cadaver, huc atque illuc diſtrahunt ac di-
„ ſcerpunt. Quoties ego illum intuitus, uni-
„ verſam ſapientiam mortales inviſiſſe co-
„ gus vi, & animo corporeque aſſumptis ho-
„ minum conſuetudine eſſe uſam, ut ſapien-
„ tes auditores ſapientia augeret, & ſcientię
„ naufragia ſedaret! Parum certe abfuit, quin
„ & ipſe animos in alia migrare corpora
„ ſtatuerem: & omnium ſimul animos Ho-
„ meti, Platonis, & Ptolemæi, ac præſtanti-
„ um oratorum, in unius hujus concurriſſe
„ corpore, atque in vita verſatos eſſe, eo-
„ que tanquam maximo navigio ingeniorum
„ ſuorum uſos. At nunc tantus & tam præ-
„ ſtans ille vir, heu calamitatem! ſepulchrum
„ & pulverem ſubiit, magna doloris * pyra
„ incenſa in meo pectore. Vivere etenim
„ ſine anima & ſpiritu utique non pu-

*vocé

*judicio

*optima

*Edit. Pariſ. pag. 394.
*quod

*ſuppl. sempus

*flamma

A ποτί πως ἰμιμήσαιτο τὸ ἀγρῶ, ὀξέως μὲν φορὰς ὕλης
ἠ κάλλος ἀρθῆναι, ὀξύτερον δ' οὐ καταδῦναι φρὸς
μαρασμὸν ἠ φθοράν; τὸ δὲ θεῖον ὑμῶν ἀνάκτορον,
τὸ μέγα ἠ περιβόητον ὑμῶν ἐδαίσμα, ὑπὸ γλῶ-
ἠ φθορὰν ἐπῶ καπλθὼν, καὶ τὸ ὑμέτερον συγκατέ-
χωσε κάλλος. ὅπερ ἰῶ ὁ πάντας ὑπερφωνήσας φιλοσό-
φους καὶ ῥήτορας, ὁπόσους ὁ μακρὸς ὕμνησε χρόνος·
ἀλλ' * οἵ μοι κεῖται νῦν ἐν κόνει ἠ χώμασιν ἀφω- * non, ἀμω
νος· ὅπερ ἰῶ ὁ τῇ νῷ ἠ τῇ γλώττῃ ᾠκειμένων ὁρα-
τὸν ἠ ἀστέρας, βέλτιον ἢ κατὰ πάντα κανόνα καὶ
σάθμιον ἀνθρώπων· ἀλλὰ νῦν βραχὺς αὐτὸν δι-
μέτρησε λίθος. ὅπερ ἰῶ ὁ τῇ μεγάλων ὁρατὸν καὶ
γῆς ὁριζόντων ἑ παραλλήλων ἀρίστη διόπτρα· ὅπερ
B ὁ κράτιστος ἠ αὐτοφυὴς ὡροσκόπος· ἀλλὰ νῦν αὐ-
τὸν ἠ φρὸ τῆς ὥρας, φεῦ τὸ δεινὸ, βραχὺς ἀπέ-
ζων ἐ γῆς περιείληφε. ὅτος ἰῶ ὁ πολλὴν εὐσεβε-
ξάμβως φροίοιαν τῶν ἐξῆς ἐλλογίμων Ἑλλήνων,
ὡς μὴ διαπεπωδότα περὶ τῆς κρίσεως ἢ πάλαι
σοφῶν· ὅτος ὁ ῥᾳδίως τὸν ἐ ἀστροθεάμονος ἐπιστή-
μης σοφίαν πεπτωκώς· ὅτος ὁ τῆς Ἀριστοτελικῆς
γλώττης τὰς λαβυρίνθους ἀπλώσας· ἀλλὰ νῦν αἱ
ζωφώδεις τὰ πάρα λαβύρινθοι πικρῶς περὶ αὐτὸν
φῶ, ἐξιλίσσονται. ὅπερ ὁ τῆς ἀρίστης αἰδῆς ἠ τῆς
σωφροσύνης κανὼν· ἀλλὰ νῦν αὐτὸν ὁ θάνατος
ἀναιδῶς ἐξέτεμε δραμών. ὢ πῶς ὁ παρὼν οὗτος
χρόνος ἐν βραχεῖ πάντας ἀθρόον τοὺς πάλαι χρό-
C νους τοῖς θρήνοις νενίκηκε; πολλὰς δὲ ἀμείψας ἡλίου
τοσούτου ζαμίαν καθ' ὅλης ἐ ἀνθρωπίνης ἐπενεγκεῖν
φύσεως μέχει νῦν ἀδυνάτησε· νῦν δ' ἐφ' ἡμῶν ῥᾴ-
σα διδώκηται. χθὲς μὲν γὰ πρῶτα ἠ μέγιστα ἢ
καλῶν ἐλθὼν ἀφείλετο· τὰ δὲ λειπόμενα σύμπαν
* ἐπαπελθὼν ὠροσαφείλετο. χθὲς ἐ τῆς γῆς ἅλιον * αὐδυ
γῆς πυθμένι ἀπέκρυψε· νῦν δὲ ἠ ἐωσφόρον ἀμὰ
συναπάρυψε. χθὲς τὴν μουσικὴν ἀνεῖλε ἁρμονίαν·
σήμερον τὴν μαγάδα ἠ τὰς νάρβας. ὢ πῶς ὁ σιγῶν-
τας τὰς ὠρανὸς εἵρκους ἐκ πολλοῦ, ἔπειτα τὸν τῷ Θεῷ
δικηγόρον δῆξεν αὐτὸς παρεσκλασμὸς, πῶν ἐκ πάρ-
σιγᾷ; ὢ πῶς πικρὸς ὢν αὐτὸς (φεῦ τῆς ἐμῆς συμ-
φορᾶς) κινήμβιός τι ἠ ζῶν ἐμοὶ παραπίπτει τὸ πά-
D θος, ὅλην ἐ ἡμέραν ἐ ἐμὴν καπήμων καρδίαν,
ξίφος παντὸς χαλεπώτερον, μᾶλλον δὲ ἠ νύκτας ὅ-
λας, εἰ χρὴ τὸ μεῖζον εἰπεῖν; ἡμέρας μὲν γὰ καὶ ἐ
ἐντυγχανόντων ὁμιλίαι συχναὶ, καὶ κύκλος ὁρατὸς
καὶ γῆς ἠ τῶν ἐν πίνοις ἀτιμάτων, ἴσως ἀφέλκυσί
τε τὸ πάθος, ἑ κτυπῶσιν ἐπιβραχὺ τὸν ἡμέτερον
νοῦν· νυκτὸς δὲ, σχολῆς γινομένης ἤδη, κατὰ πολ-
λοὺς τοὺς κωλύοντας ἁρμίας αἱ πᾶσαι τῶν συμφορῶν
ἀλγηδόνες ἀθρόαι δραμοῦσαι, ἠ τὸν ἐμὸν μᾶ τῆς
μιμνης καρδίαν σωωλκηρῶσι, καθάπέρ τινες κύνες
ἄγριοι σῶμα πεπτωκὸς, ἔνθεν κἀκεῖθεν πικρῶς πε-
ρείλκυσι, φεῦ, ἑ συμπίνυσιν. ὢ πῶς πολλάκις
ἐς ἀνθρώπους ἀπίθων, σοφίας ἀπάτης ἐπιδημίαι ἐς
ἀνθρώπους αὐτὸς ἐναι ἐόμισα, ψυχὴν ἠ σῶμα φρο-
σειλαρίας ἠ συωδιαπεμπτὴν ἀνθρώπους, ἵνα σοφοὺς
ἀκροατὰς σωσείσῃ, ἠ τὰ τῆς ἐπιστήμης καπασορίσῃ
σαυάγια; ὢ πῶς μετεμψύχωσίν τινα δοξάζειν ἠ αὐτὸς ἀναδιώδηκα ἐπ' ἐκείνῳ γενέσθαι, καὶ
πάντων ὁμοῦ τὰς ψυχὰς Ὁμήρῳ ἑ Πλάτωνος ἠ Πτολεμαίῳ, καὶ ὅσοι ῥητορεύσαι πεπλήκασι
γλῶσσαι, ἐν ἑνὶ τῷ τῶν σωμάτι σωφραμεῖν, ἠ ἐζετέλεσεν αὐδις ἐν βίῳ, καθάπερ ὀλκάδι
μεγεσφόρῳ χρωμένους αὐτῷ; Ἀλλὰ νῦν ὁ ποσὶς ἠ πλοῦτος, φεῦ τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, ὤχετο
ἀπιὼν εἰς πάρος ἠ κόνιν, πολλὰ τὸν ἐ λύπης ἀσβῆς πυρσὸν ἐν τῇ * ἐμῆς καρδίας. οὐ γὰρ * ἀμετρίως

ἰδιώματα ζῷα ἄνδρ. ψυχὴ δὲ πάντως καὶ νοῦς, καὶ πᾶν εἴ τι ζωογονεῖται ἐπιφύεται, οὐχ ὑπερ ἐμὲ τὸν ἀπάντων αὐτὸν, ἢ βασιλεὺς ὁ θεῖος ἐκεῖνος, καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἄνθρωπος· ὃς καὶ ζῶν ἔτι ἐξαίρειν ἐπείγετο πολλῷ τῷ ἄλλων αὐτὸν, δικαίως ἐναργῶς, ὡς πανταχοῦ βασιλεῖ πρέπον εἶναι καὶ τὸν ὑπερέχειν χρεών· τῇ φρονιμωτάτῳ δηλαδὴ τῷ ὅσοι νῦν γλῶ διακείμενοι ἀνθρωποι, τὸν πάσῃ σοφίᾳ πάντων ἐπίδοξον χρῆμεν. καὶ νῦν δ' αὖ τὰν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγείς, ὡς ἔοικεν δεῖν ἁπαρτᾶσθαι τῶνδε ἐπὶ τοῦτον αὐτῷ· καὶ μέν τοι πηχέως προσπαλαίσαιμις, πηχέως καὶ προσοπλίσαι. εἰ μὲν δὴ ὅλως ἀπηλθέτης ἐκεῖνος ζῷον ὑπὸ ἰδιώματος, καθάπερ σῶμα ψυχῆς ἀπερρωγὲς, βαβαὶ τῆς συμπνοίας τε καὶ τῆς μίξεως, ὧν οὐκ ἄρρηκτον τινα ἢ διαμὸν ἢ μακρὰ συμπεσοῦσι χρίσις. εἰ δὲ καλέσαιτο ἐκεῖνος ἕδραμε, παραχρῆμα ῥίψας τὸ σῶμα, βαβαὶ τῆς ἀγάπης ἢ τῆς στοργῆς, ὧν προσκαίοντος ἐχεῖ φρὸς ἢ διαστάσεως. Ἡρακλῆς μὲν τοι ἐκεῖνος, εἰ δὴ τὰ λεγόμενα εὑρήκασιν οἱ τῇ μύθων ἐπαΰδῃ πατέρες, πᾶσαν διέδραμε γῆν ὑφ' ἥλιον, ὡς ἂν μάρτυρα τὴν εἰς ἀρετὴν ἅπασαν κτήσηται ἄδηλον· ἔνθι δ' ἐπὶς ἄρα μένοντες, μόνῃ τῇ βελτίστῃ φήμῃ ἢ τῆς Ἡρακλείους διέβησαν στήλας, καὶ ῥᾷστα πᾶσαν ἀνυπτέσαντο τὴν ὑφ' ἥλιον. ἀλλὰ πῶς ἐξ ἀνθρώπων ἀπῆλθον, ἀθανατίσαντες πρότερον ἑαυτὸς, καὶ μνήμῃ ἀσπαλιπόντες ζῶσαν δίκαιος ἐν ταῖς τῇ ἐπιγιγνομένων ἀνθρώπων ψυχαῖς. ἡμῖν δὲ πολίτων καὶ πολιτῶν προβόλων καὶ συνεγμάτων ὑπνοῦ στερηθεῖσι, τίς ἐλπὶς λείπεται παύσασθαι; πανὸν γάρ * τι καὶ ἡμῖν νῦν ἔπεται διδύναι, ὅπερ ἀμπέλοι καὶ φυτὰ νεογενὰ, ἐπειδάν τις ἐπιβύλλοις τοῖς κύκλῳ περιβόλοις τε καὶ φραγμοῖς καθυλῶν, μηλόβοτον ἀπαστὸν τὸν χῶρον. ἀλλὰ δὴ ἔφυτας κἄμοὶ τῆς μὲν ἀξίας, ὦ πάτερ, πάντως ἔλαττον· τῆς δὲ τῇ ἄλλων προθυμίας ἴσως οὐκ ἔλαττον. ἡ μὲν δὴ ἀξία τῆς ἐκείνου γλώττης ἐδέδοτο· ἡ δὲ προθυμία γνώμης τῆς ἐμαυτῷ.

Γ. Τύπον ὅπῃ λεγομένων, πολὺς πρὸς τὸ συγγενῶν ἐγίνετο θρίαμβος. ἦσαν δὲ τὸ ἀνδρα συμβαίνειν τὰ ἐς ψυχὴν ἀγαθὸν μὲν, καὶ σώφρονα ἐν τοῖς * συμμέτροις μᾶλλον· ἐρρωμένον δὲ τὸ σῶμα, καὶ πάσῃ * σύμμετρα κεκτημένον· ὥσπερ ὑπὸ ἀσκοῦ καὶ εὐθμῇ τὸ φύσεως τελεσιουργούσης αὐτῇ τοῦ τε ἀλκίμου ὁμοῦ * καὶ, ἐστρίνει πάσαις, καὶ αὖ καθ' ἕκαστα τῇ μελῶν καὶ μερῶν· * ἐπισφίγγειν δ' αὐτῇ καὶ ἱλαρότητα ὁμοῦ μετά τινος σεμνῆς μειδιάματος, καὶ ἦθος γαλιῶδες καὶ ἀνύποπτον· φιλότιμον δ' εἶναι τὰ ἐς λόγους μᾶλλον ἢ πάσῃ χρήματι· ἐχομένου δὲ αὐτῇ πολλοῦ τοῦ ἐρᾶν καὶ ἡ τῆς ἐμφύτου ὀξύτης, καὶ τὸ τῇ νοημάτων γόνιμον· ἢ δὲ πρὸς τὰ θεῖα ἐμπυρος διάθεσις καὶ ἀνάβασις, ὁμότροπος εἶναι καθάπαξ τῇ τελευτήσαντι βασιλεῖ.

cuit. Animus vero ejus & ſpiritus, & ſi quod eſt quod vitam conferre queat, nihil omnium fuit aliud quam Imperator divinus ille, & homine ſuperior homo; qui & ſi vivens illum longe ſuper alios omnes evehere conatus, evidenter oſtendit, tanto Imperatori, tanto etiam miniſtro eſſe utendum: prudentiſſimo nimirum terram incolentium omnium hominum, eo qui omni ſapientia omnes ſuperaret. Nunc vero ille rebus humanis relictis, non diu a ſe remotum eſſe hunc oportere cenſuit; ſed celeriter accerſitum, ſecum conjunxit. Quod ſi ergo illo digreſſo, vivere hic non potuit, veluti corpus ab animo divulſum; papæ, qualis illa fuit conſpiratio atque conjunctio, quam indiſſolubili vinculo diutornus uſus conglutinavit! Quod ſi ab illo accerſitus, ſtatim abjecto corpore accurrit: o amotem & charitatem ſingularem, qua, ut decuit, dominum eſt proſecutus! Hercules ille quidem, ſiquidem hoc vere diacrunt fabularum patres, terrarum orbem peragravit, ut is ſuorum certaminum teſtis eſſet. Hi vero cum intra limites manerent, ſola optima fama etiam Herculeas columnas ſuperarunt: & quicquid ſol intuetur, in ſe converterunt. Nunc vero e rebus humanis diſceſſerunt, cum ſe prius immortalitati conjecſſent, ſuique memoriam perpetuo in poſterorum animis victuram reliquiſſent. Nobis autem talibus & tantis præſidiis ac munitionibus deſtitutis, quæ ullius boni ſpes relinquitur? Idem enim & nobis veteri nunc ſubit, quod vitibus & plantis novellis, ſi quis * antibus & ſæpibus fraude remotis, eas pecudibus patere ſinat. (* Enimvero dictum eſt a me, auditores, prorſus infra viri dignitatem; at non fortaſſe infra cæterorum affectum. Nam dignitas facundiam ipſius, aliorum affectus meum animum requitebat.)

III. Quæ cum ad hunc modum dicerentur, magnus cognatorum ejus luctus eſt exortus. Fuit ille vir animo quidem bonus, atque in primis temperans; corpore autem robuſto, cujus ſtaturam omnem velut ad amuſſim natura a capite ad calcem uſque direxerat, nec non ſingula membra & partes. Ornabatur præterea hilari vultu, in quo ipſius riſus ſuavitatem gravitas quædam temperabat: moribus placidis & humanis. Honorem vero ex eloquentia, magis quam ex ulla re alia expetebat. Quam ad rem ingenii celeritate ac fœcunditate incitabatur. Ardentiſſimo autem religionis ſtudio & pietate plane ſimilis erat defuncto Imperatori.

ANDRONICUS JUNIOR

Edit. Pariſ. pag. 295.

* mactrio

* *Hæc conſeſſio apud Pariſinum non extabat.*

* τοι

ANDRONICUS JUNIOR *Edit. Paris.* pag. 296.

CAPUT III.

I. Joannes Palæologus naſcitur. Andronicus pater, ea re audita, lætus Didymotichum redit. Veſtem mutat. Ludos celebrat. II. III. Duo certamina, JUSTA & TORNEAMENTUM; utrumque periculoſum. Imperator utrique ſe immiſcet, ſenioribus fruſtra reclamantibus. Ludorum miſſio.

ANN. CHR. MCCCXX. I. XII. die Junii 18.

SEquente æſtate Imperatoris conjux Anna Domina, quæ Didymotichi prægnans agebat, decimo octavo die Junii filium Joannem Imperatorem peperit. Quo Imperator audito, celerrime Didymotichum rediit: & lætitia exultans, lugubri veſte quam propter avi mortem gerebat depoſita, ſplendidiorem ſumpſit. Deinde duo etiam certamina celebravit, Olympicorum ludorum ſimillirudioem quandam ſervantia: quæ cum antea quoque ſæpius edidiſſet, nunc tamen majore apparatu exornavit. Hiludi a Latinis olim ſuot excogitati exercendi corporis graria, cum a re bellica vacabant.

II. Eorum onus duelli ſpeciem præ ſe ferens, * JUSTA apud Latinos dicitur. Dividuntur ſecundum tribus, municipia, curias. Deinde ex utraque parte armantur, ſinguli contra ſingulos, qui volunt, & ab omni parte armis teguntor. Deinde uterque ſumpto haſtili, cujus extremum tribus cuſpidibus armatur, in ſe invicem irrount & valido impetu concurrunt: & alii alios hoſtis quam ſorriſſime impellunt. Qui adverſarium equo dejecerit, victor proclamatur. Iſtud ſingulare certamen ipſi etiam Imperatori ſortito obtigit: & parum abeſſit, quin ſæpe lethalem iſtum acciperet. Unde quum a ſenioribus moneretur, ut hujuſmodi rebus abſtineret (nec enim decere Imperatorem a ſervis puſſari, idque non ſimulate: immo cum aliquo periculo) non paruit, ſed illis repulſis, ut qui degeneris ſibi metus auctores eſſent, æqualibus ſuis militibus magis eſt obſecurus.

*Vide Notas.

III. Alterum certameo TORNEAMENTUM * appellatur. Ita autem ſe habet. Dividuntur & hic ſecundum tribus, municipia & curias, & ſimul omnes armantur. Deinde habitis comitiis, duo ex iis duces ſorte deliguntur, ſuæ quiſque parti præfuturus. In eo certamine, quod & antea uſurpatum fuerat, nunc autem quotidie celebratur, Imperator ipſe ex eorum numero ſilir, qui duci, hoc eſt militi, qualiſcunque is foret, obtemperatent. Cum igitur utrinque acies pari numero congredetentur, Imperator robuſtis clavis & ferebatur, & ſine reverentia feriebatur. Ea enim certaminis lex eſt, ut qui alterum vulnerarit aut fortaſſe occiderit, indemnis ſit. Poſt certaminis hojus finem, utraque pars, atque inter cæteros Imperator ipſe inferiorem locum non deferens, ducem ſuum rite & compoſite præcedentes, bini intervallis diviſi, in ſuum diverſorium deducont. Ubi ille cuiqoe viol craterem propinans, & dexteram potrigens, omnes domum redire jubet.

*ſeu Torneamen

pag. 297.

Α Α. Θ ΕΡΟΥΣ δ' ἐπιγενομένου, ἔγκυος ἐν Διδυμοτείχῳ ὑπάρχουσα ἡ τοῦ βασιλέως σύζυγος Ἄννα ἡ δέσποινα, υἱὸν τῇ ἑπτακαιδεκάτῃ Ἰουνίου γεγέννηκε, Ἰωάννην τὸν βασιλέα. ὃ δὴ πυθόμενος ὁ βασιλεὺς, τῷ ταχίστῳ αὖθις ἐπανῆκεν εἰς Διδυμότειχον· ἡ περιχαρὴς γενομένη, ἠμείψατο εἰς τὸ λαμπρότερον τὴν ἐνδυμασίαν, ἃ δὴ τῷ τοῦ πάππου πλάτωνι πένθους ἐνεδέδυτο. εἶτα δὴ ἀγῶνας ἐξεπόνησε δύο, μίμησίν τινα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀποσώζοντας· ὧν δὴ καὶ πρότερον μὲν πολλάκις ἐπέλαβε, νυνὶ δ' φιλοτιμότερον· ἃ δὲ τοῖς Λατίνοις πάλαι ἐπινενόηται γυμνασίας ἕνεκα σώματος, ἐκεῖνα χολὴν ἄγοντα τῶν πολεμικῶν.

Β. Τύπον δὲ μὲν ἓν μονομαχίας ἐνδείξειν ἔχει, * μονομαχίᾳ αὐτοζώτρα

Β δὴ ΝΤΖΟΥΣΤΡΑ παρὰ Λατίνοις καλεῖται. μερίζονται γὰρ κατὰ φυλὰς καὶ δήμους καὶ * φρατρείας· ἔπειτα ὁπλίζονται ἀφ' ἑκατέρου μέρους ἵνα δὴ ἵνα τῶν βουλομένων τινὰς, καὶ πάντα ἀσφράκτως καθιστῶσιν· ἔπειτα δόρυ λαβόντες ἑκάτερος ἐκ τετρεῖς ἐβδομήκοντος * ἑξηκοντασπάσιον τὸ ἄκρον, ἐπιτηδῶσιν ἀλλήλοις καὶ ἀπανταῖον ἐρρώσως, καὶ ὠθοῦσιν ἀλλήλους τοῖς δόρασι μετὰ πάνυ γοναίας τῆς ὁρμῆς· καὶ ὁ τῷ ἵππῳ καταβαλὼν καὶ ἀντίπαλον, στρώσιμος ἀναγορεύεται. κλέπτουσι καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα μονομαχίαν· ὥστε καὶ παρὰ μικρὸν ἦλθε πολλάκις πληγῆναι καιρίαν. διὸ καὶ παραινοῦσι ὑπὸ τῶν γηραιοτέρων ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων ἔργων· ἀσύμφορον γὰρ εἶναι

C πάντα βασιλεῖ πρὸς τὸ δοῦλον παίδιά, καὶ ταῦθ' ὕπως ἀνυποσόλως, * ᾧ ἐξ κίνδυνος ἕπεται· οὐκ ἐπεὶ θέτο· ἀλλὰ τοῖς κλεινοτάτοις τῶν στρατιωτῶν μᾶλλον βραβεύων ἢ τὸ βυλόμενον ᾗδετο, ὅπως ἀπάλαιστοι, δεινὰν ἀγωνῆ ταῖς αὐτῶν καταφηφιζόμενος παραινέσεσιν.

* malim, οὐκ ἐκ κίνδυνος ἔπεται.

Γ. Ο δ' ἕτερος τῶν ἀγώνων * ΤΟΡΝΕΜΕΝ προσαγορεύεται· ἔχει δὲ ὧτω· μερίζονται πρότερον μὲν κατὰ φυλὰς καὶ δήμους ἐς * φρατρείας, ὁπλίζονται πάντες ὁμοῦ. ἐς ἀρχαιρεσιῶν γινομένων, κλῆρῳ λαγχάνουσι τῶν ἡγεμονίαν δύο τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἑκάτερα μέρους ἑκάτερος· τὼ τούνυν * ὕπατὸν μὲν πρότερον, νυνὶ δὲ συνεχῶς τελεμένω, συναείδμιος γίνεται καὶ ὁ ἕτερος.

* non, Τύπον Vide Notat.

* φρατρείας

* Vide Notas.

D βασιλεὺς τοῖς ὑφ' ἡγεμόνι τεταγμένοις, εἰφθύτατα στρατιώτῃ· ἐς συρρηγνυμένων * κατ' ἴσον ἀριθμὸν ἀμφοτέρων τῶν τάξεων μὴ ῥοπάλων σφῶν, παίει τε ὁ ἴσα βασιλεὺς, καὶ παίεται ἀφειδῶς. ἐπεὶ καὶ τὸν τρώσαντα, ἢ καὶ ἀποκτείναντα, συμβὰν γενέσθαι πως, κἂν τοῖς ἀγῶσιν ἀμοιβαῖος, ἀνέγκλητον εἶναι σφίσι τὸ μεμηνὸς ἰῶ. μετὰ δὲ τὸν τῶ ἀγώνος τέλος ἡδίστου, ἀπολαμβάνοντες ἑκάτερα τὰ μέρη τὸν σφῶν αὐτῶν ἡγεμόνα, μεθ' ὧν καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν τῶν ὑποπτερυγίων ἀνύει θρεπομπώντες νεῦρόμους καὶ κατὰ συζυγίαν ἐκ διατάματος, ἄχρις ἂ συμπίπτωσι καταλύσει ἑκάτερον ἔνθα φρούριον ἕκαστον αὐτοῦ κρατῆρα, καὶ δεξιὰν ἑκάστῳ φρουρίων, εἶτα δὲ ἀπαλλάττεσθαι πάντας κελεύει.

*μένων τάξιν ἐκ λοιπομένων τυγχάνει, ἄγυστι φρεπομπώντες νεῦρόμους καὶ κατὰ συζυγίαν ἐκ διατάματος, ἄχρις ἂ συμπίπτωσι καταλύσει ἑκάτερον ἔνθα φρούριον ἕκαστον αὐτοῦ κρατῆρα, καὶ δεξιὰν ἑκάστῳ φρουρίων, εἶτα δὲ ἀπαλλάττεσθαι πάντας κελεύει.

CA-

ANDRONICUS JUNIOR

CAPUT IV.

I. Imperator bellum infert Alexandro. Bulgarorum agros vaſtat. Caſtella aliqua recuperat. II. Alexander pacem per legatos petit. Non impetrat. Quot caſtella in monte Hæmo ab Andronico Seniore extructa aut munita fuerant. III. Alexandri copiæ & improviſus adventus. Romanæ vires Bulgaricis impares. Acies utrinque inſtruuntur. IV. Imperator ſuos hortatur ad pugnam. V. Cruentum prælium. Cantacuzenus & Protoſebaſtus quantum virtute præſtiterint. Equi mira conſtantia. VI. Romani effuſe fugiunt. In caſtellum proximum vi irrumpunt. Laborant omni parte. Præſidia Romana Meſembriæ & alibi exterminantur. Cum Alexandro offenſo nulla ſpes pacis componendæ. VII. Imperator conſilii inops, ſpem in Deo collocat, ſtimulante tamen conſcientia. Alexander miſericordia motus, pacem ei ultro concedit. Benigna admonitione caſtigatum dimittit.

A. ΤΟΥΤΩΝ πίνων ὁ Διδυμοτείχου καὶ τῶν πλησίον, ἀναλαβὼν ὁ βασιλεὺς ἱκανὴν στρατιὰν, ἀκίρυκτόν τινα ἐξ αἰφνιδίου ἐξάγει πόλεμον κατὰ Βουλγάρων, περὶ ἐκείνους αἰδέσιμα, βουλόμενος αὐθις σφετερίσασθαι τὰ περὶ τὸν Αἷμον φρούρια, ὅσα πρὸ βραχέος Ἀλεξάνδρῳ προσεχωρήκει. ἐμβαλὼν οὖν εἰς τὸν πολεμίων, ἰδίᾳ μὲν ἴκατι τοῦ χώρου, μηδὲ τῇ ἀσαχύῃ φειδόμενος ἐν ἄλλοις συγχωρούντων· ἐπιπορεύεται δὲ ἐπὶ τὰ φρούρια, ἐξ ἀπιθάνων πρεσβευτικῶν διέσεως καὶ πολιορκίας, παρεστήσατο καθ' ὁμολογίαν τὰ πάντα ἔστι ἅ, ὑποπτεύσαντα ἀπόστασιν τῇ ἐν φρουρᾷ συμμίσγουσι παρ' Ἀλεξάνδρῳ.

A I. His nunc quoque Didymotichi peractis, Imperator eum juſtis copiis bellum Bulgaris prius infert quam indicit, cum ii haud præſenſiſſent, ut caſtella juxta Hæmum recuperaret, quæ paulo ante ad Alexandrum ſe contulerant. Igitur impreſſione in hoſtilem terram facta, ferro & igni agros vaſtat, ne deſectæ quidem ſegeti & in horreo comportatæ parcens. Caſtella item obeundo, & obſidiones ac oppugnationes miniſtrando, io deditionem nonnulla recepit, ex quibus præſidia Alexandri, compoſitione facta, diſceſſerunt. ANN. CHR. MCCCXX-XII.

B. Ταῦτα πυθόμενος Ἀλέξανδρος, καὶ περιαλγὴς γενόμενος, ἐξαπεστάλκει πρὸς τὸν βασιλέα περὶ εἰρήνης, ἵνα ἄξιον εἶναι λέγων χειροτονῇς, ἀπῃτεῖ μετ' ἀλλήλων ἑκάτερα, ἐᾶν ὁμοδοξεῖν ἀλλήλοις τὰ πρὸς εἰρήνην, καὶ ἐμὲ κατὰ τῆδε αὐτοῦ ἐᾶσαι παραπέτασθαι, πολεμίων ὄντων ἀμφοῖν. ὁ δὲ βασιλεὺς, δίκαιον εἶναι φήσας ὑπείκειν Ῥωμαίοις τὰ πάλαι παρὰ Ῥωμαίων ἀνοικοδομηθέντα φρούρια, τὰς πρίσβεις ἀφράκτως ἀπέπεμψε. πλείονα δὲ ἢ πεντακόσια φρούρια παρὰ τὰς ἀφορίστους καὶ ἀπεράντους τοῦ Αἵμου ὁ πάππος αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος, τὰ μὲν ἐκ βάθρων ἀνήγαγε, τὰ δ' ἐπισκευάσας ἐξ ἐπιτροπείας Θρᾴκης Γλαβᾶ τοῦ φρουτάρχορος, ἐν οἷς κώλυμα καὶ ἔμφραγμα τῆς συμπαντὸς τῆδε Σκυθῶν ἐμβάσεως. B

II. Quibus Alexander auditis, dolore affectus, legatos de pace ad Imperatorem mittit. Indignum enim eſſe Chriſtianis, ardeo erudeliter contra ſeſe graſſari, cum pax & concordia inter ipſos conſtitui poſſit, & belli acies in impios utriuſque inimicos converti. Ad hæc Imperator reſpondet, æquum eſſe, ut Romanis extructa caſtella pareant, ac legatos re infecta dimittit. Amplius enim quindecim caſtella avus ejus Imperator Andronicus in cacuminibus & præruptis Hæmi locis partim a fundamentis extruxerat, partim novis operibus munierat, Protoſtratoris Glabæ opera, qui tum provinciam Thraciam adminiſtrabat, ut erebræ Scytharum incurſiones veluti perpetuo muro interjecto prohiberentur. *Edit. Pariſ. pag.* 293.

Γ. Ταῦθ' ὑπολιχθέντα, καθ' ἡσυχίαν Ἀλέξανδρος ἔκτισε φέρων δυνάμεις, τὰς αὐτὸ συναθροίζει δυνάμεις ἀθρόως, εἰς ὀκταχιλίους ἀριθμόν. μυσταπίμπτας δὲ ἐξ διχιλίους ἐκ Σκυθῶν μισθοφόρους. φέρας οὖν ἐκ * Τιρόβυ, πιμπταῖος ἀφίκετο καὶ κατεστρατοπέδευσεν ἀγχοῦ τῶ φρουρίου τῶ ἐπιλεγομένου Ῥουσάστρου. ἐκεῖ δὲ εἶναι τὴν τοῦ βασιλέα ἐπύθετο. ὁ δὲ βασιλεὺς καταπλαγὶς μὲν ἐγένετο περὶ τῇ αἰφνιδίου ἐφόδου τῆδε πολεμίων· τῆς δὲ πεζεταίους ὄντας συγχωρήσας ἐν μέσῳ τῇ πολεμίᾳ βουλεύσασθαί τι βέλτιον, ἐξάγει ἐπὶ αὐτοὺς ὡς ἑξῆς τῇ Ῥωμαίων δυνάμεις, ἐκ ἐξιόμαχον ὄσας τοῖς ἀντιπάλοις, ἀλλὰ μόλις ἐς τεσσαράκοντα χιλιάδος ἀριθμὸν * αὐτούς, καὶ ἐς τρεῖς αὐτὰς ξυνείμας τάξεις, ἐ πάνυ πόρρω τῇ φρουρίου * προῆκτο. ἔχων γὰρ αὐτὸ μεμελέτηκε καταφυγήν τινα πρὸς τῇ ἐπὶ πόδα ἀναχώρησιν. ἐπεὶ δὲ τοὺς πολεμίους ἐπόντας ἑώρα, τό τε δεξιὸν καὶ λαιὸν C

* Τιρόβυ

* ῥου, αὐτῶσαν
* προῆγεν

III. Quæ ab illo ſic dicta cum Alexander æquo animo ferre minime poſſet, copias ſuas ſtatim contraxit ad octo millium numerum, & duo millia Scytharum mercede conductorum accerſit: Ternoboque profectus, quinto die ad caſtellum, cui Rhuſocaſtra nomen eſt, pervenit, ibique caſtrametatur. Ibi enim etiam Imperatorem eſſe audierat. Qui quamvis inopinato hoſtium adventu perculſus, tameo in media hoſtili terra, cum aliud conſilium rerum difficultas præſens non pateretur, Romanas & ipſe copias ut licet educit, hoſtibus minime pares, utquæ triginta millium numerum explerent: iiſque in tres acies diſtributis, non procul a caſtello eſt progreſſus, quod ſubſidio ſibi & receptui eſſe volebat, ſi ceſſim recedendum foret. Cum vero hoſtes ingruentes videret, eorumque aciem ita inſtructam, ut dexterum &

ANDRONICUS JUNIOR

ſiniſtrum cornu in longiſſimam ſeriem utrinque porrigeretur, gravis armatura in medio eſſet; extremum autem agmen profundum, & firmi cujuſdam fundamenti inſtar foret; veritus ne circumveniretur, ſtatim conſilio mutato, Romanas copias in unam ancipitem aciem contrahit, lunæ corniculantis ſpeciem imitatus.

IV. Ipſe in medium progreſſus, ſuos inclamat & confirmat. „ Cogitate, inquit, „ viri, nos in peregrina & hoſtili pugnare „ terra; & longe a patria exclusos, nec ſo„ cias habere civitates, quæ nobis ad im„ provisum hoc prælium opem ferant, ne„ que unde mercenarium militem accerſa„ mus. Quare ſic pugnemus hodie, ut ſta„ tim morituri, & una cum hoc ſole occu„ bituri. Fortium noſtrorum & generoſorum „ laborum teſtes relinquamus hoſtilem hanc „ terram, in qua hodie de vita dimicamus, „ & hoſtium qui ſupereruntoculos. Quo„ rum vos multitudo ne perturbet. Scimus „ enim multos magnos exercitus a parvis „ facillime eſſe cæſos. Eadem & ipſi ſpe ni„ tamur, * arcanam Dei clementiam intue„ ntes: qua tam alia, tam illud effectum „ eſt, ut Themiſtocles Athenienſis cum par„ vis copiis, in angustiis ad Salaminem, o„ mnes fere Perſarum vires demerſerit; at„ que ut poſt hunc rurſus Thebanus Epami„ nondas bis maximas Lacedæmoniorum „ copias ad Haliartum & ad Leuctra virti„ bus multo inferioribus adjutus devicerit: „ quo tempore Lyſandrum etiam Sparta a„ miſit, & cum maximo probro magnum il„ lum Ageſilaum fugientem recepit: ac ran„ dem, quod multis ſeculis factum non erat, „ hoſtilem ſumum ad Eurotam vidit.

* Ineffabilem

Edit. Pariſ. pag. 599.

V. Hac oratione confirmati, omnes ſtrenue ac fortiter, quantum in ipſis erat, pugnam ineunt projecta audacia, & hoſtibus manus inferunt violentiſſimas, pareendi videlicet neſcias, & in cædem effuſas: in primis vero Magnus Domeſticus Cantacuzenus, qui multis enſibus, multis telis hoſtium petitus atque impulſus, ipſe quidem plurimos hoſtes proſtravit: ſed neque clypeo, neque gladio amiſſo, incolumis e prælio exiſit, velut agglutinatus equi dorſo & immobilis inſidens. Secundus illi ſtrenue dimicavit (Protoſebaſtus,) Cæſaris filius, Porphyrogeniti nepos. Nam & hic multis undique telis confixus, equo etiam ex omni parte hoſtilibus enſibus vulnerato, ut & cerebrum ejus pateret, hoſtibus tergum dare noluit. Equus item ejus, veluti cum ſeſſore de gloria certans, non prius cadere ſuſtinuit, quam cum e pugna exulliſſet, & domum incolumem reportaſſet. Ibi demum ante domini fores expiravit.

VI Sed cum hoſtem cernereot in id totis viribus incumbere, ut prior tumulum occuparet, atque adeo hiſce circumdatis a tergo etiam inſtaret, effuſa fuga retro ſe in caſtellum recepernnt. Qui vero in eo habitabant, cum & hos victos eſſe cernerent, & ſimul Alexandrum timerent, portas illis occluſerunt. Iis igitur vi effractis introruperunt, & habitatoribus partim pulſis, partim hoſtium loco occiſis, caſtellum munierunt. In quo valde triſtes & anxii erant, properera quod eorum oculis periculum præſens obver-

A αὐρας οἷς ἐπιμίκτοις εἶχον ἑκατέρωθεν ἑαυτοῦ πτερυγας, τὸ δὲ βαρύτερα τῷ ὅπλων εἰς μέσον ἔχοντες, ἐξ ἄμα τὸ βάθος ἐ σύραγγος ὥσπερ τινα εἰρῆνη θεμέλιον, φοβηθεὶς τὸν κύκλωσιν, μεταβαλόμενος τάχιστα, ἐξ ὡς μίαν τὴς Ῥωμαίων δυνάμεις ἅθροισε παξιν ἀμφίστομον, ὥσπερ σελληνοειδῆς χῆμα πεποιηκὼς, ὁπότε μειονοειδὴς * εἴη. * ſupple, σχῆμα.

Δ. Αὐτὸς δ' ἐς μέσης πελερχόμενος, ἐπεφώνει τοῖς ἑ· ἐξ ἀπαρίθμησε. Σωίετε δὴ, λέγων, ὦ ἄνδρες, ὡς ἐς ἀλλοτρίαν ἐξ πολεμίᾳ μαχόμενα γῆ, ἐξ πόρρω πε τῆς πατρίδος ἀποκεκλείσμεθα· ἐξ ὅτι συμμαχίδας ἔχομεν πόλεις, αἳ παραβοηθήσεσι ἡμῖν ἐς τὸν αἰρησίας συμπεσόντα ἡμῖν πολέμιον, ὧδ' ἀπόδος ἂν μισθοφορικὸν μεταπεμψόμεθα τράπεμα. μαχούμεθα τοίνυν ὡς τεθνηξόμενοι ἡμεῖς ἐξ συγκαπαδύειν μέλλοντες τῇ ἡμέρᾳ τύτῳ ἀλίῳ. ἀποσωμεθα μάρτυρας τῇ ὑμετέρων ἀνδρειῶν ἐ γενναίων ἀγώνων, ὃν τε πολεμίων τυτωνὶ γλῶ, ἐφ' ἑᾷ ἐ περὶ ψυχῆς σήμερον τρέχομεν ἄθλον, ἐ τὰς ἐ ὑποληφθησομένων πολεμίων ὀφεις. μὴ δὲ θορυβείτω τὰς ὑμετέρας καρδίας ὁ πλῆθος τῶν πολεμίων· πολλὰς γὰρ ἴσμεν δυνάμεις μεγάλας ὑπὸ βραχέων ῥᾳδίως καπακοπείσας. ἔτω ἐ ἡμῖν ἐλπὶς ὁμοία, ὡς ἐ ἀπόρρητον ἀφορῶσι φιλανθρωπίαν Θεῦ· δι' ἑᾶ πά τε ἄλλα, ἐ Θεμιστοκλῆς ἐξ Ἀθηναίων μὲν ὀλίγα στρατεύματος, μεγάλῃ πᾶσαν ἐν τοῖς περὶ Σαλαμῖνα ἐσοῖς ἐ τῶν Περσῶν κατεβάπτισε δύναμιν· ἐ μὴν τόπον ὁ Θηβαῖος αὖθις Ἐπαμεινώνδας δὶς ἐ μεγίστων ἐκείνων Σπάρτης ἐσῶν δυναμεων μὴ βραχυπάρας ποιῆσ, περί τε Ἁλίαρτον ἐ τόπος Λεύκτροις· ἔτε δὲ ἐ Λύσανδρον ἀπώλεσεν ὁ Σπάρτ, ἐ ξυὶ ἀκοσμίᾳ φυγόντα τὸν πολιῶ ἰδίξατο Ἀγησίλαον, ἐ κατὰ τὸν μεμῆ τεθέαται παρὰ τὸν Εὐρώτᾳ πολέμιον.

Ε Πάντες μὲν ὖν γενναίως ἐ καρτερῶς, ὅσον ἐξῆν, ἐ παραβόλως ἀγῶνας ἀγωνιζόμενοι, βαρείας ἐ ἀφειδεῖς φοδυτείας τοῖς πολεμίοις ἐπήνεγκαν χεῖρας· μάλιστα δὲ πάντων ὁ μέγας δομέστικος ὁ Καντακυζηνός· ὃς πολλὰ μὲν διξάμενος πολέμια ξίφη, πολλὰς δὲ δοράτων βολὰς ἐ ὠθόνας, αὐτὸς μὲν πλείστους τῶν πολεμίων κατέσγκεν· ὁ δὲ μήτ' αὐτὸς μήτε ξίφος ἀποβαλὼν, ἀπαθὴς τὸν ἀγῶνα διέλυσεν, ὥσπερ κεχολλημένος ἐ ἀκλόνητα ἱδρυμένος τῷ ἐπιβάσει τῷ ἵππῳ ἐ διὰτορος μετ' αὐτὸν λαμπρῶς ἠγωνίσατο Πρωτοσέβαστος ὁ τῦ Καίσαρος μὲν υἱός, ἔγγονος δὲ τῦ Πορφυρογεννήτε. ὑπὸ τε γὰρ πολλῶν περιπαρεὶς βέλεσι, ἐ τὸν ἵππον ὁρῶν πεπαχόθε τοῖς πολεμίοις καπακοπτόμενον ξίφεσιν, ὡς ἐ τὸν τῆς κεφαλῆς μυελὸν (ὡς εἰπεῖν) τοῖς ἔξωθεν βλέπεσι φαίνεθαι ὑδι, τοῦτο τοῖς ἐχθροῖς ἀκ ἐμίχετο δοκῶν. ἐ ὁ ἵππος ἦ αὖ, ὥσπερ ἀντιφιλονικήσας τῇ διανοίᾳ, ὑδ' αὐτὸς πεσεῖν ἐμίχετο πρότερος, πρὶν αὐτὸν ἐκβαλεῖν τ πολέμα, ἐ οἱ καθ' ἡσῶσαι, κἀκεῖ παρὰ τοὺς τ δεσπότ Ὑρας ἐκμετρῆσαι τὸ ζῆν.

ς' Ἐπεί γε μὴν πᾶς τοὺς πολεμίους ἐθέασατο βιαζομένης προκαταλαμβάνειν τὸ λόφον, ὡς ἐ ἀπὸ τύτε μάχεθαι κυκλώσαντας αὐτὸς, ἀναρρήξαντος ἐφόλγον πρετροπάδην ἐς τὸ φρύριον. οἱ δ' ἔνδον οἰκοῦντες, τὰ τε ἄλλα Διασάμενοι πάντων, ἐ ἅμα δεδιότες Ἀλέξανδρον, ἀπέκλεισαν σφίσι τὰς πύλας. βίᾳ δὲ ὧν αὐτὰς ῥήξαντες εἰσχίονται· ἐ τοὺς μὲν τῶν ἐνοικούντων ἐκβαλόντες, τοὺς δὲ καταφράξαντες δίκην πολεμίων, ὑφαλίσαντο τὸ φρύριον. ἐ ὧδε ἀχάλκοντες ἐ πλέα * ἀνομβρων, * ὑμένων ἐ τὸ πρόσωπ τῶν κίνδυνον ἔχειν ἐ ὀφθαλμῶς. ὅτι γὰρ τοῖς ὑποζυγίοις χιλὸς ἐ ὄνος τ φρα-

ἔλιν, ὥτε φρίαρ, ὑπ' ἄλλη τις ὕδατος ὠπυρία· οἵ τε τραυματίαι ἢ στρατιωτῶν ἐκ τῶν ἵππων ἀπρομιθυπι λειπόμενοι, οἱ μὲν ἔθνησκον, οἱ δ' ἐγγὺς ἦν τεθνάναι * ἐγίνοντο. πάς τε πύλας ἀνύγειν ὑ μάλα ἐπλῶ, πλειστρατοπεδόντων καπὶ πλῆθι τῶν παλιμίων· πὶ τῶ Ρωμαίων ἀπόμικρο ὄρια· ἐξαυβώσαντάς τε τὸν αἶσθμον, οἴχεθαι λάθρα πρὸς συμμαχίδα πόλιν ἐγγίζουσαν ὧ παράλιον, ἀπέγνωσο σφίσι ὧ τῶτο. ἐγὰρ πόλις Αγχίαλος πολιμία λῶ· ἢ τε Μεσημβρία καλυμίνη, πλῶ ὕπταν ὑθὺς ἀπωκοῦσα Ρωμαίων, μετῆσαν, ὧ ἢ ἐκεῖσε Ρωμαίων φρουρὰν ὑποφαίσασα, ἐρρίψασο ἐκ τῶ τείχους ἅπαντα μὲν ἔρθη φυγόντα. ὃ δὲ κτησάμενος ὧ ἅπαντα πλεῖ τὸν Αἷμον φρούρια πάντα· διαρρῆν τε ὐκ ἔχον διαπρεσβεύεθαι πλεῖ ἐλευθερίας ὧ λύτρων πρὸς Αλέξανδρον. ὑ γὰρ ὑπελείποντό τινα συγγνώμης ἀφορμὴν ἐκ τῶν φθασάντων· πλῶ τε ὧ ἐκεῖνα πλεῖ εἰρήνης πρεσβείαν διανύσας τε ὧ ἀκόσμως ἀπέπεμψαν, τούς τε τῶν Βυλγάρων ἀγροὺς μὴ τῶν ἀσαχούντων πυρὶ παρίδοσαν· ὧ πρός γε τοὺς τὰ φρούρια εἰκόσιν οὐ καλῶς ἐχρήσαντο λαβόντες.

Z. Διὸ πασαχόθεν στενόν τε ὧ ἄπορον τῇ βασιλεῖ τὸ πρᾶγμα ἐγίγνετο. τῷ γε μὲν εἰς Θεὸν ἀρραγεστάτην ἔχειν ἐλπίδα, ὧν δ' ὐκ ἀπέγνωστό οἱ, ὥτ' ἐν ταῖς φρόπραι πλειρίσασιν, οὔτε μὲν ἐν τῇ παρόσῃ· καί τοι τὸ σωτειδὲς ὐκ ἀπέλιγκτον ἔχων, διά τε πλῶ παραλύπησιν, λῶ τῇ βασιλεῖ ἐκ πάσπερ ἐν τῇ γάρᾳ ἐκπέπτωκε, ὧ αὖ δι' ἔσα νόσους μετ' ἐξυσίας ὡς τὰ πολλὰ φιλεῖ ἐξαφάττεθαι· ἅμως ἐχθυδιά τινα βραχία τὰ παιῶτα ἐσόμιζον ἀμαρτήματα, ἐς τὸ μέγα πέλαγος βυθιζόμενα τῆς τῶ Θεῶ φιλανθρωπίας. διὸ ὧ ὁμοίως ταῖς ἄλλαις πλειστάσεσι, καὶ πλῶ ἀπαράμιλλον τοῦτο παραδόξως ἀπεκρύσατο, ὑποῤῥύτῳ προμηθείᾳ ἔ πάσπερ φιλανθρώπως οἰκονομοῦντος Θεοῦ. πόθεν ὧ ὧ Αλέξανδρος ἐς πλῶ ὑστεραίαν εἰς οἶκον ἰὼν καὶ συμπάθειαν, πέμψας τῇ βασιλεῖ δεξιάν, ἀρκτὸς ὑπόπτοσθεν εἶναδε προδέσθαι ξυί γε τῇ στρατιδι, παραγγείλας μετεωίτερον εἶναι τὸ λοιπόν. Εἷς γάρ, φησιν, ἐνιαυτὸς πάντας ὥρας φέρει, ὧ μία καιρῷ ῥοπὴ πολλὰς πραγμάτων μεταβολάς. ἐν δὲ πάσις ὧ τὸ παρὸν ἐτλάθη θέρος.

fabatur. Neque enim pabulum jumentis intus ſuppetebat, neque puteus, nec a quæ ulla copia: & vulnerati milites atque equi neglecti, partim interibant, partim interitui proximi erant: & vix licebat portas aperire, multitudine hoſtium circumdaras: & procul Romanotum fines aherant: ac ne ſpes quidem ſuberat, tentata fortuna, clam ad finitimam urbem ſociam eamque maritimam evadendi. Nam Anchialus hoſtilis erat: & Meſembria Romanorum clade audita ſtatim defecerat, & præſidiis Romanis cæſis, omnes eos qui fuga ſalutem non quæſierant, e mœnibus dejecerat. Idem cætera ad Hæmum caſtella fecerant omnia. Nec de libertate & redimendis captivis legatos ad Alexandrum mittere audebant cum ita ſe geſtiſſent, ut nulla veniæ ſpes relinqueretur. Nam & ejus legatos confidenter deriſerant, ac per ignominiam dimiſerant, & Bulgarorum agros cum ſegetibus incenderant, & captorum caſtellorum habitatores male tractarant. *Edit. Pariſ. pag. 300.*

VII. Itaque ab omni parte inops conſilii æſtuabat Imperator. Tamen firma in Deum fiducia nec in prioribus periculis nec in præſenti diſcrimine eum deſtituit: quamvis conſcientia ejus non omnis expers eſſet maculæ, tum propter avum Imperatorem extrema ætate contriſtatum; tam ob ea, quæ juvenilis licentia, cum imperio conjuncta, pleraque ſolet deſignare. Verum ille hujuſmodi peccata, tanquam minuros piſciculos magnum divinæ miſericordiæ pelagus ſubeuntes judicabat. Proinde & hoc ſummum diſcrimen, non minus quam cætera, mirabiliter evaſit, arcana Dei cuncta clementer gubernantis providentia. Nam Alexander poſtridie ultro illius miſertus, & humanitatis ſenſu quodam inſtinctus, pacem illi obtulit, & cum exercitu domum redire facta compoſitione paſſus eſt, hortatus ut moderatior eſſet in poſterum. Unius enim anni quattuor eſſe tempora, & paulo momento maximas incidere rerum mutationes. Interea illa quoque æſtas exacta eſt.

* ἐγίγνοντο

CAPUT V.

I Syrgiannes cur ſuſpectus. Læſæ majeſtatis accuſatur a Zamplacone. Non convincitur. Vades dare non poteſt. Fugit. II. Literis ex Eubœa datis veniam petit, & locum in quo cum ſuis conſiſtat. Aula ei minus tuta. Juſjurandum ab eo oblatum. III. Non impetrata venia, ad Cæſarem tranſit. Ei gratiſſimus advenit. Magna pollicetur.

I. SYrgiannes autem, priusquam ob adactos ſacramento Theſſalonicenſes primoribus ſuſpectus, & quia a matre Imperatoris adoptatus fuerat, cum Imperator illo quem diximus deſperato capitis morbo Didymotichi laboraret; demum a Zamplacone læſæ majeſtatis reus actus, ſui defendendi cauſa Byzantium ad Imperatorem accerſitus venit, & ſemel atque iterum & tertio cauſa apud omnes judices dicta, plane reus peragi non potuit, aden ut jam a pleriſque judicibus ab-

ANDRONICUS JUNIOR *Edit. Pariſ. pag. 301.*

ſolveretur. Lite autem adhuc pendente, vadea Imperator ab eo petiit, ne clam profugeret, priuſquam omnes judices ſententiam de eo ultimam tuliſſent. Quæ res ejus animum valde turbavit, & in carceris metum conjecit: graviſſima illa & intolerabilia quæ prius perpeſſus erat vincula recordantem, quorum veſtigia recentia adhuc & expreſſa in animo circumferebat. Cum autem vades minus promptos ſibi aſſore videret, plures ac vehementiores eum terrores concurere cœperunt. Quas ob res fugam coactus arripere, cum ſtatim ſolicite quæreretur, nuſquam eſt inventus.

II. Poſt annum autem ſupplices ex Eubœa literas ad Imperatorem miſit, quibus veniam petebat, & locum aliquem in Macedonia, circa extremos Imperii Romani fines, in quo eum uxore & liberis conſideret. Nam aulicos * ei invidiſſe dicebat, adeoque velle ſe procul &c. *Ita vertendum, ſi ſententiæ legatur, ut legi debet.*

* *Sibi invidere dicebat, adeoque velle ſe procul &c. Ita vertendum, ſi ſententiæ legatur, ut legi debet.*

ximus. Quamobrem volebat procul ab illis domicilium habere, ne ab iiſdem per inſidias occideretur. Addebat & juſjurandum, quo ſe Imperatori perpetuo fidelem fore teſtabatur.

III. Sed cum ejus precea ad limen Principis delatæ eſſent, nihilque apud eum valuiſſent, Eubœa digreſſus, ad Serviæ Cralem proficiſcitur: ab eoque cupidiſſime ſuſceptus, ſumma & gratia & auctoritate floruit, aſſeſſor unanimis, amicus conſentiens, conſiliarius acceptus * initimorum fideliſſimus, exterorum occupatiſſimus, alter Themiſtocles Artaxerxi Perſæ. Nam cum fama eum jampridem cognoviſſet, adventum ejus in luculento lucro deputabat; & quia pollicebatur, ſi illius opibus ad Romanum Imperium occupandum adjuvaretur, ſe Romanam ditionem, quæ in Macedonia eſſet, Triballis ſubjecturum, habebat ei fidem, & eum libentiſſimo animo ſtudebat adjuvare.

* *domi fidiſſimus, fortiſſimus cup.*

A ἐθνῶν κρείττων. μετιούσης δ' ἐπὶ τῆς δίκης ὥρας, ἧ τάχιστα ὁ βασιλεὺς ἐγγυητὰς ὑπὲρ τοῦ μὴ φυγεῖν αὐτὸν λαμβάνοι, φοβῶν ἂν πλοῖα γένηται ἢ πεζοὶ αὐτῷ πῆξαι ὅλως ἀσφαλῆ ἀπόφασιν. ὁ δὲ πάλαι ἐνέπιπτε τὸν φόβον καὶ ἡ ὠμότης ὑποψίαν εἰς τὸν πάντα ψυχολῦ. καὶ εἰς φόβησιν ἦρχετο αὐθις τῆς προτέρας ἕκαστον καὶ ἀπαραμυθήτου δεσμῶν, ὧν τὴ ἴσχυε περὶ τὴν καρδίαν ἔτι ἀείμνηστα ἔκαυ ἐναργῶς. ἐπεὶ δὲ ἡ ἐκπομπὴ ἐβλάπτε τὰς ἐγγυησαμένας, συχνοτέρους ἦ δεσμωτήριος ἐπελαμβάνετο μᾶλλον πᾶς φόβος. διὸ καὶ ἀναγκαῖος ἦχετο λάθρα φυγεῖν καὶ πλεῖστα ζημιώμενος δῆτα, ἐκ δ' ἐρᾷ.

B. Μετὰ δ' ἐκεῖνον, ἐχώλευε ἐξ Εὐβοίας γράμματα τῷ βασιλεῖ, δέεσθαι δοθῆναι τὴ συμπάθειαν, καὶ χῶρόν τινα ὅρῳ οἰκῆσαι ἄμα γυναικὶ τε καὶ παισὶ, πλεῖ τῆς ἐκτὸς τῆ κατὰ Μακεδονίαν Ῥωμαίων ἐσχάτου. βασκαίνειν δὲ [a] ἔφασκεν αὐτὸν πρὸς τὰς πλεῖ τὸ βασιλέα. καὶ ἦν τὸν πόρρω τῆ πάντων ἀφεστέβειν ἐθέλειν, δέει τὸ δόλῳ ἀφαρπασθῆναι, καὶ ὅρκους ἐπὶ τούτοις ἐκ τῶν ἐπιόρων ἢ μὴ κακὸς φαυλῶναι πώποτε τῆ βασιλεῖ.

[a] *legendum* πρὸς ἐφασκεν. *Vide Notas.*

[b] αὐτὸν

Γ. Ἐπεὶ δ' αἱ παρακλήσεις παρὰ θύραν ἦσαν, καὶ λύσσα ἐδῆν, ἄρας ἐξ Εὐβοίας, ἀρίκετο πρὸς τὸν Κράλλιν Σερβίας· ὑφ' ᾧ καὶ προσδιχθεὶς ἀσπίσασθαι, πάντ' ἐκ αὐτὸς, πάσης ἠμάτων, φίλος ὁμογνώμων, σύμβουλος δεκτὸς, τῆ ἑνὸν ὁ πιστότατος, C ἑαυτὸς ὁ φρονιμώτατος, ἄλλος Θεμιστοκλῆς Ἀρταξέρξῃ τῆ Πέρσῃ. εἰδότι δὲ ἦ περὶ αὐτὸ φιλίαν ἐκ πολλῶν, καὶ ἅρμασιν ἡγεῖσθαι ἐκ τοῦ λαμπρὸν τὸν ἐπιδημίαν αὐτῷ· καὶ ὑπισχνεῖτο πείσειν ὑπήκοον Τριβαλλοῦς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ χώραν Ῥωμαίων, εἰ τῷ αὐτὸς αὐτῇ συνάρσιον ἄρξει Ῥωμαίων, ἐπίσχε τι, καὶ συναίρεσθαι ὑποίγοτο λίαν ἀσμένως.

CAPUT VI.

I. Imperatoris Mater Theſſalonicæ moritur. II. Oratio conſolatoria, quam Gregoras apud Imperatorem habuit.

ANN. CHR. MCCCXXXIII. ætat. * *Vide Notas.*

I. INterea Imperatrix eademque Imperatoris Mater deceſſit, ac Theſſalonicæ ſepulta eſt. Atque ego tuoc Imperatorem oratione conſolatoria in hæc ferme verba allocutus ſum:

„ II. Non vero te, maxime & diviniſſime Imperator, cum ſæpe arma tractantem ſuſpeximus, tum in primis humanum & facilem mirati ſumus. Jam res ipſa poſtulat, ne miremur conſtantiam tuam in hac „ maxime calamitate, quam tempus omnia „ quatiens, tanquam gymnaſium ac illuſtre „ laborum curriculum, generoſo ac forti animo tuo offert. In quo quidem caſu fortitudo tua eminere magis debet, quam antea in armis eluxit. Quippe in iis fortunæ „ levitas manum ſæpe majore gloria cumulavit quam animum; & conſilii dignitatem atque excellentiam, contra quam æquum „ erat, adulteravit, ac ut mana inferior videretur effecit. In hac autem calamitate „ conſilium plane & prudentia ſeſe armat „ contra tempeſtates ac procellas, quas caſus iſte magnas ac violentas * excitavit. *pag. 302.*

* *ſupple*, in animo tuo

D Α. ΤΟΥΤΩΝ ὅπως ἐχόντων, πεῖρας τῆ βίῳ ἐδίξατο καὶ ἡ μήτηρ τῆ βασιλέως ἡ διαποινα, καὶ πέθαπται ἐν Θεσσαλονίκῃ· ὅτε δὴ καὶ ἐγὼ παραμυθητικόν τι προσφώνημα ἤγαγε πρὸς τὸν βασιλέα διεξῆλθον, ὑποσί πως ξυγκείμενον.

Β. Σὶ δέ, ὦ μέγιστε καὶ θειότατε βασιλεῦ, πολλάκις ἡμᾶς θαυμάσαντες ἐν τοῖς ἄπλοις, καὶ πρόγε τοῦτο ἔν τι φιλανθρωπίᾳ καὶ ἱλαρότητι, καιρὸν ἔχομεν ἤδη λοιπὸν, ἵνα σε καὶ τῆ καρτερίᾳ θαυμάσωμεν τῆς μεγίστης ταυτησὶ συμφορᾶς· ὧν ἢ τὰ πάντα σαλεύων αὐὼν καθάπερ τι γυμνάσιον ἄλλο φρύβαλε τοῦ καὶ τῆ δίστρον ἀγῶνων τῆ γνησίᾳ καὶ εὐδεκῆ σου ψυχῆ. ἐνθα δὴ καὶ μᾶλα μᾶλλόν σε δεῖ τὸ κράτος λαμπρῶς ἀναδήσασθαι, ἢ πρόπερον ἐν τοῖς ὅπλοις. ἐκεῖ μὲν γὰρ τῆ ὁ τῆς τύχης κύβος τῆ χειρὶ πολλάκις μείζονα προσῆψε τῶν δόξαν ἢ τῆ ψυχῆ, καὶ τὸ τῆς γνώμης ἀξίωμα τῆ καὶ μεγέθος ἐλαθε παρὰ τὸ εἰκὸς ἀβεβαλιδόμενος, καὶ δώπερον τῆς χειρὸς ἀπόφυσις. ἐνταῦθα δὲ καθαρὸς γαῦμα καὶ σωίσεις ὁπλίζεται πρὸς μεγάλας χειμῶνας καὶ κλύδωνας, ὃς ἢ πιανότι μᾶλα σφοδρῶς ἀνεπίμωνα συμπορά. ἴσασι γὰρ ἅπαντες, ὡς ὅσῳ τιμιώτερον καὶ βέλτιον ψυ-

Vide Notas.

χὴ σώματος, τοσοῦτῳ τῇ μείζους οἱ τούτοις ἀγῶνες ἓ κλύδωνες, πρὸς ἅπερ ἂν ὁ συμπίπτων ἐπάγοι χρόνος ἀντίπαλα τραπόμενα θλίψεων. ἐποιήσατο μὲν τῇ πολλῇ πολλαχόθεν ἡ συμμαχία ἐπισβέσεται ἀσπὶς δὲ τῇ δόρυ ἓ κράνος τίνα τῇ ἀγωνοθετικῶν πολλάκις ἁρπάσαντα κείσει, τῇ συγκυκήσαντα τὰς ἐλέγχους, ἐν ἀδήλοις ἴδ' ὅτι βυθοῖς τῆς παλάμης παγκλήματα σωσαλύψαν. ἐνταῦθα δ' ἡ τῆς ψυχῆς ἀνδρεία καθάρως ἐποδυομένη φορὰς τῆς ἀγωνίας, ἴχνει καθάπερ ἐπὶ στερρᾶς πρυτάνεως, τῆς γνώμης τι τῇ σωφρονίσεως, γυμνὸς τῇ ἀσπλως τὰς πόδας ἱρύσασα, μάλα γενναίως ἀνθίσασθαι τῇ ἀντίσχειν πρὸς ἅπαν λύπης κῦμα τῇ ῥᾴθιον, καθάπερ προβλὴς ἀτίναικτος ἐστῶσα πρὸς ὑβρίζουσαν θάλασσαν. σφοδρὸς μὲν οὖν τῷ ὁ χειμὼν ἐκείνης τῆς τραγῳδίας, ὦ ὁ τῆ βασιλέως τῇ πατρὸς ἐπιτηκὶ σοι θάνατος· σφοδρὸς δ' ἂν τῇ ὁ τῆ βασιλέως τῇ πάππου, εἰ μὴ τῇ μείζονα φαίη τις ἂν, ὅτι ζῶν τῇ νικήσειεν * αὐτὸς ἑλέλοιπτο φάρμακον, ἐδωλῷ ὁμαλῶς ὑποσῖ πως ἀντιτεχνήσεσθαι τῆς σφόδρα ζοώσης ἐκείνης τῇ φλεγμαινούσης πληγῆς. ἀλλ' ἡ νῷ ἐπιθῦσά σοι τῆς μητρὸς τῇ δυστυχὴς συμφορᾷ, πολλῷ τραπεζωμένη τῇ ὑπερβάλλουσι, πᾶσαν ὑπερπίπτουσι λύπης ὑπερβολὴν, ἧς τι τὸ τῆς φύσεως συγγενέστερον, τῇ πολλῷ μᾶλλον ἧς τὸ μᾶλλον ταύτῃ τῷ γένος καταλελεῖφθαι πλάτυτέραν ἄγκυραν, τῇ θυμηδίας ἀκρόπολιν. ἅπτονται δὲ τῇ αὐτῶν, ὡς οἶσθ', μυελῶν τῆς ψυχῆς, τῇ σὺς ὀφίων καθίστασί σοι τῇ πάντα γενναίῳ. τῇ πῶς δὲ οὐ; μήτηρ τε οὖσα, τῇ μήτηρ βασιλευτάτη, τε τῇ γλυκυτάτη, τῇ στερροῖς τῇ ἀρρήκτοις τῆς φύσεως σοι συνδήμασι τῆς σπλάγχνος· τῇ τὸ γε μεῖζον, πλούσης ὑπὲρ σοῦ τῆς πόνους ἀναπλᾶσα. οὐσὶ δὲ μόνοι ἐς τόδε λύπης ἐκείνη δυσῶσα ξυναθῆσαι, ἀλλὰ τῇ πάσης τῆς ὑπηκόου ἡμᾶς· τῇ διπλῆ γε μᾶλλον· ζημία μὲν γὰρ τῇ ἡμῖν ἐγγενὲς μεγίστη, τῇ τοῦτο μεγίστη, ὅσον τῇ περισσὸν λειμῶνες ὑπῆρχε τοῖς ὅλοις ἐκείνη σωτῆρες τῇ πανήγυρις δυσμίας. τὸ δὲ μεῖζον, ὅτι τῇ σὺ ἓ βασιλικώτατον τῇ τῆδ κοινῶν πραγμάτων ἡγεμόνα τε τῇ ἐπιστῆναι τοῦδε τῆδ διωκῶν ἀπαχολεῖ φροντίδων· εἰ δὲ μὴ καθάπαξ τῇ ὡς ἐπίπαν * ἀπορτισαίνως, ἀλλ' οὖν ἐν τούτῳ περισσόν τι κλύδωνι, τῇ τὸ σμικρὸν ἐμπόδιον, μέγιστον τῇ τῆδ πραγμάτων ὁλκαδὶ γίγνεται βλάβος, τῇ παραπλῆσιον, ὅπερ ἂν εἰ τις κυβερνήτης, χειμῶνος ἐν μέσῳ πελάγει τυχὼν, κάτωθεν μὲν τῆδ κυμάτων τῇ τῆς νηὸς ἐπαισσαμένων, ἄνωθεν δὲ τῆδ πνέματος τῆς ἐθόνης καπροχμίζων, μεταξὺ τῇ αὖτος τῆς πηδαλιοχίας ἀκλαδέμβιος ἐπιστάτης, ὡς μηδὲν εἶναι λοιπὸν τῇ αὐλόγου, ἄπιστον τὸν ναῦν αὐτὸν μᾶλλον βυθοδρομήσασθαι, ἐς πυθμένας θαλάσσης καταδῦναι. ὃ δὴ οἱ μή τι ἄλλο, ἀλλ' ὅσον δὴ γε τοὺς ὑπηκόους τῆδ πόλιον, ἃ τῆς λύπης ἔργα πεφύκασιν ἄλλοις παραχωρήσας, σαυτῇ τὸ συμβὰς ἓ βασίλειον μεγαλοφυΐας ἤτησησον. μίμησαι τῆς ἀπελ-

ADRONI-CUS JUNIOR

Norunt videlicet omnes, quanto animus præſtat corpori, tanto etiam majores eſſa ejus labores & æſtuationes in iis cladibus, quas temporis viciſſitudo veluti hoſtiles turmas inducit. In bello multa undecunque auxilia prætio ſunt. Clypeus, galea, & haſta ſic eorum, qui pugnæ aruiſpicem ſedent, judicium ſæpe præoccupant, & veri indicia confundunt, ut ipſius minus errata profundis quaſi tenebris merſa involvant. Hic * vero animi fortitudo ſola in certamen deſcendit, oudoſque & inermes pedes, conſilio & prudentia veluti firmo fundamento nixus obfirmans, fortiſſime reſiſtere atque obniti poteſt cuivis doloris fluctui ac violento æſtui, veluti inconcuſſum promontorium inſaniens pelago objectum. At vehemens quidem illius tragœdiæ tempeſtas fuit, quam tibi patris Imperatoris obitus ſuſcitavit: vehemens item ea quam avi Imperatoris interitus. Sed tamen matte ſuperſtite, ſolatii multum ſuperfuit, quo luctus ille levaretur, & efficaci hilaritatis remedio veluti condiretur. At hic qui te nunc Domina matris caſus oppreſſit longe graviſſimus, omnem dolotis acetbitatem ſuperat, quam ob majorem ſanguinis affinitatem, tum quod ea ſola extrema familiæ ancora & ſumma oblectatio reliqua fuit. Nam ad ipſas uſque medullas penetrat hic dolor, & ipſa oſſa tua, fortiſſime Imperator, tanquam aliquis vetmis arrodit. Quidni vero? eum ea mater fuerit, mater inquam auguſtiſſima, eademque ſuaviſſima, & firmis ac indiſſolubilibus naturæ vinculis tibi aſtricta: & quod majus eſt, plurimis tua cauſa laboribus exercitata. Neque vero te ſolum ſua morte in tantam triſtitiam conjecit, ſed etiam nos omoes qui vobis paremus. Imo luctus iſte noſtet duplex eſt. Nam & nos gravem jacturam fecimus: eoque majorem, quod & illa dum viveret, ſalutaris portus omnium fuit, & commune ſolarium: & nunc tuam auguſtiſſimam & publicarum rerum inſpectricem & curatricem mentem a oeceſſariis curis avocat. Quod ſi eam non prorſus atque omnino abſtrahit, tamen in tanoto cotatum æſtu etiam parvum impedimentum maxima affert detrimenta Reipublicæ navigio: noo ſecus ac ſi gobernator io medio pelago tempeſtate conflictans, inferne fluctibus inſurgentibus, ſuperne vero ventis vela turbantibus, intetim & ipſe ſui maoeris oblitus dormitet, ne nihil jam ſit reliquum quod prohibeat, quo minus navis in fundum maris ſuis cum vectoribus ſubito demergatur. Quamobrem, ut nihil aliud te moveat, ſaltem propter ſubjectos tibi urbes, mœrore alias mandato, ſolitam tibi & Imperatoriam magoificentiam retineto. Imitare defuncte illius generoſi animi conſtantiam, quæ propter ardentem Dei amorem (quem longo jam tempore, ex quo petoicioſam pareotum opioionem evaſerat, intimo corde tacitu alebat) corporis oblita, oblita gloriæ & Imperatorii ſplendoris; cui denique, quod longe majus eſt, cui inquam chariſſimi, quem vel toti tertarum orbi præluiſſet, oblita, ad Deum accurrit, ad Imperatorem & maritum accurtit: noo quia maritus fuit, ſed quia pet il-

* *ἀὐτὸς*, Wolfius in margine.

* *ἀπορτισαίνως*

* *τὸν*, *ἀδεῖ ἀφ' οὗ δὴ ὧν ἐκείνης γενναίας ψυχῆς τῶν ταῦτα*, Wolfius in margine

* *pro*, *οὗ*

* *il eſt*, la ſeminaire

Edit. Pariſ. pag. 303.

ξις αὐτ, ἐπιλαθομένη μὲν σώματος, ἐπιλαθομένη δὲ δόξης τῇ κόσμου βασιλικῆ· τῇ τὸ πάντων ὑπέρτερον ἐπιλαθομένη σὰ τῇ φιλτάτου, ᾧ * κόσμος ἐκείνῃ πᾶς οὐκ ὑπῆρχεν ἀσπάζιος, ἵδρωμι μὲν

ANDRONICUS JUNIOR

lum ad ſinceros ſanioris dogmatis fontes perducta fuerat. Quod ſi nulla veritati fraus facienda eſt, ad patrem Imperatorem accurrit, qui ei rectæ doctor religionis fuit: qui primus illam inde ut nitentem totam ex aſperis ſentibus elegit, & ut aurum purum ex adulterinis metallis effodit, ubi hæc quidquid lithargyri quidquid cholobaphini erat reliquit. Quod ſi illius conſtantiam imitari non potes: at veterum Imperatorum pleroſque imitare, quos cum longo intervallo humanitate & clementia erga delinquentes vincas, etiam Imperatoria conſtantia vincito, duabus de cauſis: ut ex pulcherrimo & maxime vario inſignium bonorum tuorum peplo, etiam hæc virtus emineat, reiur inter eximios flores, flos inſignis, & inter preciosas gemmas gemma preciosiſſima; ut perfecte bonis omnibus cumulatus, in eorum qui ante te regnarunt ſerie tantum excellas, quantum iotet colores purpura, & ſol inter ſidera. Age vero reſtitue tuotum auribus ſet monis tui diem: oculorum ſerenitatem, vultuum noſtrorum caligini. Diſcute animorum noſtrorum tempeſtatem hilaritatis tuæ radiis. Utere feſtivitate ſoliti & tranquilli tiſus. Omnibus eaemplat eſto, ut aliorum bonorum omnium, ita etiam tolerantiæ malorum. Nos vero, cum Græcos nonnullos ea valde gloriatos audiamus, erubeſcemus, aliis omnibus virtutibus longe præſtantiorem Imperatorem nacti, una hac te illum ſuperari. Quapropter Achillis & Alexandri illius Macedonis mollitie in dolore ferendo repudiata. conſtantiam eorum imitare. Perſicos Reges & ſatrapas imitare, qui advetſæ fortunæ non ceſſerunt, ſed fortiter reſtiterunt. Imitare vetetes Romanorum Conſules & Cæſares, qui & ipſi temporum iniquas vices experti, vetarem animi conſtantiam tenuerunt. Et quid alienis exemplis eſt opus? Teipſum imitare, ac talem te præbeto, qualis antehac in variis caſibus extitiſti. Quotiet in maximis tempeſtatibus inconcuſſum & invictum animum conſervaſti, non aliter quam qui ſumma tranquillitare virunt? Quoties ſubditorum tuorum peccatis, impetum animi tui in magnam fluctuum molem tanquam caibuldam ventis attollere certantibus, nequaquam affectui ceſſiſti; ſed itacundiam tuam quam illos fortiter ac prudenter caſtigare maluiſti, & ſolita clementia iis pœnam meritis ignoviſti? Hæc nunc per occaſionem recordatus, ipſe te imitare, ut & nos (ne longum faciam) omni dicendi libertate linguæ permiſſa, laudum tuarum pelagus facile tranſmittamus: & ex omnibus bonis tuis, præſtantiſſimis quibuſque delectis, coronam tibi concinnemas immortalem, qualem ſapientiæ ctareres in omnes ævum conflant. Equidem vehementi & ardenti deſiderio victus, liberius verba feci. Tu vero mihi veniam dato, diviniſſime Imperator, ſolita etiam hic humanitate tua uſus.

Edit. Pariſ. pag. 304.

A πρὸς Θεόν. ἴδρασι δὲ πρὸς † βασιλέα ζεύγους, οὐχ ὅτι σύζυγος, ἀλλ' ὅτι δι' ἐκεῖνον ἐς τὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἀνιβάλλα μυστηρώματα ἐλαύνει. ᾗ οἱ χρὴ μὴ λυμήνασθαι τὴν ἀλήθειαν, ἴδρασι πρὸς † πατέρα τὸν βασιλέα, † τὰ ὀρθοδοξίας αὐτῷ καταστάντα διδάσκαλον. ὃς πρῶτος ἐκείνην ἐκεῖθεν ὡς ῥόδον λαμπρὸν ἐκ πικρῶν ἀκανθῶν ἐξειλίξατο, ᾗ ὡς χρυσὸν καθαρὸν ἐν μετάλλων κιβδήλων ἀνώρυξι, πᾶν εἴ τι λιθαργύρειόν τε ᾗ * χολοβάφινον ἐν αὐτῇ καπηλεύεται. οὐ μὴν ἀλλὰ σὺ μιμήσασθαι τὴν ἐκείνου ἐπιμέλειαν, ἀλλ' ὅπως τῶν πάλαι βασιλέων τοὺς πλείστους μὴ πολλῷ τοῦ βελτίστου νικᾶν φιλανθρωπίᾳ ᾗ ἱλαρότητι πρὸς τοὺς πταίοντας, νίκησον ᾗ τῇ πρὸς τὰς λύπας βασιλικῇ καρτερίᾳ, δυοῖν ἕνεκα· ἵνά τι τῇ καθ' ὅλου ⊕ ποικίλῃ σου πέπλῳ τῶν μεγάλων ἀγαθῶν καὶ τοῦτο καλὸν * ἐπιπρέψῃ, καθάπερ ἐν ἀνθεσιν ἄνθος ὡραῖον, καὶ λίθοις πολυτελέσι λίθος ὑπέρτιμος. ᾗ ἵνα τελέως τοῖς ἅπασι βελτίων καλεῖς, ἐν τῇ σειρᾷ τῶν πρὸ σοῦ βυβασιλευκότων αὐτὸς ἐπιφέρῃς, ὡς ἐν τοῖς χρώμασι πορφύρα, καὶ τοῖς ἄστροις ἥλιος. φέρε τοίνυν ἀπόδος † τὰς γλαύκης ἡμέρας ταῖς τῶν ὑπηκόων ἀκμαῖς, † ⊕ ὀφθαλμῶν ἕνεκεν τῇ τῶν ἡμετέρων ὄψεων ὁμίχλῃ. ἱλάσθητον ὑμῶν τῆς ψυχῆς † χαμώτα ⊕ ἀκτῖσι † σὰς ἱλαρότητος. χρῆσαι τῇ ἑορτῇ τὸ σωφρονεῖν ᾗ γαλήνιον μειδίαμα. γενοῦ πᾶσιν ἀρχέτυπον, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις καλοῖς, οὕτω καὶ τῇ ⊕ δεινῶν καρτερίᾳ. ἡμεῖς δὲ καὶ ⊕ Ἑλλήνων ἧττον οὓς ἀκόντως ἐν ταύτῃ μᾶλλον φιλοτιμησαμένους, αἰσχυνοίμεθ' ἄν, εἰ τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασιν ἀειτίμαστι πλεῖστον ἐπόνων διαγεγόννα πλυτήσαντες βασιλέα, ἐν τούτῳ μόνῳ τὰ δεύτερα φέροντα βλέποιμεν. πῶν' ἄρα καὶ τὸ τοῦ Ἀχιλλέως ἐκεῖνο περὶ τὰς λύπας ἠτιμένον ἦθος ἀποστεψάμενος, καὶ πρός γε δὴ τὸ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου, μίμησαι τοῦτον τὸ σεμνόν. μίμησαι τοὺς Περσικοὺς βασιλέας τε καὶ σατράπας, ὁπόσοι πρὸς τὰς ἀντιπάλους τύχας οὐδὲν ἀγωνὶς ἐπεφάνησαν. μίμησαι τοὺς πάλαι Ῥωμαίων ὑπάτους * Καὶ Καίσαρας, οἳ καὶ * αὐτοὶ τῶν τῷ χρόνῳ δεινῶν ἀπολελαυκότες, ἐπὶ τὸ σωφρονεῖν φρονήματος ἐκαρτέρησαν. καὶ τί δεῖ παραδείγματα ἀλλοτρίων; μίμησαι σαυτόν, ὁποῖος πολλάκις ἐφάνης ἐν τοῖς ἄλλοτε ἄλλοις ἐπισκήψασί * σοι λυπηροῖς· πῶς πολλῷ πολλαχόθεν πολλάκις αἰσχύνσωπος κλύδωνος, ἀκλόνητον ᾗ ἀήττητον διετήρησας τὴν ψυχήν, ὥσπερ οἱ βαθεῖαν ἄγοντες ἡσυχίαν; πῶς πολλάκις τῇ θυμῷ ῥύμῃ οἷς ὤγνυ αὐμάτων ἐγείρειν ἰθιλόντων, οὐκ ἠπίθης πώποτε· ἀλλὰ γενναιότητι χρώμενος, ᾗ σωτῆρι ψυχῆς, αὐτὸ τὸ κολάζειν τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἐκόλασας μὲν † θυμὸν, τοὺς δ' ἁμαρτήσαντας τῷ σωφρονεῖν παρίχῃς φιλανθρώπευμα; πῶπω ἐπὶ καιροῦ νῦν ἀναμμενοκόμβῳ, μίμησαι σὺ σαυτὸν, ἵνα ᾗ ἡμεῖς, ὡς ἐπίσαν εἰκεῖν, ὅλιτῇ χλώττῃ παραχέντες ἐλευθερίας, ἀκτὸς παρὰ τὰς σὰς ⊕ ἐγκωμίων θαλάσσας πελαγίζειν ἀφῶμεν αὐτὸν, κρίνοντες πάντων ἀθολογώτατα ⊕ σῶν ἐγκωμίων τὰ κράτιστα, εἰ φανοῦ σοι δημιουργῶμεν ἀκριβῶς, ᾗ οἷον οἱ τὰς σοφίας ἀρετὰς ἀναχωνεύοντες εἰς μακρὸν ἡλίου ἀθανατίζουσιν. ἐγὼ δ' ὑπὸ μάλα σφοδρῶς τε ᾗ φλίγοντος πόθου ἐκκύμβους, πολυπρότερον ἐχρησάμην τῷ λόγῳ. σὺ δέ μοι σύγγνωθι, θειότατε Δυτοκράτωρ, τῇ σωτῆρι κράτει φιλανθρωπίᾳ σε χρώμενος.

† βασιλέα] βασιλέως

* χολοβάφινον

* non ἐκτρέπῃ

* αὐτοῖ, καὶ

* σοὶ

CAPUT VII.

ANDRONICUS JUNIOR *Edit. Paris.* *pag.* 305.

I. Crales exercitum cogit. Syrgiannes populorum fidem promiſſis tentat; nec fruſtra. II. Imperatoris anxietas; metus; fiducia. III. Palatium munit. Patriarcham creat Joannem Aprenum. Conjugem & liberos ei commendat. IV. In Macedoniam ſine exercitu proficiſcitur. Romani omnes ei ſuſpecti, præter Cantacuzenum & paucos domeſticos. Hoſtem dolo aggredi ſtatuit, illuſtrium virorum exemplo. V. Sphrantzes doli fabricator, fuga ſimulata, ad hoſtem tranſit. In abſentem ſævitur. Syrgiannes ab amicis admonitus, fraudem non ſentit. Perjurius perjurio decipitur. VI. Theſſalonicam contendit. Urbes interjectas occupat. Sphrantzes Syrgianne deluſo, nuntios mittit ad Imperatorem. Quid ſignificaverit. VII. Imperator, rebus pene deſperatis, fugæ ſubſidia ſibi & Sphrantzi providet. VIII. Sphrantzes fingit ſe urbis Theſſalonicæ mœnia exploratum ire. Cum duobus famulis exit. Syrgiannes ſolus ſequitur. Obtruncatur. Percuſſores in urbem ſe recipiunt. Crales pace facta diſcedit.

I. VEris * initio Crales finas copias coegit. Syrgiannes vero clandeſtinas literas per omne Romanum Imperium dimiſit, a provincia finitima Triballis auſpicatus, & per omnem oram maritimam & mediterraneas urbes ac provincias Byzantium uſque progreſſus; quibus literis & agrorum aſſignationes, & pecuniæ largitiones, & honorum incrementa, & id genus alia pollicebatur. Quibus de cauſis fere omnes illi inhiarunt, & animis prorſus ad illum inclinarant, impreſſionem ejus & literis & pecuniis accelerantes. ANN. CHR. MCCCXXXIII. Veris initium. * *Vide Notas.*

II. At Imperator, qui jam olim prudentiam illius & in hujuſmodi rerum articulis acerrimum ſolertiſſimumque ingenium noverat, ſibi & ſummæ rerum vehementer timuit, efficaciorem fore ejus impreſſionem quam Scytharum & omnium fere gentium ratus. Nam externis hoſtibus ſuas urbes opponere potuiſſet, naturali odio ab illis ob religionis controverſiam abhorrentes. Sed hominis popularis & noti bellum, illam etiam ſpem funditus evertebat, & omnes ejus cogitationes perturbabat, adeo ut hoſtiles flammas tantum non terra marique in ipſius palatii portas graſſari cerneret. Quare animum deſpondebat, & tamen ea curabat, quæ poterat, omni ſua ſpe in Deo collocata: quod ei ſemper in more poſitum ac familiare & velati domeſticum fuit, in majoribus præſertim calamitatibus.

III. Ac primum turribus maximis palatinas aulas & portas munit, & magnam frumenti copiam invexit, quæ & ipſi & præſidiis longo tempore, ſi eſſet opus, ſuffentandis ſufficeret. Hoſtilem enim ſumum ad ipſum uſque palatium penetraturum putabat. Deinde in Macedoniam abiturus, ut eos, qui in urbibus aliquid contra ipſum clam moliebantur, præſentia ſua perterreret, patriarchici ſolii poſt Efaiæ obitum Joannem Aprin orundum, qui tam cleri Imperatorii ſacerdos erat, ſucceſſorem delegit. Cujus fidei, Deum teſtatus, in maximo Sanctæ Sophiæ pag. 306.

Ἡρως δ' ἐπιςάντος, ὁ μὲν Κράλις σωὶ Θροιζε τὰς δυνάμεις. ὁ δὲ Συργιάννης λαθραῖα διεπέμπετο γράμματα πανταχῆ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας, ἀρξάμενος ἐκ τῆς ἐμοῦ χώρας τῆς Τριβαλλῶν, ἐξ ἧς λαβὼν πᾶσαν παράλιον καὶ μεσόγειον πόλιν καὶ χώραν ἄχρι Βυζαντίου. ἐν οἷς γῆς ἦν ὑπισχνεῖτο ἀπροσδοκήτως, καὶ χρημάτων χάριτας, καὶ ἀξιωμάτων ἐπιδόσεις, ἃ ὅσα ἐπὶ τύπου ἄμοιρα. πῶν' ἄρα ἐξ μικρᾶς πάντες ἐπαχύνοντο πρὸς αὐτὸν, καὶ τοῖς γνώμαις ὁλοχερῶς αὐτῷ προσετίθεντο, καὶ χρήμασι καὶ γράμμασι τὸν ἑαυτῶν κατήκοον ἐφόδου.

B. Ὁ γε μὴν βασιλεὺς πάλαι εἰδὼς ἢ τὸ ἀνδρὸς πυρίνειαν, καὶ ἢ περὶ τὰ τοιαῦτα ὀξυπαθῶς ἀγχίνοιαν, * σφόδρα ἐδεδίει περὶ τε ἑαυτῷ καὶ τοῖς ὅλοις, καὶ δρασικωτέραν τὴν αὐτοῦ ἐνόμιζεν ἔφοδον, ἃ Σκυθῶν καὶ πάντων φάναι ἐθνῶν· πρὸς μὲν γὰρ τὰς τῶν ἀλλοφύλων ἐχθρῶν φιλαγχίας ἀντιπάττειν εἶχεν ἐν τοῖς ὁμοφύλοις πόλεις, φυσικὴν ἐχούσας καθάπαξ πρὸς ἐκείνους ἀπέχθειαν ἐκ τῆς ἑτερορρεπείας τοῦ σιβάσματος. ὁ δὲ τῷ ὁμοφύλῳ καὶ συμπόνῳ μάχῃ καὶ πολέμῳ ἐκ βάθρων ἀνέτρεπε τὰς ἐλπίδας, καὶ συνέγελᾶν μάλα σφοδρῶς πᾶσαν πόλιν ἔφρονεν, καὶ μόνον ἂν ἐπὶ τῶν βασιλείων πυλῶν τὸ πολέμιον ἐβλεπε πῦρ σφοδρῶς ἐκεῖθεν πανταχόθεν ἅπτεσθαι τε τῆς γῆς καὶ θαλάττης. ἄδεσ καὶ ἀπεγίνωσκε μέν, ἐπεμέλετο δ' ὅμως, ὅσον ἐν ἐφαπτῷ, ὅλας ἀναπτερῶσαι ἐς Θεὸν τὰς ἐλπίδας· ἃ δὴ συμπόνως ἐν αὐτῷ πιεῖν ἀεὶ, καὶ ὡς εἰπεῖν συνοικεῖν καὶ συνέζευξεν, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς μείζοσι συμφοραῖς.

Γ. Τὰ μὲν οὖν περὶ πύργους μεγίστους ἀχύρωσε τὰς βασιλείους αὐλὰς καὶ πύλας, καὶ σίτου πλῆθος ἐσπάθισε ἱκανὸν ἐς πλείστου τοῖς τε φρουροῖς καὶ αὐτῷ, εἰ δέοιτο. ἀφίζεσθαι γὰρ ἄχρι ἐς τὰ βασίλεια προσεδόκα τὸν πολέμιον κατεπεύ- ξαντα μίλων ἀπαίρειν ἐς Μακεδονίαν, ἵνα τῷ παρουσίᾳ φοβήσῃ τοὺς λάθρα τύραννα βουλομένους ἐν ταῖς πόλεσι, διαδοχὴν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου μετὰ Ἡσαΐαν τελευτὴν ἐν ταῖς πόλεως Ἀπρωκαπέσετο, ὃς δὴ ἐκ τοῦ Θεῷ μάρτυρι παραδίδωσι φέρων ἐκ μέσου τοῦ μεγίστου τοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας τὸν π. σύζυ-

* ἀσφαλῶς φόβου

ANDRONICUS JUNIOR templo, conjugem Imperatricem & liberos suos commendavit, ut eorum curator & custos post Deum esset, si quid forte respublica detrimenti cepisset.

IV. His actis, propera Io Macedoniam contendit, nullo secum adducto exercitu. Jam enim omnes suspectos habebat, præter fidelissimos domesticos suos, & Magorum Domesticum Caoracuzenum: quem unum omnium maxime idem cum eo velle, idem spirare, & erga cæteros omnes comem & hilarem esse, tempus declaraverat. Sed cum necessitas ingenium acuere plerunque videatur, post multas cogitationum ambages, tandem etiam Imperatori in mentem venit, prudentiæ consilia & fœtam dolis solertiam multo plus posse quam armorum vim, cum ad alia plurima expedienda, tum maxime ad ea quæ bellicis tumultibus variis implicantur. Simulque ad veterum res gestas animum retulit, quemadmodum Darius per Zopyrum invictam Babylonem facile cepisset: & Antigonus Alexandri successorum potentissimus, sæpe artibus Eumenis victus, qui & ipse ea Alexandri disciplina prodierat, & præclara exercitatione acerrimus bellator evaserat, ab eodem sortitan non modo viribus, sed vita etiam spoliatus esset, nisi eumdem dolis & clandestinis machinationibus virum fastuliisset: tum ut ante hos Athenienſis Themistocles magnam illam Medorum classem, alioqui insuperabilem, callidis verbis & dolis profligasset.

V. Imperatorem autem in hanc caram intentam, senator quidam Sphrantzes Paleologus adit, & sine arbitris alloquitur: de præsentibus negotiis cum eo clam deliberat: opes & honores pollicenti, vicissim eadem Syrgiannis pollicerur, quam fuga simulata perpetraturas sit. Non multis diebus ante eo alapsis, fama citra Thessalonicam sparsitur, ubi tum agebat Imperator, Sphrantzem Palæologum rem omnem suam pecuariam vendidisse, redactaque inde pecunia ad Syrgiannem pleois manibus transfugere. Quo Imperator audito, ignorationa simulata, & ædes ejus publicavit, & uxorem ignominiose per forum traduci jussit. Quæ res potissimum effecit, ut Sphrantzi Syrgiannes crederet, & fidelissimum consiliarium judicaret: adeo ut cum familiares sæpe Thessalonica & Berrhœa ad eum scriberent, caveret, Sphrantzem, qui malo animo & ejus occidendi causa adesset, nihil eorum literis moveretur; sed sanctissimo jurejurando, eoque scripto, ab illo ante sacrosanctam mensam accepto, cum sacerdotes divinam mystagogiam celebrarent, deinceps ejus consuetudine & convictu sine ulla suspicione & metu uteretur. Oportebat enim eum tandem aliquando, qualia perpetrasset, talia vicissim pati, & jurejurando deceptum ipsam quoque pœnas dare injuriæ, quam avo Imperatoris Andronico Imperatori fecisset, aut potius ipsi Deo; siquidem perjurium ad Dei contemptum refertur. Supra enim diximus, eum diffidii & pugnæ duorum Imperatorum auctorem vel in primis extitisse, caputque & causam fuisse eorum tumultuum omnium qui post secuti sunt.

Edit. Paris. pag. 307.

Ἄγον δίκαιον καὶ τὰ τέκνα, ἐπίτροπον ἅμα καὶ φύλακα τῶν αὐτοῦ μετὰ γε Θεὸν παρακελευσάμενος ἐπ' αὐτοῖς, εἴ τι που ἐξ ἀδοκήτου τοῖς κοινοῖς ἐπισυμβαίη πράγμασι.

Δ. Ταῦτα δὴ πραξάμενος, ἄλλῳ σπουδῇ τῷ ἐς Μακεδονίαν ἐλαύνει, μηδένα στρατὸν ἐπαγόμενος. Ὑποπτοι δὲ αὐτῷ πάντες ἦσαν καθίστανται, πλὴν μόνων τῶν πιστοτάτων οἰκειακῶν, καὶ τῶν μεγάλου δομεστίκου τοῦ Καντακουζηνοῦ. ὃν ἐν τοῖς μάλιστα σύμπασιν τὸ ὁμόφρονα αὐτῷ τε ἦφυσε ὁ χρόνος, καὶ ἵλεών τε ἄλλοις ἅπασιν ἱλαρόν τε καὶ χαρίεντα. Ἐπεί γε μὴν ἐφθαρτικὸν ἡ ἀναγκαία δοκεῖ πολλαχῇ, αἱρήσεις γνώμῃ οἷς ἐν τῇ βασιλεῖ δεῖ πολλὰν διαφόρων τῶν λογισμῶν, ὡς οἰκονομίας τρόποι, καὶ δόλον ἐγκυμονοῦσαι μήδεσι, πολλῷ γε τοῦ ἁπλοῦ βίας ἀνεπιμώτεροι ἀναδιπλάσιον ἐς τὰ πλείστα τῶν ἔργων, καὶ μάλιστα ἐς ἁπάσας θορύβους πλημμύρας πολέμων. καὶ ἅμα ἐς τὰς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν πράξεις ἀνῆγε τὸν λογισμόν· ὅπως τε Δαρεῖος ὁ Μήδος δὴ Ζωπύρα ῥᾳστα τὴν ἅμαχον εἷλε Βαβυλῶνα· καὶ Ἀντίγονος ὁ Ἀλεξάνδρα διαδοχων ὁ κράτιστος, πολλάκις καπηλευθεὶς ὑπ' Εὐμένους, ὃς τοῦ Ἀλεξάνδρου παλαίστρας ἐκ τῆς αὐτῆς, γέμων ἀρμῆς ὑπὸ γυμνασίου πεφυσμένης, πρὸς ἀν αὐτὸ δυνάμενος τὸ ζῆν ἀπεκλίμπανεν, εἰ μὴ δόλοις πόρρωθεν καθαιρέσεις ἐπιβουλὰς τ' ἀνδρα διηνεκέζετο. καὶ πρό γε πάντων ὁ Ἀθηναῖος Θεμιστοκλῆς τὸν πολὺν ἐκεῖνον στόλον τῶν Μήδων λόγοις οἰκονομικοῖς καὶ δόλοις καπηλεύσατο, μὰ δυνάμεις ἄλλας.

Ε. Τῷ μὲν δὴ βασιλεῖ σκεπτομένῳ ταῦτα, πρόσεισί τις τῶν ἐκ συγκλήτου Σφραντζῆς ὁ Παλαιολόγος, καὶ ὑπολαβὼν λόγοις κενολογεῖται περὶ τῶν φρενοπλήκτων φροντίδων καὶ ὑπιχνουμένῳ τῇ βασιλεῖ πλάτων καὶ δόξαν, αὐθυπιχεῖται, φυλῇ ὑποκειθεὶς, φονεύσειν τὸν Συργιάννην. ἀ πολλαὶ παρῆλθον ἐκεῖθεν ἡμέραι, καὶ φήμη διαπεδήκει περὶ Θεσσαλονίκης, ἔνθα διατρίβων ἐν τοιούτῳ ὁ βασιλεὺς, ὡς Σφραντζῆς ὁ Παλαιολόγος, ἐξεργυρισάμενος πάντα ὅσα ὑπῆρχεν αὐτῷ βοσκήματα, βεβυθύνας χρυσίῳ ἀνύμελος οἴχεται ἀποδρὰς ἐς τὸν Συργιάννην. ὅπερ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐς ἀγανάκτησιν ὑποκειθεὶς, πέμψας τὸν τι οἶκον ἐδημοσίᾳ, καὶ ἐς σύζυγον πεζαγωγῶν ἀτιμίας διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐπέλευσεν. ἃ δὲ τὰ μάλιστα ἔπεισε Συργιάννην ἀπροόπτως διαπεθῆναι περὶ τοῦ Σφραντζῆ, καὶ σύμβουλον ἄριστον εἶναι νομίζειν αὐτόν· ὡς ἔγραφον καὶ ἐκ συνήθων λάθρα πολλάκις αὐτῷ ἐκ τε Θεσσαλονίκης, ἐκ τε Βερροίας, ὡς ἂν ἐπ' ἀγαθῷ σοι ἴοι ὁ τοῦ Σφραντζῆ ἐπιδημία. φονεύσων δ' ἦκε σε. ἃ δὲ οὐκ ἐπείθετο, ἀλλ' ὁρᾶς ἐγγράψας ὑπ' αὐτὰ καὶ πάνυ φρενώδεις δεξάμενος ἐνώπιον τῆς θείας καὶ ἱερᾶς τραπέζης, ἱερέων τῶν θείων πλουσίων μυσταγωγίαν, συμπορδεύοντος οἱ αὐτῷ τοῦ λοιποῦ, καὶ συνδιατρώγοντος ἀπροόπτως καὶ ἀδίκως. ἐχρῆν δὲ οὐ πάλαι ἐδεδράκει, τὰ ἄμεια καὶ αὐτὸν ὀφθῆναι, καὶ δι' ὅρκων ἐπαπειθῆναι καὶ αὖτον δίκας δοῦναι ὧν ἠδίκησε τὸν τοῦ βασιλέως πάππον Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα, καὶ εἰ χρὰ φάναι, Θεὸν αὐτόν· ὅπερ οἷς Θεὸν ἡ ἀπορρία τοῦ τῆς περιφροντίσεως ἀνατείνουσι ἴχαλμα. ἐφθημεν δὲ ἄνω που αἰρόμενος, ὡς αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ βασιλέως ἀφιστάσεώς τε καὶ μάχης αἰτιώτατος ἐών, καὶ ἡ ἀρχίγονος ῥίζα πάντων τῶν ἐφεξῆς θορύβων.

ς'. Ὅτι

ANDRONICUS JUNIOR. ÆSTAS media

ς'. Θέρος δὴ ἤδη μεσοῦντος, ἀναλαβὼν πᾶς ὁ A δυνάμεις ὁ Κράλης ἔπειτο τῷ Συργιάννῃ ἐΐδὺ Θεσσαλονίκης ἱλαύνοντι, ᾗ σφίσι προσεχώρουν αἱ μεταξὺ πόλεις ᾗ χῶραι ῥᾳδίως· τὸ μὲν γὰρ τῷ τῆς Συργιάννου παθοῦσαι πάλαι ὑπηκοΐας, τῶν δὲ ᾗ ὑπὲρ τῆς ἀσταχύων διδομένης. ἄρα ἦν ἐν τοιούτοις ἄλωσις. ὁ μέν τοι Σφραντζῆς μανθάνων τὰ ἐπίλυπα τῇ βασιλεῖ τὰ δράμοντα, ᾗ ἅμα ἀνύποπτος τῇ Συργιάννῃ δοκεῖν, πρόφασίν τινα δαιμόνιον ἐπλάσατο, ᾗ πάνυ βαθεῖαν. προσιὼν γὰρ ἔφασκε αὐτῷ σωθῆναι ἔχειν δύο τινῶν, οἳ περὶ τὰ βασίλεια κοιτῶνα μάλιστα τῷ πρωτοβρίᾳ πιστοῦνται, βεβαιωσάμενον, εἰ προσκύσης ἀδείας τύχοιεν, ᾠχετσίσθαι

* ἀφεῖ, ὡς τὸν βασιλέα. δεῖν * ἴσως εἶναι πέμπειν πρὸς αὐτούς, ᾗ ἀπαμυνάσαντα τῆς σωθησομένου. ᾗ ὑπὸ λαβὼν τὸ εὐδύνατον, ἔπεμπε, ᾗ ἐμίσγου τῆς βασιλικῆς

* ἐξεπραξεῖδαι τὰ δράμοντα. ἦσαν δὲ ταῦτα, ὡς ὑπώρουν * ἐξεπράξαθαι τὸ τῶν μελόντων, καὶ ἅμα ἑαυτῷ διατρήσειν τὸ πέρᾶν γενέσθαι κινδύνων. πολὺ δὲ αὐτῷ πεφιλοχώθαι τὸν ὅπωρ ᾗ μεθημέραν τὸν ὄχλον, ᾗ μόνον ἀδίκως ὑπολελεῖφθαι. δεῖν ἴσως ἐμπροσθίους πεπίχθαι στρατιώτας τινὰς ἐν τοῖς φρουρείοις τῆς Θεσσαλονίκης, ἵν' ὅπως αἴθωνται προσιούσας τὰς δυνάμεις μᾶ τῶν Συργιάννου, ἐκδίξωνταί μι φθόγγοπα πρὸς τὸν πόλιν ἐκ τοῦ στρατοπέδου, φρὶν γνωθεῖς

* Homer. il. β. ἀπόλωμαι μηδὲν πταραχθείς. * Λίχρον δὲ ἴσως, δηρόν τι μένειν, κενὸν τι εἶδαι· αἰχρόπρον δ' ἔτι, δηρὸν μένοντα, φρὶν τῆ μηδὲν πταραχθέντα, ᾗ τὸ ζῆν αὐτῷ πω φρὶν τὰς τῆ ἐχθρᾶν πύλας ἀπολιπεῖν.

Ζ. Ἐπεὶ γε μὴν ἐπιὼν ὁ Συργιάννης μετὰ γε τοῦ Κράλη ᾗ τῆ στρατιωτικῆ δυνάμεων, ῥᾳδίως ᾗ ἀπὸ μάνης τῆς φάμης ἀσπαλεῖτο πάντα, ᾗ προσβάλλειν ὧν ᾗ αὐτῇ ἤδη προσβαλεῖν τῇ Θεσσαλονίκῃ· ὁ μὲν τῆ Θεσσαλονικέων δῆμος μετέωρος ἦν ὅλος ταῖς γνώμαις φρὸς τὴ ἑαυτοῦ ἔφοδον· ᾗ μελέτῳ πεποίωται τὰς πύλας ἀνατπάσασπες, ὅπως τὸ πᾶσαν εἰσδέξαθαι προσιόντα. ὁ δὲ βασιλεὺς βερέας ἀλγηδόνα ἐμαίζετο τῷ ψυχῷ, ᾗ τὰς ἐς ἀστέγνωσιν σωωθουῦσας λογισμὰς ἀνεμίτρει συχνὰ, ᾗ ἀπὸ μέσης ψυχῆς ᾗ ζώσης καρδίας τῷ θείῳ ἐπιβοᾶτο βοήθειαν. ᾗ νῦν μὲν ἐλπίδας εἶχε χρηστὰς, τῷ σωτῆρι φρὸς αὐτὸν τὸ Θεῷ Φιλανθρωπίαν μεμνημένος· νῦν δ' ὑποτιθέσθας λογισμοὶ τῷ αὐτῷ ψυχῷ πικρῶς ἐπιβάσκοντο. ὅθεν ἔξω μὲν φρὸ τῆ τειχῶν ὑμοσκόπους ἐπεμψε στρατιώτας τεμάκοντα, ἀπὸ τῷ τῆ Σφραντζῆ φροσαφόντος· φρὸ δ' τῆ λιμένος εἶχε τεῖφος μίαν πεχωωνυθῦσαν, εἰς ὃν ἐμέλλεν ἐλθόντος ἀπράκτου τῆ Σφραντζῆ, εἰσπηδᾶσαι τε δι' ὧν ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ᾗ ἀποπλεῖσαι τῷ ταχίστῳ ἐς τὰ τῆ Βυζαντίων βασίλεια.

Η. Ὡς δὲ ἐγγύς τι αἱ δυνάμεις ἐγένοντο, ᾗ ἐστρατοπεδεύσαντο σαθέων οὐ πόρρω τῆ ἄστεως ἑξήκοντα, ἐπίδοξοι ὄντες ᾗ ἐς τειχομαχίαν τῆ ὑστεραίᾳ καταστῆναι, ἀπαγγέλλει ὁ Σφραντζῆς, ᾗ ὁρμὴν ἅπαντας ἐς τὸ ἀποδρᾶναι μελέτῳ εἰκέναι· ᾗ τοιαύτῃ τινὶ πλασάμενος φροφάσει, φράσειεν ὡς εἰώθει τῇ Συργιάννῃ· ᾗ βούλεσθαί, φησὶ, παρεῖναι τῷ στρατοπέδῳ μικρὸν καταστοπδῆσαί τινα τὰ τείχη τῷ ἄστεως, εἰ ἀπλησμόνους ἀνδράσιν εἰη πεπυργωμένα. ὁ δὲ μηδέν τι τῶν λόγων ἔχειν ὑποπτεύσας πασούργου, ἄπιθι, ἔφη. ἕψομαι δὲ ᾗ αὐτός. ᾗ φροῆν μὲν ὁ Σφραντζῆς ἅμα τοῖς δυσὶ στρατιώταις, οἳ τὸ φοινικοῦν ᾗ αὐτοὶ συμβύσαι σχήματι αὐτῷ. ἔπειτο δὲ μόνος ὁ Συργιάννης, τῷ Θεοῦ

IV. Æstate jam media Crales cum ſuis copiis Syrgiannem ſequitur. Hic autem recta Theſſalonicam contendebat. Quo dum proficiſcuntur, urbes ac provinciæ interjectæ in deditionem facile accipiunt, cum alii Syrgiannis adminiſtrationem pridem deſiderarent, alii frugibus maturis metuerent. Tempus enim illud meſſis colligendæ erat. Cæterum Sphrantzes Imperatori quid ageretur indicare cupiens, ſimulque Syrgianni ſuſpectus eſſe nolens, miram quandam & abſtruſam rationem excogitat qua id aſſequatur. Ad Syrgiannem accedit, & ſe cum duobus viris, qui in Imperatoris cubiculo aſſidue verſarentur pepigiſſe ait; & affirmaſſe eos, ſe data opportunitate Imperatorem occiſuros. Eos igitur per nuntium commoneſaciendos eſſe conventorum. Sic poteſtate data, Imperatori quid ageretur ſignificat: quæ erant hujuſmodi. Deeſſe ſibi facultatem, „ ſimul & meditata caedendi, & ſaluti ſuæ „ ſic conſulendi, ut extra periculum eſſe „ poſſet. Magnam enim Syrgianni turbam „ noctu atque interdia circumfuſam eſſe, „ neque unquam relinqui ſolum. Eſſe igitur „ militres aliquot ſpeculatores in ſuburbiis „ Theſſalonicæ collocandos, qui ſe, ubi „ hoſtiles copiæ cum Syrgianne accedere „ ſenſiſſent, e caſtris urbem verſus fugitu- „ rum eaciperent, priuſquam cognitus re „ infecta periret. Cum enim turpe ſit, man- „ ſiſſe diu, vacuumque reverti; multo eſſe „ turpius, manſiſſe dia, ac non modo nihil „ geſſiſſe, ſed etiam ad inimicorum portas „ interfici. *Edit. Pariſ. pag. 308.*

VII. Cæterum cum Syrgiannes, una cum Crale & militaribus copiis progreſſus, ſolo nomine ſuo facile omnia ſubigeret, & jam Theſſalonicam ipſam aggreſſurus putaretur; populus Theſſalonicenſis totus in ejus adventum intentus & arrectus pendebat, & eum apertis portis nullo labore venientem accipere cogitabat. At Imperator, animo gravibus curis diſtracto æger, cogitationibus deſperationi proximis ſubinde recurrentibus, ex intimo pectore & ferventi corde divinam opem implorabat: ac modo ſpem bonam, divinæ erga ſe benignitatis memor, concipiebat, modo deſperatione vehementer angebatur. Miſit tamen triginta ſpeculatores extra mœnia, ut a Sphrantze denunciatum illi fuerat. In ipſius autem portus ingreſſu triremem celerem habebat, in quam, ſi Sphrantzes re infecta rediſſet, ſe conjecturus ſtatim cum ſuis erat, & Byzantium quam celerrime rediturus.

VIII. Sed cum hoſtiles copiæ propius acceſſiſſent, & ad ſenaginta fere ſtadia caſtris ab urbe poſitis, poſtridie oppugnatæ mœnia viderentur; Sphrantzes conatu ſuo deſperato, cogitationem omnem ex eo ad agitanda fugæ conſilia prorſus convertit, & ad Syrgiannem de more ingreſſus, ejuſmodi cauſam caedendi commineſcitur. Velle ſe ait paululum extra caſtra prodire, ad ſpectandos quoſdam urbis muros, nonquid armatis ſint completi. At ille nihil ſuſpicatus mali: Abi, inquit, ſequar & ipſe. Præcedit igitur Sphrantzes, cum duobus famulis funeſti conſilii conſciis: Syrgiannes vero ſolus ſequitur, Deo nimirum ſanam

ANDRONICUS JUNIOR

illi mentem tum admodum, cum se maxime rerum potiturum somniaret. Ut autem circiter duodecim stadia a castris discesserant; illi conversi, cum id quod vehementer exoptarant, a fortuna ultro suppeditatum sibi cernerent; illum circumventum gladiis conciderunt: & statim, priusquam quisquam in castris resciviſſet, contento cursu in urbem se receperunt. Postridie vero Crales re desperata, Imperatori petenti pacem dedit; & cum eo egresso collocutus, muneribus quibusdam acceptis, domum retro abiit. Et hic quidem annus in his desit.

A σφίλαντος οἶμαι ἢ τῶν συμβάντων, ὅτι μάλιστα τὸ πᾶν ἥλπιστο ἔχειν. ἐπ' ὀλίγα δὲ διαδιπὰ τῶν σταδίων τὸν στρατοπέδου ἀπίσησαν, στραφέντες ἐκεῖνοι, καὶ ἐδόντες παρὰ πάσαν ἐλπίδα ῥᾳδίαν ὑπὸ τῆς τύχης τὴν σφίσιν ζεύμβασιν κατιδεῖν, κατέκοψαν περιελθόντες τοῖς ξίφεσι. τὸν δ' Ὀρὰς ἤδη αἰδέσθαι τινὰ τῆς τῶν στρατιῶν, φύγοντα σὺν ὀλίγοις ἐπισπόμενος εἰς τὸ ἄστυ. ὁ δὲ Κράλης ἀπαγγελθὲν αὐτῷ τῇ ὑστεραίᾳ σπονδὰς αἰτεῖ καὶ βασιλέα αἰτήσασθαι πεποίηται. τὸ μὲν ἐπιλύσασθαι ἐξιόντι, καὶ δῶρά τινα παρ' αὐτοῦ λαβόντι, εἰκαδὶ ἀνεχώρησε· τὸ τοῦ μὲν δὴ τοῦ ἔτους ἐν τούτοις ἐτελεύτα.

Edit. Paris. pag. 309.

CAPUT VIII.

I. Latini duo Episcopi de Ecclesiarum concordia disputatum veniunt. Patriarcha sua & suorum facundiæ diffisus, Gregoram, quanquam laicum, advocandum censet. Hic primo silentium suadet. Deinde Patriarcham & selectos Episcopos privatim convenit. II. Orationem coram iis habet, qua sententiam suam fusius exponit. III. Assentiuntur cum alii, tum Dyrrachii Episcopus. Quis vir & qualis? IV. Constantinus Despota moritur.

ORATIONIS ARGUMENTUM.

1. Sibi ad disputandum alacritatem non deesse; sed prudentiam temeritati præstare. Prodire se ad consilium dandum, sic ut nihil decernat. 2. Non cuivis permittendum cum Italis disputare. Scopum aliquem disputationi proponendum. 3 Constituendum judicem. Id munus ad Græcos pertinere. Latinos frustra se D. Petri successores jactare. 4. Fidei controversias omnibus Ecclesiæ antistitibus convocatis dirimendas, ne sit qui Theodoretum imitetur. 5. Italos syllogismum, ubi de Deo disputatur, locum non habere. 6 Testimonia Patrum ea tantum producenda quæ perspicua sint. Scripturæ verba sæpe obscura esse vel ambigua. 7 Ne ipsos quidem Patres in scripturis explicandis consentire. Eos tamen diversis viis eodem tendere; Hæreticos non item. 8. Si Scripturæ testimoniis uti necesse sit, qualia sint proferenda. Græcum dogma quibus fundamentis nitatur. 9. Sancti Patres quatenus in Theologia argumentati sint. Gregorii Theologi disputationes de Deo 10 Eum qui in Divinis ratiocinetur, bis peccare. Hæretici cur a Patribus refutati. Hodie disputationem omnem supervacaneam. 11. Eas quæstiones jampridem agitatas. Quo consilio Latini eas renovatum eant. Definita ab antiquis Doctoribus non esse in dubium revocanda. 12. At Patrum scripta non omnia ejusdem esse generis & auctoritatis. 13 Italos abuti Theologia; Ethnicis minus circumspectos. Gregorium Theologum id sibi ne accideret in primis caviſſe. Ejus de ea re verba; ubi & de Oza. 14. Homini, qui Alexandri diadema capiti suo imposuisset, caput abscissum. Quanto justius Deum Theologiam profanatam ulturum? 15. Brevis Epilogus.

ANN. CHR. MCCCXXXIV. * Vide Notas.

I. IN sequuto anno * duo episcopi, vetere Roma a Papa delegati venerunt, ut de pace & concordia Ecclesiarum disputarent. Ac statim videre erat multos e populo zelum præ se ferre, sed non secundum scientiam, ac temerariis & immodestis vocibus emissis ipsum etiam Patriarcham ad disputandum urgere. Is vero cum nec linguam dicendi usu exercitatam haberet, & suos episcopos maximam partem indoctissimos esse cerneret, tergiversabatur quidem, sed quomodo populi tumultum sedaret nesciebat. Quare & nos ad id certamen suscipiendum cohortandos putabat, qui linguam aliquo orationis apparatu instructam haberemus, quamvis in sacrum catalogum non inscripti essemus. Ego vero primum vehementer urgebam ac πρὸς τὸν λόγον παρακαλῶν, ἕξω δὲ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου τυγχάνοντας. ἐγὼ δὲ τὰ μὲν πρῶτα πολὺς

B Α. Τῶν δ' ἐφεξῆς ἐτῶν, ὃν ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ ἐπίσκοποι δύο, ἀπεσταλμένοι παρὰ τοῦ Πάπα, διαλεξόμενοι περὶ τῆς εἰρήνης ἢ ὁμονοίας τῆς ἐκκλησιῶν. καὶ ὃν δὴ ὁ Θεὸς ἐδέξω πολλὰς τοῦ δήμου, ζῆλον μὲν λαμβάνοντας, οὐ κατ' ἐπίγνωσιν δὲ, καὶ προχείρως τινὰ ἐκ παρέργου προτείνοντας γλῶσσαν, ἐξ ἧς γε ἔτι συνεθοῦντας ἐκ αὐτοῦ γε τοῦ πατριάρχου ἐς διάλεξιν. ὁ δ' ὑπ' ἐκ γλῶσσαν ἔχων ἐπιστήμην ἐκ τῆς λόγων ἀσκήσεως, ἐξ ἅμα τὸν πλοῦτον τῶν περὶ αὐτὸν ἐπισκόπων ἀμαθίᾳ συζῶντας πλούσιον κατιδών, ὑπεστέλλετο μὲν, ἵνα ἔχοι δ' ὅπως ἀναχαιτίσῃ τὸν δῆμον ἢ δόξαιεν. διὸ παρακαλεῖν ἤρξατο δὴ ὡς τὸν πατέρα παρίεμεν ἐκ ἡμᾶς, τοὺς ἀπλουστέρᾳ μὲν ἔχοντας γλῶτταν ἐν

ANDRONICUS JUNIOR

ὢν ἐγκώμιος ἢ παραινῶν σιωπᾷν, ἢ χύμασι χρῆσθαι μεγαλοπρεπεῖ τινι, ἢ νοῦν ἐπαγγελλομένῳ, μηδενὸς ἀξίαν λόγου τὴν τῶν Δατίνων νομίζοντα φρόνησιν, λόγους τῆς χρείας ἐκ ἀναγκαίους ἀπαιτοῦσι ἐνταῦθα. ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐκ ἀύπνοιον ἄυδις ἑώρων εἰς τὰ πολλὰ διαπλοῦν τὸ τῆς σιωπῆς, ἀλλὰ πολυπλοῦς ἐχῃ πολυχειδῶς βλαστάνον καὶ ῥᾳδίως πρὸς ἕξιν λογισμοὺς, ἢ μᾶλλον πρὸς τοιούτους οἳ γνώμην ἢ γλῶσσαν ἴσασιν αἰσχύνην. ἀπολαβὼν ἰδίᾳ τινὰ τῶν πατεράρχων καὶ τινὰς τῆ ἐμογίμων ἐπισκόπων, ἢ ἐμαυτὸ γνώμην ἐπιδεξάμενον, τοιαῦτά τινα διῆξελθον ἐν αὐτοῖς.

A nebam ut taceret, & cum habitum præ se ferret, in quo meſſet majeſtas quædam, & prudentis animi ſpecies appareret, Latinorum videlicet poſtulationem contemnentis: neque enim diſputatione eſſe opus in præſenti. At cum rurſus cogitarem ſilentium fere ſuſpicione non carere, ſed in * aſterorum animis varias & multiplices cogitationes excirare ac ſpargere, eorum præſertim qui nec linguæ nec animo imperare didiciſſent, Patriarcham & Epiſcopos quoſdam ſelectos privatim convenī, & meam ſententiam ad hunc fere modum apud eos expoſui.

* eorum qui ſenſi verſatem tor Edit. Pariſ. pag. 310.

II. Equidem ita ſum animatus, ita ad hoc certamen nihil mihi alacritatis deeſſe ſentio, ut non modo linguam, ſed animum etiam, radicem & ſourem eloquii, ſimulque largitorem & diſpenſatorem rerum dicendarum, paratus ſim exacuere. Cum autem pieroſque, priuſquam res poſtulet, audaces & magnifice loqui & in ea eſſe opinione videam, ut & tempora & res ipſas voluntati ſuæ ſtatim ſocias concurrere, immo obviam occurrere arbitrentur, vereri mihi ſubit, ne ubi res & tempus poſtularit, arma ultro adverſariis tradant, atque eadem pœna mulctandi ſint qua deſertores. Num ubi ambitio imperitiæ alumna, omni opportunitatis ratione neglecta, modeſtiæ limites inſolenter tranſilit, ibi etiam eum ſequi exitum, qui primis inceptis repugnet, non eſt mirandum. Enimvero illi haud cogitant, non linguam temporibus, ſed tempora ipſa linguæ moderari, & efficacium largiri; ac neminem quidem tubæ Tyrrhenæ vocaliorem eſſe: tamen illam quoque una cum aeris ictu conſumere & amittere vim omnem oblectandi, nec ullam ſui fructum relinquere ſono ipſi ſuperſtitem. Non autem committendum eſſe prudentibus, utſubito motu ac temeritio incitati ultro ſibi periculum accerſant, inter omnes conſtare arbitror: & nos orationis progreſſu declarabimus. Sicut enim duobus exercitibus ad pugnam inſtructis, alterius, conſilium alterius viribus ſic præſtat, ut eas ſibi ipſis funeſtas efficiat; & vice verſa; ita etiam hic fit. Si prius quam prudentes ac diligenter diſputationes meditati fuerimus, adverſariis occurramus, cum ignominia tandem diſcedemus. Neque vero mihi quiſquam dicat, multos ſæpe repentino impetu elatos, & quæ in mentem veniſſent effatos, victoriam obtinuiſſe. Primum enim ea res, quæ neque modum neque rationem in ſe ullam habet, modus & ratio equitatis ducenda non eſt. Deinde ſatis ſcitur, inconſideratum impetum non ſuapte natura parere victoriam: ſed, ſi adverſariorum major ſtultitia occaſionem rei bene gerendæ præter opinionem præbeat contrariæ audaciæ, eo caſu malas quoque res bonarum rerum locum occupare; ſicut viciſſim major ſæpe adverſariorum prudentia eos etiam, qui bene ſuis rebus conſuloiſſe videntur, ſuperat. Nam cum res futuræ incertæ ſint, nihil obſtat quo minus interdum etiam tale aliquid uſuveniat. Sed fortitorum ſucceſſuum enumeratio non debet apud nos legis loco eſſe, nunc præſertim, cum de religionis victoria ſit certan-

ORATIO. 6.

pag. 311.

Β. Ἐμοὶ μὲν οὕτως ἔχειν πρὸς τὴν παροῦσαν ἅμιλλαν, ἢ οὔτω προθυμίας ἐδὲν ἐδαμῆ μοι δοκεῖν ἐπεῖναι, ὥς γε ἡ γλῶττα μόνον ἑτοίμην παρεῖσθαι, ἀλλὰ πρό γε τούτης ἢ γνώμην αὐτὴν, ῥίζαν τούτου ὑπάρχουσαν ἢ πηγὴν τῆς γλώττης, ἢ ἅμα χορηγὸν ἢ φράστριαν τῶν λεγομένων. ὁρῶντι δέ μοι πολλὰς πρὸ τοῦ καιροῦ ἢ τῆς χρείας μεγάλην τινὰ ἢ θρασεῖαν προϊεμένας τὴν γλῶτταν, ἓ τῆ σφῶν αὐτῶν βιλομένῃ ἅμα ἢ τὰς καιρὰς ἀὐτὰς ἢ τὰ πράγματα συνδρομά τε ἢ πρόδρομα γίνεθαι οἰομένας, διδόναι μοι ὄπεισι, μὴ τὰς χρείας ἐχῃ τὸ καιροῦ παρασάστους, λοιποῦξίν δίκην ὀρλίσουσι, τῆ ἅπλων ἐωότητος τὰς ἐαυτίους παραχωρήσαντας. ἔνθα δὴ φιλοτιμία τρόφιμος ἀπειρίας ὅλην ἐνδυναμένη τὴν ἀωρίαν, τῆ ὅρων καταχρήσει τὸς δίκαιος, ἐκεῖ ἐχῃ πέρας ἀκολουθῶν τοῖς φρονίμοις ὑπισχνᾶς ἀντιστρατεύσθαι, ὑδὲν ἀκεκός. ὑδὲ δὴ ὡς ἔοικεν ὑδέναι ὑπεισι τοῖς τοιούτοις, μὴ τὴν γλῶτταν δυνάσθαι καθιεῖσι τοῖς καιροῖς ἀνυσίμως, τοῖς δὲ καιροῖς τὴν γλῶτταν. ὑδ' ὅτι Τυρσίνιος σάλπιγγος ὑδὲς ἀνδρῶν μεγαλοφωνότερος, ἐμοὶ δ' ὅμως τῆ πληγέντι αἴρει ἢ ἄυτη δαπανᾷ ἢ λύει τὸ ἀράτος τῆς τέρψεως, ὑδένα παρεῖσι τοῖς ἔπεσι καταλιποῦσα τὰς ἰσχὺς μενεμώτερον. ὅτι δ' ὁ χρόνος ὁμῶ ἐχῃ τοῖς ὅσοι γε βαθέως αὐλακα διὰ φρενὸς καρποῦται, παραλόγως ἐπομένης ὁρμῆς, ἐς αὐθαιρέτως ἴσαι αὐδύνατος, δῆλον εἶμαι τοῖς ἅπασιν εἶναι· δυλεσομῆ ἢ ἢ αὐτοὶ φρονῆντες. ἄωτερ δὴ δυοῖν τραπεζίδοιν ἐς μάχλου ἀπεκρεθέντων, ἡ τοῦτος ἑβυλία φθορποιοῦ τινα θαττέρῳ χορηγῆ τὴν δύναμιν βυλδομένῳ κακῶς, ἢ πανοπτίου ἄυδις, ὅπου ἀρ' ἐπαῦθα· εἰ φρὶς καλῶς ὁμοῦ ἢ σωστοῦς ἐταίρθαι, φρὸς ἓλλέξεις ἢ ὑμᾶς ἀπαστόμῃ τῆ ἐαυτίου, ἕψεται φρὸς αἰχμώλου ὁρῶσι χρῆθαι τοῖς τῆ κακῆς δεδογμένοις πέρασι. Καὶ μά μοι λίγπο τὶς ὡς πολλοὶ πολλάκις, ὁρμᾶς ὀξυτέρας τοῦ δέοντος τὴν ἡγεμονίαν τῆς γλώττης ἐγκχειρούσας, νίκας ἢ τροπαίων κληρονόμοι γεγόνασι· φρῶτον μὲν ὃ ὑ καιρὸς ἢ σάθμιον δικομίας ἡγεῖθαι χρὴν ἀσάθμητον φρᾶγμα. ἔπειτα ὑδὲ τὴν ἀπειρίσατον ἴσμεν ὁρμὴν ὁπόθεν φέρουσα ποτὲ τὰ τῆς νίκης ἐφόδια. ἀλλὰ τῆς τῆ ἀντιπαραξαμένων μείζονος κακοβυλίας ὕλην παράδοξον χορηγούσης πολλάκις ἐς τὸ καρδοῦσθαι τῆ ἀντιστρατηγῆ θρασύτητι, ὡς τὴν τῆ βελτίονος μοῖραν ἀπολωκχθαι δόξῃ ἢ τὰ φαῦλα· ἄωτερ ἂν πολλάκις τὸν ἀντιπάλων σωστώτερον βύλδμα παρύλατ ἢ τὰς ὀρθὰς βιβυλδθαι δόξαντας. ἀδόλυ δ' ὅτως τὸ μέλλοντος, ἐγχωρεῖ ἢ τοιαῦτα συμβαίνειν ἐνίοτε. ἀλ' ἡμῖν γε ὁ νόμος ποιεῖθαι δίκην χρὴν παραλόγων καταρθωμάτων κατάλογον· ἢ μάλιστα τοῦ, ὁπόθ' περὶ τὰ τῆς διʼστρατίας κράτος τὰ πα-

B

C

D

ANDRONI-
CUS JUNIOR

dum. Enimvero hac de causa prodii, quod & melipsum putaverim, si utile consilium darem, quidquid in me opis foret io rem præsentem esse contributurum. Id autem recte ne an secus facturus sim, considereturr. Neque enim legum serendarum gratia adsumus, aut ut nostra decreta firma & inconcussa haberi velimus: sed ut olim in liberis civitatibus fiebat, ita & nobis quæ in mentem pro tempore venissent, velut stipem conferre visum est. Is vero hujus nostræ orationis scopus est, ut dehortemur, oe quivis pro suo libito cum iis qui ex Italia venerunt temere congrediatur & disputet; cum id ne præsulibus quidem, & vitis ea auctoritate præditis concedendum esse videatur, priusquam inter sese disputationis scopum & finem considerarint; quippe qui sciant, omni sive actioni sive orationi scopum ac finem aliquem esse propositum, ad quem is qui vel agit vel differit collimare, & suam tum actionem tum orationem dirigere debeat. Quod nisi fiat, periculum est, oe omne studium, omnis labor inanis & irritus habeatur. Veluti is qui navigat, non id vult, nec scopum sibi proponit id quod agit: sed illud potius cujus causa id ipsum agit. Lucri nimirum causa, non autem ut ventorum & fluctuum arbitrio de vita dimicet, e porta solvit. Eodem modo sagittarius, non ideo sagittas emittit, ut vantum verberet: sed ut hostem sternat, id facit. Hic vero cujus emolumenti spe, quo fine proposito, quisquam disputare cum Latinis velit, equidem non video, si nec ipsi oostis, nec nos illorum decretis assentiri unquam decrevimus, vel si omnes hoc lapides, omnes stipites dicent.

3. Deinde absurdissimum & ab omni ratione alienissimum fuerit, iis qui in Olympiis certant, & in stadio decurrunt, aut qui furti arguuntur, ad Hellanodicas & incorruptos judices esse provocationem, oe justitiæ regula fortim declinet ac fallat, aut litis disceptatio frustra procedat, nulla regula aut norma adhibita, ad quam disceptantium rationes exactæ litem finiant: eos vero qui de rebus divinis disputaturi, & in longissimo illo stadio maximam cladem animis & corporibus minitante decursuri sunt, nullum habere judicem, qui utriusque partis verba expendat, ac illa quidem victricia proountiet, illa vero ut inania & importuna explodat, & ex* albo veritatis expungat: sed eos non aliter facere, ac si qui, verbi gratia, de limitibus agrorum disceptatores, primum convicilia de victoria certent, deinde litis dirimendæ potestatem manibus & lacertis permittant, ut is vincat, qui robore firmior alterius capiti vel lapidem incusserit, vel pugno impacto lethalem plagam inflixerit; vel denique, si ita fors ferat, gladio per latus adacto, adversarium suum e vivis quam celerrime fastulerit. Quod si duæ partes simus, qui contendimus, nec tertium veritatis arbitrum & judicē habere possumus, eaque de causa alterutris de controversia pronunciandum est, oos illorum esse judices, non illos nostri oportet. Noſtrum enim dogma illi non minus quam nos rectum esse concedunt.

Edit. Paris. pag. 352.

* chore

λείσματα ξυκοδωδεῖται· πῶς ξὲ ἄντα παριλθα· συμβυλδίσως ἃ συμφέρει ἐνέμισα, ᾗ τῇ παρούσῃ χρείᾳ ὅσον ἔξιστ ἐ αὐτὸς συνεισενεγκεῖν. εἰ δ' ὀρθῶς ἢ μὴ, σκοπὸν λείπεται. ἐδὲ ξὲ νομοθετήσοντες ἄσομεν, οὐδ' ὑποφαντιαῶς τὰ ἡμέτερα λέξειν δόγματα· ἀλλ' ὥσπερ πάλαι τοῖς ἀεσσαρτημένοις ἐγίγνετο πόλεσιν, οὕτω ᾗ ἡμῖν ἐράνου δίκλω τὰ τῇ ξυνοίᾳ φερὸς τὸ παρὸν ἐπιτρέχοντα συνεισφέρειν ἐδέξι δίκαιον. Α τοίνυν λέγειν ἀφοίγμεθα τύμερον, ἀπαγόρευσις ὅτι μὴ πάντας αὐτονομίᾳ βυλόμενος ῥίπτας ὁμόσε χωρεῖν ἐς ξυλέξεις ἐκ ἀπαντήσεις τῶν ἐξ Ἰταλίας ἰόντων· ὅπως μεδὲ τοῖς ἀποδρύσει ᾗ νιμᾶς τοιαύτης ἀ- Β ξιωμένοις; πρὶν μὲν ἀλλήλων τὸν τοῦς ξυλέξεως ἐπαΐσθαι σκοπὸν, χρὼν ἁπάντων· εἰδότας ὅτι πρᾶξις πᾶσα, ᾗ λόγος * ἅπας ἴχει σκοπὸν ἑ τέλος, * abeſt, ἐστι ἀφὸς ὃ βλέποντας τὸν τε πράττοντα ᾗ λέγοντα; τέλῳ τε πρᾶξιν ὁμῶ ᾗ ὁ λόγος διδόναι ἀφοικεῖ. τὸν δ' ἀπόντος κίνδυνον εἶναι, μάταιον ἀποδέλω τε πᾶσαν ᾗ πόνον ἅπαντα νομίζεδαι. εἶεν ὁ πλέων, οὐ τοῦτο βύλεται ᾗ ὧν' ἴχει σκοπὸν, ὅπερ ἐργάζεται· ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον, οὗ ἕνεκα ἐργάζεται ὅπερ ἐργάζεται. κέρδος ξὲ ἕνεκα; ἑ οὐ τῶ κύμασι καὶ πνεύμασιν βίας ξυκυβδᾶν τὰ ζῆν; ἀνάγκη τέλῳ ταῦν. ᾗ ὁ τοξότης δ' ὁμοίως ἐκ αὐτὸ καθ' αὐτὸ τὸ τοξδέειν; ἀλλὰ τῶ βαλεῖν τὸν πολέμιον εἵνεκα τοῦ φορᾶται. ἐνταυθοῖ δ' οὐχ ὁρῶ τίνος ἕνεκα αἴρδης, ᾗ φὸς τίνα βλέπων σκοπὸν; ξυλέγεδαι ἂν νις ἴλοιτο; οἱ μὲν αὐτοὶ τοῖς ἡμῶν, μηδ' ἡμεῖς τοῖς αὐτῶν σωδῆναι βυλόμενοι ἐγνωμεν πάντα, ἀεὶ πάντες φᾶσι λίδοι, ἀεὶ πάντα φυτά. Εἰ μὲν ἐ τῶν ἀπατεώτων ἂν οὖν γ. ᾗ πόρρω πω τῶ προκειμένῳ πορδόμενος λόγω, τοῖς μὲν Ὀλυμπιάσιν ἀγωνιζὰς; ἑ ὅσοι γᾶς ἕνεκα γαδιάσις ἀμφισβητοῦσι, ᾗ εἴ τις λωποδυσίας ἀλίσκοιτο, τοῦτο ἐξεῖναι πᾶσιν Ἑλλανοδίκας τινὰς ᾗ κριτὰς ἀρρήτους φοκαδίζειν, ὡς μὴ λάδῃ παραρρυὲς ὁ τῶ δικαίου κανών; μᾶλλον δ' ἵνα μὴ ἀνίσυτον ἔχῃ τὸν ὁρμὸν ἡ τῆς ἀμφισβατούσης ὕδες, μη- D δενὸς * φοσκειμένου κανόνος ᾗ σάδμου, φὸς ἃ πα- * φοκειμένου ραμετρηδέντες οἱ τῶν ἀπαγωνιζομένων λόγοι τῆς ἰδέος ἀπαλλάξονται· τὰς δὲ τῶν περὶ Θεῖ λεγομένων ἀσεολογεῖδαι βυλομένους, ᾗ ὕπερ μέγιστον διαφέρει τὸν δίκαιον ᾗ μεγίστω ἐπαγόντα βλάβην ψυχαῖς ὁμοῦ τε καὶ σώμασι, τούτοις δὲ μηδένα φοκαδίζειν κριτὴν, ὃς ἂν τὰ παρ' ἑκάστων βασανίζων λεγόμενα, ταῖς μὲν τέλῳ νικήσασι χαίρουσαι ψῆφον, τὰ δ' ὡς ἀνημμένα ᾗ ἀφλωώδη παραρρέοντα τε ᾗ τῶ χορῶ ξυγράφῃ τῆς ἀληδείας· ἀλλ' ἕμοια ποιῶν ἐκείνοις, οἳ περὶ γῆς ὅρων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, φὸς ἀλλήλους μαχόμενοι, φῶτα μὲν τοῖς ἀπὸ γλώττας λοιδορίαις περὶ τῆς νίκης διαγωνίζονται, ὅπα βραχίονι ᾗ παλάμῃ τέλῳ ἀπαλλαγῆναι ἐπιτρέπουσιν, ὃς ἂν ἐπικρατήσῃ πατρὸς, ἃ λίδῳ ξετέρου πατάξῃ τέλῳ κεφαλῆς, ᾗ ποδῶλῃ τρώσῃ παιρίαν, ἃ τυχὸν σὐπότιπος ξίφος παρὰ πλάγιον ἐλάσας ἐναρίδμιον τοῖς ᾅδου κα- Δυώδωσι ταῖχεσι τὸν ἀπαγωνιεῖν ὑποδέξῃ. εἰ δὲ δυοῖν ὄντων ἡμῶν τῆ ἀμφισβατούσῃν μερῶν, τέτου ἐκ ἔχει ὁρίσας φοσενεγκεῖν ὑπόπτιλον ᾗ φύσιον πάλιδος, ᾗ δεῖ ᾗ ταῦτα ξάτερον τῆ μερῶν ἐπιεῖσιν τοῖς λεγομένοις, ἡμᾶς ἴδιν κριτὰς αὐτῶν εἶναι, ᾗ ὐκ αὐτοὺς ἡμῶν. τὸ μὲν ᾗ ἡμέτερον δόγμα παρ' ἀμφοτέρων, ἀμῶν τε καὶ αὐτῶν,

ὁμοίως οὐ ἴχοι ὁμολογεῖται. ἢ δὲ παρ' αὐτῶν κατ- A
νοημενθεῖσα προσθήκη ἐκ τῆς θείας παραπτοσίας
μόνοις αὐτοῖς ἀκατηγόρητον εἶναι δοκεῖ· ἡμῖν δὲ ἐκ
μάλα ἄικαια. μεταφέρει τοίνυν τῆς ζητήσεως ὕσης,
εἰ χρὴ κοινωνεῖν αὐτοῖς τῶ καινοτομήματος, εἰς ἐ-
μᾶς τὸ κρίνειν ἐκ ἀποφαίνεσθαι πεφύκεν, ἐκ αὐ εἰς
αὐτούς, ὑπεύθυνος γε ὤντας. εἰ δὲ τῆς τῶ μεγά-
λω Πέτρου καθέδρας αὐτοὶ διάδοχοι καὶ κληρονό-
μοι γεγένθαι φασὶ, καὶ τῶν ἐκείνου καθ' ἡμᾶς,
καθάπερ τὰ νῦφε τοῖς ἐρασταῖς, κἀντεῦθεν τῆ
σφίσι δοξάσης αὐτοργὸς ἡμᾶς καὶ ἢ τῆ ἐκείνου νό-
μον ἀξιοῦσι γενέσθαι, φροντίζειν ἐ χρέ. διὰ δὴ
τοῦτο μᾶλλον μεμισῆσθαι καὶ ἀποτραφθαι δίκαιοι, ὅ-
τι τῆς τῶ θρόνου τιμῆς ἀναξίως ἐπεφάγησαν. ἐ B
δὲ ὅσα βέλονται, ταῦτα καὶ δογματίζειν ἐπέλθοι
Κλήμεντι καὶ τοῖς ἐφεξῆς ἡμῶν κρατοῦσι ὁ Πέτρος, ἀλλ'
ὅσα δεῖ (φησὶ) δεσμεῖν, καὶ λύειν αὐθις ὅσα
δεῖ. ὅτοι δὲ τὰ πάντως ταῖς ἁγίαις βεβαιωθέντα
καὶ εὐρωθέντα συνόδοις παραδραμόντες, εἰς ἴργον
ἐξέκλινεν, ἃ μόνοις αὐτοῖς βεβουλεύσθαι δοκεῖ.

ι'. Ἐπειτα οὐδὲ τὸ πάλαι καλῶς πραττόμενον ἔθος, καὶ
παρὰ τῆ τῆ βασιλέως παρὰ τῆ τῆ διδασκάλων τῆ
ἐκκλησίας ἀνωθεν κυρωθὲν, παροράθαι δίκαιον.
ἐθος δὲ, ὁπότε περὶ δογμάτων ἀγῶνες τῆ ἐκκλησία
καθίστασθαι μέλλοιεν, πάντας διὰ κοινῆ θεσπίσμα-
τος καὶ ψηφίσματος πᾶς ἡ ἐκκλησίας * πρωμάχους * non, τιμά-
καλεῖν, καὶ μόνον ὑπόσοι τὰς πολλαχῆ τῆς γῆς διάλα- C χους
χον μητροπόλεις ἐκκλησιῶν κυρώσαντο ὕπαρ, ἀλ-
λὰ καὶ ὅσοι πατριαρχικὴν ἀξίαν περίκεινται· τόν τε
Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἱεροσολύμων φημὶ, καὶ ἢ τῶν
Ἀντιόχω διάπυστα· οἷ χώραν ἔξωσι μὴ κλυδίοντες,
σάλως καὶ κλύδωνας τῆ τῶν ἡμῶν ὁμοιότητος ἐγεῖραι
καὶ εἰς χεῖμῶνα τὸ τῆς ἐκκλησίας ἦρ μεταβαλεῖν.
οἱ δὲ πάλαι Θεοδώρητος ὁ τῆς Κύρου ἐπίσκοπος,
εἷς ὢν, καὶ ἀδὴ πατριαρχικὴν ἀξίαν περιεκόμενος,
οὐδ' ἄλλως ἐπίσκοπον ἔχων θρόνον, τοσαύτην φι-
λονεικίας ἀπῆψε κάμινον, ὥστε πλείστης ὄντας τῆς
ἐξ Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης ἐν τῆ κατ' Ἔφεσον ἀ-
θροισθέντας συνόδω, μακρῶ μεταχεῖν τῶ καπνῶ·
πολλῶ ἂν ῥᾶον, ἀλίγως ὄντας ἡμᾶς πλείους ὄντος D
εἰ μὴ παρόντες ἐπίσκοποί τε καὶ πατριάρχαι, ἢ
τε λόγω γλώττης καταδράμοιεν λοιδορίας, καὶ πο-
λλαὶ καθ' ἡμῶν ἀναβλύζειεν ἢ τε φιλονεικίας πυρ-
σόν. ια'. Ἄλλως τε ἓ τοῖς διαλεγομένοις ὄργανον οὐ-
σαν νομίζεται τὸν συλλογισμὸν, οἷς τῶν ἢ προσε-
μένη κατασκευὴ, καθάπερ τῶν σκαπάνων τῆ
σκαπάνη, καὶ τῶν ναύτην τῆ πλέοντι. ἢ καὶ παρ'
αὐτοῖς δὲ τοῖς Ἰταλοῖς, εἴπερ ἄλλό τι, σπουδα-
ζόμενον ἐσμεν. ἐνταυθοῖ δὲ χώραν οὐκ ἔχειν ἀ-
ξιοῦμεν ἢ συλλογισμὸν, ὑπ' ἢ κατ' ἐπιστήμην ἢ
ἀποδεικτικὴν, ὅτι μὲν τὸν κατὰ τῶν ἀβλιτικὸν
τίχνον, περὶ τε Θεοῦ καὶ τῆ τῆς θείας καὶ ζωαρ-
χικῆς Τριάδος τῆς ζητήσεως ὕσης. Εἰ δὲ ἢ ἐπι-
σεμοτικὴν ἀπόδειξιν ὁμολογουμένων τε καὶ ἀναποδέ-
κτων δεῖδαι προτάσεων καὶ γνησιωτάτων τῶ συμπε-
ράσματος ἔσεται, αὖται δ' ἃ ἐπαγωγὴ, ἃ αἰσθή-
σεσι, ἃ ἐμπειρίᾳ γίνονται φανεραί· ὡς ἔστι ἄρα συλλογίζεσθαι κατ' ἐπιστήμην τῶν ἀποδεικ-
τικὴν ἐντεῦθεν. δυσθεώρητος γὰρ πᾶς περὶ τῆ θείων εἶναι λόγος, καὶ μάλα ἀκατάληπτος,
καὶ τοῦτο δείκνυται μὲν, ὥσπερ τοῖς ἡμετέροις, οὕτω δὲ καὶ τοῖς Σωκράτους μαθηταῖς, τοῖς τε ἄλ-
λοις, καὶ οὐχ ἥττον Πλάτωνι τῆ Ἀρίστωνος. Θεὸν γάρ, φησι, νοῆσαι μὲν χαλεπὸν, φράσαι δ'

ANDRONI-
CUS JUNIOR

A Additamentum autem ab ipſis excogita-
tum, & illam a recta via aberrationem,
ſoli illi reprehenſione vacare exiſtimant:
nobis autem minime iſtuc videtur. Pen-
dente itaque lite, dum quæritur an nova
illorum opinio admittenda ſit, judicare
& pronunciare noſtrum fuerit, non illo-
rum qui rei ſunt. Quod ſi illiſe * divi
Petri ſedis ſucceſſores & heredes eſſe
dicunt, idque telum in eos vibrant, ut
eoubes fulmina, eaque ratione nos, cau-
ſa indicta damnatos, opinionum ſuarum
miniſtros & exequutores eſſe oportere
opinantur: id minime curandum eſt. Ob
hoc enim majore odio & averſatione di-
gni ſunt, quod aliter quam ſancta ſede
dignam ſit egerunt. Neque enim Cle-
mentem & cæteros quæ vellent dogmata
ſtatuere juſſit Petrus: ſed ea ligare quæ
ligranda eſſent, & ea ſolvere quæ ſolven-
da eſſent. At iſti ils quæ omnibus ſacris
Conciliis ſtatuta & decreta ſunt negle-
ctis, ex ſeceruot quæ ipſis ſolis placue-
runt. Deinde nec morem bene olim con-
ſtitutum, & ad ipſis tum Imperatoribus
tum Eccleſiæ doctoribus antiquitus con-
firmatum oegligi docet. Eſt enim io mo-
re poſitum, cem in Eccleſia certamina
de dogmaribus moventur, omnes comu-
nni edicto & decreto Eccleſiæ propu-
gnatores citare, nec eos taotum qui E-
vangelici præconii camia metropoles u-
bique gentium ſortiti ſunt, ſed patriar-
chica etiam auctoritate præditos: ut ſunt
Alexandrinus, Hieroſolymitanus & An-
tiochenus antiſtes: quibus non accenſitis
locus dabitur turbandæ concordiæ no-
ſtræ quibuſdam quaſi fluctibus ac procel-
lis, & Eccleſiæ vas in hyemem commu-
tandi. Nam ſi olim Theodoretus Cyri
epiſcopus, unus quidem ille, nec Patri-
archali dignitate ornatus, nec alioqui
ſedem illuſtrem obtinens, tantum con-
tentionis incendium eaciravit, ut cum
plurimi epiſcopi ex Europa & Aſia Ep-
heſum conveniſſent, illius fumi mole-
ſtias longo tempore ſentirent: quanto
magis tanta epiſcoporum & patriarcha-
rum abſentium multitudo contra nos
paucos infeſtam linguam enacuet, & plu-
rima diſcordiarum faces ventilabit? B
Præterea il qui diſputant ſic ſtatuunt;
ſyllogiſmum inſtrumentum eſſe, quod
ipſis ad conficiendum opus ſuum ita con-
ducat, at ligo foſſori & remus nautæ.
Eum porro nos Italis, ut quicquam ali-
ud, ſtudio eſſe novimus. At eidem lo-
cum hic nullam eſſe ſcimus; ſive is ſci-
entiam per demoſtrationem pollicetur;
ſive a probabili differendi ratione pro-
ficiſcatur: cum hic de Deo & vitæ prin-
cipio ac fonte divina Trioitate agatur.
Nam ſi ſcientifica, quam vocaot, de-
monſtratio propoſitiones certas & per ſe
claras requirit, & concluſione notiores;
hæ vero aut inductione, aut ſenſu, aut
experientia fiunt evidentes; hic utique
demonſtratione ſcientifica ratiocinati non
licet. Cognitu enim difficiles percepti-
que ardue ſunt rationes divinarum rerum:
idque ut a noſtris, ita etiam * ab exteris
theologis demonſtratur, cum aliis, tum
maxime a Platona Ariſtonis filio. De-
us, inquit, vix mente concipi; verbis

* magni

4.

Edit. Pariſ. pag. 313.

5.

ANDRONICUS JUNIOR

„ aatem exprimi nullo modo poteſt. Quod, ut patrum, magnus ille Theologus Gregorius in ſuis de Theologia diſputationibus ita correxit. Deus mea quidem ſententia explicari nullo modo poteſt, intelligi vero multo minus. Quod enim mens intellexerit, lingua forſitan declarabit, at non ſatis explicate, at obſcute, ei nimiram qui non omnino auribus captus, nec ingenio hebes ſit. At tantam rem animo complecti, nulla arte, nulla tamen queant, non modo ſtupidi & hebetes, humique defixi, ſed ne acutiſſimi & ingenioſiſſimi quidem, & in cœlum animis intenti. Hærebit es æquo omnis genita natura, quam caligo circundat, cui craſſa hæc caro ad rei perſpicientiam obſtat. Atque haud ſcio an etiam ſupernis & intelligentibus naturis id ſit negatum. Quod cum ita ſit, nec is qui in his tatiocinati vult quid ratiocinetur novit, nec qui percontatur, ſciet quid audierit. Minime igi-
Edit. Paris. pag. 324. „ tur eſſe utilem hac in re eſt ſyllogiſmum, qui demonſtratione ſit, perſpicuum eſt. Æque autem inutilem eſſe ſyllogiſmum „ dialecticum, cujus propoſitiones opinionibus probabilibus & ambiguis nituntur, ex iis quæ ſubjiciemus conſtabit. Sic autem ait Gregorius Nyſſenus. Noſtrorum dogmatum per artem dialecticam & ſyllogiſticam atque analyticam doctrinam confirmatio, cum ad veritatem demonſtrandam infirma ſit & ſuſpecta, id otationis genus relinquemus. Omnibus enim perſpicuum eſt, dialecticas argutias pares in utranque partem vires habere, tam ad everſionem veritatis, quam ad mendacii accuſationem. Unde fit, ut ipſam veritatem, quando tali arte proferatur, ſuſpectam ſæpe habeamus, quaſi ea quæ in his verſatur ſolertia oculos mentis noſtræ perſtringat, & a veritate avertat. Si quis autem ſimplicem expoſitionem & omni quaſi amictu nudam admittit orationem; obſervata ſerie ipſius ſacrarum litterarum doctrinæ, pro virili verba faciemus, atque iſta explicabimus. Quod ſi & nobis
6. „ ſanctorum Patrum ſcitiis niti, & his armis cum adverſariis pugnare neceſſarium eſſet; ſimplicem & ipſi ſequuti rationem, dilucidioribus ſcripturis uteremur; iis nempe quæ evidentem & irrefragabilem ſenſum lectoribus oſtenderent, non autem obſcuris, nec iis quæ propter multiplicem vocum ſignificationem, dictioniſque ac verborum tenebras & ambiguitatem, in plures ſententias accipi poſſent. Sæpe enim in ſacra Scriptura verbis quædam obſcuris involuta occurrunt; quod & conſentaneum eſt. Ut enim Regum thalami, aliaque quæ ſancta & magno in precio ab hominibus habentur, aliis atque aliis velis occultantur, ne aut profano vulgo expoſita contaminentur, aut quia omnibus abſque labore pateãt contemptui ſint ſic etiam plerimi ſacræ Scripturæ loci, „ præſertim in quibus arcana quæplam doctrina continetur, tanquam velis quibuſdã obſcondutur ejuſmodi verbis, quæ moltam caliginem ſecum trahunt, & tenebras ſibi latibulum ponant *. Monent & ſanc-
* addit, & in arcanis Dei to bernaculum ſibi ipſis.
„ ti Patres, Baſilius, Chryſoſtomus, Maximus, & Cyrillus, non ea omnia verba quæ

A ἀδιώατον. ὁ δὲ μικρὸν ὁ μέγας ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος ἐγκεκάμφθαι, ἐν τοῖς περὶ Θεολογίας λόγοις, ὑποσί πως ἐπιδιορθῶται λέγων· * Θεὸν φράσαι μὲν ἀδιώατον, ὡς ἀ ἐμὸς λόγος· τοῦσαι δὲ, ἀδυνατώτερον. τὸ δὲ νοηθὲν πῶχα ἂν λόγος δηλώσειε, εἰ μὴ μετρίως, ἀλλ' ἀμυδρῶς γε, γ' μὴ πάντη τὸ ἄπαν διαφθαρμένῳ, ἢ τυφλῷ τὰ ὄμματα. τὸ δὲ τοῦτον φάγμα τῇ ὄψει περιλαβεῖν, πάντως ἀμήχανον καὶ ἀδιώατον, μὴ ὅτι τοῖς καταβεβλακεμένοις καὶ κάτω νεύουσι, ἀλλὰ καὶ τοῖς λίαν ὑψηλοῖς τε καὶ φιλοθέοις, καὶ ὁμοίως πάσῃ γενητῇ φύσει, καὶ εἴς ἀ ζόφος ὕπος ἐπιφροδεῖ καὶ τὸ παχὺ τῶν σαρκίων φῶς τὰ ἀ-
B λαθῆ καταύγασιν· ὐκ οἶδα δὲ εἰ μὴ * καὶ ταῖς ἀνωτέρω καὶ τοιραῖς φύσεσι. Τοῦτο δ' ὕπως ἔχοντος, οὔθ' ὁ συλλογίζεσθαι θέλων ἐν τούτοις οἶδεν ἃ συλλογίσεται, οὔθ' ὁ ἐρωτῶν οἴσεται ἅπερ ἀκούσεται. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐπιχρήσιμόν ἀποδεικτικὴν ἐνταῦθα συλλογισμός, δῆλον· ὅτι δ' ἀμοίως καὶ ὁ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν τέχνην ἀχρεῖος, εὐδόξως καὶ ἀμφιβόλως ἔχων τὰς προτάσεις, ἐκ τῆδε ἐφεξῆς ἴσαι δῆλον. φησὶ δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ὅτι * τὸ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν τέχνην καὶ συλλογιστικῆς τε καὶ ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης βεβαιοῦσθαι καὶ τὰ ἡμέτερα δόγματα, ὡς σαθρόν τε καὶ ὕποπτον εἰς ἀπόδειξιν ἀληθείας, τὸ τοιοῦτον εἶδος
C τῶν λόγων παραιτησόμεθα. πάσι γὰρ ἴσι φανόλον, τὸ τῆς διαλεκτικῆς περιεργίας ἴσον εἰς ἑκάτερα τῶν ἐχειρῶν ἔχειν, φός τε τὸ τῆς ἀληθείας ἀνατρεπτικόν, καὶ πρὸς τὴν κατηγορίαν τῶν ψευδῶν. ὅθεν καὶ αὐτὸν τῆς ἀληθείας, ὅταν μετά τινος τοιαύτης τέχνης προσάγηται, δι' ὑποψίας πολλάκις ποιούμεθα, * ὡς τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα δεινότητος παραπεπαιμένης ἡμῶν τὴν διάνοιαν, καὶ τῆς ἀληθείας ἀποσφαλούσας. (εἰ δέ τις τὸν ἀκριβῆ τε καὶ γυμνὸν πάσης περιβολῆς προσίεται λόγον, ἐρώμεθα, ὅπως ἂν εἶεν τὰ ῥ', κατὰ τὸν εἰρμὸν τὰς γραφικῆς ὑφηγήσεως, τῆδε περὶ τῶν θείων προσάγοντες.) Εἰ δὲ
D ἀντιστρατεύσαι κατ' αὐτῶν ἀναγκαῖον ἐτύγχανε, ἀκατασκεύῳ τῇ τρόπῳ καὶ αὐτοῖς ταῖς σαφηνείαις ἂν ἐχρησάμεθα, καὶ ἁπάσαι προφανῆ καὶ ἀκατηγόρητον τὸν ἐγκείμενον τοῖς μετέπειτα παρέχοντι νοῦν, καὶ οὐ μάλα δὲ ταῖς αἰνιγματώδεσι καὶ δυναμέναις, διά τε τὰς τῆδ' ὑποκειμένων ἀμαυρίας, καὶ διὰ τὸ ἐκ λέξεως καὶ τῆδ' ὁτοῦμάτων ὁμιχλώδες τε καὶ ἀμφιρρεπὲς πολλαχῶς ἐρμηνεύεσθαι. διείσκεμμαι δὲ πολλαχῆ τῆς θείας γραφῆς ἐπίκρυφόν τινα τῆς διανοίας ὑποκαθημένην ὡς τὸ εἰκός· ὥσπερ γὰρ οἱ τῆδ' βασιλέων θάλαμοι, καὶ ἁπάσα ἀνθρώποις ἱερά τε καὶ τίμια, ὑπὸ παραπετάσμασιν ἅλλα ἄλλοις καλύπτονται, ἵνα μήτε δήμοις ἀνοσίοις πρακείμενα κιβδηλεύεται, μήτε περιορᾶται διὰ τὸ τῆς καταλήψεως πρόχειρόν τε καὶ ἄπονον, ὅπω δὴ καὶ τὰ πλεῖστα τῆς θείας γραφῆς, καὶ μάλιστα οἷς μυσταί τινες ὑφεδράσαντο λόγοι, καθάπερ ὑπὸ παραπετάσμασι καλύπτονται
τοῖς ποιήσεις ἀνάμασιν, ὅσα πολλὴ τὸν γνόφον ἐπισύρονται, καὶ * σκότος ἀποκρυφὼ ἑαυτῶν τίθεται, καὶ κύκλῳ αὐτῶν τὸν σκηνὸν αὐτῶν. διείσκεμμαι δὲ καὶ τὰς θείας πατέρας, Βασίλειόν φημι, καὶ Χρυσόστομον, Μάξιμόν τε καὶ Κύριλλον, παραγγέλοντας, μὴ ὅσα τοῖς ὁτοῦμάτων, μηδ' ὅσα τοῖς ὑποκειμένοις ἔχωσι ταυτόν, καὶ κατὰ τρόπον εἴδους ἐκλαμβάνειν ἁπλῶς τὰ αὐτῶν, μηδὲ τὰ

* Gregor. Naz. Orat. 2. De Theologia.

* Gregor. Nyſſenus.

* abeſt, καὶ

* abeſt, οἱ

Uncis inclusa abſunt.

* Joh. c. 22. v. 14.

λίξει προσίχειν καθάπαξ ἢ νοεῖ, ἀλλὰ τοῖς τῆς ὑποκειμένης ὑποθέσεως ἐπιοῦσι, καὶ τὸν σκοπὸν ὁμοῦ καὶ τὴν πρόθεσιν τῆς μελετωμένης γραφῆς ἐξιτάζειν. ὡς τὸ εἰκὸς, καὶ τοῖς προσώποις καὶ τοῖς καιροῖς ἀναλόγως καὶ καταλλήλως* ἁρμόζειν καὶ συμβιβάζειν. φησὶ δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος *, ὅτι τοῖς προσηγορίαις τισὶν ὁμοῦ καὶ τῇ οὐσίᾳ παχυμερῶς συνδιαιρεῖσθαι δοξάζοντες, ἀνάξια παντάπασι τῆς θείων τοῖς ἑαυτῶν ἐπινοίαις δοξάζουσι. Τοσαύτης τοίνυν διχοστασίας ἐπιχωριαζούσης περὶ τὰς λέξεις, καὶ τὰ ὀνόματα, διὰ τὰς ὁμωνυμίας τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων, ἓν ἅπασι μὲν ἐπὶ θεῷ λαμβάνεσθαι ὀφείλοντων αὐτῶν, ἄλλως δ' ἐπὶ τῆς γεννητῆς πάντως καὶ ῥευστῆς φύσεως, τίς ἱκανὸς ὁρισθῆναι δὴ τῆς αἰτίας; εἰ γὰρ τοὺς θείους πατέρας ἐκείνους, τὰ τοῦ πνεύματος ὄργανα, τοὺς πᾶσιν ὑπὲρ ἅπαντας ἀνθρωπίνου σοφίας διεξιλθόντας, οἱ δὲ ἐκείνοις ἐν ταῖς τῶν θείων γραφῶν ἐξηγήσεσι ξυμφωνοῦντας ὑπεισπεμφθὲν πολλαχοῦ, καὶ μικρὸν ταυτότητα πολλάκις διεξιόντας, διὰ τὸ γνοφῶδες πολλῷ, καὶ οἷον ἐσκιῶν προπυλαίοις κεῖσθαι καὶ ἀδαμαντίνοις δορυφορεῖσθαι τὰς θείας παύσας καὶ ὑψιλοπόρους ἐπινοίας· τί ἂν ἔχοι τις ἕτερος λέγειν, μὴ τι γε τὸν ἀνθρωπίνου σοφίας ἐγγὺς ποτε τυγχάνοντα ἐκείνων, καὶ ἅμα πολλῆς ἀπεζωσμένον τῆς μοχθηρᾶς παύσης καὶ ὑλικῆς προσπαθείας; ἰδοὺ δὲ ἵνα σιωπῇ παραδράμω τὰ πλεῖστα, τὸ, * Κύριος ἔκτισέ με, ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ· ὁ μὲν θεῖος καὶ μέγας Βασίλειος, περὶ τῆς ἁρμοττούσης τῇ κόσμου σοφίας ἐρεῖσθαί φησι, * μυσταγωγὸν φωτὸς ἀρκοῦσης ἐκ τῶν ὁρωμένων, ὅτι παρὰ θεοῦ γέγονε, καὶ μὴ αὐτομάτως ἢ τοσαύτη σοφία τοῖς ἀποτελεσθεῖσιν ἐμπρέπει· καθὰ καὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Δαβὶδ διηγεῖσθαί φησι τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ φωναῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, * σωτῆρος τοῦτον εἶναι φάσκων τὸν λόγον· καὶ ἐξῆς ἑρμηνεύων, ὅσα μὲν μὴ πρὸς αἰτίας ὠφέλειαν, τῇ ἀνθρωπότητι ταῦτα προσίθησιν· ὅσα δ' ἁπλῶς ἐν ἀνεπιτηδείοις, ταῦτα διελὼν, λογίζεται τῇ θεότητι. Αὐτὸς μὲν οὖν τὸ πνεύματος ὄντως, καὶ πρὸς ἕνα βλέποντες σκοπὸν, καὶ τὴν τοιαύτην ξυμφωνίαν ἅπαντα ἐκ ξυμφόρων ὁδῶν πρὸς ἓν περαίνουσι τέλος, εὐσεβῆς δηλαδὴ καὶ σωτήριον. οἱ δὲ τῆς ἀλλοτρίων αἱρέσεων ἡγεμόνες, πρόφασιν λαμβάνοντες τὸ τῆς διανοίας δυσφίλτατον τῶν γραφῶν, ἵνα μὴ ἐροῦσιν ἀναξέαιντο ταύτας, καὶ πρὸς ἀβύσσους πυθμένας καθέλκυσι τῆς βλασφημίας. Εἰ γοῦν ἀναγκαῖον ἐτύγχανε καὶ ἡμῖν ἐπὶ τῷ παρόντος ἐπλίζειν τὴν γλῶτταν κατὰ τῆς ἐναντίας, ὡς ἔφαμεν, οὐ τοιούτοις ἂν ἐχρησάμεθα τοῖς ὀνόμασιν, εἷς τὸ πολύτροπον καὶ πολυχειδὲς ἐμφωλεύειν τῷ νῦν, ἀλλὰ τοῖς ἀναμφισβητήτοις ὡμολογημένοις καὶ συμπεφωνημένοις ἐξ ἀμοιβῆς, καὶ ὅσα οἱ ἐκείνοις ἄγαν ἡμᾶς ἐξ ἀνάγκης ἢ πάντων κατὰ τὸ ἁπλούστερον· ἐπεὶ παμπόλλα σφόδρα καὶ ταῦτα ἐπιδεῖ τῆδε γραφῆ. ἐπεὶ δ' οὐκ ἀναγκαῖον ὧδ' ἡμῖν ἐστὶν ἐν τῷ παρόντι, ἐρρωσμένοις δὲ ἐδρασμένοις ἐπὶ ταῖς πρώτοις ῥίζαις καὶ ἀσφαλεστέραις, τοῖς τε ὠαγγελικοῖς δηλαδὴ, καὶ ὡς ἄνωθεν τοῖς θείοις πατράσι τὸ θεῖον τῆς πίστεως κεκύρωται σύμβολον· (ταῦτα γὰρ ὅροι, καὶ θέσεις ὡς ἀληθῶς γνησιώτεραί τε καὶ ἀκριβέσταται) σιωπῇ τοῖς αὐτῶν φιλοσόφοις ἐνστάσεις καὶ ἀντιθέσεις

* ἁρμόττειν
* Ad Evangelium, de Divinitate.
ζ.
* Proverb. c. 9. v. 22.
* Basilius Magnus.
* Greg. Naz. Oratione 2. de Filio.
a.

in omni materia eundem ſonum edunt, ſtatim eodem modo accipienda eſſe, neque meorem in verbis prorſus denegandam, ſed propoſiti argumenti ſententias intuendas, & ſcopum atque propoſitum Scripturæ ejus in qua verſeotur exquirendum uti decear, & perſonis atque temporibus apte convenienterque accommodandum & applicandum. Eſt & Gregorius Theologus auctor, quoſdam res cum vocabulis conſentire nec minutius dividi arbitratos, opiniones divinas rebus indignas animo conceviſſe. Cum igitur tanta ſit de verbis & nominibus diſſenſio, propterea quod eadem nomina poſſunt rebus diverſis convenire, atque aliter in Deo intelligenda ſunt, aliter in hac orta & peritura natura; quis hæc pro dignitate explicabit? Nam ſi ſanctos illos Patres, Spiritus ſancti inſtrumenta, qui omni humana ſapienria cæteros omnes ſupergreſſi ſuot, ſi ergo illos in ſacrarum Scripturarum eoarrationibus ſæpenumero diſſentire videmus, & fere cootraria afferre, propter obſcuritatem ingentem, qua divinæ ſententiæ & altiores ſenſus veluti firmis atque adamantiois veſtibulis maoiuntur: quid alius aliquis dicat, oec humana ſapientia cum illis conferendus, idemque pravis affectibus obnoxius, & corpoream labem totus redolens? Ecce enim (ut pleraque ſilentio diſſimulem) illud: *Dominus creavit me, principium viarum ſuarum*, divinus ille & magnus Baſilius de ea ſapientia, quæ in mundo apparet, dictam eſſe ait: quoniam hæc tantum ooo voce edita, per ea quæ ſub aſpectum oculorum cadunt teſtetur, ſed a Deo eſſe conditam, & non caſu exiſtiſſe, ut tanta in iis quæ facta ſunt ſapientia emineret: quemadmodum & David cælos dixit Dei gloriam enarrare vocibus ineffabilibus. At magnus io Theologicis Gregorius Servatoris hanc oratiooem eſſe ait eamque ordine interpretans, quæ cum cauſa eſſe conjuncta ioveoit, ea humanitati accommodat: quæ vero ſimplicia & ſine cauſis, diſtioguit, ac Divinitati attribuit. Enimvero bi, cum Spiritus vaſa ſint & ad eundem ſcopum collimeot, tale diſſidium velut diverſis viis ad unum finem eumque pium ac ſalutarem indectunt. Extraoearum vero ſectarum auctores, arrepta obſcuritatis Scripturarum occaſione, ſacrilegorum ioſtar eas dilacerant, & in extremam blaſphemiaram abyſſum detrudunt. Quod ſi nobis etiam in præſentia eſſet opus linguam contra adverſarios acuere, ut diximus, non iis vocabulis uteremur, in quibus ſenteotia multiplex & varia lateret; ſed iis, quæ extra omnem controverſiam conſeotientibus aotmis utrique confiteretur, quæque neceſſario oos ad cogitanda ea deducerent, quæ ſimpliciori ſenſu intelligerentur. Nam & hujuſmodi permulta e ſacris literis velut efflorefcunt. Sed quia nobis id hoc tempore non eſt neceſſarium, qui melioribus & tutioribus dictis, Evangelicis videlicet, & ſacro fidei Symbolo, a ſanctis Patribus olim ſancito, oitimur & veluti fundamento inſiſtimus: (hi enim limites, hęc pronuociata revera ſunt notiora, nullamque demonſtratiooem requirunt) ſileotio rixoſas illorum cootentiones & adverſationes quam diſputationibus evertere mi-

ANDRONICUS JUNIOR

Edit. Pariſ. pag. 315.

7.

* principio viarum ſuarum. Græc.

9.

pag. 316.

ANDRONICUS JUNIOR 9.

„ bi videtur esse æquius. Quod si nobis occurritur ab aliquo, sanctos Patres sæpe syllogismis usos in ejusmodi quæstionibus, cum ego haud opportuna dicere affirmarim. Neque enim eo id fecerunt, ut ostenderent quæ Dei natura esset, aut quæ filii generatio, aut quæ Spiritus sancti processio: sed potius, ut eos coercerent, qui sine ulla modestia in theologiam invaderent. Alioqui dicat mihi aliquis, quo consilio magnus ille Theologus Gregorius, eos qui contentiose de generatione Filii & de Spiritus sancti processione interrogabant, hac verborum figura aggressus sit. Dic mihi, inquit, quo pacto Pater natus non sit, & ego naturam generationis Filii explicabo, & Spiritus processionem: & ambo insanientes, in ureana Dei curiosos oculos inferentes: ii præsertim, qui nec ea quæ aute pedes sunt intelligere possumus, non arenam maris, non guttas pluviarum, nec dies sæculi enumerare: tantum abest ut in Dei profunditates descendere, & adeo ineffabilis naturæ & omnem rationem superantis, rationem reddere queamus. Ac paulo post iterum, adversario quærente specimen & similitudinem, ut da mihi, inquiebat, ex eodem partim filium, partim non filium, deinde & eandem substantiam; ac Deum & Deum admittam: respondet: dato & tu mihi Deum alium, & naturam Dei: & ego tibi eandem Trinitarem dabo, eum iisdem & nominibus & rebus. Si vero unus est Deus, una suprema natura: unde tibi afferam similitudinem? Est enim valde turpe, nec modo turpe, sed & perabsurdum, ea inferioribus superiorum petere imaginem, & eorum quæ immota sunt ea ils quæ fluxa & caduca; & quod Ælalas ait, viventia in mortuis requirere. Quapropter etiam alibi ait: Intra limites nostros consistentes, ingenitum & genitum inducimus, & id quod e Patre procedit, ut ipse Deus & Verbum air: Hæc igitur ejus sunt, non qui offerendo constituere velit quid hæc sint, sed ejus qui repellat & deterreat eos qui temere ad hujusmodi assertiones confugiunt. *Edit. Paris. pag. 317.* Ecquomodo autem ulter sentiat, qui ne vocabula quidem Dei naturæ congruentia reperiri ab hominibus posse affirmat? Res enim divinas nostris nominibus, ut licet, exprimimus. Nam si in iis, inquit, quæ intelliguntur, ea quæ infimum locum obtinent, nempe ψυχὴ & λόγος, propriis nominibus carent; (etenim ψυχὴ femineo nomine appellatur, cum ea ejus natura non sit, & λόγος masculino, etsi ejus non sit masculi natura) ea intellectilia quæ omnium prima sunt & omnem intellectum superant, propriis appellari nominibus quomodo affirmabimus? Cum igitur tantæ & * cogitationum & appellationum tenebræ, nostræ menti offundantur, quis ratiocinari in his queat? Quod qui conatur, bifariam peccat. Neque enim horum quicquam novit, simulque ea se ignorare ignorat. Qui autem ignorat quando & ubi oporteat ratiocinari, ne tum quidem cum ratiocinandum erit, ea quæ oportet atque eo modo quo oportet argumentando concludet. Quod etsi fortasse præstet, tamen suspecta erit audientibus ejus oratio, qui cum ut simplicem & amentem semel

20. * notionum

A ἀνατρέπειν μᾶλλον, ἢ λόγοις, ἐμοὶ δοκῶ δικαιότερον. Εἰ δέ τις ἐπίσαιτο, πῶς θεῖος πατὴρ συλλογισμοῖς πολλάκις χρωμένης παρ' αὐτῶν ἐν τοῖς τοιούτοις· οὐκ ἂν ἔγωγε καλῶς φάσκειν φάσαιμι τοῦτο· ἀλλ' ἵνα δείξωσιν, ἀΘ' ὅ, τί ἐστι τὴν φύσιν ὁ Θεὸς, ἀΘ' ὅ, τί ἐστι Υἱοῦ γέννησις, ἀΘ' ὅ, τί ἐστι Πνεύματος ἁγίου ἐκπόρευσις, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον ἄλλως ἐπέχωσι τὰς ἀτάκτους τῆ Θεολογίᾳ ἐπιπηδῶντας. Εἰ δ' αὖ, λεγέτω μοι τις παρὰ Θεῶν, τί βουλόμενος ὁ μέγας ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος, ἁπασί χρηματίζει ἢ λόγον φορὰς τοὺς ἐρισιπῶς ἐρωτῶντας περί τε τῆς τοῦ υἱοῦ γεννήσεως, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως; * Εἰπέ μοι, φάσκων, σὺ τὴν ἀγεννησίαν τοῦ Πατρὸς, ἀρχὴν τῶν γέννησιν τοῦ Υἱοῦ φυσιολογήσω, καὶ ἐκπόρευσιν τοῦ Πνεύματος, ἐγὼ παραπλησίως σοὶ ἄμφω, εἰς Θεοῦ μυστήρια παρακύπτοντες· καὶ ταῦτα τίνες; οἱ μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδέναι δυνάμενοι, μηδὲ ψάμμον θαλάσσης ἢ σταγόνας ὑετοῦ καὶ ἡμέρας αἰῶνος ἐξαριθμεῖσθαι, μὴ ὅτι γε Θεοῦ βάθεσιν ἐμβατεύειν, καὶ λόγον ὑπέχειν τῆς ὑπὲρ ἄρρητον καὶ ὑπὲρ λόγον φύσεως. Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν, τὸ ἐναντίον ζητοῦντος ὑπόδειγμα καὶ ὁμοίωσιν, καὶ δὸς μοι λέγοντος ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς υἱὸν, τὸ δὲ οὐκ υἱὸν, εἶτα ὁμοούσιον, καὶ δίχομαι * Θεὸν καὶ Θεόν, ἀπειρείτην λόγων· δὸς μοι καὶ σὺ Θεὸν ἄλλον καὶ φύσιν Θεοῦ, ἐγὼ δώσω σοι τὸν αὐτὸν Τελεσθὲν μὲν τῶν αὐτῶν ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων. εἰ δ' ἐκ τῆς Θεοῦ μία φύσις ἡ ἀπαράτου, πόθεν παρέξῃς σοὶ τὸ ὁμοίωσιν; λίαν δὲ αἰσχρὸν, καὶ ἐκ αἰσχρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ μάταιον ἐπιεικῶς, ἐκ τοῦ κάτω, τοῖς ἄνω τὸν ὅμοιον λαμβάνειν, καὶ τῆ ἀκινήτου τὰ τῆς ῥεούσης φύσεως· καὶ ὃ φησιν Ησαΐας, ἐκζητεῖσθαι τὰ ζῶντα ἐν τοῖς νεκροῖς. ἐξωτέρω καὶ ἀλλαχοῦ φησίν· * ἐπὶ τῆ ὑμετέρων ὄρων ἐσόμεθα, τὸ ἀγέννητον εἰσάγομεν ἐκ τὸ γεννητὸν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὡς φησιν αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Λόγος. Ταῦτα δὲ πίστιν ἡ βέλτιστος ἐστι καταστηλοῦσαν ὅ, τί ἐστι ταῦτα, ἀλλ' ἀνασοβοῦσιν καὶ ἀποτρέπουσι τοὺς ἀλόγως εἰς τοιαύτας καταστάσεις καταφεύγοντας.

D [a] πῶς γὰρ; ὃς ἡ δ' ὀνόματα φησὶ προσήκοντα τοῖς κατὰ φύσιν Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἔστι τυχεῖν. ὀνομάζομεν δὲ, ὡς ἡμῖν ἔφημεν, ἐκ τῆ ἡμετέρων τὰ τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ τῆ τοιούτων (φησὶν) ἔχαπα ψυχὴ καὶ λόγος, αὐχεῖ ἀ ἀσώματα τοῦτο· ψυχὴ μὲν δὴ ὀνόματι θηλυκῷ προσαγορεύεται, τοιαύτῃ ἀ ἔχουσα φύσει· ὁ δὲ λόγος δ' ἄρρενος φύσεως ἔτυχε ὤν, ἄρρενικὸν καὶ αὐτὸς ἐκτήσατο τοῦτο· εἰ δ' ὧν ταῦτα αὐχεῖ ἀ ἀσώματα τοῦτο, πῶς ἂν τὰ πρῶτα καὶ πάσων ἐπέκεινα τῆ τοιούτων τοιαῦτ', χειρίοις ὀνόμασιν ἐπικαλεῖσθαι * φήσαιμι; Τοσαύτης τοίνυν τυφλῆς ἐπικρατούσης τῆ ἡμετέρα ἀθρείᾳ τῆ τε τοιμάτων καὶ ὀνομάτων, τίς ἂν ἐν τούτοις συλλογίζεσθαι δυνηθείη; εἰ δέ τις ἐπιχειρεῖ, διπλῶς ἁμαρτάνει· ὅτε γὰρ οἶδεν ἐν τούτοις εἶδέναι, καὶ ἅμα λέληθεν ἑαυτὸν ὢν εἰδώς· ἀ δ' ὢν εἰδὼς ὅτε δεῖ καὶ ὅπη δεῖ συλλογίζεσθαι, οὐδ' ὅτε δεῖ συλλογιζόμενος, συλλογίσεται οἷα δεῖ, καὶ ὅπως δεῖ· εἰ δ' αὖτος ἴσως, ἀλλ' οἱ γε ἀκούοντες δι' ὑποψίας πεσοῦνται τῆ λεγόμενα καὶ φυλάξονται, ἀφιλοσόφ τι καὶ ἄτοπα ἅπαξ αὐτοῦ καταγνόν-

Edit. Paris. pag. 317.

a Idem, ad Evagrium, de Divinitate, ὀνόματα

b Idem Oratione prima de Filio.

* Oratione de Spiritu sancto.

* Eod. Orat.

* Idem Oratione prima de Filio.

* φήσαιμι

πιγνόντες. πάχα δ' ἂν καὶ σιωπῇ παρῆλθεν τὰς τῆδε ἀπόπτων ἐκείνων ἐρίδας καὶ οἱ θεῖοι ἐκεῖνοι πατέρες ἀπεπράσαντο, οἱ μὴ ἐς ἀνάγκας ἓ ἄκοντες ἀντιλέγειν ἠγοντο, ῥᾷσα τὸν ὄχλον ἁρπάσαντες τῶν ἄλλοσε ἄλλως ἐπιφυομένων αἱρέσεσι φορήσοντα, ἔδει τὸ ἀνέδραστον ἅπαν ἐπὶ τὸν πίστιν, καὶ ἀ σφόδρα τοῦ ἀναμφιβόλου. τοῖς δ' οὕτω βεβαιωθεῖσιν καὶ συνεχθεῖσιν εἰς τὸν πίστιν τῶν πλήθους, ὅστις θᾶττον ἂν ἴδοι τις τὸν σίδηρον μεταθέντα τὸν φύσιν, ἢ πῶς βραχὺ τῆς πατρίων μεταθεμένους δογμάτων, τίς χρεία λόγων ἀφελησόντων ἐδόν; καὶ γὰρ ἵνα κἀγὼ τῶν τῶ Ἀποστόλου καιρὸν φθέγξωμαι, * Πέπεισμαι ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις ἑτέρα, δυνήσεται τῶν τῆδε πατρίων ἀποσπάσαι θεσμῶν καὶ δογμάτων. Ἐπειτα, οἱ μὲν φρῶτες ἐδὲ ταῦτ' ἐνοχλοῦντες ἦσαν, καὶ φρῶτοις ἀμῖν τοιαῦτα πρυτάνεσιν, ἴσως ἂν καὶ αὐτοὶ πρὸς λόγων ἀγῶνας παρεκαλέσαμεθα τύμπαν ξυὶ γε Θεῷ. ἐπεὶ δὲ πάλαι ταῦτ' ἐξήτασται καὶ πᾶσι εἰλίφεται τὸν προσήκοντα, καὶ τί κῦρος λαμφθὲν παρεπόμεθα τῷ χρόνῳ, ἀφ' ταῦθ' ἅπαξ ἐδημόσιαντες ὕτοι, πολλάκις καὶ ἀπταρούδωτον· πᾶ δίκαιον τοῖς πάλαι καλῶς διδόγμασιν τύμπαν ἀμᾶς ἐνοχλεῖν, καὶ ἀνύοντα μοχθεῖν, ἀναπλασσόντας αὖ τὰ αὐτά; καὶ πόσις μὲν ἀνταχθὶς ὦτο, ἢ σφόδρα τοῦ πιεζανύδαστον. λογισμὸς γὰρ ἐκ λογισμῶν ἀμείβοντες, ὑποσαίνοντές τι καὶ ὑπιχνευόμενοι αὖ τὰ βελτίονα, ἢ πειστρέφειν ἀλπίκασι τὸν ὄντα ὀφὲ τοῖς αὐτῶν ἐναντίοις ἡμῖν, ἢ τὸ φθάσαν αἶχος ἀποσείφεσθαι, ἃ πολλῷ σωσθὰ καταχαμένης γλωσσαλγίαν μᾶ τᾶς σωπᾶσθαι ὀφρύος, ἔπειτα ἐξελεύσθαι ἐχαπίροντας πανταχᾶ φήμην ἀναιδείας μιχθὲ ἢ ἀλήπτωσαν τὸν ἀλήθειαν, ὡς ἐφάσαντο τρόπαιον, οἷα τὰ σφῶν αὐτῶν σμικρολογήματα. ἀλλ' ἡμῖν γε ἀ φρονεῖσθαι τὸ μεγαλοφυεῖς ἡμῶν δεῖ· ἀδ' ἀ συμφέρει τοῖς ἐναντίοις, ταῦθ' ἁμᾶς πράττειν χρεών· ἀλλὰ ταῦθ' ἡμᾶς μᾶλλον, ἄπερ ἡμῖν. πῶς δ' ἂν ἂν ἀγωνοσιώνης ἅπαν ἐλαιῶσι, Ἑλλήνων μὲν ὁπόσοι Πυθαγορικοί τε ἢ Ἐπικούρειοι ἃ πάσης οὕτω τοι θεῖα καὶ ἀναντίρρητα τὰ τῆδε διδασκάλων εἶεσθαι δόγματα ἢ θεσπίσματα, ὡς σιωπᾷ τὰ σφίσι λεγόμενα δίκεσθαι, μὴτ' ἀμφιβάλλεσθαι ἀκοὴν, μήτε γλῶτταν προϊεμένους ἀντίφωνον· ἡμᾶς δ' ἐκ τοῖς θείοις τόμοις καὶ δόγμασι τῆδε τῆς ἡμῶν ἀρχηγῶν εὐσεβείας ἢ πίστεως ἀ μάλα ἐβέλειν ἀναπόδειατος ἢ οἷά τισιν ὄρεσι πεχρῆσθαι, ἀλλ' ἀμφιβάλλοντας ἢ πολυφραγμοσύνων ἄλλων ἀντέχεσθαι, ἢ καταπερματζόντας τὸν νοῦν, καθάπερ ποιοῦσι καὶ οἱ πολέμιοι τὰ λάφυρα ξυὶ γε πολλῇ περιέλκοντες ἀκοσμίᾳ. Εἰδέναι μὲν τοι καὶ τῶν χρεών, ὡς οὐκ ἁπλῶς ἀδὲ καθ' ἕνα γε ἢ τρόπον τὰς ἢ θείων πατέρων γραφὰς ἐκλαμβάνειν δίον. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν διδασκαλικώτερόν τι ἢ οἰκονομικώτερον ἐξεδόθη ἢ τρόπον, καταλλήλως μὲν τοῖς προσώποις ἢ τοῖς ἄλλοτε ἄλλως ἀνθοῦσι καιροῖς. οὐσεβῶς δ' ἅπαντα· αἱ μὲν γοῦν ἢ γραφῶν ὅπως ἐξεδόθησαν· αἱ ἢ δογματικῶς, αἱ δὲ ἐγκωμιαστικῶς, αἱ δ' ἀγωνιστικῶς. ὥτ' ὄων τὰς ἀλλοθεν ἀγωνιστικὰς, ἄλλοσε μεταφέρειν χρεών· ἐπεὶ δ' ἤτις πολεμίους μαχόμενος, ἢ ἄλλῳ ἁπαχολῶν ἢ διάνοιαν ἐς τὸ ξίφος ἢ ἢ ἀσπίδα, ἀφ' ποδῶν ἐφάμβων ἢ συρραπιώτιν ἐξώθησεν, ὥτε νόμον ἡγεῖσθαι τὸ πεφαγμένον, ὥτε τῷ πεφαγότι δίκαιον

reprobatum ea vebunt. Fortaſſis etiam ſancti illi Patres iſtiuſmodi abſurdas contentiones ſilentio prorſus tepulſſent, niſi inviti eas refutare coacti eſſent, cum populum, nondum in fide ſtabiſitum nec omnis dubitationis expertem, alias aliis ſectis ſuborientibus facile adhærere vidiſſent. Nunc autem, cum multitudo ita confirmata & in fide defixa ſit, ut ferri naturam facilius mutes, quam eos paululum a patriis dogmatibus abducas; quid opus eſt diſputationibus nihil profuturis? Ut enim & ipſe Apoſtoli verbis appoſite utar, certus ſum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit iſtos a patriis inſtitutis & decretis abducere. Deinde ſi jam nunc primum & primis nobis moleſti eſſetot * iſta proponentes; fortaſſis & ipſi ad verborum concertationes Deo propitio hodie aeeingeremur. Sed quum olim hæc examinata & ita ut decebat definita, & diuturnitate temporis lueuleuter confirmata ſint, atque illi ſæpius huc profecti, ſubinde repudiati fuerint; quo jure ea quę olim recte decreta ſunt hodie turbabimus & inani labore eadem ſemper repetemus? Quod iſtis quidem nec grave eſt, & ſummo ſtudio quæritur. Nam aliis atque aliis rationibus commiſcendis, iis videlicet quæ ipſis blandiantur & ſubinde meliora promittant, aut victoriam ſibi de adverſariis nobis, converſa fortuna & abolito vetere probro, eeſſuram polliceantur: aut ubi mala multa in conventum noſtrum ſolito eum ſupercilio dixerint; tum demum famam de victoria reportata impudentiſſimam ſparſuros ſe ubique ſperant, diſſimulata veritate; quę eſt eorum vaniloquentia. Verum nos commiſcere haud decet, ut dignitatis noſtræ amplitudinem prodamus: neque ea quæ e re adverſariorum ſunt, ſed ea potius quæ nobis expediunt agere debemus. Quantæ porro væcordiæ eſſet, cum Græci illi qui Pythagoram aut Epicurum auctorem ſequuntur, adeo divina & certa putent dogmata ae decreta magiſtrorum, ut quicquid illi dixerint, taciti ipſi admittant, ae neque auribus dubitanter accipiant, neque linguam contra exeraut; nos legibus & decretis primorum religionis & fidei noſtræ auctorum nolle citra damonſtrationem uti, ac iis velut certis limitibus inſiſtere, ſed alios ferre diſceptantes, & cutioſe inquirentes, & mentem quaſi minutim eonciſam in diverſa trahentes, non aliter quam hoſtes boſtium ſpolia diripere ae fediſſime diſtrahere ſolent? Cęterum illud quoque ſcire eſt operæ precium, non ſimpliciter, nec uno modo ſanctorum Patrum ſcripta intelligenda eſſe. Quorum alia ad inſtitutionem & utilitatem legentium accommodate edita ſunt, perſonarum quidem & temporum habita ratione, ſed religioſe omnia; quædam inquam ſic edita, alia dogmatice, alia eneomiaſtice, alia denique contentioſe. Quæ contentioſa, ea non debent aliunde alio transferri; neque enim ſi quis pugnana cum hoſtibus, & toto animo in gladium & clypeum intentus, commilitonem aeee

* ad Rom. cap. 8. v. 9.

B

C

D

Edit. Pariſ. pag. 318.

11. 12.

Nicephr. Gregora Tom. I.

ANDRONICUS JUNIOR

» pedes ſtantem diſturbaverit, vel ſen ea
» putanda eſt, vel is accuſandus qui id
» fecit, cogitationem alio trahenta ne-
» ceſſitate, & minime ſinenta ut id quod
» factum eſt, aliter fieret. Itaque illud
» cavendum: item ne iis quæ encomia-
» ſtice dicta ſunt, pro legibus utamur;
» nam laudantibus aut ipſa quidvis di-
» cendi licentiam dedit. Quæ vero dog-
» matice & ſententioſe enuntiata ſunt,
» iis demum rectum & tutum eſt veluti
» regulis & amuſſi quoad fidem uti.

13. » Ego vero ſicut Italos improbo & re-
» prehendo, adeo temere & arrogantar
» in Theologiam irruentes; ita etiam tur-
» pe & levitatis eſſe duco, eorum que
Edit. Pariſ. pag. 319. » probamus facere nos contraria, eorum
» vero quæ improbamus ſimilia. Non
» eoim quia confidentes illi ſunt & au-
» daces in hujuſmodi rebus, idcirco nos
» eorum exemplum ſequi par eſt; neque
» eo quod iidem a recta via deflexerunt,
» & nos ea negligere oportet, quæ te-
» ſte conſtituta ſunt. Quin potius im-
» moti intra legitimos terminos conſiſta-
» mus, & iſtiuſmodi ſtrepitus repella-
» mus, ſicut rupes inconcuſſa fluctus
» incurrentes propulſat. Vereor enim,
» vereor, ne fumum fugientes, in blaſ-
» phemiæ flammam incidamus. Quod
» enim a veteribus Græcis de Platone
» jactatum eſt, eum is ad Dionyſium
» Siciliæ tyrannum hoſpes veniſſet, se-
» giam pulvere impletam ſaiſſe, cum
» plerique deſcribendis lineis incum-
» bere illico cœpiſtent; id & apud nos
» hodie alio modo accidit. Etenim ipſis
» ut ira dicam cerdouibus patent effuſa
» Theologiæ myſteria, quorum ration-
» bus ſyllogiſtica arta penetrandis ita
» omnes incumbunt & inhiant, ut pecu-
» des herbis & paſcuis. Atque ii * qui
» de recta fide dubitant, nec non ii qui
» quomodo ſit credendum & quid ſit il-
» lud, quod vocant *credere*, ignorant,
» ii ioquam & fora & porticus & thea-
» tra omnia Theologia compleverunt,
» neque ſolem hunc impudentiæ ſuæ fa-
» cere teſtem reverentur. Et quid abſur-
» dius cogitari queat, quam eam olim
» Græcorum dogmata floreterent, certum
» ordinem extitiſſe, & myſtica arcana,
» Delphorum theologis commiſſa, nulli
» alii vel vulgare vel indagare licuiſſe,
» ſive is Plato, ſive Socrates eſſet, aut
» quivis alius ſapientiæ laude celebris:
» apud nos autem, qui ſyncerum veræ re-
» ligionis myſterium profitemur, ita ses
» divinas profanari, & quibuslibet de iis
» differendi poteſtatem dari, vel potius
» quemlibet eam ſibi ipſi arrogare? Gre-
» gorius vero divinarum rerum peritiſſi-
» mus, linguam ad Theologicas diſpu-
» tationes appellere ſic reſormidat, ut
» manum ad flammam. Proinde multis
» verbis ſa eacuſat, declaratque ſe non
» libenter accedere ad diſputandum de
» Deo, & eos qui id temere audeaot
» improbat. Neque enim, inquit, lau-
» dabile eſt deſiderium, ſed & conatus
» ipſe formidabilis. Et Ozæ exemplum
» adducit, qui Arcam olim ſolummodo
» attingere auſus, perilt; Deo, inquit,
» revetentiam Arcæ debitam ſic afferen-
14. » te. Quod ſi Rex eum quamprimum
» e medio tolleret, qui regiam coronam
» impudenter ſuo capiti imponere aude-
» ret; quot ſolmina, quot torbines is
» meretur, qui temerario auſu irrumpere
» in Theologiam non dubitat? Volo eoim

A ἐγκαλεῖν, τῆς ἀνάγκης ἄλλοτε νίκαν ἀεὶ τὸ πρόσκαιρον τοῦ λογισμοῦ, ἢ ἄκρα συγχωρήσας ἄλλως πράττεσθαι τὸ παραγμένον. ὥστ' οὖν τῷδ' ὅπῃ χρὴ ποιεῖν, ὅτε μὲν τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ὡς νόμοις κεχρῆσθαι. αὐτοσχεδία γὰρ ἐν τοῖς τέχνης ἢ τοῖς ἐγκωμιάζουσι δίδοται λέγειν ὅσα βουλομένοις ἐστὶν ἄν. ὅσας γε μὴν δογματικῶς τε καὶ ὑποφαντικῶς ἐκείνοις ἐξενέγκασι, τούτοις δ' ἄρα ἀνέγκλητόν τε καὶ ἀσφαλὲς οὕτω τισὶ κεῖσθαι καὶ εὐθυμίας πρὸς τὴν πίστιν κεχρῆσθαι. Ἐγὼ τοίνυν ὥσπερ τοὺς Ἰταλοὺς ψέγω τε καὶ μέμφομαι, ἐπαμῶς ὑποστὰς καὶ μὴ πολλῆς τῆς ὀρμῆς τῇ Θεολογίᾳ ἐπιπαδῶντας, τὸν αὐτὸν δὴ τόπον αἰσχρὸν καὶ παλίμβολον ἡγοῦμαι, ὧν μὲν ἐπαινεῖσθαι τοιαῦτα ποιεῖν ἡμᾶς, οἷς δὲ ψέγεσθαι τὰ παραπλήσια. καὶ γὰρ ὅτι ἐκεῖνοι τολμηροὶ καὶ θρασεῖς περὶ τὰ τοιαῦτα, δίκαιον καὶ ἡμᾶς ἐκεῖθεν δεῖν· οὐδ' ὅτι τῆς εὐθείας ἐκεῖνοί γε ἐξετράπεσαν, καὶ ἡμᾶς χρὴ παρίεσθαι χρεών· ἀλλ' ἀκλινεῖς χρὴ προσκόπτον ὅρων ἑστάμενος ἐντὸς, τῆς πίστεως παραρρήσσειν κρότῳ, καθάπερ προβλῆτες ἀνέκαθεν τὰ προσπίπτοντα κύματα. δέδοικα γὰρ, μὴ καπνὸν φεύγοντες, εἰς πῦρ βλασφημίας ἐμπέσωμεν. ὃ δὴ παρ' Ἕλλησι πάλαι τεθρύλληται περὶ Πλάτωνος, ὡς ἐκεῖνος γε παρὰ Διονύσιον τὸν τῆς Σικελίας ἐπιδημήσαντος τύραννον, κονιορτοῦ τὰ βασίλεια ἐσπεπλῆσθαι, περὶ τὰς γραμμικὰς σχολίας τινὰς τῆς πλείονας ὁρμώντων, τῶν δὲ καὶ παρ' ἡμῖν ἕτερον γίγνεται σύμπαν. ὅπου γὰρ ἡ παρ' αὐτοῖς εἰκῆ τοῖς βαναύσοις ἐκκέχυται τὰ τῆς Θεολογίας μυστήρια, ἢ ὥστε ἀτεχνήσασι ἅπασιν ἐπὶ τῇ συλλογιστικῇ ἐμβατεύειν τοῖς λόγοις αὐτῶν, ὥσπερ ἐπὶ τῇ χλόῃ ἢ ταῖς νομαῖς τὰ βουπόμπατα· ἢ εἰ τὸ πιστεύειν ὀρθῶς ἀμφίβολοι ἔχοντες, καὶ οἱ μηδ' ὅπως δεῖ πιστεύειν εἰδότες, μηδ' ὅ, τι ἐστὶν ὃ πιστεύειν φασὶν, ἀγορᾶς καὶ περιπάτους ἢ θέατρα πάντ' ἐμπεπλήκασι τὴν Θεολογίαν, ἢ οὐδὲ πυτοὶ τὸν ἥλιον αἰσχύνονται μάρτυρα τῆς ἀναιδείας ποιούμενοι. πῶς δ' ἂν εἴη τῷ σφόδρα ἀτοπωτάτῳ, πάλαι μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἅπαξ δόγματα, τοῖς ἐπιπολάζουσι, καὶ ἃ τοῖς Δελφῶν Θεολόγοις ἐφέστα μυστήρια, μηδενὶ τῷ ἄλλῳ ἐξεῖναι μήτε λέγειν μήτε πυνθάνεσθαι, εἴτε Σωκράτης ἦν, εἴτε Πλάτων, εἴτε ἐκ τῆς ἐπὶ σοφίᾳ πυκνότητός τι καὶ διαβόητος· παρ' ἡμῖν δὲ, οἷς ἀκίβδηλον τὸ τῆς εὐσεβείας ὁμολογεῖται μυστήριον, ὑποσὶ βιβεβλῆσθαι τὰ θεῖα, καὶ πᾶσι τοῖς Θεολογεῖν βουλομένοις εἶναι τῶν ἐφημένων καὶ αὐτοχειροτόνητον· ἀλλ' ὁ πολὺς ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος, τοσαύτην ἀποδειλιᾷ πρὸς Θεολογίαν τὴν γλῶτταν εἶναι, ὥσπερ ἐς χεῖρα πρὸς φλόγα πυρός. ὥστε καὶ πολλὰς πρὸς παραίτησιν προβάλλεται λόγους, ἐν οἷς ὧδ' ἑαυτὸν ἐγκωμιάζων * προθυμήμασι τοῖς περὶ Θεοῦ δίκτυσι λόγοις, ὅτι ἡ ἐγχειρεῖσθαι θράσεως ἀποδέχεται. οὐπω γὰρ ἐπαινεῖσθ, φησὶν, ὁ πόθος, ἀλλὰ καὶ φοβερὸν τὸ ἐγχείρημα. παρεισάγει δὲ καὶ Ὀζᾶν ἐκεῖνον, ὃς τὰς πιβωτὸν πάλαι ψαῦσαι τολμήσας μόνον, ἀπώλετο, φυλάσσοντος φησὶ τὸ Θεοῦ τῇ πιβωτῷ τὸ σεβάσμιον. Εἰ δὲ καὶ βασιλεὺς πέμψειε τὸν ἐξ ἀνθρώπων ποινήσεσθαι, εἴ τις τῇ ὑπηκόῳ ἀνειδὲς ἐπὶ

* abiß, ως χυρωμενον

* Oratione περὶ δόγματος

δ'.

ANDRONICUS JUNIOR

ἡ ἑαυτῶ κεφαλῆς τὸ βασιλικὸν ἐπιδεῖται τολμήσει A
στέφος, πόσων ἂν εὕη κεφαλῶν ἡ φησὶν ἄξιος;
οἵ τις ἀντεμίμᾳ Θρασύμπτος, ὑποτὶ ἡ Θεολογίας καπετλμῆς; ἐθέλω γὰρ ἡ μικρὸν ἐπ τῇ πάλαι φροδέσαι τῇ λόγῳ διήγημα, τῇ ὑποθέσει πάντως σφόδρα φροσῆκον. Αλέξανδρον φασὶν, ἐσεῖνον τὸν Μακεδόνα, μῆ τὸν πολιῶ ἐκεῖνον δρόμον καὶ τὰ μεγάλα ξύσματα, ἐπεισέπτη ῥᾳστώνης ἴσεσθαι τινὸς καὶ θυμηδίας ἐπιβὰς τελέρως ἴπλοι πλειστοπῶ, ἡ ποταμὸν ἡ Εὐφράτλω, ἐαπίπτει τῆς αὐτῶ κεφαλῆς, συμβὰν ὑποτί πως, ἡ βασιλικὴ καλύπτρα πλεῖ μέσον τὸν ποταμόν, λῶ παῖς τις τῇ ναυτῶ εἰλάφει ἐξευξάμενος· ἡ αὐτὸν μὲν τῇ χειρὶ βαστάζειν ἅμα ἡ νήχεσθαι μὲ ἴχνε, τῇ ἑαυτῶ κεφαλῇ πλειθεὶς, ἐξεσύ- B
ξατο κομίζων παύτλω τῇ βασιλεῖ· ὅ γε μὲν βασιλεὺς, ὅτι μὲν τλῶ βασίλειον καλύπτραν αὐτῇ διεσώσατο, πάλαιτον ἐδωρήσατο· ὅτι δ' αὐτὸν ἀναξίως τῇ ἑαυτῶ κεφαλῇ πλειθηκεν, ἀφαιρεῖται τῆς κεφαλῆς ἡ ἀνδρώτον. εἰ δ' ἀνδρωπος ἀνδρωπον ὑπ ἰωίχετο ἡ αὐτὸν ἑαυτῇ πλειθέσθαι καλύπτραν, ζῶσι βλέπειν ἐάσει τῶ λοιπῶ ἡ τὰ πάντα βόσκουσα αἰθερίαν λαμπάδα, τί φήσομεν πλεῖ τῇ ἐθνῶς ὑποτὶ τῇ Θεολογίᾳ ἐπιπεδώσθαι, ἡ ταῦτα μήτε δαίμονας δυναμένους ἐκβάλλειν, μήτε θάλασσαν τέμνειν, μήτε ποταμὸς ὑδάτων παρασκιάζειν ἐκβλύζειν ἐπ πέτρας, ἵνα τῶτις γοῦν μεταπείσωσι τὸς πολλὸς, ἡ φὸς ἀνδρὸς ὡς εἰκὸς ἀνθελκύσωσιν; Αλλ' ἐγὼ μὲν ἃ C
συμφέρειν ἐόμισα, ταῦτα ἡ λέγειν προῦγμαι. εἰ δὲ ἡ τοῖς ἀκούσιν ἀκοῆς ἄξια ταῦτα φανεῖται, τῇ Θεῷ χάθες τῇ πάντων καλῶν χορηγῷ. εἰ δ' ὦν, σκεπτέον τὸ βέλτιον.

Vitioſa conſtructio.

d.

Γ. Ταῦτα διεξελθὼν, ὁμόσοχα λέγειν ἐδόξα τοῖς ἐλλογιμωτέροις τῇ ἐπισκόπων, τοῖς τε ἄλλοις ἡ μάλιστα Δυρραχίου τῇ πάνυ· ὃς πολιᾷ βίῳ ἡ σωφροσύνῃ ὠξύνει, ἡ μεγαλοφυΐᾳ γνώμης διήρκησε ἐν τοῖς ἐπισκόποις, λόγῳ τε τλῶ ἀρετλῶ κοσμῶν, ἡ ἀρετῇ τὸν λόγον. οἷς ἀκολυθεῖν πεπείκασιν ἑαυτὸς ἡ ὅσοι μὴ λόγοις τλῶ γλώσσας ὁπλίζουσιν ἐθέλουσιν, πᾶσαν ἐρεσιακὴν ἐξ ἀνάγκης ἀποθέμενοι γνώμλω.

brevem narrationem etiam, veteris memoriæ, huic negotio valde conſentaneam ſubjungere. Alexandrum ajunt, Macedonem illum, poſt longum victoriarum curſum & magnos triumphos cum animum relaxare & recreare veller, tricemi conſcenſa in Euphrate navigaſſe circunſpectantē, ac in medio flumine diadema illi forte ito a capite delapſum eſſe: quod cum nauta quidam natando provectus apprehendiſſet, & quia manu geſtare ac ſimul natare non poterat, capiti ſuo impoſuiſſet, ut denique enatans ad Regem reportaſſet; homini illi, quod regium diadema ſervaſſet, talentum donaviſſe: ſed quia idem diadema indigne capiti ſuo impoſuiſſet, caput abſtuliſſe. Quod ſi homo hominem, qui eodem ſecum pileo uſus foret, vivum ferre non potuit, neque ultra paſſus eſt omnium rerum altricem intueri ſolis lucem, quid de iis dicemus, qui adeo petulanter in Theologiam irrumpunt? idque cum neque dæmones ejicere, neque mare interſcindere, nec aquarum amnes e rupibus elicere poſſint, ut iſtis ſaltem indoctum vulgus dedoceant, atque adeo in ſuas partes trahant. Ego vero quæ utilia eſſe judicavi, ea in medium proferenda eſſe cenſui. Quæ ſi auditoribus digna auditu viſa ſunt, Deo accepta refero, qui, quidquid pulchrum, largitur; ſin minus, quærenda ſunt meliora.

III. Hæc cum dixiſſem, viſus ſum eruditorum Epiſcoporum opinioni congruentia dixiſſe, cum eliorum, tum maxime Dyrrachini, viri præſtantiſſimi, qui & ſenili gravitate & ingenii acumine & animi magnitudine inter epiſcopos excellebat, ac virtutem eruditione & eruditionem virtute ornabat. Hos ii ſibi ſequendos putaverunt, qui eloquentia non valebant, omna contentionis ſtudium coacti abjicere.

IV. Hoc tempore etiam Deſpota Conſtantinus deceſſit, & una ſecum inanem vulgi expectationem ſepelivit.

Δ. Ἐν τῶτῳ τῇ χρόνῳ ἡ ὁ δεσπότης πτολεμαῖος Κωνσταντῖνος, ἑαυτῇ σωφάφας ὁμῶ ἡ τὰς ἀκαίρως [τῇ πολλῶν προσδοκίας.

ANDRONICUS JUNIOR *Edit. Paris. pag. 321.*

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ LIBER UNDECIMUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Turci Latinos ac Romanos terra & mari infestant. II. Latini Principes eum Italiæ Rege & eum Imperatore agunt de incunda adversus communem hostem societate. III. Imperator pecunias cogit. Classem apparat. Latinorum adventum expectat. Latini inter se dissidentes ejus expectationem frustrantur. IV. Rhodii, Phocæenses, & Cycladum rector in Imperatorem conspirant. Mitylenen proditione capiunt. V. Catanes Genuita, dux Phocæensium, eam sibi vindicat; navium numero sociis superior. Uxorem & liberos Phocæa accersit. Quonam jure huic urbi præfuerit. VI. Genuenses Galatæi insolescunt. Eorum opulentia unde creverit. Variis artibus castellum suum amplificant ac muniunt. VII. Imperator munitiones eorum incendit. Eosdem bellum aperte molientes oppugnare negligit, ad majora intentus. VIII. Galatæi in summas angustias redacti, ferociam exuunt. Pacem impetrant. IX. Imperator Mitylenen proficiscitur. Naves quinque hostiles comprehendit, & Chium peraucit. Interim Catanes Mitylenen munit. Romani adjunctis sibi Turcis Phocæam obsident.

ANN. CHR. MCCCXXXIV.

I. ANno sequente Turci, plurimis navibus ædificatis, non insulas tantum vexarunt, in Ægæo & ultra Ægæum mare sitas, sed mercatorias etiam naves captas spoliarunt; & crebros excensus in maditerranea fecerunt, non secus ac si in sua certa versarentur, obsistente nemine. Quæ res Latinis æque ac Romanis exitio erant, & ruinosa etiam in posterum pericula minabantor.

ANN. CHR. MCCCXXXV. * Roberto. *Vide Ducangii Notas.*

II. Latinorum itaque principes conveniunt, ac de ea re inter sese & cum * Carolo Italiæ Rege communicant: seque ad propulsandum hostem paratos fore pollicentur. Missis etiam ad Imperatorem legatis, consensum & ardorem Latinorum ei declarant, hortanturque ne commonibus periculis desit, & ut serio ac sedulo in rem gerendam incumbat. Intolerabilia enim esse quę Turci Latinis & Romanis derrimenta in dies inferant, & in posterum inferra destinent. Ad hęc absurdum ac ignavissimi esse ingenii & animi, cum liceret ea jactura & translatione opum nostrarum, quibus quotannis inviti a Barbaris spoliemur, ad navalium copiarum apparatum & propulsationem hostium uti: oltro cedere illis, & in evidens atque indubitatum discrimen nos ipsos una cum facultatibus nostris ultro precipitare. Legationi illud etiam * appendicis vice adjecerunt: ni expergisceretur, & ana seeum communes hostes oppugnaret, & ipsum hostis loco furorum.

pag. 322.

* conclusionis

Α. Τοῦτ δ' ἐπιόντος ἔτους οἱ Τῦρκοι πλέῖστα ναυπηγασάμενοι πλοῖα, ἃ μόνοι τὰς νήσους κατὰ διετέθεσαν, πᾶς τε κατὰ τὸν Αἰγαῖον ἢ μὴ τὸν Αἰγαῖον, ἀλλὰ ἢ τὰς ἐπ' ἠπείρου ἐξεύσας ἑλλάδας αἰρούμενοι ἐλῃζοντο· συχνὰς δὲ ἢ τὰς ὑποβάσεις ἐς ἢ μεσόγειον ἐποιοῦντο, καθάπερ ἐν φιλίᾳ γῇ, μηδένα τὸ παράπαν ἀμυνόμενον ἔχοντες. ἃ δὴ κοινῇ τὴν ἑσπέρᾳ φθορὰν Λατίνοις ἐμῇ ἢ Ῥωμαίοις, ἢ ὅτι μείζονα ὑπείλει ἢ φόβον ἐν τοῖς ἑξῆς.

Β. Κοινολογοῦνται τοίνυν συνελθόντες οἱ τῶν Λατίνων ἄρχοντες περὶ τοῦ πράγματος πρός τε ἀλλήλους, ἢ πρὸς Κάρολον τὸν τῆ Ἰταλίας ῥῆγα, ἢ πρὸς ἅπαντα τὸν πολεμίων παρασκάζεσθαι ὑπαγγέλλονται. πέμπουσι δὲ ἢ πρὸς βασιλέα πρεσβείαν, διαπραξοῦντες τε τῆ κοινῇ τῆ Λατίνων ὁρμῇ, ἢ ἅμα ἀξιοῦντες διανεῦσαι ἢ αὐτὸν ἐς τὴ κοινὴ χρείαν, καὶ μὴ ἐν παρέργῳ θεῖναι τὰ τῆς συμβᾶς. ἐ γὰρ ἀνεκτὰ ἔφασαν εἶναι, ὅσα Ῥωμαίοις ὑπάγουσι ἢ Λατίνοις οἱ βάρβαροι καθημέραν δεινὰ, ἓ ὅσα ὑπάξειν ἔτι ὑπαγγέλλονται. ἄτοπον δὲ ἢ ἄλλως, ἢ τωθρούσης πάντη διανοίας ἢ γνώμης, παρὸν τῆ καθ' ἕκαστον ἔτος γινομένῃ ζημίᾳ ἢ παραπεμπῆ τῆ ἡμετέρων χρημάτων πρὸς τὰς βαρβάρας ἀσπόνδων ἡμῶν, ἐς παρασκευὴν ἑαυτοῖς δυνάμεως ἢ ἄμεινον κατ' αὐτῶν χρήσασθαι ἕκαστα ἐκόντας ἐκδίδοναι, ἢ ἐς προφανῆ ἢ ἀναμφισβήτητον αἰσθέσθαι ὅπῃ ποτὲ συνωδεῖν μῆ τῆ ἡμετέρων καὶ ἡμᾶς αὐτούς. ἐπιτιμᾶν δὲ τῆ πρεσβείᾳ ἢ ὅπῃ τινα ἐπῳδὸν, ὡς εἰ μὰ διανοίας ἢ σὺ μεθ' ἡμῶν ἐς ἅμιλλαν τῆ κοινῶν πολεμίων, ἵνα ἂν φθάσῃς ἢ αὐτὸς ὑφ' ἡμῶν ἴσα τοῖς ἐχθροῖς πολεμούμενος.

Γ. Ταῦτα τὸν βασιλέα ἰωάγγεσε εἰς τὴν αὐτὴν
τὴν αὐτῶν χρείαν ἐξανεῖλωαι. ἐν ὑπὲ χρημάτων ἐπορίζετο τὰ βασιλικὰ πολέμια, πέμπει τὴν τελώνας τὰς ἐπὶ Θρᾴκη ἐν Μακεδονίᾳ χώρας ἐν πόλεις ἀργυρολογήσοντας, ἐν πολλὰ ποιοῦντας ὑπό τε τῆ ἄλλοτε ἄλλως ἐπιόντων φόρων, ἐν ὑπὸ τῆ συχνῶν ἐφόδων, ὅθεν μὲν τῆ Τούρκων, * ὅθεν δ᾽ ἐν τῆ Βουλγάρων. πόνων ὄντως ἐχόντων, πᾶς τε παλαιὰς ἐπισκευάζων ναῦς, ἐν ἑτέρας ἐξ αὐτῶν ἤδη κρηπίδων ἐναπεκτίζετο παρ᾽ ἦλον τοῦτον ἐν χειμῶνα. ἔτερος δὲ ἤδη λήγοντος, ὁ μὲν βασιλεὺς ἔκοσι ναῦς πεπληρωκὼς, ἐφ᾽ ἑπτάλοιν παρεσκευάζετο, ναύαρχος ἐθελοντὴς αὐτὸς τῶν στόλων γιγνόμενος· ἐν πᾶσα φὸς τὸ συζύγου διανοίνης ἐν τῶν ἄλλων ἁπάντων κωλυόμενος, ἐν τὸ μὲν ἐς ἄξιον βασιλεῖας πεμπτὸς τὰ τοιαῦτα τῆ ὄργων ἀνήκεσε. ὁ δ᾽, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνεργὸς αὐτὸς τῆ γνωμόνων ὑφιστάμενος γίγεσθαι, ὅπω ἀφεπαῦδε πολὺ τὸ φιλόνεικον ἔχε, ἐν πλάρας ἐν πολεμικῆς ὁρμῆς. ἐπάθετο δ᾽ ἅμως ἐν τῶν Λατινικῶν δυνάμεων ἀφιξιν πεμφθέντων. ἀλλὰ περὶ τὰς νεὼς φύσητας ἐν σφίσιν αὐτοῖς θορύβους ἐν παραχὰς οἱ Λατῖνοι ἀχολωθέντες, ἀφανεῖς ἐν ᾠδοὺς περὶ τὰς ἐπαγγελίας ἐφάνησαν.

Δ. Οἱ δὲ Ῥόδιοι ἐν οἱ τῶν πλησίον κεῖται Σμύρνης, ἐν φὸς πόνοις τῆ Κυκλάδων νήσων ἡγεμονίαν, δόλῳ μεταθέμενοι τὸν σκοπὸν, σωθῆναι ἔχον λάθρᾳ ἐπιδίδοσι ταῖς τῶν Ρωμαίων πόροις, ἐν αὐτοῖς τοῖς τῶ βασιλέως ναυτικοῖς δυνάμεσι. δείσαντες ἴσως, μὴ ὁ Βασιλεὺς τῆ ἄλλων ἀριθμὸς, ἐπ᾽ αὐτοὺς τρέψηται. ὅθεν ἐπὶ Λέσβον ὁρμήσαντες ἅμα ναυσὶ πεντηκοντόροις, τὴν μὲν ἄλλας πόσεις αὐξησιγοεῖσθαι τοὺς ἐν ἰδιωθέσαι. αὐτοὶ δὲ τῆ λιμένι τῆς Μιτυλήνης ἐξαίφνης φορχόντες, φρουρὸς ἐν πόλει ἄλλοτε ἄλλους.

Ε. Βυλομένων δὲ τῆ τε Ῥοδίων, ἐν τῶ τῆ Κυκλάδων νήσων ἡγεμόνος πάντα χρήματα διαρπάσαι, ἐν τὰ ἄλλα ἐπίσης ἐπιφάσεσαι διαπέμπεσθαι τῆ Λεσβίων, δόλῳ τινὶ ἐν ἀπάτῃ χρησάμενος ὁ τῆ Φωκαίων ἀρχηγὸς Κατάνης, οἰκείαν τε φρουρὰν εἰσάγαγε εἰς τὴν Μιτυλήνην, ἐν παύνυ ἰσχυρὸν ἐποιήσατο, πόνος παρεκρουσάμενος. ἐτίμησε δὲ ῥᾴδιος ἐκάθετο ἐν ὅλης ἀεὶ συμμάχων τῆς νήσου πρατήσεως, ἄτε πλείονα συναμφοτέρων ἐκείνων μόνος αὐτὸς ἀσαπμίνος δυνάμεν. ἀπὸ μὲν δὴ ἦλθε ἴσχυ τεσσάρες μόνος αὐτὸς, ἓξ δὲ Γενούας ὀρθᾶ πεπληρωκὼς. οἱ δὲ Ῥόδιοι πέντε τὰς δ᾽ ἑπτὰς ἔξ ὧν ὁπ Κυκλάδων νήσων ἀρχηγὸς αὐτὸς μὲν ἦν τῆς μὲν ἐν Μιτυλήνης οἱ ἀπτὰς δ᾽ ὧν ἐξῆσαν ἐν πατελθὸς· ἀ δὲ ἐν γυναῖκα ἐν τὰ πάντα μεταπεμψάμενος ἐν Φωκαίας, ἐαυτὸν ἐν οἰκήσειν ἔχειν ἔλπε, φρουρὰν ἐαυτὸν ἐγκαταλιπὼν τῆ Φωκαίᾳ. ἀλλὰς δ᾽ αὐτῆ περιελθὼν ὧν ἀπὸ τροχόνων ἐν Φωκαίας, φὸς τὸν βασιλέως, ἐν πάντα τὰ βασιλέως, σφίσι δεδόσθαι ἐπιτροπὰς τε ἅπαντα ἐν χρημάτων τινὸς ποιεῖσθαι. διὸ ἐν κατὰ χρόνους πολλοὺς οἱ ἐν τούτῳ ἐφορείαν διεδέχοντο, γράμμασι βασιλικοῖς ἀνανεοῦντες ἀεὶ διπλῶν ἐν δόσιν ἐν κλῆρον, μὰ λάθῃ παρυφαμένα ἐν βασιλεῖαν διανοίαις ἐν μεταξὺ τῶ χρόνου μακρὰ περίοδος. Ο δὲ Κατάνης * ὅπως, τοσοῦτον ἐφρασὼς ἤδη τὰ Ρωμαίων φρόνημα, θρασύτερος διετέθη φὸς βασιλέα. ἐν ἐμέλει τῆ καθεστώτων διαιτᾶν. ἔθετο δ᾽ τὰν τῶ βασιλέως ὑφορμίζειν αἰεὶ δύο ἐφόδους, ἑαυτὸν τε κατὰ πᾶν τὸ δυνατὸν ἐσφαλίζετο, ἐν ἐν Μιτυλήνης ἐμέλετο ἐπιβουλὴ. καιρὸν δὲ ἤδη λαβόμενος, εἰς πέρας ἐν ἐπιβουλὴν ἐξέφηνεν. οἱ μὲν τε συνοδεύραμενότες ἐπὶ ἐν Μιτυλήνης ἄλωσιν Ῥόδιοι μετὰ τῶν ἑτέρων, τὴν τῶ Φωκαίας Κατάνη μοχθηρίαν τῆς γνώμης καταγνωσότες, εἰς τὰ οἴκοι ἀνεχώρησαν.

III. Ita Imperator communis illius belli focius eſſe coactus, cum ſuus Imperatorius pecuniæ inopia laboraret, tributorum exactores in Thraciam & Macedoniam ſtatim miſit; quamvis dilus tractus urbes ac provinciæ multum jam vexatæ erant, tum exactionibus alias aliis, tum incurſionibus crebris, hinc Turcorum, illinc Bulgarorum. Interea & veteres naves reficiuntur, & aliæ novæ per totam hanc hyemem a fundamentis extruuntur. Sub veris exitum, Imperator viginti navibus completis, parat ſe ad profectionem, & ipſe ultro claſſis præfectum agit; idque Imperatrice nante & cæteris omnibus prohibentibus, quod iſtiuſmodi res ab Imperatoria majeſtate alienæ eſſent. At ille, ut cæteras, ita hanc quoque rem ſua præſentia & nutu confici volebat, alacritate & bellico impetu plenus. Latinarum tamen copiarum adventum expectabat. Verum illi nuper inter ipſos ortis tumultibus occupati, ſpem ejus fefellerunt, ac nihil eorum quæ promiſerant exequuti ſunt.

IV. Rhodii vero, & maritimæ Phocææ habitatores, quæ urbs prope Smyrnam ſita eſt, ac præterea Cycladum inſularum * princeps, conſilio fraude mutato pepigerant, ſe Romanas inſulas & ipſas Imperatoris copias clam adorturos: veriti fortaſſe, ne hic aliis omiſſis arma in ipſos converteret. Itaque cum navibus quindecim Lesbum profecti, reliqua quidem inſula potiri illico non potuerunt: ſed Mitylenes portum derepente ingreſſi, urbem proditione ſtatim ceperant.

V. Cum autem Rhodii & Cycladum inſularum princeps nave diripere, & reliquam pariter Lesbiorum ditionem partiri vellent, Phocæorum ductor Catanee dolo ac fraude uſus, ſuam præſidium in urbem introduxit, illiſque deceptis, eam ſibi vendicavit. Inde enim totius inſulæ vel ſine ſocijs ſe facile potiturum eſſe putabat; quippe qui ſolus utriſque illis ſimul junctis ſuperior viribus foret. Ita enim ſolus octo triremes adduxerat, quas Genuæ compleverat, Rhodii vero, quatuor, reliquas tres, Cycladum inſularum princeps. Ac Mitylenæos quidem cives ſtatim urbe exegit; & navore ac liberis Phocæa accerſitis, ibi conſidere decrevit, juſto præſidio Phocæa relicto. Erat autem Phocæa patrimonium ejus, tranſmiſſum videlicet a majoribus, qui eam urbem * ab aut Imperatoris acceperant, procurationis & alicujus pecuniarii reditus gratia. Quamobrem certis temporibus, qui in ejus loci præfecturam aliis ſuccedebant, factam olim donationem nunquam Imperatorie literis perpetuo renovabant, ne longo temporis ſpatio exclusus Imperator dominio imprudens excideret. Catanee autem iſte, cum jam Romanam rem afflictam cerneret, inſolentius erga Imperatorem ſe geſſit, officiumque neglexit. Unde Imperatoris ſubitam impreſſionem veritus, ſaluti ſuæ qua potuit omni modo conſuluit, & Mitylenen per inſidias occupare inſtituit: idque data occaſione perfecit. Cæterum Rhodii, & alii qui ad invadeodam Mitylenen concurrerant, improbitatem Phocæenſis Catanis cauſi, domum receſſerunt.

* ineidus

* ἀφίμενος

* ab Imperatore eodemque avo Imperatoris. Græc.

Edit. Pariſ. pag. 323.

ANDRON. CUSI JUNIOR

VI. Hoc rerum ſtatu Genuenſes qui Galatam tenebant, cum antea audaces, tum illo Catanis ſucceſſu audaciores facti, (nam & is Genuenſis erat) pluribus majoribuſque injuriis & contumeliis Romanos onerabant. Nam propter imminutam, quam primum a Michaele Palæologo impetraverant, ut ſupra diximus, maxima pars Romanæ claſſis ad illos ſe contulerat, eorumque habitum aſſumpſerat; unde Latinorum opes auctæ, Romanorum vero imminutæ ſunt. Quæ ſane res eos aſperiores contra Romanos, atque etiam ſuperbos & contumaces effecit. Proinde & foſſam circumductam profundiorem fecerunt, & firmas turres clanculum per ſpeciem ædium extruxerunt. Tum ildeus largitione corruptis iis qui Imperii adminiſtrationi præerant, omnem licentiam nacti ſunt & vineas emendi, & ædes in vicino colle ſplendidis muris ac velut propugnaculis munitas ædificandi, adeo ut ſi bellum cum Byzantiis gerendum eſſet, nihil eſſe quod eos aut terreret, aut impediret.

VII. Imperator autem, cum primum Mitylenen eſſe captam audiſſet, & hos in vicinia plus ſatis inſolefcere cerneret, & pacta conventa pleraque violare, iis ſubito circumventis, magnas illas & munitas ædes in colle extructas incendit: in quibus multi arcus, multa tela & armæ, eaque diverſi generis, reperta ſunt. Quæ cum Latini præter expectationem viderent, paverc ac trepidare & extrema timere cœperant. Putabant enim, Imperatorem eodem die cum navalibus copiis ſolito majoribus in ſe ipſos quoque impetum eſſe facturum. Quare clam armis ſeſe muniebant. Sed cum ne poſtridie quidem Imperatorem quicquam contra ſe moliri cernerent, ſed totum Mitylenæa navigatione occupari, elati animis, apertum bellum denuntiant: nec ſolum Byzantiis ſed & ipſi Imperatori audacter illudunt: ligneis turribus ſua mœnia circumplectuntur: magnas denique onerarias partim in fundum maris demergunt, partim ante portum armatas munitionum & aggerum vice opponunt. Imperator vero, cum copias tanto apparatu a ſe inſtructas nollet eo bello diſtrahi, magnum inter hæc animum præ ſe tulit, illis prorſus neglectis: & omni ſtudio ad navigationem ſe paravit, ac novas ſibi vires quæſivit.

Edit. Pariſ. pag. 134.

VIII. Sed cum Latini Galatæi ad ſeptem integros dies mœnibus ſuis incluſi manſiſſent, ac jam iis tumultus ab civibus fuis immineret, qui mala urgentia diutius tolerare non poterant, (nam & aqua & omni herbarum pomorumque ſuſurio carebant) & circumforanei ac pauperes homines, & qui e quotidiano venditionis lucello ſuſtentabantur, ii demum maxima jactura facta, magis etiam contra magiſtratus Latinos inſanirent: ob hæc igitur facti modeſtiores, Imperatori ſeſe ſubmiſerunt, & intempeſtivæ ſuperbiæ veniam impetrarunt.

IX. Poſt Canicularem exortum, anno jam vergente, cum ſeptentriones in mari inferiori vehementius ſpirant, Imperator eum omnibus navalibus copiis Mitylenen tendit. At Catanis triremes, quæ

A ς'. Τότε ὅτι ἐχόντων, τὸ πρότερον πλέον ἀνα-
λαβόντες Θράσος οἱ ἐν τοῖς Γαλάτᾳ οἰκοῦντες Γε-
νοῦαι διὰ τὸ τὸ Κατάνη πρόπραγμα, (Γενουίνης γὰρ
κἀκεῖνος ἐτύγχανε) πλείονα τῷ προτέρων ἐπῆγον τῷ
προστιθέσαν τοῖς Ῥωμαίοις τὰ ἀδικήματα καὶ τὰς
ὕβρεις. διὰ γὰρ τὴν ἀπόλειαν, ἣν παρὰ τ' πρώτου
Παλαιολόγου Μιχαὴλ τὸ βασιλέως εἰλήφεσαν, ὡς
ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, τὸ πλεῖον τῶ τῷ Ῥωμαίων ναυ-
τικῶ προσῃθήμενον ἐκείνοις, τῷ μεταχωματιζόμενοι,
εἰς μίγα μὲν τ' * Λατίνικὸν ὑψηνε πλῆτον, μί- * non, tamen
γα δ' ἀλάτησε τὸν Ῥωμαϊκόν. ὁ δὲ τῷ σκληρο- ſenſui ma-
ρῆς κατὰ Ῥωμαίων αὐτοὺς ὑπήρχοντός τι τῷ αὐθάδους ſatis legeba-
ἐπεσπόκει. ὅθεν τῶν τι πιεζ αὐτοὺς ταφρον βαθυτέ- tur.
ραν ἐποίουν, τῷ πύργους ὑψηλοὺς κατὰ τὸ λελῃθὸς ἐν
χήμασιν οἰκιῶν αὐτῶν, τῷ ἐπὶ τούτοις, χρήμασιν ὑ-
ποῤῥῆττοντες τοὺς τῷ βασιλικῶν προεστώτας πραγμά-
των, ἄδειαν πᾶσαν εἰλήφεσαν, ἀμπελῶνάς τε ὠνῆσθαι, τῷ οἰκίας αἰτεῖν ἐπὶ τῷ πλησιάζοντος λό-
φου λαμπρὰς πεπυργωμένας τοῖς τείχεσιν. ὡς τῷ
δῆσαν πολεμεῖν Βυζαντίοις, μηδὲν εἶναι τὸ φόβον
ἐπάγον τῷ κώλυμα τούτοις.

B Ζ. Ἐπεὶ δ' ἀρτίως ὁ βασιλεὺς τῶν τοῦτο Μι-
τυλαίοις ἐπύθετο ἅλωσιν, τῷ πάντες αὖ ἐγγύθεν
πόρα τῶ δέοντος ὥρα Θρασυνομένους, τῷ ἐς τὰ πλέ-
ονα παρανορθοῦντας, πιεσθέντων αἰρεσίας, ὁπό-
σους τοὺς περὶ τ' λόφον μεγάλας τῷ ὀχυρὰς ἐκείνας
C οἰκίας αὐτῶν. ἐν αἷς πολλὰ τε σίτου ὅπλα τῷ πό-
ξα τῷ βέλη * τῷ διάφορα. ταῦτα παρὰ προσδοκίαν * αὖθις, ut
εὗρον τοῖς Λατίνοις, κατατηχήσαι τῷ ἐπιπλήξ- ſupra.
θαι ὑπῆρε, τῷ διδόναι τὰ ἔχατα. ἤλπισαν γὰρ αὐ-
θημερὸν ἐπιπεσεῖσθαι σφίσι τ' βασιλέα ὁλοχερῶς, πολλῆς πιεζουσίας ἐπὶρ ποτε ταυτησῆς δυ-
νάμεως. διὸ τῷ λάθρα ἀπλίζοντο καθ' αὐτούς. ἐ-
πεὶ δ' ἄχει τὴν ὑστεραίας πιεσθέντες, ὑδὲ πλέ-
ον διαφαττόμενον τ' βασιλέα εὗρον ἐπ' αὐτοῖς, ἀλλ'
ὅλον ἐχαλασμένον πιεζ τ' ἐς Μιτυλαίου ἀπόπλουν,
ἀναθαῤῥήσαντες, μάχῃ ἐπῆρξαν φανερᾶς, τῷ ἀθρό-
ως ἐς τε Βυζαντίους τῷ ἐς αὐτὸν βασιλέα ἐσύβρι-
ζον. ξυλίνης τε πιεζλασαν πύργους τοῖς ἑαυτῶν τεί-
D χεσι τῷ ἐξ μεγάλων ὁλκάδων τὰς μὲν εἰς συθμένας
θαλάσσης κατέδυσαν, τὰς δ' ὁπλίσαντες πρὸ τῶ λι-
μένος ἀντ' ἄλλων προβόλων τῷ χαρακωμάτων ἔστησαν.
ὁ δὲ βασιλεὺς μὰ βυλόμενος τῶν τοσούτων παρασκευῶν ἐσταθῆναι περιπαῖν, μεγαλοψύχως τε ἐχρήσατο
τοῖς παροῦσιν, ἡμελκκὼς τὸ παράπαν αὐτῶν, τῷ πρὸς
ἅπλουν παρεκελεύετο πᾶσῃ σπουδῇ, πλείονας ἔτι
διωκόμενος ἀθροίζων.

H. Ἐπεὶ δὲ μέχρις ὅλων ἑπτὰ ἡμερῶν ἐστὸς τεί-
χους οἱ ἐν τοῖς Γαλάτᾳ Λατῖνοι συγκλεισθέντες, ὑ-
μεῖς ὑπὸ τῶ οἰκείω δήμω * διαταραχθήκεσαν, * ἐξαπατη-
τῷ μὲ δύνασθαι φέρειν πλέον τὰ συμπιστόντα σφίσι χθέντας a
δεινά. ὕδατός τε γὰρ ἐπαύζοντο, τῷ ὅτι ἐν τῷ λαχά- Wolfius in
νων τῷ ὀπωρῶν ἐν ψυχαγωγία· οἵ τ' αὖ ἀγοραῖοι τῷ margine.
πίνητες ἀνθρωποι, τῷ ὅσοι ἐκ τῶν αὐλῶν τὸ ἐφήμερον
τηλαντοῦσι χέρδος, οὗτοι δὲ πλείστῳ ὑπομένοντες
ζημίαν, πολλῷ πλέον κατὰ τῶν προεστώτων Λατίνων ἐμαίνοντο. ἐξ δὲ ταῦτα πρὸς τὸ ταπεινότερον
ἀπαλλάξαντες, ὑπέκυψάν τε τῇ βασιλέως, τῷ συγγνώμην ἔχον τῆς ἀπαίρου ὁρμῆς.

Θ. Τῶ γε μὴν ἔτους ἤδη μ' τὰς τῶ κυνὸς δέντος ἐπινοίας, ὅτε δὴ τῷ ἀφθονώτερα τὰ * ἀρτεμ- * περιέτρε
κὰ πνεύματα ἐς τὸν ἀπὸ χίονος θάλατταν, ὥρας ὁ βασιλεὺς μετὰ πάσης τῆς
ναυτικῆς δυνάμεως ἔπλει ἐς Μιτυλαίου. οἱ δ' ἐπὶ τοῦ Καπάνη τεμένους τῶν Μιτυ-

λιλίῳ παραπλέουσαι, πλοῖς ἢ κατὰ προσδοκίαν ἐ- A πτάσας τὰς τῶ βασιλίως ἐφορμούσας, αἱ μὲν δύο φθάσασαι προσωρμίσθησαν τῷ τῆς Μιτυλήνης λιμένι. αἱ δὲ πέντε ἀπογνοῦσαι ἐς γῆν κίρνον ἐξέκλιναν, ἔνθα πάντες οἱ ἐκ αὐτῆς ἀποβάμενοι τὰ ὅπλα ἔφυγον· ὧν οἱ μὲν ἔδραμον ἐς γῆν Μιτυλήνης· οἱ δ' ἀνοδίᾳ χρησάμενοι διεφθάρησαν ὑπὸ τῆ Λεσβίων. πλοῖα δὲ πέντε ναῦς πλήρεις ἅπλων καὶ ὁπλιτῶν ναυτικῶν οἱ τῶ βασιλίως λαβόντες, ἀπέπλευσαν ἐς Χίον ἅμα τῷ βασιλεῖ, πληρώσοντες τὰς ἴδιας ναῦς πέντε τριήρεις ἐκείνας ἀνδρῶν τι, καὶ ἅπασι τὴν παρασκευὴν μάχεσθαι ἔμελλον. μέγα δ' ἐγένετο ἐναντίωμα τῇ τῶ βασιλίως σπουδῇ καὶ θελήσει ὁ πρὸς Χίον ἅπαν διατριβή. ἀδείας γὰρ ὁ Κατάνης λαβόμενος, γέφυρα τὸν Μιτυλήνης ἀγχυράσατο, καὶ πολλῶ εἰσελθόντι δυνάμει στρατιωτικῶ, καὶ χρημάτων ἀφθονίᾳ πάρεστι τῇ χρειωδῶν. καὶ ἔτι ἐς Φώκαιαν πέμψας ἃς εἶχε δύο παχυπλοΐας τριήρεις, τὰ ὅμοια ἐπιτηδεύει πρὸ τῆ χρησάμενος τῇ σπουδῇ. μετὰ δὲ ταῦτα καπετλάδεσας ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆ δυνάμεων ἐς Φώκαιαν, προσκαλεσάμενος δὲ ἐκ τῶν γῆ πλείστην ἐπαρχίαν ἔχοντα Τοῦρκον, ἅτε εἰδὼς καὶ κίνδυνον ἀχθόμενον ἐν πολλῶ τῆς Φωκαέων Λατίνους, καὶ τὰς ὑπὸ σφῶν ἐπαγομένας αὐτῷ συχνοτέρας ζημίας, πιεστηριαστὴν ὄντα τὸ φρόνημα ἐν τι γῆς καὶ θαλάττης πολιορκῶν, πολλῆς τῆς χορηγίας τῆ χρειωδῶν παραγινομένης ἐς τὰς τριήρεις παρὰ τῆ Τούρκων.

tum ſeptem numero Mitylenes oram lege- ANDRONI-
bant, cum plures expectatione ſua naves CUS JUNIOR
conſpexiſſent, duæ quidem in portum latini evaſerunt; quinque vero per deſperationem in terram appulerunt. Qui autem ex eis fuerunt, omnes abjectis armis fugerunt: quorum alii curſu Mitylenen pervenerunt, alii viæ ignari a Leſbiis interfecti ſunt. Imperatoris vero naves quinque armis & commeatu plenas ceperunt, & iis ſecum abductis Chium verſus cum Imperatoris navigarunt, illas ipſas quas ceperant quinque triremes remigibus completuri; item militibus, qui e tabulatis pugnarent. Atque hæc apud Chium mora feſtinationi & ſtudio Imperatoris valde adverſa accidit. Catanes enim jam ſecurus, Mitylenen munivit, magnam militum manum & ube- *Edit. Pariſ.* *pag.* 325.
B rem commeatum introduxit: & duabus illis expeditis triremibus, quas habebat, Phocæam miſit, tanta diligentia uſus eſt, ut & illi urbi eodem modo providerit. Poſt hæc Imperator cum copiis Phocæam advectus, ipſemet Turco circumjacentium locorum domino accerſito, (quippe ſciebat illum quoque jam din Phocæenſibus Latinis infenſum, ob illata ſibi ab eis crebra detrimenta) caſtellum terra marique obſidet, Turcis commeatum oſſatim in triremes importantibus.

CAPUT II.

I. Abſente Imperatore factioſi quidam res novas in Urbe moliuntur. Eorum conatus compreſſi Cantacuzenæ & Imperatricis prudentia. II. Latini Phocæenſes, longa obſidione fracti, Rhodiorum interventu pacem imperant. Pacis conditiones. III. Imperator Byzantium redit cum omni claſſe. Quæſtionem habet de conjuratis. Eos pro concione convincit. Ejus clementia. IV. Orationis exordio lacrymas elicit. V. In Demetrium Deſpotam inquiri vetat, Cralenæ amitæ reverentia adductus: item Gregoræ acclamationibus & applauſu delinitus. Solos Aſanis filios in cuſtodiam includit, eamque minime duram. VI. Alexius Philanthropenus Leſbum miſſus, Mitylenen aſtu recuperat. Ejus viri elogium.

A. Τοῦτ μέν τοι βασιλέως μετὰ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἀποδημοῦντος, καὶ ἀδείας μαχαίρας ἐπιχωριάζουσης ἐς τὰ βασίλεια, τάσιν τῆ πατρὸς τινὲς μεμαλακίσεσθαι, συνεργὸς ἕξειν ἐλπίσαντες καὶ τοὺς ἐκ τῆς Γαλάτα Λατίνους, διὰ τὸ φθάσαντα σκάνδαλα- * ποιήσωσι
λῶ δὴ τάσεως ὁ σκοπὸς, ὡς * ἐλέγετο, τὸ βασίλειον κράτος, εἰ δυνηθεῖεν ἀποκτεῖναι πρῶτον τὸν τὰ διανοούμενον, καὶ τὴν αὐτῆς υἱὸν Ἰωάννην τὸν βασιλέα, καὶ ἑτέρους ὅσους ἐναντιώσεσθαι μέλλοιεν. ἀλλ' ἐν αἰσθήσει ὄντι μᾶλλον τῆ μελέτης, ἐκ τῆ ταυτομάτου λάθρα τὸ πρᾶγμα ἐκ μεγάλης ποιμένων σπουδῆς, ὑπὸλαθὲ τὰ δρώμενα Καντακουζηλῶ τὸν τὸν μεγάλου δομεστίκου μητέρα. ὃν πάρεδρον τῆ διανοίᾳ μέλλων ὁ βασιλεὺς ἀποστελεῖν καταλείποιτο, ἄνα βουλευτικὸν γυναῖκα καὶ σωφρόνως ὑπὲρ τοιοῦτον κοσμουμένην, καὶ βαθεῖαν πλοῦτον τῶν συμβάντων, καὶ πάντοτε σφόδρα ἐν τοῖς ἀπόροις διμήχανον. ἃ δὴ καὶ ὁμῆ τῆ πάντα ἀείρῃ διανοίᾳ, φρίσσει μὲν μέγα ῥαγὲν τὸ πρᾶγμα καὶ ἀς, συνίσταται συντόμως· κἀπὸ μὲν τοῦ δυχερῶς ἀπαυρωμένης τὸ ῥᾷστον· συμίσταται δ' ὅμως.

C I. Cæterum Imperatore cum navalibus copiis abſente, quum in palatio magna impunitas & licentia vigeret, quidam ex junioribus ſeditionem meditati ſunt, ſperantes ſe ab ipſis Latinis, qui Galatæ habitabant, adjutum iri, ob illas videlicet noviſſimas offenſiones. Scopus autem ſeditionis fuit, Imperatoriam poteſtatem uſurpare, ſi primum Imperatricem & ejus filium Joannem, deinde & eos omnes qui adverſari poſſent, occidiſſent. Sed dum id facinus adhuc parturiunt, & ſeditioſi rem clanculum vehementer urgent, Cantacuzenam, Magni Domeſtici matrem, quid ageretur haud latuit: quam Imperator aſſeſtricem conjugi ſuæ diſceſſurus reliquerat; quippe prudentem matronam, gravitate morum conſpicuam, acerrimo judicio præditam, & quæ ita ſolers eſſet, ut rebus difficillimis facile poſſet le expedire. Ea ergo, una cum præſtantiſſima Imperatrice, priuſquam magnum inde malum erumperet motum illum prudentiſſime compeſcuit; non illa quidem ſine aliqua difficultate, quæ conatibus obſtaret: attamen compeſcuit.

ANDRONICUS JUNIOR Hybernum ſolſtitium. *Edit. Pariſ. pag.* 326.

II. Sub hyberni ſolſtitii tempus, Latini, qui Phocæam tenebant, cum Imperatorem ita perſiaverantem viderent, ut cum neque hyemis rigor frangeret (quanquam omnes naveles copiæ oppugnationem noctu atque interdiu ſub dio continenter urgebant) nec longa abſentia a ſuis, nec ullius rei ad lautius vivendum neceſſariæ penuria, cœperunt deſperare; præſertim cum rei frumentariæ inopia laborare ſe intelligerent. Itaque legatis ad Rhodios miſſis, rogant ne ſibi periclitantibus deſint. Ac Rhodii apud Imperatorem pro eis intercedentes, obſidionem ſolvunt. Phocæenſes enim Turco Romanos adjuvanti filios ſtatim reſtituerunt, quos multo ante furati in vinculis habebant. Fidem præterea Imperatori certis cautionibus firmarunt, Rhodiis teſtibus adhibitis, ſe & Mityleneen quam primum teſtituturos, & Imperatori dicto audientes fore, ut prius moris fuiſſet, & cum eorum patribus convenifſet.

III. Sic Imperator, navalibus copiis illinc ſecum abductis, ire quidem Mityleoen voluit: ſed propter tumultus Byzantii a ſeditioſis excitatos, & defatigationem exercitus ea frigore male affecti, Byzantium ANN. CHR. MCCCXXVII. cum tota claſſe rediit. Paulo poſt comprehenſis iis, qui ſummam poteſtatem ejam libi arrogaverant, conjurationis ſocios ſeparat, & ſingulis ſeorſim accitis verum explorat ac percipit. Mox toto ſenatu convocato, & epiſcopis qui tum in Urbe agebant una cum patriarcha & inſignioribus Byzantii civibus accerſitis, ſeditionis auctores, & eorum ſocios, & teſtes omnes in medium produxit. Hi vero inter ſeſe jurgantes, & alii alios arguentes, certiſſimis indiciis conjurationem & immanis ac pernicioſa conſilia revincebant, ut & * ipſi ineluctabili argumentorum vi ſubacti dementiam ſuam fatercntur. Ac ſtatim ſottaſſe diſcerpi fuiſſent a populo, niſi excellens Imperatoris clementia & humanitas impetum illum vehementem repreſſiſſet. Solitam enim tum quoque elementiam oſtendit, & eam comitatem, quæ ei innata erat, & cū ipſo adoleverat; eam inquam tum in proœmio concionis, tum in peroratione exhibuit. Porro ipſiſſimet orationis ſumma hæc fuit.

* ſeditionis auctores

„ IV. Qui opilionem habet, & canem
„ juxta gregem, quo eos alacrius noctu con-
„ tra lupos ancabare videt, eo magis eos
„ diligit, & quotidianum ita victum libe-
„ talius impertitur. At me Il qui ſanguine
„ maxime attinguor, cum viderent pro
„ Romana republica, pro ipſis, domi delicate viventibus, procul a patria erra- *pag.* 327.
„ torem, ac terra & mari pericula ſuſtinentem, idque media hyeme, & in tanto
„ frigore, haud commiſerati ſunt, nec mihi
„ ullam copiam providerunt earum rerum,
„ quæ animum ita afflictum conſolaretur:
„ ſed omni æquitate ſunditus perdita &
„ profligata, animos & dexteras in caput
„ meum armatant. Et nunc ſane, quantum
„ in ipſis eſt, humi effuſus manat ſanguis
„ meus, manat liberorum & conjugis meæ
„ ſanguis: everſa ſunt ſancta Eccleſiæ inſtituta, everſa eſt Romana reſpublica.
„ Intet hæc quod ferrum, quis adamas nativum rigorem non molliat?

A B. Τῶ δὲ χρόνῳ περὶ τροπὰς ὄντος ἤδη χειμερινὰς, ἀρῶντες οἱ τῆς Φωκαίας ἔχοντες ὁρμεῖν Λατῖνοι, ὅ τι μήτε χειμῶνος ἀμὲ θραῦσαι δυνάτως τὸ τῆς βασιλέως ἐπίμονον, καὶ ταῦτα τῆς ταυτῆς ἄλης διαπεμπως ἐν ὑπαίθρῳ τῷ πολιορκίαν αὐτοῖς νύκτωρ τῇ μεθ' ἡμέραν ἀπὸ τὸ συνεχὲς, μήθ' ἡ μακρὰ τῆς εἰκείων ἀποδημία, μήτ' ἄλλο τι τῆς ὅσα ῥᾳστώνην ἄφθονον παρίχει τῇ χρειωδῶν, εἰς ἀπογνώσεις ἐχώρει, ἢ μᾶλλον ὅτι ἢ τὰ σιτία ἀπωλίζοντο ἐν σφίσιν ἴσως * αὐτοῖς. Ἔνθεν καὶ ἐξαπρεσβεύονται πρὸς Ῥοδίους, ἢ * παραυτὰ. δέονται μὴ περιδεῖν κινδυνεύοντας. οἳ καὶ διαλλακτὰ πρὸς βασιλέα ἐλθόντες, λύσει τῶν πολιορκιῶν. διδόασι δὲ δι' ὧν οἱ Φωκαῆς τὰς υἱέας τῶ συμμαχοῦντος Ῥωμαίοις Τύρκῳ τῇ πατρὶ αὐτῶν, οὓς ἐπολλὰ κλέψαντες ἔχον δεσμίους. διδόασι δὲ καὶ τῇ βασιλεῖ πίστεις ἀσφαλεῖς ὑπὸ μάρτυσι τοῖς Ῥοδίοις, τῶν τε Μιτυλήνην ὅσον αὐτίκα ἀποδώσειν, ἓ ὑπηκόους * αὐτοὺς εἶναι τῇ βασιλεῖ κατὰ τὸ πρότερον αὐθις ἔθος, ἢ τὸν πατρῷον συμφωνίαν. * abeſt, αὐτοὺς

Γ. Καὶ ὅπως ἐκείθεν τῶν ναυτικῶν ὁ βασιλεὺς ἀναλαβὼν δύναμιν, ἐβουλήθη μὲν ποιήσασθαι ἢ κατάπλουν εἰς Μιτυλήνην. ὡς δὲ πρὸς τὸ Βυζαντίῳ θορύβους τῇ στασιαζῶν, ἢ διὰ τὸ καταπεπονῆσθαι ἢ στρατὸν ὑπὸ τῶ ψύχους, ἐπανῆκε εἰς τὸ Βυζάντιον μᾶ πάσης ἢ ταυτῆς δυνάμεως. ἢ μᾶ βραχύ συλλαβὼν τοὺς τῶν βασιλείων λόθρα σφιγγελζομένους, ἢ διαγνόσας ἰδίᾳ τοὺς στασιώτας αὐτῶν, ἐξήταζε ἢ συνῆγε πάλιν εἰς ἐκείνους. μᾶ ἢ ταῦτα συνηθροισμὸς πᾶσά τε τὴν σύγκλητον ἢ τοὺς ἐν Βυζαντίῳ τιμιωτάτους ἐπισκόπους ἐπισκόπους συνῆγε τῇ πατριάρχῃ, ἢ ὅσοι τῶ δήμου τῇ Βυζαντίων ἐνύγχανον ἔνδοξοι, εἰς μέσον ἰὼν ἐγε τοὺς τε στασιώτας, τούς τε στασιώτας, ἢ ὅσοι ἐνύγχανον μάρτυρες οἳ καὶ ἀλλήλοις ἐλεγχοι διαπλαστζόμενοι, καὶ πανισχύροις δὲ ἀποδείξεων ἀναμφιβόλων κατ' ἀλλήλων τοὺς ἀλλήλων συνωμοσίας, καὶ τὰ ἔκπυστα καὶ κάκις' ἀπολόμενα ἑαυτοῖς βαλδύματα· ὡς κἀκείνης ἀρύτερ τῇ ἀποδείξεων ἀναγκασθέντας ὁμολογεῖν τῶν ἀποίων. ἢ τάχ' ἂν διασπασθησαι αὐτὰ πρὸς τῶ δήμου πάντες, εἰ μὴ τὸ πολὺ ἢ τοῦ βασιλέως μακροθυμίας ἢ φιλανθρωπίας ἀνίσχυσε τῶν ζέουσαν ἐκείνου ὁρμήν. ἐδοξε δὲ ἢ συνιδεῖν ἢ νοῦ ἀμπρόσωπα, ἢ τῶν σύμφυτον καὶ ἐλικιῶτιν αὐτῶ ἰλαρότητα ὁμοίας ἔν τε τῇ φρονιμίᾳ τῆς δημηγορίας, ἓν τι καὶ τοῖς ἐπιλόγοις. ὡς δ' ἐν ἀσφαλεῖᾳ φάναι, τὰ τῆς δημηγορίας τοιάδε τινα ἦσαν.

Δ. Εἶπε ποιμένα τις ἔχων ἑ κύνα περὶ τὸ πεῖμνιον, ὦ παρόντες, ὅσῳ προθυμότερον διαπυτερεύοντας βλέπει κατὰ τῆ λύκων, τοσούτῳ ἢ αὐτὸς τὸν τὸ πόθον περὶ αὐτὸς ἢ τὸν ἀμφότερον αὔξει δασμὸν ἑ τροφῆς. * ἐμὲ δ' εἰ τὰ μάλιστά μοι καθ' αἷμα προ- * non, ἐμοὶ σήκοντες, ὁρῶντες ὑπὲρ τε τῶ κοινῆ γένους τῆ Ῥωμαίων, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν οἴκοι τροφώντων, πόρρω[a] πω a abeſt, πω τῆς πατρίδος πλανώμενον, ἢ αἰσθανόμενοις [b] ἀπειρωτικοῖς τε ἢ θαλαττίοις παραβαλλόμενον, ἢ ταῦτ' ἢ [c] χειμῶνι ἢ [d] πούτῳ καιρῷ, ὑτ' ἀλίσκα, ὑτέ τι τῶν ὧδε παραμυθεῖται ψυχὴν [c] abeſt, τοσοῦτο σφοδρότατα πάσχων προυτίσαν. ἀλ' ἐρρύη δίκαιος ἅπας λόγος ἀπὸ ἀρμονίων καὶ φαραγγῶν. καὶ ὅπλισα μὲν γνάμῳ, ὅπλισα δ' ἔξωθεν ἀπὸ τῆς ἐμᾶς ἀσφαλῆς. ἢ νοῦ τὸ καθ' αὐτοὺς ἐν κόνει μὲν τόμὸν αἷμα, ἐν κόνει δὲ τὸ τῶ ἐμῶν πάντων ὁμὸ τῷ συζύγῳ. ἢ ἀνατέτραπται μὲν * abeſt, ἡμῖν τὰ τῆς τῶ Θεῶ ἐκλησίας * νόμιμα, ἀνατέτραπται δὲ τὰ Ῥωμαίων πράγματα. πρὸς * ὧν τοῦ- * μα τα τοῖος σίδηρος, ποῖος * δ' ἀδάμας ἀπαραλύσει τὴν φύσιν; * abeſt, δ'

E Αλ-

Ε. Ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς τῶ βασιλίως δημηγορίας A
φροίμιον ἅπας ἐκατὼς ἔχει ἐκκαλέσαθαι δάκρυα.
τὰ δὲ μεταξύ, μακροθυμίας * ἱλαρότητι συγκε-
χρᾶσθαι δόξα, τίς ἂν οὐκ ἂν ἰδὼν ἐπθαυμάσειε μα-
κρόν; τῇ * μᾶλλον ὅτι τῇ Δημητρίου τὸν δεσπό-
τὴν ἐπιχειροῦντα βουλεύεσθαι τοὺς κατηγόρους ἀνέωξε,
διὰ τῶν τῆς θείας αὐτῶ Κραλαίνας αἰδῶ, ἅτε τῇ
αὐτῆς ἐκεῖ τετιμημένη παρακαθημένης σωῇ τὴ δι-
αυγῆ, μὴ ὅσαι τῇ ἀγχοῦ παρῆσαν ἀκροώμε-
ναι, τῇ τὸ θεῖον τῇ ἀγγελικὴν χρῆμα περικειμέ-
νης. τότε δὴ ἡμεῖς ἐγγὺς πω παρακαθήμενοι,
λόγος ἀφίκετο τῶν βασιλίως ἡμερότητα μά-
λιστα πάντων ἐπθαυμάσειέ τι τῇ ἐπικρετήσαμεν,
τῇ σύνεγμα τῇ αὐτῇ ταύτῃ χρησόμενοι ἐδεδόκειμεν. B
γνώμην δὲ εἶχε καθαρὰν ὡς εἰκὸς διασώζομεν, φῶς
τε τῶν Κράλαινων τῇ τῶν αὐτῆς ἀδελφῶν, διὰ τὸν
μακαρίτων τῇ ἀοιδίμου βασιλία ἐκ πατρὸς αὐτῶν.
πάντως δὲ τῇ δι' αὐτῆς, ἐπιεικείας τύχοις κα-
πιτχθέντας. ὡς πλέον ἐστῶδε μαλαχθέντα τὸν
βασιλία, σιωπῇ παριδῶν τῇ τὰ Δημητρίου τῶ δι-
αστότου ἐγκλήματα. ἦσαν δ' αὖτε τοιάδε τινα. Ἐς
μὲν νύμφης ὠμολόγει τοῖς φασιάζουσι. καθ' ἑ-
αυτὸν δ' ἕτερον ἑτέρῳ λογισμὸν, τῇ πάντως συ-
στεύσ· * * * * τῇ δὲ αὐτῶ Κράλαινα, τοὺς τῶ
θειοτάτου τῶ αὐτῆς ἀδελφῶ κατηγορίας τέλεον παρ-
σκεδάσαι σιωπᾶσθαι. ἐ μόνα δὲ ταῦτα τῶν τότε
τῶ βασιλίως ἐκδείξασθαι ἴσχει χρηςότητα, ἀλλὰ C
τῇ ἕτερα πλεῖστα. τῇ δὲ τὰ μέχρι τέλους τῆς
ἐξετάσεως ὁμοίως διέλυσεν, τῇ οὐδὲν ἀπλῶς ἐκ-
δεδίξατο πρὸς τοὺς ἐληχθέντας φασιαστάς. ἀλλὰ τοὺς
μὲν ἄλλως αἰφνὰς πέλεσι, μόνους δὲ τοὺς τῶ Ἀσανιν-
ὰς ἐν αἴθουμῃ ἐ φιλανθρώπῳ κατέσχεν αἰρκτῇ.
ἵνα μὰ ἀτιμωρήτως καθάπαξ τῆς κακίας μηδέπω,
πάντες οἷς τῶν ὁμοίων κακίων ὁρμάτωσιν. * (τὰ
μὲν τῆς δημηγορίας ἰαείνης, τῇ ἐξετάσεως, ἅπως
ἀφωῦς πως τῇ ἱλαρῶς διέλυσεν τῶδε.)

ϛ'. Ἐπεὶ a δὲ αὖα τῷ πραγμάτων b σωῦπας τὸ
λὺ τῶν πολλῶν διαφόρων τῶν τῷ θεῖα αὐτῶ σωύ-
σεις Ἀλεξίω φιλανθρωπηνῶ, οὗ δὴ πολλαχῆ τῇ
πολλάκις ἐμνήσθημεν ἐμφρόδε, μετάμελον ἴσχε δ'. D
δὴ καθ' ἑαυτὸν οὐ μάλα μικρόν, ὅτι μὰ κατὰ
μάλαπα πλείονα συγκεχώρηκε χρόνον αὐτῷ τῶν τῆ
Λεσβίων διείκησιν, ἐ ὅσαι κατὰ τῇ Λιγαῖον νῆσοι
Ρωμαίων ὑπήκοοι. ὑπὸ δὲ τῇ ἐχθρῶν οὐδεὶς ἂν
Μιτυλήνην ἐκδραπετίζετο, c ὑπ' ἐς πετὸν ναυ-
γίων τὸ θαλάττης ἤλαυνε Ρωμαίοις πράγματα.
ὅθεν αὐτὸν τὸν ταχίστην ἐς τῶν ἐκείνων αὖθις ἐ-
πιτροπὴν ἀφικέσθαι προετετάχει. τῇ d διαβὰς,
ἐς τὴν πρόφασιν e δ' ὃς τὰ πράγματα ἤγαγε ὕ-
στως κατέστασεν, f τῇ τὰς μεταξὺ γεφυρούσας διέλυσε
πλόωνας, (μόλις μὲν (δ τῇ ξυῶ πολλῇ πτειρείᾳ,))
διὰ τῇ μεταξὺ γεφυρῶν καιροτομίαν Μιτυλήνης,
ἐ τῶν ἐν Λέσβῳ πραγμάτων· ἐπανήγαγε δ' ὅπω-
τὸς τῇ ἐν Μιτυλήνῃ τῇ πόλει μισθοφόρους πεζοκατ-
φείους τῇ φύλακας τῶν Λατίνων λάθρα σωῦ δύο τῇ σωῦ τρεῖς μεταπεμπόμενος, τῇ βελθύσιος δι-

V. Hoc quidem orationis exordio, ad ANDRONI-
eliciendas lacrymas accommodato, Impe- CUS JUNIOR
rator uſus eſt. Sed in reliquis patientiam
ejus, hilari quam humanitate temperatam,
quis non, qui quidem viderit, vehemen-
ter eſt admiratus? (præſertim cum is de-
latores, Demetrium ipſum Deſpotam
arguere volentes, repreſſit, amitæ ſuæ
Cralænæ reverentia adductus: quæ &
ipſa tunc illic cum Imperatrice, & cæ-
teris nobilibus fœminis præſentibus atque
audientibus, habitum ſanctum & Ange-
licum induta aſſidebat. Ac nos quoque
tunc, prope & ipſi ſedentes, Imperatoris clementiam laude & admiratione in
primis proſequebamur, ac plauſu exci-
piebamus; atque hanc ejus bonitatem ve-
lut falciebamus. Synceram quippe bene-
volentiam erga Cralænam & ejus fratrem
ut par erat conſervabamus, cum propter
divum illum & laudatiſſimum Imperato-
rem, eorum patrem; tum maxime ut
ne iſtis tanta calamitate oppreſſis deeſſe-
mus. Itaque Imperator magis ac magis
ea mollitas, crimina Demetrio Deſ-
potæ objecta ſilentio præterit. Porro
accuſationis ſumma hæc erat: palam
eum cum ſeditioſis conſpiraſſe. At idem
aliud conſilii ſecum tacite meditatus fue-
rat, idque admodum prudenter. * *
* Nam ipſius Cralænæ gratia Imperator
operam dedit, ut quæ illius fratri Deſ-
potæ crimina objiciebantur, ea omni-
no ſilerentur. Neque hæc ſolum Impe-
ratoris bonitatem oſtendunt, ſed & alia
plurima. Quippe totam deinceps cogni-
tionem eodem modo peregit, neque in
ſeditioſos ſæviorem acerbe conſuluit. Sed
alios quidem penitus abſolvit: ſolos an-
tem Aſanis filios cuſtodia, eaque vincu-
lis libera nec inhumana, incluſos te-
nuit, nec ſi improbitas omnino impuni-
ta manſiſſet, omnes ſimili audacia in
ſcelus deinde ruerent.) Et ita quidem
concio ab Imperatore habita, ac tota illa
cognitio commode & comiter tunc pera-
cta eſt.

Hæc non obtinerunt.

Uncis inclusa absunt

Edit. Paris. pag. 328.

VI. Cum autem res ipſa intellexiſſet,
Alexiam Philanthropenum avunculũ ſuum,
cujus ſæpius ſupra & multipliciter a no-
bis facta eſt mentio, prudentia vulgus
multum anteire; pœnituit eum quod il-
li Lesbi & inſularum Ægæi maris, quot-
quot Romanis parerent, adminiſtration-
nem non diutius reliquiſſet. Eo enim
præſente, nec Mityienen quenquam bo-
ſtium occupaturum, nec ea Romanorum
rei marinæ naufragia futura fuiſſe. Ita-
que illum quamprimum iis præficit, at-
que eo proficiſci jubet. Qui cum traje-
ciſſet, ſedatis tempeſtatibus, quæ tem-
pore intermedio acciderant, priſtinæ
tranquillitati omnia reſtituit: vix ille
quidem, nec magna ſolertia, propter fa-
ctam interim Lesbi & Mityleoæ novam
rerum mutationem; ſed tamen reſtituit.
Nam mercenarios, qui in urbe Mityle-
ne erant, milites & præſidiarios Lati-
norum quingentos, binos & ternos
clam accerſitos, & plenis manibus do-
mum redire juſſos proſecutus, callide at-
que occulte urbem præſidio deſtitutam ſic

a δ' ἐπ τῇ b σωῦπας ἐ βασιλία, ἀς τοῦ ἅμοιρα τῇ ἄλλων, ἐνίοις τῇ συγκεκριτῶν τῇ γίνε αὐτῇ ἐφοτέσεως, ἐ τῇ ἐπ αὐτῇ Ἀλεξίω τῶ Φιλανθρωπηνῶ τυγχάν, ἢ ἐ ἀντεῖμι τοῦδέπω ἐμνήσθημεν, ἀς ἀντεῖμαλον αὐτῷ ἐ παρὰ τὰ φράγματα δυνάτας, ἐ τρατηγικὰ ἐμπαρία, μετάμελον ἴχε καθ' ἑαυτὸν ἐ μάλα βραχὺ, ἔτι μὴ συγκεχωρηκὼς ἐπὶ πλέονα χρόνον αὐτῷ τῇ τῇ .... c ὑπ' ἐς πετὸν θαλάττας ἐ τὰ τὸ συγχύσεως δὲ τῇ ἐχθρῶν φράγματα d διαβὰς e ἐκεῖνα τὰ πρ. ἐγ αὐθις ἐκ. f g Uncis inclusa absunt.

CANDRONI-US JUNIOR

Romanis recuperavit. Etenim vir ille non modo arat propter longinquitatem ætatis multo rerum usu ornatus: sed multus ista rerum usus magno etiam & illustri ingenio apud ipsum utebatur. Unda duplicem virtutis fructum tulit, partim a natura insitum & sponte anatum, partim longi temporis casibus & exercitationibus eaculeum.

A ξιαῖς ἐς τὰς πατρίδας προπέμπων, ἴλαθεν ὕπο φροίμιος κενώσας τὴν πόλιν, ἢ Ῥωμαίοις πιστοτικὼς ὑποχείριον. οὐ μόνον γὰρ ἐκ τῶ γήρως ἔχει λαμπρὰν ὁ ἀνὴρ τὴν πολυπειρίαν, ἀλλ' ὅτι ἢ τὰ τῆς πολυπειρίας ἐπ' αὐτῇ μέγας ἦρ τὴν φύσιν συνεργὸν ἢ θεμέλιον· ἐ γέγονεν αὐτῇ διπλῆς ὁ τῆς ἀρετῆς καρπὸς, πῶς μὲν αὐτοφυὴς τις ἢ ἀγωνιστὴς, πῶς δὲ γεωργηθεὶς χρόνων πλείσων τύχαις ἢ γυμνασίοις.

Edit. Paris. pag. 329.

CAPUT III.

I. Scythæ prædabundi Thraciam pervadunt. Turcos prædones opprimunt. Diebus quinquaginta continuis Romanos fines vastant. Captivorum ingens numerus. Causa incursionis. Eam cladem Eclipses duæ præcesserunt. II. Basilio Trapezuntis Principi uxor datur Eudocia, filia Imperatoris nothæ. III. Joannes Ætoliæ & Acarnaniæ Princeps, cæso fratre, rerum potitus; veneno tollitur ab uxore. IV. Crimina juratis Judicibus objecta. Unus absolvitur. Pœna cæteris irrogata.

ANN. CHR. MCCCXXVII. Veri initium.

I. CÆterum vere jam ineunte, multitudo Scytharum Istro trajecto, Romanam Thraciam usque ad Hellespontium mare incursaruot. Ubi quosdam Turcos, aa iis videlicet, qui per latrocinium trajecto Hellespontio continenter maritimam oram populantur, casa fortuito nacti, partim vinctos abducunt, partim resistentes occidunt, hostes hostibus infesti, veluti canes in cadaver subinde violento impetu irruentes. Verum in ea incursione novum illud habebant Scythæ, quod prius veluti torrens e monte subito decurrens, obviis quibusque raptis, postridie recedebant. Tum vero tandiu manserunt, donec quinquaginta diebus perpetuis omnia rapiendo & vastando consumptis, provinciam in extrema mala conjecerunt, demumque abeuntes, captivorum ultra trecenta millia, ut vulgatior fama est, secum abduxerunt. Ejus incursionis causam afferebant, quod Romani Scytharum duci & ejus nobilitati solita munera non misissent. Eam cladem solis & lunæ defectus, intra dies sedecim sese consecuti, portenderunt. Ac lunaris quidem contigit, cum sol in prime Piscium parte esset: * solaris, cum in decimaquinta versaretur.

B A. ΑΡΧΟΜΕΝΟΥ γὰ μὲν ἦρος ἤδη, πλῆθος Σκυθῶν διαβάντες ἢ Ἴστρον, ἐπέδραμον ἢ Ῥωμαϊκὴν Θρᾴκην ἄχρι Θαλάττης Ἑλλησποντίας. ἔνθα ὡς μὲν, συμβάν ποθεί πως, Τούρκων τινὰς ἐντυχόντες, δὴ πόσοι λῃστρικὸν τινα τρόπον κατὰ τὸ στενωπὸν περαιοῦνται ἢ Ἑλλήσποντον ἢ παράλιον πᾶσαν λυμαίνονται Θρᾴκην, τοὺς μὲν δήσαντες ἀπῆγον, τοὺς δ' ἀντιστάντας κατέφλαυ, πολέμιοι πολεμίους, ὥσπερ * κυσὶν νεκρῷ σώματι πολλάκις ἀφθόνως ἐπιπίπτοντες. ἐ γὰ μὲν ἀσυλήτους εἶδεν ἔχων ὕδη πρὸς τοῖς ἅλωσι ἐπεδρομὰς ἢ Σκυθῶν, ἢ τ' ἐν πρότερον γὰρ ἐπιόντες, καθάπερ ἐξ ὄρους χειμάῤῥους ἐξαίφνης καταῤῥήγνυσι, τὰ ῥοσυχόντα πολάμβανον, ᾗ οἷς ἢ ὑστεραία αὖθις ἀπέλλαττον. νυὶ δ' ἐς τοσοῦτον παρέμειναν, ὥσ' ἐ διέλιπον ἐς ἡμέρας ὅλας τεσσεράκοντα φέροντές τε ἢ ἄγοντες, ἢ ἐς κακὸν ἐχόντες σωμαθέντες ἢ χάραν. εἶτα ἀνῆσαν, πλῆθος ἀγόντες αἰχμαλώτων ὑπὲρ τὰς τριακοσίας, ὡς ἔφασαν οἱ πολλοί, χιλιάδας· ᾗ τὸ αἴτιον ἢ τοιούτης ἔφασκον εἶναι καταδρομῆς, ὅτι Ῥωμαῖοι πέμπειν ἐμέλησαν τὰ εἰθισμένα δῶρα τῇ τε ἢ Σαυδῶν ἀγεμόνι, ᾗ τοῖς περὶ αὐτὸ δ' γενέσθαι. ὁ δ' ἅλωσι δὲ ἢ βαρείας παύτῃ αὐτῶν ἔφοδον ἐλεφλιξ συλλιώσας ὁμῶ ᾗ ἁλί, δεκαὲξ ἡμερῶν μεταξὺ γενέσθαι ἀμφω· ἢ μὲν σελήνεως, περὶ ἢ φρώτην * ἐχθύων μοῖραν ὄντος ἢ ἡλίου. ἢ δὲ περὶ ἢ πεντεκαιδεκάτην * ἢ αὐτῶν.

* Solaris pone-tur a Calvisio Marem die 2. Jan. Chr. 1337.

* κύνες ἐς κύνας C. Reg. fortasse pro, κύσι κύνει

* abeß, Vg

II. His temporibus Trapezunte regnabat Basilius Alexii Comneni filius, paterna successione multis certaminibus confirmata, uxoreque ducta Eudocia, notha Imperatoris filia.

B. Ἐν τούτῃς τοῖς χρόνοις ἦρχε μὲν Τραπεζοῦντος Βασίλειος ὁ υἱὸς Ἀλεξίου ἢ Κομνηνοῦ, ᾗ δόχος αὐτῷ ἤδη βέβαιος μᾶ πολλοῖς τοῖς ἄθλοις ἢ πατρικῆς ἀρχῆς κατασχεῖν. ἐπήμφθη δ' αὐτῇ ᾗ σύζυγος Εὐδοκία, ἢ νόθη ἢ βασιλίδος θυγάτηρ.

* Comes

* ἀπέ, ἐστὶ λαβεῖν.

* abeß, Vg

III. Ætolorum vero & Acarnanum Princeps Joannes * Contus violento morte interiit, Vindicta tandem uti par erat ipsum quoque assequuta, sicut & ejus decessores. Is enim fratre suo perempto, sicut & ille avunculo, Principatum occupaverat. Cum autem tacere Vindicta non soleat, (* inter hæc demum & ipse violenta morte sublatus est, veneno clanculum ab uxore dato Nam cum domesticæ res ægre admodum essent, mulier insidias viri metuens, hunc, priusquam ab eo occideretur, e medio sustulit: atque ita cum pueruli duobus Ætolorum & Acarnanum Principatum obtinuit.

* Ita Petavius. Sed vide Notas. pag. 330.

Γ. Ο' ἦ ἐπ Αἰτωλῶν τε ᾗ * ἐπ Ἀκαρνάνων ἀρχηγὸς Ἰωάννης ὁ κόντος, θανάτῳ βιαίῳ τῇ ζωῇ ἀπώλεξε, ἢ δίκας ὧν ἐποίησε, περιλαθόντος ᾗ αὐτῇ πολλαπλῆς, καθάπερ δὴ καὶ τοῦ θείου πρὸ αὐτῇ. ὕπερ γὰρ ἢ ἑαυτῇ διαχειρισάμενος ἀδελφὸν, ὥσπερ ἀφεῖτος ἢ ἢ μητρὸς ἀδελφὸν, οὕτω τὸν διαδεξόμενον ἐκμείσατο ἢ ἀρχῆς. τῆς δὲ δίκης οὐ σπεύδομεν. * ἐς πλοῦ δὲ τῆς τοιούτης βιαίως ζωῆς ἐκ τοιούτου τῷ ζῆν ἀπέῤῥηξε, φάρμακον παρασχούσης λαθραίως αὐτῇ αὐτῇ τῆς συζύγου. ἐστιμάτου γὰρ ἐκ ὀλίγων ὑπεφυμένων ἐν τῇ οἰκίᾳ, δείσασα ἢ γυνὴ τὸν ἐπιβουλὸν τῆ συζύγου, πρὶν φονεῦσαι πεφόνδοτο· ᾗ ὕπω διδόντος ἐκείνῃ σὺν δυσὶ παιδίοις τῆς ἢ Αἰτωλῶν τε ᾗ Ἀκαρνάνων ἀπόσης ἀρχῆς.

* Quæ hinc sequuntur, usque ad librum septimam cap. 4. desiderabantur in Wolfiana Editione. Extant autem in C. Regio manuscripto, & editi sunt a Petavio, qui & Latine vertit.

Δ. Ἐπεὶ δ' ἐκ πολλὰ ᾗ πολλάκις ᾗ παρὰ πλείσων ἤουσε ὁ βασιλεὺς, ὡς οἱ περὶ τὸν ὁμωμοκότες

Digitized by Google

ὀρθῶς, ἢ μὰ παραφθείρειν ἐν μηδενὶ τὸ δίκαιον, περὶ ὧν ἢ ὑμεῖς ἐν τοῖς ἀνωτέρω φθάσαντες διδιλέχασθε, ἐκλαβόμενοι μὲν ἐκείνων ἐγγράφων τὰ φερόμενα ὅρκων, ἐκλαθόμενοι δ' ἐκκλησιαστῶν τε καὶ βασιλικῶν ἐπιταγμάτων, ἃ αὐτάρκως ποιοῦνται τὰς κρίσεις· ἀλλὰ δῶρα λαμβάνοντα αὐτῶν καὶ κιβδηλεύοντα τὰς δίκας, καὶ τό γε μεῖζον, ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κεκομμένων μερῶν δωροδοκοῦνται μὲν, ἀ κατέσχηται δὲ καὶ πέρας ταῖς δίκαις παρέχονται. αὖθ' ἑκατέρους ἀπὸ μέρους ἐγχειρίζοντες γραμματεῖα, ἀπόφασιν δοῦναι τῆς κρίσεως ἔχοντα, οὕτω ἑκατέρωσι τοῖς προπόροις ἐνεχομένοις ἐγκλήμασι καὶ διαπλακτισμοῖς· ἐπεὶ οὖν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα παρὰ πολλῶν ὁ βασιλεὺς ἤκουε, τὰ μὲν πρῶτα πιθέσθαι οὐκ ἐδύνατο, τῶν μὲν ὅρκων ἀσφάλειαν ἐνθυμούμενος. ὀψὲ δὲ βήματος γενομένου, ἐν τῷ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων συναθροισθέντων ἐν τῇ μεγίστῃ καὶ θείᾳ νεῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, προκαθίσας ὁ βασιλεὺς ἅμα τῷ πατριάρχῃ, πᾶσαν τοῖς βουλομένοις παρέσχεν χώραν ἐλέγχειν καὶ τῷ τοιούτῳ προφέρειν· καὶ ἦν οὐδὲν πλέον, καὶ ἀναμφισβήτητα, ἐκ πλείου τῶν ἀκουσθέντων παγκλήματα. καὶ ἵνα τὸν μέσον παρέλθωμεν, τῷ μὲν πατριάρχῃ ὁ ὡς ἀληθῶς ἀπήλλαξε, καὶ προσεβίβασε αὐτῷ τὸ τῆς δωροδοκίας ἐγκλήματος· οἱ δ' ἕτεροι, δείσαντες μὴ διαρπάγωσιν ὑπὸ τοῦ δήμου, φθάσαντες ἑαυτῶν κατεψήφισαντο, οἱ μὲν τῷ λαφθέντων χρημάτων ὑποδοσει, ἐκ τῷ δικάζειν εἱρμοῦ παυθῆναι· ὁ δ' ἐπίσκοπος ἐπὶ τούτοις τῇ τῶν ἱερωσυνῶν ἀπαλλαγῇ τε καὶ ἀλλοτρίωσιν. ἐξώδευσαν δὲ τῆς βασιλίδος τῇ πόλιν ἀπελθεῖσι τῷ Λούπικίνου.

fet; Judices, qui ſe integre judicaturos ſuſque re jus violaturos eſſe jurati promiſerant, de quibus antea mentionem fecimus*, terribilium jurejurandorum oblitos, quæ ex ſcripto conceperant, necnon Eccleſiaſticarum atque Imperatoriarum legum ſecuros, minime incorrupta judicia exercere, neque ſolum munera ſine ullo metu capere, judiciaque corrumpere; veram, quod gravius eſt, ab utroque litigantium accipere, neque tamen ſententiam proferre, aut controverſias dirimere, ſed utriſque ſeparatim datis tabulis, quibus ſcilicet ſententia contioebatur, cum priori altercatione ac contentione dimittere; cum hæc inquam aliaque id genus a pleriſque Imperator audiſſet, dubitare primo num vera hæc eſſent, cum de jurejurandorum firmitate veniret in mentem: deinde ſero tandem conventu habito, Epiſcopis ac Presbyteris in auguſtiſſimo Sanctæ Sophiæ templo collectis, præſidens ipſe cum Pattiatcha, omnibus quem vellent convincendi poteſtatem facere. Ergo plerique nec dubiis crimioibus arrepti; eaque longe plura quam auditione dicerat reperta. Atque, ut cætera prætermittam, uno e quatuor innocente dimiſſo, quem nemo fordium accuſarat, reliqui ne a populo diſcerperentur veriti, ſuapte ſeſe judicio damnant. Alli quæ acceperaot redditis omnibus, judicandi ſe munere abdicant. Epiſcopus ipſe præterea ſacerdotio cedit. Omnes ab Urbe Imperatoris decreto exulare juſſi.

ANDRONICUS JUNIOR

* Lib. 9. cap. 6. fol. 5.

CAPUT IV.

Edit. Pariſ. pag. 331.

I. Turci Cherſoneſum & Thraciam incurſant. Cæſi lectiſſimi. Reliqui pace impetrata domum redeunt. Imperator Byzantium reverſus, ire in Ætoliam parat, oblatum Principatum accepturus. II. Nuntius affertur de futura poſtridie in Thraciam gravi Turcorum impreſſione. Orchanis Turci ſpes & conſilia. III. Romani ſexaginta, Cantacuzeno Duce, prædatoribus occurrunt. Ipſe Imperator cum tribus navibus hoſtilem claſſem invadit. Ingens Barbarorum ſtrages. Ex Romanis ne unus quidem deſideratus. Captæ hoſtium naves quatuordecim. IV. Deus tantæ victoriæ auctor. V. Imperator poſtridie ad fretum Hieri progreſſus, hoſtes avectos comperit. Stadiorum quadraginta quinque iter noctu pedibus emenſum, Deiparæ Hodegetriæ templum ingreditur ad agendas gratias.

*παρ᾽ ἡμῖν οὕτω, ut legebat Petavius.

A ΘΕΡΟΥΣ δ' ἀρχομένου πάλιν * ὁμοίως ἐπαλαιπώρουν οἱ Θρᾷκες ἐκ τῆ Ἀσιατικῶν Τύρκων. διὰ δὴ τὸν ἀεὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων καταπροπύθεσθαι σωάθειαν, ἀδεῶς ὁπότε βούλοιντο διαπερᾶσαι, καὶ κάκιστα διατίθεσθαι Θρᾴκην. οἱ μὲν οὖν τὸν Ἰωνίαν καὶ τὰ ἐπίκαιρα πληροστάμενοι, διὰ τὰς πρὸ βραχέος κατὰ Φώκαιαν γενομένας φορὰς βασιλέα σπουδὰς, ὡς εἰρήκεμεν, ἡσυχίαν ἦγον ἐν γε τῷ παρόντι. οἱ δὲ τὰ περὶ Τροίαν καὶ ὅσα τῆ Ἑλλησπόντου παράλια κατοικοῦντες, πλείοσις * ναυσὶν αὐτοί τε καὶ ἵπποι αὐτῶν, τὸν * Ἑλλησπόντιον τῆς Θρᾴκης μεσόγαιον, ὅτε δὴ καὶ ὁ βασιλεὺς περὶ Διδυμότειχον ἔτυχε διατείβων. ὃς ἐπεὶ μὲν ἀξιό-

* Ἑλλησποντίαν

I. INeunte æſtate Thraces eodem modo rurſus Aſiaticorum Turcarum infeſtatione laborare cœperunt. Hi enim, quod Romanos vincere ſoliti eſſet, quoties libitum erat prohibente nemine transfretabant, peſſimeque Thraciam vexabant. Quibus igitur Jonia & ulteriora loca obtigerant, ii ob fœdus, quod paulo ante) cum Impetatote apud Phocæam, ut diximus, ſanxerant, in præſentia quieverunt. Qui vero Trojanam regionem & Helleſponti oram incolebant, cum plurimis navibus & equis freto trajecto, & per Cherſoneſum hoſtiliter graſſari, inde etiam in Thraciæ mediterranea irruunt, ÆSTAS.

ANDRONICUS JUNIOR

Imperatore Didymotichi tum agente. Qui justis copiis destitutus, nec aperto Martis cum illis congredi ausus, insidias non segniter collocat, noctu sub dio agens, & fame ac sitim tolerans. Tandem cohortem prædatricem adortus, erepta præda, centum quinquaginta delectos viros sine labore cædit. Qui cæteri cognito, legatos ad Imperatorem mittunt: atque ita compositione facta, statim quidem ipsi domum redeunt: Imperator vero tertio post die Constantinopolim pervenit. Nam in Ætoliam ire properabat, cum & ees illic post obitum Comiræ, penes quem summa potestas fuerat, afflictæ essent; & ub hujus vidua ad occupandum Principatum accerseretur.

II. Enimvero æstatis ejusdem initio, Imperatore abitum parante, aliud ea Asia malum nunciatur: Bithyniæ Principem Orchanum Atumanem, qui longo jam tempore clam militem collegisset, justas instruxisse copias, & ejus instituto protsus sufficientes: quæ jam paratæ, postridie ex Asia trajecturæ essent bifariam: alteræ ab * Hiero, alteræ a Propontide ad suburbia Constantinopolis, quę parrad id usque tempus ab omni hostili incursu manisse tuta fuerat. Propositum autem illis erat, omnem urbanam multitudinem, percipiendis condendisque frugibus occupatam, cæterosque ruri habitantes abripere, ac postea duo castella ex iis quæ Urbi proxima essent occupare, & inde ut ex oportuna statione Byzantios bello petere. Neque enim ipsis sustinendis pares adhuc Romanos esse, quorum res nutritæ essent & omnino afflictę inopia pecuniæ, & hostium incursionibus crebris. Deinde cum & Lacini Galatæi ipsis favereot, majorem spem urbis Imperatricis occupandæ conceperant.

* Vide Notas Edit. Paris. pag. 332.

III. Cæterum Imperator, subita illorum irruptione audita, cum angustiis temporis justo apparatu excluderetur, sibi quamquam imparato ad prælium exeundum esse judicavit, pro omni armorum apparatu atque exercitu, inconcussam ac fixam in Deo spem fiduciamque collocans. Delectis igitur viginti nobilibus adultæ ætatis, & quadraginta militibus qui primi obvii fuerant, datoque in duce Cantacuzeno Magno Domestico, hos terra mittit. Ipse cum tribus inermibus triremibus contra Barbarorum classem abit: qui viginti-quatuor navibus ex Asiatico Propontidis sinu advecti, prope Rhegium appulerunt, ad locum non minus stadiis centum & decem ab Urbe dissitum, sub horam noctis tertiam: ae statim exscensu facto, prædatum alii alio excurrerunt, priusquam id agrestes resciscerent. Tum vero & horrea ardere cerneres, & mulierum usque infantium qui vi abstrahebantur ejulatum audires. Sub horam vero noctis nonam, diluculo jam fere, Magnus Domesticus cum equitibus septuaginta advenit, & Barbaris occurrens, dissipatos cædit, non secus ac segetem messores. Simul etiam Imperator in altum provectus, quatuordecim naves hostiles capit, custodibus earum cæsis. Nam reliquæ decem, cum Barbari nonnulli ejus adventum præsensissent, & in eas insiliissent, statim aufugerant. Sub auroram vero, cum & Imperator in terram egressus esset, maximum opus, quod unquam fando audirum sit, effectum

A μαχεσάμενος σφισὶ, καὶ φρόνιμον τοῖς ἐχθροῖς ἀπαντᾶν ἐν ἐδάφει. ἐνίους δὲ ποιῶν ἐν ὑμίλοι, αὐτὸς μονομαχήσων ἐξῆλθε, καὶ πείσας διὰ παντὸς ἑαυτὸν. ὀλὶ δὲ μέρα τινὶ τῷ ἐπὶ λείαν ἐξιόντας ἐντυχὼν, τοὺς τε λείαν ἀφείλετο, καὶ αὐτοὺς ἀπαντεῖ διέφθειρε, πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπιλέκτους ἄνδρας ὄντας. ὁ δὲ μαθόντες οἱ λοιποὶ, διαφυγεῖν πρὸς βασιλέα. ἐπὶ ὅπως οἱ μὲν ἑκατονδὸν δὶ ὑὸς ἀνεχώρησαν πλοῖα, ὁ δὲ βασιλεὺς τεταρτῇ ἐς Βυζάντιον ἀφικνεῖται. ἐκπλεῖ δὲ διαβῆναι πρὸς Αἰτωλίαν, πυνθανόμενος ἐκεῖ τῷ φαρμάκῳ χόντα, μετὰ θάνατον τὸν τῆς αὐθεντείας ἔχοντος κότου, καὶ τὰς γυναικὸς ἐκείνης καλύσας ἐκεῖθεν ἐπὶ καταλῦσαι τὰς ἀρχάς.

B. Ἀλλὰ τὰ αὐτὰ θέρος ἐγαμίνε, καὶ τὰ βασιλέως παρασκευαζόμενα πρὸς ἔξοδον, ἀγγέλλεται δυοῖν ἐξ Ἀσίας ἕτερον. τὸ δὲ ἓν, ὡς ὑπὸ Βιθυνῶν ἀρχηγὸς Ὀρχανὸς ὁ Ἀπμὰν, λάθρα στρατολογῶν ἐπὶ πολλὰ, παρασκεύασε ἤδη διαβαμεν ἐκεῖνε, καὶ μέλα πρόφατέρῳ βουλήματι ἀποχρῶσαν· ἓν δὲ ἡ ἑτοίμου ὄσαν, μέλλον ἐς τὸν ὀστραίαν διαβαίνειν ἐξ Ἀσίας διχόθεν, τὸν μὲν ἐξ Ἱερῦ, τὸν δ' ἐκ Προποντίδος, ἐς τὰ Βυζαντίδος προάστεια· τὸν δὲ ἕως τοῦ διατρίβειν τὰ μέρη, πολιμίας χεφὸς μάλα ἀσύντρον. καὶ ἓν σκοπὸς, μὴ τὸ διαπάσαι πᾶν ὅσον ἓν ἐκ τῆς πόλεως πλαθος ἐς ἄλωσιν καὶ σὺν κομιδῇ πειλαμβάνειν, καὶ ὕσον οὐ ἐν τοῖς ἔξω χωρίοις τὸν ὑπεστὼ ἔχον, εἶτα * καὶ δύο τινὰ τῆς πόλεως ἐγγὺς φρόνια εἰλημότας, ἐκεῖθεν ὡς ἐξ ὁρμητηρίου ἐς μάχην παρατάττεσθαι τῷ Βυζαντίων. μυδὲ δὲ ἔχειν ἐκ Ρωμαίος ἀντίπαλον σφίσι δύνασθαι, ἀλλ' τὸ καταπεπονῆσθαι καὶ ἐφθάρθαι τῇ πρὸ χρημάτων ἐνδείᾳ, ἐς ταῖς πυκναῖς τῷ πολεμίων ἐφόδοις. ἔχοντας δὲ μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν γνήμιον ἐκ τῆς Γαλάτης Λατίνων, κηφοῦρας σφίσιν εἶναι τὰς ἐλπίδας καὶ ἐς ἄλοσιν τῆς βασιλεύσης.

C

Γ. Ὁ μὲντοι βασιλεὺς πυθόμενος τὸν ἔπλουν ἐν νεῶν ἐξαίφνης, ἐπεὶ μὴ ἐδίδου καιρὸν ὁ πειράσας ἐς ἀπέλογον παρασκευὴν ἐνεμάζεσθαι, δεῖν ἔφασκον ὅπως ἀπαρασκεύως ἐξίοιεν φρὸς μάχην, ἔχων ἀντὶ πάσης ὅπλων παρασκευῆς καὶ γρατεύματος, τὸν εἰς θεὸν ἀρραγῆ καὶ βεβαίαν ἐλπίδα καὶ πίστιν. εἶκοσι μὲν οὖν τῷ ἐν ὑλιμῷ ἐγκώπων ἀπολίπας, καὶ πεντήκοντα τῷ παρατυχόντων στρατιωτῶν, ἐπίμπνει διὰ τῆς ἠπείρου, ὡς ἡγεμόνα σφίσι Καντακυζηνὸν τὸν μέγαν δομέστικον· αὐτὸς δ' ἅμα τεσσάρσιν αὐτοῖς τριήρεσιν ἐπὶ τὰς τῷ βαρβάρων ναῦς ἐπορεῖτο τὸ πλοῦ. εἰ μὲν οὖν βάρβαροι πέντε καὶ εἴκοσιν ἔχοντες ναῦς, ἐν τῷ Ἀσιατικῶν τῆς Προποντίδος κόλπων ἀπέπλεσαν, καὶ * ὡρμίσαντο Ρηγίῳ ἐγγύς, περὶ χωρίον ἀπέχον τῆς βασιλευούσης οὐ μείζονα σταδίων ἑκατὸν πρὸς τοῖς δέκα, περὶ ὥραν ὕδη τελείαν νυκτός. καὶ δ' ὑὸς ἀποβάντες, ὥρμησαν ἐπὶ λείαν ἄλλοι ἄλλοθί πῃ ἐξημελοῦντες, περὶ αἰδέσθαι τὰς ἐν ναῦς χώρας εἰκοσῶνας. καὶ ἓν ὁρᾷν μὲν ἄλωνας κεκμένας, αἰκίαν δὲ κλαυθμὸς γυναικῶν καὶ παίδων ἀπηνῶς ἐλαυνόντων. περὶ δὲ ὥραν ἑκάτην τῆς νυκτὸς, ὕδη ἡ λυκαυγὴς ὑποφαίνουσα, ἦκε ὁ μέγας δομέστικος ἱππέας ἄγων ἑβδομήκοντα. καὶ διαναδασμένους ἐντυγχάνων τοῖς βαρβάροις, ἕκοπτεν αὐτὰς καθάπερ τι θερισμὸν τὰλίον. ἅμα δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς καταπλέσας, εὗλε πέντε καὶ δέκα ναῦς βαρβαρικὰς, ἀνδρὶ τοὺς ἐνδον φρυρὸς. εἰ δὲ δέκα ἔφυγον δ' ὑὸς, προαισθομένων ἐαὐτῶν βαρβάρων, καὶ εἰσφαμένων εἰς αὐτὰς. ἅμα δ' ἕῳ καὶ ὁ βασιλεὺς καταβάντος

D

ὡς ἅπαντα, μᾶλλον δὲ τῶν πάντα μεμοιραδομένων ἔργον ἐπέλεσεν. ἑῴας γὰρ, ὡς ὁ τῆ Θέλοντος, ὑπὸ τῶ τρίχοντος, ἀλλὰ τῶ εὐδοκοῦντος ἐφ' ἅπασι Θεῶ. μικροῦ γὰρ τὸν μεσημβρινὸν παραλλάξαντος, χίλιοι μὲν ἔγγιστα κατέπεσον τῶν βαρβάρων· τεσσαράκοντα δὲ ἑκάτερα ζῶντες. τῶν δὲ Ρωμαίων πίπτουσι μὲν ὀλίγοι· ἵπποι δ' ὑπ' ὀλίγων τούτων κατεπάτησαν. πεζοὶ γὰρ ὄντες οἱ βάρβαροι, πρᾶγμα οὐκ εἶχον γενναίων ἀνδρῶν πρὸς ὠκυπόμπους ἵππους· ἀπογυμνοῦντες δὲ, τολμηρότερον τῶν ἵππων ἐχώρησαν.

Δ. Οἱ μέντοι Ρωμαῖοι, πρὸς ἀπογνώσεως ἤδη δεινὰς βυθὸς ἐκ πολλοῦ κατενηνόχεσαν, τῇ ἐξ ἀπροσδοκήτου τὸ αὐτὸς ἀνακτήσασθαι, καὶ ὡς τὸν ὕπατα χρόνον βεβαιοτέρας πρὸς Κύριον ἐπτήξαντο τὰς ἐλπίδας. ἤγειραν γὰρ ἅπαντες ἐναργῶς, ὡς οὐκ ἀνθρώπινον τὸ πραχθὲν· πῶς γὰρ ἐν τοιαύτῃ * χύσει πιεσφορᾷ, ὅπου τὰ μὲν Ρωμαίων ἀπέγνωσται πανταχόθεν, τὰ δὲ βαρβάρων ἤκμακε πολλῷ πρὸς θαῤῥαλεώτερον, καὶ τῶν μακρὰν τὸ πᾶν σωσθῆναι; ἀλλὰ δῆλα Κυρίῳ ἐποίησε ταῦτα, καὶ ὁ βραχίων ἐκεῖνο ἐν τῇ ὑπεραστίῳ ἅμαχον ἀπεπυρὶ συμπεπλεγμένον δύναμιν. πολέμων γὰρ ὡς ἐν ταῖς ἱστορίαις ἀκούσῃς θαυμάζομεν, διὰ τὸ ἐκπεφῦσθαι οὐκ εἰωθὸς πλῆθος τῶν στρατευμάτων, ἐν ὀλίγοις ὕστερον τις ἂν τοσοῦτον μὴ πλῆθος κατακοπὴν, τοσοῦτον δὲ ζωγρηθὲν, ὅσον τῶν ὑπ' ἀνδρῶν ἑβδομήκοντα μόνων.

Ε. Ἐς δὲ τὸν ἑσπέραν αὖθις ὁ βασιλεὺς, ἐκ τοῦ ἀπείρου τῆ Θαλάττης λαμπρῶς ἐπλεισάμενος, ἀφίκετο ἐς τὸν τῆ Ἱερᾶ πορθμὸν, ἐλπίσας ὑρίσειν καταπλέοντας ἤδη τοὺς βαρβάρους ἐκεῖθεν, καὶ τῆ φήμῃ. ἀλλ' ἔμεινε τὰ τῆ ἐλπίδων ἀπλήρωτα, πυθόμενος γὰρ οἱ βάρβαροι τῶν τῆ ὁμοφύλων συμφορὰν, ἀνεχώρησαν. ὁ μὲν τοι βασιλεὺς ἀναζεύξας ἐκεῖθεν, ἀφίκετο πυκνὸς ἐκ τῆ βασιλείων πρὸς τεσσαράκοντα καὶ πέντε σταδίων ἐδὸν ἐς τὸν Θεῖον τῶν † ὑπεραγίου Θεομάτορος † Ὁδηγητρίας, ὡς ὠχαριστήσων ἐκ μέσης ἀποδύσεων ψυχῆς.

A est: patuitque manifeſto, non eſſe volentis, neque currentis, ſed a propitia Dei voluntate pendere omnia. Priuſquam enim ſol meridianum circulum præteriiſſet, mille propemodum Barbari ſune interfecti, trecenti vero capti. Romanorum autem nemo cecidit: equi vero eorum complures occubuerunt. Nam cum pedites eſſent Barbari, nullum egregium facinus contra armatos equites edere potuerunt; ſed ex deſperatione audacius equos invaſerunt. ANDRONI CUS JUNIOR

Edit. Pariſ. pag. 333.

IV. Proinde Romani ab extrema deſperatione & diuturno metu recreati ea victoria animos receperunt, & in poſterum etiam firmiorem in Deo ſpem enſ locaruntque. Omnes enim evidenter comperere, non humanitus id accidiſſe, (qui enim potuiſſet, in illa temporum converſione, cum res Romana undecunque deplorata eſſet, Barbarorum vero audacia ex longa vincendi conſuetudine in immenſum creviſſet?) ſed dexteram Domini id feciſſe, & brachium illius invictas hoſtium vires nullo labore contriviſſe. Quas enim pugnas in hiſtoriis miramur, propter innumerum pene utrinque militum numerum, in earum perpaucis invenias tot cæſos, tot captos, quot nunc a viris tantum ſeptuaginta.

V. Poſtridie vero rurſus Imperator, copiis terra marique ſplendide armatis, ad fretum Hieri pervenit, ſperans ſe illac quoque, ut rumor nunciarat, appellentes Barbaros inventurum. Sed ſpe ſua ſruſtratus eſt. Barbari enim popularium ſuorum audita clade receſſerant. Inde domum reverſus, nocta e palatio exiit, & quadraginta quinque ſtadiorum via pedibus confecta, in caſtiſſimæ Dei-genitricis Hodegetriæ templum pervenit, toto pectore gratias acturus.

B C

* χύσει

CAPUT V.

I. Cometa apparet; qua forma? Ejus ortus; progreſſus; interitus. II. Scythiſſe erga Thracem & Threiſſam, quos captivos redemerat, ſumma æquitas. Juſtum Dei judicium.

A. Ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμον, ὅπερ ἐπαναλθὼν ἀναλήψομαι. ἐν τούτῳ τῇ θέρει, τῶ ἡλίου τῶν θειοτέρων ἤδη τροπῶν ἀψαμένου, ἤρξατο φαίνεσθαι Κομήτης ἐκ τῶν ἀρκτικῶν μερῶν τῶ ὁρίζοντος ἀφ' ἑσπέρας ἑπόμενος, ἡμέρας μὴ δύσει ἡλίου. μᾶλλον δ' ὁ Κομήτης ἦν, εἴ τις ἀκριβολογεῖν ἐθέλοι, ἀλλὰ Πωγωνίας, ῥομφαίᾳ τινὶ ἐοικώς. ἐδόκει μὲν ὅλως ἐκπέσειν τῶν ἀρχῶν ἐκ τῶν τῶ Περσέως μάλιστα ποδῶν, οὗ τῇ ῥάχει † ταύρου πλησίον εἶναι δοκοῦσιν· ἐπὶ δὲ τὰ πρὸς ἕω μέρη τῶ αὐγμὸν πέμπειν † κόμαν, ἐπὶ πολὺ παρατείνουσαν. εἶτα ἐκεῖθεν ἀρξάμενος, ἀνέβαινεν εὐθὺ τῶ ἀρκτικοῦ πόλου, κινούμενος ἑκάστης ἡμέρας τρεῖς ἔγγιστα μοίρας. ἐπεὶ δὲ παρέλλαξε † ἀρκτικὸν πόλον, καὶ μετ' ἐκεῖνον τῶν τε * μικρὰν ἄρκτον, καὶ τὰς καμπὰς † δράκοντος, ἔψαυσε καὶ † δεξιοῦ ποδὸς † Ἡρακλέους, καὶ μετ' αὐτὸν † τῆς Ἀριάδνης στέφανον. ἐκεῖθεν δίδυμα μὲ † δεξιᾶν χεῖ-

D I. VErum illud me pene præterlerat, quod nunc repetendum & explicandum eſt. Hac æſtate, cum ſol æſtivum jam ſolſtitium attigiſſet, cœpit Cometa apparere, a Septentrionalibus horizontis partibus, cujuſque diei veſpere, ſtatim poſt ſolis occaſum. Immo, ut accuratius inquamur, non is Cometa erat, ſed Pogonias, ſeu barbatum ſidus, cuidam veluti gladio ſimile. Ortum autem a Perſei pedibus maxime dacere videbatur, qui a ſpina Tauri parum abſunt. Coma vero ejus verſus Orientem late extendebatur. Atque inde ſumpto initio, recta quotidie verſus Septentrionem aſcendebat, tribus ferme gradibus. Cum autem polum Arcticum præteriiſſet, ac poſt eum Urſam minorem & ſpiras Draconis, dextrum etiam Herculis pedem attigit: indeque coronam Ariadnes, poſtea ſi-

pag. 334

* non, μακράν

ANDRONICUS JUNIOR Zonaræ.

oſtram Ophluchi manum percutit: & quia ibi latus eſt v ignifer circulus & æquinoctialis, & locus calidus, durare Cometa non potuit, propterea quod humida exhalatione primum concreviſſet. Quare coma diſſipata, & ipſe penitus evanuit: quippe qui ſtellæ ſpeciem quidem haberet, ſtella vero non eſſet. His aliam narrationem audiu digoam attexam.

II. His temporibus mulier quædam apud Scythas, eos nempe qui trans Iſtrum habitant, cum neque virum neque liberos haberet, & advectos e Thracia captivos ante ſuas fores traduci videret (longo autem jam tempore ad Romanos ſe conferre & ſacrum baptiſma ſuſcipere capiebat) unum e Chriſtianorum captivorum turba eductum redemit & conjugem ſibi aſcivit; adactum prius jurejurando, ne contubernium ſuum deſereret, etiamſi alio commigraſſent. Dum vero migrationis opportunitatem quærunt, annus integer teritur: quo tempore binos liberos, alterum peperit, alterum in utero geſtavit. Unde magis etiam maritum diligebat. Quę cum ita ſe haberent, altero anno accidit ut & prior ejus quem diximus viri uxor captiva abduceretur: qua ita conſpecta, illachrymavit. Verum Scythiſſa, mœroris & lachrymarum cauſa intellecta, neque ſuccenſuit marito, nec præ zelotypia odio perſecuta eſt mulierem, ſed & ipſam emit, ut & domeſtica miniſteria obiret, ſimulque marito dolorem conſpectu ſui levaret, in proximo futura. Sed cum opportunitatem nacta, & ſacro baptiſmate initiata, & in urbem Imperatricem profecta eſſet, prior uxor ad Patriarcham accurrit, vociferans & pectus plangens, ſibique injuriam a Scythiſſa fieri quiritans, quæ ſibi maritum rapuiſſet. Cæterum cum & illa prodiiſſet, ac rem omnem, ita ut geſta erat, ordine explicaſſet, nemo jure illam reprehendere potuit, ut quæ amborum domina eſſet, ſuaque pecunia ex immanibus (ut ita dicam) beſtiis ambos ſedemiſſet. Tamen tacentibus univerſis, nec de ulla re eam accuſantibus, tandem hanc ipſa ſententiam tulit. Marito, propter conſuetudinem & ſuſceptos ea ab liberos, redemptionis pretium condonavit. Ergo mulierem vero cupere ſe quidem eadem utI liberalitate; ſed poſſe negavit propter inopiam, quod cum duobus infantibus in terra peregrina viveret. Quamobrem ipſa, inquit, ſui pretio allato, cum marito abeat: ego vero poſthac cum infantibus manebo, & benignas clementiæ Dei manus intuebor. Hoc judicium omnes cum Patriarcha ſummis laudibus extulerunt, & hanc animi magnitudinem in mulierbri ingenio admirati ſunt. Cæterum haud multo poſt is judicii fuit exitus, qui debuit, clemeotI Deo æquiſſime judicante. Nam cum mulier redimendi ſui cauſa ad colligendam pecuniam eaiiſſet, ac per Thraciam, ubi domicilium habuerat, vicinas circumiret, ſubita incurſione Scythæ denuo captiva eſt abducta: vir autem ejus poſthac bonæ illius Scythicæ matronæ conjugio acquievit.

Edit. Pariſ. pag. 335.

A ρα τῶ Ὀφιούχυ. ᾗ ἐπειδὴ πλάτος ἐκπέπλεκται ζωδιακὸν, ᾗ ἰσημερινὸς, ᾗ πόλος θερμότητα ἔχων, ἀπέχειν ὁ Κομήτης ὑπ' ἀδυνάτου, ᾗ τὸ ἐξ ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως ᾗ ἀρχὴν τῆς συμπήξεως εἰληφέναι. διὸ τῶν τε κόμης διάλυσιν, ᾗ αὐτὸς ἀφανισθῆναι τελέως. φαντασία δὲ ὢν ἀστὴρ, ᾗ ὑπ' ἀστρ. προθύσω τοῖς ἐμπείροις ᾗ ἀκοὴς ἄξιον ἄλλο διήγημα.

B. Ἐν ποταῖς τοῖς χρόνοις μία τῆς Σκυθῶν γυναικῶν, ἐκ ᾗ ἐπέκεινα τὸ Ἴστρου τῶν οἰκεῖν ποιμένων, μήτε σύζυγον μήτε παῖδας ἔχουσα, ἐπειδὴ τὰς ἐκ Θράκης ἀναγομένους αἰχμαλώτους ἀφ' ἅπαξ ἰόντα δυρῶν (ἐπέθει δ' ἐν πολλῷ προχωρῆσαι Ῥωμαίοις, ᾗ τὸ θεῖον δέξασθαι βάπτισμα) B ἕνα ἐξηνδραποδίσατο σύζυγον ἴλαβεν ἵνα τῆ αἰχμαλώτων Χριστιανῶν, ὅρκοις αὐτὸν ἐμπεδώσασα πρότερον, μὴ λιπεῖν τῶν * ταύτης συνοίκησιν, μήδ' εἰ ἄλλοθί που τῶν ἀποικίων μετοίκοιτο. Ἐπεὶ δ' εὐπορίας ἀφὸς μετοικίας ζητουμένης ἑκατὸν ὅλος ἐτρίβη, ἐν ᾧ δὲ ᾗ πέντε δύο τὸ μὲν γεγέννηκεν, τὸ δ' ἐν γαστρὶ φέρουσα ἦν, ἔτι πλείονα τῶν γοργῶν ᾗ στρόφιγγα ἀφὸς * τὸν σύζυγον ἔχει. τότε δ' ὅπως ἔχοντες, ἔτυχεν ἡ πρώτη τοῦ ῥηθέντος ἀνδρὸς σύζυγος. ὧν ἐκείνης ἐδάκρυσε θεασάμενος. ἡ μὲν τοι Σκυθὶς ἐκείνη γυνὴ, τῶν αἰτίαν τῆς λύπης ᾗ τῆ δακρύων μαθοῦσα, ὅτ' ἠχθέσθη τάνδρὶ, C ὔπ ζηλοτύπως ἔχει πρὸς τὴν γυναῖκα. ἀλλ' ἀνίει εἰλάφει ᾗ ταύτῃ, ἵνα ἓ ταῖς χρείαις ὑπερτρῆ τῆς οἰκίας, ᾗ ἅμα παραμύθιον εἴη τῆ θεωρίᾳ τάνδρὸς ἐν τῆ ἐγγύς. Ἐπεὶ δ' ἱκανείας γενομένης, τῆ θείᾳ τε ἐτελέσθη βαπτίσματι, ᾗ τῆ βασιλίδων τῆ πόλεων ἐπεδήμησε, δραμοῦσα πρὸς τὸν πατριάρχην ἡ πρώτη σύζυγος, ἐβόα ᾗ ἐσπουτυπέντο, ᾗ ἀδικεῖσθαι ὑφαιτο παρὰ τῆς Σκυθίδος, ἁρπαζομένης ἡ ἀνδρὸς αὐτῆς. παρελθούσης μὲν τοι κἀκείνης, ᾗ τὰ τῶ πραγματος, ὡς ἔχει, ἀκριβῶς διεξιλθούσης, οὐκ εἶχεν οὐδὲν ἀπὸ δικαίου προφέρειν ἔγκλημα κατ' αὐτῆς. κυρία δὲ ὢν ἀμφοτέρων, ἅτε χρημάτων οἰκείων ὠνίας ἐξ ἀD γείων φάναι δηρῶν εἰληφυῖα. ὅμως σιωπώντων ἁπάντων, ᾗ μηδὲν ἐχόντων προφέρειν ἔγκλημα κατ' αὐτῆς, ἀξίωσε ἐπίθεσιν αὖτη τοιαύτην τῆ πράγματι. τῆ μὲν ἀνδρὶ πρῖκα ἡ λύσιν παρίχει, ᾗ τῶν σωτηρίαν, ᾗ τῶν ἐξ αὐτῆς τῆ παίδων γένεσιν· τῆ δὲ γυναικὶ, βάλλεσθαι μὲν, μὰ δύνασθαι δέ, ᾗ τε ἡ τῆ χρεωδῶν ὀφείλει, ᾗ πὶ ἐπ' ἀλλοδαπῆς εἶναι σὺν δυσὶ βρέφεσι. διὸ τὸ δοθὲν ὑπὲρ αὐτῆς κομίσασα (ἔφησε) τίμημα, αὐτὴ μὲν ἀπερχέσθω μετὰ τῶ ἀνδρὸς· ἐγὼ δ' ἔσομαι τῶ λοιπῶ μὴ τῆ βρεφῶν, ἐς τὰς χεῖρας ἀναβλέπουσα τῶ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ταύτῃ τῶν κρίσει πάντες ὕμνησαν ἅμα τῆ πατριάρχη, ᾗ τὸ μεγαλοφυὲς τῆς γυναικείας ἐκείνης γνώμης ἐθαύμασαν. ἀλλ' ἵνα οἷς μεταῤῥᾴθυμεν ἡ δίαν τὸ προσῆκον εἴληφε πέρας πρὸς τὸ δικάζοντος ἄνωθεν ἀρρήτως φιλανθρώπου Θεοῦ. ἐξιλθοῦσα δὲ ἡ γυνὴ πρὸς ἡ τῆ λύτρων συναγωγὴν, ᾗ πεμθοῦσα τοὺς γόνους παρὰ ἡ Θρᾴκης, ὅπου τῶν ἐκεῖσε ἐπῳκίσατο πρότερον, εἰς τὰς χεῖρας αὐθις ἐμπίπτουσα τῆ Σκυθῶν, ἐξαίφνης ἐπιδραμόντων κατὰ τῆς Θρᾴκης. ἀφκοίη μὲν αἰχμάλωτος ἔχειν ἀπιοῦσα· ὁ δ' ἀνὴρ ἔμεινε τῶ λοιπῶ συνοικῶν τῆ ἐκ Σκυθῶν ἐκείνῃ χρηστῆ γυναικί.

CAPUT VI.

I. Imperator, Epirum invaſurus, Illyriam vaſtat. Turcos auxiliares præda onuſtos dimittit. Epiri Principatu potitur. II. Nicomedia amiſſa. Thracia incurſionibus Turcicis vexata. III. Princeps Epiri fuga elabitur. Ejus mater Theſſalonicæ ſubſiſtit. Theodorus Synadenus, Epiro præfectus, Principi reverſo vinctus traditur.

A. ΕΚΑΛΕΙ δὲ ἤδη τὰ βασιλέα τὰ Αἰτωλῶν καὶ Ακαρνάνων πράγματα, πλημμελῶς διακείμενα καὶ κοσμεῖται διὰ τὸν τῶν δυναστῶν αὐτῶν πολλάν. ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ διοικεῖσθαι μὴ δυναμένη παρὰ γυναικὸς χηρεύσης καὶ τέκνων ἀπλήστων ἔτι, πλημμελῶς ἐφέρετο, καθάπερ ναῦς ἀγκυρῶν ὀρφανὴ, κύμασι καὶ χειμῶνι συνελαυνομένη. Ἐκεῖ γὰρ ἤδει τοῖς Ἰλλυριοῖς ὁ βασιλεὺς πάλαι εἰθισμένον, τὸ γε ἐπιορκεῖσθαι καὶ παρασπονδεῖσθαι λυπεῖσθαι τὸν Ρωμαίων κράτος, καὶ λοιπὸν τὸν παιδεύ-

* ἀεὶ, καὶ τας, * ἐ πονηρία καὶ δόλος συζῶσας, καὶ συνῆκεν, ὡς καὶ τῶν ἐμπόδιον ἔσεσθαι λάθρα τῷ πρὸς Ακαρνᾶνας καὶ Αἰτωλοὺς ἐκστρατείᾳ αὐτῶ, μεταπέμπεται μιθοφόρους δισχιλίους ἐκ τῆς περὶ Σμύρναν καὶ Ἰωνίαν κατοικούντων Τούρκων, μισθὸν ὧν δὴ τῷ ἀρχομένῳ ἔαρος ἐσβαλεῖν εἰς τὸν Ἰλλυριῶν χῶρον, ἐδήλωσε παύτλον, καὶ λείαν ἐκεῖθεν ἅλασι παμπληθῆ, ὡς πλουσίους ἐκ πενήτων ἐν βραχεῖ γινομένους τοὺς Τούρκους, βεληθέντας δεξιᾶς ταχέως ἐπιτυχεῖν οἴκαδε. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ τρόπῳ τοὺς Ἰλλυριοὺς κατοικισὼς ἀδεεῖς, εἶδως ἐξιόντας πρὸς Ακαρνᾶνας καὶ Αἰτωλοὺς, μετὰ τὸ εἶναι στρατεύματος, καὶ πᾶσαν ἐκείνου τὸν χώρου μετὰ τῆς πόλεων ἁπασῶν παρεσκέυατο, προσῤῥήκτων ἐκόντων αὐτῷ τῆς ἐκεῖ δυναστῶν, μὴ τῆς δυναστείας αὐτῶν Αννης, τῆς τὰ πρωτοβεστιαρίου Συγγενοῦς.

B. Ἐν δὲ τούτοις ἀχολουμένου τὸ βασιλέως, ἐάλω ἡ τῆς Βιθυνῶν μητρόπολις Νικομήδεια, τῇ πολλῷ καταπονηθεῖσα λιμῷ, διὰ τὴν ἐπίμονον τῆς ἐχθρῶν πολιορκίαν. τῇ μὲν τοι μὴ πᾶσι ἐκείνῃ, οὐδὲν ἐφορίας ἄξιον πέπρακται, πλὴν ὅτι σωφρόνως τε καὶ ἀδώλως ἡ κῆδε πλῆθε καπηλείου τε καὶ καπηλεύοντες Θρᾴκων οἱ Τοῦρκοι· τοῦτο δὲ, ὡς ἐγνωσμένον ἀδὴ καὶ σωλῆδες, αὖθις διωκῶ διηγεῖσθαι.

Γ. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει, ὁ μὲν παῖς τῶ τῆς Ηπείρου ἀφανοῦντος πρότερον κόντι Κεφαλληνίας, παραπεισκαιδέκατον τὸν ἡλικίας ἄγων ἔτος τελευτᾷ, καὶ σωίστιν τὸν ἡλικίας ἔχων μείζονα, ἐπειδὴ τὸ μὲν πατρῶον ἀλῶρον ὑπὸ τῇ βασιλεῖ γινόμενον οὐδὲ, τῶν δὲ μητρὸς συνθεμένου ἀκολουθῆσαι τῇ βασιλεῖ μέχρι Θεσσαλονίκης, κελεύσας δ' ἐπεισθῆναι καὶ αὐτὸν βίᾳ τῶν πατρικῶν ἐπισήμων συμβόλων, ἀποστάσιον ἐπινοεῖ· καὶ συμβόλῳ χρησάμενος ὅτι τῶν αὐγενῶν τὰς Ηπείρου, ἅμα αὐτῇ φόβον ἔχειν ἐς Πάτρας τὰς παλαιὰς, παρὰ τὸ σύζυγος τὸ τελευτήσαντος Πρίγκιπος Πελοποννήσου καὶ Αχαΐας. ἡ δὲ μήτηρ δ' ὅδὸς ἅμα τῇ βασιλεῖ διασώζεται μέχρι Θεσσαλονίκης, ἐκεῖθεν πρὸς τὸν βασιλέως ἰκανὰ χωρία λαβοῦσα προσόδων ἐπισίων ἕνεκα, αὐτόθι κατοικεῖν ἔγνωκε τὸ λοιπόν. ἐπίτροπος γε μὴν τῆς Ηπείρου ἐγκαταλέλειπται πρὸς τὸν βασιλέως ὁ πρωτοστράτωρ Θεόδωρος ὁ Συναδηνός. ὃς καὶ πρὶν ὅλον ἐξῆκεν ἐνιαυτὸν, αἰφνιδίως ἁλίσκεται πρὸς τῶν τὰ χώρας οἰκητόρων, καὶ δίσμιος τῇ τῶ Κόντου δίδοται παιδὶ, πρὸς τὸν Ηπειρον αὖθις ἐπανελθόντι, καὶ ἀναδεξαμένῳ τὸν παρελθόντα ἀρχὸν παρ' ἑκόντων τῶν ὑπηκόων.

I. JAm vero Ætolorum & Acarnanum res male affectæ, & propter eorum domini obitum laborantes, Imperatorem advocabant. Principatus enim, qui a vidua muliere & immaturæ ætatis pueris gubernari non poſſet, temere ferebatur, veluti navigium anchoris deſtitutum, quod fluctibus & tempeſtate agitatur. Sed cum veterem Illyriorum morem ſciret, qui violato jurejurando & ruptis ſponderibus Romanas provincias incurſare & viatores ſpoliare ſolerent, homines fallaciſſimi atque improbiſſimi; atque etiam intelligeret, eoſdem tum quoque ſuæ contra Ætolos & Acarnanas expeditioni clanculum impedimento fore; Turcos bis mille, ex iis qui Smyrnam & Ioniam accolunt, mercede conductos accerſit, cum quibus licitio veris impreſſione facta, Illyriorum agros vaſtat, & copioſam inde prædam agit. Quo factum ut Turcæ pauperibus brevi VER inte. tempore divites evaſerint, & plenis manibus domum cito redierint. Itaque opibus Illyriorum imminutis, ſecurus ad Acarnanas & Ætolos tranſit cum ſuo exercitu, & omni illa regione una cum urbibus citra laborem pervitur, proceribus ultro ſeſe ad illum confercentibus, una cum domina ſua *Edit. Pariſ. pag.* 335. Anna, Protoveſtiarii filia.

II. His rebus Imperatore occupato, etiam Bithyniæ metropolis Nicomedia capta eſt, multa fame domita, propter pertinaceem hoſtium obſidionem. Sequenti * anno * *Vide Notas.* nihil memorabile geſtum eſt, niſi quod Turcorum oumeroſa agmina continenter & abſque metu Thraciam ineurſarunt, actuoc quoque incurſant. Hoc enim, ut jam cognitum & uſitatum, piget me toties referre.

III. * Anno autem proxime ſubſequuto filius Epiri Principis, Comitis Cephaleniæ, annum ætatis decimumquartum agens, * *ab Vide Notas.* ſed prudentia majore quam pro ætate præditus, cum paternam ditionem Imperatori parere, matrem vero eundem ex pacta Theſſalonicam uſque comitari cerneret, quæ juſſus eſſet & ipſe ſine patriæ nobilitatis inſignibus ſequi, defectionem cogitat, reque cum nobili quodam Epirota communicata, una cum illo veteres Patras, ad defuncti Achaiæ & Peloponneſi Principis conjugem perfugit. Mater vero ſtatim eum Imperatore Theſſalonicam uſque pervenit, atque ibi fatis multis prædiis acceptis, unde reditus annui ſuppetebant, deinceps ibidem ætatem exigere decrevit. Præfectus tamen Epiri ab Imperatore relictus eſt Protoſtrator Theodorus Synadenus: qui priuſquam annus integer eairet, ſubito a provincialibus captus, Comitis filio in patriam reverſo, & hæreditarium Principatum voleotibus ſubditis adepto, vinctus traditur.

ANDRONICUS JUNIOR

Edu. Paris. pag. 337.

CAPUT VII.

I. Imperatoris filia impubes Alexandri Mysi filio nuptum datur. Pax eo pignore firmata. II. Partus monstrosus. III. Triennis puer robore virili; anno ætatis quinto moritur. Mortis causa physice explicata. IV. Genuenses, optimatibus Urbe exactis, unum sibi Ducem more Venetorum præficiunt. V. Cometa ei qui triennio ante apparuerat, similis vultu; at motu diversus. VI. Turci Thraciam vastant. Diu immorantur, nemine obsistente.

I. IMperator vero, cum Domna uxore Adrianopolim profectus, matrimonium jampridem promissum perficit, filia sua, quæ annos novem explevérat, Alexandri Mysorum Principis filio data, annam ætatis decimumquintum agenti. Unde firma pax inter Mysos & Romanos constituta est.

II. Hoc tempore puer Byzantii nascitur, a pedibus usque ad umbilicum continuus, inde vero dirisus humeris, pectore, spina dorsi; duo capita habens, & quatuor manus: qui post unum diem expiravit.

III. Multo autem ante illum alius puer circa Trajanopolim visus est, qui anno tertio balbutiebat quidem at infans, sed ils erat præditus vitiis, quibus vir viginti annorum, & viru non minus comedebat, & circa pubem pilos habebat adultæ ætatis viri. Sed priusquam annum quintum explesset, febri correptus expiravit. Nam penuria humoris * infantili ætati debiti tantam atiditatem in ejus corpore excitavit, quanta esse possit in eo qui viginti annos natus sit. Unde etiam pat robur partibus & membris ejus accessit, ut inde coique ætati conveniens incrementum & nutrimentum cohiberetur: natura vero ipsa, ut ab eo qui finxit & colligavit * condita est, seipsam regere non potest. Sic enim animantis formam artifex Deus contempera, vit, ut nulla illi amplius accessione sit opus. Sed ut in concenta musico, alia chorda laxata, alia intenta ultra quam pat est, modulationis vitium deprehenditur: ita hic etiam, cum animantis compages ab aliqua materiæ vel penuria destituitur, vel redundantia opprimitur, & tempus legitimum prætetierit, generationis & incrementi progressio interrumpitur: idemque fere evenit, quod in novellis floribus videmus, qui ante tempus enorti, atque adeo novarum quasi rerum & temeritatis rei, fulminis & grandinis impetu marcescant, & vigorem immodicum frigore amittunt, & pruina intempestiva lædumtur, quæ plantæ luxuriem evidentet coarguit.

IV. Autumno autem jam ineunte, Genuensis Respublica perturbata est. Nam qui genere & opibus in ea urbe præstabant, ad fastum & superbiam deflexerunt, sic ut democratiæ æquabilitas in tyrannidem mutaretur. Plebs itaque, cum ea re valde angeretur, in eos insurgit, ac lisdem urbe eactis unum e populo Ducem sibi constituit, ad imitationem ejus, quæ apud Romanos olim fuit, Consularis dignitatis, aut potius e exemplo a Venetis petito.

Α Α. Ὁ βασιλεὺς, ἐδημήσας ἐς Ἀδριανούπολιν ἅμα τῇ συζύγῳ διαποίησι, τὰς ἐκ πολλοῦ συμφωνίας ἤδη πρὸς πέρας ἤγαγε, δίς εἰς γυναῖκα ἡ Δυσπόρα αὐτῷ τῇ Ἀλεξάνδρου παιδὶ τῷ τῶν Μυσῶν ἀρχηγοῦ, πεπαιδίκατον ἄγοντι ἤδη ἔτος, * ἐκβεβ, ἐτῶν οὖσαν αὐτῷ ἐννέα. ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν εἰρήνη βαθεῖα μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Μυσῶν.

Β. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ γενέσθαι παιδίον ἐν Βυζαντίῳ, συμφυὲς μὲν ἀπὸ ποδῶν * ἄχρι ὀμφαλοῦ, τὰ * ἔχει ἀμφ' ἑξῆς διαιρούμενον ὦμος καὶ στέρνα καὶ ῥάχιν, καὶ δίφυαῖ· μὲν ἔχον κεφαλὰς, χεῖρας δὲ τέτταρας· ὃ καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐξεπνεύσεν.

Γ. Ἐφάνη δὲ καὶ πολλῷ τούτου πρότερον παιδίον ἔτι ῥων περὶ Τραϊανούπολιν, ὃ δὲ τρίτον γενόμενον ἔτος ἐψέλιζε μὲν καὶ τύπτειν· ῥώμῃ δ' εἶχε, ὅσην ἂν καὶ ἑκατὸν ἐτῶν ἀνὴρ, καὶ ἤσθιεν ὁμοίως κατ' ἄνδρα, ἀφ' ἧς ἤδη τρίχας εἶχεν ἀνδρὸς τελείου. ἀλλὰ πρὶν ἐς πέμπτον ἔτος ἐλαυνθῆναι, πυρετῷ συσχεθὲν ἐτελεύτησεν. ἡ γὰρ ἐνδεὴς τῆς βρεφικῆς ὑλικὸς πρόσκαυσις ὑγρότητος, ξηρότητα ἐνεποίησε τῷ σώματι τοιαύτην, οἵαν καὶ οἰκοναίης ἔχει ἄν· ἀφ' ἧς ἤδη καὶ ὁμοίας ἐχεῖν τοῖς μέλεσι καὶ μορίοις αὐτοῦ γε ἐτύθησαν, ὡς * συσχεθῆναι μὲν διὰ ταῦτα τὴν ἀρ- * συσχεθ. μόττουσαν ἑαυτῇ τῶν ὑλικῶν αὔξησιν καὶ τροφήν· μηκέτι ἔχειν δ' αὐτὴν ἑαυτὴν διοικεῖν τὴν φύσιν, ὡς ἐπὶ ἧν πρὸς τὸ ποιοῦντος καὶ συνιέντος. οὕτω δὴ τῶν τῆς ζώων πλάσιν ὁ τεχνίτης Θεὸς συνεκίρασεν, ὡς μὴ δεῖσθαι μελημάτος ἔτι προσθήκης ἢ ἐλλείψεως· ἀλλὰ καθάπερ ἐν ἁρμονίᾳ μουσικῇ, τῆς μὲν λυθείσης τῶν χορδῶν, τῆς δὲ παθούσης ὑπὲρ τὸ εἰκὸς, ἢ τοῦ μέλους φαυλότης ἐλέγχεται, ὅπου κἀκεῖθεν τῆς τῶν ζώων συμπήξεως παρατυρέσης ὑπό τινος ὑλικῆς ἐνδείας ἢ πλεονασμοῦ, ἐξ ἧς ἀρχόμενα * παραμεμῶσθαι χρὴ τὰ ἐκ τῶν πρόσω πορεῖα τῆς γενέσεως ἐξ αὐξήσεως ἢ κόπτεται· ἐν γένεσι παραπλήσιον τὸ πάθος, ὁπόταν κάν τοῖς νοσβλάστοις ὁρῶμεν γινόμενον ἄνθεσιν, ἃ ἐν ὥραις προαρπάσασα, ἀφιτοῦσθε γιγνεσμοῦ τινὸς ἐν προπετείᾳ ὄφλοντα δίκην, σκληρὰ καὶ χαλαζῶν μαραίνουσιν ἐμβολαὶ, καὶ ψύχος ἀπαμείλητον ἀφωρᾷ τὸν ἀκμὸν, καὶ πάχνη τις ἔξωρος ἐλεγχος σαφὴς ἢ λιχτείας καθίσταται τῶν * φυτῶν. * φυτὸς.

Δ. Φθινοπώρου δ' ἀρχομένου ἤδη, σύγχυσις γίγνεται πολιτείας ἐν τῇ Γενούᾳ. ἧς δὴ γένει ἐν πλήθει φυχόντων τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐρὰς τὸ γαῦρον ἐν ὑπερτιμώτερον ἀπολιτεύεσθαι, ἐς τυραννίδα ἢ ἐκ δημοκρατίας ὁμοφροσύνῃ μεταβάλλεσθαι ξυνέβαινε. ἐν ᾗ δὴ τῷ παλαιοφρόνως δεινῶς οἱ δήμοται, ἀπηξαίνεσθαι τύπων, ἐν ἐξωθοῦσι τῆς πόλεως, ἐν καθιστῶσιν ἡγεμόνα τῆς πολιτείας ἕνα ἢ δῆμον, καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐκ ὑπατείας ἧς Ῥωμαίων ἀξίωμα, ἃ μᾶλλον καὶ ἢ ἐκ Βενετικῶν πολιτείαν.

E. Τῶν

Ε. Τοῦ δὲ χειμῶνος ἤδη παρῃῤῥηκότος, ᾗ τῷ ἠ- A λίῳ ἡ κριὸν παραλλάττοντος, ἐφάνη Ζηρίας ἐν ἀέρᾳ, ὅμοιος μὲν τῇ περὶ τοῦτον ἤδη φανέντι ἐνιαυτῷ, ἐν ᾧπερ ἡ αὐτὸν δὴ τοῦτον, ἀδὴ ἡ ὁμοίαν ποιεῖται πορείαν· ἀλλ' ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τῇ χηλῇ τελευτῆς, ἔνθα τὸν ἑαυτοῦ τῆς * παρθένου τέλεσιν παρεῖναι συμβαίνει, ἐκεῖσε κατὰ τυχηρὸν ἕκαστον περὶ που τῆς κίστης μοίρας, ἕως κατέστησε εἰς τὸν λέοντα, ἐμφανὴς δηλονότι τελέως.

ς' Τῶν δὲ Τούρκων ἐστὶ χιλιάδες διαπεραιωσάμενοι ἡ Ἑλλήσποντον πορθμὸν, μᾶ τῇ ὑποζυγίῳ οἱ πλεῖες, ἐλεηλάτουν πᾶσαν τὴν ἄχρι Μυσῶν Θρᾴκην· ἐῶ δὲ ἡ Ῥωμαίους μὲν ἐρημίαν τε ἡ ἀτειβῆ ποιούμενοι πᾶσαν· αὐτοὶ δ' ἀγοντές τε ἡ φέροντες ὡς ἕκαστοι εὐπορ ἡ μεθ' ἡμέραν, ἐ τὴν μὲν λείαν πᾶσαν διαβιβάζοντες εἰς Ἀσίαν, αὐτοὶ δ' ἀπαλλάττεσθαι τῆς Θρᾴκης ὑπ' ὀψὲ τῷ χρόνῳ βουλόμενοι, ἄτεμπόδιστα τὸν * ἐκστρατεύματος ἔχοντες.

V. Hyeme vero elapſa, cum ſol jam Arietem pertranſiret, Cometa enſis ſpecie in cælo apparuit, ſimilis quidem ei qui ante trienonium apparuerat, ſed non eodem in loco, nec motu eodem. Nam inde auſpicatus, ubi Chelæ deſinebant, & Virginis ſpica tum occurrebat, ſingulis vigenis quaternis horis, quibus * partibus progrediebatur, donec ad Leonem perveniſſet, ubi prorſus evanuit. ANDRONI. CUS JUNIOR. ANN. CHR. MCCCXL. * gradibus.

VI. Cæterum Turcorum octo millia, Helleſponto cum jamentis plerique trajecto, omnem Thraciam ad Myſiam uſque diripuerunt. Quam Romaois veſtam & ab omni parte inacceſſam cum fecerint, ipſi noctu & interdiu populari non deſinunt: prædam quidem omnem in Aſiam tranſportantes: ipſi vero ne longo quidem poſt tempore voleates domum redire, quippe cum nemo ſit, qui eis obſiſtat.

* ἐκστρατεύματος

CAPUT VIII.

I. Baſilius Princeps Trapezuntiorum obit. Uxor Irene prælatam ſibi eognominem meretricem indignata; adeoque clandeſtini facinoris ſuſpecta; viro mortuo pellicem foras ejecit. II. III. Legatis ad patrem Andronicum ſemel & iterum miſſis, alium ſibi maritum petit. Imperatoris abſentia; morbus; in Epirum profectio, atque utriuſque legationis mora. IV. Rumor de Irenes cum magno Trapezuntis Domeſtico conſuetudine bellum civile excitat apud Trapezuntios. Tzanychites & alii multi interempti.

Α. Ἐν τούτῳ τῇ ἔαρι ἐ Βασίλειος, ὁ τῆς Τρα- B πεζουντος τῶν ἐξουσίαν διέπων, νόσῳ * βραχείᾳ τὸν βίον ἀπέλιπεν. οἰμωγὴ δὲ τὴν θεομηνίαν τοῦ βίου τοῦτον ἐξήγαγεν. Εἰρήνη γὰρ τῇ τοῦ βασιλέως θυγατρὶ συνοικήσας ἐπὶ σωφρονεῖν νομίμοις ἐμοῦ ἡ δικαίοις, μετὰ γε τῆς ἀνηκούσης ὁμοφροσύνης ἐ σωφροσύνης, εἶτα τὰς γαμικὰς μετενήνοχεν ἔρωτας εἰς ἑταιρίδα τινὰ, καλουμένην ἡ πάντῃ Εἰρήνην. ἡ πάντῃ λοιπὸν * ἀποθέσμους μεγύθμους, εἰς μῖσος ἐτράπετο τῆς νομίμου· τοῦ δὲ χρόνου προβαίνοντος, ὁ- C ρῶν ἐκ ἀνεχομένην ἡ βασιλίδα τὸ τοῦ πράγματος ἄτοπον, ἀλλ' ἐπιβοωμένην ὑρανόν τε ἡ γῆν, ἡ πᾶσαν ἐξαγγέλλουσαν τὸ τῆς καρδίας πῦρ, ἐξέλαυνε ἐ τῆς αὐθεντικῆς οἰκίας αὐτήν. τάχα δ' ἂν ἐ θάνατον ἐπέκρινεν αὐτῇ βίαιον, εἰ μὴ ἐδεδίει ἡ δῆμον, σφοδρᾶς κατ' αὐτὴ δὲ αὐτό γε περὶ Θεοβούλιον τὸ τοῦ βασιλέως ἐκπεσὸν ἡ φανὲν ἐν τοῖς ἱεροῖς ὑμνῳδίαις, τοῦ τοῖς πομπικοῖς θεάτροις ἐπὶ πανηγυρικῶν ἑορτῶν, Βασιλείῳ τῷ Εἰρήνης ἀ μνήμη ἡ δόμασιν ἀρότου· πρίτοῦθεν ἐπλήρου τὸν τε ἱππικὸν ἵππον ὁ Βασίλειος ἑαυτὸ, ἡ ἅμα ἡ ἑ δῆμε ζήσεσι, προσπουμένους τὸ λεοθάνειν * ἐξ ἡ ὠμοσυμίας· ὡς ἡ ὑποψίαν διὰ ταῦτα γενέσθαι, λαθραίως ἐπιβυλαῖς τῆς βασιλίδος Εἰρήνης συμβῶσαι τῇ Βασιλείῳ ἡ θάνατον. πλουτίσαντος δ' ὅμως εὖ ὅπως, ἐν' ἐκείνης αὐτῷ, εἰσῆλθε μὲν ὁ νόμιμος * ἐκείνῃ σύζυγος Εἰρήνη μᾶ πάσης τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ βασίλεια· ἐξέλασε δ' ἐκεῖθεν δῆθεν ἡ ὁμώνυμον μὲν, ἀλλοτριόστροπον δὲ ἡ παρόμοιον Βασιλείῳ σύζυγον· ἡ μέντοι ἡ κοινῇ ψήφῳ τῇ Τραπεζουντίων ἐξόρισον πέμπει πρὸς τὸ Βυζάντιον ἅμα τοῖς τέκνοις.

I. Hoc vere Baſilius etiam Trapezuntis Princeps moritur, brevi morbo extinctus; aut, ut opinor, ira numinis repente ex hac vita ſublatus. Nam cum Irenen Imperatoris filiam duxiſſet, & exiguo tempore legitime & juſte & eo qua decet concordia & modeſtia cum ea vixiſſet; legitimos amores in meretriculam quandam, quæ & ipſa Irene dicebatur, tranſtulit: cujus nefaria conſuetudine in uxoris odium eſt impulſus. Temporis autem progreſſu, cum Imperatricem rei indignitatem non ferre, ſed crimen & terrorem inclamare, & apud omnes ingentem animi dolorem vulgare ceroeret, etiam palatio illiom exegit; fortaſſe & violentam illi mortem illaturus, niſi populum timuiſſet, qui ob iſthuc ipſum graviter eommotus in eum fremebat & tumultuabatur. Vetuntamen in ſacris canticis, & ſolennium feſtorum ac pomparum publicis ſpectaculis, Baſilii & Irenes memoria celebrabatur: eaque ratione Baſilius & ſui amoris cupidirati & populi votis ſatisfaciebat, quæ ſimilitudo ipſa nominis deceptus eſſet. Unde orta eſt ſuſpicio, clandeſtinis Imperatricis Irenes inſidiis Baſilium eſſe ſublatum. Cæterum illo ſive ſic ſive aliter defuncto, legitima ejus conjux Irene, cum omni auctoritate Imperatoria palatium ingreſſa, cognominem ſibi, ſed aliis moribus præditam & illegitimam Baſilii conjugem, palatio exigit: & communi Trapezuntiorum ſuffragio, Byzantium una cum liberis relegat. ANN. CHR. MCCCXL. Edit. Pariſ. pag. 339.

II. Item & legatos ad patrem Imperatorem mittit, acciturus aliquem,

* βραχείᾳ, wolfius in margine.
* ἐδίεμεν
* abeſt, ſed vox ὠμοσυμίας
* ἐκείνῃ

Β Σωκατέπεμπεν ἡ πρίσβεις ἐς βασιλέα ἡ πατέρα αὐτῆς, νομίσοντας ἡ αὐτῇ μὲν νομί-

ANDRONICUS JUNIOR

cui ipſa & legitime nubat, & Imperii regimen tradat. Ilicum Byzantium adveniſſent, & Imperatorem agere Theſſalonicę audiviſſent, illuc etiam conferre ſe decreverunt. Etenim Imperator anno ſuperiore e Thracia in Macedoniam tranſierat, ita tum inde in Epirum adverſus fœdifragos Acarnanas & Ætolos profecturus. Sed aliquantiſper eum Theſſalonicæ detinuerat ſolita lienis moleſtia; qui jam inde ab annis pluribus quandam mutationem paſſus, & ultra quam par erat velut evagatus, tum autem valde tumefactus, in ipſam quoque interiorem & contiguam viſcerum compagem irruperat, ac & cibus minus recte concoqueretur, & membra viribus deſtituerentur, & animi deliquia mortem minitarentur. Verumtamen ille cum aliquantulum convaluiſſet, in Areananiam abierat; ubi eum nacti Trapezuntiorum legati, ea quæ in mandatis habebant expoſuerunt.

III. Sed cum res eatraheretor, & Trapezuntiorum Principatus a muliere recte & fortiter adminiſtrari haud poſſet, tumultuari quidam & concitare populum cœperunt. Quæ res Ireneo Trapezuntis Imperatricem coegit expedita triremi alios legator mittere, & una cum iis Trapezuntis Archiepiſcopum, qui priorem petitionem ipſius apud Romanorum Imperatorem urgerent. Qui cum Byzantium appuliſſeot, nec Imperatorem ibi reperiſſent, paucos eqoites genere & dignitate præſtaores ad illum mittunt. Hi vero Theſſalooicam uſque progreſſi, nec ipſi efficere potuerunt, ut prælentem Imperatorem conveniunt. Nam paulo ante ex morbo (ut jam dixi) recreatus, ad oppugnandam Acarnanum metropolim abierat. Quare riſum eis eſt ibi conſiſtere, & adventus ſui cauſam per literas Imperatori aperire.

Edit. Pariſ. pag. 340.

IV. Sed eom poteſtatem cupidirti blandientem nactur muliebris appetitus omnia vincula abrumpat, clandeſtina conſuetudine Magni Trapezuntiorum Domeſtici Irenem Imperatricem uti ſuſurrabatur. Quod cum ad vulgi aores perveniſſet, populum ad ſeditiooem impulit, ac præſertim (nobiliſſimos. Et alii quidem Tzanychitæ favebant, qui tum opibus ac dignitate plurimum poterat; alii vero ſe ad Magoona Domeſticam adjungebant. Hanc in modom agitata & io factiones diviſa Trapezuntina civitate, res ad civile bellum deducitur. Quo tempore cum alioɔ complures utrinque conciſos ferunt, tum ipſummet Tzanychiten.

A μας συζεύχθηναι μέλλον, διαδεξόμενον δὲ τὴν τοῦ βασιλείας ἡνίας ἀρχήν. οἱ δὲ ἐς Βυζάντιον ἐλθόντες μίσαντες, ὅτι τὴν βασιλέα περὶ Θεσσαλονίκην ἔτυχεν διατρίβων, ἐκεῖσε ἐβούλοντο ἰέναι καὶ αὐτὸν ποιεῖσθαι ἐγκύριον τῆς πορείας. ἐπειπὴ δὴ ἤδη πρόπορος ἀπὸ Θρᾴκης ἐς Μακεδονίαν ὁ βασιλεὺς μεταβὰς, ὁμιλεῖν δὲ σφίσι τὴν ἐς Ἤπειρον διαβαίνειν, ἐπὶ τοὺς παρανομοῦντας Ἀκαρνᾶνας τὴν Αἰτωλούς. ἀλλ' ἐπέσχεν ἐν πόλει Θεσσαλονίκῃ μικρὸν ὑπὸ σωμάτων ἐπίφορα τὴν αὐτοῦ· ὃς ἐν πολλῷ ἤδη τῷ χρόνῳ τροπὴν τινα πεποιῆσθαι τὴν παραφορὰν τὴν καθάπαξ, σφόδρα ἐξῳδήκει νυῒ, καὶ ἐς ὕδρωπα γεγονέναι τὴν ἀπλάγχνου ἀναιμίαν διάδραμεῖν, ὡς καμοτηΐαν ἐντεῦθεν συμβαίνειν λοιπὸν, καὶ μελῶν ἀπώλειαν, καὶ θάνατον ἀπειλοῦσαν λειποψυχίας. ῥᾳδίως μὲν οὖν μικρὸν, ἐς Ἀκαρνανίαν ἀπῆρεν. ἔνθα δὲ τιμώμενον καὶ οἱ τῆς Τραπεζουντίων πρόσβεις ἐντυγχάνοντες αὐτῷ τὰ τῆς πρεσβείας ἐξήγγελλον.

B

Γ. Διαταραχῆς δὲ μεταξὺ γιγνομένης, καὶ τῆς τῆς Τραπεζουντίων ἡγεμονίας ὑπὸ γυναικὶ διοικεῖσθαι καλῶς ἐς * βεβαίως ἡ δυναμένης, σατράζειν τινὲς ἐπεχείρουν, καὶ ἀναστάσεσιν ἢ δήμοις. ὅθεν ἀναγκαζόντων Εἰρήνην ἡ βασιλὶς τὴν Τραπεζουντίων, ἐξέπεμψε πεζικωτάτων τεῦχη μετὰ πρόσβεων ἄλλων, καὶ σωῒ γε αὐτοῖς ἢ τῆς Τραπεζουντίων ἀρχιθύτου, καπνοείσαντος ἢ πρότερον ζητοῦν αὐτὴν πρὸς τὸ βασιλέως Ῥωμαίων. οἱ δὲ καταπλέοντες ἐς Βυζάντιον, καὶ ἢ βασιλέα οὐκ ἔτυχόντες, ἀποστέλλουσιν ἐς βασιλέα ἱππέας ὀλίγους, οἵ περ καὶ γένει καὶ ἀξιώματι προέχειν τῶν ἄλλων ἐδόκουν. οἷς ἐνδημήσασι τῇ τῶν Θεσσαλονικέων μητροπόλει, οὐκ ἐγίνετο ἐντυχεῖν παρόντι τῇ βασιλεῖ. ῥᾳδίως δὲ πρὸ βραχέος ἐκείνου, ὡς εἴρηται, ἄκρων πολιορκέσων τὴν τῶν Ἀκαρνάνων μητρόπολιν. ἔνθα ἐδόξει κατὰ χώραν μένασι, γράμμασι μηνύειν τῇ βασιλεῖ τὰς αἰτίας αὐτῶν.

C

* μεβαίως

Δ Ἐπεὶ δ' ἐξετάσεως κολακεύσης τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς γυναικείας ὁρέξεως πάντα χαλεπὰ * διερρήγνυτο, λανθανόντως μίξεσι χρῆσθαι τὴν βασιλέα Εἰρήνην ἐμηθεύετο πρὸς τὸν μέγα δομέστικον τῶν Τραπεζουντίων. τοῦτο δὲ διατρέχον τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς, κατεσκεύαζέ τὸν τε δῆμον, καὶ μάλιστα τοὺς * δυνατὰ πράττοντας· καὶ οἱ μὲν προσεχώρουν τῇ Τζανυχίτῃ, πλοῦτῳ καὶ δόξῃ τὰ πρωτεῖα δυναμένῃ· οἱ δὲ τῇ μεγάλῃ δομεστίκῃ. οὕτω δὲ κατασταθέντος καὶ εἰς δύο χωρὶς μέρη τοῦ πράγματος, εἰς μάχην ἐμπεσεῖν ἐπηλπίζετο τὸ πρᾶγμα· ὅτε δὴ καπνοσπῆναι φασὶ πλείστους τε ἄλλους ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν, καὶ ἐπὶ πᾶσι Τζα-

* ἐμβλέπουσιν

* Quæ hinc ſequuntur, uſque ad ſecundam lineam ſeptimæ tertiæ Capitis ſequentis, deſunt in Editione Wolfiana. Extant autem in Codice Regio manuſcripto; & edita ſunt a Petavio; qui & Latine vertit. Vide fragmenta, quæ ille Nicephori Patriarchæ Breviario Hiſtorico ſubjunxit.

θείσης τῆς τῶν Τραπεζουντίων πόλεως, εἰς μάχην ἐμελλέτων ἐπελθεῖν τὸ πρᾶγμα· ὅτε δὴ καπνοσπῆναι φασὶ πλείστους τε ἄλλους ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν, καὶ ἐπὶ πᾶσι Τζανυχίτην.

ANDRONI-CUS JUNIOR

CAPUT IX.

I. Acarnaniæ urbs primaria obſidetur ab Imperatore: cui Cantacuzenus egregiam operam navat, vir magnæ indolis, apud milites gratioſiſſimus. II. Res eo tempore diverſis locis ejus prudentia adminiſtratæ. Conjurati oppreſſi. Deprehenſa Sphrantzis Palæologi perfidia. Mors iſtius. III. Phocæam Romani recuperant. IV. Epirus Imperio adjecta. Epiri Princeps Theſſalonicam abducit. Cantacuzenus ipſo ſilentio magnas res gerit. V. Imperator Byzantium venit, infirma admodum valetudine. Medicis undecumque accitis, ſuo arbitratu vivit. Morbo ingraveſcente, Deiparæ Hodegetriæ templum petit.

A. Ὁ μὲν τοι βασιλεὺς Ἀνδρόνικος, περὶ τὴν πολιορκίαν ἀχολούμενος τῆς τῶν Ἀκαρνάνων μητροπόλεως, πάντα εὐπραγίας εἶχε τὰ ἐς βούλησιν αὐτῷ γε ἰόντα καὶ τὰ ἐφικτόν. τῷ δὲ μεγάλῳ δομεστίκῳ τῷ Καντακυζηνοῦ παραπίζοντος καὶ σωφρονοῦντος ἄριστα τὰ ἀρχῇ, ἥδιον ἔφερεν αὐτῷ τὴν παρεσκηνὴν ἰδίαν ἐκείνων. τήν τε δὴ χρείαν ἐν ὑπερορίᾳ ἱκρατεύσατο ἥκιστα βλαβερὰν ἢ φθορὰν τῆς ἵππου καὶ τὰ σφῶν ἐξεῶς διετίθει, καὶ αὖ τὰ ἀπὸ τῆς αὐλιώδους πλίσεως νόσον σωτηρίως αὐτῇ ἐπαίροντα, καὶ ἅπαντος τοῦ ἐντεῦθεν ἀπάλλαττε δεινοῦ. ἦν δὲ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ συγγενῶν τιμιωτάτοις παραφυείσας ἐπιβουλὰς μέλα σοφῶς αὐτὸς ἀνῆρχε, συγκίλλων ἢ ἀπαλλάττων ἐς πάντα, πρὸς εἰς ἀκρὰς ἴσνα τῇ βασιλεῖ. πολλοῖς δὲ κοσμήμασι ὁ ἀνὴρ τοῖς πλειστίμοις, ὅσά τε φύσις χαρίζεται, ἔ ὅσα βαθεῖα σωφροσύνης ἐρυθὸς παιδαγωγήσασα κοσμεῖ, φῶς παντὸς ἠγαπᾶτο τῷ τραπτοῦ· καὶ ἦν ἀδὴς ὃς ἂ φρυτίδει τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς τὸν ἑαυτοῦ. τὸ, τὸ δὲ φιλότιμον τῆς δεξιᾶς καὶ τὸ τῶ ἤθους καρτερὸν ἐν τοῖς ὑπερορίοις διατριβαῖς τε καὶ ἀγολίαις ἀμείβων, ἤμειβεν ἅμως τοῖς τύχας τῇ ἐν τοῖς ὅπλοις τότε λιμῷ καὶ λοιμῷ ὑποπαλαιπωρουμένοις ἕς γε τὸ βέλτιον· καὶ ἦσαν ἅπαντ' ἐκ μιᾶς οἱ περιελειπόμενοι βοῶντες ἄπαντες γλώττῃ, στρατιῶται καὶ στρατηγοί, λόχοι καὶ λοχαγοί, σωτῆρα τοῦτον καὶ τροφέα καὶ πλουτοδότην, καὶ ὅσα ἢ Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐνδοξότερον καθίστασι.

B. Καὶ (a ἐν ᾧ ἐς ἐπιτελείαν διεξιλθομεν ὅσα ἐν τάχει τῇ χρόνῳ ἐπὶ τῶ ἀνδρὸς δίφρῳ κατέστρεφε σωφροσύνη, ἐγγύθεν τε καὶ πόρρωθεν ὁμοίως διεστηκόσα·) αὐτὸ b δὲ ἅμα τῇ βασιλεῖ τὸν τῇ Ἀκαρνάνων πολιορκοῦντος μητρόπολιν, ἐάλωσαν οἱ τυραννίδα μελετήσαντες τε καὶ ἐπιθέμενοι ἐς Βυζάντιον πολλοί τε ὄντες, καὶ οὐ τῇ ἀφανεῖ· περὶ ὧν ὕστερον πλατύτερον λέξομεν. ἐάλω δὲ καὶ Σφραντζῆς ὁ παλαιολόγος, ὁ τῶ Συργιάννου φονεὺς, ὃς ὁμοίως ἐξαρτύων κατὰ τῶ βασιλέως ἐπιβουλὰς· συμπαρὼν μὲν αὐτῷ καὶ συστρατιώτῃ αὐτός· ἔχων δ' ἅμα τὸν ἐν Θυβαῖς Καπλάνης λάθρᾳ οἱ συμπαρασκευαζομένους, καὶ ἅμα τοὺς ἀσυγκίνητος τῇ Ἰλλυρικῶν. ἀλλ' ὕστερον μὲν ἔφθα τῶ βίω φραπελθὼν, πρὶν τὰς ἀξίας ἐνταῦθα δίκας ἐκτίσαι· οἶμαι τῶ Θεῶ βαρυτέρας παιδευσαμένου τῇ δυσμενεῖ τὸν αἰώνιον κόλασιν.

A. AT Andronicus Imperator, dum Acarnanum caput obſidet, omnia ſibi ex animi ſententia, quoad fieri poterat, ſuccedere ſentiebat. Etenim adjuvante Magno Domeſtico Cantacuzeno, optimeque Imperium cum eo moderante, nullum ea iis quibus premebatur incommodis incommodum eſſe videbatur. Nam & diuturnam illam peregrina in expeditione moram, atque equitum peditumque cladem prudenter admodum relevabat: & illum ex lene morbum eadem ſolerti leniebat, omnemque inde merum abſtergebat: ac ſi quid externa negotia ſollicitudinis aſperge- *Edit. Pariſ. pag. 341.* rent, eam ille adminiſtratione ſua facile componebat. Ad hæc cognatorum inſidias, quæ tum contra Imperatoris caput graſſarentur ſuot, ſapienter repreſſit, omnibus in tuto collocatis, antequam ad aures Imperatoris accidereot. Siquidem multis animi ornamentis vir ille præditus, quæ aut a natura inſita ſunt, aut exaggeratæ mentis, quæ vitæ noſtræ moderatrix optima eſt, prudentia quæſita, apud militem imprimis gratioſus erat, ac nemo eſſet, qui ooo ejus vitam ac ſalutem anteponeret ſuæ. Nam cum ne in expeditione quidem, tantiſque oegotiis, quicquam de priſtina liberalitate animique conſtantia mutaret, mutabat ille tamen in melius eorum fortunam, quitum fame ac peſte laborabant. Quara omnes una voce qui ſupererant milites ac duces, ordines æqua arque ordinom præfecti, ſervatorem illum & alcorem, ac largitorem appellare, & a b *Alius Poquæcanque nomina illuſtriorem faciunt Ro-* *tentior. Sed Vide Notas.* manæ Imperii gloriam.

II. b Enimvero (ut ſummatim percenſeamus quidquid ejus viri prudentia rebus tam e longinquo quam e proximo gerendis per illud tempus confecit) dum is oppidum Imperatore Acarnanum urbem obſideret, comprehenſi ſunt qui Tyrannidem cogitabant, ac Byzantio imminebant, nec pauci nec obſcuri; de quibus plura poſtea b *dicemus. &c.* cenda ſunt. Captus una cum iis & Sphrantzes Palæologus, qui Syrgiannem occiderat, eadem contra Imperatoris caput molitus. Aderat enim iiſdem in caſtris, & Catalanos ea urbe Thebana cum finitimis Illyrici populis, quos ſecum habebat, ad ea conſilia clanculum pellexerat. Verum is, antequam meritas hic pœnas daret, e vita ſubtrahitur, gravioribus, ut opinari licet, ſuppliciis & æterois a Deo, cajus hoſtis erat, reſervatus.

a *Similis conſtructio occurrit l. 9. c. 10. fcct. 8.*

ANDRONICUS JUNIOR. * Vide Notas.

III. Per idem quoque tempus a Romanis fine ullo labore capta) * Phocæorum civitate: quam magnis navalibus copiis ante annos jam quatuor Imperator adortus, tum quidem haud cepit: sed nunc demum Romani illic habitantes, capto tempore, quo urbis Princeps de more venatum exierat, occuparunt, Latinis qui pauci in ea erant vi subactis: simulq; Imperatoris nomen promulgarunt, mœnium propugnaculis confensis.

IV. Quæ cum ita se haberent, desperata propter obsidionis diuturnitatem salute, etiã Acarnanes deditionem fecerunt: eoque factum, ut tota ea provincia, quæ vetus Epirus

Edit. Paris. pag. 342.

appellatur, Romanæ ditionis fieret, neque inde quicquam obstaret. Imperatore autem Thessalonicam redeunte, una etiam Cephaleniæ Comitis defuncti filius eodem venit, non sane volens, quod nullam spem relictum sibi videret recuperandæ paterni Imperii successionis. Adeo habilis maximorum operum artifex Magni Domestici taciturnitas extitit. Nam aliorum quidem verba umbræ tantum sunt operum, simulatque lingua prodierint, emorientia, Viri autem hujus etiam silentium magnus res gerit. Nimirum ingenii magnitudine & solertia vir ille excellit, revera profundo mentis sulco fluens.

ANN. CHR. MCCXLII.

V. Vere autem ineunte Imperator Thessalonica cum uxore & liberis digressus, duodecimo die ad urbem, cui Didymotichum nomen est, pervenit: ibique dies complures commoratus, Byzantium rete jam definente ingreditur, gravi lienis morbo pressus: cujus vehementiore impetu ad mortem urgebatur. Nam & ab omnibus medicis Romanis, & ab iis qui e Persia ob eam ipsam rem acciti fuerant, qui quidem tres erant, curatio ejus desperabatur. Cum autem si omnes tenuiore oti victu, & summo studio rebus noxiis cum abstinere jubebant, ille prorsus eos contemnebat, & mensam sic instruebat, ut voluntatem suam solam ducem sequeretur, quæ cum medicorum præceptis maxime pugnabat. Unde splen celeriter auctus usque ad jecur excurrit, neque eum deinceps secure vivere passus est. Cum igitur dies viginti in palatio commoratus, omnes a suo congressu exclusisset, sacrum Dei genitricis templum, ejus monasterii quod Hodegon dicitur, invisere decrevit. Magnam enim spem & firmam & lætiora spondentem, quidquid terum ageret, in illa collocabat. Eandem igitur etiam nunc accessit, alterutrum petiturus: vel morbi, vel vitæ finem.

Γ. Ἐγηγόνει δ' ὑπὸ Ῥωμαίοις νεωστὶ γενομένη καὶ ἡ Φωκαέων πόλις· ἣν μετὰ πολλῆς τῆς ναυτικῆς δυνάμεως πρὸ τετάρων ἤδη τοῦ χρόνου ὁ βασιλεὺς * κατεπολέμησας, πόπ μὲν οὐκ εἶλε· πολλῶν ἐν αὐτῇ ἐπιτριψάντες οἱ πάππω ἔνοικοι Ῥωμαῖοι, καὶ ὃν ἐς τὰ εὐθυμότατα ἐξέβη συνηγόνια ὁ τῆς πόλεως * ἄρχων ἅπαντα νε αὐτὸν, βιασάμενοι τὰς * ἴνδον Λατίνους, (ὀλίγους ὄντας,) καὶ ἅμα τὸ τῆ βασιλέως ἐπιφήμισαν ὄνομα, ἐπὶ τοῦ (τῶν τοίχων) ἐπάλξεων ἀναβάντες.

A

B

C

Δ. * Τότου δ' ὕστερ ἐχόντων, ἀπεγράφοντες πρὸς τὰ τῆς πολιορκίας ἑστιαμένοι, ἐνέδοσαν καὶ οἱ Λαχαρᾶνες· καὶ ὕπως ὑπαχθέντες ἐγηγόνεσι τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ πᾶσα ἡ τῆς παλαιᾶς ὀνομαζομένης Ἠπείρου ἐπαρχία, ἣ οὐδὲν ἐω ἔτι τὸ ἀντιφάττον ἐκεῖθεν. ἀλλ' ἐπιπόντι τῷ βασιλεῖ πρὸς Θετταλονίκην συνιπτώσει ἡ ὁ τῶ πλείστοιμπος αὐτῶ * Κεφαλληνίας υἱὸς, ὁ μέλα ἐχὼν, μυθήμενος ἔχειν ἔτι προσδοκίαν ἐπαπολθεῖν ἐς τὴν πατρῶαν ἡγεμονικοῦ κλήρου διαδοχήν. οὗτω μεγίστων ἔργων δημιουργὸς ἀνὴρ ὁ μεγάλου δομεστίκου καθέστηκε σιωπή· τῇ μὲν ἄλλων οἱ λόγοι σκιαὶ μόνον ὑπάρχουσιν ἔργων, τῇ βλάξῃ δ' αὖτε καὶ τῇ γλώττῃ συναπτυόμενοι· τῶ δ' αὐθρὸς τοῦτο ἡ σιωπὴ ἔργων μεγάλων ἐστὶν αὐτουργός. πολλῶν δὲ ὁ ὠὴρ πλουτῶ τῶν μεγαλοφρόνων καὶ τῶν πρίτων, βαθεῖαν αὔλακα ἡ φρενὸς ὡς ἀληθῶς ἀρπώμενος.

Ε. Ἔαρος δ' ἐπιόντος ἀπάρας ὁ βασιλεὺς ἐκ Θεσσαλονίκης, ἅμα γυναικὶ καὶ παισὶ, διὰ Δυρραχίου κατέλυσε παρὰ πόλει τῇ ἐπικαλουμένῃ Δεβολιτοῦ, κἀκεῖ διατρίψας ἡμέρας συχνὰς, ἦκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, λόγοντος ὧδε τῶ * ἴαπρος, βαρείᾳ τῇ νόσῳ τῶ σπλῆνος πιεζόμενος νόσῳ, καὶ ἐξυπέρα τῇ ῥύμῃ πρὸς θάνατον ἤδη συμπλαιόμενος. ἀπίγνωσο δὴ καὶ πρὸς τῆ ἰατρῶν, ἔσοι τε ἐκ Ῥωμαίων, καὶ ἐκ Περσῶν * προσελθόντων τῶν γε εἴκοσι, τριῶν ὄντες αἰνεῖ. ὧν ἁπάντων λεπτότερα ἐπιπεπτόκοτων χρῆθαι δοκεῖν, ἐξ ὅλη προθέσει ψυχῆς τῇ βλαπτόντων ἀπέχεθαι, ὁ δὲ ὠλιγώρει τελέως αὐτῶν, * τῇ μόνῃ τῇ ἰδίᾳ βουλήσει χρώμενος τῆς ἑαυτοῦ τραπέζης, ἐναντιωτάτη τὰ παράπαν τοῖς τῆ ἰατρῶν ὑφ' παραγγελίας· διὰ δὴ τοῦτο τῇ αὔξῃ ταχείαν ὁ σπλὴν εἰληφὼς, ἰδράμβ ἄχει τῆς τὸ ἧπαρ, καὶ ἔστα ζῶν αὐτὸ ἀδρῶς τὸ λοιπὸν ξυνιχώρει. ἡμέρας οὖν εἴκοσιν ἐν τοῖς βασιλείοις διατελούσι, καὶ πᾶσαν ἀνθρώπων ὁμιλίαν ἀποσεισαμένῳ, ἐδόξει πρὸς τὸ Θεῖον ἴέναι τῆς Θεομήτορος πύλης, τῆς τῆ Ὁδηγῶν καλουμένης μονῆς. μεγάλας δὲ εἶχε καὶ ἀρίστας πρὸς αὐτὴν ἀεὶ τὰς ἐλπίδας ἐν πάσαις ταῖς πράξεσι. ἦσαν οὖν συνήθως καὶ τῶν, αἰτήσων δυοῖν θάτερον, ἢ τῶ νοσήματος, ἢ τῶ βίου ἀπαλλαγήν.

* Vide Notas.

Edit. Paris. pag. 342.

* ἄρχων Λατίνων * ἐντὸς ἐκπολίων

Uncis inclusa abjunxi.

* ἐκ τοῦ τοίχους

* abeσ, Κεφαλλωνίας

* ἰδρώς

* προσελθόντων

* abeσ, τῇ

CAPUT X.

ANDRONICUS JUNIOR *Edit. Pariſ.* *pag.* 343.

I. Barlaamus advena Italus : non tam Græce quam Latine eruditus : Byzantinos contemnit. Aliis obtrectando gloriam ſibi quærit. II. Traducitur & exſibilatur. Gregoras ea de re Dialogum ſcripſit. Dialogi titulus & initium. Fictorum nominum explicatio. III. Idem Barlaamus Monachos Græcos oppugnat. Palamam, pro iis propugnantem, hæreſeos & blaſphemiæ accuſat. IV. Convocata Synodo diſputatur de ſola Precatione. Aliarum quæſtionum tractatio vel conſulto omiſſa, vel dilata. V. Imperator egregiam orationem habet. Gregoram abſentem deſiderat. Cauſa abſentiæ. Barlaamus victus ad ſuos & ad patria inſtituta revertitur.

A. Ἀλλ' ἐκεῖνο μικρὸν μοι παρίδραμε, τῶν ἀναγκαιοτάτων ὑπάρχον λεχθῆναι. πρεσβύτερον γὰρ εἶναι τῶν χωρὶς οὐκ ἂν δυναίμεθα. διὰ βραχέων τοίνυν ἐπαναλήψομαι. Τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐξ Ἀνδρονίκου τοῦ πάππου πρὸς τὸν υἱὸν μεταθεῖσαν Ἀνδρόνικον, ὅσον ἐξ Ἰταλίας ἀπῆρ ἐς Βυζάντιον, ῥᾴκες Ῥωμαίων ὑποδὺς, ὁ Βαρλαὰμ ἑαυτὸν ἐνομάσας. ὅπως ἤκουτο μὲν ὁ τὸν Λατίνων δογματικὸν σοφίαν· ἐγλίσχαινε δ' οὖν ὁ τῷ Ἀράβων τῶν Ἑλλήνων, εἰ δὲ μὴ ὡς ἐκεῖνος φῄη, ἀλλ' οὖν μετρίως δ' ἄκρῳ (τὸ τῶν λόγων) διακεῖσθαι. τυχὼν γὰρ μεγίστης βασιλικῆς, δ' πλουσίᾳ τῇ γλώττῃ σεμνύνων τὰ ἑαυτοῦ, ἐλοιδόρει ὁ κατεμίμητο τῶν Βυζαντίων πολιτείαν, ἄμοιρον εἶναι σοφίας αὐτὸς καταψηφιζόμενος, ἰσχνόλογος ὑπεῖ ὁ κακοήθως διὰ τῆς τῶν ἄλλων λοιδορίας ἑαυτῷ πραγματευόμενος δόξαν ὑμνητῶν· ὡς ὁ παλαιὸν ἐστιῶσε τὸν ἱππέα πρὸς τὸν φαυλοπάρυν ὁ ἐμαθὼν ἐπισκάσθαι.

B. Ἀλλ' ἐκ τοῦ μακρὰν ὀλίγοι πίθηκος ὤν, ὁ πρὸς τῶν Βυζαντίων ὀλίγα δέον λόγου ἅπαντων καταγνωσθεὶς ὁ διακεκωμῳδῆσθαι πάντοθι σφόδρα περιφανῶς. τὸ δ' ὅπως, ἔξεστι ἀκούειν τοῖς βουλομένοις ἐν τοῖς συγχάρεσι τῆς διαλόγου*, ἃν ἐγὼ τοῖς τῶν πλείστων ὁ σαφηνῶν ὑπόκεισιν ἔξεις ξυγγράμματα, πλατύτερον πάντα διεξελθὼν ἐν αὐτῷ. τὸν δ' ὁ μὲν ἐπιγραφὴ, Φλωρέντιος, ὁ δὲ περὶ σοφίας· ὁ δ' ἀρχὴ· Πόθεν ὑμῖν ὁ καλὸς Φλωρέντιος ὁ χρόνια καταίρει ἐς τὸ τῶν Κερκυραίων ἐπίνειον; τύχῃ ἀγαθῇ ὁ φίλε Κεπόβουλε, Σαλαμινία, ὁ Πάραλος, αἱ μάλιστα Ἀθηναίων παχυαυτοῦται τεμπῆρες, δικαιοτάτας ὑμᾶς Ἀθηναίων ὄντων ἄγουσα πρόσβεις ἐς τῶν Κερκυραίων βαλλώ, ἀγχιλοιῶπες ἄντα ἀκουὸς ὁ αὐτὸς οὐκ ἂν οἶμαι ἔχοις ὅπως οὐχὶ θαυμάσαις. πέπλασται δὲ τὸ τῇ διαλόγῳ ὁ ἀλλοίωται ὑμῖν τὰ τῶν προσώπων ὁ τῶν πραγμάτων ὀνόματα. ὁ ἀντὶ μὲν Βυζαντίων, ὁ τῶ Ἀθηναίων εἰσάγεται πόλις. ἀντὶ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνων, Ἡρακλείδου ὁ Κικροπίδαι· ἀντὶ δὲ Νικηφόρου, Νικαγόρας· ὁ τὰ ἑξῆς δῆλα τοῖς συνιοῦσι ῥᾴστως.

Γ. Ἀλλὰ γὰρ οὖπω ὁ Βαρλαὰμ τῷ φρονεῖν ὑψηκὼς, ὁ τῶν μεγίστων ἐλπίδων ἐπαιωρούμενος, ἐπέρᾳ ἐξῆς ἐβάδισε, βουλόμενος ἐστιᾶσθαι γὰρ ἐκεῖσε ὁ διδύσκειν, δόξαν θηράσεσθαι. ὁ δ' ὡς ὥρμησε, (* εἴ τι σαθρὸν ἐν ἐμοὶ εἰρημένον ἐνίοις, ἐς ἅπαντα ἐλέγχων,) ἵν' ἐκεῖθεν ὡς ἐξ ὁσφαλοῦς δῆθεν ὁρμητηρίου φερόμενος, ὕβρει τινὶ ὁ ζάλῃ τῇ ἐκλυσίᾳ προσεῤῥίπτει, κρότου ὑγιέστερα τὰ Λατίνων ἐπιχωριάσαντα δόγματα.

A. Sed illud pene me præterlit, quod eſt dictu maxime neceſſarium, ſine quo longius progredi haud poſſim. Id ergo paucis repetendum eſt. Romano principatu ab Andronico avo ad juniorem Andronicum translato, ex Italia Byzantium venit vir Romanum habitum indutus, idemque Barlaamum ſeſe nominans. Is cum Latinorum dogmatica eruditione inſtructus erat, tum Græcorum etiam literas profanas degustarat; non eas quidem quatenus ipſe putabat; attamen mediocriter, & extremo (quod ajunt) digito. Cæterum iſte propitium Imperatorem nactus, ſuas res copioſis verbis ornans, reprehendebat & exagitabat Byzantinam Rembublicam, omnis eruditionis expertem eam eſſe ſuopte judicio ſtatuens; ſicque inſidioſe & malitioſe aliis deprimendis auram popularem captabat; ut a vilibus atque indoctis hominibus magnam ex eo laudem ſibi colligeret.

B. II. Sed non multo poſt, eum eſſe ſimilem patuit, ut a Byzantiis prope dixerim omnibus condemnaretur, & luculentiſſime explauderetur. Quo pacto autem id acciderit, cuivis ex eo Dialogo cognoſcere licet, quem ego plurimorum doctorum rogatu conſcripſi, tota re copioſius in eo expoſita. Inſcribitur autem, Florentius, ſive de Sapientia; & hoc habet initium. Unde nobis bellus Florentius poſt longum tempus ad Corcyræum navale reverſus appellit? Deo juvante, mi Critobule, Salamipia & Paralus, celerrimæ Athenienſium triremes, decimo poſt die quam e porta ſolvimus, nos huc legatos advexerunt Athenis, ea Corcyræorum Senatui nunciaturos, quæ & ipſe, ubi audieris, non admirari non poteris. Conficta ſunt enim a nobis in Dialogo & immutata tam rerum quam perſonarum nomina; ac loco Byzantiorum poſita eſt Athenienſium urbs; pro Romanis Principibus Heraclidæ & Cecropidæ; pro Nicephoro Nicagoras. Reliqua perſpicua erunt acute intuentibus. pag. 344.

C. III. Cæterum hic Barlaamus primo conatu fruſtratus, & maxima ſpe delapſus, alia via rem eſt aggreſſus, ut quam inde non potuerat, eam hinc ſaltem gloriam venaretur: ſtatimque cœpit, ſi quid minus commode ab aliquibus dictum eſſet, publice id exagitare: ut inde vaſut e turo caſtello erumpens, labem aliquam ac procellam Eccleſiæ inferret. (* Latinorum dogma- *Vide Notas.

* Extat in Codice Reg. 3284. fol 242.

* Uncti inciſa abſunt, ac pro litteram, ut vide aliquantum ἀπὸ κοινοῦ ὕβρεζον

ANDRONICUS JUNIOR. tx ſaniora eſſe hinc demum confirmaret. Quamobrem expectectus vigilabat, & Monachorum diſciplinam impudenter calumniabatur, Euchitas eos & Omphalopſychos & aliis id genus nominibus appellans; ac præterea Maſſalianiſmi accuſans; quod, ut ajebat, eos audiret & lingua & ſcriptis gloriantes ſe corporeis oculis Dei naturam videre. Hæc illi audientes, æquo animo ferre haud poterant. Itaque Palamam quendam, qui inter ipſos dicendi facultate cæteris præſtabat, propugnatorem ſibi ad illud certamen deligunt, & per eum lingua, calamo, & quovis modo illius theſes evertere conantur. Quæ res cum alterum & tertium jam annum utrinque agitarentur, malum ſubinde creſcebat. Quare veritus Barlaam, ne Monachorum manibus diſcerperetur, qui plurimi jam & e monte Athos, & ex monaſteriis apud Theſſalonicam & Byzantium ſitis conflaverant; (putabant enim ignominiam illam æque ad omnes pertinere) Conſtantinopolitanum patriarcham & congregatos illic epiſcopos adit, nec Omphalopſychiæ modo & * vitioſæ Precationis, ſed etiam blaſphemæ Theologiæ Palamam accuſat. Etenim (inquiebat) & novas iſte voces in myſticam Eccleſiæ Theologiam invehit, & neſcio quæ viſionum monſtra cernere ſe comminiſcitur, jactantiæ & arrogantiæ plena.

* Vide Notas

IV. Quare decretus eſt judicum conventus, in maximo Sanctæ Sophiæ templo celebrandus, cui Imperator ipſe cum primoribus Senatus & doctiſſimis quibuſque ANN. CHR. MCCCXLI. Menſe Junio. C. ritus intereſſet. Adeſt ſtatus dies: præſto ſunt omnes, non ii modo, quorum miniſterium in præſenti negotio neceſſarium erat, ſed etiam popularis turba non facile numerabilis. Ipſe Imperator, cum meliuſculus eſſet, ac firmior ſolito præ more ac ſtudio religionis evaſiſſet, ad ſuggeſtum venit, & ad ſacerdotes. Ac ea quæ ad Theologiæ reprehenſionem pertinerent, ſilentio tegi oportere vifum eſt; tum quod Edit. Pariſ. ſacra Theologiæ myſteria profanis vulgi pag. 345. D. auribus non ingerenda eſſent: tum ne Barlaamo inepti oris & animi motiones reddente, Palamas etiam blaſphemæ & impotentiæ Theologiæ reus eſſe videretur: atque inde non pax & bonus ordo, qualem res flagitarent, ſed tumultus & indiſcreta confuſio oriretur. Itaque propoſita eſt quæſtio de Precatione. Quæ autem ad Maſſalianam hæreſim ſpectabant, & aliæ criminæ Palamæ objectæ, in paucos dies dilata ſunt: & niſi mox Imperatoris mors conſecuta eſſet, mature id perfectum fuiſſet quod ille Palamicæ hæreſi minatus fuerat. Eam nempe adhuc ſuccreſcentem ac nondum adultam penitus excidiſſet.

V. Et, ut ex quæ interceſſerunt omittam, Barlaamas, cui ob eas cauſas, quas diximus, Theologica crimina objecta confitmare haud petmittebatur, ex aliis ſuis ſcriptis convictus ſuccubuit; compertumque eſt, eum malevolentia & arrogantia, & in primis popularis gloriæ cupiditate æſtuare. Tum etiam Imperator, pulchra æmulatione quaſi quodam divino furore percitus, prudentem admodum & omnibus viſam admirabilem habuit concionem,

A * ἐγκρύψει τίνων, ἢ ἢ τ ἀσκητ ἀναίδην διέβαλλε πολιτείαν, Εὐχίτας τε ὀνομάζων αὐτὸς ἢ Ομφαλοψύχους, καὶ ὅσα τύπους ἐπύμβια, ἢ ἐπὶ τύποις τῇ τ Μασσαλιανῶν αἱρέσει καθυποβάλλων. (ἅτε ἐγκαυχωμένων ἀκούων αὐτ καὶ γλώττᾳ ἢ γράφαις, ὡς ἔλεγε, σωματικοῖς ὄμμ ὀφθαλμοῖς τὸν τοῦ Θεοῦ φύσιν.) ταῦτ ἐκείνος ἀκούσει φέρειν οὐ ῥᾴ. ἀλλὰ Παλαμᾶν τινα, * τὸν αὐτῶν * προφρίτιτον ἐν τοῖς λόγοις, χειροτονήσαντες πρόβολον ἐς τὸν ἀγῶνα μάχλω, γλώττῃ καὶ γράμμασιν, ὡς ἔνλω, δι αὐτὸ τὰς ἐκείνα θέσεις ἀνατρέπειν ἐπείγοντο. τῶν πρὸς δύο πυ καὶ τρεῖς τὸς ἑκατοντὰς ἑκατέρωθεν ἀναπυρσευόμενον, πλοῖα τῶν αὖξλα αἱ τῆς νεκίας ἐλάμβανον. ὅθεν καὶ δείσας ὁ Βαρλαὰμ, μὴ χερσὶν ἀσχετῶν διασπαραχθῇ, πλοίοιν ἅμ συνθρασυμένων ἐν τε τ Αθωνος, ᾗ ὅσοι περὶ Θεσσαλονίκλν καὶ Βυζάντιον ἦσαν ἐνδιατρίβοντες, (φόντο γὰ καὶ πάντων ἐμβαίνειν ἐπίσης ἢ ἴσωσιν) ἅπας πρὸς ἢ Κωνσταντινούπολιας ἀρχιθύτλν, καὶ τὸν ἐκεῖσε ἢ ἐπισκόπων ἠμάγυεν, οὐ μόνον Ομφαλοψυχίας ᾗ σφαλομένης ἀ'χῆς τῆ Παλαμᾶ ἐγκαλῶν, ἀλλ' ἤδ καὶ βλασφήμε Θεολογίας, ὅτι καινοτέρας (* φησὶν) εἰσάγει φωνὰς ἐν τῇ μυστικῇ τῆς ἐκκλησίας Θεολογίᾳ, καὶ θεωρίας τερατώδους βλέπειν, κόμπα καὶ εἰκόνας μάλα μιαράς. * νεα σφαλη

B Δ. Οθεν ἐκυρώτο συγκροτηθῆναι διακόσιον ἐν τῇ μεγίστῃ * ναῷ τῆς ἢ Θεῦ Σοφίας, παρόντος καὶ * τοῦ βασιλέως αὐτῷ μετὰ τῶν τῆς συγκλήτε λογάδων, καὶ ὅσοι τῶν σοφιστῶν ἀκροῶν. ἦσαν δ' οἱ προθυμία, ἢ παρῆσαν ἅπαντες, ἠμέλησε ὅσοι τῇ τῆς χρείας ἀνάγκη δηλήσεως ἦσαν, ἀλ' ἤδη ἢ δημώδης ὄχλος ἐ ῥᾳστα ἀριθμητός. ῥᾳδίας δὲ τοιαύτα βραχὺ τὸ ἢ βασιλεὺς, ἢ ἐκφυέστερος * δι εὐσεβείας φιλοτιμίαν γενόμενος ἑαυτῷ, ἦκε ἢ αὐτὸς ἐπὶ τὸ βῆμα ἢ τὰς ἱεροφάντρας. τὰ μὲν ὖν τῆς ἐγκαλημένης Θεολογίας σαφῆ ἀρύπτεθαι δεῖν ἐνομίζθη, τῶτα μὲν ἢ ἐξ τὸ μὴ δεῖν τὰ ἱερὰ τῆς Θεολογίας μυστήρια βιβλίοις τῷ δήμῳ προτίθεθαι ἀνοσίς. τῶν δὲ ἢ ἵνα μὴ δίκας ἀπόσου γλώττης ἢ γνώμης διδόντα τῷ Βαρλαὰμ, (* δίκας βλασφήμε τε ἢ ἀκαίρε Θεολογίας ἄφλον φαῆ ἢ ὁ Παλαμᾶς, χρησθεν αὖτ τῆς ἁμαρτούσης τοῖς πράγμασιν εἰρήνης ἢ δ'ταξίας, θόρυβος γένηται ἢ ἀπήμαρτος σύγχυσις. ἔθεν τὰ ἢ * δ'χῆς οἷς μέσην ἐπίθην. ([b] τὰ δὲ τῆς τῶν * non ſyriis abſunt Uncis in cluſa abſunt a Cod. Reg. Μασσαλιανῶν αἱρέσεως ἐπὶ τύπος ἐγκλήματα, ὅσα κατὰ τοῦ Παλαμᾶ πρωτοείητο, ὑπέρθεσιν ἐκ βραχείας ἔχον ἠμέρας. ἢ εἰ μὴ ὁ τοῦ βασιλέως ἐπτὰ καπήλιν ἀφριδίου θάνατος, ταχὺ τὸ πέρας ἐλάμβανον ἂν αἱ αὐτῷ σφοδραὶ κατὰ τῆς αἱρέσεως τῆς Παλαμικῆς ἐπαγγελίαι. λέγω δὲ τὸν ἐντομὸν αὐτῆς, μᾶλλόν γε φύσθαι.)

E. Καὶ ἵνα πὶν μέσην σωτῆναι, μὴ συγχωρθεὶς ὁ Βαρλαὰμ ὑποδύεσθαι τὰ προτεινόμενα οἱ τῶν Θεολογικῶν ἐγκλημάτων, ([c] δι ἄπειρ ἐβόθκυ αἰρέσεως ἀρχηγὸς αἰτίας, ἐξ ἑτέρων αὐτῷ συγγραμμάτων) ἐπτόθη, ἢ ἀπηλίγχθη καὶ ἀγνοημοσυνῆς ἢ αὐθαδείᾳ σωῖσμος ὤν, ἢ δίξης δημώδης ἐς τὰ μάλιστα ἐράσας· πάντα δὲ ἢ ὁ βασιλεὺς, ὥσπερ βαχεῖα τινὶ φιλοτιμίας γενόμενος κάτοχος, πάντων θαυμασθέντων ἔφυε δημηγορῆσαι· λίαν τῇ καιρῷ τῇ χρείᾳ καπήλλων. ἔθεν καὶ πᾶσα θέλων ἐφαίνεθαι, ἢ λύπλωι κατὰ ἢ

φιλοτιμίαν, ὅτι μὴ κρεῖττόν σωι τῶν ἄλλων ἔχοι ἀπροσκόπτως. αἱ γὰρ συνοῦσαι ἡμῖν ἀλγηδόνες, τὴν ἰσχὺν τὴν ἐμαυτοῦ δεινῶς καταρχόμεναι κεφαλῆς, ὡς ἔσεσθαι ἐκείνῃ κρεῖττον τῇ συνόδῳ παρεῖναι· ἐν τούτῳ διὰ πολλῶν προελθόντα τῇ φροντίδι πρός τε τὸν βασιλέως, πρός τε τὸν πατριάρχην, ἐν οἷς ὅλης συνόδου τῶν ἱερέων καὶ ἱερομένων. ἐπείρας γε μὴν εἴσεως τὸ θέατρον διελύετο. ἐν ᾧ μὲν Βαρλαὰμ βαρείᾳ τῇ ἐκ τῆς αἰχμώσης λύπης κάπυχος γεγονὼς, πλήρεσι ἱστίοις ἤχετο ἐπὶ τὰς Ἰταλίας, ἐν τοῖς Λατίνων ἤθεσι καὶ δόγμασι, οἷς ἐν σωτηθραπτο.

A eamque tempori & rei valde accommodatam. Unde cum & alioqui lætari vellet, moleſtia quapiam eſt affectus, quod non me quoque cum cæteris auditorem habuiſſet. Nam familiares dolores, qui tum in caput meum crudeliter graſſati ſunt, illi concilio me intereſſe non patiebantur: quamvis pridie multis eſſem invitatus & ab Imperatore & a Patriarcha, & toto concilio cum judicum tum reorum. Cæterum ſub veſperam ſpectaculum illud abſolutum eſt. Ac Barlaamus quidem ignominiam illam graviſſime ferens, plenis velis in Italiam abiit, & ad Latinorum inſtituta & dogmata, in quibus erat educatus, rediit. ANDRONICUS JUNIOR

CAPUT XI.

Edit. Paris. pag. 306.

I Imperator, morbo ingraveſcente, Monaſterium Hodegetria denuo ingreditur. In lethargum incidit. Ægre expergefactus, medicos accerſit. Ad Gregoram mittit qui interrogent an aſtra amica ſint. Moritur. Quo anno Mundi; qua die? Vitæ & Imperii tempus. II. Lamentandi munus Gregoræ impoſitum. III. Monodia ab eo recitata. IV. Mores & ingenium Principis defuncti. V. Romanorum Imperatorum inſtituta neglexit. Aves & canes aluit maximis ſumptibus: quem morem Cantacuzenus eo mortuo abolevit. VI. Deo freus, pericula contempſit. VII. Dignitati ſuæ non ſatis conſuluit. Triclinii Imperatorii ſuggeſtus, eo imperante, omnibus patuit. VIII. Pileorum & veſtium diſcrimina ſubſtulit. Hæc & alia imminentem Imperii ruinam portendere credita.

Α. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκ τῆς τῶν Ὁδηγῶν αὖθις ἀπῆλθε μονῆς, πάντοτε σφόδρα καπάσσων ἔχων τὸ σῶμα ἐκ τῆς διαλείξεως ἐκείνης, ἐκ τοῦ συλλιπεῖν τοσούτους. ἐνοὶ δὲ ἐν μέσῃ πως νύκτας καθίσας πλέον ἢ ἐχρῆν ἐδεδοικότας, ἔλαθε τὸ ὑστεραῖος καπνιχθεὶς οἷς ὕπνου ἐν κάρῃ ἀναιδεστέρως ὁμόπτερος. τῇ δὲ τρίτῃ βραχὺ διάρας τὰς ὀφθαλμούς, τὸν τε βασιλίδα παρόντα μὴ κλαίειν, ὡς ἄμα βοηθεῖν τινα πρὸς ἰατρῶν ἔζητει. ἐν πέμψας πρὸς ἐμὲ τὸν ταχίστου, ἐρώτα εἰ συμπράττει τὰ οὐράνια φαντάσματα τοῖς ἰατρικοῖς πείραις ἐ πόνοις· ἀλλὰ φρὶν τοὺς παρθένους ἐπανιέναι τὰς ἡμέρας νομίζοντας ἀποκλίσεις, πρὸς μείζω πάλιν ἀναιδεστέρα ἐτράπη, ἐν ἔσεσθαι πέρα τὰ λοίσθια, ἐπὶ τρίτου ἐγγύς τι ἡμέρας ἐν φρὶν τὸν τοῦ ἑνιαυτοῦ μῆνας ἐαυτὸν πεντεκαιδέκατον ἤλιον ἀνατεῖλαι, ἐτεθνήκει καπὶ τὸ σωμᾶ ὧρες. ὃ γε μὲν ἅπας ὁ ἀνὴρ ζωῆς χρόνος περὶ πυκνὰ πέντε ἐν τεσσαράκοντα ἔτη ἐτύγχανεν ὢν * τὰ τῆς αὐτοκρατορείας ἐπὶ * δυκαίδεκα ἰών, ἐν ἡμέραι δύο ἐν εἴκοσιν, ἐξ ὅτουπερ ἄλλη ἀλλαδὴ πολέμου νέμφ τὸν ἐν πόλιον βασιλέως.

* *Vide Notas.*

* *Immo, tres menſes. Vide Notas.*

Β. * Τῇ δὲ τρίτῃ τῶν πόνδυς ἡμέρᾳ, τῆς βασιλίδος Ἄννας ἐκθέσθαι ἐπανιούσης ἐς τὰ βασίλεια, μέρος ἔδη τῶν ἐκεῖ συμπεπλεγμένων ἐγεγόμην ἀρχῶ, ἐν ἀθρόως τῆς κατηχήσεως με τόσου ῥαίσας. ἐν ἀθρόως προτραπεὶς ὑπό τε τοῦ πατριάρχου, ἐν τῶν ἀπ' αὐτοῦ τῇ βασιλεῖ προσιόντων ἁπάντων, τοὺς τῇ καιρῷ προσήκοντας θρήνους τῇ γλώττῃ διεξελθεῖν, παρελθὼν ἐλεξα παιδί.

* *Quæ hinc ſequuntur, uſque ad finem Monodiæ, abſunt a Cod. Reg.*

MONODIA.

Γ. Ἡμεῖς δὲ, ὦ παρόντες, ἐπιτιμίους ᾄδειν ἐν θέατρα συγχορτεῖν ἐχωμίων τοῦ θεσπότου βασιλέως ἐλπιζομεν, ἐν λογικὰς σφάγας ἀναπέμπειν τῇ ἐκείνου βασιλείᾳ

Β I. AT Imperator in Hodegorum monaſterium reverſus, corpore admodum male affecto tum a concione illa, tum e morbo ſpiens, cum ſub noctem fere mediam accubuiſſet, & largius quam decebat cœnarus eſſet, poſtridie in ſomnum & * carum ſtuporem atque exanimationi pene ſimilem incidit. Tertio demum die paulum apertis oculis, Imperatricem horeatur naploret: ſimulque opem medicorum requirit. Et ad me ſtatim mittit, quærens nunquid cœleſtia lumina juvarent, & non impedirent medicæ artis conatus & experimenta. Sed priuſquam ii qui miſſi erant, meum reſponſam referrent, in majorem ſtuporem eſt relapſus: & extremum ſpiritum agens, in tertium fere diem jacuit: ac Junii die decimoquinto, ante ſolis ortum defunctus eſt, anno ſexies milleſimo octingenteſimo quadrageſimo nono. Omne vero tempus ætatis eius ad annos circiter quadraginta quinque fuit, (atque ea iis annis integros * duodecim in famma poteſtate exegit, ac præterea dies viginti duos,) ex quo ſcilicet arbem Imperatricem belli jure occuparverat.

* *gravem ſopo-rem*

ANN. CHR. MCCCXLI. die Junii 15.

* *Immo tredecim. Nam eodem interceſſerunt ab anno 1329, quo Urbem poſtliminio fuerat, ad annum 1341, quo obiit.*

II. Tertio autem luctus die, Imperatrice Anna inde in palatium redeunte, pars & ego frequentis illius comitatus fui, via a morbo, quo urgebar, nonnihil recreatus. Cumque me & Patriarcha, & quotquot Imperatorem ſanguine attingebant, hortarentur ut accommodatas tempori lamentationes recitarem, in medium prodii, atque ejuſmodi orationem habui.

„ III. Nos vero victorias cantaturos, & laudum ſpectacula ſacratiſſimi Im- *Vocibus ejuſdem integra.*

ANDRONICUS JUNIOR

. Edit. Paris. pag. 347.

peratoris indicturos ſperabamus, & oblationis corollas illius vertici impoſituros, parva quædam præmia magnorum & diuturnorum ſudorum, & quos peregra tolleravit laborum & ærumnarum auiguam noſtræ benevolentiæ remunerationem. Sed illum, proh dolor, tempus nobis hodie ſubito calamitatem objecit, ut pœnias laudationum vice cinere cogamur, & pro ſpe boni, difficillimis quæque cogitare. Hei miſero mihi, quis Orpheus, quis Homerus dignum dolorem & luctum magnæ huic & ingenti calamitati accommodabit? Fluminum fontes, lacus omnes, & totum maria convertimini in lachrymas, ut ſolem & lunam & aſtra lachrymis alatis. Heu quis e medio terrarum orbe heroicum illum militem eripuit? quod ſepulchrum, quæ terra, quæ rupes noſtrum obruit theſaurum? O magna ætatis amplitudo, nunc tuas ulnas aperito, & hæc ſuſpiria ſuſcipe, & juſtos lachrymarum imbres deſuper infunde. Ille ſuit, qui nec autumnum nec æſtatem ad uſum armorum expectaret, ſed naturas temporum & elementorum ignoraret: qui brumæ gelu æſtatem, inediam delicias, & vigilias ſomnum duceret: Imperatorias vero oblectationes, labores laboribus, certaminibus alia certamina per vices cumulata judicaret, ut prælia marina terreſtribus, terreſtria marinis ſuccederent. Nunc vero illum, proh dolor, exiguus pulvis tegit. O quæ juſta vox telluri & cælo & ſteilis luctum hunc annunciabit, * & ad locum hunc lamentationum plenum, ad doloris ſocietatem accerſet? Ille fuit, qui præter cæteros, magnum illum triumphum, in terram & mare diſtributum, quique utrumque elementum miraculo implevit, pepererit: Perſicus illas * & invictas copias, quæ ex Aſia trajeceruot, * quæ eodem die potentiſſime profligavit. Nunc vero ipſum, hei, mors repentina oppreſſum proſtravit. Commovere terram propter hunc caſum, ut omne genus, omnis ætas hominum tantam cladem ſentiat, & plures nobis ſocii & adjutores vehementium ſint ſuſpiriorum. Hic fuit qui celeritate curſus adventus ſui famam antevertereter, & priuſquam conſpiceretur, terrore ſui nominis ſugaret hoſtes. Sed, hei mihi, nunc mors longe illo celerior exſtitit, & iſtuſmodi curſus antevertit & abrupit. Adeſto fons ignis æthetei, atque ulterutram perficio: aut vitalea in terra ſpargere definito radios, aut torius ignis tui crateras in eam omnes effundito, ut comas omnis arbor amittat, & lilia agri marceſcant, & herbarum omne genus tantum cladem ſentiat atque intelligat. Ille fuit, qui Triballorum & Myſorum duces perterrefaceret, quos ſæpe velut dormientes ſubito inſtar æthereæ fulminis oppreſſit. At, hei mihi, nunc illum igoavum & jacentem prorſus oſtendit tumulus. O cælum, portis tuis apertis ronitru tanto calamitate dignum erumpe, & totam rerum naturam perterrefac, ut & inanimatorum natura ſentiat, & res omnis generis a Deo conditæ luctum noſtrum adjuvent. Heu, cui tua celeritima, & veluti volucris natura, nunc immota quieſcit? Heu cui tu, qui toties nobis * ad bellicos triumphos laetas eas pylas aperuiſti, aperiendas ſolebas? Quis nunc ſpectaculum tam lætum & tam jucundum nobis exhibebit? Quis nunc ſplendidum illum & magnificum triumphum ducet? Quis nunc ſpolia & captivos, & quæ ex hoſtibus capta ſunt, ſecum adducet? Quis nunc ſtatuas & picturas, & quæ ex auro & argento & ebore facta ſunt, & quæ ex Perſarum regia ſublata ſunt, ſecum adducet? Quis nunc ſplendidum illum & magnificum triumphum ducet? Quis nunc ſpolia & captivos, & quæ ex hoſtibus capta ſunt, ſecum adducet? Quis nunc ſtatuas & picturas, & quæ ex auro & argento & ebore facta ſunt, & quæ ex Perſarum regia ſublata ſunt, ſecum adducet?

* & an omnia meore impleſ ad lamentationem ſocietatem convocabit?

* duce

* quæ

pag. 348.

* ex bellicis triumphis.

Α κορυφῆ, μαρᾶς τινα ἀμοιβὰς μεγάλων ἱδρώτων καὶ μακρῶν καὶ ὑπερόπλων καμάτων καὶ μύχθων βραχίοσιν τῆς ἡμετέρας ἀνοίας ἀντιδοσιν. ἀλλά, φεῦ τῶ πάθους, ἐτέραν ὁ χρόνος ἡμῖν ἐχαδίασε συμφορὰν συμφοράν, καὶ Θρῆνος λοιπὸν αὐτ' ἐγκωμίων ἀναγκαζόμεθα πλέκειν, καὶ αὐτὶ τῶν ἐκείνου ζοπαίων τῆς ἡμῶν ἀειθμῶν ὀδυρμὸς καὶ αὐτὶ τῶ χρυσῶν ἐλπίδων ὅλα τὰ χείρω μαντεύεθαι. ἀλλ' οἵ μοι τὰς συμφορᾶς· τίς Ορφεὺς, τίς Ομηρος ἀξίας φδᾶς καὶ Θρῆνος τῇ μεγάλῳ τότῳ καὶ οἵτιν ἀντὶν παγκοσμίῳ πάθει συμπλέξει; πηγαὶ πσσῶν * λίμνας πάσας καὶ θαλάσσας ὅλας, ἵνα ὑ- * Legendum videtur, λίμναι πᾶσαι
Β λίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστρασι τροφὴ γένησθε ἄφθονα. ὦ τίς ἐν μίσῃ † πιπαμένης † ἡραιῶν ἐκείνου σπλίτλω ξ θαλάσσας ἐξέρπασε; τίς τάφος, τίς γῆ, τίς πέτρα τὸν ἡμῶν καπέχουσ θησαυρόν; ὦ μέγα πλάτος ἄερος, νῦν τὰς σὰς ἀγκάλας ἀνοίξον, καὶ τὰς παρείσας δέξαι σεαυγμὰς, καὶ ῥᾶξον ἀνωθεν ἀξίως ὑπὲς δακρύων. ἐκείνος ἰὼ ὁ μή τι φθιόπωρον, μήτε ὄπρος εἰς ὅπλων πιεζμένων χρέος. ἀλλὰ φύσεως ὡρῶν καὶ στοιχείων καιτομῶν, καὶ θέρος μὲν ἡγεμόνος τῶ † χειμώνου δειμότητα, τροφὼ δὲ † ἀστέρων, καὶ ὕπνον μὲν † ἀγρυπνίας, ἀναπαύσεις δὲ βασιλικὰς τὸ πόνοις πόνους ἐπιφέρον, καὶ ἡβηδόχος ἄλλας ἄλλων ἀγῶνας ἀγώνων ποιεῖθαι, θαλασσίους μὲν ὑπειρωτικὺς, θαλασσίους δ' αὖ ὑπειρωτικοῦ. ἀλλὰ νῦν αὐτὸν, βαβαὶ τὸ πάθους, βραχεῖα συ- C ναρψε νόσις. ὦ τίς ἀξία φωνὴ γῆ τε καὶ ὑρανῷ καὶ ἄστρασι τὸ πάθος ἀπαγγείλασα, καὶ εἶσα πάντα δίξασα μεσὰ, συγκαλέσει πάντα φῶς συμμαχίαν ἐπεῦθα τῆ Θρήνων; ἐκεῖνος ἰὼ ὁ φῶς γε τοῖς ἄλλοις κρείττω τὸ μέγα καὶ πιεζθόντων ἐργασάμενος ζοπαιων, τὸ γῆ τε καὶ θαλάσῃ μεμεθὸν, καὶ ἄμφω τὰ στοιχεῖα ἐμπλῆσαι τὸ θαύματος· λέγω δὲ τὸν ἡβηδόνα ἐξ Λυδίας Περσικὴν ἐκείνου καὶ δύσμαχον δυνάμεν, * ἣν αὐθημερὸν κα- * legendum, πηγωνίσατο ἀράτιστα. ἀλλὰ νῦν αὐτὸν, φεῦ, ὁ ὦ ξύντερον ἐπεσπεύσω ὁ θάνατος καπηγωνίσατο. σεῖθεν γὰρ φῶς τὸ νῦν πάθος, ἵνα γένος ἅπαν καὶ D ἡλικία πᾶσα † ἀνθρώπων αἴθησιν τὸ τοσοῦτο λαβόντος πάθους, πλείους ποιήσῃ καὶ συλλήπτορες † θρήμῶν ἡμῖν γένωνται συναγμῶν. Οὕτος ἰὼ ὁ ὡρὶ ἀναθλῶναι φυσόμενος τῆ τῶ δρόμω τάχει, ὁ ὡρὶ φασθῶναι διώκων τὰς πολεμίας τῆ δίκει τῆς φήμης. ἀλλ' οἵμοι, νῦν αὖτὸ πολλῷ φασὶς ὑπύπρος ὁ θάνατος τὰς τοιύτης φθάσας δίκης δρόμους. πηγὴ πυρὸς αἰθερία, δυοῖν θάτερον καιτόμησον † παῦσαι τὰς ζωογόνος ἀπείρων ἐκ γῆς ἀκτῖνας· † τὰς ἀραπὰς ἅλα † σῦ πυρὸς αἰθρούσας, ῥίψον κατ' αὐτὰς, ἵνα δὴ τὰς κόμας ῥίψῃ δένδρον ἅπαν, καὶ μαρανθῇ τὰ ἀείνα † ἀγρῶ, καὶ λάβῃ γένος χλόης ἅπαν αἴθησιν ἓ γνῶσιν † τοιύτω πάθους. ἐκείνος ἰὼ ὁ τὰς Τριβαλλῶν καὶ Μυσῶν ἡγεμόνας ἐκπλίξας, νῦν καθεύδησιν ἐπισὰς πηλάκις αἰφνίδιον, καθάπὲρ τις αἰθέριος πρηωὸς. ἀλλ', οἵ μοι, νῦν αὖ † ἀρχὴν καὶ κέιμενον καθάπαξ ἔδειξεν ὁ πάρος. ἀραιὰ * κιτωμένα Wolfius in margine. * Leg. σεισμὸς μᾶτα

μῶνα μὲν τὸ ἔαρ πεπείκας, σκότος δὲ βαθὺ τῷ πάντα μὲν τὸ ἔαρ πεπείκας, σκότος δὲ βαθὺ τῷ πάντι κάλλος, μιλανειμονέσης ἡλικίας ἀπάτης, τῇ οὖν λευκοτάτης τοῦ αὐγοῦς τῆς αἰθερίας τὸ ἡλίου λαμπάδος; ὦ πῶς ὁ πολλὰς ἐκ τῆς βλεφάρων ἀπαυρεσάμενος ὕπνους ὑπὲρ τῆς ὑπηκόων, νῦν ἐν πέρᾳ ἢ μακρὸν ὕπνον καθεύδει; ὦ πῶς ἢ λίθεον αὐτὸς ὑπενδὺς χιτῶνα, ἐν βραχεῖ * δυσυχῶν ἡμᾶς ἀποδύσασθαι πέφυκεν; ὦ πῶς φρόνιμον μὲν τὸ τῆς πολιμίου κέντρον τῇ καταβάλλον σώματα, σοῦ δὲ τὰς τῆς ὑπηκόων ψυχὰς ἀφειδῆς; Σὺ δ' ὦ θεία βασιλὶς, πῦ τὸ σὸν καταλέλοιπας κλέος; πῶς καθάπερ ἄυλος σιλήνη τῆς βασιλείων χθὲς ἐξιλθοῦσα, σήμερον ἐπανέλθοις ἡμίφωτος; πῶς καθάπερ δένδρον ἀνθηφυλλοῦν ἀνθοῦσα, σήμερον ἐξαίφνης ἀπώλοντας ὡς χόρτος ἐν ἀγρῷ, ἐ ῥάδον ἐν λειμῶνι; πῶς ἐκ τῶ βασιλικῶν θαλάμων χθὲς ὥα λαμπρὰ ἢ πλουσιακὴ πανσέλληνος ἀνατέλλασα, νῦν ἐν πολλοῖς τοῖς θανάτοις ἐκρύβης τοῖς νέφεσι; νίς ἐν βραχεῖ τὸ σὸν ἀκμαιότατον κάλλος; πῦ τῶν συγκαταθέσεσαν ἀφῆκας χλόην; τίς ἢ σὸν διανθίσατον κάλλος ἐξώρυξε; τίς κλέπτης, τίς λῃστὴς, τίς φονεὺς ἢ ἀρπαγὴς ἐξ ὑμῶν; πῶς χθὲς ὡς ἐκ λιμένος τὸν ἔκπλουν ποιησαμένη λαμπρὸν, σήμερον ἐναυάγεις, ὡς ἐκ ναυαγίου ἢ κλύδωνος ἄλυσ ζωμωθεῖσα τὸν πολυτίμητον φόρτον; τίς σε ἔ χρυσοῦν ἀπέκειρε βόστρυχον; τίς ἀφιλῆ σε τὸ τῆς πορφύρας κράσπεδον; τίς ἢ σὸν ἥρπασε λύχνον; τίς ἢ σὸν ἐσβεσε ἅλυσ; τίς σοι τῶν καινοτέρων τούτων ἡλιακὸν ἔκλειψιν ἐργάσατο; τίς σε τῶν λαμπρῶν συζυγίαν διέλυσε; τίς ἄγγελος χαιμὸν τῶν σῶν ἐφεστῶν ἁρμονίαν διέρρηξε; ἀλλὰ συμπαθεῖ μοι τὸ πένθος ἅπας ὁ τῶν Ρωμαίων δῆμος, ἢ δάκρυ κοινῇ ἢ θρῆνον ἐγείραμεν, κλαίοντες οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ὑμᾶς αὐτούς, ἐν ἐρημίᾳ καταπέσοντας ἐκείνῳ. οἱ τῶν τὸ γένος φλέβας ἕλκοντες ἐκ τῶν βασιλικῶν πηγῶν, δακρύσατε τῇ ὡς συγγενῆ τὸν βασιλέα, ἢ ὡς τὸ γένος καύχημα. οἱ τῆς βασιλείως πατωμένης αὐλῆς, ζητήσατε τῶν βασιλείων λαμπρότητα. οἱ σρατιῶται, πενθήσατε τὸν δίξιον σραπγόν. οἱ δῆλοι, κλαύσατε τὸν φιλάνθρωπον διακόνων. οἱ ακθυδόνι ἢ ἐρημεῖν οἰκοῦντες, τὸν ἄγρυπνον φύλακα. οἱ δικασταὶ, θρηνήσατε τὸν χορηγὸν ἢ ἔ νόμων ἐχύος· (οἱ ἢ ἐκκλησίας ἱερεῖς πρόσσατε, ζητήσατε ἢ διάπυρον πανδεσμὸν ἢ συλλήπτορα τῆς δογμάτων· ὦ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, ἢ πρόβλον καὶ προπαιτῆν ἢ ὑμετέρας ἀκλείας, ἐ δόξης· οἱ τῆ θείων ἀσκητηρίων [a] κοσμήτορες, ἢ ἢ ὑμετέρας ἰχύος ἀφροντιστήν. [b] λογίσασθε τὰς ὑπὲρ ὑμῶν πολλὰς πόνους ἀγῶνας αὐτῶ, πῶς πικονηκότος ἦλθ καθάπαξ τῶ σώματος, ἐν τε τῆ πολεμικῶν τραυμάτων, ἐν τε τῆ ἐντερικῶν πανύρων, ἢ πρὸς θάνατον ἐπιτοῦθεν ἐλαυνόμενος, κατιφρόνησέ τε τῶ σώματος, ἢ διηθ. δόγματος ἑαυτῆ ζωῆς ἀφειδήσας, προθύμως ἐπὶ τὸ βῆμα ἢ τῶν ἐγγυητῶν τῆ ἐκκλησίας τοῦ ἢ ἢ ἱεροφάντορας ἦκε, ἢ ὑ φρόνημα ἐκεῖθεν ἀπάλλαξε, [d] φρὶν ἐλπίδας δῶναι, ὡς τῶν ἡμῶν ὑβρεισὰς τῆ γῆν συστρέψαι τε, ἢ τὰ ἐκείνων διαθορύπα δόγματα, τὸ γενὲς ἐκεῖνον ἅπαν, σωτρέψαι τε, ἢ ἅλοις δόναι φθορᾶς ἢ ἀπωλείας βυθῷ τε ἢ κύμασιν. ἀναμνήσθητε ὧν τῆ ἔσου τῶ ζάλα μεγὰς ἔ ἱερῶν ἐκείνων χειλέων τῶν λόγους πρὸς ὑμᾶς, ὑπὲρ τε ἢ θείων δογμάτων, ἐ ἢ ἀληθείας αὐτ. ἀναμνήσθητε ὧν ἐφθέγξατο φρὶν ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ βῆμα, ἐ ἢ ἱερὸν σύλλογον· ὧν τι ἀνδρὶς ἐλθὼν διέξει πάντοτε μεγαλοφυῶς, ἢ ἄνωτερ

* fort. δυσυχοῦ

Uncis inclusa, extant apud Cantacuzenum. Hist. lib. 4. cap. 24.

a ἡγήτορες, Cantacuz.
b μνησθητε Cantacuz.
c ἱεροφάντας Cantacuz.
d φρὶν τὸν ὑμῶν ὕβρεις ἐ τὰ ἐκ.

ANDRONICUS JUNIOR

ticium attulisti, hodie in contrarium vertisti omnia, vere in hyemem commutato, pulchritudine solis in obscuras tenebras, pullata omni ætate, & splendorem æthereæ facis solis velut occultante? Heu quomodo is qui propter subditos tuos somnum oculis sæpe negavit, nunc in sepulchro loogum illum somoam dormit? Heu *quo illic saxea tunica induta, brevi effecit ut nos misere eaueremur? Heu quomodo qui antea hostium corpora cædebat & sternebat, nunc e sepulchro subditorum animos sagittis pertioaciter impetit? Tu vero o divina Imperatrix, * heri plenæ lunæ instar egressa palatio, hodie quo pacto dimidiata reverteris? Quomodo, cum instar frondibus obsitæ arboris floreres, hodie ut fœnum agri defloruisti, & rosa in prato? Quo pacto heri ex Imperatoris thalamis splendentis & illustris plenilunii instar exorta, nunc multis & densis nubibus occultaris? quis tam brevi momento tuam pulchritudinem obscuravit? Ubi florem tuum deciduum reliquisti? quis vernantem tuum hortum perfodit? qui fur? qui latro? quæ fulgetra? quod cæleste fulmen? Quo pacto quæ heri velut e porta splendide solvisti, hodie tanquam e naufragio & fluctu es reversa, omnibus iis quas vehebas preciosissimis mercibus spoliata? Quis tibi purpuræ splendorem ademit? quis tuam lucernam abripuit? quis tuum solem eatinxit? quis tibi novam istam eclipsin invexit? quis illustre tuum conjugium diremit? Quæ fera tempestas vernam tuam temperiem corrupit? Agite vero, omnis Romane populi, adjuvate luctum meum, communiter ejulemus, non illum deploraturi, sed nosmetipsos, qui ab illo destituti sumus. Qui stemmate Imperatorio estis orti, deplorate Imperatorem, ut & cognatum & familiæ vestræ ornamentum. Qui Palatii limina frequentatis, quærite Palatii splendorem. Vos milites, lugete solertem ducem: vos famuli, humanum dominum deplorate: qui dormire & quiescere solebatis, pervigilem excubitorem. Vos judices, lamentamini eum a quo legum vis pendebat. Vos Ecclesiæ sacri proceres, desiderate acerrimum amatorem & adjutorem* decretorum. Qui in montibus & speluncis degitis, * promontorium & propugnaculum existimationis & gloriæ vestræ. Vos sacrorum monasteriorum rectores, vestræ potentiæ arcem. Reputate extrema illius certamina pro vobis suscepta Cogitate ut corpore tum hostilibus vulneribus, tum medicis sustionibus prorsus exhausto, & ad mortem properanre, & corpus suum contempserit, & vitæ suæ non pepercerit, sed alacriter ad suggestum & sacrorum antistites venerit: nec prius inde discesserit, quam spem fecisset, iosectatores vestros corruptaque illorum dogmata, quod in se quidem esset, conterendi, ac * prius aboleodi. Recordamini, quæ & quanto * affectu sacris illis labiis verba protulerit pro defensione sacratarum sanctionum, & ipsius veritatis. Recordamini quæ dixerit, priusquam ad suggestum perveniisset, & ad fatum concilium: quę item cum veniisset re-

Edit. Paris. pag. 343.

* dogmatum
* prælidium
* profusa
* zelo

ANDRONICUS JUNIOR

» citarit, maximo cum ingenio & veterum » Theologorum imitatione, cum divino » afflatu pleni, linguas resonanti in ipsis & » impellenti spiritui accommodabant: & » quamvis mors capiti immineret, tamen » non cesserit, sed alacriter admodum ea » quæ requirebantur peregerit: Deo, utl » consentaneum est, magnum hunc fervo- » rem animo ejus largito, ut curonidem » quandam cæteris ejus præclaris certami- » nibus, & veluti sigillum præstantissimum » imprimeret, linguam ejus hujusmodi ser- » monibus perpurgando, ut talibus legibus » & decretis * e vita discederet.

* Apple promulgatis.

IV. Fuit hic Imperator jucunda & amabili specie, hilaris & accessu facilis, humanus & clementissimus. Cæterum neminit ullum consilium admitebat, sui unius sententiæ & telenlæ insistens. Itaque pleraque dissimulabar, consilio plenus ille quidē; sed a colloquiis & cœtu hominam alienior.

V. Eo fiebat ut Imperatorias curas & occupationes aversaretur, ac ne in maximis quidem festivitatibus sulenoia Imperii obiret, illa nimirum quæ ad spectacula & publicas pompas & salutationes, & munificentiam Imperatoriam, & distributionem pecuniarum & honorum pertinerent. Ut jam periculum sit, ne Imperatoriæ disciplinæ instituta, quorum memoriam singuli vicissim Imperatores ad posteros propagabant, oblivione prorsus obruantur. Nam cum multum temporis interfluxerit, & qui illa tenebant decesserint, posteris quid officii sit scire difficile erit. Nimirum ea quæ in rebus frivolis opera sedulo insumitur, ad ea quę usu facii sunt exequenda segniores facit. Canes enim & aves venaricas magno alebat numero: quibus ita erat deditus, ut si quis eum adire cupiens, canem aut avem offerret, facillime compos voti redderetur. Quæ omnia Cantacuzenus post ejus obitum iis qui petebant distribuit, cum magnitudinem sumptuum reputaret, & rem ipsam Imperio non modo inutilem, sed etiam perniciosam judicaret. Nam quindecim nummorum millia Imperatorii fisci procuratores ultra veterem morem in eas res expensa retulerunt.

Edit. Paris. pag. 350.

VI. Usque adeo autem Deo fretus erat, & fiducia plenus, ut plerunque sine custodia ageret, & sine Imperatoriis satellitibus: quin & sæpe eos, quos recta & laqueos contra se instruere sciret, contubernales sibi faceret, atque etiam convictores. Dicebat enim, vitam hominis in manu Dei essa positam: a quo ubi ejus destructio permittatur, tunc omnibus periculis patere fores.

VII. Erat præterea singularis quædam in eo natura, ne usquam Imperatoriæ majestatis magnificentiæ & amplitudini studeret: sed sæpe subditis humilius se gereret. Idque uno de multis exemplo breviter declarari potest. Notum est omnibus, Imperatorinm triclinionum pavimenti summitates ambas inter sese oppositas eminere supra intersectum solum usque ad a spithamæ trientem, illac maxime ubi Imperatorium sullium est constitutum; nimirum ut & in eo Imperator aliquid præ cæteris eximium habeat, sive in sacris hymnodiis stans, sive nunc subditis, nunc cæterarum nationum legatis

* palmi

A εἰ πάλαι τῇ θεολόγῳ, ὁπότε θείας ἐπινοίας ἐμφορηθείτες, τὴν γλῶτταν ἐδίδουν τῇ ἐνεχούσῃ τὸ φέρον πνεύματι. καὶ ὅπως τὸ τοιοῦτον ὑπὲρ πᾶσαλῆς αἰωρουμένης τῆ βίῳ τὸ πέρας, ὁ δὲ μὰ ἐνέδωκεν, ἀλλ' ἐπέρανε τὰ βελτίω μᾶλλα προθύμως· εἰμαι τῷ Θεῷ μεγάλων τούτων τὴν ζέουσι τῇ τότε χαρισαμένην ψυχῇ, ἵνα κορωνίδα τινὰ τοῖς ἄλλοις ἐκείνη χρυσοῖς ἀγῶσι, καὶ οἷον ἐπισφράγισμα κράτιστον ἐπιθεῖη, τὸ τοιούτοις λόγοις ἀγνιδιῶναι τὴν γλῶτταν, καὶ τοιούτοις νόμοις καὶ δόγμασι συναπιλθεῖν αὐτὸν ἐκ τοῦ βίου.

Δ. Ἦν γε μὴν ὁ βασιλεὺς ἡδὺς καὶ χαρίεις τὸ εἶδος, τὸ ἦθος ἱλαρὸς καὶ ἀφύσητος, τὴν γνώμην φιλάνθρωπος καὶ πάντοι συμπαθής. συμβουλίοι γε μὴν τῇ πάντων εἴδεσι ποσοδιχόμοιος ἀδμίαν, μόνῃ τῇ ἑαυτοῦ διειδεῖ πειθόμενος γνώμῃ καὶ γνώσει. ὃ δὲ καὶ πρυφίως ἴω ὡς τὰ πολλά, καὶ βαθέαν μὲν ἔχ φρενὸς ἀπορύμβους αὔλακα· ἀνομίλητος δ' ὤν, καὶ μισῶν περὶ ἑαυτὸν πλῆθος ἀνθρώπων ὁρᾷν.

B

Ε Οθεν καὶ ὅτι βασιλικοῖς ἐοίκασι φρονήσει καὶ ἀχολίαις ἰωίκητο, ὅτε μὲν ἐν ταῖς μεγίσαις τῇ ἑορτῶν τὰ τῆς βασιλείας ἐτίλει νόμιμα, τὰς θεατρικὰς φαμὶ καὶ δημοτελεῖς πομπὰς καὶ φιλοφροσύνας, καὶ τὰς μεγαλοψύχους ἀφιγοτίας τε καὶ ἀξιωμάτων τῇ τε χρημάτων ὁμοῦ καὶ ἀξιωμάτων· ὡς κινδυνεύειν ἐντεῦθεν λήθης καταδῦναι βυθοῖς τὰ τῆς βασιλικῆς δίπξίας ἐθιμα, ὧν τὴν μνήμην * κατὰ διαδοχὴν * σον, καὶ

C

οἱ βασιλεῖς τοῖς ὀλιγόνοις παρίπεμπον. πολλῷ γὰ παραρρύντος χρόνῳ, καὶ τῇ εἰδόσιν θανάτων, δυκρεῖς ἀγνοεῖτε γνῶναι τοὺς ἐπιόντας τὰ δίοντα· ἀλλ' ὡς ἰσιασε ἀ ἀρὸς τὰ φαῦλα πανδὴ ῥᾳθυμοτέραν ποιεῖ τὴν ἐς τὰ δέοντα φιλοτιμίαν. ἕτερα γὰ κύνες καὶ ὄρνια κυνηγετικὰ παμπληθῆ, καὶ ποσοῦτον ἐς ταῦτα ἦν πτο, ὥστε καὶ εἴ τις αὐτῷ ἐντυχεῖν ἐβούλετο, ὄρνιον ἢ κύνα κομίζων εὐτύχασε ῥᾷστα τὸ ποθούμενον. ἃ πάντα μετὰ τὴν ἐκείνου πλάντην ὁ Καντακυζηνὸς τοῖς χρῆζουσι διαμίεται, ἀναλογισάμενος τό, τε παμπληθὲς τῆς δαπάνης, καὶ τὸ τότε ἐς τὰ τῆς βασιλείας φάγματα πάντα μὲν ἀσύντον, πάντα δ' ἐπισφαλές. πεντε γὰ καὶ δέκα χιλιάδας φασὶν οἱ τῶ βασιλικῶ ἀρτοπωλῶν διοικηταὶ περὶ τῶν σφῶν δαπάνῳ ἀναπομεῖσθαι.

D

ς. Οὕτω γε μὴν πολλῷ καὶ βεβαίαν ἐποὺς Θεὸν ἐπιστητο πίστιν, ὥστε καὶ ἀφύλακτος δίεγε τὸ πλεῖστον, καὶ αὐτῶν ἄνδ τῇ βασιλικῶν πελεκυφόρων. πολλάκις δὲ καὶ οὓς ἤδει κατ' αὐτὸ δίαιτα καὶ ἀγχίνους ἀρτύσοπας, ὁμοσίγως τε ἐποιεῖτο, καὶ τύτοις συνδιαιτώμενος ἐῶ. ἔλεγε γὰ, ὡς ἀνθρώπω ζωὴ τῇ χωρὶ τοῦ Θεῦ συνοικεῖν, καὶ ὅταν ἐκεῖθεν συγχωρηθῇ πᾶς τῆς λύσεως, τότε καὶ πᾶσι ἀπόδυσις ἀνίφγα θύρα.

Ζ. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ φύσεώς τις ἰδιοτροπία συνέῶ γε αὐτῇ, μὴ φιλοτιμεῖσθαι μεδαμῇ περὶ τὸ τῶ βασιλεῦ μεγίθος ὄγαον· ἀλλὰ πανσοτέρου καὶ αὐτὸν γε τῇ ὑπεύθυνον ὁρᾶσθαι πολλάκις. τατὶ δ' ἐξ ἰσὸς τῇ πολλῶν παρεῖναι τὰς ἀν ἰσβραχεῖ. ἕλλοι γὰρ ἐσι τοῖς ἄπασιν, ὡς αἱ τὰ ἐπιπέδου ἐα διαμέτρου ἀπότητες τῇ βασιλικῶν τειλίνων ἀμφότεραι ὑπέρκεινταί πε τὸ μεταξὺ ἐπιπέδου ἄχει καὶ ἐς τελτεν ωιθαμὰς, καὶ μέλιστα ὅπα καὶ ὁ βασιλικὸς ἵσται θρόνος· εἴ τ' ἴσως ἔχ τι κφ' ἑτέρῳ πλέον τῶν ἄλλων ὁ βασιλεὺς ἐτάμβος, ἐν τε ταῖς ἱεραῖς ὑμνῳδίαις, καὶ ὅτι διαλέγοιτο τοῖς μὲν πρὸς ὑπηκόους, τοῖς δὲ πρὸς ἐξ ἰδίων ἀφίσβαιτο. ἐξεῖναί γε μὴν ἐκείνης ἑκάστῳ

ὐδυὶ τῷ ἁπάντων τῷ βασιλεῖ συμίσεσθαι, πλὴν A respondens: nec in illo loco cuiquam mortalium licere illi assurgere, præterquam uxori, liberis, & fratribus; quibus & patruo, ut opinor, addi possunt. Verum illo ibi stante & cum quibus opus erat colloquente, non modo omnis nobilitatis adolescentia eodem ascendebat & illi astabat, sed & plebejorum & famulorum quilibet. Unde sæpe turba hominum ita premebatur & urgebatur, ut ipse decederet, ac loco cederet: aliisque superiore statione concessa, paulatim ad inferius pavimentum descenderet, nemini omnium succensens.

VIII. Quod ad capitis tegumentum attinet, apud superiores Imperatores moris erat, ut ætate provectiores nulli proceres pileis * turbinatis uterentur, serico textis, pro dignitate cujusque: juniores vero omnes prorsus nudis essent capitibus. Illo vero Imperatore, is mos usque adeo obsolevit, ut omnes simul & adolescentes & senes pileis uterentur, non minus in palatio quam in agris: iisque multiformibus & peregrinis, & quales cuique probabantur: alii Latinis, alii Mysiis & Triballicis, alii Syriis & Phœnicis, suo quippe arbitratu. Eodem more in vestibus etiam usi sunt, ut prudentiores novitatem aliquam & destructionem Imperii, & suem institutorum ac morum illius divinarent. Idem certius etiam ex eo colligebatur, quod Imperatoriæ & illustrissimæ quæque ædes fere omnes destructæ, & in cloacas & simeta præterrenti cuique expositæ redactæ erant: item ex moribus & rebus patriarcharum, eorumque maximis & illustrissimis ædibus, quæ firmissimum ornamentum simul & monimentum maximi Sanctæ Sophiæ templi fuerant, tum a primis architectis confectæ, tum ædilis qui secuti sunt pulcherrime adjectæ, & primis operibus admodum convenientes: quæ æque omnes exitii & eversionis ludibrium fuerunt.

Edit. Paris. pag. 332.

*pyramidatis

Η. Περὶ γε μὴν τῆς ἐπὶ κεφαλῆς καλύπτρας ἐπὶ μὲν τοῦ πρότερον βασιλέων ἦθος, τοὺς μὲν χρόνῳ B πρεσβυτέρους ἐν τοῖς βασιλείοις χρῆσθαι καλύπτραις, πυραμίδος μὲν ἐχούσας σχῆμα, σηρικοῖς δ' ἐνδύμασι κατὰ τὸ ἀνάλογον ἑκάστῳ ἀξίωμα καλυπτομέναις· ὥσει δ' ἐν ὑλαίᾳ, πᾶσι δὲ πάντως καθάπαξ ἀκαλύπτου ἔχειν τὴν κεφαλήν· ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς βασιλείας ἐς παῦσιν ὥρᾳσι τὸ ἦθος πυκνὸ, ὡς καλύπτραις μὲν κεχρῆσθαι πάντας ὁμοῦ δὴ νέους τε ἀφῆλικας, ὁμοίως ὥσπερ ἐν ἀγροῖς, ὕτω καὶ βασιλείοις ἅπας, πολυειδέσι δ' ἐν καὶ ποίκαις καὶ ἀλλοπίοις, καὶ εἴαις ἑκάστῳ πρὸς βουλήσεως ἰῶ· οἱ μὲν γὰρ Λατινικαῖς ἐκέχρηντο ποίκαις· οἱ δὲ τοῖς ἐκ Μυσῶν τε Τριβαλλῶν ὁμοίαις· οἱ δὲ τοῖς ἐκ Συρίας καὶ Φοινίκης ἅπασι. τὰ ἄλλα ἄλλως, ὡς ἑκάστῳ διδυμένου ἰῶ. τῇ δ' αὐτῇ κρίσει τῶν ἐνδυμάτων κατεχρήσατο ἔθει· ὡς ἐντεῦθεν πᾶς σωφρονέστερος καταστήσεσθαι τοὺς καὶ καπήλευσιν ὑποπτεύειν τῆς βασιλείας, τε πέρας τῇ πάσῃ ἰδὼν καὶ φραγμάτων. ἤδη δ' ἐπὶ πᾶσι σωφρονεστέρῳ τῷ γνώσεσθαι τὴν βασιλείων καὶ περιλαμπρων εἶναι ἐκείνων, εὐθυρρημόνων μικρῷ τῷ ὅλων, τε ἐς ἀπέκπαιρε καὶ καθώπα καθισαμένων, οἷς παιζέσθαι ξυμβαίνει. παραλειπόντων δ' αὖ εἰκ τῶν * πατριαρχικῶν ἰδὼν τε φραγμάτων, τε αὐτῶν γε τῶν μεγίστων τε περιφανῶν οἰκιῶν, αἳ δὴ ἀράτιστος κόσμος ὁμοῦ τε ὀχύρωμα τε μεγίστων τῆς Θεοῦ Σοφίας ὑπῆρχεν, τοῖς τε φρόνιμος συτάσαι δημιουργοῖς, καὶ τοῖς ἔπειτα φροδῶναι γνώσμων ἀπόλιπε, τε μάλα τοῖς φρόνιμος ἔργοις προσήκοντα. πάντων δὲ * ἐπ' ἴσης φθορὰ τε καπήλευσις καπορχήσατο.

Η. Concerning the ornament of the head, the custom of the more ancient Emperors was, that the elder persons in the palace should use caps, in form of a pyramid, and clothed with silk, according to the dignity of each person; but in the country, and for all persons, universally, to go bare-headed. But in the same Empire, to the end, the custom changed frequently, so that all persons, young men and those under age, as well in the palace as in the country, used caps, but of various and different sorts, and such as every one liked best. For the Latins used one sort of caps; those from Mysia and Triballia another; and those from Syria and Phœnicia all sorts. The rest was left to every one's own discretion. The same liberty was taken in the matter of apparel. Hence every one, that was more sober, began to suspect the nobility, and to look upon them as aiming at the Empire, and to be on their guard. Besides, upon the knowledge of the nobility, and of those that were more eminent than the rest, who sat in the Senate, and were almost the whole of the Empire, and were made use of in public affairs, and left behind them monuments worthy of their employments. Of all which, the ruin and destruction was equal.

* non, tum primarchæ ejus ædes

* ἐνίων

NICEPHORI GREGORÆ HISTORIÆ BYZANTINÆ

TOMUS SECUNDUS.

Digitized by Google

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛΟΓΟΣ ΙΒ.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ LIBER DUODECIMUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Rerum geſtarum narratio fuſior promittitur. Earum cognitio quem lectoribus fructum allatura ſit. II. Divinæ Juſtitiæ ratio & ſumma æquitas. III. Hiſtoria, ſæpius jam celebrata, rurſum laudatur. Cum ſpeculo confertur. Principibus maxime utilis. Naturæ ipſi præcellens. IV. Scriptoris mores informat. Animum varietate delectat. V. Hujus Partis initium unde repetendum.

Α. Τὰ μὲν δὴ μέχρι τῶν πεπραγμένα πρὸ ἐ- Α τῶν ἑπτὰ καὶ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, ἐν λόγοις ἴσθικα τῇ προτέρᾳ καθόσον ἐφικτὸν ἐπιμόντες ἡμεῖς ἀποδεδώκαμεν βίβλῳ. τὰ δ' ἑξῆς πλατύτερον ἤδη δίξιμεν, ἅτε ἐπισταικότερον πᾶσι μάλιστα παρηκολουθηκότες. τῶν μὲν γὰρ πλείστων αὐτοὶ παρόντες αὐτόπται καὶ ἀκοαὶ πεπάνται γεγόναμεν. ἃ δὲ μὴ αὐτοὶ παρόντες ἐθεάμεθα, καὶ ταῦτα δ' ἐξ αὐτῶν ἀκριβῶς ἡμῖν παρειλημμένα συμπίπτοντα τῶν πεπραχότων· ὡς μικρόν τι μεῖζον ἢ ἔλαττον τῆς προτέρας εἶναι τῇδε δόξομεν ἀντιλέγειν. ᾗ οἶμαί γε μάλιστα πάντων, ὁπόσα τοῖς ἐφεξῆς πέπραχται χρόνοις, ἐξεῖναι μανθάνειν τοῖς βουλομένοις ἐκ τῶν εἰρημένων, μικρῷ τινι βίλ- Β τιον ἢ κατὰ πᾶσαν Σποὰν καὶ Ἀκαδημίαν Πλατωνικὴν, ὁπόσον ἀρετῆς πρὸς κακίαν ἐστὶ τὸ ἄμφορον, καὶ ὅσον αὖτε μὲν τοῖς μετιοῦσι παρίσχει τὸ χρήσιμον· ὅσον δ' ἐξ ἀντιπάλου τὸ σφαλερὸν ἐκείνη. κατὰ γὰρ ἀνάλυσιν ἐκ τῆ πόλεως οἷς ἀρχαῖ αὐτόπας, ἐκεῖθεν ἐξίοντι, καθάπερ ἐν ἀσφαλεῖ τινι πίνακι τῷ χρόνῳ, τὸν ἑκατέρας σκοπουμένοις καὶ ἀνιχνεύοντας δρόμον, ὡς ἂν τοιχείων οἱονεί τινων, τῶν ἄλλοτ' ἄλλως Εὐρίπου δίκην ἀχθέντων, τῆς προτέρας ἐνταῦθα ἀμυῶς ἀναγνῶναι τοὺς λόγους.

Β. Ὡς δὲ ἐν ἀτόμῳ τῷ ζόφῳ, οἱονεὶ ἄκοτε καὶ νὺξ ἀφεγγὴς τῇ αἰσίᾳ βάψασα μέλαν τὸν αἰῶα δρφὼ ἂν, ἀτέχνως τῶν ὠθρωπίνων φίρεσθαι δοκούντων πραγμάτων, οὐδὲς οὐδὲν τῶν ἁπάντων, οὐδ' εἰ τῇ κορυφῇ ἐν τειχὸς ἀμυδρότερον, τὰς ὀφθαλμὰς ἐφαύγον ὦρει τὰς δίκης. μακρὰν γὰρ τινα ἡ ἀυτονομία καὶ τὸ ἄφετον ἐκ προοιμίων αὖτ

I. Quæ hucuſque annis retro centum fere & * quinquaginta geſta ſunt, ea undecim libris quam potuimus compendioſiſſime primo volumine tradidimus. Quæ vero hinc ſequuntur, illa ut longe diligentiori ſtudio inveſtigata, ſuſius jam exponemus. Etenim pleraque ipſi per nos audivimus ac vidimus. Quorum autem ipſi ſpectatores non fuimus, ex ab iis qui geſſerunt ita accurate accepimus, ut hæc paulo aut nihilo minus quam illa explorata habeamus. Ego certe ſic ſtatuo, ejuſmodi eſſe ea quæ deinceps dicturus ſum, ut ex iis magis quam ex aliis omnibus rebus, quæ ſubſequentis temporibus geſtæ fuerunt, poſſit quilibet intelligere, atque id quidem multo melius quam ex totius Porticus Platonicæque Academiæ præceptis, quantum intereſt virtutem inter & vitium, quantumque iis qui alterutri dediti ſunt, ſalutaris illa, hoc vero perniciloſum ſit. Nam ſi ab extremo fine orſi ad prima uſque initia redeamus, licebit inde (utriuſque curſu in annalibus, tanquam in tabella minime fallaci, inſpecto, & per quædam quaſi veſtigia Euripi more alternantia explorato) Divinæ Providentiæ conſilia pulchre intelligere.

II. In tantis enim rerum humanarum tenebris, * quibus nec obſcuriſſima nox pares habet, nihil queas deprehendere, ne minimo quidem capillo levius, quod divinæ Juſtitiæ oculos fugiat. Nimirum hæc infinitam quandam libertatem, & licentiam alias aliis hominum animis ac voluntatibus, quidquid ii moliantur, indulget. Eadem per immanis

* *Vide Notas.*

pag. 354.

* *quales nox obducta, atramento ſuo aerem tingens, efficere poſſit.*

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛΟΓΟΣ ΙΒ.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ LIBER DUODECIMUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Rerum geſtarum narratio fuſior promittitur. Earum cognitio quem lectoribus fructum allatura ſit. II. Divinæ Juſtitiæ ratio & ſumma æquitas. III. Hiſtoria, ſæpius jam celebrata, rurſum laudatur. Cum ſpeculo confertur. Principibus maxime utilis. Naturæ ipſi præcellens. IV. Scriptoris mores informat. Animum varietate delectat. V. Hujus Partis initium unde repetendum.

Α. Τὰ μὲν δὴ μέχρι τῶν πεπραγμένα πρὸ ἡμῶν ἐγγύς που ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, ἐν λόγοις ἕνδεκα τῇ πρεπούσῃ καθόσον ἐφικτὸν ἐπιτομότητι ἡμεῖς ἀποδεδώκαμεν βίβλῳ. τὰ δ' ἑξῆς πλατύτερον ἤδη διέξιμεν, ἅτε ἐπισταμενώτερον τῶν πολλῶν μᾶλλον παρακολουθηκότες. τῶν μὲν γὰρ πλείστων αὐτοὶ παρόντες αὐτόπται τε καὶ αὐτήκοοι γεγόναμεν. ἃ δὲ μὴ αὐτοὶ παρόντες πυθάμεθα, καὶ ταῦτα δ' ἐξ αὐτῶν ἀκριβῶς ἰσμὲν παρειληφέναι συμπίπτοντα τῶν πεπραχότων· ὡς μικρὸν ἢ μηδὲν ὕστερα τῆς προτέρας εἶναι τῶν δευτέραν ἀντίληψιν. ᾗ εἰμί γε μάλιστα πάντων, ὁπόσα τοῖς ἑξῆς πεπράκται χρόνοις, ἐξεῖναι μανθάνειν τοῖς βουλομένοις ἐκ τῶν εἰρημένων, μακρῷ τινι βέλτιον ἢ κατὰ πᾶσαν Σπάρτην καὶ Ἀκαδήμειαν Πλατωνικὴν, ὁπόσον ἀρετῆς πρὸς κακίαν ἐστὶ τὸ ἄμφω, καὶ ὅσον αὖτε μὴν τοῖς μετιοῦσι παρέχει τὸ χρήσιμον· ὅσον δ' ἐξ ἀντιπάλου τὸ σφαλερὸν ἐκείνη. κατὰ δὴ ἀνάλυσιν ἐκ τοῦ τέλους εἰς ἀρχὰς ἀνιοῦσιν, ἐκεῖθεν ἐξεῖναι, καθάπερ ἐν ἀσφαλεῖ τινι πίνακι τῇ χρόνῳ, τὸν ἑκατέρας σκοπουμένους καὶ ἀνιχνεύοντας ἑρμοῦν, οἷς ἔξεστι τοιχείων οἱουτί τινων, τῶν ἄλλοτ' ἄλλως εὑρίσκειν δίκην ἀχθόντων, τῆς προτέρας ἐντεῦθεν ἐφῶς ἀναγνῶναι τὰς λύσεις.

Β. Ὡς δὲ ἐν ἀπείρῳ τῇ ζόφῳ, ὑποῖον ἄντοτε καὶ νῦξ ἀφιγγὲς τῷ πέλει βάψασα μέλαν τὸ ἄπρα δέρη ἄν, ἀπτῶχος τῶν ἀνθρωπίνων φύσεσθαι δοκούντων πραγμάτων, ὑδὲς ὑδὲν τῶν ἁπάντων, ὑδ' εἰ ἡ κορυφῆς ἐν τειχὸς ἀμυδρότερε, τὰς ὀφθαλμὰς ἐφεύγοι αὖρα τὰς θείας. μακρὰν γάρ τινα ἡ αὐτομάτως ἐκ τοῦ ἄφρου ἐκ προοιμίων αὖτ

Α. I. QUÆ hucuſque annis retro centum fere & * quinquaginta geſta ſunt, ea undecim libris quam potuimus compendioſiſſime primo volumine tradidimus. Quæ vero hinc ſequuntur, illa ut longe diligentiori ſtudio inveſtigata, fuſius jam exponemus. Etenim pleraque ipſi per nos audivimus ac vidimus. Quorum autem ipſi ſpectatores non fuimus, ea ab iis qui geſſerunt ita accurate accepimus, ut hæc paulo aut nihilo minus quam illa explorata habeamus. Ego certe ſic ſtatuo; ejuſmodi eſſe ea quæ deinceps dicturus ſum, ut ea iis magis quam ea aliis omnibus rebus, quæ ſubſequutis temporibus geſtæ fuerunt, poſſit quilibet intelligere, atque id quidem multo melius quam ex totius Porticus Platonicæque Academiæ præceptis, quantum interſit virtutem inter & virium, quantumque iis qui alterutri dediti ſunt, ſalutaris illa, hoc vero perniciloſum ſit. Nam ſi ab extremo fine orſi ad prima uſque initia redeamus, licebit inde (utriuſque curſu in annalibus, tanquam in tabella minime fallaci, inſpecto, & per quædam quaſi veſtigia Euripi more alternantia explorato) Divinæ Providentiæ conſilia pulchre intelligere.

II. In tantis enim rerum humanarum tenebris, * quibus nec obſcuriſſima nox pares habet, nihil queas deprehendere, ne minimo quidem capillo levius, quod divinæ Juſtitiæ oculos fugiat. Nimirum hæc infinitum quandam libertatem, & licentiam alias aliis hominum animis ac voluntatibus, quidquid illi moliantur, indulget. Eadem per immanis

* vide Notas.

pag. 354.

* quales nox obſcura, ſtramento ſuo aerem tingens, efficere poſſit.

ignotantiæ profundum res eorum gubernat; trutinæ deinde ac lancibus[1] veris rerum geſtarum exitus tradit, ut eorum qui olim vixerint præmia, poſteris propoſita, legis cujuſdam * nativæ vim obtineant. Nec enim, quorum animus ac mores mali per omnem vitam fuerunt, iis ſincero gaudio ad extremum frui permittere viderur divina Juſtitia: nec, quibus adverſa contigerunt, eorum finit luctum gaudii expertem permanere. Sed, ubi meſſis ac trituræ tempus advenit, tales rependit utriſque fructus, qualem utrique ſementem fecerint. Egn vera in unoquoque eventu veritatem cum mendacio, juſtitiam cum injuſtitia, humanitatem cum ſuperbia ac faſtu, paupertatem cum divitiis, linguam magnificam & futilibus verbis redundantem, cum verecundo ſilentio velim conferre, idemque facta comparatione oſtendere, quale adhibeet exemen pervigil divinæ Juſtitiæ oculus. Facillime enim in eo quaſi virtutis gymnaſio & natura veritatis declarata ſtabilietur, & palma notata improbitas elevabitur, idque eo magis, quod nulla virtus a vitio eliquo æmulo longe poſita ſit.

III. Nempe & terræ ipſi cum ætheriis rebus certare promptum eſt, & oſtendere non eam eſſe cælorum ſortem propriam ac præcipuam, ut motis vocibus Dei gloriam enarrent, ſed & viciſſim ſibi datum eſſe, ut prædicet ſoli & aſtris novam ſemper Dei gloriam. Ac tantæ quidem rei miniſtra Hiſtoria & largitrix hominibus conſtituta eſt. Cujus quanta eſſet in hac vita utilitas, cum ab antiquis plerisque declararum eſt, tum a nobis ipſe (expenmero; quos nunquam idipium piguit ſive ex temporepræ dicare, ſive ſcriptis noſtris ſparſim teſtatum relinquere. Hiſtoria enim eſt, quæ velut librum pervolutandas præbet viciſſitudines & converſiones rerum omni ævn geſtarum. Hæc efficit ut homines pridem mortui & vivis & novis quotidie hominibus interſint, quaſi ſemper præſentes. Hujus divina quadam virtute unuſquiſque redivivus & tua narrat facinora, & quidquid ſibi dum viveret boni vel mali accidit. Hæc eſt quæ deprimit ſemper & æternum arguit improbitatem. Hæc eſt quæ immortalitati virtutem mandar, nec ut corpora illam e vermibus ſinit abſumi. Hæc denique eſt, quæ nata homines quoſdam fortuna faſtuque inani elatos, & furentibus proæimos, efficit moderatiores. Eorum enim, qui ante fuerunt, calamitates velut ſecurim quandam intentans, ſenſim in animos obrepit, quaſi magiſtra quædam latens, eaque docendi rarinqe naturas paulatim morat, mores informar, homines ex imprudentibus prudentes facit, cordatos ex vecordibus; & ſic ferme a fera agreſtique vita ad humanum civilemque cultum totas deducit Reſpublicas. Quippe dum & bonos laudibus tollit, & improbis eum locum aſſignat qui improbitati convenit, ſplendidiſſimum poſteris ſpeculum exiſtit. Quemadmodum enim qui in ſpeculum intuentur, ipſius ope cerriorem affequuti cognitionem oris colorum ac lineamentorum, vultum quantum in ſe eſt fingunt & emendant, ſic proſus ili qui ad Hiſtoriam accedunt intelligentie infunditur, eotum mores componuntur, animi, vncis, vitæ prava mutatur conformatio, reſtituturque in melius; oc-

* id eſt, non factus, ſed natus.

[1] Edit. Pariſ. pag. 315.

χορηγῆσα ταῖς τῶν δρᾶν ἐθελόντων ἄλλοτ' ἄλλαις αἱρέσεσί τε ἢ γνώμαις, ἔ ἅμα καὶ τὸν τῆς ὑπερφυοῦς ἀγνοίας βυθὸν τὰ ἡμέτερα διανυφερῶσα, ταδμοῖς ἔπεσι καὶ πλάσιγξιν ἀκεβέσι τὰ ἕ δρωμένων δίδωσι πάλιν· ἵνα τοῖς ἐφιγόνοις οἷον αὐτομάτως ὁμοδόκιμα τὰ τῶν παρελπλυθότων ἐπαθλα γίγνοιτο· ὅτε δὲ εἰς μοχθηρὰ γνώμης ἔ τρόπων ὑλακωτικὰς ἰδίᾳ γένεσιν οὖσα, τὸ χαίρειν ἄπαυστον ἀπολάυειν οἷς τέλος ἀφεῖναι δοκεῖ· [a] ἢ δ' οἷς κακοπραγῶν ἐξεγίνετο, ἀγήλαστον ἐᾷ [b] παραμίνειν τὸ δίκιον. ἀλλὰ ποίνας δίδωσι γεωργοῦσα καρπὸς ἐμφυτ ἢ ἄλλοτος ὥρᾳ, οἷας ἐπιτρέπῃ καπρῷ συοίβη ἀνῶραι τὰς αὐλακας. βυλοίμην δ' ἂν ἐκ ἕ καθάρσεα θεωρῶν ἀληθειαν πρὸς ψεῦδος, καὶ δικαιοσυνὴν πρὸς ἀδικίαν, ἢ πρόσπτα πρὸς ὑπερφανίαν ἔ τῦφον, ἔ πενίας πρὸς πλοῦτον, ἢ σωφρὼν δόκημα πρὸς κοίλα δόλια ἢ γλῶτταν μεγαλορρήμονά τε ἢ μακρὰν νίκα ῥῆσαν ἢ ἀκήμονα φλυαρίαν· καὶ δείξαι παρίξετάσας, εἶαν ἐπιφέρει ἢ ἐάθμιον ἢ δίκης ὁ ἀκέρμιος ὀφθαλμός. ῥᾷσα δ' ἂν ἐν τούτῳ ἢ ἀρετὴς γυμνασίῳ, ἅμα τε τῆς ἀληθείας ἡ φύσις ἐναργεστέραν λαμβάνοι ἢ πῆξιν, ἢ ἅμα πανφανὴς ἡ κακία φαυλίζοιτο, ἢ τὸ μὴ δ' ἰώτακτὸν ἀρετὴν ὡς πορρωτάτω κακίας ἐναπαγώνιστον ἐπαρκέραν εἶναι ἐμβιῶναι.

Γ. Ἔχων δὲ καὶ ἐγὼ ἀντιφιλοτιμεῖσθαι πρὸς τὰ αἰθέρια, ἢ δεικνύειν, μὴ μόνος κλῆρον ἐξαίρετον εἶναι τοῖς ὑρανοῖς φωναῖς ἀρθόγγοις Θεοῦ διηγεῖσθαι δόξαν αὖ, ἀλλ' ἐξ ἀντιῤῥόπου ἢ γῆ πλήρ ἢ ἄστρασιν αὖ νίκα ἐξοῖσα διηγεῖσθαι δόξαν Θεοῦ, ἢ τὸ πανσύνκρμάτος ὑπερίνες ἡ ἰσορία καθίσταται χορηγὸς τοῖς ἀνθρώποις· ἧς ἐπίσον ἐστὶν ἐν βίῳ τὸ χρήσιμον, ἀνδρῶν τε ἕ πάλαι τοῖς πλείοσις ἐστὶν εἰρημένον, ἢ ἡμῖν γε παιδείας ἀπὸς ἐξ αὐτοχειδίου τῆς γλώττης ὑμνῆσαι καθόσον ἐξῆν, ἢ γράμμασι παιδαχῆ τοῖς ἡμετέροις ἐγκαπανῆσαι, κώλυμα ἤκιστα πάντων ἔχει ἡδὺς ἐγεγόνει. αὖτη δὲ ἀναγιεύσκειν διδάσκει καθάπερ βιβλίον τῶν αἰωνίων ἔργων τὸς κύκλος· ἢ ἐκ τούτης οἱ πάλαι θανόντες ἐμιλῆσαι τοῖς ζῶσί τε καὶ αὖ γιγνομένοις, ὡς αὖ παρόντες, ἢ τὰς οἰκείας ἕκαστοι διηγοῦνται πράξεις, καὶ ὅτι παρὰ τὸν βίον τῶν χρειῶν καὶ μὴ πεποθέναι γίγνοι σφίσιν, ἀναβίωσιν καινοτέραν διωμοίας πως τῆς ἰσορίας δημιεργούσης. αὖτη καὶπὶν αὖ φαυλίζει δι' αἰῶνος ἐλίγχουσα, ἢ ἀριτλὼ ἀθανατίζουσα σκαλίκων ἡ δίδωσι διαφθόρειν ὁμοίας τοῖς σώμασιν. αὖτη μαιομένων δίκην ὑπὸ τύχης ἢ τύφου μεταὶν γαυρυμένης παρελκυσία τῶν ἀνθρώπων ἰθέως, μετεωτέρης ἐργάζεται. τῶν δὲ φθασάντων τὰ πάθη οἷόν τινα πέλαγον ὑπεισέουσα, λανθάνει καθάπερ διδάσκαλος παραδυομένη πρὸς τὴν ψυχλὼ, ἢ ῥᾳδίως τῆς τε φύσεως ἁμίβουσα διὰ τῆς τοιαύτης παιδείας, ἢ τὰ ἤθη ῥυθμίζουσα, ἢ ἐξ ἀσωτίνων μὲν σωφρόνας, ἐξ ἀφρόνων δ' ἐργαζομένη φρονίμους· ἢ ὑπνοί πως ἐκ τοῦ θηριώδους πρὸς τὸ ἡμερώτερον ἔλας μεθαρμόζουσα πολιτείας· τὰς μὲν γὰρ ἀγαθὰς ἐξαίρουσα τοῖς ἐπαίνοις, τὰς δὲ φαύλας ἐν κακίσπης μοίρᾳ τιθεῖσα, ἀναγκάζουσα τοῖς ἐφιγόνοις γίνεσθαι κατόπτρον. ὡς γὰρ δὶ ἐκείνων σαφεστέρας λαμβάνοντες τὰς ἐμφάσεις τῶν τὰ πρόσωπα χρωμάτων τε καὶ σχημάτων, οἱ πρὸς * αὐτὼ βλέποντες ἐπανορθοῦσθαι ἔσον ἐφικτὸν, ὕτω δῆτα ἢ διὰ τῆς ἱσορίας τοῖς μετὰ σφε ἐντίθεται σωφρὸς, ἢ ἤδος ῥυθμίζεται ψυχῆς, ἢ ἀκόλαστον σχῆμα θυμοῦ καὶ φωνῆς καὶ διαί-

a αὖτε οἷς Cod. Vatic.

b παραμεναστι τὸν Cod. Vatic.

* Legendum αὐτῆ

διαίτης ἀμείβεται τε καὶ ἀναπλάττεται πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ λανθάνοντα φύσεως ἰλαττώματα καὶ συμπτώματα θεραπεύεται πάμπολλα. μᾶλλον δὲ καὶ κατόπτρου πολλῷ κρατιστότερον τὸ τῆς ἱστορίας δείκνυσι χρήσιμον. ἡ μὲν γὰρ μυρίας τε καὶ παντοδαπὰς τῇ ἄλλοτ' ἄλλως γινομένων καὶ ἀπογινομένων ἀνδρῶν ὑποδεικνῦσα φράξεις καὶ λόγους, σαφεστέραν τὴν τῶν βελτίονος ἐκ παραθέσεως ἔχει δεικνύειν ἐκλογήν· τὸ δὲ κάτοπτρον, μιτρομερῆ μὲν τὴν ὄμφασιν, συμφυᾶ δὲ τὴν τῶν ἐνορώντων φίλαυτον ἔχον ἕξιν, ῥᾳδίως τε ἐξαπατᾷ, καὶ τὰς ἀληθοῦς ἐξίστησι διδασκαλίας. βασιλεῦσιν οὖν καὶ ἄρχουσι παιδεῦ τινες ἄξιον ἂν ἡ ἱστορία γένοιτο χρῆμα, παραινοῦσα μὲν μέγα φρονεῖν, μὴδ' ἐπὶ τῇ παρούσῃ τύχῃ θαῤῥοῦντας, πρὸς τὸ βιαιότερόν τε καὶ τυραννικώτερον ἐξάγειν τὸν τρόπον, ἀλλ' ἀεὶ τὸ βασιλεῖ φιλάνθρωπον νόμον προσήκοντα. Ὁ μὲν γὰρ τυράννου ἀυθαδείας δημαγωγούμενος καὶ ὀχλοκρατούμενος, ἄγεται μᾶλλον ἢ ἄγει, καὶ δικῶν ἄρχειν, ἐλαθεν ἁπλῶς αὐτὸς ὑπὸ τῆς κακίας εἰδῶν τυραννούμενος. ὁ δὲ τὰς τῆς ἡγεμονίας ἰδίας δικαίως τοῖς ἄρχουσι νόμοις ἐπιστήσας διδοὺς, καὶ ὥσπερ μυθόφιλον ὑπηκόων καὶ νόμων ἰσῶς, ἐπίσης ἄρχων καὶ ἀρχόμενος κατὰ τὸ ἄμφω καὶ ἀνθρώπῳ πρέποντα βούλεται τρόπον, πρὸς ἀεμνῆ νίκα ζῆλον καὶ μίμησιν ἑαυτὸν προβαλλόμενος τοῖς ὁρῶσιν ἐμψυχον τῆ ὄντι νόμου, καὶ ἄγαλμα ζῶν ἀρετῆς, καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς σύμβολον ἐκ τοῦ μᾶλλον ἑαυτὸ σῴζειν, ἢ τὸ τῶν ἄλλων ἄρχειν, σαφῶς παρεχόμενος. μηδὲ τὰς κραπίδας ἐπ' ἀσφαλὲς ἑκάστοτε τύχης παιδεύμενος ἐκ τῆς ἱστορίας, δίδυε καὶ βραχέως καιρῷ ῥοπὴν, ῥᾷστα δυναμένῳ ἀνατρέπειν ἅπαντα, καθάπερ εἰ τὰς κύβους ἐν τῇ παίζειν ἀναῤῥίπτοντες. οὕτω δὲ φύσεως ἀνθρ. ὑπέρτερον ἡ ἱστορία πεφυκυῖα τυγχάνει. ἡ μὲν γὰρ, τοῦ εἶναι μόνον αὐτὰ γένη· ἡ δὲ καὶ τοῦ εὖ εἶναι φροντίζουσα· ὁ πατὴρ ἑαυτοῦ βέλτιον, ὅσον τὸν βλέπειν τοῦ μὴ βλέπειν.

Δ. Τὰ δὲ παύτα τῆς ἱστορίας χρησίμων κἀμὲ πρὸς τὸ γράφειν ὕστατα ἐπὶ τῶν ἡμετέρων γέγονε χρόνων παρέσχεν, καὶ δυνάμενα φροντίδας ταῖς φιλοκάλοις ἀνδράσι μεγάλα τε καὶ σπουδαίας ἀκοῆς ἄξια, καὶ μεγάλαις δυνάμεσι συνίσειν ἐπιτιθέναι τοῖς ὅσοι πραγμάτων αἰεὶ καινοτέρων ἐμπειρίας συνάγειν ποθοῦσι. φέρει γάρ πως οὐκ ἄπτον κἀμοὶ τὸ πρᾶγμα χάριν τινὰ πρὸς ἄθυς ῥυθμοὺς, καὶ ἡδονὴν ἡ μικρὰν, μετιόντι συχνότερον ἀφ' ἑτέρων εἰς ἕτερα τῶν διηγημάτων πολυειδῆ καὶ ποικίλα· καθάπερ τοῖς πλέουσι, τὴν μὲν πελάγεσιν ἔστι ἐντυχάνειν, τὴν δ' ἐκ πελαγῶν εἰς νήσους καὶ ἐπίνεια μετήναι, καὶ πολυειδέσιν ἐμφιλοχωρῆσαι ἐμπορίαις, καὶ παντοχόθεν ἀρπεύδαι μακρὰν τὴν ὠφέλειαν.

Ε. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἡμῖν τὰ μέχρι καὶ εἰς τὸν τελευτὸν Ἀνδρόνικον τὸν νέον λήξαντα βασιλέως, καιρὸν ἦν εἰπεῖν, πάντως σιωπᾶσθαι δικαιότερον ἀφεγγῆσαι τὰ ἑφεξῆς. ἐπαναπτέον τοίνυν τῷ λόγῳ εἰς ἀρμονίαν, μάλα γέ τοι τῆ τῆ ἱστορίας ὕλῃ προσήκουσαν σώματι,

culeæ denique naturæ vitia & affectiones quamplurimæ ſanantur. Immo Hiſtoria efficacioris longe utilitatis eſt quam ſit ſpeculum. Illa enim infinitas & plane diverſas actiones ſermoneſque hominum, qui alii aliis nati ſunt ac deceſſerunt, ob oculos ſic ponit, ut certiorem melioris conſilii delectum & cognitionem ipſa collatione facile exhibeat. Speculum vero, unam ſimplicemque imaginem capiens, & illum, qui ſeipſos contemplantibus a natura infitus eſt, amorem ſui participans, haud difficulter fallit, & recedit ſæpe a veri declaratione. Regibus itaque & Principibus magno æſtimanda eſt Hiſtoria: quæ ne elatiorie animi ſint admonet, neve proſperis in præſentia rebus freti, mores ſuos ad vim tyrannicumque ingenium deflectant, ſed eum vitæ ſervent tenorem, qui ſolus Principes decet. Qui enim animi impotentia quoquoverſum abripitur, cupiditatibus quaſi turbulentæ multitudini mancipatus, non tam regit quam regitur; & quanquam imperantis ſpeciem gerit, tamen ipſe magis quam cæteri tyrannico vitiorum imperio tacite opprimitur. Qui vero rerum habenas juſtæ legum poteſtati moderandas tradit ſua ſponte, ac veluti confinium quoddam leges inter & ſubditos ſtat medius, is æque & imperare ſtudet & parere, quatenus civile eſt & hominem decet: is intuentibus ſeipſum diligenter æmulandum atque imitandum proponit, vivam revera legem, & ſpirantem imaginem virtutis: is denique dignitatis inſigne eo vere ſibi vindicat, quod & magis & prius ſibi imperet quam cæteris. Nihil quippe in vita ſtabile ac firmum eſſe, nec ſolido fundamento niti fortunam ab Hiſtoria edoctus, vel minimam temporis inclinationem extimeſcit, quæ omnia tam facile poteſt ſubvertere, quam talos it qui ludendo jaciunt. Atque adeo Naturæ ipſi præſtat evidenter Hiſtoria. Nam penes illam eſt efficere ut ſimus; hæc bene ut ſimus præterea tribuit. Quæ res tanto illi alteri præſtat, quanto videre melius eſt quam haud videre.

Edit. Pariſ. pag. 356.

IV. Hæc & talia, in quibus Hiſtoriæ utilitas poſita eſt, impulere me ut & ipſe litteris mandarem ea omnia quæ temporibus noſtris acciderunt, & ad ea quæ jam narrata ſunt alia adderem in gratiam hominum curioſorum, magna ſcilicet & auditu digniſſima, aptaque admodum erudiendis ita, qui novorum exemplorum cognitionem comparare uſque ſibi cupiunt. Affert autem & mihi nihilo minus ea res fructum aliquem peculiarem, quatenus ad mores componendos prodeſt: item voluptatem haud parvam, dum crebro me ab aliis ad alia rerum genera multa & diverſa commemoranda transfero. Quod & navigantibus uſuvenit, quibus modo occurrit pelagus, modo ea pelago inſulæ adeuntur & portus, & immorari variis locis placet multiplicis mercaturæ gratia; ita ut regio nulla ſit, ea qua illi magna emolumenta non colligant.

V. At quoniam de iis rebus, quæ ad Imperii nſque Andronici mortem geſtæ eſſent, ſatis a nobis dictum eſt, nunc abire haud fuerit ea quæ deinceps acciderunt narrare fuſius, ac ſuperioribus conjungere. Revocanda itaque oratio noſtra ad cootinuam & aptam rerum ſeriem, qua nihil integro Hiſtoriæ corpori convenientius eſt.

ANN. CHR. MCCCXLI. *Edit. Pariſ. pag. 337.*

CAPUT II.

I. Cantacuzenus junior um Principum ſaluti conſulit. II. Alexii Apocauci pernicioſa conſilia; dotes eximiæ: genus: fortuna: mala artes. III. Cantacuzenum hortatur ad capeſſenda Imperii inſignia. IV. Eundem calumniatur. Imperatrix Anna tertio luctus die in Palatium ſe recipit. V. Apocauco ſuadente Joannes Patriarcha Codicillos profert a defuncto Imperatore ſcriptos. Tutelam & Imperii adminiſtrationem variis rationibus conatur ſibi arrogare.

I. NOndum Imperator ultimum ſpiritum emiſerat apud Monaſterium Hodegorum, caſtiſſimæ Dei genitrici ſacrum, cum Joannem ejus filium, qui tum nonum ætatis annum explebat, necnon minorem hujus fratrem Michaelem Deſpotam, annos natum quatuor, Cantacuzenus ſecum aſſumptos, quamprimum in Palatium tranſtulit, idoneo ſatellitum præſidio munivit; omni denique ea parte Imperatoriæ domus ſecuritati conſulnit, veritus ne quid inopinati ſubito accideret, ut illius temporibus ſete fit.

II. At Alexius Apocaucus non poterat id negligere, quod aggreſſus quidem ſæpe erat, ad exitum autem perducere nunquam potuerat. Is enim conſilium ceperat haud ſemel de poteſtate Imperatoria, ubi Imperatorem cum Cantacuzeno occidiſſet, alteri defetenda, ſive Deſpotæ Conſtantino, Imperatoris patruo, ſive Syrgianni, viro verſutiſſimo, qui & ipſe Apocauco intelligentia, gravi judicio, acerrimoque ingenio proximus fuit. Erat enim Apocaucus, quemadmodum ille, rebus anguſtiſſimis ſolers id quod uſui eſſet excogitare, & inde expedire ſe unde difficillimum eſſet. Somno utebatur parce, homo ſcilicet vigilantiſſimus, præclara meditanti ac de maximis rebus deliberanti ſimilis. Plus denique temporis agendo dabat quam dicendo. Quibus ſi eximus ſane dotibus ad veritatem juſtitiamque uſus foret, magnum ipſe Romanorũ rebus eatitiſſet ornamentum. Enimveto, ut Epidaurius ille Stratocles, tibicen quidem erat bonus, vir autem bonus minime erat. Nam a pueritia, cum ignobilis foret genere, & in paupertate educatus, locatis modo huic modo illi operis victitaverat; cumque ab minimis ad majotes ſenſim gradatimque dominos perveniſſet, quos omnes peſſime remuneravit, manifeſtus nempe eorum proditor, in ipſum quoque furtim Palatium neſcio qua atte irrepſerat, in perniciem Romanæ ut videtur & fortunæ & gloriæ.

III. Ille itaque ratus afferendæ ſibi Imperatoriæ poteſtatis tempus jam adeſſe, omnes ire in formas machinationibus variis, ſicut Pharius ille Proteus, conſtituit. Modo igitur Cantacuzenum ſedulo circumibat & adulabatur, compellebatque ad induendum rubros calceos. Quippe rem haud no- *pag. 338.*
„ vam fore, poſtquam Imperator tories neceſſitatem impoſuiſſet palam induendi purpuram, & una imperandi, ſecum quidem dum viveret; ſtatim autem ubi e vivis exceſſiſſet, cum Joanne filio ſuo eodemque Juniori Imperatore: expediſſe nimirum illud duplicitet, ac veteri Imperatoris propoſito pernecceſſarium fuiſſe; quo ſimul, o Cantacuzena, & illi

A Α. Τοῦτ γὰρ τι βασιλέως τὰ λοίσθια πνέοντος ἔτι παρὰ τὼ τῶν Ὁδηγῶν μονὼ τὸν πατέρα Θεομήτορος, τὸν ἑαυτοῦ παρειλαφὼς υἱὸν Ἰωάννὼ ὑ μέγας δημήτιος ὁ Καντακυζὼνὸς, ἔνατον τὸν ἡλικίας ἔτος ἀμείβοντα, ἠ σὺν γε αὐτῷ τὸν μετ' αὐτὸν ἀδελφὸν Μιχαὴλ τὸν διωτέτω, ἔτος ὄντα τεττάρων, φρὸς τὰ βασίλεια τὼ ταχίστω εἰσήγαγέ τε, ἠ τὼ περὶπυστον περὶ αὐτὸν δορυφορίαν συνέστησε, πᾶσιν τοῖς βασιλείοις ἀσφάλειαν προεμάρμοσε πανταχόθεν, δείσας μή τι παθῇ τῶν ἀδοκήτων ἐξ ἀφνῶς, ἵνα πολλάκις ἐν τοῖς τοιούτοις συμβαίνει.

B Β. Ἀλεξίῳ δὲ τῷ Ἀπωκαύκῳ, ὃ πολλάκις ἐπιχειρήσαντι πείρας ἐκ τὼ τῆς μελλήσης λαβεῖν, ἠ τὸν ἀμελεῖν ἐκ ἐῶντι αὐτῷ. πολλάκις γὰρ εἰς ἐπίνοιαν ἐλαλύθει, φονεῦσαι τ' βασιλέα, ἠ ἅμα αὐτῷ Καντακυζὼνὸν, ἵνφ παραχωρῇ τὸ βασίλειον περιζώσασθαι κράτος, ἃ τῷ θείῳ τῶ βασιλέως Κωνσταντίνῳ τῷ διωτέτῳ, ἠ Συργιάννῳ τῷ πολυπροσώπῳ, ἠ παραπλασίῳ τὼ συνέσιν ἠ τὼ τὰς γνώμας ἐμβριθείαν τε ἐξύντα. δεινὸς γὰρ ὁμοίως ἐκείνῳ ἠ αὐτὸς ἐν τοῖς κατεπείγουσιν ἐκ ἐπιπόνως τὰ τῇ χρείᾳ καπάλλα, ἠ πόρον ἐξεῦς τοῖς ἀπόροις ἄρειν, ὀλίγα μὲν καθεύδων, τὰ πλείσα δ' ἐγρηγορὼς, ἠ σπουδαίοις τὰ μέγιστα ἐοικὼς ἀεὶ περὶ μειζόνων, ἠ πλείονα καιρὸν τοῖς πράξεσιν ἢ τοῖς λόγοις ἀεὶ παρεχόμενος. εἰ δὲ ἠ φρὸς ἀλήθειαν ὁμοῦ ἠ δικαιοσύνὼν ἐχρῆτο τοῖς προτερήμασι, μέγα ἂν κλέος αὐτὸς τοῖς Ρωμαίων ἐπήγαγε πράγμασιν ἄν. νυνὶ δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν Ἐπιδαύριον Στρατοκλέα, αὐλητὴς μὲν ἐκ ἀγαθὸς, ἀνθρωπος δ' οὐκ ἀγαθός. γένος γὰρ τῶν ἀδόξων ὑπάρχων ἐκ τύχν, ἔ πενίᾳ συμπιεζόμενος, νυνὶ μὲν τέκτῳ, νυνὶ δ' ἑκάστῳ μισθῷ ἐξυπνάμενος διεπέλει ἔ χρόνον· πρὸς τῶν ἐλαχίστων μείζονα ἤρεμα τοῖς διατόνοις ἀμοιβαδὸν χρώμενος, ἠ πᾶσιν ἀνιδρὼς τὰ χρείσα, προδήλως σαφὴς καθιστάμενος, ἐλαθεν ἐκ οἶδα πῶς ἠ ἐς τὰν αὐτοκρατορικὰν οἰκίαν παρεισφθαρεὶς, ἐν ὀλίγῳ τῆς ἔ Ρωμαίων ὡς ἔοικε τύχης ἠ δόξης.

D Γ. Τότῳ τοίνυν ἤδη καιρὸν ἔχειν ἑαυτῷ περιθεῖναι τὸ βασίλειον ἁρπάσαντι νομίσαντι, παντοίᾳ τοῖς ἐπιχειρήμασι κ' ἔ Πρωτέα τὸν Φάριον ἐκεῖνον γίνεσθαι. ἠ νυνὶ μὲν περιῶν ἠ θωπεύων ἐ μάλα ἀμέλει Καντακυζὼνὸν, συνωδῶν τὰ ἐρυθρὰ ὑποδήσασθαι ὑποδήματα· μηδὲ γὰρ εἶναι λόγων τὸ χρῆμα καιρὸν, ἀναγκαν πολλάκις * ἐπιτηδεύοντος ἔ βασιλέως, ἔ πορφύραν λαμπρὰν ὑποδύνα συμβασιλεύειν, ἑαυτῷ μὲν περιόντι τῆ βίᾳ, ἑαύτου δ' ἀνδρὸς ἀπαλλάξαντος, Ἰωάννῃ τῇ υἱῷ ἠ τῷ βασιλεῖ. εἶναι γὰρ δηλωῦ ἠ σφόδρα ἀναγκαῖον τῇ τὰ βασιλέως ἐκ πολλῆ σωφρονοῦντα καλόν· ἵν' ἅμα μὲν

* Vide Notas.

Digitized by Google

αὐτοῖς συνδοκιμῶν τὰ τῆς βασιλείας ἅπερ πράγματα, ἅμα δ' ἐπίκουρος γίνοιτο κράτιστος ἐν πόνοις ζωῆς. μηδὲ ᾧδε ἴστι λοίπεσθαι τὸν λάθρα τῇ βασιλείᾳ ἐφεδρεύοντα, τὸν ἐμβλεξόμενον παρομαρτοῦντος ἐς πρᾶγμα αὐτίκα.

Δ. Καὶ ἰὼ σοὶ μὲν ταῦτα λέγων, σοὶ δ' ἐκεῖνα· σοὶ δ' ἀναστρέφων ἐφ' ἑτέρᾳ γενόμενος ἕτερος· ἐμὲ ἅμα τῇ βασιλίδι τὸς γόνυ ἐν δίκῃ πρόσχοντας ἀπ' αὐτῶ διετείρων, ἐξ ἐγκειμένης εἶναι τῇ Καντακουζηνῷ ἤδη μελέτης σφόδρα καταπαλαμῆσαι, ἔργον ποιησαμένην ξύμπας ἐς ἡ ὑστεραίαν πάσης ἡμᾶς, ἑαυτὴν αὐτοκράτορα καταστήσασθαι βασιλέα. ταῦτα λέγων ἐξ ἀπροσδιαζόμενος, ἀίσσεται ἐν αὐτὸς δὰ ὡς ἀεὶ ἔμπυρ πῦρ προσκρούσας κατ' αὐτὸ· ὡς καὶ αὐτὸν Ἄρειον πεδίοιον τὸν βασιλίδα, μαδὶ τὸς ἐνέα προδήμους ἡμέρας παρὰ τὸν τῶ συζύγου τάφον αὐσαι διακρύσαι, ἀλλὰ αὖ τείτῳ δίδυς αὐτὸν πρὸς τὰ βασίλεια.

Ε. Ἔνθα ὁ πατριάρχης Ἰωάννης, Ἀποκαύκῳ πεδόμβος, αὐτὸν βιβλίον ἐκ τῶ κόλπου λαβὼν, συνδέσας πτερύγων, ἃς ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὸ πατριάρχῃ, ἐν τοῖς πτερὶ αὐτὸν ἐν πολλῷ παρέδειν ἐπιστυπτοις, πτερὶ τε συζύγου ἐν παίδων αὐτῶ, ὁπηνίκα μαχεσόμβος ἀπῆρε τῇ Συργιάνῃ πρὸς Θετταλίαν, ἁρπάζειν ἔδα μὴ τῆς τῶ Κράλη συμμαχίας ἐπιχειροῦντι ἐ Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. ταῦτα τοίνυν δεξιλδῶν, εἰς ἐ τ κοινῶν πραγμάτων ἐπιτροπικὴν εἰσάγων ἑαυτὸν ἐπιτρέπει. δίκαιον ἐν ἵρασθαι εἶναι ἐν σφόδρα τῇ ἀναγκαίων ἄλλως, καθάπερ σώματι ψυχὴν, ὅπω τῇ βασιλείᾳ τὸν ἐκκλησίαν σωιῆσθαι. μίαν ἐν εἶναι σύστασιν ἐν ζωὴν ἀμφοτέρων τοῖ. ἐπεὶ ἐν ταυτὶ τὰ τῶ βασιλίως γράμματα τὸν σωτῆρα ἐμοὶ τὸς τε συζύγου ἐν τῇ υἱέως σαφῶς ἀπαίδωσι, πῶ δίκαιον (φησὶν) ἐκείνων ὑμᾶς καταῤῥαθυμήσαντας ἀμελῆσαι τῇ σωθηκῶν; ἐν ὑποῖ πως ἐκόντας συγχωρῆσαι, κλύδωνας ἀτεκμάρτως ἐπιγεσθῆναι τοῖς τῇ Ῥωμαίων πράγμασιν· ὁποῖοι κἀν τοῖς ἀνωτέρω γεγένηται χρόνοις, ὅτ' ἀφίλητον τὴν ῥᾳθυμίαν τῶ τότε πανεσαρχέοντος Ἀρσενίου; ἐγὼ τοίνυν ἀντιλήψομαι τῇ κοινῶν ὁμῶ τῇ βασιλίδι πραγμάτων· ἐγὼ ἐν τῆς τῶ νέω βασιλίως προσόμοιαι σωτηρίας.

A te collegam in rerum adminiſtratione haberent, & vitæ ſuæ potentiſſimum defenſorem. Nec enim exiturum deinceps quenquam, qui Imperio clanculum inſidiaturus eſſet, ſi is ſtatim ac palam inciret aſciſceretur, qui ſucceſſor eſſet futurus. ANN. CHR. MCCCXLI.

IV. Et modo quidem hæc, modo illa dictitabat; & eodem rurſus revolvebatur, & ex alio alius exiſtebat. Tum ipſe ſimul cum Imperatrice in illum eos incitabat, qui genere & fortunæ ſplendore eminebant, illud afferens; in eam curam Cantacuzenum eniae incumbere, ut nobis omnibus craſtina die contrucidatis, Imperatorem ſe & rerum dominum conſtitueret. Hæc cum diceret affirmareque, eos etiam in illum commovit, quibuſcum erat illi cognatio. Adeoque id Imperatrici Annæ perſuaſerat, ut ad mariti tumulum plorans novendialem luctum non abſolverit, ſed poſt triduum ſtatim in Palatium ſe recepe-rit.

V. Ibi Joannes Patriarchæ, ſuadente Apocauco, eductos ſinu codicillos recitavit, quibus id continebatur, quod & Patriarchæ ipſi & conſortibus epiſcopis Imperator, conjugis & liberorum cauſa, jampridem mandaverat; tum ſcilicet cum in Theſſaliam profectus eſt, ut Syrgiannem bello perſequeretur, qui acceptis a Crale auxiliis Romanum Imperium invadere jam inſtituerat. Hæc illæ recitatis, in tutoriam rerum adminiſtrationem conabatur ſe intruderæ. Juſtum enim ajebat eſſe alioqui ac petquam neceſſarium, perinde Eccleſiam Imperio atque animam corpori eſſe conjunctam: utrumque enim hoc uno ſtare & vigere. Cum vero & codicilli extent Imperatoris manu ſcripti, qui & conjugis & liberorum ſalutem mihi haud dubie committunt, quid (ait) iniquius quam ſocordia noſtra mandata illa negligi, ac volentibus quodammodo nobis fluctus Romanæ rei ſuperioduci inopinatos, quales ætate ſuperiori excitati ſunt, Arſenii, qui cum Patriarcha erat, ſimplicitate & ignavia? Ego igitur Reipublicæ adminiſtrationem cum Auguſta ſuſcipiam: ego & ſalutem defendam Junioris Imperatoris.

Edit. Pariſ. pag. 319.

CAPUT III.

1. Cantacuzenus reſpondet; adminiſtratam a ſe Rempublicam etiam vivo Imperatore; cum quo ſemper conjunctiſſime vixerit. 2. Sua erga illum merita commemorat. 3. Illius erga ſe benevolentiam & gratum animum prædicat. 4. Imperii conſortium cur eo ſuperſtite repudiaverit. 5. Codicillos a Patriarcha prolatos ad aliud tempus pertinuiſſe. 6. Tutelam & Imperii adminiſtrationem ipſo jure penes ſe reſidere. Reliquum eſſe, ut filiæ ſuæ & Junioris Imperatoris nuptiæ perficiantur.

ΤΑΥΤΑ παρὰ πᾶσαν ἀκροὰς προσδοκίαν ὁ Καντακουζηνὸς, ἔλεξε τοιάδε. Ἐμοὶ δ' οὐ τοιοῦτον ἐδόκει τὰ πράγματα δεῖσθαι, λέγων ἐν τῇ παρόντι, ζῶντος ἐμοῦ καὶ συμπαρόντος ὑμῖν, ὃς ἐν τῶ βασιλίως πεφύτος, τῇ κοινῶν πραγμάτων ἡμῖν διοικητὴς χρεὼν ἀπάντων, τῇ ῥᾳδίᾳ τῇ

D HIs Cantacuenus præter omnem expectationem auditis; Mihi vero, inquit, his ſermonibus indere res in præſenti haud videntur, ſuperſtite ac præſente me, qui vivo Imperatore publicas res adminiſtrabam fere omnes; quicum ille dicenda pariter tacendaque omnia communicabat. No-

» runt certe & plerique Romanorum, & pręcęteris Auguſta hęc ipſa, ut reliquis in rebus idem omnino eum illo ſeotirem, & noſtra omnia ab illius voluntate penderent; ut, quidquid illi viſum eſſet, alacriter exequi ſolerem, ac rurſus nihil quod non illi viſum eſſet: & tamen, cum is magnopere cuperet velletque me inſignibus Imperatoriis ornatum cum eo imperare, abeare omnino voluntatem meam abhorruiſſe. Cujus rei cauſam ſub intimo pectore manere abditam rectius puto hoc tempore. Quod autem mihi res tam Imperatorias quam publicas poſt mortem ſuam admioiſtrandas commendaverit ſæpenamero, Joannique Imperatori filio ſuo filiam meam deſtinaverit uxorem, tum ob alia, tum ne quid periculi ſuboriretur, atque in pernicicm rei publicę totiuſque Imperii obrepetet, teſtis eſt omni exceptione major Anna hęc Impe-
2. » ratrix. Poſſim quidem illum dicere, cum in me talis foret, ſingularem quandam excellentis animi ſui indolem reipſa declaraſſe. Illud tamen affirmaverim potius, ſi verum oportet dicere, me viciſſim haud deſtitiſſe unquam pro ſalute ipſius omnia facere ac dicere, vitaque illius meam ſemper poſtiabuiſſe. Atque ut omiſſis exteris unum aut alterum afferamus exemplum: recente adhuc Imperatoris morte, quem ille in cogitationum æſtum incideriet, ubi ſacramenta cognoviſſet, * quæ Imperator avus Romanis detulerat, ad Imperii ſucceſſionem pertinentia; quot illius animum curarum fluctus inundaſſent; ut me excepto nemo omnium ipſi tunc affuerit dexter conſolator, qui labentis animi velut adminiculum foret, ac vacillantem conſtantiam arcana ope ſuſtentaret, & quaſi zephyrus quidam recrearet, haud puto longiori oratione ſcientibus vobis commemorandum. At cum idem, vitato quod imminebat periculo, priuſquam caperetur Byzantium, in Thraciam ſitaque illic caſtella * aufugiſſet, opuſque tunc eſſet non amico fideli ſolum, ſed & pecunia & infinito ſumptu, (omnibus enim rebus ille ante & poſt fugam plane deſtitutus erat) non modo in uſum illius præſentem ea omnia liberaliter effudi, quę mihi in bonis erant quamplurima, a patribus majoribuſque ad me tranſmiſſa, ſed & toti exercitui, cujus eram ipſe dux, de meo pleniſſimos ſtipendiorum ſumptus perpetuo ſuppeditavi. Qui enim ipſam animam, qua nec totus orbis nec orbis totius opes bene permutentur, pro illius ſalute ultro effudiſſem, haudquaquam certe pecuniis aut poſſeſſionibus aut rei pecuarię pepercciſſem. Atque ut varios ſubſequutorum periculorum caſus, &c in
3. * ſepteuui illo curriculo ſudatos tanta contentione curſus ac recurſus omittamus; poſtquam Deo viſum eſt, ut capta Imperii ſede ſolus rerum potiretur, non oblitus eſt ille meorum erga ſe amorum & ardentiſſimi ſtudii: ſed totum ſe animo atque cogitatione convertit ad inveſtigandum præmium, quo me poſſet digne remunerari. Cumque uti Imperatorio apice ſublimius inveniret, in id enixe incubuit, ut * ſaltem eollegam me Imperatoremque faceret. Nam primo quidem eum pudebat, poſt-

* Edit. Pariſ. pag. 360.
* Lib. 2. c. 3. ſect. 4.
* Lib 2. c. 6. ſect. 4.
* Vide Notas.
* ſecundaria navigationes. Græc.

A ὑποῤῥάπτων καινοὺς ἐκείνῳ. Ἴσασι δ' ὅσῳ χρὴ Ῥωμαίων οἱ πλείους, ᾗ πρό γε πάντων ἡ βασιλὶς αὕτη, ὡς πᾶλλα μὲν πάντων ἤμελει ἐκείνῳ ποιεῖ, ᾗ ἐκείνου γνώμης ἄπαντ' ἐξήρτητο τὰ ἐμίπρα, καὶ πάντ' ἔδρων ἐγὼ προθύμως ὁπόσα ἐκείνῳ διδοχμίσειλῶ, ᾗ μυδὲν αὐθις ἦ μὰ διδοχμίσου ἐκείνου. * τὸ * Legendum, τε μὲν τῆς βασιλικῆς ἐσθῆτος κοσμηθέντα μετ' ἐμοῦ συμβασιλεύειν αὐτῷ κατὰ τὸν ἐκείνου συνοδικὸν ᾗ βίλκητον, τῶν δ' ἰδαμῆ πρὸς βιλίσιως ἐμοιγε ἔδ. τὸν δ' αἰτίαν ἐν τοῖς ἐμῆς ἀφροδίας δαλάμοις καθεύδειν ἀπόῤῥητον ἐν τῷ παρόντι δίκαιον εἶναι νομίζω. ὅτι δὲ ᾗ τὸν μετὰ ζάκαιον αὐτῷ διοίκησιν ᾗ ἐπιτροπὴν τῶν βασιλικῶν ᾗ δημοσίων πραγμάτων ἐμοὶ παρέθετο πολλάκις, καὶ τὸ τὰ υἱοῦ ᾗ βασιλέως Ἰωάννου τῇ ἐμῇ ζυγατρὶ ἁρμοσμενσάσθαι αὐδος, τὰ τε ἄλλα, ᾗ δὴ τὸ μὰ κίνδυνόν τινα παραιρήσθαι, ᾗ τοῖς κοινοῖς ᾗ καθόλα παρεισφθαρῶσι πράγμασι, μάρτυς ἀπαρέγγραπτος Ἄννα ἡ βασιλὶς αὕτη. Φαίλω μὲν ὖν, ὡς ἰδιοτροπίαν τινὰ τῆς ἑαυτῆ ζαλᾶς ποιήμβος ἐκείνος γνώμης, φυσικῶς ἔδ ἐμοί. φαίλω δ' ἂν μᾶλλον, εἰ χρὴ πᾶλαθῆ λέγειν, ὡς οὐδ' αὐτὸς ἰδαμᾶ ποτε ἐκέλιπεν πάντα ὁρῶν καὶ λέγων ὑπὲρ τῆς αὐτῆ ζωῆς, ᾗ σωτιμῶν αὖ τῆς ἐμῆς καὶ σωτιθοῆς ᾗ ἐκείνου. καὶ ἵνα πᾶλλα πάντα παρέντες, ἑνός τινος καὶ δυοῖν μνηθῶμεν. ἄρτι τῶ βασιλέως ᾗ πατρὸς Μιχαὴλ τελευτήσαντος, ἁπὸς ὁπόσαν ἐμπέπτωκε δάλασσαν λογισμῶν, ἀσκεπὼς γῆ περὶ βασιλείας σωτιθεμένων Ῥωμαίοις ὅρκων πρὸς τὸ βασιλέως ᾗ πάππα, ᾗ ὁπόσα τὴν ἐκείνου ψυχὴν καπέκλυσαν ῥόθια λύπης, ᾗ ὅπως πλὴν ἐμὲ γῆ πάντων ἓν ὐδεὶς αὐτῆ παρήγορος τότε δέξις, ἓ ψυχᾶς πιπτούσης βαπτεῖσα, ᾗ κινδυνεύοντος φρονήματος ἀπόῤῥητον φάρμακον, ᾗ οἷον ἀναψύξεως ζέφυρος, ὡς ἀμμὰς δεῖν πρὸ εἰδότων ὡς μᾶλλον ἐκτείνειν τὸν λόγον. ὅμως ἐπειδὴ, περὶ Βυζάντιον ἀλῶναι, ξῳδρὰς τὸν ἐπιρρυέντα λίνδυνον, ᾠχετο φυγὰς ἐς τὴν Θρᾴκην καὶ τὰ ἐν πάντῃ φρ' ἀ, ᾗ ἴδοι μὲν φίλα μᾶλλον ἐκείνῳ πιστὰ, ἀλλὰ καὶ χρημάτων ᾗ δαπάνης παντοδαπῆς, (πάντων γὰρ καθάπαξ ἓν ἐσορμένος πρό γε τῆς φυγᾶς ὁμῶ ᾗ κατὰ τὴν φυγὴν ἐαυτὸς) οὐ μόνον πρὸς τὴν ἐκστῶσαν ἐκείνην στρατιὰν ἀφθόνως ἐγὼ, ὁπόσα μοὶ περιῆν ἐκ πατρῶν ᾗ φρυγόνων πάμπολλα χρήματα· ἀλλὰ ᾗ πάσης ἐγαγε τῆς στρατιᾶς ὑπάρχων αὐτὸς ἡγεμὼν, οὐκοθεν ἀεὶ χορηγῶν ᾗ αὐτῇ διπλοῦν γῆ μισθωμάτων ἀνοσδιὰ τὴν δαπάνην. ὁ δὲ αὐτῷ προέμβος τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῆς ἐκείνου ψυχᾶς, ἧς ὁ πᾶς ἂν ἔχοι αἰπάξιος κόσμος, καὶ τὰ τὸ κόσμου χρήματα, χαλᾷ γ' ἂν αὐτῶν ἐφεσάμην χρημάτων καὶ κτημάτων ᾗ ατιμῶν ἁπάντων. Καὶ ἵνα τὰ γῆ ἐν μέσῳ κινδυνίων συμπτώματα, ᾗ τὰς γῆ μακρὰν ἐκείνων δρόμων καὶ περιδρόμων ἰδρῶτας κῆ τὴν ἐκποιῶν περίοδον ἐκείνην παρέλθωμεν· ἐπειδὴ (δόξαν ἴσως Θιῷ·) ᾗ βασιλὶδα πόλιν ἐλῶν, μόνος ἓν αὐτοκράτωρ αὐτὸς, ἓ ἐμῶν ἂ ἐπελάθετο πρὸς ἑαυτὸν ἰρώτων ἓ πόθων· ἀλλὰ πάσης ἔτερφε καθ' ἑαυτὸν λογισμὸς, ἀπερισκῶν ἔστ ἂν ἀκοδεὰ βραβεῖον ἄξιον ἐμοί. ᾗ ἐπεὶ μεῖζον ἄλλο ἡ βασιλείας οὐχ ὥρεστο, πάντως (τὸν δεύτερον φάναι πλοῦν) κοινωνὸν ἑαυτῆ ἓ βασιλὶα ποιεῖται ᾗ μάλα μακρᾶς ἐποιεῖτο αὐδὸς. ἠδεῖτο γάρ, ἁρπτον μὲν, Δαρεῖον ἐκεῖνον ἓ Περσῶν βασιλέα, οὐ βάρ-

βαρος μὲν ἐκεῖνος ἦν, ὅμως δὲ τῷ Ζωπύρῳ φιλίας, ὅλαις ὁρμαῖς τῆς ψυχῆς τῷ πειθόμενον παρατεῖδαι διετέτατο Βαβυλῶνα, καὶ ἅμα αὐτῇ τῶν Χαλδαίων καὶ Μήδων ἀρχῶν, εἰ Ζώπυρον ὑγιᾶ πάντα θεάσαιτο. αὐτὸς δὲ παιδείας ἀνδρὶ βαρβάρῳ φρονίμως καὶ πατρὶν βασιλείας τρόφιμος ὤν, ἐκείνῳ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν καλῶν ὀφθῆναι ἐδίετο. ἔφασκε δὲ ταῦτα ἐμοὶ γε ὕστερα τοιαῦτ' ἐρεῖν ἐμοὶ δεδόσθαι βραβεῖα, ὅσον τῆς αὐτοῦ συγγενείας, καὶ ἅμα παίδων καὶ συζύγου, ζωντός τε καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ. Ἐγὼ δ' ἀπήρτητο ἐθέλων φυλάττειν τὰ τῶν ἐμῶν πρὸς ἐκεῖνον φιλίας παρατόν, καὶ μὴ δοκῶν δὲ ἅπασι δόξης ὅσα ἐμοὶ ἐπιτηδεῖα ὀρᾶν, οὐκ εἰώλουν ἐδὲν τῶν ἀπάντων, ὑπὲρ μέτρων ἐδὲν, ἀλλὰ ὅσα τῷ τῶν μείζονος ἔχει δόξαν λαβεῖν· ἀλλ' ἔμενα πάντων ἀπάντων ἀθῶος ἄχει καὶ οἷς ἐδίδρο. Α δὲ αὖ ὁ πατριάρχης ἐπιτροπίας προτείνει γράμματα, τῆς τότε χρείας ὕστερα πάντῃ γεγενῆσθαι, καὶ ἐδαμῇ παραπόρως· ἰδιῶται γὰρ ὁ βασιλεὺς, οὐ πολλὰ τῶ ἀνθρωπίνων παρὰ πᾶσιν ἐπαγωγὰ καὶ προσθοπίας, μὴ αὐτός τε κινδυνεύσῃ, καὶ σωῇ γε αὐτῇ καὶ αὐτὸς ἐγὼ συμπαρῶ, ᾧ τῷ ἐβδόμῳ ἀεὶ παρεῖδεν τῆς βασιλείας καὶ τῇ οἰκείων ἁπάντων. μηδὲ δὲ εἶναι τῇ δικαίων, ἐκ ἐείσῃ τῇ ἀγῶνι τῶ βασιλέως κινδυνεύοντος, ἐμὲ ζῶντα λοιπεῖδαι. ὅπῃ δὲ ἀλλήλαις ἡμῶν αἱ ψυχαὶ συνεκέρασαν, ὡς καὶ πάντας Ὁρέστας ὁμοῦ καὶ Πυλάδας πεφυκότας τῆς ἡμῶν ἐντεῦθεν συμπτώσεως. οἱ γὰρ ἐμὲ ἐφιέντα, ἀπόντος ἐς Θετταλίαν τῶ βασιλέως, ἐν Βυζαντίῳ μένειν ἐμὲ, ὑπ' ἂν ἐπισκόπων ἴδοι καὶ πατριάρχου ἐ συνθρόνων, πρεσβυτέρου ἐ γυναικὸς ἐ παίδων καὶ βασιλικῶν πραγμάτων. ἀλλὰ τῶ τοιαῦτα χαίρει πρὸς τῶ παόντι τὰ πράγματα πεῖσασι συνελάσαντας, ὅπως ἐφ' ἑκατέρῳ τὰ ἐ παόντος ἐπιτροπῆς ἐκείνῳ συνελείπετο τῇ χρόνῳ. ὁ δὲ ἐ τῶ βασιλέως θάνατον ἄσπερ ἔρμαιον εἰς φιλαρχίαν εἰς ἔοικε εἰλκυσῶς, εἰς μέσον ἄγει δημοσίων τὰ πάλαι τῶ βασιλέως γράμματα, μηδαμῆ τῇ παρόντῃ προσήκοντα χρείᾳ· εἰς μηδὲ πολλῶν ἐμοὶ πρὸς ταῦτα δεῖδιαι τῇ λόγων, πρὸς ὅπερ τῆς παρούσης χρείας τὰ πράγματα συνωθοῦσης. Ἐμοὶ δὲ, ἵνα τὸ προῆκον πέρας τῆς ἐμῆς ἐπεσχήκω λόγους, τὰ αὐτὰ τῇ θεῷ διεξέισι λέγεται Παύλῳ· ὅτι ἐ δρόμον πεπλίαμαι, ἐ πέφυκα τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. ὃς ὑμῖν δυοῖν ἐκζεύξας πωοῖν, ἐ τὸ ἐπιτροπῆς καὶ διοικήσεως φημὶ τῇ βασιλικῶν πραγμάτων, καὶ ἐ τὸν βασιλέως ἐπὶ τῇ ἐμῇ θυγατρὶ μνηστείας, ὁ μὲν ἐπιτροπὴ τῇ διοίκησις ἐ βασιλικῶν πραγμάτων, κατὰ συνίχναν ἐκεῖθεν αὖ ἐβεβαίουσα ἐ πρόσεσιν ἔτι μοι. λοιπὸν δ' ἂν εἴη τῇ τῆς ἐ παίδων μνηστείας ἤδη τελεῖδαι. Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ σύλλογος ἐλυγέ τε καὶ διελύετο.

A quam Darius ille Rex Perſarum, homo barbarus, Zopyrum ſic amaviſſet, ut inelyta Ilia Babylone ac toto præterea Chaldæorum Medorumque Imperio carere, Zopyrum autem videre omnibus membris ſanum ardentiſſime optaſſet; pudebat inquam hominem humanioris diſciplinæ & parerni Imperii alumnum, victum ab illo videri ſe in referenda gratia. Deinde addebat hæc mihi a ſe præmia perſolvi, non tam mei cauſa, quam ut ſtabilitatem ſuam tueretur, atque ut vivo mortuoque ſe liberis ſuis ſimul & conjugi conſultum eſſet. At ego, quam voluptatem percipiebam ex amore erga illum meo eam mihi ſinceram ſervare cupiens, nec quæcunque ſtudio feciſſem, gloriæ & honoris videri cupiditate feciſſe, nullum ſive mediocre ſive majus ſplendidiuſque præmium accipere volui; ſed iis omnibus vacuus & purus ad hodiernum uſque diem manſi. Hi porro circa tutelam codicilli, quos Patriarcha nunc profert, illius non ulterioris temporis cauſa ſcripti ſunt. Verebatur ſcilicet Imperator, qualia multa præter omnem opinionem fortuitus caſus invehit, ne & ipſe periclitaretur, & ego quoque, illius comes & ſocius; cui ille & Imperii & ſuarum omnium rerum ſucceſſionem ſemper commendaverat; præſertim cum fieri haud poſſet ut, ſi in diſcrimen adduceretur ſalus Imperatoris, ſuperſtes ego ex eo bello evaderem. Tanta ſiquidem inter nos animorum erat conjunctio, ut Oreſtarum ſimul Pyladarumque omnium amicitiam concordia noſtra longe ſuperaret. Etenim ſi Imperatore in Theſſaliam profecto, Byzantii remanere me licuiſſet, non epiſcopis certe opus fuiſſet, non Patriarcha, non mandatis, quæ conjugi & liberis & rebus Imperatoriis conſulerent. Sed ut illorum temporum conditio eo res adduxerat, ita certo ac definito illius ipſius temporis ſpatio ejuſmodi tutela fuit circumſcripta. Nunc vero ille Imperatoris mortem in lucro ponit, nimirum regnandi avidus, atque in medium publicamque in lucem profert vetera quædam Imperatoris ſcripta, quæ in præſenti nihil ad rem ſpectant. Eoque fit ut mihi adverſus ea non opus ſit longa oratione, cum ad alia me præſens neceſſitas compellat. Mihi enim, ut orationi meæ finem imponam convenientem, illud D. Pauli ſupereſt uſurpandum. Curſum conſummavi, fidem ſervavi: in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ. Quæ cum duabus rebus definiatur, tutela ſcilicet & adminiſtratione Imperatorioru negotiorum; item deſponſanda Juniori Imperatori filia mea; tutela quidem & adminiſtratio Imperii, perpetua inde uſque & continua poſſeſſione ad me tranſierant, & adhuc mihi incumbunt: reliquum eſt ut liberorum noſtrorum conjunctio factis ſponſalibus ſanciatur. Poſt hanc finito colloquio, dimiſſi ſunt ii qui convenerant.

ANN. CHR. MCCCXLI.

Edit. Pariſ. pag. 361.

4.

5.

6.

a ad Timot. Ep. 2. cap. 4. v. 7.

ANN. CHR. MCCCXLI. *Edit. Paris. pag.* 362.

CAPUT IV.

I. Apocaucus & Patriarcha Imperatrici perſuadent, ut omnem Cantacuzeno auctoritatem abroget. Prudentium conjecturæ de Apocauco. II. Cantacuzeni potentia & moderatio. Apocauci vires infirmæ. Animus perverſus. Immoderata ambitio. III. Arx Epibatarum, & alia caſtella ab eo extructa; in quos uſus?

I. AT Apocaucus cum Patriarcha ad Auguſtam privatim accedit, perſuadetque ut nihil eorum quæ a Cantacuzeno dicta ſint audiat, ſimulque ut ei rerum adminiſtratione prorſus interdicat. Nec enim „ illo amplius opus eſſe; quandoquidem Im„ peratrix ipſa cum filio poſſet rerum tra„ ctare gubernacula, collega ac defenſore „ Patriarcha, cui tutela jampridem ab Im„ peratore delata fuiſſet. Hæc cum diceret ac perſuaderet, non declarabat quæ & quot immania in animo conſilia aleret, quaſi in ſilva ferax. Iis tamen qui intelligentiores erant, inconſtantia illa in dictis atque in perſona retinenda, adumbrabat ſaltem & leviter deſignabat, quas illic Romano Imperio tempeſtates illaturus foret, ubi nactus eſſet poteſtatem.

II. Quantum enim ubique poterat Cantacuzenus, tantum Apocauco deerat virium; quantumque Apocaucus ad peſſima quæque erat proclivis, tantum aberat Cantacuzenus ab ulla vi inferenda iis, qui manum in ipſum violentam armaſſent. Cum enim iſti facillimum eſſet manifeſti ſcelerit convictos opprimere, & Imperatoriæ dignitatis inſignia nullo labore uſurpate, id quidem facere noluit: ſed eorum ingratum animum vehementer admiratur, domi ſe continuit, alteroque aut tertio demum die ſilentium rupit. Apocaucus vero, conatus quidem, ſed fruſtra, Cantacuzenum de medio tollere, quem ſolum eundemque potentiſſimum adverſarium eunſiliis ſuis fraudulentis obſtare comperiebat, ſuo tamen more agere non deſinebat. Ineſt enim illud opibus pariter & honoribus, ut cui indigno obvenerint, ejus mentem non ſecus atque ebrietas ex ſua ſede dimoveant. Namque hic, cum ad honores & fortunæ ſplendorem perveniſſent, magnaque opum quæſita vi, ſuam exceſſiſſet ſortem, decenti illico de ſtatu animi declinavit, tyrannidiſque arcanos amores altius pectori infixos fovit. Hinc ille nihil non fecit, nihil non conquiſivit, quo ejuſmodi malorum ſtirpem aleret.

pag. 363. III. Id autem ipſæ illæ clamant emiſſa pene voce inſanæ ſubſtructionum moles, quæ ad hodiernam uſque diem illius improbitatem ſplendidiſſime declarant: * Epibatarum intelligo caſtellum, & quæcunque ille circa Urbis principia murus extruxit, ancipitem quaſi naturam habentia, terræque ac mari divita. Portas enim utrinque illis addiderat a mari & a terra; ut mari pulſum terra exciperet; & viciſſim terra ejectum triremis illa familiaris, ac juxta ejus dumunt ſtans quaſi in portu, per infidum elementum ad inſolam Principis deduceret, aut quocunque illum fortunæ exitus vocaturus foret.

* *Id eſt*, vectorum, *ſive* nautarum.

A Α. Ὁ δ' Ἀπόκαυκος, ἅμα τῇ πατριάρχῃ προσιὼν ἰδίᾳ τῇ βασιλίδι, μήτε μηδενὸς ἀκούειν ἀνίησιν ὧν ἀπὸ τῆς Καντακυζηνῆς λεγομένων, ἅμα τε τῶν πραγμάτων ἐπιτροπῆς ἀπέχεσθαι τελέως παρακελεύεται. μηδὲ γὰρ εἶναι χρείαν ἔτι πάνυ, τῆς βασιλίδος ἅμα τῷ υἱῷ δυναμένης πᾶσιν ἐπιτάττειν πράγμασι, παραδυναστεύοντός τε καὶ παραπαίζοντος τῷ πατριάρχῃ, ἀπὸ τῶν πάλαι δοθεῖσαν πρὸς βασιλέως ἐπιτροπείαν αὐτῷ. ταῦτα λέγων καὶ πείθων, ἐλάνθανεν οἷς καὶ ὅσους τοὺς ἀγχίνους τρέφει θῆρας τῶν λογισμῶν ὡς ἐν λάχμῃ τῇ ψυχῇ. διζωγράφει δ' ὅμως καὶ ὑπεκτήματα ἀμυδρῶς τοῖς συμπαίσσουσι τῶν λόγων αὐτῷ

B χημάτων τὸ ἀλλοφρόσυλλον, οἷον ἐκρήξει χειμῶνα κατὰ Ῥωμαίων ὁ ἀνδρώπους, προσιλεφὼς τὸ δυνάσθαι.

Β. Ὅσον μὲν οὖν προσῆν Καντακυζηνῷ παντοχόθεν τὸ δυνάσθαι, ποιοῦσιν Ἀποκαύκῳ πιεζῶ δυσκίας· ὅσον δ' Ἀποκαύκῳ τὸ βούλεσθαι χείρεσσα δρᾶν, ποιοῦσι τῇ Καντακυζηνῷ τὸ μὴ βίαιον φράττειν μηδὲ ὀπισσοῦν, καὶ τῶν ὅσοι ξιφήρη χεῖρα τῇ πάντ ζωῇ καθοπλίζουσι. Καντακυζηνὸς γὰρ, παρὸν ἐκ τοῦ ῥᾴστου καιροῦ φαεσφόρους αὐτοὺς καθιλεῖν, ὑπενοεῖτο τὸ τῆς αὐτοκρατορίας πιεζῶσαθαι σκῆπτρον, τὸν μὲν οὐ βεβιληκὼς, ἀλλὰ τῷ αὐτῶν ἐπιπλαγεῖς ἀγαμοσυνίῳ, εἴκει κατὰ μικρὸν σιωπῶν ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ τοὺς ἡμέρας.

C Ὁ δ' Ἀπόκαυκος, πειρώμενος μὲν, οὐ δυνάμενος δὲ καθελεῖν Καντακυζηνὸν, ἐν μόνοις αὐτοπάλαι κρατίστοις εὐθυμεῖται τοῖς αὐτῷ δολεροῖς λογισμοῖς· ἅμως δὲ ἤλιγε τὰ ἑαυτῷ δυνατὰς ἐνεργῶν· ἐκκαιδεκαετῶν γάρ τι χρῆμα ἡνιόχει ἁμάξας πέρυσι πλῆθος καὶ δόξα, παρ' ἀξίαν τινὶ προσγενόμενα, καθάπερ ἐν μέθῃ. εἰς δὲ δόξαν ἐμπεριφέρεσθαι ἐξ ἀσήμου γένους ἐλαθόως, συνεργοῦντος καὶ πιεζθέλοντος Καντακυζηνοῦ, καὶ πλοῦτον μάλα πολλὸν ὑπὲρ τὸν τύχῃ τὸν ἑαυτῷ συναθροίσας, τὰ καθήκοντα δ' ὃν ἐξέκλινε φρονήματος, καὶ τυραννίδος ὀρέγεσθαι τοῖς τῆς ψυχῆς θαλάμοις ἐκρύφιον ἔρωτας, καὶ πάντ' ἐκεῖθεν ἐπράττετ, καὶ πάντα συνετίθετο ὅσα γεωργεῖ τῆς τοιαύτης κακίας τὸν βλάστον.

D Γ. Βαθὺ δὲ ἐν αὐτῷ μεσονυκτὶ φωτὸς ἐκπέμπουσα λαμπρὰν τὴν ἔνδοθέν γε οἰκείων αἰσθημάτων, μήκεσιν τῶν ἐκείνου καιρίαν ἐπτραχυδοῦσα· λέγω δὲ τὸ ἔνδοθεν Ἐπιβατῶν φρούριον· ἔπειθ' ὅσα περὶ τὸ τεῖχος ἐν βασιλέως ἔνδοθεν πάλιν ἤγαγε, ὧν ἀμφίβιον καὶ γῇ ἐν θαλάσσῃ μεμιγμένην ἔχοντα δίαιταν. πύλας δὲ ἐκπεράσθαι σφίσιν ἐνίστιο πρός τε γῆν καὶ πρὸς θάλασσαν· ἵνα διαπλῶν ἐκ θαλάττης ἤπειρος ὑπαδέχοιτο, καὶ τοὐναντίον αὖθις * φέροντα ἐκ ἤπειρον, ἐς σιωπὴν καὶ οἷον ἐπιτεῖν νωλεχῶς τειρὴς παρὰ ἐκείνων, γίνοιτο παραπομπὸς ἐπὶ πᾶσιν εὐτυχὴς θαλάττης, ἄχει τῆς νέου Περιναίκου, ἢ ὅποι τῆς τύχης ἄγοι τὸ πέρας αὐτῶν. ἔστι γὰρ ἀμφὶ, καὶ

* *pro*, φέροντα ἐκ ἤπειρον, ἐς σιωπὴν καὶ οἷον

ἐπιδίκοτο τὸ καταφυγεῖν ἐβούλετο, φρένας δὲ πύρνας ἀρτιομήνους. Οὕτω μοχθηρὸς ἦν ὁ ἀνὴρ ἐξ ἀρχῆς, ἐν μελέτης ἔφυτευτο ἐν τῇ ψυχῇ κακίας καὶ δόλα μυρίας, οἱ δὲ μηδὲν αὐτῶν διαπραξαί οἱ ἐξεγένετο, τοῦ Θεοῦ μηχανὰς πᾶσαν αὐτῷ σκεδάσαι καὶ μελέτας δεκνυμένου, ὡς εἰράστοις προῖσιν ἡμῖν πλατύτερον.

A Nsm & ibi, & quocumque ſe volebat recipere, caſtella cæloque eductas arces fundaverat. Adeo vir ille improbus ipſo ſtatim initio fuit: adeo malitiæ ac doli plenas celabat animo cogitationes. Quanquam nullum inde fructum colligere ei contigit, eludente ſcilicet Deo conſilia illius ac molitiones, ut ſuſius infra declarabimus. ANN. CHR. MCCCXLI.

CAPUT V.

I. Milites Cantacuzeno palam favent. In ſolenni ſacramento mentionem ejus faciunt. Unus ſtricto gladio in Apocaucum irruit. Imperatrix cum ſuis Cantacuzenum ſupplex orat. Eo conſpecto tumultus ſedatus. II. Oratio, qua ille adverſariorum improbitatem notat, clementiam & conſtantiam ſuam commendat. III. Demoſthenis dictum, a Gregora correctum. IV. Cantacuzeni & Apocauci diverſa inſtituta; diverſi exitus, & incæptis convenientes. Cantacuzenus eo uno damnandus, quod pacem Eccleſiæ turbari permiſerit.

Α. ΤΗΣ δὲ φήμης ῥοίσης εἰς ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν, καὶ ὅσοι τῶν σωστικωτέρων ἐκ πασῶν παρῆσαν τῶν πόλεων, ὡς εἶχε καθέδρας ὁ Καντακυζηνὸς πάντων πραγμάτων ἀπέχητο, πολὺς ἀνέπιπτο θόρυβος κατὰ τὸ πατριάρχου καὶ Ἀποκαύκου, καὶ εἴ τινές πω τῶν ἐν πόλει σφίσιν ἦσαν ὁμόρροοι. εἶναι γὰρ τῶν ἀμαχέσων ἔφασκον, ἀρίστας τὸν πλουτοδότην καὶ κοινὸν τροφέα Καντακυζηνὸν, καὶ συστρατιώτην μᾶλλον ἢ στρατηγὸν, καὶ συνταλαιπωρῆσαι εἰδότα κατὰ τὰς ὑπαίθρους καὶ χειμερίας στρατοπεδείας αὐτοῖς, ἔνθεν μεμφόσυν ἀνδράσι, καὶ ὑπὸ φθόνου ἐκ βασιλείας διαφθορέσιν, ἢ μᾶλλον ἀμαθέσι πάντως ἀγαθῶν, ἀπόντα πόλεως οἷόν τε φίλον, καὶ φοβερὸν ἐχθρὸς, καὶ βασιλικῆς ἐπίδοσιν δίδοναι πράγμασι. ὥστε καὶ τῶ θείω προτρέποντος Εὐαγγελίω κατὰ τὸ πάλαι ἀρατᾶσαν ἔθος, ὑπὲρ ἀσφαλείας καὶ πίστεως ἑαυτῶν τῶν βασιλέων, αὐτοὶ καὶ τὴ τῆς βασιλείας ἐπιτρόπου Καντακυζηνῆ προστιθέσαν τόμα. ἔτι δὲ καὶ ἀντιλέγειν ἐπιχειροῦντί τῇ Ἀποκαύκῳ ἐπιπηδοῦσί τις ἐξαπίνης ξιφήρης, ἐκείνου τὸ Ὁμηρικὸν ἐπεπόνθει τὸ ἔπος, * αἰψὰ τοι αἷμα κελαινὸν ἐρώησε κεκὶ τὸ ξίφος. ᾧ δὴ καὶ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν συμφερόμενοι, θορύβου πολλῆ καὶ βοῆς ἐπέκλεσαν τὰ βασίλεια· ὡς κεκλῆσθαι γνώμης ἑαυτοὺς ἀμὴ τῇ βασιλίδι, οἱ κρὸς ἑαυτοὺς γενέσθαι Καντακυζηνῆ. ὃς γὰ μηδὲν τῆς σφῶν ὑπολογισάμενος κακοτυχίας, εἰς μέσον ἦκεν ἀδύς, καὶ ἀμὰ τῷ ὀφθῆναι, πρὸς γαλήνιον ἐχώρει τὰ τῆ θορύβα ἐκ κλύδωνος ἐκείνα αὐμπα, καὶ εἰς ἀδίαν ὁ ἐκ χειμῶνος ἐκείνα γόερος μίπτυχετεύτο· καὶ ἀνοίξας τὸ τόμα αὐτῆ, τοιαῦτ' ἐπὶ τῇ βασιλίδος, καὶ ὅσοι παρῆσαν, ἐφθέγξατο.

Β. Τὸ μὲν ἀνθρωπίνως ἀπροσδόκητος ἀνθρώπως ἔστιν συμφορᾶς ἐστυγχάνειν, ἐκ ἀφὶ ἢ βουλεύσασθαι καὶ πράξαι, πάσχειν τι τῷ δεινῶν, ἢ τοιούτω φαίνεσθαι ἀνήκεστον τῷ πασχόντων ἄτοπον τῷ δρώντων ὑπάρχειν τὸ γαλήνιμα· τὸ δ' ἄλλως ὁρώντεσσι βόθρον, αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν προτόρυς ἐμπίπτειν, ἀναμφισβήτητόν ἐστι τῷ πεπόνθασιν ἁμάρτημα· ὡς γὰ εἶναι τοῖς μὲν προτόρυς τὸ πάθος ἀ μᾶλλα συγγνώμης * μαρᾶς ὑπορέσιν· τοῖς δὲ γε θέλουσι συγγνώμης τε πάσης ὡς πορρωτάτω λίαν ἐρρίφθαι συμβαίνειν, καὶ ἅμα ἐκ τῷ νόμων πειρα-

B I. MAnante autem fama per totum exercitum, & ad eos omnes, qui ex quacunque urbe intelligentiſſimi aderant, ſedentem domi Cantacuzenum ab rerum adminiſtratione prorſus ſe abſtinere, tumultus ingens adverſus & Patriarcham & Apocaucum, & ſi qui ex ducibus conſiliis eorum faverent, accenditur. Negabant enim fieri poſſe, ut Cantacuzenum quidem obliviſcerentur, virum beneficentiſſimum, communem alterum & parentem, nec tam ducem quam commilitonem ſuum, qui ſecum ſub dio mediaque hyeme bellicos labores tolerare didiciſſet, homines autem ſequerentur furioſos, invidia & obſcuro odio contabeſcentes, homines omnis boni ignaros, quod aut urbibus proderſe, aut hoſtes terrere, aut res Imperatorias poſſet in majus provehere. Admoto itaque, ſicut veteri more receptum eſt, divino Evangelio, per quod jurarent defenſuros ſe Imperatorum vitam, & fidem ſervaturos, addidere bi & Cantacuzeni nomen, Imperii procuratoris. Cumque ad contradicendum aggrederetur Apocaucus, in eum ſtatim quidam irruit ſtricto gladio, & illud Homericum adiecit, *Edit. Pariſ. pag. 364.*

obſcura ferrum hæc jam ſanguine tinget.

Cui quidem militum multi aſſenſi, magno tumultu & clamore aulam impleverunt: ita ut Auguſta & illi qui cum ea erant, metu exanimati, Cantacuzeno miſerabiliter ſupplicarent. At is malevolentiæ illorum nulla habita ratione, in medium illico prodiit. Cujus vultus ſimul ut affulſit, ex tumultu tempeſtatiſque illius fluctibus tranquillitas rediit, & illius turbinis caligo in ſerenitatem verſa eſt. Tum ille os aperuit, atque apud Imperatricem, & eos qui tum aderant, hanc orationem habuit.

II. Quod præter opinionem humanitus accidat aliquid iis qui homines ſunt, & patiantur ii injuriâ, qui nec meditati ſunt primi, nec intulerunt, id quidem ego non tam iis qui afficiuntur, quam ille qui afficiunt, crimini dandum eſſe exiſtimo. Cum autem in foveam primi labuntur, qui alios foderunt, eorum manifeſta eſt culpa qui labuntur: ita ut illis quidem ſuus caſus non longe abſit a venia; hi vero ab omni venia quam longiſſime cadant, & legitimis pœnis ſeipſos manifeſto obligent. Sed cum omnia Deus juſte moderetur, & ægris rebus convenientia adhibeat remedia, oportet & nos quoque, illum imitatos, non fovere

* *ilud. ut.*

* *fort. μαρᾶς*

ANN. CHR. MCCXLI.

„ animo ira in eos qui deliquerint ſempi-
„ ternam; ſed in vitæ humanæ mortalem
„ conditionem intuentes, pœnas ab homi-
„ nibus expetere haud immortales. Alioqui
„ in ſubmiſſum animadvertere qui velit,
„ non illum afficiat injuria, ſed ſemetipſum,
„ humanæ videlicet fragilitati palam inſultans. Ac repentinæ exiſtunt rerum vi-
„ ciſſitudines, quæ felicitatem ab illis ad a-
„ lios facillime transferunt, timendaque o-
„ mnibus eſt cœca temporis vulnibilitas. Eo
„ certe ita ſemper mihi ipſi conſto, ut ſi-
„ milem me ramo ceuſeam, qui feliei in-
„ dole aſſurgit & procerus ſurſum erigitur.
„ At is quidem illud habet peculiare, quod
„ ego ſi haberem, culpa non vacarem. Eam
„ enim ſi quis per vim in adverſam partem
„ inclinet, deinde naturalem libertatem
„ reſtituat, non continuo idem ſtatu erectus,
„ ſed conſeſtim retrorſum fertur & agitatur,
„ & aliquandiu auras diverberat, donec vix
„ tandem ad priorem erectumque ſtatum
„ ſenſim redeat. Mihi vero, quem multi
„ hinc & inde, pacem exoſi, alii alias ſub-
„ inde impellunt, ſpes in Deo collocata eſt:
Edit. Pariſ. pag 365. „ hoc uno innitor; ac ne tantillum quidem
„ volo recedere a ſolita illa clementia. Sed
„ mari objecta rupes, & quidam quaſi agger
„ immotus, furentes uſque in me qualiſcun-
„ que pelagi fluctus contemno. Annulos au-
„ tem, qui mihi plurimi ac multiplices ve-
„ lut infixi hærent, circumfero, pacata navi-
„ bus præſidia, quæ ex alto hybernique
„ fluctibus volunt funes ſuos religare & nodo
„ conſtringere. Quod ſi quæ inde caſu avulſe,
„ ſeu raptis funibus, ſeu nodo diſſoluto, in
„ maris voragines ac fluctus delatæ ſint, non
„ rupem, non ſententiam meam, ſed nau-
„ tarum imprudentiam in culpa eſſe evidens
„ eſt. Hac tum igitur ab illo oratione habi-
ta, res compoſitæ ſunt.

III. Cæterum magni illius ſapientia Demoſthenis ait pronuntiaſque, ex eventu ultimo anteacta quæque æſtimari. Ego vero & præſtantium virorum bonitatem, & eorum, qui contrariam vivendi rationem ſecuti ſunt, malitiam, principio ac ſuſceptione prima, non perfectione judicandam eſſe exiſtimo. Nam inde tanquam ex fonte ac radice apparere incipit, bonæ an malæ ſint actiones. Itaque agentis cujuſque conſilium ſi qui diligenter explorare voluerint, facile hinc perſpiciant, non datam eſſe hominibus niſi rerum inchoandarum poteſtatem; eventus autem arcana ratione eo devolvi quo ignuramus; modo ad id quod maxime ſpectavimus, modo ad aliud; & optata nunc quidem ex animi plane ſententia ſuccedere, nunc ita ut non merum accidat id quod optatur; ſed aliquid admixtum habeat quod minime velimus: ac ſi aliquis, eum ab Sicilia ſolviſſet, non ad Sardiniam aut ad portus Corſicos, quo volebat, appulerit; ſed in protervum aliquem ac ferocem ventum ineiderit, qui ab oceiduis gurgitibus erumpens & ſuperne tanquam ex inſidiis & latebris effuſus, appellere ad Cretam coegerit. Idcirco videtur mihi æſtimanda hominum ſeu virtus, ſeu malitia, non tam ex rerum eventu, quam ex voluntate & propoſito. Verum ex iis, quæ poſtea dicam, vim eorum quæ dixi licebit planius percipere. Inde enim melius viderit quivis conſentientes utrinque conſecutiones, propor-

A νῶς ἐφίλαιθαι ἐπιτίμησιν. ὅμως θεῖ δικαίως ἐπιτιθῶτος τοῖς πράγμασι, ἢ καταῖηλε τοῖς νοσήμασι τὰ τῆς ἰατρείας ἐπάγοντες φάρμακα, χρεὼν ἐμᾶς ἐκεῖσε τὴν μίμησιν παραπέμποντας, ὡς ἀθάνατον τὴν ἁμαρτάνοντα τῆ γνώμης ἡγεῖσθαι ὀργιζόμενον· ἀλλ' ἀναλογιζομένους τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἔνδοξον, ἔνδοξον ποιεῖθαι καὶ τὸν πρὸς αὐτὴς ἐπιτίμησιν. ἄλλως τε καὶ ὁ τὴν ὑποπίπτοντα κολάζειν ἰδίλων, ὡς ἐκεῖνον, ἀλλ' ἑαυτὸν αἰδεῖται, τὴν ἀνθρωπίνης περφυσῶς ἀσθενείας κατεπαιρόμενος. ὀξεῖαι δ' εἰσὶ καὶ τῆς τύχης μεταβολαὶ, καὶ ῥᾷστα τὸ ὕδωμεν ἐξ ὧλλων εἰς ἄλλως ἀμείβουσι· καὶ χὠ διδάσκαι πάντες τλῶ ἀπήμαρτον τὸ χρὸν φορᾶν. ἐγωγ' οὖν ὅπως ἔχων
B ἀεὶ ἥμπλω, ὡς' ἐοικέναι δοκῶ μοι πόρρω τινὶ πρὸς τὸ ὀρθῶν ἀφυῶς ἀπαθυνομένῳ· ὃς ἐκεῖνο κέκτηται πλέον ὁμῶ, ὅπερ εἰ καὶ αὐτὸς ἐκτησάμην, ἡμάρτανον ἄν. τὸν μὲν γὰ εἴ τις βίᾳ χερὸς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθε μετωλίνας, ἔπειτα τλῶ αὐτεπομένω τὴ φύσεως αὖθις ἐκείνῳ παράσχοι, ἡ πρὸς τὸ ὀρθῶν αὖθις ἐκεῖνος φερόμενος ἀτρεμεῖ· ἀλλ' αὐτόσε ἐπὶ τὰ ἄπιθεν φέρεται καὶ δοκεῖται, καὶ θερυβεῖ τὴ αἴρα μακρὸν τινα χρόνον, ἕως ὀλὶ καὶ μόλις ἐπὶ τλῶ πρώτεραν ῥέμα τὴ δίδυμος ἐκείνης αὐλίδοι φάσιν. ἐγὼ δ' ὑπὸ πολλῶν πολλαχόθεν πολλάκις ἄλλοτ' ἄλλως ἢ εἰρωνίω μισουμένων ὠθούμενος, ἐφ' ἑνὸς ἐρείδομαι πόντι, τὴ πρὸς θεὸν ἐλπίδος, καὶ τὴ συνήθως ἐκ ἐξίσταθαι θέλω πρὸ-
C νοιος ὡδ' ἐπὶ βραχύ. ἀλλὰ πέτρα * γίνομαι παρά- *Sic leg. non γινόμενα
λιος καὶ οἷόν τις προβλὴς ἀτίρατος, τῆ μεμισημένων ἀεὶ κατ' ἐμῆ τῆς οἰασοῦν θαλάττης ῥοθίων καταφορῶν, κρίκος δέ τινας οἷον ἐμπεφυκότας ἔχω γε κύκλῳ μάλα πι πλείους καὶ παντοδαπὸς, ὁρίσματα δ' ὅπω τῆ βυλομένων ἐκ πολαγμὸς καὶ κλύδωνος ὀλκάδων ἐξάπτων καὶ δισμῶν τὰς κάλως ἑαυτῶν. ἂν δέ τινες ἐντεῦθε χρήσαθαι, συμβαὶ οὐτωσί πως, εἴτι τῆ καλωδίων ῥαγέντων, εἴτι τῶ δισμὶ λυθέντος, ἐξωκείλωσι πρὸς τὰς πολαγίας καταῤῥάκτας καὶ κλύδωνας, καὶ τὰ πέτρας ὑδὶ τῆς ἐμῆς ὑσιγνώμης ἠγκλιμα, ἀλλὰ τὰ ἐπιβαῖνον προφανῶς ἀβελίας. τότ μὲ δὴ ὧν ὕτως ἑκάστος ἐκείνα, καταγορίθω τὰ πράγματα.
D Γ. Καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης ἐκείνα σοφὸς, πρὸς τὰ πλεῖσταν ἐκβὰν τῶ περὶ ὑπαρξάντων ἕκαστα κρίνεσθαι, λέγει καὶ φησὶ. ἐγὼ δὲ τῶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν δόκιμον, καὶ αὖ τῶ ἐναντίως ἐχόντων κακίαν, ἐκ ἐκ τέλους εἶναι δεῖν ἐξετάζειν, ἀλλ' ἐκ τὰ ἀρχῆς καὶ τὰ πρώτης ἐπιβολῆς τῶ πραγμάτων. ἐκεῖθε γὰρ, ὡς ἐκ πηγῆς καὶ ῥίζης, ἀναλάμπειν ἄρχεται τῆ δρωμένων ἢ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία· κἀκεῖθε ἔξεστι σωφρόνως ἀκεραίως τοῖς ἀσφαλῶς ἰδίλουσι κρίνειν καὶ τῶ δρώντων προαίρεσιν, ὅτι καὶ μόνης τῆς ἀρχῆς τῆ πραγμάτων εἶναι κυρίους δίδοται τοῖς ἀνθρώποις· τὰ δὲ τέλη πρὸς ὅπερ ἐκ ἴσμεν ἀπόῤῥητοι φέρουσι λόγοι· καὶ μὲν εἰς ὃ σκοπιμώτατον ἰῶ· καὶ δ' εἰς ὃ μὴ· καὶ μὲν ἀκραφὲς τὴ γνώμης βυλόμενον εἰς τέλος ἐκφῆναι· καὶ δ' ἐκ ἀμιγὲς· ἀλλὰ μίμικταί τι καὶ τῶ ἀβυλήτων· ὥσπερ ἂν εἴτις ὥρας ἐκ Σικελίας, καὶ εἰς Σαρδὼ ὑπιρεκχυθεὶς ὑβρεσῖς καὶ ἀγρίωχος ἄνεμος, ὥσπερ ἐξ ἐνέδρας καὶ λόγου, βίαιον εἰς Κρήτην αὐτῆ πνεύσας τὸν κατέπλουν. ὅπως ἐμοί * δοκεῖν ἐκ ἐκ τῶ τέλους τῆ πρακτομένων εἶναι βέλτιον ἐξετάζειν * fort. δεκτὰ
ἀνδρῶν ἀρετὰν καὶ κακίαν, ἀλλ' ἐκ τὰ βυλῆς καὶ προαιρέσιως. ἐξέσαι δ' ὅμως κἀκ τῶ εἰρησμένων ὠφελεῖσθαι καὶ τῆς λεχθέντων καρπῶσθαι δυνάμιν. ἐντεῦθε γὰ τις θαῤῥεῖ μᾶλλον καὶ ἀκολύθησιν ἑκατέρα-

θεν

θεν συνδιδραμοῦσαι κατὰ τὸ ἀνάλογον καὶ ἁρμόττον. A τοῖς μὲν γὰρ ἀρχαῖς τὰ πέλα, τοῖς δὲ πέλασιν αἱ ἀρχαὶ τὸν συμφωνίαν ἀκέραιον πάμπαν ἀλήφασαν.

Δ. Ἐγνωσται γὰρ ἅπασι, μὴ μόνον Ῥωμαίοις καὶ Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ ὅσοις ἔθνεσι πολυπειρία καὶ βαρβάροις εἶναι συμβέβηκε, μετὰ ποίας πρᾳότητος καὶ δικαιοσύνης τοῖς ἀρχαῖς ἐχρήσατο τῶν πραγμάτων ὁ Καντακυζηνός· μετὰ ποίας δ' ἂν τῆς μοχθηρίας καὶ ἀδικίας ὁ Ἀπόκαυκος. ἔγνωσται δ' ἂν ὁμοίως, καὶ ὅσους τῆς διαύλου καὶ τὰ παλαίσματα μεταξὺ τῶν τῆς καινῆς Τελχίνων ὀρχησαμένων, εἰς εἶον τὸ πρᾶγμα κατέλυσεν τὸ πέρας, τῶ Θεοῦ διαζόντος καὶ ἀδηλοποιοῦντος ἐξ ἀφανοῦς, καὶ ἀρθόγγοις καὶ σιωπώσαις φωναῖς ἀναδιδάσκοντος ἅπαντας, ἀγαθῆς προαιρέσεως ἀρχὰς καὶ πηγὰς προτιθέντα τῶν οἰκείων ἔργων, οἷς πρὸς βουλήσεως ἐστὶ κατὰ νοῦν προχωρεῖν ἀγαθὸν τὸ γεώργιον. εἰ μὲ γὰρ ταῖς τῶν ἐμῶν διανοιῶν καινοφωνίαις ὁ Καντακυζηνὸς ὑπώπτευε παρεισχθεὶς, χώραν ἐκείνοις τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ζάλῃ πρωτευγενῆ κατὰ τὴν βασιλίδα Ἄννα καὶ αὐτὸς ἐδιδώκει, κράτιστος ἂν βασιλέων ἐγίνετο, καὶ ἅμα τὰ Ῥωμαίων πράγματα μεγίστην ἂν δι' αὐτοῦ τὴν ἐπίδοσιν ἀνελάμβανε. νῦν δὲ διὰ καινὰν ἄκλην, ἅπερ ὁ πρῶτος τῆς τῶν ὅλων ἔδοξεν εἶναι φθορᾶς.

tione & convenientia quadam. Namque & principiis extrema & extremis principiis perfectiſſime reſpondent. ANN. CHR. MCCCXII.

IV. Notum videlicet omnibus, non ſolum Romanis & Græcis, ſed & Barbaris & aliis quibuſcunque gentibus, quanta quidem lenitate & juſtitia Cantacuzenus in rerum uſu ſit initus, quantæ autem improbitate & injuſtitia Apocaucus. Notum pariter, poſt quot repeſitos curſus, poſt quot palæſtricos nequiſſimorum Telchinum ſal- *Edit. Pariſ. pag.* 366. tus, quem ad exitum res perductæ ſint; Deo arbitro & præmia ſtatuente ex occulto, mutiſque & tacitis vocibus omnes homines admonente, ut opera ſua ordiantur non ab alio principio ac fonte, quam a bono conſilio, ſi ſibi ex ſententia provenire laboris ſui fructum velint. Itaque a niſi b Cantacuzenus, novis b perſecutorum meorum doctrinis utcunque abreptus, locum eis dediſſet, ſicuti Anna Imperatrix, invehendæ in Dei Eccleſiam turbidiſſimæ tempeſtatis, præſtantiſſimus certe Imperatorum fuiſſet, ſimulque accepiſſet Romana res maximum ab eo incrementum. Nunc vero aliorum ſcelere effectum eſt, ut qui mitiſſimus erat perdidiſſe omnia videretur. a *Vide Notam* b *Palamæ ad ejus refutatorem*

CAPUT VI.

I. Apocaucus incæpto non deſiſtit. II. Cantacuzenum, de ſe optime meritum, perdere conatur. Perſarum lex adverſus ingratos. Cladium Romanarum cauſa. III. Cantacuzenus Imperatricem & Patriarcham privatim convenit. IV. ORATIO, quam apud eos habuit. V. Imperatrix & Patriarcha juſjurandum dant & accipiunt. VI. Cantacuzenus multa & præclara meditatur. Pacis bellique conſilia ab eo inita. VII. Propenſa erga ipſum voluntas finitimorum populorum.

ORATIONIS ARGUMENTUM.

1. Non poſſe ſe & Imperii negotia ſuſtinere, & ſalutis ſuæ ſimul curam agere. 2. Imperatricem & Patriarcham male officio functos. 3. Non licere cuiquam ſuam ipſius ſalutem prodere: multo minus ſi periculum ad omnes pertineat. 4. Jurejurando caveri ſibi poſtulat. 5 6. Se ſimili cautione fidem firmaturum, ſi neceſſe ſit. Fidei & moderationis argumenta jam dediſſe ſe; & nunc etiam dare.

C I. Quanquam eventu ipſo videre Apocaucus, contra quam ſperaverat, ceciderat ſibi fraudes & inſidias, ac manifeſtæ improbitatis arguereturnon tamen erubeſcebat eadem ſemper attentare; idque cum didiciſſet, miratum eſſe quendam ex veteribus Sapientibus Sapientibus, non quod navigaſſet aliquis, ſed quod bis navigaſſet. Minime ſcilicet laudandam exiſtimabat vir ſapiens ejuſmodi audaciam, quæ poſt tot nempe exhauſtæ per mare infeſtum pericula, nempe exhauſta per mare infeſtum pericula, in eadem rurſus incurreret.

II. Cum enim deberet Apocaucus, ſi non amplius aliquid præſtare, at beneficiorum Cantacuzeni memor, non ſolum omni in eum odio parcere, ſed & maximas argere illi gratias, lingua & manu & quovis officiili genere virum remunerari beniciim, a quo eſſet ex humili ad eum fortunæ gradum evectus; omni tamen violato jure, innumeras ipſi mortes conflabat ac moliebatur, ne Perſarum quidem, gentis

Α. Ἔργοις γε μὴν αὐτοῖς ὁρᾶν ὁ Ἀπόκαυκος οἷς ποιήσειεν αὐτῇ τὰ τῆς καινῆς ἐντὸς προχωροῦντα, καὶ κακὸς ἐκ τῶ προφανοῦς ἐλεγχόμενος ὤν, καὶ ἐκ προθέσεως τοῖς ὁμοίοις ἐπιβάλλων ἀεί. καὶ τοῦτο τῷ πάλαι σοφῶν θαυμάζοντος ἀκοῦσαί τινος, οὐχ ὅτι πέπλεύκέ τις, ἀλλ' ὅτι πέπλευκε δίς. ἐκ ἐπαινετὸν δὴ τὸν τοιοῦτον ἐνόμιζε πόλαι ὁ σοφός, μετὰ γε δύπνθεν τὸ πολλὰς ἀπαστλῆσαι θανάτας ἐν τοῖς θαλαττίοις ἀγῶσιν, εἰς τὸ ὁμοίους αὖθις ἐμβάλλειν κινδύνους.

Β. Δέον γὰρ, εἰ μή τι πλέον, ἐκείνῳ τοιοῦτον τῷ Καντακυζηνοῦ μεμνῆσθαι δωρεῶν, μὴ μόνον τῆς πρὸς πᾶν ἀπεχθείας ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ χάριτας ὁμολογεῖν τοῖς μεγίστοις, καὶ γλώττῃ καὶ χειρὶ καὶ πᾶσι τρόποις προθυμίας τὸν εὐεργέτην ἀποίειδαι, ὅτι περ ποτ' ἐξ ἁπλοῦς ἀνήγαγεν ὕψος αὐτὸ, ὁ δὴ πάντα δίκαια παραδραμὼν, μᾶλλον δὲ καὶ συνεπιθεὶς καὶ συνεπικαλέσας τοὺς θανάτους, ὑδὲ τοῖς τῶ βαρβάρων Περσῶν αἰδέσιμος νόμος, οἳ

* *Perizonius ad Ælian. Lib.* 1. *De Cyri inſtit.*

ANN. CHR. MCCCXLI. *Edit. Paris. pag. 367.*

barbarum, leges reveritus, qui hominibus ingratis legitimas pœnas irrogant; negantque eum, qui ita sit, erga Deum ipsum aut parentes aut amicos grato animo fore. Sed nimirum oportuit omnes affligi Romanorum urbes & provincias; ne, ut opinor, vetera simul & recentia gentis delicta impunita essent. Eoque permissum est talia per scelus obrepere malorum instrumenta & causas, nullo alio jure quam ambitione & vana gloria. Sed age illuc redeamus, unde nostra deflexit oratio.

III. Cum, ut dixi, Cantacuzenus intelligeret, non desinere Apocaucum dolos & insidias struere adversus se, & funestissimam conjurationem in caput suum postpaulo erupturam prævideret, Imperatricem & Patriarcham privatim convenit, & hanc apud eos orationem habuit.

1. „ IV. Profanorum Philosophorum præstantissimi, contraria eodem tempore eidem rei negant inesse posse. Quod eum ita sit, non video quamam a me possit machina adhiberi, qua duabus iisque maxime contrariis divisa, cautissime possim exequi ea quæ decrevi. Nam & toti publicæ rei unum me prospicere, & de omnibus, qui huic Imperio subjecti sunt, solicitam esse, ne quid detrimenti remere ab hostibus accipiant, id quidem omnes trahit ad se animi nerves, omnes vindicat cogitationes & curas. At eos ipsos vitæ meæ insidiari, quibus consulo, id vero gravissimum cum sit, cogit me omni alia cura abjecta nisi providere saluti meæ, & quo-
2. „ quo modo parare mihi securitatem. Ejus autem rei emendationem ambobus vobis incumbere oportebat, si quæ æquum erat ea facere voluissetis; vobis, inquam, ad quos ea omnis cura spectat, quorum omne studium in eo poni debet, ut averteris ac præcidatis, quidquid in Imperium simul & Ecclesiam succreverit germinis mali, quo in dies augescente corrumpi possit atque omnino deleri utriusque potestatis robur. At vos, cum improbis hominibus clam & crebro colloquentes, eorumque insanis inducti suasionibus, iis altro assimilamini, qui sinistra manu dextram amputare studeant. Jam vero, si
3. „ animam mihi uni eripere velleut insidiatores mei, nec eorum insolentissimus gladius per amicos omnes per omnem stirpem esset pervasurus, quiescem ergo fortasse fortasse etiam non quiescem. Mihi enim nec istuc videtur omnino permissum, ut
pag. 368. „ animam vestram, cujus est dominus alter, depositarii vero vos famus, prodamus ultro & deseramus, antequam liberaverit is qui dominus est. Sin hoc licet, prodeat aliquis doceatque me, cur nilm judices sapientissimi voluerint eos projici insepultos, qui suam in seipsos dextram armavissent. Perinde enim illud videtur esse quodammodo, ac si quis peregrino solo egressus, alienum mancipium vinculis eduxerit, & fugitivum abire jusserit. Quod si ad omnes pariter pertinent & insidiæ sceleratorum hominum & periculum mei, insaniæ crimeo haud effugerim, si per-
4. „ petuo fileam. Si vero voluntatem erga me sinceram hucusque retinuistis, eamque pollicemini servatam iri a vobis in posterum eapertem omnis malignitatis,

A τοῖς ἀρχαίοις νόμοις ἐπάγωσι τόλμαν, μήτε πρὸς Θεὸν εἶναι λέγοντες τὸ τοιοῦτο δι' ἀχάριστον, μήτε πρὸς τοὺς γονέας, μήτε μὴν πρὸς τοὺς φίλους. ἀλλ' ἐχρῆν, ὡς ἔοικεν, ἐκτεθῆναι Ῥωμαίων ἅπασαν πόλιν, καὶ χώραν, καὶ αὖπις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας συγχωθῆναι τὰ πράγματα, δι' ἅπερ εἶμαι παλαιοτέρων ἅμα καὶ νεωτέρων τὸ γένος ἀμαρτημάτων. καὶ διὰ τοῦτο συνεχωρήθη τοιούτοις παρασφαλῶσι κακίας ὄργανα, καὶ προφάσεως, πλὴν φιλαρχίας καὶ δόξης ματαίας, ὑφ' ἧς ἐχάσατο τὸ εὔλογον. ἀλλ' ἐς τὸ πρότερον ἴχνος τὸν λόγον φέρε ἀναλάμψωμεν.

Γ. Σωφρόν δή, ὡς ἔφαμεν, ἐ Καντακυζηνὸς, ὅτι συσκευάζων ἀνδρὶ Ἀποκαύκῳ ἀπόκρυφα δόλους καὶ ἐνέ-
B δρας αὐτῷ, καὶ ἐκ εἰς μακρὰν ὑφειμένας ἐπιβουλὰς ἀπαγγέλλων ὄψεται φόνου μεσίτῃ κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς, ἰδίᾳ παραλαβὼν ἅμα βασιλέα τὸν πατριάρχην, τοιάδε φησί.

Δ. Τῶν ἔξω σοφῶν οἱ χαλεπώτατοι πάντα κα- ORATIO
τὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ ὑποκειμένῳ, α'.
τῷ ἀμηχάνων εἶναι φασί. τῶν δ' οὕτως ἐχόντων, οὐχ ὁρῶ τίς ἂν ἐμοὶ γένοιτο μηχανὴ, ἃ μεμελέτημαι πρὸς δύο ταναντιώτατα παρίσχειτο δρᾶν ἀσφαλῶς ἃ πραγκέκριμαι. τὸ μὲν δὴ τῇ κοινῇ προνοεῖσθαι πραγμάτων ἁπάντων ἴσα με ὄντα αὐτῷ, καὶ πάντων ἐπιμελεῖσθαι τῷ ὑπεικότων τῇ βασιλείᾳ ἀνθρώπων μὲ ῥᾴδιος ὑπὸ τῷ πολεμίων βλάπτεσθαι, πᾶσαν ὕλαν πρὸς ἑαυτὸ διάσεσιν, καὶ πᾶσαν λογισμῶν ὑποπίπτειν φροντίδα. τὸ δ' αὐτῆς ἀκέσεως, ὧν προσεύομαι, ἐπιβάλοις ἀγχοῦσθαι κατὰ
C τῆς ἐμαυτῆ ζωῆς, τοῦτο δὴ παγχάλεπον ὂν, ἀναγκάζει πάντων ἀποστάντα με τῷ ἄλλων φροντίδων, μόνης τῆς ἐμαυτῆ ζωῆς προσεῖσθαι, καὶ τὴν οἰκείαν ἀσφάλειαν ἐκ παντὸς πραγματεύεσθαι τρόπου. Τού- β'.
του δὲ τὴν διόρθωσιν ἀμφοῖν ὑμῖν ἀναρτᾶσθαι ἐχρῆν, οἷ τὰ δίκαια πράττειν ἐβούλεσθε, οἷς χρὴ ἅπαν ἀλάπτει πᾶσι τρόποις ἐπείγεσθαι ἀποτρέπειν καὶ ἀποπόντειν, εἴτε που κατὰ τὸ τῆς βασιλείας ἁμοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας ὑποφύοιτο κακίας βλάστημα, ὃ λυμανεῖται προβαίνον εἰς αὔξησιν, καὶ ἅπαν ἀρδῆν
D ἀφαιρεῖ τὸ κράτος ἀμφοῖν. ὑμεῖς δὲ μοχθηροῖς ἀνδράσι λάθρα καὶ συχνὰ κοινολογούμενοι, καὶ τοῖς ἀνὼν παραλόγοις ἐπὶμβροι λόγοις, τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ τὴν δεξιὰν ἀποκόπτειν ἐπιχειροῦσι καὶ ἀποπόντειν. Ἐπειτα εἰ μὲν ἐμοῦ τὴν ψυχὴν ἐξάγειν τοῦ γ'.
σώματος τοῖς ἐπιβάλοις ἦν πρὸς βιάσεως μόνη, καὶ μὴ κατὰ * πάσης ἐχώρει τῇ τε φίλων καὶ Leg. τούτων
τῇ ἐχθρῶν τὸ τῆς σφῶν ἀναιδείας ξίφος, ἴσως μὲν ἰσίγων ἂν, ἴσως δ' οὔ. οὐ γὰρ πάνυ μοι φαίνεται θεμιτὸν εἶναι τοῦτο, προδιδόναι τὴν ἑαυτῆ τις ἐκὼν γε οὖσαι ψυχὴν, ἄλλου κτῆμα καὶ παρακαταθήκην οὖσαν, φεῦ πρὸς τῆ διαστῆναι τὴν λύσιν. εἰ δ' ἴσως, φασάτω τις ἐμοὶ παριὼν, ὅτι χρεὼν ἀπᾶσι τῇ πάλαι δικαίων οἱ σοφώτεροι ῥιπτεῖσθαι κατηφιάσαντο, ὥναι χεῖρες καθ' ἑαυτῶν ἐστρατώσαντο; ἄμοιγε δὴ εἶναί πως δοκεῖ τὸ ταὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐξ ἀλλοδαπῆς ἰὼν, ἄλλῳ δεσμώτῃ φρουρὸς ἐργάσαιτο. οἱ δὲ πρὸς ἅπαντας ἀρδὴν ὁμοίως βεβαίνοι τὰ τῆς ἐπιβου-
λῆς τῇ μοχθηρῶν καὶ τῇ γε πενδιὼν τόμῃ, μιᾶς ἂν ἐλαθέτην ἢ τίλος εἴη τὸ σιγᾶν.
Εἰ δ' ἀπίβουλος μὲν ὑμῶν ἡ πρόθυσις ἐμοὶ πέφυται μέχρι νῦν, ὑποχρεοῦσθε δ' ἴστε Φέρεξης συν- δ'.
φορὰν αὖπις παράπαν ἐξαρυλάξειν κακίας πάσης ἀμέθυτον, καὶ ὅσα κατὰ τῆς ἐμῆς

ὁμοίως μαίνεται ψυχῆς, ἴσμεν δὲ ἡμεῖς ἐγὼ τήν τε ὑμετέραν ἀρτι πεπαίδευμένην δίκην, ᾗ ἐμοὶ τοῖς τὰ μακαρίτου βασιλέως περὶ τῶν κοινῶν φραγμάτων ἐπιτροπῆς τε καὶ διοικήσεως ἐντολάς. τοῦτο δ' οὐκ ἄλλως ἀναμφισβήτητον ἂν γένοιτο πᾶσιν ἡμῖν, φὴν ἔτερον ὑμῖν τοῦτο ὑπόχυσιν κατασχεῖν, καθάπερ καὶ ἐν πολλαῖς ἐν τοῖς τῆδε ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀμφισβητήσεσιν εἴωθε γίνεσθαι. πῶς δ' ἐμοὶ καταφύγιον ἀσφαλὲς ἐν τῇ παρόντι δοκῶ, κατασείσαι δυνάμενον πᾶσαν ἡμῖν ψυχῆς ὑποψίαν καὶ λογισμῶν τεκμήρια. οὐκοῦν δὴ καὶ βασιλεῖ, Ἀσκληπιάδαι φασὶ, τοῖς λύκοις ἐναύσιμον, ὑφ' ὧν ταῖς αὐλισθείσι προσιούσαις ἀφόβως καθεύδειν περίεστιν. εἰ ἔνι καὶ τοῖς ἀλόγοις δικαιόν πως ἢ ἀναγκαῖον σωτήριόν γίνεται, ἄμεινον δήπου τοῖς λόγῳ καὶ νῷ συμφυεῖ κεχρημένοις ἡμῖν ἐν τοῖς ἐπεισοδίοις φράγμασιν ἐγγύας ἀπαιτεῖν, ὑπόσαι πρὸς τὸ δὶ ὅρων καταφύγοι πίστεσιν.

ε'. Ἀμεμφαίμην δ' ἂν καὶ αὐτὸς ὑμᾶς τοῖς παραπλησίοις, εἰ μὴ ἱκανὰ πρὸς ἀσφάλειαν πίστεως τὰ φανερῶς πεπραγμένα δοκοίη. ἐν ᾧ δὲ ἐξουσίᾳ γενόμενος τῶν αὐτοκρατορείας περιβαλέσθαι τὸ σχῆμα, ὅρος ἐκάστης ἤδη τοῦ βασιλέως ὄντος πυλῶν, ὅτε δὴ σὺν τοῖς δυσὶ υἱέσιν ἐκείνου τῇ βασιλείων ἐνδον αὐτὸς γενόμενος, φρουρᾶς τραπεζιτικαῖς ἀσφαλισάμενος αὐτὰ, μηδενὸς ἀντιφάττοντος, ἀλλὰ πάντων ὑπεικόντων τῇ δίκῃ, οὐ ταυτὸν πέπονθα τοῖς παρ' ἄξιον ἐντυχοῦσί τινι θησαυρῷ, ᾧ ἀμρότεραις τὰ τῆς ψυχῆς ἀκαπιμπλάναι τῶν ἱερῶν φίλτρων ἐπιχειρήσεις. ἀλλ' ἔμοιγε τῇ ἐξαρχῆς φροδίσιος ὅρων ἐστὶς. πολλῷ δὲ δήπου σαφέστερον ἐξουσία καὶ πλοῦτος καὶ αὐτοκράτορος δυνάμεις γνώμῃ αὐθρώπου ἡλάσειν, ἢ πειθὼ καὶ ὑπεξούσιος δίαιτα. τῇ δὲ ἀκουσίῳ βιαίως ἐοίκασι τὰ ὕδατα τυραννίδων, λανθάνει δὲ μακρῷ τοῦ τῇδε ἔξωθεν πείσεως τὰς ἀληθείας καταφαδόμενα. ἐν μὲν δὴ τῷ ἐκείνου μὴ τοῦ τῶν βασιλέως πολλῶν τῆς ἡμῖν καθαρότητος παραζατικὸν, καὶ ἅμα τῆς ὑμῶν δειλίας ἀναιρετικὸν, ὅτι παρὸν ἐν ἐξουσίᾳ τὸ βασίλειον περιζώσασθαι κράτος, οὔτε πέπραχα πώποτε ἐδὲν, οὔτε βεβούλημαι, ἀλλ' ἔμοιγε πάμπαν τῇ ὅρων τῆς εἰθισμένης τάξεως ἐνδον, ἀκύρωτον σωτηρῶν τὸ φρονοῦν τῆς ψυχῆς. οὐ δὲ πονηρὸν ἀνθρώποις ἀρίσκειν ἔκεινα δεῖν, ἔστι τῇ τῶν ἀθλίων ἐπόπτῃ Θεῷ. οἱ μὲν δὴ τῶν δρομέων ἐς τὰμφανὲς καθίσαντες μάρτυρις μόνον, ἃς ᾗ παραλογίσασθαι ἔξεστι ἐοίκοτι, ἃ τις τῆς τῆς καιρίας καρπὸς τοῖς τῆς ἀρετῆς ὑποτίθησι χώμασί τε ᾗ χρώμασι. Θεὸς δ' ἐν αὐτοῖς πρὸ τῶν ἔργων τοῖς τῆς καρδίας κινήμασιν ἐρείδει τὰ τῆς ἐξετάσεως ἴχνη, ᾗ τὸ βῆμα τῆς δίκης ἐν αὐτοῖς συγαροτεῖ τῶν λογισμῶν τοῖς ἀρχαῖς, ἔνθα χώρας οὐκ ἔχει χῶμα ᾗ χρῶμα καλύπτειν, οὔτι καιρίας ἐκεῖ παραφαίνεσθαι

ϛ'. βούλεται βλάσημα. Δέκτρον δὲ, τὸ παρὸν, ὃ ᾗ πάσης αἰκτεται καιρίας ὑπεροχὴν. δίον δὲ τὸν ἐμὸν ἐπεῖνον αἰδήμονος φρόνημα ἐ δικαιοκρίνων, ὅλῳ γνώμῃ ᾗ χρεὶ ᾗ γλώττῃ συναίρεσθαι φράζειν ἢ ἐμοὶς καθυμένους ἀρρόδιδας, ὑμῖς δὲ ... ἀλλὰ σιωπᾷν ἄμεινον Θεῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέψαντας.

Ε. Ὁ μὲν δὴ Λωπακυζηνὸς ἐνταυθοῖ καταλείσας ἢ λόγου ἢ δρόμου, ᾗ ὅρους δὰς ᾗ λαβὼν πρός τι ἢ βασιλίδος πρός τι ἢ πατριάρδυ, μηδὲν τὸ παράπαν ἐπίβυλον μήτε δρᾶσαι μήτε βουλεύσασθαι, ἀναζὰς ἐξέρει τῶ βήματος.

A allenamque ab omni molitione, quæ ſit ſaluti meæ infeſta, paratus denuo ego ſum veſtræ petitionis rationem jam nunc habere, ſimulque mandatorum, quæ * Divus Imperator de Imperii hujus tutela & adminiſtratione ſcripſit. Id autem nobis omnibus non aliter ſtabile & certum fuerit, niſi jurejurando pactio firmata ſit, quemadmodum paſſim & ſæpe fieri ſolet in diſceptationibus rerum quotidianarum. Perfugium enim illud tutum mihi videtur ſo præſenti, idemque pariomnibus animi mei ſuſpicionibus, omnibus curarum fluctibus comprimendis. Nempe & herbam teſtantur medici extare lupis mortiferam, ſub qua vaſpeculis tuto liceat obdormiſcere. Si igitur & brutis animantibus ipſa neceſſitas quæſdam ſaluris tuendæ artes ſuggerit, quanto nos magis, qui ratione inſitaque intelligentia pollemus, poſtulare æquum eſt, rebus dubiis ac ſuſpectis ut nobis caveatur his omnibus cautionibus, quæ fidem jurejurando ſanciunt. Referam enim vobis paria & ipſe, ſi præteritæ res ad fidei confirmationem non ſatis eſſe videantur. Certe cum penes me eſſet Imperatoriæ poteſtatis inducæ inſignia, extremum ſpiritum jam exhalante Imperatore, tum ſcilicet cum Pulcheriam, in quo cum duobus defuncti filiis verſabar, præſidio muniebam militari, omnibus obſiſtente, omnibus metu proſtratis, non idem mihi accidit atque illis, qui in theſaurum alicujus incidunt minime digni, & manu tractare geſtiunt ardentem animi libidinem explere; ſed me intra priſtini inſtituti limites continui. At potentia & opes & quæ ſui juris eſt libertas, qua quis mente ſit declarant multo certius, quam inopis & mancipata alteri vita. Quorundam enim mores neceſſitate tanquam vi tyrannicæ oppreſſi, aliorum hominum opinionem ſic fallant, ut diu mendacium veritati prævaleat. Una igitur res hæc poſt mortem Imperatoris & meam integritatem ſatis commendat, & vos liberat metu, quod facili labore poteſtatem mihi Imperatoriam arrogare cum poſſem, nec tale admiſi quidquam nec cogitavi, ſed omnino intra officii conſueti limites incorruptæ animi moderatione ſteti. Placendum enim putavi non tam hominibus quam Deo, qui occulta perſpicit. Illi quippe teſtes exiſtunt eorum duntaxat quæ palam fiunt, & aliquando poſſunt decipi, ſi quis * vitia ſua imagine & colore virtutis obtegat. Deus vero ipſe illis, qui actiones antecedant, motibus cordis examinis ſui veſtigia imprimit, & juſtitiæ tribunal in ipſis fugit cogitationum radicibus, ubi umbra & ſpecie celari non poteſt, ſi quis inde laboret ſeſe trudere improbitatis fœtus. Altera res eſt id quod nunc accidit. Eſt autem illud ſummæ improbitatis. Vos enim cum oporteret, meam reveritos clementiam & æquitatem, omni ſtadio, manuque & lingua navare mihi operam quietos, omniſque ſolicitudinis expertes; Vos inquam .... ſed ſilere ſatius eſt, ac rem omnem Deo permittere.

V. Abrupto igitur ibi orationis curſu, datoque & accepto tam ab Auguſta quam a Patriarcha jurejurando, nihil omnino facturos aut meditaturos eos infidioſe, ſurgit Cantacuzenus & foras exit.

ANN. CHR. MCCCXLI.

a hortus Græc.

5.

Edit. Pariſ. pag. 369.

6.

* æquitate ſua. Græc.

ANN. CHR. MCCCXLI. *Edit. Paris.* *pag.* 367.

barbarum, leges reveritus, qui homicidas ingratis legitimas pœnas irrogant; negantque eum, qui ea is sit, erga Deum ipsum aut parentes aut amicos grato animo fore. Sed nimirum oportuit omnes affligi Romanorum urbes & provincias; ne, ut opinor, verera simul & recentia gentis delicta impunita essent. Eoque permissum est talia per scelus obrepere malorum instrumenta & causas, nullo illo jure quam ambitione & vana gloria. Sed age illuc redeamus, unde nostra deflexit oratio.

III. Cum, ut dixi, Cantacuzenus intelligeret, non desinere Apocaucum dolos & insidias struere adversus se, & funestissimam conjurationem in caput suum postpsulo eruptura prævideret, Imperatricem & Patriarcham privatim convenit, & hanc apud eos orationem habuit.

1. » IV. Protanorum Philosophorum præstantissimi, contraria eodem tempore eidem » rei negant inesse posse. Quod cum ita sit, » non video quænam a me possit machina » adhiberi, qua duabus iisque maxime con» trariis divisa, cautissime possim exequi » ea quæ decrevi. Nam & toti publicæ rei » unum me prospicere, & de omnibus, qui » hoc Imperio subjecti sunt, solicitum esse, ne quid detrimenti temere ab hostibus » accipiant, id quidem omnes trahit ad se » animi nervos, omnes vindicat cogitationes & curas. At eos ipsos vitæ meæ insidiari, quibus consulo, id vero gravissimum cum sit, cogit me omni alia cura » abjecta uni providere saluti meæ, & quo2. » quo modo parare mihi securitatem. Ejus » autem rei emendationem umbobus vobis » incumbere oportebat, si quæ æquum erat eum facere volassetis; vobis, inquam, » ad quos ea omnis cura spectat, quorum » omne studium in eo poni debet, ut averta» tis nec præcidatis, quidquid in Imperium » simul & Ecclesiam succreverit germinis » mali, quo in dies augescente corrumpi » possit atque omnino deleri utriusque potestatis robur. At vos, cum improbis bo» minibus clam & erebro colloquentes, eo» rumque insanis inducti suasionibus, iis ul» tro assimilamini, qui sinistra manu dex» tram amputare studeant. Jam vero, si 3. » animum mihi uni eripere vellent insidiato» res mei, nec eorum insolentissimus gla» dius per inimicos omnes per omnem stir» pem esset pervasurus, quiescerem rego fortasse » fortasse etiam non quiescem. Mihi enim » nec istuc videtur omnino permissum, ut *pag.* 368. » animam nostram, cujus est dominus al» ter, depositarii vero nos sumus, prodamus » ultro & deseramus, antequam liberave» rit is qui dominus est. Sin hoc licet, pro» deat aliquis doceatque me, cur olim ju» dices sapientissimi voluerint eos projici in» sepultos, qui suam in seipsos dextram ar» mavissent. Perinde enim illud videtur es» se quodammodo, ac si quis peregrino solo » egressus, alienum muncipium vinculis » eduaerit, & fugitivum abire jusserit. Quod » si ad omnes pariter pertinent & insidiæ » sceleratorum hominum & periculum meum, » insaniæ crimen haud effugerim, si per4. » petuo fileam. Si vero voluntatem erga » me sinceram hucusque retinuistis, eamque » pollicemini servatum iri a vobis in po» sterum expertem omnis malignitatis,

A τῶν ἀχαρίστους νόμιμον ἐπάγουσι δίκαιον, μήτε τὰ πρὸς Θεὸν εἶναι λέγοντες ἢ ποιοῦντα δι' χάριτος, μήτε πρὸς τοὺς γονέας, μήτε μὴν πρὸς τοὺς φίλους. ἀλλ' ἐχρῆν, ὡς ἔοικεν, ἅπασαν Ῥωμαίων ἅπασαν πόλιν, καὶ χώραν, καὶ αὐτὰ τὰ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας συγχεῖσθαι τὰ πράγματα, δι' ἅπαντα αἵματα παλαιότερον ἅμα καὶ πιοτέρων τὰ γένη ἀμαρτημάτων. καὶ διὰ τοῦτο συγχωρηθῆναι τοιαύτα παρεισρυῆναι κακίας ὄργανα, καὶ προφάσεις, πλὴν φιλαρχίας καὶ δόξης ματαίας, ὑδὲν ἔχούσας τὸ ὄλεθρον. ἀλλ' ἐς τὸ πρότερον ἴχνος τὸ λόγου φέρε ἀνακάμψωμεν.

Γ. Σπουδῇ δὴ, ὡς ἔφημεν, ὁ Καντακυζηνὸς, ὅτι συσκιάζων αὐθις Ἀπόκαυκος ἀπαύστως δόλους καὶ ἐπιβουλὰς B δρᾶσαι αὐτῷ, καὶ ἃ οἱ μακρὰν ἐφεμένας ἐπιβαλεῖν ἐπαγγείλας ὄψεται φόνου μεσίτης αὐτὸς τῆς ἑαυτοῦ ἀσφαλείας, ἰδίᾳ παραλαβὼν ἅμα βασιλεῖ τῷ πατριάρχῃ, τοιάδε φησί.

Δ. Τῶν ἔξω σοφῶν οἱ χαλεπώτατοι πάντα κα- ORATIO τὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐν τῇ αὐτῇ γενέσθαι ὑποκειμένῳ, α'. τῇ ἀμηχάνων εἶναι φασί. τὸν δ' οὕτως ἔχοντος, οὐχ ὁρῶ τίς ἂν ἐμοὶ γένοιτο μηχανὴ, ἣ μεσεγγυήσαιμι πρὸς δύο πανουργώτατα παρέχειν δρᾶν ἀσφαλῶς ἃ προκεχείρισμαι. τὸ μὲν δὴ τῶν ἐχθρῶν προνοεῖσθαι πραγμάτων ἅπαντων ἔστι μάλιστα αὐτῷ, καὶ πάντων ἐπιμελεῖσθαι τῇ ὑπεκπόντων τῇ βασιλείᾳ ἀνδρῶν μὴ ῥᾳδίως ὑπὸ τῆς παλαιᾶς βλαπτῆναι, C πᾶσαν ἔλαιον πρὸς ἑαυτὸ διάνοιαν, καὶ πᾶσαν λογισμῶν ὑποπάττειν φρονηίδα. τὸ δ' αὖτις ἐκείνους, ὧν προνοούμεθα, ἐπιβάλοις κεχρῆσθαι κατὰ τῆς ἐμαυτοῦ ζωῆς, τοῦτο δὲ παγχάλεπον ἂν, ἀναγκάζοι πάντων ὑποπάτας με τῇ ἄλλων φροντίδων, μόνης τῆς ἐμαυτοῦ ζωῆς προνοεῖσθαι, καὶ τὴν ἐκείνων ἀσφάλειαν ἐκ παντὸς πραγματεύεσθαι τρόπου. Τού- β. του δὲ τὴν διόρθωσιν ἀμφοῖν ὑμῖν ἀναπτῆναι ἐχρῆν, εἰ τὰ δίκαια πράττειν ἐβούλεσθε, οἷς χρὴ ἅπαν ἀνθρώπων πᾶσι τρόποις ἐπείγεσθαι ὑποτρέπειν καὶ ὑποκόπτειν, εἴτε που κατά τι τῇ τῆς βασιλείας ἐμοὶ καὶ τῆς ἐκκλησίας ὑποφύεται κακίας βλάστημα, ὃ λυμαίνεται προβαίνον εἰς αὔξησιν, καὶ ἅπαν ἄρδην D ἀφανιεῖ τὸ κράτος ἀμφοῖν. ὑμεῖς δὲ μεχθηροῖς ἀνδράσι λάθρα καὶ συχνὰ ἀσυλλογίστως, καὶ τοῖς αὐτῶν παραλόγοις ἐπόμβροι λόγοις, τῇ ἀληθείᾳ χοιρὶ τὴν δεξιὰν ὑποκόπτειν ἐπεγομένοις ἐάσητε ἐσίκατε. Ἔπειτα εἰ μὲν ἐμοῦ τὴν ψυχὴν ἐξάγειν τοῦ γ'. σώματος τοῖς ἐπιβάλοις ἐᾷ πρὸς βιάστας μόνε, καὶ μὴ καπὶ * πασῶν ἐχώρει τῇ τε φίλων καὶ Leg. πάντων τῇ ἐαυτοῦ τὸ τῆς σφῶν ἀναιδείας ξίφος, ἴσως μὲν ἐσίγων ἄν, ἴσως δ' οὔ. οὐ γὰρ πάνυ μοι φαίνεται θεμιτὸν ὑδὲ τοῦτο, προδιδόναι τὴν ἐαυτοῦ τις ἐαυτοῦ γε ὄντα ψυχὴν, ἄλλως κτῆμα καὶ παρακαταθήκην οὖσαν, ἀρὶ πρὸς τὸ δίκαιον γενέσθαι τὴν λύσιν. εἰ δ' ὧν, φρασάτω τις ἐμοὶ παρελθών, ἅπερ χρεὼν ἀπέφυ τῇ πάλαι δικαίων οἱ σοφώτατοι ῥιπτεῖσθαι κατεψηφίσαντο, ὧν αἱ χεῖρες καθ' ἑαυτῶν ἐστρατύσαντο; ὅμοιον δὴ εἶναί πως δοκεῖ τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐξ ἀλλοδαπῆς ἰὼν, ἄλλου διαμάχεσθαι πράττοντος ἐγχώριον ἐπιβουλὴν δράσαντος. εἰ δὲ πρὸς ἅπασιν ἀρδὴν ἐμοὶς ἐβάλοντο τὰ τε τῆς ἐπιβουλῆς τῇ μεχθηρῶν τῇ τε κινδύνου πέρι, μοίρας ἂν ἐλαχίστου ἐς τέλος εἶπε τὸ σιγᾶν.

Εἰ δ' ἀκίβδηλος μὲν ὑμῶν ἡ προθυμία ἐμοὶ πέφυκε μέχρι νυῦ, ὑπερχεῖσθαι δ' ἔτι τῇ φιλοῦς σωπρεπῶς αὐτῆς παραπαν ἐξαφυλάξειν κακίας πάσης ἀμέθυστον, καὶ ὅσα κατὰ τῆς ἐμῆς γ'.

ἡμέρας μαίνεται ψυχῆς, ἕτοιμος αὖθις ἐγὼ τιὰ τε ὑμετέραν ἄρτι πεφάνεσαν δύσιν, καὶ ἅπαν τὰς τῶ μακαρίτου βασιλίως περὶ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπιτροπῆς τε καὶ διοικήσεως ἐντολάς. τοῦτο δ' οὐκ ἄλλως ἀναμφισβήτητον ἂν γένοιτο πᾶσιν ὑμῖν, φησὶν ἔφορον ὑμῖν τιὰ ὑπόχεσιν ἀπαντῆσαι, καθὰ πολλαχῆ καὶ πολλάκις ἐν ταῖς τῆδ' ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀμφισβητήσεσιν ἔωθε γίνεσθαι. τῶν δ' ἐμοὶ καταφύγιον ἀσφαλὲς ἐν τῇ παρόντι δικῇ, καταστρέσαι δυνάμενον πᾶσαν ὑμῖν ψυχῆς ὑποψίαν καὶ λογισμῶν τεκμήριον. οὗτος δὲ καὶ βουλῇ, Ἀσκληπιάδιε φασὶ, τοῖς λύκοις ἐναύσιμον, ὑφ' ὧν ταῖς ἀλώπεξι προτεινόμενα ἀφόβως καθεύδειν πεπίστευκεν. εἰ ἄρα καὶ τοῖς λόγοις ἀμάχητόν πως ἢ ἀπόγνωσιν πρὸς σωτηρίαν γίνεται, ἄμεινον δήπου τοῖς λόγῳ καὶ τῷ συμφυεῖ κεχρημένοις ὑμῖν ἐν τοῖς ἐπικινδύνοις πράγμασιν ἐγγύας ἀπαιτῶν, ὁπόσαι πρὸς τιὰ δι' ὅρκων καταφεύγουσι πίστεις.

ε'. Ἀμεμφαίμιλι δ' ἂν καὶ αὐτὸς ὑμᾶς τοῖς παρακλασίοις, εἰ μὴ ἅπασι πρὸς ἀσφάλειαν πίστεως τὰ προὐπαρχόντα δικαία. ἐν ᾧ ἐξυσίᾳ γενόμενος τῶν ἀυτοκρατορείας περιβαλέσθαι τὸ χρῆμα, πρὸς ἑκάστης ἕδρας τῶ βασιλίως ὄντος πνεῦς, ὅτι καὶ σὺν τοῖς δυσὶν υἱέσιν ἐκείνου τῆδ βασιλείων ἔνδον αὐτὸς γενόμενος, φρουρᾶς τραπωτικαῖς ἀσφαλισάμενα αὐτὰ, μαθὼν ἀντιφάττοντος, ἀλλὰ πάντων ὑπεπτηχότων τῆ δίκει, οὐ ταυτὸν πέπονθε τοῖς παρ' ἀξίαν ἐντυχοῦσι τινὶ θησαυρῷ, καὶ ἀμφοτέρας τὰς ψυχὰς ἀκαπιμπλάναι τῶ ἔρωτος φίλτρον ἐπειγομένοις. ἀλλ' ἔμοιγε τῆδ' ἐξαρχῆς ἀφοδίσιος ὄρων ἐντός. πολλῷ δὲ δήπου σαφέστερον ἐξυσία καὶ πλοῦτος καὶ αὐτόνομος δυνάμεις γνώμαν ἀνθρώπου διδοῦσιν, ἢ πρεσία καὶ ὑπεξούσιος δίαιτα. τῇ δὲ ἀυτοῦ βιαίως ἐσίων τὰ ὦθι τυραννίδια, λανθάνει δὲ μακρῷ τὰς τῆδ' ἐξωθεν κρίσεις τῆς ἀληθείας καταβαλόμενα. ἐν μὲν οὖν ἐκεῖνο μὴ τιὰ τὰ βασιλίως πολλῷ τῆς ἐμῆς καθαρότητος παρασατικὸν, καὶ ἅμα τῆς ὑμῶν δειλίας ἀναιρετικὸν, ὅτι παρὸν ἐκ τῆ ῥᾴστου τὸ βασίλειον πεζεύσασθαι κράτος, οὔτε πεπραχα πιεῖν τοῦτον ὑδὼρ, οὔτε βεβούλημαι, ἀλλ' ἐμεινα πέμπτω τῆδ' ὅρων τῆς εἰθισμένης πέρυσι ἔνδον, ἀκήρατον σωτηρῶν τὸ φρονοῦν τῆς ψυχῆς. οὐ δὲ τοῦτον ἀνθρώπους ἀρίσκειν ἔοικεν δίκη, ὅτου τῆ τῶν ἀθλίων ἐπόπτρ Θεῶ. οἱ μὲν δὴ τῶν δρωμένων ἐς τὰ μέρη καθίσαντες μάρτυρες μόνοι, ὧς ἐμοὶ παραλογίσασθαι ἔξεσιν ἐοίκει, οἷ τις τῆς τῆς καρδίας καρπὸς τοῖς τῆς ἀρετῆς ὑποτίθησι χήμασί τε καὶ χρώμασι. Θεὸς δ' ἐν αὐτῆς πρὸ τῶν ἔργων τοῖς τῆς καρδίας κινήμασιν ἐρεύδει τὰ τῆς ἐξετάσεως ἴχνη, καὶ τὰ βήματα τῆς δίκης ἐν αὐτοῖς συγκροτεῖ τῶν λογισμῶν ταῖς ἀρχαῖς, ἵνθα χώραν οὐκ ἔχει χρῶμα καὶ χρῶμα καλύπτειν, οὐ τι καιρὸς ἐστὶ παραφαίνεσθαι βούλοιτο βλάσυμα. Δέσποτα δέ, τὰ παρὸν, ὃ καὶ πάσης κέκτηται καιρὸς ὑπεροχῶν. δίου δὲ νὰρ ἐμὲν ἐκείνου αἰδήμονος φρόντιδ διαιτωμένου, ὅλη γνώμη καὶ χειρὶ καὶ γλώττῃ συναίρεσθαι φάξειν ἐμοὶς καθυμένους ἀρρώστιδας, ὑμᾶς δὲ ... ἀλλὰ σιωπᾶν ἄμεινον Θεῶ τὰ πᾶν ἐπιτρέψαντας.

Ε. Ὁ μὲν δὴ Λαπαρυζηνὸς ἐπαυθοῦ καταπλέσας τῆ λόγῳ τὰ δράμεν, καὶ ὅρκους δὺς καὶ λαβὼν πρὸς τὰ βασιλίδος πρός τε τὰ πατεράθυ, μεθὼ τὰ παράπαν ἐπίβυλον μήτε δράσαι μήτε βουλεύεσθαι, ἀναστὰς ἐξέσι τῶ βήματος.

A alienamque ab omni molitione, quæ ſit ſaluti meæ infeſta, paratus denuo ego ſum veſtræ petitionis rationem jam nunc habere, ſimulque mandatorum, quæ * Divus Imperator de Imperii hujus tutela & adminiſtratione ſcripſit. Id autem nobis omnibus non aliter ſtabile & certum fuerit, niſi jurejurando pactio firmata ſit, quemadmodum paſſim & ſæpe fieri ſolet in diſceptationibus rerum quotidianarum. Perfugium animi illud tutum mihi videtur in præſenti, idemque pariter omnibus animi mei ſuſpicionibus, omnibus curarum fluctibus comprimendis. Nempe & herbam teſtantur medici exitiale lupis mortiferam, ſub qua vulpeculis tuto liceat obdormiſcere. Si igitur & brutis animantibus ipſa neceſſitas quaſdam ſalutis tuendæ artes ſuggerit, quanto nos magis, qui ratione inſitaque intelligentia pollemus, poſtulare æquum eſt, rebus dubiis ac ſuſpectis ut nobis caveatur iis omnibus cautionibus, quæ fidem jurejurando ſanciunt. Referam autem vobis parta & ipſe, ſi præteritæ res ad fidei confirmationem non ſatis eſſe videantur. Certe cum penes me eſſet Imperatoriæ poteſtatis induere inſignia, extremum ſpiritum jam exhalante Imperatore, tum ſcilicet cum Palatium, in quo cum duobus defuncti filiis verſabar, præſidio militari, omnibus obſilentes, omnibus metu proſtratis, non idem mihi accidit atque illis, qui in theſaurum alienum incidunt minime digni, & manu utraque geſtiunt ardentem animi libidinem explere; ſed me intra priſtini inſtituti limites continui. At potentia & opes & quæ ſui juris eſt libertas, qua quis mente ſit declarant multo certius, quam inops & mancipata alteri vita. Quotundam enim mores neceſſitate tanquam vi tyrannica oppreſſi, aliorum hominum opinionem ſic fulciunt, ut diu mendacium veritati prævaleat. Una igitur res hæc poſt mortem Imperatoris & meam integritatem ſatis commendat, & vos liberat metu, quod facili labore poteſtatem mihi Imperatoriam arrogare cum poſſem, nec tale admiſi quidquam nec cogitavi, ſed omnino intra officii conſueti limites incorrupta animi moderatione ſteti. Placendum enim putavi non tam hominibus quam Deo, qui occulta perſpicit. Illi quippe teſtes exiſtunt eorum duntaxat quæ palam fiunt, & aliquando poſſunt decipi, ſi quis * vitia ſua imagine & colore virtutis obtegat. Deus vero ipſis illis, qui actiones antecedant, motibus cordis examinis ſui veſtigia imprimit, & juſtitiæ tribunal in ipſis fugit cogitationum radicibus, ubi umbra & ſpecie celari non poteſt, ſi quis inde laboret ſeſe trudere improbitatis fœtus. Altera res eſt id quod nunc accidit. Eſt autem illud ſummæ improbitatis. Vos animum oporteret, meam veritos clementiam & æquitatem, omni ſtudio, manuque & lingua navare mihi operam quietos, omniſque ſolicitudinis expertes; Vos inquam .... ſed ſilere ſatius eſt, ac rem omnem Deo permittere.

ANN. CHR. MCCCXLI.

* beatus Græc.

5.

6.

* negotiis fructuoſo Græc.

V. Abrupto igitur ibi orationis curſu, datoque & accepto tam ab Auguſta quam a Patriarcha jurejurando, nihil omnino facturos aut meditaturos eos infidioſe, ſurgit Cantacuzenus & foras ealt.

ANN. CHR. MCCCXLI.

VI. Jamque erat in eo totus, ut exercitam educere & iis finem imponere pararet, quæ pridem bene decreta essent. Erant autem illa; possessiones omnibus copiis distribuendæ; tum congiarium & largitiones, & pecuniæ jam olim debitæ integra de suo solutio: (pecuniæ enim penuria tum temporis fiscus laborabat, nec erat unde suppeditarentur hi sumptus) expeditiones deinde adversus hostes, qui circumstabant; quorum alii pridem adorti arant diripiebantque impune Romanas urbes & provincias, quorquot ob oculos positæ essent; alii propter subitam Imperatoris mortem ad prædam sese jam aceinaerant.

VII. Sed & litteræ ei multæ multis ex locis clam afferebantur, Acarnanum, Triballorum, Thessalorum & Latinorum Peloponnesiorum: qui se omnes ei obsequentes fore pollicebantur. Magnifico enim & generoso illius animo delectati, ultro se suasque urbes dedere illi decreverant. Atque ille meditabatur omnia deinceps circumeundo Romanæ potestati subjicere, & eos quidem legitimo amicitiæ fœdere sibi conciliare, qui se in fidem ejus ultro conferre mallent; quibus vero animus esset resistendi, eum iis bello & armis decernere.

Edit. Paris. pag. 370.

A Ϛ'. Καὶ δὴ ὅλος ἐξῆν ἐπιμασίᾳ τῆς ἐκστρατείας, ἣ τὰ φῶς πίρας ἄγειν τὰ πάλαι καλῶς βουλεύσιτα. τὰ δ' ἦν, πρῶτον μὲν ζήνεμαί κτημάτων φῶς ἅπαν τὸ στρατιωτικόν. ἔτι τε δωρεὰ τῇ χάριτος, καὶ τῇ φῶν ὀφλημάτων ἐκτίσις ἐκ τῆ οἰκείων χρημάτων αὐτοτελῆ τῶν διάφορα ἔχοντα. χρημάτων δὲ τῶν τοιούτων δαπάνη ἐσπάνιζε τὰ βασιλικὰ φροντιστήρια, ἔπεσπε ἐκστρατείας κατὰ τῆ πίρεξ ἐχθρῶν· ὧν οἱ μὲν ἐπεπόθεσαν πάλαι, καὶ τὰς Ρωμαίων ἰδίαις αὐτῶν ὀπάσαι φῶ ὀφθαλμῶν ἑαυτοῖς ἕκαστοι πόλεις ἅμα καὶ χώρας· οἱ δ' ἐκ παραδοχῆ τῆ λητοῦσι ἦσαν ἤδη τῆ τῶν † βασιλέως αἰφνιδίου τελευτήν.

B Ζ. Ἦσαν δ' αὐτῇ καὶ γράμματα λάθρα πολλὰ πολλαχόθεν, ἔκ τε Ἀκαρνάνων καὶ Τριβαλῶν, ἔκ τε Θετταλῶν καὶ Πελοποννησίων Λατίνων, τῶν σφῶν ὑπαγωγὴν ἐπιχειρούντων. ἀρεσκόμενοι γὰρ οἱ τῇ αὐτῇ μεγαλοφυΐᾳ τε καὶ ἀγχοῦ διαθέσει τῆς γνώμης, ἑκόντες αὐτῇ προχωροῦσι σφᾶς τε αὐτοὺς προδιδόναι καὶ πόλεις τὰς ἑαυτῶν ἐκείνοις. καὶ δὴ ἐκ μελλήτη λοιπὴν πορείαν, ἅπαντα Ρωμαίοις ὑπήκοα πεπραχέναι· οἷς μὲν ἐδόκει ἑκουσὶ προχωρεῖν, νόμοις δίκαιοῦσθαι φιλίας· οἷς δὲ φῶς βουλεύσεως αὐθίσασθαι, τύπῳ δ' ὅπλων καὶ μάχης τῇ κρίσει παραχωρεῖν.

CAPUT VII.

I. Cantacuzenus in Mysos exercitum educit. Iis sibi reconciliatis, Thraciam lustrat, & præsidiis munit. Futurus Amurii adventus nuntiatur. II. Persicorum Satraparum varia fortuna. Amurius, Lydiæ & Joniæ Princeps, reliquis potentior. Maris imperio potitur. III. Cantacuzeni amicus fidelissimus. IV. Ejus auctoritatem oppugnatam defensurus, magnam classem apparat. Eodem jubente, domi remanet. V. Vetus Romanorum potentia. Ejus imago quædam sub Cantacuzeno oblata. Spes bello civili extincta.

Vide Notas. I. Cæterum orto* Arcturo, profectus Byzantio in Thraciam, circa Mysorum & Romanorum confinia palam castrametatus est, duabus de causis: aut enim perterrito Alexandro, Mysorum Rege, antiqua renovatum & confirmatum iri fœdera; aut rem totam permissum iri armorum judicio. Neque enim par erat, in Thessalorum, aut Triballorum fines ingredi, relicto post se illius exercitu, qui fulminis cujusdam instar impendens de propinquo minaturus esset Thraciæ. Reconciliatione itaque ea animi sententia & nullo negotio facta, circumire inde cœpit Thraciæ urbes & provincias, omnia oculis perlustrando, & præsidiis, prout necesse erat, munlendo, illine usque Calliopolin; quo & Persarum navalem exercitum numerosissimum trajectum iri ex Asia in Europam audierat, Thraciæ infestum, provinciisque & urbibus, quas Romani illic haberent; præfectum autem & ducem esse illius classis quendam, nomine Amur.

C Α. ΜΕΤΑ μὲν τοι τὰς τῶ Ἀρκτούρου ἐπιτολὰς, ἅρας ἐς Θράκλω ἐκ Βυζαντίου, περὶ τὰ μεθόρια τῆ τε Μυσῶν καὶ Ρωμαίων πλεφανῶς καπερανοπόδισε, δυοῖν ἕνεκα. ἢ δὲ Δάνταστος Ἀλεξάνδρου, τὸ τῆ Μυσῶν βασιλέως, τὰς φρὶν ἀναπεφάσθαι καὶ πρῶσαι συνθήκας. ἢ πολέμῳ τῶν τῶν πραγμάτων ἐπιτρέψαι κρίσιν. οὐ γὰρ ἦν ἐκὸς εἰς Θετταλὸς τε καὶ Τριβαλὸς ἀπιόντας, καταστὰν ἀφ' ὧν τὸν τότε μάχλον, ὥσπερ τινὰ κεραυνὸν ἐγγύθεν κατὰ τῶς Θρᾴκας ἐπαιωρούμενον. ὅθεν καὶ κατὰ τῆς γνώμης βουλόμενον τὰς διαλύσεις ῥᾷστα καταπραξάμενος, πορεύεται τὰς Θρᾳκικὰς πόλεις καὶ χώρας περισκοπῶν, καὶ ἀκαλόγως ποιούμενος αὐτοῖς τὰς φροD ρὰς ἐπεῖθεν ἄχρι Καλλιουπόλιος. ἔνθα δὴ καὶ ναυτικὸν ἱκανὸν διώκειν παμπλῆθη τῶν Περσῶν ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπλν μέλλοντα διαβαίνειν ἐπὶ πορθήσει τῆς Θρᾴκης καὶ † ἐν αὐτῇ Ρωμαίων χωρῶν καὶ πόλεων, ναυαρχοῦντος καὶ † τοῦτου ἄγνωστόν τινος, ὄνομα Ἄμυρ.

Β. Εἰς δὲ Σατραπίας διῃρημένης τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς, ὡς ἀνωτέρω που μοι εἰρήκειμεν, πλατύτερον, ἄλλοι ἄλλα τῇ παραλίᾳ διέλαχον τῆς Ἀσίας· ἃς οἱ ἀπόγονοι τῷ χρόνῳ ῥᾳστώνῃ διεξάμενοι, οἱ μὲν δὴ σωίσιν ἐμπειρίαν πολεμικὴν, εἰς μεῖζον προκοπὴν τῶν ἔργων ἐπηύξησαν· οἱ δὲ εὐθρόνῳ ἡδονῇ ἐπιφάσκοντες· οἱ δὲ καὶ ἀμφότερα ἡδονῇ, τοῖς ὕστερον μόλις ἐσήμηναν. εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὴν ἄνω πόλιν ἐξεπεπτώκεσαν. πάντων τούτων ἀπάντων ἰσχυρότατος ὁ Ἀμὼρ ἐγεγόνει, ὃς καὶ πάλαι χρησάμενος ὑπὲρ τοὺς ἄλλους. Αὐδίας δὲ καὶ Ἰωνίας ὅλης ὢν ἡγεμὼν, ναυτικῷ τε σόλῳ ἐπὶ θάλασσαν ἐμπέπλευκε, καὶ φοβερὸς ἐν βραχεῖ μὲν ἦν τοῖς ἐν Αἰγαίῳ νήσοις ἐγκύροις θαλασσοκρατῶν, ἀλλὰ καὶ Εὐβοεῦσι, καὶ Πελοποννησίοις, Κρησί τε, καὶ Ῥοδίοις, καὶ πάσῃ τῇ ἐν Θετταλίᾳ ἄχρι Βυζαντίδος παραλίᾳ. πᾶσι γὰρ ἅπασιν ἀπὸ βούλοιτο ναυσόλων τὸ εἶδος, καὶ φόρους ὑποσίας συωνεῖτο μάλα τοι βεβιωτὰς ἐξ αὐτῶν.

Γ. Οὕτως ὧν ἐκ πολλοῦ, τῆς τοῦ Καντακουζηνοῦ φήμης μετὰ κρότων καὶ ὕμνων μακρῶν διὰ πάσης πορθουμένης γῆς καὶ θαλάττης, ἱρασὰς ἐγεγόνει πάντοσε φοίτων ἄμυητος, καὶ φιλίαν πρόσωπον αὐθαίρετον ἐπηγγέλλετο βίᾳ παντὸς, αὐτῷ τε καὶ παισὶ βεβαίοις αὐτῷ. καὶ μέν τοι καὶ παιδὶ αὐτῷ ὡς τέλος πεπράκασι, ὅσα οἶμαι νῦν ἃ πᾶς ἀλλαχοῦ παρίδωξεν αἰών· καὶ τοῦτο φροιόντων ἡμῶν, οἷ κατὰ τὴν ἁρμόττουσαν χώραν ἀφηγήσεις, τῆς ἀληθείας ἀν ἐχώρουσι, σαφῶς τοῖς πᾶσιν ἐς παιδείαν. νῦν δὲ μόνον τὸ νῦν παρὸν χρεὼ περὶ αὐτοῦ προσῆκον ἐπάξας ἀπαλλαξόμεθα.

Δ. Τοῦ γὰρ βασιλέως τελευτήσαντος ἤδη, καὶ φήμης βεβαθείσης, ὡς βασκανίᾳ τυραννοῦντος τῆς τῆς βασιλείας γερουσίας ἐνίοι, τὸν τε Καντακουζηνὸν καθελεῖν ἐπιχείρησαν δόξαν, σατραπικῶς τινὸς ὕπνου ἐγεγόνει πλήρης θυμοῦ καὶ βιαίας ὀργῆς· ἐξ ἅμα παμπόλλων ἐμπλήσας νεῶν τὸ τῆς Σμυρναίων ἐπίνειον, ἐμελλε τὸν ταχίστην, ὡς ἐφαίνῳ, βεβαίως ἐπὶ ταύτῃ τῆδε ἄχρι Βυζαντίου Θρᾳκιωῶν χωρῶν καὶ πόλιν. Ταῦτα ἐπειδὴ περὶ Χερρόνησον ἀκοαὶ σωτηρίους Καντακουζηνῷ, διὰ ταχυδρόμων ἐγεγόνει μακρᾶς πέμψαντι, τὸν πάντων τὸν ταχίστην ἀναχαιτίσαι σόλον. ὃ δὴ καὶ θᾶττον ἢ λόγος ἐπῆν ἐγεγόνει, ῥᾷον ἢ κατὰ δοῦλον διαπόντου ἀελδάντος, τοῖς τῶ Καντακουζηνῷ γράμμασιν ὑπείξαντος καὶ ὑποδύντος τὸ βαρβαρικὸν φρονήματος ἑαυτοῦ. τοῦτο μέγα μὲν, καὶ μακρᾶν τινα ἄλλοι κομίζον τὸν ἔκπλαξιν τοῖς τῆδε ἀκούουσι ψυχῆς· εἴ τις δ' αὐτῷ τοῖς ἐρίξῃς τὸ ἀνδρὸς ὑπὲρ τῶ Καντακουζηνῷ πεφαγμένοις * ὡς φιλίαν δείγμασι παρίξοιτο ἰθέλει, πολλοσημόεσσαν ἂν τὸ βραχύπτερον ὄψαι λογίσαιτο.

Ε. Ἐγὼ δὲ καὶ ὡς τὸ πάλαι τῆς Ῥώμης ἀρέσκειν ἐκεῖνο ἦν τοῖς αὐτοκράτορσι, καὶ ἀπιόντι, καὶ ἀπιόντι, ἅπασι πρόσχημα ἦν τῶν Ῥωμαϊκῶν, πᾶσαν ἐπιπορεύομεν γῆν καὶ θάλατταν, κατέπληττον ἅπαντας, καὶ τῇ δίκῃ μᾶλλον καὶ Χαιρωνείαν ἐποίει. καὶ ὥσ' Ἀσία κατ' Εὐρώπης μάχιμον ἐκίνει ξίφος, ὅτι τοιοῦτον αὐθις· ἀλλ' ἅπαν τὸ ἀντιπάττον ὡς ἐναυσοδον ἐκίρατο σύμπνοιαν· καὶ Κίλιξ μὲν διὰ Βιθυνίας ἀσπλος ἐπορεύετο, καὶ Θρᾷξ διὰ τῆς Ἰταλίας ἀμοίως· ἐξ ὡς ἡδὺ φιλίας Σαυρομάτας τῆς Ἑλλάδος ἰόντες, τῶν τε Παναθηναίων ὄναρ θεαταὶ, καὶ

II. In ſatrapias enim diviſo Perſarum Imperio, ut alicubi ſuſius de his differentes ſupra * diximus, alii alias ſortiti ſunt maritimas Aſiæ regiones. Quas cum nepotes majoribus procedente tempore acceſſiſſent, alii induſtria ſua & rei bellicæ ſcientia effecerant, ut hæreditas illa majorem in modum ampliaretur; alii ob ingenii ſarditatem vix ſua retinuerant; alii denique etiam ſuarum rerum poſſeſſione omnino excideranr. Hos omnes Amurius potentia ſuperabat. Namque hic cum * Lydiæ præſſet & Joniæ, navalibus copiis mare implevit; & illius imperio potius, evaſit brevi metuendus, non inſulis modo Ægæi, ſed & Eubœenſibus, & Peloponneſiis, & Cretenſibus, & Rhodiis, & toti maritimæ regioni, quæ a Theſſalia Byzantium uſque extenditur. Hos enim omnes, quoties libitum eſſet, navibus advectus diripiebat, cogebatque ab iis graviſſima quotannis tributa.

ANN. CHR. MCCCXLI.

* Lib. 7. cap. 1. fol. 6.

* Vide Notas. Edit. Pariſ. pag. 371.

III. Hic igitur jampridem Cantacuzeni, cujus fama multo plauſu & maximis laudibus celebrata totum terrarum ac maris orbem peragraverat, ardentiſſimo amore captus fuerat, & ingenuam ac voluntariam promiſerat ſe, quoad victurus eſſet, ſervaturum eſſe amicitiam cum eo, & cum liberis, quos habiturus ille eſſet ſucceſſores. Et certe talem eam ad extremum uſque ſpiritum ſervavit, qualem nec rota retro antiquitas alibi (ut opinor) oſtendit. Quod nos quidem infra ſuo loco accurate omnibus declarabimus, ita quæque narraturi, ut nunquam a vero defleaui ſimus. Nunc autem, ubi id quod ad præſens inſtitutum pertinet de eo diximus, ad alia veniemus.

IV. Mortuo jam Imperatore, famaque diſperſa, cruciatos invidia quoſdam ex palatinis ſenatoribus Cantacuzeni auctoritatem conari evertere, furore quodam ſatrapico violentaque ira percitus fuerat; ſtatimque impleverat maxima navium copia portum Smyrnæorum, quamprimum (ut dixi) trajecturus, Thracumque urbes & agros Byzantium uſque afflicturus. Id cum Cantacuzenus circa Cherſoneſum caſu reſciviſſet, omni diligentia miſſis legatis providit, ut claſſis illius impetus quam celerrime inhiberetur. Quod quidem dicto citius perfectum eſt. Facillus enim quam jubenti domino ſervus, Cantacuzeni precibus ceſſit ac parult barbaricus ille ſpiritus. Id quidem magnum, & audientium animis plurimum movet admirationis. Verum id ſi quis velit cum aliis conferre amoris ſignificationibus, quas Cantacuzeno idem poſtea dedit, minimum certe ac leviſſimum eſſe judicabitur.

V. Ego vero inter hæc ad veterem rei Romanæ potentiam animum retuli, ac tempora illa ſum recordatus, quibus unum populi Romani edictum, terra & mari peragratis, mortales omnes percellebat, & pene exanimabat metu: nec Aſia in Europam gladium diſtringebat, nec viciſſim Europa in Aſiam; ſed quæcunque infenſa fuerant, concordi fœdere jungebantur; & Cilix quidem per Bithyniam inermis vadebat, & Itidem Thraa per Italiam: Sauromatæ vero, per Græciam quaſi fœderatam euntes, & Panathenæorum ſpectatores aderant; & curulibus in ludis, qui qua-

* fort. ὡς οὐκίαι δῶρα μασι παρίξοιτο

ANN. CHR. MCCCXLI. *Edit. Paris.* pag. 372.

driennio quoque exemte Olympiæ celebrabantur, de palma certabant. Tum cogitavi mecum tacite, fimile aliquid noſtra ætate extiturum fuiſſe, ſi de medio penitus ſublata fuiſſent ſomnia omnium turbarum, quæ edverſus Cantacuzenum Apocaucus ſuſcitavit. Eſto.

Α ϗ ϖ Ολυμπίᾳ καθίσαντο πεντασπιακῆς ἁρματηλασίας ἀνδάμιλλοι· ἐγὼ ἐλογισάμην καὐτὸ ἐμαυτῷ, ὡς ἐγὼ τῶν ἐφ' ἡμῶν τοιοῦτό τι συμβαινόντων ἂν, εἰ πάμπαν ἐκ μέσου τὰ συγχύσεως ἀνάπλεκτα σπέρματα, ὅσα κῆ ϗ Καπακυζηνὸν συνεκίνησε Ἀπόκαυκος. ἐκεῖ.

CAPUT VIII.

I. Imperatrix ægrotat. Apocaucus pœnæ metu in caſtellum Epibatarum ſe recipit. Patriarcha pro eo apud Imperatricem agit. Cantacuzenus Byzantium redit. Patriarchæ inconſtantiam mollibus verbis caſtigat. II. Jusjurandum duplex ab eo accipit horrendis execrationibus confirmatum. III. Rurſum Urbe egreditur. Magnam pecuniæ vim & omnis generis vaſa exportat. Earum rerum uſus. IV. Apocaucus, ſuo caſtello incluſus, Cantacuzeno inſultat. V. Hujus reſponſum.

I. SED cum illic Cantacuaenus audiviſſet, Imperatricem Annam morbo eſſe correptam, & Apocaucum ad ſuam illud perverſiſſimum ingenium rediiſſe, deprehenſumque * ad caſtellum Epibatarum præ metu aufugiſſe; Patriarcham autem Imperatricis aures pro illo indefinenter obtundere, ac precibus fatigare; exercitum ultra tendentem inhibuit: ipſe autem Byzantium quam citiſſime rediit. Ac Auguſtam quidem convaleſcentem, & morbo illo quo fuerat correpta levatam offendit. Patriarcham autem ſeparatim convenit, illius puſillam animum mollibus dictis caſtigavit, eaque commemoravit, quibus facilitatem morum in illo, & leviratem ingenii ſcite ac prudenter perſtringeret. Eum nempe, cui ſecum eſſet contentio, cujus facta linguæ adverſarentur, aut qui ipſe potius cum ſuis palam dictis pugnaret, aliis diſſidentibus atque inter ſe pugnantibus haudquaquam perſuaſurum eſſe, ut in concordiam redirent, ſeditionibuſque abſtinerent.

* *De eo ſe fugiſſe c. 9.*

II. Novum deinde jusjurandum, præter illud ſuperius, exegit. At hic volens omnem ſuſpicionem tollere, nequid gravius pateretur perjurii ſemel convictus, non ſacerdotum modo jusjurandum, ſed & illud, quod laicis ſolenne eſt, juravit: ſeque execrationibus in id maximis atque horrendis devovit, ſi nil latens mendax in iis quæ dixiſſet arguereture.

III. His ita conſtitutis, iterum Urbe quam celerrime egreſſus * eſt Cantacuzenus, magna inſtructus domeſticæ pecuniæ vi, earumque rerum, quæ comparatæ eſſent ad conciliandos muneribus obvios quoſque, populos, urbes, legatos. Supellectilia intelligo, & veſtes Italicas ex lana, & quæcumque alia plurimum ad conciliandam gratiam valent.

* *Septemb. die 28. Cantac. lib. 3. cap. 16.*

pag. 373.

IV. Aſt Apocaucus caſtello ſuo incluſus, tantum aberat ut pudore afficeretur, erubeſceretque ſuum illud minime virile ac prorſus fœmineum vitæ inſtitutum: etiam animis inflabatur, & voces omnis arrogantiæ plenas jactabat, & Cantacuzenum ipſum inſciliæ arguebat, quod non & ipſe ſibi cautione ſimili providiſſet, ut in extremis anguſtiis periculoſiſque temporibus tale haberet perſugium ac præſidium ſalutis.

Β Α. Ἄττοθι δ' ἀκηκοὼς, ὅτι τῇ τοσμιᾷ τι ἐνέσκηψε λυπῇ τῇ βασιλίδι, καὶ ὅτι τὸν συνήθη κακοτροπίας Ἀπόκαυκος ἀναξαίνων πεφάραται τε, καὶ φοβηθεὶς ἀπίδρα πρὸς τὸ τῶν Ἐπιβατῶν φρούριον, καὶ τρέτον, ὡς ὁ πατειάρχης ὑπὲρ ἐκείνου τὰς τῆς βασιλίδος ἀσης ἀκοὰς ᾐτιάρτατον ὡ παύσας ἐν δόμῳ, τὸν μὲν πρόσω πορείας ἐπίσχε, αὐτὸς δ' ἐς Βυζάντιον τάχιστα ἐπανῆκε· ἐν τῷ μὲν βασιλίδα ῥᾴθ τι καὶ ἥδε τῷ ἐνεκήψαντος ἀπαλλαγμένῳ ὥρᾳ τοσήματος· τὸν δ πατειάρχην ἰδίᾳ λαβὼν, μαλακοῖς τισι λόγοις τῆς αὐτῷ σμικροφροσύνης καθήψατο, καὶ διεξῆλθε τοσαῦτα, ὁπόσα δεξιῶς πως ἐπιῤῥαπίζοντα ὧν τῷ τε ἀκολίαν τῶν τρόπων, καὶ τὸ τῆς γνώμης ἀβέβαιον· ἐν ὅπως πρὸς ἑαυτὸν σασιάζων, καὶ πολέμια τῇ γλώττῃ ᾄσματα ὁμῶν ἔργα, ἃ μᾶλλον ἂ τοῖς ἰδίοις μαχόμενος λόγοις ἐς τύμφασις, χολῇ γ' ἂν ἄλλως σασιάζοντας καὶ μαχομένους ἀλλήλοις, πείσειε εἰς ὁμοφροσύνην ἐλθεῖν ἀσασίαστον.

Β. Ἔπειτα ἐν δάκρυσι ἐπὶ τοῖς πρεσβύρις ἐκείνοις ἀπήτησε ὅρκους· ἐν ὃς, ἐκ μέσου πάμπαν ποιεῖσθαι βουλόμενος ὕποπτον ἅπαν, ἵνα μή τι πάθῃ δεινὸν ἄπαξ ἐπιορκῶν φωραθείς, ἃ μόνοι ἱερεῖοι προσήκοντα ὀμόμασε ὅρκον, ἀλλὰ ἐν ἅς δημοσίοις ἀνδράσιν ἐθνεσι· ἐν ἀρὰς ἐπὶ πίστει φρένεσι καθ' ἑαυτῷ τὰς μεγίστας ἁμῦ ἐν φρικώδεις, εἰ ψευδόμενος ὅλως ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ἁλοίη.

Γ. Τῶν δὲ τοιούτων ἐπὶ τοιαύτῃ καταισάσει συνηχθέντων, τὸν ταχίστην αὖθις ἐξῆει τὸ ἄστος ὁ Καντακυζηνὸς, σὺν πολλῇ τῶν οἰκοθεν χρημάτων παρασκευῇ, καὶ ὅσα πρὸς δωρεὰς φιλοτίμους τῶν προσίοντι μελλόντων αὐτῷ παντοδαπῶν ἐθνῶν ὁμοῦ καὶ πρεσβέων ἐν πόλεων παρασκεύασε· ἐπιπλα φημὶ, ἐν χλαῖνας Ἰταλικὰς ἐξ ἰείου, ἐν ὅσα ἤπερ μακρὰν τὸ φιλότιμον ἔχουσι ϗ χειτῶνες.

Δ. Ὅ γε μὲν Ἀπόκαυκος ἐς τὸ φρούριον αὐτὸ συγκλεισθεὶς, αὐτὸ τὸ μᾶλλον αἰσχύνεσθαι ἐν ἐρυθριᾶν ἐπὶ τῇ αὐτῷ ἀνάνδρῳ ἐν γυναικώδει διαίτῃ, ἃ δὲ πάντιον ἐτιτύφωτό τι, ἐν ἀφρὸς ἀπάσης μετὰ διεξῆει ῥήματα, ἐν αὐτῷ Καπακυζηνῷ κατηφέστερο ἀβουλίας, ἔτι μὲν ἐν αὐτὸς τὸν ὁμοίαν ἐτοιμάσατο πρόνοιαν ἑαυτῷ, ἵν' ἐν καιροῖς ἀνάγκης ἐν φόβου τοιοῦτον ἔχοι πρὸς ἀσφάλειαν φρούριον καταφύγιον.

Ε. Ο δ' ἀκύων, ᾗ τῆς ἑκείνου καπυγλῶν διανθείας, παιδιᾶς ἀντεπῆγε τὰς ἀποκρίσεις. Οὐ λίθοις (φασὶ) τὴν πλίνθους ἐγὼ τὴν ἐμὴν τειχίζειν ἀσφάλειαν ἐγνωκα δῆν, * εἰ δ' ἐρᾷ τις ὅπως μικροῖς τῇ ψυθίσει ἐμοὶ περιπλέ-σθαι τῇ παιδιᾷ ῥηματίοις τὸν ἀφορᾶν καμψόπτα εἰθισ-μένοις· ἀλλὰ τῇ ἀδρανεμένῃ τῶν ἴδιων ἐγκαρτερουῖτι δίωκτικῶς φρά-ζειν ἔχειν αὐθάπαιον, ᾗ ἀγκυραν ἀσφαλῆ, ἀρῶντι μὲν τὰς ἀφ' ὧν θεὸν ἀναμορτεβλήτους ἐλπίδας, Ϲ τὴν ἐκείθεν ἀπαρά-παιστον δύναμιν. ἐνθα μόνῃ γαργαμένῃ τῇ γνώμῃ τῇ Ϲ ἀδήλων ἐπόπτῃ Θεῷ, τὰς ἀσφαλείας ἀμάρτυρον καὶ ἄμοιρον βλασ-τοῦ, μᾶλ' ἅλιον περιμένον τὴν Ϲ ἀρείττο-νος ἐρωμένης ἐσόπτα κρίσιν, μᾶλλ Πλάτωνος τῇ Δημοσθένους γλώττων ἀβρὰν ᾗ μᾶλλ λαμπρῶς Ἀττικίζοντα· ἀλλ' αὐτομάτως ἔχ τῆς τῇ ἀφαγμάτων ἀκολουθίας ἐπὶ μόνης τὸ θαῦμα μονουχὶ κηρύττων τῆς αἰχμώσης. ἐν μὲν γὰρ τοῖς τῇ ἀφοσκαίρων φρυαγμάτων τροφοῖς ᾗ πυργωμάτων τροφοῖς ᾗ βλασίας ταχὺ τὸ πρατὸν ἀποθνήσκει τ ὥρας ἐρήμερον ἔχον τὴν ῥίζαν· ἐγὼ δ' ἐπὶ τῇ ἀνθρώπων ψυχὰς ἐμαυτῇ κατασκάψασα φρενὶ, ᾗ πύργους παμπλήθεις τε ᾗ ἀσφα-λεῖς, οἷς ὡς ἐμβίβλητα φέρων αὐτὸς τὸν ἐμαυτῇ ψυχῶν. Ϲ ἀ μὲν Πλάτων ἐν ἀλλοτρίῳ σώματι ζῆν τὸν τὸ ἐρῶντος ἔφη ψυχῶν· τὸν δ' ἐμὸν ψυχῶν οὐκ ἐν ἀλλοτρίοις σώμα-σιν, ἀλλ' ἐν ἀλλοτρίαις συμβιοῖς ἔχθ ζῆν τοῖς ψυχαῖς μᾶλ-λον σωμάτων, ἀλλὰ ψυχῶν ὑπάρχων αὐτὸς ἐρασὴς, ᾗ ψυχὰς τὰς ἐρασὰς δ' ἐτύχησα· ᾗ ξ' ὅπως ἔπειρον ἐμψύχους τὰς τῇ πλείσων πέπραχα ψυχὰς πολίτας ἐμαυτῇ κατα-σκάψαι πύργους ἐγὼ, ᾗ ὅπως μᾶλλ πάσης γαλήνης ᾗ ἡδο-νῆς, ᾗ δίκαιον ἐλαττόλιον, τοῖς ἀπάντων χειρώμασι συμ-μετὰ Θεῷ ᾗ Θεὸς ᾗ γνώμης· ᾗ ὅπως αἰσίμασιν κατερ-θοῦσι μεμελέτηκα ξύμπασι. ἃ δ' ἐφεξῆς αὖθις ἔ λεγομένων ἅμα ᾗ ἀρωμένων σοφῶς ᾗζωγράφησεν ᾗ μαρτυρίαν. Ἀλλ' ὁ μὲν Καπυκυζηνὸς πολίτης τῶν τοῖς ξένοις ἐτύγχανε ὢν, ᾗ πιθανὸς λέγων ᾗ φράττων δεινὸς πλεῖν.

V. At ille hæc audiens, hominis ſtolidi-tatem irridebat, & ejuſmodi dabat ei reſ- ANN. CHR. MCCCXLI.
ponſa. Non lapidibus aut laterculis meam ſalutem muniendam mihi eſſe duxi, nec talibus verborum præſtigiis ea ve orationis pompa uti ſoleo, in rebus adeo exiguis atque fallacibus. Sed in morum habitudine perſeverans, habeo pro immortali præſidio firmiſſimaque anchora, primo ſpes in Deo certas; tum robur inde illibatum. His fretus, Deo ſoli, qui occulta perſpicit, mentem excolo. Hinc illa perennis mihi ſecuritas, quæ nec * ſolem expectat meliora declaraturam, nec Platonis aut Demoſthenis linguam delicatam & eximie Atticam: ſed ipſa per ſe ſolo rerum progreſſu admirationem orbi pene indicit. Qui enim præſidiorum & propugnaculorum infano faſta delectantur, ut flos deliciarum ſuarum cito moritur, radicem ſortitus haud diuturnam. Ego vero animos mihi conciliavi hominum, præſidia ac propugnacula numeroſa, eademque firmiſſima. Illis meum ipſe animum addixi. Ac Plato quidem alieno in corpore vivere amatoris animam dixit. Meæ autem animæ id obtigit, ut in alienis non corporibus ſed animis viverem. Cum enim non corporum ſed animorum amator eſſem, animos etiam amatores mei lucratus ſum, effecique ut animarentur nova quadam ratione animi plurimorum. Ejuſmodi arces comparavi mihi. Sic ego cum ſumma & tranquillitate & voluptate, omnium mihi & affectus & voluntates concilio; atque ita trophæa didici incruenta ſtatuere. Sed proceſſus ipſe temporis ſapienti teſtimonio cum dicta cum facta dijudicabit. Ac talis quidem huc uſque moribus fuerat Cantacuzenus: talia & dicere & facere non deſinebat.

* Vide Notas.

* Sic legendum, non οὐ δ' ἐρᾷ

CAPUT IX.

Edit. Pariſ. pag. 374.

I. Apocaucı molitiones detectæ. Deprehenſi diffidentia, ac fuga. Conſilium de invadendo Imperio. II. Arx Epibatarum, omnibus rebus ab eo inſtructa. Imperatoris defuncti judicium de ea arce, & de ejus conditore. Cantacuzenum ſero pœnitet, quod illius de eo mandatis non paruerit. III. Patriarchæ in Cantacuzenum perfidia. Ejuſdem officia erga Apocaucum; quem oblata impunitate ex arce evocat. IV. Apocaucus Cantacuzeno obviam prodit. Imperatoris honores huic delati in ſalutationibus. V. Multi ut Apocaucum in vincula conjiciat hortantur, ſed fruſtra.

Α. ΕΓΩ δ' ἐκείνοις ἐπάσομαι, λειπομερίσερον ἀφαγνύσμενος ἔπεσθαι. Ἀποκάμνοις ᾗ ἐκείνος ὁ πάντα δεινὸς εἰς ἐπίνοιαν ᾗ πολυτροπώτατος, ἐπειδὴ συγκυκήσας ἅπαντα, ἵνα ᾗ ἄρχοντα παραλυσάμενος αὐτὸς ἐπιβῇ τῆς ἀρχῆς, (ὅπερ δὴ ᾗ τοιχωρύχοι νύκτωρ ᾗ λῃσταὶ ποιοῦσιν, οἱ φρόνιμα τὰ ἐν οἰκίᾳ ἁρπάζειν ἔχοντες ἐχθρῶς, πρὶν ἐν τῷ ἐν αὐτῇ κατασβέσωσι φῶς) ἀλίχθη, καπνῷδά μὲν, οὐδὲν δ' ἄξιος εἰς ἀμοιβὴν τῆς αὐτὸ κακίας ἀπήλαυσε φρὸς ἐκείνου. Ἅμως αὐτὸς ὑφ' αὐτῷ τοιχωθεὶς, ᾗ δείσας μὴ τὸ μακρόθυμον ὀφί ποτε ἀπορρίψας, τὴν νόμῳ τῆς δίκης χρόνῳ) κατ' αὐτοῦ, ᾠχετλάθρα φυγὰς, ὡς εἰράκεμεν, εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἐπιβατῶν ὀνομαζόμενον· ἄκρᾳ αὐτὸς ἐκ πολλοῦ πολλοῖς ἀνάγκαις ἀναλίσκεται, ἐν τοῖς παραλίοις τῆς φρουρίοις τῆς Βιζάντιον, μικρὸν μὲν, ποικίλον δὲ, ᾗ δυμοίως ἀχυρόν τι Ϲ δύσμαχον. εἰς ᾗ ὕψος τύχης ὀξ ἀσήμου γένους ἀρδεὶς, φρόνημα ἔχει, ἄποιον ἂν ᾗ τι μεθύοντες. ὥσπερ πάντως γὰρ ἀποθανόντος τῆς βασιλέως, ἐπιχειρῆσαι

I. EGo vero illuc redeo, ſingula ac minutiora expoſiturus. Apocaucus igitur ille ea excogirando ſolertiſſimus ac verſutiſſimus, dum omnia perturbat, ut ſummoto rerum adminiſtro ipſe rerum potiatur, (quod & effractores noctu faciunt, & latrones, quibus non facile eſt ea rapere quæ in domo ſunt, niſi extincto prius lumine, ſi quod ibi ſit) deprehenſus * quidem eſt & condemnatus; nihil autem ab illo vicissim paſſus eſt, pro malitiæ ſuæ atrocitate. Cum tamen ſuimet ipſum poſſet, ac vereretur ne ille, abjecta tandem patientia, legitima animadverſione in ipſum ateretur, aufugerat clam (ut diximus) in arcem, quam Epibaton vocant, maximo ſumptu jampridem ſe extructam ſub Urbe, in maritima ora: angustam quidem illam, at multiplicem, & mirifice munitam, nec expugnata facilem. Scilicet ex ignobili genere ad ſummam fortunæ gradum evectus, ebrii hominis ſpiritum gerebat. Mortuo ſiquidem Imperatore ſomniaverat ſe Imperatoriam poteſtatem invaſurum; decreveratque, ſi viribus deficeretur

* Supra c. 8. fub.

ANN. CHR. MCCCXLI. confugere ad illam arcem, ac bellum cum illo gerere qui Imperaturus foret.

II. Itaque illuc coegerat variæ ac multiplicis pecuniæ acervos: immo & frumenti & vini plurimum, & cujuſquemodi plumenta ſalæ conditæ; denique omnium rerum, quæ hominibus neceſſariæ ſunt, maximam copiam. Aquas etiam extrinſecus juges per cuniculos introduxerat. De quo præcereuntem illæ, antequam moretetur, Imperatorem ferunt dixiſſe: Ecce emiſſa pene „ voce meas aures circumſonat Caſtellum „ iſtud, ac prænuntiat nobis delitescentem „ intus conditoris ſui infidelitatem & perverſum ingenium: rum præcepiſſe Cantacuzeno, ut illum quidem arcem demoliretur, atque in fiſcum referret pecunias illic reconditas, & pet ſeclus concervatas; ipſum autem Apocaucum in cuſtodiam daret, & in vincula, ne arrepta tandem occaſione procellam magnam excitaret, in Imperium erupturam. Sed lenitate & clementia uſus tum quoque Cantacuzenus non animadvertit, quantum ſibi ipſi & urbibus malum aſſervaret. Poſtea igitur, cum illius ſuæ imprudentiæ nequicquam eum pœnitet terer, Imperatorem ob hæc duo * ad ſtra tollebat. Sed nelelo quomodo argumenti varietate effectum eſt, ut eouſque digredemor. Redeamus itaque.

Edit. Pariſ. p. 375.

* An intelligit duos parvos con filii ab Imperatore datos, ut arcem everterent, & Apocaucum in exilium darent?

III. Cum in illam arcem aufugiſſet Apocaucus, tum ei Patriarchæ clam ſingulæ indicare & per literas ſignificare haud cunctanter: hortari ut tedeat: inſidias Cantacuzeno ut ſtruat monere, & ab eo moneri: ſimul Imperatricis aures perpetuo pulſare, & Cantacuzenum quidem calumniari ſemper, Apocaucum vero maximis laudibus extollere. Sic muliebri ſimplicitate ſocillime decepta, & in ſententiam ſuam adducta, cogitata omnia exequebatur. Atque ille eodem tempore Cantacuzenum honorifice extra Byzantium proſequitur, poſtquam tremendis jutamentis præſtitit ei cautiones ſit mavit, funeſtiſſima ſibi imprecatus, ſi potiſſima ſibi non futura eſſent, quæcunque ille ad Imperii adminiſtrationem ſpectantio dici aut fieri vellet, nec iis eſſet repugnaturus, qui illum oppugnaturi forent: Apocaucum vero accerſit munkis ſigillo Imperatorio litet is, quæ honores ei maximos & omnis culpæ impunitatem pollicebantur.

IV. Cantacuzeno itaque, cum excedens Byzantio ad urbes Thraciæ proficiſcetetur, egreſſus caſtello Apocaucus occurrit, deſilienſque ea equo adorat, otque ita honores ei Imperatorios defert. Quos & note hunc ei invito tribuebant alii omnes, qui cognatione eum contingebant, quique inter Senatores lectiſſimi erant, ut & ii qui inferiorem gradum obtinebant; ſeo quod ille Imperii procurator foret ſeu quod ab ejus arbitrio ſceptrum pendere Imperatorium viderent, ac ſuſpicarentur eum Imperatorlis indutum inſignibus conſpectum lci poſtridie, ſi colibitum eſſet: omnes enim metu proſtratos eſſe, eique petinde atque Imperatori parere.

V. Cæterum Apocaucus Selybriam uſque eum proſecutus eſt, metu exanimis, & periculum ante pedes quaſi poſitum intuens. Erant enim plurimi qui Cantacuzenum hottareotur, ut comprehenderet hominem, & vinctum deduceret Didymotichum. Non enim obſcurum erat, quantum ille in Republica excitaturus eſſet incendium, ſtatim atque Byzantium advenifſet. Idcireo Σηλυβρίας αὐτῷ, μᾶλα πιεζῶν τε, καὶ μονὴ πρὸ πολῶν ἱσάμενος βλέπων ἐπὶ οἰκήσεων ἑαυτῶν. συχνοὶ γὰρ οἱ τὴν Καντακζηνὸν ἱστορῶντες ἦσαν, συμβαλόμενοι τοῦτο· καὶ δίσμιον προτίμψαι ἐς Διδυμότειχον. ἦ γὰρ ἐλανθάνετο, ὅσον ὑγιρεῖ τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα τὴν πόλιν, καταφρονῶν ἐκείνης ὡς τὸ φρούριον τοῦτο, καὶ ἅπαν πολέμιος τῇ ἀρατίσαντι.

B. Σωμήγαγε δ' ἐν τούτοις μὰ μόνον χρημάτων πανδαπῶν ἐ πανοίων σωρὸς, ἀλλὰ καὶ σίτου καὶ οἴνου πλῆθος, καὶ ὄψων παντοίων παντὸς, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρθονίαν, ἂν ἐν χρείᾳ καθίσανται ἄνθρωποι· ὕδατά τε ἐσήγαγεν ἔξωθεν διὰ ὑπονόμων αὐτοῖς. περὶ ἃ δὴ καὶ πρὶν ἀποθανεῖν παιδόντα φάναι ἐ βασιλέα· ἰδοὺ φωνὴν ἀφῖκε μυσοπυχὶ περιβομβοῦσαν μοι πὰς ἀκοὰς τὸ φρούριον τοῦτο· φροπορύττον ἡμῖν τὸν ἐδόμυχον ἀπιστίαν τε καὶ κακοτροπίαν τὸ δημαγώγου. ἐχυκλίσαθαί τε τῇ Καντακζηνῷ, αὐτὸ μὲν καθιλεῖν, καὶ φρὸς τὸ βασιλικὸν ὑπαναστάσθαι φρυταξεῖον τοὺς ἐν αὐτῷ συνηθροισμένους ἀδίκως σωρὸς τῷ χρημάτων· αὐτὸν ὃ φρουρᾶς καὶ δισμοῦς καθυποβαλεῖν, μὸ πάλιν ἰορκῖοι χρυμάνα κατὰ τῆ τῆς βασιλείας φραγμάτων σειρὰ λαβόμβος ὀφί. ἀλλὰ τῇ φρίκῃ τε καὶ ἡμέρᾳ ἀφανῦθα χρυσάμβος ὁ Καντακζηνός, ἐλαθὲν ἑαυτῷ τε καὶ ταῖς πόλεσι μεγάλῳ ταμιδυσάμβος βλάβῳ. ὡς καὶ ἀνόητα μεταμελόμβος ὕστερον ἐπὶ τῇ κακοβουλίᾳ ἑαυτοῦ, τὸν βασιλέα λαμπρῶς ἐπὶ δυσὶν ἱμασὶ ἐκδέξι τύτοις. ἀλλὰ γὰρ ἐλαθὲν τὸ ποικίλον τῆ ὑποθέσεως ἐς τοσῦτον ἡμᾶς παρεσηγκάν. ἐπαναπτέον πάλιν.

Γ. Φεύγοντι γὰρ ὡς τὸ φρούριον τῆ Ἀποκάυκε, καὶ ἡμέλει ἀρύρα μάλιστα ἐ γράφων ὁ πατριάρχης αὐτῷ, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι, καὶ τὰς κατὰ τὸν Καντακουζηνὸν συμβουλὰς τὸ ἐπιβουλὰς, καὶ συμβουλεύοντας ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἅμα τὰς ἐ βασιλίδος συχνὰ ὑπορύτων ἀκοὰς, καὶ τὸν μὲν Καντακζηνὸν ἐβάλλων ἀεὶ, τὸν δ' Ἀπόκαυκον μακρὸς τοὺς ἐπαίνους ἐξαίρων. ῥᾷρα πάντα γυναικείας ἐξαπατήσας ἀπλότητα, καὶ πρὸς τὸν ἑαυτῷ μεθαρμόσας βούλκσιν, πάντ' ἤδρα τὰ μελετώμβα. καὶ ἅμα τὸν μὲν Καντακζηνὸν ἐστίμως φροπέμπει τὸ Βυζαντίου, φρικωδεστάτοις τοὺς ὅρκοις ἐμπεδώσας τὰς φρὸς αὐτὸν πίστεις, καὶ ἐπαρασάμβος ἑαυτῷ τὰς παλαμναιοτάτας ἀρὰς, εἰ μὴ εἴργοι διαφόρτως ὁπόσα αὐτῷ φρὸς βυλεύσας εἶη λέγεθαι τῷ πράττεθαι τῷ βασιλέως ὕπνα πραγμάτων, καὶ εἰ μὴ μάχοιτο τοῖς αὐτῷ μαχομένοις· τὸν δ' Ἀπόκαυκον εἰσκαλεῖται βασιλικῶς ἐσεισμασμένους ἐπιστολαῖς, μᾶλα πολλῷ ὑπιχνουμένους αὐτῷ τὴν τιμὴν· καὶ παντὸς ἀμηχανίαν ἐγκλήματος.

Δ. Ἀπαίροντος τοίνυν ἐκ Βυζαντίου εἰς τὰς Θρᾳκώας πύλας τῆ Καντακζηνῷ, ὑπεπόμπευε ἐξίων ὁ Ἀπόκαυκος τὸ φρυβίου, καὶ ἀποβὰς τὸ ἵππου, προσκυύνησε, βασιλικὴν ἀποτείμας αὐτῷ τὴν τιμήν. τοῦτο δὴ καὶ πρό γε αὐτὸ πεποιήκασι ἅπαντες ὅσοι τῶν πάντες, ὅσοι γένος εἶχεν προσῆκον αὐτῷ, ὅσοι τε τῆς συγκλήτου λογάδες, καὶ ὅσοι τῆ μετ' ἐκείνους, εἴτε ὡς ἐπιτρόπῳ τῆς βασιλείας, εἴτε ὡς ἐπὶ τῆς αὐτὸ βυλεύσως ὁρῶντες ἐξηρτημένον τὸ βασίλειον σκῆπτρον, καὶ ὑποπτεύοντες ὡς τὴν ὑγιραίαν βασιλικὸς ἐσαλμένον ὀρθωτεθαι παρανόμως, εἰ βυλομένῳ γε εἴη αὐτῷ· πάντες γὰρ ὑπεπτήχησαν τῇ δίκῃ, καὶ ὑπείκουν ἴσα τῷ βασιλεῖ.

Ε. Συμπολιθέντι μὲν τοι ὁ Ἀπόκαυκος ἄχει καὶ ἀθυμίᾳ ἐ οἰκήσεων ἑαυτῶν. συχνοὶ γὰρ οἱ τὴν Καντακζηνὸν ἱστορῶντες ἦσαν, συμβαλόμενοι τοῦτο· καὶ δίσμιον προτίμψαι ἐς Διδυμότειχον. ἦ γὰρ ἐλανθάνετο, ὅσον ὑγιρεῖ τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα τὴν πόλιν, καταφρονῶν ἐκείνης ὡς τὸ φρούριον τοῦτο, καὶ ἅπαν πολέμιος τῇ ἀρατίσαντι.

B. Σωμήγαγε δ' ἐν τούτοις μὰ μόνον χρημάτων πανδαπῶν ἐ πανοίων σωρὸς, ἀλλὰ καὶ σίτου καὶ οἴνου πλῆθος, καὶ ὄψων παντοίων παντὸς, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρθονίαν, ἂν ἐν χρείᾳ καθίσανται ἄνθρωποι· ὕδατά τε ἐσήγαγεν ἔξωθεν διὰ ὑπονόμων αὐτοῖς. περὶ ἃ δὴ καὶ πρὶν ἀποθανεῖν παιδόντα φάναι ἐ βασιλέα· ἰδοὺ φωνὴν ἀφῖκε μυσοπυχὶ περιβομβοῦσαν μοι πὰς ἀκοὰς τὸ φρούριον τοῦτο· φροπορύττον ἡμῖν τὸν ἐδόμυχον ἀπιστίαν τε καὶ κακοτροπίαν τὸ δημαγώγου. ἐχυκλίσαθαί τε τῇ Καντακζηνῷ, αὐτὸ μὲν καθιλεῖν, καὶ φρὸς τὸ βασιλικὸν ὑπαναστάσθαι φρυταξεῖον τοὺς ἐν αὐτῷ συνηθροισμένους ἀδίκως σωρὸς τῷ χρημάτων· αὐτὸν ὃ φρουρᾶς καὶ δισμοῦς καθυποβαλεῖν, μὸ πάλιν ἰορκῖοι χρυμάνα κατὰ τῆ τῆς βασιλείας φραγμάτων σειρὰ λαβόμβος ὀφί. ἀλλὰ τῇ φρίκῃ τε καὶ ἡμέρᾳ ἀφανῦθα χρυσάμβος ὁ Καντακζηνός, ἐλαθὲν ἑαυτῷ τε καὶ ταῖς πόλεσι μεγάλῳ ταμιδυσάμβος βλάβῳ. ὡς καὶ ἀνόητα μεταμελόμβος ὕστερον ἐπὶ τῇ κακοβουλίᾳ ἑαυτοῦ, τὸν βασιλέα λαμπρῶς ἐπὶ δυσὶν ἱμασὶ ἐκδέξι τύτοις. ἀλλὰ γὰρ ἐλαθὲν τὸ ποικίλον τῆ ὑποθέσεως ἐς τοσῦτον ἡμᾶς παρεσηγκάν. ἐπαναπτέον πάλιν.

Γ. Φεύγοντι γὰρ ὡς τὸ φρούριον τῆ Ἀποκάυκε, καὶ ἡμέλει ἀρύρα μάλιστα ἐ γράφων ὁ πατριάρχης αὐτῷ, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι, καὶ τὰς κατὰ τὸν Καντακουζηνὸν συμβουλὰς τὸ ἐπιβουλὰς, καὶ συμβουλεύοντας ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἅμα τὰς ἐ βασιλίδος συχνὰ ὑπορύτων ἀκοὰς, καὶ τὸν μὲν Καντακζηνὸν ἐβάλλων ἀεὶ, τὸν δ' Ἀπόκαυκον μακρὸς τοὺς ἐπαίνους ἐξαίρων. ῥᾷρα πάντα γυναικείας ἐξαπατήσας ἀπλότητα, καὶ πρὸς τὸν ἑαυτῷ μεθαρμόσας βούλκσιν, πάντ' ἤδρα τὰ μελετώμβα. καὶ ἅμα τὸν μὲν Καντακζηνὸν ἐστίμως φροπέμπει τὸ Βυζαντίου, φρικωδεστάτοις τοὺς ὅρκοις ἐμπεδώσας τὰς φρὸς αὐτὸν πίστεις, καὶ ἐπαρασάμβος ἑαυτῷ τὰς παλαμναιοτάτας ἀρὰς, εἰ μὴ εἴργοι διαφόρτως ὁπόσα αὐτῷ φρὸς βυλεύσας εἶη λέγεθαι τῷ πράττεθαι τῷ βασιλέως ὕπνα πραγμάτων, καὶ εἰ μὴ μάχοιτο τοῖς αὐτῷ μαχομένοις· τὸν δ' Ἀπόκαυκον εἰσκαλεῖται βασιλικῶς ἐσεισμασμένους ἐπιστολαῖς, μᾶλα πολλῷ ὑπιχνουμένους αὐτῷ τὴν τιμήν· καὶ παντὸς ἀμηχανίαν ἐγκλήματος.

Δ. Ἀπαίροντος τοίνυν ἐκ Βυζαντίου εἰς τὰς Θρᾳκώας πύλας τῆ Καντακζηνῷ, ὑπεπόμπευε ἐξίων ὁ Ἀπόκαυκος τὸ φρυβίου, καὶ ἀποβὰς τὸ ἵππου, προσκυύνησε, βασιλικὴν ἀποτείμας αὐτῷ τὴν τιμήν. τοῦτο δὴ καὶ πρό γε αὐτὸ πεποιήκασι ἅπαντες ὅσοι τῶν πάντες, ὅσοι γένος εἶχεν προσῆκον αὐτῷ, ὅσοι τε τῆς συγκλήτου λογάδες, καὶ ὅσοι τῆ μετ' ἐκείνους, εἴτε ὡς ἐπιτρόπῳ τῆς βασιλείας, εἴτε ὡς ἐπὶ τῆς αὐτὸ βυλεύσως ὁρῶντες ἐξηρτημένον τὸ βασίλειον σκῆπτρον, καὶ ὑποπτεύοντες ὡς τὴν ὑγιραίαν βασιλικὸς ἐσαλμένον ὀρθωτεθαι παρανόμως, εἰ βυλομένῳ γε εἴη αὐτῷ· πάντες γὰρ ὑπεπτήχησαν τῇ δίκῃ, καὶ ὑπείκουν ἴσα τῷ βασιλεῖ.

Ε. Συμπολιθέντι μὲν τοι ὁ Ἀπόκαυκος ἄχει καὶ ἀθυμίᾳ ἐ οἰκήσεων ἑαυτῶν. συχνοὶ γὰρ οἱ τὴν Καντακζηνὸν ἱστορῶντες ἦσαν, συμβαλόμενοι τοῦτο· καὶ δίσμιον προτίμψαι ἐς Διδυμότειχον. ἦ γὰρ ἐλανθάνετο, ὅσον ὑγιρεῖ τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα τὴν πόλιν, καταφρονῶν ἐκείνης ὡς τὸ φρούριον τοῦτο, καὶ ἅπαν πολέμιος τῇ ἀρατίσαντι.

τιον. πῶν' ἄρα ἡ ὡς ἐκ συμφώνου πάντες ἰωάγκασαν, ἕως ἐν χερσὶν ἔχοι τὸ θήραμα, ἡ ὅσον γαλήνην τοῖς δημοσίοις ἐμπρήσειε φάγμασιν. ὁ δὲ τὸ φιλάνθρωπόν τι ἐν ἑλαρῷ ἔασεν μεταθέσθαι βυλόμενος, παρεμύθητο δ' ἐκείνων παράκλησιν. πάντα γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ χειρὸς ἐξῆφθαι, ἐ πάντ' ἐκεῖθεν ἐλέγε διοικεῖσθαι, ἐ μὴ δύνασθαι πλημμέλειάν μηδεμίαν, ἃ μὲν ἐκεῖθεν εἶναι συνεγνωσμένων· μὴ δ' αὖ εἶναι τῷ ἀδυνάτων μηδέν, ἃ μὴ ἐκεῖθεν εἶναι ἀπεγνωσμένων.

A quasi ex composito omnes illum compellebant, quandiu prædam in manibus haberet, ut præsentem Reipublicæ tranquillitatem conferret. At ille de minimum quidem volens recedere ab illa sua humanitate, mitique ingenio, eorum rejiciebat adhortationem. Omnia enim a manu Dei pendere, omnia ab illo dictitabat administrari, nec posse perfici quidquam, quod non illi esset comprobatum, & vicissim omnia posse perfici, quæ ab illo non improbarentur.

ANN. CHR. MCCCXII. *Edit. Paris.* pag. 376.

CAPUT X.

I. Reverso Apocauco, Patriarcha vitæ institutum mutat. In Cantacuzenum ipse quoque conspirat. II. Imperii Procuratorem se instituit. Apocauco Urbis Præfecturam & alias dignitates confert. Pactio diris juramentis firmata, ne Cantacuzenus unquam recipiatur. III. IV. Apocaucus Octavii Cæsaris exemplo, Nobilibus Curiam & civilia negotia committit: bellum sibi sumit administrandum. V. Res adversus Cantacuzenum a Patriarcha designatæ.

Α. Ὅττῳ τοίνυν ἐκεῖθεν ἀπολυθεὶς ὁ Ἀποκαυκος, ἁμοῦ τε αὐτὸς ἦκε εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐ ὁ πατριάρχης ἰδὼν, ἀθὺς μεταπλάσσει ἑαυτὸν ἐ διαιταν, ἐ γλῶτταν, ἐ γνώμην, ἐ ἦθος ἐξ ἱερῶ πρὸς τὸ δημοτικώτερον· ἐ ἅρας ἐξ ἱεροῦ, τλῶ σκυλὼ ἐν τοῖς βασιλείοις καθάπαξ ἐπήξατο. ἔνθα παντύχιός τε ἐ παντμέτιος ξυῶ γε τῇ Ἀποκαύκῳ καθήμενος ἐπὶ τῆς βασιλίδος, τῆς δόλοις οἷς ἐρράπτετο ἐπὶ φθορᾷ συμπάσῃ τοῦ αὐτὸς Καντακζηνῶ, ἐ ἄλλων δημοσίων συγχύσεων ἀναίρετο λαμπρὰς ἐ αὐτὸς τὰς πηγάς. ἐ λῶ, τὸ μὲν χρῆμα τῆς βασιλείας ἐ τὸ ἐσθήματος, ἱερὸς ὁ ἀνὴρ· τῇ δὲ γνώμῃ ἐ τοῖς ἔργοις, ἀθέσμιον.

Β. Καὶ φρῶτα μὲν ἑαυτὸν αὐτὶ βασιλέως κεχειροτόνηκεν αὐτοκράτορα· τὸν δ' Ἀποκαυκον διοικητὴν ἐ ἀγοραιόμον ἐ ἐπίτροπον Βυζαντίου τε, ἐ τῶν ὑπὸ τὸ Βυζάντιον πόλεων ἅμα ἐ νήσων πασῶν, ἐ ῥητῶν ἐ ἀορίστων διανομέα· ἐ ἐπὶ τούτοις δόγμα λῶ ἐ ψήφισμα κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν, ἄρρητα ἐρρησμένον φερωνύμοις, μηδαμῆ ποτὲ Καντακζηνὸν εἰσδέξασθαι, κἂν πᾶσαι ἡ μυρίοικοι ἐσδύνωσι, κἂν πᾶσαν ἡ μυρίανδρον ἐσδιδῶσι· κἂν ἀγγέλων μυστήρ τις ἐξ ἀρωῦ.

Γ. Ταῦτα ἀμφοτέρων ἰδόντα τὰ πιστώματα. ἦσαν δ' οἷς ἀληθῶς τὸ Ἀποκαύκου δεινότητος. ὠνειροπόλησε γὰρ ἀθὺς (ὡς εἴρηται) βασιλέως, ἓς ἐν πολλῇ ἀπορμητικῶς ἐνεφύτευσε ἴχνη τινὰ λογισμῶν τῇ ψυχῇ· κἀπειδὴ τὰς τῶν πάλαι βίβλων ἐσοίμως ἐσδιατρίβων λῶ τὰ μάλιστα, ἐς μνήμην ἦκε Ὀκταβίου Καίσαρος τὸ λύχνου, ἐ ὡς ἐκείνου λελαθότως ἀνῆγε τλῶ μίμησιν. ἐ γὰρ ἠμαθὲς, μᾶ τὸ καθελὼν τὸ τῆς ἡγεμονίας ἑρμῆρος Ἀντώνιον ἅμα Κλεοπάτρᾳ τῇ Αἰγυπτίᾳ, ἐκ ἄλλως ἐνόμισεν αὐτοκράτορ τῆς ἄλλης ἀρχῆς κατεστῆναι, ἢ τὸ τῆς βυλῆς συγκλητικὸν ἀξίωμα συγκαθελών. ὅθεν συγχωρῶν ἐκείνοις πλάττειν, ἐκαρπᾶτο τὸ μεῖζον αἰεί· τὰ δὲ λῶ, αὐτὸς μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ καθημένης τὰς δίκας τοῖς πόλεσι διαίμεν, ἐ τῆς γε ἔξω ἐπιτρόπων ἀρχαιρεσίας, ἅπερ αὐτὸ δίφρα ἐ δυνάμεως αὐθεντικῆς· αὐτὸς δὲ τῷ τὸ ὑπερτατικὸν ἐ ταυτικὸν δυνάμεων ἔχοντα τλῶ ἀγεμονίαν, τοῖς ἔξω πολέμοις ἐναγωνίζεσθαι, ἐ ἐξ τῆς ἑαυτοῦ παλαιπωρίας τὸ ἀπαλαίπωρον πυ-

B SIC igitur dimissus inde Apocaucus Byzantium venit. Quem ubi vidit Patriarcha, statim & vitam & linguam & sententiam & mores transtulit a sacris ad profana, temploque valere jusso, sedem in Palatio semel stabilem fixit. Ibi totas noctes & dies cum Apocauco Augustæ assidens, dolis suffragabatur, quos illi to Cantacuzeni exitium nectebant, & publicarum turbarum sodiebat ipse quoque fontes luculentos. Ac vir ille, baculo quidem & vestimento tenus, sacerdotem sapiebat: animo autem & operibus ejus nihil moderatæ inerat, nihil justi.

II. Primo itaque dominum se omnium rerum vice Imperatoris instituit: Apocaucum vero administrum & Ædilem & Præfectum ram Byzantii, quam urbium insularumque C omnium Byzantio subditarum; dicendorum denique ac tacendorum dispensatorem. Ad hæc lege & communi decreto, horrendis juramentis subnixo, inter ambos convenit, ne unquam reciperetur Cantacuzenus, quantumvis pœnitentem se significaturus esset; ac ne quidem si aliquis de cœlo Angelus interveniret.

III. Ea videbantur utriusque esse instituta: revera autem ista hæc ab Apocauci solertia proficiscebantur. Somniaverat enim statim, uti diximus, Imperatoriam dignitatem, cujus pridem imagines quasdam ac velut semina animo infixerat. Et cum jam olim in veterum historiis versatissimus foret, in memoriam illi venerat Octavius Cæsar Augustus, eumque imitandum sibi tacite proposuerat. Etenim ille sublato cum pag. 377. D Cleopatra Ægyptia Antonio, infidiatore & Imperii æmulo, non aliter putavit supremam omnium rerum dominum extiturum se esse, quam si Senatoriam Curiæ dignitatem evertisset. Quamobrem minima auctoritatis parte Senatoribus concessa, maxima ipse semper fruebatur. Id autem erat, ut ii quidem Romæ sedentes jura urbibus darent, & magistratus tanquam e solio publicaque auctoritate legerent; ipse autem terrestribus ac navalibus copiis præfectus, externis bellis occuparetur; & molestiis omnibus sibi uni susceptis, pararet undique, famuli instar, sena-

ANN. CHR. MCCXLI. tui ac Reipublicæ tranquillitatem: cum illi haud intelligerent, eum qui exercitibus præeſſet, facillime poſſe utarpare dominatum omnium rerum.

IV. Illam igitur viam Apocaucus inſidioſe & caute ipſe quoque ingreſſus, effecit ut omnes nobiles ordineri ſenatorio adminiſtrando vacarent, ipſe autem exercitibus præficeretur; quo ſcilicet velut famulus, externis bellis terra mariqoe conflictatus, omni ſolicitudine illos levaret. Ea ratione univerſos poteſtati ſuæ nec opinantes ſubjecit; cum ipſos illos, qui genere & fortunæ ſplendore eminebant, carceribus quibuſdam obſcuris includeret, quemadmodum ſtabulis pecora bubulci ſolent, alios aurem patria urbe exulare cogeret. Iis certe omnibus, qui circa Auguſtam ſeu viri ſeu fœminæ eſſent, multa pecunia circumventis, regebat jam poſſidebatque ut manciplum, non Auguſtam ſolum, ſed & ipſum Patriarcham, non tam adulationibus deceptum, quam illius facinoroſam ſtrenuitatem veritus. Iraque nihil gerebatur, quod non ab illius & voluntate & voce penderet.

V. Cum igitur in eum ſtatum Imperii adminiſtratio deveniſſet, ſumma cum acerbitate omnia agebantur. Nam Patriarcha, quaſi cœleſtis regni claves in manibus haberet, perpetuam mercedem & præmia laborum ſempiterna affirmare pollicebatur el qui Cantacuzenum ſuſtuliſſet, ſeu mortiferis venenis, ſeu ureanis devotionibus diaboliciſque præſtigiis, ſeu quocunque alio modo poſſet. Idem amicos cognatoſque Cantacuzeni, quotquot ſeu Byzantii ſeu in aliis urbibus auctoritate pollebant, contemptiſſimos habebat, & litteras ſigillo Imperatorio obſignatas emittebat, quæ Cantacuzeno quidem Imperii adminiſtratione interdicerent, & federe Didymotichi ôtioſum tanquam in carcere juberent; exercitum autem, quem ille ſibi habebat addictum, quam celerrime Byzantium regredi Imperarent.

Edit. Pariſ. pag. 378.

A πηχθὲν οἷον ὑπηρεσιῶν πλεκτικὸν τῇ συγκλήτῳ ἢ τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν· ἃ αὐτὸς δυνάμενον ἐκεῖνον, ὡς ὁ τῆ στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐγκρατὴς, ῥᾷστα τῆ ὅλων χειρώσατο τὸ κράτος.

Δ. Ταῦτα οὖν ἐπιβουλὴν τῇ σωτηρῶ ἢ ὁ Ἀπόκαυκος ἐλαλυθὼς τῶν ἐδέσ, ἢ τὰς μὲν γυναῖκας ἁπάσας κατακλειομένας τὸ ἐ βουλῆς δῆθεν διορᾶν ἀξίωμα, αὐτὸν δ' ἐν ὑπερόπτῳ χήματι, μετὰ τῆ στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῖς ἔξω μάχαις ἐφεσταλαιτωρούμενον κατά τε γῆν τῆ θάλασσαν, ἅπαν πεφυκοῖεν αὐτοῖς τὸ αὐθόρυβον, ἐλαθὲν ὑποχείριος ἅπασιν ὑποπεσάμενος· αὐτὸς μὲν τὰς γύναι τῆ δέξη φρυάττοντας ὁρατῶς τισι ζορατῶς ἐγαλείσας, καθάπερ ταῖς μάστιξι οἱ βυκόλοι τὰ θρέμματα· τὰς δ' ὑπηρεσίας τῆς πατρίου πολιτείας πόλεως· τὰς γε μὴν περὶ τὴν βασιλίδα πάσας ἢ πάσας χρήμασιν ἀδρυτέροις περιελθών, ἔχων ἤδη ἢ ἔφερε ἀ μόνον τὸν βασιλίδα καθάπερ ἀνδράποδον, ἀλλὰ ἢ αὐτὸν πατριάρχην, ἀ ποσῶν ταῖς θυμούσαις ἐξαπατώμενον, ὅσον ὑφαντήσατο τὸ ἐκείνου δραστήριον. ὅθεν αὐθημὲν τῆ θρωμένων, ὃ μὴ τὰς αὐτῶ βυλήσεως ἢ γλώττης ἔρωτα.

E. Εἰς τοῦτο τοίνυν τύχης τῆ βασιλικῶν ξυμφυσήσεως πραγμάτων, πάντ' ἐδρᾶτο τὰ χαλεπώτατα. ὥσπερ γὰρ εἰ τὰς κλεῖς τὰς ἄνω βασιλείας ὁ πατριάρχης ἐπέπιστο ἐν χερσὶ, ἵνα βιβλίας ὑπισχνεῖτο τὰς αἰωνίας ἀντιδόσεις, ἢ δίδια τὰ τῆ πόνων ἐπαθλα, εἰ Καντακυζηνὸν ἀνέλοι τις φαρμάκοις δηλητηρίοις, ἢ δολεραῖς τισιν ἐπωρείαις ἢ γοητείαις δαιμονικαῖς, ἢ ὅτῳ ἂν δυνατὸν ἦτορ· ὁ δὲ τῆ τε ἐν Βυζαντίῳ ἢ πάσῃ πόλει τῶ Καντακυζηνῶ φίλων ἢ συγγενῶν τὰς ἰχύσεσι ἐν Κορὲς ἐτίθετο μοίρᾳ, ἢ βασιλικὰς ἐσκευωρεῖτο ἐπιστολὰς δόκιμα, τὰ μὲν Καντακυζηνὸν τὰς ἐπιτροπῆς τῆ βασιλικῶν καθαιρέσας πραγμάτων, ἢ ἀργὸν ἐν Διδυμοτείχῳ καθῆσθαι καθάπερ δεσμώτην διακελευομένας· ἃ δ' αὐτῆ προσαιτοῦντα στρατὸν, τῶν παχέσιν ἐπαναπέμψαι πρὸς τὸ Βυζάντιον.

B

C

D

CAPUT XI.

I. Factionis Cantacuzeniana Nobiles a Patriarcha & ab Apocauco petunt, ne ſecum durius agatur. Hi plebem in eos incitant. II. Nobilium fuga. Eorum domus everſæ, bona direpta. Cantacuzeni mœror & anxietas. III. Triſtes nuntii de Matre in carcerem conjecta, aliiſque domeſticis cladibus. Viri conſtantia. IV. Literæ ſigillo Imperatorio munitæ, per quas ipſe in ordinem cogitur. Alia ex aliis gravia ei nuntiata. V. Animus inter has anguſtias anceps & fluctuans. Mors intentata, niſi ſe Imperatorem ſalutari patiatur. Eo recuſante, alius ſtatim ſalutandus. VI. Imperatrix per legatos officii admonita, contumelioſe reſpondet.

I. AMICI itaque cognatique, quos Cantacuzenus lectiſſimos Byzantii habebat, & cum his nonnulli eorum qui alia neceſſitudine cum attingabant, metuentes ne ſinguli comprehenſi fortibus viris indigna paterentur, ſimul in unum locum convenerunt, ut communi conſilio ſalutem ſuam procurarent. Ac primum quidem ad Patriarcham ſe contulerunt, ut ab eo peterent, ne ſecum durius ageret, ſed ſe ſuamque familiam ſuo patrocinio tueretur. Deinde ad Apocaucum, ut ſimilia ab eo impetrarent. Quibus ille reſpondit, ſe nihil eorum quæ ipſis timerent, cogitare, ſed ſe ſuamque familiam ſuo patrocinio tueri. Poſtea vero ſe ipſum Cantacuzenum ſalutare, ſi ipſi ſuadere vellent. Quod ſi facerent, ſe ipſum quoque ſalutaturum. Quæ ubi illi audierunt,

ἀνδρίας ἀνάξια πάθωσι, συναθροίζονται τε πρὸς A ἰσὸς τινος εἶκον, ᾗ κοινολογησάμενοι ἀφιεβιώσονται πρὸς τε τὸν πατριάρχην ᾗ τὸν Ἀπόκαυκον, περὶ τῶ μὴ παθεῖν τι τῇ ἡμιζομένων δεινῶν· μηδ' γὰρ ἂν ἀνίξιθαι παραλόγως ὑτωσί πως ἀγωτὶς τι φρὶν δρᾶσαι παθεῖν· τὸς δ' ἀπαντήσεσθαι μὲν ἀδὲν πρὸς αὐτὸς· πίμψαντας δ' ἀνὰ πᾶν τὸ Βυζάντιον, ἀνασεῖσαι τὸν ὄχλον διὰ τῇ δημάρχων, ᾗ ἀναπλέξαι τλὺ ἄλογον ᾗ ἀπαρίθμητον τῶ δήμω φορὰν κατ' αὐτῶν τόξοις, ᾗ ξίφεσι, ᾗ χειροπλιθέσι χερμαδίοις τοῖς προσυχέσι.

B. Τοῦτο δὲ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα βλέποντες ἐκεῖνοι, τῶ πλήθος ἄδη συρῤῥέοντος ἐκ' αὐτὸς κατὰ πο- τιμὸς ᾗ σμήνη μελισσῶν ᾗ χαμέρια πτίλαγος νύ- B μφα, δραμόντες ἀπιμόχλασαν μίαν ὠδὸς τῇ ἐν πολλοῖ ἀκλεισμένων τῶ τείχος πυλῶν· κἀκῶθεν ἐξιόντες, ᾧχοντο ἅπαντες ἀβλαβεῖς, ᾗ ὑπὸρ ἑξήκοντά πω τὸν ἀριθμὸν ὑπάρχοντες. τλὺ μὲν οὖν ἀπέραν ἐκείνων, ᾗ ἅμα τλὺ ἰφεξῆς ἡμέραν ἄχρι δείλης ὀψίας, ἐν ἑνί τινι χώρῳ τῇ τῶ Βυζαντίω πυλίσματι προαστείων, πεμμένοντες ἴσως ἐκ Βυζαντίω πρᾶόν τινα ᾗ πρὸς εὐρλιὸν βλέποντα λόγον. ἐπεὶ δὲ τλὺ τε τῇ οἰκιῶν αἰφνίδιον καθαίρεσιν σφῶν ἀπυθόμενοι, Ϛ ἀπαγγελὺ ᾗ δήμωσιν τῇ οἰκείων, ᾗ πάντα δύπερ τὰ τῇ ἐλπίδων ἐναντιώτατα, φράντις ἐκτὸς πλήρεσι ταῖς λώβαις, ἀφικνοῦνται ἐς Δι- δυμότειχον, πλεῖστα τὸ παράλογον τῆς σφῶν αὐτῶν C θαυμάζοντές τε ᾗ ὀδυρόμενοι συμφορᾶς. ὡς δὲ πᾶσι ἰδεῖν ᾗ ἀκοῦσαι τὸν Καταχύζενὸν, περιελ- γῆσαί τε τλὺ ψυχλὸ, καὶ δακρύων γενέσθαι ἐγ- γὺς, ᾗ τελευτῶν ἐξ ὑποψίας μακρᾶς ἀναλαβεῖν λογισμὸν, ἐπλεπτόμενον τλὺ ἀτοπίαν τῶ πράγμα- τος.

Γ. Οὔπω τὸ πρῶτον ἠρέμησε κῦμα, καὶ δεύτερον ἀπερράγη τῶ πρεσβυτέρου πολλῷ χαλεπώτερον. ἦκε γάρ τις ἐς τλὺ ὑστεραίαν ἀγγελῶν τλὺ τε τῆς μητρὸς ἄτιμον καθαίρεσιν, καὶ τλὺ τῇ οἴκων αὐτῆς καθαίρε- σιν, ᾗ τλὺ τᾶς περιουσίας ἅπασας δήμευσιν· καὶ ὡς πολλοὶ τῇ γνησίων, ἀναπεπόμβιοι καθημέραν ᾗ ἀπαιτούμβιοι τὰ ἐκείνης χρήματα, πᾶσαν ἐ- D δίκαν ὑπομένουσι πόνων· οὐδὲν δὲω θαυμαστὸν, εἰ πρὸς τὸν τοιοῦτον συμφορᾶν οὐκ ἀπέῤῥᾳξε τὸν ψυχὸν, οὐδ' ἐξέστη τοῖς λογισμοῖς ἐκείνος, ἀλλὰ πάνυ θαυμασιώτερον, πῶς παιδείαν ὕπνε Κυ- ρέου τοῦτο ξωπυρουμένης, ἐπαπιδύσατο πρὸς τοὺς τᾶς καρτερίας δούλους, ᾗ διετέλεσε τοῖς ὅλοις δεινοῖς ὡς ἀδάμας ἐγκαρτερῶν. ὁ γὰρ καιρὸς ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἐμέρᾳ ἐφ' ἡμέρᾳ ἐπέντλει τὰ τῇ δεινῶν κύματα.

Δ'. Οὔπω συχναὶ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ἥκέ τις ἐκ Βυζαντίω φέρων αὖτῇ βασιλικῶς ἐσφραγισμένα γράμματα, αὐτὸν μὲν ἔκει καθεῖρξον ἡμερῶν ἐπι- πέττοντα, Ϛ μηδ' ὁτιοῦν ἐνεργεῖν τὰ λοιπὰ τῇ βα- σιλικῶν· τὸς δὲ φρατρίᾳς ἐς Βυζάντιον * ταχίστω ἐπανέναι. κἀκεῖνα ἐφοίτων ἴτερα ἀγγελίαι, φάσκου- σαι τὸν ἀφαίρεσιν καὶ διανομὸν τῇ αὐτῆ χωρίων φρὸς βασιλέως ἀνδράσι ᾗ ἀγοραίοις, ᾗ ἐσοι

tur, conveniunt lo unius cujusdam ædes. Ibi colloquuntur inter ſe, miſſaque ad Patriarcham & Apocaucum legatione, poſtulant, ne eorum malorum, quæ fama jam nuntiaverit, ullum ſibi inferatur: nec enim eos eſſe ſe, qui citra ullam rationem indignum aliquid, antequam fecerint, paſſuri ſint. At illi nil eis reſpondere: ſed mandata per totum Byzantium mittere: plebem per tribunos incitare: cæcum atque effrænem vulgi impetum incendere teſtis, gladiis, ac miſſilibus lapidibus. ANN. CHR. MCCCXLI.

II. Quod cum iſti præter ſpem omnem intuerentur, multitudine torrentis inſtar, apumve examinis, aut bybernorum pelagi fluctuum, jam confluente, cucurrere ad unam ex murorum portis jampridem clauſis, eaque ſtatim reſerata egreſſi omnes incolumes inde evaſerunt, viri opinor pluſquam ſexaginta. Noctem itaque illam, ac diem ſequentem ad veſperam uſque, in ſuburbano quodam prædio manſerunt; fortaſſe expectantes, quoad benignus aliquis & pacis auctor nuncius ex Urbe afferretur. Poſtquam autem & domorum ſuarum ſubitam everſionem reſciverunt, direptionemque & publicationem rei familiaris, omnia denique deſperatiſſima, laxis inde habenis avehuntur, & Didymotichum perveniunt, mirantes plurimum, & caſus illius ſui inſolentiam conquerentes. Quæ ſimul Cantacuzenus vidit atque audivit, dolorem animo cepit acerbiſſimum, nec longe a lachrymis abfuit, & rei novitate perculſus, maximos curarum æſtus ex conſilii inopia concepit. *Edit. Pariſ. pag.* 379.

III. Nondum primus ille reſederat fluctus, cum alter erupit multo violentior. Venit enim quidam poſtridie nuntians, matrem in carcerem indigne conjectam eſſe: domum ejusdem exciſam: universas facultates publicatas: a multis neceſſariorum per omne tormentorum genus quotidie exprimi & exigi quas ea habuiſſet pecunias. Non mirum igitur, quod tali calamitate accepta vitam in non abruperit, nec mente emota ſui ipſius compos eſſe deſierit. Sed multo admirabilius, quod caſtigationem illam divinitus immiſſam intelligens, cum fortiſſimis quibuſque in certamen patientiæ deſcenderit, & rebus quantumlibet adverſis ſteterit adamantis inſtar firmiſſimus. Tempore enim procedente alii ex aliis calamitatum fluctus in dies ſuperveniebant.

IV. Non multi ea eo dies efflaxerant, cum ecce quidam Byzantio veniens litteras affert ſigillo Imperatorio munitas, quibus ipſe quidem domi ſedere & ab Imperii adminiſtratione inpoſterum penitus ſe abſtinere, exercitus vero quam celerrime Byzantium redire jubebatur. Tum alii ſtatim nuntii advolabant; adempta ei ſua prædia, diviſaque aſſe operarlis & circumforaneis hominibus, ac ſi qui alii de colluvie plebeja audacem adverſus eum linguam maxime exaculſſent. Is enim, qui & plura & graviora in eum maledicta congeſtiſſent, mercedes proponebantur ac præmia non ſolum prædia iſtius, ſed & honores & dignitates, & aditus ad munera, etſi piſcator eſſet, etſi merum rus ligonemque ipſam redoleret

* ἀπεσταλμένου τῇ

Nicephr. Gregor. Tom. II.

ANN. CHR. MCLXLI. ir, qui linguam io ejuſmodi convitiis exercitatiſſimam haberet.

V. Hæc ille cum & videret & audiret, modo in leoitate ſua conſtans perſeverabat, eamque ut pote alumnam & æqualem ſuam non poterat facile prodere: modo trahebat animum io diverſa, ſecumque expendebat quidnam facto opus foret. Quieſcere animi nec tutum ſibi videbat eſſe, nec Imperatoris filio Joanni Palæologo, nec nobilitati, quæ Byzantio egregia ad ſe conflixerat. Jam enim & Nobiles illi, iram alentes animo graviſſimam, ob injuriam qua affecti fuerant, ac magis adhuc de vita ſua in futurum ſolliciti, mortem ei præſentem intentabant, niſi a ſe ſalutaretur Imperator. Eo quippe detrectante, præſto ad eam rem futurum aliquem ex
Edit. Pariſ. p. 380. ipſis: neque vero aliud rei conſiliiva eſſe ad ſalutem Romanorum efficacius quam quod meditarentur.

VI. Io talibus turbarum ac prementium undique negotiorum tempeſtatibus verſabatur Cantacuzenus. Sed hoc ſic quidem eadeodum æſtimavit, niſi legatis quam celerrime Byzantium miſſis, Imperatricem Annam prius commoneſaceret mandatorum illorum Imperatoris, omniumque pactionum, quas eo mortuo ad ſimilem Reipublicæ ſtatum conſtituendam ſpectantes, terribilibus tremendiſque execrationibus ipſa firmaverat. Sed neque ſic agendo plus effecit, quam ut plena convitiorum plauſtra lenitati ſuæ præmia haberet.

Ἰὼ, ἰὼ ἀγρὲ τῆ σκαπάνης ἀπόζων ὁ φὼς τοιαῦτα ἐξασκῶν λοιδορίας τῶν γλώττων.

Ε. Ταῦτ' ὀρῶν τῆ ἀνὼν ἐκεῖνος, τοῖς μὲν ἐπιπαρὸν τῆ σωμῆθει, φρόσωπι, τῆ τοῦτος ἔρρίμμα τῆ ἠλικιώτερος ὕστις φοδοῦσις ἐκ τῆ ῥᾴστ γενέσθαι ἐκ ἔχε· τοῖς δ' ἐχίζετο τῶν ἄγκιστα, τῆ τὸς λογισμὸς περὶ γε τῆ παντὸν ἐπιλαστύετο. ἐ δὴ ἐῶρα τῆ ἐσυχίαν ἀκίνδυνον, ἐδ' ἑαυτῆ, ὅτε τῆ βασιλέως υἱῆ Ἰωάνῃ τῆ Παλαιολόγῃ, ὅτε τοῖς εἰς αὐτὸν σωσφαμένοις δίγνοιαν ἀσφαλῆ ἐν Βυζαντίῳ. ἤδη δὲ κἀκεῖνος πολλοῖ μὲν ἐν τῆ καρδίᾳ τρέφοντες ἐξ ὧν ἐπεπόθεσαν τῆ θυμὸν, διδότις δ' ἔτι μᾶλλον τῆ ἐς τὸ μέλλον περὶ τὸ ζῆν, φροφαῖ τῶν σφαγῶν ἐκέσεως αὐτῆ, εἰ μὴ βασιλικῶς ὑπὸ σφῶν ἀνεγορεύθη. αὐτὸ δὲ μὴ τὸν Θελίσαντος, ἕτερον ἐξ αὐτὸν περιπεδίδαι φὼς τὸν. μηδὲ δὲ εἶναι τὸν χωρὶς ἐς τῶν τῆ Ῥωμαίων σωτηρίαν ἀναιμώτερον ἕτερον ἢ ἀπάντων φᾶγμα τῆ ζηνόμα.

ς'. Εἰς δὲ τοῖς χειμῶνας δορύβων τῆ περιεσάσιων ἐμπεπτωκότι τῆ Καντακυζηνῆ, ὅμως οὐ ὕπως ἐσδοῦναι τοῦμεσαι φρότερον δεῖν, περὶ ἐς Βυζάντιον ἀπάσῃ πεπομφότι σπουδῆ, φὼς ἀνάπαυσιν αὐδις Ἄννῃ ποιήσαι τῶν βασιλίδα ἢ τε τῶ βασιλέως σωθέντων ἐκείνων, τῆ ὅσα διαθέσπις ἐκείνῳ πέφαχεν αὖτα ξυὶ γε τῆ ἀμφ' αὐτῶν δίγνων ὁμολογίαν, φόβῳ τῆ φείκας μετὰ, τῆ ὁμέλιον ἐχόμβα καταστάσιν. ἀλλὰ τῆ ὕπο τῶ φράγματος γενόντος, λύσαι πλέον αὐτῆ γε ὐδὲν, ἢ βλασφημίας τῆ ὅλας ἀμάξας ὕβρεων ἐκεῖνον ἀλλάξαθαι τῆς φρόσωπος.

CAPUT XII.

I. Cantacuzenus Imperii inſignia coactus induit, jam olim ſibi variis auguriis promiſſa. II. Actum id die feſto S. Demetrii. Annæ & Joanni prius acclamari jubet quam ſibi. Defuncti Imperatoris mandata nihilominus obſervat. III. Tertio poſt die purpuram exuit. Tum inde uſque ad captam Urbem albis veſtibus utitur. Cauſa ejus rei tres ab eo allatæ. IV. Patriarcha & Apocaucus, nova Cantacuzeni dignitate audita, ut ſe geſſerint. V. Ducæ apud Byzantinos factiones diverſiſſimæ. VI. Cantacuzenum anathemate percuſſi. Irritata plebis audacia. VII. Cantacuzeni cunctatio. Ejuſdem copiæ militares. VIII. Legationes ſubinde ab eo Byzantium miſſæ. Poſtulata æquitatis plena. IX. Byzantii implacabiles; aperte & clam exitium ei moliuntur. X. Multi e ſuis illum ut deſidem & ignavum deſerunt. Commeatuum inopia. Hyems aſperrima. Literæ a Byzantiis interceptæ.

I. QUAMOBREM coactus ille inſignia induit Imperatoria. Id autem (ut ipſe ajebat) nec volens fecit, nec eo ut rem animo fixam & loogo ante meditatam conſequeretur. Sed velut ii qui fluctum fugiunt ob alto decurrentem, naves ſuas ad portum appelliere omni feſtinatione properant, ita & ipſa cum effugere aliter haud poſſet circumſtantis periculi vim, ad purpuram Imperatoriam tanquam ad portum confugit: Deo, opinor, pridem deſtinatum opus, & iſti adhuc infanti non cæcis aut obſcuris ſignis prænuntiatum, perficiente; quamvis hic aggredi reformidaret, impar videlicet perſpiciendis Divinæ ſapientiæ arcanis.

A. ΤΑΥΤ' ἄρα τῆ βιαδὺς, τὰ τῆς βασιλείας περιζώνυται σύμβολα, οὐ τοῦτο βυλόμενος, ὡς ἔλεγεν, ὐδὲ προθέσμιόν τινὰ πάλαι μελετηθεῖσαν ψυχῆς πλῶν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ τῆ ἐκ μεγάλου πελάγους ῥέοντα φεύγε τὸς αλίδρομα, τοῖς λιμέσιν ὁρμίζειν τὰς ὁλκάδας ἐπείγοντας, ὕπο τῆ κὐτὸς, ἐφορμῶν οὐ δυνάμενος τὸ περιεσάντα βίαιον κίνδυνον ἄλλως, ὡς ὁ ἐς λιμένα τινὰ τῶν βασιλικῶν καταφυγὼ πορφύραν· ὤμπι ἢ Θεοῦ πρόνοιαν ἔργον πάλαι προοικεμένον, καὶ βρέφος αὐτῆ συμβόλαις οὐ πάνυ τυφλοῖς καὶ ἀσαφέσι προαναφωνούμενον, καὶ αὐτὸς ἰδιάζα

Digitized by Google

πρὸς τὸν ἐγχείρησιν, μυρίοις θεῶν γενέσθαι οὐ μάλα δυναμένοις. ἵνα δ' ἐκ πολλῶν ἑνίων μνημο-

* In margine Codicis Regii annotatum, λείπει τὰ λοιπὰ τοῦ κώλου ἕως. id est, desunt ut minimum versus tredecim.

μὴν, φαίνω μὲν ὧδε *

Β. Ἡμέρᾳ δ' ὧδε, καθ' ἣν τὰ τῆς βασιλείας περιζώσασθαι σύμβολα, ἐν ᾗ τὰ τῆς μνήμης ἤγετο Δημητρίου τοῦ θεοῦ μάρτυρος. φοιτάντων δ' ἀναγορεύεσθαι τελευταῖον τοῦτον ὁμοῦ τῇ συζύγῳ βασιλικῶς, μετὰ γε τὸν τῆς βασιλίδος Ἄννης ὑφηνίαν, καὶ τοῦτον υἱὸν βασιλέως Ἰωάννου. ἐμέμνητο δὲ ἀεὶ τῆς τοῦ θανόντος βασιλέως φιλίας, ἐξ ἧς ἐκείνου περὶ τῆς βασιλείας σωθῆναι ἐλαθέσθαι οὐ μάλα ἐβούλετο· ἀλλ' ὡς ἑαυτὸν τοῦ ἐκείνου φωτίζεσθαι. πύργον δὲ ἔλεγεν ἑαυτὸν πρὸς ἐκείνου τοῦ βασιλέως φοβεῖσθαι πρὸς ἀσφάλειαν τῆς τοῦ παιδὸς βασιλείας· παρὰ τοσοῦτον ὧν εἶναι τῷ παιδὶ τὰ τῆς ἀσφαλείας ἀκίνδυνά τε καὶ * ἀβεβαιότερα, παρόσον αὐτὸν ἰσχυρότερον.

* Legendum βεβαιότερα.

Γ. Ὅθεν καὶ μετὰ τελετὴν ἄνδιξ ἡμέρας ὑμεναίων τοῦ ἐδέσμ. τοῦ θανόντος βασιλέως ἐπιφοίτων λύπῃ, ἐπὶ τῆς πορφύρας ἐς τὸ λιτὸν, ὡς εἴθιστο τοὺς βασιλέας περὶ τὰς λύπας ἀεὶ ποιεῖν· καὶ διάφορος ἐκεῖθεν λιτοῖς ἐνδύμασι χρώμενος, ἕως μὲν τοῦ βασιλίδα πάλιν ἑλεῖν, αὐτοκράτωρ ἀναμφισβήτητος ἐγεγόνει τῆς ὅλης Ῥωμαίων ἀρχῆς· ἡνίκα μοι * τοῦ αἰτίου ἐξηπορωμένου, τεκμήρια ἅπερ ποιοῦν ἀπηνείκατο τάδε· πρῶτον μὲν τῇ φίλῃ βασιλεῖ πολυτελῶς ἐσθῆτι δίκαιον ἐκτενοῦς ἐφλεγμα. δεύτερον δὲ τοῦ καιρίως ἐπιφαμένου τῆς μητρὸς τελευτήν. καὶ τρίτον, ὅτι δὴ τὸν σὸν αὐτῇ μαρὸν ὑπομένοντας ὥρα ἦν αἰνδιωτὸν μετὰ τῆς ἐξαγναίου ἐκδείας, δοῦν ἔκειτο τοῦ πολυπλᾶ τῇ βασιλικῇ ἐνδυμάτων δαπάνῃ ἐκείνοις μᾶλλον ἢ ἑαυτῇ ἀναλοῦν. ἀλλὰ δὴ αὐτὸς μὲν ἐξαπίνης ἐντυχὼν βιαίῳ ἐξαπαγωγῇ τῇ καιρῷ καὶ τοῖς φαγμασιν, οὗτοι τὰ περ' αὐτὸν τε διῳκήσατο, καὶ ταῖς τοῦ θανόντος βασιλέως σωθήκαις καθόσον ἐφαπτὸν ἦν τοῦ κλέους.

* Vide Notas.

Δ. Ἡ δ' ἀμόλυχος ξυνωρὶς ἑαυτὴν, ἀνύσασα τῇ βασιλικῶν παρασήμων ἑαυτὴν περιβολῇ, ἀνεπιδυτί τε ὑφ' ἑδανῆς, ἐξ μεμφόπου ὥσπερ μεμυκαμένου ἐξόδου, πρὸς τραπέζῃ βαχχίαν ἑαυτὴν τὰ ἴδια. ἀφορμὴν δὲ αἰλυρὸν τὸ φάγμα, ἐξ δικαίωμα μέγιστον οἷς τὸ φαιδρὸν ἀμώσθαι, ἐξ τὰ πάλαι ἐ ψυχῆς ἀπόῤῥητα ἐκπορρωτάματα παῤῥησιαζομένη ἐ ἀκρατὲς ἐκχεῦ τῇ γλώττῃ ἐς τὰς τῇ ὅλων ἐπαντλεῖν ἀκοάς, καὶ δικαιοῦν μὲν ἑαυτὴς ὀρθῶς συμπεπτωκυῖαν ἐν πολλῷ ἐ ἑαυτὸν δηλαδὴ καιρὸν, ἐν ἀπαργάνους ἔτι ἐ γάλακτι συμφορμίοις (μάρτυρα δὲ ἅπαν τοῦ αἴρεσιν διαφύσεων τῇ πρόσθεν τοκασμῶν τὸ ἐωὺ πεφαγμένον, φοὺς ἐπιλῶτας προσιχθὲν τὸν τόκον ὁμῶ) ἀκεσθιάσας ἤδη ἐ ἀπαρακαλύπτως φοὺς ἅπασιν τοῦ ἀπόῤῥητον ἑαυτῆς τὰ πράγματα μαχλῶ.

Ε. Καὶ ὧδε ἰδεῖν ἐς δύο μοίρας χηδὲν τὸ τῇ Ῥωμαίων γένος ἅπαν κατὰ πᾶσαν πόλιν ἐ χώραν· ὃς τε τὸ σωτὸν ἐ ἀσωτὸν. ὃς τε τὸ πλάτος ἐ δίξῃ ἠφίρος, ἐ τὸ ἐνδιές. ὃς τε τὸ παιδίας δ' ἐγκυὸς τρόφιμον, ἐ τὸ πάσης παιδίας παντελῶς ὀπιρόεσσον. ὃς τε τὸ ἔμφρον ἐ τεταγμένον, ἐ τὸ ἄφρον ἐ ταπεινὸς ἐ αἰμοχαρές. καὶ τὰ

A Atque ut quædam ex multis commemoremus, primum quidem erat .. .. .. ANN. CHR. MCCXLII.

.. ..

.. ..

II. Qua autem * die ille Imperii insignia induit, eadem Divi Demetrii Martyris memoria celebrabatur. Jubet autem non prius renuntiari se Imperatorem eum conjuge, quam Imperatrici Annæ Joanniique Imperatori ejus filio fit acclamatum. Recordabatur enim semper defuncti Imperatoris amicitiam, & illius de Imperio mandata haud facile oblivisceatur. Immo ut illi, ita & ipsius necessariis primas tribuebat. Propugnaculum enim ajebat „ se ab Imperatore ædificatam ad confer- „ vandum Imperium ejus filio; cui proinde „ tanto tutius ac stabilius futurum esset Im- „ perium, quanto ipse potentior esset exti- „ turus. „

* Octobris die Edit. Paris. pag. 381.

III. Itaque & vestem, quæ purpurea erat, in albam, propter ægritudinem ea defuncti Imperatoris morte, post tertiam statim diem mutavit (qui mos ab Imperatoribus semper observatus in luctu) & aestibus ab eo tempore albis constantissime usus est, donec Regina Urbe capta totius Romanæ ditionis Princeps nemine adversante evasit. Cujus rei causam scisciteanti mihi respondit, se id triplici de causa factitasse: primum quidem ut defuncto Imperatori amico suo justa persolveret; deinde propter matris suæ mortem, quæ postmodum incidit, tertio denique quod eos, qui secum erant, videret rerum necessariarum penuria laborantes, in maximis periculis versari, adeoque satius doceret magnificum vestis Imperatoriæ sumptum impendere in illorum usus, quam sibi reservare. Sed enim ipse cum offendisset statim violenta adversique tempora ac negotia, ita & suis rebus consuluit, & defuncti Imperatoris mandata, qua maxima potuit reverentia, prosecutus est.

IV. At unanimes illi ac pene gemelli, ubi istam accepere insignibus Imperatoriis ornaviſſe ſe, ea illinc ptæ aoluptate, & furentium quasi ritum æmulantes, ad bacchandum insolenter vertuntur. Eam enim occasionem nacti ac rationem palam obsistendi maximam, libetrimaque & inconsenti lingua omnium auribus obtrudendi morbum animi veterem atque arcanum, commendandique se, quod pridem * istius improbitatem perspexissent, in cunis, in utero adhuc delitescentem & quasi lactentem (testem enim prioribus conjecturis ac præconem vere vocalem accessisse id, quod novissime actum & in lucem perfecto partu tandem aliquando editum foret) jam nec dubie nec latenter implacabilis internecinique belli auctores existebant.

* illorum Græc.

V. Ac tunc scissum in duas partes videre erat per omnes & urbes & provincias omne Romanum genus: & hinc quidem sapientiores, inde insipientes sa- pag. 382. re: hinc homines opibus & dignitate eminentes, inde egenos: hinc liberalis disciplinæ alumnos, inde alienos ab omni disciplina: hinc denique eos qui sani ac moderati essent, illinc eos qui insanirent, seditionibusque & sanguine

ANN. CHR. MCCCXL I. gauderent: & optimos quidem quosque ipſi ſuffraganeos; peſſimos autem omnes Byzantinos. Qui enim genere, opibus, & dignitate reliquos anteibant, ii ralictis ſocis, conjugibus, liberis, ad iſtum omni ſtudio convolabant, vitam jucundiſſimis rebus caſtituram eligentes, & cum iſto pati ſoluta ſatius ducentes, quam cum illis vivere delicate: illud, puto, Anacharſidis ſuſpirantes, melius eſſe unum habere amicum multi æſtimandum, quam oullius pretii multos.

VI. Occaſionem itaque nacti, quam expetebant pridem, præſules Byzantini per omnes & provincias & civitates faſciculos mittebant literarum, anathema & interdicta continentium, adverſus eos qui amici eſſent Cantacuzeno, ſimulque & plebem omnem in divites irritantium, & mercenariam multitudinem in eos qui dignitate & genere eminebant: ut ſublatis de medio iis qui tales erant, facile ipſi rerum dominatum invaderent, nihil quacunque ex parte contrarium ſuſpectumque habituri. Et certe maxima inde ac multiplex univerſæ rei Romanæ clades brevi exorta eſt, qualem paucis exprimere nulla poſſit oratio.

VII. Cantacuzenus vero nulla re audacem ſe oſtendere, nihil aggredi volebat, quod operæ pretium eſſet, ar ſolent ii qui talia inceptant, & in eos teram æſtus compulſi ſunt; ſed quietus cum ſuis exercitu manebat. Habebat enim armatorum, eorum inquam qui longe fortiſſimi eſſent, & robore tam animi quam corporis experientiaque præſtarent, ad quo equitum millia; quibus multo præſtabilius videbatur mori cum eo, quam ſine eo vel unam tantum diem vivere. Tot itaque ac tales erant lecti milites. Qui autem ſecundum ab illis locum obtinerent, bis totidem erant.

VIII. Iſte igitur frequentes de pace legationes ad Byzantinos mittebat, & Auguſtam commonefaciebat ſupremæ voluntatis & mandatorum Imperatoris conjugis ſui, quæ ab illo adhuc vivente accepiſſet, de affinitate Janiotis Imperatoris, ac de tutela Cantacazeno deferenda, quoad idoneam ætatem pupillus attigiſſet: nec enim credendum eſſe extraneis conſiliariis, qui omnia pro ſua libidine alacriter ſuſciperent, eaque maxime, quæ veterem ſtatum rerum & univerſum prorſus Imperium poſſent evertere.

IX. Ea viri humanitas animos Byzantiorum haud mollivit: ſed e contrario ut audacia amentiaque ultra modum furerent effecit. Nec enim ea ab illo dici ajebant, quo pareretur ſanguini ſuorum civium, ſed quia ad deſperationem ſuæ ſalutis eſſet compulſus. Et cum arma palam hoſtilia in illum terra ſimul & mari aſſidue conflarent, minimum illis otii ſuperetur, nec ulli parcebant occultiori machinæ, quæ ſeu veneno, ſeu præſtigiis, ſeu eruenta morte graſſaretur.

X. Ar illo ſpem unice in Deo ponens, manebat etiamnum quietus, continebatque adhuc intra caſtra exercitum; qui tamen & pugnam & ſpolia hoſtilia vehementiſſime ſitiebat, & a plurimis invitabatur civibus Byzantinis. Quo factum eſt ut plerique eum

A μὲν βελτίω πάντα πρὸς ἐκεῖνον μεταβεβουλεύκατο· τὰ δὲ χείρω πάντα πρὸς τὸν ἐν Βυζαντίῳ. οἱ γὰρ γένει καὶ πλούτῳ ἐκ δόξης τῆς πολλῶν ὑπερέχοντες, εἴασαν ἀφέντες τὰ γυναῖκας καὶ παῖδας, οἷς ἐκεῖνον ὅλῃ προθέσει ψυχῆς ἐρῤῥύησαν, καὶ αὐτῶν δὴ τῆς φιλτάτων τὸ ὑπερέχειν προελόμενοι δίαιταν, τὴ βέλτιον ἡγησάμενοι σὺν ἐκείνῳ δυσχερῶν, ἢ μετὰ τῶν τροφῶν. εἶμαι τὸ τῶ Ἀναχάρσιδος λέγοντες, ὡς κρεῖττον ἓνα φίλον κεκτῆσθαι πολλῶν ἄξιον, ἢ πολλὰς ἀξίας μηδενός.

5. Τλεῶ τοίνυν ἤδη ὁρῶντες, ὧν πάλαι ποθοῦντες ἐτύγχανον, φαείνως γραμμάτων διάπεμπτοι οἱ Βυζάντιοι πρόεδροι κατὰ πᾶσαν τὴν παρχίαν καὶ πόλιν, ἀναθέματα καὶ ἀφορισμὸς πυκνίζοντα πάντων, ὅσοι φίλοι Διάλλωνι εἶναι τῶ Καντακυζηνῶ. καὶ ἅμα πάντα, τὰ δημοτικὰ ἐρεθίζοντα κατὰ τῶν πλουσίων, καὶ τὸν βάναυσον ὄχλον κατὰ τῆς δόξης καὶ γένους προσχόντων· ἵνα τῶν ὅπως ἐχόντων ἐκ μέσου γενομένων, ἐλαχρῶς αὐτοὶ τὰς ἀρχὰς ἐγκρατεῖς κατασῶσι, μηδὲν ὑφεσιῶν ἀνεπαλαιόφρονες. καὶ μέντοι καὶ γίγνεται ἐντεῦθεν μεγίστη καὶ πολυειδὴς φθορὰ πανταχῆ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐν βραχεῖ παραστῆσαι διάνοιαν λόγος.

Z. Ὁ μὲν οὖν Καντακυζηνὸς οὐδὲν ἐπιδείξασθαι θάρσος ἐβούλετο, οὐδ' ἐπιχείρει φορὰς οὐδενῶν ἀπάντων ἀνωδὴς ἄξιον, οἷα φιλεῖ ποιεῖν οἱ τοιοῦτοι ἐγχωριάζοντες, καὶ φορὰς τοιαύτας πυλάγα σωπλαθέντες, ἀλλ' ἔμφυτον ἡσυχὸς μὴ τῆς ἐπομένης αὐτῷ στρατιᾶς. εἶχε δὲ ἐπιλέκτους, τῶν μὲν λίαν ἀρίστων, καὶ ῥώμῃ σώματος καὶ ψυχῆς ἀνδρίᾳ καὶ πύρᾳ ἐμφορήσεως, ἄχρι καὶ ἐς δισχιλίους ἱππέας· οἱ δὲ καὶ σωὶ αὐτῷ θανεῖν πολλῷ τιμιώτερον ἦσαν ἡγούμενοι, ἢ πλὴν αὐτῶ ζῆν ἄχρι μιᾶς τινος τῆς ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν λογάδες τοιοῦτοι καὶ τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν ἦσαν αὐτῷ. οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς πεντήκοντες, δὶς τοσοῦτοι.

H Ἐκεῖνος μὲν οὖν διαφισβάλετο πρὸς τὴς Βυζαντίους τὰ πρὸς εἰρήνην συχνὰ, καὶ τῆ βασιλικῆς τῆ συζύγου τοῦ βασιλέως ἀναμιμνῄσκων διαθήκων καὶ ἐντολῶν, ἃς ἐκεῖνος ἔτι ζῶν αὐτῇ διετίθετο, περὶ τε αὐδὸς τοῦ βασιλείως, καὶ ἐπιτροπῆς τῆ Καντακυζηνοῦ ἄχρι τῆς πρωτίστης ἡλικίας τοῦ υἱοῦ. μαθὼν γὰρ χρῶναι πιστοῖσιν ἀλλοτρίοις συμβούλοις, καὶ πάντα πρὸς τὸν οἰκείαν ἀπωδάζοντα ἕρπειν, καὶ ὅτα τοῦ παχέος ἀνατρέφεται διώκοντα τοῦ πάλαι καταστάσεως, καὶ ἄλλα συμβάλλοντα εἰκεῖν τὰ τῆς βασιλείας πράγματα.

Θ. Ἡ δὲ τοιαῦτα τῶ ἀνδρὶ ὑμφόρως οὐκ ἐμάλαξε τὰς Βυζαντίους· ἀλλὰ πανταχοῦ ἐξέμηνε πρὸς ἀνατρίβλυσιν Θράκης τε καὶ Μακεδονίας. οὐδὲ γὰρ δὴ φοβεῖσθαι τῶν ὁμοφύλων αἱμάτων ἐφασκον φάσκειν ἐκεῖνον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀποχρώσει τῆς ἑαυτῶ ζωῆς συνωδίνοντα. καὶ φανερῶς μὲν ὅπλα παλέμια κατ' ἑαυτὸν διώκεσθαι συγχρονοῦσιν, ἐκ τε θαλάσσης ὁμοῦ καὶ ἠπείρου, πεῖσα σφίσιν ἐλῶν ὧν ἁρμεῖν, ὑπ' ἀδήμου λαθραίας φειδόμενος μηχανῆς, ὅσαι τε διὰ φαρμάκων καὶ γοητειῶν, καὶ ὅσαι δι' αἵματος.

I. Ἐκεῖνος δ' οἷς Θεὸν ὁλοχερᾶς ἀναδεὶς τὰς ἐλπίδας, ἐμένετο ἡσυχῇ κατέχων ἔτι τὰ ἑαυτῶ καὶ χώραν στρατιδα, καὶ ταῦτα παντοδιάφορα μαχῆς καὶ σκύλων πολεμικῶν, καὶ πλοίοις ἔχοντα τὰς καλουμένας διὰ εὐπόρων τῶ Βυζαντίου· ὥστε τοὺς πλοίους καταγνόντας αὐτὸ ῥᾳθυμίαν καὶ γνώμης σωφρόνημα, καὶ ἅμα ὡς τὸ εἰκὸς ὑπερδύσασθαι πλείονι σφῶν τῷ αὐτῷ τε καὶ αὐτῷ, οἰχήσαι ἀποδράντας ἐπεῖθεν ἐς Βυζάντιον. ἐπίλοιπον δὲ ἦν καὶ πᾶσιν ἐφ' ἁπλόος, ἐς μόνον τὸ διαθυμοτέχνου πολίχ-

Digitized by Google

ANN. CHR. MCCCXLI.

A σιον συγκλειδύπτας μὴ πολλῶν τῷ ὑπεζυγίων. Ἰωαννοῦτο δὲ αὐτοῖς τὰ τῆς τύχης ἐμᾶ τῇ τῆς ὥρας. ἅ, τὸ χειμὼν, εἴπερ ποτὲ, ἐγεγόνει βαρὺς, τῇ πάνυ νιφόβρα σωρηχὶς ἐπιφέρων τὸ βάρος. καὶ φόβος γὰ τῇ γραμμάτων ὅσοσα πρὸς τὸ Κράλλω Σερβίας, τῷ Ἀλίξανδρον τὸν τῆ Μυσῶν ἀρχηγὸν, καὶ ὅσοι εἰσὶδήποτε συμμαχίας ἕνεκα ἔπεμπτο, πάντα ἐλίσσετο πρὸς τῆ Βυζαντίων, φρουροῖς τῇ ἀμφισκόπους φυλαβόντων τὰ κύκλῳ πρὸς πηγὰς τῇ θαλάττης.

B defidiæ & focordiæ ignaviæ accuſantes, ſimulque, ut veriſimile eſt, rati periculum ſibi & illi impendere, inde ad Byzantios tranſfugerint. Jam enim & cibi ipſos pro hominum multitudine deficiebant, ſolo Didymotichi oppidulo cum frequentibus jumentis incluſos. Adverſa quippe incebantur & fortuna & tempeſtate. Namque & hyems, ſi alias unquam, conſtantiſſime ingraveſcens, aſperrima tum fuit: & præterea qualcumque ille litteras ſive ad Cralem Serviæ, ſive ad Alexandrum Myſorum Principem, ſive ad alios quoslibet accerſendorum auxiliorum cauſa mittebat, omnes interciplebantur a Byzantiis, qui cuncta circum a terra & a mari cuſtodibus atque exploratoribus tenebant.

CAPUT XIII.

I. Joannes Paleologus die non feſto præter morem a Patriarcha coronatur. Id ſtatim poſt Imperatoris mortem majore apparatu fieri voluerat Cantacuzenus, Patriarcha prohibuerat. II. Novus Imperator in Ætherea Palatii ædicula per ſolennem πρόκυψιν denuo inauguratur. Plauſu & lætis clamoribus excipitur a populo. Jacta in Cantacuzenum probra. III. Cantacuzena hæc audientis, idque e carcere, dolor & gravis morbus. IV. Ejuſdem obitus duodecimo poſt die, inter ſimiles plebis acclamationes. V. VI. Nocturna præſagia, quæ ejus mulieris calamitatem anteceſſerunt.

A. Ὁ μὲν πατριάρχης μείζονα τὸν δικαίωσιν B τῆς βασιλείας ἐπιτροπὴν μηχανώμενος ἑαυτῇ, ἔστε διὰ πάσης σπουδῆς Ἰωάννην τὸν παῖδα τῇ βασιλέως, οὐ πεμμένας, ἀλλ' τὸ λίχνον τῆς ἡφίσεως, οὔθ' ἥλικίαν αὐτῇ, οὔτ' ἐπίσημον ἀμέρᾳ νικᾶ τῇ ἑορτῇ. ἑορτὴ γὰρ ἐπὶ δίκα ἔτυχον ὕσα τῷ νομιβείῳ, ἐν ᾗ τὸ βασιλικὸν αὐτῇ περιτίθεται στέφος, ἀξύμβολός τις φάτνα τῇ μάλα ἀνόρης, τόγε ἴκαν εἰς αὐτό. καὶ τοι τῶνο ἐβούλετο μὲν περιφανίσαι ὁ Καντακυζηνὸς καπῆσαι, μὴ ἐκ τοῦ βασιλέως θάνατον δ' ὑὸς ἰαύλια δ' αὐτὸς ἐπιβάλλως τῇ μάλα σιὼ δόλῳ.

B. Κατὰ μὲν τοι τὸν τῷ δικαιβείου πατρίαρχῇ ἔτος, περὶ δυσὶ ὀψίαν, ὁπότε τὸν γενέθλιον C πανήγυριν ἑορτάζομεν τῷ σωτῆρος Χριστῷ, ἀνεβίβασεν τῶνο κρὸν τῇ τῷ παλατίῳ Λιθοτρίῳ αἰθίσαφ. ὅθεν καὶ οἱ πρὸ αὐτῷ βασιλεῖς εἰώθεσαν τὴν τοιαύτην ἡμέραν προκύπτειν, ἀθροιζομένα τῷ πλήθυος τῶν Βυζαντίων, τῇ πάντος τῷ στρατῷ, τῇ ἀνυμνοῦντων αὐτὸς ἀγαθοῦ τε καὶ δικαίου βασιλέως ἀπάθεσι, κατὰ ἐκεῖνα τὰ πάλαι θριάμβῳ Ρωμαίων· ἐν δὲ τῷ ἀπάθεσι ἐξαχούμενος ἀρότος τῇ θρύμβος, ἐκ δ' ἡμείας ἔχων τὸ βασιλέως ἀκράτου τε καὶ ἀμιγῆ. ἀλλὰ συνεπάρατο καὶ ταῖς κατὰ τῷ Καντακυζηνοῦ, τῇ ἅμα ταῖς τῆς μητρὸς αὐτῷ λοιδορίαις, λέων ἄσαις αἰσχραῖς, τῇ οὐ πάνυ τι σώφρονος ἀκοῆς ἀξίαις, ὑποκόπτος τῷ Ἀποκαύκου, τῇ ἀναβλήγοντος δωρειαῖς ἀθρόαις ἐκ ὑποχύσεσι τῶν ταύτην τῷ πλήθυος ὁρμῶ.

I. AT Patriarcha, quo videretur meliori jure tutelam Imperatoriam ſibi arrogaſſe, omni diligentia Joannem defuncti Imperatoris filium coronavit, non expectata, præ aviditate, nec ætate illius, nec aliqua anni die inſigniori. Nam is coronam Imperatoriam illius capiti impoſuit Novembris die XIX. quæ dies ex ſe minime inſignis aut ſolennis eſt. At idipſum volverat Cantacuzenus ſplendidiore apparatu celebrare poſt obitum ſtatim Imperatoris: ſed hic inſidioſe & maximam per fraudem impedierat. *Edit. Pariſ. pag. 384.* Novemb. dies XIX.

II. Verum die Decembris XXIV. circa veſperam, cum ſolenne natalium Chriſti Salvatoris celebramus, eundem in Ætherea quoque Palatii ædicula inauguravit, unde & ii, qui illum anteceſſerant, Imperatores ſoliti erant eadem die * proſpectare Byzantiorum congregatam multitudinem, totumque exercitum, qui & votis & omni lætatum acclamationum genere ea inferiori loco eos proſequebantur, ad veteris triumphi Romani exemplum. Erat autem plauſus ac ſtrepitus, quem tum ciebat infra populus, non mera ac ſimplex ſui erga Imperatorem ſtudii ſignificatio; ſed & convitia, tam in Cantacuzenum quam in illius matrem, admiata erant: fœdiſſima illa certe, nec ſobriis auribus digna: ventilante Apocauco, & incendente majoribus largitionibus ac promiſſis impetum plebis. Decembr. dies XXIV. * *Vide Notas.*

III. Ea vero omnia audiebat ipſa per ſe Cantacuzeni mater, quæ tum intra aulam Palatii carcerem habitabat; quo torrentis inſtar confluebat & glomerabatur collecta populi turba. Ac

Γ. Καὶ ὧν ἀνήκοος τῶνο ἀπάσης ἡ τῷ Καντακυζηνῷ μήτηρ, δεσμωτήριον οἰκοῦσα μεταξὺ τῆς βασιλείου αὐλῆς, ἔνθα τὸ ἀθροίσμα τῷ δήμου κατὰ πόσιμος σωτῆρος καὶ σωτηρίου·

ANN. CHR. MCCCXLI.

ſane illius cor vehementiſſimo dolore pungebatur, gemituſque edebat altiſſimos, qui fumi inſtar turbidi ac nebuloſi, amaſtitudinem, quæ plurima animo illius inerat, aſſidentibus indicabant. Partim enim convitiis illis intolerandis, quæ audiebat, animum advertens, & a quibus iſtæ Tragœdiæ agerentur ſecum reputans, ab iis nempe, qui heri ac nudiuſtertius manciporum inſtar ei fuiſſent, partim memoriam repetens ſuæ inde uſque a pueritia fortunæ, felicitatiſque illius ſibi coævæ, cujus flos illibatus ac vigens ad ſenectutem uſque permanſerat, componenſque iſta omnia cum illis adverſis atque inopinatis viciſſitudinibus temporis, minime id ferre poterat. Corde itaque gravitet vulnerato, corpus in difficilem morbum incidit, qui finem vitæ haud longe abeſſe pollicebatur.

IV. Cum itaque & * Luminum ſoleune poſt duodecim dies adveniſſet, atque Imperator itidem deorſum proſpectaret, populus autem ex inferiori loco ſimilibus & acclamationibus & convitiis ſtreperet, jacebat in carcere exanimis Cantacuzena, projecta atque oblivioni tradita, & a priſtina felicitate ſuoque illo ſplendore quam longiſſime ablegata. Ecenim vitam paulo ante tubarum ſonum abrupit. Verita quippe anima, ut opinor, ne in ſimilem recideret eunviciorum æſtum, contraxit ſe in ſemet, & priuſquam id eveniret, e corpore erupit. Quomodo autem hæc fieri Deus permiſerit, fuſius infra declarabimus, quantum licebit nobis conjectare.

* Epiphania ANN. CHR. MCCCXLII. Januar. dies 5.

Edit. Pariſ. pag. 385.

V. Sed me illud pene prætetiit. Paucis diebus poſt Imperatoris obitum elapſis, cum rerum perturbatio nondum in lucem erupiſſet, ſed concepta tantummodo eſſet ac deliberata, Cantacuzeni matet viſa eſt ſibi in ſomnis, ſumpto in manus ſacroſancto Evangelio, nihil omnino videre in eo ſcriptum, præter illa verba; HÆC MUTATIO DEXTERÆ ALTISSIMI: idque aureis, ſummaque elegantia exaratis litteris, a capite ad calcem obliqueſimiliter: ſecumque agitare, quomodo liber ille, cum ſacrum eſſet Evangelium, ne verbum quidem uſpiam Evangelicum exhiberet, ſed paucula illa Davidis Prophetæ. Id cum experrecta eſſet, amicis quibuſdam expoſuit: & quidem divinum ajebat eſſe oraculum, ac prædici ſibi glorioſos optimoſque exitus rerum ſuarum. Id autem non tale erat. Tamen hæc ita ſe habuerunt.

VI. Unum quidem illud omen fuit, quo magnæ illius & illuſtriſſimæ domus everſio in ſomnis ac de nocte prænuntiata eſt. Alterum vero & ipſum de nocte, non autem in ſomnis, ſed vigilanti ſeſe videndum obtulit, clarum manifeſtumque oſtentum. Qui enim nobilibus & illuſtribus perſonis mos eſt, ut ad mediam uſque noctem cum iis pervigilent, a quibus quacumque de cauſa conveniuntur, is Cantacuzenæ in primis erat, ut pote quæ dignitate ſupra omnes & ſplendore fortunæ eminebat, conſiliiſque & arcanis Imperatoris præerat. Qua conſuetudine cum uteretur tunc quoque, & ad multam noctem colloquium eſſet productum,

A μέν τοι ἐν τῇ καρδίᾳ σφόδρα ἐπλάττετο, ἐν στεναγμοῖς ἐκ βάθους ἀνέπεμπτο, ὅσπερ καπνὸς θολερός τε καὶ ὁμιχλώδης, ἡ πολλὴν τὴν ἐνδον τῆς ψυχῆς περείαν τοῖς παραπαθημένοις ἀγγέλλοντας. μεγόμενα γὰρ τὴν ψυχὴν πρός τε τὸν ἀφόρητον ἐκείνῳ τῆς λοιδορίας ἀκολουθοῦντα, καὶ ἀπαλογιζομένη πρὸς ἑαυτὴν ταῦτα δραματουργεῖται, χθὲς καὶ πρότερον δὲ μοίρας ἐχόντων πρὸς αὐτὴν, καὶ ἅμα τῶν μνήμῃ ἀναφέρουσα ἐς τὰς ἐκ βρέφους τύχας, καὶ τὸ τῆς ἀλικιώτιδος εὐθυμονίας ἄνθος, ἄχει γήρως παραμειναν ἀμάραντον καὶ ἀκμάζον, καὶ παρατιθεῖσα ἑκάστοτε πάντως ταῖς νῦν ἀντιπάλοις καὶ ἀδοκήτοις τῷ χρόνῳ φοραῖς, φέρειν οὐκ ἴσχυε. ἀλλὰ πλημμύρης σφοδρᾶς νῦν καρδίαν, Β εἰς ὅσον ἐτράπη τὸ σῶμα βαρέως, καὶ ὑπεκχυμένου ἔσωθεν εἰ τῷ βίῳ τὸ πέρας οὐκ εἰς μακρόν.

Δ Ἐπιξάσης τιγαρωῖ καὶ τῆς τῶν φόνων παραγόρους μὴ δύο καὶ δέκα ἡμέρας, καὶ τὸ μὲν βασιλέως ὁμοίως ἄνθεν προκύπτοντος ἀνωθεν, τὸ δ' ὅμιλα κάτωθεν τὰς ὁμοίας δ' ἠμείβετο καὶ λοιδορίας ἀνθις ἐπιπροπωλῶντων, ἔνθα Καντακζηνὸς πικρὰ πρὸς τὸ δεσμωτήριον ἐρρίμμενε τῆς πάλαι δ' ἀμφονίας καὶ δόξης ἐκείνης. ἐφθη γὰρ μικρὸν πρὸ τῆς τῶν σαλπίγγων ἀχῆς τὸ ζῆν ἀπορρήξασα δύσασα γὰρ εἶναι ἡ ψυχὴ, μὴ πρὸς νῦν τ' ὁμοίων ἀνθις ἐμπεσῃ λοιδορίαν τεκμήριον, συνεκάλει τε πρὸς ἑαυτὴ, C καὶ προαπερρήγνυ τῶ σώματος. τὸ δ' ὅπως συγκεχώρηκε ταῦτα γενέσθαι Θεός, προϊόντες ἐρῶμεν πλατύτερον, τοσοῦτον ἡμῖν ἐφικτὸν.

Ε Αλλ' ἐκεῖνο μικρᾶ μὲ παρίδραμε. μὴ γὰρ νῦν τὸ βασιλέως πλάτυνε, οὐ πολλῶν ἡμερῶν μεταξὺ γενομένων, ὑδέ νὺξ τῶν πραγμάτων οὔπω συγχύσεως εἰς φῶς ἐκραγείσης, ἀλλ' ἐν αἰδέσει ἦτι καὶ μελέτης νοοφορμένης, συμβὰν καθ' ὕπνους τῇ Καντακζηνοῦ μητρὶ, τὸ ἱερὸν δοκεῖν ἀνὰ χεῖρας Εὐαγγέλιον εἰλαφῦσα, ἄλλο τῶν πάντων ἰδὲν γεγραμμένον ὁρᾶν, ἀ. * ΑΥΤΗ Η ΑΛΛΟΙΩ- * Pſalm. 76. ΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ ΤΟΥ ΥΨΙΣΤΟΥ, D καὶ τοῦτο χρυσοῖς τε καὶ πρὸς ἅπαν κάλλος ἐκπεπρεπέσι γράμμασιν ὁμοίως αὐτὰ πανταχᾶ. ἐξαπορεῖσθαί τε καθ' ἑαυτὴν, πῶς ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὂν, μαθία μαθαμῆ τῶν εὐαγγελικῶν εἶχε ῥαπὸν, ἀλλὰ μικρὰ τῶν τῇ Θείᾳ Δαυὶδ ἐφαμένων. τοῦτο ἐρωτηθεῖσα διηγεῖτο πρός ἑταίρους τῶν φίλων· καί τι θεῖον ἐφατσεσ εἶναι χρησμῴδημα, καὶ πέρας προαπαρτεῖν τῶν καθ' αὐτὴν πραγμάτων ἐκλείς τε ἐκ πάνυ χρηστόν. τὸ δ' ὡς οὐ πιστόν. ὅμως ἔσχε ὅπως πανεί.

ς. Ἐν μὲν δὴ τοῦτο σημεῖον ἦν, ὃ προενεφώνησεν ἐξ ὕπνου καὶ νυκτῶν τῶν τῆς μεγάλης ταυτησὶ καὶ περιφανοῦς οἰκίας καθαίρεσιν. Δεύτερον δ' ἐκ νυκτῶν μὲν καὶ αὐτὸ, μὰ ἐξ ὕπνου γε μέν, ἀλλ' ἐξ ἐγρηγόρσεως φάντασμα διαδὺν ἐναργῶς. εἰωθὸς γὰρ τοῖς δ' γενείᾳ καὶ δόξῃ μεγάλῃ συζῶσι προσώποις, ἄχρι καὶ ἐς μέσας που νύκτας συνδιανυκτερεύειν τοῖς ὅσοι χρείας εἰσδυσκοπεῖν προσίασιν ἕνεκα, τῇ Καντακουζηνῇ τοῦτο μάλιστα πάντων προσῆν, ἅτε καὶ μάλιστα πάντων δόξῃ καὶ περιφανείᾳ πρωτεύουσα, καὶ βιλῶν καὶ ἀποῤῥήτων πραγμάτων βασιλικῶν. ἐν δὲ τοιούτοις ἐχομένη καὶ τοῦ συνηθείας, καὶ πόρρω νυκτῶν γενομένης τῆς ὁμιλίας, ἔδοξεν αὐτῇ, κᾶπου πρὸ τῆς θυρῶν ἀφ' ὑψη-

ὑψηλὸν τῦ πύργυ τῆς οἰκίας, θεάσασθαί τε τὴν σελήνην ἀνίσχουσαν ἄρτι τῦ ὁρίζοντος, καὶ τὰς ὥρας ἐπισκέψασθαι. * τὸ δὲ περίγυον ἐν περιφορᾷ τῦ οἰκείου ἐπαναλαμβάνουσα κύκλυ, ἐς πρόσθεν ἄυθις τὴν ἡλίφ καθισταμένην τὸν διὰ μέσου ἤδη χρηματισμὸν, ἀκρονύκτιον οὐ μᾶλλον ἐβούλετο παρέχειν τῇ γῇ τὰς αὐγὰς, πρὶν ἐς μέσην ἀφικέσθαι τὴν νύκτα νεωτερωτέρυ τὸν χρόνον.

* *Vide ſup. lib. 8. c. 14. ſect. 4.*

Σ. Οὕτω δὲ φανερῶς τι τὴ σκέψεως ἔχουσα, καὶ ἅμα φροντίδων ὑπὸ τῦ μελόντων πλήρης, ἑνὸς ἐπιπλοεῖ ἱππέα πεδίαται, κἀπεθέτο τὸ ἰσχὺν τὸ πύργυ, ἐ τὴν δόρατι συμπεσόντων τὸ τῦ πύργυ μέγεθος· ὡς ἐπιπλαγῆναί τε αὐτὸν τῇ αἰφνιδίῳ τῦ ἀφροσδοκήτυ τῦ φάσματος, ἐ συγκαρέσαι ἐπιμῦναι τοὺς καθίζοντας τὸν ἐν ἀκμῇ πεπύρῳ πεσῦσι μηχανώμενον, ἐ ἀνασωμένους, ὅπη χάσει τὴ ὄθεν ἐκείνῳ παῦσι ὁρᾶν προσπαγμένον εἴη. ἐπεὶ δὲ τὸν ταχίστων παλινδρομήσαντας φάναι μηδένα τῇ πάντων ἰωραίαν, μηδ' εἶναι πάροδον ἀδιαμῦν, ὑπόθεσιν εἰσπνεῖ γε οὐ ξένοις τὴ ἐπιπόνοις ἀνδράσι, τῇ θυρῶν ἁπασῶν κεκλεισμένων, καὶ καταπλαγῆναί τε αὐτὸν, τὴ φρὸς ἄλλας ἐκεῖ ἀς ἀνατεγνῶναι τὸ μάντωμα, λύπης πλησθῆναί τὴ δακρύων γενέσθαι ἐγγύς.

A placuit ipſi pro foribus ſtare, & ab excelſo ædium turri lunam, quæ tum ſupra horizontem recens emergebat, contemplari; ut inde quota eſſet hora conjiceret. Nam cum circuli ſui * perigeum converſa repeteret, & jam rurſus in ſecunda quadratura eſſet ad ſolem, acronycham lucem non prius terræ præbebit illo tempore, quam ad mediam noctem perventum eſſet. ANN. CHR. MCCXLII. * *Vide Notas.*

VII. Cum in hunc modum Cantacuzenus illic ſtaret & ſpecularetur, ac ſimul de futuris magnopere eſſet ſollicita, armatum equitem videt inſtra ſtantem, ac magnitudinem turris haſta metientem. Ejus rei ſubito & improviſo aſpectu tertita convertit ſe retro, mittitque homines eum comprehenſuros, qui tum alieno tempore talia moliretur, ac ſciſcitaturos quorſum ea fecerit & a quibus ei eſſet imperatum. Cum autem illi celeritime regreſſi affirmarent, neminem a ſe conſpectum, nec viam ullam eſſe, qua advenis & equitibus pateret acceſſus (claſſas quippe omnes portas) tum vero illa perculſa eſt, & illud prælagium aliter interpretata, tocam ſe triſtitiæ tradidit, nec longe a lachrymis abfuit. *Edit. Pariſ. pag. 386.*

CAPUT XIV.

I. Cantacuzenum res adverſæ non frangunt. Ejus nuntiis contumelioſe a Byzantiis illuditur. Monachorum interventu pacem petit: ſed fruſtra II. Ab Oreſtiadis primoribus vocatus, eam urbem occupatum venit. III. Fluvii interjecti repentino auctu bis repulſus, re infecta diſcedit. Ejus prodigii ratio expenditur. IV. Hoſtiles ultro citroque excurſiones. Belli civilis mala. V. Ejus cum bellis externis comparatio facta a Cantacuzeno. VI. Hujus fautores vana ſpe recreantur.

Α. Ἐγὼ δ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι. τῇ Καντακζηνῷ δὲ οὐδὲν πρὸς τοιαῦτα τὴν ψυχὴν κατενηνέχθαι ῥᾴδιον τῇ δοκῶν συνεληλύχθαι, οὔτε πρὸς οὓς ἔφευγε συμφορᾶς κατ' αὐτὸ συναδαζομένης λαθραίας τῇ ἄλλοτ' ἄλλας ἐπιβυλὰς ἀπηγορευμένας, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτῇ τῇ ἰδίων ὅρων ἐντὸς, ἀλιτρίους τὰς πρὸς Θεὸν ἐλπίδας ὁμοίως ἀεὶ φυλάττοντι· τῇ γράφοντι μὲν ἀεὶ τῇ δεομένῳ λόγων ἐκ τῦ ἑνὸς, κυρωθῆναι ὁπόσα πρεσβὺς ὁ Βασιλεὺς ἐπέλλετο πρεῖ γε αὐτῷ. ἀλλ' ἡ Βυζαντίων αὖ ἄφρας τῇ λεγομένου ἀνέστω θελήσαν οὐτὶ, ὅτι μὴ τῇ τὰς ἀγγέλους σὺν ἀτιμίᾳ τῇ κυρᾷ πομπεύσαν ἐπ' ἀγορᾶς, τῇ δεσμοῖς τῇ ὑφ' ἑαυτῇ συγκλείσαν, τῇ δὲ οὐ τῇ γλαυκῆς ἐχόντο λαθραίᾳ ἰδεῖν τῇ ἀπάντων. οὐ μὴν ἀλλὰ τὰς ἐν πόλει τῇ Ἄθῳ ἐμφέροντας ἀριτῇ τῇ ὑσύσεις, μετέπειτα εἰρήνης ἀπτεῖν γένεσθαι. ἀλλὰ τῇ πάντων ἐλθόντων, ἄφαντος ἔδοξεν ὁ ἀνὴρ· τὰ μέντοι χρήματα, καὶ εἴτι ἀκμάζον ἐν ἀμφορεῦσι ἐν πολλῇ πυθομένοις, πάντα ἀνάλωται, πρός τε ἄλλα τῇ κοινῶν, καὶ πρὸς τὰς τῇ στρατιωτῶν χρείας.

Β. Κρύφα γε μὴν συχνοὶ τῶν Ὀρεστιάδος ἀφικόντων, ἱκετείαν ποιούμενοι, σωίζεσθαι πειρᾶσθαι Καντακζηνῷ τὰς πύλας ἀνοῖξαι, καὶ αἰδέσθαι τὰς τυραννήσαντας δεμόσιας, τῇ γράμματα ἐπιμῦναι ἤδη καλοῦντας αὐτὸ, ἐ ταχίστων ἐλθόντα λαβεῖν ἄνοπτὶ ἐ πόλιν. τῇ ὃς δ' ἐς διανοᾶς,

C I. At non Cantacuzeni animus (ego enim illuc redeo) tantis calamitatum fluctibus demerſus eſt, nec inſidiis illæ perpetuæ & alias aliæ, quas in ſe clanculum ſtrui comperiebat, effecere ut deſponderet, ſed intra ſuos limites iterit immotus, ſpeſque in Deo defixas conſtantiſſime habuit, nec deſiit unquam per litteras petere ac rogare, ut quæcumque Imperator, dum viveret, de ipſo mandaviſſet, confirmarentur. Cumque interim populus Byzantinus oe auribus quidem primoribus dicta acciperet, quinimo & omnes ignominia affectos ac detonſos per forum traduceret, vinciſque & carceribus coerceret: tamen hujus lingua nemini convitiabatur. Sed nec homines illos, virtute ac diſciplina præſtantes, qui montem Atho incolerent, ſequeſtros pacis recuſabat. Atque illi quidem venerunt; ſed nihil diligens eorum ſtudium effecit. Porro & pecuniæ, & ſi qua utriſque longo ante recondita ſupellex erat, tum in alios uſus impendebantur, tum in ea quæ militibus neceſſaria erant. *Vide Notas.*

II. At clam plerique Oreſtiadis primores conſpiratione facta, conſtituerunt oberranti Cantacuzeno portas recludere, antequam plebeii, qui tyrannice dominabantur, eam rem perciperent: & jam litteras ad eum miſerant, hortantes ut quam celerrime adeſſet, utbem nullo labore capturus. Ille igitur *pag. 387.*

ANN. CHR. MCCXLII. motis confeſtim caſtris exercitum inſtruait, Joannique Angelo mandavit, ut munito prout par erat Pamphili oppidulo, quamprimum Oreſtiadem veniret, cum equitibus proxime octoginta.

III. Cum autem illi ad ripas fluvii Oreſtiadem præterfluentis convenſſent, tempeſtas violentiſſima per illam noctem quaſi ſponte coorta eſt; fluvius vero, ac ſi ſenſum haberet aliquem irati numinis, fœvire ac mulcum ſupra ripas exundare cœpit, ita ut Cantacuzeni copiæ trajicere non poſſent. Itaque dies non pauci in proximo circa illum fluvium conſumpti ſunt, tempeſtate haud quieſcente, ſed eandem ſibi violentiam perpetuo retinente. Tandem re deſperata cum inde abiiſſet Cantacuzenus, poſtera die tempeſtas fœvire deſiit, & paulatim fluvius protervam illam ac ferociam remiſit. Facto bis periculo, cum flumen eodem iterum tumore eaundaſſet, fero denique cognitum eſt, non caſu aliquo eas moras objectas, ſed providentia Divina: quæ omnia facillime quocunque veller traduceret, ac nunc obſiſteret apertiſſime Cantacuzeni cœptis: atque inde fieri ut & ipſa ſtatim elementa magno ſuarum æſtu ferventia indignarentur, quaſi ſuarum Dominum ſentirent, eique quatenus famulos deceret obſecundarent, ſuamque erga illum obſervantiam re ſignificarent, illo ſcilicet noxio impetu violentiſſimaque remuneratione.

IV. Utrinque igitur interdum eacutrentes, nunc aliqui ex Didymoticho milites, nunc ea Oreſtiade viciniſque oppidulis, multam inde huc prædam, multamque hinc illuc abigebant. Neutri autem poterant vincere, atque ita ſioem contentioni imponere: ſed fruſtra quidem inſtabant ſibi utrinque. Urbes autem perpetuo conficlebantur a ſe invicem ſenſim atque paulatim. Et erat (ut videtur) placitum Deo ac cœleſti decreto ſancitum, ut urbes attererentur, pecuniſque & honore & * dignitatis gradu per civiles illos motus ſpoliarentur.

* vel, ordine.

V. Et Cantacuzenus quidem civile bellum cum extreno comparans, expendenſque quantum alterum ab altero diſtaret & eacederetur: civile quidem bellum frigori calorique febricitantium; bellum vero externum calori æſtivo, frigorique hyberno ſimile eſſe „ dictitabat: alterum nempe ex his ab „ altero multum eacedi. Frigori enim „ hyemis, quod externum eſt, facila „ eſſe veſtimentorum acceſſione atque „ ignis copia mederi; rurſus calorem „ æſtatis, utpote externum atque adven„ titium, ſubtractis veſtimentis ac per „ ventorum flatus temperari poſſe: febres „ autem, utpote intrinſecus ea ipſis vilce„ ribus natas, rem eſſe indomitam atque ineluctabilem.

Edit. Pariſ. pag. 368.

VI. Ii porro, qui propter Cantacuzenum aut exulabant, aut in vincalis erant, quique in urbibus raeite illi favebant, il inquam omnes, vera appetente, ſpe erigebantur benigniori in poſterum fortunæ. Sed erant vanæ illorum ſpes. Illius enim res, ut vulgo ajunt de * Mandrabola, quotidie in pejus procedebant.

* *vel,* Mandragora.

πὸν τι στρατὸν ὥπλισε, καὶ τῷ Ἀγγέλῳ Ἰωάννῃ, τῷ Παμφίλου πολίχνιον ὀχυρώσαντα ὡς προσῆκεν, πίσχεσθαι ἦκειν ἐπ' Ὀρεστιάδα διαμελησόμενον, σὺν ἱππεῦσιν ἐγγὺς ὀγδοήκοντα.

Γ. Καὶ δὴ συμπλεῦσάντων σφῶν ἐπὶ τὰς ὄχθας τῷ παραῤῥέοντος τῇ Ὀρεστιάδι ποταμῷ, χειμὼν τηνικαῦτα ὥσπερ ἐξ αὐτομάτου γέγονε τῆς νυκτὸς ἐκείνης μέλα πολύς· καὶ ὁ ποταμὸς ἐκεῖνος, ὥσπερ αἰσθόμενος εἰλικρινῶς ἀποδεδωκότος Θεοῦ, ἀγρίαινεν ἰδίῳ, καὶ σφόδρα πλημμύροντα συμπλακίοις ὑπὲρ τὰς ὄχθας τὰ ῥεύματα· ὥστε ἄπορον πρὸς διάβασιν εἶναι τοῖς τῶν Καντακυζηνῶν στρατεύμασιν. ἡμέρας οὖν ἔγγιστα ἱκανὰς περὶ αὐτὸν ἐκ ὀλίγας, ἐν ἔλυγεν ὁ χειμών. ἀλλ' ἐαυτῷ τῶν ἀμείνων διπλοῦς συμπαρὼν ἀγρίαινε. ἀπειρκτὸς δ' ὀφὶ τῷ ἀπαλλαγέντος ἐκεῖθεν, ἅ, τι χειμὼν ἐς τὸν ὑστεραῖον ἐλάφα, καὶ ὁ ποταμὸς ἐρέμνα ἑαυτὸν ὑφεῖτο τὰς ὕβρεις τε καὶ ἀγριότητος· τῆς δὲ παιδυᾶς πεῖρας δὶς ἤδη γενομένης, καὶ τῷ ποταμίων ῥευμάτων αὐθις ἐς τὸν ἀμείνω ἑαυτὸν ἀναῤῥηγνυμένων ὑπορροιῶν, ἔγνωσαν αὖθ, μὴ ἐκ τινος τύχης, ἀλλ' ἐκ θειοτέρας προνοίας εἶναι τὸ ἐναντίωμα, ῥᾷστα μὲν τὰ πάντα μεταπαιδαζούσης ὅπη βούλοιτο, καὶ τῶν δ' ἀντιπαρατάσσεσθαι μάλα τοῖς τῶν Καντακυζηνῶν προφανῶς ἐγχειρήμασιν. ὡς ἐπιδὰς καὶ τῶν τῇ στοιχείων αὐθὶς ἀγανάκτησιν πολλῇ τῇ θυμῷ ῥέουσαν, ὥσπερ αἰδεσιμένων ὀργιζομένου τὸ δικαίου, καὶ συμπιλαμβανομένων, δίκαιος εἰκὸς, καὶ δεπαιτίων ἐμφανῶς τῶν πρὸς τὸν δικαίου τιμῶν, ἐξ τῆς βλαπτούσης ἁρμῆς· καὶ μάλα τοι σφόδρα βιαίας ἀπαιτοδόσεως.

Δ. Ἐπικθέοντες δ' ἀλλήλοις ἐκεῖσε, τοῦ μὲν ἐκ Διδυμοτείχου τινὲς τῇ στρατιωτῶν, τοῦ δ' ἐξ Ὀρεστιάδος ἔ τῇ πλεῖ πολιχνίων, πολλὰ μὲν ἐκεῖθεν ἐνθάδε λείαν ἔλαυνον, πολλὰ δ' ἐντεῦθεν ἐκεῖσε. νίκαν δὲ ἢ τέλος ἐπιθεῖναι τῇ στάσῃ, ἐκ ἦν ἑκατέρῳ κατ' ἑκάτερα. ἀλλ' ἐδόκουν ἀνίατα· αἱ δὲ πόλεις ἐφθείροντο διαπαῖς ὑφ' ἑαυτῶν ἀρίμα ἔ τῇ μιαρόν. καὶ ἦν ὡς ἔοικε βούλημα θεῖον, καὶ ψῆφος ἄνωθεν αὐρωθεῖσα, ἐκτριβῶναι καὶ γυμνωθῆναι τὰς πάλεις χρημάτων καὶ δόξης καὶ τάξεως, ἐκ τῆς ἐμφυλίου ταυτησὶ σάσεως.

Ε. Τᾶς γε μὴν ἐμφυλίου μάχης καὶ ἀλλοφύλου τὸ ἐξαλλάττον καὶ ὑπερίσχυε ὁ Καντακυζηνὸς ἐξισπίζων, τῶν μὲν παροξυσμῷ καὶ πυρετῷ, τῶν δὲ ῥίγει τε ῥίγους καὶ ψύξει χειμῶνος ἔλεγεν ἰσοῦσθαι. καὶ εἶναι τὸ ὑπερίσχυον θατέρου πρὸς θάτερον μάλα πολύ. τῶν μὲν γὰρ ἔξωθεν ψύξει εἶναι καὶ προθύμοις ἐνδυμάτων ἐᾶσθαι, καὶ πυρὸς ἐπιφορᾷ. καὶ αὖ τῶν ἔξωθεν ἐπεισόδιον ῥίγους, ἐνδυμάτων τε ὑφαιρέσεσι καὶ ἀνέμων πνοαῖς· τὰς δ' ἔνδοθεν ταπεινὸς πυρετὸς ἐξ ἐγκάτων, δύσμαχον εἶναι καὶ μάλα ἀνεπιτρώστου χρῆμα.

ς. Οἱ δὲ ἐκ τῶν Καντακυζηνῶν ἐξόριστοι καὶ δεσμῶται, καὶ ὅσοι λελυθέντες ἐκ τοῦς πόλεσι τὰ ἐκείνου διεπόλουν φρονοῦντες, μετέωροι ταῖς ἐλπίσιν ἦσαν ἔαρος ἐπισίοντος, ἐμβρῦ κατασκιάσαι σφίσι τὸν τύχων. ἀλλ' ἄρα ἦσαν μάταια τὰ τῶν ἐλπίδων. ὡς δὲ ἐπὶ μανδραβόλῳ τὰ ἐκείνου διέπεσεν ἐχώρει.

ANN. CHR. MCCCXLII.

CAPUT XV.

I. Præcipuarum urbium Præfecti Theodorus Cynadenus & Guido Armenius. Hujus ex Armenia migratio: uxores duæ. II. Hoſtilis animus in Cantacuzenum affinem; cujus & bona diripit, & amicos vexat. III. Siniſtra auguria. Solis ac Lunæ deffectus & colores. IV. Arbores nive oppreſſæ & ramis exutæ.

Α. Ἐπανακτέον δὲ βραχὺ τῷ λόγῳ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, ἵνα σαφέστερα γένοιτο τοῖς ἀκούουσι τὰ ἐξῆς. Θεσσαλονίκης μὲν γὰρ, ἣ πρὸς ἕῳ τοῦ Στρυμόνος τῶν ποταμῶν πόλεων, ὡς ἐπίτροπος ὁ πρωτοστράτωρ Θεόδωρος ὁ Συναδηνὸς· τῆς δὲ τῆς Σερρῶν πόλεως, ἣ τῆδε ἄχρι Χειμωτόλιος πολιχνίου, ὁ τῆ Δανόντος βασιλίσσης ἐξάδελφος, * Γάμ ὁ Ἀρμένιος· ὃς πρὸ τεττάρων ἢ ἑπτὰ ἐτῶν μετανάστης γεγονὼς ἐξ Ἀρμενίας εἰς Βυζάντιον ὑπὸ τῆς τῶ πανυπερσεβάστου ἀδελφῆς, τῆς βασιλίδος δηλαδὴ καὶ μητρὸς Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως, συνεζύγη τῇ τῶ Καντακουζηνῶ ἐξαδέλφῃ, καὶ πολλῷ αὐτῇ συνοικήσας χρόνῳ, ἄπαις διέμεινε. Θανόντος δ' ἐκείνου, συνεζύγη τῇ τῶ Συργιάννη θυγατρὶ, ἐξ ἧς καὶ παίδων ἐγεγόνει πατήρ. ἐπὶ δὲ καὶ τῇ πατρῴᾳ τῆδε Ἀρμενίων θρησκείᾳ χράμβος.

Β. Οὕτω δὴ ἅρμενον τὸν τῶ καιρῶ καὶ πραγμάτων εὐγχυσιν ἀρπαὶ ἐ λαμπάτων φόβασιν, κατέχει τὰ ἐκεῖ τῶ Καντακουζηνῶ χωρία τε καὶ τὰς προσόδους, καὶ ζεύγη μυρία βοῶν, καὶ ποιμνίων ἄλλων αἰγίλας ἀπείρους, καὶ πάντα ἐξαργυρώσας, πλεῖστα χρημάτων ἐκαρπώσατο βαλάντια· πάσας δὲ τὰς ὑπὸ τὸν ἐπιτροπὸν αὐτῶ πλουσίας οὐσίας καθυποβάλλων, ὡς ὅσα ἐμφορεῖς δίπτα τῶ Καντακουζηνῷ, αὐτὸς μὲν ἐν φρουρᾷ εἶχε· τὰς δὲ σφῶν οὐσίας ἐθρυλλεῖτο ὅλως χερσὶν αὐτὸς ἑαυτῷ. πάντα μὲν τοίνυν ἐπόσα ὁ χρόνος ἐκείνος ἔτρεφε τὰ δεινά, φράσαι οὐκ ἂν εἴη διηγήσασθαι. ἕνια δ' ἐν τοῖς λεγομένοις μᾶλλον ἄλλοθι καταπαρέρτηται ἡμῖν, ἐξ ὧν καὶ τῆδε τὰ λοιπομένων ἐντεῦθεν τοῖς βουλομένοις ἀσπαστὸν ἀναζωπυρῆσαι.

Γ. Προειλήφεναι μὲν τοι καὶ προηγήσασθαι τῆδε τοιούτων σημείοις καιρῶν, τὰ νῦν ἄλλα, καὶ ἐπισκότησιν ἡλίου, καὶ ἅμα σελήνης ἀφ' ἑαυτῆς μᾶλλα τι σφόδρα μεγίστου, περὶ ζώδιον ἑκάτερα, φημὶ δὲ τοξότου. καὶ ἀμφὶ ὅλον ἐξαμηνιαῖον ἐξήκοντα χρόνου εἰς παλαιβὲς, ἑτέραν ἀνθις σωμπεπτώκει γενέσθαι σελήνης ἔκλειψιν, περὶ δὲ πῦρον γενομένου σαφῶς τῶ ἡλίου, ἕτερα μὲν ἐκείνης, δακτύλων δ' οὐκ ἐλάττω καὶ αὐτήν. ἐκ τοῦ οὖν τοίνυν, καὶ ἐν ἐκ * ὧν περὶ τὰ ἑῷα φωτήρων πάθη φαινόμενα χρημάτων, μεγάλων προαναφώνησις τοῖς βαθύτερον βλέπουσιν ἐγεγόνει δεινῶν.

Δ. Δεύτερον δὲ, τὸ ἐ δυσκρασίας. περὶ γὰρ ἐ ὑδροχόον, ἐξὸς μὴ ἐ αἰγόκερων, τῶ ἡλίου γενομένου, νύκτωρ ἅπασης αὐτοῦ σωμπεσούσης πυκνῆς, καταῤῥάγη πλῆθος χιόνος ἐ φορητόν· ὑφ' ἧ καταβαρωθέντα τὰ ἐ βασιλικὰς τῆδε πόλεων ἅπαντα δένδρα, καὶ ὅσα τῆδε προαστείων αὐτῆς, ποικίλου τινὸς πτώσεως ὑπούσης, ὧδ' ἡμέρας γενομένης, καὶ τῶ νυκτερινοῦ ἐρεμνοῦ σκότους ἀπαλλαγέντος δεινοῦ, ἰδεῖν ξένον θέαμα, ἀλλὰ πανταχοῦ ἀπηρρωγότα τὰ μέσα τῶ δένδρων, καὶ σκόλοψιν τινὰ ἑκάστου τὰ ξύλου γυμνοῦς.

I. Sed repetenda paulo altius rerum expoſitio, ut clarioris auditoribus fiant, quæ ſequuntur. Etenim Theſſalonicæ & cæteris circum urbibus, ad Strymonem uſque fluvium, præpoſitus erat Theodorus Synadenus Protoſtrator: Serrhis vero, & omnibus Chriſtopolin aſque oppidis, defunctî Imperatoris conſobrinus * Guido Armenius; qui quatuor & viginti ab hinc retro annis Byzantium accerſitus (accerſivetat autem eum patris ſui ſoror, Auguſta eadem & Andronici Imperatoris mater) Cantacuzeni conſobrinam uxorem duxit: & per tempus dioturnum, quo illam ſecum habuit, liberis caruit: mortua deinde illa Syrgiannis filiam ſecum matrimonio junxit, ea qua & liberos ſuſcepit: in patria autem Armenio-rum religione perſeveravit. * Vide Notas.

II. Is igitur temporum ac rerum perturbationem, quaſi donum fortunæ inſperatum nactus & lucrifaciendi occaſionem, quidquid habebat illic prædiorum ac veſtigalium Cantacuzenus, detinebat, necnon infinita boum juga, & alia cujuſcumodi pecora, conflatoque ea iis omnibus argento, maximam pecuniæ vim comparaverat. Idem quotquot in provincia, cui præerat, opulentiſſimi erant, eos in crimen adducebat, ut nimirum Cantacuzeno aſſentientes: atque ipſos quidem in cuſtodiam dabat: eorum autem facultates plenis manibus ſibi coacervabat. Sed calamitates, quas tempora illa pepererunt, facile haud ſit omnes percenſere. Quarumdam vero ſparſim & ſubinde mentionem faciemus, ut quilibet facile inde poſſit cætera conjectare. Edit. Paris. pag. 329.

III. Horum certe malorum ſigna anteceſſere, ac prævia extitere, tum alia tum eclipſis Solis & Lunæ ſimul. Et hæc quidem prior accidit longe maxima: utraque autem circa idem zodiaci ſignum, nempe * Sagittarium. Necdum ſemeſtre totum penitus exierat, cum alia rurſus accidit Lunæ eclipſis, Sole * Taurum evidenter ingreſſo; minor quidem hæc quam illa; & ipſa quatuordecim ſaltem digitorum. Et hoc igitur, & colores qui circa luminarium defectionem viſi ſunt, magnarum calamitatum prælagia altius inſpicientibus habita ſunt. * Menſe Nov. * Aprili.

IV. Alterum item ſignum fuit, arborum excidium. Statim enim poſt Capricornum, cum Sol in * Aquario eſſet, ſilente omni ventorum flatu, effuſa eſt noctu nivium copia non tolerabilis. Quo onere oppreſſæ omnes Principis Urbis arbores, & quæcunque erant ſub Urbe, tantam dedere ſtragem, ut die orto ac nocturnam cladem indicante, novum objiceretur oculis ſpectaculum; mediæ videlicet arbores omnibus ramis orbatæ, & palis quibuſdam ac mortuis lignis ſimiles. * Januar.

* Cantacuzeno, Syrgi.

* Legendum φῇ

ANN. CHR. MCCCXLIII.

CAPUT XVI.

I. De educendis carcere ambobus Imperatricis Irenes fratribus Byzantii & Cantacuzeniani certant. II. Irenes prudentia & aliæ virtutes. Egregiam Cantacuzeno operam navat. Ut fratres ei conciliaverit. III. Cantacuzenus, Theſſalonicæ invadendæ ſpe oblata per literas Synadeni, Didymotichum uxori & Manueli Aſani cuſtoadendum committit. Polyſtylum inſtaurat & munit. IV. Chreles Triballus perduellis; Strummitzæ Principatu potitus: Crali ipſi metuendus. A Romanis adulatur. Cantacuzeno ſuppetias venit, per Chriſtopolitanas fauces tranſituro. V. Ducum & militum enumeratio.

I. SEd quoniam & de Imperatrice Irene Cantacuzena, & de duobus illius fratribus, frequens a nobis habebitur mentio, eo quod illorum opera in præſenti temporum conditione propoſito jue argumento plurimum emicuit, illuc jam revertamur unde noſtra deflexit oratio. Tenebat eos amptidem victos proximum Rhodope monti caſtellum Audetorum Monaſterii, Imperatoris Andronici Junioris juſſu, ob crimen Majeſtatis. Statim vero atque Didymotichi Cantacuzenus Imperator pedes purpura incluſit, cum utrinque inſtrueretur manus hoſtilis, certamen extitit de iis, utra pars prior carcere ipſos educeret, maximo futuros adverſus alterum auxilio.

Edit. Pariſ. pag. 390.

II. Multæ itaque concurſationes, multa colloquia interceſſerunt. At eum illi verentur ne vincula vinculis mutarent, leviora fortaſſe gravioribus, nec tuto poſſent alterutri parti confidere, Irene Auguſta, multo judicio & ſolertia pollens, ac tantum in conſultationibus ſagacitate, quantum intelligentiæ vi & morum elegantia cæteris mulieribus præſtans, brevi omnia præclare ordinavit. Prudentiam nempe inſitam ac * naturalem ſortita, maritum Imperatorem, quem cujuſmodi diſcrimina circumſtabant, efficaci maximoque juvabat auxilio. Itaque ei ſi non totam auctoritatem Imperatoriam, at ſane ejus longe maximam partem largita eſt. Ipſe quippe nunc blandioribus dictis labantes excitatos animos eorum, quos Imperator habebat ſecum cognatos & vere amicos; nunc larga manu opes effundens exilii ſocias, aut potius magnarum illarum opum reliquias (quæ omnia planius poſtea a nobis explicabuntur) nunc omni ſaltem feſtinatione advolans, & per ſematipſam firmas cautiones fratribus afferens, redit quam celerrime, eos conjugi Imperatori tempore opportuniſſimo ſecum adducens, ſinceros & minime ſuſpectos defenſores.

* ſuopte conſtatam Græc.

III. Cum autem Synadeni, qui tum Theſſalonicæ præerat, frequentes litteræ afferrentur, Cantacuzenum hortantes, ut quamprimum in Macedoniam tranſiret, Theſſalonicam ſub poteſtatem ſuam facili labore redacturus; eſſe enim illud jampridem a ſe occultis molitionibus præparatum: ob eam cauſam, cum uxori ſuæ Irenæ Imperatrici, & ejus fratri Manuell Aſani, Didymotichi præfecturam tradidiſſet, cupide ſtatim proficiſcitur, & caſtellum munit, quod Polyſtylum olim nuncupatum in διηγείρονται δ' ταχέως αὐτῷ, ἔξβάντα ἐς Μακεδονίας ἐγγραπῆ Θεσσαλονικεῖς ἐκ πρέσβεις ἐπιστολῆς. ἔστι δὲ πόλιν ἡ ἀσωπὸς, ἐστι δὲ ἀπὸ λαθραίας αὐδοὺς ἐκ πολλῆ. ἡ δὲ πόλις ἡ ἀσωπὸς, ἡ Διδυμοτείχου ἐπιστρατὴν παραδὺς Εἰρήνῃ τῇ συζύγῳ καὶ βασιλεῖ σὺν τῷ ἀδελφῷ Μανουὴλ τῷ Ἀσάν, ἀφίκετ' ἐλθὼς ἡ ὠκύρω τὸ φρούριον, ὁ * Πολύστυλος ὀνομαζόμενον πάλαι φρὸς θάλατταν, τὸν

A ΑΕΠΕΙ δὲ καὶ περὶ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης τῆς Καντακυζηνῆς, ἡ τῷ δυοῖν αὐτῆς ἀδελφῶν, πολὺς ἡμῖν ἔσται προϊόντος ὁ λόγος, τὰ μάλιστα ταῖς παρούσαις συμβαλλομένων τύχαις τὸ χρόνῳ καὶ ὑποθέσεσι, ἐς τὸ πρότερον ἰχνος τὸν λόγον φέρε ἐπανακάμψωμεν. εἶχε δὲ διημίας αὐτὸς τὸ πλησίον ὄρος Ροδόπης ὀρύσσων τῆς τῶν * Αὐδήρων μοναῖς ἐκ * an Αβδήπολλοῦ, αὐλίζεται τῷ βασιλίσσῃ Ἀνδρονίκῳ τῷ νίῳ, ὃς δὲ ἐπ' ἐγκλήματι καθοσιώσεως. ἔρτι δὲ Καντακυζηνοῦ τῷ βασιλίσσῃ ἐν Διδυμοτείχῳ τὰ ἐρυθρὰ ὑποδήσαμένῳ πέδιλα, ἡ τὰς πολεμίας χειρὸς ἐκπέφυσθαι παρασκαζομένης, ἔρις ἐγένετο περὶ σφῶν, ὁποτέρῳ μέρει πρέπῃ γένεσθαι ἐν τῆς εἰρήνης ἐξβάντε, συμμάχως ἔχειν κατὰ θατέρου κρατήσας.

B Πολλῶν παραρρεῖ μεταξὺ γενομένων δρόμων καὶ λόγων, καὶ δεδόσθαι ἐκείνων, μὰ διημῶν ἀλλαξώντας διημὰ, ἀμφοτέρων ἴσως δεινότερα, καὶ μηδετέρῳ βεβαίας ἐχόντων μέρει θαρρεῖν, ἡ βασιλὶς Εἰρήνη, πολλῷ πλουτοῦσα τῷ συνέσει καὶ ἀγχίνοιαι, ἡ ποσοῦτῳ γενοῦσα τῇ τῶν φρενῶν ἐν ἡ βουλαῖς ὑβρίσαι, ὅσον ἐν γυναικεῖ τῇ ἀρέτει τῆς γνώσεως, καὶ τῇ τῶν ἀθρων ἁρμονίᾳ, πάσῃ καλῶς τῷ ταχίστῳ διέθετο. φρόνιμα γὰρ ἀνομοίως τὸ ἀνεχάλκευτον εἰκῆν ἀκριβείᾳ, ἐμπρέπων παρῆκε τῇ συζύγῳ ἡ βασιλεῖ ἡ μεγίστῳ ἐν πιστοῦται γενομένῳ ταῖς περιστάσεσι τῶν ἐπιταιρίαν. ἡ

C εἰ μὰ τὸ πᾶν αὐτῇ τῆς βασιλείας ἄνυε αἰχμάλωτα κράτος, ἀλλ' ὅμως τῷ μάλα ἄνυε σφόδρα γε τὸ πλεῖστον μέρος· τῶν μὲν λόγοις ἐπαγωγοῖς ἀπεζωπυρίσα πεπτωκότα φρονήματα τῶν ἀμφὶ τὸν βασιλέα συγγενῶν ἡ φίλων ἀληθῶν· τῶν δ' ἀφθόνῳ χειρὶ τὸν ἐν εὐζωΐᾳ σωκοῦντας αὐτοῖς γεγονότα πρότερον πλοῦτον, ἡ μᾶλλον τὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων πλούτων περιλειφθέντα λείψανα, καθὰ προεῖδεν ἡμῖν ἐναργέστερον πάντα λιλίζεται· τῶν δ' ὅσων ἀνάγκη δραμοῦσα αὐτῇ, ἡ δι' ἑαυτῆς αὐτὴ βεβαίας παραχωμένη τῆς ἀδελφῆς τὰς ἐγγύας, ταχέως ἐπανῆκε, μεθ' ἑαυτῆς αὐτὸς τῇ συζύγῳ βασιλεῖ μάλα καθ' ὥραν προσαγαγοῦσα, γνησίως ἡ ἀσφαλῶς ἐπαύρες.

Γ. Ἐπεὶ δ' ἐν Συνάδᾳ οὖ, ὃς τηνικαῦτα Θεσσαλονίκης ἐπετρέπετο, γράμματα ἐφέρετο συχνὰ, ἐπιστολὰς ἐπιτρέποντα, μὴ ἐπιμένειν ἔτι τὸν ἐν Μακεδονίᾳ ἐγκρατῆ Θεσσαλονικεῖς ἐκ πρέσβεις ἐπιστολῆς. ἔστι δὲ πόλιν ἡ ἀσωπὸς, ἐστι δὲ ἀπὸ λαθραίας αὐδοὺς ἐκ πολλῆ. ἡ δὲ πόλις ἡ ἀσωπὸς, ἡ Διδυμοτείχου ἐπιστρατὴν παραδὺς Εἰρήνῃ τῇ συζύγῳ καὶ βασιλεῖ σὺν τῷ ἀδελφῷ Μανουὴλ τῷ Ἀσάν, ἀφίκετ' ἐλθὼς ἡ ὠκύρω τὸ φρούριον, ὁ * Πολύστυλος ὀνομαζόμενον πάλαι φρὸς θάλατταν, τὸν

* Vide Nic. & Cantacuz. lib. 3. cap. 37.

αὐτὸς ἐξ οἰκείας δαπάνης συνιςῶσα παρὰ τὰς τῶν A maritimis ora noviſſime ipſe propriis ſumptibus teſtituerat, juxta * Neſti oſtia, qui maximus Thraciæ fluvius ea Hæmo monte erumpens, undam in maris Ægæi littus evomit. ANN. CHR. MCCCXLII. * Qui & Neſſus

IV. Vix ea ædificatio ad finem perducebatur, cum & Chreles Triballis prope affuturus ſuit. Hic cum antea Imperio Triballorum Regis paruiſſet, neſcio quæ ob cauſas fidei vincula abruperat, & proprium ſibi imperium fecerat; in Strummicam nempe, caſtellum ad nubes uſque eductum, & quæcumque circa Strymonem fluvium oppida Amphipolin uſque ſita ſunt. Etenim propter civile Romanorum bellum, cum utræque illum partes adularentur, formidandus Græci Serviæ & expugnatu difficillimus evaſerat. Sic illa temporum conditione fruebatur, fortunatus in aliorum infortuniis, & ex vicinorum calamitate propriam felicitatem velut fructum percipiens. Idem tameu cum impetandi gloriam, qua Cantacuzenus * antehac floruerat, agno feeret etiamnum, & non omnino ſuſpectam habere deſiiſſet, amicitiam illius ac ſocietatem ſtudioſe ambiebat. Cum itaque Byzantinarum partium fautores, imitati trecentos illos Lacedæmonios, qui Thermopylas, qua tranſiturus erat Xerxes, olim defenderant, vicinas Chriſtopoli anguſtias occupaſſent, nec omnino indiligenter cuſtodirent, noctu ſimul atque interdiu aſſixi, itaut Imperatori Cantacuzeno aditus illuc præcluſus foret, accerſitus & Chreles proxime Chriſtopolin venit, manum militum non parvam adducens; operam videlicet ſuam collaturus, & pro virili effecturus, ut facilis eſſet Imperatori ad urbem Theſſalonicam tranſitus. * Edit. Pariſ. pag. 391. * Vide Notas.

V. Et hæc quidem ita ſe habebant. Qui vero Didymotichi cum Imperatrice Irene, & ejus fratre Manuele Aſane relicti fuerant, tam pedites quam equites, ſupra quingentos erant: duces autem duo, Manuel nempe Tarchaniotes, qui cognatione junctus erat Imperatori, & Georgius Phacraſes; & poſt eos alii duo. Quorum omnium conſtantiam, atque in præliis fortitudinem & experientiam, ſingula rerum geſtarum teſtimonia, procedente hac hiſtoria, luculenter oſtendent. Quos vero ſecum habebat Imperator comites ulteriorem expeditionis, ii erant, præter illos qui arcubus & fundis ac talibus telis eminus ferientibus utebantur, lectorum quidem equitum non minus quam duo millia; cognati autem, aliique nobiles, & omne famulitium ipſorum, quingentorum proxime numerum explebant. Inter quos maxime emicabant primum duo Imperatoris filii, Matthæus & Manuel: deinde Irenes Auguſtæ frater * ** Joannes Angelus. Quorum omnium animum in periculis magnum & fortem, & rea manu vel conſilio præclare geſtas, & trophæa ipſa bellica, ſuo ſigillatim loco infra declarabimus. * Vide Notas.

Δ. Ἀρτι δ' ὡς πέρας * ἔκοπτε τῆς οἰκοδομίας, ἀμηχανεῖσθαι πλυσίον ἤμελλε τῷ Χρίλῃ ὁ Τριβαλλός· ὃς πρὶν ὑφ' ἡγεμόσι τιλοῖ τῷ τοῦ Τριβαλλῶν Ρηγὸς, διὰ αἰτίας οἱασδήτινας τὸ δίσμα τῆς ὑπερωρίας ῥίζας, οἰκίαν κατίσκευε ἀρχιὼ ἑαυτῷ Στρωμμίτζαν, ὑπερῴκιλον φρούριον, τῷ ὄντα πρὸς Στρυμόνα ἤ ποταμὸν ἄχει τῷ ἐς Ἀμφίπολίν ἵςι χωρία. διὰ γὰρ τὸ Ρωμαίων ἐμφύλιον εἶναι πολεμοῦμενος ὑπ' ἀμφοῖν τῶν μερῶν, φοβερός τις, τῷ πάντοι δυσεπιχείρητος τοῖς Κράλῃ Σερβίας ἐγίνετο· τῷ διὰ τοῦτο πως ἀπολαύων τὸ χρόνῳ, καὶ τοῖς τῶν ἄλλων δυσχήμασιν αὐτὸς εὐτυχῶν, καὶ τοῖς τῶν γειτόνων δυσπραγίαις ἰδίαν εὐδαιμονίαν καρπούμενος. σωσῶν δ' ὅμως ἔτι τῷ μάλα εὐπρεπῶς τῷ ὡς βάρβαρον βασιλικὸν φύλευαν ποιεῖσθαι τῷ Καντακυζηνῷ, φίλος εἶναι καὶ σύμμαχος αὐτῷ διετέλειτο. ὅθεν τῷ ἐπειδὴ μιμησάμενοι τοὺς ἐν Θερμοπύλαις τριακοσίους ἐν τῇ Σπάρτῃ, τῶν τῷ Ξέρξῃ πάλαι παραμελλόντων διόδον, προκατελήφεσαν οἱ τοῖς Βυζαντίοις προσκείμενοι τὰ περὶ Χριςόπολιν χωρά, τῷ σωὶ ἐπιμελείᾳ μὴ πάντως ἐῤῥᾳθυμηκότι καθάπαξ παρεφύλαττον εὐστόμως ἅμα τῷ μεθ' ἡμέραν, ὡς ἄβατον ἐντεῦθεν τῷ βασιλικῷ τῷ Καντακυζηνῷ στρατῷ γίνεσθαι, ἠρέμα δὲ ὁ Χρίλης ἐκ Χριςοπόλεως ἤγγιζε, χεῖρα στρατιωτικὴν ἐπαγόμενος ὑ μικράν, σωμηγήσων τε, τῷ πρὸ εἰς δύναμιν ἦκον, ῥᾳδίαν ποιήσων ὁπόσιον τῇ βασιλεῖ τὴν εἰς Θεσσαλονίκην πάροδον.

Ε. Τούτων δ' ὄντας ἐχόντων, οἱ μὲν ἐκπολιορθήτες ἦσαν ἐν Διδυμοτείχῳ μετὰ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης, τῷ πάλλῃ Μανουὴλ τῷ Ἀσάν, ἔνοπλοι στρατιῶται τῷ ἱππῆς, πλέον ἢ πεντακόσιοι· στρατηγοὶ δὲ δύο μέν, Μανουήλ τε ὁ Ταρχανειώτης, τῇ συγγενῶν ὑπάρχων τις τῷ βασιλεῖ, τῷ Γεώργιος ὁ Φακρασῆς· τῷ μετ' αὐτὸν ἕτεροι δύο· ὧν ἁπάντων τὴν παρουσίαν, τῷ τὴν περὶ τὰς ἐκπολίους μάχας ἀνδρείαν τῷ ἐμπειρίαν, ἡ τῇ καθ' ἕκαστα πράξεων μαρτυρία προίασιν τῷ λόγῳ δείξει σαφέσατα. ὡς γε μὴν ὁ βασιλικὸς ἐπομένους εἶχε, πρὸς τῷ ἀφαγωδίαν μᾶλλον ὑπηρέσιον ἐκρατεῖτο, ἴσαν πλὴν τῇ ὅσοι πεζοὶ ἅμα τῷ σφενδόναις τῷ τοιούτοις ἐκβόλοις ἐχρῶντο βέλεσι, ἢ μὴ λογάδων ἱππέων ἦν ἄττως ἢ δισχίλιοι· ἢ δὲ συγγενῶν, τῷ τῶν ἄλλων δισχιλίων ἀνδρῶν, ἐ ἅμα ὁπόσοι τῆς σφῶν θεραπείας ἦσαν, ἐς τὸ ἔγγιστα ἢ πεντακοσίων ἀνήγον τὸν ἀριθμόν. ὧν ἔκειτοι πάντων ὑπῆρχον μάλιστα, οἵ τε δύο ἢ βασιλέως υἱῶς, Ματθαῖος τῷ Μανουήλ· τῷ μὲν αὐτοὺς ὅ, τε τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἀδελφὸς Ἰωάννης *** ὁ Ἀγγελος. ὧν ἁπάντων τὴν b τοῖς δεινοῖς μεγαλοψυχίαν τῷ ὁπόσα χειρὸς τῷ γνώμης ἐπιδείξαντο μεγαλοφυῆς ἔργα ἐ τρόπαια, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τόποις προβαίνων ὁ λόγος δηλώσει καθήκατα. * fort. ἤνυτε.

a Legendum Ἰωάννης ὁ Λασκάρις, τῷ ἀτὶ βασιλικὸς πρωτοβεστιάριος Ἰωάννης ὁ Ἀγγελος. *Vide Notas.* b Leg. ἢ ἐν τοῖς

ANN. CHR. MCCCXLII.

CAPUT XVI.

I. De educendis carcere ambobus Imperatricis Irenes fratribus Byzantii & Cantacuzeniani certant. II. Irenes prudentia & alia virtutes. Egregiam Cantacuzeno operam navat. Ut fratres ei conciliaverit. III. Cantacuzenus, Thessalonica invadendæ spe oblata per literas Synadeni, Didymotichum uxori & Manueli Asani custoalendum committit. Polystylum instaurat & munit. IV. Chreles Triballus perduellis; Strummitzæ Principatu potitus: Crali ipsi metuendus. A Romanis adulatur. Cantacuzeno suppetias venit, per Christopolitanas fauces transituro. V. Ducum & militum enumeratio.

I. SEd quoniam & de Imperatrice Irene Cantacuzena, & de duobus illius fratribus, frequens a nobis habebitur mentio, eo quod illorum opera in præsenti temporum conditione propositoque argumento plurimum emicuit, illuc jam revertamur unde nostra deflexit oratio. Tenebat eos ampridem vinctos pro animum Rhodope monti castellum Auderorum Monasterii, Imperatoris Andronici Junioris jussu, ob crimen * Majestatis. Sextim vero atque Didymotichi Cantacuzenus Imperator pedes purpura insignis, cluſit, cum utrinque inſtrueretur manus hostilis, certamen extitit de iis, utra pars prior carcere ipſos educeret, maximo futuros adversus alteram auxilio.

*Edit. Paris. pag. 390.

* Vide ſup. l. 4. cap. fin. 5.

II. Multæ itaque concurſationes, multa colloquia interceſſerunt. At cum illi verentur ne vincula vinculis mutarent, leviora forte ſe gravioribus, nec turo poſſent alterutri parti confidere, Irene Auguſta, multo judicio & ſolertia pollens, ac tantum in conſultationibus ſagacitate, quantum intelligentiæ vi & morum elegantia cæteris mulieribus præſtans, brevi omnia præclare ordinavit. Prudentiam nempe inſitam ac * naturalem ſortita, maritum Imperatorem, quem ejuſmodi diſcrimina circumſtabant, efficaci maximoque juvabat auxilio. Itaque ei ſi non totam auctoritatem Imperatoriam, at ſane ejus longe maximam partem largita eſt. Ipſe quippe nunc blandioribus dictis labantes excitans animos eorum, quos Imperator habebat ſecum cognatos & vere amicos; nunc larga manu opes effundens gallii ſocias, aut potius magnatum illarum opum reliquias (quæ omnia planius poſtea a nobis explicabuntur) nunc omni ſaltem feſtinatione advolans, & per ſemetipſam firmas cautiones ſtatribus afferens, rediit quam celerrime, eos conjugi Imperatoris tempore opportuniſſimo ſecum adducens, ſinceros & minime ſuſpectos defenſores.

* ſcilicet cantilenam Græc.

III. Cum autem Synadeni, qui tum Theſſalonicæ præerat, frequentes litteræ afferrentur, Cantacuzenum hortantes, ut quamprimum in Macedoniam tranſiret, Theſſalonicam ſub poteſtatem ſuam facili labore redacturus; eſſe enim illud jampridem a ſe occultis molitionibus præparatum: ob eam cauſam, cum uxori ſuæ Irenæ Imperatrici, & ejus fratri Manueli Aſani, Didymotichi præfecturam tradidiſſet, cupide ſtatim proficiſcitur, & caſtellum munit, quod Polyſtylum olim nuncupatum in διηγήσεσι πρὸς αὐτὸ, ξυβάντι ἐς Μακεδονίαν ἐγνωκὼς Θεσσαλονίκης ἐν τάχει κρατήσειν, ἔφραζε δὲ παρακαλούμενος ἐξ ἑκάστου τινὸς λαθραίοις σπουδαῖς ἐν πόλει. ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ ἀνυξις, * Διδυμοτείχου ἐπιτροπὴν παραδοὺς Εἰρήνῃ τῇ συζύγῳ τοῦ βασιλέως σὺν πάλλῃ τῷ ἀδελφῷ Μανουὴλ τῷ Ἀσάνῃ, ἀφίκετ' αὖθις ἐς ὠκύρου πόρισμα, ἐ * Πολύστυλον ὀνομαζόμενον πάλαι πρὸς θάλατταν, νῦν

A ΑΕΠΕΙ δὲ ἔ περὶ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης τῆς Καντακουζηνῆς, ἠ τῷ δυεῖν αὐτῆς ἀδελφῶν, πολὺς ἡμῖν ἔσαι προῖσιν ὁ λόγος, τὰ μέγιστα ταῖς παρούσαις συμβαλλομένων τύχαις τὸ χρόνῳ ἐν ὑποθέσεσιν, ἐς τὸ πρότερον ἴχνος τὸν λόγον φέρε ἐπαναλάβωμεν. ἔχει δὲ διεμένες αὐτὸς τὸ πλησίον ὄρος Ροδόπης φρέαρος τῆς τῶν * Αὐδήρων μονῆς ἐν * απ. Αβδή-πολλοῖς, αἰδέσιν τῷ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ νέου, ρων. ἐπ' ἐγκλήματι ἀσεβείας. ὥρτι δὲ Καντακουζηνοῦ τὸ βασιλέως ἐν Διδυμοτείχῳ τὰ ἐρυθρὰ ὑποδήματα πέδιλα, ἠ τὰς πελαμίδας χειρὸς ἑκατέρας περιπεδαζομένης, ἵρις ἐγίνετο περὶ σφῶν, ἑκατέρῳ μέρει πρότερον γένοιτ' ἂν τὰς εἱρκτὰς ἐξ- B λόντι, συμμάχης ἔχων ἀπὸ θατέρου κρατίσης.

B. Πολλῶν τοιγαροῦν μεταξὺ γενομένων δρόμων ἠ λόγων, ἠ διδύσιν ἐπείσαν, μὴ διεμὸν ἀλλαξάντας δεσμὰ, κυφορίων ἴσως δεινότερα, ἠ μᾶλλόν βεβαίως ἐχόντας μέρει θαρρεῖν, ἃ βασιλὶς Εἰρήνη, πολλῷ πλουτοῦσα τῷ σώφρονι ἠ ἀγχίνοια, ἔ τοσούτῳ νικῶσα τῇ τῶν φρενῶν ἐν * βουλαῖς ὀξύτητι, ὅσον ἐς γυναῖξὶ τὸ κράτος τῆς γνώσεως, ἠ τῇ τῶν ἠθῶν ἁρμονίᾳ, πάντα καλῶς τῷ τοιχείῳ διέθετο. φρόνημα δὲ ἀνυποίς τε ἠ αὐτοχάλαστον αἰσθὼ ἐσκεμμένη, ἐμπαντὸς παρεῖχε τῇ συζύγῳ ἠ βασιλεῖ ἠ μεγίστῳ ἐν τοιαύτας γνωμίσιν ταῖς πεισπάσαι τῷ ἐπικειρίαν. ἠ C εἰ μὲ τὸ πᾶν αὐτῇ τῆς βασιλείας αὐτὴ κεχείρισται ἀράτος, πλ' ἔων φιλμάλα δηπε σφόδρα γε πλείστου μέρος· τῶν μὲ λόγως ἐπαγωγοῖς ἀναζωπυροῦσα πεπεισμένα φρονήματα τῶν ἀμφὶ τὸν βασιλέα συγγενῶν ἠ φίλων ἀληθῶν· τῶν δ' ἀφθόνῳ χειρὶ τῶν ἐν ἐξουσίᾳ συνεχόντων αὐτοῖς γενέσθαι φρονίμου πλοῦτον, ἃ μᾶλλον τὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων πλούτων πεπληροφόρηται λείψανα· καθὰ φασὶν ἡμῖν ἐναργέστερον πάντα λελίξεται· τῶν δ' ἔων ἁπάντων δραμοῦσα ταχεῖ, ἠ δι' ἑαυτῆς αὐτὴ βεβαίας παραχομένη τῆς ἀδελφῆς τὰς ἐγγύας, τάχιστα ἐπανῆκε, μεθ' ἑαυτῆς αὐτὸς τῇ συζύγῳ βασιλεῖ μάλα καθ' ὥραν προσαγαγοῦσα, γοητὸς ἠ ἀσφαλεῖς ἐπιτρόπους.

Γ. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ Σωσάδη τοῦ, ὃς τηνικαῦτα Θεσσαλονίκης ἐπετρόπευε, γράμματα ἐφοίτα συχνὰ, ἐφραε δὲ παρακαλούμενος ἐξ ἑκάστου τινὸς λαθραίοις σπουδαῖς ἐν πόλει. ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ ἀνυξις, * Vide No-tas & Can-tac. lib. 3. cap. 37.

αὐτὸς ἐξ οἰκείας δαπάνης συνιςήσατο παρὰ τὰς τῶ Νέςου ἐκβολὰς · ὃς ποταμὸς ἢ ἐν Θρᾴκῃ μέγιςος ἐκ τῆ Αἵμου ὀρῶν ῥηγνύμενος , ὑποπτύων τὸ ῥεῖθρον ὡς τὰ τῆ Αἰγαίᾳ πελάγους ἀρκασιδᾶ .

* *for.* ἐκατὸν

Δ. Ἀρτι δ' ὡς πόρας * ἕκοντας τῆς οἰκοδομίας , ἀφικνεῖσθαι πλησίον ἤμελλε τῆ Χρίλης ὁ Τερβαλλός· ὃς πρὶ ὑφ' ἡγεμόνι τελῶν τῷ τῆδε Τερβαλλῶν Ρηγὶ, διὰ αἰτίας τινὰς ἐκδήτους τὰ δισμὰ τῆς ὑποταγῆς ῥήξας, οἰκείαν κατέςησε ἀρχὴν ἑαυτῆ Στρυμμίτζαν , ὑπερφέλον φρούριον , ᾗ ἀπόκα περὶ Στρυμόνα ἢ ποταμὸν ἄχει ᾗ ὡς Ἀμφιπόλιν ὄςι χωρία. ᾗ γὰρ ἢ ἕ Ρωμαίων ἐμφύλιον ςάσιν ἀσλαδούμενος ὑπ' ἀμφοῖν τοῖν μεράϊν , φοβερός τις , ᾗ πάντοτε δυσεπιχείρητος τῆ Κράλη Σερβίας ὑγίνετο· ᾗ ἰῶ οὕτως πως ἀπολαύων τῶ χρόνε, κἀν τοῖς τῆδ' ἄλλων δυσχήμασιν αὐτὸς εὐτυχῶν , κἀκ τῆς τῆδ γειτόνων διαπραγίας ἰδίαν ὠφελημοσύνην καρπούμενος . συνεσῶν δ' ὅμως ὅτι ᾗ ὑ μάλα ἀνύπαςον τῶν εἰς πῦμπροσθε βασιλικὴν ὠφέλειαν ποιεύμενος τῶ Καντακυζηνῶ , φίλος ὢναι ᾗ σύμμαχος αὐτῆ διετέλειτο . ὅθεν ᾗ ὑπεδὰ μιμνασάμβροι τῆς ἐν Θερμοπύλαις τειακοσίας ἐκ τῆς Σπάρτης , τῶν τῶ Ξέρξε πάλαι παραφυλάττοντας δίοδον , προκατειλήφεσαν οἱ τοῖς Βυζαντίοις προσκείμβροι τὰ περὶ ᾗ Χερσόπολιν ςενὰ , ᾗ σωὶ ἐπιμελείᾳ μὴ πάντοτε ἀῤῥᾳδυμοῦντι καθάμβροι παρεφύλαττον τύπτωρ ἅμα ᾗ μεθ' ἡμέραν , ὡς ἄβατον ἐνεῦθεν τῷ βασιλικῷ τῶ Καντακυζηνῷ στρατῷ γίνεθαι , ᾧ μὲν δὴ ὁ Χρίλης ἔκ Χερσοπόλεως ἐγγὺς ἐ , χεῖρα στρατιωτικὴν ἐπαγόμβρος ὑ μικρὰν , σωτηρήσων τε , ᾗ πύλας ἐς διώξαμεν ἔκοι , ῥᾳδίαν ποιήσων ἀπόκτοσιν τῆ βασιλεῖ τῶν ἐς Θεσσαλονίκην πάροδον.

Ε. Τῶν δ' ἄλλων ἐχόντων , οἱ μὲν ἐκπεπολεμωθότες ἤκατὸν Διδυμοτείχῳ μετὰ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης, ᾗ παῖδῳ Μανουὴλ τῶ Ἀσὰν, ὑπλοι στρατιῶται ᾗ ἱππῆς , πλέον ἢ πεντακόσιοι· στρατηγοὶ δὲ δύο μὲν, Μανουὴλ τε ὁ Ταρχανειώτης , τῆδ συγγενῶν ὑπάρχων τις τῆ βασιλεῖ , ᾗ Γεώργιος ὁ Φακρασῆς· ᾗ μετ' αὐτὸς ἕτεροι δύο · ὧν ἅπαντων τῶν καρτερίαν, ᾗ τῶν περὶ τὰς ἐνοπλίους μάχας ἀνδρείαν ᾗ ἐμπειρίαν , ἃ τῆδ καθ' ἕκαςα πράξεων μαρτυρία πρώτιστος τῶ λόγε δείξει σαφέςατα . ὧς γε μὲν ὁ βασιλεὺς ἐκομέτης ἦχε , πρὸς ἰῶ ἀφαγνῶθαι μέλλοντο ὑπὸ φόβε ἐκ τῆς τύχης , ὅσα πλὴν τῆδ ὄντος πέζος ἅμα ᾗ σφενδόναις ᾗ τοιούτοις ἐκβάλοις ἐχρῶντο βέλεσι , ἕ μὲν λογάδων ἱππέων ἀχ ἧττος ᾗ δισχίλιοι· ἕ δὲ συγγενῶν , ᾗ τῶν ἄλλων δίχηθεν ἀνδρῶν , ἓ ἅμα ὀπόσοι τῆς σφῶν θεραπείας ἦσαν, ὡς τὰ ἔγγιςα ἕ πεντακοσίων ἀνῆγον τὸν ἀριθμόν . ὧν ἐκάςοτε πάντων ὑπῆρχον μάλιςα , οἵ τε δύο ἕ βασιλέως υἱεῖς, Ματθαῖός ᾗ Μανουὴλ · ᾗ μὲν αὐτοὺς ὅ, τε τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἀδελφὸς Ἰσάκιος *** a ὁ Ἄγγελος . ὧν ἅπαντων τῶν b τοῖς δεινοῖς μεγαλοψυχίαν ᾗ ἀκόπα χειρὸς ᾗ γνώμης ἐνδιδόαντο μεγαλοφυῆς ἔργα ἓ τρόπαια , ἐν τοῖς καθήκεσι πᾶσις προβαίνων ὁ λόγος δηλώσει καθάπαξ.

ANN. CHR. MCCCXLII. * *Qui & Neſſus*

A maritima ora noviſſime ipſe proprijs reſtituerat , juxta * Neſti oſtia , qui maximus Thraciæ fluvius ex Hæmo monte erumpens , undam lo maris Ægæi lictus evomit .

IV. Vix ea ædificatio ad finem perducebatur , cum & Chreles Triballis prope aſſuturus fuit . Hic cum antea Imperio Triballorum Regis paruiſſet , neſcio quas ob cauſas fidei vincula abruperat , & proprium ſibi imperium fecerat ; in Serummitzam nempe , caſtellum ad nubes uſque eductum, & quæcumque circa Strymonem fluvium oppida Amphipolin uſque ſita ſunt . Etenim propter civile Romanorum bellum , cum utrinque illum partes adularentur , formidandus Crali Serviæ & expugnatu difficillimus evaſerat . Sic illa temporum conditione fruebatur , fortunatus in aliorum infortunis , & ex vicinorum calamitate propriam felicitatem velut fructum percipiens . Idem tamen cum impetandi gloriam , qua Cantacuzenus * antehac floruerat , agno ſceret etiamnam , & non omnino ſuſpectam habere deſiſſet , amicitiam illius ac ſocietatem ſtudioſe ambiebat . Cum itaque Byzantinarum partium fautores , imitati trecentos illos Lacedæmonios , qui Thermopylas , qua tranſiturus erat Xerxes , olim defenderant , vicinas Chriſtopoli anguſtias occupaſſent , nec omnino indiligenter cuſtodirent , noctu ſimul atque interdiu aſſidui , ita ut Imperatori Cantacuzeno aditus illac præcluſus foret , accerſitus & Chreles proxime Chriſtopolin veoit , manum militem non parvam adducens; operam videlicet ſuam collaturus , & pro virili effecturus , ut facilis eſſet Imperatori ad urbem Theſſalonicam tranſitus .

B

C

V. Erhæc quidem ita habebant . Qui vero Didymotichi cum Imperatrice Irene , & ejus fratre Manuele Aſane relicti fuerant , tam pedites quam equites , ſupra quingentos erant : duces autem duo , Manuel nempe Tarchaniotes , qui cognatione junctus erat Imperatori , & Georgius Phacrafes ; & poſt eos alii duo . Quorum omnium conſtantiam , atque in prælijs fortitudinem & experientiam , ſingula rerum geſtarum teſtimonia , procedente hac hiſtoria , luculenter oſtendent . Quos vero ſecum habebat Imperator comites ulteriorjs expeditionis , ii erant , præter illos qui arcubus & fundis ac talibus telis eminus ſerientibus utebantur , lectorum quidem equitum non minus quam duo millia ; cognati autem , aliique nobiles , & omne famulitium ipſorum , quingentorum proxime numerum explebant . Inter quos maxime eminebant primum duo Imperatoris filii , Matthæus & Manuel : deinde Irenes Auguſtæ frater * ** Joannes Angelus . Quorum omnium animum lo periculis magnum & fortem , & res manu vel conſilio præclare geſtas , & trophæa ipſa bellica , ſuo ſigillatim loco infra declarabimus .

D

Edit. Pariſ. pag. 391.

* *Vide Notas.*

* *Vide Notas.*

a *Legendum* Ἰσάκιος ὁ Ἀσὰν , ᾗ ὁ τῆ βασιλίδος φατριδέλφου Ἰσάκιος ὁ Ἄγγελος. *Vide Notas* . b *Leg.* Ἐν τοῖς

ANN. CHR. MCCCXLII. *Edit. Paris. pag.* 392.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUS-TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Cantacuzenus Chriſtopolitanas anguſtias ut evaſerit. Circa Philippos caſtrametatur. II. Oblata ei auxilia a Chrele: quem ſuſpectum, amice excipit; mox dimittit. III. Rhentina in deditionem accepta, Theſſalonicam ire cunctatur, ſuo more. Melenici caſtellum ei deditur. IV. Parergon, de occaſione non negligenda. Item de Occaſionis effigie. X. Synadenus, & alii Cantacuzeno faventes, Theſſalonica per ſeditionem pulſi; Gynæocaſtrum ſe recipiunt. VI. Guido Armeniacus Theſſalonicenſes armis adjuvat. Claſſis Byzantina, Apocauco duce, Theſſalonicam appulſa. VII. Cantacuzenus Gynæocaſtrum uſque progreſſus, cum Synadeno colloquitur. Hic animum mutat, & illi inſidiatur.

VER XXII. I. EXEUNTE porro jam vere, Cantacuzenus Imperator, ab Neſti fluvii oſtiis profectus, relictiſque ad lævam iis qui Chriſtopolitanus fauces cuſtodiebant, ſuas copias per ipſum verticem montis tranſmiſit: longiori quidem ac difficili uſus itinere, propter iniquitatem locorum, quæ & ſaxis aſperu & confragoſa erant, & immiuentis ſylvæ arboribus dumiſque obſtruebantur; tranſmiſit tamen, & caſtrametatus eſt circa Philipporum plantiem, ubi Brutus olim & Caſſius cum Octavio Cæſare prælium conſeruerunt.

II Illic exercitum ſuum reficienti Chreles occurrit, ſponderque ſe, quidquid iſte juſſerit, lubenter executurum. At hic amicum quidem habere eum velle ſe ſignificat, non tamen ejus auxilio ſibi in præſentia opus eſſe ullatenus. Intelligebat enim cum lingua quidem amicitiam profiteri, ob inſtantis belli metum; animi autem dubium pendere, expectantem videlicet, quoad certum exploratumque pugnæ exitum intueretur. Quocirca verbis apud eum uſus & ipſe magnam profitentibus amicitiam, cum eum multos per dies comiter & benigne tractaviſſet, dimiſit poſtea gaudentem, ac boni in poſterum vicini officio functurum ſeſe pollicentem.

III. Ipſe autem non longe inde progreſſus, caſtellum, cui Rhentina omen eſt, in deditionem accipit. Unde cum deberet diſcedere, atque intra pauciſſimos dies *pag.* 393. Theſſalonicæ mœnia obſidere, & tam armorum copia quam hominum robore circumvallare; ac Synadenum quidem illius urbis tunc præfectum, eoſque qui eum illo ſibi faverent, confirmare; eos vero, qui contra ſentirent, ex improviſo percellere: ipſe nihilominus procraſtinando quotidie, tempus ibi terebat otioſus, non militarem, ſed ſuum tum quoque uſitatum morem retinens. Cum enim omnino nollet civium ſanguinem effuſum

Α Α. Ἀπῆντος δ' ἤδη τοῦ ἔαρος, ἄρας ὁ βασιλεὺς Καντακυζηνὸς ἐκ τῶν Νέσου ποταμοῦ ἐκβολῶν, καὶ ξὺν ὠκυπόροις ἅρμασι τὰς τῶν Χερσονησιτῶν παραφυλάττοντας, διὰ τῆς ἄκρας τοῦ ὄρους τὰς οἰκείας διαβίβασε δυνάμεις. μακροτέρᾳ μὲν ἐκείνῃ χρησάμενος τῇ πορείᾳ, διὰ τὰς δυσχωρίας τε τῶν τόπων καὶ φαράγγων, καὶ τῶν ἐκ τῆς λόχμης ἐκείνης δένδρων καὶ ἀκανθῶν· διαβίβασε δ' ὅμως, καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ που τὰ ἱππήλατα τῶν Φιλίππων, ἔνθα πάλαι Βροῦτος καὶ Κάσσιος ἐπολέμησαν Ὀκταβίῳ Καίσαρι.

Β. Διαπαπύοντι δ' αὐτῷ τὴν στρατιὰν προσῆλθεν αὐτῷ καὶ ὁ Χρέλης, ἐγγυώμενος πάντα οἱ καὶ χρῆ βούλησιν ἄσμενος ἐκτελεῖν. ὁ δὲ φίλον μὲν ἔχειν αὐτὸν ἔλεγε βούλεσθαι· τῆς μέν τοι συμμαχίας αὐτοῦ χρείαν οὐκ ἔχειν ἐν τῷ παρόντι. ξυνεῖδε γὰρ αὐτὸν, γλώττῃ μὲν ὁμολογεῖν αὐτῷ φιλίαν, διὰ τὸν ὑπεῖσπι φόβον τῶν ὅπλων· τῇ δὲ γνώμῃ εἶναι μετέωρον, καὶ παραδοκοῦντα σαφῆ τὴν αὐτοδίδακτον τῆς μάχης ὄψεσθαι τὸ τέλος. ὅθεν λόγοις τὲ αὐτὸς χρησάμενος πρὸς αὐτὸν φιλίαν μακρὰν ἐπαγγελλομένοις, ἐπὶ πολλαῖς τε δυξιωσάμενος ταῖς ἡμέραις, ὅτε ἀπέλυσε χαίροντά τε, ἐ χείτονα χρηστὸν τῷ λοιπῷ τὴν αὐτὸν ἐπαγγέλλεσθαι ὄψεσθαι.

Γ. Αὐτὸς δὲ μικρὸν ἐκεῖθεν προβὰς, εἶλε καθ' ὁμολογίαν φρούριον Ῥεντίναν καλούμενον. εἶτα δ' ὀλίγων ἐντὸς ἡμερῶν ἀπιόντα πειρατεπιδεῦσαι τὰ τῆς Θεσσαλονίκης τεῖχη, τὴν πειρατοῦσαι τῇ πλήθει τῇ ὅπλων τὴν τῇ ῥώμῃ τῇ ἀνδρῶν, τὴν ἐπιῤῥῶσαι μὲν ἃ ταύτης ἐπιτροπεύοντα τῶν Συναδηνῶν, τὴν ὅσοι ἦσαν ταῦτα συναδόντες ὄψεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, καταπλή-

ξαι δ' ἐκ τὸ αἱρεσιδὲς τῆς ταραχῆς καὶ αὐτὸ φροντιοῦντας· ὁ δ' ἡμέρας ἐξ ἡμέρας παραῤῥεμβοντα, ἐτεμβε ἐ χρόνον ἐσπεῦδε καθήμενος, ὡ στρατιωτικὸν, ἀλλ' ἴδιον τρόπον αὐτῷ τὴν σωθῆναι κἀκεῖθεν πλοῦν. μηδὲ δὴ ἐθέλων ὅλως ὁμόφυλον αἷμα χύμβιον τοῖς οἰ-

κείοις διάσαθαι ὀφθαλμοῖς, ἀναίμακτον εἴκτησι σῶσαι τρόπαιον. διὸ δὴ πεφευγόσιν ἐκάθητο τῶν τῆ Θεσσαλονικέων ἴσως μὲν φόβον ἐποίησιν καὶ ὑπόπτοσιν προδοσίας. μεταξὺ δ' ὅμως ἦλθε καθ' ὁμολογίαν καὶ τὸ Μηλενίκιν πάντοι ἰσχυρὸν καὶ δύσμαχον φρούριον, Βυζαντίοις πάλαι προσκείμενον· ὃ δὴ ὁ βασιλίδος Εἰρήνης ἀδελφὸς Ἰωάννης ἐπίτροπον αὐτῶ καταλελοιπὼς, ὡς μελέτης ἦδη πεποίηται τὰς δυνάμεις ἄγειν ἐπὶ Θεσσαλονίκην.

Δ. Ἀλλ' ἐν τῶ χρόνου ταχίστη φορᾶ βραδύτητα πραγμάτων οὐκ οἶδε φιλεῖν. ὁμοῖ δὲ τῆ ζωγράφων ἐκείνους πολλάκις ἐπῆν θαυμάζειν, καὶ τῆ ἀνδριαντοποιῶν ὁπόσοι τὰς χρονικὰς περιόδου τὸ τάχος μιμεῖσθαι ὡς τῆς τέχνης ἐθέλοντες, ἄνδρα ποιῆσαι ὀπισθοφάλακρον μὲν ὡς ἐπῆκαν, ὑπαυ δ' ἀναφαλαντίαν, ἀλλὰ μέτωπον φαιδρόμορφον λάσιον, καὶ κόμην ἐκεῖθεν μακρὰν * καθύμβρον. πάλλα δὲ ὄντες σοφοὶ, μόνης λείπονται φωνῆς ἐστοῦθα· καὶ τούτου δὴ τοῖς τῆ χρωμάτων ὕλησι μιμεῖσθαι δύνανται βαφαῖς· ἔθεν σιγῶσαν οὐσοί πως ἐᾶσι νομοθεσίας εἰκόνα, καὶ ἀνελάλητον κήρυκα πᾶσιν ἀεὶ ἐξαίμνησιν, οἷς ἐρράθυμηκόσιν τὸν βίον ἀνύειν ὡς ἔστιν αἰδῶς, μουσουχὶ βοῶντες, ὡς καιρὸς ἐστὶ, τελχῶν δ' παρίξει λαβὼ ὁ Καιρὸς, ἀλλ' ἄλιδον καὶ ἀκοντυχίαν τῶ ποθουμένω μακρὰν, ἢ ἐμφροδίας ἦδη τῶ χρόνου λαβῆς παρρύσκεσθαι, ἢ ὅλως ἀπηγορδκίας ἅπαν τὸ ἀμελῶμενον.

* pro, καθυμαινον.

Ε. Κρίνεσθαι τοίνυν ὑποτὶ τῶς βραδύτητος ἐκείνης ἐκτεινομένης, ὑπωπτεύθη μὲν ὁ Συνᾶδηνὸς τὰ βασιλίως φρονῶν· ὑπωπτεύθησαν δ' οἱ περὶ αὐτὸν ἅπαντες φρονεῖσθαι, ἢ ὅσον τῆς Θεσσαλονίκης τὸ ἰσχυρὸν, καὶ κινεῖσθαι κατ' αὐτῶν ὁ δῆμος ῥᾳδίως, ἢ γένεσθαι φόνος συχνὸς ἐξ ἀμφοῖλων ξιφῶν ἐν ἀνδρώσῃ καὶ πολυανθρώπῳ πόλει. ἢ ταχ' ἂν αὐτὸς τὸ ἐφοβήθη ὁ Συνᾶδηνὸς, καὶ σωῖ γε αὐτῆ πάντες οἱ ταυτὰ φρονεσῶντες αὐτῆ, οἱ μὲν τῆ τῆς πόλεως μίαν καθελόντες πυλῶν, εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως καταπεφθάσαν φρούριον, ἃ Γωνιακόκαστρον μὲν πρὸς τῆ ἐγχωρίων καλοῦσι, ἀπέχει δὲ Θεσσαλονίκης σταδίους διακοσίους.

ς. Καὶ ἐν τῶ ὥρας ἐληκαύτα περὶ τὰς τῶ Θέρους ἀρχάς. ἦκε δ' ἐξ Σιρρῶν καὶ ὁ Ἀρμένιος Γὴμ ἐς Θεσσαλονίκην, πολλῶν ἐπαγόμενος δύναμιν στρατιωτῶν, καὶ ἀνερρώσατο ὅσον οἷός τ' ἦν πόλεως φρόνημα, καπνιωγμένον ὑπὸ τῆ αὐτῆ πεισάντων κινδύνων· πάνυ δ' ὤμος ἐχόντων, ἀπέπλευσε καὶ ὁ ναυτικὸς ἐκ Βυζαντίου στόλος παρὰ τὸ τῆ Θεσσαλονικέων ἐπίνειον, ναύαρχον ἔχων Ἀλέξιον τὸν Ἀπόκαυκον, καὶ πλέον ἢ πεντήκοντα τελκῶν ὅπλα καὶ δυνάμιν, ὥσπερ ἐξ αὐτομάτου συμπεπτωκότων ἅπασι τῆ πραγμάτων ἐπ' εὐδαιμονίᾳ Θεσσαλονίκης.

Ζ. Ἀρᾶς δ' ἐκ τῆ ῥαπισθείας ἐκείνης ἦδη καὶ ἡ βασιλεὺς, ἵνα παρὰ τὸ Γωνιακόκαστρον, ᾧ λῶστα τῆ τε Συνᾶδηνῶ, ἢ πᾶς ἀμφ' αὐτὸν φυγάσι τῆ Θεσσαλονικέων στρατιωτῶν. κοινολογησαμένων δὲ πρὸς ἀλλήλους ὁπόσα εἰκὸς, ἐπειδὴ ἐμεμαθήκει τὸ πλῆθος ὁ Συνᾶδηνὸς, σκέδη μέν τινα χρυσᾶ τε ἢ ἀργυρᾶ, λίθοις δὲ μαργάροις ὁμῶ πεφιλοδοξημένα, ἐπιφερόμενον ὁ βασιλέα, χρημάτων δ' ὕδατ, ὁπόσα στρατιώταις εἰσὶν ἐφόδια πρόχειρα πρὸς ἑβδομὰς ἢ λῆψιν τῶν ἐπιτηδείων, φέρεσθαι τε ἐκέλευσε, καὶ τῶν γομίων τῶ-

A proprîs videre oculis, trophæum conſtituere incruentum meditabatur: ſedebatque ideo expectans, quoad Theſſalonicenſes dedirent ſe ſponte & ex pacto, metu fortaſſe compulſi. Interim tamen in deditionem accepit & Meleniei validum prorſus atque expugnatu difficile caſtellum, Byzantinis pridem addictum: cui cum Imperatricis Irenes frater Joannes præpoſitum reliquiſſet, copias Theſſalonicam verſus ducere jam parabat. ANN. CHR. MCCCXLII.

IV. Verumenimvero rapidiſſima temporis fuga cunctationi in rebus gerendis ſavere haud ſolet. Eoque admiratus tum ſæpenumero pictores ac ſtatuarios illos, qui celerem converſentis ſeſe temporis lapſum arte exprimere cum volunt, hominem effingunt, occipiti quidem ex omni parte glabro, nec omnino tamen calvo capite; ſed frontem hirſutam & comas ex ea promiſſiores exhibentem. Nam & alibi cum exciſum, hic ipſam vocem tantum non aſſequutus; quam quia colorum ſuco exprimere minime poſſunt, ideo mutam ſic ferme legis imaginem proponunt, & præconem tacitum perpetuo exhibent iis omnibus, quos vitam agere deſidioſam non pudet; prædicantque eisce pene voce, poſt tergum uotibus ooo præbitoram eſſe Occaſionem capillos arripiendos, ſed lubricum, & magnam a voto aberrationem, ubi anterior anſa ſemel elapſa fuerit, & id de quo certabatur omne prorſus deoegaverit. B

V. Tum quoque igitur eum res longiori cunctatione dilata fuiſſet, incidit in ſuſpicionem Syoadenus fovendarum Cantacuzeni partium: inciderunt & omoes qui cum eo milites erant, & lectiſſimi quique Theſſalonicenſium. In quos populo vehementiſſime concitato, magna fit civilibus gladiis cædes in florenti & frequentiſſima civitate. Atque ipſe fortaſſe Synadenus occubuiſſet, & cum eo omnes qui iiſdem partibus ſtudebant, niſi una ex portis effracta in arcem confugiſſent, quæ ante urbem ſita, Gynæcocaſtrum ab iocolis nuncupatur, & abeſt a Theſſalonica ducentis ſtadiis. C *Edit. Pariſ. pag. 394.*

VI. Erat porro tunc initium fere æſtatis. Statim vero & ipſe Serrhis Theſſalonicam venit Guido Armeniacus, magnas ſecum addncens copias, roboravitque, ut par erat, civium animos, quos periculx undique impendentia fregerant. Hæc cum ita ſe habereot, appulit & Byzantina claſſis ad portum Theſſalonicenſem, duce Alexio Apocauco, triremium pluſquam quinquaginta, armis copiſque inſtructa, rebus quaſi ſponte eo deductis ad Theſſalonicæ felicitatem. D

VII. Demum & ipſe Imperator, caſtris Inde motis, ad Gynæcocaſtrum acceſſit, & Synadenum, eoſque ex Theſſalonicenſibus militibus qui circa illum fugitivi erant, convenit. Ibi cum inter ſe quantum par erat collocuti eſſent, intelliexit tandem Syoadenus, vnix quidem aurea argenteaque nonnulla, lapillis circum ac gemmis diſtincta, portari ab Imperatore; nihil autem eorum pecuniarum, quæ militibus paratæ ſunt congiaria, ad diſtributionem perceptionemque rerum neceſſariarum. Quamobrem inhibuit illico,

ANN. CHR. MCCCXLII.

lico, & ſententiam mutavit, cum videret proprios milites ex rerum omnium penuria in deſperationem labi, & litteris ſimul pecuniarumque & honorum promiſſionibus corrumpi, quæ ad eos clam & crebro ab Apocauco ventitabant. Eratque ex eo totus in aucupanda opportunitate quærendoque tempore, quo illum facillime comprehenſum, Apocauco vinctum traderet. Adeo ille vacillabat ſemper, animique erat inconſtantis.

Α Ἐκ μεσθῆμ, ἐς ἀπόγνωσιν ἢ οἰκεῖον πίπτοντα βλέπων στρατὸν ὑπ' ἐνδείας τῶν ἀναγκαίων, ἢ ἅμα γράμμασι ἢ χρημάτων ἢ τιμῶν ὑποσχέσεσι διαφθειρόμενα, ὁπόσα λαθρα ἢ συχνὰ πρὸς τ Ἀποκαύκου φοίτα ἐπιτήδευεν. ἢ ὧν καιροφυλακῶν ὀξ ἐκεῖνος ἢ ὁρᾶν ζητῶν, ἐν ᾧ ἂν ῥᾷστα συνειληφὼς αὐτὸν, δέσμιον παραδοίη τῇ Ἀποκαύκῳ. ὅτως ἀμφιρρεπὴς ἢ ἄστατος ἐκεῖ ἢ γνώμῃ ἀεί.

Edit. Pariſ. pag. 395.

CAPUT II.

*I. Synadeni inſidiæ deprehenſæ. Tumultus in caſtris. Cantacuzenus diſperſos milites cogit. II. Acie inſtructa Apocaucum expectat, ſuos quoque inſtruentem, at congredi non audentem. III. Pedetentim & compoſite recedit ad Triballos; exteris magis quam popularibus ſuis conſiſus. IV. Ubinam pernoctarit. Legatos ab eo ad Cralem præmiſſos homo Triballus comprehendit & ad Apocaucum deducit. V. De Liberio Triballo; cur nuntius ad eum miſſus. Exercitum tranſeuntem ruſtici laceſſunt. VI. Liberius Cantacuzenum hoſpitio excipit. Hic hoſpiti vaſa pretioſa dono dat. Generum eidem pollicetur Manuelem filium. VII. Crali per litteras commendatus, * Scopiam venit, ad Axium flumen. VIII. Tolerabili hoſpitio contentus, illic cum exercitu ſubſiſtit. IX. Cralem poſtridie convenit. Mutuæ ſalutationes. Diſpar utriuſque magnificentia.*

* Cantacuz. Lib. III. c. 42.

I. Ad eratque æſtivum tempus, cum Theodori Synadeni inſidiæ deprehenſæ ſunt: ſimulque exitiete per totum Imperatoris exercitum turbæ, & ſuſpiciones, & mutuæ direptiones, & cæca rerum perturbatio. Jam enim & Apocauci coplarum ſignificabatur adventus, & hic fortaſſe exitiabilis atque extremus Imperatori dies fuiſſet, niſi eum ex evidenti periculo præter ſpem omnem Deus exemiſſet. Quem ille ex intimo corde cum invocaſſet, ſeque ipſe confidere juſſiſſet, receptui tubas canere imperavit; & confluxere milites ad eum ſtatim omnes, præterquam ii qui in tanta trepidatione, in latrones alii alios cum incidiſſent, ob imbecillitatem virium diſperſi fuerunt alii alio nudi.

Β Α. Θερος μὲν δὴ ἐνειστήκει καιρὸς, ἢ ὁ Συναδηνὸς Θεόδωρος ἐπιβουλεύων πεφώραται· ἢ ἅμα θόρυβος ἀνὰ πᾶν τὸ τῶν βασιλίως στρατόπεδον ἦν, ἢ ὑποψίαι ἢ ἁρπαγαὶ κατ' ἀλλήλων ἢ δι' ἀλλήλων, ἢ ἀπέκμαρτος ἀκοσμία. ἤδη δὲ ἢ ἀ τῶν τῦ Ἀποκαύκου στρατιᾶς παρεδείκνυτο ἔφοδος. ἢ πάχ' ἂν ἀφόρητος τοῦτο ἐκεῖ ἄβδις τῇ βασιλεῖ γενέσθαι ἢ πλάνταιος ἦλος, εἰ μὴ τὸ ἀφοβεῖν αὐτὸν ὑπὲρ ἐλπίδα πᾶσαν ὁ Θεὸς ἐξείλετο κινδύνου. πῶτε γὰρ ἐκ μέσης ψυχῆς ἐπικαλεσάμενος, ἢ ἅμα θαρρῆσαι ἑαυτῷ παρακαλεσάμενος, τὸ ἀναλλητικὸν τῆς σάλπιγγος ἐκέλευσεν ἀναρρυῆναι· ἢ συνέρρει τὸ στρατιωτικὸν περὶ αὐτὸν ἐξόδως, ὅσοι μὴ δι' ἀθύμιαν λιποδύται ἄλλοι ἄλλοις ἐν τοσαύτῃ περιπετείᾳ συγχύσει, γυμνοὶ διεσπάρησαν ἄλλοι ἄλλοσε.

II. Itaque Imperator maximam optimamque coplarum ſuarum partem circa ſe glomeratam videns, in ordines & cohortes dividit; in dextrum ſiniſtrumque cornu diſtribuit; mediam phalangem non tam in profundum quam in longum & anguſtum extendit, propter hominum paucitatem; duces his præficit Joannem Angelum, eoſque omnes qui proximi tum rei bellicæ experientia, tum cognatione erant. Deinde hoſtium adventum immotus expectat. Aciem enim ex adverſo inſtruebat & Apocaucus: manum autem cum illis conſerere non admodum audebat, cum videret eos qui Imperatorem armati circumſtabant, bellico ardore plenos, & eo redactos deſperatione, ut ad effundendam animam parati eſſent.

C Β. Ἐπεί γε μὴν ὁ βασιλεὺς ἐθάσσετο περὶ αὐτὸν τὴν δυνάμεως τὸ, τὸ πλεῖστον ἢ βέλτιστον ἀθροίζόμενον, εἰς τάξεις δίχα ἢ φάλαγγας, ἢ διέτεινε εἰς τὸ δεξιὸν ἑ τὸ εὐώνυμον κέρας· τὸ μέσον τῆς φάλαγγος ἐ πυκνὸν εἰς βάθος, ὅσον εἰς μῆκος ἐκτείνων λεπτύτερον, διὰ τὴν ὀλιγανδρίαν· καὶ τούτοις ἐπιστήσας στρατηγοὺς Ἰωάννην τὸν Ἄγγελον, ἢ ὅσοι αὐτῷ παραπλήσιοι τὴν τε πολέμιον πεῖραν ἢ τὴν τῦ γένους ἦσαν ἐγγύτατα, τὴν τῶν ἐναντίων ἔσεσθαι πυνθάνονται ἔφοδον. ἀντιπαρέτεινε μὲν δὴ ἐκ θατέρα ἢ ὁ Ἀποκαυκος. οἷς χεῖρας δ' ὁμόσε ἰέναι σφίσιν οὐ μάλα ἐτόλμα, τοὺς περὶ τὸ βασιλέα βλέπων ὁπλίτας, πολλῷ ἑ ἐν τῇ μάχῃ θυμὸν πνέοντας, ἢ ἅμα τὴν ψυχὴν ὀξ ἀπογνώσεως ἔχοντας ἀφίναι.

Γ. Ὅθεν ἡρέμα συστρεφεὶς ἀπῆει σωιτεταγμένος τὴν ἐπὶ Τριβαλλοὺς ὁ βασιλεὺς· τὸ προδήλου κακοῦ τὸ ἀμφισβατούμενον προελόμενος. τῶν δὲ ἀλλοφύλων ἐκείοις ἴσμεν πολλάκις τὴν ἐκ πιστεύσεως ἑκάστου καταφυγὴν δυσαπτικωτέραν πως γιγομένην πρὸς οἰκτον, ἡμι-

νίμενοι ἴσως διδίσιον δίκτι θεσπέρας, ἢ ἀνθρωπίνῳ αἰδῶ· ἢ φύσιν ἀπέρρητον ἔχει τινὰ, πείθειν τὰς πλείστας ὑπάσσειν δυναμένην, τὰς ἀγοντυχούσας αἰτείρειν, ὅταν ὁ βίος αὐτοῖς ἐς πανωτία χωρήσῃ, ἢ μὴ ἐν τῇ ἀθυτομένῳ ἡ τύχη ἀσαλδῶς ἔχῃ τὰς ἀβρὰς κρηπίδας· τὸ δ' ὁμόφυλον, ἅπαξ τῷ εἰώθει ἀποῤῥαγέν, ἀνάπαυσιν οὐχὶ πολλὰ καθίσταται πρὸς ὀργὴν ἢ χύσιν αἵματος συγγενοῦς.

Δ. Σπαδῇ πίνων τὴν φόσφ ἡβδὰς πορείαν, ἐκεῖ πω περὶ τὰς ὄρυς, ἃς ὁ ἀκοσμοφιλία Ρωμαίων ἀφιλαμίτη, παρίκτο Τριβαλλοῖς, ἡ νύκτα πᾶσαν αὐλίσατο, ἐκεῖνο τὸ Λωνίδα τὸ * Σπαρτιάτα, τῶν ἐν Θερμοπύλαις, φρὸς τὰς ἐκείνης ἀντιτρόφους φθυξάμενος· δεῦτε δειπνίσωμεν, ἵνα ἐν ἅδῃ ἀριστήσωμεν. τῇ γε μὴν ὑστεραίᾳ πίμπει πὸς τὸν Κράλην Σερβίας τὴν τυχίαν διδάξοντας τὰς συμπεσούσας τύχας τὴν τραγῳδίαν, ἢ φρὸς ἑαυτὸν αἰνίσσοντας ὅσον εἰκὸς, ἀναμνήσεται τῶν τῇ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀπίστου καὶ ἀβεβαίου· ἢ ὡς ἀδήλως ἢ ἄπτα ὠρισμένας ἔχει ταυτὶ τὰς ἐφόδους καθ' ἃς πορεύεται· ἢ ὡς χρὴ περὶ τῇ κακοπραγούντων ὑπάσσεσθαι βάλεσθαι πὸς ἀπραγούντας ἀεὶ τὰ φοσσεῖ καὶ χρηστὰ, διδόντας τὰς ἀφανεῖς πρόσπας τῆς τύχης, ἢ πὸς τῇ ἄλλοτ' ἄλλως ἐρχομένων συμφορῶν λαβυρίνθως, τῇ πραγμάτων ἀεὶ συμφυὲς τὸ ἀφροσδόκητον πέρας μᾶλλον ἐχόντων, ἢ τὸ φροσδεκώμενον, καὶ τὸ ἀτυχὲς μᾶλλον ἢ τὸ ἐπιτυχές. ἀλλά τις τῇ ἄγχιστα Ρωμαίοις τῶν δίαιταν ποιουμένων ἐκεῖ Τριβαλλῶν, ἀφολοχίσας τινὰς τῇ οἰκείων παρὰ τὴν ὁδὸν, χειρῶται τὰς φρίσβεις, ἢ σφᾶς τῶν ταχίστην ἀμίζοι τῇ Ἀποσκίφῳ δῶρον ποθεύμενον· ἢ σφῷν ἐμὲ καὶ φιλοφροσύνῃ πολλὴν ἀρπαὺς ἤδη τὸν, μεταπίθεσιν δ' ὅτι χῆμα ἢ δίαιταν ἐκεῖνος ἐν Τριβαλλῶν ἐς τὰ τῇ Ρωμαίων ἔθη.

Ε. Τὸν δ' ὕπω συνεσκηχθότος, ὧν τις τῇ ἐνδόξων Τριβαλλῶν, τῆς χώρας ἐγκρατέων καὶ ἄρας ἐκείνης, Λιβέριος ἄνομα· πάνυ φιλία τις ὧν ἐκ παλαιῶ φρὸς βασιλέα· ἢ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ καιρῷ τινὶ εἰς ἀνάμνησιν ἰὼν, ἔπεμψεν δ' Ὅτις αὐτῷ δῆλα ἢ λόγως, ὁποίως καὶ ὅτως ἡ χρεία ἢ ὁ καιρὸς ἀπῄτει· ἢ ἅμα συμπαξόμενος, ὥδδα ἢ ἐπὶ ἢ Κράλην Σερβίας, ὁπλίτην τε ἐπαγόμενος ἢ εἰκεῖον στρατὸν, Θεῷ δὲ ἢ ἀδήλοις ἐλπίσι τὰ κατ' αὐτὸν ἐπιτρέψας. πολὺς ᾗν αὐτῷ παπαχόσε ἐπήρτητο τῶν συρφετώδης ὄχλος καὶ ἀγροικικὸς, λάθρᾳ ἢ λαμφῶς ἐπιτθυμίαν ἄλλοθεν ἄλλων, ἁπὰ ἥρτημαί τι ἢ συστήματα, καὶ τὴν ὠραίαν ἀκριβοκέζειν περιρμένων, ἢ τῇ σκιδορόρων ἔνια ἥρπαζεν· * τὰ πλεῖστα ᾗν πλημμύσι (φάναι) γίνεται δεινὰ, Ὅταν δι' ἐχθρᾶς πὸς ἀμείβηται χθονός.

ς. Ἀλλ' ὁπὸ ἡμέρας ὅλας ἀδὸν ἀνύσας, αὐδῶσας ὁ Λιβέριος ὑκλώσασθαι αὐτῷ παρὰ τὴν ὁδὸν, ἔ χοιεῖ ἢ γνώμῃ ἢ πάσῃ προθύσει δεξιωσάμενος τὰς ψυχὰς, ἢ ἐφ' ἡμέρας συχνὰς ξείνας, ἀνέπαυσέ τε, καὶ λόγοις ἀνέῤῥωσε φιλανθρωπέρους, ἀθυμίας μακρὰς ἐμβεβυθισμένους ῥοθίοις πιεμαπλούμενον φρόνημα ὁ γε μὴν βασιλεὺς τὸν ἐόντα καὶ αὐτὸς ἀντιφιλοτιμούμενος ξόπον, ἠμείβετό τε, καὶ δᾳδιέστερον ἐξ ὧν ἐπεφέρετο λιθοκολλήτων σκευῶν αὐτῷ καὶ ἀργυρωμάτων ἀντιχαρίζετο, καὶ ἅμα

conditionem plurimum ſcimus valuiſſe ſæpenumero ad miſericordiam ex verecundia excitandam: cum illæ nationes vererentur fortaſſe, & divinam indignationem, & exiſtimationem hominum, quæ vim quandam arcanam habet perſuadendi pleriſque neſcio quomodo, ut eorum, qui antea floruerint, miſereantur; tum videlicet, cum relata eſt retro * fortuna, nec gradum invidiæ obeundum immota tenuit, tenerrimis talis male fulta. Cives autem, ubi ſemel fas abruptum eſt, implacabiles ſuæ plurimum exiſtant, in iram ac civium cædem effuſi. ANN. CHR. MCCXLII.

IV. Celerrime itaque ſpatium interjectum cum tranſcurriſſet, circa ferme illos fines, quos adverſa fortuna ademptos Romanis ad Triballos tranſtulerat, per totam commoratus eſt noctem, illiad Leonidæ Spartani, qui ad Thermopylas pugnavit, apud familiares ſuos uſurpans, converſo verborum ordine. Adeſte hic cœnemus, ut in orco prandeamus. Ac poſtera quidem die „ mittit quamprimam ad Cralem Serviæ, qui caſus illius tragici certiorem eum faciant, ac miſericordiam illi moveant, quateus par eſt, rerum humanarum infidelitate & fragiliſſima conditione ei commemorata. Incertum quippe ac minime determinatum eſſe, ad quos viciſſitudines illæ fiat perventura; & oportere in miſeros pro „ clivem ac benignam eſſe eorum voluntatem, quorum res ſecundæ ſint: eatimeſcendos nempe inopinatos fortunæ ictus, „ & alternantium caſuum labyrinthos; cū „ id rebus ſemper a natura inſit, ut eatum „ potius improviſum habeant, quam eum „ qui ſit prævifus, & infelicem potius quam „ felicem. Sed unus ea iis Triballis, qui „ Romanis illic proximi degebant, cum in inſidiis juxta viam collocaſſet quoſdam ex ſuis, legatos comprehendit, eoſque ad Apocaucum quam celerrime deducit, deſideratiſſimum munus. Quapropter magnam apud illum charitatem & humanitatem nactus, Triballorum habitu ac vivendi genere abdicato, ſtatim ſe ad Romanum morem transfert.

V. Is exitus legationis fuit. Erat autem apud Triballos vir quidam illuſtris, regioni illi & oræ præfectus, nomine Liberius, quocum vetus Cantacuzeno amicitia erat. Eius ille tum opportune meminit, ſtatimque hominem miſit, qui de tam daret, & orationem haberet, qualem & quantam tempora illa poſcebant. Simulque eo valere juſſo, ad Cralem Serviæ ire perrexit, armatum quidem ſecum adducens proprium exercitum, Deo autem & ſpei incertæ ſuas res committens. Inſtabat enim illi omni ex parte frequens vilium & ruſticanorum hominum colluvies, qui clam & aperte, hinc atque illinc, ſparſim & conſertim adoriebantur, & eatremam aciem cædere ac ſarcinas aliquas diripere conabantur. Etenim *gravia* multa (ut his verbis utar) *audentibus* occurrunt,

Hoſtile ſi quis in ſolum inferat pedem.

VI. Sed priuſquam diei unius iter eſſet confectum, feſtinans Liberius obviam illi venit, manuque & voluntate & omni cordis affectu ſaluratum, ac diebus aliquot continuis hoſpitio exceptum, recreavit, & verbis humanioribus animum ejus confirmavit, ingentis deſperationis graviſſimis fluctibus oppreſſum. At Imperator magnificentia & ipſe cum eo certans, ita ut poterat, par pari referebat, ac de gemmata illa argenteaque ſupellectili, quam ſecum geſtabat, largius remunerabatur. Quin

* *Plutarch. in Apophth. Laconn.*

* *Euripid. in Phœniſſ.*

Nicephr. Gregoræ Tom. II. 51

ANN. CHR. MCCCXLII.

& filium ſuum Manaelem daturum ſe illi generum pollicitus eſt, ſi ſibi omni modo ſuccurreret, & aditum ad Cralem Serviæ aperiret, ac reconciliatoris officiu fungeretur. Hic vero præſentem jam intuens Imperatoris filium, gratiamque & urbanitatem, quæ in illius moribus elucebat, ac ſolertiam ſimul admiratus, qua ille ſeniliori quam pro illo ætatis flore cumulatiſſime inſtructus erat, id ſibi promiſit rebementer gavisus eſt, ac lubentiſſime conſenſit, viciſſimque ſe, quæcumque ille deſideraret, ſumma animi alacritate facturum pollicitus eſt, etſi oporteret graviſſima & longe maxima adire pericula.

VII. Hujus firma & certa commendatione, per literas ad Cralem ſcriptas, quaſi quodam viatico munitus Imperator & ſufficienti comitum turba ſtipatus, de mo-

* Vide lib. 8. c. 14. f. 7.

quinto poſt die ad Scopiorum oppidulam pervenit: * cujus muros præterlabitur Axius. Qui fluvius ab iiſdem montibus erumpens, a quibus & Strymon, non ab ipſis quidem ſixtim fontibus ita magnus eſt; ſed per declive fluens, & ſuas cum aliis tam fluviis quam torrentibus multis undas communicans, proprio nomine in Bardarium mutato, aliquando & alicubi navigabilis exiſtit.

VIII. Ibi cum ſubſtitiſſent, locus idoneus viſus eſt, in quo exercitus, maxime angore ac labore multo confractus, hoſpitio recrearetur, ſi non omnino bene, at ſaltem haud omnino male. Si enim dulcis eſt, ut ajunt, eſurienti panis quilibet, & his quoque dulce tum habebatur atque humanum, quod nutibus regerentur, ia-

Edit. Pariſ. pag. 398.

meſi peregrinis, attamen quadamtenus manſuetis. Quod enim externo in ſolo tam longe a ſuis ablegati, & non ſponte a patria extorres, in homines pios incidiſſent, & hoſpitalis exciperentur qualibuſcunque, perinde erat ac ſi magno ex naufragio hybernoque fluctu ad portum appellere datum eſſet. Brutum ſcilicet illud ac montanum vivendi genus, & tam in linguam quam in ingenio rude quiddam ac barbarum, tegebatur fœderati ac pacifici victus benevolentia, quæ premente neceſſitate affulſerat: quo tempore vel minima lætitia ita animum recreat, ut longe maxima videatur.

IX. Illic ea die ſubſtitit ac diverſatus eſt Imperator. Poſtridie in interiorem progreſſus Triballiam, Cralem convenit. Sal. tario inter utrumque Regio more facta. Munera etiam invicem oblata, & quæcunque in illis reverentiæ atque amoris ſignificationibus ultro citroque dari ſolent; non tamen pari utrinque magnificentia. Largitur enim Imperator & Crali & ejus conjugi ſumptuoſam quandam de theſauris ſuis ſupellectilem: reponit autem Crales & Imperatori quod congrueret, & ſimul Imperatoris exercitui pabula, & cœnationes, & diverſoria, & quæcunque ad victum neceſſaria ſunt, parce tamen & ſordide, & ſuo more. Cæterum ita hæc ſe habuerunt.

Α πὶ ϑυγατρὶ γαμβρὸν, οἱ πάντα βοηθήσειν τρόπον αὐτῷ, ᾧ τὰ πρὸς τὸν Κράλλω Σιρβίας ὑοῦδα ϑείη, διαλλαγὰς αὐτὸς καπιῶν· ἃ δὴ παρόντα ϑαύμασε ἥδη καὶ τὸν τῆ βασιλέως υἱὸν, καὶ ἐ τὴ ἐπαοιδότητι τῷ ἤϑει χάριτός τε καὶ ἀστειότητος, ᾧ ἅμα τῆς ἀγχινοίας ϑαυμάζων, ὅτι πολλῷ τινὶ μέτρῳ τούτων ἐπλήσατο σφισβυτήρων ὢ κατὰ τὴν τῶν ἀλικίας ἀκμὴν, σφόδρα τε ὑπερήδη τῷ λόγῳ, ᾧ μάλα τοι ἀσμένως ὑπεδέχετο τε, ᾧ ἀντεπηγγέλλετο πάντα πάνυ προθύμως πράξειν τὰ κατὰ γνώμην, ᾧ οἱ δέοι αἰσθωύς μαφρὰς τε ᾧ ὑπερβάλλον τὸ μεγέϑος αἰκμήτους ὑφίσασθαι.

Β Ζ΄ Καὶ μὲν δὴ βεβαίοις ᾧ ἀσφαλέσι τοῖς πρὸς τὸν Κράλλω αὐτῷ γράμμασιν ἐφοδιαϑέντι, ᾧ παραπεμπῶ τῷ ἀπιχρῶντας παρεληφότι, πρεσβευσαμένῳ τὰ ἐπιτήδεια συμπίπτοντος ἐς τὸ τῇ Σκεπίων ἀριστεῖδαι πολίχνιον· οὗ τῇ κραιπίδων ἅπαντα παραρρέων ὁ ποταμὸς * Ἀξιὸς, ἐξ ὀρῶν τῇ αὐτῶν τῷ Στρυμόνι ῥηγνύμενος· ὃς οὐκ οὕτω μέγιστος ὢν ἐκ πηγῶν ὡϑεῖ, ἀλλ' ὅων ἐς τὸ κάτωντες ἰόντ, καὶ πλείοσιν ἄλλοις ποταμοῖς καὶ χειμάρροις τὸ ῥοῦμα κοινούμενος, καὶ ἐς Βαρδάριον μεταϑέμενος τοῦνομα, ἐνίοτε ᾧ ναυσίπορος ἐναγχὰ καϑίσαται.

* Ἀξὶς Cod. Reg.

Η Ἐπαοῦϑα δὴ καταλύσασιν, ἱκανὸς τις ἐδόξεν εἶναι ὁ χῶρος, ἀϑυμίᾳ βαϑείᾳ ᾧ πόνῳ μαρᾷ βιβαπτισμένοις ξυνέναι ἐρατὴν, οἱ ᾧ ἄκρα πάνυ τελέως, ἀλλ' ὅων ἀδὴ πάνυ τοι ἥκιστ' ἀτελῶς. εἰ γὰρ καὶ ἀδὼ τῷ ποιοῦντι πάντα τινα ἄρτον εἶναι φασὶν, ἀλλ' ὅων καὶ σφίσι τῶς, τό γε ἀλλοφύλοις ἀγάλλεσϑαι νόμασι, προσηνίσει δ' ἀπροσδιοτοῦ, ἀδύ τι ᾧ φιλάνϑρωπον ἐνομίζετο. τὰ γὰρ ἐν ἄρεσι ὑπερορίοις ἀπροσμίνους ποσῶν, ᾧ τῇ οἰκείων ἄπας ἰαδύμως ἐ μάλα ἐϑέλοντας, ὑστυβόσιν ἀνδράσι πεφυτυχῶν, ᾧ καταγωγίοις εἰκοσδύτοις ξενιδίοις, ὅμοιον ὡ, ὥσπερ ἂν εἰ ἐκ ναυαγίας μεγάλης ᾧ κλύδωνος ἀπροσδοκήτου προσχοίημι συνέβα λιμένι τινί. τὸ δὴ βοσκαμαϑὲς ὕδος ἐκεῖσε καὶ ἄρουσι, ᾧ τὸ τῆς γλώττης ᾧ γνώμης ἀπαίδευτόν τι ἓ βάρβαρον, ἐ τῆς διαίτης εὐρυχαΐα ᾧ ἀπροσδὴς ἁρμοττον ὦνοια, μάλα τοι ἐν ἀσάγκης παραφανέσα καιρῷ, τὸ πάνυ βραχὺ τῆς ὑϑυμίας πάνυ τοι πολλαπλάσιον δρῶντι πεφασκώς.

C

D

Θ Ἐπαοῦϑά γε μὴν κατὰ χώρας ἀϑυμιῶν καταλελυκότα ἓ βασιλέα, ἐντυχὼν ἐς τὰ ἐνδότερα τῇ Τειβαλλῶν μὲ τῶν ὑγιαίνων τῷ Κράλλῃ γεγένηται, ᾧ ἀσπασμὸς τὸς προσιόντας ἀλλήλοις ἀντιδοῦναι βασιλικῶς ἑκάτερον ἑκατέρῳ, ᾧ χάρεσι χάριτας, ᾧ ὅσα εἰκὸς ἐν φιλοτιμίαις ᾧ φιλοφροσύναις τοιαύταις ἀλλαξάσϑαι, εἰ ᾧ μὰ ἡμοίως ἑκατέρωϑεν μεγαλεπρεπέσι. χαρίζεται μὲν δὴ ὁ βασιλεὺς τῷ τε Κράλλῃ ᾧ τῇ συζύγῳ πολυτελῆ τινα κειμήλια ἓ αὐτῷ ϑησαυρῶν· ἀντιδίδωσι δ' ὁ Κράλης τῷ τε βασιλεῖ τὰ εἰκότα, ᾧ ἅμα τοιαῦτα, ᾧ διαίτας, ἓ καταγώγια, καὶ ὅσα πρὸς τὸ ζῆν ἐσεῖν ἐπιτήδεια τῷ ὧ βασιλέως ἐρατῇ, γλισχρῶς μὲν ᾧ σμικροπρεπῶς, ᾧ κατὰ τὸ αὐτόφορον ἦϑος· ἴσχε δ' ὧν ἔμως οὕτω ταυτί.

ANN. CHR. MCCCXLII.

CAPUT III.

I. Quamdiu apud Triballos Cantacuzenus manſerit. Quæ & quam gravia milites perpeſſi ſint. Quinam facilius mala tolleraverint. II. Habita in iis locis orationes quare omittantur. III. Conditiones Crali oblatæ a Byzantiis, ut Cantacuzenum proderet. IV. Venena ab iiſdem clam ſummiſſa. Parergon de Mithridate. Inſidiæ variæ. V. Omnes irritæ. Quam ob cauſam Deus tot pericula averterit. VI. Cantacuzenus injuriarum immemor, Auguſtæ & pupilli dignitati ubique conſulit. Lex ab eo impoſita Joanni Angelo, Ætolis & Theſſalis imperatum miſſo. VII. Patientiæ diuturnæ merces. VIII. Gregoras alienus ab omni affectu, veritatis ſtudium profitetur. IX. Qualia ſeu laudare ſeu vituperare decreverit. X. Quid oſtendere, quid perſuadere lectoribus cupiat: XI. Expeditio capta adverſus Serrhas. Morbus Triballorum. Reinfecta domum reditur.

A ΚΑΙ ἐν τούτῳ ὁ καιρὸς γίνεται περὶ τὰς τῶν Ὠρίωνος ἐπιτολάς· καὶ διαμένουσιν ἐνταῦθοι τὸν λοιπὸν συνιόντι φάναι ἅπαντα διατελῶ χρόνον· ἐν ᾧ πολλὴν ὁ πόνος ἔρανὸς πεποίηται δυσχερείας, κατά τι γίνεσθαι, καὶ ὑπόσα δεῖ τοῖς ἐν ἀλλοτρίᾳ τὸν βίον ἀνύουσι γῇ· ἐσθὼς γὰρ πιζόμενοι χαμαίπετοι οἱ πλεῖστοι, πάνθ' ὑφίσαντο τὰ χαλεπώτατα. ὅσοις μὲν οὖν ἄνθρωπος τὸ πάλαι ὑπῆρχε κακῶς, δυσκατόρθωτος ἂν ὁ πόνος· ἓ δ' ἐν χερσὶν ἐκείνοις τὸν βίον συχνὰς ἀπόνηκεν. οἷς δὲ συνέτροφον ἂν ἐκ πολλοῦ τὸ λιτὸν τοῖς διαίτοις, καὶ τὸ μὲν χεῖ τοῖς πάλαι Σπαρτιάταις ἐκείνοις ἀρκεῖσθαι μάζῃ καὶ ὕδατι, καὶ προσαλαπαρεῖσθαι τοῖς ὅπλοις νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, πόνος ἂν μάλα ἐξέπλαττεν ὅσα φέρει δεινὰ τὸ τῆς ἀλλοτρίας ἅπτεσθαι γῆς· ἀλλ' ὁ τοῖς ἄλλως ἐνεῖσι πολλαπλασίων, σφίσι βίος ἂν ἀπαλαίπωρος. ὅπερ ῥᾴδιον ἀνασώσασθαι καὶ νῦν καὶ ὑπὸ σφόδρα ἐπίπονον· ὥστε ἓ οὖν τις, ἐκ παιδίσκου ἀγαθῆς ὁρμώμενος, καὶ ἄσκευος ἐλεύθερος βίου, ἀπαλαίπωρον ἂν εἶναι οἱ δοκεῖ πλουσίῳ βίου τε ἀνύειν ἀνόδυνον, καὶ ἀδόλῳ ἀθάνατον ἐν θνητῷ κτήσασθαι σώματι.

B Ἐγὼ δ' ἐπαινῶ τὰς ἱστορίας γινώσκων, ἰδιολόγου λεπτομερείαν τινὰ ποιήσασθαι καὶ ἀφήγησιν, καὶ δημηγορίας ἐκθέσθαι τῶν βασιλέως, ἃς τε πρὸς τὸν Κράλλω πεποίηται, καὶ ἃς πρὸς τὸν οἰκεῖον στρατὸν, ἐν καιροῖς τοῖς αὐτοῖς, καὶ ἃς πρὸς αὐτὸν ἑαυτὸν. C δεῖν δ' ὡς τὰ πολλὰ καὶ πράξεσι λόγους καὶ λόγοις πράξεις παντάχῃ παρίζεσθαι· μὴ μόνον ὅτι ψυχῆς εἰκόνες ἀμφότερα, καὶ ἐν αὐτῇ κατασκευὴν γνώμης ἓ γνώσεως αὐτοσχέδιοι κήρυκες, ἀμέτρου χρῶσαι σαφηνείᾳ τὸν τῷ ἰσορμίνων προσώπων καὶ πραγμάτων γίνεσθαι δίλωσιν καὶ τῷ πεύσιμον· ἀλλὰ καὶ ὅτι σκιαγραφία τις ἐν τῶν πράξεων ὁ λόγος· ἓ πῶν μὲν ἀτρεκὲς ἀγάπτας, πῶν δ' αὐτὰς κατασκιάσας γνώμης ἓ γνώσεως αὐτοσχέδιοι κήρυκες, ἀμέτρου χρῶσαι σαφηνείᾳ τὸν τῷ ἰσορμίνων προσώπων καὶ πραγμάτων γίνεσθαι δίλωσιν καὶ τῷ πεύσιμον· ἀλλὰ καὶ ὅτι σκιαγραφία τις ἐν τῶν πράξεων ὁ λόγος· ἓ πῶν μὲν ἀτρεκὲς ἀγάπτας, πῶν δ' αὐτὰς κατασκιάσας ἐρχόντα. ἀλλ' ἐπειδήπερ ὁρῶμεν ἐνίους τῇ πλείστῃ μέρει τῆς συγγραφῆς ἐν ταῖς δημηγορίαις καταχρωμένους, διὰ τὸ μάλιστα πάντων ἐν ταύταις ἔχειν τὸν ῥητορικὸν ἐνδείκνυσθαι δύναμιν, καὶ τὸ τῆς σφῶν σοφίας φιλότιμον, ὡς συμβαίνειν ἐντεῦθεν τὸ πάρεργον μεῖζον ἓ ἔργα καθίστασθαι, τὸν μέσον ἡμῖν βαδίζειν ἐκείνοις δεῖν· ἐπαινέσαι τυγχάνοντας ἐπάδειν εἰς ταῦτα ἐξέβημεν.

A I. ERat autem illud anni tempus quo * Orion exoritur. Atque ut brevi complectar, decem ex eo omnino menſes in iis locis conſumpſit. Per id tempus maximis incommodis conflictatus eſt exercitus, tum in victu, tum in omnibus, quorum indigent ii qui alieno in ſolo vitam degunt. Pecuniæ enim penuria coacti plerique, extrema quæque perferebant. Quicunque igitur durioris viræ inſolentes erant, iis locus vix tolerabilis videbatur; & hyems illa frequentes extulit. Qui vero tenui victu uti jampridem didicerant, & ut Spartani illi veteres, pace & aqua contenti fuerant, laboreſque noctu & interdiu bellicos toleraverant, eos non ita franpebant mala illa, quæ ſoli externi inſolentiæ affert. Sed quæ vita moleſtiarum plena aliis erat, iis moleſtiæ expers videbatur. Adeo conſuetudo ipſa pronum quiddam & leve eſt, & minime laboriоſum. Quapropter ſi quis prudenti cogitatione inductus, optimam vitæ genus eligat, facile ei ſtatim faciet vitam laboris atque incommodi expertem de cætero agere, & voluntatem mortali in corpore parare ſibi immortalem.

*Vide Notas.

*Edit. Pariſ. pag. 395.

II. Hac ego in parte hiſtoriæ ſingula velim exponere minutius, eaſque referre orationes, quas Imperator cum apud Cralem habuit, tum apud ſuum exercitum, prout occaſio tulit; & eas etiam, quas illi cum eo. Convenit enim maxime, & factis dicta & dictis facta paſſim annecti; non ſolum quia utrumque illud animi imago latentiſque in eo voluntatis & cogitationis genuinus velut nuntius eſt; atque hinc exiſtere oporter certiorem perſonarum & rerum de quibus agitur notitiam: rerum etiam quia in dictis adumbratio quædam factorum eſt: & illa quidem prære, hæc autem poſt ſequi ſoleut. Sed quia videmus quoſdam maxima operis parte uti ad conciones, quod in eis maxime locus ſit oſtentandæ dicendi facultatis & eruditionis ambitioni; unde fit ut ipſa re majus quandoque exiſtat id, quod eſt extra rem; idcirco mediam nobis viam tenendam eſſe cenſuimus. Redeamus itaque illuc unde digreſſi ſumus.

ANN. CHR. MCCCXLII.

III. Interim dum Imperator apud Craïem commoratur & ejus convictu utitur, nuſquam Bayzantii ceſſant ſtruere illi inſidias. Sed alios ex aliis dolos conſumunt, & innumeras mortes conflant ei quotidie. Mirtuat igitur, palam quidem legatos, qui de affinitate quæcunque oportet ſignificent, petantque ut, duabus de Imperatore conditionibus oblatis, utram eligere malit declaret: ſeu vinctum illum vivumque tradere; ſeu illius caput corpore abſciſſum ſine ulla cunctatione Byzantium quam celerrime mittere: venturam enim ſubinde Imperatricis filiam illius filio deſpondendam uxorem, ſimulque omnium illinc uſque Chriſtopolin locorum urbiumque poteſtatem ſcriptis confignatam, ita ut unum deinceps & continuum ei futurum ſit Imperium a Dalmatia & Illyrico, & omni illo * citeriore tracta, qui Ioniel maris orientalem oram attinget, ad Philippos uſque & Chriſtopolin. Ac talia quidem erant, quæ per legationem & aperte agebantur. Quæ vero clam venena mittebantur, crebra ac multiplicia, eaque peſtem acrem atque difficilem celantia, ut ſingula percenſerentur, opus eſſet Mithridate illo, qui cum a Paphlagonia uſque poſſideret Imperium, quod per Colchidem, Lazicamque, & Caucaſeos montes, ultra Tanaim & Mæotidem porrigebatur, & ad Scythas uſque occiduos pertingebat, & inſenſas ſibi feciſſet vigentes tum Romanorum vires, rimeretque ne vivus caperetur virtute ac fortuna Pompeii, venena omnia exploraverat, & omnium efficaciſſimum præſentiſſimumque paraverat, quo poſſet vitam, ubi neceſſe eſſet, abrampere. Quod ille igitur in ſeipſum auſus fuerat, id Byzantini ſedulo & ſtrenue in Imperatorem moliebantur, nullis nec venenis nec inſidiis parcentes, quaſcumque ſive antiqui ſceleris artifices invenirent, ſive noſtræ ætatis homines in ejuſmodi uſum excogitaſſent.

Edit. Paris. pag. 400.

** Vide Notas.*

V. Id vero miretur aliquis, quo pacto omnia ſtatim deprehenderentur, & irrita fierent, Deo hominem illæſum & his omnibus altiorem ſervante. Utrum ſtatuam neſcio: an injaſtam ſententiam, qua eum Byzantii condemnaverant, & multiplicis ac variæ infinitæque pecuniæ mulctationem, ſumma cum patientia ab eo exceptam, cenſuerit Deus ſufficere ad explorandam hominis mentem, circa quam totam D vinæ juſtitiæ verſatur examen; an quod ille maximis contumeliis affectus, nec ulciſceretur ſtatim, nec in poſterum minaretur ultionem (dolorem fortaſſe tacitum ſervans, donec expleret) ſed eorum ſaluti in primis, qui ipſum injuria afficiebant, ac bello perſequebantur, omni modo provideret, quantum ſincera amicitia præſtare poteſt.

VI. Et ut de multis pauca quædam hic ſubjiciamus, adeo injuriarum erat immemor, ut periculis tot circumſeſſus, & in ipſis, ut ita dicam, Orci viſceribus demerſus, ſacerdotem juſſerit meminiſſe ſacris in cantibus, primum quidem Annæ Imperatricis, deinde filii illius, tertio denique ſui, conjugiſque ſuæ Auguſtæ Irenes; idque in aliena dirione ac terra cum eſſet, nec libero quidem ſpiritu frui poſſet: neque ibi ſolum, ſed & quacunque præterea

A Γ. Τὰ γὰρ τοῦ βασιλέως τῇ Κράλῃ συμόντος καὶ συμδιαιτωμένου, ἐκ λὼ ἀμελεῖν ὁδαμῶ Βυζαντίους τῶν κατ' ἐκείνου ἐπιβουλῶν ἀλλὰ δόλους δόλῳ συνείραπτον, ᾗ μυρίας ἀεὶ θανάτους ἐξήρτυον κατ' αὐτοῦ. πέμπουσι τοίνυν ἐς μὲν πόρφυρας πρίσβεις ἀπαγγελοῦντας περὶ τε κήδους ἔρα ἐξεῖναι, ᾗ δυοῖν αἱρέσεων προτεθεισῶν βασιλέως ἕνεκα, ὁπότερα προθεῖναι βούλοιτο δηλοῦν, ἢ δέσμιον τοῦτον μετὰ ζωῆς δηλαδὴ, ἢ τὸν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀριδήτως τῷ σώματος, ἐς Βυζάντιον μηδὲν μελλήσασα πέμπειν ὡς τάχιστα· ἥξειν τε γὰρ αὐτόθεν ἐξ αὐτῆ τινὰ τῶν θυγατέρα τῆς βασιλίδος, σύμφωνα ἐπὶ τῇ ἐκείνου παιδὶ, ᾗ ἅμα τῶν μέχρι Χειμαδίλους ἐκείθεν χωρίων ᾗ πόλεων ἅπασῶν ἔγγραφον κυρώσασα· ὡς γίνεσθαι μίαν λοιπὸν ἀρχὴν αὐτῇ συνεχῆ τῶν ἐκ Δαλματίας ἕως Ἰλλυρίδος, ᾗ ὅσα μεταξὺ τῶν πρὸς ἕω Ἰονίου κόλπου φαύει πλάγιων, ἄχρι Φιλίππων καὶ Χειμαδίλους.

B

C

Δ. Καὶ τὰ μὲν τῆς προσβείας ᾗ προφανῆ, τοιαῦτ' ἦν· ἃ δὲ κρύφα συχνὰ ᾗ πολύτροπα προσεπέμπετο φάρμακα, ὁπόσα τὸ θανάσιμον εἶχε ἐμφανέστερον, ὀξύ τι ᾗ δυσαπάρτιτον, Μιθριδάτου τινὸς εἰδέναι σαφέστερον ἀξιόμισθον· ὃς τῶν ἐκ Παφλαγονίας ἔχων ἀρχῶν, ὁπόση διὰ Κολχίδος ᾗ Λαζικῆς ᾗ τῶν Καυκασίων ὀρῶν ἐρχομένη, ᾗ παραλάττουσα Τάναϊν ᾗ Μαιῶτιν, δίναις μέχρι ᾗ ἐς Σκύθας τὰς ἑσπερίους, ᾗ πολέμιον ὑπεπτώσσειν τὸν πάλαι Ῥωμαίων ἀετόν, ᾗ δεδιὼς μὴ ζῶν ἁλώσιμος τῇ Πομπηΐου γένηται χειρὶ ᾗ τύχῃ, πάντων ἐπειρᾶτο φαρμάκων, ἓ πάντων εἶχεν τὰ κράτιστα ᾗ ταχύτατα τὸν χρυσοῦν τῶ βίω ἀπαλλαγῆναι. ὃ τοίνυν ἐκεῖνος ἐπὶλυμα καθ' ἑαυτῶ, τοῦτ' ἴδρυτο ἐπιτηδὲς οἱ Βυζάντιοι κατὰ τῶ βασιλέως, μήτε μηδενὸς τῇ δηλητηρίων φαρμάκων, μήτε μαθημάτων φεύγοντος τῇ ἐπιβουλῶν, ἐπόσα τε τοῖς πάλαι ὑφίστατο δεινοῖς τὸν καιρὸν, ᾗ ὁπόσα τοῖς νῦν ᾗ τῶν τοιούτων ἐπινοεῖσθαι χρεών.

D

Ε. Θαυμάσαι δ' ἂν τις ὅπως ἅπαντ' αὐτόθεν ἐλέγχετό τι ᾗ ἄφρακτα λὼ, τῶ Θεοῦ τὸν ἄνδρα φυλάττοντος ἁπανθ' ᾗ πάντων ἀνώτερον· ὡς εἰδ' ἑπόμενον, εἴτε τῶ ἀδίκου κατατιθέναι, λὼ οἱ Βυζάντιοι ταθάπαξ ἐφείσαντο κατ' αὐτοῦ, ᾗ ὧν ἐζημίωνται πολυειδῶν ᾗ ποικίλων χρημάτων, ἃ φροντὶ ὑπὲρ ἀειδμὰν ποτοῦ, μακρόθυμον ὑπομενῶ ἀποχρῶσαν ἡγεμόνος πρὸς βάσανον γνώμης, περὶ λὼ τὸ νεστόμενον ἅπαν τῆς θείας παλαιστύπτας δίκης· ἀλλ' ὅτι μάλιστα πάντων αὐτὸς ὀβελίσμος, ὅτε μὲν ἀνθυβρίζων ἐς τὸ παρὸν, οὔτ' εἰς τὸ μέλλον ὑπόλιπε, κόπῳ ἴσως ἔχων ὄφρα πλείαν· ἀλλ' ἐπιδὼν μάλιστα τῆς τῇ ὑβριζόντων ᾗ πολεμούντων σωτηρίας ἄπαντα τρόπον, καθάσα φιλία δίδωσιν ἀκριδῶς.

* Homer. in. a.

Vide Notas

ς. Καὶ ἴν' ἐκ πολλῶν μίαν παραθῶμαι ἐπιπνοΐαν τοιαύτην ἔχει τὸν τῇ ἀπλῶν ἀμυχίαν, ὥς γε ἐν τοιούτοις συνειλαμμένος κινδύνοις, ᾗ οἷον μεμνῆσθαι τῇ ἱερεῖ παρεκελεύετο, ὁρῶντι μὲν Ἄννης τῆς βασιλίδος ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνῳδίαις, δεύτερον δὲ τὸν τούτου υἱέα, ᾗ τρίτον αὐτῇ μετὰ τῆς ὁμοζύγου βασιλίδος Εἰρήνης· ᾗ πάντα ἐν ἀλλοτρίᾳ ὢν δυναστείᾳ ᾗ γῇ, ᾗ μηδ' ἐλεύθερον ἄρα δυνάμενος ἀναπνεῖν. οὐ μόνον δ', ἀλλὰ ᾗ ἐπουτιῤ

ἀν ἑλλαχῆ πανταχῆ δ' ἀφήμη τῆς μνήμης τὸ εὐκῶ- A ſuum nomen honorifici præconii commen- ANN. CHR. MCCLXXII.
σον ἐλπίζω ὄνομα διαδίδεσθαι φιλεῖ, κἀκεῖ προηγεῖ- datione circumferri poſſe ſperabat, illic Edit. Pariſ.
σθαι τῆς βασιλίδος Ἄννης ὄνομα, ἧ πρός γε τῶ Annæ Imperatricis & filii ejus nomen pre- pag. 401.
ταύτης υἱέος μεθ' ἁπάσης ἐπίδηλα γνώμης ἧ προαι- ire omni ſtudio ac voluntate jubebat. Sic
ρέσεως· ὥστε ἄρα ἧ πρὸς Λιτωλούς τε ἧ Θετταλοὺς ἢ Ἀγγελον ἀποστέλλοντι Ἰσάανην, ὃν ἑαυτοῦ ad Ætolos Theſſalosque Joannem Angelum cum mitteret, illis volentibus præfuturum, quemadmodum infra* dicemus fu- * Infra libri cap. 6.
ἄρχειν αὐτοῖς, ὡς πρᾴστατος ἱρεῖτο πλατύτερον, turos; nil ei fuit potius, quam ut jubere-
προῦργου γίγοιτ' διαπλέκεσθαι τὸ ἧ παραγγέλλειν que præciperetque illud maxime: nec prius eum
πᾶν γε ὅσπερ μάλιστα πάντων, ἧ μὴ πρότερον με- dimiſit, quam ille ejuſmodi mandata re-
θεῖναι, πρὶν αὐτὸν πλησιαγὰς τὰ τοιάδε πρὸ παν- ipſa executurum ſe ante omnia promiſiſ-
τὸς ἐπαγγείλασθαι δῆθεν παραγγέλματα. ἔστιται set. Atque hæc quippe exploratiſſime per-
δὴ πάντως ἐς τὸ ἀκριβές, ὃς ἂν ἐντύχῃ ζητοῦν- cipiet, reſcriptum ipſum nactus: neque hæc
τας ἧ πρὸς αὐτὸν διατάσματι, ταῦτά τε ἧ ὅσα ſolum, ſed & quæcunque alia his ſimilia
τούτοις προσέθεσαν ἄμοιρα, τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων addit, jubens eum, quamdiu victurus ſit,
πᾶσαν νέμειν αἰδῶ καὶ δίλάβειαν ἧ βίου κα- Romanum Imperium omni honore & re-
λλίω. verentia colere.

Ζ. Τῶδ' ἱκανὸν ἡγοῦμαι μόνον ἧ ὑποχρῶν ἄγαμαι, VII. Unum ego illud puto ſufficere ac ſa- B
τῶν ἄλλων ὁπόσα τὴν ἀμοιραν τῶ ἤθους δ' γένεσιν tis eſſe (cæteris omiſſis, quæ generoſam
ἔχει σωτηρίων, ἅπαντας πείθειν, οἷς νοῦ ἧ indolem pariter arguunt) ad perſuadendum
φρονήσεως μέτεστιν ὁπωσοῦν, θεοπόρῳ προνοίᾳ δι- omnibus, qui mentis & prudentiæ non ſint
οικεῖσθαι τὰ πάντα, ἧ μεδαμῆ κατὰ τὸ αὐτόματον omnino expertes, diviniori providentia
φέρεσθαι, μηδ' ἀπὸ τύχης τινὸς, μήτε μεθ' omnia guberoari, non autem volvi teme-
ἑαυτῶν ἄπαντων ἕτερον, μήτε τὴν πᾶν πρὸς τὸν re; atque ut nihil aliud, ita nec illud caſu
βασιλέα τοῦτον πόλεμον ἀναίμακτον ὕσοδον, ἧ τὸν factum fuiſſe, ut Cantacuzenus ſine ſangui-
τῶν βασιλικῶν ἀντίληψιν θρόνων, ὕπτιο μακρὸς ἧ πολυ- ne principem Urbem intraret & ſolio Im-
ωδὴς ἧ θανάτου φάναι γόητος γυναικὸς κινδύνους. peratorio potiretur, periculis rancis & tam
ἀλλ' αὐτῷ μὲν ἀμοιβὴν τῆς μακρᾶς ἀκριτείας, πᾶσι multiplicibus exantlatis, ipſoque ut ita
δ' ἂν ἐλπίδων ὅρασμα χρηστῶν, οἷς ἡ γνώμη τὸν dicam triumphato mortis limine: ſed fuiſ-
τῶν δεινῶν καρπεῖαν πᾶρα δίγυιος ἐκδίζεσθαι ὑπε- ſe illud, ipſi quidem Cantacuzeno diuturnæ
χρεῖται, patientiæ mercedem; aliis vero ſpei bonæ
confirmationem; iis videlicet, quibus ma-
Η. Εἰ δὲ πάντα καθ' ἕκαστα βουλοίμεθ' ἀφηγεῖ- la fortiter tolerantibus animus ſuus glorio-
σθαι, ὁπόσα πέπρακται μὲν ἐπίβουλα κατ' αὐτῶ ſum exitum ſpondet.
τοῖς ἐχθροῖς, ἧ ὑπότοι φιλίας ὑπεκρεκεῖ, πάντων VIII. Quod ſi omnia ſigillatim percen- C
δ' ὑπέρτερος πρὸς τῆς ἄνωθεν ἧ τριμέτρου δίκης, ſeamus, quæ & inimici & amicitiæ ſimu-
δίδια μή τις φιλίας με γράψηται πρὸς ἢ ἀνδρὸς μα- latores inſidioſe adverſus eum machinati
κρᾶς, τῶν ὅσοι γυμνάσιον ἕτερον γλώττης ποιοῦνται ſunt; quibus tamen omnibus altiorem eum
τὸν τῶν ἢ γε τῇ παρόντι γινομένων συγγραφικὴν ἀ- præſtitit divina ipſa dextera; verear ne
φήγησιν ἡμῖν γε παραπλησίως. οἱ γὰρ τις τῶν ἔξω- me ſtudii erga illum nimii accuſet aliquis
θεν τῆ τοιάδε συγγράφων ἴσως γυμνασίου καθάπερ ex iis qui linguam, uti nos, exercent in con-
τις Ἑλλανοδίκης ἧ ἀπαθὴς ἀθλοθέτης, ἐθέλοι D ſcribenda temporum noſtrorum hiſtoria. E-
σκοπεῖν, ὄψεται μὲν τὰς ἄλλως ὀργῆ ἧ θυμῷ φραπ- nimvero ſi quis extra illam hiſtoricorum pa-
γμένης, ἧ γράφοντας παρὰ τοσοῦτον πόδας ἑκάστου læſtram conſtitutus, tanquam agonotheta
ἀμάλα ἑκάς, πάρεστιν ἀληθείας οὐδ' ὅλως ἐμέγα ἐσ- aliquis ac pugnæ arbiter incorruptus, ſpe-
τός. ctare velit, videbit certe alios ita animo-
que obſequi ranquam duci, atque ita ſcribe-
re, ut quemadmodum ego non omnino ab-
ſum a veritate, ſic & ipſi ab omni prorſus
affectu non ſint alieni.

Θ. Οὐ γὰρ λελείψεταί μοι τῆ πάντων ὥσπερ ὑ- IX. Mihi enim, ut nihil eorum quæ
δὲν τῆ ἐπαινουμένων, ὅπως οὐδὲ τῆ ψεγομένων οὐδὲν, laudantur, ita nec eorum quæ vitupera-
*απ, νίτρ? εἴ τι ἧ * πῆτο σαφῶς ἀνθρώπῳ γε ὄντι ἡμάρτη- tur quidquam omittetur, ſi quid ab iſto
ται, εἴτε κατὰ γνώμην ἧ βούλησιν, εἴ τε κατ' ἄγνοιαν, utpote homine peccatum conſtet, ſive
εἴ τε ἧ τῆς τῶ χρόνου τε ἧ τῶν ἀναγκαίων βιαζομένης consilio ac voluntate, ſive per ignoran-
φαγμάτων φορᾶς. πάντων γὰρ πάντα, tiam, ſive temporum ac neceſſitatis vi
μάλα τὰ κατὰ γνώμην ἧ βούλησιν ἔχοι τὸ κράτος τῶν cogente. Ex his quippe omnibus ea ſola
φόγων ἧ ἢ ἐπαίνων. ὅσα ἧ ῥώσης τὸ γε δοκεῖν αὐ- maxime laudanda aut vituperanda ſunt, pag. 402.
τομάτως ἧ λόγων ἢ προσηκόντων ἐτύχης ἐκτὸς, ἧ τινῶ quæ non ſine conſilio ac voluntate fiunt.
μὲν τὸ δόξαιμον χορηγούσης τῆς γενομένοις ἕλη δίξῃ Quæ vero accidunt fluente, quantum qui-
ἧ δρόμοις ἀχέτοις, τινῶ ἧ ἐ δ' ἀθέσεις ὑποπλαούσης, dem videtur, temere & citra legem cer-
ἧ πρὸς κρημνὸς ὁδηγουμένης ὁμοῦ ἧ σκοπέλους ἀποκρώσης, ἔ φαγμαπα δρόμων μεσᾶ ἧ δα- tam fortuna, (nempe hæc modo felici-
κρύων μακρῶν ἀφεξούσας, οἷς καπαφαγεῖν πρὸς τῆς ἀγύσης τὰ πάντα προνοίας νεομεθέντα, tatem larga manu & profuſe Impertitur;
ταῦτα δ' οὐτ' ἂν αὐτὸς ἐπαινοίην ἐκὼν εἶναι, ὧδ' ἁλοχειρῶς ἢ ἔ ψεγομένων ἕγαγε θείῳ μοίρᾳ- modo a recta via aberrantes la præceps
σιν· ἧ δ' φράξις μᾶλλον αὐτὸς μολεγήσαιμ' ἂν παῦτ' εἶναι τὰ δρῶντος, ἥ φορᾶ τινα ἄλογον (ὡς γε agit atque in ſcopulos temeritatis, fa-
αὖριται) τύχης, ἥ δ' γνωμοσύνης, ἥ χοίνικας συμφορᾶν οὐ μάλα δίμοιρῶς ἀπιμπολοῦν αἰρεμένης καθ' ceſſitque iis negotia luctus ac lachryma-
rum plena, quos eſſe infelices juſſit
omnipotentis Providentiæ decretum)
quæ inquam a fortuna ſunt, ea ego nec
landaverim mea quidem ſponte, ne-
que omnino retulerim in ea res quæ
ſteuperari debent. Ea enim non tam e-
jus, qui agit, opera eſſe dixerim, quam
temerarium quendam * fortunæ impe- * ut dictum eſt) Græc.

ANN. CHR. MCCCXLII.

tum, ſeu faventis, ſeu omni calamitatum genere ſævientis adverſus eos quos hoſtili animo invadit. Quemadmodum igitur corona minime donandum illud puto, quod præter ſententiam præclare acciderit, ita nec damnandum illud cenſeo, quod præter voluntatem male ſucceſſerit.

X. Poſtquam itaque oſtenderimus, patientia illa voluntaria ac deliberata, & eo quodulciſci eos nollet qui tum moleſti erant, factum eſſe ut in tanta calamitatum tempeſtate tantiſque fluctibus juſtus ac cœleſtis præmiorum diſpenſator periculis depulſis tranquillum eum eſſe juberet; oſtendemus* utique ſuſius ſuo loco, procedente hoc opere, quonam pacto adverſiſſima ei omnia poſthac acciderint, veritatem hiſtoricam retinere cupientes, ac perſuadere iis, qui in hanc temporum partem inciderint, ne eos exiſtiment quocunque affectu ductos, ſupra modum dictis exaggerare ea quæ in illo homine vel laude & admiratione digna extiterunt, vel ab tadice contraria pullularunt: ſed nobis veritatem, prout ſe habuit, exponentibus credant, & unam quandam utrinque omnes utilitatem percipiant, conſentaneam videntes & congruentem feminibus ſegetem ſequi; & iis, qui a bono propoſito orſi fuerint, bona evenire; iis vero, qui unde pejora pugnant incœperint, & ab ea parte qua injuſtitia armatur adverſus rectum ac veritatem, iis inquam adverſa omnia accidere. Sed & inde revocanda eſt oratio noſtra.

* *Vide Notas.*

* *Vide Notas.*

XI. Vix* triginta dies cum Crale poſt adventum ſuum commoratus Imperator, abeunte jam illa æſtate, autumnoque iocunte, vigentibus vitibus, ac vindemiatores elara pene voce advocantibus, venit cum copiis & ſuis propriis, & ex Servia longe pluribus, ad Serrhas urbem, nullo labore captum iri eam a ſe ſperans, conſpirantibus intus fortaſſe proditoribus non paucis, iis videlicet, qui iſti vehementius ſtudebant, facilliimumque ingreſſum miſſis clam litteris promittebant. Verum Deo illic quoque hujus voluntati evidenter adverſante, conatus ille irritus fuit, & inane impedimentum totus belli apparatus extitit. Ante enim quam infeſto exercitu propius admoto urbem circumſedisſet, morbus quidam lethalis Triballorum caſtris infligitur: ſive intemperans & immoderatus vinarum eſus, ſive alia quæcunque cauſa præceſſiſſet. Utrum certe ſtatuam neſcio. Cum itaque nihil adverſus hoc malum nec manus nec ingenium medicorum valeret, frequentes quotidie mortui defodiebantur. Quia igitur mors intra paucilſimos dies ſuſtulerat ex vita homines pluſquam mille, ac plures præterea efferre properabat minabaturque; motis quam celerrime caſtris rediere inde omnes, Crali eam nuntiaturi cladem, quam exercitui ultra allum ab hominibus bellam acciderat.

AUTUMNUS fuit.

Edit. Paris. pag. 403.

A ὧν ἐπεύχεται δυσμενῶς. ὡς γοῦν ἐγὼ φράσαιμι, ὃ μὲν κρὶ προθυμίαν γνώμης ἀδοκίμου, ὕπως ἀκατηγόρητον ὦσιν δεῖν, ὃ μὴ κατὰ προαίρεσιν ἀτυχεῖ.

I. Δεκχθέντος τοιγαροῦν, ὡς δικὰ τὴν ἑκόντων τὴν ἀπὸ γνώμης ἑκάστου καρτερίαν, καὶ τὸ μὴ ἐθέλειν ἀμύνεσθαι τοὺς τότε λυποῦντας, οὐδὲ μέχρι χειλίων ἄρους, γλωμίαν ἀπὸ τῶν παιδίων κατέχουσι ὁ δίκαιος ἄνωθεν ἀθλοθέτης ἐν τούτῳ χειμῶνι καὶ κλύδωνι τῶν κακῶν, διεχθέντας πάντως πλατύτερον κατὰ χώραν ἡμῖν γοσομένους, τὸν λόγον προβαίνοντες, καὶ ὅπως ἐν ὑστέροις συμπέπτωκε τότῳ πάντα πικριτώτατα, πορεῖν βυλομένοις τὸ ἰσορὲς ἀληθὲς πᾶσιν, ἐπῶσαι τοὺς τοῦτ' σωιζομένης τῆ χρόνῳ, καὶ κατ' ἐμπάθειαν ἰώτιναιῶν μήτε τὰ ἐπαίνων καὶ θαύματος τὰ ἀνδρὸς, μήθ' ὅσα τῆς ἐκκτίας ἐβλάστησεν ἐξάρειν τῆ λόγῳ νομίζων ἡμᾶς τὰ χρεὼν ὠφελοτόρον, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς ἔτυχεν ἔχοντα τὰ ἀληθῆ ἀφηγμένους πιστεύειν, ἐ μίαν τινὰ τὰ ἀφέλειαν ἑκατέρωθεν πάντας καρπῶσθαι, συμφώνως εἰκὸς τὰ μάλα πῖς σπέρμασιν ἁρμόττον κατάγειν τὸν γεώργιον· ὡς μὲν ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως ὁρμᾶσθαι ἐπὶ τὰ, ἀγαθόν· εἰς δ' ἐξ ἧς ἀντιβαίνει μοῖρας τὰ χεῖρω, καὶ μεχθρῶς τὸ ἀδίκου ὠθοπλίζεται πρὸς τὰ τῆς ἀληθείας φῦσαι, πῖος δ' ἂν τάναντίον ἄκαν. ὅθεν δὴ τὰ ἐπαναστρέφ τὸν λόγον.

B

C

D

IA. Ὁ γὰρ τὰ βασιλεὺς, τεσσαρακοστῆ τὰ μόνας ἡμέρας ὁμιλήκως τῆ Κράλῃ μετὰ γε τὰ εἰς αὐτὸ κάθοδον, πλάτους ἤδη τὰ θέρος ἐκείνου, καὶ ἀρχομένου τὰ φθινοπώρου, καὶ τ' ἀμπέλων ἀκμαζουσῶν, καὶ μονονυχὶ τὰς τρυγητῶρας τρυγᾶν τῆ γλώττῃ προκαλουμένων, καὶ μετὰ τὰ τ' οἰκείων δυνάμεων, καὶ πρός γε μακρῷ πλείονων τ' ἐκ Σερβίας ὅπλων, ἐπὶ τὰν πόλιν Σερρῶν, αἰρήσειν ἐλπίζων αὐτὰν ἀμαχητί, συλλαμβάνοντων ἔσως ὑδοθεν συχνῶν προδοτῶν, ὁπόσοι θερμότερον τότῳ προσέκειντο, καὶ μᾶλα ῥᾳδίαν ἐ εἴσοδον κρύφα γράφοντες ἐπηγγέλλοντο. ἀλλὰ τῷ Θεῷ κρίνεσθαι σαφῶς πῖς τότε βυλόμενος ἀντιπράττοντος, ἄπρακτός τε ἐκ ἀπεδὴ, καὶ μάταιος ὄχλος ἡ πᾶσα παρασκευή. περὶ γὰρ αὐτὴ πιεζραπιεδίδοσαν τῆ πόλει πολεμίως χεῖρας ἐπιτεγεῖν, ὁσημέρα τι θαύσιμον ἐσκέπτετο τῆ στρατοπέδῳ τῶν Τριβαλλῶν· εἴτε τὸ τῶν φαρμάκων ἀπομέλπ τε ἐφεδὸς βράσεως, εἴτ' ἄλλης ἠγνοημένης αἰτίας εἰς εἰδ' ὁπόντορον. πάσης ὖν ἀμηχανίας ἐ χειρὸς ἐ γνώμης ἐστεμὴς πρὸς τὸ πάθος, συχνοὶ καθ' ἡμέραν ἐκάλλι πικροὶ κατερύττοντο· καὶ ἐπειδὴ βραχυτάτων ἐτῶν ἡμερῶν ὑπὲρ τὰς χιλίας ὁ θάνατος ἐξήνυκε τὸν βίου, καὶ πλείας ἐπὶ τότοις ἐξέγειν ἀνοιγεῖ τε καὶ ἐπηγγέλλετο, φραστὸς τῶν ταχίστων ἐπαῦσον ἐκεῖθεν ἅπαντας, ἀπαγγέλλοντες τῆ Κράλῃ τὸ χαλεὸς ἀνθρωπίνῳ πολέμῳ συμπεπτωκὸς δυστύχημα τῆ στρατῆ.

ANN. CHRI MCCCXLII.

CAPUT IV.

I. Amurius media hyeme Helleſpontum trajicit, Cantacuzenum quæſiturus. Didymotichum uſque progreditur. Irenen Imperatricem non adit, ne dolorem conſpectu augeat. II. Acre & vehemens amici deſiderium verbis declarat. III. Mira in homine Barbaro humanitas. IV. Utri prima laus tribuenda, Cantacuzeno, an Amurio? Quid amicitiam conciliet. Ejus cum Muſico concentu comparatio. V. Amurius, de amico ſolicitus, oblata ab Irene cibaria ac veſtimenta repudiat. VI. Eandem in ſummas anguſtias adductam ſolatur. VII. Hyeme exercitum infeſtante, domum redit. VIII. Manuelis Tarchaniotæ elogium. Ut Cantacuzeno quæſito & invento Didymoticum reverſus, anxiæ Imperatrici gratiſſimus advenerit

A. Τοῦτων δ' ὕπως ἐχόντων, ἐπειδὴ καὶ ἡ φθινοπώρου καιρὸς ἐξῆς ἐπλάκη, ἠ ῥᾴδιον ἦτω μανθάνειν τοῖς φίλοις ὧν, ὅπως ἔχει τὰ βασιλίσσης, ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ συνδιαιτωμένη βαρβάροις καὶ ξένοις ἤθεσι, διδοὺς μὲν δὴ πρῶτος Ἀμοὺρ ὁ Πέρσης, ὁ Λυδῶν ἀρχηγὸς, ὅσον ἐν τοῖς καρδίας θαλάμοις ἐθαλπε καὶ ἔκαιε βασιλίσσης ἔρωτα. χειμῶνος γὰρ ἤδη μεσοῦντος, καὶ θαλάσσης ἁπάσης ἠέρος πολλὰ ἐχόντων τὸ ἀπιδεῖν καὶ συγχυσιν, σὺν πολλῇ τῇ ἐρημίᾳ διαβὰς ἡ Ἑλλησποντίαν πορθμὸν, ἐζήτει μάλα καὶ φίλον θορυβῶν. καὶ ἐπειδὴ ἄφνω ὡς ἐν αὐτῇ μιᾷ ἁρπαλμῇ εἰκότως ἐκείνου διέκαδας, μήτε μαθὼν ἐν οἵαις τύχαις ἐκεῖνος τυγχάνοι ἐν. ἐκόλυε γὰρ τὸ πολὺ τῆ ψυχῆς, καὶ ἅμα χιὼν τυγχάνων καπνιζόμενα κατὰ δαφνίδας, ἀπόρθμοι ἐποίει καὶ ἄβατον τὸ ἐς ἐκεῖνον ὁδόν. ἐλθὼν ἐσυχὰ παρεφαπτίδευε περὶ τὰ τῆ Διδυμοτείχου φροίσεια, καὶ δηλαδὴ τινα πιπομφὼς ἐκεῖθεν Εἰρήνῃ τῇ βασιλίδι προσκυνήσων, αἴθριος δεκαπτόρδι τε καὶ διημέρευε ἐγκαρτερῶν τῇ τῆς χειμερινῆς ὥρας ἐκείνης σκληρότητι, καὶ ἑ φίλον ἀπόντα ζητῶν, καὶ μίσει ἀποκλαιόμενος τὰς ψυχῆς. καὶ πολλὰ πρὸς τὰς βασιλίδος καλύμβους, εἰς ὄψιν ἐκείνη τὸ παράπαν ἐλθεῖν οὐκ ἠνείχετο.

B. Πλέον δ' ἔφασκεν ἅμμασι βλέφ δακρύων δακρύσας ἐπὶ τῇ βασιλεῖ, πᾶσιν ἀποδημοῦσι χρόνον ἐν ἀλλοφύλων χώρᾳ, καὶ ἔπειτα σαφῶς ἐγνωσμένῃ γῇ· αὐτὸς τε δ' ἐξαγαγεῖν ἐν πρὸς τὰς παρούσας τύχας ἐκείνης ἰδίων, ἐ τὰς περιχαίσας τῶν βασιλικῶν οἰκίαν τραγῳδίας τι καὶ ἀδοκήτως φέ συμφορᾶς. καὶ ἅμα αὐτὲ, αὖτε τὸ παραμυθήσασθαι, πρὸς μείζως ἀναφλέξαι τὰς θρήνους. οὐ διαλείας δὲν ὁ παρὼν καιρὸς ὠδὶ λέγων, ἀλλὰ δακρύων μακρῶν. ἐμβριθὲς γὰρ τὸ πάθος, καὶ δεμνίας μὲν κομίζειν δοκεῖ μοι τὰς φλεγμονὰς, δεμνιῶτας δ' ἐπάγειν με τῇ ψυχῇ τὰς φροντίδας. ἐπεὶ τὸν ἐντυπωθέντα μοι τῇ καρδίᾳ κάλλιστον φίλον βλέπειν οὐκ ἔχω, πᾶς βασιλικοῖς σραπτίδοις περικαλλώπιζόμενον.

Γ. Καὶ ὡς ἴλιγα μὲν ταῦτα τῇ γλώττῃ, οὐκ ἐπαχθῆ δὲ τῷ ψυχῷ. ἀλλὰ μακρῷ τινι μείζονι πάθος ἔνδον ἐκαὶ ἡ ψυχὴ ἐπιπτόλοι καὶ ἔκαιεν, ὡς ἐμφανέστερον πολλαχῆ προῦφαινε δείκνυσι ἡ ἰσορίαν αὐτὸς ἐχομένη. ὅπως οὐ βάρβαρον ὁ βάρβαρος εἶχε τὸ τρόπον, ἀλλ' ἥμερον καὶ παιδείας Ἑλληνικῆς τὸ παράπαν ἐχόμενον. ἐ γὰρ ἐμοιγὲ τῷ τρόπων, οἱ μή τι πλέον, ἀλλ' ὅσα

A I. Hæc cum ita ſe haberent, & ipſius autumni tempore mox exeunte, facile haud eſſet Imperatoris amicis diſcere quo loco illius res eſſent, convictum alieno in ſolo habentis eam hominibus, quorum barbari eſſent ac peregrini mores; oſtendit primus Amurius ille Perſa, Lydorum dux, quantum in intimo corde amorem Imperatoris foveret. Media enim jam hyeme, ANN. CHR. MCCCXLIII. HYEMS media. cum eſſet plurimum tum in mari tum in aere perturbationis atque confuſionis, magnis cum copiis trajecto Helleſponti freto, amicum ſuum anxie quærebat. Et quia ipſi facile non erat vel eum oculis ſuis intueri, vel diſcere quæ tum ejus eſſet fortuna, (nam vis frigoris obſtabat, & præterea effuſæ tum largius nives iter ad illum intercludebant, atque invium efficiebant) tacite progreſſus, circa Didymotichi ſub- *Edit. Pariſ.* B urbia caſtrametatus eſt, & ſervili quadem *pag.* 404. inde ſalutatione ad Irenem Imperatricem miſſa, noctes dieſque totos manebat ſub dio, hyberna aſperitatis patiens, & abſentem amicum requirens, atque ex intimo pectore lachrymas ejens; ſæpiſque ab Auguſta vocatus, in illius venire conſpectum haud ſuſtinebat.

II. Quibus enim, ajebat, intuebor o- „
culis flens flentem propter abſentiam Im- „
peratoris, in poteſtate exterarum gentium „
& ignotiſſimo in ſolo degentis? Enimve- „
ro & ipſe diſrumpar, ſi præſentem illius „
fortunam intuear, tragœdiaſque illas & „
inopinatas heu calamitates, quæ Imperato- „
riam domum undique circumflant. Et „
C illam ſimul, tantum aberit ut conſoler, „
majori luctu incendam. Non igitur veſtandi nunc tempus, ſed uberrime flendi. „
Gravis enim hic dolor, qui & acres admovere mihi ſtimulos & violentas animo „
meo faces videtur ſubjicere; quoniam „
haud datur eum, cujus impreſſam gero „
in corde imaginem, amicum intueri pulcherrimum, Imperatoriis circumſeptum „
ornatumque exercitibus.

III. Nec vero id lingua ejus ſic dicebat, ut animus non afficeretur, ſed multo majori intus dolore pectus flagrabat atque incendebatur. Idque affirmare auſim pluribus exemplis declaratum iri evidentius, procedente hac hiſtoria. Adeo non barbaros habebat homo barbarus, ſed humanos mores, & Græcam plane inſtitutionem redolentes.

ANN. CHR. MCCCXLIII. Motum enim ſimilitudo, ſi eâ amplius, A
et Oreſtas certe Pyladaſque inter ſe conciliat: & erant quidem illi eadem gente oriundi & ſanguine cognato juncti, iisdemque & legibus & diſciplinis imbuti. Iſte autem barbaris parentibus natus, majoribus & legibus barbaris a pueritia inſtitutus, peregrino & ſermone & victu cum uteretur, longo mari, multis & montibus & vallibus profundis a Cantacuzeno diviſus, vitam prorſus disjunctam & illi ignotam agebat, qualem quivis alienigena: quin & pro hoſtili hoſpitam aufim dicere. Eoque fit, ut longo iſte intervallo illos ratione amicitiæ tranſierit, & ejus magis quam illorum affectus ad ſummum ſervoris gradum pervenerit.

IV. Quod ſi quis Cantacuzeno blandiens, in eum conferat quidquid melioris cauſæ fuit, veritatem is manifeſta injuria afficiat. Ambobus ſane ſi quis hanc tribuat laudem, carebit reprehenſione. Si vero *Edit. Pariſ. pag. 405.* aliquis totam alteri eripiat, eo quod barbarus genere fuerit, ac minime nobis affinis, neminem puto omnium fore, qui non illum merito reprehendat. Animorum quippe conjunctio & cognatio non ea genere æſtimator, ſed ex eo quod utriuſque eadem ſit voluntas. Quemadmodum enim in inſtrumentis Muſicis, tibiis, lyris, citharis, ac tympanis, non locorum vicinitas muſicum efficit concentum, ſed ſonorum modulata conſenſio, etſi locis disjuncta ſint ea quæ ſoni efficientia ſunt, taotundem quoque deprehendere eſt & in hominum animis, etſi ſorte ex gentibus diverſis generis ſui originem ducant, etſi infinitis a ſe invicem diſtent terræ ac maris intervallis.

V. Iis porro, quæ dixi, fides deinde firmior conſtabit ex iis, quæ procedente hoc opere dicentur de homine illo, genere quidem at non moribus Barbaro; cujuſmodi eſt iſtud. Cum ea Didymoticho Imperatria Irene plurima ei mitteret, quæ ad victum aut ad veſtitum pertinerent, quæve nocturnotum tegminum uſum explerent, ac ſævientem tum temporis hybernorum frigorum vim arcere poſſent, nihil unquam accepit; plane abſtinere dicitans, dum amicus alieno in ſolo, patriis finibus procul, fortunæ duriſſima conflictaretur, vivere ſe interea molliuſcule. At ſaltem (inquiebat) ſi liceret animæ ſanguine tingere tentorium, atque in eo me ſpectandum proponere, illuſtre hoc mihi ſolatium eſſet, quo flammam, quæ ardet in corde, vivumque amici deſiderium paulum oſtenderem. Quantum autem anima, incorporea cum ſit, nulla ſanguinis labe reſperſa eſt, non video quantam præterea meliori arte eos dolores, quibus nunc opprimor, poſſim levare.

VI. Angebant enim eum ac vehementer conturbabant, non Imperatoris duntaxat calamitas, ſed & lachrymæ Imperatricis non minus. Nempe hæc querularum turturum more lamentabatur & acerbiſſime mœrebat ob abſentiam conjugis Imperatoris, de quo erat valde anxia. Tum eadem ſimul in maximis periculis verſabatur, quæ eam ſic ex omni parte circumſtabant, ut ipſius quoque vitæ ſpem prorſus abjiceret. Nam & hoſtes ad ipſum uſque Didymoticbi limen Byzantio ſubinde excurrentes, mœnibus peoe clauſos ſedere iſtos * cogebant: & ſimes, B

Ὁρέσαις ἐμὲν τὸ Πυλάδαις* σαφῶς εἰκασεῖ· οἱ μὲν γὰρ *ſort. ſapiſ
ὁμόφυλοι, καὶ ἐξ αἵματος συγγενικῶν, καὶ νόμων καὶ μαθημάτων μετέχοντες ὁμοῦ τῷ αὐτῷ· ὁ δὲ βάρβαρον ἔχων τὸν γένεσιν, καὶ βαρβάροις ἤθεσί τε καὶ νόμοις συνταθραμμένος, καὶ ἀλλοφύλῳ χρώματος φωνῇ καὶ γλώττῃ διαιτώμενος, καὶ πολλαῖς μὲν θαλάσσαις, πολλοῖς δ' ὅρεσί τε καὶ φάραγξι Καντακυζηνοῦ διϊστάμενος, ἄμικτον εἶχε πάντα τὸν βίον αὐτῷ καὶ ἀγνῶτα, καὶ ἀλλόφυλον. φαίην δ' ἂν ἐγὼ τὸν ἐχθρὸν παγχίνουν μοίρᾳ· ὡς μακροῖς τισι διὰ πάντα τοῖς μέτροις τινὶ παρελαύνων ἐκείνῳ εἰς λόγον φιλίας, καὶ πολὺ τὸ ὑπερβάλλον τῆς διφυοῦς τοῦτου μᾶλλον εἰκάσθαι σχέσει, ἢ τοῦ ἐκείνου.

Δ Εἰ δέ τις Καντακυζηνῷ χαριζόμενος, τὸ πᾶν τῆς βελτίονος αἰτίας τινὶ φέρων εἰκότως, ἀδικήσειεν ἂν ἐς τὸ φορτικὸς τοῦ ἀληθοῦς. ἀμφοτέρους γὰρ εἴ τις τινὶ παρίχοιτο παγάθον, ἀδίκως ἂν χοίη, ὅσις μὴ μέμφεσθαι βούλοιτο. εἰ τις δ' ἐκείνῳ καθάπαξ τὸν ἀφαιρούμενον παγάθον, ὅτι βάρβαρον ἔχει τὸ γένος καὶ πᾶσα συγγενὴς, ἀδίκως ἂν οἶμαι χοίη τῆς πάντων, ὅσις μὴ ἐπιεικῶς μεμφοῖτο. τοῦτο γὰρ τῆς ψυχῆς ἁμάρτημά τι καὶ συγγένειαν, ἀλλ' οὐ τὸ γένος, ἀλλ' ἡ τῶν γνωμῶν διάστασις ταύτης. ὡς γὰρ ἐν τοῖς μετρίοις ἐργάταις, ὅταν ἐν αὐλοῖς καὶ λύραις καὶ κιθάραις καὶ τυμπάνοις, οὐχ ἡ τῶν τόπων ἐγγύτης τοῦ τῆς ἁρμονίας δημιουργοῦ συμφωνίαν, ἀλλ' ἡ τῆς φωνῆς ἐμμελὴς ὁμοιότης, κἂν ἀλλήλων πάρρω που τοῦ τοπικοῦ τύχωσιν ἔχοντα θέσιν τὰ τῆς φωνῆς τελεσιουργά, ὅπου δὲ τὸ παραπλήσιον δείκνυται κἂν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς, κἂν ἀλλοφύλοις ἔχοντες τύχωσι τοῖς τὸ γένος κρηπίδας, κἂν μυρίοις ὄρεσι γῆς ἢ θαλάττης ἀλλήλων ἀπίχωσιν.

Ε. Βιβαιότερα δ' ἴσως τοῖς εἰρημένοις ἐχέγγυα, ἀπόρρητα μὲν ὄντα τῷ λόγῳ λαλίξεται περὶ τοῦ βαρβάρου τοῦδε τὸ γένος καὶ ὁ τὸν τρόπον ἀνδρός· εἴσει δὲ κἀκεῖνο. πλεῖσα γὰρ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἐν Διδυμοτείχῳ πεμπούσης, ὁπόσα εἰς τροφὴν ἐπιτήδεια, καὶ ὅσα ἐν ἐνδύμασι, καὶ ὅσα συντριβὴς σκέπης ἀκαπλησταῦντα χρείαν τοῦ χειμεῶνος ψύχους ἐπιφέρει ἐνδιώκοντα τοιαῦτα δεμνύτατα, οὐδὲ ὑδαμῇ προσεδέξατο· ἀλλ' ἔφησεν εἶναι σαφῶς τῷ αἰσχροκερδεῖ, ἐν ἀλλοτρίᾳ καὶ ὑπερορίᾳ γῇ σκληρότητι πλείῃ φορτικώτερος τῷ φίλου, ἄζηλον ἐν ἀπαθείᾳ αὐτόν. καὶ εἰ μὴ ἐκεῖθεν αἵμασι ψυχῆς βάψασα σκιλιὸν, ἐν ταύτῃ μοι σκιλιοβατεῖν, ὡς ἂν μοι τὸ παραμύθιον ἀγωνὶς ἀρὸς ἐνδείξει τὸ ἐν καρδίᾳ φλογός, καὶ τὸ πρὸς τὸ φίλον ζῶντος πάθη. ἐπεὶ δ' ἀσώματος ἡ ψυχὴ γεωμέτρη, κηλίσει αἱμάτων οὐκ ἀναπίφυρται, οὐχ ἁρμόττει μαχαίρᾳ βελτίων γένεσιν ἂν ἐμοὶ τῆς περιχεσῶν με σὺν ἐδωδῶν ἀπαλλάττουσα.

ς'. Ἐλύπει δὲ τὸ ἀσμενὲς σωσιπάρητι μὴ μόνον τὸ τῆς βασιλέως πάθος αὐτοῦ. ἀλλ' οὐχ ἧττον τὰ τῆς βασιλίδος δάκρυα, κατὰ τὰς πολυπενθεῖς τρυγόνας θρηνούσης τὸ ἐπὶ ἀσωμένῃ μᾶλλον πικρῶς περὶ τὸ σύζυγον τῆς βασιλέως, τὸ σφόδρα ἀδημονούσης, τὸ ἅμα πανταχόθεν βυθὸς ἀθυμίας μαχρὸς, τὸ καθάπαξ τὸ αὐτῷ γε τὸ ζῆν ἀπεγνωκέναι. Οἵ τε δὴ ἐκ Βυζαντίου πολέμιοι, μέχρι προαυλίων Διδυμοτείχου συχνὰς τὰς ἑφοδεύς ποιούμενοι, μιαρὰ τὰ τειχήρεις ἐβιάζοντο πάσας καθέδαι· ὅ, τε λιμὸς μετὰ τῆς σωτηρίου τὸ πολυπλάνων ἐπιβεβυλὼν, χαλεπωτέρους πολλῷ τῶν ἐξω-

ἐξωθεν πολέμιος ἰῶ, ἅ τε σωτέρας καὶ ἀμύντωρ ὑπάρχων αὐτὸς· εἰ τι φρυρεῖ καὶ ἡμιφοσκόπει τῇ Βυζαντίων, τὰ ἐνδρά τε πάντα καὶ τὰς παρόδους ἐξηλαχέντες, ἐμποδὼν ἐγίγνοντο μάλα γε ἰθελοντὶ δι' ἀπορρήτου λάθρα μαθεῖν περὶ τῶ βασιλέως.

Z. Παραμυθεῖτο τοίνυν τοιαύτης τύχης τραγῳδίας σωτῆσαι αὐτὸν, ᾧ ὑπισχνεῖτο πάσῃ ψυχῆς προθυμίᾳ τὰ κατὰ γνώμην ἅπαντ' ὑπηρετήσεσθαι, εἰ μόνον ᾧ θάνατον ὑπομείναι αὐτόν. ἐπεὶ δ' ἡ φορὰ τῶ χειμῶνος ἐκείνη τύπτοι καὶ μεθ' ἡμέραν ἀεὶ πρὸς τὸ ἀκμαιότερον φοιτῶντι, καὶ ἀνέλπιστον πᾶσι ἐτίθει τὸ τῶ ἀέρος μεσίαμα, καὶ ἅμα πολλὴ καὶ σωματικὴ τις ἐπεσήμαινε φθορὰ ἐκ Περσικῶν στρατῶ, ὡς ἀπὸ τῶ χειμῶνος ἔτυπτεν ἀκμὴ, καὶ πρὸς γε τῇ ἀναγκαίᾳ ἡ ἔνδεια, καὶ μεθ' ἑαυτῆ μᾶλλον τοῖς φίλοις ἐν γε τῇ παρόντι βοηθεῖν αὐτῷ ῥᾴδιον ἦν, ἐμποδὼν ἐσαμένου τρόποις ἀπορρήτοις τὸ θείᾳ βουλήματος, οἵπερ δὴ Ἑλλήσποντον ᾤχετο ἐπανήξων.

H. Τὰς δὴ τοιούσδε τῶ Πέρσου ἀπαθεῖς εἰς τὸν πόλεις ἐλαυνόμενος, δεύτερος ἐκ τοῦ παλίμπρατος, καὶ τῇ ἐν Διδυμοτείχῳ καταλειφθέντων στρατηγῶν (ὡς εἰρήκεμεν) εἷς, Μανουὴλ ὁ Ταρχανειώτης, ὃς ἐκαθ' αἷμα προσήκων τῇ βασιλεῖ, καὶ ἡρωϊκὸς τις ἐκ ὁ ἀνὴρ, καὶ τὰ πάντα γενναῖος, καὶ χεῖρα καὶ γνώμην καὶ σώματος ἀνδρομὴ, καὶ παλαισὶ μὲν ἐναθλήσας μάχαις πολεμικαῖς, πολλαῖς δ' ὑπαντήσας πληγαῖς, ἀράτιστος γέγονε τὰ ἐς πεῖραν πολεμικῶν. δὴ ἃ δὴ καὶ τῇ στρατηγὸς τῇ ἐν Διδυμοτείχῳ δυνάμεων πασῶν τῶ βασιλέως καταλειφθεὶς, ψυχὴ τις ἐκ τοῦ ἐκεῖ πλωτικοῦ, καὶ χρυσῶν ἐλπίδων θησαυρὸς· οὕτως ἐκ μόνος ἀρρήτους τῶν, ἐπὶ ζήτησιν εἶχον τῶ βασιλέως, πεμφθεὶς ἐκ Διδυμοτείχου πρὸς τῆς βασιλίδος Εἰρήνης· οὐ δὴ καὶ ἡρωϊκὸν ἀγωνίσασθαι ἅπαν τὸ ἐ βασιλείου τύχης τε καὶ συμφορᾶς εἰκῆν τραγῳδιῶν ἐκεχωρήκει πρᾶγμα. δὴ ἐκ πολλῆς τε ἀπωλιπάσατο μάχθης καὶ βίας, καὶ ἐκ ἀντλεῖν ἐμέλλον. διὰ δὴ δὲ οὗτος τὸν δίοδον καταλιπὼν, ἐπὶ τὰ δύσβατα ἀνεδίας τε διεπλεκε χρώμενος, ἐς πρὸς χωλὰ παραβαλόμενος ὑψηλὰ καὶ δυσπόρευτα, ὄρους ὑπερβαλὼν τὸ ὄρος τὸν Λίμον, ἐλαθὼν εἰς ἐ Τερβαλλῶν ἐπικρατοῦς γῆν ἀθρόως πεσών. ἔνθα ἐ βασιλίζουσας τε καὶ δύνων, καὶ ὅσα εἰκὸς ὁμιλεῖν πέφυκε ἐπασῆναι εἰς Διδυμότειχον, ἀγγελίας κομίζων πᾶς τε ἄλλος, ἐ μάλιστα πάντων Εἰρήνῃ τῇ βασιλίδι, σφόδρα ἀληθεῖς καὶ ἀκαπλάδυς, καὶ δόξας ὥσπερ ὑφ' ἡλίῳ μάλα καομένους ζεφυρός τις ἀναψύξων. ἐ ταῦτα μὲν πῶν ἔχει ἐ τρόπον.

A insidiis continuis & multiplicibus conjuncta, externo hoste longe erat importunior, quippe domestica & contubernalis. Custodes præterea ac speculatores Byzantini, omnes & latebras & viarum inter se partes aditus obstabant eidem, quominus clam per quoscunque de Imperatore sciscitaretur; id quod tamen valde cupiebat. ANN. CHR. MCCXLIII.

VII. Solabatur itaque illam Amutius in talis fortunæ tragœdiis, promittebatque exequuturum se omni studio quidquid illi visum foret, etsi mors esset ipsa subeunda. Verum quia hyemis illius vis diu noctuque vehementius semper ingravescebat, ac spem interim serenioris cæli intercludebat, simulque exercitum Persicum frequens & continua quædam lues depascebatur, quam & sævissimum frigus pa- B tiebat, & ipsi quoque rerum ad victum necessariarum penuria; ac neque sibi neque amicis facile ille poterat io præsenti opitulari, obstante Divina voluntate, arcanis nescio quibus rationibus, domum, trajecto Hellesponto, regressus est. *Edit. Paris. pag. 406.*

VIII. Cum is fuisset exitus Persicæ illius expeditionis; proximus Cantacuzeno rei bellicæ gloria, ea ducibus Didymotichi relictis unus (ut diximus) Manuel Tarchaniotes, Imperatoris cognatus, vir heroibus similis, ac per omnia strenuus, manu, consilio & corporis proceritate præstans; qui bellicis laboribus exercitatus, & multa vulnera constantissime perpessus, summam in re militari comparaverat experientiam, ideoque ab Imperatore præfectus iis copiis, quæ Didymotichi erant, C animæ cujusdam instar ac velut bonæ spei thesaurus ille esse videbatur: is inquam solus tum animo consilio, quæsitum exivit Imperatorem, Didymoticho emissus ab Irene Imperatrice. Quiescera enim haud poterant, quandiu ignoraturi essent, quo fortunæ ac tragicæ ut ita dicam calamitatis res Imperatoris processissent: propter quem multos labores multa gravia & iniqua exhauserant, & adhuc exhausturi erant. Relicto igitur ob metum recto tramite, sinistram versus per avia contendere, arduisque ac difficilibus locis applicare se perrexit, donec Hæmo monte superato, in Triballorum terram illæsus tandem delapsus est: quæsitumque Imperatorem iorent, & cum eo quantum par erat colloquutus, celerrime inde Didymoticum redit, habens quæ nuntiaret tum aliis, tum omnium maxime Imperatrici Irenæ, vera admodum & minime fucata; ac talis adveniens, qualis iis cui nimio solis ardore torrentur Zephyri aura refrigeratrix. Et hæc quidem ita se habuerunt. D

ANN. Chr. MCCCXLIII. Edit. Paris. pag. 407.

CAPUT V.

I. Altera ad Serrhas Cantacuzeni expeditio irrita. Didymotichum uſque tranſire eum non ſinit Triballorum timiditas. Ad Cralem invitus redit. II. Comitem ſecum ducit Joannem Aſanem, juſſum Chreli tradere arcem Melenici. III. Legati Berræenſes, Crale iniquas conditiones proponente, cum Cantacuzeno clam agunt. IV. Hic Berrhœam ex pacto ingreditur. V. Cralis inconſtantia. VI. Melior ex eo Cantacuzeni fortuna. Triballus dolet ſe eluſum. VII. Pactionum memor, bellum indicere non audet.

VER. Initio.

I. VEre autem ineunte coactas iterum copias Imperator duxit ad Serrhas urbem, & quæcumque circum occurrunt Philippos uſque caſtella ac propugnacula. At ubi tentatæ res eſt pari infelicitate, obſtante nimirum Divino numine, viſam eſt ipſi tranſire ſi poſſet Didymotichum uſque, at eos a quibus vehementiſſime defidetabatur videret, & ab iis videretur. Sed quia Triballi, quos ſecum habebat ſocios ac fœderatos, audientes & magnam eſſe hoſtium manum in inſidiis collocatam apud Chriſtopolitanas fauces, ultra iturin oppoſitas, ejus voluntati obſtiterunt timiditate ac metu; cum & alias ignaviorea eſſent, & longinquis expeditionibus non admodum gauderent; idcirco regreſſas eſt iterum in Triballorum fines, invitus quidem & plurimas doloris faces ſuo ipſe cordi admovens, eo quod minime ei ex ſententia res ſuccedebant. Rediit tamen retro ad urbem uſque Scrummitzam, & quæcunque illiac aperta atque equitabilia loca ſunt; ubi & Crales Serviæ tum forte diverſabatur.

II. Jam autem illum ſequebatur & Joannes quoque Aſanes. Hic enim paulo ante præ- **Vide ſup. hujus libri c. 2. fed. 3.* erat * Melenici caſtello. Mox cum illud Imperatoria juſſu Chreli tradidiſſet, contulerat ſe ad Imperatorem, & ei, Triballorum Regis contubernali, comes adhærebat.

III. Forte eo tempore advenerat ex urbe Berrhœa legatio, actura cum Crale de iis rebus quæ ab eo petebantur & quidnam decrevliſſet ſciſcitatura diligenter. Petebat autem ille, ut urbem in ſua poteſtate & manu haberet, ac Triballicum præſidium in arcem introduceret, antequam per vim & belli jure urbem, domos, mulierea, liberoſque in ſervitutem redigeret atque diriperet. At legatis, dictorum duritiæ & acerbitate perculſis, melius viſam eſt clam cum *pag 408.* Cantacuzeno Imperatore colloqui, ac fidem ei ſuam omni cautione aſtringere, ſi lo arbem furtim & quam ceſertime leſe intromittere, eamq; ipſe nullo labore capere vellet. Eſſe enim animi ac ſententiæ furentis, barbariem humanitati præferre, gentilique externam & illegitimam poteſtatem. His ita compoſitis, ac priuſquam Triballi perciperent conſtitutis, Cralis animo captioſis quibuſdam verbis ſuſpenſo, legati Berrhœenſes domum reverſi, ſuis civibus tenuntiant & dura Cralis reſponſa, & pacta quæ cogente neceſſitate, cum id conſilii ipſa res ſtatim animo ſuggeſſiſſet, ipſi cum Imperatore ſuapte auctoritate fecerant.

Α Α. ΗΡΟΣ δ' ἀρχομένου, τὰς δυνάμεις αὖθις ἀναλαβὼν ὁ βασιλεὺς, ἦγεν ἐπὶ τὴ πόλιν Σερρῶν, ἔνθα πλεῖστ' ἐστὶ φρούρια καὶ πυργώματα μέχρι Φιλίππων. κἀκεῖθεν πείρᾳ προάγων, εἰ τοῖς ὁμοίοις ἐπ' ἀτυχήμασιν, ἐμποδὼν ὡς ἔοικεν ἱσταμένου τοῦ θείου βουλήματος, ἔδοξεν αὐτῷ διαβαίνειν οἱ δυνατὸν μέχρις ἐς Διδυμότειχον, τοὺς μάλιστα ποθοῦντας ὀφθαλμοὺς τε καὶ ἐφετούμενος. Ἐπεὶ δὲ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐπικούροις τε καὶ συμμάχοις Τριβαλλοῖς, ἀκριβέστερον πολλῷ εἶναι τὴν ἐφοδεύσεως τῆς ἐναντίων δυνάμεως περὶ τὰ πρόσω ἔνια τῆς Χριστουπόλεως, ἀνθίστασθαι συνέβαινεν ἁρὰς τὸ δόγμα διὰ δειλίαν καὶ δέος, καὶ ἄλλως βλακικωτέρους εἶναι, καὶ τοῖς ὑπηκόοις οὐ Β σφόδρα ἀγαπῶσιν ἐκστρατείας, ὀπίσω ἀπάλλαττεν αὖθις ἐς τὰς τῆς Τριβαλλῶν νομὰς καὶ αὐτὸς, ἄκων τε καὶ μάλα πλείστας ἐπαγόμενος κατὰ καρδίας τὰς τῶν λύπας ἀνθρακας, ἅτε τὸ μὴ κατὰ γνώμην ὑπουδὲν αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἀπαντῶν. πεποίητο μὲν τοι τὸν ἀναχώρησιν μέχρι καὶ ἐς πόλιν τὴν Στρουμμίτζαν, ἔνθα ἐστὶν ἕως χωρία τὰ ἀνασκαμμένα τε καὶ ἐπιπόλαστα. ἐνθα δὴ καὶ ὁ Κράλλων Σαρβίας τὰς ἐπαύλεις πυθόμενος τὰς συνέβαινεν.

Β. Εἷς δ' ὢν ἦλθε τῇ αὐτῇ ἑσπέρᾳ ὁ Ἀσὰν Ἰωάννης. ὃ γὰρ πρὸ βραχέος ἐπεπρεσβεύκει ὧδε ὁ Μελενίκου φρούριον, ἐπιτελῶν βασιλικῆς τῇ Χρέλῃ παραδόσεως, πρὸς βασιλέα ἀφίκετο, καὶ διπλοῦς συνὼν C αὐτῷ, συνελοιώτει τὰς τῇ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνι.

Γ. Ἐτυχε δ' ἀφιγμένη τηνικαῦτα καὶ πόλεως Βερρέας πρεσβεία τῷ Κράλῃ, λόγως περὶ ὧν ἀπήτει νομίζουσα, καὶ ζητοῦσα μαθεῖν ἀκριβῶς, ἅπαντα γνώμην ἴσην. ἐπῆγε δ' ὑπάκοον ἡ πόλιν αὐτῷ γενέσθαι καὶ ὑποχείριον, τῇ ἀκροπόλει φρουρὰν Τριβαλλῶν ἐμβαλόντι, πρὶν ἂν ἀνοίξαν αὐτῶν πολέμιν τόμοις ἐξανδραποδίσηται τι τῆς διαπράσης ἓ πόλιν καὶ οἰκίας, ἅμα καὶ γυναῖκί καὶ παισίν. τοῖς μὲν τοι φρεσβεύσι κατακλαγῶσι πρὸς τὸν τῇ λεγομένου ἐμβεῖσθαι καὶ Χοτωμίαν, ἐδόκει βέλτιον λαθρα κοινολογήσασθαι τῇ βασιλῇ Καντακζηνῷ, καὶ δοῦναι λαμπρὰς τὰς ἐγγύας, οἱ βάλοιτο τῶν πλείστων λαθῶν παρεστιλθὼν καὶ λαβὼν Χοτωμὶ τῶν πόλιν αὐτός. εἶναι γὰρ μανιώδους ψυχῆς καὶ γνώμης, αἱρεθῆναι πρὸ τῶν ἡμῶν τὸ βάρβαρον, καὶ προτιμᾶν τ' ὁμοφύλου τῶν ἀλλάρυλόν τε καὶ τόδον ἡγεμονίαν. τῶν ὑπὸ συναλισθέντων καὶ συναθέντων περὶ αὐθέσθαι τὰς Τριβαλλῶς, λόγοις ἁπαλοῖς νέοι μπαφείσαντες ἓ τῷ Κράλα διάκοιοι οἱ ἐκ Βερρέας πρέσβεις, ἐπ' οἶκον ἀπεχώρησαν, ἀπαγγέλλοντες τοῖς ἐν Βερρέᾳ τῶν τε τῇ τῷ Κράλη λόγων βαρύτητα, καὶ ὡς ἀναγκαῖον εἴη συνθήκας ἀσυκρατοφιλεῖς ποιεῖσθαι πρὸς βασιλέα, τὸ καιρῷ χαλάσαντος ἓ πειθοῦς παρεχρῆμα ἐπίνοια.

Δ. Βραχέως μετὰ τοῦτο παρῳχήκεσαν ἡμέραι, καὶ τῆς οἰκείας ἡ βασιλικὸς δυνάμεις ἀνελαβόντο, ἐπὶ κυνηγέσια ἔνθεν ἐξέρχει, καὶ πεμπάτης ἀίσιους τινὰς καὶ ῥᾳστώνης βασιλικῆς. καὶ μὲν δὴ ὕστερον τρεῖς ἐπιθέσι ἡμέραι παρῆλθον, καὶ τῶν πορείαν ἐπιταχυνίας, σφόδρα ἀπαλλαίτωρον ἄρα νῶν εἰς Βέρροιαν ἐποδόν, σωὶ πάνυ ποθῆ τῇ προθυμίᾳ καὶ ἀδονῇ, καὶ ὑπτίαις τὸ δὴ λεγόμενον ὑποδεξαμένων τῇ Βερροίων χειρὶ. τοῦτο γὰρ ἦν φάγμα ὄν, ἀμφοτέροις ὠφελείας μαρὰς καὶ γαλιώνης ἅμα γέγονε αὖτον, ἀπαλλαγέντι τῇ τῶ Κράλη χειρῶν ἐκ παντός. Θεῶ δ' ἓν πάντως τὸ χρῆμα, τῶ τὰ δυχερῆ ποιοῦντος ῥᾴδια, καὶ τὰ ἀσταθῆ ἐπὶ ἑτέρῃ βάλοντο, καὶ οἷς νιαι ἐθέλει τρόποις.

Ε. Ἐπεὶ γὰρ ἐνθίανται τι καὶ ἐγνωσμένως ἢ βασιλία περιφρονήμενόν τι καὶ ὑβριζόμενον, ὑφ' ὧνπερ ἐλπίσιν ἕκαστο δοχῆς καὶ σπουδῆς ἀξιοῦσθαι, μεταθετό τι ἢ γνώμαν ἀ'ὧς ἐ αὐτὸς, καὶ δρασμὸν ἐα τῆς μνήμης γίνεσθαι ἐκεῖ γε οἶνει ἐδίδη τῇ τε μελετηθέντων ἐ κυρωθέντων ἐν νῷ ἁρωνῆ ἐ οἰκείας καρδίας βυλήσεϊ * τῶ ἐπόντος χρόνῳ πρὸς ἀμοιβὴν δι' αὐτὸν ἀγαθῶν· καὶ πρὸς ἐπιβυλὰς τῶν ἀπαχθέλει ἐ νοεῖ, ἐ ὅλος πρὸς Βυζαντίνες ἐῶ ὑπορρέων, καὶ πρὸς τὰς ἐνθεν ὁρίμα καθιλκόμενος ὑποχίσεις.

* Hæc ſunt perplexa & obſcura. Vide Notas.

ς. Ἀλλ' ὥσπερ πανταχῆ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης μελίσης ἐπιπλήμα κέντραι τῶ θείου βυλήματος, οὕτως ἐπηρεάτερα πάντῃθε νῶν ἐγεγόνει, ἃ μήδ' ὅλως ἀδαμῆ φροντίσαντο τῆς παιδωσίωσι, μήδ' ἐπὶ παρδίαν ἀνίβη ἔνοτλῶ τῇ μὲν γὰρ βασιλεῖ ἤδεσόν τι καὶ ἐλεΘέριον ἀναπεπταμένον ἐπῆλθεν ὀφῆ, ἐ τῇ κατ' αὐτὸν φραγμάτων ἀρχῆ νομίσαι τινὶ καὶ καπάσασιν φράτλω. τῇ δὲ τῇ Τριβαλλῶν ἀρχηγῷ, δι' ὀργῆς ποιῆσαι τὸ συμβάν, ἐ μνησικάκῳ μακρῷ ἢ ψυχῆ καπανάκειν, ὅτ' ἐκ χειρὸς ἔχων μεθῆκε ὑπ' ἀβυλίας ἢ μακρῶν ἔνσαυρον γοησάμενον αὖτον, κατὰ τὸ πλῆτον ἀρχῆς ὁμῶ καὶ χαμάτων, καὶ ἀφορβίας τῇ ἰφεξῆς δαψιλείας.

Ζ. Ἐβύλετο μὲν ὅλως πόλεμον ᾄραδαι κατ' αὐτῶ, καὶ μάχης ἄρξαι πεπιφανῆς. δηλαὶς δ' ἂν μὴ πρὸς ἀθίνησιν ὁρῶντες χωρήσας αὐτὸς τῇ ὁμωμοσμένων, ἀντιφάττοντι φανερῶς ἐντύχῃ θεῖφ, πάντῃθεν ἄτης ἀγώνισμα γίνεται μέγα, καὶ ἅμα ἐ ἐξ ἀνθρώπων χλιδῆς κλυρῶχος ἀ'ὧς, ἐπίχυϊς γε τὸ παρὸν, σιγᾶσι λογισμοῖς δαπανῶν τὴν ψυχὴν. [a] ἐφθα γὰρ ἐκατέρων μεταξὺ δι' ὅρκων [b] βεβαιωθέντων συμφωνίαι, μηδέτερον μηδετέρῳ ποτὲ γίνεσθαι πόλεμα πρὸς δυτυχίαι ἰωτέρωσῶ ἀπαλλαγέντα ἀλλήλων, ἀλ' ἐμμένειν τοῖς ἀσύλοις ὅρκοις ἀεὶ τῆς φιλίας, ἐ συγχωρεῖν τῶν τῇ Βυζαντίων ὑπηκόοις πόλεσιν, ὅτῳ βύλοιτο ἀποχωρεῖν ὑπάρχοντι, νῶν μὲν καθ' ὁμολογίαν, νῶν δ' ἐκ πολιορκίας ἑκατέρων ἄλλῃ ἄλλῳ ἐμποδὼν ἀδυνὸς ἀδεῖ καθεστῶτι. παύτῃ τοι καὶ τῇ μυχῶν ἔκρυφα σιωπῆς τὸ συμβὰν ὑ μάλα ἰθέλων,

[a] βέβαιοι, vel, βεβαιωθέντα συμφωνία

IV. Pauci inde effluxerant dies, cum Imperator ſuas copias ſecum ducens egreditur; venatum ſcilicet ambulatumque, ſeu genio quodam relaxationis omnique genere; necdum tribus ea eo diebus elapſis, accelerato itinere, facillimum ad Berrhœam urbem aditum offendit, excipientibus eum maximo ſtudio Berrhœenſibus, ac ſuprà, ut ajunt, manibus. Eadem enim utique res magnam ſimul & utilitatem & tranquillitatem afferebat; quoniam eadem via utrique manibus Cœlis elabebantur. Atque illud ſane opus Dei erat, facilia exhibentis ea quæ difficilia ſunt; & contrarium quoties juvat & quibus vult modis efficientis. ANN. Chri MCCCXII. * Vide Cantac. lib. 5. cap. 17.

V. Etenim Graïes, cum videret exploratumque haberet, deſpici & contumelioſe habeti Imperatorem ab iis a quibus ſperaverat ſe humane ac benigne exceptum iri, mutavit & ipſe ſtatim ſententiam, atque e memoria excidere ultro paſſus eſt, quæ propter illius bona procedente tempore viciſſim ſibi in poſterum promiſerat, & in arcana cordis curia decreverat: cœpitque applicare animum ad parandas inſidias, totuſque ad Byzantios vergere, ac promiſſis quæ illinc veniebant paulatim allici.

VI. Sed ut inomni te conſilia humana divinæ voluntati ſubjiciuntur, ita tum quoque illic vicere ea quæ ab iis, quorum erat periculum, nullatenus prævila fuerant, nec humanam in mentem unquam veneran. Is quippe ventus fuit, ut Imperator quidem ſuaviſſime ac libere tandem reſpiraret, illudque ſibi rerum ſecundarum initium ac primum veluti fundamentum eſſe duceret: Triballorum autem Rex illud factum itaſceretur, ac pœnitentia tabeſceret, quod quem in manibus habuerat per imprudentiam dimiſiſſet, magnorum emolumentorum occaſionem futurum ſibi, ſive Imperium & pecuniatum tenus agere, ſive ſecuritatem ſibi in poſterum plenam parare voluiſſet. *Ejus. Pariſ. p. 409.*

VII. Bellum igitur volebat cum eo ſuſcipere, atque aperto Marte eum invadere. Mox veritus, ne ſi juratum fœdus prior ipſe violaret, in nomen infeſtum aperte incurreret, eoque clades magnæ exemplum fieret, rifuque hominum ſtatim exciperetur, continuit ſe in præſens, & tacitis cogitationibus animum contumpſit. Convenerat enim inter utrumque pactione jurejurando confirmata, ne unquam aliter uterio obſtaret, melioris cuiuſcunque fortunæ cauſa diſcedenti ab altero, ſed ut intra inviolatos amicitiæ fines maneretur ſemper, iſque urbibus, quæ Byzantinæ ditionis eſſent, liceret ad utrum vellent ſe adjungere quomodocunque, ſive voluntaria deditione, ſive poſtquam ab alterutro obſeſſæ fuiſſent, ira ut alia alii cederet, neutro alteri obſtante. Idcirco ille id quod acciderat ſilentio preſſit non libens.

ANN. CHR. MCCCXLIII. *Edit. Pariſ. pag.* 407.

CAPUT V.

I. Altera ad Serrhas Cantacuzeni expeditio irrita. Didymotichum uſque tranſire eum non ſinit Triballorum timiditas. Ad Cralem invitus redit. II. Comitem ſecum ducit Joannem Aſanem, juſſum Chreli tradere arcem Melenici. III. Legati Berræenſes, Crale iniquas conditiones proponente, cum Cantacuzeno clam agunt. IV. Hic Berrhœam ex pacto ingreditur. V. Cralis inconſtantia. VI. Melior ex eo Cantacuzeni fortuna. Triballus dolet ſe eluſum. VII. Pactionum memor, bellum indicere non audet.

VER. Initio.

I. VEre autem ineunte coactas iterum copias Imperator duxit ad Serhas urbem, & quæcumque circum occurrunt Philippos uſque caſtella ac propugnacula. At ubi tentatæ res eſt pari infelicitate, obſtante nimirum Divino numine, viſum eſt ipſi tranſire ſi poſſet Didymoticham uſque, ut eos a quibus vehementiſſime deſiderabatur videret, & ab iis videretur. Sed quia Triballi, quos ſecum habebat ſocios ac fœderatos, audientes & magnam eſſe hoſtium manum in inſidiis collocatam apud Chriſtopolitanas fauces, altra ituris oppoſitas, ejus voluntati obſtiterunt timiditate ac metu; cum & alias ignaviores eſſent, & longinquis expeditionibus non admodum gauderent; idcirco regreſſus eſt iterum in Triballorum fines, invitus quidem & plurimas doloris faces ſuo ipſe cordi admovens, eo quod minime ei ex ſententia res ſuccedebant. Redit tamen retro ad urbem uſque Scrummitzam, & quæcunque illac aperta atque equitabilia loca ſunt; ubi & Crales Serviæ tum forte diverſabatur.

II. Jam autem illum ſequebatur & Joannes quoque Aſanes. Hic enim paulo ante præ-
a *Vide ſup. hujus lib. c. 2. fol. 3.* erat a Melenici caſtello. Mox cum illud Imperatoris juſſu Chreli tradidiſſet, contulerat ſe ad Imperatorem, & ei, Triballorum Regis contubernali, comes adhærebat.

III. Forte eo tempore advenerat ex urbe Berrhœa legatio, actura cum Crale de iis rebus quæ ab eo petebantur & quidnam decreviſſet ſciſcitatura diligenter. Petebat autem ille, ut urbem in ſua poteſtate & mana haberet, ac Triballicum præſidium in arcem introduceret, antequam per vim & belli jure arbem, domos, mulieres, liberoſque in ſervitutem redigeret atque diriperet. At legatis, dictorum duritia & acerbitate percuſſis, melius viſum eſt clam cum
pag 408. Cantacuzeno Imperatore colloqui, ac fidem ei ſuam omni cautione aſtringere, ſi io urbem furtim & quam celerrime ſeſe intromittere, eamq; ipſe nullo labore capere vellet. Eſſe enim animi ac ſententiæ furentis, barbariem humanitati præferre, gentilique externam & illegitimam poteſtatem. His ita compoſitis, ac priuſquam Triballi perciperent conſtitutis, Cralis animo captioſis quibuſdam verbis ſuſpenſo, legati Berrhœenſes domum reverſi, ſuis civibus renuntiant & dura Cralis reſponſa, & pacta quæ cogente neceſſitate, cum id conſilii ipſa res ſtatim animo ſuggeſſiſſet, ipſi cum Imperatore ſuapte auctoritate fecerant.

A Α. ΗΡΟΣ δ' ἀρχομένου, τὰς δυνάμεις αὖθις ἀναλαβὼν ὁ βασιλεὺς, ἦγεν ἐπὶ τὴν πόλιν Σιρρῶν, ὅσα πλησίον εἰσὶ φρούρια καὶ πυργώματα μέχρι Φιλίππων. κἀκεῖθεν πάρεισι προσάγων, ἐν τοῖς ἐμοίοις ἐπεχείρησεν, ἐμποδὼν ὡς ἕκαστα ἵστατο τῇ θείᾳ βουλήματος, ἐδόκει αὐτῷ διαβαίνειν τὰ δυνατὰ μέχρι τῆς εἰς Διδυμότειχον, τὰς μάλα ποθουμένας ὑφ' ὁμοφύλων τε καὶ ὁμοθρόνων. Ἐπεὶ δὲ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐπικούροις τε καὶ συμμάχοις Τριβαλλοῖς, ἀκουόσι πολλὰ εἶναι τὰ ἐμποδὼν τῷ ἐπιτεύξαι δύνασθαι περὶ τὰ πρόσω ταῦτα τῆς Χριστουπόλεως, ἀναδίδασθαι συμβαίνει πρὸς τὸ δόγμα διὰ δειλίαν τῆς ὄντως, καὶ ἄλλως βλακικωτέρους εἶναι, καὶ τὰς ὑπαρούσας οὐ
B σφόδρα ἀγαπῶσαν ἐκστρατίας, ὀπίσω ἀπήλαττεν αὐθις ἐς τὰς τῆδε Τριβαλλῶν νομὰς καὶ αὐτὸς, ἄκων τε καὶ μάλα πλείστης ἐπαγόμενος κατὰ καρδίας τὰς τῆς λύπης ἀνθρακας, ἧς τὸ μὴ κατὰ γνώμην δύνασθαι αὐτῷ τὰ πράγματα ἀπαντᾶν. ἐποίησαι μέν τοι τὴν ἀναχώρησιν μέχρι καὶ ἐς πόλιν τὴν Στρουμμίτζαν, καὶ ὅσα ἐπίκαιρα χωρία ἐν ἀκαπεπαιρίᾳ τε καὶ ἐπιβάσει. ἔνθα δὲ καὶ ὁ Κράλλης Σερβίας τὰς ἐπαύλεις ποιεῖσθαι τῶν συνέβαινεν.

B. Εἷς δ' ἐν ἐδη τῇ αὐτῇ ἐπομένων ἐκ ὁ Ἀσὰν Ἰωάννης. ἦ γὰρ πρὸ βραχέος ἐπιτροπεύων ἐν Μελενίκῳ φρούριον, ἐνταῦθα τῶν βασιλικῶν τῇ Χρέλῃ παραδιδοὺς, πρὸς βασιλέα ἀφῖκτο, καὶ διετέλει συνὼν
C αὐτῷ, συνεπωμότης τῶν τῇ τῆδε Τριβαλλῶν ἡγεμόνι.

Γ. Ἔτυχε δ' ἀφιγμένη τηνικαῦτα κατὰ πόλεως Βερρόης πρεσβεία τῆ Κράλῃ, λόγους περὶ ὧν ἅπαντες νομίζουσα, καὶ ζητοῦσα μαθεῖν ἀκριβῶς, ἃ κατὰ γνώμην ἐστίν. ἀκήκοε δ' ὑπάτως ἡ πόλις πᾶσα γενέσθαι καὶ ὑποχείριος, τῇ αἱρεσιάλει φρουρᾷ Τριβαλλῶν ἐμβαλόντι, πρὶν ἂν ἀνυσίων αὐτῶν πολέμῳ τόμοις ἐξανδραποδίσηται τε καὶ διαρπάσῃ ἐς πόλιν καὶ οἰκίας, ἅμα καὶ γυναῖκί τε καὶ παισί. τοῖς μὲν τοι πρεσβεύσαι καταπλαγεῖσι πρὸς τὸν τῆδε λιχουμένων ἐμβεῖσθαι καὶ ὑπουμίαν, ἰδοξε βέλτιον λάθρα κοινολογήσεσθαι τῇ βασιλεῖ Καντακυζηνῷ, καὶ δυνῶσι λαμπρὰς τὰς ἐγγύας, εἰ βούλοιτο τῶν παχέσιν λαθὼν παρεισελθεῖν τῇ λαβὼν ὑποπτεῖ τῶν πόλιν αὐτός. εἶναι γὰρ μανιώδους ψυχῆς καὶ γνώμης, αἱρεῖσθαι πρὸ τοῦ ἁμάρτου τὸ βάρβαρον, καὶ προτιμᾶν τὸ ὁμοφύλου τῶν ὑπὸ συνελαθέντων καὶ αὐραθέντων περὶ αἰδῶτας τῶν Τριβαλλῶς, λόγοις ἁπαλοῖς τισι μειρακίσαντες τῷ Κράλα διάνοιαι οἱ ἐκ Βερρόης πρέσβεις, ἐπ' εἶαν ἀναχώρησαν, ἀναζεύξαντες πᾶς ἐκ Βερρόης τῶν τε τῇ τῷ Κράλῃ λόγων βεβαίωσα, καὶ ἃς ἀναλαβόντες αὐτοὶ συνθήκας αὐτοπαρατρεχὰς πεποίησαι πρὸς βασιλέα, τὰ καιρὰ χρησάμενοι τῷ παύσῃ παραχρῆμα ἐπίσειον.

Δ. Βραχεῖαι μετὰ τοῦτο παρῳχήκεσαν ἡμέραι, ἐξ A
ὅτου εἰσέπλευσε ὁ βασιλικὸς δυνάμεως ἀναλαβών, ἐπὶ κυ-
νηγέσια δῆθεν ἐξέρχεσθαι, καὶ πεμπάτην ἀνίσους τινὰς καὶ
ῥᾳδίους βασιλικῆς. καὶ μὲν δὴ ἔτι τρεῖς ἐκείθεν ἡ-
μέραι παρῆλθον, καὶ τὴν πορείαν ἐπιταχύνας, σφό-
δρα ἀπαλλάττεσθαι ἄρα τῶν εἰς Βέρροιαν εἰσόδων, σὺν
πάνυ πολλῇ τῇ προθυμίᾳ καὶ ἀδρᾷ, ἐξ ὑπατίας τὸ
δὴ λεγόμενον ὑποδεξαμένου τῆδε Βερροιτῶν χειρί. τοῦ-
το δὲ ἦν φῶς ὅτι, ἀμφοτέροις ὠφελείας μαρᾶς καὶ
χαλεπῆς ἅμα γίγνεσθαι αὐτοῖς, ἀπαλλαγῆναι τῆδε τῶν
Κραλῆ χειρῶν ἐν ταυτῷ. Θεῶν δ' ὧδε πάντως τὸ χρῆ-
μα, τὰ τοῖς δυχερῆ ποιοῦντες ῥᾴδια, καὶ τἀναντίον αὖ
ἑκάστοις βούλοιτο, καὶ οἷς τισιν ἰδίοις τρόποις.

Ε. Ἐπεὶ γὰρ πδιαταί τε καὶ ὑγιωσαρῶς ἐ βα- B
σιλέα περιφρονήκοντά τε καὶ ὑβριζόμενον, ὑφ' ὧνπερ
ἐλπίσαι ἔκειτο δοχῆς καὶ στοργῆς ἀξιοῦσθαι, μεταθε-
τό τε ἐ γνώμαν ἀνδρὸς ἑ αὐτοῦ, καὶ ἀρασμὸν ἐκ τῶν
μνήμης γίνεσθαι ἐκεῖ γε εἶναι ἰδίοις τῆδε τὸ μελετη-
θέντων ἑ αὐραθέντων ἐν τῷ ἀφανεῖ ἐ οἰκείας καρ-
δίας βυλεύματος * τὸ ἐπέκεινος χρόνου φῶς ἀμοιβαῖ-
δι αὐτὸ ἀγαθῶν · καὶ πρὸς ἐπιβυλὰς τὰς ἀπαχθέ-
λει ἐ νοῦ, ἑ ὅλος φῶς Βυζαντίνοις ἐῶ ὑποῤῥέων,
καὶ πρὸς τὰς ἐκείθεν ἥρμα καθιλκόμενος ὑποχέ-
σεως.

* Hæc ſunt obſcura. Vide Notas.

ς. Ἀλλ' ὅπερ πανταχῆ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης με- C
λέτης ἐπιμέμφεται αὐτοῖς τὸ θεῖον βυλεύματος, οὕτως ἐ-
πιφανέστερα κρέπεσθαι καὶ ἐγγένεσι, ἃ μηδ' ὅλως
ὑδαμῆ προσδεχάτοις τοῖς ἀνθρώποις, μηδ' ἐπὶ
καρδίαν ἀνίβη ἑκάστῳ τῇ μὲν γὰρ βασιλεῖ ἤδιστόν
τι καὶ ὑλαθέριον ἀναπεπτάσθαι ἐπόλθω ὁμῶ, ἑ τῇ
καὶ' αὐτὸν φραγμάτων ἀρχὴν νομίσαι τινὶ ἐ καπά-
σασιν φρούρια. τῇ δὲ τῆδε Τεβελλῶν ἀρχηγῷ, δι'
ὀργῆς ποιεῖσθαι τὸ συμβάν, ἑ μυκμήλῳ μαρᾷ ἐ
ψυχὴν καπεύκειν, ὅτ' ἐκ χειρὸς ἔχων μιᾶτος ὑπ'
ἀβυλίας ἑ μακρῶν θησαυρῶν γοσσύμβιον αὐτὸν,
καπὰ τὸ πλῆτος ἀρχῆς ὁμῶ ἐ χημάτων, ἐ ἀφορ-
μὰς τῆδε ἰσχῆς δαφίλεσθαι.

Ζ. Ἐβούλετο μὲν ὧν πάλεμον ῥᾴδιαν κατ' αὐ- D
τῶ, ἐ μάχης ἄρξαι πεφυκώς. διδοὺς δ' ἂν μὴ
φῶς αἰδέσεσθαι φῶτας χωρίσας αὐτὸς τῆδε ὁμωμοσμέ-
νων, ἀντιφράττοντι φοφωῶς ἐντύχῃ τῇ δείᾳ, ἀφ-
πιῦθαι ἅπας ἀγώνισμα γένεται μέγα, ἐξ ἅμα ἐ
ἐξ ἀνθρώπων χλιδῆς ἀληθῶχος ἀῦδς, ἐπίχονίς
γε τὸ παρὸν, στγῶσι λογισμοῖς δαπανῶν τὸν ψυ-
χλύ. a ἄρδην γὰρ ἐαπέρων μεπξὺ δ' ὅρων b βε-
βαιωθέντα συμφωνίαι, μαδίτερον μηδέπερα ποτὲ
γένεσθαι κάλυμμα πρὸς δ'τυχίαν ἰώτινασιῶ ἀπαλλα-
γῶσιν ἀλλήλων, ἀλ' ἐμμένειν τοῖς ἀσύλοις ὅροις
ἀεὶ τῆς φιλίας, ἑ συγχωρῶν τοῖς τῆδε Βυζαντίων ὑπηκόοις πόλεσιν, ἅνῳ βούλοιτο ἐκχω-
ρῶν ἀπέστοτε, τοῦ μὲν καθ' ὁμολογίαν, τοῦ δ' ἐκ πολιορκίας ἑκατέρων ἄλλη ἄλλῳ. ἐμπο-
δὼν οὐδεὶς οὐδεὶ καθίστατι. παύτῳ τοι ἐ δῆτ' μυχῶν ἐαρυῖο σιωπῆς τὸ συμβὰν ὁ μάλα ἰδίλων,

a βέβαιον, vel, βεβαιωθῆναι συμφωνίαν

IV. Pauci inda affluxerant dies, cum Im- ANN. Chr. MCCCXII
perator ſuas copias ſecum ducens egredi- a Vide Cantac. lib. 3. cap. 37.
tur; venatum ſcilicet ambulatumque, re-
gio quodam relaxationis ortique genere;
necdum tribus ea eo diebus elapſis, accele-
rato itinere, facillimum ad Berrhœam urbem
aditam offendit, excipientibus eum maxi-
mo ſtudio Berrhœnſibus, ac ſupinis, ut
aiunt, manibus. Eadem enim utrique res
magnam ſimul & utilitatem & tranquillita-
tem afferebat; quoniam eadem via utrique
manibus Cralis elabebantur. Atque illud
ſane opus Dei erat, facilia exhibentis ea
quæ difficilia ſunt; & contrarium quoties
juvat & quibus vult modis efficientis.

V. Etenim Crales, cum videret explo-
ratumque haberet, deſpici & contumelio-
ſe haberi Imperatorem ab iis a quibus ſpe-
raverat ſe humane ac benigne exceptum iri,
mutavit & ipſe ſtatim ſententiam, atque e
memoria excidere ultro paſſus eſt, quæ pro-
pter illam bona procedente tempore vicil-
ſim ſibi in poſterum promiſerat, & in ar-
cana cordis curia decreverat: cœpitque ap-
plicare animum ad parandas inſidias, locuſ-
que ad Byzantios vergere, ac promiſſis quo
illinc venitabant paulatim allici.

VI. Sed ut in omni re conſilia humana
divinæ voluntati ſubjiciuntur, ita tum quo-
que illic vicere ea quæ ab iis, quorum erat
periculum, nullatenus præviſa fuerant, nec
humanam in mentem unquam veneranı. Is
quippe ventus fuit, ut Imperator quidem
ſuaviſſime ac libere tandem reſpiraret,
illudque ſibi rerum ſecundarum initium ac
primum veluti fundamentum eſſe duceret:
Triballorum autem Rea illud factum iraſce-
retur, ac pœnitentia tabeſceret, quod quem
in manibus habuerat per imprudentiam di-
miſiſſet, magnorum emolumentorum oc-
caſionem futurum ſibi, ſive Imperium & pe-
cuniarum reditus angere, ſive ſecuritatem
ſibi in poſterum plenam parare voluiſ-
ſet. Ejus Præſ. pag. 409.

VII. Bellum igitur volebat cum eo
ſuſcipere, atque ipſemet Marte eum in-
vadere. Mox veratus, ne ſi ruptum fœ-
dus prior ipſa violaret, in numen tutelam
aperte incurreret, eoque cladis magnæ
exemplum fieret, riſuque hominum ita-
tim exciperetur, continuit ſe in præſens,
& tacitis cogitationibus animum conſum-
pſit. Conſanuerat enim inter utrumque
pactione jurejurando confirmata, ne un-
quam alter alteri obſtaret, melioris cuiuſ-
cunque fortunæ cauſa diſcedenti ab alte-
ro, ſed ut intra inviolatos amicitiæ fi-
nes manereturſemper, iiſque urbibus, quæ
Byzantinæ ditionis eſſent, liceret ad u-
trum vellent ſe adjungere quomodocun-
que, ſive voluntaria dedition e, ſive poſt-
quam ab alterutro obſeſſæ fuiſſent, ita ut
alia alii cederet, neutrum alteri obſtante.
Idcireo illa id quod acciderat ſilentio preſ-
ſit non libens.

ANN. CHR. MCCCXLIII.

CAPUT VI.

I. Joannes Angelus Berrhœam ad Cantacuzenum venit, Theſſaliæ rebus præclare adminiſtratis. II. Ejus provinciæ, ante Angeli adventum, ſtatus perturbatiſſimus. Catalanorum illic dominantium vires luxu debilitatæ. III. Angelus, maxima Th.ſſalici Principatus parte recuperata, Ætolos, Locros, & Acarnanas ſubegit. Annam rebellem cepit. Quibuſdam ut occideret ſuadentibus, eam dare in cuſtodiam maluit.

I. INterea ex Theſſalia advenit & Imperatoris primus conſobrinus Joannes Angelus, ſecum adductis Theſſalorum equitibus lectiſſimis; felicem illum eventum gratulaturus, & ſi quid auxilii a ſe exigeretur, acerrime operam navaturus. Jam enim haud contemnendas & ipſe vires ſibi comparaverat, ea quo in illam provinciam miſſus iverat juſſu Imperatoris, apud Cralem adhuc in Triballorum finibus commorantis; ut alicubi * ſupra tradidimus.

* *Hujus libri cap. 3. fol. 6.*

II. Profectus quippe illuc celerrime Theſſalorum rebus incrementum attulit fractis & laborantibus, non minus per ipſos indigenas Principe legitimo carentes, quam per Catalanos, qui jam pridem illic domiciliabantur. In luxum enim ac potandi licentiam lapſis nepotibus, multum debilitatæ erant illorum vires, ita ut contendere jam haud poſſent, non cum viribus magnis ſolum, ſed ne cum iis quidem parribus, quas domi paulatim ab invicem divellebantur atque diſtrahebantur.

Edit Pariſ. pag. 410.

III. In hunc tetum ſtatum cum incidiſſet Joannes Angelus, vir bellicoſiſſimus, maxima Theſſaliæ parte potius fuerat: tuoidem ſtatim ultra progreſſus, Ætolos, Locroſque Ozolas ſubegerat. Quin & totam quoque Acarnaniam procedente tempore invaſerat, comprehenſa prius Acarnanum Principe Anna, uxore illius Cephallenum Comitis, qui multis jam ante annis interierat; ut ſupra * diximus. de ea ipſa re diſſerentes. Quam quidem fœminam ut ſtatim occideret, nonnulli inſtigabant: nec enim quietura m eſſe illam imperandi libidinem, quæ tanto jam tempore inſita eſſet animo illius: ſed quemadmodum ignis in paleis obſtrufus ignoratur, & fomitem latenter exedit, donec furentem flammam ſurſum ventilet; ita & ipſam in ſpem dominandi ſemper intentam fore, quandiu vivit animata. Illam igitur Joannes Angelus, vir bellicoſiſſimus, maxima Theſſaliæ parte potius fuerat: tuoidem ſtatim ultra progreſſus, Æ olos, Locroſque Ozolas ſubegerat. Quin & totam quoque Acarnaniam procedente tempore invaſerat, comprehenſa prius Acarnanum Principe Anna, uxore illius Cephallenum Comitis, qui multis jam ante annis interierat; ut ſupra * diximus. de ea ipſa re diſſerentes. Quam quidem fœminam ut ſtatim occideret, nonnulli inſtigabant: nec enim quietura m eſſe illam imperandi libidinem, quæ tanto jam tempore inſita eſſet animo illius: ſed quemadmodum ignis in paleis obſtrufus ignoratur, & fomitem latenter exedit, donec furentem flammam ſurſum ventilet; ita & ipſam in ſpem dominandi ſemper intentam fore, quandiu vivit animata aonamerata altetum ſuo ſcepetro ornatum aſpectura eſſet. At ille cognationis jus, quod non lege ſed natura nititur, prius hiſce omnibus habens, gladium ab ejus cede abſtinuit, ac ipſam in cuſtodia vinculis liberam ſervari juſſit; ne quid tale iterum committeret, quale jam antea, cum ab Andronico Imperatore Theſſalonicam tranſlata, etiam aliquantn poſt in provinciam ſuam Acarnaniam rurſus [a] aufugit. Sed hæc quidem ſuſius infra [b] exponemus. Nunc vero illuc redeo.

Lib. ſup. c. 3. fol. 3.

[a] *Vide Notas ad lib. xv. cap. 6. fol. 3.*

[b] *Vide Notas.*

A Α. ΕΝ δὲ τούτοις ἦκεν ἐκ Θετταλίας ὁ τῆς βασιλείας πρωτεξάδελφος, ἱππέας ἐπαγόμενος Θετταλῶν τοὺς ἀρίστους, Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος, συνευδοκίμησέ τε τῇ γεγονότι τῶν δι' ὑστεμάτων, ἐν οἷς οὐ χρείας ὑφεὶς ἐπεκυρώσατο τὰ πράττεσθαι. ἐξεμάχετο γὰρ ἤδη ὁ αὐτὸς ἐπώνυμα διώκειν, ἀφ' ὧν τῇ τῶν βασιλέως ἐπέρρωτο δόγματι φρὸς τὸν τοιοῦτον ἀρχὸν, ἔτι τῇ Κράλῃ συνόντας ἐν ὄρεσι τῶν Τριβαλλῶν, ὡς ἀνωτέρω που διελάβομεν.

B Τάχιστα γὰρ ἀπῆν ἐκεῖσε, φρὸς αὔξλιον ἄγαγε τὰ Θετταλῶν φράγματα, διῤῥαγότα τῷ κάμνοντα δι' ἀλλήλων ταῖς ἀπαρχίαις οὐχ ἧττον, ἢ τοῖς ἐκ παλαιοῦ κατοικοῦσιν αὐτὰ Κατάλανοι. οἷς γὰρ τρυφὴν τῷ πότου ἅδη τῇ ὑπογόνων ἐκπολιθέντων, μάλα ἀθρόως ἴσχε τὰ κατ' αὐτοὺς, ὡς μηδ' ἀντιπάλως ἔτ' εἶναι δυνάσθαι, μὴ ὅτι μεγάλως δυνάμεσιν, ἀλλ' ὑδὲ τοῖς παραπαμπόσις ἰρίμα τῷ διῤῥηγνυμένοις κἄσθε μέρεσι.

Γ. Τοιούτοις πίσιμὸ Ἀγγέλος συμβεβυκὼς φράγμασιν, ἀνὴρ δεινὸς τὰ πολέμια, πᾶ τι πλεῖστα τῆς Θετταλίας εἴκαιον ἴσχεν ἀρχὸν, τῷ ἅμα παρεξιὼν, Αἰτωλούς τε ὑπαγάγετο τῷ Λοκρούς τοὺς Ὀζόλας. εἶτα δ' ὁμῶς τῷ Ἀκαρνανίαν ἅπασαν τὰ χρότε χωρῆσαι, ὑποχείριον πρότερον χρὼν καὶ τὸν ταύτης ἡγεμονίδα Ἄνναν, τὸν τῷ πρὸ ἐπῶν ὕδη συχνῶν τεθνεῶτος ἀότε Κεφαλλωνίας σύζυγον, ὡς ἀνωτέρω τῷ περὶ τότε διαλαβόντες εἰρήκεμεν. ὧν ἀνελεῖν δὲ τὸν παρεζωκὸν ἔνιοι· μηδὲ γὰρ ἡσυχάσειν αὐτὴν τὸ φίλαρχον, ἀλλ' μακρῶν ἅδη τῇ χρότου ἐν τῇ ψυχῇ ἐνειληθὸν· ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρακες ἀχρόρεις κεῖν ἐμφωλεύοντες, ἀγνοούμενοι λάθρα τὸν ὕλλιν ἐθίοντες, μέχρις ἂν εἰς ὕφος ἀναρριπίσωσι τὸ μυρσὸς ἡ φλογός· ὅτω δὴ τῷ αὐτῶν ἐφεδρεύσειν ἐς ἀεὶ ταῖς τῆς οἰκουσίας ἐλπίσι, μέχρις ἂν συνεξεταζομένη τοῖς ζῶσιν ἕτερον ἀρῷ περιζωσμένον τὰ σαυτοῦ ἡ ἀρχῆς. αὐτὸς δὲ πάντ ἀπαίρων τὸ τῆς συγγενείας προτιμήσας ἀνομοθέτητον δίκαιον, τὰ μὲν ἀναιρουμένης ἐφείσατο ξίφους. ἐν αἰθέρι δ' ἂν φρονίζειν πρέσθαι παύτην φρυρᾷ. ἔτα μὲ παραπλήσιον ἀυδὶς τι δράσῃ, καθαπερ ὕτε φρὸς Ἀνδρόνικον τὸ βασιλέως ἐν Θεσσαλονίκῃ μετενεχθεῖσα, χρόνῳ ὕστερον φύχετο λάθρα φυγάσασις ἢ τῶν Ἀκαρνάνων ἀυδὶς ἀρχὸν· ἀλλὰ παῦτα μὲν ἐν τοῖς ἑξῆς ὑφηκέστερον ἀφηγησόμεθα. νυνὶ δ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι.

ANN. CHR. MCCXLIII.

CAPUT VII.

I. Cantacuzenus Theſſalonicam dolo aggreſſus: irrito conatu, diſcedit. II. Byzantiorum & Perſarum claſſis numeroſa, ad Theſſalonicenſem portum appulſa. Dux claſſis Apocaucus: Cantacuzenum abeuntem perſequitur. III. Fluvius trajectu difficilis. Triballorum duo millia in inſidiis collocata. Imperator in magnas anguſtias adductus. IV. Ut indicato tandem tranſitu ſalvus evaſerit. Apocauci timiditas.

A ΑΝΑΛΑΒΩΝ δὲ ὁ βασιλεὺς τὰς ἑαυτῷ δυ- A νάμεις, ἔτι ἅμα τοῖς ἐκ Βερροίας ἐγκαταλεγομένοις, ἦει πρὸς τὰς τῆς Θεσσαλονικέων ἐπαγγελίας. ἀρύσασθαι δὲ ἐνταῦθα ἔνιοι τότε διεμηνύσαντο, οἱ δάττον ἢ τῷ ὑπὸ βιβλιδίων αἰθέσθαι τὸν δῆμον, ἴοι ἐπὶ τὰ τείχη, ῥᾳδίαν δρᾶν δι' αὐτῶν τὴν ἐς τὴν πόλιν πάροδον. ἐὼν γε μὴν, ἔγνω τὴν ἐπιβολὴν ῥυσεῖσαν ἐς τοὺς τῆ δήμου φατρίας, ἢ πρὸς ἡμᾶς ὁπλομάχους ἀναφλέξασαν ἅπαντας, καὶ τι τῶν ἐπιβύλων ἢ αὐτῷ. διὸ δὴ καὶ ἀφανίσας ἀσελήνοις τοῖς ἐντεῦθεν ἐλπίδας, ἐπὶ Βέρροιαν αὖθις ἀναχωρῶν ἐποιεῖτο ἢν σπουδήν.

B. Ἐπὶ τούτοις δὲ ἡ Βυζάντιος καταπλεύσει τόλος B ἐς τὸ τῶν Θεσσαλονικέων ἐπίνειον, ναύαρχον ἔχων Ἀλέξιον τὸν Ἀπόκαυκον, ἢ ναυτικὰ δυνάμεν μάλα παλλάς· ἦσαν γὰρ Ῥωμαϊκαὶ μὲν τῶν πλοίων ἢ πεντήκοντα· Περσικαὶ δὲ, κατὰ συμμαχίαν ἐπόμεναι, δύο ἢ ὀκτώ. τὰ γοῦν κατὰ Θεσσαλονίκην φρονήματα ἐξεθέμενον ἀπόκαυκος ὡς ἐβούλετο, καὶ ἅμα καθοπλίσας ἢ παρασκευάσας ἐς τὸ ὑστεραίαν ἰὼν τὸ ὕδωρ ἐν Θεσσαλονίκῃ δυνάμει στρατιωτικῇ, ἢ ἰὼν ἐπαγόμενος ἦκεν αὖτις ὁμόφυλόν τε ἢ ἀλλόφυλον ναυτικὸν, τὸν δὲ γῆς ἐπὶ Βέρροιαν ἐπιτηχοῦντα ἐνθυμεῖτο πορείαν, ὅπως δυνηθείς καταλαβεῖν, πρὶ τὸν μεταξὺ Βερροίας ἢ Θεσσαλονίκης ῥέοντος ποταμὸν ἐξβαίνειν, τὸν ἕ βασιλέως C στρατόν. ἐνταῦθα δὲ ἀπόκαυκος ἦτο μάλιστα τόλμης ἀγώνισμα ἢ ῥᾴστων ἔσεσθαι, καταπερματιδίοντων ἔτως τῶν πολεμίων, ἢ ἕ μὲν ἐξβάντων ἤδη, τῶν δ' ἔτι διαβαινόντων, τῶν δὲ παρὰ τὸ χεῖλος ἢ διαβάντως ἐσκεπτόντων.

Γ. Τῷ γε μὴν βασιλεῖ καταπεδασμένῳ ποιεμένῳ τὴν ἀναχώρησιν, ὑδὶ ἢ αὖθις πορείαν ἀμοχθόν τε ἢ ἀναλαίπωρον εὑρεῖν ἐξεγίνετο. τὸ δὲ τοῦ ποταμοῦ ῥεῦμα, ὅπερ βουλομένοις εἶν τοῖς ἀεὶ διαβαίνειν ἐθέλουσι προσκὸς πανταχῆ ἕ βάθους παρέχομένου τὸ ῥεῖθρον, ἀλλ' ἐν βραχέσι τόποις, ἢ τότε ὡς ἐς αὖθις ἐπὶ πλείστοις ἔτη, ἢ ἐν βουλομένῳ πανὶ ἐξβαίνειν, ἀλλ' ἀγνώστως ὡς τὰ πολλὰ, καὶ πολλῷ ἐπιφορῇ ἔχοντα, ὑ μάλιστα χειμῶνός τε ἢ ὥρας ὥρας, ὁπηνίκα διαβλύστερον ἔχει τὰ ἀράσσ ἢ ἕ ὑδάτων φύσις, βαπτίζοντά τε ἢ κατακλύζοντα τὰ αὐθιεμένα μέρα ἢ γῆς, ἀλλὰ ἢ ἄρμι τε ἢ φθονοποίησε, ἐνίοτε ἐπεσήκοντο παρὰ τοὺς ἐπὶ θάτερα τῶ ποταμοῦ δισχιλίους που ἕ ἀριθμὸν ὁπλίτας ἕ Τερβαλλῶν, ἐνθα μάλιστα διαβαίνειν ἐπίδοξος ἦν ὁ βασιλεὺς κατὰ ἢ ἐπέκεινα ὁμῶ τῇ στρατιᾷ, ὡς ἂν ἐξαίφνης ἀγνῶσι πᾶσι ἢ ἐξβάντα ἐπεσαγαγόντες, πτοήσοντο τρόπαιον ἐν βραχεῖ. τότους γε μὴν οἱ πρόδρομοι ἕ στρατιωτῶν ἕ βασιλέως πόρρωθεν θεασάμενοι, ἀνω τι ἀντιγνώσαντες, ἢ μακρὰν τὴν διαλίαν τοῖς βασιλικοῖς δυνάμεσιν ἐμβεβλήκεσαν.

I. IMPERATOR, cum & ſuas copias & conſcriptos Berrhœæ milites coegiſſet, contulit ſe Theſſalonicam, iis promiſſis inductus, quæ ſibi inde affectebantur. Clam enim illinc quidam iſti ſignificaverant, ſi antequam populus ea quæ meditati eſſent perſenſiſſet, ad muros ipſe progrederetur, facilem eorum opera futurum illi in urbem ingreſſum. At hic cum veniſſet, accepit manaſſe ad plebejas factiones hujus conjurationis auram, & omnium animos pugnaci quodam furore inflammaviſſe, tum in conjuratos, tum in Cantacuzenum ipſum. Quamobrem, ſpe illinc quoque irrita, Berrhœam diligentiſſime regreſſus eſt.

II. Statim enim ab his appulit & Byzantina claſſis ad Theſſalonicenſem portum, præfectum habens Alexium Apocaucum, & navales copias longe maximas. Erant quippe Romanæ quidem navea plures quam quinquaginta; auxiliares autem ex Perſide, duæ & viginti. Rebus igitur Theſſalonicenſium eo ipſo die prout libuit ordinatis, poſtera die Apocaucus, cum & eas quas Theſſalonicæ invenerat copias, & illas quas claſſe ſecum adduxerat tam domeſticas quam externas, armaſſet & inſtruiſſet, Berrhœam terreſtri itinere quam celerrime proficiſci ſecum conſtituit, ſi forte Imperatoris caercitum aſſequi poſſet, in tranſitu ejus [a] fluvii, qui Berrhœam inter ac Theſſalonicam fluit. Illic enim maxime putabat partum iri ſibi audaciæ præmium ac trophæum militare, hoſtibus forte manipulatim diſperſis: & his quidem jam trajectis; illis vero adhuc trajicientibus; aliis denique propter ripas tranſeundi cauſa ſtantibus.

[a] Axii. *Vide Cantac. lib. 3. cap. 58. & 59.*

III. Nec vero Imperator cum ſeſe inde proriperet, vacuum labore atque difficultate iter invenire potuit. Nam cum flumen haud ſempet nec quacunque tranſire volentibus facile ac pervium ſe exhibeat, ſed anguſtis in locis, illſque non cuilibet trajicere cupienti obviis, ſed ignotis pleriſque & abditiſſimis; non ſolum hyeme ac vere, quo tempore major exuberat aquarum vis, eaſdem ſolita proluere & inundare tertarum partes; ſed & æſtate, autumnoque: in altera fluvii ripa duo circiter millia Triballorum inſidias ei fecere, qua maxime parte eum cum exercitu redeuntem trajecturum putabant; ut derepente in ipſum nec opinantem citra tranſitum impeta facto, trophæum illuſtre brevi conſtituerent. Hos vero Imperatoriorum militum præcurſores conſpicati procul, & ipſi animum deſponderant, & pavoris multum caercitui injecerant.

ANN. CHR. MCCCXLIII.

CAPUT VI.

I. Joannes Angelus Berrhœam ad Cantacuzenum venit, Theſſaliæ rebus præclare adminiſtratis. II. Ejus provinciæ, ante Angeli adventum, ſtatus perturbatiſſimus. Catalanorum illic dominantium vires luxu debilitatæ. III. Angelus, maxima Th.ſſalici Principatus parte recuperata, Ætolos, Locros, & Acarnanas ſubegit. Annam rebellem cepit. Quibuſdam ut occideret ſuadentibus, eam dare in cuſtodiam maluit.

I. INterea ex Theſſalia advenit & Imperatoris primus conſobrinus Joannes Angelus, ſecum adductis Theſſalorum aquitibus lectiſſimis; felicem illum eventum gratulaturus, & ſi quid auxilii a ſe exigeretur, acerrime operam navaturus. Jam enim haud contemnendas & ipſe vires ſibi comparaverat, ex quo in illam provinciam miſſus iverat juſſu Imperatoris, apud Cralem adhuc in Triballorum finibus commorantis; ut alicubi * ſupra tradidimus.

* *Hujus libri cap. 3. fell. 6.*

II. Profectus quippe illuc celerrime Theſſalorum rebus incrementum attulit fractis & laborantibus, non minus per ipſos indigenas Principe legitimo carentes, quam per Catalanos, qui jam pridem illic domioabantur. In luxum enim ac potandi licentiam lapſis nepotibus, multum debilitatæ eraot illorum vires, ita ut contendere jam haud poſſeot, oon cum viribus magnis ſolum, ſed ne cum iis quidem partibus, quæ domi paulatim ab invicem divellebaotur atque diſtrahebaotur.

Edit Pariſ. pag. 410.

III. In hunc rerum ſtatum cum incidiſſet Joannes Angelus, vir bellicoſiſſimus, maxima Theſſaliæ parte potitus fuerat: tuoidem ſtatim ultra progreſſus, Ætolos, Locroſque Ozolas ſubegerat. Quin & totam quoque Acarnaniam procedente tampore invaſerat, comprehenſa prius Acarnanum Principe Anna, uxote illius Cephallenum Comitis, qui multis jam ante annis interierat; ut ſupra * diximus. de ea ipſa re diſſerentes. Quam quidem fœminam ut ſtatim occideret, nonnulli inſtigabant: nec enim quieturam eſſe illam imperandi libidinem, quæ tanto jam tempore infixa eſſet animo illius: ſed quemadmodum ignis in paleis abſtruſus ignoratur, & ſomitem lateoter exedit, donec furentem flammam ſurſum ventilet; ita & ipſam in ſpem domioandi ſemper intentam fote, quandiu vivis annumerata alterum ſuo ſceptro ornatum aſpectura eſſet. At ille cognationis jus, quod non lege ſed natura nititur, prius hiſce omnibus habens, gladium ab ejus cede abſtinuit, ac ipſam in cuſtodia vinculis liberam ſervari juſſit; ne quid tale iterum committeret, quale jam antea, cum ab Andronico Imperatore Theſſalonicam translata, clam aliquanto poſt in provinciam ſuam Acarnaniam rurſus [a] aufugit. Sed hæc quidem ſuſius infra [b] exponemus. Nunc vero illuc redeo.

* *Lib. xi. c. 3. fell. 3.*

[a] *Vide Notas ad lib. xi. cap. 6. fell. 7.*

[b] *Vide Notas.*

A Α. ΕΝ δὲ τούτοις ἦκεν ἐκ Θετταλίας ὁ ἀνεψιὸς βασιλέως πρωτοσέβαστος, ἱππέας ἐπαγόμενος Θετταλῶν τοὺς ἀρίστους, Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος, σωτὴρ δυσελπίστου τῷ γενομένῳ τὸ δ' εὐτύχημα, ᾧ ὅ τι οὐκ χρείας ἦσαν ἐπικουρίαν τὰ ἀριστεῖα. ἀξιόμαχον δὲ ἤδη ἑαυτὸς ἐκτήσατο δύναμιν, ἀφ' ἧς τῷ βασιλέως ἐπίμοιρον δίγμασι πρὸς τὴν παύτου ἀρχὴν, ἵτε τῆς Κράλη σωώσης ἐν ὅροις τῶν Τριβαλλῶν, ὡς ἀνωτέρω που διελάβομεν.

B Τάχιστα δὲ ἀπιὼν ἐκεῖσε, πρὸς αὔξησιν ἄγαγε τὰ Θετταλῶν πράγματα, διαῤῥαγόντα τῷ κάμνοντι δι' ἀλλήλων ταῖς ἀναρχίαις οὐκ ἄτοπον, ἢ ταῖς ἐκ πολλοῦ καταχώσαις αὐτὰ Καπλάνοις. οἷς γὰρ τρυφῇ τῷ πόνῳ ἤδη τῆς Χαιρώνου ἐκυλιδύοντο, μάλα ἀδρεῶς ἴχνη τὰ κατ' αὐτούς, ὡς μηδ' ἀντιπάλους ἔτ' εἶναι δυνάσθαι, μὴ ὅτι μεγάλαις δυνάμεσιν, ἀλλ' ὑδὲ τοῖς παραπαμπίοις ῥᾳδίᾳ τῷ διαῤῥηγνυμένους οὐκοθεν μέρεσι.

Γ Τοιούτοις τοίνυν ὁ Ἄγγελος συμβεβηκὸς πράγμασιν, ἀνὴρ δυνὸς τὰ τολμήματα, τὰ τε πλεῖστα τῆς Θετταλίας οἰκείαν ἔχοντα ἀρχὴν, ᾧ ἅμα παρεξοίη, λίπολίς τε ὑπαγάγετο ᾧ Λοκρὸς τοὺς Ὀζόλας. εἶλε δ' ἁπὺ ᾧ Ἀκαρνανίαν ἅπασαν τῷ χρόνῳ χωρῆσαι, ὑποχείριον πρότερον καὶ ᾗ τῶν πάντες ἐγειμονίδα Ἄννα, τὸν τε ἀφ' ἑαυτοῦ ἤδη συγκῶν πο-Ἐπικότης κόντα Κεφαλλωνίας σύζυγον, ὡς ἀνωτέρω ᾧ πεῖ τῶν διαλαβόντες ἐφήκεσθαι. ἰὼ ἀπολλῦν δ' ὀδὺς παρεῖχεσιν ἔνιοι· μηδὲ γὰρ ἐρᾳμήσειν αὐτὸς τὸ φίλαρχον, ᾗδ' μακρῶν ἤδη τῇ χρόνῳ ἐν τῇ ψυχῇ ἐνεῖχθαι· ἀλλ' ὥσπερ ἀνθρακιὰς ἀχύροις τισὶν ἐμφωλεύοντες, ἀγνοοῦνται λάθρα τὸν ὕλλιν ἰδίοντες, μέχρις ἂν εἰς ὕψος ἀναῤῥιπίσωσι τὸ μεμυρὸς ἐ φλογός· ὕπω δὲ ᾧ αὐτῷ ἐφιδρύσειν ἐς αὐὶ ταῖς τῆς ἐξουσίας ἐλπίσι, μέχρις ἂν συωξεταζομένοις τοῖς ζῶσιν ἕτερον ὁρᾷ περιζωσμένον τὰ σκῆπτρα ἐ ἀρχῆς. αὐτὸς δὲ πάντων ἁπάντων τὸ τῆς συγγενείας προτιμήσας ἀνομοθέτητον δίκαιον, τὸ μὲν ἀναιρεῶσθαι ἐφείσατο ξίφος. ἐν ἀδέσμῳ δ' ὧν φρουρᾷ τοιῶδε τινὶ φρουρᾷ. ἵνα μὴ παραπλήσιον ἀῦθίς τι δράσῃ, καθάπερ ὅτι πρὸς Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέως ἐκ Θεσσαλονίκης μετενεχθεῖσα, χρόνῳ ὕστερον φύγοι λάθρα φυγοῦσα εἰς Ἠ Τ Ἀκαρνάνων αὐθις ἀρχηί. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς ἑξῆς ἀκριβέστερον ἀφηγησόμεθα. τῶν δ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι.

ANN. CHR. MCCCXLIII.

CAPUT VII.

I. Cantacuzenus Theſſalonicam dolo aggreſſus: irrito conatu, diſcedit. II. Byzantiorum & Perſarum claſſis numeroſa, ad Theſſalonicenſem portum appulſa. Dux claſſis Apocaucus: Cantacuzenum abeuntem perſequitur. III. Fluvius trajectu difficilis. Triballorum duo millia in inſidiis collocata. Imperator in magnas anguſtias adductus. IV. Ut indicato tandem tranſitu ſalvus evaſerit. Apocauci timiditas.

Α. Ἀνήλαβων δὲ ὁ βασιλεὺς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις, καὶ ἅμα τοὺς ἐκ Βερροίας ἐσπολογημένους, ἦει πρὸς τὰς τῆς Θεσσαλονικέων ἐπαγγελίας. ἀρύρα δὲ ἐκεῖθεν ἦσαν τάγμα διημωσαντο, οἱ θᾶττον ἂ τῷ ἄστει βαβυλῶνιον αἰδέσθαι τὸν δῆμον, ἴσι ἐπὶ τὰ τείχη, ῥᾳδίας ἔρειν δι αὐτῶν τὴν ἐς τὴν πόλιν πάροδον. ἰὼν γε μὴν, ἔγνω τὴν ἐπιβουλὴν ῥυῆναι ἐς πᾶς τῷ δήμῳ φατρίας, καὶ πρὸς θυμὸς ἐπλομάχης ἀναφλέξασα ἅπαντας, καπί τε τῶν ἐπιβούλων καὶ αὐτῷ. δὺ δὲ καὶ ἀφραπόσας ἀνειλαφὼς τὰς ἐντεῦθεν ἐλπίδας, ἐπὶ Βέρροιαν δὺς ἀναχωρεῖν ἐποιεῖτο ἐξ αὐτοῦς.

Β. Ἐπὶ τάνυς δὲ καὶ ὁ Βυζάντιος καπήλευσι στόλος ἐς τὸ τῶν Θεσσαλονικέων ἐπίνειον, ναύαρχον ἔχων Ἀλέξιον τὸν Ἀπόκαυκον, καὶ ναυτικὴν δυνάμιν μάλα πολλήν· ἦσαν γὰρ Ῥωμαϊκαὶ μὲν τῶν πλοίων ἢ πεντήκοντα· Περσικαὶ δὲ, κατὰ συμμαχίαν ἐπόμεναι, δύο καὶ εἴκοσι. τὰ γοῦν κατὰ Θεσσαλονίκην πράγματα ἐξεθήρευε αὐθάμερον ὁ Ἀπόκαυκος ὡς ἐβούλετο, καὶ ἅμα καθοπλίσας καὶ παρασκευάσμενος ἐς τὸν ὑστεραίαν ἰὼν τὸ ὦρος ἐν Θεσσαλονίκῃ δυνάμιν στρατιωτικὴν, καὶ ἰὼν ἐπαγόμενος ἦκεν αὐτὸς ὁμοφυλόν τε καὶ ἀλλόφυλον ναυτικὸν, τὸν δὲ γῆς ἐπὶ Βέρροιαν ἐπισπεύσειν ἐνεθυμεῖτο πορείαν, ὅπως διαπεφεὶς καταλαβὼν, περὶ τὴν τῶ μεταξὺ Βερροίας καὶ Θεσσαλονίκης ῥέοντος ποταμὸν ἐξέβασιν, τὸν τῶν βασιλέως στρατὸν. ἐνταῦθα δὲ αὐτοῖν ἦσαν μάλιστα τόλμης ἀγώνισμα καὶ ῥώμαιον ἔσεσθαι, καταπερμανεῖσθαι ἴσως τῶν πολεμίων, καὶ τῶν μὲν ἐξβάντων ἤδη, τῶν δ' ἔτι διαβαινόντων, τῶν δὲ παρὰ τὸ χεῖλος ἐκβάσεως ἐχόντων.

Γ. Τῷ γε μὴν βασιλεῖ καπαυδασμένῳ ποταμίῳ τὴν ἀναχώρησιν, ἀδὴ ἐκ πρόσω πυρίαν ἄμοχθόν τε καὶ ἀπαλαίπωρον ὡρᾶν ἐξεγίνετο. τὰ δὲ τοῦ ποταμοῦ ὕπαὶ ὕποι βυλομένοις εἶα τοῖς δὲι διαβαίνειν ἐθέλουσι προσιοῦσι παντᾷ ἐβάσιμον παρεχομένου τὸ ῥεῖθρον, ἀλλ' ἐν βραχέσι τύποις, καὶ τίσιν ἐκ ἐς πρῶτον ἐσιμένοις ἔτι ἐν ἔῃ βυλομένῳ πάντ' ἐξβαίνειν, ἀλλ' ἀγνῶτος ὡς τὰ πολλὰ, καὶ πολλῷ ἐπίπροσθεν ἔχουσι, καὶ μόνον ἐκ χειμῶνός τε καὶ ὄμβρου ὥρας, ὅπωπερ δαψιλέστερον ἔχει τὸ ῥεῦμα ἡ τῶ ὑδάτων φύσις, βαπτίζουσά τε καὶ κατακλύζουσα τὰ εἰθισμένα μέρη τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ θέρους τε καὶ φθινοπώρου, ἐνίοτε ὑποῤῥεῖ παρὰ τὰς ἐπὶ δάτερα τῶ ποταμοῦ διχίλιοί που τὸ ἀριθμὸν ὁπλῖται τῶ Τριβαλλῶν, ἔνθα μάλιστα διαβαίνειν ἐπίδοξος ἦν ὁ βασιλεὺς κατὰ τὸ ἐπιόντος ὁμοῦ τῇ στρατῇ, ὡς ἂν ἐξαίφνης ἀγνοοῦσι περὶ τὸ ἐξβαίνοντες, περιβόητον σπέυσει τρόπαιον ἐν βραχεῖ. τίνους γε μὴν οἱ πρόδρομοι τῶ στρατιωτῶν τῶ βασιλέως πορῥωθεν θεασάμενοι, ἀυτοί τε ἀπηγώνισαν, καὶ μακρὰν τὴν διαλίαν τοῖς βασιλικοῖς δυνάμεσιν ἐμβεβλήκεσαν.

Tc iij

I. Imperator, cum & ſuas copias & conſcriptos Berrhœæ milites coegiſſet, contulit ſe Theſſalonicam, iis promiſſis inductus, quæ ſibi inde afferebantur. Clam enim illinc quidam iſti ſignificaverant, ſi antequam populus ea quæ meditati eſſent perſenſiſſet, ad muros ipſe progrederetur, facilem eorum opera futurum illi in urbem ingreſſum. Ac hic cum veniſſet, accepit munaſſe *ad* plebejas factiones hujus conjurationis auram, & omnium animos pugnaci quodam furore inflammaviſſe, tum in conjuratos, tum in Cantacuzenum ipſum. Quamobrem, ſpe illinc quoque irrita, Berrhœam diligentiſſime regreſſus eſt.

II. Statim enim ab his appulit & Byzantina claſſis ad Theſſalonicenſem portum, præfectum habens Alexium Apocaucum, & navales copias longe maximas. Erant quippe Romanæ quidem naves plures quam quinquaginta; auxiliares autem ex Perſide, duæ & viginti. Rebus igitur Theſſalonicenſium eo ipſo die prout libuit ordinatis, poſtera die Apocaucus, cum & eas quas Theſſalonicæ invenerat copias, & illas quas claſſe ſecum adduxerat tam domeſticas quam externas, armaſſet & inſtruxiſſet, Berrhœam terreſtri itinere quam celerrime proficiſci ſecum conſtituit, ſi forte Imperatoris exercitum aſſequi poſſet, in tranſitu ejus * fluvii, qui Berrhœam inter ac Theſſalonicam fluit. Illic enim maxime putabat partum iri ſibi audaciæ præmium ac trophæum militare, hoſtibus forte manipulatim diſperſis: & his quidem jam trajectis; illis vero adhuc trajicientibus; aliis denique propter ripas tranſeundi cauſa ſtantibus.

Edit. Pariſ. pag. 411.

* *Cantac. lib. 3. cap. 32. & 39.*

III. Nec vero Imperator cum ſeſe inde propriperet, vacuum labore atque difficultate iter invenire potuit. Nam cum flumen haud ſemper nec quacunque tranſire volentibus facile ac pervium ſe exhibeat, ſed anguſtis in locis, iiſque non cuilibet trajicere cupienti obviis, ſed ignotis pleriſque & abditiſſimis; non ſolum hyeme ac vere, quo tempore major exuberat aquarum vis, eaſdem ſolita proluere & inundare terrarum partes; ſed & æſtate, autumnoque: in altera fluvii ripa duo circiter millia Triballorum inſidias ei fecere, qua maxime parte eum cum exercitu redeuntem trajecturum putabant; ut derepente in ipſum nec opinantem circa tranſitum impetu facto, trophæum illuſtre brevi conſtituereot. Hos vero Imperatoriorum militum præcurſores conſpicati procul, & ipſi animum deſponderant, & pavoria multum exercitui injecerant.

ANN. CHR. MCCCXLIII. IV. Ac fortaſſis illa ipſa hora profligati ſuiſſent, inter hoſtiles duos exercitus quaſi intra retia comprehenſi; flumine ipſo obſtante quominus aut caſtra metarentur, aut aciem rite inſtruerent; niſi Deus derepente & ea improviſo manum illis commodaſſet adjutricem: Dem inquam, qui & ſæpe infecta reddit ea, quorum maxima erat expectatio, & iis quæ minime prævifa fuerant fecundos exitus largitur. Nam Apocaucus quidem rimiditate ſumma ſuum ipſe imperum repreſſit. Vir autem quidam ex illius loci incolis Triballorum prædationibus nuper elapſus, ultro tum ad Imperatorem transfugit, promiſitque indicaturum ſe ei aliam ab ea quæ nota erat per flumen viam, ſi ſibi merces daretur paulo pinguior. His conditionibus tranſmiſſo Imperatoris exercitu, percuſſi rei miraculo Triballi inde abeunt celerrime, alli alio per eam regionem diſperſi.

Edit. Pariſ. pag. 412.

Δ. Καὶ πάχ' ἂν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐφθάρητο ἡ μεταξὺ δυοῖν στρατοῦ πολεμίων ὡς ἐν διεπῷ συνειλημμένοι, εἰ μὴ τὸν ποταμὸν ἡ στρατηδόκος ἐκείνη ἡ ἀφειλομένου παράταξιν κωλύοντος, εἰ μὴ Θεὸς ἐκ τοῦ χαίρου ἀπροσδόκητον ἐχαρίσατο ἡ ἐπίκουρον χεῖρα· ὃς τὰ μὲν προσδοκώμενα πολλάκις ἄπρακτα τίθησι, τοῖς δὲ μὴ δεδεγμένοις προσδοκητὰς, δεξιὰν χαρίζεται τὴν λαβεῖν. Ἀποκαυκος μὲν γὰρ δειλίᾳ μακρᾷ τὴν ὁρμὴν ἀνεχαίτισεν ἑαυτοῦ· ἀνήρ δέ τις τῶν ἐγχωρίων, ἄρτι τὴν Τριβαλλῶν διαδρὰς ἀγομανίαν, ἧκε δυσμαλὴς τὴν ἀποστασίαν τῇ βασιλεῖ, δείξειν ἐπαγγελόμενος ἑτέραν τῆς ἐγνωσμένης ῥᾴβατον, εἰ δαψιλεσίρους τοὺς μισθοὺς λοιπὸν * ἐποιεῖτο πιστοὺς τῷ βασιλεῖ ἡ διαβάσεως γενομένης, ἐκπλαγέντες ἐκεῖθεν οἱ Τριβαλλοὶ τὸ τῶν πραγμάτων παράδοξον, ᾠχοντο τὴν ταχίστην ἀνὰ τὴν χώραν ἄλλος ἄλλοθι διασκιδαδύντες.

* Legendum ἐπὶ δὲ

CAPUT VIII.

I. Apocaucus viribus ſuis merito diffiſus, auxilium petit a Crale. Munit fluvii oſtia, ne illac poſſit legatio ad Amurium mitti. Ex Cantacuzeno ſciſcitatur quid de ſe ipſe ſtatuat. II. 1. Cantacuzenus eum verbis caſtigat. 2. Fabellam narrat de Avi & Aucupe. 3. Sumptus æſtimat, quorum magnitudine obrutum tandem adverſarium ſuccumbere neceſſe ſit. 4. Gratulatur ſibi Theſſalica auxilia in opportunum tempus reſervata. 5. Funeſtos exitus prædicit Apocauco, ſive abituro, ſive Theſſalonicæ manſuro. 6. Minatur ſe Perſica auxilia ejus exemplo acciturum. Mala enumerat, quorum cauſam fuiſſe ait illius ambitionem. 7. Animum durum & immitem exprobrat. Admonet Divinæ Juſtitiæ, quæ ſe manifeſtis indiciis prodat. 8. Fugam denique jubet maturare. III. Cymba in mare clam deportata, legatos ad Amurium mittit.

I. UBI Apocaucus illæſum Imperatorem Berrhœam uſque evaſiſſe cum exercitu accepit, non ſtatim, ut diximus, irrupit in hoſticum, ſed impetum remiſit. Aperto enim Marte pugnare & comminus cum bellicoſo milite prælium conferere non admodum audebat: multitudinem quidem ille ſecum infinitam habens, ſed quæ a bremis maxima ex parte fero in terram translata fuerat. Miſſa itaque ad Cralem legatione, qui & ipſe jam, ut dictum eſt, Imperatori iratus erat, auxiliares illinc copias quietus expectabat. Verum & fluvii oſtia munierat triremibus a mari objectis, qua parte decurrens amnis aquas in mare evomit; ne forte Imperator, cymba ad Satrapam Amurium furtim miſſa, auxilium ab eo peteret. Deinde ad Imperatorem miſit qui interrogarent, quidnam ipſe de ſe ſtatueret, ita ex omni parte circumventus, & poſtridie obſidionem paſſurus.

Β Α. Ὀττῶ δὲ λαῶν ἀπαθῆ πρὸς Βέρροιαν διασωθῆναι τὸν βασιλέα Ἀπόκαυκος ἀκριβῶς ἐμοῦ τῇ γραπτῇ, ἐκ ἐνέβαλεν (ὡς ἔφημεν) ἐς θυὸς εἰς ἡ πολεμίαν, ἀλλ' ὑπῆκε τὴν ὁρμήν· ἐκ γὰρ τοῦ φανεροῦ πολεμεῖν τῇ συχνῇ πεζῇ τὰς μάχας πρὸς μάχιμον γραπτὸν ἡ μᾶλλον ἱππότην, πλήθος μὲν ἔχων μυρίον ἀυτὸς, ἀπὸ λαοῦ δ' ἧς γλῶ ὀλὶ μετεσκευασμένον τὸ πλεῖστον. ὅθεν ἀπεκάλει πρὸς τὸν Κράλλω πρεσβείαν, ἀριθμένον ἤδη τῇ αὐτῶ (ὡς ἐδόκουν) τῷ βασιλεῖ, ἐκάθητο μὲν πεζικὸν συμμαχικὸν ἐκεῖθεν γραπτόν· ἀπέφραττε δὲ C τὸ τῆ ποταμῶ στόμα, τελέτρες ἐφιεὰς τῷ θάλατταν, ὅπως ναυτῶν ὑποπτεύει τὸ ῥεῖθρον ἐκεῖνος, μή πω λαθὼν ὁ βασιλεὺς ἀκάτιον ἐκπέμψῃ πρὸς τὸν σατράπην Ἀμοῦρ, συμμαχίαν αἰτῶν· ἔπειτα πέμψας, ἐρώτα τὸν βασιλέα, ὅ, τι βούλοιτο δρᾶν περὶ ἑαυτῆ, συγκαλεσμένος τε πάντοτε παπαχόθεν, τῷ μέλλων ἐς τὸν ὑστεραίαν πολεμεῖσθαι.

II. At ille; non ſolent, ait, hoſtes hoſtibus belli vulgare myſteria. Quia tamen a fallibus ad ſummum belli munus homo indigniſſimus evectus es, eoque fit ut ab experientia militari quam longiſſime abſis, fabulam tibi non illepidam narrabo primum: deinde & ad interrogata tua non diſſimulata veritate reſpondebo, quo clarior ἀναξίως πάνυ σαυτῆ παραλυθήσῃ, στρατιωτικῆς ἐμπειρίας ὡς πορρωτάτω βαδίζων ἔπειτα, μῦθον ἐρῶ σοι ἓν ἄμουσον ἴσως τὸν πρῶτον· ἔπειτα τῷ περὶ ὧν ἠρώτα με πιθανῶ σοι

A Δ. Καὶ πάχ' ἂν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐφθάρητο ἡ μεταξὺ δυοῖν στρατοῦ πολεμίων ὡς ἐν διεπῷ συνειλημμένοι, εἰ μὴ τὸν ποταμὸν ἡ στρατηδόκος ἐκείνη ἡ ἀφειλομένου παράταξιν κωλύοντος, εἰ μὴ Θεὸς ἐκ τοῦ χαίρου ἀπροσδόκητον ἐχαρίσατο ἡ ἐπίκουρον χεῖρα· ὃς τὰ μὲν προσδοκώμενα πολλάκις ἄπρακτα τίθησι, τοῖς δὲ μὴ δεδεγμένοις προσδοκητὰς, δεξιὰν χαρίζεται τὴν λαβεῖν. Ἀποκαυκος μὲν γὰρ δειλίᾳ μακρᾷ τὴν ὁρμὴν ἀνεχαίτισεν ἑαυτοῦ· ἀνήρ δέ τις τῶν ἐγχωρίων, ἄρτι τὴν Τριβαλλῶν διαδρὰς ἀγομανίαν, ἧκε δυσμαλὴς τὴν ἀποστασίαν τῇ βασιλεῖ, δείξειν ἐπαγγελόμενος ἑτέραν τῆς ἐγνωσμένης ῥᾴβατον, εἰ δαψιλεσίρους τοὺς μισθοὺς λοιπὸν * ἐποιεῖτο πιστοὺς τῷ βασιλεῖ ἡ διαβάσεως γενομένης, ἐκπλαγέντες ἐκεῖθεν οἱ Τριβαλλοὶ τὸ τῶν πραγμάτων παράδοξον, ᾠχοντο τὴν ταχίστην ἀνὰ τὴν χώραν ἄλλος ἄλλοθι διασκιδαδύντες.

* Legendum ἐπὶ δὲ

ὐκ ἀποκρύψομαι, ἵνα σαφέστερον εἰδεὶης αὐτὸς, ὅσῳ πλειόνων ἔχεις ἐγὼ περὶ σὲ ἄγνοιαν ἢ σὺ περὶ ἐμαυτόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἐμοὶ μὲν ἀεὶ τὸ χαίρειν τοῖς φιλοῦσιν· ἐμοὶ δὲ τῇ φύσει ἀληθείας. Ἀλλ' εἰ, τὸ αὐθεῖον ὀρνίθων ἑνὸς ποτὲ γνώμῃς ἐγκρατὴς, ὄρτυξ αὖτον * ἐναίας ἐξελογισμοῖς. ὁ δ' ἀπεκρίνατο· ὦ τὰ ἐμὰ σὺ χρεὼν, ὦ ἄνθρωπε, διερευνᾶν ὅπως ἔχει, ἀλλ' ὅπως ἕξει τὰ σά. ὅτι δὲ ἐγὼ μαντικὸς, ἐρῶ σοι περὶ ἐμαυτοῦ μόνου ἅπερ σοὶ περὶ σοῦ ἔμελεν. πῆς μὲν δὴ τὸ ἀνθρώπων εἰωνοσκόπους τοῖσιν ἀθρόοισιν ἐξ ὀρνίθων ἐπὶ τὸ ἰσόμοιρον συμβαίνειν πολλάκις, ἐξ ἣν καθίδρας αὐτῶν, ἢ πτήσεως, ἢ κλαγγῆς, ὐκ ἐπίπαν εἰσὶν εἰς τάσφαλὲς παπταχῦ ἢ πάντ' ἐξευρεῖν ἀτρεκῶς διασώζειν ἐξικνούμενος ἢ κρίνειν ψῆφον. ἐγὼ δ' ὄρνις ὤν, ὐκ ἀπὸ καθίδρας ἢ πτήσεως ἢ κλαγγῆς ἀνάρθρου τὸ μέλλον ἀναγιγνώσκειν σοι δώσω, ὡς ἀνάγκας ἀδύλου τι ἢ μὴ πάνυ σαφεῖς συμπεσὼν σε, ἀλλὰ φωνέοντα χείλη, καὶ λόγων ἔναρθρον δύναμιν. ἄκουε γοῦν. οἱ μὲν ἀπολοῦσαί με προθυμηθεὶς, ὁ παῖς σοι τεθνήξει· εἰ δὲ ἀρπᾶναι ἐθέλοις, ὐκ ἂν φθάνοις τεθνηκυῖαν θρῴων ἢ γυναῖκα. ἐπλίγη τῷδε ἀκούσας ὁ ἀνὴρ· καὶ διπόρει καθ' ἑαυτὸν, μαγίσῃ ἐκπράξεσθαι ὁρῶν ἢ ἐμβρίθειαν τῶν παρ' ἐλπίδα δεινῶν. ἔμως ἐκ λογῆ δυοῖν γνώμοιν ἀφύκτων κακῶν, τὸ κυφότερον ὁ παλαίπωρος εἵλετο, ἐ λύσιν τῆ ὀρνιθοσκοπίᾳ παραχὼν, ἀλλὰ θρῴοις ἢ παῖδα πείσμενον. τὰ μὲν δὴ τοῦτον ὕτως ἔχοντος, ἄκουε δὴ ὃν ὁ μῦθος ὁρᾶται λόγον. Ἐπεὶ ἐξ στρατιωτικῶν ἐς πόρους γεγένημαι πάλαι πραγμάτων, ὡς γε ἢ αὐτὸς οἶδα, οὐδὲ ἐ ὅσον τῷ ἐμφύτου αὐτοῦ ἀεὶ δαπάνῳ ποιῇ ἐξ χρημάτων κ περὶ τὸ ἢ ὑπερβάλλω σου ναυτικὴν δυνάμιν, περὶ τε τὰς πεζικὰς φάλαγγας· ἢ ἐπὶ πᾶσιν ὅσα τῷ ἀναλίσκειν, ἢ ἅσα ἐς ἀεὶ ἀναλώσεις, συχνὰ περὶ συμμαχίας πρισβεύομος ἐξ ἠγεμόνα τῶν Τριβαλλῶν· ἢ μὲν ἐξ γε μόνον ἑαυτὸν ἔχων τὸ χρύσιον τὸ βίαιον δαψιλεύσαιρο πέμπειν τῷδε δήξιππ, μὴ δὲ ἐξ γε δίπα μετ' ἐκείνου ἢ ἠγεμονίδα σύζυγον, ἀλλ' ἐπὶ πᾶσιν ἑωπόδων ζυτεῖα, ἢ χρύμασι πειρίχειδαι [a] τοῖς ἐκεῖσε φοσίκοσι ἐ τοῖς ἠγεμόσι παραδοῦναι δέσποι Τριβαλλῶν ἃ πάντα σι τῷ ταχίσῃ ἀπορρήξαι βιάσονται ἢ μάλα τοι ἐξθυμούμενος. Τὰ δ' ἐμὰ ἐρατιώτιδα, ἅ τι πεῖ ἐμὲ δίωμαι δύναμις, ἐ Θετταλικὴν ἵππον ἐλίκῃ, καὶ ὅσην ἔχει τῶν ἐμπειρίαν ὁ ἐρατὸς ἐκεῖνος ἐξὸς τὰ πολέμια, καὶ ἅπας μαχηῶν καὶ ποικίλων πολέμων εἰσὶν ἀθλητά, ταῦτα δ' ὄντα καθίδρας προστετάχειν ἐγὼ μάχεσθαι ἢ ἐς ἢ χρείας καιρὸν, ἵνα δυοῖν ἀδύπορον τῇ ὁ συμφερόντων ὀρθῶν γενόμενον· μήτε δὴ ἐν ἀλλοτρίῳ τῶν δίωιτον ἄφραικτον τεῖβοντας ἐκείνους δαπανᾶν ἑαυτὸς ἐν ὁ καιρῷ, μήτε τὰς ὑμετέρας δῶν ἀγρὰς, ἢ πὰς ἀμπέλους ἐν ἀκμῇ τῶ καρπῶ καθιστανίας ἁρπάζοντας διαρθείρειν· ὅπα φιλεῖ τοῖς ἐρατιώτιδος συμβαίνειν ὡς τὰ πολλὰ ἐξ ἢ δικαιοτάτην ἀναρχίαν. ὁ δὲ ἐ τοιοῦτον φθορὰ τοῖς μὲν ἔχουσι ζημίαν παρέχει ἢ βλάπτει τὰ μέγιστα· * τοῖς δ' ἁρπάζουσι μικρὰ πολλάκις ὠφέλιμα ὄντος, ἀλλ' ὡς ἔπος εἰπεῖν,

* Χείλεα μέν τ' ἐδίην', ὑπερώιον δ' ὐκ ἐδίρει. ταῦτ' ἄρα μοὶ μὲν, ἐρατιωτικῆς ἐμπει-

---

β. * Legendum ἐπ' ὠὶ

a Ita legendum, τοῖς ἐκεῖσε φοσίκοσι ἐ τοῖς ἠγεμόσι παρ. An omissum aliquid? Vide Notas. γ.

* ρος τοῖς δ' ἁρπάζουσι

* Homer. ἰλ. χ.

A tius ipſe intelligas, quam deſpectus mihi fuerit ſuperbiæ tuæ faſtus, & quomodo velim in eo quoque tuum quidem tibi morem reliquere, meum autem mihi. Eſt autem mos tuus, ut mendacio gaudeas: meus, ut veritate. Homo quidam, cum aliquando avem cepiſſet, ſciſcitabatur ex ea, quænam eſſent ejus * cogitationes. At illa, non, inquit, neceſſe tibi, o homo, explorare meæ res quomodo ſe habeant, ſed quomodo ſe habituræ ſint tuæ. Nam ſi divinandi facultate polleo dicam tibi de me ipſa quidem minime; de te autem veriſſime. At ex hominibus ii qui augures ſunt, futurorum ſcientiam ex avibus ſæpe colligunt; ex illarum ſcilicet ſede, volatu, atque clangore; * ita tamen ut veritatem conjectura omnino & ubique; B certe aſſequi mens eorum haud poſſit. Ego vero, avis quæ ſum, non tibi ex ſede, aut confuſo clangore, ea quæ futura ſunt dabo cognoſcenda, obſcuræ & incertæ neceſſitatis legibus te implicans, ſed vocale os & diſtinctam articulis orationem adhibebo. Audi igitur. Si me dimiſeris, tuus morietur filius; ſin retinueris, mortuam uxorem ſtatim lugebis. His homo auditis perculſus eſt; & ſecum anceps deliberabat, graviſſimam videns utrinque calamitatem præter ſpem ſibi impendere. Tamen cum ex duobus inevitabilibus malis alterum ipſi eſſet eligendum, illud miſer elegit, quod erat levius; ac dimiſſa avi, jacentem ſubito filium luxit. Ac fabula quidem ita ſe habet. Accipe jam quorſum fabulæ ſententia pertineat. Quia rei militaris uſum habeo jampridem, ut ipſe ſcis; C non ignoro, qua utor ipſe diurnos ſumptus facias, tum in copias navales, quæ te ſequuntur, tum in pedeſtres legiones: ac præterea quantum impendas ac ſemper impenſurus ſis pecuniæ in illis legationibus, quas petendi auxilii cauſa ad Triballorum Principem frequentes mittis; coactus non ſolum munera illi pinguiora mittere, atque ipſi deinde Reginæ ejus uxori: ſed præte ea ambitioſe adulari, ac pecuniis circumvenire * ſingulos quoſque neceſſarios & clientes eorum opumatium, qui plurimum poſſunt apud Principes Triballorum. Quæ omnia tu, quamvis promptiſſimum, cedere ac deſiſtere inD cœptu protinus cogent. Exercitus autem mei ſunt, primum ex vires quæ me perpetuo comitantur, tum etiam tota fere Theſſalia. Atqui audiſſe te opinor, quantus Theſſalorum equitatus, quantumque ille in re militari habeat experientiæ, & quomodo ſit longis ac multiplicibus bellis exercitatus. Eas ego copias domi ſedere, quoad neceſſitas urgeret, imperaveram; ne ex duobus, quorum neutrum expediebat, alterum exiſteret: neque enim par eſſe externo in ſolo vectiones propriis ſumptibus vectitare, alieno tempore; neque ab illis agros noſtros vaſtari, ac deleri vites maturo jam fructu direptas; ut fieri ab exercitibus ſolet, populati plerunque licentiæ. Earum quippe rerum direptio domiuis quidem damno eſt ac plurimum nocet: diripientibus autem parum aut nihil affert utilitatis; immo, ut itadicam, *Labra rigat: medio ſed non rigat ore palatum.*

Hæc ſunt quæ mihi militaris diſciplinæ

ANN. CHR. MCCCXLIII.

β. * Ipſius ſollicet avis.

* avi, eo quod verit. conjectu.

* Vide Notas.

γ.

ANN. CHR. MCCCXLIII.

» na alumno prævidere eſt : tibi autem minime. Cum igitur rotas vites in ea impendas, quæ ex re minime ſunt, reliquum eſt ut in ſummas tandem anguſtias adducare, & pecuniarum infinitatem exhaurias in res male ceſſuras, propter tuam in re militari imperitiam. Mihi vero, in quo imperandi uſus cum ætate adolevit, pecuniarum penuria in rerum bene gerendarum opportunitatem ceſſura eſt, ac proſperis me ſucceſſibus tandem ditabit. Quæ cum ita ſint, conſequetur profecto illud, quod in fabula eſt. Si enim ad ſumptus profuſos, at minime utiles, ſimulque ad impendenda ea bellis pericula reſpexeris, eoque Byzantium reverti quam celerrime volueris, auctorem præ deſperatione ſecutus neceſſitatem, maximus erit de te riſus: turpe enim eſſe Homeridæ dictitant, *manſiſſe diu, tecumque reverti*.

Ac præterea urbes amiſſuras es; quas ego obeundo, nullo ut ſpero labore eapturus ſum. Si vero, dum caves ne in illa pericula ſimul ac probra incidas, pertinaciter adhuc manſeris; non poteris facere, quin præter riſum de te multum, capite etiam plectaris, animamque ita violento fato effundas; tum videlicet cum urbs, tuum nunc perſugium, undique circumſeſſa, urgente me magnis cum copiis terra ac mari, in te, qui malorum auctor fueris, iram omnem vertet. Arceſſam nempe non Theſſalicum modo equitatum, & quidquid illinc copiarum eſt; ſed rui quidem cauſa & Perſicas ex Aſia vires. Jam enim tu cominuſiſti id primus, qui Perſicam manum mutuæ cauſa in cives immiſiſti. Injuriam autem ſimili facto ulciſci, culpa vacare ipſe ſi judicas, innocens certe ego, & conceſſæ veniæ teſtimonium acceptio ab ipſis obtrectatoribus. Quod ſi factam illud meum in crimen adducas, jam tibi cogitandum eſt, quot & quantis criminibus te obnoxium altero feceris, cum tot in me innocentem infidelium promiſcue ac elvium arma moviſti, cum nulli ſumptui pepercifti, cum totam Romanorum ditionem vaſtaviſti, templa evertiſti, ſacra omni ſcelere violaſti: cum in Divina multifariam & petulantiſſime bacchatus es: cum omnis nobilitatis venerandam canitiem de medio ſuſtuliſti: cum omnia nullo diſcrimine ſurſum deorſum miſcuiſti atque invertiſti; quo conſilio? nimirum ut tu ſolus rerum potirere, majora te ac tua condirione affectans. Proh dementia! quaſi nullus foret arbiter juſtus, a quo aſpiceretur quodcunque ſit, a quo omnia quam optime adminiſtrentur: ſed univerſa nullo rectore, nulla lege irent.

Ac ne quidem ad mea exilia meaſque calamitates cum reſpiceres, erudiri ad verecundiam potuiſti, cogitando quomodo eos quidem, qui mihi amici erant ac plurimum mihi debebant, animi tui furor in me tanquam hoſtes armaverit: inimicos autem, & eos a quibus læsi me æquius erat, amicos mihi Divinæ Juſtitiæ lances veros ac certos probaverint; & quem veſter ille æſtus in profundo calamitatum fluctus merſerat, eum Deus præter omnem opinionem vobis altiorem effecerit. Et na. e, ut vides, mihi quidem omnia flatu proſpero eunt, & porro ibunt Deo juvante. Tu vero conſumptis pecuniæ ſuæ ideſque ineptis, & ὃν ὁ ὑμέτερος πρόπορ παραδόξως ὑμῶν ἐπεσπάσατο Θεός. καὶ νῦν, ὡς ὁρᾷς, ἐμοὶ μὲν εὐκρίνεια ἅπαντα γε χωρεῖ, καὶ χωρίσει ξυΐ γε Θεῷ. σὺ δ' ὅλως ἀπλοῦς χρημάτων σωρὸς, καὶ τ' ἐμῶν δηλαδὴ μεθ' ὅσα τοῖς βασιλικοῖς ἐνῆν φρυκτοῖσι, καὶ ὅσα πᾶσιν ὑγιέσι παμέμφα πί-

A εἰμις σωτηθραμμένῳ, φρονεῖσθαι ἔπεσι· σοὶ δ' ἐ. Διὸ σοὶ μὲν ἐν τοῖς παρέργοις τῶν ὅλων ἰσχὺν περιγίνεται δαπανῶντι, τιλιτᾶν εἰς ἀμηχανίαν, καὶ τῶν τῶ χρημάτων ἀπειρίαν κενοῦν εἰς πράξεις κακοπραγούσας, δι' ἀπειρίαν τὰ στρατηγεῖν· ἐμοὶ δ' ἐμπειρίας σωτηθραμμένῳ στρατηγικῆς, καὶ τῶ χρημάτων εὐδοκιμεῖν πράξεων δύσκριτον ποιεῖσθαι χρεῶν, καὶ πλοῦτον κατορθωμάτων τὸ πᾶν ἐνδεικνύσθαι. πάντων δ' ὕστως ἐχόντων, ἴδοιτε δὲ σοι λοιπὸν τὸ τῶ μόθω. εἰ μὲν γὰρ ἀπιδῶν φρὸς τὸ τ' δαπάνης πολύχουν μὲν, ἀνύποτον δὲ καὶ ἅμα φρὸς τὰς ἐπιόντας ἐκ τῆ πολέμων ἀνδιώσεις, πλειδρομεῖν τῶν ταχίστων ἐθελήσεις ἐς Βυζάντιον B οἴκαδε, συμφορᾷ δὲ ἀπόγνωσιν τῆ ἀνάγκη χρησάμενος, μακρὸν μὲν ὁρλήσεις & γέλωτα. αἰσχρὸν γάρ φασιν Ομηρίδαι,

* δηρὸν τε μίμνειν, καὶ οἴκοθι τε γένθαι. *Il. β.

καὶ φρός γε ζαμιώσῃ τὰς πόλεις, ἃς ἐπιὼν αὖτὸς ὑπεστὶ καθίξειν ἐλπίζω. εἰ δὲ τὰ μὴ τοιοῦτος περιεπτωκέναι κινδύνοις ὑμῶ καὶ ὑποίδοι φυλαττόμενος, παρημίνων ἴστ φιλαπεικόνης, ἵνα ἂν φθάνοις μετὰ τὰ γέλωτα ὄφλων μακρὸν, καὶ τῶν κιφαλῶν ἀφαιρούμενος, καὶ βιαίως οὕτως ὑπορ ἡγητὸς τῶν ψυχῶν, ἐπειδὰν κυκλωθεῖσα ἡ πόλις, τὸ σὸν νῶν ὁρμητήριον, ἔα τι γῆς καὶ θαλάττης μετὰ πολλῶν ἐπιόντος ἐμοῦ τῷ δυνάμεων, ἐπὶ τὸν ἄπιστον τρί- C ψεται σε ἡ ὀργή. Μετανόμψομαι δὲ ἐ Θεσταλικὸν μόνον ἵππον, καὶ ὅσα ἐκεῖθεν ρατιώτιδα, ἀλλὰ σοῦ γε ἕνεκα καὶ Περσικὰς ἐξ Λσίας δυνάμεις. σὺ δὲ ἄδη τὰ ἐπιπραχὸς πρῶτος, καὶ ὁμοφύλων δ' ἐμὲ Περσικὰς ἐλάσας δυνάμεις. τὸ δ' ἐκ τῶν ὁμοίων ἡ ἀδαήμων ἀμυνεῖσθαι, εἰ μὲν ἀνυπέρβλητον εἶναι ἀρίστοις οὖσι, ἀθῶος ἐγὼ, καὶ φρὸς αὐτῶν τῶν μαρτυρίαν τῶ συγκεχωρηκότος λαμβάνω τῶν βασανιστῶν. εἰ δ' εἰς ὑγαλήματος λόγον ἀσφαλὲς τοῦμὸν φάγμα, ὥρα σοι λογίζεσθαι, πηλίκων καὶ ὅσων τῶν ὑγαλημάτων ὑπεύθυνον σὺ σαυτὸν ἐπεπράχεις ἐθελοντὴς, κατά τε μικὸν ἀδικουῦντος ὅπλα τοσαῦτα κινῶν ἀσεβῶν ἀναμὶξ καὶ ὁμο- D φύλων, καὶ πάντων ἀριστῶν χρημάτων, καὶ πᾶσαν Ρωμαίων γῆν διαφθείρων, καὶ τοὺς καθαιρῶν, καὶ μιασμάτων ἐμπιπλῶν ἱερὰ, καὶ πολυτρόπως τοὺς θείους ἐμπαροινῶν, καὶ πάσης πόλιν ὑγιείας ἐκ μέσου ποιῶν, καὶ πάντα φύρδιν ἄνω & κάτω κυκῶν καὶ διαστρέφων· ἵνα τί γένηται; ἵνα σὺ μόναρχος καταστῇς, μείζοσιν ἢ κῇ σὲ ἢ τῶν τύχων τῶν σὸν ἐπιβάλλων πράγμασι. τῆς ἀποσίας· ὥσπερ ἂν εἰ μηδὲς ἦν γιγνώσκων ὑπόπτως δίκαιος ὢν, καὶ πάντα θεοῖς φρὸς τὸ βέλτιον, ἀλλ' ἀκυβέρνητον ἔχει τὸ πᾶν καὶ πλημμελῆ ἡ φορὰν. Καὶ πῶς ἀδὲ φρὸς ζ. τὰς ἐμὰς φυγὰς καὶ τύχας ἀπιδὼν, σωσίσεως ἐτοιμῶς εἰς δυσωπησιν ἐδωκθῆς λαβεῖν, ὅπως τὸς μὲν φίλους, καὶ πολλὰς ὀφείλοντας ὁμοι γε χάριτας, ὡς πολλοῖς ἐξώπλισε κατ' ἐμὲ τὸ μιμιῶδες ἡ γνώμης· τὸς δ' ἐχθρὸς καὶ δυσμενεῖς, ὑφ' ὧν μοι φροσῆκε πάσχειν μᾶλλον κακῶς, φίλως εἶ τῆς δίκης πλάσιγ- κλύδων εἰς πυθμένας κατοίσεται συμφορῶν, ὑπέρ- καὶ νῦν, ὡς ὁρᾷς, ἐμοὶ μὲν εὐκρίνεια ἅπαντα γε χωρεῖ, καὶ χωρίσει ξυΐ γε Θεῷ. σὺ δ' ὅλως ἀπλοῦς χρημάτων σωρὸς, καὶ τ' ἐμῶν δηλαδὴ μεθ' ὅσα τοῖς βασιλικοῖς ἐνῆν φρυκτοῖσι, καὶ ὅσα πᾶσιν ὑγιέσι παμέμφα πί-

Edit. Pariſ. p. 413.

5. 6. 7.

Digitized by Google

πίφαχας ἅρπαγμα λγεχιὸν , ὑδὲν πλέον κατορ-
θοῖς , ἃ ἐ Πωιλέπης ὑφαίνεις ἰσόν · ἂν παυμέλεον
ὑφαιτίμιον τὸ σκότος ἀνέλοι τ κατόπιν νυκτός . ἄλλον
ὄνω ἂν ἐντεῦθεν ὄν τ τῖς μικρὰ φρονῶσιν , ὡς ὑμῖν
μὲν ἀδικοῦσιν , ἅπερα συλλαμβάνειν ἐθέλει τὸ θεῖον
ἀδικουμένῳ δ' ἐμοὶ γε , τ μάλα μάλιτα . καὶ δέον
ὑμᾶς , ἀφοσιωμένους ἐ ἐκ θεῦ νέμεσιν , τὸ τῖς ὀργᾶς
ἐπίσχειν ἀπαμύνεσθαι , ὑμῖν δ' ἐρημεῖν ὑκ εἰς μι-
κρὸν ὑδ' ὀλὶ τῇ χρόνων ἔρχεται . Ομως εἰ μὰ ἐν
τῇ αὐτίκα φεύγων αὐτὸς εἰχόμην , κακοδαιμονία δ
τις συμπίσοις κ χώρας ἄχει τ ἐς ἑβδόμην ἡμέραν
ξενιτεῦσαι ἀναγκάσει , ἔργα λόγων ὄψει παλλῷ
κρατιώτερα .

Γ. Ταῦτ' εἰπὼν , τὰς μὲν φρίσσειν ἀφῆκε πορεύ-
σθαι· αὐτὸς δ' ἀκέντου καπετυλάκους , λάθρα δὶ ἀ-
μάξης καπήγασε ἀλλαχόθεν εἰς Θάλαττων , φαδίως
Βερροίας διίκεσθαι ἐξόπιθε τ ἐκεῖθ , δὶ ὃ ἐ καλέ-
σασθαι ἀπεχάλκει φρεσβείαν ἐ τῆς Λυδίας σατράπην
Αμούρ . τ ὧν ὁ καιρὸς τότε παρὰ τὰς τῶ κυνὸς
ἐπιτολάς .

rum acervis , mearum nempe , præter id omne quod Principum ærariis inerat , & quidquid apud nobiles omnes repoſitum latronibus rapiendum dediſti , nihil aliud niſi Penelopes telam texuiſti , quam tota die elaboratam ſequentis noctis umbra retexebat. Patet itaque inde cuivis eriam mediocris ingenii homini, minime Deum velle adeſſe vobis injuriam facientibus ; mihi autem, qui injuria affectus ſum, aſſuturum eſſe maxime. Et tamen cum oporteat vos, Divinam indignationem reveritos, furorem animi impotentem reprimere , nihilo magis vobis venit in mentem, tandem ut aliquando quieſcatis. At niſi ſtatim ipſe fugitivus abeas, ſite ſiniſter aliquis genius, tecum habitans, ad ſeptimam uſque diem dutare & manere hic cogat, videbis ſane graviora multo dictis facta.

III. Hæc locutus, legatos dimiſit. Ipſa parari naviculam & rhedæ impoſitam clanculum alia de parte in mare deportari curavit , quod Berrhœa diſtat centum & ſexaginta ſtadiis: atque ita miſit legatos, Lydiæ ſatrapam Amurium accerſituros. Erat autem ferme illud tempus quo Canis oritur.

ANN. CHR. MCCCXLIII.

8.

* Jul. menſ.

CAPUT IX.

Edit. Pariſ. pag. 416.

I. Apocauci reſponſum ; cujus duæ partes : prima , de mendacii crimine : altera , de accerſitis Barbaris . II. Ejus viri mos perverſus . Ut tentata per exercitum urbe Berrhœa, ipſe Theſſalonicæ manſerit: arrogans idem & timidus. III. Sagittarium ſummittit, qui Cantacuzenum noctu occidat. Sagittarius ter fruſtra rem aggreſſus, veniam petit, ac dimittitur. IV. Apocaucus pericula impendentia celeri fuga prævertitur , inſciis Theſſalonicenſibus. V. Perſæ apud eos relicti fædæ & impune graſſantur.

Α'. ΕΠΑΝΙΟΝΤΩΝ δὶ τῇ φρίσσειν ἐκ Βερ-
ροίας, Απόκαυκος διακαυσὼς · Εγὼ δ' ἐκ
ἂν ποθ' ἑμολογήσαιμι τόθον εἶναι , τ μὰ πάνυ προ-
σῶντα τῖς γραπτοῖς αἰρημένοις (ἔφη) τὸ ψεύδεσθαι,
ὅτι μὰ τ μάλιστα σφίσιν ἀπάρτων ὄντα ἐ ἀναγκαιο-
τάτων . δυοῖν γὰρ ὄντοιν πραγμάτοιν , ἀληθείας καὶ
ψεύδους , ἐν ἑξ ἀμφοτέρων ποτέζεται αἱρεῖς ὁ γρα-
πτὸς , καθ' ὁπότερον ἴδῃ συμφέρον τῶν τῆς χρείας ἀνάγκην . φιλοσόφοις γὰρ καὶ
ὅσοις τὸ μὰ πάντ τῶ βίω κοινωνικὸν πραγματεύ-
ται , ἴδιον ἂν εἴη τὸ ψεύδος παντὸς ἄμαπόν τι καὶ
ἀβαφὲ τῶν γλώττων πρεῖν , οἷς ἡδυμία φρόνησι
βίω φροντίς , παρεσπεύχθαι τῆς ἀληθείας πεύθεσθαι.
οἷς δ' ἀληθεύσασι μὲν ἐνίοτε διαπαυδιωδίεται πόλεις
αὐτάνδρους τ γραπτοῖς πάντ' ἀπολέσθαι , ψευσα-
μένοις δ' ὅλων ἀφαιρεῖσθαι σωτηρίαν · πῶ
γὰ ἂν ἀπορίας εἰλαύνοι , φρὸς τὸ συμφέροντος ψεύδος
αἱρεῖσθαι τὸ τὰ ἔχατα βλάπτον τῆς ἀληθείας . ἐγὼ
δ' μηχάνοις ἂν εἰλόμιλλον , ἐξὸν μὴ τὸ ψεύδεσθαι ,
σώζειν τ πόλεις ἀμοῦ καὶ γραπτοῖς , τῶ γε ξυὼ
τῇ ἀληθείᾳ πρὸς βάραθρον ἀπωλείας εἰλαύνειν ἅ-
παντ' ἐκόν . ἀνυποσάτω δ' ὄντος καὶ ἀνουσίου τὸ
ψεύδος , ἀνάγκαν ἐ πάνυ χρώμενον , ἁπάντ χρῆτο,
μηδὲν ἄλλο γε δρᾶν , ἢ σιωπᾶν νίνα τ φανὸν τῆς
ἀληθοῦς οὐσίας πραγματεύεσθαι · καθάπερ δ' ἐπὶ τοῦ
ὅσα τῇ κομψολίνων πολυτελίσμασί τ τ τιμιώτερα ;

I. REverſis Berrhœa legatis, Apocaucus, ubi renuntiata audiit ; Ego vero , inquit, nunquam hoc dederim degeneris animi eſſe, ac non omnino dignum eo qui exercitibus præſit , mentiri aliquando. Quin illud perneceſſarium eſſe dixerim, & omnium quidem maxime Imperatori . Cum enim duæ res ſint , veritas & mendacium, unum ex utraque re emolumentum percipit Imperator , prout videt in hanc vel illam partem neceſſitate impellente inclinare utilitatem . Ac Philoſophorum quidem , & eorum qui vitæ ſocietati non omnino ſtudent , proprium fuerit linguam ab omni mendacio alienam & ſinceram ſervare , eum nulla ſit iis vitæ cura , quæ ut recedant a veritate perſuadeat. At ii quibus, ſi vera dicant, metus eſt ne univerſas civitates ac totos exercitus perdant , mentientibus autem ſpes eſt integram omnium ſalutem vindicandi, quo non illi amentiæ perveniant, ſi pernicioſam veritatem utili mendacio priorem habeant. Enimvero ego centies maluerim , ſi poſſim , mentiendo ſervare & urbes & exercitur, quam ſervata veritate omnia ſponte peſſundare. Cum enim re & ſubſtantia careat mendacium, hoc qui utatur , eum neceſſe eſt , quando utitur , nihil aliud niſi id agere , ut ſubſtantiæ veritatis ſilentio quodam ac parciore niſu prematur: quemadmodum in ſupellectili, quæ ſumptuoſiſſima ſunt ac pretioſiſſima , ea a domi-

ANN. CHR. MCCCXLIII.

„ nis nunc abſconduntur, quia ita expedit;
„ nunc hominum oculis, velut novæ nuptæ
„ poſito flammeolo, poſſunt eandem ob cau-
„ ſam ſpectanda offerri. Non juſte itaque
„ Cantacazenus etiamnum mihi mendacii (ut
„ quidem puto) inurit: mihi ioquam, qui
„ utilitatis potiſſimam rationem habeo.
„ Immo ego me minoris æſtimandum puta-
„ rem, ſi ejuſmodi non eſſem. Iſte autem,
„ ſi id quod Imperatoris erat facere voluiſ-
„ ſet, tunc mihi debuit convitiari, cum
„ videbat me non aggredi ea, quæ exequi
2. „ tam facile & promptum eſſet. Jam vero
„ eum ut miſer hoc maxime inducat, quod
Edit. Pariſ. „ ea facere molitur, quæ mihi ut probra
pag. 417. „ inſolenter objicit: armorum dico cum
„ barbaris & alienigenis ſocietatem. Nam ſi
„ in alienis ruinis laudem ſuarum ſtabilita-
„ tem collocavit, & revera odio illi ſunt ea
„ quæ geſſi, affectare atque imitari haud
„ oportebat. Imitari quippe amantis eſt,
„ non averſantis, & ejus magis qui admi-
„ retur, quam ejus qui vituperet. Nemo
„ enim quas res odit, eas vere & ex animo,
„ eum omnis vis abeſt, facere ſtudet. Quod
„ ſi ea quæ per me fieri videt, lingua qui-
„ dem ille criminatur, re autem ipſa non
„ ſolum non abhorret ab imitando, ſed &
„ inſuper cumulo addit: evidens eſt eum
„ non quia oderit, criminari; ſed quia pti-
„ mus haud fecerit, ideo moleſte ferre. U-
„ tracunque igitur ſe unum e nobis læ[sa]
„ fierit, ea in alterum etiam merito cadat
„ neceſſe eſt, & ex ſimilibus factis ſimilem
„ utrinque conſequi reprehenſionem aut
„ veniam.

II. Hæc ſunt, quæ ille dixit, de ſua in-
dole admodum mendaces, ac ſermonis proba-
bilitate rerum veritatem obſcurans. Mos
enim hic illi perpetuus fuit: eoque ſe palam
ſæpe tanquam ornamento aliquo vendita-
vit, quod aliud ore pronuntiaret, aliud io
animo occultum haberet, & pugnare cum
lingua conſilia ejus & cogitationes appare-
ret. Multam igitur tum quoque audaciam
verbis profeſſus, factis redarguebatur. Nam
ipſe quidem Theſſalonicæ manſit præ me-
tu: exercitum autem uni ex primoribus
commiſſum Beerbœam miſit; præcepitque,
poſtquam ſe illic per tres dies oſtentaſſent,
ut redirent quam celerrime. Non enim ut
aliquid præclari facerent, eos miſerat; qui
nullo modo fieri id poſſe exiſtimabat; ſed
ut nec a pleriſque timiditas ejus deprehen-
deretur. Enimvero ſi nulla eſſe poteſt ar-
rogantiæ cum fortitudine & bellica magna-
animitate ſocietas, quomodo ille, cui tan-
tum in lingua arrogantiæ erat, in animo
autem timiditatis multo plus, nudatis enſi-
bus aut ipſe interfuiſſet, aut aliis ut intereſ-
ſent perſuaſiſſet. Citius profecto erumpen-
tem corpore animum vidiſſet, quam in belli
conflictu ſonirum audiſſet armorum.

III. Quia igitur aperto Marte hoſtem pro-
ligare haud poterat, ad ſuas illas denuo
occultas artes & obſcuros dolos reſpexit.
Et cum audiviſſet Imperatoris domum jun-
cta mutos ſitam in urbe eſſe, eaque ſolli-
tum illum egredi circa medias noctes ſo-
lum, ac plerunque inconſtoditum, ut ci-
tra[ſ]piceret e propugnaculis, caperetque
ingrueret; & qua vigilantia urbem
intus cuſtodirent ſive il qui per urbem

A τῆς ἔχοντι τῶν μὲν καλύπτεται τ' συμφέροντος ἕνεκα, τῶν δ' ὥσπερ ἀνακαλυπτόμενα δόξαν τοῖς τ' ἀνθρώπων ὀφθαλμοῖς τ' ἴσον ἔξεσι ζόπον. ὡς' ὁ δικαίως ἀ Καντακουζηνὸς τὸν γραφὴν ἐμοὶ τῷ ψεύδεσθαι, ὡς γε οἶμαι προσείβιται, τὸ λυσιτελὲς ὡς μάλιστα τιμώμενον τῶν φρονίσεων. ἐγὼ δὲ ἐλάττωμα ἂν ἡγοίμην, εἰ μὴ τοιοῦτος εἶμι· κἀκεῖνος δ' αὖ, εἰ τραχὺ ποιεῖν ἐβούλετο πρᾶγμα, τότ' ἂν με λοιδορεῖν ἐχρῆν, ὅτε μὴ ὅπερ τοῖς ἀπὸ χεῖρας ἰόντα με πράγμασι φρονοῦντα. Ἐμὲ δ' ἐκεῖνο 6.
μάλιστα πάντων ἐπαίρει θαυμάζειν ἐκεῖνον, πῶς ποτ' ἐπείγεται ἄρξαι, οἷς ὀνειδίζων ἑαυτῷ ἐμοὶ λοιδορεῖται, τῶν βαρβαρικὴν φημὶ καὶ ἀλλόφυλον
B συμμαχίαν. εἰ γὰρ ἐν ἀλλοτρίοις πταίσμασιν ἰδίαν ἀσφάλειαν ἐκτήσατο, ἢ τί ἔδει τοῦτο μοι παραγμένα μεμίσηκε, ποθεῖν οὐκ ἐχρῆν; οὐδὲ μιμεῖσθαι. τὸ γὰρ μιμεῖσθαι φιλεῖ τοὺς ἐρῶντας, οὐ μισοῦντας, ἢ θαυμάζοντος μᾶλλον ἢ ψέγοντος. οὐδὲς γὰρ ἂ μισεῖ, ὁρᾷ ἐκ ψυχῆς ἐπείγεται, ἢ βιαζόμενος πάντως ἐκ ποδῶν ἐξαμύνει. εἰ δὲ γλώττῃ μὲν λοιδορεῖται πάντες οἷς ἐμὲ φρόντιστα βλέπει, ἔργοις δ' οὐχ ὅπως οὐ ἀπεικάζει τ' μίμησιν, ἀλλὰ καὶ προσιπιδαψιλεύεται, δῆλον ὡς οὐχ ὅτι μισῶν λοιδορεῖται, ἀλλ' ὅτι μὴ φῶτος αὐτὸς ἐπιφέρειν δυσχεραίνει· ὅστε δυοῖν ἑκάτερον καθ' ἑκάτερα ψηφιδῶν, ᾗ θαπέρῳ τῶν δικαίως ἀκολου-
C θήσῃ, τοῦ ὁμοίως ἀμφοτέρας, ἢ τὰ τῆς ἐπιτιμήσεως, ἢ τὰ τῆς συγγνώμης ἐφ' ἑμοῖς τοῖς φρονήμασιν ἕξεται.

B. Ἐπεὶ δὲ μὲν ἄων αὐτ' ἐλιξε, σφόδρα τῆς ἑαυτοῦ καταφιλοδίκους φύσεως, καὶ πιθανότητι γλώττης τὸν τῷ πραγμάτων ὑπολείπων ἀλήθειαν. ἦθος γὰρ αὐτῷ δίμοιρόν τινι, ᾗ πολλάκις πάνυ πειρασὼς ἐκαλλωπίσατο, ὕπερα μὲν τῇ γλώττῃ προφέρειν, ὕπερα δ' ἐν τῇ ψυχῇ καλύπτειν, καὶ μαχομένῳ διατελεῖν τῇ γλώττῃ τῷ λογισμῶν τοῦ μελέτου. καθὰ μὲν ὧν κἀκεῖθα τῇ γλώττῃ θρασυνόμενος, τοῖς ἔργοις ἐλεγχτο. αὐτὸς μὲν γὰρ διὰ δίος ἐν Θεσσαλονίκῃ παρέμενε· τῶν
D δὲ στρατιὰν τῷ ἐπιτρέψας ἐπὶ παρόδῳ, ἐπὶ Βέρροιαν ἔπεμψε, παραγγείλας ἄχρι τινῶν ἡμέρων παραδύξαντας ἑαυτὸς ἡμῶν, τῶν ταχίστην ἐπανιέναι. ᾗ γὰρ θράσους τι γνοὺς σφᾶς ἐπεπόρευτο· τῷ γὰρ ἀμηχάνων ἐν εἴδοκει τῶν αὐτῷ· ἀλλ' ὅσον μὴ φορτθῆναι τῶν τῶν δυλίαν τοῖς πλείοσι. ᾗ γὰρ τὸ θράσος ἀνδρεία καὶ τόλμη πολιμικὴ συμοικεῖν ἐδάμη δυναμένη; πῶς ἂν αὐτὸς, μακρὸν μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ θράσος ἔχων, μακρότερον δ' ἐν τῇ ψυχῇ τῶν δειλίαν, γεγυμνωμένους ξίφεσιν ἢ αὐτὸς ποθ' ὁμιλήσειε, ᾗ πύσειε ἄλλως. θάττον μὲν τ' ἂν τὸ σώματος ἀπορρήγνυμένου θυμὸς τῶν ψυχῶν, ᾗ συρρηγνυμένου πολέμου πάσαγον ὅπλων ἀκούσειε.

Γ. Ἐπεὶ πύνυ παρορμισμὸν μάχῃ τὸν πολέμιον ἐκ ἐοῦν κατεργάσασθαι, φοὺς πᾶς ἐκ πρωῒ συνέθεις αὖθις ἐβλέψε μηχανὰς, καὶ τὰς λα-

θρᾴους δόλους· κἀπειδή γε ἤκουσε τῶν βασιλέως οἰκίαν εἶναι παρὰ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔνδον· ἀφ' ἧς ἐξιόντα τὸν βασιλέα πυνθάνεσθαι μίσας τῆς νυκτὸς μεμονημένον τε καὶ ἀγρύπνου ὡς τὰ πολλά, πειρασόμενον ἐκ τῆς ἐπάλξεως εἰ ἐπίοιτο ἔξωθεν εἰ τῆς ἀντιπάλων δυνάμεως, ᾗ ὅπως ἂν ἐγρηγόρσεως ἔχοιεν οἱ ἐν πόλει ἔνδοθεν φρουροῦντες, ὅστε τε τὰς κατὰ μέ-

συν ἢ πόλιν ἴσοπλοι περίοντες ἀγυιὰς, καὶ ὅσοι A πάντα πύργον καὶ πᾶν ἡμιπύργιον ἀλαλαγμόνοντες φωνῆς ἀλληπαλέας τὰ πανσεμνὰ παρεμπεροῶσιν ῥεύματα· πολλῷ τινος ἐπείατο μισθῷ τῇ ἀφωνῷ ἐχόντων τὸ τοξικὸν ἀσαώτως ἕνα τινά, καὶ τόπον εἰς Βέρροιαν πέμψας καὶ τὸ λιληθὸς, παρήγγειλε νύκτωρ ἐξιόντα τὴν οἰκίαν τὴν βασιλέα καιρίαν βαλεῖν ἐκ τοῦ τείχους, καὶ παραχρῆμα χώρῳ ἅμα τῇ ἀπάλξιον διακινούντα, φρὸς τὸ ἐραπτιδίου ἀπασθῆ καὶ σωτηρίαν ποείσασθαι. τῆς τοίνυν ὥρας ἐλαλυθυίας, ἐν ᾗ ἡ βασιλία τῇ οἰωδότι χρῆσθαι γέγονε περιπάτῳ παρὰ τὸ τεῖχος τὴ πόλεως, τρὶς μὲν αὐτὸς ὁ τοξότης ἐαυτὸν ἐτείνετο τὸ τόξον· τρὶς δ' ἀνυχὼν περὶ τὴν Χουσολὼ τὴ βέλος χεσθέντο, B νάρκης οἱονεί τινος ἐμπεδούσης παραχρῆμα τὴν χεῖρα, ἐ ἀπὸ γῆς νιφὸν τὸ βέλος ῥιπάσης· τῆς μέντοι τὸ τόξου νάρκης ἐν τῇ τρίτῃ ῥαγείσης πείρᾳ, ἐπλήξου τὴ δίου ληθέντα τὴ ἄνθρωπον, ἅμα ἴφ προσίοντα τὴ βασιλεῖ, καὶ πὸ τι δόλου ἐξαγγέλλοι πεισθῶς, καὶ ὁ περὶ τὴ τόξου συμπέπτωκε πρᾶς. αὐτὸς μὲν ὧου συγγνώμης τυχὼν ἐπορεύετο.

Δ Ο δ' Απόκαυκος, ὁρῶν ὰ ταχέως ἰοῦσαν τὴν ἐκ τῆ Τεβαλλῶν αὐτῆ σύμμαχον δυνάμιν, ὁρίμα φρὸς ἀπογνώσεως ἐχώρει τῇ γνώμῃ. ἐδεδίει δὲ μὴ αἰφνίδιον ὁ βασιλεὺς τὰ Θετταλικὰ μεταπεμψάμενος ὅπλα, φρὸς τὰς ἐχάτας ὥρη αἰσθόμενος αὐτὸ τὰ στρατόπεδα. ὰ μὴ πολλὰς ὧου ἐαυτὸς τὰς ἡμέρας ἀναζεύγνυον ἐπίλοιδ, τά τε ἄλλα, καὶ μάλισθ' ὅτι τὴ φάμη πάσης ἄρτι ἐπεπορεύετο, ἐ ἅ Περσικὴ στόλη βαρέως διαγγέλλεσα ἐφοδεῖτ, ὡῦ τὴ παντὸς ἐνόμιζε θανάτῳ φοβερωτέρας. διὸ τὴ ἀσμενῆ βραχείας τῆ Θεσσαλονίκης ἐπιφερεφὰς τὴ αὐτὸς ἡμέρας, φχετο σὺν ὀλίγαις ναυσὶν ἀποπλώσας, καὶ πούτοις ταχυναυτήσας ὡς μάλιστα. ὑπεπτόλμας δὲ ὧῦ, καὶ μάλα τῇ σαφὲς, ὡς αἰσθόμενος γνωμίνης ἀνὰ τὴ πόλιν τὸ φόβου τι καὶ τῆς γε ἅ δρασμὸν μελίσης, ὕστερ ἔφασαν θάτερον· ἢ δὲ καθέζεσθαι αὐτὸν τοὺς Θεσσαλονικέας ἐπίκηρόν τι καὶ κοινωνὸν τῆς φροδυκμίνης πολιορκίας, ἢ * βιάσασθαι σωσαπολλῶ D αὐτῆ τῆς τε τειχέρεις πάσας, καὶ ἅμα ἡ σὺν γε αὐτῇ ναυτολήσασαν Περσικὴν δύναμιν μεθ' ὁμοίας ἡ γνώμης· ὃ μεῖζον ἅ ἄλλων ἐνόμιζεν εἶναι κακῶν ἐαυτῇ, καὶ κινδύνων μειζόνων μέτρον. τό, τε δὴ πλῆθος, ἐν ᾗ φυγαῖς, ἐμπόδιον ὰ μιαρόν· καὶ πρός γε τὸ δύνασθαι ἀλκόφυλον ἐπομένως ἔχειν, φύγοντα δύνασθαι ἄλλῃ, ἐχθρὰν μὲν αὐτῆ, φίλων δὲ καὶ ὁμόφυλον ἅ ἐπομένας αὐτῆ Περσικὰς ταύτας ναυσὶν, ὅμοιον ἐλογίζετο, ὅπερ ἂν εἴ τις ἅ ἐξωθεν ἀνασοβῶν τὴ οἰκίας ἐπεγείρας ἐμπρησμὸν, ἔνδοθεν ἑαυτὸν ὑφῆπτεν αὐτός, σωθαιοτέραν τινὰ ἅ ἐπικουρίαν ὕπω πως πάλοτρίῳ πυρὶ μηχανώμενος. ταῦτ' ὧου ἅπαντ' ἐν νῷ συλλαβὼν, φχετο λάθρα φεύγων, ὡς ἡμῖν γε δεδήλωται.

E. Οσαι μὲν ὧου ἁρπαγαί τε καὶ ἀνδραποδισμοὶ τῆς ἐναπολειφθείσης ἐγένοντο Πέρσαις ἐκεῖ ἁπὰ τῆ δίστεβῶν, ἐ ὅσαι καὶ ἅ ἱερῶν ἀποίαι κατὰ τὸ ἀφανὲς ἐπλήσθησ, ῥᾴδιον ἂν ἂν ἔτι δηλοῦναι, βουλομένοις δ' ἕτερα νρίπτον ἅ λόγου ἅ δρόμου ἡμῖν. ἴσασι δ' ὧου οἱ παθόντες, καὶ ὅσοι τῆ τοιῶν ὰ μάλα περιφανῶν ἀδικῆς ἀποτυλῆς εἰκασμὸς, κἀξ ὧν γε τυθέασται ξυμβάλλειν καὶ ἃ μὴ τυθέασται.

ANN. CHR. MCCXLIII. Indict. III. Nicol. Papa. Innocent. IV. Imp. Fred. II. Balduin. Graec. Edit. Paris. pag. 418.

mediam armati obambulabant & vias circumibant, ſive li qui turrim quamlibet aut * turriculam ſorti, crebris clamoribus ululam. Graec. ſeſe mutuo compellantes nocturna interualla metiebantur; magna mercede quendam conduxit ea iis qui ſingularem habent ad tractandum arcum dexteritatem, & eam Berrhœam claoculum miſit, præcepitque ut cum domo egreſſurus eſſet noctu Imperator, ei mortiferum vulnus infligeret; ac ſtatim propugnaculis lapſus per funem, ad caſtra illæſus ac ſalvus ſeſe recideret. Cum itaque adveniſſet hoſta, atque Imperator ſolitam juxta mœnia ambulationem repeteret, ter ſtatim ſagittarius arcum tetendit; ter ſenſit in jaculando telo aberraſſe ſe; cum illico manus quaſi quodam torpore obriguiſſet, telumque in terram velut mortuum projeciſſet. Fſtunt autem cum tertio ea periretur, ruptum arcus nervum; ſtupore deinde ac metu correptum hominem, ad Imperatorem primo mane acceſſiſſe, dolumque ei cum magna animi commotione pateſeciſſe, & quod acciderat inteodeodo arcu prodigium. Ipſe itaque impetrata venia abiit.

IV. Apocaucus vero, cum videret non continuo adeſſe ſibi auxiliares a Triballis copias, paulatim ad deſperationem animo vergebat. Verebatur enim ne ſta im Imperator accitis Theſſalonum armis in extremum diſcrimen adduceret ipſius exercitum. Non multis itaque poſt diebus caſtra moveri juſſit, tum ob alia, tum maxime quia receos ad omnes fama pervenerat, infeſtiſſimum nuntians Perſicæ claſſis adventum, quem ille pejos letho extimeſcebat. Perpaucis igitur & ipſe diebus Theſſalonicæ conſumptis, pauculis cum navibus, & illis quidem expeditiſſimis, in altum delatus abiit. Etenim ſuſpicatus erat, optima certe conjectura, ſi ſemel timere eum ac fugam meditari ſenſiſſent ii qui in urbe erant, duorum alterum eventumm eſſe: aut enim ipſum a Theſſalonicenſibus retentum iri, propulſatorem ac participem futurum imminentis obſidionis, aut cum eo coactum iri migrare tum omnes triremes, tum illam Perſarum claſſem, quæ ipſum ſequuta erat eodem conſilio: quod quidem malorum omnium graviſſimum ducebat ſibi, & maxime periculis plenum. Nam & multitudo in fuga impedimentum eſt haud mediocre, & præterea claſſem externam ſecum habere cum aliam claſſem fugeret, ſibi quidem inimicam, amicam autem ei quam ſecum habebat Perſarum claſſi, atque ejuſdem gentis; id quidem illi perinde habebatur, ut ſi quis feſtinans arcere ædibus externum incendium, eas ipſe introrſum ſciens ac prudens incenderet, illo videlicet tanquam præſentiori remedio adverſus externum ignem excogitato. Hæc igitur ille omnia animo compleans, clam ut dixi mus aufugit. pag. 419

V. At Perſæ ibi relicti quantum graſſati ſint in Chriſtianos, tum diripiendo, tum homines in ſervitutem redigendo, qua audacia & quam intempetantet ſacris illuſerint, facile haud fuerit nobis commemorare, orationis noſtræ curſum vettere alio volentibus. Norunt certe ii qui paſſi ſunt, & quicunque non ita ſunt eatum rerum mdes, ut conjectutam de iis capere, atque ea iis quæ viderint ea quæ noo viderint colligere haud poſſint.

* pro βιάσα-σω.

ANN. CHR. MCCCXLIII.

CAPUT X.

I. Classis Persica, duce Amurio; multis navibus tempestate amissis; ad Euboeam primum, deinde prope Thessalonicam appellitur. II. Persæ prædatum in Triballorum fines exeunt. Cantacuzenus, Berrhœæ urbis cura commissa Manueli filio, indolis eximiæ adolescenti, confert se ad Amurium. III. Thessalonicensium res valde angustæ. Divitum & pauperum studia contraria. IV. Tertia factio, duabus illis pejor. V. Divites in proditionis crimen vocantur. Pauperes ambitiosi, qui & Zelotæ, in illos insurgunt. Plebem infimam sibi adjungunt. VI. Vi, rapinis, & cædibus grassantur. Divitum miserrima conditio. VII. Eorumdem spes irritæ. VIII. Amurius urbem vi expugnandam censet. Cantacuzenus Demetrium Martyrem reveritus, mavult deditionem expectare. IX. Soluta obsidione, milites Amuriani alii domum redeunt; alii cum duce Cantacuzenum sequuntur. Quem Amurius partim joco partim serio reprehendit. X. Uterque junctis copiis urbes Thraciæ solicitatum eunt.

I. PAucis diebus interjectis navales Persarum copiæ advectæ sunt, quam proxime ducentarum navium numerum explentes, duce Amurio Lydiæ Satrapa: qui classem suam non ad Thessalonicensem portum appulit, sed propriam sibi ipse stationem paravit, non minus sexaginta stadiis a Thessalonica distantem. Atqui ille cum Asia decederet, non cum eo navium numero, sed cum totis trecentis solverat. Facto autem inter navigandum naufragio, cum asperiores ab Arcto auræ ingruissent, ipse quidem in Euboeam vi abseptus erat cum illis quas dixi navibus, illique maxima ex parte ab invicem dispersis. Aliæ vero ad alias Europæ oras salvæ evaserant, exceptis iis, quæ aut in littora illiserant, aut iniquis fluctibus conflictatæ ipsis cum hominibus demersæ fuerant. Cumque ille multos dies deliberasset, an ex Euboea per Thessaliam pedestri itinere, navibus ante incensis, Berrhœam sibi eundum foret, deferbuerat tandem fluctuum insolentia, cœperatque aura clementior velis aspirare a terra. Inde itaque cum solvissent, ad eam quam diximus stationem convenerant proxime Thessalonicam.

Edit. Paris. pag. 415.

II. Relicto igitur præsidio, quantum ad custodiendas naves satis erat, ad prædam statim bona pars egressi sunt, & pleraque Triballorum ditionis loca maxime afflixerant, homines ac pecora ea agria abigentes, atque etiam multis gladium hostilem impune intentantes. Cum autem ibi Persicæ classis dux subsistere visset, venit ad eum paulo post & Imperator Berrhœa egressus, mandata Manueli filio rerum administratione. Qui cum ætate vix ephebum excederet, nec dum malæ prima lanugine florerent, senilem in animo alebat prudentiam, & simul cum parte longinquæ ac subdialis militiæ mala diu perpessus, præclaro usu ad impesandi disciplinam exercitatus erat, at-

Α Α. ΒΡΑΧΕΙΑΙ παρῆλθον ἡμέραι, ἐν ᾗ ναυτικὴ τῷ Περσῶν καπηλείᾳ δύναμις, ἐς ἔγγιστα διακοσίων νεῶν ἀναριθμήτου τὸ πλήρωμα, ἐν ναύαρχον ἔχουσα, τὸν τῆς Λυδίας σατράπην Αμούριον· ὃς ὡς εἰς τὸ τῆδε Θεσσαλονικέων ἐπίνειον κατῆρας τὸν στόλον ὥρμισε, ἀλλ' ἴδιον αὐτῷ ἐποιήσατο ναύσταθμον, σταδίους Θεσσαλονίκης ἀπέχοντα οὐκ ἔλαττον ἑξήκοντα. ἡ μὲν γὰρ ναυαρχὶς ἔχων τῆς Ασίας ἐξέπλευσε· ἀλλὰ τεσσαρακοντάς μὲν ταῖς πάσαις ἀνύχθη· ναυηγίᾳ δὲ χρησάμενος καὶ ἀνάπλοων, ἀγχιπόρων τῆδε ἀναρτίων πνευμάτων ῥᾳδιούντων πνεόντων, αὐτὸς μὲν σὺν ταῖς ὑφειμέναις ἑπτακαίδεκα, ἄκων εἰς Εὔβοιαν ἐξέκειτο, ἡ πάντας ἀπ' ἀλλήλων ὡς τὰ πολλὰ διεσκεδασμένας· αἱ δ' ἄλλαι κατ' ἄλλα μέρη διεσώθησαν τῆς Εὐρώπης, ὅσαι μὲν ἐς τὰς ἀκτὰς σωτηρίβησαν, μέτα κύμασι διαπαλαίσασαι, κατενηνεγθησαν αὐτανδροι. βουλόμενον δ' ἐκεῖθεν ἐπὶ συχνὰς ἡμέρας ἐξ Εὐβοίας πεζῇ διὰ Θετταλίας ἰέναι ἐς Βέρροιαν, ἀνιέναι τὰς ναῦς καταλείψαντα πρότερον, ἐρρᾴστει μὲν ἡ τῶν πνευμάτων ὕβρις ἐξέ· μαλακώτερον δ' ἐξ ὑποψίας ἀρισβαλεῖν ἤρξατο τοῖς ἰδίοις τὸ πνεῦμα. ὅθεν ἐκ ἄραντες ἐκεῖθεν, ἐδρύθησαν ἐς ὃν διελάσαμεν ναύσταθμον, τῆς Θεσσαλονίκης πόλεως ἄγχιστα.

Β. Οἱ μὲν οὖν πλοίοις νεὼς ἐκπλεῖν ὑπολιπόντες φρουρὰν ταῖς ναυσὶν, ἐπὶ λείαν ὡθοὺς ὥρμησαν, καὶ τὰ πλοῖα τῆδε Τεριβαλλοῖς ὑπεπόντων χωρίων ἐκάκωσαν μάλιστα, ἀνθρώπους καὶ βοσκήματα συναρπάζοντες ἐξ ἀγρῶν, ἐν εἰσίας πυρπολοῦντες, καὶ πολλοῖς δὲ πελέμιον σίδηρον καταφέροντες ἀναιτιωτέρους. τῇ γὰρ μὲν ναυάρχῳ δὲ στόλου κατὰ χώραν μένοντι, ἅτε μηδὲν βραχὺ ἐν ἡ βασιλεὺς ἐκ Βιθυνίας, τῆδε ἐκεῖ πραγμάτων ἐπίτροπον δὲ υἱὸν καταλελοιπὼς Μανουήλ· ὃς ἄρτι καθ' ἡλικίαν δὲ ἔφηβος, φρονιστικὸν

δόμως μακρὰ συγκακοπαθήσας, φῶς λαμπρὸν τῆς
ἐραστικῆς ὑμπιεσίας γεγύμνασεν ἄσκησιν. καὶ δι' αὐ-
τὸ γέ τοι τοῦτ' εἶδε τῆς τοιαύτης πόλεως ὁ βασιλεὺς καὶ
πατὴρ ἐπεστεύκει ἐπιτροπὴν, ἣ κρηπὶς καὶ ῥίζα πά-
σης αὐτῷ τῆς εἰς τὸ χειρόνων ὁς τὰς βελτίους τύχας
κατέστη μεταβολῆς. ἅτε τοίνυν ἐλθὼν εἰς Βερροίας
ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀμφὶ τοῖς τῆς Θεσσαλονίκης ἀγροῖς τῆ τῶν
Περσικῶν δυνάμεως ἐσπουχικὼς ἀγομένη, καὶ ἀσπα-
σάμενος τὸ εἰκὸς, περὶ τῶν φακτίων ἅμφω κατὰ σφᾶς
ἐβουλεύοντο.

Γ. Τοῖς γὰ μὴν Θεσσαλονικεῦσι, τειχῶν ἐντὸς συγ-
κλειομένοις μὲν τῶν ποιμνίων καὶ βουλέων, αὐτοῖς τὰ
ἐγκεκομιδότο τὰ ἐπιτήδεια, καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις χι-
λὸς ἦν ἐκεῖ. ἃ δὲ καθ' ἡμέραν ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἐ-
πίπτον, καὶ τὸ ἐντεῦθεν δυσωδὲς νοσῶν παρεκυλίζε
τὸ ἀέρα. ὑφ' ὧν ἀχθομένοις συνέβαινε σασάζειν λαμ-
πρῶς τοῖς πολίταις. οἷς μὲν γὰρ ἀτήσεις ἦσαν ἀγρῶν,
ἀχθέσθαι ἐκεῖ, τῶν ἀγρῶν ἀμοιμένων. οἷς δ' ἀγέλαι ποιμνίων, ἢ ζεῦγη βοῶν, καὶ ἀπόσα τῶν ἀχθο-
φόρων ζώων, ἀνιᾶσθαι συνέβαινε καὶ αὐτοῖς, αὐτὰ τὰ
θνησιμαῖα οἷά περ φθειρόμενα, καὶ αἰθρίας τὰς ἐπ' αὐτοῖς
ἐλπίδας θησεύσας αὐτῶν. οἷς δ' ἠλειπώτες ἐκεῖ ἀ
πτοία, καὶ τὸ κάρον τοῦ βίου τὸ μὴ βουλόμενον ἐχωρὶς
ὀμάξῃ τῆς ψυχῆς, πάσης δ' ἔρεως κατέρων σωπᾶ-
μαζε παραχῶν καὶ θαρύβων, καὶ κῶ τῶν πλησίον ἀβα-
σανίᾳ τῶν ὀφθαλμῶν ἐτείνετο, καὶ τὰ μανικὰ κατεῖ-
το σφόδρα ἐ γνώμης.

Δ. Τῶν δ' ἄλλων ἀγρημένων διπλῆ, καὶ τριπλῆ μοῖ-
ρά τις αὐτοῖς ἐπιφύετο συφορπιδὸς, διαιρουμένης πέρ-
ας καὶ ἀδικίας ἀδὺ ἐπαύσα, καὶ ἀλλ' ἀγομένη ῥᾳδί-
ως καθάπαξ ἅπλοτοῖς ἄγειν ἐθέλουσι, ἅπερ τὰ αὐθε-
δὲς ὑφηγεῖται τὰς γνώμας, ἐπὶ πονήρῳ τῶν φθειρο-
μένων. οὐτε δὲ αὐτονομίᾳ δικαίων οἶδεν ἀ δῆμος οὔ-
τος, οὔτε νόμους ἀνδρῶν παλαιῶν, οὐδὲ ἐς ταῖς βί-
βλοις ἐχόντων, κἀκεῖθεν τὰ πολιτικὰ ῥυθμιζόντων φρά-
γματα, καὶ τοῖς τῶν ἀσόπων κινήμασιν ὄξυσι πρὸς τὸ
δύσμενὲς νομοθετουμένοις αἰεί. ἀλλ', ὥσπερ θαλάττης
κύματα πᾶσιν ἀγριαίνεσι πνεύμασιν ἀ χῶρος ὑπεί-
κοντα τὰς δυσυχοῦς καταδύσεσι τῶν ἀλκαίων αὐτανδρους,
ὅπως ὅταν τὰς τῶν δημόνων οἰκίας ἐκ βάθρων ἀνα-
τρέποντες, τὸ πολέμιον ἀκρατὲς κῶ τὰς τῶν ἀθλίων
κεφαλὰς ἐπιφέρωσι ξίφος ἀφειδῶς καὶ ξυὶ γε λόγῳ ἐ-
δοκεῖ.

Ε. Πεπλασμένης ἄκρα ἀρτίως οἷς ἡ δῆμος φύσις
φήμης, ὡς τοῖς πλούτῳ ἀγροῖς καὶ βοσκήμασι βρί-
θουσιν, ἀναπεπάσαι τὰς ἐ πόλεως πύλας κρίφα με-
λετηθὲν τῆ βασιλεῖ Καντακυζηνῷ ἢ ζημίαν ἀ φέρου-
σιν, οἷς ἀντίπαλον ἔσεσθαι μοῖραν οἱ πλούτῳ δόξης
ἐφιέμενοι πέφυκε, καὶ ἢ ἀνέῤῥησε τὸ ἀνόμαπος ἢ βα-
σιλέως Ἰωάννου τοῦ παλαιολόγου μετὰ τῆς μητρὸς ἐπὶ
μέσης τῆ διαῤῥήδην ὕμνουν τῆς πάλεως, καὶ ἅμα Ζη-
λωτὰς σφᾶς αὐτὸς ἐπωνόμαζον, πόρμασι χρυσοῖς ἢ ἀ-
κμῇσις ὑπόθυσιν πεφιπίπτοντες, ἐ ἢ δῆμον οἷς συμ-
μαχίαν ἐκάλουν, κερδῶν ἐποίμων ἐλπίσι τοῖς σφῶν
θυμοῖς παραδήγοντες.

ANN. CHR. MCCXLIII.

A que ob idipſum ei Imperator ac pater illius urbis regimen crediderat, quæ ipſi hactenus fundamentum ac radix fuerat fortunæ in melius mutandæ. Cum itaque inde exceſſiſſet Imperator, & circa Theſſalonicæ campos Perſici exercitus ducem offendiſſet, eumque at par erat ſalutaſſet, ambo quid facto opus foret inter ſe deliberarunt.

III. Theſſalonicenſes autem, cum gregibus atque armentis intra muros concluſi, & ipſi rerum neceſſariarum penuria laborabant, & beſtiis deerat quo alerentur. Quæ cum frequentes quotidie caderent, & teter inde odor aerem corrupiſſet, hinc factum eſt, ut cum id cives ægre ferrent, aperta ſeditio oriretur. Quibus enim ruri poſſeſſiones erant, iis agros vaſtari grave erat. Sed & qui pecudum greges, & bovum juga, & jumenta alia quælibet habebant, ii quoque moleſtia afficiebantur, cum & illarum rerum jacere confuſam ſtragem & faſa de illis ſpes ſimul omnes intermori viderent. Quibus autem coæva paupertas inoleverat, anguſta re animum acribus ſtimulis urgente, ſi turbarum & tumultuum novorum cupiditate ſervebant, & oculorum malignitatem in divites intendebant, & furorem animi ſui geſtiebant exercere.

IV. His ita biſariam diviſis, etiam tertia quædam factio acceſſit, plebis colluvies, quæ de jure aut injuria nihil quidquam audit; ſed facile tanquam inſtrumentum a quolibet volente trahitur, quocunque animi præit pervicacia, in perniciem eorum quibus invidetur. Neque enim ejuſmodi homines ſuam libidinem dominam ferre poſſunt, neque conſtitutas ab antiquis leges; qui vitam in libris perpetuam habent, atque inde Reſpublicas ordinando & pravorum affectuum motus corrigendo, hominum felicitati ſemper conſulunt: ſed, veluti maris fluctus euilibet vento ſævienti facile obſequentes infelicia navigia ipſis cum hominibus mergunt, ſic iſti divitum domos funditus evertentes, hoſtilem gladium in miſerorum caput fœde & impotenter ſine ulla ratione incutiunt. *Edit. Pariſ. pag. 421.*

V. Cum itaque fama recens conficta ad populum manaſſet, eos qui opibus & agris & re pecuaria abundarent, damnorum impatientes decreviſſe clam urbis portas Imperatori Cantacuzeno aperire, ii pauperes qui opum & gloriæ appetentes erant ex adverſo inſarrexerunt, & tam Joannis Palæologi Imperatoris quam illius matris nomen in media arbe clare & aperte celebrarunt, iidemque ſe Zelotas nuncuparunt, ſpecioſis nempe nominibus malum propoſitum velantes, & plebem in auxilium advocarunt, parati emolumenti ſpe animum illius acuentes.

VI. Cum igitur ita in arbem quaſi vehemens quidam ventus impetum feciſſet, tumultus per omnem civitatem vagabatur inordinatus, & eancti frequentes domibus ſtatim ejiciebantur, ſæviebantque iſti in divites crudelius quam ipſe foris imminens hoſtis. Nam & opes, quæ in domibus eſſent, latronum more diripiebant, & quoſcunque divitum offendiſſent, eos fœdiſſime jugulabant, & in urbis plateis ei-

ε. Οὔπω δὲ ὧν ἄκρατο βιαίου καταστάντος πνεύματος εἰς τὴν πόλιν, θόρυβος ἅπα
πάντας δημότας ἐπιχωρεῖν ἅπαντας, καὶ πάντες ἀθρόοι τῶν οἰκιῶν ἐξ' ὧν ἐξεχέοντο, καὶ ἐς
ὄξω θεν πολεμίων αὐτοὶ πικρότεροι τοῖς πλουσίοις ἐγίνοντο, τῶν τι ἐν ταῖς οἰκίαις πλη-
σον ἄρπαγμα λῃστικὸν καθιστάμενοι, καὶ αὐτῶν ὅσους ἐντυγχάνον ἀφειδῶς ἀποσφάττοντες,
καὶ πολιτικῶν αἱμάτων κρατῆρας κεκωμένες ἐν ταῖς πλατείαις τῆς πόλεως τὸ γε μὴν

ANN. CHR. MCCCXLIII. vilem ſanguinem large effuſeque hauriebant. Lectiſſimi certe civium & quotquot erant in urbe conſpectiores, in ea mala inciderunt, eo quod bonis abundarent. Ex his porro alii ſtatim popularis inſaniæ impetu pœnas dederunt. Quorum autem adhuc incertum erat quænam futura eſſet ſortuna (& ii quidem deprehenſis plures erant) iis criſticlam vultu præferentibus domi manendum erat, ea vendumque oe quid in foro aut theatris paulo audacius proloquerentur.

VII. Atqoe illi præ metu ſortaſſis exanimati eſſent, niſi eos ſpes quædam ſotis ab Imperatore advenientes ad confidendum erexiſſent, eorumque jucundum videbantur eo tempore laborantis rationis adminicu-
Edit. Pariſ. p. 422. lum: atque hic lenis quaſi Zephyrus eorum curas deſperationi proximas levabat, & quendam velut odorem ſecuritatis ſpirabat. Etſi enim ſpes illæ videntur aliquando ſocium habere mendacium, at ea ſemper illarum vis eſt, ut iſtiuſmodi imagines offerant & proponant, ac tanquam conſolatrices labanti ex deſperatione animo adſint de propinquo, ſpeciebus nempe iis quæ appetitui inſunt adjurantibus. At interim miſeris illis id relinquebatur, id ſupererat, ut eorum mala quaſi per ſucceſſionem continuarentur. Spes autem illæ providentes, nihil aliud eraot niſi voluptatis umbra quædam, & ventus coactus in tetla; quorum ea eſt natura, ut ſtatim perfluant omal ex parte, manere autem plena oequeant.

VIII. Etenim Perſarum quidem duci placebat, obſideri urbem tam a terra quam a mari, ac totis ſtatim viribus oppugnationi incumbi, nec teri tempus nil agendo; quia, ſi ageretur, brevi poterat armis decerni; idque eo magis quod adjutrix jam eſſet externæ obſidionis ea quæ intus accenſa erat civium ſeditio. Imperatori autem minime id placebat, Martyrem colenti Demetrium. Alioqui vero haud putabat oportere, quantum robore præſtaret, in obſeſſorum calamitate oſtendere, ſed ſeditioſos illos fame tandem & premente obſidione fractos, ea pacto ſe atque urbem eſſe deditoros.

IX. Poſtquam autem triginta diebus illic elapſis, res ex ſententia uceedere haud videbantur, reliquas quidem vires mari impoſitas duo Barbarus domum remittit, jubetque ut per maritimam Thraciæ oram renavigent: veritus ne proredente tempore aliqua neceſſitas incumberet, adeoque his opus foret. Delecta autem habito, ſex duntaxat hominum millia penes ſe retinuit. Ea ſecum ducens, Imperatorem ſpe irrita migrantem comitatus eſt, multa in Illius ſuperſtitioſum animum jocatus, multa et-
„ iam incuſans, quod nulla eum ſubiiſſet
„ miſeratio illorum, qui in urbe propter
„ eum extrema paterentur; ſed miſericor-
„ dia quædam patri momenti repulſſet eam
„ quæ conjunctam cum utilitate gravem
„ quandam neceſſitatem afferret. Ira ſe,
„ ajebat ille, ac in apertam demum crude-
„ litatem eradat ea quæ nominatur miſeri-
„ cordia, ac poſtquam utilitatis opinionem
„ brevem attulit, damnum evidenter ma-
„ jus importet.

X. Inde igitur profecti, ſeptimo die Chriſtopolitanas fauces nullo labore per-

A ἔκειτο, ᾗ ὅτου ἡ πόλεως ἄφις ὑπῆρχεν, οἷς δὴ τὸ κακοδαιμονίας ἀλάθη, ᾗ γε δὴ τὸ τῆς οὐσίας εὐδαιμον. πάντων δ' οἱ μὲν θαλάτῃ δίκλῳ ἐδόσαν εὐθυμερὸν ταῖς τῆς δημοτικῆς παρανοίας ὁρμαῖς· ὧν δ' ἐν ὑποψίαις ἔτι τὸ τῆς τύχης ἔκειτο μέλλον, (πλείους δ' ἦσαι τῷ ἁλωκότων συμπίπτω σφᾶς) πάντες δ' ἐσκυθρωπακόσιν ἐαῦτῶν οἰκουρεῖν, φυλαττομένους ὡς τὰ πολλὰ τό γ' ἐν ἀγορᾷς ᾗ θεάτροις παῤῥησιάζεσθαι.

Ζ. Καὶ πάχ' ἂν ὑπεθύμησαν ὑπ' δέους, εἰ μή τινες ἐκ βασιλέως ἔξωθεν ἐλπίδες εἰσπορδόμβαί πως ἀπῤῥοσύνου τε πρὸς τὸ δ'ψυχον, ᾗ τὸ λογιζόμενον ἐ ψυχῆς πρὸς τὸ νῆφον ἀπαλοιοῦπ. μόναι
B δ' αὗται μοχθουμένων ἐωρῶντο τῶπτωτα τίμπαύπα ἀραπὶς λογισμῶν, ᾗ πρός γε, φρεπίδων εἰς ἀπόγνωσιν ὀλισθαίνειν κινδυνωδῶν, πρᾶος φάναι καί τινος ἀπόζων ἐλπίδος ζέφυρος. εἰ δ' ᾗ τὸ ψεῦδος ὁμοσύγεν ἐνίοτε φαίνονται ἀτκημένα, ἀλλ' ὅμω πειαὐπὰ πως εἰδωλοποιεῖν ἐπιφύκεσαν ἀεὶ ᾗ προτυπῶῦαι, καθάπερ ἐκ γενέσεως παρῆσαι παρηγορεῖ πεπτώσαις ἐξ ἀθυμίας ψυχαῖς, πὰς τῆς ὁρίξεως φαντασίας συλλήπορας ἔχουσαι. ἀλλὰ τὸ μὲν πάχτειν ἐκ διαδοχῆς σωνεχῶς τοῖς πλαιπώρους ἐλέλειπο ἐ παρλῶ. τὸ δὲ τῶν ἐλπίδων προμαθὲς, σαιά τις λῶ ἡδονῆς ᾗ διαπόνοις σωπαγομένα πεόν· οἷς τὸ μὲν ἄῤῥ'ῥῶν ἀθρόον ἔνεσι πάντως, τὰ δὲ μένειν
C ὅλως οὐ ἔνεσι.

Η. Τῷ μὲν γὰρ τῶν Περσῶν ἡγεμόνι, πειρατπαιδεῖσιν ἐδόκει τὴν πόλιν ἐκ τε γῆς ᾗ θαλάττης, ᾗ ὅλον τὸ τῆς πολιορκίας ἐπάγειν ἐκ ἔ παραχάμα βίαιον, ᾗ μὴ τρίβειν ἡσυχῆ καθημένους ἔ χρόνον, ἔργοις ἐιὸν τὰ τῆς μάχης ἐν βραχεῖ κρίνεσθαι, πά τε ἄλλα, ᾗ μάλιθ' ὅτι ᾗ σύμμαχον συνέβαινεν τῇ ἔξωθεν ὧδε γίνεθαι πολιορκίᾳ ᾗ ἔ ἐνδοθεν ἀναφλεγομένην ἔ αἰσπόρων φάσιν. τῇ δὲ βασιλεῖ τῶν ἁθλητῶν σωεδόκει, ἔ μάρτυρα τιμῶντι Δημήτριον· ᾗ ἄλλως δ' οὐ φῶτο χρῆναι πῆς ἰχύος αὐτῶ τῶν πιεμένων τὰ πῆς ἔ πολιορκημένων φαίνεθαι συμφορᾶς· ἀλλ' ἀπειρακότας ὑφ' πῆς εα-
D σιασᾶς τῇ τε λιμῷ ᾗ τῇ πῆς πολιορκίας ἀνάγκῃ, καθ' ὁμολογίαν παραδόσειν σφᾶς τε αὖπὶς ᾗ πόλιν.

Θ. Ἐπεὶ δὲ τελευτοθαμέρα παρῳχηκότος ἐπαῦθα χρόνου, τὰ κατὰ γνώμην οὐ δῆθα ἐωρᾶτο, τῶν μὴ ἄλλῃ διώκειν ἀφίεσι διαπόνιον ὁ βάρβαρος ἀλαδὴ ἀπίεναι, ᾗ ἀναπλοῦν ᾗ πῆς Θρᾳκώας αἰλύσας παραλὶν ποιεῖθαι· δεῖσθαι ἴσως μὲ πι τις ἔτι χρείας προῖοιτο ἀνάγκα τῶν προγίνεται σφῶν· ἑξακισχιλίους δ' ἀπολεξάμενος μόνους ἀπόχε παρ' ἑαυτῷ, οὓς ἐπαγάμενος ἐπ' ἀπαλίσεις ἀπαίρεσι σωαπῆαι τοῖς ἐλπίσι τῇ βασιλεῖ, πολλὰ μὲν κατιρωνδεύμενος τῆς αὐτῷ περὶ τὰ θεῖα δεισιδαιμονίας, πολλὰ δὲ μεμφόμενος, ὅτι μαθὲς πεσ' οἷσπερ αὐθ' εἰσῆει τῶν τὰ δεινότατα παχάντων δ' αὐτὸν ἐν τῇ πόλει. ἀλλ' οἷπερ οἷσπερ αὐτάρκεσι μιαρᾶ τινος ἄξιος, τὸν ξυὶ γε τῇ ὠφελί-

μῳ πολλά τινα τῶν ἀνάγκην ἐπιφερόμενον. ὡς οἶναι φασὶ παλάτᾶν οἷς τὸ προφανὲς ἀφιδὲς τῶν τὰ οἴκοθεν τῶδι ἐπωνυμίαν, ᾗ βραχέων μέν τινα τῶν τὰ λυσιπλῶς παρεχομένων δόκησιν, μείζονα δὲ τῶν ζημίαν εἰς τέμφασιν προξενῆσαι.

I. Ἑβδομαῖοι μὲν ἄρα ἱστῆς ἐαῦθεν. τὰ περὶ Χερσόπολιν δοκοῦντι διέβησαν τινά. κἀκεῖθεν ἄν-

Ὅτι ὡς ἠδὴ φιλίας παρδόυμοι, τῇ ἐπιοῦσα διαβαίνουσι πρεσβευόμενοι πολίται, ἡ τὸ μὲν φθινόπωρον ἐν τούτοις ἐτελέσθη. ὁ δὲ χειμὼν τὸ συμφυὲς λοιπὸν τὰς ἀκμὰς ἀνακάλυπτε ψύχους.

A transierunt: atque illinc rursus quasi per fœderatum solum entes, urbes ea in regione dissidentes solicitabant. Atque Autumnus quidem interea abiit. Hyems autem ex eo cœpit ingeniti frigoris stimulos recudere. ANN. CHR. MCCXLIII. Edit. Paris. pag. 423.

CAPUT XI.

I. Gregoras non simplicem historiam scribit. Res toto orbe gestæ quatenus ad Byzantinas pertineant. Byzantii urbis celebritas. II. De Basilio Trapezuntis Imperatore. Ut hujus uxor vidua pellicem Byzantium relegaverit. Ut novum sibi conjugem a patre Andronico Juniore petierit. Legationis mora. III. Mortuo inter hæc Andronico, Cantacuzenus mulieris postulata neglexit. Familiæ Comnenæ jus præcipuum apud Trapezuntios. Ad eos regendos Michael Comnenus Byzantio mittitur. IV. Senatores Trapezuntini summam rerum sibi vindicant vano prætextu. Advenientem Comnenum honorifice excipiunt. Mox procul exportatum in custodiam includunt. Populo non probante, rempublicam administrant. V. Scholarii illorum manibus elapsi, redeunt cum adolescente Michaelis filio. Trapezuntem invadunt. VI. Adversarios puniunt. VII. Princeps Junior in luxum effusus, Scholarios contemnit. Hi Michaelem carcere eductum in solio collocant. Adolescens in custodiam datur. VIII. Scholariorum cum Michaele pactiones. Eorundem auctoritas maxima: Principis nulla. IX. Quam tamen integram postea recuperat.

Α. ΗΜΕΙΣ δ' ἐπειδὴ μὰ μονοειδᾶ τὴν ἱστορίαν Β ἐθέσαι προυθήμεθα, μηδὲ μόνοις πᾶσαν ἀσχολίαν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς παρίσθαι φράγμασιν, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ παρεξέτεινα, ταῖς χρείαις ὑποπίπτοντα συμπλανώμενος εἰς τὴν ἀνάγκην, οἵαις ἔσται κἀνταῦθα λοιπὸν ἡγήμεθα, ἢ τὰς προκειμένας ὑφηγήσεις εἰς τὸν ὑστεραίαν ὑπερθησόμενος, καθὰ καὶ πολλαχῆ πεποιήκαμεν πρότερον, ἐφ' ὅπερ καὶ νῦν τρέψας τὸν λόγον, κἀκεῖναι μεταξὺ ὡς μεταδῶμαι, ὁπόσα κατὰ ταὐτὸ ἐν ἄλλοις ἔθνεσι πέπρακται χρόνου· ἃ δοκεῖ μέν πως ἀλλότρια διὰ τὴν τῆδε τόπων ὑπερβολήν. ἔστι δ' ὅμως καθ' ἕτερον τρόπον οἰκεῖα ἢ πάνυ ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἀφηγήσεσι κοινωνοῦντα. ἃ γάρ τοι βασιλεύσασα πόλις αὕτη, κοινὴ τῆς ὅλης ἐπικράτειας οἰκουμένης ἔστιν ἑστία καὶ κοινὸν πρυτανεῖον· καὶ χοραγεῖ μὲν δαψιλῶς πᾶσαν τοῖς ἅπασι χρείαν. γεωργεῖ δ' αὐτῇ καθάπερ δεσποίνῃ πᾶσα γῆ τε καὶ θάλασσα, καὶ πάντες ἄνεμοι. καὶ ἁρμῷ πανταχόθεν τὸν σιτοπομπεῖον ἴσασι ἀρθέως ἐπιοῦσα χειμῶνος ἐμπλοῦς θέρος, ὑρᾶς τε καὶ φθινοπώρου· καὶ ταυτολόγοις εἰς πάντα ὁλκάδες τε καὶ τριήρεις ἀεί, καρπῶν μὲν ἁπάντων ἄγουσαι γοὰς, πηγὰς δὲ παιδαπῶν ποικίλματα. πάντα γὰρ ὅσα πᾶσιν ἐμπορικῶν γίνεται, ἀπορρεῖ τοῖς κεκτημένοις εἶναι δοκεῖ πως, καὶ φροντὶν ὑδὰν ὑδαμῆ γενέσθαι δύνανται, φησὶν ἂν ἐγὼ μέγα πάνυ καὶ αἰσχυλικὸν τῆς πόλεως θέατρον πεῖθλητόν τινα ποιήσασθαι τὸν ἐπίδειξιν. δι' ἃ δὴ καὶ ἡμεῖς τὰς ποιότητας ἀναγκαζόμεθα ποιεῖσθαι παρεκβάσεις, ἵνα μὴ τὰ τῇδε ἐνίοτε καὶ ἐνιαχόθεν τῶν βασιλευούσῃ τῇδε πόλιν, καὶ τῶν ἐντεῦθεν φράγμασι

I. SED quoniam, quoniam simplicem edere historiam haudquaquam instituimus, neque totam unis Romanorum rebus operam dare, verum & nonnunquam ultra excurrere, utcunque ipsa res in eam nos necessitatem adduxerit, opportunum hoc loco deinceps arbitramur, præsentis argumenti continua serie in crastinum dilata, ut alibi sæpe etiam antea fecimus, nostram hodie orationem alio convertere, & ea omnia breviter commemorare, quæ per idem tempus gesta sunt apud alias gentes: quæ etsi, propter intervalla regionum, aliena videntur quodammodo, sunt tamen alia ratione affinia & Romanæ historiæ proxime conjuncta. Ipsa quippe hæc dominatrix vitæ, communis est totius pene diæcesim orbis domicilium ac prytaneum. Nam C & omnibus omnia, prout cuique usus est, abunde suppeditat; & illi tanquam domino terra universa, mare, & omnes venti famulantur: videmusque illuc affluentem undique vim frumenti magnam, hyeme, æstate, vere, & autumno; & ad eam utrobem perpetuo navigare onerarias naves ac triremes, omnia fluctuum genera & quarumlibet artium inventa apportantes. Quæcunque enim singulis in locis unusquisque habet, ea lognata possessoribus esse quodammodo videntur, ac nihil generosi sapiunt, antequam in magno & universis gentibus exposito hujusce Urbis theatro clarum aliquod sui spectaculum exhibuerint. Hinc fit ut nos ejusmodi excursiones facere cogamur, ne si ea, quæ causam præbuerunt cur aliquando & certis in locis quidpiam Reginæ Urbi & huic Imperio accideret, prægnita haud sint iis qui in hanc suaβαίνοντων συμπτωμάτων αἴτια τῇ pag. 424.

RES EXTERNÆ. * vel, magna fere egere

hiſtoriam incident, ardua & ut ita dicam conſragoſa, & * accurato judicii examine indigere videantur interjecta narrationis intervalla.

II. Ac primum quidem de iis rebus dicturi ſumus, quæ Trapezuntiis per illud tempus acciderunt. Alexio Comneno, Andronici Senioris Palæologi Romanorum Imperatotis nepoti ea ſorore, Baſilius filius heres ſucceſſit in Trapezuntis Imperium. Is uxorem duxit filiam Junioris Andronici Palæologi ſpuriam, nec dia cum ea viaie, & ſine liberis deceſſit. At hæc rerum potita, mulierem quidem illam, cum qua habuerat Baſilius clandeſtinam conſuetudinem, Byzantium exulatum miſerat, una cum duobus ejus filiis infantibus; per legatos autem poſtulavetat, ut ſibi alter maritus mitteretur, qui inter Byzantios genere & ſplendore fortunæ emineret, & Imperatori ac patri acceptus foret, Trapezuntiſque Imperium ex ejus ſententia pergeret adminiſtrare. Cum igitur legati nondum ex Acarnania reverſum eſſe Imperatorem comperiſſent, viſum eſt iis ſubſiſtere, atque ad eum mittere qui ſuum adventum & adventus rationem nuntiarent.

* Vide ſup. lib. 11. cap. 8.

III. Procedente tempore ipſe Imperator Byzantium advenit, nec multo poſt vita functus eſt: publicarum autem rerum curam, Annæ Imperatricis nutu, Joannes Cantacuzenus, magnus tum quoque Domeſticus, ſuſtinere ex eo cœpit. Atque hic ſtatim Imperatricis Irenes petitioni annuere haud potuit; verum ad alias curas animum appulit. Cum enim Trapezuntiorum animos vacillare maalma ex parte animadverteret, non omnibus placere ejus mulieris conſilium intelleait. Lex quippe eſt apud eos pene inviolabilis, ne ab ullo conjuſcunque ſtirpis homine gubernari ſe ultro parianiur, niſi qui ab Comnenis oriundus ſit. Quapropter illius poſtulatis pro nihilo habitis, rectorem illuc miſit Alexii præmorrui fratrem, Michaelem Comnenum, qui ſeatum circiter & quinquageſimum ætatis annum jam attingebat.

Ex Mſ. Pariſ. pag. 435.

IV. Interim ii ea Senatoribus, qui omnium maxime illic & dignirare & opibus pollebant, aliud conſilii ceperunt. Ut enim impune ſummam poteſtatem ludibrio habere poſſent, ac res omnes ferre & agera pro libidine, infantem ea ſpuriis Baſilii liberis unum eapetere ſe ſimularunt, cui titulum Imperii deferrent. Itaque cum ad portum Trapezuntis appulſam Comneni navim conſpicati eſſent, ea quæ decreta fuerant palam quidem & ſtarim æquei non placuit; ne, ſi deprehenderentur, populus impedimento eſſet, auxiliarem habiturus etiam illam manum, quæ duabus Latinis navibus una cum Michaele Comneno advecta fuerat. Sed illum e veſtigio, (ne par erat) honotifice eaceptum, in palatium deducunt. Veſpere autem eundem in aulam tanquam in carcerem includunt. Ea turba vero, qua erat ſtipatus, quicunque ad triremes ſeſe haud recepere, ii partim cæſi, partim in cuſtodias dati. Ipſum Michaelem poſtera die mari impoſitum Eunucho cuſtodiendum mittunt,

A ἐστυγχάνειν τῇ ἱστορίᾳ μίλλωσι, δύσβατά πως καὶ φαραγγώδη φάναι τὰ μεταξὺ χωρία τῶν λόγου δοκῇ, καὶ μακρᾶς τινος ἀκριβείας δεόμενα.

B. Καὶ μὲν δὴ λεκτέον ἡμῖν πρότερον, ὑπόσα Τραπεζουντίοις κατὰ τὸν σωμπεπτωκότα τὸν χρόνον. μετὰ γὰρ τὴν Κομνηνῶν Ἀλέξιον, τὴν ἀδελφιδοῦν Ἀνδρονίκου τοῦ γηραιοῦ βασιλέως Ῥωμαίων τοῦ Παλαιολόγου. Βασίλειος ὁ υἱὸς τοῦ τῆδε Τραπεζουντίων ἐγκρατὴς ἐξεδέξατο, ἔγημε τοίνυν τὸν τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου Συγκάρα Εἰρήνην· ἣ δὴ βραχύ τινα συμβιώσασα χρόνον, ἐτελεύτησε ἄπαις. χήρα δὲ τοῦ ἐγκρατοῦς αὐτὴ, ὑπερόριον μὲν ἐς Βυζάντιον ἀπῳκάλει τὸν ἄνδρωπον, ἣ πρὸς λαθραίαν ἐμίγνυτο κοίτην Βασίλειος, ἀμοῦ τοὺς δύο παῖδας υἱέσθαι· ἅμα τε ἐπορεύετο, καὶ δόκιμον ἄνδρα οἱ πεμφθῆναι ἐξ παρὰ Βυζαντίους γένοι ἐξ δίξῃ πρυχόντων, ὃς ἂν πρὸς βουλεύσεώς τι ἣ τῇ βασιλεῖ ἐξ πατρὶ, ἐξ χρὴ τοῦ αὐτῷ ἥκιστα βουλεύσειν τοῦ ἀρχοῦ διοικεῖν τῇ Τραπεζουντίων. ὅπως πίστιν ἐξ Ἀκαρνάνων ἐπανελαυθότα τὸν βασιλέα ὁρῶσι τοῖς πρόσθασιν, ἐδόξε μένασπις κατὰ χώραν πέμψαι τοὺς ἐροῦντας ἑαυτῷ τὸν τε ἀφιξιν σφῶν, καὶ τὸν τῆς ἀφίξεως ξύπον.

C Γ. Ἐπεὶ δὲ τὸ χρόνῳ χωροῦντος τῇ Βυζαντίῳ ἐξ ὁ βασιλεὺς ἐπεδήμησεν, εὐθὺ εἰς μακρὰν μὲν αὐτὸς ἐτεθράκει, τοῦ δὲ τῇ δημοσίων φροντίδα πραγμάτων γνώμῃ τῆς βασιλίδος Ἄννης Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς ἐτύγχανε διοικῶν, μέγας ὢν ἔτι δομέστικος, πρὸς μὲν τῆς τῇ Τραπεζουντίων ἐγκρατοῦς Εἰρήνης τοῦ ζῆσαι ἐπιτήδειον οὐκ εἶχεν ὁπόθεν, ἀλλ' ἐφ' ἑτέρας ἐτρέπετο σκέψεις. ἰρὼν γὰρ τὸ διαρρᾳγὲς ἐπὶ πολλὰ τῆς τῇ Τραπεζουντίων γνώμης, σωφρὰς μὲ πρὸς ἅπαντα εἶναι τοῦ γνώμας αὐτῆς ἐφυκομίζων. νόμος ἦν ἐκείνοις οἷον ἄφυατα δυνάμενος, μηδ' ὑπ' ἀδικοῦ ἐξουσίας τῇ ἁπάντων γενῶν ἄρχεσθαι βούλεσθαι, πλὴν τῇ ὅσοι τὸ γένος ἐκ Κομνηνῶν ἀνέκαθεν ἔχοντες. ἐξ δὲ τούτου τῇ τοῦτο παρ' ἀδὲν θέμενοι αἴτιον, ἐπὶ τοῦ ἐκείνων ἡγεμονίαν τὸν D τὸν πρωτεπιδάπτου Ἀλεξίου πέμψαντες ἀδελφὸν Μιχαὴλ τὸν Κομνηνὸν, περί που τὸ ἓξ ἐξ πεντήκοντα ἐτῶν γενόμενον ἔχοντα ἤδη τοῦ ἥλικίαν.

Δ. Τῶν γε μὴν ἐκεῖ συγαλαττῶν οἱ μάλιστα πάντων ἐχύοντες ἐξ τι δίξας ἔχειν, ἐξ πλοῦτο δύναμιν, ἐφ' ἕτερον ἐτρέποντο βούλημα· ἵνα ἐξ αὐτοῖς ἐπ' ἀδείας εἶα τῆς ἀρχῆς ἀπορχῆσθαι, καὶ ἄγειν ἐξ φέρειν ταχὺ πράγματα ἅπα τὸ βουλόμενον ὑποτίθεσθαι, ἓν ἐκ τῇ τοῦτων Βασιλείου βριθὺν φρονηματοῦντο ζυγὸν ἐς τὸ τῆς ἡγεμονίας πρόχυμα. ὅθεν εἰς τὸ τὰς Τραπεζουῶτος ἐπίνειον καταπεπλεῦκότα τὸν Κομνηνὸν Διασαμένους, τὰ μὲν βεβυλλμένα ὁρᾶν ἐς πρῶτον δῆθεν ἐμέλε ἐδόκει, ἵνα μὰ φοραθεῖσιν ἐμποδὼν ὁ δῆμος γένηται, σύμμαχον ἔχων ἐξ τῇ ἄρτι συγαπεπλευκύιαν τῇ Κομνηνῷ δυοῖν Λατινικῶν νεῶν δυοῖν. ἀλλ' ἐν τῇ αὐτίκα ξυῒ γε ταῖς ἀναύσαις τιμαῖς δεξάμενοι, πρὸς τὸ ἐκεῖ ἀρχεῖον ἀνήγαγον. γενομένης δ' ἐπέρας, αὐτὸν μὲν ὡς ἐν εἱρκτῇ τῇ παλατίῳ κατέκλεισαν· τῇ δ' αὐτῇ προσαειμένων ὄχλων, ὅσοι μὰ ὁρασμῷ διεσώθησαν ἐς πὰς τειχέρεις, ὡς μὲν κατασκεάρθαι, οἷς δ' ἐς δεσμωτήριον παραπεπέμφθαι γεγένηται. αὐτὸν δ' εὖ ἐς τὸν ὑστραίαν ἥκοντα

τιον

τιον τῇ ἐπαυρίᾳ φρυρὸν ἐπεπόμφεσαν, τῆς ἓξ συγ- A
κλητικῶν μὲν ἐκείνων φατρίας ὑπάρχοντα ἐν αὐτῷ,
ἔχοντα δὲ τὸν τῶν οἰκοῦντί πως αὐτομαστίνων Λι-
μένων τὸν καλούμενον ἐπίτροπον· ὃν ἑξηκοστὸς ἔγγυς
διέχει σταδίους ὁ Τραπεζουντίων μητρόπολις. τύ-
πων δ' ὕπο ξυγκεχυμένων, ὑπὸ δυοῖν ἢ νεῶν
διφασίου συγκλητικῶν τὰ ἐκεῖ πράγματα, πλημ-
μελῶς μὲν ἐν λαθρᾳ, τῷ δήμου φρίκι λοιδορουμέ-
νου, καὶ τάσιν ἐγείρειν ἓξ μελέτης ἔχοντος· διφυῶ-
το δ' ἄων.

Ε. Ἐπεὶ δὲ τοῖς Φ κίνδυνον διαφᾶσιν ἐκεῖνοι
(γένος δ' ἦσαν τῶν Σχολαρίων) ἐς Βυζάντιον ἐ-
πανῆκαν σωθέν, καθάπερ ἐκ πελάγους ἐν κλύδω-
νος ἐς λιμένα τινὰ ἐν γαλήνῃ, ἔργον ἦν ὅτῳ ἂν B
δοκοῖεν * τοῖς διώκουσι ἐκείνους ἀμυνάσθαι ξύμ-
πᾶν· δὴ τὸν βασιλέα Λατῖνοι λόγοις ἐν ὑποκίσεσι
ὑπελθόντες πανοίκοις, ἔπεισαν δοῦναι σφίσιν
εἰς τὸν τῶν Τραπεζουντίων ἡγεμονίαν τὸν τῶ Κο-
μνηνῶ Μιχαὴλ υἱόν, οἰκοῦντα τὴν ἀλικί-
αν ἄγοντα χρόνον. μεθ' οὗτον τρεῖς Λατινικὰς εἰ-
κοσόρους τελέσας, ἐν τῶνδε μβιβλιακόπας, διακο-
σίους ἐς τὸν τῶν Τραπεζουντίων κατέρατε λιμένα
συμπίπτουσιν. Ἐπεὶ δὲ πρὸς ὅπλα ἐκεχωρήκεσαν
ἐνδοθεν οἱ πανοίκεσαντες αὐτοῖσιν, ἐστάσι ἐγείρουσι
τὸ δῆμο κατ' αὐτῶν· ἐν ἅμα ἐν ἡ Λατῖνοι ἐξω-
θεν ἐπλησαμένα δυνάμεις, τάς τε πύλας τῆς πό-
λεως ἀνοιγλάσαν τε, ἐξ ἐκ ἡδονῆ πόνῳ τῶν τε C
αὐτοπάλων τάχιστα ἐγκρατεῖς ἐγεγόνεσαν, ἐν τῶν
σφῶν αὐτῶν ἔσω ἂς διηρτάκεσαν.

ς. Τῆς δὲ ἀγεμονίας αὖτις ἐς τὸν τῶ Κομνηνοῦ
παῖδα περιελυθείσης, καὶ τῶν ἐς ἅπαν ἐπιτηδείων
πάντων Σχολαρίων τὰ μέγιστα ἴδη δυναμένων, νέσις
τῶν πλημθέντων φρὶν ἢ σφῶν ἐγένετο αὖτοι. τῶν
μὲν ἓξ αἰτίων οἱ πρῶτοι ἐ δόξῃ ἐν ἀξιώματι δύο,
ἀσφαλειῶ τε ἔδοσαν τιμωρίαν, ἐν τὰς οὐσίας ἀφῆ-
ρίωνται. ὅσοι δ' ἐκείνων δεδύπραν ἐν τελέτων ἔσχον Φ
πάλιν, τύποις δ' ὑπερέχειν χεῖν καπνῷ φέρο διάπαν
ἓξ βίω.

Ζ. Λίγα πρὶν ὅλως τρεῖς ἐξέλθειν ἐνιαυτὸς, τῆς ἀρ-
χῆς ἐκ ὁ νίος ἐκβέβληται ἡγεμών. ἐν ᾧ δὴ οὗτοι πο- D
νηράμβους τῶν τῶν φρεσβυτέρων ἐκείνων Σχολαρίων
παραίνεσιν, ἀλλ' ἄλλα ἐντρπι, ἐν πονηρῶν ὑπο-
σὶ, νύκτωρ ἐν μεθ' ἡμέραν τροφαῖς ἐν πότοις ἀδιάστρον ἐχόλαζε, ἐν αὐλητρίσι ἐν ὀρχηστρίσι διατέλει συ-
νεστιλγαίνων, ἐν τὰς ἡγεμονικὰς θησαυρὰς τῶν Τρα-
πεζουντίων ἀναλίσκων ἐν τοῖς ποιοῦσι. ὡς ἀγανακ-
τήσαντας τοὺς Σχολαρίους, μεταπέμψασθαί τε τὸν πα-
τέρα τοῦ νέου ἡγεμόνος ἐκ τῶν Λιμένων Μιχαὴλ τὸν
Κομνηνὸν (ἔτυχε γὰρ ἐν ἡ λατῖνων αὐτὸν ἐκνομίας ἐ-
κεῖ προτιελάσαντας) ἐν αὐτὸν μὲν τοῖς ἡγεμονι-
κοῖς ἐγκαθιδρύσασθαι θρόνοις· τὸν δὲ παιδεκλοῦ,
δέσμιον ἐς τὸν τῶν Βυζαντίων ἐπάνοδον φρουρᾶν.

Η. Τὰ γὰ μὲν ἡγεμονίαν ὕπο ἓξ ἐξωσάμβους ὁ Κο-
μνηνὸς Μιχαὴλ, ἐν πάλαι μὲν ὁ πατὴρ ἐν διαδοχᾶς εἶχε κτησιγονικῆς, ἑαυτὸν δ' ἀπαλλάξαντος, Α-
λάξιος ὁ τῶν ἀνδρῶν ἀδελφὸς, ἐν μετ' ἐκεῖνον, ὃς γε εἰρήκεμβν, ἓξ ἐ μεταξὺ δυοῖν μεταλλαγῶν
οἷς τῶν κατελυθέντα ξυνέβαμβν, ἐπέραινεν ἐφ' οἷς ὁμωμόκει. τὰ δὲ ἐν, αἱ συμφοραὶ καὶ
τὰ ἁμαρτήματα, ὅσα γε τῆς Σχολαρίας, αἰτίους ὑπάρξασι τῆς ἡγεμονίας αὐτῷ, ἐν δυνάμει
τῶν ἄλλων συγκλητικῶν μεταπάντων μείζω ἐν ἡγεμονικὸν, σωνέθητο. χρῆμα μὲν αὐτὸς δια-
σώζειν ἐγκρατείας. ἐ δ' ὅσα φράσασθαι μέλλει πάντων εἶναι προβουλεύτης ἐν ἓξηγητὰς σφᾶς,

qui & ipſe cum illi Senatoribus ſocietatem coiverat, & iis quos Limnios vocant tum temporis præerat; qui locus Trapezunte diſtat ducentis fere ſtadiis. His ita perpetratis, a duobus ibi aut tribus Senatoribus Reſpublica adminiſtrabatur, perperam quidem & clanculum, populo ipſis convitiante & ſeditionem meditante; adminiſtrabatur tamen. RES EXTERNÆ.

V. Poſtquam vero ii qui ea hoc periculo ſalvi evaſerant (erant autem ii ex familia Scholariorum) Byzantium reverſi ſunt, tanquam ea pelago & maris æſtu in portum aliquem ac tranquillam ſtationem, in id unum incubuerunt, ut exactores illos quacunque poſſent ratione ulciſcerentur. Annam itaque Imperatricem dictis promiſiſque omnibus induxere, ut ſibi Michaelis Comneni filium, qui tum ætatis annum vi geſſimum agebat, Trapezuntis Imperio præficiendum daret. Tribus igitur Latinis triremibus mercede conductis juvenem imponunt, ac decimo poſt die ad portum urbis Trapezuntis appellunt. Tum ad arma euntibus rerum novarum auctoribus, ſeditio adverſus eos facta a populo. Simul foris advenientes Latinorum manus armata urbis portas perrumpunt, ſtatimque & nullo labore potiuntur adverſariorum; nonnulla etiam ex eorum bonis diripiunt.

VI. Sic igitur devoluta ad Comneni filium poteſtate, cum Scholarii, qui id ægre tulerant, plurimum jam auctoritate pulſarent, ea quæ ſuperiori tempore in eos commiſſa fuerant, in hunc modum vindicata ſunt. Inter conjuratos qui duo ſplendore fortunæ & dignitate eminebant, capitis pœnas expenderunt, ac bonis ſpoliati ſunt. Qui vero ſecundum ac tertium ab illis gradum obtinebant, ii omnes perpetuo exulare juſſi. *Edit. Pariſ. pag 426.*

VII. Sed & ipſe annis oondum totis tribus elapſis exturbatur ſolio novus Princeps. Nihili enim factis ſeniorum Scholariorum conſiliis, æqualis æqualibus gaudebat; atque ita juveniliter laſciviebat, noctes dieſque luxui & compotationibus licentius indulgebat; eum tibicinis & ſaltatricibus libidinabatur, ac Trapezuntiorum Principum ærarium in eos uſus exhauriebat. Hinc factum eſt, ut indignati Scholarii, junioris Principis patrem Michaelem Comnenum ab Limniis accerſerent (quippe & Eunuchus, a quo ille detinebatur, præmortuus erat) eumque in ſolio Imperatorio cullucarent; petulantem vero juvenem in Byzantinam cuſtodiam vinctum ablegarent.

VIII. At Michael Comnenus, accepta in hunc modum poteſtate (quæ priderem ad ipſius patrem tranſmiſſa a majoribus fuerat; ea autem mortuo, pervenerat ad Alexium fratrem; ac tandem ad iſtum, ut diximus, juvenculis duobus interjectis, devoluta fuerat) ea quæ juraverat implevit; pactiones dico & ſancita jurejurando cum Scholariis fœdera; qui ut impetraret effecerant, & majorem quam cæteri Senatores ſummamque auctoritatem obtinebant. Convenerat porro, ut inſignia quidem poteſtatis ipſe retineret; eorum vero omnium, quæ in poſterum gerenda eſſent, ipſi præſides ac diſpenſatores forent, & rerum ſive palam ſi-

* ſcrib. τοῖς δίωκουσι ἐκείνους

RES EXTERNÆ.

ve ſecreto agitandarum arbitri atque auctores.

IX. Procedente autem tempore, quia & populus illorum oderat arrogantiam, & eorum qui perierant factio ipſis contraria potens jam evaſerat, adjuvante populi in Scholarios odio, ortæ inter utroſque rixæ ac diſſenſiones in eam neceſſitatem eos adduxerunt, ut Michaelis Compeni poteſtatem ſummam eſſe iis expediret. Eo factum eſt, ut iſte Imperatoriam auctoritatem firmam & ſtabilem haberet, neque ei deinceps quiſquam obſtaret, quominus quidvis ex ſententia facere poſſet. Atque hæc ita ferme ſe habuerunt.

A καὶ ῥητῆ καὶ ἀποῤῥήτων ἐπιγινώμονας καὶ βιβαιωτάς.

Θ. Τῷ δὲ χρόνου ῥέοντος, ἐπειδὴ τὼ στρῶ αὐθάδεσθαι ὁ, τε δῆμος ἐμίσει, καὶ τὸ στρίσιν ἀντιαίμενον τῷ ἀπολωλότων μέρος εἰς τὸ διώκεσθαι ἄδην ἐφυχώρει, τῶν τὸ δῆμο πρὸς ἐκείνους ἀπέχθειαν ἴσχε ἐπίκουρον, ἔτι δέ τι καὶ φάσις ἀναφύεσθαι μεταξύ, πρὸς ἀνάγκας ἦγον ἑαυτῶν δοῦναι τὴν τῶ Κομνηνῶ Μιχαὴλ αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν. ἀφ' οὗ δὴ ξυμβαίνει αὐτὸν ἐν βιβλίῳ κατέχειν τὰ τῆς ἡγεμονίας σαφέστερα, μηδενὸς ἐμποδὼν τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τῶ γενέσθαι καθεστάναι. καὶ πῶς μὲν τῷδέ πη ἔχει.

Edit. Pariſ. pag. 437.

CAPUT XII.

I. Rei frumentariæ inopia Byzantium aliæque urbes laborant. Ejus mali cauſæ duæ. II. De Capha Genuenſium colonia. Latini mercaturis dediti; præſertim Genuenſes. Ut colonias in oris maritimis conſtituere ſolcant. III. Caphæ urbis parva initia. Ejuſdem incrementa & vires. IV. Genuenſium incolarum faſtus. Scytham indigenam unus gladio interimit. V. Scytharum Princeps iraſcitur. Latinos jubet ſua urbe excedere. Contumaces obſidet. VI. Contemnitur ab obſeſſis, & variis cladibus afficitur. VII. Romanæ urbes interim, ſolitis commeatibus intercluſæ, advecto ex Aſia frumento ſuſtentantur. VIII. Trapexuntii in Latinos accolas ſæviunt.

EAdem tempeſtate Byzantiam, & pleraque in Thracia Romanorum urbes, rei frumentariæ inopia laborabant. Turci enim, dum civilibus bellis Romani diſtringebantur, frequentes ex Aſia inturſiones faciebant, & tam *monoribus quam triremibus impune in Thraciam advecti, vigentibus præſertim fegetibus, agros incendebant, jumenta abigebant, viros mulieresque in ſervitutem redigebant, omnia denique acerbiſſima perpetrabant; ſic ut agri deſerti & inculti remanerent. Prima hæc igitur ratio extitit, cur fame Romani urgerentur. Altera autem & gravior, quod frumenta illa, quæ ſolebant ab Euxino ponto quotannis commeare, haud veherant. Cuius quidem rei cauſa hæc fuit.

*unios remorum ordines habentibus.

II. Fundata eſt a Latinis Genuenſibus colonia, quam accolæ Caphas nuncupant, diſtatque a Mæotico Boſphoro ᾱccc. ſtadiis, ſita propter ſiniſtram Euxini ponti latus, ſi quis Septentrionem verſus navigare ac Borealem polum & Helicen habere ob oculos velit. Cum enim omnes Latini, ac præſertim Genuenſes, vitam ut plurimum agant mercaturæ & navigationum laboribus vexatam, atque inde pecuniam cogant tam publicam quam privatam, communi pridem ſcito ac decreto eorum Reipublicæ ſaluberrimo cautum eſt, ut fœdera & amicitias jungant cum rectoribus earum urbium maritimarum, quaſcunque commodi & ab aceeſſu ventorum ſecuri portus circumfuſis vel allabentibus maris fluctibus aliunt. Nam cum ad ea loca appelliere, merceſque illic dando accipiendoque mutare eos neceſſe ſit, non prius id facile eſſe putaverunt, quam ſi amicos ſibi facerent eos Principes, quibus opportunæ illæ ſtationes propriæ obtigiſſent. Ubi itaque promiſerunt vectigalia ſe ſoluturos, ut πρότερον ἴδοξε ῥᾴδιον σφίσιν εἶναι, φιλίας γίνεσθαι, οἷς τῷ ὁρμητηρίων ἐγγυήσειν εἶναι συμπίπτοντι. φέρως πείσαι παρίχεσθαι ὑπισχνούμενοι, καθ' ἑπόσῳ ἐν οἷσι

B Α. ΕΝ δὲ τότῳ τῷ χρόνῳ πᾶσαι ἐπέζεσε σὶν Βυζαντίους τε καὶ πλείστας τῷ ἐν τῇ Θρᾴᾳ Ρωμαίων πόλεων. τῷ γὰρ τοι Ρωμαίων τοῖς ἐμφυλίοις πιεζομένοις πολέμοις, συχνὰς ποιεμένοι τὰς ἐφόδους οἱ ἐξ Ασίας ἀδῶς μοτόρσι καὶ τριήρεσιν ἐς τὴν Θρᾴκιλλα πειρώμενοι Τοῦρκοι, καὶ μάλιστα ἐν ἀκμῇ τῶ σίτε, πᾶς τε χώρας ἐνεπίμφρασαν, καὶ τὰ ἀπὶ ἄλλαιον, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας λωδραποδίζοντα, καὶ πάντ' ἐποίουν τὰ χαλεπώτατα. ὡς δοίκητόν τε ἐξ ἀγεώργητον ἐντεῦθεν καταλειφθῆναι τὴν γῆν. μία μὲν δὴν αὕτη αἰτία Ρωμαίοις γίνεται τῶ λιμῶ. ἑτέρα δὲ καὶ μείζων, ὅτι τὰ ἐκ τῶ Εὐξείνου πόντου κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐνιαύσιος κατέσα σιτηπομπία, ἐξ αἰτίας ἐπαύσαν τινὸς τὸ ἄπαν.

C Β. Ἐς δὲ Λατίνων τῷ ἐκ Γενούης ἄποικος πόλις, ἣ πρὸς τῷ ἐγχωρίων καλεῖται Καφᾶς, καὶ τῶ πρὸς τῇ Μαιώτιδι Βοσπόρῳ τεμαχοσίους καὶ χιλίους σταδίους διέχουσα, παρὰ τὰ δεξιὰ τῶ Εὐξείνου πόντου εἰσπίπτοντα πλόοι. εἴ τις πρὸς ἄρκτους ποιεῖσθαι τὴν ἀνάπλουν ἐθέλοι, καὶ τὸν τε βόρειον πόλον καὶ τὴν Ελίκλα ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν. εἰωθότες δὴ τοῖς Λατίνοις, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκ Γενούης, ἐμπορίαν τε πλεῖσα καὶ θαλαττίῳ βίῳ προσαλαπωρᾶσθαι, καὶ τὰς τῷ χρημάτων προσόδους τῷ τε κοινῶν καὶ ἰδίων ἐντεῦθεν περιζέσθαι, δόγμα κατὰ κοινὸν ἐκ πολλῶ κατέστη καὶ ψήφισμα τῇ σφῶν πολιτείᾳ τὰ μέγιστα ὠφελοῦν, αἰσθομένους δὲ φιλίας συντίθεσθαι πρὸς τοὺς τῷ παραθαλασσίων πόλεων ἡγεμόνας, ὁπόσας λιμένες ἀγαθοὶ περιελύζουσί τε καὶ προσαλύζουσι, καὶ ἀνέμων οὐ διδάσκει πλύδωνας. ἀναγκαζομένους δὲ ἐς τοὺς αὐτόθι πόπους καταίρειν, καὶ τὰς ἐμπορικὰς χρείας διδόναι τε καὶ λαμβάνειν, οὐ πρότερον ἴδοξε ῥᾴδιον σφίσιν εἶναι, φιλίας γίνεσθαι, οἷς τῷ ὁρμητηρίων ἐγγυήσειν εἶναι συμπίπτοντι. φέρως πείσαι παρίχεσθαι ὑπισχνούμενοι, καθ' ἑπόσῳ ἐν οἷσι

τὸ σωύθημα γίνοιτο ἑκατέρωθεν πᾶξιν, καὶ χρειωδῶν ἁπανταχόθεν ἀπάντων εἰσομίζοντας ἀφοτιδιαιτατ' ἐξουσίαν ὠνεῖσθαι τοῖς * βουλομένους, καὶ οὕτως ἐπὶ ῥητοῖς τὸ συγκεχωρῆσθαι δεξάμενοι, καπηλεῖα καὶ νομὰς ἐπαύλιων πρὸς τῇ ἑαυτῶν αὐτοχείρους καθίδρας τε καὶ οἰκήσεις, καὶ ὅσα πρὸς ὑποδοχὴν ἐπιχρῶντ' ἂν εἴη τῇ ἀγωγίμων.

* Fort. τοῖς βουλομένοις.

A

Γ. Κατὰ δὲ τὸν τρόπον ἡ πόλις τισὶν ἑτέροις πρότερον καὶ ἡ ῥηθεῖσα πόλις φείδε τοῖς ἐκ Γενούας Λατίνοις, προστελλυδόσι πρότερον τῇ τῶ Σκυθῶν ὑγιμόνι, καὶ τὸ εὐδόσιμον εἰλαφύσσειν ἐκεῖθεν. Ὅπισά γε μὴν ὡς ἔχει τὴμφερὲς τείχους ὁμοῦ καὶ μεγέθους ἄθυς ἐατίσει ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ πάρρω τῇ σκόλοψι βραχύ τινα χῶρον ἀείσαντες, ἀπὸ τοῦ χείσου φύσιν αὐτόν. πρῶτα δ' ἕπεσθαι τῇ καταβραχὺ προεύντος τῶ χράσει, λίθους ἐκ τῆς ἐκ θαλάττης κομίζοντες, οἰκίας ἐς τὸ πλάτος καὶ μῆκος φυκοδόμουν, πρὸς πολὺν ἡ αἴρα ἡ ὄρφνη ἀναφέρεσθαι. ὡς δὲ βραχεῖ τῇ χρόνῳ πλοῦτος ὁ κατὰ τὴν * ἐσθῆτα κατὰ τὸ λιλυθὸς φράξασθαι * τύπου. φορτάσει δ' οἰκιῶν πλούσιον ἔτι τῇ μειζόνων, ἡ χρείας δόθεν τῶ εἰσκομιζομένων ἀναγκαζούσης, καὶ τῶν πρὸς τὸν πράσιν τῇ ἀγορᾶν προτιθεμένων ὠνίων, ἀρυχωρότερους ἐτίθεντο τοὺς τῶν σκολόπων τε καὶ πέφρων ἕλικας, καὶ τειχῶν ὑπετίθουν κρηπίδας, μειζόνων ἐλπίδων ἐπαγγελίαν ἐχούσας· καὶ ὅπου σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ τιθέντες, πόλιν ἐχυρὰς τῷ τειχίσματος ἔχουσαν κατεσκεύαζον. ὡς δὲ βεβαίως τὸν τῶν ἐποικοδομῶν ἀσφάλειαν ἔδη κεῖθεν, καὶ μὴ δυσχερὰς ὑφ' ὁπωσδήποτε ἔχειν πολιορκεῖσθαι.

* πεπτρίτου.

B

Δ. Τῷ δὴ τοιούτῳ προτερήματι τὸς Λατίνους ἐπαρθέντας, πρὸς τὸ ὑπεροπτικώτερον αὖξειν συνέβαινε τὸν σφῶν αὐτῶν συγγενοῦ τὰς αὐθαδείας κυλίδα. ὡς ἐκ τῆ μείζονος ἕδους ἡ * τὰς κατὰ συνόθειαν προσιοῦσι Σκύθαις τὰς ἐπουσίους διδόναι ἄρτι τοῖσιν θρασύτερον λόγον ἀποδὺς ὑεί τινι τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ Σκυθῶν, τις τῶν τὰ ὦνια κεκτημένων Λατίνων, μύωπι πέπληκται πρὸς τὸ Σκύθου. ὁ δ' ἀΐδυς ἀνεῖλε ξίφει ἡ παίσασα. καὶ θόρυβος ἐντεῦθεν αὖθ' ἡ ἀγορὰν διατείδασθαι πάνυ πλείστους.

*Legendum, ταῖς

C

D

Ε. Τῦτο πρὸς αὖτα χαλέψαν τῇ τῶ Σκυθῶν ἀρχηγῷ, ὀργῆς ἐπεπράχει πλήρη καὶ θυμοῦ βαρβαρικὸν μᾶλλον· πιεζρόσεσιν δὲ ἑαυτὸ τῷ μείζονι εἶναι τὸ πρᾶγμα φοῦτο, πρὸς μέσῳ αὖτα τῷ ἡγεμονίαν καὶ ἐπικράτειαν γεγονός. καὶ πέμψας, ἀπαλλάττεσθαι τὸν οἰκεῖον τόπον ἡ ταχίστω ἐκέλευε τὸς Λατίνους. οἱ δὲ πρὸς ὅπλα χωρήσαντες, καὶ ἡ πόλιν ἀσφαλισάμενοι, τραχέσι λόγοις καὶ ὑπερηφάνοις τὸς ἀρίστους ἀπέπεμψαν. τῦτο πρὸς ἐκάτω εἶχεμον ἡ Σκύθῃ ὀργῇ ἔτι· καὶ μοῖραν ἀπολεξάμενος Σκυθικὸν, καὶ μάλα ἄλλων, καὶ ἀνέσει πέμπων ἄλλων ἐπ' ἄλλῃ συχνὰ πρὸς πολιορκίαν αὐτῶν.

ς. Ἀλλ' ἐκεῖθι τὸς ἐπάλξεις ἐνδοθεν καταφράξαντες ἀνδράσι καὶ ὅπλοις, καὶ πᾶσι μηχανήμασιν ἐκβόλοις, πολλὰ τῶν Σκυθικῶν καπυλῶν βελῶν ἄλλως τε καὶ θαλαττοκρατοῦντες αὐτοί, καὶ ἡ τῶν ἐπιπλοΐων ἀφθονίαν ἐκ θαλάσσης ἰσκομιζόμενοι, πιεζέλαχίσε τὸς ἐκ Σκυθῶν ἐφόδους τε καὶ πιεσπαστικὰς ἐπίθεσιν. καὶ πάλι μᾶλλον, ὅτι τελέσαι πλείστας πιεπλέοντες τε καὶ παραπλέοντες πᾶσαν ἡ τῶν Σκυθῶν παραλίαν, δύο τὰ χαλεπώτατα σφίσι ἀφυξίνους. ἦν μὲν ὅτε μεδαμῆ καταίρειν ἐκ φορτηγῶν ὁλκάδων οὐδ' ὑπτιοῦν σωτηρίως ἀγορᾶς καὶ πράσεως ἕνεκα. ὁ σφόδρα ἐκείνοις ἐλύπει, τὸ, τι περιττὸν αὐτοῖς ἔχοιμι, καὶ τὸ

RES EXTER. NÆ. *Edit. Paris.* pag. 423.

quanta & qualia utrinqua convenerit, & ea quæ usui sint, undecunque advecta, libera emeodi copiam cuilibet facturos, atque ita certis legibus datam licentiam acceperunt, diversoria & tabernas ædificant, ubi sedere ipsi possint & habitare, & apothecas capiendis mercibus pares habere.

III. In hunc modum & illa quam diximus urbs ante annos non multos fundata est a Latinis Genuensibus, postquam nempe Scytharum ducem convenissent, & facultatem ab eo accepissent. Non tamen & muris & magnitudine, ut nunc is habet, ita statim ab initio fundata est. Sed breve quoddam agri spatium fossa & vallo cum definiissent, habitarent illic absque metu. Pedetentim deinde & paularim, procedente tempore, lapidibus terra ac mari convectis, in latum & longum ædificarunt, tecta ipsa in altum attollentes; sic ut tuttim plus spatii quam sibi datum fuerat brevi tempora occupaverint. Plura vero & majora ædificia aatrumendi causa (quasi importatæ farinæ & res ad vendendum emendumque propositæ exigerent atque cogerent) fossarum & vallorum ambitum latius porrexerunt, & ex jecerunt murorum fundamenta, quæ majus aliquid pollicerentur: atque ita parvis parva incrementa addendo, urbem munitionibus firmaverunt; ita ut jam in tuto esset habitantium salus, nec facile ab ullo obsideri possent.

IV. Eo successu animi Latinorum sic elati sunt, ut arrogantia, quam illi labem ingenita n alioqui habent, majorem in modum aucta, jam quali superiore de loco Scythis de more adeuntibus responsa redderent. Itaque eum insolentius uni eorum Scytharum, qui in foro erant, respondisset ems ex Latiois mercatoribus, eum Scytha stimulo percutit. Ille eum a quo percussus fuerat, gladio interimit. Tumultus inde plurimus forum pervagatur.

V. Ea re audita Scytharum Princeps ira pereitus & spiritu barbarico plenus (nam maximo sui contemptu factum esse duxit, ut in medio suo Imperio mediaque ditiona facinus illud perpetraretur) ad Latinos mittit, qui jubeant facessere eos quamprimum ab illo loco, utpote suo. At illi ad arma eunt, munitaque urbe, legatos aspere ac superbe allocuti dimittunt. Id vero Scytham vehementissima ira denuo efferat. Scytharum itaque partem legit; cum aliam statim adjungit, nec cessat alios super alios mittere urbem obsessuros.

VI. At hi muolto introrsum vallo virisque armisque, ac tormentis cujusquemodi pag. 429. missilibus, Scythica tela prorsus irridebant. Ad hæc, quia maris impetio potiebantur, & retum necessariarum copiam omnem sibi inde comparabant, idcirco Scytharum impetum & circumstantes exercitus minimi faciebant: & quod majus ast, triramibus quamplurimis totam Scytharum maritimam oram circum ac præter vecti, duplicem illis molestiam eamque maximam exhibebant: primo quia nusquam appellere emendi ne vendendi causa patiebantur navem ullam onerariam; quod illos quidem valde angebat, quibus minime utile esse id quo abundarent,

ac minime parabile id quo egerent: deinde quia navibus exilientes aliquando & certis in locis, multum prædæ ex Scythia agebant in triremes; ita ut obſidionis ordo invertereturt, & magis obſideri Scythæ viderentur, quam obſidere.

VII. In hiſ cum eſſet multum tempus conſumptum, cœpere interim Romanæ urbes laborare inopia frumenti, & eorum ciborum, quæ ſale condita ex Mœoride viciniſque fluviis afferuntur. Cæterum ſi quorum incolume judicium eſt, mirati poſſint, quomodo intercluſis iis qui antea fuiſſent commeatibus, curaverit ſtatim Providentia, ut vix alia pareret frumento advehendo. Jonia enim, & Phrygia, ac præterea Bithynia, & agrorum quidquid ultra eas provinciarum Perſarum maioribus colitur, multum frumenti urbibus tum ſuppeditarunt, quas ſemianimes in hunc modum rurſus cœleſtis dextra erexit ac roboravit.

VIII. Eam Latinorum contumaciam adverſus Scythas cum Trapezuntii animo reputaſſent, reverentutque ne ia ſe ſimile aliquid incœpetatent ii Larini, qui & ipſis pariter vicini habitabaot, circumfiſuot ſubito, ac pleroſque gladiis concidunt. Qui vero ſuperſtites inde evaſere, eos humiliores poſtea experti ſunt Trapezuntii. Et hæc quidem ita ſe habuerunt.

A ἐκβίου ἀνιπτόποδα. Δίκτυον δ' ὅτι τὴν τῶν ἀκανθώδης ἐϊσι καὶ ἐνιαχῆ, πολλὰ ἐκ τῆς Σκυθικῆς καπήγου τὴν λείαν ἐς πλοῖα τριήρεις. ὡς ἀντεστράφθαι τὰ τῆς πολιορκίας, καὶ πολιορκεῖσθαι μᾶλλον τοὺς Σκύθας δοκεῖν, ἢ πολιορκεῖν.

Ζ. Ἐν δὲ τοῖς τοιούτοις μακρᾷ μεταξὺ τελουμένου τοῦ χρόνου, εἶτα τι πάσης τοὺς Ρωμαίων πόλεις, καὶ ὅσα τῆς περιχώρου ἰδωδίμων ἐκ τῆς Μαιώτιδος καὶ τῆς ἐγγὺς ποταμῶν, συνελέχθη. ἔξεισι μέντοι θαυμάζειν, ὁπόσοις μὲν ἐξετάσειεν πως τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς, ὅπως ἀποκλεισθείσης ὑπὸ τῆς ἀνθρωπομετρίας, ἐμέλησε δ' ὑπὲρ τῆς προνοίας σιτοπομπίας ἐνίοις ἀνωγέναι θύραι. Ἰωνία γὰρ, καὶ Φρυγία, καὶ πρὸς γε Βιθυνία, καὶ ὅσον ὑπέκεινα χῶροι χώρας Περσικαὶ γεωργοῦσι, πολλὰ B ἐχορήγουν τηνικαῦτα τῇ εἴπερ πόλεσι, καὶ ψυχορραγούσας ἢ θεία πάλιν ὕπνος ἀνίστησι χείρ.

H. Τῷ γε μὴν Λατινικῷ κατὰ Σκυθῶν ἐκείνῳ ἀνθάδεσιν εἰς τοὺς Τραπεζουντίους βαλλόμενοι, καὶ δείσαντες μὴ καὶ κατ' αὐτῶν τι πανηρέσωσιν ὅμοιον καὶ οἱ παρὰ σφᾶς προσοικοῦντες ὁμοίως Λατῖνοι, πειρῶνται αἰρεῖδαι, τοὺς μὲν πλοίοις ἔργον ἀπέργασε ξίφος· οἷς δὲ περιελθεῖν συμπίπτει, τούτοις δὲ * παρεστέτηκεν ἐκχωρῆσαι Τραπεζουντίοις ἀφεῖναι τὰ λοιπά. καὶ ταῦτα μὲν τῇδέ πη ἔσχε.

Edit. Pariſ. pag. 430.

CAPUT XIII.

I. Bella & civiles motus per totum fere orbem. Divinæ Providentiæ conſilia. II. Spinula & Sertorius Genua exacti. Duces ex plebe creati. III. Ægypti Imperium diviſum, & fraternis diſcordiis debilitatum. IV. Mauri in Hiſpaniam irrumpunt. V. Britanni in Galliam. VI. Aſiæ Principes, ex Scythis oriundi, inter ſe præliantur. VII. Latini fœderati in piraticas Perſarum naves claſſem armant. Ad Smyrnæorum portum appellunt. Arcem capiunt. Minimum deinde promovent.

I. QUAS autem conſtitutum eſſet divinitus eo tempore, & generali numinis decreto ſanctum adverſus omnes pariter gentes, ut & Imperia & poteſtates & omnes tum Democratiæ quam Ariſtocratiæ turbarentur, inteſtinis ſeditionibus agitatæ, ac bellorum civilium quaſi flabellis ventilatæ; nulla pars uſpiam ferme relicta eſt, quæ illam calamitatem, ſi non atque ea æquo, at plus minuſve participaverit. Ea enim Dei decreta ſunt, quæ omnem humanam rationem ſupergrediuntur; niſi quis forte conjectura aliqua ductus, Deum dicat voluiſſe vitiis invetetatis laboranti, & maculis quibuſdam penitus inſidentibus corrupto orbi, largiri puriorem & omni terreno mole altiorem pœnam, ut liber excelſuſque, & pacis recreatus amœnitate, æquitatiſque & juſtitiæ præceptis ac regulis obtemperans, tandem aliquando reſpiraret.

II. Ac primo quidem Larini Genuenſes a Tuzum illum, quem ob ipſo ligone ad Ducis dignitatem b duobus ante annis erexerant, conſpiratione facta mox ejiciunt, Nobilibus videlicet in eum clam inſtigaris a Spinula & Sertorio; qui Tuzo rerum portio, ejecti ex urbe per ſummam ignominiam fuerant, ob eam nempe cauſam, quia populus eorum dominatum perveniſſe ad magnam p·rentiam, &

a Simonem hiccanegram. *Vide Notas.* b binos quinosque

C Ὥσπερ δὲ ὑφ' ἑρίσματος τῷ τῶν τὸν χρόνον, καὶ κοινῷ τινος δόγματος ἐκ Θεοῦ κατὰ πάσης ὁμοπυρωθέντος τοῖς ἀνθρώποις, ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας, καὶ ὅσαι δημοκρατίαι, καὶ ἀριστοκρατίαι, συγκεχύθαι σασιαδείσας ἐφ' ἑαυτάς, καὶ πρὸς ἐμφυλίους ἀναρριπισθείσας μάχας, κἂν κάμοὶ χεδὸν ἐλλείπεται μέρος, ὃ μὲ τῶν πάντων παραπολλαύειν δεῖ τοῦ, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸ ἴσον δύνασθαι τρόπου, ἐς γε τὸ μεῖζον ἕκαστον. κεῖσθαι γὰρ εἶναι πᾶσι θεοῦ πάσης ἀνθρώπου λογισμοὺς ὑπερβαίνοντα, εἰ μή τινὰς ἐξ εἰκασίας τινὸς ἐσχαζόμενος φάσκει παλαιωθείσαν κακίᾳ τῇ γῇ, καὶ δυσοσμίαις τισὶ καταπολλωθείσαν κολίαις, καθαρότητι καὶ πάσης χαμερπῶς ἰμβλυθείας ὑπέρτερον χαρίσασθαι βουληθέντος παντὶ πτερῷ, ἵν' ἀλλαθέστερόν τε καὶ μετέωρον τὸ εὐφρὲς ὀφθαλμοπετὲς ἀγομένη πανήγυρις πρὸς ἕστιν, ἀνομίας τε καὶ διαφθορᾶς ἀγομένη κακίαι τῇ ζάθμας.

D Β. Καὶ πρῶτον μὲν οἱ ἐν Γενούᾳ τῇ πόλει Λατῖνοι * Τύζον ἑαυτῶν, ὃν εἰς δυοῖν ἀνήγαγον ἀμαχίλλος ἀξίωμα πρό γε δυοῖν τῶν ἐνιαυτῶν, συσάντες ἀρτίως ἐξέλασαν, ἐπολεμωθέντων λάθρα κατ' αὐτὸ φορᾷ τῇ περὶ Σπίνολαν καὶ Σερτόριον ἀγενῶν· οἳ τῆς ἐξουσίας ἐπελαυνόμενοι Τύζῳ, τῆς πόλεως ἐξώσθησαν ἀγενῶς, τῇ δημοτῶν ἐπὶ μέγα δυνάμιος ἐλελυθυῖας ἰδόντων τὰ τῶ-

* *Gregoras proprium virì nomen eſſe credidit, quod erat dignitatis. Ex Italica, Doge, factum eſt a Græcis Τύζιος. Nam Græci mutant aliquando d in τ, vel in ζ.*

τῶν ἀρχῶν, ἢ τυραννικώτερον ἤδη τῆ δημοσίων ἀπο- A μένων πραγμάτων. συγχωρηθέντες δὲ αὖθις ἐντὸς γενέσθαι Γοτθικὰς μετριώτερον ἄγοντας βίον, πρὸς δὲ βραχὺ μετελθόντας, τάχιστα παλινδρομεῖν ἐδόκει ἐς τὸν φρὶν ὑπερφρόνημα καὶ τὸ τυραννικὸν ἐκεῖνον τύφος. ὅθεν συσάντων ἐπ' αὐτὸς αὖθις τὸ δῆμου, τῆς πόλιως ἀγανακτέσαν τοῦ ἐξωθοῦνται· καὶ γίνεται δυοῖν ἕτερος, τῆ φρὶν παραπλήσιος, ἐξ ἁπλῶν ἢ αὐτὸς τὰς τύχας ἴλκων τὸ γένος· ὡς ἂν ἐνθύμιον σωφρονέσαν ἔχων ἀεὶ τὸν τὸ γένος κηλίδα ἢ τὰς ἐκ γενέσεως τύχας, ἐν τῆ μετέρᾳ ἢ φρονήσει τὸ φρονήματος ἐρείδῃ τῆ λογισμῶν τὰς κρηπῖδας.

Γ. Ἀλλὰ καὶ τὸ τῆ Αἰγυπτίων μεταλλάξαντος ἡγεμόνος εἰς πολλὰ τὸν ἀρχῶν τοῖς παισὶ διαιρῆσαι, σε- B σιάζειν πολὺν φασὶ χρόνον γεγένηται· ὡς καὶ τὰ τῆ Αἰγυπτίων ἐπιρρέῃν, ἢ εἰς τὸ αἰσχίστερον ἑστῶσα ἀεὶ ξυναλαύνεσθαι πράγματα.

Δ. Ναὶ μὴν καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄτλαντα τὸ ἑσπέριον Λίβυές τε καὶ Μαυρουσίων οἱ πλείους, Ἀσσύριά τε ἑαυτῶν τὸ πάλαι τὸ Καρχηδόνιον μιμησάμενοι πῶς, πλήθει μεγάλων δυνάμεων τὸ Γαδειρᾶον ἤπειρωσάμενοι τραχηλον, τοῖς μὲν Εὐρώπης οἰκοῦσι γένεσι τῆ Ἰσπανῶν ἢ μάχης γίνονται, καὶ πολέμους πολλοὺς συναπτοντες, ἐπὶ μείζοις βαδίζουσι μάχας ἀεί.

Ε. Καὶ Βρεττανοὶ δ' ὁμοίως, ναυτικαῖς δυνάμεσι ἐμβαίνοντες ἐς τὸ Κελτῶν ὑπειρον, μεγάλως συγκροτοῦσι πολέμους. C

ς. Ἔτι μὴν τὸ Σκυθικὸν ἐκεῖνο γένος, οἳ τὸν Ἀσσυρίων, καὶ Μήδων, καὶ Περσῶν, καὶ ὅσα ἐπέκεινα τὸ ἑῴων, πάλαι πολὺν ἤδη χρόνον κατέχον γῆν, καὶ τὸ νῦν αὐθεντίας ἅπαν ἐκείνων ἁρπάσ, πᾶν εἰς ἐμφόρους ἐμβιβάντες ἀρχάς, συχνὰ κατ' ἀλλήλων ὁπλίζονται, κρίσι μέγα κάπνι ἢ φλογὸς ἐγείρει ἀ πάντων ἐρις ὑπιχνεῖται τὸ ἐκ τὸ μάχης φόνου.

Ζ. Ἀρτι δὲ καὶ συνδρομὴν τὸ τῆ ἐμφόρων Ἀστέρων ποιησάμενοι γένη, κατὰ τῆ Περσικῶν ἐξέβασαν * ἀναμετρησάμενοι τινῶν, ὅσοι πειρατικὸν τινα βίον καὶ λῃστρικὸν * ἀναμετρούσης, λυμαίνονται τὰς ἐκείνων ὁλκάδας τε καὶ τριήρεις, ὅσοι κατ' ἐμπορίαν ἀνίσασί τε καὶ κατιοῦσι τὸ Θάλατταν ἅπασαν, τὰς ἐμπορικὰς νομίζον- D ται χρείας. τῆ γε μὴν εἰρηνίων νεῶν οἷς ἐπὶ καὶ οἴκοθεν ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνῶν. Κύπριοι δ' ὕσω αὐτοὶ, καὶ Ῥόδιοι, Σαλαμίνιοί τε καὶ Οὐενετῶν, καὶ ὅσοι φρὸς τὸ Πάππα καὶ Γενούας συμῆσαν. πᾶσαι δ' ἐμοῦ παρὰ τὰς Σμύρνης ἐξαίφνης καπνοπλοκίαι λιμένα, ὅλον ἐξ ἑῴου Ε ὁ παρὰ τὸ λιμένα φρούριον ὧν Περσῶν. καὶ σφίσι μὲν ὧν κατὰ γνώμην, ὡς ἐξ ἀσφαλοῦς ὁρμητηρίου συχνὰ ἐπεκθέουσιν ἐκεῖθεν, ἐς τὸ μεσόγειον ἀνωθὲν ἐκ τῶν παραλίων ὑρίμα τὸ βάρβαρον πᾶν. τὰ γε μὴν πράγματα ἤκμασε κατὰ γνώμην ὧν προχωρούσης.

publicas res nimis jam tyrannice ab iis admittitari videret. Parco illi ipſi in urbem rurſus intromiſſi, ex lege ut modeſtius ſe gererent, mediocritate haud diu ſervata, ad priſtinam ſtatim ſuperbiam ſuumque illum tyrannicum faſtum recurrere maluerunt. Quapropter conſpirante in eos rurſum populo, majore cum ignominia nunc quoque e civitate exiguntur: creaturque * Dux alter, ſuperiori ſi * Ann. Chriſt. miſis; humilis & ipſe loco natus; ut is do- 1145. meſticam generis labem & natalium ſuorum conditionem animo reputans, nihil cogitet, quod non moderatione & animi manſuetudine tanquam fundamento aſſtatur. NTS EXTER. NÆ.

III. Item ex quo Ægyptiorum Princeps deceſſit, ejus liberi Imperium in multa partiti, jampridem inter ſe diſcordant; eoque fit, ut Ægyptiorum res dilabantur atque inde ruant in pejus. *Edit. Pariſ. pag. 431.*

IV. Quin & ii Libyæ populi, qui circa occiduum Atlantem habitant, & plerique Maurorum, veterem illum Hannibalem Carthaginienſem hac inre imitati, magnis cum copiis Gaditanum fretum trajecere; & nunc cum Hiſpanis Europam inculentibus præliantur, atque alia ex aliis bella nectentes, in majora quotidie certamina deſcendunt.

V. Britanni quoque ſimiliter navalibus copiis in Galliam trajicientes, bella conflant, eaque ingentia.

VI. Ad hæc Scytharum illud genus, quod Aſſyriorum, Medorum, Perſarum & ulteriorem gentium ditionem jampridem occupavit, & omne auctoritatis robus apud eoſdem obtinet, nunc in multa Imperia diſtracti, arma in ſe invicem quotidie movent; minanturque eorum diſcordia magnas cædes, magnum belli incendium; fumum videlicet & flammam late ſpargentium.

VII. Nuper denique concurſu facto diverſa Latinorum genera adverſus Perſarum naves proceſſerunt; eorum inquam Perſarum, qui piraticam & latronum vitam ſecuti, diripiunt onerarias illorum naves ac triremes; quotquot nempe mercandi cauſa per totum mare eundo redeundo vænalia quæque advehunt. Illorum porro, quos dixi Latinorum claſſis navibus ſeptem & viginti conſtabat: eranteque illæ Rhodiæ, Cypriæ, Salaminiæ, & Venetæ: præter eas, quæ a Pſpa & a Genuenſibus inſtructæ convenerant. Eæ cum ad portum Smyrnæorum derepente omnes ſimul appulſæ eſſent, primo impetu caſtellum Perſicum ceperunt, quod eſt juxta portum. Ex ipſis quidem in animo erat inde, tanquam ab ſtatione tutiſſima, crebras facere excurſiones, ac paulatim ab ora maritima retro in mediterraneum compellere quidquid illic eſſet Barbarorum. Res vero ipſæ minime ex ſententia ſuccedebant.

Edit. Paris. pag. 432.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ LIBER DECIMUS-QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Cantacuzenus, cum Amurio Chriſtopolitanas fauces tranſgreſſus, oppida ſolicitare conſtituit. II. Perithorio fruſtra oppugnato, Didymotichum abit. III. Ibi ſe & ſuos reficit. Irenæ uxori gratias agit ob res præclare geſtas. Ejus mulieris ſtrenuitas & ſolertia. IV. Byzantii Amurio pecuniam offerunt ut domum redeat. V. Hic re cum Cantacuzeno communicata, pecuniam accipit. In Aſiam trajicit, brevi rediturus.

I. SED hæc quidem infra ſuis quæque locis latius exponentur. Nobis vero nunc neceſſe eſt illuc regredi, unde ad hæc digreſſi ſumus, & ubi ſuperioris narrationis curſum interrupimus. Erat autem nobis ſermo de Cantacuzeni & Perſici illius Satrapæ Amurii tranſitu per Chriſtopolitanas anguſtias. Tranſgreſſo igitur Imperatori viſum eſt oppida ſolicitare; & ea quidem quæ voluntaria deditione in illius manum concedere ultro mallent, meritis præmiis afficere: quæ autem ſecus factura eſſent, cum iis ſecus agere.

II. Quamobrem poſt aliquot dies coactas copias ad urbem ducit, cui Perithorio nomen eſt. Eam primo circumſidet: mox illis ad bellum ſeſe accingentibus, oppugnat. Sed quia multis ibi diebus exactis, labore aſſiduo nil profecerat, motis inde caſtris deinceps nihil egit, nec cæteratum urbium ullam aggredi voluit, ſed Didymotichum laute habenis contendit, etiam in aliis ratus augurii eſſe non boni, quod ab illa urbe primo ſtatim conatu repulſus foret.

ANN. CHR. MCCCXLIV. III. Conſeſtim itaque ſplendide hoſpitio excipiuntur: diuturnam illam & moleſtam vitæ auſteritatem pari hilaritate & jucunda animi relaxatione mutant: Didymotichi urbis cuſtodibus, item militibus & ducibus qua par eſt comitate & humanitate Cantacuzenus gratum ſe exhibet: ſo primis Irenæ Imperatrici maximas gratias lingua & ex animo perſolvit; quod diuturnas & multiplices arumnas in illis qui interceſſiſſent magnorum negotiorum fluctibus conſtantiſſime pertuliſſet, quod fortem animum præſtitiſſet rebus difficilibus; deliberando ictlicet; omnis generis dona largiendo; mollibus dictis confirmando atque in meliorem ſpem erigendo ducesque paritet & milites; ac nunc quidem blandiendo, nunc increpando; nunc celeribus & variis temporum illorum viciſſitudinibus ingenii ſui vividam vim opponendo; nunc ſapienter occurrendo machinationibus doloſis pollicitationibus, & quæ

pag. 433.

Α. ΑΛΛΑ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐν τοῖς προσήκουσι τόποις λελέξεται ἀκριβέστερον· νῦν δ' ἐπανιέναι ἡμῖν ἀναγκαῖον ἀφ' οὗ, ὁπόθεν εἰς ταῦτα προῆχθημεν, καὶ ὅπη τὸν περὶ ἡμᾶς καταλύσαμεν λόγον. ὡς δ' ἡ περὶ τὰ τῆς Χριστουπόλεως στενὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ διάβασις, ἐμοῦ τε Ἀμούρ, τοῦ τῆς Περσῶν ἐκείνῳ σατράπου, διαβάντι ἤδη ἐδόκει πεῖραν προσάγειν τοῖς πόλεσι, καὶ εἷς μὲν καθ' ὁμολογίαν παραδίδοται αὐτῷ σφᾶς αὐτὸς ἑκουσίως ἐν τῇ ἐκείνου χειρὶ, τῷ προσηκόντων γερῶν ἀξιοῦν· εἰς δὲ πανστρατιᾷ, πᾶσι τῷ πανστρατιᾷ.

Β. Μεθ' ἡμέρας δὲ ὧν ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις, ἦγεν ἐπὶ τὴν πόλιν ἣ Περιθόριον ὄνομα. ὡς δὲ καὶ πειρασαποδόντως, ἐπεὶ πρόσωπον πολεμίων ἔγνωσαν, ἐπολιόρκουν· ἐπεὶ δ' ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις ἔμενον ταῖς ἡμέραις ἐκάστην ὁδὸν, ἄπρακτος λοιπὸν ἀναζεύξας ἐκεῖθεν, οὐδὲ μιᾷ τῇ ἄλλην ἔτι προσάγειν βιβούλητο· ἀλλ' ὅλας ἰδίας διέλαυνεν ἐπὶ Διδυμοτείχου, ἃν ἀγαθὸν πρὸς τὰς ἄλλας εἶναι πείρας ἐκείνης τύχοι, τὴν ἀποτυχίαν ἐνθυς ἐξ ἀρχῆς ἐκείνης τῆς πόλεως.

C. Λυποῦσι πάνυ λαμπρῶς αὐλιζόμενοι, καὶ τὰ μακρὰς ἐκείνης καὶ ἐπιπόνου διαίτης τὴν ἀπόλεγον ἀλλαττόμενοι θυμηδίαν τε καὶ ῥᾳστώνην, φρουρούς τε ἑαυτοῦ Διδυμοτείχου τῆς πόλεως καὶ ἅμα στρατιώτας καὶ στρατηγοὺς τοὺς φρονιμωτάτους ἡμείβετο δεξιώσεσι καὶ φιλοφροσύναις· καὶ πρό γε πάντων Εἰρήνῃ τῇ βασιλίδι πολλὰς ἀπὸ γλώττης τῆς ἐκ ψυχῆς ἀπεδίδου χαριστείας, ὧν τε ἐκπρέπουσα μακρῶν ὁμοῦ καὶ ποικίλων ἀναρῶν ἐν τῇ τῆδε μεταξὺ μεγάλων ἐκείνων πραγμάτων κλυδωνι, καὶ ὧν ἐνεδείξατο γενναίων ἀγώνων, ἵν' τε βυλαῖς, καὶ δώροις παντοίοις, καὶ μειλιχίοις λόγοις, δι' ὧν ἐμὲ στρατηγὸν τε καὶ στρατιώτας ἀντρώννυτό τε καὶ πρὸς τὸ ἀψυχότερον ἐξανίσασθαι παρεκάλει. καὶ πῦ μὲν ταῖς ἐξυρρήσεσι τῶν πραγμάτων ἐκείνων ποικίλαις μεταβολαῖς τὴν τῆς εἰκείας ἀντιτιθεῖσα ἐξρετίας ἐξύπνα· πᾶ δ' εἰκονομιμοῦς ἀντιφάτησα ταῖς ἐκ Βυζαντίου λάθρα τε συχνὰ φρασευόσας ἄλλοτ' ἄλλοις τῷ ἐς Διδυμότει-

χον στρατιωτῶν ἀμὲ τῷ στρατῷ, ὑποχίσεσί τε τοῖς A δολεροῖς μηχανήμασι, τῷ λαμπρῶς ἀνεσῶσα κινδυνεύοντα πίπτειν φρονήματα. Μάλιστα δὲ τὸ δραστήριον τῆς ἀγχινοίας αὐτῷ ὁ σατράπης Ἀμὴρ ἐξεπλάγη πᾶσαν μανικῶς, ὅπως γε ἐμιμεῖτο ταύτῃ ὅσον αἰτιατέον, ἀνθρωπίνως εἰπεῖν, τῆς δυνατοῖς τῷ συστάσεως τῶν στρατῶν τῷ Διδυμοτείχῳ τῆς πόλεως, τῷ δι' αὐτῶν τῆς τῷ ἄλλων τῆς βασιλεῖ πραγμάτων ἐν ἀσφαλεῖ καταστάσεως. Ἐ ταῦτα μὲν τῶν ἔχει τὸν ξόπον· τῷ ὁ χειμὼν ἐν τάχει ἐπλώτε.

Δ. Ηρος δ' ἀρχομένῳ, αἱ μὲν Βυζάντιοι τῷ λητεμῶν κατὰ Διδυμοτείχου πολέμων τῷ λόχων ἀποστάντες, δίκη τῆς ἐκεῖ Περσικῆς δυνάμεως, πρὸς ἕτερα πάλιν ἐχώρουν βουλεύματα. τῷ δὴ βέλτιον ἔδοξεν εἶναι σφίσι, χρημάτων ἀφθονίᾳ κρύφα περιελαυνόμενον Ἀμὴρ, τὸν σατράπην τῷ ἡγεμόνα τῆς Περσικῆς δυνάμεως, πεῖσαι καταλιπόντα Θρᾴκην τῷ φίλων ἑταίρους, οἴκαδε πρὸς Ἀσίαν τάχιστα ἐπανιέναι.

Ε. Τὰς δὲ τοιαύτας ὑποχίσεσι ἐκεῖνον δείξαντος Καντακουζηνῷ, ἔδοξε τὰς τοιαύτας ἐπινοίας ἑτέραις καταστορίσασθαι βασυπόρους. χρήματα γὰρ εἰς δύο φασὶ χιλιάδας ἐπέκεινα ἀριθμὸν ἀνόητα τοῖς Βυζαντίοις ἐνδώσειν, σφίσι μὲν ζημία μεγίστη γίνεται ἐ ἀδύνατα πρὸς τὰ πολεμικὰ· ἡμῖν ἢ λαβεῖν, ἰσχὺς προσέσται μάλα κρατίστη πρὸς τὸ τῆς κοινῆς ταυτησὶ μάχης κλυδώνιον· τάχιον ταῦτα εἰς τὸν μελέτης ἐλθεῖν, τῷ πρός γε μυζάνων ἐπὶ πᾶσι ἑτέροις, τῷ ἅμα προσθεμένης τῷ τῆς τῶν Περσικῶν παλαιπωλείας στρατῷ, ὁποία ἐ ὅση φέρουσιν ἐκ ἀλλοτρίᾳ γῇ, τῷ μηδὲν εἰς αὐτάρκειαν ποιεῖν στρατῷ κατεπείγει διαιτᾶν, ᾤχετο ἔβδας εἰς Ἀσίαν ὁ σατράπης Ἀμὴρ μὲ τῆς δυνάμεως, ἐπαγγελλόμενος ὀλίγῳ ὕστερον ἐπίκουρος ἰσχυρότερος Καντακουζηνῷ ἐπανήξειν.

ad tentandos Didymotichi milites & duces alios alios Byzantio clam & crebro veniſſent: denique animos vacillantes egregie relevando. Maxime autem ejus ſtrenuitatem & ſolertiam ſtupuit atque admiratus eſt Amurius, poſtquam accepit unam hanc, * quantum humanis viribus præſtari poſſet, effeciſſe ut & milites & ipſa urbs Didymotichum conſtantes in fide manerent, eademque opera ut Imperatori negotia omnia in turo eſſent collocata. Et hæc quidem ita ſe habuerunt; atque interea hyems abiit. ANN. CHR. MCCCXLIV. * humane loquendo. Edit.

IV. Vere ineunte Byzantii ab oppugnando per latrocinia & inſidias Didymoticho abſtinentes, meta Perſicarum virium quę illic erant, ad alia ſe conſilia converterunt. Et hoc quidem optimum illis viſum eſt, magna pecuniæ vi clam circumvenire Amurium, ſatrapam & ducem Perſici exercitus, eique perſuadere ut relicta Thracia, amicisque & moribus dimiſſis, in Aſiam abiret quam primum ac domum reverteretur. B

V. Quas ille pollicitationes quum Cantacuzeno indicaſſet, placuit machinationem illam occultiori machinatione eludere. Etenim, inquit, ſi Byzantii ſupra decem millium ſummam numeraverint, damnum erit illud ipſis maximum, & minus multo virium ad bellum gerendum ſupererit. Nobis autem, ſi acceperimus, vires longe maximæ accedent ad ſuſtinendum communis hujus belli æſtum. In hanc illi cogitationem cum veniſſent, ac majora inſuper alia reputaſſent; accedentibus ſimul Perſici exercitus æruminis, quales & quantas ii patiuntur qui externo in ſolo degunt; præſertim ubi nihil ineſt, quo alli poſſit tanta multitudo: ablit ſatrapa Amurios & in Aſiam cum copiis trajecit, pollicitus Cantacuzeno reditum ſe brevi validioribus cum auxiliis. C

CAPUT II.

Edit. Pariſ. pag. 434.

I. Terræ & maris agitatio violenta. Clades ex grandine: item ex terræmotu. II. De exundatione. III. De terræmotu iterum. IV. Ærei Angeli caput inclinatum. Urbis ſimulacrum excuſſum e manu ſtatuæ Imperatoriæ. Quid ea res portendere viſa ſit. V. Templum S. Sophiæ orientem verſus dehiſcit.

A. ΚΑΤΑ δὲ τῶν τὸν χρόνον ἐξαίσιοί τινες ἀπορρώγησαν κατὰ Βυζαντίου τῷ τῇ αὐτῷ προαστείων σεισμοί, τῷ βρασμοὶ θαλάττιοι, ἐ ὡς ἐκ πετροβόλου θυμῷ πλήρης ὀρρίφησαν κατὰ τῆς γῆς καρπῶν χάλαζαι· ὡς ἰσῶσα τῆς γραφῆς συμπεσεῖν· ψιλῶσθαι ὄργον ἐλαίας, τῷ τὰ πεδία μὴ ποιῆσαι βοῶσιν· συκῆν τε μὴ καρποφορῆσαι, τῷ γεννήματα ἐν ταῖς ἀμπέλοις ἐκ εἶναι· ἐλλιπεῖν τε ἀπὸ βοείους πρόβατα, τῷ μὴ ὑπάρξαι βόας ἐπὶ φάτναις. ἀρξάσθαι μέν τοι συμβῆναι τοὺς τοιούτους σεισμοὺς τῷ κλόνους τῆς γῆς ἐν μέσῳ που τῆ φθινοπώρῳ, ἄρτι τῶ ἥλιον τὰ τῶ σκορπίου προσιμια παραλάττοντος. τῷ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ δὶς ἐνέσεσε τῇ γῇ ὁ Θεός· ὅπω γε μὴ ἐμβριθῶς, ὡς ἀπογνῶναι τοὺς πλείστους τὸ ζῆν ὑπὸ δίης· οἰκίας τε καταπεσεῖν ἐγγύθεν, τῷ τὰ πλεῖστα τῷ τῶν Βυζαντίων τυχόν. ἀμπέλων δὲ ῥαγμὸς ἐ ὑπῶν περιβόλους οὐδὲ μεμνῆσθαι χρή. πάντες δὲ μικρὰ καπορρίφη-

D. PER illud tempus ſiniſtri quidam proruperunt in Byzantium & in Byzantii ſuburbia terræmotus, ac maris effervaſcentis æſtus; ruitque, tanquam ex baliſta violentiſſima, grandinis imber in fructus terræ; ita ut illud Scripturæ apte caderet: * Mentitum eſſe oput olivæ, & ava non feciſſe eſcam, ficum non attuliſſe fructum, & non fuiſſe germina in vineis: defeciſſe ab eſca oves, & non fuiſſe boves in præſepibus. Accidere autem primum illi terræmotus & illæ agitationes Autumno fere medio, cum Sol initia Scorpii prætergrederetur. Ac primo quidem die bis Deus terram agitavit; idque tanta violentia, ut plerique præ metu ſalutem deſperarent. Sed & domus ceciderunt, & maxima pars murorum Byzantinorum. Vineam autem macerias, & hortorum ſepta ne quidem commemorari oportet. Ea enim ferme omnia a fundamentis proruta ſunt; ita ut prætereuntibus viæ omnes aditu difficiles eſſent. Habacuc.

ANN. CHR. MCCCXLIV. ficile exiſterent, ruderibus inde evulſis ſervatim jacentibus.

II. Tum etiam ſimul maris fluctus in terram procul effuſus eſt, illac maxime qua planum & equitabile ſolum erat, ad decem uſque ſtadia; & ſecum aliunde propulit parva navigia, quæ ſcilicet in portubus erant altiſque oris maritimis, confregitque in mediterraneo; ac plurimos cum ipſis tam hominibus quam gregibus & jumentis agros ſubmerſit. Recurrente autem fluctu aliquanto poſt ad ſolitum definitumque alveum, omnia videre erat limo plena & piſcibus mortuis.

III. Erejus quidem tremoris ac terræmotus ſenſum ad Lyſimachiam uſque dicunt perveniſſe, & paulo ultra Cherſoneſum: at nequaquam eundem in molum. Sed a Byzantio tanquam ab ſua ſede & radice cum incœpiſſet, ſenſim ac paulatim progrediendo remiſiſſe, & lenius uſque proportione eundem agitationis ſuæ tenorem ad regiones urbeſque ulteriores tranſmiſiſſe; ita autem duraſſe ad ipſam uſque ætatem diu noctuque, ut modo majorem modo minorem ſui ſenſum præberet.

Edit. Pariſ. pag. 435. IV. Enimvero revoluto inſequentis Autumni tempore, eadem pariter die iterum exorti ſimiles tremores terram concuſſerunt ac turbaverunt; adeo ut continua illa agitatione, ea quæ columnæ lateritiæ impoſita eſt ſtatua ærea Angelico habitu, nec non ſimulachrum illius Palæologi, qui noviſſime imperaverat, violentiæ ceſſerint; & illi quidem caput in alterum humerum inclinatum ſit; huic autem ad pedes provoluta ſit ea quam habebat in manibus figura Urbis. Nonnulli itaque conjectantes & quædam inde præſagia capientes, non longo poſt everſum iri dixere Palæologorum Imperatoriam auctoritatem.

V. Ad hæc ea quæ ad orientem vergit, templi Sanctæ Sophiæ teſtudo, laborante parte qua jam affecta erat, paulatim jam magis ac magis fatiſcebat; atque inde calculi & laterculi frequentes decidebant, quoad tota tandem procubuit: qua de re infra * abunde ſuo loco dicturi ſumus. Nunc autem revocanda inde oratio, & quidquid per illud tempus Byzantiis feotſim acciderit, narrandum.

* Liber x. cap. 2.

Α σαν ἄχει κρυπίδων· ὡς δυσπρόσοδον γίνεσθαι πᾶσαν ἀγυιὰ τοῖς παριοῦσι, σωρηδὸν ἠρείμμενον τῷ ἐντοῦθεν ἐρειπίων.

Β. Ἐκλίχυται δ' ὁμοῦ ἡ τοῦ θαλάττης ῥόθιον ὡς πορρωτάτω τῆς χέρσου· ᾗ μάλιδ' ὅπη πεδιὰς καὶ ἱππήλατος ἦν ἡ γῆ, μέχρι καὶ ἐς δέκα σταδίους. συμπλάσασι δ' ὕσια τῷ ἐκκαιομένῳ, ὅσα φορὰς τοῖς λιμέσι καὶ τοῖς ἄλλως παραλίοις, καὶ συνέτεμε ἐν τῷ μετοχέῳ· ᾗ πλείστας δὲ καταλύσαι χώρας, αὐτοῖς ἀνδράσι καὶ κτηνεσίοις ἓ ζεύγεσι. παλιδρομοῦντος γε μὴν τοῦ ῥεύματος μεθ' ἱκανὸν φορὰς τὰς συμπάσας ᾗ πανταχόθεν ἀῶνας, ἦν ἰδεῖν ἰλὺν τε πάντα μεσὰ, ᾗ ἰχθύων νεκρῶν.

Γ. Αἴδεσιν μὲν τοῦ τοιούτου γενέσθαι φασὶ τετραχοῦ καὶ σεισμὸν μέχρι Λυσιμαχίας, καὶ βραχύ τι Χερρονήσου ἐπέκεινα· ἴσχυσε δ' οὐ τὸν ἴσον γε ῥόπον· ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ἐρμητείου καὶ ῥίζης τινὸς ἀρξάμενον τοῦ Βυζαντίου, ἐρέμα ᾗ κατὰ βραχὺ προϊὸν τὸ ἐκδίδοσθαι, καὶ ὑφειμένως βραδίζουσαν κατὰ τὸ ἀνάλογον αὐτὸ τοῖς ἐφεξῆς παρατείνουσι χώραις ἓ πόλεσι τόν τε ἄλλον σωμάρεων. παραμεῖναι δ' ἄχρι καὶ αὐτῇ γε τῇ δείρᾳ ἐφ' ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ, μεῖζόν τι ᾗ ἐλάττων τῶν αἰσθησιν παρεχόμενον.

Δ. Κατὰ μέντοι περίοδον χρονικὴν τὸ κατόπιν βαδίζοντος φθινοπώρου, ἐν τῇ αὐτῇ ὡσαύτως ἡμέρᾳ ὅμοιος πάλιν ἀρξάμενος τῶν γῶν συνταράττει τε ᾗ ἐθορύβου σεισμοὶ· ὡς ἐν τῇ ἓ τοῦτον σεισμῶν συνοχάς, τόν τ' ἐπὶ τῷ πλινθωτῷ κίονος ἐν ἀγγελιαφ τῇ χθιζινῇ χαλκοῦν ἀνδριάντα, ᾗ ἅμα τὸν τῷ πορφυρογεννήτου Παλαιολόγου, τὴν βίᾳ καταγωνισθέντας, τῇ μὲν ἐπὶ θατέρῳ τῇ ὤμων αὐλίσθαι τῶν ἀφαλῶ, τῇ δὲ πρὸ ποδῶν ἐρρίφθαι τὸν ἐν χαροῖν τῆς πόλεως χθιζινὸν· ὡς εἰκασμοῖς τισὶν ἐντοῦθεν ἐνοίας τινὰς ἀναλεξαμένοις ἐοίοις ἀπαιφάσθαι, μὴ εἰς μακρὰν τῆς τῇ Παλαιολόγων αὐτοκρατορίας ἔσεσθαι τῶν καταστροφῶν.

Ε. Κρὶν πάντες τὸ προπεπονθὸς τῆς ἱερᾶς ἀψῖδος τῶν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας νεῶ, καταπεσούμενον ἀσυχῆ παρεῤῥύηκτο μᾶλλον ἀεὶ, ᾗ πολλὰς ἐκεῖθεν ψηφίδων ᾗ πλίνθων κατέῤῥιπτε, μέχρις τῆς παντελῶς πτώσεως· περὶ ἧς ἐμὲν κατὰ χώραν ἐροῦσι ἐποχρώντως λελέξεται. νῦν δ' ἐπαναχθὲν ἓ λόγου, ᾗ διηγητέον ὅσα ἐν τῷδε τῷ χρόνῳ ἰδίᾳ συμπεπτώκει γενέσθαι τοῖς Βυζαντίοις.

CA-

ANN. CHR. MCCCXLIV.

CAPUT III.

I. Apocaucus, rebus ſuis diffiſus, Patriarcham & Joannem Gabalam ſibi mancipare ſtatuit. II. Patriarcha familiam numeroſam ornat & ditat. Ipſum, ut inſulam, calceos, & ſubſcribendi morem mutet, hortatur. III. De Novæ Romæ privilegiis diſſerit: item de auctoritate Patriarchali, quam ait maximam nunc eſſe. IV. Patriarcha rubros calceos recuſat. Cætera admittit; ambitioſus & imprudens. V. Sacerdotii & Imperii diverſæ functiones. Utriuſque poteſtatis habitus diſpar. Altera alteram quatenus juvet. VI. Joannes Patriarcha ſe & Imperium perdidit. Chriſtum imitari Pontifex debet. Laudata ab Alexandro Magno Diogenis modeſtia. Fructus ambitionis. VII. Apocaucus Joanni Gabalæ filiam ſuam deſponſurum ſe promittit; quid viciſſim ab eo pactus. VIII. Rerum adminiſtrationem eidem committit. Ipſe cum Patriarcha & Juniore Imperatore Perinthum abit. Scelus maximum meditatur. IX. Annæ Imperatricis mens cæca. Spes inanes.

Α. ΕΠΕΙ δὲ Λποκαύκῳ τὰ κατὰ γνώμην οὐκ ὠδε- Α
δᾶ κατὰ τὸ βασιλέως ἐβάδιζεν. ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ἐκ τῆς ἀπογνώσεως βυθῷ δεξιῶς ἀνέβαινεν πράγμα τὰ πράγματα, καὶ ἀνορῴττυπε πρὸς τὸ δ'Θαρσέιν· τῷ δ' ὑπὸ τὰ κατὰ θάλατταν ἐλπίδας παρῆχε θαρρύνας, ὅτι πῆς κατ' ἤπειρον δεξιόν τι καθίζατο σύμβολον· ἐφ' ἑνὸς γὰρ προβιβασμοῦς γνῶν καὶ προσόδων πόρος ὑπολθῶν τῶν τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἅμα τὸν Γαβαλᾶν Ιωάννην· ἅς γλωττοδαίδαλόν τινα πρὸς τῆς φύσεως πιθανόμυθον ἐξομίλων, μάλα τοι πιθανὸς ἐδόκει τῆς ἀκόυσι, πῆς τε ἄλλοις, καὶ ὅτοι τῷ βασίλειον συνεπρότουν σύγκλητον καὶ βουλήν.

I. QUia Apocauco, in iis quæ adverſus Imperatorem moliebatur, ex ſententia non ſuccedebat: ſed Cantacuzeni quidem res ex profundiſſima deſperatione eommode emergebant paulatim, & auctis viribus animum ei addebant; illi autem neque a mari ſpes ulla ſatis fida affulgebat, neque res a terra ita ſe habebant, ut ex iis bonum omen capere poſſet; ad alias machinationes mentem appulit. Decrevit enim honorum amplificatione & oblatis reditibus circũvenire Patriarcham ſimul & Joannem Gabalam; qui cum a natura accepiſſet artificioſam quandam dicendi facultatem, eloquentiſſimus videbatur audientibus, tum aliis, tum maxime *Edit. Pariſ. pag. 436.*

Β. Πολλοῖς πίνυν τὸν πατριάρχην κυκλούμενον υἱέσι, καὶ κηδεσταῖς, καὶ ἀπογόνοις, καὶ πλήθει συγγενείας παντοδαπῆς, τιμαῖς ἄλλας ἄλλως μετιωρίσας, καὶ χωρίων ἐπιδόσεσιν οὐπόρων κρατήσας ἢ βίῳ ἀσπῆς, ξένας ἔπεσθαι ἐπεσάει τιμὰν παρευδοκίμας τῇ πατριαρχικῇ δι' αὐτὸν πρεσβυτῇ· αἳ δὴ ἦσαν, μήτ' ἐν ὑπογραφαῖς, μήτ' ἐν καλύπτρᾳ κεφαλᾶς, ἔπιθεν πῆς παλαιοῖς ἐθισμοῖς, μήθ' ὑποδήμασι πῆς ὁμοίως ἔτι κεχρῆθαι, ἀλλ' ἐρυθροῖς μὲν αὐτοῖς· Σηρικοῖς δὲ ἓ χρυσοῖς τῶν καλύπτραν ὑφάσμασι κεκοσμῆθαι· χράματι δ' αὖ ὑακινθίνῳ τὰς τῷ ἐπιστολῶν καὶ ψηφισμάτων ἐγχαράττειν ἐπισημασίας. Β

II. Quum itaque multis liberis, affinibus, nepotibus, & numeroſa omnis generis cognatione premeretur undique Patriarcha, ad honores alii alius provecti & prædiis ditati ad opulentiam pervenerunt. Mox & novas propter eum honoris acceſſiones excogitavit, quibus Patriarchalis apex decoraretur. Eæ autem erant; ne, quantum ad ſubſcriptiones & ad capitis regimen, majorum inſtitutum retineret, neve iiſdem quibus antea calceis uteretur; ſed ut rubri illi quidem eſſent: infulam autem Serico aureoque textu haberet ornatam: epiſtolas vero & decreta coloris hyacinthini litteris conſignaret.

Γ. Καὶ τὸ εὔλογον τῆς αἰτίας προσιπιρῶν τῇ καινοτομίᾳ καὶ προθιραπεύων, ἐφασκεν ὡς πάλαι ἐκρίθη ἀκυρῶθαι τινὶ τὸ δικαίωμα τῇ τῆς βασιλδάσης τῇ πάλαι ἐκκλησίᾳ, ἅτι πασῶν ἐπέσας ὑφ' ἥλιον πόλεις εἰσὶν ὑπηρικύσης κατὰ τὸ μέγεθος καὶ πολιτείας δίγνειαν. καὶ πρός γε ἔτι Κωνσταντίνῳ τῇ μεγάλῳ βασιλεῖ τειχίσαντι πατρίδι, καὶ τὸ τῆς Ῥώμης ἀξίωμα μὴ τῆς βασιλείας ἐσαυθοῖ μετσλαχόντι, καὶ ἅ τῇ ἐκκλησίᾳ παρίσχεν ἐκεῖ πρεσβεῖα, σωπικολδάσατ καὶ πατρὶ, καὶ μετλωίχθη πρὸς πατρὶ ὡς τὸ εἰκός. εἰ δὲ τῆς ἐκεῖθεν ἀμέλειαι ἐπισκόπους καὶ διαδόχους ἐνδάδε τῇ θρόνου, τί πρὸς ἔπος ἡμῖν τύμπαν; ἢ τῷ νόμῳ πῆς ἀφηγόσεως εἶναι χρεών, ἃ πῆς γονέων ἐκ πεφυτείας τινὸς πεπλημμέληται, C

III. Cui novæ rei ſpecioſam rationem prætendens, ac velut præparationem adhibens, dictitabat; pridem id juris attribui debuiſſe Principis Urbis Eccleſiæ, ut pote quæ omnibus, quotquot ſub ſole eſſent, urbibus magnitudine & Imperii nobilitate antecelleret. Imo vero, ajebat, fundata ab Imperatore Conſtantino Magno ea urbe, translatiſque ad eam cum Imperio ipſius Romæ honoribus, etiam ea quæ Romanæ Eccleſiæ conceſſerat privilegia ſimul tranſierunt & ad iſtam, ut par eſt, translata fuerunt. Ea ſi ab ſequentibus Epiſcopis & hujuſce Pontificiæ ſedis ſucceſſoribus neglecta ſunt, quid iſtud ad nos hodierna die? Nec enim oportet legis inſtar obtinere apud poſteros, ſi quid a majoribus temere peccatum fuerit: ſed potius ſuperiora

ANN. CHR. MCCCXLV.

„ emendari per poſteriora, quaſi per quoſ-
„ dam rivos, publicæ utilitatis cauſa ad fon-
„ tem recurrentes. Volenti certe cuilibet
„ videre eſt, ipſa hæc tempora, rebus qua-
„ ſi ſponte in eum ſtatum deductis, nobiſ-
„ cum pene quodammodo conſpirare, ac
„ viam ad ea quæ meditamur facillimam
„ velut ſternere. Sin minus, prodeat ali-
„ quis doceatque nos, ecquodnam tempus
„ hæc duo in unum coaleſcere viderit, Im-
„ perium & Eccleſiam: Patriarcham autem
„ & Imperatricem orbatam conjuge, a quo
„ Reipublicæ cura ſuſtineretur, hoc in u-
„ num atque idem hoſpitium coovenire,
„ eosdemque utrique domum eodem tem-
„ pore eſſe, Palatium Imperatorium: at-
„ que illum quidem animæ inſtar habere,
„ hanc vero corporis: illum & Imperatoris
„ vice in Rep. fungi, & parentis loco eſſe
„ orbo illius filio, Juniori Imperatori: hanc
„ vero obtemperare, tanquam optimo re-
Edit. Pariſ. pag. 437. „ ctori, ac tanquam ei, qui ſolus poſſit Im-
„ perium haud dubie ſervare, ut navim gu-
„ bernator in humido maris gremio teme-
„ re fluctuantem. Quod ſi hæc ita ſe ha-
„ bent, nec mendacium ullum in oratio-
„ nem meam irrepſit, quidni & inſignia &
„ aliquam Imperatoriæ dignitatis notam
„ uſurpat quoquomodo adumbratam, ad
„ veritatis tantæ confirmationem?

IV. Sic Apocaucus hominem doctia ag-
greſſus ironicis magis quam alioqui fallacibus, & Patriarchæ animum, quæ moveri poterat, blande afficiens, ut illa quidem alia facile admitteret perſuaſit; non autem ut rubros quoque calceos; quos ille negavit ſe acceptorum in præſenti, propter novæ rei inſolentiam: at procedente tandem tempore, ubi duabus illis rebus aſſuetum eſſet, etiam tertiam facile admiſſurum ſe promiſit. Quam enim faſtus moveret indignationem, eam tantum abeſſe ut præmatura feſtinatio poſſet placare, ut etiam incenderet multo magis, & facillime invidiam acerbam & vix tolerabilem conflaret; remiſſe autem labente, etiam novitatis illius inſolentiam leniter jam quodammodo evaneſcere ac deleri, ſenſim ſcilicet & paulatim hominum oculis ex præmeditatione & aſſiduæ vitæ conſuetudine inſinuatam. Eapropter duobus illis novis privilegiis contentum eſſe ſe in præſenti dixit, tertii acceptione in poſterum dilata. Nec antequam id faceret animum advertere voluit, cognitoque majorum ſuper ea re inſtituto, perſtare in animi moderatione, conſtitutoſque a patribus terminos non movere: ſed intempeſtiva prorſus gloria velut captivus duci maluit, atque obnoxius eſſe in poſterum volenti cuilibet illudere; donec, tempore certioris conſilii auctore, quid utile eſſet ex ipſa rerum evidentia edoctus, occaſione & fortuna moderate uti debuiſſe ſe intelligeret; ſecuritatem autem ſibi in periculis ne minimam quidem parare poſſet; ſed in cæcos & multiplices calamitatum fluctus delaberetur.

V. Epiſcopalem enim dignitatem & Imperium in animas, quæ para eſt (ut omnia complectar) totius mundi optima, maximum quiddam atque illuſtre eſſe cum ſcirent ii legiſlatores, qui præſtantiſſimas quondam Reſpublicas conſtituerunt; bonum ita eſſe viſum eſt, humani animi naturæ lubricæ atque in-

A ἀλλὰ διορθωτὰ μᾶλλον τοῖς ἄνω γίνεσθαι κάτωθεν, ὥσπερ ῥύμασι ἀνατρέχοντας ἐπ' ἀγαθῷ τῷ βίου· ἐξεῖναι γε μὴν ᾧ δίς πρὸς βουλήσεως ἂν συμφορᾷ γένηται, ᾧ ἢ χρόνου ὥσπερ ἐκ πυρώματος σαφῶς εἰς τὸν σωτηλάσαντα τύχης τὰ πράγματα, μετασυχὶ συλλαμβάνοντά πως ἡμῖν, ᾧ μᾶλα ὑδὸν πρακτέον τῆς μελλήσεως ἡμῶν παυσαι τὰ προύμια. ἢ φρασάτω τις ἐμοὶ παραλθὼν, ποίος χρόνος ἐδόκει εἰς * τὸν ἀμφότερα σωσειχθέντα, βασιλείαν ἅμα ᾧ ἐκκλησίαν· ᾧ πατριάρχαι ἅμα, ᾧ τὸν ἐκ δημοσίων κοδομένου πραγμάτων βασιλέως χρεύσαν βασιλίδα, πρὸς ἓν ᾧ ταυτὸ ξυνιέναι καλῶς ἐδεήσεσθαι, ᾧ οἶκον δυοῖ τὸν αὐτὸν ἐν ταυτῷ καθίσεσθαι, τὸ βασιλικὸν παλάτιον· καὶ τὸν μὲν ἀποσώζειν εἰκόνα ψυχῆς, τὸν δὲ σώματος· ᾧ ἢ μὲν, αὐτὶ μὲν βασιλέως τῆς πράγμασι γίνεσθαι τῆς πολιτικῆς, αὐτὶ δὲ πατρὸς τῷ παύσης ἀφαιρεῖ παιδὶ τῷ ἴδῳ βασιλεῖ· τὸν δ' ὑπείκειν ὅσα ᾧ ὑγιαίνει χρηστῷ, ᾧ μέσῳ δυναμένῳ σώζειν ἐ ἀρχὼ ἀσφαλῶς, ὅσα ᾧ αὐθιρήτης, καθάπερ ἑλκάδα πλημμελῶς ἐφ' ὑγραῖς πλαντωμένην θαλάττης ἀγκάλαις; οἱ δὲ παῦπε τῆδε ἴχει, καὶ ὑδὲν ὑπεῖχον ψυδος τὰ εἰρημένα, τί κωλύει ᾧ παρασήμοις καὶ τισι πεμπείοις βασιλικοῖς συνοδῶς πως κεχρῆθαι, πρὸς τὸν τῷ ὄπως ἀληθῶν βεβαίωσιν;

B

C Δ. Οὔπω μὲν δὴ εἰρωνικοῖς μᾶλλον ἢ γοητεύουσιν ἄλλως ὑπερχόμενος λόγοις, καὶ τὸ παθητικὸν τῆς τῶ πατριάρχα ψυχῆς ὁ Ἀποκαυκος, τ' ἄλλα μὲν ἀσμένως προσήκατο ἐπιτείνει· τὸ ᾧ τῷ ἐρυθρῶν πεδίλων, τῶν μὲν ἤκιστα ᾧ τὸ τῆς καινότητος θράσος· χωρεῖν δ' ὀφὶ τῷ χρόνῳ, ᾧ τὸν πὶν δυεῖν ἐθισμὸν, ἐπαγγέλλεσθαι δ' ἐπαρκέσειν πως ἐαυτῷ ᾧ τῷ τείπω· τὰ ᾧ ἐκπλητικὰ τῆς ὑπεροφίας ἐ τὸ τῆς ὥρας αἰφνίδιον καταβῆναι δυνάμει· ῥᾷστα μὲν τ' ἂν ἐπυρσεῦσαι μᾶλλον, καὶ φθόνου ἐγεῖραι συλυρόν τινα ᾧ δυσκαρτέρητον· τὸ δὲ χρόνου βέσπις, ὁμαλῶς πως ἅπαν τῷ τὸ τῆς ἐπιπλαξίως ἐκείνης ἐπιπαύσαι καὶ μαραίνεσθαι θράσος, ἀρίστη καὶ κατεμπρὸν ἐμπελιπθείσης ταῖς τῷ ἐντυγχανόντων ὄψεσι, ᾧ τὸ συνεχὲς τῶ συνδιατρίβειν. τῶν μὲν δὴ τοιαῦτα, τοῖς δυσὶν ἀρκεσθῆναι καινοτομήσασι μόνοις ἐν τῷ παρόντι, τὸ τείτου μεταμελήσειν ἐς ὕστερον· μὴ ἐπιζῆσαι πρότερον ἐδιλόσαντα, καὶ γνόντα τὸν τῷ πρώτερον ἐνταῦθα ᾠήσασθαι, ἐν τῷ μετρίῳ τὸ ἥδεσθαι ἴσασθαι, καὶ μὴ κινεῖν πάντων ὅσα· ἀλλ' ὕπτιο γενόμενον δόξης, πολλῷ ὑπιφερομένης τῶ ἀωρίᾳ, ἀγώνιμον εἶναι τῶ λοιπῶ τοῖς ἐμπαί- * Lego ἐπὶ ζειν ἐθέλουσι * μέχρι τῶ συμφέροντος, ἐξ αὐτῶν τετραγο- ἐθέλουσι, μᾶλλον ἐχρῆσθαι, σωσῖναι μὲν ὡς φείδεσθαι χρόνου ᾧ φέροντα ἐξ τύχης ἐχρῶ, μὴ δυσθέλῶαι δ' ὧν ὑδὲ μικρὰν αὐτὸν ἐπιφρο- τινα τῶν ἐς δεινοῖς ἀσφάλειαν ἑαυτῷ ποείσασθαι, ἀλλ' ἐς ἀπειμάρτως ᾧ μᾶλα παιδαπὰς ἑαυτῶν σωσασθῶαι βυθός.

E. Τὸ ᾧ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίωμα, καὶ τὸ ψυχῶν ἄρχειν, τῶ κρατίστω μέρος τῷ ἐν τῇ ἀσύμῳ συλλήβδην ἁπάντων εἶπειν, σφόδρα τοι μέγιστον καὶ περιφανὲς εἰδότι πᾶς τὰς ἀρίστας πάλαι συμπέπτωκεν τῷ πολιτειῶν νομοθέτας, καλῶς ἔχειν ἔδοξε, τὸ τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης φυλαττομένοις ἀόλισθον καὶ ἐπισφαλὲς, ὥσπερ δίσημόν τινι τῷ πανταχοῦ τῷ χήματος κολάζειν τῆς τύχης τὸ μίγιθος, ἵνα μὴ τὸ τῶ θράσους

ἀεὶλαιον , ὥσπερ μέθα τις ἐγγίνεται τῷ , ᾗ πρὸς τυραννίδος ὑπόθεσιν ἐξοκεῖλαι , μεγάλων ἄρξη πῶς πολιτικοῖς πράγμασι ῥᾳδ κακῶν . τὸν δὲ πῆς βασιλείας ὄγκον , σωμάτων μὲν ᾗ δημοσίων ἄρχοντα πραγμάτων , ἅπτεσθαι μέρους ἢ καὶ ἐκείνο · ὅπλων δὲ ᾗ στρατιωτικῶν θορύβων πεοιβαλλῆσθαι δυνάμιν , ᾗ πάντα τὸ τῆ μεγέθος ἐκείνου κῇ τὸ οἰκὸς λειπόμενον ἀντανισοῦν . αἱ δὲ ἀκλαὶ ᾗ μονοειδεῖς πολιτεῖαι , ῥᾳδία πρὸς ἀπορίαν ἐκτρέχουσι , ὁραμίᾳ ἢ βασθάσεσος · μεγύμβαι δέ πως ᾗ ἀπαπαραττόμεναι , μετεκόσμησε τὸ ἐπικίνδυνον ἔχουσι , θατέρου θάτερον ἐπῤῥωννύοντος ᾗ ἀνεγείροντος , ὅταν εἰς παλαίας ἐκπίπτῃ βάραθρον , ᾗ τυραννίδος ὀχλοκοπίαις ξμαλδύνσι τινες τὸ λογιζόμενον θόρυβοι . ὅθεν ἐκεῖνο μὲν λύσιν ᾗ ἀπαξίαν εἰσάγει τὸ μέρος , ᾗ ἀναῤῥήπτειν δίδωσι χώραν ῥᾴθμα πρὸς θεμελίως τῆς δίπαξίας εἰς ἴδιφος , ἰῶ μὴ τις ἐπίσχῃ · τὸ δ' ἀυτοφυᾶ ἓ ἀυτογλώρυπτο ἔχει ᾗ χάρν τὸ κρίττονος , ᾗ κόσμος τις ἀτυχῶς ἁρμόνιος ὅλῳ τῷ βίῳ καθίσταται .

A firmæ conſulere, & humiliore habitu quaſi vinculo quodam coercere ejus conditionis amplitudinem, ne audacia effrænis alicui tandem provecta, magnorum malorum cauſa publicis rebus exiſteret. Regiæ autem poteſtatis imperium eſſe in corpora ac civiam fortunas voluerunt; quæ pars eſt ignobilior quam illa; at armorum & ſtrepitus militaris robore vallatur, ac per hæc ſupplet id quod ſibi ad magnitudinem illam deeſt. Nimirum ea Imperia, quæ ſimplicia & uniuſmodi ſunt, facillime ruunt in pejus, quia alieno auxilio deſtituta ſunt: commixta autem & invicem contemperata minus periclitantur, altero alterum corroborante atque erigente, quoties hoc vel illud præceps in vitium fertur, & ratione tyrannicis quibuſdam tumultibus emota perturbatur. Itaque illud quidem ad diſſolutionem legum & licentiam vergit, & ordinis boni fundamenta amat ſenſim evertere, niſi aliquis inhibeat: hoc vero nativum & ſuapte exultum quendam habet gratiæ excellentioris florem, ac toti mundo ornamentum exiſtit omnino aptum & congruens.

ANN. CHR. MCCCXLV.

Edit. Pariſ. pag. 438.

B

Γ. Δίον τιγαρουῦ ᾗ πατελάρχλω τιτνὶ τοῖς εἰσιμένοις τομίμοις ἐμμένειν , ᾗ μὴ σαλδεῖν ὅρους σιὼ λόγῳ πάλαι κειμένους · ἀ δὲ κακοβουλίᾳ χρόμμος , λίληθεν ἅμα ἑαυτῷ καὶ τὰ Ρωμαίων ἀπολωλεκὼς πράγματα , σφίσιν ἐν βραχεῖ παντοδαπῶν * ἐπινοίας πλούσιως συμφορῶν . καὶ τοι εὐφοβερὸς ᾗ πιεβλαπτὴς τις βασιλεῦσιν εἶναι ᾗ ἄρχουσιν αὐτῷ πρὸς βουλήσεως ἰῶ , ἰς τὸν σωτῆρα βλέπειν ἐδει τὸν Χριστὸν , καὶ τῶν ἐνδοξον ἀδοξίαν ἐκείνου μιμεῖσθαι , οὗ μάλιστα καὶ τῶν οἰκόνα φέρειν τὸ τῆς ἱερατείας σεμνεῖσθαι χάμα . Εἰ δὲ Αλέξανδρος ἐκεῖνος ὁ μέγας , ὁ καθ' ὅλης μικρᾶ τῆς Ασίας ἐλάσας , τὸ Διογένους αὐθύμιος ἐμακάριζον δίπλας ᾗ ἀπίεττον , μᾶλλον ἢ τὸν τῆς ἑαυτῷ βασιλείας ὄγκον ᾗ πλοῦτον · πολλῷ ἂν δίκαιον ῥᾷον τιτνὶ βασιλῆς τι καὶ ἀρχοντις ἐμακάριζον , οἱ οὗ τῶν οἰκόνα τίθεται φέρειν , τίνα τὸ ἄτυφον ᾗ λιτὸν τῆς διαίτης ἀεὶ δίπλει μιμούμενος . ἀλλὰ μὴν πρὸς ἑαυτίας ὁπόκοτε πιεστρέψας καιρίας ᾗ εὐσχήμονα ᾗ βελτίονα καπάσεσι τῆς αὐτονομίας ἐκείνης , οὗ μὲν τυχεῖν ἐπιθύμει , πιεφανῶς ἐκτέτηκεν · οὗ δ' ἔιχε , πιεφανέστερον ἀμοῦ καὶ αὐτῷ συναπέπτηκεν , ἀντὶ μὲν δικαίου ᾗ πατρὸς , ἑαυτὸν προφανῶς καπασήσας ἀνδράποδον · ἀντὶ δὲ πιεβλέπτη δόξης , ἀδοξίας κληροῦχον λαμαρᾶς . ὅπω μακρὰν ἐπισύρεται παναχῶ τῶν ἀνοίαν τὸ ἄγαν φιλοτιμεῖσθαι , καὶ πρὸς ὕπνιθρον παρεξάγει μανίαν ἀ τῆς ἐξουσίας αὐθάδια .

* an ἐπιχειρεῖ ται?

C

D

Cum itaque & hunc Patriarcham oporteret intra veteris loſtieuti fines manere, ac non terminos pridem bene conſtitutos reveliere; tamen quia malo conſilio uſus eſt, inſciens & ſi & Romanum Imperium ſimul perdidit, multiplicium calamitatum fluctibus brevi tempore ſuperinductis. Atqui ſi metui & ſuſpici ſe ab Imperatoribus & Principibus volebat, debebat ad Servatorem Chriſtum reſpicere, & illius gloriſam obſcuritatem imitari; præſertim cum ejus imaginem creditur dignitas Pontificia exhibere. Si enim Alexander ille Magnus, qui per totam fere Aſiam perrupit, venerabatur ac magis fortunatum prædicabat tenue illud & nulla re ſuperfluens vivendi genus, quo utebatur Diogenes, quam Imperii ſui faſtum atque opulentiam: multo potiori jure felicem iſtum Imperatores & Principes prædicaviſſent, ſi cujus imago erat conſtitutus, illius in vitæ inſtitutione modeſtiam & frugalitatem conſtanter & perpetuo eſſet imitatus. Verum enimvero, cum illam honeſtam & optime conſtitutam auctoritatem ad contrarias regulas neſcio quomodo detorſiſſet, eo aperte excidit quod aſſequi concupiſcebat. Immo etiam eo quod habebat excidit apertius: qui cum dominus & pater foret, mancipium ipſe ſe palam fecit, & pro conſpicua gloria inſignem lucratus eſt ignominiam. Tantum ubique poſt ſe infelicitatis trahit nimia gloriæ cupiditas: ita in apertum furorem inſolens potentia evadit.

VI. Cum

VII. Ejus igitur voluntate facillime ſibi mancipara, Apocaucus ad Joannem Gabalam deinde dolos omnes, omnes fraudum machinas convertit; atque ei filiam ſuam deſponſurum ſe promittit. Tum ea expectatione ſuſpenſum, jurejurando cogit deliberata confirmare & ſancire, ſi voluntati ſuæ omnino obſequi velit. Id autem erat, ut eos qui nobilitate & fortunæ ſplendore conſpicui curiæ ſubſellia implerent, ſingulatim omnes conjiceret in vincula, & in cuſtodias daret, aliis aliis criminibus accuſatos ex tempore confictis, prout futurum eſſet probabilius.

pag. 439

VIII. Quæ cum ita proceſſiſſent, publicarum etiam rerum adminiſtratio-

Η. Τίπω δ' ὅπω ῥιάπτω , ᾗ ᾗ τῆ δημοσίων αὐτῷ μὲν διοίκησιν τοῖς ἐγχειρίζω πραγμά-

ANN. CHR. MCCXLIV. nem ei ſtatim tradit. Ipſe autem profectus Byzantium cum Patriarcha & Imperatore Palæologo, Perinthum quam celerrime contendit; ſpecie quidem ut exercitum in expeditionem adverſus Cantacuzenum educeret; re autem vera duorum alterum conaturus, aut in Epibatarum, ſi poſſet, caſtello includere Imperatorem, eique per vim filiam ſuam nuptum dare, aut ſaltem cum Imperatore Cantacuzeno per hos tandem aliquando ſic tranſigere, ut facta permutatione Chium & Lesbum perpetui dominii jure poſſidendas * acciperet.

* An acciperet? Vide Notas.

IX. Hæc cum viderent ii, qui intelligentiores erant, vehementer obſtupeſcebant, nec ratione ulla colligere poterant, quidnam eſſet, quod (Anna Imperatrix) rerum gubernacula furioſo animo prodidiſſet, penitusque a ſe removiſſet, zelotypiæ ſemel affectu obcæcata, & quid ageretur percipere omnino nolens; ſed perinde affecta ac ſi altra Herculis columnas pernicies illa verſaretur. Venerat enim in ſpem, cupidine perſuadente, fore ut vitam deinceps ageret molestiæ atque omnis prorſus curæ expertem. * Animus quippe nulla diſciplina excultus, nulla præmeditatione ad caſtigandos oculos eruditus, ita ſæpe imprudens fuit, ut cum ipſe ſe in quamdam ſenſuum arcanorum quaſi inermem pugnam temere conjeciſſet, captivus ſurtim abduceretur, ac velut prædæ eſſet, neque hoſtilis impreſſionis violentiam ſentiret, niſi acceptis blandientis flammæ monimentis.

* Vide Notas.

Α των· αὐτὸς δ' ἅρας ἐκ Βυζαντίου σὺν γε πατριάρχῃ καὶ τῷ βασιλεῖ Παλαιολόγῳ, πέμπει ἐγκύρως πρὸς Περίνθιον, πρόφασιν μὲν ὡς ἐπὶ Καντακουζηνὸν ἐκστρατεύων τὸν βασιλέα· τῇ δ' ἀληθείᾳ δυοῖν πραγματευόμενος θάτερον, ἢ τῷ ἔν Ἐπιβάταις εἰ δυνηθείη συγκλείσας φρουρίῳ, βίᾳ τῷ βασιλεῖ τὸν θυγατέρα δοῦναι γάμου ξυναλλαγάς, ἢ τὸν γε δεύτερον ἐλαυνόντι πλοῦν, τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ δι' αὐτῶν ποτε ἀνήσεσθαι, Λέσβου καὶ Χίου ἀλλαξαμένων φορὰν εἰς διηνεκὲς τοῖς κλήροις.

Θ. Ταῦτ' ὀρῶσι μακρὰν πῆς συνετωτέροις ἐκπλῆξιν ἐνεποίει, καὶ ἀσυλλόγιστον εἶδον τὸ πρᾶγμα, πῶς * τῇ μανιώδει τῆς γνώμης προδιδωκυῖα τὴν

* Legendum puto, τὸν δ βασιλέα Anne τῇ μν.

Β τῆδε φραγμάτων ἀγωνίαν, πάντων ἀνέκραγε, τυφλωθεῖσα καθάπαξ ὑπὸ ζηλοτυπίας, καὶ μηδενὸς τῆδε πρεπόντως αἰσθάνεσθαι θέλουσα· ἀλλὰ καθάπερ ἐξ ἐπῶν Ἡρακλείων τῆς τοσαύτης ἀπωλείας καθιεμένης, ὅπου ἔμπεσόν. ὦ δὲ ἐν ἐλπίσι τὸ ἔρωτος πτίδιον . . . . . σα βίον τὸν τοῦδε ἄλυπον ἕξειν, καὶ φροντίδος ἁπάσης τὸ παράπαν ἀπηλλαγμένον· ψυχὴ δ' ἀπαιδαγώγητος ἄγουσα βίον, καὶ ὅψιν ὑ μάλα κολάζειν προμελέτησα, ἐλαθὲ πολλάκις αἰχμάλωτος ὑπαχθεῖσα, καθάπερ λάφυρον ἀφύλακτος ἑαυτὴν εἰς ἄχαλκον ἐμβαλοῦσα πόλεμον λογισμῶν ἀφανεῖς κεκαλυμμένων, καὶ ἀρὶ καλῶς τῆς πολεμίας ἐφόδου τὸ βίαιον αἰσθέσθαι, φύσιν θηλυτέρας λαβοῦσα πυρπάλης ὑπομνήματα.

Vide Notas.

Edit. Pariſ. pag. 440.

CAPUT IV.

I. Cantacuzenus Comotenam & Gratianopolim in deditionem accipit. II. Momitilæ genus & varia fortuna. Ut per latrocinia metuendus evaſerit. III. Societas ab eo inita cum Cantacuzeno. IV. Viribus majorem in modum auctis, Deſpoticæ dignitatis inſignia a Byzantiis oblata accipit. Cantacuzeno inſidiatur. V. Hic vere novo Comotenorum urbe egreſſus, apud Moſinopolin caſtrametatur. VI. Obdormiſcit amæniſſimo in loco: ubi res viſu & auditu mirabiles ei oblatæ. VII. Momitilas imparatum opprimere feſtinat. Cantacuzenus cum ſuis in magnas anguſtias adductus. VIII. Tumultuariam & iniquam pugnam committit. IX. Armigeri beneficio ſalvus evadit. Hoſtibus tandem coactis recedere, Didymotichum abit.

I. Hic ego etiam illud commemorabo, quod eodem quidem tempore accidit: ſed majoris perſpicuitatis cauſa altius alicunde repeti debet. Vere enim jam ineunte coactis copiis, Imperator in eos tractus qui ſunt ultra montem Rhodopen proſectus eſt, & ad eos campos qui ad paſtum abunde illic patent; ac nonnihil ſolicitatis illius etiam regionis urbibus, duas in deditionem accepit, alteram Comotenam, alteram Gratianopolin nuncupatam.

II. Ibi res illa per Momitilam geſta accidit. Hic duplex quodammodo & obſcuris parentibus natus in Patribatorum ac Myſorum confinio, latrocinari jam inde ab adoleſcentia inſtituerat, ſocietate cum æqualibus inita, doloſque & inſidias ſtruens, repentinum tranſeuntibus exitium attulerat.

ΚΑ. Ἐγὼ δ' ἐνταῦθοῖ κἀκεῖνα μεμνήσομαι, χρόνον μὲν τὸν αὐτὸν συνεκφέρουσ, σαφηνείας δ' ἕνεκα μείζονος ἀνωθέν ποθεν ἄρξεσθαι ὀφείλουσα. ἦρος γὰρ ἐπιγίνεσθαι ἤδη, τὰς οἰκείας ὁ βασιλεὺς δυνάμεις συναγαγών, ἄπεμπε πρὸς τὰ ἐντεῦθεν Ροδόπης τὰ ὄρη αὐλῶνας, καὶ τὰ ἐκεῖσε πρὸς ἱκανὸν χωρῆσαι τοῖς ἀναπεπταμένοις πεδίοις. προσάγων δὲ καὶ πόλεσί τινα τῶν ἐκεῖ πόλεων, εἶτα καθ' ὁμολογίαν πόλεις δύο, τήν τε Κομοτηλὼ, καὶ ἣ Γρατιανοῦ καλεῖται.

Β Ἐνθα δὴ καὶ τὸ πρὸς Μομιτίλα γέγονε ἐκεῖνο σύμπτωμα· ὃς διρυὸς τὴν γενέθλιον ἐξ ἀφανοῦς γονέων ἐς μισθοφόρους Πατζιβαλῶν καὶ Μυσῶν, λῃστρικὸν ἐκ μειρακίου καθ' ἑταιρείαν ἀλκιώτιδα βίον ἄγων ἐφοίτησε· ἐνδρά τε δὴ καὶ λόχος κατασταζόμενος,

αἰφνίδιον ἐπέφερε τοῖς παρεῦσι ἢ ὅλεθρον. τελευτῶντος δ' ἀρτι γενέσθαι, εἰς τὸ ἀνθρωπικώτερον ἐκ τῆ Θηριώδους ἐκείνη ἢ βίου ἀλλάξασθαι ἠρξατο. καὶ δὴ προσιλισθὼς ἐνί τινι τῆ ἐνδόξων Ρωμαίων, μισθῶ ᾠκειῶσθαι τύπαχε ἑαυτόν. ὅπως δ' ὀλίγου ῥίοντος χρόνου, νέαν δυλείαν τῶ ἀπείρατο αὐτῶν, καὶ ἐς τὰ πρότερα τῆς λῃστείας ἐπαλινδρόμησε ἤθη, καὶ πολλὰ ἰρήμα καὶ κατὰ μικρὸν προστιθεὶς σαμβὸς χῶρα, ἐμφανῆ ἐδείκνυ τὸ τῆς ψυχῆς θρασύτερον, καὶ μὲν τοὺς ἄκρους τῆ Μυσῶν ἐμπίπτων ἄστη, καὶ μὲν τοὺς ἐκ τῆ αἰφνιδίου, καὶ δὴ τοὺς τῆ Καστανιζηνῆ προσβάλλων κρύφα διωάμεσι, καὶ δὴ τοὺς τῶ Βιζαντίων κωλύομενος ἐξ ἐφόδω χώρας.

Γ. Δείσας δ' ὅμως μὴ συναλθόντες οἱ πρὸς αὐτῶ κακώμενοι, κακῶς κακὸν γεπόμενα ξυμφοίρασι, προσιλάσας, σύμμαχος ὑπ' ἀσφδὸς καὶ δῦλος ἐθελοντὴς εἵλετο λέγειδαί τι καὶ εἶναι Καστανιζηνῆ τῶ βασιλίως· πλὴν οὐχ ὥστε ἐ σωῶναι, ἐ ὅπη πορεύεδαι βύλοιτο ἔπεδαι. ἀλλ' ἀυτομόλα χρώμενον, κρύφα κατὰ τὴν συμφορὰ συμπέδειαν τοῖς ἐκείνη προσβάλλειν ἐχθροῖς, ἐπὶ κίρδεσιν ἑαυτῶ τε, ἔ ὅσοι ξυ' γε αὐτῆ μισθῶ λῃστικῆ στρατεύδαι ἤλεγτο.

Δ. Ἐπεί γε μὴν τῶ χρόνω χωρουῶντος, ὅσοι τῶ πρώτων αἱμοχαρῶς ἐ αὐθάδως ἔντες ἐτύγχανον, ὀλίγοι κατὰ πολλοὺς ἐ πλῆοι κατ' ὀλίγους ἀθροιζόμενοι, κατὰ συμφωνίαν αὐτῆ προτίρρησαν, ἔα τε Τερβαλλῶν καὶ Μυσῶν, ἐ ὅσοι μιξοβάρβαροι ἐπὶ τύποις ἰώνων δ' ἄπαν, ὡς ἐπίκοινά πω τῆ δηλίδων ἐπιλείπων ἐπιτίων εἶναι. οἱ δυμοῦ πνέοντες πάντες ἀρετῆ, τὴν σφῶν αὐτῶν μᾶλλον ψυχὴν ἢ τῶτον κατατρέδαι διὰ χυρίζοντο. ὡς ἀποχρῆσαι λοιπὸν καὶ πρὸς ἀντίπαλον ἤδη καδίσασθαι μοῖραν, ᾧ ἂν βύλοιτο μίρει ἐμφυλίᾳ Ρωμαίων μάχης. σύμβολα τῆς διανοτικῆς ἀξίας οἱ Βιζάντιοι πέμπουσιν αὐτῆ, ἐ λάθρα κατὰ τὸ βασιλίως ὁπλίζουσι Καστανιζηνῆ. ἐκεῖδεν ὧν ἀπορυλαιῶν ἢ Μομτίλας ἀεὶ διτέλει, καὶ τὴν ἐπίδεσιν ἐν μυχοῖς τῆς καρδίας ἐνυφόρει, καὶ ἀνεκύκλει τοῖς λογισμοῖς.

Ε. Ἀρτι δ' ἐν ἀμῆ τῆς καδισαμένης ὥρας, ὅτε τὸ ποιμίλον τῆς χλόης τὰς πεδιάδας κοσμεῖ, καὶ τῆ πόας ἀναβιωσάμενον δένδρων οἱ πλάσματι ῥᾳ τῆ αὐδέων τὰς τῆ ἀνθρώπων ὄψεις ἐφέλκονται, πίσω χαιρόμενοι τέρψιν ἐ ὑδατὶ τῆ ψυχῆ, ἐ ἄμα χιλὸν ἢ γῆ φορτίον ἐ νομὴ ἀυτομάτη πᾶς ἀλόγοις ζώοις, ἔδοξε τῆ βασιλεῖ Καστανιζηνῆ περὶ Μοσυνόπολιν, ἐξιόντι Κομητίνων πρὸς πολίχνης, πύζασθαι τὸ στρατόπεδον, μᾶ ἐπαύδα περὶ τῶ φραστέων βουλεύσασδαι, τά τε ἄλλα, καὶ ὅπως ἀπαστῆναι χρὼν τοῖς Ἀπικαίκη καιροῖς βουλήμασι ἐ ταῖς ἐκστρατείαις.

Ϛ. Δένδρῳ γε μὴν ἐντυχὼν ἐπανδεῖ πω συκάβῳ, κλάδος ἔχοντι μάλα δμήκεις, ἐ δίαλον φάναι ὑρόρου βαδέως μὲν τῆ γῆ τῶν συκῶν ἐμπαρεχομένης, ἐμποδὼν δὲ πως ἐ ταῖς ὑπερβολαῖς τῶ ἄλλω καδεσαμένης, ἐ ἀφαιρεμένης τὸ ἄκρον αὐτόν. ὑπὸ δὴ τῆ δένδρῳ πηγή τις ἀναβλύζει· χορὸν τινα ποιουμένη τῆ ὕδατι· ὕπω μὲν τι διαυγὲς, ὡς ἐ τὸ τῶ δένδρω ἀάλως πως ἀποματτομένῳ αὐτῶ καδ' αὐτῶ τῶν ὑπογραφῶν, ἐ δύο μιᾶς νέος ῥίζας δοκεῖν φύεδαι δένδρου, τὸ μὲν ἄνω, τὸ πρὸς ἡμᾶς ἀνίσχον· τὸ δ' ὑπὸ γῶν αἰωρούμενον. ὑπὸ δὴ

a Vide Notam.

b δένδρα

A Deinde cum trigeſimum ætatis annum vix uttigiſſet, u ferino illo more ud humanioris vitæ genus transferre ſe decreverat, & ud nobilem quendam Romanum cum acceſſiſſet, operum ei ſuam ad ſervilia miniſterium locaverat. Idem brevi tempore elupio, & illam ſerritutem ubdicarat, & ud priſtinam latrocinandi conſuetudinem recurrerat; multamque ſenſim ac paulutim manuum cum ſibi ſocia viſſet, animi ſui audacium re declaraverat, modo Myſorum *finibus inſtat ſulminis derepente inciden- *Mumontibus. do, modo ad Cantacuzeni copias furtim uppeliendo, modo in Byzantinorum agros prædandi cauſa impetum faciendo. ANN. CHR. MCCCXLIV.

III. Veritus tamen ne convenirent il quos ufflictabat, uc vicinum hoc malum mole perdetene, admotis caſtris maluit B Imperatoris Cantacuzeni ſocius fœderatus uc miniſter voluntarius dici & eſſe; non itu tamen ut comes ei aſſiduus foret, & quacunque ire volentem ſequeretur: ſed ut liber & ſui juris, ſortim atque inſito more illius hoſtes inveſteret; lucri ſcilicet cauſa, tum ſui proprii, tum eorum qui prædonum ſtipendia accepturi ſecum ſponte militarent. Edit Pariſ. pag. 441.

IV. Procedente tempore, quotquot ex pauperibus ſunguinatii uc feroces erant, pauci ad multos, multique ad paucos uggregati, ud illum ex compacto confluxere, tam Triballi, quam Myſi, & quicunque alii præterea Barburi commiſti vivebant; habebatque equites lectos ſupra bis mille; atque ii omnes ſpiritu Martio pleni, ſuam ipſorum vitum potius quam illum produturos ſe uſſeverabant; ita ut deinceps ſutis C vicium eſſet ad certandum æquo jam Marte, in illo civili Romanorum bello, cum utracunque parte vellet. Quamobrem ei inſignia Deſpoticæ dignitatis Byzantii miſerunt, eumque in Imperatorem Cantacuzenum clanculum armarunt. Ex eo autem Momitilus opportunum tempus perpetuo cuptubat, & inſidias ſub pectore intimo parturiebat, utque in unimo volutubat.

V. Adulto jam vere, quum barbarum VER. vurietate campi veſtiuntur, quum & flores & revivifcentium urborum comę oculos hominum alliciunt, uc novam animo delectationem voluptatemque pariunt; nec non & tellus beoignum ulimentum & ſuapte provenientem bruris unimuntibus paſtum D largitur; vilum eſt Cantacuzeno Imperatori, Comotenorum oppido egredi, & circa Moſinopolio cuſtrametari, utque ibi quæ ugenda eſſent ſtatuere, tum ulia, tum quomodo oporteret novis Apocuuci inceptis & expedirionibus occurrere.

VI. Illic ſorte ad arborem uppulit, longis admodum remis diffuſum; qui tecti ulicujus inſtar, profundum umbeum tetræ offundebant; nimio uutem ſolis urdori opponebant ſe quodammodo, ac ne ureret efficiebant. Sub urbore fons ſcaturiebat, ſalientis uquæ concepraculum: udeo quidem ille pellucidus, ut arboris pulchritudinem rei ipſu ſola imago exprimeret, duæque ab eadem radice pollare urbores viderentur; illa quidem ſurſum ad nos verſus erecta; illa vero ſub terra penſi-

ANN. CHR. MCCCXLIV. Cantac. l. XII. cap. 7o.

lis. Sub eo tegmine Imperator, corpore paululum reclinato, dormire cœpit, & simul vocem, incertum unde, sibi visus est audire clamantem: * *Expergiſcere qui dormis, & exurge a mortuis et Chriſtus tibi prælucebit*: tum ſubitn expergefactum ſurrexiſſe, * tacitis cogitationibus æſtuantem; atque ibi præſentis quidam citharœdus & lyram aptavit accurate, & pulſis fidibus ita cecinit, ut attentos omnes ſibi faceret. Erant autem quæ canebat hujuſcemodi.

* Vide Notas. Edit. Pariſ. pag. 442.

* Paul. ad Eph. cap. 5.

„ O vos, inquit, mortales, huic arbori &
„ huic prorſus umbræ ſimiles; quatenus
„ nempe in ætatis flore eſſe videmini nunc,
„ mox autem ubi importunum tempus in-
„ gruerit, marceſcetis, atque ad interitum
„ redigemini: huc agite, genio indulgea-
„ mus, ac juventutem, antequam ei mors
„ inſultet, in deliciis traducamus.

VII. Cum ibi Imperatorem commorari e ſpeculatoribus didiciſſet Momitilas, qui proxime & ipſe conſulto verſabatur, amicitiamque ſimulabat; decrevit, priuſquam exercitus eſſet congregatus, Imperatorem nondum guarum ejus fabulæ quæ agebantur, ac nil tale metuentem adoriri. Cum illis itaque eo in ſtatu ſuæ res eſſent, ſolis curſu jam meridiem prætergreſſis, nuntiatur Momitilam cum exercitu venire armis inſtructo, & laxis ad Imperatoris caſtra habenis contendere. Id omnes derepente animos perculit & conturbavit, tum ipſius Imperatoris, tum omnium illorum qui eum eo forte aderant, imparati & ipſi & perpauci; fortuna tam aperte res adigente & compellente in eam temporis anguſtiam, neque ullum quacunque ex parte effugium aut receptum præbente. Nam & equi per herbam diſperſi tum forte paſcebant; & ſimul ea militum numero, alii quidem adhuc in urbe Comotenorum ſecuri fora circumibant, ea quæ uſui eſſent emptitantes: qui autem egreſſi erant, ab iis minime providebatur, ut iter ad Imperatorem acceleraverint, ut qui illud eventum præcognitum non haberent: ſed hi pedetentim ac lente incedebant.

VIII. Attamen Imperator, ſublatis ad cœlum manibus, & aliquos ſecum habebat, arreptis prout licuit armis quæ tum ſuppetebant, conſcenſo quiſque temere equo, abſque tuba nulloque ordine pugnarunt, mortem ob oculos poſitam intuentes. Et ſane videre erat valde inſtabilem ac non providentia aliqua conſtitutum ordinem pugnæ, in eruptionibus eacurſionibuſve faciendis, ſed promiſcue alios cum aliis confligentes; eoque fiebat, ut pauciſſimi ab numeroſiſſimis hinc atque inde circumcluſi, telis obruerentur & caderent.

IX. Atque ipſe Imperator, lapſo ea vulneribus equo, pedes cum ingruentibus quibuſque pro virili dimicabat, quoad proveſtus armigerorum unus equo deſcendit, ac Imperatori quidem ut fuga ſalutl conſuleret dedit; ipſe autem multis toto corpore vulneribus exceptis, corruit ſemianimis ac pene expirans; ſic ut ab hoſtibus contemptus, poſtea quaſi revixerit. Interim fama, totam brevi regionem pervagata, coegit & Imperatoris milites alios ſuper alios cum clamore ac trepidatione diſperſos inordinatoſque auxilio ſubire, & hoſtes ſimul retrocedere. Ab eo periculo & caſu Imperator præter ſpem omnem ſerva-

pag. 443.

A πάνυ βραχὺ καπακλίνας ὁ βασιλεὺς ἑαυτὸν, ὑπνοῦν ἐπράττε, καὶ ἅμα ἐδόκει φωνῆς ἀοράτως ἀκούειν, ἐγείρου, λεγούσης, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός. ἀ-θύς τε ἀφυπνωσάντα, ζάλῃ ἔχοντα λογισμῶν ἀναστῆναι. καί τις ἐκεῖ παρὼν ᾄσματων δημιουργὸς, λύραν τε ἁρμόσατο εὐεπίπλους, καὶ οἷον πάθων ἄπιστας ἀνίσχων ἐπ' αὐτῷ, ᾄσμα ἀνεκρούσατο· καὶ ὧδε τὸ τῶ ᾄσματος. ἄνδρες (φησὶν) οἱ τῇδε τῇ δένδρῳ καὶ τῇδε τῇ σκιᾷ προσοικοῦντες ἀνέχρωτε, παρόσον νῦν μὲν ὥρας μετέχοντες φαίνεσθε, ὅσον δ' ὕπω ἀκμῆς ἐπισφαμοῦσης οἰχήσεσθε πρὸς μαρασμόν τε καὶ φθοράν, δεῦρο δὴ χαίρωμεν, ἐ ἐστρω-
B φῶμεν τῇ τρυφῇ, πρὶν ἐ θάνατον αὐτῆς ἀπορρήξασθαι.

Ζ. Τῶν δὲ τοιούτων μαθὼν ὁ Μομμᾶς ἐκ τῶ ἡμεροσκόπων διατριβῶν, ἔγγιστά πως ποιούμενος ἐξετάσεις τὰς ἀφικνεῖσθαι, καὶ φιλίαν ὑποκρινόμενος, ἔγνω πρὶν ἀθροισθῆναι τὸ στράτευμα, καὶ πρὶν τὸ δρᾶμα ἐ βασιλέα μαθεῖν, ἐπιθέσθαι οἱ πλείας ἀφροντιστοῦντι. ἐκ τούτου ὄντων τοιγαροῦν τῶν πραγμάτων ἐκείνως, καὶ τῶ ἡλίου τὰς ἡμέρας ἤδη τοῦ μεσταῖ παραλλάττοντος δρόμους, ἀγγέλλεται Μομμᾶς ὁπλίτων στρατὸν ἐπαγόμενος, καὶ ὅλαις ἱππείαις ἐλαυνούσης τὸ τῶ βασιλέως στρατόπεδον. πᾶν πάν-τας ἐκ τῶ παραχρῆμα λογισμὰς ἀθρανοῦ τι καὶ
C συνεκύπτουσι τῶ τῶ βασιλέως, καὶ ὅσοις ξυνῆν γε αὐτῷ παρεῖναι τυγχάνειν, ἀπαρασκεύους καὶ πάνυ, καὶ πάνυ βραχέσιν, καὶ τῆς τύχης οὕτω λαμπρῶς ἐλαυνούσης ἐ συνωθούσης ἐς στενὸν κομιδῇ τῆς ὥρας τὸ πρᾶγμα, καὶ μηδεμίαν οὐδ' ὁπωσοῦν ἐχούσης ἀφυγῆς καὶ ἀποδράσεως. τοῖς τε δὴ ἵπποις ἀνὰ τέλη πόαν διασκεδασμένους νέμεσθαι τέως συνέβαινε. ἐ ἅμα τῆς στρατιᾶς τὸ μὲν ἔτι πλεῖ τῶν Κομοτη-νῶν πόλιν ἀπεμπολίμενος τὰς ἀγορὰς πλείρει, τὰ πρὸς χρείαν ὠνούμενοι· τὸ δ' ἐξιὸν, οὐκ ἐν σπουδῇ πρὸς βασιλέα πρόνοιαν ἐποιεῖτο ποιεῖσθαι τῶν ἄρξει, ἅτε μὲ προμαθόντες τὸ συμβάν· ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ χολὴν ἐπορεύοντο.

D

Η. Ὅμως οἷς θεὸν ὁ βασιλεὺς ἀνατείνας τὰς χεῖρας ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτῷ, καὶ τῇ ἑαύτου ὡς ἑκὼν ὁπλισάμενοι ἐμάχοντο, τῶ προσυχόντος ἕκαστος ἐπιβαίνοντες ἵππου, δίχα σαλπίγγων καὶ παρασκεύης, καὶ ἐ φάλων κατ' ὀφθαλμὸν ἑταίρους αὖτις ρυβλέποντες. καὶ ὧν ἰδεῖν μάλα ἀγχιφόρους καὶ ὐκ ἐν ὁμοίᾳ τινὶ τὰς διεξόδους καὶ διεξιλάσεις τῆς μάχης καθισαμένας· ἀλλὰ φύρδην ἄλλως ἄλλοις ξυρρηγνυμένους. ὅθεν καὶ ὀλίγοι μάλα, πρὸς μάλα πολλῶν ὑδὲ κύκλῳδεν κυκλωμένοι, κατεστοχάζοντό τι καὶ ξυνίεσαν.

Θ. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τῶ ἵππου πεσόντος ἐκ τῶ πλη-γῶν, ἐν γῷ ὁπόσον ἐκὼν τῆς ἐπιοῦσι ἐμάχετο, ἕως τῆ ὑπαισχῶν ὁδὸς παρελάσας, ἀνέβη τῶ ἵππου, καὶ τῆ μὲν βασιλεῖ φυγῆ ποιεῖσθαι τὸν σωτηρίαν ἐδίδου· αὐτὸς δὲ πολλὰς πολλαχῆ διεξάμενος τὰς πλη-γὰς, κατελύχθη, βραχύτι καὶ ἀδρανὴς ἐμπνέων· ὡς περιφρονηθέντα τοῖς πολεμίοις ἐσαῦθις οἷον ἀναβιῶναι.

ἃ δὲ φάμα ἐ ταχίστου ἀνὰ πᾶσαν ἐλαυθεῖσα τὸν περίχωρον, ἐνάγκασεν ἅπας ἐπ' ἄλλοις βοᾶ τε καὶ δρόμῳ σπουδαίῳ καὶ ἀσυντάκτως ἐπαυξῆσαι τε ἵλεως ἐ τῶ βασιλέως στρατὸν, καὶ ἅμα τοὺς πολεμίους

ἐπίσω ἀπαλλάττεσθαι· τῶ δὲ τοιούτω διασπασμένος ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ ἅπασαν προσδοκίαν κινδύνων τε καὶ συμπτώματος, ὥρας μιᾶς οὐ πολὺ πρὸς Διδυμότειχον ἅπασι. καὶ τοῦτο μὲν τοῦτο ἔσχε τὸ τρόπον· καὶ τὸ ἦρ ἐν τούτοις ἐτελεύτα.

A tus, motis non longo poſt caſtris, Didymotichum proficiſcitur. Et ea quidem ita ſe habuerunt; atque in his ver effluxit. ANN. CHR. MCCCXLIV.

CAPUT V.

I. Apocaucus, opportunam occaſionem nactus opprimendi Cantacuzeni, bellum apparat. Didymotichum exercitu infeſto petit. II. Pythium Caſtellum obſidet. III. Cantacuzenum multi e ſuis deſerunt. IV. Reliquorum intempeſtiva poſtulata. V. Ipſius reſponſa. VI. Andronicus Palæologus, Apocauci gener, fluvium tranſnando ſubmergitur. VII Apocaucus a Joanne Gabala apud Imperatricem Annam accuſatur. VIII. Byzantium redit. Imperatricem placat. Urbis muros reficit.

A. ΘΕΡΟΥΣ δ' ἀρχομένου, πολλὴ μὲν βαρεῖα τοῖς ἀπηχθέσι παραδιὰ τὸν Ἀπόκαυκον, ἐπὶ Διδυμότειχον ἀπέναι μετὰ πολλῶν τῇ δυνάμεων. ἐπεὶ δὲ ἐς μέσον τὸ Διδυμότειχον ὁ Καντακυζηνὸς μετὰ τῆς δυνάμεως κατέστησε, πᾶσα δ' ἀπλῶ συμμαχίας ἐλπὶς πανταχόθεν (ὅ, τι δὲ Μυσῶν ἀρχηγὸς Ἀλέξανδρος Βυζαντίοις ἐς πολλὰ συνεμάχει· τόν τε σατράπλω Ἀμὼρ ἀνθεῖλκεν ὁ τῶν Λατίνων κατὰ Σμύρνης ἐπίπλους· καὶ ἅμα Τειβαλλοὶ τὰ ἑαυτῶν διῴκουν ὑπάρχον αὔμαχοι) ταῦτα δὲ πάντα συνιδὼν ὁ Ἀπόκαυκος, ὥρας ἐς Πετρίνθω πάσας δυνάμεις Βυζαντίους καὶ Θρᾳκησίους, παρεσκευάσθαι ἐπὶ Διδυμότειχον.

B. Καὶ πρῶτα μὲν ἐπεχείρει δόλοις καὶ μηχαναῖς ἑλεῖν τὸ τῶ Πυθίου φρούριον, οὕτωσί πως ὀνομαζόμενον, καὶ παρὰ τὰς ὄχθας ἰδρυμένον* Εὖρε τὸ ποταμῶ. τοῦτο σαθρὸς ἐγγὺς ἀγαθοῦ τινος δίκην Διδυμοτείχου, καὶ γεγονὸς ἐρείπιον, ἐς πολλὰ, Καντακυζηνὸς ἀσειλαφὴς ὁ βασιλεὺς, πολλαῖς χρημάτων δαπάναις ἀχύρωσέ τε αὖθις πλεῖστον ἀνήναι πύφακτε τῶ αἴρος, καὶ ὥσπερ ἑαυτοῦ ταμιεῖον εἶχεν ἐσεῖδεν αὐτὸ, καὶ λαμπρᾶς ἀσφαλίζετο τοῖς φρουροῖς. τοῦτο πεῖσαν πιεζεραπαπιδάσας Ἀπόκαυκος, ὅλαις ἐπολιόρκει χερσί.

* Εβρον.

B. Ac primum quidem conatur dolis & machinis capere caſtellum * Pythium (ita ferme nominatur) ſitum ad Hebri fluminis ripas, octoginta fere ſtadiis ab urbe Didymoticho diſtans: quod ruina collapſum jampridem Cantacuzenus Imperator magnis ſumptibus inſtaurabat, atque ex eo tanquam ſuum erarium egregio præſidio firmaverat. Illud igitur circumſeſſum Apocaucus tutis viribus oppugnabat. * Cantacuzeno Empythium

Γ. Τοῦ δ' ἐν Διδυμοτείχῳ στρατοῦ τὸ πλεῖστον, τήν τε τῶν πολεμίων βαρεῖαν ὁρῶντες ἐφοδον, καὶ ἅμα ἤδεσαν λιμὸν πολέμιον ἀγαμένους χείρονα, ἐς πρὸς γε τοὺς ἑαυτῶν ἱππικόμους ἀκμαιοτέρους ὁρμὴ τοῖς ἵπποις ἀθρόον ἐς Ἀπόκαυκον ἰοτομοληκότας, δρασμῷ τε ἐχρήσαντο καὶ αὐτοὶ, ἐς τῇ τῆ πολιτικῶν προστρέψασα στρατοπέδῳ, τῶ θύρας ἐν ἀκμαῖς ὄντος ἤδη τοῦ σίτου. καὶ ἰῶ ἐν οὐ μάλα φορητοῖς τὰ βασιλέως πιεζάσασι πράγματα, καὶ πᾶσαν εἰπεῖν ἀνθρωπίνως ἀποσειόμενα σῴζουσα προσδοκίαν.

Δ. Ἐν τοιούτοις δ' ὄντι τῇ βασιλεῖ τοῖς δεινοῖς προστίθετο καὶ ἡ τῆ ἅμα αὐτῇ στρατιωτῶν ἀμοῦ καὶ στρατηγῶν καὶ συγγενῶν ἐπίδοσις. ἰδίᾳ δὲ πρεσβεύοντες ἕκαστοι διὰ τὸν καιρὸν καὶ τὰς ἐρισώτας αἰτήσεις, αἰτοῦσι οἱ μὲν Λέσβιοι, οἱ δὲ Λῆμνον, οἱ δὲ Χῖον· ἄλλοι δ' ἄλλα τῶν χωρίων καὶ πρεσβεύειν ἀπεῖχε, πῶς μὲν ἐν ἐγγύαις ἐγγράφοις· ὅτι δ' ἐγκρατὴς καθάπαξ τῆς ὅλης γένοιτο βασιλείας, ἐπιπλὼ καὶ τὰ ἐν ἐγγύαις ἐπαγγελμάτα καθίσασθαι. μηδὲ γὰρ ἐπ' ἀδήλοις ἐλπίσιν

C. Et primum quidem Didymotichenſis exercitus maxima pars, cum & hoſtium vires validiſſimas viderent adventare, & ſimul famem, quæ iuxta erat, quolibet pejorem hoſte ducerent, audirentque etiam agaſones ſuos cum equis ad Apocaucum tepente tranſfugiſſe, fugam & ipſi capeſſentes, ad caſtra hoſtium confluunt, ætate, & adultis jam frugibus. Erantque res Imperatoris in eas adductæ angustias, quæ vix eſſent tolerabiles, atque omnem humanitus ſalutis ſpem excluderent. *Edit. Pariſ. pag.* 444.

D. IV. Ad illa pericula, in quibus verſabatur Imperator, acceſſit etiam eorum qui cum ipſo erant, tam militum quam ducum, ac neceſſariorum importuna ſollicitatio. Privatim enim unuſquiſque adeuntes, propter ipſum totum ſtatum & immineutia pericula, petebant ſibi, hi Lesbon; Lemnum illi; alii Chium; alii denique loca alia; & unde rem ſibi faceret; atque ut interim quidem ſcripto ſibi caveretur; ſimul autem atque rerum potitus eſſet, ut promiſſa, quæ cautione firmata eſſent, impleteutur. Neque

Digitized by Google

ANN. CHR. MCCXLIV.

enim, dum ſequuntur ſpes incertas, aleam vitæ ſubire, periculis jam ob oculos poſitis, optimum videri ſibi: ſed pignus aliquod firmum eſſe debere, pro quo mortem aliquis pactus, eorum ſaltem, qui ſuperſtites futuri eſſent, ſuffragium mereretur miſeræ invidioſum.

V. Hæc cum illi exigerent, Imperator nihil prorſus iis concedere decrevit. „ Ajebat enim haud poſſe ſe, quæ aliena eſſent, ſive in præſenti polliceri, ſive ſuprema poteſtate ſibi (ſi quando poſſet) vindicata, iis indulgere qui inique peterent. Quippe ea nunc quidem aliena prorſus eſſe, cum ipſi obſiderentur, necdum ſibi ſecuris vivere liceret; ac tum rurſus fore aliena alio modo. Etenim tes Imperii omnes, non imperantium eſſe, ſed eorum omnium qui Imperio ſubjecti ſint. Qui itaque nobiſcum volaerint in præſenti cutriculo periclitari, nec ipſi quidem, ſi unquam evaſerimus ſuperiores, eos quarum in oobis erit digne remunerari oegligemus. Qui autem nolaerint, iis equidem haud unquam ſuccenſuetim, utrumlibet elegerint, ſive hoſtium promiſſis inducti transfugere; ſive domi ſedentes relis procul abſiſtere. Et hæc quidem ita ſe habuere.

VI. Cum in obſidione multum temporis tereretur, atque in hoſtium caſtris juvenes relaxando animo operam darent; viſum eſt Andronico Palæologo, qui Apocauci generat, tum æſtus refrigerandi cauſa, tum juvenilis cujuſdam glorioſæ ſtudio, exutis veſtibus, totum illud * flumen, quam latiſſime paret, tranſnare. Sed aotequam ſuperaſſet medios fluvii vortices, membris torpore quodam ea frigore (ut videtur) alligatis, quaſi inanimatum aliquod pondus, mortuus in lima aquarum delatus eſt. Primum hoc fuit Apocauco fortunæ vulnus: primumque illud præſagium extitit, quo mutatum iri in pejus & funditus everſum iri illius fortunam apparuerit.

* Hebrum ſol ter. Edit. Pariſ. pag. 443.

VII. Sed & alterum illud præterea infortunium ei accidit. Joannes Gabalas, multis jam argumentis cum perſenſiſſet cavillari Apocaucum; qui ludificando oſtenderet ſatis, minime velle ſe filiam ſuam iſti deſponſam; clanculum ad Imperatricem Annam accedit, eique indicat habere in animo Apocaucum, transferre in propriam arcem hujus filium Imperatorem, atque ei filiam ſuam Patriarchæ interventu uxorem dare. Neceſſe eſt itaque (inquit) ut illum Perintho quam primum acceſſas, antequam retibus præda incluſa ſit.

VIII. Id cum ſtatim eſſet perfectum, ſenſit Apocaucus patefactas eſſe inſidias, atque illico ſtatuit, ſoluta illa obſidione, Byzantium quam celerrime redire, ac ita periculum imminens antevertere. Reverſo itaque viſum eſt, antequam oculis pudore ſuffuſis Imperatricem aſpiceret, magna pecuniæ vi circumvenire aulicas mulieres, quarum maxima tunc erat auctoritas, & omne ſimul famulitium, quod Imperatoriam domum impleret. Quod cum ille ſumma diligentia feciſſet, ac per illas etiam Imperatrici promiſiſſet, allaturum ſe pulcherrima & pretioſiſſima de ſuis theſauris munera, priſtinam dignationem recepit. Tum feſtinans movit de novo & refarcivit, quidquid terræmoti-

A ἅτε ἡμιβδέων τὸ ζῆν, ἐν ὀφθαλμοῖς ἤδη τῷ κινδύνων ἑστῶτα, οἰόμενοι νῦν ἢ βελτίους σφίσι μοῖραν ἐρρύσθαι, ἀλλ' ἐνίσχυρον εἶναί τι βέβαιον, ἢ πριάμενος ἂν τις ἢ θάπτων, ἀντιφθόγγου γοῦν ἢ τῷ πιεζομένῳ φῶρον ἔχοι καρπώσεται.

Ε. Τοιαῦτά γε μὴν ἀπαιτῶν ἐκείνους, πρὸς ὑδὲ ἰδιωτῶν γε ἐνδιδόναι ἐτοῖμον τῇ βασιλεῖ, φάσκοντι, μὴ δικαίως παλλόπεζα μήτε νῦν ὑπισχνεῖσθαι, μήτε μὴν μετά γε τὴν τῆς ἀποκρατείας ἀντίληψιν, εἰ γένοιτο, προίεσθαι τοῖς ἐκ τοῦ λόγου ζωῦσιν. νῦν μὲν γὰρ τὰ παράπαν ὑπάρχειν ἀλλότρια, πολιορκουμένων τε, καὶ ζῆν ἀσφαλῶς μηδαμῇ πω συγχωρηθέντων· ἐς ὅτε δ' ἂν ἔπειτα ἀλλοτρία τρόπῳ· πάντων δὲ πάντ' εἶναι τῷ ὑπεύθυνον τῇ βασιλείᾳ τὰ τῆς βασιλείας πράγματα. τῷ βασιλεύοντι δ' οὔ. οἷς οὖν πρὸς βελτίους εἶη ἂν τὰς παρόντας συμβιοτεύειν ὑμῖν ἢ ἀνδράσιν διαύλοις, ἐκ ἂν ἀμελήσαιμι οὐδ' αὐτοῖ, εἰ πιεζοίεθαι γένοιτο, μὴ ἐκ ἀμείψασθαι τοῖς ἀνάγκης τρόποις, ὁπόσα τῷ ἐφ' ἡμῖν. οἷς δ' οὔ, τότε δ' ἐκ ἂν ποτ' ἐκγλίσαιμι, ὁπόπρος θλοιτ' ἂν δρᾶν, εἴτε πρὸς τὰς τῷ πολεμίων ἐπαγγελίας αὐτομολεῖν, εἴτε καθημένους εἶκος πόρρω γίνεσθαι βελῶν. ἐν τούτοις μὲν τοῦτον ἐχέτω τὸν ξόπον.

ς. Χρόνου δὲ περὶ νῦν πολιορκίαν συκτῦ τελεσθέντος, ἐν περὶ ἀνέσεις ἀγκολουμένων ἢ νέων ἐν τῇ τῷ πολεμίων στρατιᾷ, ἔδοξε τῇ ἐπὶ Συγκατεὶ τῶ Ἀποκαύκῳ γαμβρῷ Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ, ἀναψύξεως τε εἵνεκα καὶ φιλοτιμίας ἅμα πιστεμζόσης, λουσόμενον ἐκβάλλεσθαι πᾶν τὸ τῶ ποταμοῦ πλάτος ἐκεῖνο. ἀλλὰ φρὶν μέσον ἐκβλῶναι τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥεῦμα, ναρκῇ τινὶ παθεῖς ὑπὸ ψύχους, ὡς ἔοικε, ὥσπερ νεκρός τις ἄψυχος φόρτος, ἐς τὸ τῆς ὑδάτων πυθμένας κατεβύσθη. φράτα μὲν οὖν αὕτα γέγονε Ἀνδρονίκῳ τοῦ δόξας, καὶ ἅμα προαναφώνησις τῆς ἐπὶ τὰ χείρω μεταβολῆς καὶ καταστροφῆς.

Ζ. Δεύτερον δ' ἐπὶ τούτῳ συμπεπτώκει τῷ Ἀποκαύκῳ δυσύχημα τόδε. ὁ Γαβαλᾶς Ἰωάννης, ἐκ παλαιῶν ἤδη σημείων αἰσθόμενος Ἀποκαυκον παραλογιζόμενον, καὶ τῷ παραχρῆσθαί πως δεινοῦτο τὸ ὕπερα βούλεσθαι τῷ πρὸς αὐτὸν τῷ κήδους ἐγγύῃ, λάθρα προσιὼν Ἄννῃ μηνύει τῇ βασιλίδι, ὡς Ἀποκαυκος μελετᾷ, μεταπεμψάμενος εἰς τὸ ἑαυτῷ φρούριον βασιλέα τὸν υἱὸν, ᾧ τῷ πατριάρχῃ συζεύξαι τῇ ἑαυτῷ θυγατρὶ. χρεὼν οὖν ἐα Περίνθῳ ἐς τάχιστα μεταπέμψασθαι τοῦτον, φρὶν τὸ θήραμα γενέσθαι διαύλων ἐκτός.

Η. Οὐ πλησθέντος δ' ὀδὺ, φωραθεῖσαν αἰδόμενος τὴν ἐπιβουλὴν ὁ Ἀποκαυκος, ἔγνω παραχρῆμα καταλυσαὶ τὴν πολιορκίαν ἐκείνην, φθῆναι τὸ ἐφεξῆς κίνδυνον, ἐμβὰς εἰς Βυζάντιον τὴν ταχίστην. ἔδοξεν οὖν ἐπειόντι, φρὶν αἰσχυνομένους ὄμμασι ἢ βασιλίδα διέρασθαι, χρήμασι παμπληθέσι περιελθεῖν τὴν γυναικωνῖτιν, ἐν ᾧ τὸ μάλιστα δυνάξοιτο ὧν τιμιώτατα, ἢ ἅμα τὴν βασιλέως ἅπασαν, ὅση ἢ αὐτοκρατορικὴν οἰκίαν ἐπλήρα. ὃ δὴ τάχιστα πεφασκὼς, ἢ δι' αὐτὸν ἢ βασιλίδι τὰ καίδικά τε ἢ τιμιώτατα ἢ κειμηλίων φροτόντων ἐπαγγελλόμενος, ἢ φρεσὶν ἅπασι θυμὸν ἔτυχε δόξας ἢ παῤ σας αἰχμώσας αὐθις ἢ ἀπεπλήρωσε, εἴτε πῃ ἢ μεγάλα τείχους

ἡ πόλις πθρανομίνοι ὑπὸ τ σισμῶν ἐλίλοιπτει, ἀ ἐ τι κι τῷ ἔξωθ⸗ ἐλελαμίνοι δύο φρουρισμάτων, τ τ πάλαι τῇ ἡ πόλ⸗ οἰκισῇ συγκαπισθομιθέντος ὁμοῦ τοῖς μεγάλοις τείχεσι, καὶ ὑπὲρ ἀρτίως, ἀφ' ὧν τῶ Καπακυζηνῶ καὶ τῆς ἐπιθ⸗ πολιορκίας φόβου, πρὸς ἀνδρόμαχας ὕψος αὐτὸς ἀνήγειρον ἐξωτέρω, περὶ τὰ χείλη τῇ μεγίστων ἀ θαυμασίων τάφρων, ἀρξάμ⸗ς ἀπὸ τῇ πρὸ τ παλατίν πυλῶν, ἀ περιελάσας ἄχρι τῇ χρυσίων ἤγγισα διὰ τῆς χέρσου πρὸς ἕω.

bus in magno Urbis muro læſum eſſet & neglectum manſiſſet: item quidquid in duobus muris extrinſecus circumductis; quorum alter jampridem a fundatore ſimul cum magno muro conditus fuerat; alterum noviſſime, Cantacuzeni futuræque ab eo obſidionis metu, ad viri altitudinem exterius ipſe extruxerat, circa maximarum admirabiliumque foſſarum crepidinem, ductoque initio ab iis portis quæ ſunt aore Palarium, ad Aureas proxime portas per terram Auroram verſus circumduxerat. ANN. CHR. MCCCXLIV.

CAPUT VI.

Edit. Pariſ. pag. 446.

I. Clades ex grandine. II. De natura grandinis. III. Grando furoris divini inſtrumentum.

Γεγονεναι δ' ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις συμπίπτουσι χαλάζης φορὰν σωσχὴ καὶ ῥαγδαίαν, ἀ ἐπισκιάζουσα ἤδη περὶ τὰ Ρωμαίων πράγματα θεομηνίας σύμβολον ὕσων καὶ ταύτην, καὶ οὐδ' νι τῦρ ἐπ' πυρὶ προσπελωγμένων. πολύχουν δ' αὖ τὸ τ ἀταχύων καὶ τ γε ἄλλων ἐγγεῖσθαι τὸ βλάβος καρπῶν. τ γε μὴν ἀμπέλων, τύπτ δὲ καὶ πάντων μᾶλλον, ὡς μηδὲ τὸς ἑπομένους χρόνους ἀναβιῶναι δυνάσθαι.

Β. Εἰδέναι δ' οἶμαι πάντας, ὡς ἐκ ὅτι καὶ ἀφ' ὧν ἐκπίπτει τὸ τῆς χαλάζης σῶμα καρπῶν, τότε μόνον καὶ τύπτ μάλιστα ἰατροὶ καὶ μαρύνει, ἀλλὰ καὶ τὰ πέριξ ἅπαντα, καὶ ἐς πολὺ τ χρόνου ὁ μαραμὸς ἐπιβόσκεται πᾶσι, ὥσπερ αἰσθάνεσθαί τινι διοικεμένων καὶ τ φυτῶν, ἐ τ τῷ κοινῷ δεινὸν θυμὸν καθάπαξ ἐκπλημτομένων, καὶ ὑπὸ δίκης συγκλομένων, καὶ ἀυτῆς ἀπορῥηγνυμένων τῆς ζωογόνου ψυχῆς. λίθῳ μὲν δὲ ὑπ' ἀνθρωπίνης πληγέντος χειρὸς ἀπίῃ καὶ μᾶλλον καὶ βάρους καὶ τῶν τοιούτων, τὸ μὲν πληγὲν, τραῦμα μὲν ἔχει, σαρῶται δ' ἄκρα. τὸ γοῦν σωῶ δ' ὅμως ὑπὸ πληγῆς τινος γέσθαι, ἀτ' ἐκπεσόν φθορᾶς, καὶ πᾶσα τῷ μὲν πλήττοντος λίθου τραχὺς τὸ ὄντος, καὶ ἐξύπτας περὶ αὐτὸν ᾗ φόρος νε καὶ πλείστας ἴσως ἔχοντος, τῆς δὲ χαλάζης ἄκρα τύπτ πάνυ ἀδύ. γίνεσθαι δὲ νιὰ χάλαζαν, ὅταν πῆς ἀναγώσης ἀκριβῶς ἀέρος ἀναθυμιάσεως ἐπὶ τὰ μετεωρότερα, διαῤῥήγνυται δ' ὑπὸ ῥόμβης ἐνδεικτικὸς ἀ ἀτμοῦδες αὐτ ἀνάκυκλος. ἐκείνης δὲ διὰ ἀμφότερα φερομένης μετεωρότερον, ὑπολείπεται βάρος αὐτὴ περὶ τὸν μεταξὺ τόπον, ἔνθα πολυτελίστερον τὸ ψύχος οἱ τοῦ ἀέρος ταμιεύεται κόλπος. τῶν μὲν δὴ ἐκπεράθεν πτῶν, ἃ μὲν ἄνω τῇ κύκλῳ φορᾷ καὶ περιεργοῦ τῆ οὐρανίου συμπεριδινεύμενα σώματος, τηρῶν ἔπεσα ποιεῖσθαι δυνάται σύσασιν· ὁ δ' ἂν περιγενόμενος, ἐ αὖτ ἐξ τ ὑλικῶν ἀναπλάσεων ὄντων ἐφθαρμένων, ἔπεσά πως οὐ' αὖτὸς ἂν δυνασθείη τηρῆς σύσασιν ποιεῖσθαι. ὡς τῆς ἑκατέρωθεν μάχης ἐς τὸ ἀπρακτοῦν ἀπωσθ⸗ πλείστης ἡ ἰσχύος λαμπρᾶς νικος ἀντίληψιν λειπόμενα ἔχειν ἑκατέρωθεν τὸ ψυχρὸν, καὶ τηρῶν τῇ ὑγρῶν ἀνάλογον πληθύοντι σύσασιν ὕδα ποιεῖσθαι. ὧν μεταβαλλομένων, ὄμβρον γίνεσθαι πρότερον, ὁπόταν συμβλιβομένη τ ἀέρος, καὶ μυρίοι μυδαμῆ διωκμένου

I. Ea porro tempeſtate etiam grandinis continuus & violentiſſimus imber exortus, qui & ipſe furoris divini, Romanorum rebus jam incumbentis, indicium ſuit, & tanquam ignis ignem ſupervenit. Etenim illud late diffuſum eſt malum, tum in ſpicas, & in alios fructus, tum omnium maxime in vites, ita ut ne poſtea quidem reviviſcere potuerint.

II. Norunt quippe (ut opinor) omnes, ejuſmodi eſſe grandinis corpus, ut quoties & quæ invadit, non modo tunc neque ea ſola per eam extinguantur & marceſcant, ſed etiam ea quæ circa ſunt; & ad multum uſque tempus ab illa tabe omnia depaſci: quaſi ipſæ etiam plantæ ſenſu aliquo regerentur, & communis domini iram penitus exhorreſcerent, ac præ metu contraherent ſe, animamque ipſam vitalem abrumperent. Atqui ſi hominis manu pyrum, aut pomum, aut uva, aut ejuſmodi aliquis fructus lapide percuſſus fuerit, id quod percuſſum eſt, vulneratur quidem, moritur vero minime; id autem quod vicinum eſt, neque ictum ullatenus ſentit, neque ideo corrumpitur: tametſi aſper ſit & acumina circa ſe ſortaſſis habeat varia ac plurima lapis ille qui percuſſit; grando autem his omnibus prorſus careat. Fit enim toties grando, quoties ab exhalatione, inſtar ſumi ab imis ad altiora aſcendente, ſecernitur ob caloris penuriam humidus vapor. Nam cum illa, eo quod levior eſt, altius feratur; hic, quia eſt gravior, media in regione ſubſidit; ubi frigius abundantius reconditum ſervant ſinuoſi aeris tractus. Regionum enim utrinque adjacentium, altera, quæ ſuperior eſt, cæleſtis globi turbine & converſione ipſa quoque circumacta, nubium glomerationem facere minime poteſt: altera autem ad terram vergens, eademque refractorum ſolis radiorum intenſione liquefcens, nubem & ipſa conflare minime utique valet. Reſtat ergo ut, cum ita ad nihilum recidat ea quæ utrinque ſit pugna, habeat illic frigus unde vim ſuſignem aſſumat, ac nubem pro humoris quantitate confecte jam poſſit. Mataro in nubem * humore, exiſtit primum imber: quaſi compreſſo aere, & humoris gravitatem ict-

* An materiis ipſis nubibus?

ANN. CHR. MCCCXLIV. *Edit. Paris.* pag. 447.

re omnino jam recusante. Postquam autem in imbrem ita resolutus est ille nubium humor; tum vero, quia ambiens aer vehementiorem jam calorem habet, & circum undique premit, vique in medium compellit, sit grando, latercuti cujusdam coagmentationem natura (ut ita dicam) imitante, & velut fabricante, illis fontibus & canalibus, qui in media aeris regione nativi suspenduntur. Atque id quidem æstate raro accidit, humoris in aere permanentis penuria; vere autem & autumno plurimum; quia nempe illæ tempestatea æstatem inter & byemem medium locum pariter obtinent, affluentemque inde caloris simul & humoris habent copiam; quæ duæ res, ut jam diximus, ad conflandam grandinem valent.

III. Itaque cum in hunc modum grando originem ducat ab aqua, quod elementum est * molle atque fluidum, deinde multo gravius quam vel lapides vel fustes vel flammæ omnes damnum afferat, quidni furori Dei manifesto attribuantur ea quæ inde accidunt?

* lucum.

A φόρον τῶν ἐμβεόθεσα τῦ ὑγρῦ. ἀλλ' ἐπειδὰν ὡς ὄμβρον ἅπα διαλυθῇ τὸ ἐν τῇ νέφει ὑγρὸν, βιαιοτέραν ἔχοντος ἤδη τὸ θέρμιλον τῦ περιέχοντος, ἢ πανταχόθεν ἀντιπιεζόμενον ἢ βίᾳ πρὸς τὸ μέσον ξυναλλόττοντος, χάλαζα γίνεται, πλίνθυ τινὸς συμπίλησιν μιμυμένης ὡς εἰκὸς ἢ δημιουργύσης τῆς φύσεως, ἐξ ἀγγειουργίας ἢ μετεώρων πηγῶν ἢ ῥεύμασιν. τὰ δὲ τοιαῦτα συμπτώματα σπάνια μὲν ἂν ἐν θέρει που γίγνεσθαι, διὰ τὸ βραχύτητα τῆ αἴρι ἐγκαρτερῦντος ὑγροῦ. διαφιλίστρα δ' ἐν ἦρος ἄρτι τε ἢ φθινοπώρυ, ἅτε παραπλασίως πως τῶν μέσων θέρος ἢ χειμῶνος χώραν εἰληφότων, ἢ θέρμης ἱκανῆς ἐμῦ ἢ ὑγρότητος ἐνεῦθεν ἐχόντων, ἃ τὸ χάλαζαν

B ὡς εἰρήκαμεν ἰσχύει κατασκεύαζειν.

Γ. Ἐκ γοῦν ὕδατος ὕπο ἢ χαλάζης ἢ γίνεσθαι χύσης, καίτοι τοιαύτη ἢ διαῤῥήξεσης, κἄπειτα πέτρων ἢ ξύλων ἢ φλογῶν ἁπασῶν τῶν βλάβην πολλὴν τῇ μήτρᾳ κρατιστέραν ποιούσης, πῶς ἂ θεομηνίας ἂν εἴη σαφῶς τὰ ἐκ τῶν τοιούτων;

CAPUT VII

I. Ecclesia mala omnium gravissima. II. De Massalianis & Bogomilis in monte Atho comprehensis. III. Ejus montis amœnitates. IV. Athos ferociam Xerxæ domuit. Uni virtuti favet. V. Deprehensorum illic Hæreticorum nomina. VI. Eodem dogmata impura, Tomo Synodico comprehensa. VII. Piorum Monachorum diligentia & zelus. Hæretici variis pœnis coerciti. Quidam fuga elapsi, recipiunt se in magnas urbes. Picos Martios imitantur.

I. SEdenim quæcunque ex multis piæ ac justæ adversus nos Dei iracundiæ signa undique collecta huic historiæ intexuimus, ac porro inteaemus, si vita nobis detur, ea omnia simul, tam iis qui nunc legunt, quam iis quibus postea occurrent, magna videri quidem possint, & qualia bacrenus nulla. Tolerabilia tamen quodammodo isthæc fuissent, si non omnibus, at iis saltem quibus prudentiam ipse retum usus indidisset, ac mens cauta pariter & religiosa persuasisset, (id quod sacris Scripturis consequens est) eam esse divinam castigationem, & quandam veluti coalitarum & coævarum nobis maeularum medicinam; tolerabilia inquam illa fuissent, nisi & Ecclesiæ naufragia ad ea mala accessissent, & sopitarum pridem offensionum redivivæ deoue excitatæ fuissent pestea, funestissimam aoimabus perniciem allaturæ, ac facillime eas in barathrum exitii demersuræ.

pag. 448.

II. Horum quædam a nobis quoque eompendiose hoc loco dicentur. Omniam enim simul percensere, cum in aliarum rerum eractatione versemur, facile haud fuerit. Maxima quippe ea & permagni operis res est. Ae primum quidem dicturi sumus de Massalianis & Bogomilis, qui illi temporibus circa montem Atho deprehensi sunt.

III. Alioqui vero mons Athos admiratione dignus esse mihi videtur; tum quia aeris temperie fruitur plane felici; tum quia herbarum vi ac varietate multa ornatus, eorum qui ibi versantur sensibus ambitiosissime (ut ita

C Α. ΑΛΛΑ ἢ ὅσα γε, ἐκ πολλῶν τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐκ τῦ Θεοῦ φιλανθρώπυ ἢ δικαίας ὀργῆς σημείων ἱραπσάμενοι, τῇδε τῇ ἱστορίᾳ συνυφάναμέν τε ἢ συνυφαντῦμεν, εἰ ζῶν ἡμῖν ἐξείη, μεγάλα μὲν πως δόξειεν ἂν τοῖς τε νῦν ὁρῶσιν ἅπασιν ἡμῦ, ἢ τοῖς ὕστερ' ἐντυξομένοις, ἢ εἶα μήπω πρὶν. ἔμως ἴω ἄν πως φορητὰ, εἰ μὴ πᾶσι, ἀλλ' ἔμως οἷς ἐκ φραγμάτων ἐσπίθειεν πῦρα σωτήριον, ἐξ οὗς ἡ τῆς ψυχῆς ἀλάβεια πίστεως, τοῖς γραφῆς ἐπαμύνοις, Κυρίυ παιδείαν εἶναι νομίζων, ἢ τῶν σωτρόνων ἢ ὁμιλίων αὐλίδων ἐαυρίαν τινὰ, εἰ μὴ ἢ τὰ ἐκ ἐαυλισίας ναυάγια προστίθειτο, ἢ τῶν πάλαι κοιμηθέντων σκαθάλων ἀρτιγενῆς ὁμοίως ἐπεφύετο ἀῆρος, μακρὰς ἀλίθρης ψυχῆς ἐπιφέρουσα, ἢ ῥᾶστα πρὸς ἀπωλείας πυθμένας ἀσταβαπίζουσι.

D Β. Ἀλλὰ πάντα ἴνια ἢ ἡμῖν κατ' ἐπιτομὴν ἐπαυθα λελέξεται. πάντα ἢδ' ὁμῶ διεξέναι, πρὸς ἄλλυ ἀχολυμένους φραγματείαν, ῥᾴδιον ἂν ἂν εἴη, μέγεθόν τι ἢν ἔργον. ἢ μεγίσης διόμβον πραγματείας. ἢ πρῶτον μὲν ἐπαῦθα εἰσθαι δίκαιμα τῶν περὶ τὸ Ἄθω τὸ ὄρος ἐν τύποις ἐκλωσίμων τοῖς χρόνοις Μασσαλιανῶν ἢ Βογομίλων.

Γ. Τά τε ἢδ ἄλλα τὸ ὄρος ὁ Ἄθως θαυμάζεσθαι ἄξιον εἶναι δοκεῖ μοι, ὅτι τε πρὸς ἀέρα αἰάρανται πάντυ διφυῶς, ἢ ὅτι πολλῆ τινι ἢ ποικίλῃ τῇ χλόῃ κοσμεῖται, ἢ σφόδρα

φιλοτίμως εἰπεῖν ἐκ τῶ ῥᾴστου τῶν ἐντυγχανόντων ἡδέως αἰσθησιν δέξιοῦται, ἢ πολλαὶ δ' ὐδὺς προβάλλεται τιλὶ τῆς τέρψεως ἡδονῆ· ἢ ῥὴ παντοχόθεν ἄωτον ἐκ θησαυρῶν τὸ, τε ὄπτιον τῆς ἀθμῆς, ἢ τὸ τὰ ἄνθος ἄχροων· ἢ καθαραῖς τὸ πλόον ἀμιλεῖ ταῖς ἀλῦ αὐτῆσι· δένδρεσί τε πολυειδέσι κομᾷ, ἢ ἄλσε ἢ λειμῶνας ποικίλως, ἔργα χειρῶν ἀνθρωπίνων, πλουτεῖ· ἢ γένει παντοίων ὀρνίθων πτερυγχόπτει· ἢ σμιλὰ μελιττῶν ἀεὶ περιτρέχει τὰ ἄνθη, ἢ ἠρέμα τὸν ἀέρα περιβαμβεῖ· ἢ τέρψις τις πόπλος ἐντεῦθεν ὑφαίνεται ξένος ἐκεῖ συμμιγής, οὐκ ἤρος ὥρᾳ μόνῃ, ἀλλ' ἐν ἅπασι καιρῷ καὶ χρόνῳ, ἀμαζυγοῦσης αὐτὰ τῶν τεσσάρων ὡρῶν κύκλου, πρὸς ἡμέραν τιλὶ χάριν ἢ ἡδονῆ τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθητηρίων· ἢ μάλιστ' ἂν ἐκ μέσου τοῦ ἄλσους ἢ τῶν φυτῶν ἐκείνων ὀρθρεύσ ὑ τῷ ἀηδόνος ἠχήσασα μουσικὴ, σωμφδεῖ τοῖς ἐκεῖ μουσάζουσιν, εἰπεῖν, ἢ συμμυεῖ τὸν Κύριον· ἔχει δὲ κἀκοίτη ἢ καθαρὰν ἐπὶ στήθους ὑνθόν τινα, καὶ ψαλτήριον ἔμφυτον, ἢ μουσικῶ ἐναρμόνιον, ὅς αὐτοχειρὶ πτερυσαλπίζουσαι τὰς ἀυόσους πάντας ἐμμελῶς· ἢ ἅμα πηγαῖς αὐτορύων ὑδάτων ἡ χώρος ἄρδεται τε ἢ περιαντλεῖται πολλαῖς· ῥύακες ἀποβλύζοντες ἀλλοθεν ἄλλοι, μυρίων γίνονται παίδες πηγῶν, ἢ ἀλλήλοις ἠρέμα ἢ λάθρα, κλέπτοντες ὕωτερ ἢ δρόμου, κοινοῦνται τὸ ῥεῦμα, οἷον ἐπίπνοιάς ἢ αὖπτι σιωπῶντες, ἢ τινος παιδείας αἰσθανομένοις ἀμύοις ἀνεπαισθήτως, ἢ διδόντες εὐφυΐαν μακρὰν τοῖς ἐκεῖ μοναταῖς, ἀθορύβου βίου αὐτοὺς, τὰ πτερὰ τῆς ψυχῆς ἐκ-

* Ἀπ. ἐπὶ ἐκ ψυχῆ πρὸς Θεὸν ἀναπέμπειν, * ὅτι ἢ πολλὰ πρὸς ὠφελίαν παρέχει τιλὶ ἀφθονίαν τοῖς τιλὶ οὐρανίου ἐν γῇ μονάναι ἐθέλουσι πολιτείαν, ἢ ὡς γε τιλὶ χορηγίαν τῇ εἰς τροφὴν πανταίαν ἐπιτηδείως ἐχόντων ἀφθονον εἰκόθεν εὐκαδὲ τὸν ἅπαντα χρόνον προΐζεται· ἢ ἅμα θαλάσσῃ μακρᾷ σεφανοῦται, πολλῶ ὡς ἐκ κύκλου κομιζούσῃ τιλὶ χάριν αὐτῇ, παρὰ τοσοῦτον μὲ τῆσον εἶναι καθάπαξ αὐτὴ συγχωρούσῃ, παρόσον ἰδωμῷ τινι μὴ σωὶ πόρῳ ἀαρπάζεσθαι ἢ τιλὶ ἴξω χεμάλου εἰς μῆκος ἅμα ἢ πλάτος ἄπειρον δίδωσι· ἢ ἁπλῶς παντοχόθεν ἐκεῖ τὰ τῆς ἀρετῆς συγκροτοῦται γυμνάσματα, ὡρός τι τῆς φύσεως, ὡρός τε τῆς ἐκ αἰκουμένου ἀσκήσεως. εὐ γυναικῶν ἄλως ἐκεῖ ξυναυλία, ἢ ἀκόλαστον ὄμμα, ἢ χλιδῶσα κομμωτικὴ, ἢ ὅσα τιλὶ ἀρχαίαν τὴ ἄρσις ὁμιλίαν ἐκείνου εἰς ἐγκωμίων τινὰ συναγει παιήγυρις, ἢ μακρᾶ κυκεῶνος ἢ κλύδωνος τὸν βίον ἐμπίπλησιν· Οὐδ' ἐμπορίαι δημόσιοι, ἢ ἀγοραὶ, ἢ ἀγορανόμοι, ἢ δικαστικὰ βήματα, ἢ γλώττης ἐπίδειξις, ἢ τύφος ὑπὸ δίφρῳ θεατίζων τὰ τῆς ἀρέξεως νόμμα. ὐδὲ δυλεία ἢ αὐθεντία μειζόνως τὸν βίον ἐκεῖ. ἀλλ' ἰσηγορία, ἢ μετριότης φρονήματος, ἢ ἤθους εμιότης, ἢ δικαιοσυνὴς δίγιστα σελωβατεῖ καὶ περιχορδίει τὸν χῶρον ἐκεῖνον, ἢ ὅσα τιλὶ ἔνδον ἐν γῇ δημιουργοῖ πολιτείαν, ἢ ἢ ἔντος ἐν ψυχῇ φιλοσοφίαν ἐργάζεται. Οὐ πλοῦτος ἐκεῖ ἢ δαπάνη χρημάτων, ἢ βλακδύνεται θρύπτεται ἐμπαλινδεῖται· ἀλλ' ἅπαν ἐστὶν ἀληθῶς σεμνὸν τε ἢ ἰλιγγιῶν ἦθος, ἢ ἐς τὰ ἢ ἀρετῆς ἀνάκτορα σπεῦδον, ἢ ἢ δῶρον ἔφαν ὡς ἀληθῶς ἁρμοσμένον ὡρὸς τὰ καλά.

dicam) ex facili blanditur, & magnam ſtatim offert ſuavitiſmamque voluptatem. Illuc tanquam ea theſaurus undecunque affluit & odorum halitus dulcis, & florum amoeniſſimus color. Atque is locus parioribus ſolis radiis ut plurimum intereſt: & multiplicium arborum coma tegitur; & ſaltibus abundat & pratis hominum manu eacultis; & omni avium genere perſonat. Illic apum examina circum flores volitant, & leni ſuſurro per aerem paſſim murmurant. Quibus ex rebus inter ſe commixtis, efficitur natus quidam voluptaris contextus; non vere duntaxat, ſed & quovis tempore; conſpirantibus perpetua viciſſitudine quatuor anni tempeſtatibus, ad eandem amoenitatem eandemque ſemper eahibendam hominum ſenſibus voluptatem; ac tum maxime, cum medio en ſaltu, & ab illis arboribus reſonans matutinus luſcinia cantus, velut admodulatur iis qui illic ſulitarii vivunt, Deumque una cum ils collaudat. Geſtat enim & illa in ſinu citharam quandam entheam, ingenitumque Pſalterium, & Muſicam harmoniæ plenam, quæ eos a quibus audtur, apte admodum & numeroſe, idque ea tempore, circumſonat. Idem porro locus nativarum aquarum fontibus multis tigatur & circumbuit: riviquenulli aliunde ſcaturientes ex innumeris fontibus naſcuntur, paulatimque & clam, ſuum quaſi curſum furando, invicem aquas communicant; ſilentes ipſi quoque tanquam conſulto, & diſciplinam quandam, ac ſi iis ineſſet ſenſus, ipſi etiam profeſſi; oempeat ejus loci Monachis, vitam nullo tumultu perturbatam eaigentibus, poteſtatem integram faciant, ſupplices votorum pennas ad Deum tranquille attollendi. Quippe ad ſolitudinem & quietem maxime habiles reddit * eos qui cæleſtem in terra vitæ rationem ingredi velint, ac iis omnis generis alimenta perpetuo & affatim ſuppeditat domi nata. Sed & mari magno coronatur, quod ei multum undique affert veouſtatis, ac eo tantum inſuiam omnino fieri non ſinit, ut poſſit per iſthmum interjectam facili labore fructum percipere etiam ex terra; quæ in longum ſimul ac latum porro excurrit, ac diffunditur. Illuc uno verbo, omni ex parte confluunt ea quæ virtutem excellentem arguunt ſive loci naturam ſpectes, ſive habitantium inſtitutum. Nuſquam ibi mulierciarum contubernia; nuſquam oculus intemperans, & effeminatus fuci nitor; & quæcunque veterem illam vitæ conſuetudinem, quæ cum Serpente olim fuit, quodam veluti encæniocum feſto renovant, ac magna confuſione, magnis turbarum fluctibus vitam implent. Nuſquam ibi venales in publico merces; nuſquam foræ, aut ædiles, aut judicum tribunalia, aut linguæ venditatio, aut de curuli ſella ſaltus, jura pro libidine interpretans. Non illic vitæ conditio in ſervitutem, atque imperium herile diviſa eſt. Sed & loquendi æqua libertas, & animi moderatio, & morum honeſtas, & juſtitiæ ingenuitas locum pro theatro habent, & choro veluti luſtrant, cæque omnes virtutes, quæ cœleſtem in terra rerum ordinem pariunt, ac veram in animos Philoſophiam invehunt. Non ibi opes ac pecuniarii ſumptus; non ibi ſocors luxuria regnat: ſed totum vitæ inſtitutum, honeſtam reipſa & liberale, ſtudioſe ad ſacraria Virtutis pergit, & Dorica plane harmonia cum bono & pulchro congruit.

ANN. CHR. MCCCXLIV.

* Supp. mons ille. Edit. Pariſ. pag. 449

ANN. CHR. MCCCXLV.

IV. Omnem enim locus ille ſuapte quodammodo amandat procul atque expellit improbitatem; virtutem autem omnem adſciſcit & ad ſe intromittit; tamque eſt amans ruſti, quam pravi loimicus. Idque idem ille mons pridem antea declaravit ac prænunciavit, non labris aut ullo alio vocis organo, ſed operibus quaſi animatis, quæ per omnem poſſent terræ & maris orbem pulchri rectique præconium diffundere ac prædicare. Xerxæ enim illius veteris barbarum & ferocem animum, qui in ipſam rerum naturam libidinem & laſciviam ſuam exercebat, atque in tantum elatus erat, ut elementa omnia novando mutaret, quum ejus ipſius montis iſthmo perfoſſo terram in mare convertiſſet, locumque in inſulæ formam tedegiſſet; cum terreſtres copias per * mare tranſmiſiſſet, effeciſſetque ut navalis videretur is exercitus, qui erat terreſtris, illius inquam Xerxæ ſuperbiam in totius orbis ſtequentiſſimo theatro ſplendidiſſime arguit, & ejus faſtum maxima ex parte ad morem humaniorem reduxit, ac per eum omnes & Reges & duces & ſatrapas ſupercilium intempeſtivum abjicere & moderationem animum inducere docuit. Adeo montem illum ab initio natura ipſa officinam virtutis eſſe voluit, & omnes jampridem ad amorem ejus allicit; non eos ſolum, quibus contigit virtutis & tranquillitatis illius mel utcunque guſtare, verum & eos qui fama & auditione acceperunt ejus loci excellentiam: cujus ea eſt natura, ut ex iis qui ad hodiernum diem ibi habitarunt, celebratiſſimos illos reddat, qui ſynceram & incorruptam, lolliique prorſus puram & immunem, ſervare ad extremum ſegetem virtutis perſtiterunt: rurſus vero caulare inde jubeat totiſque exigat viribus, atceatque hoſpitii conſortio hypocritas atque impios.

* Humida navis brachia. Eurip.

Edit. Pariſ. pag. 450.

V. Et ea quidem, quæ antiquiora ſunt, abunde ab aliis narrata audire eſt. Ego vero ea tantum commemorabo, quæ recentiora ſunt; illa nempe de Joſepho Cretenſi, Laviſſæoque Georgio, cæteriſque omnibus, qui eorundem ſordidiſſimæ menſæ accumbendo bacchati fuerant, utpote diſcipuli abominandis inſtitutis myſteriiſque initiati a præceptoribus: tum illa præterea de pictore Moſe, de Iſaco, Davide, Jobo, & quicunque alii lingua, ſententia, & manu profani cum eſſent, optimorum & virtutis fama illuſtrium virorum nominibus latentem in animo dementiam atque impietatem male & fraudulenter velabant; ſepulchrorum inſtar, quæ teterrimum intus odorem ſpirantia, gypſo auroque extrinſecus ornantur. Induunt enim ipſi quoque ſpeciem & nomen ſanctiſſimorum hominum & virtutis laude inſignium, ut illi ſcenis agitati Oreſtæ & Pyladæ, & Theſei, & Pelopes, quo malignitatis ſuæ virus occulte evomendo purioribus quibuſque aſpergant.

IV. Illorum ſane abominanda ac impura teſtatur eſſe dogmata Tomus ille de eorum impietate ſcriptus, & ad ſacram Synodum Byzantinam allatus a ſanctiſſimis viris, montem illū incolentibus; tum ob alia, quæ ne auribus quidem facile ferant ii, qui ſobrii ſint; tum quia clanculum conterunt & incendunt imagines ſacroſanctas; magiſtrique urinam

A Δ. Πᾶσιν μὲν δὴ ἀπημάτως εἶπεῖν ἡ ὁ χῶρος ἐκεῖνος ἀποπνεύσει τὴν ἀκωθῶτατα κακίαν, πᾶσαν δ' εὐσεβείᾳ τὴν εἰσοικίζεται ἀρετήν. παραπεσὼν τὸ φιλάκαλος, παρόσον ἐστὶ μισοπόνηρος. ἡ πάλαι προαπεφώνησέ τε καὶ προδιέσυρεν, οὐ χείλεσι καὶ φωνητικοῖς ὀργάνοις τισὶν, ἀλλ' ἔργοις οἷον ἐμψύχοις, καὶ διὰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κήρυγμα τοῦ καλοῦ παραπέμπουσι καὶ εὐηχοῦσι δυναμένοις. Ξέρξου γὰρ ἐκείνου τοῦ πάλαι τοῦ βάρβαρον καὶ ἀγέρωχον φρόνημα, ἀσελγαῖνον ἅμα καὶ τρυφᾶν κατὰ τὴν ὅλην φύσιν, καὶ τὰ στοιχεῖα πάντα καινοτομεῖν ἐπαιρόμενον, ἐπεὶ καὶ τὸ ὄρους τοῦτο τὸ ἰσθμικὸν αὐχένα B διορύξας, μεσοτοιχίου καὶ μεσοκλεῖδος τὸν χῶρον ἀφ' ἑκάτου, καὶ τὰς ὑπερφυεῖς δυνάμεις ἐφ' ὑγρᾶς διαβιβάζει πέδας θαλάττης ἀγκάλας, καὶ ἐπίτλεω τὸν ἐπιφανῆ ἐκεῖνον τρόπον, ἐπὶ τῷ παιδεύματι θεάτρῳ τῆς οἰκουμένης περιφανῶς ἐξήλεγξε, καὶ σφόδ' ἐν ἀνθρωπικωτέρου τοῦ τύφου τὸ πλεῖστον ἀπέλλαξε, καὶ δι' ἐκείνου πάσας ἰδίδαξε βασιλέας, καὶ τραπεζοῦς, καὶ σατράπας, τὸ τῆς ὀφρύος ἄκαιρον ἀποῤῥίπτειν, μετριώτερα δίκην φρονεῖν. Οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἡ φύσις ἐργαστήριον αὐτὸ κατεσκεύακεν ἀρετῆς, καὶ πάντας ἕλκει πρὸς ἑαυτὰς ἀνωθεν ἐκ τοῦ, μὴ μόνον ὅσοις τοῦ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἡσυχίας ἐκείνης ὀπώρατος γεύσασθαι μέλλοις ἐξεγίνετο, ἀλλὰ καὶ ὅσους δι' ἀκοῆς τὰ ἐκεῖ μαθεῖν συμβῇ χρεών· ὥστε καὶ τῷ ἀεὶ καὶ μέχρι νῦν διωνικῶς εἰαναστῶτι αὐτὸ, πεπεδωκὸς μὲν καθάπαξ, ὅσοι καθαρὸν τὸ ἐκ ἀκαπνίδωτον, καὶ ζιζανίου παντὸς ἀμυχῆς καὶ ἰλλάδωτον, οἷς τέλος τὸ τῆς ἀρετῆς διηλεγμένον σωτηρωδῶς γεώργιον. ἐξοτρακίζοι δ' ἂν ἐκεῖθεν, ἐξ ἄλλης χορτὸς ἐξελαύνει καὶ ἀκωθεῖται τὸν τῆ ὑποκρίτου καὶ βεβήλων συνείαν.

E. Καὶ τὰ μὲν ἀρχαιότερα, δικαιωμένων ἐστὶν ἑτέρων ἀκούειν αὐτοπρακῶς. ἐγὼ δὲ τὰ νεωτέ- D ρα διηγήσομαι, τὰ περὶ τὸν Κρῆτα φημὶ Ἰωσὴφ, καὶ τὸν Λασκαρίδα Γεώργιον, καὶ ὅσοι περὶ τὸν σφῶν μιαρὸν βάραθρον τράπεζαν, ὅσα δὴ καὶ φοιτηταὶ πρὸς διδασκάλων τὰ μυσαρὰ μυσαττομένων δόγματα· ἴστε τὰ περὶ Μωσέα τὸν ζωγράφον, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Δαβὶδ, καὶ Ἰώβ, καὶ ὅσοι βιβλίας ἔχοντες παμπαν καὶ γλώττας καὶ γνώμας καὶ χεῖρας ἀνόμασι βελτίοσιν ἀνδρῶν, καὶ περιβοήτων τῶν ἀρετῶν, περιτίλλειν ἐπιπροσώπου τῶν ἐσθμικὸν ἀπίστιον καὶ ἀσέβειαν τῆς ψυχῆς, παραπλησίως τοῖς πόροις, οἳ τὰ ἔνδον μακρὰς ἀπέζεστες δυσωδίας, τεπίῳ καὶ χρυσῷ τὰ ἔξω κοσμοῦνται. ὑποδύονται γὰρ καὶ αὐτοὶ καὶ χρῶμα καὶ ὄνομα βελτίοσιν ἀνδρῶν, καὶ τῶν ἀρετῶν ὑποσήμων, καθάπερ οἱ ἐν τοῖς δράμασιν Ὀρέσται καὶ Πυλάδαι καὶ Θησεῖς καὶ Πέλοπες, ἵνα δὴ ἰὸν καὶ τὸ ἀκραιφνέστερον τὸ σφῶν αὐτῶν ἐξεμοῦντες κακίας λανθάνωσιν.

ς. Εἰσαῦ γε μὴν τὰ ἐκείνων μυσαρὰ καὶ ἀκάθαρτα δόγματα φοιτᾷ ὁ εἰς τὸ Βυζαντίων ἱερὸν κομιδεῖς συνίδειν ἐγγραφος τὰ αὐτῶ ἀσεβείας πάρεσφ τῶ Θεοφόρων ὄρους ἀνδρῶν, πάντα ἀλλα, ὅσα μαδ' ἀκοῆ σωφρονεῖν αἰρυμένων φέρειν εἶναι ῥᾴδια· καὶ ὅτι πᾶς θείας λάθρα σωτερίβοντες κατασκώπτουσι εἰκόνας. καὶ ὅτι τῶ διδασκάλω συμπαίοντες ὕφον, τῆς ἰδίσμασιν αὐτῶ ἐκφράσεως· καὶ ὅτι τὰ ἱερὰ καὶ θεῖα

οἰκονομίαν ὑδαμῆ προσίεσται· ἢ ὅσ' ἄρρητ' ἀμύητα. A τί δὲ πλέω καταλέγειν δεῖ, ἐ καταμιαίνειν τὰς τῆ εὐσεβῶν ἀκοὰς, ἐξὸν ἐκ τῆ τόμου τοῖς βουλομένοις μανθάνειν σαφίστερον· ὃς πάντα δικαίως, ἀφορίζει δὲ σφῶν ἐκλογὰς καὶ ἀρχὰς, τοῖς πατριαρχικοῖς ἐγγεγραμμένος κώδιξι.

Z. Τὰς δὲ καθαρὰς ἢ ἀψιδεῖς ὡς ὁς πόλος λαθεῖν ἐδυνήθησαν ὀφθαλμὰς τῆ ἐκεῖ φιλοθέων ἀνδρῶν, ἢ μόνῳ ζώσῃ θεῷ· ὥσπερ οὖν τὰς καθαρὰν τῆ γλυκείᾳ κτησμένης, λαθεῖν ἂν δυναθείη ποτὲ συμπαραθεῖν ἀψίνθιον μίλτι, οὐδὲ τῆ ὄσφρησιν πολλῷ μᾶλλον, ῥόδος μεγόμενόν τι δύσοσμον. ὅθεν, οἷα βιαίῳ πυρὶ, τῆ θείῳ ζήλῳ τῆ ἑαυτῶν ψυχῆ ἐκπυρούμενοι, ἐπὶ ζήτησιν ἀκριβεστέραν ἐτράποντο τῶ καιῶ, ἱκμὰ ἢ κατὰ βραχὺ, κυνηγίοις δίκαιοι ἀνιχνεύοντες ἐκ τῆ τῆς καινῆς παραφύδων τῆ ῥίζαν ὑρεῖν. ἢ ὑρόντες, ἴσιν οὓς μὲν ἀς προσῆκε προύκαντο τιμωρίαις· ἴσι δ' οὓς ἀς πορρωτάτω παλάμαις ἀπάσαις ἐκπέδοι ἀπέλασαν. ὅσαν δ' οἱ ἢ λαθόντες ἐκεῖθεν ἀπέφυγον, πρὸς ἢ τελέως ἐκπυστον τῆ καινῆς γενέσθαι. οἳ δὴ ἢ πρὸς πόλεις μητρόπολιν Θεσσαλονίκῃ ἢ Βέρροιαν, ἢ ἃ κατὰ πασῶν ἄπαν ἔχει τὸ κράτος. ὧθα δὴ γνομένοις σφίσιν ὁμιλητοῖς, κοινῆς ἐξίας ἅπαντάσθαι τῆς οἰκουμένης μάλιστα πασῶν ὑπαρχόσης αὐτῆς, ἢ ἅμα πολυγλώσσοις ἢ πολυμιγοῦς φωνῆς ἢ γνώμης ἐκπολαζούσης, συνειδέναι μὲν ἢ ἑαυτῶν καινῆς, μιμήσασθαι δὲ τῆ ἐριθίων τὰς δρυοπλάστας, οἳ τοῖς δένδροις περιπατοῦμβοι, ἐ ὅλοι τοῖς ῥάμφεσι τὸν φλοιὸν περικρούοντες, ἢ τὰ ὑγιαῖνον παρατρέχοντες ἅπαν, μόνῳ τῆ σαθρῷ ἢ σαπρότι χρονίζουσι περιπαθοῦμβοι μέρει, κἀκεῖνο σπουδῇ πρὸς βάθος κοιλαίνοντες.

ica venera ntur, ut ſuis etiam dapibus ir- ANN. CHR. rorent, divinamque incarnationem minime MCCCXLIV. admittunt. Reliqua taceri melius eſt. Quorſum enim plura enumerare neceſſe eſt, & pias aures pollui; cum ea poſſit quilibet ex ipſo Tomo eaploratius percipere; qui ſingula percenſendo, eorum aperte notat improbitatem, Patriarchicis codicibus inſertus.

VII. Nimirum illi puros & ſynceros oculos hominum Dei amantiſſimorum, & uni Deo illic viventium, fallere ad extremum *Edit. Pariſ. pag. 452.* non potuerunt; quemadmodum nec illos, qui integrum habent guſtandi ſenſum, fallere unquam poſſit temperatum melle abſinthium; odoratum autem multo minus, immixtum roſis aliquid, quod male oleat. Divino itaque zelo, tanquam igne violentiſſimo inflammatis eorum animis, de illa peſte diligentius anquirere cœperunt, ſenſim ac pedetentim venatorum inſtar veſtigantes, ſicubi poſſent ex agnatis fruticibus radicem ipſam deprehendere. Ea porro deprehenſa, ſunt quos ad legitimum ſuppilicium tradiderunt: nonnullos, quam longiſſime inde ablegatos, omnibus (ut dicitur) ungulis exegeruot. Fuere etiam qui clam inde auſugerint, antequam eorum omnino comperta eſſet nequitia; ſique ad urbes confluxere Theſſalonicam & Berrhœam, & ad eam, quæ ſupremum in cæteras omnes imperium obtinet: rati opinor, quandiu ibi futuri eſſent, poſſe ſe in ea urbe, quæ omnium maxime totius undecunque orbis domicilium eſſet, & in qua diſſoni verſarentur & varii tam ſermone quam moribus homines, ſuam nequitiam obumbrare, & ex avibus imitari picos Martios, qui circum arbores volitando, omnemque ex omni parte corticem roſtris tundendo, quidquid ſanum eſt præterent, & ei ſolum parti incumbunt diutius, quæ vitioſa eſt ac putrida, eaque altius excavata veſcuntur.

CAPUT VIII.

I. Quando & cur Gregoras ab Aula ſeceſſerit. II. Zenonis Philoſophi Apophtegma. III. Imperii & Eccleſiæ perturbatio maxima. IV. Veteres Philoſophi non rixabantur inter ſe, niſi pacis tempore. Byzantini Theologi nec in ipſo belli æſtu altercari deſinunt. Hariolis & ejus generis hominibus fides habita. V. Gallus Aſtrologus Imperatrici placentia prædicit. Gregoras accerſitur, ut cum eo diſputet. VI. Aſtrologorum prædictiones vanas eſſe arguit ex Ptolemæo, & S. Baſilio: item ex Chaldæorum verſibus. Fatum tollit. Providentiam agnoſcit. VII. Hariolo refutato, Auguſtæ odium in ſe movet. VIII. Ad rem redit.

I. ΕΠΕΙ γὰ μὲν μὴ ἢ βασιλέως θάνατον πρὸς D ἐμφύλιον σάσιν τὰ Ῥωμαίων ἠγάγθη πράγματα, ἢ ὥσπερ ἐν χειμῶνι ἢ νυκτὶ τὰ πάντα ζόφος ἦν, ὡς μηδ' ἄστρος, τὸ θρυλλούμβον, ἅπερ φέρονται τοῖς δυϊσθεσι παμμήκεσι, ἢ πάντ' ἄνω τε ἢ κάτω μετεπίπτοντα, παρὰ τοσοῦτον ἐκ τῆ συμβεγγὸς ἐτέθη τε ἐ μάλα τῆ ἐλπιζομένων ἐκβάσεως ἐπέσει τὸ ἐπικίνδυνον, παρόσον πόῤῥω ἐ δυσέλπιστον τάσφαλές· (ἐν ᾧ δὲ διχοστασίᾳ φασὶ ἢ μὴν πάγκακον τυγχάνειν τιμᾶς, ἢ ἢ ἐπισπουδὶ μετέχοντα τῆ βελτίστου, θρήνων πάσχειν ἄξια, ἢ τραγικῶν ὑποπλεῖν τῆ συμφορᾶν) τῆ κρατίστων ἔστιν κρίνοι ἢ εὐτύχειν ἰδέξει βίον ἐλέσθαι, τῆ βασιλικῶν ἀφορμῶν θεάτρων. τῶ γὰρ ἐρεθίζοντος ἢ μάχλου ἀντιπάλου ἀπεσβηκότος ἐκ ὄντος, παύεσθαι τὸ πάμβιον ἐ κακίας φιλῶ· ὅθεν ἐπειδὴ τοῖς ἄλλοις παραινεσῶνί μοι πὶς πυθο-

I. MORTUO Imperatore, cum res Romanorum in bellum civile incidiſſent, & omnia tanquam nimbo ac nocte ita caligarent, ut quo quiſque veheretur ne ex aſtris quidem, ut ajunt, conjici poſſet; rebuſque omnibus ſurſum deorſum contibus, tam vicinum eſſet tamque expectaretur exitium, quam aberat ac deſperabatur ſalus (etenim ferunt in diſcordiis peſſimo cuique honorem obvenire; eum autem qui quoquomodo ad meliora inclinat, luctuoſiſſima pati, ac tragicas percipere calamitates) ea propter & mihi optimum eſſe viſum eſt tranquillam vitam eligere, ab *pag. 452.* aulicis theatris abſiſtendo. Sublato enim mali irritamento, remotiſque iis quæ contentioſam pugnam accendunt, etiam ipſius mali progreſſionem ceſſare exiſtimavi. Cum

ANN. CHR. MCCCXLIV. itaque hortando alios, neminem qui crederet invenire potuiſſem, id feci, quod in me erat. Tumultom nempe ex pace efficere etiam vilifſimis & inſimæ plebis hominibus facile eſt; ex tumultu vero pacem, ea prudentiſſimis quidem valde promptum. Alterum quippe liberrimo naturæ impetu fertur: naturam porro inordinatam quiddam eſſe conſtat & inæquale: alterum autem certo animi judicio & ſapientibus conſiliis regitur. Itaque illud quidem, ut occaſionem diſcordiæ præbeat, cauſas comminiſcitur etiam eas, quæ nullæ ſunt: illud vero etiam eas, quæ ſubſunt, recidere conatur; velut medicas, qui morbo, antequam creſcat, in ipſa radice medicam adhibet manum.

II. Mihi igitur tranquillam vitam eligere ſatius viſum eſt, & illa cogitanti, & hoc ſimul Zenonis illius ſapientia reminiſcenti; qui celebri in convivio, cum ambitioſe cæteri Philoſophi apud legatos Babylonios diſputarent, ſilebat ipſe ſolus, & ſilentii cauſam ſciſcitantibus legatis, ut haberent aliquid de eo certi, quod Regi renuntiarent: *Abite*, inquit, *ac renuntiate, audiſſe vos Athenis eum hominem, qui ſilere in convivio poſſet.*

III. Idem ego cum ſeciſſem, proſpiciebam tanquam e ſpecula eos, qui utrimque efferveſcebant, tam civilium quam Eccleſiaſticorum negotiorum fluctus, acerrime inter ſe certantes, ecquis ſuperior evaderet; atque in medio duos veluti navet, nulla lege, nullo ordine euntes, ſed impetu quodam motuque temerario, cæco & inæquali abreptas, qualem efficit caſus; ut nec poſſent, nec vellent opitulari ſibi invicem circumventis; ſed pariter & ſibi ipſis ſingulæ, & altera alteri palam atque altro extremum exitium molirentur, ſurgentiumque inde coram fluctuum molem videre eſſet curvatam undique in Olymporum & Caucaſorum ſpeciem, & ſiquis mons alias nubibus altior exſurgit, & ad ætheris uſque confinia pertingit.

IV. Atqui priſcis ſapientibus, qui Athenis vixere, nuſquam alias altercari & verborum certamina inſtituere, atque obtrita quaſque aures linguæ verberibus fatigare libuit, niſi quum tumultu externo bellique advenientis prorſus defuncti erant. Tum quippe in diverſa ſectarum agmina ſciſſos *Edit. Pariſ. pag. 411.* Græcos diſſidere tempus ferebat, modo Epicureorum, modo Pythagoreorum, & quicunque alii poſteris memoriam amplam prodidere earum rerum, quæ contentionis materiam præberent. At hic cum infiniti, tam domi quam foris, tumultus publici affluerent, tragicæque calamitates, majus ventilari alio modo videbam opinionum bellum, ac Theologiæ majeſtatem in vitis proteri atque vexari ab ſceleratorum (*Palamitarum*) Phariſæorumque cœtu. Quod ſi qui illis adverſabantur Maccabæi, aut quicunque ipſo tempore ſuadente a Epheſtici erant, apud eos progoeſticis quibuſcunque vocibus & verbis locus erat; & ſicubi eſſet ſive b Engaſtrimythus aliquis, ſive Mænas, ſive Pythoniſſa, omnibus ſplendida erat occaſio impudenter hariolandi, hæc atque hæc feliciter ceſſura eſſe; hæc atque hæc eſſe eventura.

a *Id eſt*, Epheſticorum mortem incerti haſtabant. *Vide Notas.*

b *Ventri*, vocem in ventre habens.

V. Hæ ſretus, e Celticis Galliciſque barathris prodiit & Gallus quidam, ſapiens idem ac minime ſapiens, qui multa, quæ ἐγγαστρίμυθος, ἢ Βάκχη, ἢ Φοιβόληπτος, ὥρα πᾶσι λεμφᾶ τὶς ἀπιδὼν ὑπάρχῃ λῆρον, ὡς τὰ καὶ τὰ φραθήσεται, ἢ τὰ ἢ τὰ γενήσεται.

Α μένος ἧκεν ἔχειν ἐνὶ θυμῷ, τὸ κατ' ἐμαυτὸν ἐπόησα ἐυπρεπές. Θόρυβοι μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς, ῥᾴδιον δὲ τοῖς φιλοπόνοις καὶ βάσανον ἄγουσι βίον ποιεῖν. ἐκ δὲ θορύβων εἰρήνη, ἀδὲ τοῖς σφόδρα συνετοῖς μάλα τοι ῥᾴδιον. τὸ μὲν γὰρ αὐτονομίᾳ φύσεως ἄγεται· ἡ δὲ φύσις ἄπακτον καὶ ἀνώμαλον ὁμολογεῖται εἶναι· τὸ δὲ παιδεύᾳ καὶ συνέσει βεβουλευμένῃ καὶ σώφροσι λογισμοῖς οἰκονίζεται. ὅθεν τὸ μὲν καὶ πᾶς ἂν εὔπορος ἁπλάττειν προφάσεις, ἐρίζειν ποιεῖν τοῖς μάχαις· τὰ δὲ καὶ πᾶς ἂν ἐκτίμησιν πειρᾶται, καθάπερ ἰατρὸς πρὸ τῆς βλάβης ἐν τῇ ῥίζῃ τῶν θεραπείαν τεχνώμενος.

Β. Ἐμοὶ μὲν οὖν δή τι καὶ τοῦτο βέλτιον τὸν ἡσύχιον ἔδοξε βίον αἱρεῖσθαι, καὶ ἅμα μεμνημένῳ κἀκεῖνο τὸ Ζήνωνος τοῦ σοφοῦ, ὅπως ἐν συμποσίῳ μακρῷ, τῶν ἄλλων σοφῶν ἐπιδεικτικῶς τοῖς ἐκ Βαβυλῶνος ἐμπεπωκότων πρέσβεσι, μόνος αὐτὸς ἡσυχάσα, καὶ τῶν αἰτίαν τῆς πρέσβεων ἐρομένων τῆς σιωπῆς, ἵν' ἔχοιεν ἀπαγγέλλειν τῷ βασιλεῖ σαφές τι περὶ αὐτοῦ· Πορεύεσθε ἀπαγγέλλοντες, φησίν, ἰδεῖν ἐν Ἀθήναις ἄνθρωπον, σιωπᾶν ἐν συμποσίῳ δυνάμενον.

Γ. Οὕτω δὲ πεπραχὼς καὶ αὐτὸς, ἑώρων ὥσπερ * σκοπιᾶς σφόδρα ἀντιφιλονικούσας τὰς ἐκπυρωθείσας ἀναβράσσοντας κλύδωνας, ἐν τε τῇ δημοσίῳ καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, ὅσις λαβὴ τὸ μᾶζον, καὶ δίκαι ἀλλάδαι δυεῖν ἐν μέσῳ πλεμμελῶς καὶ ἀτάκτως ἀγομένων, καὶ φερομένων φορὰν τινα καὶ κίνησιν ἀνυβρίστου τινὸς καὶ ἄλογον καὶ ἀνώμαλον, καὶ οἷαν ποιεῖ τὸ αὐτόματον· ὡς μάτην τὰ μὲ δικάσθαι, μηδὲ βούλεσθαι βοηθεῖν πεισθεῖσι μηδενὶ ἀλλήλας· ἀλλ' ἁμάχως ἑαυτοῖς τε καὶ ἀλλήλαις ἐς πόρρω ἰέναι γε καὶ ἔχεσθαι ἀλόγου ἅμα καὶ πραγματεύεσθαι· ὡς δὲ καὶ τῇ ἐντεῦθεν ἀντιπάρος κυμάτων μίμησιν, κορυφαιτέρω οἷονει ὀρθῶ παπαχεῖσθαι εἰς Ὄλυμπος καὶ Καυκάσους, καὶ εἴ τι τῇ ὀρῶν ὑπερηφανέστερόν τί ἐστι, καὶ μᾶλλον καὶ ἐς αἰθέρος φορτὸ γεγονὸς μακρόν.

Δ Καίτοι καὶ Ἀθηναίων τῶν πάλαι σοφῶν οὐ Δαλοῦ ποτε τεκταίνει, καὶ γλαυκοδαίδαλον μάχλον ἐγείρει, καὶ πυξὶ ἀπὸ σώματος ἀκοὰς ἐσοχλεῖν ἀπαυθάσας ἐπῇσε, ἢ ὅτι τῇ ἔξω θορύβων τι καὶ πολέμων ἀδήμων πάμπαν ἦσαν ἀπελαγμένοι. τότε δὲ καὶ ἁρὲς ἐφέρης αἱρέσεων φάλαγγας ὧραι εἶχε τὰ Ἑλλήνων χίζεσθαι δόγματα, καὶ μὲν Ἐπικουρείων, καὶ δὲ Πυθαγορείων, καὶ ὅσοι τῇ χλῶρο τῶν μύθων παρέδοσαν ἄρδοσον * τῶν τὰς ἐ- * *fort.* τῇ ειδὸς χορηγίαν παρεχομένων. ἐνταῦθα δὲ μυρίων ἐνδοθέν τε καὶ ἔξωθεν δαιμονίων ἐπιῤῥιόντων θορύβων, καὶ τραγικῶν συμφορῶν, μείζονα τὸν ἄλλως ἀναῤῥιπίζεμεν ἢ δογμάτων ἔβλεπον πόλεμον, ἐς τὸ τῆς Θεολογίας σεμνὸν ἐκ τῆς ἀγυιᾶς καλοδούμενον καὶ ἐσοχλούμενον ὑπὸ τ τῶν * παλαμναίων καὶ Φαρισαίων Φάλαγγος καὶ ὅ τινες ἀντίπαλοι Μακκαβαῖοι, καὶ ὅσοι ἦσαν χρόνοι ἴσαν ἐφιστάμενοι, τοῦτο δὲ κληδόσι τε καὶ φήμαις, καὶ εἴ πω τις ὑπάρχοι μαντικὸς ἐνθουσιασμὸς, καὶ ἐς πάντα ἐπιτήδειος ἦν.

a *Id eſt*, Epheſticorum mortem incerti haſtabant. *Vide Notas.*

b *Ventri*, vocem in ventre habens.

* *Palamitæ ab adverſa-rio Maccabæo ſic dicti.*

† *Pallis vocabulum Maccabæi per deri-ſionem vocabant.*

Vide Notas.

Ε. Τοῦτο δὲ Θαρρήσας, καὶ κρὰ τῇ Κελτικῇ τε καὶ Γαλατικῇ βαράθρῳ τὶς σοφὸς καὶ οὐ σοφὸς ἀνὴρ Γαλάτης, πολλὰ τῇ μάτην γνωμίων διατεμάχιος ἀμελέτητα καὶ

τῷ μετεώρων, ᾗ ὅσα ὁ τῶς καθ' Ἕλληνας περιφερόμενος μῦθος ὑφαίνει, πά τι ἄλλα, ᾗ περὶ τῶ Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων, ὅποι σαφῶς προβαίνοντι· ᾗ ὡς τεθνήξεται μὲν ἐς τὸν ὑστεραίαν ὁ Καντακυζηνὸς, οἰχήσεται δ' ἅπαν ἀντίπαλον ᾗ πολέμιον γένος, φρὶν ὅλον ἐξάνυσαι ἑαυτόν. πῶν ὡς ἐξ ὑρανίων ἀντύγων προσαχθέμενον ὑπὸ τῦ δημιούργου Λατίνων, ἡ βασιλὶς θυσαμένη ᾗ εὐξαμένη, ὅπως ἀπρόϊδεῖν ἐθέλοντα τὰς τῦ λεγομένων αἰτίας, μεταπεμπτὸν ποιῆται κἀμέ, ᾗ ἐμὰ ἐθέλοντα, ἵνα συνιεὶς τῦ λεγομένων, ἀδίκως ἔδω κρινῶ. ὁπόσα μὲν οὖν ἐκεῖνος ἔδειν, βέβαια τὰ παρὰ τῦ ἀστέρων ἐσθαι ῥύμβος πεπρωμένα, ἄκαιρον αὖναι καθάπαξ διηγεῖσθαι νομίζω. λέξω δ' ἐξ ὧν πρὸς ἀναίρεσιν αὐτὸς ἐκεῖνος ποιεφανῶς ἀντανέτεινε μέτρια.

ϛ'. Καὶ πρῶτον ὁ Πτολεμαῖος ὁ πάνυ φησὶν· ὡς οὐκ ἅπασι τοῖς ἀνθρώποις ὑπό τινος ἄνωθεν ἀνάγκης συμβαίνειν εἶναι χρὴ, ᾗ ἄτρεπτα γίνεσθαι καθ' εἱμαρμένην τινὰ τὰ γιγνόμενα· ἀλλ' αὐτῶ τῶ μὲν τῶ τῦ ὑρανίου κίνησιν ἐξ αἰῶνος ἄτρεπτον ᾗ γένεσιν θείαν ᾗ τάξιν ἀποπλοῦσθαι· τῶν γε μὴν τῦ ὑπογείων, ὑπὸ φύσεως μὲν διοικεῖσθαι, συμφυὲς τὸ τρεπόμενόν πε ᾗ ῥεῦσιν ἐχόντος ἀεί· ὑπεῖναί γε μὴν ἐπώμοτε ᾗ τῶν ἄνωθεν αἰτίαν, κατὰ συμβεβηκὸς, οὐ μὴν ὡς ἐπίπαν ἀνθρώπους καταλαττῶν· πολύχουν μὲν δὴ ἔχειν τῶν δυνάμεων ᾗ τὸ ἀέριον ἅλιον ᾗ σελήνην πρὸς τὰ ὑπόγεια κατά τινας λόγους καθολεωτέρους, πᾶσιν οἷς οὐ ἐ φρονίσεως μέτεστι σύμφωνον ἂν εἴη. τὰς γε μὴν γενεθλιολογικὰς ἐπισκέψεις, ᾗ ὅσα παρ' ἑαῖων γνωμολογεῖται περὶ τῶς ἑκάστων ἰδιοφύτου συγκράσεως, πάνυ δ' ἔχλον εἶναι μάλα τοι σφόδρα μάταιον, ᾗ μόχθον ἀνύσιμον, ᾗ ἀκατάληπτον κεκτημένον τὸ πέρας, οὐ Πτολεμαίῳ μόνον τῷ πάνυ δοκοῦντι ἐρῖν, ἀλλὰ ᾗ τῷ τὰ θεῖα πολλῷ Βασιλείῳ· τίνος δὴ ᾗ τὰ Χαλδαίων ἄντικρυς σωφάσει,

Μὴ τὰ πιλώεια * μίτρα γαίης (φασεόπαν) ὑπὲ
σῶν φρένα βάλλω·
Οὐ γὰρ ἀληθείης φυτὸν ἐν χθονί.
Μηδὲ μίτρην μίτρου πέλῃ, κενόνας σωναθροίσας·
Αἰδέρι βυλῇ (συμ) φέρεται (ἰδίῳ) πατρὸς, οὐκ ἐμεῖο σέο.
Μίμνας ῥοίζου ἄσσον· ἀεὶ τρέχει * ἔργον ἀνάγκης.
Ἀσέμνων προπάρεμα σίθεν χάεμ οὐκ ὀλοχίδε.
Αἰθερίος ὁρόων παρὸς πλατὺς ὄσσε ἀληθὴς,
* Οὐ θυσιῶν σπλάγχνων * τεκμαί· πάρ' ἀθύρματα πάντα,
Ἐμπορικὴς ἀπάσης ἐπείγματα· φεῦγε σὺ πεῦτε,
Μίλλων ἐσεβίης ἱερὸν παράδοσιν ἀνέγειν,
Εὖ δ' ἀρετὴ, σοφίη τε, ᾗ δικαιμίη σωνάγουσα.

εἶα δ' ἂν ᾗ ἄλλως ῥᾴδιον, εἴ τις ἀναιρεῖν ἐθέλοι τῶν πεπρωμένων. οἱ μὲν δὴ ἐξ ἀνάγκης οἱ λῃσταὶ λῃστεύουσιν, ἐξ ἀνάγκης δ' αὖ ᾗ ὁ νομοθέτης τὸν λῃ-

nondum eveniſſent, augurari ſe ex meteoris aſſerebat, & quidquid filo ſuo texit illa quam Græci * πεπρωμένην vocant; tum alia, tum de Romanis rebus, quidnam certo futurum eſſet: ac moriturum quidem poſtridie Cantacuzenum; abituram autem omnem adverſariorum hoſtiumque multitudinem, antequam totus annus elapſus eſſet. Eum, tanquam ab axe cœleſti miſſum, a Latinis gentilibus ad ſe adductum, cum vidiſſet Imperatrix, audiviſſetque: ac deinde vellet eorum quæ ab illo dicta erant rationem investigare, me ipſum quoque accerſit, non adeo volentem; ut cum illius dicta intelleXiſſem, judex forem incorruptus. Quæcunque igitur ille diſputavit, ut firma eſſe oſtenderet ea quæ ab aſtris determinata eſſent, ſingula commemorate ab re eſſe exiſtimo. Ea his autem, quæ ego ut illum refutarem aperte proloquutus ſum, referam non multa.

VI. Ac primo quidem magnus ille Ptolemæus affirmat, non omnia quæ hominibus accidunt, ad cœleſtem aliquam neceſſitatem referri oportere, nec fatali quadam lege immutabilia eſſe ea quæ fiunt; ſed ipſa quidem cœleſtia corpora ita a Deo creata eſſe & ordinata, ut eorum motus ab æterno immutabilis ſit conſtitutus: quæ autem terreſtria ſunt, horum motum a natura gubernari, mutabilitatem inſitam habente & perpetuam inſtabilitatem: accederetamen utcunque etiam [a] cauſa ſuperioris concurſum, eamq; [b] aliquando, non tameo in univerſum, ab hominibus poſſe intelligi. Etenim late quidem per aerem diffuſam eſſe ſolis & lunæ vim in terreſtria, generalibus quibuſdam rationibus, apud eos omnes conſtat, qui ingenii & prudentiæ expertes non ſunt. At natalium ſiderum obſervationem, & quæcunque a nonnullis pronuntiantur de peculiari ſingulorum corporum conſtitutione, id vero negotium eſſe futiliſſimum, laboris infiniti, & exitus incomprehenſi, non ſoli videtur Ptolemæo, ſed & in divinis verſatiſſimo Baſilio. His autem & illa Chaldæorum prorſus ſuffragantur:

Ne vaſti menſuram orbis ſub pectore verſet:
Terra ſtenim Veri caret arbore.
Multiplici fruſtra Solem à ratione laboras
Metiri: haud illum propter te aterna voluntas
Patris agit. Lunam rapidus ſine torqueat axis:
Stat nunquam quidquid fatali lege movetur.
Sidera ne tibi nata tuis vel prævia rebus
Ire putes. Paſſu avium fuge credere pennis.
Exta vel haruſpicum, ludus: mala fraudis avara
Præſidia. Hæc fugo, qui ſacros Pietatis in hortos
Tendis, ubi Virtus, Fas, & Sapientia ſerunt.

Facile autem & alioqui fuerit volenti cuique Fatum tollere. Nam ſi latrones ex neceſſitate latrocinantur, rurſuſque ex neceſſitate legislator pœna afficit latronem,

ANN. CHR. MCCCXLIV.

* Latini, Fatum.

a ἀιδρεῖ, cœleſtium corporum.

b per occidens. Græc.

Edit. Pariſ. pag. 414.

* fort. σὺ μὲ πραγῶν.

Uncis inclusa abundant.

* ἰσγγ apud Pſellum.

* al. καὶ * σ' ἔδωκα. apud Syncſium. Vide Notas.

c Ed cellitis vocabulis. Græc.

ANN. CHR. MCCXLIV. „ teſtat ut Fato Fatum pugnet, & neceſſitas
„ neceſſitati: pugnæ autem illius fractus
„ exiſtit pernicies atque interitus naturæ.
„ Ruit itaque Fati immutabilitas, & omnis
„ a Divina Providentia adminiſtrantur,
„ prout cuique ſolet contingere.

VII. Hæc & talia a nobis diſputata, homini Gallo ne obſtruxere, atque ille obmuteſcens exceſſit e conſilio.

At non æquo animo talis Atridæ Agamemnon.

Quædam enim veluti ſcintillæ animum Imperatricis tanquam ſtipulam pervaſere; *arcanamque iram ſervavit donec* ſcilicet tempore procedente *expleret*, quamvis linguæ tunc temperaverit, vultumque hilarem, eorum qui aderant gratia, induerit. Nam vir ille & popularis erat ipſius, & eodem quo illa ſermone utebatur; & ea quæ ille dixerat, iſti optatiſſima erant & valde placentia; ac minime hæc eas aures deſideraverat, quæ his refragarentur. Atqui hæc ita ſe habuere: ac prima hæc fait occaſio, quæ meæ illius tranquillitatis earum intetruperit, atque irarum in me ſemina animo Imperatricis altius infixerit. Alteram ne poſtremam ſuo loco infra ſubjiciemus *, ubi ea quæ intermedio tempore acciderunt narraverim.

Edit. Pariſ. pag. 455. & ſeqq. lib. xv. cap. 7.

VIII. Hæc vero, quæ hactenus dicta ſunt, ſufficere puto duplici de cauſa: primum quia nos oratio noſtra hodie retrahit ad argumentum magis neceſſarium, ad quod maxime & narratio ipſa & intentio prima operis dirigitur tanquam ad ſcopum: deinde quia, quum matri multa dixerint, & certatim de iiſdem illis * rebus quantum in ſe erat egerint, non puto eas ipſius longiorem jam a nobis orationem deſiderare: ſed iſta acceſſionis aut judicialis cujuſdam ſuffragii inſtar contributa, ſi exigua videantur, eandem tamen habituta vim ad veritatem declarandam.

* *Strategi de variis Afiæ civitatum præſidibus.*

A ϕλῶ τιμωρεῖται, μάχεται λοιπὸν ἡ πεπρωμένη τῇ πεπρωμένῃ, ἡ ἀνάγκη τῇ ἀνάγκῃ· μάχης δὲ καρπὸς, φθορὰ καὶ λύσις γενέσεως. ἐφθαρται ἄρα τὸ τῆς πεπρωμένης ἄτρεπτον, καὶ διοικεῖται πάντα κατὰ θείαν πρόνοιαν, ὅπως ἂν ἑκάστοις ἐξίοι ἐνδεχόμενον.

Ζ. Ταῦτα δὲ καὶ ὅσα παραπλήσια πρὸς ἡμῶν εἰρημένα, ἐπεσώμασί τε ἡ Γαλάτῃ, καὶ ἀφθόγγοις ἔχουσι γλώττας ἐκεῖνος ἄπρεπτα τὰ σωφρονεῖν.

Ἀλλ' ὐκ Ατρείδῃ Ἀγαμέμνονι λῴδαν θυμῷ.

ὡς ἡ σπινθὴρ καλάμῃ διέθραυσε τὴν τῆς βασιλίδος ψυχὴν, καὶ * κόνιν ἔχσε, ἄρρα πλέον κατ- * Homer. Il. ρὺ φρενίτης, εἰ καὶ νῆις ἐχρωζετα χαροπὸν βλέ- B πὸς παρόπτας ἐδείκνυ τὸ πρόσωπον. ὃ, τε ἦν αὐτὸν ἐκεῖνος πατρίσιμα λῷ αὐτῇ καὶ ὁμόγλωττος· τά τ' ἐκείνῳ πεφρασμένα, καὶ τοῦ ὑπῆρχε ἐκείνῃ καὶ σφόδρα καθ' ἡδονὴν· καὶ ἀκοῖς ἀντιφθεγγομένης ἅπερ πάντων ἐδέκτο πρὸς πᾶσι. ὅμως ἔχσε ὅπῃ πάντα· καὶ φράσῃ τις λῷ αὖτη πρόφασις, τὸ τῆς ἡμῖς ἐκείνης ἡσυχίας συνοχὴς ἐξεκόλασε, καὶ μιᾶσδος ἐγκαπρύξασα σπέρματα παῖς τῆς καρδίας αὐλαξὶ τῆς βασιλίδος κατ' ἐμὲ· ἑδέτερα δ' καὶ πλάτεια, λῷ φοιτῶντες ἐν τοῖς καθήκουσι τόποις ἐραῦμῳ, τὰ μεταξὺ διηνυσάμενα ἀφίπ-

C ρον.

Η. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τόδε λελήθοτα ἀρκεῖν οἴομαι, δυοῖν ἕνεκα· ἑνὸς μὲν, ὅτι πρὸς ἀναγκαιοτέραις τέμπουσι ἡμᾶς ὑποθέσεσι ὁ λόγος ἐνθένδε, πρὸς ἃς καὶ ὁ τῦ λόγου μάλιστα καὶ τῆς ὅλης ἀρχῆς προθέσιος τείνει σκοπός· δεύτερα δ', ὅτι πολλὰ πολλῶν εἰρηκόσιν καὶ ἀγωνισαμένοις ὑπὲρ τῆς ὑποθέσιος, ὡς ἐγὼ, οὐ μακρὰν οἶμαι ἂν ἔτι τῇ ἡμετέρᾳ δεήσεσθαι λόγων· ἀλλ' ὡς ἐν προθήκης μέρει, καὶ κεκτημένῃ τινὸς ῥώμης, καὶ τα-

πανὶ ξωπυρουμένων, εἰ καὶ βραχέα δοκεῖ πως, ἀλλ' ὅμως τὸν γε ἴσον δωνήσεσθαι τρόπον ἐς τὴν ἀληθείας ἐνάργειαν. διόπερ ἐκεῖσε ἀπαντέον.

CAPUT IX.

I. Gabalas, metu Apocauci, monaſticum habitum induit. S. Sophia templum, aſylum olim inviolatum; a Gabala & a Patriarcha temeratum. II. Amurius in Thraciam reverſus, Byzantium uſque cum Cantacuzeno progreditur. Urbis aſpectu obſtupeſcit. Pauci murorum cuſtodes. Apocauci diffidentia. III. Cantacuzenus & Amurius Momtilam debellatum eunt, Romanas urbes invadentem. IV. Juxta Perithorium caſtrametantur. Momtilæ audacia. V. Ejuſdem circumventi conſternatio. VI. Aeris pugna. Cadit Momitilas. Ejus milites omnes fere cæſi.

I. CUM Apocaucus exitio prope demerſus fuiſſet a Gabala, mox tamen emerſiſſet, & in priorem gratiæ & honoris locum reſtitutus eſſet, ut jam diximus, omnem deinceps, quo eum ulciſceretur, lapidem movit, eo uſque donec veritus ille ne extrema pateretur, in maximum S. Sophiæ templum confugit. Ibi aliquandiu commotatus, multas ac varias minas eum audiret in ſe jactatas, ac rurſus vereretur, ne indefobito abreptus in tartara & cuſtodiarum tenebras conjiceretur, atque idem ſibi pocalum hauriendum eſſet, quod aliis ipſe pluribus miſcuerat, monaſticum engente neceſſitate habitum induit. Prior enim

D Α. ΕΠΕΙ δὲ ὁ Ἀπόκαυκος ἐς βυθὸς πρὸς τῶ Γαβαλᾶ κατεσιχθῆναι δυσχημάτου παρεπιδυόντα μὲν, * ἀνῆγε δ' ὅμως, καὶ ἐς τὸ * Lego ἀνέ- ἀρχῖον ἀρίστου ἀξιώσας, ὡς γε εἰρηται, δι' ὧν λοι- πὸν αὖτὸ ἀμυνεῖται πάσας κεκίνηκε μηχανάς· ὥως, μὴ τι μείζω τῆδε δεινῶν ὑποσῇ, δείσας αὐτὸς, ἐς τὸ μίγιστον τῆς τῶ Θεῦ Σοφίας καταφεύγει νεών. ἔνθα μὲν συχνόν τινα χρόνον, πολλὰς καὶ ποικίλας ἀκούων τὰς καθ' ἑαυτὸ ἀπειλὰς, καὶ δείσας αὖθις, μὴ κρεῖττόν ἀνάρπαστος ἐξαπίνης γενέμενος, ἐς ταρτάρους καὶ ζόφους δισμυρίοις βροχῇ, κρεῖττον ποιῶν ἐγγίνεται τινὶ τὸ ποτήριον, ὅπερ ἄλλοις αὐτὸς κεκίρακε πλείοσι, τὸ μοναδικὸν

ἐξ

ἐξ ἀνάγκης ὑπέδυ χῆμα. φθάσας γὰρ αὐτὸς κατα- A
λύσαι τὸ παιάτιον ἄσυλον ἐν πολλῷ, τῷ προσφύ-
γων ἀρχαίαν ἀσφάλειαν, ἐνδιδύσκει ἐαυτῷ τὸ ἀ-
πατεμαρχικὸν διάστολον θρόνον. διὸ δὴ αὖτις πρὸς ἰσ-
χάτας ἐνεπιπτώκεισαν ἀτιμίας ἐν πικλαγωγίᾳ κα-
κοήθεσιν, ὡς εἰρήκαμεν. τοῖς γὰρ τῶν θεῶν προ-
φανῶς ὑποστᾶσι πικρορρυπαῖς, εἰκὸς ἐν ἰσχάτοις τοιού-
τοις ὑπείναι τίσεις, εἰς παιδαγωγίαν τῶν βίων, θρα-
σικαιτέρων πως καταστέλλειν τὸ θηριῶδες τῆς τύχης
ἰσχύσαν.

Β. Ἀλλὰ γὰρ ἔαρος ἐπισύντος ἐν ὥραις, τὸν Ελ-
λήσποντον μὴ πολλῷ ὕστερον Αμοὶρ ὁ σατράπης Αμοὶρ τῆς Λυσια-
νῆς δυνάμεως περαιωσάμενος, ἦκεν ἐς Διδυμότει- B
χον· ἀφικόμενος αὖθις ἦκε μὴ βασιλέως ἄχει καὶ
ἐς Βυζάντιον, θέας τε ἕνεκα καὶ πείρας εἰ δίοι·
ἐπεὶ γε μὴν ἐλπίδι, κἀκ συμμίκτου τοῦ διαγρά-
ματος, νικᾷ μὲν ἰσάμιλλος, νικᾷ δὲ περιών, ἐσ-
κόπει ἐν σιωπῇ, πολλή τις αὐτὸν σωφρὼν κατέ-
πληξις τε τὸ μεγέθους τῆς πόλεως, ἐν τοῦ τῶν τει-
χῶν ὕψους ἐν κάλλους, ἔτι τε ἐν τῆς τῶν πέριξ
πύργων θαυμασίας κατασκευῆς, ἐν τῆς τῶν προτει-
χισμάτων εὐστοίας τε ἐν τάξεως ἐθαύμαζε δ' ἕτερον
τρόπον, ἐν ὅπως οὐκ ἐν τοῖς ἐπάλξεσιν, ὡς
ἐωθεν ταῖς μεγάλαις τε ἐν πολυανθρώποις πόλε-
σι, πλῆθος ἀνδρῶν· ἀλλὰ πλὴν ὀλίγων, ἔρημον
ἑώρα τὸ τείχος πᾶσης παρασκευῆς
καὶ δυνάμεως. ἡ γὰρ Απάκαινος, μᾶλλον τῷ C
ὕπαθεν ἐρμῶ διδοὺς τοῦ δημοσίου πλήθους, ἢ
τῷ τῶν ἔξωθεν πολεμίων φόβον, ἔδεισε αὐτὰ ἐ-
δίδου τοῖς βυλομένοις ἐπὶ τὸ τείχος ἅπασιν αἰσί-
νειν, ἀλλ' οἷς μάλις' ἐθάρρει τῶν ἐπιτῶν καὶ
ἱππέων. πύπτον γὰρ τοὺς μὲν ἔνδον αὐτοὺς ἔσπερ φύ-
λακας τῶν πυλῶν· τοὺς δὲ περίνειμι διανυκτερεύσαντας
τὰ τε τείχη ἓ πᾶσαν ἔνδον προσεπιπάχει ἡ πόλις.

Γ. Οὔπω πέτταρες ἡμέραι παρελελύθεσαν, ἐν
ὥρᾳ ἡ βασιλεὺς, ἀπήει μετὰ τοῦ Αμοὶρ, κατα-
πολεμήσων τῇ Μομτίλᾳ, πρὸς μίγα δυνά-
μεως κατὰ βραχὺ προϊόντι, ἓ χειρουμένῳ πόλεις
ἐν χώρας Ρωμαϊκὰς ἀεί. ἐν τὰ ἔαρ ἐν ὑπὸς ἐπι-
λευτα· διαβάσης δὲ τὸν Ροδόπην τὸ ὄρος τῆς τε D
Ρωμαϊκῆς ἐμοῦ ἐν Περσικῆς δυνάμεως, ἐν παρασ-
κεδαῖς ἡ Μομτίλας ἐν τῷ πολέμου. ἐκὲ γὰρ
ὡς πόλεις ὑφ' ἑαυτῷ Ξάνθιάν τε ἐν Περιθόριον,
ἐν ὅσα ἐφ' ἑκάτερα ἐν μεταξὺ πολίχνιά τε ἐν χω-
ρία· ἐν στρατώματα ἱππικὰ τεττάρων ἐπίσεινα χι-
λιάδων.

Δ. Θέρος δ' ἤδη μεσοῦντος, ἐν τῆς γῆς ἐν ἀσ-
μαῖς ὑπαρχούσης τῷ σίτῳ, τὰς δυνάμεις ἀπολαβὼς
ἁπάσας ὁ βασιλεὺς, ἐγγύς πω τῷ Περιθορίου παρ-
εγκαταπήδυσε, ἐν εἰς τάξιν πολεμικὴν διεκόσμει τε
ἐν σωφίστατον σφᾶς. ἤδη δὲ ἐν ὁ Μομτίλας, ὁρμη-
τήριον ἐχυρὸν ἑαυτῷ τὸ Περιθόριον κατασκεψάμενος,
ἐξῆγε πολλαῖς τε πεφραγμέναις ταῖς δυνάμεσι, ἐν
πλήθει ἐκπεπομένος τῇ θράσει· ἤδη γὰρ ἤδεν
ὅτι μηδὲν ἐν ἀγενὲς ὑπολογίζεσθαι ἐν αὐτῷ
περὶ ἑαυτὸν· ἀλλ' ὅσαπερ ἐν χερσὶ τῷ νέαν ἤδη ἐν πρὸς τῆς πείρας ἔχων ἓ πολεμίων, ὕ-
πω μαρῷ τῇ θράσει ῥώμῃ ἐς μέσους ἤλασεν τοὺς πολεμίους.

Ε. Ο δὲ βασιλεὺς κατὰ μέτωπον ἓ πολεμίων ἑαυτὸν κατὰ ἓ Ρωμαϊκῶν δυνάμεων συνταξά-
μενος, ἤ ἔφοδον ἐν ἡ δρόμου ἐκαστέρᾳ ἓ Μομτίλα. τὰς δὲ Περσικὰς δυνάμεις, πολλάς τι-
νας οὔσας, εἰς ἀκεβῆ περιέλασεν κύκλου, ὡς ἐν μέσῳ, καθάπερ ἐν εἱρκτῇ ἐν διατόμῳ, συγ-

ipſe ſuſtulerat aſylum illud longo ante, pro- ANN. CHR.
fugorum vetus præſidium, ipſo quoque ob- MCCCXLV.
ſecundante Patriarcha. Quam ob cauſam
& ipſi in ſummas ignominias ac viciſſitudi-
nes calamitoſas inciderunt, ut poſtea dice-
tur. Qui enim Divina tam aperte contem-
nunt, eos æquum eſt ejuſmodi pœnas tan-
dem aliquando ſubire, ut humanum genus
his exemplis eruditor, quæ efficaciorem
quandam vim habent ad comprimendam
fortunæ ferociam.

II. Sedeoim cum interea ver adveniſſet, *Edit. Pariſ.*
Amurius Satrapa, traiecto magnis cum co- *pag. 456.*
piis Aſiaticis Helleſponto, Didymoticham VER.
venit, atque inde rurſus cum Imperatore
Byzantium uſque progreſſus eſt, & viſendi
ſtudio, & urbis, ſi operæret, ſolertandæ
cauſa. Cum itaque veniſſet, & juſto ſpatio
interjecto, modo ſtans, modo circumeun-
do, ſpecularetur & oculis luſtraret, majo-
tem in modum obſtupeſcebat, tum urbis
magnitudinem intuens, tum altitudinem
murorum & pulchritudinem, tum admira-
biles circumductarum foſſarum ſubſtructio-
nes, rum denique ſitam ipſum & ordinem
propugnaculorum. Idem rurſus admirabatur,
quod in tantis mœnibus non appare-
ret ea hominum frequentia, quæ ſolet eſſe
in urbibus magnis & magno civium numero
refertis; ſed paucis dempris, omni bellico
apparatu omnique præſidio deſtitutus muros
videretur. Nimirum Apocaucus, inteſtinos
plebis motus magis veritus, quam externo-
rum hoſtium impreſſionem, licentiam non
dabat volenti cuique murum aſcendere; ſed
iis duntaxat peditum equitumque, quibus
maxime confidebat. Eorum enim alios in-
tus portarum cuſtodes conſtituerat, ut in-
ſomnes excubarent: aliis ut mœnia noctu
circumirent, necooo rotam iotus urbem
perluſtrarent, præceperat.

III. Nondum dies quatuor effluxerant, quam Imperator caſtris motis profectus eſt eum Amurlo, debellaturus Momtilam, qui ad magnam paulatim potentiam pervene-
rat, urbeſque & terras Romanas quotidie invadebat. Atque inter hæc ver abiit. Tranſgreſſis Rhodopen montem Romanis VER exit.
ſimul & Perſicis vitibus, cœpit bellum ap-
parare Momtilas. Habebat enim ſuæ in dirione ſuæ orbes Xanthiam ac Perithorium, & quæcunque ſive utrinque adjacent, ſive interjecta ſunt, municipia ac locæ; & equi-
tum ultra quatuor millia.

IV. Media jam æſtate, cum fruges ma- ÆSTAS me-
turæ eſſent, Imperator copiis omnibus ſe- dia.
cum aſſumptis, caſtrametatus eſt juxta Peri- *Hoc loco in-*
thorium, ſuoſq ne anie directa inſtruxit & *terum meoſſi in*
ordinavie. Jam aurem Momtilas, cum io *meſſ æſtas me-*
urbe Perithorio præſidium ſibi firmum con- *dia.* *Vide Monar.*
ſtituiſſet, magna ſtipatus hominum manu, &
majoribus animis inſtatus, prodierat. Nihil
enim parvum, nihil humile de ſe ſperare ei
ſuccurrebat; ſed quaſi victoriam jam, antæ
factum pugnæ periculum, haberet præ ma-
nibus, medios in hoſtes ruit plenus audaciæ.

V. At Imperator, adverſus hoſtium
frontem ſe & Romanas legiones cum
collocaſſet, impetum atque incurſionem
Momtilæ ſuſtinebat. Perſicas autem vi- *pag. 457.*
res, quæ numeroſæ erant, in orbem ac-
curate undique explicuit, ut in medio,
tanquam catcere aut retibus, Mumi-

ANN. CHR. MCCCXLV.

tilas cum omni ſuo exercitu includeretur. Statim vero atque tubarum & tympanorum ſonus miſtus eſt illa barbaris Perſarum moribus familiaris in bello vociferatio, plurimus per omnem illum locum tumultus exſtitit, & Momitilam, antequam tentatum eſſet prælium, de improviſo vehementer perculit, animumque illum elatum & inſolentem fregit.

VI. Atque ut eos caſus, qui medii interceſſere, & celeres alternantis pugnæ converſiones omittamus, pletique Perſarum, cum ab equis deſiliſſent, circunſtetere in orbem univerſi cum arcubus. Hi vero in medio æſtuantes, tanquam apri aliqui ſeroces, perrumpere & effugere Perſorum phalangem haud poterant. Inſtabant enim continuo Imperatoris equites, modo a fronte occurrentes, modo denſis a tergo haſtis impellentes. Ubi omnem Momitilæ equitatum brevi tempore innumeris confixum telis Perſæ delevêrunt, conſiſtere exinde pedites cum peditibus, ſuiſque in ipſis jam manibus tota belli fortuna. Ut paucis abſolvam, neminem ferunt ex Momitilæ militibus ſuperſtitem in armis manſiſſe, neque eorum quenquam fuga clam evaſiſſe, ſed & ipſum trucidatum eſſe Momitilam & omnem ſimul illius exercitum interneciona eſſe deletum, pauciſſimis, qui vivi capti fuerint, exceptis.

Α κλαυθῆναι Μομιτίλαν μὴ πάσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως. ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν τῷ σαλπίγγων τε καὶ τυμπάνων κρότος συνεταράχθη ἢ ἐ τοῖς βαρβάροις ἔθεσι τῷ Περσῶν περὶ τὸς πολέμους ἐλκυστὶς κλαγγὴ, πολύς τε ἀνὰ πάντα ἦν χῶρον ἐκεῖνον ὁ θόρυβος ἰῶ, ἢ πολλῷ ἐξ ἀφροσδοκήτου τῇ Μομιτίλᾳ τὸν καταπλῆξαι ἐνεπάσαι καὶ πρὸ τῆς πείρας, ἢ τὸ γαῦρον ἐκεῖνο σφόδρα ἢ μετέωρον ἐθρασυ φρόνημα.

Β. Καὶ ἵνα πᾶς ἐν μέσῳ τύχας ἢ ἀγχιστρόφους ἕλιτας τῶ πολέμῳ παρέλθωμεν, τῷ ἵππων διῶξις ἀναβάντες οἱ πλείους τῆς Περσικῆς δυνάμεως, ἐν τάξεις ἅπαντες ἦσαν κατὰ κύκλον περιϊόντες. οἱ δ' ἐν μέσῳ ἑρμούμενοι, καθάπερ μονοὶ τινες ἀγελαι, ἐμάχοντο ἢ ἀμύνοντο τῶν Περσῶν ἐκ ἐδυνατο φάλαγγα. ἐκύκλουν δὲ διῶξις οἱ τῶ βασιλέως ἱππεῖς, τῶν μὲν κατὰ μέτωπον ἀπαντῶντες, τῶν δὲ κατὰ νῶτα συχνοῖς τοῖς δόραξι παίοντες. ἐκ ἐποιοῦντο τῶν τῶ Μομιτίλα πᾶσαν ἵππον ἐν βραχεῖ παμπληθέσιν οἱ Πέρσαι περιπείραντες βέλεσι πεζοὶ λοιπὸν πρὸς πεζοὺς ἐμάχοντο, ἢ ἐν χερσὶν ὁ πόλεμος ἦν. ἢ συνιόντι φάσαι, μηδένα τῶν Μομιτίλου φασὶ δυνάμεως ἐν τοῖς ὅπλοις λελεῖφθαι, μηδὲ φυγάδα λαθόντα γενέσθαι τινά· ἀλλ' αὐτὸν τε ξίφος ἔργον Μομιτίλαν, ἢ ἅμα πᾶσαν ἀρδὴν αὐτῷ γενέσθαι τῶν στρατιᾶς, πλὴν ὀλίγων, ὅσοι ζῶντες ἑάλωσαν.

Edit. Pariſ. pag. 458.

CAPUT X.

I. Apocauci cædes quando, ubi, & a quibus perpetrata ſit. II. Illius anxietas; ſtipatores; immoderata ambitio. III. Carcer ab eo ædificatus; quem ad finem. IV. Reorum deſperatio. Conſilium audax. V. Apocaucus imprudens, ſtipatoribus in atrio relictis, arcem ingreſſus. VI. A Raule & ab aliis nobilibus interimitur. VII. Documenta ex eo eventu capienda. VIII. Interempti caput abſciſſum; ſummo muri faſtigio imponitur. Cædis auctores, aliique vinculis ſoluti, partiuntur inter ſe cuſtodiam arcis. IX. Rebus ad tolerandam obſidionem neceſſariis deſtituuntur. Cibaria accipiunt a Galataeis, qui & promiſſis eos confirmant. Imperatrix Galataeos aditu arcis prohibet. X. Obſeſſi, in maximas anguſtias adducti, de pace agunt. XI. Apocauci uxor vidua Gaſmulos armat Auguſtæ permiſſu. Hi arcem expugnant. XII. Obvios quoſque jugulant. XIII. Spectaculum miſerabile. Ara ipſa ſanguine reſperſa. Contigui Monaſterii direptio. Ceſorum capita per urbem circumlata. XIV. Sicariorum & ipſius Auguſtæ inhumanitas. Cadavera ſepelire vix tandem permiſſum. XV. Mortui Apocauci filius Theſſalonicam tradere Cantacuzeno ſtatuit. Arcem occupat. Impetu plebis opprimitur.

I. ELapſis ex eo diebus quatuor, cæſus & ipſe Byzantii Apocaucus ab iis qui in vinculis erant, intra vetus Palatium, quod ad orientem vergit, tranſgreſſo jam meridiem ſole; noctiſque & oblivionis penitiſſimos receſſus ſubito intravit magnus ille & præpotens vir, neque ullum ei auxilio fuit magnorum illorum præſidiorum, in quæ & immenſos feceras ſumptus, & maximam vitæ partem intentam habuerat. Id quomodo acciderit, protinus exponam apertius.

II. Cum ille ſe in magnorum negotiorum tumultu atque adminiſtratu-

C. ΤΕΤΤΑΡΕΣ μεταξὺ παρῆλθον ἡμέραι, ἢ ὁ Ἀπόκαυκος ἐν Βυζαντίῳ πρὸς τῇ δυσμαῖς, ἐντὸς τῶ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον παλαιοῦ παλατίου, μὴ μετεμβείας ἔτι τῆς ἡλιακῆς γνομένης ἀκτῖνος, ἐσφάκται τε ἢ αὐτὸς, ἢ σκότος ἢ λάθης ὁ πολὺς ἐκεῖνος ὑπῆλθε μυχὸς ἐν βραχεῖ, μηδενὸς τῇ μακρῶν ἐχυρωμάτων ἐκείνων συναραμένου, πλὴν ἃ μαρᾶς τε ἀνηλώκει δαπάνας, ἢ πλὴν ἃ τὸ πλέον ἀπεχόλει τῶ βίω. τὸ δ' ὅπως, ἐρῶν ἔρχομαι τρανώτερον.

Β. Ἐπεὶ δὲ εἰς μεγάλων πραγμάτων θορύβους

καὶ δοκήσεις ἐνέβαλεν ἑαυτῷ, καὶ πολλοὺς ἐκπέμπων, ὅσοι τι τῶν τύχης ἐβάσταιον ὕβρεις, καὶ ὅσοι παθόντες κακῶς ὑπ' αὐτῷ καιρὸν ἐζήτουν ἀμύνασθαι, δίκας πικρὰς λύκων καὶ μεθ' ἡμέραν μετὸς· ὡς πολλὰ μὲν καὶ νῦν περὶ αὐτὸν δορυφορίαν ἔχειν ἐκλιτῶν καὶ ἱππέων, ὁπόσοι τὰς ἢ πόλεως περιοδίους πλατείας· πολλοῖς δὲ καὶ πλὴν οἰκίαις καπήρκτην ἔχειν δυνάμενον, ὁπόσοι οἶκοι καθῆσθαι χρεία τις αὐτὸν πύθοι· ἐν τυραννίδος μελίπης ἐν καρδίᾳ τρόφιν μὲν ἐᾶ πολλοῦ, πλὴν δὲ καὶ μάλα μάλιστα, ὅτε πάντας τοὺς δόξη ἐ γένει πρώτους ἔχειν διαμίσους, καὶ ἰδεῖν οὐδεὶς, ὃς αὐτάρκη βλέφαρον ἰδεῖν αὐτῷ, ἀλλὰ πάντες ἰδεῖσθαι, ὥσπερ πάλαι Συρακόσιοι Διονύσιον ἢ Σικελίας τύραννον.

Γ. Ὅθεν ὀχυρόν τινα πύργον τῇ ἕδρᾳ τῷ παλαιῷ παλατίου ὑπολιξάμενος, κατασκάζειν ἐγνώκει πρὸς μάλα πολὺ τὸ ἄειρος τὸ ὕψος ἀπάγοντα, καὶ οἰκήσεις ἐν αὐτῷ πολλὰς μὲν, χώρημα δ' ἕκαστον ἔχοντα, μήκους ἅμα καὶ πλάτους, οὐδὲν * οὐργιᾶς μεῖζον· τὸν γε μὲν ἐπὶ τῇ ἐπάλξει περιδρομον, ἐκ ἔνωθεν εἰς ἔξωθεν εἶναι ἐλλατόν· αὐτὸν δ' ἔνα πάντες ὁπόσοις ἐκείνος ἔχει δισμώτης, καὶ ὅσους ἔξεν ἐξ μελέτης οἴχε, συναγαγὼν καὶ συγκλείσας ἐντὸς, μηδεμίαν ἐσόδιον μένειν αὐτοῖς ἐάσῃ πύλην, δι' ἧς ἂν τις οἰκέλθοι τι καὶ ἐξέλθοι· ἀλλὰ λίθους καὶ τοῖχον πανεμφράξας ἅπασαν, ὥσπερ ἐν τάφῳ ζῶντας καθέξῃ.

Δ. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχε τὰ τῆς ξένης ἐκείνης οἰκοδομίας, καὶ ἤδει τελῶν ἡμέραν μεταξὺ τοὺς δισμώτας ὁμοῦ συγκλειδῶναι πάντας ἐντὸς, καθάπερ εἰς λάθας φρούριον, ἃ κοινὸν πολυάνδριον, εἰς ὑπόγνωσιν ἦκον οἱ δίσμιοι φροντὶ τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ τοῦ κοινοῦ τοῖς πᾶσιν ὀλίου· καὶ σφῶν αὐτῶν ἀφειδέσασιν, ἐπὶ τὰ παραβολώτερον τῆς τύχης κύβους ἀναρρίπτειν ἐτόλμα, καὶ περὶ ζώντας εἰς τὸν προαιώνιον ἐμβληθῆναι τάφον, δυοῖν ἐργάσασθαι θάτερον· ἢ ξίφει τὸν τύραννον ἐκχρησαμένους, τέλει τοῦ βίου σφίσιν αὐτοῖς ἐλευθερίαν περισκάσασθαι· ἢ ἢ ἀνδρᾶσι πρέπουσι θάνατον ἅπαξ ἐπίσασι, μακρῶν τοῦ λοιποῦ δεινῶν ἀπαλλάξασθαι. οἷς πίστεως μὲν δὴ τῇ ἀγνοίᾳ τὸ πιστὸν ἐβεβαιώθη βούλημα, πίστεως προβαίνειν οὐ ἐκεῖθεν δέον, οἷς μὴ ἔπεσεν φωραθεῖσι γενέσθαι· τὸ γάρ τι φροντὶς τῇ ἐλπίδων ἀναμφιβλήτους τιθήνας ὑπονοῆσαι τοῖς ὑποψίσεις, ἐπιχειρήσασιν * ἔξειν ἅμα πάντας συλλήπτορας τοὺς δισμώτας, καὶ μὴ ἀρωμολογήσαντας, ἐς τὸ κοινὸν τῆς ἐλευθερίας σάδιον.

Ε. Εἰωθὸς ἦν Ἀπουλίᾳ συχνότερον ἐνδημεῖν ἐκεῖ, καὶ μάλιστα τοῦ ἐπιπαχυίοντι ἀρὸς πύργον τοῖς πάντας· ἐπειδὴ καὶ ἡ τελευταία παρῆν ἡμέρα, αὖθ' * ὡς εἰς πύρας ἤδει ἀροσεισχθῆναι τὸ βούλημα, ἦκε μεθ' ὕπνον, καὶ γράπτας ἀλόμβους, οἷα τῆς ξένης εἰρκτῆς τελευταίαν οἰκοδομίαν, καὶ ἢ ἀνοσία τῆς ὅλης ἀπαρτισμὸν ὑποθέσεως. καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὰς τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὕπνους (ἐνδιαίτη δ' ἐν ἰουνίου) θόρυβοί τινες ἐξ ὀνείρων ἀγείων αὐτὸν ἐξεφόβησαν, οἷα φιλεῖ πολλάκις ἐν τοῖς τοιούτοις προαναφωνῶν τὸ δαιμόνιον, ἃ μὲν αὐτῷ σωτηρίας ἔσχε ἐλπίδας, ὑ μεμελήκασι· ἃ δ' εἶχε εἰς τὰς ἐπαρταμένους αὐτῷ κινδύνους ἐξύπνα τὰ ἐφόδια, πῶν δὲ καὶ βέλτιον εἰς σωτηρίαν ἦπερ κίνειν τι ἐ θέλειν· τὸ

A nes intruſiſſet, & plurimos feciſſet ſibi infeſtos; quotquot nempe ſive fortunæ illius ſplendori invidebant, ſive ab eo injuria affecti occaſionem ulciſcendi quæritabant; diu noctuque timoris plenus oberrabat: atque eam ob cauſam multos circa ſe habebat ſtipatores, tam pedites, quam equites, quoties Urbis plateas circumiret; magnis item præſidiis munitæ erant ædes illius, cum domi ſedere cum aliaque neceſſitas cogebat. At tyrannidis quidem invadendæ conſilia alebat in corde jampridem; tum autem longe plurimum, cum eos omnes vinctos teneret, qui dignitate & genere præſtabant, neque ullus eſſet, qui oculos contra attollere auderet, ſed omnes extimeſcerent, ut olim Syracuſani Dionyſium Siciliæ tyrannum.

III. Quapropter in veteri Palatio muni- B tam quandam turrim, præ cæteris delectam, decrevit ita exædificare, ut in multam altitudinem eveheretur, cellulæque ineſſent plurimæ: paterent autem ſingulæ, tam in longum quam in latum, non plus * orgyia: erepido vero ſeu ambulatio illa, quæ murorum faſtigia ambit, non intus ſed extrinſecus eſſet circumducta; eo ſcilicet, ut iis omnibus, quos ille aut vinctos tenebat, aut in vincula conjicere meditabatur, coactis intus atque concluſis, nullam patentem portam relinqueret, per quam aliquis introire aut egredi poſſet; ſed lapidibus cunctas & gypſo obſtrueret, atque ita quaſi vivos illos ſepeliret.

IV. Poſtquam itaque abſolutum eſt ædificium illud novi generis, cum oporteret triduum intra eos qui in vinculis erant includi omnes ſimul, tanquam in arcem* C Oblivii, aut ſepulchrum aliquod commune, incidere illi in apertam vitæ præſentis communiſque omnibus lucis deſperationem, ſubiitque abjecta ſui ipſorum cura aleam omnem audacius jacere, & antequam vivi paratum in tumulum detruderentur, duorum alterum navare, atque aut tyranno trucidato parare ſibi ipſis libertatem, aut virili ſemel morte oppetita, graviſſimis in poſterum ærumnis liberari. Id conſilium cum inter ſe communicaſſent quatuor ea nobilioribus, ultra progredi non placuit, ne divulgaretur. Etenim ipſa futuri evidentia manifeſtam fi- D dem faciebat, ubi rem aggreſſi eſſent, futuros iis adjutores in eo libertatis certamine eos omnes qui vincti tenerentur, quanquam haud præmeditatos.

V. Cum igitur ſoleret Apocaucus illuc ſæpius ire, ac tunc maxime fabros ad opus urgeret; ubi ſupremus dies affuit, quo oportebat ad ea itum perduci ea quæ deliberata erant, venit poſt ſomnum, * & menſam aſpecturus, nempe ſingularis illius earceris ultimam ea ædificatione & abſolutum totius operis conſummationem. Et quia per ſomnum illa die (erat autem undecima Julii) pavores enm quidam ab atrocibus ſomniis excitati perturbaverant, qualia ſolet ſæpe numen iis caſibus portenta præmittere, id quidem quod ſpem aliquam ſalutis afferebat non providit, quod autem ipſi ad impendentia pericula breviorem viam munichat, illud ſibi ad ſalutem melius eſſe duxit adeoque prætulit. Erat por-

* Barbare, ὀργυιᾶς. *Vide Gloſſ. Ducang.*

* Fort. ἔξειν ὑπονοῆσαι τοῖς ὑποψίσεις, ἐπιχειρήσασιν

* *Vide Notas.*

ANN. CHR. MCCCXLV.

Edit. Pariſ. pag. 459.

* *Alias, forſitan pedum mentio.*

* *Vide Procop. Debell. Perſic. lib. 1. c. 3.*

* *Proandium, ut opinor.*

* *Vide Joan. Cantacuz. lib. IV. cap. 11. hiſt. Joan. Paleol.*

ANN. CHR. MCCCXLV.

tilas cum omni ſuo exercitu includeretur. Statim vero atque tubarum & tympanorum ſono miſta eſt illa barbaris Perſarum moribus familiaris in bello vociferatio, plurimus per omnem illum locum tumultus exſtitit, & Momitilam, antequam tententum eſſet prælium, de improviſo vehementer perculit, animumque illum elatum & inſolentem fregit.

VI. Atque ut eos caſus, qui medii interceſſere, & celeres alternantis pugnæ converſiones omittamus, plerique Perſarum, cum ab equis deſiluiſſent, circunſletere in orbem univerſi cum arcubus. Hi vero in medio æſtuantes, tanquam apri aliqui feroces, perrumpere & effugere Perſarum phalangem haud poterant. Inſtabant enim continuo Imperatoris equites, modo a fronte occurrentes, modo denſis a tergo haſtis impellentes. Ubi omnem Momitilæ equitarum brevi tempore innumeris confixam telis Perſæ deleverunt, conflixere exinde pedites cum pedicibus, fuitque in ipſis jam manibus tota belli fortuna. Ut paucis abſolvam, neminem ferunt ex Momitilæ militibus ſuperſtitem in armis manſiſſe, neque eorum quenquam fuga clam evaſiſſe, ſed & ipſum trucidatum eſſe Momitilam & nonnem ſimul illius exercitum internecione eſſe deletum, pauciſſimis, qui vivi capti fuerint, exceptis.

Α λαθεῖναι Μομτίλαν μὴ πάσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως. ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν τῇ σαλπίγγων τε καὶ τῶν τυμπάνων κρότος συναντήσατο καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις ἤθεσι τῇ Περσῶν πρὸς τὰς πολέμους ἀλαλαγὴ, πολὺς τε αὖθ πάντα ἦν χῶρον ἐκεῖνον ἐν θορύβοις ἰδεῖν, καὶ πολλοὶ ἐξ ἀπροσδοκήτου τῇ Μομτίλᾳ τὸν καταπλαγῆναι ἐποίησε καὶ πρὸ τῆς πείρας, καὶ τὸ γαῦρον ἐκεῖνο σφόδρα καὶ μετέωρον ἔθραυε φρόνημα.

Β γένοι, ἤρκτο καὶ ἔφευγεν τῶν τῇ Περσῶν ἀεὶ ἰδιώτατα φάλαγγα. ἐπέκειντο δὲ ἵππεῖς τε καὶ βασιλίαις ἱππεῦς, τοῖς μὲν κατὰ μέτωπον ἀπαντῶντες, τοῖς δὲ κατὰ νώτου συχνοῖς τοῖς δόραξι παίοντες. καὶ ἐπειδὴ τῶν τε Μομτίλου πᾶσαν ἵππον ἐν βραχεῖ παμπληθεῖσι οἱ Πέρσαι περιπείραντες βέλεσι τικρὰν ἐποίησαντο, πεζοὶ λοιπὸν πρὸς πεζοὺς ἐμάχοντο, καὶ ἐν χερσὶν ἡ πάλεμος ἦν. καὶ συμβαίνει φάναι, μηδένα τῆς Μομτίλου φασὶ δυνάμεως ἐν τοῖς ὅπλοις λελεῖφθαι, μηδὲ φυγάδα λαθόντα γενέσθαι τινά· ἀλλ' αὐτῶν τε ξίφος ἔργον Μομτίλαν, καὶ ἅμα πᾶσαν ἀρδῆν αὐτῷ γενέσθαι τὴν στρατιάν, πλὴν ὀλίγων, ὅσοι ζῶντες ἐάλωσαν.

Edit. Pariſ. pag. 458.

CAPUT X.

I. Apocauci cædes quando, ubi, & a quibus perpetrata ſit. II. Illius anxietas; ſtipatores; immoderata ambitio. III. Carcer ab eo ædificatus; quem ad finem. IV. Reorum deſperatio. Conſilium audax. V. Apocaucus imprudens, ſtipatoribus in atrio relictis, arcem ingreſſus. VI. A Raule & ab aliis nobilibus interimitur. VII. Documenta ex eo eventu capienda. VIII. Interempti caput abſciſſum; ſummo muri faſtigio imponitur. Cædis auctores, aliique vinculis ſoluti, partiuntur inter ſe cuſtodiam arcis. IX. Rebus ad tolerandam obſidionem neceſſariis deſtituuntur. Cibaria accipiunt a Galateis, qui & promiſſis eos confirmant. Imperatrix Galateos aditu arcis prohibet. X. Obſeſſi, in maximas anguſtias adducti, de pace agunt. XI. Apocauci uxor vidua Gaſmulos armat Auguſtæ permiſſu. Hi arcem expugnant. XII. Obvios quoſque jugulant. XIII. Spectaculum miſerabile. Aræ ipſæ ſanguine reſperſæ. Contigui Monaſterii direptio. Cæſorum capita per urbem circumlata. XIV. Sicariorum & ipſius Auguſtæ inhumanitas. Cadavera ſepelire vix tandem permiſſum. XV. Mortui Apocauci filius Theſſalonicam tradere Cantacuzeno ſtatuit. Arcem occupat. Impetu plebis opprimitur.

I. ELapſis ex eo diebus quatuor, cæſus & ipſe Byzantii Apocaucus ab iis qui in vinculis erant, intra vetus Palatium, quod ad orientem vergit, tranſgreſſo jam meridiem ſole; noctiſque & oblivionis penitiſſimos receſſus ſubito intravit magnus ille & præpotens vir, neque ullum ei auxilio fuit magnorum illorum præſidiorum, in quæ & immenſos fecerat ſumptus, & maximam vitæ partem intentam habuerat. Id quomodo acciderit, protinus exponam apertius.

II. Cum ille ſe in magnorum negotiorum tumultus atque adminiſtrata-

Γ ΤΕΤΤΑΡΕΣ μεταξὺ παρῆλθον ἡμέραι, ἡνίκα Ἀπόκαυκος ἐν Βυζαντίῳ πρὸς τῇ δυσμῇ, ἐντὸς τοῦ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον παλαιοῦ παλατίου, μετημβείαν ἤδη τῆς ἡλιακῆς γενομένης ἀκτῖνος, ἴσφαντάί τε καὶ αὐτὸς, καὶ σκότος ἡ λήθης ὁ πολὺς ἐκεῖνος ὑπῆλθε μυχὸς ἐν βραχεῖ, μηδενὸς τῶν μαχρῶν ὀχυρωμάτων ἐκείνων συναρμόσαι, πεζὰ μακράς τε ἀπολάκαι δαπάνας, καὶ πεζὰ τὸ πλεῖστον ἀπηχθέσι τῷ βίῳ. τὸ δ' ὕπως, ἐρῶ ἐρχομαι τρανώτερον.

Β. Ἐπεὶ δὲ εἰς μεγάλων πραγμάτων δορύβους

καὶ δοκήσεις ἐνέβαλεν ἑαυτῷ, καὶ πολλοὺς ἐπέσπασε, ὅσοι τι τῇ τῆς τύχης ἐβάσκαινον ὄλβῳ, καὶ ὅτου παῤῥησίας καιρὸς ὑπ' αὐτῷ καιροῦ ἐζήτουν ἀμύνασθαι, δίους περιῄει νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν μετὸς· ὡς πολλῷ μὲν ἔξω τοῦτα περὶ αὐτὸν δορυφορίαν ἔχειν ὁπλιτῶν καὶ ἱππέων, ἀστὸν τὴν τ' πόλεως περιοδίοις πλατείαις· πολλαῖς δὲ καὶ τηλῶ οἰκίαι καπῤῥαπτον ἔχειν δυνάμενον, ἀπάτ' οἴκοι παθεῖσαι χρέα τις εἶα πανδεῖ· ἐν τυραννίδος μελίσσῃ ἐν καρδίᾳ τρίφον μὲν ἐα πολλοῦ, τυῖ δὲ καὶ μάλα μάλιστα, ὅτι πάντας τοὺς δίξη ἓ γένος φρονοῦντας εἶχε δεσμώτας, ὡ λῷ οὐδεὶς, ἐς αὐτῷρα βλίφαρον λῷ αὐτῷ, ἀλλὰ πάντες ἰδιδίσασι, ὥσπερ πάλαι Συρακούσιοι Διονύσιον τ' Σικελίας τύραννον.

Γ. Οἴκου ὀχυρόν τινα πύργον τῇ ἕδρᾳ τῶ παλαιοῦ παλατίου ὑπολιξάμβος, κατασκεδάζειν ἐγνώκει πρὸς μάλα πολὺ τὼ αἴρος τὸ ὕψος ἀναγόντα, ἓ οἰκήσας ἐν αὐτῷ πολλὰς μὲν, χώραμα δ' ἔκαστον ἔχοντα, μάκους ἅμα καὶ πλάτους, ὑδὲ * σύργιᾶς μᾶλλον· τὸν γε μὲν ἐπὶ τῇ ἐπάλξιον πτερίδρομον, ὡς ἴσωθεν εἰπεῖν ἔξωθεν εἶναι ἱλαλεμένον· αὖτον δ' ἔνα πάντας ὁπόσους ἐκεῖνος ἔχει δεσμώτας, καὶ ὅσους ἔξεν ἓ μελέτης εἶχε, συναγαγὼν καὶ συγκαλέσας ἐπὶς, μαθημέναι ἰωφυγμένῳ αὐτὸς ἰάσῃ πύλῃ, δι' ἧς ἂν τις εἰσέλθοι τι καὶ ἐξέλθοι· ἀλλὰ λίθοις καὶ τείχῃ πᾶν εὐῤῥαξας ἅπασας, ὥσπερ ἐν τάφῳ ζῶντας κατέχῃ.

Δ. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχε τὰ τῆς ξύνης ἐκείνας οἰκοδομίας, καὶ ἤδει τελῶν ἡμερῶν μεταξὺ τοὺς δεσμώτας ὁμοῦ συγκλεισθῆναι πάντας ἐπὶς, ἀαθάπερ εἰς λάθας φρούριον, ἢ κεῖνον πολυάνδριον, εἰς ὑπόγνωσιν ἦκον οἱ δέσμιοι τροφανῆ τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ τοῦ κοινοῦ τοῖς πᾶσιν ἀλίου· καὶ σφῶν αὐτῶν ἀφειδήσασιν, ἐπὶ τὸ παραβολώτερον τῆς τᾶς τύχης κύβως ἀναῤῥίπτειν ἐπῇσι, καὶ περὶ ζῶντας εἰς τὸν προκείμενον ἐμβληθῆναι τάφον, δυοῖν ἐργασαμένους θάτερον· ἀ ξίφει τὸν τύραννον ἀμύνασθαι· ἀ ἢ ἀνδράσι πρίσκοντα θάνατον ἅπαξ ἐκτίσασι, μακρῶν τοῦ λοιποῦ δεινῶν ἀπαλλάξθαι. οἷς πέτταρας μὲν δὴ τῇ ἀγνοτέρων τὸ τοιοῦτον ἀμβαθὲς βούλημα, πειραίτερα προβαίνειν οὐ ἐκείθα δέειν, ὡς μὰ ἔπαυρον φαραθεία γενέμβεν· τὸ γάρ τοι προφανὲς τῇ ἐλπίδων ἀναμφισβήτητον τε * Fort. ἔσε- καὶ ὑπνίθει τοῖς ὑποχίοις, ἐπιχειρήσασιν * ἴξειν ἅμα πάντας συλλήπτορας τοῖς δεσμώταις, ἓ μὰ ἀρομιλετήσασθαι, ἰς τὸ κοινὸν τᾶς ἐλευθερίας σάδιον.

Ε. Εἰωθὸς ὢν Ἀποκαύκῳ συχνότερον ἐσδημᾶν ἐκεῖ, ἓ μάλιστα ναῦ ἐπιπαχυόντι πρὸς πύργον τοῖς πᾶσιν· ἐπειδὴ ἓ ἀτελεύταιά παρῆν ἡμέρα, καθ' * Vide Notas. ὧν οἷς πέρας ἔδει προσεχθῆναι τὸ βούλημα, ἦκε * μεθ' ὕπνον, ἓ τράπεζαν ὀλόμβος, οἷον τᾶς ξύνης εἰρκτᾶς τελευταίαν οἰκοδομίαν, ἓ ἢ ἀσυδιᾶ τῆς ὅλης ἀπαρτισμὸν ὑποθέσιος. ἓ ἐπειδὰ ἀπὸ τᾶς τᾶς ἀμέρας ἐκείνης ὕπνος (ἐδεδιὰπ δ' ὧν ἰουνίαν) δόρυβοί τινες ἐξ ὀνείρων ἀγελῶν αὐτὸν ἐξεφόβασαν, εἶα φιλεῖ πολλάκις ἐν τοῖς πυκνοῖς προσαφορᾶν τὸ δαιμόνιον, ἃ μὲν αὐτῷ σωτηρίας ἦκεν ἐλπίδας, ἃ μεμελήκασι· ὃ δ' εἶχε οἷς τῶ ἐπαγομένους αὐτῷ αἰσθήσεως ὀξύτερα τὰ ἐφόδια, πῶν δὴ ἓ βέλτιον εἰς σωτηρίαν εἶναι κἀκεῖ τε ἓ ὧλεν. τὸ

nes interfuisset, & plurimos feciſſet ſibi infenſos; quotquot nempe ſive fortunæ illius æmuli invidebant, ſive ab eo injuria affecti occaſionem ulciſcendi quærebant; diu noctuque timoris plenus oberrabat: atque eam ob cauſam multos circa ſe habebat ſtiparores, tam pedites, quam equites, quoties Urbis plateas circumiret; magnis item præſidiis munitæ erant ædes illius, cum domi ſedere cum aliaque neceſſitas cogebat. At tyrannidis quidem invadendæ conſilia alebat in corde jampridem; tum autem longe plurimum, cum eos omnes vinctos teneret, qui dignitate & genere præſtabant, neque ullus eſſet, qui oculos contra attollere auderet, ſed omnes eatimeſceeret, ut olim Syracuſani Dionyſium Siciliæ tyrannum. ANN. CHR. MCCCXLV.

III. Quapropter in veteri Palatio munitam quandam turrim, præ cæteris delectam, decrevit ita exædificare, ut in multam altitudinem eveheretur, cellulæque inesſent plurimæ: parerent autem ſingulæ, tam in longum quam in latum, non plus * orgyia: crepido vero ſeu ambulatio illa, quæ murorum faſtigia ambit, non intus ſed extrinſecus eſſet circumducta; eo ſcilicet, ut iis omnibus, quos ille aut vinctos tenebat, aut in vincula conjicere meditabatur, coactis intus atque concluſis, nullam patentem portam relinqueret, per quam aliquis introire aut egredi poſſet; ſed lapidibus cunctas & gypſo obſtrueret, atque ita quaſi vivos illos ſepeliret. *Edit. Pariſ. pag. 439.*

IV. Poſtquam itaque abſolutum eſt ædificium illud novi generis, cum oporteret triduum intra eos qui in vinculis erant includi omnes ſimul, tanquam in arcem* Oblivii, aut ſepulchrum aliquod comune, incidere illi in apertam vitæ præſentis communiſque omnibus lucis deſperationem, ſubiitque abjecta ſui ipſorum cura aleam omnem audacius jacere, & antequam vivi paratum in tumulum detruderentur, duorum alterum navare, atque aut tyranno trucidato parare ſibi ipſis libertatem, aut virili ſemel morte oppetita, graviſſimis in poſterum ætumuis liberari. Id conſilium cum inter ſe communicaſſent quatuor ea nobilioribus, ultra progredi non placuit, ne divulgaretur. Etenim ipſa futuri evidentia manifeſtam fidem faciebat, ubi rem aggreſſi eſſent, futuros iis adjutores in eo libertatis certamine eos omnes qui vinctî tenerentur, quanquam haud præmeditatos. * *Vide Procop. De bello Perſico lib. 1. c. 3.*

V. Cum igitur ſoleret Apocaucus illuc ſæpius ire, ac tunc maxime fabros ad opus urgeret; abi ſupremus dies affuit, quo oportebat ad eximum perduci ea quæ deliberata erant, venit poſt ſomnum, * & menſam aſpecturus, nempe ſingularis illius carceris ultimam ea ædificationem & abſolutum totius operis conſummationem. Et quia per ſomnum illa die (erat autem undecima Junii) pavores eum quidam ab atrocibus ſo. miniis excitati perturbaverant, qualia ſolet ſæpe numen iis cæſibus portenta præmittere, id quidem quod ſpem aliquam ſalutis afferebat non providit, quod autem ipſi ad impendentia pericula breviorem viam muniebat, illud ſibi ad ſalutem melius eſſe duxit adeoque præculit. Erat por- * *Procedium, ut opinor.* *Diei xi. menſis Junii.*

ANN. CHR. MCCCXLIV.

to illud, satellites ejus & armigeros omnes simul exclusos, illius palatii atria servare; ipsum vero cum uno aliquo ingredi ad operis grati spectaculum. Ita quippe nec intus ab iis imminere sibi insidias credidit; nec foris, ab alienis forte seu a populo meditatas: maximam enim stare pro foribus præsidium, suos illos stipatores. Sic illa, qui *comprehendi sapientes, ita astutia eorum*, meutem istius subvertit; quo facilius ipse sibi, & magis quam quivis extraneus, periculum conflaret.

Edit. Paris. pag 460.

* Ad Colost. I. 3. v. 19.

VI. Cum itaque esset ingressus, ac de iis quæ agenda essent cœpisset colloqui cum architectis, primus Raul, arrepto quem fors obtulit fuste (nec enim ullus supperebat illic vinctis gladius) furiosum quendam & fanaticum induens morem præ metu ac desperatione, in eum irruit hæc vociferans: „ Quousque tandem immanitatem „ tuam fas alma solis aspicere perstabit? „ Quousque divinam fulmen & igneï turbines, in æthere consopiti, supplicium „ cuum reservabunt? Sed tibi, o scelus, „ duorum alterum jam necessum est, ut aut „ mecum hac hodierna luce mortem oppe„ tas; aut mortuo te, liberis eamde oculis intuear, si Deus velit, candidos dies. Hæc ait, & simul valentiori brachio clavam molitus, illius caput strenue percussit. Non tamen lethale statim vulnus inflictum est. Cum autem capitis tegmen esset excussum, ille nudato jam capite oberrans, eos inclamabat, qui se ab subita illa tepentinaque clade liberarent. Sed erat omnino nullus, uno excepto, qui consertis statim cum Raule manibus, feriebat simul & feriebatur. Et hi quidem magno uterque nisu certabant, uter alterum interficeret prior. Sed neutet alteri periculum inferre potest. Hæc cum ita se haberent, de Palæologorum catena alter statim in Apocaucum irruit, eadem ferme ac primus dicendo faciendoque, & confestim alius, atque etiam alius. Ita, ut paucis absolvam, violenta ille morte vitam abrupit, omni auxilio destitutus, qui omni sumptu per omnem vitam curavetat, ne violentum exitum sortiretur.

A

B

C

D

VII. Non animadverterat scilicet, Dei am a se tolli Providentiam; in hominum autem consiliis ac diligentia poni vitæ hujus tuendæ certissimam rationem. Quamobrem cum alios criminaretur, & vinculis coerceret, & fortuois spoliaret, salutis suæ præsidia vitiosis fundamentis imponebat; perinde ille agens, ac si igne non fun, sed ex vicinis rapto, suam ipse domum propria manu succendetet. Itaque illius mors solatium quidem ille fuit, quibus ob inopiam nihil supererat, quo tanquam remedio uterentur adversus temporum fortunam & calamitates, æque ut antea subeuntes; item iis qui vindicata illius malefacta videre cupiebant, antequam desperatione autore nefas ipsi aliquod susciperent; documentum vero extitit, quo audaciores, & ii qui nullo metu deterriti ea tentant quæ intentata esse oportet, ad saniorem mentem revocarentur. Et hæc quidem in hunc modum nesta sunt.

p. 461.

VIII. Cæterum antequam foris quisquam tragœdiam illam persensisset, ru-

δ' ἰὼ, ἴξω παρὰ τὸν τῶ παλατίῳ ἐκείνῳ πύλας ἀφέντα τὰς δορυφόρους αὐτῶ ἢ ὑπασπιστὰς ἁπλῶ πάντας, μηδ' ἑνός τινος εἰς τὸ φυλοκτήματος θέατρον εἰσιέναι. ὅπῃ δὴ ἐοίκασι, μήτ' ἐξ αὐτῶν ἐντὸς ἐγγυᾶσθαι οἱ ἐπιβουλήν τινα, μήτ' ἔξωθεν ἐξ ἀλλοτρίων ἴσως ἢ δημοτῶν ξυμπλακησόμενα· ἅπασι δὲ μᾶλλον τὰς πύλας ἀσφαλοῦσθαι, τοὺς οἰκείους ἐκείνους ὑπασπιστάς. ὅπως ἀφραστόμβους τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ παιγνιᾷ αὐτῶν, ἢ τότε ἥκιστα ἴσχυσε, ἵνα ῥᾷον μᾶλλον ἢ ἀλλοτρίων αὐτὸς ἑαυτῷ κατασοφᾶται ἢ κίνδυνον.

Ε. Εἰσιόντος δὲ, ἐξ ἀρξαμένου τοῖς οἰκοδόμοις διαλέγεσθαι περὶ ἔργων, τὸ προσυχὲν ὁ Ραοὺλ φρενῶν ἁρπάσας ῥόπαλον (μικρὰ δὲ παρῆσαν ξίφος ἐδὲν ἐπὶ τοῖς δισμοῖς) ἢ φρὸς τὸ μανικώτερόν τι ἐκ ἐνθουσιώδης τῶ ἤθους ἐληθὼς ὑπὸ δίνης ἢ ἀπογνώσεως, ἐξέβραμε κατ' αὐτῶ, παίδει φθεγγόμενος. Ἕως πότε σε γὰ ἀπίστεια ἡ πανίγυια βόστρυχα τῶ ἁλίου λαμπρὰς διακαρτερήσει βλέπουσα; ἕως πότε θεὸς ἀφανεῖ ἢ φρενῖρις ἐν αἴθρᾳ τὸν σὸν καθυβρίσουσι παιδίσκης κόλασιν; ἀλλ' ἄφα σοι ταῦ, ἀλιτήριε, δυοῖν θάτερον· ἢ σὺ ἐμοὶ τῇ ἀλίῳ τῇδε συγκατοφθῦναι φρὸς ᾅδου πάμφορ· ἢ σὺγε θανόντος, ἐλεθέρους βλέπειν, εἰ βουλομένῳ γε οὕτω θεῷ, βλεφάρους λευκὰς πανυκτυθὲν ἡμέρας ἐμὲ ξυμφρὸς ξυμφρῶν. Ταῦτ' ἔλεγε, ἢ ἅμα ἐμβριθεστέρῳ βρα-

* ξυμφρὸς abundat.

χίονι κατεσείκυν τὸ ῥόπαλον, γλῶ ἐκείνῃ γενείας ἐκπάξει ἀσφαλῶ. ἀκμὴ μὲν ὧν ὐκ ἐγίνετό τις ἐκείνῳ τότε πλυγή. ῥηξάσης δ' ὧν τῆς αὐλύπρος, γυμνῇ λοιπὸν περιῶν ἐπιβοᾶτο τῇ ἀφαλῇ τὰς ἐξαιρουμένας τῆς ἀθρόας ἐκείνας ἢ αἱρεσέως περιεσάσεως. ἀλλ' ἰὼ τὰ παράπαν ὠδὶς, πλῶ ἐνὸς, δε δ' ὐδὲς συμπλακεὶς τῇ Ραοὺλ, ἐπαὶ τι ἢ ἐκπάσιμ· ἢ ἰὼ αὐθισμὸς ἐν ἀμφοτέροις μαρὸς, ὁπότερος ἂν ἀνέλοι ἢ ἕτερον φότερος. ἀλλ' ὑδέτερος ὑδετέρῳ κίνδυνον ἐνεγκεῖν ἐδυνήθη. ὅπου δ' ὅπως ἐχόντων, ἕτερος τῆς τῇ Παλαιολόγου σειρᾶς ἀθρόου τῇ Ἀποκαύκῳ ἐπιπεδᾷ, τὰ παραπλήσια λέγων ἔ δρῶν τῇ φοτέρῳ, ἢ ἅμα ἄλλος, ἢ ἐπ' ἄλλος ἕτερος· ἢ ὅπου, συνελόντι φάναι, βιαίως ἑαυτὸς ἀπέρρηξε τῶν ψυχῶν, ἁπάσης ἐρημίας βοηθείας, ὁ πάντα χρήματα παρὰ πάντα δαπανῶν ἢ βίον, ὑπὲρ τὸ μὰ βιαίᾳ χρήσασθαι τελεστῇ.

Ζ. Ελαθε δὲ ὡς ἔοικεν ἑαυτὸν, θεῖ μὲν ἀφαιρῶν τὴν φρόνησιν, ἀνθρωπίνας δὲ προσαρτῶν ἐπιτέχνας τι ἢ συναδάσμασι τῆς παρούσης τοῦ βίου διαγωγῆς τὰ ἐπίχυρα. ἢ δὴ πῶς τὰς ἄλλας διαβέλλων ἔ καθηγητὰς, ἢ τὰς ἑαυτοῦ ἀφαιρούμενος βίνας, ἐπὶ σαθροῖς θεμελίοις ἐπεπήδει τὰ ἐδίας ἀσφαλείας ὀχυρώματα· παραπλήσιον ποιῶν, ὥσπερ ἂν εἰ φρεσῖν ἐκ γενέσθαι ἁρπάζων, μᾶλλον αὐτῇ φροπτώσεως, αὐτοχειρίᾳ ἢ ἑαυτὸ φοφανῶς ὑφαιτοσ οἰκείας. διὸ ἢ παραμύθιον μὲν ἐκείνῳ γέγονε πολλὸν, τοῖς τε δὴ πρείαν ἐκ ἔχουσι ἕτερ χρήσονται φαρμάκῳ φρὸς τὰς ἐπιούσας ἡμέρας τῶ χρόνου τύχας ἢ ἀῤῥας, ἢ οἷς ἔρασις τῇ λαικῶς ὑπ' αὐτῶ φαττομένοις ἀδίαντον θεάσασθαι λιῶ, φρὶν ὑποχώσει σφᾶς διδυκότας ἔ τι πεπονθέναι τῇ αὐθεμίτων· ἢ ἅμα παιδεῦσαι, ἐς τὸ σώφρον τοὺς θρασυτέρους ἀνθέλκον, ἢ οἷς τὰ ἀπλημτα ξυὶ ὐδενὶ δίκη πλήμασι. ἢ ταῦτα μὲν τῶν ἔχε τὸν τρόπον.

Η. Περὶ γε μὴν αὐθυσεν τῶ δράματος ἐγγενέσθαι τοῖς ἔξω, δυσμὰ πάσαι ἢ κλειὼς οἱ δυσμῶται

ῥήξαντες, ὡς τὸν τῶ πτώματος θέαν μὴ πᾶσιν ἐπιτρέψαι ἀδυνᾶς, ἡ μέσον ἡμερησίων ὑπαρχόντος. ὧν ὡς τις σαπάρῳ πεπονικῷ (ξίφος γὰρ ἄμοιρα παρῆν) τῶ λοιπῶ τὸν ὑφαλῶ ἀριθμὸν σώματος, ἐπὶ τῆς ἐπάλξεως ἔστησε, ὥστε καταφανὲς γενέσθαι τὸ φάρμα καὶ πᾶσι τοῖς ἔξωθεν ἀλλ' παρὰ τὰ τείχη ποταμηδὸν εἰσρέουσι δήμοις. ὧδ' ὅσοι μὲν αὐτῷ κατὰ γένος ἢ καθ' ἑταιρίαν ἦσαν προσήκοντες, μηδέτι ποσὸν ἀνέντα, πᾶσιν πλέως σβεσθέντος τῆ ζῆν ἐκείνου ἐλπίδος· ὅσοι δ' ἀπιχθῶς εἶχον αὐτῷ καὶ ἐκείνου, τύπους δ' ἐρρῶσθαι τῆς ἥμέρας, καὶ συμμαχῶν ἔξωθεν ἀδεῶς τοῖς ἐνδοθεν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας ἀγωνιστῶσιν. ἔνθεν διελόντες ἑαυτοὺς εἰς τάξεις καὶ μέρας, τὸν τῆδε πυλῶνα ὁμοῦ καὶ ἐπάλξεων διέλαχον φυλακήν.

Θ. Μέγιστον δ' ὅμως ὑπῆρχε σφίσιν ἐμπόδιον, εἰς τὸν τῆς παραδόξου σωτηρίας συμπρυτανεῖαν ἑαυτῶν διώκειν, ἃ τε τῆδε πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖων ἀπῆν, καὶ ἃ τῆδε ὅπλων τε καὶ τῆδε ἀμυντηρίων βελῶν ἔνδεια. ἃ δὲ εἶχον ὅθεν ἐκ τῶν παραχρῆμα ῥᾳδίως κομίσονται τὰ τῆς χρείας, ἀπορρῶκτον χαλεπάσαντες τὴν πυρίκαυσιν τὸ πρωΐθεν. ὅμως τῆς νυκτὸς ἐπιούσης ἐκείνης, ἡ πάντων ἑαυτῶν ἐν ζάλῃ καὶ τελευτῇ λογισμῶν ὑπαρχόντων μεγίστη, ἅπαν τελέως ἐν τῆδε Γαλάτου πηγὴ μίσας πυὶ νύκτας, ἐν ᾧ παραλίου τοίχους καμίζοντα πᾶσιν ἄρτον ἐν εἶναι, καὶ ὅσα τὸ τῆς ὥρας συμφορεῖ σεσὸν ἐδώδιμα· καὶ ἅμα ὑπαγγελίας καὶ φιλανθρώπως λόγους, καθ' ὁπότερον βούλοιντο δρᾶν εἴτε μένειν αἰρουμένους, νομίζειν ἐς τὸν ὑστεραίαν ὅπλα καὶ βέλη παλέμια· οὓς ἐκεῖθεν ἀπαλλάττεσθαι δὴ δίος, δίκαθαι προθύμως ἐς τὸ ἐν τοῖς Γαλάτου σφῶν αὐτῶν φρούριον, ἡ πᾶσαν πιεζεσθαι σφίσιν ἀσφάλειαν. ταῦτ' εἰπόντες, ὑπεμίσησαν οἴκαδε, χρυσᾶς ἐλπίδας μὲν τοῖς ἔσω τοίχους καταλιπόντες, ὰ οἷς χρησὸν δ' ἴσω πέρας ἐλαλυθυίας. πέμψασα δὲ ἡ βασιλὶς Ἄννα (ἡ δὲ ἐλελήθει τὸ γιγνόμενον) ἀπόφραξίν τε ἡ ἀνοχαίτισιν τῶν ὁδῶν τε ἡ τῶν ἐσόδων τοῖς κρύφα μελλήσεις ἐπιέναι Δατινιτᾶς ἐς τὸν ὑστεραίαν δυνάμεως.

I. Τῶν πρὸς ἀπόγνωσιν ἤγαγε τοὺς τοιχίτας ἐκείνους· ὅτι δὲ ὅπλων ἐν σφίσιν οὐδὲν φυλακτέον, ὅτ' ἀσπὶς, ὅτε τόξον, ὅτε βέλος οὐδὲν ἀμυντήριον· ἡ πρὸς γε τὸ τοῖχος ἀμιλληθὲν ἐκ πολλῶ, διήραγὸς ἐν τὰ πλέισα μέρη τῶ τε πιεσθέντων καὶ τῆδε ἐπάλξεων· τὸν μὲν δὴν νύκτα πᾶσαν ἐκείνην ὅπως ἐπ' ἐλπίσιν ἀμφισβητούμενος ἐστὸς τοίχος πυλίσαντο, τὰς τε πύλας φυλάττοντες, ἡ τὸ τοῖχος πιεζόντες. ἐωθεν δ' ὡς εἶδον σύρφακα καὶ χυδαῖον ὄχλον, παρὰ τὸν γείτονα συμπίπτας ἐπποδρόμου θέας ἕνεκα, ἡ ἥκιστα συμμαχίας ἀντισοῦν. ἐξ ὧν γὰ ἠλπίκασιν (ἦσαν γὰρ ἐπὶ μισητῆς ὑπῆρχε τοῖς ὅλοις χυδαῖ Βιζαντίοις Ἀπόκαυκος, ἅπαντας ἔχων ἐξοὺς, φασιάσαντας αὐτὸ τῆδε ἀρχόντων ἡ βασιλέων, ἀπαλλάξαντος ἂν ὡς τύραννον ἐδοξίσαν) ὡς ἄλλ ἕτερα ἀφ' ἑτέρων ἰόντων, ἡ ἃ ἀπὸ γνώμην ἐχώρει τὰ δράματα, πιεζὲ διαλαγῶν ἀμίλλαν τοὺς ἔξωθεν πρὸς τὴς βασιλίδος ἴσως Ἄννης. ἡ πάλ' ἂν ἐγίγνετό τι χρησὸν ἐκείνοις, εἰ μή τινος δαιμονίου ἀπώλοντι βασκανία. ἀλλ' ἐχρῆν, ὡς ἔοικεν, ἐν διαμέλλησις καιρῶν μηδὲν ἀπόλαυστον παροφθῆναι τῆδε ἀθεμίτων. ἦχε δὲ ὧδε.

A Aptis omnibus & vinculis & catenis, maxima cum voluptate ad cadaveris ſpectaculum accurrere ii qui in carcere erant, haud minus ducentis. Ea quibus unus fabrili arcia (etenim enſis nullus præſto erat) caput, ab reliquis membris abciſſum, ſuper haſtilis mutorum ſtarat; quo manifeſtum fieret illud facinus univerſæ multitudini, quæ extrinſecus jam propter muros torrentis inſtar confluebat; & ut ii quidem omnes, qui illam genere contingebant, aut aliqua ſocietate cum eo conjuncti fuerant, labore irrito ſuperſederent, extincta prorſus ſalvum illum habendi ſpe: quoſcunque vero ille infenſos habuerat, ii animo confirmarentur, adeſſentque extrinſecus ſine ullo metu iis qui pro communi libertate certaviſſent. Deinde ſe in ordines & manipulos diſtribuerunt, portarumque & propugnaculorum cuſtodiam ſortiti ſunt.

IX. At magno ipſis impedimento erat, quominus illius inſperatæ ſalutis conſervandæ facultatem haberent, eorum quæ ad victum neceſſaria ſunt inopia, armorumque & telorum quibus ſe defenderent penuria. Non enim habebant unde facile & e veſtigio ea quæ uſui eſſent deveherent; cum ipſa occaſio id quod perpetratum erat, minime præmeditatum, ex tempora ſuggeſſiſſet. Ea tamen quæ ſecuta eſt nocte, cum illi omnes in maxima perturbatione curarumque æſtu verſarentur, venit de triremibus Galatæis una, circa mediam ferme noctem, ab maritimo mare panem & vinum apportans, & quidquid ciborum illius tempeſtatis ſuppetebat: C concedebat: item promiſſiones & benigna verba, utrumlibet illi facere malient. Si „ enim manere ibi tutius ducerent, allatum „ iri poſtridie arma ipſis & tela hoſtilia: ſin „ inde ob metum migrare deſtinarent, eos „ ſe alacritet in pratidiam ſunm Galatæum „ recepturos, & omnem ipſis ſecuritatem „ præſtituros. Hæc cum diſſiſſent, domum „ redierunt, bona ſpe his relicta qui intra „ murum ſervabantur, ſed quæ ad bonum exitum non pervenit. Siquidem Impetatius Anna, miſſis hominibus (nec enim eam id quod acciderat latuit) præciſoque aditu, advenum inhibuit appulſamque illius Latinorum manus, quæ clanculū affutura erat poſtridie.

X Ea res obſeſſos illos ad deſperationem compulit. Quippe nec arma iis erant, quibus D protegerentur, nec clypeus, nec arcus, nec ullum ad vim propulſandam telum. Ac præterea neglectus pridem murus hiabat pleriſque in partibus circumductæ ambulationis, & ſummorum propugnaculorum. Totam itaque illam noctem dubia ſpe intra murum manſere, portas cuſtodientes, & mœnia circumeuntes. Mane autem, ubi plebeiam ſæcem atque colluviem conſpicati ſunt, ad vicinum Hippodromum viſendi ſtudio, ac non (ut ſperaverant) ferendi ullius auxilii cauſa confluentem (etenim atbitrabantur, eo quod omnibus fere Byzantinis odio fuiſſet Apocaucus, ventutos ſtatim omnes, ſeditionne adverſus magnates & Imperatores mota, eo quem ut tyrannum meruerant ſublato) ubi itaque aliud pro alio viderunt accidiſſe, neque ea ſententia ſuccedere res, de reconcilianda gratia egere cum iis qui ab Imperatrice Anna advenerant: & niſi obſtitiſſet genii alicujus mali invidia, fortaſſe aliquid boni ipſis extitiſſet. Sed nimirum oportuit, in illis furoris divini temporibus, nihil ſceleris intentatū omitti. Res autem ita ſe habuit.

ANN. CHR. MCCXLIV.

Edit. Pariſ. pag. 462.

ANN. CHR. MCCCXLV.

XI. Apocauci uxor, ab Imperatrice Anna licentiam cum impetraſſet, Gaſmulicam omnem turbam advocat, & pioguioribus pecuniæ largitionibus perſuadet, ut cunctis triremibus ea die relictis, ſumptiſque inde armis & telis quæcunque ineſſent, palarii illius arcem obſidione cingant, quoad facta irruptione eos trucident qui intus verſentur, nulli ætati parcendo; hos, ut homicidas; illos, ut homicidarum fautores atque contubernales. Ad ejuſmodi cædem cum illa hominum circumforaneorum & ſtolidorum dextras armaviſſet, liberali ut diximus pecuniæ erogatione; multis etiam vini poculis profuſe eos ingurgitat, ne in hunc modum recta ratione excuſſi, furentium inſtar ad homines jugulandos ruerent. Cum in eo res eſſent, ſolis curſu meridianum jam verticem præterierunt, mereé illi & totam undique arcem circumſiſtere, clypeis armiſque omnibus inſtructi, & omne miſſilium telorum genus manibus circumferentes, eaque omnia inſtrumenta, quæ aut ad portarum repagula coovellenda, aut ad muros quatiendos, aut ad lapides e fundamentis emovendos valent. Ex his alii quidem forte magnam telorum vim ac denſam veluti nubem jacientes, repulere illos omnes derepente, qui ſummis in propugnaculis ſtabant, armis undecumque deſtitutos, tam iis quibus corpus protegitur, quam illis quibus ingrueos hoſtis propulſatur. Alii vero tormenta muralia admovebant, propiuſque accedentes, paſſim & muros perfodiebant, & portas vectibus labefactabant; itaut momento temporis, patefacto ſibi multis in locis aditu, oniverſi prorſus hoſtes irruperint.

Edit. Pariſ. pag. 463.

XII. Jam videre erat, infortunatos quidem illos effuſe interimi, & ab heſternis vinculis ad tumulum transferri: iſtos autem ſanguinarios viros ad multas variaſque hominum cædes gladiis uti, cum immani & ſuriali quadam crudelitate barbaricaque licentia. Deſtituti itaque clypeis miſerrimi illi, cum & inermes eſſent, & præſens periculum effugere minime poſſent, partim jam cædebantur, partim in fugam effundebantur bini ternique, & catervatim, ac per interjectos parietes in contiguam domum, quod eſt Neæ Monaſterium, delabebantur; divinaſque imagines inter ſe pro alio omni ſacro * phyiacterio partiebantur. Nonnulli divinæ menſæ impoſita apprehendebant ſacra myſteriorum vaſa; rati per ea injectum iri pudorem protervis illis & furibundis latronibus. Alii amplectebantur & menſam ipſam ſacroſanctam, & ſubjectam baſim. Quidam denique nudati prorſus, veſtimenta ante pedes ultro jaciebant, arbitrati, ſi nudarentur, mollitum iri miſericordia crudelem illorum morem, qui ſortaſſe reverituri eſſent communem naturam oculis ſubjectam; tum etiam ut nulla amplius relinqueretur ratio ſuſpicandi de ſe, quaſi Cæſareum aliquod numiſma, aut aliud quidquam pretio aliquo dignum occultantibus. Plurimum enim valet inopinata calamitas, ad ſuggerenda ex tempore alia aliis conſilia, quibus ſeipſos defendant a periculis, magiſtram habentes ipſam neceſſitatem urgentem, cum eos repentina mors ad vitæ deſperationem compellit.

* amuleto.

A ΙΑ. Ἡ τῶ Ἀποκαύκω γυνὴ, τὸ ἐνδύσιμον ἅρπ τῆς βασιλίδος Ἄννης λαβοῦσα, προσκαλεῖται πᾶν τὸ Γασμυλικὸν, καὶ χρημάτων χορηγίᾳ δαψιλεστέρᾳ πείθει, τὰς τεμένας αὐθημερὸν ἀφιμένους ἅπαντας, ὅπλα δ' ἐκεῖθεν ἀναλαμβάνειν καὶ βέλη πάντα, περιελιλυθέναι πολιορκοῦντας τὸ τῶ παλατίου ἐκείνου φρούριον, ἵνες ἐπαναδήσαντας ἅπαντας τὰς ἐντὸς αὐτοῦ, τὰς μὲν ὡς ἀνδροφόνους, τὰς δ' ὡς ἀνδροφόνων δύπουθεν ὁμοφρονας καὶ ἀροσύγκας. πρὸς δὲ πίσσης φόνος, ἀγοραίων καὶ ἀτυπίων ἀνδρῶν ὑπλίσασα δέξεις ἐκείνη χρημάτων ἀβρωῖς (ὡς ἐφίκεσθαι) ῥᾳδίωσι, καὶ οἴνου ἀραιτάτου πολλῶν ἐμφορεῖσθαι δίδωσιν ἀφθόνως· ἵν' ἀπωσὶ τὸ καθήκοντος ἐκστάντες λογισμοῦ, μανομένων δίκην χαρῶσι πρὸς τὰς τῆ ἀνθρώπων σφαγάς· ἐπεὶ δ' ὧπω ταῦτ' ἔιχε, καὶ ὁ τῆ ὑλίκι δρόμος ἦδη τὰ μεσημβρινὰ παρίλλαττε ὑψώματα, δρομόντες ἐκεῖνοι, κύκλῳ τὸ φρούριον περίστησαν ἅπαν, ἀσπίσι καὶ ὅπλοις ἅπασι πεφραγμένοι, καὶ ἅπαν βέλος ἐκβόλον ἐν χερσὶν περιφέροντες, καὶ ὅσα θύρας ἀναμοχλεύσειν ὄργανα, καὶ κατασείσει τείχη, καὶ ἀποπατῶσι λίθους ἐκ θεμελίων· ὧν οἱ μὲν τὰ βέλη πέμποντες ἔξωθεν κατὰ πλῆθος ἐξ ἴλικος βαθέων ῥιφῶν, πάντας τοὺς ἔνδον τῆ ἐπάλξεων ἀπέλασαν ἐκ τοῦ παραχρῆμα, μηδὲν ὀφέσειν ἔχοντας ὅπλον, ἢ φυλακτηρίων, ἢ δὴ ὧν ἀμυνεῖται τις νεὼ ἐκείνοις πολέμιον· οἱ δὲ τὰ ἐμοχλεύσεια φέροντες ὄργανα, φροτίσαντες ἔξωθεν, τά τε τείχη πολλαχόθεν διώρυττον, καὶ τὰς πύλας ἀνεμόχλευον· ὡς ἐν πάνυ βραχείᾳ καιρῶ ῥοπῆ, πολλῶν πολλαχόθεν τῆ εἰσόδων ἀνοιχθεισῶν, πάντας ἀρδὴν ἐφεῖλον τοὺς πολεμίους.

B ΙΒ. Ἡ τότε ἰδὼν τοὺς μὲν ἀθλίους ἐκείνους ἀφειδῶς ἀναιρουμένους, καὶ πρὸς φόνον ἐκ τῆ χθὲς πεπεισμένους δεσμῶν· τοὺς δὲ φόνου πείσεσθαι ἄνδρας ἑτοίμους·, οἷς πολυειδεῖς καὶ ποικίλας σφαγὰς χρωμένους πρὸς ξίφεσι, ξύλοις πελέκεσι καὶ μαχαίραις νυκτὸς ὁμόσε, καὶ βαρβαρικῆ τῆ θρασύτητι. γυμνοὶ μὲν ἄων ἀσπίδων τε πάλαι ποτὲ ἐκείνοι, καὶ ὅπλων, καὶ ὅπως διαφεύγειν τὸν παρόντα δυσμενῆ κίνδυνον, οἱ μὲν ἤδη ἐκέκτητο, οἱ δ' ἐξεχώρουν φάλαγγες συῶδιο καὶ συώτρες, καὶ κατὰ πλῆθος, καὶ ἐξ ἴλικος μεσοπέχων καπρίοντες ἐς τὸν ἐχυρώτατον τῆς Νίκης μοῦν, διαμείζονό τε τῆς θείας ναοῦ, ἀντ' ἄλλου φυλακτηρίου πάντες ἱερὸν· οἱ δ' ἐντυχεῖζοντο τὰ ἐπὶ τῆς θείας σκευῆς τῶν μυστηρίων ἱερὰ σκεύη, δυσκόπευον ἀσμένοι τοὺς ἀναιδεῖς ἐκείνους καὶ μανιώδεις λῃστὰς διὰ τῆ πώματος· οἱ δ' ἠγαλλίζοντο τῶ τῆ θείας τραπέζης, καὶ ἐκ ὑπὸ ταύτη ζυλίσασθ· οἱ δὲ χυμένοις πέλας ἐθέλονται τὰ ἱμάτια ἀφ' ποδῶν ἐρρίπτουσι, νήπιοι ὡς τῆς χυμούσους φῶς οἴκοθι τὸ μαλάξειν ἐκ φοτιὸν ἐκείνων τρόπον, αἰδεσθέντων ἴσως ἐκ κοινῶ ἐ φύσεως χόμενοι· καὶ ἅμα μηδεμίαν ἔτ λοιπὸ φρόνησιν ὑποφίας λιπεῖν, ἔ κρύπτεσθαι ἔτικα Καίσαρος ἐν σφίσι νόμισμα, μηδ' ἄλλο ἔ πάντων εἰδος αἴρδυς ἄξιον ἔχειν ὑδίν. Δεινοὶ γὰρ μὴ προμελετηθέντα τερεύσασες, ἐπινοίας φῶς τὸ ἀνενδεὲς ἄλλος ἄλλας αὐτοχεδιάζειν, αὐτορυὲ διδάσκαλο ἔ πεφυκότος ἀνάγκης λαμβάνειν, ὅταν αἰφνίδιος θάνατος εἰς ἀπόγνωσιν σφᾶς ἀπολαύσῃ βίου.

Digitized by Google

ΙΓ. Αλλὰ τὼ ἀναιδῆ τῇ Θηελάθη τῇ ἀνδροφόνῳ ἐκείνῃ ὁρμὴ μαλάττειν ὅλως ἄρα οὐ ἐίχε, ὥτε δάκρυα τῇ παχύτητι, ἀτ' ἄθος ἐλεεινὸν, οὐδ' ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος τόπος, ἐν ᾧ σωτηρίας ἕνεκα καταφεύγειν ὠ παλαίποροι· ἀλλὰ δίκλω ἱερείων ἐπὶ βωμῷ τυπεκῶπι τῇ ὑπὸ ξυῶ ἀδεῖ κόσμῳ πάντες ἐθύοντο, ἐ ῥύακες αἱμάτων ἐστῶδε τὸ θεῖον ἔβαπτον ἔδαφος. * εἰκότως τε θεῖαι, τῇ ἐπιπλα, ἐ ὅσα τῆς θείας μυσταγωγίας σκεῦη παρῆν, ἀσμένως ἅπαντα τῇ ἀθέως ἱερίπτουτο τε τῇ διαπράζοντο· τὰ δ' ἱμάτια τῇ ἀγχραμένων οἱ πάντολμοί τε τῇ ἀναιδεῖς ἐκεῖνοι, πλουτίων αἱμάτων πλήρη, τῇ θείᾳ λαμβάνοντες ἐντεῦθεν τραπέζῃ. πῶς ἂν δυναίμην ἀδακρυτὶ καταλέγειν τὰ θρήνων μακρῶν τῇ δακρύων ἄξια, ὅσα ἐπὶ τῷ θείῳ τεμένει τότε τῶν ἐλεεινῶν τραγῳδίαν ἐκείνη βαρβαρικῶς τῇ ἀσμένως χορηγῶν ἐξηγύετο; εἰθε ἐμοὶ, ἐντὶ μέλανος οἷς δάκρυα τὸν κάλαμον βάπτοντι, γράφειν τῇ διηγεῖσθαι τὴν ἡμέρας τῶν συμφορᾶν ἐπαρκέσειεν, ὡς ἕκαστα πέφρασται. ὕτω γὰρ ἂν οἶμαι δακρύοσιν ἅπασιν ἐα τῷ ῥήτορι θερμῶς. οἷα τοῖς ἀπλάγχνων φυτειῶν ἐμπλεῖπτες. ἅμως ἔχοι ὕτω ταυτί. τῇ τὸ μὲν ἄλλο πλῆθος, ὅσον ἐα τοῦ σύρφακος ἄχλυ κατὰ πεπαμὼς συμῤῥέον, τοὺς καλύβας τῇ ἐκεῖ μεταζόντων ἐμῤῥαπόδιζοντό τε τῇ διήρπαζον ἀδεῶς. τῇ αὖτις δ' ὄπιν μετὰ τῇ πασάδων τὰς θύρας ἀναμοχλεύοντές τε τῇ διαμειζόμενοι, τοῖς χαμαὶ τυπείοις φοιτῶγον, ἀσυλγείας μεθομαι. οἱ δ' ἀναιδῶς ἐκεῖνοι τῇ φόνῳ πνέοντες ἀνδρὶς, τῶν ἀγραμένων τὰς αἰφαλὰς, ἔτε δ' ὧν τῇ τὰς χεῖρας ἐπίμοντες, πιεζόμενοι ἐπιδεικνύμενοί τε τὸ τῆς ἀκίας ἄγος, οἷς ἐπλαῦε τῇ ἱρόντων τῇ δίος, τῇ πᾶσαν ἀγυὰν ἐμπιπλῶντες ἀνθρωπείων αἱμάτων τε τῇ σαρκῶν.

ΙΔ. Καὶ τῶ μὲν θρηνῶν ἓ δακρύων ἄξια τὰ δρώμενα, τῇ θέατρον ἀσφαλὲς τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ τῇ πόλεων, ὑδεὶς δ' ἐπλημα τοῖς ὁρωμένοις, ἀ τοῖς ἐκείνοις ἐπιδακρύσαι, τῇ στεγνρὸν ὀτοδύσαι, ὥτε τις τῇ φίλων, ὥτε τις τῶν συγγενῶν, ὥτε μὲν ὑδεὶς τῶν ἄλλως φίλοικτον ἐχόντων καρδίαν. ἐριδροι γὰρ ὀφθαλμοὶ παραπορδόμενοι, συμπράζῃ τε, τῇ τὰ ἱμάτια περιδύοντες, ἴκαιον ὡς ἐπιβύλως τῇ ἀντιθέτως λυγῃ τῇ βασιλίδι. πάντα γὰρ ὧν διφροσυνῶν λαμπρά τις τῇ τέρψις ἀρῤῥπος ἐκείνῃ τὰ δρώμενα, τῇ πάντῃ σφόδρα κατὰ * γνώμης ἐστρόφατο. ὡς ἐστῶδε τῇ δίκη μεταρῇ συχεθέντας τὰς περιεχόλεως τῇ τὸν ἀνθρώπινον τῇ φύσει ἀφίκοντα νόμον ἐδέλοντας, ὁπόσοι κατὰ γένος τῇ φιλίαν τοῖς αεμένοις φοιτῶσι, ἐπίχεθαι πάντ ἀπάσῃ ασεβῇ, μὴ μετὰ τῶ ὑποτυχεῖν τοῖς βιυλήσεως, τῇ τοῖς ὁμοίοις δεινοῖς περιπέσωσι. πιαῦτα γὰρ ἐφασκον εἶναι τὰ τῇ βασιλίδι ἐστεμμένα, τῇ ἅμα ἀτέφους κατὰ θαλάττης ῥιφέντας, τροφὼ ὀρνέοις τῇ ἰχθύσι γενέσθαι. ἀλλὰ τῦτο μὲν ὡς ἐτελέσθη, ἐόιον τῶν τῷ λαῷ κραυγῶν τῇ τῶν ἐστεῦθεν λοιδοριῶν οἷς τοὺς ἐκείνης ἀντιγαόντων ἀκοὰς, τῇ τὸν ἀναιδυόμενον ὡς ἀκιδέωτον θέρμβον. δὸ τῇ φιλοθέων ὄντες, δέλλας * τειτοι Inter lin. Vide Notas. ὀτακρυσάμβοι πᾶσαν, ἄλλος ἄλλων ἄλλοθι τῷς μονῆς ἀπελάμβοι, ἀλῤῥυξαν. τὰ δ' ἐπὶ τύτοις ἔστιν ἀκόνη διαπέστερον ἄλλοις διηκόντων.

ΙΕ. Επὶ δ' ὁ ἐα τῆς πρετέρας συζύγε * πρῶτος Αποκαύκη υἱὸς ἐπέτροπος ὢν πατρῶος

XIII. At inſolentem & immanem hominum eſidarum illorum violentiam mollire nec lachrymæ afflictorum poterant, nec habitus miſerabilis, nec facer ille locus, ad quem infelices iſti ſalutis tuendæ cauſa confugerant. Sed victimarum inſtar ſuper altari & hi quoque tunc fœde mactabantur, & ſanguinis rivi manantes inde parimeota ſacra tingebant; & ſanctæ imagines, & ſupellex, & quæcunque aderant vaſa, ſacris myſteriis aſſignata, omnia facile & impune disjiciebantur ac diripiebantur. Quin & cæſorum veſtimenta audaces illi & inverecundi, cruore largo plena ſumentes, divino altari imponebant. Sed quomodo ego ficcis oculis oarrare poſſim luctuoſiſſima, & uberibus lachrymis digna, quæ illi tunc ſacro in ſolo, tragœdiam illam miſerabilem adornantes, alacriter & barbare deſignarunt! Utinam lachrymis pro atramento uti lieeret, ac calamo intincto deſcriberem illius diei calamitatem, dilucidiuſque exponerem ſingula ut geſta ſant! Ita enim opinor expreſſam iri facillime a quocunque lacrymarum uberrimam vim, omnibus miſericordia & naturali humanitatis ſenſu imbutis. Atqui hæc ita ſe habuerant. Et reliqua quidem omnis multitudo infimorum hominum, qui torrentis inſtar confluebant, degentium ibi monachorum cellulas expilabant, ac nullo metu diripiebant, & ipſas cum poſtibus revulſas fores partiti, libidinis pretium ad lapanaria portabant. Enimvero immanes viri, & ſanguinem ſpirantes, interemptorum hominum capita, quorundam & maous abſciſſas circumferendo, abominandum ſcelus oſtentabant, ſtuporem & metum ineuentibus qaibuſque incutientes, & omnes viae cruoribus carnibuſque humanis implentes.

XIV. Erant ſane ea quæ perpetrabantur lamentis & lactymis diguiſſima; di rumque illud fuit huie urbium principi ſpectaculum. Nemo tamen ea lntaendo flere, nemo illos qui mortai erant lugere audebat, aut gemitum edere, ſive amicus, ſive cognatione junctus, ſeu quilibet alius animo ad miſericordiam aliuode propenſo. Oculi enim exploratores obambulabant; hi vero abripiebantur, & veſtimentis detractis feriebantur, ut inſidiatores & Annæ Imperatrici adverſantes. Quæ enim tum fiebant, ea omnia ipſi ſummum gaudium, voluptatem inenarrabilem, & quales maime rolebat delicias afferebant. Itaque magno poſthac metu cohibiti quicunque mortuus, quibuſcum cognatione aut amicitia junctl fuiſſent, ſepelire pro gentium & naturæ jure cupiebant, abſtinnere ab iis continuo, ne oon ſolum a voto aberrarent, ſed in ſimilem calamitatem ipſi quoque incidereut. Ea enim Imperatricis mandata eſſe dictitabatur, quæ & in mare inſepultos illos projici juſſiſſet, prædæ avibus ac piſcibus futuros. Veruntamen id perfectum non eſt, eum populi clamorem & convitia hinc profecta, & ſurgentem non ſine periculo tumultum, qaidam ad illius aures retuliſſent. Quamobrem & homines aliqui religioſi, omni metu eacuſſo, alios alium hac illac per torum monaſterium ſublatos humavere. Quæ vero inde conſecuta ſunt, ab aliis tradita plenius accipi poſſunt.

XV. Interim * primus Apocauci ex prima uxore filius, eum Theſſalonicæ præſ-

* Barbare, pro ἀκόπτες.

Edit. Pariſ. pag. 464

* An τενίων? Vide Notas.

* An γνώμῃ?

ANN. CHR. MCCCXLV. *Edit. Paris. pag. 465.*

set, & violentam patris mortem resciviſſet, animum ad Cantacuzenum ſtatim transferendum ſibi eſſe judicavit; ſimulque capere credidit, id quod in animo haberet, re ipſa præſtare. Ex eo itaque cœpit meditari, qua ratione Theſſalonicam illi traditurus ſoret. Lectiſſimos igitur quoſque Theſſalonicenſium ſocios ſibi adjungit, & Athenienſem illum imitatus Piſiſtratum, arcem urbis invadit; ut capiti incumbens, & inde tanquam ab ſtatione excurrens, ipſum quoque civitatis corpus totum ex facili contineat. Sed nullum conſilii bujus fructum percepit. Tragica enim patris, potius quam ipſius, fata præſentem fortunam manifeſte repellebant. Itaque biduum intra promulgatu populari decreto, ad arcem omnes undarum inſtar accurrunt; nec prius inde abſiſtunt, quam & arcem expugnent, & eorum, qui intus ſint, belli jure potiantur. Demum Apocauci filio, cum iis quos ſecum habebat, traciato, per omnes urbis plateas crudeliter circumferunt infelicia cæſorum capita, ad eos territandos qui ſimilia moliantur.

Cantacuzenus eum rem videtur conferre ad annum Chriſti 1345. Hiſtor. lib. 11. cap. 33.

Α Θεσσαλονίκης, ᾧ τὸν τοῦ πατρὸς φόνον ἀνέωγε, τὴν γνώμην ἐδήλου ἐς Καντακυζηνὸν μεταθεῖναι κἀκεῖνα δεῖν, ᾧ ἅμα συμφέρειν οἱ ἔργον αὐτῷ τὰ τῆς γνώμης προσεγχειρεῖν· ὅθεν ᾧ τρόπου λοιποῦ ἴζάνει, δι' οὗ Θεσσαλονίκην ἂν αὐτῷ παραδοῖ. προστιμησάμενος δὲ ὁ ἀπόσυλος ἐκεῖνον ἐπὶ τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν Ἀθηναῖον μιμεῖται Πεισίστρατον, ᾧ τὴν Θεσσαλονικέων κατέρρυτο ἀκρόπολιν· ἔνθεν ὡς ἐξ ὁρμητηρίου ἐπὶ πᾶσαν καταπίπτων, ᾧ τὴν πᾶν τῆς πόλεως ἐπ' ἀμφότερα σῶμα κατέχῃ. ἀλλ' οὐδὲν τῆς τοιαύτης ἀπώνατο ἐπινοίας. αἱ γὰρ τραγικαὶ κῆρες τοῦ πατρὸς, μᾶλλον δ' αὐτοῦ, τὴν παροῦσαν σωτηρίαν ἀντέκρουον τύχην. διὸ ᾧ δυοῖν ἡμερῶν μεταξὺ κηρύγματος Β γενομένου δημοτικοῦ, πάντες ἐπεξέθεον ἅπα ποταμὸς ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, ᾧ οὐ πρότερον ἐκεῖθεν ἀπέστησαν, πρὶν τὴν ἀκρόπολιν ἐκπολιορκῆσαι, ᾧ τὰς ἐνδον πολίτιν νόμοις ἀνδραποδίσασθαι, ᾧ τὸν τοῦ Ἀποκαύκου υἱέα σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ξίφει διαχρήσασθαι, ἀνὰ πᾶσας τὰς τῆς πόλεως πλατείας περιστηγεῖν ἀπηνῶς τὰς δυστυχεῖς αὐτῶν ἀφαλάς, ὡς ἐκπλῆξαι τῶν ὁμοια βουλευομένων.

CAPUT XI.

I. Batatzes ignobilis genere; ut ad opulentiam pervenerit. Theſſalonicæ præficitur: deinde, Apocauco filium ſuum ei ſubrogante, ejicitur. II. Ad Cantacuzenum deficit. Solymanni generi armis adjuvatur. III. Mortuo Apocauco cum Anna Imperatrice reconciliatus, majores copias ex Aſia accerſit. In Cantacuzenianos ſævit. IV. Perſæ præda & viatico defraudati, eum occidunt. Ad Cantacuzenum tranſeunt.

I. SED me illud pene fugit, quod de Joanne Batatze narrandum erat: qui & ipſe cum ignobilis genere eſſet, dives ex * apographicis negotiationibus evaſerat, aliis ex aliis ſubinde ſuſcipiendo, & ab humilioribus ad majores ſemper tranſeundo. Noviſſime ipſius Theſſalonicæ præfecturam, magna pecuniæ vi redemerat, atque illic ab Imperatrice Anna miſſus fuerat. Nec longo poſt tempore elapſo, cum quæſtuoſam peram nondum ut volebat gravidam effeciſſet, inde erat ejectus, ſubrogante Apocauco filium ſuum; quem & ipſum impetus plebis, ut paulo ante diximus, ferro abſumpſit.

Vide Notas.

II. Id Batatzes probroſum ſibi duxerat, & dolore percitus ad Cantacuzenum deſciverat: tum pro perfugio habens * ditionis Thraciæ caſtellum, continuis inde excurſionibus factis, maxime metuendus evaſerat. Nam quos armis aggrediebatur, iis certam perniciem afferebat, magnis ex Aſia viribus adjutus; quas petenti ipſi ab urbe Troja mittebat Solymannus ſatrapa; cum quo ille paulo ante, data in matrimonium filia, affinitatem junxerat.

Vide Notas.

III. Quandiu itaque vixit Apocaucus, acerrimus hoſtis ac permoleſtus Byzantinis Batatzes fuit, ob ſubrogatum videlicet Apocauci filium, & adempram ſibi præfecturam, ipſimet Apocauco infenſus. Ubi autem Apocaucus, ferro interemptus, e vivis exceſſit, cum indigerent Byzantini viro acri, & eo cujus animus eſſet ad quidlibet audendum promptiſſimus, frequentes ad illum Annæ Imperatricis litteræ perlatæ ſunt, πως ἰῷ, ἀγώνισμα ξίφους γενόμενος, ᾧ ἰδεῖ Βυζαντίοις ἀνδρὸς θερμοτέρου, ᾧ δραστήριον ἐπιτιθεὶς ἔχοντος φρόνημα, γράμματα ἐφοίτα συχνὰ πρὸς τὴς βασιλίδος Ἄννης αὐτῷ, μαυρῶν δωρεῶν

Digitized by Google

δωρεῶν καὶ ἀξιωμάτων ἐπαγγελίας κομίζοντα, οἱ βέλτιστοι διάδοχος ἐλθὼν καταςῆναι τῆς βουλῆς καὶ τρόπων τῆς δόλου * Καντακουζηνοῦ. ταῦτα τῶν ἐκείνου ἐξεταζόντων, ἐ τῶν γνώμῃ μισούντων. καὶ τὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ ὁσάκις μεταπεσόντος πλέον τῶν τακιζόντων συμμαχίδα δύναμιν ἐκ Περσῶν μεταπέμπετο. καὶ συχνὰ καταπτήσσων ἐδήλου τὰς ἴσας τῆς Καντακουζηνῷ προσῳκειωμένας χώρας ἢ πόλεις, ἢ τὰ τῆς Βυζαντίων ἐπειδιαρπάσαι φοβοῖτο, ἢ ἐσεσῶσαι ἀσάγκῃ διαδιδράσκειν ἐθέλοιτας.

* Legendum forsasse, τῶν Ἀτακτούντων.

Δ ΑΛΛ' οὐδ' αὐτὸς τῆς πικρίας ἄνατο παντὸς. ἐπεὶ γὰρ ὁ Καντακουζηνὸς ἢ ἀγχεφοβῶ ἢ μεταθυσίᾳ τῆς τῶ Βατάτζη ἐξαίφνης γνώμης, πάχιστα συνέσυρε εἰς τὰ φρέατα πάσας καρπὰς, ἐμῷ τῆς ἀνθρώποις ἢ τοῖς βοσκήμασιν, ἐκπαθὲς, ὡς ἔρημοι τὰς τῆς ἐπιορκίας ἐπιτίσεως φεὺς τὸ ἐπιορκηθὲν Θεῦ. ὡς ἐκπύθετο ἐλθόντα μὴ τῆς Περσικῆς δυνάμεως Βατάτζην, ἁρπάσαι τε ἐντυγχάνειν οἰκτρῶν ταῖς χώραις, ἢ ταῖς πόαις ἀνὰ βοσκημάτων, ἢ λειμῶ ἐξ ταύτα πολεμούσης ἐπαγωθεῖσα Πέρσας. ταῦτα, παρὰ τὰς ἐπαγγελίας ἢ τὰς ἐμβεβηθεῖς ἐκείνας ἐλπίδας, θαυμάσιος τοῖς βαρβάροις, ἀχθεσθῆναί τε ἔξεγένετο, καὶ ἀποπέμψασι τάχιον, ὡς Καντακουζηνὸν ἢ πᾶχίσθαι μεταθέσθαι ἢ γνώμην ὁμῶ τῷ χοιρί. τοῦτο δὲ βελτίστοις ἢ πίφραγται παραχρῆμα. ἀφ' ἧς δὴ ἢ φοσάντως ἐς τὸ δίκαιόν τε ἢ ἐμμένειν τῆς τύχης ἔρρω τῆ Καντακουζηνῷ, τοσοῦτον ἐχθρὸν ἀπασιν οἷον ἐξ αὐτομάτου φάναι καταγριομένων.

A per quas magna et munera, magnæque dignitates promittebantur, si vellet & consiliorum & morum, & fraudum succeſſor Apocauco exiſtere. Ea illius animum fregere. Itaque mutata ſententia, converſo teſſeræ ioſtar rerum ſtatu, majora accerſie Perſarum auxilia; crebris incurſionibus vaſtat & incendit regiones & urbes, quæ ad Cantacuzenum deſciverant; & facillime eas impellit, ſi urgentem neceſſitatem effugere velint, ut Byzantiorum partes ſequantur.

IV Sed nec ipſe fructum ullum ex hac molitione percepit. Ubi enim perverſam & mutatam Batatzæ ſententiam Cantacuzenus audivit, ſtatim fructus omnes cum hominibus ac beſtiis coegit intra caſtella; tum illum dixit laiturum perjuriorum pœnas numini perjuriis offenſo. Batatzes itaque, Perſicis cum copiis mox adveniens, vacuas cultoribus regiones & ſine beſtiis paſcua invenit; atque hinc factum ut Perſæ, quos ducebat, fame laborarent. Quod cum barbari contra promiſſa, contra uberrimas illas ſpes, pati ſe viderent, ægre tulerunt; iſtoque oceiſo, animum ſtatim & vires ad Cantacuzenam tranſtulerunt. Quod ubi ſemel decretum, continuo & perfectum eſt: cœperuntque ab adverſa infeſtaque fortuna melius jam & felicius ire Cantacuzeni res, tot hoſtibus nullo labore & ſuapte quaſi confectis.

NICEPHORI GREGORÆ

Edit. Pariſ. pag. 467.

BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUS-QUINTUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Crales, Romanis diſſidentibus, invaleſcit. Urbes multas invadit. Serrhas ipſas ad deditionem ſubigit. II. Romanum ſe Imperatorem pronuntiat. Imperium cum filio partitur. Quantam eo tempore Cantacuzenus Thraciæ partem tenuerit. III. Thracia Perſarum incurſionibus crebris vaſtata. Cantacuzeni inopia: item Byzantinorum. Anna Imperatrix peſſime res adminiſtrat. Sacris imaginibus non parcit. IV. Divites vexat. Ex ipſo S. Sophiæ templo abreptos in vincula conjicit. Galatæi profugos excipiunt. Aſyli jus vetuſtiſſimum: apud omnes gentes ſanctum & inviolatum: a Chriſtianis negletum. V. Everſa Eccleſiæ dogmata. Ob eas cauſas Templum ſubita ruina deformatum.

Α. ΚΡΑΛΗ, δὲ τῆ Τριβαλλῶν ἡγεμόνι χόρος ἐκ ἐῶ, ἐστρυφῶντι ταῖς Ῥωμαικαῖς κατ' ἀλλήλων ἢ δι' ἀλλήλων φάσεσι, καὶ καιρὸν εἶναι λογιζομένῳ προσήκοντα μάλιστα τοῦτον αὐτῷ τῆ πλεονεξίᾳ, ἢ δῶρον τῆς τύχης τὸ πράττειν. διὸ καὶ καθάπερ φλοξ ἐκ ὕλης ἢ ἐπεσήμοτο διανεμῶς τὰς φορὰ πόλεις ἐ χώρας Ῥωμαίων διελύμβος, μηδενὸς ὄντος, ὅτῳ ἂν ἀνθίσταδαι ἢ ταῖς τοιαύταις αὐτῶ γε ὁρμαῖς. Βυζα-

C 1. CRali autem Triballorum Principi, ſeditionibus iis, quibus Romani inter ſe & adverſus ſe ioricem ſęvlebant, ad delicias abutenti, ſatis nondum erat. Nempe is opportunum illud cupiditati ſuæ tempus & donum fortunæ eſſe ducebat longe maximum. Pervadebat igitur flammæ inſtar, & conſenter populabatur ſubigebatque obvias quaſque Romanorum urbes & regiones; quod nemo eſſet, cui illos impetus reprimere vacaret. Byzantinis enim, ANN. CHR. MCCCXLV.

ANN. CHR. MCCXI.V. & tueitis & conſtentibus, optatius multo erat omnia illi Chriſtopolis uſque prodi, quam Cantacuzen › acquiri. Cæterum Cantacuzeno autem omnino quidem nolente id fiebat, civilibus tamen bellis diſtracto, propugnare non licebat. Ea propter omnia ab illo, Theſſalonica excepta, Chriſtopolio uſque ſubacta ſunt. Atque ſo ita ipſæ etiam Serrhæ, magna illo & præclara civitas, fame & longa obſidione, duobus ſane moleſtiſſimis hoſtibus, ad deditionem compulſæ.

II. Ex eo Craïes ſupra ſeipſum evectus, ſumpſoque inde grandiori ſupercilio (nihil quippe eorum, quæ Byzantium uſque Romanis ſupererant, viribus ſuis & ſupremæ poteſtati reſtituerat arbitrabatur) Romanum Imperatorem ipſe ſe pronuntiavit, & vivendi genus a barbarico ad Romanum morem transtulit, tiaraque & omnibus, quæ magni hujus Imperii propria ſunt, inſignibus palam uſus eſt, & ad hoc uſque tempus utitur. Jam vero & cum filio totum Imperium partitus, illi quidem, ut ſecundum Tribellorum inſtituta imperaret, ea regione ceſſit, quæ ab Ionio ſinu & Iſtro fluvio ad [a] Scopiorum uſque urbem pertinet; quam proviociam maximus fluvius ſurſum alicunde præterlabitur [b] Axius: ſibi vero Romanas regiones & urbes, Romanis inſtitutis regendas, illinc uſque ad Chriſtopolitanas fauces reſervavit. Quæ autem ab illis anguſtiis ad urbes uſque Selybriam & Dercum occurrunt, ea jam omnia Cantacuzenus ſubegerat, Cherſoneſo excepta.

Edit. Pariſ. pag. 468.

[a] *Vide Lib. XIII. cap. 4. fin. & lib. XIII. c. 2. fin.*

III. At Perſæ ex Aſia Helleſpontum quascunque tempeſtate, tanquam ob ſolis ad ſuas poſſeſſiones & ſedes advecti, noctu atque interdiu, ferarum inſtar civitates Thraciæ adoriebantur: nunc latrocinium licentia utendo; nunc ſe Cantacuzeni copias auxiliarias ſimulando. Sane ut ut erat, laborabant urbes, & cum omnibus Romanis peſſime agebatur. Nihil enim jumentorum nihil pecorum miſerimis Thracibus reliqui erat; nihil ex bubus aratoribus; quorum opera agricolæ, perrupto terræ gremio, quotidianum & neceſſarium parant faucibus veſtigal. Cum itaque ex eo terra inculta remanſiſſet, & colonis omnino vacua, ac prorſus (ut ita dicam) fera, Cantacuzenum Imperatorem, regiones illas circumeuntem, non mediocris flagellabat pecuniæ inopia; nec minor Byzantios; cum Imperatrix Anna nihil circa rerum adminiſtrationem opportune ſtatuere aut poſſet aut vellet; ſed ſacrarum imaginum ornamenta licentius detraheret, & alia venderet, alia ad aurificem mitteret; ſpecie quidem, ut in uſus publicos impenderet; at maxima ex parte, ut in rem ſuam coverteret.

IV. Hæc porro cum faceret, ne tum quidem ab vexandis iis abſtinebat, qui illuſtriores erant, aut rei familiaris copia abundare videbantur. Quocirca & eos qui ad magnum celeberrimumque S. Sophiæ templum, inviolati jamdiu perfugii privilegiis ornatum, confugiſſent, avellebant heu crudeliter, ac totis viribus in carcerem & in quamlibet (ut ita dicam) [c] Oblivii orcem detrudebant. Coacti itaque miſeri

[c] *Supra, Lib. XIII. c. 10. fin.*

A νίοις μὲν δὴ πολλῷ δι' ἐφέτους μᾶλλον ἦν, ἢ σιωπῶσι καὶ ἐκλαλοῦσι, προδιδόσθαι οἱ μέχρι Χριστουπόλεως ἅπαντα, ἢ Καντακυζηνῷ προσγενέσθαι κήδεσθαι. Καντακυζηνῷ δὲ τοῦτο μὲν ἀβούλητον ὅλως ἦν, πεπλανημένῳ δ' ὅμως ἐς τὰς ἐκ τῆς ὁμοφύλων μάχας, καιρὸς ὑπερμαχεῖν οὐκ ἐνῆν. ἅπαντα δὲ ταῦτα ἢ πλὴν Θεσσαλονίκης ἅπαντα, μέχρι σεσῶν Χερσονήσου πόλεως, ἐκείνῳ διδήλωται. μετ' ὀλίγον δὲ Σιρρῶν ὑπῆρχε τὸ μέγα τι καὶ θαυμαστὸν ἄστυ, λιμῷ καὶ πολιορκίᾳ μακρᾷ προδοθὲν καθ' ὁμολογίαν, δυεῖν ἀμηχάνοιν ἐχθροῖν.

B. Ἐντεῦθεν ὁ Κράλης μείζω ἑαυτὸν κατασκευάσας, καὶ βασιλεύειν ἑαυτῷ προζόμενος τὸν ὅρκιον (ὥστε δὴ καὶ τῷ μέχρι Βυζαντίου λειπομένων Ρωμαίοις αὐθένειν οἴδεν πρὸς υἱὸν ἐκείνου ῥᾴμῶν τι καὶ ὑγιαινοντικῶν ἀρχῶν) βασιλέα Ρωμαίων ἑαυτὸ ἀναγορεύσει, υἱὸν τε βάρβαρον διαπρεπῆ τὰ Ρωμαίων ἤμπιεσε θρόνῳ, ἐς καλύπτρᾳ ἐς πᾶσαις στολαῖς ἡγεμόνος, ὁπόσαι τῇ μεγάλῃ ταύτῃ γε προσέκεινται ἀρχῇ, περφανῶς ἐχρήσατο τε, καὶ χρῆται γε μέχρι καὶ ἐς ἐμέ. ἤδη δὲ καὶ πρὸς τὸν υἱὸν τὸν ὅλων ἡγεμονικὸν ἐσέπεμπε. καὶ τῇ μὲν ἄρχειν παρέχει, τῇ τὰ εὐθυσμένα τοῖς Τριβαλλοῖς, τῆς ἓν τε κόλπου τοῦ Ἰονίου, καὶ αὖ Ἴστρου τὰ ποταμοῦ, μέχρι τῆς τῆδε Σκοπίων πόλεως, ἧς ἐς ποταμὸς Ἀξιὸς ἀνωθέν ποθεν μέγιστος κατεισι παραβαίνων ἡγεμονίας· ἑαυτῷ δ' αὖ τῆδε ἐκεῖθεν Ρωμαϊκῶν χωρῶν καὶ πόλεων, ἧ δὴ εὐθυσμένα Ρωμαίοις δίαπαν, ἄχρι καὶ ἐς τὰ περὶ Χρυσόπολιν τῇ παρόδου στενά. τὰ γε μὲν, ἐν τοιούτοις σεσῶν ἄχρι Σηλυβρίας καὶ Δέρκης, πάντ' εἶχεν ἤδη Καντακυζηνὸς ὑποχείρια, πλὴν Χερρονήσου.

C Γ. Περσικαὶ δὲ δυνάμεις, ἐξ Ἀσίας δὲ Ἑλλησπόντου πᾶσαν ὅραν ἐμπεραιώθησαν, καθάπαξ ἐξ οἰκείων ἐς οἰκείας νομὰς καὶ ἑπαύλεις, συχνὰς ἐποιοῦντο νύκτωρ καὶ μεθημέρας τὰς Θρᾳκώδεις ἐφόδους κατὰ τῆδε Ὀρχανιῶν πόλεων, πολὺ μὲν αὐτονομίᾳ χρώμενοι λῃστρικῇ πολὺ δὲ συμμαχοῦντες φοστουάμβοις Καντακυζηνῷ. ὅπως δ' ἄρα ἦν, ἐσόσουν αἱ πόλεις, ἢ μάλα ποιῶρας εἶχον Ρωμαίοις πᾶσι τὰ πράγματα. οὔτε γὰρ ὑποζυγίων, οὔτε ποιμνίων ἐδύνατο τοῖς ταλαιπώροις Θρᾳξὶν ὀλίγιστα, οὔτε βοῶν ἀροτήρων ὑδός, δι' ὧν οἱ γεωργοὶ τὰς τῆς γῆς ἀναμοχλεύοντες αὔλακας, τὸν ἁμητὸν καὶ ἀναγωγὴν ἐκποιεῖζονται δασμὸν τῇ γαστρί. κρίττοθεν ἀστόρητε καταλελειμμένης τῆς γῆς, καὶ ἀνθρώπων ἐρήμου πανταχᾶσι, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, θηριώδους, λοιμὸς χρημάτων ἐμάστιζε μᾶλλον ἢ καιρὸς τὸν βασιλέα Καντακυζηνὸν, πειρώντα Θρᾴκιλα, ἐμάστιζε δ' οὐχ ἧττον καὶ Βυζαντίους, τῆς βασιλέως λύπης καιρὸν οὐδὲν περὶ τῶν τῇ πραγμάτων μελετῶν ὑπ' εὐθυμίας ἀν' ἑαυτοὺς διάπτοντας· ἀλλ' ἀφειρημένης μὲν ἤ τῇ ἱερῶν εἰκόνων κόσμου ἀτιμίᾳ. καὶ ὃν μὴ ἐκποιουμένης, ὃν δὲ χωνεῖᾳ παρακομπούσης. φορέσει μὲν διὰ τὸν γάλα τις εἶδον ἔμψυχος δι' αἰθέρος ποιμένα ἢ τραγῳδίαν, ἢ πάσης γῆς προκαλαμένη δάφνα, ἐς ὕσπερ τόμα διὰ ἢ ὁρομῆς ἄνω διέφασα, πλειφασῶς ὑλίφ ἢ ἄτρασι ἢ ἀδύτου προσαγγελὶς τὰ κοινὰ χρείαν· τὸ δὲ πλεῖστον, οἷς ἑαυτῆς ἴδιον αἵρεδς.

D Δ. Ταῦτα δ' ἐργαζομένη, ὡδὲ τὰ κακουργεῖν ἀπίχετο τοὺς ἐνδόξους, ἐς ὅσοι χρημάτων εἰκείων * πλουτίᾳ φρυκτὸν ἐδόκουν. δι' ἃ δὴ καὶ ἐς τὰ μέγα καὶ περιβόητον ἱερὸν τῆς τοῦ [a] Θεοῦ Σοφίας, ἀσύλου πάλαι καταφυγῆς πεπιστευμένου προσφύγοντας ἀτίμωτα εἶρ[γ]

[a] *Ad τὸ μέγα καὶ περιβόητον ἱερὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἀσύλου πάλαι καταφυγῆς πεπιστευμένου προσφύγοντας ἀτίμωτα εἶρ[γ]*

τῶν ἀνάγκων) εἰς τὸ τῶν Γαλατῶν καταφύγιον φρούριον, τῆς πιεζούσης τότε μηχανασαμένης ἐξ αὐτομάτου φρούριον ὀχυρὸν, καὶ ἱερὸν τινα ἄγκυραν, ᾧ ἄσυλον ὄντως καταφεύγω. καὶ τοι καὶ βαρβάροις καὶ Ἕλλησι, καὶ πάσῃ γῇ καὶ θαλάσσῃ, καὶ πάσαις ἠγεμονικαῖς ἐξουσίαις, οἰδισμένον ἀεὶ δίκαιόν ἐστι καὶ ἀλάγχνων τισὶ τοῦτο ἀσκεῖσθαι δόγματα. Χρῆσιμοι δ' ἡμῖν, καὶ νῦν μάλιστα χρήζουσι τῆς ὁμοίας πρὸς Θεὸν τυγχάνειν συμμαχίας, ἐπείρασταί τε καὶ παραλίλυται.

A (etenim ingeniosum quiddam esse necessitatem ferunt,) ad Galatæum castellum confugiebant, ipsa videlicet calamitate suapte illud sibi providente, præsidium firmum & sacram quamdam anchoram & inviolatum vere perfugium. Atqui & Barbaris & Græcis, & omni terræ ac maris, & omnibus imperiis ab omni ævo moris fuit, ut misericordiæ & affectus talia apud se haberent exempla. A nobis vero, qui & Christiani sumus, & nunc maxime simili numinis auxilio indigemus, illud interdicitur atque abrogatur. ANN. CHR. MCCCXLV. Edit Paris. pag. 463.

Ε. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' ὥσπερ κἄλω ῥαγέντος, καὶ δόγματα τῆς ἐκκλησίας ἀνατέτραπται, καὶ θεῖοι πατέρων κανόνες συγκέχυνται καὶ πεπάτηται. δι' ἃ δὴ καὶ αὐτὸ τὸ ναὸς τὸ κάλλος ἐκφανέστατα, καὶ ὡς τὸ ἔδαφος ἐρρίπται. δείκνυσι γὰρ ὑπὲρ ἀφανοῦς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξ ὧν φαινομένων, τἄλλα ἤδη ὑπὸ παρακεκινημένων ὑπερβολῶν, καὶ οἷον τῶν μέλλοντα προεπαφανιζόντων καὶ ἀπειλούντων ἐκδίκησιν. καί μοι δοκεῖ διὰ τὸν ἄνδρα σεισμὸν καὶ πεζικλονίσεως γῆς γεγενῆσθαι τὸ πάθος τοτέ.

V. Quinimo, tanquam ruptis retinaculis, & ipsa quoque Ecclesiæ dogmata everterentur, & sacra Patrum præscripta confunduntur ac pedibus subjiciuntur. Eam ob causam ipsa Templi pulchritudo mutilata est & ad terram afflicta; Deo palam ita significante, & evidentibus ostentis declarante, quam enormis foret ejusmodi impietas, futuramque ultionem quasi prænuntiante ac minitante: unde & factum puto, ut citra terræ tremorem & agitationem cladea illa accideret. B

CAPUT II.

I. Templum Sanctæ Sophiæ, qua parte Orientem spectat, collapso hemisphærio dehiscit. Ejus cladis magnitudo verbis amplificata. II. Civium concursus & comploratio. Ipsorum nobilium, ac inprimis fœminarum, in exportandis ruderibus pia sedulitas. III. Substructa ab Imperatore Andronico fundamenta ruinam sistunt. IV. Res Byzantinæ status miserrimus. V. Lacedæmonii post Leuctricam, Romani post Cannensem pugnam, mulieribus aurum interdixere. VI. Byzantini cur vestibus pullis passim uti cœperint. Deus hominum morbis lente medetur. Facilius ædificat quam destruit.

Α. Ἑσπέρα μὲν δὴ ὡς ἐκ τοῦ ὕδη ἦν ἀμφὶς ἀΐδεως, πεζή πω τὰ μέσα τῆς νυκτὸς, ὅτε πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφθαλμοῖς βαθεῖς λιμοβαπτίσασα κίρνησι τοὺς ὕπνους ἡ τῆς νυκτὸς σιωπὴ, πρὸς δ' ᾠδὰς νυκτερινὰς ἀλικτρυόνες πᾶς τις πτέρυγας κινοῦσι καὶ τοῖς ἐμφύτοις σάλπιγξιν ἀείρειν ἐμμελῶς μελετῶσι, καὶ γλωττοῦσα πέπτωκε ἡ μία τῇ αἰθερίων φάτνῃ τετταράων ἀφίδων, ἃ πρὸς ἅλιον αἰείκοτα βλέπουσα, συμφολκύσασά τε καὶ συγκαθιλᾶσα ἑαυτῇ, ἐφ' ὅσον ὑπῆρειδε ὁ ἐπιπάθητος ἡμισφαίριον καὶ συμπέπτωκεν μὲν τὸ κρυπτόμβα κάλλος τῶν βάματος. συμπέπτωκεν δ' ὁ τῇδε θείων ἐκείνων κόσμος εἰκόνων. ἃ δὴ τῇδε πάντων ἥκιστα χάρις ἔνθεσι παχὺ, καθάπερ ἄνθος ἐν ἀγρῷ, καὶ ῥόδον ἐν λειμῶνι, ὁπόταν ἀνεῖς καμπὴ τις ἀδύκητος ἀῤῥόον ἐπιδράμῃ. ἃ δὴ τοῖς ἱεροῖς ἐκείνοις αἴνοις πεζελίττουσά τε καὶ ποικίλουσα, καὶ νικῶσα τὸ ἀμιλλώμενον ἅπαν Φειδίου λαξεύτικὴ, πανταπασιν ἐῤῥύη τε καὶ ἔσβεσαι, λειποῦσα μεμυσαμένη ψηφίδων. πανηγύρεις δὲ καὶ ξυναυλίαι καὶ ἀμιλλαι σωμάτων ἐκεῖ, λογικαὶ τε καὶ ἱεραὶ, πανηχοῦσι τὸ πανημέριοι, πρὸς ἀφωνίαν μετέτευχαν ἢ σιωπὴν ὑπ' ἐκπλήξεως. καὶ νῦν τὸ πανάσημον θέατρον, τὸ πάσης γλώττης πρυτανεῖον ἀφήγημα, ὁ πάσης κτίσεως γλαυκὸς θόρυβος, ἄφατον ἔσχε θέαμα, καὶ φωὴ ἀπλωῶς, καὶ πάσαις ἀκταῖσιν χαρὰν εἰς εἰρκτὴν, καὶ λύπης ἅπαν φάναι φρόνημα· ὡς ἀσχαλάζοντες ἤδη λοιπὸν τὸ παλαιπώρως (ἐφορμητικὸν γὰρ εἶναί φασι C

I. Nocte enim jam fere media, cælo sereno, cum sileutium ipsum omnibus hominum oculis invergit ac veluti imprimit soporem altissimum, cumque galli ad nocturnos cantus alas movere & ingenitas buccinas modulate inflare meditantur, e quatuor illis arcubus, cælo pene dixerim æmulis, unus, orienti nempe obversus, procubuit, secum trahens & eadem ruina involuens, quæcunque hemisphærium superimpositum sulciebant: atque ita deleta sunt, quæ in [a] Bemate pulchra inerant & recondita; deletus est sacramm imagiuum nitor; & gratia illa ubique diffusa brevi evanuit, veluti flos in agro, aut rosa in horto, quando vel locusta vel improvisa eruca statim incurrerit. Illa vero, quæ columnas D sacras vestiebat ac distinguebat, omne æmulum opus supergressa Phidiæ sculptura, effusa omnino & deleta est, minutissimis calculis exæquata. Conciones autem, & conventus, & quæ solebant haberi illic diebus & noctibus perpetuis Dialecticæ Theologicæque disputationes, studium suum in silentium præ stupore verterunt. Et nunc theatrum illud universo orbi commune, jucundus omnis linguæ sermo, dulcissimum auribus quibuslibet murmur, insuetum astat spectaculum, & quædam velut columna animata Tragœdiam medio aere exhibet, totiusque orbis lachrymas ciet, & ore quasi per culmen superne diducto, sibi & astris indignum facinus palam anpag. 470.

[a] fundamento.

ANN. CHR. MCCCXLV. nuntiat; cælum denique tantum non testem advocat, & prophetica illa Deo occinit, * *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*: * *percusserunt me, vulneraverunt me*; * *& superbia eorum, qui oderunt me, ascendit semper*.

* *Cant. cant. c. 1. v. 5.*
* *Ibid. c. 5. v. 7.*
* *Psal. 73. v. 23.*

II. Id cum ita accidisset, manante statim fama, & per totam urbem manc dissemmata, major & clamor, & luctus excitatus est, quam olim exciit, cum Assyrius Nabuchodonosor, Solyma funditus everta, Salomonici quoque Templi magnificentiam diruit atque sustulit. Omnia itaque & tecta & fora & theatra deferebantur, omnibus ad illius cladis spectaculum confestim accurentibus: & nemo erat, cui aliud quidquam curæ impensius esset, quod ab officin illo posset avocare. Circumfusi igitur & lamentati omnes, quantum par erat, mox inclinato corpore materiem & rudera exportabant; nec tum quisquam ex omnibus erat immunis; necibi divitem a paupere discernerea, nec illustrem ab obscuro, nec servum a domino, nec nobilem ab operis mercenariis. Sed io eundem ardoris impetum omnium pariter voluntas coalescebat. Mulierum tamen sedulitas multo major quam hominum in navanda opera fuit. Etenim illæ, utpote sexu ad uberem lachrymarum vim propensiore, largo demum fletu lateres ac lapides illos respergebant; humeris deinde impnnebant, neutiquam tunc sollicitę de sumptuosis vestimentis, quæ & lacerabat & pulvere opplebat, tum coosuta illa matetia, tum cnormia & crebro iterata ab aliis & per alios per manus translatin. Dixisset materiam illam, quæ exportabatur, lachrymarum fontibus scaturire: adeo tunc tortentum instat ibant, omniam quæ erant illic mulierum, illustrium simul & ignobilium, lachrymæ: aden ingenti luctu mixtus erat illarum zelus & officiosa diligeneia: siquidem illne cursus & continuos labores nulla potuit mollitiee interrumpere, perpetuis ferme triginta diebus & noctibus.

III. Cæterum a plerisque dictitabatur, nisi orientem versus occurrissent fundamenta & moles, quas jampridem Imperatnr Androuicus magnifice admodum substruxerat, futuram multo majorem tuinam, atque illud vulnus insanabile extiturum fuisse. Porro hæc ita se habuerunt; ac in ins æstas consumpta.

Ed. Paris. pag. 471. Alias exit.

IV. Malorum autem remissio nulla neque erat, neque sperabatur: ied perpetuo alia ex aliis affluebant, ingravescebantque & prnvehebantur in pejus. Nam & terra seminibus omnino pene fraudabatur, & incul a temanebat; & rerum ad victum necessariarum quandam inopiam induxerant hostium alias aliorum incursiones; nec parandæ alieunde pecuniæ ratio ulla a pauperibus excngitari poterat, quamcunque illi artem exercerent: nec erat magnatibus, unde corrogata aliqua stipe pecuniam cogereot: & urbes videre erat desolatae, aliis peregre abeuntibus, aliis domi desperata salute remanentibus.

V. Olim quidem Lacedæmonii mulieribus edixeruat, ut gestare aurum desinerent; necnon ii qui veteris Romæ Imperium administrabant; consultis utrique & decretis publicis, iisque inconcussis: illi propter Leuctris acceptam ἀργυρολογήσωσι. καὶ τὰ ἰδίων αὐτομάτως τὰς πάλεις, καὶ τὰς μὲν ὡς ἀλλοδαπὰν μισθωτὰς, τὰς δ' ἐν ἀπογνώσει μένοντας.

A λοι, καὶ τὰς ὑραυὰς μονονυχὶ προσκαλούμενα μάρτυρας, ἐκεῖνα δὰ τὰ τῆδ προφητῶν πεφῳδὰ πρὸς Κύριον. υἱοὶ μητρὸς μου ἐμαχέσαντό μοι. ἐπάταξάν με, τετραυμάτισάν με· καὶ ὑπερηφανία τῆδ μισούντων με, ἀνέβη δι' παντός.

B. Τοῦτον δ' ὕπω συμβεβακότων, ἡ φάμα ἔωθεν ῥοίσσης, καὶ ἀπὸ πάσης ξυδοθείσης τῆδ πόλιν, βοὴ καὶ θρῆνος ἠγείρετο μείζων, ἢ ἀπ' ἐκείνου δ' πάλαι, ὁπότε Ναβυχοδονόσορ ὁ Λασύριος, ἀρδὴν ἐξαισδραπεδισάμενος Ἱερυσαλὴμ, ὁμοῦ καὶ τὸ τῶ Σολομωντείου νεὼ καθεῖλέ τε καὶ ἀφῆρπαι ἀλίες. ἐκωκυῶτο πάσαι αἰκίαι πᾶσαι, καὶ ἀγοραὶ, καὶ θέατρα. καὶ πάντες ἐπὶ τῶν θέαν τὸ πάθος ἀθρόοι ἐξέθεον. καὶ ὠδὲς B λὼ ὅτω φυργαίτερον ἕτερον λὼ τῆδ ἁπάντων, ὃ τῆς αὐτοῦς ἀπαχολᾶσαι πάντας ἂν διαυδόα. περισάντες ὖων, καὶ ἀπολοφυράμενοι πάντες, ὁπόσον εἰκὲς, ἔπειτα * κρύψαντες ἐξεφόρουν τῶν ὕλλων ἕ * Lego κατὰ ἕκαστον. ἑρειπίων· καὶ λὼ ὠδὲς τῆδ ἁπάντων πάνυ ἀξιωπλὰς· οὐδ' λὼ ἐκεῖ διακρίνοι πλέσιον ἐκ πενίνων, οὐδ' ἐξ ἀδ'ξων ἐνδοξον, οὐδ' ἐκ δικαίου ὄλον, οὐ μὴν τ' ἂν οὐδ' ἐκ βασιλέων ἀγενῆ. ἀλλὰ πρὸς μίαν ἁπάσης ἀνακίρνατο πάντων ἡ φιλοστοργίας ζῆλου φορὰν. πολὺ γε μὴν ἔτι ἀνδρῶν ἡ τῆδ γυναικῶν ὑπερῖχεν εἰς ὤργον σπουδὴ· ἄνω γὰρ δ' καθέστηκεν πρὸς δάκρυσι τὸ γόνυ φορὰν, πλουσίους λοιπὸν πᾶς δάκρυσι ῥαινομένους τὰς τε πλίνθους καὶ πέτρας C ἐκείνας, ἔπειτα ἐπενίθουν πᾶς ὦμοις, ὑδατὰ * πεπλάμενον ἐκδυμάνων ἐπαύθα φορτίζοντες, * *Forte* τῷ λαμφθὲν ῥιγνυμένων, καὶ κόπους πλαυμένους, ὑπό τε τ' πολυμιγῶς ἐκείνας ὕλης, ὑπό τε τ' ἐξ ἀλλάλων καὶ δι' ἀλλήλων συνεχῶς τε ἐγχιτρέφων πεπεισμένας. ἔπειτ' ἂν τις πηγὰς φρέναι δακρύων τῶν ὕλλων ἐφορμιέσθαι ἐκείνοις· ὕπω ἀεπὶ ποταμὸς ἐχάρη τότε δάκρυα πασῶν ἐκεῖ γυναικῶν, ἐνδόξων ἁμοῦ καὶ ἀδόξων, καὶ ὕπω μακροῖς ἀνομίγνυτο θρήνοις ὁ ζῆλος ἐκείνων καὶ ἀ σπουδὴ, ῥᾳστώνης σὐδεμιᾶς διαυθείσης ἐξικέσθαι τὸν δρόμον καὶ τῶν συνέχειαν, ἐφ' ὅλοις ἐγγὺς που τυχθημέροις τεμάσσοντα.

D Γ. Ἐλέγετο μέν τι ἐφ' ὧν πολλῶν, ὡς οἱ μὲν ἀρχιπάρχαι συνέβαινε τὰς ἐφ' ὧν χρηπῖδας καὶ τὰ ἐρείσματα, ὁπόσα ἐφ' ὧς Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως πάλαι ἀνωκοδομήσατο πάντοτε φιλοτίμως, ἀφ' ὑπερπλάσιον ἐγεγόνει τὸ πῶμα, καὶ τῆδ γε ἀνάπαν ἐν λῶ. καὶ ταῦτα μὲν τῶτον ἔχει τὸν τρόπον· καὶ τὰ δέρες ἐν τούτοις ἐτελέσθη.

Δ. Κακῶν δ' ἀναπλεχθέντων ὧν' λῶ, ὧν' ἀλπίζοντο· ἀλλ' ἐφ' ἑτέρας ἕτερα δίωκεν, ἐπέρρει, καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀὐξε καὶ προύβαινε. ἃ τε δὴ γῆ πανταπασιν εἰπεῖν ἄπορός τε καὶ ἀγεώργητος ἐλίμπανε. τῆδ τ' ἐπιπόδιον μαρὰ τὰς ἐπιπόλαζε πάσας, ἥδ τὰς τῆδ ἄλλοτ' ἄλλως πολεμίων ἐρέδυς. καὶ ἅμα χρημάτων πόρος λὼ ὠδὲς ἐδαμόθεν, οὐτοπῖς πένεσθαι ἐπαύσαι δι' ἐργασίας ἀσυποσῶ, ὑπὸ τοῖς ἄρχουσιν, ἄδε ἑρωὸν τινα δασμολογοῦντος ἀργυ-

E. Καὶ Λακεδαιμόνιοι μὲν πάλαι χρυσοφορεῖν τὰς γυναῖκας ἔπαυσαν, καὶ ἅμα οἱ τὸ τ' πάλαι Ῥώμας διοικοῦντες ἀξίωμα, ψαφίσμασί τε καὶ δόγμασι δημοσίοις ἑ ἀσαλλῆτοις ἑκάτερος. οἱ μὲν

διὰ τὸ ἐν Λεύκτροις ὑπὸ Θηβαίοις σφίσι γενόμενον A πάθος, ἀπορθ δὲ μιᾶρᾷ τῷ πάσῃ ἀκμῇ ὁπλιτικῷ ἀκμῶν ἡ Σπάρτη Ἐπαμεινώνδας ἐκεῖνος, Βοιωταρχῶν τηνικαῦτα· καὶ δὴ δὶ Ἀννίβου ἡ Καρχηδόνιον, ἐπὶ πᾶσι περὶ τὸ * Κανναῖον πεδίον, ἐν Ἀφρικῇ πεσόντες, τοῖς ἐν Ῥωμαίων μαχροῖς ἐκείνοις τροπαίοις πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, ἢ συγκλείσας ἡ μυελόξεστον ἐκείνου Ῥωμαίων κατηγωνίσατο στρατιάν· ὡς τοῖς πλησίοις ἐκείνοις αἵμασι βαφῆναι τὸ ποταμοῦ τὸ ῥόθιον, ἢ ἀνθ ὕδατος, αἱμάτων ἔχειν ἄνωθεν εἶναι δοκῶν τὰς πηγάς.

*pro Καννάιον

ANN. CHR. MCCXLIV.

a Thebanis cladem, cum robur Spartæ militare totum fere excisum esset virtute illius Epaminondæ, qui tum Bœotis imperabat: hi vero, eo quod Hannibal Carthaginiensis in Cannensi agro, apud Aufidum flumen, magnis illis, quæ de Romanis reportaverat, victoriis novissima adjecta, coactas in unam locum innumerabiles Romanorum copias ita profligavit, ut largo cruore cinctis fluctibus, non ex aquæ sed e sanguinis fontibus derivari amnis videretur.

ς. Νῦν δ' ἄνωθέν τινος αὐτομάτου κυρήματος, ἅπασας πόλεις Ῥωμαίων, μή τε μυρίους ἀνδρῶν μή τε γυναικῶν μυριάδας λαμπροφορεῖν, ἀλλ' ἁπάσης πάντας ἐλεεῖσθαι μελαίνας ἐσθῆτος ξυνεπισπάσθαι κεχρῆσθαι, ὡς μὲν λύπης ἕνεκα φρενοπαρξάσης ἄπαξ, ὡς δὲ ἐξ ἁπασῶν κοινὰς ἢ δημοσίας κῆρας τε ἢ συμφορὰς τῷ ἁμφόλων· ὡς μὴ πόλεσι ἢ πολιτείᾳ τὰ Ῥωμαίων ἐοικέναι φράγματα, ἀλλ' ἀμαυρά τινα καμόντων εἴδωλα εἶναι, ἢ πόρρωθεν μονονοὺ προσαφωνοῦντα ἀλλήλοις ἡ ἔνδον τῆς ψυχῆς φλεγμονῇ, ὅσην ἑκάστῳ δαψιλῶς χορηγεῖ ἡ λύγη τὰ κακόδαιμον νῦν τῆς Ῥωμαίων τύχης· παραπλησίως τῷ ἰατρῶν ἐκείνοις, ἐπάγοντος τῷ Θεῷ τοῖς ποσοῖς τε καὶ ἰδιάζουσι Ῥωμαίων φράγμασιν ἡ ἰατρεύσαι δίκην, οἳ μὰ τῷ ὀξυτάτῳ ἢ ἀνυσιμωτάτῳ κέχρηνται καυστῆρι, ὅτι μὴ τῷ μαλακωτέρᾳ τε, ἢ ἅμα μακρᾷ ποιουμένῳ τῷ χρόνῳ ἡ ἴασιν· ὃ πολλῷ δὴ τῷ σφοδρᾷ δοκεῖ πως ἀνιαρότερον, ἢ συμπίπτοις πλείοσι τοῖς θείοις καὶ οἰκονομικοῖς τοῖς προνοίας τρόποις, ἐπὶ τὰ κοῦφα ἰθίλοι διδόναι μεταστάσις τοῖς τὰ μέγιστα ἀμορφώσασιν. ἀνθρώποις μὲν γὰρ πολλῷ ἔργον τοῖς οἰκείας ἐξίστ οἰκοδομίας καθαιρεῖν, ἢ κτίζειν· Θεῷ δὲ, φιλανθρώπῳ γε ὄντι, ταχίονι μὲν ἡ οἰκοδομῆσαι ἢ σύσασιν, ἢ θᾶττον ἢ λόγος, τῷ γινομένων ποιεῖσθαι· τῶν δέ γε καθαίρεσιν, ἅμα μακρῷ τε τῷ χρόνῳ, ἢ βραδυτέρας ὡς τὰ πολλά, ἢ μάλα μόλις· μετοχὴ δεινωτέρα περιφανῶς, ἐκάστοτε εἶναι, τὸ μὲν αὐτῷ κατὰ βύλησιν, τὸ δ' ἢ κατ' ἀμφότερα· τὸ, τ' ἀβούλητον, * ἢ ὃ φῶς διόρθωσιν ἔχει κράτιστον σύμβουλον ἅμα ἢ σύμμαχον ἡ τῷ χρόνῳ δίαυλον.

Vide Notas.

B

VI. Nunc vero, quasi edicto aliquo totas Romanorum urbes suapte pervagato, sic usu venit, ut nullus vir nulla mulier veste candente, sed omnes pulla utantur; alii dolore aliquo semel præcepto, alii communem ac publicam vicem & suorum civium infortunia dolentes; ita ut non civitati reive publicæ simile esse Romanum Imperium, sed obscura quædam simulachra *luce carentium* esse viderentur, quæ e longinquo sibi invicem quasi prædicarent intimum animi dolorem; eum nempe quem unicuique non desiit cumulate exhibere præsens Romanorum infelicitas. Nimirum publicis & privatis Romanorum rebus Divinæ justitia sic ferme medetur, ut illi medici, qui non præsentissimo efficacissimoque cauterio utuntur, sed leniore, & curationem in longum ductaro. Illud autem multo quam illad molestius videtur; non intelligentibus plerisque divina & benigna Providentiæ consilia, quando illa pœnitendi spatium iis largitur, quigravissime deliquerint. Ee- *Edit. Paris.* enim hominibus quidem multo facilius est *pag.* 472. C propria ædificia destruere, quam construere. Deo autem, utpote clementiori, rerum ædificatio & coagmentatio celerrime ac dicto citius, eversio nonnisi longo tempore, & ut plurimum lentius, ægreque admodum perficitur. Nimium ille tantum non aperte ostendit, aliterum quidem se volente, alterum vero partim volente, partim nolente fieri. . . . . * quod ad emendationem optimum habet consiliarium & adjutorem, moram ipsam longi temporis.

Desideratur aliquid.

CAPUT III.

I. Imperantium culpæ excusantur, rerum causis ad arcanam Dei Providentiam relatis. II. Cantacuzenus nimium supplex & abjectus in Epistolis. Multum sibi & Reipublicæ obfuit cunctando. Quosnam viros maxime imitari debuerit. III. Gregoras Epistolam ejus selectam prolaturus, qua fide eam exhibiturus sit docet. IV. EPISTOLA *ad Patriarcham. V. Scripta fuit rubris literis, ipsius Cantacuzeni manu. Recisa sunt, quæ ad rem minus pertinebant. Cætera ornatius enuntiata.*

ARGUMENTUM EPISTOLÆ.

1. Sua erga Patriarcham merita commemorat. 2. Animum ingratum ei objicit. 3. Pacem suadet. 4. Ambitionis & læsæ fidei crimen a se removet. 5. Divinæ Justitiæ metum incutere conatur. 6. Rogat ne Epistolam supprimat.

A. ΤΑΥΤ' ἐνοῶν ἢ αὐτὸς, ὅτι νωθρότητι περὶ τὰ πολέμια, ἢ ἀφίλεως περὶ ἡ ἐπιτῶσαι πειρᾶσιν, ἴχω καπηγωνίσκην τὸ βασι- D

I. HÆc & ipse mecum reputans, nec socordiæ in bello gerendo, nec simplicitatis in illo rerum statu nimiæ Cantacuzenum Imperatorem justum damnare

ANN. CHR. MCCCXLV. nec zelotypiam Annæ & odium implacabile cauſari; ſed occultiora quædam Providentiæ conſilia: quæ omnia recte adminiſtrans, criminibus alio tempore admiſſis, alio mercedem amplam rependit; agriculturæ morem imitata, quæ & ipſa alio tempore mandatis terræ ſeminibus, alio colligit fructus.

II. Quapropter hac in parte hiſtoriæ libet ſelectam unam ex Cantacuzeni Epiſtolis citra invidiam proferre: quas ideo hactenus omiſimus (quamvis ille multas & continuas ad Byzantios miſerit) quia nimiam quandam humilitatem & indignas obſecrationes continebant; cum ille poſſet, ſi (ut Imperatorem decuit) vigilans fuiſſet, majori ſtrenuitate ac diligentia totam controverſiam dirimere; non antem ita rempus fruſtra terere, ſimulque & ſeipſum & Romanum Imperium, cum minime oporteret, adeo afflictare, ut jam in genua prolapſum nno ſperet inſtiturum ſe anquam facile prioribus veſtigiis. Potuit enim ille, ſi voluiſſet, *Edit. Parif. pag. 473.* antiquiora quædam ſibi ad imitandum facta proponere, Alexii nempe Comneni, & eorum qui ipſum antecceſſere (quorum acris virtus Byzantiis facile præripuit, ne hoſtium conſilia celeritatemque impreſſionis opportune præcaverent) & infinita diverſaque tam popularium ſuorum quam externorum hominum exempla, qui in ſimilibus arque etiam in majoribus negotiorum turbulentorum difficultiorumque moleſtiis alias aliter verſati ſunt.

III. Verum quia arcano Providentiæ profundo earum rerum cauſas & rationes, veluti cymbam aliquam, permiſimus; age, promiſſum abſolvamus, ac unam ex longioribus Canraeuzeni ad Byzantios Epiſtolis ſic aſſeramus, ut & pletaque tædii vicandi graria recidamus, & inpenuſtas dictiones, modo auditorum & decori ipſius cauſa fulciamus leviter & erigamus, modo ad rerum veritatem evidentius declarandam intactas relinquamus.

ANN. CHR. MCCCXLVI. *Vide Notas.* EPISTOLA I.

IV. Scis (inquit) ſanctiſſime Domine „ Patriarcha, quam ſtudioſum me & rui & „ dignitatis ruæ, & eorum omnium qui te „ cognarione arringerent, ſemper geſſerim; „ & quantum diligentiæ conulerim, ut tu ad „ Patriarchalem honorem eveherere, cum „ nullus de re ſive epiſcopus, ſive presbyter, „ mentionem in ſerendis ſuffragiis eligen- „ doque Patriarcha injeciſſet, nec ipſa tui „ nominario, quam magna & profunda ca- „ ligine ad illam uſque diem dignati fue- „ rant, controverſia caruiſſet. Scis tamen, „ quantos honoris tui cauſa labores rum ſuſ- „ tinuerimus, omnibus ferme refragantibus, „ ac noſtrum illud ſtudium tyrannicum ro- „ citantibus Scis rurſus & quantis, poſt- „ quam Patriarcha rennnriarus es, negotiis „ implicatus fueris, obtundente Imperato- „ ris antes Apocauco, atque ut de gradu „ dejiceret ſubinde ſuadente. Ea ego omnia „ compreſſi, machinationes machinationi- „ bus, vires viribus nponendo, ac mei- „ pſum tibi propugnaculum munitiſſimum „ fundamentumque inconcuſſum præben- „ do. Cum itaque paribus paria referri opor- „ teret, tu eos injuriis cumulatos peſſime „ remuneratus es. Superet igitur ut Deum „ roges, ne eum judicem experiare rui ſimi- „ lem. Quod ſi, facto prius mei periculo, „ ea quidem ſuaſiſſes mihi, quæ tu optima

Α λίος Καντακυζηνοῦ, ὅτι ζηλοτυπίαν τὴ κότον ἀπέρανταν Ἄννης αἰτιᾶσθαι, τὴ ἀκατάλλακτον ἔχθραν· ἀλλὰ μυστικωτέρους τινὰς τὰς προνοίας τρόπους· ἃ τὰ πάντα καλῶς διοικοῦσα, τὰς ἐν ἄλλοις ἡμαρτημένας αἰτίας καιροῖς, ἐν ἑτέροις λαμπρῶς ἀποδίδωσι, γεωργίας μιμουμένη λόγους· ἣ τὴ αὐτὴ τὸν τῆ σπερμάτων καταβολὴν ἐν ἄλλοις τῆ γῆ ποιεμένη καιροῖς, ἐν ἑτέρις τρυγᾶ τὰς καρπούς.

Β. Διὰ δὴ ταῦτα τὴ μνηθῆναι μιᾶς τινος ἀνεπιφθόνου τῶν ἐπιστολῶν Καντακυζηνοῦ, γινομένους ἡμῖν ἐπαυδοῖ τὰς διηγήσεις, πρὸς βούλησιν γίνεται· αἳ δὴ ταῦτ συνέγνωσαί μοι μέχρι νῦν, τὴ ταῦτα πολλαί τινες ὦσαι τὴ συνεχεῖς αἱ πεμπόμεναι πρὸς αὐτὴ Βυζαντίοις, ὅτι πολλὴν τινα τὴ ὑπόπτωσιν εἶχον, καὶ συμπαθητικήν τινα τὴ παράκλησιν· ἐξὸν ἐγρηγορησαντι στρατηγικώτερον τρόπον, κρατιστέραν ποιήσασθαι τὴ σπουδαιοτέραν τῶν ἀγώνος κρίσιν, τὴ μὴ μάτην ἔτι τρίβειν τῶν χρόνον, τὴ φθείρειν μὲν ἑαυτὸν, φθείρειν δὲ τὰ Ῥωμαίων ὑ δίον πράγματα, ὡς τὴ ἐς γόνυ πεσόντα ἤδη μηδὲν ἐλπίζον ῥᾳδίως ἐπὶ τῶ ὑθεσμένων κριτήδων ἐτάξειν· ἔχειν γὰ αὐτὸν, ἅτερ ἐβούλετο, πρὸς ἀρχαιοπρατῆν μίμησιν ἀναφέρειν τῆ ἔργων, Ἀλεξίῳ τῶ Κομνηνῶ δηλαδὴ, τὴ τῶ πρὸ αὐτὸ (ὡς ὁ ὀξὺς ἀχρὰς Βυζαντίοις ἀρέλετο, προσαχόπως φυλάττεσθαι τὴν τῶ πολεμίων ἐπίνοιαν, τὴ τὸ τῆς ἐφόδου τάχος) τὴ μυεῖσθαι ἐν ἄλλοις ἄλλα τῶ C τὰ ὁμοφύλων τὴ ἀλλοφύλων, παραπλησίαις τὴ μείζοσιν ἐντυγχανόντων ἄλλοτ' ἄλλοις ἄλλων περιστάσεσι βαίων τὴ δυσπαγωνιστοτέρων μᾶλα πραγμάτων.

Γ. Ὅμως ἐπεὶ τῆς τῆς προνόιας ἀπορῥήτους πελάγεσι τὸ τῶ πιστῶν λόγων ἐπαφίεμεν σκάφος, φέρε τὴν ὑπόχεσιν ἀποδῶμεν, μιᾶς τινος τῶ Καντακυζηνοῦ μακρᾶς ἐς Βυζαντίους ἐπιστολῆς ποιησάμενοι μνήμην, τὰ τὰ μάκιστ' ὠφελοῦσι τὰ πλεῖστα, τὰ ἐπαχθῆς ὄντα, τὴ ἅμα τὸ ἀκαλλὲς τῶ λέξεως πῆ μὲν μικρὸν ὑπερείδοντες τὴ ἀνυψίροντες, τὰ δ' ἀφεικῆς εἶναι τῶ ἀκούσεσι μᾶλλόν πως, πῆ δ' ἰῶντες, ἐξ τὴν τῆς ἀληθείας ἐναργείαν τῆ λεγομένων δύ- D λωσιν.

Δ. Οἶδα, φησὶν, ἁγιώτατε δέσποτα Πατριάρχα, τὴν φιλίαν, ὁπόσην ἐνδεξάμην πρός σὲ, τὴ ἐ σὴν τιμὴν, τὴ ὁπόσοι σοι κῆ γένος προσῆκον· ὅσην τε σπουδὴν εἰσήνεγκα, πρὸς τὸ πατεναρχικὸν ἀπαχθῆναί σε περιεπτὸν, μήτε μηδεμιᾶς γενομένης μνήμης ὑδενὶ τῶ ἐπισκόπων τὴ πρεσβυτέρων ἐν ταῖς πατεναρχικαῖς ψηφορείαις περὶ σῦ, μήτ' αὖ ἡμῶν εἰσαγαγόντων τὴν μνήμην σοὶ τὴν σὴν, ἀναμφίλεκτον ὀρθὴν ὁπὸν τὴν εἰσαγωγὴν, ἀφανεῖς πεποιημένων τὰς μακρᾶ Ⓒ βαθείᾳ. ὅμως οἶσθα, ὁπόσους πεπαῦται διωτλάμαιδι ὑπὲρ τῆς σῆς τὰς πόνες τιμῆς, πάντων ἀνθεσαμένων μιαρῶν, Ⓒ τυραννικὴν καλουμένων ἐκείνων ἡμῶν τὴν σπουδὴν. οἶδα δ' αὖ τὴ μετὰ τὸ γενέσθαι, πόσαις ἀντυχὰς πεισάσεσι πρὸς τὴ Ἀποκαύκου, τὰς βασιλικὰς ὑποῤῥήτους ἀκοὰς, τὴ συχρὰ τῆ θρόνου σε πείθοντος καθελεῖν. ὧν ἁπάντων καθαιρέσις ὑπῆρχεν αὐτὸς, μηχανήμασιν ἀθέσις μηχανήμασι, τὴ ἐλπὸλεσιν ἐλπόλοις, τὴ πύργος σοὶ γενόμενος ἀράσιος, τὴ θυμέλιος ἀσειος. Δίκη οὖν καὶ σε τοῖς ὁμοίοις ἡμᾶς ἀ- E μείβεσθαι, σὺ δὲ τὴ φρονεσιδαφιλῶς τὰ χρέσεσι καθ' ἡμῶν. δικθῆναί σε χρὴν πόνων τῶν Θεῦ, μὴ παραπλησίᾳ τυχεῖν ἑαυτὸν ἀεικῆ. τὴ εἰ μὲν εἰς πεῖραν ἰὼν πρόπερον, σωφιβούλευς μὲν ἐμοὶ

τὰ δικαιώτατα χρηστὰ, εὐφημίας δ' ὧν δυσαναχτουῶτα ἐξ μὲν πυθόμενον, εἶχεν ἂν τινα φέρασιν ἐπὶ σὲ καθ' ὑμῶν τῆς κακίας ταύτης συναδικίαν. νῦν δ' ὑδίκα σοι λόγον ἀφορμάσιον οἶμαι λελεῖφθαι, φρὸς ὑπολογίαν τῇ σῦπω δρομένων ἰόντι. ἄπαξ δὲ * ἀπορρήτοις πασπάσασι τὸν φρὸς ἐμὲ τῆς λοιπῆς συμφωνίας, ἐξ ὑδίμιδος φορφάσεως, ὑδέτα περὶ τῇ ὑποβαιόντων ἐπιῶδε τοῖς Ρωμαίων φράγμασι δυχερῶν ποιεῖθαι λόγον πφρόντικας. Εἰ δ' ὧν ὀφὶ γοῦν, μῇ τὸ πῶρα τὸ ὑποβάσιος, ἐξ τῇ ἐν ὄφει δίλυπδι ἀαχῶν, ὡς τὸ τὸ εἰρίδιος ἀπαβλίψαις καλὸν, σώζοις μὲν τὸ καπάλειμμα τῇ Ρωμαίων, σώζοις δὲ σαυτὸν, ἐξ βασιλέα τὸ νίον, μῇ τὸ μητρὸς ἐξ βασιλίδος Αννης. εἰ δὲ πὼς ὁμοίως ἔτι θέλεται ἡμῖν, ἡμεῖς μὲν ἂν ἐθελοντὰ βυλαθείημεν ἂν ποτὲ γενέθαι τῆς οἰκείας τύχης ἓ ζωῆς φροδόται· σοὶ δ' ἔστω μετάμελος ἀσύνης, αἰχμωμένῳ ἐξ κινδυνέοντι περὶ τὰ μίγιστα, σωῖγα δὲ πῖς ταυτὰ σοι συμβελδομένοις. Ομνυμι δέ σοι τὸ ἁγίαν ἓ ζωαρχικὸν Τελετὰν, τὸ ἔνα Θεὸν, ὡς ἔτε ζῶντος τῦ μακαρίτε βασιλέως, ἔτε θανόντος, μεμαλέπαα ἔτε βιβέλδμαι δρᾶν τῇ ἀπάτων ὑδέν, ὃ μὴ κατὰ γνώμην ἐῶ ἐκείνῳ, ἕ βασιλέων ἕνεκα φραγμάτων δηλαδὴ, ἃ τὸ μὲν κατὰ τὸ ἐκείνε συζύγου, ἃ δ' οὐ κατὰ τῦ νίὸ βασιλέως ἀρκείσων υἱέως· ὧδ' ἐῶ ἀπεδίδουν, μῇ τὸ τῦ βασιλέως θάνατον, βασιλικὸν ὁμοίως τιμὴν, ἐν τοῖς ὑπαρκίσει τῇ οἰκείων ἀποβάσης ὑπάρχων, τὸ ἡμῖς ἐτύγχανε γνώμης, ἀλλά τις ἰδιότροπος ἐκείνων ὁρμή. ἐγὼ δὲ πάντ' ἤδρων ἀεὶ μῇ τῆς ἀνοδδε δαπάνης, ὅσα σωτήριον εἶχε τὸ τῶν ζωῆς, τὸ ἀσφαλείας σφίσι ὑπῆρχε ἀερόπολις. Οὐ τοίνυν σιωπήσομαι εἰς πέλος τὸ θείαν οἶμαι δίκην, τοσαύτης μὲν ῥαγάδος κατ' ἐμοῦ τὸ τὸ σοὶ ἐμοὶ τῆς ἀδικίας ἐξ ὑμῶν, τοσύτων δὲ χθόνιων αἱμάτων, τοσούτων δὲ γενομένων τὸ γενομένων διὰ τὸ ὑμετέρας κακίας ἐρόδων βαρβαρικῶν, τοσύτων δ' αἰχμαλώτων τόπων τὸ μεθ' ἡμέρας ἀπαγομένων· ἀλλὰ ναχόων τὸ ἀποχρῶσαν τὸ καθ' * ἡμῶν ἐπόησεν τὸ ἐκδίκησεν, ὥσπερ δίκα τὸ κατὰ τῇ ἄλλων, ὡς ἴργον ξίφος, ἐμὲ σιωπῶντος, ἐπιφάρχει τὸ θεῖον φρὸς ὀφθαλμῶν ὑμῶν· ἵν' ὑμεῖς τοῖς τ' ἄλλων κακοῖς παιδδθείατε. εἰ μέντοι τοσοῦτον ἐθρίλατε δι' ἐμὲ τὸ θηκιώδεν ἐν τῇ ψυχῇ τῦ πάντων ἁπλῶς Χριστιανῶν, τῇ σιδήρου μὲν πασῶν σκληροτέραν ἐστάσθαι τὸ καρδίαν, φοβῶ δὲ πᾶσα τὸ ὥσπερ ἅπας καθάπαξ ἐρρύη τῇ αὐλάγχνων, μάρτυς ἔσω, φρῶτον μὲν ὁ τὸ πάντα βλέπων ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς τῦ Θεοῦ· δεύτερον δ', ὁ τὰ πάντα βόσκουσα τὸν γῆ λαμπὰς ἁλίου, ὡς τὸ γ' ἐμὲ πασπάσασι μίρος ἀκαλειλάγμαι, τὸ πλεόνων ὁ δίομαι λόγων. Αφτομαι δ' ὄνυ τὸ τῶν σῶν γονέων ἀκάρ προδίσει ψυχῆς, τὸ φρὸς [a] τὸ ἁπάντων ὁραίζει σε [b] ποιητὴν, μὴ κατοκνήσαντι γόνυτί σοι τὸ ἁμετέρων τούτων γραφὼ λήθης ἐαδοῦναι ῥοθίοις, τὸ ἀφασίας πυθμένι ἀκλύφαι. ἀλλὰ κοινῶσαι φίλοις τὸ συγγνώσει, κοινῶσαι σωτηρίς ἀνδράσιν· ἔνα δυοῖν θάτερον, ἢ τὰ σωθέντα συμβελδόσασι πείθεθαι ἔχης, ἢ μάρτυρις γὰρ ἕ γενομένων τε τὸ ἀποβαινόντων εἶσι αὐτοί.

Ε. Εκεῖνος μὲν ὧν ἐρυθροῖς τὸ τὸ οἰκειοχείροις εἰς μῆκος ἐκτείνας γράμμασι φ ἐπιστολὴ, τὸ πολλῇ τῇ περὶ φ δίκτιο σμικροπρεπείᾳ τὸ ἦθος χρυσάμβος, ἵνα τῇ ἄκρῳ τῦ μέσου τύχῃ,

A censuisse, me vero imparientem & minime audientem dicto offendisse, fuisset certe aliquis cur in nos inique molitionis pœxtexrus. Nunc vero nulla opinor tibi plausibilis ratio relicta est, si adea quæ feciſti defendenda aggrediare. Abjecta enim semel, nullo prætextu, nmoi mecum in posterum conjunctione, nullam deinde curam nullam rationem habuisti eorum malorum, quæ in Romanum Imperium inde redundareot. At si sero saltem, ipso eventu & continuo malorum conspecta edoctus, ad pacis bona respicias, servabis etiamnum & Romanorum quod supereſt, & teipsum, & junioram Imperatorem, cum matre Anna Imperatrice. Sin velis in eodem sæper iostituto perstare, nobis sane, ut fortunam ac vitam nostram ultro prodamus, ounquam volentibus accidet: te autem nequicquam pœnitebit, pudore affectum, & in maximis periclitantem, cum iis qui eadem tecum senserint. Ego vero sacrosanctam almamque Trinitatem Deum unicum juro, me nec vivo Divę memoriæ Imperatore, nec eodem mortuo, meditatom esse aut constituisse quidquam facere, quod non illi probarum fuisset quantum scilicet ad Imperatoria negotia attinuerit: non quidem adversus illius conjugem; neque etiam adversus juoiorem Imperatorem eorum filiſ: neque honorem illum, quem mihi post Imperatoris mortem proprils equis desiliētes obvii quique tribuebaor, de sententia mea mihi anquam, sed proprin quodam illorum motu, delatum fuisse. Enimvero oibil non feci quovis tempore, meis etiam impensis, quo conservari eorum vita & salutis præsidium iis muniri posset. Non semper itaque, opinor, Divina tacebit Justitia; cum vestra in me & meos iniquitas eo proruperit; cum sanguinis tantum effusum sit; cum tot factæ sint, atque etiamnum fiant culpæ vestræ, Barbaricæ incursiones; cum denig; tot captivi noctu pariter & interdiu abducantur. Sed eeleres a vobis & pares meritis pœnas perfequetur, ori nimirum a cæteris, quos tacente me, sub oculis vestris, ut vos alienis cladibus eruditemini, Divinum numen ferro abſumpſit. Quod ſi mei causa tantam animo adversus omnes Christianos alicis immanitatem, & quovis ferro rigidiora corda geritis, omnis autem & moderatio & misericordia semel omnino e visceribus effluxit, testis esto, primum quidem ille, a quo omnia perſpiciuntur, pervigil Dei oculus: deinde fax ipsa fulis, terrestrium omnium altrix; me, quod ad me attioebat, defensionem meam abunde probaviſſe, nec rationibus mihi pluribus opus esſe. Omni igitur animi voluntate genua tua amplector, & per omnium rerum conditorem obſecro te, ne negligentia tua accidat, ut hæc noſtra Epiſtola oblivione aut alto ſileotio merſa obruator; ſed ut cum intimis ac neceſſariis tuis, cum viris intelligeotibus esm communices. Ita quippe duorum alterum futurum eſt, ut aut melioris consilii auctores, quos ſequare, habeas; aut ſaltem eorum quæ geruntur, quæque accidunt, ipſi teſtes exiſtant.

V. Rubris ille litteris & propria manu cum Epiſtolam longum produxiſſet, & multam in ſupplicando puſilli animi ſignificationem dediſſet, ut medio extremum reſponderet, orationem ibi ferme concluſit. Nos

ANN. CHR. MCCCXLVI.

Edit. Pariſ. pag. 474. 3.

4.

5.

6.

pag. 475.

* Legendum ὑμῶν

* ρτὸ ἀτμοσ-πασι.

a. b. an τῷ σωτῆρι?

ANN. CHR. MCCCXLVI.

vero quæ ad præſens inſtitutum maxime pertinebant, inde excerpſimus, & eorum expoſitionem hoc loco, ita ut convenire erat, edidimus.

A πλαγχνεύσατο τῆς προθέσεως ἐκεῖθεν ἐρασσάμενος τῶν προσκειμένων ὀξυθυμίαν δήλωσιν ἐποιεῖτο.

CAPUT IV.

I. Patriarcha minore tandem faſtu reſpondet. II. Seſe & Cantacuzenum partim excuſat, partim damnat. Rebus lapſis ſuccurrendum cenſet. III. Pacem ſuadendo, Annam offendit. IV. Hujus in Cantacuzenum & Irenen odium, ex zelotypia natum; fons malorum omnium. V. Patriarchæ tamen & totius curiæ Byzantinæ gravior quam Annæ culpa.

I. His Parriarcha auditis, non eodem faſtu has litteras excepit, quo ſuperiores: ſed ſuadente illius temporis perturbatione, animi ſui ſententiam ad meliorem frugem revocavit, & ſic ferme loquutus eſt.

„ II. Ambobus, inquit, merito quiſpiam ſuccenſeat & Cantacuzeno & mihi, qui nos, ut humanum erat, in præſenti negotio geſſimus, ac non aliora quædam cogitare volumus; inanem videlicet eſſe omnem omnino hominum diligentiam, niſi & cœleſtis adſit Providentia. Unde fit ut ſero, poſt longam & acerbam experientiam, quid expediat tum intelligere incipiamus, cum difficile eſt noſtris mederi erraris. Etenim hic, cum ad Imperatorem Michaelem Paleologum animum tetuliſſet, cum, quod Imperatoris deſponſi filium affeciſſet injuria,* ac tyrannice in ſummam poteſtatem invaſiſſet, imprimis vir; & honeſtius quam ille eadem aggredi volens, ſibi quidem ſubdole, captioſis quibuſdam & commentitiis rationibus allegatis, Imperatoriam auctoritatem arrogare, mortui autem Imperantis filium, generum & Imperii ſucceſſorem adſumere decrevit: id quod juſtius fortaſſe benignuſque, & extra omnem reprehenſionem poſitum erat. Sed quia alia, ut videtur, Dei voluntas fuit, ea factum eſt, ut & ipſe ad incautas cogitationes animum appellerem, & hiſce illinc conſiliis baſtem me acerrimum opponerem, cum Arſenii, qui Parriarcha illis temporibus * fuit, ſocordiam animo reputaſſem, per quam effectum, meo quidem judicio, ut in varia horſendaque perjuria iretur, & ea quæ tum evenit injuria progrederetur longiſſime; ita ut numine gravi ira accenſo, maxima inde in Romanos pullularint mala, magnæque in Rempublicam calamitates & violeoti ad hodiernam uſque diem fluctus proruperint. Purabam enim, ſi is animo æquo & vivido prædictus, illius tunc de Imperio invadendo conſiliis molirionibuſq; obſtitiſſet, minime utique tot mala redundatura in Romanos fuiſſe. Medicinam igitur, quæ tum opportuna quidem erat, ſed neutiquam facta eſt, cum ipſe hoc tempore atque hoc ſerum ſtatu vellem adhibere, & cogitationes animo alterem plenas faſtus & arrogantiæ, omni ſtudio ad perſequendum bellu Cantacuzenum erexi me; ſpecioſas videlicet quaſdam cauſas, quibus tanquam irritamentis uterer, tum alias habens; tum maxime, quod ingenium ſuum ille ad ſuperbiam tepente traduxiſſet, ac in proprias epi-

* *Supra, lib. 6. c. 4.*

* *Supp. quibus M. ch. Paleologus Imperium occupavit. Edit. Pariſ. pag. 476.*

B Α. Τῶ γε μὴν πατριάρχῃ τοῦτο ἀκουσάντι, οὐχ' οἷα κατὰ τῆδε φέρε πιμπομένων, πικρῶς τῶν κρίνοντα τῶν ὀφρυῶν ἐπιδείξατο· ἀλλ' ἐς τὸ σωφρονίστερον ἡ ξύνεσις ἡ ψυχῆς ὑπὸ τῆδε τῶν χρόνου συμφορῶν πίπασμένος τρόπον, πιαδή τινα ἀναφθέγξατο.

* *Pro ὁ γε μὲν τανρ. v. ἀκουσάντι*

B Ἀμφοτέρους (φησὶν) εἰκότως ἂν τις ἐπιτιμήσειεν, Καντακυζηνῷ τε ἁμοὶ, ἀνθρωπίνως ξυνιδόντι πρὸς ἡ παρῶσαν αὐτοῦ, ἡ μηδὲν ὑφειλόμενον ἐνοῦσι βουλεύσεσι, ὡς εἰ μὴ κρὶν τὰ ἡ ἄνωθεν συναπολαμβάνει φρονίας, μάταιος πᾶσα παιδαπαξ εἰκὼν τῆδ ἀνθρώπων αὐτοῦ. ὅθεν ὀψὲ, μᾶ μακρᾷ ἡ δεινοπόρω τῶν πόρων, τὸ δίον μανθάνειν ἀρχόμεθα, ὅπ

C δυκρινὲς ἡ τῆδ σφαλμάτων ἐσὶ διόρθωσις. ὁ μὲν δὴ εἰς τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ἡ Παλαιολόγον ἡ μήνιμα ἀνεσειγκῶν, ἐμίμφατο ἡ εἰς ἡ τὰ πλαδίσαστος βασιλέως υἱὸν ἀδικίαν, ἡ ἡ τῶ βασιλείου ἀράσις τυραννικὴν ἀντίληψιν· ἐ βέλτιον ἂ κατ' ἐκεῖνον εἰ ἡ πειθόμενον ἡ αὐτὸς ἐλαυθάνει βεβυλημένος ἐγχείρησιν, αὐτὸς μὲν ὑπάλλος, ἡ μπάτιτων ἀπαπλῶν ἡ σκεφασμένων ἀφράστων, τὸ βασίλειον πιεζόσεσθαι κράτος βεβύλδυται· τὸν δὲ τῶ πολλιπάτορος υἱὸν βασιλέως εἰλικρίνει γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ, φῶς ξυδοχεῖ τῆς βασιλείας· ἀγαγμα δικαιότερον ἴσως ἐ ἦμερον, ἡ πάσης μέμψεως ὑπερέχειν ἔχον ἡ πόδα. ὃ κατὰ βύλευσιν θείαν ἐα ὄντος, ὡς ἔοικε, σωπᾶ

D πτώσει ἁμοὶ φῶς ἐπισφαλὲς ξυνοίας ἡ νοῦν ἀγαγεῖν, ἡ παλέμιον ἰχυρὸν τῆς ἐκείνου πιεύσεως βουλεύμασι καπασῦσαι, ἀναμνησάντα ἡ τῶ νεωκαῦτα πατριάρχδεσπος Ἀρσενίου νωθρότητος· δι' ἣν, ὡς ἡμῖν γε δοκῶμεν, ἐπιορκίαι πουίλαι τε ἐ φερεπάδεις ἐρέβασαν, ἡ τὰ ἡ τὸν ἀδικίας ἐπὶ τὸ μέγιστον προαγαγεῖν· ὡς ἐκεῖθεν τῆς τῶ Θεῶ σφοδρῶς ἐκπαυσθείσης ὀργῆς, τὰ μέγιστα κατὰ Ῥωμαίων βλαστῆσαι κακὰ, ἡ μακρὰς κατεδαιμονίας ἐγειρθῆναι κατὰ τῆδ κοινῶν πραγμάτων ἡ βιαίας κλύδωνας, ἄχει ἡ ἐς τὸν πυρὸν. ὧμεν δὴ, ὡς οἱ ζῶσαν ἔχων ἐκεῖνος τὸν ψυχὸν, ἀνθίσατο τῆς ἐκείνου πιεῖ ἡ βασιλέως βυλεύμασί τε ἡ πράγμασιν, ἅπερ ἂν δῆτα πανταῦτα τῆ Ῥωμαίων ἐκίνησε κακῶ δεινά. ἔνθεν τὸν τῶν προσάντων μὲν δυσκολίαν, ἥκιστα δὲ γνωμένων, ὃν τῆς τῶν καιρῶν ἡ πράγμασιν ἐπιδέχεσθαι δίκην αὐτὸς, ἡ πολλῶ τινα τὸν τύφον ἡ τὸν ὀφρυῶν ἐπιτρεμένης δρίμας λογισμὸς, ἁπάσῃ φοβέσαι ψυχῆς εἰς τὸν κατὰ τὰ Καντακυζηνῶ διαίσχυν πόλεμον, λαμπρᾶς τινος δόξης προφάσεως ἔχων ἐφίεσθαι πρὸς διάγνοιαν, τὰ τ ἄλλα, ἡ ὅπως ἐκ τῶ παραχρῆμα πρὸς ὑπεροψίαν ἴδιος ἑαυτὸν μετασήσεται, ἡ ἅμα κἀν

ταῖς

ANN. CHR. MCCCXLVI.

τῆς τῷ σιωπᾶν ἐπιτολὴν ἐπισημασίας τὸ σιώπ- A
ᾶσθαι δῦλον ἀπέφατο, ἀφαιρήμβος ἀντίπρος Ἄννης
τῆς βασιλίδος, ᾗ τὰ ταύτης νικᾷ, τλὼ ἡγεμονικὴν ἐξουσίαν. διὰ γὰρ πεπράχαμεν ἄμφω πλέον ἡδέν,
ἢ πᾶσαι ἐντεῦθεν Ῥωμαίων ἀρέσκω ἰσχύω, καὶ μέχρι δημοσίων αὐτῶν καθελεῖν, εἴ τι που
χρησταῖς ἐλπίσιν τῆς πράγμασι λίλειπται ζώπορον. τοὺς γὰρ ἀνθρωπίνως ἀναρτῶσι τὸ πᾶν ἐπι-
τοίας ἐξ ἀβουλίας, ἰς πυνύτας ἀστοχωίσθαι ἄνδρας, ὑδὲν ἀπεικὸς, ὅτι μὴ καὶ τῇ θείᾳ μάλα
προσῆκον σκοπῷ, χαλινὸν μὲν ἐπιτιθέντι σαφῆ
τῇ τῶ ἀνθρωπίνων λογισμῶν αὐθαδείᾳ, διδασκα-
λίαν δ' ἐναργῆ διὰ τῆς τῷ πραγμάτων πείρας
περιφανῶς τοῖς ἐριξὶν αἰῶσι παραπίμποντι· ὡς B
ἡμῖν τὰ τῆς παροιμίας ἄντιπρος συμβαίνειν ἐκεί-
νης, ἡ κάμηλος (λεγούσης) ἐπιθυμήσασα κέ-
ρατων, καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσε. ἐπιθυμήσαν-
τες γὰρ καὶ αὐτοὶ δόξης καὶ τύχης μείζονος, ἐ
καιρὸν ἔχειν ἐνόμιζον δόξαντες ἐατέναι τοὺς τῶ Ῥω-
μαίων ὅρους, καὶ τῷ ὄντως ἐξεπιμῆν· καὶ
πλουσίων πένητες, καὶξ ἐνδόξων ἄδοξοι γεγενή-
μεθα. ἃ τότων ἐχρῆν ἡμῖν καὶ φρονεῖσθαι καὶ
δρᾶν ὑπὲρ τῶ κοινῶ συμφέροντος, πρὶν ἢ πα-
θεῖν· ὀψὲ γοῦν, μετὰ τὸ παθεῖν, ἄξιον
καὶ φρονεῖσθαι καὶ δρᾶν· ἵνα μὴ καὶ τῷ ἀλλοῖων
ἐπέτων ὠμῷ χείρες, οἷς μετὰ τὸ πληγῆναι,
τλὼ τῷ καθηκόντων προσγενέσθαι ἔπεσον αἰδοῦσι. C

Γ. Ταῦτα φρονοῦσ καὶ φθονξάμβος ὁ πα-
τελάρχης, λόγος πιθανώτερος ὑπῆρε, ᾗ ἐπιχεί-
ρει πείθειν συμβάλλεσθαι, ᾗ τλὼ βασιλίδα Ἄννεν
εἶναι γὰρ ἔφασκε βίλτιον, ἐκόντας Καντακυζηνῷ
ἀποσαμένους, ἢ κρίτιτο μέρα καρπώσθαι, πεῖν
ἀφαιρεθέντας ἅπαντα ὑφ' ἑκόντος, μηδὲ τῆς ἐλα-
χίστης αἰσθομένοις κληρονχῆς ὥστε δυόσθαι. πρὸς
ταῦτα δυχέρανεν λίαν ἡ βασιλὶς, ἐπίβουλον ἐ-
κάλει ἢ σύμβυλον, καὶ ὅλαις παλάμαις πόρρω
πω ἢ ὀφθαλμῶν ὠόσει ἢ ἀνδρῶν. αὖτη σκαν-
δάλων ἀρχὴ ἐ καπάτασις πρώτη κατὰ τῶ πατελάρ-
χου τῇ βασιλίδι καθίσαται.

Δ. Ἀφ' ἧ γὰρ τὸ ἢ ζηλοτυπίας αὐτῷ κατέφο- D
πάθος, ἃ κατὰ τῶ βασιλέως Καντακυζηνῶ, ᾗ ἢ
βασιλίσσης Εἰρήνης, ἃς τὸ δαψιλέστερον ἐθρύφα,
ἀδ' ἄφρος ὡσὶν ὑδαμῶ ποτ' ἐπιέχειν λόγον ἀκέ-
ων ὑπὲρ ἐκείνων συμβατικόν· ἀλλ' ὧν αὐτῇ διέ-
πεφρος ἔρως ᾗ ξένον ὑπόμημα, λοιδορίας ἀπέσας
ᾗ βλασφημίας ἀπέμενε κατ' ἐκείνων ἐ λέγειν αἰ,
ἐ λεγόντων ἄλλων ἀκούειν. πᾶν πειρωμῶν ἐ κα-
πάδαλον ἐπέπραχε πᾶσιν ὡ βραχῦ τῆς ὅλας κα-
κίας τλὼ ῥίζαν, ὥστε ᾗ ἢ τῆς ἐμφυλίν μάχας
ἐβλάστησε πρόφασις, ᾗ ὅπως ἰς τέλος παρέμεινε
δαπανῶσα ᾗ φθείρσα τὰ Ῥωμαίων πράγματα.
ἐν δ' ἡ τῆς βασιλίδος Ἄννης ζηλότυπος ᾗ χα-
μαίακος γνώμη, καθάπερ ἡμῖν ἐκ τοὺς ἀνωτέρω
πολλάκις εἴρηται λόγους· ἧς ἡ Ῥωμαίων ἀλλάξατο
προδόλως ἐδαιμονίαν αὖτε, ᾗ δι' ἣν τῇ ὅλων
προδότις πραγμάτων ἐγένετο.

Ε. Οὐ τοσοῦτον δ' οἶμαι ἐνεστὼν ἂν τις
αὐτῇ, μὴ δυνηθέντι διαβλῆναι καὶ ἐξελθεῖν
τὸ πρώτιστον λοιπὸ τῶ χείρονος, γνώμεσί τι αὐτῇ, καὶ ἀλλοφύλου τροφῆς καὶ διαίτης ἀλλοιο-
τέδι, καὶ ἅμα μὰ δυναμέντι παντάπασιν ἀναπῆναι τῶ τῆς ζηλοτυπίας πάθος, ὅσον αὐτῇ

stolis obsignandis ofitatum ſobditus morem abdicaſſet, atque adeo ab Imperatrice Anna & ab ejus filio ſupremam poteſtatem palam auferret. Quamobrem uterque nihil aliud fecimus, niſi totas penitus Romanorum vires attrivimus, & ſi qua forte bonæ ſpei ſcintillula in rebus reliqua eſſet, eam funditus ſuſtulimus. Eos enim, qui omnia ad humanam induſtriam imprudentes referunt, eo calamitatis devolvi nihil mirum; immo maxime congroit cum Divina Providentia, cujus eſt hic ſcopus, ut humani animi arrogantiæ frænum certum injiciat, & per ipſam rerum experientiam evidenti ad poſteros documentum aperte tranſmittat. Nobis itaque id plane uſuvenit, quod vulgari proverbio dici ſolet: * Camelum cornua appetentem, etiam auribus orbatam eſſe. Nam & ipſi, cum ampliorem dignitatem fortunamque appeteremus, & occaſionem utique Romanos limites promovendi oblatam nobis putaremus, etiam iis, qui tum erant, dejecti ſumus; iidemque ex opulentis inopes, ex illuſtribus viles & inglorii evaſimus. Quæ igitur oportebat nos & providere & facere publicæ utilitatis cauſa, antequam lapſi eſſemus, ea ſero ſaltem, ac poſtquam lapſi ſumus, facere æquum eſt ac providere: ne & piſcatoribus illis ſtultiores eſſe videamur, quibus quæ facienda fuerint * ſentire tunc ſubit, cum inflicta eſt plaga.

III. Hæc Patriarcha cum & animo agitaſſet & ore pronunciaſſet, dictis ad perſuadendum accommodatioribus Annam ſubibat, eſque ut ſententiæ ſuæ accederet perſuadere conabatur. Satius nempe eſſe dictitabat, pace cum Cantacuzeno ſponte facta, partis potiri melioris, quam ubi ab invitis omnia ablata eſſent, ne minimam quidem poſſe partem ſine lachrymis proprium habere. At Annæ Imperatrix moleſte admodum hæc ferens, eum qui ſuafor eſſet inſidiatorem vocitare, & totis viribus hominem conſpectu ſuo procul amovere. Et hæc fuit origo ac primum fundamentum offenſionis, quæ Annam inter & Patriarcham interceſſit.

IV. Ex quo enim zelotypia tenebatur, quam illa affectionem malam in Cantacuzenum Imperatorem & Imperatricem Irenen impendio alebat, ne primis quidem auribus audire unquam ſuſtinuerat verbum ullum de reconciliandæ cum illa gratia. Sed ipſi libido quædam flagrans & mirum erat oblectamentum, omnia & maledicta & fœda in eos probra ſubinde jacere, aut alios audire maledicentes. Id evidentem & manifeſtam omnibus brevi effecit totius mali primam radicem, quæ & civili bello originem dediſſet, & ad extremum uſque perſtiteſſe rem Romanam arterere atque labefactare. Nimirum ea erat Annæ Imperatricis zelotypia & malignitas, uti nos ſupra * ſæpe dialmus, quam illa Romanæ felicitati palam prætulit, & cujus ſplendæ cauſa totum Imperium prodidit.

V. Minus tamen, opinor, aliquis ei ſuccenſeat, utpote quæ meliora diſtinguere & ſecernere a pejoribus non potuerit; cum & mulier eſſet, & educatione ac vivendi genere peregrino per omnem ætatem inſtituta eſſet, ſimulque haud poſſet omnino a zelotypiæ labe ad ſanitatem emergere; quam & ipſi Pa-

* Apoſtolius Centur. 12. Proverb. 70.

* Apoſtolius Centur. 12. Prov. 52. & Centur. xxiii. Prov. 98.

Edit. Pariſ. pag. 477.

* Lib. xiv. cap. 3. f. 90.

ANN. CHR. MCCCXLVI.

triarchæ, & curiæ omni, & tot ſenatoribus, qui veluti mancipia poteſtati illis inſanienti adeo obſecuti ſunt, ut aleam ejuſmodi jacerent, & ultro in unum omnes diſcrimen imprudentes incidereot, ſibique invicem commune infortunium atque naufragium axiſterent. Sed hæc quidem eo erant redacta: ſemenque illud fuit offenſionum, quæ Annam inter ac Patriarcham exortæ ſunt; & ab hiſce ſcintillis ducto initio, ad æthera uſque ventilatum eſt incendium.

Α τὸ πατριάρχῃ, ἢ συγκλήτῳ πάσῃ, ἢ γερουσίᾳ τοιαύτῃ, νῇ παραλόγῳ ταύτῃ καθάπερ ἀνδράποδα πωλουμένους ὀξυτίᾳ, κύβου τ' ἀναρριπτεῖται ποιοῦσι, ἢ φορὰς ἕνα λαθόντας ἐβιλοπὰς ῥοφῆσαι κίνδυνον, ἢ κοινὸν ἀλλήλοις γνῶθι δυσχέραμα ἢ ταλαίπωρον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις ἰῶ· ἢ ἡ τῆς βασιλίδος Ἄννης ἢ τῶ πατριάρχῃ σκαιόλαιον ἀφόρμεως ἐκ τούτων αὐτοῦ ἀναρριπίζεσθαι φρὸς αἰθερίας φλόγας ἔχει τὸν ἀρχόν.

Edit. Pariſ. pag. 478.

CAPUT V.

I. Cantacuzenus Sclybriam in deditionem accipit. Oreſtiade ab Hieroſolymitano Patriarcha coronatur. Byzantium clandeſtinis molitionibus conatur invadere. II. Hyrcanum, Bithyniæ Satrapam, generum adſumit. III. Anna quoque Perſica auxilia accerſit. IV. Barbari accuſi prædas agunt. Captivorum ingens numerus. Animus Auguſtæ durus & immitis. V. Perſæ Romanos tuæ ſocios ac duces dari ſibi fruſtra poſtulant. Pace cum Cantacuzeno facta domum redeunt. VI. De Cometa qui ſuperiore anno apparuerat.

I. CAntacuzenus vero, abjecta Pacis inde habendæ ſpe, alia cœpit & conſilia & facta animo deſignare. Ac primo quidem cum accelleraſſet, Selybriam in deditionem accepit; in qua & turrim, tutandæ arcis cauſa, munitiſſimam extruxit. Deinde Oreſtiadem profectus, convocatiſque Thraciæ Epiſcopis, & iis omnibus qui Byzantio egreſſi apud ipſum eaules aderant, Imperatorium capiti diadema imponit, receptoque jam inde antiquitus Principum more, miniſtro illius celebrationis Hieroſolymorum Patriarcha. Forte enim & ipſe tunc, cum iis qui Byzantio exulabant, illic adetat. Ex eo enixus incubuit ad capiendum clandeſtinis molitionibus & inſidiis Byzantium.

Manaſſ. Majo. Continuat. lib. 3. p. 95.

Β Α. Ὁ δὴ Καντακυζηνὸς, λαμπρὸς ἢ ἐπῃῶρο εἰρήνῃ, ἑτέρας ἐπιχείρησι πόνοις αἰλακας ἐννοιῶν τε ἢ πράξεων. ἢ φῶτα μὲν αὐτόσε, ὅλε Σελυβρίαν καθ' ὁμολογίαν, ἐν ᾗ καὶ πύργον εἰς ἀκροπόλεως ἀσφάλειαν ᾠκοδόμησεν, πάντοι ἐχυρὸν. ἔπειτ' ἐπὶ εἰς Ὀρεσιάδα, καὶ συνοδικοὺς τὰς τε κατὰ Θράκην ἐπισκόπους, ἢ ὅσοι φυγάδες ἐκ Βυζαντίου γενόμενοι συμπαρῆσαν αὐτῷ, βασιλικὸν περιτίθησι τῇ κεφαλῇ ταινίαν, κατὰ τὸ πάλαι κεκραμένος τοῖς βασιλεῦσιν ἔθος, τῇ τοιαύτῃ πανηγύρει ἡγεμαμένου ἔ ἔ Ἱεροσολύμων πατριάρχου. ἔτυχε δὲ ἢ αὐτὸς μὴ τῆδ' ἐκ Βυζαντίου φυγάδων ἐκεῖ τυγχάνων παρών. ἔνθεν κραταιότερον ἐπίδυνο Βυζαντίου ἐλεῖν

Vide Notas.

Comes Theodora. Vide Cantacuz. lib. III. c. 30.

Β. Διὸ ἢ τὸν τῆς Βιθυνίας σατράπην Τραχωδὲ, μεγίστας δωρεὰς τε ἔ ὑποσχόμενος τοῖς βασιλίδος Ἄννης ὁρῶν ὑποκλίνοντα σκηπτούμενον, ἢ ἅμα συνοῦσι, ὡς τὰ μέγιστα σφίλαι δυώμενα πᾶσαι ἰῶ ἀν αὐτὸς ἐπιβάλλεται δρᾶν κατὰ Βυζαντίων ἐγχείρησιν, γάμου τε ὧν ἐγγύησε, ἢ τῇ δυνάμει τῆς κατ' αὐτὸν ἀδῆ Περσικῆς ὑπεραίρων σατράπας, ἔ ἀναγκαῖον ἐνέμεσε, ἀγαγέσθαι γαμβρὸν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Μαρίᾳ, πάλαι ὑπὸ ζηνωῖτε συῖ σφοδρῷ ἢ φλέγοντι τῇ πόθῳ, καὶ φρὸς τὰς ἐκάστης ἐλάσαι κινδύνους, εἰ μὰ τὰς ἐρωμένας ἐπιτυχὴς γένοιτο, σφοδρῶς ἀπειλουῖτα· ἐ ἢ ἰῶ πω τῇ εἰκόνι, ὡς πορφυρίδα πω διαπόμφον, πάνυ τοι τέως ὕστερ καὶ διαφοιτῶντα τῆς κόμης, καὶ γένος εὐδαίμονος, ἐρασὺν εἶναι μόνης γνῶθι νὰς ἀκοῆς, ἄνδρα παραβάκχου καὶ βάρβαρον. κἀκεῖθεν τὰς περὶ ψυχῆς ἐώρα ἔ Καντακυζηνὸν ἀγῶνας πάνυ σαδιοδρομοῦντα, καιρὸν ἔχειν φιλῆ, φραταιότερον ἐπιδείδυα τῇ ζητήσει. διὸ ἢ πω μὴν ἔ ἢ συμμαχίας ὑποσαίνων ἐλπίσι, πω ἢ ταῖς ἀπειλαῖς περιδιὰ καθιστῶν (ἰῶ ἢ εἰς πλοῦτον ἐλπλακὼς βαθὺν ἔ σφόδρα πελυτελῆ, ἢ μεγάλην ἔχων ἀρχὴν ἐν Ἀσίᾳ, ἢ πολλὴν περιβεβλημένος δύναμιν ἵππων ἢ ὁραπῶν Περσικῶν, ἐκ οἷς μαχρὰν γε ἐτύγχανε τὸ ποθούμενον, ἢ τὰς ἐ βασιλίδος Ἄννης ἀπειλὰς περιδιὰ καθιστῶν (ἰῶ ἢ εἰς πλοῦτον ἐλπλακὼς βαθὺν ἔ σφόδρα πελυτελῆ, ἢ μεγάλην ἔχων ἀρχὴν ἐν Ἀσίᾳ, ἢ πολλὴν περιβεβλημένος δύναμιν ἵππων ἢ ὁραπῶν Περσικῶν, ἐκ οἷς μαχρὰν γε ἐτύγχανε τὸ ποθούμενον, ἢ τὰς ἐ βασιλίδος Ἄννης ἀπειλὰς περιδιὰ καθιστῶν. ἢ ἰῶ ἐντεῦθεν φοβερὸς τις ἢ ἄμαχος Καντακυζηνός.

Γ. Αχθισθεσά γε μὴν ἡ βασιλὶς Ἄννα τῷ γεγονότι, ᾗ ἀνωγύσα τῷ ἐκεῖθεν ἐλπίδων, ἐφ' ἑαυτὴν ἐτράπετο· ᾗ δῶρα τοῖς ταχίστοις διαφιλίστερα πέμψασα τοῖς περὶ Φιλαδέλφειαν σατράπαις, Κάρας ᾗ Λυδοὺς συνθρόσασα, ᾗ Ἴωνας, καὶ ὅσοι τῷ ἱππίων ἦσαν ἐκεῖθεν ἱππίλασαι Περσῶν, ᾗ τὸ ἔαρ ἐς πάσης ἐτελέθη.

Δ. Ἀρτι δὲ τῷ ἡλίῳ τὰς θερινὰς τροπὰς ἔχοντι, ἡ Ἑλλήσποντος ἡ Περσικὴ διαπερωσαμένη δυνάμεις αὖθις, εἰς ἓξ χιλιάδας ἐγγυτάτω τοῦ ἀριθμοῦ ἀναφέρουσα, λείαν Μυσῶν τε ἐκεῖθεν ἄγουσα ᾗ ἐς Βυζάντιον ἐπιπορδομένη πάντα ποιοῦντας, μηδὲν ἀμελήσασα, ἀνοήτως οὐ τὰ ἐς ποσὸν αὐθεντίας· ἀλλ' ἁμῶς πάντα κέρδος ἦναι λογιζομένη χρήματα. ἐπεὶ δὲ ξυὺ γε τῇ πάσῃ ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντι πλήθει τῇ αἰχμαλώτων καὶ τῇ λαφύρων ἐκείνων, φορὰ τῷ τῶν Βυζαντίου τειχῶν ἰόντες ἠνίσαντο, πολλὰς τὰς δεξιώσεις καὶ φιλοφροσύνης ἐξιοῦσαι φῶς τῆς βασιλίδος Ἄννης, μηδαμῇ τῷ φασιμόνων αἰδάνδαι βουλομένης, μηδ' εἴκοντ γοῦν τινα βραχὺ λαμβανόντας ὑποσοῦν τῶ μεγάλω πάθους ἐκείνῃ, * τῆς κοινῆς τῇ αἰχμαλώτων ἀραυγῆς, ᾗ μέχρι τῇ αἰθερίων ἀφίδων ἀναφερομένη, μιφοῦ πᾶσαν ἐξέπληττεν ἀκοὴν Βυζαντίων, καὶ πάντας ἠνάγκαζεν ἀφθαλμὸς ἀφίσει δακρύων πηγάς· ᾗ μάλιθ' ὅτι δίκλων ἁρμαθῶν ἀλύσεσι δεδεμένους ἐν τῷ τραχήλω, καμίζοντας τὰς ἀθλίας ὑπὸ βάρβαροι παρὰ τὰς τῆς πόλεως πύλας, συχναῖς ταῖς μάστιξιν ἤσσον, ἐπλήττον, ἐνίτρωσκον, πολυπλάστῳ φράσιος ἴνακα· ἐφ' οἷς ἀμήλιατος ἦμφι τὸ παράπαν αὐτὰ, ᾗ ὥσπερ ἐπεστυφώσα τοῖς γινομένοις. ἅπ γὰρ εἶμαι ἀλλήφυλος ὦσα, ἅμα τῇ τῆς γνώμης ἕξει σαληροτέραν ἐκ φύσεως ἰσχνείαν, πᾶσιν ὁμοίως ἤχθετο Ῥωμαίοις, ᾗ καπὶ πάσης ἀρδῆν ἐχώρει τύχης.

Ε. Ἐπεὶ δ' ἐκείνων ζητούντων τὰς ἐπὶ τὰς πολεμίους ἔξοπτας, ἅ ἡγεμόνας ἐσομένης τῆς ὁδοῦ ᾗ τῆς μάχης, τραπεζίτας Ῥωμαίων, πολλά τις ἐν * λογεῖα ᾗ πάσης, ᾗ * ὑδοὺς τῷ τῶν Βυζαντίου φρυκὰν ἀραίσεω φόντο τὰς ἐν ὅπλοις γενησαύτας παρόντας, ἀναρριφάντες, πάντα τε ἐξήσαν τὰ τῶν Βυζαντίου φράσεως μέχρι Σηλυβρίας, ἀμοῦ ἀποσάμβοι τῇ Κατακυζηνῷ, ἅ δῶρα φῶς ἐκείνου λαβόντες, ὑπόσα εἰκὸς, διεπεραιώθησαν οἴκαδε, μήτε μηδὲν ὧν χάριν ἐκλήθησαν, ᾗ πᾶν τοιοῦτον δράσαντες. ᾗ ταῦτα μὲν πῶς ἔχει ἅ ξύμπαν.

ς. Πρὸ γε μὴν ἅ ἑαυτοῦ πάτε, καὶ αὖθις τῶ Ὠρίωνος πὰς ἐπιτολὰς, ἤρξατο φαίνεσθαι Ζιφίας ἐν οὐρανῷ, περὶ ἅ κεφαλὴν τῆς Ἐλίκης τὰ πρῶτα· ἐκεῖθεν ἐπὶ ἅ ζωδιακὸν ὁσημέραι παίοντας ἅ πορείας, ἄχρι περὶ τὰ πέλη τῶ λέοντος, ἔπη καὶ τὰς ἡλίω πορείας ἔτυχε τοιαῦτα γίγνεσθαι, ἀμοῦ δηλοῦσι. καὶ ὅσοι Ῥωμαίων καὶ τοῦτο τοῖς πράγμασιν ἐδόξεσε ἄκρα πάνυ χρηστὸς οἰωνός.

III. At Imperatrix Anna, cum id quod actum erat ægre ferret, & quidquid ipsi inde affulserat abiecisset, alio se convertit, & muneribus quamprimum ad eos Satrapas, qui apud Philadelphiam versabantur, pinguioribus missis, Caras, Lydos, & Ionas convocavit, & quidquid lectorum ibi equitum Persarum esset. Atque interea ver effluxit. ANN. CHR. MCCCXLVI. Edit. Par. pag. 479. VER exit.

IV. Sole autem recensub æstivo solstitio Solstitium esse convertente, Persicæ illæ vires, qua sex ferme hominum millibus constabant, trajecto Hellesponto, Mysorum præda omnia inde Byzantium usque pervadendo effecere, nullo discrimine, utrinscunque ditionis essent ea quæ occurrebant, & eandem omnium luctificandi causa rationem habentes. Postquam autem omni numero majorem captivorum & manubiarum vim secum trahentes, pro muris Byzantinis consedere, ab Imperatrice Anna humanissime & perbenigne excepti sunt, nolente scilicet eorum quæ gerebantur sensum ullum accepere, ac ne minimam quidem misericordiam capiente magnæ illius cladis, & communis captivorum vociferationis, quæ ad cœli usque convexa ferebatur, & omnium ferme Byzantiorum aures feriebat, omnesque oculos cogebat lachrymarum fontibus scaturire; tum maxime quum catenis tanquam monilibus obtorto collo, miseros Barbari ad Urbis portas deducerent, & verberibus crebris ferirent, cæderent, vulnerarent, ut grandi deinde pecunia eos vænundarent. Hæc inter omnino illa immisericors manebat, & iis, quæ fierent, tanquam dulcibus frui videbatur. Nimirum peregrina cum esset, simulque animum a natura accepisset indolis durioris, omnibus pariter infensa erat Romanis, & in quoslibet, cujuscunque conditionis essent, grassabatur. vivum.

V. Sed cum illi Romanos milites dari sibi peterent, qui adversus hostes præituri, viæque & pugnæ duces extituri forent, & horum magna quædam esset penuria atque paucitas, ac ne quidem ad Byzantium tutandum satis futuri esse viderentur ii qui cum in armis erant, conversi retro omnia Selybriam usque Byzantii suburbia vastavere: atque ibi pace cum Cantacuzeno facta, muneribusque ab eo, quæ & quot par erat, acceptis, domum trajecere, nihil eorum, quorum causa accersiti erant, sed alia plane exequuti. Et hæc quidem in hunc modum gesta sunt.

VI. Anno superiore, in ipso Orionis ortu, cœperat Cometes ensis specie in cælo apparere, circa Helices caput primo, atque inde ad Zodiacum quotidie iter flectere, donec ad Leonis posteriorem partem accederet, ubi & sol ipse tum versabatur, ibique evanescere. Et esse illud quoque visum est minime fastum rei Romanæ augurium. pag. 480.

* Fort. τῇ τῆς πόλεως

* Legendum αἱ ὁδοὶ

ANN. CHR. MCCCXLVI.

CAPUT VI.

I. Nobiles Genua exacti, classe instructa, Chium improviso adoriuntur. Chii se & mœnia sua strenue defendunt. II. Commeatu intercluſi, dedunt se hostibus. Idem & Phocæenses faciunt. III. Phaceolatus Imperatorias triremes armat. Duas Latinorum naves capit. Galatæi ea re offensi, ab advehendo frumento statim abstinent. Receptis rebus suis, redeunt in gratiam cum Byzantiis. IV. Phaceolatum minis terrent: qui idcirco stipatores circa se habere cogitur.

*De quo sup. lib. XXIII. cap. VIII. fol. 2.

I. INTERIM Latini, qui Tusi* illius nori Ducis edicto Genua exacti fuerant, eo quod tyrannico esset (ut diximus) ingenio, cum & opibus & dignitate multum a vulgo distarent, indecorum & ignavi aolimi esse duxere, vitam errabundam tandiu trahere, urbe & domo carentes. Instructis itaque triginta ferme triremibus, ad infalam Chium repente appulerunt. Neque hujus classis accessum Chii ullo modo præsentire. Alioqui rerum necessariarum uberiori copia in urbem invecta, expugnatu difficiles, aut potius omnino hostibus inexpugnabiles extitissent. Nec dubium. Etenim quandiu ad pellendam famem ea habuere, quæ fors obtulisset, hosti confidentius resistebant, crebrisque extra portas eruptionibus factis, multos Latinorum & vulnerabant & occidebant.

II. At cum nbsidio terra pariter & mari in longius traheretur, omnisque inde spes intercluſa esset externorum commeatuum, & cujuscunque armorum auxilii; eos necessaria quæque deficiebant; obrepensque intus fames grassabatur, animasque & corpora simul flagellando, atque ad extremam inopiam redigendo, absumebat. Omni itaque ipe abjecta, dedunt se hostibus Chii ex pactione. Sed & Phocæenses, maritimam Joniæ oram accolentes, in eandem calamitatem inciderunt, hostium classe post ÆSTAS exit. Chium captam ad eos statim appulsa. Hæc dum gererentur, æstas effluxit.

AUTUMNUS. III. Insequuto autumno, Imperatorlis triremibus hostructis, Phaceolatus Chios ulturus in altum defertur: vir admodum di- Edit. Paris. ves; non tamen illustris; ejusdem videli- pag. 481. cet conditionis, cujus antea Apocaucus: ut idem strenuus, & quibuscunque negotiis tractandis natus. Hic Ægæi maris fauces prætervectus, solventem e portu offendit unam ex hostilibus triremibus; item maximam ex eadem gente navim onerariam, ante Tenedium portum jactis anchoris fluctuantem. Arma arripit: navale prælium conserit; & multis hostium occisis, nonnullis etiam suorum amissis, utramque comprehendit. Id sibi probro simul & damno esse arbitrati Galatæi, statim ab frumento Byzantium advehendo abstinent, haud ignari non aliunde Byzantis istiusmodi mercem advenire; sed penes se esse, ot aut illi facilem victum pararent, aut fame mori periclitarentur. Quin & alia insuper gravia minabantur. Quæ cum atrocinra essent, quam ut ferre possent Byzantii, idciren naves se iis reddituros promisere, damnumque omne dissoluturos, quodcunque illi sive in

A Α. Τοῖς δ' ἐκ Γενούας ὑπὸ Τάζῳ τῷ νίῳ δουκὸς ἐξωθεῖσιν ἐκείνοις Δατίνοις, ἥ τε ἦθος τυραννικώτερον, ὡς εἰράκαμεν, ἐποιεῖτο πλήτην τε δόξῃ τῇ πολλῶν διαφέρειν ἐνόμῳ, ἄδοξόν τε καὶ ἀγενὲς εἶδεαι, πλανήτην ἐπὶ μακρὸν ὑποτρέβειν βίον τρέβειν, ἀπόλιδάς τε καὶ ἀνέστιος. ὅθεν τεσσαράκοντα ἐγγύς πω τελέσαντα, ἐς Χίον τὴν νῆσον ἐξαίφνης καπέπλευσαν, μεθαμὰ τῇ Χίων τὸν τοῦτον προσγενόμενον ἐπίπλουν. ἦ γὰρ ἂν ἐς τὸ δεξιλίστερον ἐκκομισάμενοι πάντ' ἂν δεια, δυσάλωτοί πως, ἢ μᾶλλον ἀνάλωτοι τοπαράπαν ὄντες ἐτύγχανον. ὅλλοι δέ, καὶ γὰρ ἕως τὰ προσυχόντα σφίσιν ἐκὼν εἰς ἀποτροπὴν τῶν λιμῶν, θαῤῥαλεώτερον τοῖς πολεμίοις ἀνθίσαντο, ἐ συχνὰ τῶν πυλῶν ἐκπεσθέοντες, συχνὺς τῶν Λατίνων ἐτιτρωσκόν τε καὶ ἔκτεινον.

B Β. Τῆς δὲ πολιορκίας ἐκτοπομένης διὰ γῆς καὶ θαλάττης, καὶ πάσης ἐντεῦθεν ἀποκλειόμενοι ἐξωθεν σιτοπομπίας, ἐ πάσης ὅπλων ἐπικυρίας, τά τε χρειώδη πάντα ἐκέλιπε, ἐ ὁ λιμὸς ὑφίρων ἐπὶς, ὠδραποδίζετό τε, καὶ ψυχὰς ὁμοῦ τοὺς σώμασιν ἐδαπάνα, μαςίζων τε καὶ περιλαμῶν ἐς τὸ ἀμέτρητον. ὅθεν ἀπογνόντες οἱ Χίοι, παρέδοσαν ἑαυτὺς ὑποσπόνδους τοῖς πολεμίοις: τῶ δὲ πόνῳ δυσχήματος ἔργον καὶ Φωκαεῖς, οἱ πρὸς τῇ παραλίᾳ τῆς Ἰωνίας οἰκοῦντες, C γυγόνωται, ἀκπαλδοάντων σφίσι τῇ πολεμίων ἀθρόως μετὰ τῶν Χίων ἄλωσιν. καὶ τὸ θέρος ἐν τούτοις ἐπλάσθη.

Γ. Φθινοπώρου δ' ἐπιγενομένου, βασιλικὰς τριήρεις ἀπεσκεύασεν ὁ Φατεωλάτης, εἰς ἐκδίωσιν δὴ τῶν Χίων ἐξέπλευσε, τῇ πάνυ μὲν πλοίων ὑπάρχων, τύχης δ' ὅμως οὐ εὐόδου, ἀλλ' ὀπίσω καὶ αὖθις ὁ Ἀποκαυκος· δρασμεῖς δ' ὕμας, καὶ δεινὸς ὁμιλῆσαι ποικίλος πράγμασιν. ἐπεὶ τοίνυν παραπλέων τὸν τῶ Λίγαίου αὐχένα, τριήρους μιᾶς ἀπαγομένης πολεμίας ἐπιτυχὼν, καὶ ἅμα μεγίστης ὁλκάδος ὁμοθυῆς, πρὸ τῶ Τενεδίου λιμένος ἐπ' ἀγκυρῶν σαλευούσης, ὁπλισάμενος διεναυμάχησέ τε, ἐ εἷλε ἄμφω, πολλῶν μὲν τῇ πολεμίων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ κτεινας, ἔτι δ' ὧς καὶ αὐτὸς τῇ οἰκείων ἀποβαλών· τῶν αἰχμῶν τε καὶ ζημίαν τρῶν αὐτῶν οἱ ἐκ τῆς Γαλάτα νομίσαντες, ἐπίχρον ἐκ ἐκεῖθεν ἐς Βυζάντιον σιτοπομπίαν δ' ὅθεν, ἐκ ἄλλοθέν ποθεν ὧναι ἐκ τοιάνδε τῆς Βυζαντίοις ἐμπορίαν εἰδέναι, ἃ παρὰ σφίσι κεῖθαι, οὐ τε ἔχειν ἐκ ζῆν, καὶ λιμῷ ἀβαινδωδέσιν τεθνᾶναι. εἰ μὲν ἀλλ' ἐνὶ τόποις καὶ ἔπρα προσενεγκεῖν ἐπείλουν δυνά. ὧν ἐ φέρειν τὸ βίαιον οἱ Βυζάντιοι δικαίμενοι, πᾶς τε ναῦς ἐπαγγέλλεσθαι ἀποδοῦναι, καὶ

πᾶσαν συντείνει ζημίαν, ὁπόσα τῷ πραγμάτων ἴσ τε τῇ ναυμαχίᾳ ἢ μᾶ ἢ ναυμαχίαν ἐτίθεντο. Ἐ ἐπὶ τύποις αἱ τοιαῦναι φρίβησαν σποδαί.

Δ. Ην δ' ὅμως περιδινὸς ὁ Φακιωλάτος, ἢ φόβοις μάλα συμπλεκόμενος μακροῖς, ἀπειλὰς κατ' αὐτῦ διακηρυττόντων συχνὰ τῷ Λατίνων τὰς παλαμαιοπάτας· ὡς ἀναγκαδίπτα φροῦδα περὶ αὐτον ἔχων ὁπλιτιλῶ, ὁπότε ὡς οἰκίας ἐξίοιμι βούλοιτο, ἢ ὁπόσους ἢ ἔτοι τὰς περιπάτους ποιοῖτο, ἢ ταῦτα μὲν ἦτον ἐχε τὸν τρόπον· ἢ τὸ φθονέπορον ἐς τύπος ἐπλάτυνε.

prælio ſive poſt prælium ipſis fuiſſent. His conditionibus in concordiam reditum eſt. ANN. CHR. MCCCXLVI.

IV. Erat tamen Phaceolatus multum anxius, & graviſſimo metu tenebatur, diriſſima quæque ei Latinos identidem denuntiantibus; ita ut ille, præſidii cauſa, milites circa ſe habere cogeretur, quandocunque domo velles exire, quotieſque & quacunque ambularet. Et hæc quidem ita ſe habuerunt: atque in his exiit Autumnus. AUTUMNUS exit.

CAPUT VII.

I. Auguſta implacabilis, Patriarcham dignitate ſpoliare ſtatuit, idque per Palamitas, ob reſciſſum Tomum illi infenſos. II. Palamam jampridem carcere incluſerat. Quaſnam ob cauſas. Eodem adverſus Patriarcham adjutore utitur. III. Magnæ inde rixæ & dogmaticæ altercationes. IV. Gregoras Patriarcham inter & Palamam arbiter conſtitutus. V. Novas opiniones damnat. Auguſtam offendit. Sententiam ſcripto tradere jubetur. VI. Ea occaſione data, novos doctores refellit. Gregorii Nazianzeni verba opponit: item Baſilii Magni. VII. Non adeo reprehendendus, quod victoriam de adverſariis non reportaverit. VIII. Immo conſtantiæ & religionis ergo laudandus. IX. Exulaturus fortaſſe, niſi Cantacuzenus Byzantium interea cepiſſet.

A. ΗΡΕΜΕΙΝ δ' ὐκ ἐᾶῶ ὑδαμᾶ τῆς ὀργῆς ἰκείνης τὸν βασιλίδα, ὐδ' ἐφ' ᾧ χρόνῳ μαλάττειν ἐπειρᾶτο σβεννύειν τὸν φλόγα, ὧν ἢ τὸ πατριάρχᾳ βυλὴ πρὸς τὸν ἰκείνης ἀνῆφε ψυχὸν, παραινοῦντος, ἢ πείθειν (ὡς ἔφηται πρὸ βραχέος) ἐπιχειροῦντος, ἀπέσαθαι Καντακυζηνῦ, ἐ βιβαίαν ὡρίωλον σωθῆθαι, πρὶν ἰς ἐκατὸν ὁλίθρια τὰ Ρωμαίων ἐλπιῶθῆναι πράγματα, ἰκείνου μὲν ὑπεισιόντων αὐξομένα, ἡμῶν δ' ὑπορρέοντων ἤσυχῆ ἢ μαραινομένων ἀεί, ἢ ἰς τὸ μὴ εἶναι κινδυνώδοντων ἀρδῆν χωρεῖν. τούτῳ τοι ἢ μελέτας ἦθρεζεν ἐν τῇ ψυχῇ συχνὰς ἐπὶ συχνᾶς, ἢ ἄλλας ἄλλως ἐπιῶθεν ἐπ' ἄλλας, περὶ τὸ πῶς ἢ τίνι τρόπῳ ῥᾷστα καθελεῖ τὸ θρόνου ἢ πατριάρχου· ἢ ὧν ὑδεμίαν ἦβ' ἄλλων ἄριστ' ἀνευρίσκειν, ἢ τὰς περὶ ἢ Παλαμᾶν οἰκειώσαθαί τε, ἢ σφᾶς κατ' ἰκείνου λαμπρῶς ἰς τὸ κρατιστύρου ἀνθοπλίσαι, πολλῷ ἐκ πολλῷ κατ' ἰκείνου τρίφοντας ἐν τῇ ψυχῇ τλὶ βλάπτουσαν ὁρμλῶ, ἦβ τλὶ τὸ τόμε καπάλυσιν.

B. Επεὶ δ' ἔτυχεν ἐν μιᾷ τῇ ἐπὶς βασιλείων εἰρατῇ δέσμιον ἐκ πολλᾶ κατίχουσα Παλαμᾶν, ὡς μὲν ἅμεινα οἴεθαι ὧν, ἦβ τλὼ ἰς Καντακυζηνὸν ἰκείνου φιλίαν· ὡς δὲ τὰ περὶς ἰκείνους ἅμα ἢ τοῦ υἱέως ἰδίλῳ πιμπθέντα βασιλικῶς ἐσφραγισμένα γράμματα πρὸς τὸν ἐν τῇ Αθῳ τῇ ὄρει μοναζόντας ἄνδρας, ἦβ τλὼ τῇ δογμάτων καινοτομίαν, ὧν ἰς τλὼ τῶ Θεῶ παρανεύοντων ἀπὸς ἐκκλησίαν, κινεῖσος ἢ ζᾶλος ἐπλήρωσε πάντλω μανῆς. πρὸς ἅπαν ἤδη ἢ γνώμλω πεπρωμένως μετήνεγκε τὸ ἀντίπαλον, ἢ συναρχῷ κατὰ ἢ πατριάρχε κέχρηται πάτῳ, ἢ πᾶσα ἀμέτεκτα πάτῳ χαλίζεται, τλὼ τε περὶ τὰ δόγματα γνώμλω ἰκείνου κυρῶσα, ἢ ταῖς ἰκείνου λαμπρᾶς ἀγομένη βυλαῖς, καθάπερ ὁλκάδος ἱστίον, ὁπότε βίαιός τις ἢ ῥαγδαῖος ἀνέμε καταῤῥάσσει δρόμος, ἄνωθεν πόθεν ἐξ ἀρκτικῶν ἀκρωτήρων καταῤῥαγείς.

I. ΑΤ Imperatricis ire nuſquam quieſcebat, nec leniebatur ullo modo aut tandem aliquando extinguebatur flamma illa, quam ejus animo ſubdiderat conſilium a Patriarcha datum; qui, ut modo diximus, monuerat & perſuadere illi conatus erat, ut cum Cantacuzeno rediret in gratiam, ac pacem firmam faceret, antequam res Romanæ ſalus in extremum adduceretur, illo quidem multum jovaleſcente, nobis autem ſenſim dilabentibus, & quotidie fatiſcentibus magis, & ad nihilum prorſus redigi periclitantibus. Ea propter novas illa ſubinde artes animo verſare, alia atque alia agitare conſilia, enceps quo pacto & qua ratione Patriarcham pontificali ſede dejicere facillime poſſet. Nihil porro ex omnibus efficacius ei occurrebat, quam ſi ſibi Palamæ ſectatores adjungeret, eoſque adverſus Patriarcham majori robore palam armaret, multam jampridem in eum alentes animo malevolentiam, propter Tomi ſui damnationem. *Edit. Pariſ. pag. 482.*

II. Cum igitur Palamam vinctum in quodam Palatii carcere teneret jamdudum, eo quod, ut mihi quidem videbatur, ſtudioſus eſſet ille Cantacuzeni; ut autem eæ litteræ declarant, quæ ſigillo Imperatorio munitæ, ab ea & ejus filio ad Montis Athos Monachos miſſæ ſunt, propter nova dogmata, quæ ille in Dei Eccleſiam invexerat, turbarum exinde plenam tempeſtatumque maximarum; animum aperte ſuum tranſtulit ad cõtrariam omnino ſententiam, eoque edverſus Patriarcham adjutore uſa eſt, & omnem ipſi favorem indulſit; ita ut & ejus de Theologia opiniones confirmaret, & ipſius conſiliis palam regeretur; tanquam velum in navi, eum ab extrema Arctο ventus alicunde erumpens violentus rapidiſque incurrit.

ANN. CHR. MCCCXLVII

III. Itaque, quaſi urbis portæ nunc demum hoſtibus publice patefactæ, inſani dogmatum & inſtitutorum fluctus effuſe irrumpebant, & impunitatem rurſum habebant nova opinionum commenta; ac rotam Urbem tumultus pervagabatur, reclamantibus epiſcopis & ſacerdotibus, & quicunque ſapientiam animo altius infixam ſroebantur; pugnæque hinc & continuæ altercationes ultro citroque exoriebantur: improbitatis autem inſolentia caput altius erectum attollebat.

IV. Hæc cum ita ſe haberent, multum ſilentium meum Imperatrici dubitationem afferebat, eratque illi propoſitum, ut quid ſentirem exploraret. Quamobrem me, tamerſi nollem, denuo accerſit, ut in iis litibus, quas de Palama cum Patriarcha habebat, judex eſſem & quaſi norma quædam: duorum illa alterum facere in animo habens: ſi quidem adverſus Patriarcham cum illa conſpiratem, tam or ego propiriam ipſam experiter, & Imperatoriis beneficiis cumulaſſet perquam honorificis; ſin minus, ut propter Gallum illum in me olim concepta ira, & temporis lapſu jam obſoleta, hodie ſuſcitaretur; quam illa jampridem, velut aram animi penetralibus infixam, religioſe ſervabat; omni denique in me acerbitatis genere læviretur.

Edit. Pariſ. pag. 483.

V. Præſentem itaq; ſedentemque allocuta me, & mollioribus verbis initio mecum uſa, novas illas Palamæ opiniones protulit. Mox ubi repugnantes nos offendit, & majorum præſcriptis inſtitutiſque pertinaciter inhærentes, iſſque omnibus præceptis, quæ Synodis tradita eſſent & ſcripta extarent, ſimulque illa Divi Pauli verba proferentes, jubentis eum anathema eſſe, qui præterquam ipſe docuiſſet, evangelizaturus foret, etiamſi cœleſtium Angelorum unus is eſſet; nec enim officii noſtri eſſe, aliud quidquam Deo anteferre; perinde quippe illud ſit, ac ſi quis ſiniſtra manu dextram amputare cupiat; ſed omnibus infra habitis, in eum ſolum intueri oportere; tam vero illa in me efferari viſa eſt, & multam iram parturire; idque eo maxime, quod qui affidebant ei accinerent, & immodica adulatione applauderent. Idcirco * *male*, Græc. *Dimittinque* * *ſuperbe*, *addunque haud mollia juſſa*, meam ut ſententiam confeſtim ſcripto traderem effagitans, quo poſſent firmius contradicere ii qui cum ea ſentirent.

VI. Atque illud videlicet neceſſitatis fuit, quod & meipſum ad contradicendum impulſi, cum obvios quoſque, ut religionis ſibi traditæ fundamentis inſiſterent magno animo nonnunquam & alicubi horrarer, atque ut ne puncto quidem tenus ad eas, quæ tum gliſcebant, opinionum novitates declinarent, ſed ut Evangelicas & Apoſtolicas admonitiones ſeminileerentur, & quæ magnus Theologiæ doctor Gregorius differuit, cum in ſimilia religionis tempora incidiſſet. Nos (inquit) cum „ accuratam Spiritus diligentiam ad quemlibet apicem ad quamlibet virgulam trahamus, nunquam dederimus (neque enim „ fas eſt) vel in minimis actis recenſendis, „ eorumque memoria ad preſens uſque tempus conſervanda, temere elaborâſſe eos „ qui ſcripſerunt; ſed eo ut nos haberemus „ monimenta & documenta, quibus in ſimilium rerum tractatione, ſi unquam incideret occaſio, uteremur: ita ut præterita ὁμοίας ἐμπεπτωκὼς περιστάσεις τῆς ἐκκλησίας, διέξιοιεν * ἡμῖν (λέγων) οἱ καὶ μέχρι τ τυχόντος κεφαλαίας καὶ γραμμῆς τὰ πεδήματα τ ἀκριβείαν ἔλαττες, ὑποτε διέξιμθα) ἃ δ' ὅσ- ον (ὑδὲ πᾶς ἐλαχίστας σφᾶξεις εἶνα σπουδαδῶσαι τοῖς ἀναγράψασι, καὶ μέχρι τ παρόντος μνήμη ἀξιωθῆναι· ἀλλ' ἵν ἡμῖν ἔχωμεν ὑπομνήματα καὶ παιδεύματα τῆς τῷ ὁμοίων, ὧ

A Γ. Διόπερ, ὥσπερ πύλης πόλεως ἀνοιχθείσης ἤδη πᾶς πολεμίοις πανδημεὶ, δογμάτων τε νόμων ἀνάδην εἰσεχέοντο κλύδωνες, καὶ παῤῥησίαν αὖθις εἶχον εἰσαγωγαὶ καινοφωνιῶν, καὶ ὄχλοις ἀνὰ πᾶσαν ἰφοίτα τὴν πόλιν, ἀντιθεγγομένων ἐπισκόπων καὶ ἱερέων, καὶ ὅσοι βαθείας ἐκ φρενὸς ἐκαρπούντο τὰς τῆς σοφίας αὐλακας. Ἐ μάχαι διὰ τοῦτο καὶ ἔριδες ἀνεῤῥοῦντο συνεχεῖς κατ' ἀλλήλων καὶ δι' ἀλλήλων. καὶ ἡ ὑπερφρόνησις τῆς κακίας ἐπὶ μέγιστον ὕψος ἀνῆγε τὴν κεφαλήν.

Δ. Τούτων δ' ὄντων ἐχόντων, πολλὰ περὶ τῆς ἐμῆς σιωπῆς ἡ βασιλὶς ὑπέρχε ἀμφισβητοῦσα, καὶ τὰς ἐμὰς ἐκ μελέτης ἐπειρᾶτο πειρᾶσαι γνώμας. B καί με Ἐ μὴ βουλόμενον αὐθις κρίτην προσκαλεῖται, καὶ οἷόν τινα γνώμονα τ αὐτῆς τε καὶ τ πατριάρχου περὶ τ Παλαμᾶ φιλονικιῶν. δυοῖν δὲ θατέρου πειρωμένη. εἰ μὲν ἐκ ὁμόφρων ἐκείνῳ κρθείη τ πατριάρχῃ γνοείμην, ἵλεών τε ταύτης τυχεῖν, καὶ βασιλικῶν ἐπιλελαυκέναι χαρίτων, μακρὸν τὸ φιλότιμον κεκτημένον· εἰ δ' ἄλλως, ἀναπεισθεῖσαν καὶ τῷ τῆς χόλου παροξύνειν ἤδη καὶ τ Γαλάτην ἐκείνου μᾶλλον· ὡς πάλαι καθάπερ βαρὺν ἐγκαθιδρύσασα τοῖς τῆς ψυχῆς συνιστῶσι θαλάμοις, καὶ πάνυ ὀμῶ τὰ χαλεπώτατα καθ' ἡμῶν διδράκοιεν.

E. Προσελκυσθεῖσα οὖν καθίσαντας φροντ C πᾶσα, καὶ ἀπαλωτέρας τὰ φωνὰ φῆς ἡμᾶς χρησαμένη τοῖς λόγοις, ὡς τ Παλαμᾶ φρονοῦμεν καινοφωνίας. καὶ ἐπειδὴ πειθομένης ἐκ ἔφερεν, ἀλλ' ἐχυρῶς τῷ πατρίων ἀντεχομένης ὁρων καὶ νόμων, καὶ ὅσα τῷ συνοδικῶν εἰσὶ παραδόσεων ἔγγραφα παραγγέλματα, καὶ ἅμα ἀκούσα τ Θεοῦ φοιτήσαντος Παύλου· * εἰ τις εὐαγγελίζοιτο (λέγον- * *Paulus ad* τος) ὑτερόφεμα τ ἐκείνου διδασκαλίας, εἶναι ἀνά- *Galatas c.* θεμα, κἂν ᾖ τῷ ὑρανίων τις ἀγγέλων. μηδὲ γὰρ εἶναι πρὸς ἡμῶν, ἄλλό τι Θεῦ φοτιμᾶν· (παραπλήσιον γὰρ ἂν εἴη τινί, ὥσπερ ἂν εἴ τις τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν ἐβούλετο) ἀλλὰ πάντα κατὰ ῥᾳστώνης, πρὸς αὐτὸ μόνον βλέπων, ἀγεμαίνουσα ἤδη καθ' ἡμῶν ὡρᾶτο, καὶ πολιὰ ὠδίνουσα τ θυμόν, Ἐ μᾶλλον ὅτι τὰς παρακαθημένης ὑπηχοῦσας ὄχε, Ἐ σφόδρα ἐπιτροπὰς κολακικώτερον τρόπον. διὸ δὴ * καπὼς μὲν * *Homeri* ἀφίει, ἀραπρὼν δ' ἐπὶ μῦθον ἐτέλλεν, ἔγγραφον τῷ ἰμῷ ἀπαιτοῦσα γνώμῳ ἐν τῇ αὐτίκα, ὡς ἂν βεβαιότερον ἀντιλέγειν ἔχοιεν οἱ παῖνης ὁμόφρονες.

Γ. Καὶ τοῦτ' ἐξὶν, ὃ δὴ τῷ ἰμῷ πως ἀνάγκας ἴσως ἀντιῤῥύσιον λώγκε γλῶττων, ἐνίοτε δὴ ἐναχῶ μᾶλλον τι σφόδρα γοναίως ἐπὶ τῇ θυμελίᾳ τ διδομένης δόσεβείας ἴσαθαι παραινοῦντος τὰς προσόντας, καὶ μηδ' ἄχρι στιμῆς ταῖς πικαῦτ' ἐπιπολαζούσαις καινοφωνίαις ὀγκλίνειν, μεμνημένους τῆ ἐναγγελικῶν τε καὶ ἀποστολικῶν παραινέσεων· καὶ ἕως ὁ μέγας ἐν Θεολόγῳ Γρηγόριος, ὡς πὰς *Gregor.* ὁμοίας ἐμπεπτωκὼς περιστάσεις τῆς ἐκκλησίας, διέξιοιεν * ἡμῖν (λέγων) οἱ καὶ μέχρι τ *Nazianz.* τυχόντος κεφαλαίας καὶ γραμμῆς τὰ πεδήματα τ ἀκριβείαν ἔλαττες, ὑποτε διέξιμθα) ἃ δ' ὅσον *Orat.* ον (ὑδὲ πᾶς ἐλαχίστας σφάξεις εἶνα σπουδαδῶσαι τοῖς ἀναγράψασι, καὶ μέχρι τ παρόντος μνήμη ἀξιωθῆναι· ἀλλ' ἵν ἡμῖν ἔχωμεν ὑπομνήματα καὶ παιδεύματα τῆς τῷ ὁμοίων, ὧ

ποτε συμπίσει καιρὸς, ἡμισείλως. ὅστε τὰ μὲν φεύγειν, τὰ δ' αἱρεῖσθαι, οἷον καιόσι τισὶ ἢ τύποις, τοῖς φιλαβύστοις ἐπόμβοις παραδείγμασι. ἢ ἅπερ ὁμοίως ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ περὶ πίστεως ἐν φασκει λόγῳ, * φείδεσθαι παραινῶν καὶ τῆς ὀνομάτων ἁρμαίων ἐκείνων, ἃ λέξεσι μὲν ἐν ἐμφέρεται τῇ θείᾳ γραφῇ, διάνοιαν γε μὴν αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἐγκειμένην τῇ γραφῇ ἐξεσώζει.

* Basilius Magnus Or. de Fide.

Ζ. Ὥσπερ δ' ἐ πάντοτε ῥᾴδιον εἶναι δοκεῖ δύνασθαι σωφρόνως ἀσφαλῶς τὸ δίκαιον, εἰ τις ἐν λιμένι καὶ γαλήνῃ καθήμενος ἡσυχῇ, τῇ ἐν πελάγει χειμῶνος καὶ κλύδωνι σφοδρῷ ἀγῶνος ἀγγείος τὰς πόνους ἐξεπίζων ἐθέλοι, ὡδ' ἂν τὸ βίαιον τῶν χειμερίου ψύχους, εἴ τις ἄρα θέρους βούλοιτο κρίνειν ὀπόσον ἢ ὅσον. ὅπου δ' εἰ τις ἀγώνων τοιούτων ἄπειρος ὢν, ἔπειτ' ἐξ ἡσυχίας ἁρμόμενος, κρίνει τοὺς ἀγῶσι μακροῖς ἐναθλοῦντας ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. προχείρου δὲ ἔχει πρὸς λοιδορίας τὴν γλῶτταν, ὅτι μὲ πέπεικέ τις δρᾶν καὶ λέγειν, μηδὲ τὸ πᾶν τῆς νίκης ἐξεέργασαι. πρὸς τὴν παροῦσαν ἡσυχίαν, καὶ οἱ πρὸς τὴν τότε βίαν παραμετρῶν τῇ φραγμάτων καὶ λόγων τὰ πλὴ, ὡς ἔοικεν· ἐκ εἰδέναι δυνάμενος, ὡς ἐ τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν ἢ δύναμιν ἀγῶνος καὶ ἡσυχίας καιρὸς, ἢ χειμῶνος ἢ θέρους, ἢ πρὸς γε ὁτιλιμένος ἢ διακοντίου κλύδωνος. ἕδηλον δὲ ὅπου τοῖς ἴλοις, ὡς ἀμοιβομένης τῆς τῇ ἀγώνων ὥρας, σωφαιρόνται καὶ ἡ τῆς Χαιβάσεως ἀσεβῆς μαρτυρία, ἢ τὰ προσῆκον τοῖς φράγμασι δίκαιον. ἐ δ' αὖτις μοι δοκεῖ καὶ τὰ τερατώδη τὰς πάλαι τῆς ἀληθείας μάρτυρας ἀναιρῶν, ὅτι πάντα ἢ ἐ ἀθλήσεως ἀνύσιμος δίκαιον, ὅτε πανταπασι τὰς τυράννους, ὅτι μὴ πείσαντες ἐκ ἀνέλοιτο τὰς σφῶν αὐτῶν ψυχάς, ὧδέ τε παρόντος βιαίως ἐξένεγκαν βίον. τόπον δ' ἄπας ἔχόντων, οὐκοῦν οὐδ' ὁμοίδοξίας ὑπόθεσιν ἡγεῖσθαι δίκαιον, ὅτι καλῶς εἰπὼν, ἴκνεται πίστεως τὸ τῆς γνώμης ἐκείνης ἀντίθετον· ἀλλ' ἐκείνῃ μᾶλλον μιμεῖσθαι δίκαιον, ὅτι μὴ καλῶς εἰπόντι, ἴκνεται πίστεως ἀ τὸ μὲν λόγῳ ἐγὼ κύριος· τῇ δὲ πράξεως, ἢ διανοίας χείρ. πάσης δ' ὑπέρτερον λοιδορίας τίθεσι, τὸ μὴ κατὰ γνώμην ἅμα καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον φερομένην ὁρμὴν ἁπάντων. ἢ δὲ πυῤῥ ἐναλλαγὴν κατὰ τῆς τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν ἢ τῆς νίκης παραινῶ λόγος· ἀλλ' ἡμέρᾳ τε ἴδια, καὶ πρέποντας γλώττης ἀγαθὰς αὐτοῖς προσίνας.

Vide lib. xii. supra, cap. 6. ſ. 4.

Η. Οὐ μέμφεσθαι τύπτω, ὅτε μὲ θαυμάζειν ἄξιον μᾶλλον, ὅτι παρὸν ἡμῖν ἐν τῷ ῥᾴστῃ στηγνοτῆτος βασιλικὴν ἀμέτρητον φέρεσθαι, μακρὸν τὸ φιλότιμον τῆς χαίτας ὑπεχομένοις, ὅτε κλονημένου διάνοια ἐκπεσάμενα, καὶ ἅμα τῆς ὕρων τῆς εἰς διομένης ἐς τὰ χρήσιμα τάξεως ἔνδον ἐμείναμεν, ἀκράτων σωφρόντες τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς. οὐ δὲ τοῦτον ἀνθρώπους ἀρίστων ἐκείναμεν δεῖν; ὅστε τῇ ἀδίλων ἐκόπτῃ θεῷ. νῦ μὲν δὴ τὰ ἁρμένων ἐς νίκας καθίσαται μάρτυρας μόνον, ὃς καὶ παρὰ λογίσασθαι ἔξεστι ἑκάστοις, εἴ τις τοῖς ἢ κακὰς καρποὺς τοῖς ἢ ἀρετὰς ὑποτίθησι κρίνασι τὰ καὶ χρόνου. Θεὸς δ' ἐν αὐτοῖς πρὸ τῇ ἔργων τοῖς τῆς καρδίας ἐτάζων ἐρίδες τὰ τῆς ἐξετάσεως ἔχει, καὶ τὸ βῆμα τῆς δίκης ἐν αὐταῖς συγκρατεῖ τῇ λογισμῶν ταῖς ἀρχαῖς. ἔνθα χώρου μὲν ἔχει χάμα καὶ χῶμα καλύπτειν, εἴτι κακίας ἐκεῖ παρεφίεται βάλοιτο βλάσημα.

Θ. Τόπον δ' ἄπο συμβεβυκότων, οἷοι λοιπὸν καθημένοις, ἢ καταληφθεῖσαι ὑμῶν ἐξο-

ANN. CHR. MCCCXLVII

exempla tanquam regulas & archetypos nobis proponendo, hæc quidem fugeremus, illa vero eligeremus: & quæ pariter Magnus Baſilius diſputavit, in ea quam de Fide ſcripſit oratione: parcendum monens iis quoque nominibus & verbis, quæ in ſacra Scriptura diſſerte quidem & expreſſe nnn exarant, vim autem eam ipſam retinent, quæ Scripturæ ineſt.

VII. Quemadmodum autem non omnino videtur ille ſanum facere poſſe judicium, qui, cum in portu ac tranquillitate ipſe placide ſedeat, eorum labores velit expendere, qui pelagi fluctibus & ſæviſſimis ventis conflictentur, nec de hyberni frigoris vi, is qui velit, quæ & quanta ſit, æſtivo tempore judicare; ita nec ille, qui ejuſmodi certaminum expers antehac, ex ipſo mox tranquillitatis ſinu prodeat, judicaturus de iis, qui labores pro veritate maximos pertulerint. Eſt enim illius lingua ad criminandum prona, eo quod agendo dicendoque non perſuaſeris, nec plenam victoriam reportaveris. Nimirum ille præſenti tranquillitate, non illorum temporum iniquitate, factorum dictorumque eaſtus metitur; nec poteſt intelligere, non eandem eſſe rationem & opportunitatem certaminis & placidæ quietis, hyemis & æſtatis, portus denique & ſævientium pelagi fluctuum. Enim vero proſus manifeſtum eſt, mutata contentionum tempore, incorruptum quoque de eventu teſtimonium & conveniens rebus judicium tolli. Idem certe (ut mihi videtur) illis martyribus, qui veritatis teſtimonium olim perhibuerunt, coronam eo detraxerit, quod eum ſi totam patientiæ canticulum conſeciſſent, nec tyrannos ad credendum compulerint, nec iis incredulis caput præciderint, nec vitam violento fato ademerint. Hæc cum ita ſe habeant, nec me æquum eſt reprehenſione dignum videri, quod quæ recte dixerim, ea illi, quę contrarium ſentiebat, non perſuaſerim vera eſſe: ſed illi potius ſuccenſendum eſt, quod mihi recte dicenti haudquaquam credideriit. Nam dicendi quidem poteſtas penes me eſt; facta ipſis pendent ea manu præpotenti. Ego verò ab omni longe reprehenſione abſum, quatenus non ſuccеſſit mihi ex ſententia, nec prout animo ad optima propenſo cupiebam. Non enim, ut veritatis hoſtes pugnis impetamus, pacis ratio ſuadet; ſed ut blandis moribus & mitibus alloquiis eos ambiamus.

Edit. Pariſ. pag. 484.

pag. 485.

VIII. Non eſt igitur criminandi, ſed admirandi potius locus, quod cum ex facili poſſemus ſolo ſilentio Imperatoriam benevolentiam redimere, præmia magnifica proponentem, tamen & mentem immotam retinuimus, & ſimul intra conſueti officii limites perſtitimus incorrupta animi moderatione. Placendum enim exiſtimavimus non tam hominibus, quam Deo, qui occulta perſpicit. Illi quippe teſtes exiſtunt eorum dentaxat quæ palam fiunt, & aliquando poſſunt decipi, ſi qui fructum improbitatis obvolvant ſpecie & colore virtutis. Deus vero illis ipſis, qui actiones antecedant, moribus cordis examinis ſui veſtigia imprimit, & juſtitiæ tribunal in ipſis figit cogitationum radicibus, ubi ſpecie & ſuco celari non poteſt, ſi quis illic adnaſci velit improbitatis fœtus.

IX. Hæc cum ita accidiſſent, domi dein-

ANN. CHR. MCCCXLVII ceps ſedendo, quod exilii damnaremur, noctu pariter & interdiu expectabamus. Et ad exitum fortaſſis perducta eſſent ea, quæ in nos deliberata fuerant, niſi interim acciditſſet, ut Byzantii Cantacuzenus potiretur; & ipſum planius ſtatim ea poſituri fumus.

Α εἰσω σύνεσιν ἡ μηδ' ἡμέραν ἐπὶ πολὺ παραδοκῆν. ἡ πάλαι ἂν οἷς ἔργον τὰ καθ' ἡμᾶς μελετώμενα φράσαιτο, οἱ μὴ Καντακουζηνῷ μεταξὺ Βυζάντιον ἑλεῖν ἐγίγνετο. ὃ δὴ ἡ λέξις αὐτίκα σαφέστερον.

CAPUT VIII.

I. Cum Phaceolato clam agitur de introducendo in Urbem Cantacuzeno. II. Phaceolatus, auctо ſtipatorum ſuorum numero, rem aggreditur. Cantacuzenum urget. Diem condicit. III. Urbis portas noctu reſerat. VI. Cantacuzeni incruentus ingreſſus. Palatio excluſus, in proximo diverſatur. Annus & dies captæ ab eo Urbis. V. Auguſta, infirmis viribus, ferox & contumax: Galataos auxilio vocat. Æquiſſimas Pacis conditiones proterve reſpuit. VI. Galataeorum triremes duæ ſuppetias ei veniunt. Repelluntur. VII. Cantacuzenus alteram & tertiam legationem mavult mittere, quam vim facere. Eoſdem legat, qui biennio ante ad eum miſſi venerant. VIII. Jubet meminiſſe, quæ tum prædixerit: IX. Legati re infecta redeunt. Cantacuzeni mira clementia. X. Milites, eo inſcio, Palatium oppugnant. Maritimam partem capiunt. Revocantur. XI. Annæ anxietas. Legatio ſuperba. Extremum diſcrimen. Pacem oblatam vix tandem accipit.

I. PHACEOLATO, ut ſupra dialmos, Latinorum proterviam, ob aoviſſimam illam offenſionem, pertimeſcenti, armatos circa ſe ſatellites habere permiſſum fuerat. Quod cum ita eſſet, aliqui eum adeunt, quibus clam a Cantacuzeno litteræ venerant, ac in iis magnæ pecuniarum ſimul & honorum promiſſiones, ſi qua ratio excogitaretur, qua facilius ei in Urbem ingreſſus pateret. Hi inquam ad iſtum aeceedunt: eum ſibi ſocium adjungunt: conſilii ſui rationem aperiunt: atque eos ipſe omni opera & ſtudio adjuturum ſe pollicetur.

II. Eainde priori ſatellitum turbæ alia ampliore adjecta (poterat enim ille, data ſemel ab Imperatrice licentia ob illam quam diximus rationem, tot adjungere ſibi cuſtodes, quot ei commodum futurum eſſet) totus in executione negotii erat. Volentibus ergo conjuratis ducis & præfecti munere ſuſcepto, auctor fuit, ne in eas res, quæ longioris moræ eſſent, opera inſumeretur; ſed ut in id, quod caput erat, ſtatim incumberetur, & tota quamprimum alea cum ea quæ aderat hominum manu jaceretur; præſertim cum magna jam eſſet armatorum in Urbe paucitas. Quamobrem Cantacuzeno Imperatori, non longiſſime ab Urbe commoranti, totam indicat ſuſcepti negotii rationem; & ſimul jubet paucis cum equitibus, iiſque ſelectis, ne id quod agebatur adverſarii deprehenderent, diligenter progredi, & conditu veſpere circum Urbis muros taciro gradu inſidiari, atque expectare quoad portæ, revulſis intotum clauſtris, patefierent.

Edit. Pariſ. pag. 486.

III. Nocte itaque, circiter primam vigiliam, quo maxime tempore homines pleticque, nocturnis facibus extinctis, oculos ſuos ſomno regendos committunt, cum omnino civibus vacuæ ſunt Urbis viæ omnes, accerſit ille, tum equites Byzantinas, quot-

Β Α. ΕΠΕΙ δὲ, οἷς ἐρθυμῷ εἰρηκότες, ἐνόπλων ἔχειν φρουρὰν συγχωρῆσαι τῷ Φακιολάτῃ, τὸν τῶν Λατίνων, διὰ τὸν προγεγενῆσθαι σκανδάλων πρόφασιν, δεδιότι αὐθάδειαν, προσιλλυθέντα συνίβη τισὰς πως, οἷς λάθρα ἐστρέψατο γράμματα ἐκ Καντακουζηνοῦ, μηχανήσασθαί τινα τρόπον, ἂς ἂν ῥᾳδίως ποιήσωνται οἱ τὸν ἐς Βυζάντιον εἴσοδον. αἷς ἐπαγγελίαι μακραὶ συνεπλάσαντο χρημάτων ἅμα & τιμῶν. πάντες οὖν προσιλλυθόντι, ἡ προσιτωσαμένοις αὐτὸν, ἡ ἀνακαλύψασι τὸν τῆ μελετωμένων δυνάμιν, συνέφασαν σφίσι ἡ αὐτὸς ἐπαγγέλλετο πάσῃ χρεὶ ἡ σπουδῇ.

Β. Καὶ δὴ λοιπὸν ἑτέραν πλείω τῇ προτέρᾳ δυνάμει προσοπλιφὰς. ἐν ἐξουσίᾳ δὴ ἦν αὐτῷ, πρὸς τὸ βασιλίδος πρότερον τὸ συγχεχωρηκὸς εἰλικρινὲς, διὰ τὸν προειλαμμένον τῶν Λατίνων πρόφασιν, ἐπόσον ἂν δι' ἀπορίαν φρουρὰν ἑαυτῷ ποιεῖσθαι, ὅλος τῶν ἔργων ἐγίγνετο. παρὰ δὲ ἑκάστων τῶ συνειδότων τοξάρχου ἡ στρατιᾶς φροντίδα λαβὼν, ἐξέσι μὲν περὶ ὅσα διατελβὼν ἔχει χρόνιος τρίβων τὸν ἀσυδῆ, ἀλλ' εἰς τὸ τῶ ἔργου ἀσφαλὲς ἐμβαλὼν, ἡ ἐν βραχεῖ μᾶ τῆς ἑνὸς ἰσχυὸς ἡ ὅλον ἀναρρῖψαι αἰσθωνον· ἡ μάλιστα τὸν, ἱερμίας ἀντιπάλων ὅπλων μαυρὰς ἐπιπολαζούσης ἤδη τῇ πόλει. μιλιάρι πίνων τῇ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ τὸν ὅλον ἡ ἰσχυρίσεως πρόθυμον, οὐ πάντοτε πόῤῥω τοῦ Βυζαντίου τὰς διατριβὰς ποιουμένῳ. ἡ ἅμα ἀσλίμενος, ἀσυδῆ παριλάσκοπε σὺν ἐπιλέκτοις ὀλίγοις ἱππεῦσιν, ὡς μὴ καταφορὸν τοῖς ἀντιθέτοις τὸ δρᾶμα γένοιτο, περὶ τὰ τείχη ἡ πόλεως ἐς ῥητόν τινα ἐπέρου ἀσύχως πεσὼν ἐφεδρεύειν, παραδοκῶντα τὸν ἐνδοθεν ἀναμόχλευσιν τῆ πυλῶν.

Γ. Ἅρτι δὲπερὶ πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς γενομένης, ἐν ᾧ τῆς ὥρας μάλιστα τῇ τε ἀνθρώπων οἱ πλείστοι, τάς τε ἐσπερίας σβεννύοντες δᾷδας, τῇ τε ὕπνων ἡγεμονίᾳ τὸ τῆ βλεφάρων ἐκδιδόασι ῥᾴδιον

γάδιον, ἓ πᾶσαι τῆς πόλεως αἱ ὁδοὶ πάντος ὁρμώμενον ἔχουσιν ἄχλυν, μυκτηρίζεται τὴς τε συμφοδίτας τῶν Ῥωμαίων ἱππέων, καὶ ἅμα τῶν συγγενῶν τὴς αὐτοκράτορος, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἓ πεζικὸν ἐκείνῳ φάλαγγα, ὧν οἷς φυλάκων καὶ φρουρῶν διήκειτο εἶναι τάξιν αὐτῷ ξυὶ οἷς ἅπασι, * πλοίοις τῶν ἑκατὸν ἐσομένοις, οἷς πύλῃ ἀπιὼν, ἓ χρυσέα καλεῖται, πάντῃ τε ἀπεμήχλυσε, καὶ ἅμα ἐκεῖθεν ἀρξάμενος, πάσας ὁμοίως ἀνατέτακται, διὰ ὧν ἄχει τῶν Βασιλείων ἐγγύς.

* Pro πλοίοις

Δ. Τοῦ μέντοι τείχους ἐντὸς γενόμενος καὶ ὁ βασιλεὺς μᾶλλον τῶν ἀκρίων ὅπλων, ἅμα τε ἐμφυλίᾳ πανταπάσι καθαρὰν τε ἓ ἀμιγῆ τῆς προνοίας τῆς θεοῦδοτος διατηρησάσης, ἡρέμα τε ἓ ξυὶ γε ἀνωύκῃ τάξει παρὰ μέχει καὶ ἐς τὰς βασιλείους πύλας, ἀνάγεται ζώσης ἤδη τῆς ἐκ. καὶ πειδὴ κυκλεσμένας τε ἤρι αὐτὰς, καὶ ἅμα ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων φρουρὰν ἰθιάτο καὶ ὅπλα πολέμια, ἐπὶ πύλῃ τε ἀνεῳγμένῃ καὶ ἀνεξέλεγκτον, καὶ αὐτὸ χάρακας ἄλλα καὶ τραπεῖδα, ἐς τὸς ἀντιαρὸ * τῶν * βασιλέων ὑφορύας αἶκις σκίωσαί τε ἐξ αὐτοκρατείᾳ πίαριξ δοὺς τίνικαῦτα, καὶ ἃ, τι χρὴ ποιῶν διασαίφεσθαι. ἤγε δ' ὁ φαβρικήσιος τίνικαῦτα τρίτῳ ἡμέραν τῷ ϛωτῷ ἴσης. καὶ ἀ μὲν βασιλεὺς Καντακυζηνὸς ἐν τούτοις ἦν.

* Lego βασιλέων.

Ε. Ἡ δὲ βασιλὶς Ἄννα, ὡς ἀκροπόλιος ταύτης ἐντὸς συγκλεισθεῖσα, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ὁρῶσα τῷ ἑαυτῆς ανδρὶ τελέως ἀπορίαν εἰς ἀκραξίαν, καὶ ὅτι μεταμεθάσειν ἔγνω τὸ δίονυσίῳ γαῶ, καὶ ταῦτα μηδ' ὅπλων ἱκανὸν ἐντὸς κατηρτύσθαι, μήτε στρατιωτῶν πλῆθος εἰς φρουρὰν ἀποχρῶν· ἀλλὰ πίμπτα πρίφα τὸν τε δῆμον πρίσζι τῶν Βυζαντίων κατὰ τὸ βασιλέως, μεγάλων ἐλπίδων τὰς σφῶν ἐμπιπλῶν ἀκοάς. καὶ ἅμα Λατινικὰς στρατιώτας ἐκ Γαλάτου μετεπέμπετο φάλαγγας, καὶ ὅσα ἐς βελῶν καὶ μηχανημάτων ἀντικαλῶν ἀρκέσοντι χρείαν. ζητοῦντί γε μὲν τῇ βασιλεῖ Καντακυζηνῷ, διδόναι τῷ ἀκροπόλιν μετ' εἰρηνικῆς ἐκόντας, εἰ βούλοιτο κοινωνὸν τε τῆς βασιλείας αὐτῇ καὶ μῆ ἧττον, καὶ ἡγεῖσθαι μετὰ τοῦ υἱέος ἐν ἅπασιν, ἀκέστα τιμὴν σφῷ αἰδοῖ τε καὶ αἰσχύνῃ φέρει σφίσι βασιλικῶς, ἴν τε ἐφημίαις, καὶ * ἅμα εἴσεσι, καὶ καθέδραις, καὶ ὅσα μετὰ τὰ πρέποντος ἦσαν λόγῳ (τοιαύτην γὰρ οἶμαι τότε ἓ τῆς γνώμης ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν) καὶ μὲν μάλιστα οὕτω τείβειν ἓ χρόνον, καὶ ἓ ἐν τῆς ἀλώσεως περιμένειν πρόδηλος ἐνδιδοτο· ἡ δὲ ἓ ἀπὸ Σκυθῶν ἐπεῖν αὐτοῖδι ῥᾶστα, ὕβρεσί τε πλείοσιν τὰς ἀγγελιαφόρας ἐκάλαν ἐκ τῶν τείχους, καὶ μηδ' ἄκρος ἀσὶ προσίεσθαι τὰ λεγόμενα.

* Fort. ἐπὶ σφίσι

Ϛ. Ἀρτι δὲ ἓ ἑσπέρας ἐλελυθυίας, καὶ περὶ λύχνων ἁφὰς ἓ ἀνθρώπων ἀχλημένων, καπηλδσαι ἐς αἰγιαλὸν δύο πλοιαρίοις τειρήρεις ἐκ Γαλάτου, πλήρεις στρατιωτῶν τε καὶ ὅπλων Λατινικῶν, δυοῖν θάτερον ἐν ᾧ ἔδει πραξάσθαι ἔχοντας, ἢ τῇ βασιλὶ ξυμμάχους ἔσεσθαι, τῶ πληρώματος ἄλλο παρεσκεδόντος ἐντὸς, ἢ πειστί τε ἓ χρήμασιν ἀμῶ συναρπάσαντας ἅπαγον αὐτόν. ἀλλὰ ἓ ἐπίπλοιοι αἰδήμονι σφῶσι περὶ τὸν Καντακυζῆν, σφᾶς τε ἀπήλασαν τῷ ταχίστῃ, πέλα πολλὰ περιεσάντες, καὶ ἓ ἀκροπολιτίζεσθαι τίνας ἐν φυλακῇ ἐποιοῦντο, ἓ ἐκείνῳ ἐπιστηκότες στρατιᾶ.

Ζ. Οἱ μὲν ἄλλοι πάντες, πολιορκεῖν τὴς τῶν ὑσιραίων αἱρήσοντι, καὶ τῶ τῆς νίκης κρίσιν εἰς ἅπλοις ἐπιτρέπειν, ὡ μάλα γέ τι ἀρεσὰ τῇ βασιλεῖ Καντακυζηνῷ προθυμεῖσθαι ἐδόκουν.

quos conſcii erant, tum eos cognatorum, quibuſcum erat illi arctiſſima conjunctio; cum illam præterea peditum manum, quos ad cuſtodiam & præſidium datos habuiſſe eum circa ſe diximus. Cum his omnibus, qui quidem pluſquam ceterum erant, ad illam portam abit, quæ Aurea vocatur, eamque reſerat; & inde ducto initio omnes pariter recludit, ad ipſum prope Palatium. ANN. CHR. MCCCXLVII

IV. Imperator in Urbem cum ſuis copiis intromiſſus (hunc autem ejus ingreſſum Divina Providentia ſanguinis omnino purum & expertem ſervavit) pedetentim & compoſite ad Palatii uſque portas progreditur, illuceſcente jam aurora. Eas offendit clauſas: ſimul ſummis in mœnibus ſtatos propugnatores, armaque infeſta conſpicit. Quamobrem ceſſim redit, & figua convertit. Tum pro aliis quibuſcunque ageribus & caſtris, illas, quæ e regione Palatii ſitæ ſunt, altas ædes ex tempore eligit, ac in iis interim diverſari, & quod facto opus ſit conſiderare ſtatuit. Erat dies ille Februarii tertius, anni ſeales milleſimi octingenteſimi quinquageſimi quinti. Et Imperator quidem Cantacuzenus in eo erat. Annus ab orbe condito 6855. Mendis Fabricii. Vide Notas.

V. Imperatrix vero Anna, intra illam arcem concluſa, cum ſuos labores palam videret ad nihilum recidiſſe, ne ſic quidem volebat ſero ſaltem intelligera quid expediret: tametſi nec armorum intus copiam haberet, nec militum ſatis ad præſidium: ſed miſſis clam hominibus, & populum Byzantinum in Imperatorem inſtigabat, magnifica videlicet promiſſa ribus ingerens; & Latinorum militum cohortes Galata arceſſebat, telorumque & machinarum quantum ad bellicum uſum ſatis futurum eſſet. Quocetiam Imperatori Cantacuzeno poſtulanti, ut arcem ſponte & cum bona gratia traderet, ſi partiri cum eo Imperium, etiam victa, & præire cum illo vellet in his omoibus rebus, quæ honorem, cum reverentia & cultu conjunctum, eis pro Imperatoria dignitate afferrent; nempe in acclamationibus; & quoties una * conſiſtendum aut ſedendum eſſet; aut ubieunque rationi conſentaneum foret (etenim idipſum ſibi ab initio fuiſſe propoſitum) id inquam poſtulanti Cantacuzeno, ſimulque ne ita tempus fruſtra tereret, neve periculum ab obſidione evidenter imminens exſpectaret roganti, illa Scythicum, ut ajunt, reſponſum dabat, & probris legatos perfundi ex muro jubebat, ac ne primotibus quidem auribus dicta admitti ſinebat. Edit. Pariſ. pag. 487. * Vide Notas.

VI. Primo veſpere, cum homines lucernis accendendis vacant, Galatææ triremes duæ expeditæ, Latinis militibus armiſque plenæ, ad littus appellantur, duorum alterum facturæ; ſive, omnibus copiis in arcem introductis, Imperatricem adjuturæ; ſive eandem, cum liberis ſimul & pecunia abreptam, illinc abducturæ. Sed illorum adventum oduratii ii, qui circa Cantacuzenum erant, multis arcubus circumſepto aditu, eos ſtatim abigunt; atque inde extra arcem, idonea militum manu admota, excubias agere incipiunt.

VII. Ac alii quidem omnes poſtridie in obſidionem incumbi, & victoriam armorum judicio permitti volebant. Imperatori autem Cantacuzeno non ad-

ANN. CHR. MCCCXLVII

modum placere videbatur id quod illi cupiebant, Enimvero huc, ſuum morem tum quoque retinenti, & abſque civium ſanguine perficere ea quæ decreviſſet ſatius ducenti, viſum eſt alteram & tertiam mittere legationem, & anteacta in memoriam revocare, unde ſcilicet cœpiſſent, & quorſum recidiſſent, atque ut eo tandem deducta eſſent, quo ipſe prædixerat, clamque & palam tam litteris quam legationibus teſtatus fuerat. Accerſito itaque Philippo Pontifice, & iis omnibus, qui cum illo circiter * biennium ante legati ab Imperatrice Anna venerant, tum cum ipſe Didymotichi verſaretur, in hunc modum diſſerit.

* Vide Cantacuz. lib. XIII. cap. 7.

VIII. Olim Judæis, populo dilecto, „ Deus iratus; quos per Moyſen jam antea, cum legem traderet, teſtes advocaverat his verbis: * *Attende cœlum, & loquar: & audiat terra verba ex ore meo:* „ eoſdem poſtea, cum ſequentis ævi delicta argueret, per Iſaiam teſtatus eſt: * *Audi cœlum, & auribus percipe terra: filios genui & exaltavi: ipſi autem ſprevertunt me, &c.* Eodem modo & ipſe vos hodie teſtes adhibeo, ac eorum quæ olim vobis dixi, quæve Imperatrici Annæ per vos ſignificavi, commone faciendos eſſe nunc demum puto; & legatos ab ea ad me tunc miſſos, ad eam jam nunc mittere decrevi. Meminiſtis certe ea quæ, cum legati ad me veniſtis, vobis mandavi ut Imperatrici renuntiaretis: Deum ſcilicet juſtum eſſe; proinde & juſta eſſe illius judicia; & rerum eventus ab eo juſte ordinari: quod ſoleret igitur Deus rependere, tam iis qui injuriam inferrent, quam iis qui paterentur, id & in præſentibus negotiis exhibitum iri ſperare me. Quid porro neceſſe eſt a me ſingula commemorari vobis, haud neſcientibus? Scitis quippe me, non quia varicinandi peritus forem, vobis prædixiſſe & meorum inſidiatorum triſtes exitus, & hunc meum in Urbem ingreſſum: ſed quia ad exploratorem & inſomnem Divinæ juſtitiæ oculum reſpicerem, & calamitates, quas mihi per ſummam injuriam inferebatis, illi relinquerem ulciſcendas, ideo & ſpem aluiſſe, & vobis audientibus futuros rerum caſus præeuntiaſſe. Ea propter melius facturum eſſe me exiſtimavi, ſi non alios, ſed voſmetipſos teſtarer, legatoſque ad Imperatricem mitterem, ut priora cum præſentibus prædicta cum eventis componendo, eam hortemini, ut Juſtitiæ tribunal vereatur, ac ne ultra Deo pugnet, neu juſtum Dei judicium confundere conetur, neu denique ea, quæ majora ſunt quam ut perfici poſſint, in liberorum & ſui ipſius perniciem ſic palam aggrediatur. Ego enim in eadem uſque priſlo ſententia; & cum poſſim armis ac viribus brevi tam arcis quam eorum omnium qui in arce ſunt potiri, tamen voluntate ab eo conſilio abhorreo.

* Deuteron. c. 32. v. 1.

* Iſai. c. 1. v. 2.

Edit. Pariſ. pag. 488.

IX. Hæc fatus, eos dimittit. Illi abeunt: omnia in unam conferunt, & a capite uſque repetita Imperatrici renuntiant: nihil autem proficiunt; ſed ubi eam majori furore inflammatam vident, perculſi recedunt. Quod poſtquam Imperator accepit, & Auguſtam in duritie ſibi conſtare, eandemque tam in dictis quam in animo acerbitatem retinere di-

A ἀλλὰ ϗ αὐτῷ συμβῆναι ἔφασαν ἀμπαύσασθαι τυραννοῦντι, καὶ χωρὶς αἵματος ἐμφυλίου τὰ τῷ γοήμῳ πλεῖν οἰομένῳ βέλτιον εἶναι, καὶ δόλῳτέρᾳ καὶ τείτῃ ἐπὶ πέμπτῳ ἀφιεβάσαι, καὶ ἀναμιμνήσκειν τὰ ἀρίστερα, ὅσα τε ἤρξατο, καὶ ὅποι πεπόρδυκε, καὶ ὅπως ἐς τοῦτον τοῦτ' κατέληχθαι τὸ πέρας, ὅπερ αὐτὸς ἀεὶ προύλεγέ τε καὶ διεμαρτύρετο, κρύφα τε καὶ ἐς φανερὸν, καὶ γράφων καὶ ἀφιεβδόμῳς. προσκαλεῖσθαι δ' ὧν τὸν τῆς Φιλίππου ἀρχιδύτλου, ϵ ὅσοι ξυὼ γεγόνεσαν πρὸ δυοῖν πω τῶν ἐναυτῶν ἀφίεβας πρὸς τῆς βασιλίδος Ἄννης ἐπέμφθησαν ἐς Διδυμότειχον ὅτι αὐτῇ, διεξῄει τοιάδε.

B Η. Πάλαι μὲν ὁ Κύριος, ἀγανακτῶν ἐπὶ τῇ ὑγαπημένῃ τῆ Ἰουδαίων λαῷ, ὃς πρότερον ἔβη Μωσέως ϗ νόμου δίδυς διεμαρτύρατο, λέγων. Πρόσεχε ἀρανὶ καὶ λαλήσω. καὶ ἀκουέτω γῆ ῥήματα ἐκ τόματος μου. τὰς αὐτὰς ἀφ' ταῖς ἐλέγχοις τῆ ὕστερον παραβάσεων διεμαρτύρατο, ἔβη Ησαΐα λέγων. ἄκουε ἰρανὲ, καὶ ἐνωτίζα ἡ γῆ. υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα· αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν, καὶ τὰ ἑξῆς. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ αὐτὸς ἐγὼ πάμφορ, ὑμᾶς προσκαλεσάμενος μάρτυρας τῆ πάλαι μοι πρὸς ὑμᾶς λιχθέντων, καὶ δι' ὑμῶν πρὸς Ἄνναν τὴν βασιλίδα, ἀναμνήσας τῆ εἰρημένων ἀρτίως ἕνεκα δέον, καὶ πρόσθεις ὑμᾶς ἰμοὶ πρὸς ἐκείνης ὅτι πεμφθέντας, πρόσθεις τὰς αὐτὰς ἐκείνῃ πρὸς ἐμὲ τινὰ ἔδη πεμφθῆναι. ἴστε πάντες, ὅτι προσβλέποντες ὑμεῖς, ὅσα ὑμῖν εἶπον ἀπαγγεῖλαι τῇ βασιλίδι· ὡς ὁ Θεὸς δίκαιος ὢν, καὶ δίκαια κρίνων οἶδε, σὺν δίκῃ τὰς ἔ πραγμάτων ἀποβάσεις ποιεῖσθαι· ὃ πάντων συμβῆναι τῇ Θεῷ ποιῆν τῆς τε ἀδικησάν ὑμᾶ καὶ ἀδικουμένους, τοῦτο καὶ νυῦ ἐλπίζω κρίνει τῆς νῦν ὀφεῖσθαι πράγμασι. καὶ τί δεῖ πρὸς εἰδότας πάντα διεξέρχειν καθάπαξ; ἴστε δὲ ὡς, ὑ μάντις ὢν, πρόλεγον νῦν ἔ ὑμῶν ἐπιβούλων ἔβοράν, καὶ νῦν ὑμῖν ἐς Βυζάντιον παῦναι ἐσόδον· ἀλλὰ πρὸς ἔ τῆς δίκης ἔφορον καὶ ἀεόμητον ὀφθαλμὸν ἀφορῶν, κρίσιν προσαναρτῶν τὰς ὑμεῖ πρὸς ὑμᾶς D ἐπεσυνεγμένας ἀδίκως ἐπεισῶς συμφορὰς, ἤλπιζόν τε καὶ πρόλεγον τὰς ἐκβάσεις ἐκ ὑμῖν ἀκροατὰς. ἔβη δὲ παῦτά μοι καὶ ἀξιοχρεώτερον ἔδοξεν, ὑμᾶς καὶ ἐκ ἑτέρας ἔβη μαρτύρασθαι, καὶ πρόσθεις εἰσιν ὑμῖν τῇ βασιλίδι, ἵνα σωφρονῆσῃς τὰ πρότερα τοῖς παροῦσι, καὶ τὰ γε προειρημένα μετὰ τῶν ἐκβάσεων παραινέσωσι τὰς τῆς δίκης αἰδεῖσθαι θρόνος, καὶ μὰ πειρατῆραι θεομαχεῖν, καὶ Θεῷ κρίσιν δικαίαν πειρᾶσθαι συγχεῖν, καὶ τοῖς ἀδικήσας ὑπορῖ προδήλως ἐπιχειρεῖν, ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν τε παίδων καὶ ἑαυτῆς. ἐγὼ δὲ τῆς αὐτῆς ἐχομαι γνώμης ἀεὶ καὶ δυνάμενος ὅπλοις καὶ δυνάμεσιν ὁμοῦ τῇ ἀφορμὴν λαμβάνειν χειρώσασθαι τὰς ὕδον ἅπασας ἐν βραχεῖ, τὸν θέλοντα ὑμῶν ἐκ ἔχω σωφρόνησαν.

Θ. Ταῦτ' εἰπὼν, πρόπεμπεν αὐτούς. οἱ δὲ ἀπελθόντες, καὶ πάντα συνειρμὸν τε καὶ ἀπαγ-

* Fort. Λεγῃ τῇ βασιλ.

γειλαντες ἅπαντα ἐξ ἀρχῆς * ἅμα τῇ βασιλίδι, λύσαν ἀδὺν πλέον, ἢ ὅτι πρὸς πλείστα ἀκριβῶς ἀναπλαχθέντα ἰδόντες, κατεπλάγησάν τε καὶ ἀκχώρησαν. ἐπεὶ δὲ ταῦθ' ὁ βασιλεὺς ἐπύθετο, καὶ ὡς ϗ αὐτὸ ἀεὶ σκληρότατος ἢ βασιλεὺς ἐχθρὸς ἦγεν, καὶ ϗ αὐτῷ οἱ παῦτα λόγοι μᾶ ϗ γνώμης

πρῶσι βαρύπτα, καὶ οὐδὲν τῷ προτέρων ἀτυχημάτων παρίχοι αὐτῇ τὸ λυσιτελοῦν ἁπλαιῶς ἰδεῖν, ὥρμησεν μὲν τὰ πρῶτα πολέμῳ νόμῳ τῇ πολιορκίᾳ δοῦναι· ἐπεὶ δὲ τὰ πράγματος ἐλάβετο· ἔπειτα ἐπέχοι αὖθις, καὶ πρὸς τὰ ἀμείνονα τὰ πράσσειν τύχῃ τὸ τῷ πρωτέρων ἀντιδοῦναι βούλημα.

ANN. CHR. MCCCXLVII

dicit, neque ulla priorum cladium effectum eſſe, ut quid expediret certo peripiceret; ſtatim quidem rei eventum belli legibus & obſidioni permittere voluit; mox ſe iterum continuit, & ſelectioribus clementiæ conſiliis quid agere oporteret ſtatuendum reliquit.

I. Ἀλλ' οὐκ ἦρκει τοῦτο τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις καὶ στρατηγοῖς. ὅθεν τῆς ὑστεραίας ἐπέσευσε, καὶ παραβύσῳ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς αὖτις ποιοῦνται συνθήκας, αἱρεῖσθαι ἐπιδίδοσθαι τὴν ἀκρόπολιν, πρὶν αἰδίδοσθαι τὰ βασιλέα. καὶ δὴ μικρὸν ὕστερον ἡ κατὰ μεταβολὰς εἶναι τὰ ὕλαν, τῷ σημείων ἀρθέντων, κύκλῳ περισάττεις, οἱ μὲν πῆς ἐκβόλοις ἐχρῶντο βέλεσιν· οἱ δ' ἐκ χειρῶν ἀναλαμβάνοντες πῦρ καὶ φρυγάνων φακέλλους, ὑφῆψαν τὸν πρὸς τῇ πύλῃ τῆς Βλαχέρνων τῆς ἀκροπόλεως πύλῃ· καὶ ἅμα εἰσέρριπτο τὸ πλῆθος τῆς ὑπλιτῶν. κἀπειδὴ παράλιον εὗτο τὰ ἀκροπόλεως μέρος ἐάλω, καὶ οἱ στρατιῶται τὰς τοίχων ὑσίας διέπρασσον, ὑ λήγον ἔτι τὰ βλαπτόντος ἐκείνης ὁρμῆς ὑποῦσιν· ἀλλ' ἔμελλον ἤδη πειρᾶσθαι καὶ τῆς ἀνωτέρω τὰ ἀκροπόλεως μερῶν, καὶ ὅλον ἐκεῖσε λαμπρῶς τὸ πολέμιον πῦρ ἐνεγκεῖν. καὶ τάχ' ἂν ἀλώστως ἤργον ἅμα καὶ πυρὸς κἀκεῖσε ἐγίγνετο παραχρῆμα, εἰ μὴ κεκώλυτο πέμψας ὁ βασιλεὺς τὸ τὰ ὁρμῆς ὑπερβάλλον. καὶ ταῦτα μὲν τῇδε πη ἔχει.

II. Ἡ δὲ βασιλὶς Ἄννα ἐν τοῖς μεγίστοις τῷ φόβων τῶν τότε πᾶσαν ἐκείνην διῆγεν. ἅμα δ' ἦν προσκαλεσαμένη τὰς ἀμφ' αὐτὴ, περὶ τὰ πραχθέντων συνεσκέπτετο. καὶ τοῦτο συνεδόκει ψηφίσματι, πέμψασθαι δεξιὰν, οὐκ ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις συγγνώμην ζητοῦν (συμπροφερτὸς γὰρ ἐκείνη νενόμισται τοῦτο καὶ ἔπεσε δίδυμον, σκληρότητι καὶ ὀφρῦν συντεταμένας γνώμης) ἀλλ' ἐπαγγελίας ἐσόμενος περὶ μεγάλων καὶ ξένων πραγμάτων, ὑπερηφανίᾳ κεκομψδμένας μακρᾷ, ὀπίσω, ξυὶ γε τοῖς ἀφελίας μακρὰν ἐπεστρομένοις ζητήμασιν ἄλλοις, καὶ τὸ μὲν μοναρχεῖν ἀκμάσειν, τὸ δὲ σωφρονεῖν ἀπολέγοντο. καὶ ἵνα μὴ ἐν μικροῖς μακρὸν ἀναλίσκωμεν λόγον, ἀσχήσασα τῇ ἀκαίρων ἐκείνων ἐλπίδων, καὶ δύσασα μὴ ἐπὶ ξυρὸν τὰ πραγμάτων αἰωρημένων αὐτῇ, καὶ ἄκοντος τὰ Καντακυζηνῷ παρασπάσασα πρὸς τὴν ἄλλων, ὅσοι πρὸς αὐτὴς ἐπεπόθησαν τὰ ἀνήκεστα, πρὸς τὰς φιλανθρώπους σπένδει τὰ βασιλίως συμβάσεις, σωφρονεῖν ἅμα καὶ φρονεῖν.

X. Id iis quos ſecum habebat militibus & ducibus non placuit. Poſtera igitur * die clanculum ipſi inter ſe arcem derepente adoriri, antequam Imperator ſentiat, conſtituunt: ac paulo poſt meridiem ſublatis ſignis circumfuſi, alii telis miſſilibus rem agunt; alii ignem manibus prætendentes & virgultorum faſciculos, eam arcis portam ſuccendunt, quæ ad Blachernarum templum ſpectat; flatimque irrumpit armata multitudo. Capta in hunc modum maritimæ arcis parte, direptiſque habitatorum facultatibus, nondum milites impetum illum noxium ſiſtere ſtatuebant; ſed erant jamjam oppugnaturi ſuperiorem quoque arcis partem, totamq; illoc apette translaturi flammam hoſtilem. Ac fortaſſe obſidionis ſimul & ignis vim etiam illa pars ſtatim ea pertæ eſſet, niſi impetum illum immoderatum Imperator, miſſis qui reprimerent, cohibuiſſet. Et hæc quidem ita ferme ſe habuerunt.

* Quarta Februarii. Gregoræ. Octava Cantacuzeno. Edit. Paris. pag. 483.

XI. At Imperatrix Anna totam illam noctem maxima trepidatione traduxit. Primo autem mane, convocatis iis quos habebat ſecum, cœpit quid agendum eſſet conſultare; tum de communi omnium ſententia viſum eſt, eos mittere qui de tam jungerent, ac non modo delictorum veniam non petere (id enim, quia illius animo duricies & faſtus penitus inoleverant, indignum eſſe duxit & minime decorum) ſed etiam magna quædam & maudita jurato promittenda ſtipulari multo cum faſtu, ac præter alia poſtulata inſolentiæ plena, totam auctoritate repetere, partiri vero nolle. Ac ne in parvis longius immoremur, cum intempeſtivæ illiæ ſpes irritæ fuiſſent, vererenturque illa, ne in præcipiti conſtitutis jam rebus ſuis, etiam invito Cantacuzeno aliorum manu periret, quotquot abea gravis aliquid paſſi fuerant, ad benignas Imperatoris conditiones deſcendit, ut collegam quidem eum patereturur, ipſa tamen præcederet.

ANN. CHR. MCCCXLVII

Edit. Paris. pag. 490.

CAPUT IX.

I. Quicunque in Palatio vincti tenebantur, liberi omnes dimissi, solo Patriarcha excepto; cujus res altius repetuntur. II. Ejus apud Annam auctoritas summa. Palamas, ob novas opiniones, non quia Cantacuzeno faveret, in vincula conjectus. III. Ut Patriarcha Augustam a se alienaverit. Ut haec adversus eum cum Palamitis conspiravit. IV. Episcopis dies indicitur, ad abrogandam Patriarchae dignitatem. Interim Anna aegrotat. Convaluisset. Diem Episcopis rursum indicit. V. Tabellas, per quas officii admonetur, a Confessore oblatas, rumpit. Ipsum minacibus verbis correptum, domo exigit. VI. Patriarcha absens & inauditus damnatur. Synodum mensa sumptuosa & immodesti risus excipiunt. Ea ipsa nocte Byzantium captum. VII. Cantacuzenus, ne aut Annae aut ejus filio incommodet, Palatio cedit. Domicilium sibi constituit circa Alexii triclinium. VIII. Qualem se erga Patriarcham gesserit. Eum Monasterio primum includit; deinde Didymotichum ablegat. IX. Ea omnia Gregoras aliis relinquit accuratius narranda. Ipse ad propositum redit.

I. JAm itaque apertis Palatii portis, magno agmine effusi ruere ii qui vincti antea tenebantur, quotquot sive nobiles sive altetius cujuscunque conditionis erant. Uni Patriarchae Joanni, sua tum dignitate dejecto, exire non licuit: de quo, antequam nostra oratio huc processisset, quaedam dicere debuimus; caeterarum autem rerum series ab eo argumento nos invitos longissime abduxit.

II. Imperatria Anna, ex quo animum hostilem in Cantacuzenum induerat, hoc ipso Patriarcha, ad ea omnia quę sive clam sive palam agerentur, adjutore simul & fidissimo consiliatio nta fuerat: & modo quidem haec ex istius, modo iste ex hujus sententia totus pendebat: atque, ut paucis absolvam, unus utrique animus erat, tum in omnibus allis rebus, tum adversus ea dogmata, quae Palamas nova & insuita in sanctam Dei Ecclesiam invehebat. Id certo indicio constat: nempe ea literis, quas contra Palamam sive Anna ipsa cum Patriarcha, sive matris jussu Joannes Imperator, ad montis Atho monachos scripsit: quibus literis tum alia inerant, tum ne quis vinculis custodiisque ideo Palamam coerceri existimaret, quod is animum ad Cantacuzenum adjecisset; sed quod idem, immodeste huc illuc vagando, Divinitatum aeternarum, earumque inter se dissidentium (alias enim supereminentes & intelligibiles, alias homiliores visibilesque esse dictitat) infinite infinitum examen docere existere, & talia quaedam execranda proferendo, Dei Ecclesiam confunderet ac perturbaret.

pag. 491. III. Et ea quidem voluntatom consensio & concordia, non prius ambos intet, Patriarcham dico & Imperatricem, vigere desiit, quam ille, post accuratam experientiam desperata Reipublicae salute, coeperit huic ea fundere quae profutura essent, auctoque eatietie gratiae reconciliandae & pacis eum

A Α. ΚΑΙ ἀνεῳχθέντων ἤδη τῶν βασιλείων, ἐξεχύθησαν ἁπὰ πλῆθος οἱ δήσιμοι, ὅσοι τε τῶν δὲ γεγονότων, καὶ ὅσοι τῶν ἄλλως ἰχόντων. μόνῳ δ' Ἰωάννῃ τῷ πατριάρχῃ, τῆς ἀξίας τότε ἐξωθέντι, ἐξεῖναι οὐκ ἐνῆν· περὶ οὗ καὶ ὀλίγα τῶν διαλαβεῖν ὀφείλοντας ἦτια, πρὶν ἐπιτυθεῖ λαπλικυθέναι τῷ λόγῳ, καὶ ἄκοντας ἡμᾶς ὁ τῶν ἄλλων σφόδρα παρέσυρεν ὁρμός.

B Β. Ἐξῆν δὲ Ἄννα ἡ βασιλὶς τῶν ἑαυτῆς πρὸς Καντακυζηνὸν ἐξιπολίμωσιν γνωμῶν, συνεργὸν τε ἅμα καὶ πιστότατον ἐκέκρυπτο τῷ πατριάρχῃ τότε συμβούλῳ, πρὸς ὃ πάντα ἀρύεται τὰ καὶ ἐς τιμωρὰς δράσεις ἰών· καὶ τοῦτο μὲν αὐτὴ τὰς ἑαυτῆς γνώμας ἀλαθεροῦς ἐξήρητο, τοῦτο δὲ τὰς ἑαυτῆς ἐξαρτώμενον εἶχεν ἑαυτῇ· καὶ συνιλόττε φάναι, φρόνημα ἓν ἀμφοτέροις ἰών ἐν ἅπασι, τοῖς τε ἄλλοις δηλαδὴ, καὶ οἷς ὁ Παλαμᾶς ἰδογματίζε καινοτέροις καὶ αἰθέσει πάντῃ τῇ τῶν Θεοῦ ἐκκλησίᾳ. καὶ δόγμα τε λόγῳ σαφὲς, ἃ πῶς τὸν ἡσύχιον ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει βίον ἀσαύτως ἐτιμησεν αὖτη γράμματα, ξυῶ γε τῷ πατριάρχῃ, κατὰ τὸ Παλαμᾶ· τά τε οἰκεῖα ταύτης φυσὶ, καὶ ὅτα ὁ πάππος υἱὸς Ἰωάννης ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτῆς προστατόμενος ἔγραφεν· οἷς τά τε ἄλλα ἐνεγέγραπτο, καὶ δὴ καὶ ὡς ἔκεισα χρῆναι νομίζειν, εἰρηναῖς καὶ φρεναῖς εὐλιχθαι Παλαμᾶν, ᾧ γε δὴ τὸ ξυῶ ὠδεῖ κόσμῳ πειθόμενοι, θεσπίων ἀκτίσων διδάσεων ἀπειράκις ἀπείρων ἴσμεν, κατ' ἀλλήλων διϊσταμένων (εἶναι γάρ φασι τὰς μὲν ὑπερφυσικὰς καὶ νοητὰς· τὰς δ' ὑπερφυὰς καὶ ὁρατὰς) καὶ πανταχοῦ ἄκρα βλασφημούσας, συγχεῖν δ' παράτεσιν τῶν τῆ Θεοῦ ἐκκλησίαν.

C Γ. Διεπέλει γε μὴν ἡ πανύπ παρ' ἀμφοτέροις ἀκμάζουσα σύμπνοια καὶ ὁμοφροσύνη, ἕως τῆ πατριάρχῃ δηλαδὴ τῇ βασιλίδι, ἕως δὲ ἀκριβῶς γε ἡ πεῖρας λαμβάνοντα ἡ πατριάρχου τῆς τῇ ἀσιῶν σωτηρίας πράγματος, ἄρξασθαι παρασιῶν αὐτῇ τὰ σωσίσοντα, καὶ βουλεύεσθαι περὶ ξυναλλαγῶν καὶ ὁμονοίας πρὸς τὸν

Καντακζηνὸν. ἀφ' ἧς δὴ τοιαύτην ἔγνω συμφορὰν βασιλέζειν ἐδόν, παραχρῆμα καθ' ἑαυτὴν τῷ τῶν βασιλίδα ἐξέμηνε. τῷ τῶν ἴσῳ ἀρχὴ καὶ καταλυσις φρενῶν συμπνοίας τε καὶ ὁμοφροσύνης ἑαύτης, καὶ νόσημα, μᾶλλον μᾶλλον, μήτε καταδύσασιν ὑδίνας παραδιχόμενον. πᾶσαι μὲν οὖν ἑαυτὴν ἡ βασιλὶς ἐπίνοιαι τρόπαια κατὰ τῆς τῶ πατριάρχου καθαιρέσεως, τῷ πάσης ἐφ' ἑαυτῆς ευλύσασά τε καὶ ἀναπυκλοῦσα λογισμὸς, ἐδὲν ἀνυσιμώτερον ἔρεισκε ἐς τῶν τοιούτων ἀρόθεσιν, πλὴν τῶ δογμάτων ἑαύτων, ἃν ἐξ ὅλης ἀπωθεῖτο φρένων τῆς ψυχῆς, καὶ ἀθέσμων φωνῶν τῆς περὶ τὸν Παλαμᾶν κοινωνέσασα, φίλας ἑαυτὴ καταστήσαθαι, τῷ συμμάχους σφίσι χρήσαθαι θερμοτέρους κατ' αὐτῶν.

Δ. Πρῶτον μὲν οὖν ἀφορίτου ὡς ἐν εἰρατῇ τῇ οἴκῳ συγκεκλεῖθαι τῶν ἐπίπαν τε ἐπειτα συνόδους ἐπισκόπων νύκτωρ τῷ μεθ' ἡμέραν ἄθροιζῇ τε τῷ ἅπλοῦν κατ' αὐτῆ. τῶν γοῦν ὑστεραίαν ὀρθριαίην πρὸ πρὸς τῶν ἑαύτην καθαίρεσιν ἀθροισθῆναι τοὺς ἐπισκόπους, ἐπίσχεν ἐ νὺξ ἑαύτην, φλεγμονῶν τῇ λαμπῇ δεινῶν ἐπεσηγκῦσα, θάνατον ἀπειλοῦσαν πάντοτε σφόδρα αἱρεῖδιον. ἓ ἦσαν ἐντεῦθεν ἄχεα τελῶν ὑμιρῶν οἱ τῶ θανάτω φόβοι κυκλοῦντες, τῷ τὸ τῆς ψυχῆς ταράττοντες λογιζόμενον. τὸ δὲ τῶ Θεοῦ μακροθυμον ἐπῆγεν ἔτι τὰ τῆς τελευταίας ὀργῆς βέλη, τῷ ἢ τῆς γυναικὸς ἀπεβάλλετο ὀλεθρον, πλὴν ὅσον τῶν ἀπειλῶν ἐν τοιούτοις ἀρρωστήμασί τε τῷ πράγμασιν ἀμυδρῶς ἐζωγράφει, μεταμελείας ἀκρον μανιοῦσα ψυχῇ παρεχόμενον. ἐπεὶ δὲ ἡ τεταρτη ῥᾳστά τε ἐπέπραχει, τῷ ὑπερχεῖν παρεσκεύαστο, τῆς φροπόρους αὐτῆς ἀπαλλάττα κατὰ τὸ πατριάρχου τρόπος, τῷ ἐς τὰ πρότερα ἐπαλινδρόμει βυλεύματα. ἐξ μεταξὺ παρερρύηταν ἡμέραι, τῷ τῶν ὑστεραίαν αὐθις ὀρισαμένη, τῆς ἐπισκόπης ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις ἀπέπεμπε αὐθις ἀθροίζεσθαι.

Ε. Ἅρτι δὲ τὸ ἡλίου τῆς γῆς ὑπερκύψαντος, αὐτοῦ ταχυώρας ἦσαν αὐτῇ μοναδικὸν τῷ ἡσύχιον ἄγων βίον ἀνὴρ, ᾧ συνῆθες φοιτῶντι συχνότερον αὐτοῦ τῆς μυστικῆς τῇ λογισμῶν ἐξαγορεύσεις αὐτῆς. τῷ δίλλον ἐγχειρίζων, ἔλεγεν αὐτῇ, πρὸ τῇ Ἑῴων ἀρῶν αὐτοπάσης ἐξίστα αὐτὸν ὀρθριώτερον, ἀγορᾶν ἄρις ὁ ῥίψας εἴη, τῷ ὅτε χάρν. τὰ γε μὴν ἐγγεγραμμένα εἶχε, πρῶτον μὲν ὅρκης φρικώδεις κατὰ τὸ πνεύματικὸν ἐκείνου ἀνδρὸς, τῷ αἰδέσιων δεινῶν ἀπειλὰς, ὅσαι ψυχῇ τῷ σώματι μαρὰν ἐπιφέρουσι τῷ ἀόρατον ἢ δεμνύντα, εἰ βιαιοθείη ἧς δηλίαν, ἢ δι' οἱουδήποτε τρόπου, συσκίλαι τῷ ἅπασα εἰδιλῶσαι δοιῶσι τῇ βασιλίδι ἢ δίλτον. ἔπειτα ἴστρεφε τὸ ἓ λόγω πρόσωπον ἐς ἢ βασιλίδα· τῷ ὧν ἃ ἓ λεγομένων δυνάμεις τοιαύτη. Εἰ μὲν παύσῃ μαχομένη τῷ πόλεμον ἐγείρουσα κατὰ ἓ ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων, ἃ ἂν φθάσεις φθείρουσα ἢ σὺν αὐθεντίαν, τῷ ἢ ἐκείας δέξεις ἐλεύθερον αὐτὴ ἑαυτῇ δημιουργῶσα τῷ ἐξευρίσκουσα. Τότον αὐτάκεος ἡ βασιλὶς γενεῦται, ἐχαλίπηνέ τε τῷ ὀξύτερος ἀπεβόεσε, λοιδορμένη σφόδρα πάνδει, τῷ ἀπειλοῦσα τὰ μέγιστα ἓ δεινῶν, εἰ ἓ βασιλείων ἴσδοι ὀφθεῖν τῶ λοιπῶ. ἀμέσως δὲ ἀξασα *ἢ, vel ἴδη ἢ δίλτον ξυὶ πολλῷ τῇ θυμῷ, ἢ προκείμενος * εἶν κατὰ τῶ πατριάρχου σωσπόν· τῷ συνεκάλει τοὺς ἐπισκόπους, τῷ ὅσοι τῆς τῶ Παλαμᾶ φατρείας ὑπῆρχον, λάρον ἡγεσαμένη τὰ ἀυτμίτα.

ς. Οθεν ἀπειλήσοντο μὲν αἱ πύλαι ἓ βασιλείων ἅπασιν, ὅσοι τῇ πατριάρχῃ συμπροσω-

A Cantacuzeno faciendæ. Ea quo autem utilius eſſe ſtatuit eam ſaqui viam, ea eo ſe- ANN. CHR. MCCCXLVII
pente in ſeipſum quoque Imperatricem exacerbavit. Et hæc fuit mali origo ac prima labes, quæ conjunctionem illam concordiamque diſſolveret: hoc ſine vulnus, quod nec fomenta nec ligamina ulle admitteret. Auguſta igitur omnes ex eo artes animo verſare, ut Patriarchæ pontificatum abrogaret, omnia ſecum volvere ac revolvere conſilia; denique ad id, quod ſibi propoſitum erat, nihil invenire efficacius, quam ſi opinionum illarum & impiarum vocum, quas impenſiſſime antea repudiarat, cum Palamæ ſectatoribus demum particeps facta, amicos eos ſibi redderet, & ipſis adjutoribus uteretur adverſus illum acerrimis.

B IV. Primum igitur domo, tanquam carcere, ita eum includi jubet, at a nemine adiri poſſit: tum pontificum cœtus diu noctuque in eundem cogit & inſtigat: tandem epiſcopis edicit, ut poſtridie conveniant ad eum gradu dejiciendum. Et vero rei motam ooc attulit, inducta in fauces gravi inflammatione, quæ interitum repentinum minebatur. Atque inde uſque per triduum mortis terrores illam circumſteterunt, & ejus judicium perturbarunt. Etenim perſeverantiſſima Dei clementia cohibebat adhuc ſuptemæ Itæ tela, & mulieris differebat exitium, atque ad pœnitendum animo furenti ſpatium largitur, his tantum incommodis & difficultatibus leviter adumbrabat pœnam reſervatam. Cum autem quartus dies ægram confirmaſſet & erexiſſet, ſuum illum priorem animum in Patriarcham denuo recepit, C & ad priore rurſus conſilia rediit. Sed interceſſerant dies, cum epiſcopis iterum edicit, ut iiſdem de rebus acturi poſtridie conveniant.

V. Sole recens orto, ad eam propere accurrit vir monaſticæ & tranquilliori vitæ addictus; cui illa ſubinde ad ſe ventitanti arcana conſcientiæ aperire conſueverat. Hic tabellam porrigit, atque ſe, ſummo mane egreſſum, eam ante fores caſu offendiſſe: neſcire autem a quo & quorſum jecta eſſet. In ea quæ legebantur, hæc erant. Primo horrendæ exſecrationes in vitum illum religioſum, & pœnarum greviſſimarum denuntiationes (earum ſcilicet, quæ *Edit. Pariſ. pag. 492.
& animæ & corpori diuturni ac intolerandi D doloris acterm ſenſum afferunt) ſi metu illo aut quacunque alia ratione deterritus, ſupprimeret ac tradere Imperatrici eam tabellam recuſaret. Deinde ad ipſam Imperatricem oratio convertebatur; & hæc ferme erat ejus verborum. Niſi deſieris „ pugnare & bellum inferre ſacroſanctis „ Eccleſiæ dogmatis, non poteris facere, „ quin & tuam auctoritatem labefactes, „ & tuæ ipſa gloriæ exitium conſtes atque „ moliare. His Imperatrix audita, ſtomachari, & acurioribus exclamationibus in hominem acerbe invehi, eique graviſſimas pœnas minari, ſi unquam in Palatio poſthac cernatur. Tabella demde rupta magno cum ſpiritu, ea quam inſtituerat via Patriarcham aggredi pergit: ac ea quæ audierat floccifaciens, epiſcopos convocat, & quotquot Palamicæ factionis erant.

VI. Præcludebantur itaque Pelatii fores illis omnibus, qui Patriarchæ defenſionem

ANN. CHR. MCCCXLVII

Edit. Paris. pag. 490.

CAPUT IX.

I. Quicunque in Palatio vincti tenebantur, liberi omnes dimissi, solo Patriarcha excepto; cujus res altius repetuntur. II. Ejus apud Annam auctoritas summa. Palamas, ob novas opiniones, non quia Cantacuzeno faveret, in vincula conjectus. III. Ut Patriarcha Augustam a se alienaverit. Ut hæc adversus eum cum Palamitis conspirarit. IV. Episcopis dies indicitur, ad abrogandam Patriarchæ dignitatem. Interim Anna ægrotat. Convaluit. Dicm Episcopis rursum indicit. V. Tabellas, per quas officii admonetur, a Confessore oblatas, rumpit. Ipsum minacibus verbis correptum, domo exigit. VI. Patriarcha absens & inauditus damnatur. Synodum mensa sumptuosa & immodesti risus excipiunt. Ea ipsa nocte Byzantium captum. VII. Cantacuzenus, ne aut Annæ aut ejus filio incommodet, Palatio cedit. Domicilium sibi constituit circa Alexii triclinium. VIII. Qualem se erga Patriarcham gesserit. Eum Monasterio primum includit, deinde Didymotichum ablegat. IX. Ea omnia Gregoras aliis relinquit accuratius narranda. Ipse ad propositum redit.

I. JAm itaque apertis Palatii portis, magno agmine effusi ruere ii qui vincti antea tenebantur, quotquot sive nobiles sive alterius cujuscunque conditionis eraot. Uni Patriarchæ Joanni, sua tum dignitate dejecto, exire non licuit: de quo, antequam nostra oratio huc processisset, quædam dicere debuimus; cæterarum autem rerum seties ab eo argumento nos invitos longissime abduxit.

A

II. Imperatrix Anna, ex quo animum hostilem in Cantacuzenum induerat, hoc ipso Patriarcha, ad ea omnia quę sive clam sive palam agerentur, adjutore simul & fidissimo consiliatio uta fuerat: & modo quidem hæc ex istius, modo iste ex hujus sententia totus pendebat: atque, ut paucis absolvam, unus utrique animus erat, tum in omnibus aliis rebus, tum adversus ea dogmata, quæ Palamas nova & inusitata in sanctam Dei Ecclesiam jovehebat. Id certo indicio constat: nempe ea literis, quas contra Palamam sive Anna ipsa cum Patriarcha, sive matris jussu Joannes Imperator, ad montis Atho monachos scripsit: quibus literis rum alia inerant, tum ne quis vioculis custodiisque ideo Palamam coetcerl existimater, quod is animum ad Cantacuzenum adjecisset; sed quod idem, immodeste huc illuc vagando, Divinitatum æternarum, earumque inter sa dissidentium (alias enim supereminentes & intelligibiles, alias humiliores visibilesque esse dictitat) infinite infinitum eaamen docere existere, & talia quædam eaectanda proferendo, Dei Ecclesiam confunderet ac pertuebaret.

B

pag. 491.

III. Et ea quidem voluntatum consensio & coneordia, non prius ambos inter, Patriarcham dico & Imperatricem, vigere desiit, quam ille, post accuratam experientiam desperata Reipublicæ salute, cœperit huic ea fundere quæ profutura essent, auctorque exstitit gratiæ reconciliandæ & pacis cum

C

Α. Καὶ ἀνοιχθέντων ἤδη τῶν βασιλείων, ἐξεχέοντο κατὰ πλῆθος οἱ δέσμιοι, ἅσοι τε τῶν ἔνδον ἐγεγόνεσαν, καὶ ὅσοι τῶν ἄλλως ἴσχυον. μόνῳ δ' Ἰωάννῃ τῷ πατριάρχῃ, τῆς ἀξίας τότε ἐξωθοῦντι, ἐξιέναι οὐκ ἐνῆν. περὶ οὗ καὶ ὀλίγα διαλαβεῖν ὀφείλοντας ἴσως, πρὶν ἐκπηδῆσαι τοῦ λόγου, καὶ ἄκοντας ἡμᾶς ὁ τῶν ἄλλων σφόδρα παρέσυρεν ὁρμός.

Β. Ἔχουσι δὲ Ἄννα ἡ βασιλὶς τοῦ ἑαυτῆς πρὸς Καντακουζηνὸν ἐξεπολέμωσε γνώμου, συνεργῷ τὰ ἅμα καὶ πιστοτάτῳ ἐαίχρυσο τῷ πατριάρχῃ τούτῳ συμβούλῳ, ὡφὸς ὃ πᾶσα κρύφα τε καὶ ἐς τὰμφανὲς δρώμενα ἴσῃ· καὶ τοῦτο μὲν αὐτὴ τῆς ἐκείνου γνώμης ἀλοχεύσασα ἔζεψεν, τοῦτο δὲ τῆς ἑαυτῆς ἐξαρτύσασα εἶχεν ἑαυτόν· καὶ σωπῶντε φάναι, φρονήματε δὲ ἀμφοτέρους ἴσῃ ἐν ἅπασι, τοῖς τε ἄλλοις δηλαδὴ, καὶ οἷς ὁ Παλαμᾶς ἰδογμάτιζε καινοτέροις καὶ ἀνθ' ὅτου πάνυ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ. καὶ δόγμα τὸ λόγου σαφὲς, ἃ τοῖς τὸν ὑπόλοιπον ἐν Ἄθῳ τοῦ ὄρους βίον ἀσκήσουσιν ἔπεμπεν αὖτε γράμματα, ξυῶ γε τοῦ πατριάρχου, κατὰ τὸν Παλαμᾶ· τὰ τε εἰκῇα ταῦτης φασὶ, καὶ ὅσα ὁ ταύτης υἱὸς Ἰωάννης ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτῆς προσεπεμβρυος ἔγραφεν. οἷς τὰ τε ἄλλα ἐνεγέγραπτο, καὶ δὴ καὶ ὡς ἄκρα χρῆναι νομίζειν, αἱρετοῖς καὶ φρεφεῖς εἰκάσθαι Παλαμᾶν, ὅτῳ γε δὴ τὸ ξυῶ ὑδατὶ κόσμῳ πυκνότατα, θεσπίσαι ἀκτίσιν διδάσκειν ἀπειράκις ἀπείρων ἰσμὸν, καὶ ἀλλήλων διῃρημένων (εἶναι γάρ φησι τὰς μὲν ὑπερκειμένας καὶ νοητὰς· τὰς δ' ὑφειμένας καὶ ὁρατὰς) καὶ τοιαῦτα ἄττα βλασφημοῦντα, συγχεῖν ἐκ παντὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν.

Γ. Διεπλει γε μὴν ἡ τοιαύτη παρ' ἀμφοτέροις ἀκμάζουσα σύμπνοια καὶ ὁμοφροσύνη, τῆς τε πατριάρχου δηλαδὴ καὶ τῆς βασιλίδος, πρὶν δὴ ἀκριβῶς γε ἡ πεῖρας λαμβάνουσα ἡ πατριάρχου τὰς τῆς κοινῆς σωτηρίας πράγματα, ἀρξαθαι παραιτεῖσθαι αὐτῆς τὰ σωσίσοντα, καὶ βουλεύεσθαι περὶ ξυναλλαγῆς καὶ σπονδῶν πρὸς τὸν

Καντακζηνὸν. ἀφ' ὧ δὴ τοιαύτην ἔγνω συμφέρον βα- A
δίζειν ὁδὸν, παρεχρῆμα καθ' ἑαυτὸν καὶ τὴν βα-
σιλίδα ἐξέμηνε. ἡ μὲν οὖν ἀρχὴ τῆς κατάλυσις
φρενῶν συμπνοίας τε καὶ ὁμοφροσύνης ἐκείνης, καὶ
νόημα, μήτε μάλαγμα μαδὲν, μήτε καταδέσμους
ἀδύνας παραδεχόμενον. πᾶσαν μὲν οὖν ἐκεῖθεν ἡ
βασιλὶς ἐπίνοιαν τρέφουσα κατὰ τῆς τῶ πατριάρχου
καθαιρέσεως, καὶ πάσας ἐφ' ἑαυτῆς συλλύσασα τε καὶ
ἀνακυκλήσασα λογισμὰς, ἀδὲν ἀπρομήθητον ἔλειπε
εἰς τὴν τοιαύτην φρόνησιν, πλὴν τῶ δογμά-
των ἐκείνων, ὧν ἐξ ἅλης ἀνακαθαίτο φρένων τῆς
ψυχῆς, καὶ ἀθέσμων φωνῶν τῶν περὶ τὸν Παλα-
μᾶν κενωνήσασα, φίλης ἑαυτῆ κατασήσασθαι, καὶ
συμμάχους σφίσι χρήσασθαι θερμοτέρους κατ' αὐ- B
τῶν.

Δ. Πρῶτον μὲν οὖν ἀφορίτου ὡς ἐν ὥρᾳ τῆ
νέᾳ συγκλεῖσθαι τῶν ἐπάντων· ἔπειτα συνο-
δους ἐπισκόπων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀθροίζει τε καὶ
ὠκλίζε κατ' αὐτῶ. τὴν γοῦν ὑστεραίαν ἑσπέρας πο-
τὲ πρὸς τὴν ἑκείνου καθαίρεσιν ἀθροισθῆναι τοὺς ἐπι-
σκόπους, ἐπίσχεν ἡ νὺξ ἑκείνη, φλιγμοῦ τῆ λαμπῆ
δεινὸν ἐπεσηνεγκοῦσα, θάνατον ἀπειλοῦσα πάντοσε
σφόδρα αἰρέσιμον. ἐξ ἧσαν ἐντεῦθεν ἄχεσι τεκῶν ὠ-
μερῶν οἱ τῶ θανάτω φόβοι κυκλωσῶντες, καὶ τὸ τῆς ψυ-
χῆς παράστατος λογιζόμενον. τὸ δὲ τῶ Θεοῦ μακρό-
θυμον ἐπῆκτο ἔτι τὰ τῆς τελευταίας ὀργῆς βέλα, καὶ
ἡ τῆς γυναικὸς ἀνεβάλλετο ὀλεθρος, πλὴν ὅσον τῶν C
ἀπειλῶν ἐν ταυτότητος ἀρρωστήμασί τε καὶ πράγμασιν
αὐθρῶς ἐξωγράφει, μεταμελείας καιρὸν μανομένη
ψυχῆ παρεχόμενον. ἐπεὶ δὲ ἡ τεσσαρτη ῥᾳδιὰ τε ἐπέ-
πραχεν, καὶ ὑπερῆκεν παρασκεύασι, τὸς φοσφόρους
αὐθις ἀνεκαλεῖτο κατὰ τὸ πατριάρχου τρόπος, καὶ ἐς
τὰ πρότερα ἐπαλινδρόμει βυλεύματα. ἓξ μεταξὺ πα-
ρρύσασαν ἡμέραι, καὶ τὴν ὑστεραίαν αὐθις ἐσεσαμέ-
νη, τὸς ἐπισκόπους ἐπὶ τοῖς ὑμοίοις ἐπέπρεττεν αὐθις
ἀθροίζεσθαι.

Ε. Λρτι δὲ τὸ ἅλιον τῆς γᾶς ὑπερκύψαντος, πω- D
λῆ τὰ χωρία ἦκεν αὐτῆ μοναδικὸν καὶ ἡσύχιον ἄγων βίον
ἀνὴρ, ᾧ συνήθης φορτοῦντι συχνότερον ἀκοὴν τὰς
μυσιαρὰς τῆ λογισμῶν ἐξαγορδύσεις αὐτῆς. καὶ δὴ-
τον ἐγχειρίζων, ἔλεγεν αὐτῆ, πρὸ τῆ θυρῶν δίρῆν
αὐτοπάτος ἐξιόντα αὐτὸν ὀρθεμώτερον, ἀγνοῶν ἅσις
ὁ ῥίψας εἴη, καὶ ὅπη χάζει. τὰ γε μὴν ἐγγεγραμ-
μένα εἶχε, πρῶτον μὲν ὅρκους φρενοκόδεις κατὰ τὸ πνεῦ-
ματος εἶχε, πρῶτον μὲν ὅρκους φρενοκόδεις κατὰ τὸ πνεῦ-
ματος εἶχε, πρῶτον μὲν ὅρκους φρενοκόδεις κατὰ τὸ πνεῦ-
μανικῆ ἰσότητος ἀσδρὸς, καὶ κολάσεων δεινῶν ἀπειλὰς,
ὅσαι ψυχῆ καὶ σώματι μακρὰν ἐπιφέρουσι καὶ ἀρόητον
ἢ δεμωνίαν, εἰ βυληθείη τῆς δειλίας, ἢ δι' αἰσ-
δήτου τρόπου, συσείλαι καὶ ἅκρας ἐθέλησαι δοῦναι
τῆ βασιλίδι ἢ δίλτον. ἔπειτα ἕτερος τὸ ἦ λόγω πρό-
σωπον ἐς ἢ βασιλίδα· καὶ ὧ ἡ ἦ λεγομένων δυνάμεις
τοιαύτη. Εἰ μὴ παύση μαχομένη τῆ πολεμου ἐγείρου-
σα κατὰ ἦ ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων, ἃ ἂν
φθάνοις φθείρουσα ἢ σὺν αὐθεντίαν, καὶ ἢ εἰρήνης
δέξῃς ὀλεθρον αὐτὴ ἑαυτῆ δημιουργοῦσα καὶ ἐξυφαίνουσα.
Τοῦτον αὐτάκους ἡ βασιλὶς γεγονὶα, ἐχαλέπηνέ τε
καὶ ὀξύτερον ἀνεβόησε, λοιδορμένα σφόδρα παιδεῖ, καὶ
ἀπειλοῦσα τὰ μέγιστα ἦ δεινῶν, εἰ ἦ βασιλείων ἴσδοι ὀρθεία τῆ λοιπῆ. ἡμέρᾳ ὕστερον ἐξερρήθησαν
ἢ δίλτον ξυὶ πολλῶ τῆ θυμῆ, ἢ προειμένον * εἰα κατὰ τὸ πατριάρχου σκοπὸν· καὶ συναλ- *γρ. vel ἰδίᾳ
λεῖ τὸς ἐπισκόπους, καὶ ὅσοι τῆς τῶ Παλαμᾶ φατρείας ὑπῆρχον, λῆρον ἡγησαμένη τὰ ἀκουσθέντα.

ς. Ὅθεν ἀπεκλείοντο μὲν αἱ πύλαι ἦ βασιλείων ἅπασιν, ὅσοι τῆ πατριάρχη συνηγορεῖν-

Cantacuzeno faciendæ. Ea quo autem uti- ANN. CHR. MCCCXLVII
lius esse statuit eam saqui viam, ea eo tempente in seipsum quoque Imperatricem exacerbavit. Et hæc fuit mali origo ac prima labes, quæ conjunctionem illam concordiamque dissolveret: hoc fuit vulnus, quod nec fomentu nec ligamina ulla admitteret. Augusta igitur omnes ex eo artes animo verture, ut Patriarchæ pontificatum abrogaret, omnia secum volvere ac revolvere consilia; denique ad id, quod sibi propositum erat, nihil invenire efficacius, quam si opinionum illarum & impiarum vocum, quas impensissime antea repudiarat, enm Palamæ sectatoribus demum particeps facta, amicos eos sibi redderet, & ipsis adjutoribus utetetur adversus istum acetrimis.

IV. Primum igitur domo, tanquam carcere, ita eum includi jubet, ut a nemine adiri possit: tum pontificum cœtus diu noctuque in eundem cogit & instigat: tandem episcopis edicit, ut postridie conveniant ad eam gradu dejiciendum. Ei vero tei moram nox attulit, inducta in succes gravi inflammatione, quæ intetitum repentinum minabatur. Atque inde usque per triduum mortis tettores illum circumsteterunt, & ejus judicium perturbarunt. Etenim perseverantissima Dei elementia cohibebat adhuc supremæ itæ tela, & mulieris differebat exitium; utque ad pœnitendum animo furenti spatium largita, his tantum incommodis & difficultatibus levitet adumbrabat pœnam reservatam. Cum autem quartus dies ægram confirmasset & erexisset, suum illum priorem unimum in Patriarcham denuo recepit, & ad priora rursus consilia tedit. Sex interceisserant dies, cum episcopis iterum ediit, ut iisdem de rebus acturi postridie conveniant.

V. Sole recens orto, ad eam propere accurrit vir monasticæ & tranquillioti vitæ addictus; cui illa subinde ad se ventitanti arcana conscientiæ aperite consueverat. Hic tabellam porrigit, atque se, summo mane egressum, eam ante fores casu offendisse: nescire autem a quo & quorsum jacta esset. In ea quæ legebantur, hæc erant. Primo horrendæ exsecrationes in virum illam teligiosum, & pœnarum graviissimarum denuntiationes (earum scilicet, quæ & animæ & corpori diuturni ac intolerandi doloris actem sensum afferunt) si metu illo aut quacunque alia ratione deterritus, supprimetet ac tradete Imperatrici eam tabellam recusaret. Deinde ad ipsam Imperatricem orutio convertebatur; & hæc ferme erat vis verborum. Nisi defietis „ pugnare & bellum inferre sacrosanctis „ Ecclesiæ dogmatis, non poteris facere, „ quin & tuam auctoritatem labefactes, „ & tuæ ipsi gloriæ exitium consies utque „ moliare. His Imperatrix audiris, stomachuri, & acutioribus exclamationibus in hominem acerbe invehi, eique gravissimas pœnas minari, si unquam in Palatio posthac cernatur. Tubellu deinde tupra magno cum spiritu, ea quam instituerat via Patriarcham aggredi pergit: ac ea quæ audierat flocci facions, episcopos convocat, & quotquot Palamicæ factionis etant.

Edit. Paris. *pag. 492.*

VI. Præcludebantur itaque Palatli fores illis omnibs, qui Patriarchæ defensionem

ANN. CHR. MCCCXLVII

ſaſciperent: eratque ipſi Patriarchæ præclaſx omnis dicendi licentia, & ad illius Synodi Epiſcopos interdictus acceſſus. Itx ſententiam in eum abſentem & inauditum ſcripſere, nullam xliam ob cauſam, niſi quod Palamam ſimul & ipſius nova dogmata xnathemate perculiſſet, & ſcriptum pro eo Tomum poſterioribus Tomis reſciſiſſet. In his conſumpto illo die, Imperatrix circa ſolis occaſum ſumptuoſam menſam apponit, & epulum dat lautiſſimum iis qui, ut Patriarcha dignitate ſpoliatretur, operam navaverant: ac riſus quidam non xdeo modeſti, & ſabellæ feſtivæ, undecunque convivium illud adornarunt & permiſſerunt. At illx ipſx nuclæ, circx gallicinium, omnis ea lætitia in mœrorem verſa eſt. * *Veſpere enim demorata eſt exultatio, et ad matutinum fletus.* Et hæc quidem ita ſe habuerunt.

* Pſ. 29. v. 6.

VII. Imperatori autem Cantacuzeno, Palatium ingreſſo, locus minime idoneus erat in quo habitaret; idque, etſi nondum adeſſet uxor, ſed adhuc Didymotichi commorxretur. In qua enim xdium parte verſari Imperatorem conveniens erat, ab ea Imperatricem Annam haud movit, quæ cum filio Joanne Imperatore ibi habitare occupaverat; neque impediit, quominus il ſedem illic ut antea haberent. Sed ut Imperatorlis prærogativis aperta lis ceſſetat, tam in ſeſſionibus quxm in acclamationibus, ita & in ipſis habitxtionibus ceſſit. Ipſe vero xd illxs, quæ circx maximum Aleaii veteris triclinium occurrunt, ruinas potius quam xdes, ſe contulit & habitatum ivit.

Edit. Pariſ. pag. 491.

VIII. Joannem autem Patriarcham, qui tum in Palatio vinctus aſtabat, obvium cum habuiſſet, * nulla xllocutione dignatus xſt. Ei enim qui ſa perſequi inſtituiſſet, & ab initio hoſtile xcerrimus extitiſſet, nec poterat benefacere, voluntate minime propenſa xd benigne conſulendum; nec illius malis alia xddere mala riſum eſt: niſi quod ſuadenti Palxmx obſecutus, epiſcopalem dignitatem * iterato illi xdemit, & cum in Divi Baſilii monaſterium interim tranſferri eum juſſiſſet, Didymotichum inde paulopoſt exulatum miſit.

* Vide Contin. lib. 4. c. 3.

* Vide Notar.

IX. Et hæc quidem, tameſi peculiari ſuſioriqux expoſitione egebant, ſummatim quodammodo nos jejuniuſque percurrimus; xlis videlicet bene multis, ad eundem finem quotidie & undecunque tendentibus, eadem argumenta copioſius explicanda relinquentes: ad quos volenti cuique facillimum eſt accedere, ut ex iis rerum copia & varietas cumulxtius percipiatur. Quæ cum ita ſint, licebit jam nobis, xd inſtitutum reverſis, eadem illam rurſus perſequi ſeriem hiſtoriæ, & eorum quæ ſecutx ſunt ordiri inde narrationem; ita tameo ut pleraque interjecta, & quæcunque ab aliis ſive privatim ſive publice commemorata ſunt, compendii cauſa omittamus.

A τῆς ἕως· ἀπωλείστο δ' ἡ πατριάρχης αὐτὸς παρ' ἡσσίας ἁπάσης, ἡ τῆς ὁς ἢ συνόδου ἀκούλυ τῷ ἐπισκόπων ἀπαντήσως. ἡ ὅπως ὁρίμη χρησαμβρος δίαμ, καθαίρεσιν ἐγγραφον ἐποίσαντο κατ' αὐτὰ, δι' ἓν ἕτερον αἴτιον, ἢ ὅτι ἢ Παλαμᾶν ὁμοῦ τοῖς αὐτῇ καινοφωνίαις ἀναθέματι καθυπέβαλλε, ἡ τὸν ὑπὲρ ἐκείνε κατέλυε τόμον ὑστερογενέσιν ἕτερος τόμος· ἐκείνῳ μὲν ὧν ἢ ἡμέραν ἐς τότος ἡ βασιλὶς ἀνελαυνῦα, πρὶ δύσιν ἄλιε τροφῶσαν παρεῖδε τραπέζαν τῷ χλιδῶντα συμπάντα τοῖς ἀς τὸν τῆ πατριάρχε καθαίρεσιν ἀγωνισαμένοις· ἓ γέλωτός τινες ἡ μᾶλλ' ἀχάμοντες, ἡ χαρμόσυνα διηγύμασι, πανταχόθε ἢ ἀωχίαν ἐκείνῳ συνιαρότοων τε ἡ ἐθώπλεν. ἀρ-

B τι δ' πρὶ τὰς τῷ ὁρίθων φόδας τῆς νυκτὸς γινομένης ἑαύτης, πάντα ἐς τοὐναντίον τὰ τῆς χαρᾶς ἐκείνης ἀντέστρεπτεν· ἑαυτὰς ᾗ αὐλίσατο ἀγαλλίασις, καὶ εἰς τὸ πρωῒ κλαυθμός. ἡ ταῦτα μὲν τότον ἔχε ἢ τρόπον,

Z. Τῷ δὲ βασιλεῖ Καντακυζηνῷ, ἢ βασιλείων ἐσὸς γονομένῳ, προσέκειτο πόρος ἄκρα ἰὼ εἰς κατοικεῖν· ἡ ταῦτα μέντοι μηδὰ τῆς συζύγε παρούσης, ἀλλ' ἐν Διδυμοτείχῳ διατριβούσης ἔτι. οἷς μὲν ᾗ ἁρμόττουσαν ἔχειν ἐνόμιζε οἰκήματα βασιλεῖ, ταῦτα προκατέχειν οὐκ ἐξέτασε· λύειν τὴν βασιλίδα, ξυὶ γε τῷ παιδὶ ἡ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, οὐδ' ὑποδῶν ἐγεγόνει τὴν προτέραν σρᾶς ἐν τότοις ἔχειν

C ἀνάπαυσιν· ἀλλ' ὥσπερ σφίσι τῷ βασιλικῶν πρωτείων ἐξισχυρόντι λαμπρᾶς, ἐν τε καθέδρας καὶ ὑφηνείας, ὕτω καὶ τὰς οἰκήσεσιν ἐπεπράχει. αὐτὸς δ' ἐν τοῖς πρὶ ἢ Ἀλεξίν ἢ πάλαι μέγιστον τέκλινεν ἱρατείοις μᾶλλον ἢ οἰκήμασιν οἰκεῖν, δίδωκε φέρων οἰκεῖν ἑαυτόν.

H. Ἰωάννῃ γε μὲν ἢ πατριάρχῃ, δίκμον τοιαῦτα παρόντα τοῖς βασιλείοις ὁρᾶν, οὐδ' μιᾶς ἐξέσε προσαγορδόσιος. διόπερ δὴ αὐτὸν καταστάντα, ἡ θερμὸν ἐξ ἀρχῆς πολέμιον, ὅτ' ὢ τι ὁρᾷν εἶχε, ἢ καρδίας ἄκρα προθυμούμενος ὠφελᾶν πρυτανδεῖν οὐδέν. ὰ' αὖ τοῖς αὐτὸ κακοῖς κακὰ προτιθέναι αἰσχρὸν ἕτερα δῶν· πλὴν ὅτι ταῖς τῶ Παλαμᾶ πο-

D θούμενος εἰσηγήσεσι, τῇ τε τῆς ἐπισκοπῆς καθαιρέσει προσέπηγε * καθαίρεσιν, ἡ ἄμα ἐν τῇ ἢ Θεοῦ Βασιλείῳ μονῇ προσπαχὺς ἀπεκλῄσθαι πέως, ἐς Διδυμότειχον ἐαῦθεν ἐξέλασεν μετ' ὀλίγον αὖτον ἐπιπόμπιμον.

* Aliquid deeſt.

O. Καὶ ταυτὶ μὲν, ἰδίας ἡ πολυτελεστέρας δεόμενα πραγματείας, ὑφαλωσόως πως ἁμὲς ἡ σφόδρα τε πτοησμένως ὑπεσὶ διεξελαύσομεν, πλείσαις ἄλλαις διεξιόναι λόγοις ἀφθονωτέραις τὰς ὑποθέσεις γλώτταις παραχωροῦντες, ἡ ἄλλοτ' ἄλλαις αὖ πανταχόθεν ὡς ἂν τισὰ συγκεκραμένοις ὑκνοις δρόμον τὸ πέρας· εἰς ἐντυγχάνειν τί ἐσι ῥᾷσα τοῖς βυ-

λομένοις, ἡ ἅμα τὸ πολύχουν τε ἡ ποικίλον τῷ ὑποθέσεων ἀκεμβεστέρων ἐαυτὸν ἐάσειν. πάντων δ' ὅπως ἐχόντων, ἐξέσαι λοιπὸν ἑκασῶσι τῷ τ ἰσοείας ἰμῖν ἐκείνων ἔχεσθαι πάλιν ὁρμίοις εἰρμοῖς, κἀκεῖθε πῆς ἢ ἐξῆς ἀφηγήσεως ἄρχεθαι, τὰ πλεῖα σωμοιείας ἕνεκα τῷ μεταξὺ, ἡ ὅσα πλείσοις ἄλλοις ἰδία τε ἡ δημοσίᾳ ἐσὶν εἰρημένα, παραλιμπάνοντας.

ANN. CHR. MCCCXLVII

CAPUT X.

I. Quibus artibus Palamita Annam ſimul & Cantacuzenum ſibi mancipaverint. II. Palamas, cum ſeipſum non poſſet, Patriarcham fecit Iſidorum, Monembaſiæ Epiſcopum electum. Huius erga Palamam merita. III. Epiſcopi plerique Patriarcham novum jubent anathema eſſe, haud impune. IV. Ut undecunque in eundem ab orthodoxis ſcripti & Byzantium miſſi anathematiſmi fuerint.

Α. Ἐπεὶ γὰρ τοῖς περὶ τὸν Παλαμᾶν τὸ στυδαζόμενον ἅπαν ἰὼ, ἀεὶ συνιεῖσαν ἐξ ἐπινοδομεῖν τὰς φρὰς αὐτῶν καινοφωνίας, πέρρωθέν τε ἐξ ἐγγύθεν. ἔπειθ' ὑπορρέοντα μὲν πρὸς τὰ ἀδοξότερα τὰ τῆς Βυζαντίων ἰσόρου φράγματα, τὰ δὲ τῆ Καντακουζηνοῦ φρὸς τὸ ἐπικρατέστερον ἀνέπτα, Ἄννας μὲν ἐς φρόπτον αὐτοῖ ἐξ λαμφρὰς ἐθώπευεν τὴν βασιλίδα, ἅμα τε τῆ αὐτῆ προσφιλουμένων ἀρχόντων, ἐξ ὅσον τὴν βασίλειον ἐπλήρη γυναικωνῖτιν πλῆθος, ἔτι δὲ συναγωνιζομένην ἔχουσι σφίσιν αὐτὴν, ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτὴν ἅπασιν· εἶχον γὰρ ἀφυῶς ὑποδραμεῖν τῆ ἀναμοχλεῦσαι ῥᾷστα γνώμας ἀνθρώπων, ἅτε ποτηρᾶ παραθήγοντος πνεύματος· λάθρα δὲ γραφαῖς ἐξ πολυξόποις μηχαναῖς τῆ Καντακουζηνῷ συναιρόντων, πέρρωθεν τε αὖτε ἐς τὰς οἰκείας καινοφωνίας μυθίλιστής τε ἐξ ἁρμοζόμενοι. διὸ ἐξ τοῖς φροδιδοῦσιν αὐτοῖ συμπράττουσι τὰ ἀρίστα ἐς τὴν τῶ Καντακουζηνοῦ φρὸς Βυζάντιον εἴσοδον. ἐξ αὐτοῖ λοιπὸν ἐξανδραποδισαμένους ἑαυτῶν τὴν γνώμην ἅπασαν, μικρόν τι τὸ κωλύον ἅπαν ἐνομίζετο, ἐξ μόγις μέγα, φέρειν ἐξ ἄγειν Καντακουζηνὸν εἰς ἅπαν τὸ σφίσι βουλόμενον, ἀφ' οὗ τὸ βασίλειον ἐς τὸ ἐπιλὲς πτερυζώσθαι ξυμφέρον πρᾶτος.

Β. Δόξαν ἐῶν ἐς τὰς ἰδίας τῆ Παλαμᾶ τρόπος ἀνυσιμώτατον, δυοῖν πεφυκέναι θάτερον· ἢ ἑαυτὸν, οἷ δυνηθέν, τοῖς πατεμαρχικοῖς ἐγκαθιδρύσαι θρόνοις, ἢ γοῦν τῆς φατείας τὸ γε δέλτερον ἵνα ἐντεῦθεν· ἐπειδήπερ αὐτῆ μὲν ἄπεστι κατὰ σκοπὸν ἐχώρει τὸ πρᾶγμα, ἀντεστηγκέν Ἰσίδωρον ἐξεγείρει, ὃς Μονεμβασίας μὲν ἐφῆρχε πρότερον· ἔπειτα ἐξ τοῖς τὰ Παλαμᾶ ἐξ αὐτὸν ἁλίσκεσθαι ἀκριβασίας, καθήρηταί τε, ἐξ τῆς ἱερᾶς ἀφώρισται κοινωνίας· διὸ δὴ ἐξ πατεμαρχήσαντα τῶν τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐθνῶς ἰρράγη σύγαμα.

Γ. Καὶ πρῶτον μὲν τῆ ἐπισκόπων οἱ πλείους ἐς τὸ τῆ Θείων Ἀποστόλων ἀθρισθέντες τέμενος, δέλτερον δ' ἐς τὸν Στεφάνου τῶ Θεῖου πρωτομάρτυρος μοναῖ, αὐτόν τε Ἰσίδωρον, ἐξ ἕτερι ὁμόφροσι εἶσε, ἀναθέμασι κανονικῶ καθυπέβαλλον, ἐξ ἅμα τὸν ὑφὸν ὑπογραφαῖς ἰδίαις κυρώσαντες, παῤῥησίᾳ σφίσιν ἐπιπομφησαν· ἐφ' οἷς ἀχθεσθέντες σφόδρα, ἡ βασιλέως θυμὸν ἐξώσωσι κατ' αὐτῶν. χρὴ δὲ τοῖς μὲν παραδωρεῖσθαι ξωώσαι, κἀξ ἐνδόξων ἀδόξους καθίσαθαι, κἀξ ἐπόρων πᾶ αἰφνίδιον ἀπόρους· τοῖς δ' ὑπερόχοις γίνεσθαι τῆς μεγάλης πόλεως, οἷς μὲν ἐκτῶν, οἷς δ' ἄ-

Δ. Καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις ἴσε διηγεμένων ἑτέρων ἀκόσεν πλατύτερον· ὅπως μὲν ἄλλος ἄλλοθι διεπάρασαν ἅπαντες, ἐξ ἀπερρίφησαν μᾶ ἐ παῤῥησίας ἐξ τῆ ὀλίγχων· ὅπως δ' αὖ τῆ παν-

A I. Cum omnino ſtuderent Palamæ ſectatores, nova commenta uſque ſtabilire & extruere, atque id unum tam e longinquo quam e proximo ſpectarent; illudque res Byzantiorum ruere in peius, Cantacuzenum vero magis ac magis invaleſcere animadverterent; Annam quidem Imperatricem palam & clare, tum ipſi per ſe, tum per viros principes illi maxime conjunctos, ac per omnem aulicarum turbam, adulabantur: ut & eam, & eos omnes qui ad eam ſe adjunxerant, conciliarent ſibi adjutores: erat enim ipſis promptum, inſtigante malo genio, circamvenire & labefactare hominum mentes: *Edit Pariſ.* clanculum autem ſcriptis, variſque artibus *pag. 494.* Cantacuzeno favebant, quo videlicet ipſum quoque ad nova dogmata e longinquo traherent atque formarent. Itaque & proditoribus operam ipſi impenſiſſimam navabant, ut Cantacuzenus Byzantium ingrederetur. Atque ita porro mancipata ſibi penitus illius voluntate, leve jam eſſe videbatur quidquid obſtabat, & Cantacuzenum quoquoverſus pro libitu ferre atque agere, poſtquam is pleniſſimam auctoritatem Imperatoriam induit, vix ab iis magnum putabatur.

B II. Ac Palamas quidem ſic ſtatuebat, conducere admodum rationibus ſuis, duorum alterum effici; ut aut ſeipſum, ſi poſſet, ſedi Patriarchali imponeret; aut quemvis ſalteem e ſuis ſectatoribus. Quia igitur ipſi pro ſe agenti minime ea ſententia ſuccedebat, idcirco Iſidorum promovendum duxit. Hic ** Vide Leonem Allatium, de Ecclefiaſticis Græcorum Diſſens. II.* C Monembaſiæ electus antehac epiſcopus, mox novorum Palamæ errorum cum & ipſe convictus fuiſſet, dejectus dignitate fuerat, & a ſacra communione ſegregatus. Eodem nunc Patriarcharum obtinente, ſeiſſum eſt ſtatim Eccleſiæ corpus.

III. Atque epiſcopi plerique, cum in ſanctorum Apoſtolorum ædem primum, deinde in Divi Stephani Protomartyris monaſterium conveniſſent, canonico anathemate Iſidorum, & quotquot illi aſſentirentur, perculerunt. Deinde decretum, propriis ſubſcriptionibus confirmatum, confidenter illis miſerunt. Quod illi ægre admodum ferentes, Imperatoris animum in hos ſtimulant: eoque factum, ut horum alii deſpicerentur, & ex illuſtribus obſcuri, ex opulentis inopes ſtatim exiſterent; alii magna urbe exularent, volentes quidam, nonnulli inviti.

D IV. Quæ deinde geſta ſunt, ea ab aliis narrata fuſius accipere eſt: ut nempe omnes alius alio diſperſi ſint & ejecti, ſua cum dicendi libertate ſuiſque illis criminationibus; ut rurſus ab orthodoxis, ubique maris & terrarum degenti-

ANN. CHR. MCCCXLVII

bus, frequentes litteræ Byzantium venitarint, zeli divini plenæ, quæ Palamam simul & Iſidorum, & omnes eorum fautores, apertis execrationibus proſequebantur, ab Antiochenſibus dico, & Alexandrinis, Trapezuntiiſque tam epiſcopis quam presbyteris; item ab Cyprils, Rhodiſque, (&) orthodoxis adjacentibus; necnon Myſis & Triballis, & quicunque ſanctorum Patrum inhærere præſcriptis, ac nihil quidquam novi ab quocunque allatum admittere, vel ſi id ab Angelo afferretur, tradito jam inde antiquitus more ioſtituerant.

A πηχῆ θαλάσσης τι ἡ γῆς ὀρθοδόξων ἐς Βυζάντιον συχνὰ ἐσφοίτα γράμματα, ζήλου θείου μεστὰ, περιφασεῖ παραπεμπόντων ἀναθήματι Παλαμᾶν ἅμα καὶ Ἰσιδώρου, καὶ ὅσοι ὁμόφρονες, ἐκ τῶν Ἀντιοχέων φαμὶ, καὶ Ἀλεξανδρέων, ἔτι δὲ ἅμα Τραπεζουντίων ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων· ἐκ τε Κυπρίων ὁμοῦ, καὶ Ῥοδίων * ὀρθοδόξων προσοίκων· ἔτι τε Μυσῶν καὶ Τριβαλλῶν, καὶ ὅσοι τῆς θείων πατέρων ὁρους ἐμμόνου μακρῷ παρελήρησαν ἰδιάσματι, καὶ μηδὲν τι καινότερον δέχεσθαι παρ' ἀνδρὸς τῶν ἁπάντων, κἂν ἀγγέλων τις ἐξ οὐρανοῦ κομίζῃ.

* Lego, καὶ ἑῴων.

CAPUT XI.

Edit Pariſ. pag. 495.

I. Cantacuzenus & Iſidorus mutuam ſibi operam ad ſummos honores adipiſcendos præſtant. Cur ille iterum inauguratus. II. Cur ea res non in S. Sophiæ templo, ſed in Blachernenſi, celebrata ſit. III. Duorum Imperatorum & trium Auguſtarum ſedilia. Pompa equeſtris. Solennis e Palatio proſpectus. Epulæ. IV. Stannea & fictilia vaſa. Corium inauratum, & gemmæ vitreæ, in diadematis ac veſtimentis. V. Tantæ inopiæ cauſa duplex. VI. Pecunias ab iis qui ærarium exhauſerant Cantacuzenus non repetit; incertum utrum lenitate, an timiditate. VII. Suorum poſtulata & querelas ut eluſerit. VIII. Ejus filia Helena Joanni Palæologo nubit.

I. SED nos argumentorum copia & varietate eo uſque ſenſim abrepti ſumus, ut ea omiſſa ſint, quæ potiora videntur extitiſſe; nempe ut alter alterum auctorem habuerit & architectum dignitatis, Cantacuzenum quidem Iſidorus Patriarchicæ, Iſidorum vero Cantacuzenus Imperatoriæ, ſecundo delatæ. Quæ enim celebratio Didymotichi peracta fuerat, ea Palamitis completa minime videbatur.

II. Iſthæc vero in templo Blachernenſi perfecta eſt. Etenim illud orbis mireculum, magnum inquam illud & omnium ſermone celebratiſſimum S. Sophiæ templum, ea quo pars ejus everſa erat, eo redactum (proh dolor!) ut nulli eſſet uſui, minime erat opportunum ejuſmodi feſtis ac celebritatibus apparandit. Hoc vero tantam multitudinem capere haud poterat; adeoque arctior locus & ſuavior videbatur. Nam cum publicus ille ſuggeſtus, cui Imperatorios rhonot imponi oportebat, eam exigeret longitudinem, quæ & altitudini & latitudini reſponderet, neceſſe eſſet etiam erat utrinque ſpatium ſatis amplum aulicorum ordini patere ad ſedendum, abi opus futurum eſſet, ita ut templi reliqua pars anguſtior jam foret, quam ut poſſet capere variam hominum multitudinem. Tamen cum ex omnibus templis nullum eſſet, quod maximo illi poſſet æquiparari, altero hoc velut ſubſidiario uti neceſſe viſum eſt.

III. Erant autem ii, qui ſedilia illa Imperatoria tunc tenebant, * cognomines & ſocii duo Imperatores; item tres Imperatrices, Anne, & Irene Cantacuzena, cum filia Helena. Quæ cum ita eſſent, primo & vigeſimo Maii die, circa decimam horem, conſcenſis ſtatim equis, ita ut erant, cum Imperatoriis illic inſignibus, venere ad Palatium. Cumque ibi de more ſpectãdos ſe ea alto ſuggeſtu ea

* Joannes uterque.

Maii dies Gregoræ quidem. 21. Cantacuzeno autem, 23.

B A. ΗΜΕΙΣ δ' ἐς πολὺν ἄκουν τῶν παρεισχθέντων λαθὼν τὴν πολυειδῆ καὶ ποικίλην τῆδε ὑπαθίσιων, ἅδε' ἂ παρέστω δοκῶ εἶναι τὰ κεφαλαιώτατα τῶν δὴ ὄντων, ὅπως τε ἑκάτερος ἑαυτῷ χαραγῇ καὶ τιμίᾳ τῷ ἀξιώματος ἐχρήσατο· Καντακουζηνὸς μὲν Ἰσιδώρου τῆς πατριαρχίας· Καντακουζηνὸς δ' Ἰσιδώρῳ τῆς βασιλείας τὸ δεύτερον. ἀ γὰρ ἐν Διδυμοτείχῳ πρὶν ἀναγόρδοις τὸ πλεῖον ἔχειν ἔοικε τοῖς Παλαμίταις.

B. Γεγονέναι δὲ τὰ τοιαῦτα συμπίπτοντα ἀπὸ τῆ ἐν Βλαχέρναις θείου νεὼ. τὸ γὰρ θαῦμα τῆς οἰκουμένης ἐκεῖνο, τὸ μέγα λέγω καὶ περιβόητον τῆς τοῦ Σοφίας τεμένος, ἀφ' οὗ τὸ μέρος ἐκεῖνο C καθήρηται, πρὸς τὸ ἀχλοῦν φῶς ἀπεσχέθη, μαραίνοντα ἢ ἀωρίαν ἄχθη τοιαύταις ἑορταῖς ἀρκοῦσθαι καὶ πανηγύρεσι· μὴ ὂν πρὸς πολὺν ὄχλου ἀποχρῶν πλῆθος, στεγνόν τι χωρεῖον ἐδόκει καὶ ἁπρακές. τῷ δὲ δημοσίῳ βήματος ἐκείνου μῆκος ἀσάλαγον ἔχειν ἀπαιτοῦντι τῇ τε ὕψει καὶ πλάτει, ἐφ' ὧ τῆς βασιλικῆς ἕδρα πεδίοις ἔρους, ἐχλιὼ ἐπαίρεσθαι τῶν προσκυνεῖν ἔχειν ἀμυχεῖαι τὰς τῶ ἱεραπόδων πάγματος, ἀνάτε δύσεως, καὶ ὡς ἐπὶ βραχὺ λοιπὸν τὸ λειπόμενον τῶ νεὼ πρὸς ὑποδοχὴν διαφόρων ὄχλων· ὅμως ἐφαμίλλω τῇ μεγίστῳ θείῳ ἐκείνῳ πρέπειν τῇ πάντων ὄντος ἑδέσς, ὁ δ' ἕτερος ἐξ ἀνάγκας ἱδρῦσι πλῶς οἷς τῶν χρείαν αὐτός.

Γ. Καὶ ἅτε οἱ τῆς βασιλικῆς τιμιωτάτης θρόνους πληροῦντες ἐκείνης, δυοῖν τε βασιλέων ὁμωνύμων ὁμοφρονούν, καὶ ἅμα βασιλίδες τρεῖς, Ἄννα τε καὶ Εἰρήνη ἡ Καντακουζηνὴ, μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἑλένης. πύπτων δ' ὕπο τετελεσμένων, περὶ δεκάτην ὥραν πω τῆς ἡμέρας καὶ εἴκοσι τῶ μαΐου, ἵππων δίδυς ἐπιβάντες, ὡς εἶχον, μετὰ τῆδ βασιλείων ἐνδυμάτων ταύτων, ἦσαν ἐς τὸ παλάτιον.

τιον. κἠκεῖ τὸν σωνῆθη πιτσινάτον ἐμφάνιον ἀφ' ὑψηλῆ τῆ βήματος, ὅπα κατήσας, ἢ τράπεζαν παρατίθεσαν, ἐπὶ πάντα θρόνον αὖθις καθίσαντες.

Δ. Τοσαύτη δὲ πενίᾳ κατέχετο τὰ βασίλεια πάντα, ὥς γε οὐδὲν ἦν ἐν τῷ τρυβλίων ἢ ἐπωμάτων ἐκεῖ χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν· ἀλλ' ὅπα μὲν κασσιτέρεα, τὰ δ' ἄλλα πάντα κεράμεα ἢ ὀστράκινα. ἐξ ὧν ἔξεστι συνιέναι τοῖς ὅσοι μὴ αὐδαῖς τοῖς τοῦτον, ἃ περὶ τῶν ἄλλως ὀφειλομένων, ἐπίσης μὴ κατὰ τὸ εἰκὸς τελεῖσθαι ξυμβαίνει, τῆ τῆς ἐνδείας βιαίᾳ τῶν τότε συμβαινόντων πραγμάτων ἢ λόγων ἢ ἐγχωρημάτων. ἐπεὶ δὲ λέγειν, ὅτι ἢ τὰ βασιλικὰ ἐσθῆτος ἐκείνης διαδήματά τε ἢ περιβλήματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χρυσοῦ μὲν εἶχον τὴν φαντασίαν, ἢ λίθων δὲ ὅσοι πολυτιμήτων· τὰ δ' ὧν, ἐκεῖνα μὲν ἀπὸ σκύτης, ὁπόσα χρυσὸς ἐπιχρύζει πρὸς τὸν τῶν σκυτέων ἐκάστου χρείαν· πᾶσα δ' ἐξ ὑέλου, παντοδαπὴν ἔχουσαν χροιὰν πρὸς τὸ διαυγές· ἅσαπερ οὐ ἢ ἀποράδην εἰπεῖν ἐκεσμίαν ἔχοντες ἀληθεύσαιμι λίθοι πολυτελεῖς, ἢ μαργάρων σιλπνότης, ἃ ἀπαπῶσα τὰς ὄψεις· ἅτις ἐρρέτω ἢ σφέδρα ἴσθι ἢ κατηχθῆ τὰ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἐδωμοσίας τε ἢ λαμπρότητος τῶν Ῥωμαίων πραγμάτων· ὡς τῶν γε μηδ' ἀφὰ αἰσχύνης ἔχειν ἡμᾶς ἐατιθέναι τὸν τῶν τοιούτων ἀφήγησιν.

Ε. Αἰτίαι δ' ἦσαν τῆς τοιαύτης καταφορᾶς τε καὶ καταδυμονίας· πρώτη μὲν, ἡ τῶν ἐμφυλίων σάσεων φορά τε καὶ σύγχυσις· ἧ ῥᾴστα μὲν ἂ τῶν ὀνηπων ἂν χρηματικῶν εἰσόδων ἀπορροὴ· ῥᾴστα δ' ἡ τῆς ἐν ὀσπάνης ὕφεσις καὶ ἐπίνοια· δευτέρα δὲ καὶ ταλαιπωρία, τὸ φιλάργυρόν τε ἢ χρυσομανὲς τῆς γνώμης τῆς τε βασιλίδος Ἄννης, καὶ Ἀλεξίου τοῦ Ἀποκαύκου· οἷς ἃ τὰ σφετερίσθαι χρέα κατὰ τὸ Καντακουζηνοῦ, πρόφασιν παρασχοῦσα πλουτεῖν κακοτρόπως, ὅλως ἐξαντλεῖν ἐπιτείνατο χεῖρα· τὰ ἐν πολλοῦ τοῖς βασιλικοῖς ταμείοις ἐστιθησαυρισμένα πολυτελῆ κειμήλια· προσοικειοῦμαι γὰρ ἐτέρως πιπράσκειν, τὰ μὲν αὐτῶν αὐτοὶ καθ' ἑκάστου ἰσφετιζόντο λάθρα· τὰ δ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐπίπρασκον, πάντοι ὠόντο, ἢ ἀπόλια βουλομένοις σφίσιν ὦ, τῶν πράσιν ποιεῖσθαι. ὦ δ' ὅμως καὶ ἐξεπίπτοντό τε γιόμενοι, ὡς αὐτοῖς ἐκαλεῖτο ὦ· ἐν εἰ τύχοι παρειληφὼς τὸν βασίλειον ἀρχὼ ἐς Βυζάντιον εἰσελαυνόμενος ὁ Καντακουζηνός, μὴ εἶναί οἱ χρημάτων ἀπορίαν, δι' ὧν τοῖς ἡγεμόσιν ἐχθρὸν κατ' ἐχθρῶν παρεγίνετο· ἀνόμως τῇ ἀρχῇ δημιουργεῖτο· ἀναλογίαν δὲ ἔχειν βίᾳ παντὶ τὰ χρήματα, καὶ μάλιστα πάντων τοῖς ἡγεμονικοῖς ἀρχαῖς· ὁπόσοις ἅπτεται τοῖς πάνυ ζώοις ἃ τῶν νόμων σύμπηξίς τε ἢ ἁρμονία.

ς. Οὗτος ἐλθόντι τῷ Καντακουζηνῷ, πάντ' ὦ παπάπασι ἀσκεπῆ τὰ βασιλέων ταμεῖα· ἢ πλὼ ἄφθονος ἢ κόπος, ἢ τῷ Ἐπικουρείων εἰπεῖν ἀτόμων, ὕφεσι πλέον ὑδὲν ἐν αὐτοῖς. δεῖν ἰωνζητῆσαι ἢ λαβεῖν * μὲν ἐκ τῆ βασιλίδος Ἄννης, εἰς τοὺς τῷ βασιλικῶν ἐνεργεῶν ἀναγκαίας δαπάνας· ἃ δ' ἐκ τῷ τὰ δημόσια καταδυόμενα, κἀκεῖθεν ποριζομένων τῷ πλουτεῖν ἀπορίαν, ἀφ' ἧσσον πάνυ τοι γιγνόμενον ἐξαίφνης πλουτίον· ὁ δὲ σιωπῇ παρέδραμεν ἄπαστα· εἶθ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῇ συμφορᾷ καὶ σωτρόφῳ ψυχότητι κρησάμενος χρώμενος· εἶθ', ὡς ἀ τῷ πλέον ἐφάτης λόγος, δειλίας τε συνιεμένης τρόπος ἐξ ἐμφύτου τινὸς ἀρτιλείας, ἢ ἅμα δειδιὼς ἀδέκητόν τινα φάσιν, ἴτε τεταραγμένων αὐτῷ τῷ πραγμάτων, ἢ ἀκομάλων ὄντων.

hibuiſſent, mox deſcenderunt, ac menſa appoſita, rurſus in quinque ſedilibus conſedere. ANN. CHR. MCCCXLVII

IV. Tanta porro tunc laborabat inopia Palatium, ut in lanicibus & poculis nihil ibi eſſet aurei aut argentei; ſed ſtannea quidem nonnulla, cætera vero omnia fictilia & teſtacea eſſent. Ex his quilibet, earum rerum non rudis, cætera quoque alibunde requiſita, nec ita ut par erat perfecta (tyrannica quippe inopiæ vi in factis, in dictis, in conſiliis, tum temporis dominante) facile intellecturus eſt. Nam illa quidem dicere omitto, ut & ipſa in ea ſolennitate diademata & veſtimenta, maxima ex parte, auri quidem ſpeciem haberent & gemmarum pretioſiſſimarum; conſtarent autem, illa corio, qualia nonnunquam inaurantur ad cotiarlorum uſum; hæc vitro, omnigenis coloribus perlucente. Erat tamen alicubi, ſed ſpartim, ſincerus pretioſorum lapidum nitor, & is, qui oculos non deciperet, margaritarum fulgor. Adeo dilapſa erat, penituſque extincta & peſſundata, vetus illa rei Romanæ fortuna & magnificentia: ut ne nunc quidem ſine pudore earum rerum narrationem edere poſſimus. *Edit. Paris.* pag. 496.

V. Cur autem adeo tam perditæ & afflictæ eſſent, hæ cauſæ erant. Prima, civilium diſſidiorum tumultus & cæca perturbatio; cui facillimum fuit & id quod tot pecuniarum erat effundere, & eos ſumptus comminiſci atque excogitare, qui nulli erant. Altera, eademque ultima, avaritia & auri amora furens animus Annæ Imperatricis Alexiique Apocauci: quibus belli Cantacuzeno inferendi neceſſitas, occaſionem præbens perperam diteſcendi, ideo excogitata eſt, ut plenis manibus pretioſas illas gazas hauſirent, quæ in Imperatoris theſauris jampridem erant repoſitæ. Allis enim vendere ſimulantes, nonnulla delectu habito in rem ſuam convertebant: quædam ipſi ſibi vili admodum pretio, & ut libitum erat, vendabant. Id tamen & conſulto fiebat; ut ab ipſis temere aliquando vulgatum; ne videlicet Cantacuzeno, ſi forte in Byzantium ingreſſus rerum potiretur, parata eſſet copia pecuniarum, unde & Principibus vires ad debellandos hoſtes ſuppetunt, & ornamenta Imperii conflantur: pertinere enim pecuniæ rationem ad quemlibet ſtatum; maxime vero ad Principatus conſervandos; ad quos ita ſe habet, ut ad animantem compactio & cragmentatio aerrorum.

VI. Offendit itaque Cantacuzenus theſauros Imperatorum omnes omnino exhauſtos, nihilque in iis præter inane & pulvetem, & Epicureas (ut ita dicam) atomos. Cum igitur quærere & accipere opporteret, partim ab Imperatrice Anna, ad neceſſitates functionum Imperatoriarum impenſas, partim ab iis qui Rempublicam depeculati fuiſſent, & magna ſibi inde opum vi parata ex inopibus ditiſſimi ſtatim evaſiſſent; ille ſilentio omnia præteribat. ſive, ut mihi videtur, ſuam illam ingenitam conſiliumque lenitatem in eo quoque retineret; ſive, ut plerique dictitabant, timidis moribus præpediretur, naturali quadam animi humilitate; & quia, turbidis adhuc tebus & nondum ordinatis, prorſus aliquam ſeditionem extimeſceret. pag. 497.

* *Legendum* ἃ μὲν

ANN. CHR. MCCCXLVII

VII. Tantum nempe aberat, ut moleſtus eſſet ulli eorum, qui tempore uſi ad rapiendum opportuno, partiti inter ſe fuiſſent cum ipſius propriis facultates, tum eorum qui eum ſecuti erant; domos nempe & prædia, & quæcunque auro ac margaritis pretioſiſve lapidibus ſeu compinguntur, ſeu contexuntur; ut immo, cum deberet, primo quidem tem omnem familiarem, ab iis qui diripuiſſent repetiram, reſtituere iis qui pericula pro ſe infinita obiiſſent; deinde & præmia pro laboribus digna perſolvere; ne curaret quidem, ubi illorum unuſquiſque veſperi diverſaturus eſſet: ſed & repoſcentes increpareť, & clamitantibus indignaretur, & pernoctantes ſub dio ac circum alienas fores errabundos neligeret. Nimirum iis ſeſe ille tanquam exemplar proponebat, qui eadem & ipſe pateretur; velut aliquis diſpenſator aut libripens, qui ſtans medius ex æquo ſibi & aliis fortunam ſeu proſperã ſeu iniquam diſtribuat, præcluſis ita radicitus & occluſis iis linguis, quæ ea animis juſti æquitatem perperam interpretentur. Sed utrum illa recte necne Cantacuzenus ſtatuerit atque fecerit, illis relinquo judicandum, qui hanc hiſtoriam eo modo legunt quo oportet; quique initia rerum cum extremis commode componere, &, tanquam in uno corpore, rerum particulatim ac ſigillatim geſtarum dictarumve cohærentiam & ſeriem facta comparatione obſervare poſſunt. Ego vero illuc redeo.

A Ζ. Τοσοῦτον δὲ ἀπέχειν τὸ μηδενὶ δί ὄχλου γενέσθαι τῷ ὅστις, τῷ καιρῷ πρὸς ἁρπαγὴν χρησαμένοις συμμάχῳ, ὥστε καὶ διαπεπτωκέναι τὰ τῶν αὐτῶ, καὶ τὰ τῷ ἀκολουθησάντων αὐτῷ φράγματα, οἰκίας τε καὶ ἀγρὸς δηλαδὴ, καὶ ὅσα χρυσὸς καὶ μάργαρος καὶ λίθοι πολυτελεῖς συμπεποδεῦσί καὶ συμφαίνουσιν· ὧν καὶ ὀφείλων ἀποδοῦναι, πρὸς ἅπασιν ἀναληφθὲν μὲν τὸ οἰκεῖον ἅπαν φρόντιζε, τοῖς μηδὲν ὑπομεμφομένοις δὲ αὐτὸν καὶ τὰ τοῖς πᾶσιν ἀπόλογα ἔπαθλα σφίσιν, ὁ δὲ ὧδ', ὅποι ποτὲ καταλύσειεν ἑκάστων ἕκαστος ἑαυτῷ, ὧν περροντικῶς· ἀλλ' καὶ ἀπαιτῆσαι ἐπετίμα, καὶ καταβοῶσιν ἔχθετο, καὶ ἀγανακτοῦσιν ἐν τοῖς ὑπαίθροις καὶ πλανωμένοις ἐς ἀλλοτρίας θύρας ὑπηράρα, ὑπόδειγμα τιθεὶς, ὡς ἔφασκε, σφίσιν αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ τῶν τῷ παθημάτων ταυτόνους, ὥσπερ τις βραβεὺς καὶ ζυγοστάτης μέσος ἰσάμβων, καὶ νόμον ἐπίσης ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις τιθεὶς τὸ βίω ροπὴν, καὶ τῶν ὑβρίων φόρασιν· ῥιζόθεν ὅπως ἐκτμηθεῖεν καὶ ὑποφράττων * καπῶς τὸ δίαυλον σοφιζομένας † κρίσεως γλαίτας. ἀλλὰ περὶ μὲν τὸ εὖ τε καὶ ὡς ἕτερος τὰ τοιαῦτα τῆ Καντακυζηνῷ ἐληλύθασί τε ἐς πεφάχθαι, κρίσεσι παλαιαῖς τοῖς τρὸ ἐσοῦς καὶ τὰ εἰκὸς ἐκτυγχάνοι, καὶ συναπτεῖν ἀφωῶς δυναμένοις ταῖς ἀρχαῖς τ' πραγμάτων τὰ πάλαι, καὶ παρεξιτάζειν, ὥσπερ ἐφ' ἑνὸς τινος σώματος, τῶν ἀλληλοχίαν τε συσεχίαν τ' κατὰ μέρος καὶ καθάπαξ πεφαγμένων τε καὶ λελειμμένων. ἐγὼ δ' ἐκεῖσε ἐπάξομαι.

* Fort. τὰς καπεῖς τό

B

Η. Ἑβδόμῃ δὲ μετὰ τῶν ἀναγόρδσιν ἐ σιφοφείαν ἐκείνων ἡμέρᾳ παρῆν· καὶ ὁ αὐτὸς ἐν Βλαχέρναις ἐκκλησίας ἄγει θεῖος ναὸς, μετὰ τῶ βάθρου καὶ τ' ἱερέων βασιλείους καὶ τὰς βασιλίδας· καὶ τὰ νόμιμα τῆς τ' νέων βασιλέων προτελῆ συζυγίας, Ἰωάννου φημὶ καὶ Ἐλένης, τῶ μὲν ἐξαιδεκαέτους ὄντος, τῆς δὲ δυοῖν

Pro Februarii die 28. Vide Notat.

* Anno quindecim. Vide Notat.

δέοντα ἐκείνων, ὡς τὸ βασιλείας ἀμοῦ καὶ τῆς βασιλίδας· καὶ τὰ νόμιμα τῆς τ' νέων βασιλέων προτελῆ συζυγίας, Ἰωάννου φημὶ καὶ Ἐλένης, τῶ μὲν ἐξαιδεκαέτους ὄντος, τῆς δὲ δυοῖν ὑποβιβαιούσης ἐτῶν ἐκείνου.

C

Edit. Pariſ. pag. 498.

CAPUT XII.

I. Iſidorus Patriarcha pronuntiatum a deceſſore ſuo in Cantacuzenianos anathematiſmum abrogat. Riſum & indignationem movet, qui reus ſit, & alios abſolvat. II. Epiſcopos eligit rudes & indoctos. III. Palamas Theſſalonica Epiſcopus ab eo ordinatus, ejuſce urbis ingreſſu prohibetur. IV. Gregoras Eccleſiaſticarum rerum fuſiorem expoſitionem aliis relinquit.

I. SEd quia omnis & exercitus & populus moleſtia afficiebantur, ac futura magis quam præſentia verebantur judicia, eo quod a Joanne, antehac Patriarcha, paulo poſt accenſum civile bellum, abſciſſus eſſet & excluſus Chriſtiana communione, quiſquis ſive Cantacuzenum ut Imperatorem eſſet agniturus, ſive Palamam & ipſius ſectatores in communionem eſſet admiſſurus; ideo Iſidorus, qui tum Patriarcha erat, ambone conſcenſo, ſcriptum recitavit abſolutionem; quam nemo omnium fuit qui probarer & admitteret: ſed inania prorſus ea, & umbræ quavis futiliora, riſuque & ſanna digniſſima videbantur. Quin illud pene dixerim, neminem fuiſſe, cui ea quæ decebantur riſum non

D ΑΕΠΕΙ δὲ στρατὸς καὶ δῆμος ἅπας ἠχαλέπτε, καὶ τὰ μέλλοντα μᾶλλον ἢ τὰ παρόντα ἐδεδίεσαν δικαιωτέρα, ὅτε τὸ ἐκκλιφθαι καὶ ἀφορίσθαι τὸς τῶν Χριστιανῶν κοινωνίας πρὸς τὸ πατριαρχεύσαντος Ἰωάννου, τὸς ἐμφυλίου τότε ἄρτι καθιστάμενος, εἴ τις τὸ Καντακυζηνὸν ὡς βασιλέα, καὶ εἴ τις Παλαμᾶν μετὰ τῆς φατρείας εἰς κοινωνίαν προσίοιτο βούλοιτο, ἐγγράφου ὁ πατριάρχδων τότος Ἰσίδωρος, ἐπ' ἀμβωνος ἀναβιβασάς, διεξῆλθε συγχώρησιν, ἣ τῷ ἐν τῷ ἅπαντων οὐδεὶς ἂν ἤρεσκέ τε καὶ προσέδεκτο· ἀλλ' ὑπεμίμνα πανταχοῦ ἰδίᾳ, καὶ ἀμυδρόπρα πάσης σκιᾶς, καὶ χλόης καὶ μυκτῆρος ἄξια μακρῷ, καὶ μι-

ἀρῶ δέω λέγειν, ὡῶ εἰδεὶς ᾧ μὴ γέλως τὰ λεγόμενα ὡῶ, καὶ ὅμοια ἄνωθεν ἂν εἴ τις, ἄμφω τὰς ὄψεις πολὺς ἀφῃρημένος, τὰς τῷ ὀφθαλμῶν ἑτέρου πεπαρμένης ἰατρεύειν ὑπισχνεῖτο. τοῖς γε μὴν σεμνοτέροις ταῦτα δὴ τὰ τῶ Εὐαγγελίω ἐξῆν γλώττης ὡῶ, Ἔξελε (φάσκουσι) πρῶτον τὸν δοκὸν ἐκ τῶ ὀφθαλμῶ σου, καὶ τότε τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τῶ ἀδελφῶ σου· καὶ αὖ ἐπὶ τούτοις ὁπόσα γε τούτοις ὁμόσοιχα· δέον δ' αὐτὸν (φασκον) συγγνώμην ἑαυτῷ τὸν μείζω ζητεῖν, ἐπὶ διπλοῖς καὶ πολλαπλοῖς τοῖς ἐγκλήμασιν, ὁ δὲ τὰς ὑδὸν αὐτῶ διορύσσειν ἀξιῶ, τὰς μὲ πάνυ λεφρὰς, εἰπεῖν, ὁ πάνυ λεπρὸς, καὶ τὰς μιαρὰς διορύσσειν καθάρσεως, ἀ ῥύπῳ καὶ πηλῶ μεσὸς, καὶ τὰς χεῖρας, εἰ τῇ βορβόρῳ ἐγκαλινδοῦται. τοιοῦτος μὲν δὴ καὶ μείζοσι τούτων εἰ πολλαὶ καὶ διάφοροι γλῶσσαι τὸν νῦν παρόντων ἐπὶ τοῖς ἀπὸ αὐτὸν ἐπεπέδων σκώμμασι· καὶ σιώδου καὶ σιώπρας ἐν ἔρεσιμοις ἀθροιζόμενοι, διεπόρουν ἀλλήλοις τὰ γε πολλὰ ἀσυμβόλοι, καὶ ἐπιδέουσι λοιδορουῦντες ἑαυτοῦ λάθρα καὶ ὑπ' ἀδύτα.

Ητις δ' οὖ καὶ ἐκαπαλυμένους ἐς ἀρρῆτον ἐλοιδορουῦντο πάνδεμ, μηδὲν ὑγιὲς μάτ' ἐρῶντι, μήτε λαλοῦντι, μήτ' ἐν τῇ τότε παρόντι τῆς ὥρας, μήτ' ἐς τοῦτον τὸ χρόνου. μὴ δὲ βραχύ τινα χρόνον, διὰ τὸ τῆς αὐτῆ ῥαγῆναι ἀσυνείας τὰς πλείους τῷ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, πλῆθος ἀγοραῖον ἑαυτῷ διασώσας ἀθροίσας, τοιοῦτον τῶν ἐκκλησίαν ἀντὶ τῷ ῥαγέντος ἐπίπλασε, ἐπισκόπους χειδιάσας καὶ πρεσβυτέρους ἑτέρους, ὥσπερ εἰ μῦθοι πάλαι τοὺς ἀπαρτὶς καὶ αὐθαμερεινοὺς γίγαντας, ὧ ὕπο καπὶ τῆς δυσεβείας ἀμαθῶν λογίων ἐκλύσας πλῆτα σωιδέρια.

Γ. Ἐπεσπᾶ Θρᾳκῶν ἀξίω λυπεῖμθαι τῆς τῷ πατειαρχικῶν ἀποτυχίας Θρόνων ὁ Παλαμᾶς, διδάσκαλόν τε ὄντα τῶ Θιάτη καὶ τῆς φατείας, καὶ εἰ τῶν ἀξιωμάτων αὖτον· καὶ τῶτον ἐπίσκοπον χειροτονεῖ Θεσσαλονικέων, * εἰ καὶ ἀπιόντα, μικρὸ νῦν τευχηκέναι ξυνίας φοὺς τῶν ἐαυτῆ ξυμπάντων πολιτῶν, ὧ ἅμα τῶ ἀπὸ Σκυθῶν πόρρωθεν εἰληφότα ῥῶτα, εἰπεῖν, καθάπερ τι Κυκλώπειον ἄγος ἐξ αὐτῶν ἀΐδυς ἐπιτίνειν ἐλαλαμένον τῶν τῆς πόλεως ἀγρῶν καὶ προαστείων, πρὶν ἐπὶ γενέσθαι πυλῶν, καὶ πρὶν ἐγγὺς ἐλαλυθέναι τείχους.

Δ. Ἄλλα ταυτὶ μὲν ἑτέροις καταλελοιπότας ἡμᾶς, οὐ πραγματείαν εἰς μῆκος ἰδίαν ποιόδιναι παιδ' ὁπόσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς συμβέβηκεν τότε δόγμασι, χρεὼν, ἃ νῦ ἱστορία ἀφαλαιωδῶς πως ἐράθαι προσῆκεν, ἕδα διεξέναι κατὰ τὸν ἄνω πω παραλελειμένον εἰρμόν.

A moverint, perindeque habita ſint, ac ſi quis, utroque oculo peoitus orbatus, eos qui altero capti eſſent ſanaturum ſe promitteret. Gravioribus certe viris illa Evangelii in ore erant: * *Ejice primum hypocrita trabem de oculo tuo: & tunc feſtucam, quæ eſt in oculo fratris tui*: aliaque addebantur his affinia. Qui enim (ajebant illi) duplicis & multiplicis criminis reus, eget ipſe ampliori abſolutione, is ita impudens eſt, ut eos, qui nihil ipſo indigent, curandos ſuſcipiat, non omnino leproſos, ut ita dicam, omnino ipſe leproſus, & eos qui parvo labore poſſint purgari, ſordibus ipſe & luto coopertus, porcorum inſtar qui in cœno volutantur. Talibus cum, immo & acerbioribus dictis, multæ & variæ eorum qui tum aderant linguæ inceſſebant; hinique & terni ea intervallo coeuntes, de his inter ſe ambigebant & colloquebantur, iſtius impudentiam clanculum & muſſitando convitiis infectantes.

ANN. CHR. MCCCXLVII

* Matth. 7. 5.

B II. Eraot etiam qui aperte & propalam homini convitia facerent, nihil aut facienti aut dicenti, quod ſani homiois eſſet, ſive tunc ſive poſtea. Nempe is paulopoſt, quia plerique epiſcoporum ab eo divulſi defecerant, plebejam colluviem thiaſo ſuo aſcribendam coegit; & iſtiuſmodi homines in eorum qui defecerant locum ſuffecit. Ita Eccleſiam factis ea ſempore epiſcopis & ſacerdocibus novis implevit, quales fabulantur fuiſſe iatos illos & unius diei Gigantas; & Doctorum indoctorum cœtus quamplurimos in Religionem armavie.

Edit. Pariſ. pag. 499.

C III. Solari deinde Palamam ſtatuit mœſtum, & Patriarchali ſede exclusum ſe doleotem; ſolari inquam voluie * gregis & * daſi. ſodalitii magiſtrum, ſuęque dignitatis auctorem. Eum itaque Theſſalonicenſem Epiſcopum eligit. At hic profectus iliuc, ne hoſpitio quidem ab ejus urbis elvibus excipitur: ſed e looginquo Scythicum, ut ajunt, reſponſum accipit, & ranquam Cyloneum aliquod piaculum, ab ipſis ſtatim ejuſdem urbis agris ſuburbiſque, nondam portas ingreſſus, & antequam ad ipſos muros propius acceſſiſſet, ejectus redit.

D IV. Verum hæc nos aliis relinquere oportet; iis videlicet, quiea omoia, quę tum ad doctrinam Eccleſiaſticam pertinentia acciderune, delegere ſibi ſuſius tractanda. Quæ autem ſummatim dici hiſtoriæ conveniens eſt, ea iam percurrenda ſunt, & ieries, quam nos ſupra interrupimus, continuanda.

ANN. CHR. MCCCXLVII

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUS-SXETUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Cantacuzenus totam Thraciam, Medea excepta, Triballus omnem fere Macedoniam jam tum poſſidebat: ipſam Berrhœam paulopoſt cepit. Theſſalonica neutri parebat. II. Hujus urbis ſtatus perturbatiſſimus. Zelotarum licentia. III. Medeæ urbis ſitus. Ut a Cantacuzeno obſeſſa & ad deditionem compulſa ſit. IV. Joannes & Manuel Aſanes ercantur Sebaſtocratores. Prior uxorem ducit Alexii Apocauci filiam, Andronico Paleologo primum nuptam. Socrui ſuſpectus, domum cum uxore dimittitur. V. Gravis peſtilentia. Andronicus, Cantacuzeni liberorum natu minimus, moritur.

I. URbium Thraciæ, exceptæ Medea, quæ maritima eſt, nulla jam erat, quæ Cantacuzeno non pareret, ex quo Byzantium ingreſſus & ritu ſolenniore Imperator declaratus fuerat. In Macedonia autem cum cæteræ jam ſubactæ a Triballorum Principe erant, tum ipſa quoque Berrhœa paulopoſt in ejus ditionem conceſſit. Auxiliis enim deſtituta, non poterat diu barbaricæ & pertinaci oppugnationi reſiſtere. Atque interea fugitivus inde ceſſit is qui tum temporis præfecti munere fungebatur, Manuel Imperatoris filius. Theſſalonicę vero neutrum placebat, neque Cantacuzeno ſubmittere ſe, neque Triballorum Principi.

Edit. Paris. pag. 500.

II. Nempe eam urbem ſeditio jampridem occupaverat, & eorum, qui Zelotæ nominabantur, factio cæteris præerat: iſque erat ſtatus, qui ad nullam referri poſſet Reipublicæ formam. Necenim ariſtocraticus is erat, qualem Lycurgus olim apud Lacedæmonios conſtituit; neque democraticus, qualia Athenis primum fuerat, & deinde extitit, poſtquam * Cliſthenes ea quatuor tribubus decem effecit; nec ſimilis el, cujus auctor Zaleucus apud Locros Epizephyrios; æque et, cujus in Sicilia Charondas Catanæus; neque una aliqua Reipublicæ forma recenetur, conflata ex duabus aut pluribus inter ſe commixtis, qualis fuit & apud Cyprios, & ea quam in veteri Roma dicitur plebs conſtituiſſe, ſeditione adverſus Conſulares viros mota; ſed inſuſitatus quidam penes multitudinem dominatus, & is quem caſus temere ferret ageretque. Quidam enim audaciores, cum ſocietatem poteſtatis privata auctoritate coiviſſent, in omnem ibi ætatem graſſabantur, plebem quidem, quæcunque erat in civitate, mancipatam libidini ſuæ habentes; eos autem, qui opulentiores eſſent, fortunis ſpoliantes; ſimulque & ipſi licentia exultabant, & aliis auctores erant, at externorum Principum nulli ſe ſubmitterentur, ſed ea omnes lege ac regula uterentur, quæ ipſis placuiſſet.

** De quo Herodotus in Terpſich.*

III. At Medea, urbs Thraciæ, quæ magis quam Byzantium ad occidentem vergit, & Ponti Euxini extremitati adjacet, ſtadiisque hinc diſtat paulo plus quadringentis, cum haud diu rebellaſſet,

Α Α. Τῶν μὲν ὅσα Θρᾳκικῶν πόλεων ὠθεμία, πλὴν τῆς παραλίου Μηδείας, ἐλέλειπτο, τῷ μὲν ἐς ὑποταγὴν καταστῆναι τῇ Καντακυζηνῷ, μὴ πλὴν ἐς Βυζάντιον ἐσοδόν τε ἔτι τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀναγορεύσεως ἐτύγχανε. ἐν δὲ Μακεδονίᾳ, τῆδε ἄλλων ὑπηκόων τῇ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνι, Βέρροια μὲν ἐκ αὐτοῦ μετ' ὀλίγον τῶν ὑπηκόων αὐτῷ ἐγεγόνει, συμμαχίας ἀνὰ ἐπὶ μαχρὸν ἀντέχειν ἀδυναμίᾳ πρὸς βαρβαρικὸν ἐκ ἐπίμονον μάχῃ, φυγάδος ἐκεῖθεν μεταξὺ γενομένου τῶ νεωτάτῳ ἐπιτροπεύοντος Μανουὴλ, τῷ βασιλέως υἱῷ. Θεσσαλονίκη δ' οὐ πρότερον ὑδρὶ προσρυῆναι, μήτε τῇ Καντακυζηνῷ, μήτε μὴν τῷ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνι.

Β. Στάσις γὰρ ἐκ πολλοῦ κατεῖχεν αὐτὴν· ἣν Ζηλωτῶν αὐτοσχέδιος ὀνομασμένων ἄθροισμα τῶν ἄλλων ἐφορώντων· ἐξ ἧς πρὸς ὑδρίαν τῶν πολιτικῶν ἡ μίμησιν οὐκ ἀπῄρατο· ὅτι δὲ ἀριστοκρατικὴ τις ἦν, ὁποία πρὸς πάλαι Λυκοῦργος Λακεδαιμονίοις αὐτὴν προστετάχει· οὐτέ τις δημοκρατικὴ, καθάπερ τῶν Ἀθηναίων ἡ φρήν τε, ἐξ ἧς ἐκ τετραφύλων εἰς δεκαφύλους ἐπεπράχει Κλεισθένης· ὑφ' ἧς τε Ζάλευκος τοῖς Ἐπιζεφυρίοις Λοκροῖς ἐβράβδισε, καὶ ἧς τοῖς ἐν Σικελίᾳ Χαρώνδας ὁ Κατανάιος· οὔτε τις ὑπὸ δυοῖν ἢ πλειόνων εἰς ἓν τι κραθεῖσα καὶ σύντροφον εἶδος· ὁποῖαί τινες ἴσως ἥ τε Κυπρίων, καὶ ἧς ἐν τῇ πάλαι Ῥώμῃ ἡ δῆμος, κατὰ τῶν ὑπατικῶν ἀνδρῶν στασιάσαντα, καταστάδην λέγεται· ἀλλ' ὀχλοκρατία ξύντις, ἧς ἄπο φέρει ἂν ἐξ ἄγοι τὸ αὐτόματον. Θρασύτεροι γάρ τινες, εἰς αὐτοχειροτόνητον αὐθεντίας ἄθροισμα συλλεγέντες, πᾶσαν ἐκεῖ καταστρέφονται ἐλαίαν, τῆς τε πόλεως ἐκδημαγωγοῦντες ἡ ὄχλος πρὸς τὸ βελόμενον, ἐξ ἧς πλουτοῦντας ἀφυρώμενοι ταῖς οὐσίαις, τρυφῶντές τε αὐτοὶ, καὶ μηδενὶ τῶν ἔξωθεν ὑπείκειν ἀεὶ δόξαντες ἡγεμόνων, ἀλλὰ τῶν ἴσων κατὰ τὰ νόμιμα τοῖς ἄλλοις, ὅπερ ἂν ἐκείνοις δόξειεν.

Γ. Ἡ γὰ μὲν Θρᾳκικὴ Μήδεια, ἣ δυσκωτέρα τε ἔχει Βυζαντίου ἡ Θέσις, καὶ πρὸς τῇ ἄκρᾳ τῷ Εὐξείνῳ πεμπτὴν πόντῳ, σταδίων ἐντεῦθεν ἀπέχει μικρόν τι τετρακοσίων ἐπέκεινα,

πρὸς ὀλίγον ἀποπαύσασα, ᾗ καθ' ἑαυτὴν γενομένη, πολλὰ μὲν ἔδρασε κατὰ Βυζαντίων δεινά, πλεῖστα δ' ἐπετύθη· πόλις δὲ πολιορκηθεῖσα, πράδωκεν ἑαυτὴν Καταλανῷ καθ' ὁμολογίαν. ᾗ ταῦτα μὲν τῇδέ πη ἔχει.

Δ. Σεβαστοκράτορες δ' ἐπὶ τούτοις ὑπὸ τῷ βασιλέως οἱ δύο τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἀνεψιοῦντες ἀδελφοὶ, Ἰωάννης ᾗ Μανουὴλ, ᾗ τοῖς τῆ πάντῃ προσήκουσιν ἀξιώματι παρασήμοις, ἔν τε καλύπτραις ᾗ ὑποδήμασιν ἅμα, κεκόσμηνται. ὧν ἄτερος, ὁ Ἰωάννης, ὀλίγῳ ὕστερον εἰς τὴν τῆδε Ἐπιβατῶν ἀπιὼν φρούριον, τῇ Ἀλεξίᾳ τῇ Ἀποκαύκῳ ζυγατρὶ συνέζυγε· ᾗ συνῳκίσατο πρότερον ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὃν πενθοῦσα κατὰ τὸν περὶ Δι- B δυμότειχον ᾗ Ἀδριανούπολιν ποταμὸν ἀνατέρω που διδυλοϊκαμψῦ. βραχὺ δ' ὑπὲρ διαπτερώσας χρόνον, ἔπειθ' ἑαυτὴν φιλτάτῃ τῷ Ἰωάννῃ, σωὸ γε τῇ τέκ συζύγῳ, λαμπρῶς ἐ πεσθεῖσα εἰς τὴν Τραϊανοπόλεως ἔγγιστα φρούριον, τὸν τῇδε Ἀδύλων λέγω μυλῶ. ἔνθα πὰς τῇδε οἰκήσεων ἐπαύλεις ᾗ τὰς ἀγρὰς ἐκ πολλῶ φορὲς Καταλανζίωνι καλέσαντα τῷ βασιλέως. ἐνδιδοῖ δ' ἐκεῖνα, μὴ χειρωσάμενος ἑαυτοῦ τὸ τῇδε Ἐπιβατῶν φρούριον μ' τῇδε χρημάτων, ἐκεῖθεν ἐξέρεσθαι ταύτῃ ποιήσηται.

Ε. Κατὰ τοῦτον μέντοι τὸν χρόνον, νόσημα πᾶς ἀνθρώποις ἐνέσκηψε βαρὺ ᾗ λοιμώδες, ἀρξάμενον ἀπὸ Σκυθῶν ᾗ Μαιώτιδος, ᾗ τῇδε τῆ Ταναΐδος ἐκ- C βολῶν, ὕρος ἄρτι καθισαμένη, ἐ δημόσιος ἅπαντα ἐ ἰσοτύπου ἐκείνου, μεταβαῖνον ᾗ ἐξαθρόον ὡσαύτως μέχρι ἐς πάντας τὸν παράλιον οἰκουμένου, πόλεις ὁμῶ ᾗ χώρας, πᾶς τε ἡμετέρας, ᾗ ὅσαι καθ' ἑσπέραν ἀνθρώπων δίαιταν, ἔχει Γαδείρων τε ᾗ στηλῶν Ἡρακλείων. δεύτερον δ' ἐπόντος ἔτους, μετέβη ᾗ ἐς τὰς τῆ Αἰγαίου νήσους. ἔνθεπε ᾗ Ῥοδίων ἥψατο, ᾗ Κυπρίων ὁμοίως, ᾗ ὅσοι πὰς ἄλλας νέμονται νήσους. ἐπεσήμηνε δὲ τὸ πάθος ἐπίσης ἄνδρας ᾗ γυναῖκας, πλουσίους ᾗ πένητας, γυναῖς ᾗ τέκνα. ᾗ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὑδαμῆς οὐδ' ἡλικίας ὅτε τύχοις ἐφείδετο. ἐκινοῦντο δ' οἰκέται πλεῖστοι καθάπαξ τῇ οἰκετῶν ἁπάντων, μιᾶς ἡμέρας, ἢ ᾗ δυοῖν ἐνίοτε. μυδρὸς D μυδροὶ βοηθῶν δυναμένη, μήτε δὴ τῇ γεωτομοῦντων, μήτε μὴν τῇ κατὰ γένος ᾗ καθ' ἅμα ἀρσενικόντων υἱέσς. οὐ μόνος γε μὴν ἀνθρώπους τὸ πάθος ὑπερὶ διεπόλει μᾶλλον. ἀλλὰ ᾗ εἴ τι κατ' οἶκον ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις σωίζοι τε ᾗ σωῳκει τῇ ἄλλων ζώων· κυνὸς φημὶ, ᾗ ἵππου, ᾗ ἀρίδων πτηνῶν γένη, ᾗ οἵ τινες ἐν τοῖς τῇ οἴκων τοῖχοις οἰκοῦσι ἴνυχον μῦες. σημεῖα δὲ τὰ πάνδη νοσήματος ἓν ἐξανθοῦσα τε, ᾗ τὰ ἀθρόα φλέγματα διαπτὰ ἐκείνου. ὀγκώδης τε ἐφυσίς τις περὶ τὰς ἀρχὰς τῇ μηρῶν ᾗ τῇ βραχίονων, ᾗ ἅμα αἱμα πόδης φθάν, ἃ τοῖς συχνοῖς, ἀνθημερὸν ἐνίοτε, καθημένοις ἢ βαδίζουσας, τὰ παρόντας ἀπῆγε τάχιστα βίου. ὅτι δὲ ᾗ Ἀνδρόνικος, ὁ τῇ υἱέων τοῦ βασιλέως πάππος, ἐπεθνήκει.

& seorsum sola stetisset, multa gravia adversus Byzantios patravit; plurima item perpessa est. Obsessa demum, Cantacuzeno se ex pactione dedidit. Et hæc quidem ita ferme se habuerunt. ANN. CHR. MCCCXLVII

IV. Creantur deinde ab Imperatore Sebastocratores duo Irenes Imperatricis fratres, Joannes & Manuel, & illius dignitatis insignibus, capitis tegmine simul & calceis, decorantur. Horum alter, Joannes videlicet, paulopost ad castellum Epibatarum profectus, Alexii Apocauci filiam uxorem ducit, Androonico Palæologo antehac nuptam, quem in eo fluvio, qui Didymotichum & Hadrianopolin præterfluit, suffocatum esse supra * diximus. Ibi Joannes aliquantisper commoratus est. Moa eum sorus volentem inde, cum nova nupta, ad proximum Trajanopoli castellum magnifice prosecuta est; ad Monasterium nempe Adelorum, ubi & domos & agros ei jampridem Cantacuzenus Imperator assignaverat. Verebatur quippe illa, ne Epibatarum castello simul & pecuniis potitus gener eam inde exulare cogeret. * Lib. XV. c. 30 f. 6. Edit. Paris. pag. 505. Vide Notas.

V. Ea tempestate morbus quidam gravis & pestilens homines invasit; dacto ab Scythis & Mæotide Tanaidisque ostiis initio, recente adhuc vere, annumque illum perpetuum duravit, pervadens & corrumpens solam præcise maritimam terræ oram, urbes simul & agros, tum nostros, tum eos omnes, qui continenti tractu ad Gades usque & Herculis columnas pertinent. Anno autem * sequente etiam ad Ægæi maris insulas transiit. Deinde & Rhodios attigit, & Cyprios, & quicunque cæteras insulas colunt. Absumebat autem tabes illa viros æque & mulieres, opulentos & inopes, seniores & juniores: uno verbo, nulli nec ætati nec conditioni parcebat. Domus pleræque habitatoribus omnino exhauriebantur uno die; interdum biduo; cum nemo cuiquam afferre auxilium posset, sive vicinus, sive genere & sanguine conjunctus. Nec vero homines solos morbus ille usque flagellabat; sed & si qua alia animalia cum hominibus plerunque degerent & habitarent; canes, inquam, & equos, & cujusquemodi avium genera; ipsos etiam mures, si qui forte in domorum parietibus latitabant. Signa autem mali eminentia, & subitæ mortis prænuntia, hæc erant: tumor circa crurum brachiorumque extrema enascens; & sanguinoleota simul tabes: quæ eos qui correpti erant, ea ipsa nonnunquam die, sedentes aut ambulantes e vivis statim efferebant. Eo tempore & Andronicus, Imperatoris liberorum natu minimus, mortuus est. anno 5148.

ANN. CHR. MCCCXLVII *Edit. Paris. pag.* 502.

CAPUT II.

I. Matthæus, Cantacuzeni filius natu maximus, Thraciæ urbibus a patre præfectus, ab Asane avunculo privatim convenitur. II. Asanes sua & fratris merita erga Cantacuzenum jactat: quem suorum saluti non consulere queritur. Matthæum ad defectionem hortatur. III Matthæus respondet, idipsum cupere se. Imminentium periculorum metu, & patris exemplo, futuram defectionem excusat. IV. Avunculo adjutore rem aggreditur. Orestiadis arcem occupat. Animos sibi conciliat.

I. IS erat rerum status, cum Joanni Asani, qui tam in agris Hadrianopoli circumjectis versabatur, Matthæum nepotem suum libuit privatim convenire. Hic Imperatoris liberorum natu maximus, urbibus Thraciæ præfectus a patre tum fuerat. Casu autem accidit, ut in eundem cum avunculo locum deveniret, & iisdem uterque venationibus uterentur. Libuit inquam Asani, arcana animi cogitata eum hoc communicare. Prior itaque exorsus, hanc orationem habuit.

„ II. Si fortunam aliquam ac tyrannicam „ fari legem esse statuis, quæ vel prudenter „ hominum res gubernet, vel, permissis fortuito casui babenis, incerto quodam & temerario cursu feratur, silere certe satius est, „ & ignotum fatalis necessitatis decretum „ expectare. Sin res nostræ voluntate & consilio pierunque admoiistraotur, quorsum „ nos, quibus facillimum est viram agere omnis periculi expertem, ultro ipsi nobis „ multiplices metus, veluti retia quædam, „ nectimus? Scis quippe nos infinitos labores, „ eum magnis multisque & proximis morti „ periculis conjunctos, exhausisse, ut patri „ tuo securitatem redimeremus. Itaq; & gemellorum Jovis liberorum, & quotquot „ unquam Orestæ & Pyladæ charitatis fraternæ exemplis longas sæculorum ætates „ impleverunt, minor profecto laus fuerit, si „ quis velit eum illorum rebus nostras conferre. Hæc patri tuo pericula, has mortes „ Anna Imperatrix, nullo colore nullo probabili prætextu ei infensa, perpetuo usque „ cõflabat. Ego vero, & frater meus Manuel, „ multas ab ea litteras clam accepimus; per „ quas illa, quovis jurejurando interposito, „ possessiones nobis pecuniariosque reditus, „ parentibus vero vinctis libertatem polliebatur. Sed nos Justitiæ tribunal revere- „ ri, & intra limites immotos fixa tenere vestigia maluimus, quam vilioris emolumenti gratia perpetuæ conscientiæ stimulos „ admovere. Enimvero salutis meæ causa „ teque & patrem tuum prodere (ut hoc loco pag. 503 „ fileam & aliam cognationem, quæ periculorum socia & particeps erat) perinde illud „ fuit, ac si mei causa meipsum prodidissem, „ & sanguinis mei conservandi studio meum „ sanguinem oltro effudissem. Adeo ejusmodi cogitationem enigmati similem esse statuebam; aden nulla a me solutio reperiebatur, quæ consiliorum meorum fitmas „ rationes vel minimum * labefactaret. Ac „ ea, quæ per illud tempus cavi ego ne admitterem, ea ipsa nunc in te & in totam „ cognationem tuam video a patre tuo admissa esse: immo & in omnes prorsus mili-

Α Α. ΤΩΝ μέντοι πραγμάτων ἐν τούτοις ὄντων, ἔδοξε τῷ Ἀσάνῃ Ἰωάννῃ, τῶν περὶ τὸν Ἀδριανούπολιν χωρίοις ἄρτι τὰς ἡγεμονίας ποιουμένῳ, τὸν ἀδελφιδοῦν ἰδίᾳ παραλαβόντι Ματθαῖον (ὃς καθ' ἡλικίαν πρώτιστος τῶν βασιλίδων παίδων, ἔτι ἐν Θρᾴκῃ πόλεων τῶν ὑπηκόων τοῦ πατρὸς ἐπετροπεύων ἀρὸς τὸν πατέρα ἐβασίλευε τοῖς ἐκείνου κοινωσασθαι πολέμοις, καὶ οἱ συμβῆναι ἐν παντὶ ξυνεῖναι τῷ θείῳ, καὶ κυνηγεσίοις χρήσασθαι τοῖς αὐτοῖς) ὧν αἱ καρδίαι ἄυλακις θαλαμεύουσι λογισμῶν ἑκάτερος ποιήσασθαι. καὶ ἀρξάμενος εἶπε τοιάδε.

Β. Εἰ μὲν τύχῃ, φησί, τινα καὶ τυραννίδα πραγμάτων τοῖς ἀνθρώποις τὰ πράγματα ἀφυπαιδεύειν οἴεσθαι ἔτεσί σοι, ἢ τῇ αὐτομάτῳ διδοῦσιν τῷ τῶν πραγμάτων ὀθόνῃ, ἀτέκμαρτόν τινα καὶ ἀκυβέρνητον φέρεσθαι πλοῦν, σιωπᾷν τι ἄμεινον, καὶ τὰς παρουσίους ἄδηλον πεφυκέναι μίτους. εἰ δὲ προαιρέσει καὶ βουλῇ τὰ ἐφ' ἡμῖν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διοικεῖσθαι δίδοται, τῷ χάρῳ, παρὸν ἡμᾶς ἐκ τῶν ῥᾳδίου καρπεῖσθαι τὸ ζῆν ἀκινδύνως, ἐθελοντὰς ἡμῖν αὐτοῖς παντοδαπῶν περιπλέκειν δίκτυα φέβων; οἶσθα δῆ, ὡς μυρίοις ἐν τῇ ὑπερορίᾳ διωκόμενοι μόχθοις, μετὰ μακρῶν καὶ παντοδαπῶν τῶν αὐδυμίων, ὁπόσοι θανάτου γέφυρας ὑπεφύκασαν, τῇ σῷ πατρὶ περιπεσώμεθα τῷ ἀκινδύνῳ· ὡς δίκτυα εἶναι τὰ Διοσκούρων ἐγκώμια; καὶ εἴ τινες Ὀρέσται καὶ Πυλάδαι τῶν μακρὰν ἐμπεπλεκότες αἰῶνα φιλαδελφίας ὑποδεγμάτων, εἰ τις τὰ ἡμέτερα τοῖς ἐκείνων ἀντεξετάζειν ἐθέλοι. τῷ ἰῷ ἢ τοὺς πούους αὐτὸ κῇ τὰ σὰ μηχανωμένα πατρὸς διαγωμὶς καὶ θανάτους Ἄννα ὁ βασιλὶς, πρόσωπον ἀληθείας ἐχούσας ἐφ' ἑαυτοῦ προβαλλέσθαι δυναμένη πρόφασιν κατ' αὐτῶν. παρ' ὃς ἐγώ τε καὶ ὑμὸς ἀδελφὸς Μανουὴλ πολλὰς ἐδεξάμεθα λάθρα μεθ' ὅρκων πιστίων γραφὰς, ὑμῖν τε κτημάτων ὁμοῦ καὶ χρεμάτων προτέσθαι ἐπαγγελλομένης, καὶ ἅμα τοῖς καθεσταμένοις γονεῦσιν ἀλλοθρόοι ὅλιον. ἀλλ' ἡμῖς γε, τὰς τῆς δίκης σίβυν ἐθέλοντες θρόνους, ἐν ἀσαλεύτοις ἔχειν ὅροις ἐφιεμένους τῆς πόλεως ἐκείναμβι δεῖν, καὶ μὴ δῆθ' φαυλότερον αἰσθῶν, δίκτυόν τινας τῇ συνειδότι μάστιγας προξενῶν. τὸ δὲ διὰ σὲ ἡμᾶς σωτηρίαν σὺ μετὰ σὲ σὺ προδίδοναι πατρὸς (ἐῶ δὲ καὶ ἄλλων ἐντεῦθεν λέγειν συγγένειαν, ἣ τῷ κινδύνῳ ξυμπίπτειν τε καὶ παραπολεῖσθαι ξυνίβαινεν) ὅμοιον ἂν, ὥσπερ ἂν εἰ ἑαυτὸν ἀντ' ἐμαυτοῦ προδιδοὺς, καὶ διὰ τῶν ἐπῶν αἷμα. ὕπως εἰς αἰνίγματος λόγον ἡ ἐντεῦθεν ἀνέφερον ὄνειρος, καὶ λύσιν οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν ἐδόκουν, ὥστε καθ' ἓν γέ τι παραλογίσασθαι τὰς τοῦ τότε λογισμὸν ἀρετὰς. ἃ γὰρ ἐποιοῦ πως ἐφυλαξάμην αὐτὸς ἐν τῇ τότε παρόντι μὴ δρᾶν, ταῦτ' ἦ πατὴρ ἦ σὸν κατὰ σοῦ ἢ τῆς σῆς ὁμοῦ συγγενείας ἀπάσης ὁρῶ διδρασκόμενα καὶ μὲν ἢ κῇ πάντων, ἁπλῶς

ἐκείνων, ὁπόσους τὰς μακρὰς ἐκείνας συνήγαγε ἄθλους A tes ac duces, qui magnos illos labores five foris five domi decurrerunt; atque in eos ipſos, qui carceris ærumnas pertulere. Nam enim ſimplex fuit ea, quæ tum incidit miſeris calamitas, neque in brevem tempus duravit; ſed multiplex & varia, & in longum temporis ſpatium diffuſa. Quamobrem etſi gravia fuere ea mala, quibus ipſi nos ultro tum injecimus, graviora tamen illa ſunt quibus nunc invita a parente tuo & indigni ſubjicimur. Nam qui beata pro libertate certabamus, miſeram ſervitutem ductinis illis laboribus curſibuſque imprudentes permutavimus. Quos nempe ut falſis noſtræ inſidiatores acerrimos vitabamus, eos nobis parens tuus dominos volens & libens deſtinaverat. Quaſi vero nos tot labores conſulto pertuliſſemus, ut eorum, qui nos perſequebantur, gladios juguli noſtri citius quam illi vellent admoveremus, atque ut eam percipere mus demum mercedem, quæ ipſis fugæ ærumnis eo eſſet acerbior, quod illis quidem temporibus præclaræ ſpes cupiditatem noſtram alebant; nunc vero ipſam quoque ſpei ſuaviſſimam duram tanis nobis patet aperte eripuit. Neminem enim puto eſſe, qui pignoribus firmis cavere nobis poſſit, non curaturam eſſe Annam Imperatricem, ut omnes cita morte ſtatim puniantur, qui parenti tuo ſuperſtites futuri ſumus. Ae igitur, quandiu ſumus noſtri juris, præclarum facinus concipe, meiſque tui & mei cauſa conſiliis obſequere, quo nos turpe & ignobile periculum ſic propulſemus. Totius Imperii parte ablata, proprium tibi parare Imperium enitare, quod parenti quidem tuo dum is viſurus eſt, ſubjiciatur; eo autem mortuo, peculiare ſit & firmum tibi ſalutis præſidium. Duorum enim alterum nobis inde futurum eſt, ut aut ſecuri ſalutarem fortunam conſequamur, aut præſentis vitæ calamitatibus quam celerrime liberemur, quibus inteteſſe tolerabile iis duntaxat eſſe exiſtimo, qui non ingratum illud & miſerrimum putant, ſolem habere ignominiæ ſuæ teſtem perpetuum. Hæc Joannes Alanes Matthæo ſororis ſuæ filio in hunc fere modum ſuaſit, ſui & illius, item cognatorum & amicorum ſecuritati proſpiciens. ANN. CHR. MCCCXLVII

Edit. Paris. pag. 504.

III. Matthæus vero ex ſorore nepos his illum excepit. Iidem & me ſemper circumſtant metus noctu pariter & interdiu, o bone; & quemadmodum illæ Perſarum navales copiæ Etruriam olim Attumiſiumque circunſidebant, ita animum meum multa diverſaque cogitationum agmina undique obſident, quaſi inſulam onerariæ, aliquæ naves ac triremes terrorum plenæ & curarum graviſſimarum, quæ piratico veluti impetu appulſæ advehant nobis præſagia evidentis infelicitatis. Paſtorio itaque, & eos qui inde oriuntur dolores perferre; patere autem, & id quod angit excutere haud poſſum, patrias reverituſ naturæ leges, quæ nec in iis quidem, quæ ſunt manifeſto juſta, filios parentibus adverſari ſinunt. Ae tibi quidem ſæpenumero arcanum illud aperire volui: *obſecundantem vero linguam minime habui. Etenim illa, ſtarim atque cordis fœtum educere in lucem ineœperat, ner-

* obſtetricem. Gr.

ὑπὲρ, ὁπόσους τὰς μακρὰς ἐκείνας συνήγαγε ἄθλους ἄθλησε, στρατώτας & στρατηγούς, οἷς μὲν τοὺς ὑπηρεσίας ἐκείνης, οἷς δὲ τοὺς ἀπ' οἴκων, ἢ οἷς τοὺς ἐν δεσμωτηρίοις κακώσους. οὐ γὰρ ἁπλοῦν ὑπῆρχεν, ὦ τοὺς παλαιπώρους τότε ξυμβήσθαι πάθος, ἢ δ' ἐπὶ βραχύ τινα & χρόνον, ἐπὶ μακροπέδητον ἢ ποικίλον, ἀπὸ μακροῖς ἐκπεμπόμενον τὸ χρόνου τοῖς ὅροις. ὅπου χαλεπὰ μὲν, οἷς ἐθελοντὰς ἡμεῖς ἑαυτοὺς καθάπαξ πάθοι τότε· χαλεπώτερα δ' οἷς ἄκοντες καὶ ὑφ' ὧν σὺ πατρὸς ὑπεβλήθημεν ἀναξίως ἡμῶν. ὑπὲρ γὰρ ἐλευθερίας διδάσκονος τρίχοντες, δουλείαν ἐλαύνομεν ἀλλαξαμένοι κακοδαίμονα τῆς μακρᾶς ἐκείνου πόνου ἢ δρόμου. οὓς γὰρ ὡς ἐπιβούλους σφοδρὸς τῆς ἡμετέρας ἐφιέμενοι ζωῆς; τίνας διωκόπας μᾶλλα τοῦ ἄσμενος ἡμῖν ὁ σὸς ἐκεχειροτονήκει πατήρ. ὥστερ ἂν εἰ ἐπίπονός ὅπου τὰς πόλεις ἡμᾶς ὑπεμενομεν πόνους, ἵνα τὰ τῆς διωκόντων ζέφη θᾶττον & κατὰ τὴν ἐκείνου βούλησιν τοῖς ἡμετέροις λαμοῖς * προσαρράξωμεν, & ἵνα παρὰ ποσὸν πικρότερα τῆς διωγμῶν τὰ τῆς ἀμοιβῶν καρπωσώμεθα τέλη, παρόσον τότε μὲν ἐλπίδες ἐδείμονες ἡμῶν τὸ ἀδάμενον ἐβόσκον. νυνὶ δὲ ἢ τὰς τῆς ἐλπίδων γλυκείας αὖρας ὁ σὸς ἡμῶν ἐκ τῶ φροσανὺς ἀφῄρηται πατήρ. εἶναι γὰρ τῆς ἁπάντων οἴμαι μηδένα, ὃς ἂν ἐνίσχυρα παρίχεσθαι δύναιτο, μὴ θάνατον εἶναι πικρότατον ἀΐδους τὰ πάντων ἡμῶν ἐπιτίμια πρὸς & βασιλίδος Ἄννης; οἷς δύπυθεν ἐξέστω ζῆν μετὰ γε & & σῆ πατρὸς ἀπαλαγλύ. φέρε τοίνυν, ἕως ἡμῶν αὐτῶν ἡμεῖς ἐσμὲν κύριοι, γενναῖόν τι δρᾶσαι προθυμήθητι, ταῖς ἐμαῖς ὑπὲρ σῆ & ἡμῶν πενθούμενος συμβουλαῖς, ἵν' ὑποστῇ πως & αἴσχρὸν καὶ ἀκλεᾶ κίνδυνον ἐκπεφεύγαμεν δυνεθῶμεν. μέρος γὰρ & ὅλης ἀρχῆς ὑφελόμενος, οἰκείαν ἑαυτῷ περιποιήσασθαι προθυμήθητι βασιλείαν, ζῶντι μὲν ὑπήκοον τῷ σῷ πατρὶ, πλουτοῦντι δὲ, ἰδιόκτητον ἰσομοίρως σοι τῶ ζῆν ἐκπεφύγων ἀσφαλές. δυεῖν γὰρ ἐκποθὲν ἡμῖν ἔσται θάτερον, ἢ & σώζωσιν ἐκ τ' ἀσφαλὲς ἐκφυγεῖν τυχεῖν, ἢ τῆς & παρόντος ἀπαλλάχθαι & πικροῖς βίου δυκρύοις οἷς συνιζάνουσι, μόνος ὢναι φορητὸν ἐκείνοις οἶμαι, οἷς ἂν ἄχαρι φαίνηται ὑδὲ σφόδρα κακόδαιμον, μάρτυρας & αἰσχύνης ἧς βίου τοῖς τῶ ἥλιον ἀκτῖνδαι αὐγάς. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀσὰν Ἰσάκιος πολλοῦ τε ἀεὶ διέξειν & συμβουλίαν πρὸς & ἀδελφιδοῦν Ματθαῖον, ἑαυτῷ τε κἀκείνῳ ἢ συγγενεῖσι ἢ φίλοις φρονιώτατος τὰ μάλιστα.

Γ. Πρὸς ὃν ὁ ἀδελφιδοῦς Ματθαῖος ἠμείβετο πάλι· Κἀγὼ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ περιεσχίζομαι φόβοις νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν, ὦ βέλτιστε ἢ ὥστερ & Περσῶν ἐκείνων αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις Ἐρέτριαν πάλαι ἢ Ἀρτεμίσιον περιελιλυθῶσαι συμέχουν, ὅπου & ἐμοὶ καρδίαν παντοδαποὶ κυκλοῦσιν αἱ χοροὶ λογισμῶν, ὥστερ νῦναι φορτίδες τινὲς ἢ τριήρεις, φόβων γέμουσαι ἢ φροντίδων μαχῶν, αἳ τῆς μελλούσης ἡμῖν, ὥστερ ἐξ ὁρόθυ λαιψηρᾶς, κατάγουσι φήμας μύθους φροφανῆς ἀκοδαιμονίας. ἐξ ὧν φόβους μὲν ἔχειν ἔνεστι, ἢ τῆς ἐντεῦθεν ὑπομένειν ἀλγηδόνας· τίκτει δ' ἄκρα ὕπνος, ἢ ἀποσκυδάζεσθαί πως τὸ λυποῦν, ὑφορμήσῃ τῆς πατρίας & γενέσεως νόμος, οἳ μηδ' ὁς τὰ φροφανῆ συγχωρῦσι δίκαια πατράσιν υἱᾶς ἀντιπομοθετεῖν. καί σοι πολλάκις ἐγὼ τὸ ἀπόῤῥητον βουλθεὶς ἐξενεῖν, τῶ μειδιοσμένῳ ὅμως οὐκ ἔσχον γλῶττων. ἀρχομένῳ δὲ πρὸς φῶς ἐξάγειν τὸ τῆς καρδίας ἔμβρυον, τοὺς

ANN. CHO. MCCCXLVII

vis quaſi refolutis impetum emittebat, cum eam patris reverentia, veluti torpor aliquis prævalens, graviter conſtrictam haberet. Atque ita mihi, quæ animo agitaveram, ad nihilum curſus recidebant, & facillime ſubvertebantur. Quod ſi de aliis quibuſcunque rebus ageretur, ac non totum illud periculum, in quo ſumus, ad vitam perrineret, eo illud magis neglexiſſem, quod non ſolum a cæteris plerique mihil diſtare me exiſtimem; ſed etſi intelligentiam a natura ita comparatam haberem, ut magnitudine ſua æthereos axes attingere & cœleſtibus tabernaculis hoſpes excipi videretur, facillime eam ego paternæ auctoritatis pedibus ſubjeciſſem. At nunc, ut & ipſe planiori utar oratione, quadam velut porta a te, qui ſecundum a patre locum apud me obtines, patefacta, quoniam vita omnibus hominibus chara eſt, & multi ſæpe, ſubitis periculis circumſtantibus, ſupremam induerunt poteſtatem, quaſi ſalutis præſidium; nolentes quidem illi, ſed cogente neceſſitate; non jure omnino ſuccenſeat mihi aliquis, ſi & ipſe, ſimilibus actus terroribus, ad purpureos calceos capeſſendos confugero. Nam qui hoc rerum ſtatu nolit id committere, perinde is facit, ac ſi medio in mari tempeſtate maxima fluctibuſque circumventus, fracta etiam hæc inter caſa aliquo navi, cum præſto ei ſit tabula, qua ſtrepta matis quidem pericula patiatur, at ſpem ſalutis, velut tenui aliquo aranææ filo pendentem, retineat, ſuæ tamen omnino ſalutis oblitus, in profundos aquarum gurgites ultro ſe immittat; quod quidem æquis rerum æſtimatoribus inſaniæ proximum eſſe videatur. Quæ enim calamitates occulta quadam neceſſitatis vi inveniuntur, eæ illis, qui patiuntur, excuſationem certam tribuunt. Qui vero in mala, tanquam in labyrinthos, ſciens prudenſque inciderit, eum gravis maner reprehenſio apud illos, quibus iſta ſtudioſius vacat expendere. Mihi vero, ut & aliquid dicam ſolidius, non multum id a paterno inſtituto videtur abhorrere. Ipſe enim mihi hunc morem in ſe præſcripſit, tum cum is quoque, circumſtantibus periculis compulſus, ad illo Imperii inſignia, tanquam ad fortunæ perfugium, proceſſit. Quamobrem duorum alterum licet mihi ſperare a patre. Aut enim, ut ſuæ in expediendis rebus difficillimis ſolertiæ imitatorem, filium fortaſſe ille me laudaverit; aut ſi ad convitiandum aggrediatur, ſibi ipſe palam imprudens magis convitiabitur quam mihi: nec quia id auſus fuerim, licebit ei apud ullum Græciæ judicem pœnas a me expetere.

IV. Hæc locutus, evunculo præcipit, ut ſecum huic molitioni ſtruendæ incumbat, & cum militibus, quacunque occurrerint, ac prout par fuerit, colloquatur. Ipſe Oreſtiadis arce occupata, totam inde urbem munit: tum expendo benevolentiam, & blandis verbis exercitus ſibi devinciendo, ad opus ſe accingit.

Edit. Pariſ. pag. 305.

A πόνος δίδυς παριλύετο ἡ ὁρμὴ, καθάπερ ὑπό τινος ἐκδωκασύσης σφοδρῶς πεδωμένη, ἡ τοῦ πατρὸς αἰδὼς δηλαδή. καί μοι τὰ τῆς γνώμης ἐς τὸ μαθὸν αὖθις ἐχώρει, καὶ καπεφρόντο ῥᾴστα. εἰ δὲ ὧν περὶ ἄλλων ὁπωσδήποτε πραγμάτων ὁ λόγος ἦν, καὶ ἔκεισε περὶ τὸ ζῆν ἡ πᾶς ἐμὲ ἐκαδυνέυετο φόβος, παραπόντων ὑμίλουσα ἂν, παρόσον μὲ ἔτι τῷ παλαῶν ὑδὲν αὐτὸς ἐξαφίρειν οἶομαι, ἀλλ' εἰ καὶ συνέσεσιν εἶχον ἐκ φύσεως ὑποσὶ κεχορηγημένην, ὡς ἐξ μεγάθος αἰθερίων ἄξονας ἀφικέσθαι δόκειν ἀντύγων, καὶ οὐρανίας νεοσσοὶ ξενοδοχεῖσθαι σκηνάς, ῥᾷστα ἂν ἐγωγε φέρων ὑπίζυξα τοιούτῳ ποδὶ τῷ τῶ πατρὸς βεβημένον ποσί. νυνὶ δ' οὖν, ἵνα καὶ αὐτὸς πλατυτέρᾳ χρήσωμαι λόγῳ, σὺ καθάπερ τινὰ θύραν ἐμὶ ἀνοίξασα, ὃς καὶ δεύτερος μετὰ σάζεις τάξιν πατρὸς, ὑποδὺ πᾶσι φίλον ἀνθρώποις τὸ ζῆν, καὶ πολλοὶ πολλάκις, ὑπὸ τῆς ἀνθρώπων περιστάσεων κινδύνων, ἡ βασίλειον, ὡσαύτως τινὰ φρυκὰν, περιζώσαντο δυνάμιν, ἄκοντες μὲν, ἀναγκαίως δὲ, οὐκοῦν αἰτιάσεως ἔμοιγέ τις ξυνὶ δίκῃ πᾶσης αἴτιος ἂν, εἰ καὶ αὐτὸς, ὑπὸ τῆς ἐμοίων ἐλαυνόμενος φόβων, ἐς τὸν τῆς ἐρυθρᾶς ὑποδήματος αἰτιλήψομαι καπαφύγειμι. ὅμοιον δὲ ἂν ποιοῖ τις ἐπαυθαῖ, τὰ τοιαῦτ' ἀλλαβόμενος, ὥ τις ἂν εἰ χειμῶνι μεγίστῳ πεφυρτοῦν ἐν πελάγει μέσῳ καὶ κύμασιν, ἐν οἷς τῆς ὁλκάδος συμβαίνει ὑποσί πως ῥαγείσης, ἐξὸν αὐτοῦ σανίδος ἐπιλημμένον τινὸς, ἧπερ τοῦτος μὲν ἔχειν κινδύνου, ἴσχειν δ' ὅμως ὁμῶς καὶ τὰς ἐλπίδας τῶ ζῆν αἰωρημένας, ὥσπερ νῆμά τινος ἢ ἀράχνης ὑφάσματος, ὁ δ' ἀρεσθὲν πασπάσασιν ἑαυτῷ, πυθμένι ὑποβρυχίοις ὑδάνων ἑκουσίως ἑαυτὸν παραπέμψαι. τῶν δὲ παραπλήξιας ἴσχυσ' ἂν εἶναι δόξειν τοῖς ἅπασι καλῶς τὰ τοιαῦτα βέλονται κρίνειν. Τὰ δὲ ἐξ ἀφανοῦς τινος ἀνάγκης ἐπιόντα δεινὰ, συγγνώμην σαφῆ τοῖς πάσχουσι νέμει. εἰς δ' ἀπὸ γνώμης ἰδίας εἰς τὰς τῷ δεινῶν ἐμπίπτειν ἔπεται λαβυρίνθους, μεγάλα τὶς χορηγεῖναι νέμοιτο, παρ' οἷς σχολὴ τὰ τοιαῦτα φιλοσοφεῖσθαι. Ἐγὼ δ' ἵνα τι καὶ βαθύτερον φθέγξωμαι, ὑδὲ τῆς πατρικῆς ὑπερόπτην γνώμης ὃν ἐμέσκωπτί. αὐτὸς γάρ μοι τὸν τοιοῦτον προζωγράφισε τρόπον ἐν ἑαυτῷ, ὁπότε συμπλαθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῷ περιστάσεων κινδύνων, εἰς τὸν προύχθη τὸ κράτος ἡ βασιλείας, ὥσπερ εἰς ἀσφαλείας ἀκρόπολιν. ὡς νυνὶ γε δυσὶν θάτερον ἐλπίζειν ἐσεσθαί μοι πρὸς τοῦ πατρὸς ἔφασαν· ἢ ὃς, ὡς μιμησάμενον νῷν ἐν ἀπόροις ἐπιτοίοις αὐτὸν, ἡ υἱὸν ἐπαινέσειν ἅπασι ἐμί. ἢ εἰ λοιδορεῖσθαί μοι ἐπιχειρήσει, λάθοι ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ περιφανῶς λοιδορούμενος * ἢ ἐμοί. ὡς μᾶλλον ἔχων παρ' ὑδέσιν Ἑλλησδίκαις τὸ συγκεχωρημένον ἐμοὶ ἡ ἐγχειρήσειας ἐπεξέναι.

* deeſt μᾶλλον.

6. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ αὐτὸς, ἡ μὲν θεῖον ξυνεξφόρειν παρίγγελε νῷν ἐγχείρησιν, καὶ τοῖς ἐκασαχῆ στρατιώταις ὁμιλεῖν τὰ εἰκότα. αὐτὸς δὲ ἡ τῆς Ορεστιάδος κατειληφὼς ἀκρόπολιν, ἅλλην ἐκείθεν ὠχύρου τὴν πόλιν, καὶ πρὸς ἔργα παρεσκεύαζεν, ἐκδημαγωγῶν τι καὶ μαλακοῖς τισι λόγοις ἐξιδιούμενος τὰ στρατιώτας.

ANN. CHR. MCCCXLVII *Edit. Paris. pag.* 506.

CAPUT III.

I. Cantacuzenus anxius & conſilii inops. II. Uxorem Irenen ad filium legat. Hic obviam matri procedit. Irene eum fruſtrata, Oreſtiadem clam ingreditur. III. Matthæus eo reverſus, matrem ſalutat. Obſequium pollicetur. Rogat ut ſe metu liberet. IV. Matris Oratio. V. Quantam apud filium vim habuerit. Irene Byzantium redit. Filii Andronici mortem luget.

ORATIONIS ARGUMENTUM.

1. Rerum humanarum mutabilitas. 2. Luctus & gaudii cognatio. 3. Humilis conditio, Regum fortunæ præoptanda. 4. Matri potius quam hominibus inſidis credendum. Naturæ vincula arctiſſima. Parentum erga liberos charitas ſumma. 5. Cur iter ad filium acceleraverit. Qui malum ſibi ultro accerſunt, ii venia indigni. 6. Martium (Coriolanum) non matris lacrymæ, ſed ſua ipſius conſilia, perdiderunt. 7. Romani Imperii fines anguſtiſſimos nunc eſſe: Imperatorias opes, iis ipſis quas Cantacuzenus amiſerit longe minores, dividi non poſſe. 8. Ei qui pecuniis careat, nec pacis nec belli tempus opportunum fore. 9. Denique, ut ſuat res matri committat, ſuadet.

A. ΤΑΤΤ' ἐκ τῶν ἀνόντων ἠρωῶν τῷ πατρὶ, ἀλλ' ἀθυμίας ἐναχολᾶν, καὶ συνιέναι συχνὰ τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς, πάλαι ἠρεμοῦντος τοῦ μὲν υἱέος τὰς ἀπελπίδος τοῦ βίου τύχας, τῷ δὲ γαμβρῷ Παλαιολόγῳ τὰς τῆ βασιλείᾳ πράξεις ἠρέσκουσας. διὸ καὶ αὐθημερὸν ἐξιέναι πάνυ τι προθυμούμενος, ὅμως ἐπέσχε ἑαυτὸν, καὶ ἐνεπερίστρεφε τῷ λογισμῷ βουλόμενος. καὶ μέν τι ἐν ἅπασι μᾶλλον τοῦ ἀρίστου ἐδόκει, δυοῖν ἐν χερσὶ τοῖν δραστηρίοιν ἐκ παραχρῆμα. ὅτε δὲ ἀνὰ πᾶλιν ἐκ Βυζαντίου πρὸς γνώμην εἶναι ἐθάρρει, τοῖς τῆ φιλοτιμίας ἄρτι διωχομένοις ἁλοὺς· ὅτε μὲν ὅπλων ἂν ἐκεῖ ἠμφιέννυτο καὶ στρατοπέδων. ἐμάνυτο δὲ ἂν ὑποσὶ μᾶλλον πρὸς αἰθερίους φλόγας, ὡς ἐκ ἀσεδοῦς ἀνθυδύσας ἔτι τοῖς ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παιδὸς αἰσίοις, ὑπὸ δυοῖν ὀχλαθούσας παθῶν, φιλοτιμίας ὁμοῦ καὶ δουλείας.

B. Καὶ μὲν δὴ λοιπὸν ἐπέμπετο ἐδόκει βίλτιον Εἰρήνῃ τῇ βασιλίδι, βαθείας τὸ χωμένῃ τοῖς τῆς συνίσεως αὐλαξι, καὶ ἅμα οἰκονομικῶς ἐς τὰ μάλιστα ὄσα ἐκ τοῦ πείρας καὶ φύσεως, καὶ μαλακωτέρας τινὰς ξυῒ τῷ πιθανῷ, καὶ ἅμως ἐπεῖν μητρικὰς, τῷ παιδὶ κομίζειν εἰδυίαν λόγους· ἐξιέναι τε πάντως αὐτὴ, ἐπειδὴ περὶ Πάμφιλον ἐγίγνετο ἡ πόλις, πρὸς ἀπάντησιν * αὐτὴ ἐπορεύετο μάλα πεθαρρηκὼς ἡ μητρὸς, καὶ ἅμα ἐπεγόμενος καὶ παρέσεσθαι, πρὶν ἐς Ορεστιάδα ἀφικέσθαι ἡ μητέρα, ἔξω που προκατελαφθείσα, καὶ ἅ ἐ ἀρίζοιτο πόρρωθεν πυθέσθαι σκοπόν. ἐ δὲ τοῖς ἐπὶ σοφῶς παρακρουσαμένη δρόμοις, ἔλαθεν ἐσῦσα Ορεστιάδος παρεισπεσοῦσα, πρὶν αἰσθέσθαι ἑ υἱόν.

Γ. Ἐποὶ δὲ παρὰ ἡ ὁδὸν ὁ Ματθαῖος ἐπαύσατο τὸ δρᾶμα, καὶ βαθυτέρας ἴχνη σαφῶς ἡ μητρὸς καταφορτισθείσης ἐπὶ οἴκοις, ἐς ἡ ὑστεραίαν καὶ αὖτις τὴν Ορεστιάδι ἐπεδεδήμει, καὶ τῇ τε μητρὶ νέῳ προσπεσὼν ὑπεδέδυ προσκυνήσων, καὶ ἅμα πρὸς ὕπνον τὸ καλλόμενον ὑπισχνεῖτο παρέξειν ὑπόπουν ἑαυτὸν, εἰ δίος ἅπαν ἐξέλοιτο τῆς ἐκείνου ψυχῆς, μήτηρ τε οὖσα, καὶ ψυχῇ καλῶς εἰδυῖα θεραπεύειν ἐμπρεπῶς παλαιτεμπούλῳ ὑπὸ δουλίας, καὶ φόβῳ τεταπεινωμένῳ ἐκ μάλιστα γνώμην εἶναι φιλομάτο-

A I. HIs pater auditis nequaquam quieſcere, ſed totum ſe mœrore dirimere; idemque iram ſuam ſubinde comprimere & concoquere ea ratione, quod liberis ſuis ſervilem fortunæ conditionem, generoſo autem Palæologo Imperii ſucceſſionem jampridem aſſignaſſet. Itaque ea ipſa die egredi valde cupiens, tamen ſe continuit, & ſecum tacite deliberare perſtitit. Neutrum certe ei placebat ſtatim facere. Neque enim ſine armis Byzantio ealre, & in ipſo ambitionis æſtu fluctuantem animum adoriri; nec rurſus cum armis exercitibuſque illuc ecoſerre ſe audebat. Ita enim ſopitos adhuc, & velut ſub cineſe larentes, in animo adoleſcentis motus furiatum irimagis, quaſi flamma ad cœlum uſque ventilata, affectibus duobus B ambitione & metu perturbatos.

II. Demum ei ſatius viſum eſt Irenen mittere Imperatricem, quę mulier altæ mentis, eademque ad res tractandas eum natura ſua tum ipſo uſu mire habilis, mollibus quibuſdam & ad perſuadendum accommodatis, maternis denique dictis filium aggredi una omnium maxime ſciebat. Itaque hæc egreditur. Ille matri, eum eſſet apud urbem Pamphilum, obviam procedit magna fiducia, feſtinatque eam, antequam Oreſtiadem pervenerit, in ipſo irinere alicubi foris deprehenſam convenire, & viæ cauſam longe ab urbe ſciſcitari. At illa, hujus feſtinationem eallide fruſtrata, furtim in urbem Oreſtiadem antequam filius ſenſiſſet, irrepſerat.

III. Matthæus, poſtquam in via id quod *pag.* 507. C accidesat audivit, ac ſe occultioribus matris conſiliis circumventum certo cognovit, poſtridie & ipſe Oreſtiadem venit; matrem, ut par eſt, ſalutat: ſimul ſe, quidquid illa juſſerit, dicto audientem fore pollicetur, modo omnem ſibi metum ex animo evellat; matrem quippe eam eſſe, quæ animum timore ſuſpenſum, & futuri terrore conculſſam filii amantiſſimi mentem, ſanare optime ſciret. Hæc vero

* Fort. αὐτοῦ

ANN. CHR. MCCCXLVII filium, benigna quadam majeſtate excepturn, prorſus regie alloquitur, & hanc habet orationem.

IV. Ego, inquit, mi fili, proverbium illud, *ſemper Africa aliquid feri novi*, laudo quidem, ſed non abſolute, quia nec abſoluta eſt ejus pronuntiari ſententia. Etenim de univerſo terræ & maris orbe cum id dici oporteret, de ſola Libya pronuntiatum eſt; quæ pars cum exigua ſit, tutius orbis rempublicam vix repræſentat. Illa uempe rerum novarum affluentia, quæ Libyæ tribuitur, ad ſolas pertinet animaliurn monſtroſiorum formas, & rerum aliaram ſpecies, ad noſtras provincias propter longinquitatem rarius commeantium, peculiare autem aliquid in ſe habentium, qualia uobis incognita in illa dura & immani regione naſcantur. Totius vero orbis novitates ſitu, viriditate, gaudio, triſtitia, gloria, infamia, morbo ſanitate, vita, morte, atque, ut paucis abſolvam, virtute, vitio, mutationibus denique ac omnigenis & infinitis variationibus, res humanas uſque diſtinguunt. Et mirum ſane, quod cum tot nova idem hic orbis pariat, utrumque tamen ei ineſſe credatur, atque ita hominum mentes deludat, ut aliis ſemper florere & fortunæ veſtigia ſtabili fundamento quiſque figere videatur; aliis nihil firmi habere, nihil certi. Fugax enim hora ſæpe, & momentum temporis, multaquæ ſtare videbantur, omnino in contrarium vertunt & ad terram affligunt: atque ad ſummum fortunæ ſplendorem obſcura quandoque evehunt. Mirum vero, quomodo nihil ab omni parte perfectum inveniatur eorum omnium, quæ ſea bona ſeu mala eſſe homines arbitrantur: ſed res, ſibi invicem æternum inimicæ & pugnantes, velut coaleſcant, & unius quaſi matris ſinu editas ſe in lucem profiteantur: & eaque odium implacabile inter ſe exerceut, inuſitata quædam fœdera in hominum animis feriant; ac neque vitam triſtitiæ immunem cuiquam contingere videamus, nec triſtitiam jucunditatis prorſus expertem; ſed eſſe ſuleat & lætitiæ origo triſtitia, & rurſus triſtitiæ mater lætitia. Et hæc quidem eſſe rebus infita quodammodo atque infixa intelligentiores quique ſciunt, experientia nempe edocti. At ut illa ipſa vel augeantur vel minuantur, id ego exiſtimo penes nos eſſe ut plurimum. Qui enim ſe in magnas negotiorum undas geſtiæ immergere, eum neceſſe eſt magnos ſubire periculorum fluctus: cui verο minoribus intereſſe ſatis fuerit, eum oportet moderatioribus affici vitæ moleſtiis. Regia certe dignitas in hac vita maximum eſſe fortunæ donum exiſtimatur, & ſummus, ſi fas dicere, felicitatis cumulus. Contra paucis obolis metiri copiam omnem rei familiaris, & veſte uti trita, & ſatis habere id quod naturæ ſolas res neceſſarias ſuppeditat, id & miſerum videtur, & eorum unum, quæ vulgi maxima pars deteſtantur. Qui vero utramque vitæ conditionem expertus eſt, is multo libentius pareat quam imperet, & vitam trahere inopem malit, quam quæ infinitis honoribus opibuſque ſtipata ſit. Sin minus, prodeat aliquis, doceatque nos, quomodo Alexander ille Magnus, cujus auſpiciis arma Europæ ad Indiam

Edit. Paris. pag. 328.

Α ρος συμιεῖν. ὁ δὲ μάλα βασιλικῶς προσηνῶς, καὶ μετὰ τινος ἐπιεικοῦς μεγαλοφροσύνης διηγωνίζητο ὑπὲρ υἱέος, τάδε διέξιων.

Δ. Ἐγὼ (φησὶν) ὦ παῖ, τὴν παροιμίαν, ἀεί τι Λιβύη, φάσκουσαν, φέρει καινὸν, ἐπαινῶ μὲν, οὐ τελέως δέ. διότι μὴ πᾶσαν ἔχει τὴν τῆς ἀποφάσεως δύναμιν καὶ ὁρισμα. περὶ μὲν γὰρ ὅλης γῆς καὶ θαλάττης ἀποφαίνεσθαι προσῆκον, ἃ δὲ περὶ μόνης Λιβύης τὸ δόγμα ἐξίωται, μικρᾶ τινος μέρος ὅσης αὐτῆς, καὶ βιαίαν ἔχούσης τὴν μίμησιν πρὸς τὴν τῆς ὅλης γῆς ἀριστοκρατίαν. Λιβύης μὲν γὰρ ἡ καινότης ζώων τε μόνως πρωτομόρφοις ἰδίαις ἐοίζεται, καὶ πρός γε ἔτι τῷ ἐκεῖθεν διὰ μῆκος ὁδὸν ἀπασίως παραπεμπομένοις ἐς τὰ ἡμέτερα ἄδυ φαγμάτων ἄλλων, ἰδιοτροπίαν τινὰ ἀσκημόνων, ἐπόσα ξοίζοντα φύσει παρὰ τὴν σκληρὰν καὶ ἀνάμεσον ἐκείνην γῆν. τῆς δὲ πάσης γῆς ἡ καινότης μαρασμῷ καὶ χλόῃ, καὶ χαρᾷ καὶ λύπῃ μεμίχθαι βίου διλωνός, καὶ δόξῃ καὶ ἀδοξίᾳ, καὶ πόνῳ καὶ ὑγιείᾳ, καὶ θανάτῳ καὶ ζωῇ, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀριστῇ καὶ κακίᾳ, καὶ τροπαῖς καὶ ἀλλοιώσεσι παντοίαις τε καὶ μέτροις ἄπασι ἐλαυνούσας. καὶ θαῦμα μὲν, πῶς τοῖς καινοποιίαις ταύταις ἅμα ἀεκτεῖσθαι δοκεῖ, καὶ παίζει τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας, καὶ πᾶς μὲν ἀθεῖν ἀεὶ δοκεῖ, καὶ τὰς τύχας πόδας ἕκαστον ἐπ' ἀσφαλὲς ἐρείδειν. πᾶς δὲ μηδὲν ἀεκτᾶσθαι βέβαιον μηδ' ἀσφαλές. βραχεῖα γάρ τις ὥρα πολλάκις, καὶ μία ῥοπὴ διασήματος χρονικοῦ, μεταβάλλει πρὸς τοὐναντίον ἅπαν καὶ ῥίπτει πολλὰ τῶν ἐσάτου δοκούντων εἰς ἔδαφος· καὶ οὐ πρὸς ὑπερήφανον ἐοίκοτι τύχῃ ἀνάγει τὰ ἀφανῆ. Θαῦμα δὲ, πῶς ἀμηχὲς ὄδιν ἀὐτοπλὲς τῷ ἀπάντων ἐοίσασθαι παντάπασιν ὑδαμᾶ, ὧν' ἃ τῷ ἀγαθῶν, ὧν' ἃ τῷ φαύλων εἶναι νομίζουσιν ἄνθρωποι· ἀλλὰ τὰ ἀλλήλων διλωνὰς πολέμια καὶ μαχόμενα, συμφορόν πως ἔχει ἢ βλάπτειν, καὶ μίαν ὕπνου νικᾶ τῷ ἐς φῶς προσηνεχθῆναι μητέρα προέχειν· καὶ τὰ τῷ ἀπορδον ἐχθρὰν πρὸς ἄλληλα ἀεστερμένα, ξένας τινὰς ἐν ἀνθρώπου θύσει ψυχῇ τοῖς ἀπορδοῖς. καὶ ὅτε βίου ἄλυπον ὄντα παρ' ὑδυεῖ τῷ ἀπάντων ἐρᾶσθαι, ὅτι λύπῃ παντάπασιν ἀτιμητῇ. ἀλλ' εἶναι συμβαίνει ἐ λύπην αἰτίαν χαρᾶς, καὶ ἀν μητέρα λύπης χαράν. ταῦτα μὲν εἶναι συμφυᾶ πως, καὶ ἐγκατακεδομημένα τοῖς φαγμασιν, ἃ πεῖρα ξυγχωρεῖ σαφέσαι τοῖς συνεπόπραις ψυχαῖς. τὸ δὲ μεγίθη καὶ σμικρότητας πάντας διδύσαι, τοῦτο δ' εἶμαι δὲπεθεν ὡς τὰ πολλὰ τῷ ἐφ' ἡμῖν ὑπάρχειν ἔν. Ὅς γὰρ μεγάλοις ἐφίεται φαγμάτων ὕδασιν ἐγκυβιστᾶν, ἀνάγκη πάντῃ καὶ μεγάλως ὑφίσασθαι τῷ κυδώνων τὰς κλύδωνας. ᾧ δὲ βραχυτέροις ἐκβαπτᾶσθαι νομίζεται δοκοῦσιν, πάντῃ δὴ καὶ μετειωτέρως αἰχρᾶσθαι τοῖς λύπαις ἢ βίου χεῖν. βασιλεία πάντων ἐν τοῖς τῶ βίω φαγμασι μέγιστον εἶναι χρῆμα νομίζεται τύχης, καὶ, ἵν' εἴπω, τὸ ἀράτιστον τῆς δυδαιμονίας ὕλης. τὸ δὲ μαρεῖς τισιν ὀβολοῖς ἐοίζεσθαι τῷ τῶ βίου ἢ ἐπιεικείας, καὶ τερβωτοφορεῖν, καὶ ἱκανὸν εἶναι ἃ τῇ φύσει τὸ ἀναγκαῖον μόνον χαρίζεται, ἢ τὸ δὲ κακόδαιμον φαίνεται, καὶ πάντων ἐσὲς, οἷς ἀ πλοῦτος ὄχλος ἀπαράτως. ᾧ δ' ἐ καιρὸς τοῖς βίοις ἐν πύρᾳ γενέσθαι τετύχηκε, ἀρχεῖσθαι μᾶλλον ὕπος, ἃ βασιλεύειν ἐθελοιτ' ἂν εἶμαι μάλα φρόδυμος, καὶ πίνειν μᾶλλον ξίβειν βίον, ἃ ὃς μοιρίως περ στειχίζεται δεξαις καὶ χρήμασιν. εἰ δ' ἴσως, λεγέτω τις παρελθὼν, πῶς Ἀλέξανδρος

* Forte. ἐν, ἐσοὶ ἰσὰν.

ANN. CHR. MCCCXLVII

ἐκεῖνος ὁ μέγας, ὁ μέχρις Ἰνδῶν καὶ τῆς Εὐρώπης διαβιβάσας ὅπλα, ἢ δίκλῃ τὸ Διογένους πίθου, ᾗ τινὰ διηρῆσθαι ἀμπέχεσθαι μᾶλλον ἐδύνατο θεῶν ὁμολόγει, ἢ ἡ ὅλης Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης ἔχων ἀρχὴν, καὶ τὸν Βαβυλώνιον ἐκεῖνον πεφυβλῶσθαι πλοῦτον· ἴδοι δ' ἂν τὸ πολὺ τῆς ῥᾳστώνης χαῖρε, Δαρεῖός τε Πέρσας ἄνωθεν ἐδεδέκτο εἶναι σφῶν τοῖς δουλείας διδαίμοσιν τύχας τὸν βίον. ὑδὲν δὲ ὧν μεσὸν ὑποψίας καὶ ἀπιστίας, ὡς βασιλεία καὶ δυναστείαν χαίρ· ᾧ μὲν δὴ βασιλεύσαι πᾶσι πάντα ἔξεστιν, ἵνα μόνον ὧνος δίδοι, τὸν βασιλεφαίλιν δ' ἂν, ὑδ' αὖτον, οἱ τὰ δίκαια φυλάττουσι, ὅσοις ποτ' ἂν ᾖ, εἰδέναι, καὶ τινὰ λαχοῦσαν μοῖραν εἰργειν τὸ βία. ᾧ δὲ βασιλεύειν ἔξεστι, ὧπας μὴ τῷ ἐμφανῶν ἐχθρῶν, πλείους ἔχει καὶ τὰς ἀρύφα τὰς πλείους συνεδάζοντας τῷ ἐπιβουλῶν. ὡς ἐκεῖνον δ' εἰπεῖν, ὡς καὶ αὐτὸς ἀεὶ δέδιεν, ὁπόσοι φυλάκων ἔχουσι πόξιν αὐτῷ, καὶ πυκίστι τρίμυθοι ἀεὶ, καὶ Ταντάλειοι, τὸ δὴ λεγόμενον, βόστειν βίον. Ταῦτ' ἐννοῶν, φίλατε, πείθου μητρὸς δ' ἐννοούσης βουλάς, ἃ μὴ γνήσιαις ἐπραν συμφέρειαν δίδου, οἷ ἀφὸς ἂν δὴ μόνον τὸ εἰκῆον σαφηνεῖς συμεῖον, προφωτείῳ τινὶ κέχρησταί σοι, μέχρις ἂν τὸ βυλόμενον σφίσι καταρθωθῆναι αὐτῆς, ἔπειτα καί σοι τινὰ τῶ βίω χειδάσωσιν ἐπιβύλας ἀπαλλαγάν. μηδὲ παρακλαυσία νίθοι τῆς διαίτας ἀμῶν τὸ ἡμέτερα· παρόσον δὲ ἐκείνων τῷ ἀμῶν τὸ συμάγον οἷς ἀμύνειαν λῶ τῷ ἅπαντων μᾶ τινὰ ζάλλω δόλον μεταξύ, παρὰ ποῦτον ἀμῶν τι καὶ σὺ τὸ νίῳ ἢ αὖιαπος ἔνωσιν δίεξῶν, τῷ ἀκάπτω ἔχειν ὑδὲν μεταξύ· νί δὲ ἂν εἶα τὸ πᾶσαι δυσάμβων αὐλάγχα φύσεως ὑπ' ἄλλων τι ᾗ δι' ἄλλαλον ῥᾴγνυσθαι, ὧν τινὰ ἀπόῤῥητον σύμπυξιν μόνος εἰδὲν ὁ ξυνδήσας ἀλύπως τισὶ τῷ αἰδαμαντίνοις δεσμοῖς; ἀ νί τῷ ὑφ' ἡλίῳ ᾗ αἴρι πάντων ἀδὺ γίνοιτ' ἂν τοῖς γονῆσιν ἀμῖν, σὺ μὴ παρόντος; ὡς νιῷ γε τῶν' ἔσει ἔ μι μάλιστα ζῶσαι ἐμῖ τῷ σῦ κατάγει πατρὸς οἷς πυθμίας ἄδυ, ὅτι σύ γε ἀμῶν ἔτικα τοίνυς ἴδρυας ἐν σταυῇ λαγισμός. τί δ' ἄλλο τῷ πάντων εἶα θανάτου πατὸς γονέσι πικρότερον, ὦ πάτερ πατέρων, ᾗ πάντων ἀγαθῶν, ὧν ἡ μήμα τὴ μὲν πάντες δυμεσυργεῖ πτολῳ; τῷ τὸ θάλλειν ἐκ πορισμίας χαείζεται τῇ ψυχῇ; ἀνάμεινον δ' οἱ βύλει μικρὸν, μέχρις ἂν τῷ αὐτὸς πάντων γένῃ πατήρ. ᾗ τότε διὰ τῆς πείρας εἴσῃ καλῶς, ὁπόσῳ οἱ πικόντες τῷ φίλτρῳ νίῳ φλόγα βόστωσιν ἐν μίσεσι τοῖς αὐλάγχοις ὑπὲρ τῷ πάντων. πῶ δὲ ἐκ ἔχω, τίσι χρεσμῴνα λόγος ποθὲν ἂν σε δυναίμῳλο πλοῖς, φρὶν εἰς νίῳ τῷ λεγομένων σε πεῖραν ἀφίχθαι. Μὴ δὲ πειθὴς δάυρυα μητρὸς, μηδ' μόχθον ἐν λάθῃ ποιήσῃς ποταῖτις ὀδοιπορείας, ὁπόσῳ ἐγὼ ἔβρισα ᾗ συμπεσὼν πάχειν ὑκῇ πάντα δ' ζωον ἀνδρα προτιθύμιαμαι δῇ σὲ, ἵνα δὲτε μὴ σαυτ' ἀπαμάρτῃς πιεβάλῃς κυδωίους, ᾗ καπὸν φλ'γον, οἷς πῦρ ἐμπίσῃς, καὶ σκιὰν φυλαττόμενος ὑποψίας, ἐν ἀδίλῳ μέλλοντος φόβου καλυνδομένῳ, οἷς ἀρμενὶς ἀκοτόμως πιεφασῶς συνωδάσῃ σαυτ' ἐκοτὶ (ὃ ἢ ἀκυσία παθὼς ἐςὶ μαυρῷ χαλεπώτερον. ἀποῖος καὶ ἀμῖν ἢ ἐξαίτη χρόνου ἐξεγένετο πάχειν ἑαυτὸν ἐλαυνομένους, ὡς γοῦθα.) Ἐὸν δ' ἐφίεμαι τότε θάνατον, πάντα σωὶ σοὶ διὰ τί πως παρακλαῦσαί μοι γένηται. ὡς μὲν δὴ ἀκοτὶ ὀκ ἔπεσι τὰ δεσά, συγγνώμη τις τὶ αὐτὸς οἱ πτῳ συγκαταμείνη συνεζακολουθῶν οἷς δ' ἐξ ἰδίας

A

B

C

D

usque penetrarunt, ville Diogenis dolium habitare, & ejuſdem lacera veſte indui, optatius ſibi eſſe confeſſus ſit, quam Aſiæ & Europæ totius imperium poſſidere, & Babylonis divitis cumulari; quarum effuſa abundantia Dario & Perſis oſtendit, merum eſſe ſomnium ea, quæ conditionem vitæ beatiorem facere exiſtimantur. Enimvero nihil eſt ita ſuſpitionis & diffidentiæ plenum, ut Principatus & poteſtas ſumma. Nam quem alteri ſubditum eſſe fortuna voluit, is unum duntaxat pertimeſcit, Imperatorem videlicet; ſed ne hunc quidem (auſim dicere) ſi jura, quicunque tandem ille ſit, velit ſervare, & ea quæ contigit ſibi fortuna contentus vivat. At cui Imperare datum eſt, is præter apertos hoſtes, complures alios habet, qui multas ei clanculum inſidias ſtruant. Nec verebor illud affirmare, timeri ab eo ſemper etiam ipſos ſtipatores; ita ut ei perpetuo contremiſcendum & Tantalea, ut ajunt, vita agenda ſit. Hæc cogitans, mi fili, benevolæ matris conſiliis pareto, & allorum ſententiæ cave ne accedas, qui ad propriam utilitatem omnia referentes, tejpſo tanquam larva quadam utuntur, quoad, ubi ex ſententia tibi ſucceſſerit, ipſi deinde tibi per fraudem exitiam afferant repentinum: nec ſic fere conſulas rebus noſtris, ut ii qui eos perſequuti ſunt. Nam coorta ſemel tempeſtate, nihil omnino inter nos illoſque erat, quod in concordiam reduceret. Sanguinis autem vinculum, quo nos tecum jungimur, nihil eſt quod diſſolvat. Qua enim quæſo ratione perſuaderi poſſit cognatis viſceribus, ut ſe invicem diſlacerent; quorum arcanam compactionem ſolus novit, qui ea inter ſe irrupta quibuſdam & adamantinis vinculis colligavit? Aut quid nobis parentibus tuis ſub ſole & cœlo ſuave eſſe poſſit abſente te? Atque hæc maxime res eſt, quæ me nunc tuo cum patre vivam ad tumulum adigit, quod iſtarum, quas animo aluiſti, cogitationum eos ipſi cauta fuerimus. Ecquid porro aliud parentibus morte omni acerbius eſſe poſſit, præter ruinam liberorum, & eorum quidem bonorum; quorum vel ſola recordatio efficit ut illi vivant, & eorum animæ viridiſſimum florem largitur? Tu vero pauliſper, ſi vis, expecta, quoad pater ipſe ſis. Tum expertus probe ſcies, quantum ſub imis viſceribus flammam alat parentum in liberos amor. Mihi certe verba nunc deſunt, quibus id poſſim tibi penitus perſuadere, antequam ipſe eorum quæ dico experientiam nactus ſis. At tu matris lacrymas ne deſpice; nec te hujus longi itineris capiat oblivio, quod ego tui cauſa citius quovis homine expedito confecere & accelerare ſtudui; ne ſcilicet tejpſum cœcis periculis irretires, & fumum fugiens in ignem incideres, periculique umbram cavens, quæ in incerto futuri metu verteretur, in abrupta te præcipitia palam atque ultro mitteres; cujuſmodi malum longe gravius eſt quam quæ nolentibus accidunt, qualia nos, ut ſcis, per illud ſexennium vexati pertulimus; ne deinque ejus, quam tum effugi, mortis tecum particeps prupter te quodammodo fierem. Sane quibus nolentibus cala mitas ſupervenit, eos manet venia quædam, miſerationi conjuncta. Quibus autem temeritate ſua accidit, ut malorum fontes ſibi ipſis fode-

Edit. Pariſ. pag. 509.

ANN. CHR. MCCCXLVII

rent, iis indignari eo magis æquum eſt, quod ne eos quidem ſibi relinquant, qui jure & meri o miſerturi ſint. Quod ſi mihi multa in medium proferas veterum exempla, quæ te ad ſimiles caſus metuendos compellant, atque, inter cętera, id quod de Martio illo, qui Romę olim bellum intulit, narratur; ei nempe matris lacrymas in tantum fraudi fuiſſe, ut a quibus coronari eum oportebat, ab iis denſiſſima lapidum grandine obrutus, infeliciſſime obierit: poſtquam de illo vera audiveris, meliorem certe ſententiam amplecteris. Præciderat ſibi ille omnem deſenſionem: nullam ſibi in poſterum ſpem venię reliquerat. Aderat igitur ſummetipſe
Edit Pariſ. pag. 510. accuſatur, & in ejus conſcientia ſtimuli plures infixi penitus iofidebant. Pleroſque agros & urbes Romanis eum ademiſſet, idque ſumma celeritate, partim hoſtibus conceſſerat, partim diripuerat, & pejus, quam Thebas Alexander, vaſtaverat. Idcirco minimum erat Martio bonæ ſpei; neque illius factiones apud Romanorum animos aditum ullum habebant ad fidem acquirendam. Romanorum vero hoſtes eundem horrendis juramentis primum obſtrinxerant; deinde ſuis viribus adjutum ex humili magnum effecerant. Itaque ille propter matris lacrymas cum eos aliquantulum viſus eſſet eluſiſſe, in ultima mala imprudens delapſus eſt. Tu vero nec detrimenti quidquam rei Romanę attuliſti, nec te ullis juramentis præpediviſti. Iſta enim omnia plane abrevertit & inhibuit adventus mei celeritas; ita ut nihil quicquam tibi obſtet, quominus matris exhortationibus pareas. Vides præterea, quam in anguſtum contracta hujus Imperii magnitudo, quo inopiæ redacta ſit Romana res. Vereor equidem dicere, ut audientium pudori parcam. Tameo id tibi una re declarabo. Norunt Romanorum & Barbarorum plerique, quantæ nobis parentibus tuis opes, ante confuſionem temporum & calamitoſam illam fugam, in auro fuerint, in argento, in gemmis & margaritis pretioſiſſimis, in gregibus & armentis, denique in infinita quorumlibet altilium pecorumque vi. Norunt etiam plurimi ex iis qui hic adſunt, quot apothecas omni genere earum rerum, quas terra gignit, redundantes; quę horrea, annuis fructibus & acervis gravida & coarctata, habuerimus. Jam de lautitia & magnificentia menſę quotidianę, qui ejus participes nobiſcum fuerunt, ii ſciunt cum alia, tum nec ad decimam partem priſtinę illius magnificentię poſſe progredi eos ſumptus, qui in menſam Imperatoriam bodie a nobis fiunt; uſque eo debilitatæ, eo calamitatis lapſæ ſunt ae demerſæ palam tes Romanę. Pores nunc, dulciſſime, expendere, quid & patri, & iis quos ſecum ac circa ſe habet, relinquens, quidnam ſeorſum ipſe tandem habiturus ſis, quod & tibi & tuis militibus ſatis. Nec enim ſine armis militaribuſque copiis, conſtituere Imperium ſibi quiſquam poteſt, præſertim ſi id per navas res quærat: nec, quod majus eſt, arma militareſque copiæ videntur parari poſſe ſine pecunia. Nemo ſcilicet hoc neſcit, ipſum per ſe aurũ multa ſine militibus poſ-

6.

7.

8.

A ἀβυλίας συμβαίνει πηγὰς ἀπορίστων κακῶν ἑαυτῇς ποιῆσαι τηνικάδε σφίσιν εἶκὸς; ὅσον ἀδὲ τὰς ἱλεοσόπας καταλιμπάνειν ἑαυτῇς ξυμ γελόγῳ τῇ φύσει. Εἰ δέ μοι πολλὰ τῇ πάλαι φησὶ μέσον ἄγειν ὑποδείγματων, ὁπόσα πρὸς τὰς ἀμοίρας σι φόβους ἐσάγουσι, & ξυμ γε τοῖς ἄλλοις, ὅτι καὶ Μάρτιος ἐκεῖνον, ἅτῃ πάλαι στρατηγήσαντα Ῥώμῃ ποτὲ, ἐς τοσόνδε τὰ μητρὸς ἀφελῆ δάκρυα, ὡς μειρίως ὑφ' ὧν σφενδᾶσθαι ἐχρῆν λαλιφθέντα λίθων βολαῖς θανεῖν δυσχερῶς; ἀλλὰ πάντῃ περί γε πάνδρὸς ἐκείνου μαθὼν, τὴν ἀμείνω κρίσιν ἔλοιο ἄν. πάσης δ' ἐκείνος ἀπηλλάγησας ἑαυτὸν ἀπολογίας, καὶ δύρμα ἀδήμητον συγγνώμας ταῖς ἐπισίοις ἀπηλλειμμέναις ἐλπίσιν, αὖ
B ἅ ἑαυτῇ κατήγορον ἐκ τῶ συνείγυος ἔχῃ, ἡ πολλὰ ἂν τῶ συνειδότος σιλωαῖς αὐλιζόμενα οἱ παραπίπτοντα αὖτρα. τὰς δ' πλείσας Ρωμαίων χώρας καὶ πόλεις ἅρπαι ἀ λέγως ἀφειλόμενος, τὰς μὲν πῶς ἐσυτίοις ἐχαρίσατο, τὰς δ' ἐξεμβραπόδισαι ἡ κατέσκαψε χεῖρες ἀ τὰς Θήβας Αλέξανδρος. καὶ δὴ τὸν * Μάρ- * μαίεται, Cod. MS. male.
τιος δύλπις ἄειρε ἰῶ, αὖθι πάροδον ἅλως εἰς πίσιν ἔ̓χον τὰς Ρωμαίων ψυχὰς αἱ Μαρίου σωθέντες. οἱ τε Ρωμαίων αὖ πολέμιοι φρασάμενοι ἔρημος αὐτὸν προαπειλημένης, ἔπειτα μίγας ἐξ αὖθονῶς τὰς οἰκείας ξυμμαχιδὸς δυνάμεσιν ἐπεφάγεσαν. ἐς βραχύ τι παρακρύσαθαι διὰ τὰ μητρὸς δόξας δάκρυα, ἐλαθὲν εἰς τὰς ἐχθρὰς ὀλίθρους ὠλιδικὰς. Σὺ δ'
C ὖπ βλάβῃ τῆς Ρωμαίων ἀδήμου παρόχης φάγμασιν, ἀδ' ὅρκοις ἀδίοις δίσμιον σεαυτὸν προαπέφηνας. ταῦτα δ' ἅπαντα προαπειλημμένα λαμπρῶς ἡ τὰς ἐμὰς ἀφίξεως ἀνεχαίτισεν αὖτε παθή. ὡς εἶναί σοι μηδὲν ἐμπόδιον τῇ ἀνάπαυσι τὰς μητερικὰς παραινέσεσι πείθεσθαι. Επειδ' ὁρᾷς ἡ οἷς ἄσον μὲν βραχύπτως ἀ Ρωμαίων ἀρχὴ σωνεσάλη· οἷς ὅσον δὲ πρείας τὰ Ρωμαίων ὁρῶν φάγματα. ὡς μαδὲ λίγων θαῤῥεῖν φασδὲ τῆς τῇ ἀκυρομένων αἰδῶς. ὅμως ἐς ἑσὲς γέ τε διλώσω σοι τρόπω. ἴσασι μὲν δὴ τῇ Ρωμαίων ἡ βαρβάρων οἱ πλεῖστοι τὸν πλοῦτον ἀφο τῆς συγχύσεως καὶ τῇ διωγμῶν ἐκείνων, ὁπόσος τοῖς σοῖς γονεῦσιν ὑπῆρχεν
D ἡμῖν, ἔν τε χρυσῷ ἡ ἀργύρῳ, ἡ λίθων & μαργάρων πολυτελείᾳ· ἔν τε ποιμνιοις ἡ βυκολίοις, ἡ μυριάσι παντοίων θρεμμάτων ἡ βοσκημάτων. ἴσασι δὲ καὶ ᾧ παρεσόμεθα. οἱ πλείους τὸ τῇ ἐμπόρων πλῆθος ἐπισθμῶν, ἀλ' οἷς ἐκ γῆς παντοδαποῖς γενήμασιν ὑπερῴζηκότο, ἡ τὰ παμπληθέστερα, ὁπόσα βελτίονα κομιδῇ τοῖς ἐτησίοις καρποῖς τε καὶ θησαυροῖς ἐσεκχαρωνῶτο. ἡ δὲ καθ' ἡμέραν ἐκαστέλλω τραπέζης τλὼ ἀφθονίαν & πολυτέλειαν, ἀλλὰ ἡ ταύτλω, ὅσοι μετέχοι ἐκείνης ἡ παραπίλαυον, ἴσασιν ἅπαντες, τά τε ἄλλα, ἡ ὡς ἐδ' ἄχει ἡ ἐς τὸ τὰ δίκαια μέρος ἑαυτῆς ἀνάκειν τὰ τῆς βασιλικῆς ἡμῖν τραπέζης δύναται τιμήτου. ὅπως αὖθονῶς ἔχῃ, καὶ ἐς ποσὸν ἔρρει καὶ καπηλεύεται δυσχερῶς τὰ Ρωμαίων φάγματα προφανῶς· ὡς ἐξένοι σκοπεῖν σε, γλυκύπατ, τί καταλελοιπὼς τῇ πατρὶ; καὶ τοῖς γε ἀμφ' αὐτὸν ὁμῶ ἡ σωῒ αὐτῇ, τί ποτ' ἂν λάβοις αὐτὸς ἰδίᾳ, πρὸς δ' ποριῶν σοί τε ἡ τοῖς γε ἀμφὶ σὲ στρατιώτας. Οὔτε δ' ἀδὲ ὁπλων καὶ στρατιωτικῶν δυνάμεων δυνατὸν βασιλείαν σωίστασθαι, ἡ μάλιστα τῶν ἐκ νωπεσιμῦ· ὔτε χρημάτων ἀδὲ, τό γε μεῖζον εἰπεῖν, ὅπλα ἡ στρατιωτικὰς εἶκὸς ἀθρόιζεσθαι δυνάμεις. στρατιωτῶν δ' ἀδὲ ἐσίστε μεγάλα καὶ καθ' αὐτὸν ἰσχύοντα πάντες ἴσασι τὸν

9.

χ᾽ησὸν, καὶ πάσης ἐλευθερίας μείζω. περὶ δὲ πλούτου, ὃν ἐπιδίδασι τὰς πλείας, διείργασται πολλάκις ἐφ᾽ οἷς ἀφθονώτερον τῆς πολεμίους ἡ πόλις ἢ χρυσόν. οἶδα δ᾽ αὖ ἐξ ὅσου ἐν τῇ στρατιᾷδι τῶν ἀγόντων ὄχλος μετὰ κινδύνων ἕπεται, μᾶλλον πολέμων παρόντων, μὴ τι μισθῶν διδομένων αὐτοῖς. οἷς δὲ ὀφείλεσθαι ἢ βίον ἐν τῇ μισθοῦ στρατεύεσθαι ἅπασι, πόσις ἀνάγκη καὶ ἢ μὴν πόλεμον πολλῷ τῆς εἰρήνης ἡγεῖσθαι βελτίω, καὶ δ᾽ εἰρήνην πολλῷ χαλεπώτερον τοῦ πολέμου κρῖναι. ὁ μὲν γὰρ πόλεμος, σὺν τῇ μισθῷ, καὶ βιαίας ἁρπαγὰς καθίστασι φρίσιν αἴτιος, ἀφ᾽ ὧν ἀφθονία πραγμάτων ἐμόχθου πρωτίστοις εἰρήνη δὲ πᾶσιν ἴσον ἄφθονος καὶ τῇ ἄνευ δικαίου καθίστασι. σὺ δ᾽ ἀμφοῖν ἰσορρόπους ἐν τῇ αὐτίκα, ὡς ἂν φθάνοις * ἢ βασίλειον σαυτῷ περιποιούμενος κράτος. Ηο γοῦν ἐμοὶ πείθεσθαι θέλης, τῇ μᾶλλον ἢ σὺ σαυτὸν ποθοῦσῃ μητρὶ, ἐμοὶ τὰ σὰ προσανάθου, βραχὺ περιμείνας, ἕως ἂν τῶν παῖδων εἰς ἢ σὸν ἀπαίρωσα πάτρα, ξυὸ τῇ ἄφοβον εἶναί σε, καὶ τὰ πρὸς δίκαιος ἐκείθεν ἐν μεγάλῃ σοι ποιήσαμαι προμηθείᾳ.

E. Ταῦτ᾽ εἰποῦσα, καὶ νῶν τῷ φῶ μαλάξασα γενόμενον ἀβασιλὶς Εἰρήνη, καὶ σφόδρα τοῖς οἰκείοις πεσθέμενον δείξασα λόγοις, καὶ πᾶσα πάσῃ, ἀπόσα ἐπὶ τίνος χρεών, ἀ μάλα συχναῖς τοῖς ἡμέραις καλῶς ἐξηνυσμένα, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐπανῆκε. κρίσιμον δὲ τῶν αὐτὸν μεταθήναι τὴν Ανδρονίκου, λέγω ἐφ᾽ ἑπτὰς ἐπιοῦσας ἡμέρας. Ἐ ταῦτα μὲν τῇδε πη ἐφέρετο.

* *Lege fortasse*, μᾶλλον δ᾽ ἢ σὺ.

A se, immo majorem quam tormenti ullum mortale vim habere: & compertum sæpe est, urbem propter auram, antequam plerique sensissent, nullo labore hostibus proditam fuisse. Scis denique, quantum molestiæ & periculum ab exercitibus redundet in duces, cum nec bellum geritur, nec stipendia persolvuntur. Nam qui rem fortunamque omnem sibi in stipendiis positam esse intelligunt, eos necesse est & bellum multo malle quam pacem, & pacem multo quam bellam pejorem arbitrari. Illa siquidem bellum, non solum accipiendi stipendi, sed & prædæ per vim agendæ occasio fit, unde & parabilium epularum copia affluit. Contra pax eorum etiam, quæ quis parta habet, effusio quædam est. Tu vero utraque * re statim de B statutus, facere ooo poteris, quin tempsum perdas potius, quam Imperatorium tibi auctoritatem asseras. Mihi igitur credere si velis, quæ & mater sum, & te diligo magis, quam tore ipse te, tuas mihi res committito, paulisperque capesta, quoad celerrime ad parentem tuum reversa, & ut securus sis efficiam, & ut opulentus evadas summa deinde cura provideam.

V. Hæc locuta Imperatrix Irene, animum filii mollivit, & dicto audientem prorsus effecit. Itaque, cam & cætera omnia, quæ præterea instabant, intra non multos dies præclare ordinasset, Byzantium quam diligentissime rediit: obi Andronici filii sui comperto interitu, diebus luxit compluribus. Et hæc quidem ita ferme procedebant.

ANN. CHR. MCCCXLVII *Edit. Paris.* *pag.* 512.

* militibus & pecunia *scilicet*

9.

CAPUT IV.

I. Cantacuzenus Didymotichum proficiscitur, ut motus componat ab uxore jam sopitos. Joannes Patriarcha, ne rebus novis faveat, Byzantium inde transfertur. Moritur non longo post. Ejus elogium. II. Provincia Matthæo Cantacuzeno assignata a Patre. III. Cantacuzeni Imperatoris Oratio ad filium. IV. Reditus in Urbem.

ORATIONIS ARGUMENTUM.

1. Quis futurus sit sapientis administrationis, fructus. Rerum gerendarum usu acui ingenium, virtutem probari. 2. Triballis se opponendo, benemeriturum eum de omnibus Romanis. 3 Provinciam ei committi periculorum plenam. 4. Romanorum vires bello civili attritas esse 5. Triballos plus justo crevisse. 6 Paterna anxietas. Consilii inopia Defuncti Imperatoris voluntati parendum. Exilii socii præmia persolvenda 7 Vitæ humanæ conditio miserrima. Fortunam adversam magno animo ferendam.

A. ΜΕΤΑ δὲ τὴν τῶ Αρκαδίου ἐπιτολὰς, φθορας ἐν Βυζαντίου ὁ βασιλὰς, ἵνα ἐς Διδυμότειχον, συμβιβάσων τὰ ἀποκαστέοντα, ὧς ἀ βασιλὰς, ὡς εἴρηται, Εἰρήνη θορύβους ἴφθα κατευνάσασα. τὰ μὲν δὴ ἐκεῖθεν τὸν πατριάρχου ἐμβιβλήκας Ιωάννου, ἐν τοῖς Βυζαντίοις ἀρχαίοις δόμοις ἐπιτέμφει φρουρεῖσθαι, ἵνα μὴ τοῖς ἐκεῖ κατεστεμμένοις συναράμβοις τὰ αὐτὸς, μεγίστης τὰ δυσφορίας τοῖς δήμοσίοις γίνηται πράγμασι βλάβης αἴτιος. ὃς τὰ μικρὸν ἐπιβιὰς, ἐπειδὰ ἐτελεύτησε, πέντε τὰ ἐξήκοντα γεγονὼς ἐγγύς ἐτῶν. κατεσκεύασε μὲν περὶ τὸ τὴ * νεκροταφείαιδεια· ζώσας δὲ μετὰ ἢ καθαί-

C I. POST Arcturi ortum, Imperator Byzantio egressus, Didymoticham venit; ut eos tumultus, quos ab Imperatrice Irene jam sopitos fuisse diximus, componeret, & res in meliorem statum verteret. Hinc autem ille ante omnia Joannem Patriarcham ejecit, & Byzantium, ut in Palatio vinctus custoditetur, misit; ne & ipse favens novis rebus, quæ illic ciebantur, maximum & insolerandum Reipublicæ detrimentum afferret. At hic, non longum ea eo in vita commorarus, ibi decessit, quinque ferme & sexagesa annos natus, * quatuordecim circiter Patriarchica dignitate potitus, & decimo post exaugurationem mense mortuus. Etat porro vir ille, statura

AUTUMNUS. *pag.* 512.

* *Vide Notas.*

ANN. CHR. MCCCXLVII

non adeo procera ; vultus conformatione plane honeſta ac liberali ; item lingua in dicendo expedita . In ſacris canonibus , & in legibus quæ ad forenſes cauſas pertinent & quotidianos civilium negotiorum caſus explorant , verſatiſſimus jam inde ab adoleſcentia fuit. At idem Græcis litteris non admodum erat inſtructus; ſed extremo tantum digito eas attigerat . Hunc autem defectum vis nataræ excellens ſupplebat. Indole enim memoriaque adeo præſtabat , ut quæcunque legiſſet , ea memoriter , per integrum duranm aut trium horarum ſpatium,ſideliterque recitaret. Quamobrem multa ſingulis diebus ſenis convenientia , ad populi congregati multitudinem erudiendam , cum ex ſacris Scripturis excerperet , omnia continenti oratione publice ſic pronunciabat , quaſi de ſcripto ; ut nec lingua vitio memoriæ uſpiam titubaret , nec in progreſſu orationis mens tardius aſſequeretur ea quæ dicebantur ; ſed , quaſi in ſymphonia aut in lyra , apte prorſus & æquabiliter ambæ concinerent .

II. Hæc cum ita ſe haberent , filium illic Imperator privatim convenit : rationum vi, & paternis admonitionibus , altiorem facit iis ſuſpicionibus, quæ futuri metu plenæ eum angebant; ſimul Romani Imperii partem reciſam , regnandam ei quandiu victurus ſit aſſignat , quaſi Satrapicum quendam & hemini ſubditum Principatum ; nempe ut tutior jam & firmior , ab iis quæ formidabat periculis quam longiſſime deinceps viveret . Patebat porro ea provincia , in longum quidem , a Didymoteicho aephyrum verſus ad Chriſtopolitana proxima ſuburbia; in latum autem , a mari ad oppidum Xanthiam , & paulo ulterius . Sed & iis inſignibus majeſtatis uti permiſit , quæ ſupremo quidem imperio eſſent inferiora, cæteris vero quibuſcunque altiora dignitatibus ; præcepitque ut illud imaginem quaſi & occaſionem eſſe duceret majoris poteſtatis .

I. *Edit. Pariſ. pag. 513.*

III. Tibi enim , inquit , ſi ſapienter imperes,& ea qua decet prudentia modicam hanc provinciam adminiſtres, licebit fortaſſe , majoris aliquando Imperii potiro , tuas res provehere in melius , ſimnique iis , qui intuentur in te, & honores tuos ſolent utcunque ſibi gratulari , ſpes in te certas , bono ſcilicet fonte derivatas, & beatam vitam ſpondentes , Integrum erit colloeare . Quæ enim virtus ntiofa eſt , & nihil habet cum quo luctetur , ea præmiis magnificis & illuſtribus palmis non donatur . Nimirum hominis intelligentiam , & animum illum Imperio dignum, nec viſio ulla , nec vaticini tripodes , ſi conſulantur , ita populis declarant , ut ea , quæ in uſu & occaſionibus elucet , dictorum factorumque experientia . Ac multis quidem , quin ſunt rerum rudes , animus imaginum plenus , magnas objicit , ſed fictas, ſelicitates & beatitudines , ut pictorum manus ad libitum ludentes quidliber coloribus exprimunt. Uſus autem rerum , veluti magiſter vivus , multum intelligentiæ infundit , & homines in vita ſapienter inſtituenda cautiores præſtat . Ego vero noſtri Imperii noſtræque ditionis murum quaſi quendam ſtatuo te , ut poſtis rupis inſtar μᾶλλον ἢ πάνυ διμάκης , ἢ δὲ τὸ πρόσωπον εὐθὺς , πάνυ δ' ὑγρόμυθον· πλύ τι γλῶττων ἀκώλυτον ἴσχυε τῇ λόγων· ἢ κενόνων ἐκπλησιαστικῶν , ἢ νόμων ὅσοι κατὰ τὰς δίκας ἐχπλαθῶσι τὰς ἀναφυομένας ἐν τοῖς πολιτικοῖς φράγμασιν ὑποθέσεων , πάνυ τοι ἰσχυρὸς ἐν τούτοις . τῆς γε μὴν Ἑλληνικῆς παιδείας ὑ πάνυ τοι σφόδρα μετέχε , πλὴν ὅσον ἄκρῳ δακτύλῳ γεύσαιτο . ἀτὰρ πλήρη δ' ὅμως τὸν ἐκεῖθεν ἐλπιδῶν ἡ τῆς φύσεως ἐξόπτης . ἔπω δὲ διφυῆς τι ἢ μιγάδων λύ , ὡς δυνάσθαι λέγειν ἀπὸ γόμματος , ὅσα ποτὲ προαιρεῖται , μέχρι ἢ ἐς ῥῆσιν ἐμεῖν ἢ τερῶν ἀσφαλῶς ὠρῶν . ἐπὶ δὲ τῶν ἀμὰ τῇ θείων γραφῶν ἐρανιζόμενος τὰ ταῖς ἐκάστοις τῇ ἑορτῶν ἐς διδασκαλίαν τοῖς ἐνθρισμένοις ὄχλοις ἀπαίθυλα , δημοσίᾳ δηλαδὴ πάντ' ἀπὸ γόμματος ἀποπαίθυ , ὥσπερ ἀπὸ βιβλίου , μηδαμῆ ποτε μήτε γλώττης ὀπιαχῦ ἢ λήθου ἀπροσφαλῶς γινομένης , μήτε ἢ ῥᾳθύμου ὑπεκζύσεως κατὰ ἢ τῶν λεγομένων πρόοδον · αὖθ' , ὥσπερ ἐν ἁρμονίᾳ ἢ λύρᾳ , συναχουόντων ἐς τὸ πάνυ τοι διφυὲς ἢ ἀπεκτυπούσης ἀμφοῖν.

B. Τούτων δ' ὕπως ἐχόντων , ἰδίᾳ παρελκφὼς ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ τὸν υἱὸν , λόγων τε πειθοῖ ἢ πατρικῶν αἰδοῦσος παραινέσεων , λογισμῶν τ ἐκείνων ὑπέρτερον , ἀπόσα πλήρεις ἦν μελλόντων ἴσως φόβων, ἔπραττε · ἢ ἅμα τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀποτεμόμενος μέρος , ἀγεῖδαι διὰ βίου παρῆκεν , οἱονεί τινα σατραπικὴν ἢ αὐτόνομον ἡγεμονίαν , ᾗς τε τὰ ἀσφαλῶς ἢ βεβαίως , ἢ ἅμα τῶν ὑποπτευομένων φόβων ὡς πορρωτάτω ζώτα ἐξηλεῖτο . τὸ δὲ ἐπὶ τῷ , μᾶλλον μὲν , ὅσον τὸ ἐκ Διδυμοτείχου πρὸς ἑσπέραν ζέφυρον ἀποκλίνον , ἄχρι που τῆς Χερσονήσου ἴσχυε προαγόμενον · εὖρος δ' ὅσον τὸ ἐκ Σαλάντης εἰς Πάνδεκτα αὐτὸν τὸ πολίχνιον , ἢ ὅσα μικρὸν ὑπέκεινα κεῖται χωρία . παρασήμοις γε μὴν τοῖς μεγίστοις συμβόλοις ἀκριβῶς ὑπέτρεπε , ὅσα βασιλικὰς μὲν ὑπὸ ἵππων , ἀξιωμάτων δ' ἁπάντων ἄλλων ὑπάνεισε παρίγγελμά τε , καθάπερ εἰκόνα ἢ ἀφορμήν τινα μείζονος εἶναι νομίζειν τῶν ἐξουσίας.

Γ. Σοὶ μὲν γὰρ διφυὴς , φασὶν , ἄρχοντι , ἢ πρὸς ξυὶ τῇ φρονήσει φρονεῖν πανὶ τὰ μέτρια ἢ ὑπηκόοις διοικοῦντι φράγματα , ἐξέσται δίκην ἢ μείζονος ποθ' ἡγεμονίας ἀπελημμένῳ , πρὸς τὸ ἄμεινον ἄγειν · ἢ ἅμα ὡς ἀφορᾶν πεφυκότι πρὸς σὲ , ἢ τοῖς γε σοῖς ἀπάντων φιλεῖν ἐγκαλλωπίζεσθαι φρονήμασι , ἢ τέτως δ' αὖ βιβαίας λελοίπασι κτῆσθαι προσδοκίας ἀπὶ σοί , ὅσαι τῆς ἀγαθῆς φλεβὸς ὑπορρέουσαι βίον προμηθοῦνται σφίσιν εὐδαίμονα . εὐδαιμία δὲ ἐρράδυμημένη ἢ ἀκαπαγώνιστος ἀρετὴ λαμπρῶν ἀξιοῦται γερῶν , ἀπόνα πεφασεῖς βραβεῖα τεφάνης . ἐπεὶ ἢ σωφρονοῦντες ἀνδρὸς ἢ γνώμης ἡγεμονικὰν , ὕτ' ὀλίς , ὕτε μαντικοί τινες τρίποδες , οἳ τοῖς ὅσα χρησμολογοῦμεν , τοῖς πολλοῖς οὐτωσὶ προσημαίνειν δύνανται , ὡς ἡ ἐπὶ τῆς χρείας ἢ ἐκ παρόν ἀναλάμπουσα πεῖρα ἐκ τε λόγων ἢ πράξεων . πολλοῖς γὰρ ἐξ ἀπειρίας ἡ φαντασίας τὰς μεγάλας ὑποτίθησι πλάττων ὑτυχίας τι ἢ μιμαιρόπως , καθάπερ αἱ ζωγράφων χεῖρες τοῖς τύποις τοῖς χρώμασι , παίζουσι κατὰ τὸ βυλόμενον τῆς ψυχῆς · ἡ δ' ἐκ τῶν πραγμάτων πεῖρα , ὅσον ἐμψυχος διδάσκαλος καθίσαμεν , μέγας ἐστὶ θησὶ τοῦδε , ἢ σωφρονίσειεν πᾶς ἀρμονίαν προδείκνυσι βίου τὸν ἄνδρωπον. Ἐγὼ δ' ὅτι ἐ φραγμὸν οἱονεί τινα τίθημι ἢ ἡμιτέραν ἀρχῆς ἢ ἐπικρατείας , ὡς ἐξέσται σοι , δίαυ προβλητος ἀναδιδυγμένῳ , πᾶς οἷον ἐξ ἀχαιοῦς

πιλάγης τῶν Τριβαλλῶν τεχνιτείας, σεαυτῇ μὲν ἀ- A
φορμὰς λαμπρῶν διδόναι τροπαίων, τοῖς δ' ἡμετέροις
ἀσφάλειαν φράγμασιν. ἐξ ὧν πειθέσθαι σοι μάλιστα
ἡ πολὺς τῇ ἐπαίνου ὁρμὴ ἐκ τοῦ κοινοῦ τῇ Ῥω-
μαίων γένει, κοινὸν τοῖς ὅλοις χαριζομένου πε-
ποιηκέναι. τῇ ὄντι δὲ, ἡ τῇ ἡγεμονικῶν ἀγάνεια
πράξεων, ἐν τῇ ὑπηκόων γνώμῃ τὸ τίμιον ἔχει.
οἱ δὲ πάσχοντες, ἰσοθέως δίδυσι σφίσι τιμὰς
καὶ φαγοῦσης δίκης, ὅρᾳ καὶ ἐκείνοις πᾶν τὸ ἐπιεικὲς,
ταῖς παντοδαπαῖς τῆ βίου τύχαις ῥᾴστα συναλλοιού-
μενοι. Οὐκ ἀγνοῶ δ' ἔγωγε, ὡς ἐγκαλεῖν τὸ τ' 3.
χαίρειν ἔχοις ἡμῖν ἄρκει, καὶ ὡς ταλαιπωρίαν σοι
παρίχοντες ἀφροσύνης, ἕλα σοι πιλάγη συμφο-
ρᾶν ἐπαστλοῦμεν· ἐπεὶπα γάρ σοι παρίχομεν ἔχειν B
χωρία, ὁπόσα διλωτικῶς τὸ πολέμιον ἐπιβόσκεται
πῦρ, ἡ ὅσα ἐκ ἴσου τῇ μεθημέρου ἡ νύκτωρ
δρωπῶν ἐςὶν ἐθνῶν, ἃ ἡ ἠπείρα. ἃ γὰρ αἰὲ
καταπίπτοντες ἀτειβῆ τινα φράττουσιν ἰρημίαν, ἃ
μὲν Θαλάττης, αἱ λῃστικαὶ τῇ ἐξ Ασίας δυνά-
μεως Περσῶν, ἃ δ' ἠπείρα, τῇ Τριβαλλῶν αἱ
φατριαὶ ἡ λανθάνουσαι ἐπ' τὸ συνεχὲς ἐκδρομαὶ ἐ
γραπτεῖναι, παῦσαί σοι κλῆρον παρεχομένου γέ-
γονε ἡγεμονίας ἡμᾶς, ἄπαυστον μάχῃ μᾶλλον
ἐπτῆν ἡ κίνδυνον ὑπὲρ κεφαλῆς αἰωρούμενον, ἐπι-
νέ τινα λίθον Ταντάλειον, ἢ ῥέγκοιμεν φρονεῖν.
ἡ δίκαια μὲν πάντως ἔχει σοι τὰ λεγόμενα, ἀλ'
ὅμως φοβοῦμαι ἐθέλης ἡμῖν, ἃ μάλα γε μὴ εἰ- C
σιμα. εἰδὼς δὲ, καίπερ ἐθέλοντι ἡ πολλὰ συμπρομή-
νους, ἡμῖν παρέσαι μέρος σοι πλεῖν ἢ δοθέντος ἕ-
τερον ἀντιδίδοναι. Ορᾷς γὰρ ὡς εἰς ἐσὲν κομιδῇ τὰ 3.
Ρωμαίων ἐλάλατα φράγματα, ἡ ἄβατός τις μικρῷ
ἡ ὀπιμώδης ἡμῖν αὐτὴ πάντων ἃ ἡ Θρᾴκης ἅπλω-
τος μέση γῆ. πόλεις δ' ὀλίγας περὶ αὐτὴν γίνες ἔχε-
σθαι λείψανα μόλις Ρωμαϊκῆ, δίχα προαστείων
ἡ αὖται, ἡ τῶν ἐφολκαίων προθύρων οἷς δ' ἐκοσ-
μοῦντο πολιτικῶν, ἡ φρὸς γε μακροῖς νέοις ὅροις τοῖ
ἔρημοις οἰκήτοις αἰῶνι διεγκοῦσι· καθάπερ
ἐν μακρῷ πεδίῳ ἡ παμπλαθὴς καλάμη, μετὰ θέ-
ρος ἡ ὀρίπανον, σποράδες ἅμα ἡ διαξέθμοι στά-
χυες. ἐν γὰρ ἐ τῇ ἴσου ἀριθμὸν τραγῳδίαν, ἐν D
ἡ κατ' αἰῶνα πολύχρως ἐπίνοια τάσις· ὡς εἰθύ-
λοις γέ τισιν οἰκεῖναι μᾶλλον οἰκτρόν, ἃ οἰκτρὸν
στιν. ὅτε δυσχερὲς ἔχει τὰ καθ' ἡμᾶς φράγματα νῦν,
ἡ ὅπως ἃ τῇ ἐμῶν διωτῶν ἐμφύλιος ἐ δυναστα-
μύθητος τάσις, ἡ μόνη μεγίστας τοῖς φαυλοτέροις
παρέχουσα ἀρχὰς οἷς ἰδιωμὸν ἀπαξίας ἐμὲ ἡ τραχύ-
τητος, αἰῶνα πάντοι σφόδρα ἡ τῶν τῇ ἀλλοφύλων
ἐχθρῶν καθ' ἡμῶν ἐπιῤῥώστε δύναμιν. Η πόθεν ἄλ- 4.
λοθεν μέγας καθ' ἡμῶν ὁ Τριβαλλὸς ἐγγένετ' ὃς
καθάπερ ποταμὸς πλημμυρήσας, ἡ μακροῖς ῥῆγ-
μασι τὰς οἰκείας ὑπερβὰς ὄρους, τὰ μὲν ἐ Ρωμαίων
ἡγεμονίας παμπλαθέσιν ἤδη ῥᾳδίοις κατάλυσι, τὰ
δ' ἀπειλῇ κατακλύσεσι; δυσκαθαίρετος γὰρ ῥῆγ- E
μασι γῆς ἡμῶν ἀφιςάμενος, ποσαύτην εἴληφε πλάνην
ἡ διώκομεν, ὡς ἐ τῶν ἠπείρων ἤδη συνεχὴς κα-
ταπέχειν τὰ πάντα κρατοῦντα, ἡ μυδεσὸς ἀωλύτως
ἐξ ἐφόδου λαίζεσθαι, ἡ τὸν τῇ ἐπιδρατίδων φό-
βον ἐς τὰς ἠπείρας ἔχειν πάσας ἀκοὰς παραπέμπειν·
ἡ πάντα μηδὲν μηδαμῆ τι πλέον γενεσόμενος γνώ-
εσθαι φρὸς γε τὸ πεῖν παρεχόμενος, ἢ τὰς Ρω-

ANN. CHR. MCCCXLVII

stat conſtitutus adverſus fluctus, ex Tri- „
ballis tanquam ex immani profundo ef- „
ferveſcentes, tibi quidem trophæorum „
illuſtrium occaſionem paratam habere, „
nobis autem ſecuritatem præſtare. Hinc „
fiet in primis, ut magna tibi ab omni „
Romanorum genere laudum ſeges tri- „
buatur, commune illud in omnes be- „
neficium conferenti. Etenim rerum a „
Principibus geſtarum gloria, ab ani- „
mis ſubditorum ſuum omne pretium re- „
vera ſortitur. Nempe hi, quandiu ip- „
ſis bene eſt, divinos principibus bono- „
res impertiri ſoleut. Ubi autem male „
rem gerunt, contraria prorſus facere „
haud verentur, quavis fortunæ muta- „
tione eos facillime mutante. Illud vero „ 3.
non ignoro, queri poſſe te de nobis, „
qui id gratificemur, quod minime gra- „
tum eſſe debeat, & voluptatis guſtu- „
lam dantes, mrumnarum maria in te to- „
ta effundamus. Siquidem ex per nos lo- „
ca habiturus es, quæ flamma hoſtilis „
quotidie depopulatur; quæ dia & no- „
ctu graſſantibus Barbaris non minus pa- „
tent, quam noſtræ regiones. Quas enim „
terras pervadendo invias ac deſertas fa- „
cere haud deſinunt, a mari quidem, „
piraticæ ex Aſia Perſarum copiæ, a terra „
autem apertæ clandeſtinæque Triballo- „
rum incurſiones & infeſti exercitus, eas „
nos tibi poſſidendas aſſiguamus; quas „
æternum certamen & periculum capiti, „
quaſi Tantaleum aliquod ſaxum, im- „
pendens verius dixeris, quam provi- „ Edit. Paris.
dentis animi beneficium. Et erunt qui- „ p. 514.
dem omnino juſtæ expoſtulationes tuæ, „
ſi iſta nobis objicere volueris; mederi „
autem non admodum facile erit. Nec „
enim nobis, quamvis cupientibus & „
multum ſollicitis, aliud paratum erit, „
quod in locum eorum, quæ data fuerint, „
ſubſtituamus. Vides quippe in ſummas „ 4.
anguſtias adductum eſſe Romanum Im- „
perium, & inviam pene ac ſeram no- „
bis pro omnibus patere ſolam Thraciæ „
regionem; urbes autem, quæ generis Ro- „
mani reliquias conſervent, pauciſſimas „
circumſtare, ſuburbiis & ipſas, veſtibu- „
liſque ad urbium ornatum requiſitis, „
deſtitutas; longinquir præterea finibus, „
& veſtis ſolitudinibus interjectis, a ſe „
invicem diſtantes; quales patentiſſimo „
in campo numeroſiſſimaque ſtipula, poſt „
meſſem & falcem, ſparſæ & numera- „
biles ſpicæ. Omitto ineſtimam tragœ- „
diam, quam civium ſibi invicem infe- „
ſtorum diſcordia exhibuit; qua fa- „
ctum eſt, ut habitatorum potius ſimula- „
chra nunc quam habitatores eſſe vi- „
deantur. Adeo res noſtræ in præſenti af- „
flictæ ſunt; adeo civiles illi & impla- „
cabiles tumultus, ab inimicis meis ex- „
citati, non ſolum maximam iis qui ne- „
quiores erant opportunitatem dederunt, „
ut licentiæ & contumaciæ aſſueſcerent, „
ſed & externorum in nos hoſtium po- „
tentiam plane confirmarunt. Undenam „ 5.
ſcilicet, niſi inde, Triballus in nos tan- „
tus creviſſet; qui fluvii inſtar exundans, „
& limites ſuos longe prætergreſſus, ef- „
fuſis fluctibus partem Imperii Romani „
jam inundavit, partem inundaturum ſe „
minitatur? Nimirum ille, longo terræ „
intervallo a nobis diviſus, eo audaciæ „
proceſſit, eas vires collegit, ut noſtros „
agros illius exercitus perpetuo incur- „
ſent & ſubitis irruptionibus vaſtent impu- „
ne: teforum autem ſtridorem ad noſtras „
aures facile perferat, nulla alia re for- „

ANN. CHR. MCCXLVII. 6.

„ tem se in vincendo exhibens, nisi quod
„ ex Romanorum calamitatibus consilium
„ capit & vites. Quem mihi interea sen-
„ sum esse existimas, mi fili, quibus dolo-
„ ris ignibus paternum pectus aduri sentes,
„ cum te futuri metu adeo turbatum & a-
„ nimo fractum video, minime autem
„ possum ex sententia recreare; sed mul-
„ tis ipse quasi circumseptus infestis gladiis,
„ qui me ancipitem distrahunt & singuli ad
„ se revocant, quo me vertam nescio,
„ neenicquam mihi succurrit boni consi-
„ lii, quod viam mihi instruat ad aliquem
„ portum, ejusmodi fluctuum tumultibus
„ repelliendis parem? Cum enim, ut pat
„ est, ad illius Divi & amici Imperatoris
Edit. Paris. pag. 515. „ mandata respicio, Imperatoriam hered-
„ itatem cogor ejus filio propriam asse-
* Vide Notas. „ rere. Cum autem animum ad illa refero,
„ quæ, impellente necessitate, jurato *
„ promissa qui mecum exules periclita-
„ baneur, quo tempore certamen illud ex-
„ pitis laboriosissimum obivi, & ad Impe-
„ rii insignia capessenda tanquam ad præsi-
„ dium necessarium confugi; tum tur-
„ sus iis cogor, id quod imperantibus ad-
„ huc restat territorii, haud multum læ-
7. „ tus distribuere. Hæc si cogites, fili a-
„ mantissime, fortiter feras oportet, quid-
„ quid tibi ex molestiæ, quæ perpetuo
„ humanis rebus insident, præter volun-
„ tatem tuam importavetint. Cave enim
„ putes tui causa nunc primum nasci ini-
„ quas illas & difficiles vitæ ærumnas.
„ Semper ea omnia humanæ circumsi-
„ stunt; in omnem æque & conditionem
„ & ætatem insultant. Hoc tu tibi per-
„ suadeas fieri non posse, ut vita ab o-
„ mni molestia immunis transigatur, sed
„ ab humana conditione longissime id ab-
„ esse: at ingruentia ex improviso mala
„ magno animo ferre, & nauticam in eo
„ artem imitari, id vero hominum esse
„ intelligentium; eorumque in primis,
„ quorum tota vita in civitatibus regen-
„ dis occupata sit. Quod si tristitia lætis
„ temperarentur æquabiliter, nec pejora
„ præverterent, gaudendum esset ista sor-
„ te. Verum nos calamitosa multa, tan-
„ quam ex insidiis erumpere & nostris
„ rebus ingruere, prospera autem rara
„ admodum videmus evenire, eaque non
„ permanere, sed floris instar brevi mar-
„ cescere: Deo opinor efficacissimam il-
„ lam nobis disciplinam adhibente, ne ef-
„ feramus ipsi nos, mortali conditione al-
„ tiora affectantes. Ea propter & Æsopo
„ Phrygio olim videbatur, non æqua sed
„ lachrymis dilutam fuisse eam terram,
„ quæ hominem Deus fotmassset.

IV. Hæc locutus Imperator, filium ad assignatas possessiones capessendas dimisit. Ipse rebus illic, ut potuit, diligenter ordinatis, Byzantium discessit.

A μαίων τύχας εἰαίνω τιθέμενος δίβελίαν ἐξ ἀνάγκης. Ἐπεσπᾶτο τέκνα με ὅλοι ψυχὴν ἔχειν, ὦ φίλτατε, ἢ ποίοις ὀδυνῶν ἀνθρᾶξι πυρπολῆσθαι δ' ἂν σπλάγχνων σύμπηξιν, ἅπερ σε θορυβούμενον ὅπως καὶ ἐγὼ τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῷ μελλόντων θραυόμενον φόβων ὁρῶν, οὐ βέλτιστα ἀναψύχειν ἔχω ἔστιν ἀνάγκαις πολλοῖς ἔστι κεκυκλωμένος ἀπὸ πάλαις ξίφεσιν, ἀνθέλκουσί τε ἕκαστοι ἐπὶ σπεύδοντα ἐπὶ ἑαυτά, πρὸς ἀδὲν τῷ ἀπάντων ἀποκλίνειν ἔχω μετά τινος ἔμφρονος λογισμοῦ, ᾧ εἴος ἂν ἐφόδῳ ἐπὶ κεκτῆσθαι ἑκασὸς ἐς χωρίον καταγεν ἐλλίμενον, ᾧ τοιούτων θορύβως κυμάτων δυσάμενον ἀποφεύσθαι; πρὸς μὲν γὰρ τὰς τῶ μακαρίτε βασιλέως ἐκείνου καὶ φίλου κατὰ τὸ B εἰκὸς ἐπτολὰς ὑποβλέπων, τῇ ἐκείνου παιδὶ δ' βασιλέων ἀνεγκαίζομαι περιποιεῖσθαι κλῆρον· πρὸς δ' αὖ τὰς ὑφορὰς ἐπαγγελίας, ἃς τοῖς ἔμοὶ ξυνομένοις ᾧ αἰσθανέσθαι ἐφαπτον ὑπ' ἀνάγκας ἐγὼ, δ περὶ ψυχῆς ἀγωνίζομαι πολύμοχθον ἐκείνον δίαυλον, ᾧ καταφύγων ὡς εἰς φρουρὰν ἀναγκαίαν δ' τ βασιλικῶν συμβόλων ἀντίληψιν καὶ αὖθις ἀναγκάζομαι σφίσι ζημίαν τὰ λειπόμενα τῶν βασιλικῶν χωρίων, ἃ μάλα σιωὶ ἡδονῇ. Ταῦτ' C ἔων ἐνδοιαῖτί σοι, φίλτατε, φέρειν γενναίως εἰκὸς, ἐ τι μὰ κατὰ βέλτιστα ἐν παρακομιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀεὶ τῆς ἀνθρωπίνους ἐφεδράσαντων πράγμασιν ἐπαχθῶν. μὰ γὰρ σιωὶ πρῶτον ἄρχεσθαι οἴου διὰ σὲ τὸν βίον δυσφορίαν τοῦτον δυχέρειαν. ἀλλ' ἀεὶ περιχορεύει τὰ ἀνθρώπινα πάσθ' ὁμοίως, ᾧ πάσης ἐπίσης καταρχῆσαι τύχης ᾧ ἀλαίας. τὸ μὲν ἔων λύπας ἀθύμου ζημίωσαι τὸν βίον, πᾶν δ' ἀδύνατον εἶναι νόμιζε, ᾧ τῆς ἀνθρωπίνης ὡς πορρώπεσθ φύσεως τὸ δὲ πάσχειν δίκαιον ἐξ ἀλλήλου δεινὰ πειρᾶσθαι φέρειν γενναίως, οἷον τῶν ταυτὶ μομένων μεμούμενον κυβερνητικὸν, πᾶν δ' ἀνδρὶ σοφῷ πρόσκειται τοῦτ' ἔχοντι, ᾧ μάλιστα τῆς ἀρχαῖς πολιτικαῖς ἀσχολῶσι ἅπαντα βίον. ἀγαπητὸν γὰρ ἂν εἴη τὰ τῆς λύπας ἐπίσης ἀνακιρᾶσθαι τοῖς εὐφραίνουσι, ᾧ μὴ πλειστέον τὰ χείρω. * ὁρῶ μὲν γὰρ, ὡς πολύχνω μὲν ἀεὶ τὸ δυ- * Fort. ἐμοὶ μὲν δὲ
συχὲς ἐπιῤῥεῖ τοῖς ἐμπόροις καθάπερ ἐκ λόχυ δεινὸς D ἐπιπνεῖ θύμβρος πράγμασι· τὸ δ' εὐδαίμον σφόδρα τοι σπάνιον· ᾧ τοῦτο δ' ὐ μόνιμον, ἀλλὰ δίκην ἀνθους πάχνης μαραινόμενον· εἶμαι, τὸ Θεῦ παίδευμα τῶν ἡμῖν δραστικώτατον μάλα ἐπάγοντος, ἵνα μὴ μέγα φρονῶμεν, ὑπέρπορα τῆς τὰ θνητὰ φύσεως ἀναλογιζόμενοι. ᾧ δὴ τοῦτ ᾧ Λίσωπος πάλαι τῇ Φρυγὶ ἐν τὸν Θεὸν οὐκ ὕδατι νομίζειν ἐπῆρε τὸν γῆν, ἀλλὰ δάκρυσι φυράσαντα, πλάσαι τὸν ἄνθρωπον.

Δ. Ταῦτ' εἰπὼν ὁ βασιλεὺς, ἐ μὲν υἱὸν ἀφῆκεν ἐπὶ ἐφέδρα γίτεσθαι κλῆρον· αὐτὸς δὲ ταχὺ τὰ ἐκεῖθεν ὡς ἐδύνατο καθιστάμενος πράγμα-

CA-

ANN. CHR. MCCCXLVII. *Edit. Paris.* *pag.* 516.

CAPUT V.

*I. Gregoras, de ſeipſo dicturus, docet quamobrem id nunc faciat. II. Ea dicere, quæ Principibus haud placeant, periculoſum eſt. Quorundam aures veritate offenduntur. Idcirco ait ſe multa omiſſurum. III. De Cantacuzeno, antequam is rerum potiretur, præclaras ſpes conceperat. IV. Eundem, ſua ſpe deceptus, errore liberare ſtatuit. Dicendi libertas quantum & quibus in rebus ſilentio præſtet. Ea multum valet, ſi & opportunitas adſit, & amicitia anteceſſerit. V. Cantacuzeni & Gregoræ crebra colloquia. Patrum dogmata quo ſtudio quibus verbis ab hoc defenſa. VI. Contraria factio Cantacuzenum in Gregoram inſtigat. Hic Imperatorem confidentius arguit, non ideo iraſcentem, ſed lenitate Hadriano ſimilem. VII. Irenen adit, filii morte afflictam: Eam mortem pœnam corruptorum dogmatum eſſe affirmat, & perſuadet. Ita partes ſuas Auguſtæ patrocinio roborat. VIII. Iſidorus, & alii Palamitæ, Irenen a Gregora conantur alienare. Ab ea male accepti, Cantacuzenum acceſſunt. IX. Cantacuzenus tumultum veritus, Byzantium ſtatim venit. Gregoram hortatur ut ſileat. Idem etiam ſuadet Iſidorus. X. Quem Gregoras variorum errorum accuſat. Iſidori Canones * igni damnantur. Loquendi libertas reddita iis quibus adempta fuerat. Concordia ſumptuoſo convivio ſancita. XI. Palamas Didymotucho accitus, lites renovat, Cantacuzeno adjuvante. XII. Negat Gregoras nova diſputatione opus eſſe. XIII. Palamam redarguit. XIV. Item Cantacuzenum. XV. Aſſentatorem quendam objurgat. Scripta teſtimonia proferri a Palama non ſinit. Concilium dimittitur.*

* *Mafcl, ſeu hymnodiæ.*

Α. ΕΜΟΙ δ' ἐπιουδοῖ γινομένῳ τῆς ἱστορίας, ἀναπεφαλαιώσασθαι ἔπειτα, ὅσα μοι ἐξ ἀρχῆς τὸ τῶν πολλῶν παρῆκται ἐπίφθονον, οἷς προφύγω τὰς γείτονας γίνεται μίμφεσθαι, περὶ σφῶν αὐτῶν ἀφηγουμένῳ τὰ βέλτιστα· βασιλείαν οἰδὲν πᾶσιν ἀγαθοῖς ἐπιφερομένην, ἢ τὴν φύσιν ἀντιστρατηγομένην ἔχει τοῖς ἀληθείας διλωτικῶς. ἄλλως τε καὶ τῆς καιρίας ἐν παραγκόνοις ἔτι ἐν γαλαξί ἁρπαττομένης, ἐν ᾗ ἀγαθὴ νῶν πραγμάτων προσδοκία πᾶσι προβαλλομένη, ἄφυκτον ἅπασι εἶχεν ἐπομένην ἐνταῦθα τῷ λόγῳ τὴν χρείαν ἐ χρόνος. καὶ δ' ἐπειδὴ καί τι τῶν ἀδήλων ἐρρᾴγη, καὶ λαμφθὲν ἐγείρασι ἢ πυρσὸν εἰ τῶν ἐναντίων αὐτοθάρες πραγμάτων κατὰ τῆς ἀληθείας, ἐν δίῳ μὴ τὸ μίσσον τοὺς ἀνθρώπους ἅπασιν ἐν ἀδήλῳ κυμένου, τῆς κάτω ζωῆς ἡμῶν τελευτῇ μεταξὺ χρησαμένων, περὶ καλῶς ξυνεσομένας τοὺς λόγους τῆς συμφορᾶς, ἀγνοῆται τοῖς ἐπομένοις πᾶσι, ὅπως τὸ φροντιχθαμβὲς τοῖς τῆς ἐκλειπούσης οὕτω παρατρομένας πράγμασι, καὶ ὅπως τῇ βασιλεῖ φρονίσαντες ὅσον τὸν ζῆλον ἐνδειξάμεθα, ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐφάνη, βραχέα τῶν πολλῶν συνιλόντας εἰπεῖν.

Α. I. EGo vero in hac parte hiſtoriæ ea ſummatim repetam, quæ a me omiſſa ſunt invidiæ metu; qua fit ut pleriique proni ſint ad obtrectandum proximo, præclara de ſeipſo narranti. Sciebam videlicet invidiam, cujus natura veritati ſemper adverſatur, bonis omnibus inhærescere. Alioqui veto, cum lateret adhuc in cunis & quaſi in utero malum, iſque eſſet rerum ſtatus, qui bonam etiamnum ſpem offerret, minime illis te rporibus annexa erat inevitabilis dicendi neceſſitas. Nunc autem, cum & id quod parturiebatur in lucem eruperit, & magnum ex ſcintillis incendium in veritatem ab adverſa parte excieretur, periculumque ſit, ne nobis intetim (ut eſt omnibus mortalibus incertum quid cuique futurum ſit) terreſtris hujus vitæ exitum nactis, antequam iſtius mali cauſas bene animadverterimus, ignorent poſteri tes noſtras; quem videlicet me in illis perturbatæ Eccleſiæ negotiis geſſetim; ut convenerim Imperatorem, & quanrum præ me zelum tulerim; ideo neceſſarium nobis viſum eſt pauca de multis compendioſe narrare.

Β. Ἀρχωσι μὲν γὰρ τὰ ἄδικα λίγειν ὑπναίους εἶναι ἀκινδύνως, πρὸς δὲ τὸ τραχὺ καὶ ἀντίζουν, καὶ ἥκιστα κατὰ γνώμην, θύγειν τοῖς γλώττας, δυσπρόσοδον μὲν τοῖς ἐπιοῦσιν ἀπολουθοῖν τοῖς ἀφόβοις, φόχιστον δ' εἰς λοιδορίας τοῖς διατόζουσι γλώττας αὐτῷ, καὶ φὸς γε προχειρότατα

B. II. Nemo eſt opiuot qui ignotat, minime periculnſum eſſe, ea dici a ſubditis, quæ impetantibus jucundiſſima ſint. At iidem, cum ad exaſperandos offendendoſque animos, & ea quæ minime placeant dicenda, lingnam acuunt, *pag.* 517. tum vero conſequens eſt. ut petquam ægre audientiam ſibi faciant; pronam

ANN. CHR. MCCCXLVII

autem ad convitia herilem linguam, pronioremque ad pœnas manum, manciscantur. Volenti itaque mihi ea, quæ liberius a me dicta sunt, & zeli illius mei spectatum adorem exponere, metuendum est ne cum torius veritatis vim minimam partem declaravero, videar falsi ne minimam quidem partem omisisse. Quamobrem & illos reveritus, qui veritatem nonnunquam gravem & auditu aspetam esse statuunt; cum aliquid in se generosum & eminens habet virtutis ostentatio, ac tum præsertim, cum de seipso aliquis præclara narrat, etsi ille testes habeat spectatorum innumerabilium oculos; pleraque silentio volens prætereo.

III. Mihi certe, cui magna jam olim cum Imperatore fuisset amicitia, ante quam is ad Imperatoriam dignitatem esset evectus, mihi loquam ad ingenium illud mite respicienti, & ad alia omnia, quæ eximia sane illi viro a natura ineran, quidam velut bonæ spei flores animum maxime recreabant; cum hoc mihi facile persuaderem, eum, statim atque rerum potiturus esset, teligionem oppressam liberaturum esse ea belli flamma quam contrariæ factionis * Telchines improbissime ventilabant. Eratque illud mihi laboranti animi gratum quasi diversorium; curarumque ad desperationem vergentium solamen, Zephyro leni & jucundo haud absimile. Putabam scilicet, quemadmodum vet hybernis nubibus liberat solis radios, ita & me liberatum iri eo mœrore, quem pro sacris dogmatis suscepissem.

* homines scelerati.

IV. Postquam autem animadverti Cantacuzenam longissime ab sententia mea recedere, & præclaras illas spes, quæ mihi florum instar se se obtulerant, marcescere, ac partis adversæ maligniatati semel omnino victas cedere; optimum esse duxi alias petitiones aliis plane relinquere, eas nempe quæ ad comparandam rerum necessariarum copiam pertinerent, in eam autem curam incumbere me, quæ amici animæ conduceret. Cogitationes quippe multiplices & variæ in animo meo, velut legiones quædam, laudabilioris zeli auspiciis glomerabantur perpetuo, atque hoc loco silentium, si ruinas forte corpori, animæ certe mortiferum profus esse submonebant: nec enim distare ab ignavia, qui moribus turpissimus est, alto silentio sepultum zeli thesaurum: neque etiam nescire nos, non posse amorem boni, si timiditatis in tenebris delitescet, sinceræ fidei veritatem cognoscere. Nimirum qui pervigilem Dei oculum sperans falli posse, speciosum velit timiditati suæ prætextum obtendere, is sibi ipsi imprudens manifestum exitium moliatur, & in seipsum palam arma convertat. Quippe in ejusmodi casibus tanto excellentiorem esse existimo vocem silentio, quanto ex iis rebus, quæ a terra gignuntur, illæ quæ fructus suos ad cæli lumen attollunt, præstantiores sunt iis quæ terræ matris in sinu recondunter. Illæ scilicet adoratum aspectumque splendide pascunt etiam ante gustatum, & tactui blandiuntur, & omni sere me voluptate omnes sensus oblectant. Harum vero pleræque nec facilem aditu, nec jucundum, nec amatitudinis expertem, fructum suum statim cupientibus ea hibeut; sed totum ut plurimum acrem & gra-

Edit. Paris. pag. 528.

Α ἀς τιμωρίας τὴν χεῖρα, θεοῦ μοι παρ' ὑδοὺς ἀγορεύσαι. διὸ μοι δοκεῖ παρρησίαν τε καὶ τὸ ἰδιότροπον ἐκείνου τοῦ ζήλου, δεδίττω πεζεῦσι, μὴ πολλοστημόριον τῆς ὅλης λίγων ἀληθείας, μηδὲ πολλοστημόριον ψεύδους δόξω καταλιμπάνειν. ὑφοράμενος οὖν τὸ τοὺς τοῦ ἀληθοῦς εἶναι τραχεῖαν δύσκολον ἠγωμένους, ὁπότε τι γοναῖον ἔχοι πρὸς ἔπαινον ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπίδειξις, καὶ μάλιστ' ὁπόταν περὶ ἑαυτοῦ τις ἀφηγεῖσθαι τὰ λαμπρὰ βούλοιτο, καὶ εἰ μυρίων ἔχοι θεαταμένων μάρτυρας ὀφθαλμούς, ἐκὼν ἀφεῖμαι τὰ πλείστα παλιμῖ.

Γ. Ἐμοὶ δὲ λαμπρὰν ἐκπαλαι φιλίαν ἐν πολλοῦ πρὸς βασιλέα, καὶ πρὶν ἐς τὰς βασιλείους ἀναβιβασθῆναι τύχας, ἥ τε τῆς πρὸς τὸν ἄνδρα ξόανος, καὶ ὅσα παιδεῖ φυσικῇ ἐν φύσει ἵπρα τὰ χρηστὰ, ἐλπίδων ἔχειν ἐν τῇ ψυχῇ λειμῶνας εἰπεῖν ἀγαθὰς ξωΐβιπτε μάλιστα πάντων, λύειν αὐτοῦ αὐτίκα τὰς βασιλικὰς ἐξουσίας ἐπειλημμένου τῶν τῆς δουλείας οἰομένῳ πελιορκίαν, ὧν οἱ τῆς αὐτοκρατείας φατρίας Τελχῖνες πυρὸς ἀνέλεγον· καὶ τότ' μοι τῶν μοχθουμένων λογισμῶν ἐγίγνετο καταλυμα πρακτὸν, καὶ φροντίδων, ὀλισθάνειν εἰς ἀπόγνωσιν ἀναπαυόντων, πρὸς τὴν καὶ γίμων διφροσιάνης ζέφυρος· οἰομένῳ, καθάπερ τὸ ἔαρ ἐλλάθεσθαι τῇ χειμερίου κρύους τοὺς ἐλιακοὺς ἀκτῖσι παρέχεται, ὅπως ἐλλάθεσθαι τῆς κατεχούσης ὑπὲρ τῆ θείων δογμάτων λύπης δύναιτο κἀμέ.

Β

Δ. Ἐπεὶ δ' ὡς πορρωτάτω τῆς ἐμῆς ἕδρας Καντακουζηνὸν γνώμης ἑώρων αὐτὸν, καὶ τὸ τῆ δίγνων ἐκείνων ἐλπίδων ἀνθοῦν εὐθαλέστατα μαραινομένη τε, καὶ τῆ τῆς ἑταιρίας μέρας κακῶς παραχωροῦν τε καὶ καθαπαξ πεπωμένον, βέλτιστον ἐδόξεν εἶναί μοι, τὰς τῆ ζητήσεων ἄλλας ἄλλοις πραγματεύσασθαι περιφανῶς, ἐπόμενα τὴν τῆ ἀναγκαίων ποιεῖσθαι ἐχόντων ἔνδειαν, ἐπὶ τὸ προμηθὲς ἐμόσαι τὰς τὰ φίλα περιαιρεῖσθαι ψυχῆς. ἐρασπίδα γάρ, ὡς εἰπεῖν, λογισμῶν παντοδαπῶν καὶ ποικίλων, ὑφ' ἡγεμόνι τῇ ζήλῳ τὰ ἀριστεῖα ἐν ἐμοὶ διλωσικῶς συγκροτούμενα, θαυμάζ γίμοιμαι εἶναι τὴν ἐκπυθοῦ σιωπὴν ὑπερίσχυρον, σώματος μὲν ἴσως ἥσσα, ψυχῆς γε μὴν τὸ μάλα μάλιστα. μηδὲ γὰρ ἀφεσάναι δειλίας, ἀφ' ἧς ἐσυμμαχος, τὸ τὸν τὰ ζήλου θησαυρὸν ἀφωρίᾳ μακρᾷ θαλαμεῖον, μηδ' αὖ ἀγοσεῖν ἐμᾶς, τὸν ἐκ τῆ τῆς δειλίας σκότου πρωτίμως πόθον τῆ ἀγαθῶν, ἥπερ δύναθαι σωιεῖσθαι τὸν τῆς Θεοῦ παρρησίας ἀλήθειαν. ᾧ δὲ φροράσεις δῆθεν εὐλόγους ὑπὲρ δειλίας πλάττειν εἰκ ἐθέλοντι, τὸν ἀκοιμητον οἰομένῳ λαμβάνειν ὀφθαλμὸν τὸ Θεῖ, λέληθε προφανῶς αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπιθὺς, καὶ καθ' ἑαυτὸ στρατόμβους ἀντικρυς. πολὺν γὰρ ἐφορῶν ἐς τ' τῶν πρώτων μοῖραν εἶναι τὴν παρίστασθαι σιωπῆς, ἔστι τῆ ἐν γῆς φυομένων ὁπόσα πρὸς τὸ αἰθέριον μετωκέζειν φῶς τὰς παρπούς, τῆ ἐν τοῖς ἐκείνοις μὲν δὴ ἡ πρὸ γώτους, ὀσφρητὸν τε ἡ ὀφθαλμὸν ἡσυχῇσι λαμπρῶς, καὶ μακίζονταί γε ἀρᾷ, καὶ πρῶτος χυδὸν ἁπάσης ἁπάσης αἰθέριοι γίνονται ἄγαλμα· ὑπὸ δ' ἐκ ὑπροσοδον οἱ πλέστι τοῖς αἰθέριοιν, οὐ' ἁλαμπρὸν τι καὶ ἄλυπον παραχῶμα φυσαίγουσι τοῖς χρῆζουσι τῶν ἑαυτῶν φορᾶς, ἀλλ' ἴλλα

Γ

Δ

ἔλης ὡς τὰ πολλὰ δριμύπους τε καὶ δυσωδίας σφόδρα ἀπόζουσα. ἄλλως τε καὶ οἷς μὰ εἶναι παῤῥησίαν ἐμοῦ τοῖς καιροῖς ἔπεται, τίνος ἕνεκα καὶ ὑπροφάσιστόν τινα χώραν ὑπολογίας εἰς ὑπόφασιν λείπεσθαι, βραχεῖς τινας πάντως, ἃ μοδύας εἶναι τὰς ἀτεροψίας οἶμαι. μήτε γὰρ παῤῥησίας, ἧς θαμίλιος ἄσεισος προειληφοῖα γίνεται φιλία, τῇ παρασκεύσιμον πάῤῥω καιρῶν, μήτε καιρὸς παῤῥησίας τοιαύτης ἀνὰ, ἐντελές τι δυνάσθαι δρᾶν. εἶναι γὰρ καὶ παῤῥησίαν φιλίας χωρὶς ἀμαυρόν· καὶ αὖ καιρὸν ἀμφοῖν ἐκείνων λειπόμενον, παραίνεσιν μὲ δυνάσθαι τῇ δόσιμον μηδέν· ὑμῖν δ', οἷς τὸ θαῤῥεῖν ἐκ πολυετοῦς ἐσεὶν συμπέφρασται φιλίας καὶ ὁμιλίας, ἅπαντα εἶναι εἰδέναι, σιωπῇ καθυφῶσθαι τὰς τῇ ἀναγκαίων ἐς τὸν χρείαν καιρούς.

Ε. Οθεν ὁμιλίας ἕνεκα καὶ τοῦ συχνὰ καλοῦντί με βασιλέα, συχνὰ δὲ αὐτῇ μοι φοιτᾶν ἐς αὐτὸν παρελθὼν, δι' οὗ τι τῇ πάντων ἔτερον ἐμὲ τῆς προθυμίας οἷς τὸν ἀποδύειν ἐγκεφούσης, εἰ χρὴ τὸ τῆς καρδίας ἀνακαλύπτειν ἀπόῤῥητον ὑπουθεῖ, καὶ μὲ παρακρούεσθαι τὸν ἀλήθειαν, ἃ τῷ μὴ καθυφᾶναι, οἷς ἂν δι' ἐφέσεως εἴη, πατρῶον ὄφελα εἰπεῖν, ἐκπίπτειν ἀντεσάγειν καινοφωνίας, ἀλλ' ἐμμένειν τοῖς ἐνδομίνοις δόγμασι παρασπᾶν ἀσφαλῶς. ἐγὼ δὲ οὐδὲν ὃ μὲ ποιῶν ἓ λέγων ὑπῆρχον ἐγὼ, παντοδαπὸς γιγνόμενος, καὶ πάντα οὐλων κινῶν, νοῦ μὲν τῷ κολακευτικῷ τρόπῳ καὶ λόγοις ἐγράμμασι φρὸς αὐτὸν ἐνδεικνύμενος, ἵν' ὑποσύ πως τὸ ἐδὲς πρότερον τιθασσεύσας αὐτῷ, φρὸς τὸ βιλόμενον χρόνῳ παθόμενον. ἐμοὶ δ' ἐλέγχων ἐκ ψυχῆς αὐτῇ ναθρόπτα ὀ-

* Ἀπ Ρωμαίους δὲ

ντιδίζων, ἐκ ὅσα * Ρωμαίοις δίνα καταλόψεται προλέγων, ἐκ τὰ τοιαῦτα τῆς ἐσελυσίας ναυάγια. εἰς μὲν γὰρ τῶν ἐν ἐμμένων πατρίων (ἔφασκον) νομίμων ἐδεμία πλημέλεια παράβασις, ἐδρομον μὲν τῷ τῷ βίῳ φορὰν φρὸς εὐδαιμονίαν, εὐέλπιδα δὲ τῷ τῶν ἐπιγγελμένων τοῖς δικαίοις ἐς τὸ μέλλον ἀποκαπίσασιν εἶναι· οἷς δὲ τῶς ἐν ἐμμένοις ἐκ ἔπεται δόγμασιν ὄπιθεν τῶν πατέρων, πάντες δ' ἀνάγκῃ μὲν τὰ τῷ βίῳ πεφυκότα παλαίσματα, καὶ μάλα ταῖς προαιρέσεσιν ἑκάστοις τῶν πραττομένων τὰ πλὲ ἀναγκαίως δὲ ἐ δυσέλπιδας μᾶλλον τὰς μᾶ ἐ βίου καταγωγὰς ἑκάστῳ.

ς. Ἀρτι δὲ ἐ τῷ ἀντεμμένῳ φατρίαν ξυμπέσουσ ἐγουμένῳ ἐπρώθεν, λάθρα τε ἐ προφανῶς αὐτὸν διεγίροντας, ἐξοχίας με δρᾶν τῷ παχίστην ὑπεύθυνον. ἐδεδίεσαν γὰρ, οἶμαι, μὴ τῇ ὁμετέρᾳ ζέλῳ πυρὶ, καθάπερ σίδηρος, ὀφὲ ποτ μαλαχθοὶς, εὐπαθέστερος γένηται πρὸς πειθὼ, ἐ ῥᾴλιν μεταβαλὼν τῷ τῶν διοτίων ἐπίβυλον θῆραν ἀσεσοβέσῃ. διὸ ἓ ἐς τὸ παραβολώτερον μᾶλλον ἐσῶσθε τὸν ὁμὸν ἐ αὐτὸς ἀνεχάλκευον τρόπον, ἐ ἀφιδέστερον ὧδε τοῖς πρὸς αὐτὸν ἐλέγχοις ἐχρώμην, δυοῖν ἑνὸς ἕνεκα· ἃ γὰρ αἰδεῖσθαι, παύσειν τὸ τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίας πολέμου βίαιον, ἢ σφῶν τῷ Βυζαντίῳ πέφυκα ποιεῖν ἰωαγκάσθαι ἐξέσεσθαι. μηδὲ γὰρ ἀτενὲς εἶναί μοι, ἢ τῶν δογμάτων καινοτομίαν ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν ὑσεβῆ αἱρημένοις. ἀλλ' ἐν ἄρα τὸ λεγόμενον μανικὸς ὄχλος, ἐ ἐπόσων ἀνίωτα. ὅτε γὰρ ἐδὲ βραχὺ τῆς προθέσεως ἐκείνης ἐκεῖνος ἐκδυσῶν προέφρασε· αἰσχυλὸν γὰρ ἐνόμιζον εἶναί οἱ ἢ τῷ τρόπῳ μεταθεῖν, ἓ ἢ δόξης μεταβολὴν, ἣ τὸν ἐχῶ αὐτὸς ἐξ

veolentem. Ac iis quidem, quos illa dicendi libertate uti tempori ipſi minus conſentaneum eſt, probabilem excuſationem relinqui, od quam confugiant, pauciſſimi etunt, opinor, aut potius oulli, qui inſcientur. Nec enim dicendi libertas, cujus eſt fundamentum inconcuſſum eo quæ anteceſſit amicitia, abſque opportuno tempore, nec tempus opportunum, obſque illo dicendi libertate, poteli quidquam perfecti efficere; ſi quidem ipſa dicendi libertas, ſi abſit amicitia, leve quiddam & futile eſt; temporis autem opportunitas, duplici illo auxilio deſtituta, nihil qoicquam eorum, quæ opus ſunt, poteſt perficere. Nobis vero, qui cum illo fideliter agere conſueſſemus, pro veteris amicitiæ familiaritatiſque jure, obſurdum videbatur, ſilentio noſtro negligi opportunitatem ea faciendi, quæ eſſent occeſſoria.

V. Quamobrem colloquendi gratia cum ſobinde me etiamnum accerſeret Imperator, ſubinde & ipſe me od eum conferebam; nullam aliam ob cauſam mea me voluntate ad eam operam navendam impellente, ſi cordis arcana aperire nec fraudem veritari facere hic oportet, niſi quia nolebam cedere iis, qui terminos a patribus conſtitutos movere, & obſurda novorum opinionum commenta introducere ſtuderent: atque ut eum hortater, in inſtitutis ſibi traditis firmiter ut perſeveroret. Nihil itaque non feci, nihi non dixi, & me in omnes formas verti, & lopidem omnem movi; nunc blandioribus cum eo verbis literiſque agendo, ut ipſius motem primo manſueſcerem, deinde illum haberem voluntati meæ obſequentem; nunc redarguendo & animi ſocordiem ipſi exprobrendo, & qoid- *Edit. Pariſ.* quid malorum in Romanos invalinrum ob *pag. 569.* illo Eccleſiæ naufragia eſſet, prædicendo. Etenim, ajebam, qui leges e majoribus „ bene conſtitutas oe minimum quidem au- „ dent egredi, iis & hujus vitæ curſus fe- „ liciter procedit, & ſpes futuri melior pro- „ miſſom juſtis mercedem ſpondet. Qui ve- „ ro ſapientibus parentum decretis nolunt „ inhærere, ii graviſſimis vitæ æramnis „ conflictantur, & incœptorum tales exi- „ tus ipſis contingunt, quales maxime velint „ ac iidem poſt vitam ad intoleratbiliora & „ deſperatiora mala appellunt.

VI. Noviſſime & contrariam factionem ex altera parte inſtare intellexi, clanculumque & palem eum latligare, ut me exilio ſtatim mulctaret. Verebantur quippe, ut opinor, ne zeli illius noſtri igne, velut ferrum, tandem aliquando molliius, propenſior ad credendum mihi exiſteret, & totam laqueorum illorum fraudem mutatus eluderet. Idcirco & ipſe exinde meam agendi rotionem in projectiorem audaciem verti, & liberius jam ipſum cœpi arguere, duabus de cauſis. Quippe aut illum pudore affectum, belli Eccleſiæ illati violentiam tepreſſurum; aut certe coactum iri Byzantio quamprimum etiam me expellere: nec enim tolerabila mihi eſſe opinionum novitates intueri oculis religioſis. Sed erant ea, quæ dicebam, inanis moleſtiæ, & freſtra laborabam. Nam neque ille vel minimum remittere de ſuo illo propoſito ſtatuit; turpe ſiquidem eſſe ducebat, mutare inſtitutum, & ea opi-

ANN. CHR. MCCCXLVII

nione deſiſtere, qua ipſa ab initio confirmata, totius controverſiæ unus omnium maxime auctor extitiſſe videretur; neque etiam in me, multa exprobrantem irridentemque, aut privatim ipſe gravius animadvertere decrevit, aut alios impellentibus ceſſit; ſed æquo & pari mecum jure uſque diſputare perrexit, ſolita lenitate, ut ii qui adverſarios ulciſci non poſſunt; Hadrianum Imperatorem feliciter, ut mihi videtur, imitatus, qui Phavorinum Philoſophum ſecum altercantem occidere cum poſſet, nequidem iraſcebatur, ſed in morum inaudita conſuetudine perſeverabat, & cum eo tanquam cum æquali rixabatur. Ea propter hic quoque Imperatorem ii qui aderant admirabantur magis, quod eſſet miti ingenio, quam me, quod zelum animoſum præferrem.

VII. Hæc cum ita eſſent, & in hunc modum res ſuccederent, nec tum quidem potui quietus ſedere & patienter ferre; ſed ægre tuli, & indignatus ſum, & intimum pectus dolore attigit; atque opportunum ea de re tempus captavi, ut antequam mœrori ſuccumberem, aliquid propoſito meo dignum navarem. Tempore itaque procedente, ſub Autumni finem, cum (ut diximus) Imperator Matthæi filii cauſa Didymoticham ire feſtinaret, triſtem videlicet eum conſolatorus, & Imperatricis Irenes promiſſa perfecturus; illud ego tempus in lucro deputans, & mihi ad ea quæ meditabar, valde opportunum ratus, Imperatricem Irenen privatim convenire; zeli fervorem declaro, & animum religionis amore inflammatum aperio. Quoniam autem recenti & crudo filii mortui deſiderio teneri animum ejus videbam, cauſam ejus mortis veriſſimè eſſe affirmo, dogmatum corruptionem, cui pater defuncti firmam ſedem ſuo in corde fixiſſet, ac peninde maximum improbis pondus ad ſceleris incrementum addidiſſet. Hæc loquutus, cum & plura his affinia ea ſacra Scriptura interſeruiſſem, facilius quam ſperaveram illam permovi. Prudens quippe mulier, veritate Deo exacerbato alium ea alto luctum acciperet, intellexit ſtatim, & meis verbis acerrime deinde patrocinata eſt: nec deſiit ea eo proſectari, & acerbioribus dictis lupos Eccleſiæ inceſſere. Cœpit deinde meum nomen in omnium ore verſari, perfecta re, quæ ab omnibus ferme deſperata erat, & priuſquam perfecta eſſet, minime fieri poſſe videbatur. Id animis vicem Eccleſiæ dolentibus inſtar veris fuit, ſuaviſſimam auram aſpirantis; is voluptatis theſaurus dulcis habitus eſt; nec longe a bona aliqua ſpe aberam, nec deinceps arduum erat, Imperatorem quoque flectere, cum jam ipſa Imperatrix onbiſcum pro veritate pugnaret.

VIII. Ea diabolo, & angelis ejus ſolerabilia haud fuerunt; ſed eos trepidatio invaſit, & quaſi morte gravius id illis viſum eſt. Coitione itaque facta, quicunque pravo de grege partiti inter ſe fuerant Byzantinorum Monaſteriorum præfecturas, & ante hos is qui Patriarchalem ſedem tenebat Iſidorus, ad Imperatricem Irenem accedunt, & lingua in me acriter invecti, multis me probris cooperiunt, eique, ut ab omni prorſus mecum conſuetudine abſtineat, perſua-

Edit. Pariſ. pag. 520.

AUTUMNUS cauſa.

A ἀρχῆς χαεισάμβος, τῆς ὅλης μάλιστα πάσιν ἐδόξεν ὑποθέσιως αἴτιος· ὅτ' ἐμοί τι δεινὸν ἐπάγειν, πάνυ τοι λοιδορωῦντί τε καὶ χλευάζοντι, ὅτ' οὐκοῦν αὐτὸς βιβάλλεται, ὅτι ξυνωδυνώμενον ἄλλως παρελήλυθα. ἀλλ' ὧν ἀπὸ τῆ ἴσα μοι ἀλλεγόμβος, μὴ τῆς σιωπῆς ἀφόρητος ἀεὶ, ὥσπερ οἱ μὴ δυνάμβοι τοῖς ἐναντίοις ἀμύνεθαι· τοῖ μίμεσιν ἴσα πρὸς λέξεως ὀγκους ἀπάγων ἢ αὐτοαράπορα, ὃς αὐτῆ φιλονείκως ποτὲ ἠφεθμένου φαβορίνου τῆ φιλοσόφου, ἐξὸν ἀποκτεῖναι, ἡ δὲ ἀδαμὴ παρωξύνετο, ἀλλ' ἐνεκαρτέρει τῆ μειλιχίῳ τῆ ἤθους, ἀπὸ τῆ ἴσα ἠφεθμένος. διὸ καὶ πάνυ θαῦμα μᾶλλον ὁ βασιλεὺς ἐθαυμάζετο πρὸς τῆ παρόντος ἠφῆ τὸ τῆ ἤθους ἄμετρον, ὅπερ ἐγὼ ἠφῆ τὸ ἐμοῦ ζήλου θυμοειδές.

B

Z. Τύπων δ' ἕνεκα ἐχόντων, καὶ ὅπου χωρύσης τῆ πράγματος τύχης, εὖ' ὅπως ἐμοὶ ἡσυχῆ καθήμβον φέρειν ἐμέ· ἀλλ' ἐδυσφόρουν τὸ ἄχαλλον, τὸ μίσης ὑπτιῶ με τῆς καρδίας τὸ πάθος· καὶ ἀεῖρον τῆς ἐμῆς ἐζήπνως προθύμως ἄξιόν τι, πρὶν ὑπὸ λύπης παθεῖν, διδρακύσαι. τὰ δὲ χρόνου χωρούσης ἐς τὸ τῆ φθινοπώρου πέρας, ἐπειδὴ τῆ βασιλεῖ ἠφῆ Ματθαίου ἡ υἱὸν, ὡς ἤρκτο, ἠφῆ σπουδῆς ἀφιερεῖδαι ἐς Διδυμότειχον ἰών, ἵνα δὴ λυπούμβον ἐκεῖνον παραμυθούμβος, τὰς τῆ βασιλίδος Εἰρήνης ἐπαγγελίας εἰς ἔργον ἀγάγω, τοῦτο ἐγὼ τὸν ἀεῖρον ἀγαθὸν ἡγεσάμβος ἥρμοσε, καὶ τῆς σωπουμένους ἐπιτηδὲς μοι προσήκοντα, πρόσειμι κατιδίαν Εἰρήνῃ τῆ βασιλίδι, καὶ ἅμα τῆ τε ζήλου τίθημι τὰ φλίγον, καὶ τῆς γε ὑπὲρ εὐσεβείας ἀνδρείας ἀναπαλύπτω τῆς ἐμῆς καρδίας, ἀμὶ νέῳ καὶ ἀκμάζοντι τῆ τῆ παιδὸς ἢ καρδίαν τίνος * ἠχολημένου πόθου, τῆς ἐκείνου πλάνης αἰτιώτατον ἐφάσκον εἶναι τῶν τῆ δογ- * Fort. ἐχεμάτων καπάλυσιν· ἧς ἀ ἐκείνῳ πατὴρ ἐκβέβηκε λαμπρῶς βέβαιος πεπραχὼς τῶν καρδίαν, μεγίστην τῆς κακοῖς ἐδδώκει ῥοπὴν εἰς τῶν τῆς κακίας ἐπίδοσιν. Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ πλείω τῆς εἰρμίους ἀκάλουθα πεπρεσβεία ἐκ τῆς γραφῆς, ῥᾴον ἢ κῇ τῆς ἐλπίδας αὐτῶ ἐπιτείνειν. ἀχθίνης δὲ ὅσα γωνὶ, καὶ δεισαμένη * πόνθος ἐπὶ πόνθει προσλάβῃ παροξυνομένου θεῖ, ξυνῆκε δ' ὡς, καὶ πρᾶγος ὧν * Legendum τῆ λοιπῆ τοῖς ἐμοῖς σωήγορος λόγοις, ἤκιστά τε δυσκαμπὲς ἐκεῖθεν ἔλαχε λοιδορῆσα, καὶ σκληροπόρως τῆς τῆς ἐκκλησίας λύκους βάλλοντα σαίμμασιν. ἐντεῦθεν τοῖνυν ἐν πάσαις ἐκεῖτο γλώσσαις ὄνομα, φάγμα πικρικόπε μιαρὸν τοῖς ἄλλοις ἀνογνωθὲν, καὶ ἄιτα, πρὶν εἰς ἔργον ἐλθεῖν, ἐλπιζόμβον. τοῦτο τοῖς ἠδωνομένοις ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ψυχῆς ἡδίστας ἀναπνοῆς τινος ἐδόξεν ἶαρ, καὶ γλυκὺς θησαυρὸς ἀφροσύνης, καὶ ἀδὲ πέρρω χρηστῶν τινων ἐλπίδων, οὐδ' ἔτι μίγα πόσαι τῆ βασιλίκ λοιπὸν, συμμαχούσης ἤδη τῆ ἀληθείᾳ καὶ βασιλίδος.

C

D

H. Ταῦτ' ἐκ ἐλῶ ὀνατὰ ἠφβάλλη καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτῆ· ἀλλὰ δόρυβος σφᾶς ἐκαλίζετο· καὶ μυείων θαλάπων ἐλῶ φορτικώτερον. διὰ καὶ πρὸς ἓν ἀθροιζόμβοι σύστημα πάσης, ὑπάσει ἢ πονηρᾶς φατείας τῆς τῆ ἐν Βυζαντίῳ φρενιτικείων δίδαχον προεδείας, καὶ φρά γε τύπου ὁ ἢ πατριαρχικὸν ἔχων Ισίδωρος θρόνου, προσῆκεν Εἰρήνῃ νῦ βασιλίδι, πολλῶ ἐμοῦ θρᾶττι τῆ γλώττῃ καπαβρεμῶν, καὶ πολλὰς καπαχέοντες λοιδορίας, καὶ ἢ ἐμοῦ ἀποσίτε-

μυείων θαλάπων ἐλῶ φορτικώτερον. διὰ καὶ πρὸς ἓν ἀθροιζόμβοι σύστημα πάσης, ὑπάσει ἢ πονηρᾶς φατείας τῆς τῆ ἐν Βυζαντίῳ φρενιτικείων δίδαχον προεδείας, καὶ φρά γε τύπου ὁ ἢ πατριαρχικὸν ἔχων Ισίδωρος θρόνου, προσῆκεν Εἰρήνῃ νῦ βασιλίδι, πολλῶ ἐμοῦ θρᾶττι τῆ γλώττῃ καπαβρεμῶν, καὶ πολλὰς καπαχέοντες λοιδορίας, καὶ ἢ ἐμοῦ ἀποσίτε-

δια πίδιον ἐπιχειρουῖτες ἰόλοχιρῶς ὁμιλίαν . ἐ- A
πεὶ δὲ πολλὰ μεγήσαντες , λύσαι μὲν ἰδίν , ἀ-
λαίσαντο δ' ὰ ἀνὰ μίμψιν ἐκέδεσι μαρῶν ,
γράμματα ἐς βασιλέα , τλὼ τῇ ἀποβάτων ἔχου-
τα δίλωσιν , πέμπουσιν , ἀξιοῦντες ἀρίμιον ὅ-
σα οἱ ἀνὰ χῶρας ἔτυχε ὄντα δημοσίων φροντίδων
γέμοντα πράγματα , ἐς Βυζάντιον πάντα ἀφικ-
νεῖδαι , τῷ σῶν βοηθήσοντα δόξῃ , κινδυνεύσῃ τὰ
παίρια , καὶ ὅσα ἐπὶ πᾶσι ἀπόλωδα λὼ τῇ σω-
πῷ · πᾶ τε ἄλλα δηλαδὴ , ᾗ ἔσοις τὰς παλαμ-
ναστάτας ἰμοὶ προσάπτειν αἰτίας ἀπᾶσαι ὐκ λὼ .

Θ. Ω δὴ ᾗ πρὸς τλὼ ἀσελὼ δ' Θὸς ᾗπαρχ-
Θέντι , μικρά τε τῇ ὅσα οἱ ἀνὰ χῶρας λὼ τλω-
καῦτα πφροντιεῖτι , πάντα ἐς Βυζάντιον ἰδόαι B
τῇ ἀναγαίων πορδίδαι , ἀ ποσῶν συσάσιος ἴ-
νικα τῇ καινοφωνίων , ὅσον τὸ μὴ Δορύβας ὀστῦ-
Θαι ἐπιχωριάζειν τῇ μεγίσῃ πόλει τῇ Βυζαντίων.
ἀργμάτῳ δ' ἔργον λὼ ἰδὶν ὐδενὸς προϊσάμβον ,
ἢ ξυί γε τῇ πατριάρχῃ ᾗδλεξιν πρὸς μι πε-
ποιημένος , πίδιον πειρᾶδαι , μακρᾷ τινι Σύσ-
πα σιωπῇ , μυδαμᾶ ταῖς τῆς ἀπάτω φαλάγγος καινο-
φωνίαις συχνὰ ᾗλοιδορήμβον , μακρὰν παρίσχειν
ῥᾴδιν , ὡς αὐτὸς διασύρειν , καὶ ἔλαις πράττειν
γλάττοις καὶ χείλεσιν ἐλδθέροις , ὅρας μακρός .

I. Ως δὲ πολλῶν ἐκεῖ ῥυέντων ἀντιπάλων λό-
γων , μάτιον λέγων ᾗ βλασφαμῶν ὁ πατριάρ-
χας ὑφ' ἡμῶν ἐλέγχετο φορανῶς , ἢ μέσον ὅτι C
πλῆθος θεοτάτων ἀπειράκις ἀπείρως ὑφειμένων τῆς
θείας ὐσίας , ἀκτίσων μὲν , ἐρανὸν δὲ καὶ ἀνου-
σίων , δοξάζειν ἰδόαι ξυί γε τῇ Παλαμᾷ , ἀλ-
λὰ κἄξ ὧν ἰδίᾳ τὸς μὲν εἰωδότας ἐπ' ἐκλησίας
ἄνωθεν τελεδικὸς τῇ ἁγίων ᾠδίδαι ὕμνους ,
ὡς πᾶσιν ἐῤῥίφθαι κατηδίκαζεν , ἐξωσίαν βου-
λομένοις πυεῖ καὶ θαλάττῃ χαρίζεσθαι παρεχόμε-
νος · ἀυτὸς δ' ἀκεῖνος ἄρτι πεποιωὼς , ἀπόπ-
φατα γαστρὸς ἔκγονα βλάσφαμα , τούτους ἄντ' ἐ-
κείνων προσίπεζεν ᾠδδαι · ἐν οἷς τά τε ἄλλα
γράφων λὼ , ᾗ ὡς οὐ τλὼ ὐσίας χρὼν , ἀλ-
ὰ ἀνύσιόν τινα καθ' ἀυτὼ λέγειν ἐνέργειαν εἶναι
κυρίως Θεόν · Ἰέσυ δὲ ᾗ τλὼ ὐσίαν , συγχω- D
ρούντες ἴσως τῷ ἀνθρωπίνῳ πόδι κατὰ τὸ ἀνάλο-
γον · ὥσπερ καὶ ἀνθρώποι κατὰ χάριν υἱοὶ καλύν-
ται Θεῶ καὶ Θεοί · ἓ τὸ τὸ συμπεράσματος σκο-
πιμώτατον , μὴ τλὼ ὐσίαν , ἀλλὰ τλὼ τῆς ὐ-
σίας ἐκείνλω ἀπῤῥωγλίαν ἐνέργειαν , ἐκ τῆς πα-
ρθένου ᾗ Θεοτόκου σεσαρκῶδαι Μαρίας · ἀμέθεκτον
ᾗ ὄναι ᾗ ἀπεῖρορον πλίως τῇ κατὰ χλὼ τλὼ
ὐσίαν ἐκείνλω , ἐκ τῆς ἄνω πατρὸς ἐκλαμβάνλω ·
πολλῶν ὃν ἐκεῖ ῥυέντων , ὡς ἔφατο , καὶ ποι-
κίλων ἐξ ἀντιπάλου λόγων , καὶ μαρᾶ τῆς ὅλης
ἐκείνης ἑσπαθεῖ καινοτομηθείσης τυπὸς , ἐπεὶ μὴ
πᾶ τῆς ὑποθέσεως ἄλλος ἀριμήσειν ὁ βασιλὲς ξυ-
νεσάν , ἰσιδώρᾳ μὲν ἐκείνου τὸς τίνας κανόνας , ἀ-
φασίας δοθῶναι προσεπιτάχει πυεῖ · παῤῥησιάζε-
σθαι δ' αὖθις τὸς εἰωδότας ἐκ παλαιᾶ . πάντα δ'
ὕπω σωτεταγμένων ᾗ συμφωνημένων , τράπεζα πολυτελὴς ἡμῖν παρεσαμίζετο , σαμῶν
ἀμφροσύνης · ᾗ σωτεισθέντες ὕπω τοῖς βασιλεῦσιν ἀσίσημα , ἐλπίσαντες ἐς τλὼ ὑστεραίαν
καὶ βασιλικοῖς αυῳδίσεσθαι γράμμασι τὰ συμφωνηθέντα , ὡς μὴ ἀμφίβολα τὰ γεγονότ-
τα ἐκ ταῖς ἀπαντοχῆ θαλάττης ᾗ γᾶς ὑπὲρ τῇ πατρίων τ' εὐσεβείας δογμάτων ἀντιχο-
μένοις θεοῦ ἐκκλησίας.

dere contendunt. Sed cum illi magno labo- ANN. CHR.
re, non modo nihil conſecuti eſſent, ſed & MCCCXLVII.
inde non ſine multis reprehenſionibus exacti eſſent, litteras ad Imperatorem mittunt,
ea quæ acciderant ſignificantes; poſtulantque, ut omiſſis negotiis, quæ plurima & civilibus curis plena præ manibus tunc erant, Edit. Pariſ.
Byzantium advolet, eorum gloriam in ex- pag. 321.
tremum diſcrimen adductam defenſurus. His
alia addunt propoſito ſuo conſentanea, atque ea præſertim, quæ diris criminibus in
me conflictis non carebant.

IX. Ille, ſtatione ut hæc audivit, pertur- ANN. CHR.
batus, iis quæ tum inſtabant parvi factis, MCCCXL-
neceſſe eſſe duxit Byzantium venire quam VIII.
celerrime, non tam ad confirmandas opiniones novas, quam ne inde turbæ in maxima
Imperii urbe exiſterent. Ubi advenit, nihil ei ea omnibus prius fuit, quam ut mecum ipſe & Patriarcha colloqui, conarentur mihi perſuadere alium ut ſilentium voverem, ac ne inſanæ cohortis opiniones identidem vellicans, magno adjumento eſſem iis, quibus iſtos carpere, linguiſque acerrimis & ore libero iofectari, magna voluptas eſſet.

X. Poſtquam autem, multis illic diſputationibus habitis, vana & impia dicere Patriarcham luculenter oſtendimus, non ſolum quia ille multitudinem divinitatum „
infinite infinities ſubſtantia divina infe- „
riorum; increatarum quidem, at viſibi- „
lium, & ſubſtantia carentium, ſtatuere „
cum Palama videbatur, ſed etiam quod „
ſanctorum hymnos de Trinitate, jam inde
antiquitus cantari in Eccleſia ſolitos, priva-
ta ipſe auctoritate tenebris damnaverat, data volenti cuique licentia eos in ignem aut
in mare projiciendi; ſuos vero proprios,
quos nuper condidiſſet, ſtolidi, ut ita dicam,
ventris fœtus impios, illorum loco cantari
juſſerat; in quibus hoc inter cætera ſcriptum ab eo erat, non ſubſtantiam, ſed „
quandam ſubſtantiæ ea pertem per ſe *e- „* operationem
nergiam Deum proprie dici debere: poſi- „
tione tamen, etiam ipſam ſubſtantiam; „
humano fortaſſe deſiderio permittente; „
nempe analogice, quemadmodum & ho- „
mines filii Dei & Dii per gratiam vocantur: & quæ concluſionis ſumma erat, „
non ſubſtantiam, ſed illam a ſubſtantia ab- „
ſciſſam energiam, carnem a Virgine Dei „
genitrice Maria accepiſſe; ejuſmodi quip- „
pe eſſe ſubſtantiam ipſam, ut participari „
non poſſet, & ab rerum terreſtrium cura „
prorſus aliena eſſet, alicubi ſcilicet in ſu- „
perioribus locis conſtitutam: multis itaque „
illic, ut diximus, varilique diſputationibus
habitis, & tota ferme illa nocte ibi conſumpta, Imperator, ubi controverſiam illam non aliter finitum iri intelleait, Iſidori illius novos Canones igne deleri, ac loquendi libertatem recipere eos qui antea habuiſſent, juſſit. His ita ordinatis & omnium aſſenſu comprobatis, ſumptuoſa no- pag. 322.
bis menſa, ſignum concordiæ, appoſita eſt. Ac ſic una cum Imperatoribus epulati ſurreximus, ſperantes Principis edicto confirmatum iri poſtridie ea de quibus convenerat; ne ab Eccleſiis Dei, ubique maris & terrarum patria religionis dogmata defendentibus, vocarentur in dubium ea quæ tum fiebant.

ANN. CHR. MCCCXLVII

XI. At pactum illod nec diu, nec iis omnibus qui contrariæ factionis erant, ratum esse placuit. Enimvero necessitatem Imperatori adhibuere, ipsam quoque Palamam accersendi, ad consultandum de iis rebus quæ decretæ essent; ne is tumultum, velut despectus, interventu suo excitaret, illam fabulam Attica decantatam Discordiam imitaturus, quæ pomi prodigio maximam seditionis flammam & pugnam in concilio Deorum ideo olim accendisse dicitur, quia ad commune illud & nuptiale Thetidis convivium vocata haud fuisset. Quamobrem Didymoticho accersitus, Byzantium accurrit & Palamas. Atque ut fastidii vitandi causa ea omittam, quæ interjecto tempore acciderunt, accingit etiam ille se ad bellum mihi, immo (ut congruentius loquar) sacris Ecclesiæ dogmatis inferendum. Cumque in certamen descendisset, ingentem spiritum & magnam arrogantiam præ se ferens, ego quidem neminem habebam, qui mihi adesset ac succurreret, Deo excepto, sicut nec in illa disputatione, quæ habita triduo ante fuerat; iste autem, præter cæteros, ipsum quoque Imperatorem, in quo summa roboris erat, acerrimum habebat propugnatorem. Quæ igitur ego & illi præfati sumus, ea, quia ad præsentem narrationem non necessario pertinent, silentio prætermitteuda judico. Quæ vero secuta sunt, ea fuerunt ejusmodi.

XII. Negabam mihi opus esse altera disputatione, & pugnacis linguæ strepitu, si stabilia manerent ea, quæ priori disputatione constituta fuissent. Sin illa omnino abolita & oblivionis fluctibus mersa essent, ne sic quidem mihi novis quæstionibus argumentationibusve opus esse. Si enim quæ paulo ante Imperatori & Patriarchæ placuerant, ea nunc velut telæ araneatum sublata sunt, quomodo ea quæ Palamas iisdem de rebus statuet, syncera nec ambiguæ fidei esse videbuntur, si forte concessurum se mihi illa promiserit, de quibus vos antea mihi assensistis; cum ipse dignitatis amplitudine vobis multum inferior sit; honestate autem & morum gravitate, longa abesse, longe superari se se a vobis, sæpe & multis argumentis ostenderit?

Edit. Paris. pag. 523.

XIII. Ad hæc Palamas: nec mihi, inquit, aliis disputationibus opus est, alliseve judiciis, cum ad eorum, quæ quoquomodo dixi, probationem confirmationemque, scripta impetraverim decreta a Joanne Patriarcha, & ab iis qui cum illo tunc sedebant episcopis. Ego vero hæc subjeci. Si ea decreta, is qui fecerat, ad extremum rata habuisset, si non eadem paulo post firmioribus aliis scriptis ac decretis labefactata & sunditus convulsa fuissent, tibi quidem fortasse, etsi non veritati, probabilis ratio suffragaretur. Quod si ipse qui fecerat, re coram episcopis pluribus, quam quot antea convenerant, denuo examinata, & multiplici decretorum illorum vitio perspecto, omni studio in id incubuit, ut & scriptum scripto, & decretum decreto, circumspectisque & legitimis constitutionibus inconsideratas & minime legitimas, prorsus rescinderet; si ignorantiæ suæ veniam cum nobis, tum ab iis omnibus qui a vera opinione haud recessissent, petere non dubavit; quid jam causæ est cur, veritatis lumine omisso, in tenebris erroris palari libeat?

A ΙΑ. Ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν τὰ τῆς συμφωνίας ἐκείνης ἀδὴ πᾶσιν ἤρισκε τοῖς ἐκ τῆς ἀντικειμένης φατρίας βέβαια παραμένειν· ἀλλ' ἀνάγκην προσῆγον τῷ βασιλεῖ, μετάπεμπτον τὸν Παλαμᾶν εἰς ἓν τῷ διδυμοτείχῳ ποιεῖσθαι βουλήν, μὴ θόρυβον, ὡς περιφρονούμενος, ἐπιὼν ἀναφλέξῃ, τὸν τῶν μύθου τῶν Ἀττικῶν μιμούμενος. Ἦν ἐκεῖνον, ὃν τῇ τραπέζῃ τῶν μέλλα μιγίστων πάλαι φασὶν ὑφάναι θεάσεως φλόγα τῷ μάχλῳ τῇ τῶν θεῶν συνιδείᾳ, ὅτι μὴ ἐς τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ τῶν τῆς Θέτιδος γάμων τράπεζαν ἐκλήθη καὶ αὐτός. διὰ δὴ ταῦτα μετάπεμπτος ἐκ Διδυμοτείχου καὶ Παλαμᾶς ἐς Βυζάντιον παρῆν γένεται· καὶ ἵνα τὰν μέσῳ τῶν
B φορτικῶν λόγων παρέλθω, φῶς τοῖς κατ' ἐμοῦ καὶ αὐτὸς ὁμοίως, μᾶλλον δ' ὑπὲρ ἐκείνους ἐπαιρόμενος ἐπὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων, πολέμιος ὀνειδίζεται. καὶ ἐποιεῖτο τὸν ἀγῶνα θυμοῦ καὶ ἀσεβείας πάσης εἰσήγει μακρᾶς, ἐμοῦ μηδένα πάρεδρον ἔχοντος σύμμαχον, πλὴν μόνου Θεοῦ, καθάπερ καὶ ἐς τὰς πρώτας ξυλόγους, αὐτὸς φῶς γε τοῖς ἄλλοις ὢν αὐτὸν βασιλέα, τὸ τῆς ἰσχύος κεφάλαιον, κράτιστον εἶχε σύμμαχον. ἃ μὲν οὖν ἐμοί τε ἀμφὶ ἐκείνοις ἐν προοιμίοις λελάληται, μηδεμιᾶς ἐς τὸ παρὸν ἀφίγνοια ἴσχοι χρείας ἀναγκαίας, σιωπῇ παρατρέχειν κεκρίκαμεν δεῖν. τὰ δ' ἑξῆς ἔχει ὧδε.

IB. Μὰ χρείαν ἔφασκον ἔγωγε εἶναι δευτέρων ἔτι ξυλόγων, ἢν πρῶτον ἀπὸ γλώττης μαχίμων ἐμοί, εἰ βέβαιοι μένοιεν αἱ τῆς προτέρας ἐκείνης ξυλίξεως κατασάσεις. εἰ δ' ἐκεῖνα πεπτώκασι λέληται, ἓ ἐς πὰς λήθης ἐρρίπται ῥοὰς, ἐδ' ὕτω μοι πάλιν δεύτερον δεῖ συζητούντων τε καὶ ἀποδείξεων. εἰ δὲ ἃ πρὸ βραχέος βασιλεῖ τε καὶ πατριάρχῃ δέδοκται, νυνὶ ἀραχνίων λέληται τρόπον, πῶς ἂν οἷά τε Παλαμᾶ περὶ τῶν αὐτῶν πεπράξεται, πρὰ τε καὶ ἀναμφισβητήτως ἡμῖν ἔχοντα φανῆναι, εἰ ἄρα καὶ αὐτὸς μοι ξυμφωνῶν ἐπαγγέλλοιτο, πρὸς ἃ δὰ τῷ πειθομένῳ ὑμῖν ἐχρώμην, τῇ μεγίθει τῆς ἀξίας πλεῖον ἡμῶν λειπόμενος, τῷ ἅμα τῇ τῶν τρόπων αἰδοῖ καὶ σεμνότητι πολὺ τὸ εὐδαὲς τε καὶ ὑριμένος ἐκ πολλῶν πολλάκις ἐπιδεικνύς;

D ΙΓ. Πρὸς ἄπιρ ὁ Παλαμᾶς· ἀδ' ἐμοί, φησι, ξυλίξεων δεῖ τῶν ἐκείνων ἄλλων, ἅπαξ εἰλαρίνει τὰ φῶς διαλύσαν τὸ ἀσφαλὲς ἔγγραφα ἅ ἐμοὶ λαλυθέντων ὁ πάπας τε φῶς Ἰωάννης ἅ πατριάρχης, ἓ ἅ τῶν συνιδρύοντων ἐπισκόπων ἐκεῖνα, ψηφίσματα· φῶς ἄπιρ ἐμοὶ τοιάνδε ποιεῖσθαι ἢ ὑποφορὰν ξυνέπιπτεν. εἰ μὲν δὴ τῷ μέχρι τῷ ἐς τέλος ὑπὸ τῶν διδραπόντος ἐκεῖνα τὸ κῦρος εἶχεν ἐκεῖνα, τῷ μὲ ἂν εἰς μακρὰν ἑτέρους διασύσειέ τε, κἀκ βάθρων ἀναμοχλεύσαι γεῤῥοπόρους γράμμασι τῷ ψηφίσμασί, σοὶ μὲν ἴσως, εἰ τῷ μὴ τῇ ἀληθείᾳ, τὸ παράπαν εἶχε τὸ εὔλογον. εἰ δ' αὖτ' γε δίκα τῷ διδράντι, μᾶλλον ἢ πρότερον αὖθις ἅ ἐπισκόπων συνεκλαμόν, τῷ τὸν τοῖς ψηφίσμασιν ἐκείνοις πολύχουν ἅ ἀντίας σαφῶς ξυνωμοκότι, πάσης ῥοπῆς ἅ ψυχᾶς γράμμασι γράμμα, τῷ ψηφίσμασι ψήφισμα, πεισκεκμήκοις τε τῷ ὁμοίμοις τὰ λίαν ἀπειρόκαπτά τε τῷ μηδαμῆ πεπ νόμιμα, πλέως ἀνέτριπτά τε, τῷ ἅμα συγγενόμενα ἅ ἀγνίας ἐξ ἡμῶν τε, τῷ ὅσοι ἅ ὀρθῆς ἂν ἐξέστησαν δόξης ἐμοῦ, ἂν ἀμέλει ζώντων, πᾶδίκαιον τὸ ἅ ἀληθείας παραβραμόντας φῶς, τῇ ἅ καίας ἐκπτῆς πλανᾶσθαι σαύτῳ·

Ιδ. Λλ' ἐμοιγε τὰ πρὶν βεβαιότερα τῆς ὑστέρων δόξαι γραμμάτων εἶναι, φησὶν ὁ βασιλεὺς, τὸν λόγον ἀφελξάμενος, καὶ σύμμαχος τῷ Παλαμᾷ θερμὸς ἀπορρώτης γιγνόμενος. οἱ δὲ ἀπόστολος, πῶτα πάλιν εἰσόδημα, παραβάλλω ἐμαυτῷ σωίστημι. πρὸς ὃν ἐμοὶ πιθανὰ, πρὶν εἰς ἑτέρας ἐμβαλλομένου τὰ ἀντιρρήσεων, ἀνθιστῆναι τετύχηκε τοῖς λεχθεῖσιν ἐπιχειρήματα. εἰ παραβάλλω αὐτῷ ἑαυτὸν τις κείνου, ὦ βασιλεῦ, ἅτε θρασύμορον ἀνθρ' ἀνθρ, πολλοῦ ἐμοὶ καὶ ἄπω φημὶ τὸ εἰκὸς παρέχειν ἐν συμμαχίαι. συγκαταλύονται δὲ αὐτῇ μᾶλλον τὰ ὕστερον ἐνί γε τρόπῳ ἓ τὰ πρὶν ἐκεῖνα ὑφεσμένα, εἰ μὴ τυραννοῖς ἐν ἀληθείαι ἀντιπίπτειν ἀμηχάνῳ τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ πολὺ δικαιοσύνῃς ἐπιχωρεῖζουσα, λαμπρῶς τὸ δίον χαρακτὴρ ταῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν εἰωθυῖαις προθυμοτέραις γλώτταις. ἐν μακρῷ δὲ τοῦτ' ἐν βραχεῖ φραγμάτων ἀπελλαγμένοις, νῦν τὸ μέρος συγκρατεῖσθαι δικαστέρια περὶ τῶ Παλαμᾶ παμπόλλοι τε ἓ ποικίλων ἐξ ὑπαρχῆς καιροφωνιῶν. οἱ δὲ πολύτροπον τὸ τῆς λήθης ἓ τῆς ἀγνοίας νόσημα, ἓ τῶ αἰθράπων ἐνδιατρῦπτον διανοίας, παρίλκει ἓ ἀγνοίαι λογισμὸν ὡς τὰ πολλὰ πρὸς ἅπασι κρημνὸς ἐκ προοιμίων. ἓ δὲ χρόνῳ, μετὰ τῆς πείρας, τὰ πεφαγμένα γυμνάζοντος, τὸ ἀληθεὶς ἀνακαθαίρεται κράνος, ἓ τὰ πρὸ ἓ ψεύδους ἓ τῆς ἀπάτης ἐκ μέσου λαμπρῶς ἐλαύνεται, ὡς ἄνευ τῶ ἀπειράτου τινὶ, ἓ ἅμα τῶ αἰθισμένου ὡς πορρωτάτω βαδίζοντρόπων, εἰ ἓ πατριαρχῶν πάλαθεν ὑγιεστάτα φρονοῦσι, ἓ ἐ σαφηνείας τῆς γεγραμμένων ἐπίκρυψιν, ὑπὸσα μᾶλλον τῆς ἀρμοττούσης πείρας, ἐ τὰ δρώμενα ξυν χρόνῳ γυμνάζοντα, γνῶσις ἐπιωύρθωνε, καὶ οἷς ἐμμένειν χρεὼν εἰδίδασκε δόγμασι τὸ γράμμασιν. Ἐπειτα εἰ τῆς προτέρους καθάπαξ τῶ ὅσα φρόνημα πᾶσι ἓ τῶ δικαίου δίδως ῥοπὴν, ὅρα μὴ καθ' ἑαυτὸ τῶν ὕστερον ἰσχύρης τῆς νόμων τῆς σῶν, καὶ ταῖς ἰδίαις δίκαις γίνῃ πλεῖστος ἐν βραχεῖ. οἱ δὲ ἐκεῖνα τὰ πρῶτα τῶ Παλαμᾶ βεβαιώσαντες ἐπίσκοποι γράμματα, ὅσοι ἓ χῆ πάντων Ρωμαίων ἐγγράφως ἐξέωνεκαν τόμους, καὶ πολύτροπά τινα τὰ ψηφίσματα. δὶ ὧν τῆ αἰωνίῳ πυρὶ παρίσταμαι, εἰ τινες εἰσὶ, οἷς φρὶς βυλόμενος εἶη, τὸν Καπακυζηνὸν οἱ βασιλέα νὶ δίκηθαι καὶ Χρισταὶ ἀποκαλῶν· ἐν ὑστέροις δ' αὖθις αὐτῶν ἰσχυρὰ γιγνόμενα τῆς βασιλείων σκήπτρων καὶ θρόνων, ὅλως ἀντιτόρδον βασιλέα φωνὰς, μικρὰ τῶ εἰκείων ἐκείνων ἀρῶν φροντίσαντες. οἱ οὖν τὰ φρῶτα, καὶ τὰς σὰς δίκας, τῆς ἐπισκόπων ψηφίσματα κρατοῦσα κράτος, ἓ βεβαιότερα τῆς ὑστέρων ὄν, ἐγὼ μὲν ἐκ ἂν εἴποιμι. σὺ δ' αὖτὸς ἄρρητος δίδαξον, ὅπου χωρεῖ τὰ τῆς καπαδόκης πεφυκὼς. δυοῖν δὲ ἕπεσιν ἂν θάτερον, οἱ πεχὴ δικαιοσύνης φρονοῦσι τὰς ἓ δίκης ῥύακας. ἓ δὲ κρίνοῦσα φρονιμώτερα ἂν θείκμῳ τὰ φῶτα, καὶ ἓ σὸν ἐκ ἐκείνοις κρίνειν. ἓ βεβαιοῦται λοιπὸν ὁ κατὰ Ρωμαίων ἐκφωνήμενος ἐκεῖθεν ἀναθεματισμὸς ἐφ' σὲ, ἓ ἅμα λύεται σοι τὸ ἓ βασιλείας ἰσχυρὸν ἐν βραχεῖ σὺν τῆ δίσυβίᾳ. ἓ τῆ προτέρων ἀθετημένων, διὰ τὸ τῆς συναρπαγῆς καὶ τῆς ἀπάτης ἔγκλημα, σοὶ μὲν πυροῦται τὸ ἓ βασιλείας κράτος ἐς τὸ ἐθῶον μετὰ τῆς δ'σεβείας. λύονται δ' αἱ τῶ Παλαμᾶ καιροφωνίαι, καθάπερ ὁ τῆς Χαλάνης πύργος. συμπίπτουσι δὲ τὰ δεξιὰ τῆ ἐκκλησίας μέρη πρὸς ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην. εἰ δ' αὐθυτικῶς ὑποσὶ, ἐκεῖ μὲν τῶν πάλαι τῆς προτέρους

A XIV. At mihi priora decreta videntur, eſſe poſterioribus firmiora, excipit Imperator, Palamæ hæſitanti defenſor acer & ſervidus. *Si enim quæ deſtruxi*, (inquit Apoſtolus) *iterum hæc ædifico, prævaricatorem me conſtituo.* Quem ego, antequam ad alias reſponſiones tranſiret, ſic contra argumentatus ſum. Si quis eo ſe prævaricatorem velit judicare, o Imperator, quod ipſe a ſemetipſo rioiatus fuerit, multum mihi vel ſic quoque (auſim dicere) probabilis ratio patrocinatur. Solvuntur quippe ab eo una atque ratione, ſimul cum poſterioribus, etiam priora illa decreta, ſi veritatem contrario ſtato haud opprimerat meadacium: ſi ſens juſtitiæ adſit, unde ii, qui hæc æſtimare & apte definire cupiunt, æquam ſententiam facile hauriant. Ita, brevi tempore magnis negotiis libetari, nova hodie judicia de multis & variis Palamæ commentis de integro conſtituamus. Sin oblivio & ignorantia, quod morbi genus multiplex eſt, hominum animis penitus inſidentes, moderatricem rationem initio plerunque in erroris præcipitia trahunt, tempore autem & experientia id quod actum ſit corrigentibus, veritatis vis illuſtratur, mendacique & erroris nubila placoe e medio pelluntur, mirum haud fuerit, nec ab uſitato more longiſſime abrat, ſi Patriarchum, qui initio, quod ea quæ ſcripta erant obſcuriora eſſent, veritatem non videtar, ſubſequente experientia & rerum cognitio (quæ ope temporis corrigit ea quæ acta ſunt) Ipſum erexerit, & quibus inhæ rendum eſſet dogmatis præſcriptiſque docuerit. Jam vero, ſi iis proſus omnibus juſtitiæ tobur tribuit, quæ prius acta fuerint, cave ne legum tuarum ſuffragia in teipſum vertas, & propria ſententia ſtatim ipſe tenearis. Qui enim epiſcopi priora illa Palamæ ſcripta confirmarunt, ii etiam ſcriptos Tomos, & varia in omnes Romanos edidere decreta, per quæ ſempiterno ignivevebatur, ſi qui eſſent, quibus Cantacuzenum (teipſum ſcilicet) & Imperatorem agnoſci, & Chriſtianum appellari placeret: iidemque re poſtmodum, cum invitis his ſceptro & ſolio potitus eſſes, Imperatorem una voce, ſuis illis execrationibus parvi factis, renuntiarunt. Si igitur, ut tu ſtatuiſti, priora epiſcoporum decreta etiam hic valeant, & poſterioribus firmiora ſint, ego quidem nolim dicere; tu vero ipſe haud dubius docebo nos, quorſum illa interdicta aperte evadant. Duorum enim alterum ſequatur neceſſe eſt, ſi judicium ſeramus ex ipſo juſtitiæ fonte ſiderivatum. Quippe aut hic quoque potiora habebimus ea quæ priora ſunt, ſequuti tuum de aliis illis judicium; atque ita confirmabitur demum anathematiſmus in Romanos tui odio inde pronuntiatus, & ſimul auctoritatis tuæ tobur cum vetæ pietatis laude evaneſcet; aut iis quæ priora ſunt nihili factis, propter obtectionis & fraudis crimen tibi, quidem Imperatoria auctoritas & pietatis laus illibata aſſeritur; Palamæ autem commenta, veluti Chalanes turris, evertuntur; Eccleſiæ vero partes disjunctæ concordia & pace ſociantur. Sin adeo imperioſus victoriam tribuis, illic qui-

ANN. CHR. MCCCXLVIII.

a Galat. c. 2. v. 18.

b id quod melius quam eſt claritur ſcripſiſſe. Græc.

Edit. Pariſ. pag. 354.

c damnatio. Græc.

ANN. CHR. MCCCXL. VIII.

„ dem prioribus decretis, hic autem pos-
„ terioribus, tyrannicum profecto illud
„ est, & legibus omnibus tam divinis
„ quam humanis contrarium. Si igitur
„ terribile esse existimas in manus Dei
„ viventis incidere, jam oportet reputes,
„ quæ & qualia inda pericula impendeant,
„ liberos habenti numerosamque cogna-
„ tionem, & quod præcipuum est, ani-
„ mam & corpus ea quibus hæc metuit
„ supplicia sempiterna: illud infinitis va-
„ riisque morbis obnoxium est.

XV. Cum autem assidentium adulato-
rum unus cubiro meum latus pressisset, & placentia Principibus dici oportere monuisset, magno cum zelo percitus & effervescens, adulationem illi & pusillum animum objeci, & quæcunque his consequentia sunt. Silentio ibi facto, Palamas, qui mihi poterat reponere, postulare cœpit, ut permitteretur sibi, ad suarum opinionum confirmationem, ex Scripturis testimonia producere. Repudiante me, atque exempla afferente Arii, Sabellii, Nestorii, eorumque omnium, qui suas opiniones ex sacris Scripturis perperam confirmare instituissent, cœtus dimissus est. Cæterum ego, quia errorem grassari & tumultum inde magnum assistere videbam, tempus autem petuciendi

Edit. Paris. pag. 523.

In octavo Codice exciderunt spatium decem aut duodecim versuum.

opem ipsis efficacem afferre non potuit. Et hæc quidem ita sa habuerunt; ac hyems in his exivit.

Deinde Protographi desunt, & totius ejus partis tantum formæ vacuum occurrit.

A δίδως, ἐνταῦθεῖ δὲ τοῖς ὑστέροις, τυραννικὸ πρᾶγμα, ᾧ κακόνους πάντας ὑπερβαίνον θείας ⸀ ἀνθρωπίνους. ᾧ εἰ φοβερόν σοι τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος νομίζεται, ἆρα σοι λοιπὸν ἐκλογίζεσθαι τοὺς ἐντεῦθεν φόβους, ἁπόοις ᾧ ἔσοι, παιδάς τε ἔχοντι, ᾧ πλοίσιον συγγένειαν, ᾧ σπερ γε πάντων ψυχὴν ᾧ σῶμα. ὧν τῇ μὲν τὰ ἐκεῖ διδίττεται κολασίεια. τῇ δὲ μυρίοις ὑποκεῖσθαι ᾧ ποικίλοις συμπίπτουσι νήμασι.

B. Τῶν δὲ παρακαθημένων κολάκων ἑνός τινος ᾗ ἐμοὶ τῇ ἀγαθῇ πλάρᾳ συμπιλάσαντος τι, ᾧ ἀντειπόντος, ὡς τὰ ἄδικα λέγων χρεὼν βασιλεῦσι, μακρῷ αἰσθὴς ᾧ ὑπερζέσας τῇ ζέλῳ, καὶ λακείαν τε ὑπεκάλουν ἐκείνῳ ᾧ συμπαρομολογίαν ψυχῆς, ᾧ ὅσα τοῦτος ἔποτ' ἂν. σιγῆς τοίνυν γενομένης ὑπ' αὐτοῦς, ᾧ μαθὼν ἔχων ὁ Παλαμᾶς ἀντιφθέγγεσθαι, μαρτυρίας ἐξῆν συγχωρηθῆναι παρ' ἐμοῦ γραφικὰς, οἷς ἐκδίκησιν τῇ αὐτῇ καινοφωνίαν. ἐμοὶ δ' ἀποτρεπομένου, ᾧ τῷ τῆς τοιαύτης * ὁμοιότητι πρὸς Ἄρειον ᾧ Σαβέλλιον ᾧ Νεστόριον, ᾧ ὅσοι τὰς οἰκείας αἱρέσεις ἐκ τῶν θείων γραφῶν κακοτρόπως σωισεῖν ἐπεχείρουν, ἀνάγκης ὁ σύλλογος ἡμῶν διελύετο. ἐπεὶ δ' ἐκεῖθεν μακρὸν ἐπιπολάζοντα βλέπειν ἐπῆει μοι τὸν τῆς κακοδοξίας δόρυβον, ἆρα δ' ἀνύειν τὸ

* deest aliquid: fortasse, ἐπιχειρούσων, vel ἀξιούντων.

In margine apographi Regii legitur, ἐξιόντων ἐντεῦθεν ἀμφοτέρων τὸν χρόνον ἐπὶ ἔβδομον.

μὲν τῶν ἡμφακτὸν σφίσι παρέχειν ἐδώδιμον συμμαχίαν. ᾧ ταῦτα μὲν τοῦτο ἔχει τὸν τρόπον· ᾧ ὁ χειμὼν ἐν τούτοις ἐτελεῖτο.

μετέσχηκε τὸ φωτογράφου τὸ ἔμοιγε, ᾧ ἐκ ἑτέρου μέρους ἔσχε τὸ φύλλον διρίζομένου.

CAPUT VIII.

I. Cantacuzenus Cralem officii admonet. Non auditur. Bellum parat. II. Amurius, cum copias mare transmissurus, Smyrnæam Latinorum arcem it expugnatum. Missis telo occisus cadit. III. Cantacuzenum a suscepto bello tres causæ deterrent; nempe mors Amurii; rerum morbus; & Galatæorum rebellio.

VER.

I. Cum sol æquinoctialem flexum attigisset, & anni portas, ad explicandum latius diem, longis cornibus Aries aperiret, legatos Imperator ad Tribalium * misit, qui fœderum ac pactionum commonefacerent, & fidei violatæ arguerent. Verum is, quia continuæ victoriæ maximos illi spiritus attulerant, irritam legationem facessere statim jussit. Itaque Imperator

VER medium.

Byzantio egressus, medio jam vere, tum ut copias, quæ in Thracia erant, adversus istum cogeret, tum ut amicum Amurium & vires cum eo Persicas ea Asia accerseret, septimo post die Didymotichum pervenit.

II. Amurius, maxima peditum equitumque coacta multitudine, constituit, antequam in Thraciam ac Macedoniam transiret, vi expugnare & funditus exscindere, si posset, castellum

D A. Ἀπτι δὲ τῷ ἰλίῳ περὶ τροπὰς χειμῶνι τὰς ἰσημερινὰς, ᾧ τῶ κερῶ τοῖς μακροῖς αἴρασι τὰς ⸀ ἑαυτοῦ θύρας ἐς τὸ ⸀ ἡμέρας δρος λαμπρῶς ἀμοίγοντος, φοίβεως πρὸς ⸀ Τριβαλλὸν ὁ βασιλεὺς ἀπεστάλκει, τὰς ἄρας ᾧ τὰς συνθήκας ἀναμνήσοντας, ᾧ τῶν ἐκεῖθεν ὀλιγώσοντας παρίαβασιν. ἐπεὶ δ' ἑαυτοῦς φρόνημα μέγιστον ἐκ τῶ συνεχῶν τροπαίων ἀνειληφὼς, ἄπρακτον ἀπέπεμπε θύρας ἐπ' ἄλλα τῶν ἀριστείαν, ἆρας ὁ βασιλεὺς ἐξῄει ⸀ Βυζαντίου, μεσοῦντος ἤδη ⸀ ἦρος, στρατολογήσων γε ἐκ τῆς Θρᾴκης ᾗ ἐυπάρχουσαν δύναμιν αὖ ἐκεῖθεν, ᾧ ⸀ φίλον Ἀμὶρ ἐξ Ἀσίας μεταπεμψόμενος μῦ δυνάμεων Περσικῶν. ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς ἑβδομαίοις ἐς Διδυμότειχον ἀφικνεῖται.

B. Τῷ δ' Ἀμὶρ ἐθρασύτατοι πλεῖστοι ὅμιλοι πεζικῶν τε ᾧ ἱππικῶν δυνάμεων, ἐδέξε φρὶν ἐς Θρᾴκιλλον ⸀ Μακεδονίαν ἐμβαίνειν, ἅμοτε ἐμπαξάσθαι ᾧ φρὸ-

ἀφόρῤῥιζον ὀξιλεῖν, εἰ δυνατὸν, τὸ ἐν Σμύρνῃ φρούριον τῶν Λατίνων, ὡς μὴ ὀρφανὸν ἀπιόντος αὐτοῦ καταλελειμμένῳ τῶν συχνὰ καταπρήσσειν ὑπὸ, λῃζωτικά τε, καὶ τὰ ἔχαπτα δρῶντες φαίνονται τῷ δεσπότῃ. τὸν δὲ Λατινικὸν ὁρμὸν ἀδύνατον ἡρημῶσαι ὅλπισιν ἐν ὄρεσι μένειν, καιρὸν ἐξιόντα καταπρήσσειν ἔχοντας. ἔνθεν προσιλάσας, ἐπεκαλεῖτο πρὸς πόλεμον. οἱ δὲ παραχρῆμα τὰς πανοπλίας ἀναλαβόντες, εἰς μάχην ἐξῆσαν, οὐκ ἔτι τὸν τῇ δυνάμει θαῤῥοῦντες, ἢ τῇ τῶν ὅπλων λαμπρότητι. ἐπεὶ δὲ πολύς τις καὶ παπαχόθεν ὁ τῶν Περσικῶν δυνάμεων ἐῤῥοῖτο πάλιμος, ἐκ ἀντιβλέπειν ἀμήλα ἐδύνατο, ἐπὶ πόδα τε ἀνεχώρουν αἰσχρῶς, καὶ τὰς πύλας ἀσφαλισάμενοι τῶν φρουρῶν, τοῖς ἐπιβόλοις ἐκ τῶν τειχῶν ἐμάχοντο βέλεσι. δὶ ὧν ταχείας πληγὰς Ἄμωρ, ἐκ τῶν παραχρῆμα πικρὸν γενόμενος ξυμπίπτουσι. ὃν οἱ προσιόντες ἀνελάροντες, ἐς τὸ μάχης ἀπέχεσθαι τοῖς ἑταιρίαις παρεκελεύοντο, καὶ αὖτοὶ ἐς τὰ ἄκρα φοράδην ἀπῆγον.

Γ. Τότε δ' ὕπατος ἀσχημόνως, ἐν λύπαις εἶναι τῷ βασιλεῖ ξυνέβαινε, τῆς τε προσδοκωμένης ἐκεῖθεν Περσικῆς λελειμμένης συμμαχίας, καὶ ἅμα φίλα μηχέτι αὐτῷ βίᾳ παράσχοντος ἔνεσιν ἱστρημένῳ. ἐν μὲν δὴ τούτῳ τῆς κατὰ Τελβαλλῶν ἐκστρατείας ἐμποδὼν ἐγίγνετο τῷ βασιλεῖ. δεύτερον δὲ, τὸ κατὰ τῶν πόρρω ἐσκαφὲν αὐτῷ περὶ τὰς Θερμὰς τὸ ἦλιν τροπὰς νόσημα, τάς τε ἀλγηδόνας δεμνίας ἐπάγον αὐτῷ, καὶ ἐκ βαδίζειν ὑποκλίνοντι ἐλάθεσθαί τε τῆς ῥᾳστώνης, καὶ ἅμα τὰς τῶν ἑταίρων ἐπαγγελίας ἀμήλα νοι πρὸς τὸ δίκαιον καθαρῶς ἀθρόίζεσθαι συγχωροῦν ἐκ τῶν σωίγγυος. καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις, ἡ τῶν ἐν τοῖς Γαλάτᾳ Λατίνων κατὰ Βυζαντίων ἐξ ἀδημιᾶς φοράσεως ἐπαύσασις, ἣ μὴ τὰς Ὠρίωνος ἐπιπολὰς δ' ὑὸς πεποίηται τὰς ἀρχάς. περὶ ἧς μικρὸν ὕστερον φρόντις ἐρεῖμῳ πλατυτέρᾳ τῇ γλώττῃ. καὶ δ' ἐκεῖνο ἐπαναλήψομαι.

A illud quod Latini Smyrnæ habebant; ne ii patriam, quæ iſto abeunte orba relinquebatur, crebris incurſionibus vaſtantes, graviſſimis quæque perpetrarent. Latinam enim atrogantiam præſidebat non temperaturam ſibi eſſe, ſic ut oblata ſemel exeundi excurrendique opportunitate, ſuis ſe finibus contineret. Admotis itaque copiis, ad pugnam eos provocat. Hi ſtatim arreptis armis, pugnatum exeunt, viribus non minus quam ſplendore armorum freti. Sed Perſicorum militum magna undecumque vi ingruente, oculos contra attollere non audent, pedem turpiter refetunt, & obſtructis caſtelli portis, miſſilibus ex moto telis pugnare incipiunt: unde letbali vulnere accepto, Amurius mortuus repente collabitur. Quem neceſſarii ſui exceptum, revocatis a pugna militibus, domum reportant.

ANN. CHR. MCCCXLVIII.

Edit. Pariſ. pag. 526.

B III. Is cum fuiſſet hujus belli exitus, incidit Imperator in luctum, ut qui ſimul & Perſicis, quæ illinc ſperaverat, auxiliis deſtitueretur, & eo, qui ſingularem erga ſe benvolentiam tota vita conſervaverat, amico orbaretur. Prima ex eis fuit, quæ Imperatoris in Triballos expeditioni obſtiterit. Altera morbus, qui eidem circa ſolſtitium æſtivum intenes invaſit, dolores acres afferens, & liberam incedendi facultatem ſupprimens ita ut ex medicorum promiſſis ſpes non admodum læta aut certa continuo colligeretur. Tertium impedimentum acceſſit, rebellio ab Latinis Galatæis adverſus Byzantios nullo præterea cœpta; quæ ab Orionis ortu ſtatim initium habuit. De ea, paulum progreſſi, agemus infra fuſius. Nunc vero illud reſumam.

Solſtitium æſtivum.

Orionis ortus.

CAPUT VII.

*I. Perſæ prædones in Thraciam ex Aſia trajiciunt. Equites circumjecta Bizynæ urbi loca incurſant. Pedites ulterius pergunt. Matthæus Cantacuzenus cum parva manu his occurrit. II. Barbari Romanos conſpicati quid egerint. III. Acris pugna. Matthæi ſtrenuitas. Ejuſdem in hoſtes temere invecti periculum. Barbari internecione deleti. IV. Præclaræ ſpes ex illuſtri victoria. V. Equeſtre prædonum agmen ab ipſo * Imperatore partim caſſum; partim præda erepta fuſum & diſperſum.* * Cantacuzeno.

A ΑΡΤΙ τῆλίου τὰς θερινὰς τροπὰς παραλάττοντος, Περσικὴ τις δύναμις, ἐξ ἀσυνόμου καὶ λῃστικῆς ἄλλη ἀλλόθεν ἠθροισμένη τροφῆς καὶ ὕλης, ἐς Θρᾴκην ἐξ Ἀσίας πεπείνακε καὶ ἐβάβαρε. καὶ ἐπειδήπερ ὁπόσα θαλάττης ἐγγὺς ὑπῆρχε χωρία, πᾶσι καθάπαξ ἀοίκητον εἶναι συνέβαινε ἁρπαγαῖς καὶ ἀνδραποδισμοῖς, διὰ γε τὰς συνεχοῦς τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους, ἃς δύα χίζεται μοῖρας. καὶ τῶν μὲν ἱππέων ἡ φάλαγξ, εἰς διακοσίους καὶ χιλίους καὶ ἀριθμὸν ἀναῤῥίψασα, ἐπὶ τὰ ὅσα περὶ Βιζύην οἷοί τε χωρία, τὰς ἁρπαγὰς ἔλαυνον ταῖς ἱππάσις. ὁ δὲ πεζὸς δύναμις, ἐκ δὶς ἑπτακοσίων δίζύγων ἀνδρῶν συγκειμένη καὶ ἄνω, διατεταμένας πεποίηται τὰς ὁρμὰς συμβαίνει δὲ αὐτῷ τὰ Ῥοδόπης τὸ ὄρος, ἡδέσαι περὶ Διδυμότειχον ἀφικομένοις τυγχάνει πόλεις, ἐξ ὑπερδεξίων ἀριθμὸν, καὶ ἔφοδον ἐφ' ὅσα ἐπίκεινα κεῖται χωρία ποιεῖσθαι ὧν Ματθαίῳ τῷ

C I. STatim poſt æſtivum ſolſtitium Perſarum manus, qui illi aliunde ea licentia & latrocinio in unum convenerant, trajiciunt ex Aſia in Thraciam. Iidem, quia loca omnia mari vicina, ob continuas hoſtium irruptiones vaſta & habitatoribus vacua occurrebant, bipartito ſe diſtribuunt; & equeſtris quidem cohors, quæ mille & ducentorum equitum erat, in agros Bizynæ urbi circumjectos laxis habenis invehitur: pedeſtris autem, quæ ex bis ſeptingentis hominibus expeditis conſtabat, magis occaſum verſus impreſſionem facit. Nempe hi, Rhodope monte, & oppidis, quæ circa Didymoteichum ſita ſunt, ad dextram relictis, in ulteriorem * regionem irrumpunt, cui ut ſupra dictum eſt, Matthæus Imperatoris filius præerat. Hic Perſas omni licentia & nullo labore

ÆSTAS.

pag. 527.

* Chalcidicen.

ANN. CHR. MCCCXL-VIII.

prædam inde impune avertere non tolerandum ratus, cum facile haud eſſet ex ſola Gratianopoli, ubi ipſe tum forte verſabatur, eogere exercitum debellandis Barbaris parem, ex iis qui aderant trecentos equites & pedeſtrem cohortem ſumit; ac ne latronum agmen ſeſe cum præda ſubito propripiat, magno itineris compendio eurſum per invia accelerat. Locum vero opportunum nactus, qua rediturі hoſtes putabantur, ſuoſibi in inſidiis ponit: tum quoſdam expeditos ſpeculatum præmittit. Ea quibus cum audiviſſet, in præda agenda adhuc occupatos eſſe Barbaros, & a caſtris longe abeſſe; milites ſuos modice jubet prandere. At illi, quia non habebant, unde aquam haurirent ad reſtinguendam ſitim, quam & curſus defatigatio, & illius tempeſtatis ardor attulerat, armis expediendis operam dare cœperunt, maximam dicі partem jejuni perititerunt. Matthæus autem, imperatoris officio fungens, cohortem in ordines diſtribuit; equitibus d extrum & ſiniſtrum cornu aſſignat, præfectis iis qui virtute præſtabant: pedites inter utrumque extremum medios locat; & iis ducibus regendos tradit qui bellicoſiſſimi ſunt. Ipſe, cum aliquot equitibus circumvectus, milites jubet conſidere, & ut ſortes ſe oſtendant hortatur.

II. Sole jam ultra meridiem progreſſo, apparent Barbari procul, multum prædæ ſecum agentes. Mox ubi propius acceſſere, Romanos milites armorum ſplendore collucentes conſpicati, obſtupeſcunt primo; deinde quia animadvertunt non multos eſſe, deſpectui habent. Porro optimum iis eſſe viſum eſt, prædam a tergo non longe relinquere, una autem omnes ſtare confertos, atque ita Romanorum impreſſionem fortiter ſuſtinere. Itaque expeditiſſimis ſagittariorum, in extremo agmine primum collocatis, præcipiunt, ut nunc inſtent, nunc cooverſi pedem referant ac fugiendo pugnent ſuo more; tum ut id crebro faciant, atque ita Romanam aciem indificando perturbent.

Edit. Pariſ. pag. 528.

III. Romanis igitur magno animo invadentibus, ac belli ſignum dantibus tubis, ſtatim & ipſi Perſæ clamorem tollunt, & cum noſtris ferociſſime confligunt: initio quidem illi denſum, ut videbatur, confertis clypeis agmen, acieſque acceſſu difficiliima, ita ut primo impetu pedeſtrem Romanorum phalangem perruperint; cum & ſiniſtræ alæ equites, illis quos dixi expeditis ſagittariis * eminus prementibus, animo perturbarentur. Matthæus vero dux circumeundo, ſuorum animos dictis augebat & confirmabat, ac iis partibus, quæ maxime laborabant, aderat uſque ſubſidio. Major deinde auxilio exercitum indigere animadvertens, projectiorem audaciam induit, & ſuo cum globo in medios hoſtes irrumpit, juvenilius certe ille quam cautius. Ita ſtatim proturbat & dijicit totam aciem, iis qui fronte adverſa incurrerent viriliter proſtratis obtritiſque; aliis autem imbelli ſtupore oppreſſis. Ea re Romani confirmati, acriore jam animo periculis ſeſe offerunt, & obvios quoſque ſtrenue

* extrinſecus Græc.

A Τ βασιλέως οὖν ἡ ἐπιτροπὴ, ὡς ἀνωτέρω διείληπται, καταμέγα, ὑ μάλα τι ἀτιμίαν ἑαυτῷ ἐνομίζοντι ἐξουσίαν ἀποτυὶ ποιήσασθαι ἢ τ λείας ἐκεῖθεν ἐλάσαι τὰς Πέρσας ἀπαγγελῶ. ῥᾳδίων δ' ἦεισα ἐν ἐμοὶ ἢ Γρατιανουπόλιως, ἐν ᾗ τυγὸν τοιαῦτα παρῆναι ξυμβαίνει, σραῦ τὰς βαρβάρους ἀντίπαλον παραχῆμα συναγαγεῖν, ἐκ τῆ ἐνόντων τελεωτέρας ἐπιπίας ἀνοκληρῶς, ἔ πεζικὸν τινα φάλαγγα, μεγάλῳ ἐμβράβδοτι δ' αἰβάτου χαλεπῷ τῆ δρόμῳ τλῶ ταχύτητα, μὴ λάθῃ φυγοῦσα μᾶ τῆς λείας ἡ λαφυραγὸς δύναμις. ὥσπ τυγχανοῦ ἐσυχῶν ἐπιπεδούντι, δι' ὃ τλῶ ἀναφορὰν οἱ βάρβαροι ὁρᾶν ἐνομίζοντο, τλῶ τε ἐφεδρείαν ἐσπεῖσθαι πιστεύσαι, καὶ τῆ ὀζύτατον ἐνίοις σφέτερον εἰς κατασκοπήν. ἀφ' ὧν πρὸ τλῶ λείαν ἀγοκαλεῖσθαι πόρρω πῃ σρατοπεδείας ἔτι τῶς βαρβάρους ἀκούων, ἀμεσοποιεῖσθαι μετρίως ἐπέτρεπε τῶς σρατιώτας. ἐπεὶ δὲ σφίσιν ἐκ λῶ ἡμαρὲς ὕδατος ἀπορῶν, ὅθεν ὑδρεύσαιντο ἢ ἀπάγκλῳ ἴσως παραμυθεῖσθαι ἢ φύσεως, ὅσλωᾶ τε ἢ δρόμῳ τελαιπωρίᾳ καὶ τῷ φλέγον τῆς ὥρας λώγκων, αὐτοὶ μὲν πρὸ ἢ τῆ ὅπλων ἐγένοντο χρείαν, τὸ πολὺ ἢ ἀμίρας ἄσιτοι ἠκαρτερήκεσαν. Ματθαῖος δὲ σρατηγῶν, εἰς τάξεις διῄρει ἢ δύναμιν. καὶ τὰς μὲν ἱππικὰς ἐς τὸ δεξιὸν καὶ λαιὸν διαμεσεπάμβους κέρας ὑφ' ἡγεμόσι τοῖς ἀρίσοις, ἐς τὰ τῆ ἄκρων τὸ πεζὸν παρενίβαλε μέσα, ταξιάρχοις ἑ αὐτὸ παραδοὺς οἷς τὰ πολέμια κρατίσοις εἶναι τετύχηκε. C αὐτὸς δὲ τῆ ἱππέων ἐνίοις ἔχων πεζέοις, φρὸς ἀψυχίαν ἢ ῥώμης ἐπίδοιξιν διεγείρων τὰς φαλαγγας.

B. Τᾶς δ' ἡμέρας ἐς τὸ πλέον ἢ κατὰ μεσημβρίαν εἶναι τὸν ἅλιον γενομένης, οἱ βάρβαροι πολλῷ ἐπαγόμενοι πόρρωθεν παρειδέκεσαν λείαν. ἐγγύτερον δ' ἤδη γενόμενοι, καπελάκεσαν μὲν ἢ τῆ Ρωμαίων θεατὰς σρατιὰν, νῆ τῆ ὅπλων λαμπρότητι ἐκλάμπουσαν. καπεφρόνησαν δ' ἄν, ὑ πάνυ πολλῶν ξυνεσεσώτων ὄσαν αὐτῶν. ἔδοξεν ὧν ἄμεινον, τὰν λείαν ὀπίσω ἐκκλιπόντας μικρὸν, αὖθις ὑφ' ἑνὸς ἑσμένους αὐτὰς, τλῶ τῆ Ρωμαίων ὁρμὴν ἐφοδον διακαρπῶσθ. διὸ τὰς ἐλαφροτάτας τάξεις πρότερον σφῶν αὐτῶν ἐς τλῶ ὠφελίαν θέντες, παραγίλλουσι τοῖς μὴ ἐπικεῖσθαι, πλὴν δ' ὁποχωροῦν ἐκ μεταβολᾶς ἢ φυγομαχεῖν, κατὰ τὸ σφίσιν ἐς τὰ πολλὰ εἰωθὸς, ἢ συχνὰ ἐπὶ ὁρῶντας ἐξαπανᾶν ἢ ἐπιπαράτταν τλῶ τῆ Ρωμαίων τάξιν.

D

Γ. Τῶν μὲν τοι Ρωμαίων σεβαρὰς ἐπέσσων, καὶ Τ σαλπιγκῶν ἀνακρουομένων τὸ ἐγκέλευσον, ἐπαλάλαξέν τε ἀΘὺς τὶ Πέρσαι, ἢ μετὰ μακρὰ τινος Θράτος αὐτοῖς συνερῴγκυτο, συναπτομός τις τὰ πρῶτα δέξασθαι βαρὺς, ἢ παράταξις μάλα δυσρόσοδος. ὡς δ' ὑὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ μὲν σωιχὲς τῆς πεζικῆς Τ Ρωμαίων διακόπτεσθαι φάλαγγος· καὶ ἅμα τὸ δώτιμον τῆ ἱππέων, πεζάζοντα ἐζωθεν ὑπὸ Τ ἐλαφρῶν ἐκείνων * πρτῶν, τὰς ψυχὰς Θαρρεῖσθαι. Ματθαῖος δ' ὁ σρατηγὸς πεζικὸν, λόγοις τε αἰσρῤῥώνυτο φρὸς τὸ δ' αρέτερον τὰς εἰκεῖ-

* Lego τεξῶν. Vide Notas.

ας, ἢ τῶς Θλιβομένους αὖ προσιὼν παρεβοήθει μέρεσιν. ἔπειτα μείζονος Θωμίλου τῆς βοηθείας Τ σρανιὰν ξυνεσεσώκεις, ἐς τὸ τ πόλεμος παραβολώτερον ἐκεῖ μετεκάθισε, ἢ πρὸς μέσης ἐμβάλλει τὰς πολεμίας ξυῶ γε τοῖς ἀμφ' αὐτ, ναυτικώτερον τρόπον μᾶλλον ἢ προμηθέσερον. καὶ ἄλλοι δ' Θὺς ἐκλύσοντί τε ἢ δέοντι Τ ἐκείνου φάλαγγα, τὰς μὲν χ' μένοντας ἀπαντῶντας, γενναίως καταβάλλων τε ἢ συμπατῶν. τὰς δ' ἄλλας πρὸς ἀναδρομὴ καπαλείων ἀμηχανίαν. ὡς ἐπὶ τοῦτο ἀναῤῥωσθέντας Ρωμαίους δ' πλωμότερον ἐς τὰς ἀνδιώκους πίας παραβάλλεσθαι, ἢ τὰς χ' πρόσωπον

ἅπαντας διωθεῖσθαί τι τῷ φοινίῳ ῥεύματος. ἀλλὰ πολλούς τινας τῷ σωμικεῖ ἐκλελαμένους ἐν τῇ μάχῃ τοὺς δρόμους ὁ στρατηγὸς Ματθαῖος, τῷ πλήσας τῷ πίπτουσι πολεμίων σώμασι συμπατῶν, ἔλαθε τῷ ἵππῳ πτώσιμος ἐς γῆν ἐνεχθείς, τῷ ἀπὸ γῆς μαχόμενος τοῖς ἐπιοῦσιν. ἔνθα δὴ πολὺς ὁ ἀγὼν ἐκπεράσθη σωίζειν, τῷ μὲν πολεμίων ἐπικειμένων ἐπεσχημένων, τῷ δὲ Ῥωμαίων ἀντεχομένων μᾶλλον γενναίως, τῷ τὰς ἑαυτῶν ὑπὲρ τ᾽ στρατηγοῦ προϊεμένων ψυχάς. ἕως ἵππου παρενεχθέντος ἐπιβὰς, κατὰ κράτος ἔλαυνε κόπτων τοὺς πολεμίους· ὡς μηδὲ λελεῖφθαι, ὃς γοῦν ἀπαγγελεῖ τῇ Λατίνῳ τὸ πάθος.

Δ. Τοῦτο Ῥωμαίοις ἔδοξεν ἀγαθὸς οἰωνὸς, τῷ μακρῶν ἐλπίδων προοίμιον. τὸ μὲν γὰρ ἐπιοῦσιν δίξασθαι, περὶ ἃ προσδοκῶσι, καὶ ὑποκρύσασθαι τ᾽ τῷ πολεμίων ὁρμὴν, μακρᾷ τινι κρατιστέρου, ἃ πολεμίων χεῖρας ἀπὸ τινα καταβραμόντα στήσασθαι τρόπαιον. οἷς γὰρ ἐς ὑπηρεσίας ἐστρατείας παρασκευάζεσθαι μεμελέτηται, τύπος δὲ τῷ πειστῶς τι μᾶλλον τῷ σοβαρῶς ἀπλίζεσθαι ἀναγκαῖον, τῷ πάντα πρὸς τὸ ἀσφαλὲς τῷ φιλοτιμότερον ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου τελεῖν, ἂν ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ πιεῖσθαι μέλλωσι τὰς ὑγιαθρους στρατοπεδείας. οἷς δὲ οἱ τηνικεῖνοι, μίτρειος μὲν τις ἔπεται ἐπαινος, θαῦμα δ᾽ οὔ, τῷ παραδόξων ὑδενὸς πεπραγμένου, ἀλλ᾽ ἐνὸς τῷ ὅσα τῷ προσδοκωμένων ἦν. οἷς δ᾽ εἶναι καθημένοις ἀπροσδοκήτως τὸ πολέμιον ἐπεισι πῦρ, θαυμαστὸν οἱ μὲν ζημιωθέντ᾽ τὸ ζῆν. οἱ δὲ γενναίως τῷ ὑθαρσῶς ἀσπασιεμένους, μῆ πάνυ μεγάλῃ τῇ τῆς προσυχούσης δυνάμεως, γένοιτο λοιπρύσασθαι τοῦτο δ᾽ ἦδη τῷ θαυμάζωσι ἄξιον. οἱ δὲ τῷ ὑπὸ καταπραπώσεσθαι γένοιτο, ὡς μηδὲ πυρφόρον λελεῖφθαι τὸ δὴ λεγόμενον, τοῦτο δ᾽ ἐκείνων μακρῷ τινι βέλτιον.

Ε. Καὶ ἡ μὲν πεζικὴ τῆ Περσῶν ἐκείνη δυνάμις ἐς τοῦτο τύχης ἐλήλαται τῷ ἡφάνισται. τῆς δ᾽ ἱππικῆς κατέπιε ἡ βασιλεὺς ἐξ Ορεσιάδος τὴν διώξιν καταπωδασμένην μῆ χιλίων ἱππέων πεπυκνικὼς, ἐπειδήπερ ἀσωπάκτους ἐν ἡ λοίας ἀναζδηγύσων ἐστυγχανε, τοὺς μὲν τελακασίως, ἀπλωπόπους ἀπόλεμους, ἔργον ἀπίφυτο ξίφος. οἷς ἦ πόρρωθεν αἰσθέσθαι ξυνωμόχθη τῆς μάχης, τύπως ἦ φοχῆ τὴν σωτηρίαν δίχα τῆς λοίας ποιεῖσθαι ἐξεγίνετο ἀπορᾶσι ἦ ἀσωπάκτοις.

A disturbant & occidant. Inter hæc Matthæus, dum multiplici contentoque cursu per pugnam fertur, ac plurima ruentium hostium corpora proculcat, equo in terram ipso repente excussus, pedes cum occurrentibus quibusque congredi cogitur. Ibi acriter utrinque certari cœptum, hostibus quidem illum ioterficere gestientibus, Romanis autem acerrime propugnantibus, & suas pro salute Imperatoris animas ultro projicientibus, donec equus est admotus: quo ille conscenso, hostes effuse persecutus ita cecidit, ut nec relinqueretur, qui cladem illam Asiæ nuntiaret. ANN. CHR. MCCCXL-VIII.

IV. Bonum illud Romanis augurium esse visum est, & magnæ spei prælodium. Scilicet ingruentem excipere, prinsquam præveris, & repellere hostium impetum, B virtus est multo major, quam si quis facta in hostilem agrum excursione trophæum statuat. A quibus enim præmeditatis bellum adversus exteras gentes apparatur, eos æmulate & splendide instructos esse necesse est, & omnia ad plenum longo ante diligenter sibi comparasse; ut quibus externo in solo sub dio castrametandum sit; & ii quidem, si vincant, mediocrem laudem consequantur; nec mirum, cum nihil præter opinionem, verum id quod prævisum erat, gestum ab iis fuerit. Quibus vero domi sedentibus, nec opinatis, hostilis flamma supervenit, mirum nisi ii vita mulctentur. Quod si isdem strenue audacterque pugnando, parva admodum & fortuita hominum manus, C hostem repulerint, id quidem jam admiratione dignum. At si ita debellaverint, ut nec * ignifer, quod ajunt, relictus sit, id vero longe præclarissimum est. Edit. Paris. pag. 529. * Vide Notas.

V. Ac pedestrie quidem illa Persarum manus eum exitum sortita & in hunc modum deleta est. Equitatum autem ipse Imperator ab urbe Orestiade cum equitibus mille celeriter persecutus, & ut se a præda recipiebant inordinatos nactus, trecentos qui audacter occurrerant ferro delevit. Cæteri, eum e longinquo pugnam illum sensissent, præda amissa, palantes dispersique fuga salutem consuluerunt.

ANN. CHR. MCCCXL. VIII.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUS-SEPTIMUS.

CAPUT PRIMUM.

I. De bello a Latinis Galatæis illato. II. Quibusnam artibus ii opulenti potentesque evaserint. III. Classem a Cantacuzeno construi cur egre ferant. Cædes ab iis perpetratæ. IV. Byzantii pacis cupidi; iidemque infirmi; injurias patienter ferunt. Salutis publicæ præsidia a Principibus neglecta. V. Latini viribus prævalentes. VI. Inita cum Imperatoribus fœdera aperte violant. Piscatoriam navim per latrocinium capiunt. Homines occidunt. VII. Bellum clam apparant. Navale muniunt. Portæ Byzantii clauduntur. VIII. Orto inter Latinos dissidio, legati de pace ad Imperatricem Irenen veniunt. IX. Eorum postulata iniqua & superba. Irenes responsum. X. Byzantii omnes bellum deposcunt.

I. IMperatore in his occupato, Latini Galatæi Byzantiis bellum inferunt; non quod certa aut speciosam ullam conquerendi causam haberent; sed fortasse veriti, ne Byzantiorum res nautica incrementum aceiperet, atque inde etiam immineretur vectigalia, quæ ipsi privatim ex mercaturis eogebant.

II. Nimirum ii parvas quasdam & viles tabernas construere permissum initio fuerat. Tempore autem procedente, ad magnum splendorem magnamque potentiam sensim pervenerant. Nam forteita incidit, ut Principes inter se de Imperio certarent, turbataque ob id Romana re, & gravissime laborante, isti elam ac dolosis artibus modo hos modo illos subeundo, & auxilium daturos, armorumque & militum magnam vim terra & mari submissuros se promittendo, non modo Byzantiorum opes & onem ferme ex mari proventum, sed & multa publicorum negotiorum genera, Principum ærarila magnam pecuniæ copiam asferentia, sensim ad se transtulerint; sic ut quotannis ipsi ex vectigalibus ducentenum ferme millia summam colligerent; Byzantii vix atque ægre triginta millia conficerent. Ea propter animis elati, & Byzantinum imbecillis viribus quotidie magis insultantes, ædes duorum & trium tabulatorum extruunt: tum majori spatio per adversum clivum occupato, turres ædificant arduas & expugnatu difficiles; murosque & vallorum septa alia atque alia late circunducunt; fossas præterea, & munitiones moliuntur, & quæcunque aditum hostibus difficilem minari soleut.

III. Demum eum Imperator Cantacuzenus classem instruere decreviſſet, ob crebros Persicarum copiarum incursus, earumque ex Asia in Thraciam nocturnas diurnasque transvectiones; idemque iis, qui ad Byzantinum portum appellere velient, ut barbarorum nauticorum onus prudenti ratione præsidio arcerent.

Edit. Paris. pag. 530.

A Α. ΤΟΥ μέντοι βασιλέως ἐν ταῖς ταύτης ἀσχολίαις, μάχην κατὰ Βυζαντίων τῶν ἐν Γαλάτῃ Λατίνους πατρικίαν συμπίπτουσιν, αἰτίαν μὲν ἐμφανῆ τινα καὶ ἀπρόσκοπον οὐκ ἔχοντι ἐγκαλεῖν ἀδικίας. διδόασι δ' αὐξήσει ἴσως τῇ τῶν Βυζαντίων ναυτικοῦ, κἀντεῦθεν καὶ τῆς κατὰ φῶς ἀφελομένων ἐξ ἐμπορίας φόρων ὕφεσιν.

B. Λάθρᾳ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὀλίγα τινὰ καὶ φαῦλα περὶ τὸν πόντον οἰκήματα συγχωρηθέντες συσκευάσασθαι, ὕστερον ἐλαθον τῷ χρόνῳ χαρωσάμενοι ἐπὶ μέγα δέος τε καὶ δυνάμεως ἀναβάντες. τῆς δὲ βασιλίδος, συμβὰν ἀπορίᾳ τινὶ, ταπεινῶς κατ' ἀλλήλων ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐντεῦθεν πραγμάτων παττομένων, καὶ σφέδρα πονήρως διατιθεμένων, ἄνοι λάθρᾳ καὶ δόλιος ὑπερχόμενοι σφῶν μὲν πάσῃ, τῶν δὲ πάσῃ δὲ, καὶ ὑπισχνούμενοι συμμαχίαν παρέξειν, καὶ ὅπλων C ὁπλιτῶν δ' ἀφθονίαν ἔκ τε γῆς καὶ θαλάττης, ἐλαθον μὲν μόνον τὴν τῶν Βυζαντίων ἀπορίαν, καὶ μικρᾷ πάσαν τὴν ἐκ θαλάττης πρόσοδον παρελόμενοι, ἀλλὰ καὶ ὅσα τῆς δημοσίων πολυειδῶς ἔχοντα πραγμάτων, * ποικίλων ποριζει τοῖς ἀρχικοῖς ἀρυτωνείοις ἡ πλῆθος. ὡς ἐντεῦθεν ἡ μὲν ἐκείνων ἐκ τῶν φόρων ἐπίτευξιν γίνεσθαι πρόσοδον διακοσίων ἐγγὺς χιλιάδων· ἡ δὲ Βυζαντίων, βίᾳ καὶ μόλις τεσσαράκοντα. διὰ δὴ ταῦτα μεγαλαυχήμονές τε, καὶ ἐκ τῆς Βυζαντίων αὐθαδείας ὑμῖν ἐξ ὑμῖν καπηρχήμενοι, οἰκίας τε διωρόφους καὶ τεταρόφους αἴρεσθαι, καὶ πλείονες ἀν ἐπελήμπτοσαν ὁρᾷ τὸ ἄπαστος πάντα πύργος τε φοδόμων δυσπαταγώνιστον κεκτημένης τὸ ὕψος, καὶ ἅμα τείχη καὶ πυρβόλοις μακρὰν τῶν ὀρυχείας ἔχοντας, ἄλλως τ' ἄλλως συχνοῖς πεπιλαισαν. καὶ πρός γε ἔτι ταφρεις καὶ χαράκωμα ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ὅσα πολεμίοις δυσπιχείρητον ἀπειλοῦσι

Γ. Ἀρτι δὲ καὶ ναυτικὸν συνίσασθαι βιληθέντος τῷ βασιλεῖ Καντακζηνῷ, διὰ τὰς συχνὰς τῶν Περσικῶν δυνάμεων ἐφόδους, καὶ τὰς Ασίας ὁρᾶσθαι νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν * ἀφορμένους, καὶ ἅμα τὰ θαλάττης μετακομιζόμενον τρόπον ἀφύλακτος φόρος βαλομένοις καταίρειν εἰς τὸ τῶν Βυζαντίων * Fortasse ἀφίεσθαι.

λιμένα, ὃ μάλιστα τοῖς Λατίνοις ἦν αἰὶ βοηθοῦν, καὶ A κρατιστήριον αὐτοῖς τὸ δυνάσθαι δικαίως ἐργάζεσθαι, ὑπόνοιαν ἔχον μάλα δρασείαν, καὶ ἐδόκουν μὴ θαλαττοκρατήσαντων Ῥωμαίων, ὑπερῤῥυῆναι ἀυτῶν δυνάμει μὴ τὴν τῶν αἱρέσεως ἀκρίβειαν, αὔξησιν πάντα Ῥωμαίοις. ὃ δὴ μάλιστα ἐκ τῶν παραχρῆμα καὶ σωτήριος ἔδρασε τὴν ἐκείνων ψυχήν, καὶ Χίον ἀφόρασις ἦν. ἐδεδίεσαν γὰρ, μὴ ἀφ' βραχέος ἔτι τῆς ὁμοφύλων ἐπιβούλως ἀφελόμενοι, κατασκάψας ὁ τῆς Ῥωμαίων τύραννος αὐθις αὖτις ἀφέληται, περὶ εἰληφέναι τὴν εἰς σωτηρίαν κρατιστήρα κρίσαντα χρόνον αὐτῇ. ὅθεν αἰτίας καθημέραν μάχης ῥάπτοντες ἦσαν ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, ὧδέ ἀκαμένας ἐχυρὸν καὶ δύσφορον, φόνος τε Βυζαντίων ἐργαζόμενοι. ἀρύφα B μὲν τὸ πρῶτον, ἐκκαλυμένους δ' ἔπειτα, καὶ πλὴν σκηνῆς καὶ προσωπείου.

Δ Τύπον δ' ὕπω δρωμένων, ἐθελοντηρὸν εἶδεν Βυζάντιοι· τοῦτο μὲν καὶ εἰρωνεύεσθαι ἐθέλοντες· τοῦτο δὲ καὶ ἐκ σφῶν αὐτῶν ξωνεσωῦντες ἀθένειαν, πολυειδῆ τινα καὶ ποικίλην τὸ χρόνῳ τάπις ἐπεισαγόντες, ἐκ τῆς περιφορτικῶς διατίθεσθαι τὰς χεῖρ διαδοχὰς τῆς ἀρχιᾶν ἐπειλημμένης ἐκ παλαιοῦ, ὡς ὅσα πολιτικὴν τε καὶ οἰκονομικὴν ἔχει πρόνοιαν τῇ ὑπηκόων ὁμοῦ καὶ τῇ δημοσίων πραγμάτων· ἐκ οἷ' ὅντινα τρόπον ἐκείνοις ἄμεινα βουλομένοις εἰδέναι, ὡς τὰς βιβαίως ἐσφαλῶς βιοῦν ἐθέλοντας, καὶ φοβερὰς μὲν εἶναι τοῖς ἐχθροῖς, ποθεινὰς δὲ τοῖς φίλοις αἰεί, ἐκ ὅταν ἐν ὀφθαλμοῖς C ἔρχηται τὰ δεινὰ παρασκάζεσθαι χρεών, ὅτ' ὄντων ἀδήμιον ἔχει τὸ ἀσφάλισμα, ἀλλὰ πόῤῥωθεν ἀεὶ μελετᾷν, τίνα τε χρὴ φοβᾶσθαι, καὶ τίνα φυλάττεσθαι, καὶ αὖ τίνα φρονίσεσθαι καὶ οἰκείσεσθαι πρὸς παρασκευὴν, ὧν μήπω μὲν πάρεστιν ἡ χρεία, μέλλουσῃ δὲ χρόνου ῥᾴστης καὶ παντοδαπὰς καὶ παντίας πλέκοντος τοῖς ἀνθρώποις τὰς τύχας· ὧδὲ σωτήριαι παντάπασι, τίνι καὶ ὅσῳ δικαιοσύνη πρὸς ἀδικίαν συγκερνωμένη διαφέρει, χρηματικῶν τε αὖ προσόδων προμήθεια ἐ ὅπλων κτῆσις, πρὸς ἀμέλειαν τούτων· ἔτι τε πολιτικῶν ὁμοιάς, καὶ κατὰ νόμους δικαστηρίων ὁμοῦ καὶ βουλευτηρίων, πρὸς ἀσαθμήτως καὶ συνεχομένοις βίοις· ὁμοίως δ' ἂν εἴη, ὥσπερ ἂν εἴ τις D παραβάλλειν βούλοιτο καὶ διωρᾶν, ὅσον ἐν πελάγει διαῤῥεῖ καλῶς διακυβερνώμενη ναῦς, τῆς ἀνὰ οἰάκων καὶ πόῤῥω πάντας προμηθοῦς τοῖς πολλοῖς ἐκείνοις καὶ ἀνημέροις κύμασιν ἐπιπηδώσης· ὡς πολλῷ δήπου βέλτιον ἂν ἦν εἶναι καθημένης ἀδόξειν, καὶ μισθὸν παῤῥησίαν ὁμοῦ ἐ πολιτικὴν δυγένειαν, ἢ τοιούτοις αἰνιδρίοις παραβάλλεσθαι, καὶ ταυτὴ διακυβδᾶν ἐρρωσθῆ τὸ ζῆν.

* Fortaſſe Ῥωμαίοις. Ε Ο μὲν δὴ * Ῥωμαίοις ἦσαν, ἄρχοντες ὀφείλοντας εἶναι, ἐχρῆν, τῶν Λατίνοις προγόνων παρελομένοις, καὶ μεταθεῖσι ἐντεῦθεν ἐκεῖσε, διὰ πρόνοιαν εἰκοσμικὴν καὶ σεσοφισμένην αὐδέν. ἅπαντα γὰρ παρασκάσασι σφίσι λαμπρῶς, σῖτος καὶ ὅπλα καὶ χρήματα, καὶ ναυτικὴ δυνάμις, τῆς τῆ Βυζαντίων διπτικῶς ὑπερέχουσα.

ς'. Ὅθεν ἐπεὶ καὶ ταῦ ὧδὲ ἀσπὸς ἐμποδὼν ἐνομίζετο θαλαττοκρατεῖν βουλομένοις. καὶ δικαιότατόν ἦν ἴδιον ἑαυτοῖς ἀπασάσασθαι ἐ αὐχένα τὸ Πόντου, πρὸς φιλοσόφου ἀδὴ παρασκόνδυτον καὶ ἀθέμιτον τῆ πύλαι γειτόνων σφίσιν ἐς τοὺς Ῥωμαίων βασιλεῖς ὅρκων καὶ νόμων ἐξορκίσαντας· καί τι μοῦνος ἀκάτιον λησεικὸν ἐπλιτῶν ἐμπλήσαντος τε νυκτὸς, καὶ πρὸς ἦφος ἐ αὐχένα ἐ διαπνοὴν ἀναπλεύσαντος, μίαν τινὰ Ῥωμαϊκὴν ἁλιάδα κα-

tione minuiſſet, cujuſmodi conſilio plurimum ſemper Latini profecerant, & potentiam ſuam in dies auxerant, ſuſpicionem habuere ii graviſſimam, timueruntque ne Byzantiis maris Imperio potitis, ſuis vero ipſorum viribus cum lucri occaſione dilabentibus, res Romana augeretur. Quæ autem præcipua ratio ſtatim & propiore metu eorum animos perculit, ea fuit Chios inſula. Vetebantur ſcilicet ne iſtam, quam paulo ante populares ſui per inſidias abſtuliſſent, Romana claſſis appulſa reciperet, nec ſatis ipſi temporis haberent ad eam firmioribus præſidiis cuſtodiendam. Belli itaque gerendi cauſas allas ex aliis quotidie nectebant, nec validas nec ſpecioſas; & Byzantiorum cædes, clam primo, deinde aperte citra ſcenam & larvam perpetrabant. ANN. CHR. MCCCXLVIII.

IV. Hæc cum ita fierent, Byzantii ſponte obſurduiſſe videbantur, partim quia pacem vulebant, partim quia ſuam infirmitatem perſpiciebant; quam eis multiplicem & vriam ipſe temporis lapſus attulerat, eo quod ii qui principatum ea ſucceſſione jamdiu tenebant, eas curas neglexiſſent, quæ privatorum rebus & publicæ utilitati politica providentia œconomicisque rationibus conſulunt. Nempe hi nec in quomodo noluerant intelligere, eos qui tranquilli ac ſecuri vivere velint, atque ab hoſtilibus quidem metui, ab amicis autem perpetuo diligi, oportere eſſe, non quando obteſtatur oculis periculum inſtruere ſe, cum nullam habet utilitatem diligentia; ſed longe ante uſque ſecum meditari, ecquænam prævideri, ecquænam præcaveri oporteat, tum etiam quid apparatus cauſa aſciſcendum adquirendumve ſit eorum, quæ uſui nondum quidem ſunt, ſed procedente tempore, multiplicesque & varios hominibus caſus tenente, profutura ſunt; noluerant ioquã hæc ſi intelligere, nec quid & quantum juſtitia injuſtitiæ comparata præſtet; quid pecuniæ provisi armorumque copia, earum rerum neglectui; quid denique Reſpublicæ bene moratæ, & conſtans judiciorum ac deliberationum ordo, vitæ incertæ & confuſionis plenæ. Perinde enim fuerit, ac ſi quis comparatione inſtituta eſtimare velit, quantum in mari navis optimo gubernaculo inſtructa potior ſit ea, quæ ſine clavo, ſine ulla rerum proviſione, a fluantibus aſperiſque fluctibus inſiliat. Profectò hominibus illis melius multo fuiſſet domi ſedere ingloriis, fiducia mque & publicæ lucis claritatem odiſſe, quam tantis periculis objicere ſe, taotaque temeritate vitam quaſi aleam ludere. Edit. Pariſ. pag. 531.

V. Quod igitur habere oportebat Romanos, ad quos principatus pertinebat, id Latini illis ademptum, & ad ſe translatum, adepti ſunt ſedula & cauta proviſione, ſolertiq; diligentia. Omnia enim his ſplendide parata erant, frumentum, arma, pecunia, & navalcs copiæ, exque ſemper validiores quam Byzantioæ.

VI. Hi itaque, cum & hoc tempore nihil ſibi obſtare crederent, maris imperio potiri & Ponti fauces velut ſuas infidere ac in iis decimas percipere volentibus, ad apertinem jam erumpunt violationem contemptionemque juramentorum ac legum, quibus ipſi ſe Romanis Imperatoribus olim obſtrinxerant, & unius remorum ordinis cymbam prædonibus armatis implent noctu; tum ad Fanum & ad Ponti fauces profecti, Ro-

ANN. CHR. MCCCXVIII. * *Vide Notas.*

manam quandam naviculam comprehenderunt, in qua multi piſcationis cauſa retibus utebantur; ac pleroſque ferro interimunt.

VII. Sole recens orto & illius noctis indignum facinus Byzantiis declarante, luctu fane dignum illud viſum eſt; pugna tameo & bello minime. Verum ubi Latinos mœnibus clauſos continere ſe animadverterunt, & intermiſſa illa Byzantium veolendi aſſidua perpetuaque conſuetudine, tres rutos circeer quatuorque dies bellum clam apparare, ſumunque turemibus & maximis navibus obſtruere navale, clauſis & ipſi Urbis portis, in incertum futuri exitum intentl ac ſuſpenſi ſedebant.

Edit. Paris. pag. 532.

VIII. Interim apud Latinos deliberantes controverſia & diſſenſio extitit. Nimirum quibus ex mercatura nauticiſque negotiis opulentia veniebat, ii vendendi emendique cum ea quam paa tribuit licentia, & totum in quæſtuoſam peram tam amœnæ occupationis ſtudium effundendi finem facere, armiſque & bello operam dare nolebant; unde metus eſſet, ne mala conſequerentur ſupra dictis bonis maxime eontratia, egeſtas nempe, & dedecus, & ſalutis diſcrimen, & ipſe, ſi verius loquendum eſſet, totius generis intetitus, Deo ſcilicet, ob apertam illamfœderis violationem & animum io homines bene meritos ingratum, fortaſſe inato. Idcireo venere inde poſt aliquot dies leguti ad Irenen Imperatricem, qui partim ſuos culpabant, partim vaga quædam & minime ſolida prætexebaut, ſeſe utcunque purgate laborantes. Imperatoie enim, ut diximus, abſente, & circa Didymotichum verſante, ad Irenem Imperatricem publicarum in Urbe rerum adminiſtratio & cura delapſa erat.

IX. Legati, cum ad hanc veniſſent, impetrata fortaſſe veoia, reconciliataque & renovata amicitia, domum rediiſſent, oiſi & multitudinis novarum rerum ſtudioſæ poſtulata adjeciſſent. Poſtulabant autem, ut navalem apparatum Byzantii ſolveient, & alia ſimilis dementiæ. Quæ cum ipſa per ſe Irene Imperatrix audiviſſet, legatos juſſit expectare, quoad, ubi per litteras id de quo agebatur Imperatori ſignificaſſet, acciperet ab eo reſponſum, quo ea quæ facta eſſet confirmarentur.

X. Itoque & concionem poſtera die convocat; & cum omnes tum viri Senatorii, tum quicunque inter cives Byzantinos intelligeotiſſimi eſſe videbaotur, io unum conveniſſent, conſulsat & uoluicajuſque ſententium ſciſcitatur, utrum illi velint armoumne judicio tem permittere, an poſitis armis pacem ut antea ſervare. Nullus autem fuit, qui non ad arma promptiorem animi impetum ſignificarer. Latinis quippe multas ob cauſas jampridem ioſenſi, & ulciſcendi occaſionem aucupantes; tum ſimul futurum arbitrati ut facile eos delerent, ac fictilium inſtat conteiereot, clamabant omnes, pacemque repudiabant, ſic ut diſſona quædam ac multiplea confuſio vocum audiretur.

A πῆχυ, πολλῶν ἐκεῖ πανταχόθεν δικτύων χρωμένων ἐς ἰχθύων ἄγραν, καὶ ξίφος ἕργον τὰς πλείστας ἐπιτιθέντων.

Z. Ἅρτι δ' ἀλίου ἐς ἀνατολὰς ἐλαυνθέντος, ἐκ τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἀσέμνου ἀδίκημα τοῖς Βυζαντίοις ἐρμαιώσαντος, λύπης μὲν ἄξιον ὑπομίσθιν, μάχης δὲ καὶ πολέμων ἄκρως ἀλλότριον. αἰσθόμενοι δ' ἔμως οἱ Λατῖνοι τοιχάρεις γενέσθαι, καὶ τὴν ἐς Βυζάντιον ἐκείνων συνήθειάν τε καὶ διατριβὴν διαβάντες κομίσαντες, ἐφ' ὅλας ἡμέρας τρεῖς καὶ τέτταρας, πρὸς ὅπλα λελυθότες παρεσκεύάζοντο, καὶ τεμόνας μεγίστας ναυσὶ τὸ εἰκὸς πᾶς πιεζόμενον ἐπίσκευῇ, τὰς τῆ Βυζαντίων πύλας ἐκ ἔτοι συγκλείσαντες, ἐκάθηντο μετὰ πόρου, πρὸς τὴν ἀδηλίαν τῶ μέλλοντος ἀποβλέποντες.

B H. Ἀμφιβολίας δὲ μεταξὺ καὶ διχοστασίας ἐν τῇ τῶν Λατίνων βουλῇ γενομένης, ἅτε οὐκ ἐθελόντων, οἷς ἐξ ἐμπορίας καὶ ναυτικῆ βίῳ τὸ πλουτεῖν περῆν, ἀφεμένους ἐν τῇ τῆς εἰρήνης ἀπόνῳ πωλεῖν τε καὶ ἀγοράζειν, καὶ τῆς ὑπὲρ τροφῆς σχολῆς ἐς ἅπαν κερδάναντας πόρον ὁλοχερῶς ἐκπεσεῖν τὸ φιλότιμον, ἅπλοις καὶ μάχαις ἐνδιατρίβειν, ἐξ ὧν παντάπασιν τοῖς προειρημένοις ἅπασι περίεσεσθαι δίος, πρόφασιν βουλῆς ἀδοξίας, καὶ ἅ περὶ τὸ ζῆν αἰσθάνεσθαι, καὶ οἱ χρὴ παλινδίστρον φάναι, τῷ Θεῷ μισήσαντες ἴσως διὰ τὰς ὑπὸ προφανῆ παρανομήσεσι καὶ πρὸς τὰς εἰρηνικὰς C ἀχαριστίαν, ἅ τῇ γένους ἐλευθερίᾳ παντελῆ, ἐκεῖ μὲν συχνάς τινας ἡμέρας ἐς Εἰρήνην τὴν βασιλίδα πρίσβεις ἐκπέμψαι, τὰ μὲν ἑαυτῆς μεμφόμενοι, τὰ δὲ πλασσόμενοι καὶ ἀναδρόμους αἰτίας προβαλλόμενοι, καὶ ζητοῦντες ὅπως ποθ' ἑαυτὴς ἀθροισῶ. τῶ γὰρ βασιλέως ἀποδημοῦντος, ὡς ἔφημεν, καὶ περὶ Διδυμότειχον διατριβοντος, ἐς Εἰρήνην τὴν βασιλίδα τὴν τῶ Βυζαντίῳ δημοσίων πραγμάτων διοίκησιν καὶ φροντίδα προσεκέχθαι ξυμπέπτωκε.

Θ. Ἐπεὶ οὖν ἐς αὐτὴν ἦκον οἱ πρίσβεις, πάντ' ἀπολαβόντες ἀπήσαν τὴν συγχώρησιν, καὶ ἀπάλλαξιν καὶ ἀναίσωσιν τῶ πρὶν φιλικῶ καθεστῶτος, οἱ μὲν τὰ τῶν περιεζόντων ὄχλων ἐκεῖ προστίθεσαι ζητήματα. τὰ δὲ ἦσαν, λῦσαι τὴν τῶ ναυτικῶ παρασκευὴν Βυζαντίους, καὶ ὅσα τῆς ἡμέρας ἐξέρπτεται ἀποικίας. ἐν αὐτοῖς ἡ βασιλὶς Εἰρήνη γεγονῖα, πιεσθεῖσα ἰκέτιδι λόγοις, μάχες ἂν διὰ γραμμάτων ἐλύσασα τῷ βασιλεῖ τὰ τ' ὑποθέσιος, ἐκεῖθεν τὸ κῦρος δέξεται τῷ πραχθησομένων.

D I. Οθεν δὴ τῆ ἐκκλησίαν συνέλιξεν ἐς τὴν ὑστεραίαν ἐκ ἐποιεῖτ παρῆσαν ἅπαντες, ὅσοι τι τῷ συγκλητικῶν, καὶ ὅσοι τῶ Βυζαντίων δῆμα συνεπώμενοι εἶναι ἐδόκουν, ἐβουλεύετο, καὶ τὴν ἑκάστῳ γνώμην ἐζήτει μαθεῖν, ὁπότερον βούλοιτο, μάχῃ τ' ἢ πραγμάτων ἐπιτρέπειν κρίσει, ἢ θεμένης τὰ ὅπλα, τὴν πρότερον ἄγειν εἰρήνην. καὶ ὧν ὑδεὶς ὃς μὴ σφοδρότερον ἑαυτοῦ σπουδασμένην ἔφαινε γνώμην ὁρμὴν ἐς τὸ μάχεσθαι. ἐκ πολλῶ δὲ πολλῶν ἦκεν τοῖς Λατίνοις ἀχθόμενοι, καὶ ζητοῦντες αἰρὸν ἀμύνασθαι, καὶ ἅμα ὁσμῶμοι ῥᾳδίως ἀφαιρεῖν αὐτὸς, καὶ σωτερίαν ὁρᾶσθαι δίκην, ἰβέων ἅπασης ἀπολεγόμενοι τὰς αἰτοσδὰς, καὶ δύσκολός τις καὶ πολύμορφος ἀκοσμία ῥημάτων ἦν.

ANN. CHR. MCCCXLVIII. *Edit. Paris.* pag. 533.

CAPUT II.

I. Galatęi præmeditati, Byzantios imperatos adoriuntur. Oram maritimam incendiis vaſtant. II. Aliquot naves, ad fluvii oſtia noctu deductę a Byzantinis navarchis, in tutum evadunt. Reliquę igni abſumptę. III. Alteram oram iidem Latini incendunt. IV. Caſtellum ſuum amplificant & muniunt. V. Byzantium & naves elapſas oppugnant. Repelluntur. Frumentarias & onerarias intercipiunt: unde rerum neceſſariarum inopia apud Byzantios. VI. Irene Imperatrix Manueli filio bellum foris adminiſtrandum committit. Hic ſuburbana hoſtium ędificia incendit. VII. Milites & nuntii a Cantacuzeno miſſi Byzantiorum animos confirmant.

Α. ΤΑΤΤΑ μαθόντες οἱ Λατῖνοι, ἐπεὶ ᾔδη μ- A
λῖπης εἶχον ἐκ πλέϊστου τὸ πρᾶγμα, ᾗ πρὸς δημόσιον εἶδον ἤδη ῥυῆναι νεῶν κακίαν φῶς, παραχρῆμα συνεπεδιασμένους ἔδοξεν ᾗ φρονηματισμένους σφᾶς αὐτοὺς εἰς ἔργα πολέμου. τεσσάρων δὲ ἐς μάχην δίδυς ἀεὶ ᾗ μυρίους παμπάλαι φρυάττων, ὅπλα τε ἐβίλα πανταχῆ. καὶ μέντοι ᾗ τεσσάρων ἐντὸς ἡμερῶν κατασκεύασιν ὅλῃ δυνάμει κατὰ Βυζαντίων, ὅπερ ἀπαρασκεύαστον ἦν, πᾶσαν ἐπισπεύσει τὴν παραλίαν, πάντῃ σφόδρα μεστὴν ὕσης ξύλων παντοίων, ᾗ εἰκότως, ὅσοις τὰς ἐμπορικὰς ὑποδέχονται χρείας. ἐμπεσόντες δὲ ᾗ τῇ Βυζαντίων πόλει, ὅσα κατῆσαν τοτὲ μὲν τὰς ἐμπορίας ἔτυχον ἔτι ἐν ἀγυρῶν σαλεύουσαι, ᾗ ὅσα εἰς γῆν B
ἐλκυσμένα ἦσαν· ᾗ πρό γε πάντων ὅσαι τῶν τεσσάρων κελεύσει τῶ βασιλέως ἀρτιεκπυγωθεῖσαι. κατασκάζοντο μὲν γάρ· * ἄκρῳ δ' εἰς θάλασσαν ἐφθασαν κατθιλευθεῖσαι.

*Legendum εἶσαι.

Β. Πέντε δὲ τῶν μεγίστων ὑπῶν, ὅσαι καινὰ συγκατασκάζοντο, αἱ μὲν τρεῖς σὺν ἑτέραις μετέπεσον εἰς ὀλίγας, ἐπεὶ ἀπερτισμέναι εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἔτυχον ὦσαι, νύκτωρ καθελκυσθεῖσαι πρὸς τῷ ναυάρχῳ ᾗ τῷ πολεμίῳ πυρὸς ἔτοιμα, ἀνέχθησαν περὶ τὰς τῶ ποταμοῦ ἐκβολὰς, ἐνθα ἐς τῶ παρθμοῦ τὸ πέρας ἐξίν. ἐκεῖ δὲ ἐξ αὐτοῦ περιεσάσας τῇ δύο περάτου, τῶ τε ποταμοῦ ᾗ τῶ θαλαττία κόλπου, πολλὴ συσωρευομένη φάμμος τε ᾗ ἰλὺς ἐκπέρωθεν, ἐς χοῦν- C
θιτᾶσα τὸ σῶμα, ᾗ μόλις σοβεῖ τινα ᾗ δυσήμβολον ἀφῶσα δίκτυα βάθυς, ὅταν δὲ καπρῴαις ὁ ποταμὸς ἐξ ἀναγκης ῥήγνυσιν, ἐκπέρωθεν τὸ πᾶν ὕδωρ ὀβαπὸ ὑ μετὸ μεγάλας καταλείπει τεμένεσιν, ἀλλὰ ᾗ ὅσα δίκτυ' ἂν ὦα ᾗ ἀσκὰ τῇ πλοίων, ᾗ ἐ ὑπισολάζοντος ὕδατος βραχύτατα, ᾗ τοῦτο δυσπόριτον εἶμαι ἐν ἐ δίοδον ἔχοι ὡς τὰ πολλά· αἱ δ' ἕτεραι δύο, μετὰ ᾗ τῇ ἐγκαπεζομένων ἐκ παλαίστου ἐπὶ τὸ βέλτιον, πολεμίῳ πυρὸς ἔργον ὁμοῦ τοῖς φλεγομένοις ἅπασιν ἐκείνῃ γεγόνασι τῇ ἡμέρᾳ.

Γ. Μαθὸν δ' ὅμως οἱ παλαμναῖοι * μελέτασσις, ἐπεί γε αὐτοῖς ἁπάσης, ἁπάσης ἐβούλοντο, σφόδρα ἀπέλαυεν, ἀπεντεῦθεν ἐμπιπράσι καὶ ἐ πέραν ἅπασαν ὁμοίως παράλιον. πνεῦμα δὲ ᾗ τύχῃ ἀπ' ἄρκτου ῥώσαν σφοδρότερον, πολλῶ μὲν ᾗ τοιχίος ἐνέπλησε ᾗ τῶ Βυζαντίων πόλει κακῶν, πλείονος δὲ ᾗ καρδίαν ἦ λύπης, ὅσαι αἰσχύνης δ' ὁμῶς ᾗ ζημίας προῖχσιν αὐλακας. ᾗ νὺ ἰδεῖν αὐθημερὸν ἐ ἔξω πάντα ἀσφαλῆ ἦ πόλεως ἐν βραχεῖ μαραινόμενόν τε ᾗ δάκρυα φρενολαμβάνον σιωπῶν ὀφθαλμῶν.

*Μελλησαντες.

Δ. Οὐ μέντοι δὲ ἀλλὰ ᾗ χαρακώματα πλεῖστα, ἐ σανίδας παντοίας φρυπιμασάμενοι πόρ-

I. HIs Latini intellectis, quia rem longe ante præmeditati fuerant, videbantque publicam in lucem manavisse jam mala conſilia, repente ſe inſtructos præparatoſque ad gerendum bellum oſtendunt. Triremes enim octo, & moneres quam plurimas in expeditionem educunt, armaque & omnis generis tela expedrunt. Et quidem iotra dies quatuor tocis viribus Byzantios etiamnum imperatos claſſe adorti, totam incendunt maritimam oram, omni lignorum genere & ædificiis refertiſſimam, iis ſcilicet quæ capiendis mercatorum rebus idonea ſunt. Incendunt item ea Byzantinis navibus eas omnes, quæ recens advectæ erant, & cum onere adhuc in anchoris ſtabant fluctuantes; tū illas etiam, quæ in terram tractæ fuerant, & ante has, quotquot triremes juſſu Imperatoris tum ædificabantur. Nam tum quidem conſtruebantur, nondum autem tractæ erant in mare.

II. At ex quinque maximis, quot novæ erant ædificatæ, tres cum a liis moneribus nō paucis, quod ita inſtructæ eſſent ut nihil deeſſet, noctu a navarchis, propter hoſtilis ignis ſuſpicionem, tractæ in mare, ad os fluvii deductæ ſunt, ubi & fretum deſinit. Illic enim geminorum oſtiorum concurſu, fluvii & marini ſinus, magna arenæ & limi utrinque accumulata vis oſtia obſtruit, ac vix angaſtum quendam & penetratu difficilem aditum relinquit; quantum nempe currens flavius ſibi ipſe neceſſario rumpit. Tota vero utrinque latitudo non modo magnis triremibus impervia remanet, ſed & biremes quæcunque, & vacua etiam navigia, propter aquæ ſupernatantis paucitatem, illa (ut opinor) difficulter plerunque tranſierint. Reliquas vero duas, & eas quæ vetuſtate laborantes novabantur malus, hoſtilis flamma abſumpſit illa die, cum cæteris omnibus quæ cremata ſunt.

III. Nihil itaque hoſtes cunctati, quando o pag. 534.
mni fruebantur & quantacunque volebant licentia, nullo labore tranſvehantur, & totam quoque oppoſitam oram incendunt. Ac tunc forte violentior ab Arcto ingruens ventus cam Urbem multo & rapido fumo, tum majori dolore civium corda implevit; quantus videlicet is eſt, quem dedecus ſimul & damnum pariunt. Et videre erat una die cæterinrem omnem Urbis ornatum ſtatim delerum, itant hominum ſaniorum oculis lacrymæ cierentur.

IV. Nec vero illi hoc ſolum; ſed & paliis quamplurimis & omnis generis aſſeribus

Digitized by Google

ANN. CHR. MCCCXL-VIII.

longe ante pruviſia, nunc demum ultra priſtinos limites mœnia promorent, & multum ſpatii per editiora occupant.: eumque locum crebris & multiplicibus palis obvallant, ac triangularem in formam extendunt; tum ſuperne tabulas impingunt, ac propugnaculorum & aeriarum ambulationum inſtar affigunt. Summa deinde diligentia & multa manu totum circumquaque territorium foſſa cingunt, viri ſimul & fœminæ, turis noctibus vigilantes; atque, ut opus accelerent, nullum noctis ac diei diſcrimen ſtatuunt.

V. Crebris interim oppugnationibus ſollicitatæ Byzantii partæ, & præſertim illæ naves, quas a navarchis ſubductas atque in tutum receptas & præſidio munitas diximus. Sed Byzantiis fortiter propugnantibus, undique illi repellebantur, multiſque vulneribus acceptis recedebant. Verum iidem maris imperio poti, ita ut volebant & ut pridem machinari fuerant, non modo univerſas comprehendebant onerarias naves, quæ ab Helleſponto Byzantium advenire feſtinarent; ſed & quæcunque ex Ponto Euaino frumentum adveherent, eas pariter omnes portus acceſſu arcebant, diripiebantque: factamque inde, ut frumenti & aliarum rerum neceſſariarum inopia in Urbe exiſteret.

VI. Imperatrix autem Irene, cui iſtud negotium repentinum acciderat, cum ex omniparte commeatus eſſent interclusi, paucis militibus, qui forte aderant, Manuelı filio Urbi tum Præfecto traditis, jubet Byzantium circumire, & ad hoſtem propulſandum animos quantum fieri poterit multitudini addere: tum etiam freto trajecto periculum facere & hoſtium Urbem improviſo ac derepente adoriri; quod ille diu noctuque agitans, omnia incendit quæ illi extra murum ſuburbia & ædificia habebant, receptandis mercibus deſtinata. Ipſa vero Byzantiorum primores accerſit, verbis & bona ſpe recreat animos eorum, & alacriores ad bellum ſuſcipiendum reddit.

Edit. Paris. pag. 533. VII. Jam autem & furis alii alimde ſparſim milites Byzantium ab Imperatore miſſi veniebant; necnon ſi nuntii, qui Byzantios ſolarentur, hortarenturque, ne propter impraviſam illam cladem ſibi iliatam animis prorſus concideront: nec enim fieri poſſe, ut vindex Juſtitiæ oculus perpetuo dormire ac tantam ſilentio præterire injuriam ſuſtineret. Et hæc quidem ita ferme ſe habuerunt; & æſtas in his conſumpta eſt.

A ῥώθσε, ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τὰ τείχη τῶ προτέρων παραβαλόντες ὅρων, πολλῷ τινος ἐδράξαντο τόπου πρὸς τῇ μεταφορίσει· ὃν δὴ σύλοις πυκνοῖς ἢ πλυπλόκοις διαζωσάμενοί τε ἢ παρεκτείναντες ἐς τείχισμα χῶμα, ἢ ἐπ' αὐτοῖς σανίδας ἐλάσαντές τε ἢ προσηλώσαντες δίκην ἐπάλξεων ἢ αἰθυρίων πυκνόπαν, εἶτα κυκλῇ ἢ πολυχωρίᾳ πᾶσαν τὴν αὐλὴν πυκνοφράξαντι χώρᾳ, ἀνδρὸς ὁμοῦ ἢ γυναικὸς, ἅλας νύκτας ἀύπνους διατελοῦντες, ἢ μηδὲν τῆ ἡμερῶν διαφορὰς ἀνακωλύοντες ἐς τὴν κατασκευαζομένην ἐργασίαν ἐκείνην.

E. Ἐν τούτῳ συχναὶ προσβολαὶ τῇ πυλῶν τῆς πόλεως ἐγίνοντο, ἢ μάλιστα τῇ τῆ εἰρηνίων τῶν, B ἃς * εἰρήνειμεν, οἱ ναύαρχοι καθελκύσαντες εἰς ἀσφάλειαν ἤγαγόν τε, ἢ φρουρὰν περὶ αὐτὰς ἔστησαν. ἀμυνομένων δ' ἀνδρείως τῆ Βυζαντίων, ἐξικρύοντο πανταχόθεν, ἢ ἀπήσαν τραύματα πλείστα λαβόντες· πλὴν ὅτι θαλαττοκρατήσαντες, ὡς ἐβούλοντό τε ἢ πάλαι ἐμηχανῶντο, ἐ μόνον πάσας ἐχειροῦτο πὰς ἐξ Ἑλλησπόντου καταίρειν ἐς Βυζάντιον ἐπηγομένας φορτηγοὺς ναῦς, ἀλλὰ καὶ ὅσαι τῶν σιτομετρίαν ἐκόμιζον ἐκ τῆ Εὐξείνου, πάσας ἐπίσης ἔργον τῶ ἑαυτοῦ ἢ ἐξυνδραπόδιζοντο· ὡς ἐντὸς ὄσε αὖθις ἐγγενέσθαι τῇ πόλει σίτου, ἢ τῆ ἄλλως ἐχόντων ἐπιτηδείων.

* Legendum ἀναιμώρκτ.

C ς. Ἡ δ' βασιλὶς Εἰρήνη, τὸ φράγματος ἀφιεδίου συμπεπτωκότος αὐτῇ, ἢ τῆ προσόδων ἀποκλεισμένων παντοχόθεν, στρατιώτας μὲν ὀλίγους ἐκ τῶ παρατυχόντων ὅσα τῇ υἱῷ Μανουὴλ, ἐπιτρόπῳ πεπαιδευμένῳ γε ἄντι τῶ Βυζαντίων, πιεμένοις τὴν πόλιν ἐαίλλα, ἢ παρ' Σαρδώνιον ὡς ἔξεις τὸ ὄχλου εἰς ἄμυναν· πειρᾶσθαι δὲ διαπεραιώμενον κατὰ τὸ τῶ πολεμίων πόλους, ἀφροδοκήτως ἢ ἀφιεδίου ποιήμενον τὰς ἐφόδους. ἃ δὴ σύπαν ἢ μιᾷ ἡμέραι ποιῶν ἐκεῖνος, ἔπεσε ὅσα τείχος ἐστὶς ἦσαν αὐτῆς φρουρίαι ἢ οἰκήματα πρὸς καπηλείαν τῶ ἐξ ἐμπορίας. αὖτις δὲ συχνὰ τῆ Βυζαντίων τὰς προίσχουσας μεταπεμπομένη, λόγοις ἅμα ἢ χρησῖς ἐλπίσιν εὐθυμοτέρους καθίζα, ἢ ἐβεβαίου τὸ πρόθυμον σφῶν, ἢ ῥᾴους τὴν ψυχὴν εἰργάζετο πρὸς τὸ πόλεμον.

Z. Ἤδη δὲ ἀρχὴ βασιλίας ἔξωθεν ἦσαν στρατιῶται ἀποράδες ἅλλοι ἄλλοθεν ἐς Βυζάντιον, καὶ λόγοις παραμυθήμενοι Βυζαντίους, ἢ παρακελεύμενοι, μὴ πεπτωκὸς ὅλως κτήσασθαι φρόνημα, πρὸς δ' ἀπροσδοκήτως ἐπεσχηθῆσαν πάντοι συμφορᾶι· μηδ' ὑφ' ἑαυτοῖς ἀφορμὴν ἀφθαλμῶν ἐς τέλος καθιδῦσαι, ἢ τοιαύτῃ σιγῇ παριλθὼν ἀδικίαν. καὶ ταῦτα μὲν τῆδε πη ἔχει· ἢ τὶ θέρος ἐν πόνοις ἐτελέτα.

CA-

CAPUT III.

ANN. CHR. MCCCXL-VIII.

I. Galatæorum ſpes deceptæ. Nova conſilia. II. Byzantii urbis ingens circuitus. Militum paucitas. Civium ardor. III. Galatæi copiis domeſticis & aliunde accitis inſtructiſſimi. Byzantios facile repellunt. Machinam ingentem navi imponunt. IV. Ea Urbis muro admota, acerrimam pugnam committunt. V. Multis ſuorum amiſſis conſternati recedunt. Antequam domum redeant, mortuos clam ſepeliunt. VI. Pace per legatos petita, nec impetrata, ſeſe ad bellum diuturnius parant.

A. Φθινοπώρου δ' ἀρχομένου, ἐπεὶ μὰ κατὰ τὰς ἐλπίδας ἐχώρει Λατίνοις τὸ πρᾶγμα· ἐνόμιζον γὰρ μιᾷ καὶ εἴκοσι τοῦ μηνὸς τοὺς Βυζαντίους πεζοῖς καὶ ἵπποις ἐπὶ τὰ τείχη ἐξιόντας, καὶ τῇ ἔξωθεν εἰωθότων ἐπιπλοίων παρακομίζεσθαι ἀποκαλουμένης, αἷμα ἀπογεύσειν αὐτίκα μάλα, καὶ πρώτης διώξεσθαι ναυσὶν, καὶ ἀναλίσκεσθαι σφᾶς ἐς νῆα πεζὴν φιλίαν. Ἐπεὶ οὖν αὐτὸς τε ἰόντων οὐκ ἐπιστρεφομένης, καὶ αὖ ἡ βασιλὶς Εἰρήνη τοῖς Βυζαντίοις ἀμύρουσα γιγνομένη κατ' ἐκείνων τελίως, καὶ ἀπλήτως σωιζομένη, ἐς ἀμωμήτους περὶ τὰς πύργους ἐσῶσαν, ἐς τε τὰς πετροβόλους μηχανὰς ὅλην ἀνωθῆ διανεμόμενοι, ἅσαι βάρη πίμπτουσι λίθων ἐγγύς τε καὶ πόρρω· δι' ὧν δὴ τὰ σφῶν πολέμιοι σωιτρίβοντο οἶκοι, καὶ ἅσαι τῇ μηχάνων ἀλαλὰ δῶν προτειχίσματος δίκην σφίσι περιβέβλητο, ἐς πανταχὰ ἐπ' λογισμῶν τὰς ἄυλακας ἔτμητον ἤδη, χρόνιον ἐκεῖθεν ἐπὶ πόλεμον οἰαθέντες. δεῖ δὲ πρωτρόπας πέμπουσι πανταχῆ, συμμαχίαν αἰτοῦντες, ὅθεν φιλία σφίσι προσιδοῦσα καὶ ὁμορροσύνη πρὸς τύραν.

B. Ὁ γὰρ μὴν τῆς Βυζαντίων κύκλος, καὶ ἃ τῷ τείχει περίβολος, μέγιστος ὢν καὶ μεγίστης δόμησις φυλακῆς, ἀναλίσκειν ἂν εἰκὸς ἦν πολλῆς γεωμένης ἐξ ἁπάντων προθυμίας, ὅπλα πάντα πρὸς ἀγορὰν ἐξωνήσαντο καὶ ἵππους πάντες. τέκτονες τε αὖ, καὶ σαυτῆμοι, καὶ χαλκεῖς, καὶ χαλκοτύποι πάντες ἐν ὅπλοις ἦσαν. ἐν λόγῳ χειρὸς καὶ σοφίσεως, ὅσοι μιᾷδ' ἐπιτηδεύεται πᾶς ἀρξάμενος, καὶ πᾶς ἵππος ἤδη, καὶ θαλάττης ἐπιφανὴς ἦν. αἰεὶ δὲ δῆλοι πρὸς τὸ δυσπόνητον ὡπλίζοντό τε, καὶ τὸν δεξιὸν ἐς πᾶξιν βελῶν ἐρρυθμίζοντο χεῖρα, ἐπαφροδίκητα πρὸς ἑκάστας πάντας ἐς μίαν συνελαυνούσης ἐπιθυμίας.

Γ. Οἱ δὲ Λατῖνοι μετεπέμψαντο μὲν ἐκ Χίου τεσσαράκοντα μίας, καὶ ἀπλοίας συχνῆς. ἦσαν δ' αὐτοῖς καὶ ὅσαι κατ' ἐμπορίαν ἔκδημοι τύποις τῇ μεγίστων ἦσαν ἀλαδῶν· καὶ ἦν ἐκπλοῦς ὄχλος σφίσι πολὺς ἤδη, καὶ ἀφθονία ἐπὶ πόδα, καὶ πάλαι φάσει λαμπρὸν ἐργαστήριον ἀνὰ πᾶν ἐδέκνυ πάλις· ὥστε θαρρήσαντες ἤδη, μὰ μόνον τὰς ἔξωθεν ἐκ μετώπου βάλλειν ἐπιχειρούσας σφᾶς ἀποκρούεσθαι δίχηθεν, ἀλλὰ καὶ τὰ θάλατταν, δύο μὲν τῇ μεγίστων ἀλαδῶν ἀπολεξάμενοι, πεζοβόλα καὶ αὐτοῖ σφίσιν ἐπήσκησαν μηχανήματα, δι' ὧν ἔβαλλον τὰς ἐμπείρας πετροβόλους μηχανάς· ἐς δὲ τὸν πόντον μείζω καὶ τελεώτερα, ἀφαίας καὶ δοκοὺς μεγάλους, τὰς μὲν ὀρθίους, τὰς δ' ἐγκαρσίους καὶ ἀγχωμάλους, δοκὸν μέσας τῆς νεὼς ἐς τὸ πλάτος ἀπεσθίβωσι, πρὸς τὸ ὑψηλότερον φρονοῦσας ἁμαλῶς ἀεὶ, καὶ τὸ πλέον ἐχούσας μετέωρον μέχρι πολλοῦ τοῦ ἀέρος, ὥστε καὶ ὑπὲρ τὰ τείχη τῆ Βυζαντίων ἐπαίρεσθαι, σφίσι τε συναυτὰς πιεστηρίζουσας· καὶ αὐαλφ πολλῷ τὸν τῇ μεγίστων ἀσπίδων φραγμὸν περιβέβλητο, καὶ

A. I. Neunte Autumno, Latini quia ipſis ea ſententia non ſuccedebat (ſperavetant quippe, ne ad quindecimum quidem diem duraturos eſſe Byzantios, mœnibus clauſos, & foris imporiari ſolitis commeatibus intercluſos; ſed deſperaturos ſtatim, primoſque ut paa fieret & ut in concordiam rediretur rogaturos) poſtquam iſtos viderunt incœpto haud deſiſtere & adverſus ſe Irenen Imperatricem cum Byzantiis omnino conſpirare, & milites cogere, & tela ad propulſandum hoſtem circa turres diſponere, & omni ſtudio apparandis machinis incumbere, quæ ſive cominus ſive eminus ſaaorum gravia pondera torquerent, quibus & domi hoſtes & maximæ naves, quas illi propugnaculorum inſtar ſibi obtendiſſent, conterentur; diverſam plane conſiliorum viam inire cœperunt, diuturnum fore bellum illud arbitrati. Itaque & legatos illuc mittunt, undecunque amicitia & ſocietas ad navandum opus ſperaretur. AUTUMNUS init.

B. II. At Byzantiis, cum urbis circuitus muſique ambitus maximus ſoret, & maximo præſidio indigeret, non erat ea militum frequentia, quæ loci capaciratem æquatet. Tamen, adeo ingens erat omnium ardor, arma univerſa, equi omnes traducebantur in forum. Omnes item fabri, ſutores, gris flarores malieatoreſque in armis erant: ut figulos taceam, & foſſores, qui nunc merere eum cœpiſſent, jam & remos tractabant, & matis periculum faciebant. Sed & ſervi a dominis armabantur, & eotum manus arcuum ſagittarumque uſum docebantur. Quippe improviſa temporum con- C ditio omnes pariter ad conſpirandum cum- pellebat. *Edit. Paris. pag. 536.*

III. Latini ex altera parte triremem unam Chio accerſiverant, ac numeroſam militum manum. Advenerant etiam maximæ eorum naves onerariæ, quæcunque ad mercaturam profectæ ſoerant: erantque ipſis magnæ jam & inſtructiſſimæ copiæ; denique affluebant tebus neceſſariis; ut eorum urbs ſplendida quædam belli officina eſſe videretur. Animis itaque auæti, non modo eos facile tepellebant, qui foris ae ſuperiori de loco ipſos telis inceſſerent; ſed & mari, ſelectis duabus maximis onerariis, miſſilia ipſi quoque rormenra cum impoſuiſſent, balliſtas noſtras lapidibus appetebant: in tet- D tia autem, quæ duabus illis major etat, antennæ & magnæ trabes, aliæ erectæ aliæ trantverſæ & æquales, a media navi ad proram diſpoſitæ, ſenſim attollebantur, & maxima ſui parte ſublimes medio in aere pendebant; ita ut ſupra Byzantinos muros eveherentur. Has rabulis crebris undique circumplectuntur, & denſam clypeorum ſepem in orbem prætendunt: tum plurimis le-

ANN. CHR. MCCCXL-VIII.

ſtiſſimiſque militibus intromiſſis, navim cum novem ſubſidiariis triremibus muro admoverit, ignem & cujuſcunque generis tela, alia cominus alia eminus ſerientia, & omnia fere mortis inſtrumenta ſecum portantes.

IV. Quamvis porro primus impetus acerrimus fuerit, ut nec ſuſtineri poſſe videretur, ſtrenue tamen propulſavere Byzantii, tum ea interiori muro, tum ea altioribus ædificiis; uno verbo intrinſecus, extrinſecus, ea ipſis murorum pinnis, quibus mali ſcalæque Latinorum ſuperne impendebant; adeo ut heroica quædam pugna exiſteret, cum utrinque in os, conſertis manibus, & neglecta prorſus ſalutis cura pugnaretur. Ac videre erat nivibus hibernis parem lapidum telorumque vim fuere in illud Latinorum agmen effuſam, & crebros in ſe invicem cadere, & ex aliis alios viciſſim ferri agique identidem pro vivis mortuos, ac pro mortuis vivos: clypeos autem & longiora ſcuta ſubinde confringi conterique a Byzantiis, tanquam figuli vaſa. Quicunque e Latinis adhuc ſtabant, eorum alius, poſtquam lapſum alicunde ſocium arripuerat, & paululum de medio traxerat, ſtatim & ipſe delapſus eo egebat a quo traheretur; alius jamjam tracturus, tabulato affligebatur, pronuſque in eum, quem trahere pararet, corruebat: alius denique, cum reſtitiſſet pauliſper, nihil quod cuperet, quodve obtinere feſtinaret, aſſequebatur; nihil quod præſentem mortem afferret, effugiebat: eratque illius pugnæ varia ac multiplex forma: magna utrinque contentione, magno animo certabatur; non utri ſalvi evaderent, ſed utri pro laude occumberent, pluribus ante hoſtibus proſtratis.

Edit. Pariſ. pag. 537.

V. Die jam inclinato, hoſtes ſpe dejecti, quod lectiſſimos illos milites, ana cum telis, clypeis, propugnaculis, & omnibus munitionibus, quibus protecti fuerant, amiſiſſent; cum & metus eſſet, ne Byzantii, facta irruptione, navim onerariam ipſis cum hominibus comprehenderent, ac eorum qui in triremibus erant pleroſque vulnerarent; funes convellunt, & convocatis triremibus, quæ ſiblad navim abducendam ſubſidio ſint, fracti admodum & lachrymabundi abeunt. Non ramen ad ſuum ſtatim portum appellant: ſed uſque donec ſol occidat, in alio commorati, jactis anchoris, mortuos colligunt, & receptos vulneraros curant. Veſpere, cum eos qui in ſtallo eſſent ſuorum cladem ſtatim perſentire, tumultumque inde ortri, furioſumve ullum clamorem in caſtellum penetrare, ac relictorum ibi hominum animi perturbationem metumque afferre, vix jam facile erat, extra fines ſuos deferuntur, ac mortuos ſepelliunt. Demum animis timore gravi oppreſſis, ad portum ſuum applicant, ab armis diſcedii vehementiſſime cupientes, diſceſſumque ire ſperantes.

VI. Tandem ubi ſpes ſuas deceptas vident, legatos ad Imperatorem mittunt, qui de pace agant; iidemque nihilominus auxiliares copias cogunt, tum ab ſuis, tum undecunque ab amicis & cognatis. Pace non impetrata, bellum diuturnius apparant; pecuniss dinumerant, & contribuunt: eoque interim vocibus parcunt ſolitæ arrogantiæ plenis.

A πολλὰς ὁπόσοι τ μάλιςα ἐπιλέξαιτο ὁπλίτας ὅσας ἐμβαλόντες, ταύτῃσι ἐμοῦ ταῖς παραπιζούσας ἐνία τειρήσειν τὴν τοίχου προσήγαγον, πῦρ τε ξίφη πάντα, ὅσα τε ἀγχίμαχα, τε ὅσα τῆβ ἐκβόλων, τῇ πάντα φάναι σκεδὼ θανάτε μεθ' ἑαυτῶν * ἄγοντας.

*Lego ἐγκατ.

Δ Τὰς οὖν προσβολὰς γενομένας μάλα βαρείας, τε δέξαι ἐχόντας ἀνυπαγώνιςον, ὅμως ἀμυνόμενοι οἱ Βυζάντιοι, ἔκ τε τῆβ ἴσδον τειχῶν, καὶ τῆβ ὑψηλοτέρων οἰκιῶν· τε ἁπλῶς εἰπεῖν ἑκασθέν τε τε ἐξωθεν, τε ἐκ τ ἐπάλξεων αὐτῶν· ἐφ' ὧν οἵ τε ἐκεῖ τε αἱ ἁλίμαχοι τ Λατίνων ἀπώρυτο· ὡς γίνεσθαι τ μάχην ἀρῃκτόν τινα, τῇ χεῖρα δὲ ἐκ χειρῶν ἀπάσης ἀφειδῶσαν ζωῆς· τε ἦν ἰδεῖν περάδικαι μὲν χειμερίσαν ἐκπώς τ τε χερμαδίων λίθων τὸ πλῆθος, τε τῆβ βελῶν φερομένων ἀπὸ τ Λατινικὰς ἐκείνης φάλαγγος, συχνὰς δ' ἐπὶ συχνοῖς πίπτοντας, τε ἄλλως ἐπ' ἄλλοις ἀμοιβαδὸν ἀγομένης τε φερομένης συχνὰ, ἀντὶ μὲν ζώντων νεκρὰς, ἀντὶ δὲ νεκρῶν ζῶντας· τὰς δ' ἀσπίδας ἐκείνας τε τὰς θυρεὰς ἀραιουμένας τε τε συντελουμένας ὑπὸ Βυζαντίων συχνὰ, καθάπερ σκέδη ἀραμίας. τε ὁ μὲν τ ἰσαμένων ἔτι Λατίνων, ὅθεν δύποθεν ἢ πεσόντα ἀραξάμενος, τῇ μικρὸν ἀφελκύσας, ἑλὼν τε αὐτὸς πεσὼν ἑαυτὸν τε ἀφελκύσοντος· ὁ δ' ἤδη μέλλων ἑλκύειν, ἐπὶ τ ἀσπαιρόμενος αὐτῷ ἐπιπεσὼν· ὁ δ' ἀνθιζάμενος βραχύ τινα χρόνον, ἐπιτύγχανε μὲν ὑδενὸς ὧν ἐφίετο, τε ἐφ' ἅπερ ἐσπάδετο· ἐλείπετο δ' ὑδενὸς τῆβ, ὅσα ῥᾷστον ἐπάγεσθαι ἄδην. τε ὧδ' ὁ ἀγὼν πολυειδὴς τε πολύμορφος, τε πολλή τις ἐκπίπρωθεν φιλοτιμία τε τὸ ἄπλημον, οὐχ ὅσις περισωθείη, ἀλλ' ὅσις ὑπὲρ τε καλῶ θανείται, πλείσης λαμβαλὼν πολεμίας.

Ε. Ἐπεὶ δὲ τ ἡμέρας ἀλιώσας ἤδη, τε τ πολεμίων ἀπεχωρούτων, τῇ τε ἐπιλοίσεσθαι τὰς τε αὖτ' ἐκλογὰς ἐκείνης ὁπλίτας χιδὸν ἅπαντας, αὐτούς βέλεσι τε αὐτῶν ἀπίσω, τε ὅσα προσεχίσματα ἦσαν αὐτοῖς τε φράγμοι, τε δεσάσθαι, μὰ τε ἐκπεδήσαντες οἱ Βυζάντιοι, τε αὐτὸν μὲν αὐτανδρον ἕλωσι τ ὁλκάδα, τ δ' ἐς τ τειρήρεις τραυματίας τὰς πλείσης ἐργάσωνται, πάντα φρυμίσια ἕλκυσαν, τε τὰς τειρήρεις συμμαχίαν τ ἀπαγωγὰς συγκαλέσαντες, σφέδρα ἐπτμένοι τε διδαρυμένοι ἀπῆσαν μὲν, ἄκρα γε μὴν τῇ οἰκείᾳ προσέχοντα τὰ δ' ἔθος λιμένι· ἀλλὰ μέχρις ὀλίγ δύσης πλάζωσι, τὰς οἰκείας ἀπαναχώσασπες ναῦς, τὰς οἰκείους συνίσιλλον τειρὰς, τε τραυματίας ἀνιλάμβανόν τε τε ἰδρύπαδον. ἐπεῖρας δ', ὃν ἐπεῖσι ῥᾴδιον τοῖς ἐπὶς φρονεῖν παραχρῆμα τ οἰκείων αἰδοῖσι φθορὰς, τε θόρυβος σφίσι γενέσθαι τινὰ, τε ἀραιοῦν μανιώδη παρασπεύασαν εἰς τὸ φρόνεμα, παρέχει τε ὀκλίαν ταῖς ψυχαῖς τ λειπομένων ἀνδρῶν ἐμπεσοῦσαι· ἔξω τ οἰκείων ὁρῶν * κατίχεσαν· τε θάλαττος ἐκεῖ τὰς τειρὰς, τε ἠσυχὰ τῇ οἰκείᾳ προσέχον ἤδη λιμένι, δειλίᾳ τε πολλῇ τὰς ἀπαλλαγὰς τιθέμενοι τε ἅμα τε προσδεχόντες.

*Forte legendum κατίχεσαν.

ς'. Ἀλλ' ὁμῶς τὰς ἐλπίδας ἀπατῶν ὅσας μεμαθηκότες, ἔπεμπον μὲν πρεσβείαν ὑπὲρ εἰρήνης ἐς βασιλέα· συμμάχους δ' ἅμα τε συμμάχοις ὁπλίτας τε τε οἰκείων, τε τῶν ὅθεν δύποτε φίλων τε συγγενῶν· ἐπ' ἀποτυγχάνοντες τῆς εἰρήνης, εἰς χρεὼν πόρον ἤδη παρισκεύαζοντο πόλιμον, χρήματά τε ἀπαθροίζοντες τε συναγείροντες· ἀδὲ λέγω ἔμως συμμάχους ἐφ' ὑμᾶς ἀφίναι ἡμέλουν μισῶ.

ANN. CHR. MCCCXLVIII. *Edit. Paris.* pag. 538.

CAPUT IV.

I. Cantacuzenus (Oreſtiade) reverſus, bellum terra & mari apparat. II. Advocata concione, Byzantios negligentiæ arguit: pecuniam in claſſem contribui jubet. III. Pecunia promittitur. Ingens omnium ardor. Exactiones. IV. Latini ſuas naves ſubducunt. Auxilia & pacis arbitros accerſunt. Rhodiorum legati de pace: legatione irrita domum redeunt. Galataeorum pretioſam ſupellectilem, quorumdam etiam uxores ac liberos, rogati ſecum exportant. V. Byzantii coactis undique navibus claſſem inſtruunt. Obſident & obſidentur.

A. Α ΠΤΙ δὲ τῷ φθινοπώρῳ μισοῶπος, ἀφικνεῖται ἡ βασιλὰς ἐς Βυζάντιον, στρατὸν τὸ ὑπαγόμενος ἠπειρώτην, καὶ ἅμα ναυπηγήσια ξύλα παραγγέλλων, τὰ μὲν ἐξ ὄρους ἤδη τμηθέντα, τὰ δ' ἔτι τεμνόμενα, φέρειν· καὶ ἠθροίζετο ναυπηγῶν καὶ τεκτόνων πλῆθος ἅπαν ἐς τὸ πρὸ τῆ Βυζαντίου ἱππόδρομον πώρων. ὀψὲ δὲ ἔγνωσαν κακῶς βουλευσάμενοι Βυζάντιοι πρὸ τῆ ἔξω τειχῶν συνοδῶν τῆ νεῶν· καὶ ἡ τῶ φθάσαντος πάθος ἀπειλὴ σωφρονεστέρους ἐποίησε πρὸς τὰ δρώμενον ἐξῆς ἐπανορθώσασθαι.

B. Τῆ δ' ὑστεραίᾳ τὸς Βυζαντίους ἐς ἐκκλησίαν καλέσας, ἀνεμίμνησκεν· ὅτι τῶ ἐναντίων δεινῶν πάντων ὑμεῖς πάντες ὑμῖν αὐτοῖς αἴτιοι, καὶ οὐκ ἄλλος τῶ πάντων ἀδίκ. μέμνησθε δὲ, ὅπως τὸ πέρυσι χρόνον ἐπιπόθει συμπλευσάντες ἐπηγγείλασθε πάντες, χρήματά τε καὶ ὅπλα συμπεσενεγκεῖν εἰσοδε, ἐξ ὧν τὰ βασιλικῶν πρυτανείων ἀπάνη, πρὸς καταδυὸν καὶ σύστασιν ναυτικῆς δυνάμεως· ἵνα τε τοῖς μὲν φίλοις ἀμῦν ποθεινοὶ, τοῖς δ' ἐχθροῖς φοβεροί· ὑπερεῖδεσθε πάσιν ἀναχωρήσασιν, οὐκ ἐμέλησε ὑμῖν περὶ ὑμῶν, ὧν ἐπηγγείλασθε δρᾶν ἐπὶ τῷ σφῶν αὐτῶν ὠφελίμῳ· ἀλλ' αὐραί τινες τὰς ὑμετέρας λόγως ἀέρος κόλποις ἀδήλοις ἐξαπίνης διεμερίσαντο. νῦν δὲ ὧν πρὸ ὀφθαλμῶν κείμενα βλέποντες, ἃ φυλάξασθε ὑμῖν καὶ τοῖς ἐμέλεια, σκέψασθε τί δεῖ δρᾶν, ἐπὶ ξυρᾶ λοιπὸν τῷ καιρῶν ἑστῶσιν, καὶ ὑπὲρ ἀσφαλείας ὑμῖν αἰωρουμένων ἐς τὸ βιαίως τε καὶ ἄφυκτον. ὁρᾶτε δὲ, ὡς ἐν ταῖς ἐπιθαλαττίοις πόλεσι, καὶ μάλιστα πασῶν τῆ βασιλίδι πάντ' ἐστὶ πόλιν, ἂν τὸ θαλασσοκρατεῖν ἀφέληταί τις τῷ πολεμίων. ἐπὶ περὶ τῶ ζῆν δίδυς ἐπιφέρεται κίνδυνος, ὃν μή τις εὐτόλμῳ προφασῶς ἐλευθέρᾳ βίᾳ βαρυδαίμονα καὶ ταπείνωσιν ὅλην ἀλλάξασθαι, καὶ ζημιωθῆναι μὲν χρημάτων καὶ κτημάτων, ζημιωθῆναι δὲ γυναικῶν καὶ παίδων αὐτῶν. δυοῖν δὲ θάτερον, ἢ τῶ κιφαλῆς, ἢ τῷ τοιούτων στέρεσθαι ζῶντα, καὶ πολλαπλοῦν τὸν τῆς συμφορᾶς ἀραῖον κερδᾶν νύκτωρ ἅμα ἕκαστος μεθ' ἡμέραν αὐτὸς ἑαυτῷ. φέρε οὖν ἢ ὑμέτερον ἕμοι δίλοιτο μὴ καταπονῆσαι βέτον, ἵνα γνῶ καὶ αὐτὸς, οἱ τῆς φρονήσεως ἀπέγνωτε ἀμελείας. ἀνάλογον γάρ ἐστιν, ὡς ταὐτάπερ ποιμέσι πρὸς ποιμένι, οἱ μὴ τὰ πρόβατα ἕπεσθαι βίλοιτο, ἀλλ' ἀστιβαίνοι, καὶ ἢ ἐναντίως ἀδίδεσθαι ἐθέλοι, ἢ ἀδίλως ἂν εἴη, ὡς ὅταν οὐκ ἴδα πεθνήξεται, κρημνοῖς καὶ φάραγξι καὶ λύκοις πιεμπόσιν, ὅπου καὶ βασιλῆσι καὶ ἡγεμόσιν ἀνδρῶν, ὃν μὲν σωίδρομα ἢ τὰ ἐν ὑπηκόοις, ἀλλ' ἀστιβαίνη καὶ ἀντιπράττη, καὶ πόρρω γ' ἂν εἶεν ὀλέθρου καὶ δεινῶν ἐν ἐχάτοις.

A I. Medio ſtatim Autumno, Byzantium advenians Imperator, tetreſtres copias ſecum adducit: ſimul navalia ligna convebi jubet, quæ in monte partim jam erant cæſa, partim adhuc cædebantur: conveniteque omnis fabrorum & operariorum turba in illud navale, quod eſt apud Byzantinum Hippodromum. Sero enim tandem intellexerant Byzantii, feciſſe ſe imprudenter, eum natra muros naves fabricandas cenſuiſſant; & acceptæ cladis terrore ad errata cotrigenda cautiores in futurum evaſerant. AUTUMNUS medius.

II. Poſtridia, convocatis ad concionem Byzantiis; Præſentium, inquit, malorum ipſimet prorſus vobis auctores extitiſtis, non alius quiſquam ex omnibus. Meminiſtis enim, quid anno ſuperiore, hoc eodem loco congregati, promiſeritis; nempe ad apparandam conſtituendamque claſſem, pecuniam vos & arma, propter Principalis ærarii penuriam, de domo quemque contributuros, ut & amicis chari & hoſtibus metuendi eſſemus. Deinde domum omnes cum abiiſſetis, nemini veſtrum curæ fuit, quidquam facere earū rerum, quas propriæ utilitatis cauſa facturos vos promiſiſſetis ſed verba veſtra in ignotos aeris tractus auræ ſtatim diſtulerunt. At nunc, cum ob oculos poſita intuemini ea, quæ illorum temporum negligentia nobis invexit, in ipſo ſaltem articulo, periculis jam inſtantibus, & capiti cum violenta quadam & inevitabili neceſſitate impendentibus, quid vos facere oporteat conſiderate. Videtis quippe in maritimis civitatibus, atque in hac maxime urbium principe, ſi quis ex hoſtibus imperium maris invadat, ſtatim cuique imminere præſens vitæ periculum; niſi quis plane velit liberam vitam ærumnoſa & Tantalea quadam permutare, pecuniſque & prædiis, immo uxoribus & liberis ipſis multari. Duorum enim alterum conſequatur neceſſe eſt; ut aut vita, aut iis rebus vivus ſpolietur, & copioſum ſibi diu noctuque poculum fellis ipſe miſceat. Agedum, veſtrum mihi animum indicate ne pigeat, ut & ipſe intelligam, num vos prioris negligentiæ pœniteat. Nam quemadmodum oves, ſi paſtorem ſequi detrectent, ſi ei adverſentur & cōtrariam viam ire velint non dubium eſt quin ſtatim perituræ ſint, in præcipitia & voragines aut in medios lupos delapſæ; pari ratione ſi Imperatoribus ducibuſve ſubditi haud obſequantur, ſi repugnent, ſi obluctentur, ab exitio & ultimis calamitatibus non longe certe abſuerint. *Cantacuz. Hiſt. lib. 4. cap. 6.* pag. 539.

ANN. CHR. MCCCXL-VIII.

ſtiſſimiſque militibus intromiſſis, navim cum novem ſubſidiariis triremibus muro admovent, ignem & cujuſcunque generis tela, alia cominus alia eminus ferientia, & omnia fere mortis inſtrumenta ſecum portantes.

IV. Quamvis porro primus impetus acerrimus fuerit, ut nec ſuſtineri poſſe videretur, ſtrenue tamen propulſavere Byzantii, tum ex interiori muro, tum ex altioribus ædificiis; ano verbo intrinſecus, extrinſecus, ex ipſis murorum pinois, quibus mali ſcalæque Latinorum ſaperne impendebant; adeo ut heroica quædam pugna exiſteret, cum utrinque in os, conſertis manibus, & neglecta prorſus ſalutis cura pugnaretur. Ac videre erat nivibus hibernis parem lapidum telorumque vim tutre in illud Latinorum agmen effuſam, & crebros io ſe invicem cadere, & ea aliis alios viciſſim ferri agique identidem pro vivis mortuos, ac pro mortuis vivos: clypeos autem & longiora ſcuta ſubinde confringi conterique a Byzantiis, tanquam figuli vaſa. Quicunque e Latinis adhuc ſtabant, eorum alius, poſtquam lapſum alicunde ſocium atripuerat, & paulum de medio traxerat, ſtatim & ipſe delapſus eo egebat a quo iraheretat; alius jamjam tracturus, tabulato affligebatur, pronuſque in eum, quem trahere pararet, corruebat: alius denique, cum reſtitiſſet pauliſper, nihil quod cuperet, quodve obtinere feſtinaret, aſſequebatur; nihil quod præſentem mortem afferret, effugiebat: eratque illius pugnæ varia ac multiplex forma: magna utrinque contentione, magno animo certabatur; non utri ſalvi evaderent, ſed utri pro laude occumberent, plutibus ante hoſtibus proſtratis.

Edit. Pariſ. pag. 537.

V. Die jam inclinato, hoſtes ſpe dejecti, quod lectiſſimos illos milites, una cum telis, clypeis, propugnaculis, & omoibus munitionibus, quibus protecti fuerant, amiſiſſent; cum & metas eſſet, ne Byzantii, facta itruptione, navim onerariam ipſis cum hominibus comprehenderent, ac eorum qui in triremibus erant pleroſque vulnerarent; fuoes convellunt, & convocatis triremibus, quæ ſibi ad navim abducendam ſabſidio ſint, fracti admodam & lachrymabundi abeunt. Non tamen ad ſuum ſtatim portum appellunt: ſed uſque donec ſol occidat, in alto commorati, jactis anchoris, mortuos colligunt, & receptos vuloeratos curant. Veſpere, cum eos qui in ſtallo eſſent ſuorum cladem ſtatim perſeotire, tumultumque inde oriri, furioſumve ullum clamorem in caſtellum penetrare, ac relictorum ibi hominum animi perturbationem metumque afferre, vix jam facile erat, eatra fines ſaos deſerantur, ac mortuos ſepelliunt. Demum animis timore gravi oppreſſis, ad portum ſuum applicant, ab armis diſcedit vehementiſſime cupientes, diſceſſumque ire ſperantes.

VI. Tandem ubi ſpes ſuas deceptas vident, legatos ad Imperatorem mittunt, qui de pace agant; iidemque nihilominus auxiliares copias cogant, tum ab ſuis, tum undecunque ab amicis & cognatis. Pace noo impetrata, bellum diuturnius apparant; pecunias dinumerant, & contribuunt: neque interim vocibus parcunt ſolitæ arrogantiæ plenis.

A πολλὰς ἐπέσυρε τ μάλιςα ἐπιλέκτων ὁπλιτῶν ὅσα ἐμβαλόντες, ταύτῃ ὁμοῦ ταῖς παραπλέυσαις ὑσία τειχίσειν τῇ τείχει προσήγαγον, πῦρ τε ξίφη πάντα, ὅσα τ ἀγχέμαχα, τε ὅσα τῇ ἐκβόλων, καὶ πάντα φόνου σκεῦη θανάτου μεθ' ἑαυτῶν * ἄγοντες.

Δ. Τῆς οὖν προσβολῆς γενομένης μάλα βαρείας, B ἐδέξαν ἐχύσεις ἀναπαγώτερον, ὥρμησε δ' ὅμως ἡμυόντο οἱ Βυζάντιοι, ἔκ τε τῆ ἔνδον τειχῶν, ἀπὸ τῆ ὑψηλοτέρων οἰκιῶν· τε ἁπλῶς εἰπεῖν ἐναθέν τε τε ἔξωθεν, τε ἐκ τ ἐπάλξεων αὐτῶν· ἐφ' ὧν οἱ πρῶτοι τε αἱ κλίμακες τ Λατίνων ἀπῆρτηντο· ὡς γίνεσθαι * μάχην ἀρωγὸν τινα, καὶ σῶμα ἓν ἐκ χερῶν ἁπάσης ἀφειδοῦσαν ζωῆς· τε ἓν ἰδεῖν πρᾴδιον μὲν χειμερίσιν ἰσοῖς τ τε χερμαδίων λίθων τὸ πλῆθος, τε τῆ βελῶν φερομένων κατὰ τ Λατινικὴς ἐκείνης φαλαγγος, συχνὺς δ' ἐπὶ συχνοῖς πίπτοντας, τε ἄλλως ἐκ ἄλλοις ἀμοιβαδὸν ἀγομένης τε φερομένης συχνὰ, ἀντὶ μὲν ζώντων νεκρὺς, ἀντὶ δὲ νεκρῶν ζῶντας· τὰς δ' ἀσπίδας ἐκείνας τε τὰς Θυρεὰς ἀραιαμένης τε τε συντεθραμένης ὑπὸ Βυζαντίων συχνὰ, καθάπερ σκεῦη αἰραμένης. τε ὁ μὲν τ ἐσαμένων ἐπὶ Λατίνων, ὅθεν δύναθεν τ πεσόντα δραξάμενος, καὶ μικρὸν ἀφελκύσας, ἄθυς τε αὖτις πεσὼν ἐδέετο τε ἀφελκύσοντος· ὁ δ' ἤδη μείζων ἐλκύσων, ἐπὶ τ ἀπερράγματος κατερρύηκτο, τε πρὸς ἑῳ ὃν εἵλκυε ἔπιπτεν· ὁ δ' ἀθρόος ἀμφὸς βραχεῖ τινα χρόνου, ἐπετύγχανε μὲν ἀδεοὺς ὧν ἐφέτο, τε ἐφ' ἅπερ ἐκινδύνευε· ἐλείπετο δ' ἀδεοὺς τῇ, ὅσα ῥᾴζων ἐπάγων ἄδυε. τε ἰοῦ ὁ ἀγὼν πολυειδὴς τε πολυμόρφος, τε πολλή τις ἑκατέρωθεν φιλοτιμία τε τὸ ἄτολμον, ἐχ ὅτις πρεπωθείη, ἀλλ' ὅσις ὑπὲρ τῶ καλῶ θανεῖται, πλείους καταβαλὼν παλαμίους.

Ε. Ἐπεὶ δὲ τ ἡμέρας ἀλιτύσας ἤδη, τε τ παλαμίων ἀπεγνωκόπων, τῇ τὸ ἐπιλιλοιπέναι τὰς τε κατ' ἰαλογὴν ἐκείνης ἁπλίτας χειδὸν ἅπαντας, αὐτοῖς βέλεσι καὶ αὐταῖς αὐτῶν, τε ὅσα φορτηχίσματα ἦσαν αὐτοῖς τε θραύσμοι, τε δυσπάστων, μὴ τε ἐκπονδίσαντες οἱ Βυζάντιοι, τε αὐτὰ μὲν αὖταν δρον ἐλαῦν, τε δ' ἐς τ τειχέρεις τραυμανίας τὰς πλείους ἐργάσωνται, τά τε φρουρίσια ἅλλυσιν, τε τὰς τειχρεις εἰς συμμαχίαν τ ἀπαγωγὰς συγαλίσαντες, σφέδρα ἠτιμένοι τε διδαρομένοι ἀπρεπῶν μὲν, ἀκτὰ γε μὲν τῇ οἰκείῳ προσέχοντα τῶ δίθος λιμένι· ἀλλὰ μάχεις ἰδίαις δύσπορ πολεμίοις, τὰς οἰκείας ἀναλωκώσαντες νεῦς, τὰς αἰκείως σωσηέλλοις πεκρὰς, τε τραυματίας ἀπολαμβανόντε τε ἐθεράπευον. ἐπεὶράς δ', ὅτ' ἐκέτι ῥᾴδιον ἦν τοῖς ἐντὸς φρουρὶν παρεχρῆμα * τ οἰκείων αἰθιδίως φθορὰν, τε θόρυβον σφίσι γενέσθαι τινὰ, τε ἀραιὰν μανιώδη παρεκτεινάσας εἰς τὸ φρούριον, παράξαι τε δειλίαν ταῖς ψυχαῖς τ λοιπομένων ἀνδρῶν ἐμποιῆσαι, ἔξω τ οἰκείων ὁρῶν * κατήχησαν· τε θάψαντες ἐκεῖ τὰς νεκρὺς, ἐπὶ τῆ οἰκείᾳ προσίκοντι ἤδη λιμένι, δειλίᾳ τε πολλῇ τῆς ἀπαλλαγῆ τεθῤῥηκότι τε ἅμα τε προσδεωμένοι.

ς'. Ἀλλ' ὀλίγοι τῆς ἐλπίδος ἀπεπίπτουσας μεμαθηκότες, ἔπεμπον μὲν πρεσβείαν ὑπὲρ εἰρήνης ἐς βασιλέα· συνῆγον δ' ἅμα τε συμμάχους ἀπλίτας ἔκ τε τ οἰκείων, τε τῶν ὅθεν δήποτε φίλων τε συγγενῶν· ἐπεὶ ἀπετυγχανοντες τῆς εἰρήνης, οἷς χρυσίῳ πρὸ παρεσκεύαζοντο πόλεμον, χρήματά τε ἀπαρεθμήμενοι τε συνεισφέροντες· ἤδη λεγόμενος συνῆδος εἰρήνου ἀφίκετο ἐμίλεων μυρίας.

* Legendum ἄγοντες.

* Fortaſſe κατέχθοσαν

ANN. CHR. MCCCXLVIII. *Edit. Paris.* pag. 538.

CAPUT IV.

I. Cantacuzenus (Oreſtiade) reverſus, bellum terra & mari apparat. II. Advocata concione, Byzantios negligentiæ arguit: pecuniam in claſſem contribui jubet. III. Pecunia promittitur. Ingens omnium ardor. Exactiones. IV. Latini ſuas naves ſubducunt. Auxilia & pacis arbitros accerſunt. Rhodiorum legati de pace: legatione irrita domum redeunt. Galataeorum pretioſam ſupellectilem, quorumdam etiam uxores ac liberos, rogati ſecum exportant. V. Byzantii coactis undique navibus claſſem inſtruunt. Obſident & obſidentur.

A. ΑΡΤΙ δὲ τῷ φθινοπώρῳ μεσοῦντι, ἀφικνεῖται ἡ βασιλὶς ἐς Βυζάντιον, τραπὸν τὸ ἐπαγόμενον ἀπειρόκαλον, καὶ ἅμα ναυπηγήσια ξύλα παραγγέλλων, τὰ μὲν ἐξ ἄρκης δὴν τμηθέντα, τὰ δ' ἔτι τεμνόμενα, φέρειν· καὶ ὑπερόχλου πανταχοῦ καὶ πολὺ πλῆθος ἄνω ἐς τὸ πρὸς τῇ Βυζαντίῳ ἱππόδρομον ῥεῖσαν. ὀλίγοι γὰρ ἔγνωσαν κακῶς βεβουλευμένοι Βυζάντιοι πρὸς τῇ ἔξω τειχῶν συκῇ καὶ τῇ πύλῃ· καὶ τὸ φθάσαντος πάθος ἀπειλὰ σωτηρίως ἐπανορθοῦσιν. A

B. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰς Βυζαντίους ἐς ἐκκλησίαν καλέσας, ἀνεμίμνησκεν· ἔνι τε ἔκ τοιούτων δεινῶν πόνων ὑμᾶς πάντας ὑμῖν αὐτοῖς ἄπιστα, καὶ ὡς ἄλλος τῷ πάντων ὑδοῦς. μέμνησθε γὰρ, ὅπως τὸ πέρυσι χρόνου ἐστασθεῖ συνελαυνόμενοι ἐπαγγελίαδε πάντες, χρήματά τε καὶ ὅπλα συμπεσεῖσθαι εἰσόδου, καὶ τῷ βασιλικῶν φρουρίων ἀπάντων, πρὸς καπηλικὸν καὶ αὐτοκτιστὸν δυνάμεως· ἵνα τοῖς μὲν φίλοις ὠφελοῖ τοσοῦτοι, τοῖς δ' ἐχθροῖς φοβεροὶ· ἔπειτ' εἰκαδὶ πᾶσιν ἀναχωρήσασιν, ὡς ἐμέλησε ὑμῖν περὶ ὑμῶν, ὧν ἐπηγγείλασθε δρᾶν ἐπὶ τῇ σφῶν αὐτῶν ὠφελίμῳ· ἀλλ' αὖραί τινες τὸν ὑμέτερον λόγον αἴρουσι κόλπους ἀδήλοις ἐξαπίνης διαμείψασαι. νῦν δὲν πρὸ ὀφθαλμῶν κείμενα βλέποντες, ἃ ἀφυξίνοτοι ὑμῖν ἐπὶ τὸν ἀμέλειαν, σαίνεσθε τί δεῖ δρᾶν, ἐπὶ ξυρῷ λοιπὸν τῇ ναυῶν ἰσαμένων, καὶ ὑπὲρ ἀσφαλοῦς ὑμῖν αἰωρουμένων ἐς τὸ βίαιόν τε καὶ ἄφυκτον. ἁρπὴ δ', ὡς ἐν ταῖς ἐπιθαλαττίοις πόλεσι, καὶ μάλιστα πασῶν τῇ βασιλίδι ταύτῃ τῶν πόλεων, ἂν τὸ θαλαττοκρατοῦν ἀφέλωνται τοὺς τῇ πολεμίων. ἢ περὶ τὸ ζῆν ἀδὺς ἐπικρέμασθαι αἰῶνος, ὃν μή τις ἰδίᾳ προφανῶς ἐλεύθερα βίᾳ βαρυδαίμονα καὶ Ταντάλειον ὄντα ἀλλάξαθαι, καὶ ζημιοῦσθαι μὲν χρημάτων καὶ κτημάτων, ζημιοῦσθαι δὲ γυναικῶν καὶ παίδων αὐτῶν. δυοῖν γὰρ ἕλεσθαι θάτερον, ἢ τὰς κυραλίς, ἢ τῷ τοιούτῳ εἵρεσθαι ζῶντα, καὶ πολλαπλοῦν τὸν τῆς πενίας ἀπαίρα κερδᾶν νύκτωρ ἅμα ἕκ μιᾶ· ἡμέρᾳ αὐτὸς ἑαυτῷ· φέρε οὖν ἐγὼ ὑμέτερος ὑμοὶ δηλωσῶ μὴ κατοκνήσατε ξέστον, ἵνα γνῶ καὶ αὐτὸς, εἰ τῆς φρενίτιδος κατέγνωτε ἀμελείας. ἀπόλογον γάρ ἐστι, ὡς λαθάνειν ποιμένι πάντ', εἰ μὴ τὰ φρόβατα ὑπιδεῖν βούλοιτο, ἀλλ' ἀντιβαίνοι, καὶ ἢ ἑαυτοῦ ἀδδέων ἐθέλοι, ἵνα ἄδηλον ἀν ἐπῃ, ὡς ἄσον ἐκ ἀδὺ πεθήξεται, κρημνοῖς καὶ φάραγξι καὶ λύκοις πιεπεισάντα, ὅπερ καὶ βασιλεῦσι καὶ ἀγαμένοις ἀνδράσι, ἂν μὴ σωίδρομα ἢ τὰ ἕ ὑπαύων, ἀλλ' ἀντιβαίνῃ καὶ ἀντιπράττῃ, ἡ πόρρω γ' ἂν ὄπος ὀλίδρου καὶ δεινῶν ἕ ἐχάπια.

II. Mox statim Autumno, Byzantium adveniens Imperator, terrestres copias secum addacit: simul navalia ligna convehi jubet, quæ io monte partim jam erant cæsa, partim adhuc cædebantur: convenitque omnis fabrorum & operariorum turba in illud navale, quod est apud Byzantinum Hippodromum. Sero enim tandem intellexerant Byzantii, feciſſe ſe imprudenter, cum extra muros naves fabricandas cenſuiſſent; & acceptæ cladis terrore ad errata corrigenda cautiores in futurum evaſerant. AUTUMNUS medium.

II. Poſtea die, convocatis ad concionem Byzantiis; Præſentium, inquit, malorum ipſimet prorſus vobis auctores extitiſtis, non alius quiſquam ea omnibus. Meminiſtis enim, quid anno ſuperiore, hoc eodem loco congregati, promiſeritis; nempe ad apparandam conſtituendamque claſſem, pecuniam vos & arma, propter Principalis erarii penuriam, de domo quemque contributuros, ut & amicis chari & hoſtibus metuendi eſſemus. Deinde domum omnes cum abiiſſetis, nemini veſtrum curæ fuit, quidquam facere eatenus rerum, quas propriæ utilitatis cauſa facturos vos promiſiſſetis ſed verba veſtra in ignotos aeris tractus auræ ſtatim diſtulerunt. At nunc, cum ob oculos poſita intuemini ea, quæ illorum temporum negligentia nobis invexit, in ipſis ſalrem articulo, periculis jam inſtantibus, & capiti cum violenta quadam & inevitabili neceſſitate impendentibus, quid vos facere oporteat conſiderate. Videris quippe in maritimis civitatibus, atque in hac maxime urbium principe, ſi quis ea hoſtibus imperium maris iovadat, ſtatim cuique imminere præſens vitæ periculum; niſi quis plane velit liberam vitam ærumnoſa & Tantalea quadam permutare, pecuniſque & prædiis, immo uxoribus & liberis ipſis multari. Duorum enim alterum conſequatur neceſſe eſt; ut aut vita, aut iis rebus vivus ſpolietur, & eripioſum ſibi diu noctuque poculum ſellis ipſe miſceat. Agedum, veſtrum mihi animum indicare ne pigeat, ut & ipſe intelligam, num vos prioris negligentiæ pœniteat. Nam quemadmodum oves, ſi paſtorem ſequi detrectent, ſi ei adverſentur & cõtrariam viam ire velint non dubium eſt quin ſtatim perituræ ſint, in præcipitia & voragines aut in medios lupos delapſæ, pari ratione ſi Imperatoribus ducibuſve ſubditi haud obſequantur, ſi repugnent, ſi obluctentur, ab exitio & ultimis calamitatibus non longe ceſſe abſuerint. B *Cantacuz. Hiſt. lib. 4. cap. 6.* pag. 539.

ANN. CHR. MCCCXL. VIII.

III. His Byzantii auditis, plura addere Imperatorem haud paſſi, conſurgunt, pacem cum Latinis una omnes voce repudiant; ſuam illam priorem negligentiam damnant, pollicenturque ſe, quidquid habeant, id omne ultro pro virili contributuros, vel ſi liberos publicæ utilitatis cauſa mutare pecuniis oporteat. Et hæc quidem ita ſe habuerunt, & ad ſua quiſque diſceſſerunt. Magna deinde & ambitioſa contentione bellum apparari cœpcum: atque in conſtruendis navibus, in miſſilibus tormentis majoribus minoribuſque fabricandis, in legionibus denique ſeu navalibus ſeu terreſtribus mercenario militi complendis, acre ſtudium excitit. Pecunia itaque ad hos ſumptus deficiente, exigebantur a Byzantiis, quædam volentibus, plurima valde invitis. Mittebantur item per urbes & agros Thraciæ, qui pecuniam in communes illos neceſſariosque uſus corrogarent.

IV. Latini vero aliquot onerarias, quæ valli inſtar portum eorum implebant, poſtquam Byzantiorum balliſtis, ſubmergi & confringi viderunt, omnes quam primum inde tranſtulere. Ex illo autem eorum mœnia, qua portum reſpiciunt, indefenſa protſus & nuda erant. Miſerunt itaque Gennam, & ad inſulam Rhodum, qui vel auxilia vel legatos pacis auctores excituros inde accirent. Ac Genua quidem, eo quod propriis motibus vicinisque bellis laboraret, mittere auxilia recuſavit. Rhodii vero unam ſtatim triremem mittunt, eum legatis de pace acturis. Hi cum veniſſent, multa dixere, multa item audivere: eorum autem quæ facere ſtudebant, nihil perfecerunt; quando neque id loci, quod ultra priſtinos limites in bello occupaverant, reſtituturos eſſe ſe pollicebantur, neque damni quidquam a ſe illati reſarturos. Rhodum itaque redeunt infecta re, niſi quod multa ex pretioſa ſupellectili & ex theſauris Rhodiæ triremi futuri metu impoſita. Galutæi Rhodum per eos miſerunt. Fuere etiam qui uxorea liberoſque impoſuerint, quid futurum eſſet incerti.

Edit. Pariſ. pag. 540.

V. Cum vero eas triremes, quæ Byzantii & alibi conſtructæ erant, paratas jam haberet Imperator, magnas quidem novem, nioneres autem ac hiremes plures, & Byzantinorum divitum multi, navata ambitioſius opera, militares lembos & naviculas comparaſſent, ac propriis ſumptibus armaviſſent, accerſitæ etiam ex omnes, quæ in aliis Imperii urbibus erant. Harum aliæ, oblata occaſione, noctu Byzantinum in portum evaſere, poſtquam Latinaa triremes ægre feſelliſſent, quæ perpetuo ſpeculantes, inſidiantesque e longinquo, & hyberno illo tempore ſub dio pernoctantes, ab ingreſſu eas arcebant. Ibi enim nauticas illas copias in alto ſemper fluctuantes, & cognare, & prandere, & dormire triremium præfecti cogebant. Hinc fiebat ut mari quidem Byzantii a Latinis, terra autem Latini a Byzantiis, obſiderentur; ac ſic utrique ab utriſque & a ſe invicem hi atque illi vincti tenerentur.

ANN. CHR. MCCCXLIX.

Γ. Τῶν δὲ αὖπάλιν γιγνομένων Βυζαντίοις, ὑπὲρ πλέον συμφέρον ἦν ἡ βασιλέα· ἀλλ' ἀναρίπτως, μιᾷ φωνῇ πάντες ἀπέπεμπον μὲν ἅπαντα τὰ Λατίνων ἐρώμενα, καταγνόντες δ' ἑαυτῶν ἧς περὶ ἀμελείας, ἐπαγγελίας τε ἔδοσαν, εἰσλογεῖς συμπορίσειν οἷς ἁρπαγὴ φορὰν τὰ φορούμενα, ἢ παῖδας αὖθις οἱ δίδοι χρημάτων ἀλλάττεσθαι κοινῆς ὠφελείας ἕνεκα. τοιαῦτα μὲν τῶνδε ἔχει ἡ ξύμπασι, ἢ ἀπηλλάττοντο οἷς τὰ ἴδια ἕκαστοι. πολλὴ δέ τις ἐντεῦθεν ἐφαίνετο περὶ τὴν ὅπλισιν ἡ φιλοτιμία, ἢ ἐξιόντί τις ἂν ἠπιδὴ, περί τε καταστάσεων πάντων, ἢ πετροβόλων μηχανημάτων μεγάλων τε ἢ μικρῶν, ἢ μεθορείων ἁρπῶν, ὅσοι τε ἐς πᾶς ναυτικὰς δυνάμεις ἢ ὅσοι ἐς πᾶς πεζικὰς ὁρμήσεσι φάλαγγας. ὅθεν χρημάτων οὐκ ὀλίγων εἰς τὴν δαπάνην, ἐφαίνετο πρὸς Βυζαντίων, ἴσια μὲν παρ' ἑκόντων· τὰ δὲ πλεῖστα, παρὰ σφόδρα ἀέκοντων. ἐξαιμάσσοντο δὲ ἢ οἱ τῆς Θρᾳκικὰς ἀργυρολογήσοντες πόλεις ἢ χώρας, τῆς ποινῆς ἢ ἀναγκαίας ταυτησὶ χρείας οὕνεκα.

Δ. Ἐπεὶ γε μὴν οἱ Λατῖνοι τῇ ὅσῃ προτειχίσματος δίκην ὀλκάδες ἢ οἰκεῖον ἐπλήρουν λιμένα, καταγεμίσαντες τε ἢ δυομένης ὁρῶντες ὑπὸ τῶν Βυζαντίων πετροβόλων μηχανημάτων, τὴν χεῖρα πάσας ἐκτὸς ὡς πορρωτάτω μετήγαγον· ἢ ἂν λοιπὸν τὰ ἐς τὴν λιμένι τοῖχον σφῶν βοηθείας ἢ σώσης παντάπασιν ἔρημα. ὅθεν ἐπεμπον μὲν ἐς Γενούᾳ, ἐπεμπον δ' ἐς Ῥόδον τοὺς ἢ βοήθειαν ἐκεῖθεν ἄξοντας, ἢ τὰς νῆας αὐτοῖς ἀποδώσοντας. Γένναι μὲν ὧν ἰδίους ἔχουσα ξυμβοὺς ἢ γείτονας μάχας, ἀπείπατο πέμπειν βοήθειαν. Ῥόδιοι δ' ἐπέμποντο δ' ἐνὸς μίαν τριήρη, μὴ ἢ ἐς αὐτοῖς ἀποδώσοντας· οἳ πολλὰ μὲν ἐπέστελλον, ἐκεῖ ἐλευθεροῦσθαι· πολλὰ δ' ἀνεκοίνουν, ἢ κοινὰ ξυμφέροντα ὑποφαίνοντες· ἀλλ' ἐπαγγελλόμενοι μή τι τὴ ληφθέντος ἐν τῇ μάχῃ πάντα ἢ ἀποδώσειν ἀλλ' ἢ γενομένης ἄλλως ὑπὸ σφῶν ζημίας ἀπόδοσιν· ὅθεν ἢ ἀπῆσαν αὖθις ἐς Ῥόδον ἄφρακτοι· πλὴν ὅτι πολλὰ ἢ πολυτελῶν κειμηλίων ἢ χρημάτων οἱ ἐν τοῖς Γαλάτᾳ ἐνθέμενοι τῇ Ῥοδίᾳ τριήρει, ἐς Ῥόδον δι' αὐτῶν ἐπεμπον, δηλώσεις περὶ τῶν μέλλοντος. ὅσα δὲ οἱ ἢ γυναῖκας ἐκ παῖδας ἐξέθεντο, ἢ τὸ τῶν μέλλοντος ἄδηλον.

Ε. Ἐπεί γε μὴν αὖ τε ἐν Βυζαντίῳ ἢ ἅμαχῆ ναυπηγεῖσθαι τριήρεις συνεσκεύαζον ἅδε τῇ βασιλεῖ, μεγάλαι μὲν ἐνῆσαν, μοῦνοι δὲ τῇ ἐν Βυζαντίῳ πλουσίων φιλοτιμότεροι οἷς πάρεσκε ξῆν θέντες, λίμβους τραπεζοῦδας ἢ ἁπάσας συνεσκεύασαντό τε ἢ ἐξώπλισαν ἐξ οἰκείας δαπάνης, μεταπεμπτοὶ γίνονται ἢ ὅσαι κατ' ἄλλας τῶν ὑπηκόων ἦσαν πόλεων· ἂν αἱ μὲν παρὰ λαμβανόμεναι, ἡνίκαν ἀπῆσαν ἐς ἢ Βυζαντίων λιμένα, μόλις λανθάνουσαι τὰς Λατινικὰς τριήρεις, αἱ διατεῖναι ἐπιτρέπουσι ἐ παραφυλάττουσαι πέρᾶθεν ἐκ᾽ὠλυον ἢ ἑσπέρας ἐκείνων, αἴθρᾳ ξηραντρέπουσαι ἢ χειμέριον χρόνον ἐκεῖνον. ἐνταῦθα δὴ τὸ ναυτικὸν ἐκεῖνο πολάγιον αἰεὶ διαπεπονεῖσθαί τε ἢ ἀεικοπονεῖσθαι τοῖς ἐνταῦθα ξυμβαίνον ἐντεῦθεν, πολιορκεῖσθαι μὲν Βυζαντίους ἐκ θαλάττης ὑπὸ Λατίνων, πολιορκεῖσθαι δ' αὖ ἐξ ἠπείρου Λατίνους ὑπὸ Ῥωμαίων, ἐ ἀνὰ μέσης ἐξ ἑκατέρων ἑκατέρους, ἢ ὑπ' ἀλλήλων ἀλλήλους.

ANN. CHR. MCCCXLIX.

CAPUT V.

I. Byzantii e portu in altum provehuntur; rudes plerique & inexercitati. II. Hoſtium navem onerariam incendunt. III. Latinorum anxia deliberatio. Omnes cedendum eſſe ſtatuunt. Solus Navarchus refragatur. IV. Inſtructa ſuorum claſſe Byzantinam expectat, conſilium ex re capturus.

A. ΑΡΤΙ δὲ τῶν ἱερῶν ἐπιλάμποντος, καὶ τῆς πρὸ ἀ- A. VERE ſtatim affulgente, ubi aſpe- VER.
γείων πνεύματα τὰ χειμέρια ἐκοίμα ἀνα- ſiores venti ſua illa hiberna ſibila
λαμβάνω τρεψάμενον ἐς τὸ καθ' ἑαυτὸν, καὶ μακρᾷ ὁμοῦ ἐν ſopiverunt & magna in mari tranquillitas
γαλήνῃ ἐπιχωμιζούσης τοῖς πάσαις, ἐπὶ πάσι excitit, Byzantii, perfecta omni terreſtri
δὲ ἐκ τῆς γῆς καὶ θαλάττης ἀπαρτισμένα, καὶ navalique apparatu, nulla re ad bellum ne-
μάχιμα ἁπάντων ἐπιτηδείων τοῖς Βυζαντίοις ἐλέπετο, ceſſaria deficiente, naves provehere in al-
παρασκάζοντο πρὸς ἀναγωγὴν ἐκατέρωθεν αἱ τειρῆ- tum parant ab utroque loco; nempe & ab ils
ρες, ἔν τε τῷ ἐντὸς Βυζαντίου φωλεῷ πλοίων, καὶ ἐν navalibus quæ intra Urbem ſunt, & ab illa
ὑπὲρ ἑφθυμίαν εἰρηνάρχης ναυσάθμου, πρὸς ὃν ἐξ ἀνα- quam ſupra memoravimus ſtatione, ad quam
γκαίου βιαθέντες τοῖς ναύαρχοις ἐν ἀρχαῖς ἡ μάχης κα- coacti ea improviſo navarchi ſub initium
ταπτοφυγέναι ξυμπέπτωκε, παρὰ τὰς τῶ ποταμῶ δυ- belli confugerant; ab oſtilio dico fluminis,* & * Ubi & cornu
λαδὰ ἰκβολάς, ἔνθα καὶ ἐν τῷ θαλαττίῳ κέρας ἀναπέ- ab ultimo ſinus Ceratini receſſu. Et eæ qui- marini extre-
ταται ἄκρον. αἱ μὲν οὖν ἐκ Βυζαντίου περὶ δείλην ἐ- dem naves, quæ Byzantio profectæ ſub ve- mitas deſcribit. Orat. Vide Notas.
ψίαν ἐκπλέουσαι, δίον καιρὸν τινα δοῦναι γυμνασίᾳ B ſperam in altum delatæ ſunt, debebant ſal-
μικρᾷ γοῦν, καὶ ἀνδραλλάσσεσθαι φόρτιδα πρὸς ἀλλή- tem aliquantulum temporis modicę ſui exer-
λας, καὶ πεῖραν ἐρετικῆς ποιήσασθαι καθ' ἑαυτάς· μη- citationi dare, ac primum inter ſe decerta-
δὲ ἧττον ἅπαντας ἐν σωτηρίᾳ θαλάττης καὶ αὖτις, re, & remigationis periculum ſeparatim fa-
ἀλλ' ἀπόζοντας τῆς πλοίας δυσρυθμίας τε καὶ σκαπά- cere. Nec enim mari omnes remiſque aſſue-
νης. αἱ δὲ μικρὸν προβᾶσαι, χαζόμεναι τὰς κώπας, εὐ- rerant, ſed ignationem plerique ligonem-
μάλα σφῶν τάξει καὶ ἀσφαλεῖ στρατηγᾷ, ἀλλ' ἐν ἀκοσ- que redolebant. At illæ paululum progreſ-
μίᾳ πολλῇ, καὶ ἐπιρρεγχώσαι ἡ ἐρετικὸν ποιήματα, ſæ, temos inhibent, non admodum compoſite aut militari ordine, ſed temere maxi-
καὶ τὰ δίκαια παραχωρήσαι. mam partem inæqualiterque remigantes, & a recto curſu aberrantes.

B. Ἐπεὶ δὲ ἡ νὺξ παρῆν ἤδη, καὶ αὖται παρὰ τὸν αἰ- II. Cum vero nox jam adeſſet, & hæ juxta littus anteorientales Byzantii muros con- *Edit. Pariſ. pag. 541.*
γιαλὸν ὅσον ὁρμοῦσαι πρὸ τῶν ἑῴων τοῦ Βυζαντίου τειχῶν, ſtitiſſent, venti tum coorti aterra tumultum
ἐπὶ ἐξ λοιποῦ πνεύματος θόρυβος τοῖς ναυσὶ, καὶ apud naves fecerunt, ac paululum eos per-
ἐκ παράπτωσιν ἰδόκει μερόν. περὶ δὲ δευτέρων φυλακῶν turbare viſi ſunt. At ſecundam circiter noctis vigiliam, triremis capedilta, quæ paulo
τινὰς ἤδη ὅλη σωθῆ πρὸς αὐτὰς ὁ πρὸς ἀπαταιοπλῶν ἰα- C ante ſpeculatum miſſa fuerat, ſumma feſti-
πυμφθεῖσα πρὸ βραχέος τοιχωσαυτῶν τειρῆρι, Ἀκ- natione accedit, nuntiatque moximam La-
τιτιανὸν ὁλκάδα μεγίστην ἀγγέλλουσα, πλήρεσιν ἱστί- tinorum onerariam plenis velis ab Helle-
οις ἐξ Ἑλλησπόντου ἀναχομένην. καὶ ἅμα οἱ ναύαρχοι ſponto profectam advenire. Statim itaque
πρὸς τῇ Σαρδουῆτι τοῖς ναυσὶ καὶ ἐπιβάταις, τοῖς navarchi magna cum fiducia nautis ac ve-
μὲν ἐπὶ τῶν ἐρετῶν, τοῖς δ' ἐπὶ τοῖς ὅπλα χωρεῖν ἐκά- ctoribus, illis ut remigent, his ut capeſ-
μνειν τῷ σάλπιγγι. ἀπαδιάστορον μὲν οὖν ἡ ἔκπλουν ſant arma, inflexis elaſticis dant ſignum.
ποιησάμενοι, τάχιστα ἡ ὁλκάδα περιπλέουσι, καὶ τῶν Diligentiore itaque navigatione provecti,
πλῆθος παντοχόθεν ἐπήσιον σφίσι, καὶ περὶ τοῖς ὁ- onerariam quam celerrime circumveniunt,
πλίταις εἰσπηδῶσι φονέων σφᾶς, ἐπίδοσιν τῶν ἀκοντίων, & cohibent vela imperant. At illi parere
καὶ χεῖρας ἀφιγμένοις οἷόν περ παρακαλοῦντες. ἀλλ' ὅμως τὰς initio nolunt, ſed pugnam ac bellum in-
παρακλήσεως ἀδίκους ἐπεὶ φθάσαντες ἔνιοι τῶν ναυτῶν ἐν D eunt. Mox iidem denſis undique telis obru-
πειρᾶν τὸν τε ὁλκάδα ὑφάπτουσι, καὶ τὰς ἔνδον ἅπαντας ti, cum jiceret militibus factu irruptione
ἐμπιπράουσι, καὶ φόβῳ ἔρτετο πελάγους ἐπὶ πολὺ τῇ νυκτί. eos trucidare, cedunt invitis, & manus ten-
dendo miſericordiam expoſcunt. Sed eos
nihil illo juvit ſupplicatio: ſiquidem nautæ
aliquot de triremi onerariam incendere oc-
cupant, & quidquid hominum intus erat
comburunt *, ita ut flamma ad multum no- * Vide Notas.
ctem per mare ſurſum ſublata relucerit.

Τῶν δ' ἀχολυμένων περὶ ταῦτα, ἀσπὶς σφᾶς III. Dum iſti in his occupantur, La-
αὐτοὺς ἐβαλλόντο οἱ Λατῖνοι, πολλὰ τεκμήρια tini inter ſe deliberant, magno curarum
ἔχοντες λογισμῶν, καὶ τὰς ἐχάστοις κινδύνους σφῶν æſtu fluctuantes, & extremum ſalutis
αὐτῶν μενοὺς πρὸ ὀφθαλμῶν ἰσαμένους ὁρῶντες. οἱ ſuæ diſcrimen tantum non ob oculos po-
μὲν ὡς ἄλλοι πάντες ἀσφαλέστερον εἶναι ἐψηφίζοντο, ſitum intuentes. Alii itaque omnes tu-
κατιλκύσαντες τὴν θάλατταν, φυλάττειν τὸ φρό- tius eſſe ſtatuebant mari eacedere, & caſtellum tutari: nec enim poſſe ſe præ
ρουν. μηδὲ δὴ δύνασθαι δι' ὀλιγανδρίαν πρὸς δύο μεμίζεσθαι μάχας, ὁμοῦ κατὰ σφῶν ἐπιόσας, ἔκ τε hominum paucitate in duo bella diſtrahi,
γῆς καὶ θαλάττης. θάττον μὲν ἂν ἑκάτερον ἀπουχεῖν, ἢ μιᾶς τινος διμοίρως περασθῆναι. μόνος terra ſimul marique infeſto: pugnam
δ' ὁ τῆς ἀρχὸς, μετὰ ταθέρου καὶ γενναίου τοῦ ψυχῆς παρασήματος, ταῖς πάντων ἀπλήκτοις ὁρμαῖς. ἀν- quippe adverſam utramque potius, quam
alteram ſecundam fore. Solus Navarchus,
conſtanti ac generoſa animi præſentia, o-
mnium adverſatus eſt ſententiis: animad-
verſam enim a ſe & improbatam fuiſſe „

ANN. CHR. MCCCXBIX.

» imperitiam Romanæ claſſis, quæ ſuperiori die nequaquam ſecundum militarem legem & ſolviſſet & ad portum appulſa eſſet: ea propter non longe a meliori ſpe » abeſſe ſe. Cum igitur virium maxima » pars aut omnes potius vires in mari ſitæ eſſent, in eo ajebat oportere, ſi non omne, at potiſſimum ſtudium ponere.

IV. Itaque ille triremes magna novem, & moneres quam plurimas, nautarum armatorum delectu complet; trierarchos præficit præſtantiſſimos; tum paulo altra portum progreſſus, Byzantiorum adventum inſtructa acie ille ſtat expectans; duorum ille alterum facturus; ſi eos quidem ſecundum belliæ artis præcepta procedere adverſus ſe videat, puppim retroacturum, relictiſque navibus in caſtellum proximum introiturus; ſin minus, ad pugnam proditurus.

A πεπεῖφθαι ξυῆφαι ὡ ἀπαγγῶναι τ Ρωμαϊκῆ τόλμ πολλὴν ἀπουείαν, ἀναγομένα π ὡ λιπαίροντος τὴν φοπεραίαν μὴ χ νόμις τραπηγικὸς, ὡ ὑ πόρρω ἐξ ταύτ χρατῶν ἔναι ἐλπίδων. τῆς γὲ γοῦν πλείονς μοίρας, μᾶλλον δὲ τ παντὸς κράτος ἐν τῇ θαλάττῃ κειμέν, ὥσαι ἔφασκε δεῖν ἐνταῦθα, εἰ μὰ τ πᾶσαν, τλ γοῦν πλείονα θεῖναι σπουδήν.

Δ. Ὅθεν μεγάλας μὲν ἐνία τειήρεις, μονήρεις ὲ πλείας, ἐπιλέκτων ἐμπλήσας ὁπλομάχων ναυτῶν, ὡ τεμπάρχας ἐπιστήσας τὰς μάλα ἀρίστους, ὡ μικρὸν τὰ λοιπὸς φοβᾶς, ἵστατο πεφραγμένον ἐν τάξει τ τῆ Βυζαντίων ἐπίπλοων, δυοῖν ἑτέρων ἐν τῇ προέχεσθαι θάτερον. εἰ μὲν ἄπτ νόμις ὁρῶν τραπηγικὸς ἐπιόντας ἐπ' αὐτὸν, φεύγειν τε ἀρύσασθαι, ὡ τῇ πολεμιωτάτῃ ἐντὸς γενέσθαι τ φρουρίου πλησίον * ἐξώσας. εἰ ὲ ἄλλ, ὁ- * Fort. ἐκσω- μόσε χωρεῖν ἐς τὰς πολεμίας. σαν.

Edit. Paris. pag. 542.

CAPUT VI.

I. Terra & mari ad pugnam itur. Quid Byzantinæ claſſi obfuerit. II. Quo ordine naves proceſſerint. Notatur trierarchorum culpa. III. Byzantii omnes ſubito metu perculſi; in mare deſiliunt. Clades maxima. IV. Juſtum Dei judicium. V. Latinorum Navarchus rei miraculo obſtupeſcit. Vacuis navibus potitur. VI. Byzantina claſſis altera pars in eamdem calamitatem incidit. VII. Terreſtrium copiarum trepidatio non minor. Latinorum æquitas & clementia.

I. DIE exorto nebuloſus quidam ventus a mari ingruit. Ea res, ut Byzantiis fiduciam ademit, ita Latinorum Navarcho animos addidit. Convenerant tamen extrinſecus pedeſtres Romanorum cohortes, eum clypeis multis & magnis; item cum omni ſomitum genere, quotquot ſcilicet prompta ignis nutrimenta ſunt. Apparebat autem & claſſis, quæ Boreale jam circumvehebatur Byzantii promontorium; ubi turres duæ ædificatæ ſunt lapide albo, ad concinnam ſolidæ ſtructuræ ſpeciem expolito: quo etiam loco templum Divi Demetrii poſitum occurrit. Viſus vero ipſis iniquus hic flexus, ob eos qui illic ſemper exiſtunt maris vortices, & quoſdam quaſi labyrinthos; quales illæ a Græcis decantatæ Scylla & Charybdis, quas in illo freto, quod eſt inter Italicum Rhegium & Siculam Meſſanam, ſitas eſſe dicunt. Obſtitit autem illis tunc plurimum, quod in earum idoneam ſaburræ vim non haberent; quæ res iis qui navibus mare quotidie percurrunt, fulcimentum eſſe ſolet & firmiſſimum navigationis fundamentum.

II. Debebant certe trierarchi ita naves collocare, at obverſis in frontem proris vel primo aſpectu hoſtem perterrerent. At ii mente alienati, ſingulas inter flectendum promuntorium oſtendebant. Primam conſpiciebatur navis Prætoria, lente ſeipſam movens, & proaimeoram littoris navigare magna vi contendens. Tum altera & altera a tergo ſubibant; ſerie quadam & velati catena cohærentes illæ inter ſe longum in tractum, ſingulæ ſingularum puppim prora contingentes: & ſic omnes, invicem alterniſque aliæ ex aliis aeræ, continenti quodam ordine navigantes procedebant; donec ad

B

C

Β. ΕΠΕΙ ὲ ἡμέρας γενομένης ἀμιχλώδης τι καταβῆναι τὰ πέλαγος πνεῦμα τ θαρρεῖν ἄρχεται τὸς Βυζαντίους, ἐνθαρσύντερος ὁ τῇ Λατίνων ἐγίγνετο ναύαρχος. συμφυσᾶ ὲ ἅμως ἔξωθεν μὲν αἱ πεζικαὶ τ Ρωμαίων φάλαγγες, μὲ πολλῶν ὡ μεγάλων θυρεῶν, ὡ παντοδαπῶν φρυγάνων, ὅσα τροφὴ τῷ πυρὶ καθίσασθαι πρόχειρος. φαφλάσετο δὲ ὡ ὁ τόλος ὅλη λάμπουσα τὴν τ Βυζαντίων βορέαν ἄκραν. ἔνθα πύργοι τε λίθ ἀνομοδόμητοι λίθων λευκῶν, καὶ ἀπηζυσμένων ἐς τὸ τ ἁρμονίας εἶδος, ὡ ἅμα δαμασείῳ τ μάρτυρος ἵδρυται ἱερόν. ἐδοξε ὲ αὐτὸς ἐπίμοχθος ἀ λαμπὴ, διὰ τὰς ἐκεῖ γιγνομένας ἀεὶ θαλαττίους ἰλιγγὰς τε, Ϛ οἱόν τινας λαβυρίνθους, ἀπὸ τ παρ' Ἕλλησιν ἐ δομένην Σκύλλαν καὶ Χάρυβδιν, ἀτέκμηκτα κατὰ τ πορθμὸν εἶναί φασιν, ὃς μεταξὺ τ νῆ Ἰταλικῆ Ρηγίν τε ὡ τ Σικελιᾶς κεῖται Μεσσήνης. ἐσφηλε ὲ αὐτὸς ἐς τὰ μάλιστα τότε Ϛ τὸ μὴ ἀνάλογον ἔχειν ἐν τοῖς τ νεῶν κοιλώμασι σάπα τ ψάμμον. ὅπερ οἶσθα τοῖς ἐπὶ θάλαττα ἀεὶ ναυσόλοις ἱρεσμα γίνεσθαί τε ὡ ἔναι τ πλῶ, ὡ θεμέλιος ἀράτιος.

Β Δίον ὲ ὧν ἀπὸ μόπτου σπάσας τὰς τειηράρχας τὰς ναῦς ἀντιπρῴρους ναυσὶ τῇ πολεμίων ναυσὶ, ὡ ὅτε μόνης τῆς πρώρας ἐπλήξαι θέας αὐτὰς, οἱ ὲ τ ἀφοσιώσεως ἐπαντπιπούσης γνώσεως, μίαν παρὰ μίαν ἀμπώτεις τ ἅρμα ἐκείνῳ ὑπέφυσον. πρώτα μὲν ὧν ἡ ναυαρχὶς ἐδείκνυτο, χολῇ κατισῶσα, ὡ βιαζομένη μάλα πλησίον τ πλοῶ πεσεῖσθαι τ γᾶς. ὡ μετ' ἐκείνῳ ἀπ' ὀρᾶς * ἑτέρα δ' ἄλλη ὁρμᾶσθαι ὡ σειρᾶς ἐκ μίας ἀλλήλων ἐς μῆκος. πρόμναν τε πρῴρας ἀλλὰς ἐκμείλιον, ὡ ὅπως ἀμοιβαδὸν ἁπάσας ὡ παρελλάξ ἑτέρα ἑτέρας ἐξηπμένας, καὶ στοιχηδὸν πως πλάσας. ἴως προσέχον τῇ αἰγιαλῷ τῇ ἐκ * Videtur aliquid deeſſe.

ἡμίσεια μὲν κατὰ Θεῖον τὸ Λατινικὸν κειμένην χωρίον, ἀπίχουσι τῆς γῆς ὑμπλέθρου μέσου. εἰ μὲν οὖν ἀφ' ἑαυτῶν γενέσθαι τὰς φόρας ἐπὶ μετώπου τοῖς Λατίνοις ἔφασαν, πεμμέτρησαι δ' ὥραν τῆς προσβολῆς, δ' ἂν οἶμαι ἔχειν. ἀπόχη βέλτιον, εἰ μὴ ἠμφίεσαι δ' παράλιον ἐκεῖνον πλοῦν, φυχόρων ἀμοίρους ἄχρι τοιχατιᾶς δ' πορθμοῦ, ὅπου δηλαδὴ καὶ τοῖς ἄλλαις ὁρμίσεσθαι ἔφαθαι, ἀφικέσθαι ἀμοῦ ταῖς ἄλλαις ἐπαναστρέφασαι, δ' ἐπίπλων ἐν τάξει κατὰ δ' πολεμίου ἐπεσιοῦσιν, ἢ ἴσως δ' ἂν οἶμαι ἔχειν. νῦν δὲ ἀλλ' ἑτέρα δαίμων ἔδωκε ἕτερα, ἢ δειλίαν. καὶ μεταστῆκε αὖθις, ἢ περίεστε τοῖς τοιαυτίοις τοῖς δ' καυχημάτων ἢ ἀπειλῶν ὑποβάσεις ἡ τύχη.

Γ. Δέον δὴ ἡρωϊκῶς κατὰ τὰς ὑπαγγελίας ἀγωνίσασθαι, οἱ δ' ὑπότρομοι γενόμενοι, μηδενὸς ἀντιφάττοντος, μήτε ξίφος γυμνωθέντος, μήτε βέλους ἐπ' αὐτοὺς ἀκροβολισθέντος, ἴφθυγον ἅπαντες, τῇ καταπεφευγόσι ἐξαίφνης σωθῆναι τε ἢ σωτῆρας ἐκπεδῶντες ξυὶ ὕδασι ἀσφαλῶς κατὰ τῆς ὑποκειμένης θαλάττης· ὧν οἱ μὲν ἠμφιχίβασι εἰδότες, ῥίπτοντες τὰ ὅπλα, μόλις ἐς γῆν ἐξέπιπτον. εἰ δὲ πλείονες τῇ βάρει τῆ ὅπλων κατεδύοντο. ἢ ἰδὲν θάμα ἐλεεινὸν, ἀπαίροντας ἐκ τῆ βυθῆ τοὺς φοβερὰς ἢ μετεώρους ἐκείνης ὑπλίτας, δίκην ἰχθύων ἢ καρίνων, ἢ ἀλλήλων ἐχομένους ἀπεξῆ, ἢ ἀναδῦναι μὴ δυναμένους, ἀλλὰ ταμιδομένους ἐς ἢ ὑγρᾶιαν ὑπὸ τῆς τύχης ἐσιάπρας αὐτοὺς τοῖς ἑαυτῶν δαιτυμόσιν ἔσεθαι ἰχθύσιν. ὅπως ἀνάνδρως τὸ ἀδίκειν ποιοῦ τοὺς ἀνδρείους, ἢ παίγνιον δυσχεῖς τὰ ἡρωϊκὰ δεινὰνοι φρονήματα τὸ Θεῖ καταπαίραθαι.

Δ. Ἐπεὶ δὲ πρὸ τῆς μάχης, νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν ἀεὶ φρατδύμοι πολλῷ τῇ τῆς γλώττης ὑβρίζοντες κατὰ τῇ Βυζαντίων χηρῶν ἢ ὀρφανῶν, πάσην πολεμίων ἕδραν ὅπως τοῖς χείρεσι, ἢ φρόνει ἢ τὰς ταῖς σωίδων ἢ ξυρτίων ὅλας ἀνέτρεπον αἰκίας, ἢ ὅλας ὑσίας διεφθορδίζοντο, ἀφ' τοῖς τοιούτοις φρασηλάτητον ἢ ἀρειᾶς ἀνδρείας ἢ ὄγκον ἐκεῖνον, ἴλαθον κύμασι ἢ βυθοῖς θαλαττίοις τοῦ ἐπαυθοῖ τὰς γενεάσις θάψασις ἐλπίδας ἀθρόου, ἢ ἢ ὑπερφυτικὴ ἢ ὑγρὰν ἢ ὑποβρύχιον ἀλλαξάμενοι βίαν. τῇ δὲ ἡμαρτακότι τὰ σωμεδότος βεῖθοντας ἔχοντες λογισμὰς, ἢ ἀναμιμνησκόμενοι δίκτων ἐκείνων ἀρφεικῶν, ὡς ἔοικε, ἢ δακρύων ἐλεεινῶν, ὥσπερ μεθύοντας ἔχον τὰς χεῖρας πρὸς ἅπλα, ἢ ἀκροσφαλεῖς πρὸς κινήσεις τὰς πόδας, ἢ ἅμα πθρανομένοις ἢ ἥμενον ἐς πὰς πρὸς τὸ κρεῖττον ἐλπίδας, ἴργοις πῆς πολεμίοις μανθάνοντες, ὅτι μηδὲν σφίσιν ἅφελος ἴω, μὲ ἔσται χρεὼν ἐν πῆς ἅπλοις πὰς χρησὰς ἀείχειν ἐλπίδας, ἴω μὰ παρῇ τὸ δίκαιον μῆ πῆς τὸ δ' σφεῖν δ' ὑδύπτος. μόνοις δὲ πῆς σωῖ δίαν δρομέοις τὸ δυνάμενον ἢ ψυχῆς ἀσφαλῶς ἐρείδεται τι, ἢ τὸ θάρρος ἐν περιεσάσεσι ἀκλόνητον ἔχει. ἢ δὲ οἱ κατὰ τῇ ἀλλοτρίου τὰ τοιαῦτα γενόμενα τῇ ἀδικημάτων δ' ὑδύντας πρὸς τὸ κοινὸ δικαίου Θεῖ, πολλῷ μᾶλλον εἰ ὁμόφυλον ἦν τὸ ἀδικούμενον.

Ε. Τὸ δὲ ξένον ἐκεῖνο θάμα βλέπων ὁ ἢ Λατίνων ναύαρχος πάρρωθεν, τὸ μὲν πρῶτον διηπορεῖτο καθ' ἑαυτὸν, καὶ τινα ὑπόμιζεν εἶναι ὑπόκρισιν ἢ δραματουργίαν· ἔπειτα ἴγνω θεομηνίαν εἶναι τὸ πρᾶγμα σαφῆ. ἐ ἰσχὺ παραπλήσιαμβος ἱρίττειν τὸ ἢ ἠχημοῖδος πλήρωμα, πρόμην παραγγεί-

littus illud, quod eſt e regione Latini caſtelli eique rectis lineis opponitur, appuliſſe ſunt, minus ſemijugeri ſpatio a terra diſtantes. Quod ſi illic ſaltem proras Latinis in frontem obiecissent, atque ita confligendi tempus expectaſſent, bene opinor habuiſſet. Imo ſi littorali illa navigatione non interrupta proceſſiſſent aſque ſimili modo ad extremum freti, ubi videlicet & alias naves ſtetiſſe diximus, atque illinc cum cæteris reverſæ contra hoſtem ſervato ordine provectæ eſſent, bene ſic quoque (opinor) habuiſſet. Sed aliam Deus mentem pavora injecto attulit, & repente vices mutavit, vaniſque eorum dictis ac minis ſortuna exitus contrarios dedit. ANN. CHR. MCCCXLIX. *Edit. Pariſ. pag. 543.*

III. Nam quos oportebat heroice, ſicut promiſerant, pugnare; ii contra trepidi, nemine obſiſtente, nullo nec ſtricto gladio nec vibrato in eos telo, verſi in fugam omnes ex tabulatis bini ſtatim ternique fœde & confuſe ſubjectum in mare deſiliebant. Ac illiquidem qui nare didicerant, objectis armis ægre in terram evadebant. Plerique autem armorum pondere deprimebantur. Et videre erat (miſerum ſane ſpectaculum) in gurgite palpitantes, terribiles illos & arrogantia elatos bellatores, piſcium cancrorumque inſtar ſibi invicem tenaciter inhærentes, ut emergere haud poſſent, ſed in poſteram diem a ſortuna reſervarentur, piſcibus convivatoribus ſuis epulum ipſi daturi. Adeo facta injuria auctores injuriæ ex fortibus imbelles reddit: adeo heroici ſpiritus, hoc ipſo quod ſe adverſus Deum contumacius efferunt, infelicis exiſtunt fortunæ ludibrio.

IV. Mirum ii, quin ante pugnam diu noctuque, lingua contumelioſiſſimæ viduis pupilliſque Byzantinis bellum inferentes, quovis hoſte pejora perpetraverant, tabularumque & palorum ad clauſis uſum comparandorum numine totas & domos everterant & opes diripuerant, ac in ejuſmodi facinoribus ſpiritus illos Martius jam tum conſumpſerant; ideo præter opinionem fluctibus matinisque gurgitibus abſorpti, præclaræ illic ſpes ſubito ſepeliverunt, atque ex orbe hoc terreſtri in hamidum & in profundas aquas tranſlati ſunt. Delictorum quippe conſcientia oppreſſam mentem habebant, & pupillares illas (ut par eſt) preces miſerabileſque lacrymas reminiſcebantur. Quamobrem & manibus ad arma tractanda quaſi ebriis, & pedibus ad movendum corpus vacillantibus torpebant. Animo autem fracto ac vulnerato bene ſperare haud poterant: ipſo tum exitu edocti, cum iis ubi ptoderat, non oportere in armis bonam ſpem collocari, niſi æquitas adſit, cum recta pietatis ratione coojuncta. Quæ enim juſte facta ſunt, ea ſola animi robur firmum ſuſtentant, & fiduciam circumſtantibus periculis inconcuſſam faciunt. Nam ſi ejuſmodi injurias, etiam alienigenis factas, communis omnium dominus Deus ulciſcitur, multo magis, ſi ſit ejuſdem gentis id quod injuriam paſſum eſt. *pag. 543.*

V. At rei inſolentiam e longinquo animadvertens Latinorum navarchus, ambigere primo ſecum, & quandam eſſe id ſimulationem fabulæque actionem putare: deinde agnoſcere furorem eſſe illum evidentem irati omnium. Tum eos, qui Prætoriam navim complebant, placide ut remigarent hortatus, progreditur, ſe-

ANN. CHR. MCCCXLIX.

qui juſſis & aliis a tergo triremibus. Poſtquam advenit, & penitus vacuas naves Romanas offendit, religatas omnes ſenſim trahens & ad Latinorum navale adducens reverteretur, exceptis iis triremibus, moueribus, & lembis, qui præ multitudine antequam cuperentur fuga elapſi, extra periculum jam erant.

VI. Cum hæ in eam calamitatem incidiſſent, eurnebantur ſubeuntes jam & eæ triremes, quæ pridem, ut diximus, ad ſtra fluvii ſtabant, maximæ quidem tres, minores autem longe plurimæ. Eæ medio in curſu, vacuas hominibus trahi ab hoſtibus ſuorum naves ubi viderunt, ſtetere quaſi torpedine aliqua conſtrictæ, ut nec progredi ultra poſſent, nec vela retrorſum dare, donec ipſæ in ſimilia mala inciderunt. Nam & quidquid in illis hominum fuit, eos omnes ſvidere erat confeſtim, trierarchos pariter & nautas, volvi in caput, ruentes in mare, eodem modo atque eos qui idem ante paſſi fuerunt, antequam audatum enſem aſpicerent, aut clamorem ullum hoſtium minacem audirent.

VII. Pervadebat autem pariter illa terror & eos omnes, qui juxta littus ac turres ſtabant. Erant enim omnia omni hominum genere plena: nec modo intra portas & extra, ſed & ſummis in mœnibus, multitudo erat quovis numero major; in qua nec tubicen quiſquam, nec cymbalum ullum erat, neque quidquam eorum quæ ſolent in bello præſeuris animi robur excitare. Scilicet earum rerum, quæ tum utiles fuiſſent, magna quædam oblivio Romanorum animos necſcio unde & quomodo invaſerat & corruperat; ac reſpiratione excepta mortui plane omnes eſſe videbantur, trudentes alius alium, dum in interiora fugiunt, proeldebantque, & ſe invicem pnterebant; idque eum hoſtes ipſi ſtarent, intentique ſpectarent, & ad rei miraculum valde obſtupeſcerent; ita ut quus ob magnum illum ſucceſſum exultare oportuit, ex iis nonnulli calamitoſos illos miſerarentur, & ſtare juberent, obteſtarenturque, * ut in illa clade a ſiniſtro aliquo genio immiſſa ipſos ſui miſereret, neve ita remere vitam proderent, nemine perſequente. Adeo malum illud modam omnem excefferat; adeo eorum, quæ unquam in pari cauſa occiderunt, nihil erat, quod eum illo collatum faeile poſſet contendere.

* *Idcirco ſtoretre, quam, & tripſos ejus clades a ſin. algen. immiſſa miſereri calamitatemque ita temere n. dro. Edit. Pariſ. pag. 545.*

Ἀλας ἔπειθαι τὰς ἄλλας τριήρεις κατόπιν. ἐπεὶ δ' ἦλθεν αὐτὰς τὰς Ῥωμαϊκὰς τὸ παράπαν ἔρημι τριήρεις, ἀναδησάμενος εἴλκέ τε πάσας ῥᾳδίως, καὶ ὑπόστροφον ἄγων εἰς τὸ τῶν Λατίνων ἐπίνειον. πλὴν ὅσαι δίπρῳροί τε καὶ μονήρεις καὶ λέμβοι πλῆθος ἦσαν διαδρᾶσαι καὶ ἄλωσιν, ὑπεροφεισι τῶν κυδαίων ἐγένοντο.

ζ. Τύπου δ' εἰς τοῦτο τύχης καταντησάσης, ἐφαίνοντο ἐκπλέουσαι ἤδη καὶ ὅσαι παρὰ τὰς ἐκβολὰς, ὡς εἰρήκεμεν, ἵσταντο πάλαι τὸ πρῶτον τριήρεις μέγισται μὲν τρεῖς, μείους δὲ πάμπλεισται. ἐπεὶ δὲ κατὰ μέσον γενέσθαι τε καὶ πορίαν, ἐρήμους ἀνδρῶν ἑλκομένας εἶδον ὑπὸ τῆς πολεμίου τὰς ὁμορρύλους ναῦς, ἴσχεσαν ὥσπερ τινὶ πάρεργον πεποιθυῖαι, καὶ μὴ δυνάμεναι μήτε πρόσω μήτ' ὀπίσω πεπεῖσθαι τε πλοῦτῳ, ὃς τοῖς ὁμοίοις τοῖς ἄλλοις περίκειται καὶ αὐταὶ κακοῖς. ὧν δὴ ἰδὼν ἀθρόως καὶ τόπον ἅπαν τὸ πλήρωμα, τριπάρχας ἅμα τῆς ναὸς, κατὰ πυραλὸς ἐς θάλατταν πίπτοντας τε ὁμοίως τοῖς πρωτοπορθέοις τρόπῳ, φρὶν ἃ γεγυμνασμένον διάσασθαι ξίφος, καὶ φρὶν πολεμίας αἰδέσθαι τινὸς ἀπειλούσης βοῆς.

ζ. Διεσπάρτο δ' ὁμοίως τὸ τῆς θαλίας ἐκείνης δεινὸν ἔς ὅσοι παρὰ τὸ αἰγιαλὸν καὶ τοὺς πύργους ἦσαν ἑστῶτες. μετὰ δὲ ὧν ἅπαντα ἄχλων πανδαπῶν, οὐ μόνον τὰ τ' ἔνδον πυλῶν, καὶ ὅσα ἔξω τείχους, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ τὰς ἐπάλξεις πλῆθος ἀνδρῶν ἀριθμὸν πάσης νικῶν ὧν. οὐ γὰρ σαλπιγκτής ὧν τις, οὐδέ τι κύμβαλον, οὐ γὰρ ἦν ἐπόσα ἐώθει ἐν πολέμοις ἀθαρσοῦς παρασκήματος γίνεσθαι παρακλητικά, λίθος μακρᾶς τινος ἦμι ἐν πάσης χρησίμου, οὐκ αὖθ' ὁπόθεν τῷ ὕπνος, ἐπιπλαγεῖσης τέως καὶ διαπεπτοημένης τὰς Ῥωμαίων ψυχάς, ἀλλὰ πλὴν τῶ ἀκαιρεῖν αὖτοῖς εἶναι πάντες ἐδόκουν νεκροί. σωσωθύμβοί γε μὴν ὑπ' ἀλλήλων ἐν τῇ πρὸς τὰ ὕδατα φυγῇ, σωοίπιστόν τε καὶ σωοπάτουν ἀλλήλους, καὶ πάντα τὰ αὐτῶν ἐν πολεμίων ἰσχύσαν, καὶ θωμένου ἀτιμῶς, καὶ σφόδρα πρὸς τὸ τὰ δράματος ἐκπεπλαγμένου παράδοξον. ὥστε καὶ δίκτ σκιρτᾶν ἐκείνης ὑπὸ μεγάλης δυτυχίας ἐωθέναι, ἦμι δὲ καὶ ἡλίου ὄντος τὰς πάχοντας, καὶ εἶναι παρεκλιδίοντα, καὶ σφᾶς αὐτὰς ἐκνεύρισε δαιμονιώδης ἰβόων παυσοὶ συμφορᾶς, καὶ μὴ μάτην ὑπὸ προδιδόναι δεινάτης, διάκοπος μακρὰς. ὕπως ἀνυπέρβλητον τὸ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης πάθος, καὶ μηδὲν καταλειπόμενος τῇ ἐφ' ὁμοίοις πάλαι παραδείγμασιν, ἀμιλλᾶσθαι ῥᾳδίως τούτῳ παρατιθέμενον.

CA-

ANN. CHR. MCCCXLIX.

CAPUT VII.

I. Latini caſtelli obſidio ſoluta. Obſidentium fuga & pavor. II. Latini, victoria moderate uſi; pacem petunt. III. Legati ab urbe Genua miſſi veniunt. Eorum interventu Galatæi, quamquam victores, iniquas pacis leges ſubeunt. IV. Imperatoris, in ſummas anguſtias adducti, animus fortis & invictus.

Α ΑΛΛΑ γὰρ ὡς τῶν τύχης τὸν ζόλον σωτηλθότων βλέποντες, οἱ πρῴρωθεν πολιορκοῦντες αὐτὸ ὑφειλὰ τὸ τῶν Λατίνων φρούριον ἐπιμεφθέντες ἐρρωτῶντο, Βυζαντίων τε, ᾗ ὅσοι κατὰ συμμαχίαν ἐληλύθεσαν Θρᾷκες ἅμα ᾗ Πέρσαι, χιλιάδες ὡ μάλις τῶν τεσσαρες, τοῖς ἁμοίοις ᾗ ὅτοι δίνοις πτερύγιστον, ᾗ θυρεοῖς ἐκείνοις ᾗ ὅπλα ᾗ μηχανήμασι καταλιμπάνοντες, ἔφυγον σπουδῆς τε ᾗ ἀσυλίαις, μᾶλλόν ὅτως τὸ πολέμιόν τι ᾗ ἄγγελον γροζοντος. ᾗ ὡ πρόσθεν ἔγνωσαν, πρὶν αὐτῆ ἢ ποταμὸν ζβάντες, ἐλλθέειν τι ἀνεπιτιδείσας ἴδη.

Β Τῆς μὲν τοι θεομηνίας ταυτησὶ τὰς αἰτίας ἄλλοι ἄλλας ἐπιζέσθαι τε ᾗ ὑφηρίζοντο. ἐγὼ δ' ἐπεὶ πάσας ἀναρθμῆν οὐκ ἔχω, ᾗ λέγειν φ' ἕτερα τρέλομαι. τῶν μόνον πρόσθεν, ὡς οἱ θρασύτατοι ἦσαν οἱ Λατῖνοι τότε διετίθεντο, ᾗ ὡς παρὰ προσδοκίαν πᾶσαν μεγέθει παρθένος δύσχιμάτι τινὶ, Βυζαντίους φθίγοντας, ᾗ ὑπ' ἀλλήλων ἀλλοῦς καπνπατμένους, ἄχει τυλὼν ἐδίωκον, ὀλίγου ἂν ἐδόκει πλῆθος ἐκεῖ διαφθαρῆναι πανοίων ᾗ πανοδαπῶν ἀνθρώπων. ἀλλ' ἐπέχει Κύριος ᾗ θυμὸν αὐτῶ, ᾗ μέτεια σφᾶς ὠθὺς ἐπιτρέπει φρονεῖν, ᾗ μὴ πᾶς ἀλλοτρίας τύχας ἑῇ νομίζου ἑαυτῆ δύσχιμάτα, μηδὲ ἐς τὸ παράλογον τῶν ἔργων ἄλας ἐνσκλῶ ὑπεσηλόντων ἔργον, ἀσωτῆ μεχάνημα, ἀλλ' ἄθυρμα σαθρὸν Θεῶ ᾗ ἀνθρωπίνῳ δεκτικώτης ασυδῶ, ᾗ γέλωτα σαφῆ ᾗ μεγαλορρουῦ ἐφ' ἑαυτοῖς ὑπ' ἀνουσίων ὀφρυῶ. διὸ δὴ πέμψαντες δύο ἐς βασιλέα, ᾗ πρότερα αὐθις ἁμάτος ἐξαιτοῦν ὠρίλλου, ὑ ᾗ μὰ ἐφ' ἁμοίαις τοῖς συμφοίσαις.

Γ. Ἀλλ' ὥπω πέντε ἄλαι παρῆλθον ἐκεῖθεν ἀμέρας, ᾗ καπέπλευσε ἐς τὸ τῶ Γαλάτα φρούριον ἐκ Γενούας ταχυναυτοῦσα μία τριήρης, πρέσβεις ἄγουσα τοῖς πάντα πλέοντας ἀρμένους, ἃ πρὸς βυλόμενος ὑ Βυζαντίοις. καπαλύεται μὲν, ὅσον δυλαδὴ τὰς οἰκείας παρεκβαλόντες ὅρυς οἱ Λατῖνοι παρακαπέχει τῶ τῶν Ῥωμαίων πόσου· ἀναδοῶσαι δὲ ᾗ ἰῶ ἐπῆγαγον Βυζαντίοις ζημίαν ἐς τὸ αἰσοδιᾶς, ᾗ ἅμα προδόντας χρήματα, τυχεῖν τῆς προτέρας εἰρήνης, ὑπὲρ τοῖς ᾗ χιλιάδας. Ε ὅρους ἔπεσι δοῶσαι φέρειν δύσασθαι, ὑπὲρ τῶ μετέτι πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀποσχῶναι πονηρεύσεως. ἀλλὰ μεμνημένους τῶν παρ' ἐλπίδα συμπεπτωκότων σφίσι, μετριωτέρους ἔσεσθαι τὸ λοιπὸν. ὑπεὶ δ' ἐλθόντες πλείονος τὸ μέγα τῶν ᾗ παρὰ πᾶσαν ἐγνωκότα προσδοκίαν τῇ ἀμφοῖν αὐτύχημα, μέτους τε γεγονέναι δυοῖν ξυμπεπτώκασι, καὶ ᾗ αἰσχρὰν ἐκείνῳ εἰρήνῳ παρασπάσασι ποιήσασθαι, ὁποίαν καὶ Παλαιολογοῦς ἐπὶ Ἀνδρονίκου πάλαι πρὸς Πέρσας σωθῆναι ἀκούομεν, ὅτε τὰς ταυτηνὶς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεις, ἐν αἷς τὸν χρόνες πεφασμένος θαλαττοκρατοῦντων.

Nicephor. Gregoræ Tom. II.

A I. CUm claſſem eo compulſam vidérent, ii, qui ad Latinorum caſtellum e longinquo ac ſuperiori de loco oppugnandum miſſi fuerant, Byzantini milites, & quicumque auxilio vocati fuerant Thraces ac Perſæ, ad tris hominum millia, eodem & ipſi terrore percuſſi, relictis & clypeis & armis & machinis, palantes inordinatique fugerunt, cum nemo aſſet, qui hoſtile aut atrox quicquam meturet: nec prius ſubſtitere, quam fluvio celerrime trajectis libere reſpirare ceperint.

II. Ac illius quidem furoris Divini cauſas alii alias proponebant atque ſtatuebant. Ego vero eas aliis enumerandas relinquam, orationemque ad alia converſam. Unum tamen hoc addo, ſi forte audaciores Latini tunc extitiſſent, & maximo illo improviſoque ſucceſſu elati, fugientes Byzantios, & a ſe invicem fœdiſſime proculcatos, ad portas uſque perſecuti eſſent, parum abfuturum fuiſſe, quin illic penitus prnfligaretur variorum & omnis generis hominum multitudo. Sed iram ſuam Deus continuit, Latinoſque induxit ut victoria moderate uterentur, ac non aliorum adverſos caſus rei a ſe bene geſtæ fructum putarent, qui ad trophæum illud inſperatum nihil prorſus nec militaris operæ, nec ſolertis machinamenti contuliſſent: ſed opus Dei eſſe ſtatuerent, humanam diligentiam futilem * declarantis, & eorum, qui ſeipſos magnifice efferre non dubitant, arrogantiam merum eſſe mimum oſtendentis. Miſerunt itaque ſtatim ad Imperatorem, qui pacem ſtudem ut antea, ſed non iiſdem conditionibus, denuo expoſcerent.

* ludum. *Græc.*

III. Nondum toti quatuor ea en dies effluxerant, cum triremis una expedita, ad Galatæum caſtellum appuiſa, legatos ab urbe Genua adveait, qui Byzantiorum voluntati per omnia ultro ſatisfacerent; ac * reſtituerent quidem quidquid Latini, * demoliretur *Græc.* propriis limitibus propagatis, ea agri Romano occupaſſent; deinde rependerent ad plenum, quidquid damni Byzantii intuliſſent, perſolutiſque inſuper pinſquam centum millibus, pacem priſtinam impetrarent: jurarent denique horribiliſſimum jusjurandum, ſe numquam ad ejuſmodi novas res molliendas abductum iri; ſed eorum memores, quæ ſibi præter ſpem evenilſent, moderatiores fore in poſterum. Cum autem ii legati adveniſſent, magnaſque illos, & inopinatos accepiſſent ſuorum ſucceſſus, tum quoque intetpoſuere ſe, & ne pax illa turpis fieret curarere; qualem & Peloponneſios, Antalcida regnante, pridem cum Perſis pepigiſſe accepimus, claſſem veritos Athenienſium, qui maris tam aperte potiebantur.

Edit. Pariſ. pag. 546.

ANN. CHR. MCCCXLIX.

IV. Hæc cum ita accidiſſent, Imperator nec fortunæ inſuetus, cedendum, nec ideo deſperationi mentis regimen animique robur prodendum eſſe cenſuit, quod in ſummas angustias adductæ res eſſent. Nam & claſſis quæ pecuniam omnem ferma exhauſerat, in hoſtium poteſtate erat, & ſpes annuorum reditu-um, ſi non omnion, at maxima ex parte præciſa erat.

A Δ. Τῶν δ' ὧν ξυμπεσόντων, οὐκ ἔκλυτος δῆτα ὁ βασιλεὺς, ἀναπεπτωκὼς ἔν τύχαις ἀγαμοσυνίαις, ἀλλ' ἐπιγνώσει δουῖναι τῷ λογισμῷ τὰς πίας, καὶ τὸ ἐγκείμενον ἀρᾶσθαι, ἄν' οἷς ἀπενεύων ἐχρατεῖτο τῶν πραγμάτων ἐλαμβάνων. ἀπὸ γὰρ ναυτικὸς στόλος, χάλκωμα πάντα μικρῷ σωτῆλαν, ὑπ' ἐχθρῶν ἐγεγόνει. καὶ ἐλπὶς τῶν ἐπιόντων πρὸς σόδον, εἰ μὴ τὸ πᾶν, ἀλλ' ὖν τὸ πλεῖστον ἐκκόπτεται μέρος.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUS-OCTAVUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Cantacuzenum res adverſæ non frangunt. Claſſem reparat. Vectigalia impoſita auget; nova imponit. II. Iſidori Patriarchæ falſa prædictio, triſtitia, morbus, obitus. III. De eligendo eius ſucceſſore deliberatur. Qualem Patriarcham Palamitæ voluerint. Calliſtus ex Atho monte accerſitur. IV. Gregoras blanditiis, largitionibus, promiſſis fruſtra tentatus. V. Etiam patriarchalem dignitatem oblatam repudiat. Imperatorem & Auguſtam officii admonet. VI. Calliſtus cur promotus. Ejus viri inhumanitas, in ipſos mortuos ſævientis. VII. Cantacuzeni politica prudentia. VIII. Conſilium de cogenda Synodo. Palamæ tergiverſationes. IX. Epiſcopi novum Patriarcham Maſſalianiſmi accuſant. Variorum criminum ab eo vicissim accuſantur. Veniam dant & accipiunt.

Vita Nova.

I. ALius fortaſſe, tanta calamitate præter opinionem oppreſſus, animum ſtatim deſpondiſſet. At Imperator nequaquam inter hanc deſperabat; ſed quemadmodum dux, in prælis conferendis, laborantes & inclinatas partes exercitus, dato receptui ſigno, non ſinit perrumpi, nec patitur integram hoſtibus victoriam ultro deferentes animo prorſus concidere; ita hic quoque non deſperatione aut turpi ignavia relanguescebat; ſed modo conſilia alia ex aliis excogitabat; modo eas naves, quæ jampridem in navalibus repoſitæ erant, in mare trahebat, reficiebatque, & ad urgentem neceſſitatem accommodabat; item alias novas conſtruebat, eaſque plures ac majores quam antea, navalibus ligna crebro & omnis diligentia ex monte conæſtis. Quoniam veru pecunia in his opus erat, lolitorum vectigalium modus auctus; tum nova quædam ſubinde inſtituta, cum ad eat res facile excogitandas neceſſitas ipſa plurimum valeret.

Edit Pariſ. pag. 547.

II. Is fuit rerum ſtatus, cum Iſidorus patriarcha gravi morbo corripitur. Erat autem illud ventris proſluvium jugè ac diuturnum, adverſus quod nec manus nec ars medicorum quidquam poterat: tametſi primo acceſſu non admodum violentus inraſerat hic morbus; ſed ſenſim & paulatim atque (ut ita dicam) pedetentim procedere viſus fuerat, & hominum expectationem quaſi ludificarat. Enimvero, ut plerique ajebant, natus erat ex triſtitia, quam taci-

B Α. ΑΛΛΟΥ μὲν ἴσως ἄν τινος ὢν, ποσῶς τε λόγου συμφορᾶς ἀδοκήτου συνελαμβάνου, ἢ ταχέως ἀπορραίνας. βασιλέων δ' ἀναγορδίου ἐν τοῖς πόνοις ὢ μάλα ἐνῶν. ἀλλ' ὥσπερ ἐν ταῖς παρατάξεσι τοῦ πολέμου, ἀ τραπεζὸς τὰ πτοποιόντα καὶ τρεπόμενα μέρα ἐ φάλαγγος τοῖς ἀναλωτικοῖς τῶν σαλπίγγων ἐκ τῆ ἄμφω ἡγεῖσθαί τε καὶ τελείως ἐνόπας τοὺς πολεμίους παραχωρούντας τῶ ἀρᾶσθαι ἐ νίκης ἀπαγορδίαν, ὥσπ καὶ ὧδε ἐκ τοῖς ἀπογνώσεις ἐβλαφθ καὶ ῥᾳθύμως εἶχεν πρὸς μηδὲν· ἀλλὰ καὶ μὲν ἕτερα ἐφ' ἑτέροις ἐπινοῶν δοκίδλου τῶν ἐπιχειρημάτων· καὶ δὲ πῆς τε ναυπλατείας ἐα πάλαι τῶν παδιλικῶν, ἐπεσκεύαζέ τε καὶ μετεσκεύαζε πρὸς ἐ ἐκείνων χρείαν. ἄλλας τε καὶ C νεὰς ἀπετεκτήνατο πλείας καὶ μείζως τοῦ πρὶν, ξύλων ναυπηγησίμων συχνῶς ἐξ ὄρους καμιζομένων ὅλη πανδῆ. ἐπεὶ δὲ καὶ χαμαὶ τῶν πόνος ἐδει, εἴ τι συνήθως φόρου πρὸς αὔξην αἴροντο, καὶ ἄμα καινοί τινες ἐφ' ἑτέροις ἕτερα ἐπενοοῦντο, ἐ ἀναγκης τῶν δ' ἐπιόντων ἐ οἷς ταῦτα ἐθυμάσιον ῥᾷστα ἐφιλοτεχνούσης.

B. Ἐν πόνος δ' ὄντων τῶν πραγμάτων τότε βαρέως καὶ ὁ πατριάρχης Ἰσίδωρος ἀλίσκεται. ἦ δὲ ὑγρότης αἵματος ἀνωτικὴ ἅμα καὶ πολυπήρους, πάσης χειρὸς καὶ τέχνης ἰατρικῆς ἀσφαλούσης ἀνωδύνα. πάντα τῶν γε ἀρχῶν οὐ μάλα θρασυτέρως αὐτὴ ἐ ἐφοδον ἐδίδου· ἀλλ' ἠρέμα καὶ κῶ μικρὸν καὶ βαδῖν εἰσὼν ἐπιχειρεῖν εἰδότι, ἄκρῳ παίζουσα τὰς τῶν πολλῶν ἐλπίδας· ἦν γὰρ νοῦ λύπης ἐχυ-

ἀλλὰ πᾶς ἀφορμὰς (ἃ πολὺς πᾶς ἐμάνθανε λόγος) ἅπας ἐκ σιωπωμένης αἰχμῆς ὀχὸς ἢ σφάσιν. ὧν δὴ πᾶς αἰκείοις ἐνύπνιος προσέχων ὁ ἀνθρωπος· καὶ τῶν ἔργων ἔχων ἁπάντων προϊσάμενον καὶ λόγων καὶ πραγμάτων, ἐνθουσιασμὸν ὠνόμαζε· καὶ πάντες ὁμοίως ἠγαθαπιζόμενος, ἐφ' ὅτῳ μὲν προφάσεως, ἀγνοῶν δὲ· ἀλλ' ὧν ἀκούσας πρὸ τῆ βασιλέως ἐκ πᾶς ἄλλος αἰσνὶ προφητείας τινὰς καὶ θεοπτείας ἀνυθρώπων· μεθ' ὧν ὧν καὶ τὴ τῶν πέρσας Γαλατικὰ φρυγίαν καταστροφὴ, ὧν προδιέσχθαι διετέτατο τοῦτ πρὸς Θεῶ βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς· ὡς θαρρύνασθαι καὶ ἢ βασιλέα ἐπὶ ἢ μάχῃ τοιχυίαν, πρὶν πλέως ἢ πᾶσιν παρασκευὴν ἐξαρτύσαι. ἐπεὶ οὖν αὐτὸς πῆ γε μείζονι μέρει ἢ μεγίστης ἀπωλείας ἐκείνης ἐδόξεν ὑπὸ γενέσθαι πᾶς Ρωμαίοις, καὶ ἀνεκδίζετο πρὸς ἁπάντων, ὡς εἶχον ἐσῶσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν, ὑπὸ μὲν αὐτὴ βασιλέα, ὑπὸ ἢ ἄλλων ὅσοι ξυνέστασαν ἦσαν μέτοχοι. ἀλλὰ καπνὸν πρὸς πυθμένας εἰδέας πίπτουσι. καὶ ὑπὸ λοιπὸν τοσοῦτος ἐπὶ μακρὸν, καὶ ὑπὸ δακτυλοθέσεως ἢ ἔνδον ὑσίας αὐτῶ, ἢ παρόντος μετὸν ζωῆς.

Γ. Ἐκτοτε ψῆφον προτιθεμένων ἄλλων, ὃς ἂν μετ' ἐκεῖνον τῶ θρόνῳ ἐφέδρος γένηται, πολλὴ τις ἐν αὐτοῖ καὶ ἐξήτορος τοῖς τῶ Παλαμᾶ ὀπαδοῦσιν, μηδένα ποτὲ προβληθῆναι, ὃς μὴ πλέστης καὶ πάρεστος ἦν, καὶ πάσης καὶ πανὸς παιδείας ἐς τοῦτο ἀμοιρος, ὅτου οἱ λόγῳ σκαπανεῖς ἁμῶ καὶ διαίθριος ἐφ' ἢ ὥρας ἀπαλλάττοντες ζάκοτόν τι καὶ θηριῶδες ἦθος ὠκαδὶ φέρωσιν· ἵν' ἐντεῦθεν ῥᾴστον ἂν σφίσι διακρῆ ἅπαντων αὐτῶν κατασκῆναι βαρύπτωτον καὶ ἐπιθῆν αἰρημένων, καὶ ἐ τῶ Παλαμᾶ κοινωνίας ἀπέχεσθαι πᾶσαν σπουδὴν ποιημένων. ἄλλων ὧν ἄλλους προβαλλομένων, μεταφέρεσθαι πείθεται ὑπὸ τῆ τῶ Παλαμᾶ φίλων ἐξ Ἀθηνῶν ἕνα, νόμωνα Καλλίστον· ᾧ πρὸς αὐτὸν ἐξ αἰσίας ἅμα καὶ ἐνοσίας ἁρμόδια πλὴ φύσει πάντων μάλιστα ξυμβεβήκει, καὶ ὥστε μεδὲν μεδαμῶς τῆ σκοπῆ καὶ τῆ αὐτῆ τῆ προτεταλευκότων ἀπόδοσθαι.

Δ. Περὶ γε μὴν τῶν ἐνεστῶτα, ἰδίᾳ ὑμῖ καὶ συχνὰ παραλαμβάνοντα ἐπεμὶ βασιλέα τε καὶ βασιλέως θαυμάσιος πασπάσιος πεμπόντων ἐπαγγελίας, καὶ χρυσίας ἀρθόνως τῆ γε ἄλλων, ἐξ ἃ τῆ ἐυβίᾳ καλῶν καὶ τιμίων ψυχὰς ἂν οὐ φιλοδόξοις καὶ ἐφοτοις, παρᾶδαί μι πείθων καὶ ἄγειν ἐς τὸ σφίσι βουλόμενον· ὥστε μὲν ἤδη ἐχορηγεῖτο, τὰ δ' ὑμᾶς. ὅρατο δὴ δ' ἐκὲς ἐμὲ γε ἄθως, ὡ τινὶς ποτ' ἀρτέσθω, καὶ ὅπα διαιρῆτο, πάντες ἑτέρως, ὁπόσοι ἀνθέσαντας πρὸς ἑκάστα τῆ Παλαμᾶ βλασφημοῦντας κακὰ ἐ ἰαμβεῖα δίγματα, προσέξεθαι· ἀλλ' ὅσον ἄρα πάντες ἀνθρωπος οἱ τῆ ἐλπίδων ἐκείνος ἐνεσαυρεί. τὸ δὲ ἀνεσθὲς ἐμὶ τῆ ἀναγκαίων, καὶ ἡ πλήθος ἐπλογὲ, λίαν ἐπεσθ' ἡγεῖσθαι τὰ λεγόμενα.

Ε. Ὁ δ' ἀκάστων μᾶλλον τῶν ἐλπίζουσαν γενόμενον ἐσέπεμπε, καὶ ἀναπεράδαι σφίσι δι' αὐτὸ τινα ἰδονὴν τῶς ἐλπίσιν ἐποίει, τὸ τ' πατεμαρχείας ἀξίωμα ἐῶ. ᾧ δώσων αὐτίκα μᾶλα μετεπαγγέλλετο, ὡς χρείας διαθυμένης σφοδρότερον, καὶ τῶ καιρῶ προκαλουμένου τὸν προσόντα ἀπαραίτητον. πολύν γε μὴν ἐξ ἑαυτοῦ νάπεστέμπετο πάντα· χρῶτο μὲν ᾧ καθηπτόμενος ὁμαλῶς πως αὐτῷ, πεῖ ἂν ἡμῖν ὑπιχνοῦτο, πῶς ἂν ἐκνύσι τὸς

A tus pudor pepererat. Scilicet vir ille prius ſomnis intentus, omnia dicta & facta inde auſpicabatur, divinum eum afflatum vocans: his perpetuo gloriabatur; & palam mentiri nihil eum pudebat. Quin & Imperatori pariter, & aliis quibuslibet, quædam quaſi vaticinia & oblatas divinitus viſiones referebat; in quibus fuit & Galatici Latinorum caſtelli, in adverſo littore poſiti, excidium; quod illi affirmabat certo & conſtanter prænunciatum a Deo fuiſſe. Itaque his confiſus Imperator, antequam claſſem prorſus inſtructam haberet, pugnam acceleravit. Cum igitur ille funeſtiſſimæ cladis auctor præcipuus Romanis fuiſſe videretur, omnibus exprobtantibus, non audebat fixis oculis aut Imperatorem, aut intelligentia præditum quenquam aſpectare; ſed in profundos verecundiæ lacus receſſus ſemetipſum abdebat. Quamobrem diorurna inde ægritudine confectus, poſtquam intima ipſius ſubſtantia morbo conſumpta eſt, ex hac vita exceſſit*.

ANN. CHR. MCCCXLIX.

* Anno 1349. exeunte. *Vide Notas.*

III. Mox deliberatione ab aliis inſtituta, quiſnam ejus ſedem ac dignitatem exceſturus eſſet, magno & inflammato ſtudio a Palamitis certatum, ne quis promoveretur, niſi qui percuſſor & temulentus ſatet, omniſque eruditionis perinde expers, ut illi qui * a ligone & bidente ſub veſperam redeuntes iracundam & ſerinum quendam morem domum referunt. Id vero agebant, ut iis facillimum eſſet quovis perſecutore ſævlorem illum opponere iis qui pie & recte de Deo ſentirent, & a communione Palamæ penitus abhorrerent. Aliis icaque alium proponentibus, horum ſuſfa ex monte Athos accerſitur unus ex Palamæ amicis, nomine Calliſtus. Hanc ob recordiam ac dementiam ingenium erat omnium immitiſſimum. Quamobrem eorum, a quibus vocabatur, propoſito ac ſtudio omnino conveniebat.

* *Sleſpora lib. 3. c. 3. f. 6. Edit. Pariſ. pag. 548.*

IV. Tamen antequam is adveniſſet, vllum eſt Imperatori & Auguſtæ privatim ac ſæpius me accito, & omni adulationis genere, atque etiam pecuniarum pollicitatione ambire. Ac ii quidem conati ſunt flectere me, & ad ea quæ vellent adducere, liberali largitione cum allarum rerum, tum earum præſertim, quæ, quia pulchræ ſunt ac pretioſæ, animis gnatis cupidis plurimum blanditi poſſunt. Quarum rerum aliæ jam dabantur, aliæ poſtea datæ fuiſſent. Putabant videlicet mea unius opera ſtatim adjunctum iri ipſis reliquos omnes, quicumque ii forent, & ubicumque degerent, qui novem & inſolentem blaſphemi Palamæ doctrinam impugnarent. Quas autem illi ſpes conceperant, ea non earum ſed * palææ erant. Nam quod rebus neceſſarile non carerem, & veritatem ultro profiterer, idcirco mihi facile perſuadabam vana eſſe & frivola quæ illi loquerentur.

* *cuchanes Græc. proverb.*

V. Sed eorum animum expectatione ſuſpenſum ana res maxime confirmabat, ac ipſorum ſpei quodam voluptate admiſta blandiebatur. Ea erat Patriarchalis dignitas, quam mihi ſtatim collatoros ſe iidem promittebant, eum & neceſſitas gravior incumberet, & ut aliquis ſine ulla cunctatione ei muneri præficeretur, res ipſa flagitarat. Tamen ii ex me contraria plane omnia audiverunt. Ac primum quidem ſuper iis rebus, quas mihi promittebant, eos lenitor obiurgabam, ,,

ANN. CHR. MCCCL. „ quod ipſos non pigeret eadem rurſus tentare, quæ cum triſtia ſæpe diuiſſent, evidentiſſimam foret, ejuſmodi res apud me nihilum iuto ac pulvere differre; præſertim hoc tempore, cum exigeretur Fidei abjuratio. Enimvero ſicut inter improbos felicem eſſe maxima eſſet infelicitas, ita apud eoſdem honoribus cerere maximam eſſe felicitatem. Ajebam præterea non debere Principes, quæ ſapienter conſtituta eſſent, ea citro tranſgredi, & ſacroſanctis Eccleſiæ Dei cancellis illa more eacludere, ut nec moderatio ullo, nec examinis interpoſiti ſeveritas poteſtatem inſolentem coerceret. Quinimo oportere eos, ſi religioſi eſſent, medicos & caſtigatores promptiſſimos exiſtere errorum
*Edit. Pariſ. pag. 549. *Tranſgreſſio.* „ ac deprivationum factis legibus contrariatum. Nam *illud quidem deplorandum, memoriaque apud poſteros odioſiſſima ac probroſiſſima dignum eſt; (at ſileam flammas ſempiternas, quas, in qui ſic vivunt deſtinatas, cogitato licet ut jam decretas)
Caſtigatio. „ hoc * vero laudem & commendationem exigit ab hominibus piis, qui nunc vivunt, quive unquam victuri ſunt; & ſinceram meretur animi voluptatem, qualem nevo immortali poſitam eſſe ctedimus.

VI. Sic ille ſucceſſu deſperato e nobis diſceſſit. Deinde hominem ſupra memoratum, qui jam ea Atho monte advenerat, conſpicatus, confeſtim nec admodum cupientibus epiſcopis ejus provinciæ, quæ tunc ſalva * reſtabat, Patriarcham eligendum proponit. Eum vero non aliam ob
*Vide Notas. *Reſtabat, ſuſ. ſu.* cauſam promovere feſtinavit, niſi quia ad exercendam perſecutionem optime a natura comparatus vir ille, pœnarum atrocium & immanium inſtrumentum erat quilibet carnifice inhumanius. Quippe omnis eruditionis expers, propenſiſſimus erat ad ſupplicia decernenda, & ad injuriam obiquæ verecundia inferendam; tem ad feriendum manu & baculo, itacundia effræni, ſermonibus fœdis, & minime convenientibus ſive habitui quem induerat, ſive Monti & inſtituto religioſo, cujus ſe alumnum gloriabatur. Quinimo homines pios, quos multabat & perſequebatur, quorum miſereri eum oportebat fame & ſiti & omnibus ærumnis enectorum, intepultos projici jubebat. Quod ſi qui naturæ ſimilitudine commoti, operam dediſſent ut illorum corpora humo regerentur, novum illud crimen ſimili pœna ſuriam luebatur. Uſque adeo nunc pejor cauſa adverſus Religionem involverat. Nam qui manere intra terminos traditæ a majoribus diſciplinæ obſtinaſſent, ii ſine miſericordia ſectio, urbibus, templis exigebantur, & facile e quolibet comprehenſi in vinculo rapiebantur. Aliis veritis ne extrema paterentur, atque idcirco civilitatis colore verſatili ſanam doctrinam occultantibus, minæ intendebantur ipſis ſuppliciis graviores.

VII. Atque hæc grata inhiſidia erant Imperatori, animum ſuum diſſimulanti. Nam cum duæ res ſint, quarum ope plerique Principes conentur ſibi mancipare quos volunt, earum alteram, quæ benignitatis ſpeciem præfert & inperſuadendo poſita eſt, ſibi tribuebat; alteram, cui ineſt nota crudelitatis, Patriarchæ & Palamitæ, ut ventis vela, permittebat. Plerſque ſcilicet fallere cupiens, nec ipſe
*quibus inest nota crudelitatis. *Supple.* prorſus illa * factitabat, nec licentia publicis decretis concella fieri permittebat. At idem, quia facientibus non obſitebat, tacita quaſi lege lata, quidlibet impune

A αὐτοῖς ἐγχειρεῖν, ἃ πολλάκις ἐπαῦσε τὸ ὑποτυχὸν σὺν ἀκριβεῖ ἐγνωκέναι ξυμπίπτοντα, ὡς πηλὸν τὸ πόνου ὄντα ἐμοὶ ῥᾴφιον δοκεῖ τὰ τοιαῦτα, τῷ παῦτα νοῦν ὅτι πίστεως ἄρτιος ἀπαντᾶναι. ὡς δὲ τοῖς κακοῖς εὐτυχεῖν, δυσύγκλητον μέγιστον, ὅπως τοῖς κακοῖς ἀδοξεῖν, τὸ δὲ τοῦ χρώματος τὸ ὁράτιστον. ὅπερ ἔλεγον, ὡς βασιλεῦσιν ὅσοι χρεὼν μὴ τὰ καθήκοντα νόμιμα ἐκνοεῖ παραδήγειν ἐρῶ, μὴ τῆ ἱερᾶν τῆς τῶ Θεῶ ἐκκλησίας κιγκλίδων ἐλαύνειν ὅθεν πεύτε, ἅπερ τινὲς φασὶν ἢ κελεύσεως μεταδύσης, ἢ ὑφαιρέσεως ἢ τῶ ἀρᾶσς ἀσύλητα· ἀλλ' ἰατρὰς μᾶλλον γίγνεσθαι πάνυ φρονίμους τοῖς ἅμα κολαστὰς τῆ ἀθέσμων σάλων ἢ ἐκτροπῶν, ὧ γε βυλομένοις ἀνεβεῖν οἶδα. τὸ μὲν δὴ ἄξιον θρήνου μακρῶν, ἢ ἐς τὸ μέλλον μέρμις ἐκ τῆ ὀλιγόνου φρὸς ἀπεχθειάν τε ἢ ὕβριν ἀνατρεχόσης ἐλαχιρᾶς. (εἰ δὲ ὡς ἐγκωμιαν ὧν μεμνῆσθαι τῆς αἰδέως φλογὸς ἐκείνης, ἣ τοῖς αὖτο βίοιον ἐπέλαυε) τὸ δ' ὑμνῆσαι γλώσσης ἁπαντεῖ τῆ τε τοῦ ὄντος, τῆ τε γενεσομένου ἀθρόπου δίκαιον, ἢ ἅμα ψυχῆς ἀέρατον δ' ορεσιῶν, ὃν μὴ πλάσσοιν μῶσιν ἀνύσομεν δυνατεμᾶσθαι.

5. Οὗτο τοίνυν ἁμῶν ὑπογυὰς, ἐπεὶ ἤδη ῥηθέντα ἐξ Ἄθωνος ὅρως ὄκοντα ἦδα τιθέσται, ἄθυς τῆ μὰ πάνυπα σφόδρα φρονυμμένου τῆ ἐπισκόπων ἢ πῶς σαζομένης ἐπαρχίας, εἰς πανελάρχιν φροβάλλεται, δὲ ἤδη ἕτερον ἐπιπαῖσας τῶι αὐτῶ φροβολὴν, ἅ ὅτι φρὸς διαγμὸν ἄεισα ὁ ἀνὴρ ἐπιφυὲν, ἢ ὄργανον ὧν φρὸς τιμωρίας ἀπωθρώπως τῆ δυεμώδεις δημοσίων ἁπάντων ἀπωθρωπότερον. πάσης δὲ ὧν παιδείας ἀξωίστος, μάλα τι ἐχώρει φρὸς τὸ κολάζειν ἢ ὑβρίζειν ἀσύμνως, ἢ φρὸς γε ἵππεδ ἢ βακτηρίᾳ πλῆσσειν, ἀχθῆ θυμῶ, ἢ λόγος αἰσχροῖς, ἢ σφόδρα ἀπρέπουσι ἢ πεμένοις χώματι, ἢ ἅ τινος ἦδετο ὕπνε τροφίμως ὄρως, ἢ ὡς τινος πεδιματικὴς πολιτείας. ἅ μόνον δὲ, ἀλλὰ ἢ ὡς ἐπόλαζε ἢ ὡς ἰδίωται ἀ'σεβοῦς, δίκη ἐλεεῖν λεμῶ ἢ δίῳ θνήσκοντας ἢ πάση πολαπωρεία, ὁ ἢ τῆ ἀπαφως ἐρρίφθαι ἐκέλευε. τῆ ὧν ἐγκλαμα ἕτερον αὖθις τοῦτ φρὸς τιμωρίας ὅτι λοιπὸν τῆς ὁμοίας, ὅις τῆ γῆ ἀρύστοις ἔργον ὧν τὸς τοιάσς, παμπαμένοις τῆ ἐ φύσιος ὁμοίστοις. ἐς πάντοτ κατὰ τῆς ἀ'σεβείας ὠξύθη πῶς τὰ χείρω. ἐλαύνοντο γὰρ ἀρυδῶς. οἱ τῆς ὄρως ἐμμένειν φιλοσοφοῦντες τῆς πατρίου νομοθεσίας, σεμνῶν, πόλεων, ἱερῶν, ἀγώγιμοι δεσμωτηρίοις ἤγοντο ἀ'χρεῶς· ἀπολαὶ τοῖς ἄλλοις ἐκφύστοντο μείζως τῆ ἔργου, ὅσοι δίκη τὰ μὲ τὰ ἀνέκοντα πάσχειν, ἤδως χώμασι πολυπαθέσ-δῆθαι κοινωνικῶ ἢ δ'σεβοῦσι ἔκρυπτον.

7. Καὶ ὧν πάντα ἐφόβη ἢ τῆ βασιλέως γνώμης πρόπτεσθαι βυλομένης, ἀρχαῖ. δύοιν ὄντοιν, δὲ ὧν ὃς ἂν βούλοιτο φροσάγεσθαι ἐγχειρῆσει τῆ ἡγεμόνων οἱ πλοῦς, ὃ μὲν ἐπιστασίας ἔχει σωμεῖον, ἑαυτῆ ἴσωμε· λέγω δὴ τὸ πείθειν· ὃ δ' ἀπλωσίας, τῆ πανεκάρχη ἢ πῶς περὶ ἢ Παλαμᾶ ἰνδίδω, καθάπερ ἄτεμος ὁλκάδος ὀθόνη. λαυθάνειν ὧν πῶς πλέοντας πειρώμενον, ὑπ' αὐτῶ ὁλοχρῶς ἵδρα πνοῆ, οὐκ δημοσίοις γραφαῖς παρέχει τὸ νοιμοδοτιμον. ὅτε δὲ δρᾶστο αὐτοῖς οὐκ ἀνδίκαιμ, ἄντικρυς ἀνομοθέτητόν τινα νόμον ἐς τὸ δρᾶν αὐτὰς ἐχαρίζετο σφίσιν· ἄφαρ ἢ οἱ λαχάνων ὃν χρέᾳ γενόμενοι, ῥυ-

καὶ ἀνωθὶν πόθεν ἐπιτηδεῖον ὕδατος ἐξ ἀφανοῦς. ὀλίγοι δῆ, ὡς ὅπου τὰ ἴσα φθέγγονται ἢ τὰ τῶν ἀρχόντων βούλησις, ἢ ἓν ἢ ἐκ τύχης δρωμένων χρεία, μᾶλλον τῷ δ' ἑκουσίου πρὸς νοῦν τὰ ἄρχοντος βούλεσθαι, τότε συμφέρεσθαι τῇ τῶν ἀρχόντων χρῇ τοῖς ὑποκειμένοις· ὅταν δ' ἕτερον μὲν τὰ πράγματα δρόμου βαδίζῃ, ἕτερον δ' ἡ τοῦ ἡγεμόνος βούλησις, τότε χρὴ τὰν μόνῳ κρείττονι παραχώρησιν, νῦν δ' αὐτοκρατικὴν βούλησιν χρείᾳ μᾶλλον ἢ τῇ τοῦ κυρίου νοσφίζεσθαι συμφέρεσθαι· τὸ μὲν γὰρ ἡγεμονίας, τὸ δὲ δουλείας οἷον συμβαῖνον· ἄνευ μὲν δουλείου ἰσχύειν, ἄνευ δὲ ἡγεμονίας ἀνεῖται σκῆπτρα. ἐξὸν δὲ ταῦτα, μικρὰ τῆς ἄλλων φροντίσας, ἐπίστευε ὅτῳ αὐτῷ τὸ τοῦ Παλαμᾶ πρὸς βούλησιν ἦν. μία γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ τοῖς ἀμφὶ τὸν Παλαμᾶν ἡ βούλησις.

H. Διεδίδου δ' ὅμως καὶ τὰς τῶν πλείστων λοιδορίας, αἳ ἀφ' ὁδῶν ἀγοραίων ἀνέδην ἐκαλινδοῦντο, τὸ τυραννικὸν καὶ βίαιον ἐγκαλοῦσαι τῇ πίστει, βέλτιον ὑπόμισον εἶναί οἱ, καὶ συνόδου συγκροτῆσαι ἐξ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης ἐπισκόπων τοὺς χρόνῳ, καὶ δείξαι ἐς φῶτα τὰ κατορθοῦν τὸν Παλαμᾶ μὴ αἰσχρῶς ἔχειν δόγματα. ὡς δ' οἱ πολλοὺς χειμένης καὶ ἐξαναδιδαμένης τῆς τῶν πολλῶν ἐγκλημάτων λοιδορίας, ἢ ἀπιστῆσαι παντάπασι ἢ κακοποιὰ τῆς πίστεως, ἢ τὸ γε δεῦτερον ἧττον λυπῇ, μὴ φρὸς ἓνα αὐτὸν ἀεὶ εἰκαμένων τῶν ὅλων γλωσσῶν, ἀλλ' ἐς πλείους ἤδη μεριζομένων. ἀλλὰ πάντα γε ἦσαν τὸν Παλαμᾶν, ἦσαν παρρησιάζεσθαι τοῖς τῷ αὐτῷ κακίας ἐλέγχοις βυλόμενον, ἀλλ' ἐπιβυλαῖς ἀεὶ καὶ ἐξβολαῖς ἀθρόγγοις τὰ τῆς διωγμῶν ἐκείνου ἤδη δὲ ἄλλων, καὶ μάλιστα τῶν ἐν ἐξουσίαις, κρύφα ἐπιτηδῶν. διὸ δὴ φροντιστάμβους ἄλλα ἐπ' ἄλλοις, ὡχετο φεύγων, νῦν μὲν εἰς Λῆμνον, νῦν δ' ἐκεῖθεν εἰς Θεσσαλονίκην. περὶ ὧν πλατύτερον ἐρέσθαι φρεῖσιν. τίνος δ' ἕνεκα ἐπεκαλέσομαι.

Θ. Πρὶν γὰρ ὅλως μὴ τῶν χειροτονίαν τρεῖς παρέναι μῆνας, τῆς ἐπισκόπων συνόδου ῥαγῆναι τὰς πλείστας τῆς πατριαρχικῆς κοπωνίας, ὅσοι διημύθησαν εἰσάγγελοι εἶναι σαφῆ Μασσαλιανὸν αὐτὸν, καὶ τῆς ἐν Ἄθῳ ὄρει φρὸ ἐτῶν οὐ μάλα συχνῶν φανερῶς ἁλόντων ἴσα. περὶ ὧν ἀναπόρα πως τῆς ἰσοτιμίας καὶ ὑμεῖς εἰρήκατε ἡμῖν. ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἀνθισάμβους εἰσῆγεν, ἐξ ἀντιπάλου ῥέων, ξυμμοσίαν καὶ ἀντεγκλήματα κατὰ τούτων ἑκάστου, τὸν μὲν συμβωρυχίας δικάων, νῦν δὲ πορνείας, τὰ δὲ βογομίλων αἱρέσεως, τὸν δὲ τὰ τῶν ἱερωσυλίων ὤνιον διδόναι καὶ ἀπιμπολᾶν εἰς ἀνδρὸς μάλα τοι σφόδρα αἰσχίονος, καὶ ἄλλας ἄλλως, ἐς γέγονε χάσμα μέχρι καὶ ἐς πολλοὺς νῦν χρόνου, μέσος ὁ βασιλεὺς καισὰς, ἕνεκεν ἀλλήλοις ἀφεῖναι πᾶν ἐγκλήματα, λάθρα καθυφίστας ἀς κατ' ἀλλήλων γραφὰς καὶ λοιδορίας ἐξενηνεγμένας φανερῶς, ἵνα μὰ φροδόνα καὶ τῶν γένηται τοῖς ναν' αὐτῷ ἐπενηνεγμένες περὶ πίστεως παρ' ὑμῶν ἐγκλήμασιν, οὕτω πάντων ὲν καιρὸς καλῶς καὶ αἰσχρῶς ἀλλήλοις ἀπεσάμβοις, ξυμβῆναι ἀλλήλοις λοιπὸν, ὑμῖραν ἐξ ὑμέρας ἐπιβυλὰς καθ' ἡμῶν ἐπ' ἄλλας συρράπτοντες τὰ καὶ ξωντιθέμβοι.

perpetrandi veniam iis prorſus dabat: at ſi qui oleribus indigent; aquæ rivum alicunde ea occulto ac ſuperiori de loco deducunt. Sic enim ſtatuebat, quoties voluntas Principis & rerum quotidianarum ratio idem ſuadercnt, ubiſſetque opportunitas accommoda Principis voluntati, toties Principem debere ejuſmodi rerum curſum concurſu ſuo adjuvare: cum autem alio res vergerent, alio Principis voluntas, tunc oportere eandem, cæteris rebus neglectis, propriæ voluntatis rationem potius quam conſtitutam regularum uſum ſequi. Quippe illud Imperii eſſe, hoc vero ſervitutis. Abſurdum porro eſſe, penes quem ſceptrum Imperatorium ſorct, eum ultro ſervire. Hîc de cauſis, parum de aliis ſollicitus, quæcumque ipſe & Palamas fieri cuperent, ea excquebatur. Una quippe erat ejus & Palamæ voluntas. ANN. CHR. MCCCL. Edit. Paris. pag. 550.

VIII. Attamen veritus vulgi convitia, quæ & circum fora libertime jactabantur, & Fidei tyrannicam violentamque oppreſſionem criminabantur, ſatius ſibi fore credidit, procedente tempore concilium cogi, epiſcopis qui in Thracia eſſent convocatis; atque illic palam declarari, eorum illam doctrinam, quam Palamas invexiſſet, non eſſe pravam ac fœdam; ut objectorum criminum calumniosa refutatione latius diffuſa ac divulgata, vel prorſus haud crederemur innovatam fuiſſe Fidei doctrinam, vel ſaltem minus iſti dolendum eſſet, cum omnium linguæ non animi eum perpetuo peticaræ, ſed deinceps ſe adverſus plurimos exertaræ eſſent. Verum id quidem Palamam angebat, utpote qui maliciam ſuam palam redargui minime vellet, ſed inſidiis & ſurdis obtrectationibus cum per alios, tum per Principes, varia ſupplicium genera clanculum decernere cuperet. Quamobrem alia ex illis prætexendo, aufugiebat, modo in inſulam Lemnum, modo illinc Theſſalonicam. Sed de his rebus fuſius infra dicturi ſumus. Nunc autem illud retinendum.

IX. Nondum tres toti poſt Patriarchæ electionem menſes effluxerant, cum plerique epiſcoporum ab ejus communione avulſi ſeceſſerant, quorquot ſcilicet juramento denunciaverant Maſſalianum eum reipſa eſſe, ac anum caritiſſe ea illis, qui ante annos non ita multos in monte Athos manifeſte deprehenſi fuiſſent; de quibus & nos ſupra * ea hac hiſtoria diſſeruimus. At ille repugnabat, & juramenta juramentis opponebat, atque illis ſingulis crimina vicißim objectabat, hunc de effoſſis ſepulchris, illum ſtupri, alium de Bogomilicana hæreſi, alium quod ſacerdotium vendidiſſet & hominibus turpiſſimis mundinaſſet, alium denique alio crimine accuſans. Cum autem ſchiſma ob eam cauſam excitatum longo tempore duraſſet, Imperator mediam ſe interpoſuit, eiſque perſuaſit ut ſibi invicem crimina objecta condonarent, deſertis clanculum litibus & accuſationibus, quas aperte ſuſcepiſſent, ne ad crimina, quæ illis de Fide a nobis objiciebantur, iſthæc quoque accederent. Sic itaque concordia, ut inter malos, male & turpiter deinceps inita, reconciliati ſunt, novaſque ex eo quotidie inſidias adverſus nos ſtruere & componere cœperunt. * Lib. 14. c. 7. pag. 551.

ANN. CHR. MCCCXL.

CAPUT II.

I. Cantacuzenus Theſſalonicam abit, Palæologum generum ei urbi præfecturus. Claſſis Veneta Genuitis infeſta Byzantium advenit. Genuitarum arrogantia. Pontus Euxinus Byzantiis & Venetis per illos clauſus. II. Quænam cauſa Venetos cogerint Galatæ obſidionem cito deſerere. III. Cantacuzenus admodum lætus Byzantium redit. Concilium convocare cogitat. Palamæ fiducia. IV. Junioris Andronici & Iſidori Patriarchæ commemoratio in ſacris per errorem omiſſa. Hominum ſermones de ea re. Error poſtmodum correctus. V. Triremes Venetæ quatuordecim Ponti Euxini fauces obſident. Bellum Latinorum internecinum. Catalani ſocios ſe Venetis adjungunt.

A A. I. Am converſo ad Autumnale Æquinoctium curſu, in ipſo anni * ingreſſu ſol verſabatur, cum Imperator Cantacuzenus, triremibus ac moneribus conſcenſis, ſolvit Byzantio, Palæologum Imperatorem eundemq; generum ſecum Theſſalonicam ducens, atque ejus urbis Principem eam conſtituturus. Eo tempore Byzantium * advenerunt triremes Venetæ tres & triginta, ut Genuitarum, qui primi bellum indixerant & Venetis exitium minabantur, Galaticum caſtellum oppugnarent. Quippe iſti Genuitæ, elati frivolo illo ſucceſſu navalis pugnæ, quam cum Byzantiis parum memorabilem geſſerant, jam animo ſuo minime moderabantur, ſed totius maris imperium ſomniabant. Ac primo Pontum Euxinum, ut quæſtuoſam, ſibi vindicantes, non ſolum Byzantiis imperioſo faſtu maximaque audacia interdicebant, ne circum * Mæotidem & Tanaïn * Cherſonemve navigantes, aut reliquam Scytharum maritimam oram, quæ eſſet ultra Iſtrum, circumvecti negotiarentur, niſi ubi licentiam a ſe acceperint; ſed & Venetos ipſos eorundem locorum commercio arcebant; & jam fere meditabantur, plurimis triremibus Ponti fauces obſidere, atque in Sarapidia * fano tyrannicum violentumque portorium imponere iis qui intra vel extra Euxinum commeaturi eſſent.

II. Ea res irritavit ac perturbavit animos cum aliorum omnium, quorum vita omnis maritima eſſet, tum maxime Venetorum, qui pecuniis & navibus longe ſuperiores erant. Igitur hi, cum & Imperatorem habituros ſe ſociam adjutoremque inceptæ ſalſperaterant, ut pote ob acceptam cladem, & ignominiam cladi conjunctam, liſdem * iratum, armis (ut dixi) & triremibus inſtructi, oppugnatum illos venerunt. Quoniam autem nec Imperator aderat, nec tempus opportunum erat, ſic ut ipſis adjumento eſſe poſſet (nam hæc ſub Arcturi ortum geſta ſunt, cum & plurimi imbres nubibus effunduntur, & frigus immodicum jam ingruens affligit eos qui in armis ſub dio, idq; in mari, pernoctant) viſum eſt ipſis paucos dies permanere, ac poſtquam levibus pugnis vires ultrocitroque tentatæ fuiſſent, domum retro navigare: eoque maxime, quod audierant novas triremes ab Genua præfiſci jam in Eubœam & in Cretam, atque in cæteras inſulas quæ Venetis tunc pa-

* Marſt. Septembri, anno Mundi 6839 ineunte.

* Bizzar. de bello Venetо, lib. 2.

* Vide Notas.

Edit. Parſſ. pag. 512.

* Vide Notas.

* Genuiſis, Reſpic.

Ἀπτι δὲ τῇ φθινοπωρινῶν τῶν ἰλίου τροπῶν ἐν προθύροις αὐλιζομένων τῷ ἔτει, τεμήσει ἡ μοιρίσιν ἄρας ἐν Βυζαντίῳ ὁ βασιλεὺς Καντακουζηνὸς, ὁμοῦ τῇ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρῷ Παλαιολόγῳ τῷ βασιλεῖ ἀπιέναι εἰς Θεσσαλονίκην, ἄρχειν ἐκεῖ καταστήσων αὐτόν. ἡ πεπαῦτο καπηλεύσασα εἰς Βυζάντιον Βενετικαὶ τεσσαρες τριῆς ἡ τεσσαρακοντα καὶ τῶν Γαλατικὴν φρουρὸν τῇ Γενουϊτῶν, μάχης τε ἀρξάντων αὐτῶν ἐκ πολλοῦ, καὶ ἀπειλούντων σφίσιν ἀπώλειαν. τοῖς δὲ τε Γενουΐταις τοιοῦτον, ἐπαρθεῖσι τῇ καθ' Βυζαντίων ἐκείνῳ παθρᾳ προπράματι ἀδέξῃ ναυμαχίας ἐκείνης, οὐκέτι καθιστοῖς εἶναι τῶν γειτόνων ἐνόμιζον ἀλλ' ἀνεπιπολῆν ἐπῄει τῶν τῆς ἁλὸς θαλάσσης ἐγκρατείαν. ἐ δὲ ἀφαιρεσόμενοι πρῶτον μὲν τὸν Εὔξεινον πόντον, ἀφ' τὰ ἐκπλοῦς κέρδη, ἐ μόνοι Βυζαντίοις ἐπέκειντο ἐγκρατικῶς ἦδη, καὶ πολλῷ τῇ Θρᾴκης ῥοπῇ, ἀπέχεσθαι ἐ Μαιώτιδος καὶ Ταναΐδος, ἔτι τε Χερσῶνος, καὶ ὅσα * τῇ Σκυθῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον παραλίας ἐπὶ χωρία, πεπλέοντας ἐμπορεύεσθαι, πλὴν ἢ ὅπου ἂν ἐξ αὐτῆς τὸ εὐδόκιμον εἴη· ἀλλὰ ἡ Βενετικὴν αὐτοῖς τῆς ἐκπλοῦς ἀπέλαυσιν ἐμποριας, μιλιάριον ἔχοντες ἕκαστον ὑδάτων, καὶ τεμήσει συχναῖς τὸν αὐχένα τῷ Πόντῳ * συγκλειόντες, καὶ τὸ τῷ Σαραπίδος ἱερὸν καταστῆσαι δεκαδύπλειον τυραννικὸν ἡ βίαιον, εἴ τινες οἷοι βαλέμενοι ἐ Εὔξεινον πόντον εἰσπλεῖν τε ἐ ἐκπλεῖν.

Τῶν δὲ πάντας μὲν ὑρίζοντο πρὸς παραχρῆμα λογισμῶν, οἷς θαλάττιος ἅπας ἐστὶν ὁ βίος· πάντων δὲ μάλιστα Βενετικὸς, χείματί τε ἡ ναυσὶ μακραῖς τισι μέτροις πλωτικώτατος. ἐλπίσαντες δὲ ἡ βασιλέα σύμμαχον ἕξειν ἡ κοινὸν εἰς πόλεμον, ἅτε ἐκ ἄντα ἐκείνῳ, ἡ ἐκ ἐν ἔντεσι αἰχμάλωτον ἱεροδισμένον ἡ αὐτὸ πρὸς ἀργῶ κατ' αὐτῆς, ἦκον (ὡς ἐρημῶ) ἅπλα ἡ τεμήσει ἄζοντες καὶ σφῶν. Ἐπεὶ δ' ὑπὸ ἀ βασιλεὺς παρῶ, ἔπ τῇ καιρῷ συμμάχῳ χρῆσθαι ἐκείνῳ (εἶναι δὲ περὶ τὰς τῶν Ἀρκτούρου συμβαίνει πόντον ἐπιτολὰς, ἔθ' ὑπολοῖτο καταῤῥήγνυσθαι μάλιστα πλεῖστος, ἡ φόβος ἀταμίευτος ἦδη προσέχειν λυπεῖ τοὺς ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐγκυκλοῦντας ἐν θαλάττῃ καὶ ἅπλοις) ἡμέρας βραχέας διέγνωσαν σφίσιν ἐγκαρτερῆσαι, πύρας ἀκροβολισμῶν πολεμικῶν δόντας ἡ λαβόντας, οἷα δὴ ἐκπλεῖν. ἡ μάλιστα ὅτι ἡ ῥοπὴ ἐπὶ πύθοντο ἀναχθείσας ἤδη ἐκ Γενούας καὶ τῆς Εὐβοίας ἡ Κρήτης, ἡ ὅσα Βενετικοῖς ὑπήκοον τότε τεσσαρεσκαίδεκα ἡ ὁπόσαι τῶν Γενουϊτικῶν, ἃς ἁπάσας τῶν Βενετικῶν αἱ τεμήσει συμπλεύσασαι ἐν Λι-

λίδι ἡ Ωρίῳ τῷ κόλπος τῆς ἐγχὺς Εὐβοίας, αἱ μὲν A
δύαι ἑάλωσαν αὐναυδροι· αἱ δ' ἕτεραι λαθοῦσαι τὸν
πρέσβιν ἐφυγον. αὗται πάντα αἱ ἕτεραι, ἀδείας λα-
βόμεναι δὴ τὴν τῶ Βοιωτιῶν ἐκστρατείαν, πολλῷ ἐ-
φοπτόμεναι τοὺς Βενετικοὺς νηοὺς τὴν βλάβην. διὸ δὴ
σπουδῇ πολλῇ ἡ προθυμία ἀπήλλαξαν πρὸς ἑαυτὰς
οἵτε καὶ ἡ ἄμυνα. ἡ μὲν τοῦτο μὴ τῶν ἔχει τὸν τρόπον.

Γ. Ἀρτι δὲ τὴν ἥλιον μὴ τροπὰς ὄντος χειμερινὰς, B
ἡ τῆ ἀντιρρικῶν ἀπαλλαγὴν γεγενημένων, ἐπανή-
κει ὁ βασιλεὺς ἐκ Θετταλονίκης, ἵνδυς ὅλος ὑπ' ἡδο-
νῆς· ἀπηλάχθαι δὴ ἤδη τὴν ὁμοιτὰ οἱ φόβων ἀνορύ-
των, ἡ ἀπορῆσθαι καθάπαξ ἤδη πάσης ὑποψίας,
ἐκ ποδὸν γινομένου τοῦ τῆς ἐξόδου τὴ βασιλείας τοῖς
οἰκείοις ἄλλως ἀεὶ παρατέμνειν καλούσης· ἡ τοῖς
φρονήμασιν αὖναι κεμένος εἰρωνίαν τε ἡ ἀσφάλειαν, ἅ
λοιπὰ πρὸς ὧν ἐπὶ τοῦ τὸν ἔχει τῆ ἐπιτυχόντων συσκιά-
ζεσθαι πειρᾶσθαι, ἀπὸ τῆ τῶ Παλαιολόγου δογμάτων, ἅλλ
ἐχόλπτο· ἦει δὲ ἤδη καὶ ὁ Παλαμᾶς ἐκ Θετταλονίκης
ἐς Βυζάντιον, πανταχόθεν ἀνατεθραμμένος ἐλπίσι, ῥᾴστα
ἡ ἔχειν ἤδειν πόρρω τὰ τῆ βούλησιν αὐτῆ ἐπαγγελιῶν
τε ἐπιπλῶν, καὶ μυρία τῆ δημοσίων ἐν φαντασμά-
των ἀνθέλοντα κύματα.

Δ. Ἤδη δὲ τὰς ἡμέρας ἐκτεινούσας, ὡς ἡ ἕδρα τῆ τῆ
μεγάλη τῶ Θεῶ ἐκκλησίᾳ ὑπερκειμένου ὄντα, ἐπ' ἀμ-
φοῖν ἀναβάσεις, τῆ μὲν δι' ἐνιαυτῶν βασιλέων ἡ πα-
τριαρχῶν ἀνακαινίζεσθαι τοὺς μύκητας, τῆ δ' αὖ τοῖς
καθάπαξ παρατέμνειν ἡ ἀρᾶς αἰωνίους, γίγονί τε πρὸς C
ταῦτα ἀπροσδόκητος. συρίττεται δὲ καὶ λίθων παραπε-
πτωκὸς ἐκπεσὸν πᾶς τὸ τῶ βασιλέως. Ἀνδρόνικα τοῦνομα, ἡ ἅμα τὸ τῶ πατριάρχου Ἰσιδώρου. ὃ ἡ σαφὴς
οἰωνὸς ἔδοξεν αὖναι τοῖς ξυνετοῖς τοχαζομένοις τῆ γινο-
μένων ἡ φερομένων ἄλλοτ' ἄλλως φαντασμάτων· μαν-
τὰ δὲ ἦσαν Θεῷ (φασὶ) διδυμόποτε, ὡς ἔοικεν, ἐν ἐκ-
κλησίᾳς ὑμνεῖσθαι, μήτε τὸν βασιλέα, πρόσω ἡ τῶ
Παλαμᾶ πολύθεον πλοῦν μεταστήσασθαι πρὸς ἀστρο-
θέσιας, ἡ ἀπεξήτασιν δολερὰν ἡ ἀδίκημάτων· μήτε
τῶν Ἰσιδώρου, πρόσω αἰσθησόμενα τοῖς πατριάρχι-
κοῖς θώκοις αὐτῶ, ἡ δημοσίᾳ ἀναιρήσασθαι λόγους
ἅμα ἡ φαντάσματα· ὡς γὰ ἡμῖν ἀκούσαι που τῆς
ἐσοχῆς ἐν τοῖς καθάπαξ διειλεγμένοις τότε. ἐπὶ δ' ἐς D
τὸν ὑστεραίαν ἀκυδίᾳ λαγχάνει τῆ βασιλεῖ ἡ συζύγιον ἐκεί-
σε, πρὸς λόγῳ ἀφορμὴν τε ἔδοξε ἡ ἁ μάλα ἀνύ-
ποπτος, δίκαιος αὖναι τῆ βασιλεῖ πορίσασθαι Καντακου-
ζηνῷ, τὸν ἐφεξῆς κυρίαλον ἡμέραν ἀθροισθῆναί τε ἅ
λαὸν αὐθις, ἡ μοιλωτὸν τὸ ἀόρατος ἐκείνοι γενέσθαι
ἀνεῤῥησιν. ἡ ταῦτα μὲν τῆδέ πη ἔχει, ἡ ὁ χαμὼν
ἐν πόσοι ἐτελέσθη.

Ε. Ἀρτι δὲ τὸν ἥλιον τὰς ἰσημερὰς ἀμείβοντος κύκ- E
λους, ἐν τῆ γῆρα ἑτέρας χλόης ἀναδῦναι ἡμέλει ποικίλον τοῖς
χρώμασι ἐσυρμοῦσης χιτῶνα, ἡ δένδρα πάντα
ἤδη ἀναβιώσιν τε ἡ πασσίων γόνιμον καρπῶν ἀ-
φθόγγως σάλπιγξι προσκαλουμένου, καπιλδε-
σὼ ἐς τὸν τῶ Βυζαντίου λιμένας Βενετικὰ τετράρους
πάντας ἡ δέκα. αἱ δὲ τὸν τῶ Εὐξείνου πόντου ἐξ-
ζώσαντες αὐχένα, ὡς ἐκ Μαιώτιδός τε ἡ Χερ-
σῶνος ἡ τῆ ἐνθεν πατούσας χωρίων ἐξ ἐμπορίας
Γαλατικὰς τετράρεις τῆ Γενουϊτῶν ξυνελάμβανον. ἀ-
πάντων γὰρ ἐπ' ἀλλήλους πᾶς τὸν μάχιμον διη-
μέρευε χρόνον, ἀ πάντα, ἀ μὲν ἡμέρας, οὐ
ἐπὶ βραχὺ τῆς ὥρας· ἀλλὰ πάσης πόνος τῆ λι-
nibus. Etenim ea navibus quatuordecim ANNO CHR.
Genuticis, quas Venetæ triremes, cum MCCCLIII.
hæc venirent, duobus simul Aulide &
Orео juxta Euboicam conciliarant, de-
cem cum ipsis hominibus captas fecerant;
reliquas quatuor fortim elapsæ periculam
effugerunt. Atque hæ quatuor, per absen-
tiam Venetarum alio bello occupatarum,
insulas Venetorum impune infestabant.
Itaque hi magna diligentia & alacritate
ed ulciscendum propulsandumque hostem
redierunt. Et hæc quidem ita se habue-
re.

III. Cum autem sol, ab hiberno tro- ANNUS.
pico conversus, Antarctici poli vicinam
deseruisset, Thessalonica rediit Imperа-
tor, gaudio quasi lymphatus. Putabat vi-
delicet jam se arcanis terroribus libera-
tum, solutumque omni suspicione, post-
quam a conspectu removisset eum virum,
qui ne Imperii successionem liberis suis tu-
to transmitteret obstabat. Itaque pacata
ac secura omnia arbitratus, in eo deinc-
cepit totus fuit, ut quod animo meditaba-
tur, concilio Episcoporum, doctri-
nam Palamæ tueretur. Quippe & ipse Pa-
lamas Thessalonica Byzantium jam vene-
rat, summa spe inflatus. Nam quæ is vel-
let, ea ibi Cantacuzenus facilime & nullo
labore, quantumvis immixtis publicorum
negotiorum fluctibus distractum, executu-
rum esse promiserat.

IV. Ac jam dies aderat, in qua oporte-
bat unam ex Magnæ Ecclesiæ ministris,
consensu ambonæ, plorum Imperatorum
& Patriarcharum memoriam publico præ- Edit. Paris.
conio commendare, impias autem execra- pag. 553.
ri ac diris devovere, cum improvisum quid-
dam & prodigio simile accidit. Nam si-
lentio & oblivione noctis proximæ præ-
teritum est Imperatoris Andronici nomi-
nis nomen; item Isidori Patriarchæ; quod
manifestum omen esse visum est iis, qui
fortuita & alias aliter contingentia acute
interpretantur. Etenim apparet, inquie-
bant, non placuisse Deo celebrari in Ec-
clesia, nec eum Imperatorem, qui Pala-
mæ, Deos multos statuentis, errorem
primus dilationibus sustentasset, ac ne-
que examinandem neque corrigendum
curavisset; nec illum Isidorum, qui pri-
mus eum ipsum errorem, in Patriarcha-
lem sedem illatum, dictis paritor & factis
publice promulgasset: quemadmodum
suo loco a nobis in hac historia supra ex-
positum est. Cum autem postridie Impe-
tricis Annæ, Principis defuncti uxor, do-
lorem intolerabilem audita ea re conce-
pisset, & suspicionis locus esse videretur,
censuit Cantacuzenus Imperator, die Do-
minica proxime sequitura congregandum
rursus populum, & unius (Andronici) no-
men proclamandum. Atque hæc ita fere
me se habuerunt. Et in his hyems desi-

V. Vere incunte, cum sol æquinoctium VER INC.
præterectus novo gramine, veluti floci-
da & versicolori veste, terram obtexe-
set, omnesque arbores suscitaret, & ad
omnigenos fructus producendos mutis vo-
cibus provocaret, in Byzantinos portus
Venetæ triremes quatuordecim delatæ sunt.
Atque hæ, Ponti Euxini faucibus cir-
cumclusis, Galaticas Genuitarum trire-
mes, ab mercatu redeuntes ex Mæotico
& Chersonæ, aliisque illustractus locis,
comprehendebant. Nimirum internecinis
bello sibi invicem indicto, nec nocte
nec interdiu, ne horæ quidem momento,
quiescere poterant: sed omnem lo-
cum, omnes portus perscrutabantur, tenta-

ANN. CHR. MCCCLI.

bantque omnia, ut conflato ſibi invicem exitio ſuperiores in poſterum avaderent. Cum autem & Catelanos ſocios ſibi (Venneti) adjunxiſſent, & Byzantios, ipſos quoque Genuitis ob ſuperiores clades infenſos, facilius ex eo illis fore pugnam & bellum inire, in omnem & locum & portum & civitatem, & quacumque Genuitica natio reſideret, effuſe irruentibus.

A μίνας διαδοῦναι, ἢ πᾶσι τρόποις ἐπιχειρῆσαι, ἔθνει ἀν ἀν τῷ ἀλλήλων δρῶντας φθορὰν ὑπερῆρας τοῦ λοιποῦ καθίσασθαι. εἰληφότες δὲ ἐ συμμαχίας ἐκ Κατελάνων καὶ Βυζαντίων, ἐγκοτούντων σφίσι καὶ αὐτῷ ἕνεκα τῶ φθάσαντα πταίσματα, δίπεπτον τῆς μάχης ἔσεσθαι καὶ τὸ πολέμιον, κατὰ πάντων ἅμα χωρίων, ἢ λιμένων, ἢ πόλεων, ἢ ἄντικρυ ἀνίων Γενουϊτῶν γένος, ἀχθεῖσι ἐρεμήσει.

Edit. Pariſ. pag. 554.

CAPUT III.

I. Hiſtoriæ Dogmaticæ exordium. II. Generalis Concilii convocatio diu promiſſa. Palamæ auctoritas. Ejuſdem malæ artes, publicum judicium metuentis. III. Quale tandem Concilium haberi placuerit. Quot & cujus notæ Epiſcopi adeſſe juſſi.

Vide Notas. I. NUnc quoniam ipſe armorum apparatus bellum hoc magnum ac diuturnum fore pollicetur, laudem vero aut reprehenſionem non incœptæ res merentur; ſed cenſuræ auctor iis tum demum firma eſt, cum res ad exitum perductæ ſunt; aga, orationis curſum, hoc loco paulliſper abroptum, ad alias res convertamus; quas quia nos ipſi in primis ea qua par erat diligentia uſque aſſequuti ſumus; & accurata cognitione percepimus, idcirco earum veram ac certam narrationem facile ad poſteros tranſmittemus. Etenim ſi aliud quidquam, illud omnium maxime ſcio, atque ipſo quotidianarum rerum uſu edoctus ſum, ita omnes ſibi perſuadere ac ſtatuere, veritatis potiſſimam rationem eſſa debere in Hiſtoria; quæ jam inde antiquitus robur & auctoritatem nacta, futuris ſubinde hominibus facilem diſciplinam proponit, ut ab iis qui antecefferunt, valuti quibuſdam archetypis, atilia mutuentur; quæ autem ſiniſtra & infauſta, iis ſe omnino abſtineant, ſi velint bene ac beate vivere. Sunt autem ea res, (de quibus dicturum me profiteor) Eccleſiaſticæ tempeſtates ac procellæ, quas miſeris Romanis intulere Principes incauti & imperandi rudes, novis Palamæ opinionibus & impia doctrina abrepti; perinde ac vaſa levicula, quæ flumineis vorticibus correpta, & ad quaslibet oras temere & fortuito devoluta, vadis & rupibus modo his modo illis allisa franguntur. Qua quidem de re viri multi, virtute, ſapientia, vitæ integritate, & orthodoxæ fidei ſinceritate illuſtres, ſæpius me convenerunt, & ut Religioni periclitanti cætera omnia poſthaberem, enixa hortati ſunt. Quippe in aliis rebus, ſi quando ſcriptores aliquid diſſimulent, ac nonnulla, ut amicis gratificentur, ſilentio prætereant, id quidem fortaſſe invidiæ caſturum, condonatumque iri ab iis, qui iſtiuſmodi amicitiis obnoxii, & ad convivendum minime natura ſua proclives futuri ſint: ubi autem periculum ad Deum pertineat, tum nos deberæ, cæteris rabus neglectis, hunc unum reſpicere; atque illud eſſe dogma & præceptum a parentibus traditum.

B Α. ΕΠΕΙ δ' ἡ παρασκευὴ τῆ ἄνλων μέγας τε ἐσεῖται τῶν πολέμων ἐπαγγέλλεται, καὶ ἐς πλείονα ἔμμενοντα χρόνον, τοὺς δ' ἐπαίνους, ἢ τὸν ψόγον, οὐ ἀρχόμενα ἁρπᾶται τὰ πράγματα· τελευτῶσι δ' ἐς τὰ μάλιστα τὸ ἀρέσκον ἔπεται τοῖς κρίνουσι, φέρε μικρὸν ἐπιχόντες ἐπαύθα, τὸν λόγον ἐ δρόμου ἐφ' ἕτερα ξέψωμεν, οἷς τὰ μάλιστα παρακολουθοῦντες ἐς πέλας, ξυὶ γε τοῖς προσκοποῦσι ἐπιεικείας, ἀκριβῶ τῶν πόνων εἰλέφαμεν, ὅς ἐχειν ἐξηγόνοις ἀσφαλὲ βέβαια τὰ τῆς διηγήσεως παρατίμενον. εἴπερ γάρ τι τῶν ἀπάντων ἔνεστι, καὶ τοῦτ' ἐς τὰ μάλιστα πάντων αἰδέσει τετύχηκέ μοι, τῆς χρείας ἀεὶ διδασκούσης με τῶν ἐν βίῳ πεφοδυ πραγμάτων, πεπεισμένον ἄμα καὶ δεδογμένον εἶναι τοῖς ἅπασιν, ἀληθείας ἐχεσθαι δεῖν ἀφ' ἧς γε πάντων τῶν ἰσοτείας, ἐγκειμένου τι ἀράτος εἰλαρινὲς ἀρχῆθεν, ἅπασιν διδασκαλίαν ἀνύειν τοῖς ἀεὶ ἐπιῶσιν ἀνθρώποις, ὥσπερ ἐξ ἀρχετύπου τοῦ φθασάντων, τὰ δ' ὠφέλιμα παρασῆσθαι πεφυκότος, καὶ ὅσα φευλάξοιντο ἐκλησιάσειν ἀπρὰς καὶ τύχης, ἀπάντων ἀλογήτως ἀπέχεσθαι, τίς ἂν πρὸς βαλέσθαι βίον ἀφροσύνης ἢ βίαν ἀφροσύνης τοὺς πρώτους. οὐκοῦν δὴ τοὺς τῆς ἐκκλησίας χειμῶνας καὶ πλύσεως, ὡς ἐ τῶν ἀρχόντων ἐκ πλόης, καὶ ἀ τὸ ἄρχειν ἀπειρία τοὺς αὐθάδεις ἀναζέσαντας Ρωμαίους, ξυναπαχθέντας τοῖς τῶν Παλαμᾶ ἀσυνηφαίνεις καὶ ἀσυβίσει δόγμασι. καθάπερ τὰ κύματ' ἐκ πνεόντων, ἐπειδὰν πνεμοίοις ξυναπαχθέντα ῥοίζοις, φορὰς ἀδύλως καὶ ἀτεμώρητος ἐχατίας ἀσυφέρεται, ῥαχίαις καὶ πέτραις ἄλλοτ' ἄλλως ἐκγνύμενα. περὶ ἂν πολλοὶ μοι πολλάκις φροντελυθέντες, ἐ ἀρετῇ καὶ σωτίσει καὶ καθαρότητι βίου καὶ πίστως ἀρθοδόξου ἐκλαμπόντων, δύτερα νοήσαι τ' ἄλλα μὴ ξυνοήσειν ἅπαντα ἀπολυλύσης τῆς δυσβείας· ἐχειμοῦσι δὴ ἴσως τοῖς ἐσίοις πρὸς τ' ἄλλα, καὶ φιλίαν χαεζομένης ἐσίοις τῆς γράφοντος ἀφθόγγου λόγης πάροδον, ἀνεπίφθονον εἶναι διαθέσθαι ἂν ἴσως πρὸς ἐσίων, ὅσοι φιλίας τοιαύτης ἠττῶνται, καὶ ἄλλως ἀσόργως ἔχειν πεφύκασι πρὸς λοιδορίαν. οὐ δὲ Θεὸς τὸ παθυμούμενον, τ' ἄλλα παρατρίχοντας, πρὸς αὐτὸν μόνον βλέπειν, πάτριον εἶναι δόγμα τε καὶ παράγγελμα.

Vide Notas.

pag. 555. II. Cum Imperator quartum jam annum eos quorum conſuetudine utebatur promiſſis ſuſpenderet, velle ſe dicitans generale concilium convocare, cui totius orbis patriarchæ & epiſcopi ſinguli mare majorum intereſſent, pendebat vulgus

Β. Τῷ γάρ τοι βασιλίας τετιμένον ἤδη ἐτῶν ἐπαγγελίαις μετωμοζόντος, οἷς ἐπετύγχανε ὁμιλῶν, ὡς βούλοιτο καθολικὴν Συνόδου συγκροτῆσαι, ἐν ᾗ, κατὰ τὸ κρατοῦν πάτριον ἦθος, παρῆναι * δοκεῖ τοὺς ἐκάστου τῆς Οἰκουμένης πατριάρχας καὶ ἐπισκο- * Lego ἔδει

πους,

πως, μετέωρον ἐν τῷ πλήθει ἐλπίσι χρησταῖς αἰω- A
ρούμενον. ἄρτι δ' ἐπιδημήσας ἡ Θεσσαλονίκη ὁ
Παλαμᾶς, ὡς ὁρᾶται, ἕτερα ἀφ' ἑτέρων ξυντί-
θησι τῇ ἐμπίπρασι σαίμασι. ὡς δὲ ἔστιν,
ἡ εἴ τι τῇ ἀνθρώπων, ἀσταθὲς καὶ ῥᾴδιος ἀνέμῳ
πανταχοῦ συμφέρεται, ἅπερ ἡ ἅπας καθάπαξ ἀλόγιστα
τῇ δυσπειθείᾳ ἐγκέκτηται μᾶλλον ῥᾴδιος ἢ βα-
σιλέα πρὸς τὸ βελτίονα. εἰδώς γάρ, ὡς καθάπερ ἐν ταπεινοῖς καὶ γλαυκῇ βλαβερὰν τὴν τῶν ἀλόγων
λαμπάδα συμβαίνει γίγνεσθαι, ἡ τῆς τῇ ἐφθαλ-
μῶν ἀθρόας αὐτῇ ἀπολείπουσαν ἔλεγχον, ἅπερ ἐπὶ τῶν
τῇ δογμάτων αὐτοῦ καθρόπτρα μᾶλλον ἂν βλάψει-
ε ἢ ὠφελήσειε πρίσις δικαστὴς ἡ θεατρικὴ πα-
νήγυρις, συνεβούλευε βέλτιον εἶναι διαγωγοῖς ἡ κο- B
λάσεσιν ἄλλαις ἐξωκλῶσαι τὰς ἀντιπαραπεττομέ-
νας, ὁρμάσεσί τισι χρησάμενον, οἵαις πάλαι ἡ
Ἰουλιανὸς, ἡ ὅσοι κατ' ἐκεῖνον. Πᾶς γὰρ ὁ τὰ φαύ-
λα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς, ἡ ἀεὶ ἔρχεται πρὸς τὸ
φῶς, ἵνα μὴ φανερωθῇ τὰ τῆς ἀσχήμονος ἔργα αὐτοῦ.

Γ. Τῇ δὲ, τὸ μὲν ἄντικρυς ὑποσὶ ἡ ἀπαρα-
καλύπτως τῇ μανιῶν ἐκείνων ἐπαγγελιῶν ἀπο-
ψύσασθαι, ἵνα ἀνέδυνον εἶναι τοῖς τῇ πλείστων
ἐδόκει γνώμαις, ἀδὴ λοιδορεῖν ἐνωδυίοις γλώσσαις
ἀπέλιπον. τὸ δὲ σαθρόν τινα χειμάσασα συνόδου
πρότερον, προφάσεσιν ἐπιτηδείαις ἀποδεῖξαι, ἐποί-
ει πῶς δυνατὸν ῥᾷστα ἐκ κατὰ βούλησιν φέρε-
σθαι, κολάζειν, ὅπερ δὴ ἡ ὕβρεως ἀπόλαυσιν αἰτή- C
σειν ἔμελλεν, οἶμαι, ἐκ ἀμβλυτέρων ποιεῖν. ἐπὶ
δὲ τοιούτων ἀρχῶν ἡ ἀσφαλῶν πειρᾶν ἐρξαμέ-
νους, πανηρὰ ξυνοικεῖσθαι γίγνεσθαι κατὰ τὸ ἀνὰ
τὰ γεώργια, ἡ ἀδίνουσιν ὄρος, κατὰ τὴν παροι-
μίαν, πολὺν ἐξεγένετο μῦθον. ἀριθμὸν Θρᾴκας ἐ-
πίσκοπα πλείω ἢ ὧν ἐπαρχία Ῥωμαίοις, μόνους
τοὺς Θρᾳκικὰς δ' ὧδε μεταπίπτοντας ἐπισκόπους, ἡ
τῶν ἐκ ἅπαντας, ἀλλ' ὅσους ἡ οἷς συλλήπτο-
ρας τῆς βουλήσεως ἐλπίσει ἕξειν, ἐ πλείους ἀεὶ-
δεμῇ τῇ δύο ἡ οἷοσπερ ὄντας. καὶ τῶν δὲ τοὺς
πλείους αὐτῶν τῇ ἐξωθέντων ἀδίκως ὁσίων ἐκείνων
ἀνδρῶν ξυνίβαινε εἶναι, ἡ τὰ χειρόγραφα τῆς ἀ-
σεβείας δόντας τῇ Παλαμᾷ. ὧν οἱ μὲν τῇ ἐξ D
ἀρότρου ἡ σκαπάνης ὑπάρχον ἀπαλλαττόντων ὀψὲ
τῆς ἡμέρας, ἐ μόλις συλλαβίζειν εἰδότων τὰ τῇ
* Fortaſſe, πραγμάτων ἱερουλῶν, * ἡ χαμαιτυπίδος καλουμένων ὡς
* Fort. πρὸ τὰ πολλὰ, ἡ μηδὲν πλέον προσεσχηκότων εἰς βαθμὸν, πλὴν τῆ αἱρετίσται εἶναι συντίθεσθαι τῇ δυσπειθεῖ Παλαμᾷ.

expectatione, & in ſpem bonam erige batur. Palamas vero, qui (ut diximus) Theſſalonica novliſſime advenerat, alia ex aliis cogitabat & machinabatur. Nam quemadmodum lana, vel ſi qua res levior, inſtabilis eſt & quolibet vento facile abripitur, ita hic quoque Imperatorem, ſemel errore implicatum, agebat ferebatque ad arbitrium ſuum. Atque ut veſpertilionibus & noctuis ſo'is lumen noxium eſt, & quam debiles ſint earum avium oculi facile arguit, ita hic, quoniam ſciebat dogmatum ſuorum pravitatem adverſaturum magis, quam adjumento futurum eſſe publicum judicium & magnam ſpectatorum frequentiam, idcirco eaillis aliiſque animadvertionibus opprimi eos qui contra obſiſterent melius eſſe dicebat, quibuſdam uſus rationibus, quales olim Juliano, & cæteris Juliani ſimilibus ſuppetebant. E enim * *omnis qui male agit odit lucem, et non venit ad lucem,* ut ne manifeſtentur mala opera ejus.

III. Cæterum ſi ita palam & aperte magnifica illa promiſſa fallerentur, plurimorum hominum judiciis obnoxiam id & obtrectationi expoſitum videbatur. Quod ſi imaginem aliquam conciliī fortitam primam adumbrarent, deinde quibuslibet rationibus allatis, quales Principibus in promptu ſunt & ad libitum occurrunt, pœnas adverſariis irrogarent, id videlicet effrænem inſoleotiæ impetum poſſe frangere ac retundere. Ab his principiis exorſi, atque his malis feminibus jactis, malos quoque, ut par erat, laboris ſui fructus percepere, & ut fertur proverbio, * montem parturientes, murem pepererunt. Quoniam itaque, præter Thraciam, nulla amplius Romanis provincia ſupererat, ſolos Thraciæ Epiſcopos ſtatim accerſit *; nec eos quidem omnes, ſed quot & quales conſilii ſui adjutores habiturum ſeſe ſperabat. Erant autem non plures quam duo & viginti *; atque eorum pleroſque conſtabat intrulos eſſe in locum hominum ſanctiſſimorum, per injuriam expulſorum; eoſdemque Palamæ erroribus propria manu ſubſcripſiſſe; quorum alii plane agreſtes erant, ut qui ab aratro & ligone ſub veſperam redire ſoliti eſſent, ac via prima rerum elementa articulate enuntiare didiciſſent; alii non ita pridem ſacrilegia admiſerant, & ſe in lupanaribus identidem volutaverant; nec, ut ad eum dignitatis gradum evehcrentur, aliud quidquam contulerant niſi profeſſionem ejus hæreſeos, quam impius Palamas inſtituiſſet.

* *Vide Notas.*

* *Suppl. Cantacuzenum.*

* *Vide Notas.*

ANN. CHR. MCCCLI. *Edit. Paris.* pag. 556.

CAPUT IV.

I. II. Gregoræ apud Cantacuzenum oratio. ORATIONIS CAPITA. *1. Expoſtulatio & acris reprehenſio. 2. Synodus dici non debet, quæ fit præter Eccleſiaſticas regulas. 3. Palamæ doctrina quas clades importaverit iis qui primi eam defenderunt, nempe Cantacuzeno & ejus matri. Quas Annæ Auguſtæ. 5. Quas Cantacuzeno rurſus; cui mors filii prænuntiata erat a Gregora. 6. Vanæ hujus adhortationes. 7. Hæretici difficillime corriguntur. 8. Juſtum Dei judicium. Paterna bonitas. 9. Anxius oratoris affectus. 10. Amica obteſtatio. III. Cantacuzenus ambigue reſpondet, Gregoræ verbis exacerbatur. Coacta Synodo ulciſci eum ſtatuit. IV. Gregoras pro Religione pugnaturus, habitum monaſticum induit. Vitæ aulicæ renuntiat.*

I. HÆc cum ita ſe haberent, ego Imperatorem privatim convēni; amicitiam noſtram veterem in ipſo orationis exordio commemoravi; quanta ſollicitudine dignitati & animæ ejus, & diuturnæ cum ipſius cum liberorum conſervationi providerem, commoneſeci: deinde ad coarguendum inſito more deſcendi, pro communi Eccleſiarum pace & pro orthodoxa fide propugnans; eumque horratus ſum, ut maneret intra terminos a patribus conſtitutos, atque ut ne præfixam metam tranſiliret, neu hominibus adeo imperitis & inverecundis Theologiæ myſteria proderet, ſancta canibus, & porcis margaritas.

II. Itaque ſacras ſcripturas cum * mea ipſius oratione connectens; Quid agis? (inquiebam) Ubi mens tua? Quid crabrones iſtos adverſus Religionem ſuſcitas? Cur de Deo diſputare eos permittis, qui ne vulgatiſſima quidem & paſſim obvia intelligunt? Quid Chalanæ turrim muliris, deſtitutus rebus ad eam abſolvendam neceſſariis? Qui volare in cœlum cupis pedes viator? Cur intra unius dici ſpatium Theologos inſtitutis, qui animas ſimplices pervertant, & indoctis doctoribus accitis concilia cogis tyrannica? Quid imbecillos illaqueare aranearum teribus ſtudes, ac ſi iſtud magnum & Imperatore dignum facinus ſit? Cur ſimilarum dialecticarum aberem proventum repente effundis, ut fabulæ olim Gigantas? Cur ipſe ſupplicii tui flammam accendis? Cur ſulphuris & lamentorum meſſe liberis tois concervas? Cur eos volens inſtitutis heredes maledictionis prolate adverſus primum hominem? Cur cogis terram eis tribulos & ærumnarum ſpinas germinare, & tantam lacrymarum amaritiem parturire? Cur infortunia & dolores, cum lætitiam & ſplendorem facile ſit? Memento mortalem te & eſſe, & obnoxiam morti naturam ſortitum. pag. 557. 2. Terribile eſt in manus Dei vivent. Heb. 10. 31. incidere. Jam illud velim dicas, quid ſi quod per annos totos quatuor alia promiſeris, alia ipſo exitu præſtes? Etenim tuum illud promiſſum fuit, coactum iri generalem Synodum, in quam convocarentur omnes patriarchæ & epiſcopi. Quam vero nunc extemporariam cogis, ea ne minoris quidem alicujus curiæ imaginem repræſentat. Antehac ſpes ſaltem adumbrate, de futura novarum Palamæ opinionum

Α Α. Τούτων δ' ὄντος ἐχόντων, προσιλαλῶ ἰδίᾳ τῷ βασιλεῖ, τὴν τε ἄνωθεν ἡμῖν ἐκ παλαιᾶς φιλίας τὰ πρωτόμια λέγων ἐγὼ, καὶ ὅσῳ τὴν πρόνοιαν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ποιοῦμαι τιμῆς καὶ ψυχῆς, καὶ εἴ τι πρὸς ἅπασιν καὶ σύγκειται αὐτῷ βίῳ, ἔτι παίδων αὐτῷ, ὅσπερ πρὸς ἑλίγχους ἐχώρησα τοὺς συνόντας, ὑπέρ τε τῆς κοινῆς τῆ ἐκκλησιῶν εἰρήνης καὶ ὁσιβείας ἀγωνιζόμενος, ἐν ὅροις μένειν τοῖς πατρίοις αὐτὸν, καὶ μὴ πηδᾶν ὑπὲρ τὰ ἰσαμμένα, μηδ' ὅπως ἀμαθέσι καὶ ἀσήμοις ἀνδράσι τὰ τῆς θεολογίας φροδίδοται μυστήρια, τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ καὶ τοὺς μαργαρίτας τοῖς χοίροις.

Β Β. Τά τε ἄνω ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἔτι τὰ ἀμέτρα συνείρων, Τί δρᾷς ἰφασκον; πᾶ φρενῶν εἶ; τί σφηκιὰς ἐγείρεις καὶ τὰ πίστεως; τί τοὺς μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδότας, θεολογεῖν παρασκευάζεις; τί τὴν Χαλάνης οἰκοδομῆν ἐπείγῃ, τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν οὐκ ἔχων; τί πρὸς ὑρανὸν ἀνίπτοδι, πόζος ὤν; τί χειροτονεῖς ἀπὸ τῆ ἀπλυσίων ψυχῶν θεολόγους αὐθημερὸν, καὶ πειθῖς λογίων ἀμαθῶν τυραννικὰ συνέδρια; τί τοῖς ἀρχαίοις ἐνδυσμοῖν προθυμεῖς τὰς ἀθρησίρρις, ὡς δή τι μέγα καὶ βασιλικὸν ἔργον δρᾶν; τί χαδιάζεις ᾠδῖνας πιθήκων ἀνάδοτον, καθάπερ οἱ μῦθοι πάλαι τοὺς γίγαντας; τί δ' οὐκ ἀσίτους ἐκπυρσεύσεις καὶ φλόγα; τί τοῖς C πανσὶ γεωργεῖς σπαγμῶν καὶ πόνους ἀσάχους; τί ἀλλοῖον ἐκεῖ αὖθις ἀπαλείψεις νέῳ τῷ προπάτορι ἀρᾶν; τί τεθρόλους καὶ κακίας ἄκανθαν βιάζῃ τῶν γῶν αὖθις ἀναπλέειν, καὶ δακρύων ἅλμην πλείστην; τί δυσχίας καὶ λύπας, ἐξὸν εὐθυμίαν καὶ δόξαν; μνήσθητι ὅτι θνητὸς εἶ, καὶ θνητὴν ἔλαχες φύσιν. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Εἶτά πῶς ἅπαξ μὲν αἱ πατέρων ἔδα ἐκεῖ ἐπαγγελίαι, ὕστερα δ' αὖ τὰ τέλη καθέλκειν μὲν ἐδ πεπεισμένα συνόδου τὰ τῆς ἐπαγγελίας ἦν, πατριαρχῶν ἀπόντων καὶ ἐπισκόπων ἀληθίνων. νεῶ δ' ὄδι μικρᾷ τινος ἴσχυν ἔχουσα χειζόντος βαλανείου. καὶ φεῦ μὲν ἐλπίδων ἴσχυν διορθώσεως ἔτι. Παλαμᾶ παιτοφυτῶν ἴβοσαν τὰς ἀρίστων ψυχάς. νῦν δὲ τυραννικὸν ἐρᾷ τι βῆμα παρασκά-

ὑπάζοντα σὸν ἐκ γωνίᾳ, καθάπερ ἐκ σπηλαίῳ λῃστῶν. A
πῶς γὰρ ἂν σωφρόνες, τῇ θείων τ' ἐκκλησίας κα-
νόνων τῇ θεσμῶν ὑπερόγκως ἄσα; κανόνας γὰρ ἐκ μετα-
φορᾶς καλεῖσθαι ξυμπίπτουσι τῇ τεκτονικῇ τῇ κοινῇ κα-
νόνος. ὥσπερ γὰρ τῇ τεκτονικῇ κανόνι πλατυτέρῳ ἴ-
χειν τὴν χρείαν ἀνάγκη, κατὰ πᾶσαν γῆν τε καὶ
θάλασσαν, ἐπεὶ ὅπερ ἂν ὦσι ἐνοικοῦντες ἀνθρωπι-
νοῖς δὴ τῇ ἀνθρώπων ἠγεμονίαις, μεγάλας τινας,
καὶ οἷον σπερματικὰς διαφορὰς σπεῖρε. ὅπῃ καὶ τοῖς
ἐκκλησίας κανόσι, καὶ τοῖς πολιτικοῖς νόμοις, κα-
θολικωτέραν ἔχειν ἀνάγκη τὴν χρείαν, καὶ ἀρχὴν τῇ
ἀρχόντων, καὶ ἡγεῖσθαι τῇ ἡγεμόνων. σὺ δὲ πανταχοῦ
σὸν ὄμμα ἐθέλοντα βλέπων, διὰ μὲ ἐνανιόμβα
σοι τὰ δράμβα γίνεται, καὶ τὼ σκοπᾶ παντάπασιν B
ἀνίπαλα. ἐπεὶ καὶ οἰκοδόμος καὶ πάππος, ἂν μὴ κα-
* Fort. χρὴ- θάπερ καὶ σὺ τοῖς τοιούτοις χρῶντες * κατὰ-
τε. vel χρώ- σει, ἀκ οἷς μακρὰν τῶν καθαίρεσιν ἴδοι ἂν τῇ δρω-
τα. Si χρῶν- μένων, τὼ τῆς ἁρμονίας κρᾶσις ὑδαμᾶ † ἐπίσα-
τα, legen- σει τ' ἔργων ἐθέλοντος. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ σὺ τοῖς
dum erit in- τῆς ἐκκλησίας κανόσιν οὐκ ἴσῃ, ἴθι καταλυθησό-
fra ἴδωμεν. μβος ὑπὸ † ἐκκλησίας, ἢ μᾶλλον ὑπὸ τῶ † ἐκκλη-
σίας ἁγαμίου Θεοῦ, καὶ οἱ μὲ σὺν ἐκ μάλα μάλα, ἀλ'
ὕτω δ' οἷς μάλα μακράν. Οἶδα γὰρ ὡς σὺ σφῶ-
τος ἀνωθεν ὠφελήσας γενόμβος τῆς τῶ Παλαμᾶ δυσ-
σεβείας ὁμῶ νῇ μητρὶ, τῶ πονηρῶ θορύβω νῇ ἐκ-
κλησίᾳ κατῆρξε αἴτιος. διὸ καὶ μωίσατο τὸ Θεῖ,
τῆς εὐδαιμονίας καὶ δόξης ἐκείνης χωρὶς ἀπολεῖ- C
σθαι αἰφνίδιον, καὶ γίγονας ἄθυς ὑπερόγκως πατρίδος
ἅμα καὶ γένους. καὶ ἃ μὲν σὲ μήπω αἰσχίστω ἔτυτε † βίω πολλῶ, λιμῷ τε καὶ ψύχει δαπανηθέντα,
καὶ σὺ † φιλτάτω † σῴφρονι πατρὶ ἐπάθετε ἐσγκα-
μόντ· σὺ δὲ πολλὰς καὶ ποικίλας ἀναμετρήσας βία
πλάνας κατὰ τε Θρᾴκιον καὶ Μακεδόνιον καὶ Τελβα-
λὶς, Περσικῆς ἴποπτε καὶ σατραπικῆς ὑπ' ἀνάγ-
κης ἴθεσί τε καὶ δόγμασι κοινωνήσας, ὡς καὶ πα-
σῶτον περὶ τὸ γένος ἀγνώμονα κατεσῶσαι, καὶ πάν-
πολλὰ ἀλλότρια, ἐγκαπηλεύθητε σὺ πρὸς Θεῶ,
ὧτε καὶ τὼς † αἰχμαλώτων Ῥωμαίων πατρὸς, καὶ † ἔτι
κλαυθμυρίζοντων βρεφῶν τὸ σώματα συμπατεῖν, καὶ ἀ-
ναλγήτως ἐπιβατεύειν, καὶ μηδὲ † τὰ πάντα βόσκη- D
σαν ὑλία φλόγα αἰδεῖσθαι, μηδὲ πὼς αἰδεσθεὶς τὸ Θεῶ
ἀραιωσβόλως φησῖραι, ὡς τὸ εἰκὸς, δηλῶσι. Επε-
λείφθη μὲ δυνάμβου τὸ † χρονιαῖς πεσοῦσα τάχος
πάντα καθ' ἓσα, ὅσα δι' ἀκριβείας σὲ πεπραχέναι καὶ
ὅσα πεπονθέναι ξυνῳδήσαι, δεινὰ καὶ κατάρας ὁμό-
τιμα, ἧς τὼς μυρίας χαμαῖσας καὶ ἀλιδόνας, ὧν φρέ-
ξοιες αὐτὸς ξυὼ γε τῇ μητρὶ κατῆρξε τῇ † Θεῶ ἐκκλη-
σίᾳ. Ἀτεμὲ νῦ βασιλίδι, τί † πάντων ἔπερον, ἢ πα-
5. * Fort. αἰ- ταῖσα τῆς βασιλείας καθῆκεν * αἰτιᾶ ἐκπεσεῖν; ἐ-
τιασαι δ' ἅπαντες, ὡς ὑμᾶτε † † Παλαμᾶ δυσεβοῦς
ἐσήλεξε, καὶ αὐθημερὸν † αὐθωτίαν ἐκπολέλυκε, † δίαις
μὴ ἀναχαμίτης ἐνταῦθα μακροθυμεῖν καὶ ὑπορνίθεσθαι
παντάπασιν. Επειτα † βασιλικὴς ἐξουσίας τὸ φρὸς σὲ
6. μετενεχθέντος οἰκεῖ, ἐπειδὴ τὴς † Θεῶ παιδείας ἐκ-
λαθόμβος καὶ αὐτὸς, καὶ † Παλαμικῶν ἐκείνων αὖθις ἀν-
τεχόμβος δογμάτων, πᾶσαν ἀδεκατεύθεις αὐτῷ τὴς μὲν
ἐξωθεὶς † ἐπισκοπικῆς πάσης ἐξουσίας θρόνων αἰδί-
ως καὶ ξυὼ γε αἰδεῖ λόγῳ, τὴς δ' ἀντεισάγειν, τὰ
χειρόγραφα τῆς ἀσεβείας ἀπαιτεμένης ὁμῶ καὶ δίδοντας
φρότερον· εἶδα ὡς φίλος ὢν ἐγαγε, φροιλεγόν σοι καὶ δι-

correctione,* illorum animus alebant. At nunc, ut video, tyrannicum tribunal tu-te ipſe in angulo, & velut in ſpelunca latronum, tibi conſtituis. Nam quę a faeris Eccleſiæ regulis ac legibus longiſſime abeſt, an ea Synodus eſſe ullo modo poſſit? Certe Eccleſiaſticas regulas metaphorice dictas conſtat a fabrili vulgarique regula. Quemadmodum igitur neceſſe eſt, ut regula fabrilis uſum latiorem habeat, omni terræ & mari, omnibus habitatis regionibus accommodatum; item uſus ſingulares, atq; ut ita dicam minutos & multiplices, pro variis hominum dittonibus, ita etiam neceſſe eſt Eccleſiaſticarum regularum & legum civilium uſum ad univerſos pertinere, ut & Imperatoribus imperent, & præpoſitis præſint. Tu vero, quia contrarium videris velle facere, vereor ne ea, quę futura ſunt, contraria tibi accidant & ſcopo tuo plane oppoſita. Quippe architectus & faber, niſi perpendiculo & amuſſi aliiſque ſimilibus regulis uramur, ruere ea quæ fecerint videbimus non longo poſt, propterea quod operum ſtructura ad ſolidæ coagmentationis leges non exacta ſit. Quoniam igitur ipſe quoque Eccleſiaſticas regulas non ſequeris, ſcias te ab Eccleſia, vel potius a Deo, qui Eccleſiæ præeſt, ſubrerſum iri, ſi non ſtarim, at nec poſt longiſſimas moras. Etenim (ut ſcis) primus tu, tua cum matre, Palamę impietati parricinatus, hujus tantæ, qua Eccleſia agitatur, perturbationis cauſa extitiſti. Itaque Deo irato, fortunis & honoribus illis tuis amiſſis, nudus repente relictus es; ſtatimque patria & cognatione procul exulaſti. Ac mater quidem, fame & frigore abſumpta, & tuam charitſimi filii abſentiam paſſa, quę morienti peracerba eſſe debuit, fœdiſſimo vitæ exitu pœnas dedit. Tu vero multos & varios viarum errores per Thraciam, per Macedoniam, per Triballos emenſus, Perſarum deinde ſatraparumque inſtituta & dogmata coactus participare, ſic demum generis tui oblitus es, ſic te, cum eſſes a Deo derelictus, ab omni miſericordia alienum exhibuiſti, ut & Romanorum captivorum cadavera, & infantium adhuc vagientium corpora calcares, & ſine ullo doloris ſenſu pedibus ſubjecta protereres, nec ſolis reveritus lucem omniom rerum altricem, nec * fulminis metu, ut par erat, deterritus. Deficient me breves temporis anguſtiæ, omnia & ſingula narrantem, quæ te ſubegit neceſſitas facere & pati gravia, & execrationi proaima; eo quod tua & matris tuæ opera tot procellis ac fluctibus Eccleſia Dei objecta eſſet. Jam vero ecqua præter hanc cauſa alia exiſtit, cur Auna Auguſta principatu eaciderer? Qua die errores Palamæ cunfirmavit, eadem illam omnes ſciunt auctoritate ſua ſpoliatam. Nempe eo caſu Divina juſtitia patientiam ac dilationem nullam admiſit. Deinde Imperatoria poteſtate etiam ad te fero translata, Divinæ caſtigationis ipſe quoque oblitus, & illa Palamæ dogmata rurſum ampleaus, licentiam ei integram dediſti, alios tojuſte & nulla ratione Epiſcopalibus ſedibus & quocunque dignitatis gradu exturbandi, alios in illorum locum introducendi, qui doctrinam impiam propria manu ſemel rogati conſignaſſent. Scis me, amici officio functum, prædixiſſe tibi ac ſemper denuntiaviſſe, non abiturum te impune Deo offenſo, ſed afflictum iri in us rebus, quæ charif-

ANN. CHR. MCCCLI. * patriarcha-rum & epiſcoporum.

3.

Edit. Pariſ. pag. 558. * ab arbore fulminantium Dei turbinum. Græc.

4.

5.

7.

ANN. CHR. MCCCXLI.

simæ essent; unum videlicet ex liberis amissurum. Neque vero mirum esse, si futuras res ex iis quæ anteceſſissent acute conjicerem, cum & impietatis magnitudo penitus mihi perſpecta eſſet, Tempus ex eo breve effluxerat, & exitum prædicta habuerunt. Etenim liberorum tuorum natu minimus, cum aliquantulum ægrotaſſet, deceſſit. Atque ut ea quæ interceſſerunt, ad eandem veritatem pertinentia, omittam; ſcis rursus nunquam me deſtitiſſe privatim ac publice hortari te, ut ab ejuſmodi impietate abſtineres, ne pejorem quotidie vitæ conditionem experireris. Adeo bene eram erga te affectus, adeo tu mihi curæ eras. Te vero haud pigebat contraria omnia facere, & alia ex aliis moliri adverſus Religionem; ac ſi flagella & pœnæ, quas Deus tibi præſentes inſligebat, ultra Gades ultra Atlanticum mare demerſæ evanuiſſent. Scilicet hoc quoque genus Divinæ providentiæ eſt: peccatores infinitis plagis coercere, antequam ſempiterno ſupplicio addicti deſtinatam ſibi hereditatem accipiant. Quæ enim ſacrilegiis, ſtupris, & homicidiis ineſt atrocitas, ea ab iis qui vel agunt vel patiuntur, & ab aliis omnibus, qui rem audiunt, diffamari ſolet: nec iis qui perpetrarint, conſcientiam ſtimulis vacuam habere datum eſt. Ipſe quippe eam flagitia ut plurimum inſtar gladii fodiunt, ſubeunte verecundia, quæ hominum aſpectum & pervigiles Dei oculos ferre non poteſt. Et multos quidem ſcimus ex pœnitentia meliores evaſiſſe iis ipſis, qui ſemper frugi ac modeſti fuiſſent. At hæretici errorit crimen, cum omnium graviſſimum ſit, ſceleris colorem occultum involvit quodammodo, ut oculos vulgi plerunque fugiat, & tam cognita quam curata difficile ſit; proptereà quod ſcripturæ ſacræ teſtimonia ab illis quoque proferuntur qui fanam doctrinam oppugnant; tametſi non eodem modo ab iis accipiuntur, atque ab Orthodoxis, quorum religio firma & inconcuſſa patriæ fidei fundamentis innititur. Idcirco Deus nonnullos errore implicatos, mori in errore permittit; ſeu ut alii eruditantur; ſeu quia illi cor habent intellectu deſtitutum, adeoque corrigi non poſſunt; ſeu ob utrumque. Etenim Dei judicia inſcrutabilia non noſtrum eſt dijudicare. Quibus autem Deus propitius eſt ob vetera ipſorum recte facta, aut ob alias cauſas, prout ejus ſapienti providentiæ viſum fuerit, eos (ut diximus) multis variſque incommodis obſtetis, ab illo errore, quem ſequuntur, ſtudet avertere pluſquam paterna bonitate. Atque illum quidem recum ſic agere, teipſum vero ejus diſciplinæ nullam ſenſum accipere animadverti. Quæ res mihi medium cor veluti ſciadit, doloremque affert intolerabilem, metuentí ne inde in tuum & in liberorum tuorum caput effuſis exhauſtiſque implacabilis iræ calicibus, funditus ſtatim omnes pereatis. At tu, ne adulatorum verba ideo meis præferas, quod ii linguæ ſuæ melle autrum tuarum limen fatcinant. Illa enim laborem & dolores longos parturiunt: mea autem veræ delectationis fructibus eauberant. Scilicet *ſapientum ſermones (ut aliquis veterum ſapientum dixit) ſimiles ſtimulis quibus boves urgentur. (Nam & illi pungunt quidem:) at reipſa beatæ vitæ fundum excolunt.

* Sermones ſapientum tamquam ſtimuli. Eccleſiaſtes, c. 12. v. 11.

μαρτυρόμενοι ἀεὶ, ὡς ἐκ ἀτιμώρητος ἀπαλλάξει Θεοῦ A
ἀχθομένη, ἀλλὰ λυπηδόσῃ περὶ τὰ φίλτατα, ζημιωθεὶς τῆ παίδων ἵνα τῆ σῶν; ἐδὲ ἦν ἀπειρὸς ἐκ τῆ φθασάντων ἀκριβῶμι τῆ ἰμαυτοῦ γίνεσθαι ἐικαιῶ, ἅτε
ἐ ἀκριβῶς, ὅσον ἐ ἀσεβείας τὸ μέγεθός ἐςι, εἰδότα βραχὺς παρελήλυθε χρόνος, ἐ πᾶραν τὰ προειρημένα εἰληφε. ἐ γὰ πάτηρ σοι τῆ παίδων μικρὰ ροσῆσας
ἀπῆλθε. Καὶ ἵνα τὰν μέσῳ παρίλθω, νῆς ἰμοίας ἐ. c.
χέμβρια ἀλαθείας, οἶδα πάλι, ὡς ἰδία ἐ δημοσίᾳ σοι παρυσῶν ἐκ ἠρέμνα, τῆς ροιᾶτης ἀπέχεσθαι δυσσεβείας, ἵνα μὴ χείρων ὁ βίος ἀεί σοι γένηται. ὕπω πρὸς σὲ φιλικῶς διακείμεν, ἐ ὕπω ἐνδόμυος διέτελουν. Διὸ δὴ κὰ ἰμίλες πάνυ τὰ τοιαῦτα ρᾶον, καὶ μελίπης ἄλλας ἐπ'
ἄλλαις σωτηρίοις κατὰ νῆς ἀσεβείας, ὡς ἔζω Γαδείρων ἐ Ἀτλαντικῆ πελάγος βαβυθισμένων τῆ ἐκ Θεῦ σοι κατὰ πόδας γινομένων μαρτύρων τε ἐ ἀπαποδόσεων. B
Τρόπος δὲ ἐ πᾶσι προνοίας ἐςὶ Θεῦ, κωλύειν τὰς ζ.
ἁμαρτάνοντας μυρίαις ἐπαύθα πληγαῖς, πρὶν πυρωθῆναι τὸν τῆς μελλούσης αἰδίου κολάσεως ἀλίρον ἐκεῖνον. ἱεροσυλία γὰ, καὶ ρνεία, ἐ ἀσεβρόσυνα ἔργα, βλάβοντα πρὸς ἅπαντων τὰν ὕβρεν εἰλήφει, τῆ τε δρώντων ἅμα ἐ παχόντων, ἐ πᾶσιν ἄλλοις, εἰς ἀκριβῆ ἐξέτασιν γίνεσθαι. ἐ γὰ ἀπίλαυσιν ἔχειν τοῖς δρῶσιν ἔοικεν ἐπαισθάνεσθαι τὸ συνειδός. πλάττει γὰ ὡς τὰ πολλὰ ξίφος δίκλων αὐτὰ τὰ τῆ ἔργων αἰχρὰ, αἰδεῖ τε ἀνθρωπίνων ὀμμάτων, ἐ τῆ ἀκριμνῶν τὰ Θεοῦ ὀφθαλμῶν· ἐ ἴσμεν πολλὰς ἐκ μεταμελείας βελτίνας τῆ ἀεὶ σωφρονούσας φαίνας. τὰ δὲ τῶν δυσσεβῶν αἰρέσεων ἐγκλήματα, μίγιςα πάντων ἁμαρτημάτων ὄντα, κεκαλυμμένον ἔχει πῶς τὸ τῆς κακίας χρῶμα, ἐ ἀδηλον ὡς τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖς ἐ δυσίκμαρτον, ἐ δυσιράπευτον, ἅτε γραφικῶν προφερομένων ῥᾴσιων κἀκεῖθεν, ἐκ τῆς συνήθους δηλαδὴ μελέτης, οἷ καὶ μὴ ὁμοίως οἷς τὸ δύσεβὲν ἰδρῶσιν μιμήσεως ἐπὶ ταὶς τῆ πατρίων Ortodoxis, quorum religio firma & inconcuſſa patriæ fidei fundamentis innititur. Idcirco Deus nonnullos errore implicatos, mori in errore permittit; ſeu ut alii eruditantur; ſeu quia illi cor habent intellectu deſtitutum, adeoque corrigi non poſſunt; ſeu ob utrumque. Etenim Dei judicia inſcrutabilia non noſtrum eſt dijudicare. Quibus autem Deus propitius eſt ob vetera ipſorum recte facta, aut ob alias cauſas, prout ejus ſapienti providentiæ viſum fuerit, eos (ut diximus) multis variſque incommodis obſtetis, ab illo errore, quem ſequuntur, ſtudet avertere pluſquam paterna bonitate. Atque illum quidem recum ſic agere, teipſum vero ejus diſciplinæ nullam ſenſum accipere animadverti. Quæ res mihi medium cor veluti ſciadit, doloremque affert intolerabilem, metuentí ne inde in tuum & in liberorum tuorum caput effuſis exhauſtiſque implacabilis iræ calicibus, funditus ſtatim omnes pereatis. At tu, ne adulatorum verba ideo meis præferas, quod ii linguæ ſuæ melle autrum tuarum limen fatcinant. Illa enim laborem & dolores longos parturiunt: mea autem veræ delectationis fructibus eauberant. Scilicet *ſapientum ſermones (ut aliquis veterum ſapientum dixit) ſimiles ſtimulis quibus boves urgentur. (Nam & illi pungunt quidem:) at reipſa beatæ vitæ fundum excolunt.

Edit. Pariſ. pag. 559.

7.

8.

9.

10.

* Sermones ſapientum tamquam ſtimuli. Eccleſiaſtes, c. 12. v. 11.

Digitized by Google

Γ. Ἐμοὶ μὲν ἐκ τούτων εἰπόντι, ὑγιὲς οὐδὲν ἐξ ἑαυτῆς πυθέσθαι γεγενημένῃ τι ξυμφέρουσι τῇ ῥηθείσῃ, ἀλλὰ σκολιά τινα ῥήματα, διανοίας παθάπερ ἀρτιγράπτους θεσμὰς καὶ νόμους διαστοιχοῦσι καὶ ἀλαθείας. Ἐπεὶ δὲ μοι τῦφ τε ἐδόκει ξύεσθαι, καὶ δικτύῳ θαρδίνῳ ἀνέμους, πάχνα ἐκθέσθαι ἀπέλαγμα, μηδὲν πλέον αὐτὰς, ἢ τὰς ἑαυτῆς θυμοὺς παροξύνας κατὰ τῶν τὰ ὑγιαίνοντα πάνυ φάρμακα φυσάγοντας ἐμοῦ. Ἰδοὺ δὴ ὠδῖνάς τε ἀδίκους, συνύλαβε πόνον, καὶ ἵνας διδύμας καὶ τερπλὰς τὰς κατ' ἐμοῦ μελέτας. εἶτα δὲ δίκας, μὴ ἂν ἔχων ὅπως καὶ ὅθεν ἀρξάμενος ἀμυνοῖδαί με ἡ αὐτὴ Προμηθία, δόξῃ ἑαυτῇ θερμοτέραν θυμὸν (οὐτε γὰρ χαλκίου καὶ ἀμετόλωτι καὶ ὕλαις πολυειδέσι φρονηλάδαι βεβούλημαι πώποτε, οὔτ' ὄνας τε ἢ οἵας βασιλεῖς χορηγοῦσι τιμάς τε καὶ δόξας τῆς ἐμὲς ἐλαθυείας ἀλλάξασθαι ἠνεκόμην, ἃ μοὶ νῦν πλὴν δή τινος ἢ ἀρετοῦ ἀμείψασθαι τὸν λόγον. ταῦτα γὰρ οἷσι δὶ ὧν ἀμύνονται βασιλεῖς ἢ ὑπηκόων οὓς ἐχθρανται, ζημιοῦντες ἐκ τῶ ῥᾴστου) εἰς τοῦ αὐτῇ μελετωμένου λοιπὸν ἀπήρτισε τὰ ἡμέτερα σωφρόνων ληφθέντα.

Δ. Καὶ ἐπειδήπερ οἷς τελείαν ἡ ἀνὴρ ἐξηρέθη ἀγὼν πάσης ἀρετῆς, καὶ μάταια τὰ τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν ἐλπίδων ἤδη ἐῴκει, ἀφαιρεῖσθαι μοι λοιπὸν εἰς τὰ οἷόν τε μεμελετῆσθαι γίγνεσθαι, ἢ λόγων ἀπεγνωκότι. γεγομένοις δ' ἐπ' ἐμαυτῷ συχνοῖς καὶ ἀλλοπαλλήλοις περιπεπλεῖσθαί με κύμασι λογισμῶν ξυμφορήσαντα, εἶα κατὰ ἢ θερμοτέρων ψυχῶν τὰ ἐκκλησίας τίκτει ναυάγια, ἅτε φάρμακον ἐξ ἀνθρώπων, ταχεῖαν τοῦ λύσιν ἐπαγγελόμενον, ἔκτοσε διωκόμενον λαβεῖν ἐπὶ νοῦν, ὅθεν ἐμοὶ χαρὰν εἰς ἢ δὶ ἀθλίους ἐγνωκα θάνατον, ἢ τῆς καιρῷ περιεστώσης εἰς τοῦτ' ἀνάγκης ἡμᾶς περιελαυνούσης· ἵνα δὲ πλείους ὑπάρχοιτε ἕτεροι, οἷς μακρὸν καὶ ἄμπυρον ζῆλον ἐν αὐλάγγοις κυοφορήμασι ἐκ μυχῷ περιθάλπωσιν, ὅπως ἀκρὸν πρὸς ἐπίδειξιν ἐξιγένοιτο χρόσι παρύπτεσθαι τοῦ ἀληθοῦς, νῦν γοῦν ἄνωθεν ἐμφανὲς ἢ δημοσίᾳ ἐμοὶ χρυσάμβοι παραδείγματι, πρὸς ἴσον καὶ αὐτοὶ τῆς εὐσεβείας σφᾶς αὐτὸς ἐπιῤῥώσασθε ταδιοδρομήσασι δίαυλον. ἀρκ δὲ φροιμίων λοιπὸν, ἢ ἱερῶν καὶ μοναδικῶν ἀσκῶν ἢ σωμάτων μεταπεμ-

*ita ſcilicet.

φάμενος *, τὸ σαίμμα τῦφ κεκοῦφαι· ἢ ἅμα τοῦ τι ζοῦν ὑπ' αὐτῷ πρὸς τὸ μοναδικὸν καὶ αὐτὸς, ὡς ἐνῶθι γίνεσθαι, πᾶς ἀμείψα χᾶμα· ἢ τῷ λοιπῷ γε ἐπαγγελάμενος, ὃν μὲ ὁ παρὼν ἡμᾶς ἀπαγάγῃ τῷ βίῳ καιρὸς, ἢ τοῦ δίαυλον ὡς εἰκὸς μεταθέσθαι, τοῦ τῆ βασιλέων μαπέως ἐξετειβῶ τὸ ἅμα καὶ παῤῥησίαν ὁλοχερῶς ἀποτιναξάμενον. καὶ ταῦτα μὲν ἐς πόδ' ἐκεχωρήκει.

III. Hæc cum dixiſſem, nullum ex eo reſponſum accepi viro ſapiente dignum, aut iis quæ dixiſſem conſentaneum: ſed ambiguas quaſdam voces, ejus mentis indices, quæ veritate repudiata jus faſque omne quodammodo abdicaſſet. Quoniam igitur mihi viſus ſum inanem operam ſumere *, ecclerime inde abii, nihil aliud conſequutus, niſi quod ejus animum exacerbavi in meipſum, qui remedia ei ſalutaria obtuliſſem. Ecce enim * *parturiit iniquitatem, & conceph laborem*, & conſilia in meam perniciem alit: neque illa peperit. Deinde veritus, ne iræ luæ ideo temperate videretur, quia non haberet unde & quibus modis ſuum me Prometheum * ulciſci luciperet: (quippe ego nanquam addaci poculut aut aggeris, aut vineis, aut variis rerum generibus, animum haberem affiauni; neque unquam dignitatibus aut ſplendidis fortunis, quaſcanque Principes largiuntur, libertatem meam vendere, allova pretio ingenuum dicendi morem permatare ſuſtinui: utqui hæ res ſuut, quibus adempris Princeps qaiſque faeillime ulciſcitur eos quos odit hominet privatos) deineeps ad arbitrium illius Synodi, quam ſimilem lanrociulo meditabatur, noſtra omnia referre ſtatuit.

IV. Cum itaque ad ſummum ſcalus iliius viti improbitas erumperet, & quod bonæ ſpei nobis fuerat, id jam omne inane eſſe videretur, veſtabat urdomi deineeps, abjecto diſputandi ſtudio, otioſus manerem. Tum narem me crebri & alteeni cogitationum fluctus obruere cœperunt, quales animis zelo inflammatis naufragia Eccleſiis ſolent inducere. Nullam quippe ab hominibus remediam animo meo occurrebat, quod ſalatis expediendæ viam mihi celerem ſponderet. Decrevi itaque memet morti pro Religione defendenda offerre, ipſa temporum conditione in eas me anguſtias compellente: ut cam alii præterea complures eſſent, quibus magnum & ardentem zelum iminio eorde conceptum foventibus, nondum ſe occaſio obtuliſſet prodeundi in lucem, & profitendæ palam veritatis, ii nunc ſaltem veluti conſpicuum publicumque exemplum me intuentes, ſeipſos confirmarent, & in idem vetæ Fidei curriculum ipſi quoque deſcenderent. Ac initio ſtatim virum quendam, ſacerdotem & Religioſum, eundemque amicum, accerſo; meum ei conſilium communico: ſimulque veſtem muto, & habitam monaſticum, ut motis eſt, ab eo acceipio: profiteorque me in poſterum, niſi hæc ipſa occaſio ea hac vita me eximeret, etiam mutato viveudi genere inanem Aulæ frequentationem & licentiam omnino abdicaturam. Et hæc quidem hactenus.

ANN. CHR. MCCCLI.

* *ignem excetre, & ventos veteibus capiare Creo.*

* *Pſal. 7. v. 15.*

* *gemina & triua. Græc.*

* *id eſt, tutelarem Geniom. Edit. Pariſ. pag. 560.*

ANN. CHR. MCCCLI. *Edit. Paris. pag. 561.*

CAPUT V.

I. Mane diei, habendo Concilio indicti, frequentes orthodoxi ad Gregoram conveniunt. II. III. Illustriorum elogia; ac primum Metropolitarum Ephesi & Gani. IV. Cur præter hos unus tantum Episcopus affuerit, nempe Tyrius. Quæ hujus partes fuerint. V. Laus Dexii. Laus Athanasii. VI. Laus discipulorum Gregoræ. VII. Caterorum sociorum commendatio. VIII. Gregoras circumstantes alloquitur. Suorum vires verbis extenuat: Principis iniquitatem amplificat. Leonidæ Spartani apophthegma ad præsens institutum accommodat. IX. Orthodoxis in Aulam cum Gregoram euntibus passim acclamatur. Multi se ad illos adjungunt.

SYNODUS I. PALAMITICA. Mart. dies 27.

ADERAT dies, qua nos oportebat inire apertum certamen pro fide orthodoxa. Mane ejus diei, antequam terra solis luce circumfunderetur, capite catra cellulam paululum exerto, video ad me frequentes adreatare viros lectissimos, pleroſque monasticæ vitæ disciplina illustres: qui suis sedibus jampridem pulsi, & alius alio dispersi, inopem & omnis solatii expertem vitam trahebant, nec eam quidem metu liberam. Immo vero quidam ex iis animo circumferebant imaginem eorum malorum, quæ vel jampertuleraot, vel promissa tantum & deountiara nondum reipsa experti fuerant. Quorundam aures circumsonabant convitiis & minis quotidie jactatis. Eraot etiam, qui in austera exercitatione anois plus triginta exactis, angustis cellularum parietibus penitus inclusi, postquam majori vitæ suæ parte mortui fuissent, reliqua jam parte morituri, & glorioso fine, nempe martyrio, totam tetro vitam ornaturi aderant; quorum nonnullos, longo senio debiles, aliorum manibus subnixos ac gestatos conspicatus, illactymari equidem, & vehementem eorum zelum admiratus sum.

II. Emioebat præterea Ephesiorum antistes: grandævus quidem ille, nam octogesimum ætatis annum jam excedebat: animi autem & omnium sensuum vigore plusquam juvenili præditus. Fulgebant quoque in eo, honesta vultus species; lingua tum volubilis, tum plane vocalis: ad hæc Philosophia profana pariter & sacra, cum qua is adoleverat.

III. Aderat simul is, cui spiritualis administratio locorum Gano monti circumjectorum, Clerique & populi Christiani cura pastoralis cum pontificali auctoritate commissa fuit: vir, at senili canitie, ita & senili prudentia; in quo quantum homo exterior & oculis subjectus seipsum macerayerat, tantum interior & latens vigescebat. Quippe episcopatu jampridem ejectus ob eam causam, quia malorum concilia & pestilentium cathedras odisset, omni rerum necessariarum penuria afflictus vitam suam sensim consumebat.

pag. 562.

Synod. Palam.

IV. Quod ad cæteros episcopos attinet, qui eundem zelum & morem sequi instituerant, eorum nullus superstes ad hoc usque tempus mansit. Nam cum in eorum Ecclesias circumforaneum & illiberale hominum genus ac reipsa viri sanguinum irrepsissent, hinc factum est ut illi longissime ab omni humanæ providentiæ ope ablegarentur. Quorum cor-

Α Α. ΑΡΤΙ δὲ ἡ τῆς ἡμέρας ἐκεκιήκει, ὃν ἔδει πρὸς τὰς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας ἐγκρίνω ἡμᾶς καθαρῶς ἀναδύεσθαι, φωΐας ἔτι οὔσης, πρὶν τὰς τῆ ἡλίου εἰς γῆν ἐκχυθῆναι λαμπάδων αὐγὰς, μικρὸν τῶ διωματίω προϋψας, ἐρῶ τῆ πλήθος ἰόντας ἡμῖν ἀνδρας λογάδας, ἐ πάνυ τὰς πλείας ἀσκήσει μοναδικῆ διαλάμποντας· οἱ τῆ οἰκείων ἐκ παθῶν διοχθίσαντες, ἐ ἄλλος ἄλλοθι ἐξωκαρίπτης, σκυθρωπὸν ἐ ἀπαράκλητον βίοτον βίου, ἐ πάντα ἔκτοσε φόβων ἀπηλλαγμένοι· ἀλλ' οἱ μὲν τὰ ἔχειν ὧν τι ἐπιπονθέναι δεινῶν, ἐ ὧν ἐκ ἐπαγγελίας ἡ πᾶρα τῶς ἐτίθετο, πεφεύξεσθαι ἔσαν ἐκ τῆ ψυχῆ· εἰ δὲ ἐ ἀκολὼ ἑαυτὸν ἔχοντες τῆ καθ' ἡμέραν λοιδορίαν τε ἐ ἀπειλῶν. ἦσαν δ' οἱ ἐ μᾶλλον ἢ τελευτῶντα διενυκότες ἔτεσι, ἐ εἰκότως βραχίστη ἐγκαλεσμένοι πανύπασι, τεθνήκασι μὲν τῆ πλείονι μέρει τῶ βίω. ἦκον δ' ὅμως ἤδη ἐ τὸ λοῖπον τεθνεξόμενοι, ἐδὲ πλέι μαρτυρεῖσθ ἢ ἄλλο ἀσυμπτώτως βίον. ὧν ἑνὸς φοράδην ἀναμιζομένης ὑφ' ἑτέρων ἰδὼν διὰ χῶρας βαθύ, ἐδάκρυσα τε, ἐ τῶ ζήλω τεθαύμακα τὸ σφοδρόν.

Β. Ἐπὶ τύπος ἐδὲ ἀ τῆ Ἐφεσίων διέφυτος ἀρχιθύτης· ἀνὴρ φρονεῖν μὲν. ὀγδοηκοστῶ ἤδη παρηλλαγμένος ἔτος τῆς ἡλικίας· ἐρῶμένος δὲ τῆς φρένας ἐ τὰ αἰσθητήρια πάντα, ἐ μᾶλλον μᾶλλον ἢ κατὰ νεανίσκον. ἐκτέθει δ' αὐτῶ ἐ κόσμιον εἶδος, ἐ γλῶττης εὔτροφος ἰσχύς, ἐ φιλοσοφία σωαυξαθεῖσα αὐτῶ, ὅση τε καθ' Ἕλληνας, ἐ ὅση ἐ θείας αὐλῆς.

Γ. Καὶ ἅμα παρῆν, ᾧ τὰ περὶ τὸ ὄρος τὸ Γάνος χωρία ἐπιτέτραπτο διέπειν ποιμαντικῶς, ἐ ᾧ ἐκεῖ πομπεύειν ἀρχιερατικῶς κλῆρος ἐκ λαὸς τῶ Θεοῦ, πλείας μὲν ἐπαγόμενος τείχα, πολιὸς δὲ φρόνημα· ἐ ὅσον ἐ ἔξω φαινόμενον ἀνθρώπου εἶχε ξυντεταμένον, ποσῶν ἀνθρώπων ἐ μὰ φαινόμενον. ὑπερόριος δ' ἦν τῆς ἐπισκοπῆς, ἀφ' τὸ μισεῖν πανῶν ἐκκλησίας ἐ λειμῶν ξυναυλίας, ἐκ πολλῆ γιγνομένης, πάση τῆ ἀναγκαίων αὐθαιρέτω στοχαζομένης δαπανῶν διπλόει ἐ ἑαυτῆ ζωῆς.

Δ. Τῶν γε μὲν ἑτέρων ἐπισκόπων, ὅσοι τὸν ἴσον ἦσαν ζῆλον ἐ τρόπον, οὐδεὶ γε εἰς τόδε ξυμπίπτωκεν ἐλπιλείφθαι· τὰς δ' αὖθις ἐκκλησίας παρεισφθαρέντων, ἀνόσιοι ἀγύρται ἐ βωμοστόλοι, ἐ ἄνδρες ἀστυρὸς αἱμάτων, ἔξω ζῆναι πέφυκασι σφᾶς φρομηθείας ἁπάσης ὡς πορρωτάτω. ὧν δὴ πεν τὰ σώματα. μὴ ἐγκαρτερῆσαι τῆ

ANN. CHR. MDCCLI.

ωάνει τῇ ἀναγκαίων διδυαμένα, ᾗ ὅσα ταύτῃ δυ- A
σπραγίαι καθάπερ ὁμοφύλοις τισὶ συχναῖς ἐπῆσαν ἐπο-
νται, πάσας συλλογισάμενος ἐφόβησε λαμπρῶς ἐμαυτόν,
ᾗ ἀλλ' ἐπ' ἄλλοις ἀντλῆσαι κακίας πολυοιδοῦς ᾗ πολυ-
τρόπα ῥόθια, φρὸς τὰς αἰωνίους ἑαύτας ἑ μακαρίας
σκηνὰς μετφαίδεσθαι. παρῆν δ' ἅμα αὐτὶ πολλῶν κἀκ
τῆ Ἀντιοχείας ἐπαρχίας ὁ Τύρε ἐπίσκοπος, ἀνὴρ συ-
νετὸς, ἑ πολλὰ ἐκ φύσεως τρίφων τὰ δίκαια ζη-
λῶν, κἀπὶ τῇ τῆ ἀσεβείας κρηπίδων μᾶλα ἀκλινὴς
αὐτὸς τε ἐσόμενος, ᾗ ἄλλως ἐπιῤῥωννύων ὧν ἑαυτὸς.
ὅπως ἐν χειρῶν ἔχων τὰ πάλαι τῆ τῆ Ἀντιόχειαν πα-
τεαρχικῶς δόγματα γεγενέται ψηφίσματα ᾗ γράμματα
κατ' αὐτὸν τὰ Παλαμᾶ δυσσεβείας, ᾗ ἅμα ἀπὸ γόμα-
τος ἁδὰ τὰ ἑαυτὰ παρόντων γνώμῃ ᾗ δόλισι, αὐ- B
θαιρέτῳ ἑ αὐτὸς ἀκολούθοι φροθέσει ψυχῆς τῆς θείας
ἀνδράσι, ὧς ἐξ ἰωθότος φρὸς τῆ ἁμετέρᾳ οἰκίᾳ ἐφ-
θαμῶ εἰρηκότες ἀθροίζεσθαι.

Ε. Σωρήσας δὲ ᾗ τῇ ἐλλογίμων ἀνδρῶν ᾗ σοφῶν
ἐκ ὀλίγοι, πεφραγμένοι καλῶς τῆς ἐκ τῆ θείων ὅ-
πλοις γραφῶν, ἀφ' ἑ φαινομένων ἰδῶν ἐδοξάζοντο
μὰ τὰς ὑπὲρ δυσσεβείας καπηλεύσεως ἰσωτὴς ἀγῶνας.
Διξέος τε, ὃς λόγῳ ᾗ ἀρετῇ ἑ βίῳ ἀεὶ κοσμῶν, ἐ-
δοξεν ᾗ νῦν ἐν τὰς ὑπὲρ δυσσεβείας ἀγῶσιν ἁδαμᾶ
ἀδάμαντα ἔχων ἑ κλεινὸν· ᾗ ἅμα Ἀθανάσιος, ἀ-
θανασίας πλήρης ἔχων τὰς λογισμός.

ς. Ἐπὶ τύτοις ᾗ ὁ τῇ ἡμῶν αὖ σὺν χορὸς μαθητῶν,
ᾗ ὅντινες ἴνα σφίσιν ἐροίμεθα, ἑ αὐτὸν ἀγωνισόμε- C
νον τῇ διδασκάλῳ δρόμον. ὧν τὸ φρὸς τὰς ὑπὲρ δυσ-
σεβείας κινδύνως φρόθυμόν τε ᾗ ὀξυνὲς, ᾗ ἑ ἐμφανὲς
τὸν δόκιμόν, ἱκανῶς διδοχίνας δοκῶ μοι τὰς ἐν
ἐκείνῳ τῇ μαρτυρικῷ σκάλῳ πεφρασμὰς ἀγῶνας, ᾗ
τὰ ἐπιπαρρησιασμένα τὰς γλώττας σεμνὰ παλαί-
σματα.

Ζ. Καὶ ἵνα τὰς ἄλλως ἐάσω, ὧς ὑπὸ ᾗ μέρεσιν ἐς
ὄψιν ἐλθεῖν πεφυκόσι μοι, παμπόλλως τε ὄντας, ᾗ
πάντας ἀλλήλοις ἀμιλλωμένης νῷ ἀρετῆς ᾗ ἑ βίε,
ᾗ ἑ ἴσδον τῇ Θεὸν ἀγαλματοφορμένης προθέσεως αὐ-
τόγνωλον κάρυκα ἑ ἑ ἐνδς ἀχνοσωλῶν αὐτομάτως φά-
σκα φροβαλλομένης, τοῖς ὅσοι ξυὸ γε σωμένοι ᾗ πεφνέναι
τορῇ θαρσῆσαι. ἐπεὶ τὰ ἑ ὥρας ἔδοξεν ἔσεσθαι, ἐ ἑ ἑ D
ἐς τὰ βασίλεια ἐσδημέναι ἡμῶν γίγνεσθαι ἔδοι, οἱ μὲν
φρύκτοις ἀρετῇ ᾗ σωμένοις, τοῖς ἄλλοις τὰ παρακλη-
τικὰ τῶ ἀγῶνος πεφνεσάλπιζον, ὥσπερ ἐν τραπέζῃ.

Η. Ἐγὼ δὲ πεφβλεψάμενος ἅπασιν· ἀ μὲν φρο-
θυμία τῇ σωκηλεύδοντο, ἔφην, ὠκ ἀγεννὲς· ἀ δὲ
παράταξις αὐδενὸς, ἑ τὸ βασιλέως ᾗ χεῖρα ᾗγεώ-
μῶν μᾶλα ἀντίπαλον ἔχοντα. βαρύτερον δ' οἶμαι ἑ
πάσιν ἕτερον εἶναι νῦν τοῖς ςύπακόοις, ἢ πολέμιον κτε-
νεῖδαι σφίσιν αὐτοῖς ἑ ἑ αὐτοκράτορα πεφζωνύμενον
διώκμιν βασιλέα. ἴστ γὰρ ὡς μὲ μόνον αὐτὸς ἑαυτὸν,
ἀνὶ μὰ ᾗ οἷς τὰς παλαμηστὰς ἐγκαλεῖν ὀφείλω
ἡμεῖς δυσσεβείας, ἡμῖν χειροτονεῖ δικαστάς· ᾗ ἅμα ἑ
ἔξωθεν ἀπειλὰς ἡμῶν κατασείων πεφπάται τὸ φρόνημα, E
ᾗ τὸ ἀγχοῦς προσνασίλιον παράσημα ἑ ψυχῆς. καὶ
τραπηγὸς γὰρ ἀγαθὸς, ᾗ ευβερνήτας δ' ἐν θαλάτ-
τῃ ἐσαμένους, ὧ μὴτ ξύμμαχός ἀ καιρὸς ᾗ τὰ πνεύ-
ματα ᾖ, ᾗ ἅμα τοῖς σφῶν ἐσαγωγὰς ἀπτεπράττῃ σοφί-
σμασι, μᾶνιος ἀμφοῖν ἀ σκαθὴ. καί μοι ἐπὶ γλώτ-
τας οἶν τὸ Λεωνίδῃ πάλαι τῇ Σπαρτιάτῃ ῥηθὲν φρὸς
τὰς ξυὸ γε αὐτῇ τρατοσαμένους κατὰ Περσῶν· ἀπό-

pore, cum tolerare non poſſent rerum ne- A
ceſſariarum inopiam, ac cæteras miſerias,
quæ eam velut cognata quædam fata &
infortunia comitantes, omne auſteritatis
inſtrumentum ſecum trahunt, & alios ex
aliis malorum omnigenum fluctus ſuper-
ingerunt, ad ſempiternas illas & beatas
ſedes migravere. Aderat tamen unus pro
multis ex Antiochena provincia, epiſco-
pus Tyri; vir intelligens; qui inſitum a
natura amorem juſti ardentiſſimum ani-
mo alerat, ac in veræ Fidei fundamentis
cum ipſa immotus perſtaret, tum alios
poſſet confirmare. Hic præmanibus ha-
bens vetera patriarchæ Antiocheni de-
creta, & literas ab eo adverſus Palamæ
impietatem ſcriptas, nec non ejuſdem ſen-
tentiam ac voluntatem viva voce annun-
tians, ipſe quoque ultro ſequebatur viros B
illos ſanctiſſimos, quos mane ad noſtram
domum confluxiſſe diximus.

V. Convenere etiam homines doctrina
& eruditione inſignes non pauci, ſacris
ſcripturis velut armatura quadam egregie
inſtructi, qui ipſo ſtatim habito minime
videbantur in fidei orthodoxæ defenſio-
ne ullam fraudem admiſſuri; nempe De-
xius, qui literarum & virtutis laude an-
tea quidem ſemper illuſtris fuit; at in-
hiſce Religionis certaminibus verum eſſe
ſuum nomen a oſtendit. Item Athana- a δείξας,
ſias, totus ſeipſa in meditatione b immor- dexter. habilis
talitatis b alacriter ad omnem.

VI. Subibat deinde chorus diſcipulo-
rum meorum, & quotquot præterea iſtо-
rum diſcipuli erant, idem cum magiſtro
ſtadium decurſuri. Quorum animum in-
ſubeundis pro Religione periculis prom-
ptum ac generoſum, & efficacem vera vir-
tutem, ſatis (ut mihi videtur) declararunt
præclaræ illæ luctationes, quibus ſe in
Martyrii palæſtra exercuerunt, & honeſta
linguæ certamina ab iis ingenue & audacter
ſuſcepta.

VII. Omitto alios quam plurimos,
quos uſque ad hunc diem ne videre qui-
dem mihi contigit: omnes ejuſdem vir-
tutis ejuſdemque inſtituti æmulos: omnes
impreſſam animo piam ſententiam mo-
rum honeſtate exprimentes, ſuique ipſius
* quodammodo judicem præ ſe ferentes, *Edit. Pariſ. pag. 562. Synod. Palæo-ſuapte, Grat.
ut facile a viris prudentibus perſpice-
rentur. Tandem cum inſtaret hora, D
qua nos in Palatium ire oportebat, ii
qui virtute & intelligentia præſtabant,
dato velati militibus ſigno, alios clare ad
pugnam cœperunt.

VIII. Ego vero univerſos circumſpi- „
cieus; Eorum (inquam) qui huc conve- „
nerunt ardor ſane haud ignavus; ſed vi- „
res ad ineundam pugnam infirmæ. Et- „
enim Principis potentiam ſimul & volun- „
tatem adverſiſſimam habituræ ſane. Ni- „
hil autem, meo quidem judicio, gravius „
accidere ſubditis poteſt, quam ſi hoſtem „
habeant Principem ſuum, ſumma pote- „
ſtate armatum. Porro hic, ut videtis, non „
modo ſeipſam, ſed & illos, quos graviſſi- „
morum errorum debemus accuſare, ju- „
dices nobis conſtituit: idemque, terro- „
ribus aliunde injectis, conatur labefacta- E
re conſtantiam noſtram, & generoſum a- „
nimi impetum mature reprimere. At ſi „
ſtrenuis ductibus, ſi rei nauticæ uſu peritis „
gubernatoribus, nec temporis opportuni- „
tas, nec venti obſecundent, ſed eorum „
artibus aperte adverſentur, inanis erit „
errorumque diligentia. Mihi quidem li- „
bet uſurpare illud Leonidæ Spartani di- „
ctum, quo illos qui cum eo adverſus Per- „

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam.*

» fas militabant alloquutus est ; quando » Theſſalica Tempe ingreſſos, occupatis » eorum locorum anguſtiis & latebris, hoſ- » ti inſidiabatur, manebatque illic obſti- » turus Perſarum armis, & Xerxem adiu » Græciæ prohibiturus. Nimirum ubi bo- » ſtiles copias vidit torrentium fluminum » more ingruere, ſtatim ſocios ſuos, ut ad » certam mortem tuerent, hortari cœpit & » confirmare, dixitque, * *o ſocii, hic præ-* » *decemus, ut ramus cæteros apud inferos.* » Eaque ipſa die, innumeris hoſtibus cæſis, » viti illi numero trecenti gloriоſam mor- » tem oppetiverunt. Idipſum quoque ego » paululum mutata oratione, o fratres, in- » quam aſtantibus, extremum nobis vale » invicem dicamus, *ut ramus cæteros apud* » *inferos* ; immo ut Deo juvante defunctum » labore athletico pedem in Paradiſo figa- » mus, ubi mel voluptatis incorruptum » & perenne eſſe didicimus. Neque enim » nos puto uſque ad cæſtinam diem fore » ſuperſtites.

IX. Cum autem abiremus, paſſim viri & mulieres domibus ſuis proſiliebant, & nos fauſtis acclamationibus proſequebantur. Erant etiam, qui omni metu exceſſo audacter comitarentur, hinc atque hinc crebro circumcurſantes, bini & terni ; immo alicubi denſo agmine confluentes, ut noſtrorum numerus ſubinde augeretur ; iridem fere ut maximus fluvius, qui ex altiſſimo monte erumpens, non ab ipſis quidem fontibus tantus repente exiſtit, ſed per pronum lapſus, cum aliis torrentibus & rivis undas communicat, ac tandem in eum modum excreſcit, ut & pleriſque in locis navigabilis fiat. Adeo dogmatis nefandi impietas omnibus promiſcue, juvenibus, ſenibus, viris, fœminis, evidens erat.

Hæc ipſa alibi de Anno ſcripſerat. Paſſim. pag. 564.

Α τι δηλαδὴ ἐς τὰ περὶ Θετταλίαν Τέμπη γενόμενος, ἢ τὰς ἐκεῖ δυσχωρίας ἢ τὰ ἐνέδρα προειληφὼς, ἐκα- θητο ἐνεδρεύων τε ἅμα, καὶ περαμένων κωλύειν τὰ Περσῶν ὅπλα, ἢ νῦν Ξέρξα φῶς Ἑλλάδα ἐξβα- σιν. ἐπειδὴ δὲ κατὰ ποταμὸν τὰ τῷ πολεμίων ἐ- πεῖσε ἰσόρα χραπόπιδα ἐπιῤῥύπτα, ἐς φρῦπτον φρε- τρίπτό τε ἢ ἀπῤῥώνυτα θάνατον τοῖς οἰκείοις· καὶ δὴ τοῦτο ἀειπόσωμεν ἄνδρες, ἔλεγε, ἵνα ἐν ᾅδᾳ δι- πνήσωμεν· ἄπε δὴ ἢ τεμαχόσιοι ὄντες αὐτοὶ, μυρίοις ἀντλόντες, ἀνθημερὸν ἁλλοῖς ἢ αὐτοὶ κατακόπτωσι. τὸν ἴσον ἐκεῖνο ἢ αὐτὸς ὑπαλλάξας μικρὸν, δῦτε, φησὶ τοὺς παρόντας ἔφασκον, ἀδελφοί, ἢ ἕκαστον ἀ- ναμὸν ἀποδῶμεν ἀλλήλοις, ἵνα ἐν ᾅδᾳ διατήσω- μεν· ἢ μᾶλλον ἐν παραδείσῳ ξυὶ γε Θεῷ ἢ ἀθλητικὴν ἐρείσωμεν πόδα, ὅπη τὸ μέλι τῆς ἡδονῆς ἀκήρατον εἶ- ναι ἢ ἀῤῥόδοκον διδάσκομεθα. ἀδὶ δὲ ἀδίκαθεν ἡ- μῖν ἀπαλλάξειν οἴμαι τὸ ζῆν ἄχρι ἢ ἐς ἡλιόστρεφες.

Β Ἀπόντος γε μὴν συχνοὶ ἢ οἰκῶν ἐκπαδόν- τες, ἄνδρες ὁμοῦ ἐ γυναῖκες, ἐφόμους πρέπεμ- πον ἡμᾶς ταῖς φωναῖς. ὅσαι δ' αἱ ἢ πάσας φόβος ὑποσκάμψει, θαῤῥοῦντες ἕπονθ', ὄμιλα περι- τρέχοντες ἐνθεν ἢ ἐνθεν, συῖδον ἢ συῖτρος· ἴσι δ' ὅ ἢ ἢ πλῆθος, ἢ πλοῖς ἀεὶ πεύρτες * ἡμῶν· παραπλήσιον ἄσπερ ἂν εἴ τις ποταμὸν τῷ μεγίσων, ἐξ ὄρους ὑψίτα ῥηγνύμενος, ἐ πηγὴν μὲν ὑπάρχων ἐλαχυὸν ἐξύς, ἐς δὲ τὸ κάτωτες ἰὼν, ἢ ἄλλοις ἐ- τι χειμάῤῥοις ἢ ῥύακτο ῥεῦμα ἀοινύμενος, ἐπὶ πο- σῶν αὔξει μεγέθους, ὡς ἢ ναυσίπορον ὡς τὰ πολ- λὰ καθίσασθαι· ὧν καπάδικος ἅπασιν ἀναμὶξ ἢ νέοις ἢ γέρουσι, ἢ ἀνδράσι ἢ γυναιξὶν, ἢ τὸ παλαμναῖον δόγματος ὑπῆρξε κακόν.

* Leg. ἡμᾶς.

CAPUT VI.

I. Palamitis in interiore Aula epulantibus, Gregoras & ſocii excluduntur. II. Per atrium diſperſi diu expectant. III. Palamitæ poſt epulas in Alexii triclinium tranſeunt. Illic inter ſe primum conſultant : deinde & Orthodoxi introducuntur. Concilii auſpicandi ratio ab his præſcripta. IV. Cantacuzenus perplexis & ambiguis verbis jurat. V. Ejus adverſus Orthodoxos iniquitas manifeſta.

I. CIRCITER horam diei ſecundam, Palatium ingredimur. Ibi lictorum & appatitorum nonnulli, eorum nempe qui in interiore Imperatoris domo verſantur, procul nos conſpicati, cum feſtinatione occurrunt, ulterius progredi vetant, atque illic circa veſtibulum quietos ſtare & expectare jubent : quippe jam Imperatorem ſedulo operam dare, ut corpus curarent illi Naziræi : illi ſcilicet novi dogmatiſtæ, eorumque ſocii epiſcopi, presbyteri, & omnis prorſus ejuſcemodi turba : conſtare autem eam corporum curationem, non ambroſia aut ceeleſti nectare ; alioqui eoim futuros iſtos ſimiles iis, qui

Exangues vivunt, Immortaleſque vocantur ;

ſed lautis & ſumptuoſis dapibus, & vino fragrante, & meracis potionibus, & bibendi certaminibus : quæ quidem omnia ante ſolis ortum apparata, & multo

Γ Δ. ΑΠΤΙ δὴ περὶ ὥρας τὰς ἡμέρας καθισαμένου δείπνου, ἐπὶ ἢ ἡμεῖς τῷ βασιλείων γε- γόμεθα. καί τινες τῶν πελεκυφόρων ἡμᾶς ἢ ῥαβδύ- χων, τοὺς ἐσδύτας τὰ βασιλέως ἰδάδες ὄντες, ἡ- μᾶς θεασάμενοι πόῤῥωθεν, αὐσῦ ἀφεῖς ἡμᾶς ἀφί- κοντο, τέως τε φοδοῦ ἀναπείλλοντες, ἢ αὐτὸ περὶ ἢ αὐλαίας περιμένοντας ἡσυχάζειν αἰτιάζοντες· ἀφολεῖσθαι δὲ ἄδη ἢ βασιλέα περὶ θεραπείαν νῦν ἀστιαπαδα- μένου τῷ Ναζιραίων ἐκείνων ἢ νέων δογματιστῶν, ἅσοι τε περὶ σφᾶς ἐπίσκοποι, ἢ ὅσοι πρεσβύτεροι, ἢ πᾶσαν ἁπλῶς ἐκεῖθεν ἐκείνων ἠλιξίαν· εἶναι δὲ τὰ τῆς θεραπείας ἐκείνης, ἃ σύμβρωσίν ἢ νίπαρ ἀράσσει· ἢ γὰρ ἂν τινες ὕστα * ἀναίμονες ἢ αὐτοὶ, καὶ ἀθάνατοι ἰσαλοῦσθ· ἀλλ' ὠοχίαι, καὶ τρά- πεζαι πολυτελεῖς, ἢ ἀνθρωμίαι, καὶ ἀκρατοποσίας φάσαι ἀγῶσι· περὶ ὑπὲρ ἢ ἐρίζαται γενέσθαι τῆς ἥ- λίου

* Hom. Il. ε.

ὑλία ἀγὰς, παρασκιαδεῖσαί τε ἐκ καρυδεῶνος
λίαν ἐπιμελῶς καὶ ἀνεσειῶς, καὶ ὡς τοῖς ἄπο γαστρὸς
μένος ἁγίοις ἐν βασιλέως ἤρεσε πρὸς ἀνεσιν· ἵνα
δὲ σφίσιν εἰωθόσιν ἐντύχοι, ὡς ἔοικεν, ἐπ' ἀναλα-
φάσι τῷ ἐγκρατεῖ κάθαρσιν, ἁπλᾶς ὑπὸ
πυρ ἐπὶ θυσιαστίας ἀναπτομένῃ, θαρραλεώτερόν τε
καὶ ἀδεέστερον, ὡς ἀπὸ σκήπτρου, θεμιτεύειν καὶ ἀπο-
δύεσθαι τοὺς λόγους τοῖς ἐφαμίλλοις ἡμῖν, ἅπερ ἔνδια-
μένους ἀπὸ κοιλίας φωνῶν, ἀλλὰ μέσαις ἐγκεκυφόσι
καὶ οἱονεὶ φρασσαπταναλθμένοις ἐκ πατρίου βίβλου,
καὶ ταῖς ἐκεῖθεν ἐξαρτυμένοις οἴναις, καθάπερ ἀδαμα-
τίναις ἀεὶ σειραῖς, νομοθετικαῖς δογματικαῖς.

Β. Καὶ ταῦτα μὲν πῶς ἔχει τὸν ξόπον· καὶ ἡμῖν
ἄλλος ἄλλοθι τὰ βασιλέως ἐκείνης αὐλῆς, καὶ συζυγίας
τινὰς καὶ δυάδας, ἐν ἥσυχαμεν ἥρμα καὶ βάδην σκι-
δάμενοι, περιπάτῳ ἐχρώμεθα, καθάπερ οἱ ἐν
Ἀκαδημίᾳ πάλαι Σωκρατικοί· πλὴν ὅτι μὲ θεῖα
τὰ ἐκλεκτίας ἡμῖν ἐπὶ γάμαις ἦσαν δόγματα· ἦσαν
δ' οἳ καὶ ὡς ἔτυχεν ἐπ' αὐτοχειρίᾳ ἐκάθητο, ἐν ἐπὶ
ποταμῷ Βαβυλῶνος, φρὸς Ἀσσυρίαν πάρῳ πατρί-
δος αἰχμάλωτοι ἀπαγόμενοι· ἀλλ' ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας,
εἰπεῖν, ἀλλοτρίοις δόγμασι χρῆσθαι καὶ προσκυνεῖν ἀ-
ναγκαζόμενοι. διὸ καὶ αὐτῷ περιμένοντες, τὸ πολὺ
διατριβόμενοι τῆς ἡμέρας ὑπαίθροι * ἀπὸ τῆ ἠλίῳ καὶ
ταῖς θερμαῖς ἐκείναις ἀκμαῖς ἐν αἰθερίας καμίνου φλε-
γόμενοι, ἔνδον τῶν θωρητικῶν ἐκείνων διωχομένων
ἀνδρῶν μυστικώτερον.

Γ. Ἀρτι δὲ ἔν ἠλίῳ περὶ σαθρὰν ἀκριβῶς γεγομέ-
νῃ ἐν μεσημβρίαν, ἐπὶ τὸ Ἀλεξίῳ πάλαι τῷ βασι-
λεῖ δομηθέντα μετρίαν τρίκλινον· ἔνθα δὴ προκεκ-
μένου τοῦ βάθρου, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συ-
γίσαν ἅμα τῷ βασιλεῖ, συνδιασκεψόμενοι, πρὶν ἡ-
μᾶς εἰσέναι, τὰ πάλαι παλαίας μελετηθέντα τε καὶ
συσκευασθέντα βουλήματα καθ' ἡμῶν, πῶς ἂν ἐπὶ
αὐτῷ πως ἡμῖν ἄγοι εἴα αὐτοῖς εὐπετῶς τε, ἐ
ὡς ἂν τοῖς παροῦσιν ἀκροαταῖς ἀγνοηθείη, λαθόντα
ὅτι ξυὶ δόλῳ πέπραταί τε καὶ διαβεβαμμένα πολ-
λαπλῆ· εἰσήμβη δ' ἔνδον ὀλίγῳ καὶ ἡμεῖς, ἐ θυρωρῶν
καλισάντων· καὶ ὁ βασιλεὺς εὐθὺς τῷ εὐαγγελίῳ
παρακειμένῳ προσκυνήσαν ἀποπίμας βραχύ τι, ἡ-
μῶν γε οὔπω, πολλὰ πολλάκις πρὸς τὰς θείας καὶ
ἀκηράφιλας ἔστης Σωκράτη φρονεῖσθαι πράξεις ἀπα-
τεωνόπνοι, καὶ τίνι ἐκεῖ τῶ τότε βασιλέως κατέσασιν,
καὶ τὰς ἄρκας γενέσθαι καὶ ταῦτα ἐφ' ἡμῶν· ἔπειτα αὖ-
τός τε ἐκάθιζε, καὶ ἅμα ἀμοῦ τοῖς ἄλλοις καθεδεῖσθαι
φωτρίζατο καὶ ἡμᾶς.

Δ. Λέγων δ' ἀρξάμενος, παραμίγνυσι λεγομένοις
καὶ ἄρκας διεσπασμένας τινὰς, καὶ αἰνιγματώδεις, ἐπα-
ρώμενός πως ἑαυτῷ καὶ ἡμῖν ἀλεθρον, εἰ τῇ ἐπὶ μέρει
πρόθυμο ἢ γνώμῃ ὑποσυναῖ· καὶ ἰδοὺ, ὡς ἐδείξεν
ἐπὶ τῷ ἔργῳ, διλήμματα τὰ φθεγγόμενα· καὶ πῶς
μὲν οὐ τῷ Παλαιῷ τὰ ἴσα πέφυκεν ἐξ ἀρχῆς, καὶ νύκ-
τωρ καὶ μεθ' ἡμέραν πρηγματόρας ἐκ ἀνὰ χεῖρας ποιού-
μενος δημοσίων καὶ αὖθ' ὁμιλίας, καὶ πάντα συρράπτων
καθ' ἡμῶν καὶ συσκιάζων δίαυλα, καμοὶ λαγκῶς μα-
χόμενος ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ βιαιότερον, ἢ καθ' αὑτὸν εἶναι
Παλαιᾶν; εἰ δ' ὡς τὸ ἡμέτερον ἔβλαψε μέρος ἐκεῖνος, ἢ
ἐκ γνώμης ἴσως ὑπεχοῖτο προσίθεσθαι, φάρμακον
μὲν, ἀπολωλέναι δ' ὅμως πίσσαχε τῷ ἑαυτῷ ψυ-
χῷ, εἰς Ἡρώδιον τὸν πάλαι τῶν μίμησιν εἰσ-

Nicephorus Gregoras Tom. II.

artificio elaborata fuiſſent, ut nihil de- ANN. CHR. MCCCLI.
eſſet ad voluptatem, quam ſanctis illis *Synod. Palam.*
abdominibus ab Imperatore adhiberi par eſſet: nimirum ut ii, mentis ocie ſolito hoc more reputgata, & ad accipiendas divinitus viſiones eo meliorem habitum reformata, confidentius deinceps & ſecutius, quaſi ſcepiro potiti, leges ferre & nobis vilibus homunculis ſuas voces eminus poſſent intorquere; nobis inquam, qui ſolis Patrum libris proni incubantes, & velut uffixi, voces e ventre elicere minime didiciſſemus, ſed illorum dogmaticis legibus, veluti nodis quibuſdam adamantinis, obſtricti penderemus.

II. Et hæc quidem ita ſe habuerunt. Nos vero alii alio per Imperatoriæ domus atrium diſperſi, & quaſi in claſſes & decurias per intervalla diſtributi, tranquille & leuto gradu umbulabumus, quemadmodum olim in Academia Socratici auditores; niſi quod nobis Divina Eccleſiæ dogmata in ore erunt. Quidam etiam in ſedibus fortuito & temere oblatis conſidebant, non illi quidem ſuper flumina Babylonis, in Aſſyriam longe a patria captivi abducti; ut illem tamen in terra quodammodo peregrinu eam vim ſubituri, quæ illos cogeret peregrinu dogmata ampiecti & adorare. Itaque illic mugnam diei partem expectando conſumpſimus, idque ſub dio, ſole & * æſtatis urdoribus torrefacti; eum interea præclari illi contemplatores myſtico convivio ſeſe intus ſanctiſſime obiectarent. *Edit. Paris. pag. 565.*

* æſtivis illis ætheriæ formæ ardoribus. *Greg.*

III. Demum hora ipſameridiana, cum ſolis fervor maximus eſt, in triclinium ab Alexio Imperatore quondam extructum tranſeunt, atque illuc, præpatutis jam ſubſelliis, pontifices & presbyteri una cum Imperatore conveniunt, deliberaturi inter ſe, antequam nos introducemur, quomodo, ea, quæ jampridem uoimo meditarentur & adverſum nos ſtruerent, oblata randem occaſione, facile ad exitum perducturi eſſent; ita ut mou aſſuturi auditores non inteiligetent, dolum eum eſſe multis annis fabricatum, & artificioſe compoſitum. Tandem & nos quoque, a janitoribus vocati, introivimus. Tum ſtatim Imperator uppoſitum Evuogelium brevi adoratione proſecutus eſt, nobis videlicet ea opera ſutisfacturus. Num ut ſueroſancti ſeati Concilii generalis acta exhiberentur, prout cautum eſſet conſtitutione Principis illo tempore imperantis, & ut nunc quoque præſentibus nobis juraretur, etiam atque etiam petieramus. Deinde & ipſe ſedit, & nos etiam ſimul cum aliis federe juſſit.

IV. Atque ille loqui exorſus, orationi ſuæ interſerebat juramenta quædam vaga & perplexa, ſibi ipſi & liberis ſuis ealrium quaſi imprecando, ſi quovis modo alteri parti faveret: eranique ejus dictu, ut reipſa patuit, dilemmata. Ecquid porro mirum, ubi ille jam inde ab initio cum Palama plane conſpiraret, & ejus conſuetudinem tanti faciebat, ut eam diu noctuque publicis negotiis urgentibus antehuberet, & cum eo dolos conſueret, ac retia nobis tenderet; idemque tam privatis quam publicis ſermonibus mecum ſie ſolitus eſſet pugnare, ut ipſo etiam Palama violentior eſſe videretur? Itaque ille, cum promittebat ſe erga altetam partem propenſo uoimo haud ſore, ſi nos ſolos reſpexit, non pejeravit, quidem, ut unimum ſuum petdidit, antiquum illam Hero-

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam.* *Edit. Paris.* *pag.* 566.

dem prorſus imitatus ; qui , prophetam cum occideret , ſceleri ſuo jusjurandum prætexebat . Quod ſi neutram partem reſpicere mens jurisjurandi potuit , ſed æqua lance ſuſpenſus affectus parem ſe utriſque præbere decreverat , atque ille deinde juratis non ſtetit (id quod reipſa declaravit , cum in theatro illo frequentiſſimo corrupit juris æquitatem) nunquam certe perjurii crimen effugiet , qui ſua ſponte commiſit ut eſſet perjurus .

V. Nempe ille , eandem Palamæ & ſui ipſius ruinam eſſe ſtatuens , cum hunc videret , aſixer quam putaverat , noſtris diſputationibus funditus profligari , puppem in medio curſu contorſit ; & vulpina abjecta ſtatim urſinam pellem induit , totuſque ex alio alius evaſit ; nec ſe amplius potuit cohibere , quin & vociferaretur , & nos , niſi taceremus , minis terreret : quippe haud ferendos eſſe nos , qui in ejus domo tum loqui vellemus , cum ipſe nollet audire ; quaſi nempe ſui ipſius & præſtitorum juramentorum foret oblitus , nec hominum , qui illuc multi convenerant , conſcientiam , nec tacita judicia revereretur illorum , eorum quibus in manifeſto ſcelere deprehenſus mendacii & loiquitatis arguereiur . Nam ille id quod erat , minime erat ; & quod non erat , idipſum revera erat , pro Imperatore metus Tyrannus , pro judice accuſator noſter & inexcuſabilis perſecutor . Adeo infelix ille , divina ope deſtitutus , de ſuo ſtatu declinavit , & ſpectatoribus , cum ob ingenium , tum ob ſermones & juvenilem illum morem , publicum ludibrium extitit .

A κρος ἀνοσιωτὰν , ὃς προφητικὸν πρόβλημα κακίας ἢ ὅρκον ποιεῖται . οἱ δὲ κρὸς ἀδίκους βλέπων ἑαυτῷ τὴν μερὶν τὴν τῆ ὅρκῳ ἐχρῆτο , ἀλλ' ἰσάρροπα ἐπ' ἀμφοῖν τὰ τῆ γνώμης ἐκρίματα πάλαιτε , νοῦς δ' ὁ μωμοσμένους παλιν ὕστερα ἐσήμανεν , ὡς ἔργον ἦδιν ἐξ αὐτῆς , καπηλεύσας ἐπὶ θαλάττη τοιῦτο ἢ δίκαιον , τὰς ἢ ἐπιορκίας ἐκ ἂν ποτε λοιδορίας ἐκφύγοι , ἑαυτὸν ἐπίορκον αὐθαίρετον ποιησαχής .

B Ε. Εαυτῆ γὰρ ἢ τῆ Παλαμᾶ λογιζόμενος ἄρτιον , ἅπερ εἶδεν , ὡς ἐκ φύει , κατὰ κρατος τῆς ἡμετέρους ἐπιτίθεται λόγους , φρύαγμα τὸ ἐκ μέσης πορείας ἐκρύσαι , καὶ ῥίψας ἢ ἀλωπεκῆν , ἀθὺς ἢ ἀρκτείαν μετενδὺς , ἢ ἄλλος ὅλος ἐξ ἄλλου κατέστη , μανίης καθαιρὸς οὐκ ἀνεκτὸς , ἀλλὰ βοῶν καὶ ἀπειλῶν , εἰ μὰ σιγήσαμεν · μηδὲ ἐν αἰτίᾳ εἶναι τῆ οἴκου ἐσὸς τῆ αὐτῆ , λέγειν μὲν βουλομένων ἡμῶν , αὐτῆ δ' ἀκούειν ἐκκλίνοντος · καθάπερ αὐτὸς ἐκλαθόμενος ἑαυτῆ , καὶ τῆ ὅρκων ἑαυτοῦ , καὶ μέτε τῆ ξυνόντος πλήθους τῶν σωμενδὸς , μήτε τῆς τῶν γνώμης κρίσεως ὅλως αἰδεσθεὶς ἑαυτοῦ , ἐφ' οἷς ἐλέγχου μάλα ἐν εὐπροΐρῳ ἐβδόμης τε καὶ ἀδίκων . ὃ μὲν δὴ ἦν , οὐκ ἦν . ὃ δ' οὐκ ἦν , ἦν . ἀντὶ μὲν βασιλέως , τύραννος ἀκριβὴς · ἀντὶ δὲ δικαστῆ , κατήγορος καὶ δίωκτης ἡμῶν ἀπροφάσιστος . ὕπως ἐγκαταλειφθεὶς ἀπὸ τῆς τῶ Θεῶ δίκης ὁ παλαίπωρος , ἐξέζη τε ἑαυτῆ , καὶ τοῖς ὁρῶσιν ἀθυρμα λαμπρὸν ὑγίνετο , φρός τε τὸ πρόσω , φρός τε τὴν λόγων , ἓ ἅμα τῆ μεταπαίδους ἤθους ἐκείνου .

CAPUT VII.

I. Gregoras , antequam actorum Synodicorum fuſiorem narrationem ordiatur , negat ſe omnia poſſe ſigillatim perſequi ; ætate debilem ; capitis morbo & aliis malis afflictum ; antiquo ſenſuum vigore deſtitutum . II. Victum olim a ſe Barlaamum gloriatur . Varias lucubrationes ſuas enumerat . III. Nunc ſibi obſtare queritur ſenectutis incommoda ; adverſariorum violentiam ; hominum judicia , vel ambigua , vel metu corrupta . IV. Cantacuzenus antea laudatus , cur in hac hiſtoriæ parte vituperetur . Ubi de Deo agitur , nefas mentiri aut diſſimulare . V. Cum Imperatore , velut cum æquali , diſputare quando liceat .

I. SEd quoniam plerique , animum habentes diſcendi & audiendi eupidum , nos ultra progredi haud ſinunt , antequam ea , quæ tunc dicta aut facta fuerint , fuſius expoſuerimus ; utile ſcilicet futurum hominibus exemplum athleticæ & martyribus dignæ conſtantiæ ; iis præſertim qui , ſi tempus ferat , pro ſacris dogmatis decertare ardent ; age , capitis doloribus optimorum virorum deſiderio poſthabitis , pro ea facultate , quæ nobis
pag. 567. ita affectis reliqua eſt , diſſeramus . Enimvero ſi omnia ſimul dicendo complecti ne il quidem poſſunt quibus belle eſt ; nos certe , qui & ſenio & capitis doloribus tantis confecti ſimus , & gravibus præterea moleſtiis conſumimur , quas novarum opinionum inſolentia hoc rempore attulit , accurate & ſigillatim omnia perſequi oratione multo minus ipſi pote-

C Α. ΑΛΛ' ἐπειδήπερ οἱ πλείους , φιλοσοῦσαν ἢ φιλήκοον ἀσπαζόμενοι ψυχὴν , φρόσω ἰέναι ἡμᾶς οὐ ἐῶσι , φρὶν ἂ ἐρύτερον τῶν τῆ ἐκεῖ παραδόξου λαλεθέντων τε ἢ φραχθέντων ἐφήγησιν , ὑπόδειγμα τῆ βίῳ χρησὸν ἀθλητικῆς ἐσκάσεως , καὶ οἷς ὑπὲρ τῶ Θεῖου ὄντες δογμάτων ζώπυρον ἀμφὶ ἀγωνίσασθαι · φέρε , τὰς ἢ περαλῆς ἀλγηδόνας ἐν δάκτρῳ ἢ τῶ φιλερίνων ἀνδρῶν ἐφέσεως θέμενοι , λέγωμεν , ὁπόσον ὕπως ἔχωσιν ἐφετὸν ἂν εἶα. εἰ δὲ ὑγιῶς ἔχωσιν οὐκ ἂν ποτε γένοιτο λέγειν ἀθρόον ἅπαντα σωτελόπως , χαλῇ γ' ἂν εἶα δόπτε , ἢ χόπερ ἢ περαλῆς ἀλγηδόσι πεπάνσεως , καὶ ἅμα ταῖς τῶν παρεπιπτούσας ἐξ ἢ τῶ δογμάτων ἀπορρίαις λύπαις δαπανωμένοις , λέγειν ἅπαντα ἀπ' ἔχοις ἰόντας · ἃ τε γὰρ μοι πρὸς ἀρετὰν ὠ πεφυκότα ἐσὶν

τῷ τῆ αἰδοκιμείων ἀκμῇ, οὐχ ὁ νῦν καιρός· ἄτε δ' ὁ νῦν καιρός, οὐκ ἰαμβικοῦ * ἴχνους συμβαίνει.

* For. ἰαμβείου.

Β. Καὶ οἱ μὲν τετυφῶσθαι δυσείλιν ἑαυτοῖς, ἔξεστι πανυπὸ πολλῶν ξυνοράν, ἐν τῇ ἀγώνων, ὧν διῆλθομεν, ἐν Καλαβρίᾳ ἐδὴ φανέντα ἐπιδυομένους, ἁμοῦ φασὶ ἔλεγον συμπλακῆναι, Βαρλαὰμ ἐκεῖνον· ὃς πολλῷ ὑπαγάμβους ἁπάσῃ τῇ κοινῇ τῆ Ῥωμαίων σοφίας ὄφρυι, τότε φανέντα γδοῦπον μέγιστον ἀκούειν σοφὸς, τὰς ἐ σοφίας κέδρους ἐκείνης ἐξαίφνης ἀφαιρεθείς. καθάπερ πύαν ἐ κυπαρίττου, ὁπόταν σφᾶς ἐκτεμνομένοις τῆς κόμης ὑλώπιμα βρίθοντα πελάμα. ἃ πάντα ἐ γραφῇ διδασκόντες, γύμνα ἐ ἐκείνου κεφαλῆς τῆ χρόνῳ παρίχωμεν. ἐὰ λόγου ἂς ἐ ταῖς ἱστορίαις τῆ γενομένων, ἃς ἐ αὖτις γραφῇ παρεμβαλοῦμεν εἰς τὸ μετεμπόντερον, κατιδαλόμεθα πόνος, ἐ οὓς ἐκ τῶν ἀντιρρητικοῖς τε καὶ ἐλεγκτικοῖς ἄλλοτ' ἄλλοσε ἀναφωμένων παντοδαπῶν ἀντιπάλων τῆς ἀληθείας, ἐ ὄφις γε ὄντος ἐκ ἐξενέγκοιτ' ἂν τῆ εἰς τὸ γεγραμμένον τῶν παλαιῶν * ἐρρίμματον ἐνδεξάμενα.

* Fortaſſe ἐρρίμμασιν.

Γ. Διὰ δὴ ξῆ τοιῶνδε πόνων οἱ ἐν τῷ πάντα μαραίνοντος ὀδόντες χρόνου παρατρώγουσί μου τὸ ἀρθμὸν ἐ κατὰ μικρὸν, ἐ τὸ ὑγιαῖνον τοῦ σώματος ὑπορύττουσι, ἔχοντές ἀμοῦ καὶ ἐ τὴν ἁρμονίας δυσύφετον φύσιν συνεδῶμεν φορολόγον, ἀναμιμνήσκουσί τε ἐμοὶ ἐ αὐτὸν δραστικώτερον, ἐ βιαίως δίκαιον αἰτοῦντα· ἐ νῦν μὲν τὰς τῆ ἄρματος αὐχὰς ἀμβλύνουσα, νῦν δὲ ἐ συνδετικὰς τῆ τε χειρῶν ἐ γονάτων ἀναλυτικὴν ἁρμονίαν καθίζουσα ἐφεδρεύουσι· καὶ τοῦτο μὲν ἤτε μᾶλλον, οἷπερ που, ἐχρῆν τὸν ἐ αἰσίαις εἰς τὸ ἀκμιαῖότατον ἔχοντι δύναμιν, καὶ ἅμα, οἷ τις ἐν μηχανᾷ, κἀκ τῆ ἔξωθεν ἀπίθεν δίκτυα προσκαθῆσθαι ζητεῖν. ὁ δὲ

Κούρητές τ' ἐπίκουροι, ἐ Λίτυλοὶ μεσηχάρμαι,

Homer. Il. 4. Vide Notas.

χάροντί μοι πολεμοῦσιν ἤδη φρέσφατοι πόλεμοι, καὶ μύχιες αἵματος ἁρμοῖν σαλεύονται τὸ ἐν δρόμῳ φιλότιμοι· ἀλλ' ἐπίδυσιν μοι δρώσαντες ἐξ ἀφανοῦς, καὶ κρατοῦσι ἕζωσαν τῶν ψυχῶν μου, τὰς φαιδρότητας χόρας ἐν σκότοις βάλλοντες, ἐ αἱμάτων παρέχειν ὑπογόμους τραύματα· ὃ ἐ μᾶλλον χαλεπωτέρας ἐμοὶ προξενεῖ τὰς ἀδυναίας. ἀναίμακτα ἐὰ κἀμοῦ κατ' ἐκείνων τελεσθέντα τὰ τρόπαια, δυσδιάγνωστον τοῖς τῆ ἔξωθεν ὁρᾶσθαι πολλοῖς συμβαίνει τῶν ἀρίστων καθίζεσθαι, ἐ μᾶλλόν τι διῆθολον τοῖς ἡμῶν διώκουσι. τοῖς μὲν ἐὰ οὐκ εἰδόσιν οἰκονομεῖν ἐν ἀρίστοις τοὺς λόγους, λύπης ἄπαν ἐνάμισμα πίστεως τῆ δογμάτων μυστηρίων. οἷς δ' εἰδέναι πρόσεστι, ἐ ἀλλάττεσθαι δι' ἀνάγκην συμβαίνει. πεφύκαμεν δ' ἐγὼ ὅμως ὅσον ἐφικτὸν, ὡς ἔφηται, ἐ τῶν φιλοδόξων ἐκείνων ἀνδρῶν ἐαυτοῦ αὐτοῖς, ἡγεμόνας τῆς ἐμῆς προσευκόμους γλώττης τοὺς περὶ Θεοῦ ἐλπίδας ὑπὲρ ὧ ἐ ἐ ἀθλητικὸν ταυτηὶ ἁπλοῦμεν θάλασσαν.

Δ. Ἀξιῶ δ' ἔγωγε, μηδένα τῶν ἐντυγχανόντων πρόχειρον εἰς τὰς καθ' ἡμῶν λοιδορίας ἔχειν τὰ γλώττας, εἰ πέρ ἄλλου μικροῦ τῶν ἱστοριῶν, ὅσα μὲν φύσει τι ἐ προαιρέσει φρονῶν ἐγκλήμα-

Niceph. Gregora Tom. II.

A rimus. Nimirum quando in me ſenſuum vis acerrima vigebat, non ea fuit occaſio quæ nunc adeſt; nunc cum adeſt occaſio, non idem vigor ſenſuum ſuppetit. ANN. CHR. MCCCLI. Synod. Palam.

B. Rem porro ipſam ut ſe habet, niſi vano faſtu inflari videor, intelligere aſt ex illis certaminibus, quibus jam tum defunctî ſumus, cum primum Barlaamus ille e Calabria advenit, & mecum diſputandi cauſa congreſſus eſt. Qui quidem ſupercilio elato communem Romanorum eruditionem cum deſpiceret, tunc demum ſenſit fruſtra ſe laudari ut eruditum, poſtquam videlicet altiſſimas illas veluti cedros eruditionis ablatas amiſit; non aliter quam picea aut cupreſſus, quas valida lignatoris manus comis ſpoliatas denudat. Quæ omnia literis ideo configna vimus, ut ejus quæ in illo fuit improbitatis monumentum apud poſteros extaret. Nihil dico de iis laboribus, quos in rerum geſtarum narratione (nam eas quoque ſcriptis mandavimus, at earum eſſet memoria diuturnior) nihil de iis quos in ſcribendis libris ſeu antirrheticis ſeu * ſtalitanticis, cum hoſtes veritatis alias aliunde emergerent & omnibus modis eam oppugnarent, nihil denique de illis quos poſtmodum in obſcurioribus veterum ſententiis interpretatione noſtra explanandis. B

* Vide Notas.

C. III. Per ejuſmodi labores tempus ipſum, cujus dentibus omnia vitiantur, ſenſim accedens, corporis mei ſanioſem partem exedit, & quaſi ſuffodit; atque ei ſociam ſe adjungit corporeæ compagis ſeneratrix * nature; quæ nunc tandem, velut aliquis tributorum exactor, acrius mihi incumbit, & creditum vi repetit; ac modo aciem oculorum habetat; modo articulorum commiſſuras, quarum ope vel manus tenduntur, vel genua flectantur, debiles & infidas reddit; idque eo tempore, quo me, ſi unquam, maxime oportuit & propriis viribus integris vigere, & novas etiam extrinſecus, ſi qua arte poſſem, conari mihi undecunque compatare. Nec enim. C

* Id eſt, quæ hujus corporis compagis ſeneſtam conſtitit.

Curetum ſocia arma, Ætolorumque juventus Bellatrix,

ſeni mihi bellum repentinum indicunt, eo uſque ambitioſo impetu prorupturi donec ſanguis effuſus appareat: ſed inſerunt me dracones ea occulto, & robuſti quæſiverunt animam meam; iique nocte obſcura manus mihi injerunt, & incrementa vulnera conantur infligere; id quod dolores mihi vehementiores affert. Nam cum & ipſe incrementa de iis victorias reportem, ita fit ut qui fotis ſpectant, eorum multi vix poſſint verum diſcernere, atque ajuſmodi ſententiam ferre, quæ non ſit valde obnoxia calumniis perſecutorum noſtrorum. Nimirum verba judicio moderati qui neſcient, ſi myterium omne Fidei & ſacrorum dogmatum pro nugis habent: qui autem ſciant, ſi neceſſitate coacti * alienantur. Tamen quantum in me erit, id quod viri illi religioſi poſtulant, conabor (ut jam dixi) perficere. Meis vero ſermonibus anſpicabuntur ſpes in Deo collocatæ, cujus cauſa hoc ipſum certaminum æquor navigamus. D E

Edit. Pariſ. pag. 563.

* mutantur.

IV. Nolo autem quiſquam eorum qui in hæc inciderint, linguam habeat promptam ad jacienda in nos probra, eo quod in tota fere hiſtoria quæcunque ſeu naturæ ſeu voluntatis vitio crimina illi Imperatori inerant, ſilentio præterierimus,

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palæm.*

ac in eo laudando plurimam operam posuerimus, cum ob amicitiam, tum ut ipsum socium & adjutorem in subeundis pro religione certaminibus haberemus; (Principem quippe, in cujus manu propter summam potestatem momentum omne positum esset ad victoriam reportandam) atque iidem nunc operta recludere, & quod præter sententiam plane accidit, quædam velut * apocalypteria celebrare minime refugiamus. Etenim primum ob eos, qui auditum convenerant & certantibus nobis aderant (affuere autem plures quadringentis, nobiles promiscue & diversæ conditionis homines; item Imperatrices, & aliæ fœminæ, quotquot fama allectæ confluxerant, genere ipsæ quoque, quanquam haud iisdem titulis, principem hunc tenentes) earum inquam personarum reverentia oportuit nos vera dicere, ne ipsi palam auctores essemus ferendæ in nos sententiæ non lenissimæ, ac ne, tanquam in scena, in illorum risum nostra sponte incurreremus. Deinde & in aliis omnibus rebus, si quis amuri indulgens aliquando & * certis casibus mentiri videatur, tameo ei (opinor) facile ignoverit, quisquis in similes casus inciderit, atque ejusdemmodi experimentum fecerit. At ubi res, quæ in periculo versantur, Deus ipse est, illic si quis integumentis quibuscunque uti velit, eum puto omnium linguas ad convitiandum paratas & suapte quasi exertas offensurum; atque etsi in cæteris omnibus rebus aliquis moderatissimus sit, tamen nisi adversus istum garrulus fiat, nisi totis linguæ viribus hominem iratus insectetur, si ullo obiurgationi parcat, mirer equidem ipse, nisi is, quisquis fuerit, sese in imas latebras & penitissimos recessus præ pudore abditurus sit, vicinum semper importunum habiturus, stimulum ipsum conscientiæ. Cum igitur nobis, si mentiamur, tanta supplicii moles impendeat, eo magis hac in parte necesse est cætera negligere, atque in Deum solum intuentes vera dicere. Ad hæc nihil alioqui mirum, cum res humanæ alias aliter fluant & temere volvantur, nec determinatus sit earum cursus, eundem hominem nunc felici exitu laborum fructum percipere, nunc insperata naufragorum fortuna conflictari. Quod cum ita sit, nec ipsi quidem jure reprehendemur, si in hoc opere, præcipua veritatis retinendæ cura suscepta, eosdem nunc laudibus extollimus, ubi id auditoribus fraudi esse non potest, nunc contrariam plane rationem sequi videmur.

* *Vide Notas.*

* *Aliquib. Græc.*

Edit. Paris. pag. 563.

V. Oportet etiam illud hoc loco ad ea quæ dicta sunt accedere. Neminem omnium puto justa indignatione mihi ob id posse succensere, quia de Deo, & de patriis veræ fidei dogmatis in periculum adductis, sic cum Imperatore disputaverim, tanquam æqualis; idemque omni prorsus adulatione longe a sermonibus meis relegata, nunquam adduci potuerim, ut obsequentem ingenio calamum ullo metu ulla formidine imbuerem, aut ab acri illa contentione vel minimum remitterem, etsi mors esset ipsa subeunda. Enimvero ego infelicem eum vocare nullus dubitem, qui hujus vitæ infimnlis ita res divinas posthabeat, ut nec vindicis Justitiæ tribunal reveretur, nec Deum ipsum ætherii ignis turbinibus armatum extimescat. Quippe in iis certaminibus, quæ de Deo & de

A τοῦ τῇ βασιλεῖ, σπῆ ἀρίζαντες, ἐπαίνοις τὸ πλεῖν διὰ φιλίαν ἐχωρίσαμεν, καὶ ἅμα ἐξ τὸ συμφορὸν καὶ συλλήπτορα ἴξ τῆς εὐσεβείας ἔχειν ἀγώνων αὐτὸν, βασιλέα τε ὄντα, καὶ τὸ πᾶν ἐν τῇ χειρὶ τῆς γίας καρπούμενον ἴξ τῶν ἀρχῶν· ὧν δ' ἀνακαλυπτηρίων παρὰ πᾶσιν προαίρεσιν θύειν, ὡς εἰπεῖν, ἅπαντα πάντων ἐκτρέμομεν. πρῶτον μὲν ὦ αἰδοῦ τῷ σωφρόνων τῇ ἐκείνου & ἡμῶν ἀγωνιζομένοις, ὑπὲρ τῆς πατρωσίας τοῦ πάντος ὄντων, ἀνδρῶν ἀγενῶν ἀναμίξ καὶ ἴξ ἄλλως ἐχόντων, & ἅμα βασιλίδων, καὶ ὅσαι σωφρονεῖν ἄλλας τὰς φήμης δαμαγωγίσης, γένους καὶ αὐτὰ καθ' ἕτερον λόγον τὰ πρῶτα φέρουσαι, λαλεῖν ἢ B ἀληθείαν εἶναι χρεὼν, μὴ προφανῶς αὐτοὶ ἑαυτοῖς καταγνώσεως οὐ μάλα τι ἐλαχίστης αἴτιοι καθεστῶμεν, ἢ τὰ τῆς ἐκείνου χλωῆς ἐκόντες ἴφ' ἑαυτοῖς ἐλεύσωμεν δίκτυα. δύσπορον δ' ἀπὸ μὲν τῶν ἄλλων ἁπάντων, εἰ φιλίᾳ τις χαρίζοιτο ἄλλῳ, ἔπειτ' ἐκόντι ἢ ἐκόντος φιλονικῶν φαίνοιτο, συγχωρεῖν ἂν εἴμαί τις ἴσως, ὅστις ἐμοίως ἐμπέπτωκας τύχας καὶ πείρας· ὧ δὲ Θεὸς τὸ κινδυνεύμενον, εἰ ἐγκαλύπτεσθαί τις ὑπάσχοι βούλοιτο, πάντων οἶμαι τοῖς γλώττας ἐκπεμπούσης ἐξ ἀνημάτων πρὸς τὰς αὐτὸ λοιδορίας ἐντυχάνειν· καὶ ὁ πάντα τ' ἄλλα ὑπομείσας, εἰ μὰ λάλος ἐνταῦθα βούλοιτο γίγνεσθαι, καὶ γλώττας ὅλως C πανδεκὶ νεμεσᾷν· ἀλλὰ φείσεται λοιδορίας ἡσυχοσυῶ, θαυμάζειμ' ἂν αὐτὸς, εἰ μὰ ἐς ἄβυσσος αἰχμῶς ἢ πυθμένας γίνοιτο ὑποβρύχιος, ὅστις ποτ' ἂν ἦ, χαλεπὸν ἀεὶ γειτόνημα τὸν τὸ συνειδὸς κυσάμβους πέλειν· τοιοῦν τοίνυν Ὀλύμπια θείων ὑπισχνεῖσθαι ἡμῖν, εἰ ψυδέσθαι βιλαθείημεν, ἐνταῦθα μᾶλλ μᾶλλον ἀνάγκη, τ' ἄλλα παρατρέχοντας, καὶ πρὸς Θεὸν μόνον ὁρῶντας, λαλεῖν τὰ ἀλήθειαν. ἔπειτ' ὠδὶ παράδοξον ἄλλως, ἐν τοῖς ἄλλοτ' ἄλλως ῥέουσι καὶ φερομένοις πράγμασι, καὶ ἀόριστον αὐτοῖς πλοῦν, τὸν αὐτὸν αὖ μὲν τὸ ὑπιτυχὲς καρποῦσθαι, αὖ δ' ἐν τῷ ἀλίρῳ τῶν ναυαγούντων ἀπροσδοκήτως ῥίπτεσθαι. τοῦτο δ' ὕτως ἔχοντος, οὐκ ἂν δικαίως D αἰτίαν φεροίμεθα, εἰ τὰς ἀληθείας καὶ ἡμεῖς ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ τῶν βελτίστων εἰσάγοντες πρόσωπα, τοὺς αὐτοὺς αὖ μὲν τοῖς ἐπαίνοις ἐξαίρομεν, ὅπη μὰ τὰς ἀκοὰς ἁπτοῖτο βλάπτεσθαι πεφυκέναι· αὖ δ' ἡνικαυτοῦπαν δῆλοι φανείμεθα.

E. Ἔτι καὶ τοῦτο τοῖς εἰρημένοις προσκεῖσθαι χρεὼν ἐνταῦθι· οἶμαι γὰρ τῶν ἁπάντων ὑδένα δικαίως ἐμοὶ νεμεσᾶν, εἰ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν πατρίων τῆς ἀληθείας δογμάτων αὐδωμένων ἀπὸ τοῦ ἴσου ἐξελεγχόμενον τῇ βασιλεῖ, πάντας καθάπαξ ἀκουσαμένους κολακείας λόγους, καὶ μυδρισμοῦ τὸ τῆς ὑφυσίας κάλαμον βάπτειν δυλίᾳ καὶ συκολῇ βουλομένοις, μηδ' ὑφέσει μηδαμῇ τὸ πᾶν μίγνει πλάτος αὐτῆς· κακοδαίμονα γὰρ ἐγὼ τὸ τοιοῦτον καλῶν οὐκ ἂν ποτ' ἁμάρτοιμι, ὃς ἐν δάστρῳ τῶν ἐκπιπόντων τοῦ βίου τὰ θεῖα τιθέμενος, οὔτε τοὺς ἐ δίκης αἰδοῦται θρόνους, ἄτε μᾶλ τοὺς αἰθερίους δίδυε Θεοῦ πρεσβύρας. Ἐν γὰρ τοῖς περὶ Θεοῦ ἢ τῶν Θείων δογμά-

των ἀγῶσιν αὐτ μόνον ἡγεῖσθαι δεῖ βασιλέα, τὼς δ' ἄλλως ἐπίσους ἁπαντας ἁπάσης ἀναμίξ τῆ πένητας, βασιλεῖς τε καὶ ἰδιώτας, καὶ ὅσοις τὸ θεῖον ἢ τῆς χορείας ἐκείνης μετέχειν ἐπιτρέπωσι συμπίπτει.

A divinis dogmatis inſtituuntur, Deum ipſum ſolum Imperatorem, cæteros omnes pari jure conſervos haberi oportet, divites promiſcue & pauperes, Reges & privatos, alios denique ejuſdem illius thiaſi & chori quacunque ratione participes. ANN. CHR. MCCCLI. Synod. Palam.

CAPUT VIII.

Edit. Pariſ. pag. 570.

1. Convocata Synodo Cantacuzenus orationem habet; cujus hæc ſumma eſt. 1. Idolatriam & hæreſes a Diabolo invectas. 2. Eo impellente prodiiſſe Barlaamum, (3) & Acindynum, (4) & cæteros idem cum Barlaamo ſentientes. 5. Futurum ſe deinceps ferveriorem quam antea fuerit. 6. Imperatoris munus & partes. 7. Qua ſententia Barlaamus damnatus ſit, eadem iſtos quoque damnari. 8. Denique æquum ſe utriſque fore jurejurando interpoſito promittit.

Α. ΕΒΔΟΜΗΝ μὲν δὴ ἦγε τὴ ἑπομένῃ ὁ μαί-
ος μὴν, ἐν ᾗ συγκαλῶν ἡμᾶς διδοχμέος
γίγνει βασιλέα πρὸς ἣν αὐτοκρᾶς συνόδου. Ἀρξά-
μενος δ' ἀνωθεν διέρχεσθαι, πῶς διαβόλῳ πρωτογε-
νέστατον δὴ πολεμεῖν ἀνθρώπους, ὥσπερ τινα πλη-
ρον εἰληφότι λαμπρὸν, ἀφ' ἁ πᾶ πρόπαππος συμ-
πλακεὶς ἐσήσατο τρόπαιον. καὶ δὴ αὐτὸ γέ τι τῶ
Θεῶ ἐθελῆσαι ἢ ἀνθρωπείαν ἀναδέξασθαι φύσιν
δι' αὐτὸς ὁδὸς ἡμῖν ἀγαθὰς ὑποδέξαι, δι'
ἣν ῥᾷστον ἂν εἴη πᾶσι γε ἐθέλουσι ἢ ἀντίπαλον ἀπα-
στεῖσθαι. εἶθ' ὅπως ἡ ὁ ἄβολος, ὑπέρας ἀνθις
τραπόμενος, εἰδωλολατρείαν εἰσηύγκεσε ἡμῖν ταῖς ἄλ-
λοτ' ἄλλως αἱρέσεσι, κατὰ τε νῦν τὸ Θεῖον ἐκκλη-
σίας καὶ τ' δογμάτων αὐτᾶς. ὅπως τε θεῖαι καὶ ἱεραὶ
πατρῖαι συγκροτούμεναι συνόδοι τὰ πεπτωκότα τῆς ἐκκλη-
σίας κοσμήματα ἐθεράπευσον· καὶ ἐπὶ πᾶσι ὅπως καὶ
ἐφ' ἡμῶν Βαρλαὰμ τὸν Ἀκινδύνου, ἢ ἐκ Καλ-
λαβρίας ὁρμώμενον, ἥκειν ἐπὶ παπᾶν τὸν ἡμέ-
τερας αἱρέσεως, ἄνδρα σοφὸν μὲν, ἐρεσικὸν δέ τι-
να καὶ κενοδοξίας ἀλεκτώτερον. ὃς ἐπεὶ τὰ μὲν ἀρχῶ-
τα συμβιβάσεως ἑτέρας ἢ περὶ σοφίας ἠγωνισμέ-
νος ἐπέδειξεν, ἤπιτατό τε, ἢ τῆς τυχούσης ἀ μᾶλ-
λα ἀσμένως ἐκείνος παρεκεχώρηκε, καθ' ὧν δι-
δοκιμὴν ἐδόκει μάλιστα, δεύτερον πλοῦν περὶ τῶν
δογμάτων τῆ Παλαμᾶ συμπλέειν, διθέας τε ἠγ-
* Lege τῆ πλαμα προσεβάλλοντες, ἢ ὁπόσα * τὰ παῦτα ἐ-
παυτῶ ποιεσάμενοι ἔπειτα θεμελίῳ. ἢ ἵνα μὴ ζητεί-
βωμεν ἐπὶ τοῖς ὅπω ποσθίλοις, ἐξίσαι τοῖς βελο-
μένοις ἐκ τῶν τότ' ἐπὶ πᾶσι προγεγραμθέντων τῆ
ἐκκλησίᾳ τῶ Θεοῦ ἢ τῆ πανσόφῳ πατριαρχεύσαι
γ. ψηφισμάτων μανθάνειν τὸ καθ' ἡμᾶς. Ἐκεῖνο γε μὴν
ὅπως ποτ' ἀπόντος, ἕτερός τις ἡμῶν ἀνέδυσε τὰς ἐ-
κείνου κατὰ Παλαμᾶ λοιδορίας, Ἀκίνδυνος ὄνομα, ἢ ἡμῖν ἐκείνῳ ἐκ αὐτὸς καταδίκῃ ὑφ' ὑ-
δ. μῶν εἰλήφει τε ἐκ πλάθη. Νῦν δ' ἀναστάντες,
ὧς οὐκ οἶδα πῶς ὁπομάσας ὀρθῶς ἂν φάναι δέξω,
τὰ αὐτὰ καὶ ὑπὲ τῆ Βαρλαὰμ κατὰ τοῦ Θείου
φθέγγονται Παλαμᾶ. Ὧν αὖτον γὰ ἡμῶ ἐποι-
σεν εἰδέναι πρόσπατα, ᾗ χρόνῳ ἄχει καὶ ὁς
γὰ τίμιον διετέλεσα. ἀλλ' οὐ χωρήσωσιν ἔνι
διαγρηγορόσαντος ἡμῖ, ἢ γὰ ἐα Θεοῦ διδομέ-
νου μοι χεῖρα ἢ πείσειν ὁς γε τὸ τῆς εἰρώνης

B 1. ΑDERAT itaque dies Maii vigeſimus ſeptimus, quo nos Imperator ad eam quam ipſe Synodum appellabat ex decreto convocaret. Atque ille rem 1.
uſque a capite arceſſens, Diabolum ajebat id ante omnia ſemper agere, ut bellum hominibus inferret, eam veluti præcipuam hereditatem ſortitum, ea quo, cum primo parente congreſſus, trophæum victor poſuiſſet: Deum autem hominis naturam ideo accepiſſe, quia per eam voluiſſet ſalutares nobis vias indicare, quas quivis ingreſſus facile poſſet adverſarium dejicere: deinde Diabolum alio rurſus converſum, quo Eccleſiam Dei & Eccleſiæ dogmata everteret, Idololatriam cum hæreſibus aliis aliis invexiſſe: tum ſub hæc ſacroſanctas Synodos coactus C eſſe, & his Eccleſiæ morbis medicinam attuliſſe: poſtea in detrimentum conſtitutæ apud nos pacis, Diabolo impellente, 2.
prodiiſſe hac ætate Barlaamum, illum ſcilicet Latiniſmo imbutum, & e Calabria profectum; virum ſane eruditum, ſed cupidum altercandi, & qui inaoi gloriæ pueritia uſque ſtuduiſſet: eum diverſi generis * pugna primum commiſſa, & oſtentandæ eruditionis cauſa ſuſcepto certamine ſuperatum, ægre illis * palma ceſſiſſe, de quibus maximam laudem ſperaviſſet: itaque altero & velut ſubſidiario conatu cum Palama congreſſum, de dogmatis diſputaſſe, ac illi de duobus Diis crimen objeciſſe, & quidquid ejuſmodi fundamento ſuperædificari conſequeos eſſet. Atque ut ne iongius in his moremur, quæ notiſſima ſunt, D
cuilibet licebit ex iis decretis, quæ ſuper his rebus ad Eccleſia Dei & ab illius temporis Patriarcha ſcripeis Tomis promulgata tunc fuerunt, quid conſtitutum ſit intelligere. Cæterum poſtquam 3.
ille hinc abiit, quocunque tandem modo abierit, aliue quidam, nomine Acindynus, illius in Palamam criminationes ſuendas excepit, & a vobis pariter damnatus expulſuſque eſt. Demum hi, quos 4.
neſcio equidem quo nomine appellatos reſte videbor nominaſſe, eadem ipſi quoque ac Barlaamus in divinum Palamam pronuntiant. Cujus rei credibile eſt cauſam eſſe eam clementiam, qua ego ad hanc pag. 571.
diem uſque uſus ſum. Sed ſaxo jam ne amplius ingaudeant. Quippe exſpectar; 5.
illam, quæ in pacis commodum data mihi a Deo eſt, poteſtatem ac jurisdictio-

Dies Maii 27. SESSIO 2.

* Philoſophiam ſcilicet, non dogmatica. * Gregoras ipſi ſua dicit ſupra lib. 15. c. 10. &c.

ANN. CHR. MCCCLI. 6. nem pro Imperatoria auctoritate recipiam. Nam conſtare apud omnes arbitror, neminem omnium eſſe, cujus in his controverſiis dirimendis priores ſint partes quam meæ ipſius, ut pote Imperatoris. Quod ſi ſubditis jus dicere Imperator non poteſt, ecquis porro futura eſt Imperii felicitas? aut qua in re dominatus a ſervitute diſtabit, ſi de rebus cognoſcendi jus uni non competat, ei nempe, qui Imperium habeat, & pro ſua ſumma poteſtate poſſit eos quidem, qui nimis multa ſibi arrogent, coercere; aliis autem id quod deeſt, ex æquo ſupplere? Eſſet profecto magni æſtimandum officium judicis ab Imperio ſeparatum, ſi alio jus dicente parere Imperatorem oporteret. 7. Quæ cum ita ſint, volo illos primum paucis interrogare; ut duarum rerum altera electa ſimplex mihi reſponſum reddant. Nimirum illi, ſi ea quæ ab Eccleſia Dei in Barlaamum ſemel decreta ſunt rata habent, ne amplius rixentur, ſed nobiſcum de cætero conſentiant; atque una voce Barlaamum anathema eſſe jubeamus. Si contrarium placet, evidens eſt illud conſequi, ut eadem qua illum ſententia condemnandos eos putemus, tanquam idem cum illo ſentientes. Ego ve- 8. ro ſi non jure hæc dico, ſi mediam viam non ſic teneo, ut neutro declinem, nec uni magis quam alteri parti faveam; Deus, precor, mihi & omni meæ ſtirpi certum exitium afferat: vel certe prodeat aliquis coarguatque me, ſi in iis quæ dixi deprehenderit aliquid, quod nec ſincerum eſſet, nec ad concordiam Eccleſiæ quamprimum conſtituendam ſpectaret.

Λ χρήσιμον ἀναληφότος αὐθεντικῶς. Δῆλον δὲ εἶναι τοῖς ἅπασιν οἶμαι, μηδένα τῶν πάντων ἄλλον, ἢ σφὸ γε ἐμοῦ, βασιλέως ὄντος, τὰς ταυτὸν ἀμφοῖν ἀδίκους προσκλίσεις δίκας· ἢ πῶ τῷ βασιλεῖ τὸ δίκαιον φυλάττοιτο, τὸ κρίνειν οὐκ ἔχοντι τοὺς ὑπηκόους; ἢ πῇ ποτε δύσεται διαστολὴ δικαίας, τῆς κρίσεως τῷ πράγματι μὴ ἐφ' ἑνὸς ἑαμέσης, τοῦ δ' ἀρχὴν ἔχοντος, καὶ δυναμένου μετ' ἐξουσίας ἀπαραπεμπτῳ τοὺς μὲν τῆς πλεονεξίας παλύειν, τοῖς δὲ τὸ ἐνδέον ἐπανισοῦν; πολλοῦ μὲν ἂν ὦ ἀξία δικαστὴ βασιλέως ἡγεμονευμένη, εἰ δικάζοντος ἄλλου τὸ ἀλλόφυλον ποιεῖν ἐχρῆν βασιλέα. Τοῦτο δ' ὕπως ἔχοντος, ἐρέσθαι βούλομαι πρότερον ἐν βραχεῖ τοῦτο, δυοῖν θάτερον ἑλομένους ἁπλῶς ἀποφαίνασθαι. εἰ μὲν γὰρ τοῖς ἅπαξ δεδογμένοις καὶ τῷ Βαρλαὰμ τῷ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ στέργοιτε, μηδὲν πλέον ἐρίζοντες, ὁμοφρονοῦντες ἔσεσθαι ἡμῖν τὰ λοιπὰ, καὶ κοινῇ τὸν Βαρλαὰμ ἀναθέματι παραπέμπωμεν. εἰ δ' ὅπη τοῦτο πρόδηλον, ὡς ὁμόφρονας ἐκείνῳ λοιπὸν τοὺς αὐτὰς ἐκείνῳ καταδίκης ἀξιοῦν ἔσεσθαι. Καὶ εἰ μὲ- 8. γιστον δίκην τοῦτο λέγω. τὴν μέσην ἰὼν ἀπαρεγκλίτως ὁδὸν, καὶ μηδαμῇ τῇ ἑτέρᾳ προσιθύμβους μέρει, ὄλεθρον εἴη κύριος ἐπάγων ἐμοί τε καὶ παντὶ τῷ γένει τιμῆ προφανῆ. εἰ δ' ὅπως, ἐλεγχέτω τις παριλθὼν, εἴ τι ἐμοὶ λιχαμένοις ἐρίσειεν ἀληθοῦς, καὶ πλέον τῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀμοιρίας ἐπιτηδεῖον κατίσασιν.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Edit. Paris. pag. 572.*

LIBER DECIMUS-NONUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Imperator & Palamas totam rem uno die tranſigere cupiunt. II. IV. V. VI. ORATIO apud Synodum habita a Gregora. III. Cantacuzeni impatientia: lenitas. V. Palamas, ironice dicto offenſus, obſtrepit. VI. Cantacuzenus Gregoram interpellat, & ut brevior ſit admonet.

ORATIONIS ARGUMENTUM.

1. Preſentis negotii quiſnam ſit finis. 2. Principum concinnantium conditio optima; privatorum contradicentium peſſima. 3. Quæſtiones de dogmatis agitandæ in generalibus Conciliis. 4 Teſtimonium Gregorii Nazianzeni. 5. Acta Concilii œcumenici ſexti. 6. D. Maximi verba. 7. Omnis violentia abſit oportet. 8. Judicis juſti officium. 9 Cantacuzenus Palamitis addictus. 10. Leges ſibi ſubmittit. 11. Servanda Patrum præſcripta. 12. Teſtimonia in eam rem ex Vet. & ex Novo Teſtam. 13. Leges & Imperii majeſtas ſe invicem ſuſtentant. 14. Tribunal infidum, in quo de iiſdem rebus juratur ſimul & pejeratur. 15. Cantacuzenus Eccleſiæ morbos non ſanabit, qui eorum auctor eſt. 16. Palamas Barlaami nomen cur ſemper objiciat. 17. Cum magiſtro Drimi jampridem a Gregora reprehenſus. 18. Veteris fama de maxima hæreſi futura, & de Concilio generali eam correcturo. 19. Barlaami adventus; doctrina; gratia apud Principes (20.) præſertim apud Cantacuzenum, litterarum ſtudiis a puero deditum. 21. Palamas a Barlaamo accuſatus. 22. Ex publico in illum odio præſidium ſibi quærit. 23. Barlaamum imprudens laudat. Seipſum aperte damnat. 24 Quorum errorum accuſatum ipſe ſe fateatur. 25. Crimina auget diluendo. 26. Opinio ejus de Operationibus Divinis. 27. Cantacuzenus valde iniquus. 28. Patronus olim & amicus Barlaami. 29. Gregoras ejuſdem, a ſe quondam profligati ac triumphati, conſtans inimicus. 30 Palamas novorum errorum convictus. 31. Non ideo abſolvendus, quia a Latino accuſatus. 32 Latini in multis recte ſentiunt. 33. Non repudianda quæcunque ab hæreticis dicuntur. 34 Unius ejuſdemque Patriarchæ acta non debent temere alia probari, alia improbari. 35. Poſteriora præferri æquius fuerit. 36. Principum arbitrio rem permitti quam periculoſum ſit. 37. Sententia, a Patriarcha Joanne in Palamam lata, valere debet. 38. Eccleſiæ pacem reſtituere facillimum Imperatori. 39. Palamæ liber igni datus. 40 Hæreticorum commentationes perplexæ & obſcuræ. 41. Gregorii Nazianz. verba. 42 Quæ res neceſſariæ ſunt, ea etiam ſimplices & parabiles. 43. Aer. 44 Sol. 45. Aqua 46. Fidei doctrina. 47. Baptiſma 48. Bona contingentia aliis alia obveniunt. Virtutes quoque aliæ aliis diviſæ 49 Fides Chriſtiana neceſſaria eſt; non item ſcientia. 50 Quomodo hæretici imperitos ſeducant. 51. Orationis ſumma. 52 Concluſio: ſuam cuique libertatem reliquendam. Humilis Fidei inani gloriæ præferenda.

Α. Ἐκεῖνῳ, μὲν ὦω ἄλλα μυρίᾳ παρασάσαντι πλῆσαι, ἢ αὐτὸν ἐλαύνοντα ὁρόμου ἢ τρόπου, ἐπιωθοῦ πω ὁ λόγος καπαλελοιπὼς συμπίπτοντος, ἀυθημερὸν βυλομένου τὴν ὅλην ὑπόθεσιν καπεργάσαθαι. πᾶσα δ' εἶναι τῷ Παλαμᾷ ἢ αὐτῷ βασιλεῖ τὸ σπουδαιόταθον, ἐς βραχὺ μακρῶν ἑαυτὸς ἀπαλλάξαι ἐνθυμήσεως πραγμάτων. σιωπᾶς τυγχάνω γενομένης, ἐμὲ δ' ὑπὸ * ἑτέρων ἁπάντων ἀφαιρέσεως εἰς ἐμὲ, ἐμὲ λέγειν προτρεπομένων, ἐπεὶ τὸ συγκεχωρημὸς ἐξ ἑκατέρων ἴσως ἦν μέρος εἰλήφειν, ἔλαξα πειθὼ.

* *Lege* ὑπὸ *pro* ἐπὶ *per.*

Β. Ἐπειδὴ γὰρ, ὦ βασιλεῦ, ἢ φιλίους ἅπασης ἢ λόγω πάντες ἡγεῖται σκαπὸς (πᾶσι δ' ἐκεῖς

I. HIS ille cum & alia plurima interſeruiſſet, ſimilia & eodem tendentia, ibi ferme orationi ſuæ finem impoſuit. Quippe ea ipſa die totam rem conficere cupiebat. Nimirum & Palamas & ipſe Imperator id maxime ſpectabant, ut magnis negotiis brevi defungerentur. Facto itaque ſilentio, cum ſocii in me omnes intuerentur, neque ad dicendum impellerent, ego ab utraque parte venia accepta ſic diſputavi. *pag. 573.*

II. Quandoquidem, o Imperator, omnis actio omniſque ratio finem habet propoſitum (alioqui inutile utrumque fuerit) oportebat primum ſciſcitari ex nobis, quinam eſſet huic Concilio finis

ANN. CHR. MCCLII.

„ nem pro Imperatoria auctoritate recipi-
„ am. Nam conſtare apud omnes arbitror,
6. „ neminem omnium eſſe, cujus in his con-
„ troverſiis dirimendis priores ſint partes
„ quam meæ ipſius, ut pote Imperatoris.
„ Quod ſi ſubditis jus dicere Imperator
„ non poteſt, ecqua porro futura eſt Impe-
„ rii felicitas? aut qua in re dominatus a
„ ſervitute diſtabit, ſi de rebus cognoſcen-
„ di jus uni non competat, ei nempe, qui
„ Imperium habeat, & pro ſua ſumma po-
„ teſtate poſſit eos quidem, qui nimis mul-
„ ta ſibi arrogent, coercere; aliis autem id
„ quod deeſt, ea æquo ſupplere? Eſſet pro-
„ feſto magni æſtimandum officium judi-
„ cis ab Imperio ſeparatum, ſi alio jus di-
„ cente parere Imperatorem oporteret.
7. „ Quæ cum ita ſint, volo illos primum
„ paucis interrogare; ut duarum rerum al-
„ tera electa ſimplex mihi reſponſum red-
„ dant. Nimirum illi, ſi ea quæ ab Eccleſia
„ Dei in Barlaamum ſemel decreta ſunt ra-
„ ta habent, ne amplius tixentur, ſed no-
„ biſcum de cætero conſentiant; atque una
„ voce Barlaamum anathema eſſe jubea-
„ mus. Si contrarium placet, evideos eſt
„ illud conſequi, ut eadem qua illum ſen-
„ tentia condemnandos eos putemus, tan-
8. „ quam idem cum illo ſentientes. Ego ve-
„ ro ſi non jure hæc dico, ſi mediam viam
„ non ſic teneo, ut neutro declinem, nec uni
„ magis quam alteri parti faveam; Deus,
„ precor, mihi & omni meæ ſtirpi certum
„ exitium affetat: vel certa prodeat aliquis
„ coarguatque me, ſi in iis quæ dixi depre-
„ henderit aliquid, quod nec ſincerum eſ-
„ ſet, nec ad concordiam Eccleſiæ quam-
„ primum conſtituendam ſpectaret.

Α χρήσιμον ἀναληφότος αὐθεντικῶς. Δῆλον δὲ εἶναι 6.
τοῖς ἅπασιν οἶμαι, μηδένα τῶν πάντων ὄντα, ὃ
σοὶ γε ἐμοῦ, βασιλικὸς ὄντος, τοὺς ταπήτους δι-
δύναι προσήκει δίκας· ἢ πῶς τῇ βασιλείᾳ τὸ δι-
δόμενον φυλάττοιτο, τὸ κρίνειν οὐκ ἰσχύον τοὺς ὑπη-
κόους; ἢ τῇ ποτὲ δίκαιον διαστοίᾳ δικαίας, τῆς
κρίσεως τῷ πράγματος οὐ ἐφ' ἑαυτοῦ ἐσομένης, τοῦ
δ' ἀρχικοῦ ἔχοντος, καὶ δυναμένου μετ' ἐξουσίας αὐ-
τοκρατορικῆς τοὺς μὲν τῆς πλεονεξίας κωλύειν, τοῖς
δὲ τὸ ἐνδέον ἐπανισοῦν; πολλοῦ μὲν ἂν καὶ ἀ-
ξίου δικαστικὴ βασιλείας κεχωρισμένη, εἰ δικάζον-
τος ἄλλου τὸ κελεύσμενον ποιεῖν ἐχρὴ τῷ βασιλεῖ. Τού- ζ.
του δ' ὄντος ἐχόντος, ἐρέσθαι βούλομαι πρότερον ἐν
Β βραχεῖ πάνυ, δυοῖν θατέρου ἑλομένους ἁπλῶς ἀ-
ποκρίνασθαι. εἰ μὲν γὰρ τοῖς ἅπαξ δεδογμένοις καὶ
τῷ Βαρλαὰμ τῷ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ τέγγοιτο, μη-
δὲν πλέον ἐπιζητοῦντες, ὁμοφρονοῦντες ἔσεσθαι ἡμῖν
τὰ λοιπὰ, καὶ κοινῇ τὸν Βαρλαὰμ ἀναθέματι πα-
ραπέμπωμεν· εἰ δ' ἄλλο τοὐναντίον φρόνιμον, καὶ
ὡς ἐμοῦ φασι ἐκείνῳ λοιπὸν τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ κα-
ταδίκης ἀξιοῦσι. Ἐ αὐτὸς ἡμῖν ἴδοιτο· Καὶ εἰ μὲ- 8.
σως δίαν ταύτην λέγω· τὴν μέσην ἰὼν ἀπαρεγ-
κλίτως ἀδὸν, καὶ μηδαμῇ τῇ ἑτεροζύγῳ μέρει, ἀλλ' ἔρροι οὐκ Κύριος ἐπάγων ἐμοί τε καὶ πατρὶ τῇ γένει πάσῃ φορυκή. εἰ δ' ἄλλο, ἐλεγχέτω τις παρελθὼν, εἴ τι ἐμοὶ λεγομένοις διείρηται διεφθορὸς, καὶ ἥκιστα τὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἁρμονίας ἐπεσπούδου καπάσασιν.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 1. Edit. Paris. pag. 572.*

LIBER DECIMUS-NONUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Imperator & Palamas totam rem uno die tranſigere cupiunt. II. IV. V. VI. ORATIO apud Synodum habita a Gregora. III. Cantacuzeni impatientia: lenitas. V. Palamas, ironice dicto offenſus, obſtrepit. VI. Cantacuzenus Gregoram interpellat, & ut brevior ſit admonet.

ORATIONIS ARGUMENTUM.

1. Preſentis negotii quiſnam ſit finis. 2. Principum concinnantium conditio optima; privatorum contradicentium peſſima. 3. Quæſtiones de dogmatis agitandæ in generalibus Conciliis. 4 Teſtimonium Gregorii Nazianzeni. 5. Acta Concilii œcumenici ſenti. 6. D. Maximi verba. 7. Omnis violentia abſit oportet. 8. Judicis juſti officium. 9 Cantacuzenus Palamitis addictus. 10. Leges ſibi ſubmittit. 11. Servanda Patrum præſcripta. 12. Teſtimonia in eam rem ex Vet. & ex Novo Teſtam. 13. Leges & Imperii majeſtas ſe invicem ſuſtentant. 14. Tribunal infidum, in quo de iiſdem rebus juratur ſimul & pejeratur. 15. Cantacuzenus Eccleſiæ morbos non ſanabit, qui eorum auctor eſt. 16. Palamas Barlaami nomen eur ſemper objiciat. 17. Cum magiſtro Drimi jampridem a Gregora reprehenſus. 18. Vetus fama de maxima hæreſi futura, & de Concilio generali eam correcturo. 19. Barlaami adventus; doctrina; gratia apud Principes (20.) præſertim apud Cantacuzenum, litterarum ſtudiis a puero deditum. 21. Palamas a Barlaamo accuſatus. 22. Ex publico in illum odio præſidium ſibi quærit. 23. Barlaamum imprudens laudat. Seipſum aperte damnat. 24 Quoeum errorum accuſatum ipſe ſe fateatur. 25. Crimina auget diluendo. 26. Opinio ejus de Operationibus Divinis. 27. Cantacuzenus valde iniquus. 28. Patronus olim & amicus Barlaami. 29. Gregoras ejuſdem, a ſe quondam profligati ac triumphati, conſtans inimicus. 30 Palamas novorum errorum convictus. 31. Non ideo abſolvendus, quia a Latino accuſatus. 32. Latini in multis recte ſentiunt. 33. Non repudianda quæcunque ab hæreticis dicuntur. 34 Unius ejuſdemque Patriarchæ acta non debent temere alia probari, alia improbari. 35. Poſteriora præferri æquius fuerit. 36. Principum arbitrio eem permitti quam periculoſum ſit. 37. Sententia, a Patriarcha Joanne in Palamam lata, valere debet. 38. Eccleſiæ pacem reſtituere facillimum Imperatori. 39. Palamæ liber igni dandus. 40 Hæreticorum commentationes perplexæ & obſcuræ 41. Gregorii Nazianz. verba. 42 Quæ ret neceſſariæ ſunt, ea etiam ſimplices & parabiles. 43. Aer. 44 Sol. 45. Aqua 46. Fidei doctrina. 47. Baptiſma. 48. Bona contingentia aliis alia obveniunt. Virtutes quoque aliæ aliis diviſæ 49 Fides Chriſtiano neceſſaria eſt; non item ſcientia. 50 Quomodo hæretici imperitos ſeducant. 51. Orationis ſumma. 52 Concluſio: ſuam cuique libertatem reliquendam. Humilis Fides inani gloriæ præferenda.

Α. Ἐκεῖνο, μὲν οὖν ἄλλα μεταξὺ παρεισφαρτι πλεῖσα, ἢ αὐτὸν ἐλαυνοντα δρόμον ἢ τρόπον, ἐπιτυθῆ καὶ ἢ λόγου καταλαλιαῖσι συμπίπτοιεν, οὐδημιρὸν βυλομένῳ τὸν ὅλον ὑπόθεσιν κατασκάσθαι. τότε δὴ οὖν τῷ Παλαμᾷ ἢ αὐτῷ βασιλῆ τὸ σκηπτικώτατον, ἐς βραχὺ μαχρὰν ἐκείνης ἀπαλλάττειν εὐθυμημάτων ἐφορμάτων. σιωπᾶς τιγαρῦν γενομένης, ἢ ἴδ᾽ * ἑτέρων ἀπάντων ἀφορήτως ἐις ἐμὲ, ἢ λόγων προτραπομένων, ἐπεὶ τὸ συγκεχωρημὸς ἐξ ἑκατέρων ἡμῖν ἢ μερῶν ἐλήφει, ἐλεξα τοιάδε.

Β. Ἐπειδήπερ, ὦ βασιλεῦ, ἢ πράξεως ἁπάσης ἢ λόγων παντὸς ἡγεῖται σκοπὸς (πῶς δὲ ἐκεῖς

I. His ille cum & alia plurima interſeruiſſet, ſimilia & eodem tendentia, ibi ferme orationi ſuæ finem impoſuit. Quippe ea ipſa, die totam rem conficere cupiebat. Nimirum & Palamas & ipſe Imperator id maxime ſpectabant, ut magnis negociis brevi defungerentur. Facto itaque ſilentio, cum ſocii in me omnes intuerentur, meque ad dicendum impellerent, ego ab utraque parte venia accepta ſic diſputavi. *pag. 573.*

II. Quandoquidem, o Imperator, omnis actio omniſque ratio finem habet propoſitum (alioqui inutile utrumque fuerit) oportebat primum ſciſcitari ex nobis, quinam eſſet huic Concilio finis

* Lege ἑτέρων.

ANN. CHR. MCCCLI. Synod. Palam. Sect. 2.

„ propoſitus: deinde ea afferte, quæ ad il-
„ lum finem dirigeretur. Nempe & ſa-
„ gittarios & oarium gubernatores vide-
„ mus non id tantum ſpectare, ut vel ja-
„ culentur vel navigent, neque id unum
„ velle; ſed finem habere id, cujus cauſa
„ & ſagittarius jaculari & gubernator na-
„ vigare inſtituit; quod abſque eo inanis
„ ſit utriuſque diligentia. Temere enim
„ laborare quid prodeſt? quid naufragiis
„ & hybernis fluctibus identidem jactati,
„ niſi aliquam utilitatem, aliquod lucrum
„ nobis, tanquam ſcopum & finem, propo-
„ nemus? Cæterum quoniam ea veſtigiis
„ quibuſdam orationis tuæ deprehendi-
„ mus, præſentis negotii finem eum eſſe,
„ ut Eccleſiæ naufragia ſubmoveantur, id-
„ circo nos oportet orationis noſtræ ſco-
„ pum hunc habere, & habenas eo flectere.
„ Quippe eum huc non ſponte noſtra re-
„ niamus, ſed aceiti & minime voleates,
„ neceſſe eſt nos, non quo voluntas noſtra
„ præcipit, ſed quo ſortiorum nonu & lio-
„ gua compellimur, noſtræ orationis cur-
„ ſum dirigere: item oſtendere, quatenus
„ Imperatoribus parere vel oporteat vel
2. „ non oporteat. Enimvero ſap ens ille Sa-
* This ſaint quæ bene gradiuntur, & quar- „ lomon, poſtquam dixit, * *tria eſſe, quæ*
tum quod incedit fortiter. Vulgata, Proverb. c. 30. v. 29. „ *proſpere vadunt, & quartum quod bene in-*
„ *cedat*; hoc ultimum de Rege apud ſub-
„ ditos conſonante interpretatur. Nam
„ quot & qualia, quo tempore & loco, a-
„ pud quot & quales, in quocunque nego-
„ tio dicere voluerit, ea omnia Rex, quon-
„ diu & prout libuerit, commode præme-
„ ditabitur aute ipſum negotium; idem-
„ que, ubi negotium præſens urgebit, illo
„ ipſa dicturus eſt, quæ & qualiacunque
„ fuerit præmeditatus: neque ea audito-
„ ribus quiſquem erit, qui poſſit inhibere:
„ omnes autem quodam quaſi laudum con-
„ centu applaudent, & ſtudio inter ſe cer-
„ tabunt, quis quemque adulatione præ-
„ tergreſſurus ſit. Quippe ille tunc ſeipſo
„ torrentior quodammodo ea iſſet; & ſi qui
„ tandem velint contradicere, eos ut impe-
„ ritos præterrebetur: ac tametſi Socrates
„ ſit is qui conſurget, vel Plato, vel Pytha-
„ goras, tamen nihil quicquam obſtabit,
„ quominus miſer vilifſimi mancipii loco
„ habeatur. Quod ſi quis non prius tem ag-
„ grediatur, quam præmeditatus ſit, fruſtra
„ certe erit præmeditatus; propterea quod o-
„ rationis eurſum Imperator alio tetrahet:
„ atque ille parum aut nihil videbitur diſta-
„ re ab eo qui in aqua ſetibat, vel qui ventо-
Edit Petiſ. pag. 574. „ rum flabra tetibus captet. Nam neq; tem-
„ pus dicendi ejuſmodi etit, ut quæ ille
„ ante proviserit opportuna futuro ſint;
„ nec ſi proviſa eloqui velit, longe aberit
„ a naufragio; ſed momenta temporis
3. „ omnia advertiſſime experturus eſt. His
„ de cauſis, & propterea etiam quod Or-
„ thodoxorum epiſcopi ex omnibus orbis
„ partibus non adeſſent, ubi quæſtio eſſet
„ de dogmatis in Eccleſia Dei plane inſuſi-
„ tatis, nequaquam nos hac prodire, ſed
„ totam vitam tranquille domi ſedendo tra-
„ ducere volebamus. Oportebat quippe
„ in his ante omnia morem majorum et-
„ que privilegia ſalvo proſſus & immoto
„ ſerrari, prout antea ſcriptum facſumve
* Greg. Nyſſ. Orat. 2. „ eſſet; quemadmodum magnus Theolo-
„ giæ doctor Gregorius auctor eſt *. Nos
„ (inquit) cum accuratam Spiritus diligen-
„ tiam ad quemlibet apicem ad quamlibet
„ virgulam trahamus, nunquam dederimus
„ (neque enim fas eſt) vel in minimis fictis
„ recenſendis, eorumque memoria ad præ-
„ ſens uſque tempus conſervando, temere

A ἡ λόγος ἅπας μάταιος, ἡ φροῦδος πᾶσα) πυθέσθω φρόντιδα ἐχέτω ὑμῶν ἡ τῶν παρόντος συλλόγου σκοπός. εἰπὲ τὶς λόγος φρὸς ἐκεῖνον εἰσάγειν ἐκτεμοῦμεν. ἡ τοξότας δὴ ὁρῶμεν ἡ τοῦτο, ἡ κυβερνήτας ἡ φρὸς γε τὸ τοξεύειν ἡ πλεῖν τὸν σκοπὸν ἔχοντας μόνον, ἀλλ' ἡ τοῦτο βουλομένους ἁπλῶς· ἀλλ' ἡ ἕνεκα τοῦ, τὸ τοξεύειν ὁ τοξότης ἡ τὸ πλεῖν ὁ κυβερνήτης ἐσπούδασται· ὡς ἐὰν μὴ τοῦτό γε ᾖ, μάταιος ἀμφοῖν ἡ σπουδή. τίς δὲ ὄνησις μοχθεῖν εἰκῇ, ἡ ναυαγίοις ἡ κύμασι χειμερίοις ὡς τὰ πολλὰ παραβάλλεσθαι, μὴ τινος ὠφελείας ἕνεκα αἵρεσθαι τῆς σκοπῆς ἡ φροθύμου προβεβλημένης; ὅμως ἐπεδάπερ ἔκ τινων ἐχόντων πῆς σῆς ξυνήκαμεν θεμηγορείας, ἐκ ποδῶν τὰ τῆς ἐκκλησίας γεῖσθαι ναυάγια ἡ σκοπὸν τῆς παρούσης εἶναι σπουδῆς, φρὸς τῶν ἀναγκαίων ἡ τῶν ἡμετέρων λόγων ἡ σκοπὸν ἡ τὰς νίας ἰθύνειν. ἀπεικὸς δὲ ἡκ ἄκαμψ ἰθύνονται, ἀλλ' ἤχθηλῷ ἡ μάλα ἰθύνονται, ἡ ἡμᾶς ἀναγκαῖ ἡ ἡ λόγω δρόμον ἰθύνειν, εἰ φρὸς ἃ τὸ βουλόμενον ἡμῖν ὑφηγεῖται, ἀλλὰ φρὸς ἄπερ ἡ τὸ κράτος ἔχουσα χειρὶ γλώττα βιάζεται, ἡ δουκεύειν μᾶλλον πῶ βασιλεύειν ὑπείκειν χρεὼν, ἡ μᾶλλον πῶ μὴ χρεών. Ὁ γὰρ τοι σοφὸς Σολο- β.
μών, τρία φήσας ὑπάρχειν, οἷς δόδους ἴασι πορεύεσθαι, ἡ τὸ τέταρτον, ὃ καλῶς διαβαίνει, τὸν εὖ ἐναι βασιλέα φρὸς ὑπηκόους δημηγορούμενα ἀπέφηνατο. ὅσα δὲ ἂν ἐθέλοι λέγειν, ἡ οἷα, ἡ ὅτε, ἡ ὅπῃ, ἡ φρὸς οἵους ἡ ὅσους, χρείας * ἀφεξεσόμενος ἐστιν οὐδείς, C *Legi ἐφεξεσόμενος.
ὅπως ἂν ἐθέλοι, φὰν ἐφεξεσόμενος τῶν χρείων. τοσαῦτα δ' ἂν τῆς χρείας ἐσόμενα ἡ ποιεῦτα λέξειν, ὅσα δὰ μεμελέτηκε, κωλύων μὲν οὐδεμία δυναμένη τῇ ἀφροσύνῃ ἀδούς, ἐπιφθονοῦντων δὲ ἁπάντων τοῖς ὅμοιος ὁμῶ, ἡ οἷον ἀμιλλωμένων αὐτῇ φρὸς ἀλλήλους, ὃς ἂν παρελάσειε τοὺς κολακείους τοὺς ἄλλους. πολλαῦτα δὴ κἀκ ἐρούτορός τις αὐτὸς ἑαυτῷ γίνεται, ἡ τοὺς ἀντιλέγειν ἐθέλοντας, ὧ τινὸς ποτ' ἂρ' εἶεν, οἷς ἀμαθεῖς παρατρέχει. κἂν Σωκράτης ᾖ, κἂν Πλάτων, κἂν Πυθαγόρας, * μηδὲν εἶναι τῇ πάντων ἧττον, * *Fortaſſe* ὅπερ ἂν ἐν Καρὸς εἶναι κωλύσῃ μοίρᾳ πεπιχθαι τὸν *legendi κἀκ* *Vide Notas.*
δυσυχῆ. ὡς' εἰ μελετήσῃ τις τῇ ποίῃ φρὸ τῆς πύ- D
ρας, μάταιά τε ἡ ἅπραιτ' ἂν εἴη μεμελετηκώς, ἤ βασιλέως φρὸς ἕτερα τὰ λόγω τῶν δρόμων ἀνθέλκοντος. ἡ μοῖρά ἡ ἡδὺν ἀπεικάσαι δόξει τῇ καθ' ὑδάτων γράφειν πειρωμένῳ, ἢ ἀνεμόφθορα ἀνέμων πνοὰς. ὅτε δὲ ὁ τῷ λέγειν καιρὸς, ὧν μεμελέτηκεν, αὐτῇ παρίξει τὸ καίριον. ὧδ' ἃ μεμελέτηκε λέγειν ἐθέλων, μακρὰν ἐσόμενος τῶ ναυαγίου. ἀλλὰ πάσας ἐκ ἀκαρῆ τὰς κακοδαίμονας ἀμειρήσει τύχας. Διὰ δὰ ταῦτα, ἡ φρὸς γε, ἐξ τὸ μὰ τὰς παπαχόθεν ἡ γ.
Οἰκουμένης ἐπισκόπους τῶν ὀρθοδόξων παρεῖναι, τῆς ζητήσεως ὄσης περὶ δογμάτων ἀδαμῆ τῇ τῶ Θεῶ ἐκκλησίᾳ σωιόντων, ἦκεν φρὸς βουλήσεως εἶναι σωιδαιτο, παρεῖναι ἡμᾶς ἐσπουδοῖ. ἀλλ' εἶκοι καθημένους, ὑσυχᾷ ἡ ἅπαντα ἠβιβάζειν βίον. χρεὼν δὲ εἶναι, φρὸ γε τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἐν τούτοις τὰ πάτρια ἴδη ἡ φρονίμια σῶα ἡ ἀκλινῆ καθάπαξ τηρεῖσθαι, ὅπερ γέγραπται, ἡ ὅπως πέπραται. καθὰ ἡ ὁ πολὺς τῶν θεολογίαν φασκει Γρηγόριος *. Ἡμεῖς δὲ μέχρι ἑ τυχόντος δ. * ἐκ τοῦ πρω-
περαίας ἡ γραμμῆς ἕ πνέμασι τῶν ἀκρίβειαν ἴλ- ταγωνιστοῦ.
κοντες, σύνοτε δεξόμεθα (κἀκ δὲ ὅσιον) κἀδ' ἀκριβοῦσθαι.

τὰς

τὰς ἐλαχίστας ἀράξεις εἰαὶ συναδιδῶσι τοῖς ἀναγράψασι, ἕ μέχρι τοῦ παρόντος μνήμη ἐφυλάδθη· ἀλλ' ἐν ἡμῖν ἔχομεν ὑπομνήματα καὶ παιδάρια τῆς ὁμοίων, εἰ ποτε συμπέσοι καιρὸς, ἐξαίφνης. Ἀλλὰ καὶ ἡ βίβλος τῶν ἀράξεων τῆς θείας καὶ οἰκουμενικῆς ἁγίας συνόδου, περὶ τῆς βραδύνοντος τῷ δυτικῶν ἐπισκόπων λογισμοῦ, νῦν τῆς ἐκ Βριτανίας καὶ τῆς Ωκεανείων ἐκείνων μερῶν, καὶ ὅσοι καθ' ἕτερα τῆς Εὐρώπης ἔθνεσιν κλίματα, συνδρομὴν ἐπισκόπων αἰτίαν νίδασιν. ἀναγκαῖα τοῖς ἅπασιν ὄντως, ἐξ ὅλης (φασὶ) τῆς οἰκουμένης, καὶ πίστα μονομερείας *, τὰ παῦτα τελεῖδαι. ἵνα τὰ τῆ θείᾳ καὶ Ἀποστολικῇ πίστει φρονοῦντα πάντες γνησιώτατοι, ὁμοφωνῶσιν ἀλλήλοις. Καὶ ὁ Θεόπομπος δ' ἡμῶν Μάξιμος, ὁ τῇ πρὸς Πύρρον ἐριδι, μὴ δυνάδθαι καλεῖδαι συνόδον φησὶ τὰ σημεῖα μὴ ἀκτημόνως. ὅτι δὲ καπὶ νόμοις καὶ κανόσιν γενέδθαι συνοδικὴν ἕ θεσμὸς ἐκαλουσιασε, οὗτοι ἐπιτολὰς ἢ τοποτηρήτας πρὸς τῷ ἄλλων πεμφθῆναι πανεπιτρόπων. καὶ δὴ τοῦτο σπανιάλως δίχοσίας τῶν οἰκουμένων πληρῶσαι. Ὁμως ἐπειδὴ καὶ ἄκοντι ἐλληνόδοτι δίδωκας, ὦ τίτε δίπτε καὶ ἰδιδάκτος, χώρα τὰ λόγου, χρεὼν, καθάπερ ἐν τοῖς ἱπποδρομίαις τοῖς δρόμοις τὸ καὶ περιδρόμας καθαίρουσι τῆ ἀμιλλητῶν ἵππων, ξύλων καὶ λίθων καὶ τῆ τοιούτου ἄκρα δυσκινήτης ἐλαθέρου πάδους, ὕπω καὶ τοῦ ἐμοῦ ἀρξαμένου λόγου, ἐπηρίας ἁπάσης ἐλαθέρων εἶναι δῶν αἰτῶ τῆ λόγου τὸν δίαυλον. ἀγάλματι δὲ ὁσιάτατι τινὶ καὶ τὸν λόγον συμβαίνει. καὶ ὥσπερ ἐκεῖ φαλῆς ἐκεῖ τῆς πλάτους ἀκωλύτου μέχρι ποδῶν ἐλευδερίας, ὁράτω φησὶ περιβὰς τὰ τῆς ἁρμοσίας. καὶ θαυμάζεται μὲν, εἰ καλῶς τῆ ψυχίνη πάπρακται. εἰ δ' ὅως, αἰσχύνης ἀθλητὴς περιφανῶς ὁ πλάσης καθίσαται. ὅπω χρὴ παῦδε * τὸ λόγου μηδοεὶς ἐφορμίσοντας, μηδὲ τὸ συνεχὲς ἀναστοβοῦντας ὥσπερ ἐκ λόγου μέχρι τελευτῆς αὐτῆς, εἶτα τοῖς παροῦσι κρίνειν ὀρθῶς, εἴτε τῷ λόγον ἡμῖν ὁ λόγος ἐφαμίλλη, εἴθ' ὑπείρεκεις γέγονε τὸ τῆς ἀληθείας σκοπᾶ. Ἐπειτα, εἰ καὶ τῷ ἡμῖν εὖεία μὲν συνῆλ παρελήλυδέναι, τὰ τοῖς δικαίοις προσήκοντα βήματος *. καὶ δόξωμεν ἀγροῖν, ἐπειδὴ σὺ σαυτῷ ἕ τὸ κρίνειν ἐπιτέτραφας εὖεῖαν, ἃ τοῖς ἁπανταχᾶ τῆς οἰκουμένης συνιδοῦσι ἐχρῆν τῷ ἐπισκόπων ὀρθοδόξους, ὁμωμόκε τε μὰ καπλλίδειν τοῖς δίκαις, ἐχρῆν μὴ προελομένον γοῦν εἶναι σε τοῖς τὰ κατηγορημένα δικτύοις, μήδ' αὖδι σε φόμαχον ἐν ὁρῶντες, ὃ φασι, γραμμῆς ἀπαρακαλύπτως καθίσαμεν, λέγειν ἁπλῶς πάντ * τὸ γ' ἐχρῆν. ἀλλὰ τοῖς τὰς καπηγορίας φοβαλλομένοις πυδόμενοι, πρόνερον, ἕ ἂς ὁ πηλαλάμπε ἔχων αὐτὸς ὑπολογίας ἕ λύσεις ἐκάστοις λέγων ἀντιδῶσιν, ἕπεται ἕ σῖν ἐπαγεν σε κρίσει, κρῖναι τοῖς ἐν τόποις ἀραπόστατος πάλαι τῆς ἐκκλησίας κανόνας ἕ νόμας. ἀφυδίᾳ δὲ ἑαυτὸν τῖν φιλαυτίαν ἔγωγε λέγω. ὡς δὲ ἑαυτὸν, τῆς γλώττης ἁπάσης ἀμάθειαν, πανταν ἔχοντ νῦ γνῶσιν τὸ τῆς πικρίας δραστήριον, ὡς πολλᾶ νε ἅμα καιρὸν ἕ πολλὸν διαδῆναι γλυκέων εἰς νῦν ἀρὶν τὸ φυσικὸν καθάπαξ ἀπέλαβε, ὅπω καὶ τοῖς δικαίοις ἕ φιλαυτίαν ἑαυτῷ ὡς τὰ πολλὰ δυναμένω. ἕ δὲ δικαζομένου ἑτέρ τινος ἀρκεῖ

A elaborasse eos qui scripserunt; sed eo ut nos haberemus monimenta & documenta, quibus in similium rerum tractatione, si unquam incideret occasio, uteremur. Sed & liber actorum Sacrosanctæ & œcumenicæ sextæ Synodi, tarditatem orientalium episcoporum sic vacusat, ut ejus causam fuisse dicat, quod Britanniæ & illorum Oceani tractum, nec non aliarum Europæ regionum episcopi simul convenerint: *quoniam* (inquit) *necesse est ab omnibus ex tota Ecclesiæ universitate convocatis, non autem ab una parte, talia peragi; ut omnes ea quæ circa divinam & apostolicam fidem acta fuerint cognoscentes, secum tale idem consonent.* Item D. Maximus, in sua cum Pyrrho disputatione non posse ait Synodum vocari eam, quæ B ipsa Synodi insignia non habeat: neque enim factam eam secundum leges & canones Synodales, statutave Ecclesiastica; nec epistolas aut legatos ab aliis Patriarchis missos fuisse: atque eam ideirco totum orbem impleviſſe scandalis dissensionis. Cæterum quia nobis, postquam invitis huc venimus, dicendi locum dedisti, quicunque tandem is datus est, oportet nos, ut fit in Hippodromis (nam in illis, quacunque vel dirigendus vel circumflectendus certantium equorum cursus, operam dant, ut & lignis & lapidibus, & aliis ejusmodi obicibus, solum omne sit liberum ac vacuum) ita loquam nunc quoque, cum incipimus dicere, disputationis nostræ curriculum ab omni vinculeuria liberum esse oportere censeo, & ut C sit peto. Oratio nempe simulacri cujusdam instar est: atque ut in simulacro, si a capite ad pedes usque citra ullum impedimentum * opus processerit, concinnitas partium ipsa penitus perspicitur, & admirationem quidem movet, si artifex scite fecerit; sin minus, ludibrio exponit eum qui finxit: sic eriam in hoc disputationis exordio, si nemo dolum meditetur, neque hinc usque ad finem quispiam tanquam ea infidiis profiliat, qui continuam verborum seriem interrumpat, poterunt ii qui astant recte judicare, utrum orationis nostræ earlis rationi consentaneus fuerit, an longe a vero fine aberrarit. Deinde (si & illud fas est silentio haud D præterire, ne judicio justi officium iguorare videamur) quoniam tu potestatem ibi ipsi arrogasti judicandi de iis rebus, ad quas dijudicandas orthodoxos totius orbis episcopos convenire oportebat, idemque te incorrupte judicaturum esse juravisti, cavendum fuit ne tibi erat, ne illius retibus præoccupareris, qui accusaretur, neu te ejus propugnatorem ab ipsis statim, ut ajunt, carceribus palam professus, ea diceres quæ e re ejus essent, sed eos primum audire debueras, qui crimina objicerent; deinde & quidquid reus ipse, dafendendi sui & diluendorum criminum causa, contradiceret & singulis responderet: rum denique sententiam tuam interponere, secundum canones & leges E in his rebus jampridem ab Ecclesia receptos. Ego certe animam affectu præoccupatum absinthio similem statuo. Quemadmodum enim illud, tacta quocunque modo lingua, tam acrem tam efficacem amaritudinis vim gustui aspergit, ut & longo tempore & multo dulcium saporum usu egeat ad priorem naturalis boni perceptionem: idem etiam

ANN. CHR. MCCCLI.
Synod. Palæm. Sect. 2.
3.
Acta Concilii VI. græcolatina.
6.
Maximus contra Pyrrhum.
7.
Edit. Paris. pag. 575.
* formatio. *Goar.*
8.

Niceph. Gregoræ Tom. II.

* pro μονομερείας.
* Fortaſſe τῷ λόγῳ
* Lego μὴ δόξωμεν
* Fort. τοῦ γ' ἐχρῆν

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 1.*

in judiciis animi præoccupati affectum ſcimus poſſe plerunque. Nam cum litigantium unus animum judicis prævia narratione ſibi probabilibus, maturè occupavit, ita alte imprimitur, ita deiecta difficilis eſt ejus mali labes, ut periculum ſit, ne duorum alterum accidat; ut vel multam iniquam ſufferat is qui poſterior ſubit; qui & nonnunquam præter opinionem cogitet ſeipſum defeo-

* An a ſcelerum ſuſpicione?

dere * ſceleris accuſatum; vel plurimis contentionum fluctibus ea hauſta, multis & variis gravium virorum, ſi quos reperiat teſtimoniis productis, ſero tandem & ægre admodum veritatem conſequetur. Quod ſi in judice, quem quis ſemel præoccupaverit, ejuſmodi morbus exiſtit, quid de hoc Palama, quid de ejuſdem tbiaſi conſortibus dici debet, qui totos annos, totos menſium dies, totas dierum horas tecum privatim colloquuntur, atque ejuſmodi telas ſimul contexunt, ſimul nectunt, eo videlicet fine, ut valde acceleretur? quos ne nunc quidem in tanta ſpectatorum

Edito Pariſ. pag. 576.

frequentia pudet ſuo more agere. Nam crebro ſurgunt, & furtim in aurem loquuntur, de iis credo rebus, quæ ſæpius jam antea decretæ ſunt, ne quid per imprudentiam effluat tibi e memoria hoc tempore, quo illis oportet robur firmiſſimum accommodari. Quid primum itaque, quid ultimum dixerit quiſquam ea nobis, anguſtiſſimo temporis ſpatio circumclauſus, in hac publici curriculi luce, omni intet nos conſultandi facultate adempta, qua nos tamen hoc rerum ſtatu maxime egebamus? Itaque & hæc ad eas quæ ſupra dictæ ſuot cauſa accedat, quamobrem intempeſtivum hoc certamen minime ingredi nobis placuerit. His proximus eſto regularum & legum ratio, quibus ſervitutem ſimul & dominatum omnem ſubeſſe toto & terræ & maris orbe cum oporteat, nos te ordine inverſo contra facere & concionari palam hic audivimus; & illam plane ignovimus Leſbiam ſtructuram, quæ

Vide Notas.

* amuſſim ad lapides, non lapides ad amuſſim applicabat, adeoque illis, apud quos in uſu erat, fluxas prorſus & infirmas ſpes afferebat, ut vix ad diem proximè ſequentem immotam eam permanſuram eſſe confiderent. Atque hæc, quæ dico, teſtantur veru eſſe omnes civitates, omnes reſpublicæ, cum eas quæ antiquis regulis & legibus obſequentes jugi quadam felicitate perfruuntur; tum illæ quæ bacchante apud ipſas licentia continuis repentiniſque mutationibus corrumpuntur. Deinde & illud ſacro Eccleſiæ decreto cautum eſt, ne poſiti a Patribus termini moveantur: neque enim magis eos, quam Spiritum ſanctum, ea diviſſe quæ diverint Idque ex ſingulis teſtimoniis plane conſtabit. Ac primum Prophetas audire eſt dicentes, non quidem, *hæc & ipſa eos dicimus*; ſed, *hæc dicit Dominus: hæc & ipſa jubet Spiritus ſanctus*. Deinde genitus ea Virgine Deus Verbum cum advenſſet, *Ego*, inquit, *a me ipſo loquor nihil*,

Joan. c. 14. v. 10.

* *ſed quæcunque a Patre audivi*; atque ita docet, non noſtris ſed Patrum regulis, earumque præſcriptis & definitionibus, obſequi nos debere. Item, *incipiens*, non a ſeipſo, ſed *a Moſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis quæ de ipſo erant*. Rurſus Diabolo, panes ex lapidibus facere jubenti, & orbis terræ regna daturum ſe pollicenti, non dicit Deus, *vade retro, Satana*; ſed Patrum dicta opponit, & ſcri-

** Vide Notas. Luc. 24. v. 27.*

* cogenti *Matth. c. 4. v.*

λυρότης τῶ δίκασῶ τὰ ἔργοις πιθανῆς ἢ φορτικήσειε, οὔτε δέδοικεν τι ἢ δυσαπόκριτον γένεσθαι τὸ πάθος ἐκείνῳ συμβαίνει, ὡς δυοῖν θάτερον γίνεσθαι κινδυνεύων. ἢ τὸ τῆς ζημίας παράλογον ὑρίζεσθαι τὸν ἐπίσπα, ἢ πανοῦργον φύγειν γραφὴν ἐνίοτε παραλόγως ἰωναγκασμένον. ἢ πολλὰς ἀναπλάττε τελευμίας ἀντιθέσεων, ἢ πολλὰς ἢ φορέρυς εἰσαγόντα μαρτυρίας ἀξιοπίστων ἀνδρῶν, εἰ τύχοι, ὀλίγ ἢ μάλα μόλις τῆς ἀληθείας ἐπιτυγχάνειν. Εἰ δ' ἄπαξ προειλημένος ἐ- 3.
νεί τινος, τοιόνδε συμβαίνει τὸ κῶμα γένεσθαι, τί ἂν τις φαίη περὶ τῶ Παλαμᾶ πατρὸς, ἐμὲ τῆ θείαν φρατείας, ὅλως ἐκκαυσίας χάριν, ἐξ-
B λας ἡμέρας μιᾶσι, ἢ ὅλας ὥρας ἡμερῶν, ἰδίᾳ σοι προσομιλοῦντος, ἢ τὰ πιαῦτα συμπερνοῦντος ἢ ὑφαιόντος ἐς τὸ πᾶ σφόδρα ἐπείγεθαι ἐπλὸς, ἢ μηδὲ τῶν ἐν τούτῳ διάτρα τὸ ἴδος ποιεῖν αἰδημένου, ἀλλ' ἐγειρομένου συχνὰ, ἐμὲ λάθρα σοι φρὸς οὓς κοινολογημένου, περὶ ἕ φησι πυρωθέντος (οἶμαι) πολλάκις, μὴ λάθῃ τι ῥήρρυὲν τῆς μνήμης ἐπὶ πασῖ τοῦ, ὅτι μάλιστα ῥώμῃ ἐαυτοῦ πλεῖν χαρίζεθαι δεῖ; τί πέφυκεν ἂν τις ἡμῶν εἶπει φρῶτον; τί δ' ἂν τις ὕστερον, ἐς τὸ πάνυ βραχύτατον περιεσαμένης τῆς ὥρας, ἐν-
C τῶ δημοσίῳ σαδίῳ, πάσης ὑφαιρημένης σωδιατρίψεως, ἐσπεῦθα μᾶλλον, ἔπερ πα, ἢ χρείαν ἔχοντες; φροτρεπέθα δ' ἂν μ ἢ πεῖ τοῖς ἄνω λεγθεῖσι, δι' ἃ δηλαδὴ ἢ ἀκαιρον ἀγῶνα τῶν ὠκεα πάντων ἡμῖν φρὸς βυλεύσας ἐμῶ εἰσάγει. Ἐπὶ 4.
πάσης ἴσω ἢ τῆ ναυόνων ἢ νόμων δίκαιον, οὓς ὑπείκειν δεῖν δυλείας δ' ἅμα ἢ δωσοτείας ἁπάσας, ἐν ὑπείρῳ πάντ ἢ θαλάττῃ, τὸ ἀντίτροφον ἐσπεῦθα ἢ δρῶντα ἢ δημηγορούντα σαφῶς ὑπεκθεμένου τι ἢ ἐγκωμίῳ τῶν ὑπάτων, ἢ Δασβίων οἰκοδομῶν, ἃ πὸς λίθους ἢ τῶ κανόνος φροσάγοντα σεθμῶν, ἢ ὡς ἐκείνῳ τὸς λίθους, πάνυ σαθρὰς πῶς χρωμένους ἢ ἀβιβαίως παρεῖχε τὸς τῶ μέλλον ἐλπίδας ἄχει ἢ ἐς τὸν ὑπῶντα ἀκλόνητον. καὶ μαρτυρῶσι τῆ λόγῳ πᾶσαι πόλεις ἢ πολιτεῖαι, ὅ-
D σαι τε πῶς παλαιοτέρους νομοὺς ἢ νόμοις ἀρμοττόμεναι δίκαιοὶς παρεσκεύασαι τὸ δ' δίκαιον, ἢ ὅσαι τ ἀνομίας ἐξορχουμένης αὖτ δίκαιοὶς ἢ τυχούσης φθείρονται μεταβολαῖς. Ἔσοτι ἢ μὴ μεταίρειν ὅρια πα- ιι.
τέρων * δόγματα ἢ πᾶ' ἱδρυτὰς τῆς ἢ Θεῦ ἐκκλη- * Lege δογ-
σίας. μηδὲ γὰ εἶναι σφᾶς τὰς εἰρηκότας μᾶλλον ἢ μασι τῆς ἱερᾶ τοῖς τὰ
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. δῆλα δὲ ἐκ τῆ παῦ ἅπα- Θεῦ ἐκκλη-
σιον ἂν εἴη πᾶσι γε μάλιστα. Τῶν γὰρ τοι φροφη- σίας.
τῶν λεγόντων ἐσιν δ' Θεὸς ἀκούειν, ὡς ὅτι τὰ ἢ τὰ φαμὲν ἡμεῖς. ἀλλὰ πάδε λέγει Κύριος. ἢ τὰ ἢ τὰ φροφήτου τὰ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐπ' ἐλθὼν ὁ γενηθεὶς ἐκ Παρθένου Θεὸς λόγος, ἐγὼ (φησὶ) ἀπ' ἐμαυτῦ λαλῶ οὐδέν, ἀλλ' ὅσα φρὸς τὸ Πα-
E τρὸς ἤκουσον. διδάσκων ἡμᾶς ἅπασι, μὴ πῖς ἑαυτῶ, ἀλλὰ πῖς τὸ πανείων αὐτόνων ὑπίθαι δόγματι τὸ ἢ ὅρους. ἢ ἀρξάμενος, ὡς ἀφ ἑαυτῦ, ἀλλ' ἐκ Μωσέως ἢ πάντων τῶ φροφητῶν, διηρμήνευε αὐτοῖς τὰ περὶ ἑαυτῦ. ἢ ἐπ τῆ ἐβδόμῃ πάλιν, πῦς λίθους ἄρτους ποιεῖν ἀναγκάζοντι, ἢ πῖς τῆς γῆς ὑπερχωμένην χαρίζεθαι βασιλείας, ὡς ἔφασκ ὁ Θεὸς, ὕπαγε ὀπίσω μυ, Σατανᾶ. ἀλλὰ πῖς τῆ παν-

ρων προβάλλεται ῥήσεις, γέγραπται, λέγω, οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος. Ἐὰν οὖν ἡμεῖς τὸ, γέγραπται, τίθωσι πρὸς ἀκριβῆ ἐνδειξιν ἡμῶν, τίς ἡ πατρίων ὅρων καύσις ἐστὶν ἢ πίδαξ διὰ πάντων ἀντιαρυς παραγγέλλων. καὶ περὶ τοῦ θείου δὲ ἐπαγγελλόμενος Πνεύ- ad Cor. v. cap. v. 23. ματος, ἐλθὼν (φησὶ) ὁ Παράκλητος ἀφ' ἑαυτοῦ λαλήσει ὑμῖν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ. εἶτ' ἐλθόντος Θεοῦ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐγὼ παρέδωκα (φησὶ) ἡμῖν ὑμῖν ὑ- ad Tim. II. c. 3. v. 14. μῖν, ἀδελφοί, ἀλλ' ὃ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ. καὶ πάλιν Τιμοθέῳ γράφων, Σὺ δὲ μένε (φησὶν) ἐν οἷς ἔ- Ibid. c. 2. v. 16. μαθες καὶ ἐπιστώθης· τὰς δὲ βιβλους κατοφοίας παραιτοῦ. καὶ πάλιν· εἴ τις ὑμῖν εὐαγγελίζεται (φησὶ Κολοσσαεῦσι) παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω, καὶ * ἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ τις ᾖ, κἂν ἐγὼ Παῦλος. ὅρα B ὁπόσῳ ἔχει τὰ τῶν πατρίων κανόνων ὄφελος, καὶ ὅσοις τισὶ τοῖς κλεῖθροις καὶ μοχλοῖς τὰς αἰεὶ ἐμφόλους αἱρέσεις ἀσφαλίζεσθαι διαγέγονε. εἶτ' ἐλθόντες ἡ εὐσέβειας ἀθληταὶ, καλῶς ἐπὶ τῷ Θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ προφητῶν τὰς ἑαυτῶν φασεδόμησαν ἀγῶνας καὶ τὰ μαρτυ- 17. ρικὰ παλαίσματα. Σὺ δ' εἶμι καὶ ἡ τῶν κανόνων δυλόσαις ἐλευθερίαν, νόμος αὐτοῖς ἐκείνως γινόμενος, ἀνίχνευε λείπεσθαί σοι φάσεως τὸ βασιλικὸν, καὶ μηδὲν ὑπόπτε- * Fort. ἀλλ' πάτερ σεμνὸν. οἱ * γὰρ πάντῃ ἀλλήλοις φαίνεσθαι ἐναντιοῦσθαι, ἀδύνατόν ἐστι πάντα λελεῖφθαι ἡ οἰκείας ἐκ ἐξεισάμβων φύσεως. καὶ τοῖς τῶν συγχωρήσεσιν ἀνω ποταμῶν συμβαίνεται χωρεῖν τὰς πη- γὰς. κἀγὼ τῶν πατρίων κανόνων καὶ γνωμῶν ἄρχειν βέ- C λτιστός τις, τὸ συμφέρον τῇ βασιλείᾳ πεισποιεῖ. ἀλλ' οἷς τοῖς πατρίοις καύσοι καὶ νόμοις ὑπήκοον εἶναι θέλει. οὐκ ἂν ὡς ἐν συμφορᾷ τοῖς ἐθέλουσι, ἄλλως ἔχειν συγχωρεῖν ἐδέμην πρὸ ἑλεῖν ἂν ἐθέλοι. ἐδὲ γὰρ ἐκόντος ἡ ἐκ ὢν καὶ τὸ ἀσύμφο- ρον ἁρμόσει ἡ βασιλέως, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ αὐτῆς βίβαιο- ῦσιν. εἰ γὰρ ἐκ πολιτικῶν ἡ ἀρχῶν ἐνομῶν βουλεύ- σεων ἀπόλυσις, χολὴ γ' ἂν ἄλλο τι ἡ πάντων γένοιτο σύ- 18. γασις. Ἐπειτα καὶ ἡ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐξαιρημένων, αὐτὸς ἐμοὶ ἐμπαίστε, καὶ ἀφοίσεται ἐμοῦται, τίς ἂν τοῦτο διακωλύσειε πίστωσις, ἵνα καὶ τοῦτον ὅρκοι καὶ πάλιν γένηται ἡ αὐτὸς, παραπλησίως ἂν τις, τῇ ἀκίνδυνῳ τῶν δέξεων ἐκτείνων χεῖρα, σώζων μᾶλλον ἢ λέγων αὐτὸς ὑποσ. Καὶ μὴν 11. εἰδέναι σε ὀφείλεις ἐκ τοῦ, καὶ ἐξ μνήμης ἔχειν ἐπὶ χλοαζούσης, πολλὰ πολλάκις πρὸς σὲ μὲν φαμένου, μετὰ ἡ ἀπρέπειαν εἶναι τὰ τῆς ἐκκλησίας τοιαῦτα τοιήματα. πῶς γὰρ, ἡ πάντων ἄτιον εἰς γιγνόμενον; ἀλλὰ μὴν τοῦτο. ἀλλ' ἀναλαβὼν ἡ ἀρχὴν, ἐφεξῆς ἀκριβέστερον τῶν παρόντων ἵνα διηγήσομαι. ἐν δὲ παραλόγῳ πᾶσι ἀπασιν ἡ διήγησις γένοιτο, σαμμιμίους ἔκασα πρὸς γε τὰς καθ' ἑαυτὸν τόπους.

Γ. Ὁ δὲ βασιλικὸς ἐχλέπαιος ἐν διφθέρᾳ θυμούμενος ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ συχνὰ φερόμενος ἐπὶ τὸ βασιλικὸν δρόνε, καὶ τὰς πόδας ἀμοιβαδὸν νῦν μὲν ἐφαπλῶν, νῦν δὲ συμπείρων καὶ συμπάττων. ἔτι δ' ἂ καὶ σιγῇ ἐπέλλοί με, ἐνιαχοῦ τῶν ἡμέραν ἡμᾶς ἐπιλιμπάνοντας E προβαλλόμενος, μετὰ γε μὲν τῆς συνήθους ἐπιπολαζούσης τῇ ἤθει φιλοτιμίας. ἐφθη γὰρ δημοσίᾳ προκαταλαβόντες τῶν ἐμῶν προοιμιασάμενος λόγων, μήτ' αὐτὸς, μήτ' ἄλλον τῶν πάντων ἀδύνατον, τῆς ἐμοὶς ἐμποδὼν καταστῆναι λόγους ἑαυτοῦ. συνηρέτει δ' αὐτῷ ἡ πρόθυμα καὶ χορὸς οἰκείων τὰ μάλιστα, περὶ αὐτὸν τε ἐσάμβος, καὶ λαθρίως μὲν θυμοῖς ῥηματίσκια τινα πέμποντες καθ'

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect.* 2.

ptum eſt, ait, *quia non in ſola pane vivet homo*: atque ipſum illud, *ſcriptum eſt*, ita terque uſurpat, ut nos perfectè eruditamur, quos ille Patrum definitionibus & regulis per omnia obſequi aperte jubet. Sed & de Spiritu ſancto promittens, *cum*, inquit, *Paracletus venerit, non loquetur a ſemetipſo, ſed quæcunque audierit loquetur.* Deinde D. Paulus Apoſtolus veniens, *ego*, inquit, *meam nihil vobis tradidi, fratres, ſed quod & accepi a Jeſu.* Rurſus ad Timotheum ſcribens, *Tu vero*, inquit, *permane in iis quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, profanas autem vocum novitates devita.* Rurſus, *ſi quis vobis evangelizaverit*, inquit[a] Coloſſenſibus, *præter id quod accepiſtis, anathema eſto, etſi Angelus ſuiſſet de cœlo ſit, etſi ego Paulus.* Vide quantam vim habeant terminia Patribus conſtituti, quot repagulis & vectibus coerceantur ii qui perpetua ſucceſſione eos exceperunt ſunt. Tum ſubſecuti Religionis pugiles ſuper Apoſtolorum & Prophetarum fundamento ſua certamina ſua que martyria pulchre ædificarunt. Tu vero, niſi regularum libertatem in ſervitutem redigas, niſi legem illis ipſum conſtituas, Imperium tibi reliqui affirmas nullo robore ſubnixum, nulla majeſtate venerabile. At enim quæ a natura ejuſmodi ſunt, ut ſe invicem ſuſtentent, ea ſi dixerimus a ſe invicem facile corrumpi nihil jam horum ſupererit, quod intra naturæ ſuæ fines conſiſtat. Hoc autem qui dederint, iis etiam fluminum fontes ſurſum verſus referentur. Nam qui Patrum regulas & ſententias poteſtati ſuæ ſubeſſe vult, is non hoc pacto efficit ut Imperio meo ſeſtas ſalva cuniſet; ſed ita demum, ſi patriis inſtitutis & legibus ultro ipſe pareat: nec quiſquam eſt, qui, dum erit ſanæ mentis, rem aliter ſe habere ulli unquam homini conceſſurus ſit. Non enim illa robur & dignitatem Imperiæ adimunt: immo ſtabiliunt. Nempe ea ſi Rebus publicis & Imperiis bonæ diſciplinæ appetentibus ruinam important, nihil quicquam aliud ſtabilitatem dabit. Præterea, aliis omnibus demptis, quæ vel jam dicta ſunt, vel poſtea dicturi ſumus, quis tribunali illi confidat, in quo de iiſdem rebus juratur ſimul & pejeratur*, itidem fere ac ſi quis læva dexterâ ſibi manum abſcindens, eo magis ſe eam cunſervare dicat. Atqui te illuc ſcire & recente adhuc memoria tenere arbitror, quod ego apud te ſæpius dictitavi, non facturum eſſe te medicinam iis morbis Eccleſiæ. Ecquo autem modo faceres, qui eorum auctor ſemper exiſtis? Sed hoc quidem nondum. Nunc a capite uſque repetens, accuratius deinceps rem narrabo, in gratiam eorum qui hic adſunt; ut iſ omnes, ſingula ſuo loco poſita obſervantes, narrationem facile aſſequantur.

Luc. 16. v. 23. *Edit. Pariſ.* *pag.* 577. *Gregorius non profert ipſa verba, ſed verborum ſenſum.* [a] *Imo Galatis* v. 9. *Gregorius hæc ſcripſit in epiſtola adreque Tarſi deſtinata.*

53.

14.

* *Hoc non videntur facis cohærere.*

15. *pag.* 578.

III. At Imperator ægre ferebat, & ira tacite inflabatur, & in ſulio Imperatorio verſibar ſe crebra agitatione, & pedes alternis nunc diſtendeba', nunc connexos implicabat. Quin & ſilere interdum jubebat, ea ratione quod jam nos dies deficeret; ſuo tamen more, & conſpicua illa animi lenitate. Quippe illum primis orationis meæ exordiis mature prævertera, ne vel ipſe, vel ejus permiſſu alius quiſquam ea omnibus, ſermones meos interpellaret. Atque hanc ejus lenitatem maxime adjuvabat applaudens familiarium chorus, qui eum circunſta-

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palæm. Sect. 2.*

bant, & minutula quædam in nos dicta subinde & sparsim jaciendo, furtivas iras exercebant; palam autem eum laudabant, quod lente irasceretur.

26. IV. Quoniam Palamas Barlaamum Calabrum semper opponit, eumque blasphemiarum suarum causam fuisse ait, & jam tibi ipsi ut id diceres persuasit, auscultа. Quemadmodum Gregorius Theologus, infectando Arianos, qui filium Patri similem absolute esse dicebant addebantque captiose, id se secundum Scripturas dicere; quemadmodum inquam Gregorius Theologus hæc verba, *similem secundum Scripturas*, simplicioribus hominibus escam oblatam esse ait, impietatis hamo circumjectam: ita & huic Palamæ reperta est illecebra ad simpliciores quosque inescandos; nomen dico Barlaami, viri scilicet, propter Latinum religionem, omnibus Romanis, quotquot eum usu cognorunt, odiosi. Nam hic, antequam Barlaamus apud Byzantios commoraretur, hunc morbum jam habebat, affirmabatque coram me & aliis complu-

Greg. Naz. in Encomio S. Athanas.

27. ribus, Divinam se substantiam corporeis oculis intueri. Neque ipse solum; sed & ejus magister idemque cognominis Gregorius Drimys. Ego vero illos, ex sacris scripturis arguens, multis convitiis insectabar, ineptumque & imperitum os eorum, prout tempora illa ferebant, dictis sugillabam. Atque id viris doctrina præstantibus notum feci; nempe magno Logotheræ, & aliis quorum virtus, non eruditione solum, sed & pontificia dignitate ornabatur. Qui, ut audivere, statim cohorruerunt, eamque Massalianorum hæresim esse dixerunt; ut mihi, ut ab ejusmodi hominum consuetudine toto animo abhorrerem, auctores fuerunt.

28. Quippe vetere quadam fama vulgatum esse, exoriturum adversus Ecclesiam Dei aliquam hæresim longe maximam, eamque ex aliis omnibus mixtam ac multiplicem, quam coactum ea omni pene orbe Concilium correcturum esset, omnibus fere episcopis & patriarchis in unum coitu-

29. ris: porro hanc Synodum octavam simul & extremum fore. Procedente tempore, ipse quoque Barlaamus Calabria patria sua, ad Romanos commigravit, iisque se immiscuit. Ibi & Principibus innotuit; &, quod doctrina præstaret, di-

Edit. Paris. gnus iis visus est eum quo amicitiam jan-
pag. 579. 30. gerent, nec eam quidem mediocrem. Omnium autem maxime, & præcæteris quibuslibet, ubi acceptus fuit, ut pote qui jam inde ab ineunte ævo humanioribus literis operam ultro dare instituisset, multosque & omnis generis libros ambitiose conquireret, atque in dies novum aliquid eum dicere tam audire impensissime studerem. Aliquanto post magnus & continuus rumor, aures vulgi pervagatus, demum ad nos quoque pervenit: Barlaamum, quasdam Palamæ orationes Thessalonicæ oactam, teprehendisse eum, disserte scribentemque se oculis corporeis substantiam Dei videre. Idipsum vero, ut omnes sciunt, testatur is Tomus, quem ad sui defensionem Palamas

31. profert. Cum itaque tot indicia sic quasi ante pedes præsentia & manifesta obversentur, quæ vel antequam Barlaamus in Græciæ finibus comparuisset, eo morbo laborasse Palamam ostendant, ecquid reipsa deinde Palamæ in his accusationibus proderit ad infirmum illum præsidium confugere, ad nomen dico Barlaami? Ni-

A ἡμῶν ὀνειχῶ ἢ ἀποράδην, αὐτὸ δ' ἀνωνυμωτὶ προφανῶς τὸ μαρόθυμον.

Δ. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Παλαμᾶς ἀεὶ τὸν Καλαβρὸν αἴτιον τῆς αὐτῷ βλασφημίας εἶναι προβάλλεται Βαρλαάμ, καί σε ὧτε πίπτειν λόγων ἔδη, ἄνωθεν, φησὶ γὰρ, ὡς καθάπερ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ τὸς Ἀρειανὸς ἀπατρίχοντι, τὸν υἱὸν ὅμοιον ἁπλῶς τῷ πατρὶ λέγοντας εἶναι, καὶ ἅμα προσθέντας πανούργως ᾗ τὸ κατὰ τὰς γραφὰς λέγειν, ὅτι τὸ κατὰ τὰς γραφὰς ὅμοιον, φησὶ δίλαρ τοῖς ἁπλουστέροις εἶναι, τῇ χαλκῷ ἡ ἀσυβείας περικείμενον· ὅτω δὴ Παλαμᾷ πεπὶ δίλαρ κῆ τῶ ἁπλουστέρων ἕρπυσα τῦνομα Βαρλαάμ, μεταμέτω διὰ τῆ Λατίνων Θρησκείας τῇ Ῥωμαίων δήμῳ πανὶ, ὅσοι πῶρον ἔχουσι αὐτῷ. Εἰχε δὲ τῶνδε τῶ κόσου αὐτὸς καὶ πρὶν Βυζαντίοις ἐπιδημῆσαι τὸν Βαρλαάμ, ᾗ ὑρᾶν ἐπ' ὀμῶ τι ᾗ πλέονας ἄλλως διεστάντο τῶ γε τῶ Θεῶ σωματικὸς ὀφθαλμοῖς ὁσίως. κ μόνον δ' αὐτὸς, ἀλλὰ ᾗ ὁ πὰν διδάσκαλος ᾗ ὁμώνυμος Γρηγόριος ὁ Δρεμύς. καὶ πολλὰς ἐπήγαγον αὐτὸς ἐγὼ τὰς λοιδορίας, ὡς τῇ θείων γραφῶν κατισχνίας τῶ ἄκαιρον ᾗ ἀπαίδευτον γλῶττᾶν αὐτῶν, ὅσοι ὁ τότε παρῆχε καιρός. ᾗ τῦτο ἴδιον πέφυκε σοφὸς ἀνδράσιν ἐγὼ, τῇ τε μεγάλῳ φωτὶ λογοθέτῃ, καὶ ὅσοι μετὰ τῆς σοφίας ᾗ ἀρχιερωσύνῃ τῶν ἑαυτῶν ἐκόσμησαν ἀρετῶν.

C οἷς ᾗ φρενώδης δῆθεν ἀνέστασι μάχοντ, καὶ Μασσαλιανῶν ἐκάλεσαν αἵρεσιν πανταχῆ, κἀμὲ τοιᾶτα ἀπέχεσθαι παρήνεσαν ὁμιλεῖν προθύσεσιν ὅλως ψυχῆς· εἶναι δὲ παλαιόν τινα φήμην, ὡς μέλλοι κατὰ τῆς τῶ Θεῶ ἐκκλησίας ἔσεσθαί τινα μάλα μεγίστην αἵρεσιν ἐκ πασῶν συμμιγῆ ᾗ ποικίλην, ἣν διορθωθήσεσθαι παγκοσμίῳ μικρῶ συναχθέντος συνόδου, πάντων χιδὸν συνόντων ἐπισκόπων ἅμα ᾗ πατριαρχῶν. κ τοῦτον ὑγδόην τε εἶναι ᾗ τελευταίαν ἡμῶ. Τᾶ δὲ χρόνῳ ῥέοντος, ἐπιμίξαι καὶ Βαρλαὰμ ὀγγόνει Ῥωμαίοις, Καλαβρίας τῆς αὐτῷ γεωόμενον πατρίδος, καὶ γνοὺς ἐπιῶδαι γείδαι τῆς ἀρχοντ, ᾗ φιλίας ἐ πάνυ μικρᾶς πρὸς αὐτὸν ἠξιῶδαι ᾗ τῶ πλείον τῆς σοφίας. καί σε μάλιστα πάντων ᾗ σφὸ πάντων γοείδαι δοκοῦν, ἅτε φιλολογῶν ἐξ ἀρχῆς αἱρεμένην, ᾗ βίβλους πολλὰς ᾗ παντοίας κτᾶδαι φιλοτιμουμένην, ᾗ λέγειν τι ᾗ ἀκούειν ταυτότερον ἐκ ἀπεικῆ τιθεμένην μεγίστη. Μετὰ δέ τινα χρόνον φήμη μακρὰ ᾗ σωτικὴς, διαθέουσα τὰς ᾗ πολλῶν ἀκοὰς, οἷά ᾗ ὡς ἰμᾶς ἀφίκετο, ὡς λῦσα ἡ Βαρλαὰμ, ἐν θεσσαλονίκῃ λόγους τισὶν ἐντυχόντα τῶ Παλαμᾶ ἐπιλαβέδαι διαρρήδην γράφοντες αὐτῷ ᾗ λέγοντες, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν τῶ Θεῶ τῶ ὄντος· ἴσασιν ἅπαντες πάντως

E μαρτυροῦντα τῶν αὐτῷ ᾗ ὧν ὁ Παλαμᾶς οἷς δικαίωσιν ἑαυτῶ προβάλλεται τόμων. Τοιοῦτο τοίνυν ὀλίγχων ὑπορὰ ποδῶν ἐγκείμενον ἐν τῇ προφανεῖς, ᾗ περὶ φανῆναι Βαρλαὰμ ἐν ὕροις Ἑλλήνιος δεικνύμενον ἔχειν τῶ κόσου ὑπαῦδα τὸν Παλαμᾶν, τίς ὅπως ἀληθὴς ταῖς τῶ Παλαμᾶ πειθέσθαι κατηγορίαις, ἐπὶ σαθρῷ θεμελίῳ συχὶ καταφύγοι, τύπωμα λέγω τῶ Βαρλαάμ;

πάντως δεῖ τὸ τῆς θρησκείας μισαθῆναι διαχθῆναι τε ἀνθρώπων, ἐλπίσας ἑτοίμως τι καὶ πάνυ βοήθημα καθ' ἡμῶν, συναδικηθησομένων ἑαυτῷ. Ἀφοσιοῦσθαι δὲ ἡ ἀκριβὴς φροντὶς οὐκ ἐπέτρεπεν, ῥᾳδίως ἐπὶ τὸ ψεύδεσθαί τι καὶ διαβάλλειν καὶ πραγμάτων χειμῶνας ἐγείρειν χωρεῖ. Οἶμαι δὲ ὡς εἰ πάνυ πάλαι ἑστὼς κόσμει, πῶς ἂν ἐπαισίως μὲν τὸν εὐσεβῆ ἐχθρὸν Βαρλαὰμ ὁ σιμὸς οὗτος Παλαμᾶς, ἑαυτὸν δ' ὑπὲρ φανερῶς τοῖς ἐλέγχοις δείξειν τῆς διαστάσεως ἄφατον ἔχειν καὶ ἄμαχον τῷ ἰσχύι, ἵνα ἂν βελτίω τὰ καθαρώτερα πάντως εἰληφέναι ποτὲ φόρτον. τὸ δὲ πλεῖστα καμόντα ἀρχὴν ἀφιστῆ ταῖς ἀπολογίαις τὰ κατ' αὐτὸν λεγόμενον φροδίσια, ἔπειτα μὲν διαπέπτωκε, σαθρᾷ ἐξ ἀνάγκης ἐρείδεσθαι ψεύδει, πεῦ ἂν ἀπάνυ γλώττης ἔλασσε, ὃ τίνος ἂν ἐφέσατο λοιδορίας κατὰ τῆδ διωκόντων, εἰσαῦ γοῦν τινι περιετύγχανε ἀληθείας. ὁ δὲ ὁ Βαρλαὰμ ἦν, ὡς ἐκ τῶν Παλαμᾶ φαίνεται λόγων ἓ βίβλων, ὃς εἰσηγεῖτο τῇ τῶν Θεῶν ἐκκλησίᾳ δυοῖν τινὶ τὸ Μασσαλιωτῶν δυσεβῆ παῦλαν αἱρέσεως, ἐξ ἅμα τὸ τῆς θεότητος ἐγκλημα· ἀλλ' ὁ Βαρλαὰμ ἦν μᾶλλον, ὁ τῶν εἰσάγοντα δείξας. Λυπάσας δὲ (φησὶν) ὁ Βαρλαὰμ τῇ πίστει τὸν Παλαμᾶ λογόπους τὰ καὶ πᾶ, διὸ τῆς ἐγκλημα ποιεῖ φροντιεῖψαι. ὁρᾷς, ἑναργῆ τὴν μαρτυρίαν αὐτὸν καθ' αὑτὸν κομίζοντα, βέλτιον ἢ κατὰ πάντ' ἐχθρὸν τὸν πολέμιον. φρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸ κατηγορεῖ αὐτὸν Βαρλαὰμ, συμπαιτοῖς ὀφθαλ-

* Deeſt ἐξαιρετοῖς τοῦ Θεοῦ τῆς οὐσίας * ἐγκαυχωμένοις, φησὶ, πῶν δὲ τὸ τῶν Μασσαλιωτῶν· εἶτα τὸ ἄφυκτον τῆς κατηγορίας ἀφεύγειν πειρωμένου, ἐξ διαιρέσει τῆς τετυπωσάσης χρόνου διάπτυξ εἰς οὐσίαν καὶ χάριν, ἑτεροχυᾶ μὲν, ἀκίνητον δὲ καὶ αὐτὸν, διθείας ἐγκλημα προσεῖφασθαι. Καὶ πῶς μεῖζον, ὅτι τῆς παιδιᾶς αὖθις αὐτὸς ἐκ διαδοχῆς κατηγορίας ἀναλύειν πειρώμενος, ἐκ τῶ πόρρω διαυρῶ τῆς καρδίας αὐτῆ ἐς τὸ πλλαντλέσιον ἐμφαίζει γράφειν τῷ αὐτὸ καλεῖν, καὶ πῆς οἰκείοις ἀεὶ πτεροῖς ἁλισκόμενος, ὥσπερ σειρᾶς τισι μιᾶς ἀρξαμένης ἐκεῖθεν, καὶ ἀλλήλαις ἐξερτημένης πῆς βλασφημίας ἐχούσης, μείζως καὶ χείρως ἀλλήλων ἀεί. Τὸ γὰρ ὅλημά τινος ἐνεργείας καθ' αὐτὸ προσεπάμψων, οἱονεί τι χάος εἰς ἀπειράκις ἀπείρους διαιρεῖν ἀντίσεως θεότητας, πῶς μὲν ἰδίᾳ καθ' αὐτὰς ἑπάσας ὑφεσαμένας, πῶς δ' ἀνυποστάτους, ποίας ἀποτίας ἐκπεφύγασι ὑπερβαλεῖν; ὅπου σαθρὸν ἀπὸ τῆ ψεύδους καυσία, ἓ εἶναι μὲν δυναμένη διανοεῖν, ἀυτῷ πεφεύγοτα. Τὰ δὲ παῦτα τῆς ἐκκλησίας ναυάγια φεύγοντας ἡμᾶς, γαλήνῃ σωτηρίοις βίου μαρᾷ, μάλα ἄκοντας ἐπὶ θέατρα καὶ δικαστήριον καθέλκειν, καὶ ὡς δὴ τινας τῶν κακούργων ἐπιτιμᾶς· ὁ μεκρά, πλεῖν δ' ἀπειλᾶς, καὶ σωκλάσεως παντοχόθεν σωκίνας μὲν τῶν δύοντων ἀδὶν, ἀφορᾶσιν δ' ὡς ἐπὶ πᾶν εἶναι τῆς πεθῶ τῇ τῶ Παλαμᾶ πολυθείᾳ θεότητος ἐκαρίζειν. πεῖα παῦτα δίκαιε ἂν εἶναι ψυχὴ, Θεὸν ἔτα σφαγιαζεῖν αἰδοῖα, καὶ παύτῃ σωστραφῆναι τῇ δόξῃ πεπρεκεῖς; εἰς ποταυτὶ γὰρ ἡμᾶς συκλάσειν δύκαιος καὶ ὕπω δυσδιξέδδητος τὸ σὺ; δυμυχοίας ἀκροτελδύτου, ὡς ἀφύασις ἄμμασιν ἐσδισμεῖσθαι κομίζειν μᾶλλον ἡμᾶς σιωπᾷ, ἃ δ' ἐπὶ μέσης ἕσεσθαι λίμνης μυδώμενον ἑαυτὸν Τάνταλον· ἓν αἴδῃ μὲν τῇ δίψῃ φλέγεσθαι λάγος, φοβεῖσθαι

mirum quia ille ob religionem odio fuit & exactus eſt, ſperavit hic eam rem ſibi adjumento fore adverſus nos, quos cum illo eadem conjunctura eſſet calumnia. Nempe malitia, probabilem prætextum nacta, ad mentiendum & calumniandum & ad excitandas tempeſtates negotiorum proclivis eſt. Equidem ſic ſtatuo; huoc Palamam, virum ſcilicet gravem, ſi diutiſſime ſecum deliberaſſet, qua ratione adverſarium ſuum Barlaamum laudaturus, ſuæ autem impietatis indicia ejecturus foret, nec meliore unquam nec clariore argumento uti potuiſſe. Nam qui multum laboraverit, at objectorum ſibi criminum refutationes a ſpecioſo aliquo principio ordietur; deinde, quia haud poſſet, coactus ſit futili mendacio inniti; is contra inſectantes quo non inſolentiæ proceſſiſſet, quibus pepercifſet convitiis, ſi vel aliquam veritatis umbram nactus fuiſſet? Enimvero non Barlaamus, ut Palamas dictis & ſcriptis ſignificat, impiam hanc Maſſalianorum hæreſim, errorumque de duobus & pluribus Diis, in Eccleſiam Dei inveſit: immo Barlaamus oſtendit, hunc ipſum eſſe qui inveheret. Cum, inquit*, audiviſſet Barlaamus Palamam hæc atque hæc dicentem, ei crimen intulit, quaſi duos Deos ſtatuenti. Vides ipſum contra ſe, melius inimico & hoſte quolibet, teſtimonium ferre luculentum. Primo enim ait ſe, quod Dei ſubſtantiam corporeis oculis videre gloriaretur, accuſatum a Barlaamo; Maſſalianiſmi videlicet; deinde conanti ſibi ejus accuſationis vim inevitabilem effugere, & Divinitatem, quæ una eſt in tribus Perſonis, dividenti in Subſtantiam & Gratia, natura quidem diverſam, ſed ipſam quoque increatam, ſibi inquam crimen ait illatum ab eodem fuiſſe, quaſi duplicem Divinitatem agnoſcenti. Jam, quod majus eſt, ea crimina alterutri recurrentia dum ipſe rurſus diluere conatur, majorem malo malitiam ſuam ex malo cordis ſui theſauro expreſſam exhibet, & propriis quotidie plumis captus tenetur, quadam veluti impiarum vocum catena inde uſque ducta, ex ſe invicem nexarum, & aliarum aliis ſemper graviorem & deteriorem. Nam Operationis cujuſdam omnem ſeparatim primo poſuiſſe; deinde illud, tanquam genus, in infinities infinitas Divinitates increatas dividere, quæ omnes ſeorſum & ſecundum ſe aliquatenus ſubſiſtant, aliquatenus non ſubſiſtant, quanta eſt infamia! Adeo infirma res eſt mendacii perverſitas, quæ & ſtare neſcit perpetuo, & in ſeipſam recidit. Ea nos Eccleſiæ naufragia fugientes, & in longa vitæ tranquillitate conſenescentes, tu prorſus invitos in theatra & ad tribunal trahis, ac velut ſceleratos non lenitei caſtigas: plura autem minaris, & undecunque in eam nos neceſſitatem compellis, ut nihil frugi ſapere poſſimus, ſed obſequium multis illis Palamæ Divinitatibus * ſine ulla cunctatione vovere, & illo quaſi ſacrificio litare, cogamur. Hæc audire quis ſuſtineat, ita inſtitutus, ut Deum unum ſciat adorare, & ea opinione a puero plane imbuus? In eas videlicet anguſtias concluſio orationis tuæ nos adducit, unde ſe ea pedire difficile eſt. Itaque, velut inextricabilibus nodis, ſilendi neceſſitate affectos nos putamus; idque arctius quam illum ipſum Tantalum, quem in media palude ſtare & ſempiterna ſiti ardere narrant

a. ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Paleo. Sect. 2.*

23.

24. * *Supple*, Palamas.

* *Edit. Partiſ. pag.* 580.

25.

26.

a. * *Vel*, nulli prorſus remorante.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 2.*

fabulæ, timere autem ſemper ſaat illius pondus iniquiſſimum, nec cum ſe inclinat poſſe bibere. At ta ſic agendo, non judicis morem ſervas, ſed ſpectemprætefers ejus virſ, qui atrociter inſidietur, & hoſtilis in nos animi * gladiatoriam crudelitatem acuat. Atqui non tanta eſt nobis de Barlaamo cura, quanta eſſet tibi ipſi deber; qui illi, eam effet advena, ſic benignom te hoſpitem præbuiſti, ita ſplendide & prolixe in omnibus gratificatus es, ut ejus rei non alio teſte egeas niſi teipſo. Quamobrem non mihi te ejus cauſa litem movere æquum eſt, nec de en crimen perpetuo objici mihi magis quam tibi. Non enim is ego ſum, cujus opera ille ad honores immodicos evectus* ſupercilium attollere & efferre ſe inſolentius cœperit; neque is ſum, qui eum tibi & aliis per te Sancti Dionyſii doctrinæ magiſtrum grădiloquum, arcanorumque Eccleſiæ dogmatum & Sacræ Theologiæ myſteriorum interpretem altiſonum, meu ſuffragio cĕſtituerim, ac per hæc ipſa, aliſque his ſimilia, ſolum natale peregrino huic poſthabere coegerim: denique is non ſum, cujus ille ſnaſu & inſtinctu in relíquam omnem Romanorum eruditionem bacchatus ſit. Immo ille ipſe ſum, qui ejus ſuperbiæ cedros palam confregi; velut lignator, qui valida manu quercum, aut cedrum, aut capreſſum, coma exuat: ille ipſe ſum qui eum nunc animi tranquillitate & ſolidæ ſcientiæ modeſtia continal repreſſique, velut arena litoralis mare iratum ſiſtit, quod proteryo & feroci vento alicunde e ſeptentrionalibus tractibus effuſo, & imos fluctus ſubvertente, in effrænem nodaclam erumpit, & continenti ſolo bellum apertum ind cit: at poſtquam arenæ vocem audierit, Creatoris præſcripta mueis labiis prælegentem, manifeſtas Dei leges expaveſcens, retrocedit ſtatim, & æſtus ſui inſolentiam comprimit. Ecquis itaque ejuſmodi hominem probaverit, qui eundem in iiſdem rebus nunc laudet, nunc vituperet? Nam tu, quem eo tempore ad cœlum fere tollebas, ut præſtantiſſimum theologum, eundem ounc nihil ſcire arguis. Ecquis autem mibi ſuccenſeat, qui illum, quemadmodum tunc, ita nunc quoque dictis inceſſam ob eaſdem res, in quibus nor ipſe oppugnabat? Græcas dico litteras, & profanam eruditionem, valde in illo elaudicantem. Et ille quidem vivus, amicus tuas fait; mortuus, evaſit inimicus; ille tum perfecte bonus, nunc omnium peſſimus: mibi, at olim fuit inimicus, ita nec hodie amicus eſt. Sic tu eum nunc inſectando, amicum inſectaris: ego vero, ab amicitia mea alienum eundem habeos, illum qui nunquam amicus fuit alienum duco. Qui lgitur ſententiam & inſtitutam agendi rationem in omni re fixam & immotam ſervat, eum credo quilibet judicaverit recte ſentire, atque, ut cæteris omnibus, ita iis quibus innutritus ſit fidei dogmatis bene ioſiſtere. Jam quid eſt quod illius cauſam, re omni judicata, contendis recognoſcere, eum nos Palamam aliarum blaſphemiarum convincamus, earumque plarimaram, quas quotidie ea eo pergit ſcribendo aggerare & ambitioſe jactare? Nos certe illum qui mortuus eſt haud poſſumus, quæ tunc dixerit, quæve nunc dicat, interrogare. Quod ſi id vos neceſſarium ducitis, eſt vetus ſophiſta Græcus *, qui mortuorum fingit colloqula. Is quidem, ſi vultis, quæ ab illo dicuntur dictave

1351. *Vide Notas.* *Edit. Pariſ. pag. 385.* 29. 30. *Lucianus.*

A δ' ἀεὶ ἡ ἀφόρητον φόρτον ἐκεῖνον τῇ λίθῳ, ᾗ πίσσα κύλασμα μὴ δυναμένου. τῶτο δ' ἡ δίαιτα παρίστησιν ἦθος, ἀλλ' ὄψιν ἔχει πικρῶς ἐφεδρεύοντος, ἢ τὰ ξίφα τῆς ἐπιβουλῆς θήγοντος καθ' ἡμῶν. Ομως ἐχ ὑ μὲν γε τοῦτον μέλει τῷ Βαρλαὰμ, ὅσον σοί γε χρῆναι ὃς ἔπηλθω ὅτι τοσαύτην εἰς αὐτὸν ἐνδείξω ξενίαν, ἣν λαμπρὰν ἡ δαψίλειαν αὐτῷ κατὰ πάντ' ἐχαρίσω, ὡς ὑπὲρ μὲ δεῖσθαί σε μάρτυρος ἡ σαυτῷ. ὥσ' ὰ ἐμοί σε χρεὼν ἐγκαλεῖν δι' ἐκεῖνον, ᾗ ἡ ἑαυτοῦ σωτηρίας προφέρειν αἰτίαν μᾶλλον ἀ σαυτῷ. ὰ γὰρ ἔγωγ' * ἂν αὐτὸς ὁ τῆς ὑπεροχῆς εἰμὶ τῷ τιμῶν εἰς ἀγέρωχον ἑαυτὸν ἐγειρας ὀφρυν ᾗ μετέωρον φρόνημα· ἀλ' ἔγωγ' αὐτὸς ὁ μεγαλορρήμων σοι δίδασκαλος, ἐ ἐξ σὲ τοῖς ἄλλοις αὐτὸν τῷ Θεῖν Διονυσίῳ χειροτονήσας, ᾗ ἅμα διαπρύσιον ἱερωνύα τῷ μυσταῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων, ᾗ ὅσα τῆς καθ' ἡμᾶς θεολογίας ἐισὶ μυσήρια, ᾗ δι' αὐτά γε ταῦτα ᾗ τὰ πικεῖται, ᾗ πάντεσιγλῶν ἐν ἑδάφῳ θεῖναι ἡ ἀλλοδαπῆς ταυτησὶ αὐτὸν ἀναγαίας· ἀλ' ἔγωγ' αὐτὸς ὁ καὶ κατὰ πάσας ἄλλας Ρωμαίων σοφίας ὑπερῦσον αὐτὸν μανθάνει πεπαικώς· ἀλλ' ἔγωγ' αὐτὸς ὁ τὰς λίσσους εἰμὶ τῆς ὀφρύος ἑαυτὸν σωτηρίᾳς πεφεισῶς, καθάπερ ὅτε δρυὸς ᾗ κέδρον ᾗ κυπάρισσον ὑποτεμνοῖ ἡ ἀρμὸς ὑλοτόμος βεβῶσα παλάμη· ἔγωγ' αὐτὸς ἑαυτὸν εἰμὶ, ὃ τότε συσπάσας ᾗ ἀναχαιτίσας ἑαυτὸν, ὃν τῷ γε λίαν καρδίας, ᾗ ἅμα τῇ τῆς ἀσφαλῶς ἐπισήμης ἐπιστασίᾳ, καθάπερ παράλιος ψάμμος ἀγρωπίνῳ θαλάσσαν ὑπὸ πνεόντων ὑβρεισῆς καὶ ἀγέρωχος ἄνεμος, ἀνοδίῳ πόδοι ἐξ ἀρχαίων ἀπαρράδιτας πηγῶν, αὐτῆς ἀναμοχλεύει τὰ κύματα, διεγείρει τε πρὸς ἀντίπλουν θράσος, ᾗ ἀπειλεῖ ᾗ τῆς ἠπείρου πόλεμον πιεσφανῆ· ἀλ' ἐπεὶ δ' ἂν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς τῆς παραλίου ψάμμου, χαλκοῖσιν ἀφθόγγοις ἀναγινωσκούσης τὰς κατὰ τὰ κύσασπις, ἀδύτοις ἀναχωρεῖ, πρόφατα δυκλιῶτα Θεῦ προσάγματα, καὶ ἀναχαιτίζουσα πάντα θρασυνόμενον ῥόθιον. πῶς οὖν ἂν τις τῇ τοιούτῳ εἰρξειεν, ὅσις ἡ αὐτὸν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νῦν μὲν ἐπαινεῖ, νῦν δὲ ψέγει; ὃν γὰρ τις αὐθάδα φάναι ἀπόχρῃ πάντως. ὡς ἐν θεολογίας ἀρᾶτιστον, μηδὲν εἰδότα διαπρύσιος ἀρτίως. πῶς δ' ἂν τις ἐμοὶ νομίσῃα, ἑαυτὸν ᾗ τότε ᾗ νῦν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς * ἐπὶ σὲ λοιδορωῦντι, ἐφ' οἷς ἐμῶν ἐλλαδῶν πεπολέμηκε; λέγω δὲ τῇ περὶ Ἑλλήνα λόγον ᾗ τὸν θύραθεν παιδείαν χαλκεύειν ἡ ἄνδρα τὰ κράτιστα. καί σοι μὲν γέγονε φίλος ζῶν, ἐχθρὸς πθνήκων, ἐ ὁ πλέως τότε χρηστὸς, πᾶν τοὐναντίον ἄρτιος· ἐμοὶ δ' ὥσπερ τότε ἐχθρὸς, ὥπως ἂν ἄρτι ὧν φίλος. ὥστ' σὺ μὲν ἀρτίως ἐκεῖνον λοιδορῶν, φίλον λοιδορεῖς· ἐγὼ δὲ ἐμὰς ᾗ σὰς φιλίας τιθέμενος ὑπερέχειν, πρὸς ἡ ἀδαμάντοτε φίλον τὸν ἐμὸν ἅμα δρῶν. ὃ ἐστι ἐν πᾶσι τοῖς ἡ θεωρίας ᾗ τῶν πραγμάτων πείρας θεμιτὸν ἀσαλῶς ἐμοὶ τε περὶ, τῶν ἄρα πᾶς τις εἰμὶ κρίνειν ἂν λέγειν ὀρθῶς, ἀρ' τοῖς γε ἄλλοις ἅπασι, ᾗ οἷς σωτηρίαπται δόγμασι ἡ πίστις, βεβαίως καλῶς. Επειπερ ὡς ἑαυτὸν κρίνειν αὐτὸν πείρας τὸν ἐλαφρίας, σὺ ἀναπείσει βιάζῃ, πλείοσιν ἄλλοις ἡμὶν βλασφημίαις ἀλισκομένῳ τῷ Παλαμᾷ, ἃς ὁσημέραι γράφων ἐκεῖθεν φοιτῶντί νε ᾗ ἐπιδίκυται; ᾗ γὰρ ἴσμεν ὅτου ἐκείνῳ παρὰ πυθάνεσθαι, ἃ τε ἐρᾶσκε πάντ, ἔ ταῦτ. εἰ δ' ἀναγκαῖον ὑμῖν ἐστι πάντ, εἰσὶ παρ' Ελλησί τις σοφιστὴς ἐναγχος διαλόγους ποιή-

ἀεὶ abundat

Fortaſſe ἐφ'

ab *Fort.* ἄρτιος

μβος. ἐκεῖνος, εἰ βούλοιθε, νομισάτω ταῦτα λεχθέντα τῇ ἐμῇ λιχνείᾳ πάνυ καλῶς. ὑμῖν δὲ ἀδύνατον σφόδρα τυγχάνει.

Ε. Τὰ μέντοι Παλαμᾶ παραθεωξαμένου τι πρὸς ὀργὴν ἢ τὰς εἰρωνείας, εἰκάμενος ἐγὼ τῇ ἐξῆς, ὑβρὶ μικρὰ γοῦν παραβομβοῦντος ἐκείνου πυῤῥωτικώς. λα. Φαίη δ' ἂν τις ἴσως παλαιὸς φρονιστὴς παριδὼν, μυλαμᾶ τὸ Παλαμᾶν ἀπαλλάττειν εἰκότως τῇ ἐγκλημάτων, εἰ Λατῖνος ὢν ἐκείνος ὑπ' ὄψεσι παῤῥησίᾳ τὰ λβ. ἀτιβάσας ἐλέγχως αὐτῷ παείσῃ· Οὐ γὰρ ὅτι Λατῖνοι, τῷ γένους ἀφιστάμεθα. ἀλλ' ἐσίαν χαίρειν ἐγκλημάτων· ὧν ἐν μέρει νεμέσιον, τἄλλα πάνθ' ὅσις ἂν εἶναι ἡμῖν ἀποιώσεται. ἢ γὰρ ἂν ᾖ τὰ ἔναρθρον αὐτῶν * δογμάτων εἰκονομίαν, ᾗ θέσπιν, ᾗ παῤῥὼ, ᾗ B * Lego δογματίζεται ὁσίασιν, πρὸς γε τοῖς ἄλλοις, τῷ θεῷ ᾗ σωτῆρος ἡμῶν, ἡμῖν γε δίκαιον, ᾗ τῷ Λατίνως εἶναι, ὁμολογεῖν ἂν ἐξεῖναι. ἅπαγε. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Σισίνιον ἢ Ναυατιανὸν ἡ φύσις παρεκρίσατο συνόδου ᾗ ἢ Ὀρθοδόξου, λγ. ἀλλὰ ᾗ πράτιστον ἔχει ἐκείνου τοῦ ἢ Ἀρείου μαίας. ᾗ Ὠριγένους δ' ὑποτεινόμενοι, τῷ γε βίβλων τὰς πλείστας ἴσως ὑποσειόμεθ' αὐτῷ. μάρτυρες τῷ λεγομένων μᾶλα τοι ἀψευδὲς αἱ κατὰ Κέλσου τῷ παπράτῳ μάχαι ᾗ ἀντιῤῥήσεις, ᾗ τ' ἄλλ' ὁπόσα τοῖς θείοις πατράσι φιλοπόνησαι προσέληπται βιβλία ἐκείνῳ τῷ τῆς θείας γραφῆς ἐξηγητικῶν. ᾗ ἵνα σιωπήσω τὰ πλεῖστα, ᾗ ἁγίαν τεσσαρτίαν ᾗ οἰκουμενικὴν παραιτησώμεθα δυσεισημῷ συνόδου, ἢ ὁμοίως ᾗ ἕκτην, μὴ πάνθ', C ὅσα φασιν ἐγγίνεται τοῖς αἱρετικοῖς, φθέγγεσθαι ἡμᾶς εἶναι χρεών. εἰ γὰρ ἵνα Θεὸν ὁμολογήσωμεν ἑαυτῶν ποιητὴν ἁπάντων, ἡμεῖς ὑποχρεούμεθα, πᾶσι ἂν ᾗ ᾗ πυρὸς ἐφ' ἑαυτὸς ἑκάστοις ἐλευσομένῳ γίγεσθαι. ὅτι ᾗ ἁπάντων χάριεσσι· ᾗ ᾗ ἀργύρου δὲ ᾗ ᾗ χρυσοῦ μεταλλάττουσιν ὁμιλητὴν ἡγεμόσι καθιστάμενον, ᾗ τὰ πάνυ τι ἀγροικίζεσθαι, πᾶσιν πᾶσι πλούσιοι πᾶσι καθίστασθαι. ᾗ ἁλουργίδες δ' ἔτι ᾗ πορφύραι χρήσιμοι πᾶσι βασιλεύσιν εἰσιν· ἀλλ' οὐδὲ μικρᾶς γοῦν τισος οἱ δρῶσι θῦαι ἐκείνων ἴσως τυγχάνουσιν ὑπ' αὐτῶν ἐστίσεως ᾗ μισουμένων, ᾗ τὸ τῆς ἐκάθεν ἀνδίας ἀπόζειν. ὅπου γ' ἐκείνου ἆρα τῆς ἀληθοῦς ἀπάγει κατηγορίας τὰ ἢ Θρησκείας, ὅτι τῇ Παλαμᾷ βοηθεῖ, οὐκ ἴσως D λδ. ἂν ἀλίσκοιτο πᾶσι φορτικῶς τοῖς ἐγκλήμασιν. Ἐπεὶ τό γε μὴν ἑρώμενόν ἐστιν ὡδέως σε, πῶς ᾗ Ἰωάννῃ τῷ πατριάρχῃ γραφέντων, περί τε ᾗ τῷ Παλαμᾶ ᾗ Βαρλαὰμ * ᾗ τῆς ἐκκλησίας Θορύβων, τὰ μὲν ἀρεσά σοι γίγνεται, τὰ δ' ὔ, πρός γε τὸ τῷ Παλαμᾶ βουλόμενον ἀντιλέγοντί τε ᾗ μισθέλεοντι μᾶ πολλῆς ἀρχαίας ἐξουσίας τῆς ᾗφῳ. ᾗ γὰρ ἅπασι σίφλεγκτον χρεὼν πᾶς ἑκείνῳ πατριάρχοντι πεφραγμένους κατὰ γε τὰς ἢ ἐκκλησίας θεσμὰς, ᾗ μηδὲν ᾗ ἁπάντων· ἀλλὰ τὸ φρόνημα λε. ἀρετοειδῆς, χώραν οὐκ ἔχει τὸ δεύτερον. Εἰ δὲ δεῖ μεγίστας ἡμᾶς ὡς δύο τελείῳ πρὸ χρόνου περί γε τοῖν δοῖν τούτοιν ἀνδροῖν, ἑκάτερα ἑκάτερα δουλοῦσαι, τῇ μὲν τὰ φρόνιμα, τῇ δὲ τὰ δεύτερα, σκεπτέον ποτέρως τὰς νεύσεως αἱ βελτίους ἐξονται ῥοπαί. αὐτὰ γὰρ ἐν πατριάρχας ἐκείνος, ἄχρι ἧς ἡμέρας αἱ μέσαι φυλακαὶ ᾗ πᾶσιν ὑπαρτὴ Βυζαντίοις κατέσησαν, ἱερέας τε χειροτονῶν ᾗ ἐπισκόπους, ᾗ τὰς ᾗ δικαστήριον ᾗῥους ἐπισφραγίζων. ἐμοὶ δοκεῖ τοῖς δεύτεροις. εἰ γὰρ ᾗ πάλαι κείμενοι νόμοι πολιτικοὶ * λοιπὸν πολλάκις, δυοῖν θάτερον, ἢ καὶ τινος ἀπαστέσαντος δι' αὐτὸς, ἢ βελτίω * For. λοιπὸν τινα

sunt, referet vobis pulcherrime: nos id facere omnino nefas est. » ANN. CHR. MCCCLI. Synod. Palam. Sect. 2.

V. Hoc loco Palamas, ironia offensus, nescio quid per iram loquutus est. At ego hominis obstrepentis ne minimam quidem rationem habui; & continuo pergens ad reliqua; enimvero, inquam, si quis huc prodeat veritatis studiosus, dicturum eum opinor, non eo Palamam objectis criminibus absolvi, quod qui ipsum impietatis palam arguere non timuit, fuerit Latinus. Quippe ab ea gente, non quia Latini sunt, alienemur, sed ob quasdam criminationes, quæ si seponantur, minime illidem ac cæteris omnibus repellendi erunt a nostra communione. Alioqui incarnationem, mortem, sepulturam, resurrectionem Dei & Servatoris nostri aliaque illis docentibus, assentiri nos, quoniam Latini sunt, non liceret. Apage. Nec enim Sisinnium* Novatianum ob superstitiosum prima Synodus rejecit. Quinimmo adversus Arii dementiam adjutorem eum habuit validissimum. Ac nos, tametsi Origenem averſamur, tamen pietatisque ejus libris minime repudiamus. Cujus rei testes sunt non mendaces illæ cum enecrando Celso luctæ & notirretericæ disputationes, & cæteri ejus omnes in sacram scripturam commentatii, quos sancti Patres ad suas lucubrationes adjunxerunt. Atqui ut pleraque silentio præteream, Sacrosanctas Synodos œcumenicas, quartam & sextam, scimus monere, haud fugienda esse quæcunque ab hæreticis dicantur. Nam si ab iis discederemus, rerum omnium auctorem Deum unom confitentibus, statim in nos gehennam ignis ultro ipsi traheremus: quo quid pejus unquam fuerit? Sic quanquam auri & argenti fossores, eo quod omnino agrestes sunt, Principibus familiares non fiant, tamen ab his illorum opificium plurimi æstimatur. Sic etiam conchyliatæ vestes & purpuræ utiles Regibus sunt: earsi vero artifices ipsi illorum ac pectus ne minimo quidem frui solent, immo illis nonnunquam odio sunt, eo quod ingratum odorem inde referant. Itaque illius * secta nec a vera dicendo ipsum excludit; nec Palamam, quandiu horum criminum manifeste convincetur, excusat. Cæteram illud ea te lubens quæsierim, quomodo ea, quæ ab Joanne Patriarcha de Palama & Barlaamo deque Ecclesiasticis tumultibus scripta sunt, partim probes, partim improbes, suffragia scilicet ad Palamæ arbitrium fuma prorsus auctoritate huc illuc torquens. Quæcunque enim ab illo, dum patriarcha esset, acta sunt secundum instituta Ecclesiæ, vel nmnia ea, vel eorum nihil approbandum. Atqui (apud te) prima sic valent, ut postrema locum non habeant. Quod si nos ea, quæ idem Patriarcha in duorum istorum hominum causa constituit, bifariam dividere oportet, & utraque utrique attribuere, huic prinra, illi posteriora, videndum jam utra utris præferri debeant. Quippe ad eum diem, qua Byzantium in tuam potestatem mediæ noctis vigiliæ redegerunt, patriarcha usque ille esse perstitit, qui sacerdotes & episcopos ordinaret, & judicum decreta confignaret. Equidem posteriora pura præferenda. Nam si Rerampublicarum positæ antiquitus leges propter duorum alterum sæpe abrogantur, quia scilicet vel priores mali alicujus occasionem præbuerint, vel posteriores, experientia exploratę & rerum usu probatæ, meliores visæ sint; ecquis uni

» Edit. Paris. pag. 582. 31. 32. 33. » Vide Natal. » Concil. general. 4. & 6. 34. 35. » pag. 583. » Forte alium.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palæm. Sect. 2.*

„ homini interdicat, ne priora ejus decreta
„ per posteriora rescindantur, si quod ex
„ prioribus malum emerserit, & ille per
„ obreptionem, ut fit, deceptus forsasse
„ fuerit? Sin ejus viri posteriora decreta
„ priorum abrogationem videntur quidem
„ continere, reipsa autem non contineant;
„ sed utraque, si quis sine affectu judicet,
„ apta consecutione congruant, certe hæc
„ vel illa per hos vel per illos rescindi te-
„ mere & confirmari evidens est iniquitas.
36. „ Hoc si Principibus liceat, quis doctrinæ
„ Ecclesiasticæ & Reipublicæ ipsius status,
„ communi omnium ruina velut pedibus
„ obversante, quisve exitus tandem futu-
„ rus sit non video. Etenim Ecclesiæ mala
„ ejusmodi non sunt, ut in uno aut altero
„ subsistant; sed quidquid reliquum est, id
„ omne progrediendo late absumunt. In
„ omnem terrarum orbem lex ista sancie-
„ tur, maximorum malorum caput futura.
„ Jam nec mos majorum, nec legum præ-
„ scripta, Principibus & privatis conve-
„ nientia, servabuntur; nec alteto jubente
„ alter patebit: sed omnia permiscebun-
„ tur, & illis primis detrimentum afferent,
„ qui auctores aliis fuerint & exemplum
37. „ dederint. Cum igitur, si minus ob aliis
„ causas, saltem ob ipsa incommoda quæ
„ inde oriuntur, necesse sit instituta ac
„ dogmata ea servari, quæ longo tempore
„ confirmata & litteris consignata sint; su-
„ pereste jam, ut episcopos & Principes aliis
„ temporibus aliis approbemus & reci-
„ piamus, quidquid il pro quolibet vel
„ contra quemlibet decernant. Unde ne-
„ cessario consequitur, anathematismos,
„ qui adversus Palamam ob cæteras ejus
„ blasphemias ab Joanne Patriarcha decre-
„ ti & scripti fuerunt, approbandos esse in
„ præsenti, atque ac ordinationes ab eo
„ factas, & alia ejusdem acta, quæ ad
„ hodiernam usque diem firma & stabilia
„ permanent. Quod cum ita sit, & nos
„ necesse est recte facere, qui Palamæ
„ communionem omnino respuamus & a-
„ vetsemur.

VI. Ibi Imperator longiorem sermo-
Edit. Paris. pag. 584. nem exprobare & nos reprimere cœpit.
38. „ Ego vero, inquam, ubi pauca addideto,
„ finem faciam. Tum orationem inde re-
„ petens, facillimam (dixi) si velis, o Impe-
„ rator, in Dei Ecclesia fuerit pium tran-
„ quillitatem testituere, & ad prima simpli-
„ citatis vestigia revocare. Nempe ubi po-
„ testas cum voluntate probe conspirat, ni-
„ hil est præterea, quod sive ad optima sive
„ ad pessima festinantibus moram objiciat.
„ Itaque trecentorum ferme annorum Ido-
Idolatria trecentos fere annos ab Evangelii prædicatione vigentes. „ latriam Constantinus ille Imperator
„ brevi tempore correxit. Contra Juliano,
„ ad Idolorum cultum reverso, omnes pene
„ populi obsequentes ad eandem superstiti-
„ tionem celerrime revoluti sunt. Ita qui-
„ libet deinceps usque progrediendo, po-
„ pulos Principibus facile obsequi videbit,
„ at ventorum flabellis decidua quæcunque
„ folia, aut si quid aliud mobile & leve est,
„ Age igitur, Imperator, priscinum illum
„ splendorem restituito Ecclesiæ Dei, quam
„ nova Palamæ dogmata lacerarunt ac
„ discerpserunt, toto fere orbe infinitis tur-
„ bis repleto. Id autem facillimum tibi fue-
39. „ rit, si velis integrum ejus librum, hoc est
„ omnium promiscue hæreseon farraginem,
„ igni donare. Quod si ea quæ insunt blas-
„ phema & impia, imperitos quosdam ideo
„ fugiunt, quia verbis confusis & obscuro
„ tenebrosoque sermone involvuntur, nos
„ singula & universa explicando indica-

A τῶν δευτέρων φανέντων ἐκ τῆς πραγμάτων δοκιμασ-
μένης πείρας ἢ νεύσας, χαλεπὸν ἂν καλούσειέ τις ἐφ'
ἑνὸς ἀνδρὸς λελῦσθαι τοῖς δευτέροις αὐτὰ τὰ πρῶτα,
καὶ τινος ἀπατήσαντος ἐκ τῶν πρώτων, ἁρπαγὰς συμβὰν
αὐτοῦ πως ἴσως ἀπαθεῖς. εἰ δὲ
ἡ λύσις δοκεῖ μὲν εἶναι τῶν πρώτων τὰ δεύτερα ἢ
ἀνδρὸς ἑαυτοῦ, ἃ ἔστι δὲ, ἀλλ' ἔχει τιλῶ προσκεισθαι
ἀκολούθως ἅμφω, εἴ τις μὴ γνώμης βέλτιστα κρίνει
ἀπαθῆς, ἢ πῦ σαφὴς ἀδικία, ξυνῳ αὐθαδείᾳ λύειν
ἢ πυροῦν, τὰς μὲν ἑαυτοῦ παθ', τὰς δὲ ἑαυτοῦ παθ'.
Ὡς συγχωρουμένων τῶν ἀρχόντων, ὡς οἶδ' ἅπα συνί- λτ.
στατο ἢ ποῖ περιχωρήσειεν τῆς ἐκκλησίας δόγματα,
καὶ πρός γε τὰ τῆς πολιτείας πράγματα, πρὸ ποδῶν
B ἐναργῶς τῆς τῶν ἄλλων φθορᾶς ἑστώσης. ὁ γὰρ εἷς
ἕνα τινὰ ἢ δύο τὰ τῆς ἐκκλησίας * ἴσασθαι πέφυκεν, * Supple ac
ἀλλὰ πάνθ' ἑξῆς τὰ πρόσω λαμπρῶς ἐπιβόσκεται, ἢ nd
νόμος ὅπως ἢ πάσης γράφονται γῆς; κακῶν ἀρχηγὸς
τῶν μεγίστων. ὁ γὰρ ἐν ὅτῳ ἢ νόμιμα προσήκοντ' ἀρ-
χοντί τε ἢ ἀρχομένοις ἴσα πρόμβια. ὧδ' ὁ μὲν ἐπι-
τάξει, ὁ δ' ὑπακούσεται· ἀλλ' ἐφ' ὁμοῦ πάντα χρή-
ματα, ἢ αὐτοῖς πρώτοις νομοὶ τ' βλάβιλα τοῖς ἀρ-
ξαμένοις τε ἢ προδιξασιν. Εἰ μὲ ἢ χρεὼν ἄλλό τι, λζ.
ἢ χρεὼν τ' ἀποβαίνοντα ἑαυτῷσι ἄτοπα, πρὶν ὑ-
πάρχοντος ἀναγκαίᾳ τὰ μήκει χρόνῳ βεβαιωθέντα ἢ
γράμμασιν αὐρωθέντα νόμιμά τε ἢ δόγματα, τίργειν
λοιπὸν ἢ ἀμὶν Ἐ δίχεσθαι τοὺς χῆ κυρίως ἐπισκόπους
D ἢ βασιλέας, οἷς ὑπὲρ ἁπάντων δὴ τινων ἀκριζόντων, Ἐ
εἰς ἅπαν δέ τινων καταψηφιζόντων· ὡς ὁμοίως σωμογε-
σθαι τιλῶ ἀνάγκην κρατοῦσθαι, τίργεσθαι ἢ τοὺς χῆ τῶ
Παλαμᾶ ψαφισθέντας τε ἢ γραφέντας ὑπὲ τοὺς ἅλλας
αὐτῶ βλασφημίας ἀναθεματισμοὺς ἰσόσηγῆ πατεκκρί-
χῆ τ τοὺς ἅλλας ἐπίσης ἑαυτῶ χειροτονίας ἢ πρά-
ξεσιν, αἳ μέχρι ἢ ἐς τιλῶ τάμερον κατὰ τὸ ἀκλινὲς
διασώζονται. τῶτ' δ' ὕτως ἔχοντος, ὦ ποιῶ καὶ ἡ-
μᾶς ἐξ ἀνάγκης ἕπεται, τιλῶ τῶ Παλαμᾶ κοινωνίαν
ἀποστομόμενς καθάπαξ Ἐ ἀποτρέποντας.

7. Τῶδὶ βασιλέως τιλῶ μακρηγορίαν ἡμῖν ἀναδι-
ζοντός τε ἢ ἀναπόπτοντος, ἵνα μικρὸν ὑστέρων ἀπαλλά-
ξομαι, ἔφην ἐγώ. Καὶ ὁπόσα μὲν ἐκεῖσε ἢ λόγων, ἰῶ λη.
D ὦθλιος, ἔφην, ὦ βασιλεῦ, μάλα ναὶ ῥᾴδιον γένοιτ' ἂν
ἡ ἐν ὁσιότῃ εἰράνης τῇ τῶ Θεῶ ἐκκλησίᾳ πρὸς τὸ φρόνι-
μον ἢ ἁπλόστατος ἶχνος ἀνάλυσις. ἢ γὰρ δυνάμεως
τῇ βουλήσει καλῶς συμπριζούσης, μηδὲν ἂν ἐν εἶναι
μηδαμῇ μετὰ φρὸς τὸ κάλλιστον, μᾶλλον δὲ πρὸς τὸ χρή-
σιμον, ὃ γένοιτ' ἂν ἐμποδών. ἢ Κωνσταντίνῳ ἐκείνῳ τῷ
βασιλεῖ τετρακοσίων ἐγγὺς ἐνιαυτῶν [a] εἰδωλολατρείας [a] Fort. εἰ-
ἐν βραχεῖ διορθώσασθαι ἐξεγένετο· ἢ τοὐναντίον αὖ- δωλολατρί-
ας.
Ὅτι, Ἰουλιανῦ φρὸς [b] εἰδωλολατρείας τραπέντος, μι-
κρᾷ πάντες ἅσαν αὖθις ἀμοίως ὑπήκοοι τιλῶ τοιούτου
παλινδρομήσαντες· ἢ ὕπο γε φρολῶν τις ἀεὶ ῥᾳδίως
τοῖς ἄρχουσιν ἐπόμβων ὕψαι τὸ ὑπήκοον, καθάπερ
πνευῖς ἀνέμων πίπτοντα φύλλα δηοῦς, καὶ εἴ τι τῇ
E σῦπο ῥᾳδίον καὶ κούφον. φέρε πάντων, ἀπόδος, ὦ
βασιλεῦ, τιλῶ περὶ ὀλιγοστίας ἐκείνῳ τῇ τῶ Θεῶ
ἐκκλησίᾳ, ἵν' αἱ τῶ Παλαμᾶ δηαπάρξαι τε ἢ καὶ
διαμείσασθαι κακοφωνίας, μυρίων ἅλλων μικρῶ δο-
ρύβων τιλῶ Οἰκουμένῳ ἐμπεπλασθείσας. Ῥᾷστον δ' ἐ- λδ.
στιν ἐκ πάντος πυνθ', φλογὶ πυρὸς τιλῶ ὅλῳ αὐ-
τῶ βίβλον βουληθέντι χαρίσασθαι, πασῶν ἀκα-
μεῖ τῇ αἱρέσεων εὖσαι συμφέρημα. ὦ δὲ τῇ ἀ-

μαθοῦς

μαθῶς ἐχόντων ἐνίους ἐξιδιάζεται τὰ βλάσφημα, ἐξ' τὰ τῶν λίξεων σύγχυσιν, καὶ τὸ τὰς φράσεις συστενὸν τὰ ἐμιχλώδες, ἁμοὶς ἀναπτύξασ-
μ. τας διίξομεν καθ' ἕκαστά τε καὶ πλῆθος. Τοιαῦτα γὰρ τὰ τῶν αἱρέσεων ἐπιπλάσματα, ποικίλα τινὰ καὶ δυσδιάκριτα, καὶ πολλῷ νῷ ἐμαίσσοντα ἐξασφάλιστα πρὸς τὰς ἐν ὄρεσι λοχμὰς καὶ φάραγγας. Εἰ δ', ὡς ἔσιδον οἱ λῃστὰὶ τὰς ἐν ἁπλότητι, παχέσι καρδίας ἀναφάντως ἐπιπλώσεσι, οὕτως ὡς ἐκ σκότους ὑπὸ τῷ ξυμμιγῶς καὶ γεγιφάδως τῶν ὁμωνύμων ἅμα καὶ πολυσημάντων λίξεων, τὸ τὰς εὐσεβείας βάλλωσι ἁπλῶς. ἐχέτω δὲ ἴσως ἐξ ἀντιθέτου, τὰς εὐσεβείας
* Partesse κεκμηκότων. ἁπλότητι * κεκμαώσας, πολυμιγῆ τινα καὶ ποικίλην καὶ ἀντίπαλον εἶναι κακίαν. Καὶ τῶν ὅλων τί θέσεως
μα. ἕνεκα ὁ πολὺς ἐν Θεολόγοις Γρηγόριος, ὡ ὧν ἥκιστα ἔζηλε τὰ ἐμέτερα (φάσκων) καὶ καλῶς εἶχεν· ἰκέτα τὸ μὲν πιθανὸν τοῦτο καὶ καταγλωττισμένον τῆς Θεολογίας καὶ ἐπῆγεν, ὡδὶ πάροδον εἶχεν ἐς τὰς θείας ἀυλὰς· ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐᾷ φησὶ τὰ παίζειν, τῷ ἄφρι κλεπτύσας τὴν κίχλη τῆς μεταθέσεως, ἢ καταχρῆσθαι τῶν θείων παιτοίοις καὶ ἀνδραγωδοῖς λυ-
a κρείττων ἢ πιθανόν. Edito Ethliana. b ἀφ' λέγει. Edit. Bill.
γίσμασι, καὶ περὶ Θεοῦ λέγειν τὰ καὶ ἀκίνδυ a περὶ ἔργων. τὸ δ' ἁπλοῦν τι καὶ δίγκεις b, ἐνείβειν ἐκφεύγετο. ἀφ' ἃ δὲ Σίξτος καὶ Πύῤῥωνες, ἐ ἀντίθεσις γλῶσσα, ὥσπερ τι νόσημα δεινὸν καὶ κακόηθες, τὰς ἐκκλησίας ἁμῶν, ἐσιφθόρα, καὶ ἀ φλυαρία παι-
δέυσις ἴδοξε, καὶ ὃ φησι περὶ Αθηναίων ἀ βίβλος C
* Legit αὐξων, ut habent libri vulgati. τῇ πράξεως, εἰς ὑδὲν ἄλλο ἀναφέρῃ, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκίνδυνον κινύπτειν, ὦ τίς Ἱερεμίας ἀδύρεται ἢ ἡμῖν σύγχυσιν καὶ σκοτόμωσιν, ὁ μόνος εἰδὼς ἐξελοῦσθαι θρήνους πάθεσιν; Ὁρᾷ ἄπως ἢ φρενὸς μέγας ἕ θείων μυκαζήλων δογμάτων ἁπλότης, θρίωσι ἄξιον μακρὰν τὸ πιθανὸν καὶ ποικίλον ἡγεῖται ἢ θεολογίας, ἄπ χειμάσιον ἕ σαυσγίον αἴτιον τῇ τῶ Θεῦ
μβ. γνώμῃ ἐκκλησίᾳ. Οἷς δὲ ἀναγκαίως εἶναι γίγνοι, φησὶ τὸ δημιουργὸν ἢ φύσεως ἁπλᾶ καὶ τοῖς πᾶσιν ἐπόρισε διδόσθαι πᾶσι συμπίπτουσι, ἵνα μὲν δυκρεῖς ἢ ἀναγκαίας τῇ φύσει χρείας καθιστάμενος, ὄλεθρος τοῖς ὅσι ἀσπίδι ἀπολυθῇ. ἕ πρῶτον ἐπὶ τῇ σωματικωτέρων ἢ λόγον γυμνάσαντες, ἐκ τ' τῇ αἰ- D
θήσει γνωεμωτέρων, ὡς ἐξ βαθμίδος τινος, ἀναγόμενοι ἐπαρακολουθητέρου τινὰ τρόπον ἐπὶ τὰ θεῖα ἢ ἐκκλησίας δόγματα. οἶμαι δὲ, ὡς τὸ μέγα πᾶ-
μγ. τῶ στοιχεῖον, τὸν αἰῶα, τὸν ἄφθονον πάσης φύσεως πλοῦτον, ἐξ τοῦτο πᾶσι φιλάνθρωπος ὁ Θεὸς ὥρισι ἕ αὐλαίαις καὶ νύκτως καὶ ἠπείροις, ἄχεις ἀεθέρος καὶ ὠρανίων ἀντύγων, ἀπλοῦ καὶ ἀποίκιλου, ἵνα μᾶλλ μηδαμῆ τῇ εἰς χρείαν ἰόντων ἢ τῶ ζῳ αἴτιαν καθ' οἱασδήτινα ζημιοῦτο τρόπον. καὶ ὑδὲν ἁπλῶς τῇ τοῦ κόσμου τοῦ γίγνοτο ἄμοιρον, πλὴν ἢ ἃ παντάπασιν
μδ. ἐξήρηται ἢ γενέσεως. Επειτα τὸ τῆς αἰθερίας ἐκείνης λαμπάδος φῶς ἀεἴθμει μοι δέομαι ἀναγκαῖον. πλὴν ὑρανίω λέγω πέπλου πορφύραν, πλὴν πάντεγεια E
πάντα βόσκουσαν ἥλιε φλόγα. πᾶσι γὰρ καὶ ἴσης ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ τοῖς βυλομένοις ἀεὶ δῶρον ἄσυλον πρόκειται, πλουσίοις ἐπίσης καὶ πένησιν, ἄρχου-
σι καὶ ἀρχομένοις. καὶ ὑδὲν ἐπὶ γῆς ἀμέτοχον τῇ ἐκείνου γίγνοτο ἀγαθοῦ, πλὴν ἃ ἃ μὴ μετῆχε τὸ
με. εἶναι. Επὶ τούτοις καὶ τρίτον ὥρα μοι ἀναγκαῖον τῇ φύσει, νλὴ ὑγρὸν ἕ ὑδάτων οὐσίαν, ἄπειρον καὶ

bimus. Ejuſmodi ſunt hæreticorum commeotationes, perplexæ videlicet & indiſcretæ, montium ſylvis condenſis abruptiſque voraginibus perſimiles; ut quemadmodum latrones inde improviſi inſiliunt in eos qui illac animo ſimplici & incauto pertranſeunt, ita hi ex confuſione & obſcuritate dictionum, plura eodem vocabulo aut eadem plutibus ſignificantium, quaſi ex tenebris, in veritatis ſimplicitatem tela intorqueant. Ac ſortaſſe oportebat, eo quod pietati ornamento eſſet ſimplicitas, ita contraria ratione impietatem multiplicem eſſe & variam. Id autem ſtatim magnus Theologiæ doctor Gregorius ita eſſe declarat, cum ait; fuit quondam tempus, cum res noſtræ florerent, ac præclare ſe haberent; cum nimirum ſuperfluæ hæc & verborum lepore atque arte ſicata tractandæ Theologiæ ratio ad divinas caulas ne aditum quidem habebat: verum idem erat calculis ludere, inverſionis celeritate obtutum oculorum fallentibus, aut omnigenis & laſcivis corporum flexibus ſpectatores ludificari, quod novi quidpiam ac curioſi de Deo vel dicere vel audire: ſimplex contra ingenuaque oratio atque doctrina, pietas exiſtimabatur. At poſteaquam Sexti & Pyrrhones, & contradicendi libidine incitata lingua, velut gravis quidam ac malignus morbus, in Eccleſias noſtras magno noſtro malo irrepſerunt, ac nugacitas doctrinæ atque eruditionis opinionem tulit, quodque Actorum liber de Athenienſibus narrat, ad nihil aliud vacamus, quam ut novi aliquid dicamus vel audiamus; o quis Hieremias confuſionem noſtram caliginemque deplorabit, qui ſolus lamentationes calamitatibus exæquare novit! Viden ut magnus vir veterem dogmatum ſimplicitatem beatam ducat, idemque Theologiæ ſuperfluas & multiplices quæſtiones maximis ixmentis dignas judicet, quod in Dei Eccleſiam procellæ & naufragia per eas invehantur? Quæ ſcilicet neceſſaria erant, ea natura auctor ſimplicia & omnibus parabilia propoſuit, ne ſi es, quibus natura neceſſario indiget, paratu difficilia eſſent, conſequeretur inde rerum interitus. Ac primum quidem in rebus corporeis prolabentes, ex iis quæ ſenſui notiora ſunt, velut gradatim ad ſacra Eccleſiæ dogmata ſic aſcendamus, at quivis facile aſſequi poſſit. Equidem vaſtum hoc elementum, aerem dico, naturæ univerſæ divitem cenſum, idcirco (ut opinor) omnibus montibus, ſpeluncis, inſulis, continentibus, hinc uſque ad æthera & ad cœleſtes orbes, unum & ſimplicem Deus prætendit, ut ne eo vivendi principio quicquam eorum quæ indigerent ullo modo fraudaretur; nihil ut prorſus in toto orbe expers ejus ſit, niſi quod rerum genitarum conditione omnino caret. Deinde in rebus neceſſariis ſecundo loco oumeres mihi oportet ætheriæ illius lampadis Incem, illam cœleſtis pepli purpuram, illam dico terreſtrium omnium alticrem ſolis flammam. Quippe & iſte volentibus quibuſque publice & privatim profert perpetuo, ſacrum & loviolabile donum, divitibus æque & pauperibus, Principibus & privatis; ac nihil eſt in terra ejus beneficiorum expers, niſi quod omnino nullum eſt. Ad hæc tertiam eſto boonm, naturæ neceſſarium, humida aquarum ſubſtantia, quæ & ipſa aere, terra, omnibus

ANN. CHR. MCCCLI. Syn. Palam. Sanct. 2. 40.
41. Greg. Naz. in laudem Athanaſii, interprete Billio.
Edit. Pariſ. pag. 585.
42.
43.
44.
45.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 1.*

» locis, tam apparentibus, quam latentibus, » in immensum funditur. Testes mihi sunt » fluvii, lacus, fontes, & quæcunque ioest » terræ visceribus nativa aquarum vis. Sed » ne maximis elementis sigillatim enarran- » dis, gratissimo dicendi argumento, sic im- » moremur, ut seosim oratio nostra longius » excurrat, ad institutum reversi prioribus » vestigiis insistamus. Eodem modo ipsam
46. » quoque Fidem in præsenti spectes volo. » Nempe, ut eorum quæ dixi nihil quic- » quam varium oibil multiplex esse appa- » ruit, ita ut eorum singulorum partes alię » communicarentur, aliæ non item, & illæ
Edit. Paris. pag. 586. » quidem ab hoc non ab illo participaren- » tur, sed solidam eorum osturam omni- » bus, pro uniuscujusque propria facultate » ac voluntate, ex æquo communicari con- » stat; ita & Fidei doctrina, simplex & ex- » pers varietatis, omnibus ex æquo divi- » bus, pauperibus, Principibus, privatis tra-
47. » ditur. Non enim aliud Imperatorum & » ducum, aliud fossorum & piscatorum » baptisma esse juris est: nec illi quidem » hoc, huic vero illud; sed unum & idem » omnibus & semper proponitur. *Etenim*
Paul. ad Corinth. 1. c. 12. v. 13. » *in uno Spiritu*, inquit Apostolus, *omnes*
**Gentiles vulg.* » *nos in unum corpus baptizati sumus, sive* » *Judæi, sive *Græci, sive servi, sive liberi, &*
** potiti vulg.* » *omnes in uno Spiritu * baptizati sumus*: ne » ullus prorsus fidelium possit ea re, quę vi- » tam animæ serva tribuit, allo tempore
48. » aut ullo modo fraudari. Atque ut illic le- » gitima necessariorum elementorum por- » tio copiose & ad plenum suppeditatur; » cætera, quorum usus varius & mutabilis » est, oec omoibus æque oecessarios, fere ra- » riora sunt, alioque aliis personis & locis » dividuntur, quo si naturalem inter le con- » junctionem & effectionem retineant; ita » & hic varias virtutum species observare
** alias aliter allis, Gr.* » est, quas Creator alias* allis divisit, prout
** i. e. in contingentibus, in bonis non necessariis. Vide sup. lib. 6. c. 7. s. in initio.* » fortasse vitia iis affinia contrariaque exi- » stebant. Nam ut *illic, si Divina Provi- » dentia naturæ permisisset omnes vitæ vo- » luptates omnibus ex æquo distribuere, in- » amabilis & incuriola utique esset earum » conquisitio; & quia nemo alterius conju- » quam opera ad ullam rem indigeret, fa- » cillime idcirco mutui amoris causæ præ- » ciderentur: ac quoniam oportuit chari- » tatis causa hominem homini sociari, & » molesta demum jucundis temperari, id- » circo eadem Providentia per indigentiam » contristat, & rursus proxima copiæ spe » oblata, & parato contra indigentiam au- » xilio abundantiæ, animos recreat; unde » fit ut alius petat, alius largiatur, & utri- » que rursus contrarium omnino accidat; » quę amicitię lex est, & conjunctionis vin- » culum firmum ac irruptum: atque ea res » mare terris navigabile, & terras mari per- » vias præbet; ac per illud Tanain, limites » suos longe præcegressus, io Græciam io- » fluit, & Iller in Ægyptum pervenit, &
ad Corinth. II. c. 12. v. 8. p. 10. » Nilus cum Mæotide aquas communicat: » sic etiam in his Apostolus dicit, *dari per* » *Spiritum alii quidem sermonem sapientiæ,* » *alii interpretationem sermonum, alii prophe-* » *tiam, alii gratiam sanitatum, alii operatio-* » *nem virtutum*, & alius alia, & diversis di- » versa; in quibus nonnunquam scientiæ » & artes primas tenent; ut nec per arro- » gantiam sese quisquam efferat, *archety- » pum se, cum imago sit, & ob id reputans, » quia nullis re carrat; nec ad imam despe-
** vel imaginis archetypum animo concipiens.* » λων δ' ἐρημίαι γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ φρονήσεως, ἄλλῳ μὲν ἰαμάτων χαρίσματα, ἄλλῳ δ' ἐνεργήματα δυνάμεων. Ἕ ἄλλος μὲν ἄλλα, ἑτέρους ἕτερα. ἐν οἷς ἐοίκατ ἐμοὶ πίστιν ἔχειν τὸ κρατεῖν τινων τοιαύτην ἔχων. ὡς μητ' ἂς ὀφρυ ἐκφέρεσθαι ἐξ' τὸ ἀνεσθείς τὸ † ἀείσος ἀρχέτυπον ἐνθυμούμενός τις, μήτε ζω-

A ἀυτὼ κεχυμένῳ αἰεὶ ἐν γῇ ἕ πᾶσι πόροις ἐμφανίσει καὶ ἀφανέσι. μαρτυροῦσί μοι τῇ λόγῳ ποταμοὶ καὶ λίμναι καὶ πηγαὶ, καὶ ὅσα τοῖς ἐγκάτοις ἐνεστι τῆς γῆς ὑδάτων φύσις. ἀλλὰ ἵνα, ἵνα μὴ λάθωμεν οἷς μῆκος λόγου παρεισχθέντες, τοῖς τῷ μεγίστων τε κόσμα στοιχείων ἑξῆσις καθ' ἕκαστα λόγοις ἐκβαίνοντες, ἐς τὸ φανερὸν ἴχνος τὸν λόγον φέρε ἐπανακάμψωμεν. Τοῦ γαρ αὐτοῦ μοι τρόπου ὅρα καὶ μεταῦθα περὶ τῆς πίστεως. ὡς γὰρ τῷ εἰρημένων ἰδίᾳ ἑκάστῃ ποικίλον καὶ πολυχρόνιος ἀποτέτραπται, ὡς τὸ μὲν τῷ μερῶν ἑφ' ἑκάστῳ πάντ μετέχεσθαι, τὸ δ' ἅ. καὶ τὸ μὲν ὑπὸ τῶδε μέρ, ὑπ' ἐκείνου δ' οὔ. ἀλλὰ πάσα πάσης ἐσίσης τῆς πάντ μετέχειν δέδοται φύσεως, κατὰ τὴν ἰδίαν ἑκαστα δύναμίν τε καὶ βούλησιν. οὕτω καὶ ἡ τῆς πίστεως λόγος, ἁπλῆς καὶ ἀσύνθετος, πᾶσιν ἐσίσης πλουσίως καὶ πᾶσιν δέδοται, ἀρχαῖά τε καὶ ἀρχομένοις. Οὐ γὰρ ἄλλο μὲν τὸ βασιλέων καὶ ἡγεμόνων εἶναι βάπτισμα φάμεν, ἄλλο δὲ τὸ σκαπανέων καὶ ἁλιέων. ἀλ' ἐκείνου μὲν τόδε, ἐκεῖνο δὲ τῶδε· ἀλλ' ἓν ἕ πάντ καὶ πᾶσι καὶ ἀεί. ἓν ἐν ᾧ (φησὶν ὁ Ἀπόστολος) Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν ἄυτῷ, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴν τε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες εἰς ἓν Πνεῦμα * ἐβαπτίσθημεν. ὡς ἂν μηδαμοῦ μηδενὶ τῷ πίστεων τὸ ζωτικὸν ὡς ἀληθῶς τῆς ψυχῆς ζωπυροῦσθαι ἐξῇ, μήτε καθ' οἱονδήποτε τρόπον. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖ, καὶ μὲν τὰς ἀναγκαίας χρείας ἀπλόος, καὶ ἃ ἕ ἀναγκαίων στοιχείων ζυγοσταται χορηγία, πολύχρως ὁμῶ καὶ ἀσεσδής· τὰ δ' ἄλλ' οὑσ' ἐνδεχομένως ἔχει ἕ χρείας, καὶ ὅσα πᾶσιν ἐσίσης ὑπάρχοντα ἕ ἀναγκαῖα, σπανιώτερά πως, καὶ ἄλλα ἄλλοις φορσύπους καὶ ἄλλα ἄλλοις μοιζίζεται τόποις, τῆς φρος ἀλλήλας ὄντα φυσικῆς ἰσότητος τε καὶ χρήσεως, ὅπω κεκτῆσθαί μοι σώσῃ τὰς ποικίλας ἕ ἀρετῆ ἰδίας ἄλλας ἄλλοις ἄλλοις, ἐκεῖ ἕ συνοίκων ἕσως καὶ ἀντιδόσεων ἐλαττωμάτων, μοιζόμενα τὰ κτίσματος. ὥσπερ γὰρ εἰ ὁ πάντων ἐαυτῷ προμηθὴς τὰ τῶ βίου πρὸς ἡμέρου ἐσίσης ἅπασιν ἄπαντ ἰδίᾳ τῇ φύσει, ἀπέρατος ἂν δόξαι γε καὶ ἀπαλαίπωρος ὁ πάντ ζήσεως, μηδενὸς μηδενὶ χρῆσθαι γό τινα χρῆσθαι διαμένου τὸν τρόπον, ἕ ῥᾴδια δὲ τοιαῦθ' ἕσ τῆς φιλαλληλίας ὑποπτήσσειν σωίβαντα τὸς λόγους. ἐπειδὴ δ' ἰδεα κοινοῦν ἕ ὤφθρωπον εἶναι ἀλλ' τὸ ἕ ἀγάπης χρῆσιμον, καὶ ἀνακέκραται λοιπὸν τοῖς λυπηροῖς τὰ ἡδία, λοιπὸν μὲν τῇ ἐνδεᾶ, νέφει δ' αὖ ἐν φοβόμενος οἰκίζων ἕ ἐλπίδα τῆς ἀπορίας, δίδοται παλαίμω ἀντίπαλον τῇ πλεονεξίᾳ τὸ ἐνδεᾶς· καὶ ζητοῦ μὲν οὕτω δίδωσι δ' ἐκείνος· καὶ πιωσιτίαν αὖθις καὶ ἀλλ' * πάντα ἐκάτερον. καὶ νόμος τοῦτο γίνεται φιλίας καὶ διαμένος ἄλλοις ἄρωπα ἐχόντων. καὶ τῶ τ' ἐγὼ ὁ γῇ μὲν πλωτὴ ἐργάζεται θάλασσαν, καὶ ταύτῃ αὖθις ἐπὶ τὴ βάσιμον. καὶ Τάναϊς μὲν δι' αὐτό γε τῶν πάντ δρόμων ποταμὸς ὑπερόριος ἐπαρεῖ τῇ Ἑλλάδι, καὶ Ἴστρος ἐπ' Λίγυπτον ἔρχεται, καὶ Μαιώτιδι Νεῖλος κοινωνεῖ τὸ ῥᾴδια. ὕτω κἀκεῖθα δέδοσθαι φησὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος παρὰ τὸ Πνεύματος, ἄλλῳ μὲν λόγον σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγον γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἑτέρῳ δὲ πίστιν ἐν τῷ Πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ Πνεύματι, καὶ ἄλλοις ἐνεργήματα δυνάμεων, καὶ ἄλλοις προφητείαν, καὶ ἄλλοις διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέροις γένη γλωσσῶν, καὶ ἄλλοις ἑρμηνείαν γλωσσῶν· ἐν ἅπασι δὲ τούτοις ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται.

Paul. ad Corinth. I. c. 12. v. 13.

** Legendum αὐτὸ*

** Id est, τὴν εἰκόνα ἀρχέτυπον ἐνθυμούμενός τις.*

ὡς ἀποχρώσιως ὁλιθαίους βυθοὺς, ἀχορήγητον ἔχων τὴν φύσιν παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ μεδαμῶ παρ' ἑνὸς εἰς ἑκατονταετίαν χρόνου ἐπὶ μυδρὰ σαλεύμενος χρόνου· ὡς γίνεσθαι δῆλον ἐκ τῶν ἀπάντων, τὴν τῆς ἀναγκαίου φύσιν εἶναι μίαν, καὶ ἅμα πᾶσιν ὁμοίαν τε καὶ κτῆσιν· τὸ δὲ γε τῶν ἐνδιχομένων ὑπ' μίαν ὑπ πᾶσιν ἐπίσης ὁμοίαν ἀεὶ, ἀλλ' ἄλλοτ' ἄλλως, καὶ μ9. ἄλλοις ἄλλως ἔχουσαν. τὴν μὲν οὖν τῶν δ' σεβῶν πίστιν πάντων πρὸς ἀναγκαίως ὑποδίδοναι, τὴν δὲ τῶν δογμάτων σοφίαν τῆ τὸ πίστως ἐπικοδομεῖν θεμελίῳ, καθόσον καὶ ὅτου καὶ ὅν καὶ οἷς ἂν ἐνδέχοιτο. ἀλλ μὲν ὧν τὸ ἁπλούστερος τὸ ἐκ τῶ θείω βαπτίσματος πίστως, Χριστιανὸν ἀδιώατον εἶναι. σοφίας δ' ἄνευ δογμάτων, ν. οὐδὲν κωλύει. Ἡ μὲν οὖν ἂν ἰὼ τὸ πίστως ἡμῶν ἀδιακώπτου, οἱ ὁρῶς τὸς σοφὸς ἐπιστημόνων, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος. τὸς μὲν πολλοὺς λαβυρίνθους, κατ' ἐκεῖνον τὸν ὄφιν, καὶ ὁ τῆ αἱρετικῶν ὑποδυόμενος θίασος, καὶ οἷς διδασκάλους ἑαυτὰ κεκοσμηκόσι μεταχαρακτίζοντες, συναρπάζωσι ἀκακρύτους ῥεμάτων ἀληθείας ἀπειροκάλως ἐν τῆ ἐντεῦθεν ὑποδεγμάτων λυμαινόμενοι τὸν ἀληθείας, καὶ τὸ τῆς Θεολογίας καταρρυπαίνοντες, ὡς ὁ μέγας ἐφ' Βασίλειος. καὶ τοῦτον εἶναί φημι καὶ ὃν ὁ Θεῖος πιφόβηται φόβον Απόςολος, μήπως (φησὶν) φθορὰ τὰ νοήματα ἡμῶν ἀπὸ τ ἁπλότητος τ ἐν Χριςῷ. εἰ μὲν αὐτὸς ὁ Σατανᾶς μεταχαρακτίζεται, φησὶν, οὐ μέγα, εἰ καὶ οἱ ὑπηρέται αὐτῦ μεταχαρακτίζονται ὡς ὑπηρέται διακονοῦντες. Α μὲν οὖν εἰκὸς νε. τὸν ἐπίπλεον περὶ τῆς πίστεως, δίκαι ὅσον τὸ ἀναγκαῖον, δίχα φροδίνες καὶ ἀφορίσεως γίγνεσθαι αὐτῆ, καὶ ὅσον αὐθις τῆ δογμάτων τὸ ἐνδιχόμενον, καὶ ὡς ἅπασι μὲν ἀνάγκη Χριστιανοῖς τ δόξαν εἰδέναι τ πίστως φροσήκουσιν, οὐ πᾶσι δ' ὁμῶς καὶ τ ἐν δογμάτων ὁμοίως σοφίαν καὶ τὸ Θεολογῶν, οὐ μὴν ἐφ' ἅπασι, οὐδ' ἁπλῶς κοινῶς σωφρονῶ τ πασιχῶ τῆς οἰκυμένης ἐπισκόπων. Ἐ ὡς φρὶν ὁ φανῆναι τὸν Καλαβρὸν Βαρλαὰμ, Ἰσσαυρὸς τῆ ποίτων λῶ καινοφωνιῶν ὁ τὸ Παλαμᾶ καὶ γλώττη καὶ χεῖρ, ἔφυτας· μετρίως μὲν πως, ἀφ' τῆ ἀντιθέτως ὀχλοκρατίας. ἀφίστεται δ' ἐξῆς πλατύτερόν τι καὶ καθαρώτερον, οἱ πᾶσα δυναστεύουσα ιβ. χεὶρ ἀπεῖν. Δυοῖν ὧν ὁπότερον ἂν βούλοιτο Παλαμᾶς D αἱρεῖσθαι. ἢ τῆ ἀκαίρως καὶ μυδὲν αὐτῆ φροντικῶν φορέσεων ἀφιςάμενος, δίχα θεν παραπλησίως ἡμῖν τῶν τῆς ἁπλότητ πίστεως, πάσας πρότερον πᾶς αὐτὸ πνεῖ παραδιδοὺς βλασφημίας. ἢ τῆς αὐτῆ κοινωνίας ἀφιςαμένους ἡμᾶς ἐκκλείσαι μυδὲν. ἐ γὰρ νόμος ἐκκλησίας, ὅτ' αὐτῆ, μυδαμῶς δίκαιον ἀφιςάμενον, βίαιον ἐπιφέρειν ὑδέν, ὧδ' ἡμῖν δ' σεβοῦσιν· ἵν μὴ τις βύλοιτο τυραννεῖν. τί γὰρ αἰσχρόν δόξας ἐπαῦθα δῆ, τῆ ψυχῆ μαχομένης, καὶ τῆ αἰωνίω παραπεμπούσης πνεῖ; ἢ τίς φρονήσει καὶ τῶ διοικῶν ἑαυτὸν, ἔπειτα τὸ σκῦλος τῦ πνεύματος ὁρῶν τ Απόςολον λέγοντα, ὡς ὐδὲν εἰμι, καὶ ὡς ὅπω σατεκλυφίσει λογίζομαι ἐμαυτ, οὐκ ὑπεπτάσει καὶ ὑπεπτον, ἵνα καὶ σωθεῖσι ἔχων δόξῃ, καὶ ἅμα τ ὀφθῆς ὑκ ἀπόχηται πίστως; καὶ τῆ ἀσαχῶν δὲ τὸς πίπτοντας μᾶλλον ἀγαπωμένους ἐσιμὶ τοῖς γιαργοῖς, ἢ τὸς ἀκλινῶς ἑσαμένους. ἐφόδιον γὰρ τοῖς τῆ χειμάτων ἐκαλλαγὰς, ἐκεῖ μὲν τὸ βεβαιῶσθαι τὸς καιρὸς, ἐνταῦθα δὲ τὸς κυβέρνητας τὸ σωζόμενον.

ἐκεῖ.

rationem dilabatur, eo quod naturam boni omnis exſortem habeat, & a nemine unquam ad uſum utilem neperam advocetur. Itaque ex his omnibus patet, neceſſariorum bonorum naturam unam, ac poſſeſſionem apud omnes eandem eſſe; contingentium autem nec eſſe uniuſmodi, nec omnibus ex æquo aut eandem ſemper ſed alias aliter & aliis aliam obvenire: ac Orthodoxorum quidem Fidem *patriam in res neceſſarias referri debere: dogmatum autem ſcientiam eximiam ſuperædificandam Fidei fundamento, in quantum & ubi, & quando, & quibus uſus fuerit. Nam ſine fidei ex ſacro Baptiſmate pendentis ſimplicitate, fieri non poteſt ut quiſquam ſit Chriſtianus; ſine eximia dogmatum ſcientia, nihil obſtat. Aliquoi, inquit Divus Gregorius, nihil eſſet Fide noſtra injuſtius, ſi ea in ſolos ſapientes caderet. Quippe veteris illius Serpentis ritu, in ejuſmodi labyrinthos furtim ſeſe inſinuans profana hæreticorum turba, & inanis gloriæ cauſa habitu magiſtrorum induto, fallacibus verbis imperitas mentes ſeducunt, humilibus * comparationibus violata veritate, polluraque Theologia, ut inquit Magnus Baſilius. Ex hunc timorem ajo Divi Apoſtoli fuiſſe cum *timere ſe* diceret, *ne corrumperentur ſenſus noſtri, et excidernt a ſimplicitate quæ eſt in Chriſto. Etenim*, inquit, *ſi ipſe Satanas transfiguret ſe, non eſt magnum ſi et miniſtri ejus transfigurentur velut miniſtri juſtitiæ*. Quæ igitur de Fide a nobis dici par erat, ut offenderemus quam neceſſe eſſet eam nos nihil addendo, nihil detrahendo, volentes acceptare; tum quam inconſtans foret dogmaticarum quæſtionum uſus, atque ut neceſſe eſſet legitimum Fidei cultum omnes ſcire, at non item omnes partem habere dogmatum ſcientiam, nec de rebus divinis diſputare; neque id quidem ſemper; nec citra epiſcoporum, qui nbique terrarum degant, generalli concilio: denique Palamæ linguam & manum, etiam antequam Barlaamus Calaber prodiſſet, iſtiuſmodi opinionum novarum theſaurum fuiſſe, ea nos omnia diximus; ſed paucis in præſenti, ob adverſariorum turbam prævalentem: poſtea autem fuſius & planius diſſeruimus; ſi omnis abſit majoris auctoritatis violentia. Duorum itaque utrum vnluerit Palamas eligiro; ac vel abſurdis minimeque legitimis excuſationibus abjectis, rectæ Fidei ſimplicitatem nobiſcum amplectatur, ſuis omnibus blaſphemiis primum igni traditis; aut nnbis ab ejus communione alienis nnleſtus ne ſit. Non enim ea Eccleſiæ lex eſt, vim ei ullam inferri, nolenti pie & recte ſentire; nec nnbis, qui recte ſentimus; niſi qui velit tyrannice dominari. Nam quid hac in re inane gloria profuerit, quæ cum conſcientia pugnet, & animam æterno igni tranſmittat? Quiſve prudens & intelligens, cum ipſius ſancti Spiritus vas Apoſtolum dicentem audiat, a *nihil ſum* & b *ego me non arbitror comprehendiſſe*, non pavet, non ſe inclinatum ſubmiſerit, ut & ſapere videarur, & a recta Fide haud recedat? Nimirum & aritas cunctat magis placere agricolis inclinatas, quam erectas & in nullam partem devexas; propterea quod diverſis hiſce conformationibus diverſæ adjunctæ ſint cauſæ; illi fructuum pondus, huic infelix & ſterilis levitas.

Eſto.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Seſſ. 2. Edit. Pariſ. pag. 587.*

49. * *Vide Notas.*

D. *Gregorius.*

50.

* *Aut* obvii ex exemplis?

Baſilius Magnus.

51.

Paul. ad Corinth. II. c. 11. v. 3. Ibid. v. 14. & 15.

52.

53.

pag. 588.

a *Paul. ad Cor. I. c. 13. v. 2.* b *ad Philipp. c. 3. v. 13.*

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 1.*

CAPUT II.

I. Imperator Palamæ unifavet. II. Gregoram ab inſtituto orationis curſu abſtrahit. Liberius loqui ſolitum regiæ majeſtatis reverentia comprimit. III. De conſtituenda diſputationis argumento utrinque certatur. IV. Cantacuzenus Gregoræ tria objicit. Palamæ ſcripta quanti a Palamitis facta. V. Gregoras ſuam dicendi libertatem defendit exemplis & rationibus: ita ad tertium accuſationis caput reſpondet. VI. Refellit id quod primo loco objectum fuerat. De Thaborio lumine dicturum ſe promittit. VII. Dicere exorſus, ſubinde interpellatur.

I. HÆc in ſumma fuerunt, quæ ego ad Imperatorem converſus, & ad ea quæ dixerat reſpondens, tunc diſputavi. Ille, tantum abfuit ut quemadmodum juraverat æquus arbiter ſederet, ſententiæ & verbis Palamæ defendendis totus rurſus incumbebat. Tanto ſcilicet ſtudio pro illius dictis certabat, quanto nec pro ſuis, auſim dicere, ſi ipſe in crimen adductus & ad reddendas rationes coactus fuiſſet. Quamobrem & meis ſermonibus valde offendi videbatur, qui non eandem quam Ille ſed diverſam viam ingredi inſtituiſſem; ac ſi ſola ejus conſilia ex circumfluentibus juſtitiæ fontibus derivari fixum definitumque eſſet. Ego enim, quod argumentum ab initio propoſitum fuerat, in eo maxime verſari decreveram, ea nempe dicturus, unde ſcandalorum caſſæ ex Eccleſia tolli facillime & nullo labore potuiſſent. Aſt Ille velut parturiens, & in ea intentus quæ Palamas vellet, atque ad eum ſcopum omnia de integro referena, meipſum quoque cogebat orationis curſum eo transferre.

II. Itaque ego, qui, ſi ipſe Palamas contradixiſſet, liberius potuiſſem eum redargere, remittebam non ſponte, neceſſitati ſerviens. Et quid aliud facerem, cum mihi ob Imperatoris reverentiam verbis parum acribus inveſto, ac ne quid ingratum dicerem caventi, magnæ tameo & graves inde inimicitiæ conflatæ ſint, & orationis curſum oblata offendicula abruperint: mihi inquam, qui libertatem ſervitutis inimicam retinere conſuevi ſſem, tum autem maxime retinere deberem, quoniam nobis de Deo & de Eccleſiæ Dei dogmatis certamen inſtitutum eſſet.

Edit. Pariſ. pag. 589.

III. Enimvero ut argumenti propoſiti tractatio perpetua ſerie & conſonantia procederet, nec intertextis aliis aliis quæſtionibus corrumperetur, magna contentione & aperta vi utrinque laborari cœptum: ut in beilicis prælliis plerumque fit, cum uterque exercitus, antequam ordines conſligant, enixe certat, uter prior occupaturus ſit locum ſuperiorem, eo quod is qui pugnant, omnem victoriæ ſpem in eo verti exiſtiment, & hoc incertæ belli fortunæ fundamentum ut plurimum ponant.

Eras ſcilicet de verſum utrinque ſcopum.

IV. Ac primum ille ajebat me imitari morem ſapiæ, quæ fugam molliens atrum virus in piſcatorum ſagenam evomeret: conari ſcilicet ſemper omnem diſputationis ſcopum ad alia ſenſim transferre & longe relegare, eique velut quoddam

A Ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν (ὡς ἐν ἀφαλαίῳ φάναι) παιδὶ, πρὸς βασιλέα ᾧ τὸς ἐκείνου λόγους τὰς ἀποκρίσεις δ' θύνοντι, διαλέχθαι συμπίπτωσε. ὁ δ' τὸ μέσον εἶναι ἀεπὶ τὸ ὁμωμοσμένα πέρρωτα θέμις, ὅλος τὰς τὸ Παλαμᾶ γνώμας ἅμα ᾧ γλώττης αὖθις ἀντιποιεῖσθαι ἰῶ. τὸις ᾧ ἐκείνε τοῦτο παρείχετο λόγοις πάγιώτημα, ὅσον ὐδ' ἂν εἰπεῖν ἔχω θαρραλέως τὸις ἰδίοις, εἴπερ ἀυτὸς ἄντικρυς ὁ τὸις ἐγκλήμασί τε ἰσχύμενος, ᾧ τὰς δίθύνας ὑπῆρχε δεδὸς. διὸ ᾧ τὸις ἐμοὶς ἀχθομένε λόγοις ἐφικνεῖσθαι κομιδῇ, τλὼ ἑτέρας ᾧ ὑδαμᾶ τὸ ἑαυτὸ βαδίζειν αἱρομένε, ὥσπερ ἂν εἰ μόνος τὸις ἑαυτὸ βυλήμασι πέφρακται αὐλὼν πλειόρεον τὰς τὸς διαστρωτὸς πυγάς.

B ἐμοὶ ᾧ μᾶλλα τι διδυγμένον ἐπῆκε γίγνεθαι σκοπὸ προπόθεντος ἐκ προοιμίων, ἑαυτὰ λέγειν, ὅθεν ἂν τὸ τῇ σαυδάλων αἴτια τὰς ἐκλησίας ἐξαιρεθῆναί πρᾶσα ᾧ ξυῶ ὐδενί ποτ γένοιτο πόρῳ. ὁ δ' ὥσπερ αἰδέσιον, ᾧ πλειρέφων ἅπαντα τὸν σκοπὸν ἐξ ἀρχῆς εἰς ἄκρον λῶ τῇ Παλαμᾷ πρὸς βυλόμενος, ἑαυτ κἀμὲ τὸς λόγων προσλαμβάνεσθαι ἀνθέλκων ὑείας.

B. Οὕτω ἐξὸν ἐμὲ παῤῥησιαζόμενον τοῖς ἐλέγχοις κεχρῆθαι, εἰ Παλαμᾶς αὐτὸς μοι τὰς ἀπῤῥήσεις ἐσπύγει, ἴνα γε ὑφέμενον, ἀμᾶλλα ἐκὼν ἀναίνας δυλδίων. ᾧ πῶς γὰρ ἔ. ᾧ ᾧ δ' ἀλάθειαν βασιλικῶν ὑφεμένες πως προσλωγμένῳ * τὸς λόγως, ὑπερ τὸ μυδὲν ἀπαχθὲς εἰπεῖν σκοπεμένῳ, πολλαί μοὶ τινες ᾗ

* Fortaſſe τοὺς λόγους

C βαρεῖαι γεγόνασιν ἐκεῖθεν ἀπέχθειαι, ᾧ πρὸς τὸ τὸ λόγε δρόμον ἐφόδια φθαρτικὰ, τὸ τὰ ἄθως ἐλεύθερον φυλάττειν ἀδύλωτον εἰθισμένῳ, ᾧ μάλιστα νῦν ὀφείλοντι, περί γε Θεῦ ᾧ τῇ τὴς ἐκκλησίας ἑαυτὰ δογμάτων τὸ ἀγῶνος ὄντος ἀμφὶ;

Γ. Ὡς * ἂν ἀ συμφωνία δίωνται τῷ σοφῷ σαυτῷ τοῖς ἄλλοι ἄλλως μεταξὺ παραπλεκομένοις φράγμασιν ἑτέρως ἀπαράτως μὲν, ἵν' αἴσιμός τις ᾗ βία παῤ ἑαυτέρους ἴμεν, ὁποία ἀεὶ τὶς ὁπλομαχοις ἀγῶσι ὡς τὰ πολλὰ ἀυβίζεται, διαζομένων ἑκατέρων τῇ φρατοπέδων, ἁνὶν συρ'αγῶσι τὰς τάξεις, περὶ τὸ πορεύεσθαι προκατειλῆφθαι γένεσθ τὸν ὑπερέχοντα τόπον, ὡς ἐνταῦθα τὸ πασὸς ἀγῶνος τὶς τῆς νίκης ἐρέφεσθαι ἐλπίδας, μὲν ὑπὸ τὰς ἀδύλως τὸ πολέμε προκαταῤῥαθμένε τύχας ὡς τὰ πολλά.

* Fort. ὡς τῷ Vide Notas.

D Δ. Ο μὲν γὰρ σοφὸν τὸς τῆς σοφίας μητρόπολις ἔλεγε μιμεῖσθαι. ἀαθάπερ ᾧ ἐκείνῳ, μυχανωμένῳ δρασμὸν, τὸ μέλλε ἰμὲν ἀεπὶ τὸς τῇ ἀλείων σαγήνας, εὖπως ἔφασαν κᾷ μὲ, πρὸς ὑπερα μεθαρμόζεσθ κῇ τὸ λελυθὸς τὸν ὅλον σαφὸν τὸ ἀγῶνος ἀεὶ περώμενον ἀατ ἑαυτὸ μη-

χωλῦσαι ξυνελαύνειν φάναι τινὰ, ἐ τῷ Θαβωρίου A φωτὸς ἀπιλαυόμενον πανοῦργος, αὐτάρκη πρόφασιν ἐς * προεμένῳ ὑπόθεσιν ἔχειν * οἰομένου τινί. δύσπορον ἐντεῦθέν μοι, καὶὡς εἰπάγων τὸ περὶ τῦ μὴ δεῖν θεολογεῖν ἀσφάλειαν, τῇ ἁγίων ἄνω καὶ κάτω ἐρρήθη θεολογικότητι. οἷς καὶ τὸν Παλαμᾶν ὑποδείγμασι χρώμενον τὰς νέας ἔλεγε γράφειν θεολογίας, ὑπὲρ ὧν τὸ οἰκεῖον αἷμα δίδοναι ἑτοίμως ἀριστίνδην ἀγωνίσατο. ἃς ἐγὼ καυθῆναι λέγοντος μᾶλλον ἐμοῦ, καθάπαξ μάλα σφοδρῶς καὶ παῤῥησίᾳ Παλαμᾶς, καὶ ὁ Ἡρακλείας, συῤῥεῖν τῇ κατεμάρξῃ, τὸν λέγοντος καυθήσεσθαι σφᾶς, ὅτι καὶ τὸ τῶ Χριστῦ εὐαγγέλιον, οἷς ταὐτόπους λόγου, φεῦ, τλῶ ἀμφοτέρων τιθέντες ἁρμονίαν. ἐγὼ ἔτι ἐγὼ τοῦτο ἔγκλημα μετὰ προσῆγον ἐμοὶ, λέγω δὲ τὸ τῆς ἐμῆς ὁμιλίας πρὸς βασιλέα σκληρὸν ἐγὼ οὐκ ἐνδιδόμην ὑδαμῶν. μηδὲ γὰρ εἶναι σοφὸν βασιλέσιν ὁμιλεῖν ὑποσῖ.

Ε. Περὶ ὧ ἐγὼ βραχέα εἰπὼν ἀπήλλαγμαι, ἃ μέσον τῆς ἁγίων πάλαι πρὸς βασιλέας εἰς μέσον ἀγαγὼν ἐλέγχους, ἀλλὰ ἐγὼ ἔξω σοφῶν ἐνίους, Σόλωνος πρὸς Κροῖσον φαμὶ τῆ Λυδῶν βασιλέα, καὶ Πλάτωνος πρὸς Διονυσίον τὸν τῆς Σικελίας, καὶ πλείους ἄλλους, ὧν οὐ χρεὼν μεμνῆσθαι νυνῖ. πῶς γὰρ ἂν μιγεῖη τὰ ἄμικτα, σοφία λέγω καὶ κολακεία; οἱ γὰρ σοφὸς, οὐ κόλαξ· εἰ δὲ κόλαξ, οὐ σοφός. ἔτιγε δὴ καὶ περὶ τὸ Θεοῦ τὸ τῆς ἐλευθερίας ἦ, τόν οὐδ' ὁντινοῦν ἀ κόλακα. ἄλλως τε καὶ τῆς σοφίας, εἰ πρὸς ἀνθρωπίνων ἅπασαν συγκρίνοιτο ἀγάπην, τοσοῦτο ἐξαίρουσας ὅσον ἀβολεῖ λυχνίτης, τοσοῦτο ἐξαίρειν χρεὼν καὶ τῶν τῆ σοφῶν ὁμιλίαν, συγκεκομένην πρὸς ἀνδραποδώδη ἡ * Lege ἀν ἀγοντι ἀπλαστίαν. ἃ πολλὰ μὲν τ' * ἀναλογία γε εἴη, καὶ παραπλήσιον, ὥσπερ ἂν εἰ ἐκπαλαι τις Ἀχιλλεῖ μὲ βυλομένῳ Θερσίτου εἶναι, ἢ τῇ λέοντι μὴ τὴν ἀλωπεκὴν ἀλλαττομένῳ τῆς λεοντῆς.

ς. Περὶ δὲ τῶ τῆς σαπίας μέλανος, καὶ πάνυ πεθαύμασα, πῶς οἷς ἐγκαλεῖσθαι ἑαυτὸν ἐχρῆν, τὰ μὲν προφανῆ παρατρέχοντα, τὰ δ' ἀφανῆ ἐκ πόῤῥω μιᾶμις ἐς μέσον ἄγοντα, ταῦθ' ἁμῖν αὐτὸς ἐγκαλεῖν οὐκ ὀκνεῖ, καὶ περὶ αὐτῇ ἐν ὑπῥῳ που τὰ εἰκότα προδιαλαβῶσι. ἅμως ὑπὲπερ οὐ βλαίπες, ἐρῶ, περὶ τῶ Θαβώριον ἀναστρεφόμενος, ἐκ πάσαν εἰς τὸν φόρον ὑπόθεσιν, ὡς ἔοικεν) ἁρμηνεῦον ὕπερ, ἃ μὴ ἔχων ἀσφαλέστερον, ἐγὼ σε ἐκ ταύτῃ λύσαι πειράσομαι τῶ ἀνάγκῃ, οὐ πάνυ προσῆκον ἁμῖν. τί γὰρ ἔδει τοιεῦτον ἡμῖν ἐλέγχου τύμπερον, μυρίας ἄλλας ἀσεφαλείας προκομίζουσι, ὑπείας ἐκεῖθεν αὖ ἐκ γράφων ἐ λέγει ὁ Παλαμᾶς ἀλίσκεται;

Ζ. Λέγου τοίνυν ἀρξάμενος, τὸ σωκρὶς ὑπ' ἐκείνου διακοπόμενον τῶν λόγων, δυλιῶντος οἶμαι τὸ τῶν ἐλέγχων ἅμαχόν τι ἐκ δυσκβίαστον, ὅτι λύσιν τῶν ἤδη προτεινομένων αὐτὸς οὐκ ἔσχε ἀναπαγέσθαι.

exilium machinari, atque a Taborio lumine per fraudem avertere, quod argumentum ipſe in præſenti juſſituro ſufficere arbitraretur. Deinde quod negarem de rebus Divinis diſputari oportere, illud mihi ut male ſtatuenti objiciebat, cum Sancti ipſi paſſim de Deo diſputarent: quorum exemplo Palamam quoque dicebat nova de Deo ſcripta edere, pro quibus vel propriam ſanguinem libentiſſime ſe effuſurum æquis ſcilicet judex aſſirmabat; quæ cum ego comburi potius juberem, illico Palamas, & Heracleæ epiſcopus * cum Patriarcha, acrius me & liberius reprehendere cœperunt, cum ea combuſtum iri dicerem, cum & ipſum Chriſti Evangelium; utriuſque operis eandem (proh ſcelus!) rationem habentes. Ad hæc tertium in me culpabat, aſperam illam & neſciam flecti pertinaciam, qua cum Imperatore collocutus fuiſſem. Neque enim ſapientium eſſe, ita apud Imperatores loqui.

V. Qua quidem de re pauca dixi, & meipſum ſtatim expedivi, prolatis in medium, non iis ſolum ſermonibus quos olim viri ſancti cum Imperatoribus habuiſſent, ſed & quibuſdam profanorum ſapientium dictis, Solonis nempe ad Cræſum Lydorum Regem, Platonis ad Dionyſium Siciliæ tyrannum, aliiſque plurimis, quorum memoriſſe in præſenti othil neceſſe eſt. Ecquomodo enim res inſociabiles, ſapientia & adulatio, ſociari unquam poſſint? Si quis ſapiens, non idem eſt adulator: ſi quis adulator, non idem eſt ſapiens. Quod ſi de Deo ipſo diſputetur, ne pius quidem is eſt qui ſit adulator. Præterea, quonlam ſapientia, ſi cum omni humana nobilitate comparetur, tanto eam antecellit, quanto obolum * lychnites, tanto etiam oportet ſapientiam dicta, ſi cum ſervili & humili aſſentatione conferantur, ab hac ipſa diſtare. Abſurdiſſimum certe hoc & idem fere ſit, ac ſi quis Achillem ideo virtuperet, quod eſſe Therſites nolit; aut leonem, quod pellem leoninam vulpina non mutet.

VI. Quod ad ſæpiæ atramentum attinebat, vehementer miratus ſui, quod quæ objici illi deberent, ob oculos poſita tranſcurrenti, obſcura autem & obſoleta in medium proferenti, ea ipſe oobis non vereretur exprobrare, cum & alio loco de iis rebus jam ſatis egiſſemus. Quia tamen, inquam, ad Thaborium ſemper revolveris, & rotam eo quæſtionem confers, propterea quod, ut videtur, nullum aliud aut nullum tutius perfugium habeas; ego iſtam quoque nodum conabor tibi expedire: tametſi id quidem minime ad nos pertinebat. Nam mortuorum colloquiis * quid oobis hodie opus eſt, infinita alia nove dicta proferentibus, quæ ex * eo quoridie tum ſcribere tum fari Palamas manifeſte deprehenditur?

VII. Dicere itaque exorſus, ab eo interpellabar, ſic ut continens orationis curſus abrumperetur. Nimirum ille invictam & ioeluctabilem argumentorum vim pertimeſcebat; en maxime quod, ad ea quæ jam propoſita eſſent refellenda, nullam ipſe invictam ſationem afferre poſſet.

ANN. CHR. MCCCLI. Synod. Palam. Seſſ. 2.

* Philotheus.

Edit. Pariſ. pag. 190.

* Lapis preciſus.

* diſputat huiusmodi ſollicite Barlaam & Acindynus cum Palamate.

* ex quo probatur illa diſputationes habita ſuiſſe.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect.* 2.

CAPUT III.

I. Proœmium disputationis de lumine Thaborio. II. Palamas eam quæstionem frustra proponit. III. Iconomachiæ nomine notatur. Iconomachorum error de Domini transfigurati carne. IV. Theodori Grapti verba. V. Sacræ imagines a Palamitis in ignem conjectæ. VI. Palamæ cum Eusebio Iconomacho consensus. VII. Palamas plura increata statuit. VIII. IX. Eusebio pejus sentit in iis quæ de Lumine, Operatione, Substantia divina, & Sacramento Eucharistiæ loquitur. X. Palamæ impietas cum Theodori* Grapti argumentationibus conferenda. XI. Illius de Lumine opinio quam absurda sit.*

* Imago Nicephori Patriarchæ.

Gregoras ludere videri alloquitur, non autem eos qui tam adorant in Concilio. Id quod diligenter observandum.

I. ATtamen quoniam vestrum in me audiendo ardorem ludificare vereor, idemque illam vobis opinionem fugillare, qua is adversus ea quorum accusatur subsidium illud * habere se saltem exiguum putat, idcirco nunc præcipua quæque continenti oratione lubens vobis exponam.

* *Thaborium scilicet lumen. Edit. Paris. pag. 591.*

II. Ajebam scilicet ea quæstione neque tunc opus fuisse, neque etiam nunc opus esse. Nam quæ vulgaribus proverbiis apertissime notantur & irridentur, ea Palamas facere haud erubescit. Ac illud, * *falces petenti, scaphas denegare*, nimirum in proverbiis jocus fuit, ab isto autem serio nunc agitur. Nempe hic ob id reprehensus, quod diceret se oculis corporeis lumen increatum Deumque ipsum intueri, nec ullum habens ullius Patris testimonium, quo id clare demonstraret, defensionem sibi aliquam fore speravit, si se in montem Thabor, velut in arcem munitam, reciperet, & ad lumen illud confugeret. Atqui si illic saltem aliquem sanctorum Patrum produceret, idem esse istud * lumen dicentem, ac illud quod in monte Thabor apparuit, esset fortasse aliqua venia dignus, licet ea res nihil ipsi profutura esset, quoniam in prima hypothesi erraret. Nunc quæ ille monstrosa confingit, ea qui dicat Sanctorum nullus reperitur. Eam vero falsam & infirmam hypothesim sibi constituens, sic in monrem ascendit, lingua & mente nondum purgatis.

* *Greg. Cypr. in Prov. Bienfos ανακρίνει interpretatur, ingenio.*

* *Lumen scilicet increatum, quod ait Palamas vi derexe.*

III. Quippe jampridem Iconomachia hic vir laborans (quod & ipsum a multis sæpe testificatum, Imperatore auribus non admittente, dissimulatum est) eum morbum velut ænigmatice sais libris inspergit. Nimirum in Transfiguratione carnem Domini mutatam esse in lumen incorruptibile, & in Divinitatem increatam, Iconomachi dictitabant. Id ex viris Deo plenis, & in Theologia versatis, qui adversus illam hæresim tum temporis pugnarunt, liquido discimus: quod nos, unum Theodorum * Graptum compendii causa deligentes, breviter ostendemus. Hic cum Eusebio *, qui inter ejus temporis eruditos primas obtinebat, per colloquium congressus, sic loquitur.

* *Theodorum Graptum putavit cum quo Nicephorus Patriarcharat. Vide Notas.*

* *Hic Eusebius fuit Pamphili. Itaque fallitur Georgenes. Vide Libr. m Nicephori Patriarchæ contra Eusebium, Sect. 9. & 10.*

IV. Primo inducit illum dicentem, corpus Christi, * transformatum & immortale factum & incorruptibile esse, ac servi formam inter hæc totam ex toto in lumen ineffabile & inenarrabile, & ipsi Deo verbo convenions, mutatam fuisse. Deinde eum refellit his verbis. Sed Eusebius carnem Domini in lumen ineffa-

* *Eusebius loquitur de Christi corpore, quale fuit in cruce, non quale in monte Thabor extitit. Hinc apparet Gregoram non legisse Iconom. Nicæ.*

Α Α. ΟΜΩΣ ὑμῖν ἐκ ὀλίγου διεξέισι τὰ καιρώτερα κατὰ τὸ συνεχὲς ἐκ τῆς ἀρτι, τό, τε ἄβυσσον τῆς ὑμῶν ἀκροάσεως παρακρούσθαι δυσωπήμενος, καὶ ἅμα ἐπιῤῥαπίζειν αὐτῷ βυλόμενος τὸ καμίζειν ἐκπόδιον ἔχειν, εἰς ἄπαρ ἐνεχόμενος ὑγκαλῶ, βοήθημα γοῦν τι μικρὸν.

Β. Εφασκον γὰρ μήτε τοῖς πάλαι χρείαν ζητήσεως, μήτε τοῖς νῦν. ἃ δὴ τῆς αἰνὶ παροιμίας * ὄνειδον ἔχει περιφανῆ κομιδῆ, ταῦθ' ὁ Παλαμᾶς ὑπ' αἰχμώτου δρῶν. τὸ δὴ, ἅμας ἀπαιτήμενον αἰτεῖσθαι σκάφας, πάλαι μὲν τοῖς παροιμίαις ἐπαίζετο. νυῦ δὲ * τῶν ἐν σφοδρᾷ ανυδεΐζεται. ὑγκαλημένῳ δὴ, ἀντικυν λέγοντι βλέπειν φῶς, ἐν Θεὸν σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς· ἔπειν δοκοδοκεῖν ἐναργῶν ἀπαιτήμενον μηδαμῶ μηδενὸς τῆ ἀγίων, ἐπικυρίαν ἔδοξεν ἐσεσθαί οἱ τινὰ, εἰ ὥσπερ εἰς καταφυγὴν ὀχυρὰν ἀνεχώρησε πρὸς Θαβὼρ τὸ ὄρος, ἐν τὸ φῶς ἐκεῖνο. ἐν εἰ μέν τινα προπαίζεσε ἐπαῦδα γοῦν τῆ ἀγίων, πάντων ἐκείνῳ φάσκοντ' εἶναι τετὶ τῆ ἐν Θαβωρίῳ, συγγνώμη τις ἂν ἔσως ἦν, εἰ τῆ μηδὲν ὀνήσειν ὑμιλλε * αὐτῷ ψεδομένῳ τλὼ φρονῆσαι ὑπὲρ θεσμόν. νυῦ δ' ἀδεὲς ἀείσεται τῆ ἁγίων λέγων ἃ αὐτὸς πρατάττεται. θέσιν δ' ἑαυτῷ ποιήμενος τοιαύτην αὐτὸς ψεδῆ ἐν αὐτῷ, ὅπως ἀνεσιν εἰς τὸ ὄρος, φῶν καθαρθῆναι ἐν γλῶτταν ἐ ῥᾳδίως.

* *Græc. Cypr. in Prov. Bienfos ανακρίνει interpretatur, ingenio.*

* *Dativus pro Accusat.*

Γ. Ἐκ πολλῆ δὴ εἰκονομαχίας νοσῶν ὁ ἀνὴρ, ὡς C ὑπὸ πολλῶν πολλάκις ἐν ὑπὸ μεμαρτύρηται μὲν, στίζηται δὲ φρονιμίνου τοῦ βασιλέως, αἰνιγματωδῶς πως τοῖς αὐτῆ ποιήμασιν ἐπιπαίρει τὸ νόσημα. οἱ γὰρ εἰκονομάχοι μεταβιβλῶσθαι τλὼ τῶ Κυρίε σάρκα κατὰ τλὼ μεταμόρφωσιν, ἔλεγον, ἐπὶ φῶς ἄφθαρτόν τι ἐν ἄκτιστον Θεότητα. δῆλος δὲ ἐκ τῆ τότ' ἀγανισαμένου κατὰ τῆς αἱρέσεως θεοφόρων ἐν θεολόγων ἀνδρῶν. ὧν ἕνα Θεόδωρον τὸν Γραπτὸν προχειρισάμενοι ἐν τὸ συντομον, ὡς Εὐσεβίῳ ἐν τῶν λογίων τῆ φρύτῳ συμπλανεῖς εἰς διάλεξιν, τάδε φησὶ, δύξομεν ἐν βραχεῖ.

* *Theodorum Graptum putavit cum quo Nicephorus Patriarcharat. Vide Notas.*

* *Hic Eusebius fuit Pamphili. Itaque fallitur Georgenes. Vide Libr. m Nicephori Patriarchæ contra Eusebium, Sect. 9. & 10.*

Δ. Πρῶτον μὲν ὧν εἰσάγει λέγοντα ἐκεῖνον, D ὡς τὸ σῶμα τῦ Χριστῦ μεταμεμόρφωται, ἐν ἀπαθανάτισται, ἐν ἀφθαρτόν ἐστι, ἐν ἐ τῦ δούλου μορφὴ ἐν πάσης γενομένη, ἐξ ὅλων ὅλη μεταβέβληται ἐπὶ φῶς ἄῤῥητον ἐν ἀνεκδιήγητον, αὐτῆ τῆ Θεῷ λόγῳ ἁρμόττον. εἶτα ἐλέγχει αὐτὸν λέγων· * ἀλλὰ καταπεφθάται Εὐσέβιος ἐπὶ φῶς

* *Vide Cod. Reg. 2989. fol. 200. v.*

ἀῤῥάτου καὶ ἀνεπιδέκτου, καὶ τῷ Θεῷ λόγῳ πρέπου
τὰ τῷ Κυρίου σάρκα μεταβεβλῆσθαι. καὶ τί ἂν οὖν
πάντα τὸ φῶς, ζητεῖν ἐπάγαγες. οὐ γὰρ πω σαφῶς
ὅ, τί ἐστι ἡ γενεάδας ὑπόδηξις ναὶ, ὅτι μὴ μόνον
τῇ Θεῷ λόγῳ πρέπον προσῆκε. εἰς ὕψιστον δὲ ἴσως
ἐκδυλλάτηρον. ὅμως πρὸς τὰ διδόμενα αὐτῷ ἐν τῇ
παρόντι τὸν λόγον ἡμῖν ἐξετάσωμεν. τί ἄρα ἐστὶ;
ἆρα οὐσία τις καὶ ὑπόστασις καθ' αὑτὴ ὑφεστὼς, καὶ
μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς ὕπαρξιν; ἢ ποιότης ἀσώμα-
τος ἐν οὐσίᾳ, ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι, οὐκ ἐν ἑαυτῇ θεω-
ρούμενον ἔχουσα, ἀλλ' εἰ μὲν οὐσία ἐστὶ, πότερον ἀγ-
γελικὴ; ἐπεὶ καὶ ἄγγελος φῶς, καὶ τὸ πρῶτον καὶ ἀ-
νωτάτω φωτὸς μαρμαρυγὴ καὶ ἀπόλαμψις. ἀλλ'
οὐκ ἂν τοῦτο εἴποις. καὶ μετ' ὀλίγον. εἰ θεία οὐσία
* ἐπιτεθ. τοῦ, πῶς εἰς ταῦτα μετῆλθε, εἰ μὲν ἐν ἰδίᾳ ὑπο-
στάσει καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη προσῆλθε, καὶ οἷον
ἄλλο καὶ ἰδιάζον ἀποτεμομένη πρόσωπον, εἰς τὸν
τοῦ λόγου ἁγιώτατον ἐμφέρειαν, μυθικῇ τῇ ἐν τῇ
τελετῇ νομίσαι συμπαρυποστᾶσα καὶ συμφυεῖσα, πό-
τερα σαφῶς αὐτῇ ἡ τελὰς ἀποπέπλεικεν. καὶ ὁρᾶν,
ὡς φιλάνθρωπος περὶ τὸν θεῖον οὗτος Εὐσέβιος, ἀ-
φθονίᾳ ὑποστάσεων πληθύνων καὶ αὔξων τὰ ἁπλᾶ-
δυτα καὶ ἀμέτοχα, καὶ πάσης τῆς ὑπερουσίου ὑφέσεως
καὶ πλεονασμοῦ παντάπασιν ἀντιδέοντα. οἱ δ' εἰς
τὸν τοῦ λόγου συγχεθέντα καὶ ὥσπερ συνεπιῤῥεῖ-
σα παρελθεῖν ὑπόσασιν, μετὰ πλείστης τῆς δίγνω-
μοσυνοῦς προσθήκης καὶ αὔξουσι τῇ τοῦ λόγου αὐ-
τῇ δίδωσιν ὑποσάσει. ἴστις ἂν ἄλλη παρὰ τὸν τῶ
* δι' ἀδια- Πατρὸς οὐσίαν τῇ φύσει ἐστὶ, τῇ χαρακτηριστῷ *
λειπτος δι' ὧν ἰδιότητος μόνη καθ' ἑαυτὴν γίνεται ὑφεῖρυσα.
ὅπου πρὸς τὸν ὑπερπλήρη καὶ ἀφορδίᾳ κατασκε-
λεδρύμενος φύσιν, τὸν ἑαυτῇ σαφῶς ἐκτομπεῖσι μεί-
ζονα, ὥστε καὶ συμβῆναι ἐπὶ τῆς ὑπερπλωμένης καὶ
πάσης ἁπλότητος ὑπερέκεινα οὐσίας ἐπινοεῖν, ἐξ ἧς
καὶ πάθος ἐξ ἀνάγκης ἔφυναι ἐπὶ τῆς μακαρίας
* Cod. Reg. καὶ ἀπαθοῦς Θεότητος. ἐκ μετ' ὀλίγον. * ὑπόλοιπον
fol. 201. δ' ὧν ἐστὶ ζητεῖν, οἱ ποιότητα νῦν ἀσώματον ἢ ἀ-
νώτατον εἶπε, τί συμβαίνει. οὐσιν ἐκτόρροιαν τινὰ τι-
νος οὐσίας καὶ ἀπαύγασμα, εἰς ὃν ἡ μορφὴ ἐκεί-
νη μεταβέβλαται; ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἡ πάσης ἐχούσα
ὕβρεις καὶ ἀσπίλα τῇ θείᾳ προσεπεφύναι σώματι.
λαβέσθαι γὰρ ἂν τὸν τῶ οἷον λόγου, καὶ πεῦκη τὸ
ἀνύπαρκτον ἐπαχθήσεται. ἄλλως τε οὐδ' ἔνεστι ποιό-
τητα ὑποκειμένου δίχα καθ' ἑαυτὴν ἄττ ποτὲ ἐστὶ
δεδεῖχθαι, ἀλλ' ἢ ἐπιεικῶν αὐτὴν εἶναί τις. ἢ
καὶ ὡς οὐσίας μέρος ἀπάγεται. ὡς δ' ἐπὶ παραδεί-
γματος εἰπεῖν, οὐκ ἂν τὸ λογικὸν τῶν ζῴων ὑπα-
κειμένου ἄνθ, ἅ ἐστι τὸ ζῶον, οἱ μὲν πρότερόν τις
ὑπόθετο οὐσίαν ἔμψυχον αἰθυπαλῆ. ἀσαύτως καὶ οἱ
τὸ θνητὸν, ἢ ἀθάνατον, ἢ τι τῷ τοιοῦτο. ἐν τίνι
γὰρ ἂν σχοίη τὸν ὕπαρξιν; καὶ ἀλλαχοῦ. ἔστι
μὲν γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύεσθαι δεῖ ἀφ-
θαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν, ὁ μέγας μυ-
σταγωγὸς Ἀπόστολος. τὸ δὲ σῶμα ἀσωματότητα ἐν-
δύσασθαι, ἢ τὸ κτιστὸν γενέσθαι ἄκτιστον, ἢ τὸ πε-
ιγραπτὸν εἰς ἀπεριγραφίαν μεταπεθῆναι, ὅπερ
μιχθὲν καὶ τάμιστον ἔκουσαι. καὶ ἀλλαχοῦ. τὸ φύσει ἁ-
πλοῦν οὔτε ἰδεῖσθαι, οὔτε εἰδοποιεῖσθαι, οὔτε
κτίσιν τε καθ' ὁτιοῦν τρόπον πέφυκεν. ἀπαθὲς
ὂν, καὶ ἄφθαρτον, καὶ πάντ ἀκατάληπτον, καὶ ἀπερι-

A bile & inenarrabile, & Deo Verbo con-
veniens, mutatam eſſe magnifice prædi-
cat a. Id lamen quid ſit neceſſe eſt in-
quirere. Nondum enim vir egregius
quodnam illud eſſet clare indicavit, hoc
tantum adjecit, *Deo Verbo convenire*. At
infra apertius declarabit. Nos tamen, ad
ea quæ ipſe in præſentia ſtatuit attendentes, dictam illad expendamus. Quid
eſt igitur? An ſubſtantia aliqua & res
per ſe ſubſiſtens, quæ ut exiſtat alio non
egeat? An qualitas incorporea & ſubſtantiæ expers, quæ eſſe in alio non in ſeipſa
conſiſtentatum habeat? At ſi ſubſtantia
quidem eſt, utrumne Angelica? Nam
Angelus quoque eſt lumen, & primi ſupremique laminis coruſcatio, emiſſuſque
ex eo fulgor. Sed hoc ille nō diacrit. Tum
B paulo poſt; ſi ſubſtantia Divina eſt, quo-
modo ea in illud * tranſiit? ſi in propria
ſubſiſtentia & per ſeipſam conſideratа
tranſiit, & ita diviſa ut aliam & ſpectalem & Verbi imagine inſignem diſtinctamque perſonam conſtituat, cum nulla
hypoſtaſi, earum quæ in Trinitate intelliguntur, ſimul ſubſiſtens & coaleſcens,
palam eſt cum ea Trinitate Quadrinitatem feciſſe. Porro videre, erga Divinam
ſubſtantiam quam ambitioſe liberalis ſit
Euſebius, qui hypoſtaſibus multiplicatis
ea multiplicet & augeat, quæ nec multiplicari nec minui poſſant, nec ullam prorſus ſeu defectum ſeu ceſſum ullo modo
admittunt. Sin velut confuſa, & quaſi
C conſubſtantialis facta, in Verbi hypoſtaſim tranſiit, major eſt Euſebii benignitas, qui acceſſionem & augmentum ipſi
Verbi hypoſtaſi largitur, quæ natura ſua
non alia eſt ab ſubſtantia Patris, ſola autem proprietate characteriſtica per generationem differe. Sic ſuperpleuam & ab
omni indigentia alienam naturam amplificando, ſuam inſaniam palam declarat;
adeo ut in ſubſtantia, quæ ſuperſimplex
ſeu omni ſimplicitate ſimplicior eſt, compoſitionem eam cogitet; ex qua illud atlam conſequetur, paſſionem locum habere in beata & impaſſibili Divinitate.
Ac paulo poſt: ſupereſt itaque ut quæramus, ſi qualitatem illad * incorpoream
vel ſubſtantia carentem eſſe dixit, quid
accidat: aliquid ſcilicet eſſe velut emanans & effulgens ea ſubſtantia, in quod
D forma illa mutata ſit. At nihilo minus
ultimum omnium & abſardiſſimum dedecus Divino corpori imprimetur. Ratione
quippe eſſe ſal muſtabitur, & ita ſuturum
eſt quid non exiſtens. Nec vero qualitas
ſine ſubjecto per ſeipſam quid ſit declarari poteit, etiamſi quis eam ſubſtantialem dicat; cujuſmodi qualitas pars ſubſtantiæ eſſe cenſetur. Atque, ut exempio
utamur, rationalitas abſque ſubjecto,
quod eſt animal, nuſquam conſiſtat,
(hoc eſt) niſi quis prius ſupponat ſubſtantiam animatam ſenſitivam. Idem eſt ſi
vel mortalitas, vel immortalitas, vel aliquid ejuſmodi proponatur. In quo enim
habebit exiſtentiam? Et alio loco: Nam
E quod *corruptibile hoc induere oporteat incorruptibilitatem, vt mortale immortalitatem*, myſterium eſt a magno Apoſtolo
traditum. At corpus incorporeitatem
induiſſe, aut creatum evaſiſſe increatum, aut
circumſcripti in incircumſcriptum tranſiſſe, id quidem nondum ad hanc diem
uſque audirum eſt. Et alio loco: quod natura ſua ſimplea eſt, id ejuſmodi eſt, ut
nec * effingi nec pari quiequam nllo modo poſſit. Impaſſibile enim & incontu-

ANN. CHR. MCCCLI.
* Synod. Palam. Seſſ. 2. phori Patriarcha ſed exempta tantummodo. Vide Euſebii Epiſtolam ad Conſtantiam.
Edit. Pariſ. pag. 592.
* lumen.
pag. 593.
* ſpecificari.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 1.*

„ ptibile, atque omnino incomprehenſibile & locircumſcriptum eſt. Hoc vero quid „ aliud ſuerit niſi Deus? Et paulo poſt: „ nam ſi idem forent, non duo eſſent, ſed „ unica natura. Eorum quippe, quæ ſimul „ coeunt, differeotiam ipſa compoſitio ar- „ guit, eaque diverſæ ſubſtantiæ eſſe in- „ dicat.

V. Hioc, ut puto, volenti cuique facile eſt perſpicere, Palamam una cum impio illo Euſebio ipſum quoque refutari, utpote qui eadem atque ille ſcribat & ſentiat. Nempe & ſacras Sanctorum imagines ab ſectatoribus Palamæ fuiſſe aliquando in ignem conjectas, norunt ii qui viderunt, & arcanum illud vulgarunt, & apud plurimos jurejurando id ita eſſe confirmarunt. Verum illi deprehenſi, & plebis impetum veriti, eo maximu quod alia occultationum nubes in eos eruperit, fingunt ſe eaa adorare, & cum cæteris divinas ædes iptroeunt: adeoque effecerunt, ut illud ſilentio regeretur. Quapropter & nos in præſenti ſileamus.

*Palama & Euſebio.

VI. Cæterum umborum * conſeoſam, ea iis quæ paſſim ipſi dicunt, & ex refutationibus, quas magnus ille Doctor edidit, oportet oſtendere. Imaginum hoſtis Euſebius * totum in Transfigurutiona corpus Domini muratum ait in lumen direrſum, incorruptibile, & increatum. Palamas vero iis ſuccenſens, qui Divinitatem unam increatam prædicant, & lumini ſno ex Thaborio lumine fandamentum ſtruens, alliud ab Subſtantia eſſe illud ſtatuit, increatam nempe & incorruptibilem Divinitatem, Deum inter & Angelos mediam. Etenim corruptis Sanctorum ver- „ bis, diſerte ait. Qui igitur Divinæ natu- „ ræ ſplendorem, quem Angeli Deo mini- „ ſtrantes participant, & quo * *juſti fulgebunt ſicut ſol*, nec ſubſtantiam Divinam „ eſſe dicit, nec Angelicam, is Deum inter „ & Angelos non ponit eyulmodi lumen, „ quod nec Deus ſit nec Angelus: quoniam „ & Divus Dionyſius rerum cauſas, quæ in „ Deo ſunt, quas Angeli & homines parti- „ cipant, nec Divinam nec Angelicam ſub- „ ſtantiam eſſe dicit. Viden ut hic, dum increatum & incorruptibile & aliam Divinitatem eſſe lumen illud oſtendere nitlitur, magnum quoque Dionyſium calumoiatur, ejus verba perperam interpretans; ut nos ſuſius in iis quos contra illum ſcripſimus Steliteuticis & plaoins in Antirrheticis libris declaravimus. Ciarioribus verbis utitur in eo opere, ubi de Lumine ipſo agit. Nam ibi ſic loquitur: Subſtantia Dei non eſt, quoniam ea tangi „ non poteſt. Angelus non eſt, quoniam „ Dominicos gerit characteres.

Vide Notas.

Palamæ Verba.

*Matth. cap. 13. v. 43.

Edit. Pariſ. pag. 594.

Alia ejuſd.

VII. Nec ſolum Domini corpus increatum extitiſſe hic ait, ſed & corpora virorum virtute præſtantium. Ac nomi- natim quidem Melchiſedecum principii expertem & increatum fuiſſe ſtatuit: generatim autem omnes Palamæ * ſimilea. Ipſumet verba ejus ſic apponam, ut ni- „ hil matem. Quidni increata ſit ea gra- „ tia, cujus qui participes fuerunt, ii „ per eam principii expertes & increati, „ & ſine carituri, & ſempiterni, & cœ- „ leſtes, a Patribus vocati ſunt?

*Vide Notas.

Alia ejuſd.

VIII. Hæc ſunt, in quibus Palamas eum abominando Euſebio videtur conſentire. In quibus autem ipſe ſuperaddendo, & errorem errore cumulando, illius blaſphemias ſupergreſſus eſt, eu ſtutim dicturus ſum. Lumen generali nomine Energiam ſeu Operationem vocat;

A γραπτον. τῶν δὲ τί ἂν ἔτι ἄλλο ἢ Θεός; καὶ μετ' ὀλίγον. εἰ γὰρ ταὐτὸ εἶεν, οὐ δύο ἂν εἶεν, ἀλλὰ μία φύσις. κ' γὰρ σωζόμενος τὸ διάφορον τῇ συμπλοκῇ φήσει, τὴν ἑπροσία εἶναι δηλοῖ.

Ε. Εντεῦθεν ἐξαίται τοῖς βουλομένοις οἶμαι συνορᾶν, ὁμοῦ τῷ ἀπορήτῳ Εὐσεβίῳ ἐκεῖνο καὶ Παλαμᾶν ἐλεγχόμενον, ἅτ' ἐκείνῳ ταυτὰ γράφοντα καὶ φρονοῦντα. ἅτι μὲν γὰρ τὴν Θεῖαν τῆς ἁγίων εἰκόνας καὶ πῦρ περὶ τὸν Παλαμᾶν ἐρίπτουσιν οἱ πρὸς πῦρ, δῆλον μὲν τοῖς θεασαμένοις τι, καὶ τὸ ἀπόρρητον ἐξαπονῦσι, καὶ ὅρκῳ βεβαιωσαμένοις πιστὸν πολλοῖς. ὅτι δὲ φαρδύνοντες, καὶ δύσαντες τὸν πλοῦτον ἁρμῷ, καὶ μᾶλιτα ἐκ τῶν ἀποκρύφων ἕτερον νέφος τῷ ἐγκλήματι αὐτῶν, προσκιῶν ὑποκείσονται καὶ αὐτοὶ, καὶ ἀρὸς τὰς Θείας συνωσιάσεις ναὺς, σιωπᾷ καλύπτεσθαι ἐπιφάσκοντα. σιωπᾶτον καὶ ἡμῖν ἐν τῷ ἄρτι.

ς. Δικαῖον δ' ἂν τὸν συμφωνίαν ἀμφοῖν, ἵνα τι τῷ σφίσιν αὐτοῖς λεγομένων, καὶ ἅμα τῷ τῶ μεγάλω πᾶσι πατρὸς ἐλεγχον. Ο μὲν γὰρ εὐσεβομάχος Εὐσέβιος ἔλεγε ἐν τῇ μεταμορφώσει μεταβεβλῆθαι φησι τὸ τῶ Κυρίου σῶμα πρὸς φῶς ἕτερον, ἄφθαρτόν τε καὶ ἄκτιστον. ὁ δὲ Παλαμᾶς τοῖς μὲν ἀκτιστον Θεότητα κηρύττουσι μεμφόμενος, καὶ Θεμέλιον ἐκ τῶ Θαβωρίου * τύπου καταπειλάζων φωτὸς, ἄλλο τίθησιν εἶναι παρὰ τὴν οὐσίαν ἐκείνου τὸ φῶς, ἄκτιστόν τε καὶ ἄφθαρτον Θεότητα μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων. φησὶ γὰρ ὑποῖ κατὰ λέξιν, παραφθείρων τῇ ἁγίων τὰς λόγους· Ο τοίνυν λέγων τὸ λαμπρότητα τῆς Θείας φύσεως, ἣς καὶ οἱ Θεῷ λειτουργοῦντες ἄγγελοι μετέχουσι, καθ' ὧν καὶ οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς ἥλιος. μετ' οὐσίαν εἶναι Θείαν, μετ' ἀγγελικὴν, οὐ τίθεσι μεταξὺ Θεοῦ καὶ τῶν γίλων φῶς, ἢ μετὰ Θεὸς ἐστι μετ' ἄγγελος. ἐπεὶ καὶ Διονύσιος ὁ Θεῖος τὰς ἐν Θεῷ ὄντων λόγους, ὧν ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι μετέχουσιν, οὐ εἶναί φασιν οὐσίαν ὅτε θεῖαν ὅτε ἀγγελικὴν. ἀρᾶς πῶς ἐπεισγάμβους ἄκτιστόν τε καὶ ἄφθαρτον καὶ ἄλλην Θεότητα δείξαι τόδε τὸ φῶς, καὶ Διονύσιον ἐβράβλλειν τὸν μέγαν, πλείονι παρεξαγούμβους; ὡς ἐμοῦ γε πλατύτερον ἐν τοῖς κατ' αὐτὸ συλλογισμοῖς καὶ ἀντιρρητικοῖς δέδεικται λόγοις τρακόσιοις. σαφέστερον δὲ ἐν τῇ περὶ φωτὸς αὐτῶ τίθησι λόγῳ. οὐσία μὲν ὃ Θεῖ (φησὶν) οὐκ ἐστι· καὶ γὰρ ἀνέπαφος ἐκείνη. ἄγγελος οὐκ ἐστι· διαστατικὸς γὰρ φέρει χαρακτῆρας.

Z Καὶ τὸ μόνον δὲ τὸ τῶ Κυρίου σῶμα καὶ ὅπως γενεσθαί φησιν ἄκτιστον, ἀλλὰ ἓ τὰ τῶν ἑαρίτων ἀνδρῶν. καὶ ὁμοῦ μὲν τὸν Μελχισεδὲκ τίθησιν ἄναρχόν τε γινόθαι καὶ ἄκτιστον, ἀσεβέστως δὲ τὰς κατὰ τὸν Παλαμᾶν ἅπαντας. παραθήσομαι δὲ καὶ αὐτὰς κεῖ τὸ ἀκαριαῖον τὰς αὐτὸ ῥήσεως. πῶς οὐκ ἄκτιστος ἡ χάρις, δι' ἣν καὶ αἱρεσίχρωτες αὐτὰς ἄναρχοι καὶ ἄκτιστοι, καὶ ἀτελεύτητοι καὶ ἀΐδιοι καὶ ἀρανίοι κατ' αὐτὰ παρὰ τῷ πατέρων φιλοσοφεῖσθαι;

Η. Α μὲν ὧν δοκῇ τῷ ἀπορήτῳ καὶ Παλαμᾶς συμφωνεῖν Εὐσεβίῳ, ταῦτα ἴσιν. ἃ δ' ἐναύξων οὗτος τὰς ἐκείνου παρήλασε βλασφημίας, κακίαν ἐπὶ κακίᾳ προσκιδαζιλδσάμενος, οἶμι ἐρῶν. Οτομα γὰρ Θεοῦ ἐνέργειαν τῷ

ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ.

Vide Notas

ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ, οὗ ἡ ἀρχὴ Φιλοσοφεῖσθαι μὲν ὡς ἀλλήλους

Vide Cod. Reg. 2409. fol. 103.

Digitized by Google

τῇ φωτὶ γνησίῳ, ἵνα τὰ διαιρῇ πρὸς ἀποφάσεις ἀπείρους θεότητας, ἀπείρως τε ἅμα καὶ ἀφθόρους ἀλλήλων, δυνάμεις δηλαδὴ, καὶ σοφίαν, καὶ ζωὴν, καὶ βουλὴν, καὶ ἀλήθειαν, καὶ ὕπνον, καὶ μέθην, καὶ ὅσα τῇ τῆδε ἀνθρώπων ἐφάπτεται ἀσυλία παντὶ ἀφθόρως παρὰς ὀνόματα· ὡς εἶναι θεότητας πάντας παντοδαπὰς, ἁπλῶς μὲν καθ' ἑαυτὰς, καὶ δυομένας ἀλλήλων· συμπληρώσεσθαι δὲ, ἐπιγίνεσθαι σφίσι τὰ πλείονα.

Θ. Ἐντεῦθεν καὶ εἰς τοσοῦτον ἦλασε τὸ πρᾶγμα παιδιᾶς, ὡς καὶ παῤῥησιάσθηναι τοῖς τοιούτοις βλασφημίας ἐπὶ μέσης τῆς ἐπισκόπων ἐκείνων ἀπάτης φάλαγγος, παόντων ἐν ἡμῖν, ὡς μὴ ὤφελε, καὶ ψῆφον κοινὴν βασιλέως ἡμῶν καὶ σώγε πατριάρχου, τῆς τ' ἐπισκόπων ἐκείνων, ἄλλων μὲν τινὰ οὐσίαν εἶναι θεότητα, ἄλλην δὲ, καὶ σφόδρα ἄφθορον, τινὰ ἐνέργειαν· καὶ ἅμα μὴ τινὰ οὐσίαν εἶναι τινὰ ἀγιάζουσαν, ὅτε δὴ ἡμῖν μεταλαμβανόμενον θεῖον ἄρτον. ἄπαρ ἀκουόντων ἡμῶν, ὦ δεινὰ καὶ ἀσχὰ θεῶ, κατὰ ποταμὸς ἐχώρει τὰ δάκρυα· καίπερ ἐφεξῆς δημοσίᾳ ῥαγέντων ἐπὶ πολὺν ἄλλον ἐόντες, ἐπίσχομεν τὰ δακρύσιν, οἷμαι ἐν τῇ ὑγιαφάλῳ ξηρανθέντων ὑγρῶν ὑπ' ἐκπλήξεως· ἤδη γὰρ καὶ χεῖρας ἐπιβάλλειν ὥρμων μετ' ὀργῆς ἀναστάντες ἅμα τῷ πανιάρχῃ καὶ οἱ ἐπίσκοποι καθ' ἡμῶν, μηδ' ἀκοῦσαι παῤ ἐμοὶ τοιαῦτα ἀνεχομένων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον· νῦν δ' ἐπαναληπτέον ἐκεῖθεν ὅθεν ἐκ λόγου, ὅθεν εἰς ταῦτα ἐξέβημεν ἄκοντες, τῇ μνήμῃ συγχυθέντες τῷ πάθει.

Ι. Παρέσται δ' ἐντεῦθεν τοῖς ἁπλῶς ἐθέλουσι κρίνειν, ἀναλογισμὸς ἔσεσθαι, καὶ τὰς βλασφημίας τὰς ἐλέγχοις τοῖς θείοις καὶ μεγάλοις πατρὸς ἐκείνου συμβάλλειν, καὶ αὖ τοῖς ἐλέγχοις τὰς βλασφημίας, καὶ παῤ ἄλλοις συμφώνοις ἐπιφωνίζεσθαι, πῶς καὶ ἐκ τῆδ εἰκονομάχων ἐξάρχῃς ὑποσάμβους αἱρέσεις, φρονηματοφιλήσαντο καὶ αὐτὸς τῇ αὐτῇ κακίᾳ φρενῶν ἀπονοίας· εἰ δὲ διέξιμεν αὐτῇ μαχόμενον ἄντικρυς ἐμοὶ μέγαν ἐκεῖνον διδάσκαλον, καθ' ἡσυχίαν ἡμῖν ἢ βουλόμεθα ὁ τῆς ἀποδείξεως χωρήσει σκοπός.

ΙΑ. Καὶ περὶ μὲν τοῦ φωτὸς βραχείας ἡμῖν δύσεσι ἡ γλώττης. ἔστ δὲ θεῖα ἐκείνου πατρὸς πυθαγόμενα σοφώτατά τε καὶ ὑψηλότατα, ὁπόπερ αὐτὸς ἐθέλει ὑποκεκρίσθω· οὐ γὰρ οὐσίαν εἶναί τινι τὸ φῶς καὶ ἐνυπόστατον ἀποφαίνοιτο, καθ' αὑτὸ ὑφεστηκὸς, καὶ μὰ δύμβολον ἑτέρᾳ φορᾷ ὕπαρξιν· ἢ ποιότητά τινα ἀνάστατον καὶ ἀσώματον, ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι ἔχουσαν καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῇ ὑφορῶμεν. συναχθήσεται δὲ τρισὶν ἢ γέ τι τῶν ἄτοπον. εἰ δὲ οὐσίαν φαίη· ἢ ἄγγελος ἔσται, καὶ ἀφλόγιστα τὸ ἄπτιστον αὐτὸ μὴ τῆς θεότητος· ἢ πάντη ὑπόστασις, καὶ τὸ ἄτοπον ὅσον ὁ θεῖος διδάσκαλος. εἰ δὲ ποιότητά τινα ἀνάστατον, καὶ ἀπέρατόν ἄλλως οὐσίας, συναχθήσεται τὸ ἀνύπαρκτον τῆς θεότητος. μᾶλλον δὲ ἀδύνατον εἶναί φησι, ὑποκειμένου δίχα καθ' ἑαυτὸ συσταῖναι ποιότητα· ὥσπερ οὐ ἂν τὸ λογικὸν εἴη τις, ὥσπερ ἀφορᾶν οὐσιῶδη τἀνθρώπου, μὴ τῶ ζῴῳ πρότερον ὑποκειμένου, ὃ ἐστ οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική· εἶναι δὲ τὰ οὐσιῶδη καὶ φυσικὰ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως μέρη τῶν ἐπιστήμων ὁρίζεσθαι. εἰ

Niceph. Gregoræ Tom. II.

rum in Divinitates dividit infinities infinitas, iocreatas simul & a se invicem diversas; Potentiam Scilicet, Sapientiam, Vitam, Consilium, Veritatem, Somnum, Ebrietatem; & quæcunque hominibus, prout * usus fuit, variis temporibus nomina adinventa sunt; ita ut hæ sint Divinitates speciales, quæ per se imperfectæ sint, & sui invicem indigeant; conjunctæ autem perfectionem acquirant.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 3.*

* *Vel* per indifferentiam.

IX. Inde * eo usque malum illud prorupit, ut in medio Episcoporum illorum coetu, aut insana potius phalange (oobis utinam haud presentibus!) ex communi Imperatoris, Patriarchæ, & illorum Episcoporum suffragio, hæ blasphemiæ palam pronuntiarentur, alium esse Divinitatem, ipsum Substantiam; aliam esse, & valde diversum ab ea, Operationem: tum nec Substantiam esse, quæ sanctificaret panem Divinum a nobis (in sacra communione) participatum. Quæ cum nos (prob justitia & patientia Dei!) audiviſſemus, lacrymæ noſtræ torrentium inſtar fluebant: tum deinceps, ubi aliud malum vidimus publice erupiſſe lacrymas continuimus; eo quod, ut opinor, cerebri humores præ ſtupore & metu exaruiſſent. Jam quippe & Epiſcopi eum Patriarcha in nos, qui tulis ne audire quidem ſuſtinebamus, inſurgentes, manus nobis injicere coeperunt. Sed hæc quidem poſteritas * geſta ſunt. Nunc inde oratio reſumenda, unde ad hæc nolentes, ne illius calamitatis recordatione turbati, divertimus.

* *Oportuit* ἀφλεγεῖν, *quæ Gregoras* *vertit Sessionis acta attingo.*

* *Sessione tertia. Vide infra, lib. xxi.*

X. Hinc porro iis, qui candide relint judicare, ſingula colligentibus, illecebit refutationes, a magno illo Doctore * editas, eum blaſphemiis (refutatis) conferre, & viciſſim blaſphemias cum refutationibus, & iis juxta ſe invicem poſitis atque conſideratis, demum æſtimare, quomodo hic * Iconomachorum hæreſim, * jam inde ab initio ſuſceptum, ſua ipſis pravitate amplifieverit, & abſurdioribus ſucceſſionibus cumulaverit. Nam ſi magnum illum Doctorem cum eo palam pugnare oſtendamus, ſenſim argumentatio noſtra ſcopum attinget, & eo perveniet quo nos volumus.

* *Th. Graptus.* *Edit. Pariſ. pag. 595.*

* *Palamas.*

* *An demum ſuffocatum?*

XI. Ac de ipſo quidem Lumine pauca ſufficient. Etenim ſancti illius Doctoris ſapientiſſimæ & altiſſimæ quæſtioni, utrum ipſe voluerit reſpondeat; ſive ſubſtantiam dicat eſſe hoc lumen, & rem per ſe ſubſiſtentem, nec ulteriori indigentem ad exiſtendum; ſive qualitatem quandam ſubſtantia carentem & incorpoream, quæ eſſe in alio non in ipſa conſideretur habeat. Ex tribus abſurdis unum certe colligetur. Nam ſi illud ſubſtantiam eſſe dicat, vel Angelus erit; quo poſito nec increatum nec Divinitas eſt: vel etiſ quarta hypoſtaſis; quod quam abſurdum ſit, ſanctus Pater & Doctor oſtendit: ſin qualitatem quandam ſubſtantia carentem, & fluentem ex alia ſubſtantia emanationem, tum Divinitas ejuſmodi introduceetur, quæ careat exiſtentia *. Immo, inquit, fieri non poteſt, ut qualitas ulla per ſeipſum ſine ſubjecto conſiſtat: quemadmodum nec rationalitatem, quæ eſt hominis differentia ſubſtantialis, quiſquam diverit (poſſe conſtare) niſi prius ei ſubjectum ſit animal, quod eſt ſubſtantia animata ſenſu prædita: etenim ſubſtantiæ & naturæ partes ſubſtantiales &

* *propria, ſcil.*

ANN. CHR. MCCCLI. naturales per ſcientiam poſſe deſolvi. Quæ quidem ſic dicta, ſi locum habent in compoſitis, & multo magis in individuis & ſimplicibus habitura ſunt, præſertim autem in natura Divina.

A δ' ἐπὶ τῇ σωθέντι, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῇ ἀμιγοῦς καὶ ἁπλοῦ ἴσται, καὶ ὅτι μᾶλλον ἐπὶ θείας φύσεως, τὰ ὑπερ᾽ λεγόμενα.

Edit. Pariſ. pag. 596.

CAPUT IV.

*I. II. De corpore Domini, an increatum fuerit; & de hominibus quos Palamas dixerat fieri increatos. III. IV. Verba * Theodori Grapti. V. Palamas una cum Euſebio Iconomacho refutatur. Energia nomen ab Eunomio introductum, ab Iconomachis receptum, a Palama revocatum in lucem. VI. VII. * Theodori Grapti cum Sanctis Baſilio & Gregorio conſenſus. VIII. Concluſio; Palamam Iconomachorum veſtigiis inſiſtere. IX. Subſtantiæ & Operationi eadem definitio convenit. X. Si corpus Chriſti incorporeum & increatum fieri non poteſt, multo minus hominis corpus. Qui virtute proficiunt, ii de novo creari dicuntur.*

*Nicephori Patriarchæ

I. QUoniam itaque ab ſapientiſſimo & ſanctiſſimo Doctore Palamas, ſimul cum Iconomachis, per hæc refellitur; age, eodem rurſus ſancto Doctore nobis ſocio adjuncto, & aliis armis uſi, quibus ille plurimis & accommodis Iconomachos aggreſſus eſt, cumulum ab impio homine ex abundanti ſuperadditum deruamus, ut multis argumentis conſtet Iconomachos longe ab hoc ſuperari improbitate; tum ſimul appareat, hunc non obiter, nec ut aliud agentem, ſed cum ſollertia, eaque crudeliſſime inſidioſa, ſemper ad montem Thabor confugere.

B Α. ΟΥΤΩ τοίνυν διὰ τούτου τοῖς εἰκονομάχοις συγκαταλυομένῳ τῷ Παλαμᾷ φησὶ τῷδε τῷ σοφωτάτῳ καὶ θεόν διδασκάλῳ, φέρε λύσωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐπιδαψιλεύσωμεν τῇ ἀνατρῷ προθύμως, αὖτις πάλιν συμμάχῳ χρώμενοι τῷ ἁγίῳ, καὶ οἷς ἄλλοις πολλοῖς τε καὶ δι᾽ μαχάνοις κατὰ τῆς εἰκονομάχων ἄπλοις ἐχρήσατο· ἵνα πολλαχόθεν ὅτος μακροῖς τισι τῆς ἀκίνας μέτροις καὶ τοῖς εἰκονομάχοις φαίνεται ἐπῶν, καὶ ἅμα συναναφαίνεται μὰ παρέργως ἀμα τῷ παρόντος εἰς τὸ Θαβώριον ἀεὶ καταφεύγων ὄρος, ἀλλὰ καὶ μετὰ μάλα πικρᾶς ἐριδρόμους πτερυγίας.

II. Illud igitur nobis inquirendum, quomodo corpus Domini evaſiſſe increatum dicat, cum aperte ab Eccleſia repulſi ſint ii, qui id olim effutiverunt: item quomodo homines, ejuſdem inſtituti cujus Palamas, increati & principii expertes ſint. Quippe hæc ad ſimilem errorem omnino pertinent, nempe ad Iconomachorum hæreſim, quam ille toti ſuæ, velut principium, & firmiſſimum fundamentum, ruinæ ædificationi præpoſuit.

B. Ἐξαπορῆσαι οὖν ἐστιν ἡμῖν, πῶς ἄκτιστον γεγονέναι λέγει τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα· καὶ πάντ᾽, ἐκκρούσαντος τῆς ἐκκλησίας πτερωθῆναι γεγονότων, ἀτόσοι πάλαι πατὶ παρελήλυθεν· καὶ ἅμα, πῶς οἱ κατὰ τὸν Παλαμᾶν ἄκτιστοί τε καὶ ἄναρχοι γίνονται ἄνθρωποι. πῶς δὲ ὁμοίας ἔχοντας παραδοξίας ἀφεῖς καὶ ταυτὶ, λέγω δὰ τὸ τὸν εἰκονομάχων, ἵνα ὡς ἀρχαῖα καὶ θεμέλιον ἀρέτιον τῆς ὅλης πρυθέτο σαθρᾶς οἰκοδομῆς αὐτῷ.

III. Nam ut ea, quæ ab aliis viris ſanctis contra allata ſunt, in præſenti omittam, & illo ſolo hic quoque utar ſapiente divinoque doctore; qui Iconomachorum bello, tum cum ſæviret, ſe oppoſuit, ac multa paſſus, multa in eos locutus, errorem tandem, velut Chalanes turrim, ita profligavit, ut ad nihilum redegerit, idemque nos, qui ſimilibus morbis labotant, pariter hodie profligat:

Verba Th. Grapti, hunc Nicephb. Patriarcha, eadem quæ ſupra.

„ quod quidem, inquit, *corruptibile hoc in-*
„ *duare oporteat incorruptibilitatem, et mor-*
„ *tale immortalitatem*, myſterium eſt a ma-
„ gno Apoſtolo traditum. At corpus incor-
„ poreitatem induiſſe; aut, quod creatum
„ eſſet, factum eſſe increatum, aut circum-
„ ſcriptum trasiſſe in incircumſcriptum, id
„ certe nondum ad hanc diem uſque audi-
tum eſt. Hinc nos liquido diſcimus, hæc Iconomachorum deliramenta, has fuiſſe opiniones pravas. Ac nunc evidens eſt Palamam, circum eandem menſam bacchatum, erroris poculum totum ad ſatietatem exſorbuiſſe.

pag. 597.

IV. Sed paulum hic ſubſiſtentes, magnum illum Doctorem audiamus, ſumma deinde doctrina ea quæ dicta ſunt enu-

Γ. Ἵνα δὲ τοὺς τῇ ἄλλων ἐν τῇ παρόντι παρεῖς ἀντιῤῥήσεις ἁγίων, μόνῳ τῷ σοφῷ κἀντοῦθα χρῆσθαι θείῳ ἐκεῖνῳ χρήσομαι διδασκάλῳ, τῷ τὸ τοιαῦτα μὲν ἀντισάντι φησὶ τὰς εἰκονομαχίας ἐκεῖνον πόλεμον, καὶ πολλὰ μὲν πεπονθότι, πολλὰ δ᾽ ἀντιπόντες, καὶ ὡς πύργον Χαλάνης διὰ πλῆς ἄχρι τῆς ἀπράκτου καθῃρηκότι, καὶ νυνὶ ἡμῖν τοὺς τὰ ἄμικτα νοσοῦντας ἐκείνους καθαιρουῦντι. ὅτι μὲν, φησὶ, τὸ φθαρτὸν ἐνδύσασθαι δεῖ ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν, ἃ μέγας μυσταγωγεῖ Ἀπόστολος· τὸ δὲ σῶμα ἀσωματότητα ἐνδύσασθαι, καὶ τὸ ἀτιστὸν γενέσθαι ἄκτιστον, καὶ τὸ περίγραπτον εἰς ἀπεριγραφίαν μεταθεῖσθαι, ὅπω τῆς τήμερον ἡμέρας ἤκουσε. ἐντεῦθεν μανθάνειν ἡμᾶς σαφῶς περιγίνεται. ὅτι τε τοῖς εἰκονομάχοις πᾶσι παραλελήρηται, καὶ ἐκείνων ἐστὶ κακοδοξίας· καὶ νυνὶ ὁρᾶτε περὶ ἑαυτῶν αὐτοὺς καὶ Παλαμᾶς βακχεύσας τράπεζαν, καὶ ὅλον εἰς κόρον ἐκφοίτας ἐκ τῆς κακοδοξίας ἐκείνης κρατῆρα.

Δ. Ἀλλὰ μικρὸν ἐπισχόντες, πυθέσθαι θελήσωμεν, καὶ πῶς φησὶν ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος σω-

φοπάτῳ ποιεῖ ✝ περὶ ῥαθύμων ἀκούειν. πᾶν γὰρ φησι τὸ μεταβαλλόμενον, ἢ καθ' αὑτὸ [a] ἢ κατ' ἀσίαν μεταβάλλεται· ἢ δὲ περὶ γένεσιν ἢ φθορὰν διαφέρεται· [b] ἤγουν ἐν αὐξήσει καὶ τινι ✝ ἐν αὐτῷ, ἢ τῶν δίχως· ἢ [b] κατὰ τὸ ποσὸν [c], καθ' ὃ ἐν αὔξησις ἢ μείωσις δέχονται· ἢ κατὰ τὸ ποιόν, ἐξ ἀμφοτέρων ἢ ἀλλοίωσις· ἃ δὴ ἔστι μεταχωρισμὸς χαρακτήρος τινος, ἢ κατά τι ✝ ὑποκειμένου πράγματος ἐξαλλαγή, χωρισθῆς ἢ ἀχωρίστως ἐπισυμβαίνοντα· [*] ὅπερ ἄλλοιον μὲν ἢ ἕτερον ✝ προσῆκε δοκιμάσαι, ἡμῖν δὲ ἄλλο τι παλαιόμβλον ἀπαραίτητον ἐστὶ πρὸς τὸν παρόντα λόγον· ἐπεὶ δὲ [*] ὑσιωδῶς μεταβάλλει· ἀλλ' ἐν τοιῷδε αὐτὸν ποιῷδε ✝ τῷ ποιῷ γενέσθαι πεποίηκε. πῶν δ' ὃ ἐν ἕξει ἐξ ὅλων ὅλον μεταβιβλᾶσθαι· τὸ δὲ ὑποκείμενον πάντως ὑπομένει σωζόμενον· εἰ δὲ κατὰ τὸ ποσὸν μεταβάλλει, αὔξησίν τινα ἢ μείωσιν ἰδίᾳ καὶ παραλλαγὴν, κατὰ δὲ σωματικὸν ὄγκον μηδὲν διενήνεκται [*], ἔστι τοιγαροῦν πρωτοπάρχοντος ἐνδοκιμοῦντος ἐπὶ δόσεως ἢ ὕφεσις. ἀλλ' οὐδὲ πῶποτε ἄλλό τι παρὰ τὸ ἐξαρχῆς ὑπάρξαν ποιεῖ, ἀλλ' ἐν τοιῷδε τοιόνδε κατὰ τοιόνδε πυκνὸν ἢ μανὸν γενέσθαι πεποίηκε. ἰκανῶς δὲ κατὰ πᾶσαν τὴν ζῴωσιν ἐξ ὅλων ἄλλα μεταβέβλαται καὶ μορφή. νῦν δὲ ἐφ' ἡμῖν λόγων λόγον καθ' αὑτὸν μεταβιβλᾶσθαι. πῶν δὲ περὶ ✝ οὐσίαν αὐτὸν ὧδε ✝ μεταβολὴν ἐσδέχονται, περὶ ὧν ἡ γένεσις ἢ ἡ φθορὰ διαφέρεται. Ἐπεὶ γὰρ ὁμολόγηται ἡμῖν τὸ τῦ Χριστῦ σωματικὸν ὑπάρξαι εἶδος (ἢ πῶς οὐ· ἂν αὖτις εἴπωμι ἀρνηθεῖν· δοκεῖ γὰρ ἀγνωμοσύνην ποσῶς περὶ ✝ ἐξαρχὰς ὑπαρξιν· ἐπεὶ πόθεν αὐτῷ ἡ μεταβολὴ ποιεῖσθαι ἔσται;) μεταβέβληται δὲ κατ' αὐτὸν ἐξ ὅλων ἄλλα τοιαῦτα μορφὴ, πάντα ἀνάγκη ἐκ γενέσεως εἰς φθορὰν, ἀφ' ἧς ὄντος εἰς τὸ μηδαμῶς εἶναι πεχωρηκέναι. εἰ τοίνυν κατ' αὐτὸν ἐξ ὅλων ἄλλα μεταβέβληται, οὐδὲν ἄρα αὐτῆς ὑπολέλειπται· ἐπεσδὺς ἄμωτο σῶμα, ᾗ ἐφθάρται· ᾗ ὃπ σῶμα, ὅτι μορφὴ, ὧν οὐδέ τι λοιπὸν ἔστιν. εἰς πῶπος αὐτῆς ἡ αὐτοῦ βέβρωται ἐὰν ἡ συνορισμένα ἢ ἀσυνόπτα τὰ λόγια καπερύμενα περιπέτεια.

Ε. Καὶ πῶπε μὲν ἡδέ τις γέγραπται τῇ ἀγίᾳ, σοφώτατά τε ἢ ὑψηλόπτατα, ✝ τῆς εἰκονομαχίας προσάντλιν ἐξελέγχοντί τε ἢ ἀνατρέποντι. ᾧ ἢ αὐτὸς ἀῒδὼς συμπαλαίεταί τε ἢ συγκαταλύεται ὁ σεμνὸς Παλαμᾶς, ἑαυτῷ ποτὲ καὶ γράφων καὶ φρονῶν, νῦν μὲν ἐκείνῃ τῆς γλώττης ἐκπρεμίσας, οἷα δρυὸς ἐπιλαμπὴς ἀκτὶς· πᾶν δὲ τὸ τοῖς διδαχθεῖσιν ἐμμένον κατεπαιρόμενος, ὅπου φοδύκης δέοιτο, ἢ φιλοτεμίας ἀγώνισμα παιδικὸς ἀράττων, τὸν διδάσκαλον ὑπερχεῖν· ἢ ᾧ ὑπ' Εὐνομία τὸ καπαρὸν ἢ τὸ τῆς ἐνεργείας ἄθεμα τῇ θείᾳ τελετῇ πάλαι παρεσκεύθη ἐπὶ πομπῇ τῆς ἐκκλησίας, περὶ πλείστου καὶ τοῖς εἰκονομάχοις ὕστερον ἐγεγόνει τοῖς εἰκείοις προθύμοις ἢ πάσι κακοῖς, ἢ ἅμα τῇ κατάστασι ἐκείνοις ἀκολουθοῦσιν ὑπὸ Παλαμᾷ· καθάπερ ἢ ✝ χύτρα φασὶ τὸ ὄρεσιν, τὰ μὲν ὑγιαίνοντα τῇ σωφρονῖ παρεῖναι· ἃ δὲ νοσεῖ, πῶπε δ' ἀσμένως προσίεσθαι.

ς. Διὸ προσηκόντως μὲν τὰ τῦ θείου πάλαι διδασκάλα προσενεγκόντι εἰς μέσον ῥήματα, οἷς καθ' Εὐσεβίῳ τὸ δυσεβὲς ἐλεγκτοῦντα παρὼν ἑαυτὸς ἐχρήσατο, ἔπειτα ἢ δὶ ὧν τοῖς θείοις ὁμίλησι πάλαι πατράσι, Βασιλείῳ ἢ Γρηγορίᾳ φημὶ, ✝ ἀλιτήμασιν ἐπέσον τοῖς ἀντιῤῥητικοῖς καπηχῶσι Εὐνόμιον, ἢ ἐμὲ ἀπαχρῆσαι εἴμαι μιᾷ πλυγῇ καὶ κλεανtem. Quidquid mutatur, inquit, id vel per ſe ſeu ratione ſubſtantiæ mutatur; id quod in generatione & corruptione obſervatur, vel ratione alicujus eorum quæ in eo ſunt; atque bifariam; nempe aut ratione quantitatis, ita qua augmentum & deminutio ſpectatur; aut ratione qualitatis, in qua alteratio exiſtit, quæ eſt alicujus characteris transformatio, ſeu ſecundum quid eorum quæ ita ſubjecto ſunt ſeparabiliter vel inſeparabiliter adveniens mutatio, quæ id quod alteratur alterum quidem, & ab eo quod prius fuit diverſum, non tamen aliud efficit. Nec enim ſubſtantialiter mutavit, ſed illud ipſum tale ex tali ſecundum qualitatem effecit. Hoc autem non eſt totum ex toto mutatum fuiſſe. Siquidem ſubjectum ipſum ſalvum omnino manet. Quod ſi in quantitate mutatio facta eſſet, tum augmentum vel deminutionem (caro Chriſti) paſſa fuiſſet; & variam progreſſionem habuiſſet, & ſecundum molem corporis major minorve extitiſſet: quæ eſt rei præexiſtentis & jam ſpecificatæ accretio vel deminutio. At nec iſta aliud, quam quod initio fuit, faciunt; ſed ut idem ex tanto tantum ſecundum quantitatem fieret effecerunt. Itaque nec eo modo tota ex toto forma mutata eſt. Quid ergo? Illud dicendum reſtat, ſecundum ſeipſam mutatam fuiſſe. Id vero factam in ipſa ſubſtantia mutationem arguit, circa quam generatio & corruptio conſiderantur. Quoniam igitur de eo inter nos convenit, formam Chriſti corpoream extitiſſe (neque id, credo, ipſe [*] negaverit: nam de ea, quæ ab initio fuit, exiſtentia videtur quadamtenus recte ſentire: alioquin unde erit ei mutatio?) eaque forma, ut ait, tota ex toto mutata eſt, jam prorſus neceſſe eſt eam ex generatione ad corruptionem & ea eſſe ad non eſſe tranſiiſſe. Si, ut ait, tota ex toto mutata eſt, nihil ergo ejus reſiduum manſit. Ergo corpus de medio ſublatum & corruptum eſt; ac neque corpus, neque forma, neque aliud quicquam ſupereſt. Eo infanire & impietatis illos præcipites egit artificioſa & plane [*] ridicula verborum temeritas.

V. Hæc vir ſanctus, docta admodum & ſublimia; Hæc ferme ſcribebat, cum Iconomachiæ propugnatorem refutaret & everteret; cum quo & venerabilis Palamas ſtatim refutatur & evertitur, qui eadem ſcribit & ſentit; modo ex illius lingua pendens, velut hedera quercui adhæreſcit, modo contemnens ea quæ didicit, & iis ſtare negligens, ubi aliquid addendum ſit & magiſtrum ſuperare, tanquam maximum gloriæ certamen, ſibi proponens. Etenim cum Energiæ ſeu Operationis nomen, in detrimentum Eccleſiæ ab impio Eunomio introductum, olim in divinam Trinitatem invaſiſſet, Iconomachi poſtea impendio curaverunt, ut ad proprios errores hic quoque accederet. Horum veſtigiis Palamas inſiſtit, vulturio ſimilis, quam avem ferunt ſana corpora præterire, cupide autem ad morboſa accedere.

VI. Poſtquam itaque ea verba, quibus nunc ſanctus Doctor contra impium Euſebium præſens uſus eſt, in medium protulerimus, atque ipſa continuo argumenta [*], quibus olim ſancti Patres, Baſilii & Gregorii, ſceleratum Eunomium in ſuis antirrheticis obruere ſtuduerunt; ea nobis quoque ſatis fore arbitror, ut &

a ἀπὸ cod. Reg. 1989. fol. 199. v.
b ἤγουν idem καπά τι ✝ ἐν αὐτῷ, ἢ τῶν δίχως· ἢ [b] κατὰ τὸ ποσὸν cod.
c μεταβάλλει addit id cod.
d Vide eandem Cod. lib. & inde ſup. quæ hic deſunt.
* ὅπερ, * καθ' αὐτὸ ἤγουν ὑσιωδῶς id Cod.
* ὑσιωδῶς id Cod.
* διενήνεκται id Cod.
* Euſebius ſcilicet.
* ſceleratiſſima Gent.

ANN. CHR. MCCCLI. Synod. Palam. Seſſ. 2. Alia ſynodum.

Vide Notas, & eas in primum diviſionis membrum reſpicientes.

Edit. Paris. pag. 598.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect.* .. hunc, velut uno gladii ictu in viſcera adacto, illis ipſis argumentis confodiamus.

VII. Ilie[a] igitur, ut nos comperimus, Deum ipſum ait omnibus præſentem adeſſe. „ Non enim inquit ſimplici Operatione, „ ut veteres quidam exiſtimabant, qui ita „ delirarunt, ut dicerent eum tempore Di„ vinæ Incarnationis ſuæ [b] hypoſtaſi cœ„ los vacuos feciſſe, ac nobiſcum ſubſtan„ tialiter fuiſſe, Operatione autem & di„ gnitate ſola apud Deum & Patrem. Nem„ pe illi, ut in objectis corporeis, ita & in „ Verbo Divino aliud Subſtantiam, aliud „ Operationem eſſe ſtatuebant, quod pius „ non licet; quoniam hi ſecunt in ſimpli„ cibus & incorporeis nihil ea differre. „ Quippe hæc a ſe invicem diſtingui haud „ debent, ne quod omnem ſimplicitatem „ excedit, compoſitum eſſe intelligatur. „ Nam nec Divina Subſtantia Operatione „ vacare, nec Operatio nequam ſubſtan„ tiæ expers eſſe poteſt. Tum paulo in„ fra: ita enim pie Divina Operatio, ſeu po„ tius[c] ὑπόστασις, æterna eſſa intelligetur, „ quia Operatio ab Subſtantia non diſtin„ guitur, ſed eadem definitione continetur, propter ſimplicis & incorporeæ naturæ proprietatem.

VIII. Videſ ut hic [d] D. Baſilii veſtigiis inſiſtit, ac ejus fere verba interpretatur? Videſ, ut aſſectatoribus eorem, contra quos ille pugnavit, hic pariter totis viribus pugnat? Qui itaque alteri maledicit, eum conſtat & alteri ſimul maledicere. Quamobrem Palamas magno illi Eccleſiæ defenſori Theodoro, contra Iconomachos ſic pugnanti, dum convitiatur, eodem tempore etiam Magno Baſilio convitium facit. His autem Sanctis Patribus qui pugnat, eum neceſſe eſt hereEdit. Pariſ. pag. 599. todoxorum, quibus illi pugnabant, videri amatorem. Et hinc igitur patet, Palamam in omnibus perpetuo & continenter eorum qui Iconomachiæ propugnatores fuerunt, veſtigia perſequi, ab lumine Thaborin, tanquam ab aliquo perfugio, itidem ut illos profectam. Atque hæc cauſa eſt, cur Thabor ei ſemper in ore ſit.

IX. Sed me illud pene effugit. Nimirum ſi [e] Subſtantia nihil aliud eſt, niſi res per ſe ſubſiſtens, nec alio egena ad exiſtendum, ut & [f] Scientia docet, & ſanctus iſte Doctor ſupra diaerat, erit etiam [Operationis definitio eadem, etſi ipſis nominibus differre videntur: erit, inquam, Operatio res per ſe ſubſiſtens, nec alio egens ad exiſtendum. Ita quippe ſervabitur ratio identitatis, at ille ipſe rurſus „ alibi dixit. Si idem ſant, ergo non ſunt „ duo, ſed unica natura. Compoſitio enim „ differentiam indicat eorum quæ ſimul „ coeunt, eaque diverſæ ſubſtantiæ eſſe de„ clarat.

X. Quod igitur in Deo Operationem, & Potentiam, & Sapientiam, & Vitam, & quæcunque nomina Divinitatis ab hominibus tribui ſolent, ab Subſtantia diſtingui non permittat doctrina ab Eccleſiæ doctoribus tradita, nec lumen dicti increatum aliud, præter Subſtantiam Divinam, nec aliæ Divinitates, præter unam in tribus perſonis naturam, nec incorporeum & increatum corpus Chriſti poſſe fieri, hactenus dictum eſt. Quod ſi id in Chriſto fieri non poteſt, quiſquamne adeo ſtolidus, ut aliquem ex omnibus hominibus naturali ratione increatum fieri dicat, incorporeumque, & principio carentem, & quidquid impia lingua effrenti temere

[a] *An ſubſtantia?*

[b] *Operatia eſſentialis.*

[c] *Th. Gretſer. jun. potius Nicephorus Patriarcha.*

[d] *Vide Baſilium Magnum.*

[e] *Subſtantia ratio. Greg.*

[f] *Scientiæ ratio. Greg.*

Α τὸ τῇ πάσῃ ἀπλάγχνων ἐλάσαι τὸ τῇ ἐλέγχων ἐκείνων ξίφος.

Ζ. Εὑρίσκομεν ὖν ἐκεῖνον, παρεῖναι λέγοντα τοῖς ἁπασι ϑ Θεὸν αὐτόν. ἐ γὰρ ἐνεργείᾳ ψιλῇ, φησι, κατὰ πᾶσι τῇ πάλαι, τὰ τοιαῦτα πληροδοκήσαντα, ἀπεῖναι μὲν τὰς ὑρανὸς * λέγεται τῆς ἑαυτῶ ὑποσ- * λεγόντων. τάσως κατὰ τὰς αἱρὰς ϑ Θείας ϑαρκώσεως, εἶναι τε Cod. Reg. ἐκτὸς ὡς σαὶ ἡμῖν, ἐνεργείᾳ δὲ ϑ ἐξ ἴσης μέχρ πρὸς 1989. fol. τὸ Θεῖ ϑῦ Πατρὸς· ἐκεῖ ἕτερον ὑσίας ϑῦ ἄλλο ἐνεργοῦν, ὥσπερ ἐκεῖ ϑ σωματικῶς ϑεωρεμένων, ἵνα δὲ ἀρκεῖ τῶ Θεῶ λόγῳ ἐτίθετο, ὅπερ τοῖς ἀνεβίοις ἀπείρηται. ἐκεῖ ὖν τῇ ἁπλῶς ϑῦ ἀσωμάτων ἐκ ὠδοῦ ἐφρίκεν ἔσασιν. ὑ ὖν διορισίων πάντα ἀλλήλων, ἵνα μὴ σωϑεῖσαν τὸ ὑπὲρ πᾶσαν ἀκλόνητα τοῖτο. ὑπ ὖν ὁ Θεὸς ὑσία ἀνενέργητος ὢν ἄν ποτε, ὑτ' ἀνόητος ὁ ἐνέργεια. Ἐ μὲν ὀλίγα· ὕτω γὰρ ἂν εἴη· *Idem Cod.* βῶς νοεῖσθαι ὁ μὲν Θεὸς ἐνέργειαν ἀΐδιος, μᾶλλον δ' *fol. 188.* αὐτενέργεια, τῇ μὰ δυναμένῃ ϑ ὑσίας τῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ ϑ αὐτὸν λόγον ἐπιδέχεϑαι, διὰ τῶν ϑ ἁπλῆς ϑ ἀσωμάτω φύσιως ἰδιότητα.

Η. Ορᾷς ὅπως τι κατ' ἴχνος τῇ Θείᾳ ϑ ὕτως ἔκτεται Βασιλείῳ, ϑ οἷον ἑρμηνεύων τὰ ἐκεῖνου· ϑ ὅπως τοῖς κατ' ἴχνος, οἷς ἑαυτὸς ἐμάχετο, ἐτρεμένος καὶ ὕτος ἐκείνης καθάπαξ μαχόμενος φαίνεται; ὡς ὁ ϑ ἕτερος λοιδορῶν, ϑ ϑάτερον πάντως ὁμοίως λοιδορεῖ. λοιδορῶν ὖν ὁ Παλαμᾶς Θεόδωρον ἑαυτὸν ϑ μέγαν τῆς ἐκκλησίας προσάτλν, ἅτε τοῖς εἰκονομάχοις ὕπω μαχόμενον, ὁμῶ ϑ μέγαν ὠνῦϑε λοιδορῶ Βασίλειον· ὁ δὲ τοῖς Θυίοις πάντες πατράσι μαχόμενος, τῆς ἐτροδόξις ἐξ ἀνάγκης, οἷς οὗτοι μάχονται, φαίνεται φιλῶν· ἐκεῖ μὲν ὖν ἀφιτῦϑε δῆλον τὸ γε τοῖς ϑ εἰκονομαχίας προσάταις ϑ Παλαμᾶν ἐν ἅπασιν αὐῖ ϑῶ συναχῶς ἀκολυϑεῖν, οἷς ἐξ ὁρμητρίου ἀρξαμένον τὸ Θαβωρίν φανὸς ἐμείνας ἑαυτοῖς· ϑ τοῦ ἐκεῖ τὸ αἴτιον, αὐῖ διὰ σόματος ἄγειν αὐτὸν τὸ Θαβώριον.

Θ. Αλλ' ἑαυτὸν μιαρῶ με παρέδραμεν. εἰ γὰρ ὁ τῆς ὑσίας λόγος ὐδὲν ἕτερον ὁ σχῆμά ἐστι αὐϑύπαρκτος, μὴ δύόμενον ἑτέρῳ πρὸς ὕπαρξιν, οἷός, τι τῆς ἐπιστάμης διδάσκει λόγος, ϑ ὁ Θεὸς οὗτος διδάσκαλος ἐφϑη προορηκώς, ὥα ἀνὲξ τῆς ἐνεργείας λόγος ὁ αὐτὸς, κἂν τοῖς ὑρώμενοι διαφέρειν δοκῶσι, σῶμα ϑλαδὲ αὐϑύπαρκτον, μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς ὕπαρξιν. ὕτω γὰρ ἂν ϑ ὁ τῆς ταυτότητος σώζοιτο λόγος· καϑὰ πάλιν ὁ αὐτὸς ὕτος ἕφησε ἀλλαχῦ· εἰ ταυτὸν εἶσε, ὁ δύο ἂν εἶσε, ἀλλὰ μία φύσις. ἡ γὰρ συνϑεσις τὸ διάφορον τῇ συμπιπτόντων ᾠδεῖ, ϑ ἑτερουσία εἶναι δηλοῖ.

Ι. Οτι μὲν ὖν ἐνέργεια, καὶ δύναμιν, ϑ σοφίαν, καὶ ζωὴν, ϑ ὅσα τοῖς ἀνϑρώποις ἐπισημαίνειν ὀνομάζειν τὸ Θεῖον, τὰ ἔ διδασκάλων τῆς τῦ Θεῦ ἐκκλησίας δόγματα μὰ διαιρεῖν τῆς ὑσίας ἐκεῖ Θεῦ συγχωρεῖ, ὅτι φῶς ἄκτιστον ἄλλο παρὰ τὴν Θείαν λόγον ὑσίαν, ὕτι Θεότητος τῆς μιᾶς ἐπίσαμα τελεσυτοῦσαν φύσεως, ὕτ' ἀσώματόν τι ϑ ἄκτιστον δυνάσϑαι γίνεσϑαι τὸ ἔ Χριτῦ σῶμα, ὕρηται. τί δ' ἐκεῖ Χριτῦ πᾶν ἀδυνατον, τίς ὕτως ἀνόητος ἂν εἴη, ὡς ἀνϑρωπογενῆσϑαι λόγον ἀκτιστὸν τῶν τῇ πάντων, ἀσώματόν τι καὶ ἄναρχον κατὰ ϑ τ φύσιως λέγον, ϑ ὅσα τοῖς ἀνεβίοις αὐτονομωμένῳ

γλώττῃ φοῖτα λαμπὸν συγαιχώρησαι . οἷς ἢ ἐς ἀ- A ρετὴν προόντων ἐγγίνεται λόγος, τύπος δὲ ἀπ' ἐκείνους γίνεσθαι φύσεως . πολλοῦ γε δεῖ . τοιαυτίον μὲν τ' ἂν μᾶλλον δώσειν γενέσθαι τοῖς πολλαπλάσιον , οἷς ἄλλος τε πλείονος ἔτι δέδομένον , καὶ δὴ καὶ Παύλῳ τῷ Θείᾳ . εἰ τις ὁ Χριστῷ καινὴ κτίσις , ἀναπαυίζεσθαι τοῦ πρὸς τὰ κρείττω ῥοπῆς καὶ ἀντίληψιν τοῦ καλοῦ . ὧν δὴ κτίσιν καὶ ὁ Θεῖος ἐπιζητεῖ Δαβίδ, καρδίαν καθαρὰν ἐν αὐτῷ κτίζεσθαι , καὶ Πνεῦμα τῆς ἐγκρατείας ἐνθὲς ἐγκαινίζεσθαι.

& gratis effutire licuit ? Nam qui virtutis ANN. CHR. MCCCLI. ratione proficiunt, non ideo ii locreati Synod. Palam. Sect. 6. fiunt. Ac multum quidem abeſt ut fiant . Immo creatos eos fieri tanto magis oporteat ; quemadmodum, tum aliis plurimis , tum Divo Paulo viſum eſt dicenti : *Si quis in Chriſto nova creatura* ſit , propenſionem ad meliora & virtutis profeſſionem renovari : cujuſmodi creaturam Divus quoque David requirit, ubi *cor mundum creari in ſe, et ſpiritum rectum innovari in viſceribus ejus*, precibus postulat. Paul. II. ad Cor. c. 5. v. 17.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER VIGESIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Edit. Paris. pag. 600.

I. II. Soluta quæſtione de lumine Thaborio, Gregoras ad alteram criminationem refellendam tranſit. III. IV. 1. *De Deo diſputare periculoſum eſt.* 2. *Quid ſancti Patres ſuper ea re præceperint, & quatenus ipſi de Deo diſputarint.* 3. *Gregorius Nazianzenus.* 4 *Baſilius Magnus.* 5. *D. Chryſoſtomus.* 6. *S. Athanaſius.* 7. *Iſaac Monachus.* 8. *Jo. Climacus.* 9. *D. Paulus.* 10. *Acta Conciliorum generalium.*

Α. Πολλῶν δ' ἐπιῤῥόντων, οἱ μαρτυρίας ἀ- B γείν εἰσάγειν ἐθέλουσιν, ὧδ' αἱ τῆς κεφαλῆς ἀλγηδόνες ἐῶσι ταυτὶ διεξιέναι καθ' ἕκαστα πάντα, ὥτ' ἀνάγκη πᾶσα νῦν λέγειν ἅθρόα , ἀπόντα δὲ ναῦς ἄλλας ἐκείνας λρξεκπλεῖν σωιδὰς ἀκούειν δὲ λέγειν συμπέπτωκε . εἰρήσεται δὲ κατὰ χώραν γενομένοις ἑκάστων ἅπαντα , φοιδόντος ἡμῖν σωγε Θεῷ τὸ λόγου . νῦν δὲ ἐκεῖσε ἐκάνομι .

Β. Ἐπεὶ δὲ δεύτερον ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ μοι προσῆγεν ἔγκλημα , νῦν τῶ Θεολογεῖν ἀπαγόρδυσιν , τῆς ἁγίους ἄνω καὶ κάτω ἐμῤῥήδην Θεολογεῖν προβαλ-
Ἐπαδύγμασι λόμενος ; οἷς καὶ Παλαμᾶν * ἐπαδείγματι χράμε- *Supra. lib. 19. cap. 2. f. 4.* νον τὰς νέας ταύτας ἴλιγε γράφειν Θεολογίας , ὑπὲρ ὧν καὶ τὸ εἰκεῖον αἷμα δίδοναι μᾶλα προθύμως ὁ C ἀρέντης κρεττὼ ἐχρυέζετο , φέρε καὶ πρὸς τὴν ἀπαντησιν , ἴφλω ἐγώ .

Γ. Ὅτι μὲν δίδοναι ἡμᾶς δεῖν , καὶ μὴ ἐξεῖναι τοῖς βυλομένοις Θεολογεῖν , θείων πατέρων φασὶ Θεσμοὶ καὶ κανόνες , ἴσασι οἷς ἔδος αὐτὰς μετάγειν. ὅτι δὲ καὶ μὰ πειεργάζεδαι νόμις πανείης , καὶ ἄπιρ ἐκείνοις δόδαι τῇ ἐκκλησίᾳ συμπέπτωκεν ὁρᾶα μὲ αἰτεῖν , καὶ τῶτο δόγμα καὶ νόμον ἐκείνων εἶναι , εἴμαι τὸν ἀντιρρωῦτα ἐγὼ μυδένα , πλὰν ἢ ὅστις τι βέλοιτο χλόης ὑπεύδυνον φοῖαα δρᾶν ἑαυτῷ ἀνθρωπίνης, καὶ ὃς ἔτοχος ἔσται τᾶς ἐκείνων ἃ φρένων ἀρᾶς . ὧ πολλοῦ μὲν τ' ἂν ἐωσία , Πυθαγορείους μὲν πεντετηρεῖ μὲν γλώττης σιγῆ , μακροτέρᾳ δ' αὖ D πολλῷ συγκαθδίσει ψυχῆς , τὰ τὰ διδάσκοντος δέχεδαι δόγματα . ἡμᾶς δ' , οἷς ἐναγγελικῆ σωστεράφδαι γέγονεν ἐνσιβείᾳ , μὴ μᾶλα ἐθέλειν πειεργίας ἁπάσης ὡς πορρωτάτω τῆς πατρίοις ἐμμένειν καὶ σέβειν καὶ δόγμασι. ἐθέως δ' ἂν σ' ἐροίμιλι, εἰ φοῖο

I. Si Sanctorum teſtimonia velim aſferre, ſuccurrunt mihi multa . Sed me nec dolores capitis ea nunc figillatim omnia recenſere patiuntur ; nec plane neceſſe eſt, quæcunque in aliis * illis Conciliis, ſeu potius Intercinliis, audita vel dicta ſunt, univerſa ſimul proferre . Omnia autem Deo juvante , & ſingula quidem ſuo loco , infra * dicturi ſumus . Nunc ego illuc redeo. * Iconomachorum ſubſtitit. * Vide Notas.

II. Quoniam ibidem Imperator alterum mihi crimen objiciebat, quod de Deo diſputari vetarem , idemque Sanctos opponebat, qui de Deo paſſim & diſerte diſputarent, ajebatque Palamam eorum exemplo novas illas Theologias ſcripſitare , pro quibus ſe vel ſanguinem ſuum libentiſſime effuſurum æquus ſcilicet judex affirmabat ; age , inquam, ad iſtam quoque criminationem reſpondeamus.

III. Rem eſſe periculoſam , de Deo diſputare , nec volenti cuique id licere, ſanctorum Patrum ſcita & Canones deſiniunt . Hoc illis notum , qui in iis verſati ſunt . Quinetiam ne in leges puellas curioſius inquirere ut , neve termini , quos * illi Eccleſiæ poſuiſſent, moverentur, ab illiſdem Patribus cæ um ſanctumque eſt : neque id opinor quiſquam inficiabitur, niſi qui gratis velit incurrere in publicos riſus, quive eorundem Patrum execrationibus obligari non perhorreſcat . Abſurdiſſimum ſane fuerit Pythagoreos quinquennali linguæ ſilentio , animi autem obſequio longe diuturniori , magiſtri ſui dogmata approbaſſe ; nos vero , ſancta Evangelii diſciplina a puero inſtitutos , nolle citra ullam curioſitatem Patrum decretis ac præſcriptis ſtare . Illud quidem ex te lubens quæſierim , utrum iſtos pures * Vel quos illi Eccleſia poſuiſſet. *Ita ſupra lib. x cap. ult. N. 12.*

ANN. CHR. MCCCII. *Synod. Palæm. Sect. 1. Edit. Paris. pag. 601.*

(ea fanxiſſe, rem ipſam nondum cæpertos, an poſtquam experti fuiſſent. Si eos cenſes) prius de Deo diſputaſſe,) deinde diſputari vetuiſſe ;) ii rem humanis viribus altiorem, & eorum qui ſic ſponte aggrederentur animæ immortali peticulum mortemque ipſa gravius allaturam, videntur judicaſſe: ac iiſdem, poſt experientiam jubentibus, tanto magis nunc obediendum. Sin antequam experti fuiſſent, eo magis nos, qui rudes tumus & minime intelligeremus, oportet earum rerum, quæ intellectum ſuperant, experientiam formidare, exemplo illiorum, qui vel ante factum periculum longe nobis ſapientiores fuerunt, cavendumque eſt, ne in Theologiam ſic temere inſiliamus, ut pecudes in paſcua. Perinde quippe fuerit, ac ſi homines decem, qui cæci nati ſint, advocata concione, de ejus telæ, quam præ manibus habeant, coloribus rixentur, vera quiſque, magis quam cæteros omnes, dicere ſe arbitrari: quod quiſquis viderit, is ut opinor riſum & luctum, velut fœdere ſociatos, animo concipiat, ut ibi Democriti & Heraclitι in unum coaluiſſe videantur. Equis enim iſtos non deſleat, oculorum lumine per omnem vitam ſic deſtitutos? Equis rurſus Sardonium riſum teneat, qui eoſdem nunc cernat de iis rebus quas ignorant inter ſe digladiari? Nos tamen, ſi videtur, paulo minus obſtupeſcentes, conſideremus, tum quæ ſancti Patres de cavendis Theologicis diſputationibus nobis præcipiant, tum quæ, & ubi, & quomodo iidem de Deo diſputarerint; ut hic quoque formula aliqua ſit & fundamentum bonæ diſciplinæ, quo moderandæ linguæ ratio innitatur: ac non contra evenat, ut & boni conſilii regula ſit ambitio nullis regulis aſtricta, & opportunitatis norma, abnormis importunitas. Quippe ubi ambitio imprudentiæ alumna, per ſummum opportunitatis neglectum, boni ordinis finem proterve tranſilit, ibi & exitus conſequi primæ aggreſſioni contrarios valde conſentaneum eſt. Primus Gregorius, ille ſcilicet inter Theologos eximius, linguam ad theologicas diſputationes appellere ſic reformidat, ut manum ad flammam. Proinde multis verbis ſe excuſat, proditque ſe non facile accedere ad diſputandum de Deo, & eos qui id temere audeant minime probat. Neque enim, inquit, laudabile eſt deſiderium; ſed & conatus ipſe metuendus. Et Ozæ exemplum proponit, qui Arcam olim ſolummodo attrectare auſus periit, aſſerente, inquit, Deo reverentiam Arcæ debitam. Et quia ne ipſius quidem Templi parietes contingere tutum eſtibet erat, idcirco aliis, inquit, parietibus opus fuit, nempe exterioribus. Tum idem rurſus: * Generationem audis: modum ne curioſius inquiras. Audis Spiritum ex Patre procedere: id quomodo fiat, ne ſtudio perſcruteris. Quod ſi in Filii generatione & Spiritus proceſſione perveſtigandæ curioſum te præbes, ego quoque pari curioſitate tuam animæ corporiſque conjunctionem & temperamentum inquiram. Quomodo pulvis es, & Dei imago? Quid eſt quod te moveat, aut quid quod moveatur? Quomodo idem movet & movetur? Quomodo ſenſus in * eodem manet, & æterna attrahit? Quomodo mens in te manet, & in alia mente ſermonem gignit? Quomodo cogitatio per ſermonem impertitur? Si teipſum non noſti, quiſquis es qui de his rebas diſputas, ſi hæc nondum intellectu enim-

3.

Greg. Naz. de Dogm. Sis ſu. pra lib. 2. cap. ult. N. 13.

Idem, ead. Or. p. 491. Ed. e. Par. ſ. an. dop. Billii verſio.

pag 602.

* hic manet Græc.

Idem paulo in. fra.

A ἐκείνης * θεολογῆσαι, ἴσως ἀνθρωπίνῃ αὐτὰς συνηνωκέναι δυνάμει ὑπερβαίνον, ἓ δεδιέναι μᾶλλον αἰδοῖον ἀπειλεῖν ἀθανάτου ψυχῆς πῖς ἅπας αὐτομολῶν πρὸς ᾗ ἐγχείρησιν. καὶ νυῦ δὴ μᾶλλον πείθεσθαι μετὰ ᾗ πείρας αὐτῆς προσαχθέν. εἰ δὲ πρὸ πειραθῆναι, δεῖ μᾶλλον ἡμᾶς, ἀμαθεῖς τινας ὄντας ἓ μάλα ἀξυνέτους, τῇ ὑπὲρ νοῦν φοβεῖσθαι ᾗ πεῖραν, ὁμοίως ἐκείνοις, μαρῷ σοφωτέρους γεγενῆσθαι ἓ πρὸ τῆς πείρας ὄντας, ἓ μὴ ἐπιπηδᾶν ἀφειδῶς ἅπασι τῇ θεολογίᾳ, καθάπερ τῇ χλόῃ τὰ βοσκήματα. ἀ δὲ ἂν ὅμοιον εἴη, ὥσπερ ἂν εἰ δέα τινὶς τῇ λίαν γεγέσθαι τηλαυγὴς, ἐκπλαγέντα ἀθρόησαντες, περὶ χρωμάτων ἤρξαντο τῆς ἀνὰ χεῖρας ἀρόχης, ἕκαστος ἀληθεύειν οἰόμενος ἐκ παντὸς πάντας. οἶμαι δ' ἂπαντα τῶν ἀρίστων Ὀρφέα καὶ γλώττης εὐπρόσωπον ἀποδὰς ἐν ψυχῇ, ἓ Δημόκριτος ἅμα καὶ Ἡράκλειτος δακρύων ἐπαύδα συμμιμούμενος· τίς γὰρ ὁμμάτων ὕπως ἀπαμπικίνητος αὐχὴς ᾗ ἅπαντα βίεν; τίς δ' ἂν ἂν τὸ Σαρδόνιον ἐπιγέλασε, περὶ ὧν μὴ ἴσασι ᾗ πλανιζομένους ἀρτὶ ὁρῶν; Ὅμως εἰ δοκεῖ, πῶς ἐπιπλέξεως μαρὸν καθυφέντες, θεωρήσωμεν, ἅ τε περὶς ἀπαγόρευσιν ἡμῖν τῶ θεολογεῖν ἐπάπτησι, ἓ ἃ θεολογεῖν ἐ, ἓ πᾶ, ἓ ὅπως δὲ συμπίπτοντων. ὡς ἂν κεφαλαίῳ ῥυθμὸς τῆς ἓ τῶ θεμέλιος διπλῆς ὁ τὰ πῆς γλώττης περιζωννύμενος σκῆπτρα, ἐ μὰ πάντων αὖ μὲν δίβυλλίας ἐ ἀκαιρότητος ἓ φιλοτιμία, στρωμὸς δ' ἀμαιρίας, ἄθεσμος ἀκμαία. ὅπου δὲ φιλοτιμία πρόφορμος ἀβυλίας, ἓ μυχῶν ἀμαιρίας ἀραμένα, τὸ ἔρον καπαχρήσεται πῆς διπλῆς, ἐκὰ ἐ πείρας ἀκολυθῶν ταῖς τῇ πράξεων ἐπιβολαῖς ἀντιστραπυόμενον, τῷ μάλα γέ τοι τῇ εἰκότων. Πρώτος μὲν οὖν ὁ πολὺς ἐν θεολογίαις Γρηγόριος πόσῳ χαμαιλιῷ πρὸς θεολογίαν τὴν γλῶτταν κινεῖ, ὅσον τὴν χεῖρα πρὸς φλόγα πυρός· ὡς ᾗ πολλὰς ἐκ παραίτησιν λόγως προβάλλεσθαι, ἐν οἷς αὖ ἐκεῖ ἐγχειρεῖν πῖς περὶ Θεῦ προχείρως δίδωσι λόγους, ὧδ' ᾗ θρασείας ἐγχειρεῖν ἂν γένοιτο χαυδίζεσθαι. Οὐκ ᾗ ἐπαινετὸς, φησι, ὁ πόθος· ἀλλὰ καὶ φοβερὸν τὸ ἐγχείρημα· εἰσάγει δὲ καὶ Ὀζὲν ἐκεῖνον, ὃς τῆς λιβωτῆ πάλαι μόνον ψαῦσαι πλημμελήσας ἀπώλετο, φυλάττοντος Θεῦ, φησὶ, τῇ λιβωτῇ τὸ σιβάσμιον· ᾗ ἅμα μηδὲ τῇ τοίχων τὰ ἱερὰ ψαῦσαι τῆς πολλοῖς ἐν ἀσφαλὲς, ἴτ᾽ ἂν φησὶν ἰδίοις τοίχοις, τῇ ἐξωθεν. ᾗ πάλιν· Λαὸς γέννησιν· τὸ πῶς μὴ περιεργάζου· ἀκούεις ἔτι Πνεῦμα τὸ προϊὸν ἐκ τῆ Πατρός· τὸ πῶς μὴ πάλιν πραγμάτευε. Εἰ δὲ πολυπραγμονεῖς Υἱῶ γέννησιν, ᾗ Πνεύματος πρόοδον, κἀγὼ σε πολυπραγμονῶ τὸ κρᾶμα ψυχῆς ᾗ σώματος· πῶς εἰ χὼς ᾗ εἰκὼν Θεῦ; τί τὸ κινοῦν σε, ἓ τί τὸ κινούμενον;

B

C

D

E πῶς τὸ αὐτὸ καὶ κινεῖ ᾗ κινεῖται; πῶς αἴθεσις * ἐνταῦθα μένει, καὶ τὸ ἅπῆς ἐπιπάνει; πῶς ὁ πῆς ἐν σοὶ μένει, ᾗ γενεᾷ λόγον ἐς ἄλλῃ σοί, πῶς λόγῳ πνεῦμα διαδίδοται; εἰσαυτὸν οὐκ ἔγνως; ὅστις εἰ ὁ περὶ πάντων διαλογίζομενος, εἰ ταῦτα ἀναπίλαβες, ὧν ᾗ ὁ αἴθεσις μάρτυς, πῶς Θεὸς ἀνεμβάτως, ἔπειρ τε καὶ ὅσον ἐστὶν, εἰδέναι ἐπαλαμᾶσαι; πεῖθᾶς πάντ᾽ ἀλογίας. ᾗ πάλιν· τὸ πῶς

* Hunc locum ſic reſtituo ex verſione (ſive ἑρμηνείᾳ, ſeu ſtudio) Billii, ἐπειδὴ τὸ θεολογεῖν, ἰσοδυναμεῖ τῷ αὐξειν. *Vide Notas*

* ἐν τῷ αὐτῷ *Billianæ Editionis.*

ἕως σε μέχρι τῆς ἀμολογίας. οἱ ποτε παύλῳ ἀ- A
παπαθέντες. τὸ δ' ὑπὲρ παύλου, οὗτος διελόντερον
ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ βραδυτὴς, ἐνταῦθα δὲ ἡ ταχυτὴς ἰ-
σχύει ἢ κίνδυνος. εἰ δέ τις ἐσίγαζε βάλοιτο, λε-
γέτω μοι παραλθὼν, νὴ βυλόμενος ἐκ ἀληγάκις ἀ
μέγας ὕπνος διδάσκαλος, ὑποσί πως τὰς ἑαυτῶ χα-
ματίζει λόγους τῆς πίστεως ἀφορίσους, τῇ σιγῇ μὲν
Legendum ἀπαγγέλλειν ἢ συλλογιζομένους, σιγῇ μὲν ἀνίσμα
puta κατα- τα ἢ ψόφ, σιγῇ δὲ διελύσεως νέφ. φρὸς γὰρ τὰς ἀπό-
συλλογιζο- μένους. πους ἐπιπικὸς ἢ πέρα τις φύσεως ἐρωτήσεις, ἐκ-
πόνως ἐπιεικῶς ἀμείνος τὰς ἀνοχείσεις ὑσάγει, ἐ
καί φησι· πάλιν οἱ σωματικοὶ τὰ σωματικά. περ-
ὶ γὰρ ἐμὲ καί σε πᾶσα. ἢ πάλιν. θέλων σά
φησιν ὁ σὸς πατὴρ γεγέννησε, ἢ μὰ θέλων; ἢ B
ἀυθις. ὁ χρόνος ἐν χρόνῳ, ἢ ἐν χρόνῳ; ἢ τὰ
ἐξῆς παρίημι λέγειν, οἷς ἁπλίζει τὰς γλώσσας ἡ-
μῶν, ἵνα τῇ ἡμῶν βυλομένους ἐν τὰς ἀκάνους
τῆς αὐτεθέντων ἀναλύειν ἔριδας. πῶτα δ' ἃ βυλο-
μένω θεολογεῖν ἔστω, ἀλλὰ τῇ σφόδρα * τι φθέ-
γγεσθαι, ἢ ναθεσπώτους ἡμᾶς, ἢ λόγους μόνον, *Forsitan
οὐδ' ἔργους μόνον, ἀλλὰ ἢ πράξεσιν ἀλόγους,
ἢ λόγοις ἐμφράκτους.

Δ. Ἐγὼ δὲ πολλὰ λέγειν ἔχων ἐν ᾧ τῶ μεγά-
λω πᾶσι πατρὸς ἢ διδασκάλω ἢ ἐκκλησίας, ἐς ἢ
τῇ ἁμετρα ὑραμέτρων ἐκτόδεξιν, ἀκόσα γοῦν μοι
αφ' ἡμῶ λελάληται, λέγω δὲ περὶ τῶ μὴτε θεολο- C
γεῖν, μήτε περιεργάζεσθαι, μήτε τὰς τῶν ἐπιτυ-
χόντας, μηδ' ὧν ἕνεκα ἐπιτάττουσιν, ἐκανὰ ἢ ταῦθ'
ἥγεμαι, πρὸς τὰ τέλ τῆς ἡμῶν ἀληθείας ἐνδείξειν,
πρός τε τέλ τῇ αὐτεθέντων ἀναίρεσιν. οὐ γὰρ ἀντι-
τάττεις ταῦ ἁμιλλᾶμαι, ἵνα πλείονων διείμεθα λό-
γων. ἄλλως τε ἐγὼ φ τὸ ἐκανὸν, ἐχ ἑκανὸν, ὑ-
δὲν ἐκανόν. φ δὲ ἐγὼ τὸ μιρὸν ἐκανὸν, πάντ' οἶμαι
γέσειν ἂν ἐκανά. ἐπὶν ὅων ἐσι περὶ τῆς ἄλλης ἁ-
μίλ, ἵν ἐξ ἐκάσου βραχία ἐρωτεσάμενοι, οἷς ἂν μηδ' ὑ-
φίνας τὸ μάχεσθαι, μήτ' ἂν συμένας ῥᾳδίως ἐξέρ, πῶν
τὰ σώματα ῥᾳδίως ἡμεῖς ἀπορῥᾳψωμεν. φασί ποτων ἢ
ἀ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος. Ἀρκέσατε λέγειν, ὡς ἐ-
διδάχθης, ἢ μὰ μοι τὰ σοφὰ ταῦτα λέγε, ἅτε ἀγέν- D
νατον ἐσιν, ἢ γεννητὸν. ἢ εἰ μὲν ἀγέννατον, Πα-
τὴρ. εἰ δ' γεννητὸν, Υἱός. εἰ δὲ μηδέτερον τοῦτον, ἀνόημα.
ἐγὼ γὰρ οἶδ τὸ Πατρὸς οἶδα, οὐμὲν δὲ Πατέρα, τὸ Πνεῦ-
μα. ἢ μῆ τὸ Υἱὸν παρίλαβον, ἐχ Υἱὸν δ' ὠνομασμέ-
νον. ἢ πάλιν. Ἀκολυθότερον ἴω, ἢ τὸ γεγεννῆ-
σθαι ἢ Υἱόν, γέννημα προσαγορευθῶναι, ἢ ἐχ
Υἱόν. ἀλλ' ἐκ ἔρηται. διὰ γὰ ἢ πρὸ ὀφθαλμῶν
ἔγοντα τὸ ἢ Χρεῖα δικαίωσιν, ἢ εἰδότα ὅσος ὁ
κίνδυνος ἀφελεῖν τι ἢ προδῦναι τῆς παραδεδομέ-
νους ὑπὸ τῶ Πνεύματος, μὰ παρ' ἑαυτὰ φιλοτιμη-
σάμενοι καινοτομεῖν· ἀλλὰ τῆς προαπηγγελμένοις παρὰ τῇ ἁγίων ἐφευχάζειν. ἢ πάλιν. Πέφυν δ' E
ἡμεῖς ὕτα παρ' ἄλλων γραφομένω ἐμὶν ταυτέρων
παραδεχόμεθα, οὐν αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέρας δι-
νοίας γεννήματα παραδίδομεν πλημμῆ, ἵνα μὰ
ἀνθρώπινα παίσωμεν τὰ τῆς ἀσεβείας ῥήματα.
ἀλλ' ἃ παρὰ τῇ ἁγίων πατέρων διδιάγμεθα,
ταῦτα τοῖς ἐρωτῶσι ἐξηγεῖλομεν. ἢ πάλιν. Οτι
τὸ ἢ θεολογίας μυστήριον ἢ ἐκ ἢ ἀβασανίσου πί-
στεως ζητῦ συγκατάθεσιν, πιστῦσαι δεῖ, φησὶν,

prehendiſti, quorum ſenſus ipſe teſtis eſt, quo tandem modo, quid & quantus ſit Deus, te certo tenere ac ſcire arbitraris? Magnæ profecto id ſtultitiæ eſt. Tum rurſus: promptus eſto, uſque ad Fidei confeſſionem, ſiquando a te exigatur. Quod ſuperat, timidior ſis oportet. Etenim illic cunctatio, hic celeritas periculoſa eſt. Si quis velit inſtare, prodeat ac dicat mihi, quid ſit cur magnus iſte Doctor, ſimili ferme verborum figura baud raro utatur adverſus eos qui * contraria objiciunt, ac nunc eum, qui exiſteret, genitum fuiſſe; nunc Filium creaturam eſſe, nunc volantatis eſſe filium, perperam argumentantur. Nempe inſolentiſſimis & naturæ captum excedentibus interrogatis, reſponſiones & ipſe plana inſolentes opponit, & ait: a Ruſus corporei corporea. b Hæc enim ad me & ad te pertinent. Item; c volens oe, inquit, pater tuus te genuit, an nolens? Item hæc; d Tempus eſt ne in Tempore, an non? Reliqua omitto, quæ ille velut arma nobis ſuppeditat, quoties & nos voluerimus inſolentes tantarum adverſariorum quæſtiones reſolvere. Porro hæc non ejus ſunt, qui de Deo velit diſputare, ſed ejus qui valde id fugiat, ac nos non meris verbis, aut merſa operibus, ſed & operibus diſertis & efficacibus verbis admoneat.

IV. Ego vero, tametſi multa magni iſtius Patris & Eccleſiæ Doctoris teſtimonia poſſim afferre, ad meorum dictorum confirmationem, tamen quæ illic attuli, ut oſtenderem non oportere diſputari de Deo, nec aut in eos qui vetarent, ante quam ob cauſam vetarent, inquirendum eſſe curioſus, ea ipſa certe ſufficere arbitror, cum ad declarandam ſententiæ meæ veritatem, tum ad refellendum errorem adverſariorum. Non enim loquimur nunc iis qui inſolme intelligant, ſic ut pluribus verbis opus ſit. Deinde cui non ſatis fuerit id quod ſatis eſt, ei nihil ſatius erit. Parum autem cui ſatis ſit, ei opinor quælibet ſatis futura ſunt. Pergamus itaque ad alios, ut ex ſingulis pauca excerpendo, os facile illis obſtreamus, quibus nec deſiſtere a pugna nec intelligere facile eſt. Baſilius, in Divinis multum verſatus; contentus eſto, inquit, ita loqui ut edoctus es: nec tu mihi ſubtilia hæc dicas; vel ingenitus eſt, vel genitus: ſi ingenitus, Pater; ſi genitus, Filius; ſi horum neutrum, creatura eſt. Nam ego Spiritum ſcio eum Patre eſſe, at non & Patrem eſſe. Item eum cum Filio eſſe, non autem Filium nominatum fuiſſe didici. Ruſus: conſequens erat Filium, eo quod genitus eſſet, genituram appellari potius quam Filium. Non tamen ita dictus fuit. Qui igitur Chriſti judicium præ oculis habeat, & aliquid ſive demere ſive addere iis quæ a Spiritu tradita ſunt quam periculoſum ſit intelligat, eum oportet nihil de ſuo novum ambitioſe comminiſci, ſed iis acquieſcere, quæ olim Sancti pronuntiarunt. Ruſus: nos vero nec Fidem, quam recentiores alii nobis præſcripſerint, admittimus, nec quæ meos noſtra pepererit, ea ipſi tradere audemus, ne humana per nos fiant veræ religionis verba: ſed quæ ex ſanctis Patribus didicimus, ea interroganti cuique denuntiamus. Ruſus: quoniam Divinitatis myſterium Fidem citra examen aſſeotientem requirit, credere oportet (inquit) Deum eſſe, ac non quid ſit quærere

ANN. CHR. MCCCLI.
a Synod. Palam. Sect. 2.
Idem ibidi.
* vel qui repugnantia
Greg. Naz. Orat. 2. de Fide. p. 367. Edit. Paris. ann. 1609.
b Idem ibid. p. 370.
b ib. p. 367.
c ib. p. 380.
d ib. p. 367.
Edit. Paris. pag. 603.
Bas. Mag. contra Sabellianos
Idem, contra Eunom. lib. 2.
Idem. Epiſt. 6.
Idem.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect.* 1.

„ & contentiose disputare. Vides quan-
„ tam & hic Doctor eximius reverentiam
„ hic rebus præstet, atque ut fateatur, nec se
„ in Divina inquitere curiosius, nec receus
„ quicquam nus ab aliis accipere, aut de
„ suo obtrudere: sed quæ a prisciis Ecclesiæ
„ Doctoribus de Fide & Theologia dog-
„ mata tradita sint, in iis se profiteatur o-
„ mnino perseverare, & nos ut perseve-
„ remus hortetur? Quisnam itaque adeo ex-
„ cors futurus est, ut cum ejusmodi regulam
„ normamque Ecclesiæ videat tanta uti mo-
„ destia, tamen eam parvi faciat, & ad ser-
„ vilia ingenia malit transcurrere; nempe
„ ad eos homines, qui nihil aliud sciunt, nisi
„ cupedilis & crapulis gloriari, & toram
„ mentem in pecuniæ cogitatione defixam
„ habere, nec aliam sibi æquitatis regulam
„ constituere, nisi iniquitatem? Verum ple-
„ risque eriam hujus testimonii omissis, ad
„ aliam Ecclesiæ tubam illustrem venio.

D. Chrysost.

„ Ait & divinus egregie eordis humilitate
„ Chrysostomus: quæ scripta sunt, accipio;
„ quæ haud scripta, non requiro. Tradita
„ amplector: haud tradita non investigo cu-
„ riose. Rursus; quædam (inquit) sereneu-
„ tia sapienter admonet; *Altiora** *te ne quæ-
„ feris, et fortiora te ne scrutatus fueris. Quæ*
„ *mea data sunt tibi, hæc cogita*. Rursus: ad
„ veram pietatem satis est scire, Deum esse,
„ ac nihil amplius exquiri. Rursus: si Ma-
„ nichæus ad te (inquit) accedat, dicatque
„ materiam præexistere, si Marcion, si quis
„ ex Græcis, die illi; *In principio** *creavit*
„ *Deus cælum et terram*. At Scripturæ non
„ credis? Eam tu, ranquam surioshm &
„ mente alienatum, aversare. Rursus: non
„ desines, o homo, supervacanea quære-
„ re? Nam hæc temere scratari supervaca-
„ neum est. Ejusmodi ignorantia nihil do-
„ ctius. In his rebus qui se nihil scire pro-
„ fitentur, ii sunt omnium sapientissimi.
„ Enimvero tempus me* prorsus deficit,
„ si & hujus quoque magni Ecclesiæ lumi-
„ nis testimonia velim afferre, quæcunque
„ a theologicis disputationibus deterrent,
„ dogmatumque & Fidei simplicitatem so-
„ lam amplectuntur. Sed ecce magnus quo-
„ que Ecclesiæ pugil & Doctor Athanasius
„ negat se eos ferre posse, qui novum al-
„ quid contra Fidem inceptant, etsi ii sum-
„ ptas ex Scripturis dictiones pronuntient.
„ Illi eolmea verba non recto sensu, sed
„ velus * ovium vestimentum induuus; in-
„ tus autem eum Ario sentiant: quemad-
„ modum hæreseon Princeps Diabolus.
„ Quippe & hic Scripturarum verba loque-
„ batur: at eam Servator coegit obmutesce-
„ te. Hunccine audis eadem docentem,
„ ac illa quæ jam dicta sunt? Sed nec Isaa-
„ eum, præltaotillimum Asceiam, omitta-
„ mus: desine, inquit, de Deo disputare,
„ non solum cum iis qui alieni suns a Fide,
„ sed & cum Fidei cultoribus: nec illum
„ qui Scalam ascenlam fundavit, celeber-
„ rimum Joannem. Hic velus continenti
„ oratione, eorum quæ ab illo* dicta sunt
„ causam reddit: nec enim, inquit, in exi-
„ tu animæ eo arguemur, quod de Deo
„ haud disputa verimus, sed quod jugitet
„ non luxerimus. Et quid necesse est libris
„ Sanctorum plena vobis plaustra afferre,
„ quibus leonem ex ungue cognoscere est?
„ Ad alia progredior. Hæc sancti Docto-
„ res non modo dixerunt, sed & idoneis
„ vectibus repagulisque firmarunt; nec fir-
„ marunt modo, verum eriam inevitabi-
„ libus diris & anathematis, quasi quibus-
„ dam turribus & propugnaculis cincta,
„ constrinaerunt. Nam D. Apostolas, post-

Exod. c. 33. v. 20.

* Difficiliora Græc.

Edit. Paris. pag. 604.

* Sicut Gr.

* *Vel.* genus meum totum.

6. *S. Athanasius.*

* *Matth. vii. 15.*

7. *Isaac Asceta.*

8. *Joann. S. Climacus.*

* Scalæ.

9.

A ὅτι ἔστι Θεὸς, ἢ μὴ ζητῆσαι μηδὲ ζητομαχῆσαι τί ἐστιν. Ὁρᾷς γὰρ μέγαν τοῦτον διδάσκαλον, ὅσῳ τοῖς τοιούτοις ἀποδίδωσι τὰ αἰδῶ, καὶ αὐτός τε ὁμολογεῖ μὴ τολμᾶν μήτε τὰ θεῖα περιεργάζεσθαι, μήθ' ἕτερόν τι παρατροδέχεσθαι, μήτ' αὐτὸς παρισάγειν. ἀλλ' ἐμμενεῖν ἁπλῶς τοῖς δοθεῖσι περὶ πίστεως τῇ θεολογίας δόγμασι τῇ πρὸ αὐτῶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, αὐτός τε ἐπαγγέλλεται, & ἡμᾶς ἐγκελεύεται· τίς ἂν ὦ τοὺς αὐτοὺς ἔσαι, ὡς τοῦτο κωφὸν & ταθμὸν τῆς ἐκκλησίας τοιοῦτος ἕστω, ὃς τοσοῦτον ἐν τοιαύτῃ χρώμενον βλάπτειν, ἵνα τὰ παρὰ φαῦλον θήμβος, εἰς ἀνδραποδώδη θέλησιν ἀποτρίχειν ἀθῆ, ἢ πλὴν τὸ ὀλιγοπιστεῖν τε ἢ ἀραπαλότης οἰφούς, ἢ τὰ πρὸς ἀργύριον ὅλον ἀπαχολεῖν

B τὸ τὰ τὰ φυπτζόμενον, πλέον εἰδότας ἀνθρώπους ἰδεῖν, καὶ τῆς δ' ὁμοίας τλῶ ἀτομίας ποιεῖσθαι ποινάς; Ἀλλ' ἵνα ἢ τὰ πλείστα τῶν παραδραμῶν, ἐφ' ἑτέροις ἔλθω μεγάλω τῆς ἐκκλησίας σάλπιγγα, φησὶ καὶ ὁ Θεῖος ἐν πανηγύρει καρδίας Χρυσόστομος· Τὰ γεγραμμένα δέχομαι. τὰ μὴ γεγραμμένων ἐπιζητῶ. τὰ παραδεδομένα ἀποδέχομαι. τὰ μὴ παραδεδομένα πολυπραγμονῶ. ἢ πάλιν. σοφός τις, φησὶ, παραινεῖ λόγος, χαλεπώτερά σου μὴ ἐπιζήτει, ἢ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταζε. ἃ προσέταξέ σοι, ταῦτα φρόνει. ἢ πάλιν. ἀρκεῖ πρὸς δ' σέβειαν, εἰδέναι ὅτι ἔστι Θεός· τὰ μηδὲν πλέον ζητῶν. ἢ πάλιν· ἐὰν προσέλθῃσι, φησὶ, Μανιχαῖος, λέγων ἢ ὕλην πρωπάρχειν, ἢ τὸν Μαρ-

C καίων, ἢ Ἑλλήνων παῖδας, λέγε πρὸς αὐτούς. Ἐν ἀρχῇ ἐποίησε ὁ Θεὸς οὐρανὸν ἢ γῆν. ἀλλ' ἢ πίστει τῇ γραφῇ; ἀποτράπητε λοιπὸν αὐτὸν, ὡς μανόμενοι καὶ ἐξεπαόπατε ἢ πάλιν. Οὐπαύσῃ, ὦ ἄνθρωπε τὰ περιττὰ ζητῶν; περιττὸν ἢ τοιαῦτα εἶναι πολυπραγμονῶν. ὑβρὴ ἢ ἀμαθίας πάσης σωφρονιστὴν ἐστιν. ἐν οἷς οἱ μὲν ἐπαγγελλόμενοι μηδὲν εἰδέναι, σοφώτατοι πάντων εἰσίν· ἀλλὰ γὰρ ἐπιλείψει χρόνος ὅλος, κομίζων θελήσαντα ἢ τὸν μεγάλα πάντα φωστῆρα τῆς ἐκκλησίας, ὁπόσα θεολογῶν τε ἀπορήτα, ἢ μόνῳ ἀπαζόμενα ἢ δογμάτων ὁμοῦ ἢ τῆς πίστεως ἀπλότητα. Ἀλλ' ὅρα δὴ ε.

D μοι ἢ μέγαν ἢ ἐκκλησίας ἀθλητὴν ἢ διδάσκαλον Ἀθανάσιον, μὴ ἀνέχεσθαι φάσκοντα τῶν ἐπιχειρούντων καινοτομεῖν, κἂν τὰς ἀπὸ τῶν γραφῶν λέξεις φθέγγωνται. ἃ γὰρ ἐρθῶς ἐχόντα, ἀλλ' ὡς ἔνδυμα προβάτου τὰ ῥήματα περιβαλλόμενοι, ἔνδοτ τὸν Ἄρειον φρονοῦσιν, ὡς τῶν αἱρέσεων ἁρμῶν διάβολος· ἢ γὰρ αὐτὸς ἐλάλει μὲν τὰ ἐκ τῶν γραφῶν, ἐφ' ἑαυτῶν δὲ παρὰ τὸν σωτῆρος διδάσκοντος. Ἀλλὰ μηδὲ ἢ ἀσκητικώτατον παραδράμωμεν Ἰσαάκ, παῦσαι λέγοντα θεολογεῖν, ἐ μόνον μετ' ἀλλοτρίων ἢ πίστεως, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τῶν οἰκείων αὐτῶν. μηδὲ ἢ πολυῶ Ἰωάννου, ἢ τῆς ἀσκητικῆς ὑποφήτου κλίμακος. ὃς τὸ αἴτιον ἐφεξῆς οἰσεῖ τῆς ἐκείνου ῥᾴστως ἀποδίδωσι ὑπωσίν. οὐ γὰρ ἐγκαλεσόμεθα, φησὶν, ἐν ἐξόδῳ ψυχῆς, E ὅτι οὐ περὶ Θεολογήσαμεν, ἀλλ' ὅτι ἀδιαλείπτως ἐ πεπενθήκαμεν. καὶ τί δεῖ βίβλων ἁμάξας ὅλας ἁγίων κομίζειν ὑμῖν, οἷς ἐξ ἀνίχνων ἐστὶ γινώσκειν τὸν λέοντα; βαδιοῦμαι δ' ἐφ' ἕτερα. οὐ γὰρ εἶπον μὲν οἱ διδάσκαλοι ταῦτ, οὐκ ἠσφαλίσαντο δὲ πῆς προσάντει μοχλοῖς καὶ κλείθροις. οὐδ' ἠσφαλίσαντο μὲν, οὐ πεπλάσασι δ' ἐπ' ἐκείνοις ἐνι πύργως φάσι ἢ ὑμεπύργια, ἢ ἀφύατος σωτί-

* Legendum videtur μᾶλλον δ' ἐτέροις τισὶ ἐφ' ἑαυτῶν διδάσκειν, μήτ' αὐτὸς παρισάγειν.

συνίστηξεν ἀραῖς ὁ ἀναθέματι. μὴ γὰρ τύχοι τῶς ἀγγελίζομένους ἕτερα παρὰ ταῦτα καθυποβαλεῖν ὁ θεῖος Απόστολος ἀναθέματι, ὡ τάδε φησὶν, εἰς μαρτύριον βεβαιότερον συμβιβάζων τὰ πάλαι τοῖς τὸν γέγραπται γὰρ φησι, ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐ μὴ ἐμμείνει πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῇ βίβλῳ τ ΝΟΜΟΥ τ ποιῆσαι αὐτά. ὡς γὰρ τὰς τῆ Θείων ἀποστόλων τύπους σωσάντων οἰκουμενικὰς ἁρμόζει καθ' ἕκαστον ἀναθέματι τοὺς ἐκείνας ἔχοντας βάλλειν. ἀλλ' ἵν' ὡς ἐν κεφαλαίῳ συμβολὴν αὐτῶ πάντα, φασὶ, τὰ παρὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παράδοσίν τι ἢ ὑποτύπωσιν τῆ ἁγίων πατέρων καινοτομηθέντα τε, καὶ ἁρμοσθέντα ἢ ἁρμοσθησόμενα, ἀνάθεμα ἔστω.

* Fort. ἔστω

a quam eos qui alia evangelizaverint gravi anathemati subjecit, ut firmius sit testimonium, vetera cum novis componens, *scriptum est*, inquit, [b] *maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis ut faciat ea*. Sacro sanctarum Synodorum œcumenicæ acta his addere supersedeo; quæ sigillatim eos qui ejus modi sint, anathemate percellunt. Tamen, ut paucis & summatim veluti complectar; *quælibet*, inquiunt, *præter Ecclesiasticam traditionem & præscriptam a Sanctis formulam de novo introducta, vel acta vel agenda, anathema sunto*.

a ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sess.* 1.
b *D. Paul. ad Galat. c.* 3. v. 10.
b *Deuteron.* c. 27. vs 26.

Edit. Paris. pag. 605.

CAPUT II.

I. Cantacuzenus, pausa loquutus, respondendi munus Palamæ concedit. II. Hujus imparati, & nihil tale præmeditati, anxietas. III. Judicium de Palamæ doctrina, stilo, ingenio. Ejus auctoritas apud Cantacuzenum nimia. IV. In maximas angustias adductus, orationem a lumine Thaborio orditur. V. Operationem & Substantiam in Deo differre ait. Qui operationes participent, eos affirmat increatos fieri. Plura increata statuit. Substantiam Divinam negat posse participari. Adversarios contemnit. VI. Acta Concilii generalis Sexti perperam interpretatur; item verba S. Basilii.

A. ΕΠΙ τούτοις αὐτοῦ μοι τοῦ λόγου τὸν δρόμον ὁ βασιλεὺς. καὶ λέγειν αὐτὸς ἐθέλων, διεχεῖ ὡ τεχνῆ ἢ γνώμῃ ἐχρίζετο. ἐβούλετο μὲν γὰρ τὰ τῆ Παλαμᾶ πραιτεῖον ἐπαγγελμένα, καθ' ἡσυχίαν διαθεῖναι καθυμένῳ τοῖς ἄλλοις ἐμοῦ, ὡ φοσωπεῖον αὐτῶ παρ' ὕλον αὐτὸς καθίσασθαι τὸν ἀγῶνα λόγοις ἅμα καὶ πράγμασιν. ἐβούλετο δ' αὖ ὡ φιλοτιμίας ἐπίδειξίν τινα τῆ συλλόγῳ παρέχων ποικίλον, μεμισόσωον ἑαυτῆ μηχανώμενος δῆθεν αἰώνιον, ὡ γόμον καυχήματος ἐμβεβῶς. ἐκεῖνα δὲ τῶ ἁγίων ΚΚ θεοσβεστάτων ὡ καὶ γνώμῃ ἐκβιβασθείσα αὐτῆ (οὐ γὰρ οἷόν τε πείρας ἴχνη ἀπαντᾶν εἰς τὰς προτεθείσας τῆ Θείων πατέρων χρήσεις. οὗτ' αὖ λογισμῶν αὐτοχθόνων παρὸς νῖς ὑπῆρχεν αὐτῆ ἴδιον ἐκ περιουσίας ἐκεῖθεν τῶν ἔξωθεν αἱρετίδιος ἐπεισρέοντων ἀπροσδοκήτων παρίζῃ παθῶν ἐμβολῆς τὸ τῶ λογισμῶν περιτρέπεσθαι βιαιότερον) ἐπὶ πόδα τε ἀνεχώρει, καὶ σωρηδὸν παραχρῆμα πολλῶν ὕλαι ἀπλέξας ὁ βραχεῖ λογισμῶν λαβυρίνθου, ὡ πολλῶν νόθων ἐπιπλανηθῶσι χρώματα δυσὶ τῆ προσώπω καὶ τὸ συμβιβαστὸς, ὡ μιπράττα φθεγξάμενος, ὅσα τοῖς ἔ λόγου προσμίοις ἁρμόττειν εἰς κεφαλαῖον ἔδοκει, τῆ Παλαμᾶ λοιπὸν τῶν τῶν ἐμοὶ προτεθέντων ἀπάντησιν παρεχώρει.

* Vide Notas.

B. * Τῆ δὲ ὡ αὐτῆ παρὰ προσδοκίαν τῆς πομπῆς ἐμπεπτωκότι (οὐ γὰρ ἐῶ ἐς μελέτης διαστῆσαι λόγου οὐδὲ μικρῶν εἰς ἀπάντησιν. καταρθώσειν γὰρ ἔτρο πάντ' ἐν βραχεῖ βασιλικῆς δυνάμει χειρὸς, ὡ χείλεσιν ἀφθέγκτοις, ὡς μηδὲν εἰς ἔ ὑστεραίας ὑπελιφθῆναι φροντίδος λείψανον ἡμετέρας) διεπορεῖτο καθ' ἑαυτὴν, αἰσχυνόμενος γλώσσῃ καφῇ παραβύδαι τὸ πρᾶγ-

B I. HÆc cum dixissem, orationis meæ cursum Imperator abrupit, ac loqui ipse gestiens, duplici triplicique sententia in partes varias trahebatur. Volebat nempe ea quæ Palamæ promisisset, sic perficere, ut is quidem cum aliis quietus sederet; ipse autem & verbis & reipsa personam ejus per totum illud certamen ageret. Volebat tursus ambitiosa & multiplici ostentatione seipsum in Concilio venditare, atque ita memoriam sempiternam & magnificæ jactantiæ plenam aucupari. Deinde ubi vidit certamen eo deductum esse, ut sibi ex sententia non succederet (nam neque ille usu sic valebat, ut ad opposita sanctorum Patrum testimonia posset respondere; nec ea prudentia propria & domestica fruebatur, ut omni animi imperio plene per seipsum potitus, repentinis atque improvisis supervenientium extrinsecus affectuum impressionibus judicium suum subverti haud facile pateretur) cepit statim pedem referre & contrahere se. Multis itaque brevi temporis spatio velut labyrinthis cogitationum evolutis, multorum affectuum coloribus incertis & temere obortis vultu suffuso, pauca demum loquutus, quantum satis esse videbatur ad proludendum, & ad quoddam veluti caput orationi imponendum, ad ea, quæ proposueram, respondendi munus Palamæ concessit.

II. Hic vero in eam necessitatem præter opinionem ipse quoque adductus, qui sibi ad respondendum ne minima quidem oratione opus fore prævidisset (omnia quippe se, Imperatoris manu & potestate, silentio ipso feliciter statim confecturum putarat, sic ut nullam postridie reliquam nostri curam habiturum se speraret) secum anxie deliberabat. Pudebat

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect.* b

nempe eum taciturnitati rem omnem permittere, ac rationum pro tempore excogitandarum inopem ſeſe deprehendi.

III. Erenim parum ille eruditus, ubi ll, cum quibus privatim forte colloquutus eſt, vel præ ignorantia nihil contradixere, vel ob amicitiam refellere veriti ſunt; vel, quod gravius eſt, timuerant ne ejus calumniis apud Imperatorem oppugnarentur (ſcilicet Palamæ contradicere, & Imperatori palàm convitiari, una & eadem res eſt) alicubi & a quibuſdam vilus eſt laudari. At in apertis dicendi certaminibus, ubi acri contentione & coram diſputatur, in publicum & quaſi in ſcenam productus, minimè hic homo andax eſt, ſed ſtrepitu vel minimo facile terretur. Eorum autem, quæ ſive dicit ſive ſcribit, ordinem ſic ſempet ea inſcitia confundit & pervertit, ut ſemifactis & dimidiatis fere periodorum membris & commatis orationis ſuæ ſententias contexere videatur. Ideirco ejus dicta ænigmatum ſimilia ſunt & ambigua, & ſenſu incerto ſuſpenſa, qualia illa quæ profanis philoſophis [a] *βυγοὶ* & [b] *αἰδοῖ'φορα* appellata ſunt. Atque ille non modo continuam orationis ſerlem interrumpendo, obſcurum & iis qui audiunt intellectu difficilem reddit verborum ſenſum; ſed plerunque id de induſtria facere deprehenditur, homonymas & ancipitem ſenſum celantes dictiones uſurpando, ut ſententia hioc & inde in hanc vel illam partem ttanslata, verisatis laqueis fur callidus evadat. Itaque, ut de Platonis dialogis aliquis dixit, eos puerorum amoribus paſſim dedecorari, ita & hujus orationes vocum abſurde ambiguarum multitudine fœdantur, nunc ipſo invito, per inſcitiam, malæ menti admiratam; nunc ejus voluntate, ut audientes in errorem inducantur ea fraude, quæ verborum meliguitatem occultat, atque eo magis, propter ambiguitatem & duplicem quoddammodo dictionum frontem, illis nocet qui eas cum ſcientia legere haud poſſunt. Nempe hi vocum affinitate decepti, hamum ſibi erroris facillime infigunt, pro ſignificatione propria impropriam, ampleal per ignorantiam; velut paſſerculi & piſces, qui inſidiatam laqueis facile irretiuntur, & cum eſcam videant, latentem intus hamum non vident, adeoque, eſca apprehenſa, hamo ſubjecto attinentur. Quamobrem iſte, cum irridetur, vultu quidem ipſe quoque ſubridet: ac * ſecum tacite indignatur, & quavis morte pejus id ducit, & veritate ipſa victus, præ ira diſtumpitur; tum ulciſci cupit, nec poteſt; ideoque inſolentem & maledicam linguam ſecum affetens, ad Principem, tanquam ad clypeum aut ad propugnaculum, confugit. Sic Imperatoria auctoritate velut quadam armatura abutendo, putat ſe convarſa vice victorem ex victo exiſtere: itidem ut infantes, qui parentum manibus ſublevati, & in obrios quoſque per jocum jactitati, gaudent & velut victoria exultant, & manus complodunt. Nam & iſte eodem modo, velut omnium confeſſione victor declaratus eaultat, nec erubeſcit puerilis gloriolæ ornamenta ambitioſe affectare, qualia vel adoleſcentulum pudeat drachma aut obolo ex Orcheſtra * metcari. Literarum quippe omnino fere rudem * nactus, tum alias calumniaa confingit, tum illum facillime territat ea ratione, quod

[a] tentiſa ſimila. [b] hominis faciem habentia.

* carda Græc.

pag. 607.

* *Vide Notas.* * Cantacuzenum, *ſcilicet. Vide Notas.*

Edit. Pariſ. pag. 606.

A μα, ᾗ φαφλῶσι γυμνὸς τῇ τῆ καιρῇ προσφυῶν τεμάχων.

Γ. Ολιγομαθὴς δ' ὢν ὑπὸς ὢν, ὅταν ἰδίᾳ τοῖς προσυχοῦσιν ἐμιλῇ, ἃ δὶ ἀμαθίαν οὐ ἴχυσιν ἀντιφθέγγεσθαι, ἢ διὰ φιλίαν ἐλίγχειν συστλλομένους, ἃ πᾶγε μείζω διδόσι μὰ τῆς αὐτὸ πρὸς βασιλέα ἐβολᾶς ἀγώνισμα γένοιτο (ταυτὶ δ' ἐσι Πελαμᾶ τὸ ἀντεπεῖν, αἰὰ τὸ προφωνῆς ἐβλοιδορεῖσθαι Ὁ βασιλεῖ) ἐπαινέσθαι ἐδόξεν ἐκείνοις ἐναχῦ. ἐς δ' ὑπαίθρους ἀντιλογίας τῆ ἀντιθέσεως, καὶ ἔφασαν ἀντιπαράσασιν ἔχύσας, εἰσαγώγιμον φάσκοντο, ἀθαρσίσατός ἐσιν ἐπιεικῶς ὁ ἀνὴρ, καὶ ἀομιδῆ ψοφοδὴς. τῆ τὶ συνεχῆς αὐὶ τῇ αὐτῇ λεγομένων Ὁ γραφομένων B αυγχίων καὶ φθείρων ἐξ ἀμαθίας, ἐμπτλά τινα καὶ ἐμίεργα φαίνεται ἀῶλα τῆ ἀόμματα συνφαίνειν ταῖς τῆ λόγων ἐννοίαις. ὡς αἰνιγματώδεις εἶναι δοκεῖν αὐτὰς τῆ ἀμφιβίους τῆ ἀμφιῤῥήτους, τῆ οἷα τὰ βυγοῦ ἀνδρόφωρα πᾶς θύραθεν λέλεκται φιλοσόφοις. ἐμὶ μὲν δ' ἐα τῶγε τῶν τῆ λόγων ἀλλαλυχίαν αὐτὰ ἐξαπατᾶν, ἀσαφὰ τῆ ἀδιανόητα τοῖς ἀκούσι νοῆσαι τῆ ἐφικτὰ εἶναι. ἀλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖσον τῆ τῶν ἀλίσκεται ὁρῶν ἐξεπίτηδες, ταῖς τῆ λέξεων ἐμονύμοις τῆ διλήμμασι τοῦ καλυπτόσαις χρώμασι. ἵνα ἀλίπτης ὢν, ἀνασοβῇ τῶν σαγήνων τῆ ἀληθείας, ἐντεῦθεν ἐκεῖσε μετάγων τῆ τοῦ, ἡρπεῖθεν ἐπαῦθα. Καὶ ὥσπερ τοῖς C Πλάτωνος ἐβλόγοις (ὡς ἔφη τις) ἄνω τῆ κάτω τοῖς παιδικοῖ καθυβρίζεσθαι ἔραται, ὕπω Ὁ πάνυ τῆς λόγους ἐμανυμίας ἑαυτῶν καθυβρίζουσι σμίκρων, τῶν μὲν ἄκοντος, ἀμαθίας ἀναιρεσμένης τῆ ἀκουσίας. τοῦ δ' ἑκόντος, πλάνης ἕνεκα τῆ ἀκούσιου, ἀρυπτώσας μὲν τοῦ τῆ λόγου κακίαν, βλαπτώσας δ' ἔτι μᾶλλον, ἐβ τὸ ἀμφιῤῥήτης τῆ λέξεων τῆ διαφόσιον, οἷς ἂν μὴ σοῦ ἐπιτεμῇ διδχθῆναι ἐξῆ. τῆ γὰρ τῆς λέξους ὕπτε παραπλασίᾳ συναρπαζόμενοι, ῥᾷσα τῆ τὰ πλάνης ἀγκίῤῥᾳ περιπίπτουσι, αὐτὶ τῶ προσάπτος, τῆ μὲ προσήκοντι τὸ σαμαινομένου προσρίχοντες ἐξ ἀγνοίας, καθάπερ τοῦ ὀρνεοθύται τῆ ἰχθῦς ῥᾷσα ταῖς Ὁ θερσίταις ἁλίσκονται παγίσιν, ὀρώντες μὲν Ὁ δόλον, D ὑ συμπαῖττες δὲ τοῦ ὑδὸν μηχανῶ, τῆ τῇ μὲν δόλῳ προσφύονται, νῇ ὑπαπιμπερ δὲ συμίχονται μηχανῇ. διὰ δὰ ταῦτα καὶ γέλωτα ὀφλισκάνων, μισδῶ μὲν τῇ προσώπῳ δοκεῖ τῷ ὑπὸς. διὸσν δ' ἐς καρδίαν τῆ πάντος ἥκειν δοκᾷ μείζοα. τῆ τοῦ ἦτταν ἐξ ἀληθείας παρακόμμος, διαπρίνται ὑπ' ὀργῆς, τῷ ἀμυνεῖσθαι βελόμενος μὲν, ὑ δυνάμενος δὲ, καθάπερ οἱς ἀσπίδα Ὁ τεῖχος ἀσπαζόμενοι τὸν βασιλέα, μᾶλα θρασέως Ὁ διαβάλλωσιν ἐπαγόμενος γλῶτταν. τῷ ὑπωί πως, οἶσεί νιτι πυροπλίφ, νῇ βασιλικῇ καταχράμβος ἀνθυπάτῳ, τοῖς νικῶσιν ἀντιπαρίσας Ὁ ἄτιμος δοκεῖ. καθάπερ τὰ βρέφα, ἄπαρ ἐπόσα ταῖς τῆ γονέων χερσὶν ἀνοχύμβα, τοῖς οἰκοσθήτοις αὐτῶ χάριν ἀνδράσιν ἐπιῤῥιπτόσιν, χαίρει τε καὶ οἷον ἐπαγάλλεται τῇ οἴκῳ, τῷ πας χεῖρας ἐπαιρονεῖ. τὸν δὲ αὐτὸν τῷ ὑπὸς νρόνον πεισῶν, ὡς ἐφ' ἑμολογημένοις ναῦς νίκαις τεκτῇ, τῷ ὡ αἰδεῖται καπιῶδα μηχανώμβος ἑαυτῇ ἀυχήματα, τῷ οἷα ἂν πᾶς ὁρχμὸς ἐκ τῆς ὀρχήσεως Ὁ ἐβολὴ φιλαθαι αἰχνιδεῖα. γράμμασι δὲ χεδὸν πανπάσασιν ἀνομίλυπο ἔρισεων ἄυτὸ, ἀλλας τε νίθνοι συναδάζων ἐβολᾶς, τῷ ῥᾷσα δι-

δίττειαι, βασιλείας προφασιζόμενος πίστωσιν, οἱ ὑπεραπίστερά πως τὰ τῆς ἀντιθέτων λογικὰ προβλήματα γίνεσθαι· καὶ οὕτω παντάπασιν ἐξαρχέσαντα τὰ ὦτα δέλεαπτα, ῥᾷστα πρὸς τὸ βούλημα ἴσχει συμπεριλαμβάνον· πάντως μὴν γαῦρα καὶ μετάρσια πνεύσας τῷ ὄγκῳ καὶ τῷ φρονήματι, ἔλαυνε ἐπὶ τῆς ἁρπὸς οἴεται φέρειν τὴν Πηγάσου.

Δ. Νῦν δὲ ἐπὶ τούτῳ θεάτρου πρὸς βασιλέως μικροῦ εἰς ἑαυτὸν ἀπάντησιν ἀφιεὶς, παρὰ τοῦτον ἦλε σεσοφισμένος, ὥστε καὶ ἃ πολλάκις ἀπὸ τῆς ἀγυιᾶς κρὶ τῶν πλατειῶν ἐν μεγαληγορῶν, λέληθε τοῦτο, καὶ ἀπροφάλλητα καὶ παραπεποδισμένῳ φράσει γλώττης. ἐν ἴσχυε δὲ ἐν τῷ ῥᾴστῳ προχειροτέρως τοῖς λόγοις ἀρχὴν παρασχεῖν, τὰ εἰωθότα καὶ νῦν ἐδόκει βαδίζειν δρόμον, κρίκιον ἀνδρὸς τὴν ἀπορίας ποιεῖσθαι προπλάσμα, καθάπερ οἱ κοχλίαι τὰ ὄστρακα ἑᾷ τὰς εἰωθούσας καὶ ἀεὶ φερομένας στέγειν. ὁ δὲ ἐν τῷ Θαβώρεως ὄρος, ᾧ ἐν πάσαις παντοκῇ τῇ οἰκείων λόγων παρεμβάσεις ἐξεπίτηδες, καὶ ἑᾷ πλείστων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πάντῃ δίδωσι τῇ μέρει ἑᾷ ἐμπεριβλεῖν.

Ἐγὼ γὰρ (φησὶ) τὴν πατέρων ἀκοὴν, τὸ ἐν ὄρει τῇ Θαβωρίῳ φῶς τὸ Σατῆρος λεγόντων ἄκτιστον εἶ, καὶ παρὰ τὴν τοῦ Θεοῦ οὐσίαν, ἀλλὰ Θεότητα καὶ ἐνέργειαν, ἣν ἂν ποτε φαίλη πάντα ἐνέργειαν καὶ οὐσίαν Θεοῦ, οὐδὲ ἑᾷ Υἱὸν καὶ Λόγον ἑᾷ Θεοῦ, σοφίαν, καὶ δύναμιν, καὶ ἁγιασμὸν, καὶ ζωὴν, καὶ ἀλήθειαν, καὶ βουλὴν. ταῦτα γὰρ ἂν εἴη λέγειν Θεὸν ἀνενέργητον, καὶ ἄσοφον, καὶ ἀδύναμον, καὶ ἀβούλητον, καὶ ἄζων, καὶ ἁπλῶς πάντων ἐσχατώτατον. οὐ γὰρ μὰ ἑᾷ ἐνέργειαν φαίημεν διαφέρειν τῆς οὐσίας ἐκεῖ ἑᾷ Θεοῦ, καὶ ἀλλὰ τινὰ καθ' ἑαυτὰ εἶναι Θεότητα παντελῆ, ἥτις ἐστὶ σοφία, καὶ φῶς, καὶ ζωὴ, καὶ δύναμις, ἑᾷ ἁγιασμὸς, καὶ ὅσα ἡ Θεία γραφὴ ἑᾷ Θεὸν ὀνομάζει, λείπεται Θεὸν ἀνενέργητον εἶναι ἡμᾶς, καὶ ὅσα γε εἰρηκότες ὀρθῶμεν. ἢ πῶς ἂν εἴη κοινὴ ἑᾷ τελεία ὑποστάσεων, μὰ καθ' αὐτὰ ἀνυπόστατα ὄντα, Θεότης ἑτέρα φύσεως καὶ ὑποστάσεων ἐκείνων; ἢ πῶς ἄλλως ἂν εἴη κοινὴ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐνέργεια, ἄκτιστός τε, καὶ ὑπερῴδης, καὶ φυσικὴ; ἢ γὰρ θέμις ἦν οὐσίαν εἶναι τὴν Θεὸν πρὸς τὰ γίγαντα κατέσκα, καὶ σοφίζειν, καὶ ἀγαθύνειν, καὶ ζωοποιεῖν (ἅπαγε βλάσφημον γὰρ τὸ δαιμόνων δόγμα συστενόν) ἀλλ' ἀφ' ἑκάστης ἕκαστα γίνεσθαι ἑᾷ ἀκτίστων τῶν ἐνεργειῶν· ὧν οἱ μετέχοντες, ἄκτιστοί τε γίνονται, καὶ ἄκτιστα φρονήματα, ὅσα τε νῦν, καὶ ὅσα τοῖς προφήταις ἐφάνη θαυμάσια. ὧν καὶ βάτος, ἡ καιομένη μὲν, οὐ δαπανωμένη δέ. καὶ τὸ πύρινον ἅρμα τῶν Ηλίου. καὶ ὁ ἑᾷ Ισραὴλ ὑδηγῶν πύρινος στῦλος ἐκεῖνος. καὶ ὁ τὰς μυρὶ χιλιάδας τῆς Λασυρίων ἐν μιᾷ θανατώσας ἄγγελος. φοβέσθω δ' ἴσως καὶ τὴν ἀνθρώπινον ἀφωνίαν φθέγμα τοῦ Βαρλαὰμ ὄντα· ἑᾷ ὅσα τοιαῦτα κατὰ καιρὸς ἐγηγόνει θαύματα. οὐ γὰρ μετέχει τῆς οὐσίας ἰδιαμὴ τῆς ἐν ὕστερῳ κτισμάτων ὑδὲ τοῦ Θεοῦ. πάντα γὰρ ἂν φθαρέν τὰ πάντα, φεῦ ἢ φθῶμαι μετάσχειν. φθαρτικὴ γὰρ ἐκείνη καὶ ἀναλυτικὴ τῶν ἐγγίζειν ἀπεγομένοις ἐστί. σύμφυτα πεγαρουῦ τοῖς πατράσι λέγοντί μοι καὶ γράφον-

periclitari Imperium dicat, ſi adverſariorum argumenta illo modo prævaleant. Ita dum ejus aures ſine fine incantat & decipit, eum quocunque vult facillime obſequentem trahit. Ferox deinde & ſuperbus incedens, animiſque elatus, totam ſe arbitratur ferre ſupercilio Pieriam. ANN. CHR. MCCCLI. Synod. Palam. Seſſ. 10

IV. Hic igitur tum frequenti ſpectaculum coetu ab Imperatore pauliſper nunc emiſſus, & pro ſe ipſe juſſus reſpondere, in eas angustias adductus eſt, ut illa ſtatim oblitus ſit, quæ in vicis & plateis magnifice ſæpe jactaverat: nec linguam eicubantem & impeditam cœpit exercere. Quoniam autem orationi ſuæ exordium magis promptum & paratum accommodare haud poterat facillime, idcireo ei viſum eſt ſolitam viam ingredi, & illud rurſus ioopiæ ſuæ velamen obtendere, ut cochleæ teſtas, & quas perpetuo geſtant domos exiguas. Erat porro illud mons Thabor; ad quem iſte de induſtria paſſim & ſemper in orationibus ſuis digreditur, & in qua parte diutiſſime plerunque immoratur.

V. Ego, inquit, cum Patres audiam, lumen illud, quod in monte Thabor extitit, increatum, & aliam a Dei Subſtantia Divinitatem Operationemque eſſe dictitantes, nunquam certe unam & idem eſſe dixerim Operationem & Subſtantiâ Dei, nec Filium & Verbum Dei, Sapientiam, & Potentiam, & Sanctificationem, & Vitam, & Veritatem, & Conſilium * (vocarerim.) Idem quippe eſſe ac ſi dicerem Deum eapertem Operationis, inſipientem, impotentem, voluntate, vita, omnibus denique (attributis) carentem. Niſi enim dicamus Operationem illic a Subſtantia Dei diſtingui, & aliam quandam per ſe Divinitatem eſſe eam, quæ eſt Sapientia, & Lumen, & Vita, & Potentia, & Sanctificatio, & quæcunque Deo nomina tribuit Sacra Scriptura, ſupereſt ut Deum Operationis expertem, & talem prorſus, qualem ſupra diximus*, colere nos arbitremur. Alioqui quomodo trium hypoſtaſeon communis eſſe poſſit Divinitas, a Natura & ab illi ipſis hypoſtaſibus diverſa, niſi per ſeipſam careat ſubſiſtentia? Aut quanam alia ratione communis Deo & hominibus fuerit increata & ſubſtantialis & naturalis Operatio? Neque enim fas eſt credere Subſtantiam Dei ad terreſtria deſcendiſſe, eandemque & ſapientes facere, & ſanctificare, & vivificare (apage: quippe hæc blaſphemia eſt, & Dæmonum inventio tenebroſa) ſed ſingulis ex ſingulis hiſce increatis Operationibus oriri: quas qui participant, ii increati unà ſiunt. Item increata ſunt *, tum ea quæ hoc tempore, tum quæcunque olim Prophetis mira apparuere: in quibus robur ardens & Incenſumptor; igneus Eliæ currus, colſtna illa ignea quæ Iſraelitis præiit, & is qui rapido impetu centum octoginta millia Aſſyriorum interfecit Angelus. Quinetiam addo aſinam Balaami, quæ humanam vocem emiſit, & quoscunque his ſimilia miracula variis temporibus exciterunt. Etenim ex iis quæ in mundo ſunt rebus creatis, nulla prorſus eſt quæ Dei Subſtantiam participet. Quippe omnia ſtatim pereant prius quam hujus participes fiant; quoniam ea eſt vis ipſius, ut eos perdat & conſumat, qui ad eam propius accedere cupiant. Mihi itaque cum Sanctorum Patrum dictis congrua dicenti ſcribentique, eos a quibus acce-

PALAMAS.

* Vide cap. 5. n. 6. infra

* Idem, impotentem, inſipientem: &c.

Edit. Pariſ. pag. 608.

* per earum participationem, ſcil.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Seſſ. 1.*

„ ſor parvi facere animus eſt: cum illud ſe-
„ mel ſanctum decretumque ſit, eos o-
„ mnes cum Barlaamo ponēdos, & ut illum
„ explodendos, qui haud dubitent me ac-
„ cuſare & reum agere erroris Deos multos
„ ſtatuentis, aliorumque criminum, quę ii-
„ dem enumerarunt, & argumentando in
„ me collegerunt. An ignorant, * cum ii me
„ ut multas Divinitates ſtatuentem da-
„ mnant cum me eoſdem at unam Divinita-
„ tem ſtatuentes damnare? Hoc illis crimen
„ gravius objicitur, quam quo ipſe accuſor.
„ Ego enim nec Judæorum nec Perſarum
„ ſum filius, ut quemadmodum miſeri iſti
„ anius * Divinitatis cultor audiam. Quod
„ ſi iidem, ad ſolas voces attendendo, mi-
„ nime eat cum ſententiis poſſunt concilia-
„ re, hoc quidem veritati quid nocet,
„ cum ſtatus ſit verborum ſenſus?

VI. Hæc ille dixit; tum quæ conſtituit nunquam approbare, quibus reipſa & bellum indicis & paſſim in orationibus ſuis vehementer adverſatur, eorum partem excerptam profert. Nam Sacroſancti & generalis Concilii ſexti κατ' impri-mis ſtudet oppugnare & infringere, ut infra oſtendetur. Horum ſententiam, quam ob inſitas labes, malignitatem dico & ignorantiam, nullo modo poteſt intelligere, depravat. Quod quidem more Epicureorum facit. Nam ut illi ſolem, quatenus apparet, pro ſuo captu metientes, pedalis moduli eſſe dicebant, ſic iſte menſis ſuæ ſtuporem ſcriptis ſanctorum affin-
Edit. Pariſ. pag. 609. gie; & quemadmodum ipſe orationes ſuas verbis eomponit minime cum ſententia congruentibus, ejuſmodi quoque eſſe Sanctorum ſcripta exiſtimat, eaque ſic male interpretatur. Quod autem unam ex ſancta ſexta Synodo excerptum proferebat, illud fuit; *per increatam Operationem increatam Subſtantiam certo charactere ſignari*: item illud ex D. Baſilii Scriptis; *Deum ex Operationibus cognoſcimus; quoniam ejus Subſtantia imparticipabilis manet.*

τι, μικρὰ φροντίζειν ὑποσυρῇ τῷ ἐγκαλοῦντι, ἅπαξ δεσμοθετηθὲν ᾧ ἐπιψηφιδὲν, τῇ τῶ Βαρλαὰμ καταλέγεσθαι μοίρᾳ, ᾧ ἐπιψηφίζεσθαι σφᾶς κατ' ἐκεῖνο, ὅπερ μη κατηγορεῖν ἂν οὐδενὸς ἀλλ', ἢ πολυθέαν καταψηφίζεσθαι, ᾧ πάλαι ὅτα σφίσιν ἠξίωμαί τε ᾧ συλλελόγισται κατ' ἐμοῦ. ἵνα ἴσασι, ὡς ὅτι ἐμοῦ πολυθέαν ὑπὶ καταψηφίζονται, μονοθέαν ἐγὼ καταψηφίζομαι σφῶν; ᾧ γίνεται σφίσιν ἡ κατηγορία τῶ ἐγκλήματος μείζων. οὐ γὰρ Ἰουδαίων ᾧ Περσῶν εἰμι παῖς, ἵνα ᾧ μονοθέτης ἀκούω, καθάπερ οἱ τάλανες ὑπὶ. οἱ δέ που ταῖς λέξεσι ὑπὶ μόναις προσέχοντες, ἅπερ ταῖς ἔννοίαις συμβιβάζων ἴσασιν αὐτὸς, τί τῶν τῇ ἀληθείᾳ λυμαίνεται, τῆς τῷ λόγων ἐννοίας ὑγιαινούσης;

ς. Ταῦτ' ἔλεγε. ᾧ ἅμα ὡς ἀεὶ μὴ σίγων ἐφέρετο, ᾧ οἷς ᾗ ἔργῳ παρίχεται μάχῃ, ᾧ ἀνδίσασθαι κομιδῇ τῷ λόγων αὐτῶ πανταχῆ, πῶν μέρος ἀπολήψῳς φοιτεμίζε. ταῖς γὰρ τῆς ἁγίας ᾧ οἰκουμενικῆς ἕκτης Συνόδω πράξεσι πρόφορα ποιούμενος μάχεσθαί τε ᾧ ἀντιπράττειν, ὡς πρᾶξιν δυσχέστατα, διαφθείρας ᾗ νοῦν, ἐν τῷ μηδαμῶ σωιέναι δύνασθαι, ᾧ τὰς ἐμφύτους κἄρας τῆς τε κακονθείας ᾧ ἀμαθίας, ὅρκιον ποιῶν τοῖς Ἐπικουρείοις. ὡς γὰρ ἐκεῖνοι τῇ σφετέρᾳ δυνάμει τὸ τῶ ἡλίου παραμετροῦντες φαινόμενον, ποδιαῖον, τὸν ἥλιον ἀπεφαίνοντο εἶναι, ὕπω ᾧ ὕπως νῦν ἀμ-
C βλύνοντα τῆς ἑαυτῶ διανοίας ταῖς τῶ ἁγίων προσκίμοι γραφαῖς· ᾧ ὥσπερ ἀσυμφώνως τῇ ἀληθείᾳ τὰς λέξεις τῆς οἰκείοις συντίθησι λόγοις αὐτός, ὕπω ᾧ τῇ ἁγίων εἶναι τὰς γραφὰς, ᾧ ὑπὸ πάντας παρέχεσθαι. ἰῶ δ', ὃ τὰς ἁγίας ἕκτης Συνόδω μόνον ἀπιλήφως προύτεινε, νῦ, τῶν ἄκτιστον ἐνέργειαν ἄκτιστον οὐσίαν χαρακτηρίζειν. κἄκ τῶν τῶ Θεία Βασιλείω, τὸ, ἐκ τῇ ἐνεργειῶν γνωρίζομεν ᾗ Θεόν. ἡ γὰρ οὐσία αὐτῶ μένει ἀμέθικτος.

CAPUT III.

I. Quo conſilio Palamas D. Baſilii & Concilii Oecumenici ſexti verba protulerit. II. Sanctos Patres laudat, nec nominat. III. Operationem & Subſtantiam idem eſſe in Deo conſtat ex illis ipſis teſtimoniis ab eo allatis. IV. V. VI. Item ex verbis Sanctorum Athanaſii & Cyrilli. VII. In Divinis notiones nominibus minime reſpondent. VIII. Quæ ex duabus rebus (Subſtantia & Operatione) conſtant, ea non ſunt ſimplicia, ſed duplicia. IX. D. Maximus de binario numero. X. Concluſio.

I. POrro hæc ille non ideo dicebat, quod verborum mentem aſſequi poſſet, ut poſtea oſtendemus. Ezenim *Gregoras alio quidam tollorat.* quaſcunque ejus blaſphemias audiviſtis, illas ne arbitremini ſic prætermiſſuros eſſe nos, ut non redarguamus. Ac earum quidem aliæ paulo ſupra noſtris diſputationibus, & Scripturæ teſtimoniis, refutatæ jam fuerunt; alias, Deo juvante, ut aranearum telas, ulterius progreſſi reſolvemus. Illa itaque, non quia intelligeret, proferebat: ſed ubi nos vidit ſacris Scripturis armatos & cumulatiſſime in-

D I. ΤΑΥΤΑ δ' οὐχ ὅτι τὸν νοῦν οἷόν τε δυνάμενος ἔλεγεν, ὡς διεξιόντες προὔδειν ὑμῖν (μηδὲ γὰρ ἀνελίγκτους ὑμῖν οἴεσθε παραδραμεῖσθαι κἀκείνας ὁπόσας ἐκκέκυκε βλασφημίας αὐτὸς. αἱ μὲν γὰρ καὶ προκαταλέλωνται μικρὸν ἀνωτέρω, λόγοις δ' ἡμετέροις, καὶ γραφικαῖς μαρτυρίαις. αἱ δὲ προϊοῦσιν ὑμῖν ἐσὸς ἀρέχτας σωὸς Θεῷ φανέονται) οὐχ ὅτι τούτων εἶδεν ἐκεῖνα προύτεινεν. ἀλλ' ὁρῶν ὡπλισμένους ἡμᾶς ᾧ σφόδρα τοι πεφραγμένους ἀφθόνοις ταῖς θείαις

γραφῆς, διδοὺς μὲ ἀπὸ φράτας, ὃ φασι, γραμ- A
μῆς ἀλαβῆχος ἢ ἴττις γίνεται, φρὶν ἰς ἐξέτασιν
μείζω ἐμπλακῆναι, συμφέρειν ἔδοξεν
αὐτῷ, μετωρίσαντι τὰς τῷ πολλῶν ἀκοὰς, δόξαι
ἑαυτὸν τὰς θείας συνόδους ἁμοῦ τοῖς ἁγίοις πατράσι συναιρομένας ταῖς βλασφημίαις αὐτῶν ἀσεβημόνων, δίλιαρ πῶτο τοῖς ἀνλυτέροις προτεῖναι, τῷ χαλκῷ τῆς ἀσεβείας αὐτὸ περικάμενον.

B. Επεὶ ἢ ὅταν συχνὰ ἐπιφέρῃ, παπὰ τὰς θείας λέγειν πατέρας, τυφλὸν ἢ ἄσαφὲς τὸν ἐπιφέρων, μᾶλλ' ὅτινές εἰσιν οἱ λέγοντες, μᾶλλ' ἃ λέγουσιν ἀποσαφῶν, ἀλ ἄλλως ἐν τῷ ἔχειν αἷμα πατέρας αὐτὸν, ἃ ἑαυτὸν, ἢ ὅσοι κατ' αὐτὸν ἀκριδοξοι πάλαι γεγόνασι. πλὴν γὰρ αὐτῶ, ἄλλ' εὑρεταὶ ποθ' ὕτω γραφόμενά τε ἢ νοούμενά τῳ τῷ ἁπάντων ἐπέρῳ μέχρι ἢ ἐς τὸν τήμερον ὑδοῦ, ὥτε φρὸς αὐτὸ, οὔτε φρὸς ἡμᾶς, ὥτε πρὸς ἕτερον τῷ ἁπάντων ἀδοῦς. ἢ ὃν ἂν ἐπίθω τι, ἢ τὰς ἁπάντων ἀκοὰς πιεπλοῦσι, λαλίστερος ἑαυτῶ γεγόμβος, ἢ πιεπικρίτει πλέον ἢ θαλάττης ὑβριζούσης φλοῖσβοι παραλίας πέτρας.

Γ. Οτι ἢ ἀνωτέρω μιαρὰν φρὸς τὸ σοφιστὰν διδάσκαλον πατρὸς ἑαυτοῦ τὸν Γραπτὸν Θεοδώρου, ἔτι τὰς τῶ μεγάλου φωστῆρος τῆς ἐκκλησίας Βασιλείου ῥήσεις διερμηνεῦσαι φροπεπόμενοί μοι, ἐπὶ τῆς ἁπλᾶς ἢ ἀσωμάτου λόγου φύσεως τὸν αὐτὸν ἐπιδείχθαι λόγον τῶν ἐνεργειῶν τῇ οὐσίᾳ· (φράγμα ἢ αὐθυπαρκτον, μὴ διόμβριον ἑτέρῳ φρὸς * σύγκρισιν, ὁ C
πότερον ἂν εἰδέναι τις, ἀπερίφραπτ) δῆλον πασί
που· ὅτι δὲ ἢ τῶν ἑαυτοῦ κατὰ ταυτὸν νομιδῆ
λαμφῶς συναποδείκνυται, δῆλον ἂν εἴη ἢ τοῖς βυλομένοις. Ἢ ἢ, ἄκτιστον ἐνέργειαν, ἀκτιστον οὐσίαν χαρακτηρίζειν, εἰπόντα, μᾶλλ' ἢ μᾶλλ' ἑφορὰν ἀνίσου φρὸς ἄκτιστον (πῶς ἢ, ἃ πᾶσιν ὁμῶ πατράσιν ἀνώρητα, μαδὲν τῆς θείας ἢ τελεσποιοῦ φύσιως ἕτερον ἄκτιστον εἶναι ἑξομολογοῦσι) μᾶλλ' ὅτι ἕτερα Θεότης Θεότητος, ἢ φρὸς ἑαυτὰ διακρίνοντας ἐστὶ συμφέρον τε ἢ ταυτότητα. μαδὲ γὰρ ἂν ποτὲ φύσιν ἔχειν, ἐν πᾶς ἄπας ἀναγκαίως διαφωνεῖν ἰς ἁγίους. ὡς ἢ ἐκεῖ λέγων ταυτὸν, οὗπερ ἐστιν τὸ χαρακτηρίζειν ἀς ἕτερον ἄγει τὰ τῷ λόγῳ δύο δοκοῦντα· τὸ ἢ χαρακτηρίζειν τῷ δηλοῦν ταυτόν ἐστιν· ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν· Η ἄκτιστος ἐνέργεια, ἐπεὶ τῆς ἁπλῆς ἢ ἀσωμάτου λόγου φύσεως, ἀυτὸ τὸν ἄκτιστον οὐσίαν χαρακτηρίζει, ἢ δηλοῖ, ἢ παρίστησι. ἢ ἅμα βιβαιοῖ μοι τὸν λόγον ὁ χαρακτὴρ, ἢ ἡ ἀπαράλλακτος * Πατρὸς εἰκών, ὁ Υἱός.

Δ. Εἰ δὲ βούλιδι, ἢ μαρτυρίας ἐγὼ φρουγκῶν ἐκ ἐκείνου μυρίας ἐφόρων πατέρων, ἃς κατὰ τῷ ὁμοίαν τῇ δόξῃ παιδεῦ τυποῦ, καλῶς ποιοῦντες ἑαυτοῖς, πάλαι γεγράφασιν. Αυτίκα τοίνυν ὁ μέγας φησὶ Αθανάσιος· ἐκ ἀμφιβόλου, ὅτι αὐτός ἐστιν ἢ τῶ πατρὸς ζῶσα βουλὴ ἢ ἐνέργεια ἢ λόγος ἀληθινός. ἢ πάλιν· ἑνὸς ὄντος Υἱοῦ, τῶ ζῶντος Λόγου, μίαν εἶναι δεῖ τελείαν ἢ πλήρη τῶν ἁγιαστικῶν ἢ φωτιστικῶν ζωῶν, οὖσαν ἐνέργειαν αὐτῶ ἢ δωρεὰν, ἅτις ἐκ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Ε πάλιν· ἀλλ' οἱ ἀσεβῶς ἀ θέλοντ λόγον Ε βυλὴν ζῶσαν εἶναι ἢ Υἱὸν, περὶ δὲ τῶν Θεῖον βούλεσιν ἢ φρόνησιν ἢ

structos, veritus ne ab ipsis (ut aiunt) car- ANN. CHR. MCCCLI.
ceribus infelicem exitum sortiretur, ex- *Synod. Palam. Sess. 2.*
pedire sibi credidit, antequam rentum
esset ad majus perfectiusque examen, vul-
gi autibus arrectis ac suspensis, ostendere
seipsum quoque sacros Synodos & San-
ctos Patres habere suos blasphemiis pa-
trocinantes, & hanc veluti escam, erroti
suo tanquam hamo circumjectam, simpli-
ciori cuique porrigere.

II. Enimvero cum hanc formulam, *ut Sancti Patres loquuntur*, subinde repetit, obiceram scilicet & ineerram, non declarans quinam ii sint, nec quæ dicant, cum puto non alios Patres in animo habere, nisi semetipsum, & quotquot jampridem in eosdem quibus ipse errores prolapsi sunt. Quippe, eo excepto, cunquam alius quisquam ex omnibus ad hanc diem usque ab eo aut a nobis repertus est, qui sic vel scripserit vel senserit. Alioquin hic protulisset, & seipso loquacior, omnium aures circumsonasset & peritrependo, sremi- *Edit. Paris.*
tum matris vicisset, circum saua maritima *pag. 610.*
debacchantis.

III. (Idem quippe esse Substantiam *Uncis inclusa*
& Operationes Divinas) paulo supra de- *supplevimus.*
monstratum esse, cuilibet patet: illic sci
licet [a], ubi sapientissimum Patrem Theo- [a] *lib. 2. c. 6.*
dorum Graptum, magni Ecclesiæ lumi- *§. 7.*
nis D. Basilii verbas interpretantem, atque
in simplici & incorporea natura definitionem eandem Operationi ac Substantiæ convenire dicentem, produximus. Quippe utramlibet [b] definiendam esse [b] Operationem
dixit, rem per se subsistentem, nec ad & Substantiam.
consistendum alia re indigentem. Sed & luculentissime hoc ipsum illo (Concilii generalis sexti testimonio [c]) pariter de- [c] *Quod Palamas*
monstrati, evidens cultris futurum est. *ipse attulit superiori cap. §. 6.*
Nam qui *per increatam Operationem Substantiam increatam certo characterr signari* *Uncis inclusa*
dicit, ac neque aliquam increati ab in- *obscure autem in Græco.*
creato differentiam indicat, (quomodo autem indicaret, contra omnium simul Patrum auctoritatem, qui nullum aliud, præter Divinam in tribus hypostasibus naturam, increatum esse diserte confitentur?) neque alterum ab altero diversum esse ait, is certe illarum rerum naturalem conjunctionem & identitatem declarat. Nec enim in iis, quæ adeo ne- [a] *In testimonio*
cessaria sunt, Sanctos dissentire ratio pati- *Theod. Graptis*
tur. Nempe ut illic [a] definitiones eædem, *in Concilio*
ita [b] hic ipsum χαρακτηρίζειν, (quod est, *generali sexto.*
certo characterr signare,) unum efficit ea, quæ, si nomen spectes, videntur duo esse. Nam χαρακτηρίζειν, idem est ac *denotare*. Perinde est igitur ac si dixisset, increata Operatio, quoniam simplicis & incorporeæ naturæ esse dicitur, Substantiam ipsam increatam denotat, designat, & repræsentat. Atque id, quod dico, eo confirmatur, quod filius sit Patris character & indiscreta imago.

IV. Ego autem libenter testimonia infinita, quæ Patres vatii adversus homines huic similes & idem sentientes olim scripserunt (& ii quidem recte) vobis, si vultis, producam. Statim igitur magnus Athanasius; non dubium est, ait, quin ipse sit vivum Patris Consilium, & Opera- *D. Athanasius.*
tio substantialis, & Verbum verum. Ac rursus: cum unus sit Filius, Verbum vivum, unam esse oportet perfectam & plenam, sanctificam & illuminatricem Vitam, ejus Operationem & donum, quæ ex Patre procedit. Rursus: at impii no- *Idem.*
lunt Filium esse Verbum & consilium vivum, sed Voluntatem, & Prudentiam, &

ANN. CHR. MCCCLI.

Sapientiam, quæ ſit apud Deum, tanquam habitus accedens & recedens,

Synod. Palam. Sect. 1.

V. Patiter D. Cyrillus; ſi, inquit, Filius eſt viva & ſubſtantialis Operatio, & Potentia, & Sapientia Patris, plane etiam Spiritus Sanctus Operatio eſt Filii.

D. Cyrillus. Idem.

Rurſus: Spiritus Sanctus non eſt a Subſtantia Divina alienus, ſed eſt Operatio naturalis, ſubſtantialis, & per ſe ſubſiſtens.

Edit. Pariſ. pag. 615.

Idem.

VI. Videſ teſtimonia prorſus clara & perſpicua, quæ quivis ſtatim intelligit, quæ nihil ænigmati ſimile nihil obſcurum habent, ſed aperte & diſerte nobis declarant, in ſimplici & Divina natura eandem eſſe Operationem & Subſtantiam, & hanc quaſi *αὐτουργικὴν* eſſe, ut ſuſius ſupra b demonſtratum eſt. Vides ut eos, qui hæc non ſentiunt, palam impius vocent Sancti Patres, & quæ præterea addant. Jam vero iidem Sancti, cum & Filium & Spiritum Operationem Patris eſſe dicunt, quid aliud innuunt, niſi idem eſſe Subſtantiam & Operationem?

a *id eſt*, Operationem ipſum, *ſeu*, Operationem eſſentialem.

b *Libro ſuperiore, cap. 4. ſ. 7.*

VII. Quod ſi demus, ut in compoſitis, ita & in Deo notiones dictionibus, prout hæ ſonant, reſpondere; non duplex modo, ex Subſtantia ſcilicet & Operatione conflatum, ſed & valde multiplex erit id quod ſimplex eſt. Quid enim putet is, qui Sanctus audiat dicentes, unum Deum, unum Principium æternum, increatum, non factum; unam Subſtantiam, unam Divinitatem, unam Virtutem, unam Voluntatem, unam Operationem, unam Potentiam, unam Dominationem, unum Imperium, in tribus hypoſtaſibus perfectis *una* xdoxrtione noſcendum? Nonquid illi Deum multiplicem & verum, & ex multis rebus compoſitum dicunt? apage. Nam id quomodo dicant, qui horis omnibus, omni tempore curaverunt, ut ſecum ipſi ſemper & inter ſe invicem conſentirent, ac ut nihil prorſus de his unquam pronuntiarent, quod plus minuſve diſſonum foret? Deum quippe

ab Sanctis patribus.

ajunt a ſimplicem eſſe & compoſitionis expertem: quod autem ex pluribus & variis rebus conſtet, id eſſe compoſitum. Etenim, inquiunt b, ſi increatum, & carens principio, & incorporeum, & immortale, & æternum, & bonum, & creandi vim habens, & alia ejuſmodi, in Deo ſubſtantiales differentias eſſe dixerimus, quod ex tot rebus conſtabit, id non ſimplex erit, ſed compoſitum; quod eſt extremæ impietatis. Vides?

VIII. At ſi in his ita ſe res habet, quidni & in iis, quæ duo ſunt, patiter duplicitas aliqua & differentia intelligatur, Subſtantiæ videlicet ſubjectæ, & Operationis, quæ illic ſecundum Palamam diverſa res eſt? Nam quæ eſt duplex, ea nec una, nec ſimplex, nec principio carens, nec infinito res eſt, ſed compoſita & infinita.

D. Maximus.

IX. Ac præter alios Divus Maximus hac de re ſic loquitur. Quod eſt duplex, id nec infinitum eſt, nec principio carens, nec immobile, neque etiam principium ullius rei eſſe poterit. Rurſus: nemo autem, ratione s utcunque particeps, infinitum eſſe illud dixerit, cui aliquid Subſtantia diverſum coexiſtens vel inexiſtens intelligitur. Et paulo poſt: etenim ſi qua ratione, aut ſi ullo modo aliud quid ſubſtantia diverſum poſſe ei comparari diceremus, hoc ipſo tutius infinitatis totam rationem ſimul ab eo tolleremus. Quod ſi infinitum eſſe illud non poteſt, cui ob æterno coexiſtit aliquid ſubſtan-

pag. 622. Idem.

Idem.

A *σοφίαν, ὡς ἕξιν συμβαίνουσαν καὶ ἀποσυμβαίνουσαν.*

E. Καὶ ὁμοίως ὁ Θεὸς φησὶ Κύριλλος· εἰ ὁ Υἱός ἐστιν ὁ ζῶσα ἡ οὐσιώδης ἐνέργεια, ἡ δύναμις, ἡ σοφία τοῦ Πατρός, ἐνέργεια πάντως ἡ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ πάλιν· ἵνα ἀλλότριόν ἐστι τῆς θείας οὐσίας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἐνέργεια φυσικὴ αὐτῆς καὶ οὐσιώδης καὶ ὑπόστασις.

ς. Ὁρᾷς μαρτυρίας κομιδῇ σαφεστάτας, καὶ πᾶσι γνωρίμους ἀνιόντι, καὶ μηδὲν μόρια αἰνιγματώδες, μήτε γεῖρον ἐχούσας, ἀλλ' ἑμφανῶς καὶ διαρρήδην ἀπαγγελλούσας ἡμῖν, ὅτι ἡ ἁπλῆ καὶ θείας φύσεως τῇ οὐσίᾳ ταυτὸν τὸ ἐνέργημα εἶναι, καὶ οἷον αὐτενέργειαν B καὶ οὐσίαν, ὡς ἀνωτέρω που δέδεικται διαρκέστατα; ὁρᾷς δ' ὡς καὶ ἁγιωτάτους τροφεῖς τῆς μὲν αὐτῆς βλασφημίας ἀποκαλοῦσι οἱ θεῖοι πατέρες, καὶ ὅσα ὑπὸ πάντες ἴσασι φασίν. ἄλλως τε καὶ τὸ τοῦ Υἱοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τῶν Πατρὸς ἐνέργειαν φάσκειν τοὺς ἁγίους, τί βλασφημότερον ἐστὶν ἕτερον, ἢ τὸ ἡ οὐσίας καὶ ἐνεργείας ταυτόν;

Ζ. Εἰ γὰρ τῇ τῆδε λέξιν δοίημεν τροφορᾷ καθάπαξ ἐπιθεῖναι τὰς ἐννοίας, καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων, ὅτι κατὰ Θεὸν, ὁ ἁπλοῦν ἔσται μόνον τὸ ἀπλοῦν, ἐξ οὐσίας δηλαδὴ καὶ ἐνεργείας συγκείμενον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γέ τι πολλαπλοῦν. τί γὰρ ἂν φαίημεν, τῶν ἁγίων ἀνδρῶν λεγόντων, ἕνα Θεὸν, μίαν ἀρχὴν αἰώνιον, ἄκτιστον, ἀγέννητον, μίαν οὐσίαν, μίαν Θεότητα, μίαν δύναμιν, μίαν θέλησιν, μίαν ἐνέργειαν, μίαν ἐξουσίαν, μίαν κυριότητα, μίαν βασιλείαν, ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι γνωριζομένην μιᾷ προσκυνήσει; μὴ πολλαπλοῦν καὶ ποικίλον καὶ πολυσύνθετον λέγωσι τὸν Θεόν; ἄπαγε· πῶς γὰρ, οἷς ἐν πᾶσαν ὥραν καὶ καιρὸν ὁμίλησε, σφίσι τε αὐτοῖς καὶ ἅμα ἀλλήλοις ὁμόφωνα λέγειν οἰόν τε, καὶ μὴ μᾶλλον μηδ' ὅτιοῦν ἀντίφωνον περὶ τούτων ἁπάντων μεθαμὲν μηδενὶ πώποτε φθέγξασθαι; ἁπλοῦν γὰρ φασιν εἶναι τὸ Θεῖον, καὶ ἀσύνθετον· τὸ δ' ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συγκείμενον, συνθετόν. εἰ γὰρ τὸ ἄκτιστον, φασὶ, καὶ ἀνάρχου, καὶ ἀσώματον, καὶ ἀθάνατον, καὶ αἰώνιον, καὶ ἀγαθὸν, καὶ δημιουργικὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐσιώ- D δεις διαφορὰς εἰσομεν ἐπὶ Θεοῦ, τὸ ἐκ τούτων συγκείμενον οὐκ ἁπλοῦν ἔσται, ἀλλὰ συνθετόν· ὅπερ ἐφάπτης ἀσεβείας ἐστίν. ὁρᾷς;

Η. Εἰ δ' ὅπως ἐπὶ τούτων, πῶς δ' οὐκ ἂν κατὰ δυάδος ὁμοίως τοιοῦτόν τις τὴν διαφορὰν τῆς ὑπερκειμένης οὐσίας πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἐπεὶ ἑτέρου κατὰ τὴν Παλαμᾶν οὐσία; ἡ γὰρ δυὰς οὐκ ἦν, οὐδ' ἁπλοῦν, οὐδ' ἄναρχον, οὐδ' ἄπειρον· ἀλλὰ συνθετὸν ἐκπεπερασμένον.

Θ. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ ὁ Θεῖος πάνυ περὶ τῆς τοιούτου διέξεισι Μάξιμος. ἡ δυὰς ὅτι ἄπειρος, ὅτι ἄναρχος, ὅτι ἀκίνητος, ὅτι μὴν ἀρχὰ καθόλου τινός ἐστιν ἀμήχανα. Ε καὶ πάλιν· οὐδεὶς δὴ μεμερισμένος ὑπονοοῦν τῷ λογίζεσθαι, ὅπου ἂν ἄπειρον εἶναι, ἢ ἐξ αὐτοῦ συνθεωρεῖται τι ἢ συμπεθεώρηται κατ' οὐσίαν διάφορον. ἢ μετ' ὀλίγον· καθ' ὃν γὰρ ἐποιμὴν λόγον ἢ τρόπον δυνάσθαί τι ἕτερον αὐτῆς κατ' οὐσίαν διάφορον παραβάλλεσθαι, ἢ ὅλον τῆς ὅλης ἀπειρίας αὐτῆς συναφαιρούμεθα λόγον. εἰδ' ἄπειρον εἶναι ἀδύνατον, ἢ ἐξ ἀϊδίου συνυπάρχει ἕτερόν τι κατ' οὐσίαν διάφορον, ἄπειρον εἶναι ἀδύ-

μῶς ἐνδέχεται δυάδα . καὶ ἀλλαχοῦ . ὑδὲν τῷ ὄντως ἄναρχον , ᾧ ἕτερον συνυπονοῆται , οὐδ' ἀπεριγράπτον , ὅτι ἕτερον περιεγράφθαι δύναται . εἰ δέ τις μὲν ῥᾳθυμοτέρως πως ἔχει πρὸς γε τὰ τοιαῦτα , ἀναγνώτω τὰ τῆς περὶ θεολογίας ἑκατοντάδος τυποῦσι τὰ ἀνδρὸς κεφάλαια γ , δ , ε , ς , πολλοῖς τοῖς ῥηθεῖσι διασώζοντα τὴν συμφωνίαν .

I. Εἰ ἄρα μήτε περιεγράφθαι μήτε συνυπονοῆσθαι τῇ θείᾳ δυνάμει τι ἕτερον ὑσίᾳ , πῶς ἕτερον καὶ ἄφορον αὐτὰ κατὰ τὸν Παλαμᾶν ἡ ἐνέργεια , θεότης ἄκτιστος ἂν εἴη , παντὸς τοῦ μετὰ τὴν οὐσίαν ἐκείνῃ , συναριθμουμένη τοῖς κτίσμασιν .

tix diverſum , nullo unquam modo continget , ut quod duplex eſt , id ſit infinitum . Et alibi : nullum ens eſt principii expers , cui aliud inexiſtens cointelligitur ; nec incircumſcriptam , quo quid prius intelligi poteſt . Quod ſi quis ad ea inquirenda ſegnior haud fuerit , legat ea centum capitibus , quæ hic vir de Theologia ſcripſit , tertium , quartum , quintum & ſextum , quæ cum ſupradictis valde conſonant . ANN. CHR. MCCCLI. Syn. Palam. Seſſ. I.

X. Si igitur Divinæ Subſtantiæ nihil diverſum nec præintelligi poteſt nec cointelligi , ecquomodo Operatio , quam Palamas aliud diverſumque eſſe dicit , Divinitas increata fuerit ; cum quicquid poſterius eſt illa Subſtantia , in Creaturarum numero ſit ?

CAPUT IV.

I. Gregoras æger & jejunus , diſputandi munus ſociis tradit : qui & ipſi commentarios ſcripſere de ſuis cum Palama certaminibus . II. Vetera in Barlaamum decreta rurſus leguntur . Palamitæ ad lumen Thaborium perpetuo recurrunt . III. De gloria Divina impium dogma apud Synodum explicant . Orthodoxorum unus indignabundus exclamat . Minis terretur , & obmutescit . Concilium dimittitur . IV. Populus in Palamitas ſævit . Orthodoxis favet & gratulatur . V. Hi , quamquam ſuperiores , tamen ſuam ſententiam adverſariis approbare non potuerunt . Animus Principis averſus & durus . Quinam vere injuriam patiantur .

A. ΟΤΙ δέ με , τὰ πλείω προθυμούμενον λέγειν , ἧκτο συνεχώρουν αἱ συνήθεις τῆς κεφαλῆς ἀλγηδόνες (ἃ δὴ τῇ παλαίχνῳ δεμνότης , αὐξῶν εἰληφυῖα μαράν ἐκ τῆς λογικῶν ἀγώνων ἐκείνων , τῇ ἅμα τῇ τῆς ὥρας καύματος , τῇ πρός γε τῆς πανημερίου νηστείας , τῇ ἄκοπα μάλα συνιόδει στηρ· ὑ δὴ ἐξ ἰωθυῖᾶ ταῖς Συβαριτικαῖς ἐκείναις τραπέζαις καὶ ἡμεῖς κατὰ τὰς παλαμικὰς ἐσχολήμεθα , οὐ' ἐς ὅσα Διονύσου πεπλησμένοι θίασοι ἥδιστα παρέχειν ἐγκώμια , ἀλλὰ πανύχιοί τε τῇ πανυπείροις φροντίσι , τῇ θείων κινδυνεύσεων μελέταις δογμάτων , τὴν ἡμῶν ἀπηχθείαν πᾶν ψυχλῶ) διὸ τῇ τὸν λόγον εἰ σὺν ἐμοὶ λογάδες ἄνδρες ἐκεῖνοι ᾠδεξάμενοι , ὧν ἡ βίου ἐρθμῷ εἰρμαπῆς , ἀρετῇ ἅμα τῇ σοφίαν κοσμεῖν , ἄεισά τε τῇ τελεώτατα διειλίχθησαν , τῇ μάλα γενναίως ἡ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐνδοξίᾳ ἐνδιδύξατο . ῥᾴδιον δ' ἴσως ἀμύνειν μανθάνειν τοῖς βυλομένοις , ἐξ ὧν κἀκείνοις γεγόνασιν ὑπομνήματα . ὑδὲ γὰρ σιγῇ κρύψαντες ὑδ' αὖτοὶ λήθῃ ἐῶσαι ἀλαρῶδαι βυθῷ · ἀλ' ὅσον ὁ τῶ διωγμῶ καιρὸς τῇ αὖτις ὁμοίως ἡμῖν συνεχώρεσε , γραφῇ τὰ τοιαῦτα παρίπταψαν , τῇ , ὅσον ἐφιστον , τὸ τῆς ἐκκλησίας ἐξετραχήλισαν ἔκκριτος πᾶσι , μήπω * κἀνπῖς ὀψιγόνοις αἱ ἐπ' ἀντιθέτοις πλεονεκτήσασαί πως ἐβόλῳ , τοῖς ἀπειροκάλοις λυμήνωνται ἤθεσί ας , ὑ σιδήρῳ τῇ πυρὶ τῇ ὅπλοις βαρβαρικοῖς , ἀλλὰ τῇ τὸ πολυμιγὲς αἱρέσεως ἐκείνης κακὸν , θάνατον ἀθάνατον τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ προξενήσασι .

* Lego κἀμοῖς.

B. Ἀρτι δὲ τῇ νὺξ ἐπεῖσα ἡρέμα τῇ κατὰ βραχὺ τὰς ἁλιακὰς αὐγὰς ἐπιβόσκετο , τῇ τὰ τῆς ἡμέρας συνέχειλε ἀράκιδα , τῇ ἴδη ἀνθρωπίνων ὀφθαλμῶν τὸ

B. PLURA me dicere cupientem ſolitus capitis dolor non ſivit . Quippe & viſcerum acrimonia , quam illorum certaminum cura , & illius tempeſtatis calor ſimilis , ſimulque inedia toto die tolerata , valde auxerant , quantumvis nolentem me ad ſilendum compulit . Non enim , ut impii Palamitæ , Sybariticis illis menſis mane operati ipſi quoque fueramus ; nec in iis , quæ Bacchi chorus frequentat , tempus conterendum eſſe cenſeramus : ſed animum noſtrum per illud tempus occupaverunt perpetuæ diu noctuque ſolicitudines , & ſacrorum dogmatum in diſcrimen adductorum commentationes . Itaque illi , quos virtute ſimul & doctrina ornatos ſupra diximus , leCdi munere ſuſcepto , optime & copioſiſſimæ diſputarunt , ac veritatis fortiter defendendæ nobile exemplum ediderunt . Facile autem erit volenti cuique illa diſcere ex commentariis , quos ii etiam fecerunt . Nam nec ipſi ea ſilentio preſſere , nec obruenda oblivioni tradiderunt : ſed quatenus perſecutionis tempus iis quoque permiſit , literis mandaverunt , & Eccleſiæ mala ſinguli , quantum licuit , tragice lamentati ſunt , ne forte apud poſteros calumniæ adverſariorum , poſtquam ſuperiores quodammodo exſtiſſent , rudis vulgi mentes inficerent , animæque immortali non ferro , aut igne , aut barbaricis telis , ſed illius miſcellaneæ hæreſeos labe , mortem immortalem afferrent . *Edit. Pariſ. pag. 613.*

I I. Jam autem & nox adveniens ſenſim & paulatim ſolis lumen abſumebat , & extremas diei oras ſic condebat , ut in domibus non clare hominum oculi cernerent ; jam igniferæ lampades allatæ crea-

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 1.*

ra * lumina apportabant, eum rursus lecta fanrex, quæ multo anta tempote adversas Barlaamum illum Calabrum de Divino lumine decretæ fuerant. Hic scilicet illis perpetuus mos est. Nullum usquam aliud diverticulum, nullum nisi hoc cladi suæ obtendendum velum habent; adeoque circa illum montem coguntur semper versari, & fabinde illuc per fraudem lese recipere, ne forte ea quæ iidem usque in sinu fovent & nutriunt Iconomachiæ Orgia, velut in maris fluctus delata, silentio alto fensim metgaotur.

* *alludit ad opinionem Palamæ de lumine increato.*

III. Cum itaque nos damnati silentio essemus, & eorum quæ illic * dicta fuerant pleraque hi pro sua voluntate interpretarentur; & quam Joannes Damascenus * ὑπερτελῆ & b φροτέλειον gloriam vocat, isti Divinitatem inferiorem, aliam ab Substantia Divina, ac per se quidem increatam, infinities autem infiote ab illa diversam & omoino alienam, denique Subtlantiæ expertem esse dictitarent; quidam ea nostris, animo vehementius com-

* *In Concilio contra Barlaamum habito.*

ab *ἀτελῆ*, *super omnia & præ omnibus perfectam.*

a Sol, Gnec.

„ moto, exclamare aasus est; o * cœlum!
„ ecquid igitur de incarnato Verbo Deo
„ dicendum erit? Quando eoim hæc * ni-
„ hil poteit supra se habere (quomodo au-
„ tem possit, quæ super omnia & præ o-
„ mnibus perfecta est? nam quæ est lomme
„ perfecta, ea nihil est perfectius) apparet
„ eum * majori tubesse, inferiorisque essa
„ Divinitatis, & ereaturam unam de mul-
„ tis existere. Atque ita statim tollitur ma-
„ gnum Incarnationis mysterium; tollantur
„ omnia, simul quasi collecta, Ecclesiæ do-
„ gmata; nec jam hujusce rerum universi-
„ tatis cooditorem allum agnoscet eet, præ-
„ ter istum, novis decretis nova doctrina
„ constitutam, Substantiæ expertem, & al-
„ teri subjectam Divinitatem. Proinde
„ inanis est ea quæ hacteous viguit Ortho-
„ doxorum religio: deletur ipse quodam-
„ modo exeteitus * Sanctorum, qui ea quæ
„ Palamis prædicat oon inrellexerunt. Proh
„ ruam, Christe, patientiam! His dictis,
„ gravissime correptus est, exterritusque ob-
„ mutuit. Nimirum hæc illi vox reddita;
„ non licetee ei qui solem postera die inco-
„ lumis vellet aspicere, Principium volun-
„ tati decretisque in mediis palatiis refra-
„ gari. Cum aurem & alia multa ibidem
ab illis, prout Principi libebat, dicta es-
sent, Concilium dimissum est ex lege, at
triduo post ad similem concionem rursus
convocati adessemus. Sed illud peoe me
præverlit.

Edit. Paris. pag. 614.

* *populus Grec.*

IV. Ante solis oceasum, sensim & paulatim plebeii, tum post eos & simul eam ipsis viri torios civitatis spectarissimi, bini ternique clam elapsi, domum se receperunt. Hi tranfeundo ac circumeundo, quæ viderant & quæ audierant, clara voce nuntiabant. Sic brevi tempore aures totius urbis pervasit, & spectaculum publicum fuit, victi Palamæ & sectatorum ejus ignominia: tum quas ob causas victus ac pudore confusus fuisset, divulgatum est. Itaque domibus exilierees, ut fors tulit, singuli confuso ordine, viri, mulierex, pueri, vicos & compita frequentes, rari, promiscui, ioter se partiebantur, & alii aliis vicorum parribus infessis, quisnam esset ille Palamas explorabant & curiose .iovestigabant, atque illi infelici, quod Sanctæ Dei Ecclesiæ patria dogmata rescindere auderet, dentem infestum infigere cupiebant: eundemque omnes, velut de compacto, exerabantur, multoque & crebro aoathe-

Α καθαρῶς ἐν ἴλυος βλέπειν ἀφηρῆτο, καὶ λαμπάδες πυρὸς ἐστεφέροντο, φῶτα ἀτιζα κομίζουσαι· καὶ ἅμα ἀνηγινώσκοντο πάλιν, ἃ κατὰ τὸ Βαρλαὰμ ἐκείνῳ τῷ Καλαβρῷ περὶ τῆ Θείῳ φωτὸς ἐψηφίσατο πάλαι ποτὲ τινα χρόνον, κατὰ τὸν σφέτερον ἀεὶ συνιόντων. μεθ' ὃ ἄλλων ἐχόντες ἀποστροφὴν ἀδαμῆ, μηδὲ προκάλυμμα τῆς σφετέρας ἴντως ὠθῶν, περὶ τὸ ὄρος ἐκεῖνο δινητικῶς ἐξ ἀνάγκης εἱλοῦνται, καὶ συχνὸν παρ' ἐκεῖτο ακαιρίως ποιοῦνται τῆ ἀναχώρησιν, μὴ λάθῃ ῥοθίους ἴσως παρεισχθέντος σιγῆς τὸ σφέτερ ἀεὶ τιθυπιμβρὰ τὸ ἐ γαλαπφορώμβρα τῆς οἰκουμαχίας ὄργια.

Γ. Σιγῆς δὲ ὧν ἅμα καπνφηφισθείσης, καὶ τῆ ἐκὼ Β ῥητῶν τὰ πλεῖα καὶ τὸ σφέτερ βελόμβρον ὀξυμμένον * ἐκ τοῦ vel ρο- δίνου αὐτῶν, καὶ ὡς ἐκ Δεμάσκα φασὶ Ἰωάννης ὑπερτελῆ καὶ φροτέλειον δόξαν, ἐκείνων ὑφειμένην ἀποδεικνύντων εἶναι Θεότητα, ἢ θείας ἴπαρ ὑσίας, καὶ ἄκτιστον μὲν καθ' ἑαυτὸ, διαῤῥέουσαν δ' ἀπειράκις ἀπείρως, καὶ ἀλλοτελομένην ἐκείνης πασπάσας, καὶ ἀπίστου, ὑπλμασί τις τῆ ἀμέτρων, ὦ ἅλις, περιπαθῶς ἀναβοῆσαι, καὶ τί ἂν τις (φάναι) φαῖα περὶ τὸ σαρκωθέντος Λόγου Θεοῦ, ἐπεὶ δ' ὑπὲρ πάντων ἀδιώατά τὐπάρχειν (πῶς δ', ὑπερτελὲς καὶ πρτέλειον ὄσας; τῆς δ' ὑπερτελοῦς οὐδὲν τελεώτερον) ἔοικε αὐτὸ ὑπεβεβηκότα καὶ ἧ ὑφειμένας πάντως εἶναι, καὶ ἔ κτισμάτων πλαλῶν καὶ λύσται μὲν ἀΘὺς τὸ μέγα ἧ ἐσσάρκα πίστεως, C μίας μυστήριον, καὶ ἅμα πάντα συγκύβδην εἶναι ἐκκλησίας δόγματα· καὶ δὲ ποιητὸν τὸ πᾶσης ἔχει τις ἂν ἐτι δέχεσθαι ἕτερον, πλὴν τῆς νεωτὶ ψηφισθείσης καὶ δογματισθείσης πάντως ἀνοσίου καὶ ὑφειμένης Θεότητος. καὶ ματαία λοιπὸν ἀ μέχρι νῦν ὀρθοδόξων δ' σέβεια, καὶ δόγμες ἁγίων ἐφθαρταί πως, μὰ σωπάτων ἃ ἀφύτευτ Παλαμᾶς· νῆς ἀσοχῆς σε Χριστέ. ταῦτ εἶπε· καὶ πάνυ σφοδρῶς ἐπιτιμηθείς, ἐπτηξέ τε καὶ σιώπησε. ἦσαν γὰρ, μὰ Θεμιτὸν ἐν βασιλείοις εἶναι, βασιλικοῖς βουλήμασί τι καὶ δόγμασιν ἀντιλέγειν, ἐξ ἧ ἐς τὴν ὑστεραίαν ἥλιον ἁπαθῆς διεκπαθαι βούλοιτο. καὶ πολλῶν δ' ἄλλων ἐπὶ πᾶσι ἐκκλαλαθέντων ἐκείνοις κατ' ἰφετιν ἡγεμονικὴν, ὁ σύλλογος διD λύετο, τεταρταίᾳ αὖθις προσεχθεὶς τὴν ὁμοίαν ἐκκλησίαν δὴν ἀθροισθῆναι ἡμᾶς. ἀλλ' ἐκεῖνο μικρὸν μὲ παρέθραμε.

Δ. Πρὶν γὰρ δυθῆναι ἧ ἥλιον, ἀρέμα καὶ κατ' ὀλίγους ὁ δῆμός τι ὑπεξήισαν, καὶ ἅμα ἐπὶ πᾶσι καὶ σὺν πᾶσι, ὅσοι τῆς πόλεως ἔξις ὑπῆρχε, σωΐδου καὶ σωτῆρες λελαθῶτες ὑπεξιόντες, ἀνεχώρουν οἴκαδε· εἶ δὲ καὶ τραχὺ τῆ φωνῆ, διϊόντες τε καὶ περιέποντες, ἐκήρυττον ἃ τ' εἶδον, ἃ τ' ἤκουσαν· ὡς ἀκουτὸ ὲν βραχεῖ καὶ διατρεχὲν γεγῆθαι πᾶσαν τῆ πόλει τὴν μὲν αἰχύνης ἄτταν τῶ Παλαμᾶ, καὶ εἴτινες ἐκεῖ ὁμόδοξοι πάντ· καὶ ἅμα τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἠττήθη τε καὶ ἡκωΐθη. E ἔνθεν τῆ οἰκιῶν ἐκδύοντες, ὡς ἕτυχεν ἕκαστοι φέρδην εἶπᾶν, ἄνδρες, γυναῖκες, ὁμοῦ καὶ παισὶ, πᾶς τε παρόδους καὶ πᾶς τριόδους συχνοὶ καὶ ἀπορράδων καὶ ἀναμὲξ διλάγχανοι, ἄλλοι κατ' ἄλλα μέρα τῆ ἐδῶν σωωισάμενοι, καὶ ἐποπτεύοντες καὶ ἀνερωτῶντες ὅστις εἶν ὁ Παλαμᾶς, ἐφίμβροι τὸν ἐκδύπης ἐμπᾶξαι τῆ παλαιπώρῳ, ἔτι τὰ πάτρια ἐ τῶ Θεοῦ ἐκκλησίας καταλύσαι τολμήσῃ δόγματα· ἔ

ἅμα

ἅμα συχναῖς ἀναθήμασι καθυπέβαλλον, ἅπαρ ἀ- A πὸ σωθήμασι ἅπαντες· ὡς ἑκάτερον, δύσκριτα μὲ διακριθῆ πειρατοῖς μισοῖ, συσαλῶσαί τε τὸ πᾶν πλοῖον, ἢ ἀναμύξασθαι. τῇ δ' ἄλλων, ἅτις ὑγιαίνει σαφῶς τῆς ἑαυτῆς φατρίας ὤν, χωλὸς πλυγὰν ἐδὺς ἀναλλάττειν, πλὴν ὅτις ὑπάρχοιτο ἑτέρα φρονοῦντα λαμβάνων, ἀμοίρους τοῖς ἄλλοις ἀναθήμασι ἢ ἀρᾶς Παλαμᾶν ἢ κύπρ καθυπέβαλλε. ἢ μὲν δὴ πάντα ἡμᾶς ἐπίστιος τῆς ὑμνοις ἐγίγαρτο τε ἢ ἐτεραίνω, ὡς τῆς πατρίδι δόξης ἢ ἀσεβείας ἀθλητὰς ἢ προβόλους, ἢ ῥᾴστα δὲ τοῦτο ἑπόμενος προσέθαι λαμπρῶς ὑπὲρ τῆ καμόντων ἀναθεσε ἐ τῆ Θεῦ ἐκκλησίας δογμάτων.

V. Ita primis illius diei curſum proſperum & inoffenſum peregimus, noſtram in iis certaminibus navim Dei manu gubernante, & fluctus quoſcunque oppoſitos fortiter depellente. Tametſi enim multæ nobis procellæ a Principibus & ab Imperatore, ventis quaſi reflantibus, objectæ ſunt, atque ſo multas ut ita dicam prædonum inſidias incurrimus; Presbyterorum dico, & Epiſcoporum, aliorumque ejuſmodi (omitto adſitrepentium adulatorum turbam) tameo, Deo juvante, ex omnibus periculis emerſimus, & appulſa ad portum navi ſuperiores evaſimus. Quod ſi adverſariis non perſuaſimus, ut ſenſum acciperent, & ex errore, tanquam ex magna ebrietate, ad bonam frugem ſa tecciperent, nihil mirum. Quippe penes nos eſt, non volantas hominum diſſidentium, ſed ejus quo e zelo ineſt laudis ſtudium, & veritatem defenſura oratio: eventus autem ex judicio & manu Principis præpo ente omnino pendent. Porro a veritatis partibus avulſus ille, & adverſæ factioni addictus, ſic tempore confitenatus eſt, ut ferreus quodammodo evaſerit, & ad melius inſtituendum convertere ſe haudquaquam curet. Neque enim eum æquitatis ratio explorata, aut aliqua ſcientiæ regula, ſed Furiæ infelices, & malorum geniorum thiaſus, talem reconflarunt, & velut malleo tum indurarunt. Quæ videlicet ex radice oriuntur * bona & ſolida, eorum flos diutur- * justitiam
nior, æſtivi ſolis ardora haud facile affligitur. Quæ autem infirmam & minus generoſam habent pulchri boniqae origi- nem, ea plerunque in medio progreſſu marcefcentem virtutis florem deſerunt. Itaque illa quidem ingenuas & indigetes quaſi virtutes ſocias habent, quæ evidentibus præfagiis latentem generoſitatem declarantes, florem exuberantem, velut præcurrentem nuntium, præmittunt: hæc vero, quia fundus mendax bonorum fontium oberem copiam radici non ſufficit, aliquantiſper viſa aſſurgere, omnino demum evaneſcunt. Enimvero quod ex animo bene affecto & ex zeli juſtitia tanquam fonte profluit, id ſi ſucceſſu legitimo careat, ipſum quidem injuria minime afficitur: ſed qui lances Juſtitiæ moderandas ſortitus, vera ratione excuſſus eſt, nec in iis quæ probaverat perſeveravit, is vere injuriam patitur.

Ε. Καὶ ὁ μὲν τῆς πρώτης ἡμῖν ἡμέρας ἀγὼν πλοῦς ἦν καλῶς ἢ σὺν ἀσφαλείᾳ δίουσα, τῆς τῶ Θεῶ δίξιᾶς οἰακίζοντος πλοῖ τῇ ἡμετέρων ἀγώνων ὁλκάδα, ἢ κῦμα πᾶν ἀντιβάλλον ἐκρυῶς ἀποτραπομένης. πολλαῖς γὰρ χειμώνων ἀντικόπαις περιτυχόντες, ἀρχοντικῶν τε ἢ ἡγεμονικῶν, πολλαῖς δ' ἐμπίπτουσις πειρατῶν ἐπιβὰ ἐφόδραις, φριξβυπόρων, ἐκκλήτων τε, Ε τῇ τοιούτων (εὖ γὰρ τῇ γε παραβομβούντων καλάων τὸ πλῆθος) ὑπερέχομεν ξυὶ γε Θεῷ, καθ' ὅσον πᾶσις καπνιπλάδικοις ὑπέρτεροι. εἰ δὲ μὴ ἐκ τῆς ἀνθρωμένης αἰδίδαι πειθαναγκῆ, ἢ ἀναπῦσαι, καθάπερ ἐκ μόθος μεγάλης, τῆς πλάνης, καινὸν ὕδωρ πύρεσι γὰρ ἡμῖς, ἐ τῆς τῇ ἀλλοτρίων γνώμης, ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸ τῆ ζήλω κακὸν ὁρμῆς, ἢ τῇ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας λόγων· τῇ δ' ἐντεῦθεν ἀποβαίνοντος, μόνε καθαπαξ ἐ δυναστεύσης κρίσις ἅμα ἐκ χέρ. πάντων δ' ὡς ἀντίπαλον τῆς ἀληθείας μέρος ἀπορρᾳγίσας ὁλοχερῶς, ἢ τῇ χόνῳ βεβαιωθῆσαι, σιδηρᾶν τινα κατασκευὴ ξυμπήξαντες, ἢ ἐπιστρέφον ὅλως ἐς τὸ κρύσταλλον φύσιν. οὐ γὰρ δικαιοσύνης ἄσκησις, ὑδ' ἐπιστήμης κανόνες, ἀπηλλαγμένα τε ἐκ ὀσίας ἐφαρμόσαι, ἀλλ' ἐρινύες καυδάμωνες, ἐκ πορρῶν Τελχῖνων θίασος. τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ δικαίας ἀρχόμενα ῥίζης ἐκ δίκαγοῦς, μονιμώτερον ἐκ τὸ ἄνθος φυλάττει, ἢ ὑ ῥᾴστα θορυβώμενον ὑφ' ἁλικοῦ τινος καύσωνος· τὰ δ' ἄθεσι ἢ ἀδόκιμον ἔχοντα τὸ καλὸν τῶ ἀρχῶ, ἐν μέσῳ τῷ ἀναθρωῖ μαραινομένω ὡς τὰ πολλὰ τῶ ἐ ἀρετῆς σκιῶ καπνίσκει. διότι ἐκεῖ μὲν ἀντοφυεῖς τινες ἐκ αὐτόχθονες τὸ καλὸν συκοκοιῶντες τρόποι, φρόδρομον κύρσα τῶ ἄνθους ἀπαρκεῖ παρέχοντα βλάστω, ἐκ τῆς φορφανῆς ὡσπὶ μαστικῆς πειρατοῦς τῶ δ' ἐγίνεται ἐκφαίζοντες, ἐν πυθμὴ δ' ἀχρήγυτον ἔχουσα ῥίζαν ἀγαθῶν πηγῶν ἐφθονίας, αἱ τῶ ψεῦδος αὐλακες, βραχὺ φανῆσαι, λοιπὸν ἀπεπόλωτο. τὸ γὰρ ἐκ δικαίας ἐκ δίκαιον πυγαζόμενον ζέλου, ὡ μὴ προσκόπτον ἐκτυχὴς καπνιᾶ, ἀδικεῖται μὲν ὑκ αὐτό· ἀλλ' ὃς πὰς τῆς δίκης μὲν λαχὼν διδύτειρ πλαστίγγας, ἔκειτα τῆς τῆ προκόπτος ἀπορᾳγὰς φαντασίας, ὑκ ἐπίστασε οἷς ἐτρέσε.

B

C

C

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Acta post Sess. 1.*

CAPUT V.

Edit. Paris. pag. 616.

I. Palamas Cantacuzenum adit. II. In Gregoram & in cæteros Orthodoxos acri oratione invehitur. III. Ut Palamæ jussa Imperator executus sit. IV. Orthodoxorum diversi affectus, fiducia, trepidatio, mœror.

I. CÆterum Palamas, totam illam noctem maximo metu & gravissimis curis anxium cum tradusisset, orto statim die * in Palatium abit, indignabundus, & furoris plenus, ad Imperatorem accedit; animum furentem impudentibus verbis prodit, quæ heri sibi acciderint dolentissime narrat; atque ut Aquilo violentus & infanus irruens agitat faciem æquoris, ita hic omnes isas afflando, animum illius ventilat, ob eam scilicet causam, quod Byzantii nostro instinctu illam in se irruptionem secerint.

* Die 28. Mensis Maii.

PALAMAS.

„ II. Ac, nisi te (inquit) eligas & ad ultionem accingas, in ipsam statim Imperatoriam majestatem periculum invasurum esse expecta. Scis quippe, scis profecto, quæ de Fide & dogmatis opinio mea est, eandem prorsus tuam quoque esse. Nam convitia & plenas ludibrii cavillationes sileutio prætereo, quibus multis & variis per ipsas vias & plateas intemperanter adversarii indulgent, magnam nobis impietatem & Fidei totius apertam violationem exprobrantes. Neque vero fieri potest, ut qui mecum pugnant, illi tibi bene velint, nec qui meis dogmatis contradicunt, socios il se tibi adjungant. At tu, si non antehac, saltem nunc demum mea illa consilia secte recordaberis. Nonne ego illud te prænonueram, ne pauca quidem dicendi liberiusve proloquendi copiam iis fieri oportere? Undenam vero, nisi inde, quamplurimi in nos conjurrexerunt, aut qui instigante tot talesque furias celerrime concesserunt, non solum plebeii, sed & quotquot dignitate ac generis gloria conspectiores sunt? nulla certe alia re impulsi, nisi illa Gregoræ oratione perlonga, quæ nihil leni aut æquabile habuit; sed quæ multiplex & varium & velut salebrosum eahibuit, quidquid subtilius cogitatum sub ipsis vesbis latebat & quasi subrepebat; alioqui tamen ad vulgus deliniendum & ad captandum populi favorem accommodata, atque ad omnium voluntatem, præterquam ad nostram, sensim conformata. Quidni autem ille aperte audacia elatus fuisset, qui te nihil contrarii nihil duri seu dicere seu facere videbat adversus illam dicendi libertatem, illasque refutationes, & quæcunque false dicta intermiscuit, cum omnes simul cavillando jocandoque ut inductos irrideret, ac nihil sic loqueretur ut inferior; sed absque ullo metu totam orationem longius produceret, & patriam Fidei reverentiam, tanquam superios, in ore haberet, & subinde iteraret, auctorque esset, ne cermini a patribus constituti moverentur, aut præter illa, quæ sancita & recepta essent, alia evangelizarentur; sed ut ea sola perpetuo observarentur & approbarentur, quæ quisque didicisset, & quorum fidem ex canonibus & constitutionibus Apostolorum firmam accepisl-

pag. 617.

A Ὅμὼν τοι Παλαμᾶς πεῖσθαι ἄλλῳ ἐκείνῳ τῷ νύκτα δι᾽ὅλης, ᾗ μάλιστα πεφορτισμένῳ, ἅμα ἕῳ ἀπῆρε εἰς τὰ βασίλεια, ὑβρισταθῶν, ᾗ μανίας μεστός· ᾗ τῷ βασιλεῖ παρελθὼν, γλαίττης ἀσυλήπτα τὸ μανόμενον ὠμηστὴς τῆς ψυχῆς, πά τε χθὲς αὐτῷ συμπεσόντα πεπραθῶς ἀφηγεῖται, ᾗ πρὸς πάντας θυμὸς ἐκπίζων αὐτὸν καθ᾽ ἡμῶν τὸν ψυχικὸν· καθάπερ θαλάττης φρίσσοντος, ὁπόταν βαρὺς ἐξ μεσόμβρου ἀπαρτίας ἐσανέμος ἐπ᾽ αὐτὴν, αἰνίως ἡμᾶς ὁμόσε προσαιρόμενος γενέσθαι τῷ Βυζαντίων ἐκείνης φορᾶς καὶ ἀνέμῳ.

B Καὶ οἱ μὴ ἱκανῶς βύλου πρὸς ἐκδίκησιν (φησὶ) κατὰ τὸ βασιλείας αὐτὸς αὐτὸν μᾶλλον τὸν κίνδυνον ἔχειν προσδέχα. οἶδα δὲ, οἶδα σαφῶς, ὡς ἄπερ ἡμεῖς νομίζομεν περὶ πίστεως ᾗ δογμάτων, ταῦτα πάντως ᾗ σοί. ἐῶ δὲ λέγειν λοιδοριῶν ᾗ χλευασμῶν, εἰρωνείας μεστῶν, ἐπόσοι πολλαὶ ᾗ ποικίλαι παρὰ τῆς ἀγυιᾶς ᾗ πλατείας ἀρτιῶς καλινδοῦνται, μικρὰν ἐμὲν δ᾽ αἰσθόμενοι ἐγκαλοῦντες, ᾗ τῆς ὅλης πίστεως ἐμφανῆ παρανόμησιν. ἀ γάρ ἐστιν, ἐν ὅσῳ, ἡμεῖ μαχούμενος, σοί γ᾽ ἔσεσθ᾽· ἐπ᾽ * αὐτοῖς ἡμεῖς ἀντελέγοντας δόγμασιν; ἅμα συναίρεσθαί σοι. σὺ δ᾽ εἰ μὴ φρὶ, ἀλλὰ νῦν ὀψὲ γοῦν ὀρθῶς τῆ ἡμῶν βουλεύματι ἐκείνων μεμνῆσο. ἢ οὐδὲ λόγων ἐγώ σοι φιλέγων οὐδὲ μεμφῶν γοῦν μεταδίδοσκε χρὴ φρίσι ᾗ παῤῥησίας;

* Fortasse ἅμα τοι

C ἢ πόθεν ἄλοθεν παρελθὼν καινὸν καθ᾽ ἡμῶν, ᾗ τίς οἷς τοιαύτῃ ᾗ τοιαύτῃ κακίᾳ ἐξέρχεται τῷ πάλαι; μὴ μόνον ἐπίσευε τῇ δήμῳ, ἀλλ᾽ ἴδε ἢ ὅσον ὄψιν ἔχει νεμῆς τι ᾗ γένος ἐυαλεσίρου; ὑδαμόθεν ἄλοθεν, ἢ τῆς τῶ Γρηγορᾶ μακρηγορίας ἐκείνης, ὑδὲν γαλεπὸν ὑδὲ λαῖον ἐχούσης, ἀλλὰ πολὺ μὲν ᾗ ποικίλον, ᾗ οἷον εἰπεῖν ἐκκαθῶδες ὅλον, τῆς πειθοῦς τὸ ὑφέρπον ἀπερισπάστως· δημοτερπὲς δ᾽ ἄλλως, ᾗ πρὸς γε τὸ δημαγωγικώτερον δὲ συγκεκριμένης, ᾗ συναναχρωνυμένης ἡμῖν πρὸς τὸν πλοῦ ἡμῶν, τῇ ἄλλων θέλοντι. ἃ πῶς ἂν εἰς θάρσος ἐπῆρτο πειθανῶς, ὑδὲν ἀντιβαῖνον ᾗ βίαιον φόσκοντί σε

D θυμῷ, ὑδὲ δρῶντα μηδὲν κατὰ τῆς παῤῥησίας ᾗ τῷ ἐλέγχων ἐκείνων, ᾗ ὅσα μεταξὺ χαλεπασμάτα φυφίρε, ποιῇ καταφρονόμενος ἄπαυστος ᾗ σκώπτων εἰς ἀμαθίαν, ᾗ μηδὲν ἐν τῷ ἔντονος φάσκων, ἀλλ᾽ ὅλον τὸν λόγον καταπίνων δέλιχον ἁδῶς, ἐφὶ γλαίττης συχνὰ παρεσαυκλῶν ἐκ τῷ μείζονος τὸ πάσχον σίβας τῆς πίστεως, ᾗ τὸ μὴ χρῆναι κινῶν πατρῶν ὅρια, μηδ᾽ διαγελίζεσθαι τῆ τυπωθέντων ᾗ παραληφθέντων ὑπερα, ἀλλ᾽ ἐκείνοις μόνοις ἐμμένειν ᾗ σίργον τῶν ἅπαντα χρόνον, οἷς τε ἐμαθή τις ᾗ ἐπιστώθη φρὸς τῆ ἀποστολικῶν καινῶν ᾗ διατμῶν. ᾗ τί

δεῖ πάντ' ἐκεῖνα λέγειν καθ' ἕκαστα ; ἴσασι γὰρ ἅπαντες, ὁπόσοι τῷ θεάτρῳ γεγόνασιν ἐκείνῳ μύστοι, πῶς ἐκείνην χρόνον ἀνάλωσε νὺξ ἡμέραν, ἐν ἁπλότητι λόγων ὑπεκθαμβούμενός τι καὶ ὑφίστασθαι δοκῶν πρὸς ἀπλοῦν ἀκροατὴν ἀφελῆ καὶ ἀκέραιον, καὶ παραμιγνὺς πειθοῖ, καὶ τὰ μὲν οἰκεῖα ἐξαίρων, τῷ ἀκμαίων ἄρων δόξαν ἐξιόντα ἁμαρτᾶ, πασῶν δὲ ἢ πλειόνων γεμίσας ἐκπώματα ἐπιπλεκῶς ἀποφαίνων βλασφημιῶν τὰς ἡμᾶς συγγραφάς· ὡς πάνθ' ἡμεῖν λαμπρῶς ἐκδεδιηγῆσθαι τὰ πλάθη· παρεξωθῆναι δ' ἅπαντας καθ' ἡμῶν, ὅσοι τῶν δ' ἀπειρόδων, καὶ ὅσοι τῷ ἄλλως ἔχοντων. ἀλλ' ἄγε δή, μεταπηδήσωμεν πάντας ἀγοραίους ὁμοῦ καὶ δημάρχους, κἄλλα μαγειρικοὺς ἅπαντας ἀποδῦξαι ταχέως, καὶ τῷ ἱματίων γυμνῆς, καὶ ἅμα πάσαις καὶ παιδαπαῖς ἐγκυκλεισμένους αἰρετῆς, ὅσοι τὰ σύρραπτα ἐκλὺ τυχόντες οὐκ αἰδοῦνται τοῖς ὑπὲρ δώδεκα ἐγχειρούντες, ἵνα μειότερος τις ἅπασι γένηται φόβος· ἆρα τῆς ἀγοραίας καὶ διατειλῆς παῤῥησίας τὸν ταχέως ἀποκαμόντα, φρὸς τὸν αἰσθησόμενον ἔπεσθαι τὰ βίᾳ τελούτων ὑπασί. κἄπειτά σοι διδοκμάσον ἔγω, καὶ φρυγιάσαι τὸν ἅπαντα μᾶλλον, σωιδέσιν ἅμα τῇ πατειάρχῃ τιμίοις πάσιν ἐναῦθα γενέσθαι τῷ ἐπισκόπων. ἅπασι γὰρ ἐπὶ ξυρὸν τὰ τῆς καταδίκης ἐπίσης ἕσεται, συλλειτουργοῖς καὶ ἀμφοτέροις ἅπασιν ὕστερον ἡμῖν· καὶ χρὴ πᾶσιν ἐπίσης φροντίζειν ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν. εἰ δέ τινες, ἀλαζόνας προφάσει, τῆς ἡμῶν ὁμοιότητος ἀποῤῥήγνυσθαι πάνυ τολμῶσι, τάχιστ' ἂν σὺ βουλοίμην τῆς σφετέρας αὐθαδείας κακοβουλίας. οὗτοι γὰρ ἑκείνους ἕξουσιν ὡς ἐλάττω φίλους, καὶ ἅμα ὡς ἔχοντι, ἀπολωλεότας σφίσι δόντες· μᾶλλον δ' οὐ ἔχοντι ἐπισκήπτουσι σφίσιν, καὶ ἅμα τῷ προσδοκωμένῳ *

* Fort. ἀπὸ τοῦ λυμαίνεσθαι ἔτι τὰ ἐπιτεύξονται· καὶ πρός γε ὧν ἀποτυγχάνουσι ὑπὸ βλέπαντες ἀντιλαμβανομένους ἵππος, ἀποπτύσονται ῥᾷστα τοῖς ἐπόπτοις νόμοις τῷ λογισμῶν· καὶ ὃ μεταμεληθέντες, ἐμπειρίας τοῖς ἄλλοις ὑπόδειγμα πρὸς τὸ βέλτιον ἔσονται· ἀ τῷ κακοβουλίᾳ συνισάντες, ὅπερ εἵλοντο, ταύτῃ δὲ συμφθαρήσονται, γνησιότης οἷς ἀβάπτιστος ἐρημίας ἐξόρισοι. ταύτην ἔγωγε μόλις ὁρῶ τὴν ὁδόν, ἐπιῤῥῶσαι μὲν ἐκαλῶ τὰ ἀμέμπτα, τὰ δὲ τῷ ἀντιθέτων ῥᾳδίως κατευγκεῖν. εἰ γὰρ αἰσχυροὶ τάμπαν ὑφ' ἡμῶν ὑποσὶ καθιζάνοντες, παρανόμων γράφονται ἡμᾶς, εἰ χώραν ἕξουσι τοῖς φροβαλλομένοις ἐγκλήμασι καὶ θρόνων τῷ τιμῶν ἀπελαυνῶν ἡμᾶς, πῶ νὰ ἂν αἰσχυνθεῖεν τὰ ἡμέτερα; πῶ δ' ἂν ἂν ἐφρίξας καὶ τύφου τὰ σφέτερα αὐτῶν; ἃ πολλὰ μὲν ν' ἂν εἶν ῥᾳθυμία, καὶ θανάτου φάναι γάνται κεμεδῶν, πεμφθὰν καθημένους ἡμᾶς ὑποσὶ ἀργούς, καὶ τὰ μέγιστα περὶ ὀλαχίστου τιθέντας, μὴ φοῖτ' ἂ πᾶν τι παθεῖν, ἀντιπεμπόμενοι ἐκείνοις ὅλῃ δυνάμει τὰ ἐγκλήματα καὶ τὰς ἐκεῖθεν αἰτιάσεις, ἡμᾶς δὲ καθάπαξ ἀρπὸς ἐκείνων καὶ ἄρχοντας, καὶ ὅπερ ἂν ἡμῖν δόξειε, τοῦτ' εἶναι σφίσι νόμον καὶ δόγμα, καὶ πᾶν ὅτιπερ ἂν ἀμῖν αὐτοῖς ἐπικλώσειε πεπρωμένη καὶ τύχη, τοῦτ' εἶναι σφῷν τῷ σφίσι φράγμασιν ἁρπτέον, καὶ ἀμετάκλωστον βίῳ πᾶσιν ἐρόδιον.

Γ. Καὶ ταῦτα μὲν ὕπως ἔφατο τῷ Θαυμαστῷ Παλαμᾷ. καὶ τὰ ἔφατο μὲν, οὐ πέφατο δ' ἀθύς· ὑδὲ πέφατο μὲν ἀθύς, οὐχ ὡς σωπήσατο δ' ἀλλὰ καὶ πέφατο

fet. Quid vero neceſſe eſt omnia & ſingula recenſere? Quicunque illo ſpectaculo le expleverunt, ii ſciunt quomodo ille diem ſerv conſumpſerit, occultam & clam ſubrepentem ſolertiam in ſimplicitate ſermonis quaſi infidiatricem collocans & interſerens; ac ſua quidem verbis extollens, ut pote extra conſtitutos fines nequaquam evagata; mea autem ſcripta quibuslibet & cujuſquemodi abſurdis blaſphemiis plena utique affirmans. Sic totam multitudinem facile ſibi mancipavit; & quoſcunque patricios, ac diverſæ conditionis homines, in nos irritavit. Agedum Ædiles & Tribunos plebis omnes accerſe: tum quotquot de infima plebe non verentur captu ſuo altiora affectare, quamprimum verſtibus exutos, & quolibet paſſim carcere incluſos, verberibus cædi jube. Ita omnes unus & ſimplex metus continebit. Ita publica & aperta audacia ſtatim abjecta, præſcripta quiſque vitæ munia ſtudebit implere. Deinde ſic ſtatuito, & ante omnia operam dato, ut omnes hodie Epiſcopi cum Patriacha huc conveniant. Periculum quippe cvidens & præſens omnibus pariter impendet, ne condemnentur, quoniam ii omnes nobiſcum faciunt & ſentiunt; adeoque omnes oportet ſibi ipſis æquali ſolicitudine conſulere. Quod ſi qui per ſpeciem metus, rupto concordiæ vinculo, plane a nobis conentur diſcedere, ii, ſi velis, imprudentiam ſuam cito agnoſcent, qui nec illos, quos amicos delegerint, habituri ſunt, & iis quos nunc habent amiſſis neceſſario carebunt. Immo & epiſcopatibus, quos poſſident, ſpoliabuntur, & ſperata ex te emolumenta minime conſequentur: & cum alios videbunt ea percipere, quorum ipſi poſſeſſione exciderint, dolore oppreſſi diſrumpentur; atque aut pœnitentiam agentes, exemplo aliis præibunt, ut quid ſit melius cognoſcant; aut ſi in eo quod amplexi fuerint malo conſilio perſeveravsrint, in invias ſolitudines relegati, cum ſuo illo malo conſilio male peribunt. Hanc ego viam ſolam reperio corroborandis rebus noſtris, adverſariorum autem partibus deprimendis parem. Nimirum hi, ſi hodie, viribus per nos ita imminutis, reos nos agunt; quid ſi objectis criminibus facultatem habituri ſint nos ſedibus & dignitatibus expellendi? quanta quæſo ignominia noſtra futura eſt, quantum illis ſupercilii & arrogantiæ accedet! Gravis certe torpor & proximus morti fuerit, ſi ſic ignavi deſidendo, & quę maxima ſunt minimi faciendo, res noſtras deſpiciamus, ac non, priuſquam quidvis ipſi patiamur, crimina & imminentia inde pericula in eos totis viribus admiſi retorquearmus: ut eorum judices & præſides ſedeamus, eaque illis lex ſit, illud placitum, quod a nobis decretum fuerit. denique ut quidquid nobis fatum ac fortuna præfinierint, id ii rerum ſuarum fundamentum firmum & totius vitæ præſidium immotum ducant.

III. Atque hæc quidem in hunc modum dicta ſunt ab inclyto illo Palama: neque vero ſic dicta ſunt, ut non ſtatim perfecta ſint; neque perfecta quidem ſtatim, ſed aliter quam convenerat: enimvero & ea ipſa die, & cumulatius quam

ANN. CHR. MCCCLI. Syn. Palam. Act. poſt Seſſ. 2.

Edit. Pariſ. pag. 618.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Acta post Sect.* I.

CAPUT V.

Edit. Paris. pag. 616.

I. Palamas Cantacuzenum adit. II. In Gregoram & in cæteros Orthodoxos acri oratione invehitur. III. Ut Palamæ juſſa Imperator executus ſit. IV. Orthodoxorum diverſi affectus, fiducia, trepidatio, mœror.

I. CÆterum Palamas, totam illam noctem maximo metu & graviſſimis curis anxiam cum traduxiſſet, orto ſtatim die * in Palatium abit, indignabundus, & furoris plenus, ad Imperatorem accedit; animum furentem impudentibus verbis prodit, quæ heri ſibi acciderint dolentiſſime narrat; atque ut Aquilo violentus & inſanus ſæviens agitat faciem æquoris, ita hic omnes iras afflando, animam illius venellat, ob eum ſcilicet cauſam, quod Byzantii noſtro inſtinctu illam in ſe irruptionem fecerint.

* Die 28. Menſis Maii.

PALAMAS.

II. Ac, niſi te (inquit) erigas & ad altionem excingas, in ipſam ſtatim Imperatoriam majeſtatem periculum lonſurum eſſe expecta. Scis quippe, ſcis profecto, quam de Fide & dogmatis opinio mea eſt, eandem prorſus tuam quoque eſſe. Num convitiis & plenis ludibrii cavillationes ſileotio præterco, quibus multis & variis per ipſas vias & plateas intemperanter adverſarii indulgent, magnam nobis impietatem & Fidei totius apertam violationem exprobrantes. Neque vero fieri poteſt, ut qui mecum pugnant, ſi tibi bene velint, oee qui meis dogmatis contradicunt, ſocios ſi ſe tibi adjungant. At tu, ſi non antehac, ſaltem ounc demum mea illa conſilia recte recordaberis. Nonne ego illad te præmonueram, non pauca quidem dicendi liberiuſve proſoquendi copiam iis fieri oportere? Uudenam vero, niſi inde, quamplurimi in nos conſurreexerunt, aut quo inſtigante tot taleſque furiæ celerrime conceperunt, uon ſolum plebeii, ſed & quotquot dignitate ac generis gloria conſpectiores ſunt? nulla certe alia re impulſi, niſi illa Gregoræ oratione perlonga, quæ nihil lenis aut æquabile habuit; ſed quæ multiplex & variam & velut ſalebroſum exhibuit, quidquid ſubtilius cogitatum ſub ipſis verbis latebat & quaſi ſubrepebat, alio jui tamen ad vulgus delimiendum & ad captandum populi favorem accommodata, atque ad omnium voluntatem, præterquam ad noſtram, ſenſim conformata. Quinam autem ille xperta audacia elatus fuiſſet, qui te nihil contrarii nihil duri ſeu dicere ſeu facere videbat adverſus illam dicendi libertatem, illaſque refutationes, & quæcunque falſe dicta intermiſcuit, cum omnes ſimul cavillando jocandoque ut indoctos irrideret, ac nihil ſic loqueretur ut inferior; ſed abſque ullo metu totam orationem longius produceret, & patriam Fidei reverentiam, tanquam ſuperior, in ore haberet, & ſubinde iteraret, auctorque eſſet, ne termini a patribus conſtituti moverentur, aut præter illa, quæ ſancita & recepta eſſent, alia evangelizarentur; ſed ut ea ſola perpetuo obſervarentur & approbarentur, quæ quiſque didiciſſet, & quorum fidem ex canonibus & conſtitutionibus Apoſtolorum firmam accepiſ-

pag. 617.

A Ὅμὲν τοι Παλαμᾶς περίφοβον ἄλλως ἐκείνην τὴν νύκτα διενυκτέρευε, καὶ μάλιστα πυρούμενον, ἅμα ὑφ' ἁπερ εἰς τὰ βασίλεια, ὑβριζόμενος παθῶν, καὶ μανίας μισῶν· καὶ τῇ βασιλέως παρασὰς, γλώττης ἀσυλογίᾳ τὸ μαινόμενον ἐμιμοῦτο πνεῦμα τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ χθὲς αὐτῇ συμπεσὸν πικρὸν ἀθῶως ἀφηγούμενος, καὶ πρὸς πάντας θυμὸν ἐκκαίζων αὐτῷ καθ' ἡμῶν νῦν ψυχῇ· καθάπερ θαλάττης πρόσωπον, ὁπόταν βαρὺς ἐκ μεσημβρίας ἀπαρτίας ἐσκίψασε τὸν αὐτῶν, αὐτίκα ἡμᾶς ὁμόσε προφασιζόμενος γεγενῆσθαι ὁ τῶν Βυζαντίων ἐκείνης φορᾶς καὶ αὐτός.

B Καὶ οἱ μὲν ἐβιάσαντο βύλεσθαι πρὸς ἐνδίκησιν (φασὶ) κατὰ τὸ βασιλέως αὐτῷ αἴτιον μάλα τὸν κίνδυνον ἔξειν προσδόκα. οἶδα γὰρ, οἶδα σαφῶς, ὡς ἄπορ ἡμεῖ νοσίμως περὶ πίστεως καὶ δογμάτων, ταὐτὰ πάντως καὶ σοί. ἐὼ γὰρ λέγειν λοιδορίαν καὶ χλεύασμὸν, εἰρωνείας μέτρα, ὁπόσοι πολλοὶ καὶ ποικίλοι παρὰ τὰς ἀγυιὰς καὶ πλατείας ἀκρατῶς καλινδοῦνται, μακρὰν ἡμεῖν τὴν ἀσέβειαν ἐγκαλοῦντες, καὶ τῆς ὅλης πίστεως ἐμφανῆ παραπόνδησιν. ἀ γὰρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν, ἡμεῖ μαχόμενος, σοί γ' ἄρεσκον· οἰδ' * αὖπις ἡμῖς ἀντιλέγοντας δόγμασιν, ἅμα συναίρεσθαί σοι. σὺ δ' οὐ μὴ φρὶν, ἀλλὰ νῦν ὦ τοι * Fortaſſe ὦ τοι.

C ἀμφὶ γοῦν ἀρθῶς τῇ ἡμῶν βουλεύματος ἐκείνου μεμνῆσθαι. ἢ οὐκ λόγων ἐγώ σοι παλλίονα οὐδὲ μεμφῶν γοῦν μεταδίδοσθαι χρὴ σφίσι καὶ παῤῥησίας; ἢ πόθεν ἄλλοθεν παμπληθὴς κακίαν καθ' ἡμῶν, καὶ τίς οἷς τοσαύτη καὶ τοιαύτη κακίαν ἐξέμπυε τῶν πολιτῶν, μὴ μόνον ἐπόσον τὸ δῆμον, ἀλλ' ἴδε ὅσον ὄφελε ἔχειν νεμὸς τὸ καὶ γένους εὐκλεέστερον; ἐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἢ τῆς τῶν Γρηγορᾶ μακρηγορίας ἐκείνης, οὐδὲ γαλεοὺς οὐδὲ λαῶν ἐχόντως, ἀλλὰ πολὺ μὲν καὶ ποικίλον, καὶ οἷον εἰπεῖν ἀκανθῶδες ὅλον, νῦς πειρατὴς τὸ ὑφέρπον ἀπατηλοεπὲς· δημοτροπῶς δ' ἅπως, καὶ πρός γε τὸ δημαγωγικώτερον δὲ συγκεκμένης, καὶ συναρμοσμένης ἁρμὰ πρὸς τὸν πολὺν ἡμῶν, τῷ ἄκων δύλεσθαι. ἢ πῶς ἂν ἐς δάρος ἐπῆρτο πικρῶς, οὐδὲν ἀντιβαίνων καὶ βίαιον φάσκοντί σε

D θυμῷ, οὐδὲ δρῶντα μηδὲν κατὰ τῆς παῤῥησίας καὶ τῆν ἐλέγχων ἐκείνων, καὶ ὅσα μεταξὺ χαλεπαίνοντα φυφερε, κοινῇ καταρραδούμενος ἅπασιν καὶ σκώπτων εἰς ἀμαθίαν, καὶ μηδὲν ἐκ τῶν ἐντεῦθεν φάσκων, ἀλλ' ὅλον τὸν λόγον καταπεσὼν δόλιχον ἀδιῶς, κρὶν γλώττης συχνὰ παρεσκευλῶν ἐκ τοῦ μείζονος τὸ πάτριον σέβας τῆς πίστεως, καὶ τὸ μὴ χρῆναι αὐτὸν πατρῶα ὅρια, μηδ' διαγελίζεσθαι τῶν κυρωθέντων καὶ παραληφθέντων ἔπρα, ἀλλ' ἐκείνους μόνους ἐμμένειν καὶ σέβειν τὰ ἀπαστα χρόνου, οἷς τε ἔμαθέ τις καὶ ἐπιστεύθη παρὰ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων καὶ διατάξεων. καὶ τί

δεῖ πάντ' ἐκεῖνα λέγειν καθ' ἕκαστα ; ἴσασι γὰρ ἅπαντες, ὁπόσοι τῷ θεάτρῳ γεγόνασιν ἐκείνῳ μεσοῦντι, πῶς ἐκείνῃ χαδὸν ἀνάλωσε τὴν ἡμέραν, ὁ παλαιότατος λόγων ὑπεκαθαιρόμενόν τε καὶ ὑφιέμενον εἰσοῦ φολοκρίζων καὶ παραμιγνὺς πιείσιμα, καὶ τὰ μὲν οἰκεῖα ἐξαίρων, τῇ ἀειμνήστῳ ὁρᾶν δίδοσ ἐξιόντα ἀδαμᾶ, πασῶν δὲ ἁπάντων γεμίσας ἐπῶν ἐπιτηδείως ἀποφαίνων βλασφημιῶν τὰς ἐμὰς συγγραφὰς· ὡς πάνθ' ὑμῶν λαμπρῶς ἐκδεδιαγωγηθότων τὰ πλεῖστα· παρεξωθῆναι δ' ἅπαντας καθ' ἡμῶν, ὅσοι τε Β πατρικίων, καὶ ὅσοι τῆς ἄλλης ἰσχύουσι. ἀλλ' ἄγε δὴ, μετασκηνώσωμεν πάντες ἀγοραίους ἐπὶ τὴν δημάρχου, αἰδῶ μαστιγίας ἐκείνης ἅπασιν ἀποδύξαι πειρώμενοι, καὶ τῆς ἐμπύρου γυμνὸς, καὶ ἅμα πᾶσιν ἡμῖν παντοδαπὰς ἐγκαλλωπισμένους ἐρινύας, ὅσοι τὰ σύρφακος ἄχλα τυχόντες ἀεὶ αἰδοῦνται τοῖς ὑπὲρ δώδεκα ἐγχειροῦντες, ἵνα μειότροπός τις ἅπασι γένηται φόβος· ἄρα τὸν ἀγοραῖον ἡ διατριβὴ παρ' ἡμῖν τῶν πολλῶν ἀποκομίσῃ, πρὸς τὸν ἀεὶ μεμψόμενον ἕκαστον ἐπείγεσθαι τὰ βίᾳ τελευτῶν ὑπάρχοντα. καίτοι σοι δοκῶ μέν ἔγωγε, ἡ φιλοτιμία τῶν ἁπάντων μᾶλλον, συνδεῖν ἅμα τῇ πατρίδι τὴν ἡμέραν πάντων ἐνταῦθα γενέσθαι τῶν ἐπισκόπων. ἅπασι γὰρ ἐπὶ ξυρῷ τὰ τῆς καταδίκης ἐπίσης ἵσταται, συλλειτουργοῦς ἡ ὁμόφρονας ἅπασιν ὧνπερ ἐμοὶ· καὶ χρὴ πᾶσιν ἐπίσης φροντίζειν ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν. εἰ δέ τινες, δι' ἀλαζονείας προφάσει, τῆς ἐμῶν ὁμοτίμου ἀπορρήγνυσθαι πάντως θελήσουσι, πάντ' ἂν σε βιάσωνται τῆς σεμνῆς αἰδοῦς ἀπαξιοῦντες. οὐκ ἔστιν ἐκείνους ἕξουσιν ὡς ἑκόντα φίλους, καὶ ἅμα ὡς ἔχουσιν, ἀπολωλεκέναι σφίσι δόκει· μᾶλλον δ' οὐκ ἔχουσιν ἐπισκόπων ἐφίσονται, καὶ ἅμα τῇ προσδιαφθορᾷ *

* Fort. ἀπὸ τοῦ λαμβάνειν ἄκρα ἐπιτυγχάνουσι· καὶ πρὸς γε ὧν ἀποτυγχάνουσι ὅπου βλέποντες ἀντιλαμβανομένους ἴσμεν, ἀποπειρασόμενα ῥᾴστα πρὸς ἑαυτοὺς νόμοι τῇ λογισμῷ· καὶ ὃ μεταμεληθέντες, ἐμπειρίας τοῖς ἄλλοις ὑπόδειγμα πρὸς τὰ βέλτιον ἔσονται· ἃ τῇ ἀκροβουλίᾳ συσχόντες, ὑπὲρ ἑαυτῶν, ταύτῃ C συμφθαρήσονται, γηγενεῖς εἰς ἀβάσκ ὀργὰς ἐξέρχοι. ταύτην ἔγωγε μόνην ὁρῶ τὴν ὁδὸν, ὑπερῶσαι μὲν ἑαυτὸν τὰ ἡμέτερα, τὰ δὲ τῇ ἀντιθέτων ῥᾴδιως κατισχεῖν. εἰ γὰρ αὐτὸ χρυσὸν τάμετρον ὑφ' ἡμῶν ὑποσὶ καθιζάμενοι, παραιόμενοι γράφονται ἡμᾶς, εἰ χαίρας ἔξωσι τοὺς φροβαλλομένους ἐγκλήμασι καὶ θρόνου καὶ τιμῶν ἀπελαύνειν ἡμᾶς, πῶ ἂν αἰσχύνης ἐλάσιοι τὰ ἡμέτερα; πῶ δ' ἂν ἀφορίος ἡ τύφου τὰ σφέτερα αὐτῶν; ἀ πάλαι μὲν τ' ἂν εἶα ῥᾳθυμία, καὶ θανάτου φάναι γείτων κομιδῇ, πλειοφόρ καθημένης ἡμᾶς ὑποσὶ ἀργὰς, καὶ τὰ μέγιστα περὶ ἐλαχίστου τιθέντας, μὴ φοίτ' ἂ πᾶν τι παθεῖν, ἀντιπεσόντων ἑαυτοῖς ὅλῃ δυνάμει πολλήματα καὶ τῆς ἐντεῦθεν αὐδοῦς, ἡμᾶς δὲ καθεδεῖσθαι ἀρτιὰς ἑαυτῶν καὶ ἄρχοντας, καὶ ὅπερ ἂν ἡμῖν δόξειε, πᾶν εἶναι σφίσι νόμον καὶ δόγμα, καὶ πᾶν ὅτιπερ ἂν ἡμῖν αὐτοῖς ἐπικαλῶσιν πεπραμένα καὶ τύχῃ, πᾶν εἶναι στρέβλην τῇ σφίσι φράγμασιν ἁρπαῖδι, καὶ ἀμπάλωσον βίᾳ πασῶν ἐφόδων.

Γ. Καὶ ταῦτα μὲν ὑπὸ ὀργῆς τῇ Θαυμαστῷ Παλαμᾷ· καὶ οὐκ ἐρρήθη μὲν, οὐ πέφραται δ' ἀθύς· οὐδὲ πέφραται μὲν ἀθύς, ἀλλ' ὡς σωπήσεται δ' ἀλλὰ καὶ πέφραται

A fet. Quid vero neceſſe eſt omnia & ſingula recenſere? Quicunque illo ſpectaculo ſe eapleverunt, ii ſciunt quomodo ille diem fere conſumpſerit, occuitam & clam ſubrepentem ſolerriam in ſimplicitate ſermonis quaſi inſidiatricem collocans & interſerens; ac ſua quidem verbis ea tollens, at pote extra conſtitutos fines nequaquam evagata; mea autem ſcripta quibuslibet & cujuſquemodi abſurdis blaſphemiis plena utique affirmans. Sic totam multitudinem facile ſibi mancipavit; & quoſcunque patricios, ac diverſæ conditionis homines, in nos irritavit. Agedum Ædiles & Tribunos plebis omnes accerſe: tum quotquot de infima plebe non verentur captu ſuo altiora affectare, quamprimum veſtibus exutos, & quolibet paſſim carcere B incluſos, verberibus cædi jube. Ita omnes unus & ſimplex metus continebit. Ita publica & aperta audacia ſtatim abjecta, præſcripta quiſque vitæ munia ſtudebit implere. Deinde ſic ſtatuito, & ante omnia operam dato, ut omnes hodie Epiſcopi cum Patriacha hoc conveniant. Periculum quippe evidens & præſens omnibus pariter impendet, ne condemnentur, quoniam ii omnes nobiſcum faciunt & ſentiunt; adeoque omnes oportet ſibi ipſis æquali ſolicitudine conſulere. Quod ſi qui per ſpeciem metus, rupto concordiæ vinculo, plane a nobis conentur diſcedere, ii, ſi velis, imprudentiam ſuam cito agnoſcent, qui nec illos, quos C amicos delegerint, habituri ſane, & iis quos nunc habent amiſſis neceſſario carebunt. Immo & epiſcopatibus, quos poſſident, ſpoliabuntur, & ſperata ea te emolumenta minime conſequentur: & cum alios videbunt ea percipere, quorum ipſi poſſeſſione ciciderint, dolore oppreſſi diſrumpentur; atque aut pœnitentiam agentes, exemplo aliis præibunt, ut quid ſit melius cognoſcant; aut ſi in eo quod amplexi fuerint malo conſilio perſeveraverint, in inviis ſolitudines relegati, cum ſuo illo malo conſilio male peribunt. Hinc ego viam ſolam reperio corroborandis rebus noſtris, adverſariorum autem partibus deprimendis parem. Nimirum hi, ſi D hodie, viribus per nos ita imminutis, reos nos agunt; quid ſi objectis criminibus facultatem habituri ſint nos ſedibus & dignitatibus expellendi? quanta quæſo ignominia noſtra futura eſt, quantum illis ſupercilii & arrogantiæ accedet! Gravis certe torpor & proclivus morti fuerit, ſi ſic ignavi deſidendo, & quæ maxima ſunt minimi faciendo, res noſtras deſpiciamus, ac non, priuſquam quidvis ipſi patiamur, crimina & imminentia iude pericula in eos totis viribus adnixi retorqueamus: ut eorum judices & præſides ideamus, eaque illis lex ſit, illud placitum, quod a nobis decretum fuerit: denique ut quidquid nobis ſatum ac fortuna præfinierint, id ii rerum ſuarum fundamentum firmum & totius vitæ præſidium immotum ducant.

ANN. CHRI MCCCLI. Sym. Palam. Acta poſt Seſſ. 3.

Edit. Pariſ. pag. 618.

III. Atque hæc quidem in hunc modum dicta ſunt ab inclyto illo Palama: neque vero ſic dicta ſunt, ut non ſtatim perfecta ſint; neque perfecta quidem ſtatim, ſed aliter quam convenerat: enimvero & ea ipſa die, & cumulatius quam

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Seſſ. 4.*

quidquid convenerat, peracta fuerunt. Adeo Imperatorem, quoties Palamam cupit ornare, ea ipſa cupiditas ad res agendas promptum efficit; adeo quidquid Palamas animo decreverit, id ille rebus omnibus agendis antevertendum putat. Quædam enim ſtatim exacutus eſt, quædam executurum ſe ſtatim promiſit.

IV. Ac tum videre erat, homines omnis generis ſcindi in diverſos affectus; aliis rum maxime confidentibus, & firmiorem in Deo ſpem cum firmiori fide conjunctam collocantibus, animumque ad certamina athletica & ad martyrii luctas armantibus; aliis perſecutorum immanitatem muſſando accuſantibus; aliis conſternatis metu & formidine malorum, cum præſentium & oculis obvetſantium, tum eorum quorum expectatio, etſi incerta, majorem tamen anxietatem animo denuntiabat, quam quæ ob oculos poſita eſſent; ac modo quidem abdentibus ſe & latitantibus; modo emergentibus, tanquam ex Inferorum portis, & in eorum quibus ſiderent conſpectum prodeuntibus, occultumque animi dolorem per ſuſpiria muta & per lacrymas furtivas ſignificantibus.

Eſto.

A μὲν αὐθημερόν, πλεώτερον δ' ἀ καθ' ἅπαν τὸ συνέδριον. ὅπως ἀξύρρητον δόιητον οἰκέργα ἐ βασιλέα ἐ τὸ Παλαμᾶ τιμᾶς ὁ πόθος, ᾧ πάντων ἔργων ἔμφορδον τὰ ἐκείνου γνώμης νενόηται. τὰ μὲν δὴ ἐφαρτο παραχρῆμα· τὰ δ' ἐπηγγείλατο παραχρῆμα.

Δ. Ην τότε ἰδεῖν παντοδαπῶν ἀνθρώπων μεμιγμένας τὰς γνώμας· ᾧ τῷ μὲν θαρσαλεωτέρων μᾶλλον τῶν γινομένων, ᾧ πλέονα πίστιν τῇ περὶ Θεὸν ἐλπίδι ᾧ πίστει παρεχομένων, ᾧ περὶ ἀθλητικὰς ὁπλίζομένων τῶν γνώμῶν ἀγῶνας ᾧ μαρτυρικὰ παλαίσματα· τῶν δ' ὑπ' ὀδόντα τῇ θυμοειδεῖ λοιδορμένων τῷ διωκτῶν· τῶν δ' ὑπεπτηχότων ὑπὸ φρίκης ᾧ δίνης, τῷ τε παρόντων ἐ φαινομένων δεινῶν, τῷ δ' B ὑποπτοδομένων μὲν, μείζω δ' ἢ κατὰ τὰ φαινόμενα τὸν θόρυβον τῇ ψυχῇ προσαρτώντων, ἐ τῶν μὲν κατεδυομένης ᾧ κρυπτομένης· τῶν δ' ἀναδυομένης, ὡς ἐξ ᾅδου πυλῶν, ᾧ φαινομένης οἷς ἐθέρουν, ᾧ τεταγμένῃς ἀφθόγγοις ὀμοῦ τῇ διαρσει κλειτομένοις ὑποδαλουσῃς τῶν ἄδηλον κάμινον τῆς ψυχῆς.

ἐίce.

Edit. Pariſ. pag. 619.

CAPUT VI.

I. Gregoras ſeſe in Concilio iterum ſiſtere recuſat. II. Socios hortatur ad veritatem fortiter defendendam. III. Illi ut ſecum veniat, agre tandem perſuadent. IV. Ab Imperatore ſeorſum ſeductus, promiſſis & aliis artibus tentatur. V. Proponitur ei quæſtio de Subſtantia & Operationibus Divinis. Teſtimoninm D. Baſilii. VI. VII. VIII. Reſpondet Gregoras. IX. Cantacuzenus de nova diſputandi ratione ineunda deliberat cum Palama. Epiſcopum Tyri excludere ſtatuunt. X. Item contumeliis & calumniis Orthodoxos terrere. XI. Palamas ſocios ſuos advocatum abit.

I. HÆc cum ita fierent, & ovantis perſecutionis rheatrum tota civitas extitiſſet, advenit præfiniti tem-
Dies Mai 30. poris dies * tercius, quo nos oportebat rurſum convenire, & alteram concionem celebrare. Atque in meam domum rurſus, ut prima illa die, eodem quo dixi modo, confluxere ii qui noſtrarum partium erant. At ego, qui ob eas quas declaravi cauſas ſpem omnem bonam abjeceram, ac mihi nihil jam reliquum eſſe certo ſciebam, quod ei quæ tantam ex adverſo erupiſſet improbitati ſuſtinendæ par foret, ſimulque eos dolores, qui in caput meum graſſari ſolerent, majorem in modum certaminibus & curis præſentibus aggravari videbam, ſatius duxi, conciliis & liberrimis illis ſermonibus
** id eſt, ſi mors perferenda eſſet.* valere juſſis, domi ſedere, & ſi * quid perferendum eſſet, id domi perferre; ut me domus mea, ſi minus per totam vitam ad virtatem recta inſtitutum vidiſſet, ſaltem cruore meo ad extremum rincta, quantumvis ſero agnoſceret inſtructum ea virtute, quæ, eum vitam haud magni faceret, magni ipſa fieri deberet.

II. Quamobrem ab aliis vehementer, „ cœpi contendera, ne cuaſtarent, ſed „ ut mihi ægro ſuccurrentes abirent ala„ criter, non ad veritatem per argumenta „ & diſputationes inveſtigandam; jam „ quippe & ipſam ceſſiſſa, & denſa ca-

C ΑΥΤΩ γε μὴν τοῦτ γιγνομένων, ᾧ ὑποπτευομένης διαγμοῦ ἐ πόλως θέατρον γεγενημένης ἁπάσης, ἦκον ἀ τρίτη ἐ προθεσμίας ἡμέρα, καθ' ἣν ἐχθὲς ἐ δὶς τέρην συνιόντας αὖθις ἡμᾶς ἐπαλῶν ἐκάλεσεν· ᾧ πάλιν εἰς ἐ ἐμὴν αἰκίαν τὸ καθ' ὑμᾶς ἀθροίζον μέρος, ᾧ ἐ ἅδα ῥηθέντα οἰκέα τῆς πρώτης ἐκείνης ἡμέρας. ἐμοὶ μὲν ὑπῆρχεν ἀπηγορδκότι τὸ ἐλπὶς, δ' ἅ μοι δεδίλωτο, ᾧ μηδὲν μηδὲν τὸ ἀμελλόμενον λοιπὸν ἐμοὶ τοιοῦτον ἐξ ἀντιπάλου ῥαγέσεσθαι ἀκίνδυνον σαφῶς ἐγνωκότι, ἐ ἅμα ῥοπὴν εἰληφυίας ἐκ ἐ παρόντων ἀγώνων ᾧ λογισμῶν ἐπιτρεπόντων ἅδη πολλῷ ἐ ἡμᾶς συνορῶντι καταρχομένους ἀσφαλῆς τὰς συνόδους ἐδωίας αὖτις, βέλτιον D ἔδοξεν, ἐρρῶσθαι φράσαντα συνέδρῳ ᾧ παρρησίᾳ πολλῇ, οἴκοι καθῆσθαι, κἂν τι δὴ πάθοιεν, οἴκοι πὸ παθεῖν· ἵν' εἰ μή τι τὸν ἅπαντα βίον ἡ μὰ τελέσαι οἴκοις ἐκ ἀρετῶν ἠξιώμεθα ἐ, ἀλλ' ἴσως τοῖς ἡμῶν πλείοσιν βασάνοις ἀρκοῦμεν, ἀλλὰ γοῦν μίαν ταύτην γνώμη με κεκτημένον ἀρετῶν πολλῶν τινος ἄξιον, τὰ μὲν πάλαι τινες ἔξειν νομίζειν τὸ ζῆν.

Β. Διὰ τοῦς ἄλλας ἀσχολίας προσῆγον μὲν βραδύτερον, ἀλλὰ τοῖς ἐμοῖς βουλομένοις τοιοῦτον ἀπάντων προθύμως, ἐκ ὀκνηρῶς ᾧ ἀμελέξεις ἀληθοίας ζητούσης· ἀπερυκτικὸν δὲ τῷ ἀν-

τῶν ὕδη, καὶ πρὸς αἰθερίους ἀνοιττῦναι θαλάμους, ἀφωνίᾳ κατακλυσμίῳ μαρᾷ. ἀλλ' εἰς σφαγὴν ἢ μαρτυρικὰ παλαίσματα, ἢ θανάτῳ μακρῷ δυσὶ τέρα δυσμαινέσθω. τοιαύτῃ γὰρ καθ' ἡμῶν ἐξελιμίχθαι χθὶς ἢ πρότεινα, δυσμοῖς ἀδαμαντίνοις τεσὶ ἢ ἀῤῥήκτοις πεπυρωμένῃσι ψῆφον πρὸς τῷ ἀντιπάλων ἢ τῆς ἐξουσίας ἀρχόντων. τῷ γὰρ μετριωτέρων, ἃ τοῖς ἐξαντεμοῖς ἢ τὸ πλεῖστον δημοτικοῖς κατεψήφισαι, τὰ μὲν ἤδη πέπρακται, τὰ δ' ἔτι πράττεται, τὰ δὲ ἢ πραχθήσεται. ἢ τόπω οὐδὲν οὐδένα πάντων ὑμῶν ἀγνοεῖν οἶμαι, δεμοβὺ τοσούτου ἢ πόλιν πεπλαχόσαπες ἅπασαι. χρεὼν ὄυτι, μὴ φιλοψυχοῦντας, ἀλλ' ἐῤῥωμένως, ὑμῖν πρὸς τοὺτους χωρεῖν ἀγῶνας. Θνητὸς γὰρ λαχὼν φύσεως ὧν μὲν τῶν θείων ἐξῆ, ἧ γοῦν τὸ τῆς φύσεως ὄφλημα, πθνήξεσθαι πάντως ἥψται πρεσεῦσι· ἢ δὼ μὴ ἢ ἀκλιᾶ, πρὸ τῦ μὲν ἀκλείας, πιεμιτέα θάνατον.

Γ. Μιᾷ δ' ἀκτιρπτόπου φωνῇ, μὴ ἐθέλειν χωρεῖν ἐς βασιλίους προαλίσεις ἢ οὕτω βαρβαρικὰ συμβέβλῃ πλῶ ὑμοῦ, διέσας ἐγὼ μὲ πρόφασιν τῶν ἐλληφόντων ἐκείνους, οἷς πάντες λίθον ἐπιῤῥῖψαι καθ' ἡμῶν πεῖσεσιν, ὑρμῆσαι καθ' ἡμῶν ἀ' χερῶς ἀπαδειαπτῶς ἐπιγέναι, μᾶλα μόλις τῆς καθέδρας ἐξανασὰς, ἅμα πᾶσιν ἐκείνοις ἀπῆναι ἑαυτὸν ἀποθωμένος, ἢ τῷ ἐμὲ πλάτῃ συμπαραπέμψαι τὰ πολυετῆ μου τῆς ψυφαλῆς τοσήματα.

Δ. Ἀρτι δ' περὶ τὰ μέσα γενομένης τῆς βασιλέως αὐλῆς, ἀπολωσάντες ἡμῖν τῷ πάνυ τῷ βασιλεῖ προσφατωμένων, ἢ μόνον ἀπάντων ἐμοὶ ἀπειλαφὼς, προσῆγε τῷ βασιλεῖ. ἀσυλλογίπαθαι γὰρ ἔλεγε βούλεθαί μοι τῷ αὐτῷ γε ἀπορῥήτων ὄντα ἅ. προσελλοδότε μοι γοῦν, τυχὸν προσγέγονται μὲν, παρὰ δόξαν μὲν ἐμοὶ, σφίσι δ' ἐξεπιτηδὲς σφέρα, τινὸς τῷ πάνυ μοι φίλου ἐκ παλαιοῦ, ἢ βασιλεῖ ἀφ' αὐτῦ προαλίσεως ἑαυτὸν γλυπαύνα παρόντος, ἐμοῦ γε ὄντα. ὧν μεταξὺ καθιζάντι μοι, λόγων ἤρξατο πῦ συμπεφυχὼς ἢ ἀμοιβαδὸν, παρὰ θαῦμα ἄντρος τὰς τῶν λόγων ἁρμονίας πολίζοντός τε καὶ πορίζοντος, ἢ πείθειν ἐπιχειρῶντος, πρῶτον μὲν χρημάτων ἐπαγγελίαις ἀφθόνοις, ἢ ὅ μοι πρὸς βελτίστως εἶα ἂν ἔντρον ἅπαν. Ἐπεὶ δ' ἐντεῦθεν τῷ σκοπιμένων ἀλαπώνετο, μηδὲ ἢ πρώτως ἀνολῶ ἐμοῦ γε προσιμένε μηδὲ μιπρὸν γοῦν, ἢ δεύτερον πλοῦν ἤρξατο λογίζεθαι ἐπιχειρήσας.

Ε. Καὶ ὧν ἐ τῆς ἐξηλέγξως ἐπαγωγὴ· ἔτι τὸ τῆς Θεότητος ὄνομα δεύτερόν ἐστι τῆς θείας οὐσίας, ἢ ταῖς ἀκτίσεσι ἐνεργείαις κυρίως μᾶλλον ἁρμόττει· ἢ ὅτι τῷ τοιούτων ἀκτίσεων ἐνεργειῶν πολὺν ἢ ἄπειρος ἐν ἢ θείας οὐσίας ἐστὶν ἡ διαφορὰ, ἀφ' τῷ ἐνεργειῶν γενόσκομεν ἢ Θεόν. ἢ ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος * ἐπὶ μὲν τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν ἢ Θεὸν ἡμᾶς, τῇ δ' οὐσίᾳ αὐτῇ προσεγγίζειν οὐκ ὐν ἰσχύομεθα. αἱ μὲν γὰρ ἐνέργειαι αὐτῇ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δ' οὐσία αὐτῦ μένει ἀπρόσιτος. Ταῦτα ἢ τὰ παραπλήσια λέγοντες, ἐπῆγον οἰκείας παρεξαγωγὰς, ἢ συλλογισμοὺς ἑαυτοῖς ἢ ἀνοσίους ἢ μιαρομένους· ὡς ἐπειδὴ πρὸς ἡμᾶς αἱ ἐνέργειαι καταβαίνουσι, ἀφ' πάντως γνωρίζομεν ἢ Θεόν, πάντως ἄρα καὶ οἱ Θεότητες ἢ ὅτι μὰ συμφωνοῦσιν ἡμῖν, βλασφημίας ἑαυτοῖς καθιεῶσι πεῖσαι.

ς. Ἐμοὶ δὲ ἐ ἀσθενῶς ἔχοντι, ἢ μόνῳ τῷ ἀλλίγῳ ἐνδὴ, καὶ πρὸς αἰθερίους ἀνοιττῦναι θαλάμους, ἀφωνίᾳ κατακλυσμίῳ μαρᾷ. ἀλλ' εἰς σφαγὴν ἢ μαρτυρικὰ παλαίσματα, ἢ θανάτῳ μακρῷ δυσὶ τέρα δυσμαινέσθω. τοιαύτῃ γὰρ καθ' ἡμῶν ἐξελιμίχθαι χθὶς ἢ πρότεινα, δυσμοῖς ἀδαμαντίνοις τεσὶ ἢ ἀῤῥήκτοις πεπυρωμένοις ψῆφον πρὸς τῷ ἀντιπάλων ἢ τῆς ἐξουσίας ἀρχόντων. τῷ γὰρ μετριωτέρων, ἃ τοῖς ἐξαντεμοῖς ἢ τὸ πλεῖστον δημοτικοῖς κατεψήφισαι, τὰ μὲν ἤδη πέπρακται, τὰ δ' ἔτι πράττεται, τὰ δὲ ἢ πραχθήσεται. ἢ τόπω οὐδὲν οὐδένα πάντων ὑμῶν ἀγνοεῖν οἶμαι, δεμοβὺ τοσούτου ἢ πόλιν πεπλαχόσαπες ἅπασαι. χρεὼν ὄυτι, μὴ φιλοψυχοῦντας, ἀλλ' ἐῤῥωμένως, ὑμῖν πρὸς τοὺτους χωρεῖν ἀγῶνας. Θνητὸς γὰρ λαχὼν φύσεως ὧν μὲν τῶν θείων ἐξῆ, ἧ γοῦν τὸ τῆς φύσεως ὄφλημα, πθνήξεσθαι πάντως ἥψται πρεσεῦσι· ἢ δὼ μὴ ἢ ἀκλιᾶ, πρὸ τῦ μὲν ἀκλείας, πιεμιτέα θάνατον.

Γ. Μιᾷ δ' ἀκτιρπτόπου φωνῇ, μὴ ἐθέλειν χωρεῖν ἐς βασιλίους προαλίσεις ἢ οὕτω βαρβαρικὰ συμβέβλῃ πλῶ ὑμοῦ, διέσας ἐγὼ μὲ πρόφασιν τῶν ἐλληφόντων ἐκείνους, οἷς πάντες λίθον ἐπιῤῥῖψαι καθ' ἡμῶν πεῖσεσιν, ὑρμῆσαι καθ' ἡμῶν ἀ' χερῶς ἀπαδειαπτῶς ἐπιγέναι, μᾶλα μόλις τῆς καθέδρας ἐξανασὰς, ἅμα πᾶσιν ἐκείνοις ἀπῆναι ἑαυτὸν ἀποθωμένος, ἢ τῷ ἐμὲ πλάτῃ συμπαραπέμψαι τὰ πολυετῆ μου τῆς ψυφαλῆς τοσήματα.

Δ. Ἀρτι δ' περὶ τὰ μέσα γενομένης τῆς βασιλέως αὐλῆς, ἀπολωσάντες ἡμῖν τῷ πάνυ τῷ βασιλεῖ προσφατωμένων, ἢ μόνον ἀπάντων ἐμοὶ ἀπειλαφὼς, προσῆγε τῷ βασιλεῖ. ἀσυλλογίπαθαι γὰρ ἔλεγε βούλεθαί μοι τῷ αὐτῷ γε ἀπορῥήτων ὄντα ἅ. προσελλοδότε μοι γοῦν, τυχὸν προσγέγονται μὲν, παρὰ δόξαν μὲν ἐμοὶ, σφίσι δ' ἐξεπιτηδὲς σφέρα, τινὸς τῷ πάνυ μοι φίλου ἐκ παλαιοῦ, ἢ βασιλεῖ ἀφ' αὐτῦ προαλίσεως ἑαυτὸν γλυπαύνα παρόντος, ἐμοῦ γε ὄντα. ὧν μεταξὺ καθιζάντι μοι, λόγων ἤρξατο πῦ συμπεφυχὼς ἢ ἀμοιβαδὸν, παρὰ θαῦμα ἄντρος τὰς τῶν λόγων ἁρμονίας πολίζοντός τε καὶ πορίζοντος, ἢ πείθειν ἐπιχειρῶντος, πρῶτον μὲν χρημάτων ἐπαγγελίαις ἀφθόνοις, ἢ ὅ μοι πρὸς βελτίστως εἶα ἂν ἔντρον ἅπαν. Ἐπεὶ δ' ἐντεῦθεν τῷ σκοπιμένων ἀλαπώνετο, μηδὲ ἢ πρώτως ἀνολῶ ἐμοῦ γε προσιμένε μηδὲ μιπρὸν γοῦν, ἢ δεύτερον πλοῦν ἤρξατο λογίζεθαι ἐπιχειρήσας.

Ε. Καὶ ὧν ἐ τῆς ἐξηλέγξως ἐπαγωγὴ· ἔτι τὸ τῆς Θεότητος ὄνομα δεύτερόν ἐστι τῆς θείας οὐσίας, ἢ ταῖς ἀκτίσεσι ἐνεργείαις κυρίως μᾶλλον ἁρμόττει· ἢ ὅτι τῷ τοιούτων ἀκτίσεων ἐνεργειῶν πολὺν ἢ ἄπειρος ἐν ἢ θείας οὐσίας ἐστὶν ἡ διαφορὰ, ἀφ' τῷ ἐνεργειῶν γενόσκομεν ἢ Θεόν. ἢ ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος * ἐπὶ μὲν τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν ἢ Θεὸν ἡμᾶς, τῇ δ' οὐσίᾳ αὐτῇ προσεγγίζειν οὐκ ὐν ἰσχύομεθα. αἱ μὲν γὰρ ἐνέργειαι αὐτῇ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δ' οὐσία αὐτῦ μένει ἀπρόσιτος. Ταῦτα ἢ τὰ παραπλήσια λέγοντες, ἐπῆγον οἰκείας παρεξαγωγὰς, ἢ συλλογισμοὺς ἑαυτοῖς ἢ ἀνοσίους ἢ μιαρομένους· ὡς ἐπειδὴ πρὸς ἡμᾶς αἱ ἐνέργειαι καταβαίνουσι, ἀφ' πάντως γνωρίζομεν ἢ Θεόν, πάντως ἄρα καὶ οἱ Θεότητες ἢ ὅτι μὰ συμφωνοῦσιν ἡμῖν, βλασφημίας ἑαυτοῖς καθιεῶσι πεῖσαι.

ligine involutam in cœlum avolaſſe; ſed ad cædem, ad martyrii luctamina, ad vincula denique omni morte graviora. Nempe eam in nos ab adverſariis, & ab iis penes quos poteſtas eſſet, heri & nudiuſtertius latam eſſe ſententiam, adamantinis quibuſdam & irruptis nodis munitam. Nam mitiores pœnæ, quæ in laicos, eoſque maximam partem plebejos, decretæ fuerunt, ex partim vel jam ſumptæ ſunt, vel nunc quoque ſumuntur, vel poſtea exigentur. Nemmem autem ex vobis puto quæquam horum ignorare, tantus tumultus totam urbem perſonuit. Oportet itaque vos, non conſervandæ vitæ cupidos, ſed animo forti inſtructos, iſtis certaminibus veſtmet objicere. Mortalem naturam ſortiti eſtis. Proinde etſi licet nunc vobis mortem effugere, tamen naturæ debitum ejuſmodi eſt, ut ætate longius provectis omnino mori neceſſe futurum ſit. Nec vos decet, gloroſa morte poſthabita, eam expectare quæ laude caritura eſt.

III. Illi vero una voce renuntiant, nolle ſe Imperatoris vocatu tam barbara Concilia ſine me adire. Quamobrem verbus, ne illi qui omnem in nos lapidem movent, hac occaſione arrepta, ſententiam in nos, velut deſerti vadimonii reos, facile pronuntiarent, ægre tandem e ſede excitatus, cum iis omnibus moriturus, & invateratos capitis morbos ſimul cum vita dimiſſurus, illuc me contuli.

IV. Jam nos ſera in media Palatii aula verſabamur, cum ex intimis Imperatoris quidam accurrit. Is unum mé ex omnibus aſſumptum ad Imperatorem deducit. Eum ſcilicet noonulla mecum velle communicare ajebat, quæ arcana ſibi eſſent. Ubi propius acceſſi, quendam veteri amicitia mihi conjunctiſſimum offendo, qui & ipſe Imperatoris vocatu illic tum aderat mei gratia. Id ut mihi nec opinanti, ita illis omnino præmeditatis accidit. Ego vero inter illos conſedi. Tum autem il cœperunt viciſſim & alternis me alloqui, alter alteri mutua ſuppeditantes dicendi argumenta. Ac magna primum pecuniæ vi & omni alia re, quamcunque optaviſſem, promiſſa, ioſlectere conari ſunt. Deinde, quia hac non ſuccedebat, propterea quod nec prima quidem dicta auribus rel minimum admitterem, alsero demum & velut ſubſidiario conatu, ad diſputandum mecum aggreſſi ſunt.

V. Diſputationem hinc ordiri viſum eſt, quod nomen θεότητος Inferius eſſet Subſtantia Divina, & magis proprie Operationibus increatis conveniret: item quod Operationes hæ increatæ magno & infinito diſcrimine a Divina Subſtantia diſtarent; quodque ex Operatiooibus Deum cognoſceremus, dicente magno Baſilio: Deum ex Operationibus quidem cognoſcere nos dicimus; at appropinquaturos eſſe ad ejus Subſtantiam noo promittimus: quoniam ejus Operationes ad nos deſcendunt; Subſtantia vero ejuſdem inacceſſibilis manet. Hæc & ſimilia cum diſſtarent, perverſas de ſuo interpretationes, argumentationeſque abſurdas, impias, & inſanas ſubjungebant: quoniam nempe Operationes ad nos deſcenderent, atque ex iis nos Deum cognoſceremus, oportere eas increatas eſſe Divinitates; & quorum dicta cum ſuis non conſentirent, eos palam blaſphemiæ reos ſeſe conſtituere.

VI. Ego vero, qui & ægrotabam, &

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Act. 2. Sect. 2.*

Edit. Pariſ. pag. 630.

D. *Baſilius.*

* *Vide Notas.*

* *ἐπιτ. σιζ.*

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palæm. Acta ante Sect. 2. Edit. Paris. pag. 621.*

cæteris ſociis excluſis unus præter ſpem infidioſis retibus interceptus hærebam, quid aliud facere debui, niſi ut me, ſi poſſem, brevi oratione quamprimum inde expedirem? Pugnam certe detrectare ſtatim haud oportuit, tametſi declinandi idonea ratio erat, morbus ipſe, cum ſolitudine conjunctus. Illi animo tergo inſtantes etimen mihi timiditatis objecturi, & quod locum deſeruiſſem, reum acturi fuiſſent. Ad argumentum igitur ex eo ductum, quod nomen * Διότητος proprie & primario non magis Subſtantiæ quam Operationibus conveniret, primum reſpondi; eique refellendo ſuffecit ſtatim illud Diui Doctoris, quod tum mihi præſto in ore aetitit: Cum Deí dico, Patris dico & Filii & Spiritus Sancti. Divinitas nec ultra hæc diffunditur, ne Deumm turbam inducamus; nec eltra hos fines conſiſtit, ne da inopia Divinitatis damnemur. Et rurſus: Dei autem cum dico, uno lumine & tribus circumfuſi irradiemini: ono quidem, ſecundum ratioom Subſtantiæ ſuæ Divinitatis; tribus autem, ſecundum proprietates, ſeu hypoſtaſes (ſi quis malit ita vocare) ſeu perſonas. Nam de nominibus nulla nobis rixa futura eſt, quandiu ſyllabæ ad eandem notionem ferant. Quippe & indiviſim dividitur, ut ita dicam, & diviſim connectitur: quoniam Divinitas onum eſt in ttibus; & tria illa, in quibus eſt Divinitas, ſeu quæ, ut accuratius loquar, Divinitas eſt, unum ſunt. Eaceſſus autemnec defectus nmittamus. Pariter & Gregorius Nyſſenus ait: ſi hoc nomen, Deus, Subſtantiam ſignificet, unam Divinæ Trinitatis Subſtantiam cõfitendo, unum Deum ſtatuere nos apparet; quoniam uniuſ Subſtantiæ unum nomen eſt, Deus. Et rurſus: eſt igitur proprietas æternæ Subſtantiæ, cujus (Subſtantiæ) eſt Pater & Filius & Spiritus Sanctus, quod omnia inſpectet, contempletur, & cognoſcat, non ſolum quæ reipſa exiſtunt, ſed & quæ intellectu tantum percipiuntur; quod eſt ſolius ejuſce Subſtantiæ. Hinc ſumptum eſt nomen * θεὸς, quod proprie dictum Subſtantiam illam ſignificat, quæ omnium vere domina eſt. Et rurſus: cum itaque una ſit Subſtantia, cujus eſt Pater & Filius & Spiritus Sanctus, & unum nomen eam denotet, nempe Deus; erit proprie unus Deus: idque ipſius Subſtantiæ rationi magis conſentaneum eſt.

VII. Hæc nos, & quæcunque alia Sanctorum Patrum dicta lo promptu tum fuerunt atque in mentem venerunt, ſimilem uſque conſecutionem quoad fieri potuit conſervatoria, produximus, & ad illam de Divinitatis nomine diſputationem en tempote ndhibuimus. Tum hoc illis ſimul exprobravi, quod cum Sancti Patres nomen θεότητος diſerte tribuarunt Divinæ Subſtantiæ, hi perperam interpretando aperta illos ealumniarentur. Etenim ajunt ii, Divinæ Subſtantiæ nomen proprium vel non exiſtere, vel nobis haud exiſtere. Quod itaque * iidem, nb eaeelleotinribus attributis ductum, in rabus dogmaticis uſurparunt, & nobis ttadiderunt, eo nos contentos eſſe neceſſarin oportere, non autem ultra progredi & curioſius inquitere. Quod ſi qui ſingulari aliqua rarione ulliquando & alicubi diſſonum quid pronuntiaſſent, quod contrarie dictum videri poſſet, id quidem, utpote rarum & obſcurum, legem non eſſe.

Greg. Naz. pag. 678. edit. Paris. an. 1609.

Idem pag. 630.

Greg. Nyſſ. pag. 91 edit. Paris. an. 1615.

Idem, pag. 1230

* a verba Sumpſit.

Idem.

pag. 622.

* Sancti Patres, ſcil.

Α λων ἀπολιμπάνῃ συμπίπτων ἀναρσδοκήτως ἐπιβρυόντων δικτύων ἐσπ, τί ἰδὼν ποιῶν ἕτερον, ἢ βραχυλογίᾳ χρησαμένῳ, εἰ δυναίμην, ἀπαλλάττεσθαι τῶν παρόντων; οὐ γὰρ φυγομαχεῖν ἐν Θεῷ ἐχρῆν, ἐ ταῦτα πρόφασιν ἑαυτῷ κακτημένος ὑποφυγῆς, τὸν τε νόσον, ἢ ἅμα τῶν μόνωσιν. ἢ γὰρ ἂν παντὸς αἰσθέσθαι ἐμέλλον, δειλίας γραφόμενοι, ἢ λιποταξίου δίκῃ ὑπάγοντες. πρὸς μὲν οὖν τὸ τῆς Θεότητος ὄνομα, μὴ τῇ οὐσίᾳ μᾶλλον ἢ ταῖς ἐνεργείαις ἁρμόττειν νυνὶς ἐξ ἁπάντων, πρώτῳ ποιούμενος ἢ τῶν ἀπάντησιν, ἤρξατο παραχρῆμα πρὸς λόγον τὸ τῶ Θεῦ * Πατρὸς εἰκῆτο γεγονὸς ἀνὰ ῥῆμα. Θεὸν δὲ λέγω, φησὶν, Πατρὸς, Υἱοῦ, ἢ ἁγίου Πνεύματος, οὗτι ὑπὲρ ταῦτα τῆς Θεότητος χορηγὸς, ἵνα μὴ δῆμον Θεῶν εἰσαγάγωμεν, ὅτι ἐσὶ τῶτον ἐκλεγόμενος, ἵνα μὴ πολὺς Θεότητος καταπεδῶμεν. ἢ πάλιν Θεῦ δὲ ὅταν εἴπω, εἰς φωτὸς περιγραφθῆτι ἢ τρισὶν. ἐπὶ μὲν κατὰ τὸ τῆς οὐσίας λόγον, εἷς ὢν Θεότητος. τρισὶ κατὰ τὰς ἰδιότητας, εἷς ὢν ὑποστάσεις, εἴ τινι φίλον καλεῖν, ἢ πρόσωπα. οὐδὲν γὰρ περὶ τῇ ὀνομάτων ζυγομαχήσομεν, ἕως ἂν περὶ τὸν αὐτὸν ὦσιν αἱ συλλαβαὶ φέρουσι. διαιρῆται γὰρ ἀδιαιρέτως, ἵνα ὕπως εἴπω, ἢ συνάπτηται διῃρημένως. ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἡ Θεότης, καὶ τὰ τρία ἓν, τὰ ἐν οἷς ἡ Θεότης, ἢ νῦν ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ Θεότης, τὰς δὲ ὑπερβολὰς ἢ ἐλλείψεις ἐλλείψωμεν. Καὶ ὁ Νυσσαεὺς δ' ὁμοίως φάσκει Γρηγόριος. εἰ ἐν τῷ φωτὶ τὸ, ΘΕΟΣ, ὄνομα οὐσίας σημαντικόν ἐσι, μίαν ἡ. Ελληνες σίαν ὁμολογοῦντες τῆς ἁγίας τριάδος, ἵνα Θεὸν εἰκότως δογματίζωμεν, ἐποιδὴ μιᾶς οὐσίας ἐν ὄνομα τὸ ΘΕΟΣ ἐσι. ἢ πάλιν· Ἐσὶ τοίνυν ἰδίωμα τῆς ἀϊδίᾳ οὐσίας, ἣ ἐσι Πατὴρ ἢ Υἱὸς ἢ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ πάντα ἐποπτεύειν ἢ θεωρεῖν ἢ γινώσκειν, οὐ μόνα τὰ ἔργῳ γινόμενα, ἀλλὰ ἔτι πρὶ τῷ λαμβανόμενα. ὅπερ μόνης ἐσὶν ἰδιότης τῆς οὐσίας. ἐντεῦθεν εἰλήφασι τὸ ΘΕΟΣ ὄνομα, νοερὰς λογάμενοι, σημαίνει τὴν οὐσίαν ἰσότητα, ἣ διακρίζει πάντως ὡς ἀληθῶς. καὶ πάλιν. μιᾶς τοιγαροῦν ὑπαρχούσης ἢ οὐσίας, ἣ ἐσι Πατὴρ ἢ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἢ ἑνὸς τὸ παραδηλοῦσθαι αὐτὴν ὀνόματος, φημὶ δὲ τὸ ΘΕΟΣ, εἷς Θεὸς ἔσαι νοερὸς, καὶ ἀκολυθότερον τῇ λόγῳ τῆς οὐσίας.

Ζ. Ταῦτα μὲν δὴ οὖν, ἢ ὅσα ἄλλα τῇ θείων πατέρων ἐν τῷ προχείρῳ τόνε ἐπῆν τῇ μνήμῃ, τὴν ὁμοίαν ἀκολυθίαν αὐ ἐζητήσαμεν, καθόσον ἐφικτὸν, προσενεγκόντες, ἑαυτῷ τῇ ζηλήσει, περὶ τῆς Θεότητος ὀνόματος, ἐξαπορηθέντι διδάσκαλῳ. ἢ ἅμα ἀνειδίζον ἤγαγε σφίσιν, ὅτι τῇ θείων πατέρων τῇ θείᾳ εὐσίᾳ τὸ τῆς Θεότητος ὄνομα ἀβρῶδέως δίδωτον, αὐτοὶ παρεξηγούμενοι προδήλως ἐπίνοιαν συνεφωνῶσιν. Ὄνομα γὰρ νοερὸν ἢ μὴ ὑπάρχον ὅλως τῇ θείᾳ φασὶν οὐσίᾳ, ἢ ἡμῖν γε μὴ ὑπάρχον. ἃ δ' οὖν σφίσι δογματιθὲν ἐν τῶν τιμιωτέρων ἡμῖν ἐκδίδοται, σίργειν ἢ ἡμᾶς ἔσαι ἀνάγκη, ἢ μηδαμῇ περαιτέρω προβαίνειν, μηδὲ πολυπραγμονῶν. εἰ δέ πα καὶ δι' οἰκονομίαν τινὰ ἐκείνοις ἐκέκτο ἢ ἐσωτερικῶ παρῄρθηκταί τι, δίχα ἴσως ἐσωτερολογίας παρίχοι, μὴ νόμον ἔσαι τὸ ἀπόκρυφον τι ἐ δυσδιάγνωσον.

Ν. Περὶ δ' ὧν ἄνδρες ἅγιοι μέγαν εἰσήγον ἐπαίνου Βασίλειον, λέγοντα γινώσκειν ἐκ τῆς ἐνεργείας ἡμᾶς τὸν Θεόν. ἀλλὰ μὴν ἀκτίνους ἐκεῖνος ἔκτισα φάσκει Θεότητος, εἶναι τὰς παντὸς ἐνεργείας, ἐγωγε ἠρόμην. ἢ γοῦν μὰ δι' ἑαυτῶν ἀναγινώσκειν ἄλλος ἀπαραιτήτως αὐτὸς, ἢ ἀναγινώσκοντας, μὰ γινώσκειν ἄλλος ἢ ἀναγινώσκοντι. εἰπὼν δὲ ὁ Θεὸς πατὴρ, ἐκ τῆς ἐνεργειῶν γινώσκειν ἡμᾶς τὸν Θεὸν, ἐν τῇ αὐτῇ παραπλησίως ἐπιστολῇ ἑαυτὸν αὐτὸς ἐξηγεῖται, φάσκων. Οἱ μαθηταὶ πότε αὐτὸν προσεκύνησαν; οὐχ ὅτε τῶν κτίσει αὐτῇ ἐδόξε ὑποτεταγμένῳ; ἀπὸ γὰρ θαλάσσης ἢ ἀέρων ὑπακηκόασιν αὐτῇ ἐγνώρισεν αὐτὸ τῶν Θεότητα. οὐκοῦν ἀπὸ μὲν τῆς ἐνεργειῶν ἡ γνῶσις· ἀπὸ δὲ τῆς γνώσεως ἡ προσκύνησις. Καὶ ἅμα ὁρᾶτε, ἔφασκον, ἐνεργείας τὰ θαύματα λέγοντα τοῦ Θεοῦ διδάσκαλον; πῶς οὖν θαλάσσαν καὶ ἀέρας καὶ τὰ παῦτα Θεότητος ἀκτίνας φατὲ, καὶ τὰς Θείας κρηπῖδας ὑ φείττητι; ἵνα τε μὲν τοι τῶν τῆς ὄντως γνώσκομεν αἴτιον, ἀλλ' τῆς ἀφορμὰς τῆς ὄντως τοῦ τὰ ὄντος διδασκόμεθα σοφίαν, ἢ Τίον· καὶ ἵνα τῆς τῆς ὄντων φυσικῆς κινήσεως, ἢ ἐνυπόστατον τὸ ὄντως μαθάνομεν ζωὴν, ἢ ἔτ' ἄντων ζωοποιὸν δύναμιν, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Θ. Ο βασιλεὺς δ' ἀΐδὼς ἀνίσταται, χόλων ὀργῆς καὶ θυμοῦ. καὶ βραχὺ προβὰς τοῦ θαλάμου, τὸ παντὸς ἐκοινολογεῖτο κρύφα τῷ τε Παλαμᾷ καὶ τοῖς ἐπισκόποις. εἶναι δὲ ἀνίχνευον ἑτοιμοῦ τῶν ἐκ λόγων πειθοῦ. καὶ ῥᾴστα πάντων ἄλλων ἔγνω ξένον ῥυθέν, τῶν πρίσθαι ἀποκλάσασθαι πάντας ἡμᾶς, ἢ καθ' ἃς ὁ Παλαμᾶς τε αὐτῷ προεγγράφητο ὑποθήκας, καὶ αὐτὸς κἂν πόρρω μεμαθηκὼς ἀκριβῶς. εἰ δὲ δεῦρο ἀποφηρίζοιτο κομιδῇ τῶν ἐγγράφων ἀποδείξων ἅλα ἐξέλεξον. ἔκρινα δὲ εἶναι σφίσιν ἑτοιμοῦσθαι τὰς ἀποβάσεις λυσιτελούσας. Πάντα δὲ ἂν παθεῖν ὑφ' ἡμῶν αὐτὸς, ἃ δρᾶν καθ' ἡμῶν ἐμελέτησαν, ἃ δρᾶν ἃ παθεῖν ἡμᾶς ἐμελέτησαν. συνίσταντο δ' ἐξώσαι τὸ συνεδρίου καὶ τὸν Τύρου ἐπίσκοπον, τὸν τῶν Αντιοχίων κατειλήχει τὸ δίκαια φέροντα. εἰ δ' ἐνιμένων ἐκείνῳ, προβαλλόμενος ἢ ἐκείνῳ καὶ τὸ Παλαμᾶ καθαιρεῖσθαι τε καὶ ἀποκαρύξαι, κρίνειεν αὐτῷ συγκαθιζῶν δ' ὁὺς, καὶ τῆς ἡμῶν ἐκτιμεῖν ἐκκλησίας.

Ι. Ὅθεν ἔδοξεν, ὕβρεσι καὶ βέβολαῖς ἀποσκευασμένους πρότερον ἡμᾶς ἐκπληκτικώτερον τρόπον, καθ' ἡσυχίαν ψηφίζεσθαί τε καὶ δογματίζειν τὰ ταῦτ' ἄπαντα καὶ βιάσειν, μηκέτ' ὄντος ὃς ἀντιστήσεται μηδενός. εἶναι δὲ ὡς τὰ πολλὰ πολλάκις ἔφασκον τὰ τῶν δραμόντων θρασύτερα πολλῷ τῶν φρονίμων ἀνυσιμώτερα. ταῦτα πολιὰ ἐνέσκηξεν ἵμερον ταῖς τῶν ἐπισκόπων ψυχαῖς, ἐξ ἀμάξης ἀκαίδως παρρησιάζεσθαι καθ' ἡμῶν. καὶ τί δὲ μοχθηρότερας ψυχῆς, ἁμαθίᾳ συνεθραμμένους πικρὸς ἀγαθοῦ, ῥᾷον ἄλλο τῶν ἄλλων ἕτερον ἢ φορὰς ἀπάσης ὁρμῆς τροπούς; δύσκαπτος δὲ, μὰ φορὰς τῶν θείων γραφῶν ἀσυβὴς ἐξελιχθῆσιν, ἀσύβητα δρᾶσι πάνυ πανηγυρικῶν ὁμοῦ καὶ θεατρικῶν. ὅμοιον, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν πελάγει ταχόμενος, εἶτα ψακάδας ἰδὼν καὶ βροχὰς ἀμυδρὰ προοίμια, ὕφαλος καταδύεν φορὰς τὸ πέλαγος, μὴ βέβροχος ὑπὸ τῶν ἀερίων ψακάδων ἐκείνων γένηται.

VIII. Quatenus autem Baſilium Magnum in ducebant, dicentem cognoſci a nobis Deum ex Operationibus; at eas Operationes, inquam, minime ille increatas Divinitates eſſe ait. Omnino ergo, aut ipſos per ſe non legere, aut legendo non intelligere ea quæ legerent, affirmabam. Nam Sanctus hic Pater, poſtquam dixit Deum ex Operationibus cognoſci a nobis, tam ipſe mentem infra in eadem Epiſtola interpretatur his verbis: Diſcipuli quando eum adoraverunt? Non cum Creaturam ei ſubmiſſam viderunt? Nempe ii Divinitatem ejus ex eo cognoverunt, quod & mare & venti obedirent ei. Itaque ex Operationibus nata cognitio, ex cognitione adoratio. Ac videte, inquam, ſimul Sanctum hunc doctorem Operationes vocantem ea quæ ſunt miracula. Quomodo itaque vos mare & ventos & ſimilia increatas vocatis Divinitates; tum iidem igneos Dei turbines haud exhorreſcitis? Jam vero nec ipſum entium auctorem cognoſcimus, ſed ex varietate entium Sapientiam ejus qui eſt, nempe Filium, cognoſcimus; & ex motu entium naturali, vitam ejus, qui eſt, per ſe ſubſiſtentem intelligimus, nempe entium vivificam virtutem, Spiritum Sanctum.

IX. Ibi Imperator ira & indignationis plenus ſurrexit, & paulo extra cubiculum progreſſus, cœpit clam cum Palama & Epiſcopis quid agendum eſſet conſultare: verba quippe in præſenti negotio vim perſuadendi minimam habere. Atque ut nos quamprimum amoliretur, nullam plane aliam rationem reperit faciliorem ea, quam & Palamas præceptis ſuis deſignatam ei propoſuiſſet, & ipſe jam ante probatam penitus cognoviſſet. Id autem erat, omnino jam abrogandam eſſe ejuſmodi diſputationem, quæ ex Scripturis argumenta repeteret; inde ſcilicet conſequi eos exitus, qui haudquaquam ſibi expedirent: quæ enim illi in nos exequi meditarentur, ea ipſos a nobis paſſuros citius, quam executuros ea, quæ nos pati voluiſſent. Idem Concilio expelliere conſtituunt Epiſcopum Tyri, qui Patriarchæ Antiocheni jura tuebatur: quod ſi is perſiſteret & inſtaret, illius Patriarchæ ſententiam allegando, qua Palamas depoſitus damnatuſque eſſet, tum ipſum quoque ſtatim cum Patriarcha exauctorare, & ab Eccleſiæ noſtræ * communione abſcindere.

X. Prius itaque nos a contumeliis & calumniis atrocioribus perculſos, amovere ſtatuunt; quo deinde illa omnia ad libitum tranquille decernant, & pro dogmatis haberi jubeant, ubi jam nemo futurus ſit qui adverſetur. Plerumque enim & ſæpius efficaciora eſſe ajebant ea, quæ audacius, quam quæ * ſegnius agerentur. Id Epiſcoporum animis magnam inſtillavit libidinem inceſſendi nos convitiis palam ac petulanter, velut de plauſtro. Ecquid porro deterioribus ingeniis, in quibus coalita ineſt boni omnis ignorantia, magis proclive, quam ad inſanos affectus labi & impelli? Nempe ii veriti, ne ex ſacris Scripturis impii arguerentur, magna pompa, magno apparatu velut in theatro expoſitam impietatem ſuam re declarant: perinde illi facientes, ac ſi quis in mari natans, ſtillis demum & levibus pluviæ præludiis conſpectis, profundo mari ſeſe immergat, ne aeriis illis roribus perfundatur.

ANN. CITA. MUCCLI. *Synod. Palæm. Acta ante Seſſ.* 2.

D. Baſilius.

Edit. Pariſ. pag. 623.

* *Conſtantinopolitanæ, ſcil.*

* *Ieſuita Gr.*

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam.*

XI. Etenim Palamas, paulatim inde abſcedens, auxiliares copias accitum ivit, & quoſcunque circumſtrependi, obſtrependi, & importune obloquendi facultate pollentes reperit, eos omnes congregavit. Hi autem inſolentes linguas in nos acuebant.

ΙΑ. Ὁ μὲν γὰρ Παλαμᾶς, παρεγκλίνας μικρὸν, ἐξυπολόγου τῷ συνιόντι τῶν περιβομβεῖν τε παραβομβεῖν τῷ παραφθέγγεσθαι δυναμένων οἷς ἐντύγχανε. οἱ δ' ἐκόπτων τὰς ἀτόπους καθ' ἡμῶν γλώττας.

Edit. Paris. pag. 624.

CAPUT VII.

I. Gregoras aliique Orthodoxi introvocantur. II. III. Cantacuzenus minatur graviſſima. Ejus cum Xerxe, Perſarum Rege, comparatio. IV. Epiſcoporum Palamitarum imperitia. V. Orthodoxi fruſtra conantur contradicere. VI. Cantacuzeni vultus & verba. VII. Gregoram diſcipuli timidiores deſerunt: alii ſilent. VIII. Gregoræ & Orthodoxorum Epiſcoporum receſſio; quos Imperator primum exire vetat; deinde, ſuadente Palama, abire patitur. XI. Palamita, egreſſis Orthodoxis, Imperatorem adulantur. Quidquid libuit decernunt.

SESSIO II. *Die Mercurii 10.*

I. TANDEM & nobis iracunde introvocatis, violenti prorſus & ad omne ſcelus prompti in nos conſurgunt; ac Eccleſiæ Dei antiſtites, ii ſcilicet quibus paſtorum munus obtigit, vineam Dei vaſtant. Omitto cætera, quæ adverſus ejuſmodi homines ſacra Scriptura tragice olim declamavit.

ΒΑ. ΕΙΣΚΕΚΛΗΚΟΤΕΣ δὲ καὶ ἡμᾶς ὀλίγῃ μετ' ὀργῆς, βίαιοι καθάπαξ καὶ νεόσια πάντα γίνονται πλημμελῆ καθ' ἡμῶν. ᾧ οἱ τῆς Θεοῦ ἐκκλησίας προεστῶτες, καὶ οἱ ποιμαίνειν λαχόντες τὸ τοῦ Θεοῦ διαθήκευτον ἀμπελῶνα. ᾧ ὅσα κατὰ τῶν τοιούτων ἡ Θεία ἱστορήθηκε πάλαι γραφή.

II. Ac primum quidem Imperator, illo metu agitatus, quem triduo ante Palamas animo ejus altius impreſſerat, contumellis & minis diriſſimis, velut telis quibuſdam nos inceſſit; non illic incolendum Atlanticum mare, nec extra terram habitabilem quærenda exilia comminatus (quippe hæc Xerxem & barbaricam ejus dementiam ac laſciviam decebant) ſed alia his graviora & multum abhorrentia, ut infra dicetur. Scilicet ubi principia & inſtituta inæqualia & diſſimilia ſunt, ibi etiam inæquales & diſſimiles utrinque eſſe actionum exitus plane conſentaneum eſt. Porro ille nec religionem patriam abjuraverat, nec morem doctrinamque veterem novo recenſque conſtituto more doctrinaque mutaverat, nec fidem, ei quem colebat Deo juratam, pedibus ſubjecerat.

Β. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ βασιλεὺς, ὑπὸ δειλίας ἐλαυνόμενος ἐκείνης, ᾗ ὁ Παλαμᾶς φρόνημα ταῖς τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐνέπνευσεν αὐλαῖς, πᾶν παλαμναστήριον ὕβρεως καὶ ἀνομίας καθ' ἡμῶν ἐκπέμψας, εἰς * Ἀτλαντικὸν πλησιχθὲς πέλαγος, ᾧ γῆς ποσ- * *Arist. in Panathen.* ἤκειν ἔξω τῆς οἰκουμένης (Ξέρξου γὰρ ταῦτα καὶ ἡ ἐκείνου βαρβαρικὴ ἀπονοία καὶ τρυφὴ ἦν) ἄλλα δ' ἐκείνων μείζω, καὶ σφόδρα ἀπάδοντα, ὡς εἰρήσεται προϊόντος τοῦ λόγου. τῶν γὰρ ἀνίσων καὶ ἀνομοίων ἀρχῶν τε καὶ προαιρέσεων, ἄνισά τε καὶ ἀνόμοια πάντως εἶναι εἰκὸς καὶ τὰ τῶν πραττομένων ἀπέρανθε λήγοντα. οὐδὲ γὰρ πάντως ἐκείνος ἐξώμνυτο σίβας, οὐδὲ θρησκείας ἀλλάττειν, οὐδ' ἐξῶσαι καὶ δόγματα ἔθη καὶ δόγματα, παλαιὰν καινότερα καὶ νεόκτιτα. οὐδ' ἦρκες ἐπάνω θρησκευομένου Θεοῦ.

III. Quod ſi quis Xerxem illum minatus, inſſet ac dicat, eum terræ & maris tractibus quam longiſſimis imperaſſe, & innumerabiles ſecum exercitus duxiſſe, quibus nos rebus omnino deficiamur: at is (reſpondebitur) Diviniſates Deoſque infinitos & increatos in caſtris minime habebat; ſed erant illi omnia erecta & mortalia, eique ſimilia. Cujus rei & ipſe ſibi teſtis fuit, nunc ridendo, nunc flendo. Ridebat autem, quod imperium terra & mari latiſſimo patens & exercitus numeroſiſſimos haberet: idem flebat, quod cum hi mortales & caduci ad certum tempus durari eſſent, nemo poſt ceteroſimum annum uſquam comparitura foret, non ipſe, non ullus alius ex iis qui ſe ſequerentur. Numirum eo tempore Palamas nondum erat, nec in tanto exercitu cum Rege potentiſſimo verſabatur quiſquam huic Palamæ ſimilis, qui immortalitatem & increatam naturam per artem crearet, quemadmodum de terra olim fulmina & ſela igaea Jovi fabuloſi illi Cyclopes. Hinc vero longe abſunt ii metus, altiſſima oblivione velut demerſi,

Γ. Εἰ δή τις ἐκίνησεν, Ξέρξου θαυμάζων ἐκεῖνον, ὅτι γῆς ᾗ θαλάσσης ἄρχα πάνυ τι πλείστης, ᾗ στρατὸν ἐπήγετο μυριόθεμον, ὃν ἡμεῖς παντάπασιν ἐστερήμεθα. ἀλλὰ θεοπόνων, ᾗ Θεῶν ἀπείρων τε ᾗ ἀκτίσων ἦσαν ἔχει στρατόπεδα. ἀλλὰ πάντ' ἦσαν αὐτῷ κτίσμα καὶ θνητὰ κατ' αὐτόν. ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ μαρτύρησε, νῦν μὲν γελῶν, νῦν δὲ δακρύων. τὸ μὲν ὅτι πλείστης ἠπείρου ᾗ θαλάττης ᾗ στρατοπέδων ἄρχει παμπόλλων· τὸ δὲ ὅτι θνητῶν ᾗ προσκαίρων ὑπάρχοντων, οὐδεὶς ὑπὲρ τὴν ἑκατὸν ἔτεσι φανούμενος ἔτι, ὧν αὐτὸς οὐκ οὐδεὶς οὐδαμῇ τῶν αὐτῷ ἑπομένων. ὁ γὰρ ἐν τῷ πω ποτὲ Παλαμᾶς, οὐδὲ τῷ πολλῷ σωλὶ ἐκείνῳ βασιλεῖ παραπλήσιος ἐν τοιούτοις στρατώμασιν οὐδεὶς Παλαμᾶ πω, τεχνητῷ κτίζοντι ἀθανασίαν ᾗ ἀκτισίαν, καθάπερ τοὺς ἀρσενικοὺς ᾗ φησὶν ἐκ γῆς οἱ Κύκλωπες πάλαι κατὰ τοὺς μύθους τῷ Διΐ. ἐνταῦθα δὲ πολὺ τοιούτους φόβους ὑπεροχῆς εἶναι, ἐν λήθῃ καλύπτεσθαι μάλα πυθμέ-

σιν ὑποβρυχίοις, ἀτ' ἀκτίσιν ἅμα καὶ ἀθανάτοις τῷ A propterea quod inceati & immortales ſint ANN. CHR. MCCCLI.
tum * Principes, tum ii qui Ptoeipibus parent. *Synod. Palam. Seſſ. 2.*

* Supple Διοτίνων ἀπὸ μικρ. τρισσιδ. * Ἀκτῖσι

ς' ἰχθύσιν * ἅμα καὶ τῷ * ἐκ τῆ ὑπαρχόντων . Elce .

IV. Deineeps cum & Epiſcopi loqui * Vide Notas.
eorpiſſent, audire erat eos ſermones, qui nunc retia & mare redolerent, nunc ſarcxlum & ligouem ſaperent, nunc fornacis fuligine tincti viderentur. Adeo obſcura, & ſono ipſo dura, nec bene arriculis diſtincta, illorum otatio erat. Ut paucis dicam, nihil tum frugi, præter epiſcopalem habitam, illic vel videres vel audires.

Δ. Ἀρξαμένων δ' ἐξῆς τῶ ἐπισκόπων λαλεῖν, ὦ ἀνδρες πῶ μὲν διατόνως Θ θαλάσσης ἀπόζοντες λόγως . πῶ δὲ σκαπάνης τινὸς καὶ δικέλλης ἀξίως · πῶ δ' ὑδὸς καμινοκαπνὸς αἰθάλης ἀπεικασθέντες, τῆ ἀμαυρᾶ τε καὶ δυσχεῖ καὶ ἀναρθρῳ τῆς λαλιᾶς. ὡ συμπόσιοι φάναι, πάλαι τῆ ἐπισκοπικῶν ἐνδυμάτων, ὑδὲν ὑγιὲς ὁρᾶν καὶ ἀκούειν τῶς ὦσι.

V. Volentibus autem nobis paululum contra biſeere, illi de induſtria indiſtinctis confuſiſque clamoribus editis, & comploſis uſque manibus, noſtras voces vincebant; & nos, velut ſævientis pelagi furentes undæ eos qui in littore placide colloquuntur, conticeſcere eogebant. Nam quod nihil abſuerit, quin nos illi, ut olim Pentheum Bacchæ fabulis Atticis celebratæ, membratim diſcerperent, id quidem ego fiieo. Ac quanquam adhuc expectantes maneremus, & ut nobis exiguus ſaltem dicendi locus eſſet poſtularemus, nemo nec audivit nec animum advertit.

Ε. Βυλησόντων δὲ καὶ ἡμῶν ἀντιφθέγξασθαί τι μιαρὸν, πραυγαῖς ἀσήμοις τε καὶ ἀναρθρος καὶ συνεχεῖ παταγῳ χειρῶν ἐξεπίτηδες ἡμᾶς τε ὑπερεφώνουν ἐκεῖνοι, καὶ σιωπᾶν παπαζαλζον, καθάπερ ὑ B γειμόνος θαλάττης μεμηνότα κύματα τῆς ἀπὸ τῶν αἰγιαλῶν ἀμιλουῶτας ἠρέμα . ἵνα δὲ λέγων, ὅτι παρ' ὑδὲν ἐλελύθεσαν ἡμᾶς ἁρπάξαι, καθάπερ αἱ Βάκχαι πάλαι Πενθέα, φασὶν ἀττικίζοντες μῦθοι. ἀλλ' ἡμῶν γε ἐπιμενόντων ἔτι, καὶ μικράν τινα λόγχ ζητούντων χώραν ἡμῖν ἐγγενέσθαι, ἵν' ἥκιστ' ἂν προσέχοι ὑδείς .

VI. Demum Imperator, torvo quodam & efferato obtutu in nos fixo: lepidum ſane iſtud, inquit, homines volun„ tari meæ infenſiſſimos, quos equidem „ quo nomine appellem neſcio, veile mea „ in domo me invito orariones habere ne„ curate elaboratas*. Hæc Judex æquus, * quidam ſtilicet Gregore hauerat in prima Seſſione.
qui ſe medium & indeclinabilem fore „ & neutram in partem propenſurum unquam juraverat.

Ϛ. Οὐδὲ δ' ἐκείνων βλοσυρόν τι καὶ ἀπηγριωμένον ὁ βασιλεὺς πρὸς ἡμᾶς . χαρίεν, ἔφη, πάνυ, καὶ πανδαιμόνιος ἐθέλειν ποιεῖσθαι λόγως ἢ ἡμῖς οἰκίας ἐστὶς, ὑχ ἑκόντος ἐμοῦ , ὡς τῆς ἐμῆς θελήσεως ἐχθίστης , καὶ ἃς κἀ ἔχω πῶς * ὀνομάσαι . *Legendum videtur πῶς ὑμάσω.
πῶν' ἔλεγεν ὁ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος ἀεπὶς , ὁ δὲ μέσως C καὶ ἀπαρέγκλιτος καὶ ὑδαμῆ ποθ' ἑτερορρεπὴς βαδίζειν ὁμολογῶς .

VII. Mihi igitur, qui czpiris dolore vehementiſſimo iampridem laborabam, novus dolor acceſſit, eo quod ab adverſariis oec terria quidem mihi pars relicta eſſet mei diſcipulorum chori: quorum plutimos circumſtare me, plurimos item proxime aſſidere, cum vidiſſent ſuperiori die; gravi zelotypia affecti, multo vehementiorem iovi am in nos ſuam reconflarunt, ac velut incendium ventillando excitarunt, bonorum publicationem minati, eaque indicta pœna, utqui mecum in altero confeſſu aſſuturus eſſet, is deprehenſus in carcerem duceretur. Hoc factum eſt, ut quotquot ad ejuſmodi certamina & pericula ſubeunda animo erant minus forti, ii paulatim x latere meo diſceſſerint; alii vero in pri- *Eda Pariſ. pag. 626.*
ore ſilentio perſtiterint, pro ſua quiſque voluotate & ſententia.

Ζ. Ἐγὼ πάνυ , καὶ πάλαι μὲν πεφαλγὼς ὠν ἐκ τῆς κεφαλῆς , ὧδη δὲ καὶ λύπῃ λύπην προσεπιλήψεσθαι , ἐκ τῶ μηδὲ τριτημόριον φῶς τῆ αὐτιθέτων ἐμοὶ καταλελοῖφθαι τῶ χορᾶ τῆ ἐμῶν φοιτητῶν . ἰδόντες δὲ ἐκεῖνοι τῆ προτεραίᾳ πλείονς μὲν ἐμὲ περιεστῶτας ἐκείνων , πλείονς δ' ἐγγυτα καθημένους ἐμᾶ , ζηλοτυπίᾳ βαρείᾳ θ ἐκεῖνον καθ' ἡμῶν ἀνεκαλέσαντό τι θ ἀπεύρυσεσαν φθόνον ἐς τὸ πάντ ἀκμαιότερον , θ τῆ τε οἰκείων ἐκείνος ἀπέλιπον δήμωσιν , καὶ ἀγώγιμον εἰς εἰρκτὴν πεπεπρωμένον εἶναι , εἴ τις ἀλοίη τῶ δώτερον ἔτι συνιόντων ἐμοῦ συμπαρών . διὸ καὶ ὅσοι τὰς ψυχὰς ἀθενέστεροι πρὸς πειρὰν ἦσαν ἀγώνας θ πείρας , ἠρέμα τῆς ἐμῆς ἐγγύπης ἀπαλλάττοντο . οἱ δ' ἔτι παρίεμεν τῆ προτέρᾳ σιγῆ , ὡς ἑκάστῳ προαιρέσεώς τε καὶ γνώμης ἐοῖσι .

VIII. Ego itaque, cum & hæc viderem, & ſimul Imperatorem multis modis palam nobis adverſari inteiligerem; tum præterea Epiſcopos cernerem in nos ſævire & cædem ſpirare, ſurrexi & e curia eaceſſi; ac eos, qui partium noſtrarum erant, mecum omnes exeuntes conſpicatus ſum. Ibi magnus rumor exortus, cum & Imperator lsdoribus ediceret, ne abire ſinerent ſed tenerent; & nos mortem præoptaremus, quam ut Concilium illud latrocinii ſimile intueremur fixis oculis. Tandem venerabilis ille Palamas, qui abſentiam noſtram ſibi jucundam eſſe ſentiebat, auctor Imperatori extitit, ut nos miſſos faceret. Facilius quippe ſurorum ſibi ajebat, detectati judicii nos accuſare, atque ita ferendis io nos decretis finem imponere, quam ſi & adeſſemus & contradiceremus.

Η. Ταῦτα πάνυ ὁρῶν ἐγὼ , καὶ ἅμα τὸν βασιλέα πολυτρόπως ἐπ' ἀμφοῖν μαχόμενον ἡμῖν σωφρονῶν , καὶ πρός γε ἔτι φόνῳ πίστεως τοὺς ἐπισκόπους καθ' ἡμῶν , ἀναστὰς ἐξῆειν τῶ βήματος , καὶ ἅμα ἰόντων συνεξίστατο ἅπας τὸ μέρος ἐμοί . καὶ ὄρθ ἐγείρει πολὺς , τῶ μὲν βασιλέως κατέχειν ἐγκελευομένου τοῖς πελεκυφόροις , καὶ μὴ ἐᾶν ἀπιέναι ἡμᾶς . ἡμῶν δὲ αἱρουμένων θάνατον μᾶλλον , ἢ τὸ λῃστρικὸν ἐκεῖνο συνέδριον ἰσῶσαι ἀρρᾶ ἀφθαλμοῖς. Οὐδὲ δ' ὁ σεμνὸς Παλαμᾶς , ἀνὴρ λογισάμενος εἶναι καθ' ὑδενὸς τλῶ ἡμῶν ἀπιστίαν, ἀφίησι παρῆναι τῆ βασιλεῖ . ῥᾷον δὲ εἶναι σφίσι ἔλεγε ἐστῶδε ἡμᾶς τε φυγοδικίας γράψασθαι , καὶ σφᾶς ταχίστω ἐπιτιθέναι τοῖς καθ' ἡμῶν ὕπο ψήφοις θ τιλάτῳ , ἃ παρόντων καὶ ἀντιλεγόντων ἡμῶν .

Nicepb. Gregoræ Tom. II.

ANN. CHR. MCCCLI. *Syn. Palam.*

IX. Quare Palamitæ, abeuntibus nobis, Imperatorem, quod ſecundam & optatam puppi ſuæ auram aſpiraſſet, profuſis laudibus remunerabantur, & ejuſmodi adulationibus titillatum ejus animum, permulcebant. Nempe, ut patentes campi equis certantibus facilem curſum offerunt, ſic ille aſſentatoribus vacuas aures commodare omni tempore prorſus conſuevit. Itaque illi jam ſoli ſecum, quidquid animi libido diſtaviſſet, verbia pariter & factis exequebantur.

A Θ. Διὸ δή, ἀπιόντων ἡμῶν, ὕμνοις οἱ περὶ Παλαμᾶν πάνυ παμπόλλοις ἐγέραιρον ἡ βασιλέα, ὡς ἐξ ὑφείας ἑαυτοὺς τῇ τῆς βύλασσαν παρεχόμβον πλοῦν. καὶ τοιαύταις κολακείαις τὸ τῆς ψυχῆς ἑαυτοῦ κατέψων ἀδόμβον. ὡς δὲ ἐς τὰς ἱπποδρομίας ῥᾳδίαν ναῦς τῷ ἵππων δίδωσιν ἡμίλλας τὰ τῇ πνοίων ἱππάλατα, ὕπως ἀνεμένας ἑαυτῷ παρίσχοιν καὶ αὐτὸς κομιδῇ ταῖς κόλαξι τὰς ἀκοὰς δοί. ἅπα καθ' αὐτὸς αὐτοῖ ἡ λέγοντες ἡ δρῶντες ἐπέραινον ὅσα τὸ βυλόμενον σφίσιν ἐπαγγέλλοι τῆς ψυχῆς.

Edit. Pariſ. pag. 627.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER VIGESIMUS PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Cantacuzenus Gregoram accerſit. Animum ejus tentat ſolitis artibus; nullo autem ſucceſſu. II. Quæ hactenus in Concilio dixerit, ea pacis & concordiæ ſtudio dixiſſe ſe affirmat. Majorem in poſterum æquitatem ſuam fore promittit. III. Palamitarum doli, conſilium, fiducia.

I. ETſi hæc quidem ita ſe habuerunt; & hic finis fuit ſecundæ Seſſionis. At Imperator, qui poſteà * die ſecum privatim animadvertebat, non ceſſura eſſe ſeliciter ea, quæ in nos machinati eſſent * niſi ipſi præſentibus nobis eam quam tuliſſent legem imponerent; duobus ex eo diebus elapſis *, me accerſitum ſolitis blanditiis & illarum rurſus largitionum Principalium pollicitationibus conatur pervertere; neſcio utrum ſponte oblitus, an præter voluntatem deceptus, & obrependi ſtudio deluſus. Nimirum is, quæ dicendo & exponendo, non ſolum bis terque, ſed & ſepties quaſi ſeptimo, nil profeceram, ea cum repeteret ſemper, & eodem ſubinde recurreret, alia & diverſa apud diverſos homines, non autem eadem apud me omnia, dictitare ſe arbitrabatur.

Finis ſecundæ Seſſionis.
* *Die Maii 31.*
* *Palamitæ, ſcil.*
* *Die Junii 2.*

B ΚΑΙ ταῦτα μὲν τὸν τρόπον ἔχει ἡ πρᾶξις, καὶ ἔπαυε τὴ τῆς δεύτερας καθέδρας αὐτοῦ. ὁ μέντοι βασιλεὺς καθ' ἑαυτὸν τῇ ὑγιραίᾳ γενόμβος, καὶ συνιδὼν, ὡς οὐκ ἔδοξε σφίσι τὰ τῆς καθ' ἡμῶν ἴσαι ἐπιβελῆς, εἰ μὴ παρῆσαν ἡμῖν ἐπιδέοντα τὰ ψηφιζόμβοα, δύο παρῆλθον ἡμέραι, ἡ μετέπιπτον ἔχειν ἐμὲ, ἡ ταῖς εἰωθυίαις δωρεαῖς τε καὶ τῇ βασιλικῶν ἑαυτοῦ δωρῶν ἐπειρᾶτο παραφέρειν ἐπαγγελίαις. οὐκ οἶδα, εἴθ' ἑκὼν ἐπιλανθανόμβος εἴτ' ἄκων ἀπατώμβός τε καὶ συνεπάζειν ἐπιχειρῶν. ἃ δὲ οὐ δὶς ἡ τρὶς μόνον, ἀλλ' ἐπτάκις, εἰπεῖν, ἐπτὰ δισλῶν ἡ εἰπὼν, καὶ * ὑποτυχών, ταῦτα παρεσκευαλῶν αὖ ἡ ἐς * ταῦτα παλινδρομῶν, ἕτερά τε ἑ ἑτέροις πρὸς ἑτέρους, ἡ οὐ πρὸς ἕνα ἐμὲ τὰ αὐτὰ, λέγειν φέτο.

* *Fortaſſe ἀντέτυχεν.*
* *Fortaſſe ταυτά*

II. Tamen ille hæc ſic dicebat, ut etiam ea quæ triduo ante a nobis facta eſſent criminaretur, & nos verbis corriperet; qui illud videlicet ſtudium conſiliumque ejus non intelleximus, ſermones ſuos ad pacis concordiam caute & providenter componentis, eoſque variantis, ac per circuitus quoſdam vulgo ignotos circumducentis, atque ita diverſas plurimorum hominum mentes ſuſpendentis. Hæc & talia dicenti, ſolitas ego & validiores ſollto reſponſiones opponebam. In his magnam diei partem cum privatim colloquendo conſumpſiſſemus, ſpe irrita rurſus diſceſſimus. Cæterum veile ſe demo ajebat ſpondebatque, ubi nos rurſum convenſſemus, omnem dicendi licentiam dare, ita ut par eſſet; ac non æque ut antea patrocinari Palamæ, & ejus partibus favorem omnem accommodare.

B. Ομως ταῦτα λέγων, προσεταλει τὰ πρότερα γεγονέναι ἡμῖν, ἡμῶν καθαπτόμβος, μὲ συνιέντων δῆθεν τῆς σπουδῆς ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ πρὸς εἰρήνην ἀσπάζεσθαι οἰκονομικῶς χρωμένου τοῦ ποικίλλοντος τὰς τε λόγους, καὶ δὴ κύκλου τινὸς, ἀδήλου τοῖς πλείοσι, περιόντος καὶ περιάγοντος, καὶ τὰς ἑκάστου τῶν πλείστων μεταπειζόντος γνώμας. ἀφεὶς μὲν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγοντι, τὰς εἰωθυίας καὶ μείζως τῶν ἀντιρρήσεων ἀντεπῆγον αὐτῷ. καὶ πολλὰ ἰδίᾳ ἑκατέρους ἐν τοῖς ἡμέραις, ἐπ' ἀτελέσεσι αὖθις διελυθημὲν ταῖς ἐλπίσι. ἔμως ἀξίου πάλιν καὶ ἐπαγγέλλετο, συναλλυθόσιν αὖθις ἡμῖν, διδόναι τὸν τὰ λέγειν ἅπασαν ἄδειαν, ὡς εἰκὸς, καὶ μὰ συναγορεῦν ὁμοίως ἅτε τῇ Παλαμᾷ, μηδὲ τοῖς ἐκείνου πᾶσαν διδόναι ῥοπὴν.

III. Dies inde ſex effluunt, dum retia, quæ nobis tendebantur, perfecte parata & inſtructa eſſent. Quæ enim in illis duabus prioribus Seſſionibus nullo ſucceſſu geſſerant, ea nunc, prout melius

pag. 628.

Γ. Ἐξ παρῆλθεν ἑαυτῷ ἡμέραι, μίχεις ἂν ἐς αὐτάρκα παρασκεὰν τὰ ἑαυτῶν ἀπαρτισθῆ καθ' ἡμῶν δίανοια. ὧν δὴ ἐν τοῖς δυσὶν ἑαυτοῦς ἀπο-

τύγχανον συνοδείοις, παῦν ἐπανορθωσώμενος (ὡς ὦ- A ντο) νυνὶ πρὸς τὸ σφέτερον βέλτιον, θαῤῥαλεώτερον ἤδη τὸ τῶ ἀγῶνος ἀναπλοῶσθαι σάδιον. Ἐ πάλιν ἦγε ἡμᾶς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἢ τὸ βασίλειον βῆμα.

sibi futurum esset, reformare se existimantes, majore jam audacia stadium & certamen repetebant. Ac nos rursus idem Concilium & illa Principalis curia præsentes habuit. ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam.*

CAPUT II.

I. Sessionem tertiam Orthodoxi a Fidei professione auspicantur. II. III. IV. Excerpta ex libris Palamæ leguntur & expenduntur. Illius in se defendendo labor irritus. V. Gregoras unum ex discipulis producit, qui disputandi munus excipiat. Palamas, victus ab adolescente, omnibus deridiculo est. VI. Ex viginti capitibus, tria tantum excussa. Exitus tertiæ Sessionis.

Α. ΒΕΑΤΙΟΝ δ' ἔδοξεν ἡμῖν, ἐκ πρώτης ὑπο- Β
θέσεως ἀπτώτου καὶ ἀκαταπλήκτου πρὸς τὴν ἐφεδρεύουσαν ἐκείνων ἐπιβουλὴν, παῤῥησίᾳ τὴν ἐκ καθολικῆς ἀναγεννήσεως πίστιν ἱερὸν σύμβολον, ἐς κοινὸν ἢ συμπνοῦν τοῖς ὀρθοδόξοις ὁμολογίαν.

I. PRoro melius visum nobis est, insidiantium fraudes in ipso ut ajunt limine eludere, sacro Catholicæ Fidei Symbolo palam & alta voce, secundum communem & usitatam Orthodoxorum professionem, perlecto. SESSIO III. *Jovii die* 2. *vel* 9.

Β. Οὐ δὲ γεγράφαμεν, τῶν τῆ Παλαμᾶ βλασφήμων δογμάτων τὰ γνωριμώτερα τοῖς πολλοῖς, ὑφ' ἡμῶν ἐκλεγέντα, πρὸς ἣ ἡμετέρου μέρους ἀντιγεγράπτο παῤῥησίᾳ, παρακειμένων ἅμα τῶ ἑαυτῆ συγγράμματι, καὶ τὰ ἀπαράλλακτον ἄγκυρα πεφρασῶς μαρτυρόντων. ὅθεν ἐκ τῶ αὐτῆ πρὸς ἑαυτὴν ἀναδύεσθαι τὴν ἐγκαλυμένην, καίτοι πολλαχῆς μὲν ἐπιχειρήσασαν, πολλαχῆς δ' ἐπιχειρήσασαν, ἀμοδῶν τὴν αὐτὴ συγγράμματος ἐκ τῆς φορατοῦς ἐφαμένων, καὶ ἐπιζομένων λαμπρῶς· καὶ τὰ μὲν C πλοῦσα, δι' μῆκος καὶ κάρος, παρέστω. τῆς δὲ αὐτῆς ἡδείας ποιότητος ἦν. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ θαλάττης πικρᾶς ὑπόδυ μὲν τῆ μερῶν ἀπωθεῖται τὴν γεῦσιν, ἐκεῖνο δ' ὑ. ἀλλὰ πάντ' ἀμὰ τὴ αὐτῶ παρέχει τοῖς γνωμένοις ποιότητα. ὅπερ ἐ πάντ' ἐκεῖνα πάντρος τινὰ συγγράμματα τῆ αὐτῆ ἐπιφωνεῖται βλασφημιῶν ἰχόμενα. διαφορὰν μὲν γὰρ ἴσως ἄρσοδε τις κρῖ τὸ μᾶλλον ἐ ἧττον τῆ βλασφημίᾳ. καιρίας δ' ὑδὲν ὑδαμᾶ τῆ μερῶν ἐξεῖρεμένον.

II. Id ubi factum est, cœperunt deinde impia Palamæ dogmata, ea scilicet quæ vulgo notiora excerpseramus, palam & ipsa a nostris perlegi, appositis ejusdem scriptis, quæ differentiam omnem prorsus abesse luculenter attestabantur. Itaque illi nullum crimen objiciebatur, unde posset fugiendo & elabendo se expedire: quod cum sæpe tentasset, toties hæsit suis ipsius scriptis, manifeste impeditus, & plane obmutescere coactus. Ac pleraque, quod longiora essent, fastidii vitandi causa omissa sunt. Erant quippe illa eisdem omnia naturæ. Quemadmodum enim mare ita amarum est, ut non aliqua parte gustum repellat, aliqua admittat; sed eundem ubique gustantibus saporem objicit; ita & hujus viri scripta omnia ad easdem blasphemias pertinere evidens est. In quibus etsi fortasse aliquis majoris minorisque impietatis discrimina reperiat, tamen pars nulla usquam sacra mali labem posita deprehendi potest.

Γ. Ἦν γὰρ ἐμοὶ πᾶσι τὰ προκειμένα, καὶ οὐκ ἐ- χρῆν.

III. Quæ autem prolata sunt, ea ejusmodi fuerunt & ita habuere.

Desunt hoc loco dogmatica excerpta ex libris Palamæ. Erant autem capita viginti, ut infra dicetur. Hic defectus supplevi potest ex errorum Palamæ Synopsi, edita ab Arcadio. Sed & ista pauca, ex iisdem Palamæ libris excerpta, infra reperies in disputatione Gregoræ cum Cabasila. [a] *hujus Capitis fect. 6.*

Δ. Τούτων ἕνια μὲν καὶ τῆ πρώτῃ ἡμέρᾳ βάματι, D προκειμένα πρὸς ἐμὲ, παῤῥησίᾳ τῶν ἀντιῤῥητόρων ἦν· ὡς ἀντίγραφα μοι γέγραπται. τῆ δ' ἄλλων ἕνια καὶ αὐτὸς ὡμολόγει κατὰ μέντοι ἢ νοῦν πάντ' ἦν ὑγιῆ διατείνετο. ἀναδυομένου δ' ἀρξάμενος, ὡς εἶχε ἀγίων ὑδένα σύμμαχον, ὅτι μὴ συγχύων καὶ παραῤῥέων καὶ ἅμα παρίξ γόμενος, καὶ οἷον αὐτὸς ἑαυτῆ μαχόμενος. ὁ γὰρ τῆ σὶ αὐτῆ φωνῆ τὰς σὶ καὶ ἐς λέξεις μὴ τιθέναι συμφώνως δυνάμενος, ἄκων αὐτὸς ἑαυτῆ μάχεται. ὁ δ' ἑαυτῆ μαχόμενος, κολῆ μέντ' ἂν ἑτέρῳ συμφωνοίη τῶν πάντων, κολῆ δ' ἂν ἀπόχοιτο πάσας ἁγίων γραφὰς ἢ-

IV. Horum quædam primæ Sessionis die prolata a me palamque & aperte refutata sunt, ut supra scripsi. In cæteris quædam & ipse fatebatur perperam a se esse enuntiata, eaque se correcturum promittebat; at in omnibus sententiam ipsam sanam esse contendebat. Idem eorsus probando rem demonstrare, Sanctorum nullum habebat sibi suffragantem, nisi cum dicta confundebat & corrumpebat, & male interpretabatur, & secum ipse quasi pugnabat. Quisquis videlicet verba sua cum sua ipsius mente conciliare & componere non potest, is secum invitus pugnat: qui vero secum pugnat, is haudquaquam eam alio *Edit. Paris. pag.* 629.

ullo consenserit, nec facere unquam possit, quin ab omnibus Sanctorum scriptis, partim ignorantia, partim

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 3.*

malitia & perverſo ingenio, diſcrepet. Ratio quippe omnibus hominibus data; morum probitas non data omnibus, nec quæ rationem recte moderetur ſoleat intelligentia. Quamobrem undecunque repulſus, quia os ei obſtruebatur, nec ullum uſquam perfugium erat in quo poſſet conſiſtere, rurſus ſe ad Thaborium recipiebat, Barlaamum & illius mores præterexens, & alia aranearum telis ſimilia. Quæ facili & evidenti ratione cum reſolverentur, ſolus Imperator aperte tuebatur, idque indecore, & eo modo qui tot hominibus præſentibus iniquitatem velare haud poſſet.

V. Ego igitur pauca ſubjeci. Tum doctos illos adjutores, partim ob eam quam dixi iniquitatem, partim ob capitis dolores, ſivi decertare. Tamen Palamæ arrogantiam ſic quoque ſugillare cum inſtituiſſem, libuit unum ex diſcipulis meis producere, qui, ut major eſſet illius ignominia, meam cum eo luctam vicarius exciperet. Nam quod per me ipſe contra diſputarem, & cum homine importuno rixarer, id quidem illi honorificum erat, mihi autem minime. Quanto itaque Palamas pudore affectus, quantum omnibus, quotquot rem aderant, cum ab illo adoleſcente profligatus eſt, comico riſu digna viſus ſit, ea omnium ſermone accipi poteſt. Quippe ex eo publica omnium fabula, ac omnibus deridicalo & ludibrio Palamas fuit.

VI. Sed nox ſuperveniens cogit quemque, & omnium maxime noſtros, domi ſuæ meminiſſe; jejunos ſcilicet, & alium alio per urbem iruros, neglectos prorſus & incuratos; utpote qui per eam perſecutionem erronibus urbe & domo carentibus pares evaſiſſent. Etenim æquiſſimis illis judicibus, qui ſe juraverant conſcientiam integram ſervaturos, *Edit. Pariſ. pag. 630.* cum demum placuit judicia & tribunalia cognoſcendi cauſa conſtituere, cum iſtos abdicationibus, ultima damnatione & ſuppliciis coercuiſſent. Idcirco, cum ex bis decem capitibus tria tantum, eaque vix & perquam egre, excuſſa eſſent, & in illis ipſis tribus Palamas victas publice eſſet, ſequentia ſubſequutorum Seſſionis ſuffragiis reſervata ſunt. His *Seſſ. 3. fin.* ad eum exitum deductis, illam hominem refutandi finis factus, coetuſque dimiſſus eſt.

A φρόνθυ, πῶς μὲν δι' ἀμαθίαν, πῶς δὲ δι' ἀγνωμοσύνην τῆ μιχθείαν ψυχῆς. λόγος μὲν γὰρ ἀνθρώποις ἅπασι δίδοται. ξόσος δ' ἀγαθὸς ὐ πᾶσιν, ὐ μὴν ὐδὲ ἡ λόγον δ' διοικοῦσα συνέσις. ὅθεν ἀποκρυόμενος παπαχόθεν, τῆ ἐπισομιζόμενος, τῆ μὴ ἔχων μυδαμῆ βεβαίαν ἀποστροφὴν, ἐπὶ τὸ Θαβώριον αὖθις ἐποιεῖτο τὴν ἀναχώρησιν, Βαρλαὰμ τὸ βίον καὶ τρόπους ἀμπεχόμενος, τῆ ὅσα τισὶν ἀραχνίοις ὀφαίνεσθαι πρόσεισι. ὅθεν τὸ λίαν ἀχρῶς τῆ ἀποδύλη τυγχάνοντα τῆς ἀνελύσεως, μόνον οὐχὶ τὸν βασιλέα λαμπρὸν ὑπερείδοντα, κατὰ τὸ μυδαμῆ προσῶπον, μηδὲ καλύπτειν τὴν αἰδῶ ἰσχύον, τοσοῦτο παρέστης πλῆθος ἀνδρῶν.

B Ε. Ἐγὼ μὲν οὖν βραχύ τι ὑπεπνευ, εἶτα, πῶς μὲν τὸ τὴν ἀρημένην αἰδῶ, πῶς δὲ τὸ τὰς τῆς κεφαλῆς ἀλγηδόνας, τοῖς σοφοῖς ἐκείνοις συμμάχοις αἰσχρὸν ἡγωνίζεσθαι. ἐπερρᾴθυνε δ' ὅμως τὸ ὑποστῆναι τὸν Παλαμᾶ τὸ ὀργὴ στεφάμενον, ἵνα τῶν ἐμῶν εἰσάγων ἐπῶν μοι φορτικῶν αὐτὸ ἐμὲ ὡς τὴν ἐκείνου πάλιν, ἵνα μᾶλλον αἰσχύνοιτο. τὸ γὰρ ἄντικρυς πρὸς ἐκεῖνον ἐμὲ διαλέγεσθαι, τὴν τῆς ἀκαιρίας ἐκείνου φιλοτιμίαν, ἐκείνῳ μὲν οὐχὶ τιμὴν, ἐμοὶ δὲ τὸ μάλα πάντων ἄκυρα. τοσαύτην τοῖνυν ἅπασι τοῖς τότε παροῦσιν αἰσχύνην ὁ Παλαμᾶς ἀφλεύσας τὸ πυμαλοῦ τινα χλιδῶν, ὑπ' ἐκείνου τὰ πυμαῖον κατὰ κράτος ἀνατμήθης, ὅσῳ λογόττων ἐστὶν ἀκμὴν ὁ πάντων. ἀσὸν γὰρ τοῖς ὅλοις ἀφύγμα γέγονε Παλαμᾶς ἀεὶ C ὄν, τὸ γελοῖον τοῖς ὅλοις ἐστρόφημα.

ς. Ἀλλὰ νὺξ ἐπὶ τόνοις ἰοῦσα, τῶν οἷοι μεμνῆσθαι τὸ μάλιστα πάντων τὴν ἡμετέρων ἀναγκαῖ, πόσεως τ' ὄντας, τὸ πίῤῥω πω βαδίζειν ἄλλον ἄλλοσι * τῆς πότιμον οφείλοντας, προμηθείας ἀπάσης ὑ- *Lego ἀ τιθράμμος, ἃ καθάπερ ἀπόλειδές τε τὸ ἀνεῖσιν τινὰς λιος γιγνόμενος ὑπὸ τῶ δίψῳ πυκνὸ. μὴ γὰρ τὰς ἀποψηφίσεις τὸ πανπλῆς καπηδίκας τὸ τιμορίας, τά τε δικαιώματα τὸ τὰ τῶν ἐξετάσεων βήματα σωσιτῶν ἐκεῖσε τοῖς ἀρρωτίσι τόποις ἀριτῶς, τοῖς τὸ ἀκαπάλυστον ἀμωμοσίοις φυλάττειν τὸ σωσιδὸς. τελὸν ὐ μόνον, ἰωαγκασμένοις τὸ πότων τὸ μάλα μόλις, ἐκ τῶν τῆς διπλῆς δικάδος κεφαλαίων, τὴν ἐξέτασιν εἰλικρότατον, καὶ τοῖς τελεῖ δημοσίαν τὸ ἅπταν ὐλληφότος τῶ Παλαμᾶ, ἐς τὸ ἐπιοῦσαν τὰ ὀφεῖς παρίπτιπτο ψῆφον. τὸ ταῦτα μὲν, ἐς πῶτο τύχης ἐλάσαντα, τοῖς εἰλίγχοις ἐκείνου τάνδρὸς τῆ τὸ σύλλογον ἴλυσεν.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Seſſ.* 3.

CAPUT III.

I. Acta poſt Seſſionem tertiam. II. Seſſio quarta, eademque ultima. Orthodoxi, partim volentes, partim etiam nolentes adſunt. III. Imperatoris iracundia, protinus eruptura, Gregoras caute occurrit. IV. Recitantur aliquot Capita, ex libris Palamæ excerpta. Epiſcopi nonnulli, ex illius amicis, dogmatum novorum inſolentia offenſi, turbas cient. V. Palamæ violentia. VI. Cantacuzeni iniquitas. VII. Teſtimonia a Palamitis allata examinantur. VIII. Gregoras fuſiorem narrationem & accuratas refutationes editurum ſe promittit, ſi mortis pericula imminentia effugiat. IX. Redit ad propoſitum. Tumultus & confuſio. X. Quid tandem decretum ſit. XI. Orthodoxi vapulant. XII. Epiſcopis duobus adempta inſignia dignitatis; barba vellicata. XIII. Gregoræ diſcipulis quid acciderit. Epiſcopus Tyri cur Seſſioni ultimæ haud interfuerit. XIV. Gregoras & alii ut dimiſſi ſint.

A. Οὐκ ἐᾷ δὲ ἡμᾶς ὑδαμῇ Παλαμᾶς ἐπὶ πόδα, ἀλλὰ τὸ τύφου μετεπίζειν ἑαυτὸν, οἷς πορρωτάτω ἦν λῆξιν ἄν ποτε τῶν προσδοκωμένων τε μᾶλλον ἐφίεσθαι ὑποτὶ χαλιναγωγοῦντος. Κενοδοξία γὰρ, ἀποτυγχάνουσα τῶν ἐφέσεως, μυρμιᾶς τινὸς ἀναιδοῦς γίνεται μᾶτηρ, ἣ πᾶσαν ψυχὴν ἐλαθερίας ἀνδραποδίζεται, ἣ ὅλως ἀναμοχλεῖ θεμελίως ἀγάπης. καὶ μιᾷ γε δὴ αὐτῇ τῶν τοιούτων ἔδοξεν ἀρτιὰ βασιλεῖ, ἁρμα κράτιστον ἐπαγγελλομένῳ καὶ τοῖχος * εἶναι μεθ' ἅρπα μηδένα ῥᾳθύμως παρ' ὅλον αὐτῷ καθίζεσθαι ἀγῶνα. ὅθεν εὐθέως δίκην ἅπασι δίδους ἐκεῖνα ἀνεφοίτησε, καὶ κραιπνὸς ὅρκων ἐκείνων ἀναχέρνιβτο τε καὶ σωμοχύσετο, καὶ εἰρηνικῶν ἐπαγγελιῶν ἐκείνων ἐπαπεῖτο θεσμοὶ καὶ συμβόλαια. καὶ πάλιν βυλαὶ καὶ μελέτας παλίντροφος διεκπερᾶτο, καὶ κύβων δίκην ἀπορρίπτοντο. ὅπη μὲν οὖν ἠγωνίσατο ἐκεῖνοι, τῇ ἐφιξῆς συνοδείων τῶν καθ' ἡμῶν εἰλυφῶσι μελέταις καὶ συσκιάσεσι, ὑποίας καὶ ὅσας ἐκάστη φωτ' εἶναι, πάντ' οἶμαι ἀκριβεῖ λαβεῖν δοκῶ, καὶ ἅμα ἡμᾶς ἐκ τοιούτων ἀποκλείσασθαι, φῶς βαρύθρον ἀφανείας ἀσάμενοι, ἐκκλησίαν ἐκήρυττον, δίκας ὅρκια χρεὼν ἀναθέμενοι γνώμας ἀδίκους καὶ ἀπίστους.

B. Καὶ παρῆμεν ἡμεῖς, πῶς μὴ ἐ σφόδρα ἐνύστες, πῶς δὲ καὶ σφόδρα τοῦτ' ἄνευτες μὲν, ἐπεὶ μὴ λήθοι ἡμᾶς τὰ καθ' ἡμῶν, ἃ τε ἐ μελέτων ἡμφιπτον ἔχει; ἐ ἂ τλῶ πρᾶξιν ἐς προθύρους ἔτι σφίσιν αὐλιζομένοις ἐπαμύνετο, καὶ μάταιον εἰς πέμφαγιν τλῶ ἡμῶν παρέσχε εἰσαγωγὴν. ἐκόντες, ὕτι φῶς θεὸν βλέποντες, καὶ ἐ πάσης τῆς ἀθλήσεως ὑπ' ἀθλοθέτῃ τρέχοντες ἐκείνῳ δίαυλον, τὰς ἀγαθὰς ἐκ ὑφίζομεν τῶ μέλλοντος ἐλπίδας, εἰς ἣ τὸ τῆς δόσεβείας κράτος, ἔτεσι πλείσοις καὶ βίβλοις ἁγίων μαρτύρων εὐρωθὲν, ὁ παρὼν ἐκ ὑγκαλίζετο χρόνος· ἀλλὰ καὶ αὐτῷ ἐ τῷ λίγειν ἄπασαν ἀδειαν ἡμῶν τὸ ἀφυρμάδος, καὶ τοῖς ὄμμασι δ' χεῖρας τὰ κρὶ βύλεσθαι ἔχοντι ἐκπτα χαλεζόμενος, τὰ τῆς ἀληθείας ἀπάνευθε πᾶσιν ὕλοις καθαιρεῖν τε καὶ λύειν ὑπεσχέτο, μήτ' ἀκοῆς μή τι γνώμης ἰδιωτικῆς μήτε σέβεσι θείοις μήτ' ἀνθρώποις * προσδεχομένοις αἰδῶ.

* Lege προσδεχομένοις

A I. AT Palamas, cujus cogitatus longe alium quam ſperaviſſet ealtum ſic derepente nacta fuerunt, his ac quieſcere nullo pacto nec modum ponere arrogantiæ ſuæ poterat. Etenim variæ gloriæ cupiditas, ubi ea re cecidit quam appetebat, furioſæ cujuſdam impudentiæ mater efficitur, omnem animi libertatem cupiens rupit, omnia charitatis fundamenta convellit. Sed nec Imperatori ipſi illa placuerunt, qui firmiſſimum præſidium, & murum haud facile perrumpendum, per omne certamen fore ſe illi promiſerat. Quamobrem illa omnia, Euripi inſtar, ſtatim retro converſa ſunt; ſanctum juſjurando fœdus turbatum & confuſum; pacificorum promiſſionum leges & pacta conventa pedibus conculcata. Tum rurſus deliberationes & conſilia per totam noctem * verſata in omnem partem, ne teſſerarum inſtar jactata ſunt. Sic illi Principes, cum de Seſſionibus deinceps futuris conſultaſſent, machinaſque & fabricas in nos apparaſſent, quales & quantas timori ſuo abſtergendo, nobis vero ſuis delendis ac peſſundandis, pares fore arbitrabantur, concionem vocunt, ſententiis injuſtis & impiis ſpecioſum juſtitiæ nomen imponentes.

Ita poſt Seſſ. 3.

B

* *eam ſcilicet, quæ ſequuta eſt Seſſionem tertiam.*

II. Nos vero aſſumus, partim nolentes, partim etiam volentes: nolentes quidem, quoniam ſtructas nobis fraudes haud neſciebamus, ſive eas quarum molitio ad exitum perducta eſſet, ſive illas quæ ad executionem, velut in limine morientem, adhuc integram ſibi reſervabant, efficiebantque ut introduci nos inutile palam foret: volentes autem, propterea quod in Deum intuentes, & eo præmia fluente iſtud martyrii ſtadium currentes, bonas de futuro ſpes non reſugiebamus; tametſi Religionis auctoritatem, annis plurimis & Sanctorum libris multis firmatam, præſens tempus non admitebat, ſed libertate ipſa dicendi nobis prorſus ablata, ac illis qui abſurda quælibet facile perpetrarent conceſſa, ſacra veritatis præſidia demoliri & everſere omni armorum genere feſtinabat, nullis auribus, nullis animis, ſeu indignationis divinæ metum, ſeu hominum reverentiam accipientibus.

Edit. Pariſ. pag. 635.

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. cap. 110 IV.*

III. Conflato la hunc modum tribunali, cum & ſcirem & viderem Imperatorem adverſus nos præfari ſic velle, ut la ejus verbis magna dominaretur iracundia, primam ipſe impreſſionem, quantum ia me fuit, repreſſi: ac nos (dixi) „ ad propoſitam argumentum & ad inſtitutam diſceptationem, prioribus veſtigiis „ inſiſtendo redeamus, ut hæc diſputatio „ ordine procedat, adeoque bonum ea itum „ ſortiatur. Alioqui facere haud poſſumus, „ quia præcipites ruamus, ac tanquam in „ voragines delati, aut ad ſcopulos allifi, lo „ abſurda incidamus, & erroribus gravioribus jactemur quam qualbus ipſe Ulyſſes: „ nec finem nobis, ſed aliarum ex aliis turbarum perſecutionumque initium, hodiernus dies ſpondebit. His Imperator „ præter ſententiam auditis, de vehementia remiſit; nec quidem libenter, nec more ejus qui haud gravaretur; remiſit tamen paululum; quantum ſcilicet neceſſe erat, ad ſuſpicionem & indignationem eorum qui aderant amovendam.

IV. Ingreſſus itaque Lector, ut Capite quarto exorſus eſt. Nam ſuperiori die cria perlecta & damnata fuerant: ac nulli mederi le a quo ſcripta & impie pronuntiata erant ullo modo poterat, non magis quam lapidibus facultatem videndi accommodare. Cum igitur unum & alterum caput recitari ægre & voluntate admodum repugnante permiſſum eſſet, Palamas furſum pudore affectus, non tulit amplius moderate, præſertim ubi dilectorum etiam Epiſcoporum nonnullos vidit blaiphemiarum illarum nimia inſolentia vehementius jam commoveri, & illi tribunali turbas ciere, palamque & aperte mordacibus dictis illudere, ac negare ſe
Edit. Pariſ. pag. 630. Principum privatorumque convitia poſſe ferre, ideo in ſe jacta, quod tot tantoſque acervos blaſphemiarum obumbrare conarentur, & ex alienis morbis ſuæ ipſorum animæ exitium colligerent: ut perparum abſuerit, quin ſibi lavicem bellum indicerent, orta inter diſſidentes mutua contentione, quæ magis ac magis inſtar ventilati incendii exardeſcens, proxerat jam ſola, tacentibus nobis, tempeſtates Eccleſiæ ſedare, & in ſerenitatem vertere.

V. Etenim Palamas, qui nihil validi habebat quod reponeret, angebatur; ac nunc quidem cum illis ſtomachabatur & incaſſum ſæviebat; nunc Imperatori convitiabatur, eumque proditionis palam arguebat, quod accuſatoribus, præterquam convenerat, omnino ceſſiſſet, ſic ut illi infectando ſe eos etiam qui aderant irritarent. Itaque e cathedra, corpore ſubinde huc illuc converſo, alios contumelioſe objurgabat, audacias quidem ille quam acerbius, & acerbius quam pro ſua conditione, ſingulos; aliis pœnas minabatur graviores quam poſſet decernere: nunc denique Imperatori per exbicularios, in aurem ſaluſurrare juſſos, arcanum animi dolorem furtim indicabat.

VI. At hic, qui nec antea aonilium ei ſaum omnino denegarat, ſed ſparſim & crebris interrallis verba in nos gladiis acutiora pro eo emiaus, intorierat, tum demum, velut portis omnibus illiaa ſcenæ & tragici ſpectaculi pateſactis, aperti futoris flammam in aos effudit; non illam quidem foris petiram, non adventitiam ac aovam, non extrinſecus aſcitam; ſed domeſticam & inſitam, & ingenitis

Γ. Τῶ μέσῳ βήματος ὄντα συγχρωσθέντος, εἰδὼς τὸ ἅμα ἐξ ἰδίων μεγάλῳ τραπομένους θυμῷ ἢ βασιλέα καθ' ἡμῶν προσομιλεῖσθαι θέλοντα λόγους, ἢ φράσαι, ὅσον ἐφικτὸν, σπουδαῖον ἔφασκον, ἐγὼ μὲν αὖτις, ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐξ τὸ πρόσφορον ἔρχος τὸν λόγον (φάσκων) ἐπανέλθωμεν, ὡς ἂν ὁ λόγος καθ' εἱρμὸν ὁδὸν ἴοι λέξιν ἐντύχοι χρηστὴν· ἢ δὴ ἂν φθάνοιμεν ἄλλως ἁρμοῖς ἢ φαραγξι ἐξ σκοπέλοις ἀπότοις εἰκῆ περιπίπτοντες, ἐξ πλάτης ἀνηλωῶτος τῆ Ὀδυσσέως χαλεπωτέρας· ἓ ἐν πλοῖ θορύβων ἡμῖν ὁ παρὼν ἔσαι καιρὸς ἐγγυάμενος, ἀλλ' ἀρχὰς θορύβων ἐφ' ἑτέροις ἑτέρων, ἀφ' ἑνὸς διαγμοῦ διαγμῶν. ταῦτα παρὰ τὴ φρόνησιν τῆ ψυχῆς ἀκηκοότι τῆ βασιλεῖ, ἐ προθύμως μὲν οὐδ' ἀνεπαχθέσιν ἤνεγκε, ἐκδιδόναι δ' ὅμως ἐξεγίνετο βραχύ τι, ἐξ ὅσον ἀφοσιώσασθαι ἢ τ παρόντων ὑπόνοιαν τε ἐξ πάθους.

Δ. Ὅθεν εὐσεβὴς ὁ ἀναγινώσκων, ἀρχὴν ἐποιεῖτο κεφαλαίων τὸ τέταρτον· τὰ δὴ τρία τῆ προτεραίᾳ ἀπέγνωσαί τε ἐξ κατέγνωσαι, μὴ δυνηθέντος τὸ γεγραφότος ἐξ βεβλασφημηκότος ἰατρεύειν ὑδὲν ὑδαμᾶ, ἃ μᾶλλόν γε ἢ λιθοις ἐπιτιλῶ προσαρμόττειν δύναμιν· μόλις ὅμως ἐξ μὴ μάλα μακρὰ τῶν τῆς ψυχῆς ἀκούειν λαληθῆναι συγχωρηθέντων ἑνὸς ἐξ δυοῖν κεφαλαίων, ὁ Παλαμᾶς ἀίχμαλώμενος αὖθις, ἐπὶ μυρίοις ἂν ὠΐγκωσε, ἅτε μᾶλλον ὑδὲ σωφρῶν ἐξ φίλων ἐπισκόπων ἐνίοις παραπτομένης φρὸς γε τὸ ὑπερβάλλον τῆ ἐκείνου ἐκείνων βλασφημιῶν, ἐξ θορυβεῖν * ἐπιχειροῦντων ἐκεῖνο τὸ βῆμα, ἐ ἀποσ- * Δειπτο-
αυτειν πεπαρρησιασμένη καὶ κεκραλυπτη τῆ γλώσσῃ, μηδὲ ὑπαιδεῦσθαι λεγόντων φέρειν τὰς τῆ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων λοιδορίας, ἧς τὸ συσκιάζειν τοσοῦτος πειρᾶσθαι βλασφημιῶν θησαυρούς, κἀκ τῆ ἀλλοτρίων κακῶν ἴδιον ἄλεθρον καρποῦσθαι ψυχῆς· ὥστε ἐ πάνυ τι ὀλιγίστου ἐδέησεν ἐκπολεμωθῆναι κατ' ἀλλήλων ἐκείνους, ἔρριζος ἐξ ἀλλήλων μεγζομένων ἀλλήλας ἐγγινομένης καὶ ἀναρριπιζομένης ἀεὶ φρὸς τὸ μεῖζον, καὶ οὐσης λοιπὸν αὐτάρκους, ἡμῶν σιωπώντων, ἅπαντα φρὸς ἑαυτὰς τὰς τῆς ἐκκλησίας κατευναθῆναι χειμῶνας.

Ε. Οὐ δὴ ἔχων ὑδὲν ὑγιὲς ἀντιλέγειν ὁ Παλαμᾶς ἤχθετο, νυνὶ μὲν φρὸς ἐκείνους θυμομαχῶν ἐξ βιαζόμενος ἀνάγκαις· νυνὶ δ' ἀνιεῖζων τῆ βασιλεῖ, ἐ φανερῶς προδοσίαν ἐγκαλῶν, παρὰ τὰς συνθήκας ὅλας ἐνδιδωκότι τοῖς ἐγκαλοῦσιν· ὥστε καὶ τὰς παρόντας ἐρεθίζειν οἷς διεξίασι κατ' αὐτῶ. ἔνθεν ἓ συχνὰ ἐρεθιμένος ἐπὶ τῆς καθέδρας, οἷς μὲν διελεξόρευτο θρασύτερον μᾶλλον ὁ πιερότερον, καὶ πικρότερον μᾶλλον ὁ ἀστὶ τῶν εἰκείων λέξιν ἔκαιον· οἷς δ' ἐπείλει κολάσεις πικροτέρας μᾶλλον ὁ ἐδύνατο· νυνὶ δὲ ἐμάνυε κρύφα τῆ βασιλεῖ φρὸς ὃς δὴ τῆ θαλαμηπολων ἐξ ἀπόρρητον φλεγ-
μονὴν τῆς ψυχῆς.

ς. Ὁ δὲ (ἐ δὴ ὑδὲ φρότερον τελέως ἀπείχετο συμμαχῶν αὐτῆ ἀσοράδην, ἀμὰ συχνῶν ἓ ῥήσεων ἀκροβολίζων ἐξ ξιφῶν ὀξύτερος λόγος καθ' ἡμῶν ἓ ὑπὲρ αὐτῶ) ἀλλὰ τῶ ἁπάσας πύλας ἀναπετάσας ἐκείνης ἓ σαφῶς ἐξ τῶ ῥήματος φρὸς ἐμφανοῦς ἀπειλὰς καθ' ἡμῶν ἐξερράγη πυρσὸν, ἐ θυραίοις τισὶ πικτοῖ δ' ἔπαλλον ἢ κίνδυνον ἐξ ἐπεισόδιον τῶν ἀνελπιῶς,

ἀλλ' ἐγχώριόν τι ἢ ἐγκείμενον, ἢ ὅλον πάθεσιν ἀμ- A
φότερα συμπεφορημένον, καὶ μέσης ἐκπυρσούμενον πυὸς
τῆς καρδίας, καθάπερ τὰς τῶν Σικελικῶν πυρὸς ἀναφυσωμένης κρατῆρας ἐκ τῶν ὑποχθονίων τυφώνων ἀκούομεν, ἢ τῷ φίλῳ Παλαμᾷ, καθάπερ Θεῷ τινι, προ-
* Lege τῷ Σαλασσῃ θυμιάμενον ἀπέδωκε, * μόνον ὅσα γῆ ἢ Θαλάσσῃ βαλαττίους ἢ τραπέζας ἀναθήματα γεωργεῖ· αὐτὸ ὅσα παρακλείειον ἔχει φῶς ἡδυλῷ, ἀλλ' ἐναγίζων ἤδη ἢ τὰς ἡμέρας ὕβρεις τε ἢ τὰς κατασβέσεις ἢ τὰς πολυτρόπους Σατανᾶ ἀυτῷ. ὡσάμενος ἓων τὰς ἡμετέρας λόγους, ὡς φορτικὰ βάλλοντα καὶ σφόδρα μισούμενα, ἢ τὸ ἀρόσωπον ὑποκρίνας φῶς τὰς ἀμφὶ τὸν Παλαμᾶν ἢ ἀρρήτους διαμύσεις ἡμερικὰς δικαστὰς, ὅλλυ τε ἰδίᾳ σφίσι τῶν ἀκολουθεῖν μὴ τὰς καρδίας, B
καὶ ἄλλα τὰ κατὰ βύλησιν ἐπέντρεπε λέγειν τε ἢ ἀναγινώσκειν πλατείᾳ τε ἢ ἀπηχητικῇ τῇ γλώττῃ, μηδεμίαν ὑφορωμένους ἐν ὑδεῖ φῶς ὕδιον ἀντιφατικὸν ἢ ἀντίπαλον ἐφοδον λόγων· ἤδη γὰρ ἢ τοὺς τῆ ἐπισκόπων παρατρεπόντας τὰ ἴχνα τῆ κακῶν ἀπολύσας, φείττων ἐπιφάχει ἐ τρίμετρ στιχ.

Ζ. Ἀναγινωσκομένων πίνων παρεμβολῶν γραφικῶν, αἱ μὲν ἐπ' ἄλλοις ἐλέγχοντο τοῖς συνιστῶσις φορτικῶς τοῦ, ἢ ὑδαμῶ κατὰ νοῦ σφῶν παραφερομένοις ἐξήγουν· αἱ δ' ἐσήγοντο παρακεκομμένως τε ἢ ἀνεγραμμένως παντοδαπῶς. ἃ γὰρ τοῖς ὑγιαίνουσι δόγμασιν ἀναγκαῖα, ταῦτα τῆ ἐκείνων ἀχρεῖα ἐδόκει σκοπῷ· ἃ δ' ἐκείνοις ἀναγκαῖα, τοῦτα κἄρις ἐ- C
πισφαλεῖς ἢ νοσήματα τοῖς ὑγιαίνουσι μέγιστα δόγματα λῇ. δι' ὃ ἢ ὧν τῶν ἀτόπων συνιφιλονεικοῦντο ἢ ἐπεδείκνυντο, τούτων τῶν ὑγιαίνοντων χρῆσιν ἐς τὸ νοσοῦδες ἕλκειν ἀδικῶς.

Η. Ὅσα μὲν οὖν νῦν ἐκεῖνα παρενομήθη, καὶ ὅσα μυσαρῶν ἐκείνων δογμάτων ἀνέῤῥωται, ἐρεῖν ἔπεσα φοιάττις πλησιαίτερα τῇ γλώττῃ· κατὰ χεῖλος γὰρ ἡμῖν γινομένοις, ἢ ἀθείας ἐπειλημμένοις ξυνῳ Θεῷ τῆς ὁμιλούσης, εὔξιστα ῥᾳδίως ἐκνεύσαι μὲν ἐκεῖνα ἀφ' ὧν, ἐπάγειν δ' ἐξῆς ἢ ὅσαι προσήκουσιν ἀντιῤῥήσεις ἢ συζυγίας ἢ συστοιχίας ἀμοιβαδὶς, ὑπὸ μάρτυσι ἢ ταθμαῖς ἀπαραγράπτοις ταῖς τῆ ἁγίων φωναῖς· ὡς ἂν εἴη τοῖς ὀφιγόνοις ὅπλα μὲν κατὰ τῆς σφῶν ἀσεβείας ταυτί, προτειχίσματα δὲ ἢ Θυρσοί τινες πολεμούσης ἀσεβείας. ἐμοὶ γὰρ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπεισέρουσι μὲν τῶν τῆς τελευτῆς ἀπειλαὶ αἱ σωτικαὶ νῆς ἀσφαλὲς ἀλγηδόνες, λύπας δ' ἐπάγουσιν οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας πολεμούμενοι ἀεὶ πρὸς τὸ ἀρανεώτερον κλύδωνες, Σατᾶνου πολλῷ πικρότερας. ἐῶ λέγειν τὰς τῆ Παλαμιτῶν ἐπιβουλὰς τε ἢ πολυτρόπους ἐφοδρείας, αἳ μοί τε ἢ αὐτοῖς ταῖς ἀνδροφόνοις ἐπισείουσι χεῖρας, τὸ ἡμέτερον νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν διψῶσας αἵματος· ἢ δίος μὲ, περὶ ἡμᾶς (οἷς ἀκριβῶς εἰδέναι τὸ πιαυτ' ἐγεγόνει, αὐτόπταις καὶ αὐτηκόοις καὶ αὐτοπαθέσιν αὐτοῖς ἡμῖν γεγονόσι) παραδοῦναι παντὶ, τὸν βίον γίνεται μεταθεῖναι, κἀντεῦθεν τὸ κράτος τῆς ἀληθείας ἀμαυρωθὲν ὑποείας παράσχῃ μακρᾶς, οἷς ἀναζητεῖν ποτ' ἐξεῖη τὰ ἴχνη τῆς θείας τῆ θείων δογμάτων ὁδῦ, τεμβόλων ἢ ἀκανθῶν καὶ ζιζανίων ἀκάπων καὶ πολυτρόπων ἐπιφύτων, καὶ δυσείκαστα πάνυ τὰ σφόδρα πεπυκνώσων ἴσως τῆς πάλαι διδαμοσίας τὰ ὑπομνήματα. ὑ δὲ μόνος ἡμῖν τὰς ἀνδροφόνους ὁπλί-

affectibus penitus commixtam, & nunc de intimo corde accenſam, quemadmodum illa Siculi ignis ſpiracula ſubterraneorum Typhonum flatu accendi audivimus. Nempe is dilecto Palamæ, velut Deo alicui, non ſolum quidquid marſupiis & menſis conſecrari ſolitum terra & mare producunt, aut quidquid ſimilem affert voluptatem, cupiebat offerre; ſed noſtra quoque ignominia & damnatione, & multiplici morte, litare geſtiebat. Noſtris igitur ſermonibus, velut ingrato & importuniſſimo onere excuſſis, vultuque a nobis ad Palamitas detorto, hic qui ſe æquum judicem fore juraverat, aures iis totas, totum animum applicabat; omnia ipſis, prout vellent, planiora & explicatiora dicere ac legere permittebat; ut haud meturent, ne quis ſibi ullæ in re contrariam & adverſam rationum vim opponeret. Jam quippe & Epiſcopos illos, qui turbaverant, extremæ quæque minatus, eo redegerat, ut metu horrerent, ac tremendes obmuteſcerent. ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Seſſ. 4.* *Edit. Pariſ. pag. 633.*

VII. Cum itaque excerpta ex Scripturis teſtimonia legerentur, eorum quædam il qui intelligentiores erant alio ſpectare, nec ita ut iſti perverſe interpretarentur accipiendæ eſſe demonſtrabant: quædam adulteratæ & omnibus modis inverſæ aſſerebantur. Nam quæ ſaniori doctrinæ neceſſariæ erant, ea illorum propoſito nequaquam condncere videbantur: quæ autem ipſis neceſſaria fuiſſent, ea ſaniori doctrinæ noxia erant, & perniciosa. Itaque illi, quæ tanquam ſua affectabant & ambitioſe oſtentabant, eorum ſanum uſum audacter corrumpebant.

VIII. Nos veroquæ tunc præter jus faſque acta ſint, quotque ex abominandis illis dogmatis confirmata fuerint, ſigillatim poſtea fuſiori oratione declarabimus. Nam ea quidem nobis, ubi otium oacti, & eum qua egemus * libertatem divino munere conſecuti fuerimus, facile erit ſingula eaponere; tum detoceps ea ipſa convenientibus refutationibus refellere; quæ propoſitionibus aliæ aliis copulatæ & alternis ſubjunctæ, continenti ordine procedant, teſtimoniis & regulis omni exceptione majoribus ſubniaæ, ipſis Sanctorum vocibus; ut hæc poſteris contra illorum * impietatem arma parata ſint, atque ut his propugnaculis, & quibuſdam velut clypeis, Religio oppugnata protegatur. Mihi enim noſtu pariter & interdiu capitis quidem dolores continui metum mortis incutiunt: at eæ tempeſtates, quæ Dei Eccleſiam majori quotidie violentia infeſtæ adoriantur, mœrorem afferunt morte omni longe acerbiorem. Nihil dico de Palamitarum machinationibus & inſidiis, quæ mihi & ipſæ multis modis mortiferas manus intentant, noſtrum videlicet ſanguinem diu noſtuque ſitientes; ut periculum ſit, ne nos, qui hæc eorum ipſi vidimus & audivimus & perpeſſi ſumus, adeoque explorate cognovimus, ad alterum vitam ante tranſeamus, quam hæc poſteris tradiderimus; atque hinc, veritatis vi obſcurata, magnæ iis difficultates oboriantur, qui rectum Divinorum dogmatum viam aliquando veſtigaturi ſunt, tribulorum, ſpinarum zizaniorumque aonatorum importuna ac multiplici ſegete ita obductam, ut priſtini ſplendoris monumenta

* *Vide Notas.*

* *Palamitarum ſectatores.*

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 4.*

conjectando agnoſcere difficillimum fortaſſe futurum ſit. Neque enim in nos ſolos manus liarmant ſanguinarias: ſed ex ipſis ſacris libris reciſa multa auferunt, folia chartacea bina & quaterna acutis eultris deſecantes, & ea factis libris ea arellentes, quæ validum & expugnatu difficile robur opponentia, ad ſuum ſenſum & libitum loiquis interpretationibus detorquere non poſſunt. Nimirum qui hominibus capita auferre non exhorreſcunt, iis via magnum videri unquam poteſt Capita ex libris orthodoxis aoferre.

Vide Philothei Patriarcha apologeticum. Cod. Reg. 1096. fol. 316. v. Edit. Pariſ. pag. 634.

IX. Verum ego illuc redeo. Ex iis, quæ illa ipſa die præter jus perpetrata ſunt, unum alterumque facinus exempli cauſa commemorabo. Ita leunem ex ungue, & ex fimbria textum omne licebit cognoſcere. Cum ea in nos ſententia lata eſſet, ut oobis quidem nihil loqui amplius, ſed tacere; contra illis non tacere, ſed licenter & immodeſte quidqaid libuiſſet loqui permitteretur; magna agitatio & torbulentiſſimi motus lo illo tribunali extiterunt, quales navis eaperiri poſſit, æqoore fævieotibus ventis turbato, cœlo autem ætheriis fragoribus, omnem audiendi ſenſum & cajuſcumque vocis intellectum abſorbentibus, undique circumtonante. Quippe non ſolum ille multorum diſſonus clamor, procelloſumque mormur, & inconditæ loquentium voces, ſed & crepitus manuum complofarum, major ut tumultus in ea concione exiſteret efficiebaor; non ille obiter & temere eacitatus, ut io iis cafibus qui fortuiti & Improviſi quocunque modo accidunt, ſed conſulto & data pinne opera: ne ſcilicet eorum dogmatum, quæ illic contra fas ſtatuebantur ac in Eccleſiam Dei nova & inaudita invehebantur, ollum ad aures ooſtras perveniret, atqoe ut ne ibidem vel miaimam contradicendi locum audacius captaremus. Cæterum etſi non omnia diſtincte & clare, at pleraque a nobis eatenus aadita ſunt, ut quæ non liqoido audiſſemus, eorum etiam * ſenſum facile inda conjectaremus. Nam lo illa continua ſingulorum rociſeratione voces altimæ ſuperſtites, ea circumpoſitis Imperatorii illius domicilii ſphæris & hemiſphæriis refaltantes, & quorundam quaſi veſtigiorum imaginem illioc referentes, nmice ut ita dicam nos ad ſe admittebant & velot introducebane, eaque ratione ægritudinem animi noſtri blaode ſolabaotur.

* πρόσωπα Græc.

X. Res porro ipſa in tantum ſcelus erupit, ita apud illam ſofanam & rudem pontificum caterram opportunus blaſphemiis locus obtigit, ut & Imperator & Patriarcha; & illi omnes Epiſcopi, ſupremæ aactoritatis metu plerique, communi decreto pronuntiaverint, ipſam quoque Subſtantiam Divinitatem dici aliquatenas: at proprie Divinitatem increatam, & n Subſtantia Divina longe diverſam, (vocari) Operationem; quæ quidem per ſa ſobſtantiæ expers foret, & tamen in diverſas ſpecialeſque Operationes increatas dirideretur, Potentiam nempe, Sapientiam, Viram, Veritatem, Lumen, Judicium, Ebrietatem, Somnum; & quæcunque nomioa, prout fere ufus indiguit, ab hominibus excogitata ſunt. Tam & illud ſtatim decreto confirmatam eſt; Subſtantiam non eſſe, quæ ſanctificaret eum panem quem in Communione ſumeremus, ſacrumre illud lavacrum quo baptizaremur, ſed increatam quandam gratiam &

pag. 635.

A ζωσι χεῖρας αὐτῶν, ἀλλὰ ἐξ τῆς ἱερῶν βίβλων μεγάλας ἀφαιροῦσιν ἀποτομίας, ὅλας δυάδας ἢ τετράδας φύλλων χαρτίων ἐξαίρεις μαχαίρας ἐκτέμνοντες, ἀφαιροῦσα τῆς θείων ἀπορρήγνυντες γραφῶν, ἃ μὲν παραφέρειν τοῖς παρανομουμένοις ἐξηγήσεσι πρὸς τὸ βουλόμενον διώασται τὰς ψυχὰς, ἰσχυρὰν δὲ δυσεβίαςον τῶν ἀντιπάλων ἰσχὺν κατασπῶσα. τοῖς μὲν γὰρ κεφαλὰς ἀνθρώπων ἀφαιρεῖν ὐ φείττουσιν, ὐδὲ μέγις μέγα ἄν ποτε φανεῖν γραφῶν κεφαλὰς ἀφαιροῦν δ'σεβῶν.

B Θ. Ἀλλ' ἐασέον ἐπάνειμι, τῆ ἀυθαιρέτῳ ἐαυτῆ παρανομηθέντων ἐκές τα ἢ δυσὶν οἷς ἐνδείξω μνηθησόμενος, ἐξ ἑνὸς φάναι ἢ λέγειν, ἀρκ τὸ πραπίδων τὸ ὕφασμα. ἐπειδὰ γὰρ ἡμῖν μὲν τὸ λέγειν ὐκ ἔστ ἐνεῶ, τὰ δὲ σιωπᾶν ἐνεῶ, κατεψηφίδο σύνωσί· ἐκείνοις τὸ μὲν σιγᾶ ὐκ ἐνεῶ, τὸ ἢ λαλεῖν ἀπίδω ἢ μᾶλα ἐνεῶ ἐκ ἥρμήτρα τὰ κατὰ βύλοσιν ἅπαντα, πολὺς ἀστίχει τὸ βῆμα σάλος ἐασέον ἢ ῥόμβος, καὶ οἷος ἂν γένοιτο νῦ, πνεμάτων ἀγείων τὸ πέλαγος συγχυαώντων, ἢ βροντῶν αἰθερίων τὸν πέριξ ἀέρα κραπαίντων, ἢ πάσαν ἐπιαλιζόντων ἀκοὴν ἢ σωάσιν λαλιᾶς. ὐ ἦ μόνον ὐκ ἦ πολυγλώσσα αραυγᾶς ἐκείνης ἢ τειαμίας ἢ ἓ λιγομένων ἀκουμίας· ἀλλὰ καὶ ὁ τῆ χειρῶν πάπος πλείοσι ἢ ῥόμβον ἐνεχόσιν τῆ σωτδείᾳ, ὐ παραδικῶς πως σωσεχθείς, ἀαπὶ πὰς ἀπροσδοκήτως C ἐπιάσας ἐπάσοτε τύχας, ἀλλὰ ἢ μᾶλα γέ τα ἐξεπίπδεις· ἵνα μηδὲν τῆ παρανόμως ἐκεῖ δογματιζομένων, κατὰ τὸ πρόσφατόν τε ἓ ἄκδες τῆ τῶ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἀμὶν ἀκουμένον γένοιτο, μηδ' μιαρὰ τις ἀντιλεγίας ἐκεῖ φωὴ ἡμῶν πλημθεία ῥοπὴ. ὅμως εἰ ἢ μὴ πάντων ἐν ἀκριβεῖ γεγέαμθ ἀκοῦ, ἀλλ' ὅων ἀπέχεσθ, τῆ γε πλείοσιν ἀκκόσιν, ὡς ἔχειν εἰκάζειν ἐντεῦθεν ἢ ἓ μὰ σαφῶς ἀκουσμένων τῶν φύσιν. ὐδὲ ἦ εὐ' ἐκείνων πλέας ἀνεκάσις ἡμᾶς γνίσθαι ξυμπίπτωσι· τὰ ἦ ὑστερόφωνα τῆς σωσεχοὺς ἐαύτων ἐκείνων ἠχοῦς, τῆ πέριξ τῆς βασιλικῆς ἐκείνης εἰκίας ἐκπαδώντα σφαιρῶν ἢ ἡμισφαιρίων, καί τινων ἐχόντων ἐκεῖθεν ἀποσυλῶντα μιμήD σεως, φιλοθρόπως ἐπῶν ἡμᾶς ἐδεξιοῦτό τε καὶ ἐξέιζε, τὸ λυπούμενον τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἀπασι κολακεύοντα.

I. Εἰς τοσοῦτον γε μὲν τὸ πρᾶγμα κακίας ἦλασε πότε, ἢ τοσοῦτον ἔρρει τῶν δικαιείας βλασφημίας μπεξὺ ἢ αὖτις ἢ ἀμαθὴς ἓ ἐπιστήμων ἐκείνης φάλαγγος, ὡς καὶ ψῆφ κοινῆ βασιλέως ἅμα ἢ πατριάρχα, ξυὶ γε πᾶσιν αὐτοῖς, δεδόσοι τῶν ἀρχοντικῶν ἐξουσίας τοῖς πλείοσις, κυρωθῆναι μὲν, Θεόπνα λέγεσθαί πως ἢ τῶν ἀσίας· κυρίως δὲ Θεόπνα ἄκτισον ἢ σφόδρα ἠφορον τῆς Θείας ἀσίας, τῶν ἐνέργειαν, ἀνούσιόν τινα καθ' αὐτὸν ὖσαν· μειζομένων δ' ἔμως εἰς ἠφόρους E καὶ μεμεκυίας ἀκτίσις ἐνεργείας, δυάμεις δυλαδὴ, ἢ σοφίαν, ἢ ζωὴν, καὶ ἀλήθειαν, καὶ φῶς, ἢ κρίσιν, ἢ μέθεν, ἢ ὕπνον, ἢ ὅσα τοῖς τῆ ἀνθρώπων ἰφέρεται πως ἀποφάσις ὀνόματα. ἢ ἅμα ἀστίπτω κεκύρανται, μὰ τῶν ὑσίας ὄντα, τῶν ἦ ἡμῖν μεταλαμβανόμενον ἁγιάζοντα ἄρτον, ὐ μὴν ὐδ' ὃ βαπτιζόμεθα θεῖον βάπτισμα, ἀλλ' ἄστόν τινα χάριν ἢ ἐνέργειαν, ἦ θείας ὐ-

ἀλλ'

σίας ἐτέρου τε πάνυ ἀφόρου. ὅπου δὲ σωπᾶν χρὴ καὶ βάραθρος ἡ δαίμων ἀσιλησὰς ἐκεῖνα ἀπορρήτατα.

ΙΑ. Ταῦτα ἰρώτων τότου τὸ ἀκουόντων ἡμῶν, ὦ δέσποτα καὶ ἀνοχὴ Θεοῦ κατὰ πρόσωπον ἐχώρει τὰ δάκρυα, σιωπῇ κυπτόντων εἰς γῆν. Πρεσβυτὴς δὲ ὑπὲρ τὰ δέοντα πολὺς λόγος ἦπας, ἅτε μὴ τῷ ἀκουόντων φρὸς τὸ χεῖρον ἀμύνεια. ἦδη δὲ τὸ πόρρω νυκτὸς ἰὼν τὸ τῆς ὥρας, καὶ φρὸ μικρᾶ τινος δᾳδὸς εἰσφερομένης ἡμῖν, ὅτι τὸ χαίρας ἐπιβάλλειν ἤρξατο μὴ ἐργῶς βαθείας ἀναπαύσασης σαφῶς γε τῇ παρεμπόρχῃ οἱ ἐπίσκοποι καθ' ἡμῶν, μηδ' ἀκόνον τὸ γε τοιοῦτο ἀναχρώμενον, ἀλλὰ μέσους σφαγμοῖς ἀφθόγγους τὰς ἀκάπνους καπνὸς ἀναπεμπάντων τῆς ψυχῆς, τὸ παρὸν μὲ διδόντος ἄλλως ἡμῖν θεραπεύειν τὸ ζῶλον νῦν φλόγα τῇ τῶν ἀπολόγχων ἰδιοῖλω ἀπογυμνοῦν, ἐν τοιούτοις ἐξαίρας θυρεῖ πεφιλοπτωκόσι, καὶ μᾶλλον ἡμῖν ἡμῖρα καὶ φιλανθρώπου παρ' ἐλπίδων οὔτω πω ἀπαντώντος, οὐ ἔτοιμ' ἐλπίζομέν. καὶ νῦ δὲ ἐν ὑγιεῖ ἴδοι δρᾶν ἀμυθήτων ἀνδράσιν θείων ἐλλιθάνει δογμάτων, ἀπὸ πάντας τῆ χύτρας τοῖς πλείοσιν ἀναχθείσιν ἐς τὸ ἐπισκοπεῖον χιδὼν ἐπῶν αὐθημερὸν, καὶ πανδαπῆς καὶ μαφορᾶς ἀπαλάστου τῆ τυπώσεως σφόδρα δεομένους, πρὸς φαντασίαν σκιᾶς γοῦν τινος παιδάριωδες; πολλοῦ γὰρ ἐπῶν * δεῖ, φρὸς ἀναδιάρυσιν μᾶσιν τινὸς ἐλλογίμου· εἰνὰς δὲ τῷ χαλεπωτάτων, ἐμφυτον μοχθηρίαν ἐπὶ πλεῖστον λανθάνειν, περιειλλομένου τοῖς παρὰ φύσιν χαμαιτυπίοις τὸ βελτίονος. τὸ δὲ παρὰ φύσιν, βίαιον ὖν, δυνατὸς ἐνοχλεῖται τῇ φύσει, μὰ δυναμένη πολλοῦ νῦν χρόνου τῆς ἐλευθερίας τὸ συμφυὲς ζαμιῶσαι, ἀλλὰ δυσαχθὲς ἐστ, καὶ ἀναζωπυρεῖ τὸ ἦθος, μέχρις ἂν οἷς ἦμφιτον ἐθισμὸν τῆς ἀκείας ἐκείνης παλινδρομήσῃ.

ΙΒ. Καὶ πρῶτον μὲν τοῖς δυσὶν ἐκείνοις Ἀρχιερεῦσιν ἡμῶν, καθάπερ θῆρες, ἐπιπεσόντες, ἀθεσίαν ἀγελείοις τὸ λόγοις ἀσήμοις τε καὶ μεμιγμένοις, καταρρήγνυσι τὰς ἐλάτας, τὸ καίπερ τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης σημεῖα, οἷς συμπεπαίωντο τὸ τείχης τῆς ὑπὲρ τῆς παλαιπώρου ἐκείνου· ὠκ ἐξεπίτηδες μία, ἐγίγνετο δ' ὧν τῇ ῥύμῃ τῆ ἀναθέντι βίας ἐκείνης, τῇ σπίφοι καιρὸν ὁ παρεχομένης, ἐς σαύτου φροσίχειν ἃ τὸ σφίσιν ἐδρᾶτο, καὶ ἃ τοῖς δρομένοις ἐπεκολούθει. τὰς δὲ δαδύχας, ἐξ' ἧ ἐπιτείμων φάσαν ἐκείνου, ὑπίσω κατὰ νῶτα λαπίνης ἧς σπουδῆς, ἐ ταῖς ἑαυτῶν σαισὶ τὰς κολαζομένας συγαρύπαντες, ἐλαθρα τιμόσια λρεσκιώπορον ἃ ἐβούλοντ' δράσαντες ἔφυγον. τυφλὸν δὲ θυμὸς ἅπας. ἂν δὲ καὶ τῇ ἀγροίκων καὶ ἀμαθῶν ὁ θυμούμενος ᾖ, βαβαὶ καθ' ὧν ἁμάρτανε, φλογὸς ἀκάτου ἀξύπορον ἀσχημίνος, ἃ τὸ φρόσω πάντα σφοδρότερον ἐλπίδος ἀκάτου ἐπιτιμωμένη καὶ καταδίνουσα δακρυᾶ καὶ κατὼς ἐξιτίθυσιν.

ΙΓ. Ἐπειτα τῆ ἡμῶν χορῶν τὰς ἡμᾶς βιαίως ἀφίρπαζον μαθητὰς, οὐ μέχρι πλοῦς ἡμοὶ παραμείναντες ἐσωμάχουν ἐν τῇ σαθρᾷ ἐκείνῃ, καὶ τοῖς ἄθλοις ὧ ἐξ λίξιων ἐκείνων συμπαγωνίζοντο, καθάπερ σκύλακες ἄγγελοι, ὧν τὸ ὑλακτικὸν ἐγκαίρως γινόμενον καὶ ἃ μέγας ὑμῶν Χρυσόστομος, ἐξ τὸ ὧ ζῶον δίσολον, καὶ Θεὸν ἀποδείκνυσι φάσκων τοὺς ὑπὲρ τῆς δίσεβείας ὑλακτοῦντας ἀνθρώπους

Nicephr. Gregoræ Tom. II.

Operationem, aliam & omnino diverſam ab Subſilantia Divina. Adeo proterve illi Concilio ac tribunali Diabolus illuſit. ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Sect. 4.*

XI. Nobis igitur hæc & videntibus & audientibus (proh juſtitia & patientia divina!) lacrymæ ibant fluminum more undantes: prono autem in terram vultu ſilabamus. Nam cum ii qui audiunt ad pejora approbanda conſpirant, ſupervacaneus eſt omnis oratio, qua quid faciat debeant admoneantur. Nocte jam multa, paulo poſtquam faces accenſæ & intromiſſæ eſſent, gravi iracundia commoti Patriarcha & Epiſcopi proſiliunt, & manus in nos injiciunt, qui ea nec audire quidem ſuſtinebamus, ſed muris tantum ſuſpirilis dolorem aoimi velut fumum * quendam exhalabamus. Quippe nec zeli ardorem levare, nec infixum viſceribus vulnus aliter mitigare per illud tempus nobis licebat, eo ſcilicet ſtatu rerum noſtrarum, cum in iſtas ferat repeate inciditſſemus, ac nullus eſſet a quo manſuetum & humanum quicquam nobis, ſeu jam tum exiſterer, ſeu in poſterum ſperaretur. Ecquid vero ſanum & frugi facere oporteat homines imperitos, qui ad judicandum de Divinis dogmatis proceſſiſſent, pletique ab remo aut ab olla ad Epiſcopalem ſedem eodem pene die evecti: quos proinde multiplici & longa diſciplina reſotmari & fingi valde neceſſe fuiſſet; ut inanem ſaltem doctrinæ umbram præ ſe ferre, nedum ut aliquam politioris literaturæ elegantiam perfecte cognoſcere viderentur? Scilicet vitioſam indolem, virtutis habitu præter oaturam ioduto, diutiſſime latere difficillimum eſt. Nam quod fit præter naturam, id com ſit violentum, a natura uſque ſolicitatur, quæ congenita libertate diu fraudari non poteſt, ſed eam abeſſe ægre patitur, & morem ſuum tandiu reſovet atque excitat, donec ad inſitum illum habitum, hoc eſt ad ſuam pravitatem, recurrerit.

XII. Ac primum quidem in illos duos aotiſtites noſtros facta irruptione, velut immanes beluæ, ferino more, vocibus immodeſtis & furialibus, veſtes lacerant, & pontificiæ dignitatis inſignia avulſa detrahunt: cum quibus & pili avulſi de mento calamitoſorum illorum; non data quidem opera; avulſi tamen, cum * hi, effrænatæ violentiæ impetu abrepti, non habuiſſeot ſpatium conſulendi, attendendive per tenebras quid perpetrarent, quidve ea perpetratis conſequuturum eſſet. Nam & iis qui faces præferebant, & nocturnis illis ſimul luminibus præ ſuſtinatione relictis poſt terga, eos in quos animadvertebatur ſua ipſorum umbra occultant, atque ita per imprudentiam, in illis ſceleribus committendis, morem latrocinantium imitantur magis quam velint. Scilicet cæca eſt quælibet iracundia. Quod ſi is qui iraſcitur agreſtis ſit præterea & indoctus, beu infelices eos io quos effuſus ruit, quovis flammæ impetu torrentior, omni ſpe citius obvia quæque depaſcendo devorandoque abſumentis ac depopulantis!

XIII. Deinde iidem diſcipulos meos per vim e manibus meis abſtrahunt, qui mihi in illo ſtadio ad extremum ſocii defenſoreique aſſidui fuerant, ac mecum in illis diſputaodi certaminibus propugnaverant, velut catuli generoſi; quorum animalium, ut benevolentiam, latratus opportunos Chryſoſtomus magnus ita celebrat, ut & homines canum more pro

Tom. Iii.

Edit. Pariſ. pag. 636.

ANN. CHR. MCCCLI. *Alia post Synod. Palæm.*

Religione latrantes ipſi Deo acceptos eſſe dicat. Horum alios in ſæviſſimas cuſtodias tradunt; aliis, niſi ultro omnem mecum conſuetudinem ejurarint, extrema minitantur. Ac jam plerique, ut dictum eſt, veriti eas pœnas, quæ noviſſime ipſis denunciatæ erant, ſtatim mihi ſocietatem renuntiare maturaverant, & alii allo diſperſi in ignotas latebras abditum ſe iverant; tum cum ſcilicet & ipſe quem diximus Tyri Epiſcopus, unus provinciæ Antiochenæ ſuffragantium, inſolentius inde expulſus, & illis Concilii in poſterum valedixit, & domi clauſum ſe involvens, viram illic tranquillam & ſolitariam vel invitus deinceps agere inſtituit. *Finis Quarti Seſſionis.* Sed de his quidem ſatis.

XIV. Cæterum me, nullo inter hæc illiberali ſordove dicto violatum, & illis duobus Pontificibus domum abire permiſerunt: item eos, quos perpetuo nobis certaminis ſocios affuiſſe diximus, viros eruditione præſtantes.

A καθ' ὁμοιότητα τῆς κυνῶν. τούτων δὲ τὰς μὲν δεσμωτηρίοις τοῖς πικροτέροις παρέπεμψαν· τοῖς δ' ἐπείλησαν τὰ δεινότατα, εἰ μὴ ἡ ἐμοὶ ὁμιλίαν ἐκόντες ἐξομόσαιντο πάλιν. οἱ δὲ πλείους, ὡς εἴρηται, δείσαντες ἐκείνας αἱ τῇ * προπραΐᾳ σφίσι κολάσεις ἐπείλητο, ἢ ἐμοὶ τι ἀπείπαντο φθάσαντες συναλαίνουσιν παραχρῆμα, ᾗ ἔχοντο διαπαρέντες ἄλλος ἄλλοθι τῆς τῆς αἱρεσέως μυχῶν· ὅτε δηλαδὴ καὶ ὁ ἐν Τύρῳ διαληφθεὶς ἐπίσκοπος, εἷς τῆς τῆς Ἀντιοχέων ἐπαρχίας ἐπισκόπων ὑπάρχων, ἐπαμύντορον τότε διωχθεὶς ἐκεῖθεν, πᾶς τι συνοίδως ἐκείνας ἀπείπατο τὰ λοιπὰ, ᾗ τῇ οἰκίᾳ συναπραθεὶς, ἐν ἡσύχιον ᾗ ἄκων λῶον βίον ἐκεῖθεν εἶχε.

* Vide Notas.

B Ια. Ἐμοιγε μὲν τι τῶν εἰκότως μὲν ὑδὲ ἀγεννὲς ὑδ' ἄτοσμον, ἀρῶναι εἰκαδὶ ἀπίνει ξυὶ γε τοῖς δυσὶν ἐκείνοις ἀρχιερεῦσι, ᾗ ὃς τῆς ἐλλογίμων ἀνδρῶν λογάδας ἐφιμᾶν συναθλεῖν ἐς τέλος ἐμέν.

Edit. Pariſ. pag. 637.

CAPUT IV.

I. Gregoras domo includitur. Silentium ei perpetuum indicitur. II. Conſolatur ſe melioris fortunæ ſpe; quam ei ſpondet ipſa rerum humanarum mutabilitas. III. Idem cum illuſtrium Sanctorum caſibus ſuam calamitatem comparat. IV. S. Baſilii verba ad præſens tempus accommodat. V. Alia Sanctorum Patrum dicta ſubjuncturum ſe promittit: quæ tamen haud profert.

I. A Liquot ex eo diebus elapſis, et- * vel mandatis. iam nos illi miſſi (* miniſtris) domi includunt, ac ſilentium nobis indicunt, non quinquennale, ut illud Pythagoreorum, ſed perpetuum & plane injucundum; non ſolum quia violentum & minime voluntarium; verum etiam ob additam præterea legem, qua nobis nihil quicquam ſeu ſcribere, ſeu videre, ſeu audire permiſſum erat. Neque enim illi nos hominibus notis & amicis, nec cognatis duntaxat vicinisque orba verunt, ſed & famulis & quolibet miniſtro; quibus ſenectus ut plurimum tanquam baculis inniti ſoler. Adeo crudeliter & facinoſe il animabus noſtris inſultarunt; tanta cum feritate abuſi ſunt calamitatibus noſtris; immo ipſi nobis revera quidam, veluti calamitatum theſauros fuerunt; illi ſcilicet qui ſe Eccleſiæ paſtores eſſe tum jactabant. At interim fulmina, per quæ improbi caſtigantur, deſidia & ſomno torpere videbantur. Alioqui ſane cœleſtem virgam experti, ſuorumque cum dictorum tum factorum dementia impudentiaque intellecta, ſero ſaltem ad meliorem frugem evaſiſſent. Et hæc quidem ita ſe habuerunt.

II. Ego vero, qui mali violentiam proſpero uſque curſu progredi video, nec iſtius noxii impetus, qui Eccleſiam Dei penitus affligit, capere ullam ſatietatem; ego inquam moleſte ferrem ac lugerem, niſi veterum ſapientum dicta, quæ res humanas inſtabiles ac fluxas eſſe declarant, ægritudinem animi mei ſolarentur. Nam quæcunque res non ex regulis & legum præſcriptis, ſed ex fortunæ majoriſque poteſtatis ſuffragiis pendent, earum curſus ſemper inæqualis eſt; ſimilis nempe

C ΛΕΤΑ δ' ἡμέρας ἔσιν ἃς πέμψαντες οἰκοκαθείρξαν ᾗ ἡμᾶς, ἵ πεσπατηκαλώ τινα σιωπὴν ἡμῖν ἐπιπέξαντες, ἀπτὰ ἡ τῇ Πυθαγορείων ἐκείνων, ἀλλ' ἀίδιόν τινα ᾗ δ' μάλα ἀτερπῆ, ἵ ἀξ τὸ βίωτον ἓ ἀκούσιον μόνον, ἀλλὰ ᾗ διὰ τὼ ἔτι προσθήκην τὸ μήτε γράφειν, μήτε βλέπειν, μήτ' ἀκούειν μηδενὸς τῆς ἀπάντων. μηδὲ γὰρ μόνων τῆς γνωρίμων ᾗ φίλων, ὑδ' αὖ τ' γνησίων ᾗ γειτόνων ἡμᾶς ἐχώμενσαν, ἀλλὰ ᾗ παντὸς θεράποντός τε ᾗ ὑπηρέτου, ᾧς ὡς τὰ πολλὰ βακτηρίαν τῇ γήρᾳ γίγνεθαι εἰωθεν. ἅπας ἁπαξαπῶς ᾗ ἀυτοχειρίᾳ τοὺς ἡμετέρας ψυχὰς ἐκεῖνοι ἐπεπίθησαν, ᾗ ἅπα θηριωδῶς τοὺς ἡμετέρους ἐχρήσαντο συμφορᾶις, μᾶλλον δ' αὐτὶ γε αὐτοχεσμα συμφορῶν γινόμβοι πλοῦτος ἦμεν, οἱ ποτμίνες πότε ἡ ἐκκλησίας εἶναι καυχώμβοι. εἰ δ' ἀπαδόντι τῆς κακῶν κρανεῖ ῥᾳθυμεῖν ᾗ καθεύδειν ἐφάσκον. ἢ τῇ ἂν αἰθερίας πλαγῆς πορεσθέντες, ἓ τῆς εἰκείων λόγων ᾗ πράξεων παρανοίας ᾗ ἀσελγείας αἰδούμβοι, βελτίως ὀφὲ γοῶ ἑαυτῶν ἐγίγνοντο. ᾗ ταῦτα μὲν πῶν ἔχει ἡ ὑρέπει.

B. Ἐμοὶ δ' ἀχθεσθαι ᾗ δακρύσαι ἂν πιεζῶ, ἡ ἐξῶν ὁρῶντι φορὰν τῆς κακίας ἐδρομοῦσαν αὖι, ᾗ κόρον ὑδέπα τῆς ἐς τὰ κείρω ἡ τὰ Θεῦ ἐκκλησίαν βλαπτόσης ὁρμῆς μεμνημένῳ λαμβάνειν, εἰ μὰ λόγει τῆ πάλαι σοφῶν ἀνίψυχον ἡμῶν τὰ τῆς ψυχῆς, ἰμπαθὲς, νεῶ τῆ ὠραγμάτων ἀσάθμητον χόσιν ἡμῖν ἀποβαλλόμβοι. ὅσα δὲ τῆ ὠραγμάτων μὰ κατέσης ᾗ * νόμοι τάθμαι χειροτονῆσιν, ἀλλὰ τύχαι ᾗ δυνασθεῖσαι χεῖρες, ταῦτα ᾗ ἡ δρόμου ἀνόμαλον ἔχει ἀεὶ δῆλον ὡς, ᾗ οἷον ἀμπώτιδος ὑπενίζουσ ᾗ πλημμύ-

* Lege νόμων.

ρας θαλάσσης, ἢ ὅσαι μεταβολαὶ τῆ ἐντεῦθεν εὐ- A
ξείνου· οἷς ὅτε τὸ χαῖρον ἀκλυστον συγχωρεῖ μέ-
νειν ἐς μῆκος ἀεὶ ὑπὸ τῆ λυπεῖσθαι καθάπαξ ἄμικτον
* Pars. κρὶ ἔχειν ἀεὶ τὸ χαῖρον· ἀλλὰ μίγνυται πάντα. * ἢ τὸ
πάντα πλάνη αὐβυ, τοῖς ἐμφύτοις ἐντρίχοντος βίοις,
ἵνα ἐριζώντας τὰ ἤθεσιν τὰς σωτηρίας μανθάνειν,
ὥσπερ ἐκ στοιχείων τὴ συλλαβῶν, ἵνα ἀ τῆ ἐγκε-
κραμμένων τοῖς πράγμασι μυκτηρίων, ἢ μὰ θορυβεῖ-
σθαι τὴ ξεσπασθῆναι φὸς ἃ τὰ φαινομένων ἀθλια, ἀλ-
λὰ κρὶ μίσαις ταῖς συμφοραῖς, τὴ μᾶλλον ἃ αὐτὰ
Θεὸν, τῆ ἐ γνώμης ἐσῶσι βεβαίως ἐγκαρτερεῖν.
αἰνίγματι γὰ ἐοικότες ὡ τὰ ἀνθρώπων βίοι, δι'
ἑτέρων ἕτερα συμπλωτί τε ἢ ἡμετεσωτὰ τῆ πάν-
τα σοφῶς οἰκονομήση φροντίς, * ἡμῶν λανθάνον- B
τα συίσιν. ἢ τὰ μὲν ἀλλήλοις ἐχθρὰ ἢ πολέ-
μια φαίνεται, τὰ δὲ φὸς ἄνεσίν τινα ἢ συγχεσι-
κλὰ ἁρμονίαν δικῆ συμπλέκεσθαι, ἀφ' ἡ πολλὰ τὰ
μεταξὺ χρονοὰ ἥδυσμα.

Γ. Ἀλλὰ ταῦτα καθολικὰ ἄρτιαι ἔφικον. συμ-
πλῆ δ' ὅμως τῆ τὰ καθ' ἡμᾶς ὁμοίως συμβαί-
νοντα. ἃ γὰ ἁρμόλα πάντ τῆς τῆ ἀνθρώπων πά-
σχειν φύσεως, ἀλλ' ἔχει τιὰ ἀναφορὰν ἢ παντὶ
φὸς παλαιοτέρων πραγμάτων ὁμοιότητα ἢ συγγέ-
νειαν. ἢ ἵνα τὰς τῆ μαρτύρων ἐκείνων πλησίας
ἄθλας ἢ τῆ καιρῶν ἐκείνων ἢ ζήλω ἐάσω· Βα-
σίλειοι, ἢ Γρηγόριοι, ἢ πλειάσι ἕτεροι τῆ τῆς
ἐκκλησίας φωστῆρες, ὅσοι τιαύνας ἐντυχον πα- C
ειτάσεσιν, ἃ ἐμφλείπασι πανταχῆ τῆ σφετέραν
βιβλίων ἢ τῆ τότ καιρῶν ἀφοσιώσεσι τραγῳδίαν,
καὶ τὰς φλεγμαίνουσας διωγμὰς ἐκείνους, ἃς οἱ
πονηροὶ πεπράχασι, καὶ δικαίως τῆ καιρῶν καὶ
πραγμάτων ἐκείνων· ἐπῆγον σφίσιν ὁμοῦ τὸ δυ-
σσεβεῖν· ὡς ἀδελφὰ τοῖς νῦν ἐστῶσι δοκεῖν, εἴ
τις ἑκάτερας ἑκάτερα παραβάλλειν ἃ μᾶλλα ἐκπο-
ὼν ἵνα κἀπαῦθά μοι παραθεῖναι δίδοται, φησὶ
παράλληλα καὶ ζῆλον ἀψυχίας καὶ μίμησιν τῶ
βελτίσους.

Δ. Φασὶ τοίνυν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς φὸς
Ἀμφιλόχιον, τὰ μ ἄλλα, ἢ δὴ καὶ ὅσα νῦν ἡμεῖς D
ἐράνῳ δίκλῳ εἰλαρόνες ἐκεῖθεν ἐσπουδῆ παρῃλα-
μβ. Ο σάλος δὲ (φασὶ) τῆ ἁαλασσῶν ὕπος, τί-
νος ἂν ἴσι * θαλασσία ἀλύδωνος ἀχειμέτρος; ἐν
ᾧ πᾶν μὲν ὄρεον πατρῶν κεῖνται, πᾶς δὲ θε-
μέλιος, καὶ οἷ τι ἀχύρωμα δογμάτων, * ἡφεσα-
λίδεται· ἀλεῖται δὲ πάντα ἢ καπασείεται. Αἱ
δ' ἐκ τῆ ἀρχόντων τὸ κόσμ τῶν ὑπαγόμεναι παρα-
χαί, πῶς οὐχὶ θυέλλας ἢ καταιγίδος * βαρύπορον
τὰς λαὸς ἀνατρίπασι; σαπρὰς δέ τις ὅπως ἢ συ-
* σεσυρμέ- * σεσυρμένων τὰς ἁαλυσίας ἐπίσχει. Διὸ πάντες
γον ἐμοίως, σαὐ δν ἂν ἕκαστος δύνασι ξόφῳ, τὰς φο-
νικὰς χεῖρας ἀλλήλοις ἀντιπερίφερε. τραχεῖα δέ τις
ἀρωγὰ τῆ ἐξ ἀντιλογίας παροτρεβομένων ἀλλήλοις, E
καὶ βοὴ ἄσημος, ἢ δύσφημος ὀχλ τὸ τῆ ἀσιγήτων
θορύβων, πᾶσαν ὀδὸν χειῶν ἐκκλησίαν πεπληρωκε,
ἐπὶ ὑπερβολὰς ἢ ἐλλείψεις τὸ ἐξὸς δόγμα ἐ ἀσε-
βείας παρατρεπόντων. Εἷς ἢ ὅρος φιλίας, τὸ σαὐ
ἑαυτὸν εἰπεῖν, καὶ ἐχθρὰς ἁραῦτα φρόνησις, τὸ
μὴ συμβῆναι ταῖς δόξαις. πᾶσης δὲ συνωμοσίας
πιστότερον φὸς σεισμίαν ἑάσεως, ὁ τῶ σφάλμα-

fluctibus in ſe recurrentibus, & undantis ANN. CHR. MCCCLI.
pelagi incrementis, aliiſque iretorum re- Acta poſt Syn. Volam.
ciprocantium viciſſitudinibus. Itaque il- Seſſ. 4.
lis nec ejuſmodi gaudium datur, quod la- Die ſup. lib. mille c. 1.
crymarum perpetuo expers maneat, nec
ejuſmodi triſtitia, quæ nullo unquam gau-
dio temperetur, ſed mixta omnia. Ex hac
autem, quæ in varias vitæ conditiones in-
eurrit, temeritate & fortunæ alea, poteſt
intelligentior quiſque, ſi animum atten-
dat, latentium in ipſis rebus myſteriorum
aliquam partem velut ea elementis & ſyl- Edit. Pariſ.
labis cognoſcere, odeoque eventorum in- pag. 638.
ſolentia nec perturbari nec obſtupeſcere;
ſed in mediis calamitatibus, præſertim
iis quæ ad Deum ipſum referuntur, im-
moto animi ſtatu durare. Nimirum ænig-
mati ſimiles humanæ res, Providentiæ
omnia ſapienter diſponenti ſic ſerviunt,
ut ei alia per alias cauſas (eventa) intelle-
ctum noſtrum fugientia, veluti contri-
buant atque ſubminiſtrent. Eaque nunc
ſecum invicem inimica & infeſta pugna-
re, nunc in unum coaleſcere & quodam
veluti cognotionis fœdere videntur colli-
gari, tametſi magnis temporum interval-
lis disjungantur.

III. Sed hæc quidem generatim dicta
ſunt; appoſite tamen ad eos caſus, qui
& nobis bodie ſimiles accidunt. Ne-
que enim nos ea perpetimur, quæ ab hu-
mana conditione omnino aliena ſint, ſed
quæ ad ſimilia cognataque eaempla re-
rum antiquitus geſtarum referantur. Atque ut Martyrum luculenta certamina &
illam quæ tum * ea tulit procellam o- * Ipſa, tempo-
mittamus, Baſilii, Gregorii, & alii plu- ribus Martyres
res, quotquot lumina Eccleſiæ in ejuſ- ſunt.
modi calamitates inciderunt, tragicam il
lorum temporum hiſtoriam in libris ſuis
perpetuo & paſſim narrant, æmuſque il-
los perſecutionum, quas ſibi & Religio-
ni ſimul illatas ob improbis tetrarchis, &
illius ſæculi illorumque rerum dominis
paſſi ſuerunt. Sic autem ob ipſis narran-
tur, ut iis quæ nunc fiunt, ſi quem hæc
cum illis conferre haud pigeat, ſimillima
& pene gemella eſſe videantur. Eorum
unum mihi hoc loco ad conſolationem,
ad ſortis animi æmulationem, denique ad
melioris inſtituti imitationem producere
viſum eſt.

IV. Magnus Baſilius, in iis quæ ad
Amphilochium * ſcripſit, cum alio tradi- * De Spiritu
dit, tum ea quæ nos inde excerpſa, & ve- Sancto. Operum S. Baſilii Tom. II. p. 614.
lut corrugata, hic nunc apponimus. Hæc
tempeſtas, inquit, Eccleſiorum, qua tan-
dem marina procella non eſt atrocior?
In qua ut omnes patrum termini loco mo-
ti ſunt, ita omne fundamentum, & ſi
quod dogmatum munimentum, convul-
ſum eſt. Volvuntur inſuper & quaſſantur
omnia. * Turbationes ab hujus mundi * Ibid. paulo in-
principibus proficiſcentes, an non quavis fra.
procella, quovis turbine horribilius ſub- Unus ſuffoſſi
vertunt populos? (Quædam lugubris nere ob Orac-
& triſtis aeligo Eccleſias) occupat. * Eo- ſum Verſione.
que omnes paſſim quocunque poſſunt * Ibid. paulo in-
modo parricidiales manus ſibi invicem fra.
adferunt. Acerbus autem quidam cla-
mor eorum, qui per contentionem inter
ſe diſcepſant, confuſaque vueiferatio, &
indiſtinctus ſonitus e nunquam ſilentibus
tumultibus, totam prope jam Eccleſiam
implevit, per exceſſus ac defectus rectum
pietatis dogma everſentibus. Unicus a-
micitiæ finis eſt ad gratiam loquiſſe ſuf-
ficiens eſt in inimicitiæ cauſa, opinionibus
diſſentire. Porro erroris ſimilitudo res eſt
quavis conjuratione fidelior ad ſeditionem

Senatus Jambicus, alcæus, ut opinor, Poeta Tragici. * Ἡφεσαλώθη τὰ Libri edili.

Niceph. Gregoræ Tom. II.

ANN. CHR. MCCCLI. *Acta post Synod. Palam.*

» ſocietatem. Theologus vero quilibet eſt, » etiamſi maculis ignominioſis conſci- » entiam habeat notatam. Itaque qui ſe- » ipſos ſuis elegere ſuffragiis, quique affe- » ctant principatum, ii Eccleſiarum præfe- » cturas ſortiuntur, repulſa ſancti Spiritus » adminiſtratione: jamque prorſus Evan- » gelicis ritibus ob ſublatum rerum ordi- » nem confuſis, ineffabilis eſt ad præfectu- » ras irruptio eorum. Me vero etiam illud » propheticum dictum reprimit: * *Intel- » ligens in tempore illo tacebit*: eo quod » tempus malum eſt, alii vero inſultant lapſo, a- » lii vero applaudunt: cæterum qui lapſo » manum ex miſericordia porrigat, nullus » eſt. Refrigerata (enim) omnium cha- » ritate, ſublata eſt fratrum conſpiratio, con- » cordiæ vero etiam nomen ignoratur: ſub- » latæ ſunt autem etiam amicæ admonitio- » nes: uſquam viſcera humana, uſquam » lacryma ex condolentia. Hinc implaca- » biles & amari ſedent erratorum examina- » tores, ioiqui vero & malevoli rectæ fa- » ctorum judices. Et alibi: Tribulationes » noſtræ, vel nobis tacentibus, vobis ſatis » cognitæ, ut quæ in totum orbem ſunt in- » vulgatæ. Patrum dogmata contemnuntur, » Apoſtolicæ traditiones nullo numero » habentur, recentiorum inventa in Eccle- » ſiis dominantur. Homines in poſteram » artificioſe diſputant, non Theologos a- » gunt. Paſtores abiguntur, lupi graves in- » troducuntur, qui Chriſti gregem diſcer- » punt. Domus oratoriæ deſeruntur ab Ec- » cleſiaſtico cœtu: ſolitudines referte ſunt » plorantibus. Et alibi: Qui mala mihi » reddiderunt pro bonis, & odium pro di- » lectione mea, qua eos proſequutus ſum, » jam me calumniantur, eorum gratia, quæ » ipſi deprehendantur ſcripto edidiſſe con- » feſſionibus approbaſſe. Temere nonnulli » ora ſua adverſus conſervos referarunt. » Mendacium ſine timore effutitur, veritas » obſcuratur. Et il quidem qui accuſantur, » nox ſine judicio condemnantur: qui ve- » ro accuſant, illis abſque ulla examina- » tione fides adhibetur. Unde & ego, ubi » complures percepi contra me Epiſtolas » circumferri, quibus peſtringamur ac no- » temur, propterque ſcripta quædam ac- » cuſemur, quorum ea etiam defenſionem » habemus coram veritatis tribunali para- » tam: cogimur quidem filendum eſſe, quod » & feci. Nam tertius jam annus hic eſt, » ex quo * a calumniatoribus notatus accu- » ſationis flagella ſuſtinere cœpi, hoc uno » contentus, quod dominum habeo ſecre- » torum cognitorem ac calumniæ iſtius te- » ſtem. Quoniam vero multos jam ſilen- » tium noſtrum eo tapuiſſe video, ut ea il- » lo intentatas calumnias confirmarint: » noſque non lenitatis ac patientiæ gratia, » ſed quod * ad expromendam veritatem os » aperire nequiquam audeamus, ideo ſilere » arbitrentur; ob eam cauſam ſcribere vo- » bis conatus ſum, obſecrans veſtram in » Chriſto dilectionem, ut calumnias, quas » ana pars objicit, non mox ut prorſus ve- » ras admittatis: propterea quod, ut ſcri- » ptum eſt, neminem judicat lex, niſi prius » audiat & cognoſcat quid faciat. Et ali- » bi: Licet enim reliqua vita noſtra di- » gna ſit, cujus gratia ingemiſcamus de hoc » tamen uno in domino gloriari auſim, » quod nunquam falſas opiniones habue- » rim de Deo: neque aliter ſentiendo ani- » mi poſtea judicium mutaverim: ſed » quam a puero ſententiam de Deo, a bea- » ta matre, deinde & avia mea Macrina *

Vid. ſtatim ſe- quenda.

Prov. 11.

Ibid. paulo poſt.

Ibid. paulo poſt.

Idem Hoſſ. Epiſcopis Occidentis, ex Mycenæ verſione.

Ibid.

Idem.

Adverſus Idem. Monachi ſuis Imitatores dicit.

* *calumnias verberatus.*

Edit. Pariſ. pag. 640.

* *adverſus veritatem.*

Idem. Basilio Epiſcopo Sebaſtiæ, Vulgata verſio.

* *Ex qua ad de Epiſtolam ſuo. Nonnus ann.*

τῆς ὁμοίσης. Θεολόγος δὲ πᾶς, ἢ ὁ μηδέπω κηλῖσι τὴν ψυχὴν στιγματίσας. Τοιγαροῦν αὐτοχειροτονηταὶ * τῆς προεδρείας τῆ ἐκκλησιῶν ἡγεμονίαι, τὴν οἰκουμένην τῶ ἁγίω Πνεύματος παραιτούμενοι· ἢ πανταχοῦ ἤδη τῶν εὐαγγελικῶν θεσμῶν ἐξ ἀκοσμίας συγχεομένων, ἀμήχανος ἀθεσμὸς ἐπὶ τὰς προεδρείας ἐσίν. Ἐμὲ δὲ ἢ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο κατέχει λόγιον, ὅτι ὁ συνιὼν ἐν τῆ καιρῶ ἐκείνῳ σιωπήσεται· δίοτι ὁ καιρὸς πονηρός ἐσιν, ἐν ᾧ οἱ μὲν ὑποσκελίζονται πολλοί, οἱ δὲ ἐπαλλάττονται τῆ πιστότητι, ἄλλοι δὲ ἐπαρέσεσιν· ὁ δὲ τῆ ἐκλάσαντι χεῖρα ὀρέγων ἐν συμπαθείας μὰ ἐσι. Τῆς δὲ ἀγάπης ψυγείσης, ἀνήρηται μὲν ἀλλήλων σύμπνοια, ὁμονοίας δ' ἀγνοεῖται ἢ πᾶσα· ἀνῄρηται ἀγαπητικαὶ παθήσεις· ἀδαμὰν σπλάγχνον χρυσοῦ, ἀδαμὰν δάκρυον συμπαθές. Ἐντεῦθεν ἀσυγγνώστοι μὲν ἢ πικροὶ κάθηνται τῆ ἁπαντιχωμένων ἐξετασταὶ, ἀγνώμονες δὲ ἢ δυσμενεῖς τῆ κατορθουμένων κριταί. Καὶ ἀλλαχοῦ· Γινώσκεται τὰ θλίβοντα ἡμᾶς, ἀφ' ἡμῶν μὴ λέγομεν· οἷς πᾶσιν ἢ οἰκουμένη * ἐκπέπυσται. καταπεφόρηται τὰ τῆ πατέρων δόγματα· Ἀποστολικαὶ παραδόσεις * ἐξουθένηνται· * παλαιῶν ἀνθρώπων ἐφεύρηματα ταῖς ἐκκλησίαις ἐμπολιτεύονται. τεχνολογοῦσι λοιπὸν, ἀ * ἀντὶ Θεολογοῦσιν, οἱ ἄνθρωποι. Ποιμένες ἀπελαύνοῦ ἀντὶ ἀρτεσάγοντας δὲ λύκοι βαρεῖς, διασπῶντες τὸ ποίμνιον τῶ Χριςῶ. οἶκοι δ' ἀπέμποι ἔρημοι τῶ ἐκκλησιαζόντων. αἱ ἐρημίαι πλήρεις τῶ ὀδυρομένων· ἢ ἀλλαχοῦ· Οἱ ἀποπαιδεύοντες μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶτῆς ἀγαπήσεώς μὰ τῆς εἰς αὐτὸς, βάλλωσί με νῦν ἐπ' ἐκείνοις, οἷς ἃ αὐτοὶ ἐλέγχονται ἐγγράφως ὁμολογίας ἐκτεθήμβοι. ἢ πάλιν· Ἡνίκα τάφατά τινες κατὰ τῶν ὁμοδούλων ἀφεδῶς· λαλοῦσι τὰ ψεύδεις ἀρόβως· ἢ ἀλήθεια συγκαλύπτεται· ἢ οἱ μὲν κατηγοράμβοι κατακλείονται ἀκρίτως, οἱ δὲ κατηγοροῦντες πιςεύονται ἀκριτώτως. ἄθεν κράζω ἀκάσας, ὅτι πολλαὶ κατ' ἐμᾶ πιεφόρονται ἐπίζολαὶ, εἴζυσι ἡμᾶς ἢ σκληρύνουσι ἢ κατηγορῆσι ἐπὶ * φράγμασι, ὧν ἢ ἔνλογίαν ἐπαίμβω * χρείμεθα ἔχειμβι ἐπὶ τὸ δικαςήρια τῆς ἀληθείας, ὥρμηκα μὲν σιωπᾶσαι, ὁ ἢ ἐποίησα. τρίτον δὲ ἤδη πῶν ἔτος ἐσίν, ἐν ᾧ τυπτόμβος ὑπὸ τῶ διαβόλου, φέρω τὰς τῆς κατηγορίας μάσιγας, ἀρκούμβος ὅτι ἔχω Κύριον, ἢ τῶ κρυπτῶν γνώσλω, μάρτυρα τῆς συνειφωνίας. * Ἐπεὶ δὲ ὁρῶ, ὅτι πολλοὶ ἤδη ἢ σιωπὴ ἡμῶν εἰς βεβαίωσιν τῶν διαβολῶν παρελήφατο, ἢ ἀ διὰ μακροθυμίαν ἐνόμισαν ἡμᾶς σιωπᾶν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἔχειν τόλμα διᾶραι πρὸς ἢ ἀλήθειαν, πάν ἔσικα ἐπειρᾶθαι ἐπιςεῖλαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἢ ἐν Χριςῶ ἀγαπῶν ὑμῶν, ὥςε τὰς ἐξ ἑτὸς μέρης γινομένας διαβολὰς μὴ πάντ παραδέχεθαι ὡς ἀληθεῖς· δίοτι, καθὼς γέγραπται, ὐδένα κρίνει ὁ νόμος, ἐὰν μὰ πρῶτον ἀκούσῃ ἢ γνῷ τί ποιεῖ. ἢ ἀλλαχοῦ· Εἰ δὲ καὶ τὰ ἄλλα ἡμῶν ἐσκαμμένα ἄξια, ἀλλ' ἔγωγε τῶ τολμῶ καυχᾶθαι ἐν Κυρίῳ, ὅτι ἀδένοτε πεπλανημένας ἔχομεν τὰς περὶ τῶ Θεῶ ὑπολάψεις, ἃ ἑτέρως φρονῶν μετέμαθον ὕςερον· ἀλλ' ἐκ παιδὸς ἐλάβομεν ἔνσπλα περὶ Θεοῦ παρὰ τῆς μακαρίας μητρός μὰ, ἢ τῆς μάμμης μὰ Μακρίνης, ταύτην αὐξηθέσαν ἔχομεν ἐν ἡμανῇ· ἢ πάλιν·

* *ἢ καταπαρχίαν.*

* *χίσμα.*

* *ἐξουθένηται.*

* *τῶν ἀνθρώπων.*

* *ἀντὶ τῶν.*

* *χρείμεθα.*

* *ἐκλυσα supple vimus ex li bris editis.*

ιδ. Ἐγὼ πρὸς τὴν ἐπάλληλον τῆ ἐχθρᾶν ἡμᾶν τῆ ποιμνίῳ καθ' ἡμῶν ἐπιχείρησιν ἀποβλέπων, σιωπᾶν δ' ὑμῖν δέον, ἢ δίκαθαι καθ' ἡσυχίαν τὰ ἐπαγόμενα, μηδ' ἀτενίσειν τοῖς καθοπλισμένοις τῆ ψάδι, τῆ ποιμνῇ τούτῳ ἅπλῳ. Εἴδοξεν γάρ μοι παραπλήσιόν τι ποιεῖν τῆ Λίσωπείῳ μύθῳ, ὃς τὸ ἀπροφάσιστον καθ' ἡμῶν ἀναλαβόντες μίσος. ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἐγκλήματά τινα τῆ ἀρνίῳ τὸν λύκον προσφέρειν ἐποίησε, αἰχμώμενον δῆθεν τὸ δικεῖν ἄνδ δίκαιος προφάσεως ἀναιρεῖν τὸν μηδὲν προλυ-
*τὸ δὲ ἀρνίῳ πάντα. τὰ * δ' ἀρνὸς πάσας τὰς ἐπ συναφορᾶς ἐπαγομένου αἰτίας ἀμέμπτως ἀμύνοντος, μηδὲν μᾶλλον ὑφίεσθαι τὰς ὀργὰς τὸν λύκον· ἀλλὰ τοῖς μὲν δικαίοις ἀπτᾶσθαι, τοῖς δ' ὀδοῦσι τιμᾷν. οὕτως οὐ τὸ καθ' ἡμῶν μῖσος, ὥς τι τῆ ἀγαθῶν ἐπιτιθέντες, ἐμποδίσαι τὰ δίκαια ἀνδ αἰτίας μισοῦς, αἰτίας πλάσασι καθ' ἡμῶν τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὑδοῦσι τῆ λεγομένων μάχεσθαι πειρᾶς ἐποίησαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῦτο, μικρὸν ὕλλον δ' ἄλλο, τὰ ἄνθρωπος ἕτερον τῆς καθ' ἡμῶν δυσμενείας τὸ
ιε. αἴτιον λέγωσι. τὰ πάλιν. Οὐκοῦν τὰ τοῦτο ἀμύνεσθαι τοῖς ἐγκλήμασι, τὸ τὰ ἐπιλεγόμενα τῆ θείᾳ φύσει ὀνόματα μεγαλοπρεπῶς * ἐξαγγέλλειν. ἀλλ' ἐπειμος ἁμὰ πρὸς τοῦτο τὰ σαφὴς ὁ λόγος. ὁ γὰρ κατηγορούσαν τῆ μίαν λεγόντων Θεότητα, ἐξ ἀνάγκης τῆ πολλὰς λέγοντες, ἃ τῆ μεθημίαν, συνθήσονται. οὐ γὰρ ἔστ διωκτὸν, ἐπρὸν τι παρὰ τὸ εἰρημένον ἐ-
*κατηγγέλλων.
ιζ. πιτοῦσαι. Εἰ δὲν τὰ εἰς πλῆθος ἐστάναι τὸν ἀριθμὸν τῆ θεότητα, μόνων τῆ τῶν πολυθέου πλάνων γνωσικόπους ἐστὶ, τὸ δὲ καθόλου ἀρνεῖσθαι τὰ Θεότητα, τῆ ἀθέου ἂν εἴη, τίς λόγος ἐστὶν ὁ διαβάλλων ἁμᾶς ἐπὶ τὸ μέγα ὁμολογεῖν τῶν Θεότητα; Καὶ μὲν ἀλλ' ἐγον. πάντα τὰ θεοπρεπῆ τοῦτο
ιη. μετὰ τὸ τὰ ὀνόματα ἐμοτίμως ἔχειν πρὸς ἄλληλα, τῆ μηδὲν παρὰ τῶν τὰ ὑπεναντία διαφωνεῖν συμβαίνειν. οὐ γὰρ ἐπ' ἄλλο τι ὑποκείμενον χωρεῖ τῶν διάνοιαν τὰ ἀγαθοῦ ἡ φυσιογονία, ἢ
* ἢ τὰ Editi. malim κακὸν. ἕτερον δὲ τὰ τοῦ τὰ δικαιοῦ τὰ ἢ τὰ ἀλλ' ὅπερ ἂν ὦσι ὀνόματα, ἐν τῆ πάντων ἐστὶ τὰ συμβαίνομεν, πρὸς Θεὸν ὦσι, τὰ αὐτὸν ἐπιδείξω, ὃν διὰ τῆ λοιπῶν ὑπομένων ἀ-
ιθ. νόητος. Καταμανθάνομεν γὰρ τὰ συγχεόμενα
d πρὸς ἄλληλα τὰ ὀνόματα ἀφ' τῆς ἐν ἑαυτοῖς ἐνθυμήσεως ἐμφάσεως, ἀριθμοῦνται μηδὲν τῆς τοῦ Θεοῦ προσηγορίας ἔλαττον ἔχοντα, πολλῷ δὲ, ὅτι τούτῳ μὲν τῷ ὀνόματι πολλὰ τὰ παραδιδόμενα
* Aliter libri editi. εἴρων ἐπονομάζεται *, τὰ ἐπὶ τῶν ἀπεμφαινόντων ὁμοίως λεγομένων. Τὸ δὲ τὰ ἀγίου ὄνομα, τὰ τοῦ ἀφθάρτου, τὰ τὰ δ' ὄντος, τὰ τὰ ἀγαθοῦ, οὐδαμοῦ κοινοποιούμενον πρὸς τὰ μὴ ὄντα παρὰ τῆς γραφῆς ἐδιδάχθημεν.

Ε. Ἐμοὶ δὲ τὰ πλείας οὐς τὰ τῶν λεγομένων ἐπιδεῖξαι ἀρμμένον παράγειν ἁγίας, ῥᾴον ἔδοξεν εἶναι, πρότερον δὲ ἐνὸς τινὰ τὰ τῶν πάλαι πρὸς τὰ παρόντα συγγένειαν * διδαξαμένοντας, ἔπειτα ἐπισωρεῦσαι ἐμὶ τὰς τῶν ἄλλων μαρτυρίας, διὰ τῆς ἀμφιβόλους τὰ σμικρογνώμονας, ἐπεὶ ἀμὲ πάνυ τινὰ μέτρια τινὰ μοι δόξαι ἐρᾶσαι σωθῆναι, τὰ ὅσον ἀφορμίσασθαι πρὸς τὰ ζήτησιν τὰ χρείαν τῆς

recepi, illam juſtis incrementis auctam & adultam in meipſo conſervaverim. Et rurſus: Ego ſane ad crebros & varios hoſtium noſtrorum adverſum nos conatus reſpiciens, ſilendum eſſe, & quæ inferentur aolmo quieto toleranda putavi, nec reſiſtendum illis qui mendacio monitil ſunt, peſſima ſcilicet armatura. Videntur (enim) mihi qui odium hoc inexcuſabile contra nos induerunt, haud diſſimile ab eo facere quod habet Æſopica fabula. Quemadmodum enim illa Lupum culpas quaſdam adverſus Agnum producere facis, quaſi is turpe ſibi ac dedecoroſum fore putat, ſi præter juſtam rationem interimat Agnum, a quo nihil ſit læſus, & tamen, licet omnem quæ ea adornata calumnia intenditur accuſationem Agnus placide diluat, nihilo magis Lupum ab impetu ſibi temperare, ſed etiamſi juſtis rationibus vincatur, dentibus tamen victorem pervincere: ita & qui odio noſtri noo ſecus atque rei honeſtæ ſtudent, turpe forſan putantes, ſi abſque ratione nos odio perſequi videantur, cauſas odii contra eos & crimina fingunt. Nihil autem eorum quæ contra nos feruntur, conſtanter tuentur; ſed nunc hanc, paulo poſt aliam, & rurſus quoque aliam inimicitiæ cauſam affingnant. Et rurſus: Itaque & hoc illi * nobis crimini dant, quod competentia Divinæ Naturæ nomina ſingulariter pronuntiamus. Verum paratam habemus ad hoc & manifeſtam rationem. Quiſquis enim unam docuotes Divinitatem condemnat, neceſſario multas vel prorſus nullam tradenti aſtipulabitur. Impoſſibile namque eſt, ut præterea aliud quid excogitetur. Cam ergo numeram Divinitatum ad multitudinem tendere, eorum tantum ſit, qui errore multorum deorum tanquam morbo laborant: prorſus vero in univerſum negare Divinitatum eorum ſit, qui nullum cenſent eſſe Deum, ut impii: quamobrem nos traducimur, ob id quod unam confitemur Divinitatem? Et paulo poſt: Omnia Deo competentia tam cogitata quam nomina, ejuſdem inter ſe ſunt conditionis, eo quod circa ſubjecti ſignificationem nihil habent diſcriminis. Non enim mentis cogitationem ad aliud ſubjectum ducit appellatio boni, & ad aliud, ſapientis, potentis, & juſti: ſed quæcunque ejuſmodi nomina protuleris, unum eſt perpetuo quod ſignificatur. Et ſi Deum dixeris, eundem ſignificaſti, quem & in reliquis nominibus cogitaſti. Nam ſi expendantur hujuſmodi nomina, & inter ſe conſiderata cujuſque ſignificatione conferantur, nihil appellatione Dei minus habere differreque deprehendentur. Argumentum hujus eſt, quod ab appellatione Dei multa ea inferioribus quoque cognominantur, (* quæ etiam abſimilibus & diſſentaneis rebus attribuitur.) Sancti vero & incorrupti, & recti honique nomina, nuſquam illis quibus haud oportet communicari per Scripturam docti ſumus.

V Ad ea quæ dicti confirmanda teſtes clare Sanctos plures animus fuit. At commodius eſſe vilum eſt, præteritarum & preſentium rerum affinitatem per unum hunc primo declarare; deinde, ut vacillantes & puſillos animos confirmarem, aliorum quoque teſtimonia ſubjungere *. Atque ex hoc ipſo modica quædam a me collecta & corrogata ſunt, ſic videlicet, ut quæ ad quæſtionum & ad præſens inſtitutum atti-

ANN. CHR. MCCCLI. Synod. Palam. 14. Idem eidem. Vulg. vers. 15 Ibid. paulo poſt. 16. Ibid. * Latinus interpret obſcure locutionem ſyrmatus ſurrat. 17. Ibid. paulo infra. Edit. Pariſ. pag. 641. 18. Ibid. paulo infra. 19. Ibid. paulo infra. * Aliter verſio vulgata. 20. Ibid. paulo poſt. * quæ tamen non ſubjungit. Vide rep. in inſ. 55.

ANN. CHR. MCCCLI. *Acta poſt. Synod. Tolom. a SS. Patribus, Baſilio, & aliis.*

nebant, ea ſola leviter quaſi delibarim. Etenim cuivis facile erit, noſtra cum iis quæ dicta ſunt *, unum cum uno, plura cum pluribus coopereroi, perfectiſſimam atrinique perfectionis, hodieroæ & ejus quæ tum fuit, ſimilitudinem intelligere; item explorate illud diſcere; quæ tempus disjungit, ea per tempus redintegrata iterum conjungi; quæ rerum, ut ita dicam, æſtu procelloſo turbantur, ea reciproco rerum æſturſus compoſ: quæ denique per varias hominum ætates, velut per multiplices labyrinthos, profunda & obſcura oblivione mergnotur ac diſſipata evaneſcunt, ea deinde, revolutis ætatum labyrinthis, ad cognata & affiota rerum olim geſtarum veſtigia retrogi, conjunctionemque & ſimilitudinem ſuam poſt longa temporum ſpatia quaſi revelare.

Α παῦ ὑποθέσεως. ἐξέστω δὲ, ὅτῳ ἂν ᾖ βουλόμενῳ, τοῖς εἰρημένοις παραπλήσια ὑπ ἐπὶ ἢ πλείοσι πλοῦ τῷ καθ' ἡμᾶς, ἀκέραιον ἀμφοῖν τὸ συμφωνίας τὸ πρὸ διαγμοῦ πρὸς τὸ νῦν. ἢ μανθάνειν σαφέστερον, ὡς ἃ δύσησι χρόνος, πάλιν χρόνος ἐπαναλαμβάνων ἀνθις συμείσησι. ἢ ἅρμις χημείων φάναι πραγμάτων συγχεῖ, πραγμάτων αὖθις συμπτοι παλίρροια. ἓ δ βίων πολυπλόκων λαβύρινθοι ἀφανίσει πρὸς λήθης μυχοὺς ἢ κρυπτήρας, ἀντίστροφοι πάλιν λαβύρινθοι βίων πρὸς τὰ συγγενῆ ἢ ὁμόφυλα τῇ πάλαι τῇ χάνῃ γεγενημένων ἀναφήσειν ὕστερον ἴχνη, εἶτα ἀναλυπήσει ταῖς ἀλλήλων διὰ μακρὸν τὸ μέσον συμφοίαις ἢ ὁμοίοσει θίωντες.

CAPUT V.

Edit. Pariſ. pag. 642.

I. Palamitæ victores impudenter exultant. II. Præmia eis data. III. Pœnæ Orthodoxis irrogatæ. IV. Palamitarum dogma impium. V. Sævitia. VI. Tomus Synodicus: Gregoram multi ex amicis deſerunt; (VII.) atque etiam Cabaſilas. Hujus ingenium & ſtudia. VIII. Ut Gregorius Nazianzenus ejuſmodi homines alloquutus ſit. IX. Gregoras ſuam ſortem deplorat. Salomonis verba. Darii morientis apophthegma.

I. CUM eam nos perſecutionem paſſi fuiſſemus, ſtatim perſecutores, poſito omni meru, quaſi ex naufragio & tempeſtate præter ſpem omnem incolumes ſervati, jucunde reſpirare, & quadam veluti liberatis aura recreari. Tum ex eo jam frequentius diu noctuque, præſide Imperatore, privatim & ſine nobis concilia habentes, nihil negligere, quo nos factis dictiſque violaros oppugneot. Ac primum illi in iis conciliis inter ſe certant, cum plauſu & riſo narrantes, quis plura in nos conſulta fuderit; item quis pauciora quidem, ſed acriora; tuto quis tero & poſt alios, ſed opportunius; idque ſumma animi impudentia & ſcurrili linguæ procacitate; nec ſacrilegi illi verentur erubeſcuntve de iis rebus gloriari, quarum pudore ipſos oportebat capite obvoluto latere. Porro hoc ii Dioſcori more faciunt, impii illius Alexandriæ præſulis; qui in concilio Epiſcoporum, Epheſi olim congregatorum, occiſo præter alios complurea Patriarcha ipſo Flaviano, de ea cæde ambitioſe & & ipſe tanquam de egregia aliqua victoria gloriabatur, antiquum Neronem imitatus, tibiarum cantibus & tripudiis gloriantem; quibus ille in ipſo tuggeſtu ſolii Imperatorii, aſſidentibus veteris Romæ Patriciis & Senatoris viris, nec iis quidem ad nodum volentibus, de nocte operabatur.

II. Pari modo venerabile illud Epiſcoporum collegium, noſtris calamitatibus velut ſaltatis, Palamæ & ſibi invicem deinceps læſæ pietatis crimina condonabant; immo ea ab illis facta eximia & veræ religionis dogmata appellabantur. Atque ipſis ſtatim ſalaria & præmia, pro cujuſque dignitate, datis ex Imperatorio tripode reſponſa, conſtituuntur; pecuniarum ſcilicet largitiones, & reditus ex prædiis percipiendi; ac res Mo-

Β Α. ΜΕΤΑ γὰρ τὴν ἡμέτερον διωγμὸν ἐκεῖνον, ὡσὶ θεῖοι ἢ φῶτες ἅπαντες οἱ διῶχται ψυχῆς ὑποκλασάμενοι, καθάπερ ἐκ ναυαγίου ἢ κλύδωνος παρ' ἐλπίδας ἀναφανέντες ἀπόνας, ἀναπνεύσειαν πάνυ ἡδύ τι ἢ ἐλεύθερον· ἓ συχνότερον νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν ἤδη λοιπὸν συνιόντες ἐρῶντες ὑπὸ βασιλεῖ ἢ ἰδίᾳ καὶ ἀνὰ ἡμᾶς, πᾶν ποιεῖν ἢ λέγειν καθ' ἡμῶν ὑπ ἐμέλουν. ἐν δὲ τοῖς τοιούτοις διεμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους τὰ φῶτα, ὅστις τι καθ' ἡμῶν πλέιος ἀφῆκε λοιδορίας ἀφηγούμενος συνὶ ἀρότῳ ἢ γέλωτι. ἢ ἅστις ἅττως μὲν, δεμωτέρας δέ. καὶ αὖ ὅστις ὕστερον μὲν, καιριώτερον δέ. ἢ μάλα γέ τις συνὶ ἀπηλγαικὼς γνώμῃ ἢ βωμολοχῶν γλώττῃ, C ἐφ' οἷς ἐγκαλύπτεσθαι ἔδει, τούτοις ἐγκαλλωπίζεσθαι οἱ θεομισεῖς ὑπ αἰδούμενοι, ὑδ' ἐρυθριῶντες. ἀλλ' ἅμεινον ποιοῦντες γ' ἐκείνῳ τῷ Διοσκόρῳ, τῷ δυσεβεῖ προέδρῳ τῆς Ἀλεξανδρείας. ὃς μᾶ τὸ πλέιος τῶν ἄλλως ἢ Φλαβιανὸν περσβυτέρων ἢ πατριάρχλν, ἐν τῇ κατ' Ἔφεσον ἀθροισθείσῃ πάλαι Συνόδῳ τῇ ἐπισκόπων ἐγκαλλωπίσατο κρείττω ἑαυτῷ τῷ φόνῳ, καθάπερ ἐπὶ μεγάλῳ τινὶ προτρόπαιῳ, ἢ πάλαι Νέρων μιμησάμενος, τοῖς οἰκείοις αὐλήμασί τε ἢ ἁρχήμασιν ἐγκαυχώμενος, ἃ τοῖς ῥυξὶν ἐπιτέλει τῇ βασιλικῇ βήματι, ἐκεῖ καθημένων τῇ τῆς πάλαι Ῥώμης ἀπατεώνων ἢ συγκλητικῶν ὑ μάλα ἑκόντων.

D Β. Οὕτω πίστιν ἢ σεμνὰ τῶν ἐπισκόπων αὖτη φατεία, τὴν ἡμῶν διωγμὸν ἀρχεσαμένην, τῇ Παλαμᾷ ἢ ἀλλήλους συμχώρησιν ἐξῆς τὰ τῆς ἀσεβείας συγκλήματα, προτρήματα μᾶλλον αὖτὰ προσωπόντες ἢ δόγματα ἀσεβείας, τὰς ἀτιμιδίας δὲ ὑμῖν ἱπομένης αὐτοῖς ἀναλόγως ἢ ἕ ἐπάθλων, ἧς ἕ ἐκ βασιλικῆ τειπόδος θεσπισμάτων. διαρμαὶ τοῦτα χρημάτων ἢ ἀπμάτων φοσοδοι, ἢ ἱερῶν φροντιστηρίων πολυαν-

ἀνθρώπων ἐνδόσεως πρὸς ἀνθρώπους ἁμαθείας ὡς τὰ πολλὰ, ᾗ πλοῦ τῷ χρημανίζεσθαι πλέον οὐδένες ἀδίκ. παραπλησίως ὥσπερ τοῖς φονικὰς προγραφὰς ἐπὶ πάλαι τῶν Ῥωμαίων δι' πατρικίων ᾗ συγκλητικῶν Σύλλας μὲν Κορνήλιος πρότερον, Αντώνιος δ' ὕστερον τῇ ἐξουσίᾳ ἐπικρίσεως· πλοῦτοι τοὺς ἐνοίκους μὲν σωμάτων γένεσθαι φονέωσιν ἐγγόνοι, διὰ τοῦ τῷ κτᾶσθαι ἁρπαγὴν ᾗ ἄγνοιαν. τοὺς δὲ ψυχῶν ὁμοῦ ᾗ σωμάτων ὀλέθρος ἅπας ἐπραγματεύτο. ψυχῶν μὲν τῷ ἰδίων, ὑπὲρ ὧν ὑπέγοντο, σωμάτων δὲ τῶν ἀλλοτρίων, καθ' ὧν ὑπέγοντο.

Γ. Ἔπειτα ψηφίζονται καθ' ἡμῶν ἐφ' ἑνὶρας ἑτέρας ἄγνωμας κολάσεων ἀιδίους, ὥσπερ ἐν ταῖς ἀρχαιοτάτοις τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις ἐδράτο. πλοῦ ὅτι τοὺς μὲν ἀρχιερατείαις, τιμαῖς ᾗ βραβείοις τοῖς ἀριστεύουσιν ἐψηφίζοντο. τοὺς δ' ἀφορμὰς ᾗ σαίμματα κακίας, μὴ ὅτι τῷ τῷ ζώντων, ἀλλ' ἤδη ᾗ αὐτῶν τῶν τεθνώτων. καθαιροῦσι γὰρ ἀφεσίνες ᾗ ἀναθεματίζουσιν, ὑφ' ὧν αὐτοὶ καθηρέθησαν διὰ νέου ἀσέβειαν τῷ καινοπαθήτων δογμάτων, ὑποτοὺς τοὺς ἀσεβείας ἐλέγχους ᾗ δράται νομίσαντες, μὴ ὡς ἐπισκόπων δίκας, ἀλλ' ὑπὸ καθηρημένων καθαιρέθεντες. ᾗ ταῦτα τῷ γε πλείονων ὑπαρχόντων αὐτῶν, εἰ σοὶ τῇ πατριάρχῃ τότε ᾗ τοῖς ἐπισκόποις ἐκείνοις ἦσαν οἱ Παλαμᾶν τὸ αὐτὸν καθηρκόσι ᾗ ἀναθεματίσασι, ᾗ ἅμα τοὺς ἀμφ' αὐτόν. δι' ἃ σύμμετρον ἑαυτοὺς ἀναθεματίζουσιν, ὑπερμαχοῦντες τῶν Παλαμᾶ. ἔζεπειτα δὲ μᾶλλον ἁμαρτάνειν ἀνίγαλπτα, ᾗ πῶς ἐπιτιμίοις ὑπείκοντες δικαίοις, ᾗ δι' ἀπώλειαν μᾶλλον ψυχῆς σωματικῶς δ' ἀφαγῶν.

Δ. Ὁμως οὐδ' ἀπώλειαν φασὶ εἶναι ψυχῆς τὰ δράμενα. πῶς δῆ; ᾧ τυραννικώτερον τρόπον τὸ αὐτεξουσίον τε ᾗ βουλόμενον τῷ Θεῷ σφετεριζόμενοι, τὸ γ' εἰς αὐτοὺς ἦκον, αὐτὸν μὲν ἐν κόλποις δέπει τῷ ὡραίων θαλάμων πεζιγράψαντες σωτεάλυφα, ἀκυρώσαντο δέ τινα ᾗ ἀνοσιουργήσαντες ἐνέργειαν, παντὸν εἰκῆν ἀθέων. ἐν ἁμαρτάνουσιν ἀνίγαλπτα, ᾗ ἄφεσιν ἀλλήλοις ἁμαρτημάτων δίδοναι τε ᾗ ἀντιλαμβάνειν αὐτεξουσίως ἔχωσι, καθάπερ αἱ τὰ ἐν ἀγοραῖς ὠνία πιπράσκοντές τε ᾗ ἀνούμενοι. οἷς τῶν δῆ οἶμαι τείνει ἓ ὁ πρὸς τῆς ἄλλοις ὑπὸ τῶ Παλαμᾶ ᾗ τῶτο δογματιζόμενον βλασφημούτατα. ἀπάρχης δυλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους καθίσταθαι ἓ ἀπτίστους. τῶν δ' εἰκῆν ἐνυποστάτως ᾗ ἐνουσίως θεὸς, ἀπειράκις ἀπείρως, τῷ ἀπειρακὶς ἀπείρων (χρὴ δῆ καὶ ἐκεῖνο ἐνεπῶθα καλεῖν) ἐνεργειῶν ᾗ Θεότητων, ἀκτίστων ᾗ ἀνουσίων Θεῶν, τῶν δ' εἰκῆν μηδένων· τῷ δῆ ἀκτίστῳ ᾗ ἀνυποστάτῳ, τὸ μηδὲν μὴν εἶναι μηνὶ πεφύσθαι, πᾶσιν ἀνθρώποις δοκεῖ ᾗ πεσθέται, ᾗ αὐτοῖς γε τοῖς βρίφεσιν, εἶναι τῶτο· εὐδιμία δῆ (φησι) φύσις, ὅτι μὴ πόλι ἐστὶν, ἀλλ' ὄνι πόλι· ᾗ τῷ ἄπως θέσις, οὐχ ᾗ τῷ μὴ ὄντος ἀναίρεσις.

Ε. Οὕτω μειρακιωδῶς ἐνεπαίσαντο ἁπαξ τῆς ἀσεβείας, ᾗ ὥσπ ἀσωπὶ καθ' ἡμῶν ἐργάσαντό τε ᾗ ἐβουλεύσαντο, ταῖς ἡμετέραις συμφοραῖς τῶν ἑαυτῶν ἐχθρῶν ἐνεπαιδίαν, ᾗ πᾶν ποτηρὸν ῥῆμα καθ' ἡμῶν ἐδόθησαν σωιθέντο, καθ' ὅσα τῷ οἷα σφίσιν ὑπηγόρευε τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς· ᾗ ἀγορὰς ᾗ θέατρα πάντ' ἐπεπλήκασι δι' ἡμῶν

A nasteriorum frequentissimorum locantur bominibus, imperitissimis plerisque, & nihil nisi pecuniam facere doctis: itidem fere ut olim nobilium & Senatorii ordinis civium Romanorum sanguinariæ proscriptiones factæ sunt, primum a Cornelio Sylla, deinde ab Antonio; qui summam potestatem tyrannice invaserant; nisi quod illi ut bona diriperent ac distribuerent, corporum interfectores extitere; hi vero animabus simul & corporibus exitium moliuntur; animabus quidem suis, quibus prodesse; corporibus autem alienis, quibus nocere contendunt.

III. Distributiones deinde pœnarum alias ex aliis perpetuo in nos decernunt; quemadmodum apud veteres Romanos

B In comitiis fiebat; nisi quod illis comitia habentibus, honores & præmia præstantissimo cuique decernebantur; his vero, non solum in vivos, sed & in ipsos jam denique mortuos, graſſandi causæ & rationes statuuntur. Nam eos etiam de gradu dejiciunt & anathemate feriunt, per quos ipsi, ut novorum impiorumque dogmatum auctores, dejecti fuerant; eoque se impietatis notam effugituros arbitrantur, quod a quibus dejecti sint, ii videlicet non episcopi, sed dejecti ipsi de gradu fuerint. Ex hæc qui faciunt, eorum plerique iidem sunt, qui cum Patriarcha & Epi-

C scopis illis tum conjuncti, Palamam & ejus asseclas anathemati subjecerunt. Itaque iidem hodie, pro Palama pugnantes, seipsos anathemati subjiciunt. Nempe illi impune peccare maluerunt, quam pœnas dando eolere pietatem; & ut corpori bene esset, animam ultro perdiderunt.

IV. Atqui illi nec ea quæ fierent, perniciosa animæ esse credidere. Ecquomodo autem credidissent, qui auctoritate & voluntate Divina tyrannice sibi ipsis subjecta, quantum quidem in se fuit, ipsum Deum in recessibus cœlestium thalamorum circumscriptum occultarunt; quandam autem insubsistentem substantiæque expertem Operationem, seu, quod

D idem est, Atheismum ipsum deificarunt; nimirum ut peccent impune & peccatorum veniam, perinde ut obsonia in foro vendentes ementesque, invicem dare & accipere privata auctoritate possint. Eo denim spectare illud puto, quod Palamas præter cætera impie docet & pronuntiat; *homines essi principii expertes & increatos*; seu, quod idem est, Deos per se subsistentes, & substantia præditos infinities infinitos, infinities infinitarum (oportet enim hoc loco sic vocare ut ab eo vocantur) Energiarum & Divinitatum, quæ sint increati & Substantia carentes Dii; seu, quod idem est, nulli. Nam quod est increatum simul & Substantiæ expers, id omnibus hominibus, & ipsis quoque infantibus, videtur ereditumque idem esse atque illud, quod nihil est nihilque esse creditur. Nulla enim, inquiunt *, natura

E in eo consistit quod non sit hoc, sed in eo quod hoc sit. Non ponitur id quod est, hoc ipsis quod tollitur id quod non est.

V. Ita saniori doctrinæ juveniliter illi insultarunt, ita nos factis consiliisque dementibus oppugnarunt, calamitatibus nostris immanitatem suam cibantes; *idemque omne malum verbum adversum nos mentientes* ex composito *loquuti sunt*, quidquid ira suggereret, qualiacunque animus dictaret: ita fora theatraque omnia per conductitios præcones impleverunt. Atque ut ea, quæ dicebant, audienti cuili-

ANN. CHR. MCCCLI. *Acta poſt Synod. Palam.* *Edit. Pariſ. pag. 642.*

Matth. 5. 9. &c.

* *Inſtitut. phyſic. loquit. ſuppl. Philoſophiæ. pag. 643.*

ANN. CHR. MCCCLI. *Alia poſt Synod. Palam.*

bet invicto argumento confirmarent, magno * apparatu nos incluſerunt; quo ſcilicet in nos, quot & quaſia libuiſſet, confingerent ac decernerent; ſimulque ut ea iis, qui tardo eſſent ad diſcendum ingenio, ſocios ſibi plures adjungerent, remotis quam longiſſime illis, quibus præſentibus facile poterant tedargui; non Dei meru, non hominum reverentia deterriti; non de hujus vitæ ſacinoribus judicium olim futurum eſſe credentes, nec mercedem bonis & malis, quemadmodum docent ſacra oracula, conſtitutam eſſe arbitrantes.

* *varii palam & publice.*

VI. Hæc & talia, in longis voluminibus & tabulis perſcripta, & in Tomum * redacta, cum Imperatore & Patriarcha Epiſcopi & Presbyteri omnes propriis ſubſcriptionibus muniverunt; quidam manu pariter & ſententia ſponte approbantes: alii non ſententia, ſed manu: contra autem alii. Num fuerunt qui ſententia & lingua publice profeſſionem ediderint; manu vero non item; eo quod futura convitia pertimeſcerent. Nempe ils qui offentirí nefas putarent, propoſita erat pœnarum infamia: qui facilem aſſenſum præberent, ii pecuniis & omni honorum genere donabantur. His illecebris etiam amicorum meorum multi capti ſunt, & contra me ſteterunt. Ii vero ſæviebant vehementius, prodentes quærenteſque animam meam, & *dolos tota die meditantes*, & linguam in me ſperpetuo exerentes.

* *editosCombefis.*

Pſal. 139.

VII. Horum mihi unus fuit ipſe * Cabaſilas, amicorum optimus: id quod, antequam contigiſſet, ne in mentem quidem venerat. Eoque valde admiratus ſum, & admirari haud deſino, cum & ad ſummam viri ſenectutem, & ad eam, quam tota vita profeſſus eſt, ſummam coæntientium pauperatemque reſpicio. Nimirum vere is ſapiens fuit, hoc qui primos monte concepit, & lingua divulgavit, omnia longum tempus & obſcura promere, & in lucem prolata obſcurare. Cætera quippe vir honeſtus & bonus cum & eſſet & eſſe videretur, non videbatur is eſſe, ut erat ipſa, qui & humanæ gloriæ appetens foret, & adulatione perfacillime vinceretur. Tamen illi danda eſt venia, qui difficilem affectus tyrannici pugnam ſuſtinere non potuerit. Quoquam cum ſapientis Diogenis parere dictis oporteret, qui ab aliquo interrogatus, qua quis ratione celerrime & facile gloriam adi- piſceretur: nimirum (reſpondit) ſi glo- riam poſſit contemnere. Quod ſi quis, ut huic malo medeatur, & ut reprehenſionem aliquantum minuat, non putet amicum condemnandum, quaſi is amore gloriæ prolapſus ſic corruerit, ſed eo quod nec linguam doctrina profana, tanquam firmo fundamento, ſubnixam haberet, nec ſacrorum dogmatum uſum ſibi comparaſſet, equidem mihi morer. Multo enim hoc quam illud malim; quoniam hoc, cum ſit præter voluntatem, majoris improbitatis crimine amicum abſolvit, & aliquam excuſationis umbram ateunque elitribuit; illud autem veniæ ſpes omnes, offuſa quadam ea voluntario animi motu caligine turbidas, repellit. Ingenio quippe dicendi copia vir ille jam inde ab initio conſtitus, eo tanquam diluvio obvios quoſque perpetuo inundabat, etiam cupiendi ſibi immemor. Omnibus itaque doctrinæ amoribus hoc fine circumſcriptis, cum unum hoc ſatis eſſe arbitretur ad colligendam ſibi laudum omnium

Edit. Paris. pag. 645.

egregius Hero.

Θεῶν ἀκούσαι, λαμπρὸν εἰς ἀναπαγώνισιν πίστωσιν τῷ ἀκούοντι ἐπιτιθέντες τὸν ἡμέτερον συγγλουμόν. ἵνα καθ' ἡμῶν τι πλάττοντες ἐπιψηφίζωνται ἑαυτῶν ᾗ ἅπα βούλοιντο, ᾗ ἅμα πλείους τῷ ἀκουσίῳ ἰχόντων μαθήσεως πρὸς τῷ σφέτερον αὐτῶν ἀσέβειαν προστιθείζονται, τῶ παρὰ πόδας ἐλίγχω καπὰ τῆς μητρὸς ἐγαμένε, μήτε Θεὸν φοβούμενοι, μήτ' ἀνθρώπους αἰδούμενοι, μητ' εἰς τὸ μέλλον αἴσιά τισθέντες τινα τῷ ἐκπεῦθαι δραμόντων κρίσιν, μήτε κατάστασιν ἀμοιβῆς ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὡς τὰ ἱερὰ διδάσκουσι λόγια.

Edit. Combefis.

ς. Ἀλλὰ πᾶτα ᾗ τὰ τοιαῦτα μακραῖς τισι βίβλοις ᾗ κύρβισιν ἀναγράψαντες ᾗ τμυγραφήσαντες, οἰκειοχείροις ὑπογραφαῖς ἐβεβαίωσαν ἅμα βασιλεῖ τε ᾗ πατριάρχῃ πάντες ἐπίσκοποι ᾗ πρεσβύτεροι· οἱ μὲν ᾗ χωρὶ ᾗ γνώμῃ θελόντι· οἱ δὲ χωρὶ μὲν, γνώμῃ δ' οὔ. ᾗ πάνυ τοῦτο ἦτορ. ἦσαν γὰρ οἳ γνώμῃ μὲν ἓ γλώττῃ δημοσίᾳ τῶν ὁμολογίαν παρέχον, χωρὶ δ' οὔ, τῶν μέλλοντας φθόγγος λοιδορίαν· φρίκασιν γὰρ, οἷς μὲν ἂν μὴ συμφωνῶν ἔχῃ, βασανισμὸν ἀδοξίαν. οἷς δ' ἑκὼν τὸ πείθεσθαι ῥᾴδιον, πότος δ' ἀμοιβαὶ χρημάτων ᾗ τιμῶν παντοδαπῶν. τὸ πᾶς πολλοὶ ᾗ τῷ ἡμῶν ἑάλωσαν φίλων, πρὸς ὀκνηρίαν μοι ἴσασιν, ᾗ ἐξεβιάζοντο μᾶλλον αὐτοὶ προδιδόντες ᾗ ζητοῦντες ᾗ ψυχῶν μου, ᾗ δολιότητος ὅλων ᾗ ἡμέραν μηδεωῶντες, ᾗ γλῶτταν πανοῦργος ἀεὶ κατ' ἐμοῦ.

Pſal. 139.

egregius Hero.

ζ. Τύπον οὖς μοι ᾗ ὁ καλὸς ἐγγόνοι Καβασίλας, ᾧ φίλων ὁ βέλτιστος, πρᾶγμα, φασὶ γενέσθαι, μηδ' εἰς ἐνθύμησιν ἐλθεῖν. ὃ ᾗ σφόδρα τοι κομιδῇ πεθαύμασα, ᾗ θαυμάζων ἐ παύομαι, φῶς τε τῷ βαθὺ γῆρας ὑποβλέπων πανδρὸς, ᾗ τῶν ἐξ βίου βαθέων ἐγκράτειαν ᾗ ἀκτημοσύνην. Ἀλλὰ γὰρ ὁ σοφὸς ἐκεῖνος, ὃς πρῶτος ἐν γνώμῃ τοῦ ἐβάστασε ᾗ γλώττῃ δημηθολόγησε, ᾗ μακρὰν ἅπαντα φύσει τ' ἄδηλα χρόνῳ, ᾗ τοῖς φανεῖσι καλύπτειν. τ' ἄλλα γὰρ ὧν ᾗ φανόμενος ᾗ ὁ ἀνὴρ ὑποῖ καλὸς ἀγαθὸς, ἐλαθε δόξης ἱρὸν ἀνθρωπίνης, ᾗ κομιδῇ κολακείας ἀπτώμενος. ᾗ συγγνώμῃ παιδεῖ, δύσμαχον τυραννίδι ψυχῆς ἐνεγκεῖν ὁδαμᾶ δυναθέντι. Καὶ τοι ἐχρῆν ᾗ σοφὸν Διογένην πειθῆναι τοῖς λόγοις· ὃς πυθομένου τινὸς, ὅπως ἂν τις ἐνδοξος τάχιστα γένοιτο ᾗ ῥᾳδίως, ἀπαιρέται· εἰ δόξης καταφρονεῖν δυναθείη. Εἰ δὲ τῷ δοκοῦν, τὸ πάθος ἐθέλοντι θεραπεῦσαι καί τι τὸ μέμψεως ὑφαιρεῖν, μὴ διὰ δόξης ἔρωτα καταψηφίζεθαι, φῶς πιῶτον πτῶμα κατειλοχέναι ᾗ φίλον, ἀλλὰ τῇ μήτε θεμελίῳ σφῶς ὑποσῆναι τῇ γλώττῃ σοφίας ᾗ θύραθεν, μήτε πείραν ἱερῶν εἰληφέναι δογμάτων, ὡς ἐγωγε δοκέσομαι. πολλῷ γὰρ μᾶλλον ἂν τὸν ἑλοίμην ᾗ κεῖνο. ὅτι τῶν μὲν, ἀκούσιον ἂν, ἀξαιρέτως ᾗ τ κακίας ὑπερβάλλοντος ᾗ φίλον, ᾗ συγγνώμης ἐυδάλμασι δίδωσιν ἀμοσγάπας αὐτῇ. ἐκεῖνο δ' ἀπάσας ἀυτὸ χρημα συγγνώμης ἐλπίδας ἀπαιρεῖται, ᾗ ἑκουσίῳ ᾗ γνώμῃ δίκλω ἀχλύος αὐτὸς * σωθολύσης. τῇ γὰρ τοι φύσει ᾗ τῇ πλωσίῳ ᾗ γλώττης πθαρῆναι ὁ ἀνὴρ ἐξ ἀρχῆς, τοῦτῳ τὸς ἐντυγχάνοτας ᾗ βίου ἀπέκλεῖζε, καὶ ῥοφῆς αὐτὸς ἐπιλαθόμενος. διὸ καὶ πάσης σοφίας ἐς τοῦτο συγκλείσας τὸς ἔρωτας, ᾗ τοῦτο μόνοι ἐκείνῳ ἐγκαύχος, τὸ χρυσῶν ἀνοικτὶ συγκομίζοι δίρος αὐτῷ τῇ ἐπαίνων

* *malium ſuæ ſolutionis.*

Ephyl. in Gnomol.

πάντων πάντως, ἵνα τὴν φροντίδος πατρίαν σοφίᾳ καὶ δόγμασιν ἱεροῖς καὶ τῆς γλώττης κοσμήσας ῥήμασι. ἃ δὴ ἂν τῷ δοῦναι αὐτοῖς ἐξέπιπτε χρόνων. ἀλλ' ἀεὶ μὲν τὸ τῆς πολυλογίας, ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἁμαρτάνον, διέφυγεν ἄν. νυνὶ δ' εἰς τὸ τῆς ἀσεβείας νῦν ἂν ἐκέπιπτε βάραθρον.

Ἡ Τεύτοις οἷμαι καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος ἐνέβαλε νικητικῶν, ἐν τῇ τῶν ἀνδραποδιστῶν πνευματομάχων αἱρέσει, πατὴρ ὑμῶν, φησί, πνευμάχομαι, καὶ τοιοῦτον ὑμᾶς αἰδοῦμαι τιμᾶν ἄκοσμον πάντων σοφῶν, καὶ τὸ χρῶμα τῆς ἐγκρατείας, καὶ τὰ ἱερὰ πάντα συνήματα, καὶ τὴν σωμάτων παρθενίαν καὶ νάθαρσιν, καὶ τὴν πάντοχον ψαλμῳδίαν, καὶ τὸ φιλόπτωχον, καὶ φιλάδελφον, καὶ φιλόξενον, ὅσα ἐξαίσιμα ἐστὶ παρὰ Χριστῷ, καὶ παθεῖν τι ὑπὲρ αὐτοῦ δέχομαι· μόνον οὐ ζαίνετε μεθ' ἡμῶν, καὶ κοινὴν τὴν Τριάδα δοξάσωμεν. περὶ δὲ τῆς ἄλλων τί χρὴ καὶ λέγειν, σαφῶς πᾶσιν; ὡς Χριστὸ * μὴν ἐγείρας, τὸ ζωοποιοῦν τὰς ψυχὰς κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. οἱ μὲν τῇ πίστει χωρίζονται, τῇ λόγῳ συναδιμήσει, καὶ πνεῦμα φρικ ἀλλήλοις ζυγομαχήσει, ὅσον ὀφθαλμοὶ διάφοροι τὸ ὂν βλέποντες, καὶ ὡ τῇ ὄψει, τῇ θέσει δὲ φασκόντες. ἀ γὰ τῇ ἑτεροφθὼ αὐτοῖς ἐγκλητέον, ἀλλὰ μὴ τύφλωσιν.

Θ Ἐγὼ δὲ καὶ πᾶσι καλῶς τε καὶ δικαίως φρὸς τὴν παροῦσαν διέξοδον ὑποθέσιν ἁρμοζόμενα, καὶ πλέον ἔχω τι λέγειν αὐτῶς. ἀνήρπαται γὰρ ἀγάπα πᾶσα καὶ παραμυθία καὶ λόγος φίλων παρήγορος. οὐδαμοῦ συλλύγκιον ἀδελφικὸν, οὐδαμοῦ δάκρυον συμπαθές. ὅθεν καὶ ἀνεμνήσθην ἐκείνου τῶ Σολομῶντος. Ἐπέστρεψα γὰρ, φησὶν, καὶ εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι οὐ τοῖς ἀφροις ὁ δρόμος, καὶ οὐ * τῷ ἐσχὺ τοῖς δυνατοῖς ὁ πόλεμος. καὶ γὰ οὐ * τοῖς σοφοῖς ὁ φρόνησις· καὶ γὰ οὐ τοῖς φίλοις τὸ εἶλπι. * συμπτῶσι τοῦ συμπεσεῖν. ἀλλὰ καιρὸς καὶ ἀπάντημα * συμβαίνει πᾶσιν αὐτοῖς ἀφροσδόκητον ἐκ Θεοῦ, πᾶσαν ὑπερβαίνον σοφίαν καὶ δύναμιν ἀνθρωπίνην, καὶ πάντα φαυλίζον ἀνθρώπινον ἄγκον καὶ τύφον. Δεῦ δὴ σιγᾶν ἐκεῖνα δεῖν, καὶ τῇ ἐκ βίᾳ παιγνίων θαυμάζειν τὰς ἀγχιστρόφους μεταβολὰς, καὶ μᾶλλον φρὸ πλάτης μακαρίζειν. Καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος ἐκεῖνος ὑπὸ πλαγῶν καὶ τραυμάτων ἐπιβύλων εἰς θάνατον ἐλαυνόμενος, ἐπειδὴ διψήσας ᾔτησε ὕδωρ, καὶ παρὰ ὑδοὺς ἐκ ἐρήμῳ καὶ ἄβάτῳ διακειμένῳ γῇ, πλὴν ἑνός τινος ἀνδρὸς ἑτέλους, ὃς ὕδατος ἐκόμισε βραχὺ καὶ ἀπέψυξε φρὸ τῆς πλάτης, βύθιον ἀνακλασάμενος καὶ δακρύσας, πρὸ μοι πλάτωνι, ἔφησι, τῇ δυσχερμάτων, δὲ παθόντι, μὴ δύνασθαι τὸ φροσῆκον ἀμείψασθαι. Ἐγὼ δ' ἁπάντων ἀπόντων γνωρίμων, φίλων, οἰκείων, γειτόνων, ἐν ἀπαραμυθήτῳ καθείρξει μόνος καθήμενος, μεῖζον δ' εἰσαεὶ τὴν πλάτωνα τῇ ἐμὸν δυσχερμάτων τινὶ, μὴ δύνασθαι πωποτὲ, μὰ ὅτε τῇ ψυχρῷ ποτηρίου παρεχόντι μοι φρόσωπον ἀμείψασθαι, ἀλλὰ μηδ' ἔχειν ὅς ἂν μοι τὸν ἡμιονόποτην. φέρω τοίνυν ἀρκοῦμενος, ὅτι ἔχω Κύριον, καὶ τῇ προκτῇ γνώσιμον, μάρτυρα τῆς ἀδικίας. ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπανειμι.

A messem auream, minimum curarit illum linguæ volubilitatem ſcientiarum & ſacrorum dogmatum uſu ornare? Alioqui* ouilo tempore male ei eeſſiſſet: ſed & verborum abundantiam, quæ plerunque peccat, ſemper effugiſſet, nec in barathrum impieratis præceps nunc corruiſſet. ANN. CHR. MCCCLI. *Alia γρ. neutro. Grato Synod. Palæm.

VIII. Tales, credo, magnus ille Theologus Gregorius homines nactus, in Pneumatomachorum hæreſim prolapſos; Adeo (inquit) vos amplector atque exoſculor, adeo concinnam hanc veſtram & compoſitam veſtem revereor, & contractum ea continentia culorem, & ſacros hos cœtus, & venerandam virginitatem ac purgarionem, & noctes, quas in pſalmorum cantione inſomnes tranſigitis, & propenſum in pauperes, & fratres, & hoſpites ſtudium atque amorem, ut anathema erlam a Chriſto eſſe, ac nonnihil, ut damnatur, perpeti non recuſem: modo nobiſcum adjungamini, communibuſque animis Trinitatem celebremus. Nam quid de aliis dicam, perſpicue mortuis, (quos ad vitam revocare Chriſti ſolius eſt, qui ſua potentia mortuos vivificat) qui loco male atque improbe diſtrahuntur, cum doctrinæ vinculo conſtricti ſint, tantumque inter ſe contendunt, quantum diſtorti oculi, enam eandemque rem cernentes, ac non obtuſi, ſed ſiru duntaxat inter ſe diſſidentes: ſi tamen illis diſtortio, & perverſitas, non autem cæcitas objicienda eſt. Greg. Naz. in Pentecoſt. ex verſione Bellin.

IX. Ego vero, etſi hæc ad præſens inſtituram pulchre & apte accommodata reperio, tamen ipſe plus dico. Sublata ſcilicet omnis charitas & conſolatio, & amicorum blanda allocutio. * Nuſquam fraterna viſcera: nuſquam lacrymæ condolentes. Unde & illa Salomonis recordatus ſum: *Reſpexi enim* (inquit * ille) *& vidi ſub ſole, quoniam non eſt velocibus curſus, nec potentibus prælium, nec quidem ſapientibus* (prudentia, nec quidem ami) *eis ſpes bona; ſed) tempus & eventus occurret omnibus illis* inopinatus a Deo, omnem ſupergrediens ſapientiam & virturem humanam, omnem deprimens humanum tumorem & faſtum. Quamobrem & ſilere, & eorum qui vitam hanc exercent ludorum crebras viciſſi ultimes mirari, & neminem ante obitum dici felicem oportere judicavi. Ac Darius quidem ille, plagis & vulneribus per inſidias acceptis, adeoque morte inſtante, cum aquam ſitiens petiiſſet, & ei per deſerta & inria loca fugienti nemo adeſſet, unn excepto, eoque infimæ ſortis homine, qui & paulum aquæ attulit, & illum ante mortem refrigerato æſtu recreavit, gemitum ab imo ducens, obortiſque lacrymis; hoc mihi (inquit) poſt omnia ultimum accidit infortunium; quod beneficio affectus, gratiam referre non poſſim. Ego autem, cum omnes familiares, amici, neceſſarii, vicini abſint, ſoluſque hic ſedeam incluſus, ubi nullum ſolatium datur, maximum hoc infortuniorum meorum & ultimum eſſe duco, non ſolum haud poſſe me gratiam referre el qui frigidæ poculum dederit, ſed nec eum quidem præſto mihi eſſe, qui ejuſmodi poculum miniſtret. Fero itaque parienter, hac * re contentus, quod Dominum, qui occulta cognoſcit, ſpuſce injuriæ teſtem habeam. Sed illuc redeo. *Edit. Pariſ. pag. 646. * *Sic ſupra in excerpto ex D. Baſilio de Spiritu Sancto.* * *Eccleſiaſtes. cap. 9. v. 11.* * *uucio incluſa abſunt ab editis* » *Vide Q. Curtium, lib. 5. in fine.* * *Ex Epiſtola D. Baſilii ad Monachos ſuos ut ſupra. c. 4. §. 4. Num. 22.*

ANN. CHR. MCCCLI. *Alla pro Synod. Palam.*

bet invicto argumento confirmarent, magno * apparatu nos incluſerunt; quo ſcilicet in nos, quot & quaſia libuiſſet, confingerent ac decernerent; ſimulque ut ea iis, qui tardo eſſent ad diſcendum ingenio, ſocios ſibi plures adjungerent, remotis quam longiſſime illis, quibus præſentibus facile poterant redargui; non Dei metu, non hominum reverentia deterriti; non de hujus vitæ facinoribus judicium olim futurum eſſe credentes, nec mercedem bonis & malis, quemadmodum docent ſacra oracula, conſtitutam eſſe arbitrantes.

* vel palam & ſubdole.

* *editum* Cantacuz. *habet.*

VI. Hæc & talia, in longa volumina & tabulis perſcripta, & in Tomum * redacta, cum Imperatore & Patriarcha Epiſcopi & Presbyteri omnes propriis ſubſcriptionibus muniverunt; quidam manu pariter & ſententia ſponte approbantes: alii non ſententia, ſed manu: contra autem alii. Nam fuerunt qui ſententia & lingua publice profeſſionem ediderint; manu vero non item; eo quod futura conviviis pertimeſcerent. Nempe ſi qui aſſentiri nefas putarent, propoſita erat pœnarum infamia: qui facilem aſſenſum præberent, ii pecuniis & omni honorem genere donabantur. His illecebris etiam amicorum meorum multi capti ſunt, & contra me ſteterunt. Ii vero ſæviebant vehementius, prodentes quærenteſque animam meam, & *dolos tota die meditantes*, & linguam in me perpetuo exerentes. *Pſal. 139.*

* *egregius Hiero.*

VII. Horum mihi unus fuit ipſe * Cabaſilas, amicorum optimus: id quod, antequam conegiſſet, ne in mentem quidem venerat. Eoque valde admiratus ſum, & admirari haud deſino, cum & ad ſummam viri ſenectutem, & ad eam, quam tota vita profeſſus eſt, ſummem continentiam pauperatemque reſpicio. Nimirum vere is ſapiens fuit, hoc qui primus monte concepit, & lingua divulgavit, omnia longum tempus & obſcura promere, & in lucem prolata obſcurare. Cæteſa quippe vir honeſtus & bonus cum & eſſet & eſſe videretur, non videbatur is eſſa, ut erat reipſa, qui & humanæ gloriæ appetens foret, & adulatione perfacillime vinceretur. Tamen illi danda eſt venia, qui difficilem affectus tyrannici pugnam ſuſtinere non potuerit. Quanquam eum ſapientis Diogenis parere dictis oportebat, qui ab aliquo interrogatus, qua quis ratione celerrime & facile gloriam adipiſceretur: nimirum (reſpondit) ſi gloriam poſſit contemnere. Quod ſi quis, ut hanc malo medaatur, & ut reprehenſionem aliquantum mineat, non putet amicum condemnandum, quaſi is amore gloriæ prolapſus ſic corruerit, ſed eo quod nec linguam doctrina profana, tanquam firmo fundamento, ſubnixam haberet, nec ſacrorum dogmatum uſum ſibi comparaſſet, equidem nihil moror. Multo eoim hoc quam illud malim; quoniam hoc, cum ſit præter voluntatem, majoris improbitatis crimine amicum abſolvit, & aliquam excuſationis umbram atcanque eſt tribuit; illud autem veniæ ſpes omnes, offuſa quadam ex voluntario animi motu caligine turbidus, repellit. Ingenio quippe dicendi copia vir ille jam inde ab initio conſiſus, eo tanquam diluvio obvios quoſque perpetuo inundabat, etiam capiendi cibi immemor. Omnibus itaque doctrinæ amoribus hoc fine circumſcriptis, cum unum hoc factis aſſe arbitraretur ad colligendam ſibi laudum omnium

Edit. Pariſ. pag. 645.

A Θεὸν κηρύκων, λαμπρῷ εἰς ἀπαρασκεύαστον πίστωσιν τῷ ἀκούοντι ἐπιτιθέντες τὸν ἡμέτερον συγκλεισμόν. ἵνα καθ' ἡμῶν τὸ πλάττοντες ἐπαφηρίζωσιν ὅπλα ᾗ ὅσα βούλοιτο, ᾗ ἅμα πλέους ἔχῃ ἀσυνήθεις ἐχόντων μαθήτας πρὸς τὴν σφετέραν αὐτῶν ἀσέβειαν προστιθείζοντας, τῷ παρὰ πόδας ἐλέγχῳ κατὰ βῆμα μέτρον ἐχαμένα, μήτε Θεὸν φοβούμενοι, μήτ' ἀνθρώπους αἰδούμενοι, μήτ' εἰς τὸ μέλλον οἵαν τισὶν ἔχῃ ἐντεῦθεν δρωμένων κρίσιν, μήτε κατάσχεσιν ἀμοιβῆς ἀγαθῶν ᾗ κακῶν, οἷς τὰ ἱερὰ διδάσκουσι λόγια.

ς. Ἀλλὰ ταῦτα ᾗ τὰ παῦτα μυριάδες τινὲς βίβλοις ᾗ αὐρβισιν ἀναγράψαντες ᾗ ὑπογραφήσαντες, οἰκειοχείροις ὑπογραφαῖς ἐβεβαίωσαν ἅμα βασιλεῖ τε ᾗ πατριάρχῃ πάντες ἐπίσκοποι ᾗ πρεσβύτεροι· οἱ μὲν ᾗ χωρὶς ᾗ γνώμης διλώσῃ· οἱ δὲ χωρὶς μὲν, γνώμης δ' οὔ· ᾗ τοὐναντίον ἄνδρες ἕτεροι. ἦσαν γὰρ οἳ γνώμῃ μὲν ἓ γλώττῃ ὁμοσάφᾳ τῶν ὁμολογίαν παρίχον, χερὶ δ' οὔ, τὸν μέλλοντα φόβητρα λοιδορίαν. φοβοῦντο γὰρ, οἷς μὲν ἂν μὴ συμφωνῶν ἐξῇ, βασανικαὶ ἀδξίαι. οἷς δ' ἐκὼν τὸ ποιθεῖσθαι ῥᾴδιον, πάντες δ' ἀμοιβαὶ χρημάτων ᾗ τιμῶν παντοδαπῶν. πάντες παλαι ᾗ τῆ ἡμῶν ἐλάσσων φίλων, ἀξ ἐναντίν μοι ἔστασαν, ᾗ ἐξεβιάζοντο μᾶλλον αὐτοὶ φοδίζοντες ᾗ ζητοῦντες ἓ ψυχῆ μου, ᾗ δολεύοντας ἄλλα ἓ ἡμέραν μελετῶντες, ᾗ γλῶτταν πικοῦσιν ἀεὶ κατ' C ἐμοῦ.

Ζ. Τούτων οὖς μοι ᾗ ἓ καλὰς ἐγγυᾶται Καβασίλας, τῶ φίλων ἓ βέλτιστος, πρᾶγμα, φησὶν γοῦθαι, μήθ' εἰς ἐνθύμησιν ἦλθεν. ἓ ᾗ σφόδρα τις κομῶν τοῦθαύμαζεν ᾗ θαυμάζων ἓ πεῖσμαι, πρός τι τὸ βαθὺ γῆρας ἀπαβλέψαν τοῦδρὸς, ᾗ τὴν ἐξ βίου βαθεῖαν ἐγκράτειαν ᾗ ἀκτημοσύνην. Ἀλλὰ γὰρ ἓ σοφὸς ἦν ἐκεῖνος, ὃς πρῶτος ἐν γνώμῃ τοῦ ἐβάσατο ᾗ γλώττῃ διαμυθολογῆσαι, ᾗ μακρὰν ἄπαντα φύσιν τ' ἄδηλα χρόνου, ᾗ τὰ φανέντα καλύπτειν. τ' ἄλλα γὰρ ὧν ᾗ φανέντων ᾗ ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖ καλὸς ἀγαθὸς, ἐλαθὶ δόξης ἱερῶν ἀνθρωπίνης, ᾗ κομᾷ κολακείας ἐπτοημένος. ᾗ συγγνώμῃ τοῦδεῖ, δύσμαχον τυραννίδα ψυχῆς ἐντρεῖν ὑδαμᾶ διαθέντι. Καὶ τοι ἐχρῆν ἓ σοφὸν Διογένης ποιθῶσαι τοῖς λόγοις· ἃς πυθομένου τινός, ὅπως ἄν τις ἐνδόξος τάχιστα γένοιτο ᾗ ῥᾳδίως, ἀπαρέναι· εἰ δύξης καταφρονοῖ διαθεῖν. Εἰ δέ τῳ δοκοίη, τὸ πάθος ἐδίλοντι θεραπεῖσαι καὶ τι ἓ μεμψάμενος ὑφαιρεῖν, μὴ διὰ δόξης ὀρθῶς καταψηφίζεσθαι, πρὸς τοῦτον πτῶμα κατολισθῆσθαι ἓ φίλον, ἀλλὰ τῇ μὴτ' θιμελίας τεφρὸς ὑποσῶσαι τῷ γλώττῃ σοφίας ἓ θύραθεν, μήτε πεῖραν τῶν εἰλικρινεῖ θυμάτων, ὡς ἐγωγε δοίσομαι. πολλῷ γὰρ μᾶλλον ἂν τοῦ ἐλοίμην ἐκεῖνο. ὅτι τοῦ μὲν, ἀκούσιον ἂν, ἐξαιρεῖται ᾗ ἓ κακίας ὑπερβάλλοντος ἓ φίλον, ᾗ συγγνώμης ἐνδέλμασι δίδωσιν ἀμυσγίτους αὐτῷ· ἐκεῖνο δ' ἀπάσας αὐτοχρῆμα συγγνώμας ἐλπίδας ἀνατρεῖ, ᾗ ἑαυτὸν ἓ γνώμης δίλιον ἀχλύος αὐτὸς * συμβολοῦσης. ᾗ γὰρ τοι φύσει ᾗ τῇ πλωτίῳ ἓ γλώττης παῤῥησίας ὁ ἀνὴρ ἐξ ἀρχῆς, ταύτῃ τὸν ἐντυγχάνοντας ἅπ' βίου κατέκλυζε, ᾗ ἔφρις αὐτὸς ἐπλανᾶτο μένος. διὸ ᾗ πάσης σοφίας εἰς τοῦτο συγκλείσας τὸς ἔρωτας, ᾗ τοῦτο μόνον ἑαυτὸν ἡγεμόνος, τὸ χρυσῶν ἄνευτι συγκομίζειν θῆρος αὐτῷ ᾗ ἐπαίνων

* *malum* συμβαλοῦντος

πάντων, ἅπαξ ἐξ προνοίας πεποίηται· σοφίᾳ τὰ δόγματων ἱεροῖς ἢ τῆς γλώττης κοσμῆσαι ῥήμασιν. ἢ ἵνα μὲν τῇ δυσὶν ὑφέσεις ἐξέπιπτε χρόνων. ἀλλ' ἀεὶ μὲν τὸ τῆς πολυλογίας, ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἁμαρτάνον, διέφυγεν ἄν. νῦν δ' εἰς τὸ τῆς ἀσυβείας ἐκ ἂν ἐνέπιπτε βάραθρον.

Ἡ Τριὰς ἅμα τὸ ὁ μέγας ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος ἀνδράσι πεπτυχόσι, ἐν τῇ τῆς πνευματομάχων πεμπτωσίᾳ αἱρέσει, τοῦτον ὑμῶν, φησί, πεπέχαμαι, τὸ πατέρων ὑμῶν αἰδέσιμα νεῦ ἄκοσμον σπεῦδω σελεῖ, τὸ τὸ χρῶμα τῆς ἐγκρατείας, τὸ τὰ ἱερὰ τοῦτα συνάγματα, ἐν νεῦ σιγηλεῖ παρθενίαν τὸ ἀάθαρσιν, τὸ νεῦ πάννυχον ψαλμῳδίαν, τὸ τὸ φιλόπτωχον, τὸ φιλάδελφον, τὸ φιλόξενον, ὥστε ἐ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστῦ, τὸ παθεῖν τι ὡς ἀπάνθρωπος δίχομαι· μόνον οἱ γαίατε μεθ' ἡμῶν, τὸ κοινῇ νεῦ Τελάδα δοξάσωμεν. πεῖ δὲ τῇ ἄλλων τί χρὴ ἐ λέγειν, σαφῶς πάντων; ὧς Χριστὲ * μόνε ἐγείρας, τὸ ζωοποιοῦντος τὰς ψυχὰς κατὰ νεῦ ἑαυτὸ δυνάμιν. οἱ μακῶς τῇ πάντ χωρίζονται, τῇ λόγῳ συνδυάμενοι, ἐ πεύτων ὡς ἀλλήλως ζυγομαχῶσιν, ὀφθαλμοὶ διάφοροι τὸ ἓν βλέποντες, τὸ οὐ τῇ ὄψει, τῇ δόξει δὲ φαντάζοντες. οἱ γε τῇ ἀμφοῖν ἀνοὶς ἐγκλητέον, ἀλλὰ μὰ τύφλωσιν.

Ἐγὼ δὲ τὸ πάνυ καλῶς τὸ ἐ φύσεως πρὸς νεῦ παρόντα διάκρισιν ὑπόθεσιν ἁρμοζούσαν, τὸ πλέον ἔχω τι λέγειν ἀπὸ. ἀπρᾶτα γὰρ ἀγάπη πᾶσα τὸ παραμυθία ἐ λόγος φίλων παρίγορος. οὐδαμῶ σπλάγχνον ἀδιλφικὸν, οὐδαμῶ δάκρυον συμπαθές. ὅθεν τὸ ἀκμιαῖόν ἑαυτῶν τὸ Σολομῶντος. Ἐπέστρεψα γὰρ, ἑαυτὸς φησι, τὸ εἶδον ὑπὸ ἥλιον, ὅτι οὐ τοῖς ἀφροῖς ὁ δρόμος, ἐ ὁ * τοῖ σοφοῖς ὁ πόλεμος· καὶ γὰ ὁ * τοῖς σοφοῖς ὁ φρόνησις· καὶ γε οὐ τοῖς φίλοις τὸ ἔλεος· ἀλλὰ καιρὸς τὸ ἀπάντημα * συμβαίνειν πᾶσιν αὐτοῖς ἀφορσθέντων ἐκ Θεοῦ, πᾶσαν ὑπερβαῖνον σοφίαν τὸ δύναμιν ἀνθρωπίνην, τὸ πάντα φαυλίζον ἀνθρώπινον ὄγκον τὸ τύφον. Διὸ τὸ σιγᾷν ἔπεισα δῆτ, τὸ τῇ ἐ βίᾳ παιγνίων θαυμάζειν τὰς ἀγχιστρόφους μεταβολὰς, τὸ μυθίοις ὡσὶ πλάττης μακαρίζειν. Καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος ἑαυτὸς ὑπὸ πλαγῶν τὸ τραυμάτων ἐπιβύλων εἰς θάνατον ἐλαυνόμενος, ἐπειδὰ διψήσας ᾔτησεν ὕδωρ, τὸ παρῆν ὑδρὸς ἐν ἐρήμῳ τὸ ἀβάτῳ διωκομένῳ γῇ, πλεῖόν τινος ἀνδρὸς δίτλης, ὃς ὕδωρ τὸ ἐκόμισε βραχὺ τὸ ἀπ' ψυχρᾶς ἀφὸ νὸς πλάτης, βύθιον ἀνακλασάμενος τὸ δαυρύσας, τοῦτό μοι πλάτειον, ἔφασε, τῇ δυσχεμάτων, ἐ παθόντι, μὰ δύνασθαι τὸ ἀφοτέρων ἀμείψασθαι. Ἐγὼ δ' ἁπάντων ἀπόντων γνωρίμων, φίλων, οἰκείων, γειτόνων, ἐν ἀπαραμυθήτῳ καθείρξει μόνος κεθήμενος, μεῖζον δείσκων τὸ πλάτασον τῇ ἰμὸν δυσχημάτων πατέ, μὰ δύνασθαι πασπάσαι, μὰ ὅτι τῇ ψυχρᾷ ποτήριον παραχόντι τάχ' ἀφοῦσον ἀμείβεσθαι, ἀλλὰ μήδ' ἔχειν ὃς ἂν μοι τὸν ἔλεγχόσεται. φέρω πίνων ἀρκύλλιος, ὅτι ἔχω Κύριον, ἢ τῇ ἁρωτῇ γνώσω, μάρτυρα τὸ ἀδικίας. ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπέτομαι.

messem aureum, minimum curavit illum linguæ volubilitatem scientiarum & sacrorum dogmatum ubi ornare? Alioqui* nullo tempore male ei cessisset: sed & verborum abundantiam, quæ plerunque peccat, semper effugisset, nec in barathrum impietatis præceps nunc corruisset.

ANN. CHR. MCCCLI. *Acta prælim. Synod. Palæol. nostro. Græc.*

VIII. Talem, credo, magnus ille Theologus Gregorius hominem nactus, in Pneumatomachorum hæresim prolapsos; Adeo (inquit) vos amplector atque exosculor, adeo eorum hanc vestram & compositam vestem revereor, & contractum ex continentia colorem, & sacros hos cœtus, & venerandam virginitatem ac purgationem, & noctes, quas in psalmorum cantione insomnes transigitis, & propensum in pauperes, & fratres, & hospires studium atque amorem, ut anathema etiam a Christo esse, ac nonnihil, ut damnatus, perpeti non recusem: modo nobiscum adjungamini, communibusque animis Trinitatem celebremus. Nam quid de aliis dicam, perspicue mortuis, (quos ad vitam revocare Christi solius est, qui sua potentia mortuos vivificat) qui loco male atque improbe distrahuntur, cum doctrinæ vinculo constricti sint, tantumque inter se contendunt, quantum diitorti oculi, unam eandemque rem cernentes, ac non obtutu, sed situ duntaxat inter se diffidentes: si ramen illis distortio, & perversitas, non autem cæcitas objicienda est.

Greg. Naz. in Protreptic. ex oratione Basilii.

IX. Ego vero, etsi hæc ad præsens institutorum pulchre & apte accommodata reperio, tamen ipse plus dico. Sublata scilicet omnis charitas & consolatio, & amicorum blanda allocutio. * Nusquam fraterna viscera: nusquam lacrymæ condolentes. Unde & illa Salomonis recordatus sum: *Respexi enim* (inquit * ille) *& vidi sub sole, quoniam non est velocibus cursus, nec potentibus prælium, nec quidem sapientibus* (*prudentia, nec quidem amicis spes bona; sed*) *tempus & eventus occurret omnibus illis* inopinatus a Deo, omnem supergrediens sapientiam & virturem humanam, omnem deprimens humanum rumorem & fastum. Quamobrem & filere, & eorum qui vitam hanc exercent ludorum crebras vicissi udines mirari, & neminem ante obitum dici felicem oportere judicavi. Ac Darius quidem ille, plagis & vulneribus per insidias acceptis, adeoque morte instante, cum aquam sitiens petiisset, & ei per desserta & invia loca fugienti nemo adesset, uno excepto, eoque iosimæ sortis homine, qui & paulum aquæ attulit, & illum ante mortem reffigerato æstu recreavit, gemirum ab imo ducens, obortisque lacrymis; hoc mihi (inquit) post omnia ultimum accidit infortunium; quod beneficio affectus, gratiam referre non possim. Ego autem, cum omnes familiares, amici, necessarii, viciui absint, solusque hic sedeam inclusus, ubi nullum solatium datur, maximum hoc infortuniorum meorum & ultimum esse duco, non solum haud posse me grariam referre ei qui frigidæ poculum dederit, sed nec eum quidem præsto mihi esse, qui ejusmodi poculum miniistret. Fero itaque porienter, hac * re contentus, quod Dominum, qui occulta cognoscit, ejusce injuriæ testem habeam. Sed illuc redeo.

Edit. Paris. pag. 646.

* *Sic supra in excerpto ex Dorotheo de Spiritu Sancto.*

* *Ecclesiaste. cap. IX. vers. 11.*

* *Hæc inclusa absunt ab edita*

* *μόνε* Libri editi.

* *τοῖ σοφοῖ τοῖς δυναταῖς ὁ πόλεμος. καὶ γὰ ὁ τοῖς σοφοῖς ὁ φρόνησις. καὶ γε οὐ τοῖς φίλοις τὸ ἔλεος.*

* *συμβαίνειν πᾶσιν αὐτοῖς ἀφορσθέντων ἐκ Θεοῦ, πᾶσαν ὑπερβαῖνον σοφίαν τὸ δύναμιν ἀνθρωπίνην, τὸ πάντα φαυλίζον ἀνθρώπινον ὄγκον τὸ τύφον.*

* *Vide Q. Curtium, lib. V. in fine.*

* *Ex Epistola D. Basilii ad Monachos fusius supra, c. 4. & 5. & Num. 11.*

ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Ab. poſt Edit. Pariſ. pag. 647.*

CAPUT VI.

I. Tomus Synodicus inuſitatis cæremoniis conſecratus. II. Auctoribus probro eſt. III. Palamitæ magna & præclara Imperatori promittunt. IV. Byzantina ſuburbia a Genuitis Galataeis incenduntur. V. Palamitarum promiſſa exitu ipſo refutata. VI. Rerum hodiernarum cum antiquis comparatio. VII. Qui hodie perſecutionem patiuntur, eorum conditio pejor eſt quam antiquitus fuit. Orthodoxi non habent quo fugiant Imperium anguſtiſſimis finibus comprehenſum. VIII. IX. Somnia prophetica expoſita: idque verbis D. Baſilii, quæ in Palamitas apte admodum cadunt.

I. NOn deſinebat ſceleratorum illorum animus barbarus & ſanguinarius ſævire: ſed ii ſecundum ab Imperatore auram aſpirantem & voluntatis ſuæ vela impellentem nacti, quamlibet pelagi Scyllam, quamlibet Charybdim, nemine obſtante, facili & expedito curſu pernavigabant. Itaque blaſphema dogmata & impios libros, jactis in nos & in Religionem contumeliis aſperſos, cum publice perlegiſſent, ſtatim Imperatori per vaticinationes ex ſuis ſomniis depromptas perſuadent, ut inſignibus Imperii redimitus & accinctus, cum Patriarcha & Epiſcopis Palamitis tem divinam faciat, & proprüs manibus libros illos imponat menſæ ſacroſanctæ, eorum donatium novæ religionis, noxis Dis & Divinitatibus infinite infinitis oblatum. Porro ejus voluntatem, facile aliquicedentem, ad id exequendum maxime impoletant vaticinoi illi tripodes, ex quibus maximum terræ & maris Imperium per ſomnia huic ſpondebatur, ſi his ritibus illorum dogmata firmaret.

Des Aſſumption. B. Virginis. Vide Notas.

II. Id, ut ipſi putabant, probro erat nobis pinque doctrinæ: reipſa autem inerat ſcriptis illis imago eorum animi, & quædam veluti ſtatua impietatis. Etenim ut verba nunc rerum imagines ſunt, tum ſcilicet cum ante executionem in lotimis animi penetralibus adhuc prniduni, & illic ſnos exitus adumbratos quodammodn informant: nunc eadem, ſed alter, ſunt ſimulacra animi, cum & ipſa poſt arcanam illam conſultationem res & facta eſſe incipiunt, animum (ut ita dicam) redolentia, ac ejus habitum & affectum apud eos qui foris ſint exprimentia: ita etiam hæc ſcripta ſenſus pravi & moris belluini intus latentis imagines ſpectandas publica exhibent iis qui foris ſunt, ut meridiano ſole clarius pateat, eam eſſe tevera * abominationem ultimæ deſolationis. Enim vero Deus inſiſum ſibi donum, ſanctо altari impoſitum, ſuffragio ſuo haud dignatus eſt; ſed patrem ſtatim audaciæ pœnam rependit.

* *Vide Notas. pag. 648.*

III. At Epiſcopi & presbyteri tum circumſtantes univerſi acclamabant; non illi quidem hia verbis, ſicut decebat, cum „ objurgantes: heuſtu homo, quomodo „ xuſus es unico omnium auctori Deo nſ„ ferre diverſarum Divinitatum multitu„ dinem, nec veritus es lo teipſum, in nos, „ in omnes Romanos, elere gladium illum „ intoletabilem, & cæleſtia fulmina, per „ quæ improbi caſtiguntur? Horum nihil ab iis dictum, immo ne cogitatum

A A. Ὅτ γὰρ ἠρίμει τὸ βάρβαρον ἐκεῖνο καὶ φονικὸν ἡ γνώμης ἡ παλαμαίων ἐκείνων ἀνδρῶν. ἀλλ' ὀξὺ οἰήιος αἴδουῦ τλῶ ἐθείλω ἡ γνώμης πὶ τῶ βασιλέως ἔχοντες πνεῦμα, Σκύλλαν πελάγους ἓ Χάρυβδιν ἄπασαν κύφως διέπλουν, ὑδυὸς τῷ ἀπάντων καθισαμένου. ὅθεν τὰ βλάσφημα δόγματα καὶ τὰς ἀνοσίους βίβλους ἐκείνας ἐς δημόσιον ἀνηγορεύοντες ἔκθεσμα, ταῖς ἡμῶν ἓ ἡ ὀρθοδοξίας ὕβρεσιν ἀναπιμπλάμενα, πείθουσιν αὐτίκα μάλα ἡ βασιλέα τῶς ἐκ ἑφτέρων ὀνείρων προφοβαυμοῖς, τὰ ἡ βασιλείας ἀναδυσάμενον σύμβολα, τῇ τε πατριάρχῃ καὶ τοῖς Παλαμιτοῖς ἐπισκόποις συλλειτουργοῦντα τε, καὶ τῇ θείᾳ τραπέζῃ τῶν ἐπιθέσεις χειροῖν ἰδίαις, τέτε ἀδήμα τίας ἐρπετείας, τέτε θεὸς ἓ δώσειν ἀπορρήτες ἀπείρες. B ἐὰν δὲ τι μάλιστα σωωθῆναι ἡ γνώμης δ' πολέμε αὐτῶ πρὸς τλῶδε ἡ πρᾶξιν, οἱ δ' ὀνείρων μυστικοὶ τελεσφόροι, πλείονα ὑπισχνέμενοι χῆς καὶ θαλάττης ἀρχάν, πῶς τοῖς τρόποις τὰ φρονήματα βεβαιώσαντι δόγματα.

B. Καὶ τοῦτο, καὶ μὲν τὸ φρονεῖν δόξαν, λοιδορίαν εἶχεν ἡμῶν ἐκ τῆς ἀληθείας· τῇ δ' ἀληθείᾳ γνώμης ἐκείνων εἶχεν εἰκόνα ἡ τότε ἀπεθείας τὰ γράμματα. Ἐπεὶ δὲ οἱ λόγοι τῶν μὲν εἰκόνες εἰσὶ τῶν πραγμάτων, ὅτι πρὸ τῶν πράξεων ἐν τοῖς τῆς ψυχείας ἔτι θαλάμοις γυμνάζονται, καὶ τὰ πάλαι ζωγραφοῦσιν ἐκεῖ πῶς αὐτῶ. τῶν δ' ἕτερον τρόπον ἐκόνες καθίστανται ἡ ψυχῆς, ὅτε καὶ ἡ ἔνδον ἐπιτελῶσι ἔργα γίνονται καὶ αὐτοῖ, ψυχῆς ἀπόζοντα ὡς εἰκὸς, καὶ ὅπως ἕξεως ἔχει καὶ γνώμης αὐτὰ τοῖς ἔξω ἐκτυποῦται. τὰς ἡ ἐνδον κακοδοξίας τε καὶ δυσεμενίας οἰκείας τοῖς ἔξω λοιπὸν καὶ πᾶσι κομιδῇ τὰ γράμματα, μυσηρεύοντα ἀκτῖνας περιφανεστέρου τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρήμης ὑπάρχον ἐρημώσεως αὐσχρόμα. ἀλλὰ τῶν θεομισῶς ἀναθήματος ἐκείνε τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ ἐπιτεθέντος ἡ θεὸς ἀμέτοχον ἔθετο ψῆφον, ἀλλὰ καὶ λογον ἐπιφέρουσα τῇ πάλαι κόλασιν.

Γ. Ἀλλ' οἱ κύκλῳ περιεστῶτες τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβύτεροι πάντες ἐβόησαν, οὐκ ἐῶντες ἐχρῶ ἐπιτίμησις· ὅτι πῶς ἄνθρωπε, τῇ, μόνῳ πάντων κοινῷ Θεῷ θεομάχων ἐπενεγκεῖν ἐθνῶν τοσέτων πολέμιος ἐπέστης, καὶ ἔπεσε δόξας καπ' σαυτοῦ τε καὶ ἡμῶν καὶ Ῥωμαίων ἅπαντας προκαλούμενος τλῶ ἅμαχον ἐκείνε ῥομφαίαν, καὶ τὰς τῷ κακῶν παιδεύσεις αἰθερίους κεραυνούς; πάντων μὲν ὧν ἠθέλ τῶν ἁπάντων οὐ φησι, οὐδ'

ὅσοι αὐτῆς ὑδὶν ἐπὶ νοῦν, ἃ ἐκ τῆς ἀληθείας ἐγγύτερα ἰών. ἀλλὰ κόλακας ἕκαστοι λόγους προμελετήσαντες, ὑπισχνοῦντο ἃ ἐφίεσθαι, ἃ φύσις δίκης πεφύκεσαν ἂν οὐδέν. ὅτι τοῖς μὲν πάλαι βασιλεῦσι κοινόν τι ἐκ πάντων ἀναίδασμα ἰών, κομίζειν ἐπιτηδεῖα χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθοις πολυτίμοις ἀκατασκεύαστα πάλαι καὶ ἐπίπλα, καὶ τοιαῦτα ἄττα κομιδῆ. σὺ δὲ προσιόντας δῶρον ἐπῆλθ, ἐκ ὑδαμοῦ πού ἐγχώριον τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ. ἀλλ' οἷον τῶν ἐξ αἰῶνος κεκόμικεν ὑδεὶς ὑδέπω βασιλεύς. καί σοι πλουτισμὸν ὑπισχνούμεθα τῆς ἐξουσίας, ἅπαν ὑ Εὐρώπῃ ἐκ Ἀσίᾳ, οἷον ὔπω τῶν πάλαι βασιλέων ἄρον ὑδεὶς, ὑδὲ μεῖζονος ἀντιδόσεως πυνθάνεται παρὰ Θεοῦ, τῷ τὸ ἀνάλογον τῆς προσαγωγῆς ἀντιδιδόντος κατόπιν, ἐκ διὰ τὸ τῆς ἀντιδόσεως ἀφόδλον ἐμφανίζοντος πᾶσι τλὼ μὴ φαινομένῳ πεπιστά τι καὶ διάφανον αὐτῆς, φησὶ τὸ βέλτιστον ἐκ νὸ χρήσιμον.

Δ. Λ δὲ καὶ ἀκουόμενα μὲν Βυζαντίοις, ὑπὲρ ὧν ἡ ἀφόρρησις προεδίπιζον. ἀκουόμενα δὲ Θεῷ, παρὸ ὃν ἡ προσαγωγὴ ἐκ ἡ τῇ μελλόντων κρίσις ἀντιδοτο, ταχέως εἰδέναι τλὼ ἐκβασιν. οὐχ οἷας αὐτοὶ τῇ σφετέρᾳ προεδίπιζον βούλησιν, ἀλλ' οἷαν αἱ τῆς θείας δίκης ἀρρήκτως ἐπιφέρουσι πλάστιγγες, ὑπὸ μάρτυσι τοῖς εἰδόσι. βραχείας γὰρ ἐντεῦθεν ἡμέρας, καὶ πυρὶ καπνιλωτὸς πᾶσας οἰκίας, συλλαβδὸν εἰπεῖν, ὅσας Ρωμαίοις πάλαι κατιδοῦσαι φειδόμενοι ἐν ἐκάστῃ τῇ παρθμῇ, περί τε τὸ τεῖχος δηλαδὴ τῇ Βυζαντίων καὶ τλὼ ἀντιπέρας ἤπειρον, παρὸ τοσαύτλω τὰ Ρωμαίων συνάσεων ξυνοχωρίαν πράγματα εἰ τὸ βραχύπτερον ὠτὶ κατοικοῦντες φρέαρ Γενοῦναι, ὥστε πᾶσαν παράλιον ἀφικλίδαι πόλιν τοῖς Βυζαντίοις. διδύναι δ' ὕδα καὶ περὶ τὰς πόλεως αὐτῆς, μὴ δραμόντες ἐξαίφνης πυρὸς τὰς πύλας ἔργον ποιησωνταί τι, ἓ ἐπιλάσωσιν ἀχύρῳ ῥύμῃ, ἢ ἀλίμενον ὑλίγας χρυσάμβοι δὲ τῇ τειχῶν ἐκπαδύσωσι. διὸ πόροις βαθέσας διυλημένοις ἐξωθεν ἅπαν τὸ παρὸ ἄρκτον παραμείνον τῇ Βυζαντίων πρὸς θαλάτταν τεῖχος, θαλάττης αὐτὰς ἐν βραχεῖ διδόναι πλῆρες, ὡς ἄβατον ἐστιδθαι τοῖς πολεμίοις Λατίνοις ἐκ τὸ σχεδὸν τὸ μέρος ἐκεῖνο γενέδαι.

Ε. Οὕτω τῆς τὸ τόμου προσαγωγῆς ταχέως μὲν, ἀντίθετος δὲ τῷ τῶ βασιλέως παπίσματι ὁρμῇ καὶ προθέσει, τλὼ ἀντίδοσιν ὁ Θεὸς παρίσχε, ὑπὸ μάρτυσι, μὰ ὅτι τοῖς Δωπδίοσιν ἐπισκόποις ἐκείνοις, καὶ προδιαπίζουσιν ἃ πρῶτα αὐθήμερον τοῖς ἀκοαῖς ἐβλάσσοντ μέτλω, καρπὸν δ' οὐδένα τὸ παράπαν εὐδαμόθεν, ὅτι μὲν τὰ τῇ ἐπισκοπικῶν ἐπαγγελιῶν ἐκείνοι καὶ προφερόμενοι κατάπασιν ἐναντιώτατα· ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πέριξ ἴδιοις. ὡς μυστηρίων καὶ χλιαμὲν ἄσχετ προκεῖδαι τὰ καθ' ὑμᾶς, καὶ παράσχειν ἅπασας ὄντα νομίζειν ἀναμφιβόλως τὸ τῆς ἐκβάσιως πίρας, ὅτι παρανομίας καὶ ἀσεβείας ὁ τέμος μετὸς. πρὸς γὰρ τὸ πλάτασιν ἐκβὰν ἕκαστον τῇ πρὶν ὑπαρξάσης χλίστας. τοῖς μὲν τῇ ἐπισκόποις, εὐμένεις ἔσαι τὸ ἐ προσαγωγῆς ἐκ τὰ δυσιβοῦς ἐκείνα ἀναθήματα, τῷ τόμῳ δηλαδὴ, τῆς βελτίονος μοίρας, προθεσπίζειν ἐκ προσαρωσῶν ἐπῇσι ἐκ ἀκρύττειν τοῖς βελτίοις ἐκβάσεσι περὶ ἐ τῶ αὐτοκράτορος ἀρ-

A quidem: quæ tamen verbis propiora erant. Sed verba unuſquiſque adulantia præmeditati, pollicebantur & proponebant ea, quæ, ut eſt natura Juſtitiæ, perfici non debebant. Veterum Imperatorum commune illud & patrium inſtitutum fuit (ajebant) ut vaſa & ſupellectilia, auro, argento, & pretioſis lapidibus ornata, & alias ejuſmodi gazas aſſerre huc ſtuderent. Tu vero obtuliſti donum adventitium, & rem minime indigenam Eccleſiæ Dei: ſed qualem ab omni ævo nullus unquam Princeps intulerat. Nos autem tibi finium Imperii & ditionis per Europam & per Aſiam propagationem pollicemur; ſic ut veterum Principum nemini unquam talis obtigerit, nec major cuiquam merces data a Deo fuerit: qui quidem, pro oblati muneris ratione, ſolet dignam deinde mercedem perſolvere, & per evidens præmium latentem doni accepti conditionem & naturam, quatenus ea vel optima vel peſſima ſit, prodere & declarare. ANN. CHR. MCCCLI. *Synod. Palam. Acta poſt*

IV. Hæc audita a Byzantiis, quorum gratia oraculum illud canebatur; audita item a Deo, cui & offerebatur donum, & futurorum judicium permittebatur, celerem exitum habuerunt; non qualem illi pro ſua voluntate vaticinati erant; ſed eum ipſum, quem Juſtitia Divina æquiſſimis lancibus ponderatum irrogavit. Teſtes fuere ii qui ſciunt. Etenim paucis ex eo diebus elapſis, illas domos, quas quondam Romani in utroque fretō Ittore, apud murum Byzantii & in ea contineuti quæ e regione eſt, magno ſumptu ædificaverant, univerſas ſimul igne conſumunt & rem Romanam in eas angustias adducunt Genuitæ (iſti ſcilicet qui parvulum caſtellum habitant) ut cives Byzantii, portis omnibus maritimis munitis, Urbi ipſi jam timeant, ne hoſtes ſubito accurrentes, portis crematis, interrumpant eo impetu qui ſuſtineri non poſſit, aut paucis ſcalis admotis per ipſos muros inſiliant. Quamobrem murum Byzantii maritimum, ſeptentrionali obverſum, foſſis profundis extrinſecus ductis circumplexi, ea quamprimum immiſſo mari inundant, ut continuo illa pars hoſtibus Latiis fiat comminus inacceſſa. *Edit. Pariſ.* pag. 649.

V. Sic Deus, pro Tomo oblato, celerem quidem, ſed Imperatoris deſiderio & propoſito plane contrariam, mercedem retribuit. Atque ejus rei teſtes fuerunt, non Epiſcopi ſolum illi aſſectatores, qui ea prænuntiaverant, quæ uniis tantum dieculæ voluptatem auribus peperierunt, fructum autem omnino & undecunque nullum, immo res illis promiſſis & vaticinationibus maxime & per omnia oppoſitas; ſed & populi quilibet circum habitantes; ira ut omnium riſui & ſannæ ſes noſtræ expoſitæ paterent, ac ipſe ille rerum exitus argumento certiſſimo fidem omnibus faceret, Tomum eſſe iniquiſſimum & impietatis plenum: ſiquidem ex ultimo eventu antecacta quæque æſtimantur. Nempe omnus illud profanumque donarium melioris notæ eſſe arbitrantibus Epiſcopis, viſum erat meliores eventus canere, ac prædicendo denuntiare Imperatori; eum ſcilicet ad Euphratem & Tigrim uſque Imperii ſui fines prola-

B

C

D

ANN. CHR. MCCCLI. *Acta poſt Synod. Palam.*

turum. Verum quia oblata illa ejuſmodi erant, ut ea Deus omnino averſaretur, ideo contra quam ſperatum erat accidit; ac pro maximis illis fluviis, Euphrate & Tigride, Imperator Cantacuzenus ſoſſas percuſſit, quæ marina aqua plenæ Byzantii muros alluerent; iſque exiguum hoc adverſus hoſtes præſidium, cogente neceſſitate, per atrem munivit; ut argumenta ori cuilibet facilia & evidena occurrat hæc concluſio; quoniam Tomus, ab illis ſcriptus, malum faiſſet & impium munus oblatum, ideo infelicem exitum conſecutum eſſe; eum videlicet, qui maxime contrarius, & eorum prædictionibus quam * longiſſima diſtantia interjecta oppoſitus, exitium Romanis attuliſſet.

* ex diametro oppoſitus, Græc.

VI. Cæterum & hinc quoque, ſi tempora conferantur & inter ſe compoonantur, rerum hodiernarum cum iis quæ olim geſtæ ſunt cognatioonem perſpicere eſt. Quippe & hiſce temporibus quoliber maris æſtu violentior agitatio arcem invaſit Eccleſiarum. Termini conſtituti & traditi a Patribus dogmata labefactantur. Omnia procellæ inſtar conturbat junctus cum ignorantia faſtus Principum, qui * & ſuperflua addendo, & detrahendo neceſſaria, doctrinam Fidei pervertunt. Si qui reſiſtunt, eorum aliis manus inferantur ſanguinariæ; aliis exilia & omnis generis perſecutionea diſpertiunt: aliis denique carcer ſubterraneus operit, velut rumulus quidam ſubtrarius, hominibus adhuc vivis paratus. Fabri riſſimi de rebus divinis diſputeaos impune, ſora theatraque omnia ejuſmodi ſermonibus implentes. Paſtores expellantur. Lupi crudeles in eorum locum adverſus greges introducuntur. Divinitatum increatarum numerus in infinitum earenditur. Mentiendi nullus metus. Veritas involucris tegitur. Quorum etiminum rei ipſi iunt, ea in nos per calumniam transferunt. Patrum præſcripta pedibus proteruntur.

Verba S. Baſ. ſupra c. 5. ſect. 10.

* al exceſſus & defectus dogmatum fidei trahunt. Græc.

Edit. Paris. pag. 650.

Ibid. 10.

Ibid. 13.

VII. Et quid neceſſe eſt vetera omnia perſequi ſigillatim, quæ qui legunt facile ipſi poſſunt cum rebus conferra, ut priſcarum eum hodiernis ſimilitudo ex comparatione colligatur: immo, auſim dicere, at majus hodie malum graſſari comperiatur, quam fuerint vetera & pervulgata illa: propterea quod iia temporibus, eum Romanum Imperium terra & mari latius porrigeretur, & ubique gentium viri docti florerent, Patriarchæ autem fere omnes, & Epiſcopi plerique, eruditione juxta ac dogmatum uſu præſtarent, parebant fugientibus magna locorum ſpatia, ut pulſi hac urbe in aliam fugerent, & inde in aliam, & turſus inde alioverſum: adeoque, ſi para una laborarer, aliæ vero adhuc valerent ac reſiſterent, poſſet erigi id quod cecidiſſet. Hoc autem tempore, cum omnis fera Principatus in ſolo Byzantio conſiſtit, eum Patriarchales Eccleſiæ, & Epiſcopales pene dixerim univerſæ, Principibus barbaris ſubjiciuntur; atque idcirco perſecutores ſimal & ii qui perſecutionem patiuntur, ſea, quod idem eſt, lupi promiſcue & agni in eodem ovili, Byzantio arbe, includuntur; hoc inquam tempore ovet Chriſti magna cum licentia diſperduntur, quia nulla turum uſquam perfugium habet, nec ſpem bonam concipere ullo modo poteſt. Ita fit ut violeoria multo nunc major ſæviat, quam ut oarratur in illa

A χῆς, ὅτι μίχρις Εὐφράτου καὶ Τίγρητος ἐπηρεῖ τὰς ὁρμὰς. Ἐπεὶ δ' ἀνεκτὰ τῷ Θεῷ τὰ παράπαν ἃ ἐν τοῖς προσνέξεως, ἀντέραπται τὰ τῆς ἐλπίδων. καὶ ἀντ' Εὐφράτου καὶ Τίγρητος, τῶν μεγίστων ἐπὶ γῆς ποταμῶν, πάφρους ὕδατων μετὰς θαλαττίου ὁ βασιλεὺς Καντακουζηνὸς τὰ τῶν Βυζαντίων τείχη προσκλύζειν ἀνώρυξέ τι ὡς ἐπιχούργημα, τοῖς πολεμίοις ἐξ ἀπορίας μικρὸν ἐπιτείχισμα. ὡς εἶναι τοῖς συλλογίζεσθαι βιβλαμένοις ῥᾴδιον καὶ σαφὲς τὸ συμπέρασμα. ἆρα κακὸν ἄρα ἡ δυσεβὶς τὸ τῆς γραφαῖς ἐκείνων ἀνάθεμα ὄν, καταδαιμονούσης ἔτυχε καὶ τῆς ἐκβάσεως, καὶ πάντα σφόδρα ἐναντιωτάτης, κἀκ ἡμέρας τοῖς σφῶν προῤῥήσεσι τὸν

B Ῥωμαίων ἐπιγαμένης ἀπώλειαν.

ς'. Ἐξεστὶ μὲν οὖν ἐντεῦθεν, παραξυπίζοντας καὶ παρατιθέντας, τὸν τῶν παρόντων ἀρὰν πρὸς τὰ πάλαι συγγενέσθαι. Σάλος γὰρ ἡ νῦν κατέχει τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἁπάντων, θαλαττία κλύδωνος πάντὸς ἀγριώτερος· τὰ πάτρια ἄρκτα τε καὶ δόγματα καταίσχυσαι· τῶν ἀρχαίων ὁ τύφος μετὰ τῆς ἀμαθίας παράντου δίκλω θυέλλης ἅπαντα, πρὸς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις τὰ τῆς εὐσεβείας παρασυρόντων δόγματα. τοῖς μὲν τῶν αὐθεντῶν χεῖρες ἐπάγονται φοναὶ· τοὺς δ' ἐξορίαι καὶ διωγμοὶ παντοῖοι μειζόνται. τοὺς δ' εἰρκταὶ συναρύπτουσι κατωθοῦσαι, αὐτοσχέδιοι τοῖς ὄντως ζῶσι δρώμενοι τάφοι. Θεολογοῦσιν ἀδίκως οἱ βάσκανοι, ἀγοραῖς καὶ θέατρα πάντοσε φωνῶν ἐμπιπλῶντες. ποιμένες ἐλαύνονται, βαρεῖς δ' ἀντεισάγονται λύκοι κατὰ τὸ ποιμένιον. Θεοῦ πάντων ἀκτίστων ἀ ἀριθμὸς εἰς ἀπειρον ἐκτέτανται πλῆθος. λαλεῖται τὸ ψεῦδος ἀφόβως. ὁ ἀληθὴς συγκαλύπτεται. βεβαίωσιν ἀμοῖς ἐφ' οἷς δυνή γε ἐσίσχουσι ἐγκλήμασι. Θεμοὶ πάντων πεπάτηνται.

Ζ. Καὶ τί δεῖ καθ' ἕκαστα πάντα διεξέναι ζητοῦν, ἐξὸν τὰς ἀναγκαιοτάτας παραβάλλειν τοῖς πράγμασι, καὶ συνάγειν ἐκ παραθέσεως τὸν τῶν πάλαι πρὸς τὰ νῦν ὁμοιότητα; φαίην δ' ἂν καὶ μείζω τὸν νῦν διεστῶτων κακῶν, ἢ κατὰ τὰς θρυλλουμένας τῶν πάλαι, παρόσον τῆς τότε Ῥωμαίων D ἀρχῆς διῃρτέρας οὔσης ἐν ἠπείρῳ καὶ θαλάσσῃ, καὶ σοφῶν ἀνδρῶν πανταχῆ τῆς Οἰκουμένης ἀναζώντων, καὶ πάντων μὲν πατριαρχῶν χώρας, ἐπισκόπων δὲ πλείστων, ἐχόντων μετὰ σοφίας ἀνάλογον καὶ τὸν δόγμασι πεῖραν, ὡς ἔχειν τὰς διωκομένους πλατείαν τὴν χώραν, ἐκ τῆς δὲ τῆς πόλεως φεύγειν εἰς τὴν ἑτέραν, ἀφ' ἑτέρου εἰς ἄλλην, καὶ αὖθις ἐκεῖθεν αὐτόθεν. καὶ διώκεσθαι τὸ μὲν ἐντὸς κατὰ μέρος, τῶν δ' ἄλλων ὑγιαινόντων ὄντι ἐξ ἀντεταμένων, ἐγείρεσθαι τὸ πεπτωκός. Νῦν δ' ἐν μόνῃ τῇ Βυζαντίῳ σχεδὸν τῆς ἐξουσίας καθεταμένης ἅπασης, πατριαρχικῶν δ' ἐκκλησιῶν καὶ ἐπισκοπικῶν, ὀλίγου δεῖν λέγειν E ἁπασῶν, γενομένων ὑφ' ἡγεμόσι βαρβάροις, καὶ ἅμα πάντων τῶν διωκόντων ἀμοῦ καὶ διωκομένων, ταυτὸν δ' εἰπεῖν λύκων ἅμα καὶ ἀρνίων, ἐν μάνδρᾳ μιᾷ, τῇ Βυζαντίῳ φημί, συγκλειόντων, μετὰ πολλῆς ἀδείας τὸ τὰ Χριστοῦ διαπαντὸς ποίμνιον, μυδιῶς μυδαμᾶ μυδριάσι καταφυγὴν ἀσφαλῆ κεκτημένον, μηδ' ἐν ψυχῇ λαβεῖν ἀπωσοῦν δυναμένου τὸ δέλπι. καὶ γίνεται τὸ πρᾶγμα

πολλῷ βιωσίμερον νῦν, ἢ χῇ ἢ Αἰσώπειον μῦθον A ἐκεῖνον, ὑπὲ καιρῷ Βασιλείου ὁ μέγας ἐχρήσατο παραδείγματι, φὼς παράστασιν τῆς θηριωδίας τ τότε διωκτῆς.

Η. Επὶ δὲ ἢ τῶς δὶ ὀνείρων ἰωαγκάσμεθά πως μυστικῆς ὑπ' αὐτῇ ἐξ μνήμης ἐλθεῖν, δὶ ὧν οἱς τὰ μάλιστα τῶς τῦ βασιλέως γνώμης τὸν ἄνδρα ἐξέπλεξάν τι ῥᾴδίως ἢ ὑπηγάγοντο, φέρε ἢ πεῖ τότων μίτειαι λέξωμεν, ἢ ὅσα παρὰ τῦ φοτιδίστης ἀρτίως ὑμῖν εἰς ἀρχέτυπον ἀφηγήσεως Βασιλείου τῦ θείν ἐρασίσασθαι διανοηθήμεν ἄν. τὰς δὲ ἄλλας ἐξ συμπείαν παρέλαμεν ὅσοι τ τὸν ὑπὸ δεινῶν τραγῳδίαν, ἢ ὅσοι τὰς ἄλλοτ' ἄλλας ἐξὰς ἀναφυέσας ἐμπαδίσειν διεξίασι. φασὶ τότων ὑπνοί πως ἰατρεῖς. Εγὼ ἐξ ἢ ἐκ παιδός μοι φὼς τὸ χωρίον τῦτ συνήθειαν, βραχείας ἀναπαύσεις ἐκ τῆ κατεχυσῶν ὑμᾶς ἀχολιῶν ἐπιτυχὼν, ἀσμένως ἦλθον ἐπὶ τὸν ἐχατὸν τότον. Τί ὦν χρὴ φὼς ὀνείρως καταφλύειν, ἢ ὀνειροπάστως μιθύεσθαι, κἂν ταῖς παννύμοις ἑστάσεσιν ὑμᾶς ποιεῖσθαι παρόντων δίηγημα; Τὸ ἢ τῶ Σαβελλίν καινόν, πάλαι μὲν ληθὲν, καταβεβλῆσθαι δὲ * παρὰ τ πατέρων, ἐπιχειροῦσι νῦν ἀναστῆσαι τότοι, οἱ φόβῳ τ ἐλέγχων τὰς καθ' ὑμῶν ὀνείρως πλάττοντες. ἀλλ' ὑμεῖς τὰς εἰνοβαρεῖς ἀφαλὰς, ἃς ὁ ἐκ τῆς ἀραιπάλας ἀναφερόμενος ἀτμὸς, εἶτα ἐγκυμένων * καταφυτίζει, χαίρειν ἀρέντες, παρὰ τῆ ἐγρηγορόσιν * ὑμῶν αὐτῶν, ἢ ἐξ τῶ τῶ Θεῶ φόβου μὴ διωκμένων ἡσυχάζειν, τῶν βλάβων ὑμᾶς ἀκέσασθε.

Θ. Ορᾶς ἢ ἐξ ἢ τῆ ὀνείρων πλάνης ἐντεῦθεν εἰς ἀκόλουθα σαφῆ γινομένων τῶν ἐξομολόγησιν· ἅτε ἢ ἐγκρυφίαν τὸ τὰ τοιαῦτα διδάσκοντος ὄντος ἐνὸς ἀεί, τὸ ἐξβόλε φαμί. τρυφῶντες ἢ ἢ ὑπὸ, ἓ λαμπρὸν ἀπατηλότητος ἀγώνισμα τὸ τῆς ἄβρᾶς τραπέζης ἔδαφος ἔχοντες, παρέλκυσιν ἀφόρμημα τὰς αὐτῶν ἀναπλάττουσι θεωρείας, ἢ ἢ τ μεθύοντων ἐξιρεῖν τὰ προγνῶσιν δύνασθαι, καθάπερ ἐγγάστριον πνεῦμα, ὑπὸ τ περὶ τ ἐγκέφαλον συναγομένης ὀσμῆς ἀναδόσεως ναυαγούσης τ γλώττης ἢ πλημμελούσης ἀναίδως. ἢ ἄμα θεολογίας ἄρχονται, τὸ θαρρεῖν ἔχοντες ἤδη φορτιλημμένοι ἐκ τ τ ἰδίων ὀνείρων μυστικῆς, ἢ ἀντιθέσεις καὶ λύσεις ἐρωτημάτων ἐπάγειν, ὁποίας ἂν αὐτοὶς εἶν βουλομένης· προβάλλωσι ἢ (φησὶ) λόγως, ἵνα τι χρήσιμον λάβωσι παρ' αὐτ, ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ συμβαινόσας τῇ αὐτ ἐπιθυμίᾳ τὰς ἀποκρίσεις ἴδωσι, πάντων ἀφορμὴν δικαίαν ἔχειν δόξωσι τῶ πολέμου, ἢ τ χῇ τ δισσβουλίων ἐξβολῆς

ANN. CHR. MCCCLI. Alibi pro Synodo Palæm. supra cap. 10. n. 15.

Æſopi fabula, qua magnus Baſilius in tempore uſus eſt, * ut immanem perſecutorum ſæviciam eo exemplo declararet.

VIII. Quoolam vero ejus ipſius quam habent per ſomnia divinandi facultatis mentionem facere coacti ab illis ſumus, qua potiſſimum re credulam Imperatoris mentem facile peſcuerunt, ac velut domitam ſubegerunt, age de his etiam pauca a nobis dicantur; ea ſcilicet, quæ ex ſancto Baſilio, quem nobis in his rebus enarrandis imitandum modo propoſuimus, corrogare licuerit. Nam cæteros, qui calamitates tragicas recenſeruot, quæ vel tum extiterse, vel aliis temporibus aliæ deinceps & variæ ſubortæ ſunt, compendii cauſa * omiſimus. Hic autem ſic ferme loquitur. " Ego propter hujus loci conſuetudinem, qua illi a puero " aſſuevi, brevem aliquam a negotiis quibus diſtinebamur reſpirationem adeptus, cum gaudio ad ſolitudinem hanc acceſſi. * Quid igitur opus eſt ad inania ſomnia conſingere, & ſomniorum conjectores iſtos conducere, noſque publicis convivia temulentorum inter pocula fabulam facere? * Sabellii oamque peſtem, olim quidem motam, (* a Patribus autem) conſopitam, renovare conantur; qui, ne deprehendantur & convincantur, iſta contra nos ſomnia confingunt. Vos itaque valedicto temulentis hiſce capitibus, quibus ſuffumigatio illa crapulæ ſurſum inæſtuans phantaſmata gignit, veſtrum damnum a * nobis diſcite, qui & vigilamus, & propter timorem Dei tacere nequimus.

IX. Videſ, ut in eo etiam quem pariunt ſomnia errore, hoc illi manifeſtum ſimile ſit exemplum? Nimirum quia unus ſemper bis moderandis præeſt, qui & hæc docet, Diabolus. Quippe & hi quoque genio indulgentes, & illuſtre bibendi certamen in plano menſæ opiparæ campo inſtituentes, oblatas ſibi Numinis ſpecies fingunt, convenientem homoiibus ebriis narrationem. Iidem rerum futurarum præſagia facile eructant, velut incluſum ventre ſpiritum, lingua ſcilicet, ob vapotem vini in cerebro collectum, tanquam naufragio aliquo eliſa, & turpiter titubante. Tum ii ipſi de rebus Divinis diſputare incipiuot, præſumpta jam audacia ex ſuorum ſomniorum divinatione, & argumentis quibuslibet objectis ſolutiſque, ſubinde ad interrogata reſpondent. Proponunt enim (inquit ille *) quæſtiones, non ut fructum aliquem ex iis capiant, ſed eo ut, ſi minus cum eorum votis reſponſiones congruant, juſtam hanc videantur occaſionem habere oppugnandi & calumniandi „homines bene & pie ſentientes. Sed de his ſatis.

*τὰ παραδόσει τοῦ μεγάλου Γρηγορίου

*καταφυτεύει

*ὑμῶν abeſt a lib. editis.

B

C

D

" Vide cap. 10. ſupra f. v. " Edit. Pariſ. " pag. 659. " * S. Baſilius E. " piſt. 61. " " * Ibid. " " "

ANN. CHR. MCCCLI. *Acta poſt Synod. Palam.*

turum. Verum quia oblato illo ejuſmodi orant, ut ea Deus omnino everſorerut, ideu contro quem ſperatum erat accidit; ac pro maxilis illis fluviis, Euphrote & Tigride, Impetotot Cantacuzenus foſſas percuſſit, quæ marina aqua plenæ Byzantii muros olluerent; iſque cauſum huc adverſus hoſtes præſidium, cogente neceſſitate, per artem munivit; ut argumentanti cuilibet facilis & evidens occurrat hæc concluſio; quoniam Tomus, ah illis ſcriptus, malum fuiſſet & impium munus oblatum, ideo infelicem exitum conſecutum eſſe; eum videlicet, qui maxime contrarius, & eorum prædictionibus quam * longiſſima diſtantia interjecta oppoſitus, eantium Romanis attuliſſet.

* ex diametro oppoſitus. *Graec.*

VI. Cæterum & hinc quoque, ſi tempore confetantur & inter ſe componantur, rerum hodiernarum cum iis quæ olim geſtæ ſunt cognationem perſpicere eſt. Quippe & hiſce temporibus quolibet maris æſtu violentius agitatio arcem invaſit Eccleſiarum. Termini conſtituti & tradita a Patribus dogmata labefactantur. Omnia procellæ inſtat conturbat junctus cum ignorantia faſtus Principum, qui * & ſuperflua addendo, & detrahendo neceſſaria, doctrinam Fidei perveriunt. Si qui reſiſtunt, eorum aliis modus inferuntur ſanguinariæ; alios exilia & omnis generis perſecutiones diſperſiant: alios denique carcer ſubterraneus operit, velut tumulus quidam ſubitatius, hominibus adhuc vivis paratus. Fabri viliſſimi de rebus divinis diſputant impune, fora theologeque omnia ejuſmodi ſermonibus impleutes. Paſtores capelluntur. Lupi crudeles in eorum locum adverſus greges introducuntur. Divinitatum increatarum numerus in infinitum extenditur. Mentiendi nullus metus. Veritas invulucris tegitur. Quorum criminum rei ipſi ſunt, ea in nos per columniam transferunt. Pattum præſcripto pedibus proteruntur.

Verba S. Regis, ut ſupra n. 3. n. 1.

* ad exceſſus & defectus doctrinam Fidei pertrahunt. *Graec.*

Edit. Pariſ. pag. 650.

Ibid. 10.

Ibid. 17.

VII. Et quid neceſſe eſt velle omnia perſequi ſigillatim, quæ qui legunt facile ipſi poſſunt cum rebus confetre, ut priſcorum cum hodiernis ſimilitudo ex comparatione colligatur: immo, eoſim dicete, ut majus hudie malum graſſori comperiatur, quam fuerint vetera & petvulgata illa: propterea quod iis temporibus, cum Romanum Imperium terra & mari larius porrigereruur, & ubique gentium vitl docti floreretur, Patriarchę autem fere omnes, & Epiſcopi plerique, eruditione juxta ac dogmatum uſu præſtorent, patebant fugientibus magno locorum ſpatio, ut pulſi hac urbe in aliam fugerent, & inde in oliam, & rurſus inde olioverſum: adeoque, ſi para una laborarel, aliæ vero adhuc valerent ac reſiſterent, poſſet erigi id quod cecidiſſet. Hoc autem tempore, cum omnis fere Principatus in ſolo Byzantio conſiſtit, eum Patriarchales Eccleſiæ, & Epiſcopales pene diaerim univerſæ, Principibus barbaris ſubjiciuntur; eique idcirco perſecutorea ſimul & il qui perfecutionem pationrur, ſeu, quod idem eſt, lupi promiſcue & agni in eodem ovili, Byzantio urbe, includuntur; hoc inquam tempore oves Chriſti magna cum licentia diſperduntur, quio nullo tutum uſquam perfugium habet, nec ſpem bonam concipere ullo modo poteſt. Ito fit ur violentia multu nunc major ſævlat, quam ut narratur in illa

A χῆς, ὅτι μίχεις Εὐφράτα καὶ Τίγροπος ἰοπιεῖ τὰς ὄρυς. Ἐπεὶ δ' ἀντικὺ τῷ Θεῷ τὸ παράπαν ὡς ἰῶν τὰ τῆς προσνεύσεως, ἀντέρραπται τὰ τῇ ἐλπίδων. καὶ ἀντ' Εὐφράτα καὶ Τίγροπος, τῇ μεγίσων ἰαύτων ποταμῶν, πάφρας ὑδάτων μεσὺς θαλαττίων ὁ βασιλὺς Καντακυζῶνὸς τὰ τῶν Βυζαντίων τείχα προσκλύζον ἀνώρυξί τι ἢ ἐπιχούργνσι, πρὸς πολεμίους ἐξ ἀποφίας μικρὸν ἐπιτείχισμα. ὡς ἐῦαι τὰς συλλογίζθαι βυλομένοις ῥᾴδιον τὸ σαφὲς τὸ συμπέρασμα. ὅτι καλὸν ἄρα ἢ διατιβὲς τὸ τῆς παμγραφίας ἐκείνων ἀνάθεμα ὂν, κακοδαιμονούσης ἐτυχὲ ἢ τῆς ἰοβάσιως, ἢ πάντοι σφόδρα ἐναντιωτάτης, οἱὸ ἤμέτρα ταῖς σφῶν προῤῥήσεσι τὰ ἅ Ῥωμαίων ἐπιγεγαμένος ἀπάλεσε.

B

C. Ἐξεσὶ μὲν ὖν ἐντεῦθεν, παρεξεπίζοντας τὴ παρατιθέντας, τὰ τῶν παρόντων ὁρᾶν πρὸς τὰ πάλαι συγγένεσιν. Σάλος γὰρ ἢ καὶ σαπηχὲ τὰ τῶν ἐκλησιῶν ἀκρόπολιν, θαλαττία λύδωνος πασῶν ἀγειώτερος· τὰ πατέρων ὅρια τε ἢ δόγματα σαπασέσεσαι· τῶν ἀρχόντων ὁ τύφος μετὰ τῆς ἀμαθίας πράττει δίοῖα θυέλλης ἅπαντα, πρὸς ὑπερβολὰς ἢ ἐλλιψεις τὰ τῆς δίσεβείας παρασυρόντων δόγματα. τοῖς μὲν τῶν ἀνθρεμένων χεῖρες ἐπάγονται φοβεραὶ· τοῖς δ' ἐξουσίαι καὶ δίωγμοὶ πασσοὶ μεῖζονται. τοὺς δ' εἰρκταὶ συγκρύπτουσι καπαχθόνιοι, ἀυτοσχέδιοι τοῖς ὄτε ζῶσι δράμασι πάφοι. Θεολογοῦσιν ἀδίως οἱ βάσουσι, ἀγοραῖς ἢ θέατρα πάντα τοιούτων φωτῶν ἐμπιπλῶσης. ποιμένες ἐλαιώνται, βαρεῖς δ' ἀντεπάγονται λύκοι καὶ ἢ ποιμνίων. Θεοπόνων ἀκτίσων ὁ ἀριθμὸς τοῖς ἀκείρων ἐπιζήται πλῆθος. λαλεῖται τὸ ψεῦδος ἀρόβως. ὁ ἀλήθεια συγκαλύπτεται. ἐμβάλλουσιν ὑμᾶς ἐφ' οἷς ἀυτοί γε ἐκέχνται ἐγκλήμασι. Θεσμοὶ πατρῶν πεκάπωται.

D

Z. Καὶ τί δεῖ σαθ' ἕκασα πάντα διεξέναι ζητῶν, ἐῶν τοὺς ἀναγινώσκοντας παραβάλλειν τοῖς πράγμασι, καὶ σωάγειν ἐκ παραθέσεως τὰ τῶν πάλαι πρὸς τὰ νῦν ὁμοιότητα; φαίην δ' ἂν καὶ μείζω τὰ νῦν διρίσκειν σακάιαν, ὃ κατὰ τοὺς Θρυλλουμένους τῶν πάλαι, παρόντος τοῦ τότε Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀρτύρας οὖσης ἐν ἀπείρῳ καὶ Θαλάσσῃ, καὶ σοφῶν ἀνδρῶν πασχὸ τοὺς Οἰκουμένους ἁπαζόντων, καὶ πάντων μὲν πατριαρχῶν χνδον, ἐ ἐπισκόπων τῶν πλείσων, ἐχόντων μετὰ σοφίας ἀνάλογον καὶ τὰ ἐν δόγμασι πεῖραν, ὡς ἔχειν τοὺς διωσομένους πλατεῖαν τὰ χώραν, ἐκ τοῦ δὲ τῆς πόλεως φεύγειν εἰς τὰ ἄπρα, ἐφεύδεσθαι εἰς ἄλλο, καὶ αὖθις ἐκεῖθεν ἐντεῦθεν. καὶ διώκεσθαι τὰ μὲν ἐσὸς ἐνδωκόντος μέρους, τῶν δ' ἄλλων ὑγιαινόντων ἔνεκ ἐ ἀνθρεμένων, ἐγείρεσθαι τὰ πεπτωκός. Νῦν δ' ἐν μόνῃ τῇ Βυζαντίῳ σχιδὸν τῆς ἐξουσίας καθεσαμένης ἁπάσης, πατριαρχικὸν δ' ἐκλοσεῖον καὶ ἐπισκοπικὸν, ὀλίγου δεῖν λίγων ἁπασῶν, γενομένων ὑφ' ἡγεμόσι βαρβάροις, καὶ ἅμα τῶν διωκόντων ὁμοῦ καὶ διωκομένων, πανὸν δ' ἐπτὸν λύκων ὁμοῦ καὶ ἀρνίων, ἐν μάνδρᾳ μιᾷ, τῇ Βυζαντίῳ φημὶ, συγκλειθέντων, μετὰ πολλῆς ἀδίας τε καὶ Χριστοῦ δακπαάτας ποίμνης, μυδιὸς μυδαρᾶ μυδρίαν καπφυγὼν ἀσφαλῶ σαπρίαν, μόδ' ἐν ψυχῇ λαβεῖν ὑπωσοῦν δυναμένου τὰ ἐλπι. καὶ γίνεται τὸ πρᾶγμα

E

πολλῷ βιωσίμερον τοῦ, ἃ καὶ ἡ Αἰσώπειον μῦθος ἐκεῖνον, ἐπὶ καιροῦ Βασίλειος ὁ μέγας ἐχρήσατο παραδείγματι, πρὸς παράστασιν τῆς θηριωδίας τοῦ τότε διωκτοῦ.

Æſopi fabula, qua magnus Baſilius in tempore uſus eſt, * ut immanem perſecutorum ſævitiam eo exemplo declaratet.

ANN. CHR. MCCCLI. Abb. poſt Synod. Palam. * ſupra cap. xv. §. xv. 1 ſ.

VIII. Η. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς δι' ὀνείρων μαντικῆς ὑπ' αὐτοῦ μικρὰς ἡμῖν μνήμας εἰλήφαμεν, δι' ὧν εἰς τὰ μάλιστα τῆς τοῦ βασιλέως γνώμης τὸν διανοίαν ἐξεπλαζάν τε ῥᾳδίως καὶ ὑπηγάγοντο, φέρε καὶ περὶ τούτων μικρὰ λέξωμεν, καὶ ὅσα παρὰ τοῦ ἁγιοθέντος ἀρτίως ἡμῖν ὡς ἀρχέτυπον ἀφηγήσεως Βασιλείου τοῦ θείου ἐφιέσασθαι διωκθέντες ἂν. τῆς δὲ ἄλλας ἐξῆς συμπέσοι παρέκοιμι ὅσοι τε τῶν ἧδη τότε δεινῶν τραγῳδίαν, καὶ ὅσοι τὰς ἄλλοτ' ἄλλας ἄλλας ἐξῆς ἀναφυείσας ἐμπαθίστερον διεξίασι. φασί τοίνυν ὑμοί πως ἐκεῖνος. Ἐγὼ δὲ ἐκ παιδὸς μοι φῶς τὸ χωρίον τοῦτ' συνήθειαν, βραχείας ἀναπνοῆς ἐκ τῆς καταχυσῶν ὑμᾶς ἀσχολιῶν ἐπιτυχών, ἄσμενος ἦλθον ἐπὶ τῶν ἐκατὸν τούτων. Τί οὖν χρὴ πρὸς ὀνείρους καταφεύγειν, ἢ ἀνεροπετῶς μυθεῖσθαι, ἀφ' ταῖς παιδιμοις ἐστάσεσιν ἡμᾶς ποιεῖσθαι παρόντων διλήμα; Τὸ δὲ τῶ Σαβελλίου καὶ τοῦ μιγὰ πάππου, ἐπιχειροῦσι τινὲ ἀναπεῖσθαι ὑμᾶς, οἱ φέβμ τῆς ἐλέγχων τὸς καθ' ἡμῶν ἀνόρους πλάτωνος. ἀλλ' ὑμῶς τὰς οἰονβαρὰς ἀφαλὰς, ἃς ἀ ἐκ τὰς κραπάλας ἀναφορμὸς ἀτμὸς, ὥσπ ἐγαυμαίνων * καπνοτάζει, χαίρων ἀρίπης, παρὰ τῆς ἐγρηγορόσιν * ὑμᾶς ἀθεῖ, καὶ ἧς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον μὴ δυναμένων ἡσυχάζειν, τῶν βλάβων ἡμῶν ἀκόσαι.

Vides, ut in eo etiam quem pariunt ſomnia errore, hoc illi manifeſte ſimile ſit exemplum? Nimirum quia unus ſemper his moderandis præeſt, qui & hæc docet, Diabolus. Quippe & hi quoque genio indulgentes, & illuſtre bibendi certamen in plano menſæ opiparæ campo inſtituentes, oblatas ſibi Numinis ſpecies fingunt, convenientem hominibus ebrii narrationem. Iidem rerum futurarum præſagia facile eructant, velut incluſum ventre ſpiritum, lingua ſcilicet, ab vaporem vini in cerebro collectum, tanquam naufragia aliquo eliſa, & turpiter titubante. Tum ii ipſi de rebus Divinis diſputare incipiunt, præſumpta jam audacia ex ſuorum ſomniorum divinatione, & argumentis quibusliber objectis ſalutiſque, ſubinde ad interrogata reſpondent. Proponunt enim (inquit ille *) quæſtiones, non ut fructum aliquem ex iis capiant, ſed eo ut, ſi minus cum eorum votis reſponſiones congruant, juſtam hanc videantur occaſionem habere oppugnandi & calumniandi homines bene & pie ſentientes. Sed de his ſatis.

* τὸ παραδόξον τοῦ μιγὰ πάππου Γρηγορίου

* καπνοτάζει

* ὑμᾶς abeſt a lib. edit.

* Vide cap. iv. ſupra ſ. vi. & dit. Pariſ. pag. 651.

* S. Baſilius Ep. ccxxiv.

* Ibid.

* Edd. Epiſt. traditione vetere magni Gregorii. vulgata corpo.

* alter legit Latinus S. Baſilii interpres.

* Ap. D. Baſilium

ANN. CHR. MCCCLI. *Acta poſt Synod. Palam. Edit. Pariſ. pag. 632.*

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINÆ HISTORIÆ

LIBER VIGESIMUS SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

I. Internuntii, ab Imperatore & Patriarcha miſſi, ad Gregoram veniunt. Mandata exponunt. II. Nova decreta & Palama libellum jubentur exhibere. III. Negant libellis opus eſſe: decreta allaturos ſe promittunt. IV. Gregoras, ut utrumque exhibeatur, multis rationibus contendit. V. Internuntii, re infecta, diſcedunt.

I. TAMEN cum hæc ita ſe haberent, & nos, ſicut dictum eſt, ſumma cautione jamdiu cuſtodiremur, interea pulſatis die quadam foribus noſtris, ſtrepitus auditur: quæ res, quod Improviſa eſſet, terroris aliquid & trepidationis animo injecit. Nam continuam illam & perpetuam hominum quamplurimorum ad nos venientium affluentiam penitus jam obliti eramus. Cæterum illi, ubi quinam eſſent indicarunt, foribus per nos reſeratis admiſſi ingrediuntur. Erant porro Internuntii; ab Imperatore quidem miſſi, Senatores Patricii; a Patriarcha autem, & Epiſcopi, & hominum præterea eruditorum nonnulli: qui de more alloquuti me, conſederunt, ac mandata exponentes; ſublatis de medio (inquiebant) „ iis vocibus, per quas turbæ in Eccleſia „ excitatæ fuerant, omnes quotquot ſumus cum Imperatore & Patriarcha Epiſcopi ac viri Senatorii, novos Tomos, „ nova decreta compoſuimus, ad accuratam rationem perfectiſſime exacta; ut „ nihil jam obſtet, quominus nos in poſterum communione tecum junctos & idem ſentientes admittas.

II. Multis tum dictis reſponſiſque & interpellationibus interjectis, demum nova illa decreta exhibere juſſi ſunt; item Palamæ libellum, cum his conjungendum, prout ſacris Canonibus traditum & conſtitutum eſſet. Etenim decretum, per ſanctum œcumenicam Synodum ſextam promulgatum, ſic eos, quorum ſimilis cauſa erat, alloquitur. *Qui dictis vos converti ad veritatem, non alias nobis ſatisfacitis, niſi ſcriptos Fidei veſtræ libellos producatis apud aliam Synodum, debemes earum nobis ſuper ſanctis & intemeratis Dei* „ *oraculis vos deponere.* Si igitur (ajebam) „ ſacro-ſancto & generali Patrum Concilio ipſi quoque obſequuti, cum Palama „ ſic egiſtis, eumque iiſdem conditionibus „ recepiſtis; jam vos, ſcripta illa palam proferentes, animum re declarate. & me vobis conſentientem habetote. Quod ſi & „ præmia diſtributa, & menſæ Imperatoriæ „ luxus, & larga pecuniæ copia in veſtros „ ſæculos jugiter defluens, & unimum, ea „ parte qua gaudium ſentit, blande allicions, ſi denique (ut & hoc addamus) of-

pag. 633.

Α Α. ΤΟΥΤΩΝ δ' ὅμως ὕπως ἐχόντων, ἡ ὕπως ὑμῶν ἐπὶ μακρὸν, ὡς ἔφημεν, φρυρουμένων πάνυ τι ἀσφαλῶς, πάταγος ἐν μιᾷ τῆ ἡμερῶν μεταξὺ παρὰ τὰς ἀμπύρους ἠκούετο θύρας. ὃ τι ἀπροσδόκητον ἔκπληξίν τινα τῷ θόρυβον ἐνέτεκε τῇ ψυχῇ, τῆς συνεχείας ἐκείνης ἔτ' ἀεὶ προσόντων παμπόλλων ἡμῖν λίθας ἔδη πυθμένι ἐρυβέσης. ἐξεφρενώτων δ' ὅμως ἐκείνων εἴτινες ἦσαν, αὖ τὴ θύρα πρὸς ἡμῶν ἀνῳγμένη, κἀκεῖνοι εἰσῆσαν. ἀγγελιαφόροι δ' ἦσαν ὑπὸ πρὸς μὲν βασιλέως, ἄνδρες ἐ συγκλήτου ἐ ἐγγενῶν. πρὸς αὖ τὰ πατριάρχου, ἐπίσκοποί τε ἡ τῆ ἄλλως ἐλλογίμων ἕνιοι. προσιόντες δ' ὧν τὰ εἰωθότα, ἡ καθεδόντες, ἤγγελον τὰ Β ἐπιταχθέντα, λέγοντες· ὡς ἐν μέσῳ γενομένων τῆ καινοτέρων ἐκείνων φωνῶν, δι' ἃς τῶν ἐκκλησίαι παρέξαι συμπέπτωκε, τομογραφίαι τὰ τέα κατέσχε ψηφίσματα πρὸς ἁπάντων ὑμῶν, ἔ τι ἐπισυέπων δικαιοῦ ἡ συγκλητικῶν, ἅμα βασιλεῖ τε ἡ πατριάρχῃ, ἔχεται πρὸς ἀκείβειαν ἄκρα ἠρμοσμένος. ὡς εἰναί σοι τὸ καλλίον ὧδέ ἴτι, κοινωνὸς ἔχειν ὑμᾶς τὰ λοιπᾶ, ἡ ταῦτά σοι φρονοῦντας.

Β. Πολλῶν οὖν μεταξὺ τέλος ἀπηντήθησαν ῥηθέντων λόγων ἡ ἀντιθέσεων, τέλος ἀπηγγέλθησαν ὑμφανίζων τά τε τέα ἐκεῖνα ψηφίσματα, ἡ ἅμα τὸ ὀφειλόμενον τούτοις τὸ Παλαμᾶ λίβελλον, κῇ ἢ ἔ θείων κανόνων ἔκδοσιν ἡ ὁμοθετίαν. φασὶ δὲ οὗτοι πρὸς τὸ C ἁγίας ἡ οἰκουμενικῆς ἑστῶς Συνόδου προσηχθέντα ψῆφος, πρὸς τὰς ὁμοίως ἔχοντας πίστις. ὡς ἂν ἡμᾶς πληροφορεῖτε ὑμεῖς, οἱ ἐπιτρέψεν πρὸς τὸ ἀληθεῖαν λέγοντες, εἰ μὴ γράφος λιβέλλους τὸ πίστως ὑμῶν ἀγάγητε καθ' ἑτέραν συνόδου, ἡμῶν ἐμπροθεν ἐφέλοντες ἐπὶ ἔ ἁγίου ἡ ἀχράντου ἔ Θεῖ λογίων πίστις ἐπιδοῦναι. εἰ οὖν ἐκόμιζοι ἡ ὑμεῖς ἐοίκη τῇ θείᾳ ἔ οἰκουμένῃ τῆ πατέρων Συνόδῳ, τὰ ὅμοια κατὰ τῆ Παλαμᾶ πεπράχατε, κρίνει τῆς ὁμοίως αὐτὰ ἐδέξασθε, ἔργοις ἡμῖν τὰ τῆς γνώμης ἐδοῦξαθε, παῤῥησίᾳ τὰ γράμματα φέροντες, ἡ ὁμόφρων ὑμῖν ἔσομαι. εἰ ἢ ἡλικιωτὴ γεγῶν, ἡ βασιλικῆς τραπέζης τρυφὴ, ἡ χρημάτων ἄφθονος χορηγία συνεχέστερον ἀντλω-

* Lego ἀλλοις

μίαν τῆς βαλαντίου ὑμῶν ἢ τὸ χαῖρον τῆς ψυχῆς ἐντεῦθεν ἐφελκόμην, προστίθω δ' ἅμα καὶ τῇ προτεινούσῃ ἀπειρίᾳ μετὰ τῆς ἀμαθίας, ῥᾳδίως ἐξέμυθα τὰ πάτρια πέπεισα δόγματα, καὶ τῷ καθεστῶτι νομίμῳ φυλίζειν δίγνωμα, οὐδένα χρὼν, ὡς οὐδὲς ἡμῖν οὐδαμῆ πω κοινωνίας ἐγγέγονε τρόπος. οὐ γὰρ ἂν ἦν φανερὸν ἀπὸ σκότους ἢ γαλήνη πρὸς ζάλην πρὸς ἄκρατον κλύδωνας.

Γ. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν μὴ χρείαν εἶναι λιβέλλων ἔφασαν ἐπιτυθῆναι, μηδὲ πίστιν σφίσιν ἀπαιτεῖσθαι τινῶν. νόμον γὰρ εἶναι λιβέλλων ἀπάντων ῥηθέντων, τὸ σφίσι διδόμενον τε καὶ διδόμενον. περὶ δ' ὧν αὐτοῖς γέγραπται * νέα ψηφίσματα, καὶ τὰ μογαρικῶν συντάγματων, αὐτοὶ ἑαυτοῖς μὴ κακομοιρεῖν ἐμέμφοντό τι, καὶ ἐς ἃ ἡ λάθης αὐτόνομον τυραννίδα τῷ τὰ συμβάντος ἄμαρτίαν ἀπόφορον. ἢ διορθοῦσθαι ἢ ὑστεραίαν σφόδρα ἐπαγγέλλοντο.

Δ. Μηδὲ γὰρ εἶναι τῷ αὐτῶν, πλὴν ἐκείνων, λόγως ὁμοῦ τῇ πληγέντι ζημιουμένης αἰεὶ νομίζειν, ἔφασκον ἴσχυρ. μᾶλλον γὰρ ἂν ἐκεῖνά γε χρῆναι ποιεῖν ἐμφανῆ, φέρε ἢ ἐκείνους αὐτούς. ἐπεὶ καὶ τὰ θεῖα τῆς Ἀποστόλου Εὐαγγέλια, καὶ τῇ σοφῶν τῆς ἐκκλησίας μυσταγωγῶν αἱ διδασκαλίαι, καὶ τὰ ἱερὰ δόγματα, * γέγραπται μὲν, οὐκ ἐκδίδοται δέ. διὸ ἐκδίδοται μὲν, συσώπηται δὲ ἀλλὰ καὶ ζῇ πάσης τῆς οἰκουμένης αἰὲν κηρύττεται, καὶ τῇ γεγραφότων θανόντων, ἀθάνατα μένει τὰ γράμματα, στῦλος ἀπάσης καὶ ἀνδριάντων ἀπάντων μακρῷ μονιμώτερα, μὰ μέντοι ζώσας καὶ ἔμπνους τινὰ τοῖς χρωμένοις παρεχόμενα τῷ ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ τῷ τῇ γεγραφότων φροντιστήν τι ἐ οἰκονομικῶ συνιέντι δυνατῶς αἰνίζονται, καὶ τὸ ἀθάνατον ἐμφαντον σφίσι διδόντων. κἄφυκε γὰρ αὖ χορηθῆναι μετὰ ῥᾳστώνης τὰ αἰθητὰ τῷ τῇ αἰσθητηρίων ἀντίληψιν, ἢ τὸ συγγενὲς ἢ οἰκεῖον, καὶ πεῖραν ἅμα ἢ γνωστικῶ ἐμπειρίαν συνάγεσθαι τὸ καιρὸν ἔχοντα ἐν τοῖς ὁμιλίας ἀμφίν. τοῖς μὲν γὰρ δικαστῆς τῇ ἐν πόρῳ φροντιστὴν ὑπάρχων, τοῖς μὲν ἐς αἰθέρα, τοῖς δ' ἐς γῆν ἐσηγεῖ, ἐ ζῇ τῇ αἰδυμηλίων τοῖς τῇ φροντιστὴν ἀναγινώσκει ποιεῖσθαι. καὶ τοῖς μὲν ζῇ τοῖς ἀρχῆς ἱρωτᾷ ἢ μανθάνει σωμάτων τραχύτητας ἢ λειότητας, ἢ ὅσα τῇ τοῖν πίστιν ἡρμοσμένα ὑποκεῖσθαι αἰσθητήρ. ἢ αὖ ζῇ τοῖς ὀσφρήσεως ὅσα εὐώδη καὶ μή. ἢ τοῖς μὲν ζῇ τοῖς ἀκοῆς, τῶν ἐναρμονίων φωνῶν τῷ ἀντίληψιν ἴσχει. τοῖς δὲ τοῖς ζῇρόρους ζῇ τῇ ὄψιν βαρυτῆς ὁμιλεῖ τῇ χρωμένων. καὶ φῶς γε ἔτι, τοῖς μὲν ζῇ γλώττης, τοῖς δὲ ζῇ γραμμάτων, ἐφάπτεται τῇ ἀνθρώπινον ἴδιόν, ἢ πᾶς τούτων ἀναγινώσκει ποιότητας. πάντων πέντε δυοῖν ὄντων ἡγεμονικωτέρων, ὅσα γε φρὸς τὸ ζῆν ἐσθῆσθαι τῇ τῆς ψυχῆς βελτίονι μέρει, τοῖν μὲν ἀνθρώπου μᾶλλον ἑκάτερον τῇ παλαιὰ παρέχειν σοφῶν τῷ βελτίονα μέρος ἀκούομεν, τοῖν δ' ἑκάτερον ἀνθρώπου. ἡ μὲν γὰρ τῇ ἐνεργῶν ἀντιληπτικὴ ἢ καρόντων μόνον ἡ ὄψις ὑπάρχοντα, δραστικωτέρα ὅμως ὡς τὰ πολλὰ ἢ τῶν ὑποκειμένων παρέχεται γνῶσιν. ἡ δ' ἀκοὴ ἀμβλυτέρα μέν πως, πλατυτέρα δ' ὅμως. τῇ τε ζῇ καρόντων δίχηρῶς ἀντιλαμβάνεται, ἢ τῶν ἀπόντων ὡς παρόντων αἰθάνεται, δαιμονίως τε, πολλάκις σωμάτων ἄφεστάσης. εἰ δὲ τῷ μὲν φορτικὰς

ficii ignoratio & inſcitia robis perſuaſerunt, facile ut Patrum dogmata ejurare-tis, & conſtitutarum legum nobilitatem parvifaceretis; hoc ſcitote, nullo pacto fieri poſſe, ut ulla unquam inter nos commuolo ſit; non magis ſcilicet, quam aut luci cum tenebris, aut ſerenitati cum ſævientis pelagi fluctibus.

III. At illi nec libellis opus eſſe in præſenti, nec talia nunc exigenda ab ſe ajebant. Nam quod ipſis approbatum decretumque eſſet, id legem eſſe omnibus libellis firmiorem. Quod ad nova decreta, quæ ſcripſiſſent, & ad Synodici Tomi conſtitutiones attineret; ea quia non attuliſſent, ſeipſos locuſcbant, & ejus rei culpam conferebant in oblivionem, cujus poteſtas ſumma & tyrannica eſſet; atque id peccatum poſtera die correcturos ſe affirmate promittebant.

IV. Enimvero negabam ego rationi conſentaneum eſſe, aut aliis convenire præterquam iſtis, ejuſmodi verba afferre, quæ aere percuſſo ſtatim evaneſcerent; immo illa decreta, prius quam ipſi compaterent, oportuiſſe coram exhiberi. Quippe (ajebam) nec Divina Evangelia ab Apoſtolis, nec ſapientum Eccleſiæ antiſtitum præceptiones, nec ſacra dogmata ſic ſcripta ſunt, ut in lucem edita haud fuerint; nec ſic quidem edita ſunt, ut tacita latuerint; ſed & toto orbe, quacunque habitabilis eſt, prædicantur ſine fine, & mortuis ille qui ſcripſerunt, permanent ſcripta immortalia, quovis ſcippo, quibuslibet ſimulacris perennniora: eaque, non ſolum iis qui utuntur, vivum & veluti ſpirantem fructum afferant; ſed & illorum, a quibus ſcripta ſunt, voluntatem officioſamque providentiam perpetuo tepræſentaot, & veram ipſis immortalitatem tribuunt. Nempe ea eſt natura rerum ſenſilium, ut quia ſenſibus cognatæ & quaſi familiares ſunt, idcirco ad ſui perceptionem facile eos ſemper quaſi mancipatos adducant, atque adeo ex utriuſque conjunctis uſus & opportune agendi ſagax experientia colligatur. Eorum enim, quæ in mundo ſunt, judea conſtituta mens, vim ſuam nunc in cælum nunc in terram exercet, & rerum qualitates ope ſenſuum cognoſcit; ac modo per tactum aſperitates lævitateſque corporum, & quæcunque ei ſenſui a natura ſubjiciuntur, explorat & lutelligit; modo per odoratum, quæ ſuaveolentia ſint & contra; modo per audkum voces modulatas percipit; modo per ocalos, variis colorum ſucis intereſt; atque eadem præterea hominum mores nunc linguæ nunc ſcripturæ ope aſſequitur, & quales ii ſint diſcit. In iis ſenſibus, duo principatum tenent, inquantum ſcilicet excellentiori animi parti inſervlunt. Eu vetetibus Philoſophis, alii huic, alii illi primas tribuunt. Ac riſus quidem, tametſi ea tantum percipere poteſt, quæ adſunt & preſentia obverſantur, tameo efficaciorem plerunqua rerum objectarum cognitionem parit: auditus vero hebetiorem quodammodo, ac latius diffuſam; utpote qui & præſentia facile arripit, & locorum intervallis dijuncta ſic conjungit mirabiliter, ut abſentium tanquam præſeutium ſenſu afficiatur: eundemque, * ſi fas dicere, etiam futurorum iis qui nunc vivunt interpretem exiſtere

ANN. CHR. MCCCLI. *Acta poſt Synod. Palam.*

Edit. Pariſ. pag. 654.

* ſi haud vi. dear alicui malaſtus. *Grec.*

*Antiqua ψηφίσματων?

*Lego ὡ γέγραπται.

ANN. CHR. MCCCLI. *Acta ap. Synod. Palam.*

„ videmus, ſi quis vel Moſes, vel David, Divino Spiritu afflatus, præcognita ea vaticinerat. Si itaque in iis rebus, quarum diverſa eſt ratio, ita hæc ſe habent; ſi pleraque de pecuniis & prædiis judicia oculatam & attentam inſpectionem requirunt, ac longio ſæpe tempore egent, &, ut certiora ſint, utrumque ſimul, oculorum diſcen & aurium examen conjunctum exigunt; quidni hoc loco, ubi de Eccleſiæ Dei dogmatis agitur, id cumulatius debere præſtari longe potiori jure quiſque exiſtimet? Et nobis igitur nova illa decreta dari oportet, quæ multo & diligentiſſimo examine longis diebus & noctibus perpendamus. Quæ enim nove dicta proferuntur, ea novis judiciis ſubeundis obnoxia eſſe ſapientes pronunciant; niſi is, qui nova profert, numine ſit plenus; qualis fuit ille Deum preſentem intuitus Moſes, qui innumerabiles Hebræorum caterva per liquidos maris gurgites, velut per aridum ſolum, tranſmiſit, & victiſſim effecit, ut per aridam petram aquarum vis maxima flueret. Scilicet Deo jubente & adjuvante ipſæ ſolvuntur leges Naturæ. At ſi is ſit unus ea lis, qui ea luxu & nocturna crapula excitati mane expergiſcuntur, profecto neceſſe eſt, pernicioſos omnis generis morbos cauſare, & varias hæreſes in conſtitutam antiquitus diſciplinam invehi, & harmoniam dogmaticam regulaſque omnes legitimas aboleri atque diſſolvi. Non debet itaque veritatis inveſtigatio, facili labore parabilis & minimo pretio venalis eaſtimari. Nam quæ utilia ſunt, ea non videmus ſubito & ſua ſponte naſci, ut rubos in ſylvis. Quod autem ſummum * eſt animi bonorum, id plurimos labores interminatos habet, & maximis ſudoribus objectis præcluditur. Quid porro pretioſius animæ eſt, quam religioſa & conſtans veræ erga Deum Fidei obſervatio? Ad ſanandos corporis morbos medici accerſuntur; qua quidem opera ſi minus ſucceſſerit, damnum certe non adeo grave, neque hoc mortali vita diuturnius futurum, accipitur. At ii morbi, qui ad dogmata theologica pertinent, quanquam ſanguinis rivos raptis ventis non effundunt, F dei ipſi plagam tetram infligunt, incruentam quidem illam, ſed maxime lethalem, ſempiternum quippe & immortale exitium allaturam animæ, cui nec totus mundus æquiparandus eſt. Quamobrem palam iſta proferri atque in promiſſilos, qui pœnitentiam erratorum præferunt, libellos exhiberi oportet, ne pejus ſchiſma Eccleſiæ accidat. Quod ſi vos nolitis, quid jam opus eſt teſtibus? In manifeſto ſcelere deprehenſi, inſtar mille aceruſtorum ipſi contra vos ſtatis, quatenus ſcilicet ingeoam fiduciam odiſtis, & veritatis lucem averſamini. *Omnis enim qui male agit, odit lucem, ut non venit* (inquit Chriſtus) *ad lucem, ne non manifeſtentur mala opera ejus.*

V. Hæc ego. Illi autem modo nata & recens in lucem edita decreta, ac eum qui ſcriptus erat Tomum, allaturos ſe promittebant. Verum libellos dare, & erratorum pœnitentiam fateri, ita ut ſacroſancta & generalia Patrum Concilia juberent, minime iis placebat. Immo ano conſenſu omnes negabant, Palamam talia litteris conſignata daturum ullo modo, aut cuiquam omnium noſtrum vel ſine ſcripto offenſurum eſſe ſe pœnitentem eorum quæ peccaſſet. Ecquomodo autem hoc iis placuiſſet, cum illo conſentienti-

Edit. Pariſ. pag. 655.

* Verius, *ſibi.*

A ὁ λόγος, ἄνπερ ἐκ τῶν μελλόντων ἐμφανῶς ὁρᾶναι τοῖς θεοῖς, εἴ τις Μωσῆς ἢ Δαβὶδ διὰ πνεύματος θείου ἢ πάντων ἀποθεατίζει πρόγνωσιν. Εἰ οὖν ἐν τοῖς ἄλλοις ἔχοντι πράγμασιν οὕτω πῶς ἔχει, ⸗ χρημάτων ἢ χωρίων κρίσεις αἱ πλείους * αὐτοπροσώπως ἐπίζητοῦσιν ἐπισκέψεις, ἢ χρόνου δέονται μακροτέρου πολλάκις, ἢ ὄψεως ἅμα ἢ ἀκοῆς ἐν ταυτῷ τὰ κριτήρια ἔχούσης ἀκριβεστάτης πάσαλῶς ἀπαιτοῦσι, πῶς ἂν ἄν τις ἐνταῦθα τὸ τῶ ὑπερβάλλοντος ὄφλημα τοῖς δόγμασιν ἐκείνοις τῆς τῶ Θεῶ ἐκκλησίας ταθμῆσαι μὴ πολλῶ ἢ κρείττονος; δεῖσθαι οὖν ἢ ἡμῖν, ἢ μὴ πολλῆς καὶ σφόδρα καταπυθέσμενης ἐρεύνης ἐξεταστέον, ἀριθμὸν μακρεῖς τυχθημέρους, τὰ σὰ ταυτὶ γράμματα. τὸς

B δὲ τῇ λόγων καινῆς ἢ κρίσεις καινὰς εἰσφέρων, φασὶν οἱ σοφοὶ, ἰῶ μὴ Θεοῦ μισός τις ὁ καινοτομῶν ἢ, ὡς ὁ Θεόπνευστος ἐκεῖνος ὑπῆρχε Μωσῆς, ὁ τὰ μυρία τῇ Ἑβραίων στρατιὰ διὰ τῶν ὑγρῶν τῆς θαλάσσης ἀβύσσων ὡς δι' ἀνύδρων διαβιβάσας, ἢ πανταυτὶν ἀν διὰ τῆς ἀνύδρου πέτρας ῥοὰν ὑδάτων θαλάσσας παραπεμψάσας. Θεῶ δὲ πιθανότης τι ἢ συναιρομένω, ἢ νόμοι λύονται φύσεως. ἰῶ δέ τις ἢ ἀπὸ τρυφῆς ἢ τῆς ὀψὲ κραιπάλης ἔωθεν ἀναπαλόντων ἢ, ἀνάγκα νοσήματα φύεσθαι μοχθηρὰ ἢ παθαπᾶ, ⸗ διαφόρων εἰσαγωγὰς αἱρέσεων πρὸς τὴν καθεστῶσαν ἐκ παλαιᾶς πολιτείαν, ἢ ἁναλύσεις δογματικῆς ἁρμονίας, καὶ ταθμης ἁπάσας ἀνομάλι-

C σά τοι ὄμματα γνῶσθαι χρεὼν τὴν τῆς ἀληθείας διάκρισιν. οὐ δὲ αὐτοχέδια ἢ αὐτόματα φύεσθαι, καθάπερ τὰς ἐν τοῖς ἄλσεσι βάτους, ἴσμεν τὰ χρήσιμα. ἀλλὰ πόνοις παρίεμεν πλείοσις, καὶ κομιδῆ μακροῖς περιτείχισται τοῖς ἱδρῶσιν, ὅπερ κραδαίνουσι τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν. τί δ' ἄλλο ψυχῆ τιμιώτερον ἀγαθὸν, ἢ * πίστις ἀκριβὴς ἀσφάλεια * Lego τὶ-σφως Θεοῦ; σώματος μὲν δὴ νοσήματα παίδας ἰατρῶν εἰσκαλοῦσι θεραπευτάς. ἀὴν μὲν δύσοχθὲς τὸ παύσασθαι δόξῃ, τὸ βλαβὲς οὐ πάνυ τοι χαλεπὸν, οὐδὲ τὸ παρόντος βίου μακρότερον. τὰ δὲ τῶν θείων δογμάτων ἀρρωστήματα ἐκ αἱμάτων ῥαγυσι ῥύακας, ἀλλ' αὐτῇ γε αὐτοχρήματι τῇ πίστει παρίχει

D τὸ βλάβιον, ἀναίμακτον μὲν, ἀλλὰ μάλα τοι σφόδρα ἀπωλείαν, καὶ ψυχῆς ἀώνιον καὶ ἀθάνατον πρᾶτσασαν θάνατον, ἧς κόσμος ἅπας οὐκ ἔξιν ἀντάξιος. διὸ παῤῥησιάσιον ἴσι τὰ πιπτόντα, καὶ σφὸ γε τούτων τὰς * ἑαυτῶν λιβέλλους, τὰς τῶν ἐπιτιμίων μετ- * An ἐκείνοις? ταυσίας κομιζοντας, ἵνα μὰ χεῖρον τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ χίσμα γένηται. οἱ δὲ γε μὰ βύλοιντο, τίς ἔνι χρεία μαρτύρων; αὐτοὶ δὲ αὐτὰς αὐτῶ μυρίων ἑαυτοῖς ἐπ' αὐτοφώρω κατηγόρων ἐσίσασι, παῤῥησίαν μισοῦντας, καὶ φῶς ἀληθείας δυσερεθόμενοι. Πᾶς γὰρ ὁ τὰ φαῦλα πράττων μισεῖ τὸ φῶς, καὶ ἐκ ἔρχεται φωτὶ, ἵνα μὴ φανερωθῇ τὰ πονηρὰ ἔργα αὐτῶ.

E Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ταῦτ' εἶπον οἱ δὲ τὰ μὲν πονηρὰ ἢ ἀρτίγνοι ἐφίσμασι, ἢ τὰς πονηρίας ἐκείνας, κομίζον ὑπέχουσιν· τὰς γε μὲν ταῖς θείαις ἐκείναις ἢ οἰκουμενικαῖς τῶ πατέρων συνόδοις ἀπαιτημένους λιβέλλους, ⸗ ἐπὶ τοῖς ἐπιτιμίοις μετάμελον, τοῦτο δὲ ἢ μάλα ἔκεισα ἤρνηνται. ἀλλ' ὅλως ἀπογόρδυτο γνώμας, μάτ' γραφῇ, τιαὶδ' ἄλως πως ἐ Παλαμᾶ δοθῶσι, μήθ' ἁμῶν ὑδίσι μεταμελείας ἐφ' οἷς ἡμάρτηκεν τρόπως ἀγράφως γὰν ἐκδέξασθαι. ἢ πῶς δὲ ἀρίστου

σιαν ἐμοὶ τε σφίσιν, ἐμέφρασιν οὖσι, καὶ ἅμα τῷ ἀ- A bus, & a ſeipſis quoque ſimilia nos repeti- ANN. CHR. MCCCLI.
ἐμέσω ὑφορωμένοις ἀπαίτησιν καὶ αὐτοῖς; ὅθεν ἐκεῖ- turos eſſe ſuſpicantibus. Itaque his tracta- Acta apud Synod. Palam.
νοι μὲν ἀναστάντες ἐπὶ πᾶσιν ἀπῆσαν, τῇ τε βασι- ctis ſurgunt abeuntque, Imperatori & Patriarchæ cæteriſque Epiſcopis, quæ dicta ſint, renuntiaturi. Nos vero in ea ſolitudine, quæ nobis aliquanto ante indicta fuerat, domi remanſimus.

CAPUT II.

Edit. Pariſ. pag. 656.

I. Palamas negat ſe libellos daturum. II. Nova decreta omnibus oſtenduntur, præterquam Gregoræ. III. IV. Monachorum cuſtodum ſævitia: Gregoræ in eos merita. V. Davidis prophetæ verba, in ſimilibus rerum angustiis. Experientiæ vis.

Α. ΤΟΙΣ μὲν δὴ ἄλλοις ἑκάστοις ἀκούσασιν, ἅρτ- B I. AC cæteri quidem illi, audito reſponſo, aſſenticbantur, & ea ipſa ſcripta danda nobis eſſe judicabant. Palamæ autem, id quod proponebatur, iniquum & quovis Olympo onus gravius ac propoſito ſuo alienum prorſus eſſe viſum eſt. Quapropter totus iracundiam & oris habitu & corde ſpirans, ad Imperatorem accedit; ſe, poſtquam id concedat, omnia perpeſſurum profitetur; & mori quidem malle affirmat, quam ſcripta illa dare Gregoræ. Nec enim (inquit) „ temperabit ſibi ille, quominus ſtatim ad „ ea refutationibus, eam ſcriptis quam non „ ſcriptis, everſenda aggrediatur. Tum ve- „ ro labores noſtri ad nihilum recaſuri ſunt, „ & (ut in proverbio eſt) fumum fugien- „ tes, in ignem incurremus; ac pauliſper „ viſi, eo utcunque ſubmoto, reſpiraſſe, „ majores denuo contentionum fluctus, ma- „ jores procellas, ipſi in nos volentes exci- „ tabimus. „

II. Hæc & talia vociferando, lamentandoque, cum alia omnibus perſuaſit, tum ut nova hæc edicta decretaque, ſparſim & per occultas vias emiſſa, aliis noxa facerent; ille nempe qui ubicunque terræ & maris prope aut longe habitarent, & ſuopte ſtupore ita ſtolidi eſſent, ut ſuperſticionis laqueis facillime eos captum iri ſpes foret. Uni autem mihi prorſus, non ſolum oculis uſurpanda, ſed & ſimplici auribus ſenſu attingenda unquam vel leviſſime, etiam minima eorum veſtigia intetdicuntur.

D III. Eam ob cauſam fores meas pluribus quam antea paxillis muniunt; nequa furtim aura, per aliquem aeris meatum iliapſa, famam ullam ad nos intromittat. Cuſtodes vero a fronte, a tergo, dextrorſum, ſiniſtrorſum apponunt, vicinos meos omnes; qui vitæ Monaſticæ auſteram diſciplinam profeſſi, & proximum dilecturos, ſicut ſeipſum quiſque, & eum qui in cuſtodiis foret viſitaturos, & triſtem conſolaturos, & ſitienti poculum frigidæ porrecturos ſe promiſerant: omitto cætera humanitatis officia, quæ & barbaræ oſtiones præſtare omnibus ſolent: popularibus pariter & peregrinis, naturali quodam affectionis pondere animos ſcilicet curvante. Hi autem adeo pag. 657.
E feris beſtiis crudeliores & iis ipſis qui jubebant longe duriores in me ultro fuerunt, ut ego centies malim in montibus cum immanibus bellais, quam cum ejuſmodi hominibus, verſari. Adeo erga me alienigenis ſæviores ea tempeſtate ii qui proximi erant. Enimvero ab humano ad ferinum motem ſic deflexerunt, ut & quoſdam,

ANN. CHR. MCCCLI. *Alia pag. Synod. Patm.* [a] *Vide Notas.*

qui propter domus noſtræ veſtibulum [a] extruxiſſent, calumniis involverint, ſimplici nempe conjectura & temeraria ſuſpicione fingendo, eos alloquutos eſſe me, qui minime certe auſi fuerunt. Quinam vero hæc? Illi ipſi, qui variis & iniquis temporibus magnum & multiplicem amoris noſtri fructum perceperunt, nulla autem re graves nos unquam experti ſunt; niſi quatenus iis ſæpe obſtitimus, ne totas res ſacras impenſis conſumerent & privatim quiſque lucro turpi diteſceret.

IV. Quippe ego a tenerrima & puerili ætate, cum in eo Monaſterio ſedem mihi ipſe fixiſſem, permanſi ibidem uſque ad hodiernum diem, quo jam ſexageſimum [b] ætatis annum excedo. Per illud tempus effeci Deo juvante, multa ut huic loco ornamenta accederent; ac illum, qui hujus Monaſterii curam jam tum ſuſcepit, & idipſum magnifice & large manu inſtruxerit, illum inquam ſapientiſſimum virum adjuvi ad ea omnia, quæ ambobus nobis uſui futura eſſent, & quæ amoris vis efficax mihi dictaſſet: quo factum, ut procurationem, rerumque ejuſce Monaſterii pretioſiſſimarum & maxime neceſſariarum inſpectionem, fidei meæ committerit, ac me heredem quodammodo ſuum hic moriens inſtituerit. Nunc quotquot hoc primum adveniens Religioſos reperi, ii omnes jampridem e vita exceſſerunt: qui hodie ſunt, ii me volente omnes hoc Monaſterium alias aliter ingreſſi habitarunt.

[b] *non ſexageſimum, ſed 57. Vide Notas.*

V. Ob has ſimul & illas cauſas, cum deberent reverendi Patres & Fratres [c] amicitiæ & charitatis Chriſtianæ ſigna rependere, iidem contra, [d] *ſicut canes, obſederunt me*, occaſionem nacti, qualem videlicet requirebant; & ſicut in abſconditis habitantes feræ beſtiæ, [e] *freduerunt ſuper me dentibus ſuis, & probris retribuentes mala.* [f] *Aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens.* [g] *Firmaverunt ſibi ſermonem maligni.* [h] *Exacuerunt ſicut gladium linguas ſuas.* [i] *Dixerunt, quis videbit?* [k] *Venite & diſperdamus eum, & nemo meminerit nominis ejus amplius.* Nam mihi nunc illa Prophetæ verba in tempore uſurpanda occurrunt: quæ cum ego per totam vitam antehac reckaverim, nunquam ita penitus intellexi, ut nunc uſu ipſo doctus intelligo, qualem ille & quantam in animo aleret foveretque mœroris inconſolabilis acerbitatem. Neque enim videtur quiſquam earum rerum, quæ ſunt quæve fiunt, naturam aliter poſſe explorate cognoſcere, niſi in omnibus quatenus par eſt verſatus, convenientem ſinguli notionem ſibi comparaverit. Atque ex his (ut opinor) principiis ductus argumento, dixere veteres, ſimile ſimili innotescere. Si quis parentes morte ſubitos non amiſerit, is vicinum ejuſmodi caſu afflictum intuens, eum qui hunc calamitati convenit ſenſum non habebit, nec verum cognitionem aſſequetur; ſed eo in luctu doloris expers manſurus eſt; ut eos qui cæci ſunt a natura, ſi ad dijudicandos colores advocentur, nullo eorum ſenſu affici videmus. Pari modo, niſi quis dentium dolores pertulerit, altero dolente non indolebit: niſi acutiſſimo hyemis frigori nudus expoſitus obrigueris, alienum frigus non ſentiet. Oportet quippe ſingulos id quod ante paſſi ſunt reminiſci, & animum eo referre, tanquam ad primum

[a] *Spiritualia. Græc.* [b] *Pſ.* 21. v. 13. [c] *Ibid.* v. 22. [d] *Pſ.* 31. v. 14. [e] *Pſ.* 63. v. 6. [f] *Ibid.* v. 4. [g] *Ibid.* v. 6. [h] *Pſ.* 63. v. 5.

Ἐκείνης δ' ἢ αὐλοῦσα ἡ οἰκία ἡμῶν παρόντων πεμβαλεῖν, ἐκ μόνης ὑπολήψεως ἀπαμάρτυ, πλασάμενος φόσφησιν δῆθεν ἐκείνων ἡμῖν ἐγγενέσθαι ποτὲ, τῷ μεδαμῇ ποτε τολμηθέντα. ἢ πῶς νέης; οἱ φιλίας ἀπολελαυκότες μακρᾶς ἢ ποικίλης ἐξ ἡμῶν, ἐν ἀφόροις καιροῖς πεφεισμένοι, ἢ μηδὲν τῶν δοκούντων μεδεπώποτε πεπραδίνης ὑφ' ἡμῶν. πλὴν τό γε κώλυμα σφίσι πολλάκις καθίσασθαι τῆς τε καθ' ὅλων τῶν ἱερῶν πραγμάτων δαπάνης, ἢ ἐκάστων αἰχρακερδείας.

Δ. Ἐκ γὰρ πάνυ τοι νέας ἐκ παιδικῆς ἡλικίας, ἐμαυτὸ ἐγκαθίδρυσας τῇδε τῇ μονῇ, παρέμεινα μέχρις ἢ ἐς τὸ πέμπτον, ἔτης ἀμείβων ἤδη τὴς ἡλικίας * ἑξηκοστόν. ἢ πολλῶν μὲν ἐν μέσῳ πρήξεως ἐγκειμένων τῷ μονῇ πάντῃ καλῶν, συναιρομένων Θεῶ. πολλὰ δὲ καὶ τῷ μονῇ δ' ὅτις ἀναδέξαιτο ἢ ἐγκαινίζοντι, φιλοτίμῳ γνώμῃ ἢ χειρί, σοφοπάτῳ ἐκείνῳ ἀνδρὶ συμφράμενα, ἃ ὅσα τε χρείας ἐκείνῳ ἢ ἡμῖν ἦσαν, καὶ ὅσα τὸ τοῦ φίλτρου δυνάμενον ἡμῖν ὑπηγόρευε. δεῖ ἃ μοι ἢ τῷ ἐπιτροπῷ ἢ τῷ τῆς μονῆς τιμιωτάτων ἢ ἀναγκαιοτάτων ἐπίσκεψιν πραγμάτων ἐπίστευσε, ἔ τρόπον τινὰ ἡδέσχου ἑαυτὸ καταστῆσαι πολιτῆ ἐκείνης ἐσπουδακέναι. ἢ νῦν οὓς μὲν ὅρον ἀσκημένους ὑλθὼν ἐξ ἀρχῆς ἴσμεν ἐσπουδοῦ, πάντες ἐκ πολλοῦ ἢ βίον ἀπολιπόντες εἰσίν. οἳ δ' εἰσὶ νῦν, πάντες εἰσὶν ἐμὶ βυλομένῳ τῷ μονῷ ἄλλοτ' ἄλλως εἰκάσαντες τὰ δή.

* Ἀπὸ ἔτους τοῦτο κατὰ τοὺς ἑξηκοστόν?

Ε. Διὰ δὴ πᾶσι κἀκεῖνα, φιλίας ἡμῶν οἱ σύμμοι πατέρες ἢ ἀδελφοὶ ἐκ πνεύματικῆς ἀγάπης ὀφείλοντες ἐκτίνειν τιμάς. οἱ δ' ὡς πᾶσι πεφύκασι μὲν, καιρὸν εἰλικρότες, ὁποῖον ὡς ἔοικε ἐπεζήτουν, ἢ ὡς ἐν ἀποκρύφοις πίκωσῖν θῆρες, ἔβρυχον ἐπ' ἐμὲ τοῖς ὀδόντας αὐτῶν, αὐτὶ ἀγαθῶν ἀντιποδόντες κακά. ἐδόκουν ἐπ' ἐμὲ τὸ σῶμα αὐτῶν, ὡς λέων ἁρπάζων ἐκ ἀρυόμενος. ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν. ἐλάλησαν, ὡς ῥομφαίαν, τὰς γλώσσας αὐτῶν. εἶπαν, τίς ὄψεται; δόκτε ἢ ἐξολοθρεύσαμεν αὐτὸν, ἢ ἰδεὶς οὐ μὴ μνησθῇ τὸ ὄνομα αὐτῶ ἔτι. Νῦν γὰρ μοι κατὰ καιρὸν ἢ τὰ τῦ Προφήτα λέγειν ἐπῆλθε. ἢ γὰρ ἅπαντα βίον αὐτὸ διιόντι μοι πρότερον, οὐχ ὅπω μαθὼν ἀκριβῶς συνῆκάχθη πωτὲ πρὸς ἀκρίβειαν, ὡς ἀρτίως ἐκ πείρας αὐτὸς, οἵας ἐκείνος ἢ ὅσας ὀδυνάς τε ἢ συμφοράς πικρὰς τὰς * ἀθλίαις λύπας ὁ ψυχῇ. μηδὲ δὴ ἂν ἄλλως γινώσκειν δυνάσθαι μηδενί. δια ἢ ἔτιν ἢ γιγομένων τὰς φύσεις ἐκ τακριβὲς, μὲ ἐξ' πάντων ἐλθόντα πραγμάτων ὡς δεῖ, πείρα τῶ ἐκάστῳ προσίκουσαν ἑαυτῷ πεπεζόμηκεν. Ἐντεῦθεν δὴ εἰμὶ ἐ τὰς ἀρχὰς εἰλικρότης * τῇ παλαι, τῷ ἐμοίῳ τὸ ὅμοιον γίνεσθαι φάναι γνώσεμον. Εἰ μὲν δὴ ἀπίβαλέ τις θανάτῳ γονέας, ἐκ ἂν ἀντίλαβῖς νις τὸ πάθος προσίκουσα γίνοιτο πίτῳ, οὐδὲ γνῶσις ἀκίβδυλος, ὁρῶντι τὰ ὅμοια πεπονθότα ἢ γόντα. ἀλλὰ μὴν φῶς τὸ πάθος παρὰ πατοῦσιν ἀνάλγητος, παρ' ὅσον ἢ τὰς ἐκ γενέσεως ἀρωμῦ τυφλὰς ἀναιδήτως ἀφικνέμενος, οὐ τις αὐτοὺς ἐς χωμότερα κείσεις καλεῖν. ἢ εἰ μὴ ἀλγεδόνας ὀδόντων ὑπέμεινέ τις, ἐκ ἂν ἄλλα πάσχοις συναλγήσειν. καὶ οἱ μὴ ἐρρίγωσέ τις πεπυκνῶν ἀκμῇ χειμῶνος γυμνὸς, οὐκ ἂν ποτε ῥιγοῦντων ἑτέρων αἴσθοιτο. χρῆναι γὰρ ἀνάμνησίν τινα γίνεσθαι ἢ ἀναφορὰν ἀφ' ἑκάστων ὡς παρ' ἀρ-

* Lego ἀλλ' ἀτου.

* Lego τοὺς παλαι.

Edit. Pariſ. pag. 658.

χέτυπος τὸ φρονηματῶδές. οἷς δὲ παῦται φρυγμάτων ναυάγια καὶ αὐτὸς ὑμνεῖται, τὰς ἐκείνων φωνὰς ἁρίσας, ἀκριβεστέρας οὐ ἔχων εὑρεῖν. ᾗ ὑμῖν ἐπιβοῶμαι Θεόν, ἐξελέσθαι με πονηροῦ, καὶ γλώσσης δολίας, καὶ συκοφαντίας ἀνθρώπων, καὶ οὐ θηρίων. θηρία μὲν γὰρ αἷμα καὶ σάρκα ἐδίει. ὑπὸ δὲ μυελὸς δαπανῶσι ψυχῶν.

A aliquod exemplar. Itaque & ego, qui in ANN. CHR. MCCCII. similia rerum naufragia incidi, quoniam nullas invenio voces huic tempori convenientiores, eas ipſas profero quibus ille uſus eſt; & Deum pariter inclamans rogo, ut eruat me a malignis, & a lingua doloſa, & a calumniis hominum: hominum dico, non ferarum. Feræ enim ſanguine & carnibus veſcuntur: hi vero ipſas medullas animarum conſumunt. *Alex. pall. Synod. Palam.*

CAPUT III.

I. Patriarcha ipſe Gregoram invisit. Eum amice alloquitur. Ut omne contentionis ſtudium abjiciat, ſtolide admonet. II. Gregoras perſtat in propoſito. D. Baſilii verba ſibi accommodat. III. Tentatores; & in his diſcipulus, magiſtri proditor. Fruſtra iſti quoque diſcedunt. IV. Cuſtodia ex eo durior. V. Alii rurſus tentatores a Patriarcha ſubmiſſi.

A. Ἀλλὰ γὰρ ὑπὲρ ὧν ἐχόντων, συχναὶ παρῆλθον ἐκεῖθεν ἡμέραι, ἐς ὁ πατριάρχης ἦκεν ἡμῖν. ἦ οἶδ', εἴτ' οἰκοθεν, εἴτε βασιλέως φροντιστής. ἧκε δ' ὦν. γράμμα μὲν οὐδὲν κομίζων ἡμῖν, ὧν ἀπητοῦμεν· φροντιὼν δέ τινα ἐν ἀφνῷ ἐπαγάμενος ἦλθε, παιδιᾶς ὡς οἷόν τε δημιουργά, καὶ πλείω ἔχοντα ἢ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς, παρὰ τὴν αὐτοῦ λίαν ὑπάρχοντα φύσιν· ὡς σωφρονεῖν πως καὶ φυσιβάλλειν, ἧς τὸ ἀνυσιμώτερον τῆς βαλάντιος, καὶ τὸ μαχρὸν ἐν δυχερεῖς τῆς οἰκοθεν ὁδοῦ, τὸ σῶμα καχεξίας τινὸς ὑσχλούσης πλειστοῦτο. κἄγωγε πολλά μοι πεπαθὰ ἐπεγγέλωτο, δίχεσθαι θελήσαντι τῶν Παλαμᾶ κατορθωτὰ ἀντιλογίας ἅπασης ἐκτός. τῆς δὲ παιδιᾶς ἀντιλογίας, ἴλιγγος, Ὁμήρου ἐ Πλάτωνος ἄκρα ἀκοὴ, τῶν σῶν διδασκάλων· οἳ σοφοὶ μὲν ἦσαν, ἀλλὰ μὴ δεξάμενοι ἐ Χριστὸν, ἀπεπαρήχθησαν ὡς αἱρετικοί. ὅθεν ὕστερον ἐλθοῦσαι αἱ Σιβύλλαι τῶν ἁγίων πατέρων καὶ προφητῶν κατέλυσαν ἐκείνης, ἀγράμματοι ὄντες, ὅτι δὲ ἀφνὼ ἀγράμματος ὢν τῶν σῶν κατέλυσεν σοφίαν· καὶ πλουτῶν τὸ ῥᾴδιον ἧς οὐ φορτίον πᾶν σορός; πᾶν γραμματεύς;

B. Λέγων δὲ ταῦτα τῆς ἄλλης ἡμῶν διατριβῆς, διελυθημεν ἐν ἀσφαλεῖ. μᾶλλον ὧν ἐκεῖνος ἐβούλετο γενόμενα, ἢ ὧν ἔνεκα ἀφικόμεθα. οὐδὲ γὰρ πολλῶν ἡμῖν ἐδέησε λόγων πρὸς ἄνδρα βαυκαλᾶσθαι ἐ ζάκορον, ἐ τὸ λέγειν ἁπλῶς φροντιστήριον τὸ πλάττειν ἔχοντος ἐ γλώττῃ καὶ χειρί. Διὸ τὰ τῶ θείω πατρὸς Βασιλείου διανεμήσας, φρύτανα καὶ αὐτὸς ἐν βραχεῖ. * ὡς ἴν γε τῶν πολιῶν καυχᾶσθαι ἐν Κυζίκῳ, ἔτι ἀδύνατα πεπλανημένας ἔχοντας περὶ Θεοῦ ὑπολήψεις· ἀλλ' ἐκ παιδὸς ἔλαβον ἔννοιαν περὶ Θεοῦ παρὰ τῶν πατέρων γονέων μου, καὶ τῶν θρεψαμένων ἐμὲ, πάντων αὐξηθεῖσαν ἔχειν ἐν ἡμιν. Πίστιν δὲ ὑπὸ παρ' ἄλλων γραφομένων πατέρων παραδεχόμεθα, ὑπ' αὐτῶν τῶν ἡμετέρων θρεπτῶν γενόμενα παραδίδοται πολιῶν, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα * ποιούμενοι τὰ τῆς ἀσεβείας ῥήματα. ἀλλ' ἃ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων διδάσκομεθα, ταῦτα τοῖς ἑρωτῶσι θεσπίζομεν. καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν ἔχοντα τρόπον.

Vide lib. 11. ſupra. cap. 4. ſ. 4. n. 13.

Legitur in Libri editi.

Γ. Ἐς δὲ τὴν ἑπομένην παρῆσαν ἄνδρες ἐκεῖ-

B I. Hæc cum ita ſe haberent, multis ex eo diebus elapſis, Patriarcha ad nos venit: utrum ſua ſponte, an Imperatoris juſſu, neſcio: exterum venit; ſcriptum quidem, cujuſmodi petieramus, nullum exhibiturus; blandos autem & urbanos mores afferens, ad perſuadendum (ut putabat) accommodatos, & cum reverentia erga nos maxima conjunctos, atque adeo ab ipſius ingenio longe abeuntes. His ille, ut voluntas eſſet efficacior, alia attenabat, & laborem viæ a domo ſua uſque longæ ac difficilis objectabat; eo ſcilicet tempore ſuperatam, cum aliquo valetudinis vitio corpus laboraret. Deinde ſi vellem, poſita omni verborum contentione, Palamæ communionem admittere, multa mihi bona polliceebatur. Etenim (inquiebat) iſtas contentiones Homeri & Platonis eſſa audio, eorum magiſtrorum: qui ſapientes quidem erant; at quia Chriſtum non receperunt, ideirco ut hæretici proſcripti ſunt. Quemadmodum igitur lubiequnqa ſanctorum Patrum & Apoſtolorum Prophetarumque concilia, qui homines erant illiterati, eos* profligarunt; ita & ego, qui illiteratus ſum, tuam ſapientiam hodie profligabo: & adimpletur illud quod dictum eſt per prophetam; *ubi ſapiens? ubi Scriba?*

Edit. Pariſ. pag. 659.

** deposuerunt. Græc.*

II. Poſt ſermones, * prioribus haud diſſimiles, illic quoque conſumptos, fruſtra tandem diſceſſum eſt; nec quæ is fieri voluerat, & de quibus laboraverat, eorum quicquam eſt perfectum. Neque enim multa nobis oratione opus fuit apud hominem illiberalis ingenii, eundemque incundum, linguaque & manum promptiorem ad ſeriandum quam ad dicendum. Quamobrem illa a ſancto Patre* Baſilio verba mutuatus, breviter ipſe quoque reposui: unum hoc ſaltem poſſe me in Domino gloriari, opiniones de Deo falſas nunquam habuiſſe me; ſed quam olim puer a bonis parentibus & ab educatoribus notionem Dei accepiſſem, eam apud me ſanctam retinuiſſe. * Fidem autem neque ab aliis recentioribus deſeriptam admittere, nec quæ mea noſtra parturiret, ea tradere aliis audere, ne humana per nos fierent veræ religionis verba: ſed quæ a Sanctis Patribus didiciſſemus, ea nos interrogranti cuique annuntiare. Et hæc quidem ita ſe habuerunt.

** allis. Græc.*

** Epiſt. 92. Eccleſiæ Neocæſ. Epiſcopo.*

** Idem, Epiſt. 80. Pulcheriæ Auguſtæ.*

III. Poſtridie ejus diei affuerunt rurſus

ANN. CHR. MCCCLI. *Alio poſt Synod. Palam.*

inde huc miſſi plurimi Eccleſiæ præſules: hem cum iis diſcipulorum meorum unus, alius plane a diſcipulo. Scilicet huic, ex quo monaſticum habitum induerat, idem contigerat atque illi, qui de Cœna ſalutarem panem manibus apprehendit. Quippe ut Diabolus in illum ſtatim introivit; ita & in hunc, poſt mutatam veſtem, idem profecto Diabolus confeſtim inſiluit. Nimirum in anima, artibus malis inſtructa, gratiam Dei negant Incum habere. Adeo autem hic illum, aliis præterea in nos ſtructis inſidiis, nimirum ſuperare certavit, ut nec in hac parte Judam proditionis reum arguí unum voluerit. Enim vero cum & hi multa, itidem ut cæteri, verba effudiſſent, & adjunctas dictis minas quamplurimas exaggeraſſent, ipſi quoque re infecta diſceſſerunt.

IV. Tum vero crebriora quam antehac & prioribus impenſiora, velut facto agmine, mandata ad illos vicinos euſtodea noſtros venerunt; ad illos dico appoſitos nobis acerbiſſimos explratores, vel (ut congruentius loquar) nmnia videntes ſpeculatores, quales * fabula Attica memorat: niſi quis iſtos multo terribiliores idcirco dicat, quia uni homini multos oculos fabulæ tribuebant; hic vero homines multi, lique diverſo & multiplici ingenio prædití, inter ſe certant, quis quemque facultate videndi & plurium quaſi oculorum perſpicacia ſuperaturus ſit.

Edit. Pariſ. pag. 660.

* *Argum tutel. Ixi.*

V. Rurſam multis poſt diebus Patriarcha ad ſacrum hoc noſtrum hoſpitium ſe emulit, quo eum aliud quiddam negotii vocabat. Ac tum quidem haud per ſe ipſe nobiſcum coram colloquutus eſt; ſed per internuntios ea ſignificavit, quorum & prius jam fategerat. Scripta autem, qualia petieram, nec tum quoque ulla attulit. Nuſtræ itaque res eodem rurſus ſtatu fuerunt. Et illa, eum ejuſmodi ſpes ſuas meta vigilantium ſomnia eſſe intelligeret, hinc denique abiit.

πάλιν ἦμεν ὅ τοῖς αὐτοῖς. κρείττονος γοραιώτων μαθάνων ἀνύπνια.

A Ὅτε ἀπεταλμένοι συχνοὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων, ἢ μὴν αὐτῶν εἷς τις τῶν ἡμῶν μαθητῶν, ἄντικρυς ἄλλος πάλιν. ὃς ἀφ' οὗ τὸ μοναδικὸν ἐνδέδυται χῆμα, πανοῦ ἐπανέστη τῷ ἄνδρι, ὅπερ ἐκεῖνος χεῖρον εἰληφὼς ἐν τῷ δείπνῳ τὸν σωτῆριον ἄρτον. ὡς γὰρ εἰς ἐκεῖνον Διάβολος ἐσέβαλεν εὐθὺς ἐκ τοῦ ψωμίου, παραπλησίως δὴ ἐκ παλαιοῦ πάλιν σαφῶς ὁ αὐτὸς ἐπανέδυνε Διάβολος, ἀνδρὶ ἀμείψαντι τὸ χῆμα. Εἰς γὰρ κακόηθεσιν ψυχῇ χώραν οὐκ ἔχειν φασὶ τῷ χάριν Θεοῦ. ποσῶν γὰρ ταῖς ἄλλαις καθ' ἡμῶν ἐπιβουλαῖς καθάπαξ ὑπερβαλλόμενοι πιφλοτίμηται, ὡς * μηδ' ἐπαῦθα γεωμῶν μόνον ἐπᾶσαι νῶν προδοσίᾳ Ἰούδαν ἐκεῖνον ἐγκαλεῖσθαι. ἀλλὰ γὰρ πλείσας ἢ ὅπως κατώσαντες λόγους, ἢ ὅμοιον ἔφασαν ταῖς ἄλλοις, ἢ πλείσαις ταῖς λιχθείσαις ἀπειλαῖς ἐπιμαδαμπόντες, ἀπῄεσαν ἄφαντοι ἢ αὖποι.

* *Vide Notas.*

Δ. Καὶ ἅμα σιωπήσαν αὖθις συχνότεραι τῶν προτέρων παραγγελίαι παμπληθεῖς, παρεῖσθαι τὰς φρὶν, ἐς τὰς γέιτονας φύλακας ἡμῶν. ὃς ἐπόπτας ἡμῖν πιερσπίνας ἐπέστασαν, πανόπτας δ' οἰκεῖν οἰκετόρων, ἢ ἀντιπίζοντα μῦθον ἐκείνου. οἱ μὲ ἢ πολλῷ δεινοτέρους πάντας εἶπῃ τις ἄν. ὅτι ἑαῦ μὲν ὑπί τινι ὄντι πολλὰς παρέχουσιν ὀφθαλμούς. ἐνταῦθα δὲ πολλοί τινες ὄντες, ἢ ἀφόρους ἢ πολυμάρφους τρέφοντες γνώμας, ἄμιλλαν ἔχουσιν ἐς τὸ πλείους ἄλλος ἄλλα φαινῶαι τὰς ἐποπτικὰς κτησμένος δυνάμεις.

Ε. Μετὰ πολλὰς δ' αὖθις ἡμέρας, κατὰ δή τινα χρείαν ἰδίαν πατριάρχης εἶναι ἐς τὸν καθ' ἡμᾶς αὖθις ἱερὸν μάνδραν· ἢ αὐτοπροσώπως μὲν πάνυ ἡμῖν οὐδὲ οὐχ ὡμίλησε, δι' ἀπορόλων δ' ὅσα ἢ πρότερον οἷός τε * πεφροντισμένος, μηδὲ τὰ ζητούμενα γράμματά μοι ἀσαμώως ἢ ἢ φροντισμένος. Lege τανῦν. ἀπῇει λοιπὸν, ἃς τοιαύτας ἐλπίδας εἶναι γρη-

ANN. CHR. MCCCLI.

NICEPHORI GREGORÆ,

Edit. Paris. pag. 661.

Cum CABASILA, *& anonymo, de Palamæ erroribus disputatio, interprete* CLAUDIO CAPPERONNERIO *Licentiato Theologo Parisiensi.*

LIBRI XXII. PARS ALTERA.

ΕΚΕΙΘΕΝ αὖθις ἡμέραι παρίπτωλαι πέντε καὶ δέκα, ἡ ὁ τῶν φίλων ἡμῖν βίλτιστος ἐκεῖνος ἦλθε Καβασίλας, λαθραίως τῶν ποικίλων βουλευμάτων πατελαρχικῶν ὁμοῦ & βασιλικῶν ἐπαγόμβος φορτος, καὶ μηχαναῖς οἵαις τισὶ ἰλαπόλεσι πεφραγμένος ἐκεῖθεν πανοπλαῖς, ἄνω σιωπῇ καὶ πολυπράγμων ἀνὴρ καὶ ποικίλων ἰδέας πραγμάτων καὶ λόγων πολιτικῶν· σοφὸς δ' αὐτῷ καὶ & πατελαρχικῶν ἀρχόντων οἷς, τοῖς πανύπτοις ἐκείνοις καὶ δεινοῖς ἡμῶν φύλαξι ἀναλύπτοις ἐπιπάτοις πανὶ τῷ οἴκοθεν παρεισχεῖν. καί μοι καπὶ τὸ εἰωθὸς προσιόντι, ὥστε ἐκάθισεν αὐλὰς τὸ πρόσωπον εἰς γῆν. ἐμοὶ μὲν ὧν ἐμπαθέστερον ἔδοξε τῶν ἐκτὸς θάλλειν, τῷ & ἐμῆς οἰκίας εὐθὺς θεατρίζων συμφορὰν καὶ & ἀναλῶ τραγῳδίαν, καὶ ἀφ' ὧν καθ' ἑαυτὸν γενόμενον ἐπὶ τῷ καθίσαι τὸ χρῆμα, ἀσυχῇ πάθος (ἐμοὶ τοῖς αὐθάσεσι εἰς τὰ τῆς ψυχῆς ἀπόρρητα ἐρέψαντα) καὶ τὰς τῆς τύχης ἐν τῷ σωτηρίᾳ μεταβολάς· πῶς ὁ τὰ πλεῖστα φθιγξάμενος οἶκος, ἄφθογγος ἐξαίφνης ἀπέβη; καὶ πῶς αἱ & ἀεὶ προσιόντων ἄλλοι ἄλλων σοφῶν συναυλίαι, καὶ λογικαὶ πανηγύρεις, & τὰ σεμνὰ & ἀγώνων ἐκείνων παλαίσματα φρυδιγόντων ἐν βραχεῖ; καὶ πῶς οἱ τῶν μαθημάτων πηγαῖ ἀπαμίδιοι ῥύακες νῦν ἀπαμίδια στιγόντων & ἐρημίαν ἀλλάξαντο; καὶ πῶς οἱ & πολλαχόθεν ἀποῤῥοαὶ καὶ λύσιν τῆς ἀπορουμένης σοφίας δίαυλοι, νῦν ἐν τοῖς τῆς λήθης ἐκρύβησαν τάφοις; ἐμοὶ μὲν ὧν πιθανὴ ἐδόκει τὸ χρῆμα τῷ φίλῳ λογίζεσθαι, καὶ ὅσα πλείω πάντες ἴσμεν.

Διὸ καὶ λέγειν ἀρξάμενος ἔγωγε· περὶ μὲν & ἡμῶν ἥκεις σε, φίλων ἄριστε, χαλεπαίνειν ἔφασκον εἶναι χρεών, ἐπεὶ μηδὲν & ἐν βίῳ χρηστὸν ἀμιγὲς ἀφ' ἁπάντων ἔχει τὸ χαίρειν· ἀλλὰ μέμφεται πάντα πρὸς τὸ Θεῖον, καθάπερ χαλινῷ τινι & διεμοιρωμένῳ τὸ φρονεῖν ἐν μέτροις ἀσπίζοντες· ἴσως δὲ παγχάλεπον, εὐρόντα ταῖς ἀμωσγέπως μεμετρημένοις τύχαις τὸ βίου, μένειν ἐν τῇ καθεστώτι τὸ ἦθος. περὶ δὲ σὰ μοι θαυμάζειν ἔπεσι, πῶς ποτὲ τὰ χειμῶνος τὰ τῆς ἐκκλησίας παράξαντος δόγματα, ἅπερ γινώσκειν τοῖς φίλοις ἦμεν, οἷς τὰ μάλιστα θαῤῥεῖν ἐδόκεις, ὅπως δίδωμας ἡμῖν ὑδὸν ἀκεραίᾳ· ἀλλ' ἀφῆκας παντοδαπαῖς πλανᾶσθαι φήμαις, & ἀμφισβητοῦν, πότερον τοῖς ὅροις ἐκείνοις * ἐμμένεις ἢ σύ, καθάπερ ἡμεῖς· ἢ καθάπερ θυέλλης τῆς τοῖς δόγμασιν ἐνσκηψάσης νῦν ναυαγίδες, καὶ ἄλλων ἄλλοθι φερομένων, οὕτω καθάπερ & πλοίων τὰ ἀκυβέρνητα, φέρει καὶ σὺ ταὐτὸν τοῖς ἐναντίοις ἐπῤῥῶφας, καὶ γλώττης ἀφειδῶς καθ' ἡμῶν ὁμοίως ἔχεις ἐκείνοις. καί τί γ' ἀπόχρη ἥκεις ἵστορι ἀδήμῳ βίᾳ πιεζόντα, πείθειν νῦ ξρυσιάᾳ καὶ τῷ φιλίῳ ὁμοῦ σωπᾷσαθαι· ἐπεὶ καὶ Λιβάνιον, Ἑλληνικὸν ὄντα, καὶ τὰ τῆς Ἑλληνικῆς θεολογίας ἐπιστάμενον, ἐν τοῖς ἐπιτυμβίοις ἐκείνοις λόγοις, οὓς ἐπὶ τῷ Ἰουλιανῷ τῷ βασιλεῖ ἐποιήσατο, ἐν τοῖς ἐπαίνοις τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὃν ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ τῆς Ἑλληνικῆς θεολογίας ἐπαίνοις

DISPUTATIO CUM CABASILA.

citia cum magno Basilio esse potuit: & humanæ vitæ hujusmodi exempla referta est. Adde quod Palamæ, nec si velis quidem, assentiri queas. Nam, ut nolli, ad Joannem Patriarcham multa cum verecundia sæpe accessisti, eumque tota intensione animi Sanctis annumerabas: in Palamam autem & Imperatorem Cantacuzenum omnia maledicta die noctuque conferebas. Vocabantur isti a te omnium impiorum maxima impii: quos etiam de medio confestim sublatum iri prædicebas: ita ut non amplius jam te deceat in alteram partem converti, cum tantam prudentiam & senectutem adeptus fueris, & facile perspicere valeas, quantum io te dedecus exinde sit redundaturum. Qui enim eo ætatis provectus est, quale tempus expectabit, quod eum sui officii admoneat? Nam cum omnis ætatis & fortunæ hominibus timenda sit mors, eo quod vitæ nostræ metus mysticus quadam ignoratione Deus obvelarit, tum maxime iis timenda est, qui terminum vitæ & ultimum actum sic velut io scena produnt: quando præsertim festivus ille vigor ætatis extinguitur, & quæ nos diu spes præclaræ luserant, earum fere theatrum præterlabitur. Quod animo dum semper mecum voluto, statuarios illos & pictores admirari subit, qui velocem convertendis sese temporis cursum exprimere arte sua cum volunt, hominem effingunt, occipiti quidem omni ex parte glabro, nec plane tamen calvo capite, sed fronte hirsuta, e qua promissiores comæ pendent. Nam lices ubi quoque magnum peritiæ suæ specimen exhibeant, hic ipsum dentaxat vocem non assequuntur; quam quia colorum pigmentis exprimere nequeunt, ideo tacitam legis imaginem sic fere proponunt, & mutum præconem perpetuo præbent omnibus iis, quos defidiosam vitam vivere non pudet: quibus etiam tantum non clamant, Occasionem post terga euntibus præbituram non esse capillos arripiendos, sed lubricam, & longam a voto aberrationem, ubi anterior temporis ansa jam fuerit elapsa, & id omne de quo certabatur penitus intercidetit.

Edit. Paris. pag. 663.

CABASILAS.

His dictis, ego quidem loquendi finem feci, cum vero loqui Cabasilas incipetet, conjiciebam ab eo illa dictum iri, quæ veteris amicitiæ ostenderent: sed horum nullum vestigium in ejus verbis apparuit; imo prorsus contraria protulit. Nam quæcunque dixit, profundissime defidentem in ejus anima subindicubant acerbitatem; non qualem aspergunt seu serum humanarum vices quædam exitiosecus ingruentes; seu civilium negotiorum exitus tristes, unde dolor per totam animam serpit: sed qualem producunt animæ degeneres, quæ antiquos & diuturniores morbos jam pridem apud se delitescentes tetinent: quorum pater atque opifex est levis & inconsideratus gloriæ amor. Illa enim gloriæ cupiditate, quasi quodam ignis sopti fuscitabulo, ad res honestas animi vehementer accenditur, quando parum ac valde sincerum judicii fructum profert: sed cum vanam gloriam elicunt exitiales morbi, qui in anima latenter insidunt, tunc alia plane res est, si quis foris, velut spectator, absque ulla perturbatione animi consideret: & qui prius magnam sui admirationem concitabat, eo quod divitias, delicias, & fortunæ nobiliratem non miraretur, is contemnitur magis, eo quod vanam gloriam

A να νῦν θρυπτόμενον ὄντα, Βασιλείῳ φίλον εἶναι ἐθέλειν τῷ μεγάλῳ· ἢ τοιοῦτον ὁ βίος γέμει παραβολῶν. Ἐπεὶ, οὐδὲ ἄθλιον, τῷ Παλαμᾷ προσέθεσθαι διωμολόγεις ἄν. οἶδα δ' ὡς Ἰωάννῃ τῷ πατριάρχῃ ζῶντι, συχνὰ ἢ μετὰ γε πολλῆς τῆς αἰδοῦς προσίοις, αὐτὸν μὲν τοῖς ἁγίοις συναπτοντες ὕλαις προθύσειν τὰς ψυχὰς· Παλαμᾶν δ' ὑμᾶς βασιλέα Καντακζηνὸν πάσας ἁπλοῦς ὕβρεσι ῥύπου ἢ μιᾶς ἡμέρας, καὶ ἀσεβῶν ἀσεβίστερος ἁπάντων ἐκάλεις· ἢ σφίσι ταχὺ ἢ ἀφνειοῖς ὄντας ἐπιδεῖ φρύλεγες· ὡς ἦπτε μάλα σοι πεῖσθαι νῷ, νῦν φὼς τοσοῦτον μεταβολὴν ἀρμόττουσαν εἶναι, συμφέρειν ἦτο ἢ γήρας ἔχειν, ἐ συνορᾶν δυναμένην τὰς αἰτίας τὸ μέγεθος. Πεῖσον δὲ ἐμὲ τοῦτο τῷ καθαιρόντι ἀναμφίλεκτος τις σύμβολος, ἐκ τοιούτου γεγονὼς ἀλεκίφ; ἢ πάσης μὲν δὴ ἀλικίας καὶ τύχης ἀνάγκη φόβον εἶναι θανάτου, ἀγνοίᾳ μυστικῇ τῆς καινῆς ἡμῖν τῆς ζωῆς τὸ Θεὸν συγκαλύπτοντος, μάλιστα δὲ τῆς ἔσχατον ὅπως ὄψει τῆς ἀλικίας σκηνοβατοῦσι· ὅτε μάλιστα ἢ τῆς ἐμῆς ἐκείνης ἡ πανήγυρις ἤδη σβέννυται, ἢ τὸ τῆδε μακρὰν ἐλπίδων ὡς τὰ πολλὰ παρατρέχει θέατρον. ὃ δὴ ἀεὶ τῶν αἰεὶ μοι φρίττοντι, τῆδε * ἀνδριαντοποιῶν τε καὶ τῆδε ζωγράφων ἐκεῖνος ἐπῆλθε θαυμάζειν, ὅστις τὰς χρονικὰς περιόδου τὸ τάχος μιμεῖσθαι βουλόμενος ἢ ἐ τύχας ἐθέλοντες, ἄνδρα ποιοῦσι σκοπιοφάλακρον μὲν ὡς ἐπίπαν, ὁ δ' ἀναφλαντίαν, ἀλλὰ μέντοι πρόκομον λάσιον, ἢ κόμαι ἐκεῖθεν μακρὰν πεπτήνιον. ν' ἄλλα δὴ ὕστις σοφὸς, μόνης λείπονται φωνῆς ἐπαυδεῖ, ἢ παύλαν ἦπτε βαρεῖς ἢ ἐκ χρωμάτων δηλοῦσθαι μιμεῖσθαι. ὅθεν σιγῶσαν ὑμνεῖ πως ἐξάπτει κωμῳδικὰς ὠιδάς, ἐ ἀναπλάττει κόμαν πᾶσιν ἀπ' ἐκείνοις, οἷς ἐρρῳθυμημένον ἢ βίον αὐτῶν ἀκέσειν αἰδοῖς, μανικοῖς βοῶντες, ὡς καιρὸν * (ἐπεὶ σοι, τεχνῶν ὁ παρὼν λαβὶς ὁ Καιρὸς, ἀλλ' ὀλιγόστον, ἢ ἀποτυχίας τὸ ποθούμενον μακρὰν, ἢ ἐμπορίας ἀνὴρ τὰ χρῶν λαβὼς παρεῤῥυηκυίας, καὶ ὅλως ἀκηρεμίας ἅπαν τὸ ἀμεθύμιον.)

* Unde inclusa supplevimus ex lib. xiii. c. 1. supra indicato.

Ἐγὼ μὲν δὴ τῶν εἰρῶν ἐπαυόμην. ἢ δ' ἐμοὺς ἀρχομένην λέγειν, ὡς ὑμῖν ἐκάζειν * ἐκείνου ἐπὶ τῇ φιλίᾳ ἀρχαίᾳ, γενέσθαι ἢ ἁπάντων τοῖς λεγομένοις ὑπήκοον ἐδέν, ἔ, τι μὴ πᾶν ἐναντίον. ἢ δὴ τὸ λεχθὲν πικρίαν ὑπέφαινεν ἐκπυρσον ἐν ἐῤ ψυχῇ, ἐ μάλα τοι σφόδρα βαθεῖαν· ἐχ ἥκιστα ἐπιστρεπτοῖ βίον τινῶν πικρίστης ἔζωθεν ἐπεισρέουσα, ἢ πόλεων πραγματικὴ συμφορὰ, τὸ πόθεν νεμόμενα ἐ ψυχῆς· ἀλλ' ὧν ἀδοξίαν βλαστάνουσι δογμοῖ, τὰ φρισβύτατά τε ἢ πολυχρονιώτατα τῆδε νοσημάτων ἐμφαλδίοντα πάλαι φρουπτόχοντες, ὧν πατὴρ ἢ δημιουργὸς τὸ ἐ φιλοτιμίας ἀπέθμητον. ἐπεὶ δὲ ἐ φιλοτιμίαν μέγα τε ψυχῆς ἐμπύρδμα φῶς τὰ πολλὰ μὲν, ὅταν ἀκαπνίδιτον καμιδῇ τῆς ἐρίσεως ἐξάγῃ ἐ πῦρ· ὅταν δὲ κεκοδξίας ἀσπασθῶσιν ἐμφορέουσαι πῦρις, ψυχᾶς λιλαδέπα νοσήματα, τότε δὰ * μαῦρός τις γίνεται ἐ παρέπης λόγῳ λόγος, εἰ τις ἐξωθεν ἁπαθῶς σωφρὼν· ἢ ὁ φρὶν θαυμαζόμενος ἐπὶ τῇ μὲν θαυμάζειν πλοῦτον ἢ τρυφὴν ἢ τύχας ἀγένειαν, φαυλίζεται μᾶλλον ἐπὶ τῇ μὴ φαυλίζειν κεκοδξίαν, μᾶλλ τὸ καιρὸν ὑγιαίνος ἀδόξου, ἀλλὰ τὸ ἀδόξου κακὸν, ᾗ τὰ ἀντίστροφα ἢ ἐ θέσις

* Ante inviolatum legendum ῥᾳθυμίαν.

* ἀπ μαυρ.

ἐκ βραχέος λαχόντα. Ἔλαθε δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν αἰσχύνῃ A
ἐγκαρδίῳ τυχὸν καταστρατηγούμενος, καθυδάττει μὲν
ἐπὶ μακρὸν ἐείσας χρόνον δι' ὕπνου ὑπακούσαντος ε
* Αν ἐμπε- ἀναλάμψαντι δ' οὐ ῥᾳδίως ἢ τύχης, ἢ εἰς τινὸς *
μψῃ? δραξαμένης πράγματος. Ἐπεὶ δὲ ὕστερον ὡς τὰ πολλὰ
πολλάκις ἡ τῶν ἐπαίνων ἔκπτωσις φρὸς μανιώδη ὄθος
ἐρεθίζουσα τὸ ἱμαρτὸν ἢ ζηλότυπον, ἢ δὴ τῷ χρονικῶν
ἐλέγχων ἐναργέστερον παιδεύσασα, ὕδηλον ἀρτίως ἢ ἀ-
δήμωσε ἀρετὴν εἶναι τὸ μὴ χεῖρι τινὶ αὐτῷ διαπάμενον,
καθάπερ τὰ μυθολόγημα πάλαι πεῖρ περίλης ἐμοὶ ἢ
Ἰξίονος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν σιγῇς ἐρρίφθω βυθοῖς.
ἑπομένων δ' ἑαυτοῖς.

Πρὸς δὲ λόγων ἐκκίνησιν ὁ φίλος ἑτοίμως, ἢ B
τὰ περὶ ἐπικαλύμματα παρατάμβας ἅπαντα, πᾶς
τῷ ἐγκωμίων ἐγίνετο ἢ θεσπεσίων τῷ τῶ Παλαμᾶ,
ἢ ὅσα ἐγγέγραπται οἱ ταῖς βίβλοις. πάντα γὰρ
αὐτῷ μοι, φησὶ, περιάπτως ἀκριβῶσθαι, ἢ ἐξέ-
τασται τελεώτατα· ἢ ὅλως ὑδὲν ὑδαμῆ σωρεύσεται,
ὃ καθάπτεσθαι ἔξοι τις τῷ ἅπαντων ἐπαίνοις ἐ ὀ-
πωσῦν, κἂν πάντα λίθον θέλῃ κινῆσαι. ἢ ἅμα τ
τοιαύτας αὐχεῖ συναποθησαυρίσειν ὁμολογίας, ἢ ὑπὲρ
πάντα ἴσασμος εἶναι μηδεὶς κακώσεις ὑφίσασθαι.

Ἐγὼ δ' ὑπολαβὼν, ἐξίοιμι ἴσως πρὸς τὸ σα-
φέστερον ἀναπτύσσειν, μυθεύσασθαί πως τῶν ἔνδυ-
ξιν, ἵνα ἢ αὐτὸς τελεώτερον ἔχω γινώσκειν, οἱ ἀ-
ληθῶς αὐτόγνως ἐκείνῃ τὰς βίβλους, κἀὶ οἱ ἴγνως
ἀναγνῶ, ἢ ὁπόθεν τί σοι τῶ τ ἐπαινημένων κ- C
* Αν εἰ. φέλειον πέφυκε. ἢ τραγικῶς δὲ οὐκ ἵππου * ἄνευ
ἐξ ἵππου ζητῶ, ἀλλ' οἱ τῶν ἐπαινημένων τις
ἂν, ἢ ἅμα πρὸς ἢ χρείαν ἔργοις ἁρμόττων αὐ-
τοῖς. ἅμα δ' αὐτῷ παρεισέρχον καὶ τινας ῥήσεις τ
ἐκείνῃ βλασφήμων βιβλίων ἐγώ,

Ἱκανὰ μὲν ὦν, φησὶ, ἢ πᾶσι πᾶσαι, μὴν
κτιστῷ ὑπάρχον τῶν διδομένων ἢ λαμβανομένων
τοῖς κεχαιτωμένοις τῶ πνεύματος χάριν τι ἢ ἐ-
νέργειαν (αὐτὸ γὰρ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον) μὴ-
τε τῶν οὐσίαν εἶναι τῶ πνεύματος. ἢ μὲν ὀλί-
γον· αὐτὸ γὰρ καθ' ἑαυτὸν ἡ θεία μετέχομένη
τε ἢ λαμβανομένη φύσις, ἡ φυρμὸν ποιήσεται, ἢ
τῶν παθητῶν ἐξαλοίσει φύσιν, πρὶν ἂν λαβ- D
θῇ. ὁρᾷς πῶς τῶν ἐναρμον εἰκονομίαν σαφῶς ἀνα-
τρεῖ, καθὰ ἢ αὐτόθεν που δηλοῦμεν; ἢ πά-
λιν· Τί ὅτι σωθήσεται δίδυμος ἐπὶ τῷ Θεῷ, ἢ
τ ἐναργειῶν ἀκτίσιν ἴσων τε ἢ λεγομένων; πολ-
λῷ μᾶλλον δίδυμοι, μὴ κτίσμα ποιῆσε τ Θεὸν,
τοῖς αὐτῷ φυσικῆς ἐνεργείας ἀγαθοῖς κτιστὰς, οἷς
ἀμφόρως τ οὐσίας. ἢ πάλιν· ἡμῖν δ' οὐδαμῆ
ποτ' ἔσται λέξις ἀποχρῶσα πείθειν, τὰς ἐναργείας
τῶ θείω πνεύματος, ἃς ὁ Προφήτης κεφαλαιωδῶς
ἐπὶ φρονεῖτε, μὴ τῶν κτισμάτων πάντων. τῶν
δὲ θείων ἢ φυσικῶν τῶ Θεῶ ἐναργειῶν μία καὶ
ὁ κρίσις. ἀρ' οὖν ἢ αὖτε τ κτισμάτων ἦν, κα-
θὰ Ἀβραὰμ ἔφη. ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, * E
ποιήσεις κρίσιν; ἢ πάλιν· πῶς κε ἄκτιστος ὁ
χάρις, δι' ὧν ἢ οἱ μετεχόμενοι αὐτῆς ἄναρχοι
ἢ ἄκτιστοι ἢ ἀτελεύτητοι ἐ ἀΐδιοι;

* Fort. πῶς Ἐμοῦ δὲ ἢ πλείς * πολλῶν τ ποιήσαι ἐκεί-
νου βλασφημιῶν παρεσόμενον ἐθέλοντος, ἀνέκοψε
τ λόγον ὁ φίλος, ἢ μακρὰς τῶ Παλαμᾶ διεξελθὼν
ἐπαίνους. ἔπειτα φησὶν μὲν κρίσεως ἀκτίσιν ἐν-

non contemnat, neque vitium in ignomi- DISPUT. CUM
niæ loco ponat, ſed contra potius igno- CABASILA.
miniam vitii loco habeat: neque vero ani-
madvertit, ſe domeſtico & inteſtino igne
opprimi; qui nonnunquam fomitis & ſu-
ſcitabuli defectu diutius ſopitur, ſed ubi
ſero tandem caſus tulit & ſeſe dedit oc-
caſio, ſecundum quempiam ventum nac-
tus, relucet. Nam laudum jactura ſæpe
ſolet ad furioſam indolem ſuſcitare glo-
riæ amatorem & æmulatorem; qui ſic
progreſſu temporis manifeſtius convincitur, non ipſam virtutem, ſed ejus inane
ſimulachrum, hactenus fuiſſe perſecutus:
qualia ſere ſunt quæ de nube & Ixione
veteres fabulantur. Sed hæc quidem ſilen-
tio obruantur: jam vero redeamus ad illud
unde divertimus.

Cum enim ſermonem inſtituere con-
tendiſſet Cabaſilas, ſublaris quibus antea
ſeſe occultabat involucris omnibus, totus
fuit in celebrandis libris, quoſcunque Pa-
lamas compoſuiſſet. Hos enim omnes, in-
quit, diligentiſſime perpendi, neque uſ-
piam in eis deprehendi quidquam, quod ex
omnibus hominibus poſſit quis quomodo-
cunque carpere, licet omnem movere la-
pidem voluerit. Hac etiam in confeſſione
immori optabat, pro quæ infoitas perpeti *Edit. Pariſ.*
calamitates paratum ſe jactitabat. *pag. 664.*

Cui ego reſpondi: vellem ſane ut ad GREGO-
majorem horum demonſtrationem quæ- RAS.
dam clarius explicares; ut & ego pleotus
cognoſcere valeam, an reipſa Palamæ li-
bros legeris, an lectos intellexeris, & quæ-
nam ſit eorum ſumma quæ in iis laudas.
Nam nec miles quærit, ao ſirus equus ex
equo oatus ſit, ſed an generoſus & lauda-
bilis, an utilis & aptus ad opera neceſſaria. Tum illi ſimul adduxi quædam loca e
blaſphemis Palamæ libris deprompta, quæ
ſic habent.

Hæc, inquit, ſufficiunt ut perſuadeatur, neque creatam eſſe Spiritus ſancti „ *Excerpta*
gratiam & Operationem, quæ accipitur „ *ex Palamæ*
& datur iis quos ea donare Deus voluerit „ *libris.*
(hæc enim eſt Spiritus ſanctus) neque e- „
tiam eſſe Spiritus ſancti Subſtantiam. Et „
paulo poſt: ſi ipſa per ſeipſam Divina na- „
tura participetur & recipiatur, aut mia- „
tioonem patietur, aut partibilem naturam „
abſumet, antequam recepta fuerit. Vi- „
des quomodo incarnationis myſterium e- „
videnter evertat, ut ſupra quoque oſten- „
dimus? Et iterum: quid adhuc times ne „
compoſitio in Deo admittatur, ſi divinæ „
Operationes increatæ ſint & dicantur? „
Multo magis time, ne Deum in creatu- „
rarum numero reponas, dum naturales e- „
jus Operationes tanquam a Subſtantia di- „
ſtinctas, creatas eſſe arbitraris. Et iterum: „
nulla unquam oobii perſuadebit oratio, „
ut Divini Spiritus operationes, quas „
Propheta ſeptem ſummatim appellavit, „
inter creatas res collocemus: ſed divina- „
rum & naturalium Dei Operationum non „
eſt ipſum Judicium. Num igitur Dei Judi- „
cium eſt e numero rerum creatarum, „
quemadmodum dixit Abraham? *Qui ju-* „ *Geneſ. 18. 25.*
dicas omnem terram, non facies judicium? „
Et iterum: quomodo increata non eſſet „
illa gratia, per quam qui ejus participes „
facti ſunt, expertes principii, increati, im- „
mortales & æterni evadunt? „

Cum autem plures adhuc e multis il- „ CABASI-
lius blaſphemiis interſerere vellem, di- LAS.
centem me interpellavit amicus Cabaſi-
las, qui magnas Palamæ laudes recenſuit.
Deinde, primum quidem increatarum

DISPUT. CUM CABASILA.

multitudinem Operationum aperte confeſſus eſt, & eas a Subſtantia omnino diſtinctas eſſe aſſentiebatur: ſecundo aſſerebat, ſanctum & increatum Spiritum non eſſe unum, neque ſeptem eſſe duntaxat

Cap. 21. v. 1. hujuſmodi Spiritus (quales ſuper Chriſtum requieturos eſſe prædixit Eſaias) ſed ſeptuagies ſeptem, & quotquot præter hos poſſit quis mente comprehendere, & infinities infinitos: quibus & aonumerandas eſſe dicebat ignеas duodecim linguas, quæ ſuper Apoſtolos apparuerunt, itemque columbam illam quæ ſuper Chriſtum, dum hic baptizaretur, conſpecta

Edit. Pariſ. pag. 665. eſt. Nam hæc omnia, modo ſpiritus vocare ſolet ſacra Scriptura, modo increatas operationes, & gratias, & virtutes. Addidit Cabaſilas; harum quidem participes fieri poſſe creaturas, & iiſdem inſuper increatos homines evadere, ſanctificari omnia quæ ſanctificantur, & præter cætera panem illum, qui in divinorum myſteriorum celebratione ſacrificatur & a nobis participatur: verum Divinam Subſtantiam nullatenus poſſe participari.

ANONYMUS, Cabaſilæ adjutor.

Sub hæc ſociale bellum nobis inferebatur a Cabaſilæ adjutore, qui exemplis in eos pugnabat; illum intelligo, qui a Patriarchico ſenatu miſſus ad nos venerat, & e litteratorum numero eſſe dicebatur. Hic cum ad dicenda quæ deerant ſeſe accinxiſſet, tum animo tum oculis truculentior mihi obſtitit. Jam enim fortunas meas conculcare & deſpicere omnibus licebat, tum quia ſolitarius degebam, tum quia omnigeni me cuſtodes undequaque circumcludebant: & hoc eſt quod trito fertur adagio; cum lapſa eſt quercus, ligna quivis colligit: omnis vero podor, ut videtur, in mare præcipitatus erat, eumque maximus æſtus ſublatum demerſerat. Itaque cum hoc certameo Cabaſilæ adjutor truculentius ſuſcepiſſet, de participabili & imparticipabili differere allatis exemplis conatus eſt.

Et certe, inquit, ſicut de Sole judicare ſolemus; cujus ſubſtantiam, in cœlo manentem immotam, participare non poſſumus, ſed ejus illuminativæ virtutis, quæ ad nos deſcendit ſumus participes, ita & de Deo nobis cogitandum eſt. Nam ejus Subſtantiam reſidentem in cœlo (quem Dei thronum ſacra Scriptura vocavit) participare non valemus, ſed ejus Operationem, voluntatem, vitam, potentiam, & virtutem participamus, quarum unaquæque abſque Subſtantia deſcendit ad nos, quos & increatos effecit. Et quidem illarum quælibet alia eſt a Divina Subſtantia, a qua longe diſtat; attamen ipſa quoque Deitas eſt increata, quamvis inferior. Cum iſta dicendo percurreret, maris inſtar æſtuabat & commovebatur ejus animus: tum multo magis inſtabat, a me quærens, utrum e duobus eligerem; cum ſcilicet contradicerem, ac vero aſſentirer.

GREGORAS.

Ego itaque hunc in modum reſpondi. Ne Hercules quidem adverſus duos æquis viribus pugnare poſſet, ut ex veteri proverbio didici. Porro ſum hic ſolus, & victus, cui ne tantillam quidem audere per hoc tempus licet. Cogor tamen certare adverſus duos, qui audaces linguas & mentes pariter armarunt, & in ſtadio hoc teſtibus vacuo quæcunque, voluerint loqui & pronunciare poſſunt: ubi autem

pag. 667. receſſerint, ipſis facile erit apud abſentes calumniari, dum nec ego adero, nec alius qui mea vice veritati teſtimonium perhibeat: unde in magnas rerum anguſtias

A πραγμάτων εἶναι πλῆθος σαφῶς ὁμολόγει τε καὶ ἐπῄνει, τῆς οὐσίας πάντη διωρισμένης. δεύτερον δ', ὅσα Πνεῦμα ἅγιόν τε καὶ ἄκτιστον οὐκ ἦν ἕλεγεν εἶναι, οὐδ' ἑπτὰ μόνον (ὁποῖα καὶ τὴν Χριστῷ προσήκουσαν Ησαΐας ἐπεφαντάσθη) ἀλλ' ἑβδομηκοντάκις ἑπτά, καὶ ὅσα πρὸς τούτοις διώματο ἄν τις τῇ ψυχῇ περιλαμβάνειν, καὶ ἀπειράκις ἄπειρα· μεθ' ὧν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων πυρίνας φαινούσας δώδεκα γλώττας πάντων ἕλεγεν εἶναι, καὶ τὴν τῷ Χριστῷ βαπτιζομένῳ φανεῖσαν περιστεράν. ταῦτα δὲ ποτὲ μὲν πνεύματα καλεῖν εἴωθε ἡ γραφὴ, ποτὲ δ' ἐνεργείας ἀκτίσεις, καὶ χάριτας, καὶ δυνάμεις. καὶ ταύτας μὲν εἶναι τὰς πρὸς κτίσματα μεθέκτας, καὶ πρὸς πᾶσι ἀκτίσεις γίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἁγιάζεσθαι τὰ ἁγιαζόμενα πάντα, τά τε ἄλλα, καὶ τὸ Θεῖον ἡμῶν βάπτισμα, καὶ πρὸς

B γε * ὁ θυόμενος καὶ μεταλαμβανόμενος ἡμῖν ἄρτος ἐκ τῆς Θείας μυσταγωγίας· τὴν δὲ Θείαν οὐσίαν παντάπασιν εἶναι ἀμέθεκτον ἅπασι.

* Legendum τὸν δ' ἡμῶν

Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ συμμαχικὸς οὑτοσὶ πόλεμος μετὰ τῆδε ὑποδείγματος· λέγω δὲ ἡ συὶ γε αὐτῇ πρὸς ἡ πατελαρχικῆς γερουσίας ἐλαυθέτα ἡμῖν, τῇδε ἐλλογίμων εἶναι λεγόμενον καὶ αὐτόν. ὃς δὴ καὶ λέγειν παρεσκευακὼς ἑαυτὸν τὰ ἐνδίοντα, δριμύτερον ἡμῖν ἀντέσχεν καὶ ὕθος ἐξ ὀφθαλμῶν. πᾶσι γὰρ ἐξῆν ἤδη τὰς ἐμὰς πατεῖν καὶ περιφρονεῖν τύχας, μιμουμένοις τε ἅμα, καὶ παντοδαποῖς

C παντοχόθεν περιειλημμένην τοῖς δεσμοφύλαξι. Καθάπερ καὶ δρυὸς πεσούσης πᾶσιν ἐξεῖναι, ὡς φασιν, ἀνδράσι ξυλίζεσθαι· αἰδὼς δὲ πᾶσα καθ' ὑγρῶν (ὡς ἔοικε) ἐρρύη, καὶ ἀμπωτις ἀφθονίαν Καταβάπτιστον. δεξιμύπορον οὖν ἐκείνῳ ἡ πικρία ἐξεδέξαμέν πάλιν, ἡ περὶ ἀμεθέκτου καὶ μεθεκτῆς δὲ ὑποδείγματος ἐκεῖ λόγος.

Καὶ δὴ καθάπερ, φησὶν, ἐπὶ τῷ ἡλίῳ, ἡ μὲν οὐσίας, ἀκίνητα μένουσης ἐν οὐρανῷ, μετέχειν οὐκ ἔχομεν, ἡ δὲ φωτιστικῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, πρὸς ἡμᾶς κατιούσης, μετέχομεν· οὕτω καὶ περὶ Θεοῦ χρὴ νοεῖν· ἡ μὲν οὐσίας αὐτοῦ καθημένης ἐν οὐρανῷ (ἐν θρόνου εἴρηκεν ἡ γραφὴ Θεὸν) μετέχειν οὐ φικνούμεθα·

D μετέχομεν δ' αὖ ἡ ἐνεργείας αὐτοῦ, καὶ ἡ βουλήσεως, καὶ ζωῆς, καὶ δυνάμεως, καὶ ἰσχύος, ἅπερ οὐσίας πρὸς ἡμᾶς κατιούσης ἑκάστης, καὶ ποιούσης ἀκτίσεις. ἄλλης μὲν οὔσης, καὶ μακρὸν τὸ διάφορον ἐν ἡ οὐσίας ἔχούσης· θεότητος δ' ὔσης καὶ αὐτῆς, ἀκτίσεως μὲν, ὑφειμένης δ' οὖν. Ταῦτα δ' αὐτὸν διηζόντος, κῦμα καὶ σάλον εἶχε τὸ ἦθος αὐτοῦ· καὶ ἐσήνεικε μᾶλλα σφοδρῶς, ἐκ τῶν μείζονος ἀπαιτῶν, ὁπότερον ἂν ἑλοίμην αὐτὸς δυοῖν ὄντοιν πραγμάτοιν, ἀντιθέσεως, καὶ συγκαταθέσεως.

Τπολαβὼν γοῦν ἐγὼ, πρὸς δύο τὸν παρεμίαν μηδὲ τὸν Ηρακλέα δύνασθαι ἀκούω τὸ δύνασθαι πρὸς ἀντίπαλον, ἔφασκον, μάχιμ. ἐγὼ δὲ τῷ μόνῳ ὢν ἐπαυθοῦ, καὶ δίσμιος, καὶ μηδὲ βραχὺ τὸ θαρρεῖν ἔχων ἐν τῷ παρῷ, πρὸς δύο τὸν ἀγῶνα ποιεῖσθαι ἀναγκαζόμενος, τοσαρήκοντας ὁπλίσαντας ἐν ταυτῷ καὶ γλώττας, καὶ γνώμας, ἐν ἁμαρτύρῳ γε δήπου τὰ κατὰ βύλησιν ἅπαντα λέγειν ἀφόβως ἐχόντας καὶ ἀποφαίνεσθαι, καὶ ἐμβάλλειν πρὸς ἑκάστας ἀπιόντας, μήτ' ἐμοῦ παρόντος, μήτ' ἄλλου τινὸς ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς ἐμοῦ μαρτυρήσοντος,

DISPUT. CUM CABASILA.

σωπας, ἐν σοφῷ κομιδῇ τῷ τῆ ἀμηχανίας ὁρῶ μοι πιεζόμενον ἐγκαίρως. ὄντος δὲ ἐκαπόρου κομιδῇ φορτικοῦ, τῷ πῃ σιγῇ τῆς πρὸ αὐτοῦ ἀκοῆς ἐπιχεῖν τερπνομίας, ἢ τῷ παραχρῆμα τὰς τῆ ἀπορίας ἐλέγχους κομίζων ὑμῖν, ὡς ταμὰ βεβάλλουσιν ὑδὼρ ἀπόρων ὑπὸ τῆ ἐρημίας τούτης ἀωλύτων, δυσεργός μοι ἢ μάλα δυσίμβολος ἡ ἐπιχείρησις φρὸς ἑκάτερον ἀταφώτιστα. ἀναμάκτη δὲ ὕσης τῆ μάχης, ἢ τῶν λογικῶν ξιφῶν ἢ τραυμάτων τὰς ἀντρώσεις τῆ ἀσωμάτω ψυχῆς διχομήνης, ἀδιάβολα μὲν βεβ τὰ ἀφανῆς φυσικαὶ τὰ τρόπαια, ἀγχίστροφος δ' ἡ τῆ γλώττης βεβαιότης, πρὸς ἃ τῆς γνώμης ἄφνω παλιδόσα τῷ γνώμῳ τῆς ἀξίστως. ὑπεστη μὲν ὅχω πῶς ἀνομάτω τῷ παραπαίειν ἐγὼ τῷ τοιούτῳ πολέμῳ. ὕτε δὲ μονομαχία τίς ἐστ, δύο καθ' ὑπὸς ἀπλαζομένων γλωττῶν· ὕτε μὴν στρατόμαχον, ἵν' ἐμφανὴς ἢ τῷ ἀγωνιζομένων τὰ σάδιον, ὥσπερ οἶον πολεμικὴ πεπεῖρηκεν ἢ πεφυκὸς σάλπιγγος, τὰ παραλήπτικα συμπροπέμπει τῷ ἐν ὑπαίθρῳ πολέμου· ὡς ἀναγκάζεσθαί με λοιπὸν ἀμφίσημον τὸ ἐμπείρας πεθέναι φάλαγγος πρόσωπον ἡμῖν· ἵν' ὑπεστ πρὸς ἑκάστας τῆς γλώττας ἐφιέντα πως ἢ τὰ ὑμέτερα, πῶς μὲν ἀθλοθέτῃ ἢ δικαστῇ ἀδέκαστον ἔχοντα τὸν ἀεὶμπυον ὀφθαλμὸν τὸ Θεῦ, ὑπὲρ οὗ τῆς ἄθλους αὐτὸ πῆς· ὕστερον δὲ, καὶ τῷ ὅσον μὴ πάρεστ πῶς ὀλίγως, παρασημοῦς χρυσαίμβοις τῆς ὑμετέρους γράμμασιν, εἰ χρόνος ἡμῖν ἀκράχει Θεὸς βραχέως μὲν τινος ζωῆς, ἐλευθέρας δ' πῶς.

*Ἀπεχθεσαμένους?

Τὰ μὲν πῶς τὰ ζητήματα ὡς ὁμολογούμενα τὸ θεῖναι, πολλοῦ, ἴφην, ἀμαθίαν τῷ δρῶντος κατηγορεῖ, ἢ ἅμα πολλοῦ τι ἀρλισκάνειν τῶν τῆς αἰχμῆς ἐλέγχων, ἢ μεγαλοβρῆς ἀπάντως πεπραγέστερον. ἡλίᾳ γὰρ τῷ μὲν οὐσίαν αὐτῇ οὐρανίῳ ἐγκαθιδρύων ἑδάφει, τῷ ἐνέργειαν αὐτῇ καττύειν συγχωρῆς πρὸς ἡμᾶς, ἀνούσιον καθ' ἑαυτῷ, οὐσίαν μὲν τὸν ἡλίου δίσκον λαμπρυνόμενος, ἐνέργειαν δὲ ἀνούσιον ἐκείνῳ τὸ φῶς. ἐχρῆν σοὶ δεικνύειν πρότερον μὲν, εἰ ἓ τῆς σοφῆς διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας, οἳ σοὶ ἐπιτίμῳ λέγουσιν ἃ λέγεσι, νομίζεταί τι ἢ συνδοκεῖ τὰ τοιαῦτα· εἶναι δηλαδὴ, τὸν μὲν δίσκον, οὐσίαν ἡλίου· τὸ δὲ φῶς, ἀνούσιον ἐνέργειαν, ἓ διώλαμψιν, ἢ συμβεβηκὸς εἰς ἡμᾶς ἐνεργοῦν ἰδίᾳ, ἢ χωρὶς ὑποκειμένης οὐσίας συγκατιούσης ἀχρις ἡμῶν· ἔπειτα δεικνύειν ἢ εἰ δυνατὸν, ἐκ τῆ αἰδητῶν τῆ ὑλικῶν οὐσιῶν ἀκριβῆς καταλήψεις δυνάσθαι γίνεσθαι τῆ ἀνομάτου καὶ νοητῶν, καὶ ἅμα ἐκ τῶν ἁπάντων ἐπέκεινα θείας οὐσίας, ὧν ὑπὲρ πᾶν ὄνομά τε καὶ νόημα τῆ ἁγίων ἀνακομῆ ἦναι· τὰ δ' ἐν τῇ παντὶ θεωρήμασι θαύματι τῆ θεολογικῶν ὀνομάτων τῷ ὕλῃ δίδοναι, δι' ὧν σοφὸν, δυνατὸν, ἀγαθὸν, ἄγιον, μακάριόν τε ἢ αἴδιον, κτιστῷ ἢ σωτῆρα, ἢ τὰ τοιαῦτα, καταπομάζομεν· ἅπερ πάντα, ποιότητά τινα βραχεῖαν ἢ θείᾳ μύρῳ ἐνδεικνύντα, ἐ πᾶσα ἀτιμία, ἀφ' τῆ ἐνθεωρημένου θαύματος, σμίδος τινὸς μυρεψικῆ δίκην, ἐν ἑαυτῇ ἀπεμάξατο. ἢ ὁ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα ὢν, ἡμῖν πολυώνυμος γίνεται, κατὰ τὰς

& difficultates redactum me viden. Nam cum utrumque valido moleſtum ac grave ſit, ſeu verborum, quæ audivimus, quaſi decumanos fluctus cum ſilentio tolerare, ſeu extemporalem harum inepciarum refutationem vobis afferre, quos nihil quidquam in hac ſolitudine prohibere poterit, quominus meas res obtrectetis; hinc difficile mihi videtur ac valde arduum, utrumlibet horum aggredi. Quia enim incruenta eſt hæc pugna, & adverſos dialecticoram gladiorum ictus ac vulnera aolous incorporeus accipit, trophæa propter ſuam obſcuritatem calumniis facile obnoxia eſſe videbuntur. Alioqui vero linguæ diſpoſitio ad mentis arbitrium verſatilis eſt, & judicis ſententiam cortampit. Deinde neſcio quo demum nomine appellem belli aciem hoc modo inſtructam. Neque enim eſt ſingulare certamen, quandoquidem duæ contra unum linguæ armantur; neque militantium & ſpectantium ingens catra conſiſtit multitudo, ut palam ſiat certantium ſtadium; qaale eſt illud quod circumcurrunt & circumſonant bellicæ tubæ, dum claſſicum canunt, & ad aperta bella incitant. Cæterum hodie acies noſtra occeſſario mihi aneeps & biſrons quaſi inſtruenda eſt; ot ſic utriuſque adverſarii ſermonem aggredi quomodocunque poſſim. Et nunc quidem habeo certaminis hujus noſtri moderatorem & incorruptum Judicem, Dei, propter quem hac in pugna tantum laboris conſumo, per vigilem oculum: ſed in poſterum non pauci, ex iis qui nunc adſunt, ejuſdem controverſiæ judices erunt, ad quorum me tribunal deducent libri; quos, ſi mihi brevis quidem at liberæ tempus vitæ Deus præbuerit, conſcribam.

(Hæc præfatus, reſponſionem meam his verbis inſtitui.) Quicunque controverſam rem tanquam conceſſam ponit, is magnum imperitiæ ſuæ argamentum præbet: & multo dedecore dignus eſt ignominiaque turpiſſima, quæ meridianæ lucis radio clarius pateat. Jam vero tu, cum ſubſtantiam Solis in cæleſti ſolo collocas, ejus virtutem ſeu operationem, quæ per ſe minima ſubſiſtat, ad nos uſque deſcendere concedis. Solarem nempe orbem ſubſtantiam eſſe pronunciae; ejus autem lumen, virtutem ſeu operationem eſſe minime per ſe ſubſiſtentem definis. Declarare itaque primo debebaa, num ſapientes Eccleſiæ doctores, qoi nihil dicunt, quod non ſit cum ſcientia conjunctum, ita quoque ſentiant; videlicet ſubſtantiam Solis eſſe ipſius orbem; lumen autem ſolare eſſe operationem minime per ſe ſubſiſtentem, potentiam, & accidens quod ſuam in nos vim feorſum exerit, ita ut ſubjecta ſubſtantia cum eo ad nos uſque non deſcendat. Secundo declarandum tibi incumbebat, num ex materialibus & ſenſibilibus ſubſtantiis accuratam haurire poſſimus incorporearum & inſenſibilium ſubſtantiarum cognitionem, & ſimal Divinæ illius Subſtantiæ, quæ omnea illas ſuperat, quamque ſuper omne nomen & omnem intellectum eſſe audivimus: itaut quæcunque in hac rerum univerſitate conſpiciantur miracula, Theologicorum materiam ſuppeditent nominum, a quibus ſapientem, potentem, bonum, ſanctum, beatum, æternum, judicem, ſervatorem, &c. Deum denominamus. Et quidem hæc omnia (quibus exigua Divini unguenti qualitas demonſtratur) creatura

Edit. Pariſ. pag. 667.

DISPUT. CUM CABASILAS.

quælibet per aſpectabilia mundi miracula, unguentarii vaſis ad inſtar, in ſe ipſa expreſſit. Et ei, qui ſuper omne nomen eſt, multis pro beneficiorum ejus varietate indimus nomina. Cum ignorantiæ noſtræ tenebras depellit, Lux quidem appellatur; Vita autem, eum immortalitatem largitur. Tu Vero neque intelligere potes, quam ex aſpectabilibus creaturis demonſtrationem adducia; neque noſti ea eſſe ſupra omnem ſenſum poſita, quorum nobis vis præbere notitiam. Quinimo, eam hæc ſenſibilia videns ignores, inſenſibilia illa, quæ non vides, multo minus poteris cognoſcere. Qui enim fieri iſtud poſſet, quandoquidem per ignorantiam ſimul & fraudem decipere nos conaris? Jam vero lubens ex te quærerem, cur iſta non incellexeris, quæ SS. Patres diſſerte affirmant & ubique docent? Et vero ex duobus alterum neceſſario conſequitur. Vel enim loqueris hodie verba e ventre deprompta, ac ea quæ non legiſti; & ita velut puerilitet ludentem te deſpicimus: vel denique, ſi legeris, ex duobus rurſum alterutrum ſequetur. Vel enim a te lecta non intellexiſti, quod perſpicaciæ defectum arguit: vel intellexiſti quidem, at ſponte blaſphemas. Tun nempe doctori Palamæ aſſentiri & obſecundare videris, nec illi te res habet ſollicitum: ideo repellis a te omnem impietatis ſuſpicionem, eamque in Palamam refundis, & ita Endymionis ſomnum dormis, ratus eam ob cauſam minori te apud homines infamia, quandiu vives, notatum iri, & in futurum mitiores æterni ſupplicii pœnas eſſe daturum: quaſi vero ab illius arbitrio cunctæ res fatali quadam neceſſitate penderent, & improbitas immortalitatem hominibus comparare poſſet. Sane (quod non animadvertis) pietas facilius ea quibus inique privata eſt recuperabit, quam ſuæ iniquitatis fructibus impietas potiatur. Ego vero neſcio quid tibi magis expedire putes, quo leviorem culpa tua videatur; ao involuntariam malorum ignorationem, an vero involuntarii peccati prætextum. Rurſus neſcio utri gravitatem pœnas inſtigam, cum hæc diffuſa improbitas fere ſimiliter in utrumque dividatur. Si enim Theologicarum rerum ignarus, quodammodo ab eis abſtinuiſſet, mitiorem damnationis ſententiam in te ferret vera & catholica doctrina. Nec enim hunc tuum (ignorantiæ) morbum voluntas tua, ſed voluntatem morbus ipſe præveniſſet. Jam vero cum in alterius locum id quoque vitii * obrepſerit, majoris ob hanc impudentiam improbitatis reus habendus es.

Edit Pariſ. pag. 662.

* ignorantiæ. Bal.

Et certe, ut plura ex iis quæ hic dicenda ſurrut, ni pote pinluxiora, ſilentio prætermittam, unius & duorum duntaxat (SS. Patrum) teſtimonia referam. Primo itaque S. Joannes Damaſcenus ſic loquitur. Quemadmodum Sol unus quidem eſt, verum duas habet ſubſtantias, unam luminis, quod prius factum eſt, alteram corporis (ſolaris) quod nonniſi poſt creationem factum eſt: lumen autem indiviſim unitum eſt per totum (ſolare) corpus, quod dum in ſe manet, in univerſæ terræ terminos lux expanditur: ſic & Chriſtus lumen de lumine, initii expers & inacceſſum, in temporali & creato corpore factus, unus eſt Sol juſtitiæ. Vides quomodo duas uni nomini ſubjectas eſſe corpoream, ut pote qui etiam juſtitiæ Solem Chriſtum hac imagine, quantum fieri poteſt, exprimat, & ſigillatim tum duas priores ſubſtantias, tum hunc, nempe Chriſtum, pro æquivocorum more Solem appellet; declarans inſuper duas eſſe tum in Chriſto, tum in Sole, ſubſtantias.

SS. Patrum teſtimonia.

J. Damaſcenus.

A Ἐκ διηγημάτων ποικιλίας ἀναπλεόμενος· φῶς μὲν, ὅταν ἐξαρωίζῃ τῆς ἀγνοίας τὸν ζόφον· ζωὴ δ', ὅταν ἀθανασίαν χαρίζηται. σὺ δ' οὐδ' ὧν παράγεις ἡμῖν εἰς τὸ φανερώτερον ἀπόδειξιν συνορᾷν ἔχεις, οὐδ' ἃ βέλει γνωρίζειν ἡμῖν ὑπὲρ αὐθητῶν εἰδῶν. ἀλλὰ ἢ ταῦτα βλέπων ἀγνοεῖς· κἀκεῖνα, μὴ βλέπων, οὐκ ἂν ποτε γνοίης· πῶς γὰρ, δι' ἀγνοίαν ἢ δι' ἀπάτης ἀπάτλων καταδυόζειν πειρώμενος; ἀδύνας δ' ἂν σε ἐρώμην, πῶς τῶν δι' ἀγνοίας ἀγίων ἐφρόνιδλον ταῦτα λεγόντων ἢ διδασκόντων ἀγνοια. δῷ παντὸς, ἢ σωθῆναι αὐτὸς; δυοῖν δὲ ἕτερον ἂν θάτερον· ἢ ὃν ἃ ἀναγνοὺς ὅλως, ἀπὸ πολλῆς φωνῆς τέμερον, ἢ ὡς παίζοντός σου καταφρονῶμεν· ἢ λοιπὸν ἀναγνόντι σοι, δυοῖν αὖθις ἕτερα θάτερον· ἢ γὰρ οὐκ ἔγνως, ἢ τῶν ἀσωτάτων ἐσὶ τεμένεων· ἢ γνὺς, ἐκὼν βλασφημεῖς, τῇ σῷ διδασκάλῳ πεθόμενος ἀπραγμόνως, ὡς ἔοικε, Παλαμᾷ. διὸ ἢ πᾶσαν αὐτῇ βλασφημίας ἔννοιαν ἐπιῤῥίπτων, τὸν Ενδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις αὐτὸς, αὐφοῤῥᾶς σοι δῆτα τοῦτο τλῶ δίκλω, ἐν ταῦθα μὲν τῆς τῶν ἀνθρώπων αἰχμῆς ποιεῖσθαι νομίζων· ἐς δὲ τὸ μέλλον, τῆς ἀθανάτου κολάσεως· ὥσπερ ἂν εἰ τῆς ἐκείνη θηλύτητος ἐξαρνοῖτο καὶ πράγματα πέπρωται, ἢ τὸ μένειν ἀθάνατον δυνᾶσθαι δῆθεν τῷ καλῷ· μὰ σωπιὸς, ὡς ῥᾴδιον ἀπολαβεῖν τλῶ ἐσίβειαν, ἅπερ ἠδίκησαι, ἢ τλῶ B ἀσίβειαν ἔχειν ἅπερ ἠδίκησε. σὺ μὲν τὰ ἀκ οἶδ' ἢ κείνης βέλτιον σαυτῇ ἢ συμφόρτερα εἰς καιρὸν, ἔστε τλῶ ἀκούσιον ἀγνοιαν τῶν κακῶν, ἔστε τὸ ἑκούσιον χρηματισμόν. Ἐγὼ δ' οὐκ οἶδ' αὖθις, ᾗ τλῶ χείρα δίκλω ἐπιῤῥίψω, τῆς τοῦ κακὰ ἤνομᾶς παρακλινίας ἐφ' ἑκάτερα χιζομένης. εἰ μὲν δὴ ἀγνοεῖν ἀμωγήτως ἀπέχε θεολογίας, ἴσπου σοι πάντως τῆς καταδίκης τλῶ ψῆφον ὁ τῆς ἀληθείας περίχυτο λόγος. οὐ δὲ θέλων ἑκόσης ἄν, ἀλλὰ νοσῶν ἤθελες ἄν. τοῦ δ' εἰς τλῶ θατέρου χάριν καὶ τοῦτο παραδύμβων, μείζω δὴ τλῶ ἀκαιδείαν τλῶ τῆς καιρὸς νομίζεται ψῆφον.

D Καὶ ἵνα τὰ πλείω τῷ ἐνταῦθα λέγεθαι ὀφειλόντων εἶσω δὴ τὸ μέτρος, ἑνὸς καὶ δυοῖν μνησθήσομαι. ὁ Θεῖος τοίνυν ἐκ Δαμασκοῦ πατὴρ φησὶν Ἰωάννης· ὥσπερ ὁ ἥλιος εἷς μέν ἐσιν, ἔχει δὲ ἐν ἑαυτῷ δύο, τὸ τε φῶς, ὃ γεγένηται ἀφόρητον, καὶ τὸ τῷ αὐτόθι ἐρυτρεῖζοντος σώματος· δι' ὅλου τε τὸ σώματος τὸ φῶς ἀδιαιρέτως ἥκειν, καὶ τὸ σώματος ἐφ' ἑαυτῷ μένοντος, πάσης τῆς γῆς ἐφαπλοῦται τοῖς πέρασιν· οὕτω καὶ ὁ Χριςὸς, φῶς ἐκ φωτὸς ἄναρχον ὂν καὶ ἀσώματον, ἐν τῇ χρονικῇ καὶ κτιςῇ γενόμενος σώματι, ἐς ἐσι δικαιοσύνης ἥλιος. ὁρᾷς πῶς ἑνὸς ὀνόματος E δύο φησὶ τὰς ὑποκειμένας οὐσίας ὑπάρχειν, τὴν μὲν σῶμα, τλῶ δ' ἀσώματον, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν δικαιοσύνης ἥλιον Χριςὸν· ἑκατέζειν μὲν ἐκεῖθεν, ὅσον ἐφικτὸν· ὁνομάζων δ' ἀπὸ μέρος ἑκατέρων ἐκεῖνα καὶ τοῦτον, ἥλιον, κατὰ τὰς τῆς ὁμωνυμίας asserat subſtantias, unam corporalem, alteram incorpoream, ut pote qui etiam juſtitiæ Solem Chriſtum hac imagine, quantum fieri poteſt, exprimat, & ſigillatim tum duas priores ſubſtantias, tum hunc, nempe Chriſtum, pro æquivocorum more Solem appellet; declarans inſuper duas eſſe tum in Chriſto, tum in Sole, ſubſtantias.

μίας τρόπος · ᾗ δυοῖν δυοῖν ἢ πᾶς οὐσίας εἶναι κεκτῆσθαι, καὶ, ᾗ οὐ τὸ μὲν οὐσίαν, τὸ δ' οὐ · ἀλλ' τὸ μὲν ἀνυπόστατον ἐνέργεια, τὸ δ' ὑφεστάμενον μὲν, ἀνενέργητον δὲ καθ' ἑαυτὸ, διῃρημένης ἰδίᾳ τῆς ἐνεργείας ἀπείροις τοῖς τοπικοῖς διαστήμασιν.

Ὅρα δὲ καὶ τὸν μέγαν ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριον, φάσκοντα · ὡς τοῖς μὲν αἰδίοις αὐτὸς ἐστι φῶς ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ * ἄλλος. Τί γὰρ ἂν ἦεν φωτὸς δεύτερα τοῖς τὸ μέγιστον ἔχουσι; τοῖς δὲ πάνυ δὴ καὶ περὶ ἡμᾶς πρώτοις ἐκλάμπει τῶν τοῦ φωτὸς τούτου δυνάμεων. καὶ γὰρ ἐφιστᾷ τῷ μεγάλῳ φωτὶ, τὸν δημιουργίας ἐν φωτὸς ἄρξασθαι, ᾧ λύει τὸ σκότος, ἐν τῷ ἐπίχυσιν τοῦ ἀκοσμίου καὶ ἀπαξίας · ἐν τούτου οὐκ ὀργανικὸν ἀπ' ἀρχῆς ἀναδείξας, οὐδ' ἡλιακὸν, ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος, ἀλλ' ἀσώματον καὶ ἀνήλιον · ἔπειτα δὲ ἐκ ἡλίῳ δοθὲν, καταφωτίζον πᾶσαν τῶν οἰκουμένων. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς ἄλλοις τῶν ὕλην φρουτίσασα εἰδοποίησεν ὕστερον, ἑαυτῇ * πάζιν ἐν χρῶμα καὶ μεγέθους περιθεὶς, ἵνα θαυμαστουργόν τι μεῖζον, ἐνταῦθα τῆς ὕλης τὸ εἶδος φρουτίσασα. οὐδὲ γὰρ ἥλιον τὸ φῶς. μᾶλλον δὲ τῶν τῶν ὕλῃ ἐπάγει, τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ἡμέρας δημιουργήσας τῶν τὸν ἥλιον. Ἰδοὺ ἐν οὗτος ἕτερον φάσκει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἐν πρὸ τοῦ ἡλιακοῦ μὲν σκέλος καθ' ἑαυτὸ ὑφιστάμενον · ἔπειτα δὲ ἐν ἡλίῳ δυθέν· ἥλιον μὲν ὀνομάζων τὸ σκεῦος · τὸ δὲ φῶς, εἶδος αὐθυπόστατον τοῦ ἡλίου, οὐ τῶν οὐσίαν ἀσώματον, ἐν ψυχὴν ἑαυτῷ τὸ σώματος. ἃ γὰρ ἂν ἐνέργει καθ' ἑαυτὸ, μὴ ὂν αὐθυπόστατον · οὐδ' ἂν αὐθυπόστατον ἦ, μὴ ἂν οὐσία. ὡς γὰρ πᾶσαν οὐσίαν αὐθυπόστατον εἶναι ἐζήτουν πρᾶγμα, ἅπαν δὲ καὶ ἅπαν αὐθυπόστατον πρᾶγμα, οὐσίαν. ἐπεὶ οὖν τὸ εἶδος ἐπιποθεῖ τοῦ ἡλίου, οὐ γοῦν τὸ φῶς, ὁ ἄγιος ἐν πρὸ τῆς ὕλης (δηλαδὴ τὸ σκέλος) δεόμενον ἔχειν ἐνεργὸν τοῦ φωτιστικοῦ ὑπόστασιν ἐν ὑπαρξιν εἰκοδόμει, μεθαρμὰ τὴν ὕλης πάντως δεηθέν, τοῦ δ' ὕλῃ μᾶλλον ἢ φωτιστικῆ δεηθέντων εἶδος, ἵν' ὡς εἰπεῖν, οὐσιωθῇ ψυχωθέντα · μᾶλλον ἂν εἴη τινὶ τὸ φωτιστικὸν εἶδος ἡ οὐσία, ἢ τὸ ἡλιακὸν σκέλος ἐκεῖνο, ὃ ὕλῃ εἶναι φῶτα, οἷον ἀνείδεόν τι ἐν ἀνυπόστατον. εἶναι τοίνυν χρὴ πάντα δεῖ ἐν τὸν θεῖον οὐσίαν αὐθυπόστατον, ἐν ἀκοσθεὰ παντάπασι. τὸ γὰρ ἄλλο διόλλυον, ὕστερον εἶναι πέφυκε, ἃ δεῖται, ἀρκέτερ δουλεῖον ἐξ ἀνάγκης, οὗ ἐστιν ἐνδεὲς. ἐν δεῖται λοιπὸν θατέρου θάτερον. τῇ ἓν πυρίως ἀρχῇ γνήσιον τὸ ἀνενδεὲς, ἐν πυρίως εἶναι ἀνάγκη, ἐν φαίνεται τὸ ἐνδεῶς. δεῖ γὰρ ἐ ἀρχικὸν αὐτὸ τοῦτο εἶναι μόνον, ἀρχικὸν, ἐν μὴ δεῖσθαι μηδενός.

Φησὶ γὰρ ἐν ὁ Θεῖος Μάξιμος · μόνη ἁπλῆ ἐν μονοειδὴς ἐν ἀνενδεὴς καὶ ἀτρεπτος ἡ δημιουργικὴ τῶν ὅλων οὐσία τῆς ἁγίας Τριάδος. πᾶσα δὲ ἀτίσις συνθετὴ ἐστιν ἐξ οὐσίας καὶ συμβεβηκότος, καὶ ἐπιδεὴς διὰ τῆς θείας προνοίας ὡς ἂν ἐλλυθρα τροπῆς. χρὴ οὖν μήτε συμβεβηκὸς ἐπὶ Θεοῦ λέγειν, μήτε ποιότητα. τῇ γὰρ συνθέτου Trinitatis Subſtantia univerſarum rerum opifex eſt, ſola ſimplex, nihil habens admixtum diſpar ſui atque diſſimile, rei nullius indiga & immutabilis: omnis autem creatura ex ſubſtantia & accidente compoſita eſt, ac Divina ſemper eget providentia, quippe quæ non ſit a mutatione immunis. Hinc in Deo neque accidens eſſe dicendum eſt, neque qualitatem: hæc

A Non dicit unam quidem eſſe veram ſubſtantiam, alteram veto minime: non dicit unam quidem eſſe operationem ſubſiſtentia vacuam, alteram veto eſſe per ſe ſubſiſtentem & ratione ſui minime operativam, quaſi Operatio ſeorſum poſita infinitis locorum ſpatiis (a Subſtantia) diſtaret.

DISPUT. CUM CABASILA.

B Velim etiam conſideres illius verba Gregorii, qui ſibi magnam in Theologia nomen fecit. Æternis quidem rebus, inquit, non aliud lumen eſt præter ipſum Deum. Quid enim ſecundo lumine iis opus erat, qui maximum habebant? Inferioribus autem & humanis primam hujus luminis vim protulit. Magno quippe lumini conveniebat, opificium ſuum a lumine auſpicari, quo tum tenebras tum tudem indigeſtamque molem ac confuſionem depulit. Nec veto, mea quidem ſententia, inſtrumentale illud nec ſolare ab initio protulit lumen, ſed incorporeum quoddam, & a ſole minime productum, quod deinceps ad illuſtrandum terrarum orbem Soli darum eſt. Nam cum aliis in rebus ageodi rationem teneuiſſet, ut materiam prius conderet, ac eam deinde forma conveſtiret, otdine videlicet, figura, & magnitudine unicuique rei creatæ impoſitis; hic ut majoris ejuſdam miraculi ſpecimen edcret, formam materia priorem produxit (forma enim Solis lumen eſt) ac poſtea materiam induit, Solem hunc nimirum diei ocalum fabricatus. Ecce ſanctus iſte doctor aliud a Sole lumen afferit, quod ante ſolare inſtrumentum per ſe ſubſtiterit, ac Soli deinceps traditum fuetit. Et Soli quidem inſtrumenti nomen tribuit, lumen autem vocat ſubſtantialem ſeu per ſe ſubſiſtentem Solis formam, id eſt ſubſtantiam incorporalem, quæ ſit illius corporis anima. Nec enim per ſe operaretur illud lumen, niſi per ſe ſubſiſteret; nec per ſe ſubſiſteret, niſi eſſet ſubſtantia. Nam quemadmodum omnem ſubſtantiam definiunt, tem per ſe ſubſiſtentem, ita profecto rem omnem per ſe ſubſiſtentem, definiunt ſubſtaotiam. Cum igitur hoc loco S. Gregorius Solis formam, ſeu lumen, ante materiam (hoc eſt ante ſolare inſtrumentum) declaret habere per ſe & ex propria natura exiſtentiam & ſubſtantiam operativam ac illuminativam, neque illa ſolari materia indiguiſſe, ſed hanc potius materiam illuminativa eguiſſe forma, qua (ut ita loquar) aoimata ſubſtantiaretur: cum, inquam, ita ſe res habeat, hæc illuminativa forma longe potiori ratione ſubſtantia erit, quam ſolare illud inſtrumentum; quod, veluti per ſe nmime ſubſiſtens atque informe, S. Gregorius materiam eſſe affirmat. Quapropter neceſſe eſt Deum eſſe Subſtantiam, quæ propria polleat ſubſiſtentia, nec ollius plane rei ſit indiga. Nam quod altero indiget, naturaliter eo poſterius eſt, quo indiget; & ei neceſſario inſervit, cujus indigum eſt. Hinc ſupereſt ut alterum altero indigeat. Porro veni ac proprie dicti principii vera eſt ac genuina proprietas, oulla te indigere, & hujaſmodi principium debet proprie eſſe, & omni eo prius, quod indigum eſt. Oportet enim ut principium ſit hoc ipſum duntaxat, nempe principium, nec ulla re alia indigeat.

Greg. Naz. Orat. 34. quæ eſt in novam Dominicam.

Edit. Pariſ. pag. 669.

D. Maximus.

Et vero, ut ait D. Maximus, Sancta

*) in edit. ἄλλα.

*) ab eſt ea in.

DISPUT. CUM CABASILA.

„ enim compoſitis entibus conveniunt: ſed
„ quæcumque Deus habet, ſunt illi natu-
„ ralia, non autem adventitia. Igitur ſive
dicamus hanc Dei Operationem in eo eſſe
diſtinctam a Subſtantia, ſive (ut exiſti-
mas) qualitatem eſſe ſubſtantialiter ac-
cidentem, in errorem infandibilem impin-
gemus. Nam piorum nemo duas poteſt Dei
Subſtantias nominare, & duo affectiva prin-
cipia; ut jam antea multis ſanctorum Do-
ctorum teſtimoniis demonſtravimus. Ne-
que unquam in Deo excogitari qualitas
poterit, quæ a Divina Subſtantia diſtin-
guatur, aut quæ ſit ſubſtantialis. Quod
Edit. Pariſ. pag. 670. enim ſubſtantiale eſt, pars eſt Subſtan-
tiæ, ut docent tum ſapientes Eccleſiæ Do-
ctores, tum ſcriptores profani, qui verbo-
rum ſcientiam adinvenerunt; ad quorum
proinde canones & regulas ea perpen-
denda eſt. Et certe id, quo ſublato mutila-
tur totum, totius partem eſſe neceſſe
eſt. Si ergo ipſa Operatio, utpote ſub-
ſtantialis, ex tua ſententia pars eſt Sub-
ſtantiæ, dic nobis qua tandem ratione
aliud ſit a Subſtantia, aut ſit pars illius
quod nullas habet partes? Si vero (iſta
Operatio) qualitas eſt (a Subſtantia) di-
ſtincta, quomodo ſine ſubjecto intelligi
aut conſpici poteſt? Nam ſine ſubjecto
exiſtentiam habere nunquam poterit. Quod
autem non exiſtit, quomodo Deus erit? Vi-
des qua ratione, per hanc de Divinis Ope-
rationibus opinionem, Imperitos Eccleſiæ
* ſtultos vel inſolitos: Duc. Cap. Tom. 1. edit. Combefiſ. ſed hic paulo aliter. antiſtites in atheiſmum Palamas impellat?

„ Deinde vero qui fieri poſſet, ut (iſta di-
vina Operatio) eſſet a Dei Subſtantia di-
ſtincta? Ut enim ait (S. Maximus *,) eo-
„ rum quæ eſſe dicuntur nihil habet omni-
„ no proprie eſſe. Igitur nihil prorſus una
„ cum Deo intelligi ab æterno poteſt, quod
„ ab ipſo ſubſtantialiter differat, non ævum,
„ non tempus, neque quidquam eorum
„ quæ in ævo aut in tempore exiſtunt. Nam
„ iſta duo, *proprie eſſe*, *non proprie eſſe*,
„ nunquam ſibi invicem convenient. Et i-
„ terum; cum de Deo dicimus, ipſum eſſe
„ ens bonum, Deum, immortalem, & alia
„ hujuſmodi, non ſubſtantiales differentias
„ ſignificamus (ne ipſum ea iis compoſitum
„ eſſe prædicemus) ſed quaſdam denomi-
„ nationes, quæ licet denotent quidpiam
„ eorum quæ circa ipſum (Deum) conſide-
„ rantur, nihil tamen de ejus Subſtantia &
„ natura declarant. Quædam enim ſignifi-
cant, quæ Divinæ naturæ congruunt, ip-
ſam vero naturam non deſignant: quod
„ conſtitutivis & ſubſtantialibus differen-
„ tiis proprium eſt. Et rurſus: Subſtantia
„ omnis, cum propriam ſecum importet
„ definitionem, ex natura ſua principium
„ eſt illius motus, qui ei (Subſtantiæ) ſal-
tem de potentia ineſſe intelligitur. O-
* naturalis, ex edit. S. Maximi. „ mnis autem* ſubſtantialis motus ad Ope-
rationem, medium locum tenet inter Sub-
ſtantiam, qua poſterior concipitur; & O-
„ perationem, qua prior intelligitur; & om-
„ nis Operatio propria ſua & formali ra-
„ tione circumſcripta, finis eſt motus ſub-
„ ſtantialis, qui ſaltem per mentem prius ip-
„ ſa (Operatione) conſideratur. Atqui Deus
„ oeque principium eſt, neque medium, ne-
„ que finis. Hæ ſiquidem notæ ſunt eorum
„ quæ tempore diviſibilia ſunt, imo (ſi quis
„ dicere voluerit) etiam eorum quæ in ævo
„ exiſtere conſiderantur. Nam tempus, cu-
„ jus motus menſuratur, certo numero
„ circunſcribitur: ævum autem, cum in ſua exiſtentia includere intelligatur ſpecialem illam categoriam,
„ quæ dicitur *Quando*, intervallum & ſpatium durationis admittit. utpote quod exiſtentiæ initium
pag. 671. „ habuerit. Quod ſi tempus & ævum non ſunt ſine initio, longe potiori ratione ſine ini-
„ tio non erunt ea quæ in illis comprehenduntur. Itaque Deus, cum non ſit Sub-

A πάντα. πάντα δ' ὅσα ἔχει Θεὸς, φύσει ἔχει καὶ οὐκ ὑπάρχοντα. οὔτ' οὖν οὐσίαν ἀποιμεν τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἐπὶ Θεοῦ, τὸν οὐσίας ἑκάστας διάφορον, οὔτε ποιότητα συμβεβηκυῖαν οὐσιωδῶς κατὰ σὲ, τὸ σφαλερὸν αἰνίττον. οὔτε γὰρ δύο οὐσίας δυνατά τις τῇ ἁγίᾳ Τριάδι [θεῖναι ὀνόματα, καὶ δύο ποιητικὰς ἀρχὰς (ὡς ἄνω που διδεχόμενοι ὀρθῶς ἐκ πολλαχοῦ διδασκάλων ἁγίων γραφὰς) οὔτε τῆς θείας οὐσίας ἑκάστης ποιότης ποτὲ συνθεῖναι δύναται διάφορος, ἣ καὶ οὐσιώδης. τὸ γὰρ οὐσιῶδες, μέρος οὐσίας φασὶν εἶ τε τῆς ἐκκλησίας σοφοὶ διδάσκαλοι, ὡς ἀνωτέρω δέδεικται, καὶ εἰ δύναθεν τῆς ὑπεγκύμνης τῇ λόγων ἕρκους καὶ
B ταινίας καὶ γάθμοις. οὐ γὰρ ἀφαιρεθέντος κολοβοῦται τὸ ὅλον, μέρος ἀνάγκη τῶν ὅλων τὸ ὅλον. εἰ οὖν ἡ ἐνέργεια αὕτη μέρος ἐστὶ τῆς οὐσίας κατὰ σὲ, ὡς οὐσιώδης, εἶτα, πῶς ἄλλο παρὰ τὴν οὐσίαν, ἢ πῶς μέρος τὸ ἀμερὲς; εἰ δὲ ποιότης διάφορος, πῶς χωρὶς ὑποκειμένου δύναται νοεῖσθαι, ἢ φανῆναι; νῦν γὰρ ἀεὶ ὑπαιτιάται χρόνῳ ποτ' ἂν ὑπάρξαι· τὸ δὲ μὴ ὑπάρχον, πῶς Θεός; ἐρᾷς πῶς διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης εἰς ἀθεΐαν ὁ Παλαμᾶς ἐλαύνει τὸν νῦν ἀμαθῆ τῆς ἐκκλησίας προεστῶτας;

Ἔπειτα πῶς διάφορον; ὑδὼρ γάρ, φησὶ, τὸ εἶναι λεγόμενον τὸ σωτῆριον ἔχει τὸ κυρίως εἶναι. σὺ-
C κουν ὑδὼρ τῇ Θεῷ τὸ παράπαν ἐξ ἀϊδίου σωθῆναι κατ' οὐσίαν διάφορον, ὃν αἰῶνι, ἢ χρόνῳ, ὑδέ τι τῇ τότε ἐνδιαιτωμένων. οὐ γὰρ συμβαίνουσιν ἀλλήλοις κατὰ τὸ κυρίως εἶναι τῷ οὐ κυρίως. καὶ πάλιν· ἐπὶ Θεοῦ τὸ ὤν, τῷ τὸ ἀγαθὸς, καὶ τὸ Θεὸς, καὶ τὸ δημιουργὸς, καὶ τὸ ὑπερούσιος, τῷ τὸ ἄπειρος, τῷ τὸ ἀθάνατος, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ λέγομεν οὐσιώδεις διαφορὰς, ἵνα μὴ σωθῆναι αὐτὸν ἐν τόπῳ δογματίσωμεν, ἀλλὰ προσηγορίας τινὰς μὲν ὑμφατικὰς τῇ θεωρουμένων περὶ αὐτὸν, οὐδεὶς δὲ τῶν κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτὸν καὶ φύσιν δηλωτικάς. τινὰ μὲν γὰρ ἁρμόττοντα τῇ θείᾳ φύσει σημαίνουσιν, ἃ αὐτὴν δὲ τὴν φύσιν μηνύουσιν,
D ὅπερ ἴδιον τῇ οὐσιωδῶν καὶ συσιακῶν διαφορῶν. καὶ πάλιν· πᾶσα οὐσία, τὸν ἴδιον ὅρον ἑαυτῇ σωτηρίαν ἔχουσα, πυπτὸν ἐκλαμπὸν, ἀρχὴ κίνησεως εἶναι τῆς ἐπιθεωρουμένης αὐτῇ τῷ διώκειν αὐτόν· πᾶσα δὲ * οὐσιώδης πρὸς ἐνέργειαν κί- * in edit. νησις, μεσότης ἐστὶ * μεταξυουμένη μὲν ἡ οὐσίας, * φυσικὴ. προτεινουμένη δὲ τῆς ἐνεργείας. καὶ πᾶσα ἐνέργεια, τῇ καθ' ἑαυτὴν λόγῳ φυσικῶς περιγραφομένη, τέλος ἐστὶ τῆς πρὸς αὐτὴν κατ' ἐπίνοιαν * θεωρουμένης οὐσιώδους κινήσεως. ἡ δὲ Θεὸς οὐτε * abeſt ab ἀρχὴ ἐστιν, οὔτε μεσότης, οὔτε τέλος. ταῦτα γὰρ τῷ χρόνῳ διαιρετῶν ἐστι γνωρίσματα· εἴπερ δ' ἄν τις, ὅτι καὶ τῷ αἰῶνι σωθησομένων. ἃ γὰρ
E χρόνος, μετρουμένων ἔχων τὸν αἰῶνα, ἀριθμῷ περιγράφεται· ἃ δὲ αἰὼν, σωπτικουμένων ἔχων τὴν ὑπάρξει τῶν, πότε, κατηγορίαν, πάχει διάστασιν, ὡς ἀρχὼν τὸ εἶναι λαβών. εἰ δὲ χρόνος

DISPUT. CUM CABASILA.

καὶ αἰῶν ἀκ ἄναρχα, πολλῷ μᾶλλον τὰ ἐν τύποις περιεχόμενα. ὁ Θεὸς τύπω, ὑπ' οὐσίᾳ ὤν, ἵνα μὰ ἀρχὴ νομίσθῃ. ὑτε δυνάμει, ἵνα μὰ μισότης. ὑτε ἐνεργείᾳ, ἵνα μὰ τέλος. ἔστιν οὐσιότητος Ϲ ὑπερκόσμιος ἀστατία, καὶ δυναμότητος καὶ ὑπερδύναμος* παντὸς ἀπειρία, καὶ πάσης ἐνεργείας δραστικὴ Ϲ ἀτελεύτητος ἕξις, καὶ σωτῆρος ἐπιτῆς, πάσας οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἀρχὰς τε καὶ μισότητος καὶ τέλος ποιητικά. Ὁρᾷς ὅπως οὔτε κατ' οὐσίαν διάφορον, οὔτε καθ' οἷον δή τινα τρόπον, ποιότητι συγχωρήσει οἱ Θεῖοι πατέρες ἐπὶ τῆς Θείας δογματίζειν ἑκάστης οὐσίας; ὥσπερ γὰρ ἡ μονὰς οὐκ ἄν, φασί, τριὰς εἰς μονάδας δύο (ἡ γὰρ εἰς ταῦτα διαιρουμένη οὐκ ἄν εἴη μονὰς, ἀλλὰ δυάς) οὕτω καὶ ἑνὰς, καὶ ἂν εἰς δύο διαιρεθείη φύσεις. οὐ γὰρ ἁπλῆς ἔσται, φησὶν, ἡ τῶν ὅλων Θεὸς ἔτι τὴν φύσιν, ὅπερ ἐστὶν ὑπέρτερα παρ' αὐτὸν ἢ ἐν αὐτῷ ζωὴ. ἵνα δ' ἂν καὶ μείζων αὐτῆ, καὶ ἐν ἀμείνοσιν ἀστυγείτων, ἃ ὡς ἂν ἔχοντι δῆς τὴν ζωὴν, ὅπερ ὅλως ἄλειπτα λαβών.

Ἀλλ' ὁ ὑμέτερος διδάσκαλος Παλαμᾶς (δεῖ γὰρ ἐπεῖνο περιγράφειν τὰς τῶν πολλῶν αἰτίας ἁπάντων, ἢ μόνους ὑμᾶς ἐκεῖνο μαθητευθῆναι ἐγκαλεῖν) ἢ μεθ' ὑποσυλής τινος, οὐδ' αἰνιγματωδῶς πως, ἀλλ' ἀναφδῶς καὶ ἐμφρήδην, αὐρίως Θεότητας δογματίζει καὶ ἐνέργειαν, καὶ ἄμα ζωὴν, καὶ σοφίαν, καὶ βούλησιν, καὶ φρόνησιν, καὶ ἰσχὺν, καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀσυγχύτως ἀμείνω τῆς οὐσίας ἑκάστα, διάφορα τε ὄντα τῆς οὐσίας καὶ ἀλλήλων, περὶ ὧν καὶ Θεὸς ἐφθέγξατο προσφυῶς Ἀθωνάσιος· Ὡς οἱ ἀσεβῆς ἢ Ἄλλοι λόγον καὶ σοφίαν καὶ βουλὴν ζῶσαν εἶναι τοῦ Υἱοῦ, περὶ δὲ τοῦ Θεοῦ φρόνησιν, καὶ βούλησιν, καὶ σοφίαν, ὡς ἕξιν συμβαίνουσαν καὶ ἀνασυμβαίνουσαν. Καὶ αὖθις ὁ μέγας ἐφησι Μάξιμος. μὰ ἕξεις καὶ ἐπιπεδούσας ζητήσεις περὶ τῆς ἁπλῆς καὶ ἀπείρου οὐσίας τῆς ἁγίας Τριάδος, ἵνα μὰ συνθετον αὐτὴν* δογματίσῃς, ὥσπερ τὰ κτίσματα. πάντα γὰρ ὅσα ἔχει ὁ Θεὸς, φύσει ἔχει, καὶ οὐκ ἐπίκτητα. καὶ πάλιν· ὁ Θεὸς ἢ ποιότητα, ἀλλ' οὐσίαν ποιοιμένων, ἐστὶ δημιουργός. ἐρᾷς ὡς ἕξεις καὶ διαθέσεις καὶ ποιότητας πάσας ἀλλοτρίους πανταχοῦ τῆς Θείας οὐσίας, διὰ τὸ μὰ εἶναι καθ' ἑαυτὴν ὑδημίαν συνθέσεως ἀεί; Ἀλλ' ὁ σὸς Παλαμᾶς ἢ βούλεται τῶν, οὐδὲ δύναται γενόσκειν, ὡς τὰ ἐκτὸς πάντα, καὶ αἱ ἕξεις αὗται λεπταὶ τοῖς ἔχουσι ποιήμασίν εἰσι, διατιοῖς οὐσὶ τῇ ἔξωθεν ἐπιγινομένων. καὶ εἰ μὰ λάβοι τις, αὐδ' ἕξει. τί γὰρ ἔχοις, φησὶν, ὃ οὐκ ἔλαβες; ὧδ' ὃ ἔχει τις, ἀλλοτρίᾳ τί ἐστι καὶ ἐπίκτητον. ὥσπερ καὶ τὰ ἔξωθεν σύνεσιν ἐπεισιόντα παῦτα νοήματα, τύποι γίνονται καὶ αὐτὰ καὶ παθήματα ψυχῆς ὑποκειμένης, παθητῆς οὔσης φύσει. ἐπὶ Θεοῦ δὲ, τὰ ἔχειν τὰ πρὸς* ἡμᾶς ἐναμαζόμενα τιμιά τε καὶ ἀγαθὰ, καταχρηστικῶς λέγεται, οὐ κυρίως. ἀπαθὴς γὰρ. ἢ λεγέτω μοί τις παρελθών· πάθος καὶ παρά τίνος ἔχει λαβὼν ἀπερβυτέρου καὶ μείζονος, ἃ πλεοτέρα. ὧν μὲν γὰρ αὐτὸς ἀεὶ φύσει πάντα τ' ἀγαθὰ. παρωμάσας δ' αὐτὰ πρὸς ἑαυτὸν ὕστερον, ἀφ' οὗ πρὸς ἕτερον καὶ ἑταῦθα καλῶν καὶ τιμίων ἐλαύθησαν, καὶ διαρρεῖν ἐκ τῆς χείρονος ἐγνωσαν μοίρας. καὶ

stantia, ne principium eſſe exiſtimetur; neque potentia, ne medium eſſe putetur; neque Operatio, ne finis eſſa intelligatur; Deus, inquam, enritas eſt ſubſtantiarum creatrix, & ſupra omnem ſubſtauriam poſita; omnipotentia eſt potentiarum effectrix, & ſupra omnem potentiam poſita; habitus eſt cujuſcunque operationis effectivas & ſiue carens, atque (at uno verbo complectar omnia) omnis ſubſtantiæ, potentiæ, operationis, principii, medii, & finis, cauſa efficiens. Vides ut neque ſecundum ſubſtantiam, neque ſecundum alium quemcunque modum, diſtinctam qualitatem in Divina illa Subſtantia prædicare permittant Sancti Patres? Nam ſicut unitas, inquit, in duas unitates dividi non poſſet (quæ enim unitas ita divideretur, non jam eſſet unitas, ſed dualitas) pariter quod ſumma unitate unum eſt, duas in naturas dividi nunquam poterit. Etenim, inquit, univerſorum Deus non erit amplius natura ſua ſimplex, ſi vita, quæ in ipſo eſt, aliud ab ipſo ſit. Præterea Deo major & conditionis incomparabiliter præſtantioris eſſet is, qui Deo ipſi vitam, ut nou habenti, dediſſet, ſi omnino accepiſſe ille deprehenderetur.

Sed magiſter reſter Palamar (horum quippe malorum cauſa eſt illi aſcribenda, nou in vos duntaxat ejus diſcipulos culpa conferenda) non cum formidine aliqua aut obſcuritate, ſed impudenter & conceptis verbis, pravum hoc dogma inrroducit; quod ſcilicet, proprie & ſtricte loquendo, Divinitates totidem ſiur, Operatio, Vita, Sapientia, Voluntas, Prudentia, Fortitudo, & alia generis ejuſdem: ita ut horum ſingula & a ſe invicem, & ab ipſis (Dei) Subſtantia diſtinguantur, qua etiam incomparabiliter ſint meliora. De quibus jam prædixerat Divus Athanaſius ita ſcribens. Nolunt, inquit, impii Filium eſſe Verbum, Sapientiam, vivomque Conſilii; ſed cõrendunr ipſum eſſe apud Deum Prudentiam, Volantatem, & Sapientiam; quæ velut habitus quidam Deo adveniant, aut ab eo recedant. Et magnus iterum Maximus ita loquitur. In ſimplici atque infinita ſanctæ Trinitatis Subſtantia, noli habitus & habilitates quærere; ne creaturarum more compoſitam eſſe ipſam prædices. Nam quæcunque Deus habet, ea natura ſua & nou tecens adventitia poſſidet. Et rurſus: Deus non qualitatum, ſed ſubſtantiarum qualitatibus affectarum, eſt creator. Cernis jam quo pacto habitus, diſpoſitiones, & quſcunque qualitates, a divina Subſtantia ut alienas removeant (SS Patres,) eo quod earum nulla ſit compoſitionis expers. Hoc autem tuo non placet Palamæ, qui intelligere nou talet, hoc eſſe de natura omnium habitnum & rerum quæ haberi poſſunt, ut a creaturis habentibus, & ad res extrinſecus advenientes recipiendas idoneis, accipiantur. Nec habebit quis niſi acceperit. *Quid enim habes*, inquit, *quod non acceperis?* Ergo quod habet quis, alienum eſt & aſciticium: ſicut & quæ earinfecus hac fere ratione adveniunt hujuſmodi cogitationes, uoræ ſunt impreſſæ & paſſiones, quæ in animabus, tanquam in ſubjectis ea natura ſua paſſibilibus, recipiuntur. Deus autem, cum neutiquam ſit patibilis, non proprie, ſed per abuſionem, ea dicitur habera, quæ reſpectu noſtri bona & honorabilia nuncupantur. Alioquin huc prodeat quiſpiam mihi dicturus, a quo antiquiori, majori, & perfectiori, acceptum quid habeat Deus. Ipſe enim ex natura ſua ſemper fuit omne bonum. Sed bona temporia progreſſu ab hominibus denominata ſunt, ex quo in cogitationem eorum venerunt, quæ

* in editis τίμιοι.

* in editis ποιῆσαι.

Orat. 4. contra Arian. Tom. 2. pag. 513. edit. Oxon.

Capitibus de charitate. Tom. 2. p. 164.

Edit. Pariſ. pag. 672.

Cor. 4. 70.

DISPUTATIO CUM GABASILA.

præclara & honorabilia in hac rerum universitate conſpiciuntur, & a deterioribus ea ſecernere decreverunt. Nam cœlum rotundum & jugi motu agitatum erat, etiam antequam homines ea different: tamen nonniſi deinceps ab hominibus cognitum eſt & tale denominamm, quale prius erat. *Miſerator enim*, inquit, *et miſericors dominus, longanimis et multum miſericors*. Quid igitur? dicentne his nominibus Naturam, an Operationem ſignificari? Nemo ſane aliud præter Operationem his vocibus deſignari affirmarit. Quandonam itaque miſericordiam operatus eſt Deus, & ſic ea illa operatinne nomeo (*miſericordia*) habuit? Num antequam homines viverent? Sed quis tunc miſericordiæ indigebat? Certe non niſi poſt peccatum. Atqui peccatum poſt hominem fuit. Ergo etiam poſt hominem miſerationis Operatio fuit, ut & miſericordiæ nomen.

Pſal. 102. v. 8. & 145. v. 8. ubi eademmet ſententia.

*S. Athanaſius. *ſeu mutuatur.*

Magnas pariter Athanaſius ita loquitur: „ non verba naturam * tollunt, ſed natura „ potius ad ſeipſam verba trahit & communicat. Nam verba non ſunt ſubſtantiis prima, ſed ſubſtantiæ prioribus ea ſignant, quibus „ poſteriora ſunt verba. Deus quippe cum ſit „ ea natura ſua ſimplex & compoſitionis „ expers, ſimpliciter etiam & uniformiter „ eſt ea natura ſua nmne bonum, & omne „ pulchrum eſſentiale, ſupra quam quiſquam „ hominum intelligere poſſit aut enarrare. „ Quæ vero in hac rerum universitate pulchra habentur, non ex propria natura, verum dependenter a conſtituto aliquo, pulchra ſunt, & Divinæ pulchritudinis nonniſi obſcuram imaginem exhibent. Nos autem, poſteriores facti, bona quædam exiſtere poſterius etiam facta, ea perientia teſte diſcimus; atque exinde ad Deum hujuſmodi bona referentes, ea iis omnibus Deo „ talem denominamus, qualis eſt ex natura „ ſua: non quod ex illis compoſitus ſit, quemadmodum nnbis accidit. Hæc enim ſunt „ nomina & noſtrarum cogitationes animarum; quæ cum in adyti veſtibulo degant, „ Dei tamen naturam curioſius audent perſcrutari, verum de Divinis attributis nihil „ enuntiare poſſunt. ſuas duntaxat paſſiones „ & erga Deum affectiones declarant, tum „ difficultates quas patiuntur & errata in „ quæ impinguut, non obſcure ſed evidenter „ iis demonſtraut, qui ea valent intelligere. „ Veſter autem magiſter Palamas, quæcunque de Deo apte prædicantur, & intelliguntur, totidem Divinitates eſſe increatas, a ſe invicem diſtinctas, *independentes eaſtimat: quibus Dei Judicium & Majeſtatem annumerat, & alia infinita; quæ, adductis in medium ipſius Palamæ verbis, oſtendemus; ut ſupra, moderate licet & raro, a nobis factum aſt. Nimirum non intelligit hæc SS. Patrum „ verba: credimus in unum Deum, unſi Principium principii expers, increatum &c. unum Poteſtatem, unam Dominationem, unum Regnum; quod in tribus perfectis perſonis agnoſcitur, & adoratione aolea adoratur. Quas enim Deo tribuimus appellationes plurimas, unica & ſolitaria concluſione magnus Johannes * concluſit. Et vere ſi multitudo increatarum Divinitatum, quas Palamas inveait, habet ex natura ſua identitatem, & increatæ rei conditionem, jam illa multitudo non erit multitudo, ſed unitas. Hoc igitur non animadvertit Palamas; quod ſcilicet Deitates illas aſſerat eſſe quid unum cum Subſtantia: unde non recte intelligit, quæ recte enuntiat. Quod enim idem eſt, non eſt aliud, neque multitudo, neu natnram, ſeu Subſtantiam ſpecies. Si vero gratia duntaxat, quemadmodum homines, (illas Divini-*

*Edit. Paris. pag. 672. *Lege, evoſ. operandum, non quidem evidenter, ſed indiciis quibus ſtum demonſtrantur, qui.*

*Damaſcenus ut patet ex ſequentibus.

A * οὐρανὸς δὲ, σφαιρικός τε ἦν ἀναλόγως καὶ περὶ ἀνθρώπους εἶναι ὑπάρχων, ὅμως ἠγνοεῖτο ἕως προσώμασαι πρὸς ἀνθρώπων ὕστερος, ἀ πρότερον αὐτὸς ἐῶν. Οἰανίμων δὲ, φησὶ, καὶ ἐλάττων ὁ Κύριος, μακρόθυμος ἦ πολυέλεος. τί τούτων; ταῦτα λέγωσιν ἐνεργείας ἔχειν τὴν συμπασίαν, ἢ φύσεως; ἵνα ἄν τις ἄλλο τι παρὰ τὴν ἐνέργειαν εἴποι. πότε τούτων ἐνεργάσας τὴν σιατιρρεῖς ὁ Θεὸς ἦ ἤλεει, ἔχρῃ ἐκ τῆς ἐνεργείας τούτου; ἆρα πρὸ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς; ἔ τίς ὁ τῶ ἐλέους δόμμους; ἀλλὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν πάντως· ἡ δ' ἁμαρτία μετὰ ἦ ἄνθρωπον. ὑπῆν μὲν ἦ ἀνθρώπων ἦ ἐκ τῶ ἐλεεῖν ἐνέργεια, ἦ τῶ ἐλεεῖν τὸ ὄνομα.

B Καὶ ὁμοίως ὁ μέγας φησὶν Αθανάσιος. οὐχ αἱ λέξεις τὴν φύσιν παραιροῦνται· ἀλλὰ μᾶλλον ἡ φύσις τὰς λέξεις εἰς ἑαυτὴν ἕλκουσα μεταβάλλει. καὶ δὴ οὐ πρότερα τῆ οὐσιῶν αἱ λέξεις· ἀλλ' αἱ οὐσίαι πρῶτον· ἐπεὶ δύνηται τοῦτο αἱ λέξεις. ὁ δὲ Θεὸς, ἁπλοῦς ὢν ἦ ἀσυνθέτος φύσει, ἁπλῶς ἦ μονοειδῶς τὰ φύσει πάντα περιῆκε εἶναι καλὰ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἀνθρώπινον. τὰ δ' ἐν κόσμῳ καλὰ, δύσει ἦ οὐ αὐξίως εἰσί, ἔ εἰκόνες ἀμυδραὶ τῆ ἐκείνου καλῶν. ἡμεῖς δ' ὑστερογενεῖς ὄντες, ὑστεροχρεῶ ἦ τὰ ἀγαθὰ διδασκόμεθα ὅτα ἐκ τῆς πείρας. ταύτῃθεν καὶ ἡμεῖς Θεὸν τὰ τοιαῦτα ἀναγόντες, ἐα πάντων αὐτὸ παρονομάζομεν, C ἃ ἐστιν αὐτὸς φύσει, καὶ οὐχ ὡς ἐξ αὐτῶν ὁμοίως ὑμῖν συγκείμενος. εὐόματα γάρ εἰσι ταῦτα ἔ ῥήματα τῆ ἡμετέρων ψυχικῶν αἰδίων, ὅσα πολυπραγμονεῖν πλημμεῖ Θεὸν, ἐν περιόρεις αὐλιζομένου τοῦ ἀδύτου, ἦ οὐδὲν μὲν τῆ ἐκείνη ἐξαγγέλλειν ἐχουσῶν, τὰ δ' εἰκεῖα πάθη πιεῖ αὐτὸν καὶ τὰς ἀπειρίας τε καὶ ἀβεπώσεις μηνυουσῶν ἑαυτῶν, οὐδὲ * σαφῶς, ἀλλὰ δι' ἐνδείξεων * *Lege* ἀναῦ παῦτα, ἦ τῆς ἐπαίνου ἔ τῶν δυναμένοις. *φεί.*

Αλλ' ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος Παλαμᾶς πάντα τὰ θεοπρεπῆ ὀνόματά τε ἦ ῥήματα θεότητας ἀνίσους νομίζει, διῃρημένας ἀλλήλων ἔ ἀτελεῖς καθ' ἑαυτὰς, αἷς σωμάττον ἦ νῶν κρίσιν τῶ Θεοῦ, ἦ ἦ αἰδεσιμότατα αὐτῶ, καὶ μυρίας καὶ ὅσας δείξομεν, ὡς μέσον ἀναγαγόντες αὐτὰς ῥήσεις αὐτῶ (καθὰ ἦ ἀνωτέρω τε πεποιήμεθα ὀλιγάκις τε καὶ μετρίως) μὰ σωμεῖς τῆ ἁγίων λεγόντων. πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν, μίαν ἀρχὴν ἀνάρχου, ἄκτιστον, καὶ τὰ ἑξῆς, μίαν ἐξουσίαν, μίαν μυρίοντα, μίαν βασιλείαν, ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι γνωριζομένην τε καὶ ἀφεσωπομένην μιᾶ προσκυνήσει. Ιδοὺ δὲ νῦς πολλὰς ὑφ' ἡμῶν ἀναγομένας τῆ Θεῶ ἀφεσωπείας ὁ πολὺς Ιωάννης ἐνὶ συμβαλέσθαι ἦ μεγαδικῶ συμπεράσματι. εἰ γὰρ πάντων * κατὰ τὸ φύσει καὶ ἄκτιστον * ἐχεῖ τὸ πλῆθος τῆ Παλαμικῶν ἀνίσων Θεοτήτων, οὐ πλῆθος ἂν εἴη τὸ πλῆθος, ἀλλὰ μονάς. καὶ λέληθεν ἄρα ταυτὸν τῆ ἐν σία φάσκων αὐτὰς, ἦ μὴ νῶν ὑγιὲς, ἄφρων ὑγιὲς. τὸ γὰρ ταυτὸν, οὐχ ἕτερον, οὐδὲ πλῆθος τῆ φύσει τε καὶ οὐσίᾳ. εἰ δὲ χάρεις, καθάπερ ἦ πᾶς ἦ τοὺς ἀνθρώπους νομοθετῆ, λέληθεν ἄρα ταυτὸν πᾶς ἀνθρώπους φάσκων τὸ πλῆθος ἢ ἑκάστου τούτων Θεοτήτων· καὶ γίνεται οἱ τὸ

*Sic legendum, non εὐρύτατα.

* *ea κατ' ἑαυτὰ vel κατὰ τί?* * *an ἔχει?*

ἄκτιστον οὐκ ἄκτιστον, ἀλλὰ κτιστόν. ἰσίζοντας A
δὲ τὰ πολλὰ τῇ παυσῇ τῆς ὑπάρξεως, φύσιν
ἐχόντων ἀλλήλοις τὸ μὴ ἕτερον εἶναι συμβαίνειν τῷ
τὸ συμφυὲς καὶ ὁμότιμον, μὴ παρίστης τῆς ἑτερό-
τητος. πῶς γὰρ ἂν μιγέντα τὰ ἐν διαμέτρῳ ἀλ-
ληλοπαθήματα τῷ ἀντιθέσει, καὶ δὴ μαχόμενα κατ'
αὐτό γε τοῦτο τὸ τῆς ἑτερότητος μέρος; οὐ δὴ
ἂν φθάνοι θάτερον θατέρῳ, θᾶττον λόγου πα-
* For. τὶς? τὴς, λαμπρὸν * τῶν θαλάττη αἰρετῶν ἀραπέρα. ἀ
γοῦν παρὰ τῶν θείων οὐσίαν ἄλλας νομοθετῶν
ἀκτίστης θεότητας ἢ ἐνεργείας, τὸ ἰσοῦσθαι διέφ-
θαρκε πᾶς τὸ πάντων δημιουργοῦ θεότητος. μη-
δὲ δὴ εἶναι τῷ δυναμένων, εἰς ταυτότητα φυσι-
κὴν τῶν ἑτεροίαται συμβαίνει τῷ θεοτήτων. οὐ B
ἄρα θεότης ἄκτιστος ἑτέρα, παρὰ τὸν θείων
ἢ μόνων τελειοτάτων οὐσίαν, οὐ ἴσαι, ἀλλ'
πάντες ἁρμόζουσι φάσκοντες Παλαμῖται. οὐ-
δὲ θεῶν πλῆθος Ἑλληνικόν. ἡ δὲ τὰ θεῖα
πολὺς Ἰωάννης. Εἰ πολλοὺς, φησὶν, ἱ-
ρούμεν θεοὺς, ἀνάγκη ἁθροῦ τὸ αὐτῆς. ἡ
μὲν κατὰ πάντα τέλειος, οὕτος ἂν εἴη κατὰ
πάντα μόνος θεός. πᾶς δὲ ὁ τοῦ τελείου λει-
πόμενος, ἢ κατὰ ἀγαθότητα, ἢ κατὰ σοφίαν,
ἢ κατὰ δύναμιν, ἢ τέλειος κατά τι, οὐκ ἂν εἴη θεός.
πῶς δὲ ἐν πολλοῖς οὖσι τὸ ἀπερίγραπτον φυλαχθή-
σεται; ἐνθα γὰρ ἂν εἴη ὁ εἷς, οὐκ ἂν εἴη C
ὁ ἕτερος. δεῖ δὲ τὸν θεὸν ἀπερίγραπτον εἶναι,
ἐν πάντα πληροῦντα. σκοπεῖτον οὖν ἀριστοῦδε,
ὅπως ἑνὸς θεοῦ πανταχοῦ ἀπαθοῦς καὶ πά-
σης ἀσωμάτου θείας γραφῆς ὁ Παλαμᾶς ἐμπεσὼν
δίνῃσι, ἄθεον οὐσίαν καὶ ἐνέργειαν εἰς
τριμερεῖς δογματίζων, ἐν μὲν μόνον μέρος δεν-
* ἀπείρων χοῦς * ἑτεροίαται, ἀλλὰ ἐ ἀπείρως. ἐν μὲ
σι. μόνον ἀπείρους, ἀλλὰ ἐν ἀκτίστως· ἐν μὲ μό-
νον ἀκτίστως, ἀλλὰ ἐν μείζως ἐν ἐλάττους. ἀ
δὲ μείζους ἐ ἐλάττους δογματίζων ἀκτίστους θεό-
τητας, πάντως ἄθεσμά τι νοεῖ μεταξύ. τοῦ-
το δ' ἄπειρον ὁ τῆς μετότητος εἶναι οὐ δίδωσι λό-
γος. μηδὲ γὰρ πιφαίνειν τῷ ἀπείρῳ βαθμοῖς
ἐν μέτρεις τισὶ ἁμόττεσθαι. πῶς γὰρ ἂν (φη- D
σὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος) μετρηθέη τὸ ἄπειρον, ἴν'
ὃ τῇ περατοειδέων ἐστὶ, τῶν πάθη θεότητος, βα-
θμοῖς μετρουμένη ἐν ὑποβάσεσι;

Εμὲ δὲ ἐν πλείους μαρτυρίας ἑτέρας ἔχοντα, φέ-
ρειν ἁγίων, περὶ γε τὸ μὴν ἑτέρωσιν, μή-
τ' τινα ποιότητα, μήτε τι τῶν πάντων ἐξ αἰ-
δίου συμβαίνειν ἄθροον δυνάσθαι τῇ θείᾳ οὐσίᾳ, ἐν
ἄμα τοῖς τῆς Καβασίλα προτεθεῖσι * ἀσεφρονη-
τοῦσι. μασιν ἐπιφέρειν τὰς τῶν ἁγίων ἀντιλογίας βουλο-
μένου, ἐπίηχον ἐπαγγελλόμενος τὸν ἐκείνων ἀντίρ-
ρησιν μάλα ἀσμένως ἀκούσεσθαι μετ' ὀλίγων.
αὐτὸς δ' ἐν σπουδῇ μεγίστῃ κεκίνηται, πρόπορον E
παρεσκευάζειν τὸν συνιόντα ἐν κοινὸν καταφυγὸν
αὐτῶν ἐν οὐ καιρῷ, τὸ ἐν θαβωρίῳ λίγον φῶς,
ἑτέργειαν ἄκτιστον ἐν θεότητα πρὸς τῶν ἁγίων
ἐκφαλέμβων. φῶς γὰρ, ἐλεγεν, ὁ παραδεχ-
θεῖσα θεόπνευστος, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ἐπὶ
τοῦ ὄρους. ἐν ὁ Μελῳδὸς ἀοιδὸς τῆς νικώσης ἑτερ-
γείας βολίδας γράφει θεότητος. ἀκτίστου γοῦν

tates esse quid unum & increatum) statuat Palamas, non advertit a se affirmari Deitatum hujusmodi increatarum multitudinem esse quid idem cum hominibus: & sic juxta Palamæ sententiam, quod increatum est, non erit increatum, sed creatum. Nam quæ multa sunt, existentiæ identitate uniuntur: quandoquidem a natura ita comparatum est, ut quæ diversa non sunt, secum invicem conveniant secundum naturæ & gradus similitudinem, ubi nulla est diversitas. Alias quomodo commiscerentur ea quæ directe ac veluti e diametro sibi invicem opponuntur, & saltem ratione suæ diversitatis nunquam non secum pugnant. Neque enim fieri posset, ut alterum alteri luculentum scilicet* intectum jamjam omni dicto citius non pararet. Igitur qui præter Divinam Substantiam, increatas Divinitates alias & Operationes statuit, is omnium creatricis Divinitatis unitatem evertit. Namque prorsus impossibile est, ut Deitatum diversitas in identitatem naturalem eoeat. Itaque nulla fuit nec erit unquam increata Divinitas alia, præter Divinam & solam Substantiam in tribus personis subsistentem; etiamsi Palamitæ istud effutientes disrumpantur. Neque vero admittenda est Paganicorum Deorum multitudo, Ita enim præclare habet celeberrimus Theologus S. Johannes (Damascenus.) Si plures, inquit, esse Deos dixerimus, necesse est ut ipsi inter se differant. Et quidem solus ille omnino & totaliter Deus erit, qui totaliter & omnino perfectus erit: quicunque autem a summa perfecto illo superabitur secundum bonitatem, aut sapientiam, aut potentiam, aut secundum aliud quidpiam, Deus non erit. Deinde vero, si multi sint Dii, quomodo incircumscripti manebunt? Ubi enim fuerit unus, ibi alter non erit. Atqui tamen necesse est ut incircumscriptus sit Deus, & omnia repleat. Igitur hinc etiam considerandum est, quomodo stolidus Palamas, neque sacram Scripturam ullatenus intelligens, manifeste semper censuerit & docuerit, unius Dei Substantiam & Operationem a se invicem differre, nequa unam duntaxat *Divinitatem admitti a se declaraverit, sed infinitas; nec infinitas solum, sed & increatas; nec tantummodo increatas, sed majores & minores. Porro qui majores & minores increatas Deitates introduxit, is profecto intervallum quoddam inter eas excogitat. Hoc autem intervallum infinitum esse non patitur ipsius medii, seu intervalli, ratio formalis. Nec enim infinitatis natura ejusmodi est, ut gradibus tum superioribus tum inferioribus mensuretur.

Equidem poteram alia plata SS. Patrum proferre testimonia, quibus constaret, neque Operationem, neque ullam qualitatem, neque aliud omnino quidpiam, Divinæ Substantiæ coæternum & ab ipsa distinctum esse posse. Erat etiam in animo vanis & futilibus Cabasilæ verbis deprompeas e SS. Patribus refutationes subjicere. Sed me interpellavit, pollicitus paulo post lubenter se illorum refutationem esse auditurum. Ipsa autem omne studium, omnem operam adhibuit, ut prius confactum & commune Palamitarum effugium nobis importune obtruderet, Thaboricum lumen intelligo, quod SS. Patres increatam Operationem & Deitatem appellant. Nam, inquiebat, Deitatem in Monte ostensam, lumen (fuisse) dicit Divus Gregorius. Et iterum (Cosmas) Melodus hujusmodi Operationes fuisse Divinitatis ejaculationes scribit. Cum ergo Divina

DISPUT. CUM CABASILAS.

* mortis potentem. Gaet.

Edit. Paris. pag. 674.

* alias, inter eas differentiam.

CABASILAS.

Ad Thaboricum lumen confugit

DISPUT. CUM CABASILA.

Subſtantia ſit increata, iſtæ pariter ejaculationes increatæ ſunt, & a Subſtantia diſtinctę. Nam quod aliud eſt a Subſtantia, non eſt ipſa Subſtantia, ſed ad Subſtantiam pertinet. Si enim eſſet quid idem (cum Subſtantia,) hæc ſimul cum Operationibus eſſet participabilis, nec ulla inter eas foret admittenda diſtinctio. Atqui hoc impoſſibile eſt. Nam Subſtantia (Dei) ex natura ſua participari a creaturis non poteſt: & quicunque aliud vel dicunt vel dicentibus credunt, ii doctrinam a tenebrionibus diabolis

Edit. Pariſ. pag. 675.

ioventam ſectantur. Idcirco quippe Subſtantiam (Dei) ab ejus Operatione diſtinctam eſſe aſſerimus, identitate qualibet e medio ſublata.

Quædam e Palamæ libris excerpta.

Pariter nonnulla e Palamæ dogmatibus adducebat, quæ hinc inde nullo fere ordine collecta memoriter ipſe recitabat: ſervata nihilo minus integra ſcriptoris mente, & ejuſdem ſententiis de verbo ad verbum accuratiſſime relatis. Hæc enim cõmunis eſt, inquit Palamas, tum Gentilium tum Chriſtianorum doctrina philoſophorum: nempe in ſimplici & incorporea natura Operationem & Subſtantiam ejuſdem prorſus eſſe rationis. Porro quæ ſunt ejuſdem rationis, duo ſunt, non autem unum quid. Quod ſi duo ſint, quomodo nullam inter ſe haberent differentiam? Num igitur inter ſe non differunt videre & deificare? An quæcunque Deus videt, etiam deificat? Jam vero quoniam (hæc duo) differunt, num quid horum creatum eſt? Deinde vim Dei præcognitivam, creativam, & ad operandum promptitudinem, & alia ſigillatim repetebat. Sicut enim, inquit, mens, dum ſcientias acquirit, non fit compoſita, ita etiam & longe potiori ratione Divina natura, eum vim præcognitivam, præintellectivam, & omnes ſimpliciter hujuſmodi facultates & Operationes, naturaliter habeat, compoſita non eſt. Et jactitabat quidem iſtud a SS. Patribus evidenter affirmari: ſed nullius e ſcriptis teſtimonia proferebat, quæ videre aut audire poſſemus. Et iterum: nam quemadmodũ Filius, ex Deo Patre procedens Deus, non alius eſt (a Patre,) quatenus Deus eſt increatus; ſed alius eſt, quatenus Filius: & in quantum Deus eſt increatus, Patri per omnia æqualis eſt; ſed in quantum Filius, ſecundus eſt a Patre; quem majorem ſe, ut ſui cauſam, agnoſcit; non tamen ſecundus Deus, abſit, ſed ſecundus ordine, ut ait magnus Baſilius: ſic etiam ex increata Divinitate, nempe Subſtantia (Dei,) procedit Divinitas increata, nempe Operatio: & hæc quidem non eſt alia (a Divinitate,) quatenus Deitas eſt increata; ſed alia eſt ſecundum formalem Operationis rationem; & penes increati rationem a Subſtantia (Dei) nullatenus differe nec diſtinguitur; eam tamen ut ſui cauſam ſeipſa ſuperiorem agnoſcit. Eſto.

GREGORAS.

Quibus ego ita reſpondi. Quam jucundus es, vir optime. Si quando ipſe fuiſti aut alius quis fuit jucundus mihi, certe hodie multo jucundior mihi accedis, & longe ſuavior, quam ſi Lydorum aut Medorum divitias præberes. Quod enim acceſſionis loco ac veluti obiter contigit, ſi non alteri culpiam, ar mihi ſaltem videtur hoc eſſe præclariſſime factum. Nam quæ me iampridem torquebat, quæſtionem nullo negotio ſolviſti, vir optime. Hoc autem ea in re feſtivum ac jucundum eſt, quod invitus volentem me mea e difficultate expedieris; idque nobis acciderit, ut tu quidem invito beneficus in cum eſſes, adverſus quem atma educebas;

A οὔσης τῆς θείας οὐσίας, ἄκτιστοι ἡ αἱ βολίδες ἐκεῖναι, παρὰ τὴν οὐσίαν ἄλλο τι οὖσαι. τὸ δὲ ἄλλο παρὰ τὴν οὐσίαν οὐ ἀκτίνες· εἰ γὰρ ταυτὸν ἦν, μεθεκτὰ ἂν ἦν ἡ οὐσία ὁμοῦ ταῖς ἐνεργείαις, καὶ διαφορά τις οὐκ ἂν ποτ' ἦν ἀδιάκριτος. τοῦτο δ' ἀδύνατον. ἀμέθεκτος δὲ πᾶς κτίσμασιν ἅπασι πέφυκε ἡ οὐσία· καὶ δαιμόνων ὅρραμα στοιχείων, ἄλλως λέγω τε, καὶ πιστεύων τοῖς λέγουσι. ἐξ ἧς δὴ τῶν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ἐνεργείας ἑτερότροπον εἶναι φαμὲν, ὑποδιὰ γινομένας ἁπάσας ταυτότητας.

Καὶ ἅμα παρεισῆγεν ἕτερα τῆδε Παλαμικῶν δογμάτων ἀπὸ γλώττης καὶ μνήμης, σποράδην μὲν, B παρῆν δ' ἕως, ὁλόκληρον τὴν ἐξ ἑκάστου σύζευξιν, καὶ ὡς ἔχοντα ἐπὶ λέξεως ἀκριβῶς. Κοινὰ γὰρ, φησὶ, δόγματα τῆδε ἔξωθεν καὶ τῆδε καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων, ἐπὶ ἁπλῆς καὶ ἀσυμβάτου φύσεως τὸν αὐτὸν ἐπιδείκνυσθαι λόγον τὴν συνεργείαν τῇ οὐσίᾳ. καὶ δὴ τὸν αὐτὸν λόγον ὑποδιχόμενα, δύο ἐστὶ, καὶ οὐχ ἕν. καὶ εἰ δύο, πῶς χωρὶς ἀκινδύνως πρὸς ἄλληλα διαφοράς; ἀρ' οὖν οὐ διενόηκε τὸ θεῖόν τε θεοποιοῦν; ἢ καὶ θεοποιεῖ πάντ' ἔστι θεὰν θεὸς; ἐπεὶ δὲ διενόηκε, μή τι πάντ' ἐστὶ κτιστόν; εἶτα ἐπαναλάμβανε καθ' ἕκαστα τὸ ἀγεννησίαν, τὸ δημιουργὸν, τὴν ἀρχὴν τὸ ἐνεργὸν ἐπιμόνιμον, καὶ τ' ἄλλα. ὡς δὲ ὁ νοῦς, φη- * γραφικῶν. C σὶ, πᾶς ἐπίσημος προσλαμβάνων, σωθεὶς ἐκ γένεται, τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ πολλῷ μᾶλλον, τὸ προγνωστικὸν καὶ πάσας ἁπλῶς τὰς περὶ αὐτὸς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας φυσικὰς ἀ θείᾳ φύσις ἔχουσα, σωίζεται οὐκ ἔστι. καὶ λέγων φανερῶς τοὺς ἁγίους ἔφασκε μὲν, οὐ παράγειν δ' οὐδ' εἰς ὄψιν, οὔτ' εἰς ἀκοὴν γραφικὰς ἀδήλους μαρτυρίας. καὶ πάλιν. Ὡς δὲ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Θεὸς ὢν καὶ ὁ Υἱὸς, οὐκ ἄλλος μὲν καθὸ Θεὸς ἀπτιστός ἐστι, ἄλλος δὲ καθὸ Υἱός. καὶ καθὸ μὲν ἄκτιστος Θεὸς, ἴσος κατὰ πάντα τῷ Πατρί. καθὸ δὲ Υἱὸς, μείζονα μὲν αἴτιον ἔχων τὸν Πατέρα, δεύτερος ὑπάρχει τοῦ Πατρὸς, οὐ δεύτε- D ρος Θεὸς, ἄπαγε, ἀλλὰ δεύτερος τῇ τάξει. καθάπερ ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος· οὕτω καὶ ἐκ Θεότητος ἀτίστου τῆς οὐσίας, Θεότης ἀκτιστος ἡ ἐνέργεια. οὐκ ἄλλη μὲν, καθὸ Θεότης ἀκτιστος, ἄλλη δὲ κατ' ἐνέργειαν. τῇ μὲν ἀκτίστῳ, τῆς οὐσίας μηδὲν ἀφέρουσα, μηδὲ διαιρεμένη ὅλως, ὡς δ' αἰτίαν ἑαυτῆς ὑπερκειμένην ἔχουσα, ἕνα.

Πρὸς δὲ ταῦτα παρελθὼν ἔγωγε· ὡς ἡδὺς εἶ, ὦ λῷστε, ἥδιστον, καὶ νῦν μᾶλλον ἔπηρ ποτε, καὶ σὺ μᾶλλον εἶπερ τις ἁπάντων, ὁμοίως τιμητὸν καὶ παλῷ μᾶλλον ἀδίνων, * ἃ εἴ μοι τὰ * decerat. E Λυδῶν καὶ Μήδων παρέχοις χρήματα. πάρεργον δὲ ὅν τι συμπεπτωκὸς, ὅμως, οἱ μὲν τῷ δὴ τῷ πάντων ἄλλῳ, καὶ τῶν δὲ τῷ πάνυ τι καλλίστων ἥκιστα δοκεῖ. χρόνιος γάρ μοι λίθιασις ζάτκμα, βέλτιστε, λίαν ἀπορητί· καὶ τὸ τῶν ἀράγματος χαίρειν, ὅτι καὶ μάλα ἄκων μάλα ἑκόντι συμβέβηκε ἀμφοῖν, εἰ μὲν ἀνεργάτου ἄκοντα γένεσθαι, καθ' οὗ τὰ ὅπλα ἐξῆγες. ἐμὲ δ' ἀ πάσχειν ὑπ' ἀνδρῶν πολεμίων, ὧν ἐκ ἂν πο-

DISPUT. CUM CABASILA. *Edit. Paris.* *pag.* 676.

τι προσδόκητα. ἐμοὶ δὲ ἔργον ἦν ἔργα τῇ παρόντι, τὰν ἄλλα δέδιχα βλασφημικότας ἔτι, ἢ ἅμα παπάσαι ἀριθμὸς τῷ ὑσαρκον τὸ Θεοῦ λόγου οἰκονομίαν, ὃ τῇ αἱρέσεων ἢ βλασφημιῶν χορωῖς ἐπιφύκει. πάντας δὲ ἐν ταυτῇ συλλαβὼν προφήτας, Ἀποστόλους, μάρτυρας, διδασκάλους, ἐμοῦ τοῖς ἁγίαις συνόδοις ἅπασιν, περιφανῶς ἐξηπατημένους δείκνυσι τοῦ. Σὺ δ' ὡς οἶδ' εἴτ' ἐπίτηδες, ἑτέρῳ χαρὶν ὅτου δὴ, εἴτ' ἐκ τῆ παρόντος, οἷα δὴ τὸ αὐτόματον πάμπολλα φέρει μετὰ μυσηρίων τι τῇ λόγῳ ὑπὲρ λόγον, ἔμως δ' ἀφανίσῃ πολλῷ μοι τῶν ἀσθολαίων ἐπεφάχεις αὐτὸς, ἢ κατὰ πάσαν ἀγωγὴν τῇ καταπυδαστέρῳ πρόσωπα ἐμοῦ. ἐ γὰρ ἀφ' ὧρου παντὸς ἐποιούμην πάλαι πολλοῦ τινα χρόνον ἐπ' αὐτοφώρῳ καταχεῖν ἐκεῖνον ὁμολογοῦντα δημοσίας γλώττας, ἃ λαθραίας φήμας ἄλλοτ' ἄλλως καταγέλλων ἁλίσκεται παντᾷ· λέγω δὲ τὸ λέγειν αὐτὸν, ὡς πάντες εἰς τῶν αὐτῶν συμμαχίαν ποτμενδὸν ἀπαντῶσι σοφῶ, ὅσοι τε τῶν ἀμετρίων, ἢ ὅσοι τῇ ἔξωθεν, πῶτα φέρων φρονήματος ἡμῖν παῤῥησίᾳ τὴμερον, προσδοκίας ἁπάσας ὑπερβαλόμενος· πῶτο δὲ τὸ τῆς παροιμίας. κατὰ σαυτὸν βελλεροφόντης.

Τρία δὴ ἰῶ, οἷς μάλιστα κεχρημένος ἁπάντων, αὐτὸς παραῤῥύεται τὰς πολλὰς ἀεί. ἓν μὲν, ὅτι καταφυγὴν ἀεὶ τὸ Θαβώριον ὄρος ποιεῖται, τῶν ἐκεῖθεν θαυματουργηθέντα ἴλαμψίν τε ἢ θείαν χάριν καπηλεύων τῇ ῥᾳδίων ἀεὶ, καὶ τοῖς ἀνθρωφόνοις ποιῶν παραπλησίως, οἵ γε λόχμας ὑποδυόμενοι τοῖς τῇ παρόντων ἀπιθανοτάτοις τρυφῶσιν αἵμασιν· ἢ μᾶλλον ὁπόσα τῇ τοὺς μάχας ὀπτωμένοι δρῶσιν οἱ βάρβαροι, τοῖς ἡμετέροις ἱεροῖς τῇ τεμένεσι καταφεύγοντες, ἢ αὐτὶ θυρῶν ἢ πόρων καπαχρώμενοι τοῖς ἁγίαις εἰκόσι. τῶτο δ' εἴ τις μὴ πάροργον τοῖς ἀνωτέρω λεχθεῖσιν ἡμῖν ἐντετυχηκὼς εἴη, ἔργον εἰκοσμάχων ἄρασι τὸ συνδυάσαντον· λέγω δὲ τὸ τῇ γε τῶ Σατῆρος μεταμορφόσει καταφυγὴ κεχρῆσθαι προχείρῳ τοὺς ἀπαν καλεῖς αὐτῶ· ἢ πάντα λοιπὸν διεξελθοῦμεν ἤδη ἐπ' αὐτοῦ ἀποδείξω, ὡς ἀνωτέρω πω γέγραπται καθ' ἕκαστα ἡμῖν, ἢ εἰς ἔτι βουλομένοις, ἔξεσιν ἐπίσκεψαι.

Δεύτερος δ' αὖτῇ κακουργίας μηχάνημα τῇ ἀπειροκάλων, ἢ μᾶλλον κατὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς, ἐξύφανται, κερδῶν δίκην, παμπόλλους ἀνὰ πᾶν ἔτος συνάγειν εἰς τὸ κευρεῖον αὐτῶ, ὁπόσοι τρὸς τὸ ξένον τῇ τόμους περίεργον ἔχοντες ἀφυῶς, ἢ γραμμάτων γράμματα, ἢ φύλλα φύλλων ἁλλάττεσθαι, ἵνα τῇ ἀντιῤῥάσεων αὐτοῖς προβαλλομένων, ὡς * ῥᾳβάθοντας παρὰ φαῦλον ἐν τῷ ῥᾴστῳ ποιῶσι τοὺς ἀντιλέγοντας· ὡς ἀπαγορεύοντας ἰδιώτους, ὁμοίως τοῖς τυφλουσιν εἰς ἀνθρώπους ὑπὸ δειλίας φυγομαχοῦντας, τῇ μηδὲ βραχύ τι μόριον ὥρας εἶναι χωὶ ἐφ' ἑνὸς διωκομένους. περὶ δὲ τῇ τοιούτου τῇ ὁμοίως δρώντων αἱρετικῶν, τῇ ὁ μέγας διέξεισιν Ἀθανάσιος, τοῖς ἐπισκόποις Λιγύπτε τῇ Λιβύης ἐπιστέλλων. Κατ' ἐκεῖνον δὲ, φησὶν, ὡς οἱ τὰς ῥᾳδίας γράφοντες, συμπρολαμβάνουσι τῇ αὐτοὶ, προσποιοῦνται περὶ πίστεως γράφειν· ἵνα ἀφ' ἑτέρου

ego vero a vitis hostibus eccipierem beneficium, a quibus nihil tale acceperunt, me unquam esse speraviſſem. Id enim operis præſentiarum incumbebam ut offenderem tum alias a vobis prolatas fuiſſe blaſphemias, tum penitus negatam Dei Verbi incarnationem; quod ſane blaſphemiis & hæreſibus velut coronidem imponit; cum omnes ſimul Prophetas, Apoſtolos, Martyres, Doctores, cum ſanctis omnibus Synodis, errore deceptos fuiſſe manifeſte arguat. Tu autem neſcio an de induſtria, alterius cujuſcunque rei gratia, ne obiter nec data opera; cujuſmodi multa caſu feruntur, arcanis quibuſdam rationibus, ſupra omnem rationem poſitis; ut ut fit, multo decentiorem mihi ut vobis obſiſtetem anſam præbuiſti, quam ego mea cura, omni ſtudio ac providentia propria, comparare potuerim. Jampridem enim nihil mihi potius aut antiquius erat, quam illum (Palamam) velut in flagranti delicto deprehendere, publicis vocibus confitentem ea, quæ occultis rumoribus alias aliter prædicare convincitur: id videlicet intelligo, quod ubique jactitat, omnes ſive Chriſtianos ſive Paganos Sapientes numeroſo agmine ſuis a partibus ſtare. Hoc autem ultro nobis & libere ſupra omnem expectationem noſtram hodie ob oculos potuiſti: neque hoc eſt quod trito fertur adagio: *Adverſus teipſum Bellerophontes*.

Tria, quibus Palamas utitur, ad decipiendum vulgus.

Nam tria erant, quibus omnium maxime ad vulgus ſemper decipiendum uſus eſt. Primo quidem Thuboricum ad montem ſemper confugiens, claritatem & Divinam gratiam, quæ grandi miraculo ibi oſtenſa eſt, (prava ſua explicatione) ſemper corrumpit & calumniatur; idem faciens quod homicidæ, qui aptæ inſidiis loca ſubeunt, & inconſiderate præteuntium ſanguine luxuriantur: ſeu potius quod faciunt Barbari prælii victi, dum ad templa & fana noſtra confugiunt, & actis imaginibus quaſi ſcutis & vallis aburuntur. Porro ſi quis non obiter aut perfunctorie quæ ſupra ſunt a nobis dicta legerit, is comperiet hoc opus eſſe, in quod Iconomachi diligentiſſime incubuerint; prompte videlicet confugere ad Salvatoris transfigurationem, eaque ad abſurdas & pravas opiniones ſuas facile abuti. Cæterum hæc omnia dicendo jam percurrimus, & ſupra de iiſdem prolixe ac ſigillatim ſcripſimus, quæ qui voluerint legere ac perpendere poterunt.

Altera, quam vocora rudes & imperitos, ſeu potius contra propriam animam commoliitur (Palamas,) improbitatis machina hæc eſt; quod ne pro conſortum in morem quotannis in conſtitutam ſuam permultos congreget, quicunque ad tradendum & ſecandum idonei ſint, & literas literis, librorum folia follis, aptitudine poſſint commutare: ut cum prolata fuerint contraria opinioni ſuæ teſtimonia, ſtatim adverſarios ſuos velut calumniantes nihilli faciat, ſicque ipſius oppugnatores incepto deſiſtere cogantur: quemadmodum qui homines ignavos, pugnam fuga detrectantes, neque vel breviſſimo ſaltem horæ ſpatio ibidem conſiſtentes, ſagittis impetunt. De hujuſmodi & hac ſe ratione gerentibus hæreticis magnus Athanaſius, in epiſtola quam ad Ægypti & Libyæ epiſcopos miſit, ita loquitur. Nam „ ſingulis annis, inquit, velut qui pacta ſcribunt, ipſi quoque conveniunt, & de Fide „ ſcripto ſtatuere ſimulant, ut eriam inde po-

pag. 677.

D. Athanaſius.

Σαβάθοντας C. MS.

DISPUT. CUM CABASILA.

» tius derisendos se, & ignominia notandos
» præbeant: quippe quorum decreta non ab
» aliis sed ab ipsis rescindantur. Si enim his
» quæ prius definierunt considerent, certe
» secundam Fidei non quæ rerent conscri-
» ptionem; neque rursus nunc scriberent, di-
» missis iis quæ olim scripserunt; eam utique
» meditarentur, se post aliquod tempus ea
» esse immutaturos, ubi scilicet novam insi-
» dias alicui, ut assolent, struendi ansam na-
» cti fuissent. Siquidem tunc imprimis cum
» insidias alicui parant, fingunt se de Fide
» scribere; ut, quemadmodum Pilatus ma-
» nus lavit, sic & illi scribendo, pios Christi
» cultores interimant; & ut, quod quidem
» sæpius dixi, tanquam qui definienda Fide
» sint dissenti, hæresis accusationem possint
» declinare. Verum nec latere nec fugere po-
» terunt. Quamdiu enim se ipsi sibi diuturnæ
» purgabunt, sui semper accusatores erunt:
» & merito quidem, cum illis non respon-
» deant a quibus coarguuntur, sed sibi tan-
» tum quidquid voluerint persuadeant. Quis
» igitur unquam reus absolvitur, qui sui ip-
» sius sit judex? Hinc ergo nunquam cessant
» scribere; atque ita sua perpetuo (decreta)
» mutantes, incertam Fidem, vel potius cer-
» tam manifestamque infidelitatem & men-
» tis pravitatem habent. Magnus, ut videtis,
» propugnator veritatis Athanasius mani-
» feste prorsus nobis ostendit, Palamam iis
» quæ nunc agit, antiquas improbitatis imagi-
» nes & primigonia exemplaria imitando
» maxime assequi. Jam enim silentio præter-
» mittam quos hic malis malos (cumulus ac
» veluti) Olympos imposuerit. Quapropter
» majori quam alias unquam lætitia nunc af-
» ficior, & si quando gratam mihi rem feci-
» stis, nunc certe multo facietis gratiorem,
» cum id quod olim ad instar prædæ conqui-
» rebam, ita mihi offeratis, ut effugere am-
» plius non possit, nec ego jam testibus ullo
» pacto indigeam, nec ipse negare (quæ illi
» ascribuntur) valeat; quemadmodum nec
vos, qui opiniones ejus memoria tenetis, &
ipsius blasphemiarum testes estis omnis ex-
ceptione majores. Unde mihi licebit non
jam in signa inconstantiæ & instabilia refu-
tationes nostras quasi totidem tela per ar-
tem sagittariam contorquere, nec cæca ho-
sti vulnera infligere, sed manifesta, & quæ
indubitatam veritatem præ se ferant.

Edit. Paris. pag. 678.

Tertio suis libris passim inserit & prædicat, sibi assentiri multos, ut dictum est, sapientia mirabiles, tum Christianos, tum Paganos; quorum omnium nomen aut alto silentio prætermittit, neque quales sint nec quæ dicant explicat; aut quorundam quidem acervatim nomina recenset, sed quæ aut qualia dicant nullatenus, quod falsum sciam, præmittit aut subjungit: ut illorum nominibus aures auditorum suorum suspensas teneat & conturbet, sicque facillime quidquid voluerit eis persuadeat (qui enim novas introducere voces videtur, a vulgo plane repudiatur) sed eorum dicta reticendo reprehensionem effugiat, quasi minime illis dissona proferret. Hic autem, pro unico ac simplici duplex malum perpetrat. Nam & ipse impune blasphemat, & illos simul (Philosophos) calumniatur, & tanquam ejusdem secum blasphemiæ reos in medium adducit.

A γέλωτα μᾶλλον ἐφλίσωσι, ἢ αἰχμώσωσι, ἔνι μὲ παρ' ἑτέρων, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν ἐβάλλοντας. οἱ γὰρ ἐθάρρων οἷς ἔγραφον προτέροις, οὐκ ἂν δὶς τὰ γραφὲν ἐζήτουν, [a] ἀδ' ἂν πάλιν ἔγραφον τυῦ, ἀφέντες ἅπερ ἔγραψαν· πάντως τὸν μελετήσαντες b, ὡς τάχα ὅτι πάλιν ἀλλάξουσιν ἐὰν ὀλίγος παρέλθῃ χρόνος, καὶ φρόνησιν λάβωσι τὴ σωμάτων τινὶ ἐπιβουλεύειν. ὅτε γάρ, ὅταν [c] ἐπιβουλεύωσι, μάλιστα προσποιοῦνται περὶ πίστεως γράφειν, ἵν' ὡς ὁ Πιλάτος νίψατο τὰς χεῖρας, ἀπὸ ἂν ὑπὸ γράφοντες ἀποκτείνωσι τὰς ὡς Χριστὸν ὁμολογοῦντας· ἢ ἵν', ὡς περὶ πίστεως ὀρίζοντες, δόξωσιν (ὡς πολλάκις ἤδη τοῦτον) φεύγειν τὸ τῆ αἱρεσιόφιας ἔγκλημα. ἀλλ' ὑπὲρ τὰ λαθεῖν, ὅτι φυγεῖν δυνήσονται· ἑαυτοῖς γὰρ ἀπαντῆς ἀπολογοῦνται, ἑαυτοῖς αἰὲ κατήγοροι γίνονται. καὶ δικαίως γε· οὐ γὰρ τῆς ἐλεγχωσιν αὐτοὺς ἀποκρίνονται. ἀλλ' ἑαυτὸς τὰς, ὡς βούλεται, πείθουσι· πότε ἂν τὶς ὑπεύθυνος ἑαυτοῦ κρίνοντος ἑαυτὸν, λύσις γένεται τῆ ἐγκλήματος; διὰ τῦτο γοῦν αἰὲ γράφουσι, καὶ ἀεὶ τὰ ἴδια μετατιθέντες, ἄδηλον ἔχουσι τοῖς πίστιν, μᾶλλον δὲ φανερὰν ἔχουσι τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν ματαιοφροσύνην. Ὁρᾶτε πῶς ὁ μέγας τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴς Ἀθανάσιος σαφέστατα πάνυ παρίστησι ἡμῖν, ὡς τὰ νῦν ὑφ' ἡμῶν Παλαμᾶ γινόμενα τῷ πάλαι γενομένων τῆς ἀσεβείας εἰκόνων καὶ ἀρχετύπων μιμήσεσι; εἰ γὰρ νῦν λέγει, ἃς ἐπὶ ἀσεβοῦς κακῆς προσέθηκεν Ὀλύμπιος ὕτος. ἔξεστι δὲ πάντα καὶ χαίρειν νῦν, ἅπερ ποτὲ, μᾶλλον ἐγώ, καὶ ἰδίως μοι νῦν μᾶλλον ὑμῖς ὑπὲρ ποτὲ φαίνεσθε, ἅρπαγα μοι τὸ πάλαι ζητοῦντι θήραμα νῦν παραθέντες, ὡς μηκέτι μὴ δύνασθαι μήθ' ὅλως μήτ' ἐμὲ μαρτύρων, μήτ' ἐκεῖνον ἔχειν ἔτι ἀρνεῖσθαι, μήθ' ὑμᾶς ταχέως διὰ μνήμης ἄγοντας, καὶ γινομένης μάρτυρας ἀπαραγράπτως τῆ ἐαυτῶν βλασφημιῶν· ὡς εἴ τινα κἀμὲ τὸν ὀλίγιστον ἤδη μὲ φῶς ἀνέδραξε καὶ ἀσαπῆντα σωμάτων τῶν πεζικῶν μὴ τῆ βελῶν ἀκαλοφῶ, μήδὲ τυφλὰ παρέχειν τὰ τραύματα τῆ ἐχθρῷ, ἀλλὰ σαφῆ καὶ ἀναμφισβήτητον ἔχοντα

B τὸν ἀλήθειαν.

Tertio libris passim inserit & prædicat, sibi assentiri multos, ut dictum est, sapientia mirabiles, tum Christianos, tum Paganos; quorum omnium nomen aut alto silentio prætermittit, neque quales sint nec quæ dicant explicat; aut quorundam quidem acervatim nomina recenset, sed quæ aut qualia dicant nullatenus, quod falsum sciam, præmittit aut subjungit: ut illorum nominibus aures auditorum suorum suspensas teneat & conturbet, sicque facillime quidquid voluerit eis persuadeat (qui enim novas introducere voces videtur, a vulgo plane repudiatur) sed eorum dicta reticendo reprehensionem effugiat, quasi minime illis dissona proferret. Hic autem, pro unico ac simplici duplex malum perpetrat. Nam & ipse impune blasphemat, & illos simul (Philosophos) calumniatur, & tanquam ejusdem secum blasphemiæ reos in medium adducit.

C

Καὶ τρίτον, ἔτι συχνὰ ταῖς τ' αὐτῶ λόγων ἀναλαξιν ἐντίθησι τῆ διασπείρει, ἀμύητον εἶται πολλοὺς τῆς αὐτῆ συμφωνοῦντας, ἐπὶ σοφίᾳ τῆ θαυμαζομένης, ὡς ἔφημεν, ὅσοι τε τῶν ἐμπέρων, καὶ ὅσοι τῶν Ἑλλήνων. ὧν ἑκάστων τὰ μὲν σιγῆ παντελῆ παρασιωπᾶ, μήθ' ὁποῖοί τινες, μήθ' ἃ φασι, διασαφῶν οὐδέν. ἃ λέγει μὲν ἐνίων ὀνόματα σαφῆ. ἃ δ' ἐστὶν ἃ λέγουσιν ἐκεῖνοι, καὶ οἷα, τὸ παράπαν ἀδηλα ἔτι προτίθησιν, ὥστ' ἐκπίθησιν, ὅσα γ' ἰδίᾳ ἐμοὶ, ἵνα διὰ μὲν τῶν ὀνομάτων τὰς τ' ἀφρωμένων ἀπατᾶ καὶ ἀσεβῶν ἀκοὰς, ῥᾴστα καὶ ἀκουσὶ φρὸς τὸ βυλόμενον πείθομένης ἔχῃ (ὧ γε παιδοφωνεῖν δοκεῖν τοῖς πολλοῖς ἐπιτετραμένα δῆθεν πεπίκασι) διὰ δὲ τῆς τῶν ῥητῶν ἐκείνων στιγῆς διαδιδράσκῃ τ' ἔλεγχον, ἂν ἐκείνοις ὅπως ἀπόδοντα λαλῶν, αὐτὸς τι βλασφημῶν ἀνίγκλητα, τ' ἅμα ἀφανίσῃς διαβάλλων, καὶ φέρων εἰς μέσον ὁμοίως αὐτῆ βλασφημοῦντας.

D

Digitized by Google

DISPUTATIO CUM CABASILA.

LIBER VIGESIMUS TERTIUS.

Pergit Gregoras disputare cum Cabasila.

ΑΛΛ' ἡμεῖς γε οὐκ αὐτὸν μιμησόμεθα, οὐδὲ τὰς τεχνικὰς ζηλώσομεν μηχανάς· οὐποτ' οὖν ἐγὼ γ' ἂν ὃν τῇ τῶν φρενῶν ἡμᾶς ἀσθενείᾳ φυλάττουσα ἔχοιμι τὸν τρόπον. τῷ γὰρ ἐναντίων ἀρχῶν ἐναντίας καὶ τὰς ἀποβάσεις εἶναι τὸ εἰκὸς πανταχοῦ πού φασιν. πάσης δὴ οὖν αὖτος ἀσωτίας μέσης Ἑλληνικῆς καὶ πάσης ἐπιστημονικῆς μαθήσεως (ὡς οἱ μὲν θύραθεν ἐφθέγξαντο παραδόντες σοφοὶ, τῇ τε θείων προσάτας δογμάτων τῆς ἐκκλησίας ἐκεῖθεν παρειληφότες, τοῦτο τε γλῶτταν ὅπλισαν ἀσφαλῶς, καὶ ἅμα καὶ ἐκλογὴν τῶν μὲν ἐξυπασπίσαι τε καὶ θωρηκτὸν ἐδίξαντο, ὅσον δ' εἰς δαίμονας φέρει καὶ ἀπωλείας βυθὸν διέπτυσαν, ἃ τῶν χείρονος τὸ ἀρίστου καπηλεύοντες, ἐς τοῦτο ἐπείνων ἀθέσμως ἔχοντα τὸν διστυχῆς πεπονθόμενον λόγον) ἀνέθρεψαν οὖν ἔχει λοιπὸν τοῦτο βάσιν τῆς γλώττης, καὶ ἀπαγοῦς τῆς τοῦ λόγου ἁρμονίδος, ὃν ὠμῷ τῇ τόκῳ φάναι τῆς τῆς γαστρὸς ἀναλύσας ὠδῖνας, καὶ τὸ αὐτίκα τῶν φρενῶν ἐξαμβλώσας τοῦ λόγου τοιχείων. διὸ καὶ νοῶν οὐ νοεῖ, καὶ βλέπων οὐ βλέπει, καὶ τοῦτο ἐγκειμένου τοῖς λέξεσι βουλόμενος μὲν, οὐ δυνάμενος δὲ, σωφρονοῦντων ἄχνιαν, ἐκεῖνο σαφῶς ἐπεπόθει τὸ τῆς Ἰκάρου. Τά τε γὰρ ἄλλα διαπορθμεύουσι τοῖς ἡμῶν ἀκοαῖς ἐκ μακροῦ δολιχεύοντες χρόνου αἱ μῦθοι, ἐς δὴ καὶ Ἰκάρου τινὸς ὑπομνήματα ἔχομεν ἐξ αὐτῶν· ὡς ἐπεθυμήσειε ὁ μάταιος πτερῶν, εἰπεῖ μὴ ἐβούλετο μὴν γοῦν ἑαυτὸς εἶτε πατῶν· ἃ δὴ καὶ φύσεως ὑπερόρια διὰ θράσος πλεονεξίαν ἔδη ἐπάθεν, καὶ οἶμαι ταῦτα ἐφόβει τ' ἀνδρεῖ σφαλερὰ, καὶ φρόνου ἢ ὡς σωφρονοῦντος εἶναι δοκῶν. Τῆς ἁμοιρεῖν καὶ κακοβουλίας δοκῶ μοι, καὶ ἄτερ ἃ βαρυδαίμων ἀνθρωπος οὗτος ἐπεπόνθει τοῦ νοῦ. λέληθε δὲ τοὺς ὑπὲρ δύναμιν ἐς αὖτος ἑαυτὸν ὀξαρτήσας (λέγω δὲ ταῖς τῆς γραφῆς ἐρείσαις, ἅτε τὸ ἡμετέρου σοφὸν καὶ τῆς θύραθεν) κάπειτα, καὶ ἐξαίζοντα κρότου ἀμαθῶν ἀκοῶν, ἐπὶ ἃς περὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν ἑαυτοῖς κέχρηνται δόγματα, καὶ τοῖς θείοις ἀναιδῶς παραμιγνύς καὶ ἐπισπείρων αὐτοῖς δόγματα, ἴλαθε καπὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας σφῆρα ἀναρρήτους κυκεῶνα καὶ θόρυβον· καὶ μετάμελον οὐ ποτε λαμβάνων ὀφείλων, ἐφ' οἷς ἁμαρτάνων τὰ μέγιστα. ἃ δ' ἐξημάρτανε κατὰ τῆς διορθοῦν πειρωμένου ἡμῶν, καὶ δρᾷ λαπτὸν ἀκρατὴς μείζω μὲν ἃ κατὰ θηρίου μανίαν πάσης, ἧττο δ' ἃ κατὰ βύλησιν τοῦ αὐτὸς· καὶ τοῖς μὲν ἄρχουσιν ὑπήρχεται, πορίζόμενος ἰσχὺν ἑαυτῷ, τοῦ δ' ὑπείβεται αἰδοῦς. ἀμείνων μὲν τῶν δίμνεσιν φραγμάτων, τοῦ δὲ τοῦ Θεοῦ δυσθέατος. καὶ οὐ μὲν ἀτταται, δεινῶς φεύγει· καὶ ἃ δὲ ὑπηρέχειν νομίζει, φρὸς πᾶτα συχνὰ καπηφίγει. ἐλαμοδαμ effugit, quo ſe alia inferiorem eſſe animadvertit; ad hoc autem confugit, quo

A VErum nos ipſum non imitabimur, nec improbitatis machinas & fradues æmulabimur, quamdia ſaltem ſolius Dei dextera nobis mentem ſanam conſervabit. Nam ut contrariorum principiorum contrarii ſint effectus, conſentaneum eſſe omnibus patet. Et veto Palamas Græcanicæ omnis literaturæ imperitus eſt, & longe remotus ab omni quæ ſciemiam parit, diſciplina. Eam profani quidem Sap entes prius tradiderunt: ſed Divinorum Eccleſiæ dogmatum patroni acceptam inde (ſuos in a- *Palamam tafellatur.*
ſus converterunt:) ea ſcilicet ſuam toto linguam armarunt; & delectu habito, quidquid ad contemplationem & indagationem veritatis conferre poterat, ſuſcepe-
B runt: quod autem ad dæmonum exitium & perditionis gurgitem ducebat, reſpuerunt. Hinc ea pejori meliora pernoſcentes, ipſa profanorum imbecillitate plam & catholicam doctrinam corroborarunt. (Cum ergo profanarum, ut jam dicebam ſcien- *Edit. Pariſ.*
tiarum rudis ſit Palamas,) inſtabile da ce- *pag. 679.*
tero linguæ ſuſcimentum habuit, & ruinoſa maleque compacta ſermonis fundamenta. Tum quaſi partu immaturo veniria onus parturiendo exolriſſet, abortivus primorum ſermonis elementorum fœtus ab ipſo editus eſt. Quapropter intelligendo non intelligit, videnlo non videt: cumque ſenſum dictionibus congruum accommodare vellet, ſed non poſſet, idem illi quod olim Icaro, ut patet, accidit. Nam
C inter alias quibus jam pridem aures noſtræ diu perſonuerunt fabulas, hanc quoque de Icaro literarum monimentis mandatam eſſe novimus. Is nimirum vanus homo, eum terram calcare amplius nollet, alas expetivit, & ob nimiam temeritatem præſcriptos a natura limites tranſilire eopiebat. Sed valde pernicioſum homini fuit hujuſmodi adminiculum; quippa quod Icarum ultra ferret quam prudentiæ ratio poſtulare videbatur. Æque imprudenti ac malo conſilio hic uſus eſſe mihi videtur infelix illa Palamas. Nec enim ſe animadvertit iis ſe implicaſſe, quæ ipſius vires longa ſuperant. Loquor autem de ſenſu, qui philoſophorum tum Chriſtianorum tum Gentilium ſcriptis ineſt. Deinde propter impe-
D ritarum aurium inſolentem plaulum, quaſdam Græcanicas dictiones, quibus illi ad ſuorum dogmatum expoſitionem uſi ſunt, emendicavit; & eas Divinis (noſtris) dogmatibus impudenter immiſcet, & occulte inſerit. Nec advertit quantam perturbationem, quamqua vehementem tumultum in Eccleſia Dei concitaveris. Cum autem peccatorum, quæ a ſa admiſſa eſſe non ſenſit, tandem aliquando pœnitere ipſum deberet, adverſus nos, qui errores ipſius emendare conamur, furere cœpit: & ita de cætero animi eſt impos, ut feræ omnis furorem ſuperet, licet ſuam furendi voluntatem necdum exploverit. Et Principes quidem obſequioſe atque aſſentatorie colit, ut vires ſibi comparet; ſed injuria pietatem afficit. Et Principum benevolentiam captando ſibi conciliat; at Dei gratiam expellit. Ex id quidem mirum in

DISPUT. CUM CABASILA.

præſtare ſe aliis exiſtimat. Cum enim a veritate, quæ, liberum vult ferre judicium, vincatur, eam fugit: ſed eam inſigni ad calumniandum mentis pravitate polleat, hanc lubens amplectitur. Nam juſtitiæ veritatiſque judicio, ubi rei perſonam ſuſtinuit, ſæpius damnatus eſt: ubi vero actoris partes egit, litem minime obtinuit.

Quis profanorum ſcien tiarum uſus eſſe poſſit in Theologicis.

Ego itaque (dicam enim quod res eſt) initio timebam, ne tuus Palamas omnia pervertens me calumniatetur, cum hic opportune propriis mihique conſuetis ad arma veillem; Gentilium intelligo ſcientias, quarum uſus eſt in diſputationibus. Cenſeo eoim eorum artibus & teſtimoniis malcam demonſtrationum nobis vim ſuppetere. Quoniam vero adverſus veritatem profanorum armis, utpote propriis deſtitutus, inſtruere ſe conatur, longe potiori ratione nos inde pro veritate ſtrenuiſſime pugnantes armabimur, qui ſumus iis aſſuefacti, & per omnem ætatem huic pugnæ operam navavimus. Nam lioguæ noſtræ affinitatem & ingeoium potius cognoſcemus, quam ipſe (Palamas) nothus, qui (profanorum teſtimoniis) adulteratis utitur. Itaque tum ob hanc unicam rationem, tum propter noſtrorum Theologorum & Eccleſiæ Doctorum adhortationem, non pigebit nos his armis inſtrui adverſus iſtos veluti murorum effractores, & ſacrilegos ſcuras, qui monſtroſas & inſoleotes in ſententias & errores præ inſcitia cæteros abducunt. Unde, ſi vobis etiam ita viſum fuerit, abi prius de his pauca & quæcunque ad inſtitutum noſtrum pertineot, conſideraverimus, ſtatim propoſitam nobis certamen ineamus. Nam ſi rei controverſiæ principia firma & idonea præſtituerimus, ulterius progredi longe nobis facilius erit, quam ſi iofirma & debilia tantum præſtruxiſſemus.

Edit. Pariſ. pag. 680.

Patet ex §§. Patrum teſtimonior.

S. Dionyſii.

Primum igitur magni & clariſſimi Dionyſii meotionem faciam: qui duplicem eſſe Theologorum traditionem aſſerit; unam quidem arcanam & myſticam; alteram vero philoſophicam ac demonſtrativam: & eſt (inquit) arcanum cum aperto & declarato connexum. Hoc quidem perſuadet & eorum quæ dicuntur veritatem aſtringit: illud autem efficax eſt, & in Deo nos fundat atque colloeat occultis, quas a nemine docemur, inſtitutionibus.

D. Athanaſii. Orat. 1. cont. Arian. num. 9. ed. Antiq. pag. 306.

Magnus vero Athanaſius, de hujus vocis, *non-factus*, ſignificatione adverſus Arianos diſputans, interrogent (ioquit) Gentiles, ut cum audierint, ab ipſis, quot ſignificatus habeat hæc vox, *non factus*, intelligant ſe nec de his quidem, de quibus diſſerunt, recte noſſe interrogare. Meirum deinde vir iſte divinus habet ſermonem, quem accuratius diſcere poterunt quicunque legere illam voluerint. Nam cum impræſentiarum nobis ad ulteriora feſtinantibus nihil otii ſit, pauca ſaltem divinotum homioum illorum verba hic proponere viſum eſt, quantum ſcilicet inſtituti operis ratio a nobis poſtulat: cætera vero (legere) volentibus, teliquimus, cum ſemper ampla cunctis (ut id faciant) data ſit poteſtas. Conſonat etiam illis magnus Baſilius, abi ait; Dialecticæ diſciplinæ facultatem eſſe inſtar muti, nec permittere ut dogmata diripiantur, aut a volentibus facile expugnentur. His fere ſimilia profert Divus Chryſoſtomus; abi ſic loquitur: quod ſpectat ad optimam vitæ inſtitutionem,* alterius vita poſſet nos ad vitæ ſimilis æmulationem inducere. Sed cū anima ſpuriis atque adulterinorum morbo dogmatum la-

* *id eſt*, proximi noſtri.

A Θεὸς ᾖ σωὶ παῤῥησίᾳ διαλέξει ζητήσεις, ὑπόμνος φάγει. μοχθηρίᾳ δὲ γνώμης ἀδοκιμῶν φρὸς ἀλη-βολὰς, παύτης ἀντέχεται. δικαιοσώνης ᾖ τοῦ ἀλα-θείας ἀεμούσης, ἵω μὲν ἰφάγε, ποικάλις διελωὔ-λω. ἵω δ' ἐδίωασε, ὐχ ὕλασ.

Ἐγὼ μὲν ὄων (εἰρήσεται ᾖ τ' ἀληθὶς) τὸν ἀρχὶω ἰδιδίοιν, μὴ πάντα ἀῤῥερφῶν ὁ σὸς Παλα-μᾶς, διαβάλλ ἀμὲ, βυληθέντα κατὰ καιρὸν ἐπαυθεῖ τῆς οἰασίοις τοῦ σωτρόφοις χρήσαθαι ὅπλοις, λέγω δὲ τοῖς τῆ Θύραθεν φρὸς τὰς ἀβλίξεις ἐπισάμαις, ὡς ᾗ τοχραις ᾗ μαρτυρίαις, ἐαῦθεν ἀμὲν τὸν ἰχυὸ πιρεγίνθαι φάσκων τῆ ὑποδεγμάτων. ἐπεὶ δ' ἄοπλος οἶοσθν ὑπάρχων B αὐτὸς, ἐν τῶν ἑαυτὸν ὁπλίζειν πειρᾶται κατὰ τ ἀληθείας, πελλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ἐς τὸ ἀράνιον πῦθ' ὑπὶρ τ ἀληθείας ἀγωνιζομένς ὁπλίζωσι, τὰς μάλ σωίθες τε ᾗ ἡλικώπας. ἐπιγνωσόμεθα δὲ ἡμᾶς τὸν τῆς ἁμῶν γλώττης μᾶλλον συγγένεια ᾗ τ ἦθος, ἃ αὐτὸς τόθος τόθοις χρώμενος τύγχ. ἤγ γοιῦ ἔν γε τοιοῦτο, ᾗ φρὸς γε διὰ τὸν τῆ ἡμετέρων Θεολόγων καὶ διδασκάλων τὰς ἐκκλησίας παραίνεσιν, ἵα ἀαγκασθῶ ἀθ' ἡμῆς ὑποσί πως ὁ-πλίσασθαι κατὰ τῆ τοιχαρυχοιύτου ᾗ βωμολο-χοιύτου ταυτί, καὶ εἰς ἀλλοιότους ἀῤῥοίας ᾗ πλά-νας ἐξ ἀμαθίας * παραγόντων. εἰ ὅων καὶ ὑμῖν * παρήγ-σωδοκεῖ, βραχία σκιαμάσι πιρὶ τῆ τοιούτου C φρότου, ἓ ἅσα τῆ φροκειμένη φροσήκοντ' ἂν εἴη ὑ-φόδια, ἴσως ἐς ἓ φροκείμενον ἀγῶνα χωρήσωμεν. ῥᾳδίως ᾖ ἂν ἵα χωρεῖν ἐς τὰ φρόσω, τὰς τῆ ὑ-ποθέσεων ἀρχὰς ᾗ φροκαταστάσεις ἀκριδεῖς ποιησα-μένοις, ἃ ῥᾳδυμάσας.

Patet ex §§. Patrum teſtimonior.

*Διονυσίου πέπυσ ἐαύτν τὸ πάνυ μιμήσομαι φρῶ-τον, δίττλὸν εἶναι τὸν τῆ Θεολόγων παράδοσιν λέγοντος. ἓ μὲν ἀπόῤῥητον ᾗ μυσικὸν, τὸν δὲ φιλόσοφον ᾗ ἀποδικτικόν. καὶ * συμπλέκεται τῆ * in editis ῥητῆ τὸ ἀῤῥητον· ἓ τὸ μὲν πείθει ᾗ καταδέσμει συμπέπλακ-τῆ λεγομένων ἓ ἀληθειαν· τὸ δὲ δρᾷ ἓ ἐνιδρύ-ται ει τῆ Θιῷ τοῖς ἀδιδάκτοις μυσαγωγίαις. Περὶ δὲ τὸ * ἀγενήτ λέγων ὁ μέγας κατ' Ἀρειανῶν Λ. * edit. vet. D Δαμάσος· Ἐρωτησάτωσαν, φάσκει, τὸς Ἕλλη-ἀγένητον. νας, ἵνα ἀκούσαντες πόσα σημαινόμενα ἡ λέξις ἔχει, μάθωσιν ὅτι οὐδ πιρὶ ὧν λέγουσιν ἐπίσανται ἀλλὰς ἐρωτᾶν. ᾗ πολλῷ ὕστερ ὁ Θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ ποιεῖται λόγον, ὃ πῖς ἐθέλοντι ἐντυχὼν ἐ-ξέσαι μαθὼν τελεώτερος. ἀμὲν γὰρ ἄμεν ἐν τῇ παρόντι σχολῇ ἄγωσι, ᾗ' τὸν ἐς τὰ φρόσω πανδῶ, βραχία τῆ Θείων ἐκείνων ἀνδρῶν ἐκπαυθεῖ φροιδέσαι δίδονται, ᾗ ὅσα πρὸς ἓ σαοκὸν ἀ-φορεσθῆναι χρεών. τὰ δ' ὑξᾶς τοῖς βυλομένοις πα-ράκαλῶ, ἐξουσίας ἀφθόνε δίκαιως ἀπεγμένης ἅπασι. Συμφθᾶ τοιγαροῦν ᾗ ὁ μέγας ἐκεῖνος Βα-σίλειος φάσκων· ὡς ἡ τῆς ἀβλιτικῆς δυνάμις τὸν-χός ἐσι τοῖς δόγμασιν, ὡς ἔσσα αὐτὰ ἀδήρπαστα ἔσαι καὶ ἀ'άλωτα τοῖς βυλομένοις. τὰ παραπλή-σια δὲ καὶ ὁ Θεῖος διδάσκει πάνυς Χρυσόσομος· πρὸς μὲν βίου, λέγων, κατάσασιν ἀρίσλω βίος ἕτερος εἰς ἓ ἴσον ἂν ἐκαγάγοι ζῆλον. ὅταν δὲ πιρὶ δόγματα τοῦ ἡ ψυχὴ τὰ τόθα, πολλὴ τῆ λόγω ἐκπαύθαι ἡ χρεία, ᾗ φρὸς τὸν τῶν οἰ-

ἀεὶν ἀφέλκειν μένει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν πολέμους. εἰ μὲν γάρ τις ἔχει τῶν μαχαίραν πῶ Πυθμαίνης, ἢ Συρὸν πίσσαν πιεῖν, ὡς δώασθαι θαυματουργεῖν, ἀρὰ γῇ πρατέων τὸ τῆ ἀναιρήσιμο ἐμφράττειν τόμα; ὐδὲν ἂν δέοιτο τῆς ἀπὸ τῶ λόγου βοηθείας· μᾶλλον δὲ οὐδὲ πότε ἄχρατος ἀ πὶν φύσις. Ἀλλὰ καὶ ἀ θαυμάσιος πάλι Δίξεσι Μάξιμος, Δίχα λογικῆς, φησὶ, δυνάμεως, ἐπιστημονικὰ γνῶσις οὐκ ἔσι· καὶ γνῶσις χωρὶς ἀ συνίσεσθαι πίστις, ἀφ' ἧς τὸ καλὸν γίνεται μὴ φόβεσθαι ἀ ἐλπίς. Καὶ ἐπὶ πίστις ἀ Θεὸς ἐν Δαμάσκου φησὶ Ἰωάννης· ὡς οὐ καὶ παρὰ τῇ ἔξωθεν χρήσιμόν τι ἁρπάσασθαι δυνηθείημεν, οὐ τῇ ἀπηχθημένων ἐσί. γενώμεθα δόκιμοι τραπεζίται, τὸ μὲν γνήσιον ἢ καθαρὸν χρυσίον σωρεύοντες, τὸ δὲ κίβδηλον παραιτούμενοι. λάβωμεν λόγους καλλίστους· θεοὺς δὲ γελοίους καὶ μύθους ἀλλοτρίους τῆς ψυχῆς ἀποῤῥίψωμεν· πλοῦτον γὰρ ἐξ αὐτῶν καὶ αὐτῶν ἰχνῶ ἀποσώσαι δυνηθείημεν.

Καὶ τί δεῖ μέτρους ἀριθμητικοὺς περᾶσαι συγκλείσαι τὰ καὶ αὐτοὺς χιλίους ἀριθμητικοὺς παραπέμψαι νόμους; ὅσα τε διελαβε διξίασιν, ἃς διελάβομεν καὶ ὧν ἐμπέπεμφε, ἴτπρα· καὶ ὅσα περ ἀδαμῆ διελάβομεν. εἰς γὰρ ἀπίχρησιν τὰ κεκομισμένα, τύπος δ' ἄλας βίβλων ἀμάξας ἀφίζων τις, σωίσειν κομπάσαι παρασκευάσει· ἢ μᾶλλον, ᾧ μὴ σωίσειν ἀπίχρησι τοῖς λογισμοῖς ἐνθύνει, ἄφυτον ἀνάγκλω εἶναι τὰς Ἑλλάδι χραμένης φωνῆ, καὶ τοῖς τῇ συλλαβῶν ἢ σωχείων πύνις ἄρτιας ἀναφέρειν τὸν μίμησιν, ἢ πὶς γε τῇ ἀμφισβητήσεων ἀνατιθέναι λύσεις ἢ λύσεις, καθάπερ σάθμας καὶ κανόσι τέκτονες ἢ λιθουργοί, τῇ ποτ' ἂν τῇ πάντων * ἀδ' ἑτέρῳ πειστέον; οἶμαι τῇ πάντων ἅπαξ ἂν ποτ' ἀδοί. τὸν γὰρ πᾶς θείοις πᾶς ἐκκλησίας φωτᾶρει πῶ δρῶσιν ὐχ ἑπόμενον, λόγος ἀδὲς ποτ πείσειε ἂν, οὐ βαρβάρων, ὐχ Ἑλλήνων ὐ ἀγγέλων, ὐ ἀνθρώπων, ὐ ἀσόφων, ὐ σοφῶν ἔ ὅτου ἀδοῦς. πάρεσι πίσιν * ἐκπῶσαι ὀρθῶς, εἷς ἐμπάθειά τις ἀκλύος δίκλω νύσσα ἐσχλῆ τῇ ψυχῇ, μηδὲ τῦ βραδύπας τὸ θαρροῦν ἀμβλυώσι τὰς γνώμας, ἀδιαίσους φέρει τὰς φάσεις.

Καὶ φῶτον μὲν δὴ αἰσθω ζήτημα πονῆ τοῖς παρούσαις χρείαις· εἰ ἐπὶ τῆς ἁπλᾶς ἢ ἀσωμάτου φύσεως (λέγω δὲ τὸ Θεῖ) ἑξφορὰν διὰτινοῦν δγμανίζειν οὐσίας ἢ ἐνεργείας ἕξειν· ὡς τῶν μὲν οὐσίαν ἀμέθατον εἶναι ἀτιμάσειν ἅπασι κοινῇ (αὐτὴ γὰρ καθ' αὑτὴν, φησὶν, ἡ θεία μετεχομένη τε * καὶ λαμβανομένη φύσις, ἢ φυσμὸν πείσεται, ἢ τῶν παθητῶν ἐξενεγκοῦσα φύσιν, ἀρὶν ἂν λαβῇ· οὐδὲς γὰρ, φησὶν, ὄψεται τὸ φῶς μου, ἢ ζήσεται) τῶν δ' ἐνέργειαν μόνην ἅπασι κοινασθαι γίνεσθαι μεθατῶν, μέχρι μὲν τῆ αὐτὸς μηδὲν ἐοίκης ἐξφέρουσαν· ὡς δ' αἰνίσσεσθαι ὑπερκειμένου ἐκείνου, τότε δὲ ἐξφέρουσαν· εἶναι δὲ τῶν ἐνέργειαν ὡς ἐδὴ διαιρουμένου, σοφίαν, δύναμιν, ζωὴν, ἀλήθειαν, βούλησιν, ἀγιασμὸν, καὶ ὅσα μυρία

borarit, tunc multa eſt ſermonis & doctrinæ neceſſitas; non ſolum ut noſtra ſint in tuto, ſed etiam et adverſus externa bella muniamur. Nam ſi quis gladium ſpiritus & ſcutum Fidei tale habeat, ut miracula edere atq; iis editis impudentium ora obſtruere poſſit, ſermonis vel doctrinæ auxilio neutiquam opus haberet. Imo vero neque tunc inutiles ea natura ſua forent. Sed & mirabilis * Maximus alicubi ſic diſſerit: ſine rationali facultate, nulla eſt ſcientifica cognitio; & abſque cognitione, non conſiſtit Fides, ea qua progenies prælatæ ſpes videlicet enaſcetur. Agmen claudet Divus Johannes Damaſcenus, qui ſic ait: ſi quid profanis e ſcriptoribus utilitatis pereipere poſſimus, eam conſectari nullatenus eſt prohibitum. Probi ſimus nummularii: genuinum ac ſincerum coacervemus aurum; adulterinum vero & ſcoria plenum reſpuamus. Sermones præclariſſimos aſſumamus; ridiculos autem Deos alienaſque fabulas canibus projiciamus. Multum enim roboris contra ſe nobis ipſi ſuppeditare poterunt.

Sed quid opus eſt ut certo numero ea concludere conemur, quæ ipſos ferme arithmeticas leges ferre recuſant? Et intelligo quæ differunt Iudæi a nobis (SS. Patres,) & alia quæ vel commemoravimus, vel alto ſilentio prætermiſimus. Quibus enim non ſufficiant a nobis allata teſtimonia, iis etiam ſi ſolida plaustra libris onuſta quiſpiam adveheret, intelligendi vim afferrenon poterit. Potius dicam: quicunque ea allatis teſtimoniis non potuit mente comprehendere, inevitabilis hoc eſſe neceſſitatis, ut qui Græco utantur lingua, eos ſibi proponant imitandos, qui linguæ hujus elementa & ſyllabas adinvenerunt, & ad eorumdem judicium controverſias illi ſuas ac lites componendas referant (quemadmodum fabri, & qui ſcalpendis lapides elaborant, omniſi ac regulæ omnis fabriciunc) quiſquis, inquam, ineluctabilem hanc neceſſitatem mente concipere non potuit, cuinam alteri ea omnibus fidem habebit? Nemini unquam omnium, ut opinor. Si quis enim hoc etiam a Divinis Eccleſiæ luminibus factitatum non imitetur, huic nemo unquam perſuadere poterit, cujuſcunque tandem ſive Barbarorum, ſive Græcorum, ſive Angelorum, ſive hominum, ſive imperitorum, ſive ſapientium ſermonibus ad hoc utatur. Igitur quicunque recte & attente rem conſiderarint, nec allo affectu, quaſi quadam caligine, perturbatam animum, nec ingenii tarditate alacritatem mentis hebetatam habuerint, his rectum licebit atque incorruptum ferre judicium.

Et quidem, in hujuſce commoditatis articulo, prima hæc proponatur quæſtio: utrum in ſimplici & incorporea natura (de Divina loquor) aliquod Subſtantiæ & Operationis diſcrimen ſtatuere liceat; adeo ut Subſtantia quidem nulla creatura poſſit allatenus participari (Divina enim natura, inquit *, ſi ipſa per ſe ipſam participetur & recipiatur, aut miſtionem patietur, aut patibilem naturam abſumet antequam accepta faerit. Nemo quippe videbit faciem meam, et vivet) Operatio vero tota poſſit ab omnibus creaturis participari: & tamen, quatenus Increata eſt præcise & formaliter, nihil a Subſtantia differat; ſed quat nos eam ut ſui eaalam & ſe ipſa ſuperiorem agnoſcit, eatenus dintaxat ab ea diſtet, & in multas dividatur ſpecies; nimirum in Sapientiam, Potentiam, Vitam, Veritatem, Volantatem, Sanctificationem, & ſexcenta bu-

DISPUTA. CUM CABASILA. *Edit. Pariſ.* pag. 681.

* D. Max. apud Theol. ſcholaſt. Centuria 2. Arſlit. 70.

Joa. Damaſcenus.

Prima quæſtio, *an cum ſit, an cum Dei natura ſimplex ſit, Subſtantiæ & operationis diſcrimen admittat.*

* Palamas. *ſupr.* pag. 682.

* Hic addit hæc φυσις ſed ſuperfluum videtur.

DISPUT. CUM CAVASILA.

juſmodi; quæ manifeſtius poterunt deprehendere, qui diviſiones ejus legerint, & propriis oculis plenam ſibi ipſi fidem fecerint.

Cum igitur a Sanctis Doctoribus noſtris perſuaderi ſibi magiſter veſter Palamas nolit, ſicut nec vos eidem obſequeures; qui etiam, ut videtur, Sanctos Patres accuſatis, quod ſuis in verbis uberrarint: age, cum alios Sanctos Patres, ut dictum eſt, imitemur, tum maxime Juſtinum, divinum ſapientiſſimumque virum, & magnum pietatis martyrem ac propugnatorem. Nam inter alios ejus libros ac tractatus, unum de Monarchia habemus, in quo plurima e Gentilibus philoſophis, poetis, & oratoribus, addacit teſtimonia, quibus iſti neque duo, neque plures, ſed unum eſſe Deum apette confeſſi ſunt. Hoc enim eſſe veriſimile potuvit; inimicorum ſcilicet teſtimonia majorem apud plurimos fidem mereri. Eadem nos hodie ratione, e ſcientiis profanorum petita teſtimonia, ſicut polliciti ſumus, proferemus, repudiata tamen eorum Religione. Neque enim ad Religionem ſcientia pertinet; neque hanc potius nobis fore noxiam ſuſpicari debemus, quam alimenta quæ e Barbaris & alienigenis afportamus. Profanorum autem teſtimoniis eſſe ſubjungenda cenſamus SS. Patrum dicta, quæcunque condidimus & veluti ad menſam opipare inſtruendam conſulto aſſervavimus. Oſtendemus etiam, ſcriptores profanos, quaſi æqualiter effecto concentu, SS. Patribus plane conſona proferre, etiam quantum ad verborum ſignificationes: veſtrum autem Palamam neque his neque illis concinere: ſed ita ſe gerere, ac ſi quis ea natura ſua valetudinarius, & ad quamlibet operam præ languore inepius, cujuſcunque demum enſem, qui ſuas vires ſuperet, arripiat; ac deinde, cum aliunde non poſſit, ſaltem propriis e carnibus crudivoram ſibi menſam apponat, ipſe ſe ipſum male paſcens, & ea hiſce laboribus ſolo benevolus & comis ipſe ſibi conſervator ſimul & conviva fiat, ut jam dictum eſt, & etiamnum dicetur. Nam de quibus tanto ſtudio tantoque contendebat opere, iis excidit; contra quos autem tantum laboris impendebat ac ſtudii, ſe iiſdem manifeſte ludos factum non animadvertit: quæ damna duo arrogans exiſtimatio ſui & inicitia ipſi intulerunt.

Edit. Pariſ. pag. 683.

Teſtimonia profanorum. Plotini.

Plotinum itaque primo audiamus, de Dei Subſtantia & Operatione ita diſſerentem. „ Si quis, inquit, ſupponeret velle Deum „ ſuam communare naturam, neque tunc „ aliud fieri Deus vellet, neque id ſibi vitio „ daret, quod neceſſario talis eſſet. Nam Boni natura eſt revera Dei voluntas: quia nihil eſſet aliud, cujus habitu ratione (Deus „ velle) diceretur. Si quis igitur eſſet in eo „ * Actus, & eum (eſſe in) Actu poneremus, „ non ideo eſſet alius a ſeipſo, nec ideo non „ eſſet ſui dominus, a quo Actus (procederet): quoniam aliud non eſt Actus, & alind „ ipſe (Deus). Cum enim ibi Subſtantia & „ Actus eſſe quadamtenus duo dicerentur, „ ex actu ipſo idem alicu us domini darent. „ Hoc autem (quod domini rationem habere.) eſſet idem cum Subſtantia. Ideo eſſe „ domin m, non eſſet quid ſeparatum ac „ diviſum, ſed idem ſui ipſius dominus diceretur. Non enim duo ut unum, ſed reipſa „ unum forent. Aut enim Actus duntaxat, „ aut nullo modo Actus eſſet. Quod ſi quia „ abſque Actu, ſeu Operatione, Subſtantiam „ eſſe dixerit, tunc Subſtantia, quæ principiam eſt, in aliquo deficiet; & quæ o-

* *ſeu Operatio.*

Α τοῖς ἐντυγχάνουσι ταῖς αὐτῶ διαιρέσεσιν ἔξεσι ῥᾳγεώσκειν σαφέστερον, ὅτιπερ ἄμεινον εἰκάσας εἰς πίστιν ἑαυτὸς ἀκριβῆ.

Ἐπειδὴ τοίνυν ἐκ τῆ ἁγίων ἡμῶν διδασκάλων ὑθ' ἁ ὑμέτερος ἐγὼ παιδεύσει διδάσκαλος Παλαμᾶς, οὐθ' ὑμεῖς ἐκείνῳ πειθόμενοι, διαμαρτίας (ὡς ἔοικε) λίξεων καταγνόντες, φέρε τὰς τε ἄλλας μιμησόμεθα κ ὑμεῖς θείας πάτρας, ὡς ὥρηται, κ δὴ ἓ Ἰουστῖνον τ Θεῖον κ σοφώτατον ἄνδρα, ἓ μέγαν τῆς ἀσεβείας μάρτυρα κ ἀθλητήν. εἶναι γὰρ τῆ ἐκείνυ βιβλίων κ λόγων κ τ περὶ μοναρχίας λόγον, ἐν ᾧ πλείστας παράγει τὰς μαρτυρίας ἐξ Ἑλλήνων φιλοσόφων, ποιητῶν, κ ῥητόρων, οἷς ὁμολογῶν εἶναι συμπίπτειν μὰ δύο, μηδὲ πολλούς, ἀλλ' ἕνα Β Θεόν. εἰκὸς γὰρ φίλτρα τοῖς πλείστοις ἀξιοπιστότερος εἶναι τὰς τῆ ἐχθρῶν μαρτυρίας. Καὶ τ πειῶτον κ ἡμεῖς τίμιον ἡγόμεθα, ἐν τῆς τῆ Θύραθεν ἐπιστήμης ταῖς μαρτυρίαις ἀγαλλόμενοι κ τῆ τὼν ὑπάρχειν, τῶν σφῶν παρασπίσοις θρησκείαις. μηδὲ γὰρ εἶναι τῆς θρησκείας τῆν ἐπιστήμην, μηδὲ βλάβην ἐκεῖθεν ὑφορᾶσθαι μᾶλλον, ἃ μᾶλλόν γε ἃ τῆ τροφίμων τὰ πλεῖα κομιζόμενοι ἐκ βαρβάρων κ ἀλλοφύλων γενῶν· ἃς ἐπεσηγμένων ἀξιοῦμεν αὖθις τῆς τῆ ἁγίων, ἐπόσας κ εἴας ἐπίσης ἐπαιδεσάμεθα τράπεζας· κ δείξει σύμφωνος μὲν ἐκείνης ᾠδῆσιν μέλος κ ἁρμόνιον, κἂν ταῖς τῆ λέξεων συμασίαις τὼν δ' ὑμέτερος Παλαμᾶς μήτε τόνους C μήτ' ἐκείνους συμᾴδοντα, ἀλλ' ὁμοίως παχυντα, καθάπερ ἄν τὶς νοσώδης τῶν φύσιν κ χεῖρας ὑπάρχων ἀνὴρ χρείας πιεσοιῶ, εἰληφὼς συμβάντος μάχαιραν τῆς εἰκείας δυνάμεως ὑπερτέραν, ἔπειτα μὴ δυνάμενος ἄλλοθεν ἐκ τῆ οἰκείων σαρκῶν ἀμβάρυν ἑαυτῆ παρατίθεσθαι τράπεζαν, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐσθίων μοχθηρῶς, κἂν τοιοῦτον φιλαρτεσούμενος πάντων, ἐσιώπων κ δαιτυμὼν ἐν ταυτῆ γινόμενος αὐτὸς ἑαυτῆ, ὥς γε ἔρηταί τε ἓ ὑρίστιτας. ὑπὲρ γὰρ ὧν ὑπέγετο, τῶν ἐκπέπτωκε· καθ' ὧν δ' ἐπόνει, τούτοις δ' ἔλαθεν ἀθυρμα γεγονὼς φορμοῖς· ἀμφοῖν, εἴτε ἄμα κ ἀμαθίας, ἑκάτερον ἐκείνυς D αὐτῆ γενομένοις αἴτιον.

Πλωτίνυ τοίνυν ἀκουσώμεθα φράσης, περὶ ὑσίας κ ἐνεργείας Θεοῦ τάδε διεξιόντος. Εἰ ὑποθοῖτό τις (φησὶν) ἐλέσθαι τὸν Θεὸν ἀλλάξασθαι τῷ ἑαυτῆ φύσιν, μήτ' ἂν ἄλλο τι γενέσθαι βουληθῆναι, μήτ' ἂν ἑαυτῆ μέμψασθαι, ὡς ὑπ' ἀνάγκης τοῦτο ὢν. ἔχει γὰρ ὅπως ἂ ἀγαθοῦ φύσις θέλουσις αὐτῶ· ἄτι μηδὲν ὢν ἄλλο, ἵνα πρὸς ἐκεῖνο * λαχθῆ. εἰ μὲν οὖν εἶα * ἐλαχθῆ τις ἐνέργεια ἐν αὐτῆ, κ τῆ ἐνεργεία θείαμεν αὐτόν, οὐδ' ἂν δια τοῦτο ἐκ ἕτερος αὐτῶ, κ ἐκ αὐτὸς αὐτοῦ κύριος· ἀφ' ὧ ἀ ἐνέργεια· ὅτι μὰ ἕτερον ἐνέργεια ἓ αὐτός· ἐπεὶ γὰρ οὐσία κ ἐνέργεια ἐαὶ ἐλέγετα, δύο πως ἂν τα, ἐκ τῆς ἐνεργείας ἐδίδου τῶν ὄντων τὸ κυρίου· τοῦτο δ' ὧν τῆ ὑσίᾳ ταυτόν. ᾗ τοῦτο κ ἁ χωρὶς * ἐγένετο τὸ κύριον εἶναι, ἀλλ' αὐτὸ ἑ- * *Ax potius ἐγένετο?* αυτῶ κυρίου ἐλέγετο· οὐ γὰρ δύο ὡς ὄν, ἀλλ' ἓν. ἡ γὰρ ἐνέργεια μένει, κ ἐδ' ὅλως ἐνέργεια. εἰ δ' ὑσίαν ἀνὰ ἐνεργείας τις λέγοι, ἐλλιπὴς ἂ ἀρχὴ κ ἀτελὴς ἀ τελειοῦσα πασῶν ἔσαι. κ εἰ προθυία ἀπέργασαι, οὐκ ἂν πρῶ, εἶτ' ἀλάτησοι τῆ προθύμυ.

Nam hic ubique ſunt modi verborum imperfidi.

DISPUT. CUM CABASILA.

τὸ σωῖ τελειότερον ἡ ἐνέργεια τῆς οὐσίας, τελειότερον A δὲ τὸ πρῶτον, πρῶτον δὲ ἐνέργεια ἡ ἐνέργεια δή, ἡ δυλδίωτα οὐσία, καθαρῶς ἐστιν ἐλεύθερα. ᾗ οὖν τοῦς αὐτοῦς παρ' αὐτῷ ἡ Θεία, ἢτ' οὐσίαν εἶποις, εἴτ' ἐνέργειαν. ἡ γὰρ δύο, ἀλλ' ἓν. πῶς γὰρ ἂν εἴη βούλησις ἐξ οὐσίας ἀνενεργήτου; οὐχ ἕτερον ἄρα τῆς οὐσίας ἰδίᾳ. Φύσις ἴσως ἁπλῆ, ᾗ ἐνέργεια μία, ᾗ οὐδὲ τὸ δυνάμει ἔχοντα ἄλλο, ἄλλο δὲ τὸ ἐνεργεῖν, πῶς ἂν ἐλεύθερα; οὐδὲ γὰρ * πεφυκέναι λέγοιτ' ἂν ἐνεργεῖν, ἄλλες ὄντος τῆς οὐσίας, ᾗ τῆς ἐνέργειας ἄλλης.

* ἐνέργει. Cod. MS.

Φησὶ δὲ ᾗ Ἀριστοτέλης, ὅτι τὸ ἐξ ἀνάγκης ὂν, κατ' ἐνέργειάν ἐστι ᾗ ἀΐδιον ᾗ χωρὶς δυνάμεως, εἴτουν αὐτοενέργητα ᾗ πρώτη οὐσία. ᾗ ἀλλαχοῦ B ἔφασκον ἔχειν ὄντως, ὧν ἔργον τί ἐστιν, ὄντες ἐνέργεια, ἔνθα τὸ ἔργον αὐτῷ ἐστι. Θεοῦ δ' ἐνέργειά ἐστιν ἀθανασία, ὅπερ ἐστὶ ταυτὸν εἶπεῖν ζωὴ ἀΐδιος· ὥστε ἀνάγκη τὸν Θεὸν εἶναι ἀΐδιον ὑπάρχειν, ὄντων ἐνέργειαν.

Ὁρᾷς πῶς μαρτυρίας, σωῖ ἐπιστήμας ἄροις αἱρετωτέρας, ᾗ ὅσῳ ἀνοίκειόν ἐστι τοῖς περὶ Θεοῦ λεγομένοις πρὸς ᾗ σοφῶν διδασκάλων ἡμῶν ᾗ φωτέρων τῆς ἐκκλησίας τὴν συμφωνίαν ἔχουσιν; ὡς ταυτὸν ἐπὶ Θεῷ σαφῶς οὐσία τι ᾗ ἐνέργεια, μηδὲν ὑδαμῶς διαφέρουσι· καθάπερ ᾗ ἡμῖν ἀνωτέρω λαβοῦσι εἰς αὖθις ἐπάνοδον. Ἀθανασίου (φημὶ) Βασιλείου, Κυρίλλου, ᾗ Θεοδώρου, τῶ τὴν Εἰκονομαχίαν ἐλάσαντος σοφωτάτου ἐκ μέσου λόγου, ὡς Ἀθηναῖοι πάλαι τὸ Κυλώνειον ἄγος ἐξ Ἀθηνῶν. Τὰς μὲν δὴ ἐγὼ τῆδ' αἰχίσι ἐκείνων βίβλους χώραν ἀνὰ χεῖρας, ὑπ' ὄψιν ἴσον λαμπρὰν τὴ λεγόμενα· ἐπανῆδει δ' ἡ παρέσκευα, περιττὴν ἡγησάμενος πανταχῆ τὴν ὁμοίαν ἐκθεσιν δρᾶν. ὅπως δὲ τοῖς βουληθοῦσι ῥᾴδιον, ἀναδραμοῦσι μικρὸν ἐ ἡμῶν ταυτοῖ ᾗ ἔργμα συγγραφῆς, ἐντυχεῖν· οἷς πλείστοις ἡμῖν * εἰρημένα αὐτοῖς, ἵνθα λαληθέντα τε ᾗ πραχθέντα παρὰ τῶν λοιπῶν ἡμῖν ἐκείνων ἐπάνοδον σωόδων, ἀλλ' ἐπιλείψει με (ὃ ἔστιν) τὰ παραπλήσια κομίζειν ἐ χρόνος ἐπίλοιπος.

* ἀπείρημένα ? C

Ὅμως ᾗ ἐκεῖ τῶν οἰκεῖα Θεοῦ φασιν οἱ Θεῖοι πατέρες τὸν νοῦν, πολλαχῆ δὲ ᾗ νοῦν καλοῦσιν αὐτὸν, ᾗ πρός γε ᾗ Ἑλληνικῶν ἐσομένων ἐμάθομεν εἶναι τὸ ὄν, ᾗ τὸ ὄν, ᾗ τὸν νοῦν, ᾗ τῶν βούλεσιν, φέρε σκεψώμεθα, τί ᾗ περὶ τούτων τεχνολογοῦσιν οἱ τῆς ἡμετέρας γλώττης ἐπιστήμονες ἁρμοσαὶ ᾗ παιδευταί. ἐ γὰρ τῶν αὐτῶν αἰσθόμενοι ἂν ᾗ παῦθ' ἁπλᾶς ἐκπεπονημένων τεχνολογίαν ᾗ γνῶσιν, ὡς ἐφθημῖν περί γε οὐσίας ἐκείνης, μοναδικοῦ τε ᾗ ἑνιαίου. φησὶ τοίνυν ὁ Πλωτῖνος αὖθις· Τῶν τὰ παντὸς ἐξῃρημένων ἐ τις ἐνομίζετο φρονεῖν, ἔτι τοίνυν· ἔστι ἐσὶ πρὸ πάντ' ἐκ τὰ παντὸς ἐσᾶς, ἀφ' οὗ ᾗ καθ' ὃν πᾶν τόδε, εἰ μὲν ὅλως νοῦς πρὸ πάντων, ᾗ ἀρχὴ ἡ πολίτης νοῦς, ὡς ἂν ἄν ὡς ἔτυχεν. ᾗ αὖθίς φησι, ὡς ἁπλᾶ ἐστι ἡ τὰ νοῦ οὐσία, ᾗ ὡς ἄλλο νόντες, ᾗ ἄλλα νοῦς. εἰ δὴ λόγον

mnium eſt perfectiſſima, erit imperfecta. Jam vero ſi quis ei Subſtantiæ Actum ſeu Operationem addat, non ſervat unitatem; ſed hocce additamento Subſtantiam immiuit. Si ergo Actus perfectior ſit Subſtantia, & aliunde quod primum eſt, illud quoque ſit perfectius, ſequitur Actum eſſe quid primum. Actus autem Subſtantiæ nō inſerviens, uſt pure liber. Et ſic ipſe a ſe ipſo Deus eſt, ſive Subſtantiam dicas, ſive Actum. Nec enim duo ſunt, ſed unum quid. Et vero quomodo volitio proceederet a Subſtantia, quæ Actu & efficacia careret? Ergo nihil aliud eſt (Actus), præter Subſtantiam. Itaque Natura ſimplex, & Actus unicus, in quo aliud non eſt eſſe in potentia, & aliud eſſe in Actu, quomodo non erit liber? Nec enim diceretur (Deus) eu natura ſua eſſe in Actu, ſi aliud eſſet ipſius Subſtantia & aliud Actus, ſeu Operatio.

Ariſtoteles etiam ita loquitur. Quod neceſſario eſt, Actu eſt & æternum & abſque potentialitate, ſeu potius eſt ex natura ſua & per ſe Actus (ſive Operatio,) & prima Subſtantia. Et alibi. Unumquodque etium, quorum eſt aliquod opus proprium, ſeu Operatio, eſt propter ſuum opus. Porro Dei Operatio eſt immortalitas; quod idem eſt ac ſi dicas, eſt vita æterna: ita ut Deus neceſſario ſit æterna motio, ſeu Operatio.

Ariſtot.

Vides teſtimonia, cum facili expeditaque ſcientia huc uſque prolata. Cernis quantum reipſa conſona ſint iis quæ ſapientes noſtri Doctores & Eccleſiæ lumina de Deo diſſerunt; nempe in Deo Subſtantiam & Actum, (ſeu Operationem,) eſſe manifeſte unum quid, nec ullatenus a ſe invicem differre: quemadmodum & ſupra factus ex-poſuimus. (Porro, cum ſapientes noſtros Doctores dico,) loquor de Sanctis Athanaſio, Baſilio, Cyrillo & * Theodoro, qui Iconomachorum hæreſim ſapientiſſimis ſuis libris e medio ſuſtulit, ſicut Athenienſes olim Cyloniæ cædis iubem Athenis exegerunt. Et vero cum Sanctorum illorum libros præ manibus haberem, tunc eorum verbo palam ob oculos ponebam. Hic autem ea non appoſui, ſupervacaoeum quid facturum me ratus, ſi eadem ubique ſimiliter exhiberem. Qui enim ea repetere voluerint, quæ paulo ante hocce in opere noſtro ſcripſimus, iis facile fuerit legere quæ ſuſe ſupra eu poſuimus, ubi de dictis & factis in prædatoria illa ſynodo (Pulmitica) egimus. Verum, inquam, deficiet me tempus, ſi totidem & ſimilia hic proferre voluero.

Teſtimonia congruunt cum SS. Patr. dictis, pag. 684. Edit. Pariſ.

* Græce.

Quoniam tamen Sancti Patres humanam) *De quibuſdam Dei nomi-nibus.* mentem eſſe Dei imaginem aſſerunt, multiſque in locis ipſum Deum vocant Mentem; & præterea, Unum, Ens, Mentem, Voluntatem, inter Divina nomina locum habere didicimus, agedum perpendamus, quid de his quoque ex artis ſuæ præceptis differant linguæ noſtræ periti moderatores ac magiſtri. Hæc enim in eandem ſcientificam artis methodum & cognitionem nos ducent, ac illa quæ prius de Subſtantia & Operatione, itemque de ſimplicis illius Subſtantiæ ſingularitate & unitate diximus. Scitim igitur Plotinus iterum ſic loquitur. Si quis hujus univerſi diſpoſitionem appellet Providentiam, id ita intelligat, ut ante hancce rerum univerſitatum extiterit Mens, a qua & per quam hoc univerſum (factum eſt.) Itaque ſi ante omnia extitit Mens, quæ eſt omnium principium, ſane omnia non erunt fortuita. Et rurſus hæc dicit. Simplex eſt Mentis (ſeu intellectus) Subſtantia, nec a-

Profanorum Teſtimonia. Platini.

DISPUTUM CUM CASANILA.

„ liud eſt intellectio, & aliud intellectus. Qui
„ enim aliter loquuntur, ipſi Subſtantiæ ad-
„ dunt quidpiam, ſicut oculis viſionem. Hæc
„ igitur omittenda eſt additio in ſimplici na-
„ tura, quæ aliunde nulla ope indiget. Quid-
„ quid enim addideris, hoc ſui additamento
„ naturæ nullius indigam imminuet. Comp;
„ hac re ſuper multis in locis multa diſſe-
Platon. „ raiſſet Plotinus, ſubjungit Platonis teſti-
„ monium, qui hanc ſententiam ſuo calculo
„ confirmet, & dicat; intellectionem eſſe in-
Ariſtot. „ tellectum (ſeu Mentem.) Mens enim, in-
„ quit, ſine intellectione, amens eſſet. Pariter
„ Ariſtoteles; perfecta mens, inquit, eſt et-
„ iam per ſe & ea natura ſua Actus, ſen O-
„ peratio, & in ea idem ſunt Subſtantia &
„ Actus. Vel nullam patitur mutationem,
Edit. Pariſ. pag. 685. „ cum aliud non ſit ejus Subſtantia, aliud
Quibus continuus SS. Patres. S. Max. „ ejus Operatio. Et hæc quidem illi (ſcripto-
res profani dixerunt.)

Videamus porro quantum ſapientes & ſancti Eccleſiæ Doctores ipſis concinant.
„ Deus (inquit S. Maximus) neque intelligens
„ proprie dicitur, neque res intellecta; ne
„ compoſitus eſſe exiſtimetur. Nam Subſtan-
„ tia intelligens habet intelligendi potem-
„ tiam, quæ in ipſa eſſe cointelligitur. Pari-
„ ter intellecta res habet potentiam ſeu ca-
„ pacitatem ut intelligatur. Sed neque intel-
„ lectio eſt (Deus.) Nam intellectio ex natu-
„ ra ſua habet ſubjectam ſubſtantiam, ipſius
„ intellectionis capacem. Reſtat igitur ut ſu-
„ per omnia ſit Deus: niſi forte dicamus ip-
„ ſum eſſe intellectionem per eſſentiam, ip-
„ ſum totam eſſe intellectionem, eſſe ſolam
„ intellectionem, & intellectionem ſupra in-
„ tellectionem. Et alibi: Bonitas eſſentialis o-
„ mni bonitate ſuperior, cum ſit Mens & to-
„ ta Operatio, ad ſeipſam converſa, eſt acta
„ non vero potentia; quaſi prius fuiſſet A-
„ mentia, deinde Mens acta fieret. Unde
„ Mens eſt ſolummodo pura, nec advenli-
** vel purius. * vel alia.* „ tiam ſapientiam habet: ſed a ſeipſa *omnia
„ intelligit. Si enim ſubſtantia ejus *aliud eſ-
„ ſet, & ab ipſa alia eſſent ea quæ intelliguntur,
„ Mens ipſa, ſive ipſius ſubſtantia, non eſ-
„ ſet intelligibilis.

Et hæc quidem hactenus ex tempore nec ita præmeditate a nobis dicta ſunt. Cum autem otii quidpiam nactus fuero, ea ata ſapientium & divinorum Eccleſiæ doctorum ſententiam, eodem & ſimilia fuſius exponam. Tamen ex ſupra dictis animadvertere licet, in quo præcipue ſapientiſſimi, tum inter Eccleſiæ doctores, tam inter Gentiles philoſophos, viri conſentiant. Nimirum unanimi conſenſu illi omnes teſtantur, in ſimplici ac Divina Subſtantia idem eſſe Subſtantiam ac Operationem. Quoniam itaque individuam & indiſtinctam eſſe ab Operatione Subſtantiam in Divina & undequaque ſimplici natura ſufficienter demonſtravimus, ita ut hac de re nemo dubitare aut contradicere poſſit, agedum ex ſingularitate, unitate, ac bonitate, identitatem Subſtantiæ & Operationis, eadem rurſus ratione demonſtremus. Omnia
** Plotinus, ut ſupra, de quo ſupra* „ entia, *inquit, per unitatem ſunt entia, tum
„ quæcunque primario exiſtunt, tum quæcun-
„ que aliqua ratione entibus ineſſe dicuntur.
„ Quid enim exiſteret, niſi unum eſſet? quan-
„ doquidem ſublata unitate, illa nō amplius
„ exiſterent. Nam neque exercitus neq; cho-
„ rus eſſet, niſi eſſet unitas. Quinimmo plan-
„ tarum & animalium corpora, ſi unitatem
„ effugerent in multitudinem comminuta,
„ ſubſtantiam ſuam quam habebant amitte-
„ rent, nec eſſent quæ prius erant. Quiſquis
„ autem fortuito ac temere hanc rerum uni-
„ verſitatem gubernari & corporalibus con-
„ tineri cauſis exiſtimat, is a Deo & ab uni-

Concluſio: idem eſſe in Deo Subſtantiam & Operationem.

A πης ἄλλως, προσῃδέσειν αὐτῇ, ὥσπερ ὀφθαλμοῖς τὸ ὁρᾶν. ἐκεῖνον ἄνω ἐπὶ τῆς ἁπλῆς φύσεως, τ' ἄλλα μυρίας ἐπιουσίους διορίσας. ὃ γὰρ ἂν προθῇς, ἀλάττωσι τῇ προθέσει τὸν ἀδενὲς διορίσαι. ᾧ πολλὰ πολλαχῇ περὶ τούτου διεξελθών, ἐπιφέρει καὶ Πλάτωνα, βεβαιοῦντα τὸν λόγον αὐτῷ. Νοῦς γάρ, φησί, μὴ νοῶν, ἀνόητος ἂν εἴη. ᾧ Ἀριστοτέλης δ' ὁμοίως· Τέλειος, φησί, νοῦς ἀνεπιφοίτητός ἐστιν ἐνέργεια, ᾗ ταυτὸν ἐστιν ἐπ' αὐτῷ *, ταυτὸν ᾗ ἐνέργεια· ἃ οὐ μεταβάλλει, ἄλλο τι ὂν τῆς οὐσίας, ᾗ ἄλλο τῆς ἐνέργειαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκείνοις. * ἀπὸ τ' ἀντὶ τοῦ οὐσία, ταυτὸν ᾗ ἐνέργεια?

Ἰδωμεν δὲ ᾗ τῶν σοφῶν ᾗ ἁγίων διδασκάλων B τῆς ἐκκλησίας τῆς συμφωνίαν. Ὁ Θεὸς οὔτε νοῶν λέγεται ἀναγκαίως, οὔτε νοούμενος, ἵνα μὴ συμβεβηκὸς λογισθῇ. τό, τι γὰρ νοῦν, συμπεπλεγμένην ἔχει τὴν τοῦ νοεῖν δύναμιν, τό, τε νοούμενον τῆς τοῦ νοεῖσθαι. ἀλλ' ὑπὲρ νόησις· ἀ γὰρ νόησις ἔχει φυσικῶς ὑπακουούσην δυκτικὴν αὐτῆς οὐσίαν. λοιπὸν ἄνω, ὑπὲρ πᾶσαν· εἰ μὴ που νόησιν αὐτὸν εἰποιμεν * αὐτὸ κατ' οὐσίαν. καὶ ὅλον * Vox αὐτὸ abundat, ex S. Max. νόησιν, ᾗ μόνον νόησιν, ᾗ νόησιν ὑπὲρ νόησιν. καὶ ἀλλαχοῦ· ἀ αὐτοπροαγαθότης, νοῦς οὖσα ᾗ ὅλη ἐνέργεια, ἐξ ἑαυτῆς ἐκφαινομένη, ἐνεργείᾳ ἐστὶν, οὐ δυνάμει, πρότερον οὖσα ἀφροσύνη, εἶτα νοῦς ἐνεργείᾳ γινομένη. ὅθεν καὶ ἐστὶ νοῦς C μόνου καθαροῦ, οὐκ ἐπείσακτον ἔχων τὸ φρονεῖν, ἀλλὰ παρ' ἑαυτῷ * πάντα νοῶν. εἰ δὲ * In S. Max. πάντα. ἡ μὲν οὐσία αὐτοῦ ἄλλο ἐστὶν, ἃ δὲ νοεῖ ἕτερα αὐτῷ, αὐτὸς ἀσύντος ὢν, ὅμοια ἡ οὐσία αὐτῷ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐξ αὐτοχεδίου τοῖς ὑμῖν εἰρηται. χρὴ δὲ μοι προσγυμνάσαι, εἰρήσεται καὶ τῇ ἄλλων σοφῶν καὶ θεῶν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν διδασκάλων κατὰ πλῆθος τὰ παραπλήσια. ἴζεσι δ' ἄνω ὅμως ἀρχὴ πάντων ἐπιγνῶναι τῆς συμφωνίας τὸ κράτιστον, ὡς ἐπὶ τῆς ἁπλῆς καὶ θείας οὐσίας ταυτὸν εἶναι ἀμφὶ πάντων ὁμοῦ μαρτυρέντα, τῇ τε Ῥώμῃ καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ. D ἀπὸ πίστεως ἐς τὸ ἀναμφίλεκτόν τε καὶ ἀνυπέρβατον ἐπιστικῶς ὑμῶν δίδεκται τὸ ἀδιαίρετόν τε ᾗ ἀδιάφορον τῆς οὐσίας ᾗ ἐνεργείας ἐπὶ τῆς θείας ᾗ ἁπλῆς φύσεως παπαχόθε, φέρε καὶ τῆς μακάρος ᾗ τῶ ἑνὸς ᾗ τὸ ἀγαθὸν, τῶν τῆς οὐσίας καὶ ἐνεργείας ταυτότητα διέξωμεν αὖθις ὁμοίως. Πάρτα τὰ ὄντα, τῷ ἐστὶ ἔχειν ὄντα, φησὶν, ὅσα τε πρώτως ἐστὶν ὄντα, καὶ ὅσα ὑπαστικῶς λέγεται ἐκ τῆς ὕσεν εἶναι. τί γὰρ ἂν ᾗ εἶα, τί μὴ ὂν ὦν; ἐπείπερ ἀφωρίσθητος τῶ ὄντος, ὡς ἔξω ἐκτέτασται· ἔτε γὰρ χρόνος, οὔτε χορός, τι μὴ ἔστι τὸ ἕν. ᾗ δὴ ᾗ τὰ ᾗ φυτῶν καὶ ζώων σώματα, E εἰ φθόγοι τὸ ἓν ἢ πλῆθος θρυπτόμενα, τῶν αἰσίαν αὐτῶν ἢ οὐχὶ ἀπώλεσεν, ἢ ἔτι ὄντα ἃ ἦν. ὅσις δ' ἕτερα πὶ ὄντα τύχῃ καὶ τῇ αὐτομάτῳ διοικεῖσθαι, καὶ σωματικῆς συμπλοκῆς αἰτίους, οὔπω πορρῶ ἀπελήλακεν Θεὸν, ᾗ ὑποίας ὑπὸς. εἶπερ δεῖ τι ἀμπρεῖσαι. ἴσως, τὰ ἓν τίνες δὴ πάντες δὲ ὑδὸς αὐτῷ· οὐ γὰρ δεῖται ἱδρύσεως, ὡς * αὐτὸ φέρειν μὴ δυνάμενα· τό, * Αν ἑαυτοῦ?

τι

τι ἱδρυθησόμενον ἄψυχον, καὶ ὄγκος πίστεως, ἐὰν μέτρια ἱδρυθῇ· ἐνδεὴς γὰρ, ᾧ τόπος ζητοῦ· ἀρχὴ δὲ ὧν ἐνδεὴς τῷ μετ' αὐτὸ· ἃ δὲ πάντων ἀρχὴ ἀνενδεὴς ἁπάντων. ὃ, τι δὲ ἐνδεὴς, ἐφιέμενον ἀρχῆς, ἐξὸν ἐνδεὲς· εἰ οὖν τὸ ἐν ἐνδεὲς, τῇ ζητεῖν διλοῦσθαι μὲν εἶναι ἓν· ὥστε ἐνδεὲς ἔσται τὸ φθειρόμενον· ὥστε πᾷ ἐπὶ τὸ ἀγαθόν ἐστιν· τὸ δὲ βούλησις πάντων ἐνδεὲς· ἀλλ' ἔστιν ὑπὲρ ἀγαθὸν, ᾧ αὐτὸ οὐκ ἐπ' αὐτῷ τοῖς δ' ἄλλοις ἀγαθὸν, εἴ τι αὐτῷ δύναται μεταλαμβάνειν· τὸ δὲ νόησις, ἵνα μὴ ὑπρόπος, τὸ δὲ κίνησις· πρὸ δὲ κινήσεως ᾧ πρὸ νοήσεως· ἢ νοήσεως διίσταται, ἵνα γνῷ ἑαυτὸν ἡ αὐτάρκεια ἑαυτῷ· νόησις δὲ τὸ νοεῖ, ἀλλ' αἰτία τῷ νοεῖν ἄλλῳ· τὸ δ' αἴτιον τὸ πάντων τῷ αἰτιατῷ· τὸ δὲ πάντων πάντων, τὸ δὲ ἐστιν ἐκείνων· τὸ τέλειον τὸ δ' ἀγαθὸν λειπόν τῶν ὃ παρέχει, ἀλλ' ἄλλως τ' ἀγαθὸν ὑπὲρ τὰ ἄλλα ἀγαθά.

Τὰ δ' αὐτὰ ὁ Πλατωνικὸς διέξεισι Πρόκλος περὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ ὁ τῆς Θεολογικῆς ἔντυγχάνων ἐκείνου, εὑρήσει σαφῶς τὴν συμφωνίαν. ἁμαὶ γὰρ ἀ χαλάζων αἱ τῆς κεφαλῆς ὧσιν ἀλγηδόνες ὀ πόνος. ὧσται δ' ὁ παντὶ καὶ τῷ Πλάτωνος περὶ τοῦ πολίτου δόξαν ἐξ αὐτῶ, ὅπερ αὐτὸς πᾶγε πλείοσι μέρεσι πλείοσι φθέγγεται πάντα. Δεικτέον δ' ὅμως ἐκ μέρους τὸ πλεῖον· φησὶν οὖν. πᾶν τὸ γιγόμβον ὑπ μεθέξεως τοῦ ἑνὸς, γίνεται ἕν. αὐτὸ μὲν γὰρ οὐκ ἂν εἴη· καθὸ δὲ πέπαυται τοῦ μετέχειν τοῦ ἑνὸς ἂν εἴη. εἰ δὲ γίνοιτο ἕν, ἃ μὴ ἦσιν ἓν καθ' ἑαυτὰ, συνιόντα δήπου καὶ ἀντιστοιχοῦντα ἀλλήλοις, γίνεται ἕν, ἐκ ἀπομείσει τοῦ τοῦ ἑνὸς παρουσίας, ἐκ ὅπερ ὅπερ ἦν. μετέχει ἄρα τοῦ ἑνὸς πάντα, ἵ πάχει τὸ ἓν γενέσθαι. εἰ μὲν γὰρ ὅδε ἐστὶν ἕν, ἀ γίνεται ἓν. τὸ γὰρ ὂν, ἀ γίνεται ὃ ἤδη ἐστὶν. εἰ δὲ γίνεται κ, τῇ μὲν ἓν εἶναι σφότερον, ἴζει τὸ ἓν, ἐγγενόμενον τοῖς ἐκ αὐτοῖς ἑνός.

Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν, ᾧμην λόγου ἀπηλλάχθαι· μηδὲ δεῖσθαι πλειόνων ἐνὶ τῷ σαφεστέρων μαρτυριῶν, εἰς παράστασιν τῆς ἰσοτιμίας ἐκείνης τῆς μοναδικῆς ᾗ θείας ἁπλότητος, καὶ ἅπερ διηκριβοῦτο ἕτερα περὶ Θεοῦ τῷ πάλαι σοφῶν οἱ λόγοι, ὑπεραίρεσθαι αὐτὸν καλοῦντες, ᾗ τόπον ὑπὲρ τόπον, ᾗ νόησιν ὑπὲρ νόησιν, καὶ αἴτησιν ὑπὲρ αἴτησιν, καὶ τοῖς ἀγίοις ὁμοίως, ἅτε ὑφ' ἑνὶ ᾗ τῇ αὐτῇ πόσει καιόνι τυποῦμβοι τὰς νοητικὰς παιδείας ᾗ ὑπεσάμεις, κοινῇ τοῖς πᾶσι φῶς τὸ Θεοῦ βραβεύσαντος, ὁπόσοι ἐφελίκτῳ κεχρῆνται τῇ αὐτῇ.

Οἱ δ' ἐκ ἀφίσασθέ μου, νῦν συμφωνίαν ἀρκτῇ ἱερῶν ἀπαιτοῦντες ὄψεσιν αὐτοῖς ἀναλαμβάνειν βιβλίων. ἃ δὲ ἐνέτυχον ἀδαμῆ πω, οὐθ' ἑωρᾶς, οὔτε νῦν τῇ θύρᾳθεν περὶ ὅτων δήποτε βίβλων φιλοπονώτερον, ἴσ' ὅτι τῇ ὑμῖν, πρὸς εἰδότας γε ποιεμένοις τὸν λόγον, τὰ τῇ πόνου ἀνυφόρτα· ἀλλ' * ἃ πρὸς quam Deus communiter omnibus, quicunque lingua eadem nuncupetur, tribuit.

Illi autem a me non recedebant: ſed poſtulabant, ut ipſis ob oculos ponerem teſtimonia e SS. Patrum libris deprompta, quæ Philoſophorum placitis conſona eſſe viderentur. Etenim oeque SS. Patrum neque Gentilium Philoſophorum libros (quacunque tandē de re conſcripti forent) hunc uſque diligentius unquam legerant,

tatis idea longiſſime remotus eſt. Siquidem oportet quidpiā eſſe per ſe ſibi ſufficientiſſimum, hoc ut ſit Unum neceſſe eſt. Hujus vero locus nullus eſt. Nec enim ſede indiget, qua ſe ipsū ſuſtinere non poſſet quemadmodum ens inanimatū, quod certa in ſede collocari debet; & moles quæ caderet, niſi firma in ſede collocaretur. Indiget enim loco quem querit. Sed principium, iis quę ſunt poſt ipſum, non indiget. Et omnium principium nulla omnino re indiget? Qui: quid enim indigum eſt, indiget quatenus principii cupidum eſt. Si ergo unitas eſt indiga, eſt hujuſmodi, quatenus quærit non amplius eſſe unum quid: & ſic erit illius indiga, quod ſit ipſum corruptorum. Itaque unitati nihil eſt bonum. Proinde nec ullius rei voluntas ei eſt: ſed ſupra omnem bonitatem poſita, nec ipſa ſibi bona eſt, verum aliis, ſi quid tandem illius particeps eſſe poſſit. Non eſt etiam intellectio, ne diverſitas in eo occurrat, nec motio, cum ſit ante motionem & intellectionem: alias intellectione indigebit, ut ſeipſum cognoſcat, qui ſibi ipſe ſufficit. Intellectio quippe non intelligit, ſed in cauſa eſt cur alius intelligat. Cauſa vero non eſt quid idem cum affectu, & univerſalis omnium cauſa, ubi eſt eorum (quorum cauſa eſt). Igitur neque id bonum dicendum eſt, quod (bonum aliis) præbet: ſed alio nomine appellandum, videlicet bonum ſuper alia bona.

Eadem de uno & bono Platonicus diſſerit Proclus, cujus Theologicas inſtitutiones qui legerit, ſummam cum prædictis conſonantiam manifeſte deprehendet. Nam ut his diutius immoret, capitis dolores non permittunt. Quid vero hac de re Plato quoque ſenſerit, ex eodem Proclo cognoſcet (qui hujus ſcripta evolverit). Nam plurimam partem omnia Platonis verba uſurpat. Plerasque tamen (eorum quæ ſcripſit Proclus) ea parte ſaltem demonſtranda ſūt. Sic porro habet. Quicquid unum ſit, onius participatione ſit unum. Ipſum enim (per ſe), unum non eſt: ſed quatenus unius ſit particeps, unum eſt. Nam ſi unum fiant, quæ per ſe ipſa non ſunt unum; fiunt unum, quatenus ſecum invicem coeunt & mutuam in communionem veniunt, nec non unitatis præſentiam ſuſcipiunt; licet non ſint iſtud ipſum, quod unum eſt. Igitur eatenus unitatem participant, quatenus per accidentalem & advenitiam ſibi qualitatem unum fiunt. Nam ſi jam antea unum eſſent, unam non fierent. Quod enim eſt, non fit iſtud ipſum quod jam eſt. Sin unum fiant, eo quod unum prius non eſſent, unitatem habebunt, quatenus unum quid ipſis recens inerit.

Hæc ego cum dixiſſem, loquendi officio abunde perfunctum me eſſe putabam. Neque enim exiſtimabam pluribus & evidentioribus opus eſſe teſtimoniis, ut unica illa ſingularis & Divina ſimplicitas oſtenderetur, ut & alia quæcunque de Deo demonſtrantur ex veterum placitis Philoſophorum, qui ipſum ſuper omnem bonitatem bonum, locum ſuper omnem locum, intellectum ſuper omnem intellectum, motionem ſuper omnem motionem appellant. Qua in re SS. Patribus conſentiunt, utpote cum ſermones illi ſuos conformarint ad unam eandemque regulam, artificialis doctrinæ & ſcientiæ,

DISPUT. CUM CARABILA. *Edit. Pariſ. pag. 686.*

Proclus Inſtit. Theologic. lib. 2. cap. 3.

pag. 687.

Gregorii ju dicium ipſa Patrum teſtimonia ex libris.

DISPUT. CUM CABASILA.

ut nobis, cum rerum controverſarum peritis, ſermonem habentibus, levior labor eſſet: ſed quę a Magiſtro ſuo Palama extremis auribus audierant, hæc nullo negotio approbabant, iiſque fidem habebant, inertem ac deſidioſam infidelitatem Fide commentantes, importunum ob ingenium ſuum, ſeu potius propter eximiam mentis ſuæ malitiam, ignari ab ignaro impietatem ſuſcipientes. Idro ſtatim mihi fuit in animo, hęc Dionyſii Areopagitę verba in medium afferre.

Teſtimonia profert Dionyſii Areopag.

„ Verum ens eſt unum, pulchrum, & bonum, & ſapiens, cujus deſiderio tenemur „ omnes, qui Divinam unitatẽ participant. „ Porro ens iſtud, tametſi unum & idem, non „ unico modo participant: ſed ut unicuique, „ pro uniuſcujuſque habilitate, Divina ſtatera diſtribuit. Et iterum: ſicut unitas eſt „ unum quid ante omnes numeros, & omnis „ numeri cauſa; nec tamen ipſa numerus „ eſt: ſed numerorum principium, &c. ita „ etiam Deus unum quid eſſe dicitur, non „ ſolum quatenus ſolus eſt & a cunctis entibus omnino ſecretus, & quatenus ſimplex „ eſt, partium expers, indiviſus, & impatibilis: ſed etiam quatenus ante omnia entia exiſtit & quatenus omnium eſt cauſa „ (una eſt enim omniam entium cauſa, & „ unice ſeu ſpeciſiliter & eximie una: ante „ omnia exiſtit, omnia veto ex ipſis & poſt „ ipſam exiſtunt) item quatenus a cunctis entibus, juxta uniuſcujuſque habilitatem „ participatur. Nam quicquid ipſum (Deum) nullatenus participat, nullatenus exiſtit. Et omnia entia exiſtunt, quatenus „ Unum exiſtit. Item unica omnium cauſa „ non eſt unum quid ex omnibus: ſed eſt „ ſuper omne unum, & eſt omnis unitatis & „ multitudinis, ut effectivum principium, ita „ & finis. Et ſicut unitas eſt ante omnẽ numerum multiplicatum, ita unum (ens, Divinum ſcilicet,) omnia etiam contraria in „ ſe ipſo uniformiter atque inconfuſe anticipavit. Iterum idem Dionyſius ſic habet. „ In Deo idem eſt pulchrum & bonum. Pulchrum enim & bonum omnia appetunt. „ Pulchrum autem, & pulchritudo ſeperanda non ſunt in ea cauſa, quæ univerſa in „ uno comprehendit. Hęc enim in omnibus „ rebus (creatis) dividimus in participationes, & in entia participantia; ſicque pulchrũ dicimus, quod pulchritudinis eſt participeps; pulchritudinem vero vocamus, „ participationem cauſæ omnia pulchra efficientis. Deus autem hæc eſſe dicitur, „ quatenus horum cauſa eſt. Ex Deo enim & „ in Deo ſunt, ipſum eſſe, entium omnium „ principia, entia omnia, & quæ ſibi invicem ſunt contraria; idque ſine ulla proportione, eximie, comprehenſe & ſingulariter. Etenim in unitate numerus „ omnis uniformiter præexiſtit; & unitas „ tanquam omnis numeri cauſa, ſingulariter in ſe ipſa omnem numerum habet. Et „ omnis numerus in unitate unitus eſt: in „ quantum vero ab unitate progreditur, „ in tantum dividitur & multiplicatur; „ quemadmodum & omnes circuli lineæ, „ in centro unitæ, & ſimplici unitione coexiſtunt, & centrum omnes rectas lineas „ uniformiter habet. Imo & in rota hujus univerſi natura, omnes uniuſcujuſque natutę rationes, unica & inconfuſa unitione ſunt comprehenſæ; & omnes facultates, quę ſingulis totius corporis partibus provident, uniformiter „ in anima (copulatæ ſunt). Non eſt igitur abſurdum, ex obſcuris imaginibus ad univerſalem omnium cauſam aſcendentes, omnia uniformiter & anite „ in omnium cauſa ſupermundanis oculis conſpicere. Si vero Sol noſter multas ac diverſas rerum ſenſi-

Dionyſ. lib. de Div. nom. c. 4. ſ. 7.

Edit. Pariſ. pag. 688.

Dionyſ. ib. c. 5. ſ. 6.

Dionyſ. ib. c. 5. ſ. 7.

Dionyſ. ib. c. 8. ſed ſuprà.

A τῶ διδασκάλω Παλαμᾶ σωίβαινε σρίσιν ἄρρης ἀκόσων ὧσι, παῦ ἰδίχοντο, τῷ ἱπίσδοι λίαν ἀκοντὶ, ἀπλαίπωρον ἀπίσιαν πίσιως ἀλλαπτόμβυοι, δι' ἀκαιρίαν νοῦ, μᾶλλον δὲ ἐξ γνώμης κακίσιον μοχθηρίαν, ἀσίβειαν παρὰ γνῶσιν μνιδίσης, οἱ μὴ εἰδότες λαμβάνοντες. παύτοτοι τῷ παραχρῆμα παράγοντι ἐπῆλθι μοι Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου παυτί.

Ἐν μέν ἐσι τὸ ὄντως ὄν, τῷ καλόν, Ϲ ἀγαθόν, Ϲ σοφόν, οὗ πάντες οἱ ὑποδοὰς ἐρίσται μετέχυσι δ' αὐτῶ ὐχ ὁμοίως, τῷ τὸ μὲν ἑτέρως ἔχοντες· ἀλλ' ὡς ἑκάσῳ τὰ θεῖα ἐξαίρεσις ζυγὰ, κ' τὸν ἑκάσου ἐπιτηδειότητα. ϗ πάλιν· ὥσπερ ἓν μόν ἡ μονὰς, πρὸ πάντων δ' ἐσι τῷ ἀριθμῶν, ϗ αἰτία ἐσι παντὸς ἀριθμοῦ, ϗ ὐκ ἔσιν ἀριθμὸς, ἀλλ' ἀρχὴ ἀριθμῶν· ϗ τὰ ἑξῆς· οὕτω ϗ ὁ Θεὸς ἓν λέγεται, ἁ μόνου ὡς μόνος τῷ ἐξῃρημένος πάντων τῷ ὄντων κατὰ πάντα, ϗ ὡς ἁπλοῦς ϗ ἀμιγὴς ϗ ἀδιαίρετος ϗ ἀπαθὴς, ἀλλὰ ϗ ὡς πρὸ πάντων τῷ ὄντων, καὶ ὡς πάντων αἴτιος· ἓν ὢν τὸ πάντων τῷ ὄντων αὐτὸς, ϗ ἑνικῶς ἓν, ὅτοι ἰδικῶς, ἐξαιρέτως, καὶ πρὸ πάντων· τὰ πάντα δ' ἐξ αὐτοῦ ϗ μετ' αὐτὸ· καὶ ὡς ὑπὸ πάντων τῷ ὄντων μετεχόμενος κατὰ τὸν ἑκάσου ἐπιτηδειότητα. τὸ γὰρ πάντη ἀμέτοχον αὐτῆ πάντη μὰ ὂν ἔσι· ϗ τῷ εἶναι τὸ ὄν, πάντα ἔσι τὰ ὄντα. ϗ ὐκ ἔσι τὸ πάντων αἴτιον ὄν, ἓν τῷ πάντων, ἀλλ' ὑπὲρ πὰν ὄν, καὶ παντὸς ἑτέρς ϗ πλέον ὥσπερ ποιητικὸν, ὅτι καὶ ἐξαιρετῶς· ϗ ὡς ἡ μονὰς πρὸ παντὸς ἀριθμῦ πεπλωθυσμένου, καὶ πάντα ἐν ἑαυτῇ τὸ ἓν καὶ τὰ ἑαυτῶν ὑποειδῶς ϗ συγχύσεως φροίλαφε. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς φησιν ἐπὶ Θεοῦ παυτός ἐσι τὸ καλὸν τῇ ἀγαθῷ· τὸ καλὸν γὰρ ϗ ἀγαθοῦ (* πάντα ἐφίσται.) καὶ καλὸν δὲ ϗ κάλλος, οὐ διαιρετῶν ἐπὶ τῆς ἐν ἑνὶ τὰ ὅλα συμπληρώσις αἰτίας. παῦτα γὰρ ἐπὶ μὲν τῷ ὄντων ἁπάντων, εἰς μετέχοντα Ϲ μετοχὰς c. 4. ſ. 7. διαρρύντες, καλὸν λέγομεν τὸ καλλυνς μετέχον· κάλλος δὲ, τῶ μετοχὴν τῆς καλλοποιοῦ τῷ ὄντων * αἰτίας· ὁ δὲ Θεὸς παῦτα λέγεται, ὡς αἴτιος τῷ ὄντων· ἐκ Θεοῦ γὰρ, καὶ ἐν Θεῷ, καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι, ϗ αἱ τῷ ὄντων πάντων ἀρχαὶ, καὶ τὰ ὄντα πάντα, ϗ τὰ ἀλλήλοις ἐναντία· καὶ παῦτα ἀχίνητος, ϗ ἐξαιρέτως, ϗ συμπλεκόμενος, ϗ ἑνιαίως. ϗ γὰρ ἡ μονὰς πᾶς ἀριθμὸς ὑποειδῶς φροφέρεται, ϗ ἔχει πάντα ἀριθμὸν ἡ μονὰς ἐν ἑαυτῇ μονικῶς, (* ὡς αἰτία παντὸς ἀριθμοῦ·) ϗ πᾶς ἀριθμὸς ἕνεται μὲν ἐν τῇ μονάδι· καθ' ὃ σον δὲ τῆς μονάδος φρόεσι, κατὰ τοσοῦτον διακρίνεται καὶ πληθύνεται· * ὡς ϗ ἐν κέντρῳ πᾶσαι αἱ τῶ κύκλου γραμμαὶ κατὰ μίαν ἕνωσιν συνυφίσανται, Ϲ πάσας ἔχει τὸ * κέντρον τὰς διαίρεσις ἑνοειδῶς· ἀλλὰ ϗ ἐν τῇ ὅλῃ τῆ ὅλων φύσει, πάντες οἱ λόγοι τῆς καθ' ἕκασον φύσιως συνειλαμμένοι ἐσὶ κατὰ μίαν ἀσύγχυτον ἕνωσιν, Ϲ ἐν τῇ ψυχῇ μονοειδῶς αἱ τῆ κατὰ μέρος πάντων φροσιτικαὶ τῶ ὅλου σώματος δυνάμεις. οὐδὲν ἄν ἄτοπον, ἐξ ἀμυδρῶν εἰκόνων ἐπὶ τὸ πάντων αἴτιον ἀναβαίνοντας, ὑπερκοσμίοις ὀφθαλμοῖς διαρῶσθαι πάντα ἐν τῇ πάντων αἰτίᾳ μονοειδῶς ϗ ἑνιαίως. εἰ * δὲ ϗ ὁ καθ' ἡμᾶς

B

C

D

E

* Hæc addidi ex Dionyſ. de Div. nom.

* In Dionyſ. τῷ ὄντων

* incluſa parenthęſi deſunt in Dionyſ. & glojſema Gregoræ ſuppiunt.

* Hæc vocula deeſt in Dionyſ. in edit. Dionyſ. eſt ſuprà id eſt, punctũ, eodem ſenſu.

* In edit. Dionyſ. eſt ὡ γὰρ ὁ

ἅλιος τὰς ἧ αἰδαπῶν οὐσίας καὶ πεώτητας, καὶ τοι A
πολλὰς ἢ ἑφορους οὔσας, ὡς αὐτὸς ὢν, ἢ μονοει-
δὴς ἐπιλάμπων φῶς, ζωοῖ ἢ τρέφει, πολλῷ μᾶλ-
λον * ἐν τῇ ἢ αὐτῷ τῷ ἡλίου ἢ πάντων τῇ ὄντων
δύναμιν κατὰ μίαν ὑπερφυᾶ ἕνωσιν, συγχωρα-
νόν· καθάπερ ἡ φωτὸς μία ὕσα ἢ ἑ αὐτὸ, φησὶ
πολλῶν ἀκοῶν ὡς μία μεθέχεται.

* in edit. ἐν τοῖς αὐτῷ ἢ τῶν αὐτῶν αἰτίων. * in edit. πάντα.

Ἐπεὶ δ' ἢ περὶ τούτου ἡμᾶς ἐβλάβετε ἐμοῦ ἐν ἑαυτοῖς συμπίπτοντας, ἀπ ἢ αὐτὸ συνεπικῶς τε ἢ ἐνου-
δῶς τὰ ἐν αὐτῇ περιέχοντα ἅπαντα, ἢ τὰ ἑφορα
φύσει ἑνοῦντα, ἀναγκαῖον καὶ περὶ τούτου ἢ τῶν Θείων
τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, καθάπερ τι τῇ ἀναγ-
καίων χρῶν, συμφωνίαν ὑποπιμπλάναι. ὁ Θεὸς B
ἄλλος ὢν, ἢ ἀπερίγραπτος, ἐν τόπῳ οὐκ ἔχει· αὐ-
τὸς γὰρ ἑαυτῷ τόπος ἐστὶν, ἃ τὰ πάντα πλαρῶν, ἢ
ὑπὲρ τὰ πάντα ὢν, * κἀκ αὐτὸς συνέχων τὰ πάντα.
ἐστὶν δὲ ὅτι τὸ θεῖον ἀμερὲς ἐστὶ, ὅλον ὁλικῶς πα-
ταχοῦ ὄν, ἢ ἀ μέρος ἐν μέρει σωματικῶς διαμέμε-
μον, ἀλλ' ὅλον ἐν πᾶσι, ἢ ὅλον ὑπὲρ τὸ πᾶν· ἃ
δ' ἄγγελος σωματικῶς μὲν ἐν τόπῳ ἀ περιέχεται,
πῶς τυπώδως ἢ χαμαιζωδῶς· ἅμως λέγεται εἶναι
ἐν τόπῳ, ἧ τὸ παρεῖναι τοιοῦτος ποιῶ ἢ ἐνεργῶν
κατὰ τὸν ἑαυτοῦ φύσιν, καὶ μὲ εἶναι ἀλλα-
χοῦ.

* Portaſſe, pro αὐτῷ.

Ἐγὼ δ' ἐκ πολλῶν πολλὰ συνείρειν δυνάμενος
ὅμοια, μόνοις ἀρκεῖσθαι οἴομαι τοῖς Διονυσίου τοῦ C
Ἀρεοπαγίτου, πλέρα πεπαιδευμένοις ἔνια ἀνδράσι.
περὶ γάρ τι τῇ ἀπαιδεύτων λόγος ἡμῖν οὐδένες εἰ-
σὶν. λῆρος γὰρ φασι λόγος ἅπας, ἢ μοῦσα παι-
δεύτικὴ, ἢ ἦθος ῥυθμὸς, ἢ (ἀδ' ἐλαχίστῳ δέῳ
λέγειν) δύοιβια πᾶσα ἢ παύσης ἐκκλησίας ἀνα-
μουμένης. ἅμως ἢ περὶ βουλήσεως ἢ δυνάμεως ἢ
ζωῆς ἢ σοφίας ἢ τῇ τοιούτων, ἐν ἑαυτοῖς μὲν πα-
πλαθὲς διεξῆλθεν· ὑμῖν δ' ἐσπουδῆ προτίθεται,
φορτικὸν ἡμοὶ γε φαίνεται, ἢ ἀδ' ἄλλως ἀναγκαῖον·
τῶν γὰρ ἐν τύποις ἀναγκαίων ἢ καιρῶν δεῖσθαι πολ-
μίων ἀναγκαῖ, ὅτε δὴ μαχίμου (φασὶ) κόνεως ἀ-
ναρριπιζομένης ἐν μέσῳ, μᾶλλ σφοδρῶς ἀναφλεγό-
μενον τὸ θερμὸν τῆς ψυχῆς ἀεὶ θεται ἔχει τὸν οἰκεῖ-
θεν ὁρμὴν, ἐπὶ ξυροῦ τῇ αἰνδυνου αἰωρουμένου·
τῆς δ' ἀκμῆς ἐκείνης παρελθούσης, ἢ τὰ μαχίμου
θάρσους ἢ ἅπλων ἐκείνων ῥιφέντων, ἐς ταυναν-
τίον χωρεῖ ἢ τὰ τῆς σπουδῆς, μαραινομένου τῷ ὑπεκ-
καύματος, ἢ τῆς ἀφορμῆς τὸ πολέμου εὐπὶ μικρὸν
ἀκαυσίνης ἐς λάθω, μετὰ γε τὰς τῇ ἅπλων ἀ-
παλλαγὰς. διὸ ἢ ἀμὲν ἐρραθυμημένως πως ἴδε
τῇ πρὸς ὑμᾶς διηγήσει μετὰ τῶν ζάλης ἐκείνου
χωμένος, ἐκεῖνα συγγνώμων ἴδιν ἀπιτῶ· ἐξεῖ-
ναι γὰρ, κἀκ τῇ ὀρμώσαν, συνεῖναι ὑμᾶς τῶν τ
σοφῶν ἑκάστου συμφορίαν, τῶν τε ἰμετέρων δε-
λαδὴ, ἢ τῶν θύραθεν· ὅπως ποτὲ ἢ φρονεῖσι
ἢ φθέγγονται περὶ τῆς Θείας ἀπλότητος, εἶναι E
παγχάλεπον ἢ σφόδρα τῶν ἀδυνάτων, συνθέ-
σιν ἐνοῦν ἐ ἑφορᾶν, πλῶ ὀνομάτων μόνον, ἢ
οὐσίας τε ἢ βουλέσεως ἢ δυνάμεως ἢ ζωῆς ἢ σο-
φίας, ἢ ἁπλῶς ἐνεργείας ἅπασης. ἄωτον γὰρ ἐ-
πίσης δ' ἴδωσιν ἀ Θεὸς ἀσεβῆσι ἢ ἀσεβήσιν, Ἕλ-
λησί τε ἢ βαρβάροις, καὶ συλλήβδην πᾶσι ἐθνε-
σιν εἰσὶν, οὐρανὸν καὶ γῆν, ἄέρα τε καὶ ὑ-

lium ſubſtantias, & qualitates, unus ipſe, & DE SPUT. CUM CABASILA.
uniforme lumen diffundens, vivificat & nutrit; longe potiori ratione concedendum eſt, in Solis ipſius & omnium entium cauſa, per unicam ſuperſubſtantialem unitionem, omnium rerum exemplaria præexiſtiſſe, quemadmodum & vox: cum una ſit & eadem, a multis quoque auribus, ut una, participatur. „ „ „ „ „ Dionyſ. ibid. ſ. 9.

Sed quoniam hic feſa dedit occaſio, ut de loco differerem, quippe qui continenter & uniformiter complectatur quæcunque ſunt in ipſo, etiam quæ contraria ſibi invicem eſſe videntur; neceſſe eſt, ut divinorum Eccleſiæ Doctorum hac quoque in re conceptum eadem, & quaſi neceſſarium quoddam debitum exolvam. Deus, Ex Dionyſ. ut patet ex ſequentibus.
cum ſit immaterialis & incircumſcriptus, in loco non eſt. Suus enim ſibi locus eſt ipſe, qui omnia replet: ſupra omnia eſt * licet omnia ipſa contineat. Sciendum eſt porro Divinitatem aſſa partium expertem, totam totaliter eſſa ubique, non (ejus) partem in parte, quaſi corpotaliter diviſam; ſed totam in omnibus & totam ſupra omnia. Angelus autem non quidem corporaliter in loco continetur, ita ut corporalibus figuris conformetur; attamen in loco eſſe dicitur, quia ſpirituali & intelligibili quodam modo præſens in loco ſiſtitur, ibique ſecundum propriam ſuam naturam operatur, nec eſt alibi. * al. & omnia in ſe continens. Edit. Pariſ. pag. 683.

Ego vero cum e multis SS. Patribus multa hic connectera poſſem teſtimonia, unius Dionyſii Areopagitæ verba mihi ſufficere cenſui, eo quod eruditis viris abunde facerent ſatis. Nam imperitorum hominum nullam prorſus rationem habeo. Iſti enim deliriorum loco habent omnem rationem, omnem qua inſtimimur doctrinam & ingenii concinnitatem, neque tantillum abeſt quin addam, omnem pietatem atque Eccleſiæ bene ordinatæ canones. Tamen de volantata, potentia, vita, ſapientia, & aliis hujuſmodi, propter illos pleniſſime diſſerui. Quæ vobis hic proponere, ut grave ac moleſtum videtur mihi, ita nec aliunde neceſſarium. Nam quæ in his occurrit neceſſitas, hoſtiles & bellicas occaſiones neceſſario poſtulat; cum ſcilicet bellicus pulvis (ut ita dicam) in medio palam excitatur, & ferventiſſimus æſtus animæ indomitum interiſecus habet impetum; eo quod res ſit in ſummum atque imminens diſcrimen adducta. Ubi vero acrior ille contentionis æſtus defetbuit, & militaris lorica ſimul cum armis illis projecta eſt, tunc etiam vehemens (pugnæ) ſtudium in contrarium vergit; eo quod ipſius extinctum ſit ſuſcitabulum, & bellicus impetus ſtatim atque arma projecta ſunt, paulatim in oblivionem abierit. Itaque non immerito dabitis hanc ventam, ſi forte poſt illam tempeſtatem utcunque remiſſiori animo in hæc vobis enarranda locumbam. Namque unanimem ſapientum tum Chriſtianorum tam Gentilium ſententiam vel etiam ea dictis potetitis intelligere; qua nempe ratione de Divina ſimplicitata eadem ſapiant & pronuncient, eſſe perquam difficile, immo maxime impoſſibile, ut quis compoſitionem aut differentiam, præterquam nominum duntaxat, inter Subſtantiam, & voluntatem, potentiam, vitam, ſapientiam, & ut ſummatim dicam, omnem Operationem, cogitet. Quemadmodum enim piis æque ac impiis, Græcis & Barbaris, & (ut uno verbo complectar omnis) gentibus omnibus, cælum, tertam, aera, imbrem, ſolam, lunam, & omnia ne-

DISPUT. CUM BARLAAM.

ceſſaria, Deus tribuit; ſic & neceſſariarum regulas artium indigentis & alieoigenis æqualiter omnibus exhibet. Nam neque fabrilis norma & libella, alia eſt apud Græcos, & alia apud Scythas; neque apud Medos alia, & alia item apud Perſas; neque agriculturæ aut venationis, & aliorum hujuſmodi, ulla eſt apud hos omnes differentia: ſed cum diverſa ſentiatur de religione, in artibus conveniunt. Idem videas in ea ſcientia, quæ circa vocabula & dictiones verſatur. Et vero quicunque dialecto eadem utuntur, ſi primorum e ſua gente, & præſtantium vernaculi ſermonis auctorum ſcientia, & arte utantur oportet, Phœnices intelligo, Perſas, Aſſyrios. Et, ut cæteros omittam, certe apud quoſcunque Græcæ linguæ uſus eſt, ſi methodum & artem eorum, qui reperti Græciſmi duces & authores fuerunt, neceſſario ſequi debent, velut amuſſim quandam; niſi plures in loquendo ſoloeciſmos quam voces proferre voluerint. Quod eum Juliano impio (apoſtatæ) in mentem veniſſet, ipſi ſuaſit ut piis (Chriſtianis) Græcarum literarum ſtudia, quibus linguam illi ſuam exornarent, interdiceret. Id unum hic obtari velim, ut nempe profanarum literarum delectus recte habeatur, juxta congruentem & pliſſimam Sanctorum Patrum concordiam: alioqui jamjam unuſquiſque antiqua & ſacra Eccleſiæ dogmata perturbaret, ſeu imperitia, ſeu ſtolidæ mentis ac voluntatis pravitate, verborum ſenſum male intelligens ac perverſens; quemadmodum nunc Palamæ contigit, & vobis, qui tum aliis de rebus eadem prorſus cum illo pronunciatis, tum in (Chriſto) Salvatore transfigurato tres naturas admittitis, unam quidem humanam & duas alias duarum Deitatum, quarum una ſit inviſibilis, altera vero Deitas increata (juxta veſtram ſententiam) ſubooſtendatur; ita ut harum quidem alteram ab omnibus creaturis participari omnino non poſſe, alteram vero poſſe aſſeratis. Unde hujus veſtræ opinionis ineptias arguere iterum cogimur.

Edit. Pariſ. pag. 690.

Palamitæ tres in Chriſto, tranſfigurato naturas admittunt.

De participatione diſſertatio.

Et primum quidem de participatione ſermonem inſtituamus & in medium adducamus. Conſideremus quomodo Palamas tuus ex ſcriptis, tum SS. Patrum, tum profanorum, delectum quendam habuerit. Ut enim, inquit*, multi quidem ſunt vocati, pauci vero electi; ſic licet multi ſcriptorum delectum habeant, pauci tamen tuto id faciunt. Nam quoſdam e paganis memini, partim ſimilia Sanctis Patribus noſtris diciſſe (quorum quædam, cum SS. Patribus comparanda, in medium protulimus) partim vero abſimilia & contraria; e quibus Palamas ejuſque greges, quæ ſuæ opinioni favebant, quodam quaſi fato elegerunt, de more ſcarabæorum; qui ita ſunt a natura comparati, ut quæcunque bene olent, averſentur; quæcunque vero gravem ac fœtidum odorem ſpirant, lubenter amplectantur.

* Suppl. Domini in Matth. 22, 14.

Proclit teſtimonium.

Inſtitut. Theolog. c. lib. 7. c. 24.

Itaque Platonicus Proclus ita in ſuis theologicis inſtitutionibus habet. Omne quod participat, ignobilius eſt eo, quod participatur; & quod participatur, ignobilius eſt eo, quod participari non poteſt. Nam quod participat, eum ante participationem imperfectum ſit & participatione ſua perfectum evadat, certe poſterius eſt eo, quod participatur, in quantum perfectum eſt poſtquam participavit. Nil quatenus imperfectum erat, eatenus ignobilius eſt, quod participatur quodque ipſum perfectum redda. Quod autem ab aliquo,

A τὸ, ἤλεόν τι ἢ στελλόμενον, ἢ πάναγκαῖα πᾶσι καὶ ὅπου καὶ τοῖς ἐξ ἀναγκαίων τεχνῶν ἀσκήσεις ἐπίσης πᾶσι προήκουσι πᾶσιν, ὁμοφύλοις καὶ ἀλλοφύλοις. ἡ μὲν ἄλλη μὲν ἡ πηκτικὴ παρ' Ἕλλησι σάθμη, παρὰ Σκύθαις δ' ἄλλη, καὶ Μήδοις καὶ Πέρσαις ὁμοίως. ἡ μὲν οὐδὲ τῶν γεωργῶν καὶ ἀυτηγετῶν, ἢ ἐξ ἀμοιβῆς, διαφορά. ἀλλὰ τῆς θρησκείας διαφερούσης, καὶ τῆς τέχνης ἔχει συμφώνως. οὗτω δὲ κἀκεῖ τῆς λεξικῆς ἐπιστήμης ἐστὶν ἀρχή. ὅσοι μὲν γὰρ τῇ αὐτῇ κεχρῶνται βιβλίῳ, τῇ δὲ φωνῇ διδασκομένῃ ὁμογενῶν ἐπιστήμη καὶ τέχνη τινὲς κεχρῆσθαι χρεών, Φοίνικας λέγω καὶ Πέρσας ἢ Ἀσσυρίους. καὶ ἵνα τὰς ἄλλους παρίλθω, καὶ ὅπόσοι νῦν Ἑλλάδι κέχρωνται γλώσσῃ, ἀναγκαῖον καὶ τοῦτο τῇ τῆδ' ἀρχηγῶν τῆς ἐρμηνείας χρῆσθαι μεθόδῳ καὶ τέχνῃ, καθάπερ σάθμῃ τινί, εἰ μὴ βούλοιτό τις πλοῖον σολοικίζειν, ἢ φθέγγεσθαι. ἃ δὴ τῷ Ἰουλιανῷ τῷ διαιτᾶσθαι λυθὲν ἐπὶ νοῦν; ἐμποδὼν τοῖς εὐσεβοῦσι ζῆλον ποιεῖσθαι, Ἑλληνικοῖς ῥυθμίζεσθαι λόγοις ἢ γλώττῃ· μόνον τὴν ἐκλογὴν ὑγιῶς αὐτοῖς ἐκτίθεσθαι, ἢ κατὰ νοῦν ἐμμελῆ τε καὶ ἁρμόττοντα τῇ ἁγίων ἡμῶν συμφωνίᾳ· ἢ γὰρ ὑπ' ἀφθόνου παράττειν τὰ πάντα τῆς ἐκλησίας ἱερὰ δόγματα. δι' ἀμαθίαν ἢ μοχθηρίαν ἀπόπου γνώμης καὶ φρενοβλαβείας, ἀκαίρως ἐκλαμβάνων καὶ ἁμαρτάνων τὸν ἐγκείμενον τοῖς λέξεσι νοῦν, ὁμοίως τῇ σῷ Παλαμᾷ καὶ ὑμῖν, ἐκείνῳ ταὐτὰ φθεγγομένοις ἅρμα, τὰ τε ἄλλα, καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι φύσεις ἐπὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος μεταμορφώσεως, μίαν μὲν τὴν ἀνθρωπότητος, δύο δὲ τὰς δυὸν θεοτήτων, τὴν τε ἀφανοῦς, καὶ τὴν παραδεχθείσης ἀκτίστου θεότητος καθ' ὑμᾶς· ὧν τὸν μὲν ἀμέσως πᾶσι πᾶσι φανῆ, νοῦδὲ μεθεκτόν· ὡς ἀναγκάζεσθαι πάλιν ἡμᾶς, ἢ πόνου ἢ ἀπειρίας ἐλέγχειν.

B

C

Καὶ πρῶτόν γε τὸν περὶ μεθέξεως λόγον ἐπιχειρήσωμεν εἰς μέσον, ἰδωμεν πῶς ὁσὸς Παλαμᾶς ἐκ τῆδ γραφῶν ποιοῦται τὸν ἐκλογὸν τῆδ τε ἐμπείρων καὶ θύραθεν. ὡς δὴ πολλοὶ μὲν, φησὶ, κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ, οὕτω καὶπολλῶν νῦν τῆδ γραφῶν ἐκλογὴν ποιουμένων, τ' ἀσφαλὲς ὀλίγοις πρόσεισι. μέμνημαι δὴ τῆδ Ἑλλήνων ἐκείνους, πῇ μὲν ὁμοια τοῖς ἡμῶν φθεγγομένοις ἁγίοις, ὧν ἡμῖν ἅπτα παρειλήφασιν ἐς νῦν τῆδ ἁγίων ἄμιλλαν συνεστεγασμένα ὑγιῶσι, πῇ δ' ἀσύμφορά τε καὶ ἐναντία· ἀφ' ὧν πῶς περὶ Παλαμᾶν ἐκλέγεσθαι τὰ κατὰ γνώμην πέφυκεν, καὶθάρσος ἔσα, οἷς μισεῖν μὲν πέφυκεν ὅσα ἀιδὴ, ὅσα δ' ἀπόζει μακρᾶς δυσωδίας, πεῖσαι δ' ἀσμένως προσίεσθαι.

D

Φησὶ τοίνυν ὁ Πλατωνικὸς Πρόκλος ἐν τοῖς αὐτοῦ θεολογικοῖς, πᾶν τὸ μετέχον, τοῦ μετεχομένου κατάδεέστερον· καὶ τὸ μετεχόμενον, τοῦ ἀμεθέκτου. τὸ δὲ μετέχον, ἁπλῶς μὲν ὂν πρὸ τῆς μεθέξεως, τελειοῦται δὲ τῇ μεθέξει γινόμενον, ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐστὶ πάντως τὸ μετεχόμενον. καθὸ τέλειόν ἐστι μετέχον· ἢ γὰρ ἁπλῶς ἦν, τοῦτ' ἦν τὸ μετεχόμενον, ἢ τοιοῦτον τέλειον αὐτὸ, καταδεέστερον. τὸ δὲ μετεχόμενον τινὸς ὄν, καὶ οὐ πάντως,

E

* alias, περὶ μέσου καταδεέστερον· καὶ τὸ μετεχόμενον, τοῦ ἀμεθέκτου. Byz. Ineditis: τὰ τοίνυν. κατὰ τοῦτο τ'. τὸ λ.

πάντων ὄντος, καὶ οὗ τινος, πάλιν ὑφειμένην ὑ- A
λαχεν ὕπαρξιν. τὸ μὲν γὰρ τῆ πάντων αἰτίᾳ συγ-
γενέστερον, τὸ δὲ ἧττον συγγενές. ἀγαθὸν ἄρα τὸ
μὲν ἀμέθεκτον τῇ μετεχομένῳ, ταῦτα δέ, τῷ με-
τέχοντι. ὡς γάρ, σωτῆρός φασι, τὸ μὲν ἔστιν
ἐν καὶ πρὸ τῆ πολλῶν, τὸ δὲ μετέχομεν, ἐν πᾶς πολ-
λοῖς ἓν ἅμα καὶ οὐχ ἕν. τὸ δὲ μετέχειν πᾶν οὐχ ἓν ἅ-
μα καὶ ἕν. Σκεπτέον ἐπαῦθα πρὸς Θεῦ, ὡς τὰ πλεί-
ω τῶν ἐστὶν ἅπερ ἀπέδειξαμεν, ὁδῷ τῆ μᾶλλον ἐ-
σῦντι προσεπτάκεν μέρει, ἢ κἂν αὐτῆ παρόντι τῆ
ἕλλειν μεταμέλειν ἐχρῆναι, τ' αἰσχύνην ὑμοσιω-
νύμῳ βλέποντι. ἢ πῶς ἂν ἐδόκει ἢ ἐλεγχεν
αὐτῶν αἰχμώσειν, βλέπων ὡς αὐτὸς ἑαυτῆ μά-
χοιτο, παναπτία τοῖς πρότερον ἐπαυθαῖ δογματι- B
ζων; τρεῖς μὲν γὰρ ἐπαῦθα τάξεις ποιεῖται·
μίαν μὲν τὴν τῶ ἀμεθέκτων καὶ ὑπερκειμένην Θεοῦ.
δεύτερον δὲ τὴν τοῦ μεθεκτῶ γένους καὶ τρίτην τῆ
μετεχόντων. καὶ ἡγεῖται τοιῶτον ὑπεραίρεσθαι τῆ
μεθεκτῆ, τὸ ἀμέθεκτον, ὅσον τοῦτο τῆ μετε-
χόντων. πρόδηλα δ' ἐδείκνυ πᾶν τοὐναντίον. τὸ
γὰρ ἓν ἔλεγεν εἶναι πάντων ἀρχὴν, καὶ πάντα
μετεχόμενον ὑπὸ τῶ πλήθους, τοιῦτον ὑπὸ πάν-
των. πῶς γὰρ ἂν ὑπὸ τῶ πάντα ἓν καὶ πάντων
* Ἀπολεγε- αἴτιον τῆ ὄντως, ὑπερ * τὸ ἀρχέτυπόν τι ἐ ἀμε-
δὲν τι? θέκτῳ πρὸς παῦτ' εἶναι, προσῆκε αὐτῆ; τὰ γὰρ
τὰ πάντα πληροῦντος καὶ ἐν πᾶσιν ὄντος, πῶς οὐ
μεθέξει πάντα; ἀλλ' ἔοικε διδόναι, μὴ καὶ τὸ C
Θεῖον ὑπὸ τῆ * παχύτερα, καθάπερ τὰ σώμα-
* Ἂν μετε- τα, μεριδῆ. οὐδὲ γὰρ ἴσμεν μαθόντες, ὡς ὁ
χόντων τὰ ἐπιλεῖπον μετοχεῖ? Θεὸς ἁπλῶς ὢν, παπαχῆ ἐστὶν ὁλικῶς, καὶ ὑδα-
μῆ, καὶ μετέχεται μὲν ὑφ' ἁπάντων, ἀμεθέκτως
δέ. καὶ μετέχεται μὲν, ἀμερίστως δὲ· καὶ ἡ
οὐσία τῆς ἀμερῶς ψυχῆς, ἁπλῆς οὖσα οὐσίας καὶ
αὐτῆς. καὶ γὰρ καὶ αὖτη παπαχῆ τὰ σώματος ὅ-
λα ἀληθῶς ὑπάρχοντα, μετέχεται μὲν ὑφ' ἑκάστου
τῆ σώματος μερῶν, ἀμεθέκτως δέ. οὐδ' γὰρ
οἶδεν ἰδίᾳ πῶν ὑδατῆ γένεθαι πέρυσι ψυχῆ·
πλὴν ἕκαστον τῆ τῶ σώματος μερῶν, ὡς ἔχει φύ-
σεως ἅμα καὶ θέσεως, οὕτω γε τῆς κοινῆς ὁμοῦ
καὶ ζωούσης ἐνεργείσης ψυχῆς· οὕτω καὶ οἱ ἐν D
ξαχάλφ, ἢ ἐν χειρὶ καπασκὰ σώματος, λά-
λος ἂν (αἷμα) ἓν καὶ ἡ χεὶρ καὶ ὁ τραχηλος.
εἰ δ' οὖν ἦπα πῶν, πολλῷ ἂν μᾶλλον ὑπὸ πάν-
των μετέχοιτο Θεός, ἃ παπαχοῦ πανῶν, καὶ τὰ πάν-
τα πληροῦν. καὶ ἐν ἑκάστῳ γὰρ τῆ πάντων γενό-
μενος ὅλος ἐστὶ· καὶ ὅλος μένει καθ' ἑαυτόν, καὶ ἐν
πᾶσι, καὶ πρὸ τῆ πάντων. καὶ ἅλως μεθεκτὸς ὁ αὐ-
τὸς καὶ ἅλως ἀμέθεκτος.

Ἀλλὰ πῶν ὁ Χειμιαρὸς ἐμιμήσατο Παλαμᾶς ἀ-
μεθῶς τε καὶ κακοτρόπως, καὶ μιμησάμενος οὐα
ἐνέχετο μέχρι μιμήσεως εἶναι τ' ἀγώνισμα. ἀλ-
λὰ φιλότιμος ὢν ἐν κακοῖς, ἐκεῖνο μὲν ἐξ ἀμε-
θίας ὑπέφαρας τῶ λέξει, αὐτὸς δὲ τῇ κακί- E
ᾳ κακίαν προσέθηκε τῇ ἐκείνου. ἑαυτὸς μὲν γὰρ ἀ-
μεθῆ δογματίζω ἀπάντων θεότητα ἁπλῆν πλῆ-
θος· μηδὲ γὰρ ἐγχωρεῖν ἑνορᾷ τῇ φύσει· ὁ δ'

non ab omnibus participatur, id ſubſtan- „ DISPUT. CUM CABASILA. Edit. Pariſ. pag. 691.
tiam ſortitum eſt inferiorem eo, quod ab „
omnibus, non ab aliquo dantaxat, partici- „
patur. Nam hoc magis, & illud minus ad „
univerſaliſſimam omnium rerum cauſæ na- „
turam accedit. Ergo quod participari ne- „
quit, præſtat iis quæ participantur; & vi- „
ciſſim quæ participantur, præſtantiora ſunt „
illis quæ participant. Etenim, ut uno ver- „
bo complectar omnia, quod participari „
non poteſt, hoc ante multa unum eſt; quod „
autem participatur, in multis unum eſt ſi- „
mul & non unum; denique quicquid par- „
ticipat, eſt non unum ſimul & unum. Per „
Deum vos obteſtor, ut hoc in loco per-
pendatis quomodo, cum paganus iſte (Pro-
clus) multa de Deo dogmata tradiderit,
quorum pleraque ſunt ab omni erroris vi-
tio libera & pura, vitioſiſſimum ex illis
dogmatibus (Palamas) fuerit amplexus:
quod ſane pagano huic ſcriptori pœniten-
di locum daret, ſi præſens ipſe abſurdam
hanc opinionem rideret divulgari. Alio-
qui quomodo non erubeſceret, ſi ſtatim *Cum ipſe Proclo pugnare oſtendit.*
cerneret probroſam atque ignominioſam
ſententiæ ſuæ refutationem, quatenus ni-
mirum ſecum ipſe pugnat, contraria prio-
ribus dogmata hoc in loco proferens? Hic
enim tres rerum ordines eſſe ſtatuit; quo-
rum in primo reponit ens quod participari
nequit & ſupremam Deum: in ſecundo col-
locat genus entis, quod participari poteſt:
in tertio demum ordine conſtituit entia,
quæ participant; & exiſtimat ens, quod
participari oequit, iis quæ participari poſ-
ſunt tantum præſtare, quantum hæc enti-
bus participativis præſtant. Antea vero
contrarium prorſus demonſtrarat. Dice-
bat enim unum eſſe omnium principium,
& a multitudine, id eſt ab omnibus, plane
participatum. Quomodo enim ſuper o-
mnia eſſet & omnium entium cauſa, ſi nul-
lam cum iis habitudinem aut relationem
includeret, nec ab iis poſſet participari?
Nam qui fieri poſſit, ut illud omnia non
participent, quod omnis replet, & in o-
mnibus exiſtit? ſed prorſus timuiſſe videtur,
ne corporum more Deus a participantibus
ſe divideretur. Nondum quippe didi-
cerat, Deum, utpote ſimplicem, eſſe ubi-
que totaliter, & nuſquam: item ab omni-
bus participari, ſine ulla tamen ſui ipſius
participatione; & abſque ulla ſui diviſione
dividi. Cujus rei exemplum nobis ſuppe-
ditat anima noſtra, quippe quæ ſimplex
ipſa ſit ſubſtantia. Hæc enim cum tota ſit
& totaliter in ſingulis corporis partibus, ab
iis participatur: ſed ſine ſui ipſius partici-
patione. Nam anima per ſe & ex natura
ſua propria nulla eſt in corporis partibus: at-
tamen unaquæque corporis para, ſecundum
proprium naturam & poſitionem ſuam, ab
anima vivificante & movente ſuum ad ac-
tum educitur; adeo ut, ſi in collo vel in
manu eſſet mechanica orii ſtructura, lo-
quax eſſet, ut opinor, & manus & collum.
Si de anima ita ſe res habet, longe potiori
ratione ab omnibus participabitur Deus, *pag. 692.*
qui ubique præſens omnia replet. Nam in
unoquoque omnium entium totus eſſe ſtit: &
cum totus per ſe ſolus ac ſeorſum maneat,
eſt tamen in omnibus & ante omnia: idem
totus participabilis eſt, & tamen totus par-
ticipari nequit.

Sed hanc paganum Chriſtianus Pala- *In Palamâ excuſſo.*
mas imperite atque improbe imitatus eſt,
nec intra imitationis limites hoc ſuum cum Proclo certamen contineri paſſus eſt: ſed perpetrandis
in malis ambitioſus, Procli quidem verba præ imperitia corrupit: ipſe autem huic (priori) ma-
litiæ, malitiam ſenſus adjecit. Nam ille increatarum Deitatum multitudinem ſtatuiſſe nuſquam
deprehenditur. Eam enim natura (per ſe) operativa admittere non poteſt: Palamas vero

DISPUT. CUM CABASILA.

aſſeruit Deum eſſe primum, omnibus ſuperiorem, nec poſſe participari: participabilium & inferiorum multitudinem Deitatum ſecundo in ordine collocat: hominibus & conctis rebus, quæ ſub ſenſum cadere ac virtutis participes eſſe poſſunt, tertium locum attribuit; ut ſæpius a nobis dictum eſt, & rurſus dicetur; porro hæc poſtrema, principii expertia eſſe atque increata definit. Quam acceſſionem ſummæ auctoritate adjunxit. Sic liberalis iſte vir ac munificus, ea quæ nec ſunt nec erunt, ſubminiſtrat; adeo larga manu & vili pretio creaturis præbens, ut principii expertes ſint & increatæ: quas præclaras dotes partim ut aquam effundit, partim ut arenam diſpergit. Hoc autem poſſit quempiam in admirationem rapere, quomodo Palamas det, quæ nec habet nec habebit, quaſi fortuito caſu aut ad libitum ea crearet, quæ nec ſunt nec erunt; divitias autem partim ut arenam in theſauris recondat, Divinas imagines petulanter atque improbe ſuffuratus; partim ad Imperatorii tripodis juſſum nullo labore inde colligat, ubi nec ſeminavit nec diſperſit. At erubeſcere neſcit imperitia, & ſæpiſſime homines cogit, ut oculatæ defectum audacia ſua tueantur; quemadmodum claudi quandoque ligno defectum pedis tuentur. Sed de increato ſermonem ad aliam veluti menſam recondamus, & quid SS. Patres de ente non participabili pronuncient, audiamus.

SS. Patrum teſtimonia de ente non participabili.

S. Dionyſ.

„ Igitur Dionyſius Areopagita hanc diſſerit. Participabilis eſt Deus ſecundū ſuas communicationes; non participabilis vero, quatenus nihil ſubſtantiam ejus participat, aut vitam, aut aliquid hujuſmodi, quæ omnia Deus eminenter & eximie poſſider. Et iterum. Verum ens eſt unum, pulchrum, & bonum, & ſapiens, cujus deſiderio tenentus omnes, qui Divinam unitatē participant. Porro eas iſtud, tametſi unum & idem, non unico modo participant: ſed ut unicuique, pro uniuſcujuſque habilitate,

Edit. Pariſ. pag. 693.

„ Divina ſtatera diſtribuit; quemadmodum etiam omnes circuli lineas uniformiter „ centro contineri diximus. Porro hic opera pretium eſt animadvertere, quomodo magnus Dionyſius tam paucis verbis omnem pravam & conſceleratam (Palamæ) mentem, veluti aranеæ telam, diſſolvat. Nam Palamas a (Divina) Subſtantia dividens ſapientiam, potentiam, bonitatem, vitam, & quaſcunque Operationes atque increatas Deitatea appellat; Subſtantiam quidem nullatenus eſſe participabilem definit; illas vero proprie ac ſpecialiter participabiles eſſe ſtatuit, & earum unamquamque in ſua propria & ſpeciali ratione tantæ eſſe virtutis affirmat, ut homines ipſos increatos & principii expertes deos efficere poſſit. Contra Dionyſius rerum Divinarum peritiſſimus, (Dei Operationes cum ejus Subſtantia conjungens,) eas æque ac Subſtantiam ipſam participari non poſſe aſſerit; & rurſus eaſdem æque ac Subſtantiam participari poſſe decernit, utpote cum a Subſtantia nonniſi ſolo nomine differant. Igitur e duobus alterum contingat neceſſe eſt. Vel enim inſipiens iſte (Palamas) Dionyſii auctoritatem reſpuit: vel ſapientiſſimam ejus mentem prorſus non intelligit: vel etiam utrique vitio miſer ille obnoxius eſſe videtur. Deinde cum ſancti hujus Patris nec mentem intelligat, nec auctoritatem ſequi velit, alios calumniari, & in eos qui Dionyſii dictis perfecte ſimul & tenaciter adhærent, cavillationes & dicteria, quibus

In Palamam excurſio.

A ἀμέθεκτόν τε καὶ ὑπερκείμενον ἔφησεν εἶναι πρῶτον Θεόν· δεύτερα δ' ἔταξε δίδωσι τάξει τὰ ἐν μεθεκτοῖς καὶ ὑφειμένοις θεότησιν πλῆθος· τρίτην δὲ χώραν ἔνεμε πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὅσα ὑπὸ τὴν αἴσθησιν ἐκπίπτει φαντάσματα, καθὰ πολλάκις εἴρηταί τε καὶ εἰρήσεται ἡμῖν· καὶ ἅμα ἀναρχά τε καὶ ἄκτιστα εἶναι ἀφίσατο, μετὰ πολλῆς τῆς αὐθεντίας ποιησάμενος τὴν προθεσμίαν. οὕτως ὁ φιλότιμος ἀνὴρ γίνεται χορηγὸς τῷ μήτ' ὄντων μήτ' ἐσομένων, ἀναρχίαν καὶ ἀκτισίαν ἐπδωσίζων οὕτως ἀφθόνῳ χειρὶ τοῖς κτίσμασι, καὶ τοῖς μὲν ὡς ὕδωρ ἀφείρων, τοῖς δ' ὡς ἄμμον διασπαρίζων. Θαυμάσειε

B δ' ἄν τις, πῶς ἃ μὴ μὴ ἔχει μηδ' ἕξει δίδωσιν, ὥσπερ ἀσπαστίζων τῷ μήτ' ὄντων μήτ' ἐσομένων τὴν γένεσιν. τῷ δὲ χρημάτων, ἃ μὲν ὡς ἄμμον θησαυρίζει, τῷ θείων εἰκόνων ἀτιλῶς ἀφαιρούμενος, ἃ δ' ὅσα οὐ ἔσπειρε αὐτὸ διασαίρπισεν, ἀκοπιᾷ σωφάγει, τῷ βασιλικῷ καλλίστῳ τρίποδος. Λλλ' ἀναίσχυντε ἀμαθία, καὶ φιλεῖ γε ὡς τὰ πολλὰ τὸ τῆς φύσεως ἐλλιπὲς τῇ θρασύτητι διακαύζων βιάζεσθαι. καθάπερ οἱ χωλεύοντες τὸ λεῖπον τῷ ποδὸς ξυλίνῳ ἐρείσασθαι ζητοῦσιν ἐπίσης. ἀλλ' ὁ περὶ τῶν ἀκτίσου λόγος οὐκ ἐπέρασε ἡμῖν παραμεῖναι τράπεζαν. πρὸς

C δ' ἀμέθεκτα, τῷ ἁγίων ὄ, τι φασὶν εἶναι σώμεθα.

Διονύσιος τοίνυν ὁ Αρεοπαγίτης ταῦτ' ἀπέφηνε· μεθεκτὸς μὲν ὁ Θεὸς τοῖς μεταδίδωσιν αὐτοῦ· ἀμέθεκτος δὲ, τῷ τὸ μηδὲν μετέχον αὐτὸς τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἢ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἢ τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἢ τινος τῶν τοιούτων, ἅπερ ἔχει πάντα καθ' ὑπεροχὴν καὶ ἐξαίρετος. καὶ πάλιν· ὃν μὲν ἐστὶ τὸ ὄντως ὄν, καὶ καλὸν, καὶ ἀγαθὸν, καὶ σοφὸν, οὗ πάντες οἱ νοεροὶ ἐφίενται. μετέχουσι δ' αὐτοῦ ἐκ ἴσασιν, καθότι ἐκὸς καὶ πάντα ὄντος, ἀλλ' ὡς ἑκάστῳ τὰ θεῖα βλέπειν ζυγὰ κατὰ τὸν ἑκάστου ἐπιδεούσπτα. καθὰ καὶ

D πάσας ἔχων ἴραμβε τὰ αὐτὰ τὰς γραμμὰς τὸ κέντρον ἐνοειδῶς. Επιζῆσαι δ' ἄξιον ἐνταῦθα, πῶς ὁ μέγας Διονύσιος οὕτω λίγῳ βραχεῖ πάσῃ παλαμναίαν καθέσπασε, ὡς ἀράχνης ἱστὸν, ῥᾳδίλιγα. διαιρῶν δὲ τὴς οὐσίας ἀ Παλαμᾶς σοφίαν καὶ δύναμιν καὶ ἀγαθότητα καὶ ζωὴν, καὶ ὅσα φησὶν ἐνεργείας τε καὶ κτίσεως διοπτας, καὶ μὲν οὐσίαν ἀμέθεκτον εἶναι τὰ παράπαν ἐξίζησιν, ἰδιαζόντως γε μὲν αὐτὰς μεθεκτὰς, καὶ πανταχοῦ ἐχούσας ἰδιότροπον ἑαυτῶν ἐκχυσιν, ὡς δύνασθαι καὶ τὰς ἀνθρώπους ἀεὶ τῶς Θεοῦ ἀνεργάζεσθαι, καὶ ἀπάρχους. Διονύσιος

* ἀ τὰ θεῖα σοφὸς συνιδὼν, ἀμεθέκτως καὶ * Videri

E πάντως ὁμῶ τῇ οὐσίᾳ φυτὶ, ἅτε μηδὲν τῶ ἐξ- possit hic de φορον μηδαμῶ αἰκτιμένας, πλὴν γε δὴ τῶ ἐ- eſſe ſi, aut ἀλλά. νέμεσθαι μόνα. δυοῖν ὄντοιν ἀνάγκη θάτερον. ἢ

οὐ παραδέχεται Διονύσιον ὁ παράφρων ὑποσί, ἢ τῆς ἁπάσης σοφὰς ἄγνοιας ἀπείρως μέτεσ καθάπαξ. ἢ καὶ ἀμφοῖν ἀ παλαίπωρος ἐνοχος εἶναι δοκεῖ. ἔσπασε μήτε νοῦν, μήτε διχόμυχας οὐκ ἐρυθριᾷ βεβάλλων ἐπῶς, καὶ

τὰ αἰσθ̃α μισήσω σκώμματα κατ' ἐκείνου, αὖ πα- A
λίνους ἅμα ἡ ἀπειξ ἴσχοιτο τῆ ἐκείνου. ἀκλινωκόν-
τωτε γὰρ ἡ μοιχὰς, ἓ ὅλως πόρνης ἡ μοιχαλί-
δος ἐγένετό αἱ, ἃ ὅτι πράξη, φασὶ Σολομὼν,
ἀπονιψαμένη, οὐδὲ ἄτοπον ποιησαχέναι φησίν.

Ἀλλὰ γὰρ ἐε ἂν ποτε δυξαίμην ἐγὼ (φησὶ)
μεθεκτὸν ὅλως τῷ θείῳ ὑπάρχειν οὐσίαν, ἐχ
ἅς ἂν ἐν τοῖς ζῶσιν εἰμι, ἡ τοῖς ἄρος
πνέουσι. πίχεισα γὰρ ἂν ἐξαπαλύσει τὸν με-
ταχεῖν ἰδίλωσαν φύσιν, ἐρὶν ἂν μεταχῃ. ἰδ-
δεὶς γὰρ ἄψεται τὸ πρόσωπόν μου, ἡ ζήσεται,
φησὶν ἡ Θεία Γραφή. Ἰσὶ τοὺ τῆς διαθέσεως ἡ
τῶν σωμάτων λογαείων, μᾶλλον δὲ τῆς ἀνάρσου
βωμολογίας. εἶτα ἐλλήνεσσι ὑμῖν ὕθλων ὑπάρ-
χων μισὸς, ἡ μύθων Ἑλληνικῶν, ἡ οὐδὲ B
τούτων σοφῶν, ἀλλ' οἷς φασι τὰ γραΐδια παρὰ
τὰς * ἐν ἁλὶς λάρνας· εἰς γὰρ τὰς Διὸς ἡ
Σεμέλης ἐδδὸς ἡ μυθικὸς μετηνεγκεν ἡ πλαίσω-
ρος τῷ σμικρότατον κεντρίου *, ἡ θείου φω-
τὸς ἐκδημίας ἓ οὗ γεγόμεν, δυνατὴν οὖσαν,
ἡ ἁρπάσαι Διὸς ἐσηγκεῖν ἐδαμῆ δυνηθῆναι λαμ-
πρότητα, μὴδ' αἰθερίαν κεραυνὸν ἐνδημίαν ἀ-
νελκυθῆναι τῷ δυσχῆ. οὕτω σμικροφυῶς τε
ἡ ἀγοπῶς τὰς δόξας ἧβ ἀγίων ἐνοίας ἡ
λίξας ἐξ ἀμαθίας ἡ Παλαμᾶς ἐκλαμβάνων,
ἡ διαστρέφων, τὰ Θεῖα τῆς ἐκκλησίας ἐμέλο-
τα δόγματα, ὥσπερ ὑποσημήνης νῆς σφῶν ἐ- C
πεσήμης τῷ αὐτῷ κακοθείᾳ· καθάπερ τὰ ἧβ
ῥόδων δόσμα ἡ ἀνθῆ, τῷ μαραίνουσαν αὐ-
τὰ ἡ φθὰ τῆ χρόνου χεῖρα. πιοῦτο δὲ σμι-
κοὶ τῆς τῶν ἐκκλησίας ποιμένες νῖν διδάσκα-
λον ἧβ θείων δογμάτων προυτάσαντο, τυφλὸν
τυφλῶν ἡδηγόν. ὅτε δ' οὐχ ἁπλῶ τινὶ λόγῳ
πρὸς πᾶσι χρώμενος φαίνεται, ἀλλ' ἐξέσει ἡ
σφόδρα γε κατασπουδασμένῳ ἴχει τῷ φρόθυσει ἡ
ψυχῆς, ἡ πανὺν ἀπὶ τοῖς γυξὶ ἡ καθάρ-
σεις ποιεῖ, τὰ ὑγιαίνοντα ἡ ὅσα διδῆ πα-
σεῖν ἧβ θείων δογμάτων προυτάσατ

DISPUTATIO CUM CABASILA. * alias & principio partier experius.

tori ſint cæteræ, & * ipſius imperii partiespes; aliam tamen ab ipſo naturam habeant, & aliæ aliarum tum increatarum tum creatarum cauſæ ſint effectrices (quod Palamas pro ſuo more Platonis dogmatibus addidit) ita ut, verbi gratia, vita ſit vitæ cauſa efficiens, ſapientia ſapientiæ, potentia potentiæ, & ſic de cæteris. Quod enim Platoni in mentem non venit ut ipſe adderet, hoc Palamas proprio marte adinvenit, illam videlicet increatarum Deitatum multitudinem. Sic in malis primas tenere, multo ſibi honori eſſe ducit; ut omnium improborum evidentiſſime ſit improbiſſimus. Nam ne Gentilium quidem ullus unquam auſus eſt ſecundam increatam excogitare virtutem, præter unicam illam quæ omnia creavit. Licet autem plures in hujuſce rei teſtimonium proferre poſſem, iis recenſendis hic ſuperſedeo; quod brevitati conſulam. Plutarchum tamen Chæronenſem laudabo. Conſcripſit hic vitam Numæ Pompilii, qui veteribus Romanis optimas leges condidit, ut Spartanis Lycurgus, Locrſi Epizephyriis Zaleucus, & Siculis Charondas Catanæus. Porro cum æquiſſimis aliunde & optimis legibus Romanam illius ætatis rempublicam a Numa Pompilio ſtabilitam fuiſſe noverit Plutarchus, tum hæc de ipſo refert. Hujus de erigendis ſtatuis leges, Pythagoræ placitis conſtituunt. Nec enim ille (Pythagoras) ſenſilem aut paſſibilem eſſe Divinitatem exiſtimabat: ſed inviſibile, increatum, & intelligibile eſſe primum hoc omnium rerum principium cenſebat. Hic vero (Numa) prohibuit Romanos, humanam aut animalis cujuſcunque imaginem Deo attribuere, quod nefas ſit auguſtiora & præſtantiora deterioribus aſſimilare, quodque deum non aliter quam intellectu attingere poſſimus. Audiiſtis quaotam adverſus unicum & ſolum Deum reverentiam adhibeant tres ſimul mirabiles aliena ea religione viri, & quomodo nihil quieſquam, præter eum, increatum eſſe ſtatuant; Pythagoram intelligo, & Numam Pompilium: tertium vero Plutarchum Chæronenſem, qui hæc præclara illorum dogmata laudavit. Sed Palamas, cum liberam ſeſe atque immunem a principio, Rege, & legibus conſtituiſſet, ad majorem eccleſti ſe poteſtatem evexit, qua ſcilicet increata eſſceret, quæcunque in cœlo, terra, & aquis, entium genera conſtituunt. O ſtupotem ſectatorum ejus!

Platonis erroreм auge errore cumulat.

Edit. Pariſ. pag. 659. Nullus Ethnicus increatum aliud præter Deum agnovit.

Plutarch. in Numa. pag. 65, edit. 1624. ubi Paulo ſuperius hæc refertur.

In Palamam excurſio.

Undequaque & multiſariam omnino cognoviſtis, quomodo neque Sanctorum Patrum dogmata, neque ſanas Ethnicorum opiniones, quibus multi e Sanctis Patribus noſtris conſenſerunt, ſed corruptas potius & peroicioſas Paganorum ſententias, ſequi decernat. Et ſane mirum eſt, quod ibi quidem intemperantibus oculis acutum cernens, morbida & purrida vulrorum more depaſcatur, in noſtrorum vero SS. Patrum ſcriptis plane cæcutiat, cum recte videre neque velit neque poſſit. Et ut mihi quidem videtur, Palamæ idem contingit, quod fabuloſæ illi Lamiæ; quam dicunt, quandin domi maner, carentem oculis cæcam vivere: at ubi domo ſua exierit, tam acutos & perſpicaces habere ſtatim oculos, ut omnia quæ ſunt aliorum apprime videat. Sin minus, prodeat quiſpiam mihi dicturus, cur, cum Sanctos Patres loculenter & diſerte affirmare audiat, Operationem in Deo a Subſtantia non diſtingui, & Divinum imprimis andiat Dionyſium, qui tum alia multa, quæ jam re-

A Θεότητας, εἴσιν ἰδίας Πλατωνικὰς, τῇ δημιουργῷ συναρχὰς μὲν τῇ σωτηρίᾳ, ἑτεροφυεῖς δὲ. τῇ ἄλλας ἄλλων γίνεσθαι ποιητικὰς ἀκτίσων τῇ κτιστῶν (τοῦτο δὴ τὸ τῆς ἀπὸ συμβάσεως προθετικὸν) οἷον τῆς μὲν ζωῆς τὴν ζωὴν, τῆς δὲ σοφίας τὴν σοφίαν, τῆς δὲ δυνάμεως τὴν δύναμιν, τῇ τ' ἄλλα ὁμοίως. Ὃ δὴ Πλάτωνι προσεθηκέναι οὐ γέγονε δικαίως, τοῦτο προσεξεῦρεν αὐτὸς, τὸ τῇ ἀκτίσων πλῆθος, ὃν τοῖς κακοῖς ἀεὶ φιλοτιμούμενος ἔχειν τῇ κακῶν τὰ πρωτεῖα, ἵν' ὦν σοφίσματα κακῶν ἀπάντων ὁ κάκιστος. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' Ἕλλησιν οὐδεὶς πεπλάνηται πώποτε, δαίτερον ἄκτιστον ἐπὶ τοῖς ἑπτὰ ἐκείνοις, παρὰ τὴν τὰ πάντα κτίσασαν μίαν δύναμιν. πλεί-

B σας δ' ἔχων παράγγελσις μαρτυρίαν ἐκεῖθεν, παρέλιπε σιωπηλίας ἐχόμενος. Πλούταρχος δ' ὅμως ὁ ἐκ Χαιρωνείας Νουμᾶν τὸν Πομπίλιον ἀναγράφων, ὃς Ῥωμαίοις τοῖς πάλαι τὰ κράτιστα ἐνομοθέτησε (καθὰ Σπαρτιάταις Λυκοῦργος, καὶ Λοκροῖς τοῖς Ἐπιζεφυρίοις Ζάλευκος, καὶ πρός γε Σικελιώτας Χαρώνδας ὁ Κατανᾶιος) ταῦτ' ἄλλα σοὶ δίκη πάσῃ καὶ ἀνομίᾳ τὴν τότε Ῥωμαϊκὴν εὐσεβεστάτην πολιτείαν, τὰ πάνυ περὶ αὐτὸ κεκαλλίγραπται. ἔστι γάρ, φησὶ, καὶ τὰ περὶ τῆδε ἀγαλμάτων νομοθετήματα, παντάπασιν ἀδελφὰ τῇ Πυθαγόρου δογμάτων. οὔτε γὰρ ἐκεῖνος αἰσθητὸν ἢ παθητὸν ἐνόμιζε τὸ θεῖον, ἀόρατον δὲ καὶ * ἄκτιστον, καὶ νοητὸν ὑπειλήφει

* in edit. ἀνόητον. * in edit. Ῥωμαίους.

C εἶναι τὸ πρῶτον. οὔτος δὲ διεκώλυσε ἀνθρωποειδῆ καὶ ζωόμορφον εἰκόνα Θεοῦ * Ῥωμαίους νομίζειν, ὡς οὔθ' ὅσιον ἀφομοιοῦν τὸ βελτίω τοῖς χείροσι, οὔτ' ἐφικτὸν Θεοῦ δύναμιν ἄλλως, ἢ νοήσει. πάσαις τοίνυν ἐκ παντὸς θαυμασίων αἰσθήσεων ἐξ ἀλλοδαπῆς θρησκείας, ὑποίαν τῇ ἐπὶ καὶ μόνῳ Θεῷ ἀκτίσῳ τὴν ἐλάβομεν. Χαιρήμονι, καὶ ἵνα μὴ δὴν τῇ ἀκτίστων ἄνδρα αὐτὸ δογματίζοντα ἀκτίστων, Πυθαγόραν λέγω, καὶ Πομπίλιον Νουμᾶ, καὶ τρίτον δὲ τὸν τἀκείνων πιστὰ ἐκφανοῦντος δόγματα, Πλουτάρχου τὸν Χαιρωνέως· ὁ δὲ Παλαμᾶς, ἄναρχόν τε καὶ ἀβασίλευτον ἑαυτὸν κατασκευάσας ἀνομοθέτητον, εἰς τὸν ὑπ' ἐρημὸν ἐξώκυκλον ἐξουσίαν, ἄκτιστα γίνεσθαι πάντα τὰ τ' οὐράνια, πάντα χθονοσιβῆ, καὶ ὑδραῖα γένη. ὧν τὰς ἀναισθησίας τῇ ἐκμανίας.

Ἐγωγε πάσας παπτηχόθεν καὶ πολυτρόπως, ὅπως ὑπὸ τῶν ἁγίων ἅπαξ ἐπεδόθη νομίζω δόγμασιν, ὑφ' Ἑλλήνων τῶν ὑγιῶς πάνυ ἐχόντων. εἰς καὶ τῇ ἡμετέρων ἁγίων πολλοὶ συνωλίσθησαν. ἀλλὰ τῶν πάνυ τοι σφόδρα διεφθορότων. καὶ θαῦμα, πῶς ἐκεῖ μὲν ἐξυδρωπῶν ἀκολάστοις ὄμμασιν, ἐπιβόσκεται τὰ νοσοῦντα καὶ σαπρότητα πατεῖ τὰς γύπας, ἐνταῦθα δὲ τοῖς τῇ ἡμετέρων ἁγίων γραφαῖς ἐκτετύφλωται, μήτε βυλόμενος μήτε δυνάμενος ὀρθῶς ἐνορᾶν. καί μοι δοκεῖ τὸ τῆς Λαμίας πάσχειν ἐκείνης τῆς μυ-

E θικῆς, ἣν φασιν εἶναι μὲν ὄντα ἀβλεψίᾳ συζῆν, ἐν ἐχούσαν ὄψεις. ἐξιοῦσαν δὲ τῆς οἰκίας, εὐθὺς βλεπούσης ἀπάσας τὰς ὄψεις ἐξαίρνης, ὡς ἅπαντα βλέπειν τὰ τῇ ἄλλων ἐς τ' ἀκριβές. εἰδ' ὧν λεγέτω μοί τις παρελθών, πῶς, πάμπολλα λεγόντων ἐξαρκούντως τῇ ἁγίων ἀνδρῶν, περὶ τῆς μὴ διαφορᾶς ἐνέργειαν τῆς οὐσίας ὑπάρχειν ἐπὶ Θεοῦ, καὶ μάλιστα τῶν Θείου Διονυσίου τά τε ἄλλα περὶ τού-

DISPUT. CUM CABASILA. Edit. Paris. pag. 696.

τιώτων διεξίοιτις, ὁπόσα εἰρήκεμεν, ἢ ὅτι μὲ A tulimus, his de rebus diſſerit, tum illud præſertim aſſerit, non aliud eſſe bonum, & aliud ens, & aliud vitam vel ſapientiam; neque plures eſſe cauſas, aut Deitates alias aliarum productivas, alias aliis ſuperiores & inferiores; eur, inquam, cum iſthæc audiat Palamas, ipſe tamen in omnibus bis ſurdus & cæcus tactus, tum aliis (orthodoxæ doctrinæ) adverſariis adhæſerit, cum præſertim impio Eunomio; qui alinſ Palamas Eunomii ſententiis non eo uſque aſſentiendum eſſe dicebat, ut in Deo Subſtantiam & Operationem unum quid eſſe putaremus. Quinimo volebat, ut a Dei Subſtantia plane differre ipſius Operationē, & hanc Subſtantia atque hypoſtaſi carere crederemus. Quæ reſellens Divus Gregorius Nyſſenorum epiſcopus; quid per ſe ipſam, inquit, eſſe diceret Operationem, quę nec eſt Subſtantia, neque character, neque hypoſtaſis? Itaque rei non exiſtentis imaginem & ſimilitudinem ipſum (Chriſtum) eſſe dixit. Atqui quod ſimile eſt rei non exiſtenti, hoc ipſum nullatenus exiſtit. Eonamque tendunt nova illa & portentoſa dogmata, ut in id quod non eſt credatur. Nam quod non enti ſimile eſt, iſtud ipſum nullo modo eſt. Per Deum vos obteſtor, (ut dicatis,) quæ præſentiæ aut efficacior eſſe reſiſtatio poſſit novi hujus impii Eunomii, qui tantam compellit Eccleſiam, ut modo in id quod non eſt, modo in plures Deitates eredat. Hoc autem præſtat Palamas ob conſuetæ ſibi ambitionis additamentum, ut magiſtrum ſuum hic etiam improbitate ſuperet.

Eunomii eorum ſequitur.

Greg. Nyſſ. lib. 2. contra Eunom. hom. 2. p. 423.

* in edit. Paris. ἀνδιστῆ καὶ

a καὶ deeſt in veſtitu ex edit.

b in edit. Paris. πνευσάντα.

c in edit. Paris. ἀλλ' ἀπὸ

d in edit. Paris. μὴ

Γρηγόριος, τί * ἂν, φησὶ λόγοι. * εἶναι καθ' ἑαυτὸν τὸν ὑπάρχειν, τὸν ὧν εἶναι ὧν χαρακτῆρα, ἢ ὑπόστασιν; ἀκοὴ τοῦ ἀνυπάρκτου b εἶκὼν ὁμοίωμα. τὸ δὲ τῷ ἀνυπάρκτῳ ὅμοιον, καὶ' αὐτὸ πάντως ἐστὶν .. αὐτὸ τῷ καινῶν c δογμάτων ἀ πρατεῖα, τὸ πιστὸν εἰς τὸ μὰ ὄν. τὸ γὰρ d μὴ ὄντι ὅμοιον, οὐκ ἔστι πάντως. νὴ σε, φησὶ Θεὸν, τῷ ἀπάντων γένοιτ' ἂν δραστικώτερος ἔλεγχος καινὸν τὸν νῦν παρὰ δυσεβοῦς Εὐνομίου, ἢ εἰς μὲν τοσαύτην ἀσέλγειαν πίστιν εἰς τὸ μὴ ὂν συνελαύνοντος, εἰς δ' εἰς πολυθεΐαν, δι' ἣν καὶ συκοῦσθαι αὐτῷ φιλοτιμίας φοβοῦνται, ἵνα καὶ ἢ διδάσκαλον αὐτὸν τῆ κακίᾳ κρείττω παρέλθῃ;

B

Τῆς τοιαύτης ὦν ἐχέτω παραπληξίας, καὶ ὃ φησιν αὐθις αὖτις καὶ περὶ τῆς παραδοξοθείσης C ἐπὶ τὸ ὄρος Θαβώριον. ἰδοὺ γὰρ κρύπτει διατριβὰς ἐξ ἐμφάσεως, ἃ μᾶλλον κακοτροπίας, ἢ λέξιν φησὶν ἀλλόκοτον καὶ ἄφυλον τῆς λέξεως ἕνεκεν, στρατόπεδον Θεοῦ τινῶν διαφόρων πεποίηκε τὸ Θαβώριον ὄρος, ἐμπλεκομένων ἀλλήλαις ὑπερθέσεσι καὶ ὑφέσεσιν ἕτεραι· μᾶλλον μαθὼν, ὡς τὸ παραδυναστεύον, οὐ τῶν καθαρῶν καὶ ἀναμφιβόλων δόξῃ δοῦλοι, ἀλλὰ τῶν αἰνιγματικῶν, καὶ ἃ δὴ τῷ φαινομένῳ τὰ μέλλοντα φαίνεται κρύπτει. δῆλον δὲ καὶ ἄλλοθεν μὲν πολλαχόθεν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων τῷ Μελῳδῷ καὶ Θεῷ ἄνδρι ἐπεῖνο ἀνδρὶ, σύμβολα (φασὶν) τῆς ταφῆς σου παρέδοξας, τὰς ὑφάσεις πλανθείσας· καὶ D οὐ σὲ ὧν Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ περὶ τοῦ Πάσχα λέλεκται. * ὅταν αὐτὸ πέμψῃ καινὸν μεθ' * ἡμῶν ὁ Λόγος ἐκ τῆ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς, ὑποκαλύπτων καὶ διδάσκων, ἃ νῦν μετρίως παρέδεξε. καὶ πάλιν. Εὐφραίνεται δὲ καὶ ὁ σκιὰ τὸ μαρτυρίου, καὶ λίαν πολυτελῶς, ὧν Θεὸς παρέδεξε, καὶ Μωσῆς ἐπῆξατο *, καὶ Βεσελεὴλ ἐτελέσατο. καὶ ἄγγελοι δὲ, φησὶν ὁ Χρυσόστομος, παρ' ἀνθρώποις φαίνεται, τὸ τῆς οἰκείας φύσεως ἀπαστράπτον φῶς παρέσυρας. ἀ δὲ παρὰ φρόνησις ἀολεσιόν τινα δείκνυσι τρόπον ἐκ * πάσης, ἄνωτερ ἐξ παραπετάσματος τινὰ ἀλήθειαν κρυπτομένῳ συμβολικῶς ὑπεμφαίνουσα. ἔστω.

* in edit. Paris. ἐπὶ τὸν

a alias ὑμῶν ſed in edit. Greg. legitur ἡμῶν.

* in edit. Βεσελεὴλ ἐτελείωσεν καὶ Μωσῆς ἐπήξατο.

* alias ἐν τούτοις τοῦ καὶ ἐμοὶ ταύτοις ἀλλοῖ.

Greg. Naz. orat. 42. in Paſchæ p. 692.

Idem Greg. Naz. orat. 42. de novum dominicum.

Ἐμοὶ δὲ τῷ μᾶλλον ἐθέλοντι ἢ ἐκεῖ λαληθέντων πάντα διεξέναι καθ' ἕκαστα, νὰς τὸ ἐκβρομὲς τῷ λόγῳ ἑαυτὸν τὰς ἀγχιστρόφους τῆς μάχης ἑαυτῆς μεταβολὰς, καὶ τὰς κατὰ γόμα τῶν ἀντιθέτων ἀπαντήσεις. τὸ ὅπως, καθάπερ ἐν ἁρμιᾷ λυττῶντες κύνες, αὐτολα-

Jam vero volebam equidem quæcunque ibi dicta ſunt, ſigillatim recenſere, ſermonum illorum excurſiones, ſubitas illius pugnæ mutationes, adverſariorum oppoſitiones, quæ coram & in os occurrebant; quomodo, ceu rabidi canes, ambo ſimul me ſolitarium circulatim illi conciuſerint, ita ut alter meum in pectus impietatis en-

Gregoram ultra progreſſi non ſinunt capitula deſcribere.

DISPUT. CUM CABASILA.

ſem adigere feſtinaret; aliter veſtium, quas a tergo geſtabam, fimbrias inſidioſiſſime avelleret ac dilaceraret; quomodo etiam utetque totam meam mentem ad ſe cum lingua diverſas in partes vicisſim traheret. Verbo dicam; erat in animo ſigillatim enumerate multos illos quibus continenter manabam ſudores, quos abſque ulla paſſione ſolus vidit orator (Divinus,) qui arcana cuncta perſpicit. ſed narrationem perſequi, capitis dolores non ſinebant. Unde cum eam ob cauſam in hoc excuſatum me vellem, & præterea ob antiquam illam, quæ mihi cum Cabaſila intercefſerat, amicitiam, velut ad pompam evulgare nollem, quaſcunque adverſus patria & antiqua Eccleſiæ inſtituta & dogmata blaſphemias, ob imperitiam (nunquam enim dixerim, ob improbitatem) protuliſſet; val-

Amicis vo-gantibus ut narrare per-get, obſequi-tur.

de obſtitetunt amici, quominus inſtitutam narrationem intertumperem. Hinc ut paulum reſpirarem mihi datum eſt, & me ſtatim recepi; rum ad primum narrationis veſtigium orationem revocavi, iis interim prætermiſſis, quæcunque minutatim anno proxime elapſo ſubtilius, & magis ad vulgares diſputandi regulas, in Antirheticis noſtris edidimus, ſive potius quæ Palamæ improbitatem accuratius proſcribunt.

Primo itque palam in medium rurſus adduxi ea Palamæ dogmata, quæ tunc ad ejus defenſionem Cabaſilas promerat, ut ſagittariorum more ad ſcopum tuto collimaremus. Sic autem habent citra ullam immutationem, Palamæ verba & ſententiæ. Explicans Propheta & diſtinguens,

Palamæ verba. Iſai. xi.

„ quid ſit hic ſpiritus Dei: Spiritus, inquit, ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii &

** In vulgata noſtra. Domini.*

„ fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, „ ſpiritus timoris Dei*: adeo ut hæc omnia „ ſint Dei ſpiritus. Videas autem quomodo etiam Gregorius, qui magnum ſibi ob „ Theologiam nomen fecit, declaret hos „ ſeptem ſpiritus, ipſummet Sanctum eſſe

Edit. Pariſ. pag. 698.

„ Spiritū, ut ſermone in ſanctam Pentecoſten nobis tenuit his verbis. Sanctus hic „ Spiritus prædicatus quidem fuit, &c. Et „ paulo poſt: Et certe unum e (Sancti) Spiritus Operationibus, in Evangelio quidem

Luc. xi. 20.

„ ſecundum Lucam, Dei digitum vocat Do„ minus; in Evangelio autem ſecundum

Matth. xii. 28.

„ Matthæum, Dei Spiritum appellat. Porro „ quo in ſpiritu Dominus ejicit a te dæmo„ nia ejici, niſi in Sancto Spiritu? Ergo e gra„ tiis gratuitis, quas Deus diverſi modo di„ ſtribuit, una eſt Spiritus Sanctus. Quod ſi „ de una dicitur, de cæteris quoque dici po„ terit. Et iterum: Hæc, inquit, ſufficiunt „ ut perſua deatur, neque creatam eſſe Spi„ ritus Sancti gratiam, & Operationem, quę „ accipitur & datur iis quos ea donare Deus „ voluerit, (hic enim eſt Spiritus Sanctus); „ neq ue etiā eſſe Spiritus Sancti Subſtantiā. „ Nemini quippe Deus ſuam largitur Sub„ ſtantiam. Et poſt pauca: etqui Divinæ „ naturæ fulgorem, cujus participes ſunt „ Angeli Deo miniſtrantes, & per quem juſti fulgebunt ſicut ſol, neque Divinam ne„ que Angelicam eſſe ſubſtantiam aſſerit, is „ Deum luteet & Angelos quoddam lumen, „ quod neque Deus ſit neque Angelus, ne„ quaquam ſtatuit. Sed magnus Dionyſius „ æternas participationes, principia, & uni„ verſorum tum rationes tum prædefinitio„ nes, quæ in Deo ſunt, quiſque Angeli pa„ tiuntur ac homines participant, Divinā aut „ Angelicam eſſe Subſtantiam pernegat. „ Cum vero fulgorem, de quo loquimur, „ plurali numero fulgores efferat, oſtendit

Sapient. 3.

A εαυτὸς μοχθήσετα με κατὰ ταυτὸν, ὁ μὲν τῇ ἐμῶν ὠδῖν ἐπείγετο σίφων τὴν ἀσθμίας τὸ ξίφος, ὁ δὲ τὰ τῇ ἀπιδίων μοι κράσπεδα σφόδρα ἐπιβάλως παρέσπα, ᾗ παρῴκτγε, ᾗ πρὸς ἑαυτὸν μετὰ τὰς γλαύττης ἑκάτερος ὅλον ἀνθέλκε ἢ τοιοῦ ἡμίτορον. ᾗ συμβάλοιτ φάναι, τὰς σοχνὰς ᾗ ἐκαλάλας ἑκατέρας ἱδρῶνας, ὡς ἀπαθὰς ὁ τῇ ἀθλίων * μόνος ἐβλεπτε ὀφθαλμὸς, διεξίοιμι καθ' ἕκαστα βουλομένῳ μοι, εἰ τὴς ἀφαλὰς ἀλγηδόνς ἀν ἀνδὶς δοιμι. Διὸ παραιτεῖθαι βουλομένῳ δι αὐτό γε τοῦτο, ᾗ φὸς γε διὰ τλὰ πάλαι τὰ Καβασίλα φιλίαν ἀκείσθαι, ἐκπομπδίων ἀ μᾶλα ἰδίλοντε, ὁπόσα ἀμελέτῳ κατὰ τῇ πατρίων τλωτικῶτα ἰδῶν ἢ

B δογμάτων τὴς ἐκκλησίας διδάσκαλε δύσφημα δι ἀμαθίαν (οὐ γὰρ ἂν ποτ φαίην ἐγὼ, μοχθηρίαν ψυχῆς) ἐμπεσόντ ἀ φίλας μοι σφόδρα ἀκθιζοντο. διὸ τῇ μικρὸν ἀναπεδύσας, ἀντιλάμβανον ἀνδὶς ἐμαυτὸν, ᾗ ἐς τὸ πρότερον ἴχνος τὴς διηγήσεως ἀγῶγε τὸν λόγον, ἐκεῖνα μικρὸν παραλείπων, ὅσα τὸ πρότερον ἵπος ἀμῶς λεπτότερα τε ᾗ πεκτικώτερον ἐν τοῖς Αντιῤῥητικοῖς ἐκδέδοται, ἃ μᾶλλον ἂ τλὰ τῷ Παλαμᾷ τηλικῦτα κακὰ ἐς τ' ἀκριβέστερον.

Πρῶτα μὲν δὴν ἀναλαβὼν, ἐξετίθμιλο ἐς φανερὸν τοῖς Παλαμικῶν δογμάτων ἑαυτὰ, ἃ τλωτικῶτα Καβασίλᾳ προσηγετο εἰς αὐτὸ συμμαχίαν συμ-

C πίπτοντε. ἴσ, ὥσπερ οἱ τοξόται κατὰ σκοπὸν, ᾗ ἡμῖν ἀσφαλὰς τοξεύειν προσγίγνεται. ἔχει δ' ὧδε ἐν τοῖς ἑβδομήκοντα ἐπτὰ λέξεσιν ἀμωμοτέτατα πάντα παπίπταται. ἑρμηνεύων ὁ προφήτης τὰ ἑπτάκις, τί τὸ Πνεῦμα τὸ Θεοῦ τοῦτο· Πνεῦμα, φησὶ, σοφίας ᾗ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς ᾗ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως, ᾗ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβε Θεοῦ· ὅτι παῦτ' ἐστὶ τὰ πνεῦμα τὰ Θεοῦ. ἴδοις δ' ἂν ᾗ τὸν μέγαν ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριον, τὸν αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὕτω δεικνύντα τὰ ἑπτὰ πνεύματα ταῦτα, ὡς ἀφ' ἑνὸς τλὸς ἁγίου πνεύματος λέγω αὐτὰ παρέσπασθαι ἡμῖν τοῦτο, λέγω, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπροχθὲν μόνον, ᾗ τὰ ἑξῆς· ᾗ μὲν ἁλίγον, ᾗ μᾶλλον μέσον τὸ Πνεύ-

D ματος ἐπεργειῶν ὁ Κύριος ἐν ἀγγέλοις κατὰ μὲν τὸ Δυνᾶν, διάκτλοι Θεοῦ, κατὰ δὲ τὸν Ματθαῖον, Πνεῦμα τὸ Θεοῦ καλεῖ. ἐκ τίνι δὴ πνεύματι ὁ Κύριος ἐκβάλλων ἔφα τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι; πῶ ἂν ἄρα τῇ τῷ ἑβδόμου χαρισμάτων, πνεῦμα ἁγίου ἦσ. εἰ δέ τε ἄλλα * πανταχοῦ. ᾗ πάλιν. ἑκασταχοῦ μὲν, φησὶ, ἐ πάντα πᾶσαι, μόνῳ ἁγίῳ ὑπάρχειν τλὼ διδομένω ἐ λαμβανομένω τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσι τῶ πνεύματος χάριν τε ᾗ ἐνεργειῶν, (* αὐτὸ γὰρ ἐσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον) μήτε τλὴν οὐσίαν εἶναι τὸ Πνεύματος· οὐδεὶ γὰρ σὺν Θεοῦ τλὼ οἰκείαν οὐσίαν δίδωσι. ᾗ μὲν ἁλίγον ἀ πάνυ λόγων τλὼ λαμπρότητα τῆς Θείας φύσεως,

E ἣς ᾗ οἱ Θεῷ λειτουργοῦντες ἄγγελοι μετέχεσι, καθ' ἣν ᾗ οἱ δίκαιοι λαμψοῦσιν ὡς ὁ ἥλιος, μήτ' οὐσίαν εἶναι Θείαν, μήτ' ἀγγελικὸν, οὐ τίθησι μεταξὺ Θεοῦ ᾗ τῇ ἀγγέλων φῶς, ἃ μήτε Θεός ἐσι, μήτ' ἄγγελος. ἀλλ' ὁ μέγας Διονύσιος τὰς φανερωτικὰς μετοχὰς τε ᾗ ἀρχὰς, ᾗ πῶς ἐν Θεῷ τῇ ὅλων λόγος ᾗ φανερωτικὸς, οὐ ἀγγελοί τε ᾗ ἀνθρωποι μετέχουσιν, οὐκ ἐκεῖ φησιν οὐσίαν, οὔτε Θείαν, οὔτ'

Digitized by Google

ἀγγελικῶ. πλαθωνικῶς δὲ προσιόντων πάντως, Λ
πῆς ἀλλάμψεις ἴδιζεν ἀν οὐσίαν ὕσας θείας. ὑ-
δίστοτε γὰρ ἐκείνη πλαθωντικῶς προάγεται. ἀναρ-
χὸς δὲ καὶ ἀτελεύτητος προσεπῶν, ἀντίστως ὑπαρ-
χάσας ἴδιζε. καὶ πάλιν· * Τί ἄνω; σωφρονεῖ δὲ-
δύκας ἐπὶ Θεῶ, καὶ ἵνα ἐνεργειῶν ἀκτίσων οὐσῶν π
καὶ λεγομένων; πολλῶ μᾶλλον δείδοι, μὴ ἀτόμα
ποιῆσῃς τὰν Θεὸν, πῆς αὐτῶ φυσικῆς ἐνεργείας ἡνω-
μένος κτιστὰς· τί ὄνω; ἀχὶ τὰ ὑποστατικὰ πῆς ἀ-
ντιπάτω Τριάδος, πολλὰ ὄντα, ἀκτιστά ἐστι; πῶς ἂν
ὁ παλλοὶ Θεοὶ, ἢ συνέζυγος καὶ πάντα οἷς; ἃ σὺ
κρίνεις ἐν καὶ ταυτὸν ἱρεῖς τῆ Θεῶ οὐσία καὶ ἀ-
διάφορον πυπάσασι, καθάπερ καὶ τὰν ἐνέργειαν; B
καὶ πάλιν· ἡμεῖς δ' ὑδαμία πον ἴσαι λέξις ἀπορρω-
σα πεῖθειν, πὰς ἐνεργείας τῶ Θεῶ Πνεύματος, ἃς ἀ
φορίτης κεφαλαιωδῶς ἐπὶ φασκῆσι, μὴ καὶ κτι-
σμάνων πάντων. καὶ δὲ Θείων καὶ φυσικῶν ἐνεργει-
ῶν τῶ Θεῶ, μία καὶ ἡ κρίσις, καθὰ Αβραὰμ ἱρε-
ὁ κρίνων πᾶσαν ἢ γῆν, οὐ ποιήσεις κρίσιν; ἀρ' ὄων
ἐ ἄυτη καὶ κτιστὰν ἦν; ἆρα ὄων ἐ τῶ ἑαυτῶ
κρίσιν ἔξεσι Θεὸς οἷς κρίσιν; καὶ πάλιν· πῶς ἂν ἀκτί-
στως ἡ χάρις, δι' ἣν καὶ μετοχικῶς αὐτῆς, ἀκτί-
στοι καὶ ἄναρχοι καὶ ἀνελλιπεῖς καὶ ἀΐδιοι καὶ οὐράνι-
κατ' αὐτὰν παρὰ τῆ πατρῶν προηγορεύθησαν; καὶ
πάλιν· ἀλλ' ἐπεὶ πολλὰς καὶ διαφόρους ὑποστάσεις καὶ
δυνάμεις καὶ ἐνεργείας ἀ Θεὸς ἔχει, εἰ μὴ ἦν τι τῶ C
ἄντων ἐκ αὐτοῦ, πολλαὶ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἀρχαὶ
τᾶς Θεότητος. ἐ μὲν ἀλέγω· ἀ μὲν Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦ-
μα ἐκ τῶ Πατρός· αἱ δὲ δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι ἐκ
τᾶς μιᾶς Τριυποστάτου φύσεως. καὶ γὰρ οὐκ ἀ ὑ-
σία ἐκ τᾶς σοφίας. ἀλλ' ἡ σοφία ἐκ τῆς οὐσίας.
καὶ πάλιν· πῶς δὲ καὶ κτιστὸν, τὸ ἀπὸ καταβολᾶς
κόσμου μὴ ἐκτισμένον, ἀλλ' ἡτοιμασμένον; καὶ πάλιν·
ποῖος βάσκανος δαίμων τῆ ἐκλασίᾳ τῶ Θεῶ,
πολμηρῶς ἐπεσπάγετο, ὅτι ἡ οὐσία τῶ Θεῶ, ἐσοι-
κοῦσα πῖς κτίσμασι, τὰς καθαιρομένας καθαίρει,
καὶ τὰς ἁγιαζομένας ἁγιάζει; καὶ ἀπὶ πάσης,
μᾶλλον τῆς Θείας μυσταγωγίας καὶ τῦ Θείου βα- D
πτίσματος, ὅσα καὶ ἀνωτέρω που διδιλάχαμεν.

Ἀλλὰ γὰρ ἡμεῖς ἐπιτυθοὶ τὰ καιριώτερα τῆ ἀτό-
πων, ἃ τοῖς δυσὶν ἐκείνοις ἀνδράσιν, ἐκ μόνον δυ-
οῖν Παλαμικῶν ἀναλεξαμένοις λόγων, οἷς ἀντίπα-
λον φρονιγμῶν καθ' ἡμῶν πλωτικῶς συμπέπτωκε,
κατὰ τὸ ἀπαράλλακτον ἐξιθάσαμεν ὡς ἐν κεφαλαίῳ.
ὧν γὰρ ἔργον καὶ μόνον ἀκούειν· ἢ πῶ διεξέρ-
χεσθαι καθ' ἕκαστον ἐργωδέστατον ἅπαντα· καὶ δὴ
πολλῶ ἂν δεῖν αἵματι χρῶμα πατὶ ποτηρὸν νομι-
θῶναι, καὶ ὀλίγον ἐμπαιστῶ ἀκοαῖς ἀνεβείᾳ
σωματθραμμένοις, καὶ μυδὲν μυδαμῶν τῆ πα-
τρίων δογμάτων ἐκτὸς εἰθισμένοις ἀκούειν. ἔξεσι
δ', οἷς ἂν ἀρθῶς ἔξεσι, σκοπεῖν καὶ πάντα,
ὡς εἰ μικρὸν μόριον δυοῖν τῆ ἐκείνου λόγων τοσαύ-
των ἔχει πῖς ἀτοπίας, καὶ πάντα ἐκ τῶ παρόντος E
τοῖς θεσπίσταις ἐκείνου λεχθέν, πόσας ἂν τις
καὶ αἴας εἶναι λογίσαιτο πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ὑπὲρ
ἐξήκοντα σύντ; πολύχους γὰρ ἐν ἀσκοῖς ὁ ἀνὴρ,
καὶ τιχικῶς ἀσκὸν ὡς πορρώτατα λεγώσης ὅλους
δυσμόρους ἐξαιῶν λογαρίων ἐξ αὐτομάτου, ἅμως
ἱκανὰ καὶ ταυτὶ πῖς τὸ συνειδὸς ἀδίκαστον τρέφουσι,
δῆξαι.

* alias τί ἐστι;

eos Divinam non eſſe Subſtantiam. Hæc „ DISPUT. CUM CABASILA.
enim nusquam, plurali numero effertur. „
Sed quia eoldem (Divinos fulgores) princi- „
pii ac finis expertes appellat, increatos „
eſſe demonſtravit. Et rursum: Quid igitur? „
times ne compoſitio in Deo admittatur, ſi „
Divinæ Operationes increatæ ſint & di- „
cantur? multo magis time, ne Deum in „
creatarum numero reponas, dum natura- „
les ejus Operationes creatas eſſe arbitra- „
tis. Quid igitur? nonne ſuprema Trinitatis „
ſuppoſita multa ſunt & increata? Quo- „
modo ergo non ſunt multi Dii, vel quo- „
modo propterea Deus unus compoſitus „
non eſt? Numquid ea etiam ſuppoſita u- „
num & idem eſſe cum Dei Subſtantia & „
ab ea plane indiſtinctam quid, at & Ope- „
rationem, aſſeres? Et iterum: Nulla un- „
quam nobis pertuadebit oratio, ut Divini „ Iſaiæ xli.
Spiritus Operationes, quas Propheta ſe- „
ptem ſummatim appellavit, inter creatas „
tes collocemus. Porro Divinarum & na- „
turaliam Dei Operationum una eſt ipſum „
judicium, ſicut ait Abraham: Qui judicas „ Geneſ. 18.
omnem terram, non facies judicium? Num „
igitur Dei judicium e terram creatarum „
numero erit? Ergo & ſuum Deus judicium „
judicabit? Et rurſus: Quomodo increata „
non eſſet illa gratia, per quam qui ejus par- „ Edit. Pariſ.
ticipes facti ſunt, increati, principii & fi- „ pag. 699.
nis expertes, æterni & cœlestes ab eam a „
Sanctis Patribus fuerunt appellati? Et rur- „
ſus. Sed quoniam multas diverſaſque hy- „
poſtaſes, & virtutes & operationes habet „
Deus, niſi in iis una quæ piam eſſet cauſa, „
multa & diverſa ſtent Divinitatis prin- „
cipia. Et paulo poſt: Filius quidem & Spi- „
ritus Sanctus ex Patre (procedant): at vir- „
tutes & operationes (Divinæ) ex unica, „
quæ tribus in perſonis ſubſiſtit, natura „
proſiliunt. Etenim non ex ſapientia pro- „
cedit ſubſtantia: ſed ex ſubſtantia ma- „
nant ſapientia. Et iterum: Quomodo crea- „
tum eſſet illud, quod a conſtitutione mun- „
di non creatum ſed paratum dicitur? Et „
rurſus: Qualis dæmon invidus hoc in Dei „
Eccleſiam dogma invehere auſus eſt? quod „
nempe Dei ſubſtantia, in creaturis inhabi- „
tans, mundet eos qui mundantur, & eos „
qui ſanctificantur, ſanctificet. Ad hæc ad- „
duxit impia illa, quæ de divinæ Euchari- „
ſtiæ participatione, & divino Baptiſmate, „
dogmata propugnavit Palamas, & quæ- „
cunque ſupra declaravimus.

Sed hic præcipuas inepcias, quas duo illi viri ex duobus duntaxat Palamæ libris contra nos tunc pugnando protulerunt, ſummatim ut ſe habebant ſine ulla prorſus mutatione expoſuimus. Nam quæ rei audire ſolummodo eſt onerosum, hæc certe omnia ſigillatim diceudo percurrere, longe operoſiſſimum fuerit; nec multum abeſſe puto, quin id malum eſſe videatur & quandam quaſi vertiginem affere innutritis pietati auribus, quæ nihil a patriis & antiquis dogmatibus alienum audire ſolent. Porro (quod facile ex prædictis animadvertent, qui recto ad hoc perpendendum judicio polſlent) ſi duorum Palamæ librorum particula, obiter ab ipſius gregalibus prolata, tot ineptias continet; quot & quales putarit quiſpiam in cæteris illius libris, quos plus ſexaginta ſcripſit, contineri? Cum enim in malis profundendis vir iſte ſit aberrimus, & artis regulas longe prætergreſſus fuerit, integras libellorum quaſi legiones, quæ illi ſponte ac ultro fluunt, poteſt evomere. Hæc tamen iis, qui ſinceram incorruptamque nutrionc conſcientiam, ſufficiunt, at demonſtretur;

Pauca e multis ineptiis ab eo dicta referuntur.

DISPUT. CUM BARLAA. *Palamæ ſeptem errores, ex verbis ejus ſupra relatis facile deducti.*

Primum, quomodo non unum eſſe Sanctum Spiritum, neque ſeptem tantum modo; ſed plus etiam ſeptuagies ſeptem ſpiritus eſſe ſtatuat, quorum unus ſit Sanctus Spiritus.

Secundo, qua ratione magnum in Theologia Gregorium abſque horrore ullo calumnietur, & e divinis Evangeliſtis Lucam & Matthæum, quaſi Dei digitum appellarent, non Sanctum Spiritum, ſed aliud quidpiam a (Divina) ſubſtantia, & unam operationem ex infinitis ac diverſis, (quas Palamas inducit,) operationibus.

Edit. Pariſ. pag. 700.

Tertio, quomodo Deum intet & Angelos novum quoddam & proprium genus ponat increatarum operationum, quas Dei fulgorem, & lumen ineffabile nominat. Qua in re magnum Dionyſium calumniatur, quem ſibi aſtipulari obtendit; ſaltem quantam attinet ad hoc (Divinarum operationum genus,) quod principii expers atque increarum eſſe affirmat.

Quarto, quomodo cuilibet homini facile, atque, ut ita loquar, in proclivi eſſe (doceat), ut, modo voluerit, increatas & expers principii ſubito fiat; quandoquidem e copioſis atque arcanis fontibus tantæ munificentiæ rivus abſque ullo ſtrepitu promanat.

Quinto, quod præparatum eſt, hoc etiam increatum a Palama prædicari; adeo ut inde neceſſario concludatur, increatum eſſe illum quoque ignem, quem diabolo Deus præparavit.

Sexto, quomodo non ſolum increatas haſce operationes multas, atque (a Dei ſubſtantia) diſtinctas eſſe aſſerat: ſed etiam res Divinæ naturæ hypoſtaſes multas & (a Divina ſubſtantia) diſtinctas eſſe ſtatuat: & confuſo pſuiulum ac perturbato ſermone uſus, hypoſtaſes quidem vocet, multas illas arqueinfinitas operationes, & vice verſa multas appellet, eas ipſas hypoſtaſes, quas ad hanc uſque diem tres & ſolas, juxta patriam & antiquam doctrinam, audire & colere omnibus orthodoxis licuit.

Septimo, quomodo de ſancta (Euchariſtiæ) participatione, deque divino Baptiſmo, nefanda & impia iſti (Palamitæ) fuerint prolocuti.

Eorum plenaque refutabit Gregoras, ſelectis SS. Patrum teſtimoniis.

Hæc autem ſigillatim a nobis, ſi non omnia, pleraque ſaltem exponentur; quibus congruas etiam ſubjungemus refutationes, non quot & quales magis ad pugnam accommodaras tunc oppoſuimus, cum multis ſacrarum Scripturarum oraculis veluti concentum fecimus, receſſiſſe etiam omnibus, quæ ſanctorum Eccleſiæ doctorum chorus olim cecinit: ſed quæcunque obvia ſolummodo linguæ noſtræ memoria ea tempore ſuggeſſerit: non quod argumentis, quibus oppugnemus adverſarios, careamus (quod quidem dicere nonnullus, opinor, adverſariorum noſtrorum ſemper audebit) qui enim iſtud fieri poſſet? cum ingentem argumentorum copiam ſepoſitam habeamus, quantam mihi ſanctorum Patrum libri abunde ſuppeditant. Nam aliorum quidam, dum in diſputationis arenam deſcendunt, difficultates aliæ ex aliis exhauriant aliquando neceſſe eſt, quia quid præcipuum atque idoneum proferat, minime reperire poſſunt: me vero e magna difficultate in magnam difficultatem nova quadam & inopinata ratione conjiciunt arma, ut ita loquar, omnis generis, haſtæ, arcus, tela, quæ ad expugnandos veritatis hoſtes multa mihi ſuppetunt. Jam enim dixerit quiſpiam, ad maximas me dubitationis an-

pag. 701.

A Πρῶτον μὲν, ὅπως οὐχ ἓν εἶναι δογματίζει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ μὴν τ' ἀν οὐδ' ἑπτὰ * τινων ἓν, ἀλλὰ τῶν γε ὑπὲρ τὰ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. * al. μόνον

Δεύτερον δ', ὅπως ἐν τύποις οὐ φείττει διαβάλλων τὸν τε μέγαν ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριον, ἐκ ἅμα τῇ Θείων εὐαγγελιστῶν Λουκᾶν καὶ Ματθαῖον, δάκτυλον Θεοῦ μὲν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγοντας, ἀλλ' ἕτερον τῆς οὐσίας, καὶ μέαν τῇ ἀπείρων καὶ διαφόρων καὶ ἐνεργειῶν ἐνέργειαν.

Τρίτον δ', ὅπως μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων καινόν τι καὶ ἴδιον ἀκτίσεων τινῶν γένος ἐνεργειῶν, B λαμπρότητα Θεοῦ καὶ φῶς ἄρρητον ὀνομάζων, ἐν οἷς ἐκ ἂ μέγαν ἐγκαλλύει Διονύσιον, συμφωνῶν αὐτῷ * αὐτῷ προβαλλόμενος, ὡς γε τὸ ἀναρχόν τε καὶ ἀκτιστον εἶναι γένος τινί. * an αὐτῷ?

Τέταρτον δ' ὅπως ὅτῳ ποτ' ἀνθρώπων ἀκτίσεως εἶναι τὸ χαῖρον εὐθέλοντι γένεσθαι καὶ ἀναρχον, ῥᾴστον καὶ ὡς ἐπὶ πρακτῆς εἰπεῖν, ἐξ ἀφθόνων καὶ ἀπορρήτων πηγῶν ἀψοφεὶ καταφορμίου τῆ τῆς τοιαύτης χορηγίας ῥεύματος.

Πέμπτον, ἅτι τὸ ἑτοιμαζόμενον ἄκτιστον δογματίζει, ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκαίως εἶναι καὶ, ἃ τῷ διαβόλῳ ἡτοίμασε πῦρ ὁ Θεός, ἄκτιστον εἶναι.

Καὶ ἅμα ἓκτον, ὅπως οὐ μόνον τὰς ἀκτίσεις ταύτας ἐνεργείας πολλὰς καὶ διαφόρους εἶναί φησιν, ἀλλὰ καὶ τὰς τρεῖς τῆς Θείας φύσεως ὑποστάσεις πολλὰς καὶ διαφόρους εἶναι νομοθετεῖ. καὶ μικρόν τι συγχύσας τὸ λόγον, ὑποστάσεις μὲν ὀνομάζει τὰς πολλὰς ἐκείνας καὶ ἀπείρους ἐνεργείας, καὶ πάλιν πολλὰς τὰς ὑποστάσεις, ἃς ἔχει καὶ τιμίαν δόγμα πάντων τρεῖς γε καὶ μόνας * ἅπασιν ἀκούειν καὶ σέβειν ἅπασιν ὀρθοδόξοις ἐνόμω. * al. ἀπασιν?

Ἕβδομον, ὅπως καὶ περὶ τὴν ἁγίας μεταλήψεως, καὶ τὸ Θείου βαπτίσματος, τ' ἀνόσια τότε λελάληται.

Εἰρήσεται δέ γε καθ' ἕκαστον, οἷ μὲ πάντα, τὰ γοῦν πλείω, μεθ' ὧν ἀντιρρήσεων τότος καθήκει, οὐχ ὅσας καὶ εἴας αὐτὸς ἀντεκόμιζε τότε, σωὶ * φῶ- * al. σωτ- ῆ μυρία τῶν Θείων λογίων ἀγωνιστικώτερον ἐπόν- τας, ὁπόσα ὁ τῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας πάλαι ὕμνων χορὸς, ἀλλ' ἃ κατὰ τὸ ἐπιτρέχον ὁ μνήμα χεδιάζουσα ἡμῶν χορηγότι τῇ γλώττῃ. ἔκων δ' ἐνδυσαι ἀφορμῶν ἀντεπάλων (πῶτο γὰ οἶδ' τι τ ἐναντίων λέγειν πλημμέλεις, εἰμαι, δύσει ποτὲ) πῶς γάρ; ἀφθονίας μαχαῖρας προκειμένης ἡμῖν, ὁπόσων ἡμοὶ τῶν ἁγίων βίβλοι κατὰ τὸ διαφυλὰς ἐπαντλῶσι. τῇ μὲν γὰ ἄλλων ὑπὸς, πρὸς λόγων ἀγῶνας ἰόντων, ἐξ ἀπορίων ἀπορίας ὑπὸτι ἀντλῶν πιεχύπται, ὃ καίριον ὕπνου ἔπεσε ἔχωσιν· ἡμὶ δ' ἐξ ἀπορίας μαχαῖρας εἰς ἀπορίαν μαχαῖρ καινόν τινα καὶ παράδοξον πιείζουσι τρόπον τὸ τ πιεισόντων πλῶν πλῆθος, καὶ βιλῶν καὶ πίζων καὶ δοράτων (φάναι) παντοδαπῶν, εἰς ἅμιλλαν τῇ τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν. ἀπορῶν γὰ ἡμεγε φαίη τις

ἂν ἴσως τῶν παρόντων, οὐχ ὁπόσων ἂν διπορεῖλω ἀφορμῶν ἐς τὴν τῶ λόγου παρασκεὴν· ἀλλ' ὁπόσας ἂν ἁγίων καὶ σῶν ἂν παραλιπὼν συμμαχίδας γραφὰς, μίρους λαβόμενος βραχυτάτου, καὶ λοιχρῶντος πρὸς ἔνδειξιν τῆς τῷ ἐχθρῶν ἀρρωσίας, ἀπαλλαγεῖναι γένοιτ' ἂν ἐν βραχεῖ. DISPUT. CUM CABASILA. gustias esse redactum, non quidem qualia conflecter argumenta, quibus ad dicendum paratus & accinctus abunde videar: sed potius quot & qualia sanctorum Patrum testimonia, quæ plurimum causæ meæ patrocinantur, omittam; ut minimam eorum partem, quæ adversariorum imbecillitati demonstrandæ par sit, seligam; & sic breviter hac tota, quam suscepi, disputatione defungar.

LIBER VIGESIMUS QUARTUS.

ΕΜΟΙ δ' ἃ αἰὼν τῆς φράσεως πολλάκις διεβραίετο γίγνεσθαι, μυρίων ἕνεκα μήκους ἀπορίαν, ἐν ὅσοις ἀφοσιοῦσθαι τὸ τὰς ἀληθοῦς ἀρετῆς ἐπαινεῖν, τοῦτο δὲ ἀφιστοῦσθαι, δρᾶν ἃ ἐγὼ ἀνύκτασμαι. τί γὰρ δεῖ πανοπλίας ἐντοῦσθαι τῷ σπουδῆς πολεμικῆς, τῆς ἔτι ἀγῶνος παραρρυείσης ὥρας, ἐν μαραθέντος τοῦ ὑπερκαύματος, ἐν τοῦ τότε ἀντιβαίνοντος, ἐν τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς ἀναπόντων, ἐκ ἐὸν εἶναι μηδενὸς ἐν τῷ νῦν εἶναι. ἄλλως τε κἀκεῖθεν μάλα γε λοιχρώντως, ὡς ἔμοιγε φαίνεται, πεφαντόν μοι δοκεῖ καὶ τῷ πεῖσαι, οὐ μάλα τὸν πόδα ἀνυσμένον ἐλαθόντα, πεζῇ τῷ αὐτῶν ταυτὶ γράφεσθαι ἀεὶ τῶν ἀκολουθοῦντα. ὡδὶ γὰρ ὡδ' ὡς ἐκείνοις δέκα τότε πλεῖστα μὲν εἴρηται, τυφλὰ δὲ πάντα & ἄγονα ἐν πρὸς τὸν αὐτὸν τῆς ἀπιστίας ἄγωνα πάντα ἀραμοῦ, ὥστε πολλῆς ἐσταυδεῖ ἀρμοῦ διάσεως τῆς συμμαχίας. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῇ τῶ ἀγῶνος ἐκείνῳ καιρῷ, τῷ βραχίονι οἷς ἔ ἐκείνων ἐκείνης ὠθῆσαι ἁρμοὺς ἀπάλλαγμαι, ὥστε ἐν πολλῷ μᾶλλον ἡσυχίας ἔσεσθαι, τοῦ * μετρειώτερον ἂ κ' τῶν τόν' ἀνάγκῃ μεταθέντος, ὡς ἂν εἰς φανὸν ἔδοξε τῷ ἅπαντων, ὡς ἐκ ἐκανῶς τῆς προθυμίας ἐν βιάσεως ἔσχον ἐγὼ, ἀεὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς αἰδεῖσθαι σαφῶς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐποιεῖσθαι. ἃ γὰρ ἀμὲν τε πρόσθε εἴρηται, ἐν ὀρθῶ τοῖς βιβλομένοις πρόκοιται, ἐ που πολλὰ τις ἂν εἰς ἄνοια, λέγειν ὁμοίως ἀεὶ τὰ αὐτά. ὅσοι γὰρ τοῖς ἀντιθήκοις ἐκείνοις δεῖ τῷ ἀεὶ παραλλάξεων, δι' ἀρρωσίαν τῶν ἀεὶ λεγομένων αὐτοῖς, τοσοῦτοι ἀμὲν, δι' ἔρωσίαν τῶν εἰρημένων, δεῖ πρὸς τὰ ἔξης σιωπᾶν. παραπλησίως ὥσπερ, εἰς μὲν ἐν ἥλιον καὶ φωτὶ δρᾶν ἔνεστι ἃ δρῶσι, πᾶσιν δὲ πᾶσθε ἀδὲ μαρτύρων ἂν ποτ' ἀδέων δέησοι, αὐτῶν ἐξ αὐτομάτ (φάναι) τ' ὀφθαλμῶν τῶ ἀληθοῦς μαρτυρούντων· οἷς δ' ἐν σκότῳ ἐν νυκτὸς ἀβλεψίας ἔνεστι βυθοῦς ἐγκυβιεῖν τοὺς τῆς σπουδῆς θιμελίους, τούτοις οὐκ ἔστιν ὀρθῶς σωσῆναι, οὐδ' ἔθεσ ἄρχεται, οὐδ' ὅπῃ τελέτῃ τῶν δρομένων ἀ βάσις.

Καὶ πρῶτόν γε δὴ λεπτὸν ἀμὲν ἐστὶ περὶ τ' πνευμάτων, ὧν ὁ προφήτης ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν ἐν σωτῆρα Χριστὸν ἀναπαύεσθαι ὑφηγεῖτο· ἐπειδὲ ἐν ὁ τῶν φίλων βέλτιστος ἀμὲν Καβασίλας πρῶτον ἀμὲν ὡς ἐχυρὸν ἐπιφέρεται τῶν λόγων ἐαυτῶν προβλημα. παῦτα τοίνυν ἐπὶ ὄντα, ἅπερεά τε ἐν ἄγια Πνεύματα διδόγματα ἅπαντα εἶναι καθάπαξ ὁ Παλαμᾶς, ἐν οἱ θεσσῶται. ἵν' οὖν ἐκ φράσις ἐπιβολὴς πρεσγενόμενος εἰς μέσον ἡμᾶς ἀπλῶ τῷ Σωτῆρος τῶν ῥητῶν, ἵν' τοῖς Ἀποστόλοις εἰρήκει, μηδενὸς τὸ παράπαν ἑτέρου δέεσθαι πρὸς πειθὼ τῶν ἀφορω-

Quod ſæpe mihi ſupra facere contigit, ut ob rerum dicendarum multitudinem pauca ſolummodo delibarem, quamquam nempe ad comparandam veritati, cujus defendendæ officio defungebar, victoriam ſufficeret; idem me hoc etiam in loco facere non pigebit. Nam quid hic armatura univerſa opus eſt aut bellico ſtudio, ubi jam certaminis tempus effluxit, ejuſque ſuſcitabulum prorſus extinctum eſt, neque modo quidquam eſſe poteſt eorum, quæ tunc nobis obſiſtebant & ignem irascentis animi accendebant? Alioquin vero pleraque ſupra, quantum ut opinor ſatis erat, commemoravimus. Unde mihi ſuperflua & ſupervacanea res videtur, neque ſatis procul ab inutili remota, de iisdem eadem ſemper verba verſare, & aliorum aures obtundere. Nec enim, ut illi tunc multa cæca & ſterilia effutierunt, quæ omnia in eaſdem ineptias veluti præcipitare, ita mihi quoque hac in pugna, multorum auxilio opus fuerit. Sed quemadmodum certaminis illius tempore ipſos in ſuum præcipitium paucis detruſi, & ſic eo defunctus ſum, ita nunc longe potiori ratione, cum diſputationis æſtus deferbuerit, paucioris quam pro illius temporis neceſſitate proferre mihi licebit: nec ullus omnium dicere merito poterit, me animi ſtudio ac volantate non ſatis promptum fuiſſe, licet iis qui iſta legent, rempſa perſuaſero ut hæc evidenter perſpiciant. Et certe ſtultum valde fuerit, eodem ſemper modo eadem repetere, quæ prius a nobis dicta in promptu eſt quibuslibet conſpicere. Quantum enim neceſſe eſt, ut illi adverſarii dicta ſua indefinenter varient, ob eorum quæ proferunt infirmitatem; tantum neceſſe habemus ob dictorum noſtrorum firmitatem & robur, cætera ſilentio prætermittere; eo fere modo quo teſtibus nullis indigent ii, qui quæ agunt, luce & palam fulgente ſole faciunt; quando-quidem ipſæ per ſe res ulero, ut ita dicam, veritati teſtimonium perhibent: contra vero qui in tenebris & profundæ noctis caligine ſtudii ſui fundamenta præcipitanter jaciunt, ii recte conſpicere non poſſunt, neque unde incipiat, neque ubi deſinat ſuppoſitum operis ſui fulcimentum.

Pergit Gregoras, & o multis paraſe ſigit.

Edit. Pariſ. pag. 704.

Et primo quidem de ſeptem ſpiritibus, quos propbera ſuper Dominum noſtrum Salvatorem Chriſtum requieturos eſſe aſſirmavit, nobis eſt diſſerendum; quoniam amicorum noſtrorum optimus ille Cabaſilas, primum hoc veluti firmum illius diſſertationis propugnaculum nobis objecerat. Hos itaque ſeptem omnes omnino increatos & ſanctos eſſe ſpiritus Palamas ejuſque gregales decreverunt. Statim igitur poſſemus nulla prorſus alia re ad perſuadendos auditores indigere, ſi prima agreſſione ipſa hæc noſtri Salvatoris in medium proferremus verba, quæ Apoſtolis dixit. Euntes, inquit, docete omnes gentes,

De ſeptem ſpiritibus, & quod unus ſit Spiritus Sanctus. Iſaiæ.

Matth. 28.

DISPUT. CUM CABASILA.

baptizantes eo in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Plurali omnero ſpiritus effette hic non permiſit : alioqui , quomodo Divinæ naturæ ſarta tecta ſervaretur perſonarum Trinitas, ſi non unus, at plures eſſent Spiritus ? Sed quia jamdiu obtinuit , ut ſummam breviloquentiam veluti proprio ſibi jure Lacones ut plurimum vindicarent , literatiores autem pluribus hoc in loco teſtimoniis opus habent , quibus adverſarii accuratius refellantur ; agedum , nos etiam amicorum qui nos audiunt deſiderio faciamus ſatis , & omnem adeundi laboribus metam obſtinate conteramus. Divus itaque Maximus hæc de ſeptem ſpiritibus ſeu (quod idem eſt) virtutibus differit. Et requieſcent, inquit, ſuper eum (Chriſtum) ſeptem ſpiritus ; ſpiritus ſapientiæ, ſpiritus intelligentiæ , ſpiritus cognitionis, ſpiritus ſcientiæ, ſpiritus conſilii, ſpiritus fortitudinis, ſpiritus timoris Dei. Hæ ſunt autem ſpiritalium horumce donorum proprietates . Timoris proprietas eſt, abſtinere ab omni malis. Fortitudinis , bonorum operatio. Conſilii proprium opus eſt, adverſarios noſtros dignoſcere. Scientiæ proprietas eſt, genuina & ſincera officiorum noſtrorum notitia. Cognitioni propria eſt, actualis comprehenſio Divinarum , quæ in virtutibus ſunt, rationum. Proprium intelligentiæ munus eſt , efficere ut anima tebus in univerſum cogoitis aſſentiatur. Sapientiæ proprietas eſt, ignota cum Deo nexus, per quam eorum qui digni habentur deſiderium in fruitionem vertitur. Hæc enim ſapientia Deum participative ſaltem facit eum, qui partiteps ipſius efficitur , eundemque Divinæ beatitudinis interpretem conſtituit , per jugem & continuam Divinorum myſteriorum propoſitionem , & ab omnis arrogantiæ faſtu alienam enarrationem , in gratiam eorum, qui hujuſmodi explicationis indigent. Porro idem Sanctus Maximus hæc planius exponens , ita loquitur. Quod reſpectu noſtri primum actu bonum eſt (oempe timor) hoc ſacra Scripeura poſtremum numeravit , & ſapientiæ initium vocavit ; a quo nos impulſi , ad ſapientiæ finem (ſcilicet intelligeotiam) aſcendimus; quam adepti ſi fuerimus, Deo proximi & conjuncti adhæremus : unam ſapientiam habentes, quo media & interjecta , cum ipſo Deo adnamur. Nec enim fieri poteſt , ut ſapientiam adipiſcatur, qui non prius per timorem , & reliqua intermedia (Sancti Spiritus) dona , ignorantiæ ſuppidirudinem & vitiorum pulverem a ſe prorſus eacuſſerit . Quapropter Deo proximam ſapientiam , oobis vero proximum timorem , a ſacra Scripeura factus ordo diſpoſuit ; ut recti ordinis notmam ac legem diſceremus. Vides ot hæc (dona) , virtutes: non autem Sanctos Spiritus eſſe ſtatuat.

S. Maxim. teſtimonium. Ilan. ai.

Edit Pariſ. pag. 703.

Pſal. 110. Ecd. 1.

S. Chryſoſt. teſtimonium

Magnus pariter Chryſoſtomus de iiſdem hæc olim inter alia protulit . Cum qois donum charitatis habet , ſpiritum charitatis habere dicitur ; cum martyrii donum acceperit, ſpiritum (hoc eſt donum) virtutis & fortitudinis dicitur habere . Quoniam enim qui donat, Spiritus Sanctus eſt, donum vero idem cum donante nomen habet ; ſi quis fuerit mitis & humilis corde , manſuetudinis donum , quæ Dei gratia eſt , accepit. Et iterum: Ubi profunda diſcere myſteria neceſſe eſt , revelationis tunc ſpiritus appellatur. Ubi charitas neceſſario eſt habenda , charitatis tunc ſpiritus vocatur . Quando neceſſum eſt ut

Matth. xi.

μένων , λέγω δὴ τῶν , προσδόκιμος μαθητεύσαι πάντα τὰ ἔθνη , βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τῦ Πατρὸς καὶ τῦ Υἱῦ καὶ τῦ ἁγίυ Πνεύματος . ἡ πλειονότητος δὴ ἐπαῦθα πνεύματα δίδωσι λέγειν · ἃ πῶς ἂν τὸ τελεσιούργημα τῆ θείᾳ φυλάττοιτο φύσει , πολλῶν καὶ ἓν ὄντος τῦ πνεύματος ὄντος , ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πάνυ βραχυλογεῖν ὁ πολὺς τοῖς Λάκωσιν ἐκλάρωτι χρόνος ὡς τὰ πολλὰ , τοῖς δὲ φιλολογωτέροις δῶ πλείονων ἐπαῦθα μαρτυρίων , εἰς ἀναβιβάσω τῆ ἐναντίων καθαίρεσιν , φέρε καὶ ἡμεῖς τὰ τῦ πόθου τοῖς φίλοις ἀποδῶμεν ἄφοβοι πάντες . Μάξιμος τοίνυν ὁ Θεῖος περὶ τῆ ἑπτὰ διήκουσι πνεύματος , τουτέστι δ' εἰπεῖν , ἀρετῶν . καὶ ἐπαναπάυσεται , φησὶν , ἐπ' αὐτὸν ἑπτὰ πνεύματα · πνεῦμα σοφίας , πνεῦμα συνέσεως , πνεῦμα γνώσεως , πνεῦμα ἐπιστήμης , πνεῦμα βουλῆς , πνεῦμα ἰσχύος , πνεῦμα φόβου Θεῦ . ἔστι * δὲ ἴδιον τῆ πνευματικῶν τόπων χαρισμάτων · φόβυ μὲν , ἡ ἀποχὴ τῆ κακῶν · ἰσχύος δὲ , ἡ πρᾶξις τῆ ἀγαθῶν · βουλῆς δὲ , ἡ τῆ αἱρετικωτέρων ἐξαίρεσις · ἐπιστήμης δὲ , ἡ τῆ καθαιρόντων ἀπόθεσις εἰδήσεις · γνώσεως δὲ , ἡ κῆ ἐνέργεια τῆ ἐν ταῖς ἀρεταῖς θείων λόγων περιλήψις · συνέσεως δὲ , ἡ πρὸς τὰ γνωσθέντα διόλυ τῆς ψυχῆς συναίσθησις · σοφίας δὲ , ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀξιέρωτος ἕνωσις · καθ' ἣν τοῖς ἀξίοις ἃ ἔφησις , ἀπόλαυσις γίνεται , μεθέξει ποιοῦσα τὸν Θεὸν τὸν μετέχοντα , ἢ τῆς θείας αὐτὸν ὑποφήλου καθιστῶσα μακαριότητος , κατὰ τὸν αἴνιγμα φησὶ τῆς θεομύσεως τῶν θείων μυστηρίων ἀνεκπόμπιμον προβολὴν καὶ δείξοδον . Εξηγούμενος δ' αὐτὸς τὰ αὐτὰ , φησὶ · τὸ πρὸς ἡμᾶς κατ' ἐνέργειαν φῶς τῶν ἁγαθῶν , ὅπερ ἐστὶν ἡ φόβος , πλάτυσεν αἰνιξάμενος τῆς γραφῆς ὁ λόγος , ἀ ἢ σοφίας ἀρχὴν ἀφ' ὃ αὖ κινούμενοι πρὸς τὸ τῆς σοφίας τέλος , ἢ σωζόμενοι , ἀναβαίνομεν · μεθ' ὃ ἀφοσιχεῖς αὐτῆ γινόμενοι τῆ Θεῷ , μόνῳ τῶν σοφίαν τῆς πρὸς αὐτὸν ἑνώσεως μεστὸν ὄντες · ἃ γὰρ γινόμενα ἐστὶ δυνατὸν ἐπιλαβέσθαι σοφίας , τὸν μὲ φόβον τῆ φόβου , καὶ τῶν ἓξ μέσων λοιπῶν χαρισμάτων , τῶν τε λύπων τῆς ἀγνείας , καὶ τὸν τῆς κακίας κοιτρὸν ἑαυτῆ * πωπλῶς ἐκτινάξαντα . ἓξ τῶν Θεῷ μὲν ἀφοσιχᾶ τῶν σοφίαν , ἡμῖν δὲ * τὸν φόβον , ἃ γραφικὴ τάξις διέθηκε , ἵν' ἃ μεῖς δι' ἀξίας μαθωμεν ὅσον καὶ νόμον . ὁρᾷς ὡς ἀρετὰς , καὶ οὐ δῶρα τίθησι πνεύματα.

Περὶ δὲ τῶν τοιούτων ἀμείνως καὶ ἃ μέγας ἐφησι πάλαι Χρυσόστομος , ταῦ ἄλλα , καὶ ὅταν τις ἴδῃ χαρισμα ἀγάπης , λέγεται ὅτι πνεῦμα ἀγάπης ἔχει · ἐὰν λάβῃ χάρισμα μαρτυρίου , λέγεται πνεῦμα δυνάμεως ἔχειν , πάντες χάρισμα .. ἐπεὶ δῶ τὸ δωρούμενον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστι , καλεῖται δὲ καὶ τὸ δῶρον ὁμωνύμως τῆ διδόντι , ἐὰν ἢ τις πρᾶος καὶ ταπεινὸς τὴν καρδίαν , δῶρον ἔλαβε τῆς πραότητος , καὶ ἐστι Θεῦ χάρισμα . καὶ πάλιν · ὅπου δεῖ μαθεῖν τὰ βάθη , καλεῖται πνεῦμα ἀποκαλύψεως . ὅπου δεῖ ἀγάπαν ἔχειν , καλεῖται πνεῦμα ἀγάπης . ὅπου δῶ σαφῆ λαλῆσαι τὸν διδάσκαλον , καλεῖται πνεῦμα σοφίας . ὅπου δεῖ λαλῆσαι τὸν ἀκροατὴν σωσε-

* In editis incipit hic locus.

* In editis.

b In editis.

c In editis.

* hæc dua voces abſunt ab edit is.

* In editis additur προσιχέ.

τῶς, καλῶται πνεῦμα σωμάτιον. ἢ τί δεῖ πάντα καταλέγειν, τὰ πανὸς λόγου τὰ ἴσα διεξιόντας τοῖς βουλομένοις ὁρᾶν; λέγεται γάρ τις ἐμοὶ ὁρκος Θεοῦ παρελθών, εἰ πλείονος τῆ σαίμματι δεῖ σαφηνείας, ὥστε μαθεῖν, τὸ μὲν Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ὃν, νῦν ἄκτιστον δηλαδὴ καὶ μίαν φύσιν τὴ Θεοῦ· ἃ δὲ τοῖς κτίσμασι χαρίσματα δίδοται, ἀριθμὸς καὶ δῶρα ἄφορα, ἢ ποιήματα αὐτῆ, πνεύματα μὲν καλούμενα ἢ ταῦθ' ἡμῖν μόνως τῆ παρίχοντι Πνεύματι, οὐχ ἅγια δέ. καθ' ἃ ὁ μέγας τῶν σοφῶν Βασίλειος, ἔρευνά τε σι, φησὶν, ὅτι αἱ ἑπτὰ γυναῖκες (αἱ τῆ προφήτη λεγόμεναι Ησαΐᾳ, ἐπιλάβονται ἑπτὰ γυναικὸς ἀνδρὸς ἑνός, λέγουσαι, τὸ ὄνομά σου κεκλήσθω ἐφ' ἡμᾶς) ἑπτὰ πνεύματά εἰσιν, ἃ μικρὸν ὕστερον ὁ αὐτὸς οὗτος προφήτης ἀπαριθμεῖται μέλλει, ὡς * ἑπτασπουδαῖα ἐπὶ τὸ ἓν ῥίζης Ιεσσαὶ ἐξαυδᾶν μέλοντα, πνεῦμα σοφίας, καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς, ἢ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ δισεβείας, πνεῦμα φόβου Θεοῦ· ἀπερ διὰ τὸ πάντας ἐκκλῖναι, καὶ ἅμα ἀχρεωθῆναι, οὐκ ἔχοντα φ ἑπασπασθῆναι ἀγαπητῶς; ἢ χρὴ τὸν κύριον ἀνθρώπου λαβόμενα, ποιεῖ τὰ ἀναγεγραμμένα· ἀρχεῖ δὲ τὸ πνεῦμα τῆς γνώσεως καὶ τῆς δισεβείας ἐν καιρῷ, ὅτε ἂν ἔσῃ ὁ σωτὴρ, ἐκ ἐσῃ ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· καὶ εἰσὶν ὀνειδος ἴσε ταῖς ἁγίαις τὸ μηδὲν ἔχειν τὸν αὐτοχόμενον αὐτῶν, ἀλλ' εἰσὶ χηρεύειν αὐτὰς, ἀποείᾳ τῆς ἐκαδεχομένης αὐτὰς ψυχῆς· τὸ γὰρ μηδὲν δυνηθῆναι ἐλεῖν τῆ οἰκείῳ κάλλει, ἀλλ' ἐναπομείναι τῆ ἐρημίᾳ, ἅπαρ καὶ τῶν ἀρετῶν δοκεῖ καθαπτεσθαι· ὁ δ' ἐν ἑαυτῆ πᾶν εἶδος ἀρετῆς κατὰ νῦν ἄκρως πλείοσιν ἐπιδεικνύμενος μέλλων, ἀφαιρεῖ ἢ ἐνειδισμὸν ἀπ' αὐτῶν· ἰδοὺ καὶ οὗτος οὐχ ἅγια πνεύματα λέγει τινί, ἀλλ' ἀρετὰς ἀνθρωπίνας * ἐπασπαιρούσας χειρῶ καὶ τὸ ἀνθρώπινον.

* aa. ἑπτασπουδαῖα.

* aa. ἑπτασπουδαίως.

Καὶ ὁ μέγας δ' αὖθις Αθανάσιος, πρὸς Σεραπίωνα τὸν ἐπίσκοπον περὶ τῆ ἁγίου Πνεύματος γράφων, καὶ τοὺς πνευματομάχους ἐλέγχων, ἐν τῆ προφήτη φάσκοντας Αμὼς ἀκούειν λέγοντος τῆ Θεοῦ, ὅτι ἰδοὺ ἐγὼ ὁ στηρίων βροντὴν, ἢ κτίζων πνεῦμα· ἴσμεν, φησὶν, ἐ περὶ τῆς θείας γραφῆς * δείσαντας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰρημένον ἁπλῶς πνεῦμα, χωρὶς προσθήκης τοῦ λέγεσθαι ἢ τῆ Θεοῦ, ἢ τῆ Πατρὸς, ἢ ἐκ ἐμοῦ, ἢ ὅτι αὐτῆ τῆ Χριστοῦ, ἢ τῆ Υἱοῦ, ἢ παρ' ἐμοῦ (ὅ ἐστι παρὰ τῆ Θεοῦ) ἢ μετὰ τῆ λόγου· ἵνα μὴ ἁπλῶς λέγηται Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα, ἢ αὐτὸ τοῦτο, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ Παράκλητον, ἢ ἀληθείας· ὅ ἐστι τῆ Υἱοῦ, * τῶ λέγοντος· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· ἵνα ἀκούσαντες ἁπλῶς Πνεῦμα, ὑπονοήσητε εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἀλλ' ὁ μέγας ἐν προοιμίοις τῶν ἐπῶν, ἢ προκατασκευάσας τὸν λόγον, πολὺς ἐρρύη παρ' ὅλον τὸν λόγον, πῶς ἐν τῆς θείας γραφῆς ὡς πλείστε ἑκατονθήμασι μαρτυρίας, ὡς ὀξέως μεμαθήκεν τοὺς βλομένους ἐκπόδων ἀρκουμένους, ὡς ὄν ἐστι, ἢ ἑ πολλὰ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ ὡς Πλα-

claræ & liquido loquatur doctor, ſapientiæ ſpiritus dicitur. Quando auditor intelligenter loqui debet, intelligentiæ ſpiritus nominatur. Et certe quid opus eſt ut ſingula ſancti hujus Patris verba recenſeam, quandoquidem toto illo ſermone ſanctus Chryſoſtomus eadem edidiſſet, ut iis qui legere illum voluerint, patebit. Per Deum enim adjuro quemlibet, ut mihi dicturus accedat, an in hac noſtra quæſtione, majori ſit opus evidentia, ut diſcamus unum quidem eſſe Spiritum Sanctum, increatam ſcilicet & unam Dei naturam; quas vero creaturis gratias Deus largitur, eas eſſe virtutes, varia dona & ipſius opera, quæ ſpiritus quidem nomen commune habeant cum illo qui ea impertitur: ſed nunquam Sancti Spiritus appellentur. His conſona ſunt, quæ magnus Baſilius differit. Quidam, inquit, diærunt ſeptem illas mulieres, (de quibus ita loquitur Iſaias propheta: Homnem unum ſeptem apprehendeot mulieres & dicent: Nomen tuum ſuper nos invocetur,) ſeptem eſſe ſpiritus quos paulo poſt enumeraturus eſt Propheta, velut ſuper eum requieturos, qui de radice Jeſſe floris in modum egreſſurus erat; ſpiritum videlicet ſapientiæ & intellectus, ſpiritum conſilii & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis, ſpiritum timoris Dei. Qui quidem ſpiritus, eo quod omnes (a rectitudine) declinaſſent & ſimul inutiles facti eſſent, cum jam nihil haberent loci, ubi jucunde requieſcerent, cum qui fuit in Domino Jeſu hominem apprehendunt, & ita quæcunque ſcripta ſunt adimplent. Tunc enim ſeriatur ſpiritus ſcientiæ & pietatis, cum eon eſt quiſpiam intelligens, neque quiſpiam Deum requireos; & quaſi dedecore virtutes afficiuntur, quum nemo eas amplectitur: ſed viduatum more nullam poſſunt reperire animam, quæ ipſas velit ſuſcipere. Quod enim propria ſua pulchritudine capere neminem poſſint, ſed in ſolitudine ſua permaneant, hoc virtetes reprehenſione quadam perſtringere videtur. Verum qui o noem victutis in ſe ſpeciem, ad ſummæ perfectionis apices oſteoſurus eſt, is opprobrium ab eis aufert. Ecce hic quoque ſanctus doctor ſpiritus has, non ſanctos appellat ſpiritus, verum humanas virtutes, quæ in Chriſto quatenus homine requieſcant.

Magnus item Athanaſius, (epiſtola prima) ad Serapionem (Thmuitenum) epiſcopum de Sancto Spirita ſcribens, & Pneumatomachos refellens, qui ſeſe jactitabant apud prophetam Amos Deum ita loquentem audire: Ecce ego firmans tonitru & ſpiritum creans. Dicite, inquit, an in aliqua Divinæ Scripturæ loco Sanctum Spiritum dici ſimpliciter ſpiritum reperiatur, ſine hac addita voce, Dei, vel Patris, vel meum, vel ipſius Chriſti & Filii, vel a me (hoc eſt a Deo) vel aliter niſi cum articulo; ita ut noo ſpiritus ſimpliciter dicatur: ſed ille Spiritus, vel concepta verbis, Spiritus ille Sanctus, vel Paracletus, vel (Spiritus) veritatis, id eſt Filii, dicemis oimirum: ego ſum veritas; ut vos nuda & ſimplici ſpiritus voce audita, Sanctum Spiritum ibi eſſe deſignatum ſuſpiceminl? Sed magnus iſte doctor, cum hęc epiſtolæ ioicio diciſſet, & veluti futuri ſermonis fundamentum præſtruiſſet, per totam deinceps epiſtolam multis eſt io adducendis & fuſius exponendis Divinæ Scripturæ teſtimoniis (ut inde ſatis diſcere poterunt, qui eum legere voluerint), quibus probetur unum eſſe Spiritum Sanctum: non vero multiplicem, neq; ex multis

A

B

C

D

E

* aa. ἑπτασπουδαῖα quia Iſ. xi. εβ ἀνασπαιόντα.

* aa. ἑπτασπουδαίως.

* Ita cod. Reg. Segu. Gobler. & nova edit. διδάσκειν.

* abeſt ab edit. vet.

ΔΙΔΥΜΟΥ CUM CANASIA.

S. Baſil. in cap. 4. Iſ. tom. 1. pag. 999.

Edit. Pariſ. pag. 704.

Iſa. xi. v. 2. & 4.

Pſalm. 21.

Pſalm. 13.

Athanaſ. ep ſ. ad Serapion. tom. 1.

Amos 4. v. 13.

Joan. 14.

DISPUT. CUM CABASILA.

ut nobis, cum rerum controverſarum peritis, ſermonem habentibus, levior labor eſſet: ſed quę a Magiſtro ſuo Palama extremis auribus audierant, hinc nullo negotio approbabant, iiſque fidem habebant, inertem ac deſidioſam infidelitatem Fide commutantes, importunum ob ingenium ſuum, ſeu potius propter caimiam mentis ſuæ malitiam, ignari ab ignaro impietatem faſcipientes. Ideo ſtatim mihi fuit in animo, hęc Dionyſii Areopagitę verba in mediũ afferre.

Teſtimonia profert Dionyſii Areopag.

„ Verum ens eſt unum, pulchrum, & bo-
„ num, & ſapiens, cujus deſiderio tenentur
„ omnes, qui Divinam anitatẽ participant.
„ Porro ens iſtud, rametſi unum & idem, non
„ unico modo participant: ſed ut unicuique,
„ pro aniuicujuſque habilitate, Divina ſta-
„ tera diſtribuit. Et iterum: ſicut unitas eſt
„ unum quid ante omnes numeros, & omnis
„ numeri cauſa; nec ramen ipſa numeras
„ eſt: ſed numerorum principium, &c. ita
„ etiam Deus unum quid eſſe dicitur, non
„ ſolum quatenus ſolus eſt & a cunctis enti-
„ bus omnium ſecretus, & quatenus ſimplex
„ eſt, partium eapers, indiviſus, & impati-
„ bilis: ſed etiam quateous ante omnia en-
„ tia eaiſtit & quatenus omniam eſt cauſa
„ (una eſt eoim omnium eotium cauſa, &
„ anice ſea ſpecialiter & caimie ona: anta
„ omnia eaiſtit, omnia vero ex ipſa & poſt
„ ipſam eaiſtunt) item quatenus a cunctis
„ entibus, juxta aniuſcujuſque habilitatem
„ participatur. Nam quicquid ipſum (Deum) nullatenus participat, nullatenus exiſtit. Et omnia entia exiſtunt, quatenus
„ Unum eaiſtit. Item nnica omnium cauſa
„ non eſt unum quid ex omnibus: ſed eſt
„ ſuper omne anum, & eſt omnis unitatis &
„ maltitudinis, ut effectivum principium, ita
„ & finis. Et ſicut onitas eſt aure omnẽ numerum multiplicatum, ita anom(ena, Divinom ſcilicet,)omnia etiam contraria in
„ ſe ipſo aniformiter atque inconfuſe antici-
Dionyſ. lib. de Div. nom. c. 4. ſ. 7. „ pavit. Iterum idem Dionyſius ſic haber.
„ In Deo idem eſt pulchrum & bonum. Pul-
„ chrum enim & bonum omnia appetunt.
„ Pulchrum aatem, & pulchritudo ſeparanda non ſunt in ea cauſa, quæ aniverſa in
Edit. Pariſ. pag. 688. „ uno comprehendit. Hęc enim in omnibus
„ rebus (creatis) dividimus in participatio-
„ nes, & in entia participanria; licque pul-
„ chrũ dicimus, quod pulchritudinis eſt participeps; pulchritudinem vero vocamus,
„ participationem cauſæ omnia pulchra ef-
„ ficientis. Deus autem hæc eſſe dicitur,
Dionyſ. ib. c. 5. ſ. 6. „ quatenus horum cauſa eſt. Ea Deo enim &
„ in Deo ſunt, ipſum eſſe, entium omnium
„ principia, entia omnia, & quæ ſibi invicem ſunt contraria, idque ſine ulla proportione, eximie, comprehenſe & ſingulariter. Etenim in unitate numerus
„ omnis uniformiter præexiſtit; & anitas
„ tanquam omnis numeri cauſa, ſingulariter in ſe ipſa omnem numerom habet. Et
„ omnis numerus io onitate unitus eſt: in
„ quantum vero ab unitate progreditur,
„ in tantum dividitur & multiplicatur;
„ quemadmodum & omnes circoli lineæ,
„ in centro unitæ, & ſimplici voitione co-
Dionyſ. ib. c. 5. ſ. 7. „ exiſtunt, & centrum omnes rectas lineas
„ uniformiter habet. Imo & in tota hajus univerſi oatura, omnes untuſcajuſque naturę rationes, unica & inconfuſa unitione ſunt comprehenſæ; & omnes facultates, quę ſingulis totius corporis partibus provident, uniformiter
„ in anima (copulatæ ſunt). Non eſt igitur abſurdum, ex obſcuris imaginibus ad univerſalem omnium cauſam aſcendentes, omnia uniformiter & unite
Dionyſ. lib. ſ. 8. ſed ſuprà. „ in omnium cauſa ſupermundanis oculis conſpicere. Si vero Sol noſter multas ac diverſas rerum ſenſi-

Α Ὦ διδάσκαλε Παλαμᾶ σωφίσαι σοφίσαι ἄρρες ἀκόσαι ὡσὶ, πῶν ἰδίχοντο, τῷ ἐπίσδλον λίαν ὑποπτεῦ, ἀπλαίπωρον ἀπιστίαν πίσιως ἀλλαττόμβοι, δι' ἀκοπίαν τοῦ, μᾶλλον δὲ τῇ γνώμης καίριον μοχθηρίαν, ἀπίθανα παρὰ γνῶ μαιόμενοι, οἱ μὲν οὐδὲν λαμβάνοντες. ταῦτ' τοι τῷ παραχρῆμα παράγειν ἐπῆν μοι Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ταυτί.

Ἐν μέν ἐστι τὸ ὄντως ὂν, τῷ καλὸν, ἓ ἀγαθὸν, ἓ σοφὸν, οὗ πάντες οἱ ἐνοειδὲς ἐφίενται· μετέχουσι δ' αὐτῶ ὐχ ὁμοίως, τῷ τω ἑνὸς τῇ ταυτῷ ὄντος· ἀλλ' ὡς ἑκάστῳ τὰ θεῖα ἐφίεμαι ζυγὰ, τῇ τῶν ἁπάντων ὑπερδεόντα. ἡ πάλιν ὥσπερ ἓν μὲν ἡ μονὰς, πρὸ πάντων δέ ἐστι τῇ ἀριθμῶν, ἡ αἰτία ἐστὶ πάντων ἀριθμοῦ, ἡ ὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἀλλ' ἀρχὴ ἀριθμῶν· ἡ τὰ ἑξῆς· οὕτω ἡ ὁ Θεὸς ἓν λέγεται, ὡ μόνον ὡς μόνος τῇ ἐξῃρημένος πάντων τῇ ὄντων καὶ τὰ πάντα, ἡ ὡς ἁπλοῦς ἡ ἀμερὴς ἡ ἀδιαίρετος ἡ ἀπαθὴς, ἀλλὰ ἡ ὡς πρὸ πάντων τῇ ὄντων, καὶ ὡς πάντων αἴτιος· ἓν ᾧ τὸ πάντων τῇ ἄντων αἴτιον, ἡ ἑνικῶς ἓν, ὅτι ἰδικῶς, ἐξαιρέτως, καὶ πρὸ πάντων· τὰ πάντα δ' ἐξ αὐτῶ ἡ μετ' αὐτὸ· καὶ ὡς ὑπὸ πάντων τῇ ὄντων μετεχόμβος κατὰ τὸν ἰδαίου ὑπερδεότητα. τὸ γὰρ πάντα ἀμέτοχον αὐτῶ, πάντη μὴ ὂν ἐστ· ἡ τῇ εἶναι τὸ ὄν, πάντα ἐστὶ τὰ ὄντα· ἡ ὰ ἐστ τὸ πάντων αἴτιον ὄν, ἓν τῇ πάντων, ἀλλ' ὑπὲρ πᾶν ὤν, καὶ πάντος ἑνὸς ἡ πλέον ὥσπερ ποταπιὸν, ὕπω καὶ ὀρεπτὸν· ἡ ὡς ὁ μονὰς πρὸ παντὸς ἀριθμῦ πεπληθυσμένου, καὶ πάντα ἐν ἑαυτῇ τὸ ἓν καὶ τὰ ὑπάντα ἑνοειδῶς ἡ ἀσυγχύτως προείληφε. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς φησιν. ἐπὶ Θεοῦ ταυτόν ἐστ τὸ καλὸν τῇ ἀγαθῷ· τὸ καλῶ γὰρ ἡ ἀγαθοῦ (* πάντα ἐφίεται.) καὶ τὸ καλὸν δὲ ἡ κάλλος, οὐ διαιρετὸν ἐπὶ τῆς ἐν ἑνὶ τὰ ὅλα συνειληφυίας αἰτίας. ταῦτα γὰρ ἐπὶ μὲν τῇ ὄντων ἀπάντων, οἷς μετέχοντα ἓ μετοχὰς ἐσχήκοτα, διαιροῦντες, καλὸν λέγομβν τὸ καλλυνὸν τῇ ὄντων κάλλος δὲ, τῶν μετοχῶν τῆς καλλυνούσης τῇ ὄντων αἰτίας· ὁ δὲ Θεὸς πῶτα λέγεται, ὡς αἴτιος πάντων. ἐκ Θεοῦ γὰρ, καὶ ἐν Θεῷ, καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι, ἡ αἱ τῇ ὄντων πάντων ἀρχαὶ, καὶ τὰ ὄντα πάντα, ἡ τὰ ἀλλήλοις ἐναντία· καὶ τῶν ἀρίτως, ἡ ἐξαιρέτως, ἡ συνειλημμένως, ἡ ἑνιαίως. ἡ γὰρ ἐν μονάδι πᾶς ἀριθμὸς ἑνοειδῶς προυφίστηκε, ἡ ἔχει πάντα ἀριθμὸν ἀ μονὰς ἐν ἑαυτῇ μοναχῶς, (* ὡς αἰτία πάντος ἀριθμοῦ·) ἡ πᾶς ἀριθμὸς ἕνωται μὲν ἐν τῇ μονάδι. καθ' ὃ ἐστιν δὲ τῆς μονάδος ἀφέστηκε, κατὰ τοσοῦτον διακέκριται καὶ πλεθύνεται· * ὡς ἡ ἐν κέντρῳ πᾶσαι αἱ τῶ κύκλου γραμμαὶ κατὰ μίαν ἕνωσιν συμβέβηκασι, ἓ πάσας ἔχει τὸ * κέντρον τὰς διαθέσεις ἑνοειδῶς· ἀλλὰ ἡ ἐν τῇ ὅλῃ τῇ ὅλων φύσει, πάντες οἱ λόγοι τῆς καθ' ἕκαστον φύσεως συνειλημμένοι εἰσὶ κατὰ μίαν ἀσύγχυτον ἕνωσιν, ἓ ἐν τῇ ψυχῇ μονοειδῶς αἱ τῇ κατὰ μέρος πάντων προσοντιακαὶ τῶ ὅλου σώματος δυνάμεις. οὐδὲν ὄων ἄτοπον, ἐξ ἀμυδρῶν εἰκόνων ἐπὶ τὸ πάντων αἴτιον ἀναβαίνοντας, ὑπερκοσμίοις ὀφθαλμοῖς θεωρῆσαι πάντα ἐν τῇ πάντων αἰτίᾳ μονοειδῶς ἡ ἑνιαίως. εἰ * δὲ ἡ ὰ καθ' ἡμᾶς

* Hæc adidi ea Dionyſ. de Div. nom. c. 4. ſ. 7.

* In Dionyſ. τῇ ὄλων καλῶν

* Inclusa parenthesi deſunt in Dionyſ. & gloſſema Gregoræ ſa puint.

* Hæc vocula deeſt in Dionyſ.

* In edit. Dionyſ. eſt ομοίως id eſt, punctũ, eodem ſenſa.

* In edit. Dionyſ. eſt γαρ ὁ.

ἥλιος πᾶς τῇ αἰδίῳ οὐσίας καὶ ποιότητος, καὶ τοῦ A lium ſubſtantias, & qualitates, unus ipſe, & DISPUT. CUM
πολλὰς ἢ ἀφθόρους οὔσας, ἓς αὐτός ὢν, ἢ μονοει- uniformiter lumen diffundens, vivificat & GABASILA.
δὴς ἐπιλάμπων φῶς, ζωοῖ ἢ τρέφει, πολλῷ μᾶλ- outrit; longe potiori ratione concedendum eſt, in Solis ipſius & omnium entium
λον * ἐν τῇ ἢ αὐτῷ τὰ ἡλίου ἢ πάντων τῇ ὄντων cauſa, per unicam ſuperſubſtantialem unionem, omnium rerum exemplaria præexiſtiſſe, quemadmodum & vox: cum una ſit & eadem, a multis quoque auribus, ut una, participatur. Dionyſ. ibid.

* In edit. ἐπὶ τῆς τοῦ αὐτοῦ ἢ τῶν πάντων αἰτίας. * In edit. παντα.

Sed quoniam hic ſeſe dedit occaſio, ut de loco diſſererem, quippe qui continenter & uniformiter complectatur quæcunque ſunt in ipſo, rtiam quæ contraria ſibi invicem eſſe videntur; neceſſe eſt, ut divinorum Eccleſiæ Doctorum hac quoque in re concentum exſleam, & quaſi neceſſarium quoddam debitum exolvam. Deus, cum ſit immaterialis & incircumſcriptus, in loco non eſt. Suus enim ſibi locus eſt ipſe, qui omnia replet: ſupra omnia eſt * licet omnia ipſe contineat. Sciendum eſt porro Divinitatem eſſe partium expertem; totam totaliter eſſe ubique, non (ejus) partem in parte, quaſi corporaliter diviſam; ſed totam in omnibus & totam ſupra omnia. Angelus autem non quidem corporaliter in loco continetur, ita ut corporalibus figuris conformetur; attamen in loco eſſe dicitur; quia ſpirituali & intelligibili quodam modo præſens in loco ſiſtitur, ibique ſecundum proprium ſuam naturam operatur, nec eſt alibi. Ex Dionyſ. ut patet ex ſequente. Edit. Pariſ. pag. 683. * al. & omnia in ſe continet.

Ego vero cum a multis SS. Patribus multa hic connectere poſſem teſtimonia, unius Dionyſii Areopagitæ verba mihi ſufficere cenſui, eo quod eruditis viris ubi unde facerent ſatis. Num imperitorum hominum nullam prorſus rationem habent. Iſti enim deliriorum loco habent omnem rationem, omnem qua inſtituimur doctrinam & ingenii concinnitatem, neque tantillum abeſt quin addam, omnem pietatem atque Eccleſiæ bene ordinatæ canones. Tamen de voluntate, potentia, vita, ſapientia, & aliis hujuſmodi, propter illos pleniſſime differui. Quæ vobis hic propoſuerim, ut grave ac moleſtum videtur mihi, ita nec aliunde neceſſarium. Num quæ in his occurrit neceſſitas, hoſtiles & bellicas occaſiones neceſſario poſtulat; cum ſcilicet bellicus pulvis (ut ita dicam) in medio palam excitetur, & ferveniſſimus æſtus animæ indomitæ intrinſecus habet impetum; eo quod res ſit in ſummum atque imminens diſcrimen adducta. Ubi vero ulterior illa contentionis æſtus deferbuit, & militaris lorica ſimul cum armis illis projecta eſt, tunc etiam vehemens (pugnæ) ſtudium in contrarium vergit; eo quod ipſius extinctum ſit ſuſcitabulum, & bellicus impetus ſtatim atque arma projecta ſunt, paulatim in oblivionem abierit. Itaque non immerito dabitis hanc veniam, ſi forte poſt illam tempeſtatem utcunque remiſſiori animo in hæc vobis enarranda incumbam. Nempe omnimem ſapientium tum Chriſtianorum tum Gentilium ſententiam vel etiam ex dictis poteritis intelligere; qua nempe ratione de Divina ſimplicitate eadem ſapiant & pronuncient, eſſe perquam difficile, immo maxime impoſſibile, ut quis compoſitionem aut differentiam, præterquam nominum duntaxat, inter Subſtantiam, & voluntatem, potentiam, vitam, ſapientiam, & ut ſummatim dicam, omnem Operationem, cogitet. Quemadmodum enim pii atque ac impii, Græcis & Barbaris, & (ut uno verbo complectar omnia) gentibus omnibus, cælum, terram, aera, imbrem, ſolem, lunam, & omnia ne- Cur plura hæc aſſeruntur.

Ἐπεὶ δὲ ἢ περὶ τούτου ἐξελαβέν ἡμᾶς ἢ ἐκείνης συμπτώσεως, ἀπ ἢ αὐτῆ σωστικῶς τι ἢ ἐνοικοῦσῃ πᾶ ἐν αὐτῇ περιέχοντι ἅπαντα, ἢ τὰ ἐφορᾶ ὄντα δοκοῦντα, ἀναγκαῖον καὶ περὶ τούτου ἢ τῶ Θείων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, καθάπερ τι τῇ ἀναγκαίων χρεῶν, συμφωνίαν ὑποπιμπλάναι. ὁ Θεὸς B ἄυλος ὢν, ἢ ἀπερίγραπτος, οὐ τόπῳ ἐν ἔστι. αὐτὸς γὰρ ἑαυτῷ τόπος ἐστὶν, ὁ τὰ πάντα πληρῶν, ἢ ὑπὲρ τὰ πάντα ὤν, * κᾆτ αὐτὸς σωέχων τὰ πάντα· ἐστὶν δὲ ἐν τῷ Θείῳ ἀμερὲς ἐστι, ὅλος ἀλικῶς πανταχῆ ὤν, ἢ ἀ μέρος ἐν μέρει σωματικῶς διαιρόμενον, ἀλλ' ὅλον ἐν πᾶσι, ἢ ὅλον ὑπὲρ τὸ πᾶν. ὁ δ' ἄγγελος σωματικῶς μὲν ἐν τόπῳ ἀ περιέχεται, ὥστε τυπῶσθαι ἢ χηματίζεσθαι· ὅμως λέγεται εἶναι ἐν τόπῳ, ᾗ τῷ παρεῖναι τοπικῶς πως ἢ ἐνεργῶν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, καὶ μὲ εἶναι ἀλλαχοῦ. * Portaſſe, ἴσως αὐτῷ.

Ἐγὼ δ' ἐκ πολλῶν πολλὰ συνοίσειν δυνάμενος ὅμοια, μόνοις ἀρκεῖσθαι εἵλετο τοῖς Διονυσίου τοῦ C Ἀρεοπαγίτου, πλὴν γεπαιδεύμενος ὅτι ἀνδράσι. περὶ γάρ τοι τῇ ἀπαιδεύτων λόγος ἡμῖν οὐδὲν οὐδείς. λῆρος γὰρ σφίσι λόγος ἅπας, ἢ μοῦσα παιδευτικὴ, ἢ ἦθος ῥυθμὸς, ἢ (ἵνα δ' ἐλαχίστα δῴ λέγειν) ἅπασα πᾶσα ἢ ναοῖς ἐκκλησίας διοικουμένης. ἅμως ἢ περὶ βουλήσεως ἢ δυνάμεως ἢ ζωῆς ἢ σοφίας ἢ τῶν ποιητῶν, ἐπ' ἐκείνοις μὲν παμπληθὶς διῃρῆσθαι· ὑμῖν δ' ἐνπυθοῖ φρονεῖσθαι, φορτικὸν ἐμοί γε φαίνεται, ἢ ἀδ' ἄλλως ἀναγκαῖον. τὸν γὰρ ἐν πᾶσι ἀνάγκαιο ἢ καιρὸν δύσθαι πολεμίων ἀνάγκη, ὅτι δὴ μαχίμου (φάσκω) κότου ἀναῤῥιπιζομένης ἐν μέσῳ, μάλα σφοδρῶς ἀναφλεγόμενον τὸ θερμὸν τῆς ψυχῆς ἀκάθεκτον ἔχει τὸν εἴσω θεν ὁρμῶ, ἐκ' ξυροῦ τῇ αἰσθήσιον αἰωρημένων· τῆς δ' ἀκμῆς ἐκείνης παρελθούσης, ἢ τὸ μαχίμου θύραιος ἢ ὅπλων ἐκείνων ῥιφέντων, ἐς τοιοῦτόν χωρεῖ ἢ τὸ τῆς ψυχῆς πάθος, μαραινομένου τὸ ὑπεκκαύματος, ἢ τῆς ἀφορμῆς τὸ πολέμου κατὰ μικρὸν ἀποιούσης ἐς λήθην, μετά γε τῆς τῇ ὅπλων ἀπαλλαγῆς. διὸ ἢ ὑμῖν ἐῤῥᾳθυμημένως πως ἔδη τῇ πρὸς ὑμᾶς διηγήσει μετὰ τὴν ζάλην ἐκείνην χωμένοις, ἐοίκασι συγγνώμην ὑδὶν ἀπαιτεῖς· ἐξέσται γάρ, κἂν τῇ εἰρημένων, σωθῆναι ὑμᾶς τὴν τῆ σοφῶν ἑκάστου συμφωνίαν, τῶν τε ἡμετέρων δηλαδὴ, ἢ τῶν θύραθεν· ὅπως ταυτὰ ἢ φρονοῦσι ἢ φθέγγονται περὶ τῆς Θείας ἁπλότητος, εἶναι παγχάλεπον ἢ σφόδρα τῶν ἀδυνάτων, συνθεῖσιν ἑνοῦσι ὁ ἐφορᾶν, πλὴν ὀνομάτων μόνοις, οὐσίας τε ἢ βουλήσεως ἢ δυνάμεως ἢ ζωῆς ἢ σοφίας, ἢ ἁπλῶς ἐνεργείας ἅπάσης. ὥσπερ γὰρ ἐπίσης δίδωσιν ὁ Θεὸς δίκαιοῖσι ἢ ἀδίκοις, Ἕλλησί τε ἢ βαρβάροις, καὶ συλλήβδην πᾶσιν ἔθνεσιν ἑπτὰ, οὐρανὸν καὶ γῆν, ἀέρα τε καὶ ὑ- Ex Dionyſ. ut patet ex ſequente. Edit. Pariſ. pag. 683. * al. & omnia in ſe continet. Cur plura hæc aſſeruntur.

DISPUT. CUM CABASILA.

ceſſatia, Deus tribuit; ſic & neceſſariarum regulas artium indigenis & alienigenis æqualiter omnibus exhibet. Nam neque fabrilis norma & libella, alia eſt apud Græcos, & alia apud Scythas; neque apud Medos alia, & alia item apud Perſas; neque agriculturæ aut venationis, & aliorum hujuſmodi, ulla eſt apud hos omnes differentia: ſed cum diverſa ſentiant de religione, in artibus conveniunt. Idem videas in ea ſcientia, quæ circa vocabula & dictiones verſatur. Et vero quicunque dialecto eadem utuntur, ii primorum e ſua gente, & præſtantium vernacoli ſermonis auctorum ſcientia, & arte utantur oportet, Phœnices intelligo, Perſas, Aſſyrios. Er, ut cæteros omittam, certe apud quoſcunque Græcæ linguæ uſus eſt, ii methodum & artem eorum, qui reperti Græciſmi duces & authores fuerunt, neceſſario ſequi debent, velut amuſſim quandam; niſi plures in loquendo ſolœciſmos quam voces proferre voluerint. Quod cum Juliano impio (apoſtatæ) in mentem veniſſet, ipſi ſuaſit ut pios (Chriſtianos) Græcarum literarum ſtudia, quibus linguam illi ſuam exornatent, interdiceret. Id unum hic notari velim, ut nempe profanarum literarum delectus recte habeatur, juxta congruentem & piſſimam Sanctorum Patrum concordiam: alioqui jamjam unuſquiſque antiquæ & ſacræ Eccleſiæ dogmata perturbaret, ſeu imperitia, ſeu ſtolidæ mentis ac voluntaria pravitate, verborum ſenſum male intelligens ac perverſens; quemadmodum nunc Palamæ contigit, & vobis, qui tam aliis de rebus eidem prorſus cum illo pronunciatis, tum in (Chriſto) Salvatore transfigurato tres naturas admittitis, unam quidem humanam & duas alias duarum Deitatum, quarum una ſit inviſibilis, altera vero Deitas increata (juxta veſtram ſententiam) ſubooſtendatur; itaut harum quidem alteram ab omnibus creaturis participari omnino non poſſe, alteram vero poſſe aſſeratis. Unde hujus veſtræ opinionis ineptias arguere iterum cogimur.

Palamitæ tres in Chriſto. tranſfigurato naturas admittunt.

De participationis diſſertatio.

Et primum quidem de participatione ſermonem inſtituamus & in medium adducamus. Conſideremus quomodo Palamas tuas ex ſcriptis, tum SS. Patrum, tum profanorum, delectum quendam habuerit. Ut enim, inquit*, multi quidem ſunt vocati, pauci vero electi; ſic licet multi ſcriptorum delectum habeant, pauci tamen tanto id faciunt. Nam quoſdam e paganis memini, partim ſimilia Sanctis Patribus noſtris dixiſſe (quorum quædam, cum SS. Patribus comparanda, in medium proculimos) partim vero abſimilia & contraria; e quibus Palamas ejuſque gregales, quæ ſuæ opinioni favebant, quodam quaſi fato elegerunt, de more ſcarabæorum; qui ita ſunt a natura compacti, ut quæcunque bene olent, averſentur; quæcunque vero gravem ac fœtidum odorem ſpirant, labenter amplectantur.

* *Sapiæ Doctrina Matth. 20. 22.*

Proclit teſtimonium.

Itaque Platonicus Proclus ita in ſuis theologicis inſtitutionibus habet. Omne quod participat, ignobilius eſt eo, quod participatur; & quod participatur, ignobilius eſt eo, quod participari non poteſt. Nam quod participat, cum ante participationem imperfectum ſit & participatione ſua perfectum evadat, certe poſterius eſt eo, quod participatur, in quantum perfectum eſt poſtquam participavit. Nã quatenus imperfectum erat, eatenus ignobilius eſt, quod participatur quodque ipſum perfectum reddit. Quod autem ab aliquo,

Inſtitut. Theolog. c. lib. 3. c. 24.

τὸν, ἤλιόν τε ἓ σελήνην, ἢ πάναγκαῖα πάντα ὅπου καὶ τοῖς τῆδε ἀναγκαίων τυχοῦσι κατὰ ἴσους παρέχεται πᾶσιν, ὁμοφύλοις καὶ ἀλλοφύλοις. ἡ δὲ ἄλλη μὲν ἡ τυποῦσα παρ' Ἕλλησι ῥᾳθυμία, παρὰ Σκύθας δ' ἄλλη, καὶ Μήδους καὶ Πέρσας ὁμοίως. ἡ μὴν οὐδὲ τοῦ γεωργεῖν καὶ κυνηγετεῖν, ἢ τῆδε πεδίων, ἤφορά. ἅπαξ τοῖς θρησκείας ἅψεται, τὰ τοῖς τύχοις ἔχει συμφέροντα. οὗπω δὲ κἀπὶ τῆς λοξικῆς ἐπιστήμης ἐσὶν ὁρᾶν. ὅσοι μὲν γὰρ τῇ αὐτῇ κεχρῆνται ῥᾳδίκτῳ, τῇ δ' ἀρχῇ τῶν διαμαρτάντων ὁμογενῶν ἐπιστήμῃ καὶ τύχῃ τῶν κεχρῆσθαι χρεών, Φοίνικας λέγω καὶ Πέρσας ἓ Λαρυσίους. καὶ ἵνα τοὺς ἄλλους παρέλθωμεν, καὶ ὅπόσοι τῇ Ἑλλάδι κέχρηνται γλώσσῃ, ἀνάγκη καὶ τούτοις τῇ τῆδ' ἀρχηγῶν τῆς ῥήσεως χρῆσθαι μεθόδῳ καὶ τέχνῃ, καθάπερ ῥᾳθυμῇ τινι, εἰ μὴ βάλοιτό τις πλοίου σολοικίζειν ἢ φθέγγεσθαι. ἃ δὲ ἢ Ἰουλιανῷ τῷ διωτεβῆ λαφθὰν ἐπὶ νοῦν, ἐμποδὼν τοῖς εὐσεβοῦσι τοῦτο πάσχειν, Ἑλληνικοῖς ῥυθμίζεσθαι λόγοις ἢ γλώττης· μόνον τῆς ἐκλογῆς ὑγιῶς ἀνθεκτέον ἐκείθεν, ἢ κατὰ τὸν ἐμμελῆ τε ἢ ἐναρμόνιον τῇ ἁγίων ἡμῶν συμφωνίᾳ· ἢ γὰρ ἂν ἀφθόνοις παρέχοντα τὰ πάντα τῆς ἐκκλησίας ἱερὰ δόγματα. δι' ἀμαθίαν ἢ μοχθηρίαν ἀσόφου γνώμης ἢ αἱρεσιώτου, κακῶς ἐκλαμβάνων ἢ διαστρέφων τὸν ἐγκείμενον τοῖς λέξεσι νοῦν, ἡμῖν τε σοῦ Παλαμᾶ ἢ ὑμῖν, ἑκάτερα παυτὰ φθεγγομένοις ἀρτίως, τά τε ἄλλα, καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι φύσεις ἐπὶ τῷ Σωτῆρι μεταμορφώσεως, μίαν μὲν τῆς ἀνθρωπότητος, δύο δὲ τὰς δυοῖν θεότητοιν, τὴν τε ἀφανοῦς, ἢ τὴν παραδεχθείσης ἀκτίσου δόξης θεότητος καθ' ὑμᾶς· ὧν τὸ μὲν ἀμέθεκτον πάσαις πάντη φατὶ, τὸ δὲ μεθεκτὸν· ὡς ἀναγκάζεσθαι πάλιν ὑμᾶς, ἢ πόνον ἓ ἀπορίαν ἐλέγχειν.

Καὶ πρῶτόν γε τὸν περὶ μεθέξεως λόγον ἐνεγκόντες εἰς μέσον, ἴδωμεν πῶς σοὶ Παλαμᾶ ἐκ τῆδ' γραφῶν πεποίηται τὸν ἐκλογὴν τῆδ' τε ἀμεθόρου καὶ θύραθεν. ὡς δὴ πολλοὶ μὲν, φησί, κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτὸ, οὕτω καὶ πολλῶν τὸν τῆδ' γραφῶν ἐκλογὴν ποιουμένων, τ' ἀφελὴς ὀλίγοις πρόσεσι· μιμήσασθαι δὲ τῆδ' Ἑλλήνων ἐκείνους, τὰ μὲν ὅμοια τοῖς ἡμῶν φθεγγομένοις ἁγίοις, ὧν ὑμῖν ἔνια παρελαφύσιν ἐς τὸν τῆδ' ἁγίων ἄμιλλαν συμπεσυγκλεῖν ἐγγόνοι, τὰ δ' ἀσύμφορά τε καὶ ἐναντία· ἀφ' ὧν πῆς περὶ Παλαμᾶ ἐκλέγεσθαι τὰ κατὰ γνώμην πέφυκε, καθάπερος ἔστα, οἷς μισεῖν μὲν πέφυκε ὅσα ἀώδη, ὅσα δ' ἀπόζει μακρᾶς δυσωδίας, ταῦτα δ' ἀσμένως προσίεσθαι.

Φησὶ τοίνυν ὁ Πλατωνικὸς Πρόκλος ἐν τοῖς αὐτοῦ Θεολογικοῖς, πᾶν τὸ μετέχον, τοῦ μετεχομένου κατωδέστερον· καὶ τὸ μετεχόμενον, τοῦ ἀμεθέκτου. ἔτι δὲ μετέχον, ἁπλῶς μὲν ὂν πρὸ τῆς ὁ γὰρ ἀτελὴς μεθέξεως, τέλειον δὲ τῇ μεθέξει γινόμενον, ἐξ' ἐκείνου ἐστὶ πάντως τὸ μετεχόμενον. καθὸ τέλειόν ἐστι μετεχόν· ἢ γὰρ ἁπλῶς ἐστὶ μετεχόν, οὐκ ἔστι τὸ μετεχόμενον τινός ἐστι, καὶ οὐ πάντων, τὸ

* *alias, nempe lib. 36. hiſtor. Byz.*

Inedita: λείπω. κατὰ τοῦτο. ἐστὶ τὸ. ἢ γὰρ ἐστὶ τὸ. τὸ κλ.

πάντων ὄντος, καὶ οὗ τινος, πάλιν ὑφαιρούμενον ἐ- A
λαττον ὑπαρξιν. τὸ μὲν γὰρ τῆ πάντων αἰτίᾳ συγ-
κρίσιμον, τὸ δὲ ἧττον συγκρινές. ἡγεῖται ἄρα τὸ
μὲν ἀμέθεκτον τῆ μετεχομένων, ταῦτα δὲ, τῷ με-
τεχόντων. ὡς γὰρ, σωφρόνως φάναι, τὸ μὲν ἧττον
ἐν τῷ πολλῶν, τὸ δὲ μετέχεσθαι, ἐν τοῖς πολ-
λοῖς ἐν ἅμα καὶ οὐκ ἐν. τὸ δὲ μετέχον πᾶν οὐκ ἐν ἅ-
μα καὶ ἓν. Σκεπτέον ἐνταῦθα πρὸς Θεῦ, ὡς τὰ πλεί-
ω τῶν τοιῶν πως ἀπέβαλεν, οὐδὲ τῆ μάλα τε-
θυντι προσεγγίσει μέρει, ὃ ἀεὶ αὐτῆ παρόντι τῆ
Ἑλλάνι μεταμέλειν ἐχρήσει, τ' ἀπάτημα δημοσι-
εύσασθαι βλέποντι. ἢ πῶς ἂν γένοιτο ἢ ἔλεγχον
αὐτόθεν αἰχμώσειε, βλέπων ὡς αὐτὸς ἑαυτῆ μά-
χοιτο, ταναντία τοῖς ἑτέροις ἐνταῦθα δόγματί- B
ζων; τρεῖς μὲν γὰρ ἐνταῦθα τάξεις ποιεῖται·
μίαν μὲν τὴν τῶ ἀμεθέκτου ἢ ὑπερκειμένην Θεοῦ.
δεύτεραν δὲ τὴν τοῦ μεθεκτοῦ γένους ἢ τρίτην τῆ
μετεχόντων. ἢ ἡγεῖται πρώτου ὑπερείδεσθαι τῆ
μεθεκτῆ, τὸ ἀμέθεκτον, ἔσον πάσης τῆ μετε-
χόντων. φράσει δ' ἐνέκεν πᾶς πανταχοῦ. τὸ
γὰρ ἓν ἔλεγεν εἶναι πάντων ἀρχὴν, καὶ πάντα
μετεχόμενον ὑπὸ τῶ πλήθους, πάντων ὑπὸ πάν-
των. πῶς γὰρ ἂν ὑπῆρ τὰ πάντα ἓν ἢ πάντων
ἄνιον τῆ ὄντων, εἴπερ * τὸ ἀχώριστον τε ἐ ἀμε-
θέκτῳ ἀρὸς ταῦτ' εἶναι, φησὶν αὐτῆ; τὰ γὰρ
τὰ πάντα πληρώσεως καὶ ἐν πᾶσιν ὄντος, πῶς οὐ
μεθέξει πάντα; ἀλλ' ἴσως διδότω, μὴ καὶ τὰ C
θεῖα ὑπὸ τῆ * παχύτητι, καθάπερ τὰ σώμα-
τα, μεριδῆ. οὐδὲ γὰρ ἔρθη μαθὼν, ὡς ὁ
Θεὸς ἁπλῶς ὤν, πανταχῆ ἐστιν ὁλικῶς, ἢ οὐδα-
μῆ· ἢ μετέχεται μὲν ὑφ' ἁπάντων, ἀμεθέκτως
δέ· ἢ μεμέρισται μὲν, ἀμερίστως δὲ· καὶ ἡ
οὐσία τῆς ἀμπέρας ψυχῆς, ἁπλῶς οὖσα οὐσίας καὶ
αὐτῆς· καὶ γὰρ ἢ αὐτὴ πανταχῆ τὰ σώματος ὅ-
λα ὁλικῶς ὑπάρχεται, μετέχεται μὲν ὑφ' ἑκάσου
τῆ τῶ σώματος μερῶν, ἀμεθέκτως δὲ. οὐδὲ γὰρ
οὐδὲν ἰδίᾳ τῶν οὐδαμῆ γένηθαι πέφυκε ψυχῆ·
πλὴν ὅσαγε τῆ τῶ σώματος μερῶν, ὡς ἔχει φύ-
σεως ἅμα ἢ θέσεως, ὑπό γε τῆς κινήσης ὁρμῆ
καὶ ζωούσης ἐνεργείας ψυχῆς· ὅτι ἢ οἱ ἐν ἐ D
ξαχίλῃ, ἢ ἐν χειρὶ ἀσπασάμενοι σώματος, λά-
λος ἂν (εἴρηκα) ἐν καὶ ἡ χεὶρ καὶ ὁ τραχύλος.
εἰ δέον ὕπω πῶ, πάλιν ἂν μᾶλλον ὑπὸ πάντων
μετέχοιτο Θεός, ὁ πανταχοῦ παρών, ἢ τὰ πάν-
τα πληρῶν. ἢ ἐν ἑκάστῳ γὰρ τῆ πάντων γενό-
μενος ὅλος ἐστὶ· ἢ ὅλος μένει καθ' ἑαυτὸν, ἢ ἐν
πᾶσι, ἢ ἀρὸ τῆ πάντων. ἢ ὅλος μεθεκτὸς ὁ αὐ-
τὸς ἢ ὅλος ἀμέθεκτος.

Ἀλλὰ πῶς ὁ Χειμιανὸς ἐμιμήσατο Παλαμᾶς ἀ-
μαθῶς τι ἢ κακοτρόπως, καὶ μιμησάμενος οὐκ
ἐπίσχυσε μίσχει μιμήσεως εἶναι τ' ἀγώνισμα. ἀλ-
λὰ φιλότιμος ὢν ἐν κακοῖς, ἑαυτὸν μὲν εἰς ἀμα-
θίας διέφθαρκε τοῦ λέξαι, αὐτὸς δὲ τῆ καλ-
ᾳ κακίᾳ προεῖδεσι ἐξ-ούσις. ἐαυτὸν μὲν γὰρ ὑ-
δαμᾶ δογματίζων ἀκτίσεων θεότητων ἐλάκει πλῆ-
θος· μηδὲ γὰρ ἐγχωρῆν ὑπορῆ τῆ φύσει· ἃ δ'

non ab omnibus participatur, id ſubſtan- „ DISPUT.
tiam ſortitum eſt inferiorem eo, quod ab „ CUM
omnibus, non ab aliquo duntaxat, partici- „ CABASILA.
patur. Nam hoc magis, & illud minus ad „ *Edit. Pariſ.*
univerſaliſſimæ omnium rerum cauſæ na- „ *pag.* 691.
turam accedit. Ergo quod participari ne- „
quit, præſtat iis quæ participantur; & ri- „
ciſſim quæ participantur, præſtantiora ſunt „
illis quæ participant. Etenim, ut uno ver- „
bo complectar omnia, quod participari „
non poteſt, hoc ante multa unum eſt; quod „
autem participatur, io multis unum eſt ſi- „
mul & ooo unum; denique quicquid par- „
ticipat, eſt ooo unum ſimul & unum. Per „
Deum vos obteſtor, ut hoc in loco per-
pendatis quomodo, cum paganus iſte (Pro-
clus) multa de Deo dogmata tradiderit,
quorum pleraque ſunt ab omni erroris vi-
tio libera & pura, vitioſiſſimum ex illis
dogmatibus (Palamas) fuerit amplexus:
quod ſane pagano huic ſcriptori pœniten-
di locum daret, ſi præſens ipſe abſurdam
hanc opinionem videret divulgari. Alio-
qui quomodo non erubeſceret, ſi ſtatim *Cum ipſo*
cerneret probroſam atque ignominioſam *Procle pu-*
ſententiæ ſuæ refutationem, quatenus ni- *gnare efica-*
mirum ſecum ipſe pugnet, contraria prio- *citur.*
ribus dogmata hoc in loco proferens? Hic
enim tres rerum ordines eſſe ſtatuit; quo-
rum in primo repoſuit ens quod participari
nequit & ſupremum Deum: in ſecundo col-
locat genus entis, quod participari poteſt:
in tertio demum ordine conſtituit entia,
quæ participant; & euiſtimat ens, quod
participari nequit, iis quæ participari poſ-
ſunt tantum præſtare, quantum hæc enti-
bus participativis præſtant. Antea vero
contrarium prorſus demonſtrarat. Dice-
bat enim unum eſſe omnium principium,
& a multitudine, id eſt ab omnibus, plane
participatum. Quomodo enim ſuper o-
mnia eſſet & omnium entium cauſa, ſi nul-
lam cum his habitudinem aut relationem
includeret, nec ab iis poſſet participari?
Nam qui fieri poſſit, ut illud omnia non
participent, quod omnia replet, & in o-
mnibus exiſtit? ſed prorſus timuiſſe videtur,
ne corporum more Deus a participanti-
bus ſe divideretur. Nondum quippe didi-
cerat, Deum, utpote ſimplicem, eſſe ubi-
que totaliter, & ouſquam: item ab omni-
bus participari, ſine ulla tameo ſui ipſius
participatione; & abſque ulla ſui divi ſione
dividi. Cujus rei exemplum oobis ſuppe-
ditat nulma noſtra, quippe quæ ſimpliex
ipſa ſit ſubſtantiu. Hæc enim cum tota ſit
& totaliter in ſingulis corporis partibus, ab
iis participatur: ſed ſine ſui ipſius partici-
patione. Nam nulma per ſe & ex natura
ſua proprie oulla eſt e corporis partibus: at-
tameo unaquæque corporis pars, ſecundum
propriam naturam & poſitionem ſuam, ab
anima virificaote & moreote ſuum ad a-
ctum educitur; adeo ut, ſi in collo vel in
manu eſſet mechanica oris ſtructura, lo-
quax eſſet, ut opinor, & manus & collum.
Si de anima ita ſe res habet, longe potiori *pag* 692.
ratione ab omnibus participabitur Deus,
qui ubique præſens omnia replet. Nam in
unoquoque omnium entium totus exiſtit: &
cum totus per ſe ſolus ac ſeorſim maneat,
eſt tamen in omnibus & ante omnia: idem
totus participabilis eſt, & tamen totus par-
ticipari nequit.

Sed hunc paganum Chriſtianus Pala- *In Palamæ*
mas imperite atque improbe imitatus eſt *excurſio.*
nec intra imitationis limites hoc ſuum cum Proclo certamen contineri paſſus eſt: ſed perpetrandis
in malis ambitioſus, Procli quidem verba præ imperitia corripit: ipſe autem huic (priori) ma-
litiæ, malitiam ſenſus adjecit. Nam ille increatarum Deitatum multitudinem ſtatuiſſe nuſquam
deprehenditur. Eam enim natura (per ſe) operativa admittere non poteſt: Palamas vero

* Legendum τῷ?

* An μετεχόντων aut ſuppleatur μετοχῶν?

DISPUT. CUM CABASILA.

aſſerunt Deum eſſe primum, omnibus ſuperiorem, nec poſſe participari: participabilium & inferiorum multitudinem Deitatum ſecundo in ordine collocat: hominibus & cunctis rebus, quæ ſub ſenſum cadere ac virtutis participes eſſe poſſunt, tertium locum attribuit; ut ſæpius a nobis dictum eſt, & rurſus dicetur; porro hæc poſtrema, principii expertia eſſe atque increata definit. Quam neceſſionem ſumma auctoritate adjuvant. Sic liberalis iſte vir ac munificus, ea quæ nec ſunt nec erunt, ſubminiſtrat; adeo larga manu & vili pretio creaturis præbens, ut principii expertes ſint & increatæ: quas præclaras dotes partim ut aquam effundit, partim ut arenam diſpergit. Hoc autem poſſit quempiam in admirationem rapere, quomodo Palamas det, quæ nec habet nec habebit, quaſi fortuito eaſu aut ad libitum ea crearet, quæ nec ſunt nec erunt; diritias autem partim ut arenam in theſauris recondat, Divinas imagines petulanter atque impoſobe ſuffurcatus; partim ad Imperatorii tripodis juſſum nullo labore inde colligat, ubi oec feminavit nec diſperſit. At erubeſcere neſcit imperitia, & ſæpiſſime homines cogit, ut naturæ defectum audacia ſua tueantur; quemadmodum claudi quandoque ligno defectum pedis tuentur. Sed de increato ſermonem ad aliam veluti menſam recondamus, & quid SS. Patres de ente non participabili pronuncient, audiamus.

SS. Patrum teſtimonia de ente non participabili.

S. Dionyſ.

„ Igitur Dionyſius Areopagita hæc diſſerit. Participabilis eſt Deus ſecundū ſuas „ communicationes; non participabilis vero, quatenus nihil ſubſtantiam ejus partici„ pat, aut ritam, aut aliquid hujuſmodi, „ quę omnia Deus eminenter & eximie poſſidet. Et iterum. Verum ens eſt unum, pul„ chrum, & bonum, & ſapiens, cujus deſide„ rio tenentur omnes, qui Divinam unitatē „ participant. Porro aos iſtud, tametſi unum „ & idem, non unico modo participant: ſed „ ut unicuique, pro uniuſcujuſque habilitate, „ Dirinæ ſtatera diſtribuit; quemadmodum „ etiam omnes circuli lineas uniformiter „ centro contineri diximus. Porro hic operæ pretium eſt animadvertere, quomodo magnus Dionyſius tam paucis verbis omnem pravam & conſceleratam (Palamæ) mentem, veluti araneæ telam, diſſolvat. Nam Palamas a (Divina) Subſtantia dividens ſapientiam, potentiam, bonitatem, vitam, & quaſcunque Operationes atque increatas Deitates appellat; Subſtantiam quidem nullatenus eſſe participabilem definit; illas vero proprie ac ſpecialiter participabiles eſſe ſtatuit, & earum unamquamque in ſua propria & ſpeciali ratione tantæ eſſe virtutis affirmat, ut homines ipſos iocreatos & principii expertes deos efficere poſſit. Contra Dionyſius rerum Divinarum peritiſſimus, (Dei Operationes cum ejus Subſtantia conjungens,) earæque ac Subſtantiam ipſam participari non poſſe aſſerit; & rurſus eaſdem æque ac Subſtantiam participari poſſe decernit, utpote cum a Subſtantia nonniſi ſolo nomine differant. Igitur e duobus alterum contingat neceſſe eſt. Vel enim inſipiens iſte (Palamas) Dionyſii auctoritatem reſpuit: vel ſapientiſſimam ejus mentem prorſus non intelligit: vel etiam utrique vitio miſer ille obnoxius eſſe videtur. Deinde eum ſancti hujus Patris nec mentem intelligat, nec auctoritatem ſequi velit, alios calumniari, & io eos qui Dionyſii dictis perfecte ſimul & tenaciter adhærent, cavillationes & dicteria, quibus

In Palamam excurſio.

A ἀμέθεκτόν τε καὶ ὑπερκείμενον ἅπασιν εἶναι μόνῳ Θεῷ· δευτέρᾳ δ' ἐπιπαντὶ δίδωσι τάξει τὸ μὲν θεοπρεπὲς καὶ ὑφειμένων θεοτήτων πλῆθος· τρίτῃ δὲ χώρᾳ ἔοικε τοῖς τε ἀνθρώποις, καὶ ὅσα ὑπὸ τὰς αἴσθησιν ἐνάρετα πράγματα, καθ' ἃ πολλάκις εἴρηταί τε καὶ εἰρήσεται ἡμῖν· καὶ ἅμα ἀναρχά τε καὶ ἄκτιστα εἶναι ἀξιοῖ τὰ πολλῆς τῆς αὐθεντίας ποιούμενος τὴν προθήκην. οὗτος ὁ φιλότιμος ἀνὴρ γίνεται χορηγὸς τοῖς μήτ' ὄντων μήτ' ἐσομένων, ἀναρχίαν καὶ ἀκτισίαν ἐνδυπαίζων οὗτος ἀφθόνῳ χειρὶ τοῖς ἀτίμοις, καὶ τοῖς μὲν ὡς ὕδωρ ἀπείρων, τοῖς δ' ὡς ἄμμον διασκορπίζων. θαυμάσειε

B δ' ἄν τις, πῶς ἃ μήτ' ἔστι μήτ' ἔσται μηδ' ἕξει δίδωσιν, ὥσπερ αὐτομάτιζων τοῖς μήτ' ὄντων μήτ' ἐσομένων τὴν γένεσιν. τοῖς δὲ χρημάτων, τὰ μὲν ὡς ἄμμον θησαυρίζει, τοῖς θείοις ἐπώνυμον ἀσελγῶς ἀφαρμύμενος, τὰ δ' ὅθεν οὐκ ἔστιν οὔτε διασκορπίσειν, ἀπορητὶ σωλῆνος, τὰ βασιλικοῦ καλλίστου τρίποδος. Ἀλλ' ἀναίσχυντος ἡ ἀμαθία, καὶ φιλεῖ γε ὡς τὰ πολλὰ τὸ τῆς φύσεως ἐλλιπὲς τῇ θρασύτητι διακρύπτειν βαίζοθαι. καθάπερ οἱ χωλεύοντες τὸ λεῖπον τῇ ποδὸς ξυλίνῳ ἡσυχάζουσιν εἴδει. ἀλλ' ὁ περὶ τοῦ ἀκτίστου λόγος εἰς ἑτέραν ἡμῖν παραιδὸν τράπεζαν. περὶ

C δ' ἀμεθέκτου, τῇ ἁγίων ὅ, τι φασὶν αὖθις σκεψόμεθα.

Διονύσιος τοίνυν ὁ Ἀρεοπαγίτης τάδε διέξεισι. μεθεκτὸς μὲν ὁ Θεὸς κατὰ τὰς μεταδόσεις αὐτοῦ· ἀμέθεκτος δέ, κατὰ τὸ μηδὲν μετέχον αὐτοῦ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἢ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἢ τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἢ τινος ἕτερον τοιούτων, ἅπερ ἔχει πάντα καθ' ὑπεροχὴν καὶ ἐξαίρετος. καὶ πάλιν· ἓν μέν ἐστι τὸ ὄντως ὄν, καὶ καλόν, καὶ ἀγαθόν, καὶ σοφόν, οὗ πάντες οἱ θεοειδεῖς ἐφίενται. μετέχουσι δ' αὐτοῦ οὐχ ὁμοίως, κατὰ τὸν τοῦτο ὄντος, ἀλλ' ὡς ἑκάστῳ τὰ θεῖα ἁρμόττει ζυγὰ κατὰ τὴν ἑκάστου ὑποδεδόσθαι. καθὰ καὶ

D πάσας ἴσων ἐφαμῶ τὰς αὐτὰς τοῦ κύκλου τὰς γραμμὰς τὸ κέντρον ἐνοειδῶς. Ἐπισκοπεῖν δ' ἄξιον ἐντυθοῖ, πῶς ὁ μέγας Διονύσιος οὕτω λόγῳ βραχεῖ πᾶσαν παλαμναίαν κακόνοιαν, ὡς ἀράχνης ἱστόν, ἐξέλυσε. διαιρῶν γὰρ τὴν οὐσίαν ὁ Παλαμᾶς σοφίαν καὶ δύναμιν καὶ ἀγαθότητα καὶ ζωὴν, καὶ ὅσα φησὶν ἐνεργείας τε καὶ ἀκτίστους θεότητας, ἃ μὲν οὐσίαν ἀμέθεκτον εἶναι τὸ παράπαν ἀφίζεται, ἰδιάζοντας γε μὴν αὐτὰς μεθεκτὰς, καὶ τοσαύτην ἰσχύσας ἰδιότροπον ἑκάστην ἔχειν, ὡς δύνασθαι καὶ τὰς ἀνθρώπους ἀκτίστους θεοὺς ἀπεργάζεσθαι, καὶ ἀπάρχους. Διονύσιος

E * ὁ τὰ θεῖα σοφὸς συνιδὼν, ἀμεθέκτους καὶ * Videri ταύτας ὁμοῦ τῇ οὐσίᾳ φησὶ, ἅτε μηδὲν τὸ παρ- possit hic de- φορον μεδαμοῦ κεκτημένας, πλὴν γε δὴ τὸ ὑ- fecisse, aut πάρχειν μόνα. δυοῖν δὲν ἀνάγκη θάτερον· ἢ ἄλλα. οὐ παραδέχεται Διονύσιος ὁ παράφρων ὑποστάσεις, ἢ τὰς ἐκείνου σοφὰς ἡγοῦ ἀσυλήτους μένειν καθάπαξ. ἢ καὶ ἀμφοῖν ὁ πλημμυρὸς ἰσοχὴς εἶναι δοκεῖ. ἐπειτα μέντοι τῶν, μένει δ' ἐκ χύμβας οὐκ ἐμφορεῖ βεβάκων ὑγρὸς, καὶ

τὰ οἰκεῖα μετέχων σκώμματα καὶ ἀκόλουθα, οὐ πάλαι ἄμα τῷ αἰσχρὸν ἔχοντι τῷ εἴδει. ἀπλωσαμένην γὰρ ἡ μιμητὴς, ἐξ ὧν τὸ πρόσωπον τῷ μοιχαλίδος ἐγίνετό οἱ, ἃ ὅτι πράξῃ, φησὶ Σολομὼν, ἀπονενόμενον, ὑδὲ ἄπρακτα παραχίνας φησίν.

Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἂν ποτε δικαίως ἐγὼ (φησὶ) μεθεκτὸν ὅλως τῷ θείῳ ὑπάρχειν οὐσίαν, οὐκ ἐὰς ἂν ἐν τοῖς ζῶσιν εἶμι, τῷ πᾶς ἄφρος πνέουσι. πάχιστα γὰρ ἂν ἐξαπαλοίσῃ τῶν μεταχῶν ἐθέλουσαν φάσιν, φρὶν ἂν μεταχῇ. ὑδὲις γὰρ ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου, τῷ ζήσεται, φησὶν ἡ θεία Γραφή. Ἰοὺ τοὺ τῆς δικαίας τῷ τῶν σεμνῶν λογαρίων, μᾶλλον δὲ τῆς ἀσέμνου βωμολογίας. ἐντεῦθεν ἡμᾶς ὕθλων ὑπάρχων μεστὸς, τῷ μύθων Ἑλληνικῶν, τῷ οὐδὲ πένης σορῶν, ἀλλ' οὓς φασι τοὺς γραώδεις παρὰ τοῖς * ἐν ἀλίᾳ λόγοις, εἰς γὰρ τὰς Διὸς τῷ Σεμέλης φλοιὸς τῷ μαθόντας μετέσχεν ἡ πλαίπωρος τοῦ σμερδνοῦ κοινωνίας *, τῷ θεοῦ φωτὸς ἐπιδημίας. οὐ γεγονώς, θνητοὺ οὖσα, τῷ ὑραίου Διὸς ἐσοψεῖτ' ἰδυμὴ δωμθέσσαν λαμφόπτα, μὴ' αἰθερίαν κεραυνὸν ἐνδημίαν ἀναλωθῆναι τοῦ δυσμόρου. οὕτω σμερδνοπρεπῶς τε τῷ ἀγέρωχος τὰς δυσκόλους τῷ ἁγίου ἐντολὰς τῷ λέξεις ἐξ ἁμαδίας ἡ Παλαμᾶς ἐκλαμβάνων, τῷ διαστρέφων, τὰ θεῖα τῆς ἐκκλησίας ἰσόλογα δόγματα, ὥσπερ λυσιτελούσης τῆς σφῶν ὑποστάσεως τοῦ αὐτῷ καταδήλου. καθάπερ τὰ τῷ ῥόδον εὖοσμα τῷ ἡδυπνὰ, τοῦ μαραίνουσιν αὐτὰ τῷ ἀφ' ἡμέρας χρόνου χείρω. πεπόνθασι δὲ σμικροὶ τῆς τοῦ ἐκκλησίας πομπῆς τῶν διδάσκαλον τῷ θείων δογμάτων πρωτοστάντα, τυφλὸν τυφλῶν ἀδηγόν. ὅτε δ' οὐχ ἁπλῷ τινὶ λόγῳ πρὸς πᾶσι χρώμενος φαίνεται, ἀλλ' ἐξεῖας τῷ σφόδρα γε κατασυνδεσμίσας ἔχει τοῦ σφόδρειν τῷ ψυχῆς, τῷ πανὸν αὐτῆς γυμῇ τῷ καθάρας ποιεῖ, τὰ ὑγιαίνοντα τῷ ὅσα διδὴ παρεῖαν, τῷ τε λέξεων τῷ ἐννοιῶν τοῖς νοσοῦσί τε, ἓ ὅσα μακρᾶς δυσωδίας ὀσφρίζει, φρονίσεις, τῷ ἅμα ἐξτρέφων οὐ μάλα αἰδέσιμα τὰ πλείστα (ὧν δὲ τῷ γνησίων τῷ καθάρων ὑπέρτερον) δῆλον ἐντεῦθεν. Ἐν γὰρ Τιμαίῳ Πλάτων θεολογῶν ἐλέμβας, Θεὸν ὑπερκόσμιον τίθησι πρῶτον, τοῖς ὑφειμένοις ἀγαλλόμενον ἑαυτῷ δυνάμεσι τῷ θεότητι τῷ παρ' Ἕλλησι σεβομένοις δαίμοσιν, τὰ ἄντα πάντα κατ' εἴδος ἑκάστου δημιουργῶν, τῷ πάντων ὑμπλῶσαι κτισμάτων ὑρανόν τε τῷ γῆν, τῷ ὅσοι ἐν μέσῳ σύγκριμά τε τῷ σύστημα. Θεοὶ θεῶν, λέγων, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων, ἃ δι' ἐμῆς γένοντ', τρέπεσθε κατὰ φύσιν ὑμεῖς ἐπὶ τοῦ τῶν ζώων δημιουργίαν, μιμήμασι τοῦ ἐμοῦ δυνάμει πρὸς τοῦ ὑμῶν γένεσιν, τῷ ἀπεργάζεσθε ζῶα, τῷ γεννᾶτε, τροφὴν τε δίδοντες αὐξάνετε, τῷ φθίνοντα πάλιν δέχεσθε.

Ὁρᾶτε τίνων μαθητὴς ἐγεγόνει, τῷ οἷς ἀκολουθεῖ δόγμασι, τῷ ὅθεν ἀρυσάμενος ἐξερεύξατο τῷ αὐτὸς ἀνατροπὴν δηλαδὴ κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ὅτε τὰ ὄντα κατ' εἴδος, φάσκων πανταχοῦ εἶναι τῷ πᾶς ὑφειμένας τε τῷ ἀκτίστως ipſa merito appeti poſſet, transferre non erubeſcit. Nomen infamis Palamas frontem perfricuit: facta eſt illi facies meretricis & adulteræ; quæ, ut ait Solomon, cum fece-rit (malum), ſeſa abluit, & dicit, nihil ſe mali fuiſſe perpetratum.

At enim, ait Palamas, quamdiu vixero & aerem hunc ſpiravero, illud approbare nunquam potuerim, Divinam ſcilicet Subſtantiã totaliter eſſe participabilem. Nam (Divina natura, ſi participetur), ſtatim eam naturam, quæ participatæ ipſam volu-erit, etiam antequam participaverit, ab-ſumet. Nemo enim videbit faciem meam & vivet, inquit divina ſcriptura. O virum ſimplicem! o Fabellas graves & decoras, immo o fœdam ſcarſilitatem! & deinde ignorabamus, Palamam nugis refertum eſſe & Græcanicis fabulis, neque his quidem ſapientibus, ſed quales narrant aniculæ, dum calidis in locis otioſæ confabulantur. Nam quantulumcunque ſenſus communis habebat miſer ille, hoc totum tranſtulit ad fictitios Jovis & fabuloſos, quibus Semele conſumpta eſt, ignes; quibuſcum Divini lumiris immiſſiones conferr. Finguntur nimirum poetæ Semelen, utpote mortalem, cœleſtis fulgorem Jovis & æthereï fulminis receſſum ferre non potuiſſe, & ideo miſeram hanc mulierem fuiſſe conſumptam. Adeo abjecte & ignobiliter generoſas ac nobiles Sanctorum Patrum ſententias & voces præ imperitia Palamas accipit & pervertit; ſicque divina Eccleſiæ dogmata contaminavit, tanquam illorum ſcientia muſtum hujus ingenium repellat; quemadmodum bene olentes & floridæ roſæ manum reſpuunt eorum, qui eas ante tempus flaccefcere faciunt. Talem virum venerandi præſentis Eccleſiæ paſtores recentem divinorum dogmatum doctorem (ſibi ipſis) præfecerunt, & cæcum cæci viæ ducem ſeauti ſunt! Porro non ſimplici quadam aut qualicunque ratione, ſed acti ſtudio & maxima intentione animi, fabulis iſtis ad firmandam ſuam opinionem uti videtur, & ac vulturum atque ſcarabæorum more, fana & bene olentia quæque præterit: vocibus autem & ſententiis, errorum morbo laborantibus, gravemque ac fœtidum odorem ſpirantibus adhæret. Plurima etiam e veterum dictis pervertere, ipſum non pudet; qua in re valtures & ſcarabæos ipſos longe ſuperat: cujus quidem dictis evidens hinc nobis argumentum ſuppetit. Cum enim in Timæo Divinis de rebus differere Plato voluiſſet, primum ſupremumque Deum ſupponit, inferioribus poteſtatibus ſuis & Deitatibus eorum quos pagani colant dæmonum imperare, ut omnia entia ſecundum propriam uniuſcujuſque ſpeciem coadunent, & ut cœlum, terram, nec non quæcunque inter hæc commixta ſunt & conſtituta, creaturis omnibus repleant. Hæc ſunt Platonis verba. Dii deorum progenies, quorum ego opifex ac pareos operum quæ per me facta ſunt, convertite voſmetipſos ea naturæ legibus ad animalium creationem, & vim meam, quam ad vos procreandos exerui, imitemini: efficitote & generate animalia; & alimenta dantes, nutrite ac augete: cumque conſumpta & corrupta fuerint, iterum recipite.

Videtis quorumnam ſit diſcipulus Palamas, quænam amplectatur dogmata, & unde hauſerit, quam adverſus Dei Eccleſiam evomuit turbulentam labem, dum ait omnia ſecundum ſuam ſpeciem entia, totidem eſſe inferiores & increatas Divinitates, quæ tanquam Platonicæ ideæ (Deo) crea-

DISPUT. CUM CARASILA.

Prov. 30. 20.

Palamæ verba.

Exod. 33. 20.

Edit. Pariſ. pag. 694.

Platonis verba, quibus utitur Palamas.

In Timæo. Tom. 3. pag. 42. edit. Fa. Serrani.

* Ex Heſiodo.
* an καυσίας?

DISPUTATIO CUM CAUSELLA. * alios & principii pariter expertes.

tori ſint cœternæ, & * ipſius imperii participes; aliam tamen ab ipſo naturam habeant, & eliæ aliarum tum increatarum tum creatarum cauſæ ſint effectrices (quod Palamas pro ſuo more Platonis dogmatibus addidit) ite ut, verbi gratia, vita ſit vitæ cauſa efficiens, ſapientia ſapientiæ, potentia potentiæ, & ſic de cæteris. Quod enim Platoni in mentem non venit ut ipſe adderet, hoc Palamas proprio marte adinvenit, illam videlicet increatarum Deitatum multitudinem. Sic in malis primas tenere, multo ſibi honori eſſe ducit; ut omnium improborum evidentiſſime ſit improbiſſimus. Nam ne Gentilium quidem ullus unquam auſus eſt ſecundam increatam excogitare virtutem, præter unicam illam quæ omnia creevit. Licet autem plures in hujuſce rei teſtimonium proferre poſſem, iis recenſendis hic ſupersedeo; quod brevitati conſulam. Plutarchum tamen Chæronenſem laudabo. Conſcripſit hic vitam Numæ Pompilii, qui veteribus Romanis optimas leges condidit, ut Spartanis Lycurgus, Locris Epizephyriis Zaleucus, & Siculis Charondas Catanæus. Porro cum æquiſſimis ejuſque & optimis legibus Romanam illius ætatis rempublicam a Numa Pompilio ſtabilitam fuiſſe narrat Plutarchus, tum hæc de ipſo refert. Hujus de erigendis ſtatuis leges, Pythagoræ placitis congruunt. Nec enim ille (Pythagoras) ſenſilem aut patibilem eſſe Divinitatem exiſtimabat: ſed inviſibile, increatum, & intelligibile eſſe primum hoc omnium rerum principium cenſebat. Hic vero (Numa) prohibuit Romanos, humanam aut animalis cujuſcunque imaginem Deo attribuere, quod nefas ſit auguſtiora & præſtantiora deterioribus aſſimilare, quodque deum non aliter quam intellectu attingere poſſimus. Audiſtis quantam adverſus unicam & ſolum Deum reverentiam adhibeant tres ſimul mirabiles aliena ex religione viri, & quomodo nihil quicquam, præter eum, increatum eſſe ſtatuant; Pythagoram intelligo, & Numam Pompilium: tertium vero Plutarchum Chæronenſem, qui hæc præclare illorum dogmata laudavit. Sed Palamas, cum liberum ſeſe atque immunem a principio, Rege, & legibus conſtituiſſet, ad majorem cœleſti ſe poteſtatem evexit, qua ſcilicet increata efficeret, quæcunque in cœlo, terra, & aquis, entium genera conſtituit. O ſtupotem ſectatorum ejus!

Platonis errorem novo errore cumulat.

Edit. Pariſ. pag. 659. Nullus Ethnicus increatum aliud præter Deum agnovit.

Plutarch. in Numa pag. 61. edit. 1620. nihil paulo infra hoc diſſentiens.

Undequaque & multifariam omnino cognoviſtis, quomodo neque Sanctorum Patrum dogmata, neque ſanas Ethnicorum opiniones, quibus multi e Sanctis Patribus noſtris conſenſerunt, ſed corruptas potius & perniciosas Paganorum ſententias, ſequi decernat. Et ſane mirum eſt, quod ibi quidem intemperatoribus oculis acutum cernens, morbida & putrida vulturum more depaſcatur, in noſtrorum vero SS. Patrum ſcriptis plane cæcutiat, cum recte videre neque velit neque poſſit. Et ut mihi quidem videtur, Palamæ idem contigit, quod fabuloſæ illi Lamiæ; quam dicunt, quandiu domi manet, carentem oculis cæcam vivere: at ubi domo ſua ecierit, tam ecutos & perſpicaces habere ſtatim oculos, ut omnia quæ ſunt aliorum apprime videat. Sin minus, prodeat quiſpiam mihi dicturus, cur, cum Sanctos Patres luculenter & diſerte affirmare audiat, Operationem in Deo a Subſtantia non diſtingui, & Divinum imprimis audiat Dionyſium, qui tum alia multa, quæ jam re-

In Palamam excurſio.

A Θεότητας, εἶον ἰδίας Πλατωνικὰς, τῇ δημιουργῷ συναρχὰς μὲν ἢ συναιδίους, ἑτεροφυεῖς δὲ. ἢ ἄλλας ἄλλων γινέσθαι ποιητικὰς αἰτίσεων ἢ κτισῶν (ἅπερ δὴ τὸ τῆς αὐτῆ συμπλοκῆς ἀποθετικὸν) οἷον τῆς μὲν ζωῆς τὴν ζωὴν, τὰς δὲ σοφίας τὴν σοφίαν, τὰς δὲ δυνάμεως τὴν δύναμιν, ἢ τ' ἄλλα ὁμοίως. ὃ δὴ Πλάτωνι προσθετέον ἢ γίγνεσθαι διὰ μέσης, πῶς προσεξέφερεν αὐτὸς, τὸ τῇ αἰτίσεων δηλαδὴ, ὃν τῆς κακίας ἀεὶ φιλοτιμώμενος ἔχειν τῇ κακῶν τὰ πρωτεῖα, ἵν' ὃν σαφέστατα κακῶν ἀπάντων ὁ κάκιστος. ὑδὲ δὴ ὑδ' Ἑλλήνων εὑδένι πώλαυτας πώποτε, δίχηρον ἄκτισον ἐπὶ νοῦ εἰλαφέναι, παρὰ τὴν τὰ πάντα κτίσασαν μίαν δύναμιν. πλεί-

B στας δ' ἔχων παράγειν εἰς μαρτυρίαν ἐκεῖθεν, παρέλκειν συμπλοκὴν ἐχόμενος. Πλούταρχος δ' ἔμοιγε ὁ ἐκ Χαιρωνείας Νομᾶν τὸν Πομπίλιον ἀναγράφων, ὃς Ῥωμαίοις τοῖς πάλαι τὰ ἐφάπτοντα εὐσεμνοθέτησε (καθὰ Σπαρτιάταις Λυκοῦργος, ἢ Δοκροῖς τοῖς Ἐπιζεφυρίοις Ζάλευκος, ἢ πρός γε Σικελιώτας Χαρώνδας ὁ Κατανεύς) τἄν' ἄλλα καὶ δίχα πάσῃ ἢ δικαιοσύνῃ διανομὴ τὴν τότε Ῥωμαϊκὴν εὐσταθοῦσαν πολιτείαν, τὰ παῖδ' περὶ αὐτῆ καταλέγων. ἔστι γάρ, φασὶ, ἢ τὰ περὶ τῶν ἀγαλμάτων νομοθετήματα, παντάπασιν ἀδελφὰ τοῖς Πυθαγόρου δογμάσιν. ὅτι δὲ ἐκεῖνος αἰσθητὸν ἢ παθητὸν ὑπολαμβάνει τὸ θεῖον, ἀόρατον δὲ ἢ * ἄκτιστον, ἢ τοῦτο ὑπολάμβα-

C νει εἶναι τὰ πρῶτον. ἅπερ δὲ διακώλυσε ἀνθρωποειδῆ ἢ ζωόμορφον εἰκόνα Θεοῦ † Ῥωμαίους νομίζειν, ὡς δὲ ὅσιον ἀφομοιοῦν τὰ βελτίω τοῖς χείροσι, ὅτ' ἐφάπτεσθαι θεῖα δυνατὸν ἄλλως, ἢ νοήσει. ἱκάσατε τελῶν ἐκ πυρῆ θαυμασίων ἀνδρῶν ἐξ ἀλλοδαπῆς θρησκείας, ὁποσίῳ τῇ ἐπὶ ἢ μέρη Θεῷ ἀκτίσῃ τῶν ἐλαβέσθαι. Χαπέμυσι, ἢ ὅπως ὑδὲν τῇ ἀπάντων ἀνθ' αὐτῆ δογματίζουσιν ἄκτιστον, Πυθαγόρᾳ λέγω, τῇ Πομπιλίῳ Νομᾷ, ἢ τρίτῳ δὲ τῷ τἀκείνων πᾶσιν ἐπαινοῦντι δόγμασι, Πλουτάρχῳ τῷ Χαιρωνεῖ. ὁ δὲ Παλαμᾶς, ἄναρχόν τε ἢ ἀβασίλευτον ἑαυτὸν κατασήσας ἀπομαθήτευτον, εἰς τῶν ὑπ' ἀρωνὸν ἐξῃώγεσε ἐξουσίαν, ἄκτιστα γίνεσθαι πάντα τὰ ὑφ' ἡλίῳ, πᾶν χθονοσιβῦ, ἢ ὑδρεία γένη. ὦ τῆς ἀναιδοκίας τῆ ἐπομένου.

Ἐγωγε πάντως παντοχόθεν ἢ πολυτρόπως, ὅπως ὑτι τοῖς ἁγίοις ἴκαθ' ἕπεσθαι νομίζω δόγμασιν, ὧδ' Ἑλλήνων τοῖς ὑγιῶς πῶς ἔχουσιν. οἷς ἢ τῇ ἡμετέρων ἁγίων πολλοὶ συνῳκίσθησαν. ἀλλὰ τοῖς πάσι τοι σφόδρα διαφέρει. ἢ θαῦμα, πῶς ἐκεῖ μὲν ὑξυδερκῶν ἀκολάσεις ὄψεσι, ἐπιβόσκεται τὰ σαπρὰ ἢ συγκρέπει κατὰ τὰς γύπας ὡρὸς δὲ πᾶς τῇ ἡμετέρων ἁγίων γραφὰς ἐκτετύφλωται, μήτε βουλόμενος μήτε δυνάμενος ὁρᾶσθαι σαφῶς, εἰ μοι δοκεῖ τὸ τῆς Λαμίας πάσχειν ἐκείνης τῆς μυθικῆς, ἣν φασιν εἶναι μὲν ὅσον ἀβλεψίᾳ συζῆν, ἐν ἔχουσαν ὄψεις. ἐξιοῦσαν δὲ τῆς οἰκίας, οὕτω βλεπούσας κἀσθαι πᾶς ὄψεις ἐξαίρνης, ὡς ἅπαντα βλέπειν τὰ τῇ ἄλλων ἐς τ' ἀκριβές. εἰδ' ὅστις λεγέτω μοί τις παρελθών, πῶς, πάμπολλα λεγόντων ἐξορρήδην τῇ ἁγίων ἀεῶν, περὶ τῆ μὲν ἑτέρου ἐνεργείας τῆς οὐσίας ὑπάρχειν ἐστὶ Θεῷ, ἢ μάλιστα τῷ θείῳ Διονυσίῳ τά τε ἄλλα περὶ ὧν

* In edit. duorum. * In edit. Ῥωμαίοις.

τοιούτων διηζώσης, ὁπόσα ἐφικτὰ ἡμῖν, καὶ ὅτι ἓν ἄλλο τ' ἀγαθὸν εἶναι, φάσκοντος, ἢ ἄλλο τὸ ὄν, καὶ ἄλλο ἢ ζωὴ, ἢ τῷ σοφίαν, οὐδὲ πολλὰ τὰ αἴτια, ἢ ἄλλων ἄλλας παρακτικὰς Θεότητος ὑπεροχάς καὶ ὑφειμένας. ὁ δὴ τῆς τοιούτου ἅπασι κωφὸς καὶ τυφλὸς γεγονὼς, τοῖς ἐναντίοις ἀκμάσας προσπίπτει, τοῖς τε ἄλλοις, ἢ μάλιστα Εὐνομίῳ τῷ δυσεβεῖ, μὴ χρῆσθαι λέγοντι, γνώμαις ἑτέραν παιδευμένης, ἐνοῦν τῇ οὐσίᾳ τὴν ἐνέργειαν * ἐπὶ Θεοῦ, ἀλλὰ πάντα ᾗ φύσιν εἶναι πιστεύειν, καὶ ἅμα ἀνάγκην τε καὶ ἀνυπόστατον. Οἷς ἀνθιστάμενος ὁ Νυσσαίων Θεὸς Γρηγόριος, τί * ἂν, φησὶ λόγος. * εἶναι καθ' ἑαυτὸν τὴν ἐνέργειαν, τὸν ὃν ὄντα ὄντι χαρακτῆρα, ἢ ὑπόστασιν; νοοῦντα τὸ ἀνυπάρκτου εἶναι ὁμοίωμα. τὸ δὲ τῆς ἀνυπάρκτου ὅμοιον, αὐτὸ τοῦτο πάντως ἐστίν. οὕτω τῇ καινῶν δογμάτων ἡ πρᾶξις, τὸ πιστεύειν εἰς τὸ μὴ ὄν. τὸ γὰρ μὴ ὄντι ὅμοιον, οὐκ ἔστι πάντως. τίς, πρὸς Θεοῦ, τῇ ἀπίστῳ γένοιτ' ἂν δραστικώτερος ἰσχὺς κατὰ τῶν νῦν νεοτί δυσεβοῦς Εὐνομίου, ἢ νῦν μὲν τοιαύτην ἐκκλησίαν πιστεύειν εἰς τὸ μὴ ὂν συνελαύνοντος, νῦν δ' εἰς πολυθεΐαν, δυὰ ἢ συμβάθεως αὖτις φιλοτιμίας προβάλλω, ἵνα τοῦ ἢ διδάσκαλον αὐτὸν τῆ καινῇ αἱρέσεως παρέλθῃ;

Τῆς τοιαύτης οὖν ἐχόντος παραπλησίας, καὶ ὁ φησὶν ἄνθις αὖτις καὶ περὶ τῆς παραδηχθείσης ἐπὶ τῷ ὄρει Θαβώρου. ἰδοὺ γὰρ κἀκεῖ διαστροφῆς ἐξ ἁμαρτίας, ἢ μᾶλλον κακοτροπίας, ἢ λίξει φησὶ ἀλλόκοτον τὸ ἴσχυλον τῆς λέξεως ἔνεστιν, τραπέσθον Θαβώρου διαφόρων πεποίηκε τὸ Θαβώριον ὄρος, ἀμιλλωμένων ἀλλήλοις ὑπερβάσιως καὶ ὑφέσεως ἕνεκα· μᾶλλον μαθὼν, ὡς τὸ παραδεικνύειν, οὐ τῷ καθαρὸν καὶ ἀναμφίβολον δηλοῦν δηλοῖ, ἀλλὰ τῷ αἰνιγματώδη, καὶ ἢ δὴ τῇ φανομένων τὰ μέλλοντα φαίνεται κρύπτειν. δῆλον δὲ τὸ ἄλλοθεν μὲν πολλαχόθεν, οὐχ ἧττον ἢ κἀξ ὧν αἱρεῖται τῇ Μελῳδῷ τὸ θεῖον ἐκ τοῦ ἐκείνῳ ἀνδρὶ, σύμβολα (φάσκοντι) τῆς παρῆς σε παρέδειξας, τὰς ἁρμὰς πλεθωΐας· καὶ ὧν ἐξ ὧν Γρηγορίῳ τῇ Θεολόγῳ περὶ τὸ Πάσχα λέλεκται. * ὅταν αὐτὸ πέμψῃ καινὸν μεθ' * ἡμῶν ὁ Λόγος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῷ Πατρὸς, ὅτε καλύπτων καὶ διδάσκων, ἃ νῦν μετρίως παρίδειξε. καὶ πάλιν. Εὐφημίζεται δὲ καὶ ὁ σκηνὴ τῆ μαρτυρίου, ἢ λίαν πολυτελῶς, ὑπὸ Θεοῦ παρίδειξε, καὶ Μωσῆς ἐπῆξατο *, ἢ Βεσελεὴλ ἐτελείωσε. καὶ ἄγγελοι δὲ, φησὶν ὁ Χρυσόστομος, παρ' ἀνθρώποις φανέντες, τὸ τῆς οἰκείας φύσεως ἀπαστραπτον φῶς παρέσχεσαν. καὶ ᾗ παρὰ πρόθεσις κολαστὸν τινα δείλυσι τρόπον ἐκ * πίνος, ὥσπερ ᾗ παραπετάσματος τῶν ἀληθειῶν κρυπτομένων συμβολικῶς ὑπεμφαίνουσα. ἕως.

Ἐμοὶ δὲ καὶ μᾶλλον ἐθέλοντι ἢ ἐκεῖ λαλεῖσθαι πάντα διεξιέναι καθ' ἕκαστα, τὰς τε ἐκδρομὰς τῆ λόγων ἐκείνων καὶ τὰς ἀγχιστρόφους τῆς μάχης ἐκείνης μεταβολὰς, καὶ τὰς κατὰ γύμα τῶν ἀντιθέτων ἀπαντήσεις. καὶ ὅπως, καθάπερ ἐκ ὁρμῆς λυσσώντες κύνες, κυκλω-

culimus, his de rebus differit, tum illud præſertim aſſerit, non aliud eſſe bonum, & aliud ens, & aliud vitam vel ſapientiam; neque plures eſſe cauſas, aut Deitates alias aliarum productivas, alias aliis ſuperiores & inferiores; cur, inquam, cum illhæc audiat Palamas, ipſe tamen in omnibus his ſordes & cæcas tactus, tum aliis (orthodoxæ doctrinæ) adverſariis adhæſerit, tum præſertim Impio Eunomio; qui alio- rum ſententiis non eo uſque aſſentiendum eſſe dicebat, ut in Deo Subſtantiam & Operationem unum quid eſſe putaremus. Quinimo volebat, ut a Dei Subſtantia plane differre ipſius Operationē, & hanc Subſtantia atque hȳpoſtaſi carere crederemus. Quę retellens Divus Gregorius Nyſſenorum epiſcopus; quid per ſe ipſam, inquit, eſſe diceret Operationem, quę nec eſt Subſtantia, neque character, neque hypoſtaſis? Itaque rei non exiſtentis imaginem & ſimilitudinem ipſum (Chriſtum) eſſe dixit. Atqui quod ſimile eſt rei non exiſtenti, hoc ipſum nullatenus exiſtit. Eo namque tendunt nova illa & portentoſa dogmata, ut in id quod non eſt credatur. Nam quod non enti ſimile eſt, iſtud ipſum nullo modo eſt. Per Deum vos obteſtor, (ut dicatis,) quæ præſentior aut efficacior eſſe refutatio poſſit novi hujus impii Eunomii, qui tantam compellit Eccleſiam, ut modo in id quod non eſt, modo in plures Deitates credat. Hoc autem præſtat Palamas ob conſuetæ ſibi ambitionis additamentum, ut magiſtrum ſuum hic etiam improbitate ſuperet.

Eandem ſolliditatem habet, quod ipſe Palamas rurſus de Divinitate in Thaborico monte ſub-oſtenſa proſert. Ibi quippe ob ignorantiam, ſeu potius ob morum perverſitatem, in abſurdam & alienam ſenſam detorquet hanc vocem (ſub-oſtendere). Unde Thaboricum montem effecit quaſi quandam caſtra diverſarum Deitatum, quæ tecum lovicum de ſuperioritate & inferioritate certent. Scilicet necdum didicerat, hoc verbo, παραδείκνυμι (ſub-oſtendere) non puram & evidentiſſimam deſignari manifeſtationem: ſed ænigmaticam, quæque ſenſilibus ſignis ea quæ nondum viſa ſunt prædicat: Hanc eſſe prædicti verbi ſignificationem, cum ex aliis multis, tum ex divino viro (Coſma) Melodo natet. Hic enim ita loquitur. Multiplicatis veſtionibus, ſepulturæ tuæ ſymbola ſub oſtendiſti Rurſus ex Gregorio theologo, ubi de Paſcha ſic differit. Quando Verbum in regno Patris novum illud (vinum) nobiſcum biber, revelans ac edocens, quæ nunc mediocriter ſubottendit. Et iterum. Dedicatur, & quidem magnificentiſſime, Teſtimonii tabernaculum, quod Deus ſub-oſtendit, Moſes conſtruxit, & Bezeleel perfecit. Et Angeli, ait Divus Chryſoſtomus, hominibus apparentes, ſplendidum ſuæ naturæ lumen ſub oſtenderunt. Nam in hujuſmodi ſententiis iſthæc præpoſitio (ſub) emollitivam & caſtigativam loquendi rationem innuit, & tanquam per velamen abſconditam veritatem ſymbolice ſubindicatam ſuiſſe declarat. Sit ita ſane.

Jam vero volebam equidem quæcunque ibi dicta ſunt, ſigillatim recenſere, ſermonum illorum excurſiones, ſubitas illius pugnæ mutationes, adverſariorum oppoſitiones, quæ coram & in os occurrebant; quomodo, ceu rabidi canes, ambo ſimul me ſolitarium circulatim illi concluſerint, ita ut alter meum in pectus impietatis en-

DISPUTACUM CARASILA. *Edit. Pariſ. pag. 696.*

Palamas Eunomii errorum ſequace.

» *Greg. Nyſſ. lib. 2. contra Eun. tom. 2. p. 473.*

» *Greg. Nyſſen. or. 42. in Paſcha. p. 692.*

» *Idem Greg. Naz. orat. 42. de novum dominicam.*

» *pag. 637.*

Gregorium ultra progredi non ſinunt.

Palamas male interpretatur verbum παραδείκνυμι.

captiſis deſitionibus.

laceri.

DE DISPUT. CUM CABASILA.

ſem adigere feſtinaret; aliter veſtiom, quas a tergo geſtabam, fimbrias inſidioſiſſime avelleret ac dilaceraret; quomodo eriam uterque totam meam mentem ad ſe cum magna diverſas in partes vicifſim traheret. Verbo dicam; erat in animo ſigillatim enomerare multos illos quibus continenter manabam ſudores, quos abſque ulla paſſione ſolus vidit oculus (Divinus,) qui arcana cuncta perſpicit: ſed narrationem perſequi, capitis dolores non ſinebant. Unde cum eam ob cauſam in hoc excuſatum me vellem, & præterea ob antiquam illam, quæ mihi cum Cabaſila intercefſerat, amicitiam, velut ad pompam evulgare nollem, quaſcunque adverſus patria & antiqua Eccleſiæ inſtituta & dogmata blaſphemias, ob imperitiam (nunquam enim diaerini, ob improbitatem) protuliſſet; valde obſtiterunt amici, quominus inſtitutam narrationem intermitterem. Hinc ut paulum reſpirarem mihi datum eſt, & me ſtatim recepi; rum ad primum narrationis veſtigium orationem revocavi, iis interim prætermiſſis, quæcunque minutatim anno proxime elapſo ſubtilius, & magis ad vulgares diſputandi regulas, in Antirtheticis noſtris edidimus, ſive potius quæ Palamæ improbitatem accuratius proſcribunt.

Amicis regantibus ut narrare pergat, obſequitur.

Primo itque palam in medium rurſus adduxi ea Palamæ dogmata, quæ tunc ad ejus defenſionem Cabaſilas promerat, ut ſagittariorum more ad ſcopum recto collimaremus. Sic autem habent citra ullam immutationem, Palamæ verba & ſententiæ. Explicans Prophera & diſtinguens, quid ſit hic ſpiritus Dei: Spiritus, inquit, ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, ſpiritus timoris Dei: adeo ut hæc omnia ſint Dei ſpiritus. Videas autem quomodo etiam Gregorius, qui magnum ſibi ob Theologiam nomen fecit, declaret hos ſeptem ſpiritus, ipſummet Sanctum eſſe Spiritū, ut ſermone in ſanctam Pentecoſten nobis inquit his verbis. Sanctus hic Spiritus prædicatus quidem fuit, &c. Et paulo poſt. Et certe unum e (Sanctis) Spiritus Operationibus, in Evangelio quidem ſecundum Lucam, Dei digitum vocat Dominus; in Evangelio autem ſecundum Matthæum, Dei Spiritum appellat. Porro quo in ſpiritu Dominus dixit a ſe dæmonia ejici, niſi in Sancto Spiritu? Ergo e gratiis gratuitis, quas Deus diverſi node diſtribuit, una eſt Spiritus Sanctus. Quod ſi de una dicitur, de cæteris quoque dici poterit. Et iterum: Hæc, inquit, ſufficiunt ut perſuadeatur, neque creatam eſſe Spiritus Sancti gratiam, & Operationem, quę accipitur & datur iis quos ea donare Deus voluerit, (hic enim eſt Spiritus Sanctus); neque eriā eſſe Spiritus Sancti Subſtantiā. Nemini quippe Deus ſuam largitur Subſtantiam. Et poſt paucu: ergo qui Divinæ naturæ fulgorem, cujus participes ſunt Angeli Deo miniſtrantes, & per quem jo-ſti fulgebunt ſicut ſol, neque Divinam neque Angelicam eſſe ſubſtantiam aſſerit, is Deum inter & Angelos quoddam lumen, quod neque Deus ſit neque Angelus, nequaquam ſtatuit. Sed magnus Dionyſius æternas participationes, principia, & univerſorum tum rationes tum prædefinitiones, quæ in Deo ſunt, quaſque Angeli pariter ac homines participant, Divinā aut Angelicam eſſe Subſtantiam pernegat. Cum vero fulgorem, de quo loquimur, plurali numero fulgores efferat, oſtendit.

Palamæ verba. Iſai. xi.

** In vulgata noſtra: Domini.*

Edit. Pariſ. p. 15. 698.

Luc. xi. 20.

Matth. xii. 28.

Sapient. 3.

A σαντες μονωδίστα μι κατὰ ταυτὸ, ὁ μὲν χῆ τῇ ἐμῶν ὠδῖνι πτύγετο ῥίφων τῆς ἀσιβείας τὸ ξίφος, ὁ δὲ τὰ τῇ ὀπιδίων μοι ἀράκτιδα σφόδρα ἐπιβύλως παρίστα, ᾗ παρεῤῥήγνυ, ᾗ πρὸς ἑαυτὸν μετὰ τῆς γλώττης ἑκάτερος ὅλον ἀνθέλκει τὸ κομῆτον. ᾗ συμβλόττει φέναι, τὰς σοχνὰς ᾗ ἐπαλλήλως ἀπόρους ἱδρῶτας, οὓς ἀπαθῶς ὁ τῇ ἀθλίων * μόνος ἔβλεπεν ὀφθαλμός, διηχίνας καθ' ἕκαςα βουλομένῳ μοι, εἰ τῆς ἀφαλῆς ἀλγηδόνις ἀν ἐνδίδοιμι. Δεῖ παραπτέσθαι βουλομένῳ δ' αὐτῷ γε τῶν, ᾗ πρός γε δὴ τὴν πάλαι τῶ Καβασίλα φιλίαν ἐπιβλέπων, ἐκπαιδίαν ἀ μάλα ἐθέλοντες, ὁπόσα κρυπτῷ κατὰ τῇ πατρίων νομικῶν ἐθῶν Β δογμάτων τῆς ἐκλησίας λελάληκε δύσφημα δι' ἀμαθίαν (οὐ γὰρ ἂν ποτε φαίην ἐγὼ, μοχθηρίαν ψυχῆς) ἐμποδὼν οἱ φίλοι μοι σφόδρα καθίσαντο. διὰ καὶ μακρὸν ἀναπτύσας, ἀνελάμβανον αὖθις ὁμαυτὸν, ᾗ ἐς τὸ πρότερον ἴχνος τῆς διηγήσεως ἀνῆγον τὸν λόγον, ἐκεῖνα μεταξὺ παραλείπων, ὅσα τῷ πρότερον ἔτος ἀμὲν λεπτότερόν τε καὶ πυκνότερον ἐν τοῖς Ἀντιῤῥητικοῖς ἐκδέδοται, ἃ μᾶλλον ἂ τὴν τῦ Παλαμᾶ συλλογὴν καιρίαν ἐς τ' ἀκριβέστερον.

Πρῶτον μὲν οὖν ἀναλαβὼν, ἐξετίθημεν οἷς προῦπτον τῇ Παλαμικῶν δογμάτων ἑκάστα, ἃ νομικῶν τε Καβασίλᾳ προστγκεῖτο εἰς αὐτὸ συμμαχίαν συμC πίπτοντα. ἴν', ὥσπερ οἱ τοξόται κατὰ σκοπὸν, ᾗ ἀμὲν ἀσφαλῶς τοξεύειν προσίγνυται. ἔχει δ' ὧδε ἐν ταῖς ἁγίαις ᾗ λίζιοις ἀμπνοίαις πάντα-παντάπασιν. ἑρμηνεύων ὁ προφήτης τὰ ἑπτάκλινον, τὸ τὸ Πνεῦμα τῦ Θεοῦ τοῦτο· Πνεῦμα, φησὶ, σοφίας ᾗ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς ᾗ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως, ᾗ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβε Θεῦ· ὅρα ταῦτ' ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῦ Θεῦ. ἴδοις δ' ἂν ᾗ τὸν μέγαν ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριον, τῶν αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὰ ἁγιοπνέοντα δεικνύοντα τὰ ἑπτὰ πνεύματα ταῦτα, ὡς ἀφ' ἑνὸς τελείᾳ ἁγίᾳ πεπτοκότι λόγῳ αὐτὰ παρίσασα ἀμὲν ταῦτα, λέγων, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπροχθη μὲν, ᾗ τὰ ἑξῆς· ᾗ μετ' ὀλίγον· ᾗ μόνῳ τῷ μὲν τῦ ΠνεD ματος ἐνεργειῶν ὁ Κύριος ἐν ἀγγελίοις κατὰ μὲν τὸ Λουκᾶν, δάκτυλον Θεοῦ, κατὰ δὲ τὸν Ματθαῖον, Πνεῦμα τῦ Θεοῦ καλῶ. ἐκ τίνο δὲ πνεύματι ὁ Κύριος ἐβάλλετο ἶον τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῇ ἁγίῳ Πνεύματι; τὸ ἓν ἄρα τῇ κῇ ἑπτάριθμον χαρισμάτων, πνεῦμα ἅγιόν ἐστι. εἰ δὲ τὸ ἓν, ᾗ τὰ ἄλλα * πάν- * *alias* τῶν τας. ᾗ πάλιν. ἐκεῖνά μὲν, φησὶ, Ε ταῦτα πᾶσαι, τε, & τε μήτε κτιστὴ ὑπάρχον τῶν διδομένων Ε λαμβανομένῳ τῆς αὐξανομένοις τῦ πνεύματος χάριν τε ᾗ ἐνέργειαν, (* αὐτὸ γὰρ ἐστι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον) * *alias* οὐ- μήτε τῶν οὐσίαν εἶναι τὸ Πνεύματος. ἀδεὲς γὰρ *τε, fort.* ἀν- τῇ Θεῷ τῶν οὐσίαν οὐσίαν δίδωσι. ᾗ μετ' ὀλίγον. ἃ πάνυ λέγων τῶν λαμπρότητα τῆς Θείας φύσεως, F ἧς ᾗ οἱ Θεῷ λειτουργοῦντες ἄγγελοι μετέχουσι, καθ' ὃ ᾗ οἱ ἅγιοι λάμψωσιν ὡς ὁ ἥλιος, μὴτ' ἰσεῖσι εἶναι Θεὸν, μήτ' ἀγγελικῶν, οὐ τίθησι μεταξὺ Θεῦ ᾗ τῇ ἀγγέλων φῶς, ὃ μήτε Θεὸς ἐστι, μήτ' ἄγγελος. ἀλλ' ὁ μέγας Διονύσιος τὰς προσωπικὰς μετοχὰς τε ᾗ ἀρχὰς, ᾗ τὰς ἐν Θεῷ τῇ ὅλων λόγως ᾗ προορισμὰς, ὧν ἀγγελοί τε ᾗ ἄνθρωποι μετέχουσιν, εἶναι φησιν οὐσίαν, οὔτε Θείαν, οὔτ'

ἀγγελιαῖόν. πλαθωνικῶς δὲ προσεγκὼν τούτῳ, Λ
πῶς ἐλάμψεις ἰδεῖξον ἐκ οὐσίαν ὄσας θείας. οὐδέποτε γὰρ ἐκείνα πλαθωνικῶς προάγεται. ἀπάρχας δὲ καὶ ἀτελέτητος προσεπῶν, ἀκτίσας ὑπαρχούσας ἰδεῖξε. καὶ πάλιν· * Τί ἶων; συνθετὸν δὲ δύναις ἐπὶ Θεοῦ, καὶ ἓν ἐνεργειῶν ἀκτίσων οὐσῶν τὴ καὶ λεγομένων; πολλῷ μᾶλλον δίδιθι, μὴ ἀτίσμα ποιήσῃς τὸν Θεὸν, πῶς αὐτῷ φυσικὰς ἐνεργείας ἠνωμένος κτιστάς· τί ἶων; ἀχὶ τὰ ὑποστατικὰ τῆς ἀνάρχου Τριάδος, πολλὰ ὄντα, ἄκτιστά ἐστι; πῶς ἐν ἓ πολλοὶ Θεοὶ, ἃ συνθετὰ καὶ ταῦτα εἰς; ἃ σὺ κἀκεῖνα ἓν καὶ ταυτὸν ἐρεῖς τῇ τῶ Θεῶ οὐσίᾳ καὶ ἀδιάφορον πανταχοῦ, καθάπερ καὶ τὰν ἐνέργειαν; καὶ πάλιν· ἐμὲν δ' ἀδυνάτα ποτ' ἐστὶ λέξις ἀποχρῶσα πεῖθειν, πῶς ἐνεργείας τῶ Θεῖω Πνεύματος, ἃς ἀ προφήτης κεφαλαιωδῶς ἐπὶ προσεῖπε, μὴ καὶ ἀντιμάνων πάντων. καὶ δὲ Θείων καὶ φυσικῶν ἐνεργειῶν τῶ Θεῶ, μία καὶ ἀ κρίσις, καθὰ Ἀβραὰμ ἔφη. ὁ κρίνων πᾶσαν ἀ γῆν, οὐ ποιήσεις κρίσιν; ἀρ' ὖν ἐ ἄυτα καὶ κτίσματων ἔν; ἆρα ὖν ἐ γῆν ἑαυτῶ κρίσιν ἔξεσὸ Θεὸς εἰς κρίσιν; καὶ πάλιν. πῶς ὐκ ἀκτίσος ἀ χάρις, δι' ἣν καὶ μετέχεσθε αὐτῆς, ἀκτίσει καὶ ἀνάρχοι καὶ ἀτελέτητοι καὶ ἀίδιοι καὶ ὑράνιοι κατ' αὐτὴν παρὰ τῆ πατέρων προσηγορεύθησαν, καὶ πάλιν· ἀλλ' ἐπεὶ πολλὰς καὶ διαφόρους ὑποστάσεις καὶ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας ἀ Θεὸς ἔχει, οἷ μὲν ἓν τι τῶ ἀίνιον ἐκ αὐτῆς, πολλαὶ καὶ διάφοροι ἔσονται ἀρχαὶ τῆς Θεότητος. ἓ μετ' ὀλίγον· ὁ μὲν Τἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τῶ Πατρός· αἱ δὲ δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι ἐκ τῆς μιᾶς Τρισυποστάτου φύσιως. καὶ γὰρ οὐχ ἡ ὑπόστασις ἐκ τῆς σοφίας. ἀλλ' ἀ σοφία ἐκ τῆς οὐσίας. καὶ πάλιν. πῶς δὲ καὶ κτιστὸν, τὰ ἀπὸ καταβολῆς κόσμω μὴ ἐκτισμένον, ἀλλ' ἀπεκτισμένον; καὶ πάλιν· πῶς βάσκανος δαίμων τῇ ἐκκλησίᾳ τῶ Θεῶ, πλημμελῶς ἐπεσήγαγεν, ὅτι ἀ οὐσία τῶ Θεῶ, ἐνοποιοῦσα τοῖς κτίσμασι, τοῖς καθαιρομένοις καθαίρει, καὶ τοὺς ἁγιαζομένους ἁγιάζει; καὶ ἐπὶ τούτοις, περὶ τῆς Θείας μεταλήψεως καὶ τῶ Θείου βαπτίσματος, ὅσα καὶ ἀνωφελῆ που διελελάκαμεν.

Ἀλλὰ γὰρ ἐμοῖς ἐνταυθοῖ τὰ αἰσχύντερα τῆ αὐτόπων, ἃ τοῖς δυσὶν ἐκείνοις ἀνδράσιν, ἐκ μόνων δυοῖν Παλαμικῶν ἀναλεξαμένοις λόγων, οἷς ἀντιπάλοι προσεγκὼν καθ' ἡμῶν νεωστὶ συμπέπηκε, κατὰ τὸ ἀπαράλακτον ἐξεθέμεθα ὡς ἐν κεφαλαίῳ. ὧ γὰρ ὄργον καὶ μόνον ἀκούειν, ἢ πᾶν διεξιέναι καθ' ἕκαστον ἐργαδέσασθαι ἅπαντα· καὶ ὡδὶ πολλῶν ἂν δέοι εἶναι χρήναι τινὶ πονηρὸν νοεμοθέσαι, καὶ ὀλίγον ἐμπεσὸν ἀκοαῖς ἀσεβείᾳ συμπεφαρμένους, καὶ μεδὲν μεδαμῆ τῆ πατρίων δογμάτων ἐπὶς οἰκειουμένους ἀκοαῖς. ἔχοιεν δ', οἷς ἂν ἀρθῶς ἔχοιεν, σαφῶς κἀκ τούτων, ὡς εἰ μικρὸν μέρος δυοῖν τῆ ἐκείνοι λόγων πανάπτως ἔχει τῆς ἀνοσίας, καὶ πῶς ἐκ τῶ παράκοπος τοῖς θεσπίσμασι ἐκείνοι λελῆθε, πόσας ἂν τις καὶ οἷας ὕλας λογίσαιτο πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ὑπὲρ ἐξέκοπα οὖσι; πολόχως γὰρ ἐν ἀσοφὸς ὁ ἀνὴρ, καὶ τεχνικῶ κατόπος ὡς πορρωτάτω λογισμὸς ὅλως δυνάμενος ἐξεμεῖν λογισμὸν ἐξ ἀνοσμίας. ἅμως ἐκανὰ καὶ ταυτὶ τοῖς τὸ σωφρονεῖν ἀδιάφθορον τρέφουσι, δύξαι.

Nicephor. Greg. Tom. II.

* *alias* τί ἐστι;

eos Divinam non esse Subsistentiam. Hæc enim nunquam pluralis numero efferetur. Sed quia eosdem (Divinos fulgores) principii ac finis expertes appellat, increatos esse demonstravit. Et iterum: Quid igitur? timeres ne compositio in Deo admittatur, si Divinæ Operationes increatæ sint & dicantur? multo magis time, ne Deum in creaturarum numero reponas, dum naturales ejus Operationes creatas esse arbitraris. Quid igitur? nonne supremæ Trinitatis suppolita multa sunt & increata? Quomodo ergo non sunt multi Dii, vel quomodo propterea Deus unus compositus non est? Numquid ea etiam suppolita unum & idem esse cum Dei Subsistentia & ab ea plane indistinctam quid, at & Operationem, asseres? Et iterum. Nulla unquam nobis persuadebit oratio, ut Divini Spiritus Operationes, quas Propheta septem summatim appellavit, inter creatas res collocemus. Porro Divinarum & naturalium Dei Operationum una est ipsum judicium, sicut ait Abraham: Qui judicat omnem terram, non faciet judicium? Num igitur Dei judicium e rerum creatarum numero erit? Ergo & suam Deus judicium judicabit? Et rursus: Quomodo increata non esset illa gratia, per quam qui ejus participes facti sunt, increati, principii & finis expertes, æterni & cœlestes ob eam a Sanctis Patribus fuerunt appellati? Et rursus. Sed quoniam multas diversasque hypostases, & virtutes & operationes habet Deus, nisi in iis una quæpiam esset causa, multa & diversa forent Divinitatis principia. Et paulo post: Filius quidem & Spiritus Sanctus ex Patre (procedunt): at virtutes & operationes (Divinæ) ea unica, quæ tribus in personis subsistit, natura profluunt. Etenim non ea sapientia procedit substantia: sed ea substantia manat sapientia. Et iterum: Quomodo creatum esset illud, quod a constitutione mundi non creatum sed paratam dicitat? Et rursus: Qualis dæmon invidus hoc in Dei Ecclesiam dogma invebere cujus est? quod nempe Dei substantia, in creaturis inhibitans, mundet eos qui mundantur, & eos qui sanctificantur, sanctificet. Ad hæc adduxit impia illa, quæ de divinæ Eucharistiæ participatione, & divino Baptismate, dogmata propugnavit Palamas, & quæcunque supra declaravimus.

Sed hic præcipuas ineptias, quas duo illi viri ex duobus duntaxat Palamæ libris contra nos tunc pugnando protulerunt, summatim ut se habebant sine alia prorsus metatione exposuimus. Nam quæ vel audire folummodo est onerosum, hæc certe omnia sigillatim dicendo percurrere, longe operosissimum fuerit: nec multum abesse puto, quin id malum esse videatur & quodam quasi vertiginem afferre innutritis pietati auribus, quæ nihil a patrilia & antiquis dogmatibus alienum audire solent. Porro (quod facile ex prædictis animadvertent, qui recto ad hoc perpendendum judicio pollent) si duorum Palamæ librorum particula, obiter ab ipsius gregalibus prolata, toc ineptiaa continet: quot & quales putarit quispiam in cæteris illius libris, quos plus sexaginta scripsit, contineri? Cum enim in malis profundendis vir iste sit uberrimus, & artis regulas longe prætergressus fuerit, integras libellorum quasi legiones, quæ illi sponte ac ultro fluunt, poterit evomere. Hæc tamen iis, qui sinceram incorruptamque nutriunt conscientiam, sufficiunt, ut demonstretur;

DISPUT. CUM CALLISTO.

Edit. Paris. pag. 699.

Isai. 26.

Genes. 18.

Paucis e multis impii ab eo dicta referuntur.

DISPUT. CUM CABASILA.

Palamæ ſeptem errores, ex verbis ejus ſupra relatis facile deducti.

Primam, quomodo non unum eſſe Sanctum Spiritum, neque ſeptem tantum modo; ſed plus etiam ſeptuagies ſeptem ſpiritus eſſe ſtatuat, quorum unus ſit Sanctus Spiritus.

Secundo, qua ratione magnum in Theologia Gregorium abſque horrore ullo calumnietur, & e divinis Evangeliſtis Lucam & Matthæum, quaſi Dei digitum appellarent, non Sanctum Spiritum, ſed aliud quidpiam a (Divina) ſubſtantia, & unam operationem ex infinitis ac diverſis, (quæ Palamaa iodueit,) operationibus.

Edit. Pariſ. pag. 700.

Tertio, quomodo Deum inter & Angelos norum quoddam & proprium genus ponat increatarum operationum, quæ Dei fulgorem, & lumen ineffabile nominar. Qua in re magnum Dionyſium calumniatur, quem ſibi aſtipulari obtendit; talrem quantum uttinet ad hoc (Divinarum operationum genus,) quod principit expers atque increarum eſſe affirmat.

Quarto, quomodo euilibet homini faeile, atque, ut ita loquar, in proclivi eſſe (doceat), ut, modo voluerit, increatus & eapera principii ſubito fiat; quandoquidem e copioſis atque arcanis fontibus tantæ munificentiæ rivus abſque ullo ſtrepitu promanat.

Quinto, quod præparatum eſt, hoc etiam increatum a Palama prædicari; adeo ut inde neceſſario concludatur, increatum eſſe illum quoque ignem, quem diabolo Deus præparavit.

Sexto, quomodo non ſolum increatus haſce operationes multas, atque (u Dei ſubſtantia) diſtinctas eſſe aſſerut: ſed etiam stes Divinæ naturæ hypoſtaſes multas & (x Divina ſubſtantia) diſtinctas eſſe ſtatuat: & confuſo paululum ac perturbato ſermone uſus, hypoſtaſes quidem vocet, multas illas atqueinfinitas operationes, & vice verſa multas appellet, eas ipſas hypoſtaſes, quas ad hanc uſque diem tres & ſolas, juata patriam & antiquam doctrinam, audire & colere omnibus orthodoxis licuit.

Septimo, quomodo de ſancta (Euchariſtiæ) participatione, deque divino Baptiſmo, nefanda & impia iſti (Palamitæ) fuerint prolocuti.

Eorum pleraque refutabit Gregoras, ſelectis SS. Patrum teſtimoniis.

Hæc autem ſigillatim a nobia, ſi non omnia, pleraque ſaltem exponentur; quibus congruaa etiam ſubjungemus refutationea, non quot & quales magis ud pugnam accommodatus tunc oppoſuimus, com multis ſacrarum Scripturarum oraculis velati conecntum fecimus, recenſitis etiam omnibus, quæ ſanctorum Eccleſiæ doctorum chorus olim cecmit: ſed quæcunque obvia ſolummodo linguæ noſtræ memoria ex tempore ſuggeſſerit: non quod argumentis, quibus oppugnemus adverſarios, careamus (quod quidem dicere nonnullus, opinor, adverſariorum noſtrorum ſemper uudebit) qui enim iſtud fieri poſſet? cum ingeutem argumentorum copiam ſepoſitam habeamus, quantam mihi ſanctorum Patrum libri abonde ſuppeditant. Nam aliorum quidam, dum in diſpurationis arenam deſcendunt, difficultatea alias ex allia eahauriaut aliquando neceſſe eſt, quia quid præcipuum atque idoneum proferant, minime reperire poſſunt: me vero e magna difficultate in magnam difficultatem nova quadam & inopinata ratione eonjiciunt arma, ut ita loquar, omnis generis, haſtæ, arcus, tela, quæ ad expugnandos vetitatis hoſtea multa mihi ſuppetunt. Jam enim dixerit quiſpiam, ad maaimas me dubitationis un-

pag. 701.

A Πρῶτον μὲν, ὅπως οὐκ ἦν εἶναι δογματίζω τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ μὴν τ' ἂν οὐδ' ἑπτὰ * τινων ἦν, ἀλλά τῶν γε ὑπὲρ τὰ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. * al. μὴν.

Δεύτερον δ', ὅπως ἐν τόπῳ οὐ φείττου διαβάλλων τὸν τε μέγαν ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριον, ἅμα τῷ Θείων εὐαγγελιστῶν Λουκᾶν καὶ Ματθαῖον, δίκτυλον Θεοῦ μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγοντας, ἀλλ' ἕτερον τῆς οὐσίας, καὶ μίαν τῷ ἀπείρων καὶ διαφόρων καὶ ἐναργειῶν ἐνέργειαν.

Τέλος δ', ὅπως μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων καινόν τι καὶ ἴδιον ἀκτίσων τίθησι γένος ἐναργειῶν, B λαμπρότητα Θεοῦ καὶ φῶς ἄρρητον ὀνομάζων, ἐν οἷς ὁ μέγας βαρβάλλει Διονύσιον, συμφωνῶν αὐτῷ * αὐτῷ προβαλλόμενος, ὃς γε τὸ ἀναρχόν τε καὶ ἀκτίστου εἶναι γένος τοῦτ. * an αὐτῷ?

Τέταρτον δ' ὅπως ὅτῳ ποτ' ἀνθρώπῳ ἀκτίσφατα τὰ χιδὸν ἰδίοντι γίνεσθαι καὶ ἀνάρχα, ῥᾴδιον καὶ ὡς ἐπὶ πρακτὸς εἰπεῖν, ἐξ ἀφθόνου καὶ ἀπορρύτου πηγῶν ἀφθονεῖ καταφορμίου τῆς τοσαύτης χορηγίας ῥεύματος.

Πέμπτον, ὅτι τὸ ἀτομικαμένον ἄκτιστον δογματίζει, ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκαῖον εἶναι καὶ, ὃ τῷ διαβόλῳ ἡτοίμασε πῦρ ὁ Θεός, ἄκτιστον εἶναι.

Καὶ ἅμα ἕκτον, ὅπως οὐ μόνον τὰς ἀκτίσεις ταύτας ἐνεργείας πολλὰς καὶ διαφόρους εἶναι φησιν, ἀλλὰ καὶ τὰς τρεῖς τῆς Θείας φύσεως ὑποστάσεις πολλὰς καὶ διαφόρους εἶναι νομοθετεῖ. καὶ μικρόν τι συγχύσεις ἕνεκα λόγου, ὑποστάσεις μὲν ὀνομάζει τὰς πολλὰς ἐκείνας καὶ ἀπείρους ἐνεργείας, καὶ πάλιν πολλὰς τὰς ὑποστάσεις, ἃς ἔχει καὶ τόμιον δόγμα πάτριον τρεῖς γε καὶ μόνας * ἅπασιν ἀκούειν καὶ σέβειν ἅπασιν ὀρθοδόξοις ἐνῆν. * an ἀκούσαι?

Ἕβδομον, ὅπως καὶ περὶ τῆς ἁγίας μυσταγωγίας, καὶ τοῦ Θείου βαπτίσματος, τ' ἀνόσια τόνδε λελάλαται.

Εἰρήσεται δὲ γε καθ' ἕκαστον, εἰ μὴ πάντα, τὰ γοῦν πλείω, μεθ' ὧν ἀντιῤῥήσεων τάχος καθήκει, οὐχ ἅπας ἡ θεία αὐτοῖς ἀντιστήσομεν τάξις, σιωπῇ * γὰρ * an σωφρόνως μοχθεῖα τῶν Θείων λογίων ἀγωνιστικώτερον ἐπιόντες, ὁπόσα ἐ τῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας πάλαι ὕμνησε χορὸς, ἀλλ' ἃ κατὰ τὸ ἐπιτρέχον ἡ μνήμη χειδιάζουσα ἡμῶν χορηγοῦσι τῷ γλώττῃ. ἅπαν δὲ ἐνδιαιτᾶσθαι ἀφορμῶν ἀντιπάλων (τοῦτο δὲ οἶδέ τις τῶν ἐναντίων λέγειν πλημμύττοντες, εἶμαι, δύνει ποτὲ) πῶς γάρ; ἀφθονίας μακρᾶς προαιμένης ἡμῖν, ὁπόσοι ἡμεῖ τῶν ἁγίων βίβλοι κατὰ τὸ δαψιλὲς ἐπαντλοῦσι. τῷ μὲν γὰ ἄλλων ἰδίας, πρὸς λόγου ἀγῶνας ἴσως, ἐξ ἀπορῶν ἀπορίας ἰδίστι ἀντλεῖν πειρῶνται, ὁ καίριον ὅπουπ ἔκυρσε ἔχωσιν. ἐμὲ δ' ἐξ ἀπορίας μακρᾶς εἰς ἀπορίαν μακρὰν καινήν τινα καὶ παράδοξον πειρίστασι τρόπου τὸ ἅπ πειρόπωτόπλων πλῆθος, καὶ βιλῶν καὶ τίξων καὶ δοράτων (φάναι) παντοδαπῶν, εἰς ἄμυναν οἷς τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν. ἀπορῶν γὰ ἀμοιγε φαίη τις

ἂν ἴσως τῶν πεφειδῆται, οὐχ ὁποίων ἂν ἀπορεῖλω ἀφορμῶν ἐς τὸν τῶ λέγειν παρασκεδὸν · ἀλλ' ὁπόσας ἂν ἀγίων καὶ ὅσας ἂν παραλιπὼν συμμαχίδας γραφὰς, μέρους λαβούσῃς βραχυτάτου, καὶ ὀκνηρῶντος πρὸς ὑνδεῖξιν τῆς τῆ ἐχθρᾶν ἀρρωστίας, ἀπαλλαγῆναι γένοιτ' ἂν ἐν βραχεῖ. A guſtias eſſe redactum, non quidem qualia conſecter argumenta, quibus ad dicendum paratus & accinctus abunde videar: ſed porius quot & qualia ſanctorum Patrum teſtimonia, quæ plurimum cauſæ meæ patrocinantur, omittam; ut minimam eorum partem, quæ adverſariorum imbecillitati demonſtrandæ par ſit, ſeligam; & ſic breviter hac tota, quam ſuſcepi, diſputatione defungar. DISPUT. CUM CARASILA.

LIBER VIGESIMUS QUARTUS.

ΕΜΟΙ δ' ἦ κἀν τοῖς πρόσθεν πολλάκις διῤῥαίθην γίγνει, μετρίων ἕξ μᾶλλος ἀπεμίμνω, ἕξ ὅσοις ἀφορισθῆναι τὸ τῆς ἀληθείας κράτος ἐᾶν, τῶν δὲ κἀπειθῆναι, ὁρᾶν οὐ ῥᾳδίως ἀπεκρινάμην. τί γὰρ δεῖ παρασκλίας ἐπιθῆναι τῇ ἀνυσθῆς πολεμικῆς, τῆς τῆ ἀγώνων παραῤῥυείσης ὥρας, καὶ μαρανθείσης τὸ ὑπερακμάσης, καὶ τῆ τότε ἀντιβαινόντων, καὶ τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς ἀναπτόντων, ἐκ ἐτοῦ εἶναι μαθεῖν ἐν τῇ νῦν εἶναι. ἄλλως τε κἀκεῖθεν τῆ γε πλειόνων ἐφθαμῆν ἀνωτέρω μνηθέντες μᾶλλα γε ἀντιρρόντως, ὡς ἔμοιγε φαίνεται, περιττὸν μοι δοκεῖ καὶ τῆ περίεργον, εἰ μᾶλλα τὸν πόδα κεκτημένον ἐλαθύτερον, περὶ τῆ αὐτῶν ταυτὰ ῥήσεσι ἀεὶ τῶν ἀκοῶν ἀποκαίειν. εὖδ γὰρ οὐδ' ὡς ἐκείνοις δόκει τόνε πλοῦτα μὲν ῥᾴρατα, τυφλὰ δὲ πάντα ἓ ἄγαν ἐν ᾠοῖς τὸν αὐτὸν τῆς ἀπιθίας ἀγωνα πάντα κραμνὸν, ὕτω πολλᾶς ἐπαυδεῖ κάμοὶ δόσεσι τῆς συμμαχίας. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῇ τῶ ἀγῶνος ἐκείνῳ καιρῷ, ἕξ βραχίων εἰς ἓ ἐκείνων ἐκείνας ὠθήσας κρημνὸν ἀπαλλαγμαι, ἕτω ἐν πολλῷ μᾶλλον ἡσυχίας ὥσας, νῦν * μετρίστερον ἂ χ' τῶν τόν' ἀνάγκλω μηνθέντος, ἐκ ἂν εἰη φανερὸν ὡδεῖ τῆ ἁπάντων, ὡς ἐχ ἱκανῶς τῆς προθυμίας ἐν βελτίστοις ἔχειν ἐγὼ, κἀν τοῖς ἔργοις αὐτοῖς αἰδεῖσθαι σαφῶς τὸς ἐντυγχάνοντας ἐπιτρέπειν. ἃ γὰρ ἐμοὶ τε πρόσθεν εἴρηται, καὶ ὁρᾶν πᾶς βουλομένοις πρόκειται, ἅ που πολλὰ τις ἂν εἰσ ἄσοις, λέγειν ὁμοίως ἀεὶ τὰ αὐτά. ὅσον γὰρ τοῖς ἀντιθέτοις ἐκείνοις δεῖ τῆ ἀεὶ παραλλάξιον, δι' ἀῤῥωσίαν τῶν ἀεὶ λεγομένων αὐτοῖς, τοσοῦτον ἡμῖν, δι' ἀῤῥωσίαν τῶν εἰρημένων, δεῖ πρὸς τὰ ἐξῆς σιωπᾶν. παραπλησίως ὥσπερ, εἰς μὲν ἐν ἡλίῳ καὶ φανὶ ὁρᾶν ἔστιν ἃ ὁρᾶσι, τέτοις δ' πυθόσθαι οὐδὲ μαρτύρων ἂν ποτ' οὐδέν' δέοιτο, αὐτῶν ἐξ αὐτομάτη (φάναι) τ' φαγμάτων τῶν ἀληθεῖων μαρτυρούντων· εἰς δ' ἐν σκότῳ ἐν νυκτὸς ἀδήλοις ἔνεστι βυθοῖς ἐγκυβεῖσθαι τοὺς τῆς ἀνυσθῆς δημιλίους, νυκτὸς οὐκ ἔστιν ὁρθῶς σιωπᾶν, οὐδ' ὅθεν ἄρχεται, οὐδ' ὅπη τελάτᾳ τῶν ῥημάτων ἐ βάσις.

Καὶ πρῶτόν γε δὴ λεκτέον ἡμῖν ἐστ περὶ τ πνευμάτων, ὧν ἐ πρόκλησις ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν ἐν σωτῆρα Χριστὸν ἀναπαύσεσθαι ἔφησεν· ἐπειδὴ ἐ τῶν φίλων βέλτιστος ἡμῖν Καβασίλας τῶτο πρῶτον ἡμῖν ὡς ἰσχυρὸν ἐπεισάγει τῶν λόγων ἐκείνων πρόβλημα. πῶτα τοίνυν ἐπὶ ἄντα, ἄκριβές τε ἐν ἅγια Πνεύματα διδόγμάτικεν ἅπαντα εἶναι καθάπαξ ὁ Παλαμᾶς, ἐν οἱ Διασῶται. ἐν δὲν ἐκ πρώτης ἐπιβολῆς προαγαγόντας εἰς μέσον ἡμᾶς αὐτὸν τῶ Σωτῆρος τὸν ῥῆσιν, ἐν τοῖς Ἀποστόλοις εἰρῆκει, μαθεῖν τὸ παράπαν ἑτέρου δεόσεθαι πρὸς πειθὼ τῶν ἀκροωμένων. B QUOD sæpe mihi ſupra facere contigit, ut ob rerum dicendarum multitudinem pauca ſolummodo delibarem, quantum nempe ad enmparandam veritati, cujus defendendæ officio defungebar, ſatis fieret; idem me hoc etiam in loco facere non pigebit. Nam quid hic atmatura univerſa opus eſt aut bellico ſtudio, ubi jam certaminis tempus effluxit, ejuſque ſuſcitabulum prorſus extinctum eſt, neque modo quidquam eſſe poteſt eorum, quæ nunc nobis obſiſtebant & ignem iraſcentis animi accendebant? Aliunde vero pleraque ſupra, quantum ut opinor ſatis erat, commemoravimus. Unde mihi ſuperflua & ſupervacanea res videtur, neque ſatis procul ab inutili remota, de iisdem eadem ſemper verba verſare, & aliorum aures obtundere. Nec enim, ut illi tunc multa cæca & ſterilia effutiebant, quæ omnia in eaſdem ineptias velati præcipitant, ita mihi quoque hac in pugna multorum auxilio opus fuerit. Sed quemadmodum certaminis illius tempore ipſos in ſuum præcipitium paucis detruſi, & ſic eo defunctus ſum, ita nunc longe potiori ratione, cum diſputationis æſtus deferbuerit, pauciora quam pro illius temporis neceſſitate proferre mihi licebit: nec ullus omnium dicere merito poterit, me animi ſtudio ac voluntate non ſatis promptum fuiſſe, licet ii qui iſta legent, reipſa perſuaſero ut hæc evidenter perſpiciant. Et certe ſtultum valde fuerit, eodem ſemper modo eadem repetere, quæ prius a nobis dicta in promptu eſt quibuslibet conſpicere. Quantumenim neceſſe eſt, ut illi adverſatii dictæ ſuæ indefinenter varient, ub eorum quæ proferunt infirmitatem; tantum neceſſe habemus ob dictorum noſtrorum firmitatem & robur, cætera ſilentio prætermittere; eo fere modo quo teſtibus nullis indigent il, qui quæ agunt, luce & palam fulgente ſole faciunt; quando-quidem ipſæ per ſe res ultro, ut ita dicam, veritatis teſtimonium perhibent: contra vero qui in tenebris & penſundæ noctis caligine ſtudii ſui fundamenta præcipitanter jaciunt, ii recte conſpicere non poſſunt, neque unde incipiat, neque ubi deſinat ſuppoſitum operis ſui fulcimentum. *Pergit Gregoras, & e multis pauca ſeligit.* *Edit. Pariſ. pag. 702.*

Et primo quidem de ſeptem ſpiritibus, quos peuphera ſuper Dominum noſtrum Salvatorem Chriſtum requieturos eſſe affirmavit, nobis eſt diſſerendum; quoniam amicorum noſtrorum optimus ille Caba-ſilas, primum hoc veluti firmum illius diſſertationis propugnaculum nobis objecerat. Hos itaque ſeptem omnes omnino increatos & ſanctos eſſe ſpiritus Palamas ejuſque gregales decreverunt. Statim igitur poſſemus nulla prorſus alia re ad perſuadendos auditores indigere, ſi primæ agreſſione ipſa hæc noſtri Salvatoris in medium proferremus verba, quæ Apoſtolis dixit. Euntes, inquit, docete omnes gentes, *De ſeptem ſpiritibus, & quod confirmavit ſuos ſanctos.* *Matth. 28.*

τῶς, καλῶτας πνεῦμα σωτήριος. ἢ τί δὲ πάν- A
τα καταλέγειν; τῷ παντὸς λόγῳ τὰ ἴσα διεξιόντος
τοῖς βουλομένοις ὁρᾶν; λεγέτω γάρ τις ἡμῖν ἀρτι
Θεοῦ παρελθών, εἰ πλείονας τῇ συμμετρίᾳ δεῖ
σαφηνείας, ὥστε μαθεῖν, τὸ μὲν Πνεῦμα τὸ ἅ-
γιον εἶναι ἴσον, τῷδε ἄνωθεν δηλαδὴ καὶ μίαν φύ-
σιν τῷ Θεῷ· ἃ δὲ τοῖς κτίσμασι χαρίσματα δί-
δοται, ἀρετὰς καὶ δῶρα ἀφθορα, ἢ ποιήματα
αὐτῷ, πνεύματα μὲν καλούμενα ἢ ναὶ δ' ἐμφυ-
μως τῇ παρέχοντι Πνεύματι, οὐχ ἅγια δέ. καθ'
ἃ ὁ μέγας τῶτις συμφόδις Βασίλειος, εἰρηται τε-
σι, φάσκων, ὅτι αἱ ἐπὶ γυναῖκες (αἱ τῇ προ-
φήτῃ λεγόμεναι Ησαΐᾳ, ἐπιλήψονται ἑπτὰ γυναῖ-
κες ἀνδρὸς ἑνὸς, λέγουσαι, τὸ ὄνομά σου κα-
λείσθω ἐφ' ἡμᾶς) ἑπτὰ πνεύμασί εἰσιν, ἃ μετὰ
ὕστερον ἡ αὐτὸς οὗτος προφήτης καταριθμεῖται
μέλλει, ὡς * ἐπαναπαύσεται ἐπὶ τὸν ἐκ ῥίζης
Ιεσσαὶ ἐξανθεῖν μέλοντα, πνεῦμα σοφίας, καὶ
συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς, ἢ ἰσχύος, πνεῦμα
γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου Θεοῦ· ἅπερ διὰ τὸ πάντας ἑκουλέναι, καὶ ἅμα ἀχρωσθῆ-
ναι, οὐκ ἔχοντα φ ἐπαναπαύσεται ἀγαπητῶς, ἕ
κῇ τὸν ἄνθρωπον λαβέμενα, ποιεῖ τὰ ἀ-
ναγεγραμμένα. ἀρχῇ δὲ τὸ πνεῦμα τῆς γνώσεως
καὶ τῆς εὐσεβείας ἐν καιροῖς, ὅτε ἐν ἔσται ἡ συ-
νέσεως, ἐν ὅσῳ ἡ ἐκζήτησις τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰσὶ ὀ-
νειδὸς ἐσι τοῖς ἀρίστοις τὸ μαθεῖν εἶναι τὸν ἀντε-
χόμενον αὐτῶν, ἀλλ' εἰσὶ χαρᾶσαι αὐτοῖς, ἀπο-
εἰφ τῆς ὑποδεχομένης αὐτοῖς ψυχῆς· τὸ γὰρ μα-
θεῖν διωνδῆναι ἐλεῖν τῇ οἰκείᾳ κάθει, ἀλλ' ἐ-
κπομένου τῇ ἁρμίᾳ, ὥσπερ καὶ τῶν ἀρετῶν δι-
κεῖ καθάπτεσθαι· ἃ δ' ἐν ἑαυτῇ πᾶν εἶδος ἀρε-
τῆς κατὰ τὸν ἄνδρα πλέονος ἐπιδεικνύμενα μέλ-
λων, ἀφωρεῖ ἢ ὀνειδισμὸν ἀπ' αὐτῶν. ἰδοὺ καὶ
ὗτος οὐχ ἅγια πνεύματα λέγει ταυτί, ἀλλ' ἀρε-
τὰς ἀνθρωπίνας * ἐπαναπαύσθαι χειρῷ καὶ τὸ
ἀνθρώπινον.

Καὶ ὁ μέγας δ' αὖθις Αθανάσιος, πρὸς Σε- D
ραπίωνα τὸν ἐπίσκοπον περὶ τῆ ἁγίου Πνεύματος
γράφων, καὶ τοὺς πνευματομάχους ἐλέγχων, ἐν
τῇ προφήτῃ φάσκοντας Ἡμᾶς ἀκούειν λέγοντος τῦ
Θεοῦ, ὅτι ἰδοὺ ἐγὼ ὁ στηρίζων βροντὴν, ἢ κτίζων
πνεῦμα, ἐνταῦτα, φησὶν, εἴ που τῆς θείας γρα-
φῆς * δείκνυται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰρημέ-
νον ἁπλῶς πνεῦμα, χωρὶς προθέσεως τοῦ λέγε-
σθαι ἢ τῦ Θεοῦ, ἢ τῦ Πατρὸς, ἢ ὅτι ἐμοῦ, ἢ
ὅτι αὐτῦ τῦ Χριστοῦ, ἢ τῦ Υἱοῦ, ἢ παρ' ἐμοῦ
(ὃ ἐστι παρὰ τῦ Θεοῦ) ἢ μετὰ τῦ ἀνθρώπου· ἵνα
μὴ ἁπλῶς λέγηται Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα,
ἢ αὐτὸ τοῦτο, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ Παράκλη-
τον, ἢ ἀληθείας· ὅ ἐστι τῦ Υἱοῦ, * τῷ λέγοντι·
ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· ἵνα ἀκούσαντες ἁπλῶς Πνεῦ-
μα, ὑπονοήσητε εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἀλλ'
ὁ μέγας ἐν προοιμίοις τῶν ἐπῶν, ἢ προκατα-
σκευάσας τὸν λόγον, πολὺς ἐρρύη πάρ' ἄλφ τὸν λό-
γον, πᾶς ἐκ τῆς θείας γραφῆς ὡς πλεῖστα ἐκτι-
θέμενος μαρτυρίας, ὡς ὀξέως μαθόντων τοὺς
βουλομένους ἐπεδεῖτο ἀμεταπτώτως, ὡς ἓν ὄντι, ἢ
ἡ πᾶσα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὡς Παλα-

clarè & liquidò loquatur doctor, ſapientiæ „ DISPUT. CUM CABASILA.
ſpiritus dicitur. Quando auditor intelli- „
gentèr loqui debet, intelligentiæ ſpiritus „
nominatur. Et certè quid opus eſt ut ſin- „
gula ſancti hujus Patris verba recenſeam, „
quandoquidem toto illo ſermone ſanctus „
Chryſoſtomus eadem edifferit, ut iis qui „
legere illum voluerint, patebit. Per Deum „
enim adjuro quemlibet, ut mihi dicturus „
accedat, an in hac noſtra quæſtione, ma- „
jori ſit opus evidentia, ut diſcamus unum „
quidem eſſe Spiritum Sanctum, increatam „
ſcilicet & unam Dei naturam: quas vero „
creaturis gratias Deus largitur, eas eſſe vir- „
tutes, varia dona & ipſius opera, quæ ſpiri- „
tus quidem nomeo commune habuerit cum „
illo qui ea imperfectior: ſed ounquam Sancti „
Spiritus appellentur. His conſona ſunt, „ S. Baſil. in
quæ magnus Baſilius differit. Quidnam, in- „ cap. 4. Iſ. a.
quit, dixerunt ſeptem illas mulieres, (de „ tom. 1. pag.
quibus ita loquitur Iſaias propheta: Homi- „ 929.
nem unum ſeptem apprehendent mulieres „
& dicent: Nomen tuum ſuper nos invoce- „
tur,) ſeptem eſſe ſpiritus quos paulo poſt „ Edit. Pariſ.
enumeraturus eſt Propheta, velut ſuper „ pag. 704.
eum requieturos, qui de radice Jeſſe floris „
in modum egreſſurus erat; ſpiritum vi- „
delicet ſapientiæ & intellectus, ſpiritum „ Iſai. xi.
conſilii & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & „ v. 2. & 3.
pietatis, ſpiritum timoris Dei. Qui quidem „
ſpiritus, eo quod omnes (a rectitudine) „
declinaſſent & ſimul inutiles facti eſſent, „ Pſalm. 13.
cum jam nihil haberent loci, ubi jucunde „
requieſcerent, eum qui fuit in Domino „
Jeſu hominem apprehendunt, & ita quo- „
cunque ſcripta ſunt adimplent. Tunc e- „
nim feriatur ſpiritus ſcientiæ & pietatis, „
cum non eſt quiſpiam intelligens, neque „
quiſpiam Deum requirens; & quaſi dede- „
coro virtutes afficiuntur, quam nemo eas „ Pſalm. 13.
amplectitur: ſed viduarum more nullam „
poſſunt reperire animam, quæ ipſas velit „
in cipere. Quod enim propria ſua pulchri- „
tudine capere neminem poſſint, ſed eo ſo- „
lſtudine ſua permuocant, hoc virtutes re- „
prehenſione quadam perſtringere videtur. „
Verum qui omnem virtutis in ſe ſpeciem, „
ad ſummoæ perfectionis apices oſſeoſurus „
eſt, is oppiobrium ab eis auſert. Ecce „
hic quoque ſanctus doctor ſpiritus has, „
non ſanctos appellat ſpiritus, verum huma- „
nas virtutes, quæ in Chriſto quatenus ho- „
mine requieſcant.

Magnus item Athanaſius, (epiſtola pri- Athanaſ. ep. ſ.
ma) ad Serapionem (Thmuitenum) epiſcu- ad Serapion.
pum de Sancto Spiritu ſcribens, & Pneu- tom. 1.
matomachos refellens, qui ſeſe jactitabant
apud prophetam Amos Deum ita loquen- Amoſ. iv. 13.
tem audire: Ecce ego firmaos tonitru &
ſpiritum creans. Dicite, inquit, an in ali-
quo Divinæ Scripturæ loco Sanctum Spi-
ritum dici ſimpliciter ſpiritum reperiatur,
ſine hac addita voce, Dei, vel Patris, vel
meum, vel ipſius Chriſti & Filii, vel a me,
(hoc eſt a Deo) vel aliter niſi cum articulo;
ita ut non ſpiritus ſimpliciter dicatur: ſed
illo Spiritus, vel concepta verbi, Spiritus
ille Sanctus, vel Paracletus, vel (Spiritus)
veritatis, id eſt Filii, dicentis nimirum: e- Joan. 14.
go ſum veritas; ut vos nuda & ſimpliciſpi-
ritus voce audiru, Sanctum Spiritum ibi
eſſe deſignatum ſuſpicemini? Sed magnus
iſte doctor, cum hæc epiſtolæ initio dixiſſet,
& veluti futuri ſermonis fundamentum præ-
ſtruxiſſet, per totam deinceps epiſtolam mul-
tus eſt in adducendis & fuſius exponendis
Divinæ Scripturæ teſtimoniis (ut inde ſatis
diſcere poterunt, qui eum legere voluerint),
quibus probetur unam eſſe Spiritum San-
ctum non vero multiplicem, neq; ex multis

* an ἐπαναπαύσεται? quia Iſ. xi. εβ' ἀναπαύσεται.

* ad. ἐπαναπαύσεται.

* In cod. Reg. Sequier. Gobler. & nova edit. δείκνυται.

* abeſt ab edit. vet.

DISPUT. CUM CABASILA. *S. Athanaſ. epiſtola quæ de Sanct.*

Edit. Pariſ. pag. 705.

*Opera & Dogmata.

Athanaſ. ib.

Greg. Naz. or. 37. qua eſt de profectu de Theologia & inſtitutione de Spirit. ac Sancto. 1. Cor. 2. Sap. 1. Rom. 8. Joan. 4. 2. Cor. 3. Iſa. 11.

pag. 706.

unum, ut Palamas offerit, omnes Pneumatomachos hac in re ſuperans, & eorum improbitati recens inventam a ſe magnæ velut liberalitate addens improbitatem. Attamen in gratiam infirmiorum, huic operi oonnulla „ infernimus quæ ex eadem epiſtola collegi„ mus. Quemadmodum, inquit, Filius eſt uni„ genita (Patris æterni) proles, ita Spiritus „ qui e filio datur & mittitur, unus ipſe non „ multiplex, neque ex multis unus, ſed ſolus „ idem Spiritus eſt. Cum enim ſit unus Fi„ lius, Verbum vivens, neceſſario etiam una „ eſt perfecta & plena, ſanctificans & illu„ minans vita, ipſius videlicet efficacia & * „ gratia, quæ ex Patre procedere dicitur. Ex „ his, opinor, perſpicere quiſque nullo negotio „ poterit, quomodo prava & conſeceratæ (Pa„ lamæ) dogmata refellantur, nec pluribus „ verbis opus erit, ut ſiocerum atque lucor„ ruptum veritoti teſtimonium perhibeatur. „ Quo tamen, licet unus omnino ſit Spiritus „ Sanctus, multa & diverſa ipſi nomina Scri„ pturæ ſacræ contextus indidit, hac quoque „ de re paucis diſſerendum eſt. Si Filius, in„ quit, quia eſt ex Deo (Patre), idcirco pro„ prius eſt ipſius (Dei Patris) ſubſtantiæ, pa„ riter Spiritus Sanctus, qui ex Deo eſſe di„ citur, propriot Filii ſecundum ſubſtantiam „ eſſe neceſſario debet. Nimirum ſicut Do„ minus (noſter Jeſus) eſt Filius; ita Spiritus „ ipſe, ſpiritus adoptionis filiorum dictus eſt. „ Et iterum. Ut Filius eſt ſapientia & veri„ tas, ita ſcriptum eſt Spiritum eſſe ſapientiæ „ (Spiritum) & veritatis. Ut item Filius eſt „ Dei virtus & gloriæ Dominus, (pariter „ Spiritus dicitur virtutis & gloriæ ſpiritus.) „ Ego autem inter diſputandum, de mo„ gno Eccleſiæ lominari Gregorio, qui eadem „ atque Athanaſias edifferit, mentionem fe„ ci. Unde mihi viſum eſt, quoddam ſaltem „ illius teſtimonium hic odhibere. Sic enim ha„ bet. Equidem ipſe ad tantam appellatio„ nem copiam dum attendo, atque adver„ ſus quot & quanto nomina frontem perfri„ cent qui Spiritui Sancto adverſantur, to„ tas cohorreſco. Spiritus Dei dicitur, ſpiri„ tus Chriſti, ſpiritus Domini, ſpiritus ado„ ptionis, veritatis, libertatis, ſpiritus ſa„ pientiæ, intelligentiæ, conſilii, fortitudi„ nis, ſcientiæ, pietatis, timoris Dei; utpote„ cum omnia hæc efficiat, & cuncta per eſ„ ſentiam ſuam repleat: participatur, non „ participat: continet, non continetur, dicitur „ Dei digitus, ignis ut Deus, ſapientiſſimus „ & in ſuis operationibus varius ac multi„ plex. Quid neceſſe eſt plures hic verborum „ quaſi turmas explicare, poſtquam inde hæc „ modica, ſoltem recordationis gratia, ex„ cerpſimus? cum liceat, cuicunque hæc mi„ nus ſufficientem demonſtrationem ſuppedi„ tarint, non ſolum ſeptem Divini Spiritus no„ mina ex illo ſancti Gregorii oratione nullo „ negotio deſumere, ſed etiam pluries & „ quindecies tanta, atque ut novi doctoris Pa„ lamæ verbis utar, infinitis infinita; quæ o„ mnia tanquam totidem increatos & Sanctos „ eſſe Spiritus docuit: quæ res poſt hominum „ memoriam ne quidem in merem ac ſimpli„ cem mentis cogitationem cuiquam venit, „ nedum eorum qui pietatem profitentur, ſed „ nec ulli Gentilium aut barbarorum, vel „ cæterorum, quicunque ſcilicet naturæ le„ gibus ducuntur. Igitur operæ pretium eſt „ advertere, juxta unanimem ſanctorum „ Patrum conſenſum, unum eſſe Sanctum „ Spiritum, non multiplicem, neque ex „ multis unum, ut Palamas ejuſque ſectato„ res nunc prædicant. Nullam quoque o„ mnium rerum (excepto Deo) increatam „ eſſe, jam ex multis ſanctorum & ſapi-

A μὰς φησὶ πάντας Πνευματομάχους ὑπερβαλλόμε-
νος· οὐδ' ἐν πολλῶν ἓν, ὡς αὐτὸς ἠξίω τοῦτο προ-
σίδησι, τῇ κακίᾳ κακίαν προστιθεὶς ὁ ἰσοδυ-
λόμβος· ὅμως διὰ τὰς ἀθετεστέρας, ἵνα τῷ πά-
ντοτε συντάγματι τῷ ἡμῶν ἐφαπισαμένοις ἐκεῖθεν ἐκ-
πήδησιν. ὥσπερ γέννημα * μονογενὲς ὁ υἱὸς ἐστι, * in edit.
οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα παρὰ τοῦ Υἱοῦ δηδόμενον καὶ πεμπό- nov. ſimpli-
μενον, καὶ αὐτὸ ἓν *, καὶ οὐ πολλά, οὐδὲ ἐκ πολ- citer μονογε-
λῶν ἓν, ἀλλὰ μόνον αὐτὸ * τὸ Πνεῦμα. ἑνὸς γὰρ νὲς οὐτ' εἰσ.
ὄντος τοῦ Υἱοῦ, τῶν ζώντος λόγου, μίαν εἶναι δεῖ τε- * in edit.
λείαν καὶ πλήρη ἀγιαστικὴν καὶ φωτιστικὴν * ζωῆς, nov. addi-
οὖσαν ἐνέργειαν αὐτοῦ τοῦ δωρεῖσθαι, ὅτις * ἐκ πατρὸς τur ὅτι.
λέγεται ἐκπορεύεσθαι· ἐντεῦθεν ἔχειν οἶμαι πάντα * articulus
τινὰ συμένειαν τῶν τῶν παλαμιτῶν ἀπατρακτῶν, abeſt ab
καὶ μὴ πλείονα ἔτι ῥημάτων διαιτᾶσθαι φρὸς ἄρας edit. nov.
φὴ μαρτυρίαν. ὅμως ἐπεὶπερ καὶ οὗτος ὁ ὸν τὸ * in edit.
Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πολλοῖς καὶ ἑτεροίοις αὐτὸ τοῖς nov. ζῶντ.
ὀνόμασι κέκληκεν ἡ γραφὴ, βραχέα καὶ περὶ τῶν * in edit.
λοιπῶν. Εἰ δὲ Υἱὸς, ἐπεὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ * ἐστὶ, ἴδιος vet. τῆ πα-
τῆς οὐσίας αὐτῆ ἐστὶν, ἀνάγκη καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐκ τοῦ τρὸς. in
Θεοῦ λεγόμενον, ἴδιον εἶναι κατ' οὐσίαν τοῦ Υἱοῦ. ἀ- nov. ἐκ τα-
μέλει τοῦ Κυρίου ὄντος Υἱοῦ, αὐτὸ * τὸ Πνεῦμα εἶρηται τρὸς ταυτὸ.
Πνεῦμα υἱοθεσίας. καὶ πάλιν τοῦ υἱοῦ ὄντος σοφίας * articul.
καὶ ἀληθείας, γέγραπται τὸ Πνεῦμα εἶναι * σοφίας τὸ abeſt ab
καὶ ἀληθείας· πάλιν *· ὁ μὲν Υἱὸς δυνάμεώς ἐστι Θεοῦ, * in edit.
καὶ Κύριος τῆς δόξης, (τὸ δὲ Πνεῦμα λέγεται Πνεῦ- nov. addi-
C μα δυνάμεως, καὶ Πνεῦμα τῆς δόξης.) tur πνεῦμα.
* in edit.
πάλιν συ.

Εγὼ δὲ μεταξὺ λέγων, ἐμπόδιον καὶ Γρηγορίῳ, Quæſunt
τῷ μεγάλῳ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρος, τὰ ὅμοια τοῦτ- ancillæ in-
ἐπιξόντος. ὅθεν ἐκ ἔμοιγε δίδοται, μὲν ἀ κα- cluſa, ſup-
κείνου τινὰ μαρτυρίαν ἐνταῦθα συνειληφέναι. λέ- plevi ex e-
γειν γὰρ ἐποιῶν. ἐγὼ φείττω, τὸν πλεῖστον ἐν- dit. S. A-
ἐσοῦν τῇ κλίσεων, καὶ καθ' ὅσον ἀνεμχωπόσειν ὀ- thanaſ.
νομάτων οἱ τῇ Πνεύματι ἀντιπίπτοντες. Πνεῦμα
Θεοῦ λέγεται, Πνεῦμα Χριστοῦ *, Πνεῦμα Κυρίου * in edit.
*, Πνεῦμα υἱοθεσίας, ἀληθείας, ἐλευθερίας, additur οὐ
πνεῦμα σοφίας, συνέσεως, βουλῆς, ἰσχύος, γνώ- Χριστοῦ.
σεως, εὐσεβείας, φόβου Θεοῦ. καὶ ὃ ποιητικὸν * in edit.
D πάντων ἀπάντων, πάντα τῇ ἰσίᾳ πληροῦν· μετε- additur
χόμενον, ἀ μετέχον· συνέχον, ἀ συνεχόμενον αὐτογέμα.
δίκτυλος Θεοῦ, πῦρ ὡς Θεὸς· σοφάπαιον, καὶ
πολύτροπον ταῖς ἐνεργείαις. καὶ τί δεῖ πλείας κατ-
ταῦθα λόγων ἡμᾶς ἀπολίττειν φάλαγγας, μετ'
μνης ἔτυμά γε καὶ ταυτὶ τὰ μύρια παρελθόντας
ἐκεῖθεν; ὅξον, ἔτερ μὲν ταυτὶ φῆς ἐνδεχὲν ὀ- * an τοιαῦ-
νεσθαι, ἀ μόνον ἐπὶ τῶ Θεῶ Πνεύματος ἀποτετ- τα?
λαμβάνειν ἐκεῖθεν ὀνόματα, ἅτε μὴ καὶ πλειόνας τι
καὶ ποτηματοδέκτας ταῦτα *, καὶ οἱ δεῖ κατ' αὐτὸν γε
φάναι τὸν νέον διδάσκαλον Παλαμᾶν, ἀπειράκις
ἄπειρα, ἄπειρ ἄκτιστά τε καὶ ἅγια πάντα διδυ-
μάτιτι πεδήματα. πᾶγμα τῇ ἐξ αἰῶνος ὑδατι,
E μηδ' ἐς φιλίω γοῦν ἐπίνοιαν ἀναληφθὲν, μὴ ὅ-
τι γε τῇ δ'σεβεῖν αἱρουμένου· ἀλλ' οὐ Ἑλλήνων ἢ
βαρβάρων, ἢ ὅσοι φύσεως γοῦν ἄγονται * θεσμῶν. * al θεσμοῖ
σκοπεῖν ἔνι ἔξεν, ὡς ὃ τῶν ἁγίων ὁμολογοῦσα
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὐ πολλά, οὐδ' ἐκ πολ-
λῶν ἓν, ὡς Παλαμᾶ καὶ τοῖς αὐτοῦ διασώτας
κηρύττεται καὶ, οὐδ' ἐστὶ ἄκτιστον ὕδὲν τῇ ἅπαν- * deſt for-
των, * ἡμῖν κοινωνὸν τῇ Θείων δίδυκται τε καὶ σο- taſſe οἰ.
φῶν

θεῶν διδασκάλων, ᾗ ἐντεῦθεν δυχθήσεται περὶ τούτων πρᾶγμα.

Δεύτερον δ' ἐπὶ τούτοις συκοφάντου ἐστὶν, ὅτι τὸ πνεύματος τὸ θείου προσμα τῷ πολλῷ διδασκάλῳ τῶν ὅλων Γρηγορίῳ, (πολυτιμᾶν γὰρ τῶν ἔρωτος πάντων) ἃ Παλαμᾶς ἀνείσους λέγων Θεότητας, αὐτὸς (ὡς εἴρηται) βλασφήμει τρανῶς ᾗ ὀνομαστὶ, ᾗ ὅτι σφὸς τοῖς πολλοῖς τούτοις ὀνόμασι, ᾗ δάκτυλον τὸ Θείον ἔρωτος ἀ Θεὸς ἀνὴρ ὀνομάζεσθαι Πνεῦμα ἅ ᾗ βουλόμενον τοῖς ἀρτίως ἐκβεβαιοῦσθαι ἔτι, βιαίως ἀπάγει με σφὸς ἑαυτὸ λαμπρῶς ἐμελεόμενον. διὰ τούτου τῶν ῥῶσιν ἐκείνῳ τῶν βλασφημιῶν τὸ ἀνδρὸς οἷς μίσον αὐθις κομίζων, ἀναμίσησας εἶπα. μικρὸν ᾗ ἐμοὶ ἐλλογῶν ἐδόκησε, ὑπασχολιάσας τοῖς πάνυ λέξης ἐφ' ἕτερα. ἔχει δ' οὕτως. τῶν μίαν τῷ τοῦ Πνεύματος ἐνεργειῶν ὁ Κύριος ἐν διαγγελίοις, ᾗ μὲν τὸν Λουκᾶν δάκτυλον Θεοῦ, κατὰ δὲ τὸν Ματθαῖον, Πνεῦμα τὸ Θεοῦ καλεῖται * ἐπεὶ τίνι δὲ πνεύματι ὁ Κύριος ἐκβάλλει ἐφ' ἑαυτοῦ δαιμόνια, τί μὴ ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι; τὸ ἓν ἄρα τῷ κατὰ διαίρεσιν χαρισμάτων, Πνεῦμα ἅγιον ἐστὶ [illegible] ᾗ τὰ ἄλλα πάντα. ὁράτε τῶν κηρυκείου τὸ διαιρεθὲν διάστομα, εἴτας εἰς ἐγκρίνοντας τοῖς Θείοις ἐπάγειν ῥήμασι· καὶ ἅπερ συλλογίζεσθαι πορεύεται ὁ ἀμαθὴς, ἐκ ψεύδων τε καὶ ἀσεβῶν προτάσεων ψεύδος τε καὶ ἀσεβὲς ἐκεῖνον συμπέρασμα. παρὰ ᾗ πᾶν λεγόμενον τῷ ἁγίων ἀπάντων ἀς πανίσει τε τῶν ἐξηγήσεως, δάκτυλα ἴσως ἀριθμοῦσι μίαν αὐτὸς τῷ πολλῶν ἐκείνων ἐνεργειῶν, ἃς ἀνείσους αὐτὸς πεποίηκε τίμιον, ἐβάλλατο μὲν Λουκᾶς ᾗ Ματθαῖος τὸν τοῦ Χριστοῦ μαθητάς, ᾗ ἅμα αὐτὸν ἐκ Χριστοῦ. αὐτὸ γὰρ ἴσως ὁ τοιοῦτος φωνὴ ἐπεστι συμπέρασμα τῶν ἀκόλουθον ὁ μάτιος ἀτοπίαν, τὸ ἓν ἄρα (λέγων) τῷ κατὰ διαίρεσιν χαρισμάτων, Πνεῦμα ἅγιον ἐστὶ· τὸ δὲ τὸ ἕν, ᾗ τὰ ἄλλα πάντα Πνεύματι εἶσιν ἅγια, ᾗ μὲν οὖν ἐκ χρείᾳ ᾗ τῷ ἐκείνου συλλογίζεσθαι τὰ ὑπὲρ τῶν τοιούτων, αὐτὸν πάντας λέγων ἐχεῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δάκτυλος ἀνομάσθη Θεοῦ μυστικῶς, ὁ δὲ δάκτυλος τῷ λοιπῷ ᾗ ὅλῳ σώματι πέφυκε ὁμοίως, ἐξ ἀνάγκης ὁμοούσιον ἄρα ᾗ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ δάκτυλος ὄντων, δηλαδὴ τῷ Θεῷ. ἀλλ' ἁμαθὴς ὑπάρχων ἐκεῖνος, καὶ συλλογίζεσθαι μὲ εἰδὼς, ἐν δόξῃ, ἐν μὲ εἰδὼς τοιαῦτα βλασφημῶν ᾗ συλλογιζόμενος, τῷ εἰδότων πολλῷ γε δεῖνι παθεστέρος εἶναι μοὶ αὐτὸς, ὡς ἔοικε, μὴ δὲ οἱ ἐπόμενοι μᾶλλον ᾗ τιμιώτερον αὐτοῦ τοῖς διαγγελίοις γενόμενοι, λέγοντες· ὡς ὁ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημῶν, συγχωρητόν τι ᾗ ἄφεσιν ἔχει τῶν κόλασιν· ἂν ὅμως οὐ τὸ ἐναντίον πνεύματος σαφῶς ἐπίρρημα, ἵνα ἐ ἀσεβὴς ἐνεργήσῃ; ἂρ' ἐχὶ ᾗ Ἰουδαῖοι ἐσὶν ἀσεβέστερος; ἃ ᾗ ὡς ὕβριν ἐχαρίζοντο προύφερον τοῖς ἁγίοις Χριστῷ, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν λέγοντες αὐτὸν τὰ δαιμόνια, ᾗ ὡς ἐν δακτύλῳ Θεοῦ, ἐν πνεύματι δὲ Θεοῦ, πῶς οὗτος ὑμῶν τῷ ἐκλεκτῷ χαρίζεται τίμιον, ὡς ἔδοξεν ἀκέραια.

Nicetæ Gregoræ Tom. II

entum (Eccleſiæ) doctorum locis oſtendimus, & adhuc evidentius in diſputationis noſtræ progreſſu oſtendemus. DISPUTATIO CUM CABASILA.

Poſt hæc ſecundo loco animadvertendum eſt, tum quod a magno Gregorio eſſectus Divini Spiritus appellentur (horum enim omnium, inquit, cauſa efficiens eſt Sanctus Spiritus) eas ipſæ proprietates, quas Palamas Deitates increatas vocat, & propterea ipſum, ut diximus, Gregorium manifeſte ac nominatim calumniatur; tum quod inter hæc multa quæ Divino Spiritui nomina indidit, ipſum etiam (Dei) digitum nominari divinus ille vir aſſeruerit. Licet autem ſupra dictis immorari amplius rellem, hæc tamen quam ſancto Gregorio Palamas impegit calumnia, ri quadam ad ſe me rapit & manifeſte attrahit. Neceſſe eſt igitur, ut illa ipſa Palamæ blaſphema verba in medium rurſus adducam, ne illorum nos memoria fugiat. Parum enim abſunt quin me effugerent, dum Palamæ oblitus, ad alia, quæ me diſtinebant, avocarer. Sic porro habet. Unam e Sancti Spiritus Operationibus, in Evangelio quidem ſecundū Lucam, Dei digitum vocat Dominus: in Evangelio autem ſecundum Matthæum, Dei Spiritum appellat. Atqui quo in ſpiritu Dominus a le dæmonia ejici dixit, niſi in Sancto Spiritu? Ergo e gratiis gratuitis, quas Deus diverſimode diſtribuit, una eſt Spiritus Sanctus. Quod ſi de una dicitur, de cæteris quoque dici poterit. Videtis jam, quid ſentiat impius ille ac ſuco ſimilis Palamas; qualem Divinis verbis interpretationem ſubjungat; & quomodo iſte impiorum, dum ſyllogiſmos conficere conatur, ex falſis atque impiis propoſitionibus (præmiſſis), falſam & impiam deducat concluſionem. Nam omnium Sanctorum, quæ nunc audiſtis, interpretationes nihil facient ipſe, digitum (Dei) ſtatuit unam eſſe ex multis illis Operationibus (Divinis), quas idem increatas eſſe hodie confinxit; ubi ſanctos Chriſti diſcipulos Lucam & Matthæum, imo ipſum ſimul Chriſtum, cujus eſt vox illa, (digitus Dei,) calumniatur. Deinde abſurdum pariter concluſionem fictus ille Palamas his verbis colligit. Ergo, inquit, e donis gratuitis, quæ Deus diverſimode diſtribuit, unum eſt Sanctus ipſe Spiritus. Quod ſi de uno vere dicitur, alia quoque (Dei dona) totidem erunt Sancti Spiritus. Attamen ſi artificialibus uti liceat ſyllogiſmis in his rebus, quæ omnem artem ſuperant, argumetari ſic oportebat: quoniam Spiritus Sanctus Dei digitus per metaphoram appellatus eſt, & aſſunde reliquo totique corpori conſubſtantialis eſt ea natura ſua digitus, neceſſario itaque Spiritus Sanctus eſt, cujus digitus dicitur, Deo videlicet, eſt conſubſtantialis. Verum licet imperitus ſit Palamas, neque concludendorum artem ſyllogiſmicam calleat, tamen apud imperitos blaſphemas hasce concluſiones deducens, dignus visus eſt qui longe majorem doctis & eruditis fidem obtineret. Huc uſque, ut apparet, necdum ipſe, neque ſectatores ejus, illud quod in Evangelio dictum eſt, audierant. Qui Sanctum in Spiritum blaſphemaſt, is inevitabili nullaque venia digno ſupplicio ſubjacebit. Nonne igitur adverſatur (& Diabolico) ſpiritus operatui ea eſt, qua impius iſte poſſeſſetur & vexatur? Nonne Judæos ipſos impietate ſuperat? Quid enim illi antea reliut ſummam in Chriſtum contumeliam proferebant, dum in Beelzebub, non vero in Dei digito ſeu in Dei Spiritu, dicebant ab ipſo dæmonia ejici, hoc Palamas Eccleſiæ ve-

Gregorii verba præ-cum in ſenſum detor-quet Pala-mas.

Palamæ verba. Luc. xi. Matth. xii.

Refutantur cum infectatione.

Edit. Pariſ. pag. 707.

Luc. xii. v. ult.

Cccc

DISPUT. CUM GABASILA.

ſtem quaſi gratiſſimum donarium largitur. O ſectatorum ejus ſtoliditatem, potius dicam, o quanta eſt tua, Cheiſte, patientia!

Palama objicit, quæ ipſum eſſe Pneumatomachum probent; imo Pneumatomachis inferiorem.

Verum, inquit, verba hæc *noui* & *impleo*, id eſt *facere* & *operari*, ſunt de illorum numero, quæ plures habent ſignificatus. Nec enim creare ſolummodo ſignificant, ſed præter alia multa, ſignificant etiam naturaliter operari. Nam quemadmodum a nobis dicitur ſoldiem facere, utpote quam naturaliter perficit; ita etiam ſpiritus verba cis, tum alii quos eidem annumeravimus, increati permanent, quoniam eos ipſe Spiritus Sanctus, ut innatas & infitas operationes, facit atque operatur. Audiris, ut dicam plane quod res eſt, nugacium anicularum deliramenta. Cum enim ipſum eſſe Pneumatomachum liquido conſtet, ac deinde iſtam appellationem effugere conetur, Pneumatomachorum improbitatem longo ſuperat intervallo, & varium ac mutabile malum ſe facit, ut nempe clam nobis effugiat, nec ejus improbitas cognatur. Verum undequaque (quod non animadvertit) hanc potiſſimum ratione certe captus eſt. Nam Palamiticæ improbitatis patres Pneumatomachi, cum Sanctum Spiritum eſſe factum diceret (ſicut Filium Divinum Arius factum eſſe dixerat) neceſſario quadam conſecutione creatum eſſe ipſum aſſerebant; quandoquidem ſive arte comparatas, ſive a natura ipſius hominum cognitiones conſulamus, id quod factum eſt, increatum dici nunquam poterit. Sed Palamas, quem nullius rei pudet, noviſſimis hiſce diebus, id quod factum eſſet, increatum ſtatuere non dubitavit. Oporteret itaque ut hanc omnia ſummo proſecuti odio fugeremus, & obſtructis auribus ab auditione mala declinaremus. Verum quoniam (ex eo quod impune mentiacur nefarius ille & ſuomet ſuffragio juſſus Palamas) Principes, Poteſtates, quique ſæcularem hunc in mundum habent imperium, ipſi ob imperitiam ſuppeditant, unde ad ſimpliciores decipiendos hoc adverſus veritatem trophæum erigat & ſtatuat, neceſſe eſt ut hic etiam vigilemus, & aſſumptum veritatis enſem libere in mendacium exeramus & quantum in nobis eſt, adigamus: atque pariter & æheneum arcis morum orthodoxis præbeamus, noſtra videlicet conſcripta opera, ſeu potius Sacrarum Scripturarum teſtimonia; ne illi tenebricoſam & caliginoſam auditionem ſequantur, ſicque ſeipſos in perditionis gorgitem conjiciant. Cum enim tot, tanta & talia, prius quidem in noſtris jovectivis & Anirrhetics, nunc autem in ea quam audiſtis diſputatione, teſtimonia ipſi (Palamæ) protulerim, nec tamen plene huic perſuaſerim, ut id quod factum eſt, minime omnium increatum eſſe poſſe, intelligeret: agedum de cætero clarius, & ipſis foſſoribus, ut ita dicam, nova verba uſurpemus. Omnibus quippe notum eſt, ſactum fidei noſtræ Symbolum, diebus cunctis & noctibus, communi omnium orthodoxorum confeſſione ubique jugiter, in pagis, urbibus, montibus & ſpeluncis, atque, ut uno verbo complectar omnia, in univerſa terra & quacunque aquarum natura facile pervadit, decantari. Porro ſic habet iſtud Symbolum. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium; & in unum Dominum Jeſum Chriſtum filium Dei unigenitum, genitum, non factum, Patri conſubſtantialem, per quem omnia facta ſunt. Videris ut jam inde ab initio

Edit. Paris. pag. 708.

Nicænum ſitei ſymbolum.

A φῶ τῆς τῇ ἐπομένων διαθέσει· μᾶλλον δέ, βαθμὸν τῆς ἀνοχῆς σου χρεών.

Ἀλλὰ τὸ ποιεῖν, φησὶ, καὶ ἐνεργεῖν, πολλαχοῦ λεγομένων ἐστί. καὶ γὰρ τὸ κτίζειν σημαίνει μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς ἑτέροις ἓν τὸ φυσικῶς ἐνεργεῖν· ὡς * καὶ ἡ ἥλιος φαμὲν ποιεῖσθαι τὴν ἡμέραν, ἅτε φυσικῶς αὐτῷ ἐπιλαμπούσης, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ τούτῳ συναπτελέσματα, ἀμηλώσεις ἄκτιστα, ἐπεὶ ποιεῖ καὶ ἐνεργεῖ πάντα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἐμφύτους ἐνεργείας. ἀκούσατε γραϊδίων φλυάφων, αὐτοχρῆμα φάναι, λαρίμματι. πνεῦματομάχος γὰρ ὑπάρχων σαφὴς, ἅπαξ φεύγειν περιῴμωξε τὸνομα, B γίνεται χείρων ἵνα μᾶλλον ἑκόντων μακρὰν τιθῇ μέτρος· ᾧ καλὸν ποιῶν ἑαυτὸν ἄλλο φησὶ * ἄλλο, ἵνα ἄλλο, ἵνα ἔμθεν λανθάνῃ ἀμβλύνασιν τὰς τῶν ἀκροάσεως ἐλέγχους, ὁ δὲ λάθρᾳ μᾶλλον αὐτὸς ἑαυτὸν ἀλλοτρίως ἀλισκόμενος παραχάττεσθαι. εἰ γὰρ τῆς αὐτῆς καὶ πρὸς ἀλλήλους πατρὸς Πνευματομάχοι, πάντα λέγοντες εἶναι τὸ Πνεῦμα, καθάπερ Ἄρειος τὸν υἱὸν, ἀκολούθως τῷ νοήσαι τὸν ἐξ ἀνάγκης ἕρπειν· ἀπὸ μὲν δυνατότητος μετὰ τῆς πηγαίας μοναδίου, μετὰ δὲ φυσικῆς τῆς ἀνθρώπων γνώσεως, ἄκτιστον πνεῦμα λόγου ποιεῖ· ὁ δὲ μᾶλλον αἰσχυνόμενος, ἄκτιστα πνεύματα πολλὰ καὶ παμθαγῆ εἰσάγει τοῖς ἀκούουσι τούτοις ἀφίησι. ἐγὼ δὲ καὶ ἡμᾶς ἐκποδὼν C σιωπῇ τὰ τοιαῦτα μιαίνοντας τε καὶ τὰ ὦτα βύειν σπεύδοντας, φυγεῖν ἀπὸ ἀκοῆς πανοῦργος. ἀλλ' ἐπεὶ δὴ τὰ ἀπίθανα φιλόθεοι πάνυ εἰσίσασί τε καὶ αὐτοχειροτόνητον δίκαιον, ἃ τε ἀρχικὴ καὶ ἐξουσίας ἡ οἱ τὰ σύμπαντα κοσμοκράτορες χορηγοῦσιν αὐτῇ δι' ἀμαθίαν ξένα τῶν τῆ τε ἀληθείας ἐγκρατῶν, εἰς πλάνην τῇ ἀπλουστέρων· ἀνάγκη δὲ ἡμᾶς ἐκποδὼν γενέσθαι τε ἄμα, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας ** ἀπ. ἀπὸ ἀναλαμβάνοντες ξίφος, παῤῥησίᾳ καὶ τὰ ψεύδη λαμβάνοντας? ἐλαύνειν, τό γε ἡμῖν ὀφεῖλον, ἔκλα τοῖς τοῖχος ἀποστόλοις ἐγκρατὲς τὰς ἡμετέρας τὰς ὀρθοδόξους γραφὰς παρεχώμεθα *, ἢ μᾶλλον τὰς τῇ θείαν * ἀπ. τυπογραφῶν μαρτυρίας, ἵνα μὴ ἀκοῇ σκοτοῦν τε καὶ χαίνοις? D ἀλαμπεῖ ἀπακολουθήσωσιν, ὡς βαράθρου ἀνυπερβλήτου ἀπωλείας. Ἐπεὶ δὴ τοιαῦτα αὐτῇ τοιαῦτα ἐγὼ συμφοράσας, φρόνιμα μὲν δὴ τε τῇ ἐπιτυγχάνειν ἐκάστου τῇ ἀντιῤῥητικῶν, τῇ αὖ δὲ ἀνεπόφατα πᾶσι, ἐκ ὑμετέλικα, οὐδέ γε συνίσας πέπεικα, ἄκτιστα ἄκτιστα πάντως ὄντα πνεύματα. φέρε λοιπὰς σαφηνίσωμεν τιμᾶν, τῇ αὐτοῖς γνωρίμων αὐτῶν σκαπανῆσαι, ἀμφίσβατα λέγων. ἐνδύλεσ δὴ ὄντα τοῖς ὅλοις, ὡς τὸ τῆς πίστεως ὑμῶν ἱερὸν σύμβολον, ἐν ἁπάντῃ πόσμῳ τῇ πυξίν, ὁμολογίᾳ πᾶσιν ὀρθοδόξοις αὐτῇ περιῴδεται πάντα δυνατὸς, ἐν εὐρέσει ἅμα τῇ πόλεσι τῇ ἀγυιαῖσις τῇ ὄρεσι, τῇ συλλήβδην οὐσίαν, ἐν πάντῃ γε τῇ γῇ, ᾗ ὅσα τῆς ὑγρᾶς οὐσίας δέκεσι τὸ ῥᾴδιον. ἔχει δὲ ὧδε· Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ ἠδὲ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων τῇ ἀοράτων, τῇ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, γεννηθέντα, ὑ πεποιημένον, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Ὁρᾶτε πῶς ἅπαντες ᾗ ἐξ ἀρχῆς τοῖς θείοις ἀποφατῶν πα-

τρόπον ἀμφιβόλου τό, ποίημα οὐκ ἦ δὲ οὐ τὰ A
πάντα πεποίηται, γενητὸν γάρ * φασιν, οὐ
ποιητόν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Σα-
ραπίωνα πρώτῃ ταύτῃ διέξοδον ἐποιήσατο· ἐν αὐτῇ,
φάσκων (τῷ Πνεύματι δηλαδὴ) τὰ κτίσματα ὁ
λόγος δοξάζει * δι' υἱοποιΐας, καὶ υἱοποιῶν δι' ἀπο-
καλύψεως τοῦ Πατρός· τὸ δὲ * συνδοξάζον τῷ λόγῳ
μετ' ὀλίγα· ὁ γὰρ Πατὴρ ἐν τῷ Λόγῳ ἐν Πνεύμα-
τι ἁγίῳ τὰ πάντα ποιεῖ, καὶ οὕτως ἡ ἑνότης τῆς
ἁγίας Τριάδος σώζεται· καὶ πάλιν· οἱ τὰ ποιή-
ματα βουλήσει καὶ ἐξουσίᾳ ὑπέστη, ἃ ἀπίστως
πᾶσα θελήματι γέγονεν, ἐκτὸς ἐστιν οὗτος τῆς B
βουλήσεως γεγονότων, καὶ μᾶλλον [a] αὐτός ἐστιν ἡ ζώ-
σα βουλὴ τοῦ πατρός, ἐν ᾗ [b] τὰ πάντα γέγονε.
Ἃ πάλιν· εἰ ἐν χειρὶ [c] Θεοῦ τὰ ποιήματα εἴρη-
ται (γέγραπται δὲ [d] ὅτι ἐν τῷ Λόγῳ πάντα
ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν) οὐδὲν
ὡς ἂν εἴη ὁ Τίὸς ἔργον· ἀλλ' αὐτός ἐστιν ἡ
χεὶρ τοῦ Θεοῦ Ἃ σοφία [c]· καὶ τί δεῖ περὶ τῶν αὐ-
τῶν διαπτῶς ἀναλωμένους, τὰς ὑμῶν ἀκοὰς ἀποκ-
νίσαι; παρεσχῆ ἱκανῶς τῇ λιχθέντων ἐχόντων·
ὡς δήπουθέν τι παπταχῇ τὰς γραφὰς τὰ ποιήματα
τῆς κτίσεως ὕσιας· καὶ ὡς κτίσματα οὐκ ποιήματα
πάντως· καὶ ὡς τὰς Θείας * ἀβολὰς πατέρας, D
δίκαι μὲν τῇ οἰκείᾳ ἐλλιγχων τὰ ἐκείνους λιχθέν-
τα σιγῇ παρεῶν, σαφῶς δ' ἰδίων ἐναχῆ προ-
σιμβάλλων γυμνὰ πως ὀνόματα, ἵνα δὴ αὐτῶν
σωπρπάζῃ δῆθεν τῇ ἀκλησίρτου τῆς ἀκοῆς· δῆλον
δ' ἔσται μᾶλλον ἐξ ὧν ὀνομασί τε ἐμοῦδα,
καὶ ὧν τὰς ῥήσεις ἐκπέσεται, παρακῶν τῶν αὐ-
τῶν ὁλοκλησίαν, καὶ ἄλλα ἄλλοις ἀλλοτε δεινὸς ἦ
ἄμαυρον τιμάχια, καὶ ἀπλάθηρῃ παπταχοῦ χρώ-
μενος ἀναιδείᾳ, ὅπη ἂν ἦ ὅθεν εἶναι τὸ βουλό-
μενον ἀνεπίσφιστον αὐτοῖς τῆς γνώμης. ὡς ἐκείνους
τε φορικῶς ἀβάλλοι, καὶ ὡς * ἂν εἰδ' ὁπότερον, E
ἢ ἐξ ἀμαθίας μᾶλλον ἢ κακοηθείας δηδρακέ τε
καὶ δρᾷ νυνὶ, οὔτε πάνυ μὰ ἐγώ, διὰ δὲ κακοή-
θειαν ἦ μᾶλλα μόνην μάλιστα ψυχῆς· οἱ δὲ καὶ
ἐξ ἀμαθίας φ, ὡς ἔ τῇ πολλῶν μακρὰ ἀπέχοντας
φημι, ἐκεῖ ἴσχυρα διείσομαι. πολλαχῇ γὰρ
(ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν) ἁλώσει τε καὶ ἀλισ-
κόμενος * ὁρᾶται μᾶλα πικρῶς καθιεὶς ἑαυτόν, F
ὥστε ὁπότερον ἂν τις βάλοιτο τροφέρων
κατ' αὐτῶ, δίκαιον ὑποκείμενον, εἶμαι, ἀρέσει
ἢ ἄνθρωπον, καὶ μᾶλα γέ τοι ἀκριβῆ· καὶ ἀκό-
προν τοῦτ'. ἃς γὰρ ἂν εἰσιοῦσας ἀκοὰς τῶν ἀγαμο-
μένων τῆς γνώμης πιστώσας, ἐπὶ τὰς τῆ Θείας
δογμάτων θύρας ἀκὸ ἐπιστήμης, ὡς δέδοκται,
λεξιᾶς ἀφίκηται, αὐτὸς ἑαυτὸν πεπειθὼς ὡς γνώμη
καλῶς, ἑαυτὸν ἐσφηλε τὰ μέγιστα, καὶ σὺν γε
αὐτῇ πολλοὺς πολλῶν κακῶν ἔπορος γίνεται τὰς ἐς
ψυχὰς αἰτιώπατος.

Τέπαι οὖτος ἐχόντων, ὑπόλοιπόν ἐστι διδάξαι ἢ
ἄνδρα καὶ τῆς τῶ ἐπιμαίζειν τε καὶ κρίνειν λέξεως
τὸ σημαινόμενον. ὃ μὲν δὴ, ὥσπερ τὸ ποιούμενον
καὶ τὸ κτιζόμενον ἀποίπτόν τε καὶ ἀκτιστον ἤγηται,
οὕτω καὶ τὸ ἐπιμαζόμενον, καὶ τῶν κρίσιν, ἄκτι-
στα ἅπαν σημαίνειν ἡγήται, ἅπερ ποτ' ἂν ὦσι

divini Patres (Nicæni) illam, per quem omnia fuerunt facta, factum esse diserte negarint. *Genitum enim*, inquiunt, *non factum*.

DISPUT. CUM CABASILA.

Sed & magnus Athanasius in prima quam ad Serapionem conscripsit epistola hæc edisserit. In hoc, inquit, (Spiritu videlicet) Verbum res creatas glorificat deificans, & in filios adoptans Patri adducit. Potro qui simul cum Verbo creatas res glorificat, ipse neutiquâ creata res esse potest. Et paulo post: nam Pater per Verbum in Sancto Spirita omnia facit, eoque modo Sanctæ Trinitatis unitas servatur. Et iterum: si creatæ res voluntate ac mero (Dei) beneplacito subsistunt, & omnis creatura voluntate (Dei) facta est, haud dubie istud (Verbum) extra eorum numerum est, quę (libera Dei) voluntate facta sunt, vel potius vivens est Patris voluntas & consilium, in quo facta sunt omnia. Et rursus: si per Dei manum facta sunt ipsius opera, scriptum autem est, *omnia per Verbum esse facta, & sine ipso factum esse nihil*, clarum est utique filium non esse *opus*, sed Dei manum & sapientiam. Et sane quid necesse est ut, in iisdem perpetuo versati, vestras aures obtundamus, cum ea supra dictis abunde probetur, ubique Sacris in Scriptoris factas res a causa sua efficiente distingui, neque creatas res inter & factas quidquam esse diferiminis? Satis etiam demonstratum est, quomodo Sanctos Patres calumniatur Palamas, eorum verba (ne ipso redarguatur) silentio prætermittens; alicubi tamen mera & nuda quorumdam nomina obscure interserens, ut iis ad se simpliciorum aures raptet. Hoc autem magis oberit ea illis SS. Patribus, quos nominatim citavit, & quorum verba ita in medium adduxit, ut eorum sinceritatem atque integritatem detruncaret, aliter aliis in locis alia fragmenta exhibens & disseminans. Hinc illiberali ubique impudentia utitur, dummodo animi sui propositum adimpleat, undecunque & quomodocunque facilius se se illud adimpleturum esse opinatur. Hinc etiam Sanctos illos Patres manifeste calumniatur: atque haud scio an ex ignorantia potius quam ex improbitate hoc fecerit & faciat: an vero non ita quidem se res habeat, sed sola præsertim animi malignitate id perpetrarit. Quod si, ut multus vulgi rumor obtinuit, per ignorantiam simul & improbitatem ita se gesserit, ego minime repugnabo. Namut plosimum multis in locis deprehensus est, & etiamnum deprehenditur in utrumque vitium impegisse; adeo ut utrumlibet adversus ipsum proferra quispiam voluerit, idoneum (opinor) subjectum, & hominem ad utrumque maxime habilem sic repertu-rus. Et hoc profecto longe probabilius est. Qui enim importune, quam de se imbibit semel, opinioni principalem animæ partem concredidit, ac deinde ad aperiendas quasi Divinorum dogmatum fores accedit, ea quæ vocabulorum rationem sor ostendimus) expendit, scientia destitutus, & tamen sibi su illam pulchre callere persuasit, in maximos primum se in errores inducit, & tum in sutum in alios multos mala confert, unde ipsorum animæ non leve detrimentum accipiant.

Quæ cum ita sint, reliquut horum verborum (*pararet judicari*) significationem Palamam doceamus. Hic enim, sicut non factum & increatum existimavit esse illud, ita eovque-his (*præparatione* & *judicio*) res in-

Athanas. epist. ad Serap.

Orat. olim 4. tom 3. contra Arianos.

Orat. olim 3. tom 2. contra Arian. Joan. Ed. Paris. pag. 709.

Conclusio.

Inscitia.

De verbis ἐπιμαίζειν & κρίνειν. id est, parare, & judicare.

* φασὶν Mss. cod.
* In editis δι' υἱοποιΐας δὲ καὶ υἱοποιῶν.
* In editis τῷ κτίσαντι, ὃς ἂν εἶα αὐτὸ τῇ κτισμάτων· καὶ μετ' ὀλίγα.
a In edit. αὐτὸς.
b In edit. αὐτὰ.
c In edit. τοῦ Θεοῦ.
d In edit. nov. legitur δι quod mallem.
* In edit. Ἐσοφία.
* Legi quoque potest ἐμβάλλει in Ms.
* hic nonnihil deesse videtur.
* ὁρᾶται in Ms.

DISPUTATIO CUM CABASILA.

creatas deſignari putat, quæcunque tandem præparentur & judicentur. Statim itaque magnus Athanaſius ita loquitur. „ Nolunt impii filium eſſe Verbum & vivanos Conſilium: ſed contendunt ipſum eſſe „ apud Deum, Voluntarem, Prudentiam, & „ Sapientiam, quę velut habitus quidam „ Deo adveniant. Salomoni potius fidē adhibeant dicenti: *Deus terram ſapientia ſua fundavit, & cælos in prudentia paravit.* Sic in „ Pſalmis dicitur, *omnia quęcunque voluit fecit.* Quod ſi voluntas Dei ſit ſapientia & „ prudentia, & aliunde Filius ipſa ſit Sapientia, cavendum eſt, ne qui Filium voluntate „ factum eſſe aſſerit, idem omnino dicat, ac „ ſi Sapientiam in Sapientia factam eſſe, Filium in Filio eſſe factum, & Verbum per „ Verbum creatū fuiſſe, affirmaret. Videtis, ut verborum (*fundare, facere, & creare*) ſignificationem eandem eſſe, quę verbi (*parare*) propria eſt, cenſeat ſanctus Athanaſius. Sed & David, animata illa Spiritus Divini cithara & harmonica muſa; *preparant*, inquit, *in fortitudine ſua montes.* Et iterum: *tu paraſti directiones; judicium & juſtitiam in Jacob tu feciſti.* Ecce hic etiam Prophetæ verborum (*facere & parare*) unam eandemque eſſe ſignificationem oſtendit. Nec enim cælos increatos, nec increatos terræ montes Dominus creavit. Et certe neque directionem, neque judicium, neque quidpiam eorum omnium quæ fecit & præparavit (Deus,) increatum dixerit quis, neque dicet unquam, niſi deſipiat. Jo divinis etiam Evangeliis, Diabolo & ejus Angelis pararum eſſe ignem audimus. Igitur ſi ſecundum Palamam increatus ignis ille ſit, idem quoque increatus Deus & principii expers erit, ac proinde Diabolus erit increatus & principii expers Deus, increato igne illo (quæ ipſius hæreditas eſt) deificatus; & pœna ipſi debita, ob mala quæ a ſæculo in univerſum genus humanum contulit, in hujuſmodi præmium convertetur. Etenim iſtud ipſum videtur eſſe, quod ſemper tanto molitur opere Palamas, ut, cum ad Dei conditionem Diabolum evexerit, ſimul cum eo ignis illius increati hæres efficiatur; neque amplius omnium opificis & Dei judicium pertimeſcat, utpote quod juxta ipſius opinionem tantum bonum conciliet. At animi non advertimus nos in dolio filiam exercere, dum jam ſenem hominem dedocentes, verborum ſignificationem docemus, & ea inſtituimus arte, quam decimo, quinto ætatis anno diſcere debuerat; & locus timendi eſt, ne, qui mordacibus diſſertis & ſcommatis gaudent, nos hujuſmodi rebus necuari animadvertant, & a deridendis nobis age abſtineant. Unde his defungi citius nos oporteat, ne deinceps in graviorib momenti negotiis defatiſcamur, neque multis & juvenilibus Palamæ diſciplinis noſtrum ſtudium commiſcentes, tantum in nobis ipſis detrimenti patiamur, quantum inde vitii participandu contraxerimus.

De Euchariſtica communione. pag. 311.

Et ſane ſupereſt, ut ad propoſitum reverſi, quæ divinam (Euchariſtiæ) participationem ac divinum ſimul Baptiſma ſpectant, declaremus. Nam (illis ajebam) meminiſtis vos dixiſſe, quæcunque de his amicus veſter Palamas, & inſuper Heracleenſis Epiſcopus, atdeotiſſimus ipſius ſecta, ſtatuerunt; a tenebrionibus videlicet Dæmonibus adiovenram eſſe opinionem, qua quis a Divina Subſtantia Operationem non diſtinguit: ſed ab ipſa Divina Subſtantia iſthęc, (Euchariſtiā & Baptiſmum,) ſanctificari exiſtimet. Nec enim,

Palamæ & Philotheī verba.

τὰ ἐπιμαζόμενα καὶ κεκτόμενα. Ὁ μέγας οὗτος φησὶν ἀθανάσιος· ὡς οἱ ἀσεβεῖς ἡ Ἑλληνες λόγον μὲν ἀ καὶ βουλὴν ζῶσαν εἶναι τοῦ Υἱοῦ, πλεῖ ἢ τοῦ Θεοῦ βούλησιν ἢ φρόνησιν καὶ σοφίαν, ὡς ἕ- ἕξιν συμβαίνουσαν [b] · πειθέσθωσαν οὖν Σολομῶντι ϛ λέγοντι· ὁ Θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τ γῆν, ἑτοί- ἐπίμασε δὲ οὐρανὸν ἐν φρονήσει· ὅτως ἐν ψαλμοῖς· πανθ' ὅσα ἠθέλησε ἐποίησε· εἰ δὲ [d] βούλησις τοῦ Θεοῦ ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἡ φρόνησις, ἁ ἢ Υἱός ἐστιν ἡ σοφία, ὅρα μὴ ὁ λόγον βουλήσει ἢ Υἱὸς, ἴσως λέγῃ ϵ τὴν σοφίαν ἐν σοφίᾳ γεγονέναι, καὶ ἢ Υἱὸν ἐν Υἱῷ πεποιῆσθαι, καὶ ἓν τῷ Λόγῳ ἢ Λόγον ἑαυτὸν ἐρεῖν πῶς εἰς ταυτὸν συνάγει τὴν συμασίαν ἢ Θεμελιοῦν, ἐ ποιεῖν, καὶ ἀνίζειν, τῇ συμασίᾳ τὸ ἑτοιμάζειν; Ἀλλὰ καὶ Δαβὶδ, ὦ τῶ Θεῖα Πνεύματος ἐμψυχος ἀῴδη καὶ μουσικὴ ἁρμονία, ἑτοιμάζων ὄρη, φησὶν, ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ· καὶ πάλιν· Σὺ ἑτοίμασας κατεύθυνσιν· κρίσιν ἐ δικαιοσύνην ἐν Ἰακὼβ σὺ ἐποίησας. Ἰδοὺ καὶ ὅπως ταυτοσήμαντον ἐδείξεν εἶναι ἢ ποίησιν τῇ ἑτοιμασίᾳ. ὥστε οὐ ἁρπὴν ἀνίσως, ὥστ' ἄρα γῆς ἀκτίσα, Κύριος ἔκτισε. καὶ μὴν οὐδ' ἀΰσους, οὐδὲ κρίσις, οὐδὲ τε τῇ πάντων, ὅσα τε ποιεῖται καὶ ἃ ἐπίμασεν, ἄκτιστον εἶδεν, ὥστ' ἰσχύει τις, ὥστε φάσκειν ποτὲ, πλὴν εἰ μὴ μαίνοιτό τις. Διόπερ καὶ τοῖς Εὐαγγελίοις, πῦρ ἡτοιμασμένον εἶναι τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· εἰ οὖν ἄκτιστον ἀρχέτυπον Παλαμᾶν ἐ Θεὸς ἄκτιστός τε ἐ ἄναρχος ἐν ἀυτῷ, καὶ ἅσα ἐκ τούτου Θεὸς ἐ ὁ διάβολος ἄκτιστός τε καὶ ἄναρχος, θεωθεὶς τῇ ἀκτίσῳ κλήρῳ αὐτοῦ τῷ πυρί· καὶ γενόσεται τὰ τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ κολάσεως, ὧν ἀεὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀκάκου ἐβρασε φύσεως ἐξ αἰῶνος, ὑπαθλον τῶν. καὶ ὃ τὸ ἀρέτιστον ἐν τῷδ', ὡς ἔοικεν, ἐστὶν ἃ παρὰ πάσαι μοχθεῖ ἢ χρόνον ὁ Παλαμᾶς, ἵνα Θεὸν ἢ διάβολον κατασκευάσῃ, ἅμα αὐτῷ καὶ τῷ πυρὸς κληρούχος ἐκείνου γένηται τῷ ἀκτίσῳ, καὶ ἵνα ἐτι φοβεῖται τὸν κρίσιν τῶν πάντων δημιυργὸν ἐ Θεὸν, προῤῥηθεν ὄναρ ποιῶν καλῶ κατ' αὐτὸν. Ἀλλὰ ὦ ἐλεύθερμῆ δρῶντες ἐν κίθῳ τὸν κεραμέως, ὑπερ ἦσθε ὑπὸ γεωργῶν παιδεύεσθε τε ἐ ἀσκοῦντες ἀνθρωπον τὸν τῇ λόγων συμασίαν καὶ τόκον, ἃ πρεσβυτικώτερον μανθάνειν ἐχρῆν· ἢ δίκης, μὰ σὶ φιλοσαύμονες αἰδεσθεντά τε ἡμᾶς περὶ τῶν τοιούτων ἀσχολουμένους, καὶ ὑ ῥᾴστα κατηγόρῳ ἡμᾶς γε ἀπέχοντας. διὸ δὴ τῷ τοιούτων ἀπαλλάττεσθαι πάντων χρὴ, μὴ ἀδοκήτως γένηται πως εἰς τὸμφοῦν τὰ τῆς σπουδαιοτέρας ἡμῶν ἀσχολίας, ἀναπιμπλάμενα πολλῆς τε καὶ πολλάκις ταῖς ἐκείνου τ' ἀνδρὸς μειρακιώδους παιδείας, καὶ τοῦτου οἰκοθεν ζημιούμενα, ὅσον τῆς ἐκεῖθεν μεταλαμβάνει φαυλότητος.

Καὶ μὲν δὴ λοιπὸν ἐστι ἡμᾶς, ἀναδραμόντας ἐκεῖσε, διηκριβωσαι περί τε τῆς Θείας μεταλήψεως ἐ ἅμα τῷ Θείου βαπτίσματος. μέμνησθε γὰρ (σφίσιν ἔφην) οἱκόντες, ὅσα τε περὶ τουτου τῷ ὑμῶν ἑταίρῳ κεκομοθήκατε Παλαμᾷ, καὶ ἀφ' οὗ γε * Ἡρακλείας τῷ νῦν Θρυμῷ θεσπότῃ· ὡς ὑμεῖς δαιμόνων ἂν σιοτεινῶν ὕραμα, μὴ τῶν ἀῴδων ὄντας θείας ἐνέργειαν, ἀλλὰ τῶν Θείαν εἶναι νομίζειν οὐσίαν αὐτῶν, τῶν ἀγιάζουσαν ταῦτα. μήτε γὰρ τῶν Θείαν πεφυκέναι βαδίζειν οὐσίαν εἰς ἄ-

a alias ἕ σοφίαν
b alias ἢ ἀκτισυμβαίνουσαν
c in editis Σολομῶντος
d in editis ἢ βούλησις
e in editis ἆρα λέγῃ
f in editis λόγον.
* Pera δαιμόνων ἂν σιοτεινῶν ὕραμα, μὴ τῶν ἀῴδων ὄντας deſ. τῆς οὐσίας ἐνέργειαν, ἀλλὰ τῶν Θείαν εἶναι νομίζειν οὐσίαν αὐτῶν, τῶν ἀγιάζουσαν ταῦτα. μήτε γὰρ τῶν Θείαν πεφυκέναι βαδίζειν οὐσίαν εἰς ἄ-

σα ὑφ' ἥλιον, μηδ' ὅσιον αὖθις εἶναι πιστεύειν, ἀλ- A
μα τὸ σῶμα τὸν τ' οἶνον γίνεσθαι τῇ τ' ἄρτον ποτὲ τῷ
Χριστῷ· τοῦτον δὲ τοῦτ' εἶναι ἐκεῖνα, τῇ μὰ ἐκεῖνον
ἀποχρῆται. μακρὸς δ' ἂν εἴη χρόνος μηδύνειν, ἃ
πιεῖ τῇ τούτων αὐτοῖς ἔρασιν, τῇ πῶς γε σφετέρους
συνθέσεως γράμμασι· τῇ ἅμα μὴ ὅσιον ἀνδρῶν ἀκοὰς ἐμπιπλᾶν ἀσεβείας τοσαύτης· ἐξὸν ἐνίοις
γε τῆς ῥᾴστης αὐτὰ ἀφεμένους, ἐκεῖνα διεξιέναι, ἃ
ἂν λέγειν οἰόμεθα πᾶσι τὰ ὅσια βουλομένοις λαμπρῶς
χαρίζεσθαι.

Ὁ τοίνυν ἁγία Δαμασκοῦ φησὶν ἐν Θεῷ Ἰωάννης, ὅτι
* καθάπερ ἐπὶ τῷ βαπτίσματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς * in edit.
ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι τῇ ἐλαίῳ χρίεσθαι, συμ- ἀνῳ.
ζεύξε τῇ ἐλαίῳ τῇ ὕδατι ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος (ὁ B
* in edit. Θεὸς), τῇ ἐποίησεν * αὐτὸ λυτρὸν ἀναγεννήσεως· ἵνα
αὐτῳ. ὥσπερ ἐπεὶ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ἰδίων ἄρτον, ὕδωρ
τε τῇ οἶνον πίνειν, συνέζευξεν αὐτοῖς ἡ αὐτῷ Θεότη-
τα, τῇ ποιήσῃ αὐτὸ σῶμα τῇ αἷμα ἑαυτῷ, ἵνα δὴ
* alias γοῦ- τῇ σωθῶμεν ἓν κατὰ φύσιν, ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν *
μεθα. γινώμεθα. σῶμά ἐστιν ἀληθῶς * ἀναμίσου Θεότητι
* male in τὸ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου σῶμα· οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ ἀ-
edit. ἀνημί- γαλλιᾶσθαι σώμασιν ἄρτου χαίρομεν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς
σου * in edit. ὁ ἄρτος τῇ ὁ οἶνος * μεταποιοῦνται εἰς σῶμα τῇ αἷμα
μεταποιού- * Χριστοῦ. οἱ δὲ ἑτέρως ἐπιζητοῦς πῶς γίνεται, C
μενα. ἀρκεῖ σοι ἀκοῦσαι ὅτι διὰ Πνεύματος ἁγίου.
* in edit. διαῖ.

Ἀκούετε, πῶς οὐ ἐνέργειαν αὐτοῦ τε τῇ διάφορον φησὶ ἡ Θεότης οὐσίας ὁ μέγας ἐν ἐκκλησίας φω-
στὴρ, ἀλλ' αὐτὴν γε ἡ Θείαν οὐσίαν τοῦ Πνεύματος·
οὐδὲ τύπος γινόμενον σώματος ἐκείνου τοῦ ἄρτου, ἀλλ' αὐτὸ γε ἐκεῖνο, τῇ οὐκ ἄλλο ἐκείνου·
τῇ τοῦτο μεῖζον, ὡς οὐκ ἀπλῶς ἐνοικεῖ παρθένοις
εἰπὼν ἐν βραχεῖ, ἀλλ' ὅλον ποιεῖναι λόγον, τῇ λίαν
πεφροντισμένον, τῇ συῒ γε μακραῖς ἐπιστολαῖς δοκιμάζει φυσιολογίᾳ τε τῇ γραφικαῖς. πολὺ γὰρ τῆς περὶ
τοῦ ἡ Θάλασσα ᾗ ἐκκλησίας πολέμων, τῇ ὁ ἐκ πνευμάτων ἐκείνων ὄγκος σφόδρα γε φύσει πρὸς ἓν Εὐ-
νομιάχων πάνυ σφοδρῶς ἀναῤῥιπίζομένος, πεζῇ
γοῦν τῇ ἁρματήλατον, τῇ πρὸς γε τὸ ἐν Θαβωρίῳ φω-
τὸς ἐξ ὧν ἀφορμὰς οὐκ οὐσίας ἀναπλάττοντες, D
τὸν τε ἐκ Θεοῦ ἐκνομαχίας ἡρίζοντο Θάβορον, τῇ τλῶ
ἑτάρρεσε τῷ Κυρίῳ διάβαλλον παρουσίαν· ὡς ἀνα-
πόρα τι διιλάβομεν τῇ ἡμεῖς, ἃ ἐρράθυμημένον
τισὶ μυσύντες λόγον· ὅτε δὲ ἓν πάσας μὲν ἀρ-
χὰς, πάσας δ' ἐξουσίας, οἱ ἐκ τοῦ παντὸς ὑπερ-
ῥίπτει διεσείμενοι, τῇ πᾶσα πάντων ἄμιλλα φορὰ
ἐν ὅμοιον ἐκ κακίας αὐτοῖς ἐπίπαντο δρόμου· ἐπὶ
χθὸν ὁ τῆδε τοιοῦτος βίος ἀνθρώποις, διὰ τρυ-
φὴν τῇ βλακείαν, εἰς τλῶ τῆδε βασιλικῶν θεατι-
μάτων ἐαλίσι πολακείαν, τῇ πάνυ βραχεῖς τινες
ὄντα, ὧν ἐλεύθερον τὸν ψυχὸς ὑπῆρχε τὸ φρόνη-
μα, τῇ ἴζε * τὰ τῆς καρδίας πῦρ· μεθ' οὗ ἐπὶ * aniζu?
πρὸς τὸ πολέμιον ἐκεῖνο γενναίως ἀντεστρατεύσατο E
πῦρ, τῇ τοῖς λόγοις τὸν σοφὸν τοῦδ' ἀνδρὸς συνε-
μάχουν ἐκ τῆδε ἐνόντων, οἱ μὲν λόγοις, οἱ δ'
ἔργοις, οἱ τῇ δι' ἑκατέρων. ὧν εἷς τῇ Θεόδωρος ἦν,
ὁ πολλῷ μὲν τῇ ἐκ λόγων σοφίας, πολλῷ δὲ τῇ
τοῦ σώματος ἀπειρίᾳ πρὸς τὰς τῆδε πολεμίων ὑ-
πείνων πληγὰς ἐνδεξάμενος, ἐπὶ δι' αὐτῶν τοῖς
πατρίοις τὸ βέβαιον τῇ ἀσάλευτον χαλεπάμενος
δόγμασι, τὸ νομίμων ἔπαυσι τὰς κακίας ἐκείνης.

Niceph. Gregoræ Tom. II.

inquiunt, Divina Subſtantia ejuſmodi na- „ DISPUT. CUM CABASILA.
turæ eſt, ut ad ea quæcunque ſub ſole ſunt „
deſcendat: neque nefas fas eſt credere, ri- „
vum & panem, Chriſti ſanguinem & cor- „
pus unquam fieri. Illa quippe Chriſti figu- „
ram, non autem re ipſa Chriſtum eſſe (de- „
cent.) Porro multum temporis inſume- „
rem, ſi fuſius vellem recenſere, quæ de iſtis „
dixerunt ipſi, ſuiſque ſcriptis conſignarunt: „
aliunde vero nefas eſt aures piorum impie- „
tate tanta implere, cum his omiſſis ona & „
eadem ratione liceat ea dicendo percurrere, „
quæ ubi protulerim in medium, iis qui ſan- „
ctæ piaque deſiderant, rem (ut opinor) gra- „
tiſſimam fecero.

Scarim itaque ſanctus Johannes Dama- „ *Refutantur*
ſcenus ita loquitur. Quemadmodum Jo „ *ex S. Joan.*
Baptiſmate, quia hoc eſt in more poſitum „ *Damaſc. l. 4.*
apud homines, ut aqua lavantur & oleo „ *orthod. fid.*
ungantur, Sancti Spiritus gratiam oleo & „ *cap. 14.*
aquæ conjunxit (Deus), & fecit ut ea re- „
generationis lavacrum eſſent; ita quoniam „
moris eſt hominum, panem mandocare, & „
aquam ac vinum bibere, ſuam iis Divi- „
nitatem coojunxit, & eadem corpus & „
ſanguinem ſuum effecit, ut per conſue- „
eta & naturalia ad ſupernaturalia perve- „
niamus. Vere corpus eſt Divinitati uni- „
tum, quod ex ſancta Virgine (ſomptum „
eſt) corpus; non quod aſſumptum in cœ- „
los corpus inde deſcendat: ſed quia ipſe „
panis & vinum in corpus & ſanguinem „
Chriſti coovertantur. Si autem quæras „
quomodo hæc fiant, ſatis tibi ſit audire, „
per Sanctum Spiritum hæc fieri. „

Auditis, quomodo magnum Eccleſiæ lu- C
minare, non Operationem Subſtantia vacuam, & a Divina Subſtantia diſtinctam, ſed ipſam Divinam (Sancti) Spiritus Subſtantiam; neque ſalutaris illius corporis figuram, ſed ipſum illud corpus nec ab illo aliud eſſe, panem) Euchariſticum) aſſerat. Porro, quod majus eſt, non ſimpliciter neque in tranſcurſu paucis hæc verbis protulit: ſed ſolidum atque integrum (*libri* *Cap. 14. lib. 4.* *de orthod. fide.*
quatei) caput magno ſtudio hanc in rem elaboravit, & valde prolixas demonſtrationes, tam ex naturalium rerum penu, tum Sacris e Scripturis deprompſit. Tunc enim Eccleſia gravi bello velut marina tempeſtate jactabatur, & valde intumeſcebat illorum moles fluctuum, quos vehementiſſime
D concitabant Iconomachi, tum de prædeſtis, tum de Thaborico lumine, diſceptan- *Edit. Pariſ.*
tes. Hinc erroris occaſionibus, quas impie *pag. 712.*
confinxerant, captatis, hæreſeos Iconomachicæ tumultum excitabant, & Domini (Jeſu) Incarnationem calumniabantur, ut ſupra *expoſuimus, ubi nec nos pigule *Lib. 19. cap. 3. & 4.*
proliziorem hac de re ſermonem inſtituere. Tunc certe magiſtratus omnes, & cæteras Imperii dignitates, hujus, quæ velut morbus cunctos iofecerat, hæreſeos miniſtri diſtribuebant, & certatim omnes maxima contentione ad ſimilem curebant improbitatem; quin & illius ætatis homines, ob vitæ delicias & ioxum, eo fere inclinabaot animum, ut ſanctionibus Imperatoris adularentur. Supererant pauciſſimi, quorum generoſus ac liberior animus, itemque ardentiſſimus in corde ignis, cnoxia inimicum illum ignem fortiter decertabant; & hoc in bello, ſapientiæ hujuſce viri (S. Joannis Damaſc.) ſermonibus pro ſua quiſque facultate, alii verbo, alii opere, utroque alii, opitulabantur. Horum unus fuit Theodorus (Graptus), qui multam tum ſcri- *Et Theod. Grapto.*
ptis in ſermonibus ſapientiam, tum ad perferendas hoſtium illorum plagas corporis patientiam, demonſtravit. Unde firma &

DISPUTATIO CUM CANASILA.

eteatas deſignari putat, quæcunque tandem præparentur & judicentur. Statim itaque magnus Athanaſius ita loquitur.

„ Nolunt impii filium eſſe Verbum & vivens Conſilium: ſed contendunt ipſum eſſe apud Deum, Voluntatem, Prudentiam, & Sapientiam, quę velut habitus quidam Deo adveniant. Salomoni potius fidē adhibeant dicenti: *Deus terram ſapientia fundavit, & cælos in prudentia paravit.* Sic in Pſalmis dicitur, *omnia quæcunque voluit fecit.* Quod ſi voluntas Dei ſit ſapientia & prudentia, & aliunde Filius ipſa ſit Sapientia, cavendum eſt, ne qui Filium voluntate factum eſſe aſſerit, idem omnino dicat, ac ſi Sapientiam in Sapientia factam eſſe, Filium in Filio eſſa factum, & Verbum per Verbum ereatū fuiſſe, affirmaret. Videtis, ut verborum (*fundare, facere*, & *creare*) ſignificationem eandem eſſe, quę verbi (*parare*) propria eſt, cenſeat ſanctus Athanaſius. Sed & David, animata illa Spiritus Divini cithara & harmonica muſa, *præparans*, inquit, *in fortitudine ſua montes.* Et iterum: *tu paraſti directiones; judicium & juſtitiam in Jacob tu feciſti.* Ecce hic etiam Prophetа verborum (*facere & parare*) unam eandemque eſſe ſignificationem oſtendit. Nec enim cælos increatos, nec increatos terrę montes Dominus eteavit. Et certe neque directionem, neque judicium, neque quidpiam eorum omnium quæ fecit & præparavit (Deus,) increatum dixerit quis, neque dicet unquam, niſi deſipiat. Io divinis etiam Evangeliis, Diabolo & ejus Angelis paratum eſſe ignem audimus. Igitur ii ſecundum Palamam increatus ignis ille ſit, idem quoque increatus Deus & principii expers erit, ac proinde Diabolus etiam increatus & principii expers Deus, increatu igue illo (quæ ipſius hæreditas eſt) deificatus; & pœna ipſi debita, ob mala quæ a ſæculo io univerſum genus humanum contulit, in hujuſmodi præmium convertetur. Etenim iſtud ipſum videtur eſſe, quod ſemper tanto molitur opere Palamas, ut, cum ad Dei conditionem Diabolum evexerit, ſimul cumeo ignis illius increati hæres efficiatur; neque amplius omnium opificis & Dei judicium pertimeſcat, utpote quod juxta ipſius opinionem tantum bonum conſeciet. At enim nuo advertimus nos in dolio ſiglinam exercere, dum jam ſenem hominem dedocentes, verborum ſignificationem docemus, & ea inſtitutmus arte, quam decimo quinto ætatis anno diſcere debuerat; & locus timeudi eſt, oe, qui mordacibus dicteriis & ſcommatis gaudent, nos hujuſmodi rebus occupari animadvertant, & a deridendis nobis ægre abſtineant. Unde his defungi citius nos oportet, ne deinceps in gravioris momenti negotiis defatiſcamur, neque multis & juvenilibus Palamæ diſciplinis noſtrum ſtudium commiſcentes, tantum in nobis ipſis dettimenti patiamur, quantum inde vitii participando contraxerimus.

De Euchariſtica communione. pag. 711.

Et ſane ſupereſt, ut ad propoſitum reverſi, quæ divinam (Euchariſtiæ) participationem ac divinum ſimul Baptiſma ſpectant, declaremus. Nam (illis ajebam) meminiſtis vos dixiſſe, quæcunque de his amicus veſter Palamas, & inſuper Heraeleenſis Epiſcopus, ardentiſſimus ipſius aſſecla, ſtatuerunt; a tenebrionibus videlicet Dæmonibus adinventam eſſe opinionem, qua quias Divina Subſtantia Operationem non diſtingui: ſed ab ipſa Divina Subſtantia iſthęc, (Euchariſtiā & Baptiſmum,) ſanctificari eaiſtimet. Nec enim,

Palam. pag. 710. Prov. 1. v. 19. Pſal. 113. v. 3.

Pſal. 93. v. 15.

Iſa. 30. 33.

Edit. Pariſ. pag. 710.

Orat. alia 4. Jam. in Arig.

Palamæ & Philothei verba.

Ἀπὸ ἑτοιμαζόμενα ἢ κτιζόμενα. Ὁ μέγας πάντα φησὶν ὁ Θεὸς Ἀθανάσιος· ὡς οἱ ἀσεβεῖς ὁ Θέλουσι λόγον μὲν a ἢ βουλὴν ζῶσαν εἶναι ἢ Υἱὸν, περὶ b ἢ Θεοῦ βούλησιν ἢ φρόνησιν ἢ σοφίαν, ὡς ἕ-ξιν συμβαίνουσαν h· παιδεύσωσαν οὖν Σολομῶν-τί c λέγοντι· ὁ Θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε ἢ γῆν, ἑτοίμασε δὲ ἐρανὸς ἐν φρονήσει· ὅτως ἐν ψαλμοῖς παιδ' ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν· εἰ δὲ d βούλησις ἐστὶ τὸ Θεῦ ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἡ φρόνησις, ὁ ἢ Υἱὸς ἐστι ἡ σοφία, ἆρα e μὴ ὁ λόγων βούλησις ἢ Υἱὸν, ἴσως λέγῃ f τῶν σοφίαν ἐν σοφίᾳ γεγονέναι, καὶ ἢ Υἱὸν ἐν Υἱῷ πεποιῆσθαι, καὶ ἵνα τῷ λόγῳ ἢ Λόγον ἐκτίσθαι· ἐρᾶτε πᾶς εἰς ταυτὸ συνάγειν τῶν σωμασίαν ἢ θε-μελιοῦν, ἐ ποιεῖν, καὶ κτίζειν, τῇ σωμασίᾳ τὸ ἑτοιμάζειν; Ἀλλὰ καὶ Δαβὶδ, ἃ τῷ Θεῷ Παλάμας ἐμψυχος κιθάρα καὶ μοῦσα ἁρμονικὴ, ἑτοιμάζων ὄρη, φησὶν a ἐν τῇ ἰσχύι αὐτῦ· καὶ πάλιν· Σὺ ἡτοίμασας κατεύθυνσιν· κρίσιν ἐ δικαιοσύνην ἐν Ἰακὼβ σὺ ἐποίη-σας. Ἰδοὺ καὶ ὅπως ταυτοσήμαντον ἴδιζε εἶναι ἢ ποίη-σιν τῇ ἑτοιμασίᾳ· ὅτε δὲ ἐρανὸς ἔκτισας, ὅτ' ὄρη γᾶς ἔκτισα, Κύριε ἔστιν· καὶ μὴν κἀ' ἐΘύπας, κἀὶ κρίσις, κἀὶ τι τῷ πάντων, ὅσα τι πεποίηκε καὶ ἃ ἡτοίμασε, ἔκτισεν ἀΐδιν, ὅτ' ἰφυεί τις, ὅτε φύσει ποτε, πλὴν εἰ μὴ μάνοιτό τις. Ἀκούομεν ἢ κἀ τοῖς Εὐαγγελίοις, πῦρ ἡτοιμασμένον εἶναι τῷ ἐβ-βόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτῦ· εἰ οὖν ἔκτιστον κακεῖνο πάπα ἢ Παλαμᾶς, ἐ Θεὸς ἄκτιστός τι ἐ ἄναρχος ὄν ἂν αὐτὸ, καὶ ἴσα ἐβ ταὐτὰ Θεὸς ἐ ὁ διάβολος ἄκτιστός τε καὶ ἄναρχος, Θεωθεὶς τῇ ἀκτίστῳ πλήρει αὐτῦ τῇ πυρί· καὶ γενήσεται τὰ τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ κολάσεως, ὧν κατὰ τῶν ἀνθρωπίνης ἁπάσης ἔδρασε φύσεως ἐξ αἰῶνος, ἐπαθλον πάν. καὶ δὴ τὸ ἀράκτιστον τοῦ πῦρ, ὡς ἔοικεν, ἐκεῖ ὁ παρὰ πάπα μοχθῶν καὶ χρόνον ὁ Παλαμᾶς, ἵνα Θεὸν ἢ διάβολον ἀπεργα-σώμεθα, ἅμα αὐτῷ καὶ τὸ πυρὸς ἀληθῶς ἐκείνου γέ-νοιτο τὸ ἄκτιστον, καὶ ἵν' ἐτι φοβοῖτο τὸν κρίσιν τῶν πάντων δημιουργὸν ἐ Θεὸν, φρόξειεν ὅσα τοσοῦτα κακὰ κατ' αὐτῶν. Ἀλλὰ δὴ ἐλαθομεν δρῶντες ἐν πί-ᾳ τὸν κεραμέως, ἵνα ῥᾴστου ὅτω γνῶσι πα-δάσκοντές τι ἐ ἀσκοῦντες ἀνθρωπον τὸν τῇ λέξεως σημασίαν καὶ τέχνην, ἃ πεντεκαιδεκέτης μανθάνειν ἐχρῆν· καὶ δίος, μὴ οἱ φιλοπαίμονες αἰθωνται τὰ ἁμᾶς περὶ τοιαῦτα ἀσχολουμένους, καὶ ἡ ῥᾳδία κα-ταγελᾶν ἡμᾶς γε ἀπόσχωνται. διὸ δὴ τῇ τάχιστα ἀ-παλλάττεσθαι τάχιον χρὴ, μὴ ἀβεσίτερα γένηται πως εἰς τὰ μαρᾶσθαι τὰς ἀπιδικωτέρας ἡμῶν ἀσχο-λίας, ἀναπραπόμενα πολλάς τε καὶ πολλάκις ταῖς ἐκείνα τ' ἀνδρὸς μειρακιώδεσι παιδιαῖς, καὶ ποσῶν οἰκοθεν ζημιούμενοι, ὅσον τῆς ἐκεῖθεν μεταλαμβάνει φαυλότητος.

De Euchariſtica communione. pag. 711.

Palamæ & Philothei verba.

Καὶ μὲν δὴ λοιπὸν ἐκεῖ ἡμᾶς, ἀναβραμόντας ἐκεῖσε, διεκινοῦμεν περὶ τε τῆς Θείας μεταλήψεως ἅμα τῦ Θείου βαπτίσματος. μεμνῆσθε γὰρ (σφό-σιν ἐφην) εἰπόντες, ὅσα καὶ περὶ τουτωὶ τῷ ὑμῶν ἑταίρῳ κεκομῴδήκασι Παλαμᾷ, καὶ φησὶ γε * Ἡρακλείας τῆς πάνυ θερμῷ Θεολόγῳ· ὡς Forte. ἀκριβῶσι οὐ συστατῶν ὕρμια, μὲ τῶν ἐφόρων deeſt. τῷ τῆς οὐσίας ἐνέργειαν, ἀλλὰ τῶν Θείαν εἶναι νομί-ζειν οὐσίαν αὐτῶν, τῶν ἀγιάζουσαν πᾶσαν. μὲ-τε γὰρ τῶν Θείαν περιεῖναι βαδίζειν οὐσίαν ἐς ἕ-

σια ὑφ' ἥλιον, μήθ' ὅσιον αὖθις ὄψαι πιστεύσαι, ἀλ- A
μα δὲ σῶμα τὸ τ' οἶνον γίνεσθαι δὴ καὶ ἄρτον ποτὲ τὸ
Χριστοῦ· τούτου δὲ παῦτ' εἶναι ἐκεῖνα, δὴ μὰ ἐκείνοις
ἀνόχρημα. μακρὸς δ' ἂν εἴη χρόνος μακύνων, ἃ
περὶ τῶν τοιούτων αὐτοῖς ἔφαμεν, καὶ τοῖς γεγενημένοις
συμβῆναι γράμμασι· καὶ ἅμα μὴ ὅσιον ἀνδρῶν ἁγίων ἐμπιπλᾶν ἀσεβείας πεφύκασιν· ἐξὸν ἐκείνοις τὴν ῥᾴστην ταυτὶ φεύγειν, ἐκεῖνα διεξέναι, ἃ
δὲν λέγειν ὅσιον τοῖς τὰ ὅσια βυλομένοις λαμπρῶς
χαρακτῆσθαι.

Ὁ τοίνυν ἐκ Δαμασκοῦ φησὶν ἁγιώτατος Ἰωάννης, ὅτι
* καθάπερ ἐπὶ τῷ βαπτίσματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς * in edit. ἀσιν.
ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι καὶ ἐλαίῳ χρίεσθαι, συνέζευξε τῇ ἐλαίῳ καὶ ὕδατι ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος (ὁ B
Θεὸς), καὶ ἐποίησεν * αὐτὸ λυτρὸν ἀναγεννήσεως· * In edit. αὐτῷ.
ὕτως ἐπεὶ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ἐδέσιν ἄρτου, ὕδατος
τε καὶ οἴνου πίσεν, συνέζευξεν αὐτοῖς ἡ αὐτὸ Θεότης, καὶ ἐποίησεν αὐτὸ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα δὴ
* alias γοῦν μᾶλλον. * alias γοῦν ἡμῖν σωσθῶσι ἢ κατὰ φύσιν, ἐσ τοῖς ὑπὲρ φύσιν * γενώμεθα. σῶμα ἐστιν ἀληθῶς * ἀναιμάτου Θεότητος τὸ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου σῶμα· οὐκ ὄντι αὐτὸ τὸ ἀναλφθὲν σῶμα ἐξ ἁγνῆς καθάρσεως, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς * In edit. μεταποιήσαντος. ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος * μεταποιήσαντα εἰς σῶμα καὶ αἷμα * In edit. Θεοῦ.
Χριστοῦ. εἰ δὲ ἡ τρόπον ἐπέζητῆς πῶς γίνεται,
ἀρκεῖ σοι ἀκοῦσαι ὅτι διὰ Πνεύματος ἁγίου.

Λοιπὸν, πῶς ἂν ἐπίγραιτο αὐτοῖς τὸ τῆ διάφορον φησὶ τῆ θεαρχούσης ὑμῶν μέγας τῆς ἐκκλησίας φω- C
στὴρ, ἀλλ' αὐτῷ γε τῷ θείῳ ἁγίῳ τῷ Πνεύματος· οὐδὲ τύπον γινόμενον σώματος ἐκείνῳ τῷ σωτηρίῳ τοῦ
ἄρτου, ἀλλ' αὐτὸ γε ἐκεῖνο, δὴ καὶ ἄλλο ἐκείνῳ·
δὴ πολὺ μεῖζον, ὡς οὐκ ἀπλῶς αὐτοῦ παρῆλθεν
αὐτῶν ἐν βραχεῖ, ἀλλ' ὅλον ποιήσαι λόγον, δὴ λίαν
πεφροντισμένον, δὴ σαφῶς μακρᾶς ἐπιστολῆς δεδεδόχθαι φυσικῆς τε καὶ γραφικῆς. πολλὴ γὰρ τις τότ'
ἐκεῖνα ἡ θάλασσα ἦν τῆς ἐκκλησίας πολέμων, καὶ ὁ ἦν κυμάτων ἐκείνων ὄγκος σφόδρα γε φόβου πρὸς ἦν Εἰκονομάχων πάνυ σφοδρῶς ἀναρριπιζόμενος, πολὺ
μᾶλλον δὴ ἐρημίαν, δὴ πρός γε τῷ ἐν Θαβωρίῳ φωτὸς· ἐξ ὧν ἁρπαγῆς οὐκ ὀλίγας ἀναπλάττοντες, D
τόν τε τῆς εἰκονομαχίας ἐρίζειν θέρμονα, δὴ νῦν
ὑστερον τῆ Κυρίῳ διέβαλλον παρουσίᾳ· ὡς ἀναπόρῳ τινὶ διελαύνομεν δὴ ἡμεῖς, οὐκ ἐρραθυμημένον τινὰ μυύοντες λόγον· ὅτι δὲ ἐν πάσης μὲν ἀρχῆς, πάσης δ' ἐξουσίας, οἱ τῆ τότε παῦτα ὑπηρέται διεκοσμοῦντο, δὴ πάντα πάντων ἄμεινα πρὸς
τὸ ὅμοιον τῆ κακίας αὐτῆς ἐπήγετο δρόμου· δὴ
χοῦν ὁ τῆ πεπαῦται βίος ἀνθρώποις, διὰ τρυφὴν δὴ βλακείαν, εἰς νῦν τῆ βασιλικῶν διατριμάτων ἐαλίνη κολακείαν, δὴ πάνυ βραχεῖς τινες ἦσαν, ὧν ἐλευθέρου τῆς ψυχῆς ὑπῆρχε τὸ φρόνημα, δὴ ἵζο * τὸ τῆς καρδίας πῦρ, μηθ' οὗ τῷ * aniζω?
πρὸς τὸ πολέμιον ἐκεῖνο γενναίως ἀντεστρατεύοντο
πῦρ, δὴ τοῖς λόγοις τὸ σοφοῦ πᾶν' ἀνδρὸς συνε- E
μάχουν ἐκ τῆ ἐνόντων, οἱ μὲν λόγοις, οἱ δ' ἔργοις, οἱ δὲ ἀμφότεροι. ὧν εἷς δὴ Θεόδωρος ἦν,
ὁ πολλὰ μὲν τῆ ἐκ λόγων σοφίας, πολλὰ δὲ τῆ
τῷ σώματος καρτερίας πρὸς τὰς τῆ πολεμίων ὑπομένων πληγὰς ἐνδεξάμενος, δὴ δὲ αὖπαν τοῖς
πατρίοις τὸ βέβαιον δὴ ἀπάλαθον χαρισάμενος
δόγμασι, τὸ ἀμόμητον ἔπαυτο τῆς καλῆς ἐκείνης.

inquiunt, Divina Subſtantia ejuſmodi na- „ DISPUT. CUM CABASILA.
turæ eſt, ut ad ea quæcunque ſub ſole ſunt „
deſcendat: neque rurſus ſas eſt credere, vi- „
num & panem, Chriſti ſanguinem & cor- „
pus nequam fieri. Illa quippe Chriſti figu- „
ram, non autem re ipſa Chriſtum eſſe (di- „
cunt.) Porro multum temporis inſume- „
rem, ſi ſubinde vellem recenſere, quæ de iſtis
dixerunt ipſi, ſuiſque ſcriptis conſignarunt:
aliunde vero nefas eſt aures piorum impie-
tate tanto implere, cum his omiſſis ona &
eadem ratione liceat ea dicendo percarrere,
quæ ubi protulero in medium, iis qui ſan-
cta piaque deſiderant, rem (ut opinor) gra-
tiſſimam fecero.

Scatim itaque ſanctus Johannes Doma- „ *Refutantur ex S. Joan. Damaſc. l. 4. orthod. fid. cap. 14.*
ſcenus ita loquitur. Quemadmodum in „
Baptiſmate, quia hoc eſt in more poſitum „
apud homines, ut aqua laventur & oleo „
ungantur, Sancti Spiritus gratiam oleo & „
aquæ conjunxit (Deus), & fecit ut ea re- „
generationis lavacrum eſſent; ita quoniam „
moris eſt hominum, panem manducare, & „
aquam ac vinum bibere, ſuam iis Divi- „
nitatem conjunxit, & eadem corpus & „
ſanguinem ſuum effecit, ut per conſue- „
ta & naturalia ad ſuper-naturalia perve- „
niamus. Vere corpus eſt Divinitati uni- „
tum, quod ex ſancta Virgine (ſumptum „
eſt) corpus; non quod aſſumptum in cœ- „
los corpus inde deſcendat: ſed quia ipſe „
panis & vinum in corpus & ſanguinem „
Chriſti convertuntur. Si autem quæras „
quomodo hæc fiant, ſatis tibi ſit audire, „
per Sanctum Spiritum hæc fieri. „

Additis, quomodo magnum Eccleſiæ la- C
minare, non Operationem Subſtantia va-
cuam, & a Divina Subſtantia diſtinctam,
ſed ipſam Divinam (Sancti) Spiritus Sub-
ſtantiam; neque ſalutaris illius corporis fi-
guram, ſed ipſum illud corpus nec ab illo
aliud eſſe, panem) Euchariſticum aſſerat.
Porro, quod majus eſt, non ſimpliciter ne-
que in tranſcurſu paucis hæc verbis pro-
tulit: ſed ſolidum atque integrum (libri *Cap. 14. lib. 4. de orthod. fide.*
quarti) caput magno ſtudio hanc in rem e-
laboravit, & valde prolixas demonſtratio-
nes, tam ex naturalium rerum penu, tum
Sacris e Scripturis deprompſit. Tunc enim
Eccleſia gravi bello velut marina tempe-
ſtate jactabatur, & valde intumeſcebat il-
lorum moles fluctuum, quos vehementiſſime
concitabant Iconomachi, tum de prædi- D
ctis, tum de Thaborico lumine, diſceptan- *Edit. Pariſ. pag. 712.*
tes. Hinc erroris occaſionibus, quas impie
confinxerant, captatis, hæreſeos Icono-
machicæ tumultum excitabant, & Domi-
ni (Jeſa) Incarnationem calumniabantur,
ut ſupra *expoſuimus, ubi nec nos piguit *Lib. 23. cap. 3. & 4.
proliziorem hac de re ſermonem inſtituere.
Tunc certe magiſtratus omnes, & cæteras
Imperii dignitates, bujus, quæ velut mor-
bus cunctos infecerat, hæreſeos miniſtri
diſtribuebant, & certatim omnes maxima
contentione ad ſimilem correbant improbi-
tatem; quin & illius ætatis homines, ob
vitæ delicias & luxum, eo fere inclinabant
animum, ut ſanctionibus Imperatoris adu-
larentur. Supererant pauciſſimi, quorum
generoſus ac liberior animus, itemque ar-
dentiſſimus in corde ignis, contra ſoimi-
cum illum ignem fortiter decertabant; &
hoc in bello, ſapientis bujuſce viri (S. Jo-
hannis Damaſc.) ſermonibus pro ſua quiſ-
que facultate, alii verbo, alii opere, utro-
que alii, opitulabantur. Horum unus fuit
Theodorus (Graptus), qui multam tum ſcri- *Et Theod. Grapto.*
ptis in ſermonibus ſapientiam, tum ad per-
ferendas hoſtium illorum plagas corporis
patientiam, demonſtravit. Unde firma &

DISPUT. CUM CABASILA

inconcuſſa, quæ a majoribus accepimus, dogmata ſervavit, & graſſantem ubique malitiam compeſcuit. Porro magnus hic doctor ſcripſit plures & Dei Eccleſiæ reliquit libros, qui uberem ſapientiam cum ſcientia conjunctam, & pietatem auguſto ſplendore feſtam continent; ex quibus nonnulli quidem maximum & neceſſarium ad ſuperiorem [a] controverſiam adjumenrum nobis attulerunt: attamen perlubenti animo, nec ſine quadam voluptate, rurſus ex ipſius libris, ceu ſacro ex armamentario, nunc opportunum ad præſentis diſputationis neceſſitatem gladium educam. Ibi quippe ſtatim proponit verba, quæ velut claſſicum canentia proferebant Iconomachorum hæreſeos antiſtites. Sunt autem hujuſmodi.

[a] Vide lib. 19. c. 3. & 4.

Verba Iconomachorum.

„ Chriſtus, inquiunt, cum ſuam præno-
„ viſſet mortem, ſanctis diſcipulis & Apo-
„ ſtolis ſuis, per id quod valde concupivit,
„ figuram ſui corporis tradere voluit, at ac-
„ cedente myſtica ſacerdotis benedictione,
„ velut proprie ac vere corpus ipſius acci-
piamus. Deinde illorum verborum refu-
tationem ita ſubjungit hic (doctor.) Nos

Verba Theo. Grapti. immo Nicephori Patriarchæ.

„ autem, inquit, neque imaginem oeque fi-
„ guram illius corporis hæc (ſacra Eucha-
„ riſtiæ myſteria) eſſe dicimus, quamquam
„ ſymbolice conficiantur; ſed ipſum Chriſti
„ corpus deificatum. Hoc & ſuis diſcipulis
„ tradebat; accipite, mandecate corpus me-
„ um, dicens, non mei corporis imaginem.
„ Ut enim ipſe ſibi per Spiritum Sanctum
„ carnem ex Virgine produxit; aut, ſi exem-
„ plo a nobis petito iſtud explicari oportet,

Edit. Pariſ. pag. 713.

„ ſicut panis & vinum & aqua naturaliter in
„ corpus & ſanguinem cumedentis & bi-
„ bentis tranſmutantur, nec dicemus un-
„ quam aliud a priori diverſum corpus fieri;
„ ita hæc etiam (Euchariſtiæ ſymbola) ſa-
„ cerdotis invocatione & Sancti Spiritus
„ adventu, in corpus & ſanguinem Chriſti
„ ſuper-naturaliter tranſmutantur. Ecce hic
quoque magnus doctor eadem profert quæ protulit olim Sanctus ille Pater (Johannes Damaſcenus!), & quidem multo magis quam Palamas eadem cum ineptiſſimis illia Iconomachis proferat. Hos enim hic etiam in ſimilis malitiæ collatione ſuperat, ſi quis ea ſecum invicem collata conſpiciat, quæ poſſent ambobus exprobrari. Nec ſane immerito. Nam divina (catholicæ fidei) dogmata, cum Sanctorum Patrum regulis apprime congruant, quem inter ſe ſemel effecerunt aut cum ſimilibus aliis ſervant concentum, hunc diſſolvere nequaquam poſſunt: malum autem, cum nullis regulis accommodatum ſit, nullis conſonat; ſed ei quod ex natura ſua bonum eſt repugnat, ut & iis quorum concentu paulo ante gaudebat; imo ſecum etiam peræque pugnat. Adeo inſane ſemper & abſurde mala ſe ſe habuerunt.

Palamas Iconomachis pejus de Euchariſtia loquitur.

Gregorii Nyſſeni teſtimonium.

Verum operæ pretium eſt ut ea vobis afferam, quæ ſanctus Gregorius Nyſſenorum Epiſcopus olim protulit, ut malitia e locis & undecunque bonum ſuit ſemper eſſe „ ſimile, cognoſcatis. Pauis, inquit, hucuſ-
„ que communis eſt panis: cum autem (Eu-
„ chariſtico) myſterio fierit conſecratus,
„ Chriſti corpus dicitur & efficitur. Certe multo intempeſtiveque otio abundarent, qui ſupra dictis minime contenti, adhuc plura quærerent, ut boni ac pejoria delectus haberetur. Ipſi enim videtis, ac nullo negotio atque (ar ira loquar) ſponte ſe ultro erumpant undequaque neſanda hominis iſtius feſta, & impia myſteria reteganiar. Omnium hæreſeon Palamam reum

A ἡ μὲν δὴ πολλῶν ὄντων, ἃ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ καταλελοίπασι συγγράμματα, πλήρη σοφίας ἐπιστημονικῆς ἡ ἅμα δ' εὐσεβείας σεμνῶς πανηγυρίσης, ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος, ἵνα μὲν ἡ ἀμεῖς εἰς τὸν ἀναγκαῖον νῦν καιρὸν μαχαίρᾳ παρίσχητο συμμαχίαν· ἡμεῖς δ' αὖθις κατὰ γνώμην ἂν εἴη ἡ μάλα γέ τοι ἀνδὸς ἐμοὶ, τῆς ἐκείνου βίβλου, ὡς ἐξ ἱερᾶς τινὸς ὁπλοθήκης, τὸ καίριον ἡ τῇ παρίσῃ χρείᾳ πάλιν ἀνειλαμένοις ξίφος. προτίθησι γὰρ ἐκεῖ τὰ τῶ πράξεων τῆς εἰκονομαχίας ἐναγώνια ῥήματα πρῶτον, ἔχοντα ὧδε.

Προηγοῦ, φησὶν, ὁ Χριστὸς ἡ θάνατον αὐτῷ, * προφωνεῖ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς ἡ ἀποστόλοις παραδοῦναι, δι' ἃ ἠβούλη πράγματος, τύπον εἰς σῶμα αὐτοῦ· ἵνα δὴ ἡ ἱερατικῆς ἀναγωγῆς λάβωμεν ὡς ἀνεῖσι ἡ πλαδῶς σῶμα αὐτοῦ· εἶτα ἐπιφέρει τῷ * ἐκείνῳ οὕτως καθαίρουσιν οὐτωσί· ἀ. * Fortaſſe ἐκείνου. μεῖς δὲ, φησὶν, ὅτι εἰκόνα ὅτε τύπον τὸ σώματος ἐκείνα τοῦτο λέγομεν, οὐ ἡ συμβολικῶς ἐπιπλάττει, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τὸ τεθεωμένον. τῶν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ παραδίδου, λάβετε, φάγετε τὸ σῶμά μου, λέγων, οὐχὶ τοῦ εἴδους τὸ σώματός μου· ὡς γὰρ ἐκ τῆς Παρθένου τοῦ σάρκα διὰ τοῦ Πνεύματος τὸ ἁγίου ἑαυτῷ ὑποστήσατο· οὕτως χρὴ δὴ κἀκ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦτο δηλοῦσθαι, ὡς ὁ ἄρτος ἡ ὁ οἶνος ἡ τὸ ὕδωρ φυσικῶς εἰς σῶμα ἡ αἷμα τοῦ ἰδίου τε ἡμῶν τροφοῦ μεταβάλλεται, ἡ οὐκ ἂν εἴποιμεν ἕτερον σῶμα γίνεσθαι παρὰ τὸ πρότερον, ἅπαξ δὲ ἡ πάντα ὑπερφυῶς ἐπιλάβοι τὰ ἱερατεύοντος, ἐπιφοιτῶντος τε τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς σῶμα τοῦ αἷμα Χριστοῦ μεταβάλλεται. ἰδοὺ χρὴ ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος παντὶ τῷ ἁγίῳ ἐκείνῳ φθέγγεται παντὶ, ἡ πολλῷ πλέον, ὁ Παλαμᾶς τοῖς ἀποστατικοῖς ἐκείνοις εἰκονομάχοις· ἀλίσκεται γὰρ κἀνταῦθα ἡ ταύτης ἐς τὸν ἀμείνω κακίαν ὑπερβαλόμενος, ἃ τοῖς τὰ ἀμφοῖν παραλλήλα θέμενος συνορᾷν ἐγκλήματα· μάλα εἰκότως· τὰ γὰρ θεῖα δόγματα, κανόσι πατέρων ὀρθῶς ῥυθμιζόμενα, παραλύειν οὐ δεῖ δὴν ὧδ' ἰῶ ἅπαξ ὥρμησαι συμφωνίαν πρὸς ἑαυτὰ, ὧδ' ἰῶ πρὸς τὰ ὁμόστιχα· τὸ δὲ κακὸν, ὡδίσι κακίσαι ἐπάμβιον, συμφωνῶν οὐ εἴδεσι ὑδίσιν· ἀλλὰ μάχεται μὲν τῇ φύσει καλῷ, μάχεται δ' οἷς ἐναγχος γέγηθε * συμφωνῶν, μάχεται δ' ὑπίσης ἡ ἑαυτῷ. ὅπως ἰμμανῆ τι ἡ ἀτοπον ἔχει τὸν ἴξιν αἰεὶ τὰ κακά. * Fort. συμφωνοῦν.

Προσοισίσει δ' ὑμῖν ἡ ἃ Γρηγορίῳ * τῷ Νυσσαίων ἐρῶντα πρότερον, ἵνα γνῶτε ἡ ἔτι καλῶ συμφωνίαν ἐσεσαχόθε ἡ πολλαχόθεν ὁμοίως ἐχουσαν. ἀ ἄρτος, φασὶν, ἄρτος ἐξ ἀεὶ πώς κοινὸς· αἰλ' ὅταν αὐτοῦ τὸ μυστήριον ἐφωργάσῃ, σῶμα Χριστοῦ λέγεται ἡ ἡ γίνεται. ἃ πῶ μακρὰ τις ἂν εἰς σχολῆς ἀφείη, μὴ τοῖς ὑπὸ λεχθεῖσιν ἀραιμένοις, πλέον ζητεῖν εἰς ἐκλεγὼν τὰ καλὰ τε ἡ χείρονος ἔτι· ὁρᾶτε γὰρ ὑμεῖς, ὅπως ἀμογητὶ, ἡ κατὰ τὸ αὐτόματον εἰπεῖν, ἀναῤῥήγνυται πανταχόθεν τὰ τῆς ποικρᾶς τε αἱρέσεως ἱστοῦς ἀναπαλιντρόπως, ἡ δίδωται σαφῶς πᾶσαις μὲν ὡρίσασθαι ἰσχὸς ὧν, πάσας δ' ὑπερβάλλων ἰσασαχοῦ, πάσας δ' εἰς ἀναίρεσιν τῆς ἐσαράκ- * Περὶ τῆς Μι-

Θείας συνάπτων οἰκονομίας· ὡς ἀνατέρω τι πολλάκις ἡμῖν δέδεικται, ἢ παλαὶ πρότερον ἐκ τῶν ἡμῶν ἀντιῤῥητικοῖς. Πηγὴ δ' ἁπάντων κακῶν ὑπάρχει καὶ θεμέλιος, ἀμαθία ἢ εἴνοις, ὧς φάρμακον ἂν εἴη διρᾶν τῶν ἁπάντων ἰδεῖν ἰδαμῆ. ἀφ' ἁλώσιμα πάντα τέχνη γίνοιτ' ἂν ἰδεῖν γε τῷ ῥόπῳ τῶν πάντων τινί. ἢ δὲ ἂν ῥᾴθ ἢ αὐτὸς, ἀκίνδυνον τῶν ἱερῶν ἐκ σοφῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, μὴ ἄντα διαφορὰν οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἐφ' ἁπλῆς καὶ ἀσυμπλόκου φύσεως, ἢ μάλιστα πάντων τῆς θειοτέκνου ἢ ὑπὲρ νοῦν, μήθ' ὡς ταυτὸν ἄκριτον διαιροῦσαν, ὡς τῶν μὲν ἀμεθέκτων ὄντα παντάπασι κτίσματα ἅπαντα ἢ ἄντα τὰ πεζογραμμένα, τῶν δ' ἀνάρχων ἐς τὰ πλείονα κατιόντων ἀκούσιον, πάρεα τε διαιδᾶσθαι φερόμενα μηδ' ἐλαφρόπτερος, ἢ αὐτῶν τι μέντοι ἄκτιστον ἀφλεκτόν τε ἀμπυρὸν τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ ὡς γε μετοσιδόντα ἢ τῆς οἰκείας ἀκτιστότητος αὐτῷ. ὃ τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ἐκείνως ἢ συγκεχώρηται εἶ. ῥθείρεσθαι γὰρ φασι τῶν σάρκα, φησὶ ταύτας μεταχεῖν. τῆς γοῦν ἁγίας Παρθένου μηδαμῆ * φλιχθείσης, μήδ' ἀναλωθείσης τῇ πυρὶ τῆς θείας οὐσίας, συνέζευται κατ' αὐτὸν, μὴ τῶν θείαν οὐσίαν ἐξ αὐτῆς συναρπάσθαι τῷ λόγῳ, ἐνέργειαν δ' ἄων, ἀκτίστου οὔσης μὲν ἢ αὐτῶν, ἀνάστου δὲ ἢ ὑφειμένης. πῶς ἐ μὴ πάντ τοι φλέγον τὸ πῦρ κεκτημένον. οὐ γὰρ ποτ' ὄντ τε τῶν ἄλλων ἁγίων, ὅτ' ἄων Ἀθανασίῳ τῷ θεῖα ἀκούσει βοῶντος τοῖς Μανιχαίοις. ὅπαντ ἃ, οἱ ἐφάπτεσθε τῶν καινῶν καθ' ὑμᾶς διαγελάσεις, πόθεν ὑμῖν * καινηγόλα, σάρκα ἀκτίστου λέγειν, ἅσε ἢ τῶν Θεόπτα τῷ λόγῳ εἰς μέλπτωσιν σαρκὸς φαντάζεσθαι, ἢ τῶν εἰκονομίαν τοῦ πάθους καὶ τῷ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως, * δόκησιν νομίζειν καὶ * φαντασίαν. ἀκτίστου μὲν δὲ πέφανται μόνη ἡ ἁγία Τελὰς τῆς Θεότητος, ἀΐδιός τε ἢ ἄτρεπτος ἢ ἀναλλοίωτος. ἢ μετ' ὀλίγα. τὸ δὲ ἄκτιστον, τῇ φύσει λέγεται ἄκτιστον, μήτε αὐξησιν μήτ' ἐλάττωσιν ἐπιδεχόμενον. καὶ πάλιν. τίς δὲ ἀνὴρ ἄκτιστον τὸ τῦ Κυρίου σῶμα, ἀκοῦσαι δὲ ποσθήσεται ἢ κεκδέξεται εἰδὼς, ὡς * ἐνοίκησεν, ᾗδειέναι μὲν ὅτως τὰς * θείας γραφὰς, ἑαυτὸν δὲ μὴ ἔχειν πρὸς τὸν Χριστὸν κοινωνίαν. ἢ μετ' ὀλίγα. ἄκτιστος δὲ ὕπαρξις μόνη ἡ τῆς Θεότητος τυγχάνει· ὥστ ἢ τῶν ἄκτιστον πάντῶν λέγειν ἀσεβὲς, ἢ τῶν πάθητὸν ἄκτιστον ἀνομάζειν. ἢ πάλιν. * ἄλως ἂν τις ποιήσασι τὸ λεγόμενον ἄκτιστον, τὸ μηδέπω ὑπάρξαν λέγεται, ἅτι μὴ γέγονε. ἢ ἀλλαχῆ· ἐχ ὡς αἱρετικοί φασιν, ὅτι * ἐνέργεια παρὰ τῶ Πνεύματος ἐγένετό τις ἐν τῇ Παρθένῳ, τῶ τελεθῶσαι τῶν σάρκα τοῦτο.

Τὰ δ' αὐτὰ περὶ ἀκτίστου ἢ ὁ Νυσσαλὸς πρὸς Εὐνόμιον φάσκων Γρηγόριος· μόνη τῆς κτίσεως ὑπέρκειται ἡ θεία τε ἢ ἄκτιστος φύσις τῶ Θεῶ. ἢ πάλιν. ἄκτιστον, πλὴν θείας φύσεως, οὐδὲν· ἁπάντα πῶς ὑπὸ τῶ ἁγίων περιφανῶς ἀναπεπτυκότα Μανιχαῖοί τε ἢ Ἀπολινάριος, Ἀρειός τε, καὶ Εὐνόμιος, οἱ ταυτὰ τῇ Παλαμᾷ πάντες φθεγγόμενοι; * ὡς νῦν γε ἐκ αὐτὸς ἐκείνοις ταυτὰ φθεγγόμενος, ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις συναπαγόμενος; ἢ ἐκ ἐνδέχεται τὸν αὐτὸν ἅμα τε ἐκείνοις ταυτὰ φθέγγεσθαι, καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐκείνων; ἢ ἐκ ἐναντία ἐκείνοις ἐστὶν ἃ λέγει; ἢ ἐκ ἐναντία ἐστὶν ἃ λέγει τοῖς ἁγίοις; ἢ ἐκ ἐναντία τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἃ λέγει τοῖς ἀποστόλοις; ἢ ἐκ ἐναντία τοῖς ἀποστόλοις ἐστὶν ἃ λέγει τῷ Κυρίῳ; ἢ ἐκ ἐναντία τῷ Κυρίῳ ἐστὶν ἃ λέγει τῷ Πατρί; ἢ ἐκ ἐναντία τῷ Πατρὶ ἐστὶν ἃ λέγει τῷ Πνεύματι; ἢ ἐκ ἐναντία τῷ Πνεύματι ἐστὶν ἃ λέγει τῇ κτίσει; ἢ ἐκ ἐναντία τῇ κτίσει ἐστὶν ἃ λέγει τῷ ἀκτίστῳ; ἢ ἐκ ἐναντία τῷ ἀκτίστῳ

DISPUT. CUM CABASILA.

tur. Porro Iconomachus esse Palamas ex maltis antea deprehensus est, sicut ostendimus, nec minus ex his potest deprehendi: quod ut pateat, audiatis velim magnum & insignem illum Ecclesiæ prædicatorem Theodorum, qui tunc aderat & cum Iconomachis assidue decertabat, utpote cum ad manus tunc ventum esset & pugna serveret. Quod, inquit, hoc quidem corruptibile oporteat induere incorruptibilitatem, & mortale hoc immortalitatem, magnus nos edocet Apostolus: ut hucusque non est auditum, quod corpus incorporeitatem indoere debeat, aut increatum fieri, quod creatum est, aut circumscriptum in incircumscriptum commutari. Et iterum: Jo Divinitatis natura, nihil rerum factarum & quę in creaturarum albo recensentur, converti poterit, quamvis id Iconomachi sexcenties blasphemando effutiant. Et rursus. Quid igitur? incorruptibilitas corrumpit, & Immortalitas mortem infert? at hoc ab omni ratione alienum est. Auditis quomodo Palamas, præsentis Ecclesiæ doctor, eadem cum Iconomachis verba proferens, iisdem quoque telis configatur a (Sancto) Patre & Ecclesiæ doctore, qui suscepti pro catholica fide belli generosum se ducem præbuit. Et hæc quidem ita se habuerunt: sicque Deo juvante sermones illos absolvimus, tum quos nunc in medium vobis referendo proposuimus, tum quos calente pugna & cogente tunc necessitate habitos, ob nimiam longitudinem modo prætermisimus.

Edit. Paris. pag. 715.

Theod. Graci verbis arguitur Palamam esse Iconomachum.

Cabasilæ & anonymi Theologi petulantia.

Isti porro sermones illis valde odiosi ac molesti acciderunt, & erumpente ipsorum ex animis ira exanduerunt; & veluti quodam furore pressi, e duobus alterum necessario consequi asserebant: vel enim, inquiebant, Sancti sant, & sic ista non dixerunt: vel ista dixerunt, ac proinde Sancti non sunt. Absit enim ut dicamus unquam, non esse dubio procul increata, tum illa (Sancti Spiritus) dona quæ Deus varie distribuit, tum gratias & Operationes quas ab omni ævo (creaturis) largitur. Nam si creatas res dari etiam a Deo fateremur, quid egregii præter cætera & eximii Divinæ majestas haberet? Hoc enim facere semper ipsi homines possunt; nempe quibuslibet dare quotquot temporaria & quæcunque creata quispiam voluerit. Deus itaque, cum sit increatus, par est ut increata largiatur. Si quis autem aliter loqui velit, hunc omni prorsus ratione rejicimus, licet cœlestis tonitruum clamor audiatur, licet omnia quoque elementa fiant vocalia & ista hæc proferant.

Eorum confessus.

Cum vero me accingerem ad assertiones Sanctorum Patrum libros, illi oe tantillum quidem sustinuere: sed statim sarcerunt, valde me irridentes, & hæc inter alia plurima mihi dixerunt. Nae tu, inquiebant, improdenter & insipienter adversus temet ipsum agis, quod sanctionibus Imperatoris obsistas; cum liceret (si paulo remissior esses) longe majorem quam antea Imperatorum, Imperatricum, & omnium quicunque vel Senatorii sunt ordinis, vel aliqua dignitate alia & honore fulgent, benevolentiam consequi. Cæterum, ajebant, sermonis nostri summa illa sit: si ita obstinatus permanseris, multorum quidem bonorum jactatum fuclea, multa vero tristia malaque habebis. Adde quod sermones tuos omnes, qui per Festos Sanctorum dies in Ecclesia leguntur, jubeote Imperatore, inimicus & infestus ignis brevi absumet; tu vero post obitum tuum extra urbem insepultus aliquo projicieris.

pag. 716.

Quid abesset ei minus sint.

A ῥέοντι ξιφῶν. Ὅτι δὲ ἡ εἰκονομάχος ἂν περιφύγοιτο μὲν ἡ φρόνησις ἐκ πολλῶν, ὡς ἐδείξαμεν, οὐκ ἔστιν δὲ καὶ τῶνδε, ἀκούσατε ἡ Θεοδώρου τοῦ μεγάλου ἡ σοφοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνου κήρυκος, τὴν παλαιὰν παρόντος καὶ πολεμοῦντος συχνὰ τοῖς εἰκονομάχοις, ἅτε ἐν χερσὶ τῆς μάχης καθεστάμενος. τὸ μὲν φθαρτὸν τοῦτο, φησὶν, ἐνδύσασθαι δεῖν ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν, ὁ μέγας μυσταγωγὸς Ἀπόστολος. τὸ δὲ σῶμα ἀσωματότητα ἐνδύεσθαι, κτὸ κτισὸν γενέσθαι ἄκτιστον, ἢ τὸ περίγραπτον εἰς ἀπερίγραπτόν τε * μεταθεῖσθαι, ἄπορα μέχρι καὶ τήμερον ἔστιν. καὶ πάλιν. τίς Θεότητος φύσιν ἂν ἄρα τι τῆδε γενητὸν καὶ τελεσίτευτον ἐν κτίσμασι μετασχεῖν ἄν ποτε κρὶ μεμελέτηκε βλασφημοῦντες οἱ εἰκονομάχοι φαίνονται. καὶ πάλιν. τὶ δῆτα, φθείρει ἡ ἀφθαρσία, καὶ ἡ ἀθανασία ἀπόλλυσιν; ἀλλ' οὐκ ἔστι λόγον ἔχον τοῦτό γε. Ἀκούετε πῶς ἡ εἰκονομάχος ταυτὶ φθεγγόμενος Παλαμᾶς, ὅτις νυνὶ ἐκκλησίας διδάσκαλος, τοῖς αὐτοῖς βάλλεται βέλεσι πρὸς τὸ στρατήγευμα γοναίως ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας Πατρὸς καὶ Διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας; καὶ ταῦτα μὲν ταῦτα ἔχει τὸν τρόπον· καὶ ὅπως συγ' γε Θεῷ τοὺς λόγους διώσαμεν, τάς τε νυνὶ ὑμῖν * ἀναγνόντες, καὶ οὓς μεταξὺ μὲν τῶν ἀγώνων ἐποιησάμεθα καὶ τὰς χρείας ἀναγκάζουσης διῳκήσαμεν, νυνὶ δὲ ὑμῖν μᾶλλον παρελίπομεν.

B

C

D

Ἐκείνοις μὲν δὴ, * ἀπηχθάνετο καὶ βάρος μακρὸν τὸ λεγόμενον ἦν, καὶ ἐς πολὺ τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς ἐξερίπτε σφίσι πυρσόν· καὶ ὥσπερ ὑμμανιζόμενοι, δοῦν ἕφασκον εἶναι θάτερον ἐξ ἀνάγκης. ἢ γὰρ ἁγίους ὄντας, μὴ λέγειν ταυτὰ ἃ λέγουσιν, ἁγίους δὲ ἂν εἶναι. ἢδὴ δ' ἂν ποτε φαῖμεν ἡμεῖς, ὅτι τὰ διειλημμένα πνεύματα, οὐκοῦν ἢδὴ καὶ τοῖς τῶν κτίσμασι διδομένας χάριτας τὸ μὲν ἐνεργείας ἐκ τοῦ κυρίου εἶναι, ὡς ἂν οἷόν κατὰ τὰ ἀναμφίλεκτα ἄκτιστα. εἰ γὰρ καὶ Θεὸν δίδοναι κτιστὰ συγχωροίημεν, τί ἂν εἴη τὸ τῆς Θείας ὑπεροχῆς ἐξαίρετον; τοῦτο γὰρ ἐξ ἀνθρώποις ἔξεστι ποιεῖν ἀεί, καὶ διδόναι οἷς ἂν τις ἰδίλοι ὁπόσα ἂν τῆδε πρασκαίρων καὶ ὅσα τῆδε κτισμάτων ἐθέλοι. Θεὸς ἴσως ἄκτιστος ἄκτιστα δίδοιτ' ἂν καὶ τὸ εἰκός. εἰ δέ τις ἄλλως ἐθέλοι λέγειν, ἀπόβλητος ἂν εἴη ὑμῖν ἐκ παντὸς γε τρόπου, κἂν οὐρανὸς βοᾶσι βρονταὶ κἂν σεισμὸς πάντα φωνήσοντα καταράται λίγη πυρί.

Ἐμοὶ δὲ τῆδ' ἁγίων προκομίζειν ἐπιχειροῦντος τὰς βίβλους, ἐκεῖνοι μηδὲ μικρὸν γοῦν ἀναχωρῆσαι ἐξανέσχοντο, πολλῶν ἐμοὶ καταχέοντες χλευάσεων, καὶ πλεῖστά τε λέγοντες ἕτερα, καὶ ὡς αὐτοῖς δρᾷς κατὰ σεαυτὸν, βασιλικοῖς ἀντιπράττων προσάγμασιν, ἐξὸν ἐνδόντα βραχὺ μείζονος καὶ κατὰ νοῦ πρὶν ἀπολαῦσαι * διμένειαν, ἐκ τε βασιλέων ἡ βασιλίδων, ἡ ἁπάντων, ὅσοι τε τῆδ' συγκλητικοῦ, καὶ ὅσοι τ' ἄλλως ἐχόντων αὐδὰς ἡ τιμῆς. ἡ μὲν δὴ παραλαβοῦσ', ἔφασαν, ἴσως σοι ταῦτα τῆδε λόγων, ὡς ἐπιμένοντι τούτῳ σκληρότητι, πολλῶν μὲν * στερήσῃ τῶν ἀγαθῶν, τῶν δὲ περαθήσῃ τῆδε λυπηρῶν. ἡ ἅμα τῶν μὲν σῶν λόγων ὅσοι ἐν ἐκκλησίαις ἐν ταῖς τ' ἁγίων ἀναγινώσκονται μνήμαις, πῦρ δαπανήσει πολέμιον ἡ αὐτίθεον ἅπαντες ἐν βραχεῖ, προσάττοντος βασιλέως· σὺ δ' ἄταφος θανὼν ἴξῃ που ῥιφησῃ ἐ πόλεως.

* alias μεταδιδοῦσαν, & quidem rectius

* ἀποδίδοντος in Mss.

* ἀντιδιδόντος in Mss.

* an ἐμοὶ τούτων?

* an στερήσει?

Ἐγὼ δ' ὑπολαβὼν, Διοκλητιανῷ καὶ τῶν ἐκείνα καιρῶν ἔφασκον εἶναι ταῦτα τὰ ῥήματα· ἢ μὲν τὰ μίγιστα χαριζόμενοι τῶν καλῶν συγχεῖτε τῷ χαίρειν ἐν τῇ τῶν ἀπελῶν χάριτι. τοὺς δὲ μαρτύρων ἡμῖν στεφάνους ὑπισχνούμενοι χορηγεῖν, καίτοιγε ἀσόμενα τὰ βίλτιστα διακεῖσθε * συγχεῖν· ἢ ὑμεῖς μὲν ὧν βασιλεῖς κύριος, ἀπειλεῖτε· ἐγὼ δ' ὧν ἐγὼ Κύριος σεμνῶς γε Θεῷ ἕπομαι φυλάττειν, ἀγωνιοῦμαι ἢ μέχρι θανάτου σπάσομαι, τὸ φρόνημα τυράννων ἀδήλωτον. ἀλγεινὸν μὲν δὴ ἀνάγκη, ζῆν δ' ὑπ' ἀνάγκης. καὶ θνητοὶ μὲν ὑπὲρ δυσεβείας ἀνάγκαι, θάπτεσθαι δ' οὐκ ἂν ἀνάγκαι. ἀχθέντες μὲν ἐν πόνοις ἀπήραμεν.

Ἐμοὶ δὲ πάλιν κλεῖθρα ἢ μοχλοὶ θυρῶν ἐπήγοντο, ἢ τῶν φρουρῶν * πικρότεροι φύλακες. καί τι γε ἐβουλόμην γ' ἂν ἐκ αὐτῶν ἢ θάτερον μέρος ἐφῶν ἀπειλῆς τῇ προσαύτῃ παραπίμψαι χλιδῇ, ἢ δεῖξαι κἀνταῦθα δαψιλίστερον, ὅσον τῆς ἀπονοίας τὸ ἀγνωμόν τι καὶ ἀ'θες. οἱ δὲ, ὡς ἔοικα, τλῶ ἑαυτῶν αὐτοὶ καταγνόντες αἰσχύλῳ, καφοὶ τοῖς λοιδορουμένοις ἀπίοντες φέχοντο. εἶναι γὰρ Παλαμίτας τὸ σκοπιμώτατον, παῦσαι μὲν τὰς ὑορτὰς τὰ Θεοῦ, τλῶ ἐνσαρκον οἰκονομίαν μυδαμῶς αὐτῷ προσιμένους, παῦσαι δὲ ἢ ὄνομα τοῖς λόγοις τούτοις ὠμὸν μὴ τῆς ἡμῖς ἐμφαινόμενον δυσεβείας. Εἰ ἴων τοῦτο διδοίην ἐγὼ, ἐκ ἂν φθάσαι τὰς Μωσέως ἢ Δαβὶδ ἢ πάσας Ἰουδαϊκὰς ἀγγράφων βίβλους, ἅπ χρόνους ὕστερον ἐπαμύξαι καταφάτης τῷ Ἰουδαίων ἔθνος ἡμῖν. Καί μοι θαυμάζειν περίεισι, πῶς Νεςόριον μὲν καὶ εἰκονομάχους τ' ἄλλα ζαλοῦσιν αὐτοῖς, ἢ μάλιςά γε ἐχρῆν ὁπωσοῦν ἐχομένῳ φιλαυτίᾳ, ἐν τούτῳ μάλιςα ζαλοῦσθ' οὐ γεγένηται τοῦτο. ἢ δὲ τὸ λόγῳ συγχέοντες ἐναθρήσκουσιν ἑαυτοῖς, ἢ τὰς θείας εἰκόνας μέσου ποιοῦντες εἰκόνας, ἅπα μυσαρηγοῦ ἢ λογογράφοι τῇ ἐκκλησίᾳ καταλελοίπασιν ὕμνους· ἀλλ' ἢ δὴν καὶ ἐτησίοις ἐγίνοντο πανηγύρεσιν. ὅπου δὲ τὸ σφίσιν εἰωθὸς κἀνταῦθα ποιοῦσι μάλιςά γε ἐκνοοῦντες, ἢ ταύτῃ ἀχθίνης τῇ κακίᾳ φιλονικοῦσι πάσαι· οἷς ὧν δὴ τοῦτο καὶ μάλα ἀτέβλητον εἶναι νομίζονται Παλαμᾶ, καθ' ὁπόσα τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν αἱρέσεων ἔδοκται σκῶμα δυσεβείας ἀραῖσθαι, εἰ μὴ ἢ τλῶ παρ' ἑαυτῶ σωφρονίστερα καὶ ἐπὶ κακίᾳ. ἐπεργὸν γὰρ αὖ τὸ φιλόνικον ὁ ἀνὴρ ἐνδείκνυται, πανταχῇ πάντας κακοὺς ἐν κακοῖς ὑπερβάλλων.

A Illorum ego ſermonem excipiens: hæc, inquam, Diocletiano ejuſque temporibus verba congerunt. Et certe cum maxima mihi bona gratificantes offertis, nolite minarum obtentu gratiam iſtam confundere. Nam dum pollicemini fore ut Martyrum mihi coronas impertiatis, res optimas peſſimis, ut videtur, nominibus confunditis. Et vos quidem ea minitamini quæ ſunt penes Imperatorem: ego autem (quæ juvante Deo conſtanter ſervare penes me eſt) certabo & uſque ad mortem ſtabo, nemini mancipatam mentem conſervans. Nam pietatis exercendæ ſumma eſt neceſſitas, nulla autem vivendi: pro pietate quoque mori neceſſe eſt, non item ſepelliri. Interim illi abierunt.

Arctiori cuſtodia præmittitur.

Ut autem arctius iterum cuſtoditer, foribus admoventurferæ, peſſuli obduntur, B & cuſtodes prioribus acerbiores apponuntur. Maxime tamen optarem, ut alteram partem eorum comminationis congruo deriſu proſequi coram ipſis mihi licuiſſet, & ibi luculentius oſtendere, quanta fuerit veſanorum hominum amentia & ſtoliditas. Illi autem, ut videtur, perſpecta ſua ipſorum ignominia, obſurduerunt ad res dicendas, & diſceſſerunt. Hunc enim ſibi præcipuum Palamitæ ſcopum proponunt, ut tum omnes Dei Feſtos dies aboleant, (quoniam Incarnationis ejus myſterium nullatenus admittunt) cum etiam impediant, ne amplius in iſtis homiliis ac ſermonibus nomen meum meacum pietate appareat. Quod ſi concederet quiſpiam, fieri non poſſet, quin protinus Moyſis, Davidis, & omnes Judæorum libros obliteraret, utpote cum jampridem Judæorum gens a nobis damnata & proſcripta fuerit. Et hoc mihi valde mirum accidit, quomodo Neſtoriam & Iconomachos in aliis æmulentur, nec tamen eoſdem nunc æmulari fuerint, hac præſertim in re, [a] in qua illos æmulari deberet is, qui qualicunque ſui amore teneretur. Nam licet Dei Verbi Incarnationem everterent Iconomachi, & Divinas imagines e medio tollerent, attamen nullos hymnos, nullas humilias, nulla cantica, ex iis quæ ſcriptores hujuſmodi operum Eccleſiæ reliquerunt, abolevere: immo canebant & anniverſariis honorabant ſolemnitatibus. At vero cum Palamitas, quod ſui moris eſt, hic etiam perpetrare neutiquam pigeat, lita quoque Iconomachos improbitate ſuperare contendunt. Probroſum enim & rejectaneum Palamæ videtur, ſibi ſatis habere quæcunque ab hæreſeoo ducibus reperta ſunt femina impietatis, niſi illorum improbitati ſuam quoque improbitatem conferat & adjungat. Namque æſtuoſam ſemper ambitionem præſe ferre Palamas, & malitia malos omnes ubique ſuperat.

DE PUTEANA GREGORAS.

* In MS. συγχεῖν.

* In MS. πικρότερα.

[a] al. quæ penes me ſunt, conſtanter ſervare conabor, &c.

[a] al. cui qualicunque a me ſui amore daretur.

Edit. Pariſ. pag. 717.

HIERONYMI
WOLFII
ANNOTATIONES,

Digitized by Google

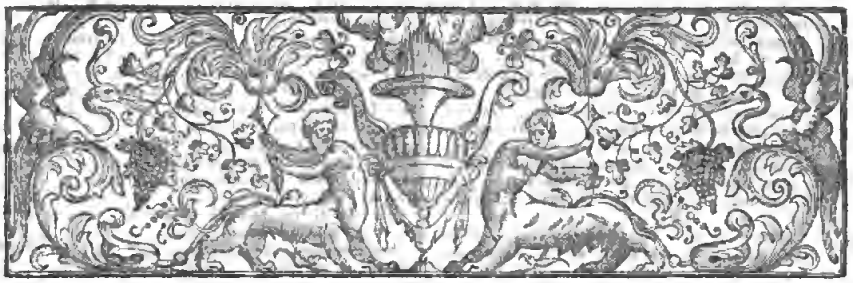

HIERONYMI WOLFII

ANNOTATIONES

in loca NICEPHORI GREGORÆ ſuſpecta.

Edit. Pariſ. pag. 718 Pag. 2. B. Ἡδὺ γὰρ τὴν ἄτρεπτον ταύτην ἑαυτῆς ἀρχέτυπον καὶ παντοίων φορὰν) Vel τὴν ἀκίνητον intelligit : Terra enim centrum immobile univerſitatis rerum a pleriſque ſtatuitur : vel vices temporum, quibus nunc ſterilis ſqualet, nunc fœcunda floret, ſicut Fortuna & Luna conſtantes in levitate ſua dicuntur.

Pag. 3. A. Καὶ ἴσως μὴ θᾶττον) Ἀνεπιτρόπευτον, niſi forte ab illo pendeat, ὃν ἡ πρόνοια ἅπαντος ἐδικαίωσε, &c. quod tamen valde durum foret.

Ἐνί τινων δὲ αὐδρῶν ἴσως παρέστησεν) Fortaſſe παρέστημεν, *illis adhuc ſuperſtitibus*.

Ἐν' ἐμοῦ) *Me auctore*. Sed quia ſe familariſſimum Andronico fuiſſe teſtatur Gregoras, converti, ſententiam ſecutus, *Me audiente*.

Pag. 4. C. Ἀλλ' ἄρχου μὴ τέτταρα πλημμελὴς ἐξ ἑνὸς εἶναι δυάδωνος) Verterem, *ſed illis immatura ætate perperam deſcripſerunt*. Sed videtur legendum, ἑνὸς διδάσκοντος. eumque ſenſum expreſſi.

Εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο σ' ἔπεισε τῶν ἰδίων, οἷς μέρα τὸ ἑκούσιον ὑπάρχει ἀυτόθελγμα) *Datur ſum*, inquit ille in comœdia, *non Œdipus*. Me vero, cum in Sphingem incidiſſem, Œdipum eſſe portuit, quocumque eventu. Gratum mihi facient, qui ænigma hoc dexterius explicarint.

Pag. 5. B. Ἆρα τι οἶδ' ὅτῳ) Videtur addendum, ἐμοὶ δὲ οὐδέ.

B. Ἐκεῖ δὲλον ἐν τοῖς ἔξω) Quæ ab aliis depravata eſſe aſſerit, noſquam correxit in hoc Opere : veriore fortaſſis expoſitione citra cujuſquam reprehenſionem contentus.

Pag. 6. C. Δουλίνος) Poſtea Δαβῖνον : eadem μεταθέσει qua Νικήλαος & Δαμιανὸς, & apud noſtrates Bolgangus, & Gangolfus.

Pag. 9. C. Μόλις κατεκλᾶτο) Deeſſe videtur, τὸν Λατῖνον.

Pag. 10. C. Ἀλλ' ἐμβριθέσερ ἀυτοῖς, ἅπερ ταῦτα ἐς τὰ σκήμματα χρώμενοι) ἀυτοῖς, ſcilicet τοῖς ἐμοῦ ἐμοὶ, *nimia feſtinatione laudatum illum impetum corrumpebat*. Quo minus de Latinorum impetu hebetato intelligam, faciunt verba, ἀλ' ἐμβριθέσερ ἀυτοῖς. Quæ ſententia ſi cui placet, ſic vertat : *Nam ſubtilis & inexpectatis impreſſionibus, impetum illorum retardabat*, &c.

Pag. 15. A. Ἀλ' ὁμοίως τούτοις τὸ αὐτὸ τοῦτον) Perinde accipio, ac ſi eſſet, τοῦτον γε ἕνεκα : *quod ad hæc, quidem attinet*. Sic enim malo, quam, *His de cauſis*.

Pag. 22. C. Τῶν γὰρ ἀντιγράφων) Videntur in utroque codice verſus aliquot deeſſe, atque hæc ex abrupto ſuperioribus attexi.

Pag. 27. B. Ἀνὴρ παχυμανὴς μὲν τὰ πολλὰ κατ' ἀυτὸν ἀρετὴν) Intelligo τὸν ἐξ ἀυτοκρατόρων διαφέροντα. Niſi forte legendum, ἀυτὸν ἐξ κατ' ἀυτὸν ἀρετὴν : ſed minus placet.

Τίς ἂν τῶν ἰδιόμων τοιχῆν τί ἐστι) Quid τὸ τί ἐστι ſibi vellet, cum neſcirem (nam τὸ *Quid reliquum eſt*, aut *Quid reſtat*, haud ſcio quam belle conveniat) converti quaſi ſcriptum fuiſſet, τίς ἂν ἐκ τῶν ἰδιόμων τοιχῆν ἐστι. Quod ſenſus poſtulare videtur. Pag. 32. A.

Ἀχθομένοις τῇ πέρα τούτου πυρᾷ) Verba ſuſpecta, ſed clara ſententia.

Τὸ κατὰ τῶν παρόντων τοῦ Τελάντα ἀνακλαπέντα ἀμέσως) πυρὰ, παρὰ τὸ πέρας, quod mare interjaceret. Vocatur etiam hodie Pera, ut JOANNES DERNSCHWAM, vir ornatiſſimus, mihi intulit: qui diu & Byzantii vixit, & Amaſiam uſque progreſſus eſt, & hos Byzantinæ hiſtoriæ libros omnes cum aliis multis, ſingulari induſtria & ſtudio juvandæ reipublicæ literariæ comparavit, & ut a me converterentur, atque in publicum ederentur, primus auctor fuit. Pag. 39. D.

Ἦρα γ' ἐφεῖτο ἐκείνῳ ἅπαν παρέστημεν) Sententia eſt, ut parafiti menſis divitum alantur, ita illum ſpe bona factatum eſſe. Pag. 40. C.

Ὅτι μὲ κατέλυσεν ἐκ τοῦτον ἐμοῦ ἕνεκα) κατέλυσεν hic non *divorſorium*, ſed *deſtructionem*, ſignificare, ſententia oſtendit. Pag. 43. D.

Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐν τοῖς παρόντοις) Niſi pro ἐν τοῖς παρατυχόντοις, vel κατὰ τύχην intelligatur, non video quid ſibi velit, & ſic uſus eſt hac forma loquendi Pachymerius. Pag. 46. B.

Χρεὼν μὲν τὰ τόνδε) Non neceſſe habui *conſiderationes*, *fumos gemituum & ligna dolorum* inſererem. pag. 719. Ibid. D.

Σωληνοτόμων μὲν ὧν ἐξ ἑκάτου εἶδεί τοῦ τῶ Πάπα) Fateor me non ſatis aſſequi quid ſibi velit. Φρέρια fortaſſis ſunt *Fratres*, hoc eſt monachi, qui Latinam Miſſam permiſſu Imperatoris celebrarunt. Sed hæc ex iis quæ e Pachymerio de Metochite annotata ſunt, intelligentur. Pag. 66. A.

Παῦλος τις, ὁ μὲ φρέ βελτίστου λύ, τοῖς δ' ἀνεγκλήτοις) Videtur locus mutilus, membro uno atque altero omiſſo. Pag. 91. C.

Τοῦ τῶν Κιλίκων αὐλῶνος) *Aulon* ſit ne proprium nomen, an anguſtas Ciliciæ fauces ſic appellet, dubito. Pachymerus αὐλῶνα locum quendam inter Dyrrachium & Brundiſium ſic appellare videtur. Pag. 98. C.

Καὶ τοίνυν τοῦδε ἕνεκα τῶν Ἑλλήνων τοῖς ἐν Διὸς ἄκρα) Alter codex perperam habebat, τοῖς ἐν Διὸς. Figmentum extat in Homeri Iliade. Ibid. D.

Ὡς περὶ ὁ Ξέρξης ἐζήτει ἐμοῦ) Videtur deeſſe τῷ βασιλεῖ, *Imperatorem in Lydia caſtrametatorum*. Pag. 126. D.

Pag. 102. A. Ἀσαφῶται δὴ ἐφθαλμῶν αὐτῷ τὰς αὐγάς) Fortaſſe non erute illi oculi, ſed cadente lamina propriis admota viſum adamit: ut Manuel Comnenus Danduio Veneto feciſſe ſertur.

Ibid. C. Ἰσακδολιβέου) Sic eum appellaſſe Græcos exiſtimo, quem nunc Uvenceslaum dicunt.

Pag. 103. C. Ἄμφω γὰρ ἴσι φαιδρὰ καὶ δεδεγμένα, κἄπειτα ὑ μικρὰ ἐκπίπτοδσι τερπνομένου, δι' ἃ δὴ καὶ ταῖς χαμαιγενέσι ἄρδει τὸ νέφος χιόνος ἀνανεύσασα ὑγρότητα) Non ſatis aſſequor, an nivem ab hominibus a monte in mari dejici, an montem nivium procellis obrui, an vero nives in mare delabi dicat.

Pag. 123. C. Ἀτὰρ τούτου μὲν ἀλλοῖός τὰς ἕξω παιδείας, ὑχ ὡς τὰ πολλὰ δὴ ἡμῖν τῶν δυστήνων, ὡς μηδ' ὁλοίᾳ χοιὴ τὰ δὴ γραμμάτων εὐχέρια γνώρου πέλειν) Ambigo quid velit: utrum eum adeo ſacrarum literarum fuiſſe rudem, ut nec profanas ſcribera ſciverit: an vero, non æque fuiſſe rudem ſacrarum, quod fere fiat, ac profanarum.

Pag. 133. B. Καὶ ἐμέσατο) Alter codex habebat ἐμέσατο. Qua lectione deceptus, verteram, *parti gradu ingreſſus eſt*.

Pag. 165. C. Τὸ δ' ἄπιστ' ἄπιστ ἔχειν ἀνθρώποις ἐοικὸς) Sententia eſſe videtur, conſtantiam Andronici in tanta rerum inconſtantia eſſe mirandam, cum rerum cœleſtium conſtantia faſtidium pariat.

Pag. Ibid. D. * *Hinc apparet Wolfium legiſſe,* εἰ μὴ ἡ ξ γλώττῃ *ante* τὸ, ἐχώσω, *mavult ad Lucianum quam ad Demonactem referre, videbiturque etiam ſapientia Demonacti adimi.*

Οἱ μὴ * εἰ μὴ γλώττῃ ἐχώσω ἐμοῦσιν, διδόασιν) Intelligo, Lucianum rotunda dictis in medium allatis oſtendiſſe Demonactis acumen: ſed an aliqua fuerit ejus eloquentia, dicendique copia, e ſcite dictis non peripici poteſt. Si quis τὸ, ἐχώσω, mavult ad Demonactem quam ad Lucianum referre, videbitur etiam ſapientia Demonacti adimi. Eſt hoc declamatorium & ſophiſticum dicendi genus ſane ſpinoſum, & ob affectatas argutias ſubobſcurum.

Pag. 166. D. Τὸν ἀλλοῖον δὲ μᾶλλον ἐξαίρας, ὃ τινα τρίτον τοιοῦτον μείζω) ὃν τινα, pro καὶ τινὰ τρίτον, eoque modo accipio.

Ὥσπερ ὑπογράφει, ἄρδην ἀναλαβών) Aut verbum συλλαμβάνω aliud Gregoræ ſignificat, aut legendum λαβεῖν, vel διαλαβεῖν, vel aliquid ſimile. Neque enim comprehenderat eos, in quos impetum facturus erat.

Μέτα τὸν βασιλέα προσέξεσθαι μᾶλλον ἐπιχειροῦσι πρὸς μετάνοιαν) Dubius locus, utrum Byzantii, repudiata perfidia, juniorem Andronicum recipere noluerint: an junioris militea, deſperata ſenioria clementia, fugam ceperint. Sed prior ſententia magis placet.

Ἐρχεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα βασιλέα) Andronici filius fuit hic Conſtantinus, ex Irene ſecunda uxore. Andronicus Imperator junior, ejuſdem nepos, a Michaele filio. Pag. 177. A.

Καὶ τὸν φόρτον κομεῖν) ſcilicet τὸν νέφος: *cum pagum in quo latrarent canes.* Pag. 181. A.

Καὶ περιχυθὲν τὸν ὦμον) Non ſatis ſcio, an eum humi proſtratum adoraſſe imaginem dicat, an pulvere conſperſiſſe caput: an imam imaginis partem humi jacentem eſſe amplexum. Pag. 188. A.

Τὸν Ὀρχανὸν) Chalcocondyles habet Ὀρχάνιον, prima declinatione. Pag. 201. B.

Τῶν ἐκκαιδεκάτων τὸ ἥμισυ ἀμείρων * τὸν πρὸ τοῦ ♌ μοῖραν ἀμείβοντα τὸν ἥλιον) Noſtra ætate, 16. Julii ſol tertium ♌ gradum, non autem 24. ♍ tenet. Quare videant ὁ ἀστρολάβος ξ χρησάμενος an intra 200. annos, 9. graduum diſcrimen conſtari potuerit; atque ipſine errent, an erraverint Byzantini. Pag. 217. B. * τεταρτίῳ ἢ ἡμίσεῖ ἢ πεμπτίῳ ἑβδόμῳ μοίρᾳ.

Πρὸς ἀξίωσιν τυθήσεται) τὸ ἀξίωσις adjectiva uſurpatum videtur. Pag. 290. E.

Ἡ τοῦ μεγάλου δομεστίκου καθίστησι σωτηρία) Vel natura taciturnum fuiſſe ſignificat Cantacuzenum, cui ut ſucceſſori aut raptori Imperii paſſim adulari videtur: aut, ſi hoc non vult, ax ita quæ deſunt in codice, rectius intelligeretur hic locus. Pag. 342. A.

Ἡμῖν ἀναδύσασθαι) Haud ſcio an deſit aliquid, de ſplendore veſtium. Sed ſi nihil deeſt, mutationem certa veſtitus ſignificat τὸ ἀναδύσασθαι, quaſi eſſet μεταδύσασθαι. *Edit. Pariſ. pag. 720.*

Plura annotare non vilum aſt operæ præciam, & hæc ipſa videri ſupervacanea poſſunt.

Loca mutila, ut & vita Auctoris, ax ipſa lectione facile animadvertentur. Mihi ſcribendi commentarii otium non fuit.

NOTÆ POSTUMÆ
CAROLI DU FRESNE
D. DU CANGE.

Lib. I. Pag. 2. E. Καὶ φησὶν ὅτιπερ τρίτον) Baſilius Imp. In Parænetic. cap. LXV. παραλθόντων τὰ πάλαι τοῖς νῦν ἀκριβῶν ὑπάρχα διδασκαλία.

Pag. 3. A. Ἐπεὶ δ' ἔτιμ ὑφθαλμοὶ) Pachymeres Libr. 1. Hiſtor. cap. 2. ἱστορίας, ὡς ἂν τις εἴποι, ζυγὸν ἡ ἀλήθεια, ἐς τὸ ἑκάτερον κρῖμα ἐπιστροφὴν ἔχον. Ideo Eunapius ajebat Hiſtoricos, priuſquam ſe ad ſcribendum accingerent, τὰς ἀληθείας σεμνύσας καὶ τιμὰς adorare debere. Vide Ciceronem 1. de Oratora, & alios paſſim.

D. Ἀνδρόνικος τοῦ Παλαιολόγου) Seniori, quem τιμὰς τὰς σωτῆρος fuiſſe ait, cui proinde longe potius convenit, quam Juniori, quo Imperante potiſſimum viait ac notus fuit Gregoras. Ad quem vero ex iſtius tempeſtatis hiſtoricis pertineat, vel quem præſertim ſpectet iſta Andronici Imper. eapoſtulatio, ex iis quæ in ea carpuntur, non omnino promptum eſt aſſequi; niſi Georgius Pachymeres intelligatur, cujus pars hiſtoriæ poſtrema rea a Seniore geſtas complectitur, in qua forte eidem Principi paulo æquior viſus ſit, & quam demum abſolvit illo imperante, & annum ætatis quinquageſimum agente, ut idem ſcriptor teſtator, Libr. XIII. cap. ult.

Οἱ δὲ ἐφθόμην φασὶ τὸ λοιδορεῖν) Contra receptam ab omnibus hiſtoriæ legem: ὅταν γὰρ * εἰς τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναγκασθῇ, ἱστοριδίου χρὴ ἄνδρα ἢ μίτραν, καὶ παιδικὰ κομᾶν τὰς ἰχθροῖς τοῖς μετρίοις ἐοικότας, ὅταν αὐ ἀφέλας ἀσκωσιν τοῦτο. συλλαβεῖν δ' ἐπίχειρον τοῖς ἀγωνιστάσιν, ὅταν αἱ ἧτ ἐστὶν ἀδμήτου ἄμαρ * τὸ καθ' ἡδονὴν πίνειν. Anna Comnena in Prologo ad Alexiad. Chriſtodulus, ſeu Cantacuzenus, in Prologo Hiſt. pag. 4. οἱ γὰρ αἰσχυνθῆναι τοῦ, ἃ φιλεῖ (εἰ δὲ τὰ ἐμοὶ ἐπιτηδεύματα ἔτυχεν) φοβεῖ τοῦτον ὑπεκχύδην τοῖς λόγοις, ἀλλ' ἀλυθίαν ἔτεκα, ἢ φοβεῖ ἀλυθίας ἐραστὴν τοῦτο τυπῆναι. Pag. 3. A. * Vic.

C. Τὸ δὲ καὶ ἑαυτὸν ἐρεθίσαι) Maximus Tyrius, ſerm. XII. ubi de Hiſtoria: τὸ δὲ ἀκριβὲς ἀφεῖναι αὐτὴν ἐν τοῖς λόγοις, ἢ γλυκαίνει τὰ χείρω,

ἢ κρατεῖ τὰ αἰχμὰ, ἢ τὸ σαλὶ τῆς ἱεράρχου φλεγέτου, τύμπανα, καὶ τύπανα ἄδουσι, &c.

Pag. 4. A. Αὐτοῦ ἑτοιμοῦ ὑπαρχόντων) Quo ſpectant quæ habet Dio in Auguſto, & ex eo Xiphilinus: ἐξ ὧν τάχιστα τοῦτό μὲν ὑφ' ἑαυτοῖς ἐποιήσαντο, σαλπιγκταὶ δὲ καὶ τύπανα συμβαίνοντα ἐγκείται, πάντα δὲ, ὡς εἰπεῖν, ἄλλως τῶν ἐν φιλίᾳ ἐγένετο.

Pag. 6. A. Τῇ γὰρ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ὑπὲρ τῆς Ἀνατόλων ἁλώσεως) Aprilia die XII. feria II. Hebdomadis VI. jejuniorum, anno Mundi juxta Græcos V. MDCCLXII. Chriſti MCCIV.

Προτοβέστατος) Nicetas in Balduino, nu. VII.

Ἀλεξίᾳ Κομνηνῷ) cogn. *Magni*, Ducis Trapezuntini, Andronici Comneni Tyranni ex filio Manuele nepotis. Vide Familias noſtras Byzantinas, pag. 192.

Κομνηνὸς Μιχαὴλ) Ex Angelorum ſtemmate. Vocabatur autem *Michael Angelus Comnenus*, Joannis Angeli Sebaſtocratoris filius nothus, de quo pariter egimus in eadem lucubratione, p. 208.

B. Καὶ ὁ Κόμης Πλάσεντιάλιος) Wolfius interpres, & *Pica Comes Dolcicæ*: quem errorem errxvit etiam apud Nicetam Choniaten, in Balduino, N. IV. ubi pariter indigitatur *Ludovicus Comes Bleſenſis*, utroque ſcriptore vocem *Blois*, ſeu potius *Blez*, quomodo ea tempeſtate urbis Bleſenſis nomen efferebatur, ita effingente. De Ludovico porro, ut & de Balduino Comite Flandrenſi, & Bonifacio Monſerratenſi Marchione, egimus in Notis ad Hiſtoriam Gaufredi de Villa-Harduini.

Pag. 7. B. Βαρβάρων ὄντων) Acropolita, N. XXI. Ἰταλοὶ μὲν οὖν τὸ ἴδιον ἐφ' ἑαυτῶν ὑλακτεῖν ἀνεχεῖδον, καταφρόνησιν τε δεῖ ἅλις εἶναι τοῖς ἄνδρας τὸ σώματος ἡρτυδῶν ἐνικῶντας καὶ ἧττον ἐμμένει. Id notavit idem Gregoras, lib. IV. cap. VII. & alii quos laudamus in Notis ad Vill-harduinum, N. CCXII. quibus addendi Ingulfus, pagin. 899. prioris Edit. & Walſingham. ann. MCCCI. pag. 78.

Edit. Pariſ. pag. 721. Ἀνίσταντο ἐφ' ἑαυτῶν) Ejuſmodi inſidiis circumventos Latinos ſcribunt pariter Nicetas & Gregoras. Id ipſum de Tartaris narrat Vincentius Beluacenſis lib. XXX. cap. LXXXI. *Cum adverſationum fortitudini ſe prævalere poſſe non credunt, ante illos fugiunt, & quaſi ſe ab illis fugari faciunt. Cumque illi armati Tartaros inermes diu inſecuti fuerint, ac præ gravitate armorum & viæ longitudine laſſati jam non amplius ſequi potuerint, tunc Tartari ſuper equos recentes aſcendentes, ſe ſuper illos convertunt, & in eos capiendo & occidendo ſaltant.*

C. Ὁ δὲ Πλὰν Κόμης) Villhardoin. nu. CXC.

Ἔρρικος Δάνδολος) Atqui Henricus Dandulus commiſſo cum Bulgaris prælio non interfuit, quod ſcribit Niceras, neque proinde ea accepit in eo vulneribus interiit, quod Gregoras tradit. Rectius Acropolita num. XIII. qui ἡ τότου τοῦ Δανδόλου ἐπίσκοπος Βενέτων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει interfuiſſe dumtaxat obſervat. Vide Villharduin. num. CXCVII. Recte porro Gregoras hoc loco vocem *Henricus*, exculit, quam lib. II. cap. I. Nicetas in Bald. & Henrico, & Pachymeres lib. VII. cap. XXVII. per *Eſpin* efferuot, quomodo noſtri *Herri* olim dicebant, ut ex Villharduino liquet. Perperam vero doctus Pachymeris interpres *Εφρὸν τὸ Ἐγγλίνον*, *Etrem en Engliais* vertit, cum ſcribere debuiſſet, *Henricum en Angelis*. Wolfius etiam *Herricus* pro *Henricus* male vertit dicto cap. I.

Σκυθικὸν πλῆθος) quos Scythas Nicetas & Gregoras, hos Comanos vocat Villharduinus. Ubi vero habitarint Scythæ Comani, exponit idem Gregoras lib. II. cap. VIII.

Σκυθῶν ἐμπίπτει) Proverbium, cujus meminit Appendix Vaticana, Zenobius, præterea Acropolita num. XXV. & alii paſſim.

D. Καὶ περὶ τοῦ Θρᾴκου πλατύνοντος) Ut Alexius Angelus Imp. a Bonifacio Montiſferrati Marchione captus fuerit, narrat etiam præter Nicetam Villharduinus num. CLXIV.

Ἰκονιέων) Iconienſem Sultanum, de quo ſæpe multis egimus in Familiis Turcicis num. X. Pag. 5. A.

Εἰς ἣν παρὰ Μαιάνδρου Ἀντιόχου) Carlæ urbem, de qua Phlegon Trallianus & Geographi. C.

Ὧν τῶν ἐπτακοσίων μεδιμόνων ἄλων Ἀκύρου) Pachymeres lib. I. cap. III. de Græcis poſt captam a noſtris urbem in arctum redactis, ut qui tres ſolummodo urbes obtinerent, Nicæam, Pruſam, & Philadelphiam, cum ab Oriente a Perſis ſeu Turcis Iconienſibus, ab occaſu a noſtris impeterentur, τῇ μὲν Ἰταλικὴν ἰσχνοῖς συμμαχικὸν ἐπίεσαν Πέρσαι, τῇ δὲ Σκυθικὸν φυσιολαβοῦσαι ἀρτι ποτὲ φυτὸν τὸ, ἢ φυσιλαφὲς, ἀπώλοντο τοῖς Ἰταλοῖς. Enimvero incertum an illa tempeſtate Laſcari militarint Latini ſeu Galli, pactis forte tum inducils, cujuſmodi cum eodem Laſcari initas memorat Villharduinus nu. CCXLIX. vel poſt fœdus inter Robertum Imp. Conſtantinopolitanum & Laſcarim initum, de quo egimus in Hiſtoria Franco-Byzantina lib. III. nu. III. cum ſcilicet Roberti ſororem Mariam idem Laſcaris in uxorem accepit, uti mox cap. ſeq. narrat Gregoras, Petri ſcilicet Comitis Autiſiodorenſis & Imp. Conſtantinopolitani filiam. Vide Famil. Byzant. p. 219. B

Τὸν πατρῷον βίον ἀμείψαι) Anno MCCXXII. Acropol. num. VI. Lib. II. Pag. 10. C.

Ἰωάννῃ τῷ Δούκᾳ) Cogo. *Vatatzem*. Vide Famil. Byzant.

Οἷος μὲν ἐκ τοῦ τῶν ἐμῶν) Nicetas in Alexio lib. III. nu. 12. de Theodoro: *τοιαῦτα τοιαύτης τῆς βαρβάρου φρὸς τὸ πολέμιον.*

Σίτου πλατοῦ φυσιλοῦ) Joannis laudes attigit etiam Acropolita nu. LII. extr.

Ῥέμπωτα) Vide Hiſtor. Franco-Byzant. lib. III. num. 8. C Pag. 10. B.

Ἀλείᾳ ὄντι ἐξ Ἰουδαίας) Acropolita nu. XXII. Vide præterea Hiſtor. Franco-Byzant. lib. III. num. VI. & Famil. Byzant. pag. 218.

Θεόδωρος) Conſer Acropolit. nu. XXI. Pachymer. libr. I. cap. XXX. libr. II. cap. XXXVI. & Famil. Byzant. pag. 207. D.

Μυρσίνην) Inter urbes, quæ hoc epitheto donantur a ſcriptoribus, Theſſalonicam recenſeri obſervamus in gloſſ. med. Græcit.

Λέοντα δὲ τὸν βασιλέα) Cum antea ſub titulo Deſpotæ Græci biennio præfuiſſet. Acrop. C. VI.

Πλατῶνα τὸν γαμβρὸν ἄδων) De Achride a Juſtiniano privilegiis donata agit cap. ſeq. de quibus conſulendi præ cæteris Joan. Morin. lib. I. exercit. XXVII. Leo Allatius lib. I. de conſenſu utriuſque Eccl. cap. XXV. nu. IV. D

Πατρίδα) At quæ fuerit Juſtiniani patria, diſquiſivit Nicolaus Alemannus ad Procopii Hiſtor. arcanam pag. 14 I. Edit. Pag. 12. A.

Αὐτοκεφάλου) Alia fuit civitatum peiſcis ſeculis αὐτοκέφαλος, ab ea quæ hic recenſetur, ut quæ Archiepiſcopalem dignitatem ſolum reſpexerit, nulli Patriarchatui vel Metropolitæ ſubjectam. Vide Allatium lodo laudato, & Gloſſ. med. Græcit. in αὐτοκέφαλος.

Ἀλλοτρίοτας) Patriarchæ Conſtantinopolitano.

Χώρᾳ τῶν ἄνω) De primis Bulgarorum ſedibus & migrationibus fuſe ſatis egimus in Regum Bulgariæ ſerie hiſtorica, in Famil. Byzant. ſect. VI.

Βλαχῶν) De quo præ cæteris Vincentius Beluacenſis lib. XXXII. cap. XXI. E

Λείαν Μυσῶν) Proverbium, de quo Zenob. Diogenian. Apoſtolius, Suidas, & alii paſſim. B.

Αὐτὸ ἐ πόλει) Ἀχαΐς, in capitis lemmate.

Καὶ φυτὸν ἰωνωνιὰν) An igitur Achris eadem fuit cum Bederina, quam Juſtiniani patriam fuiſſe ſcribunt Procopius, Agathias, & auctor Chronici Paſchalis; ac *primam Juſtinianam* appellari pariter is fanxit, ut exerte ſcribit idem Agathias I. V. Dubium tamen ingerit codex Procopii Vaticanus quem laudat Alemannus, ubi ſcribitur apud Dardanos Europæos, qui poſt Epidamniorum terram habitant, ad Præſidium quod Bederiana vocatur, op- C. pag. 722.

pidum eſſe Taureſium omine, unde Juſtinianus ortus eſt, eum locum muro, ac quatuor turribus circumdediſſe, juxtaque urbem nobiliſſimam condidiſſe, quam Juſtinianam primam appellavit, nutricationis officium altrici patriæ rependens: unde colligere liceret non revera Bederianæ, ſed Taureſii natum Juſtinianum, ac Juſtinianæ primæ nomen neutri oppido, ſed alteri quod proxime ædificaverit, id nomenclaturæ inditum, atque adeo Acbridi, cui attribuitur a Gregora & aliis. Leunclavius in Onomaſtico Turcico ſcribit *Giuſtandil* a Turcis appellari Juſtinianæ urbis regionem, quæ, inquit, priſcis Juſtiniana prima dicitur, Juſtiniani Auguſti patria, Macedoniæ quidem illam, ſed verius Illyricum, vel in ipſo potius Illyrico ſitam.

D. Τῶ Ἀγγελλῳ) Michaelis nothi, cujus ſupra meminit lib. I. cap. III.

Ἀμίρην κεκλ) Zenob. Dingenian. Sylid. &c.

Pag. 13. A. Ἐν τάξει) Acropol. nu. XXV. XXVI. Pachymer. lib. I. cap. XXX. Richardus de S. Germano ann. MCCXXX.

C. Καὶ τὴν ἐξ Καρδικίου) *Cardiam* vertit interpres: melius *Cardianæ*, tametſi *Cardia* urbs occurrat in Thracia.

D. Πρέσβεις ἐκ Βουλγάρων) Imo a Joanne Vatatze ad Bulgarorum Regem Aſanem miſſos legatus ſcribit Acropolita cap. XXXI.

Pag. 14. A. Καὶ ὁ τῶ Τυρνόβῳ ἐπίσκοπος) Acropolita cap. XXXIII. Vide Joan. Morin. lib. I. exercit. XXVII. & Leonem Allatium lib. I. de concordia utriuſque Eccl. cap. XXV. num. V. præterea geſta Innocentii III. Papæ, a quo Trinovitanus Archiepiſcopus Primas totius Bulgariæ & Blachiæ conſtitutus ibi legitur pag. 36. Edit. Baluzianæ.

Pag. 15. B. Τὰ γὰρ μὲν φυσιογνωμίαν αὐτῆς) Reineccius ad cap. XVI. Haitonis, hunc Gregoræ locum laudat, ubi ille conſulendus.

C. Οὐρανὸν δύσεται) Vide notata ad Chronicon Paſchale pag. 310. B.

Pag. 17. A. ἐδὸ γὰρ καὶ λοιπὸν Δύκα) Pachymeri lib. V. cap. IV.

Μόρα Σκυθῶν) Scytharum voce Tartaros hic Intelligit, qui hac tempeſtate in varias Europæ & Aſiæ regiones effuſi has omnino vaſtarunt: de qua quidem irruptione agunt paſſim Hiſtorici, atque in iis Acropolita cap. XXXV.

Στεζηρῶν) Pachymeri lib. V. cap. IV. Τζουγουρίδαι dicitur, ubi is hæc addit: Τζόγγα γὰρ ὄνομα, τὸ δὲ Κύτα, βουνὸς, cujus vocis vim ac ſignificatum prodit etiam Vincentius Beluacenſis lib. XXX. cap. LXIX. & lib. XXXII. cap. XXXIV. a quo *Chingis* nude, omiſſo *Cham* epitheto, interdum appellatur, ut eod. lib. cap. VIII. Latini ſcriptores *Chingiſcham* huoc vulgo vocant, ut idem Beluacenſis d. cap. LXIX. & aliis locis, qui Tartarorum ab Indiæ Rege cui parebant defectionem ad annum MCCVI. refert.

B. Ὁ τῶ Χαλκὶ τῆ ἐ Ταλετυγάϊ) Aliter filiorum Chingiſchami nomina efferunt idem Beluacenſis cap. XLII. ejuſdem lib. XXXIX. Haytonus cap. XVII. Paulus Venetus, & alii.

Καὶ Ἰεξάρτῃ τοσαμάϊ) De quo multis egimus ad Nicephori Bryenii Hiſtoriam lib. I. nu. VII.

Ὁ Ταλετυγάϊ) Hanc Tartarorum in Europeas Provincias irruptionem Bathy, Chingiſchami Duci, ex Thoſſato filio nepoti, adſcribit idem Beluacenſis lib. XXXI. cap. CXLIX. & lib. XXXII. cap. XV.

C. Καὶ Ἀμαξόβιοι) Hic omiſſam lineam liquet in Wolfii verſione: *Zimbi ſunt, Gothi, & Hamaxobii*, quos & ἁμαξοφορίνους alii vocant: atque ii ſunt Scythæ Nomades, ut eſt apud Leunclavium in Onomaſtico priore Turcico, in voce *Jurchi*.

Οὗτοι δὲ ἦσαν τῆ Κομανοῖ ἐπαλήθευσε) Duplicem fuiſſe Comaniam obſervare eſt, alteram quæ ad ſeptentrionem, Hungariæ conterminam, ſeu verſus Danubium, alteram quæ in Aſia, qua Comani cum aliis nationibus ſeptentrionalibus jam olim migrarant, exſtitit. De priore hic ſermo eſt, quam Anna Comnena libr. VIII. & Magiſter Rogerius de Deſtruct. Hungariæ cap. XX. circa Danubium, Tanaim & Boryſthenem ſtatuunt. De ſitu veta regni Comanorum Aſiatico-rum egit Haytonus cap. V. & ibi Reineccius, prætetea Vincentius Beluacenſis lib. XXXII. cap. XXI. XXIII. Nos etiam io Notis ad Villhardui-ni num. CLXXXV. quædam attigimus. Ut porro Comania Aſiatica a Tartaris expugnata fuerit ſcribit idem Beluacenſis eod. lib. cap. X.

Διρδίμαι) Acropolita cap. XXXV. de iiſdem: Pag. 18. A. ἀσκοῖς ἢ ἰχθυοβύρσοις σκάφεσι. Egit de ejuſmodi coriaceis naviculis præ cæteris Joan. Schefferus lib. I. de Militia navali cap. III.

Καὶ τοῖς Ῥωμαίοις) Comanorum, qui Joanni Vatatzæ imperanti ſe dediderunt, meminit Cantacuzenus lib. I. cap. II.

B ὑπερῳρίαι ἰκάνους Σκυθικοὺς) Quo vocabulo Tartaros Aſiaticos pariter intelligit, qui ducibus Chingiſcaami filiis Aſiam fere univerſam perva-*Edit. Pariſ.* ſerant, cum qui verſus Danubium habitabant *pag.* 723. Europæos vocet lib. IV. cap. VII.

Καὶ Ὦξον τὸν Σόγδον) De Oxo fluvio egimus Pag. 19. A. ad lib. I. Bryennii nu. VII. p. 201.

Ἀσίαν ἴσχυσε Τούρκων) De Turcorum primis ſedibus verſus Tanaim, & ut in Aſiaticas regiones penetrarint, Baſilii Bulgaroctoni temporibus, uti ſcribit Bryennius d. cap. VII. ſea ut Willelmus Tyrius lib. 5. cap. VII. triginta aut quadraginta annis antequam noſtri Hieroſolymitanam expeditionem ſuſciperent, multa conge-ſimus ad eundem Bryennium. Vide infra libr. IV. cap. VII.

Πανοῦργοι γὰρ Σκύθαι ὁμόσπονδοι γενόμενοι) A quibus quidem Tartaris pridem impugnabantur, uti nar-rat Beluacenſis lib. XXX. cap. CXLI. Quanta au-tem fuerit hac ætate nobilitas, magnitudo, & opulentia regni Turcorum, quibus magnates eo-rumdem domino ſubjecti fuerint, exponit capi-tibus ſequentibus.

Ὁ τῆς Τούρκων ὑγεμών) Jathatines Axatini Sul-taoi filius. Acropol. cap. XLI. Vide Familias no-ſtras Turcicas.

Μετὰ τῆς Τούρκων ἱππέως ἀποδύσεως) Quibus quidem *Vatachius in* CCCC *lanceis ſervibat, quoticns vel quantum volebat*, uti ſcribit Beluacenſis lib. XXXI. C. cap. CXLIV. incertum an ex hoc fœdere, anno Chr. MCCXXXIV. percuſſo, vel ſequenti, juxta Acropolitam cap. XLI.

Ἐξ ἀλλαττῶν ἐθνῶν ἐνδύσεται) Vide Notas ad Zonaræ lib. X. Annal. nu. XXVIII. Pag. 21. C.

D Σώσανδρα) Ubi is deinde ſepultus fuit. In-Pag. 22. B. ſia, ad pag. 30. B.

Ἡ μὲν βασιλὶς Εἰρήνη) Acropol. cap. XXIX. C.

Αὐτὸν δὲ τὸν Αὐτ) Frederici II. Imp. filia Jo-otha, Manfredi Regis Siciliæ ſoror. Vide Familias noſtras Byzantinas, pag. 223.

Μαρκησίνη) Acropol. cap. LII.

Κυρὸν τὸν καθηγητὴ Βλεμμυδῆν) *Abbatis* ſeu Pag. 23. B. *Hegumeni*, non vero *Præceptoris*, uti verterat interpres. Sic enim Græci præfectos monaſte-riorum vocant. Nicephori vero Blemmydæ, viri tum eruditione tum vitæ ſanctitate celeber-rimi, elogium non ſemel perſtringunt Acropolita cap. XXXII. XXXIX LIII. Pachymeres lib. VII. cap. IX. Gregoras lib. V. cap. II. & alii quos laudat Leo Allatius lib. II. de utriuſque Eccleſiæ con-ſenſione cap. XIV. num. IV. ubi, ut & in Notis ad ejuſdem Acropolitæ cap. LII. Blemmydæ epiſtolam encyclicam, ſcriptam poſtquam Mar-ceſinam templi ingreſſu prohibuit, deſcripſit. De Blemmydæ vero ſcriptis quædam attigit idem Allatius d. cap. XIV. & in Notis ad cap. XXXIX. Acropol.

Τῶν μὲν σὺν αὐτῷ φρίξασιν) Acropolita cap. XLIX. LI. Pag. 24. A. Pachymer. lib. III. cap. XXII. B.

Κατὰ δὲ Ἰω) Wolfius: *Cum mane mater Theodora*, &c. Atqui *ſw* hic aliud ſonat: *in orientem* nempe venit Theodora. Sic enim Acropolita;

ἐξ' τούτου γαμετὴ Θεοδώρα, τὸν Νικηφόρον μὲν ἐκ παιδὸς λαβόντα, εἰς τέλος δὲ διατηρήσαντα. Atque ſic emendavimus.

C. Καὶ τό . . .) Acropolita : ἐξ ἀπείλους φόβῳ τὸν Βασιλέα Μιχαὴλ τὸ ἄχος Παλαιολόγου, ἐξ Βιλκάσου, καὶ τὸ ὂν τῷ Ἀλβάνῳ φρόνημα, φησὶ Κρησᾶς. Hinc igitur ſupplendus Gregoras. De Croja urbe adeundus Leunclavius in Pandectis Turc. n. CXXVI.

Pag. 35. A. Ἐπεὶ δὲ παρὰ τῶν Φιλίππων) Acrop. L. LI. Pachym. lib. I. cap. VII. Phranz. lib. I. cap. I. II.

B. Πρὸς δὲ τὸν ἐν) Joannis Vatatzæ obitum multis pariter refert Acropolita cap. LII. Contigit autem XXX. menſis Octob. anno Chriſti MCCLV. cum annum ætatis LX. ſeu uti vult Acropolita, LXII. attigiſſet.

D. Lib. III. ἐν τῇ μονῇ τῇ Σωσάνδρου) Magneſiæ, in æde Deiparæ Soſandræ ſacra, quam ædificarat. Supra, ad pag. 26. B.

37. A. Κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος) Acropolita B cap. LIII. De hoc more paſſim ſcriptores.

Ὁ πατριάρχης Γερμανὸς) Germano Patriarchæ Conſtantinopolitano Arſenium proxime ſuffectum hic ſcribit Gregoras: mira oſcitantia, inquit Allatius lib. II. de utriuſque Eccleſiæ conſenſione cap. XIV. num. 12. Nam Arſenius Manuelι ſucceſſit, ut eſt apud Acropolitam cap. LIII. Manuel Methodio, Methodius Gerrano. Quæ quidem Patriarcharum ſeries ſic deſcribitur in catalogo Leunclaviano Ephræmii, & Xanthopuli.

B. Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης) Acropolita eod. c. LIII.

Ὁ κατὰ τοὺς τοῦ Ἀτταλειάτου ἱδρυτὰ χρόνους) Acropol. ἐν τῇ τοῦ Ἀτταλειάτου λύσει, quomodo hunc locum effert Michael Monachus in vita MS. S. Theodori Studitæ, quem alii miſſum fuiſſe in exilium ἐν τῇ ἐγκλείστῳ κατὰ τὸν Ἀτταλειάτου λίμνην καλουμένῃ Μετώπῳ. Ephræmius in catalogo Patr. C Conſtantinop. de Arſenio.

Εἶθ' ἑσπέρᾳ ξὺ Θοῇ πρωτοπήχει
Ἐν Ἀτταλειάτου ἀκτὴ τοξεύεται.

Καὶ μὴ σκαλεῖ) Acropol. ὀλίγου γραμμάτων τῶν ἴσων, licet alias σκαλεῖν τὸν ἀροτῆρα, ut ait Gregoras, & ἐπὶ ἀρετῇ καλεῖν ἐμψύχου ὄρους, ut Ephræmius.

C. Καὶ ἐπιπολάσας, ὡς ἴδοι) Vide Gloſſar. med. Græcit. in Μέτωπα.

Ἐπὶ τούτοις) Acropolita c. LII. LV. LVI. LVII.

Ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων) ὁ Βουλγαρίας Μιχαὴλ, Edit. Pariſ. pag. 714. Logothetæ. Vide ſeriem Regum Bulgariæ in Familiis Dalmaticis.

Pag. 18. Τῷ τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ) Acropolita cap. LXIV. LXV. Phranzes lib. I. cap. II.

Pag. 29. A. Τὸν Σαγᾶν) Jathatinum. Vida ſtemma Iconienſium Sultanorum, a nobis deſcriptum poſt Familias Dalmaticas.

Τὰ Σκυθικὰ στρατόπεδα) Tartarorum, quos Acropolita Ταχάρους perpetuo vocat, ut & Pachymeres, qui de iis lib. II. cap. XXIV. ſcribens, οἱ δὴ Ταχάροι, ἀπὸ κοινῆ Ἀσιανῶν λέγω σκυθῶν. Ubi forte legendum Ταρτάροι.

C. Μιχαὴλ) De quo, at & de Conſtantino Tœcho conſulere licet ſeriem Regum Bulgariæ in Familiis Dalmaticis.

Pag. 30. C. Ἐκτὸς τῆς θεμιστοῦ) Acropolitæ cap. LXXIV.

Τὸ χῶμα μικρὸν) Phranzes lib. I. cap. III. Ii mos apud Græcos præſertim inualuerat, ut cum in extremis verſarentur, Monachicum habitum ſumerent, illum ſcilicet quem *parvum* vocabant. Interdum etiam, cum morbus ingraveſceret, *magnum*, quo perfecti Monachi, ut loquitur Phran- E zes, * ſeu μεγαλόσχημοι morerentur, quomodo vocantur qui ad ſummum Monachicæ perfectionis apicem perveneranı. Id patro de Theodoro hiſce verbis intelligit Gregoras, quæ minus recte reddidit interpres ἀπαίρειν παρὰ μικρὸν τὸ χῶμα μικρὸν τοῦ τελεστικοῦ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, quæ ſic extenda erant, *qui alacriter parvum habitum paullo ante obitum Monachico cucullio mutaverat*. Ubi Wolfius: *qui paullo ante obitum alacriter Mo-*

* de ſcripto. Hiſt. lib. III. cap. 30.

nachicum habitum induit. Primitus enim parvum habitum inducebat Theodorus, deinde magnum, quo μεγαλόσχημος moreretur. Μεγαλοσχήμων autem peculiare erat κτῆμα, quod φελώνιον hic appellat Gregoras, cum μακροχώμων eſſet μανδύας ſeu pallium. Id pluribus docemus in Gloſſ. med Græcit. in V. Σχῆμα.

Καὶ πολλαὶ διαφοραί) Id ipſum ſcribit Acropolita.

Ἀνὴρ γὰρ τὰ Μαζάλων) Acropolita cap. LXXV. Pag. 31. Pachymeres lib. I. cap. VIII. XII. XV. XVI. XVII. XIX. Phranzes lib. I. cap. III. Hiſtoriam & fortunam Muzalonis perſtringunt.

Ὡς δὲ διῆγεν ἐκεῖθεν) Pachymer. lib. I. cap. XIII. C.

Ἐπάνω μὲν) Idem Pachymer. lib. I. cap. XIX. Pag. 32. D.

Καὶ τὰ μνήσασθαι) Interpres, *memoriam*: imo, uti vertimus, *Officium Eccleſiaſticum Exequiarum*, ſeu, uti vulgo loquimur, *officium defunctorum*. Vide Gloſſar. med. Græcit. in Μνησάσθαι, &; in Ἔνστατα.

O Κομνηνὸς Μιχαὴλ) Acropol. cap. LXVII. Pag. 34. B. LXVIII.

Ἡ γάρτις μητρὸς αὐτοῦ) Vide ſtemma Palæologorum in Familiis Byzantinis. C.

Ταῦτα ἐμοῦ ὑποθέσθαι χρεών ἐστι) Vide quæ annotamus in Notis ad Villharduinum, & Alexiadem, & in utroque Gloſſario, ubi de Tzingis. D.

Τὰς κλεῖς τοῦ βασιλικοῦ φρουρίου) Partim in urbe Magneſia, partim in Aſtyzii arce ad Scamandram, tum filius Imperatorum aſſervabatur, Pachymer. lib. I. cap. XXIII. Pag. 35. A.

Ἀδιόρθωτος) Pachymer. lib. I. cap. XXV.

Καὶ ὧν ἐνεῖ γλώττης) Idem Pachym. lib. I. cap. C. XXII. XXIII.

Τὸ ἐκείνου ἀξίωμα) Acropol. cap. LXXVII. Pachymer. lib. I. cap. XXVII. XXVIII.

Ἐκ τούτου μὲν) Acropol. cap. LXXVII. Pachy- Pag. 36. A. mer. lib. I. cap. XXX.

Ὁ τε Παλαιστινὸν ἡ Ἀχαΐας περιγωνιὰ) Pachy- B. mer. lib. I. cap. XXX. XXXI. Is fuit Guillelmus de Villa-Harduini, Gaufredi Primi Achajæ & Moreæ Principis filius. Vide ſtemma iſtius familiæ præfixum Notis Hiſtoriæ Gaufridi de Villa-Harduini, & Hiſtoriam Franco-Byzantinam lib. V. num. XVI.

LIB. IV.

Ἡ δὲ τἀκμαιοτέρα ἡ χρόνου) Anno MCCLIX Steto- Pag. 38. B. ris Ἀναγορεύσει βασιλικῇ) Acropolita cap. LXXVIII. Pachymer. lib. II. cap. II. III. IV. Phranzes lib. I. cap. VI.

Καλανδῶν δεκεμβρίων) Imperator dictus & in C. clypeum elatus Kalend. Decemb. anno MCCLIX. coronatus veto Kal. Januar. anno MCCLX. ut infra annotatur.

Ἐπὶ τὰ ἱερὰ βήματος) Wolfius, *in ſacro ſuggeſſu*: emendavimus, ut & alibi ubi hæc vox occurrit, *in ſacro Bemate*. Aliud enim eſt *ſuggeſſus*, ſive *Ambo*, aliud *Bema* ſive ſacrarium. Vide Conſtantinopolim Chriſtianam lib. III. n. XLIX.

Τῷ βασιλικῷ κοσμεῖ ἅρματι) Kalendis Januarii, anno Chr. MCCLX. Indict. III. Nicææ, quæ poſt receptam a noſtris urbem Ῥωμαίων βασιλεύειν exiitit, ut hic infra ait. Ita Acropolita.

Διδαχῇ τῶν ἀντεπιτροπευόντων ἀρχόντων) Pachymer. lib. II. cap. II. Phranzes lib. I. cap. IV. more ſcilicet Francorum obſervato, apud quos tutores prædiorum, quæ nobilium puerorum tutelæ ſuæ commiſſorum erant, dominos ſeſe inſcribebant, donec ii ſuæ ætatis fierent: cujus quidem moris haud nuper ii exemplum dederant, dum Balduinus II. adhuc impuberi Joannem Briennenſem Comitem ex Rege Hieroſolymitano tutorem præfeciſſent, ea legent quoad Balduinus ex ephebis excederet, Imperatoria dignitate frueretur: de quo apud noſtros more multa diximus in Hiſtor. Franco-By- Pag. 725. zantina, lib. III. n. XV. & in Gloſſ. med. Latin. in V. *Baretes*.

Τὸν Παλαιολόγου) Acropolita cap. LXXXI. Pa- Pag. 39. A. chymer. lib. I. cap. XXXI. Phranzes lib. I. cap. V.

Monachus Paduanus lib. III. pag. 34. Hiſt. Franco-Byzant. lib. V. n. XVI. XVII. Is porro Princeps fuit Guillelmus Villhardouinus, Gauffridi Primi Moreæ & Achaiæ Principis filius, cujus ſupra meminit lib. III. cap. V.

Ἐν ταῖς κωπηλ. σελίσιν) Vide quæ in hanc rem annotamus in Gloſſ. med. Græcit. in V. *Τζάγγαν*.

B. *Τὸν τῆς Μονεμβασίας*) Ita etiam Phranzes lib. I. c. XV. At Monachus Paduanus lib. III. pag. 35. Sabellicus, & Blondus ſolam Monembaſiam habent. Conſtat tameo Spartam unam fuiſſe ex ceſſis oppidis, ut exerte teſtantur Gregoras, & Phranzes, cujus Epiſcopus Haimo, ſua dignitate ex eo privatus, ad Coronenſem Epiſcopatum promotus fuit a Nicolao III. Papa anno MCCLXXVIII. uti docet ejuſdem Pontificis Regeſtum in litteris curialibus epiſt. CX. Eſt autem Monembaſia, Moreæ nunc oppidum, non procul diſtitum a Capo Malio, ſive Maleo Promontorio, hodie *Malvaſia*, priſcis *Epidaurus Peloponneſi*.

C. *Κατελαβὼν ὁ πανυπερμεγέθης Ἀρσένιος Ἰφρὴς*) Ephræmius de Arſenio:

Καὶ πάντα βαδηδὸν αἱρῶν ἐπιπλοείαις,
Εἰς ὅλας ἦρθε πανυπερμεγέθεις μόγις.
Ἀνδρώνικος τοῦτο δὲ λέγεται Ἰφρὴς.
μετὰ δὲ αὐτὸν Διγενὴς διδοκᾶται,
Νικηφόρος, φασὶ δὲ Ἀρσένιος,
Προδέξας ἀλλοφῶ τὴν Καισαρίνα.

Τὸ Πανχαρίου μονάδριον) Cujus Monaſterii ſitus deſcribitur a Pachymer. lib. II. cap. XV.

Καὶ δὲ Νικηφόρος) Pachymer. lib. II. cap. XVI.

Pag. 40. A. *Τὰ Γαλάτου*) Pachymer. lib. II. cap. XX.

Κατὰ μὲν τὸν τοῦ ἰσπὶν ἔτος) an. Chr. MCCLXX. C

Z. *Τὰ δὲ Τίκνων βασίλεια*) Iconium, Turcorum Sultani ſedem primariam. Vide ſtemma Sultanorum Iconienſium poſt Familiar Dalmaticat num. XV.

Μελίκ) Qui antea ad Michaelem profugerat, & ab eo detinebatur, ne ſi evaderet, res novas moliretur. Pachym. lib. II. cap. XXIV.

Δεῦρο ἔξω ἰωάννου ἔτη) Acropol. cap. LXXXV. Pachymet. lib. II. cap. XXVI.

Ἀγορασίαι ἀνδρίαι) Qui ſe *Θεληματαρίοι* appellabant, quod nec Francis nec Græcis omnino parerent, ſed gente Græci ac Conſtantinopoli nati, rori degentes, ſua colerent prædia, ut innuit idem Gregoras: ſic enim appellantur a Pachymere lib. II. cap. XIV. XXVI. XVII. Anonymus MS de bellis Fraacorum in Morea: *ἴσως λοιὸν ἀλλόφυλοι, ὅλοι Θελληματάριοι*

Pag. 42. C. *Ἀχρὶ χιλιάδων μιᾶς*) octingentos dumtaxat fuiſſe infra ait. Phranzes lib. I. cap. IV. equites circiter octingentos cum globo peditum habuiſſe Strategopulum ſcribit. Vide Hiſt. Franco-Byzant. lib. V. cap. XXIV.

Καὶ ὁ Καίσαρ) Acropol. cap. LXXXV. Pachym. lib. II. cap. XXVII. Hiſt. Franco-Byzant. lib. V. n. XXV. XXVI. XXVII.

B. *Ἡ τῶ Παστιρέσσου*) Vide eandem Hiſt. num. XXVII.

Καὶ σύμβολα βασιλικὰ) Quæ illa fuerint, narrat Acropolita cap. LXXXVII. Nos etiam ex illo & aliis in ead. Hiſt. n. XXVIII. & XXIX Pachymer. lib. II. cap XXVII. extr. ſcribit in argumentum captæ urbis allatam Michaeli ſartiſſam Balduini purpuream: *σημεῖον δὲ ἀληθὲς τῆς λεγομένου εἶναι καὶ κοιτοβασίου σοφίαν ὑπενοήσαν.*

Pag. 43. A. *Ῥέγαν δ' ἐν νήσῳ*) Pachymer. ibid.

Εὐβοΐ σὺν Ἰταλίαις) Imo recta in Eubœam inſulam contendit Balduinus, cum Marco Gradenigo, Pantaleone Juſtiniano Patriarcha Conſtantinopolitano, & complurib. aliis, quorum plerique, antequam inſulam attingerent, fame perierunt, ut narrat Monachus Paduanus. Balduinus veto & cæteri ab Eubœæ Principibus, & a Lanzenlo Tiepolo Venetorum Bajulo humaniter excepti ſunt.

A *Θεμίστιον τὸν Ὀδηγητρίαν*) Acropol. cap. LXXXVIII. Pachymer. lib. II. cap. XXXI. iſtius ædit, de qua multa congeſſimus in Conſtantinopoli Ch. lib. IV. ſect. II. n. XXIV. alibi ſæpe meminit Gregoras. C.

Ἐγγὺς τὸ Ἱππόδρομον Παλάτιον) Quod magnum appellabant, Græci vero paullo recentiores. *βασίλειον τὸ μεγάλον πρὸς ἀνατολὰς*, ubi hodie *Genizarei* Palatium novum, quod Oſmaneam portam nunc nominant, de quo pariter agimus in eadem noſtra lucubratione lib. II. ſect. IV. n. I. B.

Τὸ γὰρ ἐν Βλαχέρναις) Pachymer. *τὸ γὰρ Βλαχερνῶν ἐν ἐπιστροφῇ ὃ ἔχει φρέαρ τὸ θαυμάσιον κατακοσμοῦν. ἔχουσι γὰρ κατοικίαι ἐμβολάς.*

Παντοκράτορα Ἀρσένιον) Pachymer. lib. II. cap. XXXIV. lib. III. cap. I. II. E.

Τὸ δὲ ὧν θρίαμβον) De Strategopuli triumpho ſilet Pachymeres, quem attigit etiam Phranzes lib. I. cap. V. B

Ἐν τοῖς ὑμνητικοῖς τῆς Δ'ῥώμων ἀκροάσεως) In acclamationibus & *Δ'ῥώμοις*, quæ in Eccleſia præſertim fieri conſueverant, uti ſcribit Phranzes lib. I. cap. V. de quibus agimus in Gloſſ. med. Græcit. in *Δ'ῥώμια*, & in *σκολιόκτυπον*. Iſtiur porro Strategopuli *Δ'ῥώμιας* meminit pariter Pachymer. lib. III. cap. XI. extr. Pag. 44. A. *Edit. Pariſ. pag. 726.*

Καὶ ὁ Καισαρ ἀλλοιοῦται ζῶν) Pachymer. lib. I. cap. XXXII. lib. III. cap. VII. VIII. pag. 45. A.

Τῆς ἀνεψιᾶς ἀδελφῆς) Annæ Manfredi Siciliæ Regis ſororis, de qua ibidem Pachymer.

Παρὰ Φιλιππείοις) Sic hoc loco, & infra, Fredericum II. Imperatorem perperam vocat, quem Pachymeres *Φιλιππόκτονον*. Manfredus quippe filius nothus fuit ejuſdem Frederici.

Βασιλέως ἀδελφιδῆς Ἄννας) Eulogiæ Michaelis Imper. ſororis filiam. Vide Famil. Byzant. pag. 209. 210. C

Pag. 46. B. *Ὅτου δὲ Βαλεσίρτης*) Pachymer. lib. III. cap. VI. *Μαὶρ δὲ Βαλεσίρτης*, id eſt *Mahieu de Valenciennes* quomodo vox *Matthæus* tum efferebatur apud Francobelgas noſtrates. Is porro ex nobili ſatus in Picardia familia ortus erat, uti docemus in Hiſtoria noſtra Franco-Byzantina lib. V. n. XLII.

C. *Ὅτου Βιντιμίλιον*) Sea, ut Itali efferunt, *Vintimiglia*. Unde eandem Hiſt. n. XLI. XLII. & quæ de hac familia obſervamus in Familiis Byzantinis, ubi de Lascarica gente agimus, cujus nomen ſibi adſcripſerunt Vintimilienſes.

Τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ) Pachymer. lib. II. cap. XXXV. lib. III. cap. X. XII. XXV. ubi *ἐν ὁμωνύμῳ τῷ τῆς Νικαιήτων νυὸς Δαυιδίζοι* inclusum ſcribit.

D. *Ἀποκαμμὶ μὲν τὸν βασιλέα κελευσθέντα*) Pachymer. lib. III. cap XIV.

Τὸν δὲ αὖτε μενοῦν) Quod tum Improbatum, cum, ut ait Pachymeres, id eſſet cum eo in ſacris communicare, qui a communione abſciſſus erat.

Pag. 47. A. *Καὶ ὧν ἡ κελεσθεῖσα κατηγορία*) Idem Pachym. lib. IV. cap. III.

Ὅτι Χριστιανὸν τὸν αὐτοῦ χριστὸν υἱόν) Pachymer. Patriarcham reſpondentem libello accuſationis dixiſſe ait, Sultanum ejuſque filios pro Chriſtianis tum habitos, id afferente Macario Epiſcopo. Vide eundem Pachym. cap. VI.

Εἰσκλήτου σύνου) Coacta Synodo aliquot Epiſcoporum Conſtantinopoli in Alexiaco triclinio. Pachymer. lib. IV. cap IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. X.

Γερμανὸς) Pachym. lib. III. cap. XII. XIII. C.

Pag. 47. A. *Ἰκάριος*) Pachymer. lib. V. cap. XXVII. Iſtius porro Icarii defectionem plurib. deſcripſimus in E Hiſt. Franco-Byzant. lib. V. num. XLV. & XLVI. ubi illum fuiſſe ex *Zacchariarum*, ſeu *Jaqueriarum* familia Genuenſi docuimus, ex qua alter Benedictus Zacharias, ac illius forte filius, Chium inſulam Græcis abſtulit ſub ann. MCCCIV. Vide eandem Hiſt. lib. VI. num. XXV.

Τὸ τῆς Εὐβοίας πρατόνιον) Interpres *Prætorem* verterat: *Principem*, emendavimus. Incertum autem, quod mox ſubdit, an Eubœa Reipublicæ Venetæ ea tempeſtate provincia extiterit, cum a

tribus diverſis Principibus tum poſſideretur, ex familia *Dalle Carceri* Veronenſi, *di Ghiſi* Veneta, & *Zacharia* Genuenſi, ex qua poſtrema erat *Ianus*, qui, ut ſcribit Pachymeres d. cap. XXVII. ex iſtius inſulæ dominis erat, atque, ut vero eſt ſimile, a duobus aliis Principibus defecerat, orta invicem ſimultate. Scribit Andreas Dandulus in chron. MS. ſub ann. MCCLIV. & MCCLV. Guillelmam Villharduinum, qui Gaufredo fratri Moreæ & Achajæ Principi ſucceſſerat, adſe evocatis Narjoto *Dalle Carceri*, & Guillelmo Veronenſi, Euboeæ inſulæ Principibus, iiſque in carcerem conjectis, in eandem inſulam eum copiis irrupiſſe, hancque expugnaſſe, ex ea pulſo Paulo Gradenigo Venetorum Bajulo: Venetos vero, miſſo Marco Gradenigo cum VII. triremibus, in auxilium aſciſſe alcinis Principibus, inſulam denuo recepiſſe. Sed & ex Archivo Cameræ computorum Pariſienſi docemur, anno MCCCXLIV. duos magnates, quorum alter *P. Dalle Carceri*, alter Bartholomæus Ghiſi nobilis Venetus vocabatur, iſti inſulæ tum in ſolidam imperaſſe, ac Mosſæ Principi fidem & clieotelam præſtitiſſe. Vide eundem Dandulum an. MCCLXXX & MCCLXXII. Sabellicum, &c.

C. Τὸν μὲν ἀρχηγὸν τῆς Εὐβοίας) Alter Pachymeres, qui non Euboeæ Principem, ſed Joannem Μέγαν Κύριον, ſeu uti noſtri vocabant *Le Grand Sire*, captum & adductum, ac deinde remiſſum ſtatim deceſſiſſe, eique ſucceſſiſſe Guillelmum illius fratrem *Magnum Dominum* ſcribit. Qui porro μέγας Κύριος ab eo nuncupatur, non alius eſt ab Athenienſi Duce, ita a noſtris appellato, quod ajus dictio longius ceteris in Græcia protenderetur: ureque vero ex familia *de la Roche* exſtitit. Vide Hiſtoriam Franco-Byzantin. lib. v. num. XLVII.

Πίστιν φασὶν ἐν' ἰδίοις) Mera fabula de Joannis ſubita in Imperatoria conſpectu morte, ex iis quæ traduntur a Pachymere lib. v. cap. XXVII.

Μετὰ μέσον) Ut Pera ſen Galata Venetis, Piſanis, & Genuenſibus ad habitandum a Michaele conceſſa ſit, multis eglmus lib. 5. Conſtantinopolis Chriſtianæ ſect. XXII. de ſingulorum vero præfectis hic recenſitis, eorumque nominibus, tam ex Gregora, tum ex Pachymere lib. 11. cap. XXXIII. & aliis, in Gloſſario med. Græcis.

Pag. 49. B. Ἐκεῖθεν τῇ μητρὶ τοῦ Ἰανάλη Καρόλῳ) Vide Hiſtoriæ Franco-Byzantinæ lib. v. num. XLVIII. XLIX.

D. Γίνεται τοῦ Γαυριλαικοῦ) Pachymet. lib. IV. cap. XXVI. Vide Gloſſar. med. Græcit. in hac voce.

Τζάκωνας) Horum Laconum meminit Pachymeres lib. III. cap. IX. Vide pariter idem Gloſſ. in hac voce.

Edit. Pariſ. p. 727. Ὁ γοῦν βασιλεὺς ἐφασκε) Pachymer. lib. III. cap. XV.

B. Τὰ δὲ ἐπὶ τοῖσδε γίνεται) Pachymer. lib. III. cap. XXIII.

Pag. 50. B. Κατεστάθη) Pachymer. lib. III. cap. XXV.

Pag. 51. B. Ὁ τῶν Αἰγύπτου ἡγεμὼν Σελαὼν) Pachymer. lib. III. cap. V. Is porro eſt quem noſtri *Noradinum* vocant, Chronicon vero Orientale ab Echelenſi editum, *Almanſurum Nuradinum*, ubi regnum initiſſe dicitur anno Hegiræ DCLV. proinde Chriſti MCCLVII. a quo ſcilicet expugnatas quas noſtri in Syria obtinebant civitates narrant ſcriptores retam Hieroſolymitanarum.

H Ἡ γοῦν ἐξουσία) Pachymeres vale ſumpſiſſe ἀφορμὴν τοῦ βαρβαρικὰ ψηφίσασθαι Arabes ſuos auxiſſe exercitui ſcribit. Haytonus in Hiſt. Orientali cap. 1. de Soldaoi Ægypti poteotia: *Major pars exercitus Ægypti ſunt ſervi empti pretio, quos multi Chriſtiani ſæpe portant cupiditate lucrandi, aut in prælitis acquiſiti, quos compellunt eorum fidem & fidei adhærere. Et illi qui empti pretio pecuniæ exiſtiterunt, eberiores ſunt & habentur, & plus aliis honorantur.* Apud Turcos vero Europæos alia in-

A ducta ſimili fere modo exercitus augendi conſuetudo Amurate imperante ſub ann. MCCLX. cuiuſdam Caramani doctoris Caræ Ruſtenis & Zinderlu-Chelilia conſilio, qua inductum ut de mancipiis puerilem ætatem egreſſis, quæ bello capta fuiſſent, quintum quodque caput Sultano offerretur: ſin tria dumtaxat aut quatuor eſſent mancipia, ſingulorum nomine XXV. aſpri ſolverentur. Hi Nomadibus ſen agricolis traduntur diſcendæ linguæ Turcicæ & Religionis Mahumetanæ cauſa, & annis aliquot exactis ad portam revocantur, Genizzarorum officio functuri. Hanc puerorum collectionem παιδομάζωμα vocat Contares in Hiſt. Athenar. Vide Ducæ Hiſt. cap. XVI. Leunclavium lib. v. Hiſt. Muſalman. pag. a18. & in Pandecte Turcico num. XXXV.

Κωδωνίζει αὐδοῦσι τοῖχος) Idem Gregoras lib. Pag. 32. C. v. cap. VI. τὸ γὰρ τῶν γάλλων καὶ Ἰταλῶν φυλάττειν ἀφ' ἑσπέρου ἀνατείνουσι τοῖς ὦσιν. ἐν μὲν γὰρ Λιβύῃ τοῦ ἀέρος ἀνωτέρω φησὶ τὸν κώδωνα, τοῖχός ἐστιν ὁ ἡμέτερος.

B Reſpexit etiam forte ad Latinorum ſeu Francorum pleniorem armaturam: unde Theophylactus Bulgariæ Archiep. Epiſt. XXVI. ὁ Φράγγος ὁ τὸν τριπλοῦν τοῦτον ἐνδύσας.

Οἱ Τάταροι) Vide notata ad lib. II. pag. 23.

Εἶχε. ἐμίσουν) Pachymer. lib. IV. cap. II. AVII. Pag. 34. B. XXI. XXIII. XXVIII.

Ἀνὴρ Ἀραβίτης ζῶντος) Non modo quod eo ipſo pro μοιχῷ, ſeu adultero haberetur, uti docemus in Gloſſ. med. Græcit. in v. Μοιχός, ſed & διὰ τὴν ἐμφανιζομένην τοῦ δράκοντος μεταβολήν, ut loquitur Pachymeres d. cap. XVII. & quod ἀνεῖ τὴν ὄρνιν τοῖς δυναστείαις τῷ δράκοντι τῇ μητρὶ ἀνίδυσι οὕτω τῇ σώματι ἐπιπολάσαντι. οὕτω γὰρ τοῖς ἐπιλοιποῖς ἐπιλέγουσι. Idem cap. XIII. Adde cap. XXVIII.

C Καὶ τοῖς λογιωτάτοις ἐξηγόρευε) Interpres, *& ſuas illi cogitationes exponebat.* Emendavimus, *& delictorum*, ſeu peccatorum, *confeſſionem edebat.* Pachymeres: *δεῖξαι πεπλημμελῆσθαι, καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ συγγράμματος τῷ βασιλεῖ.* Vide Gloſſ. med. Græcit. in ἐξηγορεύειν, in λογιωτάτοις & in πεπλημμελῆσθαι.

συγχωρήσεως ἐγγράφου) Idem interpres: *Conde-* Ca *xationis ſyngraphum.* Rurſum emendavimus, *abſolutionis.* Vide idem Gloſſ. in συγχωρηθέντος. Ritum hunc abſolutionis pluribus deſcribit Pachym. lib. III. cap. XXV.

Ἡ μὲν οὖν ἐκλειψις ἐγένετο ἔτους) De hac Eclipſi, quæ D. acc ldiſſe dicitur anno mundi juxta Græcos VI. MDCCLXXV. Chriſti MDCCLXVII. copioſe egit Grandamicus parte III. Chronolog. ſacræ cap. VIII. §. 1. 11. 151. IV. & ea eo Poſſinus ad Pachymer. pag. 519.

Ἔνια αὐτῶν μὲν) Conferendus Pachymeres lib. Pag. 55. B. IV. cap. XXIX.

Πρῶτον μὲν) Hæc prima ſacramenti a ſillo exacti pars ſpectat fidei profeſſionem, quam recens dicti Imperatores ſcripto dabant Patriarchæ, quam ideo ὁμόγραφον appellabant, ut in Gloſſ. med. Græcit. in hac voce obſervamus.

Δεύτερον δὲ) Partem vero ſacramenti iſtius hauſerant Angeſti recentiores Conſtantinopolitani a Francis noſtris, ſeu Latinis, apud quos Vaſſalli, ſeu Clientes in hominiis *fidem Domino de vita & membris & terreno honore* ſe ſervaturos jurabant. Hic tamen non tam eſt hominium, quam *ſecuritas*: neque enim Reges caipiam de regno hominium præſtant. Unde in pacto inter Henricum II. Regem Angliæ & Heoricum filium, quem antea parer Regem dixerat, anno MCLXXIV. *cum is homonium* (quod filii alii fecerant) *facere voluiſſet, noluit Dominus Rex ab eo recipere, quia Rex erat, ſed ſecuritatem accepit ab eo*, ut eſt apud Rogerum Hovedenum & Bromptonum.

Οἱ μὲν τὸ μέσον ἡ ἰσάκτου) Hæc pluribus ex- C. plicavimas in Notis ad Alexiadem Annæam pag. 254. Edit. Reg. & in Gloſſ. med. Græcit. in v. Μεσοπόντιος.

Βασιλεὺς Παυλαῖος) Non vero δυναστεύων, cum id nominis ſibi ſolis reſervarent patres Imperatores, ut docemus in eodem Gloſſ. in v. δυναστεύ-

τως, tametſi aliter obſervavit Joannes Cantacuzenus, cum Matthæo filio *Matthæo Imperatore* dicto, in ſe *Βασιλέα* & *Αὐτοκράτορα* inſcripſit, ut docet ejus ſubſcriptio apud Grettlerum ad Cantacuz. Hiſt. pag. 911.

Edit. Pariſ. pag. 728.

Pag. 56. A. Ἐν μιᾷ τάξει, *Ἰωαννίκιος ἱερεύς*) Pachymer. lib. IV. cap. XXXI.

Pag. 57. C. Ταῖς *ἱεραῖς εἰκόσι*) Quippe apud Græcos picturæ ac imagines in ligno, earius in lineis delineabantur. Vide Gloſſar. med. Græcit. in Καταγραφία.

Pag. 58. B. Τὸν Ἀδαμὰς Δαυΐ) Pachymer. *εἶναι μὲν τὸν μέγαν Κύριον ἀμφιγνοεῖν οὐ, συμφιλονεικοῦντα δ' ἀλλήλοις τὸν ἱκέτην ἐκέτευε. Joannes ſcilicet de la Roche*, Dux Athenarum, & Thebarum Dominus, de quo ſupra ad pag. 57. A.

Καὶ κεῖθι λαμπρῶς) Pachymer. *ὡς πίστιν δὲ τῆς παιδὸς ἐκείνης τῷ κύρει χαρίσαι, ὡς καθὼς ἐκείνου γαμβρὸν ἐκεῖ διηγεῖτο.*

C. Μετὰ πεντακοσίων) Trecentos dumtaxat equites fuiſſe ſcribit Pachymer. d. cap. XXXI.

D. Καὶ Ἀχαΐας ἄρων Περίκλειτος) Guillelmum Villharduinum, de quo ſupra.

Pag. 59. A. Νῦν γὰρ ἐνταῦθα οὐ τοῦ) Neſcio an iſtius moris olius ſcriptor meminerit.

C. Καὶ γὰρ) Rem attrigit Pachym. lib. IV. cap. XXXII. ut & Phranzes lib. I. cap. VI.

pag. 60. B. Ὁ δὲ τὰ Βασιλέως ἀντέβλεπεν) Pachym. lib. IV. cap. XXXIX. lib. V. cap. I.

LIB. V.

Pag. 120. A. Ἀλλ' *ἐνστησίν*) Pachym. lib. V. cap. VIII. X.

Τῷ ἑαυτοῦ υἱεῖ) Philippo.

Θυγατρί) Beatricem.

B. Δυοῖν γὰρ ὧν ὁ λόγος) Infra, cap. VI. ait fuiſſe *ἀνδρα μεγαλοφυᾶ, τῷ βίῳτον ἄνωθεν σωφρονεῖν χωρίσαντα δὲ τὸ καὶ ἡσυχάζειν καὶ τὰ βαδίσματα ὧν ἡμᾶς ἐρᾷ, ὁ τὰ αὐτὰ δὴ τῷ ἀνδρὶ πάντα*. Pachymer. lib. I. cap. XXXII. *ἀνδρα σοφὸν καὶ τὰ πάντα φρονίμως* eidem libro III. capite VIII. *ἄνδρα δραστήριον ἀνδρα, ἀδελφὸν Ῥηγὸς τοῦ Φραντζίσκου, καὶ αὐτὸ Κυρίου ἐπαγγείλαντος τὸν Κάρολον*.

Pag. 63. B. Διαφερόντως νῦν καὶ ἐπὶ τοῦ Πάπα.) Imo Pachymeres lib. V. cap. XI. ait Michaelem ad hanc ineundam Eccleſiarum cnacordiam follicitatum a Gregorio X. Papa, miſſis quibuſdam ex ordine S. Francilci Fratribus. Verum ex iis quæ fuſius attigimus in Hiſt. Fraoco-Byzantina lib. V. ou LII. lib. VI. num. 121. conſtat Michaelem, quo Caroli minas & bellicum ioſe apparatum retunderet, ſummum Pontificem ipe utriuſque Eccleſiæ tandem uniendæ ab ejus partibus averterе conatum eſſe. Id porro geſtum ſub ann. MCCLXXIV.

C. Ἐφ' ᾧτε τοῦτο ποιῆσαι) Hic ioterpretis verſionem paullo immutavimus. Is enim ediderat: *primum ut in jacturam voluminum hyomadis Papæ cum quatuor Patriarchis mentio fieret. Alterum ut ſiceret cultris Romam veterem, quæ curia major & perfectior eſſet, appellare. Tertium ut illi Principatus in omnibus deferretur*. Vide Pachymer. lib. V. cap. XI. & Phranzem lib. I. cap. VI.

D. Τὸ Ἀρχιμανδρεῖόν μοῦ) Quod quidem Monaſterium in Aoaplo ſtatuit Pachymeres lib. V. cap. V. & IX.

Pag. 64. E. Ἐν τοιαῦτα μὲν τοῦ) Ibid. Pachymer. cap. XII. XVIII. XIX. XX.

E. Δαμάλιος, *ἐξαίρω*) Pachymer. eod. lib. cap. XIX. XX. lib. VI. cap. XVI. XXIV. Vide præterea Allatium de concordia utriuſque Eccl. cap. XV. num. VII.

Pag. 65. A. Οἱ μὲν Ἀρσενίου) Pachym lib. V. cap. II.

B. Ὀνομα Βάκκη) Pachym. lib. V. cap. XIII. XIV. XV. XXII. XXIV. XXVIII. Vecci Patriarchæ Conſtantinopolitani hiſtoriam fuſe proſequitur, cui Βάκκη, ut & Phranzi & aliis, dicitur.

D. Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης) De prolatis a Vecco S. Scripturæ de S. Spiritus proceſſione locis, qui Latinorum dogmata firmarent, ſcribit quidem Pachymeres: ſed de collectionis auctore hic ſilet, Blemmyde ſcilicet, valido apud Græcos Latinæ Eccleſiæ ſententiæ adverſus Græcos propugnatore. Nam cum Joannc Duca rerum potiente inter Græcos da proceſſione Spiritus Sancti controverſia diſcuteretur, ipſe multis ex Sacra Scriptura & ex Sanctis Patribus collectis teſtimoniis, Latinorum ſententiam confirmavit, polteaque ad Imperatorem Theodorum Laſcarim & ad Jacobum Bulgariæ electum Archiepiſcopum tranſmiſit, ut ex ipſo Joanne Vecco docet Allatius lib. II. de utriuſque Eccleſiæ conſenſu cap. XIV. num. IV. quorum quidem librorum meminit Pachymeres lib. VI. cap. XXIII. qui habentur editi poſt tom. I Annal. Eccl. Odoricl Raynaldi cum verſione Latina ejusdem Allatii.

Ὡς γοῦν ἐαυτοῦ ἐκράτει) Quaſi ſibi ipſi ſcribeos, nec libro publicando incumbens. Mox, *λάθοι μὲν ἂν ὄφλ τὴν ἐν πολλοῖς ὑποκλοπήν*, quæ verba, inquit Allatius, pe peram vertit interpres, *infamiæ meta*, cum vertere debuiſſet, *propter multorum invidiam*, ſeu potius *propter vitandam ſuſpicionem*, quod Latinorum ſcilicet partibus addictior videretor. Neque tamen id clam ſcripſiſſe dicendus eſt, quod Impetatoris juſſu egerat.

Τὸν Πατριάρχην ἀναβαθμὸν ἔφιππον) Cum Joſephus ſede ſua pulſus in Peribleptæ monaſterium ſeſe contuliſſet XI. Januarii ſecundæ Indictionis, anno mundi juxta Græcos VI. MDCCLXXXII. (Chriſti MCCLXXIV.) ut eſt apud Pachymer. lib. V. cap. XVII. XXII. hinc poſt in Anaplum (forte in Archangeli Monaſterium, de quo ſupra) amandatus, Veccus Patriarcha renunciatus eſt XXVI. Maii, & II. Junii die Pentecoſtes inauguratus. Idem Pachymer. cap. XXIV. XXVIII. Pag. 66a

Τοῦ τε Μελισσηνιώτου) Quem cum Vecco legatum antea miſerat ad S. Ludovicum Franciæ Regem, quo Carolum fratrem a conſiliis averteret; ut auctor eſt Pachymeres lib. V. cap. IX. quem quidem Ludovicum, ut hoc obiter adnotem, *φασὶν ἔτη ἡ Ῥήγα πεντακοσίῳ ἀρχέσθαι, ἐ ἐπὶ μεγαλοφυεῖ ζήλῳ πεμφθῆναι*, *φὼς δὲ ἡ τοῦ τρόπου δόξα*, vocat. Pag. 729. C

Γεωργίου τοῦ Κύρρου) Dignitate Πρωτοσεκρήτου, ut eſt apud Pachymeren lib. V. cap. XII. XXI. ac deinde Patriarcham Conſtantinopolitanum effectum. Ita alter ex Archidiaconis Palatii Cleri Evangelium, alter Apoſtolum legit.

Τῶν Φραγγίων τινὲς) Expreſſit vocem Gallicam *Freres*, quomodo tum indigitabantur ex ordine Sancti Franciſci & Sancti Dominici Monachi. Hi porro Conſtantinopolim advenerant a Gregorio miſſi, in quibus etat Joannes Paſtroo. D

Διὰ χειροτονίαν τινὸς) Interpres, *ſuffragio cujuſdam e familiaribus*: emendavimus, *propter ordinationem cujuſdam e ſuis*.

Ἡ αὐτὴ) Pachymer. lib. V. cap. XII. Vide ſtemma Palæologorum in Famil. Byzant. E.

Τῷ ὁ Ζαγόμης ἄρχοντι) Bulgariæ Regi. Cur porro Zagoræ Reges dicerentur Bulgariæ principes, diximus in eorundem Regum ſerie, nu. XVII. Vide præterea Leunclavium in Pandecte Turc. num. XXXIII. & in Onomaſtico.

Ἐν τούτοις) Pachymer. lib. VI. cap. III. Pag. 66. B.

Ὄνομα Ἀσχούτ) Cur id ei nominis inditum, indicat ibid. Pachymeres. Vide ſtemma Bulgaricum.

Ὀδὸν ἐκάθαιρε) Pachymer. lib. V. cap. V. lib. VI. cap. IV. V. Pag. 67. A

Ἀκούσας δ' ὁ Ἀσὰν) Pachym. lib. V. cap. III. lib. VI. cap. I. II. VII. VIII. IX. E. C.

Ἦν γὰρ ἐξ ὧν ἐν Γαυλοῖς) Pachymer. lib. V. cap. XXX. Pag. 68. A.

Τὸ Ἰμπὶ) Nomen arcis eſt ruinoſæ in Aſiatico littore, Boſporum, non procul ab oſtio Ponti Euxini, inquit Leunclavius in Onomaſtico priore Turcico; de quo quidem Hieio multis egimus in Notis ad Alexiadem, pag. 361. E. R. C.

Τῷ Σουλτὰν Αἰζεδίνῳ) Vide ſetiem Sultzoorum

rum Iconienſium poſt Familias Dalmaticas.

3. Ελι δι τις Αμηρην ὀνομα) Quem a Meleco Sultano Iconienſi una cum filiis inſigni perfidia poſtea interfectum fuiſſe narrat Pachymeres lib. x. cap. xxv. ex quibus unus Halis nomine, divina quadam providentia ſervatus, collecta Perſarum manu, Melecum prælio adortus hunc interfecit, fudeque auſta Hali, qui tum Amurii nomen ſuo adjecit, potentia, Romanas regiones incurſionibus infeſtavit. Ut porro is perierit, exponit Gregoras in altera Hiſtoria. Iſte autem Amur, Αμηρηνιτι, unico vocabulo, dicitur Cantacuzeno libr. II. cap. XXVIII. Id eſt *Dominus Amur*. Eſt enim *Beg* Turcis *Dominus*, ut eſt apud Leunclavium in ſecundo Onomaſtico Turcico, & lib. IV. Hiſt. Muſulman. pag. 196. ubi obſervat *Beg* nomen dari ſolere omnibus officium vel munus aliquod a Rege vel Sultano conſecutis. Græci vero Πεγ & Πεγκ dicunt, vel Μεγας, ut in Gloſſ. med. Græcit. obſervamus. Unde diſcimus quis is ſit quem Froiſſartus III. Vol. cap. XXII. & XXIII. *Amorabaxin* vocat, quæ vox effecta ex *Amur Begis* vel *Begin*. Sed an *Amur* iſte, cujus meminit Gregoras, & Cantacuzenus loco laudato, ſit ille a quo interfectus eſt Melecus, dubium ingerit idem Cantacuzenus, qui lib. IV. c. XXIX. & lib. III. cap. VII. eundem Amurium Aitinis Joniæ (ſeu Cariæ, uti habet lib. II. cap. XIII.) Satrapæ filium fuiſſe ait, eundemque Satrapæ Aſiæ opplentiſſimum. Aitinem præterea duos alios filios habuiſſe, quorum alter *Chetir*, alter *Saalelmaſes* vocabatur. Amurii porro crebra deinde mentio apud Cantacuzenum.

Ηρα δι επιουσου) Circa an. MCCLXXV.

C. Εις ταλιν τιμιοτητα) Hinc igitur extincto Turcorum Iconienſium Principatu, cum eidem tuendo contra Tartaros imparet eſſent, ſinguli ex primoribus Turcis, prout libuum fuit, oppida & provincias pervaſerunt, cum Græcis atque ac Tartaris bellum gerentes, tandemque iſdem Tartaris recedentibus, pulſoque vel certe non admiſſo Sultano, Turcicum Principatum provinciis invicem diſpertiris, deinde quod Romani ſeu Græcorum io Aſia ſupererat imperii invaſerunt, indeque in Europam evolarunt, ab ipſiſmet Græcis impetatoribus evocati, dum opem ac auxilium quærunt, quo ſe adverſus ſuæ gentis Principes, atque adeo etiam Latinos, tueantur; unde univerſi poſtmodum imperii clades exorta eſt, ut Gregoras poſt hæc pluribus narrat.

Pag. 71. A. Σκραντζιβλιν τινων) Phranzes lib. I. cap. VI.

Pag. 72. E. σωιβλη Γ' ἐπι τινων) Pachymer. lib. VI. cap. XXX. XXXI. XXXII.

Pag. 73. D. Τα δι μετα μοναχικα χρονικα ἑτερα ἐστι) Aſteriſcum poſt ἑτερα appoſuerat interpres, nec quod ſtatim ſequitur vertit: & certe poſt ἑτερα, legendum δυο, tot enim annos in habitu Monachico exegit Andronicus, ut ſcribit idem Gregoras lib. IX. cap. ult. ſeu ut eſt in nota marginali ad cap. XXVIII. libr. II. Cantacuzeni, ὁ μοναχος χρονον ὀγδοηκοντα ἑπτα περ ἐκησεν. Tunc addit. ἐκει τοιγε ἑκτα κιλια. ογδοηκοντα, ὁ ἐστι βιλιων, δυο ἐγγιστα, id eſt, qui (ex quo Monachum induit, luterſunt) *ter ſeptem circuli Lunares*, (ſeu menſes XXI. *ſex poſtea annis prope* II.)

Edit. Pariſ. pag. 730. Αττιλει τω Λυδων) Tralles, urbem ad Mæandrum, Pelaſgorum coloniam fuiſſe ſcribit Agathias lib. V. duce forte Attalo iſto Trojano.

Pag. 74. C. Ωδινα μιν γαρ ὁ Καισαρ) Pachymer. lib. VI. cap. XXXII.

Pag. 75. A. Ρωσσικιλλω) Qui Pachym. libr. VI. cap. XXXI. Ρὲι Σκυθικὸς appellatur, quem hic pariter depingit. Vide Hiſt. Franco-Byzant. lib. VI. nu. XI.

B. Τὸν Σικελίας ἐξεπαιμενον—Ρηγα Φιδερεχον). Fredericum Aragonum Regem, qui demum Siciliæ Rex factus eſt, hac Carolo poſtmodum erepta. Vide Joan. Villanicum lib. VIII. cap. LVII. & Ricordan. cap. CCVI.

Notæ in Niceph. Gregor.

A. Ιωαννικιος) Qui primus Ducum aut Principum Trapezuntinorum ſeſe Imperatorem appellavit. Pag. 76. B. Vide Famil. Byzant. pag. 692. E. R.

Ης τοῦ βασιλικου Τραπεζους) Cujus urbis elogium habetur in Cod. Reg nondum ſignato.

Ιωαννης ὁ Σεβαστοκρατωρ) Pacb lib. V. cap. IV. C. lib. VI. cap XIX. XXXV. XXXVI. De Joanne egimus in Famil Byzant. pag. 206 de Irene vero Michaelis Notha & Noga ejus conjuge, pagin. 235.

Ἀλλ' ὑστερ) Pachymer. lib. VI. cap XXXVI.

Ἀνατολικαις ἐγγυς) Tunc enim adverſus Tartaros has provincias devaſtantes expeditionem ſuſcepersit Michael, de qua Pachymer. lib. VI. cap. XXIX. XXX. Pag. 77. A.

Και Λαμψακῳ) Iſtius loci, ubi de morte Michaelis, non meminit Pachymeres, ſed tantum Pachomii. At ſecus Phranzes, qui Gregoram exſcribit. Eſt autem λαμψακι idem quod Latinis *mutatio*, locus ſcilicet ubi mutantur equi publici. Vide Gloſſar. med. Græcit. in hac voce. B

Ετυχε τελευτης) Obiit Michael, ut ſcribit Pachymeres, XI. Januarii die Paraſcevea, anno mundi juxta Græcos VI. MDCCXCC. (Chriſti MCCLXXXII.) cum imperaſſet annos XXIV. demptis diebus XX. ac annos omnino LVIII. viziſſet. Pag. 78. C.

Ο δ' υἱὸς αὐτοῦ Ἀνδρονικος) Pachymer. lib. VI. cap. XI. Phranzes lib. I. cap. VI.

Παλιν τα αὐτα γαρ) Iiſdem verbis Phranzes id ipſum tradit. Pachymeres ejus cadaver noctu in oovum monaſterium vicinum a familiaribus delatum ſcribit. Excommunicatorum corpora in agris inſepulta relicta, ut ne fœtor nares, aut ſpectaculi horror mentes fœdaret, injecta humo contecta, pluribus doculmus in Gloſſ. med. Latinit. in V. *Embiocare*, & in Addit. tametſi Michael ab Eccleſia propter communionem cum Latinis palam proſcriptus non fuerit, uti antea propter excæcatum juniorem Laſcarim. D.

Αλ' ἐχρὴν) Proverbium cujus meminit Diogenian. Cent VIII. num. XLIX. Pag. 79. C. LIB. VI.

Λυπει μεν ουν) Pachymer. lib. VII. cap. I. Pag. 80. B.

Κατανυλλω) Interpr. *Conſtabulo*: repoſuimus *Comite ſtabuli*. Vide Gloſſ. med. Græcit.

Παναχραντου μονῆ) Pachymer. lib. VII. cap. XIV. V. De hoc Monaſterio egimus in Conſtantinop. Chriſt. lib. IV. ſect. II. nu. XXXI. Pag. 81. E.

Νικην τῳ γενει) Pachymer. de Joſepho, *μιαν εἰ ἐκτος*. & cap. VI. *δ' λυκον ἀλλ' ὁρατον*.

Παρακαθεσθαι) Pachymer. lib. VII. cap. XII. Pag. 82. A. XIII. XIV. XVI.

Ἐπι γαρ Ιωαννῃ) Pachymer. Ibid. cap. XIII. C.

Γεωργιος ὁ ἐκ Κυπρου) Qui in Clero Palatino tum D. fungebatur *Protonotarii* dignitate. Pachymer. lib. IV. cap. XIV. Ejus eruditionem prædicat etiam Ephræmius in Chronico:

Σοφὸς τις ἀνὴρ Γεωργιος Κυπριδιν,
Λογων σοφὸς μαιευτὴς, μουσων ἑταῖρος,
Εἰς πανσοφιαν ἀναδιδακτος ὁρμων.

Αρα μὴ τὸ μοναχικὸν) Quippe Patriarcha deſignatus ab Imperatore, ex Laico in Monachum, deinde ex Lectore in Diaconum ordinatus fuerat a Cozylenſi Epiſcopo, uti teſtatur Gregoras: ut moris erat, inquit Ephræmius in Chronico:

Καὶ σωτηριος κλησις γε τοῦ θειοτατου,
Αρχιδιακονου πεφηνε τῆς Κωνσταντιου,
Τὰ δ' ἐς μοναχὸν ἀφὶ τελειδὶς, ὡς ὁδος.

Μετα τον Λιβανα) Immo ait Pachymeres non expetita Epiſcoporum ſuffragia. Ii enim *ὡς ἐμοι* E. *μονον ἀξιουντο*. Pag. 81. A.

Ο Μοζυλων ἐπισκοπος) Sic ioſra. At ὁ Κοζυλων, Pachymeres lib. VII. cap. XIV. habet.

Ναυπακτου) Ætoliæ Metropolis, cui XVII. Epiſcopatus ſubditi leguntur in Notitia Throno- B. rum, Mozylenſis vni Cozylenſis nulla facta mentione.

Ο δι γε Δεβρων) Debrarum meminit Cedrenus.

Γεωργίου) Sic variat Gregoras, dum quem ſupra Georgium, hic Gregorium appellat, quod poſtremum nomen accepit receos monachus factus, Pachymet. lib. VII. cap. XXII. *Τότε γὰρ ὠνόμαζε τὸν ἐκ Γεωργίου μοναχικὸν ὄνομα.*

C. Καὶ ὑπ' Ἰωάννου τοῦ τῆς ἱερείας) Pachymeres lib. VII. cap. XIV. de Cozylenſi Epiſcopo, a quo Georgius Cyprius primis ordinibus Eccleſiaſticis initiatus fuit: *ἐκείνου τὰ πρῶτα τελέσαντος, μοναχὸν μὲν ἐκ καινοῦ ἀναδείξαντος, ἱερέα δ' ἐξ ἀναγνώστου χειροτονήσαντος. τῆς δ' αὐτοῦ ἱερείας τὴν ἀναγορικὴν ὑπουργίαν ἐπιτελέσαντος προθύμως.* Ubi has ordinationes haud factas a Germano Heracleenſi Epiſcopo exerre ait, ſed a Cozylenſi, a quo idem Germanus tum *Edit. Pariſ.* monachus, ac cujuſdam Acacii viri pii diſcipulus, ana cum ipſo Georgio Cyprio in Patriarcham *pag. 731.* ab Imperatore electo, in Metropolitam Heracleenſem in æde Irenes inauguratus eſt: a quo quidem Germano deinceps in Sophiana juxta morem, ſolitis adhibitis ritibus ac precibus conſecratus eſt Georgius.

D. Καὶ τῷ Λατινικῷ ἐθάδει) Exprens enim tum Regibus Latini parebat.

Pag. 84. B. Ἐπεὶ μὲν τὰ σωφρονεῖν) Pachymer. l. VII. c. XXII. Παντὸς τοιαλλάττει τρόπου) Interpres, *cum per totam noctem flevisſent.* Imo, *cum ſacras ac nocturnas in ædes ſacra vigilias exegiſſent.* Ita infra, cap. X. *ἔνθα τὸν μοναδικὸν ἀνατρέχετον βίον, ὑμνῳδίαις, φησί, τῇ εἰωθυίᾳ πανυχίαι, χαμευνίαις,* &c. ubi rurſum hæc male vertit, ut ibi indicamus. Vide Gloſſ. med. Græcit. in πανυχίδες.

C. Τούτων ἕνεκα γοιμένων) Idem Pachym. lib. VII. cap. XXXII.

D. Μέχρι δ' Εὐγενίου τοῦ λιμὴν) Vide Conſtantinopol. Chriſt. lib. I. ſect. IV. num. I.

Τὰ ἁγία Ἀθηνᾶ μονὴ) De hac æde, ut de C Theodora ejus conditrice, quam *Ραϊδηνὴν* a ſecundo conjugio vocat Pachymeres lib. VIII. cap. X. multa ſunt a nobis obſervata in Notis ad lib. XIII. Annal. Zonaræ num. II. & in ſtemmate Palæologorum.

Pag. 85. A. Ἐπεὶ δὲ τῇ πρὸ βασιλεῖ) Pachymeres lib. VII. cap. XXXIII.

Πρωτοστόκῳ γάρ) Anna filia Stephani V. Regis Hungariæ. Pachymeres lib. VII. cap. XXVIII.

Διαφορᾶβλάττα πρὸς τὸν Ῥάγκ τὸν Ἰωαννίνης) Cujus erat *ἐγγόνη*, inquit Pachymeres: quippe Beatrix uxor Guillelmi VI. Marchionis Montiſſerrati, Guillelmi Montiſferrarenſis ac Theſſalonicenſis Regis filii, & mater Jolantæ ſeu Irenes alterius Andronici Imp. uxoris, filia fuit Alfonſi Regis Caſtellæ, ſeu Hiſpaniæ.

Περὶ τὸ ἐνδέκατον ἀλκυόνια πυρὶ τὸ Πάσχα) Ea D hoc loco inſert Allatius lib. II. de utriuſque Eccl. conſenſ. cap. XIV. num. I. eam viguiſſe tam conſuetudinem, ut Latinis non licuerit matrimonia inire cum Græcis, niſi ſummo Pontifice annuente. Quo referri poteſt quod tradit Matthæus Paſiſius pag. 418. 431. & 453. ægre admodum tuliſſe ſummum Pontificem, ac non ſemel objectum Friderico II. Imp. quod filiam ſuam nothan Annam, ſeu ut alii vocant, Conſtantiam, in uxorem dediſſet Joanni Vatatzæ Imperatori Conſtantinopolitano. Scribit præterea Pachymeres lib. IX. cap. V. Andronicum Palæologum Imp. nuperum filio Michaeli recens Imperatori inauguraro quærentem, oblatam ſibi Caroli Regis Siciliæ neptim ac Philippi Tarentini filiam abnuiſſe, *ἅτε καὶ τὰ Πάσχα τῶν Ῥώμων ὑπεκδύοντων ὑστεροφορίαις*, ſed & Regis Cypri filiam, quod is abſque Pontificis ſummi conſilio & facultate has nuptias peragere nollet: *τὸ δ' ὑπὲρ τοῦ ὑπὸ βουλῆς ἔχειν τὸν κῆρ Ῥωμαίων ἐκκλησίαν τὰ σπουδαιότατα διαπράττεσθαι.*

E. Ἐπεὶ δ' ἄκαιρος) Pachymer. lib. VII. cap. XXXII.

C. Περὶ τὰ τῶν φρονίμων τοῦ Ὁλύμπου) Profam primo relegatum Veccum ſcribit Pachymer. lib. VII. cap. XI. deinde poſt hoc colloquium, in arcem a dextris ingredienti ſinum Aſtacenum, cui nomeo a S. Gregorio erat. Idem cap. XXV. extr. Accuſatus autem fuit ſub menſem Feb. VII. in- A dict. ac menſe Martio circa mediam quadrageſimam abdicata dignitate in Monaſterium Panachrantæ (de quo egimus in Conſtantinop Chriſtiana) ſeceſſit, proinde an. Chr. MCCLXXIX.

Οὗ γοιμένου) Pachymer. lib. VII. cap. VIII. Pag. 81. B. IX. X. XXIV.

Ὁ δὲ ὁ Μεζίκιος) Pachymer. lib. VIII. cap. C. XXVI. XXXI.

Καὶ φρὸ τῆ συμμαθῶν) Vide Gloſſ. med. Græcit. In Πεμπτή.

Καὶ Μετοχίτου) Georgius Metochites. Pachy- D. mer. lib. VII. cap. XXXV. de quo & ejus ſcriptis multa habet Allatius in Diatriba de Georgiis pag. 345.

φρὸς ὃ ὁ Βλαχίτας) Pachymer. lib. VII. cap. Pag. 87. A. XVII. XVIII. XIX.

Ἐκβαίνοντας τό, Ἀνάξιος) Vide Gloſſar. med. C. Græcit. in Ἄξιος.

Καὶ τῶν ἐνὶ πόρρω ῥιπίσμασιν) Quomodo S. Ignatium Patr. Conſtantinop. degradatum ac peſſime vexatum a Photianis ſcribit Nicetas Paplago in illius vita pag. 1207. *ὅπως δὲ οἱ πολιορκήσαντες τὴν πολιτικωτάτην αὐτὸν.*

Οὐδὲ γὰρ εἶδεν) Pachymer. lib. VII. c. XXIII. Μετὰ ταῦτα τοίνυν) Pachymer. lib. VII. cap. XXXVI.

Ἐν τοῖς πολλοῖς τῶν Βιδυνίας) Pachymer. τῇ τῆς Pag. 88. A. Νικαιτίνων τῶν Δακυβιζῶν φυλῆς.

Καὶ τὰ αὐτὰ παραμυθούμενος) Neque tantum ut miſerum Principem ſolarerur, ſed & ut ab eo voluntarium Imperii ceſſionem ad legitimam Principatus poſſeſſionem eliceret, ut ait Pachymeres. Id paulo fuſius narrat Phranzes libr. I. cap. VII. hiſce verbis: *Cum porro in urbem veniret, recordatus eſſet facinoris, quod patre in adoleſcentem Joannem Laſcarim, cui patrius imperium debebatur, perpetraſſet, conſcientia ſtimulatus, moderationemque virtutibus reliquis antepositus, ad eum, qui ipſius cauſſa oculos perdiderat, in oppidulo quodam Bithyniæ habitantem inviſendum acceſſit: quem in monaſtico humilitatis habita reperiens, oratione conſolatoria permuſſit, veniam petens, quod ſe ignorante pater in illum crudelitas conſaluiſſet. Quod ſi poſſet & illi placeret, etiam dimidium imperii ſe illi ceſſurum oſtendit, ut ad amplam poteſtatem ſubiret. Præterea ad vitam degendam neceſſaria illi omnia affatim, quoad ſuperaret, ſuppeditavit.*

Ἐν τούτοις γοιμένοις) Pachymer. lib. VII. cap. XXVI. *pag. 733.* lib. IX. cap. XVIII.

Ἀλλ μιρὸ τῶ Κίρου) Interpres, *in aliis Creatis* Pag. 89. B. *partibus.* Emendavimus, *finus Cerauni.*

Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει) Pachymer. lib. VIII. cap. VI. VII. C. VIII. IX.

Παρὰ τῆς κυντοφόρου) A Theodora ſcilicet Eu- Pag. 90. D. logiæ Michaelis Imp. ſororis filia, cujus ſupra ut & ædis S. Andreæ ab illa conditæ meminit cap. III. Vide præterea Pachymerem lib. VII. cap. X. Porro *κυντοφόρους* & *κυντοφόρους* vocant Græci recentiores, quos noſtri *Fundatores* & *Fundatrices*. Vide Gloſſ. med. Græcit.

Ἐπεὶ δ' ἀνδρὸς) Pachymer. lib. VII. cap. XXIII.

Διαδίκεται μὲν τὸν τῶν Πατερμυχιτῶν ὄρους) Pa- Pag. 91. C. chymer. lib. VIII. cap. XIII. Athanaſium Veccho ſtarim ſucceſſiſſe perperam ſcribit Phranzes lib. I. cap. VII. ubi obſervat a puero vitam aſceticam coluiſſe in Ganis montibus, e Peloponneſo oriundum, patria Andruſa, cujus Epiſcoparum auctoritate Imperatoris & ſuffragio Synodi gerebat, ac Monembaſiæ metropoli ſuberat.

E. Ἡσύχιον βίον) Interpr. *otioſam vitam: repoſuimus, ſolitariam.* Vide Gloſſ. med. Græcit. in ἡσυχαστὴς.

Καὶ τὰναντία πανύχιζον) Ita ſupra c. III abi interpretem emendavimus, quomodo & hic emendandus: *ſed aliaqui bonus & admirandus quantum ad vitam monaſticam attinet, continens, illotus totas noctes ſtare, humi cubare*, vertimus, *& admirandus circa ea quæ monaſticam vitam conſtituunt* vel *ſpectant, continentiam, ingenium, &*

Digitized by Google

vigilias nocturnas, hymnos canens, illotis pedibus, ac pedes semper intedens, &c. Pachymer. Τοιζί γὰρ ἐβάλλετο διήγκωται τοὺς ὀδόντας, ἐνδυμὰ τὸ τυχὸν φέρων, καὶ βλέπειν ἐκκλίνων αὐτηρημένως ὑποδιδόσθαι, καὶ ἐπὶ τοῦτο λιτανεύειν ἐβιάζετο.

Pag. 92. A. Ὡσὰν γὰρ ἡ Πατερμαχάνη) Pachymer. lib. VIII. cap. XIV. XV. XVI.

Pag. 94. C. Ἐν τούτῳ μὲν τοῖς χρόνοις) Pachymer. lib. VIII. cap. XIX. XX. lib. X. cap. I.

Pag. 95. B. Τὰ περὶ Θεοκλίτου) Quia forte hæc imperii Græcanici pars ſub Latinis Imperatoribus Regni titulum habuerat, cum in Bonifacii II. Monferratenſis Marchionis ſortem illa ceſſit, cujus Regem ſe quoad vixit inſcripſit.

Pag. 96. A. Τῷ περὶ τὸ Στυδίου) De qua æda egimus in Conſtantinop. Chriſt. lib. IV. ſect. IV. num. XV.

Ἐκεῖ δὲ τοῦτο) Pachymer. lib. III. cap. XVIII.

B. Μετ' ὀλίγον) Pachymer. lib. VIII. cap. XIII. XIV. XV. XVI. XX. XXII. XXIII. XXIV.

Pag. 97. A. Εἰς τὸ περὶ τὸ Ξηρολόφου) Ita lib. VII. cap. VII. XX. de Xerolopho egimus multis in Conſtantinop. Chriſt. lib. I. cap. XIV. num. X. Quod vero illud fuerit monaſterium circa Xerolophum ſaltem, me neſcire. Petpetam interpres *in non ſtertum ſuum Xerolophum* vertit, cum *circa Xerolophum* vertere debuiſſet, uti reponimus. Pachymeres habet ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ, quod quidem Monaſterium ab illo conſtructum fuerat, ut Phranzes lib. I. cap. IX. tradit. Is enim in monte Gano antea commoratus fuerat, at idem Pachymeres cap. XV. & Phranzes lib. I. cap. VII. tradunt.

D. Οὗτος ἐκ τῆς βασιλικῆς νεᾶς) Pachymer. lib. IX. cap. I.

Pag. 98. A. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ) Idem Pachymer. lib. VII. cap. XVIII. lib. IX. cap. I.

Θεσπεσίαν ἔχει) Hæc male cohæreant, ac quidpiam deeſſe in iis verbis, quæ rectius expreſſit Pachymer. lib. VIII. cap. XVIII. ἀεὶ τὸ μὲν τοῦ Βαλδουίνου υἱοῦ τοῦ Ἑνρικοῦ τοῦ Κορμὴς Λιανσιανοῦ, &c. nempe offerebatur Michaeli Catharina filia Philippi, Balduini Imp. filii ex Beatrice filia Caroli I. Siciliæ Regis, atque ſic vertimus, cum interpres vertiſſet, *qui filiam e Balduini filia, quem Conſtantinopoli paſſum fuiſſe ſæva effœnati, ſuſcepeat, cum avo Imperatore*, &c.

Ἐκλέγοντα λοιπὸν τὰ ἀρεστότερα) Pachymer. lib. IX. cap. V.

B. Ὁ μὲν Δηοδότου τὸ οἰκονομικὸν ἢ οἰκονόμον) Interpres, *alter Domeſticus, alter dromi Logotheta*. Emendavimus, *alter Logotheta vel privatæ, alter Logotheta curſus publici*. At Pachymer. d. cap. V. Theodorum Metochitem Δηοδότου ἢ δημόσιε, Glycyn vero τοῦ ἢ δρόμου fuiſſe ſcribit, de quibus quidem dignitatibus egimus in Gloſſ. med. Græcit.

C. Ἰωάννης φησὶ τὸν Γλυκύν) Utinam Joannis Glycys, quem facundiſſimum virum vocat Gregoras, ſupereſſet legationis iſtius narratio.

Pag. 99. A. Μαρίαν) Pachymer. lib. IX. cap. VI. Illa porro Ricta vocabatur, quam Græci Xenen & Mariam vocarunt, Ayithonii II. Regis Armeniæ ſoror, Leonis II. filia. Vide ſtemma Palæologorum.

B. Ἦν δέ τοῦτο στρατηγὸς ἀνὴρ) Pachymer. lib. IX. cap. IX.

C. Ἐν ἔτει μὲν διῆγε τοῖς περὶ) Præerat Philanthropenus Aſiæ minori, Lydiæ & Celbianoſque ad mare: Libadarius vero provinciis circa Neocaſtra. Pachymer. ibid.

D. Ὧδε δ' ἐκαίμενον) Pachymer. lib. IX cap. XXIV.

Pag. 111. D. Ἀλλ' ἐκ βασιλέως τῶνδε τῶν Κρήτας) Scribit Pachymer. lib. 19. cap. VIII. extr. multos e Creta inſula Latinis, ſeu Venetis, illic imperantibus, propter illorum intolerandam dominationem, patria relicta, ad Imperatorem tranſiſſe: & ab eo locis ſuæ ditionis ac penſionibus donatos, fidem Romanis, ſeu Græcis, in bellis operam præſtitiſſe. Vide Gloſſar. med. Græcit. in V. Πάροικοι.

Pag. 121. B Θεολόγου) Vide Famil. Byzant. pag. 234.

Notæ in Niceph. Greg.

A Ἀπ' ἐκείνου τοῦδε) Pachymer. lib. IX. cap. X. C. XI. XII. XIII.

Σατάλδου γενέσθαι σατραπεύοντος) Quem cepiſſe Kalandis Pag. 102. B. Junii ſcribit Pachymeres lib. IX. cap. XV. ac in *Edit. Pariſ.* Aſia maxime graſſatum, ubi multa oppida ac *pag.* 713. ædes, in Urbe vero, præter templum ſanctorum omnium, S. Michaelis ſtatua ænea, cum alia Michaelis Imp. urbis ſimulacrum eidem S. Archangelo offerentis, magnam labem paſſæ ſunt.

Κατὰ δὴ τὰ ἐκείνου δίρκα) Pachymer. lib. IX. cap. XXX. XXXI. XXX. I.

Τὰ Βλαχίου) Quam *Valachiam* hodie vocant, C. Turci *Iflakiam*, veteres vero Daciam, vel Davorum regionem, ut ſcribit Leunclavius in proſe Onomaſtico Turcico. Vide ſtemma Regum Serviæ in Familiis Dalmaticis.

Σκυθοδαλάβου) Qui Pachymeri non ſemel dicitur Ὀκυροδαλάβου, quam vocem Latini per *Wenceslaus* vulgo efferunt. Vide ſtemma Regum Bulgariæ.

Μιχαὴλ ὁ Κομνηνὸς) Michaelis Angeli Theſſa- Pag. 103. B. lonicenſis Imperatoris ex Theodora Petralipha filius. Vide ſtemmata Palæologorum & Angelorum.

Κατὰ δὲ τὸ αὐτὸν ἔτος) Pachymer. lib. X. cap. C. XVI. XVII. XIX. XX. XXII.

Συνῆλθε δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ) De hoc bello in- Pag. 105. B. tet Genuenſes & Venetos agit Pachymer. lib. IX. cap. XV. XVIII. XIX. XX. XXI. & lib. X. cap. V. XXVII.....

Ὁ δὲ Πατερμάχος ἐφάνη) Pachymer. lib. IX Pag. 106. D. C. XXIV. XXV. lib. IX. C. XII. XIII. XXVII. XXVIII. XXIX. XXXI. XXXII XXXIII. lib. X. C. III. VI. VII.

Τὴν Παμμακαρίστου) De quo Monaſterio vide Conſtantinop. Chriſt. lib. IV. ſect. II. num XXII. Interpres, *In ſanctiſſimæ & beatiſſimæ Dei Genitricis monaſterio*. Emendavimus uti editum eſt.

LIB. VII.

Κατὰ τοῦτον ἢ χρόνον) Pachymer. lib. X. cap. Pag. 109. A. XX. XXI. XXV. XXVI. lib. XI. cap. X XII.

Ἐς δὲ Ἐκφασίαν) Satraparum iſtorum Turco- B. rum nomina cum ea quæ hic omittit Cregoras, & ut il Aſiæ provincias invicem partiti ſint, recenſent Pachymeres lib. XI. cap. IX. Phranzes lib. I. cap. XXIV. & L omiſit lib. I. pag. 7. E. R. de quibus copioſe ſatis egit Joannes Leunclavius in Pandectis Turcico num. XVII.

Καραμανὶς Ἀλαϊὰ) Ἀλαϊὰ) Pachymeri; Ἀλαϊὰμ, Phranzæ; Καραμανοὶ, Laonico Ab eo dicta Caramania Cilicia, cum aliis tamen appendicibus; parte nimirum Lycaoniæ, Pamphyliæ, Cariæ, quibus addit Laonicus mediterranea Phrygiæ. Carmani poſteri *Caramano-glii* dicti, quorum ſtemma Hiſtoriæ ſuæ Muſulmanicæ præfixit Joannes Leunclavius.

Σαρχάνη) Ita Phranzes & Laonicus. Ab illo, Sarcania dicta Jonia, cujus vocis meminit Lonicus, Turcis, *Sara-chan-ili*, id eſt regio *Sarachanta*, ut ſcribit Leunclavius in Onomaſtico Turcico, & in Pandectis num. XIII.

Σασὴν) Iſius meminit paritet Phranzes, de quo Pachymeres & Laonicus ſilent

Ὅτε Καλάμαν) Phranzes, *Calafes cum Cara-* C. *ſefe filio*. Laonic. Καλάμαν, *cum τῷ υἱεῖ αὐτοῦ* Καραζῆ. Nescio an Calaſius idem ſit quem Pachymer. d. cap. IX. & lib. X. cap XX. Ἀμούρην vocat. A Caſale vero Lydia uſque ad Myſiam Caſaſia deinceps appellata, de cujus poſteris agit Leunclavius lib. IV. Hiſt. Muſulman. pag. 196. 197. 198. ubi Caſaſium tandem Utchani dedicione ſponranea ſe ſubjeciſſe narrat.

Ὀσμὰν) Ita appellarut a Pachymer. d. cap. IX. & lib. X. cap XX. XXV. & lib. XI. cap. IX. *Othomanes* a Phranze, Ὀσμὰν a Laonico, *Oſman* a Phranze, Leunclavio, & aliis, a quo Sultani Otomanici hodierni Turci genus ducunt. Is Etruculis filius fuit.

Ἐκ τοῦ Ἀμοὴδ διδάσκων παιδεύει) *Chaſan* & *Mahomet* ii vocantur a Phranze. Laonicus

Gregoram ſequitur, neque Amurii filios nominat: Pachymeres *Αμουρίου* dumtaxat habet. At cujus Amurii filii dicantur, incertum. Nam ex priori Amurii, quem a Meleco Iconienſi Sultano interfectum diximus ſupra ad lib. v. cap. VIII. filius unicus Halis ſuper fuit, *Amur* etiam appellatus, a quo in prælio deletus & cæſus Melecus: atque hujus alterius Amurii filii hic forte intelliguntur, qui mortuo patente has provincias ſibi aſſeruerint, tametſi alter rurſum Amurius occurrat in poſteriori Gregoræ hiſtoria, qui ex duobus iſtis ſecundi Amurii eſſe potuerit, & Amurii ſibi ut pater nomen adſcripſerit: niſi ipſemet ſit Halis Amur horum pater. Hos Amuris, vel Amurii, vel Omuris filios, quos Heracleam Ponticam, Caſtamonem, Sinopen, & alias urbes cum ditione mari Ponticn vicina tenuiſſe ſcribit, *Omer-oglios* vocat Leunclavius in horum ſtemmate, quod Hiſtoriæ ſuæ Muſulmanicæ præfixit. *Omer* enim is in annalibus Turcicis appellatur. Vide eundem Leunclavium in Pandectæ n. XIII.

Τὸ μὲν τοι ἐξὸν ἦτον) Pachymer. lib. x. cap. XXXIV. XXXV. XXXVI. lib. XI. cap. II. XX.

Pag. 109. A. Θελδέριχον) Fredericum hic & infra legendum, uti ſupra monuimus De hoc bello inter Carolum & Fredericum paſſim agunt Hiſtorici.

B. Συνέπεσε δὲ) Pachymer. lib. XI. cap. XII. XXI. XXIII. XXIV. XXVI. Rogerium vocat quomodo is appellabatur.

Ῥουτζέριον) Interpres, ut & Poſſinus apud Pachymerem, perperam *Routzerium* vertit. Rectius Pontanus ad Phranzem *Rogerium* vocat, quomodo is appellabatur; cujus, ut & cæterorum Catalanorum nobiſſimum hic memotatorum, *Edit. Partſ. pag. 734.* hiſtoriam bellicaſque in Græcia expeditiones, C quibus ipſemet interfuit, peculiari commentario lingua Catalanica deſcripſit Ramondus Montanetius. Nos etiam ex eo aliiſque ſcriptoribus hanc illuſtravimus in Hiſtoria noſtra Franco-Byzantina lib. VI. cap. XXIV. & ſequentibus. Unde, ne actum agere dicamur, cum quidpiam hic occurret quod hanc ſpectet, eo amandare lectorem ſufficerit.

Ἰόγκων τὴν κάτω) Catalaniæ provinciam ſic deſignat in inferiori Hiſpania ad Galliæ fines ſitam, ubi Pyrenæi montes, quos non unus ex ſcriptoribus Alpium nomine indigitat.

D. Ὁ δεσπότης ἀδελφὸς τοῦ) Joan. Villaneus lib. VIII. cap. XXXIV.

Pag. 110. A. Ἀπὸ δὲ τούτου) Anno MCCCXI. Joan. Villan. lib. VIII. cap. XLIX.

C. Ἀμογαβάρου) Vide Hiſt. Franco-Byzant. lib. VI. n. XXIV. & Gloſſ. med. Græcit.

Ἐπὶ δὲ μετὰ μικρὸν) Nempe poſt Aſiaticam expeditionem Rogerii Cæſaris, cum ille in Thraciam tranſiſſet. Pachymer. lib. XII. cap. IV.

Πιγκερνέρνα) Rectius Pachymer. lib. XII. cap. IV. & alibi *Μενεργέρνα*, is quippe vocabatur *Berengarius Entenza*, ſeu *Eatença*. Græcos enim Latinum B. per M. efferre ſolere docemus in Gloſſ. med. Græcit. Berengarii natales attigimus in Hiſt. Franco-Byzant. eod. lib. VI. n. XXIII. Illius porro nomen male expreſſit Wolfius apud Gregoram, & Poſſinus apud Pachymeren.

Τὸ τοῦ Καίσαρος) Pachymer. lib. III. cap. XVI. XVII. XVIII. XXIX.

Pag. 111. A. Τὰ δὲ ἑπόμενα ἦσαν) Sub. ann. MCCCV. Hiſt. Franco-Byzant. lib. VI. n. XXX. XXXI.

B. Θωμάντα) Cujus meminit Pachymeres lib. VII. cap. II. 12. lib. IX. cap. XXIII. lib. X. cap. X. XXXIII. & Cantacuzenus lib. I. cap. XIV. XIX. Illius præclarus extat Hymnus in Græcorum Horologio.

C. Ἀλάνοι) Quos Maſſagetarum nomine non ſemel indigitat. Vide lib. II. cap. XVII.

D. Ἀμὰ δὲ τῷ ἀδελφῷ) Hiſt. Franco-Byzant. lib. VI. n. XXVIII.

Ἀντίκου δὲ τῷ Ῥουτζερίῳ) Pachymer. lib. XII. cap. XIII. XIV. XV.

A Ἐν τούτῳ τοίνυν) Pachymer. lib. XII. cap. III. pag. 112. B. VII.

Ὅθ' ὑπομείνῃ) Pachymer. lib. XII. cap. XXIII. C. XXIV. Montanerius cap. CCXV. Hiſt. Franco-Byzant. lib. VI. cap. XXXIV. Pag. 134. C.

Πολέμων γὰρ οἱ) Pachymer. lib. XII. cap. XXV. XXVI. XXVII. Montaner. cap. CCXV. Hiſt. Franco-Byzanc. n. XXXV.

Ἀπεγνώκεσαν γὰρ ἐκ Γωσίας) Pachymer. lib. XII. D. cap. XXVII. lib. XIII. cap. VII.

Ἀλλ' γὰρ ἔσω) Pachymer. lib. XII. cap. XXIX.

Τοῖς περὶ Καντακουζηνὸν) Pachymer. lib. XII. cap. Pag. 113. C. XXX. XXXII. XXXIII. Montaner. cap. CCXX. Moncada cap. XXIX.

Φερέντζαν Τζουμὲ) Qui Pachymeri *Φερέντζου* Pag. 113. A. *Τζουμὲ* dicitur lib. XI. cap. XII. lib. XIII. cap. XXX. XXXVI. Ita *Fernandum Ximenem de Arena* expreſſerunt, de quo Montaner. cap. CCXXIII. B Moncada cap. XXXIX. XL. XLI. Hiſt. Franco-Byz. lib. VI. cap. XLII.

Κατὰ Ῥαιμόντου) Qui *Ῥαιμόντου* dicitur Pachym. lib. XIII. cap. XII. XXI. XXVI. Berengarius vero *de Rocafort*, Montanerio, Moncadæ, & aliis.

Ἀναντᾶται ἐβδόῃ σπουδάσαι) Montaner. cap. B. CCXXVII. Moncada cap. XLIII.

Ἀλλὰ πρῶτα Λατινικὰ) More apud Latinos ſeu Pag. 118. A Francos Principes recepto, quo filiis ſecundogenitis *pars terræ*, uti loquebantur, in hæreditatis ſortem aſſignari ſolebat, atque adeo in *apanagium*, de quo multis egimus in Gloſſ. med. Latin. in hac voce.

Ἰωάννῃ) Quem ſtatim atque Michaelem ex priore conjuge filium Imperatorem, Deſpotam dixerat pater. Pachymer. lib. IX. cap. II. De aliis Andronici liberis hic memoratis, vide Famil. Byzant.

Ἀντώνιος ὁ μεθ' ἑαυτὸν μεθ' οὓς ἐβασίλευσε τοῦτο) Sic etiam Phranzes lib. I. cap. VII. Atqui id in Latinorum uſu minime erat, apud quos ſecundo-geniti, quibus data erat *pars terræ*, jure clientelæ & hominii primogenito ſuberant.

Ἣν ὁ σὸς Λόρδος δὲξ ἀγγελίαν τρίτον) Agnes illa fuit, filia Hugonis Comitis Briennenſis & Elizabethæ *de la Roche* Duciſſæ Athenienſis, ac proinde ſoror Galteri Comitis Briennenſis, qui ea tempeſtate Athenienſem Ducatum obtinebat. Hiſt. Franco-Byz. lib. VI. n. XLIII. Pag. 119. D.

Θυγατέρα τὴν υἱὸν αὐτὸς τὸν Δούκαν) Primo genitus enim ea hoc ſecundo Andronici conjugio fuit Joannes Deſpora, cujus paulo ante meminit.

Τῷ ἀρχοντὶ Πελοποννήσου) Is fuit Joannes Angelus Ducas Comnenus Joannis Sebaſtocratoris filius, de quo agimus in Famil. Byzantin. p. 210.

Θυγατρὶ τοῦ ὀνόματι Σπινόλᾳ) Argentinæ, Opicini Spinolæ filiæ unicæ. Vide ſtemma Palæologorum Monferratenſium in Famil. Byzant. p. 549.

Η δὲ τοῦ Μαρκιωνὶ τάξις) Atqui tamen Marchio- Pag. 120. A num primitus magna ac illuſtris apud Latinos fuit dignitas, ut qui Regnorum limitibus præeſſent, unde illorum fluxit nomenclatura. Vide Gloſſ. med. Lat.

Ὁ τῶν Δαυκανῶν κατέχων σημαίαν) Sed & apud Latinos leginum vel etiam exercitus totius vexilliferi Marchiones nunquam dicti, quod & infra repetit. Ita ſæpe nugantur Græculi iſti ſcriptores, rerum noſtratium omnino ignari ac imperiti.

E Ὁ δὲ Ῥωσσὶᾶ) Quæ hic de Raſſiæ ſeu Moſcoviæ Principi, *pag. 735. C* ἐπὶ τραπέζης, ſeu *Daviſeri*; Morem ſeu Peloponneſi Domino, Principis; Athenarum, Magni Ducis; Bœotiæ & Thebarum, Magni Primiceri; ac denique Siciliæ, Regis a Conſtantino Magno datis dignitatibus commentatur Gregoras, meræ ſunt ac aniles omnino fabulæ, quas refellere, operam aſſet ludere. Nam ut de Ruſſica taceam, quæ nullibi occurrit, cæteræ non a Græcis ſed a Latinis mana-

runt. Qui enim ex noſtris poſt captam urbem Athenis imperarunt, Ducum appellationem vel ſibimet adſcripſerunt, vel ab Imperatoribus Latini obtinuerunt, iiſque ſimul & Thebis impe-
A
rarunt, quamvis Gregoras diverſos fuiſſe Athenarum & Thebarum Dominos hic innuat, licet infra cap. VII. contrarium agnoſcat; qui quidem μεγάλοι Κύριοι a Græcis, a noſtris vero *Grands Sires*, id eſt *Magni Domini*, proter variationem eorum dominationem vulgo appellabantur, non vero ex voce Πεμπαμήριον corrupta, ut hic & cap. VII. nugatur.

D. Pag. 121. C. Καὶ τὰς κατὰ Ἰδαγίαν) Imo Gallitæ.

Νικηφόρου) Cognom. *Chumnus*, cujus meminit Pachymeres lib. XII. cap. XVII. & Cantacuzenus lib. I. cap. XIV. Vide Famil. Byzant. pag. 236. & indicem auctorum Mſ. ad Gloſſar. med. & infimæ Græcit. ubi de ejus ſcriptis.

D. Καπετάνιον) Cujuſmodi erat Imperatoria illa
B
calyptra quam Pyramidem vocabant, de qua egimus in Gloſſ. med. Græcit. in Πυραμὶς.

Pag. 122. D. Κεκαμμένον ἐπιτεθειμένου τοῦ γένους) Latinorum more, contra quam Græci, quibus barbam nutrire ſolenne erat. Vide Phrantzem lib. I. cap. X. & Notas ad Alexiadem pag. 283. E. R.

Pag. 123. B. Τὸ μὲν δὴ Τζιμὰν πλεῖον) Turci nempe tum pactum inierant cum Catalanis ann. MCCCVI. de quo Montanerius cap. CCXXVIII. & Moncada cap. XLV. Vide præterea Pachymer. libr. XIII. cap. IX. & Hiſt. Franco-Byzant. lib. VI. num. XLIV.

Τὸ δὲ μετοπώρου) Ann. MCCCVI.

C. Ἤρξε δ' ἀρχομένου) Ann. MCCCVII.

Μακρὶ ἐκτὸς τοῦ τείχους) Chriſtinopoli, oppido quod Thaſio inſulæ obverſatur, & de quo quædam notavimus ad Villhardinam n. CXLIX. ad Paogæum vicinum montem. Cantacuzenus lib. I.
C
cap. IV. ubi de Chriſtopoleos ὁμοίως· ἅμα μὲν ὡς ἐν χερρονήσῳ ἔκτος ἦν ὁ φύσεως ἐπὶ κατασκοπὴν, τοιοῦτό τοι ἐξ ἧς τυχὸν, ἅμα δ' ὅτι ἐξ ἄκρου ὥστι κλεῖθρον τῶν πλωτῶν ἐκείσε μέσον, ἐφ' ὑπωρὶν ἑστηκὸς πολλοῦ τινος ἄξιον τῇ φορᾷ ἐξετυπώθη τοῖς ἐκ τοῦ ἐπὶ τὴν Θρᾴκην διάπλου.

Quibus poſtremis verbis morum ritum videtur indicare. De longis iſtis muris ad hoſtium incurſus arcendos egimus in notis ad Chronicon Paſchale pag. 589. & in diſſert. de Hebdomo, ubi de utroque Hexamilio.

Pag. 124. D. Ἀφικνεῖται) ſupra pag. 140. C.

Pag. 125. C. Τὸ διάπυρον ὑπὲ τῶν ἀρχόντων) Joannis Angeli, qui ducta Irene Andronici Imp. filia notha, triennio poſt nullis ſuſceptis liberis e vita exceſſerat.

Pag. 126. D. Τῶν τε Ἀθηνῶν) Galterus Brienneſis, Dux
D
Athenarum & Thebarum Dominus.

Οὗτοι μὲν οὖν διῆλθον) Hæc fuſius narrat Montanerius cap. CCXL. ex eo Moncada cap. LXIII. nos etiam in Hiſtor. Franco-Byzant. libr. VII. num. VII. VIII.

Pag. 129. E. Ἐφίστανται ὁ τῆς χώρας ἀρχηγὸς) Idem Galterus
C
Athenarum dux.

Pag. 130. B. Οὗτο ἅπαντες) Phrantzes lib. I. cap. IX.

C. Κατὰ τύπτω τὸν χρόνον) Phrantzes ibid.

Τὸ ὑποπέδιον οὗτο) Quædam omiſſa ab interprete in verſione reſtituimus. Sed quid hoc loco vox ὑποπέδιον ſonet, non plane aſſequor. Neque enim in ſcabello, quod pedibus ſubſternitur, quidquam pingi debuit vel potuit, maiore minas imago. Servatoris quam cum diſcipulis menſæ accumbentibus, ſupra thronum ipſum vulgo effictam obſervamus in Gloſſ. med. Græcit. in V. Θρόνος. De ejuſmodi ſuppedaneis vide
E
ibi ruſum in V. Συνεδρίων.

D. Νίκων ὁ τῆς Κυζίκου) Pachymer. lib. XI. cap. IX. Phrantzes lib. I. cap. IX.

Pag. 130. A. Πρὸς τῶνδε βιωτικῶν φροντιστῶν) Interpr. *rei familiaris peritiſſimus fuit*. Emendavimus, *rei ſæcularis*. Vide Gloſſ. med. Græcit. in βίος.

C. Λάρνα δὲ τὸν δὸν παρθενῶνον) Interpr. *de ædibus binis Veſtalium virginum*. Edidimus *Sanctimonialium*.

Ἐκ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μονῆς) De quo monaſterio diximus ſupra ad lib. VI. cap. I. pag. 101. F. Pag. 118. A.

Ἀρχίων δολιεύτη) Interpres, *videlicet ne ſol. diebus rem divinam facerent*, edidimus, *at a re divina per ſol. diei abſtinerent*: mox, *παναγίαις deprecationibus*, emendavimus, *genitricalibus*. Vide Gloſſ. med. Græcit. in hac voce. Infra

φροντιστὰς μοναστηρίων, ταμίαν τε βασιλέως. Interpres, *Abbatis*, *munera*: edidimus, *Monaſteriorum præfecturæ*, *prærogativæ in palatio*.

C. Ἐς τὰ τοῦτ τοῦ χρόνου) Pachymer. lib. XI. cap. IX.

Φιλῆ τὸν Παλαιολόγου) Phranzes lib. I. cap. IX. Pag. 119. A.
Theodorum Philem ἐπὶ τῶν μυρεψικῶν habet Pachymeres lib. I. cap. VIII. & alterum Philem lib. III. cap. XVII. Joannem Φιλῆ, τῆς βασιλικῆς, Cantacuzen. lib. IV. cap. XXXII. eatane Manuelis Phile verſus Jambici in obitum ejuſdem Georgii Pachymeris, apud Allatium de Georgiis, pag. 373. Idem is ni fallor, cujus editus habetur de animalium proprietate, quem Michaeli Imp. τῷ πίῳ, ut præfert Cod. Reg. 2216. *Edit. Pariſ.*
Andronici ſenioris filio, inſcripſit. Vide Allatii *pag. 736.*
excerpta Romæ edita pag. 399. in Chreyghtonum pag. 702. 703. Lambecium lib. III. Bibl. Cæſar. pag. 184.

Σαρίχαν) Thraciæ fluvius, cujus meminit Pag. 134. A.
Theophylactus Simocatta libr. VI. cap. III. & Anna Comnena lib. VIII. pag. 215.

Τὸν Περιβλεπτὸν μονὴν) Inter. *Periblepti*: emen- Pag. 136. E.
davimus, *Perribleptæ*, Deiparæ ſcilicet, cui dicatum Monaſterium; de quo lo Conſtantinop. Chriſt. lib. IV. ſect. II. num. XXXVI.

Ἰωάννης ὁ Γαλεώτης) Phrantzes lib. I. cap. IX.

Καὶ αὐτὸν μὲν τὸν τοῦ μοναχικοῦ) Ea enim tem- C.
peſtate Patriarchæ omnes ſeligebantur ex ordine
C
Monachico, ac ſi aliunde, id eſt ex ſæculari, tum ii Monachi habitum induebant, & a carnibus abſtinebant, uti ſupra annotatum ad lib. VI. cap. III.

Ὁ Μετοχίτης Θεόδωρος) Qui Λογοθέτου τοῦ γενικοῦ D.
dignitatem antea obierat, or ſcribit Pachymer. lib. IX. cap. V. tum vero Λογοθέτης τοῦ γενικοῦ erat, cujus præclaras animi dotes & eruditionem hic & in orat. illius funebri prædicat Gregoras, adverſam vero fortunam lib. IX. cap. VI. VII. lib. X. cap. II. ut & Cantacuzenus lib. I. cap. XX. lib. II. cap. I.

Πανυπερτάτῳδεν) Vide Gloſſ. med. Græcit. in Pag. 131. B.
Σεβαστός.

Ἀνάγκαι πυραμίδων) Conſtantinop. Chriſt. lib. III. num. XIX.

Τὸν μὲν γὰρ ἄλλον βασιλέων) Immanem iſtam
D
ac veſanam in medium ſacrarum ſtructuris Imperatorum & nobilium Conſtantinopolitanorum oſtentationem exagitant non ſemel ſcriptores Byzantini, uti obſervamus in Conſtantinopoli Chriſt. lib. VI. num. I.

Ναὸς τοῦ μεγάλου Παύλου) Vide Conſtantinopol. D.
Chriſt. lib. III. ſect. V. num. XXI.

Κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν) Chr. MCCCXVII. Pag. 139. A.

Τούτου δὲ λήγοντος) Juſtinianæ ſcilicet ſtatuam.

Ἐν δὲ τούτῳ ἔτει) Anno MCCCXVIII. Pag. 140. A.

Ἐξάρχου υἱὸς ἐξ Ἀλαμανίας) Ducis Brunſuicenſis filiam. Vide ſtemma Palæolog. pag. 238.

Ἐκ Ἰωάννου ἰσχυροῦ) Vide ſtemma Angelorum, C.
pag. 210.

LIB. VIII.

Σωτήρῳ Θωμᾷ) Thomæ Angelo Ducæ Comne- Pag. 141. B.
no, Nicephori Deſpotæ ex altera uxore Anna Palæologina filio. Pachymer. lib. IX. cap. IV. Vide
E
ſtemma Angelor. in Famil. Byzant. pag. 210.

Θωμᾶς ὁ ἡμῖν ἀδελφοῦ Κόμητος) *Comitem* & hic vertit interpres: *Comitem* repoſuimus. Thomas quippe nobilis Gallus Comes Cephaleniæ & Zacynthi erat, filius Joannis Domini Zacynthi inſulæ, cui quidem Joanni ducta in uxorem Maria Comnena, Nicephori Angeli Ætoliæ Principis filia, Cephalenia inſula in dotem conceſſa fuerat a ſocero, poſt cujus obitum orta de ejus ſucceſſione controverſia inter Joannem &

Thomam Angelum Deſpotam uxoris frattem, Thomas a Joanne interfectus eſt, an. MCCCXVIII. Ita exette Joannes XXII. Papa in epiſtola, non vero a Thoma Joannis filio, uti hic narrat Gregoras, & cap. VI. Vide Hiſtor. Ftanco-Byzant. lib. VI. num. XXVII.

Ἐπεὶ δὲ ἐξ ἐτῶν ἑφδεκα) Solutiorem ejuſdem Andronici junioris vivendi rationem * inter diſſidii cum patre etiam memorat Cantacuzenus lib. I. cap. V.

* *Legendum* inter cauſas diſſidii.

Ἐν μιᾷ τούτων) Cantacuzen. lib. I. cap. I. Pranzes lib. I. cap. X.

Μαΐ᾽ υ᾽ τοῦ) Id. Oſtobr. anno juxta Græcos VI. MDCCCXXIX. Chr. MCCCXX. Cantacuz.

Pag. 143. A. Ἐν τούτῳ φέ χρόνῳ) Joann. Villaneus libr. IX. cap. LXXXV. LXXXIX. Petr. Bizarus libr. V. Hiſt. Genuenſis pag. 108.

B. Κράλη Σερβίων) Urofio cogn. *Sanſto*, & *Milutino*, Serviæ Regi. Vide ſtemma Regum Serviæ num. L CX.

C. Ὁ ταὐτὸν ὁμομήτριον ἀδελφὸς) Interpres, *frater uterinus* : emendavimus, *conſanguineus*, ex eodem parente & alia matre ; id enim vox Græca ſonat. Pollux lib. III. cap. II. οἱ μὲν ὁμόπατορες καὶ ὁμόμητορες ἀδελφοὶ, ἑφδοτέρων ταὐτόν, μόνοι δὲ μητρὸς, ἀμφοτέρους. Conſtantinus enim Palæologus Deſpota, ex Andronici cum Anna priore conjuge, Simeonis vero ex altero cum Irene conjugio prodierant.

Pag. 144. A. Ὁ δὲ Παντοκράτωρ Ἰωάννης Γαλῆνος) Phranzes lib. I. cap. IX.

B. Ἐκ μητρὸς τῆς Μαργαρίτου Γαβρᾶ) Phranzes ibid. De S. Georgii in Manganis Monaſterio agimus in Conſtantinop. Chriſt. lib. III. ſect. VI. num. XLII.

Pag. 146. A. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ Δαμάλης) Cantacuzen. lib. I. cap. I. Vide ſtemma Palæolog. pag. 235.

B. Εὐδοκία Παλαιολογίνα) Neocæſarææ Primi a ſecretis filiæ, Conſtantini Palæologi Deſpotæ uxoris, ac ex alio Conſtantino tam viduæ, unde *Palæologina* hic cognominatur, ex priore conjugio. Vide idem ſtemma.

Pag. 147. B. ἀνηρτημένοι παιδαγίοις) Adoleſcentibus, quos ἀρχωτοφύλακας vocabant : τῶν περὶ Δημητριάδα, Cantacuzenus lib. III. cap. XL. καὶ περὶ Δημητρίαν, lib. III. cap. XLIII. Vide Gloſſ. med. Græcit. in hac voce.

Pag. 150. D. Ὁ μὲν τοῦ μεγάλου Πανίου) De hac Magni Papiæ, & ellis hic memoratis palatinis dignitatibus, agimus in eod. Gloſſ.

Edit. Pariſ. pag. 737.

Ὁ μὲν τοῦ Λεοντάνου ἢ Γαλῆ) Theodorus Metochita, a quo inſtauratum Choræ monaſterium rurſum cap. ſeq. ut & docemus in Conſtantin. Chriſt. lib. IV. ſect. XV. nu. V.

Pag. 152. A. Τῶν ἑσπερινῶν φωτοχιδῶν) Interpres, *a veſpera ad noctuona ſacra illa de more acceſſit*, emendavimus, *ad Veſperæ illius vigilias*.

Πλανησφύρων) *Varangorum*. De quibus in utroque Gloſſario multa congeſſimus.

Περὶ τοῦ Δίκτυνδα τῆς Νικήτου Θεοδώρα) Quibus vocibus intelligi ædem Hodegetriæ Deiparæ colligere quivis poteſt ex iis quæ obſervamus in Conſtantinop. Chriſt. lib. IV. ſect. IX. n. XXIV.

D. Ἐν ᾧ λέγει τὸν ἐν Βιζάντει) Vide eandem Conſtantinop. Chriſt. in Byzantii origin. nu. XV. p. 67.

Βυζάλια καὶ χαραμπαγοῦδα) Quorum non ſemel mentionem agunt ſcriptores Byzantini, & locos collegit Lambecius, ſeu Holſtenius, ac præfixit Leonis Oraculis.

Pag. 157. D. Λαμπρὰ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρα) Vide Gloſſ. med. Græcit. in Ἑορτή.

Περὶ τῆς Γυροκομείου) Conſtantinop. Chriſt. lib. I. ſect. XV. num. IV.

Pag. 158. A. Ἐτοῦ δὲ ἐξακισχιλιοστοῦ) Chriſti MCCCXXX.

Τὸ ὄνομα μὲν ὁ Κράλης Σερβίων) Urofius, de quo ſupra.

Ὁ Σφενδοσλάβος) Vide ſtemma Regum Bulgariæ poſt Famil. Byzant. num. XLIV.

Pag. 159. B. Κόντο Κεφαλονίας) Vide notata ad cap. I. hujus libri VIII.

A

B

C

C

D

E

Ὁ Φιλαδελφείας Θεόληπτος) Ca)us non ſemel meminit Pachymeres. Pag. 160. A.

Ὁ μὲν τοῦ Βατατζῆ) Phranzes lib. I. cap. X. Laonic. lib. I. pag. 8. E. R. Joan. Villaneus lib. IX. cap. CXXXII. Pag. 176. B.

Ἡ Δεσπίνα Κυπριανίνα) Andronici Imp. filius ſecundo genitus. Vide Cantacuz. lib. I. cap. XXXI. D.

Τῷ Ὑπερ τῷ Δικαίου) Eidem Conſtantino. Pag. 177. B.

Ὅσον ἀπέδειν ἐχρῆν ἐπὶ τὸ ἀληθινόν) De hac divinationis ratione vide Gloſſar. med. Latin. in *V. Sortes Sanctorum*. Pag. 178. B.

Εὐτυχὲς μὲν τοῦ) Phranzes lib. I. cap. IX. Pag. 179. C.

Τῷ μὲν τοῦ Συμεῶνος) Cantacuzen. lib. I. c. XXXV. Pag. 180. D.

Ὁ δὲ Λοῦης) De quo in Ilemmate Cantacuzenorum pag. 160. Pag. 181. A.

Τὸν ὀγδοηκοστιανὸν) Anno Chriſti MCCCXXV. Pag. 186. A.

Νῦξ δ᾽ ἐπὶ τοῦτον) Homerus Odyſſ. Δ v. 388. Pag. 187. C.

Αὐτὰρ ἐμοῦγε) Idem Homer. Odyſſ. Δ᾽ v. 481. D.

Συμμιγίζω) Aliis Συμμιγίζω. Vide Notas ad Alexiadem pag. 382. E. R. Pag. 189. A.

Σκυτίων πολιχνίου) Vide eaidem Notas p. 597. & Leunclaviam in Pandecte Turcico nu. CLXIX. C.

Ἡμιμαυόμενον Ἄνναι) Cantacuzen. lib. I. cap. XL. XLII. Fuit illa Joanna Amedæi V. ex Maria Brabantenſi altera conjuge filia : ſic ex Joanna, quibus id nominis inſolens erat, Annam confecere Græci. Vide Famil. Byzant. Pag. 191. B.

Ἡλωκὼς γὰρ ὁ Προυσίου) Pruſam Bithyniæ Metropolim ab Othmane ſeu Oſmane Sultano obſeſſam, ac Caſtellis duobus extructis, præſidiis in iis collocatis, urbis vias omnes interclauſiſſe, ne quid in eam poſſet importari, ac tandem fame domitam cepiſſe, narrat poſt Laonicum libr. I. Leunclavius lib. III. Hiſt. Muſulman. A quo urbs ipſa, quæ exinde Turcorum regia fuit, maitis deſcribitur in indice libimnario Oſmanidatum. C.

Ἐξακισχιλιοστοῦ) Chriſti MCCCXXXI.

Τὸν Ὄνου κίονον) Iſtius proceſſionis ad columnam Porphyreticam I. die Septembris meminit Codinus de Offic cap. XV. nu. I. Vide Notas ad Alexiadem pag. 382. E. R. & Conſtantinopolim Chriſt. lib. I. ſect. XXIV. num. VI. ubi haud pauca de hac Porphyretica columna, ac cruce illi impoſita, & Byzantiorum ad hanc ὄρκωμον ſeu religione congeſſimus. D.

Μιχαὴλ ὁ) Cognomento Straſcimirum, de quo in ſerie Bulgariæ Regum agimus pag. 323. S. P. IX. Pag. 193. A.

Ἀδελφὴ δὲ ἦν αὐτοῦ) Neda, quæ alias Dominica, Urofii Regis Serviæ filia, Stephani Regis ſoror. Vide ſeriem Regum Serviæ nu. LIX. & LXI. B.

Τῶν Κρηλωτῶν) Simonidem, Andronici Imp. ex Irene altera conjuge filiam, quæ cum ad Irenes matris ex equinat Conſtantinopolim veniſſet, uti narrat Gregoras lib. VII. cap. XXX. ad conjugem redire renuerat, a quo cum per legatos a patre repeteretur, illaque ne ad reditum cogeretur Monachicum habitum induiſſet, illius frater conſanguineus Conſtantinus Deſpota lacerato ejus cucullo invitam & plorantem ad conjugem remiſerat. Idem Gregoras lib. VIII. cap. I. Pag. 195. B.

Ἐκ τοῦ Κράλη Σερβίου) Ad quem miſſus Callinicus legatus ab Andronico Juniore. Cantacuzen. lib. I. cap. VIII. D.

Ὅσα ἐπὶ χαρτῶ γεγράφασι) Duas chartarum ſpecies hic recenſet Gregoras, alteram quam *chartam* vocat, alteram quam ex tenui linteo confectam ſcribit. Priore voce papyrum Ægyptiacam videtur innuere, quam Græci recentiores ξηρὰ χάρτια vocabant : altera chartam ex linteo conceptia & contuſis paratam, quam χάρτιον χάρτου dicunt. Vide Gloſſar. med. Græcit. in his vocibus. E *pag. 738.*

Περὶ Χαλκοκονδύλου) Quæ urbs ad ſignum ab Andronico juniore delecta fuerat. Cantacuz. lib. I. cap. IV. VII. VIII.

Ὁ ἢ βασιλεὺς αὐτὸς Θεόδωρος) Is paulo ante ad partem Conſtantinopolim venerat, uti narrat Cantacuz. lib. I. cap. LI. Pag. 196. A.

Καὶ γοῦνον αὐτῷ) Supra lib. VIII. cap. XXX. B.

Pag. 197. A. *Hæc Notata Ducangii ſeparatim compacta cum ceteris erant.*

Πηγὶ τὰ Ῥήγια) Oppida duo hac appellatione obſervat Leunclavius in priore Onomaſtico Turcico, alterum quod Ῥήγιον μέγα vocat inter Seliveam & Pontem minorem, Turcis *Bujuc-Zecmege*, i. e *Ponto grande*, ſive *Pons major*. Pontem autem nominatum cenſet a terra maris impetu abs ſe invicem divulſa, quæ ſinum hunc effecerit, ut eadem de cauſa diviſum tertæ motu a Sicilia Rhegium Italiæ dictum. Alterum Rhegium μικρὸν dictum: Turci *Cutzuc-Zecmege*, i. *Pontem minorem* vocant, oppidum inter Pontem majorem & Conſtantinopolim. Utrumque porro oppidum prætetea Ἀδριανούπολιν, & Ἀδριανὸν μικρὸν Græcos appellare obſervat. Verum Ἀδριανὸν diverſum eſſe oppidum a Rhegio, ex Procopio recte opinatur Ortelius, de quo quædam notavimus ad Villhardoinum n. CCXX. Rhegii porro Thracici paſſim mentio apud ſcriptores Byzantinos.

C. Pag. 121. D

Ἡ πυλαιοφύρα) Varangos, uti ſupra pag. 287. B.

Κυδωνιαι) Vide Gloſſ. med. Græcit. in hac voce.

Pag. 202. B.

Ἐν ἀδύτῳ κατακλεῖσται φυλακῇ) Caotacuzen. lib. I. cap. I.

Pag. 203. B.

Τὰ δ' ἑνώπια μυείν Διακριβεῖν) Cantacuzen. lib. I. cap. XXXI. LIII. LIV.

C.

Ἀσὰν Μιχαὴλ) Joannis Aſanis Bulgariæ Regis filius primogenitus. Vide Fam. Byzant. p. 325. E. R.

Pag. 254. B.

Μιχάηλος γάρ) Cantacuz. lib. I. cap. LVI. LVII. LVIII.

Pag. 206. D.

Νέοι μικροὶ τὴν ἡμερικὴν τὰ) Sabellicus decad. II. rer. Vener. lib. I. pag. 325. Petrus Juſtinian. lib. IV. rerum Venetar. ſub init.

Pag. 208. C.

Ἑκατονταέτιδα ἁρπάσαι) Capta urbs ab Andronico juniore anno mundi juxta Græcos V I. MDCCCXXXV. (Chriſti MCCCXXVIII.) Indict. XI Maii XIX. Cantacuzen. lib. I. cap LIX.

Pag. 209. D.

Πρὸς τῷ δώματι αὐτοῦ) Quæ tum in Palatio aſſervabatur. Vide Conſtantinopolim Chriſt. lib. IV. pag. 91. E. R.

Pag. 211. A

Τῇ σεβασμίᾳ τῆς Θεομήτορος εἰκόνι) Deiparæ Hodegetriæ, ut ſupra cap. XVII.

Pag. 210. B.

Τετάρτῃ καὶ ἑκοστῇ τοῦ Μαΐου μηνὸς) Proinde die V. ab Urbe capta.

Pag. 211. A.

Μαστιγοῦται) Seu ἀρχοντόπαλαι, de quibus ſupra lib. VIII. p. 147. B.

B.

Ἀρχὴν τῶν ἱερατικῶν) Quæ vnces, uti loquimur, *ſuſpendere a divinis*, ſignificant. Vide Gloſſ. med. Græcit. in ἀρχὴ. Vide Cantacuz. l. II. c. 12.

Pag. 214. A.

Τῶν Βυλγάρων ἄρχων) Cantacuzen. lib. II. cap. III.

C.

Δεσπαινὶ μάμμῃ) Matis, ſeu Xena Armeniæ Regis Leonis II. filia, quæ hic μάτηρ αὐγούστου dicitur, ſcilicet Andronici Junioris Imp. & Michaelis Aſanis Bulgariæ Regis, cujus ſocrus erat. Michael enim Mariam Palæologinam Andronici ſororem uxorem duxerat. Vide ſtemma Palæologorum in Fam. Byz.

Pag. 215. A.

Συναξάριν ὁ Πρωτοσύγκελλος) Synadenus.

C.

Ἐξάγεται τῇ ὁ Συναξάριστὴς τῆς μητρὸς) Cantacuzen. lib. II. cap. IV.

Pag. 216. A.

Κατὰ Ὀρχάνη) Cantacuzen. lib. II. cap. VI. VII. VIII.

Καὶ ὅτι Νίκαιαν) Idem cap. XXIV. XXV.

C.

Φιλαρμίδιον) Meminit iſtius loci etiam Caotacuz. d. cap. VIII.

Pag. 218. A.

Συγχώρησιν ἐγγράφου) Interpres, *ſcriptam condonationem pro ſuggeſto vocitat*: emendavimus, *ſcriptam abſolutionem in ambone vocitat*, quam ἀνεγνωσμένην Græcos vocare, ſupra obſervatum.

D.

Κατὰ Μυρίνη) Vide Cantacuzen. lib. II. cap X. XI. XII. XIII. Hiſt. Fraoco-Byzant. lib. VI. n. XXV. ubi ut Chios inſula in Benedicti Zachariæ Genuenſis poteſtatem venerit, & ut ab Andronico recepta fuerit Martinn illius domino captivo facto, atque ut a Genuenſibus Joanne Imperante rurſum capta fuerit, pluribus narramus.

Ὅσα καὶ δῶρα) S'c Græci quem *Waſſallam* Latini vocant, afferre ſolent. Vide Notas ad Aeniadem pag. 398. E. R.

A Τῷ ἀδελφῷ) Benedicto Zachariæ.

Οὐλγαν μὲν τὸν) Cantacuzen. lib. II. cap. XIV. Pag. 179. B.

Καὶ ἀπαιτήσας τὸν Συργιάννην) Iſtius adoptionis Pag. 220. A. Syrgiannis non meminit Cantacuzenus, quam rurſum artigit Gregoras lib. X. cap. VI. Ita Maria Palæologina Bulgariæ Regina Svvetislaum, qui Smilzæ in hoc regno ſucceſſit, adoptaſſe legitur apud Orbinum in Hiſt. Slavorum. Vide Diſſertat. XXII. ad Joinvillam p. 270.

B

Εἰς τὸ Ἀΐδιον φρούριον) Id eſt in perpetuum carcerem, tametſi ſcribat Leunclavius in priore Onomaſtico Turcico ita appellatum caſtrum, quod eo concluſi tanquam perpetuis in carceribus oblivioni traderentur, idemque eſſe quod Græci Νικόστομον, & Λαμπόκαστρον vocant ad V. ab urbe lapidem, ad Boſporum in Eutopæo ſitum littore. Quod ſi ita eſt, id porro nominis a Græcis eidem caſtro indium fuerit, quomodo Perſæ ſimili de cauſa Ἀΐδιον φρούριον in Perſide appellarunt, de quo Agathias lib. IV pag. 138. E. R. Procopius lib. I. Perſic. &c. *Edit. Pariſ. pag. 739.*

D.

Νίκαια τῆς ὑπερτίμου Θεομήτορος τῆς Πηγῆς) Cantacuzen. lib. II. cap. XVII. & XX. Vide Conſtantinopolim Chriſt. lib. IV. ſect. XV. n. XIII. ubi de iſtius fontis virtutibus multa.

Καὶ φιλόκαλον) Epirhaton vulgo datum Monachis. Pag. 221. D.

Τὰ δ' ὑπερκείμενα ὄρη) Cantacuz. lib. II. c. Pag. 225. D. XII. XIV.

Τῇ τοῦ Καίσαρος θυγατρὶ) Maris Palæologina Pag. 227. D. Joannis Palæologi Cæſaris filia, & Michaelis Palæologi Imperatoris neptis. Vide Fam. Byzant. & ſeriem Regum Serviæ n. LXI.

Εἰς δὲ τὰ τοῦτο ἔτη) Cantacuz. lib. II. c. XXVI. Pag. 228. D.

C XXVII. Vide ſeriem Regum Serviæ, in Fam. Byzant. n. XLVII. & XLVIII.

Καὶ Νίκαιαν ἅπαν) Ut Nicæa capta fuerit ab C. Orchane Sultano, anno ſcilicet Mahumetano DCCXXXIV. Chriſti MCCCXXXIII. nattat Leunclavius lib. IV. Hiſt. Muſulman. tum ex annalibus Turcicis, tum ex Laonico, tum aliis ſcriptoribus pag. 180. 181. 190. E. R. Illa autem, ut & Nicomedia ab Orchane pariter capta tum Græcis parebat, ut pater ex Gregora, lib. IX. cap. IX. & Cantacuz. lib. II. cap. XXIV. XXVI. quod ignoraſſe videtur Leunclavius, qui neſcio quem Regulum Nicææ præfuiſſe ait. Urriuſque porro urbis fuſtra tentatæ obſidionis, non vero captæ, meminit ibidem Cantacuzenus, contra vero Phranz. lib. I. cap. XXVII.

Καὶ ἁγίων γυναικῶν τεσσάρων δύο) Nicææ mar- Pag. 229. A. tyrium paſſas S. Antoninam XII. Junii, & S. Theodotam cum tribus filiis ſuis XXVIII. Julii, habent Menæa: an iſtas lotelligat Gregoras, incertum maner.

Τὰς εἰκόνας ἐν ταῖς παραλίοις Βιβλίοις) Hinc ſcribit Leunclavius poſt captam Nicæam, Orchanem ipſum die hanc urbem Portę ſive Regiæ loco habuiſſe. pag. 195.

B.

Ἡ τοῦ Βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τυφθεῖσα) Vide Conſtantinopolim Chriſt. lib. IV. ſect. XV. n. V. ubi de Choræ Monaſterio & illius condi- toribus ac inſtauratoribus multa.

Pag. 230. B.

Ἐκ σιδήρου σταυροῦ) Quas quidem cruces Σταυ- ροῖται appellabant. Vide Gloſſarium med. & infimæ Græcitatis, in hac voca.

Διὰ τοῦ θεῖ πατέρων ἐκείνων ἱερεῖον) Quibus Monachi Ἐξορκισταὶ obſervabant. Vide Gloſſar. med. Græcit. in hac voca, ubi iſtius ἐξορκιστὰς cibi recenſentur, in quibus πυρίωμα ſeu *cancri marini* proinde ἐξορκιστὰ recenſentur.

D.

E

Ἐγκόλπιον) Vida Gloſſ. med. Latin. & Græ- Pag. 231. A. cit. in *Encolpium*, & Ἐγκόλπιον.

Ἀπέλαβεν) XVII. Februarii, circa horam XII. noſtris, ut præſert adſcripta nota Codici Cantacuz. lib. II. cap. XXVIII. anno Chr. MCCCXLI Indict. XV.

Εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν βίβλοις) Vide notata ad lib. VIII. p. 253. A.

B.

C. Μαλὶ τὸ Αὐδὸν) De quo Monaſterio egimus in Conſtantinopoli Chriſt. lib. IV. ſect. II. n. XXVI.

Ἐπὶ ἐνιαύσια ἡμέρας) Vide Gloſſar. med. Græcit. in Ἔνιοι.

LIB. X.

Pag. 131. A. Τῇ μὲν τοῦ δέκτρου οὖ πάνδυ) Hinc diſcimus tempus quo eæ orationes funebres haberi ſolebant, ſtatim ſcilicet poſt exactum novendiale.

Pag. 135. D. Τῆς αὐτοῦ συμπαθοῦς γνώμης τεκμήριον) Ob pietatem & alias animi dotes etiam laudatur a Nicephoro Xanthopulo.

Τὸν ἀνεψιὸν Ἀνδρόνικον ὁ τύλος,
Ἀνεψιχρεοῦς ὠδὶ, ἐξαμμένον φύσει.

Pag. 136. A. Ἐξακοσιοστὸν) Chriſti MCCCXXII. ut paullo ante octavimus.

Ἔτων ἦν τριακοντὰ) Natus igitur Andronicus junior anno MCCXCV.

B. Τελευτᾷ μεταξὺ) Obiit proinde Theodorus Merochita XIV. Martii anno MCCCXXII.

Pag. 140. A. a anno MCCCXLII. b XV. c MCCC. XXXII. Θέρει δὲ ὑστεραίᾳ) Cantacuzenus lib. III. cap. II. ſcribit Joannem, cum pater obiit (an. ſcilicet a MCCCLVI. Junii b XXV.) noveunem fuiſſe. Proinde natus anno MCCCXXVII. Laonicus duodecunem fuiſſe ait.

B. Κωνζὸν τὸν) Videtur legendum κὸν τζὸν τὸν. De hac utiaque apud Latinos uſitatæ decurſionis ac Monomachiæ ludicra ſpecie diſſertationes duas edidimus ad Joinvillæ Hiſtoriam, VI. VII. ubi Gregoræ & cæterorum ſcriptorum Græcorum eo ſpectantes locos multis expendimus, maxime pag. 168. E. R.

C. Τὸν) Expreſſit Gallicum *Tournoi*.

Ἀνίγκλητον) Vide eandem diſſertat. VII. pag. 169. 170.

Τὸν τοῦτον) De hoc ſuſcepto bello adverſus Alexandrum Bulgarorum Regem ab Andronico juniore, & pace inita, agit Cantacuzenus lib. II. cap. XXVI. XXVII.

Pag. 242. D. Ὁ τοῦ Κωνσταμονῖτου) Joannis Palæologi, cujus ſupra meminit lib. IX. cap. XXXVI. filius, Conſtantini Porphyrogeniti Michaelis Imp. filii nepos. Vide ſtemma Palæologorum.

Pag. 243. D. Ὁ δὲ τοῦ Σαρμάνου) Cantacuzen. l. 4t. c. XXIV.

Τζαμπλάκωνος) Qui magni Papiæ dignitate donatus dicitur Cantacuz. lib. II. cap. XXVII.

Pag. 244. D. Καὶ ὁ μήτηρ τοῦ βασιλέως) Cantacuzen. lib. II. cap. XXVIII.

Pag. 245. A. Ἦσαν δὲ ἐπιτάκτοι) Cantacuaen. eod. lib. cap. XXIV.

Pag. 248. C. Ξ. Ducange Part. II. p. 740. Χρεσπέζης ὁ Παλαιολόγος) Cantacuzen. c. XXV. Non deſunt qui hoc Χρεσπέζης vocabulo Gallicum *Francois* exprimi putant, quod Georgio Sphranzæ Hiſtoriæ ſcripteri pro cognomento eſt.

Pag. 249. B. Αἰχμὴ γὰρ ἦεν) Homer. Il. β. v. 198.

Pag. 250. B. * Fallitur ipſe Pontanus ad ea ſua oſtendemus Ἐπὶ ἔτεσι δύο) Hic tempora confundere Gregoram * obſervat Pontanus ex Cantacuzeno lib. IV. cap. VIII. Miſſi enim bi duo Epiſcopi anno MCCXLIX. Joanne Palæologo & eodem Cantacuzeno imperantibus, quorum alter Minorita fuit Guillelmus Chiſſimenſis, alter ea ordine Prædicatorum Gaſpertus Cenetenſis epiſcopi. De hac legatione cnpioſe egit Waddingus hoc anno.

Pag. 159. C. Καὶ ὁ Δαυϊτὴν) Andronici ſenioris Imp. filius ſecundo genitus ex Anna prima uxore. Vide ſtemma Palæolog. & ſcriptores ibi laudatos.

LIB. XI.

Pag. 260. A * Vide Notas Ducangianas ſequentes. Κὴρυκα τὸν τῆς Ἰταλίας φέρω) Fallitur Gregoras. Robertus enim tum Italiæ Imperabat, cum Joannis * XXII. PP. ſuaſu ipſe ac Latini Principes invicem convenerunt ad comprimendas crebras Turcorum in Chriſtianorum ditiones excurſiones, annu ſcilicet MCCCXXVI.

Pag. 261. B. Οἱ δὲ Ῥόδου) Milites ordinis Hoſpitalis Hieroſolymitani, qui Rhodum anno MCCCX. Turcis abſtulerant.

Ὁ τῆς Κυκλάδων νήσων ἡγεμονεύων) Nicolaus Sanutus, qui Naxi, interdum Ægeopelagi Ducem ſeſe inſcribebat. Vide Hiſt. Franco-Byzant. lib. VII. num. XXIX. Infra Κυκλάδων νήσων ἄρχειν.

A Τῆς Μιτυλήνης. Cantacuzen. lib. II. cap. XXIX. ubi de capta a Catania Mitylene agit. C.

Ὁ τῆς Φωκαίων ἀρχηγὸς Κατάνης) Dominicus Catanias, Andreæ qui Phocæam novam ſubjugaverat filius, ut eſt apud Cantacuz. lib. II. cap. XIII. Duplex enim fuit Phocæa, altera quam antiquam, altera quam novam vocant, παραλίαν. Hanc poſtremam jure clientelæ deinceps ex pacto cum Andronico ſenioſe initio tenuere Catanię.

Καντακουζηνῶν) Theodoram Palæologinam. Vide ſtemma Cantacuzenorum. Pag. 163. C.

Hic plura * deeſſe in exemplari quo uſus eſt, monet Wolfius, ſcilicet caput, ſeu ſectionem, περὶ τῆς τοῦ κυροῦ καταλύσεως, & initium ſect. περὶ τῆς κατὰ Τύρναβον τραπέζης βασιλείας. * Hodie nihil deeſt.

Βασιλεῖς) Vide ſtemma Imperatorum Trapezuntinorum. Pag. 266. C.

Ἱστορικὸς Κόντος) Hiſt. Franco-Byzant. lib. VI. n. XXVII. lib. VII. n. XX. & pag. 320. E. R. D.

Ὀρχὰν ὁ Ἀτμὰν) Leg. ὁ Ἀτμὰν, vel ὁ Ὀτμὰν, filius Othmanis, Orientalis Bithyniæ ſatrapa, Cantacuzeno lib. III. cap. IX. Hanc Orchanis expeditionem contra Byzantium ad annum MCCCXXX. refert Joannes Villaneus lib. X. cap. CLII. Pag. 268. B.

Διὰ τὴν τοῦ Διονύσου ἀνδρὸς καθαίρεσιν) Cantacuzen. lib. XXXII. XXXIII. Pag. 270. A.

Νικομήδειαν) Quam paullo ante manu & armis inexpugnabilem fame expugnare adortus fuerat Orchanes, uti ſcribit Cantacuzen. lib. II. cap. XXVI. Ut porro tandem illa capta fuerit narrat Leunclavius lib. IV. Hiſtor. Muſulm. pag. 186. E. R. C.

Ὁ Πρωτοσέβαστος) Cantacuz. lib. II. cap. XXXIV. D.

Τῶν δημοσίων ἀνιῶν) Cantacuzen. lib. II. cap. XXXIV. Pag. 272. A.

Καὶ καθαίρεσιν ἐγκλημάτων τῶν πολιτικῶν) Simonem Buccanegram. Vide Joannem Villaneum libro XI. capite CI. libro XII. capite XXVI. Petrum Bizarrum lib. VI. Hiſtoriæ Genuenſis ſub. an. MCCCXXXIX. C.

Καὶ Βασιλεῖς) Vide ſtemma Trapezuntinorum Imperatorum. E.

Καὶ οἱ Ἀκροδόνται) Cantacuzen. lib II. cap. XXXIV. Pag. 276. A.

Ἔκρυβε δ' ἑαυτὸν) Idem Cantacuz. lib. II. cap. XL. B.

Καὶ Βαρλαὰμ) Totam Barlaami hiſtoriam deſcribit pariter Cantacuz. lib. II. cap. XXXIX. XL. Gretſerus ad eundem Cantacuz. pag. 925. E. R. Pag. 277. A.

Κατὰ τὸ σῶμα) Chriſti MCCCLI. Pag. 279. B.

Τῇ δὲ τρίτῃ τοῦ πάνδυ) Tertio poſt novendialia die. Vide ſupra notata ad lib. X. c. I. C.

Οἱ τῶν ἐκκλησιῶν ἐφοροῦντες) Hæc verba ea Gregoræ nuncia affert Cantacuzen. lib. IV. cap. XXIV. atque ex iis malam fidem Gregoræ carpit. Pag. 281. D.

Ἤδη τῆς χαρᾶς τὸ πλῆθος) Cantacuz. lib. II. c. XXI. extr. de Andronic. junior. πάσαι γὰρ αἱ ἐκ τοιούτων μείζους, ἀλλὰ τῆς διαμαρτούσης ἀξίαν ἐλάμβανε δίκην. Pag. 282. A.

Ἐτέρᾳ γὰρ νυκτὶ) Cantacuzen. lib. I. cap. V. C.

Ὡς αἱ τοῦ ἐντυπώδη) Vide Gloſſ. med Græcit. in V. φρόνιμος. D

Πυραμίδων) Vide idem Gloſſ. in hac voce. Pag. 283. B.

Μεγίστων καὶ σεμνοτάτων οἴκων) Ædium quæ ædi Sophianæ adjunctæ erant, ſacerdotibus & clericis addictæ. C.

LIB. XII.

E Περὶ τὴν τοῦ Ὀδρυσῶν μοναὶ) Ubi Auguſta triduo manſit poſt conjugis obitum, in Palatium regreſſa. Cantacuz. lib. III. cap. 2. Iſtius ædis mentio in priore Hiſtoria non ſemel occurrit, de qua pluribus egimus in Conſtantinop. Chriſt. lib. IV. ſect. II. n. XXIV. Pag. 290. A

Ἐτῶν τῆς ἡλικίας) Natus quippe Joannes Didymotichi XVIII. Junii, anno Chr. MCCCXXX. uti notat Gregoras lib. X. cap. XII. Vide Cantacuz. lib. III. cap. II.

Μιχαὴλ) Vide Famil. Byzant.

Καὶ τῷ πρωτέκνῳ περὶ αὐτὸν διηγήσεως) Id ipſum tradit Cantacuz. lib. I. cap. I.

E. Φιλέρως ἡ βασιλὶς) Cantacuz. lib. III. cap. XIII.

Ἡ τῷ δεῦρο τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου) Filio ſecundogenito Andronici ſeniotis Imp. de quo in Famil. Byzant.

Ἡ Συρμένη) Cujus ille ſtudioſiſſimus erat.

D. Κωνσταντῖνον , συμπαῖδα τοῦ ἱερέως) Idem narrat Cantacuz. lib. II. cap. XL. pag. 337. E. R.

Pag. 291. B. Τὰς ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐμοῖς) Cantacuz. μετὰ δὲ τὰν ἐνιαύτιον ἐξῆ ἐνὶ ταῖς τεσσαρεσκαιδέκα συμβόλοις γυμνῖνον ἱκανῶν ; quibus quidem novem diebus ex conjugibus ſuperſtes domi ſe continebat , ut eſt apud Codinam de Offic. cap. XXI. n. IV. Vide Gloſſ. med. Græcit. in Ἔνατα.

C. Ὁ πατριάρχης) Cantacuz. lib. III. cap. II. B ut Patriarcha rerum adminiſtrationem ambiverit multis enarrat.

D. Ἐμοὶ δ' ὁ τοιοῦτος) Conferendus ipſe Cantacuzenus lib. III. cap. IV. V. VI.

Pag. 294. A. Ἀνέκλησιν) Quem Ἀνέκλητον cum χ vocat Cantacuzenus.

C. Ἐξ ἀσήμου γένους) Infra c. IX. οἱ γὰρ ὄλβοι ἐξ ἀσήμου τύχης ἀρξάμενοι , &c. lib. XIII. c. VIII. ἐξ ἀλλοτρίας τοῦ τραπέζου παρελκόμενοι . Cantacuz. lib. I. cap. IV. ἀνὴρ γένους μὲν ἀφανοῦς ὤν , καὶ ταῖς τῆδε δημοσίαις πράξεσιν ἰσχυόμενος . τὸν δυνατώτατον γὰρ ἀλλοῖ τότε τῶν ἐβδόμων ἐποιεῖτο . cap. XXXII. τὸν δὲ Ἀνέκλητον , ἀσήμου μὲν ὄντα , καὶ ἐξ ἀσήμου , ἢ οὐκ ἀγαθῆς ἢ φαύλης τοῖς τῆδε δημοσίων ἔργων φαίνεται ὑπογραμματεύσαντα . Idem lib. III. cap. XIV. οὗτος .... ἐκ Βιθυνίας ὁρμώμενος , ἢ δοκεῖ ἐκ φαύλων ὢν , τὰ φαῦλα μὲν ὑπογραμματεύειν πεπαίδευται ἤδη τὰ δημόσια χρήματα ἀπαρτίσαντα δίχα ὕποπτα μεθεῖ . Adde cap. XLVII.

D. Τὸν Ἐπιβατὸν φρούριον) Caſtellum munitiſſimum , haud procul a Selybria . Cantacuz. lib. I. cap. XXIV. lib. III. cap. X. lib. IV. cap. XLVII. Gregoras ipſe infin, cap. IX.

Τὰ νέου Περχουσίου) Vide Gloſſar. med. Græcit. in Περχουσία.

Pag. 298. B. Τὸν ἐξ ὀφρύος) Cantacuz. lib. III. cap. V.

Pag. 300. B. Καὶ Πελεκησιωτῶν Δανίνου) Quibus tum præerat.

C. Ἀλεξάνδρου τοῦ τῶν Μυσῶν βασιλέως) Is Siſmanum Michaelis deceſſoris filium , qui poſt patris cædem Conſtantinopolim ſe receperat , ſibi in manus tradi rum contendebat , ac renuenti Auguſtæ bellam minabatur. Cantacuz. lib. III. cap. VII.

D. Ἀμουρᾶ) Cantacuzen. d. cap. Ἀμουρᾶ ὁ τοῦ Ἀτζίτη , τῶν κατ' ἐκεῖνα Δατῶν δυναστεύοντα . Agit de hoc Sattapa Turcico alibi non ſemel Laonicus lib. I. pag. 7. 12. Edit. Reg. Ὁμουρᾶ appellat . Vide Leunclav. in Pandecte Turcico n. XIII. Alterius Tmeiei pariter Satrapæ ejuſdem nominis meminit Pachymeres lib. X. cap. XXV. ſub Andronico ſeniore.

Pag. 302. C. Ὁμοίαν ἔρριψεν) Cujuſmodi fuerit iſtud Patriarchæ ſacramentum , pluribus docet idem Cantacuz. cap. VI. extremo , ubi de utriuſque reconciliatione.

Pag. 303. C. Ἀνέκλητος γὰρ ὑπῆν) Ut Apocaucus , dum capere Imperatorem adoleſcentem & regnare meditatur , deprehenſus in arcem ſuam Epibatenſem fugerint , narrat idem Cantacuz. cap. X.

Pag. 304. D. Τυγχάνει ἤδη ὁ Ἀνέκλητος) Rem narrat Cantacuz. cap. XVI.

Pag. 306. C. Ἐν Κορίνθῳ ἐτέθητο μαΐῳ) Proverbium de quo Zenobius , Suidas , Michael Apoſtolius , & alii Paræmiographi.

Pag. 307. B. Μέσον ἤδη κυκλουμένων τοῦ τείχους σταδίων) Cantacuz. lib. III. cap. XXII. τὴν τοῦ Πορφυρογεννήτου προαστειοδαμείου πολίδα διατμήσαντες .

C. Ἀρσενίου ἐπισκόπου) Cantacuz. lib. III. cap. XXII. XXIII. pag. 420. E. R.

Τὴν τῶν νέων μητρὸς ἄνομον κάθοδον) Cantacuz. lib. III. cap XXII. pag. 419. E. R.

Φέρων αὐτῷ βασιλικὰ ἐπισημαινόμενα γράμματα) D. Cantacuz. lib. III. cap. XXIV. pag. 424. E. R.

Προφανῆ τὴν σφαγὴν ἐποιοῦντο αὐτῷ) Id tacet Pag. 308. B. Cantacuzenus cap. XXV.

Τοῦτ' ἄρα καὶ βασιλεῖ) Cantacuz. lib. III. C. cap. XXVI. pag. 433. E. R.

Ἡμέρᾳ δ' ἑνὶ , καθ' ἣν τὰ τῶν βασιλέων) VIII. Pag. 309. A. Octob. qua S. Demetrii feſtum celebrant Græci & Latini, anno Chr. MCCCXLI. Neſcio cur ſuæ Inaugurationis diem ſiluerit ipſe Cantacuz. cap. XXVII. quam pluribus hic refert.

Τελευταῖον τούτων) Primum enim Annæ Auguſtæ acclamatum , tum Joanni filio Imperatoti , tertio loco Joanni Cantacuzeno Imperatori cum Irene Imperatrice , narrat idem Cantacuz. lib. III. cap. XXVI. Vide eundem Gregotam lib. XIII. cap. III.

Ἡμεῖς τὰ αὐτὰ ἐσθῶτα) Id ipſum ibidem habet B. Cantacuzenas : de quo more conſulendus Codinus de Offic. Palat. cap. XXI.

Πρὸς τὸν Κράλλη Σερβίας) Stephanum Du- Pag. 311. A. ſcianum , de quo pluribus egimus in Familiis Dalmaticis pag. 291.

Καὶ Ἀλέξανδρον τὸν τῶν Μυσῶν ἀρχηγὸν) De quo in Regum Bulgaricorum ſerie hiſtorica pariter egimus.

Ἐστέφθη δὲ πάσαις συμβόλοις Ἰωάννης) Joannis co- B. ronatio prius a Cantacuzeno propoſita , eo dilata fuerat , quod quidam dicerent haud æquum eſſe , patre Imperatore paulo ante mortuo , filium agitare panegyrim , uti narrat idem Cantacuz. lib. III. cap. IX. quam tandem peractam a Joanne Patriarcha hacce tempeſtate refert cap. XXVI. non indicatu ejuſce coronatio- C nis die , quem hic indicat Gregoras , IX. ſcili- *Edit. Pariſ.* cet Novembris, qui, inquit , αἴσιον fuit , enim *pag. 742.* ad ejuſmodi ecremonias feſti ex præcipuis dies deligi ſolerent.

Ἐτελοῦντο τὰ τοιαῦτα ἱερὰ περὶ τὴν ἁγίαν τῶν C. Χριστοῦ γενέθλιον ἡμέραν) De iſta in pervigilio Natalis Chriſti φροντίδα filet Codinus de Offic. Palat. cap. VI. n. I. ubi de eo agit.

Διαμενούσης) Quo nempe translata fuerat , ut ait Cantacuz. lib. III. cap. XXXVI. pag. 468. E. R. cum antea domi caſtodia adhibita obſervaretur, ut idem narrat cap. XXII.

Ἔκτοτε ὁ Κωνσταντῖνος τοιοῦτος) Cujus nhitum Pag. 312. B. accidiſſe ſcribit Cantacuzenus filius lib. III. cap. XXXVI. pag. 469. E. R. VI. Januarii, Indict. X. anno ab orbe condito VI. MDCCCL. D ſcilicet Chr. MCCCXLI.

Ἄγγελον τὸν ἀπαιᾶ τὴν χαρὰ σημαίνοντα) Rem Pag. 313. B. narrat Cantacuzenus lib. III. cap. XXXIII. pag. 456. E. R.

Σεχκὶ τῶν τὰς Ὀρεστιάδος φυλαττόντων) Canta- D. cuz. lib. III. cap. XXVIII. pag. 441. E. R.

Τὸν Ἄγγελον Ἰωάννου) De qun in Famil. By- Pag. 314. A. zant. egimus, pag. 259. E. R.

Πυμφαίου) Cujus urbis meminit Cantacuzenus lib. III. cap. XXX. Vide notatn ad Villhardinum.

Τοῦ παραμίτου τῇ Ὀρεστιάδι σύντομοῦ) *Hebri.* Vide Cantacuz. lib. III. cap. XXX. p. 448. 449. E. R.

Ὡς γὰρ ἐνὶ μεσβρείᾳ) Proverbium , de quo B. Zenobius , Diogenianus, Suidas, Michael Apoſtolius , & alii.

Πρωτοφώτων Θεόδωρος ὁ Σκουτάρεως) Cantacu- Pag. 315. A. E zen. lib. III. cap. XXXI. cujus alibi non ſemel meminit.

Σερβίου) Cantacuzenus Φιλίου legit , quam urbem in Thraciæ Theſſaliæque finibus *Fere* hodie vocant Turci , ut ſcribit Leunclavius in priore Onomaſtico Turcico.

Τῶν δυεῖν αὐτοῦ ἀδελφῶν) De quibus egimus Pag. 316. A. in Famil. Byzantin. pag. 325. E. R. ubi Aſaninam perſtrinximus.

Εἶχε γὰρ διαφόνους αὐτοὺς) De Manuele Id teſtatur Cantacuzenus lib. III. cap. XLI. quem ait ἐν Βέρῃ φονευόμενον ὑπὸ κλοπῶν fuiſſe: ex quo emendandus hoc loco Gregoras, qui locum vocat φονεῖον τῆς Αὐδόμου μονῆς, & lib. XVI. cap. 1. τῆ Αὐδόμου μονῇ, cum legendum ſit Βέρῃ μονῇ. Eſt enim Βέρη, ſeu *Vera*, caſtrum in Thracia ad Hebri ſeu Marizæ oſtium, haud procul ab OEno, ubi Monaſterium virorum exſtitit, ab Iſaacio Comneno Androvici Tyranni patre olim extructum, uti auctor eſt Nicetas in Androvico lib. I. cap. II. & in Iſaacio Angelo lib. IV. cap. VIII. ut & Cantacuzenus lib. III. cap. XXVI. XXXI. XXXIV. LIV. & lib. IV. cap. XLII. quemadmodum a nobis obſervatum ad Villharduinum n. CCI. X quo *V. Abbeie de Vercelline* appellatur.

B. Ἡ βασιλὶς Εἰρήνη, πολλὰ πλανηθεῖσα τὴν οἰκουμένην ὑπ' ἀγχίνοιαν, &c.) Cantacuz. lib. III. cap. LVI. καὶ μᾶλλον ἐνδοκιμήσει ἢ κατὰ γυναῖκα φρόνημα.

C. Καὶ ἐχώρουν τὸ φρούριον, ὃ Πολύτιλον ὀνομάζουσιν, &c.) Cantacuz. lib. III. cap. XXXVII. auctor eſt eam eſſe urbem, quam Græci Αὐξῶμα vocabant, Democriti Philoſophi patriam, de qua turſum agit, cap. LXIV.

Παρὰ τὸν τοῦ Νέστου ἐκβολὰς) Ita turſum lib. XIII. cap. I. fluvius, quem alii *Nieſtum* vocant. Vide obſervata a viro doctiſſimo Joanne Harduino ad lib. IV. Plinii ſect. XVIII. Nota LIV. Pag. 149. A.

Χρίλην ὁ Τριβαλλὸς) De quo Cantacuzenus lib. I. cap. LII. lib. III. cap. XXXI. XXXIII. XXXVIII. &c.

Στραμμίτζαν) Urbem Macedoniæ, quam Στραμβίτζαν, & Στρωμνίτζαν promiſcue vocat Cantacuzenus, de qua quædam artigimus ad Annæam Alexiadem, pag. 382. E. R.

B. Φίλον ἄντα καὶ σύμμαχον αὐτῷ διατελοῦντα) Cantacuz. lib. III. cap. XXXII. & XXXIII.

C. Τούτων δ' αὖτοι ἐχόντων) Cantacuz. lib. III. cap. XXXII.

Τῷ βασιλεῖ Εἰρήνῃ ἀδελφὸς Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος) Vel legendum Ἰωάννης Ἀσάνης, vel poſt Ἰωάννης addendum, ut apud Cantacuz. lib. III. cap XXXII. ᾧ ὁ Ἄγγελος. Neque enim Joannes Angelus frater fuit Irenes. Vide quæ de eo ſupra annotamus.

LIB. XIII.

Pag. 321. E. Προσῆλθον αὐτῷ καὶ ὁ Χρίλης) Cantacuz. lib. III. cap. XXXVIII.

C. Φρούριον Ῥεντίνης καλούμενον) Oppidulum Theſſalonica unius dici itinere diſtans. Cantacuz. ibid. & cap. XXXIX. XLV.

Pag. 329. A. Καὶ τὸ Μελισσίου .... φρούριον) Cantacuz. lib. III. cap. XXXVII. XXXVIII. cujus alibi non ſemel meminit.

C. Τοντουλίου μὲν ὁ Σιναβηνὸς τοῦ βασιλέως φρονεῖν) Id ipſum notat Cantacuz. cap. XXXVIII. pag. 475. E. R.

Καὶ πάντα κατ' αὐτοὺς ὁ δῆμος μεγαλαίνων) Illi nempe, quos loco laudato Ζηλωτὰς vocat Cantacuzenus, ſeu potius ita ſeſe appellaſſe indicat, qui ſcilicet reipublicæ cauſam tuebantur, δήμαρχοι χρηνοὶ τῶν ἐφ' ἑκάστοις ἐνεδόντα τιμησάντων, inquit Gregoras hujus lib. cap. X.

Ἐν Διακρίσεσι πολυανδρίῳ τόπῳ) Vide Gloſſar. med. Græcit. in V. Μεγαλόστεια, ubi quædam de Theſſalonicæ amplitudine attigimus.

Γαναλέαρχον) Munitio juxta Theſſalonicam extructa ad Androvico janioce, atque ita appellata, ὡς ἂν γυναικεῖα οὖσα φρουρὰ, πρὸ τῶν ἄστεως πάντων πολεμίων ἀφεστῶσα, inquit Cantacuz. lib. II. cap. XXXVIII. *Edit. Pariſ. pag.* 743.

D. Καὶ ὁ Ἀμούρης Τζὴν) Cantacuz. lib. III. cap. XXXVIII. pag. 477. E. R.

Ἀλίζων τὸν Ἀντίοχον) De Apocauco hic ſilet Cantacuzenus.

A Καὶ τὸν γενόμενον ἀλῶσι μετέβαινον) Cantacuz. lib. III. cap. XL.

Θέρμι μὲν καὶ ἰσοτίμου χαρᾶς) Cantacuz. lib. III. cap. XXXIX. XL. Pag. 320. B.

Ἀνῆκε συστησάμενος τῷ ἐπὶ Τριβαλλοὶ ὁ βασιλεὺς) Cantacuz. lib. III. cap. XLI. C.

Πέμπει τὸν Κρέλλη) Iſtius legationis ad Regem Serviæ meminit Cantacuzenus cap. XLII. pag. 488. E. R. Pag. 321. B.

Λιβέρης ἐκράτει) Cantacuzeno Λίβερις, lib. III. cap. XLII. C.

Ἐνὶ διγατρὶ γαμβρῷ) Tres fuere Cantacuzeno filiæ, Maria, Theodora, & Helena. Pag. 322. A.

Σκοπίων ... τολίχνου) Cantacuz. eodem cap. p. 490. E. R. B.

Βαρδάριον) Vide Notas ad Alexiadem pag. 229. E. R. Gloſſar. med. Græcit. in Βαρδαριώται.

B Καὶ ἅμα τῷ τῶν μείζω Χριστιανίλλου, &c.) Quod quidem a Byzantiis & ab Apocauco oblatum Serviæ Principi, in cauſa forte fuit, cur a Cantacuzeno, a quo in fœderis ſocietatem ſollicitabatur, expetierit, quod ſe denegaſſe teſtatur idem Cantacuz. lib. III. cap. XLIII. & XLIV. Sed & de occidendo Cantacuzeno agitatæ eſſe conſilia a Servianis optimatibus, judicio eſſe poteſt Heleuæ Serviæ Cralis uxoris ad eos habita oratio, in eod. cap. XLIV. Pag. 324. A.

Ἐνὶ τῶν τόπων Σιρρῶν) Atque hoc loco etiam Gregoras *Serrhas* pro *Pherris* præfert, cujus præfecturam habebat Guido Luſinianus, qui ad Armeniæ Regnum capeſſendum evocatus, eam nuper dimiſerat, uti narrat Cantacuzenus lib. III. cap. XLIX. Pag. 326. C.

Ἀμηρᾶς ὁ Πέρσης) Cantacuz. lib. III. cap. LVI. p. 540. E. R. C Pag. 327. A.

Μανουὴλ ὁ Ταρχανιώτης) Cognomento Κουτάνης. Cantacuz. lib. III. cap. XXXII. *L.* XX. Pag. 329. B.

Ἐνὶ τῶν τόπων Σιρρῶν) De hac altera Serrharum vel Pherarum tentata obſidione, filet, opinor, Cantacuzenus. Pag. 330. A.

Ὁ γὰρ περὶ βραχέα ἐπιτροπεύων ἐν Μελένικον) Cantacuz. lib. III. cap. XLV. p. 499. E. R. B.

Τῶν ἐν Βερίοαις ἐπάλξεων) Cantacuz. lib. III. cap. LVIII. Pag. 331. A.

Τῷ δὲ ὄντι Τριβαλλὸς ἀρχηγὸς) Cantacuz. ibid. C.

Βασιλέως ἀνεψιαδέλφου) Joannes Angelus, quem ἀνεψιὸν vocat idem Cantacuzenus, eod. cap. id eſt *patruelem*. Erat enim filius ſororis patris ſui: proinde ἀνεψιαδέλφου improprie appellat, quæ vox *patruelis filium* ſonat. Vide Gloſſ. med. Græcit. in Ἐξάδελφοι, & Famil. Byzant. p. 249. E. R. Pag. 332. A.

Ναυάρχῳ ἴσχυε Ἀλεξίῳ τῷ Ἀντίοχον) Cantacuz. lib. III. cap. LVIII. B.

Πατραδὲ διάδοχον) *Axii*. Cantacuz. lib. III. cap. LVIII. LIX. C.

Ἀνὴρ δὲ τις τῆς ἰσχυρᾶς) Cantacuz. lib. III. cap. LIX. Pag. 334. A.

Σὺν ᾗ ἀλιᾶσι τοῖς τῆ τριπόλῃ τελωνικοῖς) Fuerat nempe Apocaucus primitus ſalinarii vectigali præpoſitus. Vide notata ad lib. I. cap. VI. C.

Ἀνακλυστήρια δίνων) Scitum quid Græcis ſit ἀνακλυστήριος, dies ſcilicet quo ſponſa ſive nova nupta facie retecta prodit. Vide Heſych. Pollucem, & alios. Pag. 338. A.

Πολλοί τινες ἐπεξῆσαν μισθοῦ) Rem narrat Cantacus. lib. III. cap. LXI. a quo is Aluſianus appellatur. Pag. 339. A.

Ὅσοι μὴ καὶ ἀρκυωρεῖ τι) Cantacuz. lib. III. cap. LXII. D.

Καὶ ὁ τοντοὶ τῆς Πορσῶν κατέκλεισε) Cantacuz. lib. III. cap. LXIII. Pag. 340. A.

Ἐπεσίωσε τοὐπαυθεν) Ad Clopam, haud procul a Theſſalonica. Cantacuz. cap. LXIII. extremo.

Κατὰ τὸν ἀνάπλουν) Ventis ad Euboeam retentis, ut ait Cantacuz. cap. LXIII.

C. Τῶν ἐπὶ φρουρᾶς ὄντων ὑπάτων) Cantacuz. cap. LXIV. p. 368.

Pag. 341. A. Παρὰπὰς δυσὶ μόναις ἑσπερινοῖς ὕμνοις) Huoc congreſſum narrat ibid. Cantacuz.

B. Οἱ μὲν γὰρ κτείνει) Cantacuz. cap. LXIV.

Καὶ κατ' ὀλίγον ἐπὶ πλεῖστον ἐφοίτα) Ut io divites ac Urbis ptimorea graſſati fuerint Zelotæ, pluribus narrat Cantacuz. lib. III. d. cap. LXIV.

D. Ζηλωταὶ οἱ ἐπὶ τοῦτῳ ἐγκαυχώμενοι) Vide Gloſſ. med. Græcit. in hac voce.

Pag. 343. C. Ἡ γὰρ τῶν βασιλέων πόλις) Atqae hic quidem Gregoræ locus addendus illis, quos in Conſtantinopoli Chriſtiana protulimus de ejus commodo ſitu, lib. I. ſect. I. & aliis duobus in hanc ſententiam, in Notis ad Zonaræ pag. 149. 161. E. R.

Pag. 344. A. Μετὰ γὰρ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον) Hunc locum illuſtravimus tum in Famil. Byzaot pag. 193. E. R. tum in Notis ad Zonaræ Annales, p. 146. E. R.

Pag. 346. C. Καφὰς) Theodoſiam olim appellatam ſcribit Bizarus lib. IV. Genuenſis hiſtoriæ, ubi iſtam Caphæ obſidionem narrat: ut & Cantacuzenus lib. IV. cap. XXVI.

Εἰωθότων γὰρ τῶν Λατίνων ἡμῖν μάλιστα τῶν ἐν Γενούῃ) Froiſartus tertio volum. cap. 20. *Car par tout vont Genevois, & venulent marchander parmi les treuz qu' ils payent juſqu' a la grant Inde, la terre du Preſtre Jean, & par tout ils ſont bienvenus, pour l' or et l' argent qu' ils portent, et pour les marchandiſes qu' ils échangent en Alexandrie, en Calre, a Damas, et ailleurs, comme ils ſongnent aux Sarrazins. Car ainſy ſont il que le monde ſe gouverne, cequi point n' eſt en un pais* Edit. Pariſ. pag. 744. *eſt en l' autre: et pourtant ſont cogneues toutes choſes, et ceux qui vont le plus loing, et qui plus ſe aventurent, ſont Genevois, et vous dis qu' ils ſont par deſſus les Venitiens ſeigneurs des Ports de mer, et les craignent plus et doubtent les Sarrazins que nulle autre gent par mer, et ſont vaillans hommes et de grant fait.* Mitto reliqua.

Pag. 347. A. Σκυθῶν ὑγιαίνω) De quibus quidem Scythis, pluribus egit parte I. lib. 31. cap. 17.

C. Ἀρτι τοίνυν ἀφικνουμένων, &c.) Cantacuzen. ibid. pag. 818. E. R.

Pag. 348. A. Μικρὸν μεταξὺ φράξαντες) Biennio continenter obſeſſam Caphan ſcribit Cantacuz.

D. Τάξον) Ita rurſum appellatur lib. XV. cap. VI. At quis hic Tuzus? Neque enim hac tempeſtate Genuæ Dux fuit hac nomenclatura, ſed Simon Bocanegra, qui primus ad hanc dignitatem eductus fuit, pulſis nobilibus, quem Σιμωνα Μανουσιάγγαν vocat loco laudato Cantacuzenus, quomodo etiam Joannes Villaneus lib. XI. cap. 61. Bizarus, & cæteri Genuenſium rerum ſcriptores.

Ἐκ μικρῶν) *Di mediani de popolo*, inquit Villaneus.

Περὶ γε δυοῖν ταῖν ὑπατοῖν) Anno MCCCXXXIX. ut aiunt iidem Villaeus & Bizatus.

Σπινόλαν) Is eſt Galeotus Spinola. Bizar.

Σιρτάριον) Autiam hic male deſignat, quem Dotiam vulgo vocant. Cantacuzenus loco laudato de Pagano Auria, ἐκ τοῦ Ὀρίων γένους. Is Antoniot Auria dicitur Bizaro.

Pag. 349. A. Καὶ γίνεται Δοὺξ ἑνὸς) Joannes Morta, Bizaro; Gio. de Monterena, Villaneo, lib. XII. cap. XXXVI.

E. Ἐξ ἰδιωτῶν) Immo, ſi Bizaro fides, patricii ordinis vir.

Αἰγυπτίου ... ἐγκωμίου) An is Sultanus Ægyptius, cujus epiſtola ad Cantacuzenam Imperatorem ſcripta legitur apud eundem lib. XIV. an filius illius, cujus hic apud Gregoram mentio, incertum. Certe hæc epiſtola ſcripta dicitur DCCL. anno Mahometi, qui eſt Chriſti MCCCLIX. proinde paulo poſt hæcce tempora, in quæ ea quæ hic narrantur incidunt.

F. Καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀτυκίτου, &c.) De Mauroram *Notæ in Niceph. Gregor.*

A hac tempeſtate in Hiſpaoiam expeditione copioſe egit Joan. Mariana, lib. XVI. cap. VI. & ſeqq. Quædam etiam attigit Bizarus ſub ann. MCCCXLVI.

Καὶ Βρεττανοὶ δ' ὁμοίως) Quo loco Gregoras tangit Anglorum in Galliam ingreſſum ſub annum MCCCXLVI. ac prælium Creciacum.

D. Σαλαμῖνα) Atqui iidem ſunt cum Cypriis. Eſt enim Salamis * urbs Cypri.

* Eſt etiam in. ſula in ipſa Sa. lamine.

Περὶ δὲ τὴν Σμύρνην, &c.) Smyrnæ a Latinis ſub hæc tempora expugnatæ meoit Cantacuzenus, lib. III. cap. LXVIII. Præterea Joan. Villaneus lib. XII. cap. XXXVIII. Bizarus ſub ann. MCCCXLIV.

LIB. XIV.

Παιδεύομαι) Ita rurſum cap. IX. Aliis rectius Pag. 370. B. Πιρδικκᾶς dicitur urbi Thraciæ maritimæ, ab

B Anaſtaſio Imperatore olim condita, indeque Anaſtaſiopolis dicta, quam deſtructam inſtauravit Andronicus Palæologas Senior, & Παιδικκᾶς appellavit, ut ſcribit Cantacuz. lib. II. cap. XXXVIII. & lib. III. cap XXXII. De hac porro obſidione agit idem ſcriptor. lib. III. cap. XLIV. LXV. & LXVI.

Εἶτ' Ἀδριανουπόλεως) Idem Cantacuzen. d. cap. LXVI.

Ἤρξε δ' ἀρχομένου) Anno ſcilicet Chriſti MCCCC. Pag. 371. A. XL.

Τὰς ἢ πανύστατος ὑπαχθείσας) Cantacuz. lib. III. B. cap. LXVII.

Ἀλλὰ μὴν τὰ σπουδῇ, &c.) De hoc terræ motu videtur egiſſe Cantacuz. lib. III. cap. LXXVI. pag. 618. D.

Κοινὸν ἐν ἀγγελικῇ χρήματι, &c.) Iſtius ſtatuæ Pag. 372. C. neſcio an alius ſcriptor meminerit.

C Τὸν ἐφεσιάρχην) Vide Conſtantinopolim Chriſtianam, lib. III. & Notas noſtras ad Zonaræ Annales, pag. 154. E. R.

Τῷ βασιλεῖ ἐκ συγκλήτου δόσιν γνώμης, &c.) De Pag. 376. A. hoc conſilio Apocauchi ſilet, ni fallor, Cantacuzenus. C.

Τῶν τοῦ Κομνηνοῦ) Κομνηζῶν dicitur Cantacuzeno lib. III. cap. LXVII. LXXI. & alibi.

Καὶ τὸν Γρατιανὸν) Meminit Cantacuzen. lib. III. cap. LXIX. captæ Gratianopoleos.

Μομμόλου) Qui mox Μομμόλος. Μομμζῖλος vero dicitur Cantacuzeno lib. III. cap. LXX. ubi rem narrat.

Σύμβολα τῆς δεσποτικῆς ἀξίας οὐ Βυζάντιος πέμπουσι) Atqui Deſpoticæ dignitatis inſignia demum miſſa poſt adeptam ex Cantacuzeon victoriam ſcribit idem Cantacuzenus. Cujuſmodi vero fuerint Deſpotatus inſignia docet Codinus de Off. Palatii, cap. III.

Μομμόλου) De qua egimus ad Villharduinum. Pag. 378. A.

Ὁ καθίδων, ἢ ἀνιὼν) Iiſdem verbis hæc refert Cantacuz. lib. III. cap. LXX. D.

Ἐπὶ τῆς ναυσταθμὸν ἀλ.) Quem Lantzaretum vocat Cantacuzenus lib. III. cap. LXX. qui ἐπὶ τῆς πλατείας Cantacuzeni fuiſſe ait.

Τοῦ τὰ πατρῷα λαβεῖν) Atqui inde, & ex Can- Pag. 379. B. tacuzeno lib. III. cap. LXXVI. docemur quis *Marbaſciaous* Sultanus ille fit apud Joan. Villa- pag. 745. oeum lib. XII. cap. XXVIII. quo loco narrat quomodo Smyrnæ a Latinis expugnatæ fint, qui non alius eſt ab iſtis *Amur*, quem Froiſſatus III. Vol. cap. XXII. & XXIII. *Amurabaquin*, ſeu diſtinctis vocibus, *Amour Abahin* vocat, ſeu ſeu Ἀμὶρ σίνι.

Τὸ τοῦ Πυθίου σκῆμμα) Ἐμπαῖζον vocat Cantacuzenus, lib. III. cap. LXXI. C.

Ἀνδρόνικον τὸν Παλαιολόγον) Is dignitate Proto- Pag. 380. C. ſtrator & Stratopedarcha, cujus non ſemel meminit Cantacuzenus locis ſedicatis in Famil. Byzant. pag. 254. E. R. Cujus mortem recitat lib. III. cap. LXXI. & rurſum Gregoras lib. XVI. cap. I.

Ὁ Γαβαλᾶς Ἰωάννης) Tum Magnus Logotheta, poſtea variis auctus dignitatibus. Cantacuz. lib. III. cap. LXXII. Illius non ſemel alibi meminit.

Συζῆσαι τῇ ἑαυτῆ ἀνεψιᾷ) Cantacuz. lib. III. cap. LXXXVII.

Pag. 352. D. Μαυολιανὸν ἢ Βογομίλων) Conſulendus hic in primis Cantacuz. lib. II. cap. XXXIX.

Pag. 368. D. Ἐς τὸ μέγιστον τῶν τοῦ Θεοῦ Σοφίας) Cantacuz. lib. III. cap. LXXX.

Pag. 369. A. Ἐφεσὸν ἐπιόντος) Cantacuz. lib. III. cap. LXXXI.

Ὁ σατράπης Ἀμὶρ) Hic errat Gregoras. Neque enim Amus is tum fuit, ſed Orchanes Orientalis Bithyniæ Satrapa, quique a Paphlagonia uſque in Phrygiam imperabat, ut teſtatur ipſe Cantacuzenus non unn locn. Amur vero poſtmodam cum viginti millibus equitum vcoit, & Caotacuzeno affuit contra Momitzilam, ut ſcribit idem Cantacuzenus, cap. LXXXVI.

D. Θέμι δὲ ἦδε μετωνύτως) Caotacuz. lib. III. cap. LXXXVI.

Pag. 370. C. Τὰ παλαιὰ παλατία) Caotacuz. lib. III. cap. LXXXVIII. ἢ τὸ ἐν βασιλείοις τῆς Κωνσταντίνου δεσποτήριον καταπελῖξα &c. Idem, τὰ Κωνσταντίνου μεγάλα βασίλεια vocat. Rem etiam ibidem pluribus oatrat.

Pag. 372. A. Ὁ Ῥαοὺλ φρούραρχος) Alexius forte ille δοὺξ, Cantacuzeni cauſa & ipſe carcere damnatus. Idem Cantacuzenus pag. 657. E. R. De Raulorum familia Conſtantinopoli a Fraocis orta pluribus egimus ad Alexiadem Annæam, pag. 239. E. R. Notaram.

Pag. 373. D. Παρὰ τὸν χαλκοῦν σωρὸν ἑστῶσαν) Quem Σωλήνιον vocant ſcriptores, de cujus ſitu agimus in Conſtantinopoli Chriſt. lib. II. ſect. 5. n. XVI. & lib. IV. ſect. XIII. n. XXV

Pag. 374. A. Πλὴν τῶν Γασμουλῶν) De Gaſmulis diximus ſupra ad lib. VI.

D. Ἐς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Νέων μονῆς) Monaſterium virorum fuiſſe indicat cap. ſeq. τὰς κελλύσας ἢ οἰκήματα ἐνταῦθα ἱδρυσάμενοι ἢ ξενοδοχεῖα τοῖς ξένοις παρέχοντες. Caotacuz. lib. III. cap. LXXXVIII. ἐπεὶ ἡ ἐγγὺς κατέφυγεν οἰκία τοῦ ἱερέως φρουρεῖσθαι ἐφιεμένου Du hoc Monaſterio egimus in Conſtantinop. Chriſt. lib. IV. ſect. XV. n. XXXV. Corrupte igitur Νέα pro ἐκκλησία dicebant ea ætate Conſtantioopolitani. Nam alia fuit ædes Νέα dicta S. Michaelis in Magno Palatio ſita, de qua paritet multa coogeſtimus in eadem lucubratione, lib. II. p 157 & in Gloſſ. med. Lat. in *Æsta*, & in Gloſſ. med Græcit. in Νέα.

Pag. 375. D. Ὁ ἐκ τοῦ φρουρίου σκέζου) Is Joanues Apocscus appellatur a Csotacuzeno lib. III. cap. XCIII. ubi rem eandem narrat. Sed & ſcribit lib. III. cap. LXXXVIII. duos Apocauci filios, ſtolidizatem moreſque improbiſſimos patris deſeſtantes, paulo aote ipſius cædem ad ipſum Cantacuzeoum tranſiiſſe.

Pag. 376. A. Θησαυροὺς χρημάτων ἀμυθήτων) Quæ τύλα τοῦ ἴσως μισεῖ, ἢ πλούτου ἰδίου habebat, inquit Cantacuz. cap. XCIV.

C. Τὰ τοῦ Βατατζῆ ἤθεσιν) Illius memiuit Cantacuzenus lib. III. cap. XXIX. Quo loco Ἀχμαλοῦχα φρουροφοβούμενον τάγματι præfectum fuiſſe tum ait; præterea cap. XXII. XLVI. LXXVI. & xc. ubi quædam ex iis quæ a Gregora narrantur attigit.

D. Παρεκείνου φρόνημα) Illud forte quod Τεφέρωτος vocat Cantacuzenus lib. III. cap. LXXVI. Aliud memorat cap. LXVI. quod Παρεπίσχεσις appellat.

Ἦν ἐν Τρόμῳ ἐζωνυσμένη) Cantacuzenus, ἐν Λυδίᾳ πεδιάσιον τροπὸν. Cujus tractus Sarchanem Satrapam facit lib. III. cap. XCVI.

Ὁ Σατράπης Σαλτοὺκ) Duos hoc nomine memorat Cantacuzenus, alterum Sarchanis filium, Ceralæ Phrygiæ Satrapam, qui ſub hæc tempora vel paulo aote io Thracia ex febre oblit, adeo ut vix is exiſtimari poſſit Vatatzæ gener, quandoquidem cum Vatatzes cæſus interlit, adhuc ſuperſtes erat Sulymannus ille. Alter eſt Sulymannus Orchanis filius primogenitus, de quo idem Cantacuzenus lib. IV. cap. IV. XXXIV. & alibi, & Laonicus lib. I. pag. 12. Tertius

A filius Aitinis. Annales Turcici pag. 314. ejus I. Edit. Reg. Caraſan ab eo expugnatam ſcribunt, urbem forte illam cui alter Solymannus imperabat.

LIB. XV.

Μέχρι τινὸς Χριστουλίου) Caotacuz. lib. I. cap. IV. Χριστούλιον φύσιμον, ἅμα μὲν δι' ἀκριβοῦς ἔν τε τῇ φύσει τῆς κατασκευῆς τὸ τέναγος ἢ ἡ τῶν ἀμφ' ἑαυτὸν ἀκρωτηρίων ἀπόκρημνος ἐπιτείχισις μέσον * Meminit rurſum Gregoras hoc cap. Χριστούλιον τοῦτο. Pag. 391. A. * Vide Notam. ad pag. 133. C. ſupra.

Βασιλεῖα Ῥωμαίων ἑαυτὸν ἀνηγόρευον) Cantacuz. lib. III. cap. LXXXIX. extremo. B.

Τῶν Σκυθίων πόλεως) Quam quidem urbem in Regiam deinceps delegit. Cantacuz. lib. IV. cap. XIX. Vide Laonicum lib. I. p. 14. & Leunclavium in Pand. Turc. Edit. Pariſ. pag. 746.

Καὶ Δίμητρ) Πόλις ἐν τῇ Δίμης λίμνῃ Cantacuzeoo lib. III. cap. LXXXI. C.

Ἡ μία τῆς αὐθεντίου αὐλίδων) Cantacuzen. lib. IV. cap. IV. D.

Καὶ τὰ ἱρήματα ἐνῦσα ἀφὶ Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως) Atque hinc diſcimas a quo extructi fuerint muri illi obnitentes quatuor majoribus pilis ſuſtinentibus Hemiſphærium, de quibus egimus in Conſtantinop. Chriſt. lib. III. ſect. XXXVI. Pag. 180. D.

Εἰς μέσον ἐκείνου γράμματος τῶν ἐνειλῶν) More Imperatorum Conſtantinopolitanorum, de quo diximus ad Alexiadem Annæam, pag. 253. E. R. Notarum. Pag. 383. D.

Βασιλεὺς συμπίπτει τῇ πανσελήνῳ πανίσῃ) Cantacuzen. lib. III. cap. CXII. ioit. ubi diem notat feſtum SS. Conſtantini & Helenæ matris, XII. Kſ. Junii. Pag. 386. B.

Τὸν Ἱεροσολύμων πατριάρχην) Lazarum vocat ibid. Cantacuzenus. C.

Βιδυνίας σατράπου Τραχανῆ) Qui Orchanes dicitur Cantacuzeno lib. III. cap. XCV. ubi has nuptias deſcribit; Otomani primi Turcorum hodiernorum auctoris filius, ut ſcribit Laonicus lib. I. ubi & harum nuptiarum meminit, pag. 12. C.

Τῇ δευτερᾳ Μαρίᾳ) Hic errat Gregoras. Nam Theodoram ipſemet vocat Cantacuzenus non ſemel, ut & alii. Mariam vero primogenitam duxerat Nicephorus Angelus Acarnaniæ Deſpota Vide ſtemma Cantacuzenicum in Famil. Byz p. 261.

Τοῖς περὶ Φιλαδέλφειαν σατράπαις) Sarchanem Philadelphiæ Satrapam ab Anna evocatum ſcribit Cantacuzenus lib. III. cap. XCVI. Pag. 387. B.

Καὶ τὸ ἱερὸν ἐν νάσῳ) An MCCCXLVII. * Immo MCCCXLVI. D

Ἐς Χίον τῶν νήσων) Ut Chius & utraque Phocæa in Genuenſium poteſtatem venerint, narrat etiam Cantacuzenus lib. III. cap. XCV. lib. IV. cap. XI. XII. Bizarus lib. VI. pag. 530. ſub an. MCCCXLVI. Pag. 388. A.

Ὁ Φωκαιάδων) Id ipſum refert Cantacuzenus lib. III. cap. XCV. C.

Ἡ δ' ἅμα τυραννὶς ὁ Φωκαιάδων) Quippe propoſuerant Galatæi præmium ac impunitatem ei qui illum morti traderet. Cantacuzen. loco laudato. Pag. 389. A.

Τὸν ἐαυτῆς ἀνδρὸς) Cauſam cur Anna Imperatrix a Patriarcha aliensta ſit, pluribus exponit Cantacuzenus, lib. III. cap. XCVIII. B.

Διὰ ἣ τὸ τόμῳ κατάλυσιν) De qua quidem Tomo, & Synodo Conſtantinopolitana, & controverſia inter Barlaamum & Gregorium Palamam, ſuſe egit Cantacuzenus lib. II. cap. XXXIX. & XL. ubi conſulendus Gretſerus. C.

Ἐπεὶ γάρ) Conferendus ad hoc caput Caotacuzenus lib. III. cap. XCVII. & XCIX. Pag. 391. B.

Ἡ χρυσόβουλλος καλουμένη) Nnvo vocabulo: nam χρυσοῦ ſemper appellatur a ſcriptoribus Byzantinis: quæ quidem porro tum erat obſtructa, ſeu ἀνακεκομισμένη, uti ſcribit Cantacuzenus d. cap. XCIX. quod & infra indicat his verbis, διώρυττον τὸν χοῦν τύλῳ, &c. Pag. 391. A.

Ἐκ τῆς ἀντικρὺ τῆς βασιλείου ἀξιόρκου αὐλῆς) Can- E.

tacuz ἐπὶ τῶν Πορφυρογεννήτου χαπίλιτων οἴκου. Ex quibus Porphyrogennetæ ædis ſitum docemur.

Ἦν δ' ὁ σεβαστὸς νικηφόρος τρίτῳ ἔτει ἐμπε) Capta igitur Conſtantinopoli a Cantacuzeno a. 11. Febr. anno mundi juxta Græcos v t. MDCCCLV. Chriſti MCCCXLVII. Indict. XV. Idem Cantacuz. cap. c. extremo.

Τῆς ἀκροτόλεως ταύτης ἐντὸς συγκλειόμενα) Infra τὸν τῆ φυγοῦσα φακέλλας, ὑφ' ὧν τὰ φοῖ τῷ τυμένι Βλαχέρναι ἢ ἀκροτόλεως πύλαι. Cantacuzen. cap. c. τὸ ἐν Βλαχέρναις φρέαρ vocat, de quo copioſe egimus in Conſtantinopoli Chriſt. lib. XI. ſect. V. n. VII. In eo igitur Palatio tum morabatur Anna Imperatrix.

C. Ἐκ Γαλάτου) Idem habet Cantacuz. cap. XCIX.

D. Τὰ εἰσὶ Σκυθῶν ῥήσεις) Proverbium, quo rurſum infra cap. XXXI. utitur. Id eſt, *contritis reſpondere.*

Pag. 197. A. Κατὰ τὸν τῆ πατριάρχα καθαίρεσιν) De qua Joannis Patriarchæ Conſtantinopolitani abdicatione Cantacuzenus, lib. III. cap. XCIX. lib. IV. cap. III.

Pag. 598. D. Ἐν τῇ Σπὶν Βασιλικῆ μονῇ) Id ſilet Cantacuzenus. De hoc Monaſterio egimus in Conſtantinop. Chriſt. lib. IV. ſect. VI. n. XII.

Pag. 599. C. Ἰσιδώρου) Cantacuzen. lib. IV. cap. III.

Εἰρήνην αὐτῶν) Hæc etiam fuſe narrat Cantacuzen. d. cap. III.

Καὶ ἀφόρου μὲν) Ut Iſidorum Patriarcham Conſtantinopolitanum Epiſcopi anathemati ſemel ac iterum ſubjecerint, ſilet Cantacuzenus.

B. Ἐκ τῶν Στεφάνου τοῦ διὰ τριπυργίου μονῆ) De variis S. Stephani ædibus Conſtantinopoli egimus in Conſtantinop. Chriſt. lib. IV. ſect. VI. num. LXXXIX. & ſeq.

Pag. 400. C. Τὸ γὰρ δεῖμα τῶν ἀνωμότων) Similia narrat Cantacuzenus lib. IV. cap. IV & ut deinceps tum ab Anna Imperatrice, tum ab ipſomet Cantacuzeno, ac denique a Joanne Palæologo ſolo imperante, rurſum ædes Sophiana inſtaurata ſit.

Τὸ γὰρ δημώδες βῆματα) Concidetat nempe μυχὸν τοῦ τὸ βήματος, inquit Cantacuzenus.

Edit. Paris. pag. 747. Ἐφ' ᾧ τοῖς βασιλικοῖς ἔδει τιθέναι θρόνοις) Erant igitur ea tempeſtate Throni Imperatorii in ipſo Bemate, ſeu intra cancellos. Vide Conſtantinopolim Chr. lib. III. ſect. XLIX.

Τὸ διακονικὸν τέμενος) Diaconos intelligit, quibus in Bemate locus dabatur, dum ſacra peragebatur liturgia. Alioquin extra Bema conſiſtebant. Vide eandem Conſtantinopolim Chriſt. lib. III. ſect. LXXXII.

Καὶ ἔσω οἱ τῶν βασιλικῶν) Cantacuz. lib. IV. cap. IV.

Pag. 401. A. Τῶν σωμῶν πατριαρχικῶν ἐμφάνων) ſeu παρείσεων, de qua ſupra quædam attigimus.

Pag. 402. C. Ἐβδόμῃ γὰρ μῆνὶ τῆ δευτέρᾳ) XII. Kal. Jun. Cantac. lib. IV. c. IV. proinde anno integro ac completo, ex quo Adrianopoli a Patriarcha Hieroſolymitano coronatus fuerat, eodem die feſto, ut idem narrat lib. III. cap. XI.

Pag. 403. C. Καὶ τὸν ἐπίσκοπον χαρτοῦν Θεσσαλονίκων) Cantacuz. lib. IV. cap. XV.

LIB. XVI.

Pag. 404. A. Πλὴν τῶν παραλίων Μαδύτου) Ita Cantacuz. lib. IV. cap. X. Μαδύτου ἢ νῦν Πέπτου παράλιος πόλις vocat; cujus quidem neſcio an alii meminerint, niſi illa ſit de qua agit Tzetzes Chil. IV. ſect. LXXII. ubi obſervat enm a ſcribi, cum Μαδύτα appelletur, Medorum regio, per I.

Μαδύτου τοῦ Αἰόλου μὲν ἄστυ καὶ ἐμφόρου.

Illius porro ſitam mox deſcribit Gregoras: ἔστι γὰρ μέσῃ Θρᾴκῃ Μαδύτα, ἣ δυσπρόσοδόν τι ἔχει Βυζαντίοις τὸν δίαυλον, τοῖς ἀφ' ἑσπέρας τὸ Εὔξεινον κατιοῦσι πόντον καλὸν ἐντεῦθεν ἀνέχα μικρόν τι ναυφορεῖον ἐπίκαιρα.

Βόρειον μὲν) Cantacuzenus lib. IV. cap. IV. ut Manuele filio expulſo Berthonenſes Crali urbem tradiderint narrat.

A

Θεσσαλονίκην δ' οὐκ ἔφασκεν) Cantacuzen. lib. IV. cap. XV. extr.

B. Καὶ Ζιλωτῶν) De quibus hic & alibi non ſemel idem Cantacuzenus.

Pag. 405. A. Σεβαστοκράτορος δ' ἐπὶ τούτοις) Cantacuz. lib. IV. cap. V.

Καὶ ταῖς τῷ τοιούτῳ ἀξιώμασι κεκοσμημένοις) Codin. de Offic. Aulæ Conſtantinop. cap. III. num. XVI. deſcriptis ejuſmodi inſignibus Sebaſtocratoricæ dignitatis, hæc ſubdit: ὁ δὲ βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς, τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ Ἰωάννην τε καὶ Μανουὴλ τοὺς Ἀσανίους τιμήσας Σεβαστοκράτορας, ἐδώκαν αὐτοῖς φορεῖν ταμπάριον ἐκ κάλυζος, εἶτα καὶ αἱ Διατάξεις. Quid vero ſit ταμπάριον, diximus in Gloſſ. med. Lat. in *Tabardum*, & in Gloſſ. med. Græcit.

B. Pag. 406. A. Ὁ Πελεκάνου Ἀνδρόνικος) Cantacuz. lib. III. cap. LXXI Gregoras lib. III. cap. X.

Τὸν Ἄδηλον λόγον μανθάνω) Vide notata ad lib. XII. pag. 316. A.

Νόσημα τοῦτ' ἀνδρώπινον) Peſtilentiam pariter hanc inſignem, quæ tum graſſata eſt, elegantер deſcribit Cantacuz. lib. IV. cap. VIII.

Καὶ ὁ Ἀνδρόνικος) Cantacuz. loco laudato. D.

Τῶν μόνῳ φοιτησάντων) Hanc Matthæo filio propoſitam defectionem attigit Cantacuzenus lib. IV. cap. VII. V. 12. ubi de Joanne Aſane ſilet. Pag. 406. A.

Εἰδέναι βούλεσθαι Εἰρωλίου) Cantacuz. lib. IV. cap. VIII. Pag. 409. B.

Τῶν Πατριάρχου ἐκβεβλημένων) Cantacuzenus lib. IV. cap. III. Didymoticho, ubi morbum cum aliqua mentis alienatione contraxerat, in Urbem adduci præcepiſſe ſcribit, quo a medicis curaretur, ex eoque poſtmodum deceſſiſſe. Ita diſſidentes invicem Cantacuzenus & Gregoras, utercque pro libito, ſeu potius... Pag. 413. C.

C

Τῶν Ῥωμαίων ἐγκρατέσι ἀνατεθραμένοις χεροί) Τοὺς χθ' Pag. 414. B. Χαλκηδόνι τοῦ νότου præfecturam datam Matthæo filio indicat Cantacuzenus lib. IV. cap. X.

Ἐκ ῥητοῦ βασιλικοῦ) Cantacuzen. lib. IV. cap. XVIII. XIX. XX. Pag. 415. A.

Ἐπὶ τοῖς τὸ ἀνιγκέρων ἀκρωτήριον) Hanc * Latinorum ad Smyrnam cladem deſcribit Joannes Villaoenz lib. XII. cap. XXXVIII. * *Non hanc ſed eam quæ trien-nio præceſſerat.*

Πλαγγόνα Ἀμυρᾶ) De caſo Amurio ſilet * Villaneus. * *Joannes fruſtra erit nec minus-num hæc geſta ſunt A. C.*

Κατὰ δὴ τοὺς χρόνους) Caotacuzen. lib. IV. cap. X. MCCCXLVIII

H δὲ τῶν Γαλατῶν Λατίνων ὑποταγὴ) De qua copioſe Cantacuz. lib. IV. cap. XI. XII. *De eius initio dubitat Johin. Villanei Hiſtoria.*

Περσικὰ δύναμις) Rem narrat Cantacuzenus lib. IV. cap. X. extr. D

E

LIB. XVII.

Τῶν ἐν Γαλάτᾳ Λατίνων) Cantacuzen. lib. IV. Pag. 428. A. cap. XI.

Οἱόνει τι διαιρέσεως) Pace cum Cantacuzeno compoſita obtinuerunt Genuenſes Galatini, ut quod ſupra oppidulum erat regionis ad habitandum ſibi concederetur. Cantacuz. C.

Θαλαττοκρατεῖν βουλομένοις) Cantacuzen. ἀνὴρ Pag. 429. D. γὰρ ἐθέλει μαχεῖν, ἀλλὰ θαλαττοκρατεῖ ἐβούλετο.

Περὶ Ἰερίου) De quo egimus ad Alexiadem pag. 361. E. R. Notarum.

Περὶ τοὺς τῶν ταπήτων ἐκβολάς) *Barbiſſa*, qui in Pag. 431. B. ſinum Ceratinum effluit.

Καὶ ἐδημιοῦτο ἐκπυγάν) ut naves conſtructæ Pag. 433. C. ſint a Græcis, narrat etiam Cantacuzenus pag. 544. E. R.

Περὶ τὸ τῶν Βοζανιτῶν Ἱππόδρομον τοιοῦτο) Quod Ἐκπύγαστον videtur vocare Cantacuzenus. Unde colligere licet, navale Hippodromi & Heptaſcalum illud, (unum) idemque eſſe. Nam in Heptaſcalo conſtructas naves ſcribit, quas in Neorio Hippodromi Gregoras. Vide Conſtantinopolim Chriſt. lib. I. ſect. XVII. *pag.* 748.

Καὶ τὸ ἐδώλιον καθῆκαν) Quod vulgo dicimus, Pag. 437. C. *baiſſer le pavillon*. Idem Gregoras lib. V. prioris

Hiſtoriæ, cap. IV. ὅτω διπτύσας ταῖς ὄψεσιν, ἀλλ' ἴσως ὑπερεῖδον, ubi interpres, *velis nondum expanſi*: mox τότε ἐξ αὐτοῦ ἀφανισθέντος τοῖς ὄψεσιν, *ademptâ ſibi viſione*.

Pag. 438. E. Μετὰ πολλοῦ ἐξ μεγάλου δυμοῦ) Noſtri *Paveſade* vocant.

Δημητρίου τοῦ μάρτυρος ἱδρυται τὸ ἱερόν) De qua S. Demetrii æde & illius ſitu copioſe egimus in A Conſtantinopol. Chriſt. lib. IV. ſect. VI. numer. XXXIII.

Κάτω τοῦ λιμένος) *Saburram* ....

Ημιπλέοντες μέσῃ) Cod. MS. ad marginem, σημειωτέον ὅτι τὸ πλοῖον ὅλον ἐστὶ ψυχίων ρλγ'. C. Pag. 439. A.

Οἱ δ' ὑπόστρωμα γενόμενοι) Hanc Græcanicarum navium cladem multis etiam narrat Cantacuzenus d. cap. XI. extr.

NOTÆ JOANNIS BOIVIN.

AD LIB. I.

TITUL. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ ΡΩΜ. ΙΣΤ.) In Codice Regio, qui libros undecim priores complectitur, titulus eſt, Νικηφόρου τοῦ Γρηγορᾶ Ρωμαϊκῆς συντάξεις ἱστορίας, περιέχουσα ἐτῶν ἑκατὸν ἐξ πεντήκοντα διήγησιν· ἧγουν ἀπὸ τοῦ βασιλέως Λάσκαρι κυρίου Θεοδώρου μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Καντακυζηνοῦ. Id eſt, *Nicephori Gregoræ Romanæ Hiſtoriæ Liber, continens annorum* CL. *narrationem, nempe ab Imperatore Dom. Theodoro Laſcari, uſque ad Imperium Cantacuzeni*. Editio Wolfiana inſcriptionem hanc præfert, *Nicephori Gregoræ, Romanæ, hoc eſt Byzantinæ Hiſtoriæ lib.* XI. *quibus res a Græcis Imperatoribus per annos* CXLV. *a Theodoro Laſcari priore uſque ad Andronici poſterioris obitum geſtæ, deſcribuntur*, &c. Neutrum titulum retinuimus, propterea quod in utroque male ſubducta erat annorum ratio. Nam undecim libri priores hiſtoriam continent, non CL. aut CXLV. ſed tantum CXXXVII. * annorum. Wolfium in errorem induxit Codex ſuus, in quo ſcilicet hujuſce Hiſtoriæ lib. XI. cap. XI. ſect. 1. perperam anni viginti ab Urbe capta numerabantur, cum tredecim tantum numerari oporteret. Vide Notas infra ad eum locum. *Vide annotata ad initium Libri* XI. *infr.* * CXXXV. *Droſdi Chron.*

Pag. 2. B. ἢ γὰρ ἂν ἑλληνὶς εἰδείη) Ita legendum, non ἦ γὰρ ἄν, ut legebat Wolfius. Sic infra, lib. XV. cap. VI. ſect. 1. ἢ γὰρ ἂν εἰς τὸ δαψιλέστερον ἐσκομισάμενοι τἀπιτήδεια. Sic apud Homer. Iliad. α. ἢ γὰρ ἂν Ατρεΐδη νῦν ὕστατα λωβήσαιο.

Pag. 3. A. Καὶ ἵνα μιᾷ τῶν τῆ βασιλέως) Hic ſe hærere fatetur Wolfius. Eſt autem hæc tranſitio, ſimilis ei quæ occurrit infra, lib. IX. cap. X. ſect. 8. ἵνα δὲ πρὸς τλῶ τῶ παρόντος λόγω βεβαίωσιν τῆ παλαιοτέρᾳ τινὶ διηγήματι χρήσωμαι· ἐκάτει γὰρ Καμβύσου, &c. Item lib. XI. cap. IX. ſect. 2. ἵν' ὡς ἐν κεφαλαίῳ διεξέλθωμεν ὅσα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐπὶ ἀνδρὸς ἀξιόνους κατέπραξε σωτῆρος .... αὐτῷ γὰρ ἅμα τῆ β.

Ibid. Ἦν ἐπ' ἐμοῦ διεξῆλθεν) Recte Wolfius, *quam is audiente me habuit*. Sic ἐπ' αὐτῷ. lib. VIII. cap. VIII. ſect. 1. lib. IX. cap. I. ſect. 6. Sic ἐφ' ἡμῶν lib. VIII. cap. X. ſect. 4. Sic denique ἐπ' αὐτῶν. lib. IX. cap. X. ſect. 8. Aliter tamen veteres. Theocritus, Αἰθ' ἐπ' ἐμοῦ ζωοῖς ἐναρίθμιος ἄφελες ἦμες. *Utinam mea ætate in vivis fuiſſes!* Vide Notas Wolfii.

Pag. 4. A. Α παρ' ὑπνοῦ ἀνακόσασα) Ita Cod. Reg. 2078. Wolfius legit, ἄπιρ ὀτ. ἀκ. ut legitur in Cod. Reg. 2558.

Ibid. C. Ἀλλὰ λόγος, ᾧ πόνος πλημμελῶς, εἴτε νῦν διδωκότις) Wolfius putat legendum eſſe ἑαυτὸς διδωκότις. Sed nil neceſſe eſt. Nam verbum διδωκότις, referri poteſt ad μακρὰς ἡλίους; ut conſtructio ſit, διδωκότις τὰς μακρὰς ἡλίους τῷ πόνῳ σχολῇ, *totis diebus in earum otio conſumptis*. Facile tamen crediderim, non legendum quidem ſed ſubaudiendum eſſe pronomen ἑαυτὸς. Certe poſt verbum διδόναι, paſſim apud Gregoram ſubauditur pronomen. Exempla habes lib. VI. cap. VI. ſect. 4. lib. VIII. cap. V. ſect. I. & ſect. 8. pag. 155. lib. IX. cap. I. ſect. 4. &c.

Ibid. Εἰ δὲ μηδὲ πόνος ἐτωσί πως ἐδίδου) Wolfius hoc loco Davum ſe ipſe profitetur. Ego verti, *Verum etſi litteris totos dies in hunc modum non dediſſent*, ſubaudendo τὰς μακρὰς ἡλίους, quod præceſſit. Nunc autem malim ſubaudire ἑαυτὸς, & ſic vertere, *Verum etſi literis totos ſeſe in hunc modum non dediſſent*; eodem plane ſenſu.

Pag. 6. A. Τῆς γὰρ τοι Κωνσταντινουπόλιος ὑπὸ τῶν Λατίνων ἁλώσης) Conſtantinopolis capta a Latinis Anno Mundi (ut Græci numerant) VI. MDCCXII. Chr. MCCIV. Aprilis die XII. non ut Maur. David putabat, Anno Mundi VI. MDCCXI. Chr. MCCIII. Cod. Reg. 2525[2]. in Catalogo Imperatorum, Αλέξιος ὁ Δούκας ὁ Μύρτζυφλος, μῆνας β'. ἡμέρας ι'. ὃ βασιλεύσαντος, παραδόθη ἡ Κωνσταντινούπολις πρὸς τοὺς Λατίνους, ἐν ἔτει ϛφιβ'. κϛ τλῶ ιβ' τῶ ἀπριλλίου μηνός· ἡμέρᾳ δευτέρᾳ. ἰνδικτιῶνος ζ'. κατέχετο δὲ παρὰ τῶν χρόνους νϛ'. μῆσι γ'. ἡμέρ. εγ'. Codex. 2552. in ſimili Catalogo, Αλέξιος ὁ Δούκας ὁ Μύρτζυφλος, ἡμέρας ο'. ᾧ αὐτίκα γέγονεν ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, κϛ τλῶ ιβ' τῶ ἀπριλλίου μηνός, τῆς ζ' ἰνδικτ'. τῶ ϛφιβ' ἔτους, ἐλθόντων ᾧ πισὸν ἐν αὐτικρὺ πάντης οἰς Χαλκηδόνα, κϛ τλῶ κζ' τῶ Ιουνίου μηνός, τῆς ϛ' ἰνδικτ. ᾧ συνλωσάντων τὰ περικύκλῳ αὐτῆς χρόνον ἴτα. Cum his Codicibus conſentiunt Georgius Acropolita, Villharduinus, & alii. Mauritius David primam oppugnationem cum expugnatione confundit. Urbs primum a Latinis obſeſſa eſt anno Mundi VI. MDCCXI. At non capta niſi anno VI. MDCCXII. Vide Nicetam Choniatam. *Edit Pariſ. pag.* 749.

Ibid. Ἀναγορευθῆναι συμπέπτωκε βασιλέα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν) An. Mundi VI. MDCCXIII. Nam imperavit annos XVIII. quorum ultimus fuit annus Mundi VI. MDCCXXX. ut conſtat ex Cod. MS. Reg. 2731. fol. 46. v. ubi hæc Imperatorum ſeries chronologica occurrit.

		b	c
ϛ↓λ'.	Θεόδωρος Λάσκαρις ὁ πρῶτος.	ιη'.	μρμ'.
ϛ↓ξγ'.	Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης.	λγ'.	μρσ'.
ϛ↓ξς'.	Θεόδωρος Λάσκαρις παῖς Ἰωάννου.	δ'.	μρπβ'.
ϛ↓ιά'.	Μιχαὴλ Παλαιολόγος.	κδ'.	μχϛ'.
ϛωλϛ'.	Ἀνδρόνικος, ὃς Αντώνιος μοναχός.	μέ'.	μχνά'.
ϛωμθ'.	Ἀνδρόνικος ὁ ἔγγονος αὐτοῦ.	ιγ'.	μχξθ'.
ϛωξγ'.	Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός.	ιθ'.	μχοη'.
ϛϡ.	Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος γαμβρὸς αὐτοῦ.	λζ'.	μ↓ιθ'.

LIB. II.

Pag. 10. A. Οκτωκαίδεκα δὲ βασιλεύσαντι τούτῳ παριρρύησαν ἔτη) Series chronologica Imperatorum ſupra allata, præterquam quod annos octodecim Imperil Theodoro Laſcari tribuit, etiam annum indicat quo is obiit, nempe Mundi VI. MDCCXXX. qui a Januario menſe fuit annus Chriſti MCCXXII.

Pag. 15. A. Καὶ ἀγορανομιῶν) Wolfio ἀγορανομίαι ſunt *leges agrariæ*. Videat lector an is ſenſus eſſe poſſit ejus vocabuli. Ego verti *Ædilitias functiones*.

Pag. 17. C. Οὗνοι δὲ ἔτοι ἢ Κόμανοι ἐκαλοῦντο. ἦσαν δὲ ἢ οἱ Σκύθας αὐτὰς κατονόμαζον) *Hi vero Hunni & Comani vocabantur. Erant etiam qui eos Scythas nominarent.* Ita vertendum: non, ut Wolfius, *Erant etiam qui ſe Scythas nominarent*, alio ſenſu.

Pag. 21. C. Τὰ δὲ ἐνδιχόμενα τοῖς τῶν ἀρχόντων ἀκολουθῆσαν ὁρίζουσιν) *Non neceſſariæ Principum cupiditatibus parent.* Ita quoque vertendum, non, *ſubditi quantum licet Principum ſequuntur cupiditates*. τὰ ἐνδιχόμενα ea ſunt quorum uſus eſt varius & inſtabilis. Vide lib. VII. pag. 331.

Ibid. Cap. VII. Τῇ μὲν βασιλίδι Εἰρήνῃ Inde incipit liber tertius in Cod. Reg. 2078. in quo & Capitum diviſio diverſa eſt a vulgatis.

Pag. 23. A. Vide Epiſtolam encyclicam ipſius Biemmydæ, editam a Leone Allatio in Notis ad Hiſt. Georgii Acropolitæ, pag. 254. Edit. Reg.

Ibid. B. Σκώμμασι βάλλων αὐτὼ, ἢ γλώττῃ ἢ γράμμασι διασύρων ἀεὶ) Vide Biemmydæ orationem, ὁποῖον δεῖ εἶναι τὸν βασιλέα, quæ extat in Cod. Reg. 3125. ubi hæc imprimis notatu digna, τίς γὰρ οὐκ ἂν αἰσχυνθείη, ἢ μόνον ἐνθυμηθεὶς βασιλικὴν σεμνότητα εἰς αἰσχρὰς ἢ ἀπρεπεῖς πράξεις ἐμπέσουσα, ἢ παρόμοια πάσχουσα, ὥσπέρ τινες ὑπὸ τῆς μυθολογουμένης μαγικῆς Κίρκης εἰκόνες εἰς χοίρους ἢ κύνας μετεβάλλοντο.

LIB. III.

Pag. 26. A. Ἀνηγορεύθη δὴ θανόντος ἐκείνου) Theodorus Laſcaris junior imperare cœpit an. Mundi VI. MDCCLXIII. Id conſtat ex ſerie Imperatorum Chronologica, quam ex Cod. Reg. ſupra attulimus. Dubium eſt utrum ante, an poſt menſem Januarium. Si ante, fuit is annus Chriſti MCCLIV. & Mauritius David Poſſinum recte reprehendit. Si poſt, fuit jam tum an. Chr. MCCLV. & Poſſinus immerito reprehenditur. Ego Poſſini Chronologiam primum ſequutus ſum, quam & Ducangius ſequutus fuerat. Deinde ex animadverſionibus Mauritii David ſacerdotis Divionenſis (cujus librum, diu quæſitum, beneficio Viri illuſtr. NICOLAI TOINARDI tandem nactus ſum) intellexi lapſum me ſemel atque iterum cum doctiſſimis viris in ſupputanda annorum ratione. Moneo itaque Lectorem, ut huic volumini ſubjunctum indicem errorum conſulat, & ex eo chronologiam noſtram corrigat.

Edit. Pariſ. pag. 750.

Pag. 27. A. Κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος) Verti, *more tum uſitato*. Malim, *more in his*, vel *hac in re uſitato*.

Ibid. B. Ἀνὴρ περιφανὴς μὲν τὰ κατ' αὐτὸν ἀρετὰ) Vertit Wolfius, *virtute illuſtris ille quidem*. Vertendum, *illuſtris quidem ille virtute privata* ſeu *ſolitariæ vitæ laude*.

Pag. 29. C. Διὰ τὸ ἔμπροσθεν ἔργων) Εμπροσθεν apud recentiores Græcos ad futurum tempus pertinet, & uſurpatur pro μετὰ ταῦτα, *poſtea*. Sic infra, lib. VI. cap. X. ſect. 1. item lib. VII. cap. I. ſect. 2.

Pag. 30. B. Καὶ Θεοδώρου τὰ αὐτῷ Συγατέρα) *Irene* vocatur ab Acropolita, Hiſtor. cap. LXXXIII. Vide Notas Allatii.

Ibid. C. Ἐτῶν ἢ τεσσαρεσκαίδεκα ἀπὸ γενέσεως χρόνον ἀμείβοντι τῇ βασιλεῖ) Vertit Wolfius, *Imperatorem annum ætatis ſextum & trigeſimum agentem*. Vertendum, *excedentem*. Nam ea eſt vis verbi ἀμείβειν.

Ibid. Ἐπύγχει τότε τῷ πλάτει) Anno Mundi VI. MDCCLXVII. ut conſtat ex Imperatorum ſerie chronologica ſæpius jam memorata. Fuit autem is annus, a menſe Septembri ad Januarium, annus Chriſti MCCLVIII. a Januario autem ad Auguſti finem, MCCLIX. Hinc Poſſinus Theodorum Laſcarim juniorem deceſſiſſe affirmat anno Chriſti MCCLIX.

MCCLIX. Mauritius David, anno MCCLVIII. Favet Poſſino eadem illa ſeries Chronologica, quæ quatuor annos Imperii aſſignat Theodoro Laſcari, non vero tres eoſque haud integros, quos Mauritius David ei aſſignat. Favet etiam Codex Regius 2525². fol. 271. ubi quatuor annis imperaſſe ille dicitur. Mauritius David opinionem ſuam Pachymeris auctoritate & probabilibus argumentis defendit.

Ibid. Ἀλλ᾽ ἀμέμπτως προθύμως τὸ σχῆμα μικρὸν πρὸ τῆς τελευτῆς) Ducangius vertit, *qui alacriter parvum habitum paulo ante obitum Monachico cucullio mutaverat*; & Phranzæ teſtimonio utitur, quod tamen congruit cum interpretatione Wolfiana. Phranzæ verba ſunt, *cum paulo ante mortem Monachi habitum induiſſet*. Ipſe Ducangius, poſtquam τὸ σχῆμα μικρὸν *parvum habitum* interpretatus eſt, eandem vocem μικρὸν, quaſi repetitam, ut adverbium interpretatur.

Pag. 31. B. Ἦν γὰρ ὕπνου τελευταῖος φθεγγόμενος ἀπὸ γενέσεως ἔτος) Acropolita cap. LXXV. ἦν γὰρ τελείων ὑπάρχων ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα ἐτῶν. Pachymeres novennem facit.

Ibid. C. Τῷ δὲ γε διοπόρᾳ τῷ Θεοδώρᾳ) *Irenen*. Vide ſupra p. 30. B.

Pag. 35. B. C.) Vide Arſenii teſtamentum, editum a Cotelerio.

LIB. IV.

Pag. 38. B. Ὅπερ ἀκουσὼς ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος) Vide Arſenii teſtamentum.

Ibid. C. Οὔπω δ᾽ ὅλος ἀπαρτίζων μὴν) Michaelem Palæologum ab Arſenio Kalendis ipſis Januariis coronatum eſſe tradit Ducangius. Gregoras coronatum ait *nondum toto menſe elapſo* poſt præſtitum jusjurandum: proinde ante Kalendas Januarias coronatum ponit. Nam jusjurandum Kalendis Decembribus præſtitum eſſe dixit paulo ſupra. Pachymeres lib. II. cap. IV. ἑκατονβαιῶνος πρωτομηνίᾳ jusjurandum præſtitum, proclamatum Imperatorem, & clypeo impoſitum, ſcribit. De eodem coronato agit in capitibus ſequentibus. Poſſinus vero ἑκατονβαιῶνος πρωτομηνίαν Kalendas Januarias interpretatur, atque adeo poſt Kal. Januarias coronatum Imperatorem putat. Ita chronologis male inter ſe convenit. Ego Ducangium auctorem ſequutus, coronati Michaelis Palæologi annum poſui MCCLX. diem vero, Kalendas ipſas Januarias. Mauritius David Palæologi inaugurati tempus retroagit ad Kal. Jan. anni MCCLIX. & hanc ſuam rationem multis argumentis confirmat, quæ in præſenti nec refellere nec omnino approbare inſtitui.

Pag. 39. A. Ἀγγέλλονται πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς Ῥωμαίων τρόπαια) Itaque cum Imperator ſalutatus & clypeo impoſitus eſt apud Magneſiam, nondum victoriæ Macedonicæ nuntius advenerat. Hinc ejus victoriæ reportatæ tempus colligi poteſt, atque ex initio cap. II. infra.

Ibid. C. Καταλιπὼν τὸν πατριαρχικὸν ὁ Ἀρσένιος θρόνον) Vide Arſenii teſtamentum.

Ibid. D. Τὸ κατὰ τὴν περαίαν τῆς Γαλάτης ἐπικεκλημένον φρούριον) Male Wolfius, *Caſtellum Perææ, cognomento Galatæ*. περαία hoc loco *adverſum littus* ſignificat. Quod ſi caſtellum illud hodie *Pera* dicitur, non idcirco Gregoræ verbis vis facienda eſt.

Pag. 41. A. Δύο ἔξεις ἐνέτος ἦν) Verterat Wolfius, *Duo perpetui anni exierant*. Ego malui vertere, *Secundus annus exibat*. Ab æquinoctio autumnali anni MCCLIX. quo finis bello impoſitus eſt, ad ſolſtitium æſtivum anni MCCLXI. quo belli renovati initium ſtatuitur, non interceſſerunt anni duo integri. Verbum ἐνέτος apud Gregoram ſignificat *exibat*, non *exierat*. Sic libro X. cap. I. πέμπτον μὲν δὴ ἐξ ἑβδομηκοστὸν (loquitur de ætate Andronici ſenioris) ἔτος ἐνὸς ἐνέτους αὐτῷ τελευτῶντι ἐνέτος, *quartus ſuidem & ſeptuageſimus annus ei morienti exibat. Exibat*, non *exierat*. Nam conſtat Andronicum non totos LXXIV. annos vixiſſe. Vide annotata infra ad Oraculum Trallianum lib. IV. cap. V. ſect. 9. *ἐνέτος, non ἐξῆν, aut πεπρᾶν.*

Pag. 42. C. Καὶ ὁ Καίσαρ ἐσεσώκει τὴν Κωνσταντινούπολιν πέμπτῳ πρὸς ὀρθρου) Græcos recuperaſſe Conſtantinopolin anno Mundi VI. MDCCLXIX. die Julii XXV. diſerte ait Georgius Acropolita. De die & menſe inter omnes conſtat; non item de anno. Sunt enim qui affirment recuperatam fuiſſe anno Mundi VI. MDCCLXVIII. Criſti MCCLX. atque eam fortaſſe fuiſſe Nicephori Gregoræ opinionem, infra oſtendetur. Codex Regius 2525². ſcriptus paulo poſt obitum Andronici Junioris, quo tempore floruit Gregoras, Conſtantinopolin a Græcis recuperatam ponit anno Mundi VI. MDCCLXVIII. In eundem annum conſentiunt Codex 2654. fol. 5. v. Cod. 2936. & Cod. 2976. quibus continentur breviaria chronologica; Cod. 3502. fol. 7. Dorotheus Monembaſienſis in Synopſi variarum Hiſtoriarum edita Venetiis, an. MDCXXXI. Matthæus Cigala in ejuſdem argumenti libro Venetiis edito an. MDCXXXVII. Chronicon breve editum ex Codd. Regiis ab Iſmaele Bullialdo, & Hiſtoriæ Michaelis Ducæ ſubjunctum. Chytræus in Chronologia, ubi de Nicephoro Gregora. Cæterum veriſſimam puto Acropolitæ chronologiam, qui Hiſtoriam ſcripſit eo tempore, quo Græci Conſtantinopolin recuperarunt. Cum Acropolita conſentiunt Codex Reg. 2432. fol. 99. v. & Cod. 3058⁴. fol. 69. v. item inſtrumentum prolatum a Ducangio ex Theſauro Chartarum, & in calce Hiſtoriæ Franco-Byzantinæ cum aliis actis conjunctum. *Edit. Pariſ. pag. 751.*

Ibid. D. Τὸν δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς Ἰολάντης πρῶτος υἱὸς ὁ Ῥωμανέρης) Georgius Acropolita

Petrum interferit, Henrici ſucceſſorem. Omiſſus præterea a Gregora Joannes, qui poſt Robertum Imperator fuit. Vide Hiſtoriam Franco-Byzant.

Pag. 43. C. Τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ τῷ νέῳ βασιλεῖ, δεύτερον ἔτος ἄγοντι τῆς ἡλικίας) Hinc colligitur Andronicum ſeniorem (qui hoc loco νέος vocatur) non vixiſſe annos LXXIV. * ſed tantum LXXIII. niſi Gregoras Conſtantinop. a Græcis recuperatam ponat an. Mundi VI. MDCCLXVIII. Nam ab an. VI. MDCCLXIX. exeunte, quo recuperatam Urbem ponit Acropolita, ad an. VI. MDCCCXL. ineuntem, quo Andronicum conſtat obiiſſe, anni numerantur non toti LXXI. quibus ſi pueri bimuli ætatem ſeu duos annos addas, conſient an. LXXIII. non toti. Atque hoc eſt, quod ſupra dicebamus, Gregoram ſequutum eſſe fortaſſe opinionem eorum chronologorum, qui Conſtantinopolim recuperatam ſtatuerent anno Mundi VI. MDCCLXVIII. non autem an. VI. MDCCLXIX. Sed hic noſter Hiſtoricus non ſemper ſecum conſentit.

* Quos vidiſſe verum Gregoras ait lib. V. cap. V. fol. 9. recto lib. X. cap. V. fol. 4.

Ibid. Συχναὶ παρῆλθον ἡμέραι, ἐν αἷς τὸν βασιλέα ὁ τῆς πόλεως βασιλεύσας) Michaelem Palæologum in Urbem recuperatam ingreſſum eſſe die XV. menſis Auguſti, colligo ex his quæ leguntur initio Codicis Regii 1852. * Μαΐῳ αὐγούστῳ ιε' ἰνδικτιῶνος δ'. τῷ ἓπτ ἔξβ'. * ἐσήχθημεν σὺν Θεῷ εἰς Κωνσταντινούπολιν. *Menſi Auguſti die* XV. *an.* VI. DCCLXIX. *introducti ſumus Deo juvante in urbem Conſtantinopolim.*

* Quo verisimiliter primo pacto Leonis Suidæ, τξβ'. * Pro ἐσήχθημεν.

Ibid. Ε. Εἶχεν οὖν ἐν ὁ πατριαρχικὸς..... Θρόνος Ἀρσενίου πατριάρχου) Vide Arſenii teſtamentum.

Pag. 45. A. Ἀλλ' ἐν ἀδήλοις ἄκαιρ πηλάγεσι) Sumpta hæc ex Dialogo, cui titulus Φλωρέντιος, ſeu περὶ σοφίας. Vide Cod. Reg. 3284. fol. 257. V.

Ibid. C. Ἐν ταῖς τῶ φαυλοτέρων ἕπτυαις) Phtalis inſolens, pro ἐν τῇ ἐντύδαι τῶ φαυλοτέρων.

Pag. 46. C. Τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτῶν Ἰωάννην πέμψας περὶ τῆ ὁμιλίαν) Annotavimus in margine, factum id eſſe A. C. MCCLXI. & ita quoque Poſſinus in chronologia ſua Pachymeriana. Sed ſi Joannes, cum eſt excæcatus, jam tum erat decennis, ut hoc loco dicitur, oportet excæcatus ſit an. Chriſt. MCCLXIII. ſiquidem anno MCCLIX. quo ejus pater Theodorus obiit, annum ætatis ſextum explebat, teſte ipſo Gregora, lib. III. cap. III. ſect. 2.

Ibid. Διελθεῖν ἤδη τυγχάνοντα) Poſſinus novennem facit.

Ibid. E. & Pag. 47. E.) Vide Arſenii teſtamentum.

Pag. 48. In argumento capitis V. ſect. V.) lege *Balduini filius Caroli Regis filiam*, &c.

Pag. 50. B. Διαμυσάσθαι Κωνσταντίνῳ) Verbum βλεμμυάδαι apud Gregoram non ſemel occurrit, pro μισπίμπλαμαι. Vide lib. VIII. cap. VI. ſect. 2. &c.

Pag. 53. E. Ἀλλ' ὁ τῆς Φοτείνης τῆ Συρίας ἱρως, &c.) Atqui illi ſanctum Sepulchrum recuperarunt, quidquid Gregoras dicat.

Pag. 54. B. Αὐτὸς δ' ἡσυχάσων ἀπῆλθε) A. C. MCCLXVI.

Ibid. Ἰωσὴφ τὸν πατριαρχικὸν ἀφαίρεται θρόνον) Eodem anno, Decemb. die XXVIII.

Ibid. Κατὰ τὰ Γαλήσιον ὄρος συνῳκισμένα) Extat in Cod. Reg. 2964. f. 320. inter opera Nathanaelis (ſeu Nicephori) Chumni, Imperatorium diploma, inſcriptum λόγος χρυσόβουλλος ἐπὶ τῇ ἱδρύσει τοῦ ἐν τῇ Γαλησίῳ μονῆς τῆ ἁγίας ἀναστάσεως, ὅτε τὰ λοιπὰ μὲν δύο, ἀλλὰ μίαν ταύτης εἶναι, τῆ ὑφ' ἑνὶ πηγάζειν τῆ ἁγιάζειν καθηγεμόνι. In quo diplomate cum alia multa præclara de Galleſii Monaſterio narrantur, tum hæc maxime notanda, ἡ φρὸς ἓν τῇ τῶ Γαλησίου πάτῳ συβασμία μονῆ τῆς παναγιωτάτης μεγαλομήτορος, ἀειπαρθένου ὕσα ἐξότου δὴ τῆ τῶν ἀρχὴν σωμάτων, τῆ σφόδρα γε θαυμαζομένη, οἷς τῆ πάνυ τι διδύσκαλος ψυχῆς βελτιούσης ζῶν τῆ Θεὸν αἱρομένης, τῆ νῦν ἐς δεῦρο πιεζομένη τὸ καλὸν, τῆ τοῖς ἐν αὐτῇ τῶν πολιτείαν τῶνδε μετέχειν προθυμουμένοις φρὸς αὐτὸ δὴ πᾶν μᾶλλα συναίρεται, τῆ δεξιά τις πληροῦ τὸν πόθον. Ἵδρυται δὴ ἐν αὐχμῷ τινὶ, πόρρω πᾶν τῆ κοσμικῶν θορύβων ἀφιστάμενον. ἱδρύσει δ' αὐτῶ τῆ συνίσησι φράτωρ ὁ πρεσβύτης τῶν ἄσκησιν τῆ μέγας τῶν κῆ Θεὸν πολιτείαν Λάζαρος, ὁσιολεξάμενος τόνδε τὸν τόπον, τῆ τῶν θαυμασίαν ταύτην ἐν αὐτῇ τῇ Θεομήτορι καθοσιώσας μονῶν, καὶ γε δειμάμενος τῆ πύργας ἀρετῆς ὡς εἰπεῖν ἐργασήριον..... ὅρος δ' ἔστι ὁ τόπος ἅπαντες τῆ τραχὺ, τῆ ἐς ψυχαγωγίαν τῆ παραμυθίαν σωματικὴν μηδενὸς ὕλης μετέχον· οὔτε δὲ συνίζεται δένδροις· ὅτε βοτάνης, ἀλλ' ὑδὲ χλόης ὑπογυιᾶ βλάστησιν· ὃ μόνον ὑδὲ τῆ ἄλλων ὁσὸ γῆς χρησίμων οὐδὲν ὑδέλως καρποφορεῖ. ξηρὸν δ' ἔστι ὅλον, τῆ πρὸς πιαίνης γονὰς πανπάσασιν ἀφυές· εἰ τῆ ἄλλως γόνιμον ἀρετῆς. Omitto cætera.

Edit. Par. pag. 732.

Ibid. C. Προσιλθὼν πίπτει αφωνῆς, &c.) A. C. MCCLXVII. Kal. Januar.

LIB. V.

Pag. 63. C. Δίχεται τῶν πρωτοβόλου ὁρμένος ὁ Πάπας) Aſcripſimus ad marginem annum Chriſti MCCLXXIII. Eſt autem hæc Poſſini Chronologia, obſervationum Pachymerian. lib. III. cap. VI. n. V. Mauritius David, in animadverſionibus chronologicis ad Pachymeris Michaelem, n. V. Poſſinum reprehendit, & multis probat eam legationem referendam eſſe ad annum Chriſti MCCLXXIV. Verum abutitur teſtimonio Pachymeris, cum ait, *Sed nullus de anno ambigendi reſtat locus, poſtquam Pachymeres de hac ipſa legatione diſſerens cap. 17. libri 4. annum Mundi arguit 6782. Indict. 2. currente, qui annus reſpondet anno*

Chriſti 1274. Nam Pachymeres his verbis non indicat tempus miſſæ legationis, ſed ſeceſſionis Joſephi Patriarchæ; quem poſt miſſos ad Papam legatos ſeceſſiſſe innuit. Quod ſi legati primum miſſi ſunt, deinde Joſephus ſeceſſit, oportet legatos profectos eſſe vel anno MCCLXXIII. exeunte, vel MCCLXXIV. ineunte, cum ibidem dicat Pachymeres Joſephum ſeceſſiſſe die XI. menſis Januarii (anni ſcilicet Chr. MCCLXXIV.)

Pag. 65. B. Ἐν τούτοις μίττοι τοῖς καιροῖς) Vide Leon. Allat. Exercit. in Creight. p. 608.

Ibid. Ὁνομα Βέκος) Aliis Βέκκος; quibuſdam etiam Βέκων.

Καὶ Λατινόφρων Ἰωάννης ὁ Βέκων.

Cod. Reg. 3058. Vide & clauſulam Cod. Reg. 2006. Latine Becus, Beccus, Vecus, & Veccus promiſcue dicitur.

Pag. 65. D. Διὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν) Verterat Wolfius, *infamiæ metu*. Leo Allatius vertendum putabat, *propter multorum invidiam*, ſeu potius *propter vitandam ſuſpicionem*. Ego vero malui, *propter opinionem in qua plerique erant*.

Pag. 66. A. Ἐπὶ τὸν πατειαρχικὸν ἀναβιβικὸς θρόνον) Seceſſit Joſephus, ut ſupra dictum eſt, A. C. MCCLXXIV. Januarii die XI. Veccus non ſtatim ei ſubrogatus. Poſſinus ex Pachymeris verbis lib. IV. cap. XVII. & lib. V. cap. XXIV. a prima ſeceſſione Joſephi, ad initum a Vecco patriarchatum, menſes ſolidos ſexdecim interceſſiſſe colligit; atque ita Vecci creationem confert in annum Chriſti MCCLXXV. Poſſini calculus firmatur auctoritate Chronicorum manuſcriptorum, in quibus Veccus annis octo ſedem tenuiſſe dicitur. Vide Cod. Reg. 3058[4]. 3502. &c. In Codice 2525[2]. fol. 282. V. ſeptem anni tantum ei Patriarchæ tribuuntur.

Ibid. Συνελειτούργησε μὲν οὖν τῶν πάντων οὐδεὶς τοῖς τῷ Πάπᾳ) Verterat Wolfius, *Nullus tamen eorum omnium ad Papæ rationem liturgiam celebravit*. Vertendum ita ut edidimus.

Pag. 67. A. Τὸν τῆ Ἀσὰν γαμβρὸν) Myrzes Aſanis ſororem duxerat uxorem, ut dictum ſupra, lib. III. cap. II. ſect. 4. Cur itaque eum Gregoras γαμβρὸν vocat?

Pag. 72. E. Σωσίβιν δ' ἐπὶ πᾶσι) Aſcriptus hic in margine annus Chriſti MCCLXXX. atque hoc urbis Trallium inſtauratæ tempus aſſignavit nobis Poſſinus in tabulis chronologicis. Quod ſi Andronicus annos vixit LXXIV. ut hoc capite infra & libri decimi capite primo Gregoras docet, referenda erit ejus urbis inſtauratio ad annum Chriſti MCCLXXIX. Nam ſi Andronicus annos vixit LXXIV. oportet eum natum eſſe A. C. MCCLVIII. quippe quem conſtat obiiſſe A. C. MCCCXXXII. Si natus eſt A. C. MCCLVIII. annum ætatis vigeſimum primum exceſſit A. C. MCCLXXIX. Porro hoc capite Tralles inſtauraſſe dicitur cum eſſet major an. XXI.

Ibid. Ἀνατεθραμμέναι πάλαι πεπτωκυῖαι) De Trallibus inſtauratis ita Gregorius Cyprius in encomio Andronici: Ἦσαν μὲν οὖν αἱ Τράλλεις πόλις ἐν καλῷ τῆς Ἀσίας κειμένη, μεγέθους τε μείζονος ἢ κατὰ τὰς πόλεις γινολαύουσα, καὶ περιφανὴς ἐν πᾶσιν ὑπάρχουσα. ὅσον δὲ παλαίποτε, πρὶν διλουσθῆναι τὸν πάντα μεταβάλλοντα χρόνον καὶ αὖθις φθεῖραι μεταβαλόντα, καὶ τὸ σεισθῆναι ἐξῶσαι τῆ πόλεων, τοίχη τε καθείλοντα, οἰκίας τε ἀναῤῥίψαντα, κἀκ τῆ ἐρειπίων μόνων γνωρίζεσθαι καταλείψαντα. ἀλλὰ μέχρι σε βασιλεῖ τοῖς Τράλλεσιν ἡ φθορὰ, καὶ τῆ χρόνῳ ἡ καθυβρισις· τοῦτ δὲ ὑπ' αὖ πάλιν ἐν πόλεσιν ἐκεῖναι, &c. Vide Cod. Reg. 1853. fol. 179. V. item Codd. 3355. & 3118.

Pag. 73. A. Τῆς δὲ πόλεως Τραλλέων) Ordo verſuum ſic reſtituendus.

Τῆς δὲ πόλεως Τραλλέων τὸ κάλλος χρόνοις ὑσέρτατε
Σβεννύμενον· τὸ δὲ πολισσὸν τοῦτο καταλειφθὲν
Ἐν ὑσάτοις ἐκροβυθίσεται ἔθνεσι ἀνάρχῳ.
Ἀλωθήσεται δ' ὑδαμῶς· ἀναπαυσθὲν δὲ
Ἑσσέρτατε παρὰ δυσὶ Νικηφόροις, οἳς
Ὀκτακλὼ ἀγλαὸς ἐννέα βιώσει δέκατον,
Καὶ τρὶς ἑπτὰ * κύκλον πόλιν Ἀτταλὺν λαμπρυνεῖ·
Ὦ, τὸ πόλεος ἐσσέρεται * ὑποκλύσει,
Καὶ ἀγλαοχεῖ ὑποκλιθήσονται παιδικῶς.

* Al. κυκλάν. * Fort. ὑσσυνύ. Item ὑσσάτοις apud eosdem temporis Poetas ſæpiſſime.

Sunt verſus Hexametri, omnes exceptis tribus primis ſpondaici, iidemque inconditi & immodulati, in quibus vocales *a*, *ι*, *υ*, longæ ſunt vel breves, prout Poetæ libuit. Quin & ſyllabas natura breves, accentu acuto vel gravi notatas, producit in τὸ, in χρόνοις, in πόλεος. Item diphthongum *ει* corripit in χρόνοις, & vocalem *η* in ἐκροβυθίσεται, id quod factum videtur vitio iotaciſmi, quo *η* & *ει* ſic pronuntiantur ut iota. Præterea in uno verſu συνιζήσεις adhibuit duas, πόλιος Τράλλεως. Quæ omnia arguunt oraculum iſtud non fuiſſe Delphicum, aut Sibyllinum, ſed omnino recens. In Codice Barberiniano, quo uſus eſt Poſſinus, idem oraculum extat paulo auctius*, eique præfixa hæc inſcriptio, Ὅτος ὁ χρησμὸς Παυσανίου προῴδου, *Hoc eſt Oraculum Pauſaniæ Præſidis*. Ego vero facile crediderim fabricatum iſtud fuiſſe ab aliquo Andronici amico, ſive is Theodorus Metochita fuerit, ſive alius. Maxima certe illis temporibus erat Græcarum Muſarum ἀφωνία. Vide carmina Theodori Metochitæ, & cum iſtis confer. Solus, quem ſciam, ea ætate Maximus Planudes tolerabiles aliquos verſus fecit. Sed de recentiorum Græcorum Poeſi etiam infra *dicturi ſumus, ubi de Theodori Metochitæ Poematis.

* Vide ejus vertentem Poſſinum ad Pachymer. Tom. ... pag. 479.

* Alib. cap. 6.

Notæ in Niceph. Greg. d ij

Edit. Pariſ. pag. 733.

Ibid. B. Πρῶτον ἐξ εἰκοστὸν ἄμειβεν ἔτος) Vertit Wolfius, *annum ætatis ageret primum & vigeſimum.* Vertendum fuit, *annum æt. excederet*, &c. præſertim ſi legatur παρήμειβεν, ut legitur in Codice Regio.

Ibid. in margine. Ἕως τρὶς ἑπτὰ κύκλοι σιλλωιακοὶ) Græci recentiores dicunt ἕως pro ἕ, vel ἕπτα. Vide Gloſſar. med. Græcit.

Pag. 75. A. Ῥωσουλλῶ) Ducangius Hiſt. Franco-Byz. lib. VI. n. XI. eum vocat *Solyman de Roſſi.* Ego autem non dubito, quin is fuerit *Rufus de Soliaco*, ille ipſe ſcilicet qui memoratur in inſtrumento ſeu Diplomate Regio, quod ex Theſauro Chartarum excerptum cum aliis actis & inſtrumentis publicis Ducangius edidit. Vide Chartas Hiſtoriæ Franco-Byzantinæ ſubjunctas, pag. 34. Nomen, ut videtur, Gallicum fuit *Rouſſeau de Soli*, quod eſt Græcis Ῥόσο στι Σολί. Poeta Græcobarbarus Cod. Reg. 2569. fol. 219. V. eum ſic appellatum ſcribit,

Ῥόσον τὸν ὀνομάζασιν· στι Σολὶ τὸν ἐπίκλιν.
Ἀνδρωπος ἦτον ἄγγρις, στρατιώτης πεδόμενος.
Rufum *hunc nominarunt, cognomento* De Souli.
Vir erat nobilis, miles exercitatus.

Idem Poeta Græcobarb. eundem Ῥόσον στι Σολί, poſt obitum Principis Guil. de Villa-Harduini Bailum Moreæ a Carolo Rege Neapolitano conſtitutum narrat. Gregoras non multum abberravit a vero nomine, ſiquidem ab eo vocatur Ῥωσουλῆς, ſeu, ut præfert diverſa lectio, Ῥῶσος Σολῆς. Pachymeres lib. VI. cap. XXXII. Ῥῶς Σολομὼν vocat: unde Ducangius nomen fecit *Solyman de Roſſi.* Præter hunc *Rufum de Soliaco*, recenſetur inter Aulæ Neapolitanæ nobiles *Henricus de Soliaco*, in illa quam dixi collectione Chartarum, Hiſtor. Franco-Byzantinæ ſubjuncta, p. 21. & p. 22.

Ibid. E. Πάντας δ' αὐτοὺς εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον ζῶντας ἐκόμισαν) Captus ipſe quoque *Rufus de Soliaco*, ut ex Pachymere diſcimus. Redemptum deinde in Italiam rediiſſe veriſimile eſt. Anno certe MCCXCIV. aderat in Aula Caroli II. Regis Neapolitani *Rufus de Soliaco*, ut patet ex inſtrumento ſupra laudato.

Pag. 79. C. Εἰ τῷ μικροψυχίαν) Μικροψυχία eſt hoc loco *regnandi libido moræ impatiens*, ut & infra, lib. VIII. cap. I. ſect. 2.

LIB. VI.

Pag. 80. B. Τῷ μεγάλῳ κονοσαύλῳ Μιχαὴλ τῷ Γλαβᾷ) De quo legendum Poemæ Manuelis Philæ, quod extat in Codice Regio, olim Telleriano, & inſcribitur, εἰς τὰ τοῦ πρωτοσεβάστορος ἐκείνου τοῦ Φαμιλιοῦ στρατηγήματα.

Pag. 82. A. Ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκασθῆναι μὲν τὸν Ἰωσὴφ τοῦ Θρόνου τοῖς βουλομένοις παραχωρεῖν) Andronicus Imperator in λόγῳ χρυσοβούλῳ, qui extat inter opera Nathanaelis * Chumni, Cod. Reg. 2964. fol. 302. φθάνει μὲν ὁ πολὺς ἐκεῖνος τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀγῶνας, (loquitur de Joſepho) πολὺς καὶ τῷ ἔντασιν καὶ τῷ καρτερίᾳ, καὶ μηδὲν τῆς ὁμολογίας καθυφεὶς μηδὲ καθυπείξας καὶ ὑπτιάσας τοῖς ἐπὶ μακρῶν τῶν χρόνων βιαζομένοις καὶ ἀποπειρωμένοις αὐτῆ, παραίσιον τὴν πατριαρχικὴν ποιήσασθαι θρόνον.... ἡ δὲ τῆ Θεῆ ἐκκλησία, ἐκείνου ὥσπερ ἀμειβομένη τὰ πόνων καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς καμάτων, ἀναπαύεται ἐξ ὀνόματος. κατῖσον τοῖς ἄλλοις τοῖς μηδὲν παραιτησαμένοις, ἀλλ' ὁμοῦ μὲν ὑπ' ἀσεβείας, ὁμοῦ δ' ὑπὸ τῷ θρόνῳ, ἐν ὁμοίοις ἀγωνίσμασι καὶ καιροῖς, καταλύσασι τὸν βίον. καὶ πίνυμα ἐν δὴ τῦτο τοῖς ἀφορμένοις αὐτοῖς ἀφορμή τις γίνεται σκανδάλου καὶ ἀφόρασις, ἡ ἀνακύρηξις· καὶ ζητοῦσι κατασιγασθῆναι ταύτην καὶ παύσασθαι· καὶ παύσομεν σιωπικότες, φίλα κἂν τύτῳ πράττοντες ἐκείνῳ καὶ οἰανεὶ χρὴ γνώμην, ἃ παρητήσατο παραιτήμενοι, καὶ μηδὲν πραιτέρω τῶν αὐτῆ δεδογμένων μήτε πράττοντες, μήτ' ἐπινοοῦντες. Itaque Joſephus, cum eſſet in ſedem Patriarchalem reſtitutus, ceſſit paulo poſt & παρητήσατο. Chronica manu-ſcripta minime inter ſe conſentiunt in definiendo temporis ſpatio, quo Joſephus receptam dignitatem retinuerit. In Cod. Reg. 3058[4]. ſediſſe dicitur menſes quatuor. Codex 2525[A]. menſem hinc unum demit. Codex 3502. duos tantum menſes numerat τῆς δευτέρας πατριαρχείας.

* qui de Nicephorus.

Edit. Pauſ. pag. 254.

Pag. 84. B. Ἠγαγεν εἰς τὸ ἀνακαίνισιν τῦ ἁγίυ Ἀνδρέυ μονὴν Θεοδώρα, &c.) De hac Theodora, & de templo S. Andreæ ab ea inſtaurato, extant in Codice Colbertino * tria Maximi Planudæ hiſtorica Epigrammata, edita a Ducangio in Notis ab lib. XIII. Zonaræ, ſed mendoſiſſima. En eorum unum integrum, ex Cod. Colbertino emendatum.

* No. 3011.

ΣΙΣ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΗΡΩΔΙΑΓΕΙΟΙ,
ὃν ἀνήγειρεν αὐτῆ ἡ Πρωτοβεστιαρία.

Πειθομένη σὸ δόμοισιν ἐν ὑρανίοισιν ἀληθῶς.
Ψυχῇ ναιετάειν, Ἀνδρέα κλεινότατε,
Καί τῷ σώματι σῷο νεὼν ἐδομήσατο τόνδε,
Κάλλεσιν ὑρανίοις ἐν χθονὶ λαμπόμενον.

Η πάσαις ἐνὶ Θηλυτέρμοι σοφὴ Θεοδώρα.
Ἀμφοτέρων τε λόγων ὕδος ἀναψαμένη.
Ἡ, γενέτης μὲν ἔλω Καντακυζηνὸς Ἰωάννης,
Μήτηρ δ' Εὐλογία ἀξία εὐλογίης,
Σύγγονος ὡς Παλαιολόγου Μιχαὴλ βασιλῆος,
Οὗ γόνος Ἀνδρόνικος πλεῖον ἄναχτος ἄναξ·
Κοινωνὸς βιότου δὲ Ῥαὴλ πίλιν Ἰωάννης,
Τιμὴν εἰληφὼς Πρωτοβεστιαρίου.
Αὖτη χηροσωίλου.... ἐτερξεν ἀμίμητος,
Ἑτερφι νωλεμίως Χριστὸν ἐν ὑμνέουσι,
Δόγματος ἐρθοτόμοιη χάριν πάθεν ἤλγεα πολλά,
Τίμια ᾗ φιλίλω οἵ τις ἐφημερίων.
Τοίη τῇ πιφδὴ τοιόνδε σοι ἔστατο νυὸν,
Ἀνδρία, ᾗ σὺ χάριν πλούσιον ἀντιμέτρει.

Huic Epigrammati Heroelegiaco subjuncta sunt Jambica duo, quæ & ipsa sunt valde mendosa. Ea, quoniam sunt longiuscula, piget describere. Errata sola eaque præcipua annotabo. EPIGRAMM. I. Vers. 2. Ἐτῶν, προσώπων, ἐν γρ.) Lege Καὶ τῶν προσώπων ἐν γρ. V. 4. Τὶς ᾗ τινῶν πέφυκε ᾗ τινὸς τύχης.) L. Τίς ᾗ τίνων πέφ. ᾗ τίνος τύχ. V. 6. Παλαιολογίσσα.) L. Παλαιολογίνα. V. 9. Ἀγγέλων ὑμνημένη.) L. ἀγγελωνυμνημένη. V. 11. ἐκλήθη) L. ἐκλήθη. V. 14. punctum expunge. V. 18. Παλαιογίνα.) L. Παλαιολογίνα. V. 19. Εἰρὼν τις εἰρὼν φερ.) L. Εἰρηνικὴ τις Εἰρήνη φερ. V. 23. τοιητ') L. τοῦτ'. EPIGRAMM. II. Vers. 1. τὼ φλέβα) τὰς φλέβας. V. 5. συμφόνημα.) L. συμφόρημα. V. 8. ἀνάγων) L. ἄγων. V. 13. Ἀγγέλων ὑμνημένων,) L. ἀγγελωνυμνημένη. V. 17. ἄναχτος) L. ἀνάγοντος. V. 19. φεῦ) L. φῶς. V. 23. Παλαιογίνα) L. Παλαιολογίνα. V. 26. ὅση) L. ὅσον. V. 29. μοιοτρόπω) L. μοιοτρόπων. V. 30. Ὡς Εὐλογίαν Ἀλεξίαν Εὐλογίαν) L. Ὡς ἐλογίας ἀξίαν Εὐλογίαν. V. 36. ταὐτό μοι πλέος) L. ταυτί μοι κλέα. V. 37. ἀτριχῶς) L. ἀτριεῶς. V. 41. Πρὸς τῶ κραπωῶτος) L. Πρὸς τῶν κρατιωῶτων. Leviores mendas facile erit cuivis corrigere.

Pag. 85. B. Ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς τὠικεταῦτα τῆς ἡλικ. τρίτον ᾗ εἰκοστὸν ἔτος ἀμείβων) Wolfius verterat, *Agebat tum Imperator annum tertium & vigesimum*. Ego verti, *Excedebat tum Imp. annum*, &c. Præterquam enim quod ea est vis verbi ἀμείβειν, chronologiæ ipsius ratio favet nostræ interpretationi. Immo Andronicum Imperatorem annos XXIV. excessisse oportet eo tempore quo secundam uxorem duxit, si quidem eam duxit post obitum patris sui Michaelis; qui filio Andronico jam nato imperare cœperat, imperavitque annos XXIV. ut constat ex serie Imperatorum chronologica.

Pag. 9. B. Φιλολόγος γὰρ ὢν ἡ γυνὴ) Theodoram Protovestiariam φιλολόγον, hoc est eruditam fuisse, docet Gregoras hoc loco. Id etiam testatur Maximus Planudes in Epigrammatis supra laudatis. Eandem fuisse φιλόβιβλον arguunt Epistolæ duæ Nicephori Chumni, quæ extant in Cod. Reg. 2964. In prima (quæ inscribitur * τῇ πρωτοβεστιαρίσσῃ, & est numero septuagesima sexta) Ἐγὼ μὲν ἐβυλήμην, inquit Chumnus, μὴ μόνον βιβλίων, ὧν δὴ γέγονας ἐν χρείᾳ ποτὲ, ὥστε μεταδίνταν ἡμῶν αὐτοῖς χρήσασθαι, ἀλλά γε ᾗ μεγάλων δή τινων ἑτέρων, ᾗ πηλῷ μᾶλλον ἢ ταῦτα τιμίων (ἅπερ ἄλλό τι πρὸ τῶν τοιούτων ἡμῖς χρὴ τίμιον λέγειν) ἄπορως ἔχειν. πάντα γὰρ ἑτοίμως καθ' ὅτι ᾗ βούλει πρᾶξαι χρῆσθαι, μὴ μεταδιδὺς μόνον, ἀλλὰ γε ᾗ τελέως δίδυς, ᾗ ὅπου μάλα προθύμως δίδυς ᾗ ἡδέως, ὡς μηδὲ νομίζειν ἀποκτᾶσθαι, μᾶλλον μὲν οὖν ᾗ αἰσμένως ἢ πρότερον ᾗ μεθ' ἡδονῆς κτᾶσθαι· ἐπεὶ δὲ μὴ ἔχω πᾶν ὅσον ᾗ βούλομαι, ζημίαν ἡγοῦμαι, ᾗ μεγάλην ταύτην ζημίαν, ἡ τὸ ἐνδεῖν αὐτῶν ὧν ἔρξαι ἔχειν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἔχειν δίδοναι σοί γε βουλομένῃ φιλοτίμως ἡμῖν χαρίζεσθαι τὸ παρ' ἡμῶν λαμβάνειν. ἡ μὲν ἀλλ' ἐπειδή μοι ταῦτα ῥᾳδίως σὺ τῷ σοφωτάτῳ ᾗ διακριτικωτάτῳ ἅμα ψυχὴν, ὕμνους ἡμᾶς ἤλπιας μέμψη τῆς ἀπορίας, ὅτι μὴ δ' αὐτοὶ προειλόμεθα· τῆς δὲ προθυμίας ἀποδεξάμενη, χάριν εἰδῇ τῆς προαιρέσεως. κἀγὼ δ' ἀναλογῶ χάριν ταύτην ᾗ μικρὰν ἔχειν, ὅτι πυρ' ἡμῶν λαβεῖν ἠβουλήθης. ᾗ γοῦν ἅπερ εἶχον μόνον πέμπω βιβλίον. Ἀριστοτέλους μετώπα· ἔστι μὲν οὖν ἐν αὐτῷ ᾗ ἀλλότρια τῶν ἐκείνου, ὧν ᾗ χρὴ καταλόγον ποιεῖσθαι, αὐτῷ δικαιοῦντος τῷ βιβλίῳ. ἔστι δὲ ᾗ τῇ Ἀλεξάνδρου ποιηθέντα τῶν μετώπων ἕνεκεν. τῶν μὲν οὖν ἐν τῷ βιβλίῳ χάριν γραμμάτων φαύλως ἐχόντων (ὁρᾷς γὰρ ὡς ἔχουσιν) ἅμα δὲ ᾗ τῷ τὸ πλεῖον σφαλερῶς ἔχειν, ἁμαρτίᾳ τῷ γράψαντι τῷ ὀρθῷ παρεντεγμένα, κἂν μόσθλω, κἂν αἰσχυλίῳ ἐοικυῖα τῇ φιλοκάλῳ σπουδῇ ὄψιν μόνον ἐπίσθαι, ὅτε δ' ὀ πᾶσιν ὑδὲν τῶν ἐκτὸς ζητεῖς ᾗ φαινομένων, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐᾷς ἔχειν ὑπώσπερ ᾗ πεφύκασιν ἔχειν, σοὶ δ' ἀλλὰ τὸ σπουδαζόμενον, ὅσον ἐνλαβῆ τοὺς ἰδίους ᾗ ὡς ἐκεῖνοι ἀναφανῶς διαβάλλει, τίνι χάριν θαῤῥήσας, τὸ βιβλίον πέμπω. ᾗ γοῦν γραμμάτων μὲν τῶν ἐν αὐτῷ μικρὸν φροντίσας· ὅσα δὲ ᾗ τῆς λέξεως πλημμελῶς ἔχει, προσέχυσα τῇ ἐπισκέψει, κἄτ' τὸ ὀρθὸν μεταλλήψη. καί γε προσομιλήσεις Ἀριστοτέλει, ᾗ τῆς Ἀλεξάνδρου ἐσπούδασεν ὁ μετωπώρος, κἄτ' τῷ ἐκείνου δύναμιν ᾗ γνῶσιν, μηδὲν τῆς τῷ βιβλίῳ φαυλοτητος ὡς τῷ ἴδιον ᾗ ὡς ἐκείνου ἀποδῷς γενομένης. Alteram Chumni Epistolam indicasse sufficiat. Extat autem ejusdem Cod. Reg. f. 380. v. & istam quam damus proxime subsequitur. Edit. Paris. pag. 755.

Pag. 91. C. Διαδέχεται μέντοι τὸν πατριαρχικὸν θρόνον μοναχός τις, Ἀθανάσιος ὄνομα) Hujus Athanasii Epistolæ aliaque opuscula extant in Codice Regio, olim Telleriano-

In illis ſunt Epiſtolæ ſeu Relationes 12. ad Imperatorem, de reſidendi neceſſitate omnibus Epiſcopis imponenda: ex quibus tres editæ a Turriano, Latine tantum. Præterea ad illius temporis res illuſtrandas maxime pertinent, Γράμμα περὶ τῦ σωαχθῆναι τὰς ἀρχιερεῖς ἐν τῷ Χωρα, ὅπως κοινῶς ἀπελθεῖν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα χάριν ἀφελείας κοινῆς. *De congregandis in Chora Monaſterium Pontificibus, ut ad Imperatorem communis utilitatis cauſa ſimul conveniant.* fol. 21. Γράμμα πρὸς τὸν μέγαν δοιοκιτῶ, ἵνα τὰ ἀδικήσαντα ἀποδῷ. *Ad magnum Diœcetam, ut per injuriam ablata reſtituat.* fol. 23. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα δι' ὧν τὰ χρυσόβυλλα, ubi de rebus temporalibus Monaſteriorum adminiſtrandis. Ibid. f. v. Γράμμα πρὸς τὸν βασιλέα κῦρον Μιχαὴλ, &c. Hortatur ad meditationem votorum Baptiſmatis. f. 26. Γράμμα πρὸς τὴν διαυγεστάτην τῦ κύρου Μαρίαν. *Ad Mariam Armenam.* f. 27. v. Scriptam puto hanc Ep. ſtatim poſt Mariæ adventum * ex Armenia. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἵνα παιδεύσῃ τοὺς υἱοὺς αὐτῦ εἰς τὰ τῆ Θεοῦ ἀρέσκα, καὶ πᾶν τὸ ὑπήκοον. *Ad Imperatorem, ut & liberos & ſubditos omnes ſalutaribus præceptis erudiendos curet.* fol. 28. v. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα περὶ ἐπιστροφῆς πρὸς Θεὸν..... καὶ περὶ τῦ τετριχῶς * κτύπα ἐκείνε. fol. 29. Hortatur ad pœnitentiam publice indicendam. Quæ ait de ſtridore ac fragore die XIII. Decemb. audito, ea non pertinent ad terræ motum de quo Pachymeres lib. IV. cap. XXIV. & Gregoras lib. VII. cap. I. ſect. 2. Nam is terræ motus contigit Januarii die XVII. ut tradit Pachym. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῆ Θεοπρέπε Ἰουδαίων, ἵνα ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως. *Deicidas Judæos Urbe ejiciendos.* fol. 31. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι μὴ φοβὸς ἐλθὼν οἱ μὴ τῦ βασιλέως ἐν τοῖς κατηχυμενείοις σωελθόντες, φοβὸς δὲ τρυφῆς ἔβλεψαν. *Qui ad Catechumenia cum Imperatore convenerint, eos non precandi ſed genio indulgendi cauſa affuiſſe.* fol. 38. v. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῆ ἐγγιζόντων οἰκιῶν μὴ τῆ Θείων καὶ σεβασμίων ἐκκλησιῶν, *ne cui domos templis continentes & contiguas habere liceat.* fol. 43. v. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, συμπάθειαν ἐζαιτῶν τοῖς ἀπολέσασιν ἐξ εἱρκτῆς τὸν Παξῦ. fol. 44. v. Iſte Paxis e carcere effugerat. Patriarcha apud Imperatorem agit pro cuſtodibus, qui illum effugere ſiverant. Fortaſſe is eſt, quem Pachymeres vocat Κυτζίμπαξιν. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῦ ἐλευθερίας καταπολαῦσαι τὴν ἐκκλησίαν Χριστῦ, ſeu *de aſſerenda in libertatem Eccleſia.* fol. 48. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ ὧ αἰσχέρομεν, ὑ δι' τι αἰθράπτον, ἀλλὰ μόνης χαρὶν ἀγάπης. Affirmat ſe, in iis quæ ad Imperatorem referat, unam ſpectare æquitatem, non autem quæ ſua ſunt quærere. fol. 49. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, κατὰ αἰχροκερδῶν τῆ τῆ φρονεμίων τῆς ἐκκλησίας. Poſtulat ut inquiratur in * eos qui Xeniorum nomine pecuniam accipiunt ex turpi cauſa: adeoque in ipſum Theophanem, cui ejuſmodi ſordes objiciebantur. fol. 59. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῶν θείων ναῶν, &c. *Templa decoranda. Ne cui liceat habitare in Catechumeniis, aut domos habere templis continentes.* fol. v. 59. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, φοβὸς τὰς χειροβίντας φορῶν μάχαιραν φοβὸς Θεῦ, καὶ μὴ κῆ τὸ θέλημα τῦ χειρίσαντος αὐτοὺς αἰσεῖσθαι αὐτῶ.... καὶ περὶ τῦ Τύρε καὶ Ἀλεξανδρείας, ὅπως ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως. *Adverſus eos qui gladium ſibi a Deo traditum non incatiunt ſecundum voluntatem ejus qui tradidit. Item de Epiſcopo Tyri & de Alexandrino Patriarcha, ut Urbe exeant.* f. 63. v. Ντιαρὰ, (ſeu * ζήτησις τῦ πατριάρχε κῦρ Ἀθανασίε, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς συνόδε, φοβὸς τὸν δισεβέσατον κῦρον Ἀνδρόνικον τὸν Παλαιολόγον, περί τινων κεφαλαίων νομίμων, τύπον ἔχοντα νιαρᾶς, ἅτις καὶ ἐξήρχθη τότε παρὰ τῦ αὐτῦ δισεβεσάτε βασιλέως. *Novella*, ſeu *Relatio Patriarchæ Dom. Athanaſii, & congregatæ apud eum Synodi, ad Religioſiſſimum Imperatorem Dom. Andronicum Palæologum; de quibuſdam juris capitibus, in modum Novellæ, quam Imperator approbavit.*) fol. 69. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῦ γεγονότος εἰς τὸν λεὸν κιμῦ. *De fame qua populus laboravit.* fol. 72. v. Πρὸς τὸν αὐτὸν, περὶ τῦ αὐτῦ καὶ αὖθις, καὶ μὴ πωλεῖν τινα σῖτον ἄνευ εἰδήσεως καὶ τῦ πατριάρχε. *De eadem re, ac ne inſcio Patriarcha frumentum veneat.* fol. 74. Πρὸς τὸν αὐτὸν, περὶ τῦ αὐτῦ, καὶ μὴ τιμαλφεῖν *. *De eadem re, & ne pretium augere liceat.* Ibid. fol. v. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῦ παρ' ἐλπίδα συμπεσόντος τῆς δεσπόινης * ὁ θάνατος. fol. 75. v. Falſa inſcriptio. Inſcribi debet, γράμμα πρὸς τὴν βασίλισσαν, περὶ τῦ δεῖν αὐτὴν ὁμονοεῖν τῷ συζύγῳ. Pertinet ad diſſidia, quæ fuerunt inter Andronicum Imperatorem & uxorem ejus Irenen, de quibus Gregoras lib. VII. cap. V. ſect. 3. Γράμμα τῦ πατριάρχου συλλειτουργῦ, περὶ Ἰωάννου τινὸς Δριμυῦ τοῦ ἰδίου, προσεταιρισαμένου συμμορίαν ἑπαρατον κατὰ τε τῆς ποίμνης Χριστῦ, κατὰ τε τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῦ Θεοσέφους αὐτοκράτορος. *Adverſus Joannem Drimyn, qui in gregem Chriſti, in Eccleſiam, & in Imperatorem, inita cum ſceleratis ſocietate conjuraverat.* fol. 81. v. Γράμμα πρὸς τοὺς ποιμένας, &c. *Ne Monaſteria Laicis aut Monachis, niſi probatis, poſſidenda vel habitanda committantur.* fol. 89. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκρ. περὶ τῦ περιποθήτε διαπόντε υἱῦ αὐτῦ Ἰωάννε, *De Deſpota Joanne, cum eum Mater vellet in Lombardiam mittere.* fol. 90. v. Πρὸς τὸν αὐτοκρ. ὅπως ἡ δέσποινα βαρέως ἔχῃ κῆ τῦ υἱῦ αὐτῆς τῦ πανευτυχεστάτε δεσπότε. fol. 92. v. Hortatur ut permittat filio matrem adire, ad hujus dolorem leniendum. Γρ. πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῦ διαπόντε καὶ υἱῦ αὐτῦ Ἰωάννε, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐξόδους καὶ τῦ ἀξιώματος ἔχειν τὰς οἰκονεμίας. fol. 93. Hortatur ut filio ſuppeditet ſumptus dignitati convenientes. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῦ προτιμᾶσθαι, &c. Titulus mendoſus. Accuſat impietatis quendam operum publicorum * redemptorem, qui imaginem Sal-

* *Vide Gregor. lib. VII. cap. VIII.*

* *An τετριχῶσαι?*

Extat ſimilis argumenti Epiſtola fol. 60. v.

* *In Synodicis, ut opinor.*

Pertinet ad re ſtitutionem Epiſcoporum.

* *Extat hic inſcriptio in Cod. Reg. 1238. fol. 270. non item in Vatic.*

Edit. Pariſ. pag. 756.

* *Legendum* Δεσπότου.

Vide Pachym. lib. VII. cap. XIV. De rebus Andron.

* *Καχόσχολα Sanctitatis ejus δεσμῶν.*

vatoris, templi faſtigio impoſitam, dejecerat. fol. 94. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῆ αιρῆ * Νίφωνος ὄντος Κυζίκου, ἐξ ἧς κατηγορίας τὰς ἀκριβείσας περὶ αὐτῦ. *De Dom Niphone, Cyzici Epiſcopo, & de criminibus ei obiectis.* fol. 96. Γράμμα περὶ μοναχῶν, τῶν καταπάτημα τῶν θείων κανόνων ἐκοντὶ ἐφιστάντων, ἢ ἀποσυγόντων τῆς οἰκείας μονῆς. *De Monachis, qui ſacros Canones violare inſtituerant, & ex Monaſterio ſuo effugerant.* fol. 97. V. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῦ ἀναθεωρῆθαι τὰ τῶν γεννηθέντων ἢ τῶν ἄρτων, ἅπερ εἰς δικαίαν ἐξέτασιν, ubi *de Dermocaita, de fame, de Latinis Byzantiorum pecunia ditatis.* fol. 99. V. Παραίτησις τῆς πρώτης πατριαρχείας αὐτῦ. *Abdicatio prioris Patriarchatus.* fol. 103. De ea abdicatione vide Pachymer. lib. II. cap. XXIII. & lib. III. cap. XXIV. item Gregoram lib. VI. cap. VII. Παραίτησις τῆς δευτέρας πατριαρχείας. *Poſterioris Patriarchatus abdicatio.* fol. 104. V. Vide Gregoram lib. VII. cap. IX. ſect. 1. Γράμμα σαλὲν τῶ ἐπὶ τῶ δείκτων, περὶ [a] τῶς ψήφως, [b] ὡς πεποιήκασι τῶν Κυζίκου, ὅπως [c] ποιῶσιν αὐτὸν πατριάρχην. *Ad Magiſtrum libellorum ſupplicum, de electione qua creatus Patriarcha fuerat Epiſcopus Cyzici*, fol. 106. Γράμμα ἀνεπίγραφον, ſeu *Fragmentum, in quo accuſatus* * *Pontifex provocat ad Synodum, ut ſi crimina objecta vera eſſe pateat, deponatur & iguominioſe ejiciatur; ſin minus, delatores puniantur.* Ibid. fol. V. Γράμμα περὶ τῶ πῶς ἢ διὰ τί τὰ τῶν παραιτήσεων, τῆς πρώτης φημὶ καὶ τῆς δευτέρας ἐγένοντο. *De utraque abdicatione, prioris & poſterioris Patriarchatus.* fol. 108. Hæc omnia, & alia præterea multa Athanaſii Patriarchæ opuſcula, partim ad Eccleſiaſticam diſciplinam, partim ad alias res cum publicas tum privatas pertinentia, unus ille Codex complectitur, quem Bibliothecæ Regiæ cum aliis plus quingentis donavit Ill. D. CAROLUS MAURITIUS TELLERIUS, Archieſcopus Dux Rhemenſis. Utinam illo Codice etiam Athanaſii Vita extaret, quam ab incerto auctore ſcriptam memorat Leo Allatius in Notis ad Hiſtoriam Georgii Acropolitæ!

* Νίφωνος. Vide Gregoram lib. VI. cap. V.

Vide Gregoram lib. VI. cap. 3.

[a] τῶν. [b] ὧν. [c] ποιῶσιν.

* Ipſe ſcribere Athanaſius.

Pag. 92. A. Αὐτοῖς πρώτοις δίδυς βλασυρόν τι ἐπίρριπτον ὄμμα) Codex Regius habet, βάρρως ἐπίρριπτον ὄμμα. Puto, βάρρος ὄμμα ἐπιρριπτεῖν, proverbium fuiſſe. Latinis *Barrus* eſt *Elephas*. Fortaſſe & Græcis recentioribus βάρρα dicta eſt *Elephas fœmina*.

Ibid. B. Εἰς τὰς οἰκείας ἕκαστον μητροπόλεις ἀνίστημι) Turrianus in libro de commendatione perpetuæ adminiſtrationis Eccleſiarum vacantium, & de reſidentia paſtorum extra ovilia ſua; *idque, ut Athanaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus affirmat in* „ *Epiſtola ad Epiſcopum Sardenſum, Ne oves propter crebram abſentiam Paſtorum, facile a lupis invadi poſſent. Idem quoque Athanaſius ad Imperatorem ſui temporis de* „ *reſidentia Epiſcoporum & eorum œconomia & Eccleſiaſtica abſentia ſic ſcripſit; Si verum eſt, inquit, quod dici ſolet, qui gregem Paſtore privat, utrique periculum creare, profecto grave ſupplicium manet eum, qui Paſtorem arcet ab ovili, debetque qui* „ *Paſtor eſt, uſque ad ſanguinem pro grege non derelinqueudo labores perferre, niſi cum* „ *opus fuerit in Synodo ſingulis annis ad agendum de rebus neceſſariis paulſper abeſſe,* „ *quibus concluſis celeriter illis redeundum ſit, ſi credit ſe redditurum rationem ſummo* „ *Paſtori Chriſto, & ſi dignus eſt nomine Paſtoris, niſi forte etiam propter neceſſitatem* „ *ad utilitatem animarum pertinentem ab Imperatore aut a Patriarcha ſtatim rediturus vocetur. Hujuſmodi cauſas œconomicas & Eccleſiaſticas brevis abſentiæ Paſtorum* * *ab Eccleſiis ſuis didicerat vir ſanctus* * *in Scripturis & Sanctorum Patrum ſanctionibus* „ *eruditus Athanaſius, qui commendatas Eccleſias ſuo etiam tempore novit: de quibus* „ *ad Epiſcopum Apameæ ſcribens; quid, inquit, neceſſe eſt ad ſuam quemque diœceſem ire propriam vel commendatam, niſi ut lupos inde arceatis? Quod ſi fortaſſis huc* „ *vos (id eſt Conſtantinopolim) incitat & trahit tum ſtudium atque deſiderium conſulendi* „ *multorum ſaluti, idque vobis propoſitum eſt, tum ſcientia tam multa, ut ex hac* „ *urbe poſſitis etiam quæ extra fines veſtrarum diœceſeon poſita ſunt gubernare; ad ex-* „ *tinguendam ſitim iſtam iſtiuſque ſtudii veſtri ardorem veniat vobis in mentem illius,* „ *cui plurima ſanctarum litterarum ſcientia Theologi cognomentum dedit, illiuſque par-* „ *væ Saſimorum diœceſeos, ita ut vel propter excellentiam illius excellentiſſimi viri, vel* „ *propter æqualitatem honoris, quo contenti eſſe debetis, quo contenti eſſe debetis, quiſ* „ *que veſtrum intra ſuos ſe fines contineat. Quamobrem exiſtima, frater, deberi ate hoc* „ *uſque ad ſanguinem, ut cum ovibus tuis ſis & vivas. Et quæ ſequuntur divine omnia ſcripta, & ad id quod nobis agitur, & ad id quod Romæ fieri videmus, mirabiliter accommodata.* Idem Turrianus in eodem libro: *Tamen reſpondebo quod Athana-* „ *ſius Patriarcha Conſtantinopolitanus, quem ſupra iterum memini, Epiſcopis ad ſuas* „ *diœceſes proficiſcentibus ſcripſit; Simuli Paſtores eſſeut ut meminiſſent jam licere ſibi* „ *præſentibus munere paſtorali fungi; id enim ſummæ eſſe irreverentiæ, & ſcandali* „ *plenum, præſtareque abſentes eſſe; at tunc veos quidem eſſe vacationis ſuæ & abſen-* „ *tiæ. Itaque non licet præſentes eſſe ſi mali ſunt, & abſentes non erunt impune.* Vide & Epiſtolas octo * ejuſdem Athanaſii ab eodem Turriano Latine verſas, & Florentiæ editas poſt librum de Reſidentia Paſtorum. Vide & eas quæ extant in Codice Regio, olim Telleriano.

Ad Schiſmaticos.

Edit. Pariſ. pag. 737.

* Tres ad Imperatorem, tres ad Epiſcopos.

Ibid. B. Πολλὰ δὲ ἡ ἑτέρα περιέχει παίδρι τὰ χρειά.) Hanc ſectionem, & quatuor ſe-

quentes, ſuppeditavit nobis Codex Regius. Deerant enim in Editione Wolfiana : *ita* autem deerant, ut tamen narratio continua eſſet, nec defectum hunc hiatus ullus argueret. Erunt fortaſſe, qui facinus illud Monachi alicujus eſſe opinentur, Monachorum mores notari ægre ferentis. Ego hæc ab ipſo Gregora vel receſa eſſe exiſtimo ex prima editione, vel ad repetitum opus adjecta.

Ibid. & Pag. 93. A. B. C.) Athanaſius ipſe in Νιτρᾷ * ſeu ζυπόσει ſupra indicata, φρὸς τύπος ᾗ μοναχοὶ ἢ μονάσεται, μὰ ἦχεν ἀπάτως ἐν πόλεσιν· ἀλλ' ὡς τῆς καινόσι περὶ τύπων ἐξεφωνήθη· ᾗ τὰς οἷς πάθη κεκμένης ἐκ τύπου, εἰ μὰ βλέψωσιν εἰς μετάνοιαν, ἀποκλεισθᾶσι ἀκοπος, ἐφομένης ὕρτυ μόνῃ ᾗ ὕδατι.

* Vide Ed. Reg. 1515. fol. 271. a.

Pag. 95. D. Τοιαύτας ἐδεδώκει φιλοτιμίας) Supple ἑαυτόν. Vide annotata ad Pag. 4. C.

Pag. 96. D. Παράνυσιν ἔγγραφον δέδωσιν ὁ πατρίαρχης Αθανάσιος) Pachymer. lib. II. cap. XXIV. Obiter notandum, ut Gregoras in Athanaſium valde propenſus fuit, ita Pachymerem ab eodem alieniſſimum fuiſſe.

Pag. 97. B. Χάρτῃ ᾧ εἰληφὼς, χράμασιν ἰδίοις ἐκτίθησιν ἐπιτίμιον) Extat in Codice Regio, olim Telleriano, inter opuſcula Athanaſii, πυραίτοις τῆς δεύτερας πατριαρχείας αὐτῆ, quam ex illa charta deſcriptam fuiſſe arguit ipſa verborum formula, quæ tamen in multis diverſa eſt ab ea quæ extat apud Pachymerem. In Codice Regio ſic legitur: Τῆς Χριστῆ ἐκκλησίας, οἷς αὐτὸς οἶδε κρίμασι, τῶν φροντίδα δεξάμενοι, ὑκ ἐξηφαλίδημεν τῆ μήτε τὰς χειζομένης τῆς ἐκκλησίας Χριστῆ ᾗ ὑβρισὰς αὐτῆ τιμωρῶν, μήτε τὰς ἀκαθαρσίας τε ᾗ πορνείας ἰαλωκότας ἀναχαιτίζειν. ἠγνοήσαμεν δὲ ὅτι ᾗ τὰ ποιμνὰ αὐτῆ ἀγαθῶν αὐτισρόφως ἀπαποδιδόναι τοῖς ἄρχουσιν; ὡς ἐτόμως ζῆν * ἀναγκάζοντας, καιροῦ δραξάμενοι, ἀπηνῶς ἐπορᾶπτονται δίκας αὐτῶς ἐν οἷς ποτὲ διωκήκασι· ᾗ πάντα μηδὲ * τῶς ἐνεργοῦσι σύμμορον τὰ δημόσια πιαίτας ἐν οἷς ἐνήργουσαν ὑπεχόντων δ' ὕβρις, ὅσα ἢ κακοβόκτῳ γνώμῃ γνώμῃ ἢ ἀγνοίᾳ κρῖ τῶ δικαίυ πεπαρῳνήκασιν. ἀλλ' ὦ τῆ ἡμῶν κακῶν, ὡς μηδὲ κᾶν ἴσα πάντες ἐξισωθῆναι καὶ τὰ ἡμέτερα. ᾗ εἰ ἐ πόθεν ταῦτα ἐπᾶλθεν ἡμῖν * ἄδηλα τοῖς πολλοῖς, ἀλλ' ὑχὶ ᾗ τῆ Θεῷ. ὁ δὲ εἰπᾶν παῤῥησιασάμενος πρὸς Θεὸν, Ο ΖΗΛΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΣΟΥ ΚΑΤΕΦΑΓΕ ΜΕ, εἶπε ᾗ τὸ, ΟΙ ΟΝΕΙΔΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΟΝΕΙΔΙΖΟΝΤΩΝ ΣΕ ΕΠΕΠΕΣΟΝ ΕΠ' ΕΜΕ. Οὐδὲ δὲ ἡμέτερον μόνον ταῦτα σφαλμάτων ἀνάκτισις· ᾗ χάρις Θεῷ· ᾗ ἡμεῖς μὲν ἀδικήμενοι ὕπω, ὑκ ἀδικήμεθα· ὅτι τὸν μὴ ἑαυτὸν ἀδικεῖσθαι, οὐδεὶς δύναται παραβλάψαι· ἡ ἐκκλησία δὲ πάλαι ὑβρίδη ᾗ ἠμίωται. τίς δὲ ἡ ζημία; ἢ μοναχῶν ᾗ μοναζουσῶν, ᾗ τῶ λοιπῶ χριστωνύμυ λαῶ, τῆ μὲν λόγῳ, τῆ δὲ ᾗ βίῳ βλαψάντων πρὸς τὸ σωτήριον, ὡς καταγὶς αἰχία ἀθρόον ἐπεισπεσοῦσα ἢ καθ' ἡμῶν ὕβρις πρὸς τὸ * σωτήριον ἔβλαψε. ἡ δὲ ὕβρις ᾗ τὸ αὐτῆς λυπηρὸν, τὸ μὲν κῆ τῆς * αὐτῆ ὠφελίας μόνον, ᾗ τὸ λίθυς κραυγάσαι βαλεῖν ἡμᾶς ᾗ ἀναθεματίσαι, ᾗ ὅσα σωματικῆς ἴσιν ὕβρυος ἐπεικῶν, ἀλλ' οἵ μοι, καὶ κατ' αὐτῆ τῶ σιβάσματος. διὸ ᾗ φημὶ· εἰ ἐφρόνησα πάντοτε, ἢ φρονῶ, ἢ φρονήσω τῆς ἁγίας Χριστῆ τῆ Θεῆ ἐκκλησίας ἀλλότριον φρόνημα, ἀνάθεμά μοι ὁπὸ Χριστοῦ τῆ Θεῆ, ᾗ παπανάθεμα, καὶ καπανάθεμα. * εἰ δὲ ὡς οἱ τῆ Κυρίυ μυ Ιησῆ ἐδογμάτισαν καὶ παραδώκασιν ἅγιοι μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ τύπων ᾗδόξοι θεοφόροι πατέρες, ᾗ ὡς ἡ ἁγία ἐκκλησία Χριστῆ τῆ Θεῆ ἡμῶν ἐδίξατο, πιςεύω ᾗ ὁμολογῶ καὶ ἀσπάζομαι καὶ κηρύττω· εἰτι δὲ τούτοις ἐχθρὸν καὶ ἀλλόφυον, παραπέμπω τῆ ἀναθέματι· οἱ κατ' ἐμῆ ἀποτόμως γλώσσας, ᾗ τοιαύτας ἀθέως φωνὰς ἐξηφλεξάμενοι βιβολῆς καὶ συκοφαντίας, ἐκκύρωτοι οἱ τοῦτοι ἐκκλησίας Χριστῆ, καὶ ἀλλότρ ἀφορισμῆ ἐκ τῆς ζωαρχικῆς θείας ᾗ ἡμεῖς αὐτὺς ὑποβάλλομεν καὶ ἀρᾶ ἀναθέματος. ἐπεὶ δὲ νόμος τῆ ἐκκλησίᾳ Χριστῆ, ἐκόντας ἄρχειν ἐκόντων, ἡμεῖς δὲ δυναστικῶς ἐδέξαμεν ἄρχειν, ᾗ ἕως τῦτο ἀπώσωντο, ἀπωσάμενοι τὺ ποιμαίνεθαι ὑφ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ποιμαίνειν αὐτὺς παραιτώμεθα, κῆ τὰ ἐπόντα· κλήρῳ ἀνυποπτώτῳ ᾗ λαῷ ἀπειθεῖ ὑποπαύομαι. δίδυμος ἐκ ψυχῆς * ὑμῖν τε καὶ αὐτοῖς ἵλεως ὑσεθαι τὸν Θεόν. τὰ δὲ ἡμέτερα ἄχραντα ὄντα ᾗ βέλτιστα ὁ ἐντελεῖ ὑμνύμενος Κύριος, φυτσθείαις τῆς Θεομήτορος, τῆ τοιούτων Θεῆ λειτυργῶν, ᾗ πάντων τῆ ἀπ' αἰῶνος ἁγίων ἡμῶν. ᾗ οἱ Αρχιερεῖς, εἰ μὲν κανονικῶς εἶπαν ᾗ ἔφαξαν, ᾗ δικαίως μι ἀπεκόπησαν, ἵλεως ὕπω Θεὸς εἴη ᾗ αὐτοῖς· εἰ δὲ μή, τοῖς ὑπεθύνοις ἐπιτιμίοις ὑπεύθυνοι ἔσονται ᾗ αὐτοὶ, ᾗ ὡς ψεύδως ὑποσύρωσι, ᾗ ὑφ' ὧν παρισύρησαν· εἶχε δὲ καὶ, Αθανάσιος ἐλάῳ Θῆ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης ᾗ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. ἰνδικτ. ζ. ἔτει ᾗ μολιβδίνῃ βύλλᾳ πατριαρχικῆ, ᾗ κάτω πάπα. τούτοις τοιχῶ, ἐναντίον Θεῆ ᾗ ἀνθρώπων· τύπος ὑμέτερος· ἔστι δὲ ἄλλο εἶπᾶν ἢ πρὸ ἐκτὸς τῶ ὧδε γεγραμμένων, ἄτοργον ἔχω, ᾗ βίας ᾗ τυραννίδος ἔργον, μὴ σωιεδὼς ἑμαυτῆ χάζειν Χριστῆ ἀρχίας τι ἐγκλημα. ἰνδικτ. ζ. Cum hoc formula conferat lector, ſi tanti eſt, eam quæ extat apud Pachymerem lib. II. cap. XXIII.

* Pro ὑπεγχωζουσι.
* Pro τῆ ἐνεργοῦντων.
* I. e. ἄδηλον.
* Legendum videtur πρὸ τὰ ἀσφαλέστερα. apud Pachymerem legitur περὶ τὰ περιτειχέστερα.
* Apud Pachym. ἡμῶν. Non ſic.
* An ὑμῖν?
Edit Pariſ. pag. 758.

Ibid. Ος δὲ ᾗ ὀστράκους τισὶν ἐκελεύσας) Pachymeres ait *duobus teſtis inclusit*. Vox Græca ὄστρακον utrumque ſignificat, & *concham* & *teſtam*. Ego ut de *concharum teſtis* dictum accepi.

Pag. 98. A. Θυγατέρα ἔχων ἐκ γυν. τῶ Θυγ. φθάσας ὁ λόγος ἐδύλωσε Βαλδ.) Nuſquam dixit Gregoras filiam Balduini nupſiſſe Italiæ Regi. At idem dixit Caroli Regis filiam nupſiſſe Balduini filio, lib. IV. cap. V. ſect. 5. item lib. V. cap. I. ſect. 1. Ducangius deeſſe aliquid putat. Probabilis eſt Gregoram lapſu memoriæ allucinatum.

Pag. 101. D. Ως πρὶν ᾗ δέκα ἐξέλθειν ἡμέρας, &c.) Interpretatus ſum, *Quo factum ut priuſquam decem exirent dies*. Wolfius ita interpretabatur quaſi ſcriptum eſſet, ὡς πρὶς

πρὸς ἃ δέκα σχοίνους ἡμέρας μὴ βαρείας ἰλθὼν δυνάμεως.... πήγνυται τὸ στρατόπεδον.

Pag. 102. A. Ἀφαιρεῖται τῷ ὀφθαλμῶν αὐτῶ τὰς αὐγάς.) Anno Mundi VI. MDCCCV. Chriſti MCCXCVI. exeunte. Vide annotata infra lib. VIII. cap. XII. ſect. II.

Ibid. B. Ἰωάννη τῷ Λαζῷ) Seu, τῷ Λαζῶν ἀρχηγῷ, ut habet Pachymeres lib. III. cap. 29. *Lazi* iidem ſunt qui & *Colchi*.

Ibid. C. Ἠγάγετο δὲ τὴν γυναικαδίλφην τῶ αὐτοδίλφου) *Sororem uxoris fratris ſui*.... *duxerat uxorem*. Ita vertendum, non *uxoris ſororem*, *fratris ſui uxorem duxit*. Ut Wolfius reddiderat.

Pag. 103. A. Τῆς ἑαυτῶ θυγατρὸς Σιμωνίδος, πέμπτον τῆς ἡλικίας ἀγόσης ἔτος) Pachymeres lib. III. cap. XXXI. ἐν οὐῶ πάνυ ἀσφῶν τὸ θυγάτριον, ἄπω τὸν ἕκτον παραλάττον ἐνιαυτόν. Anno proxime inſequuto (qui fuit annus Chriſti MCCXCIX.) eandem Poſſinus octennem facit.

Ibid. B. Τεσσαρακοντούτης τυγχάνων αὐτὸς) Poſſinus eam Simonidis profectionem confert in annum Chr. MCCXCIX. quo anno Imperator Andronicus erat jam ipſe quadragenarius. Itaque ſi, ut Gregoras ait, Crales gener ſocero Andronico quinque fere annis natu major fuit, oportet Cralem eo tempore annum ætatis fere quadrageſimum quintum atigiſſe. Minus bene itaque & a Gregora quadragenarius, & a Poſſino prope quinquagenarius tum fuiſſe dicitur.

Pag. 104. B. Δῆμοι) *Populi*, Wolfio. An potius *curiæ*? An *tribus*? *Δῆμοι* quoque dicebantur *gradus Hippodromi*, in quibus ſedere conſueverant *δῆμοι*, ſeu factiones. Vide Gloſſarium med. Græcit. in V. *Δῆμοι*.

Pag. 106. B. Ὁ δ' ἐπιλθὼν ἐνίαυτος) Per errorem aſcriptus in margine Annus Chriſti MCCIV. pro MCCCIV. item MCCIII. pro MCCCIII. Porro illam Joannis Sozopolitani ſeceſſionem Incidiſſe in annum Chriſti MCCCIII. non MCCCIV. multis probat contra Poſſinum Mauritius David, Animadverſionum Chronologic. ad Pachymeris Michaelem cap. XI.

LIB. VII.

Pag. 108. C. Ἐτυχε δὲ τῶτα ἐπιδημῶν τῶ βασ. ἐν τῆς κατ' Αἴγ. Αλεξανδρείας ὁ πατρ.) Exercuerat hic jam tum, & poſtea quoque exercuit graves inimicitias cum Athanaſio Patriarcha Conſtantinopolitano, de quibus Pachymeres Hiſtoriæ Andron. lib. III. cap. V. lib. IV. cap. ult. lib. V. cap. XX. lib. VII. cap. VIII. Atque is videtur eſſe ad quem extat Pachymeris Epiſtola in calce Codicis 2885. Extat etiam in Codice Regio (olim Telleriano) fol. 63. Relatio Athanaſii Patriarchæ Conſtantinopolitani ad Imperatorem πρὸς τὰς χειρίδοντας φορεῖν τὴν μάχαιραν, &c. ἐν περὶ τῶ Τύρε, ἐν τῶ Αλεξανδρείας, ὅπως ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως. In ea Relatione Athanaſius Conſtantinopolitanus in Athanaſium Alexandrinum acerbe invehitur; item in Epiſcopum Tyri, & in alios quoſdam. Non mirum itaque, ſi Alexandrinus Athanaſius Conſtantinopolitanum ſatyrica fabella perſtrinxit.

Ibid. Μιλίοις ὑ πλέον ἀπέχουσα τῆς ἠπείρε ξ ἑάκοντα) A Scyllæo promontorio ad Meſſanam urbem, vix numerantur XV. millia Italica, quanquam ferum ea parte latiſſimum ſit. In Codice Regio, pro *μιλίοις ὑ πλέον*, legitur *σαδίοις ἀπέχουσα τῆς ἠπείρε σλ'.* id eſt, *ſtadiis ducentis & triginta diſtans*, quod idem fere eſt. Itaque Gregoras diſtantiam dimidio majorem credidit quam revera eſſet.

Pag. 109. A. Καὶ ἐκ μελίσης ποιήμνος ὢν, μακρὰς λάθρα ἐναπήγνυσι ναῦς) Si legas, ut legitur in Codice Regio, ἐκ μελίσης ποιήμνος ὢν μακρᾶς, λάθρα ἐναπηγέτο, vertendum erit, *eam rem anxie præmeditans, naves clam conſtruebat*.

Pag. 110. C. Αμογαβάρης) *Almugavaros*. Vox eſt mere Arabica, a radice *gara*, media *vvauv*, unde *Almugaverin*, *viri bellicoſi*. Ita accepi ex V. Cl. Salomone Damaſceno.

Pag. 111. B. Διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς μέγεθος τὴ τῆς πόλεως ἱερᾶς προεδρέοντος Θεῦ ἀνδρὸς Θεολήπτε) Nicephorus Chumnus in Oratione, quæ inſcribitur Ἐπιτάφιος εἰς τὸν μακάριον ἐν ἁγιάπασιν μητροπολίτην Φιλαδελφείας, Θεόληπτον, &c. rem ita narrat, ut Philadelphiæ libertatem ac ſalutem uni Theolepto acceptam referat, Catalanis autem ne minimam quidem ejuſce laudis partem tribuat. Contra Pachymeres* de Theolepto ſilet omnino; Rogerium & Catalanos Philadelphiæ liberatores ſolos memorat. En ipſa Nicephori Chumni verba*. Τίς ἂν οἶδε ἡ τὴ Φιλαδέλφε πόλιν· ὡς μὲν πεζομαχὴς αὐτὴ ἐν μεγάλη ἐν λαμπρᾷ· ὡς δὲ ἐν μὴ ἡ πρώτοις ἐν τ ἁπασῶν κραπῆσαι πρώτη. πάντες τὸ κάλλιστον ἐν πλέον εἰς θαῦμα, τὰ τῆδ ἐνοικούντων ἀνδρῶν ἄπειρον ὅσον πλῆθε, πολλῆς μὲν πάντες τοῖς τείχεσι ἐν τῆ κύκλῳ ἐν δή γε μεγάλης ὄσης, πολλῶν δὲ ἐν πάντ ἐν πλησμίως γεμούσης. ἄνωθ ἐν πολλὰ μὲν ἔχει ἐν ἄφθονα γεωργῦσα, ἐν ἀποχῶντα τῆς πλήθεσι ἐν ἀσπαρτ· ὑ μὴν δ' ὧγε ἐν τὸ καρποφορεῖντος ἑαυτὸ ἐν παρέχοντος, ὡς νίκην ἔχειν πεζεπτὰ ἀντιθεῖσαι, ἱκανὰ δὲ ἐν πᾶσι ἐπαρκεῖν ἐν βοηθεῖν, εἴ τις ἐξ ἀφορίας ἢ ἑτέρ τρόπε ἐνδεια ἐπιχωρήσειεν· ἐν οὐδ' ἐκ γειτόνων ἔχει τὴ θαλάττης, ὡς ἐξ αὐτῆς χορηγέσης ἐν ποριζόσης βοηθεῖσθαι. ἀλλ' εἰς μεσόγαιον ἀνήκεσαι πόρρω· καί γ ἐκ τῆδ πεζοίκων χρείας ἐπεγίνετ ἰσχυρὰ θεραπείαν· πάντ τοι πάντη, τῶ ἡμετέρων στρατευμάτων ἐν ἄλκος ἀχολημένων, οἱ γειτνεοῦντες ἀσυβεῖς πρόσωντες ἐν καιρὸν ἐπέθεντο μὴ μεγάλης ἐν πλείσης ὄσης ἐ ἰσχύος, βαλόντες χάραπα περὶ αὐτὴν, ἐν πάντ

* Ετυ ς ὦ ἐνιαυτὸν ὁ Πηχύμηρης ἐ ἑκατοντα ἐ ἀ. ἔλαβε ὁ Ρωμανος. Cod. Reg. 2418 fol. a. V. med. pag.

* Edit Par. pag. 759. Lib. de capt. Ephes. Ex Cod. Reg.

προσεδέησαντες, ἐκ πολιορκίας μὲν τὴν πολέμιον, οὐδέν τι μέγα τὴν λαμπρὸν νομίζοντες αὐτοῖς εἶναι, παρασκευάσασθαι δὲ τὴν λιμῶ τὸν βόσπορον πᾶσαν τὴν πόντου κρατῆσαι· τὴν δὲ τὸ μὲν ἴσχυσαν, τὸν λιμὸν· τὰ δέ γε περιγενέσθαι, ἐπὶ αὐτοῖς διλωσμένον τῇ τὰς ἐλπίδας αὐτῶν. τότε δὴ τὸν τὴν ὁ μέγας ἐκεῖνος τῶν συμπάντων, καὶ πολὺς μὲν τὸν ἔλεον, πολὺς δὲ τὴν τῶν ἀνθρώπων, τὰ λαῦ καταπαθοῦσης τὴν τῇ πείνῃ κάμνοντος, αὐτὸς τὸ λιμῷ ἐξαίσατο, χεῖρας ἐκείνας τὰς ἱερὰς τὴν τῇ μυστηρίων ὑπηρέτιδας τὴν οἰκονόμους, ἃς ἀλλήλων ἑαυτοῖς φυράματα, τὴν πᾶσι ταύταις ἐφεζυμῶν, τὴν κοινὸς τὴς ἄρτοποιὸς γιγνόμενος, τὴν χιτρῶν ἐπιμελήμενος καὶ λεβήτων, καὶ πυρὸς ἐμφορήμενος καὶ καπνοῦ. εἶτα τί; ταῖς αὐταῖς χρησὶν ἐπὶ βυβλίων κενῶν δή, καὶ τὰ ἀναθέτα λαμβάνων εἰς χεῖρας, ἐν αὐταῖς καὶ τὰς ἄρτας, ἐπεσπερόπτων αὐτῇ τῇ ἐκ τοῦ λιμοῦ σωωθησομένων, ἐκ χωρῶν εἰς χεῖρας ἐνέβαλε, τῇ ἰδίων, τὰς ἐκείνων, μᾶλλον δὲ πᾶς τὰ Χριστῷ, θεραπόντων κρὸ τούτου τὸ πάθος καὶ κυφίζων τὸν συμφορᾶν. τὸν δὲ τὸν τρόπον, τὰς πόλεως ἀμφότερα γενόμενος ἐκεῖ, καὶ βοηθὸς τὴ πατὴρ, τὴ τὸ γε πρῶτον Αρχιτρόφος, καὶ δῆτα ποιμὴν τὸν ἑαυτοῦ ψυχὸν τιθεὶς ὑπὲρ τῆ προβάτων. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο, ἐρῶ ἤδη, τὴ ἐπὶ τούτῳ τελευταίῳ ὑπὲρ τὰς πόλεως ὅντι μεγίστῳ τὴ θαύματος γίμοντι, ἐκπαιδεύσω τὸν λόγον. ἦσαν τὰ τῇ ἀστοβῶν ἐχθρᾶς ἐπιμαινόμενα τῇ πόλει, κύκλῳ περιρρέοντες τὴ φρυκωδῶς ἀσφαλῶς ἦναι, ὡς ἂν μὴ τὴ λαθοί τις τῇ ἐκτὸς ἐνὸς παῦσις γενόμενος, ἢ τῇ ἐντὸς αὐτῆς εξιών. τὴ λιμὸς δὴ ὁ τῇ πολεμίων πλέον τὴ μᾶλλον βαρύπους, ἑκάστης ἡμέρας ὑποτείνων συχνός· τὴ ῥύσις δὴ τότε ὅτε φανόμενος ὅπα προσδοκώμενος ἐδύς. τί γοῦν ὁ μέγας ἐκεῖνος Αρχιτρόφος τὴ ποιμὴν ὄντως καλὸς, καὶ προθυμούμενος καὶ μέντοι γε καὶ ἀνδρῶν ὑπὲρ λαῶ καὶ κλήρου τῶ ἰδία θέναι τὸν ψυχὴν; τὸν λαὸν αἰθρίσας, μᾶλλον δὲ τὸ λαῶ ὅσος δὴ τῇ ναῦ χωρητὸς, πρὸς Θεὸν ἐπίκυρος καὶ ῥύστα καὶ σωτῆρα καταφύγια, καὶ κοινὴν μᾶ πάντων ὑπηλεῖ δύσιν, κοινὴν καὶ ἀρισβείαν· καὶ τὸ ἱερῶ ἐξῶν, δισμοῖς αὐτοὺς πνευματικοῖς φρικωδεστάτοις ἐμπεδοῖ· τίνος ἕνεκεν; πρὸς τὸν τῇ πολεμουμένων φύλαρχον, ἀρίσβην ἐν τῆς πόλεως αὐτὸν ἀφιγμένον, ὡσεί γ' ἐντυχεῖν καὶ συλλαλῆσαι καὶ φᾶξαι καθ' ὅσον ἂν καὶ δύναιτο τὰ τῶ πόλει σωτήσοντα, ὑπερ ἐκείνα, βαρβάρῳ γε ὄντος καὶ ἐπὶ πᾶς προλαβοῦσιν ἐπηρμένου καὶ κῇ μηδὲν ἐπτοημένου μηδὲ δειλαίνοντος, λογισμὸς αὐτὸ καὶ τόλμα γίνεται, αὐτὸν δὲ τύπου Αρχιτρόφα τῆς πόλεως ὄντα καταχεῖν, ὑπολογισαμένου ὅτι δὴ καὶ τῶ πόλει τὸν βόσπορον τῶν ἐλέν, ἢ τὸ γε δέσπορα χαμάπαν τυχεῖν, τῆς πόλεως δύσης ἐλαθερίας ἔνεκεν αὐτῶ, μὴ τύπος δοῦναι μηδὲν, κἂν αὐτῷ πλευρὰς ὁ ἀσεβὴς ἐπιδῇ, κἂν πρὸς τομὴν τῶ σώματος τῇ μελῶν χωρίσῃ, κἂν ξίφος ἐπανατείνῃ, καὶ ἀπειλῶν εἴη, καὶ κῇ τῶν ἀπειλῶ ἕτοιμος ἐμβαλεῖν πρὸς σφαγήν. ὦ γενναίας ἐκείνης καὶ ἀνδρείας καὶ θαυμαστῆς καὶ πέρα γε θαύματος καρπερικωτάτης ψυχῆς· ὦ τὸ τᾶ μαρτυρίῳ θανάτῳ πιεῖν ποτήριον διώξεως ὑπὲρ λαῶ καὶ κλήρου ἰδίου, κατὰ Χριστῶ μίμησιν, καιτοῦ δέ γινος καὶ θαυμασίου τὸ συ-
* Δη. τύπτ? καλλάγματος ὄντος. αὐτὸ οὐ δὴ προλαβὼν ἕτοιμος ποτηρίῳ * τῶν, ὕδατος, οὐχὶ ψυχῆ ἀλλὰ ζέοντος, ὡς ἐκ κρατῆρος τᾶ πνεύματος, ἀλλ' ἤδη σε τὸ Στὴρ ἐκεῖνος ὁ ἄχρις τὸ ἀσεβὴς βάρβαρος, καὶ γοῦν ἰδών, ἐξ αὐτῆς λύθυς καταδυσωπήθη τῆς ὄψεως. εἶτ' ἐπιπλέον τὸ τῆς λόγοις τῆς σοῖς τιθασσθεὶς δὴ· τὸ δὴ γ' ὁρμαλισθεὶς ταῖς ὁμιλίαις, τὸ καθυποκλίνας ταῖς τὰ πάντα δυναμένας σοφαῖς σαῖς παραινέσεσι, καὶ τιμῶν τὸ σεβάσμα γε τιμῶν, σὲ μὲν μετὰ λαβείας ἐνδόξως προεπεμψεν· αὐτὸς δὲ λύσας πάσης τὰς τῆς πόλεως φόβους, ταύτῃ ἀφεὶς ὑποχώρησε, καὶ σιτισμοὺς ἐπιδαψιλευσάμενος ταύτῃ, καὶ μεταβαλὼν ἐκ τῆς ἀρὶ ἐχθίστου πρὸς τὴν πόλιν ἐκ εἰς μακρὰν ἕνοιαν. τοῦτ' σοι τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως ἔργαστον, &c. Nulla in his mentio Catalanorum. Unius Theolepti virtute & auctoritate res confecta esse dicitur.

Pag. 113. A. Ἀλλὰ τὸ παῦσαι λογίζεσθαι χρησίας ἐχὶ χαμερπῶς) Tota fere hæc sectio extat in Dialogo, cui titulus Φλωρέντιος, seu περὶ σοφίας. Vide Cod. Reg. 3284. fol. 258. Ejusmodi locos communes videtur Gregoras provisos habuisse, quos operibus suis sparsim intexeret.

Pag. 114. B. Καὶ παιδείαν μεῖζον ἢ μητρὸς πλημμελημάτων) Legendum videtur καὶ παιδεία μείζω, &c. Idem lib. VIII. infra, pag. 145. D. ἔγνωμεν κρίσιν εἶναι τοῦ Θεοῦ, πρὸς Θάνατον σωωθῆναι ὁλοχερῶς, καὶ παιδείαν ἴσως μείζω ἢν ἁμαρτίας ἡμάρτομεν.

Pag. 115. D. &c. Pag. 116. A. B. &c.) Theodulus, in Oratione pro Chandreno, Cod. Reg. 1853. fol. 244. Πρῶτον μὲν πρὸς τὴς ἐπὶ Θρᾴκης κακῶς εἰσκομάσαντας Πέρσας καὶ Ἰπ-
Edit. Paris. λῆς, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους συστάσει θράσους οὐκ ὀλίγα πλεθέντας, ὡς τὰ ἔχαπα ἀπειλεῖ, δεινὰ τὶς σωμέση ῥάχη Ρωμαίοις, καὶ πολεμίοις ἴγνωσαν, εἰδότας ὡς ἐὰν μὴ ταχίστα συμπισόν-
* Δια βλωσω- τες * ἐξέλωσι σφᾶς, πολλῷ πλείοσιν αὖθις μαχοῦνται, καὶ χειλιωτήρων τῶ δόρατον πειραιδῆναι
σι? παρέσαι. ὡς δὲ σωωρέωντον ἑκατέρων τῶ φραγμάτων ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, καὶ τῆς συμπλοκῆς θαυμαστῆς γενομένης, τὸ πλέον ἦγον οἱ βάρβαροι, καὶ τῇ πᾶ ἐς μάχην κρείττους εἶναι· τίς δ' ἂν εἴποι ταῦτα; τῇ δ' ὕστερος αὖθ τῇ ὑφ' ἡμῖν ὑπαγμένων βαρβάρων αἴθρόως ὡς ἐκείνης ἀτιμολήσαι· ὦ δεινὰ πάθους ἐκείνου· πεπτώκασι μὲν ἡμῶν ἐκ ὀλίγοι· οἱ δὲ φυγάδες ὀπηδήκοντ' ἐχώρουν. μόνος δ' ὅσος ἦν πολλοῖς ἀτιμότατος, ἀίττητος ἠγίγοντο· μᾶλλον δὲ τοσοῦτ' ἀπέχει τῶ παῦσαι πεπονθέναι, ὥστε καὶ τῶ πολεμιωτάτων ὅσους ἄντας ἀγωνίσασθαι κατηγικῶν, ἔστι δ' ὡς καὶ θαυμασίας πεπτωκώς, ὥσπερ ἀμφίβολον αὐτοῖς πεποίηκεν τῶν νίκην τὸ καθ' αὐτὸν, ἐνδεικνύμενος τοῦτ', ὅτι κἂν αὐτῷ σωωσθῆναι Ρωμαίους, τὸ γοῦν ἴσον τῆ ἀξίωμα μένει, καὶ οὐδὲν μᾶλλον καθέλε τῇ πάντων, ὅτι μὴ καθαιρήσει. καὶ τῶν μὲν ὅσος. Hinc difficilius pugnam commissam esse in Αἰγὸς ποταμοῖς. De Chandreno nihil nec Gregoras nec Pachymeres. Vide hunc, libri VI. cap. XXXII.

Pag. 117. A. B. Ἐκπολιμωθῆναι σαυτὸν τὸν τε Φαρέντζων Τζυμῆν, &c.) Rem narrat Pachymeres in fine libri ultimi Hiſtoriæ, eamque narrationem ab ea quam Poſſinus edidit longe diverſam exhibet Cod. Reg. 2558. Nam cum apud Pachymerem legatur, ἐκεῖνοι δὲ ὑπάραντες ἀπὸ τῆς Λίντου, Ρωμοφορτος σὺν τοῖς Τούρκοις, &c. Codex Regius habet, Βασιλεὺς δὲ πεπυσμένος τὰ περὶ τῆς Λίντου, καὶ ὡς ἀπεκρύβησαν μενὸ; ὅλω * πυλε- * σολιτικω- μαιῶνος· πεπυσμένος δὲ, ἢ ὡς Ρωμοφόρτου ἀπάραντος συὺ οἷς εἰσφορίσατο Τούρκοις, οἱ περὶ τὸν Μπεζιγέριον ἢ φαρέντα Τζιμὴν ἢ τὸν Γίγαν καπάτιν μελλήσοντες ἔπεσθαι, ἤ φοροι * * Pro τῷ Ρω Ρωμοφόρτου ὄντες· κἀκείνῳ τῇ Ρωμοφόρτῳ ἀαρῶς γ' ὑπεδέδεσαι σκοπῶντες· ἐκεῖθεν δὲ πουμοίρου· περὶ τὰ μέρη Καισαρείας προσβαλὼν Ρωμοφόρτος σὺν τοῖς Τούρκοις * ὑπερκλείουσι, συμεῖς * Δι ἐπισω- τῷ ὑπιβυλλιῷ τῇ καπάτιν· ἀλλὰ ἢ μικρὸν ὀλίγον κἀκεῖνοι ἠφίσαντο, καὶ ὀλίγον μακρόθεν ου? ἐσκλείουσι· ὁ δὲ Ρωμοφόρτος προλαβεῖν ἐβούλετο δρᾶσαί τι παρ' ἐκείνων παθὼν· ἢ ἅμα φρὰ τῆς σωτείας ὧσας σὺν τοῖς Τούρκοις ἐμπίπτει, ἢ καταφρονῶς νικᾷ· ὡς πίσσειν μὲν τὸν Μπεζιγέριον, τὸν δὲ Φαρέντα ἀκλεῶς ἁλῶναι, εἶτ' αὖθις ἀπολυθῆναι πρὸς τὰ οἰκεῖα ἴδια, τῶ Ρωμοφόρτου ἀμυνῶς αὐτῇ χόντος. Φαρέντα δὲ Τζιμὴς ὄντογνος τοῖς ὅλοις, ὥσπέρ τις * ἀλάτις ἢ * ἅλατος. μεταπάσας ἀτίμητος, αὐτομολεῖ τινὶ τῇ μεγιστάνων τῶ βασιλέως· ὃ ἓ μόλις γνωθὲν, πιεζωζεται, ἢ τὸ βασιλέι προσέρχεται. οἱ δὲ μὴ πιστεύτες τῇ πολίτῳ τῇ Ἰταλῶν, * εἰσέρ- * Legendum σαν τῇ Ρωμοφόρτῳ. ἐκεῖθεν δὲ ἀπαναστάντες, ἀπῆλθον, ὡς ἔχειν ἡ φήμη, πρὸς Θήβας. Poſ- εἰσερρύσαν. ſinus Codicem Regium non vidit, quem cum Editione Romana conferri operæ erit, ſi quando nova Editio adornabitur.

Ibid. Καὶ Θεοδώρᾳ τῇ τῶ βασιλέως ἀδελφιδῇ χηρεύσῃ συζεύγνυται) Wolfio Θεοδώρα ἀδελφιδῆ τῶ βασιλέως, *neptis* eſt Imperatoris; mihi, *Imperatoris neptis ex ſorore*. Sic ſupra, cap. III. ſect. II. de Rogerio, γαμβρὸν δυὸς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ ἀδελφιδῇ ποιεῖται Μαρίᾳ, ubi etiam Wolfius *neptem* interpretatus erat, cum interpretandum eſſet *ſororis filium*. Cæterum *Theodora* illa, quæ hoc loco Ximeni nupſiſſe dicitur χηρεύσασα, vix dubium eſt, quin ipſa ſit Maria, quæ Rogerio primum nupſerat, ac poſt ejus cædem vidua aliquandiu manſerat. Potuit ſcilicet eadem & *Theodora* dici, & *Maria*. Potuit etiam Gregoras, memoriæ vitio lapſus, *Theodoram* vocare eam, cujus verum nomen eſſet *Maria*. Irene, ſoror Andronici Imperatoris, eademque uxor Aſanis, filiam habuit *Mariam*, illam nempe quæ Rogerio, ut diximus, nupſit; habuit & *Theodoram*, quæ Manueli Tagari, de quo Cantacuzenus, lib. I. cap. XVIII. Vide & familias Byz. pag. 325. Edit. Reg.

Pag. 118. D. &c.) Extat in Codice Regio * (olim Telleriano) Epiſtola Athanaſii Patriarchæ Conſtantinopolitani ad Auguſtam, de reconcilianda cum viro gratia, eique Epiſtolæ præfixus eſt falſus & inconcinnus titulus, Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῶ παρ' ἐλπίδα συμπεσόντος διαστάσεως θάνατος. Debuit autem inſcribi, Γράμμα πρὸς * βασίλισσαν, περὶ τῶ δεῖν αὐτὴν ὁμονοεῖν τῇ συζύγῳ. Pertinet ea adhortatio ad componenda, de quibus Gregoras agit hoc loco.

Ibid. Θελαμβάνουσα κοινὰ ἢ λαθραῖα τῶ συζύγου ἐγκλήματα) Verterat Wolfius, *publica & occulta Imperatoris crimina traducebat*. Ego verti, *cœpit ejus peccata, ſibi cum illo communia, eaque occulta, diffamare*. Sic infra, διαῤῥῆξαι τὸ συζύγου καὶ ἢ ἑαυτῆς, *conjugis & ſua ipſius arcana propudia*.

Pag. 120. A. Ὁ δὲ Γαλατίαν ἢ Ἰβηρίαν ἢ Κελτικὴν ὑπεκτέμνετο) *Celticam* vocat eam quæ vulgo *Celtiberia* vocatur, vel potius eam partem Galliæ, quæ Hiſpaniæ vicina eſt; *Galatiam* autem reliquas Galliæ provincias. Gregoras Iberiam ad Alpes fere uſque pertinere exiſtimavit. Nam infra (ſect. VI.) Montiſerrati Marchionatum collocat inter Alpes & inferiorem Iberiam.

Ibid. D. Κεῖται δ' ἡ χώρα αὕτη μεταξύ πη Ἀλπ. ἢ τῆς κάτω Ἰβηρίας) Gregoræ itaque *inferior Iberia* eſt regio illa, quæ ab Hiſpania ad Montiſerrati limites uſque extenditur; ut & ſupra annotatum.

Pag. 121. B. Ἔπρα δ' αὐθις βυλόμενος αὐτῆς περὶ τῶ γάμ) An intelligit initum ab ea conſilium de illo in Lombardiam mittendo? cui conſilio vehementer refragatus eſt Patriarcha Athanaſius, cujus de ea ipſa re extat in Codice Regio Telleriano * Γράμμα * fol. 90. πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῆ πεμπεσθήναι διαστόλη ὑπὸ αὐτῆ Ἰωάννου. Ubi notandum *Francos* dici eos populos, ad quos ille iturus foret. φήμη περιεστρεφε τοῖς ὠσὶ τῇ πολλῶν, τὸ πεμπεσθήναι χαρὶν ὑπὸ τῆς ἐκ Θεῆ βασιλείας σε, διαστόλη κυρῆ Ἰωάννου, ὡς ἀναγκάζεσθαι τὸν παρὰ τῆς πεμπεσθήναι αὐτῆ μητρὸς ἢ διαστόλης, συμπαίσαι τῆς ἐκ Θεῆ βασιλείας σε, τῆς γοναικόθεν αὐτῆ ἀπηύκτος διεκδραμεῖν, ἢ ζεῦξαι καταρξαι τῇ Φράγγων ἀρχῆς. Item notatu digna hæc, τίς γὰρ ἐγγὺς δοῦναι θαῤῥῶν περὶ τὰ ῥηθέντος, εἰ κἂν πρόφη τὸν πίσιν ἀμώμητον ἐν τοιαύτη τύχαι, ἢ ἀλοδαπῆ γῆ βαρβάροις καπνίσμασι, ἢ ἔθνει καπίκρως ὑπερφέρῳ ἢ ὀνοσοκμέρῳ τὰ μάγιστα; *Edit. Paris.* pag. 761.

Ibid. C. Νικηφόρος ὁ ἐπὶ τῶ Καυκλείου) De voce Καυκλειον, & de dignitate τῶ ἐπὶ Καυκλείου, vide Notas Ducangii ad Alexiadem, pag. 258. & 378. item Gloſſar. med. Græcit. in V. Καυκλειον. Cæterum hic, de quo ſermo eſt, Caniclei Præfectus, *Nicephorus Chumnus* fuit, cujus opera extant in Bibliotheca Regia, Cod. 2964. Ubi & *Nathanael* vocatur; quod ei demum Monacho nomen indirum fuiſſe arbitror.

Ibid. Λαμβάνει γαμβρὸν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ) *Eulogia*. Vide hujuſce Hiſt. lib. XXIX.

Ibid. Περὶ ᾧ ὅλα ἐξήκοντα πέντε ἔτη, &c.) Libro XXIX. infra dicturus eſt ; eam vix biennio integro cum marito vixiſſe, μόλις πω δύο μῆνας ὑπερπηδήσασαν τὸν βίον συναπολελαυκυῖαν. Inter Opuſcula Nicephori Chumni, quæ extant in Cod. Reg. 2964. unum * inſcribitur, πρὸς τὸν ἑαυτῆ συγκαίρα βασίλισσαν, ἐπὶ τῷ πάθει τῆς χηρείας αὐτῆς, ἐξακαιδέκατον ἀγόντος χρόνον, &c. Ergo virum amiſit ſexdecim annos nata. At Gregoras libro Hiſtoriæ XXIX. eam nupſiſſe ait ſub annum ætatis fere decimum ſextum, μῆ χρόνον πω ἑξακαιδέκατον.

* fol. 130.

Ibid. Τὸν βίον ὁ Ἰωάννης ἀπέλαβεν) Extat Nicephori Chumni lamentatio πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ διαδόχου, τοῦ ἐξ υἱοῦ αὐτοῦ. Cod. Reg. 2964. fol. 378.

Pag. 122. C. ὑπερχομένην τῆς δύσεως) Legendum ὑπερχομένῃ, ut in Codice Vaticano legiſſe ſe monuit V. Cl. Fridericus Roſtgaardius.

Pag. 123. C. Στρανιτζάδιστι περὶ τὴν Κασσανδρείαν) Quæ olim *Potidæa*, ſita in fi-

* Lib. XLIV. nibus Thraciæ & Macedoniæ. Conditam ait Livius * *a Caſſandro Rege in ipſi fauci-bus, quæ Palleneſem agrum cæteræ Macedoniæ adjungunt; hinc Toronaico, hinc Ma-*

* Cod. Reg. 1853. fol. 144. *cedonico ſeptam mari*. Theodulus, in Oratione pro Chandreno, * de Caralanis loquens (quos Italos vocat) ἐπεὶ δέ, inquit, πρὸς Μακεδονίαν ἦλθε πυκνοὶ ἐβεβήκεσαν, ἐβεβήκεσαν μὲν, ἐς στρανιτζάδιστι ἐν Παλλήνῃ· κἀκεῖθεν ἐξιόντες, ἐλυμαίνοντο πάντα, καθάπερ ἐν Δεκελείᾳ τὰ Αττικὰ λάκωνες.

Ibid. Κόλπους ὑ μπρῶς ἑκατέρωθεν περιειλημμένη) Deſcribit Gregoras Iſthmum Pallenes, in quo ſita erat Caſſandria, hinc Toronaico, hinc Macedonico mari ſeptum.

Ibid. Ὅτι ἐν ταῖς βασιλίδαις ἦσαν ὄντες, Εἰρήνῃ φημὶ καὶ Μαρίᾳ) Wolfius verterat, *cum & Imperatrix Irene & Regina Maria ibi degerent*. *Maria* uxor fuit Michaelis, junioris Imperatoris. Proinde & ipſa *Imperatrix*, non *Regina* dici debuit. Utraque certe, & *Irene* & *Maria*, βασιλίδες a Gregora dicuntur.

* Cod. Reg. fol. 144. Pag. 124. C. D. E.) Huc pertinent illa Theoduli Rhetoris *, de Catalanorum in Theſſaliam tranſitu, ἀκριβοῦσθαι εἶμαι τοῖς ὅλοις, καὶ μηδὲν ἔχοντες εἰς παραμυθίαν λοιπὸν, ἢ μὲν ἀναγκαίων ἐπιλελοιπόσαν ἁπάντων, ἐπὶ ξυρῷ δὲ αἰχμῆς ἢ πραγμάτων σφίσι καθεστηκότων, διὸς Θετταλίας χωρεῖν ἐγνωσαν, ἐφ᾽ ᾧ γοῦν τοῖς ἐπιτηδείοις ἔχειν ἀφθόνοις χρώμενοι, καὶ ἅμα τῇ Χανδρηνῷ ἐμοὶ δοκεῖν ἀκηδίαν ἀπεδίδοντες.

Pagin. 125. A. B. C.) Gregoras Catalanos Turcis dimiſſis in Theſſaliam irrupiſſe ait, deinde in Bœotiam tranſiiſſe, atque ibi demum pugnaviſſe, & victoriam inſignem reportaſſe. Theodulus Turcos non niſi poſt Bœoticum prælium diſceſſiſſe a Catalanis tradit, Cod. Reg. 1853. fol. 145. Cum Theodulo conſentiunt Muntanerius & Moncada.

* Idem Cod. fol. 144. Pag. 126. C. Συμβάσεις δὲ ξυμβάσεις ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τίθενται πρὸς τοὺς Θετταλούς.) Theodulus * Rhetor Catalanos, multis cladibus in Theſſalia a Chandreno affectos, fœdus cum Theſſalis pepigiſſe ſcribit. Τοιάδε γοῦν κρίνεσθαι κατ᾽ αὐτῶν ἔσπευδε ἡμᾶς, ἢ ὅπως πιεζοῖεν, τοῦ μὲν αὐθρόους ἐμπίπτων, τοῦ δ᾽ ἐκ πολλῶν ὀλίγοις, ἢ πολλοῖς κατ᾽ ὀλίγους, ὡς ἥδιστ᾽ ἂν ἐς δέρο ταὐτὸ Θετταλοί, ἥδιστ᾽ δὲ χιδὸν πάντες ἀνθρωποι.... ἢ τί δεῖ πλείω διεξέναι. εἰ μὴ ἦν τοῦ παχέσιν εἰρήνης ἐπιθυμήσαι, κἂν αὐτῷ πάντες ἐπέσον κακῶς ὀλωλότες. τοῦ δὲ αὖ σπονδὰς πρὸς Θετταλοὺς ποιησάμενοι, ἢ τῷ Χανδρηνῷ ἥδ᾽ ταῦτα μὴ ποιοῦσιν ἢ πλείονα τῆδ᾽ ἄδηλον ὁπόσ᾽ τινες Ἡρακλέης ἐπαινέντος ἡμῖν, σφᾶς τε αὖτὸς ἐξεύλοντο τοῦ κινδύνου, πεπαυμένης τῆς μάχης δὲ ἐκ κακῶς ἔφαττον, καὶ τοῦ καλλίστου, &c. Gregoras alia plane. De Chandreno autem ne verbum quidem.

Ibid. Β. Ἐντεῦθεν πρὸς δύο χιλιόμετρα ῥέοντα) Ptolemæus Geographiæ lib. III. cap. XV. Ὁ δὲ Εὐῖνὸς ἐν τῇ Καλλιδρόμῳ ὄρει ἐπιστρέφων πρὸς τὰς ἀνατολὰς ἐπὶ τὸν Κηφισὸν ποταμὸν· ὃς καὶ αὐτὸς ὁσὸν τῇ αὐτῇ ὁρίων ῥέων, συμμίσγει τῷ τε Ασωπῷ καὶ τῷ Ισμηνῷ τοῖς ποταμοῖς κοῖλον τοῦ Βοιωτίων, ἐπὶ θάτερα μοιρῶν ρβ. Hinc (ut opinor) Gregoras habuit ea quæ de Cephiſi curſu tradit. At Strabo aliter, lib. IX. pag. 407. Edit. MDCXX. Vide & Commentarium Gerbelii in Græciam Sophiani, pag. 142.

Pag. 127. B. Καὶ μὲν δὴ μεσοῦντος ἔαρος) Anonymus Poeta Græcobarbarus Cod. Reg. 2569. fol. 212. v.

Edit. Pariſ. pag. 762.

Ὁ πόλεμος ἐγένετο ἡμέραν δὲ * ἑβδόμην,
Σπασθεντάνται τῇ μηνὸς ὀπτόν λέγουσι μάρτιον.
Εὑρὼν ἔχοντα χρόνους ἑπτακαίδεκα κ᾽ ἕξ μου,
Ἐξάκις χιλιάδων δὲ καὶ ἑπτακοσίων τους,
Καὶ σωσαντὸ καὶ δικαιωτί· ἐδόξεν δὲ κἀδίκως.

* Id eſt ſeptima, ſeu die Lunæ. *Ad annos Chr.* MCCCIX. *die* XV. *Martii non incidit in ſeptimam ſe-cundum, ſed in Sabbatum.*

Itaque cæſus eſt Galterus Anno Mundi VI. MDCCCXVII. Chr. MCCCIX. idque die XV. menſis Martii, non *μεσοῦντος ἔαρος*, ut affirmat Gregoras. At Muntanerius cap. CCXXI. ſcribit, Catalanos poſt Rogerii cædem manſiſſe apud Calliupolim annis VII. iiſque elapſis in Macedoniam tranſiiſſe. Rogerius, ut ex Pachymeris narratione colligitur, cæſus fuit anno Chriſti MCCCV. Ad annos MCCCV. adde annos VII. conſiunt anni MCCCXII. Ergo Catalani in Macedoniam tranſierunt anno Chriſti MCCCXII. Id ſi verum eſt, Bœotiæ & Atticæ Principatum vix occupare potuerunt ante an. MCCCXIII. Tamen Anonymus Græcobarbarus, qui eum Principatum ab illis occupatum ponit an. MCCCIX. cum Gregora hac in re conſentit. Quid ſi Rogerii cædes in annum Chriſti MCCCI.

vel MCCCII. conferatur? Admodum certe probabile eſt, vel Pachymeris vel Muntaneri Chronologiam corruptam fuiſſe ab exſcriptoribus.

Pag. 127. C. Οὕτω πάντα.... τῆς ἀρχῆς ἐγκρατεῖς οἱ Καπλ. γενέσθαι) Theodulus Rhetor, Cod. Reg. 2853. fol. 145. Τῷ καλλίστῳ τῷ Σκυμασηνῷ ἐκείνῳ τῷ προχείρῳ Ἰταλῶν ἀνάλογα δίκαιον, μικρὰ μὲν ὑπερφάλαρα παρασκευῆς αὐτοῖς ἐπιόντων, τῷ μὴ πάνυ, ἀλλὰ τῷ Θετταλίαν πᾶσαν τῷ Μακεδονίαν ἀπολωλοίσαν ἐκτρίψαντι· ὅπου δ' αὐτῶν ἐκτριβέντων, ὡς μικρὸν πυρφόρον τὸ τῶ λόγῳ λελεῖφθαι.... ὡς δὲ οἱ μὲν ἐκποδὼν ἦσαν, τῷ ταύτῃ τῷ θράσει ἔνεσαν δίκαν, ἃ τῇ ἄλλων πέρι καλῶς ἐβουλεύσαντο, ταῦθ' ὑπ' ἐκείνων αὐτοὶ καλῶς πεπονθότες, ἦδε δὴ πᾶς ἐπεραπώθησαν οὐχ' ὅσον ὅπλων τῷ ἵππων, ἀλλὰ τῷ πόλεων τῷ χωρῶν, τῷ πάντων τῇ ἐκείνοις φρονήσεων αὐτῶς γεγονότας κυρίως, ἔφεσιν' ὃν ὅρισαν αὐτοῖς ταυτὶ διελθεῖν, διωλοντο τῷ πᾶσι τρόπῳ τοιῷδε. οἱ μὲν ἐκ Σικελίας ὁρμώμενοι, πᾶς πόλεις ἐλόντες, αὐτῶ που μόνον ἵν' ᾖσσαν δῶν, αὐτὸ τῇ ἀπολωλόσι ταῖς πάνυ γυναιξὶ τῷ παισὶν αὐτοὶ καταστάντες· ἵπποι δὲ τῷ ὅπλα, τῷ πᾶσάντες πρὸς μάχην παρασκευὴ, Πέρσαις ἴσῳ. Ex hac Theoduli narratione liquet Turcos, Bœotico prælio ſimul cum Catalanis interfuiſſe; & Catalanos quidem, hoſtium urbibus, agris, uxoribus, & liberis potitos, ſedem illic fixiſſe; Turcas autem, armis, equis, & reliqua omni præda auctos, inde diſceſſiſſe. Aliter tamen Gregoras. Vide annotata ſupra ad hujus capitis ſect. I. pag. 125.

Pag. 130. B. Οἱ δὲ Τοῦρκοι αὖ τὸ ᾠκῆσθαι τῇ Κατελάνων) Qua de re ſupra, cap. VI. ſect. VI. & cap. VII. ſect. I.

Ibid. D. Ο δὲ πατριάρχης δυχεράνας.... τὸν πατριαρχικὸν δίφρον. παρητήσατο θρόνου) Ecce illius abdicationis formulam, ex Cod. Regio Teller. * deſcriptam. ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑΣ. Τῷ Χριστῷ ἐκκλησίας, οἷς αὐτὸς οἶδε κρίμασι, τῷ δυστρόπωτον τῶν φροντίδα βεβιβάμενοι, τοῖς εἰς τὸν προστεβαμένοις Ἀρχιποίμεσιν ὑμῖν (ὑμεῖς γὰρ ἐκεῖνοι) οἷς τῷ περὶ ἡμῶν προνοησαμένοις τὰ πρόσφορα, ὁ τῆς ἐκκλησίας Θεὸς ἀπαμείψαντο, τῷ μάλιστα τῷ Θεοτρεφῷ βασιλεῖ τῷ ἁγίῳ μου αὐτοκράτορι, ἀρχῆθεν περὶ τὴν ἐκκλησίαν εὐδοξιμήσαντι τὰ καὶ ὑπίγνωσιν ζῆλον τῷ σπουδὴν τῷ αἰδοῖον, τῷ καθ' ἑκάστην εὐδοκιμοῦσιν ἀρίστῃ φρενὶ· δι' ὧν τῷ ἡμῶν ἡ βίλτιστα κέκθεται, ἐπαίνους τῷ ἀφημίσεις * καταγεγράφαται, τῷ σεμνολαΐας ἱεραρχικὰς, τῷ ἱερὰς ἐκάστοις ταῖς μὴ κόσμῳ, τῷ διεργασίαις ἀσυγκρίτως τῶν ἐκκλησίαν ἀπλήστων· ὡς ἔπεστι τῇ πατριαρχούσῃ * τηνὸς τοιούτων ἐπαπολαῦσαι πρὸς τῇ ἀνέκαθεν δεσπόζων τῷ ὀρθοδόξων· εἰ μέ πω τῷ παρίσασι πρὸς τῇ τότε πατρὶ τῷ πτῶμα, τῇ μεγάλῳ φημὶ τῷ ἰσαποστόλῳ εἰκάσειεν ἄν τις, ἐν ταῖς τῶν ὁσίων ἐκείνου τιμαῖς ἱερώτατον Σίλβεστρον· * οἱ κἀκείνῳ τὸ μέσον πρὸς τὰ ἡμίτερα, ὅσον ἀκτῖνος ἠλιακῆς τὰς πρὸς αὐτῷ ἀντιζώνας· δι' ἃ τῷ πλουσιοπάροχος αὐτομαφθεὶς πρὸς τῷ πατριάρχου, καθὰ τῇ μεγάλῳ ἐκείνῳ ἐν βασιλεῦσι τὰ γέρα, τῷ φρόνῳ ἐν ὀρθοδόξοις ὑπολαμβάνεται πλῆθος πλατυσμῶν· ἐν δὲ γε τῇ βασιλέᾳ Χριστῷ ἐκείνῳ σ ωδωκῆσθαι, τῷ ὁν Θεῷ γάνυσθαι. Ἀλλ' ὅπερ τῷ λέγειν ἐξώρμημαι, πρὸς τὸ τῆς ἱεραρχίας ἀπατηθέντες ἡμᾶς ὑμεῖς, ὅτι δεηγανίσμεθα πρὸς τὸ μέγα φρονήσαι, ὅτι ἐδόξαμεν τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ τῷ δύχρηστοι πλέον παρ' ὅσον τῷ ὑρισκόμεθα· τῷ δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς τῷ προσωπεδίκασι τὸ ἐν ὑποπρίσει βιοῦσθαι ἡμᾶς, ὑδὲ κῇ πῆς ἁγίας τῷ ἁμωμήτου ἡμῶν πίστεως συνοφαντῆσαι ἐφείσαντο. οἷς Θεὸ τῶ παντὸς, ὁ ἐλθὼν οἷς τὸ πλάνης τῷ ἀσεβείας βροτὸς ἐκλυτρώσασθαι, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου αὐτοὺς μίτρνσον· τῷ ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, οἱ ἐγὼ ἐπὶ σὲ ἐπιρρίψω ἀπὸ γαστρός· τῷ μᾶλλον τοῖς πᾶσι † Ἰακώβου, τοῖς ἐπαράτοις τῷ πάντα θυσυγίσιν· οἱ τῷ καθάπερ ἀπιχθανόμενοι τῇ ἐπὶ πάντων Θεῷ, δικαιώσαντι τῷ ἡμᾶς καλεῖσθαι ἀπὸ Χριστῷ, τῷ μὴ ἔχοντες ὅπως ἐκεῖνον ἀμύνονται, κῇ † ἱερᾶς ἐκείνου σταυρικῆς τῷ προσκυνητῆς εἴκονος, τῆς ἐρημώσεως τὰ βδελύγματα, ἃ τῇ ἐμῶν κακῶν, λυττῆσαι ἐκ ἐφρίξαν, πρὸς δὲ τῷ † παναχράντου δεσπόσυνης ὑμῶν θυσίου, τῷ τὸ τύπου τοῦ θείου τῷ ζωηφόρου σταυροῦ. δι' ὃς τῷ ἀνάθεμα πᾶσιν αἱρετικοῖς ἐκβοᾷ ἀπὸ Θεῦ παντοκράτορος, τῷ χριστιανοκατηγόρῳ πανταὶ, τῇ μὲ ὀξυχρίως μετανοήσαντι· ἀφ' ταῦτα τῷ † * ὑμῶν ἱερώτατος δέομαι, μὴ πρὸς ἐμπαιγμὸν ἐκβῆναι τινὰ, δι' αὐτὸν † Χριστὸν· ὅτι μηδὲ δυνατὸν ἄλλοτι φρονῆσαι ἀπάρτι ἡμᾶς, ὅτι τῷ γένοιτο· ὅτι τῷ γάρα τῷ κἀνεῖς παλαιπωροῦντες, ὑδὲ αὐτὸ τὸ ὁρᾶν ἔχομεν. ἀλλὰ πρόσθεν ἀξιῶ τῇ ἀναγίῳ μου αὐτοκράτορι, ἐνδυσωπῆσαι ἡμέτερον ὑπὲρ ὑμᾶς, πλέον ἀπάντων † ἐκκλησίας τῶν μέρμνων τρέφοντι, συγχρονῶν ἐξαιτουμένους τῷ σωτρέχειν ὑμῖν ἐν παντὶ, τῷ μᾶλλον οἷς ὁρώσης πνευματικῆς ἀναζώσεσιν· ὡς ἂν τὸν ἁρμόδιον ταῖς ὑμετέραις ἀξίαις καταπέμψει τῇ ποίμνῃ Χριστὸς, οἷς ἐπίσκεψιν ἱερέων τῷ μοναζόντων, τῷ λαῷ Χριστωνύμῳ τῷ σύμπαντος· πρὸς δὲ τούτοις, ἐπεὶ † ἐν μέσῳ εἰσὶς ἀδριτόμενοι τῷ λυπῶν τῷ λυπᾶσθαι παρά τινων, τοὺς λυπήσαντας ὁπωσδήποτε, τῷ τοὺς ὑφ' ὑμῶν λυπηθέντας, συγχωρήσεως * ἀξιώσει τῷ ἀμφοτέρους ὁ ἐπὶ τῷ σῶσαι τὸ πλήρωμα φιλανθρώπως παραγενόμενος, τῷ * κρατυνεῖ τὰ τῇ ὀρθοδόξων, τῷ σκαιωρίας περιρυλλέξει παντοίας τῷ ποιμένας τῷ ποίμνια, ἕως τῶν γῆν ὁ ἥλιος ἐφορᾷ· πρεσβείαις † ἀλύτοις † ἥλιον † δικαιοσύνης σωτηρησάσης Θεόν. Τοῖς ἱερωτάτοις Ἀρχιερεῦσι τοῦ Θεῦ, τῷ τοῖς ἐνδοξοτάτοις τοῖς † συγκλήτῳ βουλῆς, τῷ τοῖς ἐντιμοτάτοις τῷ κλήρῳ ἱερεῦσι τῷ μοναζούσι, τοῖς τε στρατιωμένοις, τῷ τοῖς τῆς πολιτείας, πλουσίοις τε τῷ πενομένοις, τῷ ἀνδράσι τῷ γυναιξὶ, πᾶσι δηλονοτῆς χορηγοῦσα τὸ τῦ Θεῦ ἐπεύχομαι ἔλεος· ὅτα τῷ πᾶσιν ἀντιβολῶ, μὴ ὡς ἔτυχε προσλαλησαμένοις κοπιῶσης τῇ ἐν † παροιμίᾳ ἐχαριτῇ, † Σοφίας Θεῦ ἐπάνω ὄρος κειμένης, τῷ πλουγούσης * τῆς ἔτικεν φωτισμῷ πρὸς αὐτὸν ἐπιτρίχωσις· πλὴν τῷ * ὑμῖν αὐτιμετρηθεὶς πρὸς τῆς τῆς ἀγάπης Θεῦ ὅσον τῷ δι' ἀγάπην κεκτημένον, τῷ ἡ αὐ-

* fol. 104. v.

* Fort. καταπλαλαῖς ἱεραρχικὰς.

* Fort. τοιῶδε μα.

* Fort. ἡ τῷ ἐκείνῳ.

* Pro ἀξιώσει.

* Pro κρατυνεῖ.

* τοῦ.

* non ὑμῖν

τάμενις ἀμεροτέροις διαβλιθείη· ἐπεὶ ἢ ἡμῖς τῇ περὶ ὑμᾶς ἀλύτῳ συνδύμενοι πόθῳ, οὐχ' ὡς ἔτυχε διεξάσαμεν * αὐτὰς ἀφ' ὑμῶν. ἀλλ' ὃς πω ὁ μεγαλοφωτότατος ὑποτίθεται· ἆρ' Θεὸς ὁ ἅγιος βιβλίωται, τίς ἐξεπιτήδευσε; ἐκεῖνο δὲ κρίνατος ἀναξίως ἡμᾶς ἢ θέας ἢ ὁμιλίας αὐτῆς τῇ φιλτάτῃ, πεισθαρχεῖν ἢ * ὑμᾶς ὁρμολόμενον, ὑπερυψοῦσθαι μόνον ὑμᾶς ἐξαιτοῦντες, μὴ κριθεῖσι * ἀποζωχθείσι τ ἁγίῳ Θεῷ φιλτάτων ἢ φιλτάτων ὑμῶν· μεθ' ὧν ἐγὼ, Θεῦ ζωοδότα, ταῖς σταυταῖς ἢ ἡμᾶς συγχορεῦσαι ταῖς ἀγαπαις διδάσκου, πρεσβείαις τῆς σὲ τεκούσης μητρὸς, ἢ Ἀποστόλων, καὶ τ μαρτύρων, ἢ πάντων ἁγίων σου. Nicephorus Chumnus, in Oratione quæ inſcribitur, Ελεγχος κατὰ τῶ κακῶς τὰ πάντα πατριαρχεύσαντος Νίφωνος, αἰσχυνθεὶς παρὰ τῆ Νικομηδείας ἢ τῆ Μιτυλήνης ἁγίᾳ τῶν ἱερῶν συνόδων, Athanaſium ait ſua ſede expulſum & damnatum ceſſiſſe, eo quod miniſter ejus Theophanes dona acceperit ab iis, quibus ordines ſacri conferrentur; id quod Patriarcha inſcio fieri haud potuiſſet. En verba ipſa. τί δὲ ἢ ὅτι τῆ πατριαρχεύσαντος Αθανασίου, ἐπειδὴ ὁ γνησίως ἐκείνῳ ἐξυπηρετούμενος Θεοφάνης φαιδρὰ δῶρα λαμβάνων ἐπὶ προτροπαῖς τισιν, ἀπίστησεν, ἢ πάσαις ψήφοις ἀπεβάλομεθα τόνδε τὸν πατριάρχην, ἢ ὡδ' ἢ μήποτε διξαίμεθ' ἂν αὐτὸν ὅτι εἰς ἀρχιερωσύνην, ὅτι μὲν εἰς ἱερωσύνην; ἐπεὶ ἢ συνοιδότι αὐτῷ ἢ μὴ ἀγνώτως ἔχειν τῇ τῆ Θεοφάνει πεπραγμένων, αὐτὸ τὸ φάγμα τῆ δείλυσι ἢ δειλίχει, ἢ ἔτι ἰσχυρότερον πάντες ἐλέγχει ἢ κατηγόρει. Porro his Chumni verbis non primam ſed ſecundam Athanaſii abdicationem innui manifeſtum eſt. Itaque δευτέρας παραπόσεως non ea ſola cauſa extitit, quam affert Gregoras. Extat in Cod. Reg. Teller. fol. 108. ſcriptum Athanaſii Patriarchæ περὶ τῶ πῶς ἢ δι' ἃ τῆ παραπόσεων, ἢ φωνὴ φωνὴ ἢ δευτέρας, ἐγένετο, in quo Athanaſius de objectis ſibi criminibus multa conqueſtus, ſic demum perorat: αὖθις ἐπὶ Θεῷ μάρτυρι ἢ παραπόσεως ἢ φωνὴς ἢ ἢ δευτέρας ἢ συνασὶ ἢ ὑπόθεσις· εἰ δὲ τὰ τῆ κατηγοριῶν ποιαῖλα δ ἄνισα. * ἐπεὶ δὲ ἢ δημοσίᾳ δ μόνον, ἀλλὰ δ οἶκοι, τῶ * ἱεράσθαι δ ἐλεγχῶν διδάσκων τοῖς τυχοῦσιν ἀπείργειν ὑμᾶς οἱ ἀρχιερεῖς ἐγκελεύονται, ἄπερ οὐδὲ τῆ δυσεβῶ Γεωργίῳ ἢ τοῖς * φυλαττομένοις τὰ μάταια δ ψυδῆ * ξυλωτοῖς ποσῶς ἐπετίμησαν, μὴ ἑαυτὸς ἀκανόνιστα πράττων δ ἀθέμιτα τῶ ἀρίστῳ φρίττοντες τῦ Θεῦ, ἢ κἂν ἀνθρώπους αἰδούμενοι. ἀλλ' ἡμῖν ἐπιτρίβειν δαρρεῖ τὸ ἀκανόνιστον, αὐτὸ ἢ * τοῖς πρὸς τῆ Θείων Θεσμῶν ἐπαράτοις δ ἀλλοτρίοις τ ἐκκλησίας Χριστῦ πᾶς ἀφαλὰς ὑποκλίναντες ἢ κανόνα δεξάμενοι, τῇ τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ πατριάρχην τ ἐκκλησίας Χριστῦ ἢ ὁμολογητῶ ὕδωρ Ιορδὴ παρελθόντα, ὅσον τὸ κατ' αὐτὸς, τ μανίας τῆ χιζομένων γενέσθαι καταδεξάμενοι, δ πάπα δ μὴ θάνατον, ὅπερ ἀκ οἶδν ὁ ἅλις, ἀναμείναντες ἐπὶ χρόνοις ποσίτοις ζητῆσαί τινα τῆ περὶ ὀρθελμῶν ἐχόντων Θεόν· πῶς δ πόθεν τοσαῦτα καθ' ὑμῶν ἐφρυάξατε; δ μηδένα τ συλλυπήμενον μηδὲ τ παρακαλούμενα δίρσεις, ἵνα δ κρίσιν δικαίαν ζητήσωμεν, ἐκχεῖ δ αὐτὸς τῦ δι' ἡμᾶς σταυρωθέντος ἐνώπιον τῶ δίκαιον μὴ, δ τῶ θλίψαι μὴ αὐτῷ ἀπαγγείλῃ· δ μᾶλλον ὡς τ κακίας ἐπιδιδούσης, δ ἐφηγεῖ ἀκμαχωτέρας δ τῶν ἀναπτοῶν ἡμᾶς πολεγόμενον, ὡς μὴ λειτουργῶν, μὴ ἀλογῶν, μὴ διδάσκειν τινὰ τὰ πρὸς σωτηρίαν παραχωρήσης. ἄχετο σωῖ, διαστὰ δ Θεῖ τῦ πάντες ἐν Τριάδι γινωσκόμενος δ ὑμνούμενος, ὅπου φίλον σοι τὰ ἡμέτερα, πρεσβείαις τ ἀρρήτως δ ἀμιάντων σωμασωσάσης τ ἵνα τ παναγίας Τριάδος, δ πάντων τῆ ἀπ' αἰῶνος λειτατευκότων Θεῷ, δ τοιαῦτα παθόντων· ἀμήν. Hinc etiam argui poteſt Athanaſium ſecundæ ſeceſſionis cauſam habuiſſe diverſam ab ea quam attulit Gregoras. Cæterum inconſulto & nequaquam probante Athanaſio Theophanem dona accipere ſolitum, apparet ex Athanaſii ipſius Relatione ad Imperatorem, περὶ τῆ αἰχροκερδῶν, δ τῆ φορυμίων τ ἐκκλησίας: in qua Relatione Patriarcha poſtulat, ut inquiratur in eos qui xeniorum nomine pecuniam acceperint ex turpi cauſa, & nominatim ipſum Theophanem notat. Cod. Reg. Teller. fol. 59.

Pag. 131. B. Ο δὲ τοιοῦτος τρόπος παρίστασι, &c.) Codex Regius habet, ὃ γε μὲν πρὸς εὐποιΐας συμφυὴς τρόπος παρίστ. Ita etiam Codex Vaticanus, ut accepi ex Cl. Roſtgaardio, qui tamen εὐποιΐαν legit, non εὐποιΐας.

Ibid. C. Ἰσα ἅμα μὲν ἐκ τῶν προσόδων, &c.) Incluſa abſunt a Codice Regio: in Vaticano autem latent ſub ſchedula, cujus pars dimidia diſcerpta eſt. In parte ſuperſtite legitur.... φάχειν, ἀλλὰ δ πλείσων ἄλλως πενίαν παρι.... λωτον ἐλευθερίαν ἐχαρίσατο, δ πιπτώσας μεγαλοφρικῶς ἀνερ.... δαπάς. διεβέβλητο μέν τοι παρὰ τ πλείσων, ὡς ὀπόσους, &c. Id quoque accepi ex Cl. V. Frid. Roſtgaardio. *Edit. Paris. pag. 764.*

Ibid. Οὕτος ὀπόσους ἐδοκιμάσει) In Cod. Reg. ut & in Vaticano, legitur διεβέβλητο μέν τοι παρὰ τῆ πλείστων, ὡς ὀπόσους, &c. In Cod. Wolfiano minus conſultum erat famæ Niphonis.

Pag. 132. A. Αργίαν δηλονότι τ ἱερωργίας) Vertit Wolfius, *ne quadraginta diebus rem divinam facerent*. Ducangius malebat, *ut a re divina per quadraginta dies abſtinerent*: non video quam ob cauſam.

Ibid. Επὶ ῥητοῖς) *Certa lege definitis*. Sic infra lib. XIII. ſect. II. ἐπὶ ῥητοῖς τὸ συγκεχωρηκὸς δεχόμενοι, *ubi licentiam certis legibus datam acceperunt*. Videat tamen lector, an hoc loco malit ſubaudire χρόνοις, vel ἔτεσι. Sic infra, lib. IV. cap. VII. ſect. 3. Ἐν μὲν ἀρχῇ τ ἱερωσύνης ἐπίλυσιν ἐπὶ ῥητοῖς ἔτεσι.

Pag. 136. B. Εκβάλλεται δ Νίφων τῦ πατριαρχικῦ θρόνου, αἰτίαν εἰληφώς, &c.) Huc pertinet Oratio Niceph. Chumni, quæ inſcribitur, ἔλεγχος κατὰ τῦ κακῶς τὰ πάντα πατριαρχεύσαντος Νίφωνος, αἰσχυνθεὶς παρὰ τῆ Νικομηδείας δ τῆ Μιτυλήνης ἁγίᾳ τῶν ἱερῶν συνόδων. Vide Cod. Reg. 2964. fol. 199. v.

* αὐτὸ.
* Αν ἡμᾶς ὁρμολόμενον τ * ὑπὲρ ἡμῶν ἐκτοζωχθείσι fort. ἐκτοζωχθείσιν.
* Fort. ἀναθεῖ.
* ἱερᾶσθαι.
* Fort. φυλαττομένοις.
* Fort. Ξυλωταῖς.

Pag. 138. D. Εστι δ' πορὶ τὰς πύλας τῶ Εὐγενίου μέγιστος νεὼς τῶ μεγάλω Παύλω) *Sunt autem hæc: juxta portam Eugenii, maximum Pauli Magni templum*, &c. Ita vertendum. At Wolfius, Codice uſus male interpuncto, verterat, *Sunt autem hæc; D. Eugenii juxta portam maximum templum: Divi Pauli Apoſtoli: duodecim*, &c.

Pag. 139. A. Τῦτον δὲ λέγω τὸν ἐν τῆς προαυλίοις τῶ μεγ. νεῶ, &c.) Columnam & Statuam accurate deſcripſit Pachymeres in Ecphraſi τῶ Λύγνεθῶνος, quæ extat in Codice Regio 3119. fol. 10. En ejus verba: Τὸ τῶ Θεῶ τέμενος ἡ Σοφία, πολλαῖς μὲν ἐν παντὸς ἀκαῖς ταῖς ἐπὶς ὡράϊσαι χάρισι· πολλαῖς δ' γε ἐν ταῖς ἐπὶς σεμνολόγησι. ἐ, πῶς τὸ θεῖῦμα, κρεῖττον ἢ λόγω· ὅτι ἐν σιγῆ μᾶλλον ἔστι τῆς ὁρᾶσι τῆ θεαμάτων καπτρυφᾶν, ἢ λόγοις διεξιέναι τὰ ἐν λόγις ἄνω ὑπερβαίνοντα. ἀλλ' ὧν ἅπαξ μόνον ἢ ἐν πλειόνοις ἔστι ἰδόντα πᾶσι, ἐν μεθ' ὑπερβολῆς θαυμάσαντα, ἀγαπᾷ· ἀλλ' ὅσον αὖτις ἐν βλέποι, μᾶλλον θαυμάζω· ἐν πότε πρῶτον ὀφθὲν ἠγάπα, ὅτι ἐν παρασχὼν ἑαυτρυφᾷ τοῖς θεάμασιν, εἰ ἐν πολλάκις εἰδότι ἐν τὸ θαύμασι. πῶρι γοῦν τῦτο τοσον ἐπίσχω λέγειν, ὅσον ἐν ἀφθέγκτον καλὸς ἠγῶμαι τῦτο ἐν μυστικόν· ἐν ὃ Θεῶ μόνῳ φάσκει, τῦτο δευτέρως κατ' ἐμαυτὸν ἔχειν πιστεύω, τὸ θεῖον τῦτο ἐν ἱερὸν σκήνωμα· ὡς ἀπέρ ἔστι ἐν χειροποίητοις ναοῖς κατοικῶν τὸν Θεὸν, τῦτον εἶναι ἐν μόνον αὐτὸν ἀπαντων τῆ ὑπὸ ἥλιον. ὃν δ' ἔστ βλέπειν ἐπ' ἀριστερᾶ τὸν ναὸν εἰσιῶσιν ἐξ ἀρμογῆς λίθων ἰσάμενον αἰσια, ἐν τὸν ἐπ' αὐτῆ ἀνδριάντα, τολμητέον δοῦλα τοῖς λόγοις, ἐν ταῦτα παραστῆσαι τῆ μὴ ἰδόντι, καθόσον οἷόν τε. ἔχει γὰρ ὧδέπη, ὡς ὁ λόγος διέξεισιν.

Αὐλῶν ἐξ ἀρχαίου τῆ Θείῳ πάτῳ νεῷ οἰκοδομήμασι δημοσίοις περιτετείχισται· ἔμεσον ὁ Λύσεων ἴσαται· ἐν ἔστι ἴσος, Αὐγούστε σὺλλ Ιυστινιανῦ, οἷς τιμὴν ἐκείνῳ καθῆκε, ἄρτι τῶν κατὰ Περσῶν πόνων ὑπανακύψαντι· βάθρον ἐκ γῆς ὑπανίσχει τὸν αἶσια. τὸ δὲ βάθρον, κλίμακος μίχρι ἐν ἑς ἑπτὰ βαθμίδας λευσῆς μαρμάρω ἀνοικοδόμονται (τὰ δὲ οὕτω τῆ βαθμίδων, μίχρι ἐν ἑς πᾶς τρεῖς, ὅπω τῶ χρόνω καινοτομοῦντος, ἐσπω γῆς κατωρύχαται) ἀπὸ πλατέος τὸ κάτω εἰς στενὸν λήγουσαι· πλὴν ὑκ ἀφ' ὁσῆς μίρης, ἀλλὰ παπαχόθεν χῆ χῆμα τετράγωνον· ὡς ἀναβαίνειν μὲν κάνθεν, ὁπόθεν τὶς βιλοιτο· ἔπα δὲ καταντᾶν εἰς ἀγχώμαλον· κᾶν ἐν ἐν ἰδίῳ ἐπίπεδον τῦτο δι' ὅλου, εἰ μό τι ἐπ' αὐτῆ ἐξ ὀπτῆς πλίνθω τὸ ἐν τετάρτου ἐκοδόμηται κατασκάσαι, τέτρασι μὲν ὡς ἰδίοις χῆ γωνίας τὰς ἴσας κίοσι σωιχόμενον, ἃ μὲν δὲ ἐν οἴοσιν ἄντικρις, πλὴν ὅσον ἰδίῳ· ὑπιπολῆς γὰρ πλάκες μαρμάρων ἐζυφασμέναι, πᾶς ἐσπὸς * πυρομάχας λίθος συγκρύπτωσιν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐκ μιᾶς, ἀποβαλώσης τῆ χόσμω τὼ πλάκα. ἐν τὸ τῆ οἰκοδομήματος χῆμα εἰς κύβον ἀποτετόρνευται, τῆ ἐξ ἐπιπέδων τὰ χῆ τὸ πλάγιον τέτταρα σοᾶς καλυπτόμενον τέτρασι. ἄνωθεν δὲ τῦτο πάλιν βάσις ἑπτὰ μαρμάρω λευκῆς· ἐν ἀνθὶς ἐπ' αὐτῆς ἄλλη· ἐφ' ἧς ἐν τρίτη· ἐν ξύστη τις ἐπὶ πάντας μέρη μάρων τετάρτη· ὡς πᾶς τρεῖς μὲν ἀπὸ πλατῆς ἐν πάντας εἰς στενὸν καπντᾶν, τὸν δ' ἐπ' αὐταῖς ζώνην κυκλῶσθαι, ἐν δίδοσαι τῆ σύλῳ τὴν βάσιν ἁρμόζουσαν. ἐντεῦθεν ὁ σύλος ἑπταεδύμενος· πάλαι μὲν, ὡς ἀκούομεν, ὀκταλυμμένος ποικίλῳ * τιμσίῳ χαλκῷ· νῦν δὲ πίσσινον τῆ λέγοντι, ἐ πολλῷ ἐν ἀργύρω δόντι· νῦν δὲ γυμνός τὸ παράπαν φανόμενος· ὡς ἀριθμεῖσθαι ἐν τοὺς λίθους αὐτῆ ὁπόσοι, ἐν ὅτι πυρομάχαι εἰσὶναι, ἐ ὅπως ἁρμόζονται· ἔχων ἐν ζώνας τῆς αὐτῆς λευσῆς λίθω, κῆ τὸν σάλαμον· πλὴν ὅσον τὸ ἴσον πρὸς ἀλλήλας τὺ ἄξονος ἔχσας, μίχρι ἐν διπάδος προέσιν. ἐντεῦθεν ἄλλαι ζῶναι μαρμάρω λευκῆς, ἀλλα συνεχεῖς αὗται, δυσὶν μὲν ἐπὶ πρώτῃ, ἐν τρίσ ἐπὶ δυσὶν, ἐν ἐφεξῆς, ἄχρις ἐνία διέκυσαι· πλὴν ὑκ ἐξ ἴσω τὴν ἐποικοδομὴν ἔχσαι πᾶσαι, ἀλ' ἐπὶ τὸ πλατύτερον ἀνοσχόμεναι, βάσιν οἷον ἀρεῖσαι τῆ ἐπικειμένῳ παρίχσαι· τὸ δ' ὅσον ἐπὶ ταῖς ἑνία ζώναις τὸ δίκαιον, ὡς ἀν ἐν τῦτο μέρος μὲ στερεῖτο ἐ τὺ ἀριθμῦ τελειότητος. τὸ δὲ χῆμα ἐ λίθω τετράγωνον, ἀλλα κῆ τὰ μέσα συνιζάνον, ὡς οἷον τὰς χεαμὰς κλᾶσθαι, ἐν λίθοις σεμνῦσθαι τὰς κλάσεις, ἐν παρὰ τύτοις ἐν μόνις χαλκῷ τὸ πᾶν τῦ λίθω καλύπτεσθαι γύρωθεν. ἐντεῦθεν αὖθις συσέλλων ὁ τεχνίτης τὸ οἰκοδόμημα, τίθησι λίθον παχὺν, ἐν ἐπ' αὐτῆ ἕτερον, πρὸς αὐτὸν μὲν ἐλαττύμενον, ἐκεῖνῳ δὲ βάσιν τῆ ἵππῳ διδόντα. ἐ μόνον γὰρ ἔδει πλάκης τῆ σύλῳ, ἀσφαλείας χάριν τῆ ἐπικειμένων, ἀλ' ἐπρόσθεν ἐν στόματος, ὡς ἐν παντοχόθεν ἁρίδηλον ἢ τὸ ἐπικείμενον πῆχυσμα. τὸ δέ, ἵππος ἐστὶ χαλκῆς, θαυμασῶς τῦ χήματος ἔχων, ἐν ἵστασ παρορᾶσθαι τοῖς παριῶσιν ἄζιος, εἰ ἐν πολλάκις τις ἐ ἐμίρας ἐκεῖσε διέρχοιτο· ἅπαις ἂν αὐτὸν βλέπων, ὡς ἄνεμον τρέχειν ὁρμῶντα, ἐν ἐ ὡς ἀνατολὴν ἅπτεσθαι· ὅπως ἄρα τὸ ἐ κιφαλὴς ἐχομένας, ὡς ἀνασεισθημένην εἶναι, ἐ ὡς βορρᾶν μικρὸν παρεγκλίνουσαν· ὅπως αἱ χαῖται ἐ ὅσαι τρίχες τῆ κεφαλῆ ἐμπερύονται, φυγῆσαι τὸ ὄπισθεν, διεγείρονται, ἐ ὡς ἄνεμον παίζσιν. οἱ δὲ πι σωὶ ταύτῃ ἐν τὸ ἀριστερὸν τῆ ἐμπροσθίων ἴδοις ποδῶν, πᾶς κῆ γόνυ κυρτῶται, ἐ ἕ ἄλλων ἁρμοσμένων εἰς γῆν αὐτὸς μόνος χάπται, ἐπιος ἂν κινεῖσθαι δὲ ἔ τὰ ἄλλα. εἰ δὲ ἐν χαλινὸν ἵππον ἐπὶ χόματος, ὡς ἔχειν εἰκάζειν τὸ πάλαι ἐ ὀρθῶς σκεπόμενον, ἕτερον ὑποσοῖτο δυεῖν, ἃ τῆ ἐμπρὸς ἀγχόμενον, προαίτιον ἐσ βίας τῆ ἐμπροθίν, ἃ μὲν ἀπίμενον, ὅπως ἐπιταχύνειν τὰ ἐ πορείας, ὡς μὴ φθάνειν τῦτον ἐ γῆς ἅπτεσθαι, ἐν ἀνοῆσθέναι τὸν ὀπισθεν. ὅπως ἄρα ἐκ πνεύματός τινος ἐγκαρδίου ἐμφύσει πρὸς τὸν ὁρμὸν ἐν τὰ χίρα τῶ ζώου ἀνιοῦσται, ὡς ἐπισημαίνειν ἐν τὰ εἰδώματα. ὅπως ἀσφαλίσσα ἡ ἀρὰ ἵππιθεν, ἡ κῆ * τρόπον τινὰ μένειν, ἀλ' οἷον ἀνεγκρεμῆν τὸ ἀρῶτον, ἅτε καθιεμένη παρὰ πόδας ὁ γῆν· ὅρα δὲ ἐν τὸν ἐπιβάτην ὦδύς, ἱππότου δρομέως ἔχοντα χήματα, ἐν τὰς πόδας παρὰ πλευρὰν ἑκατέραν διέχοντα. εἰ δὲ γε ἐν ἐμβάδας φορεῖν, ἀλλ' εἰκάσεις ἂν αὐτὸν ἐπιγανυμένῳ τῷ ἵππῳ ἐν κυδρυμένῳ, ὅτι ἐν δίχα κέντρα ἐν μύωπος ἱκανῶς ἀνυχὰ οἱ τὰ τῆ δρόμω πρὸ ἐ ἀρῶτέσας. καὶ ὅπως ἀτιμελήσας οἱ πόδες ἔχσιν, ὥστε δοκῶν αὐτὰς ὑφ' ἁπλῶν ὁρατῶσθαι, τῆ παρθικῆ ἐξεμένης κινήματος, μηδὲν σωιχομένης ἐξ ὑφεσρίδος κῆ τὰ σκώληξ· ἐπε

* Λεσινιατ. πυρομάχων.

* τιμσίῳ

* Ἀποσοῖτα

Digitized by Google

καθηται γὰρ τῷ ἵππῳ Σαρρῶν, ἱππότης τανικὸς, ὅλος μετάρσιος, καὶ ἑσπερὰν βλέπουσι· ἀνὴρ δὲ τριχάϊσι φίλος τὰ πρὸς ὑπαύλιν· τὰς δ' ἀπὸ κεφαλῆς τρίχας ἀπειθρισμένος μὲν πᾶς ἐς μέτωπον· τὰ δ' ὄπιθεν, ἁδὴ μέχρι αὐχένος, ὅσον καὶ αὐτὸν ὁρᾶσθαι κἀμὲ χαίροντα. οἷον δὲ καὶ τὸ ἐπὶ κεφαλῆς κράνος, ὡς μηδὲν ἐπικαλύπτειν, καὶ φορωσύτα κοσμεῖν. ἁδὴ γὰρ τῷ πλάτει ἐπίκειται· ἁδέ γε καὶ κύκλον ἀποτετορνευται· ἀλλ' ὅσον μὲν ἐγγίζει τῇ κεφαλῇ, στέφανος εἶναι δοκεῖ, κροπίοις περιγράφων ἐξ ἴσου καὶ μέτωπον· τὸ δ' ἐντεῦθεν καὶ ἄνω, πρίμα καὶ μῆκος ἐκτέταται, καὶ ἐς πολὺ φθάνον, πτερὰ τῇ κεφαλῇ χρυσαυγῆ γίνεται· καὶ τὸ χρῆμα καὶ ἐς ἐμὲ λῷ ἀκέραιον· ἀνέμῳ δέ ποτε πνέοντος ἐξαισίῳ, ῥιπτοῦνται δύο πτερά) καὶ τὸν μίγιστα πολλῷ τοῖς ὁρῶσιν ἐφαίνετο, ἢ καθόσον ὁρῶνται κοσμοῦντα τὴν κεφαλήν· ἃ δὴ καὶ ἐς δίωρο παρὰ τῆς ἐκκλησίας ταμιεῖον ἀποτεθησαύρισται. ἔσαλται δὲ καὶ τὸ σῶμα, ὅσος μὲν ἀ περιττῇ τινι καὶ περιαδομένῃ στολῇ, ἀλλ' οἷαι ἁσαλεῖς ἂν ἱππότας ἀμπίσχοιτο, ἄνωθεν μὲν, μόλις καὶ ἐς ἀγκῶνα, κάτωθεν δὲ, περὶ γάστρα φθάνουσαν. ἀνῆπται δὲ καὶ μασθύλη ἐκτὸς, στολὴ ὡς φασιν Ἀχίλλειον· ἣ καί τινα καλύπτουσα τῶν μερῶν, κρεμᾶται ἐπὶ τὰν αἰσχρὸν ὦμον ἐπικειμένη, φθάνει καὶ μέχρι τῆς τοῦ ἵππου ἰξύος, πολύ τε μέρος περιλαμβάνει τῶν ὀπίσθιων, καὶ περιττὰ περικύπτει, αἱ μέντοι χεῖρες τῷ ἀνδριάντι οὐκ ἀγκαλοῦνται περὶ ἓ ἵππον, ἁδ' ὅσον καὶ ἰθύνειν ἱππολάτᾳ τρόπον δοκεῖν· ἀλλὰ τὴν μὲν δεξιὰν ὑψοῦ αἴρατοῖτο, καθόσον οἷόν τε μετά τινος ἀρετῆς καὶ γενναίου φρονήματος, καὶ ἐμβριθῶς ἀπειλημένη ἔοικε τοῖς ἐχθροῖς· πλὴν οὐκ ὑπουργίας τινὸς καὶ θράσους ἄλογον, ὡς ἂν οἰηθείη τίς. φθάνει δὲ ἡ λαιὰ δεινὴν πύτλην ἀναρῦσα δόξαν, καὶ ὑπεραπολογουμένη πάνδρος ἐς παμάλιχα. κατέχει δὲ ὀπὶ πύτης, μικρὸν ἀπεχώσης τοῦ σώματος, μᾶλλον χαλκοῦν ἐπίχρυσον· ἐφ' ᾧ καὶ γαῦρος ὁμοίως ἔχων ἡ ὕλης ἔσται· καὶ ἔοικε δεικνύειν ὁ Σατύρου ἐκπακλός, καὶ μιν' ἐμβριθῶς ἀπειλημένος χνήματος, ᾧ Σαρρῶν ἀπειλεῖται· ὅτι καὶ τὸ μᾶλλον εἰκονίζειν ἔχει ἡ κόσμου, ὃν καὶ χειρὶ πρεσχεῖν, πασης γῆς ἀναβάμενος τὸ κράτος, δυνάμει πεθαρρηκὼς τοῦ σαυροῦ. Hæc Pachymeres. Bondelmontius vero, *Extra igitur Eccleſiam ad meridiem in platea, Columna ſeptingentorum cubitorum alta videtur, cujus in capite Juſtinianus æreus equeſter habetur, &* * *pomum cum læva aureum tenens, ad occidentem cum dextera minatur*. Ducangius annotat: *Deſcribitur Juſtinianæa iſta Columna & Statua a Procopio lib. VI. p. 193. 194. E. R. Zonara pag. 52. E. R. Cedreno pag. 374. E. R. Suida in Juſtiniano; Codino in Originibus Conſtantinopol. Manuele Chryſolora pag. 122. E. R. Gulielmo de Baldenzeel in Hodœpor. ad Terram Sanctam, pag. 103. &c.*

* ἑσπερὰν ad occidentem.

Ibid. B. Καὶ τὴν τῆ Λατίνων πλεονεξίαν) Extat in Codice Bodlejano (Roe XXII.) narratio Nicetæ Choniatæ de ſtatuis Conſtantinopolitanis, quas Latini capta Urbe confractas in monetam conflarunt. Eam narrationem, cujus copiam mihi a Cl. V. Joanne Erneſto Grabio factam eſſe dixi in Præfatione, ſelectis Tomi quarti opuſculis præfigendam reſervamus.

Ibid. C. Καὶ τὴν τῆ Λατίνων πλεονεξίαν) Qualis fuerit Juſtiniani galea, declarat Tzetzes in varia hiſtoria. Vide Gyllium, de Topogr. Conſtantinop. lib. II. cap. XVII. Vide & Auguſteonis Ecphraſim Pachymerianam.

Ibid. Καὶ τὸ μὲν τῦ κίονος μῆκος) Bondelmontius *ſeptingentorum cubitorum* altam facit: id quod incredibile eſt. Legendum procul dubio, *ſeptuaginta cubitorum*. Gregoras eam nos ex umbra metiri jubet; quaſi vero id nos facere poſſimus hoc tempore, cum nec veſtigium quidem ejus Columnæ ullum ſupereſt. Quod ſi etiamum ſtaret integra, nec ſic quidem eam metiri hinc poſſemus, ut Wolfius recte annotat.

Ibid. Τὸ δὲ μῆκος ἑκάστου δακτύλου) Quaſi vero digitorum omnium eadem eſſet longitudo.

Ibid. Τὸ δὲ τῆς κνήμης τοῦ ποδὸς αὐτοῦ πάχος) Quid ſit κνήμη τοῦ ποδὸς non ſatis liquet, niſi ſit ea pars tibiæ, quæ ad pedem proxime accedit, & eſt maxime gracilis. Dicitur & de homine. Sic apud Nicetam in fragmento, quod vir doctiſſ. J. Erneſtus Grabius mecum humaniſſime communicavit, ſimulachrum Hetculis, a Lyſimacho effecti, dicitur fuiſſe ὕπο μέγιστον, ὡς τὴν περιελθοῦσαν ἢ αὐτῦ ἀντίχειρα μόνωθεν εἰς ἀνδρῶν ζωστῆρα ἐκτείνεσθαι, καὶ τὴν κνήμην τοῦ ποδὸς εἰς ἀνδρόμηκες. *Edit. Pariſ. pag. 766.*

Ibid. Τῶν ἄνωθεν ἐκ Σπειρῶν κομιζομένων) Wolfius non expreſſit adverbium ἄνωθεν. Ego ad præteritum tempus retuleram, atque ita verteram, *qui e Serum regione olim afferebantur*. Nunc loci adverbium eſſe exiſtimo, & ſic interpretor, *qui e Serum regione devecti huc deſcendunt*. Quæ ab Oriente afferebantur, ea Byzantii ἄνωθεν afferri dicebant; quæ ab Occidente, κάτωθεν. Sic idem Gregoras in inſcriptione Epiſtolæ ad Pepagomenum, περὶ τῆ ἐλθουσῶν αὐτῆ πρακτολογιῶν, τῆ μὲν ἄνωθεν ἐκ Τραπεζοῦντος, τῆ δὲ κάτωθεν ἐξ Ἰταλίας. Vide pag. 224. ſupra, in marg.

Ibid. Non omittendum hoc loco id quod narrat Petrus Gyllius, Topograph. Conſtantinopol. lib. II. cap. XVII. *Barbari*, inquit, *omni ære veſtitu, & equo, & ſtatua Columnam Juſtiniani ſpoliarunt, aliquotque annos nuda remanſit. Tandem ante triginta annos everſa eſt tota uſque ad ſtylobatem, quem anno ſuperiore* funditus vidi excindi.* Idem paulo infra, *Equeſtrem Juſtiniani ſtatuam, quam modo dixi ſupra hanc Columnam fuiſſe collocatam, ſervatam diu in clauſtro Regi Palatii, deportari nuper vidi in caminos, quibus metalla fnnduntur in machinas bellicas, inter quæ erat Juſtiniani crus proceritate meam ſtatnram ſuperans, & naſus dodrante longior. Curæ equi ad terram pro-*

* hæc ſcripta ſunt circiter an. Chri 1550.

jecta

jecta metiri non potui. Pedis ungulam menſus ſum occulte, deprehendi dodrantalis eſſe altitudinis. Gyllius ex ſua ipſius ſtatura æſtimandum nobis relinquit, quam procerum fuerit crus Juſtiniani. At nos quæ fuerit Gyllii ſtatura hodie ignoramus. De Coloſſi Juſtinianei menſuris, quæ apud Gregoram & Gyllium extarent, quid ſibi videretur interrogatus vir ætatis noſtræ Sculptorum facile princeps, Franciſcus Girardo Tricaſſinus, reſpondit, ſi eæ veræ eſſent, nullam nec in homine nec in equo ſervatam eſſe ſymmetriam, ſeu membrorum proportionem. Rogavi ne gravaretur ſententiam ſuam ſcripto declarare: cupere etiam dixi me, dari mihi ab eo menſuras equeſtris Statuæ in platea Ludovici Magni Pariſienſi erectæ; illius ſcilicet Statuæ Coloſſeæ, quam Girardo ipſe unica æris ſuſura duplicem (homine enim & equo ſimul junctis ſolidum ſimulachrum conſtat) ſingulari arte & mito ſucceſſu ante aliquot annos conflaviſſet. Ille non hujus ſolum, ſed & aliarum quatuor pulchetrimarum magnitudines mihi ſua manu deſcriptas dedit. Verba artificis ſummi quominus mutarem religio mihi fuit. En ipſa ex autographo. *Les meſures de la Statue equeſtre de l'Empereur Juſtinien n'ont nul raport les unes avec les autres, ſuivant les proportions du Corps humain. Il en eſt de meſme de ſon Cheval. La figure equeſtre du Roy, poſée dans la place de Louis le Grand, a de hauteur XX. pieds, depuis la teſte juſques ſous les pieds du Cheval. La figure du Roy a de proportion XVI. pieds, ſi elle eſtoit debout. La figure de Henry IV. ſur le Pont Neuf a XIV. pieds trois poulces, depuis le deſſus de la teſte juſques ſous les pieds du Cheval. Elle eſt fondue ſeparément du Cheval. Cet ovrage a été fait à Florence par Jean de Bologne. Le piedeſtal, & ſes ornements de bronze, ont été faits à Paris. Les Eſclaves ſont de Franqueville de Cambray, faits auſſy a Paris. La figure de Louis XIII. dans la place Royalle a XIV. pieds un poulce, depuis le deſſus de la teſte juſques ſous le pieds du Cheval. La figure du Roy a dix pieds cinq poulces de proportion; & a été faitte a Paris par Biard Pariſien. Le Cheval a été fait a Rome par Daniel de Volterre. Le Marc Aurele a Rome, figure antique, a XIII. pieds de hauteur, compris le Cheval. Le piedeſtal eſt de Michel Ange. La figure equeſtre du Roy, poſée dans le Chaſteau de Bouſſers en Beauvoiſis, a dix pieds de hauteur, depuis le deſſus de la teſte, juſques ſous les pieds du Cheval. La figure du Roy auroit huit pieds, ſi elle eſtoit debout.* Hæc Girardo, cujus Coloſſum Regium, cum Juſtinianeo conferendum, & his quas damus Notis ornamento futurum, optavi aliquando æri inciſum habere: deinde conſilium illud abjeci, ea præſertim ratione, quod rerum diſſimillimarum vix ulla poſſet inſtitui comparatio.

Pag. 141. A. Τῶν φθασάντων) An intelligendum hoc de litteris, quæ fortaſſe ab Imperatore ante illud tempus miſſæ fuerint?

Ibid. Ἀλλὰ πῶτα μὲν) Inde incipit Liber VII. non ſolum in Codice Regio, ſed & in Vaticano, ut accepi ex Cl. Roſtgaardio.

LIB. VIII.

Ibid. B. Ἦν ἔχει μὴ ταῦτα φοντίσας Θωμᾶν) Θωμᾶν, non Θωμᾶς, ut antea legebatur. Atque ita Codex Regius: ita etiam Ottobonicus; recte uterque: niſi tamen legamus φοντίσας Θωμᾶν Θωμᾶς, quomodo Wolfius videtur legiſſe, cum ſic verterit, *quarum illa primum Thomæ Epiri & Æoliæ Principi, poſt Conto Thomæ, hujus nepoti & percuſſori nupſit.* Vide & lib. XIII. infra, cap. VI. *Edit. Paris. pag. 767.*

Ibid. C. Καὶ ζωῦσιν ἐλευθερίαν μηδὲν ἐπιφ. κεκολ. ἢ μάλ. ἐναξ. βασ.) Hoc loco Wolfius aut non aſſequutus erat mentem Auctoris, aut exprimere neglexerat.

Pag. 142. D. Φοράδην ἐς τὰ βασίλεια φέρουσι ζῶντα ἐ μάλα μόλις) ζῶντα μάλα μόλις, non autem φέρουσι μάλα μόλις: Wolfio utrumque. Verterat quippe, *ſemianimis in palatium ægre defertur.*

Pag. 143. Lectiones a. b. c. d. e. f. ex Codice Regio excerptæ, etiam Codicis Vaticani auctoritate nituntur.

Ibid. C. Ἐρωτι γὰρ τῇ πρὸς αὐτὸν, &c.) Ita quoque legitur in Cod. Vatic.

Ibid. D. Ἐξηλοτύπει δ' οὐδ' ὅπως τὸν ταύτης ἀπ. ἢ μετὰς) Ἐξηλοτ. δ' οὐδ' ὅπως αὐτὸν ἀεὶ ἢ μετὰς, &c. Cod. Vatic. in quo tamen, recentiori manu emendato, ita legitur ut in vulgatis.

Pag. 144. A. Καὶ μὴ ζῶσαν αὐτὸν ὡς πορφυπάτου τε τῷ ἀνδρὶ οἰκεῖν,) *Ne viva quam longiſſime a marito habitaret*, &c. Sic vertendum, non *ut mortua quam remotiſſima a marito, animum ejus nullo mœrore fauciaret*, quemadmodum verterat Wolfius.

Ibid. Ο ταύτης ἀμφιμήτριος ἀδελφὸς) *Frater ejus conſanguineus*, non, ut Wolfius interpretabatur, *uterinus*. Conſtantinus Deſpota erat Cralænæ *frater conſanguineus*, eodem patre natus, non item eadem matre. Vide cap. IV. ſect. I. infra. Ἀμφιμήτριος idem eſt atque ἀμφιμήτωρ, id eſt, *diverſa matre natus*.

Ibid. D. Πάντι μὲν οὖν ἀνθρώπῳ, &c.) Gregoras non Teſtamentum ipſum Patriarchæ, ſed Teſtamenti proœmium profert, cujus ſeſe auctorem manifeſtum prodit. Extant in Codice Regio 3229. opuſcula duo, ejuſdem ferme & argumenti & ſtili; quorum pri-

mum inſcribitur τῷ πατριάρχῃ κυρῷ Ιωάννῃ τῷ Γλυκεῖ ἡ παράϊνεσις τῷ πατριαρχεῖ, alterum τῷ αὐτῷ πατριάρχῃ ὑπομνηστικὸν εἰς τὸν βασιλέα τὸν ἅγιον.

Pag. 145. D. Καὶ παιδείαν ἴσως μετρίαν, &c.) Vide lib. VII. cap. IV. ſect. III. ſupra.

Pag. 147.) Id quod deerat in Editione Wolfiana, ſupplevimus ex Codice Regio. Sed & Fridericus Roſtgaardius, nobilis Danus, cui & me & Gregoram multa debere in Præfatione hujus operis profeſſus ſum, idem hoc ſupplementum, ex Codice Vaticano deſcriptum, Roma ad me miſit: ac jampridem illud ipſum Steph. Baluzius ex eodem Cod. deſcribi curaverat in uſum Ducangi.

Pag. 148. B. Παπᾶ δὲ τῷ ἐκ Κομάνων ἐπίσημος, οἳ παρὰ τῷ ὑπερβορ) Petavius verterat, *Pater vero e Comanis oriundus illuſtri loco. Ambo* * *vero ante multos annos ex Hyperboreis Scythis, uti ſupra memoravimus, ad Joannem Imperatorem ſeſe tranſtulerant.* Vertendum, ita ut edidimus, *Pater illuſtri loco oriundus e Comanis, illis ſcilicet, qui ante multos annos ex Hyperboreis Scythis*, &c. Non legerat Petavius ea quæ de Comanis ſcripta ſunt ſupra, lib. II. cap. V. ſect. II.

* Pater ſcilicet, & mater.

Pag. 152. A. Ες τὸν ἐξ ἑσπέρας ἐκείνης πανυχίδα. Wolf. *ad nocturna ſacra*. Melius Ducang. *ad illius veſperæ vigilias*.

Ibid. B. Παῦλος ἐκεῖνος ὁ τῶν ζωγράφων ἄριστος) De pictore illo præſtantiſſimo nemo alius, quem ſciam.

Pag. 153. B. Ἦν γὰρ αὖτη παῖζουσα) Wolfius παίζουσαν, hoc loco & paulo infra, interpretatur *adoleſcentulam*. Sed *adoleſcentula* non erat, cujus filia quadriennio poſt nuptui collocata eſt. Vide cap. IV. ſect. II. infra.

Pag. 154. D. Ἐν τε τοῖς ἔπεσιν, ἃ πεποίηκεν, &c.) Nempe initio Poematis, quod inſcribitur εἰς τὸν σοφὸν Νικηφόρον τὸν Γρηγοραν ὑποθῆκαι, τῷ περὶ τῆς οἰκείων σωτηγμάτων. Initium eſt,

Φίλα Νικηφόρε μοι κεφαλά, ἢ ἴγωγ' ἐφαμαι
Καπᾶρ ἐμὰς σοφίης, ἤ τις πον' ἂν ἐῇ, λεπίδαι
Ἐξ ἀρα ἠδόχευ, πάντων ἀσύλῳ κλήρευ,
Κρίσαντες ὦν ἄρ μοι Θεὸς ἁπάντων πόρε πυλῶν,
Σοὶ τάδ' ἐπιτεγμαι ἐπιτέλομ' εἰν ἐπέεσι,
Ηὐτ' ἴθος μεροπεσσι βροτεῖοις πέλεθ' ἡμῖν,
Εἰν ἠθῃδικαις πάκτ δοκεῦμεν ἀμείνω τίνοις
Παρτιθέιδ' ἐξείης, ἀν βίοτον δὴ πάντα
Μᾶλα φυλαττέμεν, &c.

Ejuſmodi verſibus Theodorus Metochites vitam ſuam fere omnem complexus eſt *: qui, ſi minus inconcinni forent, poſſent cum Hiſtoria Gregoræ Byzantina conjungi. Sed nemo, opinor, tam dura tamque immodulata Poemata legere velit; in quæ apte admodum cadit illa Leonis Allatii indignatio *; *Ferreus ipſe ſum, ſi quid eſt biſce carminibus in tota antiquitate durius. Chalybs ipſe, & incus, & ſi quid eſt in rerum natura aſperum ac perverſum, præ his carminibus mollius eſt & tractabilius. Bene factum quod ea amiſimus. Nam in eorum lectione, nonniſi ferrea addiſceremus: jamque video, jam fateor poſteriorum Græcorum Muſas, nullas gratias, nullas veneres habuiſſe, & omnia præter humanum ſermonem ſæpe locutas.* Vide quæ annotavimus ſupra *, ad Oraculum Trallianum.

* Vide C. d. Reg. 1997. & 1319.

* In diatriba de Georg. p. 372 Edit. Reg. ubi de variis Georg. Pachymeris.

* Pag. 87. A.

Ibid. Περὶ ὧν ἀριδηλότερον ἡμῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λελέξεται.) Quæ Gregoras promittit, ea exequi non ſatis curat. Sic ſupra, lib. I. cap. I. ſect. III. nelcio quid pollicetur, quod nuſquam ab eo præſtitum conſtat. Vide & quid promittat hujus libri cap. II. ſect. III.

Edit. Pariſ. pag. 768.

Pag. 156. B. Κατὰ δὲ τὸν ἕκτον ἑβδομάδα) Ἀπριλλίου μηνὸς πέμπτῃ ἰσαμένῃ, τῇ πρὸ τῶν βαΐων κυριακῇ. Cantacuz. lib. I. cap. XII.

Ibid. C. Μήτε βουλεύσασθαι, μήτε μὴν ἀφορίζασθαι) Aoriſt. pro futuro. Sic lib. IX. cap. X. ſect. IX.

Pag. 157. D. Πρὸς τὸν Γυρολίμνην) De qua ſic Cod. Reg. 2990. fol. 70. v. ἡ λεγομένη κοινῶς Ἀργυρολίμνη, Γυρολίμνη γράφεται. De eadem plura Ducangius, Conſtantinop. Chriſt. lib. I. ſect. XV. n. IV.

Pag. 158. A. Ετος δὲ ἑξακισχιλιοστὸν, &c.) Cantacuz. lib. I. cap. XVIII. ubi ad marginem annus Chriſti MCCXXII. per errorem aſcriptus eſt, pro anno MCCCXXI. ut & capite primo ejuſdem libri, annus MCCCXXI. pro anno MCCCXX.

Pag. 160. A. Ο Φιλαδελφείας Θεόληπτος) De quo ſupra, ad pag. 111. B. Extat in Codice Cæſareo Vindobonenſi Theolog. 174. παραινετικὸς τῇ βασιλίσσῃ, ἐξ αὐτοσχεδίου σωτεθεμένος ἐπὶ τελευτῇ τοῦ Φιλαδελφείας κυροῦ Θεολήπτου, auctore Gregora. Vide Indicem opuſculorum Gregoræ Rhetoricorum, initio hujus voluminis.

Vide annotata ad pag. 113. d. ſupra.

Pag. 161. C. Εἰ μὲν ἐπίσης ἅπαντα, &c.) Et hoc quoque depromptum ex penu locorum communium, quorum Gregoras magnam copiam proviſam habuit. Vide lib. XIX. infra pag. 474. D.

* Αν πολλὰ?

Pag. 162. B. Καὶ ὁ * πολλῷ δέω λέγειν μηλόβοτον) Gregoras ætatis ſuæ hominum ingenia

agris assimilat sterilibus & incultis, quales pecoribus ad pastum exponi solent. Id hoc loco significat vox μηλόβοτος, quam Wolfius aliter interpretabatur.

Pag. 164. B. Καὶ πᾶν ποιεῖν Ἕ λέγειν ὑπὲρ σῦ σιγᾷν φθόνος προσήμειν ἄν.) Aliquid hoc loco vel deest, vel superfluit.

Pag. 168. C. Καὶ κυβερνᾷς, κῇ Πίνδαρον, τὸν πολυῤῥ. χώμ. ἐκάσων) Ea Pindari verba Gregoras a Platone acceperat, apud quem extant lib. 1. De Republ.

Ibid. Ἀκυμάντῳ μένοντι,) Addit Wolfius, *Atque omnium periculorum tempestatibus sedatis, in tranquillum portum nos perduxisti*, quæ ille non de suo addidisse, sed in Codice manu-scripto, quo usus est, videtur Græca reperisse.

Pag. 169. A. Ὅπερ ἀπολειφθὲν τῷ λόγῳ ἀρχόμενος) *Quod initio orationis detrectabam*, non, ut vertit Wolfius, *quod orationis dicebam initio*. ἀπολέγεσθαι apud Gregoram est παραιτεῖσθαι. Exemplum habes lib. IX. cap. V. sect. VI. E.

Ibid. Σαφίσατα πάντων ἀπορουῦτα αἰδόμενος αὐτὸς ἐμαυτόν.) Sic construo, σαφίσατα αἰδόμενος αὐτὸς ἐμαυτὸν ἀπορουῦτα πάντων, *cum me omnibus perdicendis plane impares esse sentirem*. Hoc loco πάντων ἀπορῶν, idem est ac περὶ παντὸς λόγου ἀδύνατος. Dixerat scilicet orationis initio, ὅτι διεξέρχεσθαι τολμῶ ὅτε πάνθ' ὡς ἐπίπαν ὁπόσα σέβει ἐγκώμια, ὅτε μὴ πάντα.

Ibid. D. Περὶ μὲν ἐμαυτῶ, &c.) In istis Orationibus encomiasticis Latine vertendis Wolfius non adeo fidus ac diligens interpres fuit. Nimirum ei non tanti esse visæ sunt, ut multum laboris impenderet earum interpretationi. Neque ego operæ esse existimavi eas denuo Latinas facere, aut Wolfianam versionem interpolare. Satis esse duxi, quæ Wolfius minus commode vertisse videretur, ea aliter versa exhibere in marginibus.

Pag. 170. D. Ἀλλὰ πολλῶν τῷ ἐκ παροιμίας ἡμῖν ἀδυνάτων ὀν ἢ βίβλοις κειμένων) Interpres hoc loco mentem Auctoris minime assecutus fuerat. Gregoras *multa* ait *occurrere in libris proverbia, quibus aliquid impossibile esse innuatur*; cujusmodi sunt, ὀρνιθος γάλα ζητῶν· φακῇ γωνίαν κάμπτειν· ὠὸν τίλλειν· θάλασσαν ἀφύσσειν· πλίνθον πλύνειν· καφῷ ὀμελᾶν· τυφλῷ ῥᾳδιούργειν· ἀσβεστίπτα γαργαλίζειν· εἰς τετραμένην πίδον ὑγιλᾶν· ἕτερα τοιαῦτα· πῦρ ἀλείφειν· καὶ μαχαιρῶν κυβιστᾶν· κοσκίνῳ φέρειν ὕδωρ· τυρίλας ξαίνειν· Λιθίσκα λιχαίνειν. Ad ea autem proverbia addendum esse ait, ὑμνῆσαι πρὸς ἄξιον τὰ τῦ Ἀνδρονίκου, *Andronicum digne laudare*.

Pag. 171. D. Ἤτω γὰ ᾧ τὰ παροιμιώδη ἐ χαφῶς τετίκνας) Quænam illa sint sacræ Scripturæ proverbia, ab Andronico Imperatore τετικνῶνται, non video, nisi forte illud sit, *Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt universa sub cœlo*: & quæ sequuntur, Ecclesiastæ cap. III. Nempe Gregoras negat res Andronici Imperatoris ejusmodi esse, ut earum vel videndarum vel audiendarum voluptas transire possit. *Vide Cod. Reg. 3102. fol. 76.*

Ibid. Ερμηνία ζητήσεως λόγον.) Adde ex Codice Vaticano *, ἃ δὲ ἐπ' ὄψεσι κεῖται, τῇ φοινὶ φωνῇ ἀνακλάντον τινα προϊέμενα, τὴν ἑαυτῶν ὑπὲρ πάντα λόγον κηρύττει λαμπρότητα, χρὴ γ' ἂν ἑρμηνία ζητήσεως λόγον. εἰ δέ τις ζητ. *Quæ autem oculis obversantur, ac muta veluti voce emissa disertius quovis eloquio suam prædicant claritatem, ea nequaquam interpretem orationem postulant*. * Num. 164.

Pag. 172. A. Μηδὲ γὰρ ἔχων ὅπῃ τις παραθεὶη τῷ ἐκάστῳ) Adde ex Cod. Vat. πολλῶ ἂν δόσεως σαφῶς τι ἀγγέλλειν περὶ ἑλῶ. Atque ita Wolfium legisse arguit Latina ejus interpretatio.

Ibid. D. Νῦν γὰρ ἦδει κατ' ὠρανὸν, &c.) Vide Monodiam in obitum Andronici senioris, infra, pag. 287. D. ubi hæc iisdem fere verbis repetita occurrunt.

Pag. 176. C. Καὶ ἐπεισπεῦν αὐτῆς) Scilicet τῆς περὶ τὸν νέον, *in ipsum Juniorem exercitum erat impetum facturus*, non *in ipsos viarum custodes*, qui jam comprehensi fuerant. *Edit. Paris. pag. 769.*

Ibid. D. Μήτε ἡ βασιλὶς προσδέξασθαι μέλλοντα ἐπιστρέφοντας, &c.) Wolfius legit μέλλοντας, atque ea lectione deceptus, a vero sensu aberravit.

Pag. 179. C. Εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἄρτι χηρεύοντας θρόνους) Verterat Wolfius, *in recens defuncti Patriarchæ locum*. Ego verti, *in Patriarchalem sedem tum temporis vacantem*, ea ratione, quod antequam Esaias crearetur Patriarcha, sedes tribus fere annis vacaverit, ut constat ex Synopsi Dorothei. Adde quod adverbium ἄρτι accipitur nonnunquam pro τότε, *tunc*.

Ibid. D. Πρὸ ἐτῶν ἐντὸ ᾧ τριάκοντα) Immo *ante annos octo & viginti*. Nam (ut annotatum supra, ad pag. 102. A.) Philanthropeno lumen oculorum ademit Libadarius anno Mundi VI. MDCCCV. sub finem Autumni, hoc est anno Christi MCCXCVI. ineunte. Adde annos XXVIII. & efficies annum Mundi VI. MDCCCXXXIII. Christi MCCCXXIV. quo scilicet anno Esaias, qui paulo ante Patriarcha creatus fuerat, seniorem Andronicum Philanthropeno reconciliavit. Quod si adderes annos XXXVIII. efficeres annum Mundi VI. MDCCCXLIII. Christi MCCCXXXIV. quo anno nec Esaias Patriarcha, nec Andronicus senior in vivis erant.

Pag. 180. A. Ἐν ᾧ πάτῳ τῷ χρόνῳ πεφιστατον· τὴν Φιλαδέλφειαν, &c.) Hinc apparet Philadelphiam bis a Turcis obsessam; ac primam quidem obsidionem Theolepti virtute & Catalanorum adventu, alteram Philanthropeni auctoritate solutam fuisse.

Pag. 181. Extat in Codice Vaticano 1086. fol. 75. πρὸς ἃ στιβασμιώτατον Ἰωσὴφ περὶ

τῶ Πάσχα ἀπόδειξις, ὅπως ἐσφάλη πρὸ χρόνων, ἢ ὅπως δεῖ ποιεῖσθαι τὴν τῶν διόρθωσιν. Eam ſeu Epiſtolam, ſeu Diſſertationem, Gregoras, procœmio & epilogo ad præſens inſtitutum accommodatis, totam fere huc tranſtulit. In illo Codice Vaticano Procœmium eſt, ἐπειδή μοι φίλος οἱ τῷ πάνυ, ἢ καιρῶν ἀκροαμάτων ἐρασὴς, ἄνωσέν οἱ ἃ μοι ξυνελήλυθε τὴν πρότριτα, ἢ ἀυδις οἷα μοι τὴν χθές. τῷ γὰρ καθ' ἡμᾶς σοφῶν πλείστος αὐτὸς ἐν ταυτῷ φρέτριτα ξυντυγχανὼς ἐν τῇ τέως παντηγύρει, φρόβλημα τὸ τῶ Πάσχα σφαλερὸν ἐν αὐτῶν ἐποιήμην, οἰόμενος πολλὰ ἢ καλὰ ἐπισαμένους ἀρήσειν τῇ χρείᾳ προσήκοντα. ἀλλά τί ἂν σοι δυνοίμην βελτίση; οἱ μὲν δὴ αὐτῶν τοῦτο δεῖν ἐξετάζειν πιαῦτά μοι ἐδόξαν, ὅσον ἐκ αἱ κορῶναι τὰ γῆς μέταλλα, ἢ ὁ Παπτωλὸν εἰ χρυσῦ καταῤῥεῖ ῥήγματα. ὥστε ἢ ὅπως ἐχλιάσζον, πολλά μοι καπαχέοντες μυκτῆρα, ὥσπερ ἂν εἰ πολυιπῆ καταλύων ὕδη πλάτη, ἔπειτ' Ατλαντίδων νήσων ἢ ῥωμῶν Ωκεανίδων ἱστορίας πρυβαλλόμην, ἢ μάχας πετομένων ἀνθρώπων, ἢ στρατοπεδίσεις ὀναιρίσεις, ἐν τάσιν ὑρανῦ, ἢ γῆς δύσεσιν. ἄλλοι δ' ἐξ ἱερῶν γραφῶν ὡς ἐκ φαρέτρας ἀναπαύοντες βέλη, ἐτόξευον μὲν ἐπ' ἐμέ, ἔβαλλον δὲ αὐτὸς, ὁμοίως ποιοῦντες, ὥσπερ ἂν εἴ τις ποταμῦ ῥύμην ἐθέλων ἀναχαιτίζειν, ἔπειτα βαθείας ἐπὶ τὸ κάπαντες πόρρως ἀνόρυττεν. ὑδὲ γὰρ εἰδότες ὅπου τείνουσι ἃ πρυτείνουσιν, ἀσημάτιπα ἢ πλημμελῆ συμῖρον πράγματα. ἐν τί δεῖ βήτρίβειν; ὕπω τὸς πλοῦς ὑμὸς ἔτος ἐπάραξε λόγος, ὥσπερ πὶς πτρίλας, ὁπότε μιπὶ βαθὺν ὑπὸν πολὺς τῷ ἀρπτικῶν καταῤῥεύσας ὁ βορίας, πρὸς μεσημβρίαν ἐν τόπον αὐπὶς διωθύμενος. ἐν εἰ μὴ τὸ σεῤῥὸν ἢ ἐμῆς ἀληθείας, ἢ τὸ ἢ ἀποδείξεως ἀναπίῤῥιπον ἀντᾶχε, ἢ ἢ πολὺ ἐκεῖνον ἀνέστηλε τυχεῖν, ἢ τίπερον ὡς εἰπᾶν τὸ ἡμέπερον * καθίζη γυμνάσιον, πᾷ ἂν ἐτίνα τὸ παράλογον ἐκεῖνο συμῖρον, ἢ ἐξιδίφρευε μᾶλλον ἀληθειαν τὸ ψεῦδος, ἢ ἢ ἐπισήμης ἡ ἀμαθία τὸ πλέον ἔχει. παύτη τοι ἢ καιρῶ λαβόμενος, ἐπὶ τῶ σοφῶ βασιλέως ἐς ἀναργέσερον μῆκος ἢ λόγον ἀπέπεσον. κατὰ γὰρ τὸ εἰωθὸς ἀνιὸν χθὲς ἐς τὴν τῶ βασιλέως προσκυνῆσιν, πιαύτη τινὶ ὁμιλίᾳ ἐνπυχένειν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα παρεῖδα γε τέως, πολλὰ τοῦτα, ἢ ὑ πάντοι ἀναγκαῖα πάντοι ἐθέλοσι χολαζειν ἀκοῆ, καίπερ ὄντα κἀκεῖνα σεμνὰ ἢ σοφῶν ἀκοῆς ἄξια. τὸ δ' οὖν ἢ ἀναγκαιότερας ἦεν ὁμιλίας, ἢ ἃς ἂν ἢ αὐτὸς ἀκούσας ἤθειπς πα μάλιστα, λόγον κεκίνηκεν ὁπὶ πάντα θειότατος βασιλεὺς πτρί γε ἀστρονομίας ἢ σφαιρῶν ἐρανίων, ἢ κινήσεων πλανωμένων ἢ ἀπλανῶν, καὶ τοιαῦτα ἄττα, ἐμοὶ καθυποβάλλων πρόφασιν τῶ λέγειν. οἶδα γὰρ τὸ τῶ βασιλέως ἀμενὲς πρὸς ἡμᾶς· οἶδά γε μὲν ἢ τὸ πολύσροφον ἢ αὐτῶ συνέσεως ἢ πολυειδὲς, ἢ οἷον εἰκῆν λαβυρινθώδες· ἢ ὡς ἅπαντα δοκεῖν τὰ ἢ βασιλείας πράγματα, ὡς ἢ ἐξ αἰώνων ὑδεὶς βέλτιον, ὅμως οὐ ἔχειν ὑδὲν ὑδ' ὑπεῖσήμης οἴδος, ἢ μὴ τυγχάνει πεπειραμένος. ἢ δὲ ἢ ὁπότε πολλῶν μὲν ἢ ἄλλων παρόντων συγκλητικῶν τε ἢ ἐλλογίμων ἀνδρῶν, μάλιστος δὲ πρὸς ἀστρονομίας πτφυκότος· ἀπῆν δὴ τῶνικαῦτα ὁ μέγιστος ἡγεμὼν ἢ διδάσκαλος ἅπασης ὑπεῖσήμης, ὅσα τε ἀκριβῶς ὁρισῆ πα ὑράνια, ἢ ὅσα δίοισι τὰ ὑπόγεια ἢ ὑπόγεια ἢ περίγεια· τότε τοίνυν ἐμοὶ μόνῳ προσαντίθει τὰς ἢ ἀστρονομίας λόγας. ἐγὼ δ' ὑπολαβὼν, ἔφαινον διιξέναι πολλῷ τῶ μαθήματος. οἶδα γὰρ ἢ ἄλλως δὶ ὅσος ἄγω ἢ ὑφηλίας ἀεί. τῶτο γάρ μοι τὸ ὀπτικὸν, &c.

Ibid. C. Καὶ σωδάσματα.) Τότε δ' οὖν πλέον ἢ πλείονος ὑφηλίας ἤγαγον, ἐπεί μοι ἢ πλέον ἢ φιλοτιμίας ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἀναβλέψαι ἐᾷ. ᾗ μέν τοι γε, &c. Cod. Vat. 1086.

Ibid. Ησαν ἢ οἱ πότε) Οἱ ἢ τότε. Cod. Vat.

Ibid. Ο βασιλεὺς) Ο θειότατος βασιλεὺς, &c. Cod. Vat.

Pag. 182. A. Τὴν καταδίκην ὁ δίκαιος ὀφείλων) Οφλων. Cod. Vat.

Edit. Paris. pag. 770.

Ibid. B. διυκρινῆσαι πρίν.) Δπυκρ. φρότως. Cod. Vat.

Ibid. Ακριβὲς γίνεται ἐπιμερία) Ακριβὴς τοίνυν γίν. ἐσ. Cod. Vat. Wolfius τὴν ἀκριβῆ ἐσημερίαν, *exquiſitum æquinoctium* vocat. Malim, *verum & proprie dictum æquinoctium*, vel, *ipſum præciſe æquinoctium*.

Ibid. C. Περὶ μεσημβρίαν ἢ εἰκοσῆς τετάρτης ἀυτῆ.) *Sub meridiem vigeſimi quarti diei*, non, *vigeſimi quinti*, ut poſt Wolfium oſcitanter & per errorem edidimus.

Ibid. Τπὲρ ἡμῶν ἐθανατῶτο) Επαχθ. Cod. Vat.

Ibid. Νῦν δ' ἐφ' ἡμῶν ἐπαναπαδύπατλω) Οπτωκαιδυκάτλω. Cod. Vat.

Ibid. D. Τὴν τῇ μεταξὺ χρόνων ἢφορὰν κάντῦθεν, καὶ δι' ὅσων, &c.) Τὴν τῇ μεταξὺ χρόνων ἢφορὰν· κἀντῦθεν ἢ δι' ὅσων, &c. Cod. Vat.

Ibid. Ομαλὴν γὰρ ἐκείνος ταύτλω) Εκείνος ἀεὶ ταύτλω. Cod. Vat.

Ibid. Ως δ' ἔγωγε αὐτὸς ἐξακριβ. ὥρων, μείζονος.) Legendum μείονος, vel ἥττονος, quam poſtremam lectionem exhibet Codex Vaticanus.

Pag. 183. A. Διὰ τὸ βραχύπατον) Διὰ τὸ πάνυ βραχύπατον. Cod. Vat.

Ibid. C. Οτι δ' ὐχ' ἁπλῶς ὑδ' εἰπῆ) Οτι δ' ὐχ' ἁπλῶς ὑποσίπως, ὑδ' εἰπῆ. Cod. Vat.

Ibid. D. Επειδὴ ἢ ὁ καιρὸς) ἐπειδὴ τοῦτος καὶ ὁ καιρὸς, &c. Cod. Vat.

Ibid. Αλεξανδρῆς μὲν δὴ πρὸ τριῶν ἡμερ. τῆς φθίσης τῶ καθ' ἡμᾶς Σεπτ.) Vertit Wolfius, *Alexandrini tertio Cal. Sept.* Vertere debuit, *tertio ante Cal. Sept.* ſeu *quarto Cal. Sept.* Nam *tertius Calendas Septemb.* eſt dies Auguſti XXX. *tertius ante Calendas Sept.* eſt dies Auguſti XXIX. quo die conſtat Alexandrinos auſpicatos eſſe annum ſuum. Vide Petav. de Doctrina Temporum, lib. VI. pag. 522.

Pag. 384. B. Καὶ ὑδεμίαν ὥραν ἐᾷ.) Καὶ ὑδεμ. ὥραν ἡμῖν ἐᾷ, &c. Cod. Vat.

Ibid. Τῇ ἕκτῃ ἕκτης) Τῇ ἕκτῃ ἢ ἕκ. Cod. Vat.

Ibid. D. Ισημερίας, ἐν ἀμνὶς ἢ θύμασι) Abeſt ἐν ἀμνὶς a Cod. Vat.

Ibid. Καὶ κυκεῶν, ἐν γλωσσῶν) καὶ κυκεῶν ἐν καὶ γλ. Cod. Vat.

Pag. 185. A. Σωισθόντες διδάσκαλοι) σωισθ. ὑποσολοι. Cod. Vat.

Ibid. B. Προσήκαν) ἀπεδέξαν. Cod. Vat.

Ibid. C. Επαγάγη τῇ ἐκκλησίᾳ) Addit, Cod. Vat. ἰδ' αὐτὸς πολλοῖς ἱδρῶσι σωισήσατο, ἢ σωσπερμμένω ἐάσατο, ἢ ἀπωσμένω ἀνεκαλέσατο, στιγμ.

Ibid. Αλλ' εἰ δὲ ἰδ' ἔφθημεν εἰρ. αὖτ. τὸ τῦ βασ. πως ἐκρ. δόγ. μᾶλλ. ἢ τὸ ἡμ. ἀλλὰ τέτ. μὲν ἄλ.) Pro his leitur in Cod. Vat. ὅμως πολλῶν ἐπὶ τέπις καὶ ἄλλων συγκροπθέντων ἐκαπρώθη λόγων, ἄρισε φίλων, ἀρκῶ σοι τὰ εἰρημένα. ἢ εἰ μὲν ἄρισά σοι φανεῖν, τῇ Θεῷ τῷ χάριν ὁνόδος· εἰ δὲ μὰ, τῷ μέμφιν ἐμοί. τῇ δὲ ἀγαθῶν ἡμῖν ἐκεῖνος ἀρχηγὸς πὰς ἀρχάς· τῇ δὲ σφαλερῶν ἡμῖν αὐτὸς παραίτιος. ἰδ' ἐθέλης λοιπὸν, μεμνήσῃ τῦ λόγυ, ἢ φάρμακόν σοι ἔσαι πολυτιῦς ὠφελείας. μέμνημαι δὲ ὡς πολλάκις πὶ πολλῶν διηπόρησας, σφαλερὸν τὸ πρᾶγμα οἰόμενος· τῷ δὲ λύσιν ἅπας ἔζητησας αὐτάρκη, καθάπερ δὲ καὶ τὸ πρὸς ὑμᾶς πρόθυμον. In his definit Diſſertatio ſeu Epiſtola ad Joſephum. Extat in eodem Codice ejuſdem argumenti Diſſertatio, cujus initium, αἱ ἐλπίδες πως φρονήσεις, Εὐσεβίδες φησί πυ σοφώτατε. Vide Indicem Operum Gregoræ, initio hujus volum.

Pag. 186. C. Επειράθημεν δὲ ὀλίγων ἐν τῇ ὁδῷ ἡμῶν) Extat in Codice Vaticano 1086. fol. 141. Epiſtola ad Andronicum Zaridam, in qua Gregoras quæ ſibi in via acciderint narrat. Initium eſt, οἷμαι μὴ ἀντιγλώσσης καθάπαξ. Ita accepi ex R. P. D. Bernardo Montefalconio. Eam ipſam Epiſtolam puto huc translatam eſſe ab Auctore, cui ſua ipſius ſcrinia compilare pulchrum fuit. *Vide Indic. in Epiſtolarum Gregoræ, initio hujus volum.*

Ibid. in Nota marg. *Fuerat Gregoras Cæſariſſæ præceptor & cæterorum Metochitæ liberorum.*) Filii tantum & filiæ præceptorem ſe fuiſſe ſignificat hujus libri cap. v. ſect. VII. ubi ait, ἐδίδασκον ἡδὺ τὸν τε υἱὸν, ἢ δὴ ἔφαμεν αὐτῇ θυγατέρα. Itaque in hac Nota pro, *& cæterorum Metochitæ liberorum*, malim legas, *& fratris ejus*.

Pag. 187. D. Ες δὲ τὸ περίγειον, &c.) Aſtronomicæ eruditionis intempeſtiva oſtentatio. Sic infra, lib. XII. cap. XIII. ſect. VI. τὸ δὲ περίγειον ἐκ πλειτροφῆς τῦ οἰκείυ ἐπαναλαμβάνσα κύκλυ, ἢ ἐς πρόσωπον αὖθις τῷ ἥλιῳ καθισαμένη τὸ ἀπόρον ἐδὴ χρματισμὸν, &c.

Pag. 189. A. Στρυμμίνζαν ὅπω πως ἐγχωρίως καλύμενον) Olim Τιβερινόπολιν; ut docet brevis Notitia urbium quæ antiquum nomen in novum mutarunt. Cod. Reg. 2784. fol. 327. v. conferenda cum ea quam edidit Leo Allatius in Notis ad. Georg. Acropolitam. pag. 241. E. R.

Ibid. C. Τὸ τῇ Σκοπίων πολίχνιον... ὃ παραλείπτες καὶ τὸν Αξιὸν πιθάμθα ποταμόν.) Non congruit hæc Geographia cum hodiernis tabulis, quæ *Scupos* urbem longe ab *Axio* ſeu *Bardario* flumine poſitam exhibent. Atqui *Scopia*, & *Scupos*, eandem urbem eſſe, inter omnes Geographos conſtat. Vide Ortelii, Mercatoris, Samſonis, Brietii & aliorum tabulas Geographicas.

Pag. 191. D. Αρχομένυ δὲ τῦ ἐξακιχιλ. ὀκτακοσ. τεσσαρακοστῦ ἕκτυ ἔτυς) *Anno incipiente ſexies milleſimo octingenteſimo trigeſimo ſexto*, non, ut Wolfius pet incogitantiam vertit, *trigeſimo nono*. Ducangius, hac Wolfii interpretatione deceptus, annum hunc poſuit Chriſti MCCCXXXI. qui fuit annus MCCCXXVII.

LIB. IX.

Edit. Pariſ pag. 771.

Pag. 193. A. Οἱ περὶ Φ βασιλέα Φ υἱὸν Ανδρόνικον) Non auſus dicere Ανδρόνικος, dixit οἱ περὶ Φ Ανδρόνικον, quod reipſa idem eſt.

Pag. 196. B. Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ μηνὶ Νοεμβρίῳ) An. Chr. MCCCXXVII. exeunte.

Pag. 202. A. Η καπακλὰς τυρβοντες ἐπισκόπων) Wolfius legendum putat κατ' ἐπισκόπων, &c. In vulgatis Canonum editionibus legitur ἐπισκόπους ἢ συγκλειςοῖς. Vide Balſamonis, Zonaræ, & aliorum Commentarios.

Ibid. B. in margine) Per errorem aſcriptus eſt annus Chriſti MCCCXXVIII. pro anno MCCCXXVII.

Pag. 203. in margine) Idem error, qui ſupra.

Pag. 205. D. Ο Βασιλικὸς Νικηφόρος) Dubium utrum Βασιλικὸς hoc loco ſit nomen proprium, an dignitatis. Vide Ducangii Gloſſarium med. Græcit. in V. Βασιλικοί. Item ejuſdem Gloſſar. med. Latin. in *Baſilicus*.

Ibid. Εδόκει δὲ τοῖς ἥκιστα κρίνειν εἰδόσιν) Wolfius legit ἰφίκει, & ad eam lectionem accommodavit interpretationem ſuam.

Pag. 206. A. Αλλὰ τὸ φρούριον ἐκεῖνο τερρῶς ἀσφαλισάμενος) Wolfius legebat, ἀλλὰ τὸ φρούριον ἐκεῖτο Σέρρας ἀσφαλισάμενος, & interpretebatur, *ſed caſtellum Serrhas ſibi commiſſum muniit*: id quod plane abſurdum erat, cum de Serrharum deditione paulo ante facta conſtaret ex ipſius Gregoræ verbis, capite ſuperiori, ſect. IV.

Ibid. B. Κατὰ τὴν ἑκτὴν ἐπὶ δεκ. τῆς ἁγ. τεσσαρακοστῆς ἑβδομάδα) Wolfius legebat, ἑβδομάδος, vertebatque, *ſexto die ſanctæ hebdomadis Quadrageſimæ*. Legendum ἑβδομάδα; & vertendum, *ſexta videlicet hebdomade ſanctæ quadrageſimæ*. Græci Quadrageſimam, ut nos, in ſeptem hebdomadas dividebant, quarum ultima non ἁγία ſed μεγάλη

* Vide Gloſſar. med. Græcit. in V. Ἑβδο. μαί.

* dicebatur. Nos Hebdomadem ſanctam vocamus. Sexta ἑβδομὰς inibat Κυριακῇ πέμπτῃ τῆ ἁγίων νηστειῶν, quæ eſt nobis Dominica Paſſionis.

Ibid. Ἀγχῦ τῦ Μαυροποτάμου) Quem Cantacuzenus Μέλανα ποταμὸν dictum ait, Hiſtor. lib. I. cap. XVIII. Huc pertinet id quod legitur Cod. Reg. 2990. fol. 70. V. ὁ λιγομένη νῦν Ἀργυρολίμνη, Γυρολίμνη γράφεται· ἡ τὸ Μαυροπόταμον, μέλας ποταμός.

Ibid. B. Τὸν πρὸ τῦ Ἱερῦ πορθμόν) *Fretum quod eſt ante Hierum*. De utroque *Hiero*, quorum alterum fuit Jovis Urii, alterum Serapidis, fuſe Gyllius, lib. I. cap. II. de Boſporo Thracio.

Pag. 207. D. Ὁπόσα γεωργίαι λίμναι Κωπαΐδες τε καὶ Μαιώτιδες, ἢ ποταμοὶ Ταναΐδες) Hæc omnia Gregoras plurali numero, inſolenter, & poetica audacia: quanquam & nos vulgo dicimus, *les Palus-Meotides*. Copais, palus Bœotiæ eſt. Nomen dedit urbs Κῶπαι, cujus meminerunt Homerus, Strabo, Stephanus, & alii.

Pag. 209. A Πρὸς τὰ περὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν τεῖχη) *Ad Romanam portam*. Wolf. pro, *ad Urbis mœnia, Romani portæ vicina*. Sic idem paulo ſupra, γλῶ τῦ Ῥωμαϊκῦ πύλῳ interpretabatur *Romanam portam*, pro *Romani portam*; quæ ſic dicta eſt a S. Romani æde vicina. Vide Conſtantinop. Chriſt. lib. I. ſect. XV. n. IX.

Pag. 212. B. Ἡ μὲν τοι πεῖρα τῆ εἰκοστῆ τῦ μαΐου μηνὸς) Cantacuzenus Urbem ait a Juniore Andronico occupatam die Maii XIX. Gregoras, die ejuſdem menſis XXIV. Cave enim credas, id quod Ducangius credidit, Gregoram hoc loco voluiſſe aſſignare diem quintum ab Urbe capta. Immo diem ipſum captæ Urbis ab eo poni hinc patet, quod ait, ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἐν ᾗ πάντα πάντα πεπλήρωται, *dies quo hæc omnia geſta ſunt*, nempe ea omnia quæ toto capite ſuperiori narravit. Supereſt itaque ut inquiramus, uter in die aſſignando erraverit, Gregoraſne, an Cantacuzenus. Ipſa Cantacuzeni verba afferam. Ἐπολέμησαν δὲ (loquitur de utroque Andronico) ἐν ἔτεσι μησὶ τε ὕστερον ἕξ, ἀρξαμένου Χρυ τῦ ἑνὸς τῆ εἰκοστῆ ἧς ἐπὶ τοῖς ὀκτακοσίοις καὶ ἑξακισχιλίοις ἐν πτώρῃ Ἰνδικτιῶνι, ἑπταικαιδεκάτῳ ἄγοντος Ἀπριλίου, ἄχρι τῦ πέμπτου καὶ τεταρτοστῦ ἔτους, ἐπὶ τοῖς ͵ᾱ. καὶ χ'. ἐν πρώτῃ ἐπὶ δέκα Ἰνδικτιῶνι, Μαΐου ἑνδεκάτῃ ἐπὶ δέκα. Id eſt, ut fere vertit Pontanus, *Belligerarunt annos ſex, menſem unum, inſipientes nimirum anno ab orbe condito, viceſimo nono ſupra ſex millia & octingentos, Indictione quarta, decimo nono Aprilis die, & ad annum quintum & triceſimum ſupra mille octingentos, Indictionem undecimam, & decimum nonum diem Maii producentes*. Chronologia hæc tota fere vitioſa eſt. *Belligerarunt*, inquit, *annos ſex*: immo, *annos ſeptem* *, ſiquidem annî totidem effluxerunt a menſe Aprili Indictionis quartæ ad menſem Majum Indictionis undecimæ. Deinde initium belli ponit, *Aprilis die* XIX. quod a Gregora * ponitur *Aprilis die* XX. Tum ait bellum productum eſſe *ad annum quintum & triceſimum*, quod ipſe dixit productum eſſe uſque ad Indictionem undecimam, quæ incidit in annum trigeſimum ſextum. Idem, ut ſummam annorum Mundi compleat, addit ͵ε. φν. καὶ χ'. errore manifeſto, pro ͵ε. ψκη, ſeu VI. MDCCC. Denique diem aſſignat eum quem ſupra diximus, nempe *diem Maii* XIX. pro quo Gregoras diem poſuit *ejuſdem Menſis* XXIV. Judicet nunc æquus Lector, utri potior fides habenda ſit. Apud me certe Cantacuzenus hoc loco nullam meretur, cujus Chronologia (ſi tamen ea ejus eſſe * exiſtimanda eſt) tot habet vitia in verbis tam paucis.

a Vide Georgium Pachym. lib. XIII. c. 11. b Hiſt. lib. VIII. cap. 22. fol. 4. Edit. Pariſ. pag. 772. c Addit am puto aut interpola. tum.

Pag. 213. C. Ὃν δὴ τῷ πρώτῳ εἶδε δῆμος Ἡρακλεώτης) *Quem primum populus Heracleoticus patrem bonum & Deo plenum vidit*. Ita interpretabatur Wolfius. Sed illud, *primum*, quorſum pertinet? Mallem, *quem & jam ante* (id eſt *priuſquam eſſet Epiſcopus*) *vidit populus Heracleoticus*, &c. Veriorem tamen exiſtimo eam interpretationem, quæ Πρῶτον dignitatis Eccleſiaſticæ nomen eſſe ſtatuit. Vide Gloſſar. med. Græcit. in V. Πρῶτος.

Ibid. C. Πρῶτα μὲν ψιλοὺς, ἔπειτα δ' ὁπλίτας) Wolfius ita conſtruebat, ὁπλισάμενος, πρῶτα μὲν ψιλοὺς, ἔπειτα δ' ὁπλίτας, vertebatque, *& ipſe primum nudos, deinde armatos... in armis eſſe juſſit*. Conſtruendum, ἐκεῖ δ' ἐώρα πολεμίους ἐόντας, πρῶτα μὲν ψιλοὺς, ἔπ. δ' ὁπλ. vertendumque ita ut edidimus.

Pag. 218. C. Τέτταρας ἐκλεξάμενος ἄνδρας) Qui dicti ſunt καθολικοὶ κριταί. Extat in Cod. Reg. 2525². fol. 273. V. Ὁρισμοτικὸν τῆ καθολικῶν κριτῶν, τῆ γενομένων παρὰ τῶν Δεσποτῶν βασιλέως κυρῦ Ἀνδρονίκου τῦ Παλαιολόγου, γεγονὸς καθ' ὃν καιρὸν ἐσφραγίδησαν. Extat ibidem fol. 274. Ὁρισμοτικὸν τῦ δικαιοφύλακος καὶ ἀρχιδιακόνου τῦ Κλειδᾶ, qui erat unus e Catholicis illis Judicibus. Ibidem denique fol. 274. πρόσταγμα ὁρισμοτικὸν, ſive, *ipſius Imperatoris Conſtitutio de eadem re*. Quæ omnia pertinere exiſtimo ad illos Judices, ab Andronico Juniore delectos. Vide & infra, lib. XI. cap. III. ſect. IV.

Ibid. Ὃν δὴ ἐκ τῆ ἐπισκόπων λῦ.) *Apri* ſcilicet *Metropolita*, de quo Cleidas Dicæophylax & Archidiaconus in ſuo Ὁρισμοτικῷ. Cod. Reg. 2525². fol. 274.

Pag. 220. D. Πῦ μὲν ἑστῶτα, πῦ δὲ ἀβρύνεται) Conſtruo cum ἐφορμίσαι τῦ βλέπειν, ut ſenſus ſit, *non videntem ubi ſtaret, vel quo tranſiret*. Aliter Wolfius.

Pag. 222. D. Βασιλέα Ἀνταίων) In Wolfiana Editione deerat vox βασιλέα. Eam nos ex Codice Regio reſtituimus.

Ibid. Τῷ ἑτέρῳ λοιπὸν τὴν χεῖρα χειραγ. ἄνω μὲν ὀρυθρὸν, &c.) Id eſt, *Alio manum regente, Crucis ſacroſanctæ duo ſigna, rubrum quidem ſupra, infra vero nigrum appoſuit*, juſſus ſcilicet oblato inſtrumento ſubſcribere : non, ut interpretabatur Wolfius, *alio manuducente, ſupra rubram Crucem, inferne nigram geſtans, vivere ſitus eſt*.

Pag. 223. B. Ἐν τέτῳ τῷ χρόνῳ) Τέταρτον σφάτερον. Gregoras egit ſupra de rebus geſtis anno Chriſti MCCCXXX. Prædictiones autem, de quibus agit hoc capite, Byzantium allatæ ſunt anno MCCCXXIX. Certe Epiſtola, qua illas refutavit, data eſt ante annum MCCCXXX. Vide annotata in margine pag. 225.

Pag. 227. A. Οὐ μέσον ἦν ἐπ' ἀκτύλων) *Solis obſcuratio facta eſt non minor undecim digitis*. Pro *undecim*, ſcripſimus *decem* per incogitantiam ; iſque error typis expreſſus eſt in hac Editione.

Ibid. B. Ἦν αὐτῇ πρᾶξις, &c) Inde incipiebat Caput, περὶ τ ἐπιβυλίας τῦ Κράλη πρὸ τῦ ἰδίᾳ αὐτῦ, *de inſidiis quas Crali filius ſuus fecit*, non, *quas Crales filius ſuis fecit*, ut legebatur in Wolfiana Editione.

Pag. 228. B. Ἐς δὲ πάντων ἔτος) *Proximo anno*, ſcilicet poſt Michaelis Bulgari cladem : annn autem non Chriſti, ſed Mundi, eoque Byzantino, qui inibat menſe Septembri. Is annus fuit Mundi VI. MDCCCXXXIX. Chriſti MCCCXXX. exiens.

Pag. 229. A. Ὁ Μετοχίτης ἐλθὼν ἐκ τ ἐξορίας) Dialog. Φλωρέντιος ſeu περὶ σοφίας, Cod. Reg. 2284. fol. 246. V. Μητρόδωρος μὲν ἐκεῖνος (ita illic vocatur Metochites) ὁ περιττὸς τῷ σοφίαν, ᾧ φίλος Κεκαύμενε, ἐπειδὴ τὰ τ ἡγεμονίας ἐς Ηρακλείδας (id eſt ad Andronicum Juniorem) μετακεκύβδιται, δεδύμβται μὲν τῷ ὑσίαν, πάνυ τι πλείσην ὄσαν· αὐτὸς δ' ἐπὶ δυοῖν ἐξοσραχίζεται πῶν ἐναυτοῖν· ἔπειτα ἐπανελθὼν οἴκαδε, ἐς μικρὸν ἐπιβυὶς, ἐτελδίσατο, νόσοις βαρείαις τὸ σῶμα δαπανηθείς. Itaque Metochites in exilium miſſus, domum rediit poſt biennium, anno ſcilicet MCCCXXX.

Ibid. D. Τοσαῦτας ἡμέρας.... ὅσα ἐς αὐτὸς ἰῶ ἐπ τὰ πάντα βεβιωκώς.) Ergo dies LXXIV. Vide Poſſini Obſervationes Pachymerianas, lib. III. cap. VIII. ſect. IV. ad Hiſt. Michaelis.

Pag. 230. A. Κατ' αὐτὸν μέν γε τῷ τῷ φεβρυαρίε δωδεκάτῳ) Wolfius, Codice uſus male interpuncto, hæc conjungebat cum iis quæ præcedunt, & ita veſperam commemorationis D. Antonii conferebat in diem Februarii duodecimum. Bollandus, ad diem XI. Februarii pag. 507. in indice prætermiſſorum annotat, *S. Antonium Patriarcham Conſtantinopolitanum hoc die* (id eſt *die XI. Februari*) *memorari in Catalogo generali Ferrarii* : at *in Martyrologio Romano & Menæis, XII. Februarii*. Favent itaque Wolfianæ interpretationi Martyrologium Romanum & Menæa ; noſtræ, Codex Regius, conſtructio ipſa verborum, & Catalogus Ferrarii.

Pag. 231. C. Ἐνθα δὲ καὶ τὸ πένθος κατ' ἔθος) *Ubi de more exequiæ ejus*, &c. Verterat Wolfius, *ubi de more quotannis*, &c. quaſi non ſolum κατ' ἔθος, ſed & κατ' ἔτος, legiſſet.

LIB. X.

Edit. Pariſ. pag. 773.

Pag. 234. D. Τῷ Ορφέως ἐν τραγῳδίαις δύναμιν) *In tragicis lamentationibus*, non *in tragœdiis*. Nam Orpheum Tragœdias ſcripſiſſe, nemo hactenus dixit, quod ſciam : ac longo poſt Orpheum tempore floruit is qui

Ignotum Tragicæ genus inveniſſe Camœnæ
Dicitur, & plauſtris vexiſſe poemata Theſpis.

Pag. 235. B. Οἱ τῦ βασιλέως θρῆνοι) Pro οἱ τῆς τῦ βασιλέως τελδτῆς θρ. Sic infra, cap. II. ſect. II. τῷ τῦ βασιλέως συμφορὰν, pro τῷ τ τῦ βασιλέως τελδτῆς συμφ.

Ibid. C. Τέταρτον μὲν δὴ ἐβδομηκοσὸν ἔτος) *Moriens annum ætatis explebat ſeptuageſimum quartum*. Mortuus eſt (ut infra dicetur, hujus cap. ſect. ult.) anno Mundi VI. MDCCCXL. Chriſti MCCCXXII. Ergo natus erat anno Mundi VI. MDCCLXVI. Chriſti MCCLVIII. Vide annotata ad pag. 43. A. Cantacuzenus Hiſt. lib. II. cap. XXVIII. Andronicum Avum obiiſſe ait annos natum LXXII. Ita de annorum numero biennium detrahit. Sed mihi, ut jam dixi, Cantacuzeni Chronologia ſuſpecta eſt. Vide annotata ad pag. 212. B.

Pag. 236. A. Τωνικῦτα δὲ ἐς τὸ νέφ βασιλεῖ Ανδρ. ἦκον ἐς τεσσαρακοσὸν) Andronicus junior, Indictione octava ineunte, annos natus erat XXVII. ceſte Cantacuzeno, Hiſt. lib. I. cap. XL. porro annus is erat Chriſti MCCCXXIV. ad finem vergens. Anno igitur MCCCXXXII. cum avus ejus Andronicus ſupremum diem obiit, nondum ipſe explebat annum ætatis XXXV. Itaque nec de ætate Andronici junioris Cantacuzenum inter & Gregoram convenit.

Ibid. C. Ἐμοὶ δὲ ὦ παράνυμφ) Abeſt hæc Monodia a Codice Regio 2558. ut & Monodia in obitum Andronici ſenioris. Lectiones a vulgatis diverſas ſuppeditavit

Codex Colbertinus, in quo hanc de Theodori Metochitæ obitu lamentationem, cum variis recentiorum Græcorum opuſculis conjunctam, reperimus. Cæterum Gregoras, non Monodia ſolum, ſed & Epithaphio, Metochitam mortuum proſequutus eſt. En Epigramma, quale occurrit initio Codicis Regii 2541.

Τῷ Γρηγορᾷ ἐπίγραμμα, ἐπὶ τῷ πάῤῥῳ τῷ μεγάλῳ Λογοθέτῃ.

Ὃς πάρος ἐν σοφίῃ μέγα κῦδος ἔλω γε Θυητῶν.
Βυιὸς οὐδὶ λάας τῷ γε κίκλῃσι νίκην.
Δῆμος σεπτῶν Μουσάων ὁλολύξατε πᾶσαι.
Ὤλετο κύριος ἀνήρ· ὤλετο σοφίη πᾶσα.

Scripſerat credo, ὤλετο πανσοφίη. Nam, ὤλετο σοφίη πᾶσα, eſt nimis inconditum. Cætera, quanquam & ipſa minime modulata, non corrigo; cum ſciam Illius temporis Poetas pleroſque legum metricarum ignaros prorſus fuiſſe: cui quidem rei argumento ſunt Poemata ipſius Metochitæ, viri quidem docti, ſed verſificatoris peſſimi, cujus ſepulchro nefas fuit bonum Epigramma inſcribi.

Pag. 240. B. Καὶ ντζύρα παρὰ Λατίνοις καλεῖται) Ita Codex Regius. At in Wolſiana Editione legebatur Κιντζύρα, vox, ut mihi videtur, facta ex Gallico *Qui joueſtera?* Vide & Notas Ducangii ad hunc locum.

Ibid. C. Ὁ δ' ἵππος τῷ ἀγωνων Τορνεμὶν) Ita idem Codex Regius, non Τόρνι μὲν, ut legebat Wolfius. Facta etiam hæc vox ex Gallico vocabulo *Tornement*, vel *Tournojement*, quod & *Torneamen* & *Torneamentum* ab infimæ Latinitatis ſcriptoribus dici ſolet. Cantacuzenus Hiſt. lib. I. cap. XLII. vocat Τορνεμέντα.

Ibid. Οὔπω μὲν πρότερον· νυνὶ δὲ σωνεχῶς πλημμύρα) Teſtis eſt Cantacuzenus eos ludos non fuiſſe in uſu apud Byzantinos, antequam Andronicus junior uxorem duxiſſet Annam Sabaudam. Ἐπ μέν τι Σαβωΐας, inquit, ὐκ ὀλίγοι τῷ ἀπανεμδῶν εἰς τλὼ Ῥωμαίων ἀφικνάμενοι.... τλὼ λεγομένλω Τζυρίαν καὶ τὰ Τορνεμέντα αὐτοῖ πρῶτοι ἐδίδαξαν Ῥωμαῖνς, ὕπω πρότερον περὶ τῶ πιάσον εἰδότας ὄδὲν. Unde ſuſpicor legendum eſſe hoc loco apud Gregoram, πάτε πόνυι ὕπω μὲν πρότερον, νυνῶ δὲ σωνεχῶς πλημμύρα, id eſt, *hoc itaque certamen, nunquam ſuperiori ætate, at nunc quotidie celebrari ſolitum.* Nec obſtat quod idem Gregoras ſupra (hoc cap. ſect. 1.) dixerit, *ſæpius jam antea eoſdem ludos fuiſſe ab Andronico editos.* Nam illud, *ſæpius jam antea*, non pertinet ad ſuperiora ſecula, ſed ad ipſius Gregoræ ætatem. Οὔπω in ὕπω mutatum paſſim in Codicibus manu-ſcriptis occurrit. Vide lib. XVII. infra cap. II. ſect. 1.

Pag. 244. B. Βατχαίνων γὰρ ἔφαμεν αὐτῇ) Nuſquam dixit Gregoras invidiſſe aulicos Syrgianni. Itaque legendum ἔφασκεν, non ἔφαμεν.

Ibid. C. Πάρας τῷ βίῳ ἐλίξατο ἡ ὁ μήτηρ τῷ βασιλ.) Cantacuzenus Hiſt. lib. II. cap. XXVIII. eam ait obiiſſe anno integro & dimidio poſt obitum ſenioris Andronici; quem conſtat mortuum anno Chr. MCCCXXXII. Februar. die XIII. Sic illam oportet obiiſſe anno Chr. MCCCXXXIII. menſe Auguſto. *Vide Pariſ. pag. 774.*

Pag. 244. A. Σὶ δὲ ὦ μάγιστρε καὶ Θειότατε βασιλεῦ) Hæc Oratio extat in Codice Regio, in quo tamen aliæ fere ejuſmodi Declamationes omiſſæ ſunt.

Pag. 245. B. Καθάπερ ἐπὶ σαρρᾶς κρηπῖδος) Wolfio κρηπὶς eſt *crepido*. Sed *crepido conſilii* quid ſit, non video.

Pag. 246. A. Χολοβάφιον) Vide Gloſſar. med. Græcit. in V. Χολόβαφος.

Pag. 247. A. Ἧρος δ' ἐπιόντος) Eodem anno, quo Joannes Calecas Patriarcha creatus eſt. Proinde anno Chr. MCCCXXXIII.

Ibid. C. Διάδοχον τῷ πανσιαρχικῷ θρόνῳ.... Ἰωάννλω ἐκ τῆ πόλ. Ἀφρω καπῆς.) Cantacuzenus Hiſt. lib. II. cap. XX. eam rem videtur conferre in annum Chr. MCCCXXXI. Gregoras Hiſt. lib. XVI. cap. IV. Joannem ait circiter annos XIV. Patriarcham fuiſſe. Cum Gregora conſentit Codex Reg. 3058[2]. fol. 98. ubi legitur, Ἰωάννης ἐνδοξος καὶ σοφὸς λίαν ὁ Καλίκας ἔτη ιδ'. At conſtat ex teſtimonio, non ſolum Gregoræ, ſed ipſius quoque Cantacuzeni, abrogatum eſſe Joanni Calecæ Patriarchatum anno Chr. MCCCXLVII. ineunte. Oportet itaque Joannem creatum eſſe Patriarcham anno Chr. MCCCXXXIII. cum ab anno MCCCXXXIII. ad annum MCCCXLVII. anni numerentur quatuordecim.

Pag. 250. Τῷ δ' ἰφιξῆς ἴσα, ἦκον ἐκ τῆ παλαιᾶς Ῥώμης) Pontanus ad Cantacuzeni lib. IV. cap. IX. Gregoram temere & injuria reprehendit, ut *tempora confundentem*, atque eos legatos, qui Cantacuzeno imperante Byzantium veniſſent, *ſub Andronico* pluribus ante annis *miſſos* affirmantem: dignus ipſe gravi reprehenſione, qui ignoret anno Chr. MCCCXXXIII. Andronico imperante, Antiſtites duos Latinos a Papa Joanne XXII. legatos Byzantium veniſſe, de Eccleſiarum concordia acturos. Qua de re extat Epiſtola Joannis XXII. data Avenione anno Chr. MCCCXXXIII. Non. Jul. Quod ſi Cantacuzenus de miſſis ad Andronicum legatis tacet, de miſſis ad ſe multa narrat, non ea eſt Gregoræ ſed ipſius Cantacuzeni negligentia. Ducangius in Notis Pontanum ſequutus eſt.

Ibid.

Ibid. Ἐπίσκοποι δύο) *Franciſcus de Camerino*, Voſprenſis, ſeu Boſpori * Archiepiſcopus, & *Ricardus* Epiſcopus Cherſonenſis. Vide Annales Eccleſiaſt. Odorici Raynaldi, ad an. 1333. num. 17. 18. 19. item ad an. 1334. num. 4. 5.

* Extat in Cod. Reg. 2030. p. 147. inter epiſtolas Barlaami, ἀνάστασιν φρίττει ἐπιχειμένην, ἃ φρίττουσι δεινὸν ἐφέρουσι νέφος Boreæ.

Pag. 253. D. Ὁ γὰρ αὐτῖς δὴ τοῖς Ἑλλοῖς .... ἀπαδαζόμενον ἴσμεν) Græci Latinis Theologis paſſim objiciunt iſtud cacoethes argumentandi per ſyllogiſmos. Vide annotata ad Vitam Gregoræ, pag. b iij.

Ibid. Καὶ οὐχ ἧττον Πλάτωνι τῷ Ἀρίστωνος. Θεὸν γάρ φησι τοῦτον μὲν, &c.) Juſtinus Martyr in Paræneticō ad Græcos, hæc verba non Platoni ſed Mercurio tribuit. Ἑρμῆ δέ, inquit, σαφῶς γε φασιρᾶς λέγοντος, Θεὸν τοῦτον μὲν ἐστι χαλεπὸν; φράσαι δὲ ἀδύνατον. Item Juſtinus in Apologia I. hæc, quæ fere idem ſonant, Socrati tribuit, ἃ δὲ παῖρα τῷ δημιυργὸν πάντων, θεὸν εἶρεῖν ῥᾴδιον, θεὸν εἰρόντα εἰς πάντας εἰπεῖν ἀσφαλές.

Pag. 254. A. Ὁ δὲ μικρὸν ὁ μέγας ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος ὑμνᾳδήμενος) Vide Notas Billii ad illud Gregorii Nazianzeni dictum.

Ibid. B. Φησὶ γὰρ ὁ Νύσσης Γρηγόριος) Ὁμολογῶμεν γὰρ ἀνεπαισχύντως ἡμεῖς, μήπω τινα λόγον ἐκ ῥητορικῆς τετυγμένον ἐπὶ τοῖς ἀγῶσιν παρεσκεύασθαι, μήτε δεινότητα ἐξελεγκτικῆς ἀγχινοίας εἰς συμμαχίαν κεκτῆσθαι τῶν ἀντιπαγμένων προβάλλεσθαι, ἢ τὴ τῶν ἀληθείαν ποικίλοις εἰς ὑπόνοιαν ψεύδεσι ἐπὶ τῆ ἀπόρων ἀντιμετάσταση. Gregor. Nyſſ. lib. II. contra Eunomium, eodem ſenſu, ſed non iiſdem verbis.

Pag. 255. C. Βασίλειος περὶ τὸ ἐμφωτιζόμενος τῷ κόσμῳ σοφ. εἰρῆσθαι) Baſilius Magnus, lib. IV. adverſus Eunomium, ad illa verba, ΚΥΡΙΟΣ ΕΚΤΙΣΕ ΜΕ, ἀνάγκη σοὶ, inquit, εἰς τὸν ἀνθρωπότητα αὐτῆ νοῦν. ἔστι δ' ἂν τις ἐκ τῆ Σολομῶντος περὶ τὸ σοφίας εἰρημένων, ἃς ἐκ ὁ Ἀπόστολος μίμηται, εἰπών· ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τῆ Θεῆ οὐκ ἔγνω κόσμος διὰ τῆ σοφίας τὸν Θεόν. Fortaſſe ad ea verba Gregoras reſpexit.

Pag. 256. B. Καὶ ἡμέρας αἰῶνος) *Dies ſæculi*, non, ut vertebat Wolfius, *æternitatis*. Nam *dies æternitatis* numerare non magis facile eſt, quam *in Dei profunda deſcendere*.

Pag. 257. D. Ὡς σιωπῇ τὰ περὶ λεγόμενα δέχεσθαι) *Ut quidquid illi dixerint, taciti ipſi admittamus*, non, ut interpretabatur Wolfius, *ut quidquid dixerit, taciti ferant*.

Pag. 259. C. Ταῦτα διεξελθών, ὁμόσοικα λέγειν ἔδοξα, &c.) Leo Allatius de Eccleſ. Occid. & Orient. perp. conſenſ. lib. II. cap. XVI. ſect. II. Pontificis Romani Benedicti XII. ad Robertum Siciliæ Regem Epiſtolam profert, datam Avenione * an. Chr. MCCCXXXIX. eique Epiſtolæ ſubjungit acta eodem anno inter eundem Benedictum Papam & Andronici junioris legatos, Barlaamum & Stephanum Dandulum, qui de Eccleſiarum concordia acturi Avenionem venerant. Denique, his omnibus velut præſtructis, hæc ipſe addit de ſua: *Concordia tamen ſubſequuta non eſt, Nicephori Gregoræ omnia tum, & favore Principis & eloquentiæ nervis, ſuſque deque miſcentis pervicacia, qui prolixa oratione Patriarcham ipſum, Dyrrhachinum Epiſcopum, & alios perplures, ſeductos, in ſuam traxit ſententiam, ne Legati Pontificis audirentur, repudiarenturque omnia, quæ concordiam ſimilem ſtabilire viderentur*. Leo Allatius tempora confundit. Nam Oratio illa Gregoræ, non ad ann. Chr. MCCCXXXIX. aut MCCCXL. pertinet, ſed ad an. MCCCXXXIII. ut ſupra dictum eſt.

* III. Cal. Sept.

Edit. Pariſ. pag. 775.

LIB. XI.

Pag. 264. B. Καὶ μετὰ βραχὺ συλλαβὼν τὸν τῶν βασιλ. λάθρα σφετερ.) Annn, ut opinor, Chr. MCCCXXXVII. quanquam ex Cantacuzeni Chronologia argui poſſit factum id eſſe anno MCCCXXXVI. ut ad paginam ſequentem infra ſtatim annotabimus.

Pag. 265. C. Μόνος δὲ τῶν τῶ Ἀνδρ. υἱῶν, &c.) Cantacuzenus lib. III. cap. XVII. teſtatur eos in carcere fuiſſe ἐπ' ἔτεσιν ἓξ. Id ſi verum eſt, oportet eos in carcerem conjectos fuiſſe ante annum MCCCXXXVII. ſiquidem ultimus ejus ſexennii annus incidit in annum Chr. MCCCXLI. exeuntem, ut ex eodem Cantacuzeno conſtat. At fortaſſe Cantacuzenus ad annos Mundi reſpexit, eoſque inchoatos pro completis haberi voluit. Scilicet Aſanis liberi in carcere manſerunt ab anno Mundi VI. MDCCCXLV. inchoato, ad annum Mundi VI. MDCCCL. ineuntem, hoc eſt per ſex annos, quorum primus & ultimus non integri, immo nec dimidii quidem fuerunt.

Pag. 266. D. Τῆς δὲ δίκης ὑ σιωπῇ εἰσπεμένης, ἐς τέλος ἐν τοῖς τοιούτοις βιαίως) Male hæc interpuncta ſunt. Sic autem debent interpungi, ἡ δὲ δίκης ὑ σιωπῇ εἰσπεμένης ἐς τέλος ἐν τοῖς τοιούτοις, βιαίως ἡ ὥστε τῆ ζῆν ἀπερράγη, id eſt, *Cum autem Vindicta ad extremum in his rebus tacere non ſoleat, violenta morte ipſe quoque ſublatus eſt*, &c. Aliter Petavius, Codicis male interpuncti lectione deceptus.

Pag. 268. B. Ἀλλὰ τῷ αὐτοῦ Στέφ ἰσαμένῳ) *Ineunte eadem æſtate*. Cantacuzenus Hiſt. lib. II. cap. XXXIV. victoriam de Turcis æſtate exeunte reportatam affirmat, idque poſt Ætolicam expeditionem, de qua Gregoras capite VI. infra.

Ibid. Τῶ μὲν οὖ Ἱερῶ) *Ab Hiero*, non, ut vertebat Wolfius, *a Templo*. Vide annotata ſupra, ad pag. 207. C.

Pag. 270. B. Πλείονα τὼ γοργὸν ἢ στερρ. πρὸς ἃ σύζυγον ἔχει) *Majore & firmiore affectu maritum diligebat*, non, *a marito diligebatur*, ut interpretabatur Wolfius, qui legebat πρὸς τὼ σύ.

Pag. 271. C. Τῷ μὲν τοι κῷ πάππα ἑαυτῷ, οὐδὲν ἰσορίας ἄξιον πέφανται) Anno, ut mihi videtur, Mundi VI. MDCCCXLVII. cujus anni quatuor primi menſes pertinent ad an. Chr. MCCCXXXVIII. octo reliqui, ad an. MCCCXXXIX.

Ibid. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει) Anno ſcilicet Mundi VI. MDCCCXLXII. cujus pars prima pertinet ad an. Chr. MCCCXXXIX. altera ad. an. MCCCXL.

Ibid. D. Αὐτόθι καπνοῖν ἔγνωκε τὰ λοιπά.) Vide lib. XIII. infra, cap. VI. ſect. III.

Pag. 274. B. Ραίσας μέν τοι μικρόν, ἐς Αχαρναίων αἰτίαν.) Hæc verba ab interprete pet incogitantiam omiſſa fuerant.

Ibid. C. Καὶ οἱ μὲν προσιχώριοι τῷ Τζαυχίτῃ, &c.) Cum his conjungenda ea quæ leguntur infra, lib. XIII. cap. XI.

Pag. 275. C. Καὶ ὅσα τὼ Ρωμαίων ἡγεμονίαν ἐνδοξοτέραν καθίστασι.) *Et quæcumque nomina illuſtriorem faciunt Romani Imperii* (id eſt, *Romanorum Imperatorum*) *gloriam*; non, ut vertebat Petavius, *tum ea prædicare, quibus Romanum Imperium illuſtrius fecerat*. Sic infra, Εὐχίτας τε ὀνομάζων αὐτὸς, καὶ Ομφαλοψύχους, καὶ ὅσα τοῦτοις ἐπόμενα, *Euchitas eos & Omphalopſychos, & aliis ejuſmodi nominibus appellans*.

Ibid. Καὶ (ἵν' ὡς ἐπ κεφαλαίω ....) αὐτῷ δὲ ἅμα τῷ βασιλεῖ) Vide annotata ad lib. I. pag. 3. A. Petavius hoc loco non aſſecutus eſt mentem Auctoris, latentem ſcilicet ſub inſolenti verborum conſtructione.

Pag. 276. A. Καὶ ἡ Φωκαίων πόλις) *Phocæorum civitas*, non *Phoceuſium*, ut vertebat Petavius. *Phocenſes* ſunt populi *Phocidis*, quæ eſt Achajæ pars: *Phocæi*, cives urbis *Phocææ*; de quibus Horatius,

Nulla ſit hac potior ſententia: Phocæorum
Velut profugit execrata civitas
Agros atque lares proprios, &c.

Ibid. C. Τρεῖς ὄντες αὐτοί.) Vertendum ita ut edidimus, non quemadmodum Wolfius.

Pag. 277. A. Ράσος Ρωμαϊκὸν ἐνδὺς) *Habitum indutus Romanum*, id eſt, *Byzantinum*, ſeu *Græcum*.

Ibid. C. Ηρακλεΐδαι καὶ Κεκροπίδαι) *Heraclidæ*, Junioris Andronici factio; *Cecropidæ*, Senioris.

Ibid. Αντὶ δὲ Νικηφόρου, Νικαγόρας) Item Μητρόδωρος, pro Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης. Στεφάνης, pro Βαρλαάμ. Vide Gregoræ Vitam huic volumini præfixam, pag. I. ij.

Ibid. Κἀνθένδε ὑπεισῆρα τὰ Λατίνων ἐπιφημίσαντες δόγματα) Tamen Barlaamus per illud tempus ſcripſit pro Græcis contra Latinos. Extant in Cod. Reg. 2950. Βαρλαὰμ μοναχοῦ καὶ φιλοσόφου λόγοι καθ' ἧς ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς εἵλκυε τὸ γένος Ιταλῶν. &c. *Barlaami Monachi & Philoſophi Orationes adverſus Italos, a quibus & ipſe genus ducebat*. Eæ ſunt Orationes viginti: quibus præfixum Epigramma minime elegans, in quo Lector jubetur gratias Deo maximas agere, quod Latinus contra Latinos præclaras illas Orationes ſcripſerit.

Edit. Pariſ. pag. 776.

Pag. 278. B. Καὶ σφαλομένης δίχης) Extant in Cod. Reg. 2404. fol. 305. v. capita aliquot περὶ προσδιχῆς, variis Palamæ opuſculis ſubjuncta, addito hoc titulo, τῶ αὐτῶ κεφάλαια περὶ προσδιχῆς, καὶ καρδίας καθαρότητος. Eorum unum, quod & primum in eo Codice occurrit, ita habet: Επειδὴ τὸ θεῖον ἀυπεραγαθόν ἐστι, καὶ ἔλεος αὐτόκτημα, καὶ ἄβυσσος χρηστότητος, μᾶλλον δὲ καὶ ἡ ἀβύσσου παύτης περιληπτικὸν * ὥσπερ ἔχον πάντως τὸ ὀνόματος ὁνομαζόμενον, καὶ τοιμένιον φάγμασος, τῇ φορᾷ αὐτὸ ἑνώσει μόνῃ τύχοι ἂν τις τῶ ἐλέους. ἑνοῦται δὲ τις τούτῳ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τὸ ἐγχωρούμενον ἢ ὁμοίου ἀρετῇ, καὶ τῇ κοινωνίᾳ ἢ καὶ ἡ δίκη φορᾷ ἢ θεῖον δύσεως τὸ καὶ αὐτόστατος. ἀλλ' ἡ μὲν ἀρετῇ κοινωνία, δι' ὁμοιότητα, φορᾷ ὑποδοχὴ τῶ θείου ἐπιπόθητον ἢ αὐτοδίδακτον πίφυκε καταπυδάζειν, ἡ μέν τοι καὶ ἑνοῦν. ἡ δὲ ἡ δίκης δύναμις αὐτῷ ἱερουργεῖ καὶ πλειτεργεῖ ἢ ἢ ἀνθρώπω φορᾷ τὸ θεῖον ἀνάπαυσίν τε καὶ ἕνωσιν, σωώδισμος ὅσα τῷ λογικῶν φορᾷ τὸν κτίσαντα πτισμάτων· ὅταν μέν τοι ἢ παθῶν καὶ τῷ λογισμῶν δι' ἐμπύρου καταυγάσεως ὑπεραναβῇ τὰ δίκης. τῷ δὲ ἐμπαθεῖ τῷ ἑνωθῆναι ἢ θεῶ, ἀδύνατον· ὥσθ', ὁπόσοι, μέχρις ἂν πάθος ᾖ δίχόμενος, ἀδὲ τὼ ἑλέος ἔτυχε· καθόσον δὲ ἢ λογισμῶν ἀναθέσει δύνανται, καὶ τοσοῦτον καὶ τῶ πένθους γίνεται· ἀναλόγως δὲ τῷ πένθει, καὶ τῶ ἑλέους ἢ παρακλήσεως μεταλαγχάνει· καὶ τότις ἐγκρονίσας μὴ πεπειώσεως, καὶ τὸ παθητικὸν ἅπαν μετασκάζει ἢ ψυχῆς. Id eſt, interprete C. V. Cl. Capperonnerio, *Quoniam Deus ipſa per ſe bonitas eſt, & miſericordia, & bonitatis abyſſus; ſeu potius hanc abyſſum comprehendit, utpote qui ſit ſupra id omne quod nominatur & intelligitur, miſericordiam conſequi nemo poteſt, niſi quatenus cum ipſo Deo unitur. Neque enim cum ipſo unitur quiſpiam, niſi ſimilium, quoad ejus fieri poteſt, virtutum particeps fiat, & laudis ac Precum, quas Deo inter orandum fundimus, habeat communionem. Id tamen intercedit diſcriminis Virtutem inter & Precationem, quod Virtutum communio, propter hujuſmodi ſimilitudinem, virum probum ad ſuſceptionem Diviuitatis aptum efficiat, non vero cum ea uniat; vis autem Precum hominis ad Deum ſubvectionem & unitionem perficiat, conſecret, & rationales creaturas cum creatore arctiſſimo vinculo devin-*

* Fort. ὡς ὑπάρχει.

eiat : dummodo pravos affectus & peccata per igneam compunctionem transcendat Oratio. Nam fieri nequit, ut mens inordinatis affectibus commota cum Deo uniatur. Sicque quandiu mens erat hoc modo affecta, nondum est misericordiam consequuta : sed quantum e peccatis emergere potest, tantum etiam progreditur ad luctum, & pro sui luctus modulo misericordiæ consolationem obtinet ; ita ut si hoc in statu fuerit humiliter immorata, omnes animæ affectus commutet. Cætera, quæ proxime subsequuntur, ejusdem argumenti κεφάλαια omitto. Æstimet lector ἐκ τῶ πραγμάτω τὸ ὅραμα.

Ibid. C. Ἦκεν ἡ πρωθιστμία·) Junii dies XI. ut mox ostendemus.

Pag. 279. A. Ἑσπέρας γε μὴν ἤσης, τὸ θέατρον διελύετο, ᾗ ὁ μὲν Βαρλαὰμ, &c.) *Cæterum sub vesperam spectaculum illud absolutum est. Ac Barlaamus quidem &c.* Ita vertendum ; non, ut vertebat Wolfius ; *Cæterum sub vesperam spectaculo illo absoluto, Barlaamus ignominiam illam gravissime ferens, plenis velis in Italiam abiit ;* quorum verborum hic videtur esse sensus, *Barlaamum ea ipsa die, qua Concilium habitum sit, plenis velis in Italiam abiisse*, id quod ut absurdum ita etiam falsum est. Constat quippe Barlaamum ex eo aliquandiu Byzantii subsitisse, nec in patriam reversum esse, nisi post obitum Andronici junioris. Vide Cantacuz. lib. II. cap. XL. pag. 336. Edit. Reg.

Ibid. B. Ἐλαθὲ τῇ ὑστεραίᾳ) Postridie scilicet ejus diei, quo Concilium habitum fuerat. Itaque Concilium habitum est die Junii XI. Nam obiit Imperator die Junii XV. cum dies quatuor continuos æger decubuisset, ut statim ostenderur.

Ibid. C. Ἐπὶ βάθος ἡμέρας τινὰς) Imperator duobus diebus gravi sopore oppressus, tertio excitatus est : tum idem paulo post in soporem relapsus, ad tertium fere diem jacuit. Itaque dies saltem quatuor continuos decubuit. Cantacuzenus quatriduo jacuisse eum in lecto significat. At Pontanus, Cantacuzeni interpres, ex quatuor diebus septem effecit. Nam cum a Cantacuzeno ὑστεραία, δεύτερα, τρίτη, τετάρτη positæ forent, atque eæ quidem suis quæque symptomatis distinctæ ; Ipse eam quæ Græce δεύτερα esset, *tertiam* vocavit ; quæ τρίτη, *tertiam a tertia*, id est *sextam* posuit : denique (in fine capitis) eam diem, quæ a Cantacuzeno πέμπτη diceretur, non *quartam* interpretatus est, sed *Mercurii diem* ; nec advertit, diem Junii XV. anno Mundi VI. MDCCCXLIX. Christi MCCCXLI. non incidisse in feriam quartam, quæ est *Mercurii dies*, sed in feriam sextam, quæ est *Veneris*.

Ibid. Τὰ ἐ ἀνυπερπρίας ἔτη) Hæc, quæ cancellis inclusa sunt, cum Wolfius nnn invenisset in suo Codice, annos Imperii viginti assignavit Andronico juniori. Atque hinc factum puto, ut in ipsa hujusce Historiæ inscriptione idem Wolfius summam annorum ampliaverit, numeraveritque annos CXLV. pro CXXXVII. ut supra anotavimus ad Titul. Libri Primi.

Ibid. Ἐπὶ δυοκαίδεκα μῶ) Immo *annui tredecim, & dies viginti duo*. Nam Andronicus junior Urbis potitus est anno Mundi VI. MDCCCXXXVI. Christi MCCCXXVIII. ea nocte quæ intercessit inter Maii diem XXIII. & XXIV. ut dictum supra, lib. IX. cap. VI. & VII. Obiit autem anno Mundi VI. MDCCCXLIX. Christi MCCCXLI. Junii die XV. *Edit. Paris. pag. 777.*

Pag. 283. C. Θεοφρὰ ᾗ καπήλιος καπορχίσαι.) Post hæc verba, quibus clauditur liber undecimus, eadem manu in Codice Regio 2558. scriptum legitur. Ἐν ἔτει ,ςΦϑ'. μηνὶ δεκεμβρίῳ, δ', ἦλθεν ὁ βασιλεὺς κῦρος Ἰωάννης ὁ υἱὸς Κυρίου Ἀνδρονίκου τῦ βασιλέως ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐφημεῖν, σρεγγοτόπον ὄρκων μῦ συμφωνεῖν. τῇ δευτέρᾳ δὲ τῦ αὐτῦ δεκεμβρίου, ἐξῆλθεν ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεὺς κύριος Μανουὴλ, ἀναβὰς εἰς τὰ κάπρα τῆ Βιτετικῶν, ᾗ ἀποδήμησεν εἰς τὴν Φραγγίαν, ἕνεκεν βοηθείας τ ὀρθοδόξων Κωνσταντινοπόλεως· Quæ sequuntur, alia manu scripta sunt. Ἐν ἔτει ,ςΦεγ'. Ἰνδικτ. ι'. μαρτίου κϑ'. ἡμέρᾳ παρασκευῇ μεγάλῃ, ἦλθεν ὁ μακαρίτης βασιλεὺς κύριος Μανουὴλ ἐν τῇ λιμένι τῆ * Κεχρεῶν, ᾗ τῇ ιϑ' Ἀφριλλίου ἤρξατο ἀνακαθαίρειν καὶ ἀνοικοδομεῖν τὸ ἐξαμίλιον, ὅπερ ἔτι τὸ μῆκος * ὀργυιές ,γω. ἀνίσους δὲ πύργους ἐπ' αὐτῷ ,ργ'. ἀρίθμησαν ᾗ γράμμασι ἐν μαρμάρῳ λαξδτῷ, ᾗ τὸ μέρος τὸ ἐν τῇ Ἐλλάδι, λέγοντα ὕτως· ΦΩΣ ΕΚ ΦΩΤΟΣ, ΘΕΟΣ ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΕΚ ΘΕΟΥ ΑΛΗΘΙΝΟΥ, ΦΑΛΑΞΗ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΝ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΙΣΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΔΟΥΛΟΝ ΒΙΚΤΟΡΙΝΟΝ, ΚΑΙ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΑΣ, ΤΟΥΣ ΕΚ ΘΕΟΥ ΖΩΝΤΑΣ. Ἐν ἔτει ,ςΦϑβ'. ἰνδικτ. ζ'. δεκεμβ. ι'. ἦλθεν ὁ μακαρίτης Κύριος Κωνσταντῖνος εἰς τὸν Μιζυθρὰν, καὶ ἐδιέβησεν εἰς τὴν πόλιν ὁ ἀδελφὸς αὐτῦ ὁ μακαρίτης δεσπότης Κύριος Θεόδωρος· καὶ μετὰ παῦτα ἀπῆλθεν ὁ αὐτὸς δεσπότης Κύριος Κωνσταντῖνος ἐκ τῆ Κωνσταντινουπόλεως γεγονὼς βασιλεὺς ἐν τῇ ,ςΦϑη ἔτει.

* Κεχρεῶν pro ἐργασίας.

LIB. XII.

Pag. 287. A. Περὶ ἐτῶν ἑκατὸν ᾗ πεντήκοντα) Libri undecim priores Historiam continent annorum CXXXVII. Vide quæ annotavimus ad Titulum libri primi.

Pag. 288. A. Ἡλικιώτας ἰδίᾳ γέγονεν εἶναι) Legendum fortasse, ἡλικιώτας ἐξ γέγονεν εἶναι. Sic lib. XIII. cap. XII. sect. VIII. ἐξ γέγονε αἰχμάζειν.

Pag. 290. A. Ιωάννην .... ἔτι ἀπὸ ἑπτὰ ἐτῶν ἀμείβοντα) Verti *qui tum nonum ætatis annum explebat*. Malim nunc, *excedebat*. Nam & ea eſt vis verbi ἀμείβειν, & huic interpretationi favet id quod de Joanne legitur infra lib. XV. cap. XI. ſect. VIII. ubi dicitur uxorem duxiſſe Helenam ſexdecim annos natus.

Ibid. Ἀλιξίῳ δὲ τῷ Ἀποκαύκῳ,) Extat in Bibliotheca Regia Codex ingens chartaceus Græcus, quo continentur Opera Hippocratis fere univerſa. Ejus libri initio imagines duæ in membranis pictæ occurrunt. I. Hippocrates in hemicyclo ſedens, dextra calamum, læva librum tenet reſignatum. II. Magnus Dux Apocaucus in cathedra ſedet: quem pone ſtat puer, librum in pluteo apertum manu ſiniſtra apprehenſum tenens, & legenti ſimilis. Ad utramque imaginem acceſſere Hippocratis & Apocauci laudes mutuæ, ſenariis Jambicis comprehenſæ, eæque in marginibus tabellarum exaratæ. Figuram Apocauci, viri poſt Cantacuzenum in hac Byzantinæ Hiſtoriæ parte celebratiſſimi, æri incidi curavimus, his ſcilicet Notis inſerendam. Quoniam autem Apocauco proximus in Codice Regio aſſidet & eum prior compellat Hippocrates, ideo hujus quoque imaginem, Chalcographi manu delineatam, in lucem edimus. Iambos ipſos æri inſculpi non neceſſe eſſe duximus, quos typis exprimi facilius foret. Ex iis porro Jambis apparet Apocaucum, quantumvis publicis negotiis diſtrictum, ſtuduiſſe Medicinæ; immo & ejuſce artis peritiſſimum fuiſſe. Ita quippe Hippocrates dictum in ſequenti pagina Apocaucum alloquitur:

Ἰατρικῆς μὲν τῆς κρατίστης ἐν πόνοις
Δεινός τις εἶλε τλῆ ἐμὸν ψυχὴν ἔρως,
Ἐκ παιδὸς ὑθὺς ἐσπανεὶς δίμηχάνως,
Καὶ προσπαθῶς ἴχνεσιν ἕλκων τλῆ φύσιν
Πρὸς συμπαθῆ παίδευσιν ὁλκαῖς ἐμφύτοις.
Καὶ δὴ σωφάλας καὶ πυκνὸς πάντῃ πόνος,
Ὑπερφυῆς ἐδόξα τυγχάνειν κλέος.
Καινόν τι θαῦμα χειμαπίζων τῷ βίῳ.
Σοφῶν δὲ πᾶσιν ἐκκαλύψας τλῆ πόνοις,
Ἱπποκράτης ἐδείξα συχνὸς τῇ χρόνῳ,
Δεινὰς ὅτι μάλιστα πρὸς πάντλῃ φύσεις·
Νόῳ Γαλλιῶν, Λέτιον τὸς πάνυ,
Τλῆ Ἀρεταίῳ καὶ σοφῷ Παύλῳ χάριν·
Μεθ' ὧν Ὀειβάσιος ἡ πλευρὰ φύσις·
Ἄλλοι τε συχνοὶ σωίδρομοι τλῆ ἀξίαν.
Ὧν λαμπρὸν ἐμπίφυτε τῷ βίῳ κλέος.
Ἀλλὰ παραιρεῖταί τι τῆς δ'δοξίας
Τὸ τῷ πόνων ἁπλοῦν, ὅς ὁ παῖς βίος
Ἀλλοῖον ἦν ἀπόδασμα πρὸς τὸν βλέποντ.
Σὺ δὲ γραπτὰ τῷ ἀρίστων λυσόντων,
Κοινὰ γραπάρχα τῷ διπλῶν γραπδμάτων,
Ὁ γῆν τε καὶ θάλατταν ἀχέτως ἔχων,
Διεξαγωγὰς τῷ κατ' αὐτὸς πραγμάτων,
Ἐπίβολος φρλὶ τῷ σοφῶν βυλδμάτων,
Ὁ τῆς δίκης φρίπαπις δ'σάθμοις μέτροις,
Ἡ πρὸς λόγως ἁπλοῦς ἐξόχως φύσις,
Ὁ πρακτικὸς νῦς πρὸς κτίσεις δίμηχάνος,
Πᾶς εἰς τοσοῦτ κερματίζων τὰς φρένας,
Ὧν οἷς ἕκαστον ἀρκέσαι τις ἂν μόλις,
Καὶ λαμπρὸς ὕπν τοῖς πᾶσιν δεδεγμένος,
Ἔπειτα βλέψας πρὸς μακρὰν ὕπν πόνλιν,
Πρὸς λῶ βραχὺς πᾶς ἐστιν ἀνθρώπν βίος,
Οὕπως ἀνείλν θᾶττον αὐτλῶ ἡ λόγος;
Καὶ πᾶσιν ἐξέπλυξας ἐν πάτῳ φύσιν,
Ὡστ χρόνον τε καὶ λόγως καὶ τλῆ φύσιν,
Σπυδὼν τε πᾶσαν τλῆ ἐμὴν ἡ μετρίαν,
Οδῶ πάρεργον, τῦπ δὴ τὸ τῶ λόγω,
Καὶ παιδιὰν ἔλιγξας ὅπτα σῦ θέντος.
Ὅπως ξένλν ἄειτε πλετήσας φύσιν,
Ξένως ἐχρήσω πᾶσι τὸς κοινὸς τρόποις·
Καὶ σφόδρα θαυμάζειν με φιλῶν τὸς λόγους,
Ἐδείξας ἔργοις ὡς βραχύς τίς μν λόγος,
Τὰς ψυχικὰς δὲ ἡ νοσήσας δυνάμεις
Ἐκ τῆς ἑαυλν συμφυῶς ἐμπτίας,
Εὐῤῥωτος ὕπν ταῖς ἐνεργείαις ἔρως,
Τὸς γνωσικὸς εἰς ἄκρον ἐκπτῶν πόνος.

Edit. Paris. p. 778.

μέγας
ἀσχάπο
κάυκο

Digitized by Google

Ἀλλ' ἀψαρίσως οἷς φιλοῖν ἡμᾶς ἔχων,
Ὁ πάντα χρηστὸς, ἡ τελεσβία φύσις,
Χάριν Θεῷ σὺ τῷ καλῶν εἰδὼς ἔχε,
Παρ' ὧ καλὸν πέφυκεν ἀνθρώποις ἄκαν.

Ita quidem Hippocrates; quem ſic contra Apocaucus.

Ἐγὼ σοφῶν κράτιστε τῷ ὑμνημένων,
Ἀεὶ ἡμερῶν τοῖς λογισμοῖς τὸν *...; *κτίσιν, opinor.
Καὶ τὸν καθ' ἡμᾶς * εξιρὰ..... * Forte ἐξευρὼν σοφίαν.
Ἐξ ὧν μαθὼν πάρεστιν εὐθὺς λόγχης,
Πολλοῖς μὲν ἔχον ἐντυχὼν σοφῶν λόγους,
Σοφοῖς ἀνατυλαῦσαι τὸν *..... * Fort. ἡμῶν φύσιν.
Παρ' ὧν ἀφορμὰς δαψιλεῖς δὴ λαμβάνειν,
Πρὸς θαῦμα τῶ κτίσαντος ἀρρήτους ἕξεις.
Ἐπεὶ δὲ τῷ σῶν δικλεῶν ἀναδεσμάτων
Πολὺς τις ὄρρει θαύματος γέμων λόγος,
Ὡς τῆς ἐν ἡμῖν τῶ Θεῶ τεχνουργίας
Τὰς μυστικὰς ἕκαστῶν ἐμφύσεις λόγχης,
Πολλὰ μὲν ἔχον ἐντυχεῖν πάσης πόθον,
Λαμπρᾶς ἐκ ἀυτῆς εὐφυῶν ταῖς ἐλπίσι.

Tum idem interjectis aliquot verſibus,

Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ λοιπὸν πρὸς πόνους,
Ὡρμημένος πέφευγα πλησμὸν τὸν πόθον,
Καὶ δὴ προσέχον ἐμμελῶς τοῖς βιβλίοις,
Καὶ τὸν ὅλον δέδωκα τῇ πέφῃ χρόνον.
Ἀλλὰ τὸ λοιπὸν τίς παράσχοι λόγος;

Reliqua omitto, quæ & nimis multa ſunt, & ad inſtitutum minùs pertinent. Porro Apocaucum legendis Medicorum ſcripteis deditum fuiſſe, diſcimus etiam ex Actuario, qui ſuos de Methodo medendi libros ei, ad Hyperboreos Scythas Legato euoti, nuncupavit. Vide Lambecium, de Bibliotheca Cæſar. lib. VI. pag. 113.

Ibid. D. Ἀνάγκην πολλάκις ἐπιτηχάντος τῷ βασιλέως) Cantacuz. Hiſt. lib. II. cap. IX. & XIV. *Edit. Pariſ. pag. 783.*

Pag. 292. D. Κατὰ τὸν ἐπιστεῖν περίοδον ἐκείνου) *Bellum ſcilicet Avi & Nepotis*. Vide quæ annotavimus ſupra ad pag. 212. B.

Pag. 293. C. Καὶ εἴ τινές που τῷ ἐν πίλοι) Verti, *& ſi qui ex ducibus*. Malim, *ex proceribus*, vel *ex magiſtratibus*.

Pag. 297. B. Εἰ μὴ ὃ ταῖς τῷ ἡμῶν διατρῷ καινοφωνίαις) Gregoras hunc librum, & quinque deinceps continuos, ſæviente in Acindynianos perſecutione ſcripſit, nondum tamen domo incluſus; immo, ut opinor, ante habitam Synodum Palamiticam. Decimum-octavum & novem ſequentes teſtatur *ipſe* ſcripſiſſe ſe habita jam Synodo, domi manente juſſum, & ab Monachis cuſtodibus obſeſſum. Vigeſimum-octavum, & reliquos uſque ad trigeſimum-octavum, récepta jam libertate, variis temporibus videtur condidiſſe.

Pag. 300. C. Μετὰ μὲν τοι τὰς τῶ Ἀρκτούρου ἐπιτολὰς) Anno Chriſti MCCCXLI. quo anno oriebatur Arcturus die XXVI. vel XXVII. menſis Auguſti. Vide Michaelis Angeli Blondi tabulas annuas.

Pag. 301. A. Αὐδίας δὲ ἡ Ἰωνίας ἦτος ὢν ἡγεμὼν) Illis temporibus Sarchanem Lydiæ præfuiſſe tradit Cantacuzenus, Hiſt. lib. III. cap. IX. Eumdem lib. II. cap. XIII. Joniæ Satrapum facit. Itaque Amurius diviſum cum Sarchane earum provinciarum imperium habuit.

Pag. 303. A. Μεθ' ἕλιον περιμένον) Legendum *μεθ' ἥλιον*, &c. Quamquam ne ſic quidem ſatis liquet, quænam ſit mens Auctoris. Puto ἥλιον, hoc loco eſſe *ipſum tempus*, cujus beneficio diſcimus quænam conſilia optima ſint.

Pag. 307. A. Τῶν φημιζομένων δεινῶν) *Eorum malorum, quæ fama jam nuntiaverit*. Dubito utrum ſic vertendum, an *eorum quæ gravia & acerba reputantur*.

Ibid. B. Ὑπὲρ ἑξήκοντα) Duo & quadraginta, duce Apelmene, Cantacuz. lib. III. cap. XXII.

Pag. 309. A. Πρῶτον μὲν δὴ) Quæ hoc loco deſunt, eadem in Codice * Vaticano deſiderari, didici ex doctiſſ. V. eodemque amico chariſſimo Lud. Targnio, qui ſelectas e multis lectiones dubias rogatu meo cum illo ipſo Codice contulit. *Nº CLXIV

Ibid. C. Κἄμοὶ τὸν αὐτὸν ἡμπορο ὧντι) Hinc apparet quam familiariter Gregoras cum Cantacuzeno, non ſolùm privato, ſed etiam Imperatore vixerit: qua de re plura diximus in Vita ipſius Gregoræ, pag. 7.

Pag. 311. C. Εἰώθεσαν τῷ πατρὶ ἀμέρᾳ προσάπτειν) Vide Notas Ducangii ad hunc locum: item ejus Gloſſar. med. Græcit. in V. Πρόσαψις.

Pag. 312. B. Τῆς τῇ φάσκον πανυρτιας) In margine aſcriptus eſt per errorem dies Januarii *quintus*, pro *ſexto*; quo die Cantacuzenus ipſe matrem ſuam obiiſſe teſtatur, Hiſt. lib. III. cap. XXXVI. Is eſt dies τῇ φάσκον, ſeu *Epiphaniæ*.

Pag. 313. A. Τὸ δὲ περίγειον ἐκ περιτροφῆς τοῦ οἰκ. ἐπανελ. κύκλου) *Nam cum circuli ſui perigeum*, &c. Hæc interpretatio partim mea eſt, partim virorum aſtronomiæ peritorum, quos conſului.

Ibid. Ἀκρονύκτ. ἡμέλλε ἐβάλ. παρ. τῇ γῇ πὰς αὐγὰς, ἔπρὶν ἐς μέσ. ἀφικ. τοῦ τότε τοιοῦτ. ἢ χρόνου) Verti, *acronycham lucem non prius terræ præbebat illo tempore, quam ad mediam noctem perventum eſſet*. Malim, *acronycham lucem non prius terræ præbebat, quam mediæ noctis tempus adveniſſet*.

Ibid. D. Συχνοὶ τῇ ἡ Ορτσιάδος φρυχόντων) Ea eſt *Adrianopolis*. Codex Reg. 2784, fol. 327. v. ubi de Urbium nominibus mutatis, Ὁδρυσὸς ἡ Ορτσιὰς, ἡ νῦν Ἀδριανούπολις. Vide & Leonis Allatii Notas ad Georg. Acropol. Hiſtor. cap. XIII. Edit. Reg. pag. 231.

Pag. 315. A. Τῆς δὲ τῇ Σιρρῶν πόλεως) *Pheras* vocat Cantacuzenus; atque illud ejus urbis nomen primitus fuiſſe, indicat breve Urbium Onomaſticon, quod extat in Cod. Reg. 2990. fol. 70. v. ubi inter alia legitur Φιραὶ, πλησιοχωρεῖται, αἱ Σίρραι, ἡ Φιραῖος οἱ ἀπὸ πάππου.

Ibid. Ὁ τὸ θανόντος βασιλέως ἐξάδελφος, Γὼμ ὁ Αρμένιος) *Guido Armenius*: Cantacuzeno (lib. I. cap. LVI.) Συργιωπλεζιάνο: eidem (lib. III. cap. XXXI.) Συργὲ σπλενζιάνο; Gallice, *Sire Gui de Luſignam*, ſeu *de Leſignem*. Erat hic Andronici junioris ἐξάδελφος. Scilicet Andronicus junior matrem habuit *Mariam Armenam*, quæ & *Rieta* & *Xene* dicta eſt. *Mariæ* autem nepos fuit ex fratre *Guido* iſte, qui poſtea Armeniæ Rex fuit, ἐκ πατρόθεν προσηκόντως αὐτῷ κλήρου ἡ ἀρχῆς, inquit Cantacuzenus Hiſtor. lib. III. cap. XLIX.

Pag. 316. A. Τῆς τῇ Αὐδήρων μονῆς) Græci recentiores Αὐδηρα & Αὔδηρα ſcripſerunt, pro Αβδηρα. Eſt autem *Abdera* oppidulum Thraciæ maritimum, Democriti patria. Cantacuzenus lib. III. cap. XVII. & cap. XXVI. uxoris ſuæ fratres, non in Monaſterio Αὐδήρων, ſed in Caſtello Bera ſeu Vera incluſos ait: unde Ducangius Gregoram reprehendit; quem & libro XVI. cap. I. Αδήλων μονῶν pro Βήρας μονῶν dixiſſe obſervat. Ego Gregoram lib. XVI. cap. I. locum indicaſſe exiſtimo plane diverſum a Bera Caſtello.

Ibid. C. Διδυμοτείχου ἐπιτροπῶν παραδὺς ..... ἀφικνεῖ δ' ἐνθὺς) *Didymoticbus*, hodie *Dimotuc*, oppidulum eſt in ripa Hebri fluminis, inter Adrianopolin & Trajanopolin ſitum. Vide Brietii Thraciam cum veterem tum novam. Cantacuzenus Didymoticho egreſſus eſt Martii die v. Indict. x. ut ipſe teſtatur Hiſt. lib. III. cap. XXXII.

Ibid. Καὶ ἀχύρα τὸ φρούριον, ὃ Πολύσυλον ὀνομαζόμενον πάλαι) Ita etiam Codex Vaticanus. Tamen deeſſe aliquid ſuſpicor. Certe Cantacuzenus, quod oppidum ſuo tempore *Polyſtylum* dicebatur, illud ipſum ait *Abderam* dictum ab antiquis, lib. III. cap. XXXVII. Cum Cantacuzeno conſentit Onomaſticon urbium, quod extat in Cod. Reg. fol. 327. v. ubi legitur Αὔδειρα, τὸ νῦν Πολύσυλον. Pro Αὔδειρα, legendum Αβδηρα. Vide quæ annotavimus paulo ſupra ad pag. 315. D.

Pag. 317. A. Παρὰ πὰς τῆ Νέστ ἐκβολάς· ὃς ποταμῶν τῶν ἐν Θρᾴκῃ μέγιστος) Hodiernis Geographis neque maximum Thraciæ flumen eſt, neque ex Hæmo Monte oritur.

Ibid. B. Τὸν ὑπὲρ τὸ μέλλον βασιλικῶ ἀξιώσει) Verti, *cum imperandi gloriam, quæ Cantacuzenus antehac floruerat, agnoſceret etiamnum*, &c. Malim nunc, *cum imperandi gloriam, quæ Cantacuzeno poſthac futura eſſet, cogitaret etiamnum*, &c. eo præſertim quod apud Gregoram adverbium ὕστερον ſolet referri ad futurum tempus, non autem ad præteritum.

Ibid. C. Πλέον ἢ πεντακόσιοι·) Cantacuzeno χίλιοι πρὸς τοῖς ἑπτακοσίοις. Idem præterea, ἐπὶ τῆς ἔξω Διδυμοτείχου σωσοικίας, hoc eſt *in ſuburbiis* relictos ait octo duces, ſingulos ſagittariis mille præfectos. Hiſt. lib. III. cap. XXXII.

Ibid. D. Ὁ τε ἡ βασιλίδος Εἰρήνης ἀδελφὸς Ιωάννης ***) Codex Vaticanus plane habet, ut legendum eſſe admonuimus. Ita accepi ex doctiſſ. V. Lud. Targnio.

LIB. XIII.

Pag. 319. A. Εμοὶ γὰρ τῶν ζωγράφων ἐκείνης, &c.) Eadem hæc infra repetet, lib. XXII. Eſt etiam initium Panegyrici ſacri εἰς τὸν διαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Vide Indicem Operum Gregoræ Rhetoricorum.

Pag. 321. B. Δεῦτε δεσπόσωμεν, &c.) *Pergite animo forti, Lacedæmonii. Hodie apud inferos fortaſſe cœnabimus*. Cic. Tuſcul. Quæſt. lib. I. ſect. 101. Vide & hujus Hiſtoriæ lib. XVIII. infra, cap. V. ſect. IX.

Ibid. D. Καὶ ἅμα σωτάξαμενος) *Simulque eo valere juſſo*, &c. Id hoc loco ſignificat verbum σωτάξασθαι. Alio ſenſu ſupra, ἀφῖκτο σωτεταγμένος τῷ ἐπὶ Τεβαλλούς. pag. 320. C.

Pag. 323. A. Περὶ πὰς τῦ Ωρίωνος ἐπιτολάς.) Ab Incœpto civili bello novem jam menſes effluxerant, ut diſerte ait Cantacuzenus, Hiſt. lib. III. cap. XLIII. p. 492. Edit. Reg. Porro bellum ineunte Octobri, an. Chr. MCCCXLI. cœptum fuerat; ut idem Cantacuzenus tradit, ejuſd. lib. cap. XXII. Itaque & Orionis ortus, & Cantacuzeni cum Cralle congreſſus, referri debent ad ultimos Junii, vel ad primos Julii dies, ſeu ad initium æſtatis anni MXCCCXLII.

Pag. 324. B. Καὶ ὅσα μεταξὺ τῆ πρὸς ἕω τῦ Ἰονίε κόλπε φαίνε πλευρᾶς) Verba Auctoris ita conſtruxi, Καὶ ὅσα μεταξὺ (ſupple τῆ Ἰλλυρίδος κείμενα) φαίνε πλευρᾶς τῦ Ἰονίε κόλπε τῆ πρὸς ἕω, id eſt, *& quidquid citra Illyricum, attingit latera orientalia Ionici maris.* Quod ſi ita conſtruantur, Ἃ ὅσα μεταξὺ τῆ πρὸς ἕω (ſupple κείμενα) φαίνε πλευρᾶν Ἰονίε κόλπε, vertendum erit, *& quidquid loci citra *Orientales provincias poſitum, Ioniti maris latera attingit:* quam interpretationem præferendam puto.

* Nota dici id apud Triballos.

Ibid. D. Καθόσα φιλία δίδωσιν ἀκριφῆς) Obſcure dictum; atque, ut apparet, ſcriptum mendoſe. Tamen ita etiam in Codice Vaticano ſcriptum reperit vir doctiſſimus.

Pag. 326. A. Συμπίπτωσι τότε πάντα τὰναντιώτατα) Hujus Hiſtor. lib. XVI. cap. I. ſect. ult. cap. V. ſect. VII. lib. XVII. capp. VI. & VII. lib. XXI. cap. VI. &c.

Ibid. C. Τριάκοντά που μόνας ἡμέρας ὠμίλησε τῆ Κράλη) Cantacuzenus Cralem convenit circiter illud tempus, quo Orionis ſidus oritur, hoc eſt æſtate ineunte, ſub exitum menſis Junii: ut annotatum ſupra, ad pag. 323. A. Idem nunc diebus triginta apud Cralem commoratus eſſe dicitur; iiſque elapſis, veniſſe obſeſſum Serrhas, exeunte æſtate, immo autumno ineunte, & inſtante jam vindemia. Ita diebus triginta totam æſtatem videtur concluſiſſe noſter hic Chronologus. Sed fortaſſe ad illos triginta dies, apud Cralem conſumptos, addi etiam debet illud tempus, quod antequam ad urbem Serrhas perventum eſſet, exercitui cogendo & inſtruendo, atque ipſi itineri conficiendo impenſum fuerit: ut tum demum caſtra prope eam ipſam urbem poſita ſint, cum jam æſtas tota exiiſſet. Cantacuzenus, Hiſtor. lib. III. cap. XLIX. ait ſe στρατιὰν παραλαβὼν ἤδη παρεκτεινομένε περὶ Θέρος ἐκβολάς. Idem addit, Cralem cum uxore proſequutum eſſe ſe uſque ad confinia Imperii Romani: id quod non ſatis congruit cum rationibus noſtris chronologicis.

Pag. 330. A. Ὀλόμενός τι ἢ ὀφθησόμενος) Legendum ὀλομένῳ τι ἢ ὀφθησομένῳ. Alioquin eſſet Soloecismus.

Ibid. B. Μέχρι ἢ ἐς πόλιν Στρυμμίτζαν) Quæ urbs, mortuo jam tum Chrele Triballo, in Cralis poteſtate erat. Vide Cantacuz. lib. III. cap. LIV. pag. 530. Edit. Reg.

Pag. 331. B. Τῦ ἐκείνης χρόνε πρὸς ἀμοιβὴν δὲ αὐτὸν ἀγαθῦ) Ita etiam legitur in Codice Vaticano, unde hæc valde obſcura illuſtraturum me ſperaveram.

Pag. 332. C. Ἀλλὰ ποῦ μὲν ἐν τοῖς ἑξῆς ὑστέρησον ἀφηγησόμεθα) Gregoras id quod hoc loco promittit, nuſquam præſtabit; quanquam de Nicephoro Annæ filio, & de rebus Aetolorum, ſemel credo circa Hiſtoriæ finem acturus eſt. *Edit. Pariſ. pag. 785.*

Pag. 334. C. Ὁ δ' ἀντιφέρετο· σωιὼν ἐκ εἶναι) Cantacuz. Hiſt. lib. III. cap. LIX.

Pag. 335. D. Καὶ χρήμασι κατορθῶσαι πᾶς ἐκάστω προσήκων τῆ πᾶς ἐγ.) Ita etiam Codex Vaticanus: nec mirum, cum ex eo Regius deſcriptus ſit.

Ibid. Ἀπαντά σι, &c. Cod. Vatic.

Pag. 337. C. Ἐκ δὲ ἀμφοτέρων παρίζεται κέρδος ὁ τρίτος) Τῶδ' αὐτῶ γλιχόμεθα οἵπερ φυόμενοι, ἢ οἱ τῆ ἀληθείᾳ ἐγχρώμενοι. οἱ μὲν γε ψεύδονται τότε, ὑπέρ τι μέλλοντες πᾶσι φθάσαι πείσαντες κερδήσεσθαι· οἱ δ' ἀληθίζονταί τι, ἵνα τῆ ἀληθείᾳ ὑπωπιάσωνται κέρδος &c. Darius apud Herodotum in Thalia.

Pag. 338. A. Ναῦ δ' ὥσπερ ἀναλυπτήρια θύειν, &c.) Senſum expreſſi; verba non reddidi. ἀναλυπτήρια θύειν hoc loco idem eſt atque ἀναλύπτεσθαι. Proprie dicitur de novis nuptis, quæ quo die flammeolum ponebant, dona a marito & ab amicis mariti accipiebant, dicta ideirco ἀναλυπτήρια.

Pag. 340. C. Καὶ τὰ πλείω τῆ Τριβαλλοῖς ὑπεκ. χωρ. ἐκάκωσαν) Tamen Cantacuzenus ait ſe operam tum dediſſe, *ne quid Cralis provincia detrimenti acciperet.* lib. III. cap. LIV.

Pag. 344. A. Μετὰ δὲ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον) Hunc locum Ducangius illuſtravit in additamentis ad Conſtantinop. Chriſt. pag. 146. Edit. Reg. quæ edita ſunt poſt Notas in Zonaram.

Ibid. D. Τῶν δ' ἀνῃ προσκειμένων ὄχλων) Ducangius in additamentis ad Conſtantinop. Chriſt. ſupra laudatis, vertebat, *Cum vero plebi ei faveret.* Malim, *Ex turba vero plebeia, quæ ei favebat.*

Pag. 348. D. Πρώγε δοῦν τῶν ἑαυτοῦν) An. Chr. MCCCXXXIX. menſe ſeptembri exeunte. Joan. Villan. lib. XI. cap. CI.

Ibid. Καὶ Σεγώρον) Gregoras, ut ex Italico ſeu Gallico *Doge*, Τῦζον, ita ex Gallico *Sire Doria*, vel ex Italico *Meſſer Doria*, Σηρίορον fecit.

LIB. XIV.

Pag. 350. A. Μεθ' ἡμέρας) Supple τινάς. Sic Ephræmius περὶ ἀρετῆς cap. VI. Καὶ μεθ' ἡμέρας προσελθὼν τὸ μειράκιον τῷ ἑαυτῆ πατρὶ, &c. Cod. Reg. 1905[2]. fol. 26. v. col. 2. l. 9.

Ibid. B. Ὅτι προσάγειν) Ἐτι προσάγειν. Cod. Vat.

Ibid. Ταῖς ἐκ Βυζαντίου λάθρα, &c.) Syntaxis, ὑποχύσεσι ταῖς προσιούσαις λάθρα τῇ συχνὰ ἐκ Βυζαντίου ἄλλοτ' ἄλλοις τρατιωτῶν τῷ ἐς Διδυμότειχον, pro ἐν Διδυμοτείχῳ. Sic infra, lib. XV. cap. V. sect. VII. ἐς Διδυμότειχον ὅτι αὐτῷ, pro ἐν Διδυμοτείχῳ. &c.

Pag. 351. D. Οἰκίας τε καπνισθεὶν ἐγίγνετο) In Codice Colbertino (cujus numerus eſt 6044.) circa finem legitur, ἔτος, ϛωϟβ', ἰνδικτ. ιβ'. κύκλ. ὁλ. κ'. * σολλοὺς κύκλ. ιβ'. * ἐγένετο πτῶσις ἐν πόλει. Itaque hæc ruina accidit anno Mundi VI. MDCCCLII. Chriſti MCCCXLIV. Indict. XII.

* Immo 1. * Immo ii.

Pag. 353. C. Καὶ ἡμῶδόχους ἐνθάδε τῇ θρόνῳ) Θρόνος vocat *ſedem Pontificiam* ſeu *Patriarchalem*. Sic infra, lib. XV. cap. III. pag. 382. D.

Pag. 356. A. Λέσβου τῇ Χίου ἀλλαζαμένου σφῶν) Ita etiam Codex Vaticanus. Sed legendum videtur ἀλλαξάμενος σφῶν.

Ibid. Πῶς τῇ μανιώδει ἡ γνώμης ἀφοδευκυῖα) In Codice Vaticano *, inter vocem γνώμης & vocem ἀφοδευκυῖα, vacuum eſt ſpatium quinque litterarum. Legendum procul dubio ἀ Αννα ἀφοδευκυῖα. Omiſſum nomen formidine fultis, aut etiam majoris pœnæ.

* fol. 111. a.

Ibid. B. Ὑπὸ ζηλοτυπίας) Sic infra, lib. XV. cap. IV. ſect. IV. omnium malorum caput & cauſa ſtatuitur ἡ ἡ βασιλίδος Αννης ζηλότυπος τῇ καιρέκακος γνώμη. Item ibidem, ſect. X. eadem Anna notatur, ut μὴ δυναμένη παντάπασιν ἀναπῆσαι τῷ ἡ ζηλοτυπίας πάθους.

Ibid. Τῷ ἔρωτος πεῖθοντος σα βίον, &c.) Paulo plus ſpatii vacat in Codice Vaticano. Hoc loco Gregoras neſcio quem Auguſtæ amorem obſcure indicat.

Ibid. Ψυχὴ γὰρ ἀπαιδαγώγητον ἄγουσα βίον, &c.) Complicatam & perplexis verborum ambagibus involutam Auctoris mentem non potui omnino evolvere.

Pag. 357. D. Δοκεῖν εἶναι φύεσθαι) Verbum εἶναι videtur ſuo loco motum fuiſſe. Legendum forteſſe, αὐτῷ καθ' αὐτῷ εἶναι τῷ ὑπογραφῷ, ᾗ δύο μιᾶς τινος ῥίζης δοκεῖν φύεσθαι ἰόνδρα, &c.

Ibid. Εὐθύς τι ᾠχρεωχρόησατο .... ἀπαῖσαι) Cantacuzenus Hiſtor. lib. III. cap. XXX. ait ſe, audita in ſomnis voce turbatum, ſtatim ſurrexiſſe. De citharœdo & cantilena, tacet omnino.

Pag. 362. C. Καὶ ὁμιλίκων καλίδων ἰατρείαν τινά) Verti, *eam eſſe divinam caſtigationem*. Vertendum videtur, *aliquam eſſe divinam caſtigationem*, &c.

Ibid. D. Καὶ Βογομίλον) De quibus Anna Comnena, Euthymius Zygabenus, Tollii iter Italicum, &c. Vide & lib. XXIX. infra, ubi de Synodo habita in Monte Athonis.

Ibid. Τὰ τε δὴ ἄλλα τὸ ὄρος ὁ Ἄθως, &c.) De laudibus Montis Athonis multa etiam Patriarcha Philotheus Antirrhetic. lib. XII. * ubi Gregoram acriter inſectatur, quod & ſanctam ſolitudinis Monaſticæ tranquillitatem, & Montem ipſum Athonis calumniari auſus ſit. Τρίζει δ' ἀπατᾶς, Inquit, εἰς τὴν ἱερὰν ἡσυχίαν δῆθεν τῆς αὐτῆς ἀθλητὴν τὸ ἀσκητῶν· μᾶλλον δὲ οὐκ εἰς τὴν ἡσυχίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν ὁμοῦ πᾶσαν, ὅσον τε ἡ θεωρίας, καὶ ὅση ἡ πράξεως, ἡ ἱερὸν Ἄθω τῷ λόγῳ προθυεῖς, τὸ μόνον ὡς ἀληθῶς ἁπάσης ἡ ἀρετῆς κοινὸν ἐργαστήριον, τῷ καθ' ἡμᾶς τις ἔφο σοφῶν· ἃ τῇ ἐκατοχῇ ἡ οἰκουμένης, πῶς ἂν εἴποιμι, ὁμολογουμένως ἐξειλεγμένον μάλιστα χῶρον· τὸ ἱερὸν χεραμὸν· τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ὄντως ἡ ἀρετῆς παγκρατὲς· ἢ Ὀλύμπου φραγμάτων ἢ ἀφροδίτης κομᾶ· μᾶλλον δὲ ἐκ οἰδ' ὅ, τι τὰς ἀνθρακοὺς ἀπῆσαι ἀρκέσαι. ὁ δὲ τὰ ἐποικύπτων ἀρτὶ πᾶσαν ὑπερβολὴν ἀμβλύνει. ὃν δύπου καὶ βασιλεὺς *ὁ σοφὸς, ἅπω πότε τὸ σκήπτρα καὶ τὸ κράνος ἐπιλελυμένος, ἀρτι πράπες * ἐπιδιδυμαχὰς τοῖς ἐκεῖ, καὶ ἡ ἀρετὴν μεθ' ὑπερβολῆς ἀποθαυμάζων τῷ ἐνεσκυῖσθαι, „ Ἑλλάδος μὲν (ἔλεγεν) ἐν μύθοις φασὶν, Ἀτλαντά τινα τῶν μὴ Κρόνου θεῶν καθηρημένων, „ ταύτην ὑπὸ τῶ ἀρξάντων τὸν δίκην κατισχεῖσθαι, τὴς τῆς γῆς ἀνέχειν κίονας, ὡς ἂν πάν „ ζοιτο τῷ τοιούτῳ βάρει...ἡμεῖ δὲ τάνυ φαίην ἄν, καὶ ἡ ἀληθείας ἐμοὶ συμμαρτυρούσης, ταύ „ την τὴν τιμὴν λαχεῖν, τὸ βίου ἡ πολλῆς φιλοσοφίας ἕνεκα παρὰ Θεοῦ, τὸ τὴν γὰρ ἀνέ „ χειν, ὡχμὴς ἱλυμένης αὐτῇ τὸ θεῖον. τὸν γοῦν οὔπω ὑπὸ μεγάλων τε καὶ σοφῶν ἀνδρῶν καὶ θαυμαστῶν ὁμοῦ βασιλέων μεθ' ὑπερβολῆς θαυμαζόμενον θαυμαστὸν Ἄθω. ᾗ τὸ πλεῖον ἡ ἀρετῆς φημι καὶ ἡ ἀγιότητος τῇ φροσοίκων (εὖ δὲ ἐκεῖ τοὺς ἀφ' ἡμῶν συγγραφίας τε καὶ σοφοὺς λέγειν, οὐδὲν ἧττον, εἰ μὴ ἐκ μᾶλλον, τῇ ἐκεῖ τοίνυν πεθαυμακόσης) ὁ Γρηγορᾶς εἰς μίσος παρηχῶς, ὅπερ ἔφην, οὐδὲν φησὶν ἀρετῆς ἴχνος ᾗ τοῦ οἰκεῖν Ἀγαθαγγέλου, οὐδὲ μόριον γοῦν ἀγαθοῦ τι καὶ λείψανον παρὰ τοῖς ὁσίοις ἐκείνοις καὶ ὅπερ ἐκεῖ ὑρᾶν, εἰ μὴ καὶ πᾶν φυσι τοιοῦτον. Reliqua omitto, quæ nimis multa ſunt. Porro hinc apparet Gregoram in libris Antirrheticis, quibus Philotheus ſuos oppoſuit, aliter prorſus atque in hac Hiſtoriæ parte de Athonite loquutum fuiſſe. Cantacuzenus eum Montem a Gregora in libris quoque Hiſtoricis infamatum ſignificat, lib. IV. cap. XXIV. p. 802. qua de re in ipſius Gregoræ Vita diximus.

Edit. Pariſ. pag. 386.

* Cod. Reg. 1905. fol. 283. a.

* Cantacuzenus ἐπιδιδυμαχὰς ipſa ſunt Cantacuzeni verba, lib. I. cap. XLIII. Edit. Reg. p. 803.

Pag. 366.

Pag. 366. C. Δίκην ὀλκάδων δυοῖν) *Duas veluti naves*, Eccleſiam ſcilicet & Imperium.

Ibid. D. Καὶ ὅσοι δὴ ἦσαν ἐφετικοί.) Ii ſcilicet qui nolebant de rebus Divinis quicquam affirmari temere & indubitanter: quos Palamas in Epiſtola ad Joannem Gabram, Cod. Reg. 2409. fol. 244. v. his verbis notat: οἱ πρὸν ἀκαθίστου, ἤγουν σόφισμα τοῦ ἔρρειν τὰ τῆς πατρῴας εὐσεβείας ῥήματα, ὡς ἀπὸ τῆς Πύῤῥωνος ἐφετικῆς ὄντι καλῶς ἐπὶ τὰ θεῖα μετωνύμασαν.

Pag. 367. C. Τίνος δὲ καὶ τὰ Χαλδαίων ἀντικρὺς σωιρέδει) Chaldaicorum Oraculorum meminerunt Syneſius & Plotinus. Fragmenta, a Pſello & Plethone collecta & explicata, edidit in lucem Joannes Opſopœus Pariſiis, an. MDXCIX. ex Bibliotheca Regia. Vide Epiſtolam illi Editioni præfixam, ubi Gregoras dicitur Pſelli commentarium *legiſſe, indeque multa verbotenus deſcripta ſcholiis ſuis in Syneſii librum* περὶ ἐνυπνίων *indidiſſe, auctoris mentione ſuppreſſa*. Joannes Laurentius Philadelphienſis Lydus, quem Juſtino & Juſtiniano imperantibus floruiſſe conſtat ex Photio, laudavit non ſemel τὰ λόγια in iis ſcriptis, quorum fragmenta extant in Codice Regio 3367. Verſus ab eo prolatos, quoniam ii in Editione Obſopœana deſiderantur, juvat hoc loco exhibere. Sunt autem hi,

Χρὴ δ' καλινδῆσαι ψυχὴν βροτὸν ὅππῃ νοητὸν,
Ὄφρα μὴ ἐγκύρσῃ χθονὶ δυσμόρῳ, ἀλλὰ σαωθῇ.

Ψυχαῖον αἰνοπάρα δυσὶ κεράσας ὁμοιίας,
Νῷ καὶ πνεύματι θείῳ, ἐφ' οἷς τρίπον ἐγκὸν ἔρωτα,
Σωθέντιὸν πάντων ὑπερβάτορα σεμνὸν ἔθηκεν.

Τῇσδὲ δὴ ἐν Τριάδος κόλποις ἔπταρται ἅπασα.
Τῇσδὲ δὴ ἐκ Τριάδος πᾶν πνεῦμα πανὸρ ἱκέρασε.

Νύμφαι πηγαῖαι, ἠδὲ ἐνύδρια πνεύματα πάντα,
Καὶ χθόνιοι κόλποι, ἠδὲ πέριοι, καὶ ὑπαυγοι
Μίμαῶες, πάσης ὑπερβάτορες ἠδ' ὑπερβύται
Τλης ὑφαρίας τε ἠδ' ἀσωρίας ἠδ' ἀβύσσου.

Hæc porro Laurentius Philadelphienſis, non Χαλδαϊκὰ λόγια, ſed λόγια tantum vocat. Nec aliter Syneſius in libro *de inſomniis*.

Ibid. D. Οὐ θυσιῶν αὐλάγχων τε τομαί.) Apud Syneſium legitur,

Οὐ θυσιῶν αὐλάγχων τ' ὄπμαι, &c.

quæ lectio bona eſt, ſi ἔθμαι legas. Nam ὄπμαι non dicitur. Homer. Il. α.

σείθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω,
Οὐδ' ἔθμαι ποτόρος.

Pag. 369. A. Καὶ περαγωγὰς κακοδαίμονας) Hoc loco περαγωγὰ videntur eſſe *ignominioſæ per compita & fora traductiones*, aut etiam *exilia & deportationes*. *Edit. Pariſ. pag. 787.*

Ibid. D. Θέρους δ' ἤδη μεσοῦντος) Immo *Vere exeunte*. Nam Momitilas, cujus clades narratur, quatriduo ante Apocauci cædem debellatus, Apocaucus vero Junii die undecima cæſus eſt; ut conſtat ex cap. ſeq. ſect. I. & V. Gregoras Ver, Æſtatem, Autumnum, & Hyemem, non tam Aequinoctiis & Solſtitiis, quam calore, frigore, & propriis cujuſque tempeſtatis proventibus definivit.

Pag. 371. D. Ηκε μεθ' ὕπνον, ἠδὲ τράπεζαν * ὀλόωντος,) Verbum verbo reddidi, nec aſſum ſum aliter interpungere atque ut in Codice Regio interpunctum erat. Quid ſit τράπεζα hoc loco, non ſatis aſſequor. Fortaſſe hic ſenſus eſt; *Apocaucum diri illius carceris aſpectu oculos paviſſe, ac vix ſomno excitatum eo tanquam ad menſam opiparam cucurriſſe*.

An his venit; ſemel, poſt ſomnum iterum, poſt menſam?

Pag. 374. D. Τῆς Νέας μονῆ) Cantacuzeno dicitur, ναὸς ἦν ἐντὸς τειχέων. Hiſt. lib. III. cap. LXXXVIII. pag. 658. Edit. Reg. Vide Notas Ducangii.

Ibid. Ἐκεῖ δ' ὁ ἐκ τῆ πρεσβείρας συζύγου πρῶτος Ἀποκαύκου υἱός,) In Codice Regio legitur quidem πρῶτος, ſed ſupra ſyllabam πρῶ eadem manu ſcriptum legitur τρί: unde dubium eſt utrum hic legendum ſit πρῶτος an τρίτος. Cantacuzenus meminit trium Alexii Apocauci filiorum, quorum duos vivo patre ait ad ſe tranſiiſſe, Hiſt. lib. III. cap. LXXXVIII. tertium, quem ambigimus utrum maximus an minimus natu fuerit, poſt patris mortem in ſuas partes tranſgreſſum, a Zelotis Theſſalonicæ præcipitatum & obtruncatum narrat, ejuſdem lib. cap. XCIII. & XCIV.

Pag. 376. C. Πλέοντος ἐξ ἀπογραφικῶν ἐμπορίων) Qui vectigalia, & alios Principum reditus exigendos certo conſtituto pretio redimebant, ii a Latinis medii & infimi ævi ſcriptoribus *peræquatores, recuperatores*, atque etiam *deſcriptores*; a Græcis ἐξισωταὶ, ἐπόπται, & ἀπογραφεῖς dicti. Quodnam illorum munus fuerit, docet Ducangius

Notæ in Niceph. Greg.

in Gloſſariis mediæ tum Latinitatis tum Græcitatis. Hoc genus negotiationis a Gregora vocatur *Ἐπιγραφικὴ ἐμπορία*, quæ ſcilicet conſtabat redituum ac vectigalium deſcriptionibus.

Ibid. D. *Τὸ τῆ Θρακικῆς πειρισάσεως*) Placet admodum Ducangii conjectura, qui legendum putat *Τυρισάσεως*. Vide ejus Notas ad hunc locum.

LIB. XV.

Pag. 380. A. *Βοᾷ τὴ Θρῆνος ἡγείρετο μείζων*) Videtur Gregoras reſpexiſſe ad illa Gregorii Nazianzeni de Anaſtaſiæ templo,

Οὐ πόσον, Ἀναστάσιον ὅσ' ἤγετο πλόθι πάτρης,
Λαὸς ὑμεναίῃς νηὸν ἐλαυνε μέγαν.

Pag. 381. C. *Τὸ δὲ κατ' ἀμφότερα· τὸ, τ' ἀβέλτερον, τὸ ὁ πρὸς διόρθ.*) Ita etiam Vaticanum exemplar; ex quo, quæ in Regio apographo deeſſent, ſuppleturum me ſperabam.

Pag. 382. C. In margine.) Annum Chriſti MCCCXLVI. aſcripſimus, quo ineunte datam putamus illam Cantacuzeni ad Patriarcham Joannem Epiſtolam. Huic conjecturæ favet ordo ipſe rerum narratarum.

Pag. 383. A. *Καὶ μὴ πειθομένου, ἂν τινα*) *Εἶχεν ἄν τινα*. Codex Vaticanus, ut accepi ex Cl. V. L. Targnio.

Pag. 386. C. *Καὶ τῇ δυνάμει τὰς κατ' αὐτὸν ἤδη Περσικὰς ὑπεραίρων σατρ.*) *Τὰς κατ' αὐτὸν σατραπείας* interpretor *ſui temporis Satrapas*. Erunt fortaſſe qui malint *ſui generis Satrapas*, vel *vicinos Satrapas*.

Pag. 389. C. *Ἐπεὶ δ' ἔτυχεν ..... δίσημον ἐκ πολλῶ καπέχεσα τῆ Παλαμᾶ*) Extant in Codice Regio 2409. cum alia multa Palamæ ſcripta Theologica, tum Epiſtolæ aliquot apologeticæ, in quibus Palamas hanc vitæ ſuæ partem fuſe enarrat. Inde nos, quæ ad Chronologiam pertinebant, ſelecta quædam excerpſimus. Sunt autem hæc. Palamas cœpit ſuſpectus eſſe circa initia belli civilis. Cod. Reg. fol. 296. v. *Περί πω τὰ μέσα τῆ σπὸ τὰ σωτηρίω πάθους ἑκατὸν ἡμερῶν*, id eſt, *circiter mediam Quadrageſimam*, Patriarcha Palamæ ſignificat, ſuſpectum eum ſibi & Auguſtæ eſſe, petitque ab eo, ut ſecum ad hanc veniat, delendæ ejus ſuſpicionis cauſa, fol. 295. v. lin. ult. In Dominica Palmarum appellit Byzantium *ὁ Πρῶτος*, id eſt, *Primus* Monaſteriorum Montis Athos moderator, fol. 296. v. lin. 3. Exacta Dominicæ Paſſionis hebdomade, ac ſequenti ineunte, Palamas Patriarcham inviſit & Auguſtam, ibid. lin. 6. Statim poſt Dominicam *τῆ ἁγίων πατέρων*, intra octavam Aſcenſionis, confert ſe in Monaſterium e regione Byzantii ſitum, ibid. infima pag. Inde, verno tempore, in aliam domum a tumultu nautico remotam tranſit, fol. 297. lin. 3. Paucis diebus interjectis quæſitus a quodam Eccleſiæ miniſtro, nec inventus, in Urbem redit, ibid. lin. 4. Ineunte Autumno Heracleam ſecedit, & ibi per quatuor menſes commoratur, fol. 285. lin. 6. fol. 284. v. in inf. pag. fol. 299. v. in fine pag. * Inde reverſus, in ædibus S. Sophiæ commoratur per integrum duorum menſium ſpatium, fol. 284. v. med. pag. Comprehenditur & in cuſtodiam datur *ἅμα πατριάρχῃ*, hoc eſt, circa initium menſis Maii, fol. 285. lin. 7. * Ignatius, Patriarcha Antiochenus, Byzantium venit anno poſt Andronici junioris mortem tertio completo, fol. 283. v. lin. 20. * Palamas, ad Monachos Montis Athos ſcribens, ait ſe *περιεκλεισμένον ἀκριβῶς ἐπὶ δυσὶν ὁλοιανοῖς ἤδη*, id eſt, annum jam alterum elapſum eſſe, ex quo incluſus teneatur, fol. 299. infra med. pag. Nondum eo tempore coacta erat in eum Synodus. Ibid. Ignatius Patriarcha Antiochenus, Byzantio excedit, literis ad Patriarcham Conſtantinopolitanum contra Palamam ſcriptis, fol. 282. v. lin. 1. Hæc Regius ille Codex. Aliquanto poſt Palamas carcere emiſſus anno ipſo (ut opinor) MCCCXLVI. Tamen Cantacuzenus lib. III. cap. ult. * ſcribit, Palamam adhuc in carcere fuiſſe eo tempore quo ipſe Urbem cepit; atque eum, cum Andronico Aſane eductum e cuſtodia, veniſſe ad ſe ait Annæ Auguſtæ miſſu Legatum.

A. C. MCCCXLII. * A. C. MCCCXLIII. *Edit. Paris. pag. 788.* * A. C. MCCCXLIV. * A. C. MCCCXLVI. * Parag. E. A.

Ibid. *Τὼ γνώμην περιφανῶς μανθάνομεν .... τὼ τε περὶ τὰ δόγμ. γνώμην ἐκείνη κυρῶσα*, &c.) Huc pertinet Palamæ ad Auguſtam Epiſtola, quæ extat in Codice Regio 2409. ſupra laudato, fol. 53. Ea eſt ejuſmodi.

Γρηγορίᾳ ἀρχιπατριάρχῃ Θεσσαλονίκης ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Θεοσεφῆ βασιλίδα, κυρὰν Ἄνναν τὴν Παλαιολογίναν.

Οὐδὲν ὅπως ἀναγκαιότατον ὑδὲ λυσιτελίσατόν τι ἅμα τῇ πρεπωδίσασαν τοῖς τῶ Χριστιάνων γένους κατ' ἐλπίδαν ἐκ Θεοῦ βασιλεύουσιν, οἷς τὸ χρῆσθαι τῇ δυνάμει τῆς ἐκ Θεοῦ βασιλείας, ὑπὲρ τῆς αἰδίου τῶ Θεοῦ βασιλείας, ἣ παρὰ τῇ τῶ αὐθεντικωμένων ἡμῖν εἰς κτίσμα φρενοβλαβῶς καταφαίνεται. ἐν τούτοις ἐλπίσ τις ὁ πολὺς ἐκείνος ἐν τὰ πάντα θαυμάσιος

ὑμῶν βασιλεὺς, ἴδιόν ἐστιν ἄρχοντι τὴν βασιλείαν ἐκ Θεοῦ δοθέντα, ἅπερ ζῆλον ἔνθεον ὑπὲρ τῆς ἐκείνης βασιλείας ἀγρυπνοῦντα, καὶ καπασάσας εἰς πέλος τὸν τοῦ ὕψους ἐκείνης τετευχότα ῥυμέντος. τῶν δὲ ἡ κρατίστη σὴ βασιλεία, δίκαιόν ἐστιν ὑμῶν ἁγίᾳ, δι' ἣν ἅδη πράττεις, ἐναργῶς ἀμφιλεγῆ παρεισθέντα· καὶ ἐπὶ σοὶ τὴν πρᾶξιν εἰς πέλος καθιλεῖν, ἵν' ἐκείνῳ, καθάπερ τοῖς ἄλλοις ἁγαθοῖς πᾶσιν, ὕπνον καὶ τὸν ὑπὲρ Θεοῦ ζῆλον ἰσοδάσιος εἶης. ἐπεὶ δὲ τῷ Θεοκτίστῳ ζῆλον τὸν βασιλικωτάτην ἐν ἀρεταῖς συγκεκραμένην ἔχουσα φρόνησιν, ζητεῖς καλῶς ποιοῦσα μαθεῖν ὡς ἐν ἐπιτόμῳ καὶ τὸ ἐγχωροῦν σαφῶς, τὰ παρ' ὑμῶν καὶ τὸν ἀντιθέτων ὑμῶν καὶ φρονήματα καὶ λεγόμενα περὶ τῆ Θεόπτα φωτὸς, ὕπνα ταῦτ' ἔχει. Καὶ τὸν οὐσίαν τῆ Θεοῦ οἱ ἅγιοι ἔστιν ἃ Θεόπτα ὀνομάζουσι, καὶ τὸ φῶς καθ' ὃ λάμψας ἀπορρήτως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπὶ τῷ Θαβωρίου ὄρους πεπληρωκε τὴς συναναβάντας μαθητὰς, Θεόπτα ὀνομάζωσιν. ὡς οὐδ' ὑμῶν ἄκριτον εἶναι φρονοῦντον μὴ τὴς ὑπὲρ πᾶσαν ἐκφανσιν οὐσίας, καὶ τὸν τὴς ἀξίους ὑπερφυσημένον ταύτην ἐλλαμψιν, δύο Θεότητας ἀκτίστους προσβάλειν, ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην ὁ Ακίνδυνος καπηγορεῖ, καθάπερ καὶ ὁ Βαρλαὰμ. αὐτὸς δὲ μόνην ἄκτιστον εἶναι λέγει Θεόπτα, καθάπερ καὶ πρότερον ἐκεῖνος, τὴν οὐσίαν τῆ Θεοῦ· τὴν δὲ Θεῖαν ἐκείνην ἔλλαμψιν, κτιστὴν· ἐπεὶ δὲ κτιστὴν εἶναι λέγει τὴν Θεῖαν ἔλλαμψιν ἐκείνην, καὶ ὑφειμένην εἶναι λέγει πάντως· οὐκοῦν δύο λέγει καὶ αὐτὸς Θεότητας, ὑπερκειμένην· καὶ ὑφειμένην. φανερὸν οὖν ὡς φησὶν ἅπαντων τῶν ἀκουόντων, τὴν ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην ὑμῶν καπηγορεῖ Θεόπτα. τῶν δὲ ἐστιν ἀληθῶς δὲ ὃ ὑμῶν καπηγορεῖ, ὅτι τὸ Θεῖον καὶ ἀπόρρητον ἐκεῖνο φῶς, ὃ κτιστὸν εἶναί φησιν αὐτὸς, ἄκτιστον εἶναι προσβάλομεν ὑμεῖς, καθάπερ οἱ τῆ Θεοφόροι πατέρες, καὶ Χριστὸς αὐτὸς ὁ κῦ τῶν λάμψας, καὶ βασιλείαν τὴ Θεοῦ τῶν καλέσας, ἐδίδαξεν ὑμᾶς. ἡ δὲ ἐστιν ἡ βασιλεία τῆ Θεοῦ δοῦλα καὶ κτιστή· μόνη γὰρ ἄσπη πάντων μᾶλλον ἀβασίλευτος καὶ ἀπέραντος, καὶ χρόνε πάντος καὶ αἰῶνος ἐπέκεινα. ἵνα οὖν ὑμεῖς ἦνα κῦ ἡ μέγαν Αθανάσιον ἐν μιᾷ Θεόπτι σέβοντι Θεόν, ἡ κῦ τὸν οὐσίαν μόνην ἄκτιστον, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τὸν οὐσίαν θεωρήματα καὶ θεολογούμενα, τὸν δύναμιν, καὶ θέλησιν, τὸν ἀγαθότητα, τὸ φῶς, τὸν ζωὴν καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ ὡς μιᾶς καὶ ἀυτῆ οὔσης τ' τελῶν προσώπων καὶ ἐλλάμψεως, καὶ ἁπλῶς πάσης δυνάμεως καὶ ἐνεργείας Θείας. ὁ δὲ Ακίνδυνος αἱρέσεως εἰς κτιστὰ καὶ ἄκτιστα ἦνα Θεὸν διχοτομεῖ, καὶ εἰς δύο Θεότητας ἐκφύλους, καὶ ὅπως ὑπερκειμένην τε καὶ ὑφειμένην, τὸν μίαν καπανέμνει Θεότητα τῆ Πατρὸς καὶ τῆ Υἱῆ καὶ τῆ ἁγίου Πνεύματος· τὸν μὲν οὐσίαν τῆ Θεῦ ὑπερκειμένην λέγων, ὡς μόνην κατ' αὐτὸν ἄκτιστον Θεότητα· τὸ δὲ φῶς ἐκεῖνο, ὑφειμένην ὡς κτιστὸν Θεότητα. ποιεῖ δὲ κτιστὸν ἐστοῦθεν καὶ τὴν οὐσίαν τῆ Θεῦ· οὐ γὰρ ἐλλάμψεις κτιστὴ, ἄκτιστον αὐτὸ εἶναι φησι. τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἄλλων ποιητῶν αἱρέσεων, ὡς ἐστοῦθεν περιπίπτει, ἡ τὸν ναὸν γράμματος σωτηρία ἡ χωρεῖ, καθάπερ δὲ ὁ Σαβέλλιος, ἐν τῇ μὴ διαφόρειν λέγειν τὸ πατρὸς καὶ υἱὸν, μὴ ἔχειν γὰρ τὸν πατέρα ἐδογματίζειν, οὕτως ὁ Ακίνδυνος, ὅταν λέγῃ μηδὲν διαφόρειν τὴν Θείαν ἐκείνην ἔλλαμψιν καὶ ἐνέργειαν τῆς οὐσίας τῆ Θεῦ. ὁ δὲ τί τὰ λόγων, μὴ τῆ Μεγαλιανὸς εἶναι, καὶ ἀναιρεῖ πέλος ἡ Θεὸν, ἑαυτὸν ἄθεον ὑπάρχοντα δείκνυς. τὸ δὲ μὴ ἔχειν ἐνέργειαν, ὑδαμῶς ἐστι κῦ τὸς Θεολόγους. διὰ τοῦτο τὸ Θεῖον ἐκεῖνο καὶ προσωπικὸν τόμα, τῆ τελεσμακτέσιν καὶ ἁγίου μυ αὐθέντε καὶ βασιλέως, διὰ τῆ συνοδικῆ φησι τόμε· ὡς ἐπὶ πρὸς τοσοῦτον ὕψος θεωρίας ἀνέφραμον ἐν τῇ Θαβὼρ οἱ τῶ Κυρίῳ μύσαι, χάειν καὶ δόξαν εἶδον Θείαν, ἀλλ' ἡ φύσιν αὐτὴν ἢ χορηγῆσαν ἢ χάειν. καὶ διὰ ἴσμεν ἐκείνην, ὑπὸ τῆ Θείων λογίων μεμυημένοι, ἀμίκτων, ἀλύπων, ἀόρατον, καὶ αὐταῖς ταῖς ὑπερκοσμίοις καὶ ἀνωπτοῦ δυνάμεσι. ναὶ δ' οἱ καταφρονήσαντες καὶ Θεῦ καὶ τῆ ἐκ Θεῦ ἁγίων, καὶ τὰ ἐκ Θεῦ βασιλέως ἡμῶν ἐκείνα καὶ ἢ συνοδικὴς ἐξετάσεως τε καὶ ἀποφάσεως, καὶ τῆ ἐπὶ ταύτη φερικοδρέπτων δεσμῶν καὶ ἀναθεματισμῶν, ἡμᾶς μὲν ὅπως δυσεβῶς φρονοῦντας, καὶ τοὺς ἡμῶν ὁμοφρονοῦντας διακηρύττουσιν, Ακίνδυνον ἢ καὶ τοὺς οἷος αὐτὸς, ταυτολία δυσεβῶς φρονοῦντας, συμπορεῦσι καὶ, συεζῆσι, παντὶ τρόπῳ, κοινωνὸς ἔχειν καὶ συλλειτουργοὺς σπουδάζοντες. *Edit. Paris. pag. 789.*

Hanc Epiſtolam puro primordium ac primum velut fundamentum fuiſſe initæ ab Auguſta cum Palama adverſus Patriarcham ſocietatis.

Pag. 393. B. Ηγε δ' ὁ φεβρουάριος τῶνιε. τρίτῳ ἡμ. τῆ σωτῆρος) Cantacuzeno* is dies eſt Februarii VII. Ait quippe ſe ab Anna Auguſta admiſſum eſſe in Palatium Februarii die VIII. Conſtat autem admiſſum fuiſſe poſtridie quam ingreſſus in Urbem fuerat. *Hyp. lib. 1. cap. 1.*

Pag. 395. A. Οθεν ἡ ὑστεραίας ἐπιόσης) Poſtridie quam Cantacuzenus in Urbem fuerat intromiſſus.

Pag. 396. A. Καὶ ἀνοιχθέντων ἤδη τῆ βασιλέων) Februarii die quarta, ſi Gregoræ credendum; octava, ſi Cantacuzeno; quem minime certe probabile eſt erraviſſe in eo die aſſignando, quo Imperii ſedem invaſit.

Pag. 398. D. Τῆτι ἡ ἐπισκοπὴς καθαιρέσει προσεπῆγε καθαίρεσιν) Scripſerat puto Gregoras, τῆ τε ἡ ἐπισκοπῆς καθαιρέσει τὸν ἡ ἱερωσύνης προσεπῆγε καθαίρεσιν, id eſt, *Epiſcopalis dignitatis abrogationi etiam ſacerdotii abrogationem adjecit.*

Pag. 399. C. Ισίδωρον . . . . ὃς Μονεμβασίας μὲν ἐφῆρχε πρότερον, &c.) Huc pertinet Ignatii Patriarchæ Antiocheni Tomus contra hunc Iſidorum; qui Tomus extat apud Leonem Allatium (de libris Eccleſiaſticis Græc. Diſſert. II.) Novembri menſe promulgatus, Indict. XIII. hoc eſt anno Chriſti MCCCXLIV. exeunte. Palamas in Oratione, quæ adverſus Joannem Calecam Patriarcham ſcripta extat Cod. Reg. 2409. fol. 280. v. ſuam & Iſidori cauſam agit his verbis. Αλλὰ καὶ μὴ τὰς συνόδους ἀμφοτέρας ἐκείνας, καὶ τὸν ἐκ' ἐκείνοις τόμον, ὕστερον ἐκ ὀλίγου χρόνου, ὑποφηφισ Μονεμβασίας τὸν τε Παλαμᾶν,

καθ' ὃ νῦν μάντευται, ᾗ ἡ αὐτὴ συνηγωνισμένον ἐν πᾶσιν ἱερὸν ἡ Ἰσίδωρον, μὴ πάσης ποιεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας, αὐτὸς ὁ νῦν λέγων ἐξ ἀρχῆς ἀμφιβόλους αὐτοὺς διὸτι εἶναι περὶ τὸ σίβας, ᾗ ἔτι μᾶλλον φροϊόντος τὸ λόγου· πῶς οὖν πλειχαύτων ψῆφον σὺν πᾶσι τοῖς Ἀρχιερᾶσιν ἐν αὐτοῖς ἦγε, ᾗ προεκαθηγεῖσθαι ἡ ἐκκλησίας ἤξίου, ᾗ φῶς τοσοῦτον διδασκαλικὸν ἀνεβίβαζε θρόνου, εἰ μηδὲ ἡ δυσεβείας ἀσφαλῶς ἔχειν ἠγεῖτο πάνυ· ἀλλὰ ἡ μὲν Παλαμᾶ πολλὰ βιασάμενος, ᾗ δι' ἑαυτοῦ ᾗ δι' ἑτέρων πλεῖστα παρακαλέσας, ὡς οὐκ ἔχοι τῷ τοῦτο πειθόμενον, ᾗ μάρτυρες τοῦτο μὴ πολλῶν ἑτέρων ᾗ τῷ Μονεμβασιωτῇ οἱ τλωκαῦτα παόντες· ὡς οὖν μὴ τῷ τοῦτο πειθόμενον εἶχε, Θεσσαλονικεῦσιν ἐπεσήσατο ἰσχυρίζεσθαι, βία μείζονι κεχαμένος. ἡ δὲ τῷ πεῖσμα τοῦτο ἀνθρώπου, ᾗ τὰ πάντα ἱεράντι ᾗ χρυσὸν ἡ Ἰσίδωρον, ὡς πάντες ἂν συμφᾶεν οἱ ἡ ἄνδρα εἰδότες, πολλαῖς τῷ Μονεμβασιωτῇ παρακλήσεσι, δέξασθαι πείθει τλῶ τοῦτο ἱερᾶς φροσασίας, καὶ ἡ εἰθισμένον ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἱεραρχικὸν ἄσπασμὸν ἐκτελέσασα, συνεδρεῦσι ἐστεῖλεν ᾗ συλλειτουργῶν ἐσημέρας, τῇ νῦν ἐξ ἀρχῆς ἀμφιβόλως ὑμᾶς εἶναι περὶ τὸ σίβας ψηφοφορουῦτι· πῶς δ' ἀμφίβολον εἶχε περὶ τὸ σίβας, ὃν συλλειτουργὸν εἶχε, ᾗ ἡ δυσεβείας διδάσκαλον προχειρίσατο; ἀλλ' ἐπασπάσατό φησι τλῶ δίκην ἐφ' ἑαυτὸν ᾗ ὁ ὑποψήφιος Μονεμβασίας· οὐκοῦν ὑποψήφιος ἦν· εἰ δ' ὑποψήφιος, πῶς ἀμφίβολος ἦν, ᾗ ταῦτ' ἐξ ἀρχῆς. τίνος δὲ καὶ χάριν ὁ ὑποψήφιος ἔτος ἐπασπάσατο, ἡ δίκην ἐφ' ἑαυτόν; ὡς τὰ αὐτά, φησι, τῇ Παλαμᾷ φρονῶν· ᾗ μὴν ὅτος τῇ ἐκ Θετταλίας τῇ Παλαμᾷ συναλλυδόπου εἰς ἦν, ᾗ φανερῶς ἐξ ἀρχῆς τὰ αὐτὰ φρονήματος ὑπῆρχεν αὐτῇ, κἂν ταῖς συνόδοις ἐκείναις παρῆσίᾳ συνηγορᾶν· πῶς οὖν μὴ τὰς συνόδους ἐκείνας ὑποψήφιος ἡμῖν ἐγένει; μᾶλλον δὲ πῶς ἂν ἐνεδέχετο ἄλλον, ὡς ἐκεῖνος μὲν ἐπὶ ἡ αὐτὸς ἤμελεν δυσεβείας, ἧς ᾗ πρόπαρ ἦν, ᾗ δι' ἣν ἐξεδίμησε ἡ πατρίδος, ᾗ ὑπὲρ ἃς ἠγωνίσατο, καὶ τῆς ὑπὲρ δυσεβείας ἀγωνίας ἄθλον τλῶ ψῆφον ἀπηνεγκάμενος τότ' ἄνδρ, νῦν ὕστερον ταύτης, ἡ αἰκείας ἕνεκα, ᾗ τλῶ τιμὴν ἡ ἀρχιερωσύνης ᾗ ἡ ταύτης ἀφαίρεσιν ἔστο παρ' ἐδέν, ὑμᾶς δὲ τὸ σίβας, ὅπερ ἐκέκτησθε ψηφιζόμενοι τότον, ἐξομοσάμενοι νῦν, ἅτε τῆς Βαρλααμίτιδος προθέμενοι, μὴ συμμεταθέμενον τὸ φρόνημα τότον παραπλησίως ὑμῖν ἀπεψηφίσασθε νῦν. ἀλλ' ὡδ' ὁμολογίαν ἐπείθη φησὶ δοῦναι τὸ οἰκεῖα φρονήματος ἀπαιτηθείς, ὥσπερ ὡδ' ὁ Παλαμᾶς ἐπείθη. βαβαὶ τῆς ἀναιδοῦς ᾗ ἀσφαρίστου ψηφορρημοσύνης. ὄντως συνόδου αἰσχυντῆρ εἰσῖ, κῇ τὸν Ἱερεμίαν.

Pag. 400. C. Τῇ Θεραπευτικῇ τάγματος) Verti *Aulicorum ordini*. At melius Ducangius, cujus Notas ſero conſului.

Ibid. Τῆς φρώτης ᾗ εἰκοστῆς τῇ Μαΐου) Hic dies, quem Gregoras Maii vigeſimum primum numerat, a Cantacuzeno numeratur decimus-tertius ejuſdem menſis. Uter Chronologn potior hac in re fides habenda eſt? Cantacuzeno certe; aſſignanti videlicet eum diem qun ipſe ſit coronatus. Gregnras, eo quod Cantacuzenus bis eſſet coronatus, ſemel quidem Oreſtiade ſeu Adriannpoli, an. Chr. MCCCXLVI. menſis Maii die XXI. iterum autem Byzantii, an. Chr. MCCCXLXII. eodem menſe, & non eodem die, primæ & ſecundæ τεφορίας dies facile potuit confundere, nnn item Cantacuzenus.

Pag 402. Ἑβδομῃ δὲ μῖ τλῶ ἀναγόρ.) Immo ὀγδόῃ, qun die Conſtantini Magni & Helenæ ejus conjugis memoria celebratur, inquit Cantacuz. Hiſtor. lib. IV. cap. IV. p. 718. Itaque is dies fuit Maii vigeſimus-primus; non autem, ut Gregoras putavit, vigeſimus-octavus.

Edit. Pariſ. pag. 790. Ibid. Τῶ μὲν ἐξκαιδεκάτης ὄντος) Vide quæ annotavimus ſupra ad pag. 290. A.

Pag. 403. D. Οἳ πραγματείαν εἰς μῆκος ἰδίαν πεποίηνται, &c.) Fortaſſe Epheſi Archiepiſcopum his verbis indicat; de quo Cyparifſiotes, Palamicarum Tranſgreſſionum lib. I. Serm. IV. cap. X. in fine.

LIB. XVI.

Pag. 405. Τλῶ τῇ Ἀδήλων λέγω μονλῶ.) Ducangius putabat Gregoram hoc loco Ἀδήλων μονλῶ vocare illud Monaſterium, quod alibi Αὐδήρων μονλῶ vocaviſſet. At non veriſimile eſt. Nam alibi quidem de Monaſterio Audemrum ſeu Abdemrum, tanquam de utriuſque Aſanis carcere, loquutus eſt: hic autem Adelorum Monaſterii meminit, ut ejus loci in quo alter Aſanes prædia habuerit, ſibi jampridem aſſignata a Cantacuzeno. Vide annntata ad pag. 316. A.

Pag. 410. A. Ἐγὼ (φησὶν) ὦ πᾶ, τλῶ παροιμίαν, τλῶ ἀεὶ τι Λιβύη, &c.) Eſt hoc initium Epiſtolæ ad Chryſoloram ſcriptæ. Unde ſuſpicor longam hanc Orationem non ab Irene Auguſta, ſed a Gregora fuiſſe lucubratam. Vide Indicem Epiſtolarum Gregoræ.

Pag. 413. C. Πατριαρχεύσας περὶ πω τὰ τεσσαρεσκαίδεκα.) Vide annotata ad pag. 247. A.

Pag. 416. B. Πρὸς δ' οὖν τὰς ἐνόρκους ἐπαγγελίας) Atqui eum noluiſſe illis flagitantibus quicquam promittere, legimus ſupra, lib. XIV. cap. V. ſect. IV. & V.

Pag. 422. B. Μετὰ πλειόνων ἢ τὸ φρόπρον αὖθις τῇ ἐπισκόπων, &c.) Itaque adverſus Palamam Synodus coacta eſt a Joanne Patriarcha. Atque illud eſt Concilium, de quo Gregoras (Hiſtoriæ lib. XIX. cap. I. num. 18.) veterem ait famam percrebuiſſe, tanquam hæreſim omnium maximam correcturo, coactiſque ex omni pene orbe Patriarchis

& Epiſcopis octavi & ultimi Concilii nomen habituro. Tamen Joannes Cyparifſiotes Palamicarum tranſgreſſionum lib. I. Serm. IV. duos tantum & viginti Pontifices adverſus Palamam coiviſſe teſtatur. De tempore, quo ea Synodus habita ſit, non plane conſtat. Ego habitam puto circiter an. Chr. MCCCXLV. Certe eam ante illud tempus conſtat haud fuiſſe colligitur ex ipſius Palamæ verbis, quæ extant Cod. Reg. 2409. fol. 299. ubi ait ſe πεφευλαγμένον ἐπὶ δυσὶν ὅλοις ἐνιαυτοῖς ἢδη: tum hæc addit, πόσοι δὲ ποσάκις φῶς αὐτὸν (Joannem ſcilicet Patriarcham) εἶπέν τε καὶ γεγράφασι, καὶ μὴ πᾶς μεγίστας ἐκείνας συνόδους εἴργεις, γενέσθω πάλιν ἑτέρα, μόνον ἐκ τῆς ἐκεῖθεν τὰ ποιαῦτα συνορᾷς. ὁ δὲ τῆς ἐκείνας φυσὶ εἴργεσθαι, τῷ τὸν ἐπ' ἐκείναις γεγραμμένον τόμον αὐτοῦ μὴ δύνασθαι· τῷ δὲ ἄρχων τῆς λόγων ἀκυρεῖ τὰ παρ' ἐκείνων ἐγγράφως κεκυρωμένα, τῷ φῶ τῆς συνόδου ἐκείνου ἐν τοῖ ἀγιωρειτικῷ τόμῳ διειλημμένα μηδὲν ἧττον· καὶ φῶ τοῦτ πάλιν, ἐν αὐτοῖς τοῖς θεοπαραδότοις λογίοις, καὶ τοῖς ἱεροῖς τῆς θεοφόρων πατέρων συγγράμμασι· τοῦτον, οὐδ' ἁπάντων ἐκ εἶδ' ὅπως ἅπας ἀλογήσας ἀρτίως, εἰς τὸν ἐκκλησίαν ἀνῆκε πίστεως, ἀ τοῖς αφοῦπηργμένοις ἀπεγόρδευε συνόδοις, ἵνα μὴ μόνον ἐ πολιτείᾳ φῇ, ἀλλὰ καὶ ἐ ἐκκλησίᾳ τῷ Θεῷ, ταυτίζῃ τε καὶ παρέστηται, &c. Ex his inquam verbis colligitur, illam quam dicimus Synodum non coactam fuiſſe ante annum Chriſti MCCCXLV. quo anno Palamas hæc ipſa ſcribebat. Etenim Epiſtolam, in qua hæc leguntur, anno Chriſti MCCCXLV. datam fuiſſe perſpicuum eſt, ex eo quod Palamas ibidem dicat, *ſeſe duobus jam annis carcere incluſum teneri*, qui anno Chriſti MCCCXLIII. Majo menſe in cuſtodiam datus fuerat, ut ſupra oſtendimus ad p. 389. Itaque per annos decem habita ſunt de iiſdem rebus Concilia ſaltem quatuor. Primum, an. Chr. MCCCXLI. Junii die XV. adverſus Barlaamum. Secundum, circ. an. MCCCXLV. adverſus Palamam. Tertium an. MCCCXLVII. adverſus Joannem Calecam Patriarcham. Quartum denique an. MCCCLI. Majo menſe, adverſus Gregoram & alios Acindynianos. * Tomi vero promulgati ſunt multo plures: nempe, Tomus Hagioriticus, de quo Palamas, Cod. Reg. 2409. fol. 267. Tomus Synodicus in Barlaamum & in Acindynum, editus menſe Auguſto anni MCCCXLI. de quo Lambecius Biblioth. Cæſar. lib. IV. pag. 30. Tomus Ignatii Patriarchæ Antiocheni, contra Iſidorum, editus an. MCCCXLIV. Novembri menſe; laudatus ab Allatio in Diſſert. de libris Eccleſ. Græc. pag. 188. Tomi contra Palamam varii, variis temporibus a Joanne Patriarcha editi; id quod ipſe Palamas teſtatur his verbis: ὥσπερ εἰς ἔτι Χριστὸς ἀληθινὸς ὁ ἐπὶ πάντων Θεός, Αντίχριστοι δὲ πολλοὶ γεγόνασιν, ... ὧν τῷ συνοδικῷ τόμῳ κατ' ἐνιαύσιον ἐφ' ἡμῶν ἡ ἀληθείας συνήγορος, ᾗς' ἀντίτομοι δὲ τῷ τοῦ γεγόνασι πολλοί ..... τρίτος οὗτός ἐστιν ἅπας τῆς παρὰ τῶ νῦ Βαρλαάμίτῃ συναιρεῖν Ακινδύνῳ προελομένου τοῦ ἐξωνυμένων, τῷ παρ' ἡμῶν ἐξελλογίμων. Cod. Reg. 2409. fol. 287. His addatur Tomus contra Joannem Patriarcham editus menſe Februario anni MCCCXLVII. de quo Lambecius, Bibl. Cæſar. lib. VI. pag. 28. Item Tomus & Anathematiſmi in Palamam editi menſe Julio ejuſdem anni, quorum meminit L. Allatius, Græc. Orthod. Tom. II. pag. 795. E. R. & de Eccl. Occid. & Orient. perp. conſ. pag. 803. E. R. Denique Tomus contra Gregoram, & ejuſdem ſectæ propugnatores, editus menſe Auguſto anni MCCCLI. qui quidem Tomus extat in Auctario noviſſimo Bibliothecæ Græcorum Patrum, Parte altera, pag. 335.

* Joan. Cyparifſiotes memi. nit τοῦ δι- δυ, quam ait coactam fuiſſe ab Ephef Metropolita- Palam. Tranſgreſſ. lib. I. Serm. IV. cap. II. in fine.

Pag. 426. B. Τὸ τῆς ἱλαφρῶν ἐκείνων πυρῆς) Dixit ſupra * τοὺς ἱλαφροπόδας πεζέτας in extremo agmine collocatos. Hinc ſuſpicor legendum eſſe hoc loco πεζοῖς. Quod ſi quis malit legere Τύρκων, haud intercedam. * Pag. 426. C. Edit. Pariſ. pag. 791.

Pag. 427. C. Ὡς μηδὲ πυρφόρον, &c.) Qui ignem ante aciem præferebant, ii πυρφόροι ἱππεῖς dicebantur. Vide Scholiaſtem ad illos verſus Phœniſſarum Euripid.

Ἐπεὶ δ' ἀφείθη πυρὸς, ὡς Τυρσηνικῆς
Σάλπιγγος ἠχὴ, σῦμα φοινίου μάχης.

Adde Lucianum, Tzetzem, Zenobium, &c.

LIB. XVII.

Pag. 429. D. Καὶ φῶς Ἱερὸν) De quo ſupra, ad pag. 206. D.

Pag. 437. A. Παρὰ τὰς τοῦ ποντικοῦ διλαδὴ ἐκβολάς) *Barbyſæ*, ſeu *Barbyſi*, vulgo *Chartarici*, de quo Gyllius lib. II. cap. III. De Boſporo Thrac.

Ibid. Ενθα γὰ τὸ τοῦ θαλαττίου κέρως ἀναπαύεται ἄκρον) De marino illo *Cornu*, ſeu *Ceratino ſinu*, multa Gyllius lib. I. cap. V. de Boſporo Thracio.

Ibid. D. Καὶ τοὺς ἔνδον ἅπαντας ἐμπιφῶσι.) Cantacuzenus rem aliter narrat, lib. IV. cap. XI. pag. 744. & 745. E. R. * Oſius. I. 621.

Pag. 439. C. Ἑτέροις αὐτοὺς τοῖς ἑαυτῶν δαιτυμόσιν, &c.) Interpretatus ſum, *piſcibus convivatoribus ſuis epulum ipſi daturi*; id quod Gregoras ipſe, ni fallor, ſenſit. Homeri Scholiaſtes, ad hunc Odyſſeæ * verſum,

Δαιτυμόνες δ' ἐς δῶμαθ' ἵνα θεὸν βασιλῆα,

δαιτυμόνας interpretatur *ἑστιάτορας*: & vim utrumque significandi, *convivam* nempe & *convivatorem*, ei vocabulo competere docent Lexicographi. Tamen apud Gregorium Nazianzenum Orat. XXXVIII. *ἑστιάτωρ* & *δαιτυμὼν* opponuntur: immo & apud Gregoram ipsum, Hist. lib. XXIII. pag. 471. D.

LIB. XVIII.

Pag. 442. B. Ἀλλ' *μὲν ἴσως ἄν τινος λῴω*, &c.) Gregoras initio hujus libri ea repetit, quæ in fine superioris jam dixit. Itaque aut prima hæc, aut illa ultima recidenda sunt.

Pag. 443. A. *Ἦν γὰρ τῆς οἰκείας ἐνείρας προσέχων ὁ ἄνθρωπος*) Vide annotata ad pag. 524. E. infra.

Ibid. B. Τῆς *παρούσης μετέσχε ζωῆς*) Isidorus Patriarchatum inivit anno Chr. MCCCXLVII. Sedit annos duos, menses septem & dies quindecim; ut constat ex Codice MS. quo usus est Phil. Labbeus *. Ergo Patriarcha esse desiit an. Chr. MCCCVLIX. exeunte.

* *Vide Apparatum Histor. Byz. p. 37. B. K.*

Pag. 444. B. Τῶν *ἐπισκόπων ἡ τῆς σωζομένης ἐπαρχίας*) Sic infra, cap. III. sect. III. *κἀπειδὴ Θρᾴκης ἐπέκεινα πλείων ἐκ τῶν ἐπαρχία Ῥωμαίοις, μόνης τῆς Θρᾳκικῆς διῴδις μεταπέμπεται ἐπισκόπους*. Vide & lib. XXI. cap. ult. ubi de Imperii finibus illo tempore valde anguſtis.

Pag. 446. B. Ἐπὶ τῆ Χερσῶνος) Ejus nominis urbs in Cherſoneſo Taurica a Geographis ponitur, eaque epiſcopalis ſedes fuit. Vide annotata ad pag. 309. E.

Ibid. Μελέτῃ ἔχοντες ὅσον οὐδέπω *τὴν τριήρεσι συχναῖς ἅπασαν τὸν Πόντου συγκλ. & τὸ τῶν Σαρ.*) Interpretatus ſum, *& jam fere meditabantur plurimis triremibus Ponti fauces obſidere, atque in Serapidis fano tyrannicum violentumque portorium imponere iis, qui &c.* Videat Lector an malit, *& jam fere meditabantur, magno triremium numero obſeſſis Ponti faucibus & Serapidis fano, tyrannicum violentumque portorium imponere iis, qui, &c.* De Serapidis fano vide Gyllium, lib. I. cap. II. de Boſporo Thracio.

Pag. 448. B. Ἐπεὶ δ' *ἡ παρασκευὴ τῆς ὅπλων*, &c.) Hoc loco Gregoras innuit ſe ad Synodi Palamiticæ hiſtoriam ſcribendam acceſſiſſe circiter illud tempus, quo triremes Venetæ quatuordecim in Byzantinos portus delatæ ſunt; nempe anno Chr. MCCCLI. vere ineunte. Aliunde tamen conſtat hunc librum, & novem deinceps continuos, ab eo ſcriptos fuiſſe anno Chriſti MCCCLII. menſibus Julio & Auguſto, ut in Vita ejus obſervavimus.

Ibid. C. D. Ἐχιμυθεῖν δὲ *ἴσως*, &c.) Tota conſtructio perplexa & ſalebroſa eſt, ἄρθογγον γλώττης παρεδὸν χαρίζεσθαι dithyrambum ſapit.

Pag. 449. C. Ὠδῖνον *ὄρος, τῇ τῶν παροιμίαν, τινὲς ἐξηγήσατο μῦν*) Apud Gregorium Cyprium ſic proverbium effertur, *ὠδῖνι ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέτεκεν*: quod eſt ambiguum. Gregoras ambiguo caſu deceptus, ex Nominativo Accuſativum fecit, & *ὠδῖνον ὄρος* interpretatus eſt *montem parturiebat*, pro *mons parturiebat*. Apud Phædrum nulla *ἀμφιβολία*,

Mons perturbat, gemitus immanes ciens &c.

apud Horatium nonnulla, *Parturient montes* &c. *Montes* caſus eſt ambiguus.

Edit. Pariſ. pag. 792.

Ibid. E. Οὐ *πλείους ἀριθμῷ τῇ δύο καὶ εἴκοσιν ὄντας*.) Subſcripſerunt tamen Metropolitæ viginti ſeptem; propria quidem manu, viginti quinque; duo autem *ἐν γνωμῶν*, ſeu per vicarios. Item epiſcopi ſeptem. Vide Pſeudoſynodum Palamiticam, editam a Combefiſio in Auctario noviſſ. Biblioth. Patrum Græc.

Ibid. D. Ὧν *οἱ μὲν τῶν ἀρότρων καὶ σκαπάνης*, &c.) Philotheus Patriarcha Antirrhet. I. (Cod. Reg. 1996. fol. 11. v.) pro Epiſcopis, quos Gregoras ut agreſtes & imperitos notaverat, ſic reſpondet. Ἀλλὰ *καὶ τῶν ἰδιωτείων καὶ τῶν ἀγροικίαν ἐγκαλεῖς τῇ χορῷ τῆς ἐκκλησίας ποιμένων καὶ διδασκάλων τινὶ, καὶ μυδαμῶς ἐοίκασι τῇ καταλόγῳ φῆς ἕνα μηδένα τῶν εἰδότα γράφειν τι καὶ λογογραφῶν σαφῶς ἐπιστήμῃ, καὶ ἐξ ὧν τὸ καὶ τῶν τόμων τῶν ἱερῶν ἀμαθῶς, ὡς ἂν αὐτὸς φαίης, καὶ μὴ κῇ νόμως ἡ ὑπὸ σῶ προσκτωμένης ῥητορικῆς σωτεπάχθαι· μᾶλλον δ' ὡ κῇ τὰς σὰς δόξας, καὶ τὰς καινὰς καὶ προσφάτως θεολογίας, ἃ γλωσσαλογίας, καὶ τὸ ἡ γνώμης αὐθάδασον. ἐγὼ δ' οἱ μὲν πολλῶ τινα λόγον ἥδιον πιστὸν τὸς μακαρίας ποιμένους τῶ πράγματος, καὶ φρύγω τιθεμένης ταυτὶ, πολλὰς ἂν σοι Ἑ ταυτωὶ τῶν σοφίαν σοφὸς καὶ ῥήτορας καὶ λογογράφους τῇ ἀρχόντων ἱερέων πάνυ ὑπέδειξα, καὶ ὡ πάνυ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ αὐτοῖς ἐπομένων, Λυκᾶς τινας ἄλλος, καὶ Τιμοθέης, καὶ Ἀπολλὼς, εἰ δὲ βέλει, Διονυσίως καὶ Κλήμεντας, ὅσον τὰ ἐς λόγους φημὶ, καὶ τῶν ὑπὸ σῶ θαυμαζομένων σοφίαν, ὑπέρ τὰς σὰς δηλαδὴ μυσαγωγὰς, Δημοθένην τε Ἑ Αἰσχίνην, Ἑ τὸν παρ' ὑμῖν Θρυλλούμενον Πλάτωνα· ἐπειδὴ τούτους αὐτὸς παρατρέχεις δι' ἐκείνων ἄγνοιαν· καὶ ἐμαθες ἄν, ὡς οὐκ ἀπὸ σκαπάνης Ἑ λαμπάδος, οὐδ' ἀπὸ κώπης ἐπὶ βῆμα, κῇ πὰς σὰς λογογραφίας ἢ λοιδορίας,*

ἀλλ' ἀπὸ σοφίας ἐπὶ σοφίαν ἦλθον, ἢ καταργουμένης, τῷ ὑπὸ τῶ Θεῶ πνεύματος ἐνεργουμένῳ, τῷ φρονίμῳ, τῷ ἀνωθεν, τῷ ἀγνῷ, τῷ εἰρηνικῷ, τῷ μεσὸν ὀλίγης καὶ καρπῶν ἀγαθῶν καὶ τῶς ἡμῶς θεολόγους, καὶ ἀπὸ τῆ Θράκης μισείων τὸ καὶ τὸ βήματος, ἐπὶ τῷ ἱερὰν πάτρῳ χολῷ, καὶ τὸ θεῖον βῆμα, καὶ τὰ ἀδυτα, καὶ τὸ μέγα καὶ ὑπερφάνιον ὄντως θυσιαστήριον. νῦν δ' ὀλίγος αὐτοῖς τῆ λόγων ἢ ἔξω σοφίας ὁ λόγος. ἴσασι καὶ ὃν ὄντες ἀλίων τὸ καὶ ἀχρείων μαθηταὶ, ἐκείνων φημὶ τῆ ὑπὸ Χριστῶ ἢ αὐτοσοφίας φρόνων κληθέντων εἰς Χριστόλους, &c.

Pag. 450. C. Αἱ τετράων ἤδη ἐπὶ ἐπαγγελίαι) Nempe Cantacuzenus, ſtatim fere atque Imperii ſede potitus eſt, promiſit ſe coacturum eſſe ejuſmodi Synodum.

Pag. 454. A. Ορῶ καὶ πλῆθος ἰόντας ὑμῖν ἀνδρας λογάδας) De quibus longe aliter Patriarcha Philotheus Antirrhet. I. Cod. Reg. 1996. fol. 14.

Pag. 459. B. Καὶ ὧς ἐν τοῖς ἀντιρρητικοῖς τε καὶ συλλογιστικοῖς) Prioribus ſcilicet, non poſterioribus. Vide Indicem operum Gregoræ Dogmaticorum.

Ibid. Οδόντες χρόνῳ παραπρώγυσι, &c.) Gregoras, quo tempore hæc ſcribebat, nondum expleverat annum ætatis LVII. Siquidem hæc ſcripſit anno Chr. MCCCLII. ætate fere media, ut ſupra annotavimus. Conſtat autem natum eſſe an. MCCXCV.

Ibid. C. Κύρκης τ' ἰσάνυσαι, &c.) Apud Homerum legitur,

Κύρκης τ' ἰμάσσατο καὶ Αἰσονίδαι μετεφάρμαι.

Item apud Gregorium Nazianzenum, Carm. περὶ ἀντιλείας ἀνθρωπίνου βίου.

Ibid E. Εἰ παρ' ὀλίγω μικρῶ τῷ ἰσορίαν, &c.) Hinc Lector æſtimet, quanta habenda ſit Gregoræ fide in iis quæ de Cantacuzeno per omnem Hiſtoriam memoravit.

Pag. 460. A. Νῦν δ' ἀνακαλυπτέια ..... δύσιν) Id eſt, *arcana revelare*. Vide annotata ad pag. 337. D.

Pag. 461. B. Αρξάμενος δ' ἀνωθεν διεξίμι, πῶς ἔχβόλη, &c.) Hanc Cantacuzeni Orationem conſer cum Proœmio Tomi Palamitici, a Combefiſio editi.

LIB. XIX.

Pag. 464. C. Οπερ ἂν ἐν Καρὸς εἶναι κωλύση μοίρα) De hominibus contemptiſſimis dici ſolet. Ita Achilles de Agamemnone apud Homerum,

Εχθρὰ δέ μοι τῶ δῶρα· τίων δὲ μιν ἐν Καρὸς εἶσεν.

Pag. 466. C. Τῶ Δεσβίων σιναδομὴν, ἢ τοῖς λίθοις, &c.) Sic D. Baſilius ad nepotes, cap. VI. καὶ τῶ Δωρικὸν παροιμίαν, ἢ λίθον ποτὶ τῶν ἀπάρτων ἄγοντας. Item Plutarchus, φρὸς κάθμην κέτρον τίθεσθαι, μᾶλλ φρὸς κέτρῳ κάθμην. Senſus eſt, *oportere ſe regulis, non regulas ſibi ſubmittere*.

Ibid. B. Εγῶ, φησὶ, ἀπ' ἐμαυτῶ λαλῶ ἀδὲν, ἀλλ' ὅσα, &c.) Non ea ipſa ſunt verba, quæ leguntur apud Joannem cap. XIV. v. 10. Gregoras non hoc loco ſolum & alibi paſſim, memoriæ nimis fidit.

Pag. 467. A. Εἴ τις ὑμῖν διαγγελίζεται, &c.) Et hæc quoque Gregoras, fallaci memoriæ confiſus. Nam apud Paulum ad Galat. cap. I. verſu octavo legitur: Αλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ ὐρανῶ διαγγελίζεται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔσω. Verſu autem nono, εἴ τις ὑμᾶς διαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔσω.

Pag. 468. B. Γρηγόρας ὁ Δεμὼς) Pachymeres in Hiſtoria Andronici, lib. VII. cap. XV. narrat quendam cognomento *Drimyn*, ſacerdotii dignitatem auſum ſibi arrogare, eundemque ſe ab Laſcaribus oriundum jactitantem, novas res molitum eſſe, ac demum conjuratione deprehenſa carceris perpetui pœnam ſubiiſſe. In eum extat Athanaſii Patriarchæ *Edit. Pariſ.* Γράμμα συλλογιστικὸν, cujus ſupra meminimus ad pag. 91. C. Fortaſſe is ipſe eſt, quem *pag.* 793. Gregoras hoc loco magiſtrum Palamæ facit. Nec obſtat, quod qui contra Imperatorem conjuravit, is ab Athanaſio Joannes nominetur. Potuit enim cucullo tandem induto nomen mutare, ac pro *Joanne* dici *Gregorius*.

Pag. 470. A. Ο τῆς ὑπεροχῆς εἰμὶ τῆ τιμῶν, &c.) Fuit Barlaamus Abbas Monaſterii S. Salvatoris Conſtantinop. Idem ad Papam Legatus ivit an. Chr. MCCCXXXIX. Vide Odoricum Raynaldum ad eum annum, num. 19. & ſeq. Vide & Cantacuzen. Hiſtor. lib. II. cap. XXXIX.

Pag. 471. B. Σισίνιον ἢ * Ναυατικὸν) De iſto Siſinnio Ludovicus Targnius, Vir Sa- * *Ita Graci* crorum Canonum & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ peritiſſimus, conſulenti mihi reſpondit: *paſſim: pro* Nec S. Athanaſius in iis quæ plurima ſcripſit de magna Synodo, nec quiſquam alius *Nouatiano.* ſcriptor, cujus ad nos monumenta de illa eadem Synodo pervenerint, ullius Siſinnii nomen aut operam memorat adverſus Arium in Nicæno conventu. Unus Socrates Hiſtoriæ ſuæ lib. I. cap. X. & poſt ipſum, atque ex ipſo, Herm. Sozomenus cap. XXII. libri itidem primi Eccleſ. Hiſt. Acciſum ab Conſtantino Imperatore accerſitum narrant, qui calculo ſuo comprobaret Nicænam definitionem: quod factum qua fide quo auctore referat Socrates, qui uno fere ſæculo poſt Nicænam Synodum vixit, aliis æſtimandum relinquo. In quam rem fac ut conſulas eruditiſſimi Henrici Valeſii Notam ad memoratum Socratis Hiſtoriæ locum. Ipſum vero ſubleſtæ fidei habet vir

„ in ſcriptis veterum perſpicax. Cæterum idem Socrates lib. v. cap. x. Siſinnii cujuſ„ dam meminit, qui ſacro Lectoris munere fungebatur apud Agellium Novatianorum „ Epiſcopum; cujus in dignitarem aliquanto poſt ſubvectus apud eundem Hiſtoricum „ legitur, lib. v. cap. xxi. & lib. vi. cap. i. Hujus autem Siſinnii ſententiam ſecutus „ Agellius, poſtulanti Nectario Conſtantinopoleos antiſtiti ſalubre dederat conſilium ad„ verſus Arianorum Macedonianorumque ſectas, quibus miſere vexabatur Oriens. Ve„ rum, ne de iſto Siſinnio Gregoras intelligi poſſit, obſtat primæ Synodi nomen; „ niſi forte primam Conſtantinopoli habitam generalem accipias: quod quidem mihi „ non ſit credibile. Itaque hoc proclive eſt ſuſpicari, Nicephorum Gregoram, virum „ immenſæ eruditionis & lectionis, cum haberet in mente duo hæc Novatienſium an„ tiſtitum nomina, quorum permagni fuerat opera adverſus Arianorum dementiam, „ unum pro alio, ut facile factu fuit, inſeruiſſe: niſi quis malit in librarii culpam re„ jicere mutationem nominis; quam poſteriorem conjecturam neſcio an ſatis juvet duo„ rum iſtorum vocabulorum Græce ſcriptorum ſimilitudo. Certe hæc nomina Σισίνιος, „ Ακέσιος, quanquam ſyllabis iiſdem deſinunt, tamen reliquarum fere literarum ſtru„ ctura ſic inter ſe diſcrepant, ut non oſcitantem ſcribam difficulter fallere poſſe vi„ deantur. Sed de iſta permutatione vix certi quicquam pronuntiare licet abſque be„ nigniori Codicum Gregoræ manuſcriptorum copia, eorundemque diligenti collatio„ ne.) Ipſa ſunt verba Viri doctiſſimi, cui pro amicitiæ jure, quæ mihi cum eo ſumma intercedit, nodum hunc expediendum delegavi, dignum ſcilicet eo vindice; certe difficiliorem, quam ut ipſe poſſem ſolvere.

Pag. 474. C. *Εἰ ὁ πάντων ἐκεῖ προμηθὴς τὰ τῆ βίᾳ πρωτὰ*, &c.) Locus communis, jam a Gregora tractatus, idque iiſdem verbis. Hiſt. lib. VIII. cap. VII. ſect. II.

Pag. 475. A. *Τῷ μὲν οὖν τῇ ἀσεβῶν πίστει πάτριον τοῖς ἀναγκαίοις ἀποδιδόναι*) Si poſt *πάτριον* ſubauditur *ἐστι*, vertendum erit, *ac Orthodoxorum quidem Fidem in rebus neceſſariis referri, ſolemne eſt & antiquum*. Alioqui *πάτριον*, eſt epitheton, quod conjunctum cum *πίστιν*, *Fidem patriam* ſignificat, ita ut interpretati ſumus.

Pag. 476. C. *Ὡς ἂν ἡ συμφωνία δήλωσις*) Ita quoque exemplar Vaticanum, in quo omiſſum aliquid ſuſpicor. Certe hæc male cohærent.

Pag. 478. C. *Ὧν ἅπερ Θεόδωρος ὁ Γραπτὸς*, &c.) Extat inter Codd. MSS. Regios Volumen ingens chartaceum, quo continentur libri pro Imaginibus contra Iconomachos ſcripti. Ii libri ſunt, *Apologia pro Fide Orthodoxa; Antirrhetici tres contra Mammonam; Euſebii denique & Epiphanidæ refutatio*. Ei Codici præfixum eſt nomen Theodori Grapti tanquam auctoris. In calce legitur: *Τὸ παρὸν βιβλίον τῶν ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, τοῦ μακροῦ χρόνῳ ἀφανισθὲν, τῇ περὶ τὰς θείας γραφὰς φιλοπονίᾳ καὶ φιλοκαλίᾳ τῶν ἁγίων ἡμῶν αὐθέντου τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἰωσὴφ τοῦ Καντακουζηνοῦ ζητηθὲν, εἰς μέτα βιβλίου ἐρεθέντος, κἀκείνου πάνυ μὲν σαθροῦ διὰ παλαιότητα χρόνου, ἐσφαλμένου δὲ τῇ τῶν γεγραφότος ἰκείνου ἰδιωτείᾳ, μετηγμένον εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγξομένων, ἐν ἔτει ,ϛωοϛ'. μηνὶ μαρτίῳ. ἰνδικτ. ϛ'.* Id eſt, *Præſens hoc opus S. Theodori Grapti, longo tempore obſcuratum, tandem religioſo in divinas ſcripturas ſtudio ac laudabili curioſitate Divi Domini noſtri & Imperatoris Dom. Joaſaphi Cantacuzeni perquiſitum, unico exemplari reperto, eoque ob vetuſtatem admodum corrupto, ac præterea librarii ipſius ignorantia depravato, in uſum eorum qui lecturi ſunt tranſcriptum eſt, anno* * *Mundi* VI. MDCCCLXXVI. *menſe Martio, Indict.* VI. Vetus exemplar, ex quo Cantacuzenus deſcribi ſuum curavit, ipſum quoque extat in Bibliotheca Regia, & hanc inſcriptionem refert: ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΔ..... Τ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΜΩΜΗΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡ..... ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΟΞΑΖΟΝΤΩΝ ..... ΠΡΟΣΚΕΚΥΝΗΚΕΝΑΙ. Ea Codicis pervetuſti inſcriptione deceptus Cantacuzenus, Theodori Grapti libros eos eſſe credidit, qui Nicephori Patriarchæ erant: manavitque ea opinio ad omnes illius ſæculi eruditos. Nam & Palamitæ, inter quos eminebant Cantacuzenus ipſe, Philotheuſque Patriarcha; & Palamitarum adverſarii Gregoras, Cyparriſſiota *, & alii, Opera ea Theodori Grapti genuina eſſe uno omnes ore pronuntiarunt. Cæterum Cantacuzenus, & cæteri, ſi præfixum vetuſtiſſimo exemplari titulum propius attentiuſque inſpexiſſent, commiſſam in ea parte fraudem ſtatim animadverſiſſent; primam ſcilicet Tituli lineam, in qua Theodori nomen occurreret, manu recentiori exaratam eſſe. Cui rei argumento eſt, primum ipſa poſitio illius lineæ: eſt enim altior quam quæ illi in ejuſdem folii verſi tergo reſpondet; eoque fit ut prima pagina ſubſequentem cæteraſque omnes uno verſu excedat, quod apud librarios vitium eſt, ſcripturæ accuratæ legibus contrarium. Deinde verſus ille, in quo Theodori nomen legitur, non eodem ſcriptus eſt atramento, quo cæteri qui proximi ſequuntur. Denique ipſa ſcripturæ lineamenta diverſa ſunt, ut mecum fatebitur quiſquis litteras contulerit, præſertim E, Θ, M, & Υ, quarum formam aliam eſſe in primo verſu, aliam in ſecundo & tertio, facile erit cuivis perſpicere. Ejuſce facinoris auctorem ſuſpicari licet vel Palamam, vel Palamitam aliquem, penes quem fuerit is Codex, antequam ad Cantacuzenum perveniſſet: nec enim Cantacuzenum ipſum auſum falſi inſimulare. Gregoras Hiſtoriæ lib. XXI. infra cap. III. * ejuſmodi fraudes, immo majores objicit

* Christi ΑΨΟΟCLXXVIII.

Edit. Paris. pag. 717.

* Cod. Reg. 2401. fol. 105. 314. 275. 295. 296. 299. 363. 375.

* Sect. VIII. vide & lib. XXIII. pag. 344. & 345.

objicit Palamitis. *Neque enim in nos solos* (inquit) *manus ii armant sanguinarias; sed ex ipsis sacris libris recisa multa auferunt, folia chartacea bina & quaterna acutis cultris defecant, & ex divinis scripturis ea avellunt, quæ validum & expugnatu difficile robur apponentia, ad suum libitum iniquis interpretationibus detorquere non possunt.* Porro intererat Palamitarum, ut libris illis, quibus multa continerentur erroribus contraria, Theodori Grapti potius quam Nicephori (Patriarchæ videlicet Constantinopolitani) nomen inscriberetur. Initio certe Theodorus Graptus parvi ab illis factus; quamquam iidem postea, ejus restimoniis ad suum sensum accommodatis, miris laudibus ipsum ornaverint. Extat apud Gregoram in libro nondum edito * gravis querela de Palamita quodam, qui de Theodoro Grapto & de ejus libris non satis reverenter loqueretur. *Ecqua enim* (inquiebat Palamæ sectator) *novit illum Ecclesia? Quis nostrorum illius unquam meminit?* Tum addebat, *quæcumque is contra Iconomachos scripta composuisse diceretur, ea erroribus gravissimis scatere. Quod si alii quipiam nonnulla interseruissent spuria & supposititia, & iis nomen illius inscripsissent, ipsum quidem irreprehensum futurum, non item ejus libros. Sin ea ejus essent reipsa & indubitate, jam eum simul cum libris rejiciendum, & in hæreticorum numero ponendum.* Hæc Palamita ille, in quem Gregoras acribus verbis invehitur, ad Cantacuzenum ipsum conversus. *Ecquem Tu*, inquit, *hunc derepente in sanctum illum Patrem sapientemque Doctorem armasti novum Archilochum, ac potius Archilochi simium? ... Cur hæc præsente te abjectissimus furibundusque homunculus evomuit? &c.* Non mirum itaque homines improbos, quales illi videntur fuisse, vetustissimum Codicem nactos, cui auctoris nomen non esset inscriptum, nomen præfixisse illud, quod arbitrarentur contemptius obscuriusque esse, quam ut magnæ contra eos auctoritatis esse posset. Ut ut sit, manifestum certe est, interpolatum fuisse Codicis antiquissimi titulum, additamque esse recentiori manu, ut diximus, eam lineam in qua Theodori Grapti nomen legitur. Superest jam ut ostendamus, librorum, eo volumine comprehensorum, auctorem esse Patriarcham Nicephorum. Primo constat Nicephorum multa pro imaginibus contra Iconomachos variis temporibus scripta edidisse. Ignatius Diaconus, qui ejus vitam scripsit, cum ait aliquanto post Nicenam Synodum, cum esset adhuc Laicus, in Fidei hostes insurrexisse. πότε δὲ, inquit, ὁ μέγας Νικηφόρος, τὰ ὑπὲρ ὑπερφώνους σάλπιγγα, καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀπηχήλων πρὸς τὸ ἐναντίον ἀνέκρινε μέλος, Χρεὼν εἶναι πιστεύειν ἀπερίγραπτον καὶ τὸ θεῖον, ἀπλοῦν καὶ ἀπέραντον· περιγραπτὸν δὲ καὶ γραπτὸν καὶ τὸ ἀνθρώπινον, ἀπόν τι καὶ σωζόμενον, οἷς τὸ εἰκονίζεσθαι ἀφόβως ὑπακολουθήσει. Quibus Ignatii verbis indicari puto *Apologiam pro Fide*. In Synodica Epistola Orientalium ad Imperatorem Theophilum, memoratur liber contra Christi imaginem a Joanne Anagnosta editus, idemque a Nicephoro refutatus. Thephanes Confessor integram de Copronymi obitu narrationem, ex tertio contra Mammonam Antirrhetico translatam, Chronico suo inserue; atque ejus narrationis auctor in Codice Joyeusano Nicephorus Patriarcha indicatur, teste Petavio *. Cum Codice Joyeusano consentit Michael Glycas, Annalium parte 11. par. 237. Edit. Reg. ubi excerpta ex secundo contra Mammonam Antirrhetico verba tanquam Nicephori laudantur. Præterea & in Anastasii Quæstionibus, & in Panoplia dogmatica Euthymii Zygabeni, Nicephoro Patriarchæ, tanquam vero auctori, asseruntur varia fragmenta, excerpta ex iis libris quos Cantacuzeniani Codicis titulus corruptus perperam Theodoro Grapto ascribit. Denique ii ipsi libri in Codicibus multis præferunt nomen Patriarchæ Nicephori. Unus autem cæteris omnibus longe antiquior, nec longo post ætatem auctoris scriptus (is est Codex * Colbertinus) non ea solum continet quæ Cantacuzenianus, sed & duos præterea libros, quorum primus est *de Testimoniis Macarii Magnetis*, in altero agitur *de divina Imagine, quæ ab Iconomachis Idolum dicta fuerat*: item quæritur *quid sit γραπτὸν & περιγραπτὸν*: tum *quomodo intelligendum illud, non facies ullam imaginem, &c.* Ejus Codicis Titulus, omnibus partibus integer & nulla fraude corruptus, ita habet, ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΛΟΓΟΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΜΩΜΗΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΑΣ ΚΑΙ ΕΙΛΙΚΡΙΝΟΥΣ ΗΜΩΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΠΙΣΤΕΩΣ, ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΟΞΑΖΟΝΤΩΝ ΕΙΔΩΛΟΙΣ ΠΡΟΣΚΕΚΤΗΝΗΚΕΝΑΙ. Itaque minime dubium est, quin ea Nicephori Patriarchæ Opera sint, quæ Cantacuzenus, Gregoras, Philotheus, Joannes Cyparissiota, & alii complures, Theodori Grapti esse putaverunt.

Ibid. Πρῶτον μὲν οὖν οἰκείαν λέγοντα ἐκτίσαι, ὡς τὸ σῶμα τῷ Χριστῷ, &c.) Hæc & quæ sequuntur. verba sunt Eusebii, excerpta ex ejus ad Constantiam Epistola, quam & Nicæna Synodus secunda ab Iconomachis laudatam * explosit, & Nicephorus Patriarcha (non, ut Gregoras putabat, Theodorus Graptus) libro singulari refutare instituit. Ejus Epistolæ fragmenta antehac dispersa, pleraque anecdota, juvabit (credo) lectores suo quæque nunc demum loco reddita & collecta habere. Sunt autem hæc.

Εὐσεβίου ἐπιστολὴ πρὸς Κωνσταντίαν τὴν βασίλισσαν.

Ἐπεὶ δὲ τῷ περί τινος εἰκόνος ὡς δὴ τοῦ Χριστοῦ γέγραφας, εἰκόνα βούλεσθαί σοι πεμφθῆναι· τίνα λέγεις τῷ ποιᾷ ταύτῃ, ἢ φύσει τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα; (Οὐκ οἶδα πόθεν αὐτὴν ὑρ-

* Cod. Reg. 3914. fol. 1. 7.

* Vide Commentarium in Epist. ad Theodorum Lascar. pag. 590. F.

* Vide Frag. menta Breviarii Chronici Nicephori Patriarchæ subjuncta. Edition. Petavii.

* No. 354.

Edit. Pariſ. pag. 753.

* Apud Conc. Edit. Labb. p. 494.

Hanc inclusam unam primam in locum reduxi ex Cod. Reg. 1960. fol. 191. & sequentibus eam edit erant in edit. Concilii Nicæni II.

a Addo γάρ.

b Addo σοὶ. ἔγνω, οἱ μὲ ὁ υἱὸς· οὐδ' αὐτὸν ἰὸν γνοίη ποτὲ τις ἐπαξίως, εἰ μὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πα- ..... ἀλλὰ δὸς πάντως τῷ δούλῳ μορφῆς ἐπιζητεῖς c καὶ ὧν δι' ἡμᾶς περιεβλήθη σαρκίου· ἀλλὰ καὶ τῶν τῇ δόξῃ τῆς Θεότητος ἀναπεπράθαι μεμαθήκαμεν, καὶ καταπεπόθαι τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. (καὶ ὅτι πᾶν θαυμαστὸν, εἰ μὴ τῶν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον ποιῶν πᾶν πίστευε, ὁπόθεν καὶ ἐν ἀνθρώποις ἐτι βιοτεύων ὁ Θεὸς λόγος, τοῖς ἐγκρίτοις ἐξ ἑαυτῶ d λόγων προαρ- ῥαβωνιζόμενος τῶν θείων τῆς αὐτοῦ βασιλείας, μεταβαλὼν τὸν τοῦ δούλου μορφὸν, αὐτὸν ἐοικέ- νει ἐπὶ τῶν ὄρους ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπείων φύσιν ἐπιδείκνυται· ὅτι τὸ μὲν φροσωπον αὐτοῦ ἀπέ- γραψεν ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια ὡς τὸ φῶς.) τίς οὖν ἐ e ποιοῦτος ἀξίας τε καὶ δόξης τῆς ὑποτιλβούσης καὶ ἀπαραπτώτου μαρμαρυγὰς οἵας τε ἂν f εἴη καταχαράξαι πινακὶς ἢ ἀφύ- σαις χαίμασι καὶ σκιογραφίαις, ὁπόθι μηδὲ g ἐμβλέψαι h αὐτῷ, (τοῦτον ὀρθότατα i τρόπον,) οἱ θεοπέσιοι ὑπέμειναν μαθηταὶ, οἳ γε ὕπτιον ὑπὸ πρόσωπον, ἀόρατον αὐτοῖς τὸ θεώμενον ὁμολογήσαντες; οἱ δ' οὖν τῶν k ἐν σαρκὶ αὐτῷ μορφῇ ποιοῦτος ἔλαχε δυνάμεως, ὁρᾷς ἐκείνους αὐτῇ Θεότητος μεταβλητέα, τί χρὴ λέγειν, ὅτε τῶν θνητῶν ὑποδὺς, καὶ τῶν φθορᾶν ὑποτιθάμενος, l τῷ δούλῳ μορφῆς τὸ εἶδος εἰς τὸν τῷ Δεσπότῃ καὶ Θεῷ δόξαν μετε- σκεύασεν, μᾶλλον τῶν τοῦ θανάτου m πίνην, ἢ μᾶλλον τῶν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον, ἢ μᾶλλον ἐν τῇ βασιλικῷ θρόνῳ ἁρμὸ τὸ δεξιὸ τοῦ παρὸς ἵδρυσιν, μᾶλλον ἐν τοῖς ἀκαπνομάσοις καὶ ἀρρή- τοις κάλποις τοῦ παρὸς ἀναπαυσιν, οἷς δὴ ἀνώτατα ἢ ὑποπεδισάμενον αὐ ὑράνια δυνάμεις ἀσώματοι, λέγουσαι· ἄραται πύλαι οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ ει- σελεύσεται ὁ βασιλεὺς ὁ δόξης. (ἀκούω δὲ ἃ τοῦ δούλου μορφὴ ἐν τοιούτοις γινομένη, εὐθέλων ὅλη μεταβέβληται ἐπὶ φῶς αὐτοῦ ἄῤῥητον καὶ ἀνεκδιήγητον, αὐτῷ τῷ Θεῷ λόγῳ πρέπον φῶς, n ὅπερ ὑρθαλμὸς μὲ εἶδε, καὶ ἐξ οὗ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐ ἀνέβη. πῶς οὖν τις τῷ αὐτοπτῃ ἐφίκατο; πῶς δὲ ὁ ὕπω θαυμαστὸς, καὶ ἀλάστου μορφῆς, εἰ γε καὶ μορφὴν ὅτι κα- λέσει τὴν ἐνθεον καὶ νοερὰν οὐσίαν, εἰκόνα τις ζωγραφήσειεν; εἰ μὴ πῖς ἀπίστως ἔθνεσιν ὁμοί- ως τὸ μηδαμῆ μηδαμῶς ὑπικόσι ἑαυτῷ τις ἀναζωγραφήσειε, ὥσπερ χαφὶς μηδὲν ἐοικότα γράφων. τοιοῦδε δὴ ἀσκεῖται, ἀνεκδιηλατοποιῶς ἢ ποτε Θεὸν, ὡς ἠκούσαμεν, ἢ τινα (ὡς ἂν φαῖεν) ἥρωα, ἢ τις ἕ ποιῶν πλάττειν καὶ ἀπεικάζειν ἐθέλοιτο, οὐδὲν ὅμοιον, οὐδὲ ἐγγύς, οἷοί τε ὄντες χάφειν, ἀλλὰ πᾶσα σκιογραφοῦσι, ἀνδριάντα χάσματα ἄχαρακτήτους. ἡμῖν δὲ ὅτι μὲ δίκαιον τὰ τοιαῦτα, πάντως που καὶ αὐτὸ συμβάλλεις. ἀλλ' εἰ μὴ ὁ εἰς Θεὸν μεταβλη- θείσης μορφῆς, ἀλλὰ τῷ περὶ ὃ μεταβολῆς σαρκίου αὐτοῦ δὴ τῷ θνητῷ τοῦ εἰκόνα φῆς παρ' ἡμῶν αἰτεῖν· ἆρα δὴ τῶν σε μόνον δείλαιον τὸ ἀναγκαιότατον, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς νομοθετῶν μὴ ποιεῖν ὁμοίωμα, μήτε ἕ ὅσα ἐν τῷ ὐρανῷ, μήτε ἕ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω; ἢ ἕστιν ὅτε ἐν ἐκκλησίᾳ τὸ ποιοῦν ὃ αὐτὸ, ἃ ἢ παρ' ἄλλα τῶν ἄκρως; ἰχνὶ δὲ σαθῇ ὅλως ἡ οἰκουμένης ἐξώλεσαι καὶ πόρρω ἕ ἐκκλησιῶν πεφυλάξθαι τὰ τοιαῦτα, μόνοις τε ἡμῖν μὲ ἐξεῖναι τὸ ποιῶν ποιεῖν παρὰ πᾶσι βεβάντας; .... ἀλ οἶδα δὲ ὅπως γύναιόν τι μᾶ χεῖρας ποτε δύο τινὰς φέρουσα καταγελαμμένους, ὡς ἂν φιλοσόφους, ἀπόῤῥητ λόγων, ὡς ἂν ἐκ Παύλου ἐ τοῦ Σωτῆρος· ἀκ ἔχω λέγειν, ὅτε ὁπόθεν λαβοῦσα, ὅτι ὅθεν τοῦτο μαθοῦσα. ἵνα μὲ δὲ αὐτὸ μηδὲ ἕτεροι σκανδαλίζοιντο, ἀφιλόμυσος ταύτην, παρ' ἡμαυτῷ κατεῖχον, οὐχ' ἡγούμενος καλῶς ἔχειν οἷς ἑτέρῳ ὅλως ἐκφέρειν ταῦτα, ἵνα μὴ δοκῶμεν δίκην εἰδωλολατρούντων ἢ Θεὸν ἡμῖν ἐν εἰκόνι πεπεῖρθαι. Παῦλον τε ἀκούω πάντας ἡμᾶς παιδίοντος, μυείν τοῖς σαρκικοῖς προσαύχειν. εἰς δὲ ἐγκαμὲν φησι καὶ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νυῦ ὑπέτι γινώσκομεν. Σίμωνα δὲ μάγον λό- γος ἔχει παρὰ τοῖς αἱθίοις αἱρεσιώτας προσκυνεῖσθαι, ἐν ἀγύρτῃ ὕλῃ καταγεγραμμένον. ὃ θεωρήσαντες δὲ οἱ αὐτοὶ ἢ ἐ μαίας ἐπώνυμον ἀπὸ τῆς Μαιρχαίων εἰκόνι δορυφορήμενον. ἡ- μῖν δὲ ἀτεχνῆται τὰ τοιαῦτα. Θεὸν γοῦν Κύριον ἐ Σωτῆρα ἡμῶν ὁμολογοῦντες, ὡς Θεὸν ἰδεῖν ἀξιούμεθα, πάσῃ σπουδῇ καθάρσιος αὐτοὺς τὰς ἑαυτῶν καρδίας, ὡς ἂν ἴδοιμεν αὐτὸν ἐν καθαρμένοι. μακάριοι δὲ οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ ἢ Θεὸν ὄψονται. οἱ δὲ ἐν πίστει- σιας, πρὸ ἢ μᾶλλον πρόσωπον εἰς πρόσωπον ὄψεώς τε καὶ θέας, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὰς ἐ- κόνας αὐτοὶ περὶ πολλοῦ τιθέσθω, τίνα μᾶλλον ἀγαθὸν ζωγράφον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λόγου ἔχοιμεν ἄν;) Hanc Epistolam, qua Imaginum cultus aperte improbatur, Eusebii esse ajebant Iconomachi; & Orthodoxi quoque fatebantur. Verum cum idem Eusebius in Historia sua Ecclesiastica * celebret mulierem Syrophœnissam, quæ sanguinis profluvio liberata, statuam Christo liberatori erexerat, idcirco a quibusdam dubitatum est, an illa Epistola esset reipsa Eusebii. Sed tantum abest, ut ejusmodi argumento constet non scriptam eam esse ab Eusebio; ex ea ipsa narratione, quam objiciunt, apparet eundem fuisse auctorem tum Historiæ Ecclesiasticæ, tum ejus quam dicimus Epistolæ. Nam quod a muliere Syrophœnissa factum in Historia Ecclesiastica narratur, idipsum Ibidem ἔθνικῇ συνηθείᾳ, hoc est, *consuetudine Ethnica*, seu usu apud Gentes iam inde antiquitus recepto, factum esse dicitur; quem scilicet usum minime probabat Eusebius.

Edit. Paris. p. 796.

* Lib. VII. cap. 18.

* Ἔθνικὴ συνήθεια. Παρ' ἡμῖν σωτῆρι ὀφειλομένη τῷ Κυρίῳ δοξασία.

Ibid. D. Εὐσεβίῳ τῷ πρὸ τοῦ λογίου τῷ πρώτῳ) Gregoras in libro * nondum edito queritur fraude adversariorum surreptos sibi Theodori Grapti libros. Καὶ τοι, inquit, ἢ

πὸς πεφιτεμνούσας αὐμὶ πρὸς τῇ διωκτῇ συμφορᾷ, ὡδ' ἔχον ὅπως ὑπ' αὐτῇ κλαπείσας πὸς ἐκείνης βίβλους παμπόλλους ὅσας ἀνελληφώς, ἐξ ὧν τῷ ὅθεν πολλάκις ἀνελαμβάνων πρὸν ἐθεώρουν, πρόθεσιν τοῦ * ἡμῖν τὰ πολλῷ τῇ εἰρμένων πλείω τε καὶ ἐναργέστερα. * ὑμῖν.

Venia itaque ei danda eſt, quod quæ contra Euſebium Cæſarienſem ſcripta eſſent, iis puraverit refelli Euſebium aliquem recentiorem, ipſius videlicet Theodori Grapti æqualem. Ignoſcendum paritet, quæ de Chriſti in cœlum translati corpore Euſebius dixiſſet, ea ad Chriſtum in Monte transfiguratum pertinere exiſtimanti.

Pag. 480. B. Εὐσέβιος ὅλον ἐν τῇ μεταμορφώσει, &c.) Non ἐν τῇ μεταμορφώσει, ſed μετὰ τὼν εἰς ὑρανὸς ἄνοδον. Vide Epiſtolam ipſam Euſebii ſupra allatam.

Ibid. D. Οὐσίαν μὲν δὴ Θεοῦ, φησὶν, εἶναι ἔστι, &c.) Hæc ſumpta eſſe ex Palamæ Oratione περὶ φωτὸς, docet Nota ad marginem aſcripta. Extat in Codice Regio 2409. fol. 53. oratio ſeu liber Palamæ, ad Athanaſium Cyzici Archiepiſcopum, περὶ τῦ θείου φωτὸς ἢ θείας χάριτος.

Ibid. Τὼς κατ' ἐκ Παλαμᾶν ἅπαντας.) *Omnes Palamæ ſimiles*. Nempe eos omnes, qui, ut Palamas, Divini Luminis atque adeo Divinæ gratiæ ſint participes. Gregoras Palamam irridet, alioſque Moaachos, qui Divinum Lumen oculis corporeis viſum a ſe gloriabantur.

Pag. 483. A. Ἐξ ἃ ἐμφαίνεται ἡ ἀλλοίωσις.) Omiſſum a Gregora primum diviſionis membrum. Codex * Regius ita habet: ἐξ ἃ ἐμφαίνεται ἡ ἀλλοίωσις. (περιττὸν πανταχῦ τὸ γε ἀνέχειν λέγειν ἢ χρόνῳ, ἢ τινος ἄλλω τῇ ἐν κινήσει θεωρμένων, ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν χρόνῳ τὸ θαυμάσιος κατ' αὐτὸν παρῆσαν σιωπηλῇ σκέψει· καθ' ὅπερ οὐκ ἔστι εἰρμένων τρόπων ὁ θαυμάσιος ὅπως τῷ κατ' Χριστὸν δυλικὴν μορφὴν, τὸ ἐκπαπισμένον σῶμα καὶ πεπτωκὸς, ὡς ἐμὲν γε καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, ὃ δὴ καὶ γράφεται καὶ ὁρίζεται, εἴπερ εἰς μηδὲν τὸ καθ' ἡμᾶς σῶμα τῆς ἀληθείας καθὰ σῶμα διέπεσχεν, ἐξ ὅλων ὅλῳ μεταβιβλῆσθαι ἀποφαίνεται, καὶ πῶν θαρσαλέως καὶ ἐκθυμότατα· εἰ μὲν κατὰ τὸ ποιὸν μεταβέβληται, κεκίνηται μὲν πρὸς ἄλλοίωσιν· καὶ δὴ ἔστιν μεταχηματισμός.... * Cod. 1960. fol. 103. v. Impreſſ.

Ibid. E. Βασιλείοις καὶ Γρηγορίοις) Gregoras promittit ſe ſanctorum Baſilii & Gregorii argumenta prolaturum, quæ tamen haud proferet.

Pag. 484. Οὐ γὰρ ἐπιτρέπει φιλῆ φησι τινὰς τινας.... κενοῦσαι μὲν τὼς ὑρανὼς λέγεται) Poteram ſic interpretari; *Non enim*, inquit, *ut veteres quidam delirarunt, dicitur ille tempore Divinæ Incarnationis ſua hypoſtaſi cœlos vacuos feciſſe*. Sed aliter malui, ſequutus Codicis antiquiſſimi lectionem, in quo non λέγεται, ſed λεγόντων ſcriptum erat.

Ibid. B. Λοιδορῶν αὖ ὁ Παλαμᾶς Θεόδωρον) Fuit itaque illud tempus, cum Palamas Theodori Grapti auctoritatem parvi faciebat, ut ſupra dicebamus. Tamen Philotheus Antirrh. lib. XI. paſſim hunc laudat, & in ſuas partes trahere conatur. Vide Cod. Reg. 1996. fol. 236. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 280. 281. Laudatur etiam a Cantacuzeno in Antirrh. contra Prochorum. Cod. Reg. 1999. fol. 75.

LIB. XX.

Pag. 485. B. Εἰρῆσται ἢ κατ' ἀρχὰς, &c.) Nempe in Diſputatione cum Cabaſila, in Antirrheticis & in aliis libris Dogmaticis.

Pag. 486. A. quæ in margine ſupplemus, ea in Codice etiam Vaticano deſunt. Nec mirum; cum noſter (ut jam dixi) ex illo deſcriptus ſit.

Pag. 489. D. Τῷ δὲ καὶ αὐτῷ, &c.) Vitioſa conſtructio, pro ὁ ἢ καὶ αὐτὸς παρὰ πρόσδοκίαν τοῖς τοιούτοις ἐμπεπτωκὼς, &c. Ejuſmodi Antiptoſes non paucas apud Gregoram obſervate eſt. *Edit. Pariſ. pag. 797.*

Pag. 490. E. Ἐκ τὴ ὀρχήστρας.... φοιτᾶσθαι) Ὀρχήστρα proprie eſt *locus in quo ſaltatur*. Probabile autem eſt, in quibus locis ſaltatores ſe exercebant, in iiſdem venundari ſolitas merces frivolas, qualia ſunt ludicra inſtrumenta, & quæ vocantur crepundia.

Ibid. Γράμμασι δὲ χαδὸν πανταπάσιν ἀνομίλητον ἀρίστων αὐτὸν) Atqui Cantacuzenum conſtat minime illiteratum fuiſſe, adde ipſius Gregoræ teſtimonio, qui ſupra lib. XIX. cap. 1. * *eum* dixit *jam inde ab initio humanioribus litteris operam ultro dare inſtituiſſe, multoſque & omnis generis libros ambitioſe conquiſiviſſe, atque in dies novum aliquid cum dicere tum audire impenſiſſime ſtuduiſſe*. * Sect. IV. No. 20.

Pag. 495. C. Ἐξ ὧν κακείνοις γεγένηται ὑπομνήματα) Vide Joan. Cypariſſiot. Palamicarum Tranſgreſſionum lib. I. Serm. IV. cap. X. in fine.

Pag. 496. E. Ἐφιέμενοι τὼς ὀδόντας ἐμπῆξαι τῇ παλαιπώρᾳ) Vide Philothei Patriarchæ Antirrheticum I. Cod. Reg. 1996. fol. 14. v. & ſeq.

Pag. 498. A. Ὁ μὲν τοι Παλαμᾶς πυρίφοβον ὅλ. ἐκ τὼν νῦν διεπεγκὼν) Cum his confer ea quæ apud Philotheum leguntur loco indicato.

Pag. 500. D. Κἂν τι δεῖ παθεῖν) *Etſi mori oporteat*. Sic apud Theocritum, ὡδ' εἴ τι παῖδοις τὸ γ' εἰδῶν, *ne ſi quidem tantando moriaris*.

Pag. 501. A. Α τοῖς ἐξωπρικοῖς, &c.) Nempe Palamas auctor Cantacuzeno fuerat, ut *quotquot de infima plebe non verentur captu ſuo altiora affectare, ii veſtibus exuti virgis cæderentur, & in carcerem detruderentur*, pag. 499. B. ſupra.

Ibid. D. in marg.) Citatur D. Basilii Epistola, quæ in eo Codice, quo Gregoras usus est, 257ª. numerabatur; in libris editis aut omnino deest, aut alium numerum præfert.

Pag. 503. C. Συνέδεντο δ' ἐξῆσαι τῇ συνεδρίᾳ καὶ τὸν Τύρου ἐπ.) Hinc apparet Episcopum Tyri in prima tantum Actione præsentem Concilio interfuisse. Vide annotata ad pag. 513. B. infra.

Pag. 505. A. Τῶν τ' ἐχόντων ἅμα καὶ τῇ ἐκ τῆς ὑπαρχόντων) Ita quoque Vaticanum exemplar. Sensum puto eum esse quem expressi.

Ibid. C. Ἰδόντες δὲ ἐκεῖνοι τῇ προτεραίᾳ) *Cum vidissent superiori die*; non quidem *proxime superiori*, sed eo die qui primus Concilii fuit. Sic etiam infra, lib. XXI. cap. III. sect. XIII. αἱ τῇ προτεραίᾳ σφίσι κολάσεις ὑπείλυσαι. Vide annotata ad eum locum.

Ibid. D. Καὶ ἅμα εἰδὼν συνεξίοντας ἅπαν τὸ μέρος ἐμοί.) Philotheus Antirrhet. I. τί δὲ, κἀκεῖνο ψεῦδος ἐρεῖς, εἰπάμενε· ὅτι καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ὑμῖν πάντες ἀπεπηδήσαμεν ἡ ἱερὰς ἐκείνης συνόδου· καὶ τοί γε καὶ βασιλέως καὶ πατριάρχου καὶ πάντων ὑμᾶς παραμένειν ὑμᾶς ἀξιούντων, καὶ μὴ τῷ ὑπόθεσιν ἐπίσης ἐμφοβεῖσθαι; Cod. Reg. 1996. fol. 8. v. His congruunt & ea quæ ibidem leguntur, fol. 15.

LIB. XXI.

Ibid. E. Οὕτω καὶ πάντ' ἐκεῖνα πανδρὸς ἐστὶ συγγράμματα) Vide lib. XXII. pag. 563. E. infra.

Pag. 511. C. Καὶ ἀδείας ἐπειλημμένους σωὰ γε Θεῷ τῆς ἀφειλομένης) Gregoras promittit se, ubi libertatem receperit, Palamiticæ Synodi decreta fusius expolita refutaturum: quæ tamen ille, nondum recuperata libertate, refutavit; siquidem libros in Tomum Palamiticum decem Antirrheticos domo sua inclusus, & a Monachis contubernalibus obsessus, scripsit; ut annotatum in ejus Vita.

Pag. 514. A. Δείσαντες ἐκείνας αὖ τῇ προτεραίᾳ σφίσι κολάσεις ὑπείλ.) Hoc loco προτεραίᾳ non est *pridie*, ut nec supra, pag. 505. C. Neque etiam primum habiti Concilii diem significat. Nam pœnas postridie primæ Actionis denuntiatas fuisse didicimus ex lib. XX. cap. IV. sect. IX. Itaque apud Gregoram προτεραίᾳ non est *dies proxime superior*, sed *dies primus*, vel *dies utcunque superior*.

Pag. 520. B. Καὶ τομογραφήσαντες, αἰτοκειρὶ ὑπογραφῆς ἐβεβαίωσαν) Tomus editus ἔτους ,ϛωθ' μῆ μηνὶ Αὐγούστῳ τῆς δ' ἐπινεμήσεως, *anno mundi* VI. MDCCGLIX. *mense Augusto*, *Ind.* IV. ut legitur apud Lambecium, Biblioth. Cæsar. lib. V. pag. 202. Subscripserunt Imperatores Joannes Cantacuzenus, & Joannes Palæologus: tum Callistus Patriarcha, & cæteri deinde Pontifices. Anno autem Mundi VI. MDCCGLXII. Christi MCCCLIV. mense Februario, Ind. VII. Matthæus Cantacuzenus, cum esset a Patre socius Imperii ascitus, subscripsit ipse quoque; atque ejus subscriptionis formula in Auctario novissimo Combefiliano Biblioth. Patr. Græc. Pseudosynodo Palamitarum subjuncta est.

Ibid. C. Τῶν ἐξ μοι τῷ ὁ καλὸς ἐγεγόνει Καθασίλας) Nicolaus scilicet, quem ait Cantacuzenus σοφίας οἷς ἄκρον τῆς ἔξωθεν ἐπειλημμένον, Hist. lib. IV. cap. XVI. pag. 764. E. R. Ejus Epistolæ aliaque opera extant in codicibus Regiis, pleraque nondum typis edita. In iis est Satyricon κατὰ τῆς Γρηγορᾶ λαμπάνων, ex quo quædam delibata inferuimus Gregoræ Elogiis. Præter hunc Cabasilam, memorantur & alii, *Nilus* scilicet, *Demetrius*, *Michael*, &c. *Edit. Paris. pag. 738.*

Pag. 521. A. Τὸ τῆς πολυλογίας ὡς ἐπὶ πλεῖσον ἁμαρτάνον) Gregoras suum ipsius vitium alteri objicit.

Pag. 522. A. Βίβλοι ἐκείνας ἐς δημόσιον ἀναγνωσθῆς ἄκουμα) Die Assumptionis B. Virginis Dei-Matris, Augusti XV. Philotheus Patriarcha, Antirrhet. I. (Cod. Reg. 1996. fol. 9. v.) rem ita narrat. Τῆς δ' ἱερᾶς ἑπτάδος μῆ μικρὸν τῆς Θεομήτορος πλοῦς τε καὶ πανηγύρεως, ὧδ ἑπτοίως ἐπὶ τῇ πάνυ ἱερᾷ τε καὶ σεπτῇ μεταστάσει πάνδημόν τινα καὶ πᾶσι φανεστάτην ἐν τῷ μεγίστῳ ναῷ τῆς ἐκυποστάτου καὶ σωτηρίου Θεοῦ σοφίας τελουμένου, πᾶσαι ἐκεῖ χεῖδὸν συγκαλουῦσης τὴν πόλιν, μῆ τὰς ἑωθινὰς ὕμνους, δόμησιν ἕδνα τῆς ἡμέρας ἄρασι ἐχούσης, ἐπ' ὀκρίβαντος ἱερᾶ λαμφθέν τε καὶ πεπαρρησιασμένῳ ἐποιησάμεθα τῷ ἀναγνῶσιν τούτου, αὐτῷ τε τῷ παρεισαγουῦσης τότε προκαθημένου, καὶ Ἀρχιερέων καὶ ἀριστοβυλίων συναθροισμα πανταχῆ παρεσαμένων τῷ κλήρῳ, καὶ δὴ καὶ ἀρχόντων, καὶ τῶ πλείστου μέρους τῆς μεγάλης ταυτησὶ πόλεως πεπλεσαμένων· ἰδίᾳ δὲ καὶ βασιλεὺς ὁ κρατίστος ἄνωθεν ἐκ τῆς ἱερᾶς ὑπερῴου ἀκροώμενος τῆς ἀναγνώσεως ἰδῶ, τῆς τε συγκλήτου πεπλεσαμένης αὐτόν, καὶ τῶ στρατιωτικῶ, καὶ δὴ καὶ τῆς πολιτῶν αὐτῆς ἄλλου πλήθους μυρίου. τρεῖς δ' ἦμεν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἀντιρρητῆρες ἐκεῖνοι· Γαλησιώτης φημὶ, καὶ Μάξιμος ὁ σοφὸς, καὶ τρίτος ἐπ' ἐκείνοις ἡ τελευταῖος ὁ Ἡρακλείας· ὃς δὴ καὶ προβλητὴς, καὶ διδασκαλικόν τινα βραχὺν περὶ τῆς προκειμένων ὑπὸ τόμους ἐξέδωκε μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν λόγον. ἐκεῖθεν δ' ὁ ἱερὸς ὁρμηθεὶς ὠστερ ἐξ ἀφετηρίας τινὸς τόμος, μᾶλλον δ' οἱ τόμοι (τρεῖς γὰρ ἦσαν κατὰ ταυτὸ κύρσοι τῇ συνόδῳ συναπτόμενοι καὶ συνεχόμενοι κατὰ ταυτὰ, ἅμα μὲν καὶ ξυμμιμένως οἱ δύο, μῆ μικρὸν δ' ὡ-

στέφως ὁ βίτης· ὅπω καὶ ἡ ἱκρύπτη παρ' ἡμῶν ὁ τόμος ἐν σκέπει τι καὶ γωνίᾳ) ἐκεῖθεν οὕτω ὁρμηθέντες, &c.

Ibid. C. Τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρήμης ἑρημώσεως ὑπάρχειν αὐτὸ χῆμα.) Cum Palamitæ multa & præclara Cantacuzeno promiſiſſent, ſi Tomum ſuum altari ipſe imponeret, ac novo ritu conſecraret, Gregoras, ubi id reſcivit, *immo*, inquit, *cum videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, cognoſcite quoniam appropinquavit deſolatio Imperii Romani*. Vide Hiſt. lib. XXV. cap. ult.

Pag. 525. A. Επεὶ δὲ ἡ τῆς δι' ὀνείρων λώκης. πως μαντικῆς ὑπ' αὐτῷ ἦν μνήμης ἐλθεῖν) Gregoras hoc loco Palamitas notat, ut propriis ſomniis intentos. At ipſi quoque Gregoræ Philotheus Patriarcha Antirrhet. XII. Cod. Reg. 1996. fol. 297. eundem morbum objicit; qua de re plura nos ſupra, in Vita Gregoræ.

LIB. XXII.

Pag. 529. D. Δῆλα ποιεῖσθαι τὰ νέα παντὶ διαπισματί τε καὶ δόγματι, &c.) Philotheus Patriarcha Antirrhet. I. Cod. Reg. 1996. fol. 10. Ἐκεῖθεν οὖν ὁρμηθέντες οἱ τόμοι, οὐ τῷ μεγάλῳ παντὶ διῆλθον ἐν βραχεῖ μόνον πόλιν, καὶ ἀναγινωσκόμενοι καὶ μεταχαράττοντες παρὰ τῆς ασυδαιμόνων τὰ λόγια τῆς εὐσεβείας, μᾶλλον δὲ καὶ τῆς ἀντιθέτων αὐτῇ· ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ὑπερορίας τρέχοντες ἐξέως ἀφῖχθον, θεσπαλονίκην τε, καὶ Λθω τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς ἑξῆς νῆσος τε καὶ πόλις δεξαμένη· ὅθεν καὶ οἱ τῆς ἀντιθέτου μοίρας μὴ πάσης ἐκείνου ἀποδίας λαβόντες ἔχουσιν, ἃ μόνον ὠδῖν ἀπεργάσασθαι ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διδόντων καὶ προτρεπομένων τὰς βελομένους εἰς τοῦτο.

Pag. 530. A. Εσίας τῆς τῶν ἀνδρῶν τῆς οἰκίας ἡμῶν παρελόντων) Gregoræ domum nulla ſui parte vias publicas attigiſſe, teſtis eſt Philotheus Patriarcha Antirrhet. I. Cod. Reg. 1996. fol. 7. ut annotatum ſupra ad Gregoræ Vitam.

Ibid. B. Ετος ἀμείβων ἤδη τὸ ἀλικίας ἑβδομόν) Gregoras, quo tempore hæc ſcripſit, nondum expleverat annum ætatis LVII. Vide annotata ad pag. 459. B.

Pag. 532. A. Ως μηδ' ἐπαῦθα γενόμενον μόνον ἐάσαι τῷ προδότῃ Ἰούδᾳ ἐκεῖνον ἐγκαλεῖσθαι) Horum verborum hic videtur eſſe ſenſus, *illum diſcipulum adeo ſe ad exemplum Judæ compoſuiſſe, ut ne tum quidem, cum habitum Monaſticum induiſſet, magiſtri prodati crimen ſibus Judæ proprium eſſe voluerit.*

Edit. Pariſ. pag 799.

NOTÆ
CLAUDII CAPPERONNERII,
Ad ea quæ Latine vertit,

PAg. 534. E. Τάχα μαχρὰν τὴν γένεσιν ? παρὰ τὸν λόγον λέγων) Non omni ſuſpicione mendi caret hic locus. Forſan legendum τάχα δὲ μακρὰν τὴν . κ. λ. qua lectione admiſſa verterem, *tunc hujuſce dicti nullus forme ratio habenda eſt.*

Pag. 535 E. Αὕτη γὰρ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.) *Hæc enim gratia eſt Spiritus Sanctus*; id eſt, hæc gratia & operatio ſacris in ſcripturis nomine Sancti Spiritus deſignatur. Unde infert Palamas hanc ce gratiam non eſſe quid creatum. Addit tamen hujuſmodi gratiam non eſſe ipſammet Sancti Spiritus ſubſtantiam. Quæ duo conciliari vix poſſe viderunt, niſi advertamus a Palamitis admiſſas eſſe inferiores quaſdam Deitates, quæ Deum inter & creaturas medium locum tenerent. Noſtris quidem e Theologis Petrus Lombardus, Magiſter ſententiarum, negavit Sancti Spiritus gratiam eſſe quidpiam creatum: ſed ſimul ſtatuebat iſtam gratiam ſeu charitatem eſſe ipſummet Spiritum Sanctum, ipſum Deum: quæ tamen ſententia ab omnibus deinceps Theologis reprobata eſt. Vide lib. 1. Sentent. diſtinct. 17. & articulos Pariſiis damnatos ad calcem operis Petri Lombardi. Divus etiam Bernardus cenſuit charitatem, ſeu gratiam ſanctificantem, eſſe ipſum Deum: ſed charitatem ſpectabat ex parte dantis, ſeu ipſius Dei: aliunde vero fatebatur gratiam & charitatem in nobis eſſe quoddam accidens. Hinc ajebat, *ſubſtantiva charitas accidentalem dat charitatem.* Lege divi Bernardi epiſtolam 11. ad Guiponem Carthuſienſium Priorem, & tractatam de diligendo Deo, cap. 14.

Ibid. D. Ἃς ὁ Προφήτης ἑπταπλασίως ἐντὸς φησὶν) *Quas Propheta ſeptem ſummatim appellavit.* Iſaias cap. 11. verſ. 2. & 3. ubi ſic recenſentur ſeptem Sancti Spiritus dona. *Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini.*

Ibid. Οὐχὶν πᾶσαν θεὰν ἐγὼ, ἡ σοφίαν κρίνω ;) Locum hunc laudavit Palamas ex Verſione 70. Interpretum. Vulgata noſtra habet abſque interrogatione, Geneſ. 18. verſ. 25. *qui judicat omnem terram, non faciet judicium hoc.* Hebræus textus eſt hujuſmodi. השפט כל הארץ לא יעשה משפט. Id eſt, *numquid qui judicat omnem terram, ille non faciet judicium?*

Ibid. Οὐ ποιήσει ;) *Non faciet?* Vix argumenti ſiſtit in hoc verbo. Nam ποιῶ (facere) apud Græcos Theologos ſignificat *Creare.* Forſan ex Geneſ. cap. 1. ubi apud τοὺς 70. legitur. ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς. *In principio Deus fecit*, id eſt, *creavit.* Hinc olim Ariani argitabantur Chriſtum eſſe Creaturam, quia epiſtolæ ad Hebr. cap. 3. dicitur Χριστὸς ἐποίησε τὸν ὄντα αὐτῷ πιστὸν ὄντα. *Chriſtum Jeſum qui fidelis eſt ei qui fecit illum.*

Pag. 536. C. Δρὰς πεσόντα θεὰν ἐξαναστῆσαι) Unum eſt e Monoſtichis Menandro tributis. Vide Comicorum Græcor. ſententias edit. Henric. Steph. pag. 191. Meminit Eraſmus Chiliad. 3. Centur. 1. Proverb. 86. & ſic exponit. (Si quem fortuna præcipitem dederit, in hunc paſſim omnes meminerunt, & quiſque quod poteſt diripit. Jam enim ſibi putant impune fore. Exemplum eſt apud Juvenal. de Sejano.)

P. 537. D Οὐρανῷ ἐθέλω) *In cæleſti ſolo.* Sic Ovid. Metamorph. lib. 2. *Aſtra tenent cæleſte ſolum,*

Pag. 538. C. Καὶ τῶν παραδείγματων) *Id quoque vitii obrepſerit*; quod olmirum de rebus Theologicis ignarus differere volueris.

Ibid. D. Καὶ ? τῇ κτίσει ἐφωτοειδέστατα σύμφυτος) *Alteram vero ſubſtantiam corporis ſolaris, quod non niſi poſt creationem (luminis) factum eſt.* Alludit ad Geneſ. cap. 1. ubi lux prima die facta narratur, ſol autem nonniſi die quarta formatus.

Pag. 539. E. Καὶ μονοειδὲς) *Nihil habens admixtum diſpar ſui atque diſſimile.* Ita Cicero vertit τὸ μονοειδὲς apud Platonem, quod ad litteram ſonat, *uniforme.*

Pag. 540. D. & 541. A Θεὸς οὔτε ἀρχὴ ἐστι .... ὁ Θεὸς ἐστι οὐσία οὖσα) *Deus neque principium eſt .... neque ſubſtantia.* Subintellige, *creatarum rerum more*, prout inculenter explicat idem ſanctus Maximus, tom. 2. pag. 462. & 463. Ipſummet conſule, ſi libet.

Pag. 545. B. Κατὰ σαυτὸν Βελλεροφόντου) *Adverſus teipſum Bellerophontes.* Ita effertur hoc proverbium apud Luciao. Vulgo autem ſic efferunt Βελλεροφόντης τὰ γράμματα. *Bellerophontes litteras.* Supple. *contra ſe ipſum affert*, qua de re Græcorum fabulam commemorat & docte exponit Eraſmus, Chiliad. 2. Centur. 6. Proverb. 82.

LIB. XXIII. *pag. 800.*

Pag. 548. C. Διονυσίου μνείαν ποιήσασθαι) *Dionyſii mentionem facere.* Locus eſt in epiſtola 9. Pſeudo-Dionyſii ad Titum ſect. 1. quem ad locum vide ſanctt Maximi & Pachymeræ Scholia.

Pag. 549. B. Γνώμας δόκιμοι τρισσὰς ἔχοντα) *Probiſſimus nummularius.* Hæc ſententia ipſi Chriſto a veteribus tribuitur.

Ibidem E. Οὐδεὶς γάρ ἐμήσατο ἀνθρώπου μου ἐξέδεται) *Nemo enim videbit faciem meam & vivet.* Exod. 33. v. 20. ubi ſic habetur apud τοὺς 70. οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται. *Non enim videbit homo faciem meam & vivet.* In vulgata Latina. *Non enim videbit me homo & vivet.* Quod magis Hebraicam ad veritatem accedit.

Pag. 551. D. Χωρὶς δυνάμεως) *Abſque potentialitate.* Noſtri ſic in ſcholis loquuntur; non quod impotens ſit Deus, ſed quod non habeat meram potentiam ab actu ſuo diſtinctam & ſeparatam.

Ibidem C. Τὸν Κυλώνιον ἄγος) *Cylonia cædis labem.* Cylo nobilis Athenienſis, & in Olympiciis victor, ex falſa Delphici oraculi interpretatione Athenarum arcem occupavit, tanquam tyrannum acturus. Tum Athenienſes ipſum ejuſque ſocios ibi obſeſſos oppugnarunt. Cylo autem & ejus frater elam aufugerunt; cæteri fame conſumpti, ſupplices ad aram quæ erat in arce confugerunt. Sed eos inde abductos interemerunt ii, quibus commiſſa erat urbis cuſtodia. Quoſdam etiam in ipſo tranſitu & prope Deorum altaria ſedentes interfecerunt. Unde impii & profani ab Athenienſibus appellati ſunt, & in exilium acti: & hoc dictum eſt *Cylonium ſcelus* ſive *labem Cyloniæ cædis expiare.* Narrant Thucydid. lib. 1. circa finem, & Plutarchus in Solone.

Pag. 552. B. Ο Θεὸς ἐστι τοῦ λέγεται κυρίου . κ. λ.) Vide capita 200. Theologica Sancti Maximi, tom. 2 pag. 479. ubi locus hic paulo aliter ſe habet. Sed videtur Gregoras non ad verbum hujus ſancti Confeſſoris teſtimonium laudare. Et ſane ſupra innuit ſe SS. Patrum teſtimonia, aut eo-

rum libros, præ manibus non habere. Vide hujus diſputationis pag. 551. C.

Ibid. Ἐκ μὴ σωζόντων λογίδρι) Erat in Manuſcripto, σωζολογίδρι, ſed emendavi ex Sancto Maximo, apud quem legitur ἐκ μὴ σωζόντων.

Ibid. E. Η ἀντίπαραξάθετος) Locus eſt in ſcholiis Sancti Maximi ad librum Pſeudo-Dionyſii de Divin. nominibus cap. 5. ſect. 6. ad vocam ἀντιπαραξάθετος, pag. 692. edit. Corder.

Ibid. F. Τὸν δὲ ἐν ἀνθρ. ἀνωλετον) *Subſtantiam ſuam amitteret*. Similia Pſeudo-Dionyſius habet lib. de Divin. nomin. cap. 23. ſect. 2.

Pag. 553. C. Secundum lectionem marginalem ita vertes. *Sin unum ſint, ex nullo, id eſt ex privatione ſint prius unum, quatenus unum quid ipſis vocens inerit.*

Pag. 554. A. Ἐν μὲν ἐστι τὸ ὄντως ὄν) *Verum ens eſt unum*. Locum hunc non reperi in vulgatis Dionyſii. Sed hic auctor, quiſquis tandem ſit, alia etiam ſcripſerat quæ nondum edita ſunt. v. g. opus περὶ τοιχῆς καὶ ἀδιαιρέτης, quod citat. lib. de Eccleſ. Hierarch. cap. 2. part. 3. ſect. 2.

Ibid. Οἱ ἑνοειδεῖς) *Qui divinam unitatem participat*. Vox hæc invenitur etiam in Dionyſ. lib. de Eccleſ. Hierarch. cap. 2. part. 3. ſect. 2. Eam ſanctus Maximus ibidem explicat per ὁμοιδῆ, *Deiformia*, quæ opponit τοῖς ἀνομοίοις καὶ ἀνείροις, id eſt, *vulgo & profanis*. Item Pachymeres ibidem illam exponit per ἁπλᾶ, ἢ ἀξιοκαὶ τῇ μιᾷ μονάδι, id eſt, *Divinæ, ut ſublimia & ſola mente comprehenſibilia*. Hu interpretationibus verſionem noſtram accommodavimus.

Ibidem D. Ο Θεὸς πάντα λέγεται) *Deus bene eſſe dicitur*, nimirum *Pulcherum & Pulchritudo*, ut hoc loco fuſe poſtea explicat Dionyſius illa, quem hic, ut & alibi, contrahit Gregoras.

Ibid. Ἐκ Θεοῦ καὶ εἰς Θεόν) In editis Dionyſii legitur, Ἐξ ἀντοῦ καὶ ὑπ' ἀντοῦ, ſupple, ἀντίπαραξάθετος, quæ vox Deum ipſum deſignat.

Ibidem Ἀκόσμως) *Sine ulla proportione*. Ita vocem hanc Dionyſii explicant Sanctus Maximus & Pachymeres in ſuis ſcholiis. Hæc ſunt eorum verba, οὐδενὶ γὰρ λόγῳ, φ. λ. ἴχνα τὸ θεῖον ἢ φύσι τὸ ὄντως χάους τι ἢ ταραχῆς, id eſt, *nulla enim ratione*, &c. *Divinitas habitudinem aut communionem cum cæteris entibus habet*.

Pag. 555. C. Πλεῖον πεπαιδευμένοις ὄντα) Textum ita alligo quaſi ſcripſiſſet Gregoras, τὸ ? Διονυσίῳ κεχρημένῳ πλεῖον ὄντα τοῖς πεπαιδευμένοις. Erit, fateor, ecallage quædam, ſeu ἀντιπτωσις (poſitio unius caſus pro altero) ſed quæ nec ipſi Platoni, quem Gregoras in verborum ſtructura nonnumquam imitari conatur, inſolita eſt.

Pag. 556. E. Πλὴν τὸ μετέχον. κ. λ.) Locum hunc Proeli laudavit Gregoras libro etiam 36. Hiſtor. Rom. qui liber ſextus eſt inter dogmaticos ejuſdem Gregoræ tractatus.

Edit. Pariſ. pag. 805. Pag. 692. E. Παντεχῆ ἐστὶν ὁμολογούμενον) Celebre eſt Philoſopho-Theologorum axioma. *Quod ubique eſt, nullibi eſt*, intelige, in nullo definite aut circumſcripte loco ita ut alibi quoque non reperiatur.

Ibid. Μετέχεται ἀμεθέκτως) Hæc breviter ſimul & appoſite ſanctus Maximus explanat ſcholiis ad cap. 2. lib. de div. nom. ſect. 3. τὸ γὰρ ὄντως μὴ ὂν Θεοῦ ὁ μετέχοντα. μεθεκτὸν δὲ ἐστι τὸ περὶ ἓξ ἀντῶν ἄλλα τὰ πάντα ἢ ἐν' ἀντῶν ὑφιστάμενα οὐ τὸ ἄλλα. Id eſt, *ſecundum ſubſtantiam quidem divinitas non participatur, ſed eſt participabilis quatenus ab ea exiſtunt omnia & ab ea continentur atque conſervantur ut ſua*. Idem fere habet paulo poſt auctor ipſe libri de div. nom. ſeu potius ipſemet ſanctus maximus, ut mox annotabo.

Pag. 558. C. Μεθεκτὸν μὲν ὁ Θεός) Locum hunc in vulgatis Dionyſii reperire non potui. Et ſane ſancto Maximo ſententiam hanc tribuit Corderius in Notis ad Dionyſ. de div. nomin. cap. 2. ſect. 3. ubi eam ad verbum ut hic jacet deſcribit, & ſic habet. *Adhuc idem* (loquitur de ſancto Maximo) *in iis quæ in dogmatica panoplia feruntur, participabilis eſt Deus ſecundum*, &c.

Ibid. Οἱ ἑνοειδεῖς) Vide Notam, ad pag. 687. C.

Ibidem D. Παλαμαῖοι) Alludit auctor ad nomen τὸ Παλαμαῖ, affine τῷ Παλαμαίῳ, quod ſceleratum ſignificat: hanc autem alluſionem quia exprimere non poteſt Latina verſio, ipſius Palamæ nomen inſerui.

Pag. 559. A. Ἡ δὲ φησὶν κ. λ.) *quæ cum fecerit* (*malum*) &c. in vulgata Latina ſic habetur. *Quæ comedit, & tergens os ſuum dicit: non ſum operata malum*. Huic interpretationi conſonat Hebraica lectio.

Ibid. B. Περὶ τῶν ἐν' ἄλλα λόγων) Ex Heſiodi oper. & dieb. verſ. 491. πάρ δ' ἐδὸς χάλκεον δόμον καὶ ἐν' ἄλλα λόχῳ. Hoc eſt *præterea eandem ſedem* (ſeu *officinas ſervarias*) & *confabulationes quæ calidis in locis habentur*. Quidam non obſtante metro legunt ἐν' ἄλλῃ id eſt *propter ſeporem*, ſea *loporis captandi gratia*. Ita Euſtathius. Guillelmus Canterus una voce legit ἐνεκλία. Cæterum λόχαι dicebantur olim Philoſophorum conventicula. Deinda quia inter ipſos plerumque leviſſimis de rebus agitabatur, factum eſt ut mendicorum & vulgi conventus etiam hoc nomine vocarentur, atque inde etiam ipſæ nugæ λόχαι dictæ fuerunt.

Ibid. Εἰς τὸν Δία καὶ Σαμίων. κ. λ.) De hac fabula vide quæ habet Ovidius Metamorpboſ. lib. 3.

Pag. 560. B. Λάκρυα Ἐπιζεφύρια? Ita dicti ſunt a Promontorio Zephyrio, quod erat in Magna Græcia. Vide Strabon. Geographicain. lib. 6. pag. 176.

Ibid. Οὔτε γὰρ ἐκεῖνος) *Nec enim ille* (*Pythagoras*,) Hoc videtur eſſe e antra Grammaticæ leges, ut ἐκεῖνος referatur ad ſubjectum proximum: non eſt tamen: nam reipſa Pythagoras conſideratur hic ut antiquior & a narratione remotior.

Ibid. D. Εἰς τὸν ὑπ' αἰμαίου κ. λ.) Difficilis & intricatus mihi viſus eſt locus iſte. Pro ὑπὸ, legi ὑπὲρ. Forſan legendum ὑπερέπτου, quod a pud Platon. Apolog. Socrat. ſignificat *ſupra cælos poſitum*, aut ὑπερφύσιον eodem ſenſu. Alia quoque hujus loci poteſt interpretatio afferri hunc in modum: ac Palamas, cum ſe principii expertem & nulli Imperio ſubditum lege inſitara conſtituiſſet, rebus ſub cœlo poſitis hanc poteſtatem tribuit, at increata fieri poſſint quæcumque in aere, & aquis, entium genera conſiſtunc.

Ibid. Τὸν ἀνωδυσσέως ἢ ἐνυαλίου) Sic poſtea φῶς τοῦ ἢ ἐνυαλίου Διόδωρος. Sed ſæpe Græci ſubintelligunt φῶς & ὦ. Dicunt τοῦ τύχης! *O qualem fortunam!* &c.

Ibid. D. Τὸ τῶν Λαμίων) De Lamiis duplex occurrit locus in ſacrarum ſcripturarum Verſione vulgata. Alter Iſai. 34. *ibi cubavit Lamia*. Hebr. לילית quod vertunt οἱ 70. ὀνοκένταυρα Symmach. λαμίαι, alii *ſtrix*. Alter eſt Jerem. Threnor. 4. *Lamiæ nudaverunt mammas*. Hebr. תנים quod οἱ 70. vertunt δράκοντες, alii *cetos*, alii *ſerpentes*, & ſane hoc nomine monſtroſum quoddam animal deſignari omnes fatentur. De iiſdem Lamiis plura narrant profani ſcriptores. Plutarchus initio libri de curioſitate, οὐ τὸν μῦθον τῶν Λαμίων λόγων ἀπὸ μιᾶς ἕδρας (male in editis βίου) συρόντα, ἐν ἀγγείῳ τινὶ τοῖς ἑφθαλμοῖς ἔχουσαν ἀπομάττεται. ἕξω δὲ φοιτῶσαν περιτρέπεσθαι, (male in editis ἀνατρέπεσθαι) καὶ βλέπειν. Hoc eſt, in fabulis ferrur Lamiam domi quidem dormire cæcam, oculis in quodam vaſculo repoſitis, at foris egreſſam, ſuos ſibi oculos inſerere, & videre. Philoſtratus de vita Apollonii Tyanæi, lib. 4. cap. 8. λαμίαν inter τὰ φασματα, id eſt *ſpectra* numerat. Ibi quippe dicit, Menippi cujuſdam ſponſam fuiſſe unam Empuſarum, quas Lamias, & Larvas, ſeu Lemures vulgus eſſe ducit; eas ad amorem pronas eſſe, & humanas præſertim carnes expetere. Porro cum Apollonius Tyanæus iſtam Menippi ſponſam interrogaſſet, & acrius inſtando torſiſſet, faſſam eſſe merum ſe ſpectrum eſſe, & Empuſiam

& Menippi corpora voluiſſe ſatiari. Duris Samius, Libycorum lib. 2. narrat Lamiam fuiſſe mulierem pulchram: quum Jupiter rem cum ea habuiſſet, a Junone zelotypa adactam ad prolem necandam: ex hoc mœrore factam deformem, aliarum pueros rapuiſſe & interfeciſſe: eam Junonis ob iram noctes dieſque inſomnes duxiſſe, ut eo majore eſſet in luctu; Jovis vero miſeratione exemptiles tandem nactam oculos, quos pro libitu modo colleret, modo apponere poſſet, ab eodem obtinuiſſe ut in quam vellet, ſe mutaret formam. Teſtis ſcholiaſtes Ariſtophanis, qui Beli & Libyæ fuiſſe filiam ait. Alii alia inſuper narrant. Vide ſi lubet Diodorum Siculum, lib. 20. Pauſaniam in Phocicis, &c.

Edit. Pariſ. pag. 802.

Pag. 561. C. Οἰκεῖα τῆ ἀνυπάρκτῳ εἰκόνι ὑφίστη) *Itaque rei non exiſtentis imaginem & ſimilitudinem ipſam (Chriſtum) eſſe dixit.* Scilicet paulo ſupra dixerat Eunomius apud S. Gregorium loco citato, υἱὸν γὰρ εἶναι ἐξ ὑφεστῶτος τοῦ πατρικοῦ ὑποστάσεως ἐνεργείας. *Filium eſſe imaginem ex ſubſiſtente Operationis (Dei) qui eſt omnipotens.*

Pag. 562. D. Τῶν τῆ ἀνθρώπου χαρισμάτων) *E gratiis gratuitis, quas Deus diverſimode diſtribuit.* Sic vocant Theologi ea externa Dei dona, quæ potius ad cæterorum utilitatem dantur, quam ad emolumentum illius in quem conferuntur; ut dona miraculorum, linguarum, &c.

Ibid. H οὐ χρῆναι ἐν ἓξ ταυτὸ ἰσότι τῆ Θεῖ ἀρχῆ;) Videtur hic Palamas impegiſſe in eum errorem, qui Abbati Joachimo tributus eſt, & in Concilio Lateran. 4. ſub Innocent. 3. anno Domini 1215. damnatus: quod nempe tres Perſonæ Divinæ, non tantum inter ſe, ſed & aſſ Eſſentia Divina realiter diſtingueruntur. Hoc autem catholicæ fidei maxime adverſatur. Nam in hoc præcipue ſtat ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium, quod una ſit omnino Natura, & tres Perſonæ realiter diſtinctæ: quæ tamen ab unica illa Natura realiter non diſtinguantur.

Pag. 563. C. Τὸ ἀπὸ κατευθύνει χέρας ὑπομνηματίσω) Alludit Palamas ad Matth. cap. 25. *Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi.*

Ibid. C. Περὶ τῶν θείων μυστηρίων) Ita Græci vocant ſacræ Euchariſtiæ ſumptionem: quia ut belle habet S. Johan. Damaſc. lib. 4. orthod. fid. δι ἧνπερ τῆς ἐκείνου θεότητος μεταλαμβάνομεν, *per eam Chriſti Divinitatis participes efficimur.* Differunt autem apud Græcos interdum μετάληψις & μετάδοσις. Quippe μετάληψις vocant ſanguinis, μετάδοσιν vero corporis Dominici communionem. Unde in imaginibus quæ depingi ſolent in ſacri altaris conchis, Chriſtus effingitur ſacræ menſæ aſſidens manibus in crucem deciſſatis; dextra quidem, cui vox μετάληψις inſcripta eſt, calicem; ſiniſtra, ubi vox alia μετάδοσις legitur, panem ſanctum porrigens. Hinc in Liturgia, Chryſoſtomi nomine inſcripta, μετάδος μοι δέσποτα τὸ τίμιον ἕν τοῦ ἁγίου σώματος τοῦ Κυρίου, *Domine impertire mihi honorabile ac ſanctum Domini corpus.* Et poſtea, ἐν μετάληψιν σπεύδω τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, *et poſt participationem (ſacri ſanguinis) abſtergit velamina ſanctum calicem.* μετάληψις ſumitur etiam de perceptione τῆ Ἀντίδωρου, ſeu panis *Benedicti.* Pachymer. lib. 3. cap. 8. ἐν μεταλήψει δὲ ἄρτου ἐν Ἀντίδωρου λέγουσι, *in perceptione divini panis quem vocant antidoron*, id eſt, *Euchariſtiæ ſumptionem*; denique de perceptione aquæ Benedictæ, Euchologium. Ἀλλαταὶ δὲ μεταλαμβανόμενοι ἐξ ὁμοζώνου ὑπὸ ἁγιασμένου. *Cum omnes participarent aquam benedictam eaque ſanctificarentur.*

Pag. 564. C. Τρεῖς δ' ὑπὸ φύσιν ἀνοικείαν ὑφίστη ἀπὸ τοῦ ἑνός) *Tres divinæ Naturæ hypoſtaſes (a divino ſubſiſtentia) diſtinctas eſſe ſtatuit.* Ita intelligendum eſſe Gregorium patet, tum quia non poſſet Palamæ ſimpliciter ea probrare divinarum hypoſtaſeon pluralitatem, & diſtinctionem; tum quia ſupra Palamas negabat, τὸ ὑπερουσιαῖ ἐ ἀνυπάρκτῳ τριάδι ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ οὐσίᾳ, *ſupremæ Trinitatis perſonas eſſe unum et idem cum Dei ſubſtantia.*

LIB. XXIV.

Pag. 566. A. Μεζίων τῶν ἀκόμων) Locus eſt tom. 1. edit. Combefiſ. in ſcholiis ad 34. quæſtion. in ſacram ſcripturam. Porro ſcholia iſta ſunt ipſiſmet ſancti Maximi, qui ea prolixioris explicationis eſſa ſubjunxit, ut ipſe de ſe teſtatur præfatione ſcholiis præfixa, quam habes tom. 2. pag. 13.

Ἑπτὰ πνεύματα) *Septem ſpiritus.* Sex tantum ſunt in Hebraico textu. Nam יראת יהוה, *timor Domini* bis reperitur; nempe verſibus 2. & 3. licet has voces modo per *pietatem*, modo per *timorem Domini* verterint *ſi* 70. & Latinus interpres. Hebræis itaque ſpiritus pietatis & timoris Domini unicus eſt, qui iiſdem vocibus יראת יהוה deſignatur. Sedua Grotio annotatum eſt, divinus ille ſpiritus ereviſe in Chriſtianiſmo: ideo in ſeptem jam diu a Theologis Chriſtianis diſtribuitur, forſan ea Apocalypſi. 1. ἀ 4. *gratia vobis et pax ab eo qui eſt et qui erat et qui venturus eſt, et a ſeptem ſpiritibus qui in conſpectu Throni ejus ſunt*; quamquam fateatur Grotius ex mutorum interpretum ſententia, hic a ſancto Johanne Angelos deſignari; quia receptum eſt apud Hebræos, ſeptem eſſe maximos Angelos qui Deo aſſent, nempe quomodo ſeptem Principes aſſabant Regi Perſarum, quæ aula quia erat magnificentiſſima, ideo ad ejus formam Dei aulam formabant veteres Hebræi.

Ibid. Πνεῦμα ἐυσεβείας) Apud τοὺς 70. legitur Δυσεβείας. Apud Latin. vulgat. *Pietatis*, rectius. Hinc laboravit ſanctus Maximus ut exponeret diverſas proprietates θεότητος & ἐνεργείας, *regalitatis & ſcientiæ.*

Pag. 567. B. Τὸ κατ' ἐκ Κύριον ἀνθρωπίνου) Sic Origenes, quem magni faciebat S. Baſilius, Chriſtum ſæpe vocat, maxime libris contra Celſum. Nihil ibi frequentius ea locutione, ὁ κατ' Ἰησοῦ ἄνθρωπος, id eſt, *Chriſtus homo, Chriſti humanitas.* Nec ad Neſtorianiſmum vergit hæc loquendi formula, ſi recte perpendatur. Nam Græce dicunt etiam, ὁ κατ' ἐμὲ λόγος, pro ἐγὼ λόγος. Itaque ὁ κατ' Ἰησοῦν ἄνθρωπος, eſt *ipſe Chriſtus homo, Chriſti humanitas.* Unde hæc phraſis non prorſus inepte Divini Verbi cum humana natura unitio exprimitur. *pag. 803.*

Ibid. D. Ἐγὼ ἐκρυβὸν βροῦ ἡ κτίζων πνεῦμα) In Hebræo textu legitur יוצר הרים id eſt *formans montes*, ut & vulgatus interpres Latinus vertit. Doctiſſimus Druſius recte conjicit שׁד 70. pro הרים id eſt *Montes*, legiſſe הרעם hoc eſt *tonitru*, ſicut mox ibidem pro מחשׁבו id eſt *quæ ſit cogitatio ejus*; legerunt conjunctim מעשׂיו quod vertunt, ὁ Χριστὸς αὐτοῦ, *Chriſtum ejus.*

Pag. 569. E. Οὐ μόνον ἐπικὰ τὰ διὰ Πνεύματος ἁγιασμένα) Et ſane permulta ibi ſanctus Gregorius recenſet ſancti Spiritus nomina & attributa, quæ præſertim ſacris e ſcripturis excerpſit. In ea ipſa dumtaxat pagina, unde teſtimonium hic laudatum ſumpſit Gregorius, ſeptuaginta duo numeravi ſancti Spiritus nomina, quæ legere poteris tom. 1. pag. 610. edit. Bill.

Pag. 570. A. Ἐν Βεελζεβοὺλ) Ita Græci pro *Beelzebub* conſtanter legunt Βεελζεβοὺλ, quam ſcripturam retinendam eſſe cenſet eruditiſſimus Druſius tantiſper dum quis probaverit eam a ſcribis corruptam fuiſſe, & non ab uſu, & vulgo. Nam ſi ab uſu eſt illius temporis, & Evangeliſtæ eam retinuerunt, cur nos mutabimus? Cæterum *Beelzebub* eſt ab Hebræo זבוב בעל, quod ſignificat *Dominum muſcarum*: & eſt nomen idoli Accaronitarum, de quo 4. Reg. cap. 1. Hoc nomen Iſraelitæ poſtmodum in contemptum hujus idoli dabant dæmoniorum Principi, ut patet Matth. 10. & 12.

Pag. 571. A. Τὸ δι' ὁμολογητοῦ τοῦ λόγου εἰδέναι αὐτὸν) *a quo atque atque a verbo creatura glorificatur*, id eſt,

id eſt, *ad gloriam evehitur*. In editionibus Athanaſii veter. & nov. legitur *συνέστιν*, ſenſu minus commodo. Nempe ex Athanaſii ſententia Spiritus ſanctus creaturas Verbo non conjungit, ſed Spiritus Sanctus, ſimul cum Verbo eas Patri conjungit, ſeu adducit *πρὸς τὸν*, ut hic habetur. Rectius itaque legitur *συνδοξάζει*, ita ut *τῷ λόγῳ συνδοξάζει ἡ κτίσις*, ſit idem quod ſupra, *εἰς τὸν τόπον (τὸν ἅγιον) ἡ κτίσις ὁ λόγος δοξάζει*. Editionis novæ auctor eruditiſſimus, recte jam annotarat in 4 MSS. Cod. legi. *συνδοξάζει*.

Ibid. B. *Ἔστι ἔστιν ἄκτιστα τὰ βουλήσει γεγονότα*) *Verbum eſt extra numerum eorum quæ libera Dei voluntate facta ſunt.* Hoc ſolemne eſt apud S. Athan. & alios SS. Patres, ut dicant Filium Divinum *τῇ φύσει* genitum eſſe, non autem *διὰ βουλήσεως* factum: Ita ut *τὸ φύσει*, intelligatur de operatione Dei, ut jam in ſcholis loquimur, *ad intra*; & *τὸ διὰ βουλήσεως*, de operationibus *ad extra*, non quod Filius ſit *ἀβούλητος τῷ πατρὶ*, *ἢ μὴ βουλομένου τοῦ πατρὸς* id eſt, *præter voluntatem Patris & nolente Patre*; hoc enim diſerte negat Athanaſius ibidem: ſed quod non ſit productus tempore quando Deus primum voluerit, ita ut potuerit nolle. Hoc quippe ſenſu creaturas dumtaxat voluntate Dei factas fuiſſe docet eodem loco ſanctus Doctor.

Pag. 572. B. *Ἐκ τῆδε τὴν παροιμίαν ἐρεῖν τινα*) Proverbium eſt, quod verie ſimul atque erudite Deſiderius Eraſm. exponit Chiliad. 1. Centur. 6. Proverb. 15. Ipſum conſule ſi libet.

Pag. 573. A. *Μηδ' ὅταν ἄλλα τινὰ πίστεως, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ ἄλλου γένους καὶ τὸν ἄρτον αὐτὸν τὸν Χριστὸν· τίνων γὰρ ταῦτ' ἄλλα εἰκότως, ἢ οἷς ἐνίοις ἐπέχθεται*) His Palamitarum verbis errorem Sevramentariorum contineri, non omnino negaverim. Verum illorum patrocinio haud ſcio an ſuam opinionem tueri velint recentiores hæretici, cum in hanc Palamitarum ſententiam tam acriter invehatur Gregoras, eam impietatis ream arguat, & luculentie. SS. Patrum teſtimoniis confodiat. Aliquando, fateor, apud plurimam Eccleſiæ Græcæ partem obtinuit Palamitarum doctrina, ut patet ea Palamitica Synodo: ſed nonniſi quod ſpectat Eſſentiæ Divinæ ab attributis diſtinctionem, & Thaborici luminis Divinitatem: nec enim obtinuit quantam ad illa conſectaria, quæ Palamitis exprobrabat Gregoras. Sic verbi gratia Palamitis Iconomachorum errorem ſæpius objicit Gregoras: at Palamitæ revera Iconomachos fuiſſe, aut Iconomachorum errorem apud Orientalem Eccleſiam tum inſtauratum & approbatum fuiſſe, nemo dixerit.

Pag. 574. B. *Δι' ὃ δηδὴν ἐπεθύμησεν*) *Per id quod valde concupivit*. Alluduot, opinor, ad Chriſti verba, Lucæ cap. 22. v. 15. *ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν*. *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum antequam patiar*.

Ibid. *Ὡς ἀμέσως καὶ ἀκριβῶς σώμα ἀυτὸ κέκτησθαι*) *Velut proprie et vere corpus ipſius attiplamur*. Notanda ſunt hæc verba quibus Iconomachi realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia ſibi fingunt admiſiſſe, aut ſibi ipſis contradixiſſe; quod eis exprobrat Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus, Antirrhetico 2. apud quem tamen (ubi Iconomachorum verba refert) deeſt vocula *οὐ*, quæ hic emollitiva videri poſſit. Vide clariſſimum auctorem perpetuitatis fidei circa Euchariſt. tom. 1. lib. 7. cap. 5.

Ibidem. C. *Ὑπερφυῶς μεταβάλλεται*) *Supernaturaliter tranſmutantur*. Locus hic Theodoro Graptο attributus jecet in fragmento ejus operum apud Combefiſium libro cui titulus. *Manipulus Originum Conſtantinopolitanarum*. Idem locus reperitur ad verbum in Nicephoro Patriarcha Conſtantinopolitano (Tarafii ſucceſſore) Antirrhetico 2. apud Allatium lib. 3. de perpet. conſenſ. cap. 15. ubi plenior deſcribitur: atque hinc etiam poſſit confirmari, Nicephorum Patriarchem auctorem eſſe illorum operum quæ ſub Theodori Grapti nomine circumferuntur. *Edit. Pariſ. pag. 804.*

Ibid. E. O *ἄρτος, φησὶν*) *Panis inquit S. Gregor. Nyſſen.* Locus hic ad verbum non legitur, cap. 37. orationis Catecheticæ, ubi de Euchariſtiæ myſterio agit S. Gregorius: ſed in eundem ſenſum ibidem plurima edidſerit ſanctus Doctor. An vero alium ſancti Gregorii librum hic citaverit Gregoras, ut negare non auſim, ita nec affirmare vellem.

Pag. 575. C. *Βοώντων τοῖς Μανιχαίοις*) *Manichæis clamantem*, ſeu potius Apollinariſtis; ut patet loco S. Athanaſii citato, ubi in Apollinariſtas totus invehitur. Et certe oratio illa inſcribitur *πρὸς Ἀπολλινάριον*, & poſtea dicit S. Athanaſius, Apollineriſtes *πρὸς ἃ φρονοῦσι Μανιχαῖοι δοκοῦσιν ὑπολαμβάνειν*, *Manichæorum ſententiam amplecti*.

Ibid. *Τοῖς κατὰ τοὺς ἁγίους Εὐαγγελιστὰς*) *Novi ſecundum vos Evangelii*. Alludit Gregoras ad ſolemnes Evangeliorum titulos. *πρὸς Ματθαῖον*, *πρὸς Μάρκον*, *πρὸς Λουκᾶν*.

Ibid. E. *Καὶ ἀλλαχοῦ*) *Et alibi*, nempe oratione de ſanctiſſima Deipara; ſed ſpurium eſſe hunc ſermonem nemo jam eruditorum non judicat, cum ſole clarior ſe prodat ſtyli hajuſce ab Athanaſiano diſerepantia. Vide clariſſimum & doctiſſimum auctorem novæ editionis *πρὸς* Athanaſ. tom. 2. p. 389.

Ibid. *Οὐχ ὅτι ἐνέργειά τινα παρὰ τὸ θεοδόκητον ἐγένετο τοῦτο*) *Non quod aliqua energia, ſeu Operatio a ſancto Spiritu facta ſit, &c.* Hic auctor, quiſquis ſit, non negat Incarnationem peractam fuiſſe divina ſancti Spiritus virtute; ſed vult hocce myſterium non conſiſtere dumtaxat in illa ſpeciali ſancti Spiritus operatione: vult inſuper ut ipſam Dei Verbum cum humana natura hypoſtatice ſeu ſubſtantialiter unitum fuerit. Non ergo ſolummodo ſpecialiter operebatur in Chriſto Divinitas: rerum ejus humanitati vere conjuncta erat; & hoc juvare poteſt, ut catholicæ fidei a Neſtoriana hæreſi diſcrimen intelligatur.

Ibid. *Ὡς τοῦ γε*) Si legas *ἢ τοῦ γε*, ſic vertendum erit: *Arius & Eunomius præferentes eadem cum Palama; qui nunc etiam eaſdem cum ipſis voces emittent, una cum ipſis eodem gladii jugulatur.*

ADDENDA
AD NOTAS J. BOIVIN.

PAg. 12. B. Οτε ὑπὸ βραχίονα ἐστιλάτευσεν Ἑρμῆ ἀδελφιδῆ) *Henrici paulo ante mortui ex fratre nepos*. Ita vertendum ; non *ex fratre natos*, ut & Wolfius vertit, & nos poſt eum edidimus. Erat enim Robertus Iolentæ filius ; Iolenta autem ſoror Henrici. Teſtis Gregoras ipſe, Hiſtoriæ lib. IV. cap 1. ſect. 4.

Pag. 54. A. Hic locus fuit commemorandi expeditionem factam D. Ludovici ; cujus mirum eſt nullam a Gregora mentionem habitam fuiſſe.

Pag. 60. E. Ἐκ τῶν συμφορῶν ἐκείνων τοὺλάχιστον ἐξενεγκάντων) *Qui cladem terreſtrem evaſerant*. Ita vertendum ; non ut Wolfium ſequuti edidimus, *qui cladem Epiroticam evaſ.*

Pag. 77. C. Τὸ Παχωμίου σε ἐξδέξεται) Vertendum, *Pachomius te excipiet* ; ut ſervetur ἀμφωλία.

Pag. 83. A. *Debrorum Epiſcopus*) *Debetarum* Ducangio.

Pag. 85. A. Προτιθείσης γὰρ ἐξ Οὐγγρίας) *Anna* ſcilicet. Leo Cinnamus in calce Codicis Regii 2951. Τὸ παρὸν βιβλίον ἐγράφη ὑφ᾽ ἐμοῦ χειρὶ ἐμῇ Λέοντος τοῦ Κιναμώ, τελειωθὲν ἐπὶ Θεῷ μετὰ μαρτίῳ ιδ'. Ἰνδικτιῶνος δ'. ἡμέρᾳ ἐβδόμῃ. ἔτους ϛωλδ'. ἐνὶ δ᾽ βασιλεύοντος ... τοῦτε κυροῦ Μιχαὴλ Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου καὶ ἐπὶ τῶν Κωνσταντίνου, καὶ Θεοδώρας δ᾽ Δουκαινίσσης Αὐγούστων, καὶ τοῦ κυροῦ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ ΑΝΝΗΣ τῆς Δουκαινίσσης Αὐγούστων, &c. *Hic liber ſcriptus eſt manu mea Leonis Cinnami, abſolutus* (cum Deo) *die XIV. Menſis martii, Indictione IV. die VII. Anno VI. MDCCLXXXIV. imperantibus Dom. Michaele Duca Angelo Comneno novo Conſtantino, Theodora religioſiſſima Auguſta, Dom. Andronico Comneno Palæologo, & ANNA religioſiſſima Auguſta*. Erat is annus Chriſti MCCLXXVI. ætatis autem Andronici XVIII.

Pag. 109. in Argumento Capitis 12. nom 1ſt. *Rogerius Catalanus*) Rogerius reipſa Catalanus non fuit. Gregoras tamen Catalanum eum fuiſſe innuit pag. 510. C. ubi ait, ἐκ τῆ ἑτερου Καταλάνου, ἑτερα Παρχαίρου Τύνζας. *Venit & alter Catalanus, nomine Berengarius Entença*. Dixerat ſupra adveniſſe Rogerium.

Edit. Pariſ. pag 805. Pag. 193. B. Διὰ τὸ τοιοῦτ᾽ γεγεννηκέναι παῖδ᾽ ἐκ τοῦ Καίσαρος συγγενίᾳ κεῖθεν) *Propter affinitatem, quam cum eo Ctales contraxerat, dulce uxore filia Cæſaris*. Ita vertendum ; non, ut Wolfius, *propter recens contractam cum filia Cæſaris affinitatem*. Nam qui uxorem ducit, is non dicitur affinitatem cum uxore conttabere, ſed cum uxoris patentibus & cognatis.

Pag. 225. D. In marg. poſt, *defectionem habuit*, adde, *die Jantiavi*.

Ibid. poſt, *Autumnus anni* 1332. adde, *Not. die* 11a.

Pag. 266 D. Εντίμοδε δ᾽ αὐτῷ καὶ σύζυγος Εἰδοκία) Ea *Irene* vocatur infra, pag. 424.

Pag. 268. D. *Orchanum Atumanem*) *Orchanum Atumanis*, ſupple, *filium*.

Pag. 275. C. Περὶ δὲ ὧν ἐκεῖνος πλατύτερον λέξειεν) De iis Gregoras nihil amplius dicturus eſt.

Pag. 277. C. Ῥάσα Ρωμαϊκὸν ὄνομά ἐς) Ῥάσα proprie eſt *habitus Monaſticus*.

Pag. 332. A. Ο τοῦ βασιλέως ἀνεψιὸς ἀνδρόνικος) *Imperatoris conſobrinus* ; non (ut edidimus) *primus conſobrinus*. ἀνεψιὸς ἴσως idem eſt atque ἐξάδελφος. Quem Gregoras hoc loco ἀνεψιὸν vocat Imperatoris Cantacuzeni, eum Cantacuzenus ipſe ἐξάδελφον vocat Hiſt. lib. II. cap. VI. & ἀνεψιὸν, Hiſt. lib. III. cap. XXXII. Ducangius, in Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis [a], ἀνεψιὸς interpretatur *ἐκγονίδων, ſeu patruelis filius*, & Hermenopuli teſtimonio utitur, cui tamen ἀνεψιὸς proximi poſt ἀνεψιὸν ſilium numeratur, ac *ſobrini* τετάρτου ſtatuuntur ; id quod fratribus patruelibus plane convenit. Nec magis favet viro doctiſſimo Euſtathius [b], qui Iliad. Β pag. 248. ἀνεψιοὶ, ὅ ἐστιν ἐξάδελφοι, interpretatur ἐξάδελφοι ἀνεψιοί.

[a] In V. Ἐξάδελφος.

[b] Ducangio laudatus in V. ἀνεψιὸς ex.

Pag. 344. A. *Is uxorem duxit*) Adde *Irenen*, ex Græco. Ea porro alibi nominatur *Eudocia*.

Pag. 345. D. *Ad Alexium fratrem*) *Michaelis* ſcilicet.

Ibid. Μιχαὴλ δυοῖν μειρακίοις) *Duobus juvenculis interjectis* ; nempe *Baſilio Alexii filio, & annoso filio Michaelis*.

Pag. 408. D. Παρ᾽ οἷς Δικαιοτάτη Εὐσεβίνα) Εὐσεβίνα eſt proprie *judex juſtus, incorruptus*, & (ut Pindarus loquitur) *ἀτρωτὸς*. Vertendum erat, *apud ullum juſtum judicem*, non *apud ullum Græciæ judicem*.

[a] Olymp. 64 III.

Pag. 456. C. *Illi Nazirai*) *Homines* ſcilicet *auſteriorem vitæ diſciplinam profeſſi*.

Pag. 518. C. Καὶ Φλαβιανὸν περιφανίσας) Flavianus in exilium miſſus poſt habitam Synodum. Itaque non potuit Dioſcorus in ipſa Synodo gloriari occiſum a ſe Flavianum.

Pag. 562. B. Ὅτε τὸ φθάσαν ἔτος) *Anno proxime elapſo*. Gregoras Acta Synodi Palamiticæ & luam hanc cum Cabaſila diſputationem deſcripſit anno Chriſti MCCCLII. menſibus Julio & Auguſto. Libros Antirtheticos, priores quidem condiderat antequam Cantacuzenus occupato Byzantio retum potiretur, hoc eſt, ante ann. MCCCXLVII. poſteriores vero non edidit, niſi anno demum MCCCLIII. ut in ejus Vita dictum eſt. Itaque hoc loco τὸ φθάσαν ἔτος, quo ſignificat editos a ſe libros Antirtheticos, non poteſt eſſe *annus proxime elapſus* : niſi Antirtheticos priores ſemel quidem sute ann. MCCCXLVII. iterum autem ann. MCCCLI. editos ponamus : id quod minus verum puto. Malim igitur τὸ πρότερον ἔτος interpretari *primo* vel *priore anno*, ut intelligatur annus primus ſuſceptæ adverſus Palamam diſputationis, non autem noviſſimus, ſeu proxime elapſus. Sic idem Gregoras Hiſt. lib. XII. p. 615. E. R. E. φθαρείσης vocat eum diem, qui primus fuit, non qui proxime præceſſit. Vide Notas ad eam Paginam, ubi & ſimile aliud exemplum affertur.

Pag. 563. E. Παῖσι τοῖς ἄλλοις λόγοις, ὑπὲρ ἑξήκοντα οὖσι) *Cæteris orationibus, quas plus ſexaginta ſcripſit*. Pſalmas Orationes ſcripſit multo plures quam ſexaginta. Extant in uno Codice Regio (is eſt Codex 2404) Homiliæ variaque ejus opuſcula plus ſeptuaginta. Extant & in aliis Codicibus non pauca alia. Gregoras hoc loco de Palamæ Orationibus iis tantum loqui videtur, quæ de rebus controverſis ſcriptæ erant. Earum multas continet Codex Regius 2409. In iis ſunt, I. *Libri contra Acindynum decem continui* ; qui omnes exceptis tribus, εἰσηγήσεσιν inſcribuntur. II. Libri duo Apologetici : Primus περὶ δύο ἐπιγραφῶν ἃς ἐπ᾽ αὐτοῦ μετέδοξεν. Secundus περὶ δύο καὶ ἑκατὸν μεδίξεων, ἃ περὶ τῶν δύο ἐπιγραφῶν ἀνελύσατο. III. Liber ſingularis, ὅτι Βαρλαὰμ καὶ Ἀκίνδυνος οὐκ εἰ διχορωμοῦσι κακῶς ὄντες καὶ ἄθεοι ἀλλ᾽ δύο ἀπίστου Θεότητος ἐμίαν. IV. Dialogi duo. Primus *Orthodoxi cum Barlaamita*. Secundus *Theophanis Or-*

thodoxi, *cum Theotimo ex-Barlaamita*. V. *Refutatio eorum quæ Acindynus contra Palamam ſcripſerat*. In hoc opuſculo proponuntur primum Palamæ verba; deinde ea quæ Acindynus contra objecit; tum denique ea quæ Palamas contra repoſuit. VI. *Epiſtolæ*, ſeu potius *Orationes dogmaticæ*, *Apologeticæ*, & *Antirrheticæ variæ ad varios*. Continet præterea idem Codex *Delectum teſtimoniorum ex S. Scriptura & ex Patrum libris excerptorum*, & *in Capita ſeu Hypotheſes ſexdecim diſtributorum*: item *Narrationem diſputationis coram Imperatore inter Palamam & Gregoram habitæ in Palatio*: necnon *Iambicum Poema contra Acindynum*: quæ omnia vel Palamas ipſe, vel inſignis aliquis Palamita, elucubravit. In Codice 2404. duæ ſunt Homiliæ de re controverſa, nempe *de Tabborio lumine*; quod & increatum, & a Subſtantia Divina diverſum, Palamas ſtatuit. In Cod. 1432. Gregorio Palamæ, tamquam auctori, tribuuntur *Capita CL. Phyſica, Theologica, Moralia, & Practica, contra Barlaamiticos errores*: item *Interrogationes & reſponſiones, de iis qui proprium mentem intra corpus conantur perſpicere, an velle agant*. Omitto quæ in aliis Codicibus Regiis ſparſa & diſjecta reperire eſt. Aſſervantur in Bibliotheca Seguieriana tres tomi Operum Gregorii Palamæ. Sed ad eam Bibliothecam adiri non patet.

Edit Pariſ. pag. 806.

Vide Hiſtoriam Litterariam Gall. Ceav. Partie II. pag. 507. & 508.

NOTÆ

Excerptæ ex Indice rerum & verborum Wolfiano.

Magabari) Ex Avarum ſtirpe. Iidem Facello, *Almagabari*, a Gallico vocabulo *Aventurier*.

* immo, *Verundi Ximenis.*

Catanei) *Franciſcus Cattagarus*, deinde *Catalufius* Genuenſis.

Farenza Zymes) Corruptum nomen *Friderici de Inciſa* *, militis Appuli.

*immo *Fratres Minores.*

Freres) Equites Hieroſolymitani *, qui Rhodii & Malenſes. Sic etiam Laonicus eos Nazaræos vocat.

Icarius) Alias *Rabanus de Carteritis*,

Lachanes) Pachymerio *Corducuba*.

Mpajulus) Venetorum Magiſtratus, *Bajulus*. Solent enim peregrinos Prætores ita vocare Veneti.

*alias *Berengarius Extenſis.*

Peringerius Tentza) *Berengarius* * *de Intentiis*.

Philes Palæologus) *Vilhelmus* Monteferratenſis Princeps.

* alias, *De Flevo.*

Recaſortas) * *Reſortiatus*, provincialis miles,

Rhodi Princeps) *Humbertus* Delphinus,

Ronzerius pirata) Alias *Rogerius de Empuriis*, Templarius miles,

Roſoſules) *Roſſus de Saulis*, Genuenſis dux.

Sphanzes) *Bonifacius Palæologus* Monteferrarenſis. Solemus enim decurtare nomina: ut pro *Bonifacius*, *Facius*; unde *Sphanzes* detortum fuit.

Sphanzes, ſive *Sphrantzes*) *Franciſcus* * *Palæologus*.

* Ergo non Bonifacius.

Sphendoſthlavus) Bulgariæ Princeps; idem qui & Wenceslaus hodie dicitur.

Index Wolfianus, ex quo has Notas excerpſimus, non ad ſolos Gregoræ libros, ſed & ad capita ex Pachymerii libris decerpta pertinet. Unde non mirum, ſi in illo Indice multa eaque notatu digniſſima occurrunt, quæ ex noſtro fruſtra quærantur. Habet præterea Index Wolfianæ editioni ſubjunctus multas ſententias, multa obſervata, quæ ad Hiſtoriæ cognitionem minime conducunt; quæ qui noſſe cupiet, is illo ipſo Indice utatur. Mihi Gnomologiæ texendæ non hic locus eſſe viſus eſt.

RERUM ET VERBORUM
IN GREGORÆ HISTORIA MEMORABILIUM,
INDEX.

Numerus Arabicus conjunctus cum littera p. *ad paginam ; ſine hac , ad ſectionem pertinet . Numerus Romanus major librum , minor caput indicat .*

A

A Baſgi , pag. 17
Abdera . Vide *Andera* .
Abii , p. 24
Abraham , p. 363
Abſinthio ſimilis animus affectu præoccupatus , p. 465. 466
Abſolutionis ſyngrapha , p. 65
Academia , p. 163. 167. 172. 234. 237. 457. Platonica , p 287
Acarnanes , p. 56. Acarnanum metropolis , pag. 274. obſidetur ab Androonico juniore , XI. ix. 1
Acarnania , p. 332. &c.
Acclamationes , XVIII. v. 9. p. 309
Achæi , p. 59
Achaia , p. 65. 126. Achaiæ & Peloponneſi Principis uxor vidua , p. 270
Achelous , p. 56
Achilles , p. 477. doloris impatiens , p. 246
Acbrida , p. 37
Acindynus XVIII. viii. 3
Acroceraunia , p. 56
Acronycha lua , p 313
Acta Apoſtol. p. 473
Adamus , p. 183
A'δ'ύτον μονὴ . Vide *Monaſterium* .
Adonis , p. 142
Adrianopolis , p. 158. 213. 272. 405. 406. Vide *Oreſtias* .
Adrianus Imp. p. 420
Adulatio & ſapientia , res inſociabiles , p. 477
Adulatorum verba , p. 452
Ægæ , p. 98. 99
Ægæum mare , p. 28. 155. &c.
Ægæi maris fauces , p. 388. inſulæ , p. 49. 142. 260. 265. 300. 405. littus , p. 317.
Ægyptii circulatores Conſtantinopolim veniunt , VIII. x. 3. mira ſpectacula ab iis exhibita , 2. 3. 4. eæ artes , ut quæſtioſæ , ita etiam exitioſæ artificibus : Byzantio egreſſi Europam pervagantur : Gades uſque penetrant , 5.
Ægyptii , effœminati & imbelles ; militibus e Scythia aſcitis , Africam & Libyam domant : Gallos Phœnicia & Syria exterminant , IV. vii. 2
Ægyptiis mercatoribus navigatio per Boſporum temere conceſſa , IV. vij. 1
Ægyptiorum Arabum Imperium latiſſime patens , IV. vij 1. 6
Ægyptus , p. 161. 173. primum ſapientiæ domicilium , p 163. Ægypti Imperium diviſum , & Principum diſcordiis debilitatum , XIII. xiij. 3. Princeps , p. 194. Migratio Iſraelitarum ex Ægypto , p. 183
Ægypti & Arabiæ Sultanus . Vide *Sultanus* .
Ænus , maritimum oppidulum , p. 50. 70
Æolia , p. 107
Æquinoctium verum & proprie dictum , p. 182. 183. tempore mortis Chriſti , p. 182
Aer XIX. i. 43
Ærarii penuria , p. 435
Æſchylus in Prometh. p. 190. p. 320.
Æſopi Phrygii dictum , XVI. iv. 3. fabula de lupo & agno , 317 325
Ætherea Palatii ædicula , p. 311.
Ætolicæ res , p. 267. 271
Africa ab Ægyptiis domita , p. 52
Agamemnon , p. 368
Agareni Aſiam populantes , p. 252
Ageſilaus Spartanus , p. 63. fugiens , p. 242
Alani , p. 211. Vide *Meſſagetæ* .
Alemani , qui & Galatæ occidui , p. 240.
Alexander Magnus , p. 255. 199. 245. XIV. iij. 6. 410. 412. Alexandri M. diadema , p. 259.
Alexander , Myſorum ſeu Bulgarorum Rex, principatum adeptus , Romanos fines vaſtat : urbes amiſſas recipit , IX. xiij. 1. pacem petit ab Andronico juniore : non impetrat , X. iv. 2. viribus ſuperior , cum Romaois confligit , 3. 5. eos fundit fugatque , 6. miſericordia motus , pacem victis ultro concedit : Imperatorem , benigna admonitione caſtigatum dimittit , 7. ſocium ſe adjungit Byzantiis contra Cantacuzenum, XIV. v. 1. Vide & p. 300. 311. &c.
Alexandri Myſorum Principis filio uxor datur Andronici Junioris filia , p. 272
Alexandria Ægypti , p. 51. 108. 194
Alexandrinus Patriarcha . Vide *Athanaſius* .
Alexius . Vide *Angelus* , *Apocaucus* , *Comnenus* , *Lascaris* , *Palæologus* , *Philanthropenus* , *Strategopulus* ,
Allage , loci nomen , p. 77.
Almugavari , VIII. iij. 1
Alpes , p. 52. 120. 143. ſuperatæ ab Hannibale , p. 45
Amagabari . Vide *Almogavari* .
Amazones , p. 15
Ambitionis fructus , XIV. iij. 6
Amicitiam quid conciliet : ejus cum muſico concentu comparatio , XIII. iv. 4
Amos , p. 547
Amphipolis , p. 228. 387.
Amurius Satrapa Melecum Azatinæ filium vincit , V. v. 1. Amurii liberi a Sangario ad Paphlagoniam domum tutur , p. 107
Amurius , Lydiæ & Ioniæ Princeps , reliquis Satrapis potentior : maris imperio potitur , p. 300. Cantacuzeni amicus fideliſſimus , p. 301. eum defenſurus , magnam claſſem apparat : eodem jubente , domi remanet , ibid. media hyeme Helleſpontum trajicit , Ilium quæſiturus : Irenen Imperatricem non adit , ne dolorem conſpectu augeat , XIII. iv. 1. acre & vehemens amici deſiderium verbis declarat : miſia in homine barbaro humanitas , 3. utri prima laus tribuenda , Cantacuzeno an Amurio , 4. de amico ſolicitus , oblata ab Irene cibaria & veſtimenta repudiat , 5. eandem in ſummas angustias adductam conſolatur , 6. hyeme exercitum infeſtante , domum redit , 7. Theſſalonicam vi expugnandam cenſet , XIII. x. 8. Cantacuzenum reprehendit , 9. a Byzantiis pecuniam accipit : in Aſiam trajicit , brevi rediturus , XIV. j. v. Latina claſſis ad Smyrnam appulſa eum detinet , v. 1. idem in Thraciam redit. Byzantium uſque progreditur cum Cantacuzeno : Urbis aſpectu obſtupeſcit , ix. 2. cum copiis mare tranſmiſſurus , Smyrnæam Latinorum arcem it expugnatum : miſſili telo occiſus cadit , XVI. vj. 2. Vide & p. 334. 337. 340.

INDEX RERUM

Amurii milites alii domum redeunt, alii Cantacuzenum ſequuntur, XIII. x. 9
Anachatſidis apophthegma, p. 370
Anathematizati ab Epiſcopis Cantacuzenlani, p. 422
Anathematiſmi in Palamam pronuntiati a Joanne Patriarcha debent valere, p. 472
Anaxagoras, p. 167
Anchialus, p. 243
S. Andreas. Vide *Monaſterium*.
Andronicus Imp. (is qui Senior dictus eſt) receptam ex Latiois Urbem bimulus ingreditur, p. 44. uxorem ducit Annam (Hungaram, VI. ij. 2.) Impetii inſignibus ornatur: juſjurandum præſtat & accipit: ejus nomen edictis ſubſcriptum, IV. viij 3. Trailes inſtaurat, V. v. 8. patris cadaver fine honore ſepeliendum curat, vij. 6. patri ſuccedit: Imperii initia turbulenta, VI. j. 5. æquitas, 5. viduus uxorem petit ab Hiſpanorum Rege: Irene ei datur, idque inconſulto Papa, ij 1. paterni ſceleris vindictam timet: Laſcarem cœnum inviſit: in Orientem abit, 7. quinam ei auctores ſuerint, ne ſumptum faceret in claſſem, iij. 1. Conſtantinum Porphyrogenitum fratrem ſuſpectum habet; quaſnam ob cauſas, vj. 2. 3. 4. in Aſiam tranſit: Porphyrogenitum in carcerem conjicit; item ejus amicos, 5. Romanis diffiſur, ad auxilia externa ſe convertit; quanto tei Romanæ damno, x. 1. Athanaſium in ſedem Patriarchalem ſeſtituendum cenſet, VII. j. 2. plurimi reſtragantur: quidam obtemperant, 3. illum Chryſoſtomo æquiparat, 4. uxores duas habuit, liberos ſex, v. 1. uxoris Irenes pecuniis relicgatur, 2. lenis & mitti ingenio, 4. Chriſtopolitanas anguſtias munit: milites conſcribi curat, Catalanis opponendos, vj. 3. mercenarios milites peregre accire ſtatuit: a Trale genero auxilium petit, x. 1. accipit ab eo & a Latinis, 7. triremibus obſtructo Helleſponto, caver ne auxilia Barbaris ex Aſia ſubmittantur. Ibid. mavult vetera ædificia inſtaurare quam nova extruere: ejus modeſtia laudata, xij. 2. templa ab eo reſtituta: opera alia publica, 3. Andronicum nepotem ceteris omnibus præfert, apud ſe educat, VIII. j. 3. de Manuelis occiſi morte mœret graviſſime, 3. Nepotem judicio publico reum agere conſtituit, v. 1. ejus cum Metochita de ea re deliberatio. Ibid. & 4. Pontifices convocat. Nepotem accerſit: parerois verbis objurgat: juſjurandum dat & accipit, vj. 5. indignantis exclamario: anxietas: deliberatio de Nepote comprehendendo, 3. legatos ad eum mittit, 8. eum ipſo paciſcitur, 9. Aula ſtudiis bonarum artium floret, viij. 1. Imperatoris ſapientia; eloquentia, 2. benevolentia erga Gregoram, ix. 2. conſulto Pſalterio, pacem ſpectat, xj. 8. colloquitur com Nepore: reconciliatur, 9. conſilium Gregoræ da die Paſchali conſtituendo probat: rem aggredi metuit, aiij. 3. equo dejicitur, xiv. 1. de Nepotis conſiliis per transfugam certior factus, IX. j 5. urbs aditu ei intercidit: multa crimina objicit, 6. litteris ad Cralem & ad Demetrium Deſpotam ſcriptis, copias cogi & arbes præſidiis firmari jubet: ab ipſo filio Theodoro Marchione proditur, 7. ſuorum perfidia irritatus, animum Patriarchæ Eſaiæ explorare ſtatuit; item aliorum Pontificum, iij. 5. oratione coram iis habita, rationem affert cur Imperium non abdicet; Nepotem notat; pœnis eccleſiaſticis coercendum cenſet, 2. acerbe conqueritur de Patriarcha, qui Nepoti faveat, 3. belli pertæſus, ioita eum Bulgaro ſocietate, animum exigit, v. 5. victo ad Mauropotamum exercitu. (5.) a Nepote exorari non poteſt, 8. bis prænonitus, cavendum cenſet, vj. 2. 3. valde anxius, Nepotis adventu cognito, ad imaginem Deiparæ confugit, 4. Nepoti ſupplicat miſerabiliter; ab eo benigne tractatur, 5. 6. ſola Imperii inſignia retinet: annuus reditus ei aſſignatus, vij. 2. utroque oculo captus, omnibus indibrio eſt, viij. 3. Synadeno inſtante, habitum & nomen invitus mutat, x. 4. dictus *Antonius Monachus*, 4. 7. 9. ſuam ſortem deflet: Io Patriarcham invehitur, 7. ad ejus interrogata nihil reſpondet, 8 de ejus nomine in Eccleſia commemorando quid Patriarcha decreverit, 6. 9. Synadeni minis territus, Imperium ejurat: ſcriptam formulam ut conſignaverit, Ibid. pota aqua frigida, ſubito morbo corripitur: peccata precibus & lachrymis expiat: ſacris myſteriis deſtitutus, Deiparæ imaginem ori ſuo admovet: expirat, xiv. 4. oſtenta quæ ejus obitum præceſſerunt, 12. corpus ejus quoadam petlatum: juſta de more perſoluta, 6. ætas, forma, mores, X. j. 4. in ſumma inopia liberalitas, duobus exemplis declarata, 5. æs alienum poſt mortem repertum, 6. anni vitæ, Imperii, monachatus, p. 73. clementia, pag. 121. roamor erga Nepotem, ibid. invectiva in Hiſtoricos maledicos & mendaces, lib. 1. cap. 1. ſtatuam Michaelis Archiſtrategi dejectam reſtituit, p. 102. partem Theſſaliæ Principatus acquiſivit, p. 140. multarum urbium in Europa & in Aſia conditor, p. 234. Byzantii inſtaurator. Ibid.

Andronici Senioris uxor prima, ea Hungaris orlunda. Vide, *Anna*.

Aodronicus Junior uxorem accipit Irenen Alemannam, VII. aiij. 1. Avo dilectus, apud ipſum educatus, VIII. j. 1. mores, conſilia, ambitio, 2. meretricem amat: rivali inſidias ſtruit: Manuel frater pro rivali occiditur, 3. Andronicus Cathari nothi apud Avum gratia offenditur, iij. 3. irarum cauſa juſtior, 4. defectionem meditatur: conſultat eum Syrgianne, iv. 5. 6. armatos armatos iecum adducit, caſam apud Avum dictutus: ab Avo objurgatur: juſjurandum dat & accipit, vj. 5. pro conjuratis, prodiros ſe quetenibus, intercedit apud Logothetam: gravitet iocrepatur, 2. tedit ad priora conſilia, 3. fugit, 4. Legati ad eum miſſi ab Avo, vj. 8. pacta cum Avo 9. cum Cantacuzeno conjunctiſſimus, xj. 5. prope Urbem caſtra ponit: audita Syrgiannis excurſione, territus fugit, 3. Synadenum Syrgianni opponit: Deſpotam edictis terret: rumores ſpargit de Avi nece: Deſpotam captivum corpore ſuo proregit, 6. pacis cupidus, cum matre deliberat, 8. colloquitur & reconciliatur cum Avo, 9. coronatur, xiv. 1. mortua Irene Alemanna, Annam Longobardam uxorem ducit, xv. 1. cum Turcis naufragis in Cherſoneſo pugnans vulneratur. 2. ejus factio Seniorem tollere e medio ſtatuit, IX. j. 1. Junior Seniori inſidiatur: pecuniam per viam a publicanis aufert: Thraciæ urbes ſibi manelpat: Byzantium multis comitantibus proficiſcitur; quo prætextu, 4. excluditur: variorum criminum accuſatur ab Avo: in quibus amitæ Cralænæ pudicitia attentata, 6. omnium animi in eum propenſiores, 8. magnificis promiſſis multos ſibi devincit: petit ut ſibi licear Byzantium ingredi; aut ut idonei internuntii ad ſe mittantur: mittuntur ex omnibus ordinibus delecti, iij. 1. oratione artificioſa ſeipſum apud eos commendat: Avum infactatur: cauſam rebellionis probabilem affert: crimina objecta diluit: poſtulata ſua exponit, v. ejus blanditiis corrupti internuntii Byzantium redeunt: ai apud omnes aperte patrocinantur, 3. ad Urbis mœnia accedit: ab ingreſſu contumelioſe arcetur, iv. 5. quidam ex populo nperam ei ſuam promittunt: navicula conſcenſa aditus omnes veſtigat: ra infecta diſcedit, 2. a Theſſalonicenſibus clam evocatus Proto ſtratorem Byzantio inſidiari jubet: Theſſalonicam, adverſantibus diffidentibus, noſtu occupat: arcem vi expugnat, 3. Demetrio & aliis ducibus fœde diſſipatis, Serrhas in dedirionem accipit: cæteris Macedoniæ urbibus, item adverſariorum liberis, uxoribus, &

& aliis rebus potitur, 4. Præfectos urbium Macedonicarum capit; in carcerem conjicit, v. 3. Basilici Nicephori fidem et remunerarus sit, 4. Bulgaros antevertere & Byzantium ire properat, 5. a Venetis auxilium haud impetrat, 6. Urbem ingredi frustra conatur: Avum exorare non potest, 8. cum Bulgaro reconciliatur, 9. a duobus Urbis custodibus noctu intromittitur, vj. 2. injuriam Avo fieri vetat; suos, ne victoria abutantur, admonet, 5. 6. civiles discordias prudentia sua comprimit, 9. Michaeli Bulgaro bellum inferenti occurrere statuit: cum eo reconciliatur matris interventu, viij. 2. in Asiam transit, Nicæam obsessam liberaturus: castra apud Philocrenen ponit, ix. 2. congressus cum Orchane: Romani cæduntur: Imperator vulneratus, (ibi 2.) Philocreneo ingreditur: Romani consternati effuse fugiunt, 3. (vide cætera in *Orchanes*.) Byzantium redit: Deum offensum putat; quibus delictis? 4. classem instruit: Martinum Chil rectorem capit, & vinctum Constantinopolim mittit, 6. ægrotat: morti proximus cucullum petit: reos carcere educi jubet: ultimam voluntatem dictat: uxori & postumo Imperium, Cantacuzeno tutelam reliquit, x. 2. aquam poscit ex sacro Deiparæ fonte: qua capiti insperso convalescit, 5. Michaelis Bulgari hortatu bellum Græci infert, xij. 2. in Pelagonia castra metatur, 2. Bulgaro a Triballis victo, ipse nulla re gesta Byzantium redit, 3. Mesembriam & alia (Bulgarorum) oppida invadit, xiij. 2. annos natus 36. cum obiit Avus, X. j. 6. bellum infert Alexandro Bulgarorum Principi: Bulgarorum agros vastat: castella aliqua recuperat, iv. 2. impar cum hoste congreditur, 3 suos horratur ad pugnam, 4. eruentato prælium, 5. Rumani effuse fugiunt: in castellum proximum vi irrumpunt: laborant omni parte, 6 Imperator, consilii inops, spem in Deo collocat, stimulante tamen conscientia, 7. benigna admonitione ab Alexandro castigatus, dimittitur, Ibid. nato filio, lætus Didymoticham redit: vastem tentat: ludos celebrat, iij. 2. ludicris certaminibus se immiscet, 2. 3. bellum inferente Syrgiane valde anxius, vij. 2. Palatium munit: patriarcham creat Joan. Aprenum: conjugem & liberos ei commendat, 3. in Macedoniam fine exercitu proficiscitur: Rumanos omnibus diffidit, præterquam Cantacuzeno & paucis domesticis: hostem dolo aggredi statuit illustrium virorum exemplo, 4. Sphrantzæ opera ad eam rem utitur, 5 6. rebus desperatis, fugæ subsidia sibi & Sphrantzæ prævidet, 7. Syrgianne per dolum occisa, pacem petit a Græle, & obtinet, 8. inita cum Latinis adversus Turcos societate, pecunias cogit: classem reparat. Latinorum adventum expectat: navarchum ipse per se agit: Latini inter se dissidentes, expectationem ejus frustrantur, XI. j. 3. Galatæorum minationes incendit: easdem bellum aperte nolentes oppugnare negligit, ad majora intentus, 7 pacto petentibus concedit, 8. Mitylenen proficiscitur; navet quidque hostilis comprehendit, & Chium perdomat: adjunctis sibi Turcis, Phocæam obsidet, 9. pax facta Rhodi rerum interventu: pacis conditiones, ij. a Byzantium redit cum omni classe: quæstionem habet de conjuratis: eos pro concione convincit: ejus clementia, 3. orationis exordio lacrymas effundit, 4. in Demetrium Deiparam injuriarum ultorem, Græcum amicæ reverentia adductus; iram Gregoræ acclamationibus & applausu delinitus solos Asanis filios in custodiam includit, eamque mitiore diæta, 5. Mitylenen recuperat, Aleali Pudmitoropenæ astu, 6. Turchos in Chersonesum prædatum ex cædit: Ire in Æoliam parat, oblatum Principatum accepturus, xv. 2. cum tribus navibus, Turcicam classem invadit: captæ naves quatuordecim, 3. stadiorum XLV. iter nocta pedibus amensus, Deiparæ Hodegetriæ templum ingreditur ad agendas gratias, 5 Epirum lovasurus, Illyricam vastat: Turcos auxiliares præda onustos dimittit: Epiri Principatu potitur, vj. 2. cum Thessalonicæ decidet ilens morbus, viij. 2. Byzantium venit, infirma admodum valetudine: medicis undecunque accitis, suo arbitratu vivit: morbo splenis ingravescente, Deiparæ Hodegetriæ templum petit, ix. 5. egregiam orationem habet in Synodo contra Barlaamum habita: Gregoram absentem desiderat, x. 5. morbo rursum ingravescente, Monasterium Hodegetriæ denuo ingreditur: in lethargum incidit: ægre expergefactus, medicos accersit: ad Gregoram mittit, qui interrogent an astra amica sint: moritur: vitæ & Imperii tempus, aj. 2. mores & ingenium defuncti Principis, 4. Romanorum Imperatorum instituta negligit: aves & canes aluit maximi sumptibus, 5. Deo fretus, pericula contempsit, 6. dignitati sæpe non satis consuluit, 7. pileorum & vestium discrimina sustulit: hæc & alia imminentem Imperii ruinam potentem credita: Triballorum & Mysorum duces perterrefecit, paßo. in Thessaliam contra Syrgianem proficiscens, Joanni Patriarchæ uxorem & liberos commendavit. p. 291. 293. morbus: in Epirum profectio, XII. vij. 2. 3. mandata de tutela & administratione Imperii, p. 299. 309. 310. 313. 416. ergo Cantacuzenum benevolentia, & gratus animus, p. 292. 293. judicium de arce Epibatarum & de ejus arcis conditore Apocauco, XII. in 2. commemoratio ioi sacris per errorem omissa, XVIII. ij. 4. error postmodum correctus, Ibid.

Andronicus Vide *Asanes*, *Cantacuzenus*, *Muzalo*, *Palæologus*, *Protovestiarius*.

Ἀνδρόφορος. p. 490.

Angelus est in loco, p. 555.

Angelus, Assyriorum interfector. p. 492.

Angelus.

Aleaius Imp. Constant. a Marchione Montisferrati capitur: ab eodem dimissus, genero suo Theodoro Lascari invidet, I iij. 2. Jathatioem Turcum socium sibi adjungit, 2. victus capitur a Lascare, Iv. 3.

Michael Thessalum & Epirum invadit, I. ij. 2.

Michael Aothus. Vide *Michael*.

Michael Michaelis nothi filius Vide *Michael*.

Theodorus, Michaeli fratri succedit: Imperii sui fines promovet: Thessalonica ipsa potitur, absente Montisferrati Marchione. Imperator inauguratur ab Archiepiscopo Bulgariæ, præter morem legitimum, II. ij. 2. Provincias, a Latiois, Bulgaris, & Scythis desolatas, impune pervadit: omnia Byzantium usque vastat: fœde grassatur, II. ij. 3. a Joanne Asane vincitur, capitur, excæcatur, II. iij. 2.

Joannes, Cantacuzeni Imperatoris σεβαστοκράτωρ, seu *primus consobrinus*, p. 317. 332. jubetur munire oppidum Pamphili, p. 313. Comes Imaginaræ expeditionis a Cantacuzeno susceptæ, p. 317. 320. Ætolia & Thessalia præfectus: jubetur primos honores Annæ & Joanni Palæologo tribuere, p. 325. Thessaliæ Principatui maximam partem recuperat: Ætolos, Locros, & Acarnanas subigit: Aonam rebellem capit: quibusdam non occidat subditibus, eam dare in custodiam mavult, XIII. vj. 3. Berrhœam ad Cantacuzenum venit, Ibid. 2.

Ἀγγελικὸν, p. 159.

Anima quemadmodum a singulis corporis membris participetur, p. 557.

Anna Alemanna, Manfredi Siciliæ Regis soror, Joannis Ducæ uxor altera, II. vj 3.

Anna Michaelis Angeli filia, nupta Principi Peloponnesi, p. 36.

Anna Michaelis Palæologi I. Imp. ex sorore Eulogia neptis, nubit Nicephoro Ætolo. p. 46. 66.

Anna ἡ ἐκ Πωγωνίου, Andronico Sen. nubit, IV. viij. 3. ex Hungaris oriunda: mater Michaelis Imp. & Conſtantini Deſpotæ, p. 217.
Anna Michaelis Palæol. II. filia, Thomæ Epiri & Ætoliæ Principi nupta, p. 241. tum poſtea eclam (Thomæ) Comiti Cephalleniæ, ibid.
Anna Protoveſtiarii filia, p. 270. Comitis Cephalleniæ uxor (altera) virum necat: cum puerulis duobus, Ætolorum & Acarnanum Principatum obtinet, p. 266. Andronicum Juniorem ad occupandum Principatum accerſit, p. 267. dedit ſe Imperatori, p. 271. Theſſalonicæ ſubſiſtit, c. rebellat: capitur: in coſtodiam datur, XIII. vj. 1.
Anna Longobardica, altera uxor Andronici junioris, VIII. xv. 1. vito abſente factioſos in Urbe comprimit, XI. ij. 1. poſt viri obitum, tertio luctus die in Palatium ſe recipit, xj. 2. & XII. ij. 4. Cantacuzenum ſupplex orat. v. 1. (Palamitis) ſavendo, pacem Eccleſiæ turbavit, 4. jusjurandum dat Cantacuzeno & ab eo accipit, vj. 3. d. ægrotat. viij. 1. Annæ mens cæca; ſpes inanes, XIV. iij. 9. Anna Gallam Aſtrologum cum Gregora committit, viij. 3. Annæ inhumanitas, x. 14. officii admonita, contumelioſe reſpondet, xj. 6. peſſime res adminiſtrat: factis imaginibus non parcit, XV. j. 3. divites vexat: ex ipſo S. Sophiæ templo abreptos in vincula conjicit, 4. Patriarchæ, pacem ſuadenti, iraſcitur, iv. 3. Annæ in Cantacuzenum & Irenen odium ex zelotypia natum; fons malorum omnium, 4. Anna Perſas accerſit, v 3. ejus animus durus, & immitis, 4. Patriarcham dignitate ſpoliare ſtatuit, vij. 1. Palamam carcere incluſerat: eodem adverſus Patriarcham adjutore utitur, 2. cum Palamitis adverſus Patriarcham conſpirat, 3. Epiſcopis diem indicit, ix. 4. tabellas, per quas officii admonetur, a confeſſore oblatas rumpit; ipſum domo exigit, 5. infimis viribus ferox & contumax; Galatæos adverſus Cantacuzenum, jam Urbem ingreſſum, advocat: æquiſſimas pacis conditiones proterve reſpuit, vij. 5. legationem ſuperbam ad Cantacuzenum mittit: in extremum diſcrimen adducta, pacem oblatam vix tandem accipit, 11. Annæ avaritia, p. 401. iniquitas, p. 406. cauſa cur Principatu exciderit, p. 451. Vide & pagg. 400 447. &c.
Anni initium aliud apud alios populos, p. 183. quodnam fuerit apud Alexandrinos, p. 183.
Anni Philippi Aridæi, p. 182.
Annonæ copia apud Byſantios, IX. vij. 6.
Anralcidas, p. 441.
Antigonus, p. 59. 248.
Antiochena proviocia. p. 514.
Antiocheni patriarchæ decretum & litteræ contra Palamam, XVIII. v. 4.
Antiochia ad Mæandrum, p. 120. a Turcis obſeſſa, I. iij. 3.
Antipodes, p. 5.
Antirrheticilibri Gregoræ, p. 362. p. 370. p. 373.
Antœci, p. 5.
Antonius (triumvir) p. 96. 253. 305. 329.
D. Antonii feſtum, p. 229.
S. Antonius. Vide *Templum*.
Ἀντώνιος. Vide *Aſtidius*.
Apocaucus (Alexius) Domeſticus Thematum occidentalium, & ſalinis præfectus: eum Andronico juniore in Seniorem conſpirat, VIII. iv. 6. ejus pernicioſa conſilia, dotes eximiæ, genus, ſotrona, malæ artes, XII. ij. 2. Cantacuzenum hortatur ad capeſſenda Imperii inſignia, 3. eundem calumniatur, 4. ipſe & Patriarcha Annæ perſuadent, ne omnem Cantacuzeno auctoritatem abroget, iv. 2. Apocauci vires infirmæ, animus, ambitio, 2 miles ſtricto gladio in eum irruit, v. 2. Apocaucus Cantacuzenum de ſe optime meritum perdere conatur, vj. 2. in caſtellum Epibatarum ſe recipit, viij. 2. Cantacuzeno inſultat, 4. Apocauci molitiones detectæ; fuga; conſilium de invadendo Imperio, ix. 1. Cantacuzeno obviam prodit 4. Urbi præficitur, & aliis dignitatibus ornatur, x. 2. Octavium Cæſarem imitatur, 3. 4. Cantacuzeno Imperatorem ſeſe profeſſo, velut victor cum Patriarcha exultat, xij 4 claſſi præfectus, Theſſalonicam appellit, XIII. j. 6. aciem inſtruit; congredi non audet, ij. 4. ductor ariuſque claſſis, Byzantinæ & Perſicæ: Cantacuzenum abeuntem perſequitur, vij. 2. timidus & imbellis, 4. auxilium petit a Crale: munit fluvii oſtia: ex Cantacuzeno ſciſcitatur, quid de ſe ipſa ſtatuat, vij. 1. Apocauci mos perverſus: Berrhœam tentat per exercitum: ipſe Theſſalonicæ manet, arrogans idem & timidus, ix. 2. ſagittarium ſubmittit, qui Cantacuzenum noctu occidat, 3. pericula impendentia celeri fuga præverſit, inſcils Theſſalonicenſibus, 4. Patriarcham & Joannem Gabalam ſibi manciparе ſtatuit, XIV. iij. 1. Joanni Gabalæ filiam ſuam deſponſoram ſe promittit; quid viciſſim ab eo pactus, 7. Perinthum abit com Patriarcha & Imperatore Palæologo; quem Epibatarum caſtello includere cogitat, 8. bellum apparat: Didymoticham infeſto exercitu petit, v. 1. Pythiam caſtellum obſidet, 2. apud Annam accuſatus a Joanne Gabala, 7. Byzantium tedit: Auguſtam placat: Urbis muros reficit, 8. inteſtinos plebis motus veretus, ix. 2. quando, ubi, & a quibus cæſus, x. 1. anxietas, ſtipatores, immoderata ambitio, 2. carcet ab eo ædificatus, 3. Apocaucus imprudens, ſtipatoribus in atrio relictis arcem ingreſſus, 5. a Raule & ab aliis nobilibus interimitur, 6. interempti caput abſciſſum ſummo muri faſtigio impoſitum, 8. Apocauci avaritia, p. 401.
Apocauci filius Theſſalonicæ præficitur, in Batatzæ locum ſuffectus, XIV. xj. 2. mortuo patre, Theſſalonicam tradere Cantacuzeno ſtatuit: arcem occupat: impetu plebis opprimitur x. 13.
Apocauci filia, nupta primum Andronico Palæologo, Joanni Aſani nubit, p. 405.
Ἀπόκαυκος. Vide *gentales dies*.
Apollinarius, p. 373.
Apollonius, p. 27.
Apophthegma veteris ſapientis, de eo qui bis natus vigat, p. 297. Thaletii vel Platonis, de eo qui natus ſit Græcus, p. 271. Cantacuzeni, de modo ſervando, IX. vij. 4. Regis Ægyptii, de amico ad extremam inopiam redacto, IX. x. 8. Vide & *Anacharſis*, *Darius*, *Zeno*.
SS. Apoſtoli. Vide *Templum*.
Apri, oppidulum, p. 115. Urbs, p. 115. prælium ad Apros, VII. iv. 6. 7. 8. 9. vj. 1.
Aqua, XIX. j. 45.
Arabes, p. 18. 19 39. 51. obſiſtunt Gallis, Syriam & Phœniciam ingreſſuris, IV. vij. 5.
Arabes Ægyptii, p. 53.
Arabicus ſinus, p. 54.
Arabia, p. 39. Felix, p. 54.
Arachoſia, p. 18.
Aræ, ſanguine humano reſperſæ, XIV. x. 3.
Arca Noæ, p. 234. arca (ſcaleris) p. 258.
Archiſtrategus. Vide *Michael*, & *Monaſteriam*.
Arcturi ortus, p. 25. 300. 413. 446. primus exortus, autumno medio, p. 223.
Ariadnes Corona, ſidus, p. 270.
Aridæus (Philippus) p. 182.
Aries, p. 273. anni portas aperit, p. 424.
Ariſtagoras, p. 79.
Ariſtoteles, de Dei ſubſtantia & operatione, p. 551. de mente perfecta, p. 552.
Ariſtotelicæ linguæ labyrinthi, p. 238.
Arius, p. 575. filium alebat eſſe ποίημα. p. 570.
Ariani aiebant ſe *ſecundum Scripturas* dicere, 488.
Armenia, p. 241. 273. Ciliciæ finitima, p. 98. major, p. 18.
Armeniæ rex generum ambit Michaelem Andronici Senioris filium, VI. viij. 1.

Armeniorum religio, p. 353
Arſenialtæ, p. 63. poſtulant ut Arſenii corpus in urbem referatur, VI. j. 9. ob inanis gloriæ ſtudium xvulſi ab Eccleſia, ad commuonionem admittuntur a parriarcha Niphone: eorum petitiones VII. lx. 3. quinam ex his ſchiſma renovaverint, 4.
Arſenius eligitur Patriarcha: ejus elogium, III. j. 2. tutor teſtamento datur Joanni Laſcari, iij. 2. vir ſimplex & ſanctus, adminiſtrandæ reipminime aptus, 6. male omnino ſaluti pupilli conſulit, 7. Filii claves tradit Pxlæologo, iv. 3. Michaelem Palæologum ſalutatum eſſe Imperatorem moleſte fert, IV. j. 2. ſecedit: receſſionis cauſa, j. 3. redit, ij. 7. Palæologo ixcris Interdicit, iv. 2. veniam petenti denegat, 3. accuſatus, judicio ſe non ſiſtit: damnatur ut contumax: Præconueſum deportatur, 4. ejus corpus in S. Sophiæ templo deponitur; quonam deinde translatum, VI. j. 9. Reliquiæ, p. 132. ſimplicitas, p. 291. ſocordia, p. 384
Artaxerxes (Xerxæ filius) p. 244
Artaxerxes, Darii & Paryſatidis filius, Cyri frater, p. 93
Artaxerxæ ſtratagema, V. j. 3.
Artemiſium, p. 407
Aſia.
Andronicus Protoveſtiarius, diffidentibus Impetxtoribus, Avo & Nepote, Romanis Peloponneſiis præerat: x Syrgianne tentatur: eum defert, VIII. xij. 4. Vide & pag. 193. 196. 203
Conſtantinus ad Manropotamam victus & captus a Protoſtratore Synadenu, p. 206
Joannes I. Bulgarorum Princeps, Latinos profligat; Balduinum capit I. ij. 4. Thraciam & Macedoniam vaſtat, 5. Theodoram Angelum vincit, capit, excæcat, IL iij. 2. moritur, III. ij. 4.
Joannes II. Bulgarotum Princeps; Mytzæ filius: Irene Michaelis Palæologi filia ei deſpondetur: Ipſe cum magnis copiis in Bulgariam mittitur, V. iij. 3. Lschana lubiato regnat: ſororem ſnam Terteti deſpondet; qui exitiam ei machinatur: Aſan regno ſpoliatus, Byzantium aufugit, 4.
Joannes, Irenes Auguſtæ frater, in cuſtodiam includitur cum fratre Manuele, XI. lij. 5. carcere educitur, XII. xvj. 1. 2. comes longioquæ expeditionis a Cantacuzeno ſuſceptæ, 5. jubetur Chreli tradere arcem Melenici, XIII. v. 2. creatur Sebaſtocrator: Apocauci filiam uxorem ducit: ſocrui ſuſpectus, domum cum uxore dimittitur, XVI. j. 4. Matthæum Cantacuzeni Imp. filium, ad defectionem hortatur, ij.
Manuel, alter Irenes Auguſtæ frater, in cuſtodiam datur, X3. ij. 5. educitur, XII. xvj. 1. 2. Didymoticho cum ſorore Auguſtæ præficitur, XII. xvj. 5. creatur Sebaſtocrator, XVI. j. 4.
Michael, p. 195. 203. Proſiacum occupat: ad Cralem ſe recipit, IX. v. 3.
Aſan uterque, Joannes & Manuel, ſæpe ad defectionem ſollicitati ab Anna Auguſta, pag. 406.
Aſia, cis Euphratem, p. 40. 59. intra Euphratem, p. 19. inferior, p. 18. 72. intra Halym. p. 53
Aſiæ præta, p. 162
Aſiæ Principes, ex Scythis oriundi, intet ſe præliantur, XIII. xlij. 6.
Aſiæ recuperandæ occaſio cur omiſſa, VII. lij. 3.
Aſopus fl. p. 126
Aſſyrii, p. 18. 19. &c.
Aſtrologus Gallus, placentia Annæ Auguſtæ prædicit, XIV. viij. 5. vide & pag. 390
Aſtrorum vis quæ & quanta ſit, IV. viij. 2.
Aſyli jus vetuſtiſſimum; apud omnes gentes ſanctum; a Chriſtianis neglectum, XV. j. 4.
Athanaſius Patriarcha, Gregorii Cypri ſucceſſor: vir illiteratus, ſed auſteris moribus: Clericos caſtigat, VI. v. 2. nec Pontificibus parcit: iis tondendi neceſſitatem imponit. 2. ipſos Principes cenſuræ mera continet: quas res Monachis loter dixerit. De equitatione quid ſtatuerit. 3. in Monachos hy pocritas ſevere animadvertit; item in fanaticos. Pœnæ impoſitæ, ejus conſtitutiones noo dia vigueraot. 4. mirum Eccleſiæ Græciæ deſolationem in Athanaſii tempora Incidiſſe. 7. tumultus contra illum publicus: Athanaſius ſecedit, *vij.* 1. excommunicationis ſeotentia, ejus mana ſcripta, ut a pueris inventx ſit: quos motus excits verit. 2. Athanaſii fama imminuta: ut is apud Imperatorem ſe excuſaverit: veniam dat & petit. 3. immiocotem Dei ſtam prænuntiat: præ cæteris patriarchatu dignus ab Imperatore judicatur, VII. j. 2. iterum Eccleſiæ Conſtantinopolit. præficitur. 3. altera ejus receſſio, lx. 1.
(Athanaſius,) Patriarcha Alexandrious, Athanaſium Patriarcham Conſtantinop. fabella petſtringit, VII. j. 4
S. Athanaſius, p. 488. 493. 541. 545. 546. 548. 551. 571. 572 575.
Athxnaſius, Gregoræ adverſus Palamam ſocius: ejus elogium, XVIII. v. 5.
Athelſmus ipſe deificatus, p. 320
Athenæ, p. 162 551. eloquentiæ domicilium: a Lyſandro Lacedæmonio deſtructæ, p. 237. Athenis quinam olim ex albu judicum delerentur, p. 4.
Athenarum Dux Joannem Sebaſtocratorem auxilio juvat, 3V. ix. 5. oblatam ab Irene Auguſta conditionem repudiat, VII. v. 4. *diverſus a ſuperiore.*
Athenarum tector, dictus *Magnus Dux.*
Athenienſis exercitus in Iimum impiogit: Interoccione deletus, VII vij. 6.
Athenienſes, p. 106. 127. 551. ſxpientes, p. 366
Athenienſium *λογικὴ ἰσχὺς* p. 136. ſapientia, p. 163. gloria, Socrates & Platones, p. 237. triremes expeditiſſimæ, Paralus & Salamynia, p. 277. ſtatus democraticus, p. 404. claſſis Peluponeſiis metuenda, p. 441
Athos M. laudatus, XIV. vij. 3. 4. p. 179 263
Atlanticum mare. Vide *Mare.*
Atmao, Satrapa Bithyniæ, p. 107
Atramyttium, p. 82 84
Atrides Agamemnon, p. 368
Attalus Tsojanus, Trallium conditor, V. v. 9.
Attali urbs, p. 8
Attica, p. 38. 126. 263. 268. &c.
Attica ætas, p 168
Atticus peplus, p. 166
Auderosum Monaſterium. Vide *Monaſterium.*
Auditus, ſeu audiendi ſenſus. Vide *Viſus.*
Aufidus fl. *Aufidus*, p. 381
Auguris ſiniſtra, VIII. v. 2. 3. 4. xiv. 1. IX. xiv 1. XIV. ij. 4. Vide & pag. 49. 133. 312. 313. 314. 387
Anguſti, p. 120
Auguſtus. *Αὐγούστου μοναρχία*, p. 62. Octavius Cæſar, p. 305. Antonium & Cleopatram præter ſpem vicit, p 155
Aula ſtudiis bonarum artium floret ſub Androuico ſeniore, VIII. viij. 1.
Αὐτοκρὰ χειμὼν venturum, p. 437
Aalis, p. 126. ſinus juxta Euboæam, p. 446
Aulonis planities, p. 437
Aureæ Palatii portæ, p. 360
Αὐτουργοὶ, p. 484. *αὐτουργία*, p. 494
Axius fluvius, VIII. xiv. 7. nomine mutato dictus Bardarius, XIII. lj 7. Vide & p. 333. 378
Azatines Sultanus, Michaelem Palæologum ſupplex adit, IV. j. 6. ſacræ doxologiæ intereſt, iv. 3 Conſtantinum Bulgarum promiſſis ſollicitat, vj. 2. liberatur, a ejus uxor & liberi in cuſtodiam dati: comites baptizati, 3. ejuſdem obitus, V. v. 2. Vide & pag. 225. 224

INDEX RERUM

B

Babylon, p. 592. capta a Cyro, p. 45. capta a Dario, p. 548
Babylon Ægyptia p. 51
Babylonis flumina, p. 590. 235. 457.
Babyloniæ divitiæ, p. 411. παλαιοπαγγία, p. 22.
Babylonii, p. 18. legati, p. 366
Bactriani, p. 18
Bajulus, ἀντίγραφον. Venetorum magiſtratus apud Galatæos, p. 49
Βακχεῖ, Mænas, p. 366
Βακχικὸν ὄρος, p. 93.
Balaami aſina, increata, p. 492
Balduinus, Comes Flandriæ, Byzantii Imperator creatus, I. ij. 3. captus a Bulgaris, 4.
Balduinus Roberti Imp. frater, quartus & ultimus Byzantii Imperator Latinos, p. 42. Balduini primi ex ſorore nepos: cymba arrepta aufugit, IV. ij. 4. Byzantium amiſſurus, equi picti hinnitum audivit, p. 152
Balduini II. filius, Caroli Regis filiam uxorem ducit, IV. v. 5.
Balduini II. filia, p. 98
Baptiſma, XIX. j. num. 47. p. 572. 573
Barba raſa, Latinorum inſigne, VII. v. 10. IX. j. 8.
Barbarorum mores notati, VIII. xiv. 8.
Bardarius, p. 189. Vide *Axius*.
Barlaamus advena Iralus; non tam Græce quam Latine eruditus; Byzantios contemnit; aliis obtrectando, gloriam ſibi quærit, XI. x. j. traducitur & exſibilatur, 2. Monachos Græcos oppugnat (ut Latinorum dogma confirmet, p. 278.) Palamam pro Monachis propugnantem, hæreſeos & blaſphemiæ accuſat 3. in Synodo damnatos, ad ſuos & ad patria inſtituta revertitur, 5. a Gregora victus XVIII. vij. 2. XIX. 29. notatur a Cantacuzeno, XVIII. viij. 1. 2. qua ſententia damnatus ſit, eadem omnes Palamæ adverſarii damnati dicuntur, 7. Barlaami nomen a Palama ſemper objicitur, XIX. j. num. 16. Barlaami adventus, doctrina, gratia apud Principes (19.) præſertim apud Cantacuzenam, 20. 28. Barlaamus Palamam accuſat, 21. ab eo imprudente laudatur, 23. vetera in Barlaamum decreta rurſus leguntur, XX. iv 2 Barlaamus advena Calaber, p. 459. cum Palama congreſſus, ibid. p. 468. Ἀμφιτύραι, p. 461. decreta in eum ab Eccleſia & a Patriarcha (p. 462.) Tomis comprehenſa, p. 461. ejus nomen cur Græcis odioſum, p. 468. 469. Barlaamos S. Dionyſii doctrinæ magiſter, & S. Theologiæ interpres, p. 470
Baſilius Magnus, XV. vij. 6. XIX. iv. 6. 8. XX. j. 4. ij. 6. iij. 1. vj. 5. XXI. iv. 4. v. 8. 9. XXI. iij. 2. pag. 255. 367. 475. 487. 501. 503. 646. 521. 524. 544. 548. 551. 567
Baſilius (Nicephoros) caſtellum Melenici muoit ac tuetur, Juniori Andronico ooo redditurus oiſi poſt mortem Senioris: fidelitatis merces, IX. j. 4.
Baſilius Bulgaroctonus, p. 12
Baſilius Alexii filius, Imp. Trapezunt. Vide *Comnenus*.
Baſilii Imp. Trapez. uxor. Vide *Eudocia*.
Batatzes, ignobilis genere, ut ad opolentiam pervenerit, XIV. aj. 1. Theſſalonicæ præficitur: inde ejectus ab Apocauci filio, ad Cantacuzenum deficit: Solymanni generi armis adjuvatur 2. mortuo Apocauco, cum Anna Auguſta reconciliatur: majores copias accerſit ex Aſia: in Cantacuzenianos ſævit, 3. Perſæ præda & viatico fraudati eum occiduot. 4.
Becus Chattophy lax: ejus elogium: concordiam ipſe quoque repudiat: Imperatorem & cæteros eruditos facile reſellit: ingenio & eloquentia longe omnibus præſtat, V. II. 5. in carcerem cum omni fere cognatione conjicitur: Blemmydæ libros pro Latino dogmate ſcriptos accurate legit: confert cum ſcriptis SS. Patrum; ſententiam mutat. 6. creatur Patriarcha: Imperatori egregiam operam navat. quos adiatotores habuerit, 7. mortuo Michaele Imperatore clam ſecedit, VI. j. 2. relegatur: ejus oeſeſæ, VI. ij. 2. eloquentia in ſynodo, 3. Becus reſellitur a Gregorio Cyprio patriarcha, & a Muzalone magno Logotheta: diſputando nihil proficit: communionem adverſariorum repudiat: in exilium denuo mittitur cum Meliteniota & Metochite, VI. ij. 4.
Beelzebub, p. 569
Beleſus, p. 25
Belicurto (ſeu Velicurto) Latino Theodora, Theodori Laſcaris junioris filia, deſponſetur, p. 46.
Beliegrada caſtellum ὀχυρώματα, obſidetur a Michaele Angelo & ejus ſocius, III. v. 3. Vide & pag. 75. 195
Bella per totam fere orbem, XIII. xiij. 1. civilia cum externis comparata, p. 314
Berengarius Entenca, Catalanus, fit Magnus Dux, 120. capitur a Genuenſibus; deinde redimitur, VII. iv. 4. pugnat cum Rocaforto, occiditur, 10.
Berrhœa, pag. 248. 330. 333. 334. 337. 338. &c. ſubacta a Crale, pag. 404. ejus urbis cura commiſſa Manueli Cantacuzeno, XIII. x. 2.
Berrhœenſes legati, Crale iniquas conditiones proponente, cum Cantacuzeno clam agunt, XIII. v. 3.
Bezeleel, p. 561
Binarius numerus, XX. iij. 9.
Bithyni milites, pag. 42. equites, pag. 56. Romani, pag. 176
Bithynia, pag. 86. 88. 107. &c. præſidiis munita adverſus Turcos, V. v. 5.
Bithyniæ ora maritima, p. 228. urbes, p. 199. a Turcis ſubactæ, p. 192
Bizya, p. 134
Bizyna urbs, p. 425
Blacherneoſe palatium, p. 44. templum, XV. xj. 2. p. 66. 87. 395. 400. 402
Blachiæ Principis filia, Cralis prima uxor, pag. 102
Blemmydes (Nicephorus) Marcſinam templo excludi jubet: eam ſemper infectatus eſt, II. viij. 4. mulier irata, & aulici aſſenratores, Blemmydam fruſtra criminantur, 5. ejus elogium 4. Patriarchatu dignißimus; oblatum honorem recuſat, III. j. 2. libri pro Latino dogmate ab eo ſcripti, V. ij. 6.
Bogomili in monte Athos comprehenſi, XIV. vij. 2.
Bogomilitana hæreſis, p. 445
Bœoti, p. 506. 381
Bœotia, p. 58. 126
Bœotiæ & Thebarum rector, dictus Magnus Primicerios, p. 120. poſtea μέγας κριτής.
Bona contingentia, XIX. j. 48.
Boryſthenitæ, p. 17.
Boſphorus, IV. vij. 1. Mæoticus, p. 346
Βρυσὶς, p. 490
Britanni in Galliam irrumpunt, XIII. xiij. 5.
Britanniæ Epiſcopi, p. 465
Brutus, p. 90. Bruti & Caſſii conflictus cum Octavio Cæſare, p. 318
Bulga fluv. p. 11
Bulgari, p. 69. per interregnum diffident, IX. xiij. 1. ὀπτὸς ἱππεύς, p. 193. Bulgarorum origo, migratio, & varia fortuna, II. ij. 2. res, III. ij. 4. exercitus, Byzantio metuendus, IX. v. 7. Bulgarus in Thracia irrumpit, III. j. 3. vitibus Romanis impar, ablata reſtituit, & pacem impetrat, 4.
Bulgaria urbs, quæ & Prima juſtiniana, p. 12. unde nomen acceperit, II. ij. ejus urbis Archiepiſcopus Imperatorem inaugurat Theodorum Angelum, 1.
Bulgaroctonus. Vide *Baſilius*.

Byzantii, rei navalis cura abjecta, injuriæ expoſiti, deſpiciuntur a Venetis, VI. xj. 2. Andronico juniori favent, VIII. xj. 3. aperte & etiam exitium Cantacuzeno moliuntur, XII. xij. 9. Amurio pecuniam offerunt, ut domum redeat, XIV. j. 4. inopia laborant, XV. j. 3. pullis veſtibus paſſim utuntur, ij. 6. viribus bello civili attritis infirmi, XVI. iv. 3. lojarias patientes ferunt, XVII. j. 4. coactis undique navibus, claſſem inſtruunt; obſident & obſidentur, iv. 5. portas claudunt, 7. bellum deſcunt, 10. in altum provehuntur, nodes plerique & inexercitati, v. 2. boſtium navem onerariam incendunt, 2. claſſem amittunt, vj. 3. 5. 6. terreſtrium copiarum trepidatio, 7.

Byzantinæ rei ſtatus miſertimus, XV. ij. 4.

Byzantium rei frumentariæ inopia laborat, XIII. xij. 2. Byzantii celebritas, xj. 1. ingens circuitus: militum paucitas: civium ardor, XVII. iij. 2. ſuburbia a Genuitis Galatæis incenduntur, XXI. vj. 4.

Byzas Byzantii conditor: ejus columna dies complures agitatur, VIII. v. 3.

C

CAbaſilas ipſe Gregoram deſcribit: illius ingenium & ſtudia, XXI. v. 7. Gregoram adit, p. 533. Jo. Patriarcham vivum vocorabatur: Palamam & Cantacuzenum execrabatur: admodum ſenex idem animum mutat 534. inanis gloriæ appetens, ibid. Palamæ libros commendat, ib. Palamam ipſum laudat, p. 535. operationes increatas multas in Deo ſtatuit a ſubſtantia diſtinctas, ibid. ſanctam Spiritum non unum, nec ſeptem ſolum, ſed ſeptuagies ſeptem, imo infinities infinitos agnoſcit, ibid. negat ſubſtantiam divinam participari poſſe, p. 536. operationum increatarum participatione homines ait fieri increatos, & myſticum Euchariſtiæ panem ſanctificari, ibid. Thaborii luminis quæſtionem obtrudit, p. 543. verba ex ſcriptis Palamæ excerpta profert, p. 562.

Cabaſilæ, & ejus ſocii, violentia ac procacitas, p. 462. 576. diſcedentium monita & minæ, p. 576. Cabaſilæ adjutor de participabili & imparticipabili diſſerit, p. 536.

Cæcias ventus, pag. 90.

Cæſariſſa (quæ antea Panhyperſebaſta, Metochitæ filia) vidua conveniitur a Gregora & ab aliis legatis: ejus mulieris mœror & habitus miſerabilis, VIII. xiv. 7. Crales nudita legatione, eam dimittit: abeuntem proſequitur non ſatis ſplendide, 8. illa Theſſalonicam abit, ut viro juſta perſolvat.

Cæſariſſæ frater, p. 584.

Cain, p. 550.

Calamea Sartapa imperat in Lydia & Ætolia uſque ad Myſiam, p. 507.

Calliope, p. 567.

Callifius ex Athos monte accerſitur, XVIII. j. 3. cur promotus ad patriarchalem dignitatem: ejus inhumanitas, in ipſos mortuos ſævientis, 6. Maſſaliaoſmi acculatur ab epiſcopis: quos ipſe vationum criminum accuſat: veniam dat & accipit, 9. Gregoram incluſum viſit, amice alloquitur: ut omne contentionis ſtudium abjiciat, ſtolide admonet, XXII. iij. 2. tentatores ad illum ſubmittit, 5.

Callipolis capta a Jo. Duca, II. iij 2. munitur a Catalanis, VII. iv. 4. Vide & p. 512.

Calyptra Imperatoris, p. 530. Vide *Chalel.*

Camaris, Byzantii proditor, p. 208.

Cambyſes Perſa, Suſis profectus in Ægyptum, pag. 222. Regem Ægypti capit; ſtendi caſam rogat, ibid.

Camelus cornua appetens, &c. Vide *Proverb.*

Canicleum, p. 521.

Canicalæ exortus, p. 589. 537.

Canoenſis pugna: aurum poſt illam interdictum mulieribus, XV. ij. 5.

Canneoſis ager, p. 581.

Canones & conſtitutiones apoſtolorum, p. 499.

Cantacuzena mater Cantacuzeni, factioſos comprimit, p. 263. in carcerem conjicitur, p. 207. jacta in eam probra, p. 512. dolor & morbus, ibid. obitus, pag. 522. conſilliis & arcanis Imperatoris præfuit, ibid. Palamæ errotibus patrocinata fœdiſſimo vitæ exitu pœnas dedit, p. 451. fama & frigora abſumens.

Cantacuzenus (Joannes) ſolus fortuna moderate utitur: ejus elogium: apophthegma, IX. iv. 3. Turcos prædatores profligat, XI. iv. 3. egregiam Andronico juniori operam navat in Acarnania: vir magnæ indolis: apud milites gratioſiſſimus, ix. 2. conjurati oppreſſi: deprehanſa Sphrantzæ Palæologi perfidia; aliæ res diverſis locis prudenter adminiſtratæ, 2. ipſo ſilentio magnus rus geris, 4. avium & canum curam negligit, xj. 3. junioris Principum ſalutati conſaluit, XII. ij. 2. poſtulat ut filiæ ſuæ & junioris Imp. naptiæ perficiantur, iij. 6. potens idem & moderatus, iv. 2. milites pſalam ei favent: tumultus eo conſpecto ſtatim ſedatus, v. 3. Cantacuzenus non re damnandus, 4. multa & præclara meditatur, vj. 2. populis finitimis gratus, 7. in Myſos exercitum educit: Thraciam luſtrat, vij. 2. Byzantium redit: Patriarchæ inconſtantiam mollibus verbis caſtigat, viij. 2. juſjurandum duplex ab eo accipit, 2. rurſum urbe egreditur: magnam pecuniæ vim & omnis generis vaſa exportat, 3. Imperatorii honores ei delati in ſalutationibus, iv. 4. multi ut Apocaucum in vincula conjiciat hortantur, ſed fraſtra 5. mœror, anxietas, xj. 3. mater in carcerem conjecta: conſtantia in adverſis, 3. mora intentata a nobilibus, niſi ſe Imperatorem ſalutari patiatur, 5. Imperii inſignia coactus induit, jampridem ei vatis auguriis promiſſa, xij. 2. ſibi & conjugi acclamari non ſolet, niſi poſtquam Annæ & Joanni Imp. acclamatum ſit: defuncti Imp. mandata obſervat, 2. cur albis veſtibus toto exilii tempore uſus ſit, 3. cunctatio: copiæ militares, 7. legationes ſubinde Byzantium miſſæ: poſtulata æquitatis plena, 8. multi ut deſidem & ignavum deſerunt: res valde afflictæ: literæ interceptæ, 10. jacta in eam probra, xiij. 2. non frangitur rebus adverſis: ejus nuntiis concumeliole illuditur a Bizantiis: per Monachos montis Athos de pace agit, xiv. 2. ab Oreſtiadis primoribus evocatus, 2. flavii interjecti tepentino auctu bis repulſus, re infecta diſcedit, 3. apophthegma de bello civili, 5. Didymotichum uxori & Manueli Aſani committit: Polyſtylum inſtaurat & munit, xvj. 3. Chriſtopolitanas auguſtias ut evaſerit: circa Philippos caſtrametatur, XIII. j. 2. Chrelem ſaſpectum amice excipit; dimittit, 2. Rheotinam in deditionem accipit: Theſſalonicam ire cunctatur: Meleolci caſtellum in deditionem accipit, 3. Gynæcocaſtrum uſque progreſſus, cum Syoadeno colloquitur, 7. ſtraſtas ſibi a Synadenn inſidias deprehendit: diſperſos milites cogit, ij. 2. acie inſtructa Apocaucum expectat, ſuos quoque inſtruentem, ac congredi non audentem, 2. pedetentim & compoſite recedit ad Triballos; exteris magis quam popularibus ſuis confiſus, 3. abinam pernoctatit: legatos ad Cralem præmittit, qui ab homine Triballo comprehenſi ad Apocaucum deducuntur, 4. a Liberin Triballo benigne excipitur: vaſa ei pretioſa dono dat: generum eidem pollicetur Manuelem filium, 6. Crali per literas commendatus, Scopiam venit, ad Axium flumen, 7. tolerabili hoſpitio contentus, illic cum exercitu ſubſiſtit, 8. Cralem poſtridie con-

venit: Cantacuzeni & Cralis diſpar magnificentia, 9. altera ad Serrbas expeditio irrita: ad Cralem iovitus redit, v. 1. Berrhœam ex pacto ingreditur, v. 4. melior ea eo fortuna, 6. Theſſalonicam dolo aggreſſus, irrito conatu diſcedit, vij. 1. in magnas anguſtias adductus, 3. indicato ſlavii tranſita ſalvus evadit, 4. ab Apocauco interrogatus reſpondet, viij. 2. legatos ad Amurium mittit, 3. ſagittatio ignoſcit, iv 3. confert ſe ad Amurium, x. 2. Demetrium martyrem reveritus, Theſſaloniceoſium voluntariam deditionem expectat, 2. 8. Amurio comite, urbes Thraciæ it ſollicitatam, 10. Chriſtopolitanas fauces tranſgreditur, XIV. j. 2. Petritborium fruſtra oppugnat: Didymotichum abit, 2. ibi ſe & ſuos reficit, 3. Comotenam & Gratianopolin in deditionem accipit, iv. 1. apud Moſinopolin caſtrametatur, iv. 5. obdormiſcit amœniſſimo in loco: res viſu & auditu mirabiles ei oblatæ, 6. ſubito Momitilæ adventu pene opprimitur, 7. tumultuariam & iniquam pugnam committit, 8 armigeri beneficio ſalvus evadit: hoſtibus coactis retrocedere, Didymotichum abit, 9. multi e ſuis ipſum deſerunt, v. 3. intempeſtiva poſtulata ducum & militum, 4. illius reſponſa, 5. Momitilam it debellatum, ia. 3. juata Petritborium caſtrametatur, 4 laborat pecuniæ inopia, XV. j. 2. animium ſupplex & abjectus in epiſtolis: multam ſibi & reipublicæ obtulit cunctando, iij. 2. in Joannem Patriarcham officia: ad eum epiſtola, ſcripta rubris litteris, 4. Seiybriam in deditionem accipit: Oreſtiade coronatur ab Hieroſolymitano Patriarcha: Byzantium clandeſtinis molitionibus invadere conatur, v. 1. Hycranum Bithyniæ ſatrapam, generum aſſumit, a Byzantium nocta ingreditur Phaceolati opera, viij. 3. 4. alteram & tertiam legationem ad Annam mavult mittere quam vim facere, 7. mira clementia, 9. verba apud legatos ad Annam itaros, 8. Palatio cedit, ne aus Annæ aut Palæologo incommodet: domicilium ſibi conſtituit circa Alexii triclinium, ia. 7. qualem ſe erga Patriarcham geſſerit: cum monaſterio incidit; Didymotichum ablegat, 8. iteram inauguratur; quam ob cauſam? xj. 2. cur in Blachernenſi non in S. Sophiæ templo, 2. pecunias non repetit ab iis qui ærarium exhauſerant, 6. ſuorum poſtulata & querelas ut elaſcit, 7. audita Matthæi filii defectione, anxius & conſilii inops, XVI. iij. 1. nanotem Irenen ad filium legat, 2. Didymotichum proficiſcitur, ut motus componat ab uxore jam ſopitos, iv. 1. provinciam filio Matthæo aſſignat, 2. orationem apud eum habet, 3. in urbem redit, 4. crebra colloquia habet cum Gregora, v. 5. lenitate Hadriano ſimilis, 6. tumultum veritus, Byzantium venit: Gregoram hortatur ut fileat, 9. Cralem officii admonet: non audiur: bellum parat, vj. 2. renam morbo laborat: ob hanc & alias cauſas a bello ſuſcepto deſiſtit, 3. eqaeſtre prædonum agmen cædit, fundit & fugat, vij. 5. claſſem conſtruit, XVII. j. 3. miſſis auxiliis & nuntiis, Byzantiorum animos confirmat, ij 7. Oreſtiade reverſus, bellum terra & mari apparat, iv. 1. Byzantios negligentiæ argait: pecuniam io claſſem contribui jubet, 2. peconia promittitur: ingens omnium ardur, exactiones, 3. Cantacuzeni, poſt amiſſam claſſem, animus fortis & invictus, vij 4. claſſem reparat: vectigalia impoſita auget: nova imponit, XVIII. j. 2. ejus politica prudentia, 7. conſilium de cogenda Synodo, 8. Theſſalonicam abit, Palæologum generum ei arbi præfectnpis, ij. 1. admodum lætus Byzantium redit: Concilium convocare cogitat, 3. Gregoræ verbis exacerbator: coacta Synodo ulciſci eum ſtatuit, iv. 3. notatur iniquitatis, v. 8. perplexis, & ambiguis verbis jarat, vj. 4. manifeſta iniquitas, 5. convocata Synodo orationem habet, vilj. 1. æquum ſe utriſque fore jurato promittit, 8. impatiens; lenis, XIX. j. 3. Gregoram interpellat, & ut brevior ſit admonet, 6 Palamitis addictus, 9. leges ſibi ſubmittit, 10. Eccleſiæ morbos non poteſt ſanare: qui eorum auctor eſt, 13. Barlaami amicus: litterarum ſtudiis a puero deditus, 20. valde iniquus, 27. patronus ojim & amicus Barlaami, 28 Palamæ uni favet, ij. 1. Gregoram interpellat: liberius loqui ſolitum, majeſtatis reverentia comprimit, 2. Gregoræ iria objicit, 4. pauca loquutus, reſpondendi manua Palamæ concedit, XX. ij. 1. animo ab orthodoxis averſo & duro, iv. 5. Palamæ juſſa exaquat, v. 3. de nova diſputandi ratione deliberat cum Palama: Tyri Epiſcopum Concilio excludere ſtatuunt, vj. 9. item contumeliis & calumniis orthodoxos terrere, 10. minatat graviſſima: comparatat cum Xerxe, vij. 2. 3. vultus & verba, 6 pauca loquutus, reſpondendi munus Palamæ concedit: Gregoram accerſit: animum ejus tentat ſolitis artibus, XXI. 2. quæ hactenus in Concilio dixerit, ea pacis & concordiæ ſtudio dixiſſe ſe affirmat: majorem in poſterum æquitatem ſuam fore promittit, 2. notatur ut iniquus, iij. 6.

Joan. Imp. (idem de quo ſupra) Magnus Papias: ſocius conjutationis adverſus Andronicum ſeniorem initæ a juniore, pag. 150. cum hoc ab ineunte ævo conjunctiſſimus, ibid. conſcenſa navicula, Urbis aditus ſimul explorant, pag. 203. cum proditoribus deliberaot, p 208. ſolus Cantacuzeous Andronico juniori haud ſuſpectus, pag. 148. quibus meritis ei conciliatus, pag. 192. etiam eo vivo Imperium adminiſtravit: cum eo vixit ſemper conjunctiſſime, pag. 191. 192. Imperii conſortium eo ſuperſtite repudiavit, pag. 293. rupi aſſimilatur, pag. 296. Joannem Palæologum coronari vult: Patriarcha prohibet, p. 312. militet & duces, p. 317. quandiu apud Triballos manſerit, p. 82. ab omnibus periculis cur ſervatus, pag. 324. injuriarum immemor, ibid. eaul, Annæ & papili dignitati abique conſaluit, pag. 314. patientiæ diuturnæ merces, ibid. Byzantii poatur, pag. 392. ejus opes quantæ primitus fuerint, p. 412. ad Imperii inſignia, tanquam ad præſidium neceſſarium, confugit, pag. 416. Matthæi filii cauſa Didymotichum ire feſtinat, pag. 420. Palamæ defenſor acer & fervidus, pag. 422. 423. primus cum matre patrocinatus eſt Palamæ impietati, pag. 451. Perſarum dogmata coactus participare, ibid. ipſo Palama violentior, pag. 457. Herodem imitator, ibid pro Imperatore metus tyrannus, pro judice accuſator & perſecutor, pag. 458. ambitioſus ſui oſtentator, pag. 489.

Matthæus (Joannis filius) ſocius longinquæ expeditionis a patre ſuſceptæ, XII. xvj. Cantacuzeni Imperatoris liberorum natu maximus: Thraciæ arbibus præfectus: ab Aſane avunculo ſollicitatur ad defectionem, XVI. ij. 1. orationem habet apud ipſum, 3. Oreſtiadis arcem occupat: animos ſibi conciliat, 4. matri obviam procedit, iij. 2. obſequium pollicetur; rogat ut ſe metuliberet, 3. Principatus ei a patre aſſignatus, iv. Perſas prædones ut debellaverit, vij. 2. 3. ſpes ex illuſtri victoria 4.

Manuel (alter Joannis filius) longinquæ expeditionis a patre ſuſceptæ ſocius, XII. xvj. 5. Liberio Triballo gener promittitur: magnis laudibus ornatur XIII. ij. 6. eximiæ indolis adoleſcens; Berrhœæ urbi præfectus a patre, 2. 2. ſuburbana Galatæorum ædificia incendit, XVII. ii. 6.

Andronicus, Joannis liberorum natu minimus: moritur ea peſte, XVI. j. 5. iij. 5. ejus mors Cantacuzeno prænuntiata a Gregora, pag. 452. 452.

Cantacuzenus & Syrgiannes, corruptis Aulæ pri-

moribus, provincias Thraciæ adminiſtrandas obtinent: variis artibus viam defectioni mununt, VIII. iv. 7.
Cantacuzenus & Apocaucus, diverſia inſtituris diverſos exitus ſortiti p. 297
Cantacuzenus & Iſidocus mutuam ſibi operam præſtant, XV. xj. 1.
Orationum Cantacuzeni Indicem habes infra. Vide *Oratio*.
Cantacuzeni Imperatoris filiæ Helena & Maria. Vide in H & in M. Mater. Vide *Cantacuzena*. Conſobrina. Vide *Guido Armenius*.
Canticum canticorum, p. 38c.
Cappadocia, p. 40.
Capha, ſeu Caphas, Genuenſium colonia, XIII. xij. 2. 3. Incolarum faſtus, 4. bellum cum Scytharum Principe, 5.
Cataſea Satrapa, filius Calamæ, Wolfio *Cerafus* p. 107.
Cardianorum urbs capta a Joanne Duca, II. ij). 2.
Carmania, p. 18.
Carmanus Aliſarius, Phrygiæ Satrapa, p. 107
Carniſprivium. Vide *Avenum*.
Carolus, Rex Italiæ, filiam ſuam deſpondet Baldumi filio, IV. v. 5. fœdus facit cum Balduino, V. j. 2. Caroli prudentia, ambitio, bellicæ virtutes: quid illum impulerit ad bellum Palæologo inferendum, 2. belli apparatus: copiæ terreſtres: claſſis, 3. non deſiſtit incœpto, 4. Carolus & Palæologus: diverſis artibus pares, ſibi invicem officiunt, VI. 1. Caroli hoſtis perpetuus Palæologi, ſed irrito ſemper conatu: Byzantinos terra marique aggreditur, 2. item adverſus eos male gerit, 5. item adverſus Siculos: filium amittit: mœrore confectus moritur, 6. omnium malorum caput p. 88
Catolus Italiæ Rex, (diverſus a ſuperiore) Siciliæ Regem Theodoricum (*Federicum*) imparatum terra marique oppugnat: variis cladibus afficit per biennium, VII. ij. 1. urbes captas amittit adventu Rogerii: eaſdem armis repetit: re male geſta diſcedit: bellum reparat: vincitur: pacem a Siciliæ Rege & affinitatem petit, 3.
Carolus Italiæ Rex, (immo *Robertus*) p. 260
Caſpiæ angustiæ p. 17
Caſpium mare. Vide *Mare*.
Caſſandria, p. 123. 124
Caſſias, p. 90
Caſtellanus, Byzantii proditor, p. 208.
Caſtoria, p. 24.
Caralani, VII. iij. 5. Io Aſiam trajiciunt: hoſpites & ſocios vexant, 2. Philadelphiam obſeſſam liberant, 3. ſtipendiis fraudati, Romanas urbes hoſtili more pervadunt: eorum crudelitas, 4. Callipolin cæſis oppidanis muniunt: terra & mari bellum apparant: mari vincuntur a Genuenſibus, iv. 4 eorum confitmatio: omnia ipſis inſeſta: tolerandæ obſidioni ſe accingunt: Turcos auxilio accerſunt: prædas agunt, 5. Michaelem, Imperatorem juniorem, ad Apros vincunt, 7. 8. 9. docum diſſidium, 10. cum Turcopulis junctis, Maſſageras profligant, 11. Thraciam vaſtant; locum quærunt, vj 1. in Macedonia apud Caſſaodtiam hyberoant: urbibus Macedonicis imminent, imprimis Theſſalonicæ, 2. commeatu deſtituti, reditum in Thraciam parant: audiunt præcluſum ſibi iter, 4. in magno metu verſantur: Theſſaliam petunt, 6. juxta Olympum caſtrametantur: agros finitimos populantur, 5. qui & quot Turci in eorum exercitu fuerint, 6. Turcis dimiſſis, in Theſſaliam irrumpunt, vij. 1. Theſſalorum pecuniam & ſocieratem incertæ ſpei præferunt, 2. ſuperatis Thermopylis, juxta Cephiſum caſtrametantur, 3. Athenienſem exercitum callido ſtratagemate profligant: Thebas & Athenas capiunt: in iis locis conſidunt, p 4. partem Theſſaliæ ſubigunt, mortuo Joanne Duca Sebaſtocratore, xlij. 3. cum Sphrantze Palæologo in Andronicum Juniorem conſpirant, p. 275. ſocios ſe Venetis adjungunt, XVIII. ij. 5.
Catalanorum, in Theſſalia dominantium, vires luxu debilitatæ, XIII. vj. 2.
Catanes, dux Phocæorum, Mitylenen ſibi vindicat, navium numero ſocios ſuperior: uxorem & liberos Phocæa accerſit; quonam jure huic urbi præfuerit, XI. j. 5. Mitylenen munit, 9.
Cathara ancilla, a Conſtantino Deſpota clam compreſſa: unde natus Michael Catharus, p. 146. 147.
Catharus (Michael) Conſtantini Deſpotæ filius nothus; patri ipſi odioſus: ab eo oegleſtus, VIII. iij. 2. apud Seniorem Andronicum potens & gratioſus, 3. Vide & pag. 147.
Catulus (Luctatius) p. 26
Caucaſus, p. 17. 45.
Cayſter, p. 8
Cecropidæ, nomen fictum, p. 277
Cedrus Libani, p. 190
Celtæ, p. 26. 32. belliçoſiſſimi, ibid. Vide *Galli*.
Celtica, p. 120. Vide *Gallia*.
Celrogalatæ, p. 54
Cephallenes, p. 56
Caphallenia, ibid.
Cephalleniæ Comes, p. 159
Cephalleniæ Comitis filius Theſſalonicam lævius redit cum Imperatore, p. 276
Cephiſus, p. 126. ejus fluvii curſus, VII. vij. 3.
Cerat, ſeu ſinus Ceratinus, p. 89. 106. 206. 437
Ceraſus Turca. Vide *Ceraſes*.
Chalanes turtii, p. 423. 424. 430
Chalaus & Telepugas (filii Sitzſchaois) exercitum dividunt, II. v. 1. Chalaus ad Taurum montem hybernat, 3.
Chalcedonenſis Concilii Canon decimus-octavus, p. 201
Chaldæi, p. 18. 45
Chaldæorum Imperium, p. 292. oracula, p. 365. ſapientia, p. 163. 224
Chalel, Turcorum dux, in Macedonia ſubſiſtit: pacem offert Romanis: pacis conditiones, VII. viij. 2. Imperatoris calyptram capiti ſuo imponit, p. 130. Vide p. 117. 125. 132
Χαρακτοριζειν, p. 493
Charitatis paternæ modus & ratio V. vij. 8.
Χαρίται βάλλουσι. Χαρίται φυτεύουσι, p. 237
Charmondas Catanæus: ſtatus Reipublicæ ab eo in Sicilia conſtitutus, p. 404. Siculorum legislator, p. 360
Chartophylacis dignitas, p. 169.
Charybdis, p. 121. 437. 522
Chelæ (ſcorpii) p. 273
Cherſon, p. 44. 447
Cherſoneſus, p. 134. 191. 267. 301. 352. 378. occupata a Joanne Duca II. iij. 2.
Chilas Epheſius & Daniel Cyzicenus, Gregorii Cyprii accuſatores, VI. iv. 2. animi lagrati dant pœnas: accuſantes ipſi quoque a chariſſimis, iv. 4. Imperator eos averſatur: contemnuntur a collegis: vitam in urbe finiunt, mœrore confecti, 5.
Chius, p. 49. 218 263. 356. 429. 433. capta a Joanne Duca II. iij. 2. a nobilibus Genuæ exactis, XV. vj. 1. 2.
Χαλκάδρους, p. 246
Choræ monaſterium, a quo conditum, a quibus inſtauratum. Metochitæ ab exilio reverſi domicilium, IX. alij. 3. ab eodem Metochita ornatum ac renovatum, pag. 253. Gregoræ domicilium, pag. 1 5. 530
Chostaites, Wolfio *Chartaites*, Vide *Monaſterium*.
Chrelea Triballus perduellis, p. 327. Strammitæ principatu potius: Crali ipſi metuendus: a Byzantiis adulator, ibid. Cantacuzeno ſuppetias venit, eidem occurrit, p 328
Chryſoſtomus, XX. j. 4. 5. p. 108. 523. 548. 549

Chriſtianis indignum, in ſe invicem graſſari, p. 241.
Chriſtopolis, p. 123. 139. 160. 177. 195. 305. 324. 329. longus murus ibi extructus, p. 123. 124. ejus urbis τροπαιοῦχος, p. 414.
Chriſtopolitanæ angustiæ, p. 128. 317. 328. 330. 341. 377. fauces, p. 317. 318. XIV. j. 3.
Chriſtus, ſol juſtitiæ, p. 538.
Chriſti tranſmurati corpus an increatum fuerit, XIX. iv. 2. 10. ſervatoris glorioſa obſcuritas, p. 355. verba ex Evangelio, p. 528.
Chumnus. Vide *Nicephorus*.
Cilicia, p. 40. 52.
Cilicia vallis, Κιλίκων ἄνοδοι, p. 98.
Cilices, p. 52. 301. tranſitum dant Chriſtiano exercitui, IV. vij. 4.
Cimbri, p. 25. victi a C. Mario & Luctatio Catulo, p. 26.
Cimmerii, p. 25.
Cimzuſtra. Vide *Juſta*.
Claudius. Vide *Ptolemæus*.
Clemens Petri ſucceſſor, p. 253.
Cleopatra, p. 255. Ægyptia, p. 305.
Clerus Imperatorius, p. 247.
Climacus (Joannes) XX. j. 4. 8. p. 488.
Cliſthenes ex quatuor tribubus decem effecit apud Athenienſes, p. 404.
Clypeo impoſiti Imperatores, p. 26. 38.
Codices MSS. venditi a Turcis Nicæa potitis, p. 228.
Cœleſyria, p. 18. 54.
Cœlum, Dei thronus, p. 537.
Colchi, p. 76.
Colchis, p. 18. 65. 173.
Columba, quæ ſuper Chriſto baptizato appetuit, p. 536.
Columna ignea, quæ Iſraelitis præivit, p. 498.
Columna, ante ædem XL. martyrum poſita, corruit, IX. xiv. 2.
Columna Porphyretica, cui crux impoſita, p. 191.
Columna & ſtatua (Juſtinianæa) in veſtibulo S. Sophiæ. VII. xij. 4.
Comani, p. 27. 56. ex Hyperboreis Scythis ad Joannem (Ducam) Imp. ſeſe transferunt. III. v. 2. VIII. iv. 2.
Comanorum millium ſacrilegia, IV. ix. 3.
Cometa, IV. v. 6. XI. v. vij. 5. XV. v. 6.
Commemoratio Imperatorum & Patriarcharum, p. 151.
Comotena, XIV. iv. 1. Κομοτηνὸν πολίχνιον, p. 35. πόλις, p. 358.
Comparatio rerum hodiernarum cum antiquis, XXI. vj. 6. 7.
Comnenus,
Alexius (Imp. Conſtantinop.) cum Gallis paciſcitur, IV. vij. 3. eum iiſdem copias jungit: magna Aſiæ parte ſubacta, urbibus ipſa, Galli omni oræa portentur, 4. vir acer & promptus, XV. iij. 2. ejus ſocrus Chorna Monaſterium inſtauravit, p. 229.
Alexius Angelus. Vide *Angelus*.
Michael Angelus. Vide *Angelus*.
Alexius. I. (Trapezuntii Imp.) I. ij. 2. V. vij. 2.
Joannes Trapezunt. Imp. Alexii I. nepos, Byzantium venit: Eudociam, Michaelis Palæologi Imp. filiam, uxorem ducit: unde natus Alexius II. V. vij. 7 VI. ix. 2.
Alexius II. Trapezuntii Imp. Joannis & Eudociæ filius, V. vij. 7. Joanni patri ſuccedit in Imperium, VI. ix 2. Andronici Senioris nepos ex ſorore, XIII xj. 2.
Michael, Trapezuntem mittitur ad capeſſendum Imperium, XIII. xj. 3. honorifice excipitur a ſenatoribus: exporatur & in cuſtodiam datur, 4. reſtituitur per Scholarios, 7. omni auctoritate ſpoliatus, 8. quam deinde recuperat, 9.
Comnenorum familiæ jus principum apud Trapezuntios, XIII. xj. 3.
Concilium,
Epheſinum, p. 253.
Generale quartum, p. 471.
Generale ſextum, ſeu Trullanum, p. 478. XIX. j. 3. XX. ij. 6. p. 202. 457. 465. 526.
Vide *Synodus*.
Concilii generalis convocatio diu promiſſa a Cantacuzeno, XVIII. iii. 2.
Concilii auſpicandi ratio, XVIII. vj. 3.
Conciliorum generalium acta, p. 489. quæſtiones de Fidei dogmatis agitandæ in generalibus Conciliis, XIX. j. 3.
Concordia veteris Romæ cum nova: de ea agitatum imperante J. Duca, p. 65. quibus conditionibus inita ſit Mich. Palæologo imperante, V. ij. 1. quinam adverſati ſint, 2. redintegrata, VI j. 8.
Concordiæ Gregoræ & Palamitarum, ſumptuoſo convivio ſancita, XVI. v. 10.
Coniuratio,
Junioris Andronici contra Seniorem: conjurationis ſocii tres, VIII. iv. 5. 6.
Patriarchæ & Pontificum, contra eundem, IX. iij. 3.
Sphrantzæ Palæologi. Vide *Sphrantzes*.
Factioſorum quorundam, in Andronicum Junioram abſentem, XI. ij. 1.
Conoſtaulus (Comes ſtabuli.) Magni Conoſtauli dignitas, p. 29.
Conſeſſus Imperatorum & Auguſtarum, XV. xj. 3.
Conſiliorum malorum malus exitus, VII iv. 3.
Conſtantinopolis, τὸ μέγα ἄστυ τὸ αὐτοκρατορικὸν, p. 43. capta a Latinis, I. ij. 1. a Græcis recuperata, IV. ij. 4. urbis aſpectus ruinis deformatus, 6. Vide *Byzantium*.
Conſtantinus Magnus conceſſa urbibus privilegia non abrogavit, VI. j. 6. Urbis conditor, p. 234. honores Romæ veteris ad novam cum Imperio tranſtulit, p. 353. Idololatriam ſuſtulit, p. 472. ejus temporibus inſtitutæ dignitates Palatinæ, p. 120.
Conſtantinus Bulgarus Zagoræ Princeps. Vide *Turchus*.
Conſtantinus Cæſar, uterinus frater Michaelis Palæologi, p. 36. fit Sebaſtocrator, p. 39. præficitur Monembaſiæ, Maniæ, & Spartæ: Latinos Peloponneſios multis cladibus afficit, IV. 1. 2.
Conſtantinus Deſpota Simonidis ſororis cucullum diſſindit: Triballis abducendam tradit, VIII. j. 5. mater: prima uxor: filius ex ancilla ſuſceptus, nomine Catharus, iij. 1. ſecunda uxor. Eudocia Palæologina. Theſſalonicæ præfectus, 2. eo proficiſcitur ſiniſtris ominibus: Junioris Imperatoris mater Byzantium miſſa, auercitam per Chriſtopolitanas anguſtias ducit, xj. 4. Theſſalonicam ſe recipit, 5. cives factioſos comprehendere jubetur: ſeditione ab illis excitata, cogitur cucullum lodnetu: Juniori Andronico traditus, vix mortem effugit, 6. Didymotichi in tetterrimum carcerem conjicitur: inde tandem in alium tolerabiliorem tranſfertur, 8. libertatem recipit, & rurſum amittit: prima nominis litera Imperium ei portendere creditur, IX. x. 3. moritur, vij. 4. Vide & p. 290.
Conſtantinus, &c. Vide *Afan*, *Palæologus*, *Porphyrogenitus*, *Tomicius*.
Conſternatio Romanorum (p. r. Byzantinorum) p. 217.
Conſul, Græce ὕπατος, Piſanorum magiſtratus apud Galatæos, p. 49.
Conſules Romani, p. 150.
Copaides paludes, p. 206.
Corcyra, p. 56.
Corcyræorum navale: Senatus, p. 273.
Coriolanus. Vide *Martius*.
Corona ovata, cur ſic dicta, II. vj. 3.

Cos capta a Joanne Duca, II. iij. a.
(Coſmas) Melodus, p. 342. 562.
Coſmidium. Vide *Monaſterium*.
Cralæna, p. 121. 122. Vide *Simonis*.
Crales ttes,
Primus, Andronici Senioris gener: maritaa Incouſtaur, VI. ix. 2. ei deſpoodetur Simonis, Andronici Imp. filia: Theſſalonicam conveniunt, 3. Cralea obſides dat: Simonidem ſponſam quinquenoem abducit, major ipſe quadragenario, 4. Irene (ſocru) urgeote, ſucceſſorem ſibi deſignat, primo Demetriam, deinde Theodorum Marchionem, axoria ſuæ frarses, VII. v. 10. ni uaor redeat, minatur extrema, VIII. j. 5. moritur, p. 135. Vide & pag. 102. 118. 119.
Secundua, Cæſaris gener, addictiſſimus Andronico Senioti, propter affinitatem, XI. j. 2. Cæſaris filiam uaorem duair duodecim annos oatam, ipſe quinquagenariua, xij. 4. cum Michaele Bulgaro conſligit: Gallorum equitum virrute adjarus, eundem vincit & capit, 3. uxorea duas babuit: filius ea prima ſuſceptua rebellar: poctur principatu: ipſa Crales a factioſis io carcere ſuffocatus, 4. Vide *Cæſariſſa*.
Tertias (filius ſecuodi) Syrgianuem capide ad ſe recipit, p. 84. exercitum cogit, X. vij. 1. bellum Androoico Juniori infert, ibid. & 6. Syrgianne Sphrantzæ Palæologi ſtauda ſublato, pacem facit, ac domum redit, 8. Cantacuzenum & axercitum ejus apud ſe excipit, XIII. ij. 9. conditiones el oblatæ a Byzantiis, nt Cantacuzenom prodat, iij. 3. animam mutat, v. 5. dolet ſe eluſum, 6. pactionum memor, bellum indicere non audet, 7. Romanis diſſidentibus, invaleſcit, XV. j. 1. urbes multas invadit: Serrhas ipſas ad deditionem ſubigit: Romanum ſe Imperatorem pronuntiat: Imparem cum filio partitur, 2. omnem fere Macedoniam poſſidet: Berrhœaut capit, XVI. j. 1. officii admonitus, Cantacuzeni legatos jubet faceſſere, vj. 1. Vide & pag. 311. 321. &c.
Crahs uaor, p. 322.
Cratæi Mooaſterium. Vide *Monaſterium*.
Crateres Vulcanii, p. 224.
Creta, p. 155. penes Venetos, p. 446.
Crerenſium & Eubœenſium claſſis, IV. x. 1. naves Romanas io ſiua Pelaſgico ſtantea pena occupat, 2.
Creteuſes, p. 59. 62. transfugæ Philaurhropenum hortantur ad dafectionem, VI. viij. 4. pecunia corrupti, eandem vinctum Libadario tradunt, 7.
Critobulus, p. 277.
Crocodilus cadaveris caput lacrymis perfundit, p. 221.
Cræſus, p. 78. 155. 226.
Cruces, veuti impeta dejectæ, IX. xiv. 2.
Crucis imago in nube, p. 192.
Cutrules (Michael) Andronici Senioris ſororem uaorem duxit: cum ſorore Sphendoſtlavi (Venceslai) a Crale dimiſſa furtim conſuevit: tum eandem palam uaorem duxit, VI. ix. 4.
Cyaneæ, p. 68.
Cyclades, p. 261. Cycladom rector ſeu princeps, p. 218. 261. Vide *Rhodii*.
Cyclopes, p. 304.
Cycni, matutino Zephyro adſpirante, præclare canaut, p. 168.
Cyloneam piaculum, p. 403. 552.
Cyprii & Rhodii Orthodoxi littaras dant contra Palamam, 400.
Cyprus, p. 98.
Cypſella, oppidulum, p. 215.
S. Cyrillus, p. 551.
Cyriotiſſa. Vide *Monaſterium*.
Cyrus, IV. iij. 2. p. 78. 155.
Cyrus Junior, Darii & Paryſatidis filius, cur fratrem in ſe armaverit, VI. vj. 4.
Cyzicus, p. 230.

D

DAmaſcenus (Joannes) p. 496. 517. 542. 541. 549. 573.
Dandulus (Henricus) Dux Venetiarum: ex vuineribus moritur, I. ij. 4.
Daniel Cyzicenus. Vide *Philas Epheſius*.
Daphnoſia, arbs apud Pontum Euxinum; a Latiuis obſeſſa, IV. ij. 3.
Darius, p. 95. 421. per Zopyrum Babylonem cepit, p. 248. ejus in Zopyrum affectus, p. 292. morieuris apophthegma, XXI. v. 9.
David, p. 93. 485. propheta, p. 133. Davidis κιθάρα, p. 168. libri, p. 577. verba, p. 255. XXII. ij. 5.
David, Bogomilus, p. 164.
Deabolis, præſidium Macedoniæ municiſſimum, p. 37.
Debrorum (alias Debrarum) epiſcopus, VI. j. 6.
Decreta Palamitarum, uoi Gregoræ haud oſteodantur, XXII. ij. 2.
Delpara, Hodegetria, p. 149. ναυτικὸς, p. 150. πεμπαικόφυτος, p. 106. τῆς πηγῆς, ſeu Fontana, p. 42. Vide *Imago*, *Sacellum*, *Templum*.
Deiparæ τῆς πηγῆς aqua ſalutaris, p. 381.
Delphica laurus, p. 162.
Delphicus tripus, p. 77.
Delphorum theologi, p. 258.
Demetrias, Vide *Sicyon*.
Demetrius, Andronici Senioris & Irenes filius, VII. v. 1. ſucceſſor a Crale deſignatus; in Tribalila haud aſſuefcit, 10. Delpotes: Theſſalonicæ præfectus, IX. j. 7. factioſorum bona diripit, 9. fugit, v. 3. accuſatur majeſtatis, XI. ij. 6. Vide & pagg 203.
Demetrius Martyr, p. 196. ejus feſtum, p. 308. V. *Templum*.
Demetrius Poliorcetes, filius Antigoni, p. 59.
Democritus, p. 187. 486.
Demonax, p. 165.
Δῆμος ἀγείτω, p. 496.
Demoſthenes, p. 167. a Philippo Macedone beatus prædicabatur, p. 206. Demoſthenis dictum, a Gregora correctum, p. 296. lucernæ, p. 172.
Διδραχμία, p. 315.
Dercus, p. 178.
Dercyllidas, p. 206.
Δεσποτικὸν, mater Imper. p. 219. σύζυγος, p. 272.
Deus, victoriæ auctor, XI. iv. 4. hominum morbis lente medetur, XV. ij. 6. facilius ædificat quam deſtruit, XVIII. vij. 4. quando Lux appelletur; quando Vita, p. 537. ἀκατανόητος & ἀνεξιχνίαστος ὑπάρχων ὑπερβαίνων πανδύναμος, p. 541. in loco non eſt, p. 555. Dei juſtum judicium, XI. v. 2. XVII. vj. 4. & paterna bouitas, XVIII. iv. 2. 8. natura ſimplex, abſque ſubſtantiæ & operatioois diſcrimine, p. 539. 540. 549. 575. &c. nomina, p. 551. oculus pervigil, p. 418. ſeveritas indulgens, VIII. vj. 6. Deo diſputare quatenus liceat, X. viij. 9. 10. 13. XX. j. 3. 4. p. 477. ubi de Deo agitur, nefas mentiri, aut diſſimulare, XVIII. vij. 4. Deorum multitudo Græcanica, p. 543.
Deuteronom. p. 394. 448.
Dexius, Gregoræ ſocius contra Palamam: illius elogium, XVIII. v. 5.
Diaboli principatur & veſtigalia, VI. j. 3.
Diaſia Athenienſium, p. 189.
Dictatores Romani, p. 120.
Didymotichum, p. 126. 179. 211. 219. 220 240. 243. 267. 276. 306. 307. &c. oppidulum, p. 310. ejus præfectura quibus commiſſa, p. 316 ſuburbia, p. 327. ſitum, p. 178.
Didymotichenſis exercitus, p. 359.
Dignitatum ritualis, VII. v. 5.
Diogenis Cynici modeſtia laudata ab Alexandro Magno, p. 355. dolium, p. 410. dictum, p. 520.
Dionyſius Siciliæ tyrannos, p. 370. ejus regia pulvere oppleta ob adventum Platonis, p. 258.

S. Dionyſius (Areopagita,) p. 480. 548. 554. &c. p. 558. &c. 561. 562.
Dioſcorus, impius Alexandriæ præſul, p. 518.
Diſcipulus Gregoræ, magiſtri rentator & proditor, XII. iij. 3.
Diſcordia fabuloſa (ſys) p. 422.
Divinitæ in ſubſtantiam & gratiam diviſn a Palama, p. 469.
Dogmata Eccleſiæ everſa, XV. j. 5.
Dogmaticæ altercationes, XV. vij. 3. In dogmaticis contentionibus Deus ſolus Impetator; cæteri omnes pari jure conſervi, p. 460.
Dolia duo in Jovis aula, p. 99. 561.
Dolnicut. Vide *Ludovicus*.
Dolopes, p. 56.
Dolor: en dolore magno ſtupor & ſilentium, IX. n. 8.
Dorica harmonia, p. 558. 559. 563.
Doxologia ſacra, p. 47.
Drnçonis (ſideris) ſpiræ, p. 269.
Dramn, oppidulum, p. 137.
Drimyt (Gregorius) Palamæ magiſter; n Gregora reprehenſus, XIX. j. 17.
Ducas (Joannes) Theodoro ſocero ſuccedit, II. j. 1. geneti cum ſocero comparatio, n. elaſſem inſtruit; inſulas marit Ægæi & Rhodum occupat: in Europam transit: multis urbibus potitur, iij. 2. pacem init cum Bulgaris: Aſanis filiam filio ſuo uxorem jungit, 3. omnibus a Byzantino ad Strymonem urbibus receptis, Nicæam revertitur, 4. Scythia Comanis perfugium præbet, v. 2. (Vide *Comani*.) pacem init cum Turcis, nullem admodum rei Romanæ: agrorum cultu & rei pecuariæ cura ſibi & pauperibus conſulit: cognatis & nobilibus, idem ut faciant, auctor eſt: quantæ inde divitiæ, vj. v. edicit ne quis veſtibus utatur, extra imperii fines quæſitis, 4 templa extruit, monaſteria conſtituit, item hoſpitia ad ægros curandos & alendos pauperes, VII. 2. ſecundam uxorem ducit Annam Alemannam, 3. Marceſinam, Annæ uxoris magiſtram & educatricem, perdite amat; Imperatoriis inſignibus ornari patitur; uxori ipſi præfert, 3. conſcientiæ ſtimulis urgetur, 4 ſeipſum damnat, & culpam ſuam deplorat, 5. exercitum cogit adverſus Michaelem Nothum: urbet adventu ſuo alias confirmat, alias recuperat: fœdus cum Michaele renovat: Deſpotæ dignitatem ei concedit: item ejus filio, ob affinitatem, VIII. 2. in Aſiam reverſus, morbo corripitur: annum integrum ægrotat: moritur: ſepelitur, ibid.
Ducæ Imp uxor altera, Manfredi ſorot. Vide *Anna Alemanna*
Ducas (Joannes) Sebaſtocratorum Principum ultimus, Irenem Andronici Senioris filiam nothum uxorem duxit: fine liberis moritur: provinciæ & urbet ejus diſtractæ, VII. nlij. 3. tempus mortis, p. 159 Vide & p. 10.
Ducis Magni nomen, mutatum in nomen *Amir Aſabur*, p. 120.
Dyrrhachii epiſcopus, Gregoræ aſſentitur: quis ut & quatit, X. viij. 3.

E

Ebrietas, operatio divina, apud Palamam, p. 481.
Eccleſia Græca: duæ in ea ſectæ, V. ij. 4. tres factiones, VI. j. 4. ſtatot ejus in pejus mutaræ: rationis & doctrinæ lua caſinata, v. 6. ejuſce mutationis cauſæ: cur illam deſolari oportuerit, 7.
Eccleſiæ malæ, omnium graviſſima, XIV. viij. 1. lupi, p. 425. res, VI. j. 2. tempeſtates, p. 448.
Eccleſiæ patriarchales & epiſcopales pene omnes Principibus barbaris ſubjectæ, p. 524.
Eccleſiæ & Imperii mutuæ conceſſionis, p. 221.
Eccleſiaſtes, p. 452. 521.
Eccleſiaſtic. p. 488.
Eclipſis
Solis, p. 227. 229. 266. futura n Turcis malla portendit, IV. viij. 2. in morte Chriſti monſtroſa viſa eſt Aſtronomis, p. 184.
Lunæ, p. 191. 192. 266. 315.
Eclipſes duæ, Solis una, Lunæ altera; Scythicam incurſionem præcedunt, p. 266.
Eliæ curtus inconſumptus, p. 491.
Ἑλλανόδικαι. Vide *Hellanodicæ*.
Encæoia, p. 363.
Endymionis ſomnus, p. 539.
Ἐνηρὰν verbum quod ſignificet, p. 570.
Energiæ nomen nb Eunomio introductum; nb Icnnomachis receptum; a Palama revocatum in lucem, XIX. iv. 5.
Engaſtrimythut, p. 204. 366.
Entençn Vide *Berengarius*.
Epaminondas, p. 381. 180. pecunin nb Artaneae nccepta, bellum geſſit cum Ageſilao, p. 63. victor nd Haliartum & ad Leuctra, p. 242.
Ephectici, p. 366.
Epheſus, p. 107.
Epheſi metropolita: ejus elogium, XVIII. v. 2.
Epibatrum cnitellum, p. 294. 405. omnibus rebus inſtructum ab Apocauco: Andronici Junioris judicium de ea arce, & de ejus conditore, XII in. n.
Epicureæ nromi, p. 321.
Epicurei, p. 366. magiſtrorum decretn non audens in dubium revocare, p. 257. ſolem pedalis moduli eſſe dicebant, p. 495.
Epitus, p. 56. receptn XI. vj. 1. vetus, Impetio ndjecta, in. 4.
Epiri Princeps, filiur Comitis Cephalleniæ, fugn elabitur, XI. vj. 3. Theſſalonicam adducitur, in. 4.
Epizephyrin bmrathtn, p. 224.
Epizephyrii. Vide *Locri*.
Epiſcopi, variorum criminum accuſantur n Calliſto Patriarcha: veniam dant & accipiunt, XVIII. j. 9.
Epncopi Palamitæ: eorum impetitin, XX. vij. 4. nonnulli dogmatum novorum inſolentia offenſi, turbas in Concilio cient, XXI. iij. 4. aſſentatores, p. 523.
Epiſcopis duubus orthodoxis ademptn inſignia dignitatis; barba vellicata, XXI. iij. 12.
Epiſtola Cantacuzeni ad Joannem Patriarcham, XV. iij. 4. Gregoræ ad amicum, de vanit prædictionibus, IX. xj. 2.
Equi mira conſtantia, X. iv. 5. equi picti binnitus, VIII. v. 2. 3.
Equitis fidela virtut, VII. iv. 8.
Eretria, p. 407.
Ἐρμῆν ὑψίμετρα, p. 158.
Eris, p. 81. 422.
Eſaias, vir ſimplex & indoctus; multorum criminum accuſatus; favente Imperatore, creator Patriarcha: favoris impatti mercet, VIII. xij. 1. ejus Patriarchæ opera Philanthropenus in priſtinum gratiæ locum reſtitutus, 2. Eſaias in Andronicum Sen. conſpirat: Junioris nomen ſileti in Eccleſiis verat: adverſæ factioni ſacris interdicit, IX. iij. 3. ipſe ſententia canonica damnatur, in monaſterium Manganotum ablegatur, 4. triumphant in urbem reducitur, idque immodeſte, vj. 7. Andronico Seniori inſultat: pœnas irrogat Epiſcopis & Sacerdotibus, vij. 3. de illius nomine in Eccleſia commemorando quid decreverit, 9. populum abſolvit; non item Epiſcopos; neque Sacerdutes, niſi quoſdam tantum, in. 5. Imperatoris calamitate lætus; ex ipſo quærit, qualem ſui mentionem in Eccleſin fieri velit, x. 6. moritur, p. 247. Vide & pag. 499.
Ἐτυμάζω: ejus verbi ſignificatio, p. 571.
Evangelium paſſim circumlatum, cum populus ſacramento ndigeretur, p. 159.
Eubœa, p. 244. 340 penes Venetos, p. 446.
Eubœæ Princeps, in infidlas delapſus, ab Icatio capta

capitur, IV. v.2. ad Imperatorem Mich. Palæologum perducitur: ſubito capitat, 3.
Eubœenſes, p.59.60.300.
Euboicum mare. Vide *Mare*.
Euchariſtica communio, p.572.573.574.
Euchariſticum panem utram labſtantia ſanctificet, an operatio divina, ſeu gratia quædam increata, p.572.
Eudocia, Mich. Palæologi Imp. filia, Joanni Trapezuntis Imperatori nupta, 76. matet Alexii Junioris, ibid. Byzantium venit vidua, p.105. Crali nubere recuſat, 102.
Eudocia (quæ & Irene) filia Andronici Junioris notha: Baſilio Trapezuntis Principi uxor data, XI.iij.2. Vide *Irene*.
Eudocia Palæologina, Neocæſaritæ Protoſecretarii filia, Conſtantini Palæologi uxor: ejus mulieris elogium: ut Conſtantino Deſpotæ nupſerit, VIII. iij.2.
Eugenius. Vide *Portæ Byzant.*
Eulogia Michaelis Palæologi Imp. ſocos, pag. 66.84.
Eumenes; Antigoni dolis circumventus, p.248.
Eunomius, pag.575. energiæ nomeo introduxit, XIX. iv.5. operationem a ſubſtantia in Deo diſtingui affirmabat, p.561.
Eunuchus Limonis præfectus, pag.345. moritur, ibid.
Euphrates, p.39 40.
Euripides, p.194.321. Poeta ſapientiſſimus, 555.
Eurotas fluv. p.242.
Eutymedon fluv. p.72.
Euſebius Iconomachus, XIX.iij.3.4.5.6 8.iv.5.6.
Euxinus, pag.68. 105.187.346.405.432.446 447. elauſus per Gennitas, XVIII. ij.1. ejus fauces a Venetis obſeſſæ, 5.
Exactiones, XVII. iv 3.
Exodus, p 183. 550. 559.
Experientiæ via, p.225. XXII. ij. 5.
Exules, religionis cauſa pulſi, domum redeunt, VI.j 2.
Exundatio, XIV. ij. 1.

F

FAbula felis monachæ & murium, p.108. avis, & aucupis, p.335.
Fabula Attica (i.e. Græcanica) p.170.532.
Factiones duæ apud Byzantinos, p.309.
Fames Byzantii, IX. v. 6. Turcorum, II.vj.3.
Fatum, p.368.
Favorinus philoſophus, p.420.
Felicitas humana; fluxa & caduca, IV. iij.1.2.
Fides, Chriſtiano neceſſaria, XIX. j.46. fides humilis inani gloriæ præferenda, 59. fidei controverſiæ in Concilio generali dirimendæ, X. viij. 2. 4. fidei ſymbolum, p.255.
Finis omni actioni propoſitus, p.463.
Fiſci inopia, VII. 2. 1. VIII. 2.6. opulentia, in quos uſus reſervata, vj. 5.
Flavianus Patriarcha, in Synodo Epheſina occiſus, p.518.
Flavius. Vide *Joſephus*.
Florentius, dialogus contra Barlaamum, auctore Gregora, XI. x. 2.
Fœdus a Balduino initum cum Carolo Italiæ Rege: pactum de Conſtantinopoli recuperanda, V. j. 1.
Fœminæ principes in Synodo Palamitica, p.460.
Fortuna adverſa, magno animo ferenda, XVI. iv.3. fortunæ inconſtantia, IX. xij. 4.
Φράγγοι, p.66.
Fretum Gaditanum, p.349. Helleſponti, p. 81. 128. Hieri, 106. Siculum, 109.
Fridericus, Siciliæ Rex, a Palæologo in Carolum armatur, V. vj. 3.
Funambuli. Vide *Ægyptii circulatores*.

G

GAbalas (Joannes) rerum adminiſtrationi præficitur ab Apocauco, XIV. iij. 8. qui & filium ei deſponſurum ſe promittit, 9. Apocaucum apud Annam accuſat, v.7. metu Apocauci, monaſticum habitum induit, 12.1.
Gades, p.52.120.174. ultra Gades, 452.
Gaditanum fretum. Vide *Fretum*.
Galactophagi, p.14.
Galata (quæ & Pera) p.140.393. oppidulum, 43. Genuenſibus & aliis Latinis aſſignatum, p. 48. parvulum caſtellum, 583. præſidium, p.373. 390.443. obſeſſum a Mich Palæologo, p.39 item a Manuele Cantacuzeni filio, p.432. obſidio ſoluta: obſidentium fuga & pavor, XVII. vij. 2.
Galatæ (Galli) p.166.522. belliceſiſſimi, ibid. Galatæ occidui, p.140. Vide *Galli*.
Galatæi Genuenſes inſoleſcunt: veniam Imperant ab Imp. Mich. Palæologo, V. iv.1. triremibus duabus piraticis Conſtantinopolin prætevehuntur, inſalutato Imperatore, 2. cum Imperatoriis conſligunt, 3. victi, fallum ponunt, 4. immunitate donati, p.265. Venetis bellum inferentibus, quemadmodum ſibi & rebus ſuis conſuluerint, VI.xj. 1. a Venetis oppugnantur, IX. v.6. inſolefcunt: eorum opulentia unde crevetit: variis arribas caſtellum ſuum amplificant ac muniunt, XI.j 6. Turcis favent, iv. 2. bellum aperte moliuntur, 7. in ſummas angustias redacti ab Andronico Juniore, ferociam exuunt: pacem impetrant, 8. vexatos ab Anna excipiunt, XV. j. 4. ab advehendo Byzantium frumento abſtinent: receptis rebus ſuis, redeunt in gratiam cum Byzantiis, vj. 3. ſuppetias veniunt Annæ Auguſtæ cum duabus triremibus: repelluntur, viij. 6. rebellant, XVI. vj. 3. XVII. j. 1. quibus artibus opulenti & potentes evaſerint, 2. claſſem a Cantacuzeno conſtrui ægre ferunt: cædes ab iis perpetratæ, 3. vitiis prævalentes, 5. inita cum Imperatoribus fœdera aperte violant: piſcatoriam navim per latrocinium capiunt: homines occidunt, 6. bellum clam apparant: navale muniunt, 7. legator de pace ad Imp. Irenen mittunt, 8. iniqua & ſuperba poſtulant, 9. præmeditati, Byzantios imperatos adoriuntur: oram maritimam incendiis vaſtant, ij. 3. caſtellum ſuum amplificant & muniuot, 4. Byzantium oppugnant: repelluntur: frumentarias & onerarias intercipiunt, 5. eorum ſpes deceptæ: nova conſilia, iij 1. copiis domeſticis & aliunde accitis inſtructiſſimi: Byzantios facile tepellunt: machinam ingentem navi imponunt, 3. machina muro urbis admota, acerrimam pugnam committunt, 4. multis ſuorum amiſſis, conſternati ſecedunt: antequam domum redeant, mortuos clam ſepelliunt, 5. pacem per legatos fruſtra petunt: bellum diuturnius parant, 6. naves ſubducunt: auxilia & pacis arbitros accerſunt, iv. 4. pace non impetrata, pretioſam ſupellectilem, quidam etiam uxores & liberos legatir Rhodiis exportandos committunt, ibid Galatæorum annia deliberatio: omnes cedendum eſſe ſtatuunt: ſolus navarchus refragatur, v.2. inſtructa ſua claſſe, Byzantinam expectat, conſilium ea re capturus, 4. vacuis Byzantiorum navibus potitur, vj.5. Galatæorum æquitas & clementia, 7. victoria moderate uſi, pacem petunt, vij.2. iniquas pacis leges ſubeunt, 3. Pontum Euxinum Byzantiis & Venetis claudunt, XVIII.ij. 2. Byzantina ſuburbia locendunt, XXI. vj.4.
Galleſius mons, p.154.
Galli S. Sepulcrum vindicaturi, in Syriam proficiſcuntur: Danubii oram legunt: in Thraciæ caſtrametantur, IV. vij.2. legatos mittunt ad Alexium Comnenum: cum eodem paciſcuntur de Turcis Romano ſolo expellendis, 3. Romanis

junctí, magnam Aſiæ partem ſubigunt: omni præda potiuntur: Cilices trauſitum dant, 4. Syriam & Phœniciam ingreſſuris Arabes obſiſtunt: Galli commeata intercluſi, bellum gerunt: hoſtibus debellatis, domicilium ſibi in Syria conſtituunt: voti obliviſcuntur, 5. Phœnicia & Syria exterminantur ab Ægyptiis, ibid. 1. Gallorum equitum virtus, IX. xij. 3. Gallus Aſtrologus placentia Aunæ Aug. prædicit, XIV. viij. 5. Vide & pag. 390.
Gallia, p. 120. utraque, p. 52. extrema, p. 166. Tranſalpina, p. 109.
Galliæ limites, IV. vij. 2.
Gaol metropolita: ejus elogium, XVIII. v. 3.
Ganos: montes περὶ τὸ Γάνος, p. 50. τὸ Γάνος, p. 91.
Gaſmuli ab axore Apocauci vidua armantur: arcem expugnant: obvios quoſque jugulant, XIV. x. 11.
Gaſmulica gens, p. 49. turba ob inopiam diſperſa, VI. iij. 3.
Geneſeos liber, p. 484. 535. 563.
Geniales dies, VIII. v. 1.
Genua urbs: ubi ſita, VIII. j. 4. propriis motibus & vicinis bellis laborat, p. 436. Nobiles Genuæ exacti, XV. vj. 2.
Genuenſes mari vincunt Catalanos, VII. iv. 4. optimatibus urbe exactis, anum ſibi ducem more Venetorum præficiunt, XI. vij. 4. mercatuſis dediti; colonias in oris maritimis conſtituunt, XIII. xij. 2. Capha ab iis fundata, ibid. & 3. Duces ſibi ex plebe creant, xiij. 2. Vide *Tzani*.
Genuenſes Byzantio Galatam tranſferuntur, IV. v. 4.
Genuenſes Galatæi. Vide *Galatæi*.
Genuenſes piratæ, p. 506.
Genuenſis Ducis dignitas Conſulari ſimilis, p. 273.
Gentiles cum SS. Patribus conſonantes, p. 550.
Georgius Cyprius Ἀντιόχου, p. 66. Vide *Gregorius*.
Georgius Lariſſæus, p. 364.
Georgius Martyr: ejus imago, p. 152.
Geraſimus monachus, vir ſimplex & indoctus; fit Patriarcha poſt Glycyo, VIII. ij. 3. ab Andronico Seniore accerſitur, vj. 1. commiſſum ſibi ab eo arcanum prodit, 3. moritur, 7.
Germani, p. 16.
Germanus, patriarcha Conſtantinopolitanus antu Arſenium, III. j. 2.
Germanus Epiſcopus Adrianopolitanus; patriarcha CP. poſt Arſenium: ejus merita erga Mich. Palæologum, IV. iv. 4. patriarchatum abdicat, viij. 1.
Germanus Heracleæ Thraciæ metropolitanus, p. 83.
Gibellinorum factio, VIII. j. 4.
Gigantes, p. 450. γιγαντοὶ & ἀνδρογύνοι, p. 403.
Glabas (Michael) μέγας Κονοσταύλος. reliqui duces præ eo pueri, VI. j. 1. Protoſtrator: Thraciæ præfectus, caſtella in monte Hæmo quindecim partim munit, partim a fundamentis extruit, p. 541.
Gloria divina: de ea impium dogma, XX. iv. 3.
Glycys (Joannes) Logothera Θεσσαλονίκης, ſeu rei privatæ: legatus de affinitate mittitur cum Theod. Metochita in inſulam Cyprum & in Armeniam, VI. viij. 1. ſuum illud iter ipſe deſcripſit a laicus; Logotheta Dromi; Niphone expulſo, fit Patriarcha: Glyceos elogium: cur habitum monaſticum induerit: Gregoram auditorem aſſiduum habuit, VII. xj. 1. morbo ingraveſcente, in monaſterium ſecedit; minime avarus, adeoque parum dives: Gregoram accerſit, cui ultimam voluntatem dictet, VIII. ij. 2. qua ætate in Aulam venerit: honores geſti: valetudo: ſeceſſionis ratio, 2. Vide & pag. 538.
Gothi, 17.
Græci Perſarum adventu conſternati, p. 155.
Græcum dogma quibus fundamentis nitatur, X. viij. 2. 8.
Grando, XIV. ij. 1. clades per eam illatæ, naturæ gradibus: grandis furoris divini inſtrumentum, vj. 1. 2. 3.
Graptus (Theodorus) p. 551. ejus verba XIX. iij. 4. IV 3. 4. cum SS. Gregorio & Baſilio conſenſus, 6. 7. item XX iij. 3. elogium, p. 534. libri, d. teſtimonium de Euchariſtiæ myſterio, p. 574. verba ex quibus arguitur Priamam eſſe Iconomachum, p. 576.
Gratianopolis, XIV. iv. 2. 426.
Gregoras (Nicephorus) de ſeipſo & de opera ſuſcepta, 3. j. 3. juvenis, eloquentiæ ſtudioſus; Glyceos auditor aſſiduus, VIII. xj. 2. Teſtamentum huic ſcribit, VIII. ij. 1. Gregoræ officia erga Theodorum Metochitam, v. 7. oratio, qua eum afflictum ſolatur, 8. Andronici Senioris familiaritatem expetit: Philoſophiam & Aſtronomiam jam tum a magno Logotheta edoctus: qualem hunc initio expertus fuerit, vij. 1. oratio, qua hortatus eſt, ut philoſophiæ & Aſtronomiæ præcepta plenius ſibi traderet, a quantum ea oratio apud Logothetam valuerit, 3. benigne exceptus ab Androuico Seniore, viij. 1. orationem apud illum habet, a Carthophylacis digoltatem oblatam repudiat, ix. 1. oratio, quam de ea re coram Imperatore habuit, 2. repudiandi vis peue illata, 3. de Paſchate diſputat, favente Imperatore, retinguntibus fruſtra adverſariis, xiij. 1. 2. legatus in Serviam ad Cralem & ad Cæſariſſam viduam miſſus: quæ ſibi & ſociis in itinere acciderint narrat, xiv. 3. acceptis a Cæſariſſa mandatis, Byzantium revertitur, 8. Andronico Seniori additus; calamitatis particeps, IX. vj. 10. vitam Joannis, Heracleæ metropolitani, avunculi ſui ſcripſit, vij. 4. amicis inſtantibus, vanas prædictiones refellendas ſuſcipit, xj. 1. 2. Andronicum Seniorem inviſere ſolitus: cum eo ultimum colloquitur, xiv. 2. Cralæna hortante, monodiam caulc in obitum Andronici Senioris, X. j. 1. 2. Th. Metochitæ mortem lamentatur monodia recitata, ij. 1. 2. orationem conſolatoriam apud Andronicum Juniorem habet de obitu matris ejus, vj. 2. quanquam laicus, a Joanne Patriarcha advocatur ad diſputandum cum Epiſcopis Latinis: ſilentium primo ſuadet: deinde Patriarcham & ſelectos Epiſcopos privatim convenit, viij. 2. orationem coram iis habet, qua ſententiam ſuam ſuſius exponit, 2. acclamationibus & applauſu efficit, ne Androuicus Junior inquirat in Demetrium Deſpotam, XI. ij. 5. dialogum ſcribit, cui titulus *Florentius* ſeu *de Sapientia*, 2. 2. cur Synodo contra Barlaamum habitæ haud interfuerit, ab Imperatore jovitatus; item a Patriarcha & toto Concilio, 3. jubetur aſtra conſalere ſuper morbo Andronici Junioris, xj. 2. eo mortuo, lamentandi munus ſuſcipit, 2. monodism recitat, 3. oon ſimplicem hiſtoriam ſcribit, XIII. xj. 1. ab Aula ſecedit, XIV. viij. 1. ab Anna accerſitur, ut cum Aſtrologo diſputet, 3. Aſtrologorum prædictiones vanas eſſe arguit. ex Ptolemæo, D. Baſilio, & ex oraculis Chaldæorum: fatum tollit: providentiam agnoſcit, 6. hariolo refutato, Annæ odium in ſe movet, 7. Patriarchani inter & Palamam arbiter conſtitutas, XV. vij. 4. novas opiniones damnat: Annam offendit: ſeotentiam ſcripto tradere jubetur, 5. ea occaſione data, oovos doctores refellit, 6. non ideo reprehendendus, quod victoriam de adverſariis noo reportarit, 7. immo conſtantiæ & religionis ergo laudandus; 9. multa aliis relinquit accuratias narranda, ix. 9. x. 4. xij. 4. præclaras ſpes de Caoracuzeno conceperat, antequam is rerum potiretur, XVI. v. 3. eundem, ſua ſpe deceptus, errore liberare ſtatuit, 4 crebra cum eo colloquia habet: Patrum dogmata ſtudioſe defendit, 5. Imperatorem confidentius arguit, 6. Ireneo adit, filii morte afflictum: eam mortem, corruptorum dogmatum pœnam eſſe affirmat: ita partes ſuas Auguſtæ

patrocinio roborat : Iſidorum vatiorum errorum accuſat, v. 10. negat nova diſputatione opus eſſe, 11. Palamam redarguit, 13. Item Cantacuzenum, 14. aſſentatorem objurgat, 15. blanditiis, largitionibus, promiſſis fruſtra tentatus, XVIII. j. 4. erism patriarchalem dignitatem oblatam repudiat : Imperatorem, & Auguſtam officii admonet, 5. oratio apud Cantacuzenum, Iv. 1. 2. cui mortem filii prænuntiat, 2. 5. pro religione pugnaturus, habitum monaſticum induit : vitæ auſteræ renuntiat, 4. Gregoræ diſcipuli, v. 6 oratio apud ſocios orthodoxos, 8. ipſe & ſocii excludantur aditu Aulæ interioris, vj. per atrium diſperſi, diu expectant, 8 introducuntur, 3. ætate debilis : capitis morbo & aliis incommodis afflictus, vij. 2. Barlaami victor: variorum librorum auctor, 2. ſenio fractus, 3. Cantacuzenum antea laudatum, cur demum vituperet, 4. orationem habet apud Synodum Palamiricam, XIX. j. Barlaami victi & repreſſi conſtans inimicus, 29. a Cantacuzeno interpellatur : liberius loqui ſolitus, majeſtatis reverentia comprimitur, ij. 2. ſuam dicendi libertatem defendit exemplis & rationibus, 3. cum ſæpia comparatur: aper & ſtecti neſcius, 4. objecta ſibi a Cantacuzeno refellit, 5. 6. de Thaborio lumine dicturum ſa promittit, 6 ſubinde interpellatur, 7. capitis doloribus affligitor, XX. j. 1. æger & jejunus, diſputandi munus ſocius tradit, Iv. 1. ſeſe in Concilio iterum ſiſtere recuſat, vj. 2. ſocios hortatur ad veritatem fortiter defendendam, 2. illi, ut ſecum veniat, ægre tandem perſuadent, 3. ab Imperatore ſeorſum ſeductus, promiſſis & aliis artibus tentatur, 4. ad Palamitarum argumenta reſpondet, 6. 7. & cum ſociis intro vocatur, lij. 1. diſcipuli timidiores eum deſerunt; alii ſilent, 7. ſecedentem orthodoxi Epiſcopi ſequuntur; quos Imperator primum exire vetat; deinde, ſuadente Palama, abire patitur, 8. unum ex diſcipulis producit, qui diſputandi munus excipiat, XXI. lj. 5. caute occurrit Imperatoris iracundiæ, lij. 3. ſuſiorem narrationem & accuratas refutationes promittit, 8. ejus diſcipuli quid acciderit, 13. ac e Concilio ipſe dimiſſus ſit, 14. domo includitur : ſilentium ei perpetuam indicitur, Iv. 2. conſolatur ſe meliorîs fortunæ ſpe, 2. cum illaſtrium Sanctorum caſibus ſuum calamitatem comparat, 3. S. Baſilii verba ad præſens tempus accommodat, 4. alia SS. Patrum dicta ſubjunctarum ſe promittit; quæ tamen haud profert, 5. multi ex amicis illam deſerunt, v. 6. arque etiam Cabaſilas : Gregoræ ſortem ſuam deplorat, 7. ab interpretibus ad ſe miſſis nova decreta & Palamæ libellum exigit, XXII. j. 2. 4 de cuſtodum monachorum ſævitia queritur : ſua in eos & Choræ monaſterium merita commemorat, ij. 3. 4. a Calliſto Patriarcha commoneſactus, perſtat in propoſito: D. Baſilii verba iterum ſibi accommodat, iij. 2. tentatur a diſcipulo & ab aliis; ſed fruſtra, 3. duriori cuſtodia premitur, 4. a Cabaſila conveniur, p. 532. unus contra duos, p. 536. 537 ad argumentum pectum ex ſubſtantia & virtute ſolis reſpondet, p. 537. 538. 539. gaudet oblatam ſibi a Cabaſila facultatem argumentandi ex geotilium ſcriptis, p. 544. 545. in profanorum libris verſatus; libenter iis armis contra Palamitas oritur, XXIII. p 548. atque id Juſtini martyris exemplo facit, p. 550. Sanctorum librîs deſtituti ſe movit, p. 551. jubetur ipſa Patrum teſtimonia exhibere, p. 553. & 554. plura narrare capitis dolores non ſinuot : amicis rogantibus pergit, p. 562. veteris cum Cabaſila amicitiæ memor, famæ ejus parcere voluit, c. 3. laborat in legendis Patrum teſtimoniis, p. 564. 565. e multis pauca ſeligit, XXIV. p. 575. adverſariorum minas reſellit, p. 577. mori paratus pro fide defendenda, ſepulturam non curat, c. arctiori cuſtodia premitur, c. d.

Gregorat (idem) in Choræ monaſterio collocatus a Th. Metochita; Aſtronomicam diſciplinam ex eo didicit, p. 154. hæres doctrinæ ab eo inſtitutus, ibid. Metochitæ filium & filiam erudit, ibid. alienus ab orani affectu, ſtudium veritatis profitetur, p. 325. qualia ſeo laudare ſeu vituperare decreverit, ibid. p. 326. quid oſtendere, quid perſuadere lectoribus cupiat, ibid.

Gregoræ,
Cum Cantacuzeno familiaritas, p. 309. amicitia, p. 418. 419.
Capitis dolores, p. 495. 553. 562. &c.
Domus celebritas in ſolitudinem, fortuna in calamitatem verſa, p. 533.
Libri Antirrhetici & Scelitevtici, p. 459. 480.
Sermones, per Eccleſias 10 ſanctorum commemorationibus legebantur, p. 577.
Socii, commentarios ipſi quoque ſcripſerunt de ſuis cum Palama concertationibus, XX. iv. 2.

Gregorius Cyprius : ejus eloquentia : ut Patriarcha deſignatus ſit : cur dilata conſecratio, VI. j. 5. a quo ordinatus & inauguratus, 6. Zeloria ſuſpectus Latiniſmi, 7. ſtabilitur ipſius auctoritas, 8. Becco invidet : eum relegari curat, ij. 2. apud Synodum refellit, 3. ſupplici opem negat : juſto Dei judicio punitur, Iv. 1. accuſatur a ſuis ut blaſphemus : ab amicis ingratis proditur : idem ei accidit quod olim Julio Cæſari, 2. omni præſidio deſtitutus, ſecedit in monaſterium Hodegetriæ : inde in aliud tranſit, a muliere nobili evocatus : moritur, 3. viros doctos & eruditos Eccleſiis præfecerat, v. 2.

Gregorius Nazianzenos (Theologus) X. vlij. ſect. 2. num. 10. 13. XV. vlj. 6. XIX. j num. 4. 41. XX. j. ſect. 4. num. 3. XXI. v 8. p. 254. 256. 464. 468. 473. 475. 486. 487. 539. 543. 568.

Gregorius Nyſſenus, pag. 255. 502. 561. 574. 575.

Guelphorum factio, VIII. j. 4.

Guido Armenius, Byzantium accerſitus a furore patris ſui Mariæ : Serrhis & aliis Chriſtopolin uſque oppidis præfectus : Cantacuzeni conſobrinam uxorem duxit : item Syrgiannis filiam : in patria religione perſeveravit, XII. xv 2. in Cantacuzenum affinem ſævit, 2. Theſſalonicenſea armis adjuvat. XIII. j. 6.

Gynæcocaſtrum ; quot ſtadiis diſtet ab urbe Theſſalonica, p. 319.

Gyrolimne, p 557. &c. Vide *Portæ Byzant.*

H

HAdrianopolis. Vide *Adrianopolis.*
Hadrianus Imp. Vide *Adrianus.*

Hæmus mons, p. 227. 241. 243. 317. 329. Romanos a Bulgaris diſterminat, p. 227. caſtella in eo monte extructa ab Andronico Seniore, X. Iv. 2. vicina oppidula, p. 218.

Hæreſis maxima prænuntiata. Vide *Prædictio.*

Hæretici, X vlij. num. 7. 20. difficillime corriguntur, XVIII. iv. num. 7. non repudianda quæcunque ab illis dicuntur, XIX. j num. 33. eorum commentationes obſcuræ & perplexæ, num. 40. quomodo imperitos ſeducant, num. 50.

Haliartus, p. 226. 242.

Halys flav. p. 255. 226.

Hamaxobii, 87.

Hannibal, IV. lij. 2. p. 255. 349. 382.

Hariolationes fanaticorum, V. ij. 4.

Harioli Itali : harioli a Pethis oriundi, Colchidem habitatores : eorum prædicta, p. 223. hariolis fides habita, XIV. viij. 4.

Harmoſtæ Lacedæmonii, p. 106.

Hebræi, plenilunium quod poſt æquinoctium exiſtit cur obſervent ſo ſuo Paſchate, pag. 183. per mare velut per aridum ſolum tranſmiſſi, p. 528.

Hebrus fluv. p. 359.
Hecuba Trojana, p. 72
Helena, Michaelis Angeli filia, nupta Manfredo Siciliæ Regi, p. 36
Helena Aſanis filia, decem annos nata; deſponderetur Theodoro Laſcari, Joannis Ducæ filio impuberi, II. iij. 3
Heleona, Cantacuzeni filia, XV. xj. 3. Joanni Palæologo nubit, 8
Helice, p. 182. 237. 346. 387
Helicon, p. 237
Hellanodicæ (judices incorrupti) p. 273. 251. 408
Helleſpontus, p. 135. 267. 432. 437. Vide *Fretum*.
Henricus Dandulus. Vide *Dandulus*.
Henricus, Balduini primi frater & ſucceſſor in Imperium, p. 42
Heraclea Pontica, p. 70. metropolis, pag. 213. ejus urbis pontifex Joannes, Gregoræ avunculus. Vide *Joannes*.
Heraclea Thracica, p. 83. ejus urbis pontifex Patriarchæ Conſtantinopolitano manus imponit, VI. j. 6
Heracleæ (Thracicæ) Epiſcopus (Philotheus) Palamæ συμμύστης, p. 372
Heraclidæ, p. 277
Heracleus, p. 187. 486
Herba lupis mortifera, vulpeculis innoxia, p. 299
Hercules orbem peragravit, p. 239. Herculis columnæ, p. 239. 356. 405. ſtetum, p. 16. fidus, p. 269
Herodes, p. 457
Herodotus, ὁ τὰ Περσικὰ συγγράψας, p. 25
Hetoes Græci, p. 126
Herricus, Byzant. Imp. Vide *Henricus*.
Hieroſolyma, p. 167
Hieroſolymorum Patriarcha, p. 251. 394
Hierum, ſeu Fanum, p. 267. 429. Hieri promontorium, p. 68. os Ponti, ibid.
Hippodromus, p. 373. 435. 465
Hiſpaniæ Rex, alicujus ſcandali occaſione interdicto damnatus a Papa, p. 85
Hiſtoriæ initium, Urbs a Latinis capta, I. j. 3. ij. 2. hiſtoriæ laus, p. 287. 288. 289
Hiſtoriæ dogmaticæ exordium, XVIII. iij. 2.
Hiſtorici manus excellens, I. j. 2. quinam hiſtorici digni ſint reprehenſione, ibid. invectiva in hiſtoricos maledicos & mendaces, 2
Hodegetria Deipara. Hodegi. Vide *Imago*, *Monaſterium*, *Templum*.
Homeridæ, p. 167
Homerus, p. 24. 25. 74. 187. 190. 238. 280. 295. 336. 368. 390. 456. 459 hæreticus, 531
Hunni, p. 17
Hyacinthia Spartanorum, p. 189
Hyemis periphraſis, p. 447
Hymni Sanctorum de Trinitate, p. 420. antiquitus cantati in Eccleſia; ab Iſidoro Patriarcha abolentur, ibid.
Hypatia, p. 246
Hyperborei, p. 17
Hyrcanus (ſeu Orchanes) Bithyniæ ſatrapa, Cantacuzeni gener, XV. 2. potentia anteit Perſicos ſui temporis ſatrapas, ibid. Vide *Orchanes*.

I

Iapyx, ventus, p. 227
Iatharines Sultanus Alexium armis juvat, I. iij. 2. a Laſcare occiditur, iv. 2.
Iaxartes fluv. p. 27. 28
Iberi occidentales, a Scythis ſubacti, p. 26
Iberia (Hiſpan.) 220 inferior, p. 509. 220
Iberia Caucaſo finitima, p. 272. Colchidi, p. 28
Icaria inſ. capta a Joanne Duca, II. iij. 2.
Icarius ab Eubœæ Principe deficit: confirmatis viribus, ſocietatem init cum Palæologo: Eubœam ſubacturum ſe promittit, IV. v. 2.
Iconii Sultanus, Michaelem Palæologum legioni Romanæ præficit; Scythis opponit: Sultani cogoatus ad Scythas tranſis, III. ij. 2
Iconomachiæ morbus, p. 22. utriuſque tempora, p. 87
Iconomachi homilias, hymnos, & canticis peperecerunt, p. 577. eorum error de Domini transfigurati carne, XIX. iij. 3. hæreſis quantas in Eccleſia turbas excitaverit, p. 573. verba de Euchariſtiæ myſterio.
Idololatria (p. 472.) & hæreſes a Diabolo inventæ ſunt, XVIII. viij. 2
Jeſu ſalvatoris φωταυγεία, p. 87
Ignis Atramyttenus, VI. j. 8. ij. 5
Illyria a Bulgaris occupatur, pag. 22. vaſtatur ab Andronico Jun. XI. vj. 2
Illyrii, p. 59. 238. bellum Palæologo inferunt, p. 74. perfidi & fœdifragi, p. 271
Imago Deiparæ, p. 230. Hodegetriæ, pag. 44. 549. imagines ſacræ a Palamitis in ignem conjectæ, XIX. iij. 5. ad Porphyreticam columnam veteri more comportari ſolitæ, p. 591.
Impetantium culpæ excuſatæ, XV. iij. 2
Imperator: eam Imperatore, velut cum æquali, diſputare quando liceat, XVIII. vij. 5. Imperatoris munus & partes, viij. 6
Imperatoriæ prærogativæ, p. 398
Imperii & Eccleſiæ perturbatio maxima, XIV. viij. 3
Imperii Byzantini fines anguſtiſſimi, XVI. iij. 4. XXI. vj. 7
Incarnatio Dei Verbi negata penitus a Palama, 545
Increati homines, XIX. iv 2. XX. ij. 5
Indi, p. 166. Indorum ſapientorum præceptum, p. 95
India, p. 420
Indica mooſtra, p 4
Indus fluviorum maximus, p. 28
Injuriam qui vere patiantur, XX. iv. 5
Inopia ingens in Aula Byzantina, XV. xj. 4. Inopiæ cauſa duplex, xj. 5. ſtannea & fictilia vaſa: eorum inauratum: gemmæ vitreæ, 4
Inopia rerum neceſſariarum apud Byzantios, XVII. ij. 5
Internuntii ad Juniorem Andronicum miſſi a Seniore, IX. ij. 2. 3
Internuntii ab Imperatore & Patriarcha ad Gregoram miſſi; mandata exponunt, XXII. j. 2. nova decreta & Palamæ libellum jubentur exhibere, a negant libellis opus eſſe: decreta allaturos ſe promittunt, 3. re infecta diſcedunt, 5
Joannes Apoſtolus & Evangeliſta, p. 449. 466. 568. 567. 568. 572
Joannes, Andronici Senioris & Irenes filius, VII. v. 2. Nicephori (Chumni) filiam uxorem accipit: matre, ſocero, & uxore ſuperſtitibus, Theſſalonicæ fine liberis moritur, 7
Joannes Apocaus, Cleri Imperatorii ſacerdos; Patriarcha poſt Eſaiam creatus, ejus fidei Andronicus Junior conjugem & liberos commendat, X. vij. 3. Joannes, ſuæ & ſuorum Epiſcoporum ſacundiæ diffiſus, Gregoram advocat contra Epiſcopos Latinos, viij. 2. ſuadente Apocauco, codicillos profert a defuncto Imp. ſcriptos: tutelam & rerum adminiſtrationem conatur ſibi arrogare, XII. ij. 5. juſjurandum dat Cantacuzeno, & ab eo accipit, vj. 5. Cantacuzeno a ſuis Imperatore ſalutato, exultat, xij. 4. pro Apocauco apud Imperatricem agit, viij. 2. in Cantacuzenum perfidus: in Apocaucum officioſus; quem oblata impunitate ex arce evocat, ix. 3. eodem in urbem reverſo, vitæ inſtitutum mutat: in Cantacuzenum ipſe quoque conſpirat, x. 2. Imperii procuratorem ſe inſtituit: Apocauco Urbis præfecturam & alias dignitates confert, 2. res ab eodem Patriarcha in Cantacuzenum deſignatæ, 3. Joannes & Apocaucus ſe jurant ſe eumquam recepturos Cantacuzenum, 2. Joannis familia numeroſa, ab Apocauco o-

nata & ditata, XIV. iij. 2. Joannes rubros calceos recuſat; alia ornamenta admittit; ambitioſus & imprudens, 4. ſe & imperium perdidit, 6. in Cantacuzenum iogratus, XV. iij. 4. ſcie & Cantacuzenum partim excuſat, partim damnat, iv. 2. pacem ſuadendo, Aonam offendit, 3. ſumma apud hanc auctoritate floruit, ix. 2. ut eam ſe alienaverit, 3. abſens, & mauditus damnatur, 6. monaſterio primum includitur; deinde Didymoticham ablegatur, 8. Byzantium transfertur, moritur non longo poſt: elogium, XVI. iv. 1. Patriarcha fuit uſque ad eam noctem, qua Cantacuzenus Byzantium cepit: ejus acta utra præferenda, XIX. 5. 34. 35. 37. priora decreta reſciſſa per poſteriora, ibid. 35.

Joannes (Cephallenia Comes) Ætolia & Acarnaniæ Princeps, cæſo fratre Thoma rerum potitus; veneno tollitur ab uxore, XI. iij. 3

Joannes Deſpotes in Theſſaliam cum magno exercitu proficiſcitur contra Joannem Nothum Sebaſtocratorem, IV. ix. 2. Novas Patras obſidet, 4. obſidionem deſerit, 6 Romanos fugientibus, navalem pugnam inſtaurat: hoſtes in fugam vertit: inſignia Deſpotica cur numquam deinde geſſerit, 2. 4

Joannes Michaelis Nothi filius (legitimus) II. viij. 1. ad Michaelem Palæologum confugit, IV. ix. 1

Joannes, Michaelis Nothi filius nothus, II. viij. 1. Theſſaliæ Princeps, IV. ix. 1. Sebaſtocratoris dignitate ornatus: fœdifragus: Romanas provincias populatur, multa oppida amittit: Novaram Patrarum mœnibus ſa defendit: ſeſſus longa obſidione, exira ſtatuit: conſilium uni tantum homini indicat, noctu per funem demiſſum lapſus, Romana caſtra pervadit: Athenarum ducem adit: a quo delectos milites quingentos accipit, 5. In Romanos nec opinantes impetum facit, 6. Romana caſtra diripit, 7. fidem rurſus frangit, V. vij. 2. Vide & p. 74

Joannes, Michaelis Palæologi frater, Sebaſtocrator, eum magnis copiis miſſus contra Michaelem Angelum & ejus generos: viros principes ſecum ducit: Thraciæ & Macedoniæ legiones ſuis adjungit, III. v. 2. fit Deſpota, IV. j. 2

Joannes Porphyrogenitl filius Vide *Panhyperſebaſtus*.

Joannes Palæologus (Imp.) naſcitur: Androuici patris lætitia: natales ludicis certaminibus celebrari, X. iij. novennis puer, mortuo patre, in Palarium cum fratre transfertur a Cantacuzeno, XII. ij. 1. coronatur die non feſto, xiij. 1. Theſſalonicæ præficitur, XVIII. ij. 1. Vide & p. 263. 308.

Joannes Sozopolitanus, fit patriarcha: Michaelem, Androuici Senioris filium, diademate ornat, VI. vij. 4. contemnitur ut ſimplex & indoctus: ſecedit: lo patriam revertitur, xj. 4

Joannes Heracleæ Epiſcopus, Gregoræ avunculus, IX. vij. 4

Vide præterea, *Angelus*, *Aſan*, *Becus*, *Cantacuzenus*, *Comnenus*, *Damaſcenus*, *Ducas*, *Gipcus*, *Laſcaris*, &c.

Jobl liber, 254. 589. 254

Jobus Bogomilus, p. 364

Iolenta, ſoror Imperatorum Balduini primi & Henrici, eademque mater Roberti Imp. p. 42

Ioniæ loca maritima, p. 101

Ionicæ urbes, 99

Ionius ſinus, 378

Joſephus fit Patriarcha poſt Germanum: Michaelem Palæologum perjurii & crudelitatis abſolvit, IV. viij. 1. concordiam improbat: ſecedit, ij. 2. iterum fit Patriarcha, VI. j. 2. iterum patriarchatu cedit, 4. Joſephi ſectatores, ſeu Joſephitæ, p. 65. 84

Joſephus Cretenſis, p. 282

Joſephus Hebræus, ea Palæſtina oriundus, pag. 220. Flavii cognomen unde acceperit, ibid.

Irene, filia Theodori Laſcaris; Joannis Ducæ uxor, 31. j. 1. mater Theodori: ex equo lapſa definit liberos parere: rempublicam præclare cum marito admioiſtrat, vij. 1. templum Joannis Baptiſtæ in urbe Pruſa ædificat, 2 moritur, 3. Vide & pag. 45

Irene, avia materna Michaelis Palæologi; filia primogenita Alexii Comneni Imperatoris; uxor Alexii Palæologi, p. 34

Irene, Theodori Laſcaris junioris filia, Comiti Vigintimiliæ Genuenſi deſponderur, p. 46

Irene, Michaelis Palæologi filia, deſponderur Joanni Aſanoi. V. iij. 3

Irene, ejuſdem Palæologi filia notha, Nogæ Scythæ nupta, p. 36

Irene, (Longobardica) neptis Marchionis Montiſerrati, Theſſalonicæ Regis: Andronico ſeniori nubit, nata annos undecim: ejus mulieris elogium, VI. 2. 1. privignum Michaelem eaoſa, liberos ſuos conatur ei exæquare, VII. v. 1. maritum petitioni ſuæ refragantem, uleiſcitur faſtidiis: unde diſſidium, 2. Theſſalonicam ſeeedit: maritum traducit, 3. filio ſuo Theodoro uxorem quærit: conditione ab Arbenarum duce repudiata, ad Spinulam ſeſa convertit; non admodum ipſa genere illuſtris, 4. Irenes ecga Cralem generum profuſa liberalitas, 8. ab eo exigit ut ſucceſſorem ſibi deſigner, primo Demetrium, deinde Theodorum, Simonidis fratres, ro. Ætolorum, Acarnanum, & Epiri Principem facere filium ſuum fruſtra conatur, 7. moritur: ejus ſepultura: de ejuſdem pecuniis quid actum ſit, xij. 1. Vide & p. 123

Irene, filia Androoici Senioris notha, Joann Ducæ Sebaſtocratori nupta, p. 125. 140

Irene Alemanna, Andronico juniori nubit, VII. viij. 1. moritur ſine liberis, p. 191

Irene, (quæ & Eudocia) filia Andronici Junnotha; uxor Baſilii Trapezuntis Imp. (XIII. xj. 2.) Virl per inſidias elandeſtinas ſublati ſuſpecta: eo mortuo, pellicem cognominem foras ajicit, ibid. & XI. vij. 1. legatis ad patrem Androoicum ſemel & iterum miſſis, alium ſibi maritum petit: utriuſque legationis moræ, 2. 3. rumor de Irenes cum Magno Trapezuntis domeſtico conſuetudine; bellum civile excitat apud Trapezuntios, 4. Vide *Eudocia*.

Irene (Cantacuzena p. 400.) Cantacuzeni Imp. uxor: laudatur, XII. xvj. 2 XIV. j. 3. egregiam marito operam navat: fratres ei concidit, XII. xvj. 2. Didymoticho præficitur, 3. 5. cibaria & veſtimenta offert Amurio, XIII. iv. 5. hic eam coojuge abſente mœſtam & flebilem ſolatur, 6.

Irene Matthæum filium, novas res molientem, adit: Oraſtiadem clam ingreditur, XVI. iij. 2. orationem longam apud filium habet, 4. perſuadet: Byzantium redit: filii Androuici mortem luget, 5. Gregoræ patrocinatur, v. 10. ad Galatæorum poſtulata reſpondet, XVII. j. 9. Manueli filio bellum foris adminiſtrandum committit, ij. 6. bellum ipſa intus apparat, iij. 2

Ireoes (Cantacuzenæ) fratres in carcerem conjecti ab Andronico Juniore, p. 316. Vide *Joannes Aſan*, & *Manuel Aſan*.

Iſaac Aſceta, XX. j. 4. p. 488

Iſaac Bogomilus, p. 364

Iſaias, pag. 195. 394. 535. 562. 253. 565. 567. 558

Iſidorus, Monembaſiæ Epiſcopus electus, fit Patriarcha, Palamæ ſtudio & opera: ejus erga Palamam merita, XV. 2. 2. anathematiſmi undecumque in eam ab orthodoxis ſcripti, 3. 4. Epiſcopos punit, 3. prooontiatum a Joanne deeſſore ſuo in Cantacuzenianos anathema abrogat: riſum movet, qui reus ſit & alios abſolvat, xij. 1. Epiſcopos eligit rudes & indoctos, 2. Palamam Theſſalonicæ Epiſcopum ordiost, 3. conatur Irenem Auguſtam a Gregora alienare, v. 8. Gregoræ ſuadet ut fileat, 9. Iſidori Canones igni damnantur, 10. falſa prædictio,

triſtitia, morbus, obitus, XVIII. j. 2. commemoratio in ſacris per errorem omiſſa: errot poſtmodum correctus, ij. 4. doctrina de ſubſtantia & operatione divina, p. 420
Iſmenus fluv. p. 226
Iſrael, p. 283
Iſticus ſinus, p. 98
Iſter fluv. p. 70. 80. 378. 446. a Scythis trajectus, p. 11. maximus fluvius, p. 52. ex Alpibus erumpens, quinque oſtiis in Pontum Euxinum influit, ibid. a Gallis trajicitur, ibid. in Ægyptum ut perveniat, pag. 261. 474. maximus eorum qui Scythiam perfluunt, p. 187. Iſtri partes boreales, p. 6
Iſtiæus, p. 79
Itali: cum Italis diſputare, non cuivis permittendum, X. viij. ſect. 2. num. 2. ſyllogiſmo armati diſputant, nu. 5. abutuntur theologia, ethnicis minus circumſpecti, num. 13. Italorum militaris diſciplina: ut ſuo faſtu ſibi noceant: dolis & levibus pugnis laceſſuntur, V. vj. 4.
Italiæ Rex Michaelem, Andronici Senioris filium, ambit ſibi generum: non auditur, VI. viij. 1
Italicæ veſtes ex lana, p. 302
Itacenſes, p. 56
Judæi, p. 81. Niſſan ſuum ordiuntur aliis ab aliis Martii noſtri die, p. 183. μυσοβίται, p. 492. populus dilectus, p. 394. gens damnata, & proſcripta, p. 577
Judas proditor, p. 196
Judices (jutati) quatuor jure dicundo præficiuntur: annui reditus iis aſſignati, IX. ix. 5. crimina ipſis deinde objecta: omni abſolvitur: pœnæ cæteris irrogatæ: Epiſcopo ſacerdotalis dignitas adempta, XI. iij. 4
Judicis Juſti officium, XIX. j. num. 8
Julianus (Apoſtata) Idolorum cultum reſtituit, p. 472. cur Græcarum litterarum ſtudia Chriſtianis interdixerit, p. 556
Julius Cæſar ab amicis proditus, VI. iv. 2
Jupiter, p. 170. Olympicus, Phidiæ opus, p. 162 ejus tela, a Cyclopibus fabricata, p. 504 concubitus cum Semele, p. 559
Juraodi licentia, VI. v. 6
Juſjurandum ab Imperatore præſtitum, p. 55. a populo, ibid. a Patriarcha & ab omni Cloro, ibid.
Juſta, judicium certamen, X. iij. 2
Juſtiniana prima, p. 83. Vide *Bulgaria*.
Juſtinianus Imperator Bulgariam urbem, patriam ſuam, quibus privilegiis donaverit, p. 11. Choræ monaſterium primus extruxit, p. 229
Juſtinus martyr, in libro de Monarchia, e gentilium ſcriptis multa teſtimonia protulit, p. 550
Juſtitia divina, p. 382. juſtitiæ divinæ ratio, p. 287. oculus, p. 184. oculus vindex, pag. 433. tribunal, ibid. p. 406. juſtitiæ vindicis tribunal, p. 460
Ixion, p. 515

K

Κεῖνον. ejus verbi ſignificatio, p. 571
Κτίσματα & ποιήματα idem ſunt, p. 571

L

Lacedæmonii; victi ab Epaminonda, p. 242. poſt Leuctricam pugnam, aurum mulieribus interdixere, XV. ij. 5. Lacedæmonii trecenti ad Thermopylas, p. 317.
Lacedæmoniorum Ariſtocratia, p. 404
Lachanas Bulgarus latrociniis diteſcit: Conſtantinum Tzechum vincit, & occidit: ejus regnum & uxorem accipit: oppidis Romaois imminet, V. iij. 2. Michaelis Palæologi dolo occiditur, 4
Laconum exercitus navalis, p. 46
Lamentatio Rhetorica, V. v. 6
Lamia; domi cæca, foris perſpicax, p. 560
Lampades, creata lumina afferentes, p. 496
Lampſacus, p. 22
Laſcaris.
Theodorus I. in urbe Nicæa Imperator ſalutatur, I. ij. 2. Imperium quam late patuerit: ſocer Alexius ipſi invidet, I. iij. 2. Theodori celeritas, 3. Jathatinem Turcum occidit, iv. 2. victis Turcis pacem concedit: victoris clementia: uxores duæ, 3. mors: elogium: II. j. 2. comparatio cum Joanne Duca, 2
Theodorus II. Joannis Ducæ filius: Helenam Aſanis filiam decennem impubes ſponſam accipit, II. iij. 1. natus eo tempore, quo pater imperare cœpit, viij. 4. patri ſuccedit: cur vivo patre Imperator non deſignatus, III. j. 2. totius populi ſuffragiis creatur: Arſenii electioni ratam habet: ab eo inungitur, 2. fœdus cum Turcis renovat: Helleſpontum trajicit cum magno exercitu, 3. Bulgaro pacem petenti concedit: bellum in Theſſaliam transfert, 4. ægrotat: monaſticum habitum induit paulo ante mortem: peccata expiat: moritur, ij. 6. ejus filiæ quatuor; quos maritos habuerint, iij. 2. & V. viij. 2.
Joannes, Theodori II. filius unicus, III. iij. contemnitur: Magoſiam mittitur a Mich. Palæologo, IV. j. 3. excæcatur, iv. 2. ab Andronico Imperatore cæcus viſitur, VI. ij. 7
Alexius & Iſaacius, fratres Theodori primi, prælatum ſibi Joannem Ducam ægre ferunt: Latinorum armis adjuti rebellant: vincuntur, II. j. 1.
Iſaacius. Vide *Alexius*, proxime ſupra.
Latini fruſtra ſe D. Petri ſucceſſores jactant, X. viij. 2. n. 1. quæſtiones jampridem agitatas renovare cur ſtudeant, n. 22. in multis recte ſentiunt, XIX. j 31. Latini duo Epiſcopi de Eccleſiarum concordia agunt, X. viij.
Latini, capta Conſtantinopoli, Imperium tripartito dividunt: expeditionem parant in Aſiam, I. ij. 3. a Joanne Alane Bulgarorum Principe profligantur, 4. Alexium & Iſaacium Laſcares armis adjuvant contra Joannem Ducam: vincuntur: Aſiaticas urbes amittunt, II. j. 3. Daphnuſiam claſſe obſident, IV. ij. 3. Conſtantinopolin amittunt, 4. reverſi, ſuos fugientes excipiunt: in Italiam vela dant, 5.
Latini Principes quatuor Byzantii imperarunt, IV. ij. 4. eorum incuria, 6.
Latini Principes cum Græcis affinitatem haud jungunt, inconſulto Papa, VI. ij 11. mos ſuccedendi, apud eos receptus, VII. v. 2.
Latini Principes cum Italiæ Rege, & cum Imperatore Andronico juniore, agunt de ineunda adverſus Turcos ſocietate, XI. j. 1. inter ſe diſſident, 3.
Latini fœderati lo pitaticas Perſarum naves claſſem armant: Smyrnæam arcem capiant: miſimum deinde promovent, XIII. xiij. 7.
Latini barbam radunt, p. 196. Latini inventores Juſtæ & Torneamentorum, p. 240. mercaturis dediti, præſertim Genuenſes, XIII. xij. 2. Latini nobiles, Imperatorum Byzantinorum affinitatem vix dignantur, VII. v. 4
Latini prædones, ſolio Imperatorio potiti, pag. 234. Latini Scythis crudeliores, p. 22. ſvari & rapaces, veteribus monumentis haud pepercerunt, 239
Latinorum equitum octingentorum infelix virtus, p. 9. Latinorum gravis armatura, p. 25. arrogantia, p. 425. bellum internecinum, XVIII. ij. 5
Latinorum (Galatæorum) poteſtas, p. 135. vires auctæ ob oeglectam a Byzantiis rei navalis curam, VI. iij. 2. machinæ, VII. x. 7. Vide *Galatæi*.
Lazarus: duplex in Lazaro miraculum, p. 222
Lazi, p. 76
Lebadia, p. 126
Legati Didymotichum ab Anna ad Cantacuzenum miſſi, p. 394

Legatio de concordia utriuſque Eccleſiæ, V. j. 4. benigne auditur a Romano Pontifice: initur concordia, lj. 2.
Legatio ad Cralem Serviæ, 132. Vide *Caſarisſa*.
Leges & Imperii majeſtas ſe invicem ſuſtentant, XIX. j. 13.
Lemnia mala. Vide *Proverbia*.
Lemnos, 49. 142. 359. 452.
Leonidæ ſpart. apophthegmata, p. 321. XVIII. v. 8.
Lesbia ſtructura. Vide *Proverbia*.
Lesbus, p. 105. 143. 218. 261. 265. 356. 359.
Leuctra, p. 442.
Leuctrica pugna, 381.
Lex Severi Imp. VI. j. 6.
Libadarius Protoveſtiarites in Aſiam mittitur: elogium, VI. viij. 3. Philanthropenum ſuſpectum habet, 4. audita ejus defectione, (6) pecuniam & milites cogit: in Lydia caſtrametetur: Philanthropenum a Cretenſibus traditum accipit, 7. capto inſultat: viſum adimit: notatur ut inſolens & crudelis, 8. Vide *Philanthropenus*.
Libanius, ethnicus, amicus fuit Baſilii Magni, p. 534.
Liber, in quo Imperetorum fata figuris ænigmaticis involuta fuerunt, IX. xiv. 5. libri fatidici, viij. v. 4.
Liberius Triballus, Cantacuzenum hoſpitio excipit, XIII. ij. 6. Vide *Cantacuzenus*.
Libertas ſua cuique relinquenda, XIX. j. 52.
Libertas dicendi, quantum & quibus in rebus ſilentio præſtet, XVI. v. 4.
Libs. Vide *Monaſter*.
Libya, p. 410 &c. ab Ægyptiis ſubacta, p. 52.
Limni, locus diſtans Trapezunte ducentis fere ſtadiis, 345.
Lithargyrinum, p. 246.
Lingua Attica, 82.
Linguæ igneæ duodecim, in Apoſtolos delapſæ, p. 136.
Liquores dulces ex Ægypto & Arabia advehi ſoliti, 235. 236.
Litteræ chartaceæ; lioteæ, IX. j. 7.
Litteræ Byzantium allatæ; in Palamam & in Iſidorum ſcriptæ, 399.
Litteræ Acarnanum, Triballorum, Theſſalorum, & Latinorum Peloponneſiorum ad Cantacuzenum, 300.
Liturgia ſemel cum Latiois poſt initam concordiam celebrata, V. ij. 7.
Locri, p. 127. Epicnemidii, 226. Epizephyrii, 404. Opuntii, p. 126. Ozolæ, p. 56. 332.
Locris, p. 126.
Logotheta Dromi. Vide *Glycaſ.*
Logotheta Genici. Vide *Th. Metochites*.
Λόγος, proprio nomine caret, p. 257.
Λόγος, nomen loci, p. 208.
Longobardia, p. 11.
Longobardorum Marchionum provincia, VII. v. 6.
Luces Evangeliſtæ, p. 467. 262. 569.
(Lucianus) ſophiſta Græcus, auctor Φιλοψεύδους ἢ ἀπιστῶν, p. 470.
Luctus indictus, VI. j. 2.
Luctus & gaudii cognatio, XVI. lij. 4.
Ludovicus, Comes Bleſenſis, pater Imperii Byzantioi accipit, I. ij. 3. cum Bulgaris pugnans cadit, 4.
Luminum ſolenne, duodecimus dies poſt Natalem Chriſti, p. 312.
Luna in ſecunda quadratura ad ſolem, p. 313.
Lyceum, p. 163. 167. 234.
Lycia, p. 71.
Lychnitea lapis, p. 14. 477.
Lycurgus, p. 162. Spartanorum legislator, 360. Ariſtocratiam conſtituit apud Lacedæmonios, p. 424.
Lydi, p. 78. Lydorum & Medorum divitiæ, 544.
Lydia, p. 96. 101. 117.
Lydius lapis, p. 180.
Lyſander Lacedæmonius, p. 106. 238. 242.
Lyſimachia, 352.
Lyſis Pythagoreus, p. 161.

M

Macedonia & Illyria e Bulgaris occupatæ, pag. 12.
Macedonia & Thracia Turcorum & Bulgarorum incurſionibus vexatæ, p. 261.
Maccabæus, 209. 366.
Macrina, avia S. Baſilii, p. 517.
Mæander, p. 53. 71. 72. 99.
Mæne, urbs Peloponneſi, ſita ad Leuctra; olim Tænarium promontorium, p. 39.
Mæotis, 348. 405. 446. 447. palus maxima, p. 15. 16. 17.
Magneſia, 38. 39. 104. 107.
Majeſtatis (κακοηθείας) crimen, p. 316
Mandrabolas. Vide *Proverbia*.
Manfredus Siciliæ Rex, gener Michaelis Angeli: cum ſocero in Romanos fines irrumpit. III. v. 1. fuga alabitur, 5. Vide *Anna Alemanna*.
Manfredi ſoror, nupta Joanni Ducæ: cum Cæſare Alexio Strategopulo permutata, p. 45
Maogana. Vide *Monaſter*.
Manichæus; ſi dicat materiam præexiſtere, quid dicendum, pag. 488. Manichæi eadem dicebant quæ Palamas, pag. 575. Manichæorum doctor, cum aliis ejuſdem ſectæ, abjuratis erroribus baptizatur, VIII. xv. 3.
Manuel Aſan. Vide *Aſan*.
Manuel Deſpota, Andronici Junioris frater, ut occiſus, VIII. j. 3
Manuel Cantacuzenus. Vide *Cantacuzenus*.
Marathoo, p. 167
Marceſina, Joannis Ducæ amica, II. vij. 3. 4. templo excluditur a Monachis juſſu Blemmydæ, 4. Blemmydam criminatur, 5
Marchionum dignitas, VII. v. 4
Marcion, p. 484
Mare Adriaticum, p. 56. Ægæum. Vide in Æ. Atlanticum, pag. 3. 87. 452. Caſpium, pagina 504. Euboicum, pag. 15. 16. 45. Galaticum, pag. 226. Indicum, pag. 72. 54. Inferum, pag. 206. Ionium, pag. 56 62. 163. Carium, Lycium, Ponticum, p. 72
Maria, filia Theodori Laſcaris, III j. 5. ilj. 2. deſponderur Nicephoro, Michaelis octhi filio, II. viij. 2.
Maria, Michaelis Palæologi neptis ex ſorore Eulogia, Conſtantino (Tzecho) Principi Zagoræ nupta, V. lij. Michaelis mater, 4
Maria Armena (quæ & *Xene*) Regia Armeniæ ſoror, Byzantium adducitur, Michaeli nupturta, VI. viij. 2. Junioris Andronici mater, Theſſalonicæ comprehenſa, a Conſtantino Deſpota Byzantium mittitur, VIII. xj. 4. Andronicus Junior cum ea deliberat: hæc filio timet; eum cum Michaele Bulgaro reconciliat, IX. viij. 2. præteritam ſe teſtamento filii dolet: Syrgiannem adoptat: Theſſalonicenſes ſacramento ſibi obligat, 2. 2. Theſſalonicæ moritur, X. vj. 2. oratio de ejus obitu, 2. Maria a religione patria ed Græcum dogma tranſiit, p. 245. 246. mater Annæ & Theodoræ, p. 141. Cantacuzeni & ajus matris inimica, p. 219. Wenceslai & Michaelis Bulgari ſocrus, p. 193. 194. Vide & pagg. 241. 276. 315.
Maria Andronici Senioris neptis ex ſorore, eademque Aſanis filia, VII. lij. 2. nubit Rogerio, ibid.
Maria (Immo *Theodora*) Cantacuzeni filia, nubit Hyrcano Bithyniæ Satrapæ, 386.
Marius (Cajus) Cimbros & Teutonas vicit, p. 16.
Maronea, 223.
Martinus, Chii rector; ajus inſulæ præfecturam ut adeptus ſit: multis rebus geſtis clarus, ideoque ſuſpectus: capitur & Byzantium vinctus mittitur, IX. ix. 6.

Martini ſtater a Martino eluſos, p 218
Martius (Coriolanus) p. 422. 424.
Mattyrum certamina, p. 535.
Maſſagetæ (ſeu *Alani*) p. 25. 26. Chriſtiani antiquitus: a Scythis ſubacti, legatos mittunt ad Andronicum Seniorem: eorum poſtulata & promiſſa, VI. x. 1. cum uxoribus & liberis admiſſi, acerbis exactionibus occaſionem præbent: in Aſiam tranſeunt, Michaelis Imperatoris ductu: circa Magneſiam eaſtametantur, 2. a Turcis funduntur: Chriſtianorum agros populantur, 3. Maſſagetæ, & Turcopuli, Michaelem Imperatorem in pugna deſerunt, VII. iv. 7. Maſſagetæ in Scythiam tranſituri, a Turcopulis & Catalanis profligantur, 22. Vide & pag. 224. 225. 226
Maſſaliani & Bogomili, in monte Athos comprehenſi, XIV. vij. 2. deprehenſorum nomina, 5. dogmata impura, 6. variis pœnis coerciti: quidam fuga elapſi, recipiunt ſe in magnas urbes: imitantur picos Martios, 7. Vide & pag. 445. 468. 469.
Matthæus Cantacuzenus. Vide *Cantacuzenus*.
Matthæus Evangeliſta, p. 403. 467. 480. 488. 520 562. 566. 569
Mauri in Hiſpaniam irrumpunt, XIII. xiij. 4
Mauritani (Μαυρούσιοι) p. 54
Mauropotamum, p 206
S. Maximus, XIX. j. 6. XX. iij. 9. pag. 494. 465. 539. 541. 549. 550. 566
Medea, urbs maritima, XVI. j. 2. 3 a Cantacuzeno obſeſſa & ad deditionem compulſa, 3.
Medi, Medorum claſſis profligata a Themiſtocle, p. 248
Medici e Perſide acciti, p. 276. querela de medicis, p. 245
Megarenſes, p. 127
Melanchlæni, p. 25
Melchiſedecus, ἀναρχος, p. 480
Melecus, cum Aſatine fratre ad Michaelem Palæologum confugit, IV. j. 6 Melecus, Azatinæ filius paternum Imperium repetit: ab Amuſio ſatrapa vincitur: domum reverſus, occiditur, V. v. 2
Meleces, Tarcorum Dux, p. 124. 125. recipit ſe ad Cralem, VII. viij. 2
Meleuici caſtellum, p. 205. munitiſſimum: Cantacuzeno deditum: Joanni Irenes fratri cuſtodiendum committitur, p. 319
Meliteniotes, Cleri Imperatorii Archidiaconus, Ἀντιόχου, p. 66. in exilium mittitur, p. 86.
Mendacii crimen excuſatum, XIII. ix. 2
Meridiani oebulones, μεσημβρινοὶ λῃσταί, p. 224
Meſembria urbs, III. ij. 4. munita & τοποθέτησις, pag. 228. deficit & præſidium Romanum cædit, p. 243
Meſopotamia, p. 28
Meſſana, Siciliæ arbs maritima, p. 509. Σικελικὴ Μεσσήνη, p. 438
Merochites,
(Georgius) Imperatorii Cleri Archidiaconus, Ἀντιόχου, p. 66. in exilium mittitur, p. 86.
Theodorus, Logotheta Dromi; legatus de affinitate mittitur cum Joanne Glyci; utriuſque elogium, VI. viij. 2. eunt in inſulam Cyprum: ire infecta, in Armeniam proficiſcuntur, 2. Theodori Metochitæ Logothetæ Genici auctoritas: filia Joanni Panhyperſebaſto nupta: laus Metochitæ: animi & corporis dotes: ſumma eruditio, VII. xj. 2. dicendi genus: ut litteratum ſtudium cum Reipubl. adminiſtratione conjunxerit, 3. Seniori Andronico auctor eſt, ne Juniorem in carcerem conjiciat, antequam geniales dies effluxerint, VIII. v. 2. in Choræ monaſterio conſultus de equi pacti hiatu, quid reſponderit, 2. arcanum cum Andronico Seniore colloquium 4. ſtupor & ſilentium: uxoris & liberorum anxietas, 4. filia Panhyperſebaſta eum alloquitur, & amice increpat, 5. oratione filiæ excitatus, lamentatur: magnam cladem præcidit: iterum ſilet: recumbit, 6. ejus merita erga Gregoram: Aſtronomicam diſciplinam ſolus norat perfectiſſime ſua ætate, 7. Andronicum Jun pro conjuratis intercedentem, graviter increpat, p. 237. de ſe admodum anxius: ſomulo tetenitur: ſuis rebus conſulit: ſeceſſit in Palatium, IX. v. 2. Senioris Andronici providentiam non probat, vj 2. 3. Merochitæ domus diripitur: bona omnia aut expilata, aut in fiſcum redacta: ipſe maledictis vexatus, 8. Didymoticum relegatur, vij 2. exul ſtrangutiæ doloribus cruciatur, viij. 2. ab exilio revertitur: in Choræ monaſterio habitat: Metochitæ ædes diruta: pavimentum eruſum, occidentalium Scytharum Principi dono datum; adempta libertas alloquendi Seniorem, xiij. 3 tribus malis afflictus, habitum monaſticum indait: moritur, X. ij. 2. luctus cognatorum: breve elogium Metochitæ, 3. Monodia in ejus obitum, 2. Metochita *ἐκ τῶν βιβλιοδόκων, ἢ τῶν ζητημάτων φύλαξ καὶ ἔπαρχος*, pag. 237. Ariſtotelicæ linguæ labyrinthos explicuit, pag. 238. de Palamæ & de Gregorii Drimeot erroribus quid ſenſerit, p. 468. Choræ monaſterium inſtauravit, p. 530
Michael Archiſtrategus: ejus ſtatua dejecta: quis illam primus erexit: quis lapſam reſtituit, VI ix. 2
Michael (Emdiſtagus) Michaelis Angeli filius nothus, Theſſaliæ & Ætoliæ princeps: quatuor filiorum pater: Mariam, Joannis Ducæ neptem, ſponſam ambit filio ſuo Nicephoro, II. viij. 2. uxorem habuit, nomine Tiſcodoram, ibid. rupto fœdere, urbibus Thraciæ imminet: fœdus cum eo renovatur: fit Deſpota, & filius, 2. Macedoniam & Thraciam invadere ſtatuit: ſocios ſibi aſciſcit generos ſuos, Peloponneſi Principem, & Manfredum Siciliæ Regem, III. v. 2. Beſſegrada obſident, 3. Michael per transfugam decipitur: proditum ir a ſocius putat: eos noctu deſerit, 4. pacem rumpit IV. iij. 2. Romanos fines vaſtat: Cæſar in vincit, ac vivum capit, iij. 2. affinitatem inire cum Imperatore, 3. fidem denuo frangit; IV. v. 6. ejus obitus: quatuor liberi: hereditas duobus diviſa: natu minis ut conſultum: eorum fuga ad Michaelem Palæologum, ix. 2
Michael, Michaelis Nothi filius, II. viij. 2. ad Mich. Palæologum confugit, IV. ix. 2
Michael, Conſtantini Tzachi filius Byzantium pulſus venit cum Maria matre, V. iij. 4.
Michael Bulgarus (Sracimiri filius) Wancesiai uxore vidua & principatu potitus: per legatos acceſſitur ab Andronico Juniore, uxoris ſuæ fratre, IX. j. 2. Didymoticam venit: ſocietatem init cum illo adverſus Seniorem, 3. init fœdus cum Seniore, v. 2. cum Juniore reconciliatus; copias ſuas domum reducit. 9. eidem bellum infert: utrinque ſe ad pugnam parant: reconciliantur ab Auguſta, viij. 2. cat bellum Crali intuletie: Andronicum Juniorem in belli ſocietatem aſciſcit, xij. 2. Tribalorum agros vaſtat: a Crale victus & capeus, moritur ex vulneribus, 3
Michael I. (Palæologus) affectati Imperii accuſatur: purgat ſe jurejurando, II. viij. 3 Nicææ urbi præfectus, ad Turcos fugit, III. ij. 2. fugæ cauſa: ibid. legioni Romanæ præficitur ab Iconii Sultano: Scythis opponitur, 2. rogatu Theodori Impetatoris in Aſiam redit: jusjurandum præſtat: Conoſtauli dignitatem recipit, 3. ob eximias corporis & animi dotes omnibus gratus: variis præſagiis Imperio deſtinatur. iv. 2. bis Palæologus: avi & patris dignitates: fiſci claves a Patriarcha accipit: largitionibus animos Nobilium ſibi mancipat: ieeni militum & coocionatorum, 3. Ipſo Patriarcha aſſentiente, Imperii adminiſtrationem ſuſcipit, donec hæres legitimus adoleſcat, 4. Deſpotæ titulo ornatur: 5. ſtatrem cum exercitu mittit in Macedoniam, v. 2. Imperator ſalutatur: novum

novum jusjurandum præſtat: diadema accipit ab Arſenio: quibus conditionibus, IV. j. 1. Galatam fruſtra obſidet: Byzantium præſidiis cingit: Nicæam redit, 4. recuperatæ Urbis nuntio quemadmodum affectus, ij. 5. ut per portam Auream intraverit, 6. Urbem inſtaurat, 7. (Michaelis Archiſtrategi ſtatuam columnæ imponit p. 102.) ſtabilit poteſtatem ſuam: Theodori Laſcaris filias naptum collocat: Joannem earum fratrem excæcat, iv. 8. ei ab Arſenio ſacris interdicitur: veniam petit, 2. non auditur: concilium indicit advenſus Patriarcham, 3. maximam claſſem inſtruit contra Balduini filium: inſulas recuperat, v. 5. Michaeli Ætolo bellum infert: viſo cometa terretur: Imminentem Scythas irruptionem timet: domum redit, v. 6. triremes duas nactus, fuga elabitur, vj. 2. perjurii & crudelitatis abſolvitur, viij. 2. occupatas a Latinis inſulas claſſe vexat, x. 1. Byzantium munit: Siciliæ Regem & Venetos in Carolum concitat, V. j. 3. legatos ad Papam mittit, per quos de evertendo Carolo & de concordia agit, 4. Palæologi blanda & artificioſa oratio concordiam Eccleſiarum ſuadentis, ij. 3. ſeveritas in contumaces, 4. Palæologus Lachanam Bulgarum, oppidis Romanis imminentem, antevertere ſtatuit: Joanni Aſani, legitimo Bulgarici Regni hæredi, filiam ſuam Ireneo deſpondet: eundem cum magnis copiis in Bulgariam mittit, ij. 3. ob unius civis Byzantini cædem, minatur extrema Genuenſibus Galatæis: veniam dat, iv. 2. eorum faſtum imminuit, 4. magnum exercitum Turcis opponit: duces præficit incautos, v. 3. Romani in inſidias pertracti cæduntur, 4. Palæologus, monita Sangarii ripa, Bithynism tutatur: copiæ ejus terreſtres ac navales aliis bellis diſtractæ, 5. cum Carolo Rege comparatur, vj. 1. Fredericum Siciliæ Regem in Carolum armat: eo aſſu claſſem Caroli in Siculos avertit, 3. publicis precibus indictis, exercitum cogit, 4. legatos mittit ad Nogam Scytham affinem ſuum: auxilia ab eo accipit: Theſſaliæ exitio imminet, vij. 2. ſubito morbo correptus, non poteſt deſtinata exequi: audito locorum nomine, reminiſcitur Oraculi: dolet ſe, enigmate deceptum, oculos viro inſonti effodiſſe, 3. moritur: ejus cadaver neglectum, 6. dotes eximiæ: conſcientia: charitas in liberos nimia, 7. liberorum amore jus omne violavit: ſceleſtum fructus, 8. mortui corpus Selybriam translatum: loctus indictus, VI. j. 2. in ſummam poteſtatem tyrannice inſaſit, p. 392

Michael (II.) Imperator, Andronici Senioris filius: Maſſagetas in Turcos ducit: a Turcis victus, recipit ſe in urbem Magneſiam, vj. 2. 3. Rogerium eorum ſe obtruncari patitur, VII. iij. 5. in Cataianos movet: Turcopulos & Maſſagetas ſecum ducit: juxta Apros caſtrametatur, iv. 6. a Maſſagetis & Turcopolis deſeritur, 7. turbatam aciem fruſtra conatur reſtituere: in hoſtes temere invehitur, vix evadit, 8. recipit ſe Didymotichum: objurgatur a patre, ut vitæ prodigus: Romanorum fuga & clades, 9. Michael in Turcos movet, viij. 4. a militibus deſtitutus, flebilis & invitus diſcedit: inſignia ejus direpta & ludibrio habita, 6. Theſſalonicam abit: abeundi cauſa: ibid. moritur, xlij. 1. Oraculum de ejus morte, 2. Vide & p. 112. 115. 133. 147.

Michael Deſpota, frater Joannis Palæologi Imperatoris, quadrimus, p. 290

Michael *Aſan*, *Catharus*, *Cumulus*, *Glabas*, *Strabopolus*. Vide nomina.

Miliades, p. 168

Μιξαιλίται, *μιξοπώγωνες*, p. 189

Mithridatis Imperium, quam late patuerit: venena omnia a beo explorata, p. 324

Mitylene, p. 261. 262. 265. recuperata per Philanthropenum, XI. ij. 6.

Momitiliæ genus: varia fortuna: ut per latrocinia mercendus evaſerit, XIV. iv. 2. ſocietatem init cum Cantacuzeno, 3. Deſpoticæ dignitatis inſignia accipit a Byzantiis: Cantacuzeno inſidiatur, 4. Romanas urbes invadit, ix. 3. ejus audacia, 4. circumventi conſternatio: pugna & cædes: militum ſtrages, 6.

Monus Jovi ſuccenſet, p. 170

Monachi, ab Athanaſio Patriarcha ſevere correpti & caſtigati; VI. v. 3. 4. ſub Patriarcha Joanne Sozopolitano reſpirant, viij. 4. Monachi Euchitæ & Omphalopſychi, XI. x. 3. Monachorum montis Arho diligentia & zelus in Hæreticos, XIV. vij. 7. literæ ad eos datæ ab Anna & Joanne Palæologo, pag. 382. Monachorum Choræ ſævitia adverſus Gregoram, XXII. ij. 3. 4.

Monaſterium,
Adelorum, p. 454. proximum Trajanopoli caſtellum, ibid.
S. Andreæ, p. 90. 132
Archiſtaregi, ad Boſporum, p. 63
Auderotum, proximum Rodope monti, p. 316
S. Baſilii, p. 398
Choræ, p. 151. 154. 530. a quo conditum, a quibus inſtauratum, IX. xiij. 3.
Chortaitæ, p. 178
Coſmidii, p. 176
Graeæi (monaſterium virginum) p. 131.
Cyrioniſſæ, p. 144
Hodegetriæ, ſeu Deiparæ τῆς Ὁδηγῆς, ibid. p. 276. 279. 290
Libis, p. 202
Maoganorum, p. 415
Neæ, XIV. x. 13. direptum, ibid.
Παντοχράτωρος, p. 81
Pantocratoris, p. 42
Paſchaſii, p. 39
Περιβλέπτου, p. 136
Pertæ, p. 131. monaſterium virginum, ibid.
Soſandræ, p. 26. 32
Studii, a Conſtantino Porphyrogenito inſtauratum: a Latinis deſolatum, VI. v. 5.
Xerolophi, p. 97. 208. 130

Monembaſia, p. 39. 399

Moneres, p. 431. 436. 440. 446

Monodia, in obitum Andronici Senioris, X. j. 2. in obitum Theodori Metochitæ, X. ij. 2. in obitum Andronici Junioris, XI. xj. 3.

Μονῳδία, μονῳδεῖν, p. 492

Monomachus Myſticus Syrgiannem dolo capit, p. 149

Monſtroſus partus, X. vij. 2.

Monter inret Ciliciam & Pamphyliam, p. 53

Montes continui ab Euxino Ponto uſque ad Ionium mare, p. 187

Montiſferrati Marchio ſit Rex Theſſalonicæ, I. ij. 3. VI. ij. 1. Peloponneſum ingreditur, I. ij. 4. Alexium Imperatorem capit: dimittit, iij. 2. in patriam Longobardiam proficiſcitur: eo abſente capitur Theſſalonica a Theodoro Angelo, II. ij. 1.

Mortis contemplatio omnibus neceſſaria, p. 144. 145

Mortuorum colloquia, p. 477

Morum depravatio, VI. v. 6.

Mos veterum Imperatorum, p. 523

Mos vetus interpretandi ſacras Scripturas: item prædicandi verbum Divinum, VI. v. 5. uterque mos noviſſime abrogatus, 6.

Mos vetus comportandi ſacras imagines ad columnam Porphyreticam, p. 191

Moſes, p. 561. præſentem Deum intuitus, p. 528

Moſis libri, p. 577

Moſes Pictor, p. 364

Moſsopolis, p. 357

Motus Bulgarici, Theſſalici, & Illyrici, p. 72

Μουσικὴ γυμναστική, p. 437

Musyles Epiſcopus, Nicephori Ætoliæ Princi-

pis legatus, p. 83. Debrorum Epiſcopo prælatus, Heracleenſem inaugurat, VI. v. 6
Mulierum impudentia, VII. v. 3.
Muſarum Helicon, p. 537
Muſicus optimus (compatatio) p. 167
Mutabilitas rerum humanarum, XVI. iij. 4. XXI. iv. 2. Muzalo.
Gregorius, homo novus, ut in Aulam irrepſerit: Theodoro juniori pergratus: Protovestiarii dignitate ornatur: uxorem duxit cognatam Imperatoris, III. iij. 1. tutor teſtamento datus Joanni Laſcari, a nobilibus prælatum eum ſibi ægre ferentibus, Proceres convocat: tutela & rerum adminiſtratione vult ſe abdicare, 3. prohibetur: novum juſjurandum exigit, 4. cum duobus fratribus in templo occiditur, 5.
Andronicus, Magnus Domeſticus, in templo cæſus, p. 33
Theodorus, venatorum Princeps in templo cæſus, p. 33
Magnus Logothera: Becum in Synodo refellit, VI. ij. 3. Muzalonis auctoritas: κανόνων, inſigne dignitatis, 4. Vide *Theodora*.
Muzalonis Protovestiarii filia, Conſtantino Deſpotæ nupta, ſine liberis deceſſit, p. 146
Myſi, p. 187. 188. 356. orthodoxi, p. 400. Vide *Proverbia*.
Myſia, p. 273. ad Iſtri oſtia, p. 67. ad Helleſpontum, p. 107. Myſia utraque, p. 51. Vide *Bulgari*.
Myſtica contemplatio, & Reip. adminiſtratio, vix fere conjungi ſolent, p. 33
Myſticus. Vide *Monomachus*.
Myrzes, Aſanis ἀνεψιὸς (ſororis maritus) V. iij. 3. pater Joannis Aſanis, ibid. io Aſiam fugit: Meſembriam Theodoro Laſcari Juniori tradit: annuus reditus & prædia ab eo obtinet, III. ij. 4.

N

NAbonaſſar, p. 282. anni Nabonaſſaris, ib.
Nabuchodonoſor Aſſyrius, p. 380
Naturæ vincula arctiſſima, XVI. iij. 4.
Navalis rei cura neglecta a Byzantinis, VI. iij. 1. 2. 3.
Naupacti Metropolitanus, p. 83
Nazaræi, p. 456
Nea. Vide *Monaſter*.
Neceſſariæ res, ſimplices & parabiles, XIX. j. 4.
Neceſſitas ingenium acuit, p. 428
Neocæſarita Protoſecretarius, pater Eudociæ Palæologinæ, p. 146
Nero, tibiis & tripudiis operam dans, p. 568.
Neſtor, p. 166. 169
Neſtus, maximus Thraciæ fluvius, p. 316. 317. 318
Nicæa Imperii ſedes, I. ij. 2. Bithyoliæ urbs primaria: ab Orchane obſeſſa, p. 216. a Turcis capitur, p. 228. Vide & p. 52
Nicephorus Baſilicus. Vide *Baſilicus*.
Nicephorus Blemmydes. Vide *Blemmydes*.
Nicephorus (Chumnus) Caniclei præfectus: vir ſapiens: magnæ auctoritatis: filiam habuit (Eulogiam) nuptam Joanni, Andronici Senioris & Irenes filio, VII. v. 7.
Nicephorus Deſpotes, Michaelis Nothi filius natu maximus: Epiri Princeps relictus a patre, IV. ix. 1. ei deſponderur Maria, Joannis Ducæ neptis ex Theodoro filio, II. viij. 2. III. ij. 2. vidua uxorem accipit Annam, Michaelis Palæologi neptem ex ſorore Eulogia, IV. iij. 3. V. iij. 1.
Nicephorus, Epheſi Metropolita: Arſenio ſucceſſit in Patriarchatum, IV. j. 3.
Nicephorus Gregoras. Vide *Gregoras*.
Nicomedia, Bithyniæ Metropolis, a Turcis capta, XI. vj. 2.
Nilus fluvius: ut aquas cum Mæotide communicet, p. 161. 471. Nili cataractæ, p. 168. fontes, p. 5. 233. inundationes; quas Ægyptii metiuntur cubitis, p. 165
Niobe, p. 75
Niphon, Cyzici Metropolitanus, ſit Patriarcha poſt Athanaſium: vir illiteratus: ejus ſtadia & malæ artes, VII. ix. 2. anno laudandus, quod Arſeniatas ad communionem admiſerit, 3. ob ſacrilegia e patriarchali ſede ejicitur, xj. 1. cur Andronico Seniori infenſus: ejus male tractandi auctor: invidus: ingratus, IX. vij. 5.
Niſſan (Mattius) menſis primus Judæorum, pag. 283
Nivium copia, p. 315.
Nobilium fuga, p. 307
Noe. Vide *Arca*.
Noga, Scytha Tranſiſtrianus, Irenes notbæ Michaelis Palæologi filiæ maritus, p. 52
Nomades, p. 189
Notiones (ἔννοιαι) nominibus non reſpondent in Divinis, XX. iij. 7.
Novendiale ſacrum, III. iij. 4. novendialis luctus, p. 291
Νοῦζ'ικαι. Vide *Juſta*.
Numa Pompilius, Romanorum legislator, pag. 560. vetuit imaginem Dei effingi, hominis vel animalis ſpecie, p. 560
Numiſmata νικητικὰ, p. 253
Nummi autei antiqui, in finibus Perſarum inventi: multi a Latinis mercatoribus in varias oras tranſmiſſi: quanti apud Byzantios æſtimati fint, IX. x. 10.
Nymphæum, p. 25. 70. in Lydia, p. 96.

O

OBlivii arx, p. 376
Occaſionis effigies, p. 319. 634
Oceanus Britannicus, p. 52. Oceani accolæ, p. 166
Octavius Cæſar. Vide *Auguſtus*.
Olympici athletæ, p. 253. 251. Iudi, p. 240
Olympica certamina, p. 164
Olympicus oleaſter, p. 162
Olympus, mons Theſſaliæ, p. 56. 124. 125. 366 onus Olympo gravius, p. 529
Olympus, mons Aſiæ, p. 85. 207. ejus montis anguſtiæ Birbyniam & Phrygiam diſterminant, I. iij. 3. 10.
Omphalopſychia, monachis objecta a Barlaamo, p. 278
Operatio & Subſtantia idem ſunt in Deo, XX. iij. 3. p. 532. de Operationibus Divinis opinio Palamæ XIX. j. 26. XX. ij. 5. Operationum Divinarum varia nomina, p. 482. 512
Ophiuchus, p. 269
Oraculum, de Michaelis Palæologi I. obitu, p. 77. de Trallibus ab Andronico Sen. inſtaurandis, V. v. 9 de more Michaelis II. Imp. VII. xiij. 2. de Seniore Andronico, IX. xiv. Oracula Chaldæorum, p. 367. Oraculorum ortus & inventio: cur ambigua & obſcura: quænam cavenda, V. vij. 4. 5.
Oratio, ſimulacri inſtar, p. 465
Oratio,
Andronici Senioris, in Hiſtoricos maledicos & mendaces, I. j. 2. in Nepotem, apud Patriarcham Eſaiam & Pontifices, IX. iij. 2.
Andronici Junioris, ad internuntios ab Avo miſſos, IX. ij. 5. ad milites, iv. 4. in conjuratos, XI. ij. 4.
Cantacuzeni, adverſus Joannem Patriarcham, XII. iij. in adverſarios, apud Annam Augaſtam, v. in eoſdem, apud Annam Aug. & Joannem Patriarchum, vj. in Apocaucum, viij. item XIII. viij. ad Matthæum filium, XVI. iv. ad Byzantios, XVII. iv. apud Synodum Palamit. XVIII. viij.
Aſanis, ad Matthæum Cantacuzenum ſororis filium, XVI. ij. 2.
Matthæi Cantac. ad Aſanem avunculum, XVI

ij. 3. Irenes Auguſtæ, ad Matthæum filium, XVI. iij. Syrgianuis VIII. iv. 5.
Apocauci, in Cantacuzenum, XIII. ix.
Gregoræ ad Logothetam, VIII. vij. 2. ad Andronicum Seniorem viij. 2. apud Patriarcham & ſelectos Pontifices, X. viij. 2. ad Andronicum Juniorem de obita matris ejus, x. vj. 2. apud Cantacuzenum XVIII. iv. 2. apud ſocios Orthodoxos, XVIII. v. 8. in Synodo Palamitica, XIX. j. 2. 4. 5. 6. apud Cabaſilam, p. 330.
Palamæ, in Gregoram, XX v. 2.
Omitto diſputationes. De Monodiis, vide in *Monodia*.

Orchanes, Bithyniæ Princeps, Nicæam obſidet: Imperatori advenienti occurrit, IX. ix. 1 Romanos cædit, 2. relictis equitibus trecentis, recedit: hi Romanorum caſtra pars diripiunt, pars inſtant fugientibus, 3. Orchanes, ὁ Ἀυκμὶρ, Tarcorum manum haud parvam mittit in Thraciam, Byzantii occupandi ſpe, XI. iv. 2. Turci cæduntur a Cantacuzeno, 3. Vide *Hyrcanus*.

Orcheſtra: ἐξ ὀρχήστρας φιλονεικία, p. 490.

Oreſtes. Oreſtæ & Pyladæ, p. 121. 327. 364. 406

Oreſtias, p. 7. 118. 151. 159. 160. 179. 218. 313. 314. 386. 429. 427. Vide *Adrianopolis*.

Oreum, ſinus juxta Eubœam, p. 446

Origenis libri contra Celſum, & alii commentarii, a SS. Patribus laudantur, p. 471

Orionis ortus, p. 323 387. 425. cum ortu Caniculæ coojunctus, p. 37

Orontes fluv. p. 54

Orpheus, p. 280. Orphei cithara, p. 167. Tragœdiæ, p. 234

Orthodoxi frequentes ad Gregoram conveniunt, XVIII. v. 1. 7. Orthodoxorum diverſi affectus, fiducia, trepidatio, mœror, XX. v. 4. Principis animus ab ipſis averſus, iv. 5. fruſtra conantur contradicere Palamitis, vij. 5. a Fidei profeſſione auſpicantur Actionem Synodi tertiam, XXI. ij. 1. Actioni quartæ interſunt, partim volentes, partim nolentes, iij. 2. vapulant, 12. vexati, non habent quo fugiant, vj. 7.

Os Ponti, p. 68

Oſſa mons, p. 59. 125

Oſtenta & prodigia, futuram Imperii calamitatem portendentia, VIII. xv. 4. Vide *Siniſtra auguria*.

Ovata corona. Vide *Corona*.

Oxus Sogdus, p. 17

Ozæ audacia punita, p. 258. 486

P

Pachomius, vel Pachomium, locus, p. 77
Pachomius, vir honeſtus: a Mich. Palæologo excæcatus, p. 77

Palæologus.
Alexius Deſpota, avus materuus Michaelis Palæologi Imp. p. 34
Andronicus, Magnus Domeſticus ſub Theodoro Laſcari, Pater Michaelis Palæologi Imperatoris, p. 34
Aodronicus, Apocauci gener, ſubmetſus, XIV. v. 6.
Conſtantinus Porphyrogenitus. Vide *Porphyrogenitus*.
Conſtantinus, prior maritus Eudociæ Palæologinæ, p. 146
Joannes Andronici Senioris filius, Nicephori Chumni gener, VII. v. 7.
Philes, Protoſtrator, Andronici Senioris cognatus Turcicum bellum ſibi depoſcit: ejus viri elogium, VII. x. 2. ab Androoico Imp. ob innocentiam vitæ laudatus, poſtulata impetrat, 3. Militum animos ſibi maocipat: hoſtium conſiliis per exploratores cognitis, legiones educit, 4. apud Xerogypſum fluvium caſtra ponit, 5. aciem inclinatam rafticule: Barbaros fundit fugatque: inſtat fugientibus, 6. in Cherſoneſo caſtrametatur, 7.
Sphrantzes, ſimulata fuga ad hoſtem tranſit: in abſeotem ſævitur: perjurus Syrgiannem perjarum decipit, X. vij. 5. eo delulo, nuntios ad Imperatorem mittit, 6. fingit ſe urbis Theſſalonicæ mœnia exploratum ire: cum duobus famulis exit: Syrgiannem obtruncat: in urbem ſe recipit. 8. ipſi Imperatori inſidiatur, Catalauis & Illyriis conſciis: inſidiæ deprehenduntur: moritur Sphrantzes, XI. ix. 2.
Cæteros Palæologos ſub ſuis quoſque prænominibus reperies. Ea ſunt *Andronicus*, *Conſtantinus*, *Demetrius*, *Joannes*, *Manuel*, *Michael*, *Theodorus*.

Palæologorum victorum catena, p. 372

Palæſtina, p. 39. 53 220

Palamas (Gregorius) a Barlaamo accuſatur, XI. x. 3. carcere incluſus, quaſoam ob cauſas, XV. vij. 2. in vincula conjectus ob novas opiuiones, non quia Cantacuzeno faveret, ix. 2. Annæ Auguſtæ adjutor adverſus Joannem Patriarcham, vij. 2. cum ſeipſum non poſſit, Patriarcham facit Iſidorum, de ſe bene meritum, x. 2. Theſſalonicæ Epiſcopus ordinatus, ejuſce urbis ingreſſu prohibetur, xij. 3. Didymoticho accitus lites renovat, Cantacuzeno adjuvante, XVI. v. 22. a Gregora redarguitur, 13. ſcripta teſtimonia proferre non finitur, 15. Palamæ tergiverſationes, Synodum metuentis, XVIII. j. 9. fiducia, ij. 3. auctoritas: malæ artes publicum judicium metuentis, iij. 2. doctrina quas clades importaverit iis qui primi defenderunt, nempe Cantacuzeno, & ejus matri, iv. 2. 3. quas Annæ Auguſtæ, 4. quas Cantacuzeno turlus, 5. Palamas ironice dicto offenſus obſtrepit, XIX. 1. 5. cae Barlaami nomeo ſemper objiciat, 16. cum magiſtro Drimi jampridem a Gregora repreheoſus, 17. a Barlaamo accuſatus, 21. ex publico io illum odio præſidium ſibi quærit, 22. Barlaamum imprudens laudat: ſeipſum aperte damoat, 23. quorum errorum accuſatus ipſe ſe fateatur 24. crimina auget dilaendo, 25. opinio ejus de Operationibus Divinis, 26. novorum errorum convictus, 30. non ideo abſolvendus quia a Latino accuſatus, 31. Palamæ liber igni dandus, 39. ſcripta, quanti a Palamitis facta, ij. 4. Palamas quæſtionem de lumine Thaborio fruſtra proponit, iij. 2. Iconomachus, 3. 5. ejus cum Euſebio Iconomacho conſenſus, 6. Palamas plura increata ſtatuit, 7. Euſebio pejas ſentit in iis quæ da Lumine, de Operatione, Subſtantia Divina, & Sacramento Euchariſtiæ loquitur, 8. 9. ejus impietas cum Theodori Graptt argumentationibus conferenda, 10. ejuſdem opinio de Lumine quam abſurda ſit, 11. cum Euſebio Iconomacho reſentatur, iv. 5. Iconomachorum veſtigiis inſiſtit, 8. Energiæ nomeo io lucem revocavit, 9. imparatus ad dicendum prodit, XX. ij. 3. ejus anxietas, ibid. doctrina, ſtilus, ingenium, 3. in maximas anguſtias adductus, orationem orditur a lumine Thaborio, 4. Operationem & Subſtantiam in Deo differre ait: plura iocreata ſtatuit: adverſarios contemnit, 5. acta Concilii generalis ſexti perperam interpretatur, 6. Sanctos Patres laudat oec nomlnat, iij. 2. Cantacuzenum adit, v. 1. in Gregoram & in cæteros Orthodoxos acri oratione invehitur, 2. ipſius juſſa Imperator exequitur, 3. Palamas ſocios ſuos advocatum abit, vj. 12. excerpta ex libris Palamæ leguntur & expenduntur, XXI. ij. 2. 3. 4. 6. iv. 4. illius in ſe defendendo labor irritus, ibid. Palamas victus ab adoleſcente, Gregoræ diſcipulo, omnibus deridiculo eſt, 5. Palamæ violentia, iij. 5. negat ſe libellos datarum, XXII. ij. 1.

Palamas (idem) Deos multos ſtatuit, p. 446. novorum dogmatum auctor, p. 396. anathematiſmi

in Palamam pronuntiati a Joanne Patriarcha, valere debent, p. 472. Palamæ ſimiles omnes quomodo ἀκτιστοι & ἀνάρχοι ſint, p. 480. 582. Palamæ verba ἐκ τοῦ ἑνὸς λόγου, p. 480. ἐκ τοῦ πίσι φωτὸς, p. 480. ἐκ τοῦ λόγου, καὶ τῆς ἀρχῆς, Φιλοσοφίας μὲν καὶ ἀληθείας, ibid. Oratio apud Synodum, p. 491. victi ignominia, p. 496. de Gregorii Oratione judicium, p. 498. ex Palamæ libris, p. 535. Palamas Incarnationis myſterium tollit, p. 535. quæcunque de Deo apte prædicantur, totidem Divinitates increatas & diſtinctas eſſe exiſtimat, p. 542. Palamæ dogma de Subſtantiæ & Operationum Divinarum diſtinctione, p. 451. verba, ex variis ejus libris excerpta, & a Cabaſila prolata, p. 544 tria ſubſidia, quibus utitur ad vulgus decipiendum, p. 545. &c. conſtitua (κεφάλαια) ibid. Palamas Græcanicæ omnis literaturæ (Μώμου Ἐλλάνιος) imperitus, p. 547 cum Icaro comparatur, ibid. Ptocli verba corrupit, p. 558. multa increata ſtatuit, ibid. ἀπειρίαν ἢ ἀκτιστίαν ἐνδυναζει, ib. divitias accumulat, divinas imagines deprædatus, ibid. Divinam ſubſtantiam participari non poſſe, Operationes poſſe aſſerit, ibid. facta eſt facies meretricia, ibid. Palamæ verba, negantis Subſtantiam Divinam eſſe participabilem, p. 559. Palamas ὕδωρ μετοχὴ μόδων Ἑλλανικὸν, ibid. fabulas aniles in Theologiam transfert, ibid. Platonis errorem, de Deitatibus inferioribus, novo errore cumulat, p. 560. Eunomianus, p. 561. novus Eunomius, ibid. male interpretatur verbum παραδιατρίβω, ibid. excerpta ex ejus ſcriptis, p. 564. pauca e multis impie dicta referuntur, p. 563. excerpta ex duobus tantum libris, ibidem & Palamas non unum Spiritum Sanctum, neque ſeptem tantum ſtatuit, ſed plus ſeptuagies ſeptem, p. 564. libros ſcripſit plus ſexaginta, p. 563. Palamæ ſeptem errores, pag. 564. Palamas calumniatur Gregorium Theologum: item Evangeliſtas, Matthæum, & Lucam, ibid. item S. Dionyſium, ibid. Deum inter & Angelos aliquid ponit, ibid. Palamæ dogma παρὰ τοὺς ἁγιωτάτους, ibid. Palamas homines fieri poſſe increatos docet, ibid. Hypoſtaſeon Divinarum numerum multiplicat, ibid. impie ſentit de Communione Euchariſtica, & de S. Baptiſmate, p. 563. 564 Gregorii Naz. verba in pravum ſenſum detorquet, p. 569. Lucam & Matthæum calumniatur, ibid. Pneumatomachis pejor, p. 568. 570 Palamæ verba de S. Spiritu reſutantur, p. 569. Palamas quod factum ſit, id increatum ſtatuit, 570. ἀντιχριστότατος διδάσκαλος, p. 570. Palamas & Philotheus in Euchariſtia non corpus & ſanguinem Chriſti agnoſcunt, ſed typum ſeu figuram, p. 573. Palamas dicit humanitatem conſumptum iri, ſi Divinæ naturæ particeps fiat, p. 575. Iconomachus, p. 576. iiſdem telis confligitur quibus Iconomachi, p. 576. Iconomachis pejor, p. 577. Iconomachia pejus de Euchariſtia ſentit, p. 574. omnium hæreſeon reus, p. 575. Divinæ Incarnationis myſterium evertere conatur, ibid. item, p. 577 πάντας τοὺς πάντες ἐν πᾶσιν ὑπερβαίνω, ibid. Palamæ inſectatio, p. 547. 559. 560. 569. 570. 571. 572. 574. & paſſim.

Palamas & Palamitæ ſegregari a communione: immanii qui illoa in communionem admiſerint, p. 402. cum ſcarabæis comparati, p. 556. & cum vulturibus, p. 559. cum Lamia, ibid.

Palamitæ, Joanni Patriarchæ infenſi ob reſciſſum Tomum, XV. vij. 1. quibus artibus Annam ſimul & Cantacuzenum ſibi manſuaverint, x. 5. Cantacuzenum inſtigant in Gregoram, XVI. v. 6. Irenen conantur ab eo alienare: ab ea male accepti, Cantacuzenum accerſunt, 8. qualem Patriarcham voluerint, XVIII. j 3. ad Synodum vocati, in interiore aula epulantur, vj 1. poſt epulas in Alexii triclinium tranſeunt: illic inter ſe primum conſultant, 3. ad lumen Thaborium perpetuo recurrunt, XX. iv. 2. de gloria Divina impium dogma apud Synodum explicant, 3. in eos populus ſævit, 4 egreſſis Orthodoxis, Imperatorem adulantur: quidquid libuit decernunt, vij. 9. Palamitarum doli, conſilium, fiducia, XXI. j. 3. teſtimonia ab iis allata expenduntur, 7. Palamitæ victores impudenter exultant, v. 1. præmia eis data, 2. eorum dogma impium, 4. lætitia, 5. Tomus Synodicus, 6. magna & præclara Imperatori promittunt, vj. 3 promiſſa exitu ipſo refutata, 5. Palamitæ ſacros libros mutilant, p. 504. negant Subſtantiam Divinam participari poſſe, p. 550. in Chriſto transfigurato tres naturas admittunt, p. 556. Neſtorium & Iconomachos in uno haud æmulantur, p. 577

Παλαμιτικὰ, p. 1. Palamitæ, p. 326. παλαμιτικὰ κακόηθη, p. 550

Palatium Adrianopolitanum, p. 540. Hippodromo proximum, p. 44. Orientale, p. 176. vetus, p. 370

Pamphilum urbs, p. 409. oppidulum, p. 313

Paniphyſia, 53. 70

Παννύχιοι. Vide *Monaſterium*.

Πανήγυρις, p. 237. 301. quadriennio quoque exeunte Olympiæ celebrata, p. 302

Panhyperſebaſta, Theodori Metochitæ filia, VIII. v. 4. patrem tacentem amice increpat, 5. ejus mulieris elogium, 4. & 7. Vide *Cæſariſſa*.

Panhyperſebaſtus, (Joannes) filius Porphyrogeniti unicus, Theodori Metochitæ gener, pag. 536. Gralis ſocer: generi armis adjutus, rebellat: oblata Cæſaris dignitate contentus, arma ponit: moritur: legatio de ejus uxore Byzantium reducenda, VIII. xiv. 2.

Panhyperſebaſti filia Gratı nubit, p. 186

Πανσέπτων φυλακὴ, p. 532. 533

Pantocrator. Vide *Monaſterium*.

Papa inconſulto, affinitas juncta cum Græcis, VI. ij. 1. Epiſcopi a Papa delegati, p. 250

Paphlagones equites, p. 56

Paphlagonia, p. 70. 507

Παραδιατρίβω: ejus verbi ſignificatio, p. 561. apud Colmam Melodum, ibid. apud Gregor. Theologum, ibid.

πάρδαλις, navis, p. 597

παρεισφρῆσαι, apud D. Chryſoſtomum, p. 561

Parnaſſus mons, p. 56. 126

Parthi, p. 18

Parthici Principes, p. 520

Particípatio, p. 556

Partus monſtroſus. Vide *Monſtrum*.

Paryſatis, Darii uxor, matar Cyri junioris, p 95.

Paſcha: diſputatio de Paſchate, ut primum in Palatio nata ſit, VIII. anij. 5. Paſcha legale, p. 182. 183. 184. Judaicum, ibid. 185. vetus correctio Paſchatis; quando obtinuerit, p. 183

Paſcha ritu barbaro celebratum in urbe Stromnitza, VIII. xiv. 6.

Paſcha ..... VIII. xiv.

Paſchaſii Monaſterium, p. 39

Patræ Novæ obſeſſæ a Josnne Deſpota, IV. ix. 4. Oppidum cum Sebaſtocratore Romana caſtra diripiunt: inſtant fugientibus: ſpoliis contenti, cædæ abſtinent, 7.

Patræ Veteres, p. 271

Patriarchæ inſula, calcei, ſubſcribendi mos, XIV. iij. 2. auctoritas, 3.

Patriatchæ indocti & ſimplices maxime placent Imperatoribus, VIII. ij. 3.

Πατριαρχικαὶ ἄρχοντες, p. 533

Patres, Spiritus Sancti inſtrumenta, p. 235. in Scripturis explicandis inter ſe haud conſentiunt: tamen diverſis viis eodem tendunt: Hæretici non item, X. viij. 5. 2. n. 7. SS. Patres quatenus in Theologia argumentari ſint, 9. cur Hæreticos refutaverint, to definita a Patribus non ſint indubium revocanda: eorum ſcripta non omnia ſunt ejuſdem generis & auctoritatis, 12. Patrum

præſcripta ſervanda, XIX. j. 11. termini a Patribus conſtituti, quantam vim habeant, p. 467.
Patribali, p. 356.
Paulus (Apoſtolus) p. 258. 293. 358. 390. 423. 467. 473. 475. 148. 541. 568. magnus, p. 93. 479. vas ipſius Spiritus ſancti, p. 475. Vide *Templum*.
Paulus (lege Petrus) p. 502.
Paulus, Pictorum præſtantiſſimus, p. 151.
Pecuniæ uſus in pace & in bello, XVI. iij. 4.
Πεμπτ. Vide *Deipata*.
Pelagonum regio, p. 226.
Pelagi, p. 56.
Pelaſgi, p. 56.
Pelaſgorum & Theſſalorum Princeps, p. 119.
Pelaſgicus ſinus, IV. x. 1.
Pelei & Thetidis nuptiæ, p. 81.
Pelius mons, p. 59. 124.
Pelopes, p. 364.
Pelopidas, pecunia ab Artaxerxe accepta, bellum geſſit cum Ageſilao, p. 63.
Peloponneſus, p. 63. 124. 145. &c.
Peloponneſi Princeps, gener Michaelis Angeli; cum ſocero in Romanos fines irrumpit, III. v. 1. capitur, 3. captum ſe redimit, tribus urbibus datis, IV. j. 2.
Peloponneſi & Achaiæ Princeps, p. 58.
Peloponneſii, veriti claſſem Athenienſium, turpem parem fecere cum Perſis, p. 441.
Penelope. Vide *Proverbia*.
Pentheus diſcerptus a Bacchis, p. 505.
Πεντηκοντ., p. 367.
Περὶ μοναστ. Vide *Monaſterium*.
Pericles, p. 266.
Pericula Urbis tria, IX. v. 3.
Perinthus, p. 356. 359. 361.
Περίοικοι, p. 237.
Perinthorum fruſtra oppugnatum, XIV. j. 2. ix. 4. p. 369.
Perfecutio, p. 500.
Perſæ (Veteres) p. 45. 78. 411. Perſarum vires ad Salaminem profligatæ a Themiſtocle, p. 242. claſſis ad Eretriam & Artemiſium, p. 407. ſapientia & ſcientia, p. 163. 224. lex adverſus ingratos, p. 298.
Perſæ (Turci) relicti Theſſalonicæ, fœde & impie graſſantur, XIII. ix. 3. Perſarum claſſis, duce Aiourin, naufragium paſſa; ad Euboeam primum, deinde prope Theſſalonicam appellitat, a. 1. excurſio in Trihallorum fines, 2. Perſæ, Baratze occiſo, ad Cantacuzenum tranſeunt, XIV j. 4 Perſæ ab Aona acciti prædas agunt: captivorum ingentem numerum cogunt, XV. v. 4 pace cum Cantacuzeno facta, domum redeunt, 5. Perſæ prædones in Thraciam ea Aſiæ trajiciunt: pedites a Matthæo Cantacuzeno, equites ab ipſo Imperatore delentur, XVI. viii. 1. 3. 5. Vide *Turci*.
Perſæ equites, p. 287.
Perſarum navalis exercitus, 300. claſſis 233. copiæ auxiliares, p. 440. copiæ piraticæ, p. 415. Imperium in Syriam diviſum, XIII. viij. 2.
Perſicorum Regum & Satrapum conſtantia a p. 246.
Perſicus ſinus, p. 54.
Pertze. Vide *Monaſterium*.
Peſtilentia, XVI. j. 5
Petrus Magni Petri Sedes, p. 253.
Phaceolæus Imperatoris triremes armat: duas Latinorum naves capit, XV vi 3. Gſlataeorum metu ipſa oreſcitea ſe habere cognitur, 4. clam agit de introducenda in Urbem Cantacuzeno, viij 1. ab Ibipatarum numero, rem aggreditur, 2. Urbe aperta navibus relictis, 3.
Phacrales (Græce) luxuriantes Dydymotichi relictarum, XI. xv. 2.
Pharenza Tzymes. Vide *Zimenes*.
Phavorinus Philologus, 215. Vide *Priorinus*.
Phidias, ob Gigantis ſculpturam magnus apud Græcos, p. 162 ac non tantus quantus ob Jovem Olympicum, *ibid.* Pudicæ ſculptura (καθαπτ.) p. 379.
Philadelphia a Turcis obſeſſa: Catalanorum armis & Theolepti Epiſcopi virtute ſervata, VIII. iij. 3. eadem adventu Philanthropeni liberata: maxima frumenti copia Urbem liberatam invecta, xij 3. Vide & pagg. 101. 107 3 7.
Philanthropenus (Alexius) Romanæ claſſis præfectus, ſuos adhortatur, IV. x. 3. Pincernas in Aſiam mittitur; ejus elogium: omnia ei prolubere ſuccedunt: multi ad ipſum ſe adjungunt, VI. viij. 3. Cretenſes tranſfugas eum hortatorum ad defectionem, 4. hæſitat: conſentit: Imperii inſignia non admittit, 5. Imprudens Libadarium imparatum omittit: Theodorum Imperatoris fratrem invadit, 6. a Cretenſibus proditur, & vinctus Libadario traditur: excæcatur, 8. Etiæ Patriarchæ opera in priſtinum gratiæ locum reſtituitur, VIII. xij. 2. Philanthropeni elogium: ejus adventu ſolutus a Turcis obſidio Philadelphiæ, 3 Lesbum miſſus, Mitylenen ab illo recuperat: laudatur ab Hiſtorico, XI. ij. 6. Vide & pag. 113.
Philes. Vide *Philologus*.
Philippi, urbs, p. 25. 124. 330.
Philipporum Pinacotheca, legatus a Cantacuzeno ad Annam, XV viij 7.
Philipporum plaga, p. 318.
Philippus Aridæus. Vide *Aridæus*.
Philippus Macedo Alexandrum filium deriſit, quod cithara belle caneret, p. 226.
Philippi Macedonis Apophthegmata, p. 206. 226.
Philocrene, p. 216. 217. pugna ad Philocrenen, *ibid.*
Philoſophi veteres non rixabantur niſi pacis tempore, XIV viij 4.
Philoſophorum profanorum axioma, p. 298.
Philotheus, Heracleæ Epiſcopus, Palamæ ſcripta Evangelio æquiparat, XIX. ij. 4. ejus de Euchariſtia impium dogma, 711. b
Phocæa maritima, prope Smyrnam ſita, p. 261. a Romanis recuperatur, XI. ix. 3. a Nobilibus Genua exactis capitur, XV. vj. 2.
Phocæenſes, p. 261. Turco filios reſtituunt, p. 264. longa obſidione fracti, Rhodiorum interventu pacem impetrant: pactis conditionibus, XI ij. 2. a Latinis ſubiguntur, p. 383.
Phocenſes, p. 157.
Phœnices, p. 39. 556.
Phœnicia, p. 9 52. 53. 54.
Φαβέντιοι, p. 366.
Φρίερι (Fratres Minores, vulgo *Φραγγίσκοι*) p. 66.
Phryges. Vide *Proverbia*.
Phrygia, p. 78.
Phrioſæ, p. 56.
Pici Martii, p. 365.
Pilatus, manibus lotis, Chriſtum occidit, p. 546.
Pilei (Gr. καλύπτραι) pyramidati, p. 283. Latini, Myſii, Trihallici, Syri, Phœnicii, *ibid.*
Pindarus, p. 167.
Piræeus portus, p. 155.
Piraticatum navium audacia, VI. iij. 2.
Pittingarius. Vide *Bettingarius*.
Piſani opifices Galatam ex Urbe tranſferuntur, IV. v. 4 Vide *Conſul*.
Piſcationis reditus annuus, p. 213.
Piſtratus Athenienſis, p. 376.
Planctæ, p. 68
Platæenſes, p. 227.
Plato, 153 162. 163. 167. 237. 238. 258. 464. Ariſtonis filius, p. 190. 253 proficiſcitur ut hæreticus, p. 531. ad Dionyſium Siciliæ Tyrannum profectus, p. 251. 477. Platonis dicta, 79. 129. 147. de Deo, p. 253 de Monte, ſeu Deo, p. 512. de amatoris anima, p. 303. verba ex Timæo, p. 569. Phædonis Dialogi *tradimi καθολικῶς ἀθανασίαν* p. 430. Platon ſidus, p. 4
Plectrorum vis in piſces & in columbos, p. 154.
Πλάσσει πηγάσας, p. 439. *in marg.*
Pleiadum exortus, p. 27.

Plenilunii obſervatio, p. 182. 183. 184. 185.
Plotinus, de De. Subſtantia & Operatione, p. 550. de Mente, omnium rerum parente, p. 551. de unitate, p. 552.
Plutarchus Chæroneus, p. 15. 560.
Poeumatomachi Spiritum ſanctum πνεῦμα & conſequenter κτίσμα eſſe dicebant, p. 570. Pneumatomachorum hæreſis, p. 521.
Pœnæ factionis ob Eccleſia indictæ, VIII. vj. 7. Orthodoxis irrogatæ, XXI. v. 3.
Poetæ fabularum parentes, p. 81.
Pogonias, p. 269.
Πολιτεύειν, verbum, quid ſignificet, p. 570.
Πολιτεῖαι, p. 492.
Polyſtylum caſtellum, p. 316.
Pompa aquæſtria, XV. xj. 3.
Pompejus, IV. iij. 2. Pompeii virtus & fortuna, 324.
Pontifex Chriſtum imitari debet, XIV. iij. 6.
Pontifices, fraternæ charitatis expertes, IV. iv. 3.
Ponti στόμα, ſeu fauces, p. 206. 429. 446. 447.
Populus in Palamitas ſævit: Orthodoxis favet, & gratulatur, XX. iv. 4.
Porphyrogenitus (Conſtantinus) patri charior quam frater Andronicus (Senior ſcilicet) ſit fratri ſuſpectus, VI. vj. 2. 3. 4. uxorem ducit unam ex Raulis filiabus: Studii Monaſterium inſtaurat: Io carcerem coojicitur, 5. fratrem vinctus ſequitur, viij. 3.
Portæ Byzantii,
Aurea, p. 123. 393.
Ad Gyrolimnam, p. 256. 208. 209.
Eugenii, p. 84. 138.
Romani, p. 209.
Poteſtas, Genuenſium magiſtratus apud Galatæos (Gr. ἐφορεία) p. 49.
Prædictio de maxima hæreſi futura, & de Concilio generali eam correcturo, XIX. j. 18.
Prædictiones vanæ, ex Italia & ex Colchide Byzantium allatæ, IX. xj. 1
Præmia Palamitis data, XXI. v. 2.
Præſtigiatores, Vide *Ægyptii circulatores*.
Precatio vitioſa objicitur Monachis a Barlaamo, XI. x. 3. quæſtio de Precatione agitatur in Synodo, 4
Prælium navale, IV. x. 2. 3.
Preſpa, p. 33.
Priene, p. 107.
Prillapus, p. 64.
Primiceri Magni nomen mutatum in μέγας Κόμης, p. 220.
Principis nomen datum rectori Peloponneſi, p. 120.
Principis inſula, p. 295.
Principes incauti & imperandi rudes, XVIII. iij. 1. Principum concionantium conditio optima: privatorum contradicentium peſſima, XIX. j. 2. ſalutis publicæ præſidia a Principibus neglecta, XVII. j. 4.
Proclus Platonicus, de uno & unitate: plurimam partem verba Platonis uſurpat, p. 552. de participatione, p. 556. ſecum ipſe pugnat, 557. refellitur, *ibid.* Procli Διατυπώσεις, ſeu Theologicæ inſtitutiones, p. 553.
Prodigia. Vide *Augurii ſiniſtri*.
Proditores Byzantii urbis, p. 208.
Præconeſus, p. 47.
Profanarum ſcientiarum qui uſus eſſe poſſit in Theologicis, p. 548. patet ex ſanctorum Patrum teſtimoniis, p. 548
Profeſſio fidei ſanctorum Patrum, 542
Προκόπιον, p. 302.
Prometheus. Gregoras Cantacuzeni Prometheus, p. 453.
Promontorium boreale Byzantii, p. 438.
Prophetarum verba, p. 466
Propontis, p. 41. 267. Propontidis ſinus Aſiaticus, p. 268. inſulæ, p. 106.
Proſcriptiones Nobilium ſub Cornelio Sylla & ſub Antonio, p. 519.
Proſiaci oppidulum, p. 205.
Proſpectus ſolennis e Palatio, XV. xj. 3.
Προτάσιμος δεῖξις, p. 496.
Proteus Pharius, p. 290.
Πρώτος, nomen dignitatis, p. 213.
Protoſebaſtus (Cæſaris filius, Porphyrogeniti nepos) fortiſſime pugnat contra Bulgaros, X. iv. 5.
Protoſtratoricus baculus, p. 132.
Protovestiarius (Androonicus): ejus exitus miſerabilis, p. 132.
Proverbia Salomonis, p. 255. 464. 516. 572.
Proverbia Græca, οὐ νῦν Λιβύσσης κακόν, p. 410. ἄμυε ἀπαντὰ μᾶλλον, ἀμύδδα σπαρεῖς, pag. 478. Διὸς πῦρ δηρὸν ἀνέμων πνοαί, p. 452. 464. ἔμοιγε σοφὸν τόδε ἔδοξε ξυλλιθοβολεῖσθαι, p. 536. ἐς τὸν ξένον, p. 143. 452. ἐς τὰ πρωτεῖα τὰ ἔρωτικὰ p. 510. ἐν Καρὶ, μαίῃ, p. 306. 464. ἐν οἴδμασι καμμόνοις ἔρριπ. p. 572. ἐξ ἑνὸς χυτὸν ἅπαντα, p. 512. Ἰλιάδος μακρότερον λόγον, p. 50. καθαιρεῖ σ' ἐρέω μετανηφόντα, p. 109. ἀπ' οὐδενὸς γράφων, p. 464. κατὰ σαυτὸ βαλλαντεύου, p. 543. πίθοιο τοῖσδε ξυνίζοντα, ἢ μόνωσις μυρίοις ζώντας νέμε σφῶν αὐτῶν αἰνεῖν, p. 190. Σκυθῶν ἥδιον, p. 393. 403. ἐς ἐπὶ Μασσαγέτας, p. 214. ἐς μυθὶ τοσοῦτο κλαυσόμενος, p. 427. calceus ab iſtiæo confimus, ab Ariſtagora induendus, p. 79. camelus, cornua appetens, etiam auribus orbata eſt, p. 785. ſuum fugiens, in ignem incidit, p. 46. inter Phrygum & Perſarum limites multum intereſt, p. 162. Lemnia mala, p. 12. Lesbia ſtructura, p. 466. montem parturientes, murem peperunt, 449. Myſorum præda, p. 22. 271. 387. nec Hercules quidem contra duos, p. 536. Penelopes tela, p. 65. 225. 337. Trojanæ næniæ, p. 12. *et alia multa*.
Providentia, p. 78. divina, IV. ij. 2. V. vj. 2. 89. 111. 155. 287. 314. 368 372. 382. 393. 581. 515. Providentiæ divinæ decretis non reſiſtendum, VII. iv. 2. 3. Providentiæ divinæ conſilia, XIII. xiij 1. ratio, p. 474.
Providentia Dei arcana, XV. xiij. 2.
Providentia omnipotens, p. 325.
Provinciæ Aſianæ a Turcis occupatur: earum partitio: nomina Satraparum, VII. j. 2.
Pruſa a Turcis capta, p. 191.
Pruſæorum metropolis, ad Olympum montem ſita, p. 22.
Pſalmi Davidis, 7mus. p. 453. 13us. p. 567. 21. p. 221. p. 530. 29. p. 234. 34. p. 532. 37. p. 221. p. 519. 50. p. 485. 57 p. 213. 63. p. 530. 64. p. 572. 68. p. 221. 72. *ibid.* 73. p. 380. 76.... 82. p. 530. 85. p. 542. 93. p. 572. 102. p. 542. 110. p. 567. 113. p. 572.
Pſalmi, p. 194.
Ptolemæus conſuli ſi ab Andronico Seniore, p. 178.
Χρυσοκόρυφο omnino caret, p. 257.
Ptolemæus, p. 238. aſtronomus, p. 367. magnus, p. 182. Claudii cognomen unde acceperit, p. 120.
Publicani. In Publicanos ſævitur, VIII. vj. 5. Publicanorum ſævitia, p. 199. aviditas, VIII. vj. 5.
Puer triennis, robore virili, anno ætatis quinto moritur: mortis cauſa phyſice explicata, X. vij. 3.
Pugna Acarnanum & Ætolorum, p. 41. pugna ad Mauropotamum, IX. v. 5. &c.
Pylnus mons, p. 56
Pyladæ, p. 293. Vide *Oreſtes*.
Pyrrhones, p. 473.
Pythagoras, p. 153. 166 464 cum Ægyptiorum ſapientibus congreſſus, p. 162. in Græcia laudari cupit, *ibid* irem, p. 163. Deum inviſibilem & intelligibilem ſtatuebat, p. 560.
Pythagoras, Numa, & Plutarchus, Deum increatum ſtatuunt, *ibid.*
Pythagorei, p. 366. 485. magiſtrorum decreta non audent in dubium revocare, p. 257. Pythagoreorum ſilentium quinquennale, p. 485. 514.
Pythium caſtellum ab Apocauco obſidetur, XV. v. 2.

ET VERBORUM.

R

Ratiocinari in Divinis bis peccare eſt, X. vij. 10. Raul, unuse nobilibus carcere inclusis, in Apocaucum irruit: cum eo conſligit, XIV. x. 6.

Raul Protoveſtiarius, alter maritus Theodoræ Protoveſtiatiæ, p. 82.

Raulis filia, nupta Conſtantino Porphyrogenito, p. 96.

Recafortæ. Vide *Rocaforte*.

Regula fabrilis, p. 451. eadem apud Græcos, Scythas, Medos & Perſas, p. 556.

Regulæ artium neceſſariarum, eædem apud omnes gentes, p. 555.

Regulæ Eccleſiaſticæ, per metaphoram ſic dictæ, p. 451.

Regum fortunæ præoptanda humilis conditio, XVI. iij. 4.

Rei vinculis ſoluti, XV. ix. 1.

Reliquiæ ſacræ venditæ a Turcis, p. 228.

Rhegium in Thracia, p. 41. 260. 278. 297. 268.

Rhegium Italicum, p. 438.

Rhentina caſtellum; dedit ſe Cantacuzeno, p. 318.

Rhodii, p. 405. Lesbum inſalam adoriuntur, p. 260. Rhodiorum interventu pax Latinis Phocæenſibus conceſſa, XI. ij. 2. Rhodiorum legati de pace domum redeunt irrita legatione: Galatæorum pretioſam ſupellectilem, quorundam etiam uxores & liberos, rogati ſecum exportant, XVII. iv. 4.

Rhodope mons, p. 27. 123. 151. 316. 356. 369. 425.

Rhodus, p. 49. 436. capta a Joanne Duca II. iij. 2.

Rhuſocaſtra, caſtellum, p. 242.

Robertas, Imperator Byzantinus, I. iv. 3. Henrici *ἐξ ἀνεψιοῦς* (*ex ſorore nepos*, non *ex fratre*, ut Wolfius vertit) II. j. 3. Jolentæ filius primogenitus, IV. ij. 4.

Rocaforta, dux Catalanorum, genere ignobilis: cum Ximene & Enrença conſligit, VII. iv. 10.

Rogerius, dux Catalanorum maris & inſularum terror: quas copias ſecum habuerit: a Siciliæ Rege accerſitur: ejus adventu urbes redeunt ad legitimum dominum, VII. ij. 2. Byzantium venit: Catalanos ſecum mille adducit: Almugavaros totidem, iij. 2. Mariam, Andronici Senioris neptem ex ſorore, uxorem ducit: ſit Magnus Dux primum; deinde Cæſar, a. ea Aſia in Thraciam redit: Michaelem Imperatorem adit: ſtipendia perſolvi poſtulat: obtruncatur, 5. & 214. eo occiſo, Romani cum Catalanis debellatum pergunt, iv. 2.

Romæ Novæ privilegia, XIV iij. 3.

Romani, poſt maximas clades ab Hannibale acceptas, evadunt potentiores, p. 155. Romanorum Cæſarum & Conſulum conſtantia, p. 246. vetus Romanorum potentia, p. 302. 302. 402. Romanæ Reipublicæ ſtatus, plebe diſſidente a Conſalaribus, p. 404.

Romani (Byzantii) Turcarum pecania ditescunt, II. vj. 3. Romanarum elsdium cauſæ, VII. iv. 3. vires Romanæ, adverſus Turcos inſtimæ, VIII. vj. 5. Romanum Imperium Thraciæ finibus circamſcriptum, p. 415. Romani Imperii ſtatus turpis & afflictus, p. 175.

Rontzetius. Vide *Rogerius*.

Roſoſules (Wolfio *Roſſus de Saulis*, nobis *Ruſar da Solisco**) terreſtribus Caroli copiis præfectus, Iaoium trajicit, V. vj. 2. Bellegrada obſidere pergit: cum paucis progreditur ad aquatores defendendos: a Byzantinis circumventus: ejus exercitus deletur, 5.

* *Quod idem fere eſt.*

Roſſicus Princeps, Dapifer dictus, p. 120.

Rubræ litteræ, p. 383.

Ruſticanorum militum temeritas, VII. viij. 4.

S

Sabellius hæreticus, p. 525.

Sacelium Deiparæ Nicopææ, p. 152.

Sacerdotii & Imperii diverſæ functiones: habitus diſpar: alterum ab altero quatenus adjuvetur, XIV. iij. 5.

Sacramentum inuſitatum a populo exigitur, VIII. iij. 4. vj. 7. p. 292.

Sæpiæ mos, p. 477.

Salaminia & Paralus, p. 242.

Salamis, p. 155.

Salomon, XXI. v. 9. p. 167. 464.

Sapientia (liber) p. 261. 568.

Sapientum ſermones tanquam ſtimuli, p. 452.

Samur capta a Joanne Duca, II. iij. 2.

Sangarius fluvius, p. 72. 207.

Sarapidis fanum, p. 446.

Sarebanes, Joniæ ſatrapa, p. 207.

Sardinia, p. 255.

Sardonius tiſius, p. 486.

Sarmatæ, p. 15. 16. Aſiani, p. 55.

Saſan, ſatrapa Magneſiæ, Prienes, & Epheſi, p. 207.

Satrapæ Perſici, p. 168.

Satraparum Turcicorum nomina, VII. j. 2. varia fortuna, XII. vij. 2.

Satnroi & Martis in ono ſigno congreſſus quid portendat, p. 225. 226.

Saulis Dæmoniam, p. 168.

Scala Aſcetica, p. 488.

Scamander, p. 30.

Schiſma in Eccleſia Græca, p. 445.

Scholarii Principem adoleſcentem, Michaelis Comneni filium, Trapezuntem introducunt, XIII. xj. 5. adverſarios puniunt, 6. iidem juniorem Principem in carcerem conjiciunt: Michaelem ejus patrem e carcere eductum in ſolio collocant, 7. eorum cum Michaele pactiones: auctoritas maxima, 8.

Scientia Chriſtiano non neceſſaria, XIX. j. 49.

Scipiones, p. 180.

Scopia, XIII. ij. 7. oppidulum, p. 189. urbs, p. 378. ejus urbis ſicus, VIII. xiv. 7.

Scripturæ verba ſæpe obſcura ſunt, vel ambigua, X. viij. 6. qualia afferri debeant, 8.

Scylla, p. 438. 522.

Scyllæum, Italiæ promontorium, 109.

Scythæ, juncti cum Bulgaris, Latinos vincunt, I. ij. 4. Scytharum regio: vitæ genus: moderatio, juſtitia, aliæque virtutes, II. iv. 2. varia nomina: Scythæ divinæ indignationis miniſtri: multas provincias variis temporibus vaſtarunt, 3. mores aſciſcunt eorum apud quos conſedetint: Scythæ Europæi, veteri Scythiæ proximi, 4. Scytharum migrationes in Aſiam, in Europam, 5. in Africam ipſam, 6. in Indiam uſque penetrant: hinc retro cooverſi, citeriores provincias petvadunt: demum in Meſopotamia ſedem figunt, v. 4. aurum & delicias primo negligunt: deinde commeoi oaturæ humanę vitio degenerant: victis tributa imponunt, 6. Aſſyriorum ac Perſarum conſuetudine manſuefcuot: eorum habitum, religionem, & ritus omnes ampleſtuntur, 7. Scytharum Imperator Perſas, Parthos, & Medos per ſatrapas ſubigit: Imperium littoribus maris terminate ſtatair, 5. Scytharum vicinia Turcis & Arabibus ſuſpecta, vj. 1. Scythæ Syriam & Arabiam occupant: in Aſiam cis Euphratem irrampunt, IV. j. 5. Turcici Imperii ſede poſiuntur, 6. Scytharum irruptio, v. 6. Scythæ Anatinem Turcum liberant: præda onuſti diſcedunt, vj. 3. Maſſagetas ſeu Alanos ſubigunt, x. 1. prædabundi Thraciam pervadunt: Turcos prædones opprimunt: diebus quinquaginta continuis Romanos fines vaſtant: captivorum ingens numerus: cauſa incurſionis, X. iij. 2. Scytharum Princeps bellum gerit cum Genuenſibus Caphæ incolentibus, XIII. xij. 5. 6. Scythæ, terrores Hyperborei, p. 25.

mercenarii in exercitu Bulgarico, p. 227. 241.
Scytharum subita in Thraciam incursio, p. 270.
ora maritima, p. 446.
Scythæ,
Asiani, p. 70.
Comani, Scytharum Hyperboreorum metu, Istrum trajiciunt: a Joanne Duca benigne excepti, in Romanas legiones referuntur: iisdem sedes in Europa & in Asia assignatæ, II. v. 2.
Europæi, p. 215. Mæotidem paludem & Tanain incolentes, p. 51.
Hyperborei, p. 248. ad Caspium mare descendunt, II. v. 1.
Istriani (*vasiegum*) p. 49. accîti a Constantino Bulgaro, in Thraciam irrumpunt, p. 50. 151. 213.
Occidentales, p. 229.
Trans Istrum habitantes, p. 269.
Scythia, p. 67. cur a nemine subacta: cur aliarum gentium facile victrix, II. iv 6.
Scythia vetus, p. 15.
Scythica auxilia, a Michaele Palæologo accita, p. 76. p. 77. ab Andronico ejus filio dimissa, p. 80.
Scythicæ incursionis fama, VIII. xxv. 3.
Scythissæ erga Thracem & Threissam, quos captivos redemerat, summa æquitas, XI. v. 2.
Sebastocratorum Principum hæres ultimus morti vicinus: ejus uxor: liberi ea nulli, VII. vij. 2. Vide *Ducas*.
Sebastocratorici honores, p. 180.
Selybria, (seu Selymbria) p. 81. 159. 304. 379. 386. 387.
Semele, Jovis ignibus absumpta, p. 559.
Senatus Cæsareus, p. 120.
Sennacherin, Magnus Stratopedarcha, Turcos ad Hellespontum perducit. Romani fidem violant, VII. viij. 2.
Sensilium rerum natura, p. 527. an ex substantiis sensibilibus cognosci possint substantiæ insensibiles, p. 536.
S. Sepulchrum, p. 52. 53.
Serapis. Vide *Sarapis*.
Seres, p. 21.
Serica texta, p. 353.
Serpens Libycus, viperæ similis, p. 131.
Serpentis veteris ritus, p. 475.
Serrhæ, p. 186. oppidulum, p. 143. urbs magna & nitida, p. 177. Andronico Juniori deditur, p. 203. a Cantacuzeno frustra tentatur, XIII. iij. 11. v. 1. a Crale subigitur, p. 377.
Serrharum præfectura, p. 315.
Sertorius (Aurea) Genua exactus, XIII. xlij. 2.
Servia, p. 326. &c.
Sestus capta a Joanne Duca, II. iij. 2.
Severi Imp. lex, VI. j. 6.
Sextus (Empiricus) p. 473.
Sicilia, magna & populosa insula, a Carolo Italiæ Rege occupata; Theodorico restituitur, VII. ij. 1. 2.
Siciliæ Princeps, p. 63. dictus, Pεξ p. 120.
Siculi ignis spiracula (*πυρπνοι*) p. 521.
Sicyon urbs, cur Demetrias dicta, IV. ix. 7. p. 59.
Simiarum dialecticarum proventus, p. 450.
Simonis (Cralæna) Andronici Senioris filia quinquennis, Crali despondetur, VI. ix. 4. cor sterilia, VII v. 9. ad matris exequias venit, xij. 1. ad maritum redire conjectatus: cucullum induit fratet Constantinus, cucullo discisso, Tribalis abducendam tradit, VIII. j. 5 ab hariolis decepta, patrem Andronicum vana spe implet, IX. v. 1. lo funere Andronici Senioris, luctui præest: Gregoram hortatur ut monodiam canat, X. j 1. habitum sanctum & angelicum induat Demetrio Despotæ adest in judicio, XI. ij. 5. vidua, p. 179. ad incestum solicitata ab Andronico Jun. p. 295. Vide & pag. 118. 231.
Sioa, p. 235.
Sirenum voces, p. 167.
Sisinnius Novatianus, primæ Synodi adjutor contra Arium, p. 471.
Sitalschan, Scytharum Hyperboreorum dux, moritur, II. v. 1.
Smyrna, p. 107.
Smyrnæ arx capta a Latinis, XIII. xiij. 7. ab Amurio obsessa, XVI. vj. 2.
Smyrnæorum navale, p. 301.
Socrates, p. 162. 167. 237. 258. 464.
Socratici auditores, p. 457.
Sogdiana, p. 17. 18.
Sogdus. Vide *Onus*.
Sol, XIX. j. 44. Solis substantiam participare non possumus, p. 536 Solis defectio. Vide *Eclipsis*.
Solon, p. 162. 167. apud Crœsum Lydum, p. 477. præcipit ne quis (diviso in factiones populo) partis neutrius sit, p. 212.
Solyma, funditus eversa a Nabuchodonosore Assyrio, p. 380.
Solymannus Satrapa, gener Bataziæ, p. 376.
Somnia prophetica Palamitarum, XXI. vj. 8. 9.
Somnus, Operatio divina apud Palamam, p. 481.
S. Sophiæ templum. Vide *Templum*.
Sorores duæ, a Turcis captæ, in mutuo complexu expirant, V. v. 7.
Sortes, VIII. v. 4.
Sosandra, Templum Deiparæ sacrum apud Magnesiam, p. 22. Vide *Monasterium*.
Sozopolis, p. 97. 106.
Sparta, princeps Laconiæ urbs, p. 39. Lysandrum amittit, p. 242. Spartæ robur excisum, p. 381.
Spartani veteres, panis & aqua contenti, pag. 323.
Sphæræ & hemisphæria domus Imperatoriæ, pag. 512.
Sphendostlavi, Bulgariæ Principis, soror Crali nupta, VI. viij. 4. Vide *Venceslaus*, & *Cumules*.
Spinulæ (seu Spinolæ) affinitas ambitus ab Irene Augusta, VII. v. 4.
Spinula, Genua exactus, XIII. xiij. 2.
Spiritus Sanctus unus; & de septem Spiritibus, 565. Vide & pag. 567. 568. 569.
Statua Angeli ærea, XIV. ij. 4.
Statua equestris Justiniani: viri & equi dimensio, VII. xij. 5.
Statua Imperatoria, simulacrum urbis manu tenens, XIV. ij. 4.
Stelitentici libri Gregoræ, 570.
Stentor, p. 167.
S. Stephanus. Vide *Templum*.
Stoa (Porticus) p. 163. 167. 214. 237. 287.
Stratagema, III. v. 4.
Strategopulus,
Alexius, post victoriam, de Michaele Notho, de Manfredo, & de Peloponnesi Principe reportatam (III. v. 2. j. 4. 5.) ex Magno Domestico fit Cæsar, IV. j. 2. adversus Michaelem iterum missus; paucos secum milites ducit: Byzantios jubetur transcendo lacessere: Byzantii recuperandi rationem init cum proditoribus, IV. ij. 2. in Urbem nocte intro mittitur, 4. triumphat. 7. a Michaele Notho vincitur & capitur, iij. 1. 2. cum sorore Manfredi Siciliæ Regis permutatur: Byzantium redit, 1.
Michael, in carcerem conjicitur, p. 96. 99. 100.
Stratocles Epidaurius; tibicen bonus; at non item vir bonus, p. 290.
Strummitza, p. 189. 228 230. castellum situ munitissimum, p. 317. oppidulum, VIII. xiv. 6. Pascha ab oppidanis ritu barbaro celebratum, *ibid.*
Strymon, fluv. p. 186. 187. 228. 315. 317. 322. at, eum Gregoras & alii ad Cralem legati trajecerint, VIII. xiv. 3. Scrymonis fontes, p. 227.
Studium. Vide *Monasterium*.
Subscriptio Imperatoria, IV. viij. 3.
Substantia Divina utrum participari possit, XX. ij. 5. quæstio de Substantia & Operationibus Divinis, vj. 5. Substantiæ & Operationi eadem definitio convenit, XIX. iv. 9.
Sultanus Ægypti & Arabiæ, legatos mittit ad Michaëlem.

chae. Palæologum, IV. vij. 2.
Suſa, p. 222
Sybariticæ menſæ, p. 495
Sylla (Cornelius) p. 519
Syllogiſmus, ubi de Deo diſputatur, locum non habet, X. viij. ſect. 2. num. 5. Itali Syllogiſmo armati diſputant, ibid.
Symbolum Fidei Catholicæ, p. 507. Filium *genitum, non factum*, docet, p. 570. Appendix Symbolo adjecta, p. 63
Synadenus (Theodorus) Domeſticus menſæ Imperatoriæ; ſocius conjurationis initæ ab Andronico Iuniore adverſus Seniorem: cum Michaele Imp. conjunctiſſimus, VIII. iv. 6. Protoſtrator; Syrgianni opponitur: navicula conſcenſa, Andronicum Juniorem comitatur, aditus Urbis explorantem, IX. iv. 2. jubetur caſtris Byzantium cingere, 3. Conſtantinum Aſanem vincit ad Mauropotamum, v. 5. Synadeni inhumanitas erga Andronicum Seniorem, viij. 3. x. 4. 9. Epiro præfectus, Principi reverſo vinctas traditor, XI. vj. 3. Theſſalonicæ & aliis urbibus præpoſitus, XII. xv. 1. jovandæ Theſſalonicæ ſpem Cantacuzeno facit per litteras, xvi. 3. ea urbe per ſcditionem pellitur: Gyræcocaſtrum ſe recipit, XIII. j. 5. animum mutat: Cantacuzeno inſidiatur, 7. inſidiæ deprehenſæ, ij. 1.
Syneſius, p. 16
Synodus,
Epheſina, p. 518
Iconomachorum σύνοδος ἐνδημοῦσα, p. 485
Contra Arſenium Patriarcham, IV. iv 3
Attamyttena: judicium de libris igni permiſſum: ignis neutris favet, VI. j. 8
Contra Becom, VI. ij. 3
Contra Barlaamum, habita in Templo S. Sophiæ: in ea Synodo diſputatum de ſola Precatione: aliarum quæſtionum tractatio vel conſulto omiſſa, vel dilata, XI. x. 4
Contra Maſſalianos & Bogomilos, Byzantina, XIV. vij. 6
Contra Joannem Patriarcham: eam Synodum menſa ſumptuoſa & immodeſti riſus excipiunt: ea ipſa nocte Byzantium a Cantacuzeno captum, XV. ix. 6
Contra Iſidorum Patriarcham, una & altera, XV. x. 3
Palamitica: XVIII. XIX. XX. XXI. Ἀντιρρητικαὶ, p. 453. 552. Vide *Concilium*.
Synodus pœnas indicit Theſſalis, niſi ſe Imperatori ſubmittant, p. 141
Synodus dici non debet, quæ ſit præter Eccleſiaſticas regulas, XVIII. iv. ſect. 2. num. 2
Syracuſani, p. 370
Syrgiannes, cuſtos additus Androvico Juniori, VIII. iij. 4. Syrgiannis genus, inſtitutio, virtutes, iv. 2. provinciæ præfectus, omnium animos ſibi devincit: mira hominis ſolertia, 2. perfidus & ſediſragus, populos finitimos vexat: provinciam ademptam ut recuperaverit: Pincernæ dignitate ornatur: rebellat, 3. comprehenditur: in carcerem conjectus, precibus matris reſtituitur: juratſe fidelem fore, 4. Junioris Imperatoris conſilia juberur explorare: Senioris conſilia Juniori aperit: oratio qua iſtum hortatur ad defectionem, 5. pactiones & juramenta. 6. Syrgiannes & Cantacuzenus, corruptis Aulæ primoribus, provincias Thraciæ adminiſtrandas obtinent: variis artibus viam defectioni muniunt, 7. Syrgiannes Urbem expugnatum venit: omnia permiſcet, vj. 7. matris precibus mollitur, 8. ab Andronico Juniore neglectus, clam cum Seniore agit: mutatæ ſententiæ ſpecioſam cauſam affert, vj. 1. Andronico Seniori optatiſſimus, fide data & accepta, Byzantium ingreditur: ejus rei nuntio quinam lætati ſint, 2. Imperatorum concordia minime lætus: Afaois Andronici fidem teneat: ab eo apud Imperatorem accuſatus, in carcerem conjicitur: omnibus bonis muctator, xij. 4. fide variis modis ſancita, a carcere educitur, IX. viij. 5. adeptatur ab Auguſta, Andronici Jun. matre, x. 2. cui ſuſpectus: iæſæ Majeſtatis accuſatur a Zamplacone: non convincitur: vades dare non poteſt: fugit, X. v. 1. litteris ex Eubœa datis, veniam perit, & locum in quo cum ſuis conſiſtat: Aula ei minus tuta: juſjurandum ab eo oblatum, 2. noo impetrata venia, ad Cralem tranſit: ei gratiſſimus advenit: magna pollicetur, 3. populorum fidem promiſſis tentat, nec fruſtra, vij. 1. inſidiæ al ſtruuntur: ab amicis admonitus, fraudem non ſentit: perjurus perjurio decipitur, 5. Theſſalonicam contendit: urbes interjectas occupat: a Sphrantze deluditur, 6. obtruncatur, 8. Syrgiannis elogium, pag. 290. Vide & pag. 157. 291
Syrgiannis filia, uxor altera Guidonis Armenii, p. 215
Syri, p. 39. 53
Syria, p. 39. 52. 53

T

Tænarium promontorium, Vide *Mane*.
Tænarus, p. 187
Tanais, p. 120. 446. in Græciam ut feratur, p. 161. 473. Tanaidis fontes, p. 15., ollia, pag. 405. Τανάϊδις ὕστερμα, p. 206
Tantalea vita, p. 41 t. 435
Tantaleum ſaxum, p. 206. 150. 415. 470
Tantalus, p. 470
Tarchaniotes (Manuel) dux copiarum Didymotichi relictarum, XII. xvi. 5. ejus elogium: ut Cantacuzeno quæſito & invento Didymotichum reverſus, annuæ Irenæ gratiſſimus adveocrit, XIII. iv. 8
Tauroſcythæ, p. 27
Taurus, omnium Aſiæ montium maximus, p. 40. Tauri montis deſcriptio, II. v. 3
Tauri ſignum, p. 49. 269
Telchines, p. 44. 180. 297. 418. 497
Telepugas, Sitziſchanis filius, in Europam tranſit: plurimas gentes ſubigit, II. v. 2.
Tempe, p. 125. Theſſalica, p. 456
Templum,
S. Antonii, in urbe Nicæa, p. 22
Blachernenſe, p. 400. Vide *Blachern.*
SS. Apoſtolorum, p. 399
Deiparæ apud Magneſiam, p. 21. Vide *Sofandra.*
Deiparæ Hodegetriæ, p. 269. Vide *Monaſterium.*
Deiparæ τῶν ὑπερθύρων, p. 42. 179
S. Demetrii, CP. p. 439
Diſcipulorum Chriſti duodecim, p. 538
Joannis Baptiſtæ, in urbe Pruſa, II. vij 2
Martyrum quadraginta, IX. xiv. 2
Pauli Magni (Templum maximum) prope portam Eugenii, p. 138
Salomonicum, p. 380
S. Sophiæ. τοῦ ἁγ. θεοῦ σοφίας μέγα τέμενος, p. 186. μεγάλ᾽ ἡ ὑπερβάντα ἰσχύν, p. 379. μέγιστος ναὸς, p. 84. 97. 132. 247. 278. 368. μέγιστος ἁπ᾽ ἄκρου, pag. 267. μέγιστον ἡ περιβόητον, p. 138. τὸ θαῦμα τῆς οἰκουμένης, &c. p. 400. ruinam minatur: duabus pyramidibus extructis fulcitur, VII. xij. 1. orientem verſus dehiſcit, XIV. ij. 5. aſylum olim inviolatum: a Gabala & a Patriarcha temeratum, ix. 1. ruinis deformatum, quaſoam ob cauſas, XV. j. 5. pars orientalis, collapſo hemiſphærio, dehiſcit, ij. 1. civium concurſus & complo-ratio: ipſorum nobilium, ac imprimis fœminarum pia ſedolitas, 2. ſubſtructa ab Andronico Imp. fundamenta ruioam ſiſtunt, 3
S. Stephani Protomartyris, p. 399
Tenedius portus, p. 389
Tentatores, ad Gregoram miſſi, XXII. ij. 3. 5
Tentza. Vide *Entença*.
Termini a Patribus conſtituti quantam vim habeant, p. 467
Ternobus, urbs Bulgariæ, p. 193. 241. obſidetur, p. 30

INDEX RERUM

Ternobi Epiſcopus Metropolitano ſubeſſe deſinit, II. iij. 3
Terræmotus, VI. ix. 1. VII. j. 2. IX. xiv. 1. XIV. ij. 1. 2. 3
Tetterès Bulgarus, priori uxore cum liberis Nicæam miſſa, filiam Aſanis ſibi ſponſam aſciſcit V. iij 4. Aſani ſocero exitium machinatur: eum regno ſpoliat V. iij. 4
Teſtimonia ex Vet. & ex Novo Teſtamento, XIX. j. 11
Teſtimonis Patrum ea tantum producenda, quæ perſpicua ſunt, X. viij. ſect. 2. num. 6
Teutones, p. 13. victi C. Mario & Luſtatio Conſulibus, p. 16
Thabor mons, p. 491
Thaborium lumen, XIX. ij. 6. XX. ij. 4. p. 477. 478. &c. 508
Thalet Mileſius, p. 190
Theano Pythagorica, p. 146
Thebæ, ab Alexandro M. vaſtatæ, p. 421. Thebarum & Athenarum Princeps, olim Magnus Primicerius; nunc μέγας κύριος, p. 226
Thebani, p. 59. 95. 381
Themiſtocles, pag. 167. 226. 242. 244. Medorum claſſem æſtu profligavit, p. 248
Theodora uxor Michaelis Norbi, II. viij. 1. Imperatori (Theodoro Laſcari Jun.) occurrit: reconciliata gratia, Mariam filii ſui ſponſam ſecum abducit, III. j. 3
Theodora, Theodori Laſcaris Junioris filia, Bellicurto, ſeu Velicurto deſpondetur, p. 46
Theodota (Irene Acropolitæ) Theodori Laſcaris Junioris filia, nubit Conſtantino Tycho, III. ij. 3. III. iij. 2. mari um ſtimulat adverſus Michaelem Palæologum, VI. vj. 1
Theodora Σίκουρα, Michaelis Palæologi uxor; Andronici Senioris mater, p. 81
Theodora (Protoveſtiaria) uxor, primum Muzalonis, deinde Radis, utriuſque Protoveſtiarii, VI. j. 9. neptis Michaelis Palæologi ex Eulogia ſorore, VI. j. 9. Conductrix Monaſterii S. Andreæ: mulier φιλόλογος: Gregorii Cyprii eloquentiam magni facit: eum ad ſe recipit, p. 90
Theodora, Andronici Senioris neptis ex ſorore, nubit vidua Ferrando Xuneri, p. 117
Theodora, Michaelis junioris Imperatoris & Mariæ Armenæ filia, Veneslau Bulgaro nupta, p. 141. 193
Theodoretus, Cyri Epiſcopus: magnas turbas excitavit in Eccleſia, X. viij. ſect. 2. n. 4
Theodoricus (immo *Fredericus*) Siciliæ Rex, Manfredi pater, p. 45. 209. Vide *Carolus Rex Italiæ*.
Theodorus Angelus. Vide *Angelus*.
Theodorus, Andronici Senioris frater, a Philanthropeno comprehenditur, VI. viij. 6.
Theodorus, (Marcblo) Andronici Senioris & Irenes filius, VII. v. 2. in Longobardiam mittitur: multas opes ſecum tranſfert, 6. accerſitur inde, & redit raſa barba, in ſucceſſor Crali deſignatus; in Triballia haud aſſueſcit, VII. v. 20. redit in Longobardiam ad uxorem, p. 122. patrem Andronicum prodit; ſocors; ambitioſus: vitæ genus; religio, IV. j. 9
Theodorus, &c. Vide *Angelus*, *Laſcaris*, *Metochites*, *Muzalo*, *Synadenus*.
Theoleptus, vir (apud Græcos) ſanctus; Philadelphiæ Epiſcopus: ejus urbis a Turcis obſeſſæ ſervator, p. 121. legatus ad Syrgiannem ab Andronico Seniore, p. 160
Theologi Byzantini nec in ipſo belli civilis æſtu altercari deſinunt, XIV. viij. 4
Theologia myſtica, p. 288. in Theologiam plerique inſiliunt, ut pecudes in paſcua, p. 486
Θεοδόκια, p. 440
Θεὸς nomen, an ſignificet Subſtantiam: ejus ominis etymon, p. 502. Vide *Deus*.
Θεότης nomen, p. 501. 502. 503
Thermodon flumen, p. 40
Thermopylæ, VII. vij. 3. p. 327. 328
Thermopylarum mons, p. 58
Theſſites, p. 477
Theſaurus repertus. Vide *Nummi*.
Theſeus, p. 364
Theſproti, p. 56
Theſſali. p. 56. 59. Catalanos ſibi concilliare amicitia ſtatuunt, VII. vij. 1. Theſſalorum & Pelaſgorum tumultus, p. 140. Principatus, ibid.
Theſſalia, p. 65. 124. 140. Theſſaliæ ſtatus perturbatiſſimus, XIII. vj. 2.
Theſſalica planities, p. 125
Theſſalicæ res, VII. xiij 3
Theſſalicus equitatus, p. 335. 336
Theſſalonica, p. 103. 118. 121. 123. 124. & paſſim. Θεσσαλονίκη καὶ στρατήγιον αὐτῆς, p. 319. Regni ſedes, I. ij. 3. capitur a Theodoro Angelo, II. ij. 1. obſidetur a Syrgianne & a Grale, X. vij. 6. Synadenum præfectum, Cantacuzeno faventem, per vim expellit, XIII. j. 5. obſidetur a Cantacuzeno & ab Amurio, x. 8. 7. laborat factionibus & civium diſcordiis, 3. 4. 5. 6. nec Cantacuzeno nec Crali paret, XVI. j. 1. ejus urbis ſtatus valde perturbatus, 2
Theſſalonicæ præfecti. Vide *Apocaucus*, *Batatzes Synadenus*.
Theſſalonicenſes Juniorem Andronicum ad ſe vocant, IX. xv. 3. ejus matri ſacramento ſe obligant, x. 1. X. v. 1. Apocaucum Præfectum & ejus locios obtruncant, XIV. x. 15. Palamam Archiepiſcopum ſuum urbis ingreſſu prohibent, XV. xij. 3
Thetidis nuptiale convivium, p. 421. Thetidis & Pelei nuptiæ, p. 81
Thomas, Comes Cephalleniæ, Thomam Epiri & Ætoliæ Principem occidit, p. 141. occiditur a Joanne fratre, p. 266
Thomas, Epiri & Ætoliæ Princeps, a ſororis filio Comite Cephalleniæ occiditur, p. 141. 159. Ætolorum & Acarnanum δυνάστης, ibid.
Thraces crebris exactionibus vexati ab Andronico Seniore, p. 250. oblata immunitate allecti, Andronicum Juniorem ſequuntur: in publicanos ſeviunt: Conſtantinopolim oppugnatum eunt, VIII. vj. 7.
Thracia vaſtata, & vexata incurſionibus barbaricis: Scytharum, IV. vj. 3. Perſarum, ſeu Turcorum, XI. vj. 2. XV. j. 3. Bulgarorum, p. 261. tota fere paret Cantacuzeno, XVI. j. 1. Thraciæ ſtatus miſerabilis, p. 197. unius Thraciæ finibus Romanorum omne Imperium circumſcriptum, p. 449.
Thraſcias ventus, p. 227
Tigris, p. 524
Tituli. Vide *Digeſt.*
Toecbus (Conſtantinus) Regni Bulgarici ſedem obtinet, III. ij. 4. Theodori Laſcaris Junioris filiam Theodoram uxorem ambit; voti compos, priorem uxorem repudiat, & fidei obſidem dat, 5. ab uxore ſtimulatus, ab Azazine ſolicitatus, Scythas contra Palæologum ciet, IV. vj. 2. Zagoræ Princeps; quas uxores habuerit. III. iij. 2. VIII. iij. 1
Tomus Synodicus, in Maſſalianos & in Bogomilos, XIV. vii. 6
Tomus contra Barlaamum, p. 468
Tomus Palamiticus, XXI. v. 6. inſtitutis cæremoniis confecratus, vj. 2. auctoribus probro eſt, 2.
Tornicius (Conſtantinus) Sebaſtocratoris ſocer; Magnus Primicerius, p. 37. poſt victoriam Macedonicam fit Sebaſtocrator, p. 39
Torneamentum, ludicrum certamen, X. iij. 2
Τοπαρχία, ibidem.
Tragelaphi, p. 4
Trajanopolis, p. 272. 405
Tralles, urbs ab Attalo Trojano condita, ſic dicta quaſi Τρώων ἄλσος, V. v. 9. inſtaurata ab Andronico: quadriennio poſt Turcis dedita, 8. Oraculum de ea urbe, 9
Trapezus, p. 76 166 273. laborat bello civili, XI. vij 4. in Latinos accolas ſævit, XIII. xij. 2. Trapezuntis motus: Imperatores aliquot, xj. Pontifex, p. 742. Magnus Domeſticus, p. 274

Triballi 59. 135. 143. 144. 179. & paſſim. Romanorum hoſtes infeſtiſſimi, 80. Canacuzeno inſidiantur, XIII. vij. 3. Triballorum clandeſtinæ incurſiones, 415. vires plus juſto auctæ, ibid. exercitus, 325. 326. timiditas, 330. Triballorum Eccleſia, 102. 103.
Triballica auxilia, 135. 203.
Triballus quidam legatos Cantacuzeni comprehendit, & ad Apocaucum deducit, 325.
Tribunal inhibum, XIX. j. num. 14.
Tributa aucta, 158. tributorum exactores, 265.
Triclinium Alexii, 398. 457. Triclinii Imperatorii ſuggeſtus, Imperante Andronico Juniore, omnibus patuit, XI. xj. 7.
Triſtarchorum Byzantinorum culpa, XVII. vj. 2.
Τρίτος ἔμπνους, p. 558.
Tripus Delphicus, 260.
Troia, 30. 126. 376.
Troiana regio, 267.
Troianæ uxoris. Vide *Proverbia*.
Throphonii antrum, 187.
Trullanum Concilium. Vide *Concilium*.
Tuba Tyrrhena, 251.
Tumultus & confuſio in Synodo, XXI. iij. 9.
Turci victi pacem obtinent a Theodoro Laſcare, I. iv. 3. legatos mittunt de pace ad Joannem Tucam, II. vj. 5. laborant fame, 3. vincuntur a Scythis, III. ij. 2. ut latrocinari cœperint: Romanas provincias populantur: adverſus Scythas infirmi; adverſus Romanos validiſſimi, V. v. 2. præparatus inſidiis, prælium cum Romanis ineunt ſuo more, 3. terga vertunt: Romanos in inſidias pertractos circumveniunt & opprimunt, 4. ad Sangarium uſque prædabundi excurrunt, 5. Aſiæ provincias occupatas graſſantur, 6. prædam partiuntur, 7. Tralles in deditionem accipiunt, 8. Romanos fines populantur, VI. viij. 3. Maſſagetas in fugam vertunt: uſque ad oram Lesbi progrediuntur, x. 3. Philadelphiam obſident, iij. 3. (VIII. xii. 5.) quo & quoe Turcs fuerint ſo exercitu Catalanorum; VII. vj. 1. quos duces habuerint: ut in itinere Theſſalico prædam partiri diſceſſerint a Catalanis, 6. bis relictis ſuos duces ſequuntur, viij. 1. a magno Stratopedarcha ad Helleſpontum perducuntur, 2. Romani fidem violantibus (ibid.) caſtellum occupant: auxilia accerſunt: regionem vaſtant, 3. Michaele Imperatore adverſus eos movente, ſibi & rebus ſuis optime conſulunt: vexillum Imperatorium adoriuntur, 5. Imperator flebilis diſcedit: duces capiuntur: Imperii inſignia direpta, & ludibrio habita, 6. Turci Thraciam vaſtant, x. 2. a Phile Palæologo debeliantur, 3. 6. nocturnis eruptionibus fruſtra tentatis, ſpem ſalutis abjiciunt, 8. ſe & ſua omnia Latinis dedunt: multi per noctem a Romanis intercepti & trucidati: de cæteris quid actum: 9. Turci quando primum maria & terras infeſtare cœperint, VIII. x. 6. magnam partem Bithyniæ ſubigunt, XV. 2. duce Orchane, Nicæam obſident, IX. ix. 1. capiunt: imagines, libros, & ſacras reliquias vendunt Byzantiis: maritimam Bithyniæ oram occupant: tributarios omnibus modis vexant, XIII. 2. Latinos ac Romanos terra & mari affligunt, XI. 12. Turci prædones a Scythis prædabundis in Thracia opprimuntur, iij. 1. Turci Cherſoneſum & Thraciam incurſant: cæſi lectiſſimi: reliqui pace impetrata, domum redeunt, IV. 1. Illyrica præda onuſti, domum dimittuntur ab Andronico Juniore, vj. 1. Thraciam vaſtant: diu imperantur; nemine obſiſtente, vij. Vide *Perſæ*.
Turci, Alexio Comneno imperante, Nicæam urbem tenebant, 52. a Scythis agantur, 99. Turci Ioniam incolentes, fœdera cum Romanis icto, quieſcunt, 267. Turci myſiam & Ioniam incolentes, 267. Turcorum incurſiones crebræ, 158. 346. claſſis, 155. Vide *Perſæ*.
Turcopuli, Sultani Azatinæ Comites, 115. 216. Michaelem, juniorem Imperatorem, in pugna deſerunt, VII. iv. 7. ad Catalanos tranſeunt, 9. cum iis junctis, Maſſagetas profligant, 12. Vide & pag. 123.
Turus (Simon Buccanegra) ab Ilgone ad Ducis dignitatem evectus: idem biennio poſt ejectus, XIII. xiij. 3. ejus edicto Nobiles Genuæ exacti, ibid. & XV. vj. 3.
Tyrrheni, p. 143.
Tyrus, ab Alexandro M. oppugnata, 155. expugnata, ibid.
Tyri Epiſcopus: quæ ejus partes fuerint in Synodo Palamitica, XVIII. v. 4. cur Actioni ultimæ non interfuerit, XX. vj. 9. XXI. iij. 23.
Τυραννοκτόνοι, 510.
Tzacones (barbare, pro *Lacones*) 49.
Tzanychites interemptus, XI. vj. 4.
Tzymes. Vide *Ximenes*.

V

Vectigalia aucta, ut pax auro redimatur, VIII. vj. 5.
Velicurtus. Vide *Belicurtus*.
Venationis miniſtri in militum numerum relati, III. j. 3.
Venceslaus, (Gr. Σρυδοδαλίβος) Bulgarorum Princeps, 141. moritur, 159. duas uxores habuit; primam, Cralis ſororem; alteram, Junioris Andronici ſororem, Theodoram, 193.
Venena, a Byzantiis clam tumulata, ad Caotacuzenum tollendum, 324.
Veneti a Genuenſibus ſæpius victi, magnam claſſem inſtruunt: Galatæorum domos & naves vacuas incendunt: in Venetos ſævitum a Byzantiis, ob incenſa ſuburbia, VI. xj. 1. Veneti ſatisfieri ſibi ab Imperatore poſtulant: non audiuntur: Byzantios deſpiciunt, 2. iiſdem inſperbe illudunt: præda onuſti, domum redeunt, 3. claſſis Venetorum, Genuenſibus Galatæ inſenſa, Ponti fauces obſidet: plurimas naves onerarias intercipit: Venetorum æquitas & moderamo: auxilium ab iis Andronico Juniori denegatum, IX. v. 6. eorundem claſſis alia, Genuenſibus pariter infeſta, Byzantium advenit, XVIII. ij. 2. huc Veneti obſidionem Galatæ detulerunt, 3. Venetorum triremes quatuordecim Ponti Euxini fauces obſident, 5.
Venetûm opifices Galatam ex urbe transferuntur IV. v. 4.
Venetiarum Princeps, 63. Dux, 273.
Ventus quid ſit, 225. de vi ventorum, ibid.
Veris periphraſis poetica, 216. 424. 447.
Veritatis commendatio, I. j. 2. potiſſima ratio eſſe debet in Hiſtoria, 449.
Veſtiaria lex. II. vj. 4.
Veſtimenta, quæ ex Serum regione afferuntur, 139.
Veſtis alba, veſtis Imperatorum lugubris, 309.
Victoriæ Macedonicæ nuncius, IV. j. 2.
Vigintimiliæ Comes: ei deſponditur Irene, Theodori Laſcaris Junioris filia, 46.
Vindictæ oculus non perpetuo dormitat, 222.
Virginis ſpica, ſidus, 273.
Virtutes aliæ aliis divitæ, XIX. j. 48.
Viſus & auditus principatum tenent in ſenſibus: uter alteri præſtet, 320.
Vitæ humanæ conditio miſerrima, XVI. iv. 3.
Ulyſſes, 320.
Vox temere emiſſa, ipſo eventu probata, IX. xiv. 2.
Urſa minor, 269.
Uſus cum doctrina conjungendus, VIII. viij. 1.
Wenceslaus. Vide *Venceslaus*.
Vulcanii crateres. Vide *Crateres*.

X

Xanthia (Ξάνθεια) oppidolum, 369. 414.
Xene. Vide *Maria Armena*.

Xerogypſus flu. 134.
Xerolophus. Vide *Monaſterium*.
Xerxes, 168. per Thermopylas tranſiturus, 317. adita Græciæ prohibitus, 455. cum Cantacuzeno comparatus, XX. vij. n. 3. Xerxæ ſevocia ab Atho monte compreſſa & domita, XIV. vij. 4.
Ximenes (Ferrandus) poſt paganam cum Rocaforta, Byzantium ſe recipit. ornatur Magni Ducis titulo: Theodoram, Imperatoris ex ſorore neptem, uxorem ducit, VII. iv. 10.
Xiphias Cometa, 253.

Y

Υπερτιμὸς ἔδεσμα, 496.
Υπερτιμὸς τραπέζιον, 147.

Z

Zagora, id eſt *Bulgaria*, V. iij. 1.
Zaleucus, Locrorum Epizephyriorum legislator, 404. 560
Zamplaco Syrgiannem Majeſtatis accuſat, nec convincit, X. v. 2.
Zelotæ, VI. j. 4. cur Gregorium Cyprium ſuſpectum habeant: eorum crudelitas, ambitio, avaritia, 7. ſævitia in eos qui Latinæ Eccleſiæ adhæſerant: ſævitiæ pœna, ij. 5. 6.
Zelotæ Theſſalonicenſes, XIII. 2. 5. eorum licentia, XVI. j. 2.
Zenonis Philoſophi Apophthegma, XIV. viij. 2.
Zinchi (Gr. Ζαχοί) 17.
Zopyrus, p. 392. Vide *Babylon* & *Darius*.

FINIS.

CORRIGENTE

D. GEORGIO PATUSSA

ATHENIENSI,

FLANGINIANI SEMINARII

MAGISTRO ET RECTORE.

Aoc 11 22 28

Digitized by Google